LLYFR GWEDDI CYFFREDIN, A GWENIDOGAETH Y SACRAMENTAU:

A Chynneddfau a Ceremoniau eraill yn Eglwys Loegr.

Printiedig yn LLUNDAIN gan ROBERT BARKER Printiwr i Arderchoccaf fawrhydi y *Brenin*: a chan *Assignes* IOHN BILL, *Anno Dom.* 1630.

Cor mundum crea in me Deus. *Ps.* 51.

¶ Act am vnffurfiad Gweddi Gyffredin, a gwasanaeth yn yr Eglwys, a miniſtriad y Sacramentav.

LLe yr ydoedd ar farwolaeth ein diweddar ardderchawg Arglwydd Brenin *Edward* y chweched, vnffurfiaw dreſnar gyffredin wasanaeth a gweddi, a miniſtriad y Sacramentau, Rhaithau, a defodau, yn aros yn Eglwys Loegr, yr hon dreſn a oſodaſid allan vn vn llyfr, a elwid, *Llyſr gweddi gyffredin, a miniſtriad y Sacramentau, a Chynneddfau eraill a Ceremoniau yn Eglwys Loegr*: wedi eu hawdurdodi drwy Act o Barliament wedi ei gynnal yn y bummed ar chweched flwyddyn o'n dywededic ardderchawg Arglwydd Frenin *Edward* y chweched, tituledic, *Act am vnffurfiad Cyffredin weddi, a miniſtriad y Sacramentau*, yr hon a repeliwyd, ac a gymmerwyd ymmaith drwy Act o Barliament yn y flwyddyn gyntaf o deyrnaſiad ein hardderchawg Arglwyddes Frenhines *Mari*, i fawr anfail dyledus anrhydedd Duw, ac anghyſſur i broſſeſſwyr gwirioned Creſydd Criſt.

Enacter gan hynny drwy awdurdod y Parliament preſennol hwn, fod y ddywededic ſtatut o Ddirymiad, a phob dim cynnwyſedic yndi o ran y dywededic lyfr yn vnic, a'r gwaſanaeth, a miniſtriad y Sacramentau, cynneddfau, a Ceremoniau cynnwyſedic neu oſodedic yn, neu gan y dywededic lyfr; yn eſer, ac yn ddirym, yn ol, a chwedi gwyl Genedigaeth S. *Ioan* Fedyddiwr neſaf i ddyfod. A bod y dywededic lyfr, a threſn y Gwaſanaeth, a miniſtriad y Sacramentau, cynneddfau a Ceremoniau, ynghyd a'r cyfnewidion, a'r ychwanegion a chwanegwyd ynddo, ac a oſodwyd drwy yr ſtatut hon, yn ſefyll, ac yn bod, yn ol, a chwedi y ddywededic wyl Genedigaeth Sanct *Ioan* Fedyddiwr, mewn cyflawn rym ac effect, yn ol tenur ac effect yr ſtatut hon: Er dim ac y ſydd yn y ddywededic ſtatut o ddirymmiad i'r gwrthwyneb.

A phellach enacter gan vchelder y Frenhines, ynghyd a chydſynniad yr Arglwyddi a'r Cyffredin ſydd wedi ymgynnull yn y Parliament preſennol hwn, a chan awdurdod yr vn rhyw, fod pob vn, a chwbl o'r Gwenidogion ym mhob Eglwys Gadeiriol, a phlwyfol, neu mewn lle arall o ſewn y Deyrnas hon o Loegr, Cymbru, ac ardaloedd yr vn rhyw, neu eraill o arglwyddiaethau y Frenhines, yn ol, a chwedi Gwyl Genedigaeth Sanct *Ioan* Fedyddiwr neſaf i ddyfod, yn rhwymedic i ddywedyd ac i arfer y Plygain, Goſper, gweinidogaeth Swpper yr Arglwydd, a miniſtriad pob vn o'r Sacramentau a'r holl Gyffredin, a chyhoedd weddi arall, yn y cyfryw dreſn a ſtatut ac a adroddir yn y dywededic lyfr, ſelly wedi ei awdurdodi gan Barliament yn y ddywededic bummed a'r chweched flwyddyn o deyrnaſiad Brenin *Edward* y chweched, gyd ag vn newidiad neu anghwanegiad o rew Lithiau iw harfer ar bob Sul yn y flwyddyn, a ſtatut y Letani wedi ei newidio a'i gorrectio, a dwy ſentens yn vnic wedi ei anghwanegu wrth roddi y Sacrament i'r Cymmunelion, ac nid arall, neu ym modd amgen. Ac o bydd i neb rhyw Berſon, Vicar, neu arall pa wenidog bynnac, a dyledi, neu a fydd iddo gan, neu ddwedyd y weddi gyffredin, a gyflawyd yn y dywededic lyfr, neu miniſtrio y Sacramentau, yn ol, a chwedi Gwyl Nadalic S. *Ioan* Fedyddiwr wrth eu haſ i ddyfod, wrthod arferu y dywededic weddian cyffredin, neu miniſtrio y Sacramentau, yn y cyfrywEglwys Gadeiriol, neu Eglwys blwyfol, neu leoedd eraill, ac y dylei efe miniſtrio yr vn rhyw, yn y cyfrywſtatut a threſn ac a adroddir, ac a ddatcenir yn y dywededic lyfr, neu o'i wirfodd, neu o anhydyndder (gan ſyfyll yn hynny) arferu o ryw eraill gynnedfau a Ceremoniau, Treſn, ſtatut neu wedd ar weinidogaeth Swpper yr Arglwydd, ar gyhoedd neu yn ddirgel, neu Blygain, Goſper, miniſtriad y Sacramentau, neu eraill weddiau ar oſleg, amgen nac a adreddir ac a ddeclarir yn y dywededic lyfr (*Gweddi ar oſleg yn athrwy yr holl Aſt hon, a ddeallir y medat ſydd i eraill dd) ſod iddi iw gwrando, mewn Eglwyſau cyffredin, neu Gapelau, dirgel, neu Oratoriau, yr hon a elwi yn y ffrenin Gwaſanaeth yr Eglwys*) neu bregethin, declario, neu leſatu dim oll er diſtadlu, neu ammerchi y dywededic Lyfr, neu ddim ar y ſydd yndo, neu ryw barth o honaw, a bod o hynny yn cyfraith lawn wedi ei farn yn ol cyfreithiau y Dyrnas hon, trwy verdict deuddeng wyr, neu trwy eu gyffeſs ei hun, neu trwy hynod eglurdab y weithred: ese a gyll ac a ſtorfettia i vchelder y Frenhines, ei hetifeddion, a'i ſucceſſoriaid, am ei gamwedd cyntaf, broſſiat ei holl renti yſpeydawl neu bromoſionau yn dyfod, neu yn cyfodi yn y flwyddyn neſaf ar ol ei gonuictiad: A bod hefyd i'r neb a gonuictier ſelly, am yr vn hyw gamwedd, ddioddef carchar dros yſpaid chwemis, heb na meichiau na maynprif. A bod i'r cyfryw vn, ac a gonuictier vn waith am vn camwedd hetwydd y pethau a grybwllwyd, os bydd iddo gwedi ei gonuictiad cyntaf, dracheſn droſeddu, a bod o hyny yn y ſtatut ddwededic yn gyfreith lawn wedi ei gonuictio, yna bod i'r vn rhyw ddyn am ei ail camwedd ddioddef carchar dros yſpaid vn flwyddyn gyfan, a hefyd bod ei ddeprefio *Ipſo facto*, o'i holl bromoſionau Yſprydol. A bod yn gyfreith lawn i bob Patron neu roddwr, cwbl, a phob vn o'r promoſionau yſprydol hynny, neu neb vn o honynt, breſentio, neu gollatio i'r vn rhyw, megis pe byddei y nebun, neu yr neb rhai a droſeddo felly, wedi marw. Ac o bydd i neb vn, neu i neb rhai yn ol ei gonuictio ddwy waith yn y ſtatut ragddywededic, droſeddu yn erbyn neb vn o'r rhagbwylledigion y drydedd waith, a bod o hyny yn y ſtatut ragddywededic yn gyfreithlawn wedi ei gonuictio, yna y neb a droſeddo felly, ac a gonfictier y drydedd waith, a ddepreſir *Ipſo facto*, o'i holl bromoſionau yſprydol, a hefyd gorfod iddo ddioddef carchar tra fyddo byw.

Ac os bydd y neb a droſeddo, ac a gonuictier yn y ſtatut ragddywededic, oblegit yr vn o'r pethau a grybwyllwyd, heb rent iddo, ac heb gandoo bro-

meſiongc uyſprydol: Yna bod i'r vn-rhyw wr hwnnw a drofleddo felly, ac a gonuictier, am y troſedd cyntaf ddioddef carchar tros y ſlwyddyn gyſan neſaf ar ol ei ddywededic gonfictiad, heb na meichiau na mainpriſ. Ac os y cyſryw vn, heb iddo ddim promeſmneu yſprydol, wedi ei gonuictiad cyntaf, a droſedda drachefn mewn dim oblegid y pethau a grybwyllwyd, ac yn y ſſurf ddywededic yn gyfreith-lawn a gonuictier o hynny, yna bod i'r cyſryw vn hwnnw, am ei ail droſedd ddioddef carchar tra fyddo byw.

Ac fe a ordeiniwyd, ac a enactiwyd drwy yr awdurdod a ddywedpwyd vchod, o bydd i ryw vn, neu ryw rai, pwy bynnac ſont, wedi y ddywededic wyl o Euedigaeth Ioan Fedyddiwr neſaf i ddyfod, mewn vn-rhyw Entcrlud, Chwarcon, Caniadau, Rhymmya-nau, new drwy eraill eiriau agored, ddeclario neu ddywedyd dim rhyw beth er diſtadlu, diſtyru, a dirmygu yr vn rhyw lyſr, neu ddim a gynhwyſir yndda, neu neb rhan o honaw, neu drwy ffi-ſt agored, gweithred, neu drwy ſygythiau agored, gymmell neu beri, neu rwy ſodd arall brecurio neu gynnal neb Perſon, Vicar, neu weinidog arall, mewn vn Eglwys Gadeiriol, neu Eglwys blwyfol, neu mewn Capel, neu mewn vn lle arall, i ganu, neu i ddywedyd Gweddi gyffredin neu agored, neu i Weini vn Sacrament, yn amgenach neu mewn gwedd a ſſurf amgen nac a oſodwyd yn y dywededic lyfr, neu drwy yr vn o'r dywededic foddion, yn anghyfreithlawn rwyſtro, luddias i neb Perſon, Vicar neu Weinidog arall, mewn vn Eglwys Gadeiriol, neu blwyfol, Capel, neu mewn vn lle arall, i ganu neu ddywedyd Gweddi gyffredin neu agored, neu Finiſtrio y Sacramentau, neu neb o honynt, yn y cyſryw wedd a ſſurf ac a grybwyllwyd yn y dywededic lyfr: Yna bod i bob rhyw vn, wedi yn gyfreithlawn ei gonuictio o hynny, yn y ſſurf ddywededic, ſforfettio i'r Frenhines ein Goruchel Arglwyddes, ei hetiſeddion, a'i ſucceſſoriaid, am y troſedd cyntaf, gan More.

Ac os bydd i ryw vn, neu i ryw rai, a gonuictwyd vn-waith am y cyſryw droſedd, droſeddu trachefn yn erbyn neb vn o'r troſeddion diwethaf a adroddwyd, ac iddynt ſod yn y ſſurf ddywededic yn gyfreithlawn wedi an conſictio, Yna bod i'r vn-rhyw vn felly yn troſeddu ac yn gonſictiedic, am yr ail droſedd ſforfettio i'n Goruchel Arglwyddes Frenhines, ei hetiſeddion, a'i ſucceſſoriaid bedwar cant o forcian. Ac o bydd i neb, wedi iddo yn y ſſurf ddywededic ſod ddwywaith yn gonſictiedic o neb troſedd yn perthynu i'r troſeddion diweſhaf a adroddwyd, droſeddu y drydeddwaith, a bod o hynny, yn y ſſurf vchod, yn gyfreithus wedi ei gonſictio: bod yna i bob vn yn troſeddu felly, am ei drydedd droſedd ſforfettio i'n Goruchel Arglwyddes Frenhines ei holl dda a chateloedd, a dioddef carchar yn ei ſyw. Ac o bydd i ryw vn, neu i ryw rai, yr hwn am ei droſedd cyntaf o herwydd y pethau a grybwyllwyd, gael ei gonſictio yn y ſſurf ddywededic, nâ thalo y ſwm taladwy'o rym ei gonſictiad, yn y cyſrywwedda ſſurf ac y dirper talu yr vn-rhyw, o fewn chwech wythnos neſaf yn ol ei gonſictiad, bod yna i bob vn a gonſicter felly, ac heb daln yr vn-rhyw, am y troſedd cyntaf, yn lle y ſwmm dywededic, ddioddef ei garcharu dros yſpaid chwe-mis, heb na meichiau na mainpriſ. Ac o bydd i ryw vn, neu i ryw rai, yr hwn am yr ail droſedd herwydd y pethau a grybwyllwyd, a gonſictier yn y ſſurf ddywededic, na thalo y ſwmm dywededic, taladwy drwy rym ei gonſictiad, a'r Statut hon, yn y cyſryw wedd a ſſurf ag y dyleir tala yr vn-rhyw, o fewn chwech wythnos cyntaf ar ol ei ail conſictiad: bod yna i bob rhyw vn felly a gonſictiwyd, ac heb felly daln yr vn-rhyw, am yr vn-rhyw ail droſedd, yn lle y dywededic ſwmm, gael dioddef ei gareharu dros yſpaid 12. mis, heb na meichiau na mainpriſ. Ac yn ol a chwedi y ddywededic wyl Natalic S. Ioan Fedyddi-wr neſaf i ddyfod, ſod i bawb oll yn gwbl, acy ſydd yn preſſwylio o fewn y deyrnas hon, neu le arall o arglwyddiaethau Mawredd y Frenhines yn ddieſcaelus, ac yn ffyddlawn, oddi eithr bod eſcus cyfreithiol a rheſymmol i ſod ymaith, wneuthur eu goreu ar ſynychu iw Heglwys blwyf, neu Capel delodedic, nen o rau rhwyſtr reſymmol rhag hynny, i ryw ſau arferedic, lle y byddo Gweddi gyffredin, a chyfryw waſanaeth Duw yn arferedic, yn y cyfryw amſer rhwyſtr ar bob Sul a dyddiau eraill ordeiniedic ac arferedic iw cadw megis yn wyliau: ac yna, ac yno aros yn dreſnus, ac yn bwyllog ar hyd amſer y weddi gyfredin, pregethau neu arall Waſanaeth Duw, a arferer, neu a finiſtrer yno, dan boen coſpedigaeth gan Cenſuran yr Eglwys, a hefyd dan boen, ſod i bob vn yn troſeddu felly ſforfettio am byb cyfryw droſedd ddeudec ceiniog iw codi gan wardeniaid y plwyf y gweler y cyfryw droſedd yndda i ſwyniant y tlodion o'r vn-rhyw blwyf, o dda, tiroedd, a thyddynnau y cyfryw droſedd-wr, drwy attafael. Ac er mwyn iawn gyflawni y pethau hyn, y mae rhagorawl Fawredd y Frenhines, yr Arglwyddi temporal, a'r holl gyffredin cynnulledic yn y Parliament preſennol, yn Enw Duw yn ddifrifol yn erchi, ac yn gorchymyn i'r holl Arch-eſcobion, Eſcobion, ac eraill Ordinariaid, ar iddynt ymoſod hyd yr eithaf o'i gwybodaeth, ar ſod dyledus a gwir gyflawni y pethau hyn yn gwbl trwy eu holl Eſobaethau, a'u Curiau, fel y byddo iddynt atteb ger bron Duw, lam gyfryw ddrygau a phlaau, ac y gallo yr holl-gyfoethog Dduw yn gyflawn boeni ei bobl am ddirmygueidd diaiouus a'i iachus Gyfraith. Ac er mwyn bod awdurdod yn yr achos hyn, Bydded ym mhellach enactiedic gan y ddywededic awdurdod, ſod i bawb oll o'r Arch-eſcobion, Eſcobion, a phawb eraill o'i ſwyddogion hwy, yn arferu awdurdod Eglwyſic, yn gyſtal mewn lleoedd eſempt ac aneſempt o fewn eu beſcobaethau, gael llawn feddiant ac awdurdod gan yr Act hon i adſſurfio, coſpi, a phoeni wrth Cenſurau yr Eglwys, oll a phob dyn a droſeddant o fewn yr vn o'u ſwyddogaethau, neu o'u beſcobaethau hwynt, wedi y dywededic wyl Nadalic Sanct Ioan Fedyddi-wr neſaf i ddyfod, yn erbyn yr Act hon a'r Statut: Er neb arall gyfraith, Statut, Priſileg, braint, neu ragwe. liad cyn na hyn wedi ei wneuthur neu ei ddioddef i'r gwrthwyneb, yn ddiwrthladd.

Ac fe a ordeiniwyd ac a enactiwyd gan y rhaeddywededic awdurdod, bod i bawb oll o'r Inſtuſiaid Oyer a Determiner, neu Inſtuſiaid Aſsiſ, gael cwbl feddiant ac awdurdod ym-mhob vn o'i agored, a'i cyfredin Seſsionau, i ymoſyn, gwrando, a therſynu pob rhyw droſedd a gommittier, neu a wneler yngwrthwyneb i vn pwnge a gynhwyſir yn yr Act gyndrychiol hon, o fewn terſynau y Commiſsiwn a roddir iddynt, a gwneuthur proceſs i eſecutio yr vn-rhyw, megis ag y gallant wneuthur am neb vn a enditier ger eu bron hwy am farhaed, neu yn gyfreith-lawn a gonſictiwyd o hynny.

Profidier yn waſtad, ac enacter gan yr awdurdod ddywededic, ſod i bawb oll o'r Archeſcobion, ac Eſcobion, allu bob amſer ac amſerau wrth ei ryddid a'i fodd, ymwaſcu ac ymgyſſylltu, gan rym yr Act hon, a'r dywededic Inſtuſieid o Oyer a Determiner, neu a'r dywededic Inſtuſiaid o Aſsiſ, ym

mhob

mhob vn o'r dywededic agored a chyffredin Seſsiwnau a gynnalier mewn neb rhyw le o'i Eſobaeth, er mwyn ac i ymoſyn, gwrando, a therfynu y cam-weddau dywededic.

Profidier hefyd, ac Enactier trwy yr awdurdod ragddywededic, bod y llyfr an y ſy o'r dywededic waſanaeth, ar goſt a fiars plwyfolion pob plwyf ac Eglwyſau Cadeiriol, wedi eu darparu a'i caffael cyn y ddywededic wyl Natalic Ioan Fedyddiwr neſaf yn caulyn, a bod i'r holl gyfryw blwyfau ac Eglwyſi Cadeiriol neu leoedd eraill, lle y darparer, ac y caffer y dywededic lyfrau cyn gwyl Natalic Sanct *Ioan* Fedyddiwr, o ſewn tair wythnos wedi darpar a chaffael y dywededic lyfrau, ymarfer o'r dywededic waſanaeth, a'i fynchu yn ol yr Act hon.

Ac enactier ym-mhellach wrth yr awdurdod ddywededic, na byddo vn amſer rhag llaw, rhwyſtro neb-vn, neu neb rhai, nac ym modd arall ei ſoleſiu, neu am neb o'r camweddau a gofiwyd vchod, a gommittier neu a wneler rhag llaw, yngwrthwyneb i'r Act hon, oddieithr iddo ef, neu hwynt yn troſeddu felly, ſod o hynny yn dditeidic yn y Seſsiwn gyffredin neſaf, a gannalier ger bron y cyfryw Iuſtuſiaid o Oyer a Determiner, neu Iuſtuſiaid o Aſsiſ, yn neſaf yn ol committio rhyw droſedd yngwrthwyneb i Denur yr Act hon.

Profidier yn waſtad, ac ordeinier, ac enactier trwy yr awdurdod ragddywededic am gwbl oll o Arglwyddi y Parliament, am y deydeud droſedd a gofiwyd vchod, bod eu treio hwy trwy eu gogyſurdd.

Profidier hefyd, ac ordeinier, ac enacter gan yr awdurdod ragddywededic, ſod i Faior Llundain, ac i Faiorau eraill, Bailiaid, a phenſwyddogion eraill, o bawb oll o'r dinaſoedd, Boroughes, a Threſi corphoredic o ſewn y deyrnas hon, Cymru, a marſoedd yr vn-rhyw, i'r rhai nid yw Iuſtuſiaid o Aſsiſ yn cyrchu yn gyffredin, gaffael cwbl ſeddiant ac awdurdod trwy rym yr Act hon, i ymoſyn, i wrando a therfynu y troſeddau a ddyweduyd vchod, a phob vn o honynt bob blwyddyn o ſewn pymtheng-nhiwrnod wedi Gwyl y Paſc, ia Sanct *Michael* Archangel, yn y cyfryw ſodd, a ffurf ag y mae yr Iuſtuſiaid o Aſsiſ, ac o Oyer a Determiner yn gallu gwneuthur.

Profidier yn waſtad, ac ordeinier, ac enactier trwy y ragddywededic awdurdod, ſod i gwbl, ac i bob vn o'r Archeſcobion ac Eſcobion a phob vn o'i Canghell-wyr, Commiſſariaid, Archdiaconiaid, ac eraill Ordinariaid, y rhai ſy iddynt chauredawl ſwyddogaeth Eglwyſic, gael cwbl ſeddiant ac awdurdod trwy rym yr Act hon, yn gyffal i ymoſyn yn eu Viſitation, Seneddau, neu mewn lle arall o ſewn eu ſwyddogaeth, ar tyw amſer arall a lle, i gymmeryd cyhuddiadau ac informaſiwnau am oll, a chwbl a gaffawyd vchod, a wnaethpwyd, a gommittiwyd, neu a berpetratiwyd o ſewn terſynau eu ſwyddogaethau a'u hawdurdod, ac i gofpi yr vn-rhyw trwy rybudd, eſcymmundod, ſeqweſtraſion, neu ddeprefiaſion, ac eraill Cenſuran a phroceſſau, yn y cyfryw ffurf ag ym-mlaen llaw a arſerwyd yn y cyffelyb ddigwyddion gan Eglwyſic gyfreithiau y Frenhines.

Profi lier hefyd yn waſtad ac enactier, bod i bwy bynnac a droſeddo yn y petheu a grybwyllwyd, ac yn gyntaf a dderbynio goſpedigaeth gan yr Ordinari, a theſtioloeth ganddo o hynny tan ſel y dywededic Ordinari, Na byddo am yr vn droſedd ei ail confiſtio ger bron yr Iuſtuſiaid. A'r vn modd, ac eſe wedi derbyn am y dywededic droſedd yn gyntaf goſp gan yr Iuſtuſiaid, ni bydd iddo am yr vn droſedd ail derbyn coſp gan yr Ordinari: er dim a gynhwyſic yn yr Act hon i'r gwrth-wyneb.

Profidier yn waſtad, a bid yn actfedic, bod cyfryw addurnau yr Eglwys a'i Gwenidogion, iw cynnal a'u cadw yn arfer, fel yr oedd yn yr Eglwys hon o Loegr drwy awdurdod Parliament yn yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Brenin *Edward* y chweched, hyd oni gymmerer trefn arall yn hynny gan awdurdod Mawredd y Frenhines, ynghyd a chyngor ei Chomiſſionariaid, goſoledic ac awdurdodedic dan ſel fawr Loegr, am achoſion Eglwyſic, neu ſel Metropolitan y Deyrnas hon. A hefyd o damwain arfer rhyw ddimyg neu ammarch yn Ceremoniau a chyaneddfau yr Eglwys, gan gamarfer y trefnau a oſſodwyd yn y llyfr hwn: bod i Otucheldab y Frenhines allu trwy cyngor y dywededic Gommiſſionariaid, neu yr Metropolitan, ordeinio, a chyhoeddi y cyfryw aaghwaneg Ceremonian neu gynneddfau ac a fyddo fwyaf er derchafiad gogoniant Duw, adeilad ei Eglwys, a dyledus barch ar ſanctaidd ddirgeledigaethau Chriſt, a'i Sacramentau.

Ac ym-mhellach enacter gan yr awdurdod ragddywededic, ſod holl gyfreithiau, Statutau, ac ordinadau, yn y rhai, neu drwy y rhai y mae rhyw fath waſaneth arall, miniſtriad y Sacramentau, neu Gyffredin weddi, wedi eu terſynu, eu cadarnhau, neu eu goſod allan iw harfer o ſewn y Deyrnas hon, neu arall o arglwyddiaethau, neu wledydd y Frenhines, o hyn allan yn llwyr ofer, ac heb ddim grym.

Y RHAG-YMADRODD.

NI bu er ioed ddim wedi ei ddychymmygu mor ddiball, neu wedi ei gyfnerthu mor gadarn, drwy ſynnwyr dyn, yr hwn mewn yſpaid amſer nis llygrwyd: megis, ym-mhlith pethau eraill, y mae yn eglur ddigon wrth y gweddiau cyffredin yn yr Eglwys, y rhai a elwir yn ſathredic, Gwaſanaeth Duw. Bonedd a cechreuad cyntaf pa rai, pes chwilid am danyut ym-myſc gwaith yr hen dadau, ſe geid gweled nad ordeiniwyd y gwaſanaeth hwnnw, onid er amcan daionus, ac er mawr ddechafiad duwioldeb canys hwynt hwy a drefnaſant y matter ſelly, ſef y darllennid yr holl Fibl troſto (neu yrhan fwyaf o hono) vn waith yn y flwyddyn: gan amcanu wrth hynny, ſod i'r Gwyr llen, ac yn enwedic i'r ſawl a fyddent weinidogion y Gynnulleidfa, allu (trwy fynych ddarllen a myfyrio gair Duw) ſod wedi ymddarparu i ddduwioldeb, a bod hefyd yn aplach i annog eraill trwy ddyſceidiaeth iachus, i'r vn peth, ac i allu gorthrechu dadl y rhai a wrthynebent y gwirionedd. Ac ym-mhellach, ſef y gallei yr bobl (trwy glywed beunydd ddarllen yr Scrythur lan yn yr Eglwys) gynnyddu yn waſtad fwy-fwy mewn gwybodaeth am Dduw, a dyſod i garu yn gynhefach ei wir Grefydd ef, Ond er yſtalm o flynyddoedd, y dartu newidio, torri, ac eſcaeluſo y dwywol a'r weddus dreſn yma o waith yr hen Dadau, trwy blannu i mewn yn eu lle Hiſtoriau amheus Legendau, Attebion, Gwerſi, Adwerſi gweigion, Catlodwriaethau, a Seneddolion, megis yn gyſtredinol pan ddechreuid vn llyfr o'r Bibl, cyn darſod darllein tair neu bedair pennod o honaw, y cwbl onid hynny a adewid heb ei ddarllein. Ac yn y wedd hon y dechreuid llyfr Eſai yn yr Adfent, a llyfr Geneſis yn Septuageſima: eithr eu dechreu a wneid vn vnic, heb orphen eu darllen byth. A'r vn ffunyd yr arferid am lyfrau eraill or Scrythur lan. A chyd a hynny llemynnei S Paul, ſod dywedyd y cyfrywiaith wrth y bobl yn yr Eglwys ac a allent hwy ei deall, a chaffael lleſhad o'i chlywed; y gwaſanaeth yn yr Eglwys hon o Loegr (er ys llawer o flynyddoedd) a ddarllenwyd yn lladin i'r bobl yr hwn nid oeddynt hwy yn ei ddeall: ac ſelly yr oeddynt yn vnic yn clywed a'u cluſtiau, ond eu calonnau, a'u hyſpryd, a'u meddwl oedd yn ddiadeilad oddi wrtho. Ac heb law hynny, er darſod i'r hen Dadau barthu y Pſalmau yn faith ran, a phob vn o honynt a elwid Nocturn; yn awr er yn hwyr o amſer, ychydig o honynt a ddywedid beunydd, gan eu mynych ad-ddywedyd, a gadu y darn arall heibio, heb yngan vn gair. Gyd a hynny, niſeiri a chaledrwydd y Rheolau y rhai a elwyd y Pica, ac amrafael gyfnewidiau gwaſanaeth, oedd yr achos, ſod mor galed ac mor rhwyſtrus drot at gyfnodau y llyfr yn vnic; megis yn fynych o amſer y byddei mwy o drallod yn chwilio am y peth a ddarllennid, nag yn ei ddarllein wedi ei gael. Felly wrth yſtyried yr anghymheſſurwydd hynny, ſe a oſodir yma y cyfrywdreſn, ſef y diwygir yr vn-rhyw betheu. Ac er mwyn parodrwydd yn y matter yma, y tynnwyd Calender i'r vn rhyw bwrpas, yr hwn ſydd eglur a hawdd ei ddeall, ym mha vn (hyd y gellid) y goſodwyd allan wedd i ddarllen yr Scrythur lan, ſef y gwneler pob peth mewn trefn, heb wahanu vn darn o honi oddi-wrth ei gilydd. Ac oblegit hyn y torred ymmaith Anthemau, Reſpondau, Inſitatoriau, a chyfryw wag bethau amherthinaſol ac oedd yn torri twis cyfan ddarlleniaid yr Scrythur. Etto gan nad oes fodd amgen, na byddo amgenrheidiol bod ymbell reol; am hynny y goſodwyd yma ryw reolau, y rhai megis nad ydynt onid ychydig o nifer, ſelly y maent yn rhwydd, ac yn hawdd eu deall. Wrth hynny y mae i chwi yma ſtuſf ar weddio (tu ag at am ddarllen yr

Scrythur

Scrythur lan) yn gwbl gyſſon a meddwl ac amcan yr hen Dadau, ac o lawer yn fwy proffidiol, a chymmwys na'r vn yr oeddid yn ddiweddar yn ei arfer. Y mae yn fwy proffidiol, o achos bod yma yn gadu allan lawer o bethau, o baſiwl y mae rhai heb fod yn wir, rhai yn amheus, rhai yn wag ac o ofer goel, ac nid ydys yn ordeinio darllen dim onid Pur-wir air Duw, yr Scrythur lan, neu yr cyfyw a ſeilir arni yn eglur, a hynny yn y cyfrywiaith a threfn ag y ſydd eſmwythaf a hawſaf en deall gan y darllen-wyr, a'r gwrandaw-wyr.

Y mae hefyd yn fwy cymmwynaſol, yn gyſtal o herwydd ei fyrred, ac o herwydd eglured ei dref, ac o herwydd bod y rheolau yn ychydig o nifer ac yn hawdd. A chyd a hynny, wrth y drefn hon, nid rhaid i'r Curadiaid yn llyfr arall iw gwaſanaeth cyffredin, ond y llyfr, hwn a'r Bibl. O herwydd pa ham, nid rhaid i'r bobl fyned mewn cymmeint o drau am lytrau ag y byddent amſer a fu.

A lle bu ym-malaen llaw amrafael mawr wrth ddywedyd a charu yn yr Eglwyſi o fewn y Deyrnas hon, Rhai yn canlyn arfer Salesburi, rhai arfer Henffordd, rhai arfer Bangor, rhai arfer York, a rhai eraill arfer Lincoln: yn-awr o hyn allan ni bydd i'r holl deyrnas ond yn arfer. Ac o barna neb fod y ffordd hon yn fwy poenus, o achos bod yn rhaid darllen pob peth ar y llyfr, lle o'r blaen o herwydd mynych ddywedyd, y gwyddent lawer peth ar dafod leferydd, either os y cyfrew rai a gyd-bwyſant eu llafur, ynghyd a'r budd a'r gwybodaeth a gaffant beunydd wrth ddarllen ar y llyfr, ni wrthodant hwy y boen wrth weled main: y budd a dyf o hyn yma.

Ac yn gymmaint ag na ellir goſod dim gan-mwyaf mor eglur, ag na chyfotto petruſter wrth ymaſer o honaw: I oſtegu pob cyfryw amrafael (o chyfyd yr vn) ac sen ddoſ a th pob rhyw betruſter y ghylch y modd a'r wedd y mae deall a gwneuthur, a chwplau pob peth a gynnwyſir yn y llyfr hwn: y partiau a fyddont yn ammeu felly, neu a fyddont yn cymmeryd dim mewn amrafael foddion, a nant at Eſcob yr Eſcobaeth, yr hwn wrth ei ddoethineb a rydd dreſn, er llonyddu, a heddychu y ddadl, trwy na byddo y dreſn honno yn wrthyneb i ddim ar y ſyod vn y llyfr hwn. Ac o bydd Eſcob yr Eſcobaeth mewn dim petruſter, yna y gall efe anfon aw hyſpyſrwydd at yr Archeſcob.

Er bod yn oſodedic yn y Rhagymadrodd a ſcrifennwyd o'r blaen, fod pob peth a'r a ddarllenir neu a genir yn yr Eglwys yn yr iaith Gamberaec, er mwyn adeiladu y Gynnulleidfa: er hynny nid ydys yn meddwl, pan ddywedo neb Bſygain a Goſper wrtho ei hun, na dichon efe eu dywedyd ym-mha iaith bynnag a ddeallo

A phob Offeiriad a Diacon fydd rwymedic i ddywedyd beunydd y foreuol, ar Bryd-nhawnol wedd, naill ai yn nailltuol ai ar oſteg, oddieithr bod rhwyſtr arnynt gan bregethu, ſtudio diſimti, ai o ran achos arall tra anghenrheidiol.

A'r Curad, ſef y periglor, a fo yn gwaſanaethu ym mhob Eglwys blwyf neu Gapel, ac efe gartref, heb luddias rheſymol rno, rhaid iddo ddywedyd y gwaſanaeth hwnnw, yn yr Eglwys blwyf neu y Cappel lle y bo efe yn gwaſanaethu, a bod canu cloch iddo ar amſer cymheſur, cyn iddo ddechreu, modd y gallo y neb a fyddo ganddo ddeſoſiwn, dayfod i wrando gair Duw, ac i weddio gyd ag ef.

¶ Tabl a Chalendar, yn hyſpyſu trefn y Pſalmau a'r llithiau a draethir ar Foreuol a Phrydnawnol weddi trwy 'r flwyddyn, oddieithr ychydig wyliau priodol, fel y dengys y rheolau hyn yn helaethach.

¶ Y drefn yr appwyntir darllain y Pſallwyr, nan Lyfr y Pſalmau.

YPſallwyr a ddarllennir vnwaith bob mis. o herwydd bod rhai o'r miſoedd yn hwy na'r llaill, ſe dybiwyd yn èda eu cymhwyſo hwy fel hyn.

I'r perwyl yma yr appwyntir i bob mis ddeg ar hugain vnion o ddiwrnodiau.

Ac o herwydd bod i Ionawr a Mawrth vn diwrnod mwy nâ xxx, ac nad oes i Chwefror ſy rhyngthynt ill dau, ond xxviij; Chwefror a ſenthygia vn diwrnod gan bob vn o'r ddau fis, Ionar a Mawrth: ac felly Pſalmau mis Chwefror ſy raid eu dechreu ar y dydd diwethaf o Ionor, a'i diweddu ar y dydd cyntaf o Fawrth.

A lle y mae i Fis Mai, Gorphenhaf, Awſt, Hydreſ, a Rhagfyr, xxxj o ddyddiau bob vn; ſe a ordeiniwyd ſod darllein y dydd diwethaf o'r miſoedd hynny, y Pſalman a ddarllennwyd y dydd or blaen; fel y gallo y Pſalmau ddechreu dracheſn ar y dydd cyntaf o'r mis a fyddo 'n canlyn.

Ac i gael gwybod pa pſalmau a ddarllennir edrych yn y Calender y rhifedi a appwyntiwyd i'r Pſalmau, ac yna cais yr vnrhifedi yn y Tabl ſydd yn canlyn, ac ar gyfer y rhifedi hwnnw y cai weled pa Pſalmau a ddarllennir ar Foreuol a Phrydnawnol weddi.

A lle y cyfrennir yr 119. Pſalm yn ddwy ran ar hugain, a'i bod yn rhyhir iw darllain ar vnwaith; ſe a dreſnwyd na bo darllain vwch law pedair neu bamp o'r rhannau hynny ar yr vn amſer; fel y mae wedi ei yſpyſſu yn y Tabl ſydd yn canlyn.

¶ Y Drefn pa wedd heb law 'r Pſalmau y dofparthwyd bod darllain *y rhan arall o'r Scrythur lan.*

YR hen Deſtement a oſodwyd yn llithoedd cyntaf ar foreu, a phrydnhawn weddi, ac a ddarllennir trwyddo bob blwyddyn vn-waith, oddieithr rhyw lyfrau, a phennodau, y rhai ſy leiaf yn adeiliad, ac a ellid yn oreu eu hepcor, ac ami hynny a adawſir heb ddarlleia.

Y Teſtament newydd a oſodwyd yn ail llithoedd ar foreu a phrydnhawn weddi, ac a ddarllennir drofto mewn trefn bob blwyddyn drirgwaith, heb law 'r Epiſtolau a'r Efangylon: oddieithr Datcuddiad Ioan, o'r hwn y goſodwyd bod rhyw Lithoedd ar amraſael wyliau priod.

Ac i wybod pa lithoedd a ddarllennir bob dydd, myn gael y dydd o'r mis yn y Calendar ſydd yn canlyn ac yno y cei ddeall y llyfrau a'r pennodau a ddarllennir yn llithoedd ar foreu a phrydnhawn weddi.

A rhaid yw nodi hyn yma, pa bryd bynnac y byddo Pſalman priod, neu l thoedd, wedi eu goſod o'r Suliau, neu i ryw wyl ſymmudol neu anſymmudol, yna y Pſalman a'r Llithoedd geſodedig yn y Calendar a ſaddenir tros yr amſer hynny.

Rhaid yw i ti nodi hefyd, ſod y Coleſt, yr Epiſtol, a'r Efengyl, a oſodir ar y Sul, yn gwaſanaethu tros yr holl wythnos rhag llaw, oddieithr digwyddo rhyw wyl y bo iddo rai priod.

Pan aller parthu blynyddoedd yr Arglwydd yn bedair rhan gyfniſer, yr hyn ſydd bob pedair blynedd, yna y neidia llythyr y Sul; a'r flwyddyn honno, y Pſalmau a'r llithoedd, y rhai a waſanaethant i'r 23. o Chwefror, a ddarllennir y dydd neſaf, oddieithr ei ſod yn ddydd Sul, yr hwn ſydd iddo Lithoedd priod o'r hen Deſtament goſodedic yn y Tabl ſy yn gwaſanaethu i'r defnydd hynny.

Hefyd, ple bynnac ni bo dechreu y Llith, Epiſtol neu Efengyl wedi ei yſpyſu: yna y bydd rhaid dechreu yn nechrenad y bennod.

A pha le bynnac nid yſpyſer pa gyn belled y darllennir, yna y darllennir hyd ddiwedd y bennodd.

Hefyd, cyn ſynyched ac y darllennir y bennod gyntaf o S. Matthew yn llith neu yn Efengyl, dechreuer ar y 18. verſ, *A genedigaeth Ieſu Criſt oedd fel hyn, &c.* A'r drydedd bennod o Efengyl S. Luc a ddarllennir hyd y 23. verſ, *Mab (fel y tybid) i Ioſeph, &c.*

¶ Pennodau

¶ Pennodau neilltuol, neu briod, iw darllen yn llithieu cyntaf ar Foreuol a Prydnhawnol weddi, ar y Sulieu trwy 'r holl Flwyddyn, a rhai o'r ail Llithiau.

Sulieu yr Adfent.	¶ *Plygain.*	¶ *Gosper.*
Y cyntaf.	Eſai. i.	Eſai ii.
ii.	v.	xxiii.
iii.	xxv.	xxvi.
iiii.	xxx.	xxxii.
Sulieu gwedi Natalic Criſt.		
Y cyntaf	Eſai xxxvii.	Eſai xxxviii.
ii.	xli.	xliii.
Sulieu gwedi 'r Tſhwyll.		
Y cyntaf	Eſai xliiii.	Eſai xlvi.
ii.	li.	liii.
iii.	lv.	lvi.
iiii.	lvii.	lviii.
v.	lix.	lxiii.
¶ *Septuageſima.*	Geneſis i.	Geneſis ii.
¶ *Sexageſima.*	Geneſis iii.	vi.
¶ *Quinquageſi.*	Geneſis ix.	xii.
¶ *Grawys.*		
Sul cyntaf.	Geneſis xix.	Geneſis xxii.
ii.	xxvii.	xxxiiii.
iii.	xxxix.	xlii.
iiii.	Geneſis xlii.	Geneſis xlv.
v.	Exod. iii.	Exod. v.
vi.	ix.	x.
¶ *Die Paſc.* i. Llith.	Exod. xii. ¶	Exod. xiii.
ii. Llith.	Rhuſ. vi.	Actes ii.

¶ Suliau gwedi 'r Paſc.

	¶ *Plygain.*	¶ *Gosper.*
Y Cyntaf.	Num. xvi.	Num. xxii.
ii.	xxiii.	xxv.
iii.	Deut. iiii.	Deut. v.
iiii.	vi.	vii.
v.	viii.	ix.
Y Sul gwedi yr Derchafael.	Deut. xii.	Deut. xiii.
Y Sul-gwyn. i. Llith.	Deut. xvi.	Doeth. i.
ii. Llith.	Act. 10. 34. Yna yr agorodd Pedr ei enau.	Act. 19. Hyd wedi 21. Gwedi cyflawni hyn.
Sul y Drindod. i. Llith.	Geneſis xviii.	Ioſua. i.
ii. Llith.	Matth. iii.	

¶ Suliau gwedi 'r Drindod.

	¶ *Plygain.*	¶ *Gosper.*
Y Cyntaf.	Ioſua x.	Ioſua xxiii.
ii.	Barn. iiii.	Barn. v.
iii.	i. Sam. ii.	i. Sam. iii.
iiii.	i. Sam. xii.	i. Sam. xiii.
v.	xv.	xvi.
vi.	ii. Sam. xii.	ii. Sam. xxi.
vii	xxii.	xxiiii.
viii.	i. Bren. xiii.	i. Bren. xvii.
ix.	xviii.	xix.
x.	xxi.	xxii.
xi.	ii. Bren. v.	ii. Bren. ix.
xii.	x.	xviii.
xiii.	xix.	xxiii.
xiiii.	Ierem. v.	Ierem. xxii.
xv.	xxxv.	xxxvi.
xvi.	Ezec. ii.	Ezec. xiii.
xvii.	xvi.	xviii.
xviii.	xx.	xxiiii.
xix.	Dan. iii.	Daniel vi.
xx.	Ioel ii.	Micah. vi.
xxi.	Abac. ii.	Diharеb. i.
xxii.	Diharеb. ii.	iii.
xxiii.	xi.	xii.
xxiiii.	xiii.	xiiii.
xxv.	xv.	xvi.
xxvi.	xvii.	xix.

¶ Llithiau priod, neu neilltuol, i bob dydd gwyl.

	¶ *Plygain.*	¶ *Gosper.*
S. *Andreas.* ¶ *S. Tho. Apoſt. Natalic Chriſt.* i. Llith.	Diharеb. xx. xxiii. Eſai ix.	Diharеb. xxi. xxiiii. Eſa. 7. 10. A'r Arglwydd a chwanegodd.
ii. Llith.	Luc. ii. Hyd, Ac i ddynion ewyllys da. gwerſ. 14.	Tit. 3. 4. wedi i ddaioni Duw.
¶ *S. Stephan.* i. Llith.	Diharеb. xviii.	Pregeth. iiii.
ii. Llith.	Act. 6. 8. Stephan yn llawn Ffydd a nerth. Hyd 30. Ac wedi cyflawni deugain &c.	Act. 7. 30. Ac wedi cyflawni deugain mlynedd. Hyd, ac efe yn gyflawn o'r Yſpryd glân gwerſ. 55.
¶ *S. Ioan.* i. Llith.	Eccle. v.	Eccles. vi.
ii. Llith.	Datc. i.	Datc. xxii.

	Plygain	Gospel.
Gwirioniaid Dydd yr Sulgwyddiad.	Ier. xxxi. Hyd. clywan Ephr. gw. 18.	Doeth. i.
i. Llith.	Genes. xvii.	Den. x. Hyd wer. 12. Ac yr awrhon Israel.
ii. Llith.	Rhuf. ii.	Coloff. ii.
Ystwyll		
i. Llith.	Esai xl.	Esai. xlix.
ii. Llith.	Luc. iii. Hyd. Mab (fel y tybid) i Ioseph. gwer. 23	Ioan. i i. Hyd Gwedi hynny e-se a aeth i wared. gwers. 12.
Trvad S. Paul.		
i. Llith.	Doeth. v.	Doeth. vi.
ii. Llith.	Actau. xxii. Hyd, A thwy a'i, &c. gw. 22	Actau. xxvi.
¶ Pwedigaeth Mair forw.	Doeth. ix.	Doeth. xii.
¶ S. Matthias.	Doeth. xix.	Eccle. i.
¶ Cennadwri Mair forwyn.	Eccles. ii.	Eccle. iii.
¶ Dydd Mercher cyn y Pasc	Ofee xiii.	Ofee xiiii.
¶ Dydd Iau cyn y Pasc.	Daniel ix.	Ierem. xxxi.
¶ Gwener y groglith.	Gene. xxii.	Esai. liii.
¶ Nos Basc.	Zach. ix.	Exodus xiii.
¶ Dydd Llun Pasc.		
i. Llith.	Exodus xvi.	Exodus xvii.
ii. Llith.	Matth. xxviii.	Actau iii.
¶ Dydd Mawrth. Pasc.		
i. Llith.	Exodus xx.	Exod. xxxii.
ii. Llith.	Luc. xxiiii. Hyd wers. 12. Ac wele ddau o honynt	i. Cor. xv.
¶ S. Marc.	Eccle. iiii.	Eccle. v.
¶ Philip. ac Iac.	Eccle. vii.	Eccle. ix.

	Plygain.	Gospel.
¶ Dydd y Derchafael.	Deut. xii.	ii Bren. ii.
¶ Dydd Llun y Sul-gwyn.	Gene. xi. Hyd. Dyma genedlaethau Sem.	Num. xi. 16. Yna y dywedodd yr Arglwydd.
i. Llith.	gwers. 10.	Hyd wers. 30 A
ii. Llith.	i. Cor. xii.	Moses a aeth i'r gwersyll.
¶ Dydd Mawrth y Sul-gwyn.	i. Sam. xix. Felly Dafydd a ffodd, &c. gwer. 18.	Deut. xxx.
¶ S. Barnabe.		
i. Llith.	Eccle. x.	Eccle. xii.
ii. Llith.	Actau xiii.	Act. xv. Hyd. Gwedi nifer o ddyddiau. gwer. 36.
¶ S. Ioan Sedyddwr.		Mala. iii.
i. Llith.	Mala. iii.	Mat. xiiii. Hyd
ii. Llith.	Matth. xiii.	A phan glybu yr Iesu. gwers. 13.
¶ S. Petr.		Eccles. xix.
i. Llith.	Eccles. xv.	Act. iiii.
ii. Llith.	Actau iii.	
¶ S Iaco.	Eccles. xxi.	Eccles. xxiii.
¶ S. Bartholom.	xxv.	xxix.
¶ S. Matthew.	xxxv.	xxxviii.
¶ S. Mihang.	xxxix.	xliii.
¶ S. Luc.	li.	Iob. i.
¶ Simon a Iud	Iob xxiiii. xxv.	Iob xlii.
¶ Holl Saint.		
i. Llith.	Doeth. 3. Hyd Canys dedwydd yw'r amlhaint dwc. wers. 13.	Doeth. v. Hyd, Ese a gymmer i chwi digedd. gwers. 8.
ii. Llith.	Heb xi. 33. Sam trwy, &c. Hyd pen. 12. 7. Os goddefwch.	Dat. xix. Hyd Ac mi a welais Angel yn sefyll. gwers. 17.

¶ Psalmau priod ar ryw ddyddiau.

	¶ Plygain.	Gospel.
Die Natalic.	Psal. xix. xlv. lxxxv.	Psal lxxxix. cx cxxxii
Dydd Pasc.	ii. lvii. cxi.	xlii cxiii cxviii.

	Plygain.	Gospel.
Dydd y Derchafael.	Psalm. viii. xv. xxi.	Psal. xxiiii. lxvii. cviii.
Sul gwyn.	xlv. xlvii.	ciii. cxlv

¶ Y TABL

¶ Y TABL I DDANGOS pa dreſn y darllennir y Pſalmau ar Foreuol a Phrydnhawnol weddi.

Boreol weddi.	*Prydnhawnol weddi.*
1 1.2.3.4.5.	6 7.8.
2 9.10.11.	12.13.14.
3 15.16.17.	18.
4 19.20.21.	22.23.
5 24 25.26.	27.28.29.
6 30.31.	32.33.34.
7 35.36.	37.
8 38.39.40.	41.42.43.
9 44 45.46.	47 48.49.
10 50.51.52.	53.54.55.
11 56.57.58.	59.60.61.
12 62.63.64.	65.66.67.
13 68.	69.70.
14 71.72.	73.74.
15 75.76.77.	78.
16 79.80.81.	82.83.84.85.
17 86.87.88.	89.
18 90.91.92.	93.94.
19 95 96.97.	98.99.100.101.
20 102.103.	104.
21 105.	106.
22 107.	108. 109.
23 110.111.112.113.	114.115.
24 116.117.118.	119. Inde 4.
25 Inde 5.	Inde 4.
26 Inde 5. (124.125.	Inde 4. (130.131.
27 120. 121. 122. 123.	126. 127. 128. 129.
28 132.133.134.135.	136.137.138.
29 139.140.141.	142.143.
30 144.145.146.	147.148.149.150.

¶ Y rhai hyn a gedwir yn ddyddiau Gwyliau, ac nid yr vn arall.

SEf yw hynny, Yr holl Suliau yn y ſiwyddyn. Gwyliau, Enwaedigaeth ein Harglwydd Ieſu Criſt. Yr Yſtwyll. Puredigaeth y wyntyddedig Fair forwyn. S. Matthias Apoſtol. Cyfarchiad y wynſyddedig forwyn. S Marc yr Efangylwr. S. Philip ac Iaco yr Apoſtolion. Dyrchafael ein Harglwydd Ieſu Criſt. Genedigaeth S. Ioan Fedyddiwr. S. Petr yr Apoſtol. S. Iaco yr Apoſtol. S. Bartholomeus Apoſtol. Matthew Apoſtol. S. Michael Archangel. S. Luc Efangylwr. S. Simon a Iud yr Apoſtolion. Gwyl yr holl Saint. Andreas Apoſtol. S. Thomas Apoſtol. Natalic ein Harglwydd Ieſu Criſt. S. Stephan Ferthyr. S. Ioan Efergyl wr. Gwyl y Gwirioniaid. Dydd Llun, a Dydd Mawrth Paſc. Dydd Llun, a Dydd Mawrth Sul-gwyn.

¶ I gael y Paſc dros byth.

Prif.	A	B	C	D	E	F	G
i	Ebr. 9.	10	11	12	6	7	8
ii	Maw. 26	27	28	29	30	31	Eb. 1
iii	Ebr. 16	17	18	9	20	14	15
iiii	Ebr. 9.	3	4	5	6	7	8
v	Maw. 26	27	28	29	33	24	25
vi	Ebr. 16	17	11	12	13	14	15
vii	Ebr. 2.	3	4	5	6	Ma. 31	Eb. 1
viii	Ebr. 23	24	25	19	20	21	22
ix	Ebr. 9.	10	11	2	13	14	8
x	Ebr. 2.	3	Ma. 28	29	30	31	Eb. 1
xi	Ebr. 16	17	18	19	20	21	22
xii	Ebr. 9.	10	11	5	6	7	8
xiii	Maw. 26	27	28	29	30	31	25
xiiii	Ebr. 16	17	18	19	13	14	15
xv	Ebr. 2.	3	4	5	6	7	8
xvi	Maw. 26	27	28	22	23	24	25
xvii	Ebr. 16	10	11	12	13	14	15
xviii	Ebr. 2.	3	4	5	Ma. 30	31	Eb. 1
xix	Ebr. 23	24	18	19	20	21	22

¶ pan gaſſoch lythyren y ſul yn y lin vchaf, edrychwch yn iniawn i lawr eddiwrth lythyren y ſul hyd oni ddeloch gyferbyn ar prif ac yna y dangoſir i chwi y mis, a'r dydd o'r mis ar yr hwn y mae y Paſc yn ſyrthio yn y ſiwyddyn honno.

Septuageſima.	o flaen y Paſc.	9. wythnos.
Sexageſima.		8. wythnos.
Quinquageſima.		7. wythnos.
Quadrageſima.		6. wythnos.
Wythnos y gweddiau	ar ôl y Paſc.	5. wythnos.
Y Sul-gwyn.		7. wythnos.
Sul y Drindod.		8. wythnos.

¶ Hyſpyſrwydd i wybod pa bryd y *dechreu ac y terfyna pob Term.*

TErm y Paſc ſy bob amſer yn dechreu xvi. j. nhiwrnod gwedi 'r Paſc, gan gyfrif Dydd Paſc ynvn, ac yn terfyna ddydd Llanneſai gwedi 'r Dyrchafel.

TErm y Drindod ſy yn dechreu xij. diwrnod gwedi y Sul-gwyn, ac yn parhau xix. diwrnod.

TErm Mihangel ſy yn dechreu y ix. neu 'r x. dydd o Hydref, ac yn diwedду yr xxvij. neu 'r xxix. o Dachwedd.

TErm Hilar ſy yn dechreu y xxiij. neu 'r xxiiij. o Ianawr, ac yn terfyna y xij. neu 'r xiij. ddydd ar ddeg o Chwefror.

¶ Almanac

Almanac tros xl. flynyddoedd.

Oedranyr Arglwydd.	Y Prif.	Llythyren ysul.	Y dydd cyntaf o'r Garawys.	Y Pasc.	Wythnos y gweddiau.	Dydd y Dyrchafel.	Sul yr Adwent.
1627	13	G E	4.Chw.	25.Maw.	29.Ebrill	13.Mai.	2.Rhag.
1628	14	F D	24	13.Ebrill	18.Mai.	1.Medi.	30.Tac.
1629	15	C B	15	5	10	24.Mai.	29
1630	16	A G	7	28.Maw.	2	16	28
1631	17	F E	20	10.Ebrill	15	29	27
1632	18	D C	12	1	6	20	2.Rhag.
1633	19	B A	3.Maw	21	26	9.Medi.	1
1634	1	G F	16.Ch.	6	11	25.Mai.	30.Tac.
1635	2	E D	8	29.Maw	3	17	29
1636	3	C B	28	17.Ebrill	22	5.Medi.	27
1637	4	A G	19	9	14	28.Mai.	3.Rhag.
1638	5	F E	4	25.Maw.	29.Ebrill	13	2
1639	6	D C	24	14.Ebrill	19.Mai.	2.Medi.	1
1640	7	B A	16	5	10	24.Medi	29.Tac.
1641	8	G F	7.Maw	25	30	13.Medi.	28
1642	9	E D	20.Ch.	10	15	29.Mai.	27
1643	10	C B	13	2	7	21	3.Rhag.
1644	11	A G	3.Maw	21	26	9.Medi.	1
1645	12	F E	16.Ch.	6	11	25.Mai.	30.Tac.
1646	13	D C	8	29.Maw	3	17	29
1647	14	B A	28	18.Ebrill	23	6.Medi.	28
1648	15	G F	13	2	7	21.Mai.	3.Rhag.
1649	16	E D	4	25.Maw	29.Ebrill	13	2
1650	17	C B	24	14.Ebrill	19.Mai.	2.Medi.	1
1651	18	A G	9	30.Maw	4	18.Mai.	30.Tac.
1652	19	F E	28	18.Ebrill	23	6.Medi.	28
1653	1	D C	20	10	15	29.Mai.	27
1654	2	B A	5	26.Maw	30.Ebrill	14	3.Rhag.
1655	3	G F	25	15.Ebrill	20.Mai.	3.Medi.	2
1656	4	E D	17	6	11	25.Mai.	30.Tac.
1657	5	C B	8	29.Maw	3	17	29
1658	6	A G	21	11.Ebrill	16	30	28
1659	7	F E	13	3	8	22	27
1660	8	D C	4.Maw	22	27	10.Medi.	2.Rhag.
1661	9	B A	24.Ch.	14	19	2	1
1662	10	G F	9	30.Maw	4	18.Mai.	30.Tac.
1663	11	E D	1.Maw	19.Ebrill	24	7.Medi.	29
1664	12	C B	21.Ch.	10	15	29.Mai.	27
1665	13	A G	5	26.Maw	30.Ebrill	14	3.Rhag.
1666	14	F E	25	5.Ebrill.	20.Mai.	3.Medi.	2

¶ Nota, fod y Prif a llythyren y Sul yn newidio bob blwydyn ar y dydd cyntaf o Jonawr.

¶ Nota, mai y Sul cyntaf o'r Adwent fydd y Sul ar ol Gwyl Lini, yr hwn fydd y 26 o Dachwedd. Noda hefyd, fod cyfrif blwyddyn oedran yr Arglwydd, yn Eglwys Lorgr, yn dechreu y 25. o fis Mawrth, yr hwn a dybir ei fod y dydd cyntaf y crewyd y byd arno, a'r dydd yr ymddygwyd Crist ym-mru Mair forwyn.

¶ Ionawr y ſydd iddo 31. o ddyddiau.

			Bore. weddi. 1. Llith.	2. Llith.	Pryd. weddi. 1. Llith.	2. Llith.
1	A	Enwaed.	Gen. 17.	Rhuf. 2.	Deut. 10	Col. 2.
2	b		Gen. 18.	Matth. 1.	Gene. 18	Rhuf. 3.
3	c		19	2	20	2
4	d		21	3	23	3
5	e		22	4	24	4
6	f	Ystwyll.	Eſa. 60.	Luc 3.	Eſa. 49.	Ioh. 2.
7	g		Gen. 24.	Matth. 5.	Gen. 25.	Rhuf. 5.
8	A	Lucian.	26	6	27	6
9	b		28	7	29	7
10	c		30	8	31	8
11	d		32	9	33	9
12	e	Solin Aq.	34	10	35	10
13	f	Hillarie.	36	11	37	11
14	g		38	12	39	12
15	A		40	13	41	13
16	b		42	14	43	14
17	c		44	15	45	15
18	d	Priſca.	46	16	47	16
19	e		48	17	49	1. Cor. 1
20	f	Fabian.	50	18	Exod. 1.	2
21	g	Agnes.	Exod. 2.	19	2	3
22	A	Vincent.	3	20	4	4
23	b		5	21	6	5
24	c		7	22	8	6
25	d	Conu. of Paul.	Deut. 5.	Acts. 22.	Deut. 6.	Act. 26
26	e		Gen. 48.	Matt. 23.	Gen 49.	1. Cor 9
27	f		50	24	Exod. 1.	8
28	g		Exod. 2.	25	3	9
29	A		4	26	5	10
30	b		7	27	8	11
31	c		9	28	10	12

¶ Chwefror y ſydd iddo 28. ddyddiau.

			Bore. weddi. 1. Llith.	2. Llith.	Pryd. weddi. 1. Llith.	2. Llith
1	d	Ympryd.	Exo. 11	Mat. 1.	Exo. 12.	1. Co. 13
2	e	Pur. Mair.	Deut. 9.	2	Deut. 12	14
3	f	Blaſii.	Exo. 13.	3	Exo. 14	15
4	g		15	4	16	16
5	A	Agatha.	17	5	18	2. Cor. 1
6	b		19	6	20	2
7	c		21	7	22	3
8	d		23	8	24	4
9	e		32	9	33	5
10	f		34	10	Leui. 18	6
11	g	Sol in Piſc	Leuit. 19	11	20.	7
12	A		26	12	Num. 11	8
13	b		Num. 12	13	13	9
14	c	Valentine.	14	14	16	10
15	d		17	15	20	11
16	e		21	16	22	12
17	f		23	Ln. di. 1.	24	13
18	g		25	di. 1.	27	Gal. 1.
19	A		30	2	31	2
20	b		32	3	35	3
21	c		36	4	Deut. 1	4
22	d		Deut. 3.	5	3	5
23	e	Ympryd.	4	6	5	6
24	f	S. Mat-	Deut. 9	7	Eccle 1.	Eph. 1.
25	g	thiæ.	Deut. 6.	8	Deut. 7.	2
26	A		8	9	9	3
27	b		10	10	11	4
28	c		12	11	13	5

¶ Mawrth ſy iddo 31. o ddyddiau.

			Bore. weddi. 1. Llith.	2. Llith.	Pryd. weddi. 1. Llith.	2. Llith
1	d	Dewi.	Deu. 16.	Luc. 12.	Deut. 17	Ephe. 6
2	e	Ced.	18	13	19	Phil. 1.
3	f		20	14	21	2
4	g		22	15	24	3
5	A		25	16	26	4
6	b		27	17	28	Col. 1.
7	c	Perpetue.	29	18	30	2
8	d		31	19	32	3
9	e		33	20	34	4
10	f		Ioſue 1.	21	Ioſue 2.	1. Theſ. 1
11	g	Solin Ar.	3	22	4	2
12	A	Gregor.	5	23	6	3
13	b		7	24	8	4
14	c		9	Ioan 1.	10	5
15	d		23	2	24	1. Theſ. 1
16	e		Barn. 1.	3	Barn. 2.	2
17	f		3	4	4	3
18	g	Edward.	5	5	6	1. Tim. 1
19	A		7	6	8	2. 3
20	b		9	7	10	4
21	c	Benedict.	11	8	12	5
22	d		13	9	14	6
23	e		15	10	16	2 Tim. 1
24	f		17	11	18	2
25	g	Ympryd.	Eccle. 2.	12	Eccle. 3.	3
26	A	Conu. Mair	Barn. 15	13	Barn. 20	4
27	b	Ini. R. Cat.	21	14	Ruth 1.	Titus 1
28	c		Ruth 2.	15	3	2. 3
29	d		4	16	1. Sam. 1	Phile.
30	e		1. Sam. 2	17	3	Heb 1.
31	f		4	18	5	2

¶ Ebrill ſy iddo 30 o ddyddiau.

			Bore. weddi. 1. Llith.	2. Llith.	Pryd. weddi. 1. Llith.	2 Llith
1	g		1. Sam. 6	Ioh. 19.	1. Sam. 7	Hebr. 2
2	A		8	20	9	4
3	b	Richard.	10	21	11	5
4	c	Ambroſ.	12	Acts. 1.	13	6
5	d		14	2	15	7
6	e		16	3	17	8
7	f		18	4	19	9
8	g		20	5	21	10
9	A		22	6	23	11
10	b		24	7	25	12
11	c	Sol in Tau	26	8	27	13
12	d	ro.	28	9	29	Iaco. 1
13	e		30	10	31	2
14	f		2. Sam. 1	11	2. Sam. 2	3
15	g		3	12	4	4
16	A		5	13	6	5
17	b		7	14	8	1. Pet. 1
18	c		9	15	10	2
19	d	Alpheg.	11	16	12	3
20	e		13	17	14	4
21	f		15	18	16	5
22	g		17	19	18	2. Pet. 1
23	A	S. Georg.	19	20	20	2
24	b		21	21	22	3
25	c	Mare	Eccle. 4.	22	Eccle. 5	1. Io. 1.
26	d	Eſau.	2. ſam. 23	23	2. ſam. 24	2
27	e		1. bren. 1	24	1. bren. 2	3
28	f		3	25	4	4
29	g		5	26	6	5
30	A		7	27	8	2. 3. Ioa

Mai sydd iddo 31. o ddyddiau.

Borenol weddi. ¶ *Prydn weddi*

			1. Lith.	2. Lith.	1. Lith.	2. Lith.
1	b	*Philip ac*	Eccles.7.	Act. 8.	Eccl.9.	Iude.
2	c	*Iacob.*	1.Bren.9.	28	1.br.10	Rhuf.1.
3	d	Caffael y	11	Mat.1.	13	2
4	e	Groes.	13	2	14	3
5	f		15	3	16	4
6	g	IoanPort.	17	4	18	5
7	A		19	5	20	6
8	b		21	6	22	7
9	c		2.Bren.1.	7	1.bre.2	8
10	d		3	8	4	9
11	e		5	9	6	10
12	f	*Sol in Ge.*	7	10	8	11
13	g		9	11	10	12
14	A		11	12	12	13
15	b		13	13	14	14
16	c		15	14	16	15
17	d		17	15	18	16
18	e		19	16	20	1.Cor.1
19	f	Dunftan.	21	17	22	2
20	g		23	18	24	3
21	A		25	19	Ezr.2.	4
22	b		Eſra.3.	20	4	5
23	c		5	21	6	6
24	d		7	22	9	7
25	e		Nehe.1.	23	Neh.2	8
26	f	Auguſtin.	4	24	5	9
27	g		6	25	8	10
28	A		9	26	10	11
29	b		13	27	Heſt.1	12
30	c		Heſt.2.	28	3	13
31	d		4	Mar.1.	5	14

¶ Mehefin ſy iddo 30. o ddyddiau.

Borenol weddi. *Prydnh. wedd.*

			Lith.	2 Lith.	1 Lith.	2. Lith.
1	e		Heſt.6.	Mar.2.	Heſt.7	1.Cor.15
2	f		8	3	9	16
3	g	Nichom.	Iob.1.	4	Iob.2.	2.Cor.1
4	A		3	5	4	2
5	b	Boniffas	5	6	6	3
6	c		7	7	8	4
7	d		9	8	10	5
8	e		11	9	12	6
9	f		13	10	14	7
10	g		15	11	16	8
11	A	Bar.Apo	Eccl.10.	Act.14	Eccl.12	Act 15.
12	b	*Sol in Cā.*	Iob.17.18	Mar.12	Iob.19	2.Cor.9
13	c	Solſ. eſti.	20	13	21	10
14	d		22	14	24	11
15	e		24.25.	15	26.27.	12
16	f		28	16	29	13
17	g		30	Luc.1.	31	Galat.1.
18	A		32	2	33	2
19	b		34	3	35	3
20	c	Edward.	36	4	37	4
21	d		38	5	39	5
22	e		40	6	41	6
23	f	Ympryd	42	7	Diha.1	Ephe.1.
24	g	*Ioan*	Mala.3.	Mat.3.	Mal.4.	Matt.14.
25	A	*fedydd.*	Diha.2.	Luc.8.	Dih.3.	Ephe.2.
26	b		4	9	5	3
27	c		6	10	7	4
28	d	Ympryd	8	11	9	5
29	e	*S.Pet apo*	Eccl. 15	Act. 3.	Ecc.19	Act 4.
30	f		Diha. 10.	Luc.12	Dih.11	Ephe.6.

¶ Gorphenhaf ſy iddo 31. o ddyddiau.

Borenol weddi. ¶ *Prydnh. weddi.*

			1. Lith.	2 Lith.	1. Lith.	2 Lith.
1	g	Goſwy	Diha.13	Luc.13	Diha 13	Phil.1.
2	A	Mair.	14	14	15	2
3	b	Martin.	16	15	17	3
4	c		18	16	19	4
5	d		20	17	21	Coloſſ.1.
6	e	Dechreu	22	18	23	2
7	f	dyddiau	24	19	25	3
8	g	*'r ci.*	26	20	27	4
9	A		28	21	29	1.Theſ.1.
10	b		31	22	Eccle.1	2
11	c		Eccle.2.	23	3	3
12	d	*Sol in Leo*	4	24	5	4
13	e		6	Ioa.1.	7	5
14	f		8	2	9	2.Theſ.2.
15	g	Swithun.	10	3	11	2
16	A		12	4	Iere.1.	3
17	b		Iere.2.	5	3	1.Tim.1.
18	c		4	6	5	2.3.
19	d		6	7	7	4
20	e	Margaret	8	8	9	5
21	f		10	9	11	6
22	g	Magdal.	12	10	13	2.Tim.1.
23	A		14	11	15	2
24	b	Ympryd	16	12	7	3
25	c	*Iaco. Ap.*	Eccl.21	13	Eccl.23	4
26	d	Anne.	Iere. 8	14	Iere.19	Titus 1.
27	e		20	15	21	2.3.
28	f		21	16	23	Phile.
29	g		24	17	25	Heb.1.
30	A		26	18	27	2
31	b	Garmon.	28	19	29	3

Awſt ſy iddo 31. o ddyddiau.

Borenol weddi ¶ *Prydnhan. wedd.*

			1. Lith.	2. Lith.	1 Lith.	2. Lith.
1	c		Iere.30.	Ioh.20	Iere 31	Heb.4.
2	d		32	21	33	5
3	e		34	Act. 1.	35	6
4	f		36	2	37	7
5	g		38	3	39	8
6	A	Ymrithi-	40	4	41	9
7	b	ad. Enw	42	5	43	10
8	c	Ieſu.	44	6	45.46	11
9	d		47	7	48	12
10	e	Laurens.	49	8	50	13
11	f		51	9	52	Iaco.1.
12	g	*Sol in Vi.*	Galar.1.	10	Galar.2	2
13	A		3	11	4	3
14	b		5	12	Eze.1.	4
15	c		Ezec.3.	13	6	5
16	d		7	14	13	1.Pet.1.
17	e		14	15	18	2
18	f		33	16	34	3
19	g		Dan.1.	17	Dan.2.	4
20	A		3	18	4	5
21	b		5	19	6	2.Pet.1.
22	c		7	20	8	2
23	d	Ympryd	9	21	10	3
24	e	*Bart. A.*	Eccl.25.	22	Ec.29.	1.Ioa.1.
25	f		Dan. 11.	23	Dan.12	2
26	g		(a*) 13	24	14	3
27	A		Ose. 1.	25	Os.2.3.	4
28	b	Auguſtin	4	26	5.6.	5
29	c	Lladd pen	7	27	8	2.3. Ioa.
30	d	Ioan	9	28	10	Iude.
31	e	fedydd.	11	Mat.1.	12	Rhuf.1.

(a*) Y 13. o Daniel yw Hiſtori Suſanna : 14 yw Hiſtori Bel a'r Ddraig.

¶ Medi fy iddo 30 o ddyddiau.

			Bo enol wedi	Pryan. wedi		
			1. Llyth.	2. Llyth.	1. Llyth.	2. Llyth
1	f	Silin.	Osee.13.	Mat.2.	Osee.14	Rhuf.2
2	g		Ioel.1.	3	Ioel.2.	3
3	A		3	4	Amos.1	4
4	b		Amos. 2.	5	3	5
5	c	diwedd dyddiau yr ei.	4	6	5	6
6	d		6	7	7	7
7	e	Geni Eliz.	7	8	9	8
8	f	Geni Mair	Abdi.1.	9	Ioa.1	9
9	g		Ioa.2 3.	10	4	10
10	A		Mich.1.	11	Mich.2.	11
11	b		3	12	4	12
12	c	*Sol in Lib.*	5	13	6	13
13	d		7	14	Nah. 1.	14
14	e	Derc.ygro	Nahu. 2.	15	3	15
15	f	*Aequinoc.*	Abac.1.	16	Abac.2.	16
16	g	*Autumn.*	3	17	Soph.1.	1.Cor.9
17	A	Lambert.	Soph.2.	18	3	2
18	b		Agge.1.	19	Agge.2.	3
19	c		Zacha. 1.	20	Zac.2.3	4
20	d	Ympryd.	4 5.	21	6	5
21	e	*S. Matthew*	Eccl 35.	22	Eccl 38	6
22	f		Zach.7.	23	Zach.8.	7
23	g		9	24	10	8
24	A		11	25	12	9
25	b		13	26	14	10
26	c	Cyprian.	Mala.1.	27	Mala.2.	11
27	d		3	28	4	12
28	e		Tobi.1.	Mat.1.	Tobi.2.	13
29	f	*S. Michael.*	Ecclu.39	2	Eccl.44	14
30	g	Hierome.	Tob.3.	3	Tobi 4.	15

¶ Tachwedd fy iddo 30 o ddyddiau.

			Bo enol wedi	Pryanh. wedi		
			1. Llyth.	2. Llyth.	1. Llyth.	2. Llyth
1	d	*Holl Sanct*	Doct.3	He.11.12	Doct.5.	Dat.19.
2	e		Eccl.14	Luc.18.	Eccl.15.	Col.2.
3	f		16	19	17	3
4	g		18	20	19	4
5	A	*Brad y pow*	20	21	21	1.Th.1.
6	b	Leonard.	22	22	23	2
7	c		24	23	25 (*)	3
8	d		27.	24	28	4
9	e		29	Ioan 1.	30	5
10	f		31	2	32	2.The.2
11	g	S. Martin.	33	3	34	2
12	A	*Sol in Sag.*	35	4	36	3
13	b	Brisius	37	5	38	1.Tim.1
14	c		39	6	40	2.3.
15	d	Machut.	41	7	42	4
16	e		43	8	44	5
17	f	Huw Escob	45	9	46 (*)	6
18	g		47	10	48	2 Tim.1
19	A		49	11	50	2
20	b	Edmfre.	51	12	Barue.1	3
21	c		Barue.2.	13	3	4
22	d	Cicili.	4	14	5	Titus 1.
23	e	Clement.	6	15	Esai 1.	2 3.
24	f		Esai 2.	16	3	Phile.1
25	g		4	17	5	Heb.1.
26	A	Katherin.	6	18	7	2
27	b	Lini	8	19	9	3
28	c		10	20	11	4
29	d	Ympryd.	12	21	13	5
30	e	*Andr. Ap.*	Dih.20.	Act. 1.	Dih. 21	6

(*) Noda y gwely dd darllen dr nesa y 26. Pen. o Ecclus, hyd y 23. gwers. gyd a'r 25. Pen.

(*) Nota hefyd y bydd rhaid darllen y 46. o Ecclus hyd, Ac ar ol ei farwolaeth &c. gwers 20.

¶ Ryfgyt fy iddo 31 o ddyddiau.

			Bo enol wedi	Pryanh wedi		
			1. Llyth.	2. Llyth	1. Llyth.	2. Llyth.
1	A	Remig.	Tob.7.	Mar.4	Tobi.6.	1.Co.16
2	b		9	5	8	2.Cor.1
3	c		11	6	10	2
4	d		13	7	12	3
5	e			8	4	4
6	f	S. Ffydd.	Iudit.1.	9	Iudit.2.	5
7	g		3	10	4	6
8	A		5	11	6	7
9	b	Denis.	7	12	8	8
10	c		9	13	10	9
11	d		11	14	12	10
12	e	*Sol in Sc.*	13	15	14	11
13	f	Edward.	15	16	16	12
14	g		Doct.1.	Lu. di.1	Doc.2.	13
15	A		3	di.1.	4	Galat.1
16	b		5	2	6	2
17	c	Etheldr.	7	3	8	3
18	d	*Luke Ef.*	Eccl.51.	4	Iob.1.	4
19	e		Doct.9.	5	Doc.10	5
20	f		11	6	12	6
21	g		13	7	14	Ephe.1.
22	A		15	8	16	2
23	b		17	9	18	3
24	c		19	10	Eccl. 1.	4
25	d	Crifpin.	Ecclu.2.	11	3	5
26	e		4	12	5	6
27	f	Ympryd.	6	13	7	Phil.1.
28	g	*Simon & Iude.*	Io.24.25	14	Iob 42	2
29	A		Ecclu.8.	15	Ecclu.9	3
30	b		10	16	11	4
31	c	Ympryd.	12	17	13	Coloſ.1

¶ Rhagfyr fydd iddo 21 o ddyddiau.

			Bo enol wedi	Pryanh. wedi		
			1. Llyth.	2. Llyth	1. Llyth.	1. Llyth.
1	f	Grwſt.	Eſai 14.	Act. 2.	Eſai 15	Heb. 7.
2	g		16	3	17	8
3	A		18	4	19	9
4	b		20,21.	5	22	10
5	c		23	6	24	11
6	d	Nich. Eſc	25	dim.7.	26	12
7	e		27	dim. 7.	28	13
8	f	Ymddwyn Mair.	29	8	30	Iacu. 1.
9	g		31	9	32	2
10	A		33	10	34	3
11	b		35	11	36	4
12	c	*Sol in Cap*	37	12	38	5
13	d	Luci.	39	13	40	1.Pet.1
14	e		41	14	42	2
15	f		43	15	44	3
16	g		45	16	45	4
17	A	O ſapien	47	17	48	5
18	b	tia.	49	18	50	2. Pet.1
19	c	Tydecho.	51	19	52	2
20	d	Ympryd.	53	20	54	3
21	e	*Tho. Apo.*	Dih.23.	21	Dih.24	1.Ioa.1.
22	f		Eſai 55.	22	Eſai 56.	2
23	g		57	23	58	3
24	A	Ympryd.	59	24	60	4
25	b	*Chriſtma.*	Eſai 9	Luc 2.	Eſai 7.	Tit.3.
26	c	*S. Steuen.*	Dih.28.	Act.6,7	Eccle.4	Acts 7.
27	d	*S. Ioan.*	Eccl. 5.	D.ſt.1.	Eccle.5	Dat. 22
28	e	*Gwirio*	Ier 31.	Act.25.	Doct.1	1.Ioa 5.
29	f	*Iuid.*	Eſai 61.	26	Eſai 62.	2.Ioan.
30	g		63	27	64	3.Ioan.
31	A	Silueſter	65	28	66	Iud.

¶ Y DREFN YM-MHA LE YR arferir ac y dywedir y Foreuawl a'r Brynhawnawl weddi.

Y Foreuawl a'r Brydnhawnawl weddi a arferir yn y lle defodedic o'r Eglwys, Capel, neu Gangell; oddieithr i'r Ordinari derfynu yn amgenach am y lle. A bid y Corau yn aros megis ydd oeddynt ym mlaen hyn.

A noter hyn yma, Bod i'r Gwenidog ar bryd Cymmun, ac ar bob pryd arall yn ei weinidogaeth, ymarfer o gyfryw wiſcoedd ac addurneu, yn yr Eglwys, ac oeddynt mewn arfer trwy awdurdod y Parliament yn yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Brenin EDWARD y chweched, yn ôl yr Act o Barliament a oſſoded yn nechreu y llyfr hwn.

¶ TREFN

¶ TREFN AM WEDDI FOreol bob dydd trwy 'r flwyddyn.

¶ Ar ddechreu y weddi forcuol ac yr vn ffunyd ar y weddi Bryd-nhawnol, darllened y Gwenidog â llef vchel rai o'r fynhwyrcu hyn o'r Scythur lân, y rhai fydd yn canlyn. Ac yno dywedet yr hyn fydd ſcrifennedic ar ôl y Sententiau.

Exte, 18. PA bryd bynnac y boyn edifar gan bechadur ei bechod o ddyfnder ei galon, mi a allyngaf tros gof yr holl enwiredd a'r a wnaeth ef modd yr Arglwydd.

Pſal. 51. Idd wyf yn cydnabod fy enwiredd, a'm pechod fydd yn wastad yn fy erbyn.

Pſal. 51. Ymchwel dy wyneb oddi-wrth fy mhechodau, Arglwydd, a dilêa fy holl gamweddau.

Pſal. 51. Yſpryd cyſſuddiedic ſydd aberth i Dduw, na thremyga Arglwydd Dduw, galonnau vfydd cyſſuddiedig.

Ioel 2. Rhwygwch eich colonnau, ac nid eich dillad, ac ymchwelwch at yr Arglwyd eich Duw, canys tirion a thrugarog y dyw yr eſydd ddioddefgar a mawr ei drugaredd, a chyfryw yn ac ſydd ofidus ganddo dros eich blinder.

Dan. 9. Ti Arglwydd bieu toſturi a meddeuant, canys aethom ymaith oddi-wrthit, ac ni wrandawſom ar dy leſeryd, modd y gallem rodio yn dy gyfreithieu y rhai a oſodaſt i ni.

Jere. 10. Coſpa ni Arglwydd, ac etto yn dy farn nid yn dy gynddaredd, rhac na bo dim mwy o honom.

Mat. 3. Gwellheweh eich bushedd, canys bod teyrnas Dduw yn agos.

Luc 15. Mi a âf at fy Nhâd, ac a ddywedaf wrtho, fy Nhâd, mi a bechais yn erbyn y nefoedd, ac yn dy erbyn di, ac mwyach nid wyf deilwng i'm galw yn fâb i ti.

Pſal. 143. Na ddwg i'r farn dy weiſion, Arglwydd, can nad byw neb cyfiawn yn dy olwg di.

1. Ioan. 1. Os dywedwn ein bod heb pechod, ydd ym yn ein twyllo ein hunain, ac nid oes wirionedd ynom.

FY anwyl gariadus frodyr, y mae yr Scythur lân yn ein cynhyrfu mewn amcanaſel fa nnau, i gydnabod ac i gyffeſſu ein aml bechodau a'n anwired, ac na wnelem na'i cuddio na'i celu yngwydd yr Holl-alluog Dduw ein Tâd nefol, eithr eu cyffeſſu â goſtyngediic, iſel, edifarus, ac vfydd galon, er mwyn caſſael o honom faddeuant am danynt, trwy ei anfeidrol ddaioni a'i drugaredd ef. A chyd dylem ni bob amſer addef yn oſtyngedic ein pechodau ger bron Duw: Ettonı a ddylem yn bennaf wneuthur hyny pan yngynhullom i gyd-gyfarfod, i daln diolch am yr aml ddaioni a dderbyniaſom ar ei law ef, i ddatcan ei haeddedicaf ſoliant, i wrando ei ſancteiddiaf air ef, ac i erchi y cyfryw bethau ac a ſyddo cymmwys ac angheuheidiol, yn gyſtal ar lês y corph a'r enaid. O herwydd paham myſi a erfyniaf ac a attolygaf i chwi, cynuifer ac y ſydd yma yn breſennol, gyd-tynnu â myſi, â chalon bûr, ac â lleſeryddoſtyngedic, hyd yngorſeddfa y neſol râd, gan ddywedyd ar fy ôl i.

¶ Cyffes gyffredin i'w dywedyd gan yr holl gynnulleidfa ar ôl y Gweinidog gan Oſtwng ar eu glinian.

HOllalnog Dduw, a thrugarocaf Dâd, Ni a aethom ar gyſeiliorn allan o'th fyrdd di, fel defaid argyfrgoll; Nyni a ddilynaſom ormod ar amcanion, a chwantau ein colonnau ein hunain; Nyni a wnaethom yn erbyn dy ſanctaiddiol gyſreithiau; Nyni a adawſom heb wneuthul y pethau, a ddylesym eu gwneuthur; Ac a wnaethom y pethau ni ddylesym eu gwneuthur, Ac nid oes iechyd ynom. Eithr tydi ô Arglwydd, cymmer drugaredd arnom ddrwg-weithred-wyr erruin, Arbed ti hwynt-wy, o Dduw, y rhai ſy yn cyffeſſu eu beiau, Cyweiria di y ſawl ſydd yn edifarus; Yn ôl dy addewidion a yſpyſſwyd i ddyn, yng Hriſt Ieſu ein Harglwydd. A chaniatta drugaroccaf Dâd er ei fwyn ef, Fyw ô honom rhac llaw, Mewn duwiol, vnion, a ſobr ſuchedd, I ogoniant dy ſanctaiddiol Enw: Amen.

¶ Gollyngdod neu faddeuant pechodau, i'w datcan gan y gweinidog yn vnic.

YR Holl Alluog Dduw, Tâd ein Harglwydd Ieſu Griſt, yr hwn ni ddeiſyſt farwolaeth pechadur, eithr yn hyttrach ymchwelyd o honaw oddi wrth ei anwiredd, a byw: ac a roddes allu a gorchymyn iw wenidegion, i ddeclario ac i lyngetw bobl ſydd yn edifarus, abſolution a maddeuant am eu pechodau: Efe a bardyna, ac a ollwng y rhai oll ſy wir edifeiriol, ac yn ddiffiant yn credu iw ſanctaiddiol Efengyl ef. Herwydd pa ham nyni a attolygwn iddo gamidtau i ni wîr edifeirwch, a'i Yſpryd glân, fel y byddo boddion ganddo y pethau ydd ydym y pryd hyn yn eu gwneuthur, a bod i darn atall o'n bewyd rhac llaw yn bûr, ac yn ſanctaiddiol, megis y delom o'r diwedd iw lawenydd tragywyddol, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd.

Attheb y bobl, Amen.

¶ Yna y dechreu y Gweinidog weddi yr Arglwydd â llef vchel.

EIn Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, ſanctaiddier dy Enw. Deued dy deyrnas. Bid dy ewyllys ar y ddaiar megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A madden i ni ein dyſedion, fel y madden yn ni i'n dyled-wyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth: Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

¶ Yna y dywaid yn yr vn modd,

Arglwydd agor ein gwefuſau.

Attheb.

A'n genau a fynega dy foliant.

Offeiriad.

Duw bryſia i'n cynnorthwyo.

Attheb.

Arglwydd pryſura i'n cynnorth.

Offeiriad.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân. Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn wastad yn oes oeſoedd. Amen.

Molwch yr Arglwydd.

¶ Yna y dywedir, neu y cenir y Pſalm hon ſy 'n canlyn,

DEuwch, canwn i'r Arglwydd: ymlawenhawn yn nerth ein hiechyd. *Venite exultemus Domino. Pſal. 95.*

2 Deuwn ger ei fron ef â diolch; canwn yn llafar iddo Pſalmau.

3 Canys yr Arglwydd ſydd Dduw mawr: a brenin mawr ar yr holl ddaiwiau,

3 Oblegit yn ei law ef y mae gorddyfnderau y ddaiar: ac ef biau vchelder y mynyddoedd.

4 Y môr ſydd eiddo, canys efe a'i gwnaeth: a'i ddwylaw a luniaſant y ſych-dir.

5 Deuwch addolwn, a ſyrthiwn i lawr, a goſtyngwn ger bron yr Arglwydd ein gwneuthur-wr.

6 Canys efe yw ein Duw ni: a ninneu ŷm pobl ei borfa ef, a defaid ei ddwylaw.

7 Heddyw o gwrandewch ar ei leferydd, na chaledwch eich calonnau: megis yn yr ymryſonfa, fel yn nydd Profedigaeth yn yr anialwch.

8 Lle y temptiodd eich tadau ſi: y profaſant ſi, a gwelſant ſy ngweithredoedd.

9 Deugain mlynedd yr ymryſonais â'r genhedlaeth hon, a dywedais: pobl gyfeiliornus yn en calonnau ydynt hwy, canys nid adnabuant ſy ffyrdd.

10 Wrth y rhai y tyngais yn ſy llid: na ddelent i'm gorphwyſfa.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân: Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waſtad yn oes oeſoedd. Amen.

¶ *Yn ôl hyn y dilyn rhyw Pſalmau mewn trefn, megis yr appwyntiwyd hwy yn y tabul a wnaeth. bwyd er mwyn hynny: oddieithr bod Pſalmau priawdi'r dimmod hwnnw. Ac ar ddiwedd pob Pſalm drwy yr flwyddyn, a'r vn modd ar ddiwedd* Benedictus, Benedicite, Magnificat, *a* Nunc dimittis, *y dywedir*, Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, &c.

¶ *Yna y darlleir dwy lith yn llawn Rythyr, a Reſeryddi wchel, fel y gallo y bobl glywed. Y gyntaf o'r hên Deſtament; yr ail o'r newydd, megis ac yr appwyntiwyd wrth y Calendar, oddieithr bod Rethiau prhid wedi'r aſſeinio ir dydd hwnnw. Y gweinidog a ddarlleno y llith, ſaſed, ac ymchwelad, megis y galler ei glywed yn oreu gan bawb oll a'r a fo yn breſennol. Ac o flaen bob llith, dyweded y gweinidog fel hyn. Y pennod cyntaf, neu yr ail, neu'r trydydd, &c. O Geneſis, o Exodus, Matthew, Marc, neu'r cyſfryw, megis yr appwyntiwyd yn y Calendar. Ac ar ddiwedd pob pennod dyweded:* Yma y terfyna y cyfſtyw bennod o'r cyfryw lyfr.

¶ *Ac er mwyn câel o'r bobl glywed yn well, mewn cyfryw leoedd ac y byddir yn arfer o gaun, bid ynoddarllen y Rithiau mewn tôn eglur, er wedd darlleniad llawn Rythyr, a'r vn modd yr Epiſtol a'r Efengyl. Yn ôl y Rith gyntaf y canlyn* Te Deum laudamus *yn Gamber-atc, beunydd irwy'r boll flwyddyn.*

Te Deum laudamus.

TI Dduw a folwn: ti a gydnabyddwn yn Arglwydd.

Yr holl ddaiar a'th fawl di: y Tâd tragywyddawl.

Arnat ti y llefa yr holl Angelion: y neſoedd a'r holl nerthoedd o'n mewn.

Arnat ti y llefa Cherubin a Seraphin: â llefeyddi dibaid.

Sanct, Sanct, Sanct: Arglwydd Dduw Sabaoth.

Neſoedd a daiar ſydd yn llawn: o'th ogoniant.

Gogoneddus gôr yr Apoſtolion a'th fawl di.

Moſiannus nifer y Prophwidi: a'th fawl di.

Arddercha wg lu y Merthyri: a'th fawl di.

Yr Eglwys lân trwy'r holl fŷd: a'th addef di,

Y Tâd: o anfreidrawl fawredd.

Dy anrhydeddus wir: ac vnic Fab.

Hefyd yr Yſpryd glân: y diddan-wr.

Ti Chriſt: yw Brenin y gogoniant.

Ti yw tragywyddol: Fab y Tâd.

Pan gymmeraiſt arnat waredu dŷn: ni ddiyſtyraiſt ſrâ y wyryf.

Pan orchfygaiſt holl nêrth angeu: yr agoraiſt deyrnas nef i bawb a gredant.

Ti ſydd yn eiſtedd ar ddehen-law Dduw: yngogoniant y Tâd.

Ydd ym ni yn credu mai tydi a ddawt yn farn-wr arnom.

Can hynny yr attolygwn i ti gynnorthwyo dy weiſion t y rhai a brynaiſt â'th werth-fawr waed.

Pâr iddynt gael eu cyfrif gyd â'th Sainct: yn y gogoniant tragywyddol.

Arglwydd cadw dy bobl a bendithia dy etifeddiaeth.

Llywia hwy a dyrcha hwy yn dragywydd.

Beunydd ac ſyth: y clodforwn dydi.

Ac anrhydeddwn dy Enw: byth ac yn oes oeſoedd.

Teilynga Arglwydd: ein cadw y dydd hwn yn ddibechod.

Arglwydd trugarhâ wrthym: trugarhâ wrthym.

Arglwydd poed dy drugaredd a ddêl arnom megis ydd ym yn ymddiried ynot.

Arglwydd ynot yr ymddiriedais: na'm gwradwydder yn dragywydd.

¶ *Neu'r canlad hwn:* Benedicite omnia opera Domini Domino.

CHwychwi holl weithredoedd yr Arglwydd, *Benedicite.* bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a *cite.* mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi Angelion yr Arglwydd: bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi nefoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi yr dyfroedd ſydd vwchben y ffurfafen, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi nerthoedd yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi haul a llemad, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi ſêr y nefoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi gafodau a gwlith, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi wyntoedd Duw, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi dân a gwrês, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi aiaf a haf, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi wlithoedd a rhewoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi rew ac oerfel, bendithiwch yr Arglwyd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi iâ ac eira, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi noſau a dyddiau bendithiwch yr Arglywdd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi oleuni a thywyllwch, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd wydd.

Chwychi fellt ac wybrenau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Bendithied y ddaiar yr Arglwydd: moled ef, a mawrhaed yn dragywydd.

Chwychwi fynyddoedd a bryniau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi oll wyrddion bethau ar y ddaiar, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwy-

Chwychwi ſſynhonau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi ſoroedd a lliſeiriaiot, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi ſor-ſilod, ac oll ac ſydd yn ymſymudo yn y dyfroedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi oll adar yr awyr, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi oll aniſeiliaid ac yſcrubliaid, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi blant dynion, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Bendithied Iſrael yr Arglwydd: moled ef, a mawrhaed yn dragywydd.

Chwychwi offeiriaid yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi weiſanaeth-wŷr yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi yſprydion ac eneidiau y cyfiawnion, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi y rhai ſanctaidd a goſtyngedig o galon, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Chwychwi Ananias, Azarias, a Miſael, bendithiwch yr Arglwydd: molwch ef, a mawrhewch yn dragywydd.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân: Megis ydd oed yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waſtad yn oes oeſoedd. Amen.

℣ Ac yn ôl yr ail lîth, yr arferir, ac y dywedir Benedictus, yn Gamber-arc, megis y mae yn canlyn.

BEndigedic fyddo Arglwydd Duw 'r Iſrael: canys efe a ymwelodd, ac a brynodd ei bobl.

Ac a ddercheſodd iechydwriaeth nerthol i ni: yn nhŷ Ddafydd ei waſanaeth-wr.

Megis y dywedodd trwy enau ei ſanctaidd brophwydi: y rhai oedd o ddechreuad y bŷd.

Yr anſonei efe i ni ymwared rhag ein gelynion; ac oddiwrth ddwylo pawb o'n digaſogion.

Y gwnai efe drugaredd â'n tadau; ac y cofiai ei ſanctaidd gyfammod:

A'r llw yr hwn a dyngodd ef wrth ein Tâd Abraham: ſef bod iddo ganiadtau i ni gwedi ein ymwared oddi wrth ddwylŷ ein gelynion, allu i waſanaethu ef yn ddiofn,

Mewn ſancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef: holl ddyddiau ein bywyd.

A thithau fâb a elwir yn brophwyd i'r Goruchaf; canys ti a ei o flaen wyneb yr Arglwydd, i baratoi ei ffyrdd ef,

Ac i roddi gwybodaeth iechydwriaeth iw bobl ef; gan faddeu eu pechodau,

O herwydd tiriondeb trugaredd ein Duw; trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r vchelder:

I roddi llewyrth i'r rhai ſy yn eiſtedd mewn tywyllwch a chyſcod angeu: ac i gyfeirio ein traed i ffordd tangneddyf.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac yr Yſpryd glân: Megis ydd oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waſtad, yn oes oeſoedd. Amen.

℣ Neu yr Pſalm a ganlyn.

CEnwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar; gwaſanaethwch yr Arglwydd mewn llawenydd y dewch yn ei ŷdd ef mewn gorfoledd.

2 Gwybyddwch mai yr Arglwydd ſydd Ddiw: efe a'n gwnaeth, ac nid ni ein hunain: ei bobl ef ydym, a defaid ei borfa.

3 Ewch i mewn iw byrth ef a diolch, ac iw lyſoedd â moliant gennwch, diolchwch iddo, a chlodforwch ei Enw.

4 Canys daionus yw yr Arglwydd, a'i drugaredd ſydd yn dragywydd, a'i wirioned a bery o genhedlaeth i genhedlaeth byth.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân: Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, &c.

℣ Yna y dywedir y Credo gan y Gweinidog ar bobl yn eu ſefyll.

CRedaf yn Nuw Dâd oll-gyfoethawg, Creawdr nef a daiar. Ac yn Ieſu Criſt ei vn Mab ef, ein Harglwydd ni: yr hwn a gâed trwy yr Yſpryd glân, a aned o Fair forwyn: a ddioddefodd dan Pontius Pilatus; a groeſ-hoeliwyd, a fu farw ac a gladdwyd, a ddeſcennodd i vffern, y trydydd dydd y cyfododd o feirw; a eſcynnodd i'r nefoedd, ac y mae en eiſtedd ar ddeheu-law Duw Dâd oll-gyfoethawg, Oddi yno y daw i farnu byw a meirw. Credaf yn yr Yſpryd glân, yr Eglwys lân catholic; Gymmun y ſainct, Maddeuaint pechodau, Cyfodiad y cnawd, a'r bywyd tragywyddol. Amen.

℣ Ac yn ôl hynny, y gweddau ſy yn canlyn, yn gyſtal ar brydnhawn weddi, ac ar foreu weddi: a phawb yn goſtwng yn ddieſtiſionol, y Gweinidog yn gyntaf a lefara â llef vchel.

Yr Arglwydd a fo gyd â chwi.

Attеb.

A chyd â'th yſpryd dithau.

Y Gweinidog.

Gweddiwn.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

Chriſt trugarhâ wrthym.

Arglwydd trugarha wrthym.

℣ Yna y Gweinidog, a'r yſcolheigion, a'r bobl, a ddywedant weddi yr Arglwydd yn Gamber-arc â llefrydd vchel.

Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, &c.

Yna y Gweinidog yn tiſeſyll a ddywaid.

Arglwydd dangos dy drugaredd arnom.

Attеb.

A chaniadhâ i ni dy iechydwriaeth.

Offeiriad.

Arglwydd cadw y Brenhin.

Attеb.

A gwrando ni yn drugarog pan alwom arnat.

Offeiriad.

Gwiſc dy weinidogion ag iawnder.

Attеb.

A gwna dy ddewiſol bobl yn llawen.

Offeiriad.

Arglwydd cadw dy bobl.

Attеb.

A bendithia dy etifeddiaeth.

Offeiriad.

Arglwydd dyro dangneddyf yn ein dyddiau.

Attеb.

Can nad oes neb arall a ymladd troſom, onid tydi Dduw yn vnic.

Offeiriad.

Duw glanhâ eincalonnau ynom.

Attеb.

Ac na chymmer dy Yſpryd glân oddi wrthym.

¶ Yna y cenlyn tri Cholect. Y cyntaf o'r dydd, yr hwn a fydd yr vn ac a appwyntsir ar y Cymmun. Yr ail, am dangneddyf. Y trydydd, am râd i fyw yn dda. A'r diau Golect ddiweddaf ni chyfnewidir byth; onid en dywedyd benmydd ar ſorneal weddi, trwy yr holl flwyddyn, ſel y canlyn.

¶ Yr ail Collect am dangneddyf.

DVw, yr hwn wyt Awdur tangneddyf, a charwr cyttundeb, yr hwn o'th tawn admabod y mae ein buchedd dragywydd yn ſefyll arnaw, a'th waſanaeth yw gwir-frainț: Amddeffyn nyni dy oſtyngedig weiſion, rhag holl ruthrau ein gelynion ſel y gallom trwy gwbl ymddiried yn dy amddiffyn di, mae ofnom allu neb gwrthwynebwyſ trwy nerth Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

¶ Y trydydd Colect am gael rhâd.

OArglwydd nefol Dâd, Holl-alluog, a thragywyddol Dduw, yr hwn a'n cedwaiſt yn ddiangol hyd ddechreu yr dydd heddyw, amddiffyn ni yn ddo â'th gadarn alla, a chaniadhâ na fyrthiom y dydd hwn mewn vnſpechod, ac nad elom mewn nebrhyw berygl, eithr bed ein holl weithredoedd wedi eu crefnu a'n llywwiaw wrth dy lywodraeth, i wneuthur yn waſtad y peth y ſydd gyfiawn yn dy olwg di, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Y DREFN AM BRYD-NHAWNOL weddi, trwy gydol y flwyddyn.

¶ Yr offeiriad a ddywed.

EIn Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, ſancteiddier dy Enw. Deued dy deyrnas. Bid dy ewyllys ar y ddaiar megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A madden i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth: Eithr gwaret ni rhag drwg. Amen.

¶ Ac eſe a ddywed yn yr vn ſſunyd.

Arglwydd agor ein gweſuſau.

Atteb.

A'n geneu a fynega dy foliant.

Offeiriad.

Duw bryſia i'n cynnorthwyo.

Atteb.

Arglwydd pryſſura i'n cymmorth

Offeiriad.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân.

Megis ydd oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn waſtad yn oes oeſoedd. Amen.

Molwch yr Arglwydd.

¶ Yna y Pſalmau mewn trefn, megis yr appwyntiwyd hwy yn y Tabul i'r Pſalmau, oddiethr bod Pſalmau priod wedi eu happwyntio i'r dydd hwnnw. Yna llith o'r hên Deſtament, megis ac yr appwyntiwyd hefyd yn y Calendar, oddieithr bod llithiau priod wedi eu appwyntio i'r dydd hwnnw. Yn ol hynny Magnificat *yn Gamberaec, megis y canlyn.*

Magnificat. Luc. 1. 46

FY enaid a fawrhâ yr Arglwydd: a'm hyſpryd a lawenychod yn New ſy Iachawdur.

Canys eſe a edrychodd: ar oſtyngeiddrwydd ei waſanaethyddes.

Oblegid wele o hyn allan: yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wynfydedic.

Canys yr hwn ſydd Alluog a wnaeth i mi fawredd: a ſanctaidd yw ei Enw ef.

A'i drugaredd ſydd yn oes oeſoedd: ar y rhai a'i hofnant ef.

Eſe a ddangoſodd nerth â'i fraich: eſe a waſcarodd y rhai beilchion ym mwriadau eu calonnau.

Eſe a dynnodd i lawr y cedyrn o'u heiſteddfan: ac a dderchafodd y rhai iſel-râdd.

Eſe a lanwodd y rhai newynog â phethau da: ac a anſonodd ymmaith y rhai goludog mewn eiſiau.

Eſe a gynnorthwyodd ei wâs Iſrael, gan gofio ei drugaredd: (ſel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i hâd) yn dragywydd.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân.

Megis yn oedd yn y dechreu y mae yr awr hon, ac y bydd yn waſtad yn oeſoeſoedd. Amen.

Neu yntau y Pſalm a ganlyn.

Cantate Domino. Pſal. 98.

CEnwch i'r Arglwydd ganiad newydd, canys eſe a wnaeth bethau rhyfedd: a'i ddeheulaw, ac â'i fraich ſanctaidd y paradd idaw hun iechydwriaeth.

2 Yſpyſſodd yr Arglwydd ei iechydwriaeth: a datcuddiodd ei gyfiawnder yngolwg y cenhedloedd.

3 Cofiodd ei drugaredd, a'i wirioned i dŷ Iſrael: a holl derfynau y ddaiar a welſant iechydwriaeth ein Duw ni.

4 Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: lleſewch, ac ymlawenhewch, a chenwch.

5 Cenwch i'r Arglwydd gyd â'r delyn: ſef gyd â'r delyn, â lleſ canmoliaeth.

6 Cenwch yn llafar o flaen yr Arglwydd y Brenhin: ar yr vd-cyrn, a ſain trwmpet.

7 Rhued y môr ac ydd yndo, y byd a'r rhai a drigant o'i fewn.

8 Cuſed y llifeiriainc eu dwylo: a chyd-ganed y mynyddoedd o flaen yr Arglwydd, canys eſe a ddaeth i farnu y ddaiar.

9 Efe a farna yr bŷd mewn cyfiawnder: a'r bobloedd mewn vniondeb.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

¶ Yna llith o'r Teſtament newydd. Ac yn ôl hynny Nunc dimittis *yn Gamberaec, megis y canlyn.*

Nunc dimittis. Luc. 2. 29

YR awrhon Arglwydd y gollyngi dy wâs mewn tangneddyf, yn ôl dy air.

Canys ſy llygaid a welſant dy iechydwriaeth,

Yr hon a baratoaſt gar bron wyneb yr holl bobl,

I fôd yn oleuni i oleuo y Cenhedloedd, ac yn ogoniant i'th bobl Iſrael.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

Neu yr Pſalm hon.

Deus misereatur. Pſal. 67.

DVw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio, a thywynned llewyrch ei wyneb arnom, a thrugarhaed wrthym. *Selah.*

2 Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaiar, a'th iechydwriaeth ym mhlith yr holl genhedloedd.

3 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

4 Llawenhaed y cenhedloedd a byddant hyfryd, canys tydi a ferni y bobl yn vniawn, ac a lywodraethi y Cenhedloedd ar y ddaiar. *Selah.*

5 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

6 Yna yr ddaiar a rydd ei ffrwyth: a Duw, ſef ein Duw ni, a'n bendithia,

y Duw in bendithio: a holl derfynau yr ddaiar a'i hofnant ef.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân: &c.

Megis ydd oedd yn y dechreu, y mae yr awr, &c.

¶ Yna y canlyn y Credo, a gweddiau trailli, megis yr appwyntiwyd yn-nheu ar y Fortu weddi, ar ol Benedictus: *a thri Chollect. Y cyntaf o'r dydd. Yr ail, am dangneddyf. Y trydydd am gynhortbwy yn erbyn pob peryglon, fel y canlyn yma rhac llaw. A'r ddau Gollect ddiweddaf a ddywedir bob dydd ar bryd-nhawn weddi heb ddarllen.*

¶ Yr ail Collect ar bryd-nhawn weddi.

DVw oddi wrth ba vn y daw pob addunedau ſanctaidd, pob cyngor da, a phob gweithred gyſiawn, dyro i'th waſanaeth-ddynion y rhyw dangneddyf a'r na ddichon y byd ei roddi; modd y gallo ein calonnau ymroi i vfyddhau i'th erchymynion; a thrwy oy amddeffyniad i ni rhag ofn ein gelynion, allu o honom dreulio ein amſer mewn heddwch a thangneddyf, drwy haeddedigaethau Ieſu Griſt ein Iachawdur. Amen

¶ Y trydydd Collect am gymorthwy yn erbyn pob peryglon.

GOleua ein tywyllwch, ni a attolygwn i ti o Arglwydd; a thrwy dy fawr drugaredd amddeffyn nyni rhag pob perygl ac enbydrwydd y nôs hon; er ſerch ar dy vn Mâb ein Iachawdur Ieſu Griſt. Amen.

¶ Ar ddydd Nadolic Chriſt, dydd-gwyl Yſtyfyn, dydd gwyl Fathiau: dydd Paſc, y Derchafael, y Sul gwyn, dydd gwyl Ioan ſcfyddi-wr, S. Iacob, S. Bartholomeus, S. Matthew, S. Simon a Iud, S. Andreas, a Sul y Drindod; y cenir nid y dywedir yn nefaf ar ôl Benedictus, *y gyffes, neu'r addefiad hyn o'n ffydd Chriſtionogawl.*

PWy bynnac a fynno ſod yn gadwedic: o flaen dim rhaid iddo gynnal y ffydd gatholic.

Yr hon ffydd, onis ceidw pôb dyn yn gyfan, ac yn ddihalog: diammeu y collir ef yn dragywydd.

A'r ffydd gatholic yw hon: bod i ni addoli vn Duw yn Drindod, a'r Drindod yn vndod.

Nid cymmyſcu o honom y perſonau: na gwahanu y ſylwedd.

Canys vn perſon ſydd i'r Tâd, arall i'r Mâb: ac arall i'r Yſpryd glân.

Eithr Duwdod y Tâd, y Mâb, a'r Yſpryd glân ſydd vnrhyw: gogoniant gogyſuwch, mawrhydi gogyd tragywyddol.

Vnrhyw a'r Tâd, vnrhyw yw 'r Mâb: vnrhyw yw 'r Yſpryd glân.

Digreedic Dâd, digreedic Fâb: digreedic Yſpryd glân.

Anfeſuredig Dâd, anfeſuredig Fâb, anfeſuredig Yſpryd glân.

Tragywyddol Dâd, tragywyddol Fâb: tragywyddol Yſpryd glân.

Ac etto nid ydynt dri tragywyddolion; onid vn tragywyddol.

Ac fel nad ynt dri anfeſuredigion, na thri digreedigion: onid vn digreedic, ac vn anfeſuredig.

Felly yn gyffelyb, Holl-alluog yw 'r Tâd, Holl-alluog yw 'r Mâb: Holl-alluog yw 'r Yſpryd glân.

Ac etto nid ynt dri Holl-alluogion: onid vn Holl-alluog.

Felly y Tad ſy Dduw, y Mâb ſy Dduw: a'r Yſpryd glân ſy Dduw.

Ac etto nid ynt dri Duwiau: onid vn Duw.

Felly y Tâd ſydd Arglwydd, y Mâb ſydd Arglwydd: a'r Yſpryd glân ſydd Arglwydd.

Ac etto nid ynt dri Arglwyddi; namyn vn Arglwydd.

Canys fel i'n cymhellir trwy y griſtianogaidd wirioneddi: i gyfaddef bod pob perſon o honaw ei hûn yn Dduw, ac yn Arglwydd;

Felly i'n gwaherddir trwy 'r Gatholic Greſyddi: i ddywedyd, bod tri Duwiau, na thri Arglwyddi.

Y Tâd ni wnaethbwyd gan neb: ni's creawyd, ac ni's cenhedlwyd.

Y Mâb y ſydd o'r Tâd yn vnic: heb ei wneuthur, na'i greû, eithr wedi ei genhedlu.

Yr Yſpryd glân ſydd o'r Tâd a'r Mâb: heb ei wneuthur, na'i greu, na'i genhedlu, eithr yn deilliaw.

Wrth hynny vn Tâd y ſydd, nid tri Thad, vn Mâb, nid tri Mâb; vn Yſpryd glân, nid tri Yſpryddion glân.

Ac yn y Drindod hon, nid oes vn cynt, neu gwedi ei gilydd: nid oes vn mwy na llai na'i gilydd.

Eithr yr holl dri pherſonau ydynt ogydtragywyddol: a gogyſuwch.

Ac felly ym mhob peth, fel y dywedpwyd vchod: yr vndod yn y Drindod, a'r Drindod yn yr vndod ſydd i'w addoli.

Pwy bynnac gan hynny a fynno ſod yn gadwedic: ſynied felly o'r Drindod.

Y mae hefyd yn arghenrhaid er mwyn tragywyddol iechydwriaeth: credu o ddyn yn ffyddlawn am gnawdoliaeth ein Harglwydd Ieſu Griſt.

Canys yr iawn ffydd yw, credu, a chyffeſſu o honom: fod ein Hargiwydd ni Ieſu Griſt, Fâb Duw, yn Dduw ac yn dyn.

Duw, o ſylwedd y Tâd, wedi ei genhedlu cyn nac oeſoedd: a dyn, o ſylwedd ei fam, wedi ei eni yn y byd.

Perffaith Dduw, a pherffaith ddyn, o enaid rheſymol: a dynol gnawd yn kanfod.

Gogyſuwch a'r Tâd oblegit ei Dduwdod: a llai na'r Tâd, oblegit ei ddynedd.

Yr hwn, er ei fod yn Dduw, ac yn ddyn: er hynny, nid yw efe ddau, onid vn Chriſt.

Vn, nid trwy ymchwelyd y Duwdod yn gnawd: onid gan gymmeryd y dyndawd yn Dduw.

Vn i gyd oll, nid gan gymmyſcu y ſylwedd: onid trwy vndod perſon.

Canys fel y mae yr enaid rheſymol a'r cnawd yn vn dyn: felly Duw a dyn ſydd vn Chriſt.

Yr hwn a ddioddefodd tros ein iechydwriaeth: a ddiſcynodd i vffern, a gyfododd y trydydd dydd o feirw.

Eſcynnodd i'r neſoedd, ac y mae yn eiſtedd ar ddehau law 'r Tad, Duw holl-alluog: oddi yno y daw i farnu byw a meirw.

Ac ar ei ddyfodiad, y cyſyd pob dyn yn eu cyrph eu hunain: ac a roddant gyfrif am eu gweithredoedd priawd.

A'r rhai a wnaethant dda, a ânt i'r bywyd tragywyddol: a'r rhai a wnaethant ddrwg, i'r tân tragywyddol.

Hon yw 'r ffydd gatholic: yr hon pwy bynnac a'r ni's creto yn ffyddlon, ni all eſe fod yn gadwedic.

Gogoniant i'r Tâd, &c.

Megis yr oedd yn y dechreu, &c.

¶ Fel hyn y terfyna treſn y Forinol a'r bryd-nhawnol weddi trwy 'r ſuryadyn.

¶YMA Y CANLYN Y LETANI, IW ARFER ar y Suliau, y Merchurau, ar Gweneraū, ac ar amſerau eraill, pan *orchmynner gan yr Ordinarſ.*

DVw Tad o'r Nef: trugarhâ wrthym wîr bechaduriaid.

Duw Tâd o'r nef: &c.

Duw Fâb, bryn-wr y byd: trugarhâ wrthym wîr bechaduriaid.

Duw Fâb, bryn-wr y byd: trugarhâ &c.

Duw Yſpryd glân, yn deilliaw oddi wrth y Tâd a'r Mab, trugarhâ wrthym wîr bechaduriaid.

Duw Yſpryd glân, yn deilliaw oddi wrth &c.

Y gogoned, lân, fendigaid Drindod, tri pherſon, ac vn Duw: trugarhâ wrthym wîr bechaduriaid.

Y gogoned, lân, fendigaid Drindod, &c.

Na chofia Arglwydd ein anwiredd, nac anwiredd ein rhieni, ac na ddyro ddial am ein pechodau: arbed nyni Arglwydd daionus, arbed dy bobl a brynaiſt â'th werth-ſawr waed, ac na lidia wrthym yn dragywydd.

Arbed ni Arglwydd daionus.

Oddi-wrth bob drwg ac anffawd, oddi-wrth bechod, oddi-wrth ſtryw a chyrch y cythrael, oddi-wrth dy lid, ac oddi-wrth farnedigaeth dragywyddol.

Gwared ni Arglwydd daionus.

Oddi-wrth bob dallineb calon, oddi-wrth falchder, a gwâg ogeniant, a ſſiig ſancteiddrwydd, oddi-wrth genfigen, digaſedd, a bwriad drwg, a phob angharîadoldeb.

Gwared nyni Arglwydd daionus.

Oddi-wrth anniweirdeb, a phob pechod marwol, ac oddi-wrth oll dwyll y byd, y cnawd, a'r cythrael.

Gwared ni Arglwydd daionus.

Oddi-wrth ſellt a thyneſtl, oddi-wrth blâ, haint y nodau, a newyn, oddi-wrth ryſel ac ymladd, ac oddi-wrth angau dyſyfyd.

Gwared nyni Arglwydd daionus.

Oddi-wrth bob terfyſc a dirgel-frâd, oddi-wrth bob ffals ddyſceidiaeth ac opinion annuwiol, oddi-wrth galedrwydd calon, a dirmyg ar dy air a'th orchymmyn.

Gwared nyni Arglwydd daionus.

Trwy ddirgelwch dy gnawdoliaeth, trwy dy ſanctaidd enedigaeth, a'th enwaediad, trwy dy fedydd, dy vmpryd, a'th broſedigaeth.

Gwared nyni Arglwydd daionus.

Trwy dy ddiſcfawr ing, a'th chwys gwaedlyd, drwy dy grôg a'th ddioddefaint, drwy dy wrthfawr angau a'th gladdedigaeth, drwy dy anrhydeddus gyſodiad, a'th eſcyniad, a thrwy ddyſodlad yr Yſpryd glân.

Gwared nyni Arglwydd daionus.

Yn holl amſer ein trallod, yn holl amſer ein gwynfyd, yn awr angeu, ac yn nydd y farn.

Gwared nyni Arglwydd daionus.

Nyni bechaduriaid a attolygwn i ti ein gwrando, ô Arglwydd Dduw, a theilyngu o honot gadw, theoli, a llywodraethu dy lân Eglwys yn hollawl yn y ffordd vnion.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gadw a nerthu i'th wîr addoli, mewn tawnder a glendid buchedd, dy waſanaethwr *Charles* ein graſuſaf Frenhin a'n penllywydd.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot lywodraethu ei galon yn dy ffydd, ofn, a chariad, ac iddo ymddiried byth ynot, ac ymgais yn waſtad â'th anrhydedd, a'th ogoniant.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot ei amddeffyn a'i gadw, gan roddi iddo y ſuddugoliaeth ar ei holl elynion.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot fendithio a chadw ein Arddercho Frenhines *Mair*, dywyſog *Charles*, *Ffrederic* y Tywyſog Palatin, a'r Arglwyddes *Elizabeth* ei wraig, a'i Tywyſogawl eppil.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot lewyrchu yr holl Eſcobion, Bugeiliaid a Gweinidogion yr Eglwys, ag iawn wybodaeth a deall dy air: ac iddynt hwy trwy eu pregeth a'u buchedd, ei ſynegi a'i ddangos yn ddyladwy.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gynnyſcaeddu Arglwyddi'r Cynge, a'r holl lonedd, â gràs, doethineb, a deall.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot fendithio a chadw y pen-ſwyddogion, gan roddi iddynt râs i wneuthur cyfiawnder, ac i ſaentumio yr gwîr.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot fendithio a chadw dy holl bobl.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i bob cenhedlaeth, vndeb, tangneddyf a chyd-gordio.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i ni galon i'th garu ac i'th ofni, ac i fyw yn ddieſceulus yn ôl dy orchymynion.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i'th bobl ychwaneg o râd, i wrando yn vfydd dy air, ac iw dderbyn o bur ewyllys, ac i gynhyrchu ffrwyth yr Yſpryd.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot ddwyn i'r ffordd wîr, bawb ar a aeth ar gyfeiliorn ac a dwyllwyd.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot nerthu y rhai ſy yn ſefyll, a chonfforddio a chynnorthwyo y rhai ſy â gwan galon, a chyfodi y ſawl a ſyrthiaſant, ac o'r diwedd curo i lawr Satan tan ein traed.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gymmorth, a helpio, a diddanu pawb ar y ſydd mewn perigl, anghenoctid a thrwbl aeth.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot gadw pawb a'r ſydd yn ymgdaith ar ſôr na thir, pob gwraig wrth eſcor plant,

pob chwyſos â rhai bychain, a thoſturio wrth bawb a ſyddo mewn caethiwed nacharchar.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot amddiffyn ac ymgeleddu y plant amddifaid, a'r gwragedd gweddwon, a phawb y ſydd yn vnic, ac yn goddef pwys plaid orthrech.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot drugarhau wrth bob dŷn.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot ſaddeu i'n gelynion, etlynwyr, ac ſclandr-wŷr, a throi eu calonnau.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi a chadw er ein lles, amſerol ffrwythau y ddaiar, moddy caffom mewn amſer dyledus eu mwynhau.

Nyni a attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Teilyngu o honot roddi i ni wîr edifeirwch, a maddeu i ni ein holl bechodau, ein eſceuluſtra, a'n anwybod, a'n cynhyſcaeddu â rhad dy Yſpryd glân i wellhau ein buchedd yn ôl dy air ſanctaidd.

Nyni i attolygwn i ti ein gwrando Arglwydd trugarog.

Mâb Duw: attolygwn i ti ein gwrando.

Mâb Duw: attolygwn i ti ein gwrando.

Oen Duw, yr hwn wyt yn dileu pechodau yr bŷd.

Caniadhâ i ni dy daugneddyf.

Oen Duw, yr hwn wyt yn dileu pechodau yr byd.

Trugarhâ wrthym.

Chriſt clyw nyni.

Chriſt clyw nyni.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

Chriſt trugarhâ wrthym.

Chriſt trugarhâ wrthym.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

Ein Tâd yr hwn wyt yn y neſoedd, &c.

Acna thywys ni i brofedigaeth.

Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

Gwerſic.

Arglwydd na wna â nynt yn ôl ein pechodau.

Atteb.

Ac na obrwya ni yn ôl ein anwiredd.

Gweddiwn

DVw Tad trugarog, yr hwn nid wyt yn dirmygu vchenaid calon gyſtuddiedic, nac addunedy gorthrymmedic: cynnorthwya yn drugarog ein gweddiau, y rhai ydym ni yn eu gwneuthur ger dy fron, yn ein trallod a'n blin-fyd, pa bryd bynnag y gwaſcant arnom: a gwrando ni yn raſuſol, fel y bo yr drygau hynny, y rhai y mae yſtrŷw a dichell diafol neu ddyn yn eu gwneuthur i'n herbyn, fyned yn ofer, a thrwy raglunniaeth dy ddaioni di, iddynt ſod yn waſcaredic, modd na'n briwer dy weiſion drwy erlyn neb, a gallu o honom byth ddiolch i ti yn dy lân Eglwys, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd.

Arglwydd cyſot, cymmorth ni, a gwared ni er mwyn dy Enw.

O Dduw, ni a glywſom â'n cluſtiau, a'n tadau a fynegaſant i ni y gweithredoedd ardderchawg a wnaethoſt yn eu dyddiau, ac yn y cynfyd o'u blaen hwy.

Arglwydd cyſot, cymmorth ni, a gwared ni er dy anrhydedd.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân.

Megis yddoedd yn y dechreuy mac &c.

Rhag ein gelynion amddiffyn ni, Chriſt.

Tu raſol edrych ar ein poenedigaethau.

Yn doſturus yſtyria wrth drymder ein calonnau.

Tu drugarog maddeu bechodau dy bobl

Yn garedigol gan drugaredd gwrando ein gweddiau.

Jeſu Fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

Yr awr hon a phob amſer teilynga ein gwrandoâ Chriſt.

Tu raſol clyw nio Chriſt, yn raſol clyw nyni ô Arglwydd Griſt.

Gwerſic.

Arglwydd dangos dy drugaredd arnom.

Atteb.

Fel ydd ym yn ymddiried ynot.

Gweddiwn.

NYni a attolygwn i ti o Arglwydd Dad, yn drugarog edrych ar ein gwendid, ac er gogoniant dy Enw, ymchwel oddi-wrthym yr holl udrygau a ddarfu i ni o wîr gyfiawnder eu haeddu, a chaniatâ fod i ni yn ein holl drallod ddodi ein cyſan ymddiried a'n gobaith yn dy drugaredd, ac byth dy waſanaethu mewn ſanctaidd rwydd a phurdeb buchedd i'th anrhydedd a'th ogoniant, trwy ein vnic gyfryngwr a'n dadleu-wr Ieſu Griſt &c.

Gweddi tros Fawrhydi y Brenhin.

O Arglwydd ein Tad neſol, goruchel, a galluoc, Brenin y Brenhinoedd, Arglwydd yr Arglwyddi, vnic lywiawdr y Tywyſogion, yr hwn wyt o'th eiſteddle yn edrych ar holl drigolion y ddaiar, ni a attolygwn, ac a erfyniwn i ti, edrych o honot yn ddarbodus ar ein graſuſaf ddaionus Arglwydd Frenhin *Charles*, ac felly ei gyflawni ef o rad dy ſanctaidd Yſpryd, fel y bo iddo yn waſtadol bwyſo at dy feddwl, a rhodio yn dy fford, cynnyſcaedda ef yn ehelaeth â doniau neſol, caniadhâ iddo mewn llwyddiant ac iechyd hir hoedl, nertha ef, modd y gallo oreſcyn a gorchfygu ei holl elynion, ac o'r diwedd yn ôl y luchedd hon, bod iddo fynhau llawenydd a dedwyddyd tragwyddol trwy Ieſu Griſt &c.

Gweddi tros y frenhines y Tywyſog, a phlant eraill y Brenin.

OLl-alluog Dduw, yr hwn a addewaliſt fod yn Dâd i'th etholedigion ac iw hâd, yr ydym ni yn oſtyngedig yn attolwg i ti ſendithio ein Arddercho g frenhines *Mary*, Dywyſog *Charles*, *Ffrederic* y Tywyſog Palatin, a'r Arglwyddes *Elizabeth* eî wraig, a'i Tywyſogawl eppil: cynnyſgaedda hwy â'th Yſpryd glân, cyfoethoga hwy â'th neſol râs, llwydda hwy a phob dedwyddwch, a dwg hwy i'th dragywyddol deyrnas, trwy Ieſu Griſt &c.

HOll-gyfoethog a thragywyddol Dduw, yr hwn wyt yn vnic yn gwneuthur rhyfeddodau, danfon i lawr ar ein Eſcobion a Churadiaid, a'r holl gynnulleidfaoedd archymynnwyd tan eu gofal hwynt, iachol Yſpryd dy rad; ac fel y gallont wîr yngu bodi ti, tywallt arnynt ddyfal wlîth dy fendith: Caniadhâ hyn Arglwydd, er anrhydedd ein dadleu-wr, a'n cyfryng-wr Ieſu Griſt. Amen.

Gweddi o waith Chryſoſtom.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a roddaiſt i ni râd y pryd hyn, drwy gyfundeb a chyd-gyfarch i weddio arnat, ac wyt yn addo pa ymgynnullo dau neu dri yn dy Enw, bod i ti ganiadhau eu geſynion: cyflawna yr awr hon ô Arglwydd, ddymuniad a deiſyfiad dy weiſion, fel y bo mwyaf buddiol iddynt, gan ganiadhau i ni yn y byd hwnwbodaeth am dy wirionedd, ac yn y byd a ddaw, bywyd tragywyddol. Amen.

RHad ein Harglwydd Ieſu Griſt, a ſerch Duw, a chymdeithas yr Yſpryd glân, a fyddo gyda ni oll byth byth or dd. Amen.

I Gweddi am gael glaw pan fyddo angen heidiol.

O Dduw nefol Dad, yr hwn drwy dy Fab Iesu Grift, a addewaift i bawb a geifio dy Deyrnas a'th gyfiawnder, bob peth angenheidiol iw cynhaiaeth cor phorolt danfon i ni wrth ein hangenoctid ni a attolygwn i ti, gyfryw dywydd a chafodydd ardymheruf, modd y gallem dderbyn ffrwythau y ddaiar, i'n mwyniant ni, ac i'th vrddumiant tithen, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Am hinonnen dywydd teg.

ARglwydd Duuw, yr hwn am bechod dyn a foddaift vnwaith yr holl fyd, oddieithr wythnẏn o bobl, acyn ôl hynny o'th fawr drugaredd a addewaift na's deftrywit felly byth drachefn: ni a attolygwn i ti, er i ni am ein anwiredd haeddu y bla hon o law a dyfroedd, etto wrth ein gwir edifeirwch, danfon i ni y cyfryw dywydd a hinonnfel y gallom dderbyn ffrwythau yr ddaiar mewn amſer dyladwy, a dyfon trwy dy gofpedigaeth wellhau ein buchedddau, ac am dy warder rodd i ti foliant a gogoniant, trwy Iefu Grift ein Harglwydd. Amen.

Ar amſer drudaniaeth a newyn.

O Dduw Tad o'r Nef, drwy ddawn pa vn y diſcyn y glaw, ac y mae y ddaiar yn ffrwythlawn, yr hilia anifeiliaid, ac yr amlhâ yr pyſcod: edrych attolwg ar adfyd dy bobl, a chaniadhâ am y prinder ar drudaniaeth ydd ŷm ni yr awrhon yn ei ddioddef, yn gwbl gyfion am ein anwiredd, iddo drwy dy drugarog ddaioni di, ymchwelyd yn rhâd ac yn helaethrwydd, er cariad ar Iefu Ghrift ein Harglwydd; i'r hwn gyd â thydi a'r Yſpryd glân, y bo moliant yn oes oeſoedd. Amen.

Ar amſer Rhyfel.

HOll-alluog Dduw, Breninyr holl frenhinoedd a phen-llywiawdur pobpetb, yr hwn ni ddichon neb creadur wrthladd ei nerth, i'r hwn y perthyn o gyfiawnder goſpi pechaduriaid, a bod yn drugarog wrth y rhai a tyddont wîr edifeiriol: Cadwa gwaret nyni, yn oſtyngedic ni a attolygwn i ti, thag dwylaw ein gelynion, goſtwng eu balchder, tôla eu drygioni, a gwradwydda eu bwriadau, modd y gallom ynarfogion gan dy amddeffyn di, foa byth yn gadwedic rhag pob perygl, i'th ogoneddu di yr hwn wyt vnic rodd-wr pob buddugoliaeth a goruchafiaeth, drwy haeddedigaethau dy vn Mâb Iefu Grift ein Harglwydd. Amen.

Yn amſer plâ cyffredin, neu haint cynhwynol.

HOll-alluog Dduw, yr hwn yn dy lid yn amſer y Brenin Dafydd, a leddaiſt â phlâ y nodau ddengmil a thrugain-mil ac yn y man gan gofio dy drugaredd, a faddeuaiſt y lleill: trugarhâ wrthym wîr bechaduriaid, y rhai a ddarfu i ddirfawr haint a marwolaeth ymweled â ni; fel megis ac y gorchymynnaiſt yr amſer hynny i'th Angel beidio â chofpi; felly bod yn awr yn deilwng gennit wrthladd o ddi-wrthym y lli a'r gofidus haint yma, trwy Iefu Grift ein Harglwydd. Amen.

O Dduw, yr hwn biau o natur iaeth a phriodoldeb drugarhau yn waſtad a maddeu, derbyn ein vſydâ weddiau; ac er cin bod ni yn rhwym gan gaethiwed cadwynau ein pechodau, er hynny dattoder ni gan deſturi dy drugaredd, er anrhydedd Iefu Grift ein cyfryng-wr a'n dadleu wr. Amen.

Dioleh am gael glaw.

O Dduw ein Tâd nefol, yr hwn drwy dy raſol reolaeth wyt yn peri i'r glaw cynnar a'r diweddar ddiſcyn ar y ddaiar, fel y gallo ddwyn ffrwyth er mwyniant dŷn: yr ydym ni yn rhoi i ti oſtyngedic ddiolch fod yn wîw gennit wrth ein dirfawr anghenrhaid, ddanfon i ni o'r diwedd law hyfrydar dy etifeddiaeth, a'i hiteiddio panoedd ſych i'n mawr ddiddanwch ni dy weiſion anwiw, ac i ogoniant dy ſanctaidd Enw, trwy dy drugareddau yn Iefu Grift ein Harglwydd. Amen.

Diolchan dywedd teg.

OArglwydd Dduw, yr hwn yn gyfiawn a'n daroſtyngaiſt ni drwy dy ddiweddar bla o anfeidrol law a dyfroedd, ac yn dy drugaredd a gymhorthaiſt ac a ddiddenaiſt ein heneidiau, drwy y tymhorhaidd a'r bendigedic gyfnewyd ymma ac dywydd, Nyni a ſoliannwn ac a gogoneddwn dy ſanctaidd Enw dros dy drugaredd hyn, ac a ddatcanwn byth dy drugareddau, o genhedlaeth i genhedlaeth, trwy Iefu Grift ein Arglwydd, Amen.

Diolch am helaethrwydd.

ODrugarroccaſ Dâd, yr hwn o'th raſlon ddaioni a wrandewaiſt ddeiſcſionol weddiau dy Eglwys, ac a droiſt ein prinder ni a'n drudaniaeth yn rhâd ac yn helaethrwydd: yr ydym yn rhoi i ti oſtyngedig ddiolch dros dy ragorol haelioni hynny ac yn attolwg i ti barhau dy ragorol haelioni hyny, ac yn attolwg i ti barhau dy garedigrwydd ymma tu ag attom, fel y thoddo'n tir ini ei ffrwythau torethog, i'th ogoniant di a'n diddanwch ninnau, trwy Iefu Grift ein Arglwydd, Amen.

Diolch am heddwch a buddugoliaeth.

OLl-alluog Dduw, yr hwn wyt gadarn dwr ymddiffyn i'th weiſion, rhag wneb eu gelynion; yr ydym ni yn rhoddi i ti foliant a diolch am ein hymwared ni oddiwrth y mawr a'r amlwg beryglon oedd i'n hamgylchu, yr ydym ni yn cydnabod mai dy ddaioni di yw na'n rhoddwyd ni i fynu yn yſclyfaeth iddynt hwy, ac yn attolwg i ti yn waſtadol barhau dy gyfryw drugareddau tu ac attom, fel y gallo yr holl fyd wybod mai tydi yw ein hachubwr a'n cadarn waredwr ni, drwy Iefu Grift ein Harglwydd, Amen.

Didlch am ymwared oddi wrth blay nodau.

OArglwydd Dduw, yr hwn a'n harchollaiſt ni am ein pechodau, ac a'n difethaiſt am ein hanwireddau, drwy dy ddiweddar ymweliad gorthrwm ac oſnadwy, ac etto ynghanol dy farnedigaeth a gofiaiſt dy drugaredd, ac a achubaiſt ein heneidiau allan o faſn angau: yr ydym ni yn offrwm i'th dadol ddaioni ein hunain, ein heneidiau a'n cyrph, y rhai a waredaiſt di, i fod yn aberth byw iddo i ti, gan foliannu a mawrygu yn waſtadol dy drugareddau ynghanol y gynnulleidfa, trwy Iefu Grift ein Harglwydd, Amen.

Neu hyn.

YR ydym ni yn oſtyngedig yn cyfaddef ger dy fron di, ô drugarocca ſ Dâd, y gallaſei yr holl gofpedigaethau a fygythir yn dy gyfraith, yn gyfiawn ddiſcyn arnom ni, o herwydd ein haml droſſeddau a chaledwch ein calonnau: Etto gan fod yn wiw gennit o'th dyner drugaredd, ar ein gwan a'n an-nheilwng ymddaroſtyngiad ni, e ſmwythau y plâ niweidiol, â'r hwn yn ddiweddar i'n cyſtuddiwyd, ac edfryd llêf gorfoledd ac iechydwriaeth yn ein cyfanneddau: yr ydym ni yn offrwm i'th ddiwiol fawredd, aberth moliant a diolch, gan gloſfori a mawrygu dy ogoneddus Enw o herwydd dy ymgeledd a'th ragddarbodaeth droſom, drwy Iefu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶Y COLECTAV, YR EPISTOLAV, A'r EFENGYLON a arferir ar amſer gweinidogaeth Swpper yr Arglwydd, a'r Cymmun bendigedig trwy 'r flwyddyn.

Y Sul cyntaf yn Adfent.
Y Colect.

HOll-alluog Dduw dyro râd i nyni i ymwrthod â gweithredoedd y tywyllwch ac i wiſco arfau y goleuni, yn awr yn amſer y ſuchedd farwol hon, (pryd y daeth dy Fab Ieſu Griſt, i vmweled â nyni mewn mawr oſtyngeiddrwydd) ſel y byddo i ni yn y dydd diweddaf, pan ddelo eſe drachefn yn ei ogoneddus fawredd, i farnu byw a meirw, gyfodi i'r ſuchedd anfarwol, trwyddo ef, yr hwn ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu gyd â thi a'r Yſpryd glân, yr awr hon ac yn dragywydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Na ſyddwch yn nylêd — Rhuf. 13.
gwers 8. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

A phan ddaeth yn — Mat. 21.
gwers 1. hyd wers 14.

Yr ail Sul yn Adfent.
Y Collect.

YGwynfydedig Arglwydd, yr hwn a beraiſt yr holl Scrythur lân yn ſcrifennedic er mwyn ein athrawiaeth, a'n addyſc ni: Caniadhâ fod i ni mewn cyfryw fodd ei gwrando, ei darllain, ei chwrliau, a'i dyſcu, ac i'n mewn ei mwynhâu, ſel y gallom trwy ddioddefaint a chonſfordd dy gyſſegredic air, gofleidio ac ymgynnal wrth fendigaid obaith y ſuchedd dragywyddol, yr hon a roddaiſt i ni, drwy ein Iachawdur Ieſu Griſt. Amen.

Yr Epiſtol.

Pa bethau bynnag a — Rhuf. 15.
gwers 4. hyd wers 14.

Yr Efengyl.

A Bydd arwyddion — Luc 21.
gwers 25. hyd wers 34.

Y trydydd Sul yn Adfent.
Y Colect.

ARglwydd, attolygwn i ti gluſt-ymwrando â'n gweddiau a thrwy dy radlawn ymweliad, goleua dywyllwch ein calonnau, trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt. Amen.

Yr Epiſtol.

Felly cyfrifed dŷn — 1 Cor. 4.
gwers 1. hyd wers 6.

Yr Efengyl.

Ac Ioan, pan glybu — Mat. 11.
gwers 2. hyd wers 11.

Y pedwerydd Sul yn Adwent.
Y Colect.

DErcha Arglwydd attolwg i ti, dy gadernid, a thyred i'n pliſth, ac â mawr nerth cymmerth ni, ac am y rhwyſtr a'r lluddias y ſydd arnom, o ran anwiredd ein pechodau, bydded i'th daionus râd ti ein gwared ni yn ebrwydd, trwy ddiwygiad dy Fab ein Harglwydd: i'r hwn gyd â thi a'r Yſpryd glân, y bydde anrhydedd a gogoniant, yn oes oeſoedd. Amen.

Yr Epiſtol.

Llawenhewch yn — Phil. 4.
gwers 4. hyd wers 8.

Yr Efengyl.

Hon yw tyſtiolaeth Ioan, — Ioan 1
gwers 19. hyd wers 29.

Y Dydd Natalic Chriſt.
Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a roddaiſt i ni dy vn Mab i gymeryd ein anian arno, ac iw eni heddyw o forwyn bâr: Caniadhâ i ni ſod wedi ein hadgenhedlu, a'n gwneuthur yn blant i ti trwy fabwys a rhâd, a phennydd ein hadnewyddu trwy dy Lan Yſpryd, trwy yr vn rhyw ein Harglwydd Ieſu Griſt yr hwn ſydd yn byw ac yn teyrnaſu gyd â thi yn oes oeſoedd. Amen.

Yr Epiſtol.

Duw, wedi iddo lefaru — Hebr. 1.
gwers 1. hyd wers 13.

Yr Efengyl.

Yn y dechreuad — Ioan 1.
gwers 1. hyd wers 15.

Y Dydd gwyl Sanct Stephan.
Y Colect.

CAniadhâ i ni Arglwydd, ddyſcu caru ein gelynion, drwy eſampl dy ferthyr Sanct Stephan, yr hwn a weddiodd tros ei arteithwŷr arnat ti, yr hwn wyt yn byw yn oes oeſoedd. Amen.

¶ Yna y canlyn y Colect o'r Natalig, yr hwn a ddywedir yn oeſoedd hyd Dydd Calan.

Yr Epiſtol.

Ac Stephan yn gyflawn — Act. 7.
gwers 55. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Wele, yr ydwyf — Mat. 23.
gwers 34. hyd y diwedd.

Y Dygwyl Ioan Eſangylwr.
Y Colect.

ARglwydd trugarog, ni a attolygwn i ti ſtorw dy ddiſclair beldr goleuni ar dy Eglwys, ſel y bo iddi wedi ei goleuo gan athrawiaeth dy wynfydedic Apoſtol ac Eſangylwr Ioan, allu dyfod i'th ddontau tragywyddol, trwy Ieſu Ghriſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Yr hyn oedd o'r dechreuad. — 1 Ioan 1.
gwers 1. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yr Ieſu a ddywedodd — Ioan 21.
gwers 19. hyd y diwedd.

Y Dygwyl y Gwirioniaid.
Y Colect.

HOll-gyfoethog Dduw, yr hwn y darſu i'r gwirioniaid ſemainge dy dyrion, ar y dydd hwn gyffeſſu dy foliant, nid gan ddywedyd, onid gan farw: Maſweiddia, a lladd bob rhyw anwiredd y nom: ſel y bydde yn ein ymarweddiad, i'n bucheddſynegi dy ffydd, yr hon yr ydym â'n tafod yn ei chyffeſſu, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Ac mi a edrychais. — Datc. 14.
gwers 1. hyd wers 6.

Yr Efengyl.

Angel yr Arglwydd. — Mat. 2.
gwers 13. hyd wers 19.

¶ Y Sul gwedi y Natalig.
Y Colect.

OLl-alluog Dduw, yr hwn a roddaiſt i ni, &c. *Megis ar Ddydd Natalig Chriſt.*

Yr

Yr Epiſtol.

A hyn yr ŷf yn ei ddywedyd: Gal. 4
gwers 1. hyd wers 8.

Yr Efengyl.

Llyfr cenhedliad Ieſu Criſt, Mat. 1
gwers 1. hyd y diwedd.

¶ Dydd Calan, neu Enwaediad Chriſt.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a wnaethoſt i'th wynfydedic Fâb dderbyn enwaediad, a bod yn vfydd i'r Ddeddf er mwyn dyn: Caniadhâ i ni iawn enwediad yr Yſpryd, fel y bo i'n calonnau a'n holl uelodau, wedi eu marwolaethu oddi wrth fydol a chnawdol anwyddau, allu ym-mhob rhyw beth vfyddhau i'th wynfydedic ewyllys, trwy'r vn-rhyw dy Fâb Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Dedwydd yw y gŵr Rhuf. 4
gwers 8. hyd wers 15.

Yr Efengyl.

A bu pan aeth yr Angelion Luc. 2
gwers 15. hyd wers 22.

¶ Os bydd ſul rhwng yr Ystwyll a'r Calan, yna'r a ferir yr vn Colect, Epiſtol, ac Efengyl ar y Cymman, ac a ddywetpwyd ar Ddydd Calan.

¶ Dydd Ystwyll.

Y Colect.

DVw, yr hwn trwy dywyſogaeth ſerenn a ddangoſaiſt dy vn Mâb i'r cenhedloedd: Caniatâ yn drugarog i ni y ſawl ydym i'th adnabod yr awr hon drwy ffydd, allu yn ôl y ſuchedd hon gael mwyniant dy ogoneddus ddawdod, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Er mwyn hyn yr wyf fi Epheſ. 3
gwers 1. hyd wers 13.

Yr Efengyl.

Ac wedi geni yr Ieſu Mat. 2
gwers 1. hyd wers 13.

¶ Y Sul cyntaf gwedi'r Ystwyll.

Y Colect.

ARglwydd nyni a attolygwn i ti dderbyn yn drugarog weddian dy bobl ſydd yn galw arnat: a chaniadhâ iddynt ddeall a gwybod yr hyn a ddylent ei wneuthur, a chael hefyd râd a gallu i wneuthur yr vn-rhyw, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Am hynny yr wyf yn Rom. 12
gwers 1. hyd wers 6.

Yr Efengyl.

Rhiesi yr Ieſu a aent Luc. 2
gwers 41. hyd y diwedd.

¶ Yr ail Sul gwedi'r Ystwyll.

Y Colect.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn wyt yn llywiaw pob peth yn y nef a'r ddaiar, clyw yn drugarog airchion dy bobl, a chaniadhâ i ni dy dangneddyf holl ddydd iaw ein bywyd. Amen.

Yr Epiſtol.

Gan fôd i ni Rom. 12
gwers 6. diwedd yn wers 16. o flaen, na fyddwch

Yr Efengyl.

A'r trydydd dydd Ioan 2
gwers 1. hyd wers 12.

¶ Y Trydydd Sul gwedi'r Ystwyll.

Y Colect.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, edrych yn drugarog ar ein gwendid ni ac yn ein holl beryglon, a'n anghenion, eſtyn dy ddehau-law i'n cymmorth ac i'n hamddeffyn, trwy Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Na fyddwch ddoethion Rom. 12
gwers 16. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Gwedi dyfod yr Ieſu. Mat. 8
gwers 1. hyd wers 14.

Y pedwerydd Sul gwedi'r Ystwyll.

Y Colect.

DVw, yr hwn a fyddoſt ein bod ni wedi ein goſod mewn cymmaint a chymmiſer o beryglon, a nas gallwn o herwydd gwendid dynol, ſefyll bob amſer yn vniawn: caniadhâ i ni iechyd enaid a chorph, fel y bo am yr holl betheu ydd ŷm ni yn eu dioddef am bechod, allu o honom drwy dy berth di eu gorfod a'n gorchfygu, trwy Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Ymddaroſtynged pob enaid Rom. 13
gwers 1. hyd wers 8.

Yr Efengyl.

Ac wedi iddo fyned Mat. 8
gwers 23. hyd y dywedd.

Y pumed Sul gwedi'r Ystwyll.

Y Colect.

ARglwydd, ni a attolygwn i ti gadw dy Eglwys a'th deulu yn waſtad yn dy wir greſydd, fel y gallont hwy oll, y ſawl ſydd yn ymgynnal yn vnic wrth dy nefol rad, byth gael nawdd dy ddiogel amddiffyn, trwy Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Megis etholedigion Duw, Coloſſ. 3
gwers 12. hyd wers 18.

Yr Efengyl.

Teyrnas nefoedd ſydd Mat. 13
gwers 24. hyd wers 31.

Y chweched Sul (o bydd cymmiſer) yr a ferir yr vn Colect, yr vn Epiſtol, a'r Efengyl, ac ar y pummed Sul.

Y Sul a elwir Septuageſima.

Y Colect.

ARglwydd ni a attolygwn i ti wrando yn ddarbodus weiddian dy bobl, fel y byddo i ni y rhai a goſpir yn gyfiawn am ein camweddau, allu yn drugarog gael ein ymwared gan dy ddaioni di, er gogoniant dy Enw, trwy Ieſu Ghrift ein Ceidwad, yr hwn ſydd yn byw, ac yn gwladychu yn oes oeſoedd, Amen.

Yr Epiſtol.

Oni wyddoch chwi 1 Cor. 9
gwers 24. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Teyrnas nefoedd ſydd Mat. 20
gwers 1. hyd wers 17.

Y Sul a elwir Sexageſima.

Y Colect.

OArglwydd Dduw, yr hwn a weli nad ydym ni yn ymddiried mewn vn weithred a wnelom: Caniadhâ yn drugarog fod i ni drwy dy nerth, gael ein amddeffyn rhag pob gwrthwyneb, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Yr ydych yn goddef 2 Cor. 11
gwers 19. hyd wers 32.

Yr Efengyl.

Gwedi i lawer o Luc. 8
gwers 4. hyd wers 16.

Y Sul a elwir Quinquageſima.

Y Colect.

OArglwydd, yr hwn wyt yn dyſcu i ni na thâl dim ein holl weithredoedd a wnelom heb gariad perffaith; anfon dy Yſpryd glân, a thywallt yn ein calonnau ragorol ddawn cariad perffaith, gwir rwymyn tangneddyf, a holl rinweddau da, hŷ

heb yr hwn pwy bynnac fydd yn byw a gyfrifir yn farw ger dy fron dit Caniadhâ hyn er mwyn dy vn Mâb Iesu Grift. Amen.

Yr Epiſtol.

Pe llefarwn â thafodau — 1 Cor. 13
gwers 1. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yr Iesu a gymmerodd — Luc. 18
gwers 31. hyd y diwedd.

¶ Y Dyddcyntaf o'r Grawys.

Y Colect.

HOll-gyſoethog a thragywyddol Dduw, yr hwn ni chaſhêi ddim a'r a wnaethoſt, ac a ſaddeui bechodau pawb y ſy edifeiriol; crea a gwna ynom newydd a dryllieidic galon; fel y bo i ni gan ddyledus ddoluriaw am ein pechodau, a chyfaddef ein trueni, allu caffael gennit, Dduw yr holl drugaredd, gwbl faddeuant a gollyngdod, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Dychwelwch atoſ — Ioel 2
gwers 12. hyd wers 18.

Yr Efengyl.

Pan ymprydioch, — Mat. 6
gwers 16. hyd wers 22.

¶ Sul cyntaf yn y Grawys.

Y Colect.

O Arglwydd, yr hwn er ein mwyn a ymprydiaiſt ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs, dyro i ni râd i ymarfer o gyfryw fel y byddo i ni gan oſtwng ein cnawd i'r Yſpryd, byth vfyddhau i'th dduwiol annog; mewn iawnder a gwîr ſanctteiddrwydd, i'th anrhydedd, a'th ogoniant, yr hwn wyt yn byw, ac yn teyrnaſu yn oes oeſoedd. Amen.

Yr Epiſtol.

Nyni gan gydweithio, — 2 Cor. 6
gwers 21. hyd wers 11.

Yr Efengyl.

Yna yr Iesu a — Mat. 4
gwers 1. hyd wers 12.

¶ Yr ail Sûl o'r Grawys.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn wyt yn gweled nad oes gennym ddim meddiant o'n nerth ein hunain i'n cynnorth ein hunain: cadw di ni oddifewn ac oddiallan, ſef enaid a chorphtac amddiffyn ni rhag pob gwrthwynteb a ddigwyddo i'r corph, a rhag pob drwg feddwl a wnâ niwed na chynnwrf i'r enaid, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Yn-mhellach gan hynny, — 1 Theſſ. 4
gwers 1. hyd wers 9.

Yr Efengyl.

A'r Iesu a aeth — Mat. 15
gwers 21. hyd wers 29.

¶ Y trydydd Sul o'r Grawys.

Y Colect.

NI a attolygwn i ti, Holl-alluog Dduw, edrych o honot ar ddeiſyfiadau dy vfydd weiſion, ac eſtyn dêcheu-law dy fawredd i fod yn ymwared i ni yn erbyn ein gelynion, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Byddwch ddilynwŷr Duw, — Eph. 5
gwers 1. hyd wers 15.

Yr Efengyl.

Ac yr oedd eſe yn — Luc. 11
gwers 14. hyd wers 29.

¶ Y Pedwerydd Sul o'r Grawys.

Y Colect.

CAniadhâ, ni a attolygwn i ti Holl-alluog Dduw, fod i ni y rhai a bosnir yn rhyglyddus am ein drwg weithreddedd, trwy goſoſodd dy rad ti, allu yn drugarog gael hawſfhâd, trwy ein Harglwydd Iesu Grift. Amen.

Yr Epiſtol.

Dywedwch i mi. — Gal. 4
gwers 21. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yr Iesu a aeth — Ioan 6
gwers 1. hyd wers 15.

¶ Y pumed Sul o'r Grawys.

Y Colect.

NI a attolygwn i ti Holl-alluog Dduw, edrych o honot yn drugarog ar dy bobl: fel y bo iddynt trwy dy fawr ddaioni, gael bythol lywodraethu mewn enaid a cherph, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Chriſt wedi dyfod — Heb. 9
gwers 11. hyd wers 16.

Yr Efengyl.

Pwy o honoch a'm — Ioan 8
gwers 46. hyd y diwedd.

¶ Y Sul neſaf o flaen y Paſc.

Y Colect.

HOll-gyſoethog a thragywyddol Dduw, yr hwn o'th garedigol ſerch ar ddŷn, a ddanſonaiſt ein Iachawdur Iesu Grift i gymmeryd arnaw ein cnawd, ac i ddioddef angau ar y groes, fel y gallai bob rhyw ddyn ddilyn eſampl ei fawr oſtyngeiddrwydd eſt Caniadhâ o'th drugaredd fod i ni ganlyn eſampl ei ddioddefaint, a bod yn gyfrannogion o'i gyfodiad, trwy yr vn-rhyw Iesu Grift ein Arglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Bydded ynoch y — Phil. 2
gwers 5. hyd wers 12.

Yr Efengyl.

A bu wedi i'r Iesu — Mat. 26
gwers 1. hyd penned 27. wers 57.

¶ Dydd llun neſaf o flaen y Paſc.

Yr Epiſtol.

Pwy yw hwn — Eſa. 63
gwers 1. hyd y diwedd

Yr Efengyl.

Ac wedi deu-ddydd — Mar. 14
gwers 1. hyd y diwedd.

¶ Dydd mawrth neſaf o flaen y Paſc.

Yr Epiſtol.

Yr Arglwydd Dduw a — Eſa. 50
gwers 5. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Ac yn y ſan — Mar. 15
gwers 1. hyd y diwedd.

¶ Dydd mercher neſaf o flaen y Paſc.

Yr Epiſtol.

Ile byddo Teſtament, — Heb. 9
gwers 16. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

A Neſſaodd gwŷl y — Luc. 22
gwers 1 hyd y diwedd.

¶ Dydd Iou neſaf o flaen y Paſc.

Yr Epiſtol.

Wrth ddywedyd hyn, — 1 Cor. 11
gwers 17. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

A'r hell liaws o — Luc. 23
gwers 1. hyd y diwedd.

¶ Dydd Gwenerydd y Croc-lith.

Y Colectau.

HOll-alluog Dduw, ni a attolygwn i ti edrych o honot yn raſuſol ar dy deu-lu hwn ymma, trwy yr hwn y bu ſoddlawn gan ein Harglwydd Iesu

Iesu Grist gatl ei fradychu, a'i roddi yn nwylaw dynion anwir, a dioddef angau ar y groc, yr hwn ſydd yn byw ac yn teyrnaſu gyda thydi a'r Yſpryd glan, yr awr hon ac yn tragywydd. Amen.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, trwy Yſpryd pa vn y llywodraethir ac y ſancteiddir holl gorph yr Eglwys, derbyn ein erfynion, a'n gweddiau, y rhai yr ydym ni yn eu heffrwm ger dy fron di dros bob gradd o ddynion yn dy ſanctaidd gymmalleidfa, fel y bo i bob aelod o honnt yn ei alwedigaeth a'i waſanaeth, allu yn gywir, ac yn ddiwiol dy waſanaethu di, trwy ein Harglwydd Iesu Grist. Amen.

ODrugarog Dduw, yr hwn a wnaethoſt bob dŷn, ac ni chaſ-hei ddim ar a wnaethoſt, ac ni fynnit farwolaeth pechadur, ond yn hyttrach ymchwelyd o honaw a byw: trugartha wrth yr holl Iuddewon, Twrciaid, Anffyddlonion, a Hereticiaid, a chymmer oddi-wrthynt bob anwybodaeth, caledwch calon, a thremygu dy air: ac felly dwg hwynt adref, wynſydedic Arglwydd, at dy ddefaid, fel y bônt gadwedic ym-mhlith gweddillion y gwir Iſraeliaid, a bod yn vn gorlan, dan yr vn bugail Iesu Grist ein Harglwydd, yr hwn ſydd yn byw ac yn teyrnaſu, &c. Amen.

Yr Epiſtol.

Y gyfraith, yr hon — Heb. 10.
gwers 1. hyd wers 16.

Yr Efengyl.

Gwedi i'r Iesu ddywedyd — Ioan 18
gwers 1. hyd diwedd peanod 19.

Ŷ Nos Baſc.

Yr Epiſtol.

Gwell ydyw, os — 1 Pet. 3
gwers 17. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Wedi ei mvned hi yn — Mat. 27.
gwers 57. hyd y diwedd.

Ŷ Dydd Paſc.

Ŷ Ar Foreuol weddi yn lle y Pſalm, Deuwch, canwn i'r Arglwydd, &c. *y cenir, neu y dywedir yr Antheman hyn.*

CRiſt yn cyſodi o feirw, yr awr-hon ni bydd marw: nid arglwyddiaetha angau arno ef mwyach. Canys fel y bu efe farw, efe a ſu farw vn-waith i dynnu ymmaith bechod; ac fel y mae yn fyw, byw y mae i Dduw. Felly meddyliwch chwithau hefyd eich meirw i bechod, ac bod yn fyw i Dduw, vngHriſt Iesu ein Harglwydd.

CHriſt a gyſodod oddiwrth y meirw, ac a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunaſant. O herwydd gan fod marwolaeth trwy dŷn, trwy ddŷn hefyd y mae adgyſodiad y meirw. Oblegit, megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly yng-Hriſt y bywheir pawb.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn drwy dy vnig-anedig fab Iesu Griſt, a orchſygaiſt angau, ac a agoraiſt i ni borth y bywyd tragywyddol; yn vſydd yr attolygwn i ti, megis (drwy dy râd eſpyſol yn ein hachub) ydd wyt yn peri dyſcuſiadau da i'n meddyliau; felly trwy dy ddyfal gymmorth allu o honom eu dwyn i ben da, trwy Iesu Griſt ein Arglwydd, &c. Amen.

Yr Epiſtol.

Os cyd-gyfodaſoch gŷd â — Coloſ. 3
gwers 1. hyd wers 8.

Yr Efengyl.

Y dydd cyntaf o'r wythnos — Ioan 20
gwers 1. hyd wers 11.

Ŷ Dydd Llun Paſc.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn drwy dy vnig-anedig fab Iesu Griſt a orchſygaiſt angau, ac a agoraiſt i ni borth y bywyd tragywyddol: yn vſydd yr attolygwn i ti, megis (drwy dy râd eſpyſol yn ein hachub) ydd wyt yn peri dyſcuſiadau da i'n meddyliau, felly trwy dy ddyfal gymmorth allu o honom eu dwyn i ben da, trwy Iesu Griſt ein Arglwydd, &c. Amen.

Yr Epiſtol.

Petr a agorodd ei enau, — Act. 10
gwers 34. hyd wers 44.

Yr Efengyl.

Wele, dau o honynt — Luc. 24
gwers 13. hyd wers 36.

Ŷ Dydd mawrth Paſc.

Y Colect.

HOll-alluog Dâd, yr hwn a roddaiſt dy vn Mâb i farw dros ein pechodau, ac i gyfodi drachefn dros ein cyfiawnhâd: Caniadha i ni felly fwrw ymmâith ſur-does dygioni ac anwireddau, fel y gallom yn waſtad dy waſanaethu di ym-mhurdeb buchedd a gwirionedd, trwy Iesu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Ha-wŷr frodyr, — Act. 13
gwers 26. hyd wers 42.

Yr Efengyl.

Yr Iesu a ſafodd, — Luc. 24
gwers 36. hyd wers 49.

Ŷ Sul cyntaf gwedi'r Paſc.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, &c. *Megis ar y Cymmyn Dydd Paſc.*

Yr Epiſtol.

Beth bynnag a aned — 1 Ioan 5
gwers 4. hyd wers 13.

Yr Efengyl.

Yna, a hi yn hwyr — Ioan 20
gwers 19. hyd wers 24.

Ŷ Yr ail Sul yn ôl y Paſc.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a roddaiſt dy vn Mab i ni yn aberth tros bechod, a hefyd yn eſampl o fuchedd dduwiol, dyro i ni dy râs, fel y gallom byth yn ddiolchgar dderbyn i anhraethawl leſhâd eſ; a hefyd beunydd ymroi ei ganlyn benedigedig lwybrau ei wir lanaf ſuchedd eſ. Amen.

Yr Epiſtol.

Hyn ſydd raſol, os — 1 Pet. 2
gwers 19. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Chriſt a ddywedodd, — Ioan 10
gwers 11. hyd wers 17.

Ŷ Trydydd Sul yn ôl y Paſc.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn wyt yn dangos i bawb ſy ar gyfeiliern lewyrch dy wirionedd, er eu dwyn i ffordd cyfiawnder: Caniadhâ i bawb a dderbynier i gymdeithas crefydd Griſt, allu o honynt ymogel cyfryw bethau ac y ſydd wrthwyneb iw proffeſſ, a chanlyn y fawl bethau oll ac a ſyddo yn cydtuno â'r vn-rhyw, trwy ein Harglwydd Iesu Griſt. Amen.

Yr Epiſtol.

Anwylyd, yr wyf yn — 1 Pet. 2
gwers 11. hyd wers 18.

Yr Efengyl.

Yr Iesu a ddywedodd, — Ioan 16.
gwers 16. hyd wers 23.

Y polwnydd Sûl yn ôl y Paſc.

Y Colect.

HOll-gyfoethog Dduw, yr hwn wyt yn gwneuthur meddyliau yr holl ffyddloniaid i fod o vn ewyllys: Caniadhâ i'th bobl, fod iddynt garu yr hyn yr wyt yn ei orchymyn, a deuſyu yr hyn yt wyt yn ei addo, ſel yn mhlith amrafael ddamweiniau y byd, allu o'n calonnau gwbl aros yn y lle y mae gwir lawenydd ſw gaſael, trwy Grift ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Pob rhoddiad daionus Iaco 1
gwers 17. hyd wers 22.

Yr Efengyl.

Yr Iesu a ddywedodd Ioan 16
gwers 5. hyd wers 16.

Y Pumed Sul yn ôl y Paſc.

Y Colect.

ARglwydd, oddi-wrth ba vn y daw pob daioni, caniadhâ i ni dy vfydd weiſion, allu o honom trwy dy ſanctaidd yſprydoliaeth di, feddwl y pethau a ſo vaion, a thrwy dy ymgeleddus dywyſogaeth eu gwneuthur yn ddibennus, trwy ein Harglwydd Iesu Grift. Amen.

Yr Epiſtol.

Byddwch wneuthur-wyr Iaco 1
gwers 22. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yn wîr, yn wîr, meddaf Ioan 15
gwers 23. hyd y diwedd.

Dydd Iou Dyrchafael.

Y Colect.

CAniadhâ ni a attolygwn i ti Holl-alluog Dduw megis ac yr ôm ni yn credu dearſod i'th vniganedic fab ein Harglwydd ddyrchafel i'r neſoedd: felly bod i ninnau a meddyl-fryd ein calon allu ymdderchafel yno, a chyd ag ef drigo yn waſtadol.

Yr Epiſtol.

Y tmethawd cyntâf a Act. 1
gwers 1. hyd wers 12.

Yr Efengyl.

Yr Iesu a vmddangoſodd Marc 16
gwers 14. hyd y diwedd.

Y Sul yn ôl y Dyrchafel.

Y Colect.

ODduw, frenin y gogoniant, yr hwn a ddercheſaiſt dy vn Mâb Iesu Grift â mawr orucheſaieth i'th deyrnas yn y neſoedd: Attolwg i ti na âd ni yn anniddan, eithr danfon i ni dy Yſpryd glân i'n diddanu, a dyrcha ni i'r va fan lle yr aeth ein Iachawdur Christ o'r blaen; yr hwn ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu yn oes oeſoedd.

Yr Epiſtol.

Diwedd pôb peth a neſaodd 1. Pet. 4
gwers 7. hyd wers 12.

Yr Efengyl.

Pan dêl y Diddanudd Ioan 15
gwers 26. diwedd Pennod 16. yn wers 4.

Y Sul gwyn.

Y Colect.

DVw, yr hwn ar gyſenw i heddyw a ddyſcaiſt galonnau dy ffyddlonion, gan anfon iddynt lewyrch dy lân Yſpryd: Caniadhâ i nyni trwy yr vnrhyw Yſpryd, ddeall yr iawn farn ym-mhob peth, a byth lawenychu yn ei wyniſydedic ddiddanwch ef, trwy ryglyddan Iesu Grift ein Iachawdur, yr hwn ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu gyd â thi yn vndeb yr vn-rhyw Yſpryd, yn vn Duw heb drangc na gorphen. Amen.

Yr Epiſtol.

Wedi dyſod dydd y Pentecoſt Act. 2
gwers 1. hyd wers 13.

Yr Efengyl.

Yr Iesu a ddywedodd Ioan 14
gwers 15. hyd y diwedd.

Dydd Llun y Sul-gwyn.

Y Colect.

Duw, yr hwn, &c. *Megis ar ddydd y Sul-gwyn.*

Yr Epiſtol.

Petr a agorodd ei enau Act. 10
gwers 34. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Felly y carodd Duw y byd Ioan 3
gwers 16. hyd wers 22.

Dydd Mawrth y Sul-gwyn.

Y Colect.

Duw, yr hwn, &c. *Megis ar ddydd y Sul-gwyn.*

Yr Epiſtol.

Pan glybu yr Apoſtolion Act. 8
gwers 14. hyd wers 18.

Yr Efengyl.

Yn wîr, yn wîr, meddaf Ioan 10
gwers 1. hyd wers 11.

Sul y Drindod.

Y Colect.

HOll-alluog a thragwyddol Dduw, yr hwn a roddaiſt i ni dy weiſion râd, gan gyffeſſu ac addef dy wîr ffydd, i adnabod gogoniant y dragwyddol Drindod, ac yn nerth y duwiol fawredd i addoli yr vn-od: Nyni a attolygwn i ti, fod i ni trwy gadernid y ffydd honn gael ein hamdden fi'n oddi wrth bob gwrthwyneb, yr hwn wyt yn byw, ac yn teyrnaſu, yn vn Duw byth heb ddiwedd. Amen.

Yr Epiſtol.

Yn ôl y pethau hyn Date. 4
gwers 1. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yr oedd dyn o'r Pharifeaid Ioan 3
gwers 1. hyd wers 16.

Y Sul cyntaf gwedi'r Drindod.

Y Colect.

DVw, yr hwn wyt wir nerth i bawb oll acy ſy yn ymddiried ynot, yn drugarog dderbyn ein gweddiau: A chan na ddichon gwendid ein marwol anian wneuthur dim da hebot ti, Caniadhâ i ni gynmorth dy râd, ſel y bo i ni gan gadw dy archmynion, rynghn bodd i ti ar ewyllys a gweithred: trwy Iesu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Anwylyd, carwn ei gilydd 1. Ioan 4
gwers 7. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yr oedd rhyw wr goludog Luc 16
gwers 19. hyd y diwedd.

Yr ail Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ARglwydd par di ſod arnom waſtadol ofn a chariad dy ſanctaidd Enw, canys byth ni phelli gymmorth a llywiaw y ſawl a ſeithrinych yn-nwyſder dy gariad: Caniadhâ hyn er cariad ar dy vn Mâb Iesu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Na ryſeddwch, fy mrodyr 1. Ioan 3
gwers 13. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Rhyw ŵr a wnaeth ſwpper Luc 14
gwers 16. hyd wers 25.

Y trydydd Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ARglwydd ni attolygwn i ti yn drugarog ein gwrando, a megis y rhoddaiſt i ni feddyl-fryd calon i weddio, caniadhâ drwy dy fawr nerth i ni gael ein hamddiffyn, trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Amen.

Yr

Yr Epiſtol.

Byddwch bawb yn oſtyngedig 1.Pet.5
gwers 5. hyd wers 12.

Yr Efengyl.

Ac yr oedd yr holl Luc 15
gwers 1. hyd wers 11.

Y pedwerydd Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

DVw Nawdd wr pawb oll y ſydd yn ymddiried ynot, heb pa vn nid oes dim nerthawg, na dim ſanctaidd, chwanega ac amlhâ arnom dy drugaredd, fel y gallom (a thi yn llywiawdur ac yn dywyſog i ni) dreiddio drwy yr pethau bydol, medd na chollom yn llwyr y pethau tragwyddol: Caniadhâ hyn nefol Dad, er mwyn Ieſu Criſt ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Yr ydwyf vn cyfrif Rhuf.8
gwers 18. hyd wers 24.

Yr Efengyl.

Byddwch drugarogion Luc 6
gwers 36. hyd wers 43.

Y pumed Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

CAniadhâ Arglwydd, ni a attolygwn i ti, fod cwrs y byd hwn, trwy dy reoledigaeth di wedi ei drefnu mor dangneddyfol ag y gallo dy gynnullcidſa di dy waſanaethu ym mhob duwiol heddwch, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Byddwch oll yn vnfryd 1.Pet.3
gwers 8. diwedd yn wers 15.

Yr Efengyl.

Bu hefyd a'r bobl yn Luc 5
gwers 1. hyd wers 12.

Y chweched Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

DVw, yr hwn a arhwyaiſt i'r rhai a'th garant gyfryw bethau daionus ac y ſydd vwch-ben pob deall dſn, tywallt i'n calonnau gyfryw ſerch arnat, fel y byddo i ni gan dy garu ym mhob rhyw beth, allu mwynhau dy addewidion, y rai ſy fwy rhagorol nâ dim a fedrom ni ei ddeiſyf: trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Oni wyddoch chwi! Rhuſ.6
gwers 3. hyd wers 12.

Yr Efengyl.

Yr Ieſu a ddywedodd Mat.3
gwers 20. hyd wers 27.

Y ſeithfed Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

ARglwydd yr holl nerth a'r eadernid, yr hwn wyt Awdur a rhoddwr pob daioni, planna yn ein calonnau gariad dy Enw, ychwanega ynom wîr grefydd, Mattha nyni â phob daioni, ac o'th fawr drugaredd cadw ni yn yr vn-rhyw, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Yn ôl dull dynol Rhuf.6
gwers 19. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yn y dyddiau hynny Marc 8
gwers 1. hyd wers 10.

Yr wyth Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

DVw, yr hwn ni thwyllir byth ei ragluniaeth, yn vſydd (ni a attolygwn i ti) fwrw oddiwrthym bob peth niweidiol, a rhoddi o honot i ni bob peth a fyddo da ar ein lles: trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Y brodyr, dyled-wyr ydym Rhuſ.8
gwers 12. hyd wers 18.

Yr Efengyl.

Ymogelwch rhag y Mat.7
gwers 15. hyd wers 22.

Y nfed Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

CAniadhâ i ni Arglwydd, attolwg i ti, yr Yſpryd i feddwl ac i wneuthur byth y cyfryw bethau ac a fo cyfiawn, fel y byddo i ni (y rhai ni allwn fod hebot) allu trwoti fyw yn ôl dy ewyllys, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Ni fynnwn i chwi 1.Cor.10
gwers 1. hyd wers 14.

Yr Efengyl.

Yr Ieſu a ddywedodd Luc 16
gwers 1. hyd wers 10.

Y x Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

BYdded dy drugarogion gluſtian ô Arglwydd, yn agored i weddiau dy vſydd weiſion, ac fel y bo iddynt gael eu gofynion, gwna iddynt erchi y cyfryw bethau ac a ryngo bodd i ti, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Am yſprydol ddoniau frodyr 1.Cor.12
gwers 1. hyd wers 12.

Yr Efengyl.

Ac wedi iddo ddyfod yn Luc 19
gwers 41. diwedd yn wers 47.

Y xi Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

DVw, yr hwn wyt yn eglurо dy Holl-allnog nerth yn bennaf gan ddangos trugaredd a thoſturi, amlhâ dy râd arnom, fel y bo i ni drwy gyrchu at dy addewidion, allu bod yn gyfrannogion o'th nefol dryſor, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Yr ydwyf yn yſpyſu 2.Cor.11
gwers 1. hyd wers 12.

Yr Efengyl.

Chriſt a ddywedodd Luc 18
gwers 9. hyd wers 15.

Y xii Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

HOll-allnog a thragywyddol Dduw, yr hwn yn waſtad wyt barottach i wrando, nâ nyni i weddio, ac wyt arferol o roddi mwy nag a archom, neu alrygliddom, tywallt arnom amlder dy drugaredd, gan faddeu i ni y cyfryw bethau ac y mae ein cydwybod yn eu hofni, a rhoddi i ni y peth ni feiddia ein gweddi ei erchi: trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Y cyfryw hyder ſydd 2.Cor.3
gwers 4. hyd wers 10.

Yr Efengyl.

Yr Ieſu a aeth Marc 7
gwers 31. hyd y diwedd.

Y xiii Sul ỽedi'r Drindod.
Y Colect.

HOll-allnog a thrugarog Dduw, o rodd pwy vn yn vnic y daw, bod i'th bobl ffyddlon dy waſanaethu yn gwir, ac yn fawl edic: Caniadhâ, ni a erfyniwn i ti, allu o honom rodeg at dy nefol addewidion, megis na phallo gennym yn y diwedd eu mwynhau: trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

I Abraham y gwnaethpwyd yr Gal. 3
gwers 16. hyd wers 23.

Yr

Yr Eſengyl. Luc 10

Gwyn ſŷd y llygaid ſy
gwers 23. hyd wers 38.

Y xxiij Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

HOll-allwog a thragywyddol Dduw, dyro i ni anghwaneg o ffydd, gobaith, a chariad perffaith: ac fel y gallom gael yr hyn ydd wyt yn ei addo, gwna i ni garu yr hyn yr wyt yn ei orchymyn, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Gal. 5

Yr wyf yn dywedyd
gwers 16. hyd wers 25.

Yr Eſengyl. Luc 17

Bu hefyd, ac efe yn
gwers 11. hyd wers 20.

Y xxv Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

CAdw, attolygwn i ti Arglwydd, dy Eglwys ſ'th dragywyddol drugaredd: a chan na dichon gwendid dyn hebot ti onid ſyrthio, cadw ni byth trwy dy borth, ac arwain ni at bob peth buddiol i'n hiechydwriaeth, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Gal. 6

Gwelwch cyhyd y llythyre
gwers 11. hyd y diwedd.

Yr Eſengyl. Mat. 6

Ni ddichon neb waſanaethu dau
gwers 24. hyd y diwedd.

Y xxvi Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ARglwydd attolygwn i ti, fod i'th waſtadol doſturi lanhau ac amddiffyn dy gynulleidfa: a chan na all hi barhau mewn diogelwch heb dy ſendigedic nodded, cadw hi byth gan dy borth a'th ddaioni, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Eph. 3

Yr ŷf yn dymuno
gwers 13. hyd y diwedd.

Yr Eſengyl. Luc 7

A bu drannoeth, iddo
gwers 11. hyd wers. 18.

Y xxvij. Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ARglwydd nia attolygwn i ti, ſod dy râd bob amſer yn ein rhagflaenu, ac yn ein dilyn; a pheri o honot i ni ynwaſtad ymroddi i bob gweithred dda, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Eph. 4

Deiſyf arnoch yr wyſi
gwers 1. hyd wers 7.

Yr Eſengyl. Luc 14

Bu hefyd, pan ddaeth efe
gwers 11. hyd wers 12.

Y xxviij Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

OArglwydd nia attolygwn i ti ganiadhau i'th bobl'rad i ymgelyd rhac llwgr y cythrael, ac â phur galon a meddwl i'th ddilyn di yr vnic Dduw, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. 1 Cor. 1

Yr ydwyf yn diolch
gwers 4. hyd wers 9.

Yr Eſengyl. Mat. 22

Gwedi clywed o'r Phariſeaid
a gwers 34. hyd y diwedd.

Y xxix Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ODduw, can na allwn ni hebot ti ryngu bodd i ti: caniadhâ fod i weithredîad dy drugaredd vaſoni allywiaw ein calonnau, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Eph. 4

Hyn yr wyf yn
gwers 17. hyd y diwedd.

Yr Eſengyl. Mat. 9

Yr Ieſu a aeth i
gwers 1. hyd wers 9.

Yr xx Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

HOll-gyſoethog a thrugarog Dduw, o'th ragorol ddaioni cadw ni rhag pob peth a'n dryga, fel y byddom yn barod yn enaid a chorph i alla â chalonnau rhyddion gyflawni y cyfryw bethau ac a fynnit ti eu gwneuthur, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Eph. 5

Gwelwch gan hynny,
gwers 15. hyd wers 22.

Yr Eſengyl. Matth. 22

Yr Ieſu a ddywedodd
gwers 2. hyd wers 15.

Yr xxi. Sûl gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ODrugarog Arglwydd, ni a attolygwn i ti ganiadhau i'th ſyddlawn bobl faddeuant a thangneddyf, fel y glanhaer hwynt oddi-wrth eu holl bechodau, ac y gwaſanaethont ti â meddwl heddychol, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Eph. 6

Fy mrodyr, ymnerthwch yn
a gwers 10 hyd wers. 21.

Yr Eſengyl. Ioan 4

Yr oedd rhyw bendefig.
gwers 46. hyd y diwedd.

Y xxij. Sûl gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ARglwydd, ni attolygwn i ti gadw dy deulu, yr Eglwys mewn duwiolder gwaſtadol, fel y bo trwy dy nodded ti, iddi gael ei gwareddu oddiwrth bob gwrthwynebiad, ac yn ddaſoſionol ymroi i'th waſanaethu di mewn gweithredoedd da, er gogoniant i'th Enw: trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Phil. 1

I'm Duw yr ydwyf yn
gwers 3. hyd wers 12.

Yr Eſengyl. Mat. 18

Petr a ddywedodd
gwers 21. hyd y diwedd.

Y xxiij. Sûl gwedi'r Drindod.

Y Colect.

DYwein nodded a'n cadernid, yr hwn wyt beunadur pob dwywolder, gwrando yn ebrwydd ddefoſionol weddîau dy Eglwys; a chaniadhâ i ni am yr hyn ydd ym yn ei erchi yn ſyddlawn, allu o honom ei gael yn gyflawn, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Phil. 3

Byddwch ddilynwŷr i mi,
gwers 17. hyd y diwedd.

Yr Eſengyl. Mat. 22

Yna'r aeth y Phariſeaid
gwers 15. hyd wers 23.

Y xxiij. Sûl gwedi'r Drindod.

Y Colect.

ARglwydd, attolygwn i ti ollwng dy bobl oddiwrth eu camweddau, fel y byddom trwy dy ddawnus drugaredd ryddion oddi-wrth rwymedigaethau ein holl bechodau, y thai drwy ein cnawdolfrcuolder a wnaethom: Caniadhâ hyn er cariad ar Ieſu Grift ein Harglwydd.

Yr Epiſtol. Coloſſ. 3

Yr ydym yn diolch i Dduw
gwers 3. hyd wers 13.

Yr Efengyl.

Tra oedd yr Iesu yn Mat.9
gwers 18. hyd wers 27.

Y 25. Sul gwedi'r Drindod.

Y Colect.

DEffro Arglwydd ni a attolygwn i ti, ewyllysioon dy ffyddloniaid, fel y gallont drwy ddwyn aml ffrwyth gweithredoedd da, gael gennyt ti yn ehelaeth eu gobrwyo, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

Wele y dyddiau yn dyfod Ier.23
gwers 5. hyd wers 9.

Yr Efengyl.

Yna'r Iesu a ddechreuodd Io.6
gwers 5. hyd wers 15.

Os bydd mwy o Suliau cyn Sul yr Adfent, i gymmerir y wasanaeth yma o'r Suliau a ddawyd heibio rhwng yr Ystwyll, a Septuagesima.

Sanct Andreas Apostol.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a roddaist gyfrwyrâd i'th fendigedig Apostol S. Andreas, fel yr ufyddhaed-lese yn ebrwydd i alwad dy Fab Iesu Grist, ac y dilynodd ef yn ddiymwstr: Caniadhâ i ni oll, wedi ein galw gan dy air bendigedic, yn frau ymroddi o honom yn ufydd i ddilyn dy sanctaidd orchymynion, trwy yr vn-rhyw Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

Os cyffesi â'th enau Rhuf.10
gwers 9. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

A'r Iesu yn rhodio Matth.4
gwers 18. hyd wers 23.

S. Thomas Apostol.

Y Colect.

HOll-alluog a bythfywiol Dduw yr hwn, er mwy o sicrhawch y ffydd, a oddefaist i'th sanctaidd Apostol Thomas ammau cysodiad dy Fab: Caniadhâ i ni cyn berffeithied, ac mor gwbl ddiammau greddu yn dy Fâb Iesu Grist, fel na cherydder ein ffydd yn dy olwg byth a gwrando arnom, ô Arglwydd, drwy yr vn-rhyw Iesu Grist, i ba vn gyd â thi a'r Yspryd glân y bo holl anrhydedd a gogoniant yn oes oesoedd.

Yr Epistol.

Weithian nid ydych Eph.2
gwers 19. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Thomas, vn o'r deuddeg Io.20
gwers 24. hyd y diwedd.

Troad Sanct Paul.

Y Colect.

DVw, yr hwn a ddyscaist yr holl fyd drwy bregeth dy wynfydedic Apostol S. Paul: Ni a attolygwn i ti ganiadhau i ni, (yr rhai y mae el ryteddi ymchweliad ef mewn coffa) allu dilyna chyflawni dy fendigedic ddyscediaeth, yr hon a ddyscodd efe, trwy Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

A Saul etto yn chwythu Act.9
gwers 1. hyd wers 23.

Yr Efengyl.

Petr a atteboddMat.19
gwers 27. hyd y diwedd.

Pured gaeth y Sanctes Mair forwyn.

Y Colect.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, ni a attolygwn yn vfyddol i'th fawredd, megis ag ar gyfenw i heddyw y presentiwyd i'r deml dy vniganedig fâb yn fylwedd ein cnawd ni: felly Caniadhâ ein presentio i ti â meddyliau purlan, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

Yr vn ac a osodwyd tros y Sul.

Yr Efengyl.

Wedi cyflawni dyddiau Luc 2
gwers 22. diwedd yn wers 27.

Sanct Matthias.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn yn lle Iudas fradwr a ddetholaist dy ffydd-lawn wâs Matthias i fod o nifer dy ddeu-ddec Apostol: Caniadhâ fod dy Eglwys yn gadwedic oddi-wrth Apostolion ffeirllion, a bod ei threfnu a'i llywodraethu gan wîr a ffydd-lawn fugeiliaid, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

Yn y dyddiau hynny Act.1
gwers 15. hyd y diwedd.

Yr Efengyl.

Yr amser hynny yr Matth.11
gwers 25. hyd y diwedd.

Cyfarchiad Mair Wyryf.

Y Colect.

NI a attolygwn i ti â Arglwydd, dywallt dy râd yn ein calonnau, fel, megis ac y gwyddom gwawdoliaeth Crist dy Fab trwy genuadwri yr Angel, felly trwy ei grôg a'i ddioddefaint, bod i ni gael ein dwyn i ogoniant ei adgyfodiad ef, trwy yr vn-rhyw Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

Yr Arglwydd a chwanegodd Esa.7
gwers 10. hyd gwers 16.

Yr Efengyl.

Ac yn y chweched mis, Luc 1
gwers 26. hyd gwers 39.

Dydd S. Marc Efangylwr.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a ddyscaist dy sanctaidd Eglwys â nefol athrawiaeth dy Efangylwr S. Marc, dôd ti i ni râd, na byddom fel plant, ymchweledic gan bob awel o wag ddyscediaeth: eithr bod i ni yn ffyrf ymgadarnhâu y ngwirionedd dy lân Efangyl, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

I bob vn o honom y Eph.4
gwers 7. hyd wers 17.

Yr Efengyl.

Myfi yw y wîr win-wydden, Ioan 15
gwers 1. hyd wers 12.

Gŵyl S. Philip ac Iaco Apostolion.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn dy wîr adnabod yw bywyd tragywyddol: Caniadhâ i ni berffaith adnabod dy Fab Iesu Grist i fod yn ffordd, yn wirioneddi, ac yn fywyd, megis y dyscaist i S. Philip ar Apostolion eraill: trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

Iaco, gwasanaethwr Duw, Iaco. 1
gwers 1. hyd wers 13.

Yr Efengyl.

A'r Iesu a ddywedodd Io. 14
gwers 1. hyd wers 15.

Gŵyl S. Barnabas Apostol.

Y Colect.

HOll-alluog Arglwydd, yr hwn a wiscaist dy sanctaidd Apostol Barnabas â rhagorawl roddion dy Yspryd glân, Na âd i ni fod yn ddiffygiol o'th amryw ddoniau, nac etto o râd iw harfer hwyn-

hwnt bob amſer ŷth amlhydedd di a'th ogoniant trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epistol.

A'r gair a ddaeth i gwerſ. 22. hyd y diwedd. Act. 11

Yr Efengyl.

Dymma fy ngorchymmyn i, gwerſ. 12, hyd wers 17. Io. 15

S. Ioan Fedyddiwr.

Y Colect.

HOll-alluog Ddiuw, o ragluniaeth pŷr vn y gŵnaeth yn rhyfedd dywŷſ loan Frdyddiwr, ac yr anfonwyd ef i arlwyo ffordd dy Fâb Iesu Grist ein Iachawdur, gan bregethu edifeirwch: gwna i ni ſelly ddilyn ei ddyſceidiaeth a'i ſanctaidd fywyd eſ, ſel y gallom wir edifarhau yn ôl ei bregeth eſ, ac ar ôl ei eſampl yn waſtadol draethu y gwiriondeb, yn hyderus geryddu camwedd, ac yn vſydd ddioddef er mwyn y gwiriondeb, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Cyſſurwch, cyſſurwch fy mhobl, gwerſ. 1. hyd wers. 12. Eſa. 40.

Yr Efengyl.

A chwyſtawnwyd tymp gwerſ. 57. hyd diwedd. Luc. 1

S. Petr Apoſtol.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn drwy dy Fâb Iesu Grist a roddaiſt i'th Apoſtol S. Petr lawer oedd o ddoniau arbennig, ac a orchymynnaiſt iddo o ddifrif borthi dy ddefaid: gwna, ni a attolygwn i ti, i'r holl Eſcobion, a'r Bugeiliaid, yn dduſal bregeth dy ſanctaidd air, ac i'r bobl yn vſyddgar ddilyn yr vnrhyw, ſel y bydde iddynt hwy allu derbyn coron y gogoniant trâgywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Ynghylch y pryd hynny gwerſ. 1. hyd werſ. 12. Acts 12

Yr Efengyl.

Wedi dyfod yr Iesu i gwerſ. 13. hyd werſ. 20. Mat. 16

S. Iaco Apoſtol.

Y Colect.

CAniattâ, ô drugarog Dduw, megis y bu i'th wynŷſedic Apoſtol Iaco gan ymado âi Dâd, a chwbl ar oedd eiddo, yn ebrwydd vſyddhau i alwad dy Fâb Iesu Grist, a'i ddilyn eſ: ſelly i ninnau gan ymwrthod â holl ſydol ac â chnawdol ewyllyſion, yn dragywydd ſod yn barod i ddilyn dy orchymynion, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Yn y dyddiau hynny, gwerſ. 27. diwedd yn pennod 12. werſ. 3. Acts 11

Yr Efengyl.

Yna y daeth mam Gwerſ. 20. hyd werſ. 29. Mat. 20

S. Bartholomeus Apoſtol.

Y Colect.

HOll-alluog a byth-barhaus Dduw, yr hwn a roddaiſt râd i'th Apoſtol Bartholomeus, i wir gredu, ac i bregethu dy air; Myni attolygwn i ti ganiadhau i'th Eglwys gwbl gam yr hyn a gredodd eſe, a phregethu yr hyn a ddyſcwyd ganddo, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Trwy ddwylaw yr Gwerſ. 12. hyd werſ. 17. Act. 5

Yr Efengyl.

A bu ymryſon yn eu plith, gwerſ. 24. werſ. 31. Luc. 22

S. Matthew Apoſtol.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn drwy dy wynŷſedic Fâb a elwaiſt Fathew o'r doll-ſa, i ſod yn Apoſtol, ac yn Eſangylwr: Caniadhâ i mi râd i ymwrthod â holl gybyddus ddeilyſion, ac â tharachvantus ſerch golud i bydol, ac i ddilyn dy ddywededic Fab Iesv Grist, yr hwn ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu gyd â thi a'r Yſpryd glân yn oes oeſoedd. Amen.

Yr Epiſtol.

Gan ſôd i ni y gwerſ. 1. hyd werſ. 7 2. Cor. 4

Yr Efengyl.

Ac ſel yr oedd yr Iesu: Gwerſ. 9. hyd werſ. 14. Mat. 9

S. Michangel a'r holl Angelion.

Y Colect.

DRagywyddol Dduw, yr hwn a ordeiniaiſt, ac a otodaiſt waſnaethau'r holl Angelion a dynjon mewn treſn ryfedd: Caniadhâ yn drugarog iddynt hwy, y rhai ŷ yn waſtad yn gwneuthur i ti waſanaeth yn y neſoedd, ſod drwy dy dreſnid di yn borth ac yn amddiffyn i ni ar y ddaear, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

A bu rhyſelyn y neſ: gwerſ. 7. hyd werſ. 13. Date. 12.

Yr Efengyl.

Yr awr honno y daeth y gwerſ. 1. hyd werſ. 11. Mat. 18

S. Luc. Efangylwr.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a elwaiſt Luc yſpŷſygwr, yr hwn y mae ei ſoliant yn yr Eſengyl, i ſod yn phyſyg-wr i'r enaid: rhynged bodd i ti, drwy iachus feddiginiaeth ei ddyſceidiaeth eſ, iachâu holl heintiau ein heneidiau, trwy dy Fâb Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Gwilia di ymmhôb peth, gwers 5. hyd wers 16. 2. Tim. 4

Yr Efengyl.

Yr Arglwydd a ordeiniodd gwers 1. diwedd yn wers 7 o flaen. Luc. 10.

S. Simon a Jud Apoſtolion.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a adeiledaiſt y gynnulleidfa ar ſail yr Apoſtolion, a'r prophwydi ac Iesu Grist ei hun yn ben congl-faen: Caniadhâ i ni ſod ſelly ein cyſſylltu yngkyd yn vndeb yſpryd gan eu dyſceidiaeth hwy, ſel i'n gwneler yn ſanctaidd Deml gymmeradwy gennit, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

Yr Epiſtol.

Iudas, gwaſanaethwr Ieſu. — Iud. gwers 1 hyd wers 9.

Yr Efengyl.

Hyn yr wyf yn ei orchymmyn — Io. 15 gwers 17. hyd y diwedd.

Gwyl yr holl Sanct.

Y Colect.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a gyſſylltaiſt yng-hyd dy etholedigion yn yn cyſundeb a chymdeithas yn nirgeledic gorph di Fab Criſt ein Harglwydd: Cânıadhâ i ni râd ſelly i ganlyn dy ddewiſwol Sanct ym mhob rhinweddol a ddywol fywyd, fel y gallom ddyfod ir anrhaethawl lawenydd hynny a baratoaiſt ir rhai yn ddyffuant ſy i'th garu, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Wele, mi Ioan a welais — Date.7 gwers 2. hyd wers 13.

Yr Efengyl.

Pan welodd yr Ieſu y — Mat.5 gwers 1. hyd wers 13.]

Diwedd y Colectau.

¶ Y DREFN AM WENIDOGAETH
Swpper yr Arglwydd, neu yr Cymmun bendigaid.

CYnnifer ac a ſyddo yn amcaon bod yn gyfrannogion o'r Cymmun bendigedic, a arwyddocant eu henwau i'r Curat y nos o'r blaen, neu yr boreu cyn dechreu y weddi forenol, neu yn y fan gwedi.

Ac o bydd vn o'r rhai hyny yn ddrwg-ſuchedd cyhoedd, fel y byddo ef gwrthwynebus gan y gynnulleidfa: neu a wnaeth gam iw gymmydog ar air, neu ar weithred: Y Curat wrth gael gwybyddiaeth o hynny, a'i geilw ef, ac a'i cynghôra na ryſygo eſe er dim ddyfod i ford yr Arglwydd, hyd oni ddeclario eſe yn gyhoeddus ei fod yn wîr edifeiriol, a darſod iddo wellhau ei ddrwg ſuchedd o'r blaen, fel y bodloner y gynnulleidfa wrth hynny: yr hon a rwyſtrafid yn y blaen: A darſod iddo wneuthur iawn i'r neb y gwnaethoedd gamwedd â hwynt: Neu o'r lleiaſ dadcan ei fod mewn cyflawn fryd i wneuthur ſelly yn gyntaf ac y gallo yn gymhedrol.

Y drefn hon a arfer y Curat am y ſawl y gwypo eſe fod malis a chaſineb yn teyrnaſu rhyngddynt; ni ddioddef iddynt fod yn gyfrannogion o ſwrdd yr Arglwydd, hyd pan wypo eu bod hwynt wedi cyduno. Ac os vn o'r pleidiau anheddychol a fydd bodlawn i faddeu o eigion ei galon gwbl ac a wnaeth pwyd yn ei erbyn, ac i wneuthur iawn i bawb ac a rwyſtrawdd ynten ei hunan; a'r blaid arall ni fyn ei ddwyn i ddiwiol vndeb, onid ſefyll yn: waſtad yn ei wrthnyſigrwydd a'i falais: Y Gweinidog ynyr achoshynny a ddyly dderbyn y dyn edifeiriol i'r Cymmun bendigedic, ac nid y dyn yſtyſnig anhydyn.

Y bwrdd ar amſer y Cymmun â lliain gwyn têg arno, a ſaif ynghorph yr Eglwys, neu yn y Gafell, lle byddo yr forenol a'r bryduhawnol weddi, wedi ordeinio ei dywedyd. A'r offeiriad, gan ſefyll wrth yr yſtlys gogledd ir bwrdd, a ddywaid weddi yr Arglwydd, a'r Colect ſydd yn canlyn.

¶ Y CYMMVN.

EIn Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, ſancteiddier dy Enw. Deued dy deyrnas. Bid dy ewyllys ar y ddaiar megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol. A ma dden i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ni i'n dyledwyr. Ac nac arwain ni i brofedigaeth: Eithr gwaret ni rhag drwg. Amen.

YR holl-alluog Dduw, i'r hwn y mae pob calon yn agored, a phob deiſyf yn gydnabyddus, a rhag yr hwn nid oes dim dirgel yn guddiedic, glanha feddyliau ein calonnau trwy yſprydoliaeth dy lân Yſpryd, fel y carom dydi yn berffaith, ac y mawrhâom yn deilwng dy Enw ſanctaidd, trwy Griſt ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna yr offeiriad a dretha yn eglur y ddeng-air deddf oll. Ar bobl aren glinian ar ôl pob vn o'r gorchymynion a archant drugaredd Dduw am eu torriadwyni, yn y modd hyn.

Y Gweinidog.

DVw a leſaroddy geiriauhyn, a ca ddywedodd, Myfi yw yr Arglwydd dy Dduw: Na fydded it dduwiau eraill onid myfi.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a goſtwng ein calonnau i gadw y gyfraith hon.

Gweinidog.

Na wna it dy hun ddelw gerfiedic, na llun dim a'r y ſydd yn y nefoedd vchod, neu yn y ddaiar iſod, nac yn y dwfr tan y ddaiar: Na oſtwng iddynt ac na addola hwynt. Canys myfi yr Arglwydd dy Dduw ydwyf Dduw eiddigus, yn ymweled a phechodau y tadau ar y plant, hyd y drydedd ar bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm caſant, ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fy ngorchymynion.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a goſtwng ein calonnau i gadw yr gyfraith hon.

Gweinidog.

Na chymmmaet Enw yr Arglwydd dy Dduw yn ofer, canys nid gwirion gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei Enw ef yn ofer.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a goſtwng ein calonnau i gadw y gyfraith hon.

Gweinidog.

Coſia gadw yn ſanctaidd y dydd Sabbath. Chwe diwrnod ygweithi acy gwnei dy holl waith, eithr y ſeithfed dydd yw Sabbath yr Arglwydd dy Dduw: ar y dydd hwnnw na wna ddim gwaith, tydi, na'th fab, na'th ferch, na'th was, na'th forwyn, na'th anifail, na'r dŷn dieithr a ſyddo o fewn dy byrth. Canys mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd nef a daiar, y môr ac oll y ſydd yddynt, ac a orphywyſodd y ſeithfed dydd: O herwydd pa ham y bendithiodd yr Arglwydd y ſeithfed dydd, ac a'i ſanctaiddiodd eſ.

Pobl.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a gostwng ein calonnau i gadw y gyfraith hon.

Gweinidog.

Anrhydedda dy dad a'th fam, fel yr estynner dy ddyddiau ar y ddaiar yr hon a roddo yr Arglwydd dy Dduw i ti.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a gostwng ein calonnau i gadw yr gyfraith hon.

Gweinidog.

Na ladd.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a gostwng ein calonnau i gadw y gyfraith hon.

Gweinidog.

Na wna odineb.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a gostwng ein calonnau i gadw y cyfraith hon.

Gweinidog.

Na ledratta.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a gostwng ein calonnau i gadw y gyfraith hon.

Gweinidog.

Na dwg gam dystiolaeth yn erbyn dy gymmydog.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, a gostwng ein calonnau i gadw y gyfraith hon.

Gweinidog.

Na chwennych dŷ dy gymmydog, na chwennych wraig dy gymmydog, na'i wâs, na'i forwyn, na'i ych, na'i assyn, na dim ar ſydd eiddo.

Pobl.

Arglwydd trugarhâ wrthym, ac ſcrifenna yr holl ddeddfau hyn yn ein calonnau, ni a attolygwn i ti.

℣ Yna y canlyn y Colect o'r dydd, y rhai ag yw o'r ddau Golect hyn ſy yn canlyn, dros y Brenin: a'r Offeiriad yn ei ſefyll wrth y ford a ddywed.

Gweddiwn.

HOll-alluog Dduw, yr hwn ſydd a'i deyrnas yn dragywyddol, a'i allu yn anfeidrol, cymmer drugaredd ar yr holl gymmulleidfa, a rheola felly gulon dy ddewiſedic waſanaethwr *Charles* ein Brenhin a'n llywydd; fel y gallo eſe (gan wybod i bwy y mae yn weinidog) vchlaw pob dim geiſio dy anrhydedd a'th agoniant; Ac fel y gallom ninneu ei ddeiliaid eſe (gan feddylied yn ddyledus oddi-wrth bwy y mae yr awdurdod ſydd iddo) yn ffyddlon ei waſanaethu, a'i anrhydeddu, ac yn oſtyngedig vfyddhau iddo, yn ol ti, ac ereſt ti, yn ôl dy ſendigedig aif a'th ordinhâd, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd, yr hwn gyd â thi a'r Yſpryd glân, ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu yn dragywydd yn yn Duw, heb drangc na gorphen. Amen.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, a'n dyſcir gan dy air ſanctaidd, fod calonnau Brenhinoedd wrth dy reolaeth a'th lywodraeth di; a'th fod ti yn eu goſo i hwynt, ac yn eu hymchoelyd, fel y mae dy ddoniol ddoethineb yn gweled bod yn orau: Yr ydym ni yn oſtyngedig yn attolwg i ti, felly oſod a llywodraethu calon *Charles* dy waſanaethwr, ein Brenhin a'n llywydd, fel y gallo eſe yn ei holl fedyliau, geiriau, a gweithredoedd, yn waſtad geiſio dy anrhydedd di, a'th ogoniant, a myſyrio ar gadw dy bobl a rodded yn ei gadwriaeth eſ, mewn digonoldeb, tangneddyf, a duwioldeb: Caniadhâ hyn drugarog Dad, er cariad at dy unig Fab Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

℣ Yn y ſân wed'yr Collectau, y darllen yr offeiriad yr Epiſtol, gan dechreu fel hyn.

Yr Epiſtol ſcrifennedic yn yr pennod o &c.

℣ Ac wedi diweddu yr Epiſtol, eſt a ddywed yr Eſengyl gan ddechreu fel hyn:

Yr Eſengyl a ſcrifennir yn yr pennod o &c.

℣ Ac wedi gorphen yr Epiſtol a'r Eſengyl, y dywedir y Credo.

CRedaf yn vn Duw Tâd, Holl-alluog, Creadwr Nefa daiar, ac oll wrledigion, ac anwrledigion. Ac yn ein Harglwydd Ieſu Criſt, yr vnic cenhedledig Fab Duw, cenhedledig gan ei Dâd cyn yr holl oeſoedd, Duw o Dduw, llewyrch o lewyrch, gwir Dduw, o wir Dduw, cenhedledig nid gneuthurredig, yn vn hanfod â'r Tâd, gan yr hwn y gwnaethpwyd pob peth; yr hwn erom ni ddynion, ac er ein iechydwriaeth a ddiſcynnodd o'r nefoedd, ac a gnawdiwyd drwy yr Yſpryd glân o Fair forwyn, ac a wnaethpwyd yn ddŷn, ac a groeſ-hoeliwyd hefyd troſom tan Pontius Pilatus. Eſe a ddioddefodd ac a gladdwyd, a'r trydydd dydd eſe a adgyfododd yn ôl yr Scrythyrau, ac a eſcynodd i'r nef, ac y ſydd yn eiſtedd ar ddeheu-law yr Tâd. A thracheſu y daw eſe drwy ogoniant i farnu y byw a'r meirw, ac ar ei deyrnas ni bydd trangc. A chredaf yn yr Yſpryd glân, yr Arglwydd a'r Bywiawdur, yr hwn ſydd yn deilliaw o'r Tâd a'r Mâb, yr hwn ynghŷd a'r Tâd a'r Mâb a gyd addolir, ac a gyd-ogoneddir, yr hwn a lefarodd trwy yr Prophwydi. A chredaf fod yn Catholic ac Apoſtolic Eglwys. Addefaf yn Bedydd er maddeuant pechodau. Ac edrychaf am adgyfodiad y meirw, a bywyd y byd ſydd ar ddyfod. Amen.

℣ Ar ôl y Credo, bai bydd pregeth, y canlyn yn o'r homiliau a ddodet allan tuſi, neu a ddodet allan rhag llaw, drwy awdurdod gyffredin.

℣ Ar ôl cyflwyno bregeth, neu homili, neu Gyngor y (Crada ſynegai'r bobl, a ſydd na gwyliau, nac ympryddiau o fewn yr wythnos a fô yn caulyn, gan eu cynghori hwynt yn ddyſtil i feddwl am y ſladdion, a dywedyd yn, neu angheuec o'r ymadroddion hyn ſy yn canlyn, fel y gwelo eſe fod yn orau, wrthei ddeall eihun.

DIſcleiriedeich goleuni ger bron dynion, fel y gwelonc eich gweithredoedd da, ac yr anrhydeddonc eich Tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd. Matth. 5.16.

Na cheſelwch dryſſor i chwi ar y ddaiar, lle y mae gwŷſyn a rhŵd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd, ac yn lladratta; eithr ceſelwch i chwi dryſſorau yn y Nef, lle nid oes na gwŷſyn na rhwd yn llygru, a lle ni's cloddia yr lladron trwodd, ac nis lladrattânt. Matt. 6. 19, 20.

Beth bynnac a ewyllyſioch ei wneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy: canys hyn yw y gyfraith a'r Prophwydi. Matth. 7.12.

Nid pwy bynnac a ddywed wrthif, Arglwydd Arglwydd, a ddaw i deyrnas nefoedd, ond yr hwn a wna ewyllys fy Nhâd yr hwn ſydd yn y nefoedd. Matth. 7.21.

Zacheus a ſafodd ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, wele Arglwydd, yr ydwyf yn rhoddi hanner fy ngolud i'r tlodion ac os dygum ddim oddiar neb trwy dwyll, mi a'i talaf ar ei bedwerydd. Luke 19.8.

Pwy eriocd a ryfelodd ar ei draul ei hun? pwy ſydd yn plannu gwin-llan, ac heb fwyta o'i ffrwyth hi? neu pwy ſydd yn porthi praidd, ac heb fwyta o laeth y praidd? 1. Cor. 9. 7.

Os hauſom i chwi bethau Yſprydol, ai mawr fyddo os bydd i ni fedyru eich pethau cnawdol? 1. Cor. 9. 11.

1.Cor.9. 13,14. Oni wyddochi chwi fod y rhai ſy yn gwneuthur pethau cyſſegredic, yn biwta pethau o'r cyſſegr: a bod y rhai ſy yn gwaſanaethu yr allor, yn gyfrannogion o'r allor? Yr vn wedi yr ordeiniodd yr Arglwydd i'r rhai a bregethent yr Efengyl, ſwy weth yr Efangel.

2.Cor. 9.6,7. A hano ychydig, a ſêd ychydyg, ac a hano yn helaeth a ſêd yn helaeth. Pob vn megis y mae yn amcanu yn ei galon, felly gwnaed, nid yn athrift, neu wrth gymmell, canys y mae yn hoffgan Dduw roddwr llawen.

Gal.6. 6,7. Y neb a ddyſcwyd yn y gair, cyfranned o'i dda oll â'r hwn a'i dyſcodd ei. Na thwyller chwi, ni watwerir Duw: canys pa beth bynnac a hano dyn, hynny a ſêd efe.

Gal.6. 60. Tra caſſom amſer, gwnawn dda i bob dyn, ac yn enwedic i'r rhai ſy o deulu y ffydd.

1.Tim. 6.6,7. Dwiolder ſydd gyfoeth mawr, o bydd dyn foddlon i'r hyn ſydd ganddo, canys ni ddaeth gennym ddim i'r byd, ac ni allwn ddwyn dim o'r byd ymaith.

1.Tim. 6.17,18. and 19. Gorchymyn i'r rhai ſy gyfoethogion yn y byd hwn fod yn barod i roddi, ac yn llawen i gyfrannu, gan oſod ſail dda iddynt eu hun erbyn yr amſer ſydd yn dyfod, fel y caffont y bywyd tragwyddol.

Heb.6.10. Nid ydyw Duw yn anghyfion, fel y gyllyngo dros gof eich gweithredoedd a'ch trafael a ddel o gariad; yr hyn a ddangoſaſoch chwi er mwyn ei Enw ef, y ſawl a roeſoch i'r Sainct, ac ydych etto yn rhoddi.

Heb.13. 16. Na ollyngwch dros gof wneuthur daioni a chyfrannu: canys â chyfryw aberth y boddloner Duw.

1.Iohn 3 17. Pwy bynnac ſydd iddo dda yr byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eiſiau, ac a gaeo ei drugaredd oddiwrtho, pa fodd y mae cariad Duw yn trigo ynddo ef?

Tob.4 7. Dyro gardod o'th dda, ac na thro vn amſer dy wyneb oddi-wrth vn dŷn tlawd, ac felly ni thrŷ 'r Arglwydd ei wyneb oddi-wrthit titheu.

Tob.4. 8,9. Bydd drugarog yn ôl dy allu: os bydd llawer i'th helpu dyro yn aml, os bydd ychydic, bydd ddyſal i roddi yn llawen o'r ychydic: canys felly y cynhulli i ti dy hun wobr da yn nydd yr anghenraid.

Dihar. 19.17. Y neb a gymero drugaredd ar y tlawd, ſydd yn rhoddi echwyn i'r Arglwydd ac edrych beth a roddo efe ymaith, fe a delir iddo drachefn.

Pſal. 41,1. Bendigedic ſyddo 'r dŷn a roddo i'r clâf a'r anghenus: yr Arglwydd a'i gwared ef yn amſer trwbl.

¶ Yna wardeniaid yr Eglwys, neu raiſ eraill trofftyns, a gaſclant ddefoſiwn y bobl, ac a'i dodant yn-mlaen chy tlodion: ac ar y dyddiau goſodedig ioffrymmu, taled pawb i'r Curat yr offrymmau dyledus, ac arferedic. Wedi darfod hynny y dywed yr offeiriad.

¶ Gwedddiwn dros holl ſtât Eglwys Criſt ſy yn milwrio yma ar y ddaiar.

Oni bydd dim eluſeni wedi ei roddi i'r tlodion, yna gadawer y geiriau hyn (gymmerid ein eluſen a) hebddy-wedyd.

HOll-alluog a thragywyddol Dduw, yr hwn trwy dy ſanctaidd Apoſtol a'n dyſcaiſt i wneuthur gweddiau ac erfyniau, ac i ddiolch dros bob dŷn: yr ydym ni yn oſtyngedic yn attolwg i ti yn drugaroccaf *gymeryd ein eluſeni, a* derbyn ein gweddiau hyn, y rhai 'r ydym yn eu hoffrwm i'th ddwyfol fawredd, gan attolygu i ti ſprydoli yn waſtad yr Eglwys gyfredinol ag Yſpryd y gwirionedd, vndeb, a chydgordio; a chaniadhâ i bawb ac y ſy yn cyfleſſu dy Enw ſanctaiddiol, gytuno yngwyrioned dy ſanctaidd air, a byw mewn vndeb a duwiol gariad. Ni a attolygwn i ti hefyd gadw, ac ymddiffyn holl Criſtianus Frenhinoedd, Tywyſogion a llywiawd-wŷr, ac yn enwedic dy waſanaethwr *Charles* ein Brenhin, ſel y caffom tano ef ein llywodraethu yn ddiwiol, ac yn heddychol: A chaniad hâ iw holl gyngor ef, ac i bawb ac y ſydd wedi eu goſod mewn awdurdod dano, allu yn gywir, ac yn vniawn rannu cyfiawnder, er coſpi drygioni a phechod, ac er maentumio gwîr grefydd Duw a rhinwedd da. Dyro râd nefol Dâd i'r holl Eſcobion, Bugeiliaid a Churadiaid, ſel y gallont drwy eu buchedd a'u hathrawiaeth oſod allan dy wîr a'th ſywiol air, a gwaſanaethu dy ſanctaidd Sacramentau yn iawn ac yn ddyladwy: a dyro i'th holl bobl dy nefawl râd, ac yn enwedig i'r gymulleidfa hon ſydd yma yn gʏdrychiol, ſel y gallont ag vfydd galon a dyledus barch wrando a derbyn dy ſanctaidd air, gan dy waſanaethu yn gywir mewn ſancteiddrwydd ac vniondeb bob dydd o'u bywyd. Ac ydd yn yn oſtyngedic yn attolygu i ti o'th ddaioni Arglwydd, gonfforddio a nerthu pawb ac y ſy yn y bywyd trangcedic hwn mewn trwbl, triſtwch, angen, clefyd, neu ryw wrthwyneb arall: Caniadhâ hyn, nefol Dâd, er cariad ar Ieſu Criſt, ein vnic gyfryng-wr a'n dadleu-wr. Amen.

¶ Yna y canlyn y cyngor hwn ar ryw amſeroedd, pan weło yr Curad y bobl yn eſcatlus am ddyfod i'r Cymmun bendigedic.

YR ydym ni wedi dyfod ynghyd yr awr hon, (wîr garedigion frodyr) i ymborth a'r Swpper yr Arglwydd, i'r hwn o ran Duw i'ch gwahoddaf bawb ac y ſydd yma yn gynhyrchiol, ac a attolygaf iwch er cariad ar yr Arglwydd Ieſu Criſt, na wrthodoch ddyfod iddo, gan eich bod mor garedigol wedi eich galw, a'ch gwahodd gan Dduw ei hunan. Chwi a wyddoch mor eſidus, ac mor angharedic o beth yw, pan fo gŵr wedi arlwyo gwledd werth-fawr, ac wedi trwſio ei fwrdd â phob rhyw arlwy, megis na bai ddim yn eiſieu onid y gwahodd-wŷr i eiſtedd: ac etto y rhai a alwyd, heb ddim achos, yn anniolchuſaf, yn gwrthod dyfod: pwy yn o honoch chwi yn y cyfryw gyfwr ni chyffroei? pwy ni thybygai wneuthur cam a fyrhaed mawr iddo? Herwydd pa ham, ſy anwyl garedicaf frodyr yn Ghriſt, gwiliweh yn dda rhag i chwi, wrth ymwrthod â'r Swpper ſanctaiddiol hwn, annog bâr Duw i'ch erbyn. Hawdd i ddŷn ddywedyd, ni chymmunaf fi, o herwydd bod negeſau bydol i'm rhwyſtro: eithr y cyfryw eſcuſodion nid ydynt mor hawdd eu derbyn yn gymeradwy ger bron Duw. Os dywed neb, yr wyn yn bechadur brwnt, ac am hynny yn ofni dyfod: pa'm, gan hynny nad ydych chwi yn edifarhau, ac yn gwellhau? A chan fod Duw yn eich galw, onid oes gywilydd arnoch ddywedyd na ddeuwch? Pan ddylech chwi ymchwelyd at Dduw, a ymeſcuſodwch chwi, a dywedyd nad ydych barod? Yſtyriwch yn ddifrif ynoch eich hunain, fychaned a dâl y cyfryw goeg eſcuſodion ger bron Duw. Y rhai a wrthodaſant y wlêdd yn yr Efengyl, oblegit iddynt brynn tyddyn, neu brofi eu hieuau ychen, neu oblegit eu priodi, ni chawſant felly mo'u heſcuſodi, onid eu cyfrif yn annheilwng o'r wledd nefawl. Myfi o'm rhan i, wyf yma yn breſennol, ac o herwydd fy ſwydd, yr ydwyf yn eich gwahodd yn Enw Duw. Ydd wyf i'ch galw o ran Chriſt, a megis y caroch eich Iechydwriaeth eich hunain yr wyf i'ch cynghori i ſod yn gyfrannogion o'r Cymmun bendigedic hwn. Ac fel y bu wiw gan Fâb Duw faddeu ei enaid gan angeu ar y groes dros eich iechyd chwi, felly yn yr vn modd y dylech chwithau gymmeryd y Cymmun

yngh[ŷd]

ynghŷd er eoſ am ei angau ef, ſel y gorchymynnodd eſe ei hun. Yn awr, os chwychwi nis gwnewch ſel hyn, Meddyliwch ynoch eich hunain ſaint y cam-wedd yr ydych yn ei wneuthur â Duw, ac mor flin yw'r boen y ſydd goruwch eich pennau am hynny. A lle yr ydych yn anſodloni Duw mor drwm, wrth ymwrthod â'r wynſydedic wledd hon, ydd wyf i'ch rhybuddio, i'ch cynghori, ac yn attolygu i chwi, nad anghwanegoch yr angharedigrwydd hyn ymmhellach: yr hwn beth a wnewch, os chwychwi a faiſ gan lygad-rythu, ac edeyn ar y ſawl ſy yn Cymmuno, ac heb fod yn gyfrannogion o honaw eich hunain: Canys pa beth y bernir hynny amgen, nâ mwy o ddirmyg, ac angharedigrwydd tu ag at Dduw? Diau anniolch mawr yw i chwi naccau pan i'ch galwer: Ond y mae yr bai yn fwy o lawer, pan fo rhai yn ſefyll ger llaw, ac etto heb na bwyta, nac yſed y ſanctaidd Gymmun hwn gyd ag eraill. Atolwg iwch, pa beth angenach yw hyn, onid gwatwar a diſtadlu dirgeledigaethau Chriſt? Wrth bawb yr ydys yn dywedyd, *Cymmerwch a bwytewch, Cymmerwch, ac yſwch bawb o hwn, Gwnewch hyn er eoſ am danaf.* A pha wyneb gan hynny, neu â pha ddigywilydd dra y gwrandewch chwi y geiriau hyn? Beth ſydd hyn amgen, onid eſcenluſo, diyſtyru a gwatwar Teſtament Criſt? Herwydd pam, yn gyntaf nac y gwneloch ſelly, ewch ymaith, a gedwch ſe i'r rhai y ſy â meddwl duwiol ganddynt. Eithr pan ſyddoch yn myned ymaith, mi a attolygaf i chwi feddwl ynoch eich hunain, oddi-wrth bwy yr ydych yn myned: Yr ydych yn myned oddi-wrth fwrdd yr Arglwydd, yr ydych yn myned oddi wrth eich brodur, ac oddi wrth wledd y nefolaf ymborth. Os y pethau hyn a yſtyriwch yn ddiſtriſol, chwi a drowch drwy rad Duw i feddwl a ſo gwell. Ac er mwyn caſſael hyn yr vſydd erfyniwn, tra fyddom yn cymmeryd y Cymmun bendigedic.

§ *Ac ar ryw amſeroedd y dywedir hyn yma hefyd, pan welo y Curat fod yn berthynaſol.*

ANwyl garedigion, yn gymaint a'n bôd ni yn gwôl ddyledus i roddi i'r Holl-alluog Dduw ein Tâd nefol, wir galonnog ddiolch, am iddo roddi ei Fâb ein Iachawdr Ieſu Griſt, nid yn vnic i farw droſom, onid hefyd i fod yn ymborth ac yn gynhaliaeth yſprydol i ni, fel yr eglurwyd i ni, yn gyſtal drwy air Duw, a thrwy y Sacramentau bendigedic o'i gorph a'i waed eſ: Yr hwn gan ei fod yn beth mor gonforddus i'r rhai a'i cymerant yn deilwng, ac mor beryglus i'r rhai a ryſygo ei gymeryd yn annheilwng: ſy nyléd i yw eich cynghori chwi i yſtyried teilyngdod y dirgeledigaeth bendigedic, a'r mawr berigl ſydd o'i gymmeryd eſ yn annheilwng, ac ſelly chwilio a holi eich cydwybodau eich hunain, ſel y dylech ddyfod yn ſanctaidd ac yn lân i'r oduwioſaf a'r nefolaf wlédd. Ac na ddeloch ddim, onid yn y wiſg briodas, yr hon a oſyn Duw yn yr Scrythur lân, ac ſelly dyfod, a chael eich derbyn, ſel teilwng gyfrannogion o gyfryw fwrdd nefol. Yffordd a'r modd i hynny, ſydd fel hyn; Yn gyntaf bod i chwi chwilio, a holi eich bucheddau, a'ch ymddygiad, wrth reol gorchymynion Duw; ac ym-mha beth bynnac y gwypoch iwch bechu, pa vn bynnac ai ar ewyllys, ai ar air, ai ar weithred, yna ymofidiwch am eich bucheddau pechadurus: Cyffeſſwch eich hunain i'r Holl-alluog Ddaw, gan gyſlawn fryd i wellhau eich buchedd. Ac os chwi a welwch eich camweddau yn gyfryw, ac nad ŷnt yn vnic yn erbyn Duw, namyn hefyd yn erbyn eich cymmydogion: yno bod i chwi gymodi â hwynt: gan fod yn barod i wneuthur iddynt iawn a thâl hyd yr eithaf o'ch gallu, am bob cam a thraha ar a wnaethoch i neb arall: Ac yn yr vn modd, bod o hoonch yn barod i ſadden i eraill a wnaethant i'ch erbyn chwithau, megis ac y mynoech chwithau gael maddeuant am eich camweddau ar Law Duw: Canys mewn modd amgen, nid yw cymmeryd y Cymmun bendigedic ddim end angwhanegn eich barnedigaeth. Ac o herwydd bod yn angenrheidiol na ddêl néb i'r Cymmun bendigedic, onid gan gyflawn ymddiried yn nhrugaredd Duw, ac â headychol gydwybod: gan hynny o bydd neb o honoch, (oblegid y moddion hynny,) heb allu heddychu ei gydwybod ei hun, onid bod yn rhaid iddo ychwaneg o gyſſur, neu gyngor, yna deued at-ti, neu at vn arall doeth, dyſcedic, y ſydd weinidog Gair Duw, ac agored ei ddolur, ſel y gallo derbyn cyfryw gyngor yſprydol, hyfforddiad, a chonſſordd, ſel y gallo ei gydwybod ymyſca ſchau: a thrwy weinidogaeth gair Duw, allu o henaw dderbyn cyſſur, a daioni y gollyngdod, er heddychu ei gydwybod, ac ymochelyd pob petruſter, ac anwybodaeth.

§ *Yna y dywed yr Offeiriad y cynghor hwn.*

ANwyl garedigion yn yr Arglwydd, y ſawl ſydd yn meddwl dyfod i ſendigedic Cymmun corph a gwaed ein Iachawdur Chriſt rhaid i chwi yſtyried beth y mae Sanct Paul yn ei ſcrifenu at y Corinthiaid, ſel y mae eſe yn cynghori pawb iw profi, ac iw holi eu hunain yn ddyſtal, cyn iddynt ryſygu bwytta o'r bara hwnnw, ac yſed o'r cwppan hwnnw. Canys ſel y mae y llês yn fawr, os â chalon wîr ediſeiriol, ac â bywiol ffydd y cymmerwn y Sacrament bendigedic hwnnw (canys yna ydd ŷm ni yn yſprydawl yn bwytta cîg Chriſt, ac yn yſed ei waed ef; yna yr ydym yn trigo yng-Ghriſt, a Chriſt ynom ninnau, ydd ŷm ni yn vn â Chriſt, a Chriſt â ninnau) ſelly y mae yr perigl yn fawr, os ni a'i cymmer yn annheilwng. Canys yna ydd ŷm ni yn euog o gorph a gwaed Chriſt ein Iachawdur, yr ydym ni yn bwyta ac yn yſed ein barnedigaeth ein hunain, heb yſtyried corph yr Arglwydd. Yr ydym yn ennyn digofaint Duw i'n herbyn, yr ym ni yn ei annog ef i'n plau ag amrafael glefydau, ac amryw angau. Gan hynny o bydd neb o honoch yn gabl-wr Duw, yn rhwyſtro neu yn enllibio ei air ef, yn odinebus, neu mewn malais, neu genfigen, neu mewn rhyw fai ceryddus arall, ymofidiwch dros eich pechodau ac na ddewch i'r bwrdd ſanctaiddiol hwn, rhag (yn ôl cymmeryd y Sacrament bendigedic hwnnw) i ddiafol fyned ynoch i mewn, megis ydd aeth mewn Iuddas, a'ch llenwi yn llawn o bob amvireddu, a'ch dwyn i ddeſtryw, enaid a cherph. Bernwch gan hynny eich hunain (frodyr) megis na'ch barner gan yr Arglwydd. Gwîr ediſarhewch am eich pechodau a aeth heibio. Bid gennwch fywiol a diogel ffydd yn Ghriſt ein Iachawdur. Gwellhewch eich bucheddau, a byddwch mewn cariad perffaith â phawb; ſelly y byddwch weddus gyfrannogion o'r dirgeledigaethau ſanctaiddiol hyn. Ac o flaen pob peth y mae yn rhaid i chwi roddi goſtyngeiddiaf a charedicaf ddiolch i Dduw Tâd, y Mab, a'r Yſpryd glan, am brynedigaeth y byd, drwy angau a dioddefaint ein Iachawdur Chriſt Duw a dyn, yr hwn a ymoſtyngodd i angau ar y groes droſom ni bechaduriaid truain, y rhai oeddym yn gorwedd mewn tywyllwch a chyſcod angau, ſel y gallei eſe ein gwneuthur ni yn blant i Dduw, a'n dyrchafel i fywyd tragywyddol. Ac er

cofio o honom yn waſtad ddirfawr gariad ein Harglwydd a'n vnic Iachawdur Ieſu Criſt fel hyn yn marw droſom, a'r aneirif ddoniau daionus, y rhai (drwy dywallt ei werthfawr waed) a enillodd eſe i ni: eſe a oſodedd, ac a ordeiniodd ſanctaidd ddirgeledigaethau, fel gwyſtlon o'i gariad, a gwaſtadol gof am ei angeu, er mawr ac anherfynawl gonforedd i ni. Can hynny iddo ef, gyd â'r Tad, a'r Yſpryd glân, rhoddwn (fel ydd ym rwymedicaf) waſtadol ddiolch, gan ymoſtwng yn gwbl iw ſanctaidd ewyllys ef: a myſyrio ei waſanaethu ef mewn gwir ſancteiddrwydd, a chyfiawnder, holl ddyddiau ein heinioes. Amen.

¶ Yna y dywed yr Offeiriad wrth y rhai a ſi yn dyſod i gymmuno y Cymmun bendigedic.

CHwychwi y ſawl y ſydd yn wîr, ac yn ddifrifol yn edifarhau am eich pechodau, ac y ſydd mewn cariad perffaith a'ch cymmydogion, ac yn meddwl dilyn buchedd newydd, a chanlyn gorchymynion Duw, a rhodio o hyn allan yn ei ffyrdd ſancteiddiol ef; Deuwch yn nês; a chymmerwch y Sacrament ſanctaiddiol hwn i'ch conſfordd, a gwnewch eich goſtyngedic gyffes i'r Holl-alluog Ddaw, gar bron y gynnulleidfa hon y ſydd wedi ymgynnull yma ynghŷd yn ei ſanctaidd enw ef, gan oſtwng yn vſydd ar eich gliniau.

¶ Yna y dywedir y gyffes gyffredin hon, yn enw pawb o'r rhai a fyddont ar ſeddwl cymmeryd y Cymmun bendigedig, naill ai gan yn o honynt hwy, ai gan yn o'r Gweinidogion, a'i gan yr Offeiriad ei hun, gan oſtwng o bawb yn vſydd ar eu gliniau.

OLl-alluog Ddaw, Tad ein Harglwydd Ieſu Criſt, gwneuthur-wr pob dim, barn-wr pob dyn, ydd ŷm ni yn cydnabod; ac yn ymoſfidio dros ein amryw bechodau an anwiredd, y rhai o ddydd a ddydd yn orthrwm a wnaethom; ar ſeddwl, gair, a gweithred, yn erbyn dy Ddaw iol fawredd, gan annog yn gyſiawnaf dy ddigoſaint a'th fâr i'n herbyn. Yr ydym yn ddifrifol yn edifarhau, ac yn ddrwg gan ein calonnau, dros ein cam-weithredoedd hyn, eu coffa ſy drwm gennym, eu baich ſydd anrhaith ei oddef: Trugarha wrthym, trugarhâ wrthym, drugaroccaf Dâd, er mwyn dy vn Mâb ein Harglwydd Ieſu Criſt, madden i ni yr hyn oll a aeth heibio, a chaniatâ i ni allu byth o hyn allan, dy waſanaethu a'th fodloni, mewn newydd-deb buchedd, er anrhydedd a gogoniant dy enw; trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna yr Offeiriad neu yr Eſcob (os bydd yn gydrychiol) a ſaif, gan droi at y bobl, a dywedyd fel hyn.

HOll-alluog Ddaw, ein Tad neſawl, yr hwn o'i fawr drugaredd a addewis ſaddeuaint pechodau i bawb gan edifeirwch calon, a gwîr ffydd a ymchwel atto, a drugarhâo wrthych, a feddeno i chwi, ac a'ch gwaredo oddiwrth eich holl bechodau, ac a'ch cadarnhâo, ac a'ch cryfhao ym-mhob daioni, ac a'ch dygo i ſywyd tragywyddawl, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

¶ Yn ôl hynny y dywed yr Offeiriad.

¶ Gwrandewch pa ryw eiriau conſforddus a ddywed ein Iachawdur Chriſt wrth bawb a wîr ymchwelont atto ef.

Deuwch attaſi bawb ac y ſydd yn trafaelu ac yn llwythog, a mi a eſmwythaf arnoch.

Felly y carodd Duw y bŷd, ſel y rhoddes eſe ei vnig genedic Fab, modd nad elai neb a gredai yndo ef ynghyſrgoll, namyn caffael bywyd tragywyddol.

¶ Gwrandewch hefyd beth ymae Sanct Paul yn ei ddywedyd.

Hwn ſydd air gwîr, a theilwng i bawb iw dderbyn, ddyſod o Ieſu Criſt i'r byd i iachau pechadurtaid.

¶ Gwrandewch hefyd beth a ddywaid Sanct Ioan.

Os pecha neb, y mae i ni ddadleu-wr gyd â'r Tad, Ieſu Criſt y cyfion; ac eſe yw yr aberth dros ein pechodau.

¶ Yn ôl y rhai hyn yr â yr Offeiriad yr hagddo, gan ddywedyd.

Der chefwch eich calonnau.

Attab.

Yr ydym yn eu derch afael i'r Arglwydd.

Yr Offeiriad.

Diolchwn i'n Harglwydd Duw.

Attab.

Mae yn addas, ac yn gyfiawn gwneuthur hynny.

Yr Offeiriad.

Y mae yn gwbl addas, yn gyfiawn, a'n rhwymedic ddyledſ ni yw, bob amſer, ac ym-mhob lle, ddiolch i ti Arglwydd ſanctaiddiol Dad, Oll-alluog, dragywyddol Ddaw.

¶ Yma iſſod y canlyn y rhagymadroddion priodawl wrth yr amſer, ai bydd yr vn wedi ei oſod yn yſpyſawl. Ac onid ê, yn ddi-dor y canlyn. Can hynny gyd ag Angelion, ac Arch-angelion, &c.

Rhagymadroddion priawd.

¶ Ar ddydd Natalic Chriſt, a ſaith niwrnod gwedi.

AM i ti roddi Ieſu Criſt dy vn Mâb iw eni ar gyfenw i heddyw droſom ni: yr hwn trwy weithrediad yr Yſpryd glân a wnaethpwyd yn wir ddyn, o hanfod y forwyn Fair ei ſam, a hynny heb ddim pechod, i'n gwneuthur ni yn lân oddiwrth bob pechod. Gan hynny gyd ag Angelion, ac Arch-angelion, &c.

¶ Ar ddydd Paſc, a ſaith ddiwrnod gwedi.

ONd vn benditaddei, ydd ŷm yn rhwymedic i'ch foliannu, dros aurhydeddus gyfodiad dy Fab Ieſu Criſt ein Harglwydd: canys eſe yw'r gwîr oen Paſc, yr hwn a offrymwyd droſom, ac a ddilêawdd bechod y byd, yr hwn trwy ei angeu ei hun a ddiniſtriodd angeu, a thrwy ei adgyfodiad i fywyd a adferodd i ni fywyd tragywyddol: Can hynny gŷd ag Angelion, &c.

¶ Ar ddydd y Dyrchafael, a ſaith ddydd gwedi.

TRwy dy anwyl garediccaf Fab Ieſu Criſt ein Harglwydd, yr hwn yn ôl ei anrhydeddus gyfodiad, a ymddangoſodd yn eglur iw holl Apoſtolion, ac yn engolwg a eſcynnodd i'r neſoedd, i baratoi lle i ni, megis lle y mae eſe yno yr eſcynnom ninnau heſyd, ac y teyrnaſom gyd ag ef mewn gogoniant: Can hynny gyd ag Angelion, &c.

¶ Ar ddydd Sûl-gwyn, a chwe diwrnod yn ôl.

TRwy Ieſu Criſt ein Harglwydd, yr hwn yn ôl ei gwyraf addewid y deſcynnodd yr Yſpryd glân heddyw o'r nef, ſi diſymwth ſŵn mawr megis gwynt nerthoc, ar wêdd tafodau tanllyd: gan ddiſcyn ar yr Apoſtolion iw dyſcu hwynt, ac iw harwain i bob gwirioneedd, gan roddi iddynt ddawn amryw ieithoedd, a hyder hefyd gyd â chariad gwreſog, yn ddyſal i bregetha yr Efengyl i'r holl genhedloedd, trwy yr hyn i'n dygpwyd allan o dywyllwch, a chyfeiliorni, i'th eglur oleuni, ac i wir wybodaeth am danat ti, a'th Fâb Ieſu Criſt. Can hyny gyd ag Angelion, &c.

¶ Ar

§ Ar wyl y Drindod yn vnic.

YMaeyn gwbl addas, yn gyfawn, a'n rhwymedic ddyledᵉ ni yw bod i ni bob amſer, acym-mhob lle, ddiolch i ti Arglwydd, Holl-alluog a thragywyddawl Dduw, Yr hwn wyt vn Duw, vn Arglwydd, nid vn perſon yn vnic, onid tri pherſon mewn vn ſylwedd. Canys yr hyn yr ydym niyn ei greduam ogoniant y Tâd, hynny yr ydym yn ei gredu am y Mab, ac am yr Yſpryd glân heb na gwahaniaeth, nac anghymmedr. Can hynny gyd ag &c.

§ Ar ôl y Rhagymadroddion hyn, y canlyn yn y fan.

CAn hynny gyd ag Angelion ac Arch-angelion, a chyd ag oll gwmpeini nef, y moliannwn, ac y mawrhawn dy ogoneddus Enw, gan dy foliannu yn waſtad, a dywedyd, Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw yr Iluoedd. Nef a daiar ſydd yn llawn o'th ogoniant: gogoniant a ſo i ti Arglwydd goruchaf.

§ Yna yr Offeiriad ar ei liniau wrth ſwrdd yr Arglwydd a ddywed yn euw yr holl rai a gymmerant y Cymmun yn y wedd y ſydd yn canlyn.

NId ŷm ni yn rhyſygu dyfod i'th ſwrdd di yma drugarog Arglwydd, gan ymddiried yn ein cyfiawnder ein hunain, eithr yn dy aml a'th ddirfawr drugaredd di, nid ydym ni deilwng cymmaint ac i gaſcla yr briwſion tan dy ſwrdd di: Eithr tydi yw yr vn Arglwydd, yr hwn bia o briodoldeb yn waſtad drugarhau. Caniata i ni gan hynny Arglwydd graſawl, felly fwyta cnawd dy anwyl Fab Ieſu Criſt, ac yfed ei waed ef, fel y gallo ein cyrph peẅadurus gael eu gwneuthur yn lan drwy ei gorph ef, a'u eneidiau eu golchi drwy ei werthfawroccaf waed ef, fel y gallom byth drigo ynddo ef, ac ynteu ynom ninnau. Amen.

§ Yna yr Offeiriad yn ei ſefyll a ddywed fel y mae yn canlyn.

HOll-alluog Dduw ein Tad nefol, yr hwn o'th dyner drugaredd a roddaiſt dy vn Mab Ieſu Criſt, i ddioddef angeu ar y groes er ein prynu, yr hwn a wnaeth yno (trwy ei offrymiad ei hun yn oſtrymedic vnwaith) gyflawn, berffaith, a digonawl aberth, offrwm, ac iawn, dros bechodau yr holl fyd; ac a ordeiniodd, ac yn ei ſanctaidd Efengyl a orchymynnodd i ni gadw tragywyddol goffa am ei werth-fawr angeu hynny, nes ei ddyfod trachefn. Gwrando ni drugarog Dad, ni a attolygwn i ti, a chaniatta i ni, gan gymmeryd dy greaduriaid hyn o fara a'gwin, yn ol ſanctaidd ordinhad dy Fab Ieſu Criſt ein Iachawdur, er cof am ei angeu a'i ddioddefaint, allu bod yn gyfrannogion o'i fendigedic gorph a'i waed. Yr hwn ar y nos honno y bradychwyd, a gymmerth fara, ac wedi iddo ddiolch Eſe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iw ddiſcyblion, gan ddywedyd: Cymmerwch, bwytewch, hwn yw ſy nghorph yn hwn ydd ydys yn ei roddi droſoch, gwnewch hyn er cof am danaf. Yr vn modd gwedi ſwpper, eſe a gymmerth y cwpan, ac wedi iddo ddiolch, eſe a'i rhoddes iddynt gan ddywedyd, Yſwch o hwn bawb, canys hwn yw ſy ngwaed o'r Teſtament newydd, yr hwn yr ydys yn ei dywallt droſoch, a thros lawer er maddeuaint pechodau: gwnewch hyn cynniſer gwaith ac ei hyſoch, er cof am danaf.

§ Ynay gwtnidog a gymmer y Cymmun yn gyntaf yn y ddau ryw ei hun, ac yn neſaf y dyry yr Gwtnidogion traill, (o bydd ynaneb o honynt, ſel y gallont gymmeryd y Gwtnidog pennaf) ac wedi hynny yr holl yn tu dwylaw yn oſtyngedic ar yn glinia: Ac wrth roddi y bara, eſe a ddywed,

COrph ein Harglwydd Ieſu Criſt yr hwn a roddwyd droſot ti, a gatwo dy gorph a'th enaid i fywyd tragywyddol: a chymmer a bwyta hwn, er cof farw o Criſt droſot, ac ymborth arno yn dy galon drwy ffydd, gan roddi diolch.

§ Ar Gwtnidog a ſo yn rhoddi y cwppan a ddywed.

GWaed ein Harglwydd Ieſu Criſt, yr hwn a dywalltwyd droſot, a gatwo dy gorph a'th enaid i fywyd tragywyddol: ac yſ hwn er cof tywallt gwaed Chriſt droſot, a bydd ddiolchgar.

§ Yna yr offeiriad a ddywed weddi yr Arglwydd, yr holl yn adrodd pob arth o honi ar ti ẽl eſ. Wedi hynny y dywedir ſel y canlyn.

O Arglwydd, a nefawl Dad, yr ydym ni dy oſtyngedic weiſion yn cwbl ddeiſyſu ar dy ddadol ddaioni, yn drugarog dderbyn ein haberth hyn o foliant a diolch, gan erfyn arnat yn oſtyngeiddiaſ, bod trwy ryglyddon ac angeu dy Fab Ieſu Criſt a thrwy ffydd yn ei waed ef, i ni ac i'th holl ſanctaidd Eglwys gael maddeuant o'n pechodau, a phob doniau craill o'i ddiodefaint ef. Ac yma yddŷm yn offrwm ac yn cynnyrchu i ti o Arglwydd, ein hunain, ein eneidiau, a'n cyrph, i fod yn aberth rheſymol, ſanctaidd, a bywiol i ti, gan atolygu i ti yn oſtyngedic fod i bawb o honom y ſy gyfrannogion o'r cymmun bendigeid hwn, gael ein cyflawni a'th rad, ac â'th nefol fendith. Ac er ein bod ni yn anheilwng drwy ein amrafaelion bechodau, i offrwm i ti yn aberth: etto ni a attolygwn i ti gymmeryd ein rhwymedig ddyledᵉ, a'n gwaſanaeth hyn, nid gan bwyſo ein haeddedigaethau, onid gan faddeu ein pechodau, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd trwy yr hwn, a chŷd â'r hwn, yn vndawd yr Yſpryd glân, holl anrhydedd a gogoniant a ſyddo i ti Dad holl-alluog, yn nes oeſoedd, Amen.

Neu hyn.

HOll-alluog, a byth-fywiol Dduw, yr ydym ni yn ddirfawr ddiolch i ti, am ſod yn aviw genni ein porthi ni, y rhai a gymmeraſom yn ddyledus y dirgeledigaeth ſanctaiddiol hyn, ac yſpryd awl ymborth gwerthfawroccaf gorph a gwaed dy Fab ein Iachawdur Ieſu Criſt, ac wyt yn ein ſicrhau ni drwy hynny o'th ymgeledd, ac o'th ddaioni i ni, a'n bod yn wîr aelodau wedi ein corphoiaethu yn dy ddirgel gorph di, yr hwn yw gwyſyddic gymmulleidfa yr holl ffyddlon bobl, a'n bod heſyd trwy obaith yn etifeddion dy deyrnas dragywyddol, gan haeddedigaethau gwerthfawroccaf angau a dioddefaint dy anwyl Fab: Ydd ŷm ni yr awr hon yn oſtyngedic yn attolygu i ti nefawl Dad, felly ein cynnorthwyaw ni â'th râd, fel y gallom yn waſtad aros yn y ſanctaidd gymdeithas honno, a gwneuthur pob rhyw weithredoedd da ac a ordeintaiſt i ni rodio ynddynt, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd, i'r hwn gyd â thi a'r Yſpryd glân, y bo holl anrhydedd, a gogoniant yn dragywyddol. Amen.

§ Ynay dywedir, nun y canlr.

GOgoniant i Dduw yn yr vchelder, ac yn y ddaiar tangneddyf, ewy lys da i ddynion. Ni a'th addolwn, ni a'th fendithiwn, ni a'th anrhydeddwn, ni a'th ogoneddwn, i ti y diolchwn am dy fawr ogoniant, Arglwydd Dduw, frenin nefol, Duw Tad holl-alluog, Arglwydd, yr vnic genedlaic Fab Ieſu Criſt, Arglwydd Dduw, Oen Duw, Fab y Tad, yr hwn wyt yn dileu pechodau yr byd, trugarhâ wrthym. Ti yr hwn wyt yn

dileu pechodau yr byd, trugarha wrthym. Ti yr hwn wyt yn dileu pechodau yr byd, derbyn ein gweddi. Ti yr hwn wyt yn eistedd ar ddeheu-law Ddaw Tad, trugarha wrthym. Canys ti yn vnic wyt sanctaidd, ti yn vnic wyt Arglwydd, ti yn vnic Gristi, gyd â'r Yspryd glân wyt oruchaf yngogoniant Duw Tad, Amen.

Yna yr Offeiriad neu yr Escop, os byddyn bresennol, a ollwng y bobl ymaith â'r fendith hon.

TAngoeddyf Ddaw yr hwn sydd vchlaw pob deall, a gatwo eich calonnau a'ch meddylian yngwybodaeth a chariad Duw, a'i Fab Iesu Grist ein Harglwydd. A bendith Ddaw holl-allnog, y Tad, y Mab, a'r Yspryd glan a fyddo i'ch plith, ac a drigo gyd a chwi yn wastad. Amen.

Y Colectau yn dywedyd yn ol yr offrymiad, pryd na bo yn Cymmun, bob rhyw ddiwrnod, &c. A'r vn rhai a ellir eu dywedyd hefyd cymmysc amser ac y byddo achos yn gwasanaethu, medi yr Colectau ar y forenol neu'r Brydnawnol wedi y Cymmun, neu yr Litani sef y gwelo yr Gwenidog fod yn gymhesur.

CYnnorthwya ni yn drugarog Arglwydd, yn ein gweddian hyn, a'n erfyniau, a llywodraetha fordd dy wasanaeth-ddynion tu ag at gasfaeliad iechyd tragywyddawl, fel ym-mysc holl gysnewidian a damweiniau yr bywyd marwol hwn, y gallont byth gael eu hamddiffyn dirwy dy radlawnaf a'th barotaf borth, trwy Grist ein Harglwydd. Amen.

HOll-allnog Arglwydd, a byth-fywiol Ddaw, ni a attolygwn i ti fod yn wiw gennit vniawni, sanctteiddio, a llywodraethu ein calonnau a'n cyrph, yn ffordd dy ddeddfau, ac yngweithredoedd dy orchymynion, megis trwy dy gadarnaf nodded, yma ac yn dragywyddol, y gallom fod yn gadwedic gorph ac enaid, trwy ein Harglwydd a'n Iachawdur Iesu Grist. Amen.

CAniata, ni a attolygwn i ti Holl-allnog Ddaw, am y geiriau a glywsom heddyw a'n clustiau eddi allan, eu bod felly drwy dy rad, wedi eu plannu yn ein calonnau oddi mewn, fel y gallont ddwyn ynom ffrwyth buchedd dda, er anrhydedd a moliant P'th Enw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

RHag ffaena ni Arglwydd, yn ein holl weithredoedd, a'th radlonaf hoffder, a rhwydda ni a'th barhaus gymmorth, fel yn ein holl weithredoedd dechreuedic, ynnhefyn edic, a therfynedic ynoti, y gallom foliannu dy sanctaidd Enw, ac yn y diwedd gael gan dy drugaredd fywyd tragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

HOll-allnog Ddaw, ffynnon yr holl ddoethineb, yr hwn wyt yn gwybod ein angenrheidiau cyn ein gofynnom, a'n hanwybodaeth yn gofyn: Ni a attolygwn i ti dosturio wrth ein gwendid, a'r pethau hynny y rhai oblegid ein anheilyngdod ni feiddiwn, ac oblegit ein dalineb ni fedrwn eu gofyn, fod yn deilwng gennit eu rhoddi i ni er teilyngdod dy Fab Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

HOll-allnog Ddaw, yr hwn a addewaist wrando eirchion y rhai a ofynnant yn Enw dy Fab, ni a attolygwn i ti ofiwng ya drugarog dy gluſtiau attom ni, y rhai a wnaethom yr awr hon ein gweddiau a'n herfynion attat, a chaniattâ am y pethau hyn a archasom yn ffyddlawn yn ôl dy ewyllys, allu o honom eu cafael yn hollawl, i berthi ein hangenrheidiau er eglurhau dy ogoniant, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

Ar y dyddiau gwylian, os bydd Cymmun y dywedir cwbl ac a ofadwyd ar y Cymmun, hyd ddiwedd yr homili, gan dawelmin gyda'r wedd gyffredin (dros holl ystâd Eglwys Grist yn milwriaeth yma ar y ddaear) ac yn neuschwaneg o'r Colectau vchod, fel y bo yr achos yn gwasanaethu.

Ac ni bydd gwasanaeth Swpper yr Arglwydd, oddieithr bod swrn o bobl i gymmuno gyda'r offeiriad, fel y gwelo efe fod yn iawn.

Ac os bydd neu y nag ugein nyn yn y plwyf, o bwyll hynnyteryd y Cymmun benigtaidc, esto ni bydd yn Cymmun, os bydd pedwar, neu dri o'r lleiaf i gymmuno gyd â'r offeiriad.

Ac mewnmam Eglwysydd, ac Eglwysi Colegiat, lle bydoo llawer o Offeiriaid, a Diaconiaid, cymmerant hwy oll y Cymmun gyd â'r Gweinidog bob Sul o'r lleiaf, os bydd gandynt achos rheſynnol i'r gwrthwneb.

Ac er dileu yr ofyn gueli ſydd, neu a allo fod gan neb yn y bara a'r gwin, ſe a wasanaetha bod y bara yn gyfryw ac y ſydd arferediciw ſwyta ar y bwrdd, gyd â bwyddderaill, either y bara gwenith o'r gorau, ar yw a'r ac a aller ei gael yn gymmwys. Ac o gweddill peth o'r bara nen yr gwin, y Curat a'i caiff iddo ei hun.

Y bara a'r gwin i'r Cymmun a heratoir gan y Curat a wardeiniaid yr Eglwys, ar goſt y plwyf: a'r plwyf a ryddhêo o rywſymman arian, neu ddyledion eraill yr oeddynt arferedic o'r blaen i'w talu am danaw, with ddygymmod eu tai bob Sul.

Noda hefyd, bod i leb plwyfol Gymmuno o'r lleiaf dair gwaith yn y flwyddyn, ac o hynny bod y Pâſc yn vn, a chymeryd hefyd y Sacramentau a'r dafodau eraill, yn ol y drefn o ſodedic yn y Llyſr hwn.

A'r Pâſc bob blwyddyn, bod i bob plwyfol gyfrif â'i Berſon, Vicar, neu ei Curat, neu ei brocuratior, neu ei brocuratoriaid, a thalu iddynt, neu iddo ef yr holl ddyledion Eglwyſic a ſo yn arferedic yn dayledu yna, ar yr amſer hynny yn talu.

¶GWEINIDOGAETH Y BEDYDD IW ARFER YN YR EGLWYS.

YMae yn eglur trwy hên ſcrifennyddion, nad oeddid yn gyffredinol yn yr hen amſer, yn arfer o wasanaethu Sacrament y Bedydd, oddieithr dau amſer yn y flwyddyn: ſef y Paſc ar Sul-gwyn. Ac ar yr amſerau hynny y gwasanaethid ef ar gyhoedd yngwydd yr holl gynnulleidfa. Yr hon ddefod yn awr aeth allan o arfer (ganna ellir er mwyn llawer o achoſion ei hadnewyddu) er hynny ſe a dybir bod yn iawn canlyn y ddefod honno cyn nefed ag y gellid yn gyhoeſur. Oblegit paham, rhybyddier y bobl, fod yn gymheſuraf na wasanaether a Bedydd namyn ar Suliau, a dyddiau gwylian eraill, pan allo y nifer mwyaf o'r bobl ddyfod ynghyd, yn gyſtal er mwyn bod i'r gynnulleidfa vno yn breſennol dyſtiolaethu derbyniad v fawl a fedyddier yr amſer hynny, i nifer Eglwys Grist, a hefyd oblegit ym-medydd rhai bychain bod i bob dyn a ſo yno yn breſennol a law ei gofatto am ei broſſes a'i addewid a wnaeth ef gynt yn ei fedydd. Herwydd hynny hefyd y mae yn gymmheſur bod gwasanaeth y Bedydd yn ein hiaith Gamberaec. Ac er hyn yma ell (os bydd anghenrheidiol) ſe a ellir bedyddio rhai bychain bob amſer gartref.

Bedydd

PAn ſyddo plant iw bedyddio ar ddydd Sulnac ddydd gwyl arall, ſe a ddylei en tadau roddi rhybydd tros nos, neu y boran cyn dechreu y ſeruiol weddi, i'r Curat. Yna bydded y tadau bedydd, a'r mammau bedydd, a'r bobl, yn bared wrth y Bedyddfan, naill ai yny man ar ôl y llith ddiwethaf o'r ſeruiol weddi, neu ynte yny man ar ôl y llith ddiwethaf ar y Brynihanowl weddi, megis y gosoto y Curat yn ôl ei yſtyriaeth ei hun. A chan ſefyll yno, gofynned yr offeiriad, a ſeddyddiwyd y plant, a'i na ſeddyddiwyd? os attebant, Na ddo: yna dyweded yr offeiriad ſel hyn.

YNgharedigion, yn gymmaint ac ymddwyn a geni pob dyn mewn pechod, a bod ein Iachawdur Chriſt yn dywedyd, na ddichon neb gael myned i mewn i deyrnas Duw, oddieithr ei ail-eni ef o ddwſr ac o'r Yſpryd glân: Attolwg ydd wyt i chwi alw ar DdUw Tâd, trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt, ar ſod iddo o'i ddaionus drugaredd ganiatâu i'r plant hyn, y peth drwy nerth natur ni allant ddyfod iddo, gael eu bedyddio â dwſr, ac â'r Yſpryd glân, a'u derbyn i lân Eglwys Griſt, a bod yn aelodau bwiol o'r un-haw.

§ Yna y dywedyr Offeiriad.
Gweddiwch.

HOll-alluog a thragywyddol Ddiw, yr hwn o'th fawr drugaredd a gedwaiſt Noe a'i deulu yn yr Arch rhag cu cyſn-golli gan ddwſr; a hefyd a dywyſaiſt yn ddiangol blant yr Iſrael dy bobl drwy yr môr côch, gan atwyddocau wrth hynny dy lân fedydd; a thrwy ſedydd dy garedic Fâb Ieſu Griſt a ſanctteiddiaiſt afon Iorddonen, a phob dwſr arall, er dirgel olchedigaeth pechodau: Attolygwn i ti er dy aneirif drugareddau, edrych o bonot yn drugarog ar y plant hyn, eu ſanctteiddio hwy, a'u glanhau a'r Yſpryd glân, ſel y byddo iddynt hwy gael eu gwared oddi wrth dy lid, a'i derbyn i Arch Eglwys Griſt, a chan ſed yn gedyrn mewn ffydd, yn llawen gau obaith, ac wedi ymwreiddio yngharlad perffaith, allu o honynt, ſordwyo tros deunau y byd trallodus hwn, ac o'r diwedd, allu dyfod i dir y bywyd tragywyddawl, yno i deyrnaſu gyd â thi heb drangc na gorphen, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

HOll-alluog ac anfarwol Ddiw, porth pob anghenog, nawdd-wr pawb a gilio attat am gynhorthwy, bywyd y rhai a gredant, a chyſodiad y meirw: ydd ym yn galw atmat tros y rhai bychain hyn, ar iddynt hwy yn dyfod i'th lân ſedydd, gael derbyn maddeuaint o'u pechodau, drwy adeneidigaeth yſprydol. Derbyn hwy Arglwydd, megis yr addewaiſt trwy dy garedic Fâb, gan ddywedyd; *Gofynnwch, a rhoddir i chwi, Ceiſiwch a chwi a gewch, Curwch ac fe agorir i chwi.* Felly yn-awr dyro i ni, a ni yn gofyn, par i ni gael, a ni yn ceiſio agor y perth i ni ſy yn curo; ſel y galloy rhai bychain hyn ſwynhau tragywyddol fendith dy neſol olchiad, a dyfod i'r deyrnas dragywyddawl, yr hon a addewaiſt trwy Griſt ein Harglwydd. Amen.

§ Yna y dywaid yr Offeiriad
Gwrandewch ar eiriau yr Eſengil a ſcriſennodd Sanct Marc yn y ddecfed bennod.

* Marc. 10. 13. YR amſer hynny y dygaſant blant bychain at Griſt, ſel y cyffyrddei eſe a hwynt: a'r diſcyblion a geryddaſant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt. A'r Ieſu pan welodd hynny fu anfodlon, ac a ddywedodd wrthynt: gedwch i blant bychain ddyfod attaſi, ac na waherddwch hwynt: canys eiddo y cyſryw rai yw teyrnas Duw. Yn wîr meddaf i chwi, pwy bynnac ni dderbynio deyrnas Dduw ſel dyn bach, nid â eſe i mewn iddi. Ac eſe a'n cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a ddodes ei ddwylaw arnynt, ac a'u bendithiodd.

§ Yn ſti darllen yr Eſengyl, y traetha y Gweinidog y cyngor byr yma ar eiriau yr Eſengyl.

YCaredigion, chwi a glywch yn yr Eſengyl hon eirian ein Iachawdur Chriſt, yn gorchymmyn dwyn plant atto; pa wedd y ceryddodd eſe y rhai a ſynnaſei en cadw oddi-wrtho; pa wedd y cynghora eſe i bob dyn ganlyn eu gwiriondeb hwy. Yr ydych chwi yn deall, wrth ei agwedd ef a'i weithred, modd y dangoſes ei ewyllys da iddynt: canys eſe a'u coſleidiodd hwy yn ei freichiau, eſe a roddodd ei ddwylaw arnynt, ac a'u bendithiodd hwynt. Nac amheuwch gan hynny, eithr credwch yn ddifrif, y cymmer eſe yr un ſunyd yn ymgeleddgar y rhai bychain hyn, y coſleidia eſe hwy â breichiau ei drugaredd, y dyry iddynt fendith y bywyd tragywyddawl, ac y gwna hwy yn gyfranogion o'r ddidrange deyrnas. O herwydd pa ham, gan ein bod ni yn credu ſel hyn am ewyllys da ein Tâd neſol tu ag at y rhai bychain hyn, wedi ei amlygu trwy ei Fâb Ieſu Griſt, ac heb ddim ammau gennym ei fod eſe yn derbyn yn raſuſol ein gweithred gardodawl hon yn dwyn y plant hyn i'w ſanctaidd Fedydd ef; a diolchwn yn ffyddlon, ac yn ddeſoſionol iddo, gan ddywedyd.

HOll-alluog a thragwyddol Ddiw, Neſol Dâd, ydd ym ni yn oſſyngedic yn diolch i ti ſod yn wîw gennit ein galw i wybodaeth dy râs, a ffydd ynot: Ychwanega yr wybodaeth hon, a chadarnha y ffydd hon ynom yn waſtad; dyro dy Yſpryd glân i'r rhai bychain hyn, ſel y ganer hwy eil waith, a'u gwneuthur yn etifeddion lechyd tragywyddol, trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt, yr hwn ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu gyd â thi, a'r Yſpryd glân, yr awr hon ac yn dragywydd. Amen.

§ Yna dywedyd yr Offeiriad wrth y Tadau-bedydd ar Mammau bedydd yn y modd hyn.

YCaredigion bobl, chwi a dygaſoch y plant hyn yma iw bedyddio, chwi a weddiaſoch ar ſod yn wîw gan ein Harglwydd Ieſu Griſt eu derbyn hwy, rhoddi ei ddwylo arnynt en bendithio, maddeu iddynt eu pechodau, rhoddi iddynt deyrnas neſoedd a bywyd tragywyddol. Chwi a glywſoch hefyd ddarſod i'n Harglwydd Ieſu Griſt addo yn ei Eſengyl ganhiadu yr holl bethau hyn a weddiaſoch chwi am danynt: yr hwn adaewid eſe o'i ran ef a'i ceidw yn wîr ddicgel, ac a'i cwplâ. Herwydd pa achos yn ôl yr addewid hyn a wnaeth Chriſt, rhaid yw i'r rhai bychain hyn yn ffyddlon, ar eu rhan hwythau, addo trwoch-chwi ſy feichiau dreſtynt, ymwrthod â diafol, a'i holl weithredoedd, ac yn waſtad credu gwyngyſedic ai Duw, ac yn vſydd cadw ei orchymynion.

§ Yna y gofyn yr Offeiriad i'r Tadau-bedydd, a'r Mammau bedydd yr ymofyniad hyn iſod.

A Ydwyt ti yn ymwrthod â diafol, ac a'i holl weithredoedd, coeg rodres, a gwaſgorſoledd y byd, a'i holl chwantau cybydcas, anyſprydol ewyllys y cnawd, ſel na ddilynech hwynt, ac na'th dywyſer ganddynt?

Atteb.

Yr ydwyf yn ymwrthod â hwynt oll.

Gwein-

Gwenidawc.

A Wyt ti yn credu yn Nuw Tâd holl-gyfoethog, Creawdr nef a daiar? Ac yn Iesu Grist ei vn Mab ef, ein Harglwydd? A'i genhedlu o'r Yſpryd glân? A'i eni o Fair forwyn? iddo ddioddef dan Pontius Pilatus, ei groeſ-hoelio, ei farw a'i gladdu? deſcyn o honaw i vffern, a'i gyſodi y trydydd dydd, ac eſcyn o hono i'r neſoedd, a'i fod yn eiſtedd ar ddeheu-law Duw Tâd holl-allnog, ac y daw eſe oddi yno yn niweedd y bŷd i farnu byw a meirw? A wyti yn credu yn yr Yſpryd glân, yr Eglwys lân Gatholic, Cymmun y Sainct, maddeuaint pechodau, adgyſodiad y cnawd, a bywyd tragywyddol gwedi angeu?

Atteb.

Hyn oll ydd wyf yn ei gredu yn ddilys.

Gwenidog.

A fynni di dy fedyddio yn y ffydd hon?

Atteb.

Hynny yw fy ewyllys.

Yna y dywed yr Offeiriad.

O Drugarog Duw, caniatâ ſelly gladdu yr hên Adda yn y plant hyn, ſel y cyfetter y dyn newydd ynddynt hwy. Amen.

Caniatâ ſod i holl chwantau 'r cnawd farw ynddynt, ac i bob peth a berthyn i'r Yſpryd allu byw a chynnyddu ynddynt. Amen.

Caniatâ ſod iddynt nertha gallu i gael yr erchafiaeth, a'r gorſed yn erbyn diafol, y bŷd, a'r cnawd. Amen.

Caniatâ ſod i bwy bynnac y ſydd yma wedi ei gyſegru i ti trwy ein ſwydd a'n gweinidogaeth ni, allu heſyd bod yn gynyſcaeddol o rinweddau neſol, a bod iddynt gael eu tragywyddol obrwyaw drwy dy drugaredd, ô ſendigedic Arglwydd Duw, yr hwn wyt yn byw, ac yn llywiaw pob peth, yn oes oeſoedd. Amen.

HOll-gyſoethog ſyth-ſywiol Duw, yr hwn y bu i'th garedicaf Fâb Iesu Grist dros ſaddeuant o'n pechodau, oddef gollwng o'i werthfawr ystlys ddwfr a gwaed, a rhoddi gorchymmyn iw ddiſcyblion ſyned a dyſcu pob cenedl, a'u bedyddio yn Enw y Tâd, a'r Mâb, yr Yſpryd glân: Ystyria attolwg i ti wrth weddiau dy gynulleidfa, a chaniatâ ſod i bawb o'th weiſion a fedyddier yn y dwfr hwn, ddderbyn cyflawnder dy ras, ac aros byth yn nifer dy ffyddlon blant etholedig, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna y cymmer yr Offeiriad y dyn bychan yn ei ddwylaw, ac y gofyn yr enw. A chan enwi y plentyn eſe a'i trocha ef yn y dwfr, a hynny yn ddiſcenlus, ac yn ddarbodus, gan ddywedyd.

NYr ydwyſi yn dy fedyddio di yn Enw 'r Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd glan. Amen.

¶ Ac o bydd y dyn bychan yn wan, digon fydd bwrw dwfr arnaw, gan ddywedyd y geiriau dymeiedic uchod.

NYr ydwyſi yn dy fedyddio di yn Enw 'r Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd glan. Amen.

¶ Yna gwneled yr Offeiriad groes yn nhalcen y dyn bach, gan ddywedyd.

YR ydym ni yn derbyn y plentyn hwn i gynulleidfa defeid Christ, ac yn ei nodi ef ag arwydd y grôg, yn arwyddocâd na bo iddo rhag llaw gymmeryd yn gywilydd gyffeſu ffydd Christ a groeſhoelìwyd, ac iddo ymladd yn wrol tan el fanner ef, yn erbyn pechod, y byd, a'r cythrael, a pharhau yn ffilwr ffyddlawn ac yn wâs i Grist, holl ddyddiau ei enioes. Amen.

¶ Yna y dywed yr Offeiriad.

CAnddarfod yn awr, garedigion frodyr, ad-eni a dodi y plant hyn yngborth cynnulleidfa Christ, diolchwn ninnau i Dduw am ei ddaioni hyn, ac o gyd-vndab gwnawn ein gweddiau ar y Goruchaf Dduw, ar fod iddynt hwy ddiweddu y rhan arall o'u bywyd yn ôl hyn o ddechreuad.

Yna y dywedir.

Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, &c.

¶ Yna y dywed yr Offeiriad.

MAwr ddiolchwn i ti drugarocchaf Dâd, nyngu bodd iz ad-eni y plentyn hwn a'th Yſpryd glân, a'i dderbyn yn blentyn i ti dy hun trwy fabwys, a'i gorphori i'th gynnulleidfa ſanctaidd. Ac yn oſtyngedic yr attolygwn i ti caniatâu, gan ei fod eſe yn farw i bechod, ac yn byw i gyfiawnder, ac yn gladdedic gyd â Christ yn ei angeu, allu croeſhoelio yr hên ddyn, ac yn hollawl ymwrthod â holl gorph pechod, ſel megis y mai eſe wedi ei wneuthur yn gyfrannog o angeu dy Fâb, iddo fod yn gyfrannog o'i gyfodiad, ac ſelly e'r diwedd, ynghyd a'r rhan arall o'th ſanctaidd gynnulleidfa, bod o honaw yn etiſedd dy deyrnas dragywyddol, drwy Iesu Grist ein Harglwydd. Amen.

¶ Ac yn y pen diwetheſ, yr Offeiriad, gan alw y Tadaubedydd, a'r Mammau-bedydd ynghyd, a ddywed hyno ſyr gyngor ſydd yn canlyn.

YN gymmaint a darfod i'r plant hyn adde trwochwi, ymwrthod a diafol, a'i holl weithredoedd, credu yn Nuw, a'i waſanaethu eſt Rhaid i chwi feddwl, mai eich rhan a'ch dyled yw, gweled dyſcu e'r plant hyn, cyn gynted ag y gallont ddyſcu, pa ryw hynod addüned, addewid, a phroffes a wnaethant hwy drwochwi. Ac er mwyn gallu o honynt wybod y pethau hyn yn well, chwi a elwch arnynt i wrando pregethau. Ac yn bendifaddef rhaid i chwi weled dyſcu o honynt y Credo, Gweddi yr Arglwydd, a'r dec gorchymmyn mewn iaith a ddeallont, a phob peth arall a ddylei Griſtion ei wybod, a'i gredu, er iechyd iw enaid; a bod meithrin y plant hyn yn rhinweddol, iw hyweddu mewn buchedd dduwiol a Chriſtionogawl, gan gofio yn waſtad, bod Bedydd yn arwyddocau i nyni ein proffeſſ, bynny yw, bod i ni ganlyn eſampl ein Iachawdur Christ, a'n gwneuthur yn gyffelyb iddo eſt ſel megis ac y bu eſe farw, ac y cyfodes drachefn droſom ni, felly y dylem ni y rhai a fedyddiwyd, farw oddi wrth bechod, a chyſodi i gyfiawnder, gan farwolaethu yn waſtad ein holl ddrygioni, a'u gwyniau llygredic, a pheunydd myned rhagom yn mhôb rhinwedd dda, a buchedd dduwiol.

¶ Y Gwenidog a orchymyn ddwyn y plant at yr eſcob i'w cuſſenio ganddo cyn gynted ac y medront ddywedyd yn eu tafod mâm gyffredin byngciau y ffydd, Gweddi yr Arglwydd, a'r deng-air Deddf; a bod heſyd wedi eu haddyſcu yn y Catechiſm a oſodwyd ar ſcâr hynny, megis y mae wedi ei egluro yno.

¶ AM

¶ AM Y RHAI A FO IW BEDYDDIO mewn tai gartref, ar amſer anghenraid; gan weinidog y plwyf, neu ryw weinidog arall a aller ei gael.

BId i'r Bugeiliaid, a'r Curadiaid rybuddio yn ſynych y bobl, nad oedent Fedyddio plant bellach mi'r Sûl, neu yr dydd gwyl neſaf yn ol geni y plentyn; oddieithr ar achos mawr a rheſymol a yſpyſer i'r Curat, ac a dderbynio yntef.

A beſyd hwy a'u rhybuddiant, na pharont fedyddio eu plant gartref yn eu tai, heb achos mawr ac angen: a phan gymhelloanghenraid iddynt wneuthur hynny, yna y gwneir yn y modd hyn.

Yn gyntaf bid i'r gweinidog cyfreithlon, ac i'r rhai a fyddo yn y fan, alw ar Dduw am ei râd, a dywedyd gweddi yr Arglwydd, os gâd yr amſer; Ac yna, wedi henwi yr plentyn gan ryw un a ſyddo yn breſennol, y gweinidog cyfreithlawn hwnnw, a'i trocha mewn dwfr, neu a fwrw ddwfr arno, gan ddywedyd y geiriau hyn.

NYr wyſi yn dy fedyddio di yn Enw y Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd glan. Amen.

¶ Ac nac amheuant am y dyn bach a fedyddier felly, naa yw ef wedi ei fedyddio yn ddeddfol, ac yn ddiogonol. Ac na adyſter ei fedyddio mwy. Eithr er hynny i gyd, os y plentyn a fedyddiwyd yn y modd hwn a fydd byw rhag llaw i iawn ſyſtad ei ddwyre ſi'r Eglwys, fel y gallo yr Offeiriad neu'r gweinidog plwyf, os efe yw hun a fedyddiodd y dyn bach hwnnw, hyſpyſu i'r gynnulleidfa ddarfod iddo ei fedyddio yn wir ddeddfol gartref: Neu os gweinidog cyfreithlon arall a fedyddiodd y dyn bach, y gallo gweinidog y plwyf y ganmawl y plentyn yndo, holi, a threio a fedyddiwyd y plentyn yn ddeddfol ai na ddo. Ac yn yr achos hwnnw, os y rhai a ddygant y plentyn i'r Eglwys, a ateſtant ddarfod bedyddio y plentyn ensu, yna holed y Gweinidog hwy ym mhellach, gan ddywedyd.

Gan bwy y bedyddiwyd y dyn bach?

Pwy oedd yn y ſan, pan fedyddiwyd y dyn bach?

Ac o herwydd y gallai fod, ddarfod gadael heibio ryw bethau a berthyn i hanfod y Sacrament hwn, trwy oſn neu fryſ, yn y cyſtrywſygſyngder: Am hynny y gofynnaf i chwi ym mhellach,

A pha ddeſnydd y bedyddiwyd y plentyn?

A pha eiriau y bedyddiwyd y plentyn?

A ydych chwi yn tybied fod y plentyn wedi ei fedyddio yn ddeddfol ac yn berffaith?

¶ Ac os Gweinidog a brawf wrth atteſtion y rhai a ddygaſant y plentyn atto, fod pob peth wedi ei wneuthur modd y dylei: Yna na fedydditeſe y plentyn drachefn, eithr ei dderbynyn yn o nifer y gwir Griſtnogion, gan ddywedyd fel hyn.

Yr ydwyſi yn hyſpyſu i chwi wneuthur o honoch yn dda yn y treigl hyn, ac wrth iawn dreſn berthynaſol, wrth fedyddio y plentyn yma, yr hwn wedi ei eni mewn pechod dechrenol, ac mewn digoſeint Duw, ſydd yn awr drwy olchiad yr ad-enedigaeth yn medydd, wedi ei dderbyn i nifer plant Duw, ac etifeddion bywyd tragywyddol: Canys nid yw ein Harglwydd Ieſu Griſt yn nacâu ei rad a'i drugaredd i gyſtryw rai bychain, ond y mae yn garuaidd iaf yn eu gwahodd atto, megis y tyſtia yr Eſengyl ſendigedic er ein conſordd ni, yn y wedd hon.

Marc. 10. 13.

YR amſer hynny y dygaſant blant bychain at Griſt, fel y cyffyrddei efe â hwynt; a'r diſcyblion a geryddaſant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt: A'r Ieſu pan welodd hynny, fu anſodlon, ac a ddywedodd wrthynt, gedwch i blant bychain ddyfod attaſi, ac na waherddwch hwynt: canys eiddo'r cyſtryw rai yw teyrnas Duw. Yn wîr meddaf i chwi, Pwy bynnac ni dderbynio deyrnas Duw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi. Ac efe a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a ddodes ei ddwylaw arnynt, ac a'u bendithiodd.

¶ Yn ôl darllen yr Eſengyl, y traetha y Gweinidog y cynghor ma ar ehrian yr Eſengyl.

YCaredigion, chwi a glywch yn yr Eſengyl hon eiriau ein Iachawdur Chriſt, yn gorchymmyn dwyn plant atto, pa wedd y ceryddodd efe y rhai a fynnaſei en cadw oddi wrtho, pa wedd y mae efo yn cynghori i bob cŷn ganlyn eu gwiriondeb hwy. Yr ydych chwi yn deall wrth ei agwedd a'i weithred, modd y dangoſes ei ewyllys da iddynt? canys efe a'u cofleidiodd hwy yn ei freichiau, efe a ddododdd ei ddwylaw arnynt, ac a'u bendithiodd hwynt. Nac amheuwch gan hynny, eithr credwch yn diſrif, ddarfod iddo gymmeryd yr un ſyſtad yma ymgeleddgar y dyn bychan hwn, a'i gofleidio â breichiau ei drugaredd, rhoi iddo ſendith y bywyd tragywyddol, a'i wneuthur yn gyſtrannog o'i ddyrnge deyrnas. Herwydd pa ham, a ſypi yn credu fel hyn am ewyllys da ein Tad neſel, wedi ei amlygu trwy ei Fab Ieſu Griſt, tuag at y dyn bychan hwn: diolchwn yn ſyddion, ac yn ddefnonol iddo, gan ddywedyd y weddi a dyſcedd yr Arglwydd ei hun; ac er mwyn ei ein ffydd, adroddwn y pyngciau a gynhwyſir yn ein Credo.

¶ Yna yr Gweinidog gyd â'r Tadau bedydd, ar Mammau-bedydd y ddywedant.

¶ Ein Tâd yr hwn wyt yn y neſoedd, &c.

¶ Yna y gofyn yr Offeiriad enw y dyn bychan ma phan ddarfo'i'r Tadau-bedydd, a'r Mammau bedydd ei adrodd, y Gweinidog a ddywed.

A ydwyt ti yn enw y plentyn hwn yn ymwrthod â diafol a'i holl weithredoedd, gwag rodres a gogoniant y byd, a'i holl chwantau cnbyddus, anyſpryd ol ewyllyſion y cnawd, ac na chanlynech hwynt, ac na'th dywyſer ganddynt?

Atteb.

Ydd wyſi'yn ymwrthod â hwynt oll.

Gweinidawc.

A wyt ti yn enw y plentyn hwn yn proffeſſu y ffydd hon, ſef Credu yn Nuw Dad, holl gyfoethog, Creawdr neſ a daiar? Ac yn Ieſu Griſt ei vn Mâb ef, ein Harglwydd ni, a'i gerhedlu o'r Yſpryd glân, ei eni o Fair wytyf, iddo ddioddef dan Pontius Pilatus, ei groeſhoelio, ei farw, a'i gladdu, diſcyn o honaw i vffern, a'i gyfodi y trydydd dydd a'i eſcyni'r neſoedd, a'i ſod yn eiſtedd ar ddeheu-law Duw Tâd holl-allwog, ac y daw

Ac

Ac a ydych chwi yn ei ewu ef yn credu yn yr Yſpryd glân, yr Eglwys lân Gatholic, Cymmun y Sainct, maddeuaint pechodau, adgyfodiad y cnawd, a bywyd tragywyddol gwedi angeu?

Atteb.

Hyn oll yr wyfi yn ei credu yn ddïlys.

Gweddiwn.

HOll-alluog a thragywyddol Ddaw, Nefol Dâd, ydd ym ni yn oſtyngedic yn diolch i ti fod yn wiw gennit ein galw i wybodaeth dy râd, a ffydd ynot: ychwanega yr wybodaeth hon, a chadarnhâ y ffydd hon ynom yn waſtad, dyro dy Yſpryd glân i'r plentyn hwn, fel y ganer ef ail-waith, a'i wneuthur yn etifedd Iechyd tragywyddol, trwy ein Harglwydd Ieſu Criſt, ac y gallo barhau yn wâs i ti, a mwynhau dy addewid, trwy yr vn ein Harglwydd Ieſu Criſt dy Fâb, yr hwn ſydd yn byw ac yn teyrnaſu gyd â thi, yn vndod yr vn-rhyw Yſpryd glân yn dragywydd. Amen.

¶ *Yna rhoed y Gweinidog y cynghor hwn i'r Tadau a'r Mammau-bedyddi.*

YN gymmaint a darfod i'r plentyn hwn addo trwoch chwi, ymwrthod â diafol a'i holl weithredoedd, credu yn-Nuw, a'i waſanaethu, rhaid i chwi feddwl mai eich rhan a'ch dyled chwi yw gwelcd dyſcu o'r plentyn hwn cyn gyflymed ag y gallo ddyſcu pa ryw hynod addunedi, addewid, a phroffes a wnaeth eſe drwoch chwi. Ac er mwyn gallu o honaw wybod y pethau hyn yn well, bod i chwi alw arnò i wrando pregethau. Ac yn bendiſaddef bod i chwi weled ddyſcu o honaw ef y Credo, Gweddi yr Arglwydd, a'r deng-air deddf yn yr iaith a ddeallo, a phob peth arall a ddylei Griſtion ei wybod â'i gredu er iechyd iw enaid; a bod meithrin y plentyn hwn ya rhinweddol, iw bywyddu mewn bachedd ddawiol a Chriſtianogol, gan goſio yn waſtad fod Bedydd yn arwyddocau i ni ein proffes, hynny yw bod i ni ganlyn eſampl ein Iachawdur Criſt, a'n gwneuthur yn gyffelyb iddo ef: fel megis ac y bu eſe farw, ac y cyfodes drachefn drofom ni, felly y dylem ni y rhai a fedyddiwyd, farw oddiwrth bechod, a chyfodi i gyfiawnder, gan farwolaethu yn waſtad ein holl ddrygioni, a'n gwyniau llygredic, a phenuydd myned rhagom ym-mhob rhinwedd dda a buchedd dduwiol.

Ac felly rhag-llaw, fel yn y Bedydd public.

¶ *Eithr os y rhai a dygant y plant i'r Eglwys a wnant y cyfryw aiteb anyſpyſol i ofyniou yr Offeiriad, fel na aller gwybod a ddarfu bedyddio y plentyn â dwfr, yn enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yſpryd glân, yr hyn ſydd o hanfod y Bedydd: yna bedyddied yr Offeiriad ef yn ol y ſurf ſcriſenedic uchod am y Bedydd Public, oddieithr wrth drechu y dyn bach yn y ffons, eſe a arfer y ffurf hon ar eiriau.*

Oni ddarfu dy fodyddio di enwys, N. ydd wyfi yn dy fedyddio di, yn Enw'r Tâd, a'r Mab, a'r Yſpryd glan, Amen.

¶ TREFN CONFIRMATION, NEV ARDDODiad dwylo ar blant a fedyddiwyd, ac a fedrant roi cyfrif o'i ffydd, yn ôl y Catechiſm ſydd yn canlyn.

ER mwyn bod miniſtrio Confirmaſion er mwy o adeilad i'r ſawl a'i derbynio (yn ol athrawiaeth Sanct Paul, yr hwn ſydd yn dyſcu y dylid gwneuthur pob peth yn yr Eglwys er adeilad iddi) ſe a dybir bod yn dda na bo conſirmo neb rhagllaw, onid cyfryw a fedro dywedyd yn-nhafod-iaith eu mam, ſannau yr ffydd, gweddi yr Arglwydd, a'r deng-air-Deddf, a medru hefyd atteb i gyfryw ymofynion o'r Catechiſm byrr hwn, ag y byddo i'r Eſcob (neu i'r neb a oſodo eſe i hyn) yn ôl ei feddwl ei oppoſio hwynt ynddo. A'r dreſn hon y ſydd weddufaf ei chadw, er mwyn amraſael yſtyriaethau.

Yn gyntaf, o herwydd pan ddêl plant mewn oedran ſynwyr, a gwybod pâ beth a addawodd eu tadau bedydd, a'u mammau-bedydd droſtynt wrth eu bedyddio; yna y gallont eu hun â'u genau eu hun ac o'u cydſynniad eu hunain, ar oſteg yngwydd yr Eglwys gonfirmio, achadarnhau yr vn rhyw addewid: a hefyd addo, drwy nerth rhâd Duw, ymegnio yn waſtad i gadw yn ffyddlawn y cyfryw bethau ac a ſu iddynt hwy â'u genau eu hunain, ac â'u cyſes gyd-ſynniaw arno.

Ail yw, yn gymmaint a bod miniſtrio confirmaſion i'r rhai a fedyddiwyd, megis trwy oſod dwylo arnynt a gweddi, y gallont dderbyn gallu ac ymddiffyn yn erbyn pob profedigaeth i bechu, a rhuthrau yr byd, a'r cythrael; cymmeſuraf yw miniſtrio confirmaſion pan ddêl plant i'r cyfryw oedran, ac y bo iddynt, peth o ran gwendid eu cnawd eu hun, peth o ran rhuthrau yr byd a'r cythrael, ddechreu bod mewn periſel i ſyrthio mewn amryw bechodau.

Trydydd, am fod hynny yn gyſsôn a defod yr Eglwys yn yr amſer gynt, lle darfu ordeinio bod miniſtrio confirmaſion i'r rhai a feddent o gyflawn oedran, fel y byddei iddynt hwy wedi eu haddyſcu mewn Creſydd Griſtionogawl, allu yn gyhoeddoc broſſeſu eu ffydd eu hunain, ac addo bod yn vfydd i ewyllys Duw.

Ac fel na bo i neb dybied fod dim niwed yn dyfod i'r plant herwydd oedi ei confirmaſion, gwybydded yn ddiau, fod yn ddïlys wrth air Duw am y plant a fedyddiwyd, ddarfod iddynt gael bob peth anghenrheidiol i iechyd eu henaid, a'u bod yn ddiammau yn gadwedic.

¶ Y CA-

¶ Y Catechism, ſef yw hynny, athrawiaeth i'w dyſcu gan bob plentyn, cyn ei ddwyn i'w gonfirmio gan yr Escob.

Queſtion.

BEth yw dy enw di?

Anſw.

N. neu M. neu'r cyfryw.

Queſtion.

Pwy a roddes yr enw hwnnw arnat ti?

Anſw.

Fy nhadau bedydd, a'm mammau bedydd wrth fy medyddio, pan i'm gwnaethpwyd yn aelod i Grift, yn blentyn i Dduw, ac yn etifedd teyrnas nêf.

Queſtion.

Pa beth a wnaeth dy dadau bedydd a'th fammau bedydd yr amſer hwnnw troſot ti?

Anſw.

Hwy a addawſant, ac a addunaſant dri pheth yn fy enw. Yn gyntaf, ymwrthod o honaf â diafol, ac â'i holl weithredoedd a'i rodres, gorwagedd y bŷd anwir, a phechadurus chwantau y cnawd. Yn ail bod i mi greda holl bynciau ffydd Grift. Ac yn drydydd cadw o honof wyſyddiaeth ewyllys Duw a'i orchymmynion, a rhodio ynddynt holl ddyddiau fy mywyd.

Queſtion.

Onid wyt ti yn tybied dy fod yn rhwymedig i gredu ac i wneuthur megis ac yr addawſant hwy troſot ti?

Anſw.

Ydwyf yn wîr, a thrwy nerth Duw felly y gwnâf. Ac ydd wyfi yn mawr ddiolch i'n Tâd nefol, am iddo fy ngalw i gyflwr iechydwriaeth hyn, trwy Ieſu Grift ein Iachawdur. Ac mi a attolygaf i Dduw roddi i mi ei râd, modd y gallwyf aros ynddo holl ddyddiau fy einioes.

Queſtion.

Adrodd i mi fannau dy ffydd?

Anſw.

Credaf yn Nuw Dâd holl-gyfeethog, Crewdur nef a daiar. Ac yn Ieſu Grift ei vn Mâb ef ein Harglwydd ni, yr hwn a gafwyd trwy yr Yſpryd glân, a aned o Fair forwyn, a ddioddefodd tan Bontius Pilat, a groes-hoeliwyd, a fu farw ac a gladdwyd. Deſcynnodd i vffern. Y trydedd dydd y cyfododd o feirw. Derchafodd i'r neſoedd, ac eiſtedd y mae ar ddeheu law Dduw Dâd holl-alluog. Oddi yno y daw i farnu byw a meirw. Credaf yn yr Yſpryd glân, Yr Eglwys lân Gatholic, Cymmun y Sainct, Maddeuant pechodau, Cyfodiad y cnawd, A'r bywyd tragywyddol. Amen.

Queſtion.

Pa beth yr wyt ti yn ei ddyſcu yn bennaf yn y pyngcian hyn o'th ffydd?

Anſw.

Yn gyntaf yr wyf yn dyſcu credu yn Nuw Dâd, yr hwn a'm gwnaeth i a'r holl fyd.

Yn ail, yr ydwyf yn credu yn Nuw Fâb, yr hwn a'm prynodd i, a phob rhyw ddŷn.

Yn drydydd, yr wyf yn credu yn Nuw Yſpryd glân, yr hwn ſydd i'm ſancteiddio i, a holl etholedig bobl Dduw.

Queſtion.

Ti a ddywedaiſt ddarfod i'th Dadau bedydd a'th Fammau bedydd, addo troſot ti, fod i ti gadw gorchymmynion Duw; Dywed titheu i mi, pa nifer ſydd o honynt?

Anſw.

Dec.

Queſtion.

Pa rai ydynt?

Anſw.

YRhai hynny a leſarodd Duw yn yr vgeinfed bennod o Exodus, gan ddywedyd, Myfi yw'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddûg di ymmaith o dîr yr Aipht, o dŷ caethiwed.

1 Na fydded i ti dduwiau eraill onid myfi.

2 Na wna it dy hûn ddelw gerfiedic, na llûn dim ac y ſydd yn y nefoedd vchod, neu yn y ddaiar iſod, nac yn y dwfr tan y ddaiar. Na oſtwng iddynt, ac na addola hwynt: oblegit myfi yr Arglwydd dy Dduw wyf Dduw eiddigus, yn ymweled â phechodau'r tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth o'r rhai a'm caſânt, ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fy ngorchymynion.

3 Na chymmer Enw yr Arglwydd dy Dduw yn ofer, canys nid gwiricn gan yr Arglwydd yr hwn a gymero ei Enw ef yn ofer.

4 Cofia gadw yn ſanctaidd y dŷdd Sabbath. Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnei dy holl waith: eithr y ſeithfed dydd yw Sabbath yr Arglwydd dy Dduw: ar y dydd hwnnw na wna ddim gwaith, tydi, na'th fab, na'th ferch, na'th wâs, na'th forwyn, na'th anifail, na'r dŷn dieithr a fyddo o fewn dy byrth. Canys mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd nef a daiar, y môr, a'r hyn oll ſydd ynddynt, ac a orphwyſodd y ſeithfed dydd. O herwydd paham y bendithiodd yr Arglwydd y ſeithfed dydd, ac a'i ſancteiddiodd ef.

5 Anrhydedda dy dâd a'th fam, fel yr eſtynner dy ddyddiau ar y ddaiar, yr hon a roddd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

6 Na ladd.

7 Na wna odineb.

8 Na ladratta.

9 Na ddwg gam dyſtiolaeth yn erbyn dy gymmydog.

10 Na chwennych dŷ dy gymmydog; na chwennych wraig dy gymmydog; na'i wâs, na'i forwyn, na'i ŷch, na'i aſſyn, na dim a'r ſydd eiddo.

Queſtion.

Beth yr wyt ti yn ei ddyſcu yn bennaf wrth y gorchymynion hyn?

Anſw.

Yr ydwyf yn dyſcu dau beth: ſy nyled tu ag at Dduw, a'm dyled tu ag at fy nghymmydog.

Queſtion.

Pa beth yw dy ddyled tu ag at Dduw?

Anſw.

Fy nyled tu ag at Dduw yw, Credu ynddo, ei ofni, a'i garu, â'm holl galon, â'm holl enaid, ac â'm holl nerth, Ei addoli ef, diolch iddo, rhoddi fy holl ymddiried ynddo, galw arno, anrhydeddu ei ſanctaidd Enw ef a'i air, a'i waſanaethu yn gywir holl ddyddiau fy mywyd.

Queſtion.

Pa beth yw dy ddyled tu ag at dy gymmydog?

Anſw.

Attеb.

Fy nyléd tu ag at ſy nghymmydog yw, ei garu fel ñ fy hun, a gwneuthur i bob dyn megys y chwennychwn iddo wneuthur i minnau. Caru o honof, anrhydeddu, a chynhorthwyo fy nhâd â'm mam. Anrhydeddu, ac vfyddhau yr Brenhin a'i ſwyddogion. Ymddaroſtwng i'm holl lywiawdwyr, dyſgawdwŷr, Bugeiliaid yſprydol, ac athrawon. Ymddwyn o honof yn oſtyngedic, gan berchi pawb o'm gwell. Na wnelwyf niwed i neb ar air na gweithred. Bod yn gywir ac yn vnion ymmhob peth a wnelwyf. Na bo na chàs na digaſedd yn fy nghalon i neb. Cadw o honof fy nwylaw rhac chwilenna a lledratta, cadw fy nhafod rhac dywedyd celwydd, cabl-eiriau, na drwg abſcn. Cadw fy nghorph mewn cymhedroldeb, ſobrwydd, a diweirdeb. Na chwyddwyf ac na ddeiſyfwyf dda na golud neb arall. Eithr dyſcu, a llafurio yn gywir, i geiſio ennill fy mywyd, a gwneuthur a ddylwyf, ymmha ryw ſuchedd bynnac y rhyngo bodd i Dduw fy ngalw.

Queſtion.

Fy anwyl blentyn, gwybydd hyd ymma, nad wyt ti abl i wneuthur y pethau hyn o honot dy hûn, nac i redio yngorchymynion Duw nac iw waſanaethu ef, heb ei yſpyſol râd ef; yr hwn ſydd raid i ti ddyſcu yn waſtad ymoralw am dano trwy ddyſal weddi. Gan hyny mees i mi glywed a fedri di ddywedyd gweddi yr Arglwydd?

Attеb.

Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, ſanctelddier dy Enw, Deued dy deyrnas. Bid dy ewyllys ar y ddaiar megis y mae yn y nefoedd. Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol; A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ni i'n dyledwŷr, Ac na thywys ni i broſedigaeth; Eithr gwaret ni rhag drwg. Canys ti biau'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oeſoedd. Amen.

Queſtion.

Pa beth ydd wyt ti yn ei erchi ar Dduw yn y weddi hon?

Attеb.

Yr ydwyf yn erchi ar ſy Arglwydd Dduw, ein Tâd nefol, yr hwn yw rhodd-wr pob daioni, ddanfon ei rad arnaf, ac ar yr holl bobl, fel y gallom ei anrhydeddu ef, a'i waſanaethu, ac vſyddhau iddo megis y dylem. Ac ydd wyf yn gweddio ar Dduw ddanfon i ni bob peth anghenrheidiol, yn gyſtal i'n heneidiau, ac i'n cyrph; A bod yn drugarog wrthym, a maddeu i ni ein pechodau; A rhyngu bodd iddo ein cadw a'n amddeffyn ymmhob pericl yſprydol a chorphorol: A chadw o honaw nyni rhag pob pechod ac anwiredd. A rhag ein gelyn yſprydol, a rhag angeu tragywyddol. A hyn yr ydwyf yn ei obeithio y gwna efe o'i drugaredd a'i ddaioni, trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt: ac am hynny ydd wyf yn dywedyd, Amen. Poet gwîr.

Queſtion.

Pa ſawl Sacrament a ordeiniodd Chriſt yn ei Eglwys?

Attеb.

Dau yn vnig, megis yn gyffredinol yn anghenrhaid i Iechydwriaeth, ſef, Bedydd a Swpper yr Arglwydd.

Queſtion.

Pa beth yr wyt ti yn ei ddeall wrth y gair hwn Sacrament?

Attеb.

Yr wyſi yn deall, Arwydd gweledig oddi allan, o râs yſprydol oddifewn a roddir i ni; yr hwn a ordeiniodd Chriſt ei hun, megis modd i ni i dderbyn y gràs hwnnw trwyddo, ac i ſod yn wyſtl i'n ſicrhau ni o'r gràs hwnnw.

Queſtion.

Pa ſawl rhan y ſydd mewn Sacrament?

Attеb.

Dwy; yr arwydd gweledig oddiallan, a'r gràs yſprydol oddifewn.

Queſtion.

Pa beth yw 'r Arwydd gweledig oddiallan, neu 'r ffurf, yn y Bedydd?

Attеb.

Dvfr: yn yr hwn y trochir y neb a fedyddir, neu yr hwn a daenellir arno, Yn Enw 'r Tâd, a'r Mâb, a'r Yſpryd glân.

Queſtion.

Pa beth yw 'r gràs yſprydol oddifewn?

Attеb.

Marwolaeth i bechod, a genedigaeth newydd i gyfiawnder. Canys, gan ein bod ni wrth naturiaeth wedi ein geni mewn pechod, ac yn blant digoſaint, drwy Fedydd y gwneir ni yn blant gràs.

Queſtion.

Pa beth a ddiſgwilir gan y rhai a fedyddier?

Attеb.

Edifeirwch, drwy 'r hon y maent yn ymwrthod â phechod: A ffydd, drwy 'rhon y maent yn ddiyſcog yn credu addewidion Duw, y rhai a wneir iddynt yn y Sacrament hwnnw.

Queſtion.

Pa ham wrth hynny y bedyddir plant bychain, pryd ma's gallant o herwydd eu hieuengtid gyflawni y pethau hyn?

Attеb.

Ie, y maent hwy yn eu cyflawni hwy drwy en meichiau, y rhai ſy yn addaw, ac yn addunedu pob vn o'r ddau yn eu henwau hwynt; y rhai, pan ddelont i oedran, y maent hwy eu hunain yn rhwym i'w cyflawni.

Queſtion.

Pa ham yr ordeiniwyd Sacrament Swpper yr Arglwydd?

Attеb.

Er mwyn tragwyddol gôf am aberth dioddefaint Chriſt, a'r lleſhâd yr ydym ni yn ei dderbyn oddiwrtho.

Queſtion.

Pa beth yw y rhan oddiallan, neu 'r Arwydd, yn Swpper yr Arglwydd?

Attеb.

Bara a gwin, y rhai a orchymynnodd yr Arglwydd eu derbyn.

Queſtion.

Pa beth yw y rhan oddifewn, neu 'r peth a arwyddocceir wrth yr arwyddion hynny?

Attеb.

Corph a gwaed Chriſt, y rhai y mae 'r ffyddloniaid yn wir ac yn ddiau yn eu cymmeryd ac yn eu derbyn, yn Swpper yr Arglwydd.

Queſtion.

Pa leſhâd yr ydym ni yn ei gael wrth gymmeryd y Sacrament hwn?

Attеb.

Cael cryſhau a diddanu ein heneidiau drwy Griſt, megis y mae ein cyrph yn cael drwy 'r bara a'r gwin.

Queſtion.

Queſtion.

BEth yw dylêd deiliaid tu ag at eu Brenhin?

Atteb.

Yr Apoſtolion ſanctaidd, Saint *Paul* a Saint *Pet*r yn âl iddynt fyaegi fod yr awdurdodau gorucheſ wedi eu hordeinio gan Dduw, a bod pwy bynnac â ymoſodo yn erbyn yr awdurdod yn gorthwynebu ordin-hâd Duw, ac yn derbyn barnedigaeth iddynt eu hunain, ſydd yn gorchymmyn i bôb deiliaid ofni, caru, ac anrhydeddu eu Brenhin; ac yn oſtyngedig vſyddhau i hôll gyfreithiau, gorchymmynion, a ſwyddogion eu Brenhin; a hynny nid rhag ofn yn vnic, ond er mwyn cydwybod hefyd Talu pob mâth ar deyrnged, a thrêth dyledus iw Brenhin, ac a'i holl dda. ac a'i cyrph gwaſanaethu eu Brenhin yn ſyddlon, gweddio dros eu Brenhin yn ewyllyſgar ar barhau, a chynnyddu honaw ym mhob daioni a duwioldeb neu ar wellhau o honaw os digwydd mai drwg ſyddo. Ac ym mhob peth bôd eu hunain yn ddeiliaid da, ſel y rhyglyddont yn well giel Brenhin da.

Queſt. Bellach a droddwch i mi ddylêd plant tu ag at eu Rhieni?

Atteb. Yr ſcrythyrau ſanctaidd a ddyſcant i blant vſyddhau i'w Rhieni, a'i gwaſanaethu hwynt, eu hofni, a'i caru, eu hanrhydeddu a'i perchi nid yn vnic ar air, a gweithred, eithr yn eu calonnau, atu meddyliau hefyd. Dilyn eu cynghorion da, ac eſamplau eu buchedd. A derbyn eu ceryddon hwynt yn ddioddefgar. Gweddio ar Dduw droſtynt yn waſtadol, ac yn ddifrifol; ymgeleddu eu Rhieni, a'u cynnorthwyn os byddant wedi ſyrthio mewn tlodi, a bod arayut ddiffyg: ac ym mhôb peth (dr vy ſod yn blant vſydd a graſion yn eu ym'dygiad tu ag attynt) cynnyrſu eu Rhieni i ſod yn gariadus, ac yn ddaionus iddynt.

Queſt. Beth yw dylêd plwyſolion a gwrandawyr tu ag at eu Bugeiliaid, a'u Pregeth-wyr.

Atteb. Plwyſolion a gwrandawyr a orchymynnir vngair Duw i roddi anrhydeidd dan-ddyblyg iw Bugeiliaid, a'u Pregeth-wyr; ſef eu perchi ac vſyddhau iddynt, eu cynnorth hefyd a'u cynnorthwyo ar air a gweithred: A goſal mawr â ddylent ei gym nerydhag digwyddo i'r hâd da a hauer yn eu plith, drwy ddiffyg iawn yſtyriaeth a gwneuthur deſwydd o honaw, ſeithu a bod yn anſrwythlawn megis peth a hauid mewn tiroedd caregog, ac anſaddiol.

Queſt. Mynegwch bellach ddylêd gwaſanaeth-ddynion.

Atteb. Gwaſanaeth-ddynion a ddyſcir eu dylêd tu ag at eu meiſtred ſel hyn yn yr ſcrythyrau, y gweiſion vſyddhewch i'ch meiſtred o herwydd y cnawd ym mhôb dim mewn oſn a dychryn, ac mewn purdeb eich calonnau megis i Griſt; nid a llygad-waſanaeth, megis rhyngwyr bodd dynion, on i megis gweiſion Criſt: a pha beth bynnac â wneloch, gwnewch yn galonnog, ac yn ewyllyſgar megis i'r Arglwydd ac nid i ddynion, gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbynniwch daledigaeth yr etifeddiaeth: Canys yr Arglwydd Griſt yr ydych yn ei waſanaethu.

Queſt. Beth yw dylêd Rhieni tu ag at eu plant

Atteb. Dyled rhieni tu ag at eu plant (megis y dyſcyr yn-rhyw Apoſtol) yw eu meithrin o'u mebyd, yn ofn, ac athrawiaeth yr Arglwydd, mewn diweirdeb, caſineb i ddrygioni, a tarch i bôb rhinwedd dda: a bôd eu hunain yn eſamplau i'w plant o bob duwioldeb a ſanctaiddrwydd. Ac hwy a ddylent o falu am gadw eu plant rhag ſeguryd, yr hwn yw mam pob drygioni, a'u meithrin naill ai mewn dyſc, ai mewn rhyw gelfyddyd dda ſel y gallont ynnill eu bywyd drwy oneſtrwydd, a gwirioneddpan ddelont mewn oedran.

Queſt. Ewch rhagoch bellach at ddyledion meiſtred, a pharchen-tai?

Atteb. Mi a ddyſcais am feiſtred a phen teuluoedd megis y maent hwy yn llywrhieni i'w gwaſanaeth-ddynion a'u teuluoedd; felly y dylent eu cadw rhag ſeguryd, a thrwy ddyſal athrawiaeth, ac eſampl dda meithrin eu gweiſion, a'u tylwyth mewn ymwreddiad oneſt, a gweddol, ac ym mhôb rhinweddoldeb. Ac hwy a ddylent ddyſcu eu prentiſied mewn gwybodieth o'u celfyddyd ſel pe bai rhieni yn dyſcu eu plant eu hun yn ddihoced, ac yn ddidwyll heb nac oedi, na chelu rhagddynt y peth a ddylent ei wybod. A phan fyddo yn rhaid eu ceryddu, hwy a ddylent wneuthur hynny yn bwyllig, yn doſturus ac mor ewyllyſgar i'w dwyn hwynt i wellhau, a diwygio eu beian, ag y mae rhieni caredig yn arfer o wneuthur iw plant anwyl: gan gofio beunydd fod ganddynt hwy hefyd feiſtr yn y nefoedd.

Queſt. Mynegwch i mi bellach ddyled gwŷr i'w gwragedd?

Atteb. Mi a ddyſcais ſod yr Apoſtol S. *Peter* (yr hwn oedd ei hûn yn ŵr gweirieiog) a S. *Paul* hefyd yn cynghori gwŷr gwreigiog i guttal a'u gwragedd yn bwyllig yn ôl gwybodieth, ac yn ddichwerwedd: ac i garu i faethu a maeu rhau eu gwragedd megis eu cyrph eu hunain; ie y dylei gwŷr garu eu gwragedd fel y caro'd Criſt ei Eglwys, ac y rhoddes ei hûn troſti iw ſanctaiddio.

Queſt. Dangoſwch i mi weithian pa ſoddy dylei gwragedd eu hymddwyn eu hunain tu ag at eu gwŷr?

Atteb. Mi a ddyſcais hefyd fod yr un rhaw Apoſtolion ſanctaidd S. *Paul* a S. *Peter* yn dywedyd y dylei gwragedd berchi eu gŵr, ac ymddarostwng, ab od yn vſydd iw gwŷr priod megis i'r Arglwydd: Canys y gŵr yw pen y wraig fel y mae Chriſt yn ben yr Eglwys. Am hynny megis y mae yr Eglwys neu'r Gymmulleidfa yn ddaroſtyngedig i Griſt: felly hefyd y dylei y gwragedd fod yn oſtyngedig iw gwŷr ym mhôb peth megis y mae yn weddol yn yr Arglwydd, fel yr vfuddhaodd Sara i Abraham gan ei alw et yn Arglwydd. Ac yn yr Scrythur lân y gwahorddir i wragedd wiſco dillad gwychion megis o blethiadau gwallt ac amgylch-oſodiadau; ond bod iddynt yn ôl eſampl y gwragedd ſanctaidd i a obeithient yn Nuw ſod yn ſobr yn eu trwſiad oddi allan, ac ymdrwſio nod â mewn a rhinweddau y meddwl: ſef a lle teilwyddo, addŵyn der, diſtawrwydd a dirweirdeb y rhai ſydd betham gweithſawr ger bron Duw.

Qweſtion.

Pa beth ſy raid i'r rhai a ddêl i Swpper yr Arglwydd ei wneuthur?

Atteb.

Eu holi eu hunain, a ydynt hwy yn wir edifeiriol am eu pechodau a aeth heibio, ac yn ſicr amcanu dilyn bucheddd newyddi: a oes ganthynt ffydd fywiol yn nthoga'redd Duw drwy Grift, gydâ diolchus gôf am ei angen ef, ac a ydynt hwy mewn cariad perffaith â phob dŷn.

¶ Ar cyntaf y mabcy y plant ddywedyd yn iaith eu mam, ſaunau yr ffydd, gwbadd yr Arglwydd, y dec Gorchymmyn, a laſſyd mabcy o bonynt attcb i gofyn ymofyniou o'r Catechiſm hyn yma, ag y bo i'r Eſcob (neu i'r neb a oſoo oſe) yn ôl ei ſeiddwl eu oppoſio hwynt: Yna y dywed hwy as yr Eſcob gan yn a fydio yn dâd bedydd, wn yn ſaun ffydd idio, fil y bo tyſt i bob plentyn o'i confirmaſion. A'r Eſcob a'n confirmio hwy fel hyn.

¶ Conffirmaſion, neu Arddodiad dwylo.

EIn porth ni y ſydd yn Enw yr Arglwydd.

Atteb.

Yr hwn a wnaeth nef a daiar.

Gwenidog.

Bendigaid yw Enw yr Arglwydd.

Atteb.

O hyn hyd yn oes oeſoedd.

Gwenidog.

Arglwydd gwrando ein gweddiau.

Atteb.

A deued ein llef hyd attat.

¶ Gweddiwn.

HOll-alluog a byth-fywiol Dduw, yr hwn ſu wiw gennit adgenhedlu dy weiſion hyn trwy ddwfr, a'r Yſpryd glân, a roddaiſt iddynt faddeuaint o'u holl bechodau: nertha hwy, ni a attolygwn i ti Arglwydd, â'th Yſpryd glân y Diddanwr: A phennydd ychwanega ynddynt dy amlddoniau o râd, Yſpryd doethineb a deall, Yſpryd cyngor a nerth yſprydol; Yſpryd gwybodaeth a gwîr ddufwioldeb; A chyflawnha hwy Arglwydd ag Yſpryd dy ſanctaidd oſn. Amen.

¶ Yna y geſyd yr Eſcob ei law ar bob plentyn wrtho ei hun, gan ddywedyd.

AMddiffyn Arglwydd, y plentyn hwn â'th râs nefol, fel y byddo iddo barhau yn eiddot ti byth, a phennydd gymnyddu yn dy Yſpryd glân fwy-fwy, hyd oni ddel i'th deyrnas dragywyddol. Amen.

¶ Yna y dywed yr Eſcob.

Gweddiwn.

HOll-alluog a byth-fywiol Dduw, yr hwn wyt yn peri i ni ewyllyſio, a gwneuthur yr hyn a wnelom o ddaioni ag y ſydd gymmeradwy gan dy fawredd: Yr ydym yn gwneuthur ein goſtyngedic erfyniou attat dros y plant hyn, y rhai (yn ôl eſampl dy ſanctaidd Apoſtolion) y goſodaſom ein dwylo arnynt, i'w ſiccrhâu hwy trwy yr atwyddhwn, ſod dy ymgeledd a'th radlawn ddaioni tu ac attynt: Bydded dy Dadol law, ni a attolygwn i ti, byth arnynt: Bydded dy Yſpryd glân byth gyd â hwy, ac ſelly tywys hwy yngwybodaeth ac vſyddodd dy air, modd y gallont yn y diwedd ſwynhau bywyd tragywyddol, trwy ein Harglwydd Ieſu Grift, yr hwn gyd â thi, a'r Yſpryd glân ſydd yn byw ac yn teyrnaſu yn vn Duw, hîb drangc na gorphen. Amen.

¶ Yna y bendithia yr Eſcob y plant, gan ddywedyd yn y môdd hyn.

BEndith yr Holl-alluog Duw, y Tâd, y Mâb, a'r Yſpryd glân, a ſyddo arnoch, ac a drigo gyd â chwi yn dragywydd. Amen.

¶ Bid i Curat pob plwyf, neu i rym yn arall ar a oſoto oſe, yn ddiſcenlus ar y Sulian a'r gwyliau, bannar awr o flaen Goſper, ar oſleg y plwyf yn yr Eglwys, ddyſcu a holi cynniſer o blant ei blwyf ac a ddanſonwyd atto, ac y gwaſanaetho yr amſer, a mwgin y ſybio oſe ſod yn gymheſur, yn ſyw barth o'r Catechiſm hwn.

A bid i bob tâd a mam, a phob perſon tylwyth, beri i'w plant, iw gwaſanaeth ddyfion, ac iw prentiſiaid (y rhai na ddyſtaſont eu Catechiſm.) ddyfod i'r Eglwys ar yr amſer goſodedic, a gwrando yn dyfadd a bod wrth lywodraeth y Curat, tyd oni ddarffo idilynt ddyſcu pob peth ac y ſydd yna wedi ei oſod iw ddyſcu. A pha bryd bynnac y rhoddo yr Eſcob yſpyſrwydd i ddiwyn y plant gar ei fron yn lle cyfaddas, iw conffyrmio: yna dyged Curat pob plwyf, neu ddanfonedd yn ſcrifennedic berwau holl blant ei blwyf, ac a ſedront ddywedyd pynciau y ffydd, Gweddi yr Arglwydd, ar dengair Deddf; a hefyd pa ſawl yn o bonynt a fedr atteb i'r Qweſtionau traſd a gynhwyſir yn y Catechiſm hwn.

¶ Ac na ddarbynier neb i'r Cymmun bendigedic, hyd oni fedo o ddywedyd y Catechiſm, a bôd wedi ei gonffyrmio.

¶ Pfurf neu dreſn Priodas.

YN gyntaf rhaid yw gofyn y gyſtegion ar dri Sul gwahanrhedol neu wyliau, ar bryd gwaſanaeth, yngwydd y plwyf, yn ôl yr arfer ddefodol.

Ac os y rhai a ſynnent eu priodi, ſydd yn trigo mewn amraſael blwyfau, rhaid yw gofyn y gofteglon yn y ddau blwyf, ac na bo i'r Curat o'r naill blwyf eu priodi hwy, nes cael hyſpyſrwydd ddarfod gofyn eu carennydd dair gwaith, gan y Curat o'r plwyf arall.

Ar y dydd goſodedic i ſod y Briedas, deued y rhai a briodeir i gorph yr Eglwys, a'u ceraint, a'u cymmydogion: ac yno y dywed yr Offeiriad fel hyn

YCA-

Y Caredigion bobl, ydd ym ni weſti ymgynnull yma yngolwg Duw, ac yn wyneb ei gynnulleidfa ſef, i gyſylltu y ddeu ddyn hyn yngkyd mewn glân Briodas, yr hon y ſydd ſtât barchedig, wedi ei ordeinio gan Dduw yn Mharadwys, yn amſer diniwed rwydd dſyn, gan arwyddocâu i nyni y dirgelwndeb y ſydd rhwng Chriſt a'i Eglwys: yr hon wnſydedic ſtât a addurnodd, ac a bryderthodd Chriſt â'i gynnyrcholdeb ei hun â'r gwyrthiau cyntaf a wnaeth eſe yn Cana Galilea. A phriodas heſyda ddywed S. Paul ei bod yn anrhydeddus ym-mhlith yr holl ddynion: Ac am hynny ni ddylei neb ei chymmeryd arno mewn byrbwyll, o yſcafnder meddwl, neu nwyſiant, er nwyn digoni deiſyfiad a chwantau cnawdol, fel anifeiliaid yſcryblaidd, y rhai ni roddwyd rheſwm iddynt: eithr yn barchedic, yn bwyllog, yn ſobr, ac mewn ofn Duw, gan ddyledus ſyniaw er mwyn pa achoſion yr ordeiniwyd priodas. Vn achos oedd, er ennill plant, iw meithrin yn ofn ac addyſc yr Arglwydd, a moliant Duw. Yn ail, hi a ordeiniwyd yn ymwared rhag erbyn pechod, ac i ymogelyd rhag godineb, megis ac y budde i'r cyfryw rai nad oes iddynt roddiad i ymgynnal, allu priodi, a'u cadw eu hunain yn ddihalogion aelodau corph Chriſt. Y trydydd, er cydgymdeithas â'i gilydd, a'r cymmorth, a'r diddanwch a ddylei y naill ei gael gan y llall, yn gyſtal mewn hawdd-ſyd ac adſyd. I'r hon ſanctaidd ſtât y mae yr dden-ddyn hyn wedi dyſod i ymgyſylltu. Herwydd pa ham, o gŵyr neb yn achos cyſion, fel na ellir yn gyfreithlon en cyſylltu hwy yngkyd, dyweded yr awr hon, neu na ddyweded byth rhac llaw.

¶ A chan gryhwyll beſydd wrth y rhai a briodir, ese a ddywed.

YDd wyſi yn erch, ac yn gorchymyn i chwi (ſel y boi chwi atteb ddydd y farn o ſnadwy, pan gaheedder dirgelion pob calon) o gŵyr yr vn o honoch yn anich ſel na ddylech yn gyfreithlawn fyned yngkyd mewn priodas, gyfeſſu o honoch yn y man. Canys gwybyddwch yn dda, am gynnifer ac a gyſylltcer yn amgen nag y myn gair Duw, na's cyſylltir hwy gan Dduw, ac nad yw eu priodas yn gyfreithlawn.

¶ Ac ar ddydd y Briodas, o bydd i neb ddywedyd bod yn anach na ddylent gael eu cyſylltu mewn priodas, wrth gyfraith Dduw, a chyſraith y deyrnas hon, ac a ymrwyma a meichiau digonol gyd ag ef i'r partiau: neu ynteu roddi gwarſbol am gwbl ac a dâl cymmaint a cholled y rhai oeddynt i'w priodi, i brofi ei ddadl: yna y dylid rhaid oedi dydd y briodas hyd yr amſer y trſier y gwiriomedd. Ac oni honnir yn anach, yna y dywed y Curat wrth y gwr.

NA ſynni di y ferch hon yn wraig briod i ti, i fyw yngkyd, yn ôl ordinhâd Duw, yngl n rhadd priodas? A geri di hi, ei diddanu, ei pherchi, a'i chadw, yn glaf ac yn iach? A gwrthod pob un arall, a'th gadw dy hun yn vnic iddi hi, tra fyddoch byw eich deuoedd?

Y Mab a ettyb.

Gwnâf.

Yna y dywed yr Offeiriad wrth y Ferch.

NA ſynni di y mâb hwn yn ŵr priod i ti, i fyw yngkyd yn ôl ordinhâd Duw, yngl n ſtât priodas? A vfyddhei di iddo, a'i waſanaethu, ei garu, ei barchi, a'i gadw, yn glîf ac yn iach, a chan wrthod pawb eraill, dy gadw dy hun yn vnic iddo ef, cyhyd ag y byddoch byw eich deuoedd?

Y Ferch a ettyb.

Gwnâf.

Yna y dywed y Gwenidog.

Pwy ſydd yn rhoddi y ferch hon iw phriodi i'r mâb hwn?

¶ Ar Gwenidog, gan ddarbyn y ferch o law ei thad neu ei cheraint, a hair i'r Mab gymmeryd y Ferch erbyn ei law ddeheu: ac felly lod i lob yn yngrudu â'r gilydd: a lod i'r Mab ddywedyd yn gyntaf.

YR ydwi ſi, N. yn dy gymmeryd ti N. yn wraig briod i mi, i gadw a chyn al, o'r dydd hwn allan, er gwell, er gwaeth, er cyfoethogach, er tlodach, yn glâf ac yn iach, i'th garu, ac i'th ſawrhau, hyd pan i'n gwahano angau, yn ôl glân ordinhâd Duw; ac ar hynny yr ydwyf yn rhoddi i ti fy ngh d.

¶ Yna y dattodant eu dwylaw, a'r ferch a gymmer drachefn y Mab erbyn ei law ddeheu, gan ddywedyd.

YDd wyſi N. yn dy gymmeryd ti N. yn ŵr priod i mi, i gadw a chynnal, o'r dydd heddyw allan, er gwell, er gwaeth, er cyfoethogach, er tlodach, yn glâf ac yn iach, i'th garu, i'th ſawhâu, ac i vfyddhau i ti, hyd pan i'n gwahano angau, yn ôl glân ordinhâd Duw, ac ar hynny y rhoddaf i ti fy ngh d.

¶ Yna drachefn y gollyngant eu dwy law yn rhyddion, ac y dyry y Mab fodrwy i'r ferch, gan ei dodi ar y flyſr, yngkyd â'r ddyfod ddefnol i'r Offeiriad a'r ſcolheig. A'r Offeiriad a gymmer y Fodrwy, ac a'i dyry i'r Mab, iw goſod ar y pedwerydd bys i law aſwy y Ferch. A'r Mab wrth addiſc yr Offeiriad, a ddywed.

A'r Fodrwy hon i'th briodaf, â'm corph i'th anrhydeddaf, ac â'm golud i'th gynhyſcaeddaf. Yn Enw 'r Tad, a'r Mâb, a'r Yſpryd glân. Amen.

¶ Yna y gâd y Mab fodrwy ar y pedwerydd bys o'r llaw aſwy i'r Ferch, ac y dywed y Gwenidog.

Gweddiwn.

O Dragywyddol Dduw, Creawdr a cheidwad pob rhyw ddyn rhoddwr pob rhâd yſprydol, awdur y bywyd a bery byth: Anfon dy fendith ar dy wasanaeth-ddynion hyn, y mab hwn, a'r ferch hon, y rhai ydd ym ni yn eu bendithio yn dy Enw di, fel ac y bu i Iſaac a Rebeca fyw yn ffyddlawn yngkyd, felly gallu o'r dynion hyn gyflawni a chadw yr addaned a'r ammod a wnaed rhyngddynt; am yr hyn y mae rhoddiad a derbyniad y Fodrwy hon yn arwydd ac yn wyſtl, a gallu o honyne byth aros yngkyd mewn perfaith gariad a thangnefdyſ, a byw yn ôl dy ddeddfau, trwy Ieſu Grift ein Harglwydd. Amen.

¶ Yna y cyſylltia yr Offeiriad eu dwy law ddeheu hwy yngkyd, ac y dywed.

Y rhai a gyfylltodd Duw yngkyd, na wahaned dyn.

¶ Yna y dywed y Gwenidog wrth y bobl.

YN gymmaint a darfod i N. ac N. gydſyniaw mewn glân Briodas, a thyſtiolaethu hynny gar bron Duw a'r gynnulleidfa hon, ac ar hynny ddarfod iddynt ymgredu, ac ymwyſtlo bob vn iw gilydd, a declario hynny gan roddi a derbyn Modrwy, a chyſylltu dwy-law: ydd wyſi yn hyſpyſſu eu bod hwy yn wr ac yn wraig yngkyd: yn Enw 'r Tad, a'r Mâb, a'r Yſpryd glân. Amen.

¶ Ar Gwenidog a'u bendithia hwy â'r fendith hon yn anghwanec.

DVw Tâd, Duw Fâb, Duw Yſpryd glân, a'ch bendithio, a'ch cadwo, ac a'ch cynhortho: Edrycheed yr Arglwydd yn drugarog ac yn ym-

geleddus

geleddus arnoch, i chyflawned chwi a phob yſpryd ol ſendith a rhad, modd y galloch ſyw yngh yd yn y ſuchedd hon, ſel y bo i chwi yn y byd a ddaw allu meddiannu bywyd tragywyddawl. Amen.

Y Rna y Gweinidogion, neu yr Yſgolheigion gan ſynned i ſwrdd yr Arglwydd, a ddywedant, neu a ganant y Pſalm hon ſydd yn canlyn.

Deut. 10. 12. Pſa. 32. 8.

GWyn ei fyd pob vn ſydd yn ofni yr Arglwyddt yr hwn ſydd yn rhodio yn ei ffyrdd ef.

2 Canys mwynhei lafur dy ddwylo: gwyn dy fyd a da fydd it.

3 Dy wraig fydd fel gwin-wydden ffrwythlawn ar hyd yſtlyſnu dy dŷt: dy blant fel planhigion oliwydd o amgylch dy ford.

4 Wele fel hyn yn ddiau y bendithir y gŵr a ofno yr Arglwydd.

5 Yr Arglwydd a'th fendithia allan o Sion, a thi a gei weled daioni Ieruſalem holl ddydiau dy enioes,

6 A thi a gei weled plant dy blant, a thangneddyf ar Iſrael.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân: Megis yr oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, &c.

Y Rhan ynteu y Pſalm yma.

Deut. 11. 12. Pſa. 67.

DWw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio, a thywynned ei wyneb arnom, a thrugarhaed wrthym. *Selah.*

2 Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaiar, a'th iechydwriaeth ym mhlith yr holl genhedloedd.

3 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

4 Llawenhaed y cenhedloedd a byddant hyfryd, canys tydi a ferni y bobl yn vniawn, ac a lywodraethi y Cenhedloedd ar y ddaiar. *Selah.*

5 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr holl bobl dydi.

6 Yna yr ddaiar a rydd ei ffrwyth: a Duw, ſef ein Duw ni, a'n bendithia.

7 Duw an bendithia: a holl derfynau yr ddaiar a'i hofnant ef.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân: Megis ydd oedd yn y dechreu, y mae yr awr &c.

Y Wedi gorphwy y Pſalm, ar Mâb a'r Ferch yn gyſtwng yn yr vn bwrdd yr Arglwyad, yr Offeiriad yn ſefyll wrth y bwrdd, a chan ymchwelyd i wyneb attynt hwy, a ddywed.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

Atteb.

Chriſt trugarhâ wrthym.

Gweinidog.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

EIn Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, &c.
Ac na thywys ni i brofedigaeth:

Atteb.

Eithr gwared ni rhag drwg. Amen.

Gweinidog.

Arglwydd cadw dy waſanaeth-wr, a'th waſanaeth-wraig.

Atteb.

Y rhai ſy yn ymddiried ynot.

Gweinidog.

Arglwydd danfon iddynt gymmorth o'th gyſſegr-fa

Atteb.

Ac amddiffyn hwy yn dragywydd.

Gweinidog.

Bydd iddynt yn dŵr cadernid.

Atteb.

Rhac wyneb gelynion.

Gweinidog.

Arglwydd gwrando ein gweddi.

Atteb.

A dened ein llef hyd attat.

Gweinidog.

DVw Abraham, Duw Iſaac, Duw Iacob, bendithia dy waſanaeth-ddynion hyn, a hanu hîl buchedd dragywyddol yn eu meddyliau, megis yn beth bynnac yndy air cyſſegredic yn ſuddiol a ddyſcant, iddynt allu cyflawn hyny yngweithred. Edrych arnyat Arglwydd, yn drugarog o'r nefoedd, a bendithia hwynt. Ac ſel yr anfonaiſt dy fendith ar Abraham a Sara, iw mawr ddiddanwch hwy ſelly bid gwiw gennit anfon de ſendith ar dy waſanaeth-ddynion hyn, modd y bo iddynt (yn vſydd i'th ewyllys, a chan ſod bob amſer dan dy nawdd) allu aros yn dy ſerch hyd ddiwedd eu bywyd, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen

Y Yr weddi hon ſy'n canlyn a ſuddnair pan ſyddo'r ſeith dros oedran planta.

ODrugarog Arglwydd a nefol Dâd, trwy rad-lawn ddawn yr hwn yr amlhâ hiliogaeth dŷn: Attolygwn i ti gymmoth â'th fendith y ddeuddyn hyn; ſel y gallont ſod yn ffrwythlon i hilio plant, a hefyd cydſod a byw mewn cariad Duwiol a ſyberwyd, hyd oni welont blant eu plant, hyd y drydedd ar bedwaredd genhedlaeth, i'th foliant a'th anrhydedd di, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

DVw, yr hwn druw allnog nerth a wnaethoſt pob peth o ddiddim dd-fryd, yr hwn hefyd, wedi goſod pethau eraill mewn trefn, a lordeinaiſt allan o ddyn, yr hwn a grewyd ar dy lun a'th ddelw dy hun, gael o wraig ei dechreuad, a chan en cyſſylltu hwy yngh yd yr arwyddocaiſt na byddei byth gyfreithlon wahanu y rhai trwy briodas a wnelit ti yn vn. O Dduw, yr hwn a gyſſegraiſt yſtad priodas i gyfryw ragorawl ddirgeledigaeth megis ac yr arwyddoceir, ac y coffeir yndoi y Briodas yſprydol, a'r vnieb rhwng Chriſt a'i Eglwys. Edrych yn drugarog ar y rhai hyn dy waſanaeth-ddynion, fel y gallo y gŵr hwn garu ei wraig, yn ôl dy air *dic* megis y carodd Chriſt ei Briawd yr Eglwys, yr hwn a'i rhoes ei hunan droſti gan ei charu, a'i mawrhau, fel ei gwawd ei hunan) a hefyd bod y wraig bon yn garuaidd, ac yn ſercheg iw gŵr megis Rachel, yn ddiſtrym megis Rebecca, yn ffyddlawn ac yn vfydd megis Sara, ac ymhob heddwch, ſobrwydd, a thangneddyf, ei bod yn canlyn cyfryw ſanctaidd a duwiol ſodrabedd. Arglwydd bendithia hwy ill dau, a chaniatâ iddynt etifeddu dy deyrnas dragywyddol, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Y Yna y dywed yr Offeiriad.

HOll-gyfoethog Dduw, yr hwn yn y dechreuad a greaſoddeinrhieni Adda ac Efa ac a'u cyſſegrodd ac a'u cyſſylltodd yngh yd yn-mhriodaſ: a dwallto arnoch olud eiraſ ef, a'ch ſanctaiddio, ac a'ch bendithio, oddi gallocb ei ſoddhau ef yngh orph ac enaid, a bôw yngh wd mewn duwiolſerch hyd ddiwedd eichoes. Amen.

Y Yna y dechreuir y Cymmun, ac wedi yr Efengyl y dywedir pregeth, yn yr hon yn gyſtreddmol (bob gwaith ac y bo priodas) y dangoſir gwir a gwraig yn ôl yr Scryphur lân. Neu oni bydd Pregeth, darllened y Gweinidog y traethiad ſy'n canlyn.

CHwy chwi oll y rhai a brioded, neu y ſy yn darpar cymeryd glân yſtâd priodas arnoch, gwrandewchpa beth a *ddywed* yr Scryphur lân, oblegit dyled gwŷr iw gwraged, a gwraged i'w gwŷr.

Sanct Paul yn ei Epiſtol at yr Epheſiaid, yn y bummed bennod, ſydd yn rhoddi y gorchymyn hwn i bob gŵr priod.

Chwy-chwi wŷr, cerwch eich gwragedd, megis y gweddai Crist ei Eglwys, ac y roddes ei hun drosti, a'w chyssegru, gan ei glanhau yn y ffynnon ddwfr trwy y gair, sel y gallei ei gwneuthud iddo ei hun yn gynnulleidfa ogoneddus, heb arni na magl, na chrychni, neu ddim cyfryw: eithr ei bod yn lân ac yn ddiargyoedd. Ac y mae yr gwŷr yn rhwymedic i garu eu gwragedd, sel eu cyrph eu hunain. Pwy bynnac a garo e wraig, a'i cêr ei hun: gan na chasháodd neb er iod ei gnawd ei hun, eithr ei faga, a'i faetha, megis y gwna yr Arglwydd am y gynulleidfa: canys aelodau o'i gorph ef ydym, a'i gnawd, a'i escyrn. O herwydd pa achos y gâd dyn dâd a mam, ac y cyssylltir â'i wraig a hwy ill dau fyddant vn gnawd. Y dirgelwch hvn sydd fawr: eithr am Grist yc am y gynnulleidfa ydd wyfi yn crybwyll. O herwydd pa ham, cared pawb o honoch ei wraig megis ei hunan.

Coloſſ.3. Yr vn ffunyd, yr vn rhyw S. Paul yn scrifennu at y Colosiaid, a ddywed sel hyn wrth bob gŵr gwreigioc. Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

1.Pet.3. Gwrandewch hefyd pa beth a ddywaid Petr Apostol Christ, yr hwn befyd oedd ei hun yn wr gwreigiog, wrth y gwyrt gwreigiog. Y gwŷr, trigwch gyd â'ch gwragedd yn ôl gwybodaeth, gan berchi y wraig megis llestr gwannach, a megis cyd-etifeddion or râdy bywyd, sel na rwystret eich gweddiau.

Hyd yn hyny clywsoch am ddyled gŵr tu ag at ei wraig. Yr awr hon yr vn ffunyd, y gwragedd, gwrandewch eich dylêd chwithau i'ch gwyr, sel y mae yn eglur wedi ei ddatcan yn yr Scrythur lân.

Sanct Paul (yn yr vn rhyw Epistol at yr Epheſiaid) a'ch dysc sel hyn: Y gwraged, byddwch ddarostyngedic i'ch gwŷr priod sel i'r Arglwydd: canys y gŵr ſydd ben ar y wraig, megis y mae Crist yn ben ar yr Eglwys: ac efe yw Iachawdur yr holl gorph. Ephes. 5

Am hyny megis y mae yr Eglwys, neu yr gynulleidfa yn ddarostyngedic i Grist, felly yr vn modd, ymddarostynged y wragedd iw gwŷr ymmhob peth. A thrachefn y dywaid efe, Parched y wraig ei gŵr. Acc (yn ei Epistol at y Colosiaid) y mae Sainct Paul yn rhoddi i'r wch y wers ferr hon: Y gwragedd, ymostyngwch i'ch gwŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd. Coloſſ.3.

S. Petr ſydd hefyd yn eich dyscu yn wîr ddwiol, gan ddywedyd sel hyn. Ymostynged y gwragedd iw gwŷr priod, sel osbydd neb heb vfyddhau i'r gair, y gallei ei ennill heb y gair, drwy ymarweddiad y gwragedd. wrth iddynt weled eich diwair ymddygiad yngyfylltedic ag ofn. Ac na fid eich trwſiad oddi allan, megis oblethiadau gwallt, ac amgylchoſodiad anr, neu wiſco dillad gwychion. Eithr bydded dirgel ddyn y galon mewn anllygredigaeth yſpryd addfwyn, a llonydd, yr hyn ſydd ger bron Duw yn werth-fawr. Canys felly gynt yr ymdrwſiei yr wragedd ſanctaidd, y rhai oedd yn gobeithio ar Dduw, yn ddarostyngedic iw gwŷr priod. Megis yr vfyddhaodd Sara i Abraham gan ei alw ef yn Arglwydd: merched yr hon ſyddwch chwi, o vnciuthur yn dda, heb arnoch ofn dim dychryn. 1.Pet.3.

¶ Rhaid i'r dynion newydd briodi, y dydd y priodir hwy, gymmeryd y Cymmun.

¶ Y drefn am ymweled â'r Clâf.

¶ Yr Offeiriad wrth fyned i mewn i dŷ y Clâf, a ddywed.

Tangneddyf ſyddo yn y tŷ hwn, ac i bawb y ſydd yn trigo yndde.

¶ Pan ddel efe yngwydd y clâf, y dywaid gan oſtwng i lawr ar ei liniau.

NA chofia Arglwydd ein anwiredd, nac enwiread ein rhieni, Arbet nyni Arglwydd daionus, arbet dy bobl a brynaiſt â'th werth-fawr waed, ac na lidia wrthym yn dragywydd.

Arglwydd trugarhâ wrthym.
Chriſt trugarhâ wrthym.
Arglwydd trugarhâ wrthym.

¶ Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, &c.

Ac na thywys ni i brofedigaeth.

Attеb.

Eithr gwaret ni rhag drwg. Amen.

Gwenidog.

Arglwydd Iachâ dy wâs.

Attеb.

Yr hwn ſydd yn ymddiried ynot.

Gwenidog.

Anfon iddo borth o'th ſanctteiddfa.

Attеb.

Ac bydd yn nerthol amddiffyn ef.

Gwenidog.

Na âd i'r gelyn gael y llaw vchaf arno.

Attеb.

Nac i'r enwir neſſâu iw ddrygu.

Gwenidog.

Pyddiddo Arglwydd, yn dŵr cadarn.

Attеb.

Rhag wyneb ei elyn.

Gwenidog.

Arglwydd gwrando ein gweddiau.

Attеb.

A delod ein lleſ byd attat.

ARglwydd edrych i lawr o'r nefoedd, golyga, ymwel, ac eſmwytha ardy wâs hwn. Edrych arno â golwg dy drugaredd, dyro iddo gwanfordd a diogel ymddiried ynot, amddiffyn ef rhag perygl y gelyn, a chadw ef mewn tangneddyf dragywyddol a diogelwch, trwy leſu Grist, &c.

ERglyw ni holl-gyſoethoga thrugarocaf Dduw, ac lachawdur, eſtyn dy arferedic ddaioni i hwn dy waſanaeth-wr ſydd ofidus gan ddolur, ymwela g ef Arglwydd, megis yr ymwelaiſt â mam gwraig Petr, ac â gwâs y captaen: ſelly ymwel a dyro i'r clâf hwn ei gyneſin iechyd, (od yw dy ewyllys,) neu ddyro iddo râs i gymmeryd ſelly dy ymweliad, ſel y bo iddo ynol diweddu y ſuchedd boenadic hon, allu trigo gyd â thi yn y ſuchedd dragywyddol. Amen.

¶ Yna cyngored y Gwenidog y Clâf yn y ffurf hyn, neu yr cyffyw.

YR anwyl garedic, gwybydd hyn, mai yr Holl-alluog Dduw ſydd Arglwydd ar fywyd ac angeu, ac ar bob peth a berthyn iddynt: megis iechyd, nerth, iechyd, oedran, gwendid, a haint. Am hynny pa peth bynnac yw dy gleſyd, gwybydd yn ddiammau mai ymweliad Duw ydyw. Ac am ba achos bynnac ydd anſonwyd y cleſyd hwn arnat, ai er profi dy ddioddefgarwch, er eſampl i eraill, ac er mwyn caſael dy ffydd yn

nâd

nẽdd yr Arglwyddyn gamoledig, yn barchedic, ac yn anrhydeddus, er ychwaneg o ogoniant a dirdrange ddedwyddwch, nẽu ddanfon y cleſyd hwn i goſpi ynoti beth bynnac ſydd yn anſoddhau golwg ein Tãd neſol: Gwybydd yo ddiammeu, os tydi a fyddi wir edifeiriol am dy bechodau, a chymmeryd dy gleſyd yn ddioddefgar, ac ymddiried yn-nhrugaredd Ddnw, er mwyn ei awwyl Fab Ieſu Criſt, a rhoddi iddo oſtyngedic ddiolch am ei dadol ymweliad, a bod i ti ymddaroſtwng yn hollawl iw ewyllys eſ, yr ymchwel i'th fũdd, ac i'th gymmorth rhagot i'r vniawn ffordd a dywys i ſuchedd dragywyddol.

§ Os y dyn ymweledic a fydd yn drym-glaf, yna y diehon y Cwrd orpheu y Cyngor yn y fan hon.

AM hynny cymmer yn groeſawus goſpedigaeth yr Arglwydd, Canys y mae garo yr Arglwydd a goſpa: Ac (ſel y dywed Sanct Paul) eſe a flangella bob mab a dderbynio. Os goddefwch goſpedigaeth, y mae Duw yn ymgynnyg i chwi megis iw feibion ei hun, canys pa fab ſydd na'ſ coſpo ei dãd eſ? Eithr os hebgoſpedigaeth yr ydych, o'r hon y mae pob gwir bleutyn yn gyfrannog, yna baſtardiaid ydych, ac nid meibion o briod. Heb law hynny, ni a gawſom dadau ein cyrph yn goſpwyr, ac ni a'u parchaſom; onid mwy o lawer y mae i ni ymoſtwng i Dãd yr yſprydoedd, a chael byw? Canys hwynt-hwy yn wir tros ychydic ddyddiau a'n coſpent ni, ſel y byddei dda ganddynt; eithr eſe ſydd yn ein coſpi er lleſãd i ni, ſel y byddem gyfrannogion o'i ſancteiddrwydd eſ. Y geiriau hyn, garedic frawd, yw geiriau Duw, ac yn ſcrifennedic yn yr Scrythur lãn er coffordd, ac addyſc i ni, ſel y gallom yn oddefgar, ac yn ddiolchgar, ddwyn coſpedigaeth ein Tãd o'r Nẽf, pa bryd bynnac drwy ſodd yn y byd ar wrthkwyneb yr ewyllyſio ei rad-lawn ddaioni ef ymweled ã ni. Ac ni ddylei bod conſordd mwy gan Griſtionogion nã chael eu gwaeuthud yn gyfelyb i Griſt, trwy ddioddef yn vfyddgar wrthwyneb, traillod, ã chleſydau. Canys nid aeth eſe ei hun i'r llawenydd, nes yn gyntaf iddo ddioddef poen; nid aeth eſe i mewn iw ogoniant, nes dioddef angeu ar bren croc: ſelly yn wir, yr vnion ffordd i ni i'r gorfoledd dragywyddol, ydyw cyd-ddioddef yma gyd ã Chriſt; A'n drwy i fyned i mewn i fywyd dragywyddol, ydyw m-rw yn llawen gyd ã Chriſt, ſel y gallom gyfodi drachefn o angau, a thr go gyd ag ef ym-mywyd dragywyddol. Yn awr gan hynny, os cymmeri dy gleſyd yn oddefgar, (ac ynteu yn gyſtal ã hyn ar dy lês) yr vdwyſi yn eiriol arnat yn Enw Duw, goffiu y broſſ a waeathoſt i Dduw yn dy ſedydd. Ac o herwydd yn ol y ſuchedd hon bod yn ddiſc gwaeuthur cyfrif i'r bam-wr cyfiawn, gan ba vn y bernir pob dyn, heb dderbyn wyneb; Yddwyſ yn erchi i ti ymchwilio ã thi dy hun, a'th gyfiwr tu ag at Dduw a'n dyn; ſel y bo i ti drwy dy gyhuddo a'th farnu dy hunan am dy feiau, allu cael trugaredd ar law ein Tãd o'r nef er mwyn Chriſt, ac nid bod yn gyhuddedic; ac yn farnedic yn amſer y ddigllawn farn ofnadwy. Ac am hynny yr adroddaf ar fyr eiriau, fannau ein ffydd ni, ſel y gellych wybod a wyti yn credu ſel y dylei Griſtion, ai nad wyt.

§ Yna yr adrodd y Gwenid ŷ ſannau yr ffydd, gan ddywedyd fel hyn.

A wyt ti yn credu yn Nuw Dad holl-gyfoethog? &c. *Fel y mae yn y Bedydd.*

§ Yna yr ymofyn yr Offeiriad neu'r Cwrad ag ef, beth ydyw efe ai bod mewn cariad perfaith a'r holl fyd a'i peidio? gan ei gol ruo faddeu o eigion ei galon i bob dyn a wnaeth yn erbyn i ac os efe a wnaeth yn erbyn rall, nr ofyn i bonaw faddeuhau iddynt. A lle y gwnaeth efe gam neu dramgwydd i neb, ar wnaethur o bonaw iawn hyd yr eithaf y gallo. Ac oddieithr iddaw ymwlaen llaw wnaethur ei lywodraeth am ei ddiwygwaed yna ei ewyllys. A befyd dangos o bonaw am ei ddylei pa faint ſydd arno, a pha faint ſydd o ddyled iddo, er mwyn rhyddhau ei gydweithad, a bedwch iw eſcuſo rion. Ac y mae yn anghenrheidiol hyſbyddu dymuniyn ſynych am wnaethur treſn ar tu da hyd a'n tiroedd tra ſyddont mewn iechyd.

Y geiriau hyn y rhai a ddywetpwyd uchod, a ellir en cynnewyll eyn dechreu o'r Gwenidog o weddi megin ag y gwelo eſe achos.

Nac anghoſied y Gweinidog, ac na faddeued eiriol ar y claf (a'i hyny yn gwbl ddifrifol) ar iddo ddangos bathiont i'r tlodion.

Yna hefyd y gwna y dyn clwyfus gyffes ŷſgrifawl, os eſt a glyw ei gydweithad mewn cyfyngder, an dafnydd o hwyr. Yn ol y gyffes honno, y gollwng yr Offeiriad eſyn y wedd hon.

EIn Harglwydd Ieſu Chriſt, yr hwn a adawodd feddiant iw Eglwys i ollwng pob pechadur a fyddo gwir edifeiriol, ac yn credu ynddo eſ, o'i fawr drugaredd a faddeuo i ti dy gamweddau: a thrwy ei awdurdod eſa gan adhawyd i mi, i'th ollyngaſ o'th holl bechodau, yn Enw'r Tad, a'r Mab, ac Yſpryd glãn. Amen.

§ Ac yna y dywed yr Offeiriad y Coleſt yma iſod.

¶ Gweddiwn.

ODrugarocca Dduw, yr hwn yn ôl llioſrwgrwydd dy drugaredd, wyt ſelly yn daleu pechodau y rhai ſydd wir edifeiriol, ſel nad wyt yn cofio mwy: agor lygad dy drugaredd ar dy waſanaeth-wr yma, yr hwn o wir ddifrif ſydd yn dymuno gollyngdod a maddeuant. Adnewydd ynddo garedicca Dãd, beth bynnac a leſcawyrd trwy ddichell a malis y cythrael, neu drwy ei gnawdol ewyllys ei hun, a'i wendid: cadw a chynnal yr aelod clwyfus hwn o ſewn vndeb dy Eglwys, yſtyria wrth ei wir edifeirwch, derbyn ei ddagrau, yſcafnhã ei ddolur, modd y gwelych diſod yn oranar ei lês. Ac yn gymmaint a'i fod eſe yn rhoddi cwbl o'i ymddiried yn ynic yn dy drugaredd di, na liwia iddo ei bechodau o'r blaen, eithr cymmer eſ i'th nodded, trwy rygllyddon dy garedicca Fab Ieſu Criſt. Amen.

§ Yna y dywed y Gwenidog y Pſalm hon.

Jn te Domine ſperaui. Pſal. 71.

YNot ti ô Arglwydd, y gobeithias na'm cwilyddier byth.

2 Achub fi, a gwaret fi yn dy gyfiawnder: goſtwng dy glûſt attaf ac achub fi.

3 Bydd i mi yn graig gadarn, i ddyfod ſddi bob amſer: gorchymynnaiſt ſy achub, canys ti yw ſy ngraig a'm hamddeffynfa.

4 Gwaret fi ô fy Nuw, o law'r annuwiol, o law yr anghyfion, a'r traws.

5 Canys ti yw fy ngobaith, ô Arglwydd Ddnw, fy ymddiriedo'm ieuangctid.

6 Wrthit ei i'm cynhaliwyd o'r bru, ti a'm tynnaiſt o grôth fy mam: fy mawl fydd yn waſtad am danat ti.

7 Oeddwn i lawer megis yn rhyfeddod: eithr tydi vw fy nghadarn noddfa.

8 Llanwer fy ngenau â'th foliant, ac â'th ogoniant beunydd.

9 Na fwrw fi ymmaith yn amſer henaint: na wrthot fipan ballo fy nerth.

10 Canys fy ngelynion ſydd yn dywedyd i'm herbyn a'r rhai a ddiſgwiliant am fy enaid, a gyd-ymgynghorant.

11 Gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododd eſ, erlidiwch, a dalfwch eſ: canys nid oes gwaredudd.

12 O Dduw, yn ſydd bell oddy wrthif; ſy Nuw, bryſia i'm cymmorth.

13 Cywilyddier, a difether y rhai a wrth-wynebant fy enaid; a gwarth ac a gwradwydd y gorchguddier y rhai a geiſiant ddrwg i mi.

14 Minneu a obeithiaf yn waſtad, ac a'th foliannaf di ſwr-fwy.

15 Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder, a'th iechydwriaeth beunydd: canys ni wn rifedi arnynt.

16 Yng hadernid yr Arglwydd Dduw y creddaf, dy gyfiawnder di yn vnic a gofiaf ſi.

17 O'm ieuengctid i'm dyſcaiſt o Dduw, hyd yn hyn y mynegais dy ryfeddodau.

18 Na wrthod fi ychwaith, ô Dduw, mewn henaint a phen-llwydni; hyd oni fynegwyf dy nerth i'r genhedlaeth hon, a'th gadernid i bob vn a ddelo.

19 Dy gyfiawnder hefyd ô Dduw, ſydd vchel, yr hwn a wnaethoſt bethau mawrion; pwy, ô Dduw, ſydd debyg i ti?

20 Ti yr hwn a wnaethoſt i mi weled aml a blin gyſtuddiadau, a'm bywhei dracheſn, ac a'm cyſodi dracheſn o orddyſnder y ddaiar.

21 A mlheiſy mawredd, ac a'm cyſſuri oddi amgylch.

22 Minneu a'th foliannaf ar offeryn nabl, ſef dy wirioneedd ô fy Nuw: canaf it ar delyn, ô Sanct Iſrael.

23 Fy ngwefuſau a fyddant hyfryd pan gawyf i ti, a'm henaid, yr hwn a waredaiſt.

24 Fy nhafod hefyd a draetha dy gyfiawnder beunydd, o herwydd cywylyddiwyd, a gwradwyddwyd y rhai a geiſiant niwed i mi.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân.
Megis ydd oedd yn y dechreu, y mae yr awr hon, ac y bydd yn dragywydd. Amen.

¶ *Gan ddywedyd hyn yn ychwanegu.*

IAchawdur y byd, iachâ ni, yr hwn drwy dy groc a'th werth-fawr waed a'n prynaiſt, cymmorth ni, atnai a attolygwn i ti ô Dduw.

¶ *Yna y dywed y Gweinidog.*

YR holl-alluog Arglwydd, yr hwn yw y tâd cadarnaf i bawb a roddant eu hymddiried yndo, i ba vn y mae pob peth yn y nef, ar y ddaiar, a than y ddaiar yn goſtwng ac yn vfyddhau, a fyddo yr awr hon, a phob amſer yn anddiffyn i ti, aca wnêl i ti wybod a deall nad oes yn Enw dan y nef wedi ai roddi i ddynion, yn-mha vn, a thrwy ba vn y mae i ti dderbyn iechydwriaeth, onid yn vnic Enw ein Harglwydd Ieſu Grift. Amen.

Cymmun y Claf.

YN gymmaint a bod pob rhyw ddyn yn ddaroſtyngedic i lawer o beryglon dyſyfyd, heintiau, a chlefydau, a byth yn anhyſpys pa bryd yr ymadawant o'r ſuchedd hon: herwydd pa ham, er mwyn gallu o honynt ſod bob amſer mewn parodrwydd i farw pa bryd bynnac y rhynge bodd i'r Holl-alluog Dduw alw am danynt: Bid i'r Curadiaid yn ddyfal, o amſer i amſer, ac yn enwedic yn amſer pla, gynghori ei blwyfolion i gymmeryd yn fynych yn yr Eglwys, fendigedic Gymmun corph a gwaed ein Iachawdur Ghrift. Yr hyn os hwyntwy a'i gwnant, ni bydd achos iddynt yn eu hymweliad diſynwth, i ſod yn anheddychol eu meddwl o ddiffyg hynny. Ond os y claf ni bydd abl i ddyfod i'r Eglwys, ac etto yn dymuno cymmeryd y Cymmun yn ei dy, yna y bydd rhaid iddo fynegi dros nos, neu vnteu y boreu ddydd dranoeth i'r Curat, gan arwyddocau hefyd pa ſawl vn y ſydd yn darparu cyd-gymmuno ag ef. Ac o bydd lle cyfaddas yn-nhy y clâf, fel y gallo y Curad yn barchedic finiſtrio, a nifer da i gymmeryd y Cymmun gyd â'r clâf, a phob peth angheuheidiol i hynny, miniſtred eſe yno y Cymmun bendigedic.

Y Colect.

HOll-gyfoethog a byth-fywiol Dduw, gwneuthur-wr dynawl ryw, yr hwn wyt yn coſpi y rhai a gerych, ac yn ceryddu pawb ar a dderbyniech: Nyni a attolygwn i ti drugarhau wrth dy wâs hwn yma ymwledic gan dy law, ac i ti ganiatâu gymmeryd o honaw ei gleſyd yn ddiodddefus, a chaffael ei iechyd trachefn, (os dy radlawn ewyllys di yw hynny:) a pha bryd bynnac yr ymadawo ei enaid â'i gorph, bod o honaw yn ddiſagl wrth ei breſentio i ti, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Yr Epiſtol.

Heb. 12.5 FY mâb, na dirmyga gerydd yr Arglwydd, ac na vmollwng pan i'th argyoedder ganddo, canys y neb y mae yr Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu, ac yn fflangellu pob mab a dderbynio.

Yr Efengyl

Ioh. 5.24. YN wîr yn wîr meddai i chwi, y neb ſydd yn gwrando fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a'm hanfonodd i, a gaiff fywyd tragywyddol, ac ni ddaw i farn, eithr eſe a aeth trwodd o farwolaeth i fywyd.

¶ *Pan gyflawner y Sacrament bendigedic, cymmered yr Offeiriad yntef ei hun y Cymmun yn gyntaf, ac yn ôl hynny, miniſtried i'r rhai a ddaeth yno i Gymmuno gyd â'r claf.*

Eithr o bydd neb o ddirdra dolur, neu o herwydd eiſieu rhybydd mewn amſer dyladwy i'r Curad, neu o eiſieu ſwrn i gymmeryd gyd ag ef, neu oblegit rhyw rhwyſtr cyfiawn arall, heb gymmeryd Sacrament corph a gwaed Criſt gyda dangoſad y Curad iddo, os eſe ſydd wîr edifeiriol am ei bechodau, ac yn credu yn ddiyſtod ddarfod i Ieſu Griſt ddioddef angeu yr y groes droſto, a chollî ei waed dros ei brynedigaeth ef, gan goffa yn ddifrif y mawr ddaioni ſydd iddo ef o hynny, a chan ddioleh iddo o'i galon am danaw: ei fod yn bwyta ac yn yfed corph a gwaed ein Iachawdur Chriſt yn ſiddiol i iechyd ei enaid, er nad yw efe yn derbyn y Sacrament â'i enau.

Pan ymweler â'r clâf, ac yntau yn cymmeryd y Cymmun bendigedic yr vn amſer: bid yna i'r Offeiriad ei rewyn prifwo yn gyntt, dorri ymnaith ſiurf yr ymweliad lle mae yr Pſalm, Yno Arglwydd y gobeithiais, *&c. ac aed yn vnion i'r Cymmun.*

Yn amſer plâ, clefyd y chwys, neu ar gyfryw amſeroau heintiau nau gleſydau llyn, pryd na allecael yr vn o'r plwyf neu'r cymmydogion i gymmuno gyd â'r cleiſion yn eu tai, rhag ofn cael yr haint; ar yſpyſol ddeiſyfiad y clâf, ſe gâ y Gweinidog yn vnic gymmuno gyd ag efe.

¶ Y dreſn

¶ Y dresn am gladdedigaeth y marw.

§ Yr Offeiriad wrth gyfarfod â'r corph wrth borth y ſynwent, a ddywed: neu yr Offeiriad a'r ſcolheigion a ganant, ac ſelly mynet i'r Eglwys, neu tu a'r bedd.

Io.11.25. MYfi yw yr cyfodiad a'r bywyd, medd yr Arglwydd; y neb a gredo ynof fi, er iddo farw a fydd byw. A phwy bynnac a fo byw, ac a gredo ynof, ni bydd marw yn dragywydd.

Iob 19.25 MYfi a wn mai byw ſy mhryn-wr, ac y cyfodaf o'r ddaiar y dydd diwethaf, ac i'm gwiſcir dracheſn â'm croen, ac y câf weled Duw yn ſy nghnawd. Yr hwn a gaſi ſy hun ei weled: a'm llygaid a'i gwelant ef, ac nid arall troſof.

1.Tim. 6.7. NI ddygaſom ni ddim i'r byd hwn, ac ni allwn chwaith ddwyn dim ymmaith o honaw. Yr

Iob 1. Arglwydd ſy'n rhoddi, a'r Arglwydd ſydd yn dwyn ymaith: megis y byddo da gan yr Arglwydd ſelly y derſydd i bob peth. Bendigedig ſo Enw yr Arglwydd.

§ Pan ddelont at y bedd, tra ſyddo yr corph yn ei barotoi tw ddodi yn y ddaiar, y dywed yr Offeiriad, neu yr Offeiriad a'r ſcolheigion a ganant.

Iob 14.1. DYn a aned o wraig ſydd a byrr amſer iddo i fyw, ac y ſydd yn llawn trueni. Y mae eſe yn blaguro fel llyſieuyn, ac a dorrir i lawr, ac a ddiflanna fel cyſcod, ac ni ſaiſ. Ynghanol ein bywyd yr ydym mewn angeu, gan bwy y mae i ni geiſio ymwared onid gennit ti Arglwydd, yr hwn am ein pechodau wyt yn gyfiawn yn ddiglawn? Er hynny Arglwydd Ddaw ſanctaiddiaſ, Arglwydd gallnoccaf, ô ſanctaidd a thrugarog Iachawdur, na ollwng ni i ddygyn chwerwaf boenau angeu tragwyddol. Ti Arglwydd a adwaenoſt ddirgelion ein calonnau, nac ymchwel dy olwg trugarog oddiwrth ein gweddiau, eithr arbet nyni ô Arglwydd ſanctaiddiaſ, ô Ddaw gallnoccaf, ô ſanctaidd a thrugarog Iachawdur, Tydi deilyngaſ farn-wr tragywyddol, na âd ni yn yr awr ddiwethaf er nêb rhyw boenau angeu, i ſyrthio oddi-wrthit.

§ Yna tra ſi ddair yn bwrw pridd ar y corph gan y ſawl a ſo yn ſefyll yno, yr Offeiriad a ddywed.

YN gymmaint a rhyngu bodd i'r Goruchaf Ddaw o'i fawr drugaredd gymmeryd atto ei hun enaid ein hanwyl frawd yma a ymadawodd o'r bŷd, gan hynny ydd ŷm ni yn rhoddi ei gorph eſ i'r ddaiar, ſef daiar i'r ddaiar, lludw i'r lludw, pridd i'r pridd, mewn gwir ddiegel obaith o gyfodiad i ſuchedd dragywyddol, trwy ein Harglwydd Ieſu Criſt, yr hwn a newidia ein corph

Phil.3. gwael ni, ſel y byduo yn gyffelyb iw gorph gogoneddus ef, o herwydd y gallaog weithredu trwy yr hwn y dichon eſe ddaroſtwng pob dim iddo ei hun.

§ Yna y dywedir, neu y canir.

Datc.14. 13. MI a glywais lais o'r neſ yn dwedyd wrthif, ſcrifenna, o hyn allan gwynfydedig yw y meirw, y rhai ſy yn marw yn yr Arglwydd: ſelly y dywed yr Yſpryd, canys y maent yn gorphwyſo oddi-wrth eu poen gant.

§ Yn ôl hynny y canlyn y lith hon, wedi ei chymmeryd allan o'r pynthecſed bennod o'r Epiſtol cyntaf at y Corinthiaid.

1.Cor. 15.20. CHriſt a gyfodwyd oddi-wrth y meirw, ac a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunaſant. Canys, gan ſod marwolaeth trwy ddŷn hefyd y mae adgyfodiad y meirw. Oblegit, megis yn Adda y mae pawb yn meirw, ſelly hefyd yn Ghriſt y bywheir pawb. Eithr pob vn yn ei dreſn ei hun. Y blaen-ffrwyth yw Chriſt, wedi hynny y rhai eiddo Chriſt, yn ei ddyfodiad eſ. Yna y bydd y diwedd, wedi y rhoddo eſe y deyrnas i Ddaw a'r Tâd, wedi iddo ddileu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth. Canys rhaid iddo deyrnaſu, hyd oni oſodo eſ hâll elynion tan ei draed. Y gelyn diweddaf a ddiniſtrir yw yr angeu. Canys eſe a ddaroſtyngodd bôb peth tan ei draed eſ. Eithr pan yw yn dywedyd ſob pob peth wedi eu daroſtwng, amlwg yw mai oddieithr yr hwn a ddaroſtyngodd bôb peth iddo. A phan ddaroſtynger pob peth iddo, yno y Mab ei hun hefyd a ddaroſtyngir, i'r hwn a ddaroſtyngedd bôb peth iddo eſ, ſel y byddo Daw oll yn oll. Os amgen, beth a wna y rhai a fedyddir tros y meirw, os y meirw ni chyſodir ddim? Pa ham yntau y bedyddir hwy tros y meirw? A pha ham yr ydym ninnau mewn perygl bôb awr? Yr ydwyf beunydd yn marw, myn eich gorfoledd yr hon ſydd gennif yn Ghriſt Ieſu ein Harglwydd. Os yn ôl dull dyn yr ymleddais ag anifeiliaid yn Epheſus, pa leſhâd ſydd i mi oni chyſodir meirw? Bwytawn, ac yſwn, canys yforu marw yr ydym. Na thwyller chwi, y mae ymddiddanion drwg yn llygru moeſau da. Deffrowch yn gyfiawn, ac na phechwch, canys nid oes gan rai wybodaeth am Ddaw: er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn. Eithr fe a ddywaid rhyw vn, Pa ſodd y cyfodir y meirw? Ac â pha ryw gorph y deuant? Oh ynfyd, y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fywheir oni bydd eſe marw. A'r peth yr wyt yn ei hau, nid y corph a fydd yr ydwyt yn ei hau, ond gronyn noeth, yſcatfydd o wenith, neu o ryw rawn arall. Eithr Daw ſydd yn rhoddi iddo gorph, ſel y mynnodd eſe, ac i bob hedyn ei gorph ei hun. Nid yw pob cnawd vn rhyw gnawd; eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd aniſeiliaid, a chnawd arall ſydd i byſcod, ac arall i adar. Y mae hefyd gyrph nefol, a chyrph daiarol, ond arall yw gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daiarol. Arall yw gogoniant yr haul; ac arall yw gogoniant y lloer, c arall y ſêr: canys y mae rhagor rhwng ſeren a ſeren mewn gogoniant. Felly hefyd y mae adgyfodiad y meirw: eſe a heuir mewn llygredigaeth, ac a gyfodir mewn anllyg edigaeth. Eſe a heuir mewn anmarch, ac a gyfodir mewn gogoniant: eſe a heuir mewn gwendid, ac a gyfodir mewn nerth: eſe a heuir yn gorph anianol, ac a gyfodir yn gorph yſpryd ol. Y mae corph anianol, ac y mae corph yſpryd ol. Felly hefyd y mae yn ſcrifennedig, Y dyn cyntaf Adaſ a wnaed yn enaid byw, a'r Adda diweddaf yn yſpryd yn bywhau. Eithr nid cyntaf yr yſpryd ol, ond yr anianol; ac wedi hynny yr yſpryd ol. Y dyn cyntaf o'r ddaiar yn ddaiarol: yr ail dyn yr Arglwydd o'r nef. Fel y mae y daiarol, felly y mae y rhai daiarol: ac fel y mae y nefol, felly mae y rhai nefol hefyd. Ac megis y dyg ſom ddelw y daiarol, ni a ddygam hefyd ddelw y nefol. Eithr hyn meddaf, o frodyr, na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Ddaw; ac nid yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth. Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddirgelwch, Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, a dat-mwiad llygad, wrth yr

vdeorn diweddaf. Canys yr vdeorn a gân, a'r medrw a gyfodir yn anllygredic, a ninnau a newidir. O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wiſco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wiſco anfarwoldeb. A phan ddarffo i'r llygradwy hwn wiſco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wiſco anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a ſerifeanwyd, Angau a lyngcwyd mewn buddugoliaeth. O angau pa le y mae dy golyn? O vffern pa le mae dy ſuddugoliaeth? Colyn angau yw pechod, a grym pechod yw 'r gyfraith. Ond i Dduw y byddo 'r diolch, yr hwn ſydd yn rhoddi i ni ſuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Ieſu Criſt. Am hynny fy mrodyr anwyl, byddwch ſicer, a diymmod, a helaethion yngwaith yr Arglwydd yn oeſtadol, a chwi 'n gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

¶ Wedi darfod y llith y dywed yr Offeiriad.

Arglwydd trugarhâ wrthym.
Chriſt trugarhâ wrthym.
Arglwydd trugarhâ wrthym.

¶ Ein Tâd yr hwn wyt yn y neſoedd, &c.
Ac na thywys ni i brofedigaeth.

Atteb.

Eithr gwaret ni rhag drwg. Amen.

Yr Offeiriad.

HOll-gyſoethog Dduw, gyd â'r hwn y mae yn byw yſprydoedd y rhai a ymadawſant oddi yma yn yr Arglwydd, ac yn yr hwn y mae entediau y rhai dethol edic wedi darfod en rhyddhau oddiwrth faich y cnawd, mewn llawenydd a dedwyddyd: yr ydym yn mawr ddiolch i ti, fod yn wiw genuit waredu hwn N. ein brawd, allan o drbeni y byd pechadurus hwn, ganattolygu i ti ryngu bodd it o'th radlawn ddaioni, gyflawni ar fyrder nifer dy etholedigion, a phryſaro dy deyrnas, modd y gallom ni gyd â'n brawd hwn, ac eraill a ymdawſant â'r byd mewn gwîr ffydd dy Enw bendigedic, gaffael i ni ddiwedd perffaith, a gwynfyd ynghorph ac enaid, yn dy ogoniant tragywyddol. Amen.

Y Colect.

ODrugarog Dduw, Tâd ein Harglwydd Ieſu Criſt, yr hwn yw y cyfodiad a'r bywyd, ymmha vn pwy bynnac a greto, a fydd byw er iddo farw. A phwy bynnac a ſo byw ac a greto ynddo ef, ni bydd marw byth, yr hwn hefyd a'n ddyſcodd (trwy ei Apoſtol S. Paul) na thriſtaem fel rhai heb obaith, dros y rhai a hunant ynddo ef: Nyni yn oſtyngedic a attolygwn i ti oruchaf Dâd, ein cyfodi ni o angeu pechod i ſuchedd cyfiawnder, fel y bo i ni wedi ymadó â'r ſuchedd hon, allu gorphwys ynddo ef, megis y mae ein gobaith fod ein brawd hwn? Ac ar y cyfodiad cyffredin y dydd diwethaf, allu ein caffael yn gymmeradwy yn dy olwg di, a derbyn y ſendith a ddatcan dy garedic Fâb yr amſer hynny i bawb a'r a'th ofnant, ac a'th garant, gan ddywedyd, Deuwch chwi fendigedig blant ſy Nhâd, meddienwch y deyrnas a baratewyd i chwi er pan ſeiliwyd y byd. Caniadhâ hyn, ni a attolygwn i ti drugaroccaf Dâd, trwy Ieſu Criſt ein Cyfryngwr a'n Pryniawdur. Amen.

¶ Diolwch gwragedd yn ol eſcor plant, yr hwn a elwir yn gyffredin, Rhyddhâu, neu Eglwyſa.

Y wraig ddaw i'r Eglwys, ac yno y goſtwng ar ei gliniau yn rhyw le cyfaddas, yn gyſagos i'r lle y byddo yr bwrdd yn ſefyll: a'r Offeiriad yn ei ſefyll yn ei hymyl a ddywed y geiriau hyn, neu yr eſgyw. fel y bo y defnydd yn erchi.

YN gymmaint a rhyngu bodd i'r goruchaf Dduw o'i ddaioni roddi i ti ryddhâd ymwredol, a'th gadw yn y mawr berigl wrth eſcor; ti a ddiolchi yn ewyllyſgar i Dduw, ac a weddî.

¶ Yna y dywed yr Offeiriad y Pſalm hon.

Pâl.121. DErchafaf fy llygaid i'r mynyddoedd, o'r lle y daw fy nghymmorth.

2 Fy nghymmorth a ddaw oddi-wrth yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth neſoedd a daiar.

3 Nî âd eſe i'th droed lithro, ac ni huna dy geidwad.

4 Wele, ni huna ac ni chwſc ceidwad Iſrael.

5 Yr Arglwydd yw dy geidwad, yr Arglwydd yw dy gyſcod ar dy ddeheu-law.

6 Ni'th dery 'r haul y dydd, na'r lleuad y nôs.

7 Yr Arglwydd a'th geidw rhag pob drwg: eſe a geidw dy enaid.

8 Yr Arglwydd a geidw dy ſynediad, a'th ddyfodiad, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân, Megis y oedd yn y dechreu, &c.
Arglwydd trugarhâ wrthym.
Chriſt trugarhâ wrthym.
Arglwydd trugarhâ wrthym.

¶ Ein Tâd yr hwn wyt yn y neſoedd, &c.
Ac na thywys ni i brofedigaeth.

Atteb.

Eithr gwaret ni rhag drwg. Amen.

Offeiriad.

Arglwydd cadw dy waſanaeth-wraig hon.

Atteb.

Yr hon ſydd yn ymddiried ynot.

Offeiriad.

Bydd iddi yn dŵr cadarn.

Atteb.

Rhag wyneb ei gelyn.

Offeiriad.

Arglwydd, erglyw ein gweddiau.

Atteb.

A deued ein lleſ hyd attat.

Offeiriad.

¶ Gweddiwn.

HOll-alluog Dduw, yr hwn a waredaiſt dy waſanaeth-wraig hon oddi wrth y mawr boen a'r perigl ar anedigaeth dŷn bach: Caniadhâ ni a attolygwn i ti drugaroccaf Dâd, allu o honi drwy dy gynhorthwy di, ſyw a rhodio yn ffyddlawn yn ei galwedigaeth, yn ôl dy ewyllys di, yn y ſuchedd breſennol hon; a hefyd bod yn gyſtrannog o'r gogoniant tragywyddol yn y ſuchedd a ddaw, trwy Ieſu Criſt ein Harglwydd. Amen.

¶ Rhaid i'r wraig a ddêl i dolu diolch, offrymmu yr offrymmau deſcdawl: ac o bydd Cymmun, rawn yw iddi gymmryd y Cymmun bendigedic.

¶ Commination,

¶ Comminasion, neu fygwth yn erbyn pechaduriaid: a rhyw weddiau i'w harfer ar amrafael amserau yn y flwyddyn.

Yn ôl y fuenol weddi, y bobl wedi eu galw ynghyd trwy ganu clôch, ac wedi eu hymgynnull yr Eglwys, y dywedir y Lecani Cămber arg yn ôl y môdd a fererdigir gwedi darfod hynny, and yr offeiriad i'r Pulpyt, a dyweded fel hyn.

Brodyr, yn y brif Eglwys gynt, yr oedd disgyblaeth Dduwiol, Nid amgen bod yn nechreu yr Grawys, roi cyfryw ddynion ac oeddynt bechaduriaid cyhoedd, i benyd cyhoedd, a'u poeni yn y byd yma, modd y byddei en heneidiau gadwedic yn nydd yr Arglwydd: ac megis y gallei etaill, wedi eu rhyboddio drwy eu esampl hwy, fod yn ofnusach i wneuthur ar gam. Yn lle hynny, hyd onid adnewyddder y ddywededic ddisgyblaeth (yr hyn a ddylid ei ddymuno yn fawr) se dybiwyd fod yn dda yr amser hyn, yn eich gwydd chwi, ddarllen y sententiau cyffredin o felldithion Duw yn erbyn pechaduriaid anedifeiriol, y rhai a gasclwyd allan o'r seithfed bennod ar hugain o Deuteronomium, a lleoedd eraill o'r Scrythur lân: a bod i chwi atteb i bob sentens, Amen. Er mwyn, gwedi darfod felly eich rhybuddio am fawr ddigllôder Duw yn erbyn pechaduriaid gallu eich gwaboddyn gynt i ddisfrif, a gwir edifeirwch, a bod i chwi rodio yn ddisgleulusach y dyddiau enbyd hyn, gan gilio oddi-wrth gysfrwy seiau ac yr ydych chwi yn siccrhau â'ch genetau eich hunain fod melldith Duw yn ddyledus amdanynt.

Melldigedic yw yr neb a wnêloddelw gerfiedic neu doddedic, yn ffieidd-beth i'r Arglwydd, gwaith dwylaw y creff-wr, ac a'i gosodo mewn lle dirgel iw haddoli.

¶ Ar bobl a attebant, ac a ddywedant.

Amen.

Gweinidog. Melldigedig yw yr hwn a felldithio ei dâd neu ei fam.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr hwn a symmudo tîr syn tir ei gymmydog.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr hwn a ddycco y dall allan o'i ffordd.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr hwn a rwystro farn y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr neb a darwo ei gymmydogyn ddirgel.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr hwn a orweddo gyd â gwraig ei gymmydog.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr hwn a gymmero wobr er dieneidio perchen gwaedgwirion.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr hwn a roddo ei ymddiried mewn dŷn, ac a gymmero ddyn yn anddiffyn iddo, ac yn ei galon a gilio oddi wrth yr Arglwydd.

Atteb. Amen.

Gweinidog. Melldigedic yw yr annhrugarog, y godinebus, a'r rhai a dorrant briodas, ar cybyddion, addol-wŷr delwau, ynllib-wŷr, meddwon, a'r bribwyr.

Atteb. Amen.

Gweinidog.

YN-awr, yn gymmaint a'n bod hwy oll yn felldigedig (fel y tystia Dafydd Brophwyd) y rhai fy yn cyfeillforni, ac yn myned ar ddidro oddiwrth orchymmynion Duw: moefwch i ni (gan feddylio am y farn ofnadwy fydd gormwch ein pennau, an fyth ger ein llaw) ymchwelyd at ein Harglwydd Dduw â chwbl gyfludd, a gostyngeiddwydd calon, gan ddwyn galar a thrymder dros ein buchedd bechadurus, gan gydmbod a chyffefsu ein camweddau, a cheisio dwyn ffrwythau teilwng i edifeirwch. Canys yn awr y gellodwyd y fwyall ar wreiddyn y pren, fel y cymmynir i lawr, ac y bwrir i'r tân, bob pren ni ddycco ffrwyth da. Peth ofnadwy yw fyrthio yn nwylaw y Duw byw. Efe a ywallt law ar y pechaduriaid, maglau, tân, a brwmftan, ftorme a thymeftl, byn fydd eu rhan hwy iw yfed.

Canys wele y mae 'r Arglwydd wedi dyfod allan o'i le, i ymweled ag anwiredd y rhai fy yn trigo ar y ddaiar. Eithr pwy a ddichon aros dydd ei ddyfodiad ef? pwy a ddichon barhau pan ymddangofo efe? Ei wyntill fydd yn ei law, ac efe a gartha ei lawr, ac a gasel ei wenith iw yfcubor, end efe a lyfe yr ûs â thân anniffoddadwy. Dydd yr Arglwydd a ddaw fel lleidr o hyd nôs, a phan ddywedant, Tangneddyf, ac y mae pob peth yn ddiogel, yna y daw diftryw dyfyfyd arnynt, fel y daw gofid ar wraig feichiog wrth eferr, ac ni ddiangant. Yna yr ymddengys cynddaredd Duw yn y dydd dial, yr hwn a ddarfu i'r pechaduriaid anhyddyn ei benyrru ar en gwarthaf trwy gyndyn wydd eu calonau, y rhai a ddirmygfet ddaioni, ammyneiad, a hîr-ymaros Duw, pan ydoedd efe yn eu galw hwy yn wastad i edifeirwch. Yna y galwant arnaf medd yr Arglwydd, ac ni wrandawaf; hwy a'm ceifiant yn foreu, ac ni'm caffant, a hynny o herwydd iddynt gasau gwybodaeth, ac na dderbynient ofn yr Arglwydd, onid caffin fy nghyngor, a diyftyru fy ngholpedigaeth.

Yno y bydd rhy-hwyr curo, wedi cau 'r drws, a rhyhwyr galw am drugaredd, pan yw amser cyfiawnder. Och mor aruthrol lleif y farn gyfiawnaf a draethir arnynt hwy, pan ddywedir wrthynt: Ewch y rhai melldigedic i'r tân trakywyddoll, yr hwn a ddarparwyd i ddiafol a'i angeilion.

Am hynny frodyr, vnochelwn yn amser, tra parhao dydd yr iechyd. Canys v mae yr nôs yn dyfod, pryd na allo neb weithio: felly tra fyddo i ni gleuni credwn yn y goleuni, a rhodiwn fel plant y goleuni, rhag ein bwrw i'r tywyllwg eithaf, lle y mae wylofain ac yfcyrnygu dannedd. Na ddrwg-arferwn ddaioni Duw, yr hwn fydd yn ein galw yn drugarog i emendio, ac i ddidrange doduri, yn addo i ni faddeuaint am a aeth heibio, os nym (â chwbl feddwl, ac â chalon gwir) dychwelwn atto ef. Canys er bod ein pechodau cyn goched a'r yfcarlad, hwy a fyddant mor ganraid â'r eira: ac er en bod fel y porphor, etto hwy fyddant cyn wyned a'r gwlân.

Eſa.58. Ymchwelwch yn ôl, medd yr Arglwydd, oddi wrth eich holl anwireddau, ac ni bydd eich pechodau yn ddiſtrywiad i chwi.

Beyrlwch ymmaith oddi-wrthych eich holl anwiredde a wnaethoch, gwnewch i chwi galonnau newyddion; ac yſpryd newydd. Pa ham y byddwch feirw, chwy-chwi tŷ yr Iſrael? can na'm boddheir ym marwolaeth yr vn a ſo marw, medd yr Arglwydd Duw? Ymchwelwch chwithau a byw fyddwch.

1 Ioan 2. Er darfod i ni beeha, y mae i ni ddadleuwr gyd â'r Tâd, Ieſu Griſt y Cyfion, ac efe a haedodd i ni drugaredd dros ein pechodau.

Eſa.55. Canys efe a archollwyd dros ein camweddau, ac a darawyd am ein hanwireddau. Ymchwelwn am hynny atto ef, yr hwn yw trugarog ddiebynnwr holl wîr edifeiriol bechaduriaid, gan gwbl gredu ei fod efe yn barod i'n derbyn, ac yn otau ei ewyllys i faddeu i ni, od awn atto mewn ffyddlawn

Mat.11. edifeirwch, os nyni a ymoſtyngwn iddo, ac o hyn allan rhodio yn ei ffyrdd ef: os nyni a dderbyniwn ei ian eſmwyth ef, a'i faich yſcafn arnom, iw gaulyn ef mewn goſtyngeiddrwydd, dioddefaint, a chariad perfaith, a bod o honom yndref-nedig wrth lywodraeth ei Yſpryd glanef, gan geiſio yn waſtad ei ogoniant, a'i waſanaethu yn ddyladwy yn ein galwedigaeth, gan ddiolch iddo. Os hyn a wnawn, Chriſt a'n gwared ni oddi-wrth felldith y gyfraith, ac oddi-wrth y felldith eithaf a ddiſcyn ar y ſawl a fyddant ar y llaw aſſwy, ac efe a'n geſyd ni ar ei dde-hen-law, ac a dyry i ni wynfy-

Mat.25. edig fendith ei Dâd, gan orchymmyn i ni gymeryd meddiant yn ei ogoneddus deyrnas, i'r hon poed teilwng ſo ganddo ein dwyn ni i gyd oll, er ei anfeidrol drugaredd. Amen.

Y Rhai y goſtyngant lawr ar eu glinian, a'r Oſfeiriad a'r yſcolheigion ar eu glinian (yn y fan lle maent arferedic o ddywedyd y Lytani) a ddywedant y Pſalm hon.

Pſal.51. Miſerere mei Deus. TRugarha wrthif ô Dduw, yn ôl dy drugarogrwydd: yn ôl lliaws dy doſturiaethau dilea fy anwireddau.

2 Golch fi yn llwyr-ddwys oddiwrth fy anwiredd: a glanhâ fi oddiwrth fy mhechod.

3 Canys yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau, a'm pechod ſydd yn waſtad gir fy mron.

4 Yn dy erbyn di, dydi dy hunan y pechais, ac y gwneuthum y drwg hyn yn dy olwg: fel i'th gyfiawnhaer pan leferych, ar y byddir bur pan farnech.

5 Wele, mewn anwiredd i'm lluniwyd, ac mewn pechod y beichiogodd fy mam arnaf.

6 Wele, ceraiſt wirioned ddi mewn, a phreſi i mi wybod doethineb yn ddirgel.

7 Glanhâ fi ag Yſop, ac mi a lanheir: golch fi, a byddaf wynnach nâ'r eira.

8 Par dri mi glywed gorfoledd, a llawenydd: fel y llawenycho yr eſcyrn a ddrylliaiſt.

9 Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau: a dilea fy holl anwireddau.

10 Crea galon lân ynof ô Dduw; ac adnewydda yſpryd vniawn o'm mewn.

11 Na fwrw fi ymmaith oddi ger dy fron: ac na chymmer dy Yſpryd ſanctaidd oddi wrthif.

12 Dyro dracheſn i mi or ſoledd dy iechydwriaeth: ac â'th hael Yſpryd cynnal fi.

13 Yna y dyſcaf dy ffyrdd i rai anwir: a phechaduriaid a droir attat.

14 Gwared fi oddi wrth waed ô Dduw, Duw fy iechydwriaeth: a'm tafod a gân yn llafar am dy gyfiawnder.

15 Arglwydd, agor fy ngwefuſau, a'm genau a fynega dy foliant.

17 Canys ni chwenychi aberth, pe amgen mi a'i rhoddwn; poeth offrwm ni fynni.

18 Aberthau Dduw ydynt yſpryd dryllieddic: calon ddrylliog gyſtuddiedic, ô Dduw, ni ddirmygi.

19 Gwna ddaioni, yn dy ewyllyſgarwch, i Sion: adeilada furiau Ieruſalem.

20 Yna y byddi ſodlon i ebyrth cyfiawnder, i boeth offrwm, ac aberth llofc, yna 'roffymmant ſyſtych ar dy allor.

Gogoniant i'r Tâd, ac i'r Mâb, ac i'r Yſpryd glân,

Megis ydd oedd yn y dechreu, y mae &c.

Arglwydd trugarhâ wrthym.

Chriſt trugarhâ wrthym.

Arglwydd trugarha wrthym.

¶ Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, &c.

Acna thywys ni i brofedigaeth.

Attab.

Eithr gwared ni rhag drwg.

Gwenidog.

Arglwydd cadw dy waſanaeth ddynion;

Attab.

Y rhai a ymddiriedant ynot.

Gwenidog.

Anfon iddynt borth oddi-vchod.

Attab.

A byth amddiffyn hwy yn gadarn.

Gwenidog.

Cymmorth nyni Dduw ein Iachawdwr.

Attab.

Ac er mwyn gogoniant dy Enw gwared ni: Bydd drugarog wrthym bechaduriaid, er mwyn dy Enw

Gwenidog.

Arglwydd, gwrando ein gweddiau.

Attab.

A deued ein llef hyd attat.

Gweddiwn.

ARglwydd, ni attolygwn i ti yn drugarog gwrando ein gweddiau, ac arbed bawb a gyffeſſant eu pechodau wrthit, fel y bo i'r rhai y cyhuddir eu cydwybodau gan bechod, trwy dy drugarog faddeuant ſod yn ollyngedic, trwy Griſt, &c.

OAlluoccaf Dduw, a thrugaroccaf Dâd, yr hwn wyt yn toſturio wrth bob dyn, ac nid wyt yn caſau dim ar a wnaethoſt, yr hwn nid ewyllyſi farwolaeth pechadur, onid byw o honaw ac ymchwelyd oddiwrth bechod, a bod yn gadwedic: yn drugaroc madden ein camweddau, derbyn a chonfforddia ni, y rhai ydym yn ſin ac yn orthwm gennym faich ein pechodau. Ti biau o briodolder drugarhau, i ti yn vnic y perthyn maddeu pechodau: Arbed nyni am hynny Arglwydd ddaionus. Arbed dy bobl y rhai a bryniaſt. Na ddwg dy weiſion i'r farn, y rhai ſyt bridd gwael, a phechaduriaid trueiniſt: Eithr ymchwel felly dy lid oddi wrthym, y rhai ŷm yn oſtyngedic yn cydnabod â'n gwaeledd, ac yn wîr edifeiriol gennym ein beiau: felly bryſfia i'n cyshorthwyo yn y byd hwn, fel y gallem byth fyw gyd a thi yn y byd a ddaw, trwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Y Rhai y dywed y bobl hyn yma ſydd yn canlyn, ar ôl y Gwenidog.

YMchwel di ni Arglwydd daionus, ac yna ydd ymchwelir ni, yffyria Arglwydd, yffyria wrth dy bobl, y rhai ſydd yn ymchwelyd attat: trwy wyloſain, ymprydio, a gweddiau; canys Duw trugarog ydwyt, yn llawn toſturi, yn oda dy amynedd, ac yn fawr dy warder, yr wyt yn arbed pan ŷm yn haeddu poenau, ac yn dy lid ydd wyt yn meddwl am drugaredd. Arbed dy bobl Arglwydd daionus, arbed hwy, ac na ddyccer dy etifeddiaeth i wradwydd: clyw nyni Arglwydd, canys mawr yw dy drugaredd, ac yn ôl lliaws dy drugareddau edrych arnom.

LLYFR

¶ LLYFR Y PSALMAU.

Beatus vir qui non abiit. Pſal. 1.

Boreuol weddi.

GWyn ei fyd y gŵr ni rodia ynghyngor yr annuwolion, ac ni ſaif yn ffordd pechaduriaid, ac nid eiſtedd yn eiſteddfa gwatwar-wŷr.

2 Onid ſydd a'i ewyllys ynghyſraith yr Arglwydd: ac yn myſtrio yn ei gyſraith ef ddydd a nôs.

3 Ac efe a'ſydd fel pren wedi ei blannu ar lan afonydd dyfroedd, yr hwn a rydd ei ffrwyth yn ei brŷd; a'i ddalen ni wywa, a pha beth bynnac a wnel, efe a lwydda.

4 Nid felly y bydd yr annuwiol; onid fel man yr hwn a chwal y gwynt ymmaith.

5 Am hynny yr annuwolion ni ſafant yn y farn, na phechaduriaid ynghynulleidfa y rhai cyfiawn.

6 Canys yr Arglwydd a edwyn ffordd y rhai cyfiawn; ond ffordd yr annuwolion a ddifethir.

Quare fremuerunt. Pſal. 2.

PA ham y terfyſca y Cenhedloedd? ac y myfyria y bobloedd beth ofer?

2 Y mae brenhinoedd y ddaiar yn ymoſod, a'r penneithiaid yn ymgynghori ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grift ef. gan ddywedyd.

3 Drylliwn en rhwymau hwy: a thaflwn eu rheffynau oddi wrthym.

4 Yr hwn ſydd yn preſſwylio yn y neſoedd a chwardd: yr Arglwydd a'i gwatwar hwynt.

5 Yna y lleſara efe wrthynt yn ei lid, ac yn ei digllonrwydd y dychryna ef hwynt.

6 Minnau a oſodais fy Mrenin ar Sion fy mynydd ſanctaidd.

7 Mynegaf y ddeddf: dywedodd yr Arglwydd wrthif; fy Mab ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

8 Gofyn i mi, a rhoddaf y Cenhedloedd yn eiſeddfaeth i ti: a therfynau y ddaiar i'th feddiant.

9 Drylli hwynt â gwialen haiarn, maluri hwynt fel lleſtr pridd.

10 Gan hynny 'r awr hon frenhinoedd, byddwch fynhwyrol: barn-wŷr y ddaiar cymmerwch dyſce.

11 Gwaſanaethwch yr Arglwydd mewn ofn; ac ymlawenhewch mewn dychryn.

12 Caſſenwch y mâb rhag iddo ddigio, a'ch diſetha chwi o'r ffordd, pan gynneno ei lid ef ond ychydig: gwyn eu byd pawb a ymddiriedant ynddo ef.

Domine quid multiplicati ſunt. Pſal. 3.

ARglwydd mor aml yw ſy ahrallod-wŷr: llawer yw y rhai ſy'n codi i'm herbyn.

2 Llawer yw y rhai ſy'n dywedyd am fy enaid, nid oes iechydwriaeth iddo yn ei Dduw. *Selah.*

3 Ond tydi, Arglwydd, ydwyt darian i mi; fy ngogoniant, a derchafydd fy mhen.

4 A'm lleſ y gelwais ar yr Arglwydd, ac efe a'm clybu o'i ſynydd ſanctaidd. *Selah.*

5 Mi a orweddais, ac a gyſcais, ac a ddeffroais; canys yr Arglwydd a'm cynhaliodd.

6 Nid ofnaf fyrddiwn o bobl: y rhai o amgylch a ymoſodaſant i'm herbyn.

7 Cyfod Arglwydd, achub fi fy Nuw; canys tarewaiſt fy holl elynion ar garr yr ên; torraiſt ddannedd yr annuwolion.

8 Iechydwriaeth ſydd eiddo 'r Arglwydd: *dy* fendith ſydd ar dy bobl. *Selah*

Cum invocarem. Pſal. 4.

GWrando fi pan alwyf, ô Dduw fy nghyfiawnder; mewn cyfyngder yr ehangaiſt arnaf: trugarhâ wrthif, ac erglyw fy ngweddi.

2 O feibion dynion, pa hŷd y trowch fy ngogoniant yn warth? yr hoffwch wegi, ac yr argeiſiwch gelwydd? *Selah.*

3 Ond gwybyddwch i'r Arglwydd nâillduo y dduwiol iddo ei hun: yr Arglwydd a wrendy pan alwyf arno.

4 Ofnwch, ac na phechwch, ymddiddenwch â'ch calon ar eich gwely, a thewch. *Selah.*

5 Aberthwch ebyrth cyfiawnder, a gobeithiwch yn yr Arglwydd.

6 Llawer ſy'n dywedyd, pwy a ddengys i ni ddaioni? Arglwydd, dercha arnom lewyrch dy wyneb.

7 Rhoddaiſt lawenydd yn fy nghalon, mwy na'r amſer yr amlhâodd eu byd, a'i gwyn hwynt.

8 Mewn heddwch hefyd y gorweddaf, ac yr hunaf: canys ti Arglwydd yn vnic a wnei i mi drigo mewn diogelwch.

Verba mea auribus percipe. Pſal. 4.

GWrando fy ngeiriau Arglwydd: deall fy myfyrdod.

2 Erglyw ar lêf fy ngwaedd, fy Mrenin, a'm Duw: canys arnat y gweddiaf.

3 Yn foren Arglwydd y clywi fy lêf: yn foren y cyſeiriaf attat, ac yr edrychaf i fyny.

4 O herwydd nid wyt ti Dduw 'n cwyllyſio anwiredd: a drwg ni thrig gyd â thi.

5 Ynfydion ni ſafant yn dy olwg: caſeniſt holl weithred-wyr anwiredd.

6 Diferhi y rhai a ddywedant gelwydd: yr Arglwydd a ffieiddia y gŵr gwaedlyd, a'r twyllodrus.

7 A minnau a ddeuaf i'th dŷ di yn amlder dy drugaredd: ac a addolaf tu a'th Deml ſanctaidd yn dy ofn di.

8 Arglwydd arwain fi yn dy gyfiawnder o achos fy ngelynion: ac vniona dy ffordd o'm blaen.

9 Canys nid oes vnioneb yn eu genau, eu cenedd ſydd anwireddus: bedd agored yw eu cêg, gwenieithiant â'u tafod.

10 Deſtrywia hwynt ô Dduw, ſyrthiant [illegible]ddi wrth

wrth eu cynghori, gyrr hwynt ymmaith yn amlder eu camweddau: canys gwrthryfelasant i'th erbyn.

11 Ond llawenhaed y rhai oll a ymddiriedant ynot ti: llafar ganant yn dragywydd, am i ti orchuddio trostynt: a'r rhai a garant dy Enw, gorfoleddant ynot.

12 Canys ti Arglwydd a fendithi y cyfiawn: â chariad gwrydd megis â tharian y coroni di ef.

Pryd-nhawn ol weddi.

Domine ne in furore. Psal. 6.

ARglwydd na cherydda fi yn dy lidiawgrwydd, na chosba fi yn dy lid.

2 Trugarha wrthyf Arglwydd, canys lleſc ydwyfi: iacha fi o Arglwydd, canys fy eſcyrn a gyſtuddiwyd.

3 A'm henaid a ddychrynwyd yn ddirfawr: tithau Arglwydd, pa hŷd?

4 Dychwel Arglwydd, gwared fy enaid: achub fi er mwyn dy drugaredd.

5 Canys yn angau nid oes goffa am danat: yn y bedd pwy a'th folianna?

6 Deſygiais gan fy ochain, bob nos yr ydwyf yn gwneuthur fy ngwely yn foddfa: yr ydwyfi'n gwlychu fy ngorweddfa â'm dagrau.

7 Trenlioddſy llyg-d gan ddigter: heneiddiodd o herwydd fy holl elynion.

8 Ciliwch oddi wrthif holl weithredwŷr anwiredd: canys yr Arglwydd a glywodd lêf fy ſylofain.

9 Clybu'r Arglwydd fy neiſyfiad: yr Arglwydd a dderbyn dy ngweddi.

10 Gwradwydder, a thralloder yn ddirfawr fy holl elynion: dychweler, a chywilyddier hwynt yn ddiſymmwyth.

Domine Deus in te ſperavi. Pſal. 7.

ARglwydd ſy Nuw, ynot yr ymddiriedais: achub fi rhag fy holl erlidwŷr, a gwared fi.

2 Rhag iddo larpio fy enaid fel llew: gan ei rwygo, pryd na byddo gwaredwr.

3 O Arglwydd ſy Nuw, os gweuthum hyn, od oes anwiredd yn fy nwylaw.

4 O thelsis drwg i'r neb oedd heddychol â mi: (ie mi a waredais yr hwn ſydd elyn i mi heb achos:)

5 Erlidied y gelyn fy enaid, a goddiweddedd: ſathred hefyd fy mywyd i'r llawr, a goſoded fy ngogoniant yn y llwch. *Selah.*

6 Cyfot Arglwydd yn dy ddigllonnedd, ymddercha o herwydd llid fy ngelynion: deffro hefyd drosof i'r ſarn a orchymynnaiſt.

7 Felly cynnulleidfa y bobloedd a'th amgylchynant: er ei mwyn dychwel ditheu i'r uchelder.

8 Yr Arglwydd a farn y bobloedd: barn fi, ô Arglwydd, yn ôl fy nghyfiawnder, ac yn ôl fy mheiffeithrwydd ſydd ynof.

9 Darfydded weithian anwired yr annuwiolion, eithr cyſarwydda di y cyfiawn: canys y Duw cyfiawn a chwilia y calonnau, a'r arennau.

10 Fy amddeffyn ſydd o Dduw, iachawdur y rhai vniawn o galon.

11 Duw ſydd farnadd cyfiawn, a Duw ſy ddigllon beunydd wrth yr annuwiol.

12 Oni ddychwel yr annuwiol, eſe a hôga ei gleddyf: eſe a anneloddei ſŵa, ac a'i paratôdd.

13 Paratôdd hefyd iddo arfau anghenol, eſe a dretſnodd ei ſaethau yn erbyn yr erlidwŷr.

14 Wele, eſe a ymddwg anwiredd, aca feichiogodd ar gamwedd, ac a eſcoradd ar gelwydd.

15 Torrodd bwll, cloddiodd eſ, ſyrthiodd hefyd yn y clawdd a wnaeth.

16 Ei anwiredd a ymchwel ar ei ben ei hun: a'i draha a ddeſcyn ar ei geppa ei hun.

17 Clodforaf yr Arglwydd yn ôl ei gyfiawnder: a chan-molaf enw'r Arglwydd goruchaf.

Domine Dominus noſter. Pſal. 8

ARglwydd ein Iôr ni, mor ardderchog yw dy Enw ar yr holl ddaiar! yr hwn a oſodaiſt dy ogoniant vwch y nefoedd.

2 O enau plant bychain, a rhai yn ſugno y peraiſt nerth, o achos dy elynion: i oſteg u y gelyn, a'r ymddialydd.

3 Pan edrychwyf ar dy nefoedd, gwaith dy fyſedd, y lloer a'r ſer, y rhai a ordeiniaiſt;

4 Pa beth yw dŷn i ti iw gofio? a mab dŷn i ti i ymweled ag ef?

5 Canys gwnaethoſt ef ychydig îs nâ'r angelion: ac a'i coroniaiſt â gogoniant, ac â harddwch:

6 Gwnaethoſt iddo arglwyddiaethu ar weithredoedd dy ddwylo: goſodaiſt bôb peth dan ei draed ef;

7 Defaid, ac ychen oll, ac anifeiliaid y maes hefyd:

8 Ehediaid y nefoedd, a phyſcod y mor: ac y ſydd yn tramwyo llwybrau y moroedd.

9 Arglwydd ein Iôr, mor ardderchog yw dy enw ar yr holl ddaiar!

Confitebor tibi Domine. Pſal 9.

CLodforaf di ô Arglwydd, â'm holl galon: mynegaf dy holl ryfeddodau. *Bore-wol weddi.*

2 Llawenychaf, a gorfoleddaf ynot: canaf i'th enw di, y Goruchaf.

3 Pan ddychweler fy ngelynion yn eu hôl, hwy a gwympant ac a ddiſethir o'th flaen di.

4 Canys gwnaethoſt fy marn a'm matter yn dda: eiſteddaiſt ar orſedd-faingc, gan farnu yn gyfiawn.

5 Ceryddaiſt y cenhedloedd, diſtrywiaiſt yr annuwiol: eu henw hwynt a ddeleaiſt byth bythoi.

6 Hâ elyn, darfu am ddiniſtr yn dragywydd, a diwreiddiaiſt y dinoſoedd, darfu eu cofiadwriaeth gyd â hwynt.

7 Ond yr Arglwydd a bery yn dragywydd: eſe a baratôdd ei eiſtedd-faingc i farn.

8 Ac eſe a farn y bŷd mewn cyfiawnder: eſe a farn y bobloedd mewn vniondeb.

9 Yr Arglwydd hefyd ſydd noddfa i'r gorthrymedig, noddfa yn amſer trallod.

10 A'r rhai a adwaenant dy enw a ymddiriedant ynot: canys ni adewaiſt, ô Arglwydd, y rhai a'th geiſient.

11 Canmolwch yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn preſſwylio yn Sion: mynegwch ymmyſc y bobloedd ei weithredoedd ef.

12 Pan ymofynno eſe am waed, eſe a'i cofia hwynt: nid anghofia waed y cyſtuddiol.

13 Trugarhâ wrthif Arglwydd, gwêl fy mlinder gan fy nghaſeion, fy nerchaſodd o byrth angau:

14 Fel y mynegwyf dy holl foliant ym mhyrth merch Sion: llawenychaf yn dy iechydwriaeth.

15 Y cenhedloedd a ſoddaſant yn y ffos a wnaethant: yny rhwyd a guddiaſant, y daliwyd eu troed eu hun.

16 Adweinir yr Arglwydd wrth y farn a wnaeth yr annuwiol a faglwyd yngweithredoedd ei ddwylo ei hun. *Higaion. Selah.*

17 Y rhai drygionus a ymchwelant i vffern: a'r holl genhedloedd a anghofiant Duw.

18 Canys nid anghofir y tlawd byth, gobaith y trueniaid ni chollir byth.

19 Cyfot Arglwydd, na orfydded dŷn: barner y cenhedloedd ger dy fron di.

20 Goſod Arglwydd ofn arnynt, fel y gwybyddo y cenhedloedd maj dynion ydynt, *Selah.*

Yr

Vt quid Domine recessisti. Psal. 10.

PAham Arglwydd y sefi o bell, yr ymgnddi yn amser cyfyngder?

2 Yr annuwiol mewn balchder a erlid y tlawd: dalier hwynt yn y bwriadau a ddychymygasant.

3 Canys yr annuwiol a ymffrostia am ewyllys ei galon, ac a fendithia y cybydd, yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei ffieiddio.

4 Yr annuwiol gan vchder ei ffroen ni chais Duw: nid yw Duw yn ei holl feddylian ef.

5 Ei ffyrdd sydd ffin bôb amser, vchel yw dy farnedigaetham allan o'i olwg ef: chwythu y mae yn erbyn ei holl elynion.

6 Dywedodd yn ei galon, ni'm symmudir, o herwydd ni byddaf mewn dryg-fyd, hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

7 Ei enau sydd yn llawn melldith, a dichell, a thwyll: tan ei dafod y mae camwedd, ac anwiredd.

8 Y mae efe yn eistedd ynghynllwynfa y pentrefydd, mewn cilfachau y lladd efe y gwirion: ei lygaid a dremiant yn ddirgel ar y tlawd.

9 Efe a gynllwyna mewn dirgelwch, megis llew yn ei fau: cynllwyn y mae i ddal y tlawd, efe a ddeil y tlawd gan ei dynnu iw rwyd.

10 Efe a ymgrymma, ac a'i ymostwng: fel y cwympo tyrfa trueiniaid gan ei gedyrn ef.

11 Dywedodd yn ei galon, anghofiodd Duw: cuddiodd ei wyneb, ni welbyth.

12 Cyfod Arglwydd, ô Dduw dercha dy law: nac anghofia y cystuddiol.

13 Pa ham y dirmyga'r annuwiol Dduw? dywedodd yn ei galon, nid ymofynni.

14 Gwelaist hyn, canys ti a ganfyddi anwiredd, a cham, i roddi tâl a'th ddwylo dy hun: arnat ti y gedy y tlawd, ti yw cynnorthwy-wr yr ymddifad.

15 Torr fraich yr annuwiol, a'r drygionus: cais ei ddrygioni ef, hyd na chaffech ddim.

16 Yr Arglwydd sydd Frenin byth, ac yn dragywydd: difethwyd y cenhedloedd allan o'i dîr ef.

17 Arglwydd clywaist ddymuniad y tlodion; parottoi eu calon hwynt, gwrendy dy glust arnynt.

18 I farnu yr ymddifad a'r gorthrymmedig: fel na chwanego dyn daiarol beri ofn mwyach.

In Domino confido. Psal. 11.

YN yr Arglwydd yr wyf yn ymddiried, pa fodd y dywedwch wrth fy enaid, theda i'ch mynydd fel aderyn?

2 Canys wele, a drygionus a annelant fŵa, paratoesant eu saethau ar y llinyn, i saethu yn ddirgel y rhai vniawn o galon.

3 Canys y seilian a ddiuffriwyd: pa beth a wna a cyfiawn?

4 Yr Arglwydd sydd yn Nheml ei sancteiddrwydd; gorseddfa yr Arglwydd sydd yn y nefoedd; y mae ei lygaid ef yn gweled, ei amrantau yn profi meibion dynion.

5 Yr Arglwydd a brawf y cyfiawn: eithr cas gan ei enaid ef y drygionus, a'r hwn sydd hoff ganddo drawsder.

6 Ar yr annuwolion y glawia efe faglau, tân a brwmstan, a phoeth-wynt yfformus: dymma ran eu phiol hwynt.

7 Canys yr Arglwydd cyfiawn a gâr gyfiawnder: ei wyneb a edrych ar yr vniawn.

Saluum me fac Domine. Psal. 12.

ACHub Arglwydd, canys darfu y trugarog: o herwydd pallodd y ffyddloniaid o blith meibion dynion.

2 Oferedd a ddywedant bôb vn wrth ei gymmydog: â gwefus wenheithgar, ac â chalon ddau ddyblyg y llefarant.

3 Torred yr Arglwydd yr holl wefusau gwenheithus, a'r tafod a ddywedo fawrhydri.

4 Y rhai a ddywedant, â'n tafod y gorfyddwn: ein gwefusau fydd eiddom ni, pwy fydd Arglwydd arnom ni?

5 O herwydd anrhaith y rhai cystuddiedic, o herwydd vchenaid y tlodion, y cyfodaf yn awr, medd yr Arglwydd: rhoddaf mewn iechydwriaeth yr hwn y magler iddo.

6 Geiriau yr Arglwydd ydynt eiriau purion; fel arian wedi ei gorthi mewn ffwrn bridd, wedi ei buro seith-waith.

7 Ti Arglwydd a'i cedwi hwynt: cedwi hwynt yn rhag y genhedlaeth hon yn dragywydd.

8 Yr annuwolion a rodiant o amgylch: pan dderchafer y gwaelaf o feibion dynion.

Vsquequo Domine oblivisceris. Psal. 13.

PA hŷd, Arglwydd, i'm anghofi, ai yn dragywydd? pa hŷd y cuddi dy wyneb rhagof?

2 Pa hŷd y cymmeraf gynghorion yn fy enaid, gan fod blinder beunydd yn fy nghalon? pa hŷd y derchafir fy ngelyn arnaf?

3 Edrych, a chlyw fi, ô Arglwydd fy Nuw: goleua fy llygaid rhag i'm hûno yn yr angeu.

4 Rhag dywedyd o'm gelyn, gorchfygais ef: ac i'm gwrthwynebwŷr lawenychu os gogwyddaf.

5 Minneu hefyd a ymddiriedais yn dy dîngaredd di, fy nghalon a ymlawenycha yn dy iechydwriaeth: canaf i'r Arglwydd am iddo fynio arnaf.

Dixit insipiens in corde suo. Psal. 14.

YR ynfyd a ddywedodd yn ei galon, nid oes vn Duw: ymlygrasant, ffieidd-waith a wnaethant: nid oes a wnêl ddaioni.

2 Yr Arglwydd a edrychodd i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion: i weled a oedd neb deallgar, yn ymgeisio â Duw.

3 Ciliodd pawb, cŷd-yn-ddiwynfyfant, nid oes a wnêl ddaioni, nac oes vn.

4 Oni wŷr holl weithred-wŷr anwiredd? y rhai fy'n bwytta fy mhobl fel y bwyttaent fara: ni alwâfant ar yr Arglwydd.

5 Yno y dychrynasant gan ofn: canys y mae Duw ynghenhedlaeth y cyfiawn.

6 Cyngor y tlawd a wradwyddasech chwi, am fod yr Arglwydd yn chaith iddo.

7 Fwyfa ddyry iechydwriaeth i Israel o Sion? pan ddychwelo yr Arglwydd gaethiwed ei bobl, yr ymhyfryda Iacob, ac y llawenhâ Israel.

Domine quis habitabit. Psal. 15.

ARglwydd pwy a drig yn dy babell? pwy a breswylia ym mynydd dy sanctaidd-rwydd? *Bostau yntau.*

2 Yr hwn a rodia yn berffaith, ac a wnêl gyfiawnder, ac a ddywed wir yn ei galon:

3 Heb absenu â'i dafod: heb wneuthur drwg iw gymmydog, a heb dderbyn enllib yn erbyn ei gymmydog.

4 Yr hwn y mae y drygionus yn ddirmygus yn ei olwg, eithr a anrhydedda y rhai a ofnant yr Arglwydd: yr hwn a dwg iw niwed ei hun, ac ni newidia.

5 Yr hwn ni roddes ei arian ar vsuriaeth, ac ni chymmer wobr yn erbyn y gwirion: a wnêlo hyn nid ysgogir yn dragywydd.

Conserua me Domine. Psal. 16.

CAdw fi ô Dduw, canys ynot yr ymddiriedaf.

2 Fy enaid, dywedaist wrth yr Arglwydd, fy Arglwydd ydwyt ti: fy nâ nid yw ddimi ti:

3 Ond

68 Ond i'r ſainct ſydd ar y ddaiar, a'r rhai rhagorawl, yn y rhai y mae ſy holl hyfrydwch.

4 Gofidiau a amlhâunt i'r rhai a ſyſiaint ar ôl Duw dieithr: eu diod offrwm o waed nid offrymaf fi; ac ni chymmeraf en henwau yn ſy ngweſuſau.

5 Yr Arglwydd yw rhan ſy etifeddiaeth i, a'm phiol: tí a gynheli fy nghoelbren.

6 Y llinynnau a ſyrthiodd i mi mewn lleoedd hyfryd: ie y mae i mi etifeddiaeth dêg.

7 Bendithiaf yr Arglwydd, yr hwn a'm cynghôrodd: ſy arennau hefyd a'm dyſcant y nôs.

8 Goſodais yr Arglwydd bob amſer ger ſy mron: am ei fod ar ſy nehéu-law, ni'm yſcogir.

9 O herwydd hynny llawen chodd ſy nghalon, ac ymhyfrydodd ſy ngogoniant: ſy nghnawd hefyd a orphywys mewn gobaith.

10 Canys, ni adewi fy enaid yn vffern: ac ni oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

11 Dangoſi i mi lwybr bywyd: digonolrwydd llawenydd ſydd ger dy fron: ar dy ddehéu-law y mae digrifwch yn dragywydd.

Exaudi Domine juſtitiam. Pſal. 17.

CLyw Arglwydd gyfiawnder: yſtyria ſy llefain, gwrando fyngweddi o wefuſau didwyll.

2 Deued fy marn oddi ger dy fron, edryched dy lygaid ar vniondeb.

3 Profaiſt fy nghalon, gofwyaiſt fi y nôs, chwiliaiſt fi, ac ni chei ddim: bwriedais na throſeddai fy ngenau.

4 Tu ag at am weithredoedd dynion, wrth eiriau dy wefuſau yr ymgedwais rhag llwybrau yr yſpeiliwd.

5 Cynnal fy ngherddediad yn dy lwybrau, fel na lithro fy nhraed.

6 Mi a elwais arnat, canys gwrandewi arnaſi o Dduw: goſtwng dy gluſt attaf, ac erglyw fy ymadrodd.

7 Dangos dy ryfedd drugareddau, ô achubudd y rhai a ymddiriedant ynot, rhag y ſawl a ymgyfodant yn erbyn dy ddehéu-law.

8 Cadw fi fel canwyll llygad: cudd fi dan gyſcod dy adenydd,

9 Rhag yr annuwiolion, y rhai a'm gorthrymmant: rhag-ſy ngelynion marwol, y rhai a'm hamgylchant.

10 Caeaſant gan eu braſder, â'i genau y llefarant mewn balchder.

11 Ein cynniweirfa ni a gylchynaſant hwy yr awr hon, goſodaſant eu llygaid i dynnu i lawr â'r ddaiar.

12 Eu dull ſydd fel llew a chwennychei ſclyſaethu, ac megis llew ieuange yn aros mewn lleoedd dirgel.

13 Cyſod Arglwydd, achub ei flaen ef, cwympa ef: gwaret fy enaid rhag yr annuwiol, yr hwn yw dy gleddyf di.

14 Rhac dynion, y rhai yw dy law, O Arglwydd, rhag dynion y bŷd, y rhai y mae eu rhan yn y bywyd ymma, a'r rhai y lleuwaiſt eu boliau a'th gu lddiedic dryſſor: llawn ydynt o feibion, a gadawant eu gweddill i'w rhai bychain.

15 Myſi a edrychaf ar dy wyneb mewn cyfiawnder: digonir fi, pan ddihunwyf, â'th ddelw di.

Diligam te Domine, Pſal. 18.

Prydnhawnol weddi.

CAraf di Arglwydd ſy nghadernid.

2 Yr Arglwydd yw ſy nghraig, a'm hamddeffynfa, a'm gwaredwdd; ſy Nuw, ſy nghadernid, yn yr hwn yr ymddiriedaf; ſy nharian, a chorn ſy iechydwriaeth, a'm huchel-dŵr.

3 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: ſelly i'm cedwir rhag ſy ngelynion.

4 Gofidiau angau a'm cylchynâſant: ac afonydd y fall a'm dychrynaſant i.

5 Gofidiau vffern a'm cylchynâſant: maglau angau a achubaſant ſy mlaen.

6 Yn ſy nghyfyngder y gelwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: eſe a glybu ſy llef o'i Deml, a'm gwaedd ger ei fron a ddaeth iw gluſtiau ef.

7 Yna y ſigloddl, ac y crynodd y ddaiar, a ſeilian y mynyddoedd a gynnhyrfodd, ac a ymſiglodd, am iddo ef ddigio.

8 Derchafodd mŵg o'i ffroenau, a thân a yſſodd o'i enau: glô a enynâſant ganddo.

9 Eſe hefyd a oſtyngodd y nefoedd, ac a ddeſcynnodd: a thywyllwch oedd tan ei draed eſ.

10 Marchogodd hefyd ar y Cerub, ac a ehedodd: ie eſe a ehedodd ar adenydd y gwynt.

11 Eſe a wnaeth dywyllwch yn ddirgelfa iddo; a'i babell o'i amgylch oedd dywyllwch dyfroedd, a thew-gwmmylau yr awyr.

12 Gan y diſcleirdeb oedd ger ei fron, ei gwmylau a aethant heibio: ceenllyſc a marwor tanllyd.

13 Yr Arglwydd hefyd a darânodd yn y nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lef; cenllyſc a marwor tanllyd.

14 Ie eſe a anfonodd ei ſaethau, ac a'i gwaſcarodd hwynt: ac a ſaethodd ei fellt, ac a'i gorchſygodd hwynt.

15 Gwaelodion y dyfroedd a welwyd, a ſeiliau y bŷd a ddinoethwyd: gan dy gerydd di ô Arglwydd, a chan chwythad anadl dy ffroenau.

16 Anfonodd oddi vchod, cymmerodd fi, cymmodd fi allan o ddyfroedd lawer.

17 Eſe a'm gwaredodd oddi wrth ſy ngelyn cadarn, a rhag ſy nghaſeion: canys yr oeddynt yn drech nâ mi.

18 Achubaſant ſy mlaen yn nydd ſy ngofid: ond yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

19 Dûg fi hefyd i ehengder, gwaredodd fi: canys ymhoffodd ynof.

20 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl ſy nghyfiawnder: yn ôl glendid ſy nwylo y talodd eſe i mi.

21 Canys cedwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth ſy Nuw.

22 O herwydd ei holl farnedigaethau eſ oedd ger ſy mron ita'i ddeddfau ni fwriais oddi wrthif.

23 Bum hefyd yn berffaith gyd ag eſ: ac ymgedwais rhag ſy anwiredd.

24 A'r Arglwydda'm gobrwyodd yn ôl ſy nghyfiawnder: yn ôl purdeb ſy nwylo o flaen ei lygaid eſ.

25 A'r trugarog y gwnei drugaredd: â'r gŵr perffaith y gwnei berffeithrwydd.

26 A'r glân y gwnei lendid: ac â'r cyndyn yr ymgyodynni.

27 Canys ti a waredi y bobl gyſtuddiedic: ond ti oſtyngi olygon vchel.

28 O herwydd ti a oleui ſy nghanwyll: yr Arglwydd ſy Nuw a lewyrcha ſy nhywyllwch.

29 Oblegit ynot ti y rhedais trwy ſyddin: ac yn ſy Nuw y llemmais dros ſûr.

30 Duw ſydd berffaith ei ffordd, gair yr Arglwydd ſydd wedi ei buro: tarian yw eſe i bawb a ymddiriedant ynddo.

31 Canys pwy ſydd Duw heb law 'r Arglwydd? a phwy ſydd graig ond ein Duw ni.

32 Duw ſy'n ſy ngwregyllu â nerth, ac yn gwneuthur ſy ffordd yn berffaith.

33 Goſod y mae eſe ſy nhraed fel traed ewigod: ac ar ſy vchel-ſannau i'm ſeſydla.

34 Eſe

34 Ese fy yn dyscu fy nwylo i ryfel: fel y dryllir bŵa dûr yn fy mreichiau.

35 Rhoddaist hefyd i mi dariandy iechydwriaeth, a'th ddeheu-law a'm cynhaliodd, a'th fwynder a'm lluosogodd.

36 Ehengaist fy ngherddediad tanaf: fel na lithrodd fy nhraed.

37 Erlidiais fy ngelynion, ac a'i goddiweddais: ac ni ddychwelais nes eu difa hwynt.

38 Archollais hwy, fel na allent godi: syrthiasant dan fy nhraed.

39 Canys gwregysaist fi â nerth i ryfel: darostyngaist tanaf y rhai a ymgododd i'm herbyn.

40 Rhoddaist hefyd i mi warrau fy ngelynion: fel y lifethwn fy nghasteion.

41 Gwaeddasant, ond nid oedd achubudd: ser ar yr Arglwydd, ond nid attebodd efe hwynt.

42 Maluriais hwynt hefyd fel llŵch o flaen y gwynt: teflais hwynt allan megis tom yr heolydd.

43 Gwaredaist fi rhag cynhennau y bobl, gosodaist fi yn ben cenhedloedd: pobl nid adnabûm a'm gwasanaethant.

44 Pan glywant am danaf, vfyddhânt i mi: meibion dieithr a gymmerant arnynt ymddarostwng i mi.

45 Meibion dieithr a ballant: ac a ddychrynant allan o'u dirgel fannau.

46 Byw yw'r Arglwydd, a bendithier fy nghraig: a derchafer Duw fy iechydwriaeth.

47 Duw sydd yn rhoddi i mi alla ymddial: ac a ddarostwng y bobloedd tanaf.

48 Ese sydd yn fy ngwared oddi wrth fy ngelynion: ie ti a'm dercheſi vwch law y rhai a gyfodant i'm herbyn: achubaist fi rhag y gŵr traws.

49 Am hynny y moliannaf di o Arglwydd, ymmhlith y cenhedloedd, ac y cânaf i'th enw.

50 Ese sydd yn gwneuthur mawr ymwared i'w frenin, ac yn gwneuthur trugaredd iw eneiniog, i Ddafydd, ac iw hâd ef byth.

Cœli enarrant. Pſal.19.

Dydd Sul. Y Nefoedd ſy yn dadcan gogoniant Duw: a'r ffurfafen ſy yn mynegi gwaith ei ddwylaw ef.

2 Dydd i ddydd a draetha ymadrodd: a nôs i nôs a ddengys wybodaeth.

3 Nid oes iaith nac ymadrodd, lle ni chlybuwyd eu lleferydd hwynt.

4 Eu llinyn aeth drwy'r holl ddaiar, a'i geiriau hyd eithafoedd bŷd: i'r haul y gosododd efe babell yoddynt.

5 Yr hwn ſydd fel gŵr priod yn dyfod allan o'i ſtafell: ac a ymlawenha fel cawr i redeg gyrfa.

6 O eithaf y nefoedd y mae ei ſynediad ef allan, a'i amgylchiad hyd eu heithafoedd hwynt: ac nid ymgudd dim oddi wrth ei wrês ef.

7 Cyfraith yr Arglwydd ſydd berffaith yn troi yr enaid: tyſtiolaeth yr Arglwydd ſydd ſiccr, ac yn gwneuthur y gwirion yn ddoeth.

8 Deddfau yr Arglwydd ſydd vniawn, yn llawenhau y galon: gorchymmyn yr Arglwydd ſydd bûr, yn goleuo y llygaid.

9 Ofn yr Arglwydd ſydd lân, yn parhau yn dragywydd: barnau'r Arglwydd ydynt wirioned, cyfiawn vdynt i gyd.

10 Mwy dymunol ŷnt nag aur, ie nag aur coeth lawer: melyſach hefyd nâ'r mêl, ac nâ diferiad dilian mêl.

11 Ynddynt hwy hefyd y rhybuddir dy wâs: o'i cadw y mae gwobr lawer.

12 Pwy a ddeall ei gamweddau? glanhâ fi oddi wrth fy meiau cuddiedic.

13 Attal hefyd dy wâs oddi wrth bechodau rhyfygus, na arglwyddiaethant arnaf: yna i'm perffeithir, ac i'm glanheir oddiwrth anwiredd lawer.

14 Bydded ymadroddion fy ngenau, a myfyrdod fy nghalon, yn gymmeradwy ger dy fron, ô Arglwydd, fy nghraig, a'm prynwr.

Exaudat te Dominus. Pſal.20.

GWrandawed yr Arglwydd arnat yn nydd cyfyngder: enw Duw Iacob a'th ddiffynno.

2 Anfoned i ti gymmorth o'r cyſſegr: a nerthed di o Sion.

3 Cofied dy boll offrymmau: a bydded follon i'th boeth offrwn. *Selah.*

4 Rhodded i ti wrth fodd dy galon: a chyflawned dy holl gyngor.

5 Gorfoleddwn yn dy iechydwriaeth di, a derchafwn faner yn enw ein Duw: cyflawned yr Arglwydd dy holl ddymuniadau.

6 Yr awr hon y gwn y gwared yr Arglwydd ei eneiniog, efe a wrendy arno o nefoedd ei ſanctaiddrwydd, yn nerth iechyd ei ddehеu-law ef.

7 Ymddiried rhai mewn cerbydau, a rhai mewn meirch: ond nyni a gofiwn enw yr Arglwydd ein Duw.

8 Hwy a gwympaſant, ac a ſyrthiaſant: ond nyni a gyfodaſom, ac a ſafaſom.

9 Achub Arglwydd: gwrandawed y Brenin arnom, yn y dydd y lleſom.

Domine in virtute tua. Pſal.21.

ARglwydd yn dy nerth y llawenycha y brenin: ac yn dy iechydwriaeth di, mor ddirfawr yr ymhyfryda?

2 Deiſyfiad ei galon a roddaiſt iddo: a dymuniad ei weſuau ni's gommeddaiſt. *Selah.*

3 Canys achubaiſt ei flaen ef â bendithion daioni: goſodaiſt ar ei ben ef goron o aur coeth.

4 Gofynnodd oes gennit, a rhoddaiſt iddo: ie hir-oes, byth ac yn dragywydd.

5 Mawr yw ei ogoniant yn dy iechydwriaeth: goſodaiſt arno ogoniant a phryderthwch.

6 Canys gwnaetheſt ef yn fendithion yn dragywyddol, llawenychaiſt ef â llawenydd â'th wynebpryd.

7 O herwydd bod y brenin yn ymddiried yn yr Arglwydd, a thrwy drugaredd y Goruchaf, nid yſcogir ef.

8 Dy law a gaiff afael ar dy holl elynion: dy ddehеu-law a gaiff afael ar dy gaſeion.

9 Ti a'i gwnei hwynt fel ffwrn danllyd yn amſer dy lid: yr Arglwydd yn ei ddigllonedd a'i llwnge hwynt, a'r tân a'i hyſſa hwynt.

10 Eu ffrwyth hwynt a ddiniſtri di oddi ar y ddaiar: a'i hâd o blith meibion dynion.

11 Canys bwriadaſant ddrwg i'th erbyn: meddyliaſant amcan, he ballu o honynt ei gwplau.

12 Am hynny y gwnei lddynt droi eu cefneu: ar dy linynnau y paratoi di saethau yn erbyn eu hwynebau.

13 Ymddercha Arglwydd yn dy nerth: canwn, a chan-molwn dy gadernid.

Deus, Deus meus. Pſal.22.

Pryd. nhawnol nydd. FY Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gwrthodaiſt? pa ham yr ydwyt mor bell oddi wrth fy iechydwriaeth, a geiriau fy llefain.

2 Fy Nuw, llefain yr ydwyf y dydd, ac ni wrandewi: y nôs hefyd, ac nid oes oſteg i mi.

3 Ond tydi wyt ſanctaidd, ô dydi yr hwn wyt yn cyfanneddu ym moliant Iſrael.

4 Ein tadau a obeithiaſant ynot: gobeithiaſant, a gwaredaiſt hwynt.

5 Atnat

5 Arnat ti y llefaſant, ac achubwyd hwynt: ynot yr ymddiriedaſant, ac ni's gwradwyddwyd hwynt.

6 A minnau prſſ ydwyſ, ac nid gŵr: gwarthrudd dynion, a dirmyg y bobl.

7 Pawb a'r a'm gwêlant a'm gwatwarant: llaeſant weſ, eſcydwant ben, gan ddywedyd,

8 Ymddiriedodd yn yr Arglwydd, gwareded eſ: achubed eſ, gan ei fod yn dda ganddo.

9 Canys ti a'm tynnaiſt o'r grâch: gwnaethoſt i mi obeithio pan oeddwn ar fronnau fy mam.

10 Arnat ti i'm bwriwyd o'r brûſ o grôth fy mam fy Nuw ydwyt.

11 Nac ymbellhâ oddi wrthif, o herwydd cyſyngder ſydd agos: canys nid oes cynnorthwy wr.

12 Teirw lawer a'm cylchynaſant: gwrdd deirw Baſan, a'm hamgylchaſant.

13 Agoraſant arnaſ eu genau fel llew rheipus, a rhuadwy.

14 Fel dwfr i'm tywalltwyd, a'm heſcyrn oll a ymwahanaſant: fy nghalon ſydd fel cŵyr, hi a doddodd ynghanol fy mherfedd.

15 Fy nerth a wywodd fel pridd-leſtr, a'm taſod a lynodd wrth daflod fy ngenau: ac i lŵch angau'm dygaiſt.

16 Canys cŵn a'm cylchynaſant, cynnulleidfa drygionus a'm hamgylchaſant: trywanaſant fy nwylaw a'm traed.

17 Gallaf gyfrif fy holl eſcyrn: y maent yn tremio, ac yn edrych arnaſ.

18 Y maent yn rhannu fy nillad yn eu myſe: ac ar fy ngwiſc yn bwrw coelbren.

19 Ond tydi Arglwydd nac ymbellhâ: fy nghadernid bryſſia i'm cynnorthwyo.

20 Gwaret fy enaid rhag y cleddyf: fy unic enaid o feddiant y cî.

21 Achub fi rhag ſafn y llew: canys o blith cyrn unicorniaid i'm gwrandewaiſt.

22 Mynegaf dy enw i'm brodyr: ynghanol y gynnulleidfa i'th folaf.

23 Y rhai ſy yn ofni'r Arglwydd, molwch eſ, holl hâd Iacob, gogoneddwch eſ: a holl hâd Iſrael, ofnwch eſ.

24 Canys ni ddirmygodd, ac ni ffieiddiodd gyſtudd y tlawd, ac ni chuddiodd ei wyneb rhagddo: ond pan leſoddo efe arno, efe a wrandawodd.

25 Fy mawl ſydd o honot ti yn y gynnulleidfa fawr: fy addunedau a dalaf ger bron y rhai a'i hofnant eſ.

26 Y tlodion a fwyttâint, ac a ddiwellir, y rhai a geiſiant yr Arglwydd a'i molianiant eſ: eich calon fydd byw yn dragywydd.

27 Holl derfynau y ddaiar a gofiant, ac a droant at yr Arglwydd: a holl dylwythau y cenhedloedd a addolant ger dy frondi.

28 Canys eiddo'r Arglwydd yw'r deyrnas: ac efe ſydd yn llywodraethu ym mhlith y cenhedloedd.

29 Yr holl rai breiſion ar y ddaiar a fwyttâint, ac a addolant: y rhai a ddeſcynnant i'r llŵch a ymgrymmant ger ei fron eſ: ac nid oes neb a all gadw yn fyw ei enaid ei hun.

30 Eu hâd a'i gwaſanaetha eſ: cyfrifir eſ i'r Arglwydd yn genhedlaeth.

31 Deuant, ac adroddant ei gyfiawnder eſ i'r bobl a enir: mai efe a wnaeth hyn.

Dominus regit me. Pſal. 23.

YR Arglwydd yw fy mugail: ni bydd eiſiau arnaſ.

2 Efe a wna i'm orwedd mewn porfeydd gwelloc: efe a'm tywys ger llaw y dyfroedd tawel.

3 Efe a ddychwel fy enaid, efe a'm harwain ar hŷd llwybrau cyfiawnder, er mwyn ei enw.

4 Ie pe rhodiwn ar hŷd glyn cyſcod angau, nid ofnaſ niwed: canys yr wyt ti gyd â mi: dy wialen, a'th ffon a'm cyſſuraant.

5 Ti a arlwyi fort ger fy mron, yngwydd fy ngwrthwyneb-wŷr: iraiſt fy mhen ag olew, fy phiol ſydd lawn.

6 Daioni, a thrugaredd yn ddiau a'm canlynant, holl ddyddiau fy mywyd: a phreſſwyliaf yn nhŷ'r Arglwydd yn dragywydd.

Domini eſt terra & plenitudo eius. Pſal. 24.

EIddo yr Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder: y bŷd, ac a breſſwylia ynddo. *Borreuol weddi.*

2 Canys efe a'i ſeiliodd ar y moroedd: ac a'i ſiccrhaodd ar yr afonydd.

3 Pwy a eſcyn i fynydd yr Arglwydd? a phwy a ſaif yn ei lê ſanctaidd eſ?

4 Y glân ei ddwylo, a'r pur ei galon: yr hwn ni ddercha fodd ei feddwl at wagedd, ac ni thyngodd i dwyllo.

5 Efe a dderbynfendith gan yr Arglwydd, a chyfiawnder gan Dduw ei iechydwriaeth.

6 Dymma genhedlaeth y rhai a'i ceiſiant eſ: y rhai a geiſiant dy wyneb di, ô Iacob. *Selah.*

7 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymdderchefwch ddryſau tragywyddol: a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

8 Pwy yw yr brenin gogoniant hwn? yr Arglwydd nerthol, a chadarn: yr Arglwydd cadarn mewn rhyfel.

9 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymdderchefwch ddryſau tragywyddol, a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.

10 Pwy yw'r brenin gogoniant hwn? Arglwydd y lluoedd, efe yw brenin y gogoniant. *Selah.*

Ad te Domine leuaui animam. Pſal. 25.

ATeat ti ô Arglwydd, y derchafaf fy enaid.

2 O fy Nuw, ynot ti 'r ymddiriedais, na'm gwradwydder: na orfeledded fy ngelynion arnaf.

3 Ie na wradwydder neb ſydd yn diſgwyl wrthit ti: gwradwydder y rhai a drofſeddant heb achos.

4 Par i mi ŵybod dy ffyrdd ô Arglwydd: dyſc i mi dy lwybrau.

5 Tywys fi yn dy wirionedd, a dyſc fi: canys ti yw Duw fy iechydwriaeth, wrthit ti y diſgwyliaf ar hyd y dydd.

6 Cofia Arglwydd dy dofturiaethau, a'th drugareddau: canys eried ynaent hwy.

7 Na chofia bechodau fy ieuengctid, na'm cam weddau: yn ôl dy drugaredd meddwl di am danaf, er mwyn dy ddaioni Arglwydd.

8 Da ac vniawn yw yr Arglwydd: o herwydd hynny y dyſc efe bechaduriaid yn y ffordd.

9 Y rhai llariaid a hyfforddа efe mewn barn: a'i ffordd a ddyſc efe i'r rhai goſtyngedic.

10 Holl lwybrau 'r Arglwydd ydynt drugaredd, a gwirioneddi'r rhai a gadwant ei gyfammod, a'i deſtiolaethau eſ.

11 Er mwyn dy Enw, Arglwydd, madden fy anwiredd: canys mawr yw.

12 Pa ŵr yw efe ſy'n ofni yr Arglwydd? efe a'i dyſc ef yn y ffordd a ddewiſo.

13 Ei enaid ef a erys mewn daioni: a'i hâd a etifedda y ddaiar.

14 Dirgelwch yr Arglwydd ſydd gydâ 'r rhai a'i hofnant eſ: a'i gyfammod hefyd, iw cyfarwyddo hwynt.

15 Fy llygaid ſydd yn waſtad ar yr Arglwydd: canys efe a ddwg fy nhraed allan o'r rhwyd.

16 Trô attaf, a thrugarhâ wrthif: canys vnic, a thlawd ydwyf,

77 Gofidiau

17 Goſdiam fy nghalon a helaethwyd: dwg di fi allan o'm cyfyngderau.

18 Gwêl fy nghyſtudd, a'm helbul: a madden fy holl bechodau.

19 Edrych ar fy ngelynion, canys amlhaſant: a chaſineb traws heſyd i'm caſſaſant.

20 Cadw fy enaid, ac achub fi: na'm gwradwydder, canys ymddiriedais ynot.

21 Cadwed perfeithrwydd, ac vniondeb fi, canys yr wyf yn diſgwyl wrthit.

22 O Dduw, gwared Iſrael o'i holl gyfyngderau.

Iudica me Domine. Pſal. 26.

BArn fi Arglwydd, canys rhodiais yn fy mherfeithrwydd, ymddiriedais heſyd yn yr Arglwydd, am hynny ni lithraf.

2 Hôla fi Arglwydd, a phrawf fi: chwilia fy arennau, a'm calon.

3 Canys dy drugaredd ſydd o flaen fy llygaid: ac mi a rodiais yn dy wirioneedd.

4 Nid eiſteddais gyd â dynion coegion, a chyd â'r rhai trofuus nid âf.

5 Caſſeais gynnullei dſa y drygionus: a chyd â'r annuwolion nid eiſteddaf.

6 Golchaf fy nwylo mewn diniweidrwydd: a'th allor ô Arglwydd, a amgylchynaf:

7 I gyhoeddi â llef clodforedd: ac i fynegi dy holl ryfeddodau.

8 Arglwydd, hoffais drigfan dy dŷ: a lle preſſwylfa dy ogoniant.

9 Na chaſel fy enaid gyd â phechaduriaid: na'm bywyd gyd â dynion gwaedlyd:

10 Y rhai y mae ſcelerder yn eu dwylo, a'i dehauluw ynllawn gwobrau.

11 Eithr mi a rodiaf yn fy mherfeithrwydd: gwared fi, a thrugarhâ wrthif.

12 Fy nhroed ſydd yn ſefyll ar yr vniondeb: yn y cynulleidfaoedd i'th fendithiaf ô Arglwydd.

Dominus illuminatio mea. Pſal. 27.

YR Arglwydd yw fy ngoleuni, a'm hiechydwriaeth, rhag pwy yr ofnaf? yr Arglwydd yw nerth fy mywyd, rhag pwy y dychrynaf?

Pryd-nhawnol Dydd, I

2 Pan neſſaodd y rhai drygionus, fy ngwrthwyneb-wŷr, a'm gelynion i'm herbyn, i ſwytta fy nghnawd: hwy a dramgwyddaſant, ac a ſyrthiaſant.

3 Pe gwerſyllei llu i'm herbyn, nid ofna fy nghalon: pe cyfodei câd i'm herbyn, yn hyn mi a fyddaf hyderus.

4 Vn peth a ddeiſyfiais i gan yr Arglwydd, hynny a geiſiaf, ſef caſſel trigo yn nhŷ'r Arglwydd holl ddyddiau fy mywyd: i edrych ar bryſderthwch yr Arglwydd, ac i ymofyn yn ei Deml.

5 Canys yn y dydd blin â'm cuddia o fewn ei babell: yn nirgelfa ei babell i'm cuddia, ar graig i'm cyfyd i.

6 Ac yn awr y dercha efe fy mhen goruwch fy ngelynion o'm hamgylch: am hynny 'r aberthaf yn ei babell eſ ebyrth gorfoledd: canaf, ie can-molaf yr Arglwydd.

7 Clyw ô Arglwydd fy lleferyddd pan leſwyſo trugarhâ heſyd wrthyf, a gwrando arnaf.

8 Pan ddywedaiſt, ceiſiwch fy wyneb, fy nghalon a ddywedodd wrthit, dy wyneb a geiſiaf, ô Arglwydd.

9 Na chuddia dy wyneb oddi wrthif, na fwrw ymmaith dy wâs mewn ſorlant: fy nghymmorth fuoſt; na âd fi, ac na wrthod fi, ô Dduw fy iechydwriaeth.

10 Pan yw fy nhâd, a'm mam yn fy ngwrthod: yr Arglwydd a'm derbyn.

11 Dyſc i mi dy ffordd Arglwydd: ac arwain fi ar hŷd llwybrau vniondeb, o herwydd fy ngelynion.

12 Na ddyro fi i fyny i ewyllys fy ngelynion: canys gau dyſtion, a rhai a adroddant drawſter a gyfodaſant i'm herbyn.

13 Deffygiaſwn, pe na chredaſwn weled daioni 'r Arglwydd yn nhîr y rhai byw.

14 Diſgwil wrth yr Arglwydd, ymwrola, ac efe a nertha dy galon: diſgwyl meddaf wrth yr Arglwydd.

Ad te Domine clamavi. Pſal. 28.

ARnat ti Arglwydd y gwaeddaf, ſy nghraig na ddiſtawa wrthif: rhag o thewi wrthif, i'm ſod yn gyffelyb i rai yn deſcyn i'r pwll.

2 Erglyw lef fy ymbil, pan waeddwyf arnat; pan dderchafwyf fy nwylo tu ag at dy gafell ſanctaidd.

3 Na thyna fi gyd â'r annuwolion, a chyd â gweithred-wŷr anwiredd, y rhai a leſarant heddwch wrth eu cymmydogion, a drwg yn eu calon.

4 Dyro iddynt yn ôl eu gweithred, ac yn ôl dryg ioni eu dychymmygion, dyro iddynt yn ôl gweithredoedd eu dwylo: tâl iddynt en haeddedigaeth.

5 Am nad yſtyriant weithredoedd yr Arglwydd, na gwaith ei ddwylo eſ, y dinîſtria efe hwynt, ac nis adeilada hwynt.

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd: canys clybu lêf fy ngweddiau.

7 Ar Arglwydd yw fy nerth a'm tarian, ynddo eſ yr ymddiriedodd fy nghalon, ac myfi a gynnorthwywyd: o herwydd hyn y llawenychodd fy nghalon, ac ar fy nghân y clodforaf eſ.

8 Yr Arglwydd ſydd nerth i'r cyfryw rai, a chaddernid iechydwriaeth ei eneiniog yw eſe.

9 Cadw dy bobl a bendithia dy etifeddiaeth: portha hwynt heſyd, a dyrcha hwynt yn dragywydd.

Aſſerte Domine filij Dei. Pſal. 29.

MOeſwch i'r Arglwydd chwi feibion cedyrn: moeſwch i'r Arglwydd ogoniant, a nerth.

2 Moeſwch i'r Arglwydd ogoniant ei Enw: addolwch yr Arglwydd ym mhryderthwch eî ſanctaiddrwydd.

3 Llef yr Arglwydd ſydd ar y dyfroedd, Duw y gogoniant a darana: yr Arglwydd ſydd ar y dyfroedd mawrion.

4 Llef yr Arglwydd ſy mewn grym: llêf yr Arglwydd ſy mewn peydderthwch.

5 Llef yr Arglwydd ſy yn dryllio y cedrwydd: ie dryllia 'r Arglwydd gedr-wŷdd Libanus.

6 Efe a wna iddynt lammu fel llô: Libanus a Syrion fel llwdn vnicorn.

7 Llef yr Arglwydd a waſcara y fflammau tân.

8 Llef yr Arglwydd a wna i'r anialwch grynu: yr Arglwydd a wna i anialwch Cades grynu.

9 Llef yr Arglwydd a wna i'r ewiged lydru, ac a ddinoetha y coedydd: ac yn ei Deml, pawb a draetha ei ogoniant eſ.

10 Yr Arglwydd ſydd yn eiſtedd ar y lliſeiriant, ie yr Arglwydd a eiſtedd yn Frenin yn dragywydd.

11 Yr Arglwydd a ddyry nerth iw bobl: yr Arglwydd a fendithia ei bobl â thangneddyf.

Exaltabo te Domine. Pſal. 30.

MAwryglaf di ô Arglwydd, canys dercheſaiſt fi: ac ni lawenheaiſt fy nge- *Dar-lleol nydd.* lynion o'm plegit.

2 Arglwydd, fy Nuw, llefais arnat, tithau y'm hiechâaiſt.

3 Arglwydd derchefaiſt ſy enaid o'r bedd, cedwaiſt ſi yn fyw, rhag deſcyn o honof i'r pwll.

4 Canwch i'r Arglwydd ei ſainct ef: a chlodforwch wrth goffadwriaeth ei ſancteiddrwydd ef.

5 Canys cynnyd ſechan y bydd yn ei lid, yn ei fodlonrwydd y mae bywyd: tros brŷd nawn yr erys wylofain, ac erbyn y borau y bydd gorfoledd.

6 A mi a ddywedais yn ſy llwyddiant, ni'm ſyflit yn dragywydd.

7 O'ch ddaioni Arglwydd, y goſodaiſt gryfder yn ſy mynydd: caddiaiſt dy wyneb, a bum helbulus.

8 Arnat ti Arglwydd y llefais: ac o'r Arglwydd yr ymbiliais.

9 Pa fudd ſydd yn fy ngwaed pan ddeſcynnwyf i'r ffos? a glodfora y llwch di? a fynega efe dy wirioneddi?

10 Clyw Arglwydd, a thrugarhâ wrthif: Arglwydd bydd gynnorthwywr i mi.

11 Troaiſt fy ngalar yn llawenydd i mi: dioſgriſt fy ſach-wiſc, a gwregyſaiſt fi â llawenydd.

12 Fel y cano fy ngogoniant i ti, ac na thawo: O Arglwydd fy Nuw, yn dragywyddol i'th foliannaf.

*In te Domine ſperavi. Pſal.*31.

YNot ti Arglwydd yr ymddiriedais, na'm gwradwydder yn dragywydd: gwared fi yn dy gyfiawnder.

2 Gogwydda dy gluſt attaf, gwared fi ar frys: bydd i mi yn graig gadarn, yn dŷ amddeffyn, i'm cadw.

3 Canys fy nghraig a'm caſtell ydwyt: gan hynny er mwyn dy Enw, tywys fi, ac arwain fi.

4 Tynn fi allan o'r rhwyd a guddiaſant i mi: canys ti yw fy nerth.

5 I'th law y gorchymynnaf fy yſpraid: gwaredaiſt fi ô Arglwydd Ddnw y gwirioneddd.

6 Caſeais y rhai ſy yn dal ar ofer-wagedd: minneu a obeithiaf yn yr Arglwydd.

7 Ymlawenhâf, ac ymhyfrydaf yn dy drugaredd: canys gwelaiſt fy adfyd: adnabuoſt fy enaid mewn cyfyngderau.

8 Ac ni warcheaiſt fi yn llaw y gelyn, onid goſodaiſt fy nhraed mewn ehangder.

9 Trugarhâ wrthif Arglwydd, canys cyfyng yw arnaf: dadwinodd fy llygad gan ofid, ie fy enaid, a'm bol:

10 Canys fy mywyd a ballodd gân ofid, a'm blynyddoedd gan ochain: fy nerth a ballodd o herwydd fy anwiredd, a'm heſcyrn a bydraſant.

11 Yn warthrudd yr ydwyf ym myſg fy holl elynion, a hynny yn ddirfawr ymmyſg fy nghymmydogion: ac yn ddychryn i'r rhai a'm hadwaenant; y rhai a'm gwelent allan, a gilient oddi wrthif.

12 Anghofiwyd fi fel yn marw allan o feddwl, yr ydwyf fel lleſtr methedic.

13 Canys clywais ogan llaweroedd, dychryn oedd o bob parth: pan gyd-ymgynghoralant yn fy erbyn, y bwriadaſant fy nieneidio.

14 Ond mi a obeithiais ynot ti Arglwydd, dywedais, fy Nuw ydwyt.

15 Yn dy law di y mae fy amſeran: gwared fi o law fy ngelynion, ac oddi wrth fy erlidwŷr.

16 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs: achub fi er mwyn dy drugaredd.

17 Arglwydd na wradwydder fi, canys gelwais arnat: gwradwydder yr annuwolion, torrer hwynt i'r bedd.

18 Gofteger y gweſuſau celwyddoc, y rhai a ddywedant yn galed drwy falchder, a diyſtyrwch, yn erbyn y cyfiawn.

19 Morr fawr yw dy ddaioni a roddaiſt i gadw i'r rhai a'th ofnant; ac a wnaethoſt i'r rhai a ymddiriedant ynot, ger bron meibion dynion!

20 Cuddi hwynt yn nirgelfa dy wyneb, rhag balchder dynion: cuddi hwynt mewn pabell, rhag cynnen tafodau.

21 Bendigedic fyddo'r Arglwydd, canys dangoſodd yn rhyfedd ei garedigrwydd i mi, mewn dinas gadarn.

22 Canys mi a ddywedais yn fy ffrwſt, fo'm bwriwyd allan o'th olwg: er hynny ti a wrandewaiſt lais fy ngweddiau, pan lefais arnat.

23 Cerwch yr Arglwydd; ei holl ſainct ef: yr Arglwydd a geidw y ffyddloniaid, ac a dâl yn ehelaeth i'r neb a wna falchder.

24 Ymwrolwch, ac efe a gryfhâ eich calon: chwychwi oll y rhai ydych yn gobeithio yn yr Arglwydd.

*Beati quorum. Pſal.*32.

GWyn ei fyd y neb y maddeuwyd ei dроſedd: ac y cuddiwyd ei bechod. *Trydnhawnol weddi.*

2 Gwyn ei fyd y dyn ni chyfrif yr Arglwydd iddo anwiredd: ac ni bo dichell yn ei yſpryd.

3 Tra y tewais, heneiddiodd fy eſcyrn, gan fy rhuad ar hyd y dydd.

4 Canys trymhâodd dy law arnaf ddydd a nos: fy irder a drowyd yn ſychder hâf. *Selah.*

5 Addefais fy mhechod wrthit, a'm hanwiredd ni chuddiais: dywedais, cyffeſſaf yn fy erbyn fy hun fy anwireddau i'r Arglwydd, a thi a faddeuaiſt anwiredd fy mhechod. *Selah.*

6 Am hyn y gweddia pob duwiol arnat ti yn yr amſer i'th geffir: yn ddiau yn llifeiriant dyfroedd mawrion, ni chânt neſſau atto ef.

7 Ti ydwyt loches i mi: cedwi fi rhag ing: amgylchyni fi â chaniadau ymwared. *Selah.*

8 Cyfarwyddaf di, a dyſcaf di yn y ffordd yr elychi: a'm llygad arnat i'th gyngheraf.

9 Na fyddwch fel march, neu fûl, heb ddeall, yr hwn y mae rhaid attal ei ên â genfa, ac â ffrwyn, rhag ei ddineſau attat.

10 Gofidiau lawer fydd i'r annuwiol, ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, trugaredd a'i cylchyna ef.

11 Y rhai cyfiawn, byddwch lawen a hyfryd yn yr Arglwydd: a'r rhai vniawn o galon oll, canwch yn llafar.

Exultate iuſti in Domino. Pſal. 33.

YMlawenhewch y rhai cyfiawn, yn yr Arglwydd: i'r rhai vniawn gweddus yw mawl.

2 Molwch yr Arglwydd â'r delyn: canwch iddo â'r nabl, ac â'r dectant.

3 Canwch iddo ganiad newydd: canwch yn gerddgar, yn ſoniarus.

4 Canys vniawn yw gair yr Arglwydd; a'i holl weithredoedd a wnaed mewn ffyddlondeb.

5 Efe a gâr gyfiawnder, a barn: o drugaredd yr Arglwydd y mae y ddaiar yn gyflawn.

6 Trwy air yr Arglwydd y gwnaethpwyd y nefoedd: a'i holl luoedd hwy trwy yſpryd ei enau ef.

7 Caſclu y mae efe ddyfroedd y môr ynghyd, megis pentwrr: y mae yn rhoddi y dyfnderoedd mewn tryſorau.

8 Ofned yr holl ddaiar yr Arglwydd: holl drigolion y byd arſwydant ef.

9 Canys efe a ddywedodd, ac felly y bu: efe a orchymynnodd, a hynny a ſafodd.

10 Yr Arglwydd ſydd yn diddymmu cyngor y cenhedloedd: y mae efe yn diddymmu amcanion pobloedd.

11 Cyngor

11 Cyngor yr Arglwydd a saif yn dragywydd: meddyliau ei galon, o genhedlaeth i genhedlaeth.

12 Gwyn ei fyd y genedl y mae yr Arglwydd yn Ddiw iddi ta'r bobl a ddetholes efe yn etifeddiaeth iddo ei hun.

13 Yr Arglwydd sy yn edrych i lawr o'r nefoedd: y mae yn gweled holl feibion dynion.

14 O bresswylfa ei drigfa yr edrych efe ar ar holl drigolion y ddaiar.

15 Efe a gyd-lunniodd eu calon hwynt: efe a ddeall eu holl weithredoedd.

16 Ni waredir brenin gan liaws llu: ni ddiangc cadarn drwy ei fawr gryfder.

17 Pethofer yw march i ymwared: ac nid achub efe neb drwy ei fawr gryfder.

18 Wele, y mae llygad yr Arglwydd ar y rhai a'i hofnant ef: sef ar y rhai a obeithiant yn ei drugaredd ef:

19 I waredu eu henaid rhag angau: ac iw cadw yn fyw yn amser newyn.

20 Ein henaid ſydd yn diſgwilam yr Arglwydd: efe yw ein porth a'n tarian.

21 Canys yddo ef y llawenycha ein calon, oherwydd i ni obeithio yn ei enw ſanctaidd ef.

22 Bydded dy drugaredd Arglwydd arnom ni, megis yr ydym yn ymddiried ynot.

Benedicam Dominum. Pſal. 34.

BEndithiaf yr Arglwydd bob amſer: ei foliant ſydd yn fy ngenau yn waſtad.

2 Yn yr Arglwydd y gorfoledda fy enaid: y rhai goſtyngedic a glywant hyn, ac a lawenychant.

3 Mawrygwch yr Arglwydd gyd â mi: a chyddderchafwn ei enw ef.

4 Ceiſias yr Arglwydd, ac efe a'm gwrandawodd: gwaredodd fi hefyd o'm holl ofn.

5 Edrychaſant arno, a hwy a oleuwyd: a'i hwynebau ni chywilyddiwyd.

6 Y tlawd hwn a lefodd, a'r Arglwydd a'i clybu, ac a'i gwaredodd oi holl drallodau.

7 Angel yr Arglwydd a gaſtella o amgylch y rhai a'i hofnant ef, ac a'i gwared hwynt.

8 Profwch, a gwelwch mor dda yw 't Arglwydd: gwyn ei fyd y gŵr a ymddiriedo ynddo.

9 Ofnwch yr Arglwydd ei ſainct ef: canys nid oes eiſiau ar y rhai a'i hofnant ef.

10 Y mae eiſiau, a newyn ar y llewod i ewange, ond yſawl a geiſiant yr Arglwydd, ni bydd arnynt eiſiau dim daioni.

11 Deuwch blant, gwrandewch arnaf: dyſcaf i chwi ofn yr Arglwydd.

12 Pwy yw 'r gŵr a chwennych ſywyd, ac a gâr hîr ddyddiau, i weled daioni?

13 Cadw dy dafod rhag drwg: a'th weſuſan rhag traethu twyll.

14 Cilia oddi wrth ddrwg, a gwna dda: ymgais â thangneddyf, a dilyn hi.

15 Llygaid yr Arglwydd ſydd ar y cyfiawn: a'i gluſtiau ſydd yn agored iw lleſain hwynt.

16 Wyneb yr Arglwydd ſydd yn erbyn y rhai a wna ddrwg: i dorri eu coffa oddi ar y ddaiar.

17 Y rhai cyfiawn a lefant, a'r Arglwydd a glyw, ac a'i gwared o'i holl drallodau.

18 Agos yw 'r Arglwydd at y rhai dryllieddion galon: ac efe a geidw y rhai briwedic o yſpryd.

19 Aml ddrygau a gaiff y cyfiawn: ond yr Arglwydd a'i gwared ef oddi wrthynt oll.

20 Bſe a geidw ei holl eſcyrn ef: ni thorir vn o honynt.

21 Drygioni a ladd yr annuwiol: a'c rhai a gaſant y cynawn a anrheithir.

22 Yr Arglwydd a wared eneidiau ei weiſion: a'r rhai oll a ymddiriedant yndo ef, nid anrheithir hwynt.

Judica Domine. Pſal. 35.

DAdleu fy nadl Arglwydd, yn erbyn y rhai a ddaleuant i'm herbyn: ymlada a'r rhai a ymladdant â mi. *Boreuol weddi.*

2 Ymaſael yn y darian a'r aſtalch, a chyſod i'm cymmorth.

3 Dwg allan y waywffon, ac argaea yn erbyn fy erlid-wŷr: dywed wrth fy enaid, myfi yw dy iechydwriaeth.

4 Cywilyddier, a gwradwydder y rhai a geiſiant fy enaid: ymchweler yn eu hôl, a gwarthaer, y rhai a fwriadant fy nrygu.

5 Byddant fel vs o flaen y gwynt: ac Angel yr Arglwydd yn eu herlid.

6 Bydded en ffordd yn dywyllwch, ac yn llithrigfa: ac Angel yr Arglwydd yn eu hymlid.

7 Canys heb achos y cuddiaſant eu rhwyd i mi mewn pydew, yr hwn heb achos a gloddiaſant i'm henaid.

8 Deued arno ddiſtryw ni wypo, a'r rwyd yr hon a guddiodd a'i dalio: ſyrthied yn y diſtryw hwnnw.

9 A llawenycha fy enaid i yn yr Arglwydd: efe a ymhyfryda yn ei iechydwriaeth ef.

10 Fy holl oſcyrn a ddywedant, ô Arglwydd, pwy ſydd fel tydi, yn gwaredu y tlawd rhag yr hwn a fyddo trêch nag ef, y truan hefyd a'r tlawd, rhag y neb a'i hyſpeilio?

11 Tyſtion gau a gyfodaſant: holaſant i mi yr hyn nis gwn oddi wrtho.

12 Talaſant i mi ddrwg dros ddâ, i yſpeilio fy enaid.

13 A minnau pan glafychent hwy, oeddwn a'm gwiſco ſach-len, goſtyngais fy enaid ag ympryd: a'm gweddi a ddychwelodd i'm mynwes fy hun.

14 Ymddygais fel pe buaſei 'n gyfaill, neu yn frawd i mi: ymoſtyngais mewn galar-wiſg, fel yn galaru am ei fam.

15 Ond ymlawenhaſant hwy yn fy adfyd i, ac ymgasclaſant: ymgaſclodd eſtroddion yn fy erbyn, ac nis gwyddwn: rhwygaſant fi, ac ni pheidient.

16 Ym myſc y gwatwarwyr rhag-rithiol mewn gwleddoedd, yſcyrnygaſant eu dannedd arnaf.

17 Arglwydd, pa hŷd yr edrychi di ar hyn? gwared fy enaid rhag eu deſtryw hwynt, fy unig enaid rhag y llewod.

18 Mi a'th glodforaf yn y gynnulleidfa fawr: a moliannaf di ym mhlith pobl lawer.

19 Na lawenychant o'm herwydd y rhai ſydd elynion i mi heb achos: ac y ſawl a'm caſânt yn ddiachos, nac amneidiant â llygad.

20 Can nad ymddiddanant yn dangneddyfus eithr dychmygant eiriau dichellgar, yn erbyn y rhai llonydd yn y tir.

21 Lledaſant'en ſafn arnaf, gan ddywedyd: Ha, ha, gwelodd ein llygad.

22 Gwelaiſt hyn Arglwydd, na thaw dithent: na ymbellhâ oddi wrthif, ô Arglwydd.

23 Cyſod, a deffro i'm barn, ſef i'm dadl, fy Nuw, a'm Harglwydd.

24 Barn fi Arglwydd fy Nuw, yn ôl dy gyfiawnder: ac na lawenhâed o'm plegit.

25 Na ddywedant yn en calon, ô ein gwynfyd: na ddywedant, llyngcaſom ef.

26 Cywilyddier, a gwradwydder hwy i gyd, y rhai

rhai sy lawen am sy nryg-syd: gwiscer â gwarth ac â chywilydd, y rhai a ymfawrygant i'm herbyn.

27 Caned a llawenyched y rhai a hoffant sy nghyfiawnder, dywedant hefyd yn wastad, mawryger yr Arglwydd, yr hwn a gâr lwyddiant ei wâs.

28 Fy nhafod innau, a lefara am dy gyfiawnder, a'th foliant, ar hyd y dydd.

Dixit insipiens. Psal. 36.

YMae anwiredd yr annuwiol yn dywedyd o fewn sy aghalon, nad oes ofn Duw o flaen ei lygaid ef.

2 O herwydd ymwenhi eithio y mae efe iddo ei hun; yn ei olwg ei hunan, nes cael ei anwiredd yn atcas.

3 Geiriau ei enau ydynt anwiredd a thwyll: peidiodd â bod yn gall i wneithur daioni.

4 Anwiredd a ddychymmyg efe ar ei wely, efe a'i gesyd ei hun ar ffordd nid yw dda: nid ffiaidd gantho ddrygioni.

5 Dy drugaredd Arglwydd sydd hyd y nefoedd, a'th wirioneddhyd y cymmylau.

6 Fel mynyddoedd cedyrn y mae dy gyfiawnder, dyfnder mawr yw dy farnedigaethau: dŷn ac anifail a geedwi di, Arglwydd.

7 Mor werth-fawr yw dy drugaredd ô Dduw! am hynny 'r ymddiried meibion dynion tan gysced dy adenydd.

8 Llawn-ddigonir hwynt â brasder dy dŷ: ac ag afon dy hyfrydwch y diodi hwynt.

9 Canys gyd â thi y mae ffynnon y bywyd: yn dy olcuni di y gwelwn oleuni.

10 Estyn dy drugaredd i'r rhai a'th adwaenant, a'th gyfiawnder i'r rhai vniawn o galon.

11 Na ddeued troed balchder i'm herbyn: na fyfied llaw yr annuwiol fi.

12 Yno y fyrthiodd gweith wŷr anwiredd: gwthiwyd hwynt i lawr, ac ni allant gyfodi.

Noli emulari. Psal, 37.

Pryd nhawnol weddi.

NAc ymddigia o herwydd y hai drygionus, ac na chenfigenna wrth y rhai a wnant anwiredd.

2 Canys yn ebrwydd y torrir hwynt i'r llawr fel glas-wellt, ac y gwywant fel gwyrdd lyfiau.

3 Gobeithia yn yr Arglwydd, a gwna dda: felly y trigi yn y tîr, a thi a borthir yn ddiau.

4 Ymddigrifa hefyd yn yr Arglwydd, ac efe a ddyry i ti ddymuniadau dy galon.

5 Treigla dy ffordd ar yr Arglwydd, ac ymddiried ynddo, ac efe a'i dwg i ben.

6 Efe a ddwg allan dy gyfiawnder fel y goleuni: a'th farn fel haner dydd.

7 Distawa yn yr Arglwydd, a difgwyl wrtho, nac ymddigia o herwydd yr hwn a lwyddo ganddo ei ffordd, wrth y gŵr fydd yn gwneuthur ei ddrwg amcanion.

8 Paid â digofaint, a gâd ymmaith gynddaredd: nac ymddigia er dim, i wneuthur drwg.

9 Canys torrir ymmaith y drwg-ddynion, ond y rhai a ddisgwiliant wrth yr Arglwydd, hwyntwy a etifeddant y tîr.

10 Canys etto ychydigyn, ac ni *welir* yr annuwiol, a thi a edrychi am ei le ef, ac ni bydd dim o honaw.

11 Eithr y rhai gostyngedic a etifeddant y ddaiar, a ca ymhyfrydant gan liaws tangneddyf.

12 Yr annuwiol a amcana yn erbyn y cyfiawn, ac a ŷ gnaca ddannedd arno.

13 Yr Arglwydd a chwardd am ei ben ef, canys gwel fod ei ddydd ar ddyfod.

14 Yr annuwiolion a dynnasant cleddyf, ac a annelasant eu bŵa, i fwrw i lawr y tlawd, a'r anghenog, ac i ladd y rhai vniawn en ffordd.

15 Eu cleddyf a â yn eu calon eu hunain, a'i bwâu a ddryllir.

16 Gwell yw 'r ychydig fydd gan y cyfiawn, nâ mawr olud annuwiolion lawer.

17 Canys breichiau 'r annuwiolion a dorrir: ond yr Arglwydd a gynnal y rhai cyfiawn.

18 Yr Arglwydd a edwyn ddyddiau y rhai perffaith, a'i hetifeddiaeth hwy fydd yn dragywydd.

19 Nis gwradwyddir hwy yn amfer dryg-fyd, ac yn amfer newyn y cânt ddigon.

20 Eithr collir yr annuwiolion, a gelynion yr Arglwydd fel braffter ŵyn a ddiflannant: yn fŵg y diflannant hwy.

21 Yr annuwiol a echŵyna, ac ni thâl adref: ond y cyfiawn fydd drugarog, ac yn rhoddi.

22 Canys y rhai a fendigo efe, a etifeddant y tîr: a'r rhai a felldithio efe, a dorrir ymmaith.

23 Yr Arglwydd a ffordda gerddediad gŵr da: a da fydd ganddo ei ffordd ef.

24 Er iddo gwympo, ni lwyr fwrir ef i lawr: canys yr Arglwydd fydd yn ei gynnal ef â'i law.

25 Mi a fum ieuange, ac yr ydwyf yn hên: etto ni welais y cyfiawn wedi ei adu, a'i hâd yn cardotta bara.

26 Pob amfer y mae efe yn drugarog, ac yn rhoddi benthyg: a'i hâd a fendithir.

27 Cilia di oddi wrth ddrwg, a gwna dda, a chyfannedda yn dragywydd.

28 Canys yr Arglwydd a gâr farn, ac ni edy ei fanct: cedwir hwynt yn dragywydd, ond hâd yr annuwiol a dorrir ymmaith.

29 Y rhai cyfiawn a etifeddant y ddaiar, ac a bresfwyliant ynddi yn dragywydd.

30 Genau y cyfiawn a fynega ddoethineb, a'i dafod a draetha farn.

31 Deddf ei Dduw fydd yn ei galon ef, a'i gamrau ni lithrant.

32 Yr annuwiol a wilia ar y cyfiawn, ac a gais ei ladd ef.

33 Ni âd yr Arglwydd ef yn ei law ef, ac ni âd ef yn euog pan ei barner.

34 Gobeithia yn yr Arglwydd, a chadw ei ffordd ef, ac efe a'th dderchafa, fel yr etifeddech y tir: pan ddifether yr annuwolion, ti a'i gweli.

35 Gwelais yr annuwiol yn gadarn, ac yn frigoc fel y lawryf gwyrdd.

36 Er hynny efe a aeth ymmaith, ac wele nid oedd mwy o honaw: a mi a'i ceisiais, ac nid oedd i'w gael.

37 Ystyr y perffaith, ac edrych ar yr vniawn, canys diwedd y gŵr hwnnw fydd tangneddyf.

38 Ond y trofedd wyr a gŷd-ddestrywir, diwedd yr annuwolion a dorrir ymmaith.

39 Ac iechydwriaeth y cyfiawn fydd oddiwrth yr Arglwydd: efe yw eu nerth yn amfer trallod.

40 A'r Arglwydd a'i cymmorth hwynt, ac a'i gwared; efe a'i gwared hwynt rhag yr annuwolion, ac a'i ceidw hwynt; am iddynt ymddiried yndo.

Domine ne in furore. Psal. 38.

Bore nol weddi.

ARglwydd na cherydda fi yn dy lid: ac na chofpa fi yn dy ddigloneddi.

2 Canys y mae dy saethau ynglŷn ynof; a'th law yn drom arnaf.

3 Nid

3 Nid oes iechyd yn fy nghnawd, o herwydd dy ddigllonedd: ac nid oes heddwch i'm hescyrn, oblegit fy mhechod.

4 Canys fy nghamweddau a aethant dros fy mhen, megis baich trwm y maent yn rhy drwm i mi.

5 Fy nghleifiau a bydrasant, ac a lygrasant gan fy ynfydrwydd.

6 Crymmwyd a daroſtyngwyd fi 'n ddirfawr: beunydd yr edwyf yn myned yn alarus.

7 Canys fy lwynau a lanwyd o ffieidd-glwyf, ac nis oes iechyd yn fy nghnawd.

8 Gwanhawyd, a drylliwyd fi 'n dramawr: rhuais gan aflonyddwch fy nghalon.

9 O'th flaen di Arglwydd y mae fy holl ddymuniad, ac ni chuddiwyd fy ochenaid oddi wrthit.

10 Fy nghalon ſydd yn llammu, fy nerth a'm gadawodd, a llewyrch fy llygaid nid yw ychwaith gennif.

11 Fy ngharedigion, a'm cyfeillion a ſafent oddi ar gyfer fy mhla, a'm cyfoeſeifiaid a ſafent a hirbell.

12 Y rhai hefyd a geiſient fy enioes a oſodaſant faglau, a'r rhai a geiſient fy niwed a draethent anwireddau, ac a ddychmygent ddichellion ar hyd y dydd.

13 A minneu fel byddar ni chlywn, eithr oeddwn fel mudan heb agoryd ei enau.

14 Felly 'r oeddwn fel gŵr ni chlywei, ac heb argroeddion yn ei enau.

15 O herwydd i'm obeithio ynot Arglwydd, ti Arglwydd fy Nuw a wrandewi.

16 Canys dywedais, gwrando fi, rhag llawenyehu o honyat i'm herbyn, pan lithrei fy nhroed, ymfawrygent i'm herbyn.

17 Canys parod wyf i gloſfi: a'm dolur ſydd ger fy mron yn waſtad.

18 Dian y mynegaf fy anwiredd, ac y pryderaf o herwydd fy mhechod.

19 Ac y mae fy ngelynion yn fyw, ac yn gedyrn, amlhawyd hefyd y rhai a'm caſſant ar gam:

20 A'r rhai a dalant ddrwg a dos da, a'm gwrthwynebant: am fy mod yn dilyn daioni.

21 Na ad fi, ô Arglwydd: fy Nuw, na ymbellhâ oddi wrthif.

22 Bryſia i'm cymmorth, ô Arglwydd fy iechydwriaeth.

Dixi cuſtodiam vias. Pſal. 39.

DYwedais, cadwaf fy ffyrdd rhag pechu â'm tafod: cadwaf ffrwyn yn fy ngenau, tra fyddo'r annuwiol yn fy ngolwg.

2 Tewais yn ddiſtaw, ie tewais â daioni: a'm dolur a gyffrodd.

3 Gwreſogodd fy nghalon o'm mewn: tra oeddwn yn myſyrio, enynnodd tân, a mi a leferais â'm tafod.

4 Arglwydd, par i mi wybod fy niwedd, a pheth yw meſur fy nyddiau: fel y gwypwyf o ba hedran y byddaf fi.

5 Wele, gwnaetheſt fy nyddiau fell dyrnfedd, a'm henioes ſydd megis diddim yn dy olwg di: diau mai cwbl wageddyw pôb dŷn, pan ſo ar y goreu. *Selah.*

6 Dyn yn ddiau ſydd yn rhodio mewn cyſcod, ac yn ymdraſferthu yn ofer: efe a dyrra olud, ac ni's gŵyr pwy a'i caſcl.

7 Ac yn awr, beth a ddiſgwiliaf, ô Arglwydd: fy ngobaith ſydd ynot ti.

8 Gwared fi o'm holl gamweddau: ac na oſod fi yn wradwydd i'r ynfyd.

9 Aethum yn ſtid, ac nid agorais fy ngenau: canys ti a wnaetheſt hyn.

10 Tyn dy blâ oddi wrthif: gan ddyrnod dy law y darfum i.

11 Pan goſpit ddyn â cheryddon am anwiredd, dattodit fel gŵyfyn ei ardderchawgrwydd ef: gwagedd yn ddiau yw pôb dŷn. *Selah.*

12 Gwrando fy ngweddi Arglwydd, a chlyw fy lleſ, na thaw wrth fy nylofain: canys ymdeithudd ydwyf gyd â thi, ac alltud fel fy holl dadau.

13 Paid â mi, fel y cryfhawyf cyn fy myned: ac na byddwyf mwy.

Expectans expectavi. Pſal. 40.

DIſgwiliais yn ddyfall am yr Arglwydd, ac efe a ymoſtyngodd attaf: ac a glybu fy lleſain.

2 Cyfododd fi hefyd o'r pydew erchyll, allan o'r pridd tomlyd: ac a oſodedd fy nhraed ar graig, gan hwylio fy nghamrediadau.

3 A rhoddodd yn fy ngenau ganiad newydd o foliant i'n Duw ni: llawer a welant hyn, ac a ofnant, ac a ymddiriedant yn yr Arglwydd.

4 Gwyn ei fyd y gŵr aeſodo'r Arglwydd yn ymddiried iddo: ac ni thrŷ at feilchion, nac at y rhai a wyrant at gelwydd.

5 Lluoſog y gwnaethoſt ti, ô Arglwydd fy Nuw, dy ryfeddodau, a'th amcanion tuag atom: ni ellir yu dreſnu eu cyfrifhwynt i tí: ſe mynewn, a phe traethwn hwynt, amlach ydynt nag y gellir eu rhifo.

6 Aberth ac offrwm nid ewyllyſiaſt, agoraiſt fy nghluſtiau: poeth offrwm a phech aberth ni's gofynnaiſt.

7 Yna y dywedais, wele 'r ydwyf yn dyfod: yn rhol y llyfr yr ſcrifennwyd am danaf.

8 Da gennif wneuthur dy ewyllys, ô fy Nuw: a,th gyfraith ſydd o fewn fy nghalon.

9 Pregethais gyfiawnder yn y gynnulleidfa fawr: wele, nid atteliais fy ngwefuſau, ti Arglwydd a'i gwyddoſt.

10 Ni chuddiais dy gyfiawnder o fewn fy nghalon, treuthais dy ffyddlondeb a'th iechydwriaeth: ni chelais dy drugaredd na'th wirionedd, yn y gynnulleidfa luoſog.

11 Tithau Arglwydd, nac attal dy drugareddau oddi wrthif: cadwed dy drugaredd, a'th wirionedd ſr hŷth.

12 Canys drygau aniſeiriol a'm cylchynaſant o amgylch, fy mhechodau a'm daliaſant, fel na allwn edrych i fyny: amlach ydynt nâ gwallt fy mhen, am hyny y pallodd fy nghalon genif.

13 Rhynged bodd it Arglwydd fy ngwaredu: bryſia Arglwidd i'm cymmorth.

14 Cyd-gywilyddier, a gwradwydder y rhai a geiſiant fy enioes iw difetha: gyrrer yn eu hôl, a chywilyddier, y rhai a ewyllyſiant i mi ddrwg.

15 Anrheithier hwyt yn wobr am eu gwradwydd y rhai a ddywedant wrthif, Ha, ha.

16 Llawenyched, ac ymhyfryded ynot ti y rhai oll a'th geiſiant: dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth bôb amſer, mawr yger yr Arglwydd.

17 Ond yr wyf fi yn dlawd, ac yn anghenus, eto yr Arglwydd a feddwl am danaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd ydwyt ti: fy Nuw na hîr dria.

Beatus qui intelligit. Pſal. 41.

GWyn ei fyd a yſtyria wrth y tlawd; yr Arglwydd a'i gwared ef yn amſer adfyd. *Prydnawngweddi.*

2 Yr Arglwydd a'i ceidw, ac a'i bywhâ, gwynfydedic fydd ar y ddaear: na ddod tithen ef wrth ewyllyſei elynion.

3 Yr Arglwydd a'i nertha ef ar el glaſ-wely: cyweiri ei holl wely ef yn ei glefyd,

4 Mi a ddywedais, Arglwydd trugarhâ wrthif: iachâ fy enaid, canys pechais i'th erbyn.

5 Fy ngelynion a leferant ddrwg am danaf, gan ddywedyd: pa bryd y bydd efe farw, ac y derfydd am ei enw ef?

6 Ac os daw i'm hedrych, efe a ddywed gelwydd, ei galon a gasâ atti anwiredd: pan êl allan, efe a'i traetha.

7 Fy holl gaſeion a gyd huſtyngant i'm herbyn: yn fy erbyn y dychymygant ddrwg i mi.

8 Aſiwydd, meddant, a lŷn wrtho: a chan ei fod yn gorwedd, ni chyfyd mwy.

9 Hefyd y gŵr oedd anwyl gennif, yr hwn yr ymddiriedais iddo, ac a fwytaodd fy mara, a ddercheſodd ei ſodl i'm herbyn.

10 Eithr ti Arglwydd, trugarhâ wrthif; a chyfod fi, fel y talwyf iddynt.

11 Wrth hyn y gwn hoffi o honot fi: am na chaiff fy ngelyn orfoleddu i'm herbyn.

12 Oad am danaf fi, yn fy mherffeithrwydd i'm cynheli, ac i'm goſodi ger dy fron yn dragywydd.

13 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Iſrael, o dragywyddoldeb a hyd dragywyddoldeb, Amen, ac Amen.

Quemadmodum deſiderat. Pſal. 42.

FEl y brefa'r hŷdd am yr anfonydd dyfroedd: felly'r hiraetha fy enaid am danat ti, ô Dduw.

2 Sychedic yw fy enaid am Dduw, am y Duw byw: pa bryd y deuaf, ac yr ymddangoſaf ger bron Duw?

3 Fy nagrau oedd fwyd i'm ddydd a nôs: tra dywedant wrthif bôb dydd, pa le y mae dy Dduw?

4 Tywalltwn fy enaid ynof, pan gofiwn hynny: canys aethwn gyd a'r cynnulleidfa, cerddwn gyd â hwynt i dŷ Dduw, mewn lain cân a moliant, fel tyrfa yn cadw gŵyl.

5 Pa ham fy enaid i'th ddaroſtyngir, ac yr ymderfyſci ynof? gobeithia yn Nuw, oblegit moliannaf ef etto, ain iechydwriaeth ei wyneb-pryd.

6 Fy Nuw, fy enaid a ymddaroſtwng ynof: am hyny y cofiaf di, o dir yr Iorddonen, a'r Hermoniaid, o fryn Miſſar.

7 Dyfnder a eilw ar ddyfnder, wrth ſŵn dy biſtylloedd di: dy holl donnau a'th liſeiriant a aethant troſoſi.

8 Etto yr Arglwydd a orchymmynei drugaredd liw dydd, a'i gân fydd gyda mi liw nôs, ſef gweddi ar Dduw fy enioes.

9 Dywedaf wrth Dduw fy nhraig, pa ham yr anghofiaiſt fi? pa ham y rhodiaf yn alarus trwy orthrymder y gelyn?

10 Megis â chleddyf yn fy eſcyrn y mae fy ngwrthwyneb-wŷr yn fy ngwradwyddo, pan ddywedant wrthif bôb dydd, pa le y mae dy Dduw?

11 Pa ham i'th ddaroſtyngir fy enaid? a pha ham y terfyſci ynof? ymddiried yn Nuw, canys etto y moliannaf ef, ſef iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

Deus auribus noſtris. Pſal. 44.

DUw, clywſom â'n cluſtiau, ein tadau a fynegaſant i ni y weithred a wnaethoſt yn eu hamſer hwynt, yn y dyddiau gynt. *Bortus medi.*

2 Ti â'th law a yrraiſt allan y cenhedloedd, ac a'i plennaiſt hwythau: ti a ddrygaiſt y bobloedd, ac a'i cynnyddaiſt hwythau.

3 Canys nid â'i cleddyf eu hun y goreſcynnaſant y tîr, nid eu braich a barodd iechydwriaeth iddynt; eithr dy ddeheu-law di, a'th fraich, a llewyrch dy wyneb, o herwydd it eu hoffi hwynt.

4 Ti Dduw yw fy Mrenin: gorchymmyn iechydwriaeth i Iacob.

5 Ynot ti y cilgwthiwn ni ein gelynion: yn dy enw di y ſathrwn y rhai a gyfodant i'n herbyn.

6 O herwydd nid yn fy mŵa 'r ymddiriedaf: nid fy nghleddyf chwaith a'm hachub.

7 Eithr ti a'n hachubaiſt ni oddi wrth ein gwrthwyneb-wŷr, ac a wradwyddaiſt ein caſeion.

8 Yn Nuw yr ymffroſtiwn bôb dydd: ac ni a glodfôrwn dy enw yn dragywydd. *Selah.*

9 Ond ti a'n bwriaiſt ni ymaith, ac a'n gwradwyddaiſt, ac nid wyt yn myned allan gyd a'n lluoedd.

10 Gwnaethoſt i ni droi yn âl oddi wrth y gelyn: a'n caſeion a anrheithiaſant iddynt ei hun.

11 Rhoddaiſt ni ſel defaid iw bwytta, a gwaſcaraiſt ni ym myſc y cenhedloedd.

12 Gwerthaiſt dy bobl heb elw, ac ni chwanegaiſt dy olud o'i gwerth hwynt.

13 Goſodaiſt ni yn warthrudd i'n cymmydogion, yn watwargerdd, ac yn wawd i'r rhai iddynt o'n hamgylch.

14 Goſodaiſt ni yn ddihareb ym myſc y cenhedloedd, yn rhai i eſcwyd pen arnynt ym myſc y bobloedd.

15 Fy ngwarthrudd ſydd beunydd ger fy mron, a chywilydd fy wyneb a'm tôdd.

16 Gan lais y gwarthrudd-wr, a'r cablwr, o herwydd y gelyn, a'r ymddial-wr.

17 Hyn oll a ddaeth arnom: etto ni'th anghofiaſom di, ac ni buom anffyddlon yn dy gyfammod.

18 Ni thrôdd ein calon yn ei hôl, ac nid aeth ein cerddediad allan o'th lwybr di.

19 Er i ti ein curo yn mhigfa dreigiau, a thoi troſom â chyſcod angeu.

20 Os angofiaſom enw ein Duw: neu eſtyn ein dwylo at Dduw dieithr:

21 Oni chwilia Duw hyn allan? canys eſe a wyr ddirgeloedd y galon.

22 Ie er dy fwyn di i'n lleddir beunydd, cyfrifir ni fel defaid iw lladd.

23 Deffro, pa ham y cyſci, ô Arglwydd? cyſod, na fwrw ni ymmaith yn dragywydd.

24 Pa ham y cuddi dy wyneb; ac yr anghofi ein cyſtudd, a'n gorthrymder?

25 Canys goſtyngwyd ein henaid i'r llwch: glŷnodd ein bol wrth y ddaiar.

26 Cyſod yn gynnorthwy i ni, a gwared ni er mwyn dy drugaredd.

Eructauit cor meum. Pſal. 45.

TRaetha fy nghalon beth da, dywedyd yr ydwyf y pethau a wneuthym i'r brenin: fy nhafod ſydd bin ſcrifennudd buan.

2 Tegach ydwyt nâ meibion dynion: tywalltwyd gras ar dy wefuſau, o herwydd hynny i'th fendithiodd Duw yn dragywydd.

3 Gwregyſa dy gleddyf ar dy glûn ô gadarn, â'th ogoniant, a'th harddwch.

9 A'r

4 Ac yn dy barddwch marchog yn llwyddiannus, o herwydd gwirioneddd, a llednéisrwydd, a chyfiawnder: a'th ddeheu-law a ddyſc i ti bethau ofnadwy.

5 Pobl a ſyrthiant tanat: o herwydd dy ſaethau llymion yn glŷm ynghanol gelynion y brenin.

6 Dy orſedd di ô Dduw, ſydd byth, ac yn dragywydd: teyrn-wialen vniondeb yw teyrn-wialen dy frenhiniaeth di.

7 Ceraiſt gyfiawnder, a chaſeaiſt ddrygioni: am hynny i'th enetnlodd Duw, ſef dy Dduw di, ag olew llawenydd yn fwy nâ'th gyfeillion.

8 Arogl Myrr, Aloes, a Chaſia ſydd ar dy holl wiſcoedd: allan o'r palâſau Iſori, â'r rhai i'th lawenhaſant.

9 Merched brenhinoedd oedd ym-mhlith dy bendefigeſau, ſafei y frenhines ar dy ddeheu-law mewn aur coeth o Ophir.

10 Gwrando ferch, a gwêl, a goſtwng dy gluſt: ac anghofia dy bobl dy hun, a thŷ dy dad.

11 A'r brenin a chwennych dy degwch: canys efe yw dy lôr dit ymoſtwng ditheu iddo ef.

12 Merch Tyrus heſyd ſydd yno ag anrheg, a chyfoethogion y bobl a ymbiliant â'th wyneb.

13 Merch y brenin ſydd oll yn ogoneddus o fewn: gem-waith aur yw ei gwiſc hi.

14 Mewn gwaith edyf a nodwydd y dygir hi at y brenin; y morwynion y rhai a ddeuant ar ei hôl, yn gyfeilleſau iddi, a ddygir attat ti.

15 Mewn llawenydd, a gorfoledd y dygir hwynt; deuant i lŷs y brenin.

16 Dy feibion ſydd yn lle dy dadau: y rhai a wnei yn dywyſogion yn yr holl dir.

17 Paraf gofio dy enw ym mhob cenhedlaeth, ac oes: am hynny y bobl a'th foliannant byth, ac yn dragywyd.

Deus noſter refugium. Pſal. 46.

DUw ſydd noddfa, a nerth i ni, cymorth hawdd ei gael mewn cyfyngder.

2 Am hynny nid ofnwn pe ſymmudai y ddaiar, a phe treiglid y mynyddoedd i ganol y môr:

3 Er rhuo a therfyſcu o'i ddyfroedd, er crynu o'r mynyddoedd gan ei ymchŵydd eſ. *Selah.*

4 Y mae afon, a'i ffrydiau a lawenhant ddinas Dduw; cyſſegr preſſwylfeydd y Goruchaf.

5 Duw ſydd yn ei chanol, nid yſcog hi: Duw a'i cynnorthwya yn foreu iawn.

6 Y Cenhedloedd a derfyſcaſant, y teyrnaſoedd a yſcogaſant: efe a roddes ei lef, toddodd y ddaiar.

7 Y mae Arglwydd y llnoedd gyd â ni: y mae Duw Iacob yn amddiffynfa i ni. *Selah.*

8 Deuwch, gwelwch weithredoedd yr Arglwydd: pa anghyfannedd-dra a wnaeth efe ar y ddaiar.

9 Gwna i ryfeloedd beidio hyd eithaf y ddaiar, efe a ddryllia'r bŵa, a'r waywffon, efe a lyſc y cerbydau â thân.

10 Peidiwch, a gwybyddwch mai myfi ſydd Dduw: derchefir fi ym myſc y cenhedloedd, derchefir fi ar y ddaiar.

11 Y mae Arglwydd y llnoedd gyd â ni: amddiffynfa i ni yw Duw Iacob. *Selah.*

Omnes gentes. Pſal. 47.

YR holl bobl curwch ddwylo: llafar genwch i Dduw â llef gorfoledd.

2 Canys yr Arglwydd goruchaf ſydd ofnadwy: brenin mawr ar yr holl ddaiar.

3 Efe a ddwg y bobl tanom ni: a'r cenhedloedd tan ein traed.

4 Efe a ddethol ein etifeddiaeth i ni, ardderchawgrwydd Iacob, yr hwn a hoffodd efe. *Selah.*

5 Derchafodd Duw â llawen-floedd, yr Arglwydd â ſain vdcorn.

6 Cenwch fawl i Dduw, cenwch: cenwch fawl i'n Brenin, cenwch.

7 Canys Brenin yr holl ddaiar yw Duw: cenwch fawl yn ddeallus.

8 Duw ſydd yn teyrnaſu ar y cenhedloedd: eiſtedd y mae Duw ar orſedd-ſaingc ei ſancteiddrwydd.

9 Pendifiglon y bobl a ymgaſglâſant ynghyd, ſef pobl Duw Abraham: canys tariannau y ddaiar ydynt eiddo Duw; dirfawr y derchafwyd ef.

Magnus Dominus. Pſal. 48.

MAwr yw'r Arglwydd, a thra moliannus yn ninas ein Duw ni, yn ei fynydd ſanctaidd.

2 Tegwch bro, llawenydd yr holl ddaiar yw mynydd Sion yn yſtlyſau y gogledd: dinas y Brenin mawr.

3 Duw yn ei phalâſau, a adwaenir yn amddoffynfa.

4 Canys wele, y brenhinoedd a ymgynnullaſant: aethant heibio ynghyd.

5 Hwy a welſant, felly y rhyfeddaſant: brawychaſant, ac aethant ymmaith ar ffrŵſh.

6 Dychryn a ddaeth arnynt yno, a dolur megis gwraig yn eſcor.

7 A gwynt y dwyrain y drylli longau y môr.

8 Megis y clywſom, felly y gwelſom yn ninas Arglwydd y llnoedd, yn ninas ein Duw ni: Duw a'i ſicrhâ hi yn dragywydd. *Selah.*

9 Meddyliaſom ô Dduw, am dy drugaredd, yng-hanol dy Deml.

10 Megis y mae dy enw ô Dduw, felly y mae dy fawl hyd eithafoedd y tîr: cyflawn o gyfiawnder yw dy ddeheu-law.

11 Llawenyched mynydd Sion: ac ymhyfryded merched Iuda, o herwydd dy farnedigaethau.

12 Amgylchwch Sion, ac ewch o'i hamgylch hi: rhiſwch ei thŵrau hi.

13 Yſtyriwch ei rhagfuriau, edrychwch ar ei phalâſau, fel y mynegoch i'r oes a ddêlo yn ôl.

14 Canys y Duw hwn yw ein Duw ni byth, ac yn dragywydd: efe a'n tywys ni hyd angau.

Audite hæc omnes. Pſal. 49.

CLywch hyn yr holl boblooedd, gwrandewch hyn holl drigolion y bŷd.

2 Yn gyſtal gwrêng a bonheddig, cyfoethog a thlawd ynghyd.

3 Fy ngenau a draetha ddoethineb: a myfyrdod fy nghalon ſydd am ddeall.

4 Goſtyngaf fy nghluſt ar ddihareb, fy nammeg a ddatguddiaf gyd â'r delyn.

5 Pa ham yr ofnaf yn amſer adfyd, pan i'm hamgylchyno anwiredd fy ſodlau?

6 Rhai a ymddiriedant yn eu golud, ac a ymffroſtiant yn lluoſogrwydd eu cyfoeth.

7 Gan waredu ni wared neb ei frawd: ac ni all efe roddi iawn troſto i Dduw:

8 (Canys gwerth-fawr yw pryniad eu henaid, a hynny a baid byth.)

9 Fel y byddo efe byw byth, ac na welo lygredigaeth.

10 Canys efe a wêl ſod y doethion yn meirw, yr un ffunyd y derfydd am ffôl ac ynfyd, gadawant eu golud i eraill.

11 Eu meddwl yw y peri eu tai yn dragywydd, a'i trigfeydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: henwant eu tiroedd ar eu henwau eu hunain.

12 Er hynny dŷn mewn anrhydedd nid erys: tebyg yw i anifeiliaid a ddifethir.

13 Eu ffordd ymma yw eu ynfydrwydd: etto eu hiliogaeth yd-ynt foddlon iw hymadrodd, *Selah.*

14 Fel defaid y goſodir hwynt yn vffern, angeu a ymborth arnynt, a'r rhai cyfiawn a lywodraetha arnynt y boreu: a'i tegwch a ddarfydd yn y bedd o'i cartref.

15 Etto Duw a wared fy enaid i o feddiant vffern: canys eſe a'm derbyn i. *Selah.*

16 Nac ofna pan gyfoethogo vn, pan chwanego gogoniant ei dŷ ef.

17 Canys wrth farw ni ddwg efe ddim ymaith, ac ni ddeſcyn ei ogoniant ar ei ôl ef.

18 Er iddo yn ei fywyd fendithio ei enaid: canmolant ditheu o byddi da wrthit dy hun.

19 Bfe a â at genhedlaeth ei dadau, ac ni welant oleuni byth.

20 Dyn mewn anrhydedd, ac heb ddeall, ſydd gyffelyb i aniſeiliaid a ddifethir.

Deus Deorum. Pſal. 50.

Boreuol weddi.

DVw y duwiau, ſef yr Arglwydd a lefarodd, ac a alwodd y ddaiar, o godiad haul hyd ei fachludiad.

2 Allan o Sion perffeithrwydd tegwch, y llewyrchodd Duw.

3 Ein Duw ni a ddaw, ac ni bydd diſtaw, tân a yſſa o'i flaen ef, a themheſtl ddirfawr fydd o'i amgylch.

4 Geilw ar y neſoedd oddi vchod: ac ar y ddaiar, i farnu ei bobl.

5 Ceſclwch fy ſainct ynghyd attafi, y rhai a wnaethant gyfammod â mi trwy aberth.

6 A'r neſoedd a fynegant ei gyfiawnder ef, canys Duw ai hun ſydd farn-wr. *Selah.*

7 Clywch fy mhobl, a mi a lefaraf, ô Iſrael, a mi a dyſtiolaethaf i'th erbyn: Duw ſef dy Dduw di ydwyf fi.

8 Nid am dy aberthau i'th geryddaf: na'th boeth offrymmau, am nad oeddynt ger fy mron i yn waſtad.

9 Ni chymmeraf ſuſtach o'th dŷ, na bychodd o'th gorlannau.

10 Canys holl fwyſt-filod y coed ydynt eiddo fi: a'r aniſeiliaid ar fil o fynyddoedd.

11 Adwaen holl adar y mynyddoedd: a gwyllt aniſeiliaid y maes ydynt eiddo fi.

12 Os bydd newyn arnaf ni ddywedaf i ti: canys y bŷd â'i gyflawnder, ſydd eiddo fi.

13 A fwyttâfi gig teirw? neu a yfaf fi waed bychod?

14 Abertha foliant i Dduw, a thâl i'r Goruchaf dy addunedau;

15 A galw arnofi yn nydd trallod; mi a'th waredaf, a thi a'm gogoneddi.

16 Ond wrth yr annuwiol y dywedodd Duw, beth ſydd i ti a ſynegech ar fy neddfau, neu a gymmerech ar fy nghyfammod yn dy enau?

17 Gan dy fod yn caſau addyſc, ac yn taflu fy ngeiriau i'th ôl.

18 Pan welaiſt leidr, cyttunaiſt ag ef: a'th gyfran oedd gyd â'r godineb-wŷr.

19 Gollyngaiſt dy ſafn i ddrygioni, a'th dafod a gyd-bletha ddichell.

20 Eiſteddaiſt, a dywedaiſt yn erbyn dy frawd: rhoddaiſt enllib i fab dy fam.

21 Hyn a wnaethoſt, a mi a dewais; tybiaiſt difheu fy mod yn gwbl fel ti dy hun: ond mi a'th argyoeddaf, ac a'i trefnaf o flaen dy lygaid.

22 Deellwch hyn yn awr, y rhai ydych yn anghofio Duw, rhag i mi eich rhwygo, ac na byddo gwaredudd.

23 Yr hwn a abertho foliant, a'm gogoneddia i: a'i nêb a oſodd ei ffordd yn iawn, dangoſaf iddo i iechydwriaeth Duw.

Miſerere mei Deus. Pſal. 51.

TRugarha wrthif ô Dduw, yn ôl dy drugaroglwydd: yn ôl lliaws dy doſturiaethe dilea fy anwireddau.

2 Golch fi yn llwyr oddiwrth fy anwiredd: a glanhâ fi oddiwrth fy mhechod.

3 Canys yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau, a'm pechod ſydd yn waſtad ger fy mron.

4 Yn dy erbyn di, dydi dy hunan y pechais, ac y gwneuthum y drwg hyn yn dy olwg: fel i'th gyfiawnhaer pan leferych, ac y byddit bur pan farnech.

5 Wele, mewn anwiredd i'm lluniwyd, ac mewn pechod y beichiogodd fy mam arnaf.

6 Wele, ceraiſt wirionedd oddi mewn, a pheri i mi wybod doethineb yn y ddirgel.

7 Glanhâ fi ag Yſop, ac mi a lanheir: golch fi, a byddaf wynnach nâ'r eira.

8 Pâr i mi glywed gorfoledd, a llawenydd; fel y llawenycho yr eſcyrn a ddrylliaiſt.

9 Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau: a dilea fy holl anwireddau.

10 Crea galon lân ynof ô Dduw; ac adnewydda yſpryd vniawn o'm mewn.

11 Na fwrw fi ymmaith oddi ger dy fron: ac na chymmer dy Yſpryd ſanctaidd oddi wrthif.

12 Dero dracheſn i mi orfoledd dy iechydwriaeth: ac â'th hael Yſpryd cynnal fi.

13 Yna y dyſcaf dy ffyrdd i rai anwir: a phechaduriaid a droir attat.

14 Gwared fi oddi wrth waed ô Dduw, Duw fy iechydwriaeth: a'm taſod a gân yn llafar am dy gyfiawnder.

15 Arglwydd, agor fy ngweſuſau, a'm genau a fynega dy foliant.

16 Canys ni chwennychi aberth, pe amgen mi a'i rhoddwn; poeth offrwm ni fynni.

17 Aberthau Duw; dynt yſpryd drylliedic: calon ddrylliog gyfnddiedic, ô Dduw, ni ddirmygi.

18 Gwna ddaioni, yn dy ewyllyſgarwch, i Sion: adeilada furiau Ieruſalem.

19 Yna y byddi foddlon i ebyrth cyfiawnder, i boeth offrwm, ac aberth lloſc, yna'r offrymmant ſ'ſtych ar dy allor.

Quid gloriaris in malitia? Pſal. 52.

PAham yr ymffrofti mewn drygioni, ô gadarn? y mae trugaredd Duw yn parhau yn waſtadol.

2 Dy dafod a ddychymmyg ſceleder: fel ellyn llym, yn gwneuthur twyll.

3 Hoffaiſt ddrygioni yn fwy nâ daioni: a chelwydd yn fwy nâ thraethu cyfiawnder. *Selah.*

4 Hoffaiſt bob geiriau dyſtrŷw, ô dafod twyllodrus.

5 Duw a'th deſtrywia ditheu yn dragywydd, eſe a'th gipia di ymaith, ac a'th dynn allan o'th babell: ac a'th ddiwreiddia o dir y rhai byw. *Selah.*

6 Y cyfiawn hefyd a welant, ac a ofnant, ac a chwarddant am ei ben.

7 Wele 'r gŵr ni oſodod Dduw yn gadernid iddo: eithr ymddiriedodd yn lluoſogrwydd ei olud, ac a ymnerthodd yn ei ddrygioni.

8 Ond myfi ſydd fel eliwydden werdd yn nhŷ Dduw: ymddiriedaf yn nhrugaredd Duw byth, ac yn dragywydd.

9 Clodforaf di yn dragywydd, o herwydd i ti wneuthur hyn: a diſgwiliaf wrth dy enw; canys da yw ger bron dy ſainct.

Dixit inſipiens. Pſal. 53.

DYwedodd yr ynfyd yn ei galon nid oes yn Duw: ymlygraſant, a gwnaethant ſi-aidd anwiredd, nid oes yn ya gwneuthur daioni.

2 Edrychodd Duw i lawr o'r neſoedd ar

ſcibion

seibion dynion, i edrych a oedd neb yn ddeallus, ac yn ceisio Duw.

3 Ciliasei pob vn o honynt yn ôyscei gefn, cyd-ymddifwynasent, nid oes a wnêl ddaioni, nac oes vn.

4 Oni ôyr gweithred-wŷr anwiredd, y rhai sydd yn bwytta fy mhobl fel y bwyttaent fara, ni alwasant ar Dduw.

5 Yno 'r ofnasant gan ofn, lle nid oedd ofn: canys Duw a wasgarodd escyrn yr hwn a'th warchaeodd, gwradwyddaist hwynt, am i Dduw eu dirmygu hwy.

6 Oh na roddid iechydwriaeth i Israel o Sion: pan ymchwelo Duw gaethiwed ei bobl, y llawenycha Iacho, ac yr ymhyfryda Israel.

Deus, in nomine tuo. Psal. 54.

ACHub fi ô Ddu, yn dy enw: a barn fi yn dy gadernid.

2 Duw, clyw fy ngweddi; gwrando ymadrodd fy ngenau.

3 Canys dieithriaid a gyfodasant i'm herbyn: a'r trawsion a geisiant fy enaid; ni osodasant Duw o'i blaen. *Selah.*

4 Wele, Duw sydd yn fy nghynnorthwyo: yr Arglwydd sydd ym mysc y rhai a gynhaliant fy enaid.

5 Efe a dâl ddrwg i'm gelynion: rorr hwyat ymmalth yn dy wirionedd.

6 Aberthaf it yn ewyllyscar; clodforaf dy enw, ô Arglwydd, canys da yw.

7 Canys efe a'm gwaredodd o bob trallod, a'm llygad a welodd ei ewyllys ar fy ngelynion.

Exaudi Deus. Psal. 55.

GWrando fy ngweddi ô Dduw, ac nac ymguddia rhag fy neisyfiad.

2 Gwrando ac erglyw fi, cwynfan yr ydwyf yn fy ngweddi, a thuchan.

3 Gan lais y gelyn, gan ortharymder yr annuwiol, o herwydd y maent yn bwrw anwiredd arnaf, ac yn fy nghasau yn llidioc.

4 Fy nghalon a ofidia o'm mewn: ac ofn angeu a syrthiodd arnaf.

5 Ofn ac arswyd a ddaeth arnaf: a dychryn a'm gorchguddiodd.

6 A dywedais, ô na bai i mi adenydd fel colomen; yna 'r ehedwn ymaith, ac y gorphwyswn.

7 Wele crwydrwn ym mhell, ac arhoswn yn yr anialwch. *Selah.*

8 Brysiwn i ddiange rhag y gwynt ystormus, a'r demhestl.

9 Dinistria ô Arglwydd, a gwahan eu tafodau; canys gwelais drawsder a 'chynneu yn y ddinas.

10 Dydd a nôs yr amgylchant hi ar ei muriau, ac y mae anwiredd a blinder yn ei chanol hi.

11 Anwireddau sydd yn ei chanol hi, ac ni chwilia ewyll a dichell o'i heolydd hi.

12 Canys nid gelyn a'm difenwodd, yna y dioddefaswn: nid fy nghasaddyn a ymfawrygodd i'm herbyn, yna mi a ymguddiaswn rhagddo ef.

13 Eithr tydi ddyn, fy nghyd-radd, fy fforddwr, a'm cyddabod.

14 Y rhai oedd felys gennym gyd-gyfrinachu: ac a rodiasom i dŷ Dduw ynghŷd.

15 Rhuthred marwolaeth arnynt, a descynnant i vffern yn fyw; canys drygioni sydd yn eu cartref, ac yn eu mysg.

16 Myfi a waeddaf ar Dduw, a'r Arglwydd a'm hachub i.

17 Hwyr a boreu, a hanner dydd y gweddiaf, a byddaf daer: ac efe a glyw fy llefeiydd.

18 Efe a waredodd fy enaid mewn heddwch oddi wrth y rhyfel oedd i'm herbyn: canys yr oedd llawer gyd â mi.

19 Duw a glyw, ac a'i darostwng hwynt, yr hwn sydd yn aros erioed, *Selah*: am nad oes gyfnewidiau iddynt, am hynny nid ofnant Dduw.

20 Efe a estynnodd ei law yn erbyn y rhai oedd heddychlon ag ef, efe a dorrodd ei gyfammod.

21 Llyfnach oedd ei enau nag ymenyn, a rhyfel yn ei galon; tynerach oedd ei eiriau nag olew, a hwynt yn gleddyfau noethion.

22 Bwrw dy faich ar yr Arglwydd, ac efe a'th gynnal di; ni âd i'r cyfiawn yscogi byth.

23 Tithau Dduw, a'i descynni hwynt i bydew dinystr: gwŷr gwaedlyd a thwyllodrus ni hyddant byw hanner eu dyddiau, onid myfi a obeithiaf ynot ti.

Miserere mei Deus. Psal. 56.

TRugarhâ wrthif ô Dduw, canys dŷn a'm llyngcei: beunydd gan ymladd, i'm gorthrymma. *Boreuol weddi.*

2 Beunydd i'm llyngcei fy ngelynion, canys llawer sydd yn rhyfela i'm herbyn, ô Dduw goruchaf.

3 Y dydd yr ofnwyf, mi a ymddiriedaf ynot ti.

4 Yn Nuw y clodforaf ei air, yn Nuw y gobeithiaf, nid ofnaf beth a wnêl cnawd i mi.

5 Beunydd y cam-gymerant fy ngeiriau; eu holl feddyliau sydd i'm herbyn er drwg.

6 Hwy a ymgasclant, a lechant, ac a wiliant fy nghamrau, pan ddisgwiliant am fy enaid.

7 A ddiangant hwy drwy anwiredd? descyn y bobloedd hyn ô Dduw yn dy lidiaw grwydd.

8 Ti a gyfrifaist fy symmudiadau, dod fy nagreu yn dy gostrel: onid ydynt yn dy lyfr di?

9 Y dydd y llefwyf arnat, yna y dychwelir fy ngelynion yn eu gwrthôl: hyn a wn, am fod Duw gyd â mi.

10 Yn Nuw y moliannaf ei air: yn yr Arglwydd y moliannaf ei air.

11 Yn Nuw 'r ymddiriedais; nid ofnaf beth a wnêl dyn i mi.

12 Arnaf ô Dduw y mae dy addnnedau: talaf i ti soliant.

13 Canys gwaredaist fy enaid rhag angeu; oni waredi fy nhraed rhag syrthio? fel y rhodiwyf ger bron Duw yngoleuni y rhai byw.

Miserere mei Deus. Psal. 57.

TRuarha wrthif ô Gduw, truarha wrthif, canys ynot y gobeithiodd fy enaid; ie ynghyscod dy adenydd y gobeithaf, hyd onid el yr aflwydd hyn heibio.

2 Galwaf ar Dduw goruchaf, ar Dduw a gwpla â mi.

3 Efe a enfyn o'r nefoedd, ac a'm gwared oddi wrth warthrudd yr hwn a'm llyngcei, *Selah*: denfyn Duw ei drugaredd, a'i wirionedd.

4 Fy enaid sydd ym mysc llewod, gorwedd yr wyf ym mysc dynion poethion: sef meibion dynion, y rhai y mae ei dannedd yn waywffyn a saethau, a'i tafod yn gleddyf llym.

5 Ymdderch Duw vwchy nefoedd: a bydded dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

6 Darparasant rwyd i'm traed, crymmwyd fy enaid, cloddiasant bydew o'm blaen, syrthiasant yn ei ganol. *Selah.*

7 Parod yw fy nghalon o Dduw, parod yw fy nghalon: canaf a chan-molaf.

8 Deffro fy nghogoniant, deffro Nabl a thelyn; deffroaf yn foreu.

9 Clodforaf di Arglwydd ym mysc y bobloedd; canmolaf di ym mysc y cenhedloedd.

10 Canys nâwr yw dy drugaredd hyd y neſoedd, a'th wirioned hyd y cymylau.

11 Ymddercha Dduw vwch y neſoedd: a bydded dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

Si vere vtique. Pſal. 58.

AI cyſawnder yn ddiau a draethwch chwi, o gynnulleidfâ? a fernwch chwi vniondeb, ô feibion dynion?

2 Anwiredd yn hyttrach a weithredwch yn y galon: trawſter eich dwylo yr ydych yn ei bwyſo ar y ddaiar.

3 O'r greth yr ymddieithriodd y rhai annuwiol; o'r brû y cyfeiliornaſant, gan ddywedyd celwydd.

4 Eu gwenwyn ſydd fel gwenwyn ſarph: y maent fel y neidr fyddar, yr hon a gae ei chluſtian,

5 Yr hon ni wrendy ar lais y rhain-wŷr, er cyfarwydded fyddo'r ſwyn-wyr.

6 Dryllia ô Dduw eu dannedd yn eu geneuau: torr ô Arglwydd, gil-ddannedd y llewod ieuainge.

7 Todder hwynt fel dyfroedd ſydd yn rhedeg yn waſtad: pan ſaetho ef ſaethau, byddant megis wedi eu torri.

8 Aed ymmaith fel malwoden dawdd, neu erthyl gwraig: fel na welont yr haul.

9 Cyn i'ch crochanau glywed y mieri, efe a'i cymmer hwynt ymaith megis â chorwynt, yn fyw, ac yn ei ddigoſaint.

10 Y cyſawn a lawenycha pan welo ddial: efe a ylch ei draed yngwaed yr annuwiol.

11 Fel y dywedo dŷn, diau ſod ffrwyth i'r cyſawn: diau ſod Duw a farna ar y ddaiar.

Eripe me Domine. Pſal. 59.

Pryd whannol weddi.

FY Nuw, gwared fi oddi wrth ſy ngelynion: amddiffyn fi oddiwrth y rhai a ymgyſodant i'm herbyn.

2 Gwared fi oddiwrth weithred-wŷr anwiredd: ac achub fi rhag y gwŷr gwaedlyd.

3 Canys wele, cynllwynaſant yn erbyn fy enaid, ymgaſclodd cedyrn i'm herbyn: nid ar fy mai na'm pechod i, ô Arglwydd.

4 Rhedant, ymbaratoant, heb anwiredd ynofi: deffro dithau i'm cymmorth, ac edrych.

5 A thi Arglwydd Dduw 'r Lluoedd, Duw Iſrael, deffro i ymweled â'r holl genhedloedd: na thrugarhâ wrth neb a wnânt anwiredd yn faleiſus. *Selah.*

6 Dychwelant gyd â'r hŵyr, cyfarthant fel cŵn, ac amgylchant y ddinas.

7 Wele, bytheiriant â'i genau, cleddyfau ſydd yn eu gweſuſau: canys pwy meddant a gliw?

8 Ond tydi ô Arglwydd, a'i gwatweri hwynt, ac a chwerddi am ben yr holl genhedloedd.

9 O herwydd ei nerth ef, y diſgwiliaf wrthit ti: canys Duw yw fy amddeffynſa.

10 Fy Nuw trugarog a'm rhagflaena: Duw a wnâ i mi weled fy ewyllys ar fy ngelynion.

11 Na ladd hwynt, rhag i'm pobl anghofio: gwaſcar hwynt yn dy nerth, a daroſtwng hwynt ô Arglwydd ein tarian.

12 Am bechod eu genau, ac ymadrodd eu gweſuſau, dalier hwynt yn eu balchder: ac am y felldith a'r celwydd a draethant.

13 Diſa hwynt yn dy lîd, diſa, fel na byddont: a gwybyddant mai Duw ſydd yn llywodraethu yn Iacob, hyd eithafoedd y ddaiar. *Selah.*

14 A dychwelant gyd â'r hwyr, a chyfarthant fel cŵn, ac amgylchant y ddinas.

15 Cyrwydrant am ſwyd, ac onis digonir, grwgnachant.

16 Minneu a ganaf am dy nerth, ie llafar ganaf am dy drugaredd yn forau: canys buoſt yn amddeffynfa i mi, ac yn noddfa, yn y dydd y bu cyſyngder arnaf.

17 I ti fy nerth y canaf: canys Duw yw fy amddeffynfa, a Duw fy nhrugaredd.

Deus repuliſti nos. Pſal. 60.

ODduw bwriaſt ni ymaith, gwaſceraiſt ni, a ſorraiſt: dychwel attom drachefn.

2 Gwnaethoſt i'r ddaiar gryn, a holltaiſt hi: iachâ ei briwiau, canys y mae yn cryn.

3 Dangoſaiſt i'th bobl galedi: diodaiſt ni â gwin madrondod.

4 Rhoddaiſt faner i'r rhai a'th ofnant, iw dercha ſin o herwydd y gwirionedd. *Selah.*

5 Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando fi.

6 Duw a leſarodd yn ei ſanctaiddrwydd, llawenychaf, rhannaf Sichem, a meſuraf ddyffryn Succoth.

7 Eiddo fi yw Gilead, ac eiddo fi Manaſſeh: Ephraim hefyd yw nerth fy mhen: Iuda yw fy neddfwr.

8 Moab yw fy nghrochan golchi: tros Edom y bwriaf fy eſcid, Philiſtia, ymorfoledda di o'm plegid i.

9 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm harwain hyd yn Edom?

10 Onid tydi Dduw 'r hwn a'n bwriaiſt ymmaith? a thydi ô Dduw, yr hwn nid eit allan gyd â'n lluoedd?

11 Moes i ni gynhorthwy rhag cyſyngder: canys ofer yw ymwared dŷn.

12 Yn Nuw y gwnawn wroldeb, canys efe a ſathr ein gelynion.

Exaudi Deus. Pſal. 61.

CLyw ô Dduw, fy llefain, gwrando ar fy ngweddi.

2 O eithaf y ddaiar y llefaf attat, pan leſmeirio fy nghalon: arwain fi i graig a fyddo vwch nâ mi.

3 Canys buoſt yn noddfa i mi, ac yn dŵr cadarn rhag y gelyn.

4 Preſſwyliaf yn dy babell byth: a'm ymddiried ſydd dan orchudd dy adenydd. *Selah.*

5 Canys ti Dduw a glywaiſt fy addunedau, rhoddaiſt etifeddiaeth i'r rhai a ofnant dy enw.

6 Ti a eſtynni oes y brenin, ei flynyddoedd fyddant fel cenhedlaethau lawer.

7 Efe a erys byth ger bron Duw: darpar drugaredd a gwirioned, fel y cadwont ef.

8 Felly y canmolaf dy enw yn dragywydd: fel y talwyf fy addunedau beunydd.

Nonne Deo ſubiecta, Pſal 62.

Boreuol weddi.

WRth Dduw yn vnic y diſgwil fy enaid: o honaw ef y daw fy iechydwriaeth.

2 Efe yn vnic yw fy nghraig, a'm hiechydwriaeth: a'm hamddiffyn: ni'm mawr yſcogir.

3 Pa hŷd y bwriedwch aſlwydd yn erbyn gwr? lleddir chwi oll, a byddwch fel magwyr ogwyddedic, neu bared ar ei ogwydd.

4 Ymgynghoraſant yn vnic iw fwrw ef i lawr o'i fawrodd, hoffaſant gelwydd, â'i geneuau y bendithiant, ond o'i mewn y melldithiant. *Selah.*

5 Ohfy enaid, diſgwil wrth Dduw yn vnic: canys yddo ef y mae fy ngobaith.

6 Efe yn vnic yw fy nghraig a'm hiechydwriaeth: efe yw fy amddeffynfa, ni'm hyſcogir.

7 Yn Nuw y mae fy iechydwriaeth a'm gogoniant: craig fy nghadernid, a'm noddfa ſydd yn Nuw.

8 Gobeithiwch yndddo ef bob amſer, ô bobl, tywyllwch

welltwch eich calon ger ei fron ef: Duw ſydd noddfa i ni. *Selah.*

9 Gwagedd yn ddiau yw meibion dynion, gendab yw meibion gwŷr: i'w gosod yn y clorian, yſcafnach ydynt hwy i gyd nâ gwegi.

10 Nac ymddiriedwch mewn trawſder, ac mewn trais na fyddwch ofer: os cynydda golud, na roddwch eich calon arno.

11 Vn-waith y dywedodd Duw, clywais hynny ddwy-waith, mai eiddo Duw yw cadernid.

12 Trugaredd hefyd ſydd eiddot ti, ô Arglwydd: canys ti a deli i bob dyn yn ôl ei weithred.

Deus, Deus meus. Pſal. 63.

TI ô Dduw, yw fy Nuw i, yn foreu i'th geiſiaf, ſychedod i ſy enaid am danat, hiraethodd ſy nghnawd am danat, mewn tîr crâs a ſychedic heb ddwfr:

2 I weled dy nerth a'th ogoniant, feli'th welais yn y Cyſſegr.

3 Canys gwell yw dy drugaredd di nâ'r bywyd, ſy ngwefuſau a'th foliannant.

4 Fel hyn i'th gloforaf yn fy mywyd, derchafaf ſy nwylo yn dy enw.

5 Megis â mêr, ac â braſder y digonir ſy enaid: a'm genau a'th fawl â gwefuſau llafar:

6 Pan i'th gofiwyf ar fy ngwely, myſyriaf am danat yngwiliadwriaethau y nos.

7 Canys buoſt gynnorthwy i mi, am hynny yng-hyſcod dy adenydd y gorfoleddaf.

8 Fy enaid a lŷn wrthit, dy ddeheu-law a'm cynhal.

9 Ond y rhai a geiſiant fy enaid i ddiſtryw, a ânt i iſſelderau y ddaiar.

10 Syrthiant ar fin y cleddyf: rhan llwynogod fyddant.

11 Ond y brenin a lawenycha yn Nuw: gorfoledda pod vn a dyngo iddo ef; eithr ceuir genau y rhai a ddywedant gelwydd.

Exaudi Deus. Pſal. 64.

CLyw fy llefo Dduw, yn fy ngweddi: cadw fy enioes rhag ofn y gelyn.

2 Cudd fi rhag cyfrinach y rhai drygionus, rhag terfyſc gweithredwŷr anwireddt:

3 Y rhai a hogant eu tafod fel cleddyf, ac a ergydiant eu ſaethau, ſef geiriau chwerwon:

4 I ſeuthu'r perffaith yn ddirgel, yn ddiſymmwth y ſaethant efe, ac nid ofnant.

5 Ymwrolant mewn peth drygionus, ymchwedleuant am oſod maglau yn ddirgel: dywedant, pwy a'i gwêl hwynt?

6 Chwiliant allan anwireddau, gorphennant ddyfal chwilio: ceudod a chalon pôb vn o honynt ſydd ddofn.

7 Eithr Duw a'i ſaetha hwynt: â ſaeth ddiſymmwth yr archollir hwynt.

8 Felly hwy a wnant iw tafodau eu hun ſyrthio arnynt: pob vn a'i gwelo a gilia.

9 A phob dyn a ofna, ac a fynega waith Duw: canys doeth-ŷſtyriant ei waith ef.

10 Y cyſiawn a lawenycha yn yr Arglwydd, ac a obeithia ynddo: a'r rhai vniawn o galon oll a orfoleddant.

Te decet Hymnus. Pſal. 65.

Pryd-ahawnol nddo.

MAwl a'th erys di yn Sion ô Dduw: ac i ti y telir yr addunedu.

2 Ti yr hwn a wrandewi weddi, attat ti y daw pob cnawd.

3 Pethau anwir a'm gorchfygaſant: eln camweddau ni, ti a'u glânhei.

4 Gwyn ei fyd yr hwn a ddewiſech, ac a nteſtesh attat; ſel y trigo yn dy gynteddoedd; ni a ddigonir â daioni dy dŷ, ſef dy Deml ſanctaidd.

5 Attebi i ni trwy bethau ofnadwy, yn dy gyfiawnder, ô Dduw ein iechydwriaeth: gobaith holl gyrrau y ddaiar, a'r rhai ſydd bell ar y mor.

6 Yr hwn a ſicrhâ y mynyddoedd drwy ei nerth, ac a wregyſtir â chadernid.

7 Yr hwn a oſtega dwrf y moroedd, twrf eu tonnau, a therfyſc y bobloedd.

8 A phreſſwyl-wŷr eithafoedd y bŷd a ofnant dy arwyddion; gwnei i derfyn boreu a hwyr lawenychu.

9 Yr wyt yn ymweled â'r ddaiar, ac yn ei dwſrhau hi, yr ydwyt yn ei chyfoethogi hi yn ddirfawr ag afon Duw, yr hon ſydd yn llawn dwfr: yr wyt yn paratoi ŷd iddynt, pan ddarperaiſt felly iddi.

10 Gan ddwrthau ei chefnau, a goſtwng ei rhychau, yr ydwyt yn ei mwydo hi â chafodau, ac yn bendithio ei chnwd hi.

11 Coroni yr ydwyt y flwyddyn â'th ddaioni, a'th lwybrau a ddiferant fraſter.

12 Diferant ar borfeydd yr anialwch: a'r bryniau a ymwregyſant â hyfrydwch.

13 Y dolydd a wiſcir â defaid, a'r dyffrynnoedd a orchguddir ag ŷd, am hynny y bleddiant, ac y canant.

Jubilate Deo. Pſal. 66.

LLawen-floeddiwch i Dduw, yr holl ddaiar.

2 Dadcenwch ogoniant ei enw: gwnewch ei foliant yn ogoneddus.

3 Dywedwch wrth Dduw, mor ofnadwy wyt yn dy weithredoedd! o herwydd maint dy nerth, y cymmer dy elynion arnynt ſod yn ddaroſtyngedic i ti.

4 Yr holl ddaiar a'th addolant di, ac a ganant i ti, ie canant i'th enw. *Selah.*

5 Deuwch, a gwelwch weithredoedd Duw: ofnadwy yw yn ei weithred tu ag at feibion dynion.

6 Trôdd eſe y môr yn ſich-dir; aethant drwy'r afon ar draed; yna y llawenychaſom yndduo.

7 Eſe a lywodraetha drwy ei gadernid byth; ei lygaid a edrychant ar y cenhedloedd, nac ymdderchafed y rhai annyſydd. *Selah.*

8 Oh bobloedd, bendithiwch ein Duw; a phêrwch glywed llais ei fawl ef:

9 Yr hwn ſydd yn goſod ein henaid mewn bywyd, ac ni âd i'n troed lithro.

10 Canys profaiſt ni ô Dduw, coethaiſt ni fel coethi arian.

11 Dygaiſt ni i'r rhwyd, goſodaiſt waſcfa ar ein lwynau.

12 Peraiſt i ddynion farchogaeth ar ein pennau, aethom drwy yr tân, a'r dwfr: a thi a'n dygaiſt allan i le diwall.

13 Deuaf i'th dŷ ag offrymmau poeth, talaf it fy addunedau.

14 Y rhai a adroddodd fy ngwefuſau, ac a ddywedodd fy ngenau yn fy nghyfyngder.

15 Offrymmaf it boeth offrymmau breciſion, ynghyd ag arogl-darth hyrddod: aberthaf ychen, a bychod. *Selah.*

16 Deuwch, gwrandewch, y rhai oll a ofnwch Duw: a mynegaf yr hyn a wnaeth eſe i'm henaid.

17 Llefais arno â'm genau, ac eſe a dderchafwyd â'm tafod.

18 Pe edrychaſwn ar anwiredd yn fy nghalon, ni wrandawſei'r Arglwydd.

19 Duw yn ddiau a glybu, ac a wrandawodd ar lais fy ngweddi.

20 Ben-

20 Bendigedic ſaddo Duw 'r hwn ni thrôdd
ſy ngweddi oddi wrtho, na'i drugaredd ef oddi
wrthif innheu.

Deus miſereatur. Psal. 67.

DUw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio, a
thywynned ei wyneb arnom, a thrugarhaed
wrthym. *Selah.*

2 Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaiar, a'th
iechydwriaeth ym mhlith yr holl genhedloedd.

3 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr
holl bobl dydi.

4 Llawenhaed y cenhedloedd a byddant hyfryd,
canys ti a ferni y bobl yn vniawn, ac a lywo-
draethi y Cenhedloedd ar y ddaiar. *Selah.*

5 Molianned y bobl di ô Dduw: molianned yr
holl bobl dydi.

6 Yna yr ddaiar a rydd ei ffrwyth: a Duw, ſef
ein Duw ni, a'n bendithia.

7 Duw an bendithia: a holl derfynau yr ddaiar
a'i hofnant ef.

Exurgat Deus. Psal. 68.

CYfoded Duw, gwaſcarer ei elynion: a
ffoed ei gaſeion o'i flaen ef.

Borreuol weddi.

2 Chweli hwynt fel chwalu mŵg: fel y tawdd cŵyr wrth y tân, diſether
y rhai annuwiol o flaen Duw.

3 Ond llawenycher y rhai cyfiawn, a gorfo-
leddant ger bron Duw: a byddant hyfryd o la-
wenydd.

4 Cenwch i Dduw, can-molwch ei enw, der-
chefwch yr hwn ſydd yn marchogaeth ar y nef-
oedd, a'i enw yn IAH: a gorfoleddwch ger ei
fron ef.

5 Tâd yr ymddifaid, a barn-wr y gweddwon
yw Duw, yn ei breſſwylfa ſanctaidd.

6 Duw ſydd yn goſod yr vnig mewn teulu: yn
dwyn allan y rhai a rwymwyd mewn gefynnau, ond
y rhai cyndyn a breſſwyliant graſ-dir.

7 Pan aethoſt ô Dduw, o flaen dy pobl: pan
gerthaiſt trwy yr anialwch; *Selah.*

8 Y ddaiar a grynodd, a'r nefoedd a ddiſe-
rafant o flaen Duw, Sinai ynteu a grynodd o flaen
Duw, ſef Duw Iſrael.

9 Dihidlaiſt law graſlawn ô Dduw, ar dy etife-
ddiaeth: ti a'i gwirteithiaiſt wedi ei blino.

10 Dy gynnulleidfa di ſydd yn trigo ynddi: yn
ſly ddaioni ô Dduw, yr wyt yn darparu i'r tlawd.

11 Yr Arglwydd a roddes y gair; mawr o-
edd mintai y rhai a'i pregethent.

12 Brenhinoedd byddinoc a ffoeſant ar ffrwſt:
a'r hon a drigodd yn tŷ a rannodd yr yſpail.

13 Er gorwedd o honoch ymmyſc y crochanau,
byddwch fel eſcyll colommen wedi eu gwiſco
ag arian, a'i hadenydd ag aur melyn.

14 Pan waſcarodd yr Holl-alluog frenhinoedd
ynddi, yr oedd hi yn wenfel eira yn Salmon.

15 Mynydd Duw ſydd fel mynydd Baſan, yn
fynydd cribog fel mynydd Baſan.

16 Pa ham y llemmwch chwi ſynyddoedd cri-
bog? dymma'r mynydd a chwennychodd Duw
ei breſſwylio, ie preſſwylia'r Arglwydd yn-
ddo byth.

17 Cerbydau Duw ydynt vgain mil, ſef mil-
oedd o Angelion: yr Arglwydd ſydd yn eu plith
megis yn Sinai yn y Cyſſegr.

18 Derchefaiſt yr vchelder, caeth-gludaiſt gae-
thiwed, derbyniaiſt roddion i ddynion: ie i'r
rhai cyndyn hefyd, fel y preſſwyliai'r Arglwydd
Dduw yn eu plith.

19 Bendigedic fyddo'r Arglwydd, yr hwn a'n
llwytha beunydd â daioni: ſef Duw ein iechyd-
wriaeth. *Selah.*

20 Ein Duw ni ſydd Dduw iechydwriaeth: ac
i'r Arglwydd Dduw y perthyn diangfâu rhag mar-
wolaeth.

21 Duw yn ddiau a archolla ben ei elynion, a
choppa walltoc yr hwn a rodio rhagddo yn ei gam-
weddau.

22 Dywedodd yr Arglwydd, dygaf fy mhobl dra-
chefn o Baſan; dygaf hwynt drachefn o ddyfnder y
môr.

23 Fel y trocher dy droed yngwaed dy elynion,
a thafod dy gŵn yn yr vn-rhyw.

24 Gwelſant dy fynediad ô Dduw, mynediad fy
Nuw, fy Mrenin, yn y cyſſegr.

25 Y cantorion a aethant o'r blaen, a'r cerddori
on ar ôl: yn eu myſg yr oedd y llangceſau yn canu
tympanau.

26 Bendithiwch Dduw yn y cynnulleidfaoedd,
ſef yr Arglwydd, y rhai ydwch o ffynnon Iſrael.

27 Yno y mae Beniamin fychan a'u llywydd, ty-
wyſogion Iuda a'u cynnulleidfa: tywyſogion Zabu-
lon, a thywyſogion Nephtali.

28 Dy Dduw a orchymmynnodd dy nerth: ca-
darnhâ ô Dduw, yr hyn a wnaethoſt ynom ni.

29 Brenhinoedd a ddygant i ti anrheg, er mwyn
dy Deml yn Ieruſalem.

30 Cerydda dyrfa y gwayw-ffyn, cynnulleidfa y
gwrdd-deirw, gydâ llo y bobl, fel y delont yn oſt-
yngedic â darna arian: gwaſcar y bobl ſy dda
ganddynt ryfel.

31 Pendefigion a ddeuant o'r Aipht, Ethiopia a
eſtyn ei dwylo'n bryſſur at Dduw.

32 Teyrnaſoedd y ddaiar, cênwch i Dduw, can-
molwch yr Arglwydd. *Selah.*

33 Yr hwn a ferchyg ar nef y neſoedd, y rhai
oedd erioed: wele efe yn anfon ei leſ, a honno yn
lleſ nerthol.

34 Rhoddwch i Dduw gadernid: ei oruchelder
ſydd ar Iſrael, a'i nerth yn yr wybrennau.

35 Ofnadwy wyt ô Dduw o'th gyſſegr: Duw Iſ-
rael yw efe, ſydd yn rhoddi nerth, a chadernid i'r
bobl; bendigedic fyddo Duw.

Saluum me fac. Psal. 69.

ACHub fi ô Dduw, canys y dyfroedd a dda-
ethant i mewn hyd at fy enaid.

Pryd-
weddi.

2 Soddais mewn tom dyfn, lle nid
oes ſefyllfa: deuthum i ddyfnder dy-
froedd, ar ffrwd a lifodd troſof.

3 Blinais yn llefain, ſychodd fy ngh â gallodd fy
llygaid, tra ydwyf yn diſgwil wrth fy Nuw.

4 Amlach na gwallt fy mhen yw y rhai a'm ca-
ſâet heb achos: cedyrnyw fy ngelynion diachos, y
rhai a'm diſethent: yna y telais yr hyn ni chym-
merais.

5 O Dduw, ti a adwaenoſt fy ynfydrwydd, ac nid
yw fy nghamweddau guddiedic rhagot.

6 Na chywilyddier o'm plegit i, y rhai a obei-
thiant ynotti, Arglwydd Dduw y lluoedd: na
wradwyddier o'm plegit i, y rhai a'th geiſiant ti, ô
Dduw Iſrael.

7 Canys er dy fwyn di y dygais warthrudd, ac y
tôdd cywilydd fy wyneb.

8 Euthym yn ddieithr i'm brodyr, ac yn eſtron
gan blant fy mam.

9 Canys zêl dŷ a'm hyſſodd, a gwradwyddi-
ad y rhai a'th wradwyddent di a ſyrthiodd arnaſi.

10 Pan wylais gan gyſtuddio fy enaid ag ympryd,
bu hynny yn wradwydd i mi.

11 Gwiſcais hefyd ſach-liain, ac euthum yn ddi-
hareb iddynt.

12 Yu ſy erbyn y chwedleuei y rhai a eiſteddent

yn

yn y porth: ac i'r meddwon yr oeddwn yn wawd.

13 Ond myfi, fy ngweddi fydd attat ti ô Arglwhdd, mewn amſer cymmeradwy: ô Dduw, yn lluoſogrwydd dy drugaredd, gwrando fi, yngwirioneedd dy iechydwriaeth.

14 Gwaret fi o'r dom, ac na foddwyf, gwareder fi oddi wrth fy nghaſeion, ac o'r dyfroedd dyfnion.

15 Na liſed y ſtrŵd dŵfr troſoſ, ac na lyngced y dyſnder fi: na chaued y pydew ychwaith ei ſafn arnaf.

16 Clyw fi Arglwydd, canys da yw dy drugaredd: yn ôl lluoſog dy dofturiacthau edrych arnaf.

17 Ac na chuddia dy wyneb oddi wrth dy was, canys y mae cyſyngderi arnaf, bryſia, gwrando fi.

18 Neſa at fy enaid, a gwared ef; achub fi o herwydd fy ngelynion.

19 Ti a adwaenoſt fy ngwarthrudd, a'm cywilydd, a'm gwradwydd: fy holl elynion ydynt ger dy fron di.

20 Gwarthrudd a dorrodd fy nghalon, yr ydwyf mewn gefid: a diſgwiliais am rai i dofturio wrthif, ac nid oedd neb; ac am gyffurwyr, ac ni chefais neb.

21 Rhoddaſant hefyd fuſl yn fy mwyd, ac a'm diodaſant yn fy ſyched â finegr.

22 Bydded eu bwrdd yn fagl ger eu bron, a'i llwyddiant yn dramgwydd.

23 Tywyller eu llygaid fel na welont, a gwna iw lwynau gryno bob amſer.

24 Tywallt dy ddigiannant; a chyrhaedded llidiawgrwydd dy dorgofiant hwynt.

25 Bydded eu preſwylfod yn anghyfannedd, ac na fydded a drigo yn eu pebyll:

26 Canys erlidaſant yr hwn a darawſit ti, ac am nſid y rhai a archollaiſt ti, y chwedleuant.

27 Dôd ti anwiredd at eu hanwiredd hwynt, ac na ddeloent i'th gyfiawnder di.

28 Dileer hwynt o lyfr y rhai byw: ac na ſcrifenner hwynt gyd â'r rhai cyfiawn.

29 Minnau, truan a gofidus ydwyf: dy iechydwriaeth di ô Dduw, am derchafo.

30 Moliannaf enw Duw a gân, a mawrygaf ef mewn mawl.

31 A hyn fydd gwell ganyr Arglwydd nag ŷch, neu fuſtach cornog, carnol.

32 Y gwenïaid a lwenychant pan welant hyn: eich chalon chwithau, y rhai a geiſiwch Dduw, a fydd byw.

33 Canys gwrendy'r Arglwydd ar dlodion, ac ni ddiyſtyra eſe ei garcharorion.

34 Molocdd, a daiar, y mor a'r hyn oll a ymluſco yndoio molant ef.

35 Canys Duw a achub Sion, ac a adeilada ddinaſoedd Iuda; fel y trigont yno, ac y meddiannont hi.

36 A hiliogaeth ei weiſon a'i meddiannant hi: a'r rhai a hoffant ei enw ef, a breſwyliant yndi.

Deus in adiutorium. Pſal. 70.

O Dduw pryſſura i'm gwared'n, bryſia Arglwydd i'm cymmorth.

2 Cywilyddier, a gwarthrudder y rhai a geiſiant fy enaid: troer yn ei hôl, a gwradwyddier y rhai a ewyllyſiant ddrwg i mi.

3 Datroer yn lle gwobr am eu cywilydd, y rhai a ddywedant ha, ha.

4 Llawenyched, a gortoledded ynot ti y rhai oll a'th geiſiant, a dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth yn waſtad, mawryger Duw.

5 Minnau ydwyf dlawd ac anghenus, ô Dduw bryſia attaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd ydwyt ti, ô Arglwydd, na hîr drig.

In te Domine ſperaui. Pſal. 71.

YNot ti ô Arglwydd, y gobeithiai na'm cwilyddier byth. *Dorcus i weddi.*

2 Achub fi, a gwared fi yn dy gyfiawnder: goſtwng dy glûſt attaf ac achub fi.

3 Bydd i mi yn dgrigfa gadarn, i ddyfod íddi bob amſer: gorchymynnaiſt fy achub, canys ti yw fy ngraig a'm hamddeffynfa.

4 Gwaret fi ô fy Nuw, o law'r anamwiol, o law yr anghyfion, a'r traws.

5 Canys ti yw fy ngobaith, ô Arglwydd Dduw, fy ymddiriedo'm ieuengctid.

6 Wrthit ei i'm cynhaliwyd o'r bru, ti a'm tynnaiſt o gróth fy mam: fy mawl fydd yn waſtad am danat ti.

7 Oeddwn i lawer megis yn rhyfeddod: eithr tydi yw fy nghadarn noddfa.

8 Llanwer fy ngenau â'th foliant, ac â'th ogoniant beunydd.

9 Na ſwrw fi ymmaith yn amſer henaint: na wrthot fi pan ballo fy nerth.

10 Canys fy ngelynion ſydd yn dywedyd i'm herbyn a'r rhai a ddifgwiliant am fy enaid, a gyd-ymgynghorant.

11 Gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododdef, erlidiwch, a deliwch ef: canys nid oes gwaredudd.

12 O Dduw, na fydd bell oddi wrthif: fy Nuw, bryſia i'm cymmorth.

13 Cywilyddier, a difether y rhai a wrthwynebant fy enaid; a gwarth ac a gwradwydd y gorchuddier y rhai a geiſiant ddrwg i mi.

14 Minneu a obeithiai yn waſtad, ac a'th foliannaf di ſwy-fwy.

15 Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder, a'th iechydwriaeth beunydd: canys ni wn rifedi arnynt.

16 Yngbadernid yr Arglwydd Dduw y creddaf, dy gyfiawnder di yn vnic a gofiai fi.

17 O'm ieuengctid i'm dyſcaiſt o Dduw, hyd yn hyn y mynegais dy ryfeddodau.

18 Na wrthod fi ychwaith, ô Dduw, mewn henaint a phen llwydni; hyd oni fynegwyf dy nerth i'r genhedlaeth hon, â'th gadernid i bob vn a ddelo.

19 Dy gyfiawnder hefyd ô Dduw, ſydd vchel, yr hwn a wnaethoſt bethau mawrion; pwy, ô Dduw, fydd debyg iti?

20 Ti yr hwn a wnaethoſt i mi weled aml a blin gyſtuddiadau, a'm bywhei drachefn, ac a'm cyſodi drachefn o ddyfnder y ddaiar.

21 Amlhei fy mawredd, ac a'm cyſſuri oddi amgylch.

22 Minneu a'th foliannaf ar offeryn nabl, ſef dy wirioned i ô fy Nuw: canaf it a'r delyn, ô Sanct Iſrael.

23 Fy ngwefuſau a fyddant hyfryd pan ganwyf i ti, a'm henaid, yr hwn a waredaiſt.

24 Fy nhafod hefyd a draetha dy gyfiawnder beunydd, o herwydd cywilyddiwyd, a gwradwyddwyd y rhai a geiſiant niwed i mi.

Deus iudicium. Pſal. 72.

O Dduw, dôd i'r brenhin dy farnadigaethau: ac i fab y brenin dy gyfiawnder.

2 Efe a farn dy bobl mewn cyfiawnder: a'th drueniaid â barn.

3 A mynyddoedd a dŵygant heddwch i'r bobl, a'r bryniau, trwy gyfiawnder.

4 Efe a farn druenieiaid y bobl, efe a achub feibion yr anghenus: ac a ddryllia y gorthrymmwr.

5 Tra fyddo haul a lleuad i'th ofnant, yn oes oesoedd.

6 Efe a ddescyn fel glaw ar gnŵ gwlân, fel cawodydd yn dyfrhau y ddaiar.

7 Yn ei ddyddiau ef y blodeua y cyfiawn, ac amlder o heddwch fydd, tra fyddo lleuad.

8 Ac efe a lywodraetha o fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd derfynau y ddaiar.

9 O'i flaen ef yr ymgrymma trigolion yr anialwch: a'i elynion a lyfant y llwch.

10 Brenhinoedd Tarsis, a'r ynysoedd, a dalant anrheg; brenhinoedd Sheba a Seba a ddygant rodd.

11 Ie 'r holl frenhinoedd a ymgrymmant iddo: yr holl genhedloedd a'i gwasanaethant ef.

12 Canys efe a wared yr anghenog pan waeddo: y truan hefyd, a'r hwn ni byddo cynnorthwy-ŵr iddo.

13 Efe a arbed y tlawd a'r rheidus, ac a achub eneidiau y rhai anghenus.

14 Efe a wared eu henaid oddi wrth dwyll, a thrawsder: a gwerthfawr fydd eu gwaed yn ei olwg ef.

15 Byw hefyd fydd efe, a rhoddir iddo o aur Seba: gweddiant hefyd trosto efe yn wastad: bennydd y clodforir ef.

16 Bydd digonedd o ŷd ar y ddaiar, ym mhen y mynyddoedd; ei ffrwyth a ysgwyd fel Libanus; a phobl y ddinas a flodeuant, fel gwellt y ddaiar.

17 Ei enw fydd yn dragywydd, ei enw a bery tra fyddo haul: ac ymfendithiant ynddo: yr holl genhedloedd a'i galwant yn wynfydedig.

18 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd Dduw, Duw Israel; yr hwn yn vnic sydd yn gwneuthur rhyfeddodau.

19 Bendigedic hefyd fyddo ei enw gogoneddus ef yn dragywydd: a'r holl ddaiar a lanwer o'i ogoniant, Amen, ac Amen.

Gorphen gweddiau Dafydd fab Iesse.

Quam bonus. Psal. 73.

Pryd nhawsol wedd.

YN ddiau da yw Duw i Israel; sef i'r rhai glân o galon.

2 Minnau, braidd na lithrodd fy nhraed; prin na thrippiodd fy ngherddediad.

3 Canys cenfigennais wrth y rhai ynfyd, pan welais lwyddiant y rhai annuwiol.

4 Canys nid oes rhwymau yn eu marwolaeth, a'i cryfder sydd heini.

5 Nid ydynt mewn blinder fel dynion eraill, ac ni ddiledir arnynt hwy gyd â dynion eraill.

6 Am hynny y cadwynodd balchder hwynt, ac y gwisc trawsder am danynt fel dilledyn.

7 Eu llygaid a saif allan gan frasder: aethant tros feddwl calon o gyfoeth.

8 Y maent wedi llygru, yn chwedleua yn ddrygionus am drawsder, yn dywedyd yn vchel.

9 Gosodasant eu genau yn erbyn y nefoedd; a'i tafod a gerdd trwy 'r ddaiar.

10 Am hynny y dychwel ei bobl ef ymma, ac y gwesgir iddynt ddwfr phiol lawn.

11 Dywedant hefyd; pa fodd y gŵyr Duw? a oes gwybodaeth gan y Goruchaf?

12 Wele, dymma y rhai annuwiol, a'r rhai sydd lwyddiannus yn y bŷd: ac a amlhasant olud.

13 Diau mai yn ofer y glanhêais fy nghalon, ac y golchais fy nwylo mewn diniweidrwydd.

14 Canys ar hyd y dydd i'm maeddwyd, fy ngherydd a ddeuai bôb boreu.

15 Os dywedwn mynegaf fel hyn, wele â chenhedlaeth dy blant di y gwnawn gam.

16 Pan amcenais wybod hyn, bŷn oedd hynny yn fy ngolwg i.

17 Hyd onid euthum i gyssegr Duw: yna y deellais eu diwedd hwynt.

18 Diau osod o honot hwynt mewn llithrigfa, a chwympo o honot hwynt i ddinystr.

19 Mor ddisymwyth yr aethant yn anghyfannedd; pallâsant, a darfuant ganofn.

20 Fel breuddwyd wrth ddihuno yn, felly â Arglwydd, pan ddeffroech y dirmygi eu gwedd hwynt.

21 Fel hyn y gofidiodd fy nghalon: ac i'm pigwyd yn fy arennau.

22 Mor ynfyd oeddwn, ac heb wybod: anifail oeddwn o'th flaen di.

23 Etto yr ydwyf yn wastad gyd â thi: ymaflaist yn fy llaw ddehau.

24 A'th gyngor i'm harweini: ac wedi hynny i'm cymmeri i ogoniant.

25 Pwy sydd gennifi yn y nefoedd end tydi? ac ni ewyllysiais ar y ddaiar neb gyd â thydi.

26 Pallodd fy nghnawd a'm calon; ond nerth fy nghalon a'm rhan, yw Duw yn dragywydd.

27 Canys wele difethir y rhai a bellhânt oddi wrthit; torraist ymaith bôb vn a butteinio oddi wrthit.

28 Minneu, nessau at Dduw sydd dda i mi, yn yr Arglwydd Dduw y gosodais fy ngobaith, i dreuthu dy holl weithredoedd.

Vt quid Deus. Psal. 74.

PA ham Duw i'n bwriaist heibio yn dragywydd, ac y myga dy ddigofaint yn erbyn defaid dy borfa?

2 Cofia dy gynnulleidfa yr hon a brynaist gynt, a llwyth dy etifeddiaeth yr hwn a waredaist: mynydd Sion hwn, y presswyli ynddo.

3 Dereha dy draed at anrhaith dragywyddol: sef at yr holl ddrwg a wnaeth y gelyn yn y Cyssegr.

4 Dy elynion a rhuasant ynghanol dy gynnulleidfaoedd: gosodasant eu baneran yn arwyddion.

5 Hynod oedd gwr, fel y codasai fwyill mewn dyryf-goed.

6 Ond yn awr y maent yn dryllio ei cherfiadau ar vnwaith, â bwyill ac â morthwylion.

7 Bwriasant dy gyssegroedd yn tân, hyd lawr yr halogasant bresswylfa dy Enw.

8 Dywedasant yn en calonnau, cyd-antheithiwn hwynt; llosgasant holl Synagogau Duw yn y tîr.

9 Ni welwn ein harwyddion, nid oes brophwyd mwy, nid oes gennym a wyr pa hŷd.

10 Pa hŷd Dduw, y gwarthrudda 'r gwrthwyneb-wr? a gabla 'r gelyn dy Enw yn dragywydd?

11 Pa ham y tynni yn ei hôl dy law, sef dy ddeheulaw? tynu hi allan o ganol dy fonwes;

12 Canys Duw yw fy Mrenin o'r diechreuad: gweithiwr iechydwriaeth o fewn y tîr.

13 Ti yn dy nerth a berthaist y môr, dryllïaist bennau dreigiau yn y dyfroedd.

14 Ti a ddryllïaist ben Lefiathan, rhoddaist ef yn fwyd i'r bobl yn yr anialwch.

15 Ti a holltaist y ffynnon, a'r afon, ti a ddisyspyddaist afonydd cryfion.

16 Y dydd sydd eiddo ti, y nos hefyd sydd eiddo ti: ti a baratoaist oleuni, a haul.

17 Tŷ

17 Ti a osodaist holl derfynau'r ddaear; ti a luniaist hâf, a gayaf.

18 Cofia hyn, i'r gelyn gablu, ô Arglwydd, ac i'r bobl ynfyd ddifenwi dy Enw.

19 Na ddyro enaid dy durtur i gynnulleidfa y gelynion, nac anghofia gynnulleidfa dy dlodion byth.

20 Edrych ar y cyfammod, canys llawn yw tywyll-leoedd y ddaear o drigfannau trawster.

21 Na ddychweled y tlawd yn wradwyddus, molianned y truan, a'r anghenus dy Enw.

22 Cyfod ô Dduw, dadleu dy ddadl, cofia dy wradwydd gan yr ynfyd beunydd.

23 Nac anghofia lais dy elynion; dadwrdd y rhai a godant a'th erbyn, fydd yn drigo yn wastadol.

Confitebimur tibi. Psal. 75.

Boreuol weddi.

CLodforwn dydi ô Dduw, clodforwn, canys agos yw dy Enw: dy ryfeddodau a fynegant hynny.

2 Pan dderbyniwyf y gynnulleidfa, mi a farnaf yn vniawn.

3 Ymddatodedd y ddaear, a'i holl drigolion: myfi fydd yn cynnal ei cholofnau. *Selah.*

4 Dywedais wrth y rhai ynfyd, nac ynfydwch: ac wrth y rhai annuwiol, na dderchefwch eich corn.

5 Na dderchefwch eich corn yn vchel, na ddywedwch yn war-fyth.

6 Canys nid o'r dwyrain, nac o'r gorllewin, nac o'r dehau, y daw goruchafiaeth.

7 Ond Duw fydd yn barnu, efe a ostwng y naill, ac a gyfyd y llall.

8 Oblegid y mae phiol yn llaw'r Arglwydd, a'r gwin fydd gôch, yn llawn cymmyfc, ac efe a dywalltodd o hwnw: etto holl annuwolion y tîr a wascant, ac a yfant ei waelodion.

9 Minneu a fynegaf yn dragywydd, ac a ganaf i Dduw Iacob.

10 Torraf hefyd holl gyrn y rhai annuwiol, a chyrn y rhai cyfiawn a dderchefir.

Notus in Judæa. Psal. 76.

HYnod yw Duw yn Iuda, mawr yw ei Enw ef yn Israel.

2 Ei babell hefyd fydd yn Salem, a'i drigfa yn Sion.

3 Yna y torrodd efe saethau y bwa, y tarian, y cleddyf hefyd a'r frwydr. *Selah.*

4 Gogoneddusach wyt, a chadarnach, nâ mynyddoedd yr yspail.

5 Yspeiliwyd y cedyrn galon, hunasant eu hûn; a'r holl wŷr o nerth ni chawsant eu dwylo.

6 Gan dy gerydd di ô Dduw Iacob, y rhoed y cerbyd a'r march i gyscu.

7 Tydi, tydi wyt ofnadwy, a phwy a saif o'th flaen, pan ennyno dy ddigter?

8 O'r nefoedd y peraist glywed barn, ofnodd, a gostegodd y ddaiar.

9 Pan gyfododd Duw i farn, i achub holl rai llednais y tîr. *Selah.*

10 Diau, cynddaredd dŷn a'th folianna di, gweddill cynddaredd a waherddi.

11 Addunedwch, a thelwch i'r Arglwydd eich Duw; y rhai oll ydynt o'i amgylch ef, dygant anrheg i'r ofnadwy.

12 Efe a dyrr ymmaith yspryd tywysogion, y mae yn ofnadwy i frenhinoedd y ddaiar.

Voce mea ad Dominum. Psal. 77.

A'M llef y gwaeddais ar Dduw: â'm llef ar Dduw, ac efe a'm gwrandawodd.

2 Yn nydd fy nhrallod y ceisiais yr Arglwydd: fy archell a redodd liw nôs, ac ni pheidiodd: fy enaid a wrthodedd ei ddiddanu.

3 Cofiais Dduw, ac a'm cythryblwyd, cwynais a therfyscwyd fy yspryd. *Selah.*

4 Deliaist fy llygaid yn neffro, fynnodd arnaf, fel na allaf lefaru.

5 Ystyriais y dyddiau gynt, blynyddoedd yr hên oesoedd.

6 Cofio yr ydwyf fy nghân y nôs, yr ydwyf yn ymddiddan â'm calon: a fy yspryd fydd yn chwilio yn ddyfal.

7 A fi yn dragywydd y bwrw'r Arglwydd heibio? ac oni bydd efe bodlon mwy?

8 A ddarfu ei drugaredd ef tros byth? a balla ei addewid ef yn oes oesoedd?

9 A anghofiodd Duw drugarhau? a gaeodd efe ei drugareddau mewn soriant? *Selah.*

10 A dywedais, dymma fy ngwendid, etto cofiaf flynyddoedd deheu-law y Goruchaf.

11 Cofiaf weithredoedd yr Arglwydd; îe cofiaf dy wrthiau gynt.

12 Myfyriaf hefyd ar dy holl waith: ac am dy weithredoedd y chwedleuaf.

13 Dy ffordd ô Dduw, fydd yn y cyssegr: pa dduw mor fawr a'n Duw ni?

14 Ti yw y Duw fydd yn gwneuthur rhyfeddodau, dangosaist dy nerth ym mysc y bobloedd.

15 Gwaredaist â'th fraich dy bobl, meibion Iacob, a Ioseph. *Selah.*

16 Y dyfroedd a'th welsant o Dduw, y dyfroedd a'th welsant; hwy a ofnasant: y dyfnderau hefyd a gynhyrfwyd.

17 Y cwmmylau a dywalltasant ddwfr, yr wybrennau a roddasant dwrwf: dy saethau hefyd a gerddasant.

18 Twrf dy daran a glywyd o amgylch; mellt a oleuasant y bŷd: cyffrôdd, a chrynodd y ddaiar.

19 Dy ffordd fydd yn y môr, a'th lwybrau yn y dyfroedd mawrion: ac nid adweinir dy ôl.

20 Tywyssaist dy bobl fel defaid, drwy law Moses, ac Aaron.

Attendite populi. Psal. 78.

Prydnhawnol weddi.

GWrando fy nghyfraith fy mhobl, gostyngwch eich clust at eiriau fy ngenau.

2 Agoraf fy ngenau mewn dihareb, traethaf ddammegion o'r cynfyd;

3 Y rhai a glywsom, ac a wybûom, a'n tadau a fynegodd ein tadau i ni.

4 Ni chelwn rhag eu meibion, gan fynegi i'r oes a ddêl foliant yr Arglwydd a'i nerth, a'i ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe.

5 Canys efe a ficcrhaodd dyſtiolaeth yn Iacob, ac a osodedd gyfraith yn Israel: y rhai a orchymynodd efe i'n tadau eu dyscu iw plant.

6 Fel y gwybyddei'r oes a ddêl, sef y plant a enid, a phan gyfodent, y mynegent hwy iw plant hwythau.

7 Fel y gosodent eu gobaith ar Dduw, heb anghofio gweithredoedd Duw, eithr cadw ei orchymynion ef.

8 Ac na beddent fel eu tadau yn genhedlaeth gyndyn, a gwrthryfelgar, yn genhedlaeth ni osodod ei chalon yn vniawn, ac nid yw ei hyspryd ffyddlon gyda Duw.

9 Meibion Ephraim yn arfog, ac yn saethu â bŵa, a droesant eu cefnau yn nydd y frwydr.

10 Ni chadwasant gyfammod Duw, eithr gwrthodasant rodio yn ei Gyfraith ef.

11 Ac anghofiasant ei weithredoedd, a'i ryfeddodau, y rhai a ddangosasei efe iddynt,

12 Ese

12 Eſe a wnaethei wrthian o flaen eu tadau hwynt yn nhir yr Aipht, ym maes Zoan.

13 Eſe a barthodd y môr, ac a aeth â hwynt drwodd; gwnaeth hefyd i'r dwfr ſefyll fel pentwr.

14 Y dydd hefyd y tywyſſodd eſe hwynt â chwmmwl, ac ar hŷd y nos â goleuni tân.

15 Eſe a holltodd y creigiau yn yr anialwch, a rhoddes ddiod oddi yno megis o ddyfnderau dirfawr.

16 Canys eſe a ddug ffrydiau allan o'r graig, ac a dynnodd i lawr megis afonydd o ddyfroedd.

17 Er hynny chwanegaſant etto bechu yn ei erbyn ef, gan ddigio y Goruchaf yn y diffaethwch:

18 A themptiaſant Dduw yn eu calon, gan ofyn bwyd wrth eu blŷs.

19 Lleſaraſant hefyd yn erbyn Duw, dywedaſant, a ddichon Duw arlwyo bwrdd yn yr anialwch?

20 Wele, eſe a darawodd y graig, ſel y piſtyllodd dwfr, ac y llifodd afonydd; a ddichon eſe roddi bara hefyd? a ddarpara eſe gîg iw bobl?

21 Am hynny clybu'r Arglwydd, ac y digiodd, a thân a ennynnodd yn erbyn Iacob, a digoſaint hefyd a gynneuodd yn erbyn Iſrael.

22 Am na chredent yn Nuw, ac na obeithient yn ei iechydwriaeth ef.

23 Er iddo ef orchymyn i'r wybrennau oddi vchod, ac egoryd dryſau y nefoedd:

24 A glawio Manna arnynt iw fwytta: a rhoddi ŷdynt ŷd y nefoedd.

25 Dyn a fwyttaodd fara angelion, anfonodd iddynt fwyd yn ddigonol.

26 Gyrrodd y dwyrein-wynt yn y nefoedd: ac yn ei nerth y dûg eſe ddehau-wynt.

27 Glawiodd hefyd gîg arnynt, ſel llwch: ac adar aſcellog ſel tywod y môr.

28 Ac a wnaeth iddynt gwympo o fewn eu gwerſyll, o amgylch eu preſſwylfeydd.

29 Felly y bwyttaſant, ac yſſllwyr ddiwallwyd hwynt, ac eſe a barodd eu dymuniad iddynt.

30 Ni omeddwyd hwynt o'r hyn a ſpiaſant, er hynny tra yr ydoedd eu bwyd yn eu ſafnau,

31 Digllonedd Duw a gynneuodd yn eu herbyn hwynt, ac a laddodd y rhai braſaf o honynt, ac a gwympodd etholedigion Iſrael.

32 Er hynoll pechaſant etto, ac ni chredaſant iw ryfeddodau ef.

33 Am hynny y treuliodd eſe eu dyddiau hwynt mewn ofered, a'i blŷnyddoedd mewn dychryn.

34 Pan laddei eſe hwynt, hwy a'i ceiſient ef, ac a ddychwelent, ac a geiſient Dduw yn foreu:

35 Cofient hefyd mai Duw oedd eu craig, ac mai y Goruchaf Dduw oedd eu gwaredudd.

36 Er hynny, rhagrithio yr oeddynt iddo ef â'i genau, a dywedyd celwydd wrtho a'i tafod:

37 A'i calon heb fod yn vniawn gyd ag ef, na'i bod yn ſſyddlon yn ei gyfammod ef.

38 Er hynny eſe yn drugarog a faddeuodd eu hanwiredd, ac ni ddifethodd hwynt: ie trodd ymaith ei ddigoſaint yn fynych, ac ni chyffrôdd ei holl lîd.

39 Canys eſe a gofiei mai cnawd oeddynt, a gwynt yn myned, ac heb ddychwelyd.

40 Pa fawl gwaith y digiaſant ef yn yr anialwch, ac y gofidiaſant ef yn y diffaethwch?

41 Ie troeſant, a phroſaſant Dduw, ac a oſodaſant dâr ſyn i Sanct yr Iſrael.

42 Ni chofiaſant ei law ef, na'r dydd y gwaredodd eſe hwynt oddi wrth y gelyn.

43 Fel y goſodaſei eſe ei arwyddion yr yr Aipht, a'i ryfeddodau ym maes Zoan;

44 Ac y troeſei eu haſonydd yn wâed: a'i ffrydau ſel na allent yfed.

45 Anfonodd gymmyſc-blâ yn eu plith, yr hon a'i difaodd hwynt: a llyffaint iw difetha.

46 Ac eſe a roddedd eu cnŵd hwynt i'r lindys, a'i llafur i'r locuſt.

47 Deſtrywiodd eu gwinwŷdd â chenllyſc, a'i Sycomor-wŷdd â rhew.

48 Rhoddodd hefyd eu hanifeiliaid i'r cenllyſc, a'i golud i'r mellt.

49 Anfonodd arnynt gynddaredd ei lîd, llidiawgrwydd, a digter, a chyſyngder, trwy anfon angelion drwg.

50 Cymmhwyſodd ffordd iw ddigoſaint, nid attaliodd eu henaid oddirwrth angau: ond eu bywyd a roddodd eſe i'r haint.

51 Tarawodd hefyd bôb cyntaſanedic yn yr Aipht, ſef blaenion eu nerth hwynt ym mhebyll Ham.

52 Ond eſe a yrrodd ei bobl ei hun fel defaid, ac a'i harweiniodd hwynt fel praidd yn yr anialwch.

53 Tywyſſodd hwynt hefyd yn ddiogel, fel nad ofnaſant: a'r môr a orchguddiodd eu gelynion hwynt.

54 Hwythau a ddug eſe i oror ei ſancteiddrwydd: i'r mynydd hwn a ennillodd ei ddeheulaw ef.

55 Ac eſe a yrrodd allan y cenhedloedd o'i blaen hwynt, ac a rannodd iddynt etifeddiaeth wrth linyn, ac a wnaeth i lwythau Iſrael drigo yn eu pebyll hwynt.

56 Er hynny temptiaſant a digiaſant Dduw goruchaf, ac ni chadwaſant ei dyſtiolaethau:

57 Eithr ciliaſant a buant anffyddlon fel eu tadau: troeſant fel bŵa twyllodrus.

58 Digiaſant ef hefyd â'i huchel-fannau: a gyrraſant eiddigedd arno â'i cerfiedic ddelwau.

59 Clybu Duw hynny, a ddigiodd, ac a ffieiddiodd Iſrael yn ddirfawr:

60 Fel y gadawodd ef dabernacl Siloh, y babell a oſodaſei eſe ym myſc dynion:

61 Ac y rhoddodd ei nerth mewn caethiwed, a'i brydferthwch yn llaw'r gelyn.

62 Rhoddes hefyd ei bobl i'r cleddyf, a digiodd wrth ei etifeddiaeth.

63 Tân a yſſodd eu gwyr ieuainge, a'i morwynion ni phriodwyd.

64 Eu hoffeiriaid a laddwyd â'r cleddyf, a'i gwragedd gweddwonnid ŵylaſant.

65 Yna y deffrôdd yr Arglwydd fel vn o gyſcu: fel cadarn yn bloeddio gwedi gwin.

66 Ac eſe a darawodd ei elynion o'r tu ôl: rhoddes iddynt warth tragywyddol.

67 Gwrthododd hefyd babell Ioſeph, ac ni etholodd lwyth Ephraim:

68 Ond eſe a etholodd lwyth Iuda, mynydd Sion, yr hwn a hoffodd.

69 Ac a adeiladodd ei gyffegr fel llŷs vchel: fel y ddaiar, yr hon a ſeiliodd eſe yn dragywydd.

70 Etholodd hefyd Ddafydd ei wâs, ac a'i cymmerth o gorlannau y defaid.

71 Oddi ar ôl y defaid cyſebron, y daeth ag eſ i borthi Iacob ei bobl, ac Iſrael ei etifeddiaeth.

72 Yntef a'i porthodd hwynt yn ôl perfeithrwydd ei galon, ac a'i trinodd wrth gyfarwyddyd ei ddwylo.

Deus, venerunt. Pſal. 79.

Y Cenhedloedd, ô Dduw y a ddaethant i'th etifeddiaeth, halogaſant dy Demil ſanctaidd; goſodaſant Ieruſalem yn garneddau. *Vorteu wedi.*

2 Rhoddaſant gelaneddy weiſion yn ſwyddi adar

adar y nefoedd, a chig dy saint i fwyst-filod y ddaiar.

3 Tywalltasant eu gwaed fel dwfr o amgylch Ierusalem, ac nid oedd a'i claddei.

4 Yr ydym ni yn warthrudd i'n cymmydogion, dirmyg a gwatwargerdd i'r rhai sydd o'n hamgylch.

5 Pa hŷd Arglwydd, a ddigi di 'n dragywydd? a lysed dy eiddigedd di fel tân?

6 Tywallt dy lid ar y cenhedloedd ni'th adnabuant: ac ar y teyrnasoedd ni alwasant ar dy enw.

7 Canys yssasant Iacob, ac a wnaethant ei breswylfa yn anghyfannedd.

8 Na chofia 'r anwireddau gynt i'n herbyn; brysia, rhagflaened dy dostur drugareddau ni: canys llesc iawn i'n gwnaethbwyd.

9 Cynnorthwya ni, ô Dduw ein iechydwriaeth, er mwyn gogoniant dy enw: gwared ni hefyd, a thrugarha wrth ein pechodau, er mwyn dy enw.

10 Pa ham y dywed y cenhedloedd, pa le y mae eu Duw hwynt? bydded hyspys ym mhlith y cenhedloedd yn ein golwg ni, wrth ddial gwaed dy weision, yr hwn a dywalltwyd.

11 Deued vchenaid y carcharorion ger dy fron, yn ôl mawredd dy nerth: cadw blant marwolaeth.

12 A thâl i'n cymmydogion ar y seithfed iw monwes en cabledd, diwy 'r hon i'th gablasant di, ô Arglwydd.

13 A ninneu dy bobl, a defaid dy borfa, a'th feliannwn di yn dragywydd: dadcanwn dy foliant o genhedlaeth i genhedlaeth.

Qui regis Israel. Psal. 80.

GWrando ô fugail Israel, yr hwn wyt yn arwain Ioseph fel praidd: ymddiscleiria yr hwn wyt yn eistedd rhwng y Cerubiaid.

2 Cyfod dy nerth o flaen Ephraim, a Beniamin, a Manasseh, a thyred yn iechydwriaeth i ni.

3 Dychwel ni ô Dduw, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

4 O Arglwydd Dduw 'r llnoedd, pa hŷd y sorri wrth weddi dy bobl?

5 Porthaist hwynt â bara dagrau, a diodaist hwynt â dagrau wrth fesur mawr.

6 Gosodaist ni yn gynnen i'n cymmydogion, a'n gelynion a'n gwatwarene yn eu mysc en hun.

7 O Dduw 'r llnoedd dychwel ni, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

8 Mudaist win-wydden o'r Aipht, bwriaist y cenhedloedd allan, a phlennaist hi.

9 Arloesaist o'i blaen, a pheraist iw gwraidd wreiddio, a hi a lanwodd y tîr.

10 Cuddiwyd y mynyddoedd gan ei chyscod: a'i changhennau oedd fel cedr-wŷdd rhagorol.

11 Hi a estynnodd ei changau hyd y môr, a'i blagur hyd yr afon.

12 Pa ham y rhwygaist ei chaeau, fel y tynno pawb a elo heibio ar hŷd y ffordd, ei grawn hi?

13 Y baedd o'r coed a'i turria, a bwyst-fil y maes a'i pawr.

14 O Dduw 'r llnoedd, dychwel attolwg: edrych o'r nefoedd a chenfydd, ac ymwel â'r win-wydden hon;

15 A'r winllan a blannodd dy ddeheu-law, ac â'r planhigyn a gadarnheaist i ti dy hun.

16 Llosgwyd hi â thân, torrwyd hi i lawr: gan gerydd dy wyneb y difethir hwynt.

17 Bydded dy law dros ŵr dy ddeheu-law: a hâgr fab dyn, yr hwn a gadarnheaist i ti dy hun.

18 Felly ni chiliwn yn ôl oddi wrthit ti; bywhâ ni, ac ni a alwn ar dy enw.

19 O Arglwydd Dduw 'r llnoedd, dychwel ni: llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

Exultate Deo. Psal. 81.

CEnwch y llafar i Dduw ein cadernid: cenwch yn llawen i Dduw Iacob.

2 Cymmerwch psalm, a moeswch dympan, y delyn swyn, a'r nabl.

3 Vd-cenwch vdcorn ar y lloer newydd, ar yr amser nodedic, yn nydd ein vchelŵyl.

4 Canys deddf yw hyn i Israel, a defod i Dduw Iacob.

5 Efe a'i gosododd yn dystiolaeth yn Ioseph: pan aeth efe allan trwy dîr yr Aipht, lle y clywais iaith ni ddeallwn.

6 Tynnais ei yscwydd oddi wrth y baich; ei ddwylo a ymadawsant â'r crochanau.

7 Mewn cyfyngder y gelwais, ac mi a'th waredais: gwrandewais di yn nirgelwch y daran, profais di wrth ddyfroedd Meribah. *Selah.*

8 Clyw fy mhobl, a mi a dyst iolaethaf i ti Israel, os gwrandewi arnaf.

9 Na fydded ynot Dduw arall, ac nac ymgrymma i Dduw dieithr.

10 Myfi 'r Arglwydd dy Dduw, yw 'r hwn a'th ddûg di allan o dîr yr Aipht: lleda dy safn, ac mi a'i llanwaf.

11 Ond ni wrandawi fy mhobl ar fy llef, ac Israel ni'm mynnai.

12 Yna y gollyngais hwyns ynghyndynrwydd eu calon, aethant wrth eu cyngor eu hunain.

13 Oh da wrandawsei fy mhobl arnaf: na rodiasai Israel yn fy ffyrdd.

14 Buan y gostyngaswn en gelynion: ac y troeswn fy llaw 'n erbyn eu gwrthwyneb-wŷr.

15 Casteion yr Arglwydd a gymmerasant arnynt ymostwng iddo ef, a'i hamser hwythau fuasai 'n dragywydd.

16 Bwydasai hwynt hefyd â brasder gwenith: ac â mêl o'r graig i'th ddiwallasswn.

Deus stetit in Synagogâ. Psal. 82.

DVW sydd yn sefyll ynghynnulleidfa y gallwog: ym mhlith y duwiau y barn ef. *Pryd-nhawn neu weddi.*

2 Pa hŷd y bernwch ar gam? ac y derbyniwch wyneb y rhai annuwiol? *Selah.*

3 Bernwch y tlawd a'r ymddifad; cyfawnhewch y cyfnddiedig a'r rheidus.

4 Gwaredwch y tlawd a'r anghenus: achubwch hwynt o law y rhai annuwiol.

5 Ni wyddant, ac ni ddeallant, mewn tywyllwch y rhodiant: holl sylfaenau y ddaiar a symmudwyd o'i lle.

6 Myfi a ddywedais, duwiau ydych chwi, a meibion y Goruchaf ydych chwi oll.

7 Eithr byddwch seirw fel dynion, ac vn o'r tywysogion y syrthiwch.

8 Cyfod ô Dduw, barna 'r ddaiar, canys tia etifeddi 'r holl genhedloedd.

Deus quis similis. Psal. 83.

ODduw, na oftega, na thaw, ac na fydd lonydd, ô Dduw.

2 Canys wele dy elynion fydd yn terfysgu, a'th gasteion yn cyfodi eu pennau.

3 Ymgyfrinachasant yn ddichellgar yn erbyn dy bobl, ac ymgynghorasant yn erbyn dy rai dirgel di.

4 Dywedasant, deuwch, a difethwn hwynt, fel na byddont yn genhedl, na chofier enw Israeac mwyach.

5 Canys

5 Canys ymgynghorasant yn vn-fryd, ac ymwaethant i'th erbyn.

6 Pebyll Edom, a'r Ismaeliaid, y Moabiaid, a'r Hagariaid.

7 Gebal, ac Ammon, ac Amalec, y Philistiaid, gyd â phresswyl-wŷr Tyrus.

8 Assur hefyd a ymgwplysodd â hwynt, buant fraich i blant Lot. *Selah.*

9 G vna di iddynt fel i Midian, megis i Sisara, megis i Iabin, wrth afon Cison.

10 Yn Endor y diffethwyd hwynt, aethant yn dail i'r ddaiar.

11 Gwna eu pendefigion fel Oreb, ac fel Zeeb, a'i holl dywysogion fel Zebah, ac fel Salmunnah.

12 Y rhai a ddywedasant, cymmerwn i ni gyfanneddau Duw iw meddiannu.

13 Gosot hwynt, ô fy Nuw, fel olwyn; fel sofl o flaen y gwynt.

14 Fel y llysc tân goed, ac fel y goddeithia fflam fynyddoedd:

15 Felly erlit ti hwynt â'th demhestl, a dychryna hwynt â'th gorwynt.

16 Llanw eu hwynebau â gwarth, fel y ceisiont dy Enw, ô Arglwydd.

17 Cywilyddier, a thralloder hwynt yn dragywydd: ie gwradwydder, a diffether hwynt:

18 Fel y gwypont mai tydi, yr hwn yn vnic wyt Iehofa wrth dy enw, wyt Oruchaf ar yr holl ddaiar.

Quam dilecta tabernacula. Psal. 84.

MOr hawddgar yw dy bebyll di, ô Arglwydd y Lluoedd!

2 Fy enaid a hiraetha, ie ac a flysia am gynteddau'r Arglwydd: fy nghalon, a'm cnawd a waeddant am y Duw byw.

3 Aderyn y tô hefyd a gafodd dŷ, a'r wennol nŷth iddi, lle y gesyd ei chywion: sef dy allorau di, ô Arglwydd y Lluoedd, fy Mrenin a'm Duw.

4 Gwynfyd presswylwŷr dy dŷ: yn wastad i'th foliannant. *Selah.*

5 Gwyn ei fyd y dŷn y mae ei gadernid ynot, a'th ffyrdd yn eu calon.

6 Y rhai yn myned trwy ddyffryn Baca, a'i gwnânt yn ffynnon, a'r glaw a lenw y llynnau.

7 Ant o nerth i nerth: ymddengys pob vn ger bron Duw yn Sion.

8 O Arglwydd Dduw'r Lluoedd, clyw fy ngweddi: gwrando, ô Dduw Iacob. *Selah.*

9 O Dduw ein tarian, gwel, ac edrych ar wyneb dy eneiniog.

10 Canys gwell yw diwrnod yn dy gynteddau di nâ mil: dewisswn gadw drws yn nhŷ fy Nuw, o flaen trigo ym-mhebyll annuwioldeb.

11 Canys haul, a tharian yw'r Arglwydd Dduw: yr Arglwydd â rydd râs a gogoniant: ni attal efe ddim daioni oddi wrth y rhai a rodiant yn berffaith.

12 O Arglwydd y Lluoedd, gwynfyd y dyn a ymddiried ynot.

Benedixisti, Domine. Psal 85.

GRas-lawn fuoft, ô Arglwydd, i'th dîr: dychwelaist gaethiwed Iacob.

2 Maddeuaist anwiredd dy bobl: cuddiaist eu holl bechod. *Selah.*

3 Tynnaist ymmaith dy holl lid: troist oddi wrth lidiawgrwydd dy ddigter.

4 Trô ni ô Dduw ein iechydwriaeth: a thorr ymmaith dy ddigofaint wrthym.

5 Ai byth y digi wrthym? a estynni di dy forriant hyd genhedlaeth a chenhedlaeth?

6 Oni threi di a'n bywhau ni, fel y llawenycho dy bobl ynot ti?

7 Dangos i ni, Arglwydd, dy drugaredd, a dod i ni dy iechydwriaeth.

8 Gwrandawaf beth a ddywed yr Arglwydd Dduw: canys efe a draetha heddwch iw bobl, ac iw Saint: ond na throant at ynfydrwydd.

9 Diau fod ei iechyd ef yn agos i'r rhai a'i hofnant: fel y trigo gogoniant yn ein tîr ni.

10 Tragaredd a gwirioneddau ymgyfarfuant: cyfiawnder a heddwch a ymgusanasant.

11 Gwirioneddau a dardda o'r ddaiar: a chyfiawnder a edrych i lawr o'r nefoedd.

12 Yr Arglwydd hefyd a rydd ddaioni; a'n daiar a rydd ei chnwd.

13 Cyfiawnder â o'i flaen ef: ac a esyd ei draed ef ar y ffordd.

Inclina Domine. Psal. 86.

GOstwng, ô Arglwydd, dy glust, gwrando fi: canys tlawd ac anghenus ydwyf. *Bowed, weak.*

2 Cadw fy enaid, canys sanctaidd ydwyf: achub di dy was, ô fy Nuw, yr hwn sydd yn ymddiried ynot.

3 Trugarha wrthif Arglwydd, canys arnat y llefaf beunydd.

4 Llawenhâ enaid dy wâs, canys attat y derchafaf fy enaid.

5 Canys ti ô Arglwydd ydwyt dda, a maddeugar: ac o fawr drugaredd i'r rhai oll a alwant arnat.

6 Clyw Arglwydd, fy ngweddi: ac ymwrando â llais fy ymbil.

7 Yn nydd fy nghyfyngder y llefaf arnat: canys gwrandewi fi.

8 Nid oes fel tydi ym mysc y duwiau, ô Arglwydd: na gweithredoedd fel dy weithredoedd di.

9 Yr holl genhedloedd, y rhai a wnaethoft, a ddeuant, ac a addolant ger dy fron di, ô Arglwydd; ac a ogoneddant dy Enw.

10 Canys ydwyt fawr, ac yn gwneuthur rhyfeddodau: ti yn vnic wyt Dduw.

11 Dysc i mi dy ffordd ô Arglwydd, mi a rodiaf yn dy wirioneddau: vna fy nghalon i ofni dy Enw.

12 Moliannaf di ô Arglwydd fy Nuw, a'm holl galon: a gogoneddaf dy Enw yn dragywydd.

13 Canys mawr yw dy drugaredd tu ag attaf, a gwaredaist fy enaid o vffern isfod.

14 Rhai beilchion a gyfodasant i'm herbyn, ô Dduw, a chynnulleidfa y trawsion a geisiasant fy enaid, ac ni'th osodasant di ger eu bron.

15 Eithr ti ô Arglwydd, wyt Dduw trugarog, a gras-lawn; hwyrfrydic i lid, a helaeth o drugaredd a gwirioneddau.

16 Edrych arnaf, a thrugarha wrthif: dyro dy nerth i'th was, ac achub fab dy wasanaethferch.

17 Gwna i mi arwydd er daioni, fel y gwelo fy nghasseion, ac y gwradwydder hwynt: am i ti, ô Arglwydd, fy nghynnorthwyo a'm diddanu.

Fundamenta ejus. Psal. 87.

EI sail sydd ar y mynyddoedd sanctaidd.

2 Yr Arglwydd a gâr byrth Sion, yn fwy nâ holl bresswylfeydd Iacob.

3 Gogoneddus bethau a ddywedir am danat ti, ô ddinas Dduw. *Selah.*

4 Cofiaf Rahab a Babilon wrth fy nghydnabod: wele Philistia a Thyrus ynghyd ag Ethiopia; yno y ganwyd hwn.

5 Ac am Sion y dywedir, y gwr a'r gŵr a anwyd, ynddi, a'r Goruchaf ei hun a'i sicctâ hi.

6 Yr

6 Yr Arglwydd a gyfrif pan ſcrifenno y bobl, eni hwn yno. *Selah.*

7 Y cantorion a'r cerddorion a fyddant yno: fy holl ffynhonnau fydd ynot ti.

Domine Deus ſalutis. Pſal. 88.

O Arglwydd Dduw fy iechydwriaeth, gwaeddais o'th flaen ddydd a nôs.

2 Deued fy ngweddi ger dy fron, goſtwng dy gluſt at fy llefain.

3 Canys fy enaid a lanwyd o flinderau, a'm heinioes a neſſâ i'r beddrod.

4 Cyfrifwyd fi gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll: ydwyf fel gŵr heb nerth:

5 Yn rhydd ym myſc y meirw, fel rhai wedi eu lladd, yn gorwedd mewn bedd: y rhai ni chofi mwy, a hwy a dorwyd oddi wrth dy law.

6 Goſodaiſt fi yn y pwll iſſaf: mewn tywyllwch, yn y dyfnderau.

7 Y mae dy ddigofaint yn pwyſo arnaf: ac â'th holl donnau i'm cyſtuddiaiſt. *Selah.*

8 Pell heaiſt fy nghydnabod oddi wrthif, gwnaethoſt fi yn ffieidd-dra iddynt: gwarchwyd fi, ſel nad awn allan.

9 Fy llygad a ofidiodd gan fy nghyſtudd, llefais arnat Arglwydd beunydd: eſtynnais fy nwylo attat.

10 Ai i'r meirw y gwnei ryfeddod? a gyfyd y meirw a'th foliannu di? *Selah.*

11 A dreuthir dy drugaredd mewn bedd? a'th wiriondeb yn neſtryw?

12 A adwaenir dy ryfeddod yn y tywyllwch? a'th gyfiawnder yn nhir anghof?

13 Ond myfi a lefais arnat Arglwydd: yn foreu yr achub fy ngweddi dy flaen.

14 Pa ham Arglwydd y gwrthodi fy enaid? y cuddi dy wyneb oddi wrthif?

15 Truan ydwyf, ac ar drangcedigaeth o'm hieuengctid, dygais dy ofn, ac yr ydwyf yn petruſo.

16 Dy ſoriant a aeth troſof, dy ddychrynedigaethau a'm torrodd ymmaith.

17 Fel dwfr i'm cylchynaſant beunydd: ac i'm cyd-amgylchaſant.

18 Câr a chyfaill a yrraiſt ym mhell oddi wrthif, a'm cydnabod i dywyllwch.

Miſericordias Domini. Pſal. 89.

TRugareddau'r Arglwydd a ddatcanaf byth, a'm genau y mynegaf dy wiriondeb, o genhedlaeth hyd genhedlaeth.

2 Canys dywedais, adeiledir trugaredd yn dragywydd: yn y nefoedd y ſicrhei dy wiriondeb.

3 Gwneuthum ammod â'm etholedig, tyngais i'm gwas Dafydd.

4 Yn dragywydd y ſicrhâf dy hâd ti: a chu genhedlaeth i genhedlaeth yr adeiladaf dy orſeddfainge di. *Selah.*

5 A'r nefoedd, ô Arglwydd, a foliannant dy ryfeddod, a'th wiriondeb yng hynulleidfa y Sainct.

6 Canys pwy yn y nef a gyfeddlir â'r Arglwydd? pwy a gyfelybir i'r Arglwydd ym myſc meibion y cedyrn?

7 Duw ſydd ofnadwy iawn yng hynulleidfa'r Sainct: a chu arſwydo yn ei holl amgylchoedd.

8 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, pwy ſydd fel tydi, yn gadarn Iar? a'th wiriondeb o'th amgylch?

9 Ti wyt yn llywodraethu ymchŵydd y môr: pan gyſodo ei donnau, ti a'i goſtegi.

10 Ti a ddrylliaiſt yr Aipht, fel yn lladdedic: drwy nerth dy fraich y gwaſgaraiſt dy elynion.

11 Y nefoedd ydynt eiddoti, a'r ddaiar ſydd eiddo ti: ti a ſeiliaſt y byd a'i gyflawnder,

12 Ti a greaiſt ogledd a dehau: Tabor a Hermon a lawenychant yn dy Enw.

13 Y mae i ti fraich, a chadernid: cadarn yw dy law, ac uchel yw dy ddeheu-law.

14 Cyfiawnder, a barn yw trigfa dy orſeddfainge: trugaredd a gwirioneddd a ragflaenant dy wyneb.

15 Gwyn ei fyd y bobl a adwaenant yr hyfrydlais: yn llewyrch dy wyneb ô Arglwydd, y rhodiant hwy.

16 Yn dy Enw di y gorfoleddant beunydd, ac yn dy gyfiawnder yr ymdderchafant.

17 Canys godidawgrwydd eu cadernid hwynt ydwyt ti: ac yn dy ewyllys da yderchefir ein corn ni.

18 Canys yr Arglwydd yw ein tarian: a Sanct Iſrael yw ein Brenin.

19 Yna'r ymddiddenaiſt mewn gweledigaeth â'th fainct ac a ddywedaiſt, goſodais gymmorth ar yn cadarn: derchefais yn etholedic o'r bobl.

20 Cefais Ddafydd fy ngwaſanaethwr: enneiniais ef â'm holew ſanctaidd.

21 Yr hwn y ſicrheir fy llaw gyd ag ef: a'm braich a'i nertha ef.

22 Ni orthrymma y gelyn ef, a'r mab anwir ni cyſtuddia ef.

23 Ac mi a goethaf ei elynion o'i flaen a'i gaſeiou a darawaf.

24 Fy ngwirioneddd hefyd, a'm trugaredd fydd gyd ag ef: ac yn fy Enw y derchefir ei gorn ef.

25 A goſodaf ei law yn y môr, a'i ddeheulaw yn yr aſonydd.

26 Efe a lefa arnaf, ti yw fy Nhâd, fy Nuw, a chraig fy eichydwriaeth.

27 Minnau a'i gwnâf yntef yn gynfab, goruwch brenhinoedd y ddaiar.

28 Cadwaf iddo fy nhrugaredd yn dragywydd: a'm cyfammod fydd ſicr iddo.

29 Goſodaf hefyd ei hâd yn dragywydd: a'i orſeddfainge fel dyddiau y nefoedd.

30 Os ei feibion a adawant fy nghyfraith: ac ni rodiant yn fy marnedigaethau,

31 Os fy neddfau a halogant: a'm gorchymynion ni chadwant,

32 Yna mi a ymwelaf â'u camwedd â gwialen, ac â'u hanwireddau â ffrewyllau.

33 Ond ni thorraf fy nhrugaredd oddi wrtho: ac ni phallaf o'm gwirioneddd.

34 Ni thorraf fy nghyfammod: ac ni newidiaf yr hyn a ddaeth allan o'm genau.

35 Tyngais unwaith i'm ſancteiddrwydd, na ddywedwn gelwydd i Ddafydd.

36 Bydd ei hâd ef yn dragywydd: a'i orſeddfainge fel yr haul ger fy mron i.

37 Sicrheir ef yn dragywydd fel y lleuad, ac fel tyſt ffyddlon yn y nef. *Selah.*

38 Ond ti a wrthodaiſt ac a ffieiddiaiſt, ti a ddigiaiſt wrth dy eneiniog.

39 Diddymmaiſt gyfammod dy wâs, halogaiſt ei goron gan ei thaflu lawr.

40 Drylliaiſt ei holl gaeau ef, gwnaethoſt ei amddiffynfeydd yn adwyau.

41 Yr holl rhoddolion a'i hyſpeiliant ef: aeth yn warthrudd iw gymmydogion.

42 Derchefaiſt ddeheu law ei wrthwynebwŷr: llawenheaſt ei holl elynion.

43 Troiſt hefyd fin ei gleddyf, ac ni chadarnheaiſt ef mewn rhyfel.

44 Peraiſt iw harddwch ddarfod, a bwriaiſt ei orſedd-fainge i lawr.

45 Byrheaiſt ddyddiau ei ieuengctid, toaiſt gywilydd troſto ef. *Selah.*

46 Py hŷd Arglwydd yr ymgudd? ai yn dragy-
wydd? a lŷſc dy ddigoſaint di fel tân?

47 Coſia pa amſer ſydd i mi: pa ham y creaiſt
holl blant dynion yn ofer?

48 Pa ŵr a fydd byw, ac ni wêl farwolaeth? a
wared eſe ei enaid o law'r bedd? *Selah.*

49 Pa le y mae dy hên drugareddau ô Arglwydd,
y rhai a dyngaiſt i Ddaſydd yn dy wirioned?

50 Coſia ô Arglwydd wradwydd dy weiſion, yr
hwn a ddygais yn fy mynwes gan yr holl bobloedd
fawrion.

51 A'r hwn y gwaradwyddodd dy elynion ô Ar-
glwydd; a'r hwn y gwradwyddaſant ôl troed dy
eneiniog.

52 Bendigedic fyddo yr Arglwydd yn dragywydd.
Amen, ac Amen.

Domine refugium. Pſal. 90.

Boreuol weddi.

TI Arglwydd tuoſt yn breſwylfa i ni ym-
mhob cenhedlaeth:

2 Cyn gwneuthur y mynyddoedd, a llu-
nio o honot y ddaiar, a'r bŷd; ti hefyd
wyt Dduw dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb.

3 Troi ddyn i ddiniſtr; a dywedi, dychwelwch
feibion dynion.

4 Canys mil o flwyddoedd ydynt yn dy olwg
di fel doe, wedi'r êl heibio, ac fel gwiliadwria-
eth nôs.

5 Dygi hwynt ymaith megis â llifeiriant, y ma-
ent fel hûnt y borau y maent fel llyſieun a newi-
dir.

6 Yborau y blodeua, ac y cŷſ: pryd nawn y tor-
rir ef ymmaith, ac y gwywa.

7 Canys yn dy ddig y difethwyd ni, ac yn dy li-
diawgrwydd i'n brawychwyd.

8 Goſodaiſt ein anwireddau ger dy fron, ein dir-
gel brechdau yngoleuni dy wyneb.

9 Canys ein holl ddyddiau ni a ddarfuant gan
dy ddigoſaint: dihi treuliaſom ein blynyddoedd fel
chwedl.

10 Yn nyddiau ein blynyddoedd y mae deng-
mlynedd a thrugain, ac os o gryfder y cyrheuddir
pedwar vgain mlynedd, etto eu nerth ſydd boen,
a blinder: canys ebrwydd y derſydd, ac ni a ehedwn
ymmaith.

11 Pwy a edwyn nerth dy ſorriant: canys fel y
mae dy ofn, y mae dy ddigter.

12 Diſc i ni felly gyfrif ein dyddiau; fel y dy-
gom ein calon i ddoethineb.

13 Dychwel Arglwydd, pa hŷd? ac edifarhâ o
ran dy weiſion.

14 Diwalla ni yn foreu â'th drugaredd, fel y
gorfoleddom, ac y llawenychom dros ein holl ddy-
ddiau.

15 Llawenhâ ni yn ôl y dyddiau y cyſtuddiaiſt
ni, a'r blynyddoedd y gwelſom ddrygfyd.

16 Gweler dy waith tu ag at dy weiſion: a'th
ogoniant tu ag at eu plant hwy.

17 A bydded prydferthwch yr Arglwydd ein
Duw arnom ni; a threſna weithred ein dwylo ynom
ni, ie treſna waith ein dwylo.

Qui habitat. Pſal. 91.

YR hwn ſydd yn trigo yn nirgelwch y Goru-
chaf a erys ynghyſcod yr Holl-alluoc.

2 Dywedaf am yr Arglwydd, fy noddfa a'm ham-
ddiffynfa ydyw; fy Nuw, ynddo yr ymddiriedaf.

3 Canys efe a'th wareda di o fagl yr heliwr: ac
oddiwrth haint echryſlon.

4 A'i aſcell y cyſcoda efe troſot, a than ei ade-
nydd y byddi diogel: ei wirioned ydd ydd fydd darian, ac
aſtalch i ti.

5 Nid ofni rhag dychryn nôs; na rhag y ſaeth a
ehetto'r dydd.

6 Na rhag yr haint a rodio yn y tywyllwch, na
rhag y diniſtr a ddiniſtrio ganol dydd.

7 Wrth dy yſtlys y cwymp mil, a dengmil wrth
dy ddeheu law: ond ni ddaw yn agos attat ti.

8 Yn vnig tia ganlyddi a'th lygaid, ac a wêli
dâl y rhai annuwiol.

9 Am i ti wneuthur yr Arglwydd fy noddfa, ſef
y Goruchaf, yn breſtwylfa i ti:

10 Ni ddigwydd i ti niwed, ac ni ddaw pla yn
agoſi'th babell.

11 Canys efe a orchymyn iw Angelion am dmat
ti, dy gadw yn dy holl ffyrdd.

12 Ar eu dwylo i'th ddygant, rhag taro dy droed
wrth garreg.

13 Ar y llew, a'r aſp y cerddi: y cenew llew, a'r
ddraig a fethri.

14 Am iddo roddi ei ſerch arnaf: am hynny
y gwaredaf ef: am iddo adnabod fy Enw.

15 Efe a eilw arnaf, a mi a'i gwrandawaſt mewn
ing y byddaf ſi gyd ag ef, y gwaredaf, ac y gogo-
neddaf ef.

16 Digonaf ef â hir ddyddiau: a dangoſaf iddo
fy iechydwriaeth.

Bonum eſt confiteri. Pſal. 92.

DA yw molianna'r Arglwydd: a chanu mawl
i'th Enw di, y Goruchaf:

2 A mynegi y boreu am dy drugaredd, a'th wi-
rioneddy noſweithiau.

3 Ar ddecant, ac ar nabl, ac ar delyn yn ſyſy-
riol.

4 Canys llawenychaiſt ſi ô Arglwydd, ŷth wei-
thred: yngwaith dy ddwylo y gorfoleddaf.

5 Mor fawredic ô Arglwydd, yw dy weithred-
oedd, dwfn iawn yw dy feddyliau.

6 Gŵr annoeth ni wŷr, a'r ynfyd ni ddeall hyn.

7 Pan flodeuo y rhai annuwiol fel llyſieun, a
blaguro holl weithredwŷr anwiredd, hynny ſydd
iw diniſtrio byth bythoedd.

8 Titheu Arglwydd wyt ddercha ſedic yn dra-
gywydd.

9 Canys wele dy elynion ô Arglwydd, wele dy
elynion, a ddifethir; gwaſcerir holl weithred-
wŷr anwiredd.

10 Ond fy nghorn i a ddercheſi fel vnicorn, ag-
olew ŷr i'm enaeinir.

11 Fy llygad hefyd a wêl fy ngwynfyd ar fy
ngwrthwyneb-wŷr: fy nghluſtiau a glywant fy
ewyllys am y rhai drygionus a gyfodant i'm her-
byn.

12 Y cyfiawn a flodeua fel palm-wydden, ac a
gynnydda fel cedr-wŷdden yn Libanus,

13 Y rhai a blannwyd yn nhŷ'r Arglwydd, a
flodeuant ynghynteddoedd ein Duw.

14 Ffrwythant etto yn eu henaint; tiſion, ac
iraidd fyddant,

15 I fynegi mai vniawn yw'r Arglwydd fy
noghraig: ac nad oes anwiredd ynddo.

Dominus regnavit. Pſal. 93.

*Pryd-
nhawnol
weddi.*

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, eſe a wiſ-
coddardderchawgrwydd, gwiſcodd yr Ar-
glwydd nerth ac ymwregyſodd: y bŷd he-
fyd a ſiccrhawyd, fel na ſyſlo.

2 Daparwyd dy orſeddfainge erioedd: ti wyt
er tragywyddoldeb.

3 Y llifeiriaint, ô Arglwydd, a ddercha ſafant, y
llifeiriaint a ddercha ſafant eu twiwſ: y llifeiri-
aint a dderchafaſant eu tonnau.

4 Yr Arglwydd yn yr vchelder ſydd gadarnach
nâ thwrwſ

nâ thwrwſ dyfroedd lawer, nâ chedyrn donnau y môr.

5 Sicer iawn yw dy dyſtiolaethau; ſancteiddrwydd a weddei i'th dŷ ô Arglwydd, byth.

Deus ultionum. Pſal. 94.

O Arglwydd Duw 'r dial, ô Duw 'r dial, ymddiſcleiria.

2 Ymddercha farn-wr y bŷd: tâl eu gwobr i'r beilchion.

3 Pa hŷd Arglwydd y caiff yr anpuwolion? pa hyd y caiff yr annuwiol orfoleddu?

4 Pa hyd y ſiaradant, ac y dywedant yn galed? yr ymfawryga holl weithred-wŷr anwiredd?

5 Dy bobl Arglwydd a ddrylliant: a'th etifeddiaeth a gyſtuddiant.

6 Y weddw a'r dieithr a laddant, a'r ymddifad a ddieneidiant.

7 Dywedant hefyd, ni wêl yr Arglwydd: ac nid yſtyria Duw Iacob hyn.

8 Yſtyriwch chwi rai annoeth ym myſc y bobl: ac ynfydion, pa bryd y deellwch?

9 Oni chlyw 'r hwn a blannodd y gluſt? oni wêl yr hwn a luniodd y llygad?

10 Oni cheryddа 'r hwn a goſpa y cenhedloedd? oni ŵyr yr hwn ſydd yn dyſcu gwybodaeth i ddŷn.

11 Gŵyr yr Arglwydd feddyliau dŷn, mai gwagedd ydynt.

12 Gwyn ei ſŷd y gŵr a geryddi di ô Arglwydd: ac a ddyſci yn dy gyfraith;

13 I beri iddo lonydd oddi wrth ddyddiau drygſyd; hyd oni chloddier ffos i'r annuwiol.

14 Canys ni âd yr Arglwydd ei bobl, ac ni wrthyd efe ei etifeddiaeth.

15 Eithr barn a ddychwel at gyfiawnder, a'r holl rai vniawn o galon a ânt ar ei ôl.

16 Pwy a gyſyd gyd â mi yn erbyn y rai drygionus? pwy a ſaif gyd â mi yn erbyn gweithredwŷr anwiredd?

17 Oni buaſei 'r Arglwydd yn gymmorth i mi, braidd na thrigaſei fy enaid mewn diſtawrwydd.

18 Pan ddywedais, Ilithredd fy nhroed, dy drugaredd di ô Arglwydd, a'm cyſnaliodd.

19 Yn amlder ſy meddyliau o'm mewn, dy ddiddanwch di a lawenycha fy enaid.

20 A fydd cydymdeithas i ti â gorſeddfainge anwiredd: yr hon a luniа anwiredd yn lle cyfraith?

21 Yn ſanteiodd y deuant yn erbyn enaid y cyfiawn: a gwaed gwirion a farnant yn euog.

22 Eithr yr Arglwydd ſydd yn amddeffynfa i mi, a'm Duw yw craig fy nodded.

23 Ac efe a dâl iddynt eu hanwiredd, ac a'i tyrr ymmaith yn eu drygioni: yr Arglwydd ein Duw a'i tyrr hwynt ymmaith.

Venite, exultemus. Pſal. 95.

Bo eucl weddi.

DEuwch, canwn i'r Arglwydd; ymlawenhawn yn nerth ein hiechyd.

2 Deuwn ger ei fron ef â diolch: canwn yn llafar iddo â Pſalmau.

3 Canys yr Arglwydd ſydd Dduw mawr, â brenin mawr goruwch yr holl ddduwiau.

4 Yr hwny mae gorddyſnderau y ddaiar yn ei law: ac vchelderau y mynyddoedd yn eiddo.

5 Y môr ſydd eiddo, ac efe a'i gwnaeth: a'i ddwylo a luniaſant y ſych-dir.

6 Deuwch addolwn, ac ymgrymmwn: goſtyngwn ar ein gliniau ger bron yr Arglwydd ein gwneuthur-wr.

7 Canys efe yw ein Duw ni: a ninneu ŷm bobl ei borfa, a defaid ei law a heddyw os gwrandewch ar ei leferydd,

8 Na chaledwch eich calonnau, megis yn yr ymrŷſonfa, fel ynnydd Proſedigaeth yn yr anialwch:

9 Pan demptiodd eich tadau fi: y proſſaiant fi, ac y gwelſant fy ngweithredoedd.

10 Deugain mhlynedd yr ymryſonais â'r genhedlaeth hon, a dywedais: pobl gyfeiliornus yn eu calon ydynt hwy, ac nid adnabuant fy ffyrdd.

11 Wrth y rhai y tyngais yn fy llid: na ddelent i'm gorphwyſfa.

Cantate Domino. Pſal. 69.

CEnwch i'r Arglwydd ganiad newydd: cenwch i'r Arglwydd, yr holl ddaiar.

2 Cenwch i'r Arglwydd, bendigwch ei enw: cyhoeddwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.

3 Dadcenwch ym myſc y cenhedloedd ei ogoniant ef, ym mhlith yr holl bobloedd ei ryfeddodau.

4 Canys mawr yw 'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn, ofnadwy yw efe goruch yr holl dduwiau.

5 Canys holl dduwiau 'r bobloedd ydynt eulynnod, end yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.

6 Gogoniant, a harddwch ſydd o'i flaen ef, nerth a hyſrydwch ſydd yn ei gyſſegr.

7 Tylwythau y bobl, rhoddwch i'r Arglwydd, rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant a nerth,

8 Roddwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: dygwch offrwm, a deuwch iw gynteddoedd.

9 Addolwch yr Arglwydd mewn prydferthwch ſancteiddrwydd: yr holl ddaiar ofnwch ger ei fron ef.

10 Dywedwch ym myſc y cenhedloedd, yr Arglwydd ſydd yn teyrnaſu: ta'r byd a ſicrhaodd efe, fel nad yſcogo: efe a farna y bobl yn vniawn.

11 Llawenhaed y nefoedd, a gorfoledded y ddaiar: rhûed y môr ai gyflawnder.

13 O flaen yr Arglwydd. Canys y mae yn dyfod, canys y mae 'n dyfod i farnu 'r ddaiar: efe a farna 'r bŷd drwy gyfiawnder, a'r bobloedd â'i wirioneddau.

Dominus regnavit. Pſal. 97

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, gorfoledded y ddaiar, llawenyched ynyſoedd lawer.

2 Cymmylau a thywyllwch ſydd o'i amgylch eſt: cyfiawnder, a barn yw trigfâ ei orſedd-fainge ef.

3 Tan â allan o'i flaen ef, ac a lŷſc ei elynion o amgylch.

4 Ei fellt a llewyrchaſant y byd, y ddaiar a welodd, ac a grynodd.

5 Y mynyddoedd a doddaſant fel cŵyr o flaen yr Arglwydd yr holl ddaiar.

6 Y nefoedd a fynegant ei gyfiawnder ef: a'r holl bobl a welant ei ogoniant.

7 Gwradwydder y rhai oll a waſanaethant ddelw gerfiedic, y rhai a ymffrofti ânt mewn eulynnod: a dſolwch efyr holl dduwiau.

8 Sion a glywodd, ac a lawenychodd: a merched Iuda a orfoleddaſant: o herwydd dy farnedigaethau di, ô Arglwydd.

9 Canys ti Arglwydd wyt oruchel goruwch yr holl dduwiau.

10 Y rhai a gerwch y Arglwydd, caſewch ddrygioni: efe ſydd yn cadw eneidiau ei ſainct, efe a'i gwared o law y rhai annuwiol.

11 Hauwyd goleuni i'r cyfiawn, a llawenydd i'r rhai vniawn o galon.

12 Y rhai cyfiawn, llawenychwch yn yr Arglwydd: a molienwch wrth gofſadwriaeth ei ſanctеiddrwydd ef.

Cantate Domino. Pſal. 98.

CEnwch i'r Arglwydd ganiad newydd, canys efe a wnaeth bethau rhyfedd: ei ddeheulaw, a'i fraich ſanctaidd a barodd iddo fuddugoliaeth.

Pryd nhawn weddi.

2 Yſpyſſodd yr Arglwydd ei iechydwriaeth: a datcaddiodd ei gyfiawnder yngolwg y cenhedlo-edd.

3 Cofiodd ei drugaredd, a'i wirioned i dŷ Iſrael: a holl derfynau y ddaiar a welſant iechydwriaeth ein Duw ni.

4 Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: llefwch, ac ymlawenhewch, a chenwch.

5 Cenwch i'r Arglwydd gyd â'r delyn: gyd â'r delyn, â llef Pſalm.

6 Cenwch yn llafar o flaen yr Arglwydd y Brenin: ar yr vd-cyrn, a ſain cornet.

7 Rhued y môr ac ſydd yndde, y byd a'r rhai a drigant o'i fewn.

8 Cured y llifeiriaint eu dwylo: a chyd-ganed y mynyddoedd o flaen yr Arglwydd, canys eſe a ddaeth i farnu y ddaiar.

9 Eſe a farna yr bŷd mewn cyfiawnder: a'r bobloedd mewn vniondeb.

Dominus regnavit. Pſal. 99.

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, cryned y bobloedd: eiſtedd y mae rhwng y Cherubiaid, ymgynhyrfed y ddaiar.

2 Mawr yw'r Arglwydd yn Sion, a derchafedic yw eſ goruwch yr holl bobloedd.

3 Moliannant dy Enw mawr ac ofnadwy; canys ſanctaidd yw.

4 A nerth y brenin a hoffa farnu; a ſicrhei vniondeb, barn, a chyfiawnder a wnai di yn Iacob.

5 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch o flaen ei ſtôl draed eſ, canys ſanctaidd yw.

6 Moſes ac Aaron ym mhlith ei offeiriaid eſ; a Samuel ymmyſc y rhai a alwant arei Enw; galwaſant ar yr Arglwydd, ac eſe a'i gwrandawodd hwynt.

7 Llefarodd wrthynt yn y golofn gwmmwl, cadwaſant ei dyſtiolaethau, a'r Ddeddf a roddodd eſe iddynt.

8 Gwrandewaiſt arnynt, ô Arglwydd ein Duw: Duw oeddit yn eu harbed, je pan ddielit am eu dychymmygion.

9 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch ar ei ſynydd ſanctaidd; canys ſanctaidd yw'r Arglwydd ein Duw.

Jubilate Deo. Pſal. 100.

CEnwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar:

2 Gwaſanaethwch yr Arglwydd mewn llawenydd, deuwch o'i flaeneſe â chân.

3 Gwybyddwch mai yr Arglwydd ſydd Dduw: eſe a'n gwnaeth, ac nid ni ein hunain: ei bobl eſ ydym, a defaid ei borfa.

4 Ewch i mewn iw byrth eſ a diolch, ac iw gynteddau a mawl, diolchwch idêo, a bendithiwch ei Enw.

5 Canys da yw'r Arglwydd, ei drugaredd ſydd yn dragywydd, a'i wirioned hyd genhedlaeth a'chenhedlaeth.

Miſericordiam & judicium. Pſal. 101.

CAnaſam drugaredd a barn: i ti Arglwydd y canaf.

2 Byddaf ddeallus mewn ffordd berffaith: pa brydy deui attaf? rhodiaf mewn perffeithrwydd fy nghalon, o fewn fy nhŷ.

3 Ni oſodaf ddim anwir o flaen fy llygaid, câs gennif waith y rhai cildynnus, ni lŷn wrthif fi.

4 Calon gyndyn a gilia oddi wrthif, nid adnabyddaf ddŷn drygionus.

5 Torraf ymmaith yr hwn a enllibio ei gymmydog yn ddirgel; yr vchel o olwg, a'r balch ei galon, ni allafei ddioddef.

6 Fy llygaid fydd ar ffyddloniaid y tîr, ſel y trigont gyd â mi: yr hwn a rodio mewn ffordd berffaith, hwnnw a'm gwaſanaetha i.

7 Ni thrig o fewn ty nhŷ yr vn o wnelo dwyll: ni thrig yn fy ngolwg yr vn a ddywedo gelwydd.

8 Yn foreu y torraf ymmaith holl annuwiolion y tîr: i ddiwreiddio holl weithredwŷr anwiredd o ddinas yr Arglwydd.

Domine exaudi. Pſal. 102.

ARglwydd clyw ſy ngweddi, a deled fy llef attat. *Bertwi weddi.*

2 Na chudd dy wyneb oddiwrthif, yn nydd ſy nghyfyngder goſtwng dy gluſt attaf: yn y dydd y galwyf, bryſia, gwrando fi.

3 Canys ſy nyddiau a ddarfuant fel mŵg: am heſcyrn a boethaſant fel aelwyd.

4 Fy nghalon a darawyd, ac a wywodd fel llyſiau: fel yr anghofiais fwytta fy mara.

5 Gan lais fy nhuchan y glŷnodd fy eſcyrn wrth fy nghnawd.

6 Tebyg wyf i belican yr anialwch, ydwyf fel dylluan y diffaethwch.

7 Gwiliais, ac ydwyf fel aderyn y tô, vnic ar ben y tŷ.

8 Fy ngelynion a'm gwaradwyddant beunydd: y rhai a ynfydant wrthif a dyngaſant yn fy erbyn.

9 Canys bwytteais ludw fel bara: a chymmyſcais fy niod ag wylofain,

10 O herwydd dy lid ti â'th ddigofaint: canys codaiſt fi i fynu, a theflaiſt fi i lawr.

11 Fy nyddiau ſydd fel cyſcod yn cilio; a minneu fel glaſwellt yn a wywais.

12 Tithau Arglwydd a barhei yn dragywyddol; a'th geffadwriaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

13 Ti a gyfodi, ac a drugarhei wrth Sion: canys yr amſer i drugarhau wrthi, ie yr amſer nodedic, a ddaeth.

14 Oblegit y mae dy weiſion yn hoffi ei meini: ac yn tofturio wrth ei llŵch hi.

15 Felly y cenhedloedd a ofnant enw'r Arglwydd: a holl frenhinoedd y ddaiar dy ogoniant.

16 Pan adeilado yr Arglwydd Sion, y gwelir eſ yn ei ogoniant.

17 Eſe a edrych ar weddi y gwael: ac ni ddiyſtyrodd eu dymuniad.

18 Hyn a ſcrifennir i'r genhedlaeth a ddêl, a'r bobl a greir a foliannant yr Arglwydd.

19 Canys eſe a edrychodd o vchelder ei gyſegr: yr Arglwydd a edrychodd o'r neſoedd ar y ddaiar.

20 I wrando vchenaid y carcharorion: ac i rydd-hau plant angeu.

21 I ſynegi Enw'r Arglwydd yn Sion, a'i foliant yn Ieruſalem:

22 Pan gaſcler y bobl ynghyd; a'r teyrnaſoedd i waſanaethu'r Arglwydd.

23 Goſtyngodd eſe fy nerth ar y ffordd, byrhaodd fy nyddiau.

24 Dywedais, fy Nuw na chymmer fi ymmaith ynghanol fy nyddiau: dy flynyddoedd di ſydd yn oes oeſoedd.

25 Yn y dechreuad y ſeiliaiſt y ddaiar, a'r neſoedd ydynt waith dy ddwylo.

26 Hwy a ddarfyddant, a thi a barhêi, ie hwy oll a heneiddiant fel dilledyn: fel gwiſc y newidi hwynt, a hwy a newidir.

27 Tithau'r vn ydwyt, a'th flynyddoedd ni ddarfyddant.

28 Plant dy weiſion a barhânt, a'i hâd a ſicrheir ger dy fron di.

Benedic

Benedic anima mea. Psal. 103.

FY enaid, bendithia 'r Arglwydd, a chwbl ſydd ynoſ, ei Enw ſanctaidd ef.

2 Fy enaid, bendithia 'r Arglwydd, ac nac angofia ei holl ddoniau ef.

3 Yr hwn ſydd yn madden dy holl anwireddau: yr hwn ſydd yn iachâu dy holl leſcedd.

4 Yr hwn ſydd yn gwaredu dy fywyd o ddiſtryw, yr hwn ſydd yn dy goroni â thrugaredd, ac â thoſturi.

5 Yr hwn ſydd yn diwallu dy enau â daioni: fel yr adnewyddir dy ieuengtid fel yr eryr.

6 Yr Arglwydd ſydd yn gwneuthur cyfiawnder, a barn i'r rhai gorthrymmedic oll.

7 Yſpyſſod ei ffyrdd i Moſes; ei weithredoedd i feibion Iſrael.

8 Trugarog, a graſlawn yw 'r Arglwydd: hwyrfrydic i lid, a mawr o drugarogrwydd.

9 Nid byth yr ymryſſon efe, ac nid byth y ceidw efe ei ddigoſaint.

10 Nid yn ôl ein pechod y gwnaeth efe â ni; ac nid yn ôl ein anwireddau y talodd efe i ni.

11 Canys cyfuwch ac yw 'r nefoedd uwchlaw 'r ddaear, y rhagorodd ei drugaredd ef ar y rhai a'i hofnant ef.

12 Cyn belled ac yw 'r dwyrain oddi wrth y gorllewin, y pellhaodd efe ein camweddau oddi wrthym.

13 Fel y toſturia tâd wrth ei blant, felly y toſturia yr Arglwydd wrth y rhai a'i hofnant ef.

14 Canys efe a edwyn ein defnydd ni: cofia mai lludw ydym.

15 Dyddiau dyn ſydd fel glaſwelltyn: megis blodeuyn y maes, felly y blodeua efe.

16 Canys y gwynt â troſto, ac ni bydd mwy o honaw; a'i le nid edwyn ddim o honaw ef mwy.

17 Ond trugaredd yr Arglwydd ſydd o dragywyddoldeb hyd dragwyddoldeb, ar y rhai a'i hofnant ef: a'i gyfiawnder i blant eu plant:

18 I'r ſawl a gadwant ei gyfammod ef: ac a gofiant ei orchymynion, iw gwneuthur.

19 Yr Arglwydd a baratôdd ei orſeddfa yn y nefoedd: a'i frenhiniaeth ef ſydd yn llywodraethu ar bôb peth.

20 Bendithiwch yr Arglwydd, ei angelion ef: cedyrn o nerth yn gwneuthur ei air ef, gan wrando ar leſerydd ei air ef.

21 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl luoedd ef: ei holl weiſion yn gwneuthur ei ewyllys ef.

22 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl weithredoedd ef: ym mhob man o'i lywodraeth. Fy enaid, bendithia 'r Arglwydd.

Benedic anima mea. Pſal. 104.

Trydydd nhanmol weddi.

FY enaid, bendithia 'r Arglwydd, ô Arglwydd fy Nuw tra mawr ydwyt: gwiſcaiſt ogoneiant, a harddwch.

2 Yr hwn wyt yn gwiſco goleuni fel dilledyn: ac yn tanu y nefoedd fel llen.

3 Yr hwn ſy yn goſod tŷlathau ei ſtafelloedd yn y dyfroedd, yn gwneuthur y cwmylau yn gerbyd iddo: ac yn rhodio ar adenydd y gwynt.

4 Yr hwn ſydd yn gwneuthur ei gennadon yn yſprydion: a'i weinidogion yn dân fflamllyd.

5 Yr hwn a ſeiliodd y ddaear ar ei ſylfeini: fel na ſymmudo byth, yn dragywydd.

6 Toaiſt ki â'r gorddyfnder, megis â gwiſc: y ſaf froedd a ſafent goruwch y mynyddoedd.

7 Gan dy gerydd di y ffoeſant; rhag ſŵn dy daran y pryſuraſant ymaith.

8 Gan y mynyddoedd yr ymgodant, ar hyd y dyffrynoedd y diſcynnant; i'r lle a ſeiliaiſt iddynt.

9 Goſodaiſt derfyn, fel nad elont troſodd, fel na ddychwelont i orchguddio 'r ddaiar.

10 Yr hwn a yrr ffynhonnau i'r dyffrynnoedd, y rhai a gerddant rhwng y bryniau.

11 Diodant holl fwyſtfilod y maes: yr aſſynnod gwyllt ion a dorrant eu ſyched.

12 Adar y neſoedd a drigant ger llaw iddynt: y rhai a leiſiant oddi rhwng y cangau.

13 Y mae efe yn dwfrhau y bryniau o'i ſtafelloedd: y ddaiar a ddigonir o ffrwyth dy weithredoedd.

14 Y mae yn peri i'r gwellt dyfu i'r anifeiliaid, a llyſiau i waſanaeth dyn: fel y dycco fara allan o'r ddaiar:

15 A gwin, yr hwn a lawenycha galon dyn, ac olew i beri iw wyneb ddiſcleirio: a bara, yr hwn a gynal galon dyn.

16 Prennau 'r Arglwydd ſydd lawn ſugn: cedrwydd Libanus y rhai a blannodd efe.

17 Lle y nytha 'r adar: y ſſynnidwydd yw tŷ y Ciconia.

18 Y mynyddoedd vchel ſydd noddfa i'r geifr: a'r creigiau i'r cwningod.

19 Efe a wnaeth y lload i amſerau nodedic: yr haul a edwyn ei fachludiad.

20 Gwnei dywyllwch, a nôs ſydd: yndi yr ymluſca pôb bwyſt-fil coed.

21 Y cenawon llewod a rûant am yſclyfaeth, ac a geiſiant eu bwyd gan Dduw.

22 Pan godo haul, ymgaſclant, a gorweddant yn eu llocheſau.

23 Dyn a â allan iw waith, ac iw orchwyl hyd yr hwyr.

24 Mor lluoſog yw dy weithredoedd, o Arglwydd! gwnaethoſt hwynt oll mewn doethineb, llawn yw 'r ddaiar o'th gyfoeth.

25 Felly y mae y môr mawr, llydan: yno y mae ymluſciaid heb rifedi, bwyſt-filod bychain a mawrion.

26 Yno 'r â y llongau: yno y mae 'r Leſiathan, yr hwn a luniaiſt i chwarae ynddo.

27 Y rhai hyn oll a ddiſgwiliant wrthit, am roddi iddynt eu bwyd yn ei bŵd.

28 A roddech iddynt a gaſclant; agori dy law a diwellir hwynt â daioni.

29 Ti a gnddi dy wyneb, hwythau a drallodir: dŷ gi ymaith eu hanadl, a threngant, a dychwelant iw lluch.

30 Pan ollyngych dy yſpryd y creuir hwynt, ac yr adnewyddi wyneb y ddaiar.

31 Gogonlant yr Arglwydd ſydd yn dragywydd: yr Arglwydd a lawenycha yn ei weithredoedd.

32 Efe a edrych ar y ddaiar, a hi a grynu, efe a gyffwrdd â'r mynyddoedd, a hwy a lygant.

33 Canaf i'r Arglwydd tra fyddwyt fyw, canaf i'm Duw tra fyddwyf.

34 Bydd melys fy myfyrdod amdano: mi a lawenychaf yn yr Arglwydd.

35 Derfydded y pechaduriaid o'r tîr, na fydded yr annuwolion mwy: fy enaid bendithia di 'r Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

Confitemini Domino. Pſal 105.

Bumed weddi.

CLodforwch yr Arglwydd, gelwch ar ei Enw: mynegwch ei weithredoedd ym mhlith y bobloedd.

2 Cenwch iddo, canmolwch ef: ymddiddenwch am ei holl ryfeddodau ef.

3 Gorfoleddwch yn ei Enw ſanctaidd: llawenyched calon y rhai a geiſiant yr Arglwydd.

4 Ceiſiwch yr Arglwydd a'i nerth: ceiſiwch ei wyneb ef bôb amſer.

5 Cofiwch ei ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe: ei wyrthiau, a barnedigaethau i enau;

6 Chwi hâd Abraham ei wâs ef: chwi meibion Iacob ei etholedigion.

7 Efe yw'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau ef ſydd trwy'r holl ddaear.

8 Cofiodd ei gyfammod byth: y gair a orchymynodd efe i fil o genhedlaethau:

9 Yr hwn a ammododd efe ag Abraham, a'i lŵ i Iſaac.

10 A'r hwn a oſodadd efe yn ddeddf i Iaceb, ac yn gyfammod tragywyddol i Iſrael;

11 Gan ddywedyd, i ti y rhoddaf dîr Canaan, rhandir eich etifeddiaeth.

12 Pan oeddynt ychydig o rifedi, ie ychydig, a dieithriaid ynddi:

13 Pan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth: o'r naill deyrnas at bobl arall:

14 Ni adawodd i neb eu gorthrymmu, ie ceryddodd frenhinoedd o'i plegit:

15 Gan ddywedyd, na chyffyrddwch â'm rhai eneiniog, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

16 Galwodd hefyd am newyn ar y tîr: a dinîſtriodd holl gynhaliaeth bara.

17 Anfonodd ŵr o'i blaen hwynt, ioſeph yr hwn a werthwyd yn wâs.

18 Cyſtuddiaſant ei draed ef mewn gefyn: ei enaid aeth mewn heirn:

19 Hyd yr amſer y daeth ei air ef: gair yr Arglwydd a'i profodd ef.

20 Y brenin a anfonodd, ac a'i gollyngodd ef, llywodraeth-wr y bobl, ac a'i rhyddhaodd ef.

21 Goſodadd ef yn Arglwydd ar ei dŷ, ac yn llywydd ar ei holl gyfoeth:

22 I rwymo ei dywyſogion ef wrth ei ewyllys, ac i ddyſcu doethineb iw henuriaid ef.

23 Aeth Iſrael hefyd i'r Aipht, ac Iacob a ymdeithiodd yn nhîr Ham.

24 Ac efe a gynnyddodd ei bobl yn ddirfawr; ac a'i gwnaeth yn gryfach nâ'i gwrthwynebwŷr.

25 Trodd en calon hwynt i gaſau ei bobl ef, i ymaruthur yn ddichellgar a'i weiſion.

26 Efe a anfonodd Moſes ei wâs, ac Aaron yr hwn a ddewiſaſei.

27 Hwy a ddangoſaſant ei arwyddion ef yn eu plith hwynt: a rhyfeddodau yn nhîr Ham.

28 Efe a anfonodd dywyllwch, ac a dywyllodd: ac nid anufyddhaſant hwy ei air ef.

29 Efe a drôdd eu dyfroedd yn waed, ac a laddodd eu pyſcod.

30 Eu tîr a heigiodd lyffaint, yn ſtafelloedd eu brenhinoedd.

31 Efe a ddywedodd, a daeth cymyſc-bla, a llau yn eu holl fro hwynt.

32 Efe a roddes eu glaw hwynt yn genllyſc, ac yn fflammau tân yn eu tîr.

33 Tarawodd hefyd en gwinwŷdd, a'i ſſigyſwydd: ac a ddrylliodd goed eu gwlad hwynt.

34 Efe a ddywedodd, a daeth y locuſtiaid, a'r lindys yn anrhif,

35 Y rhai a ſwyta ſant yr holl laſ-wellt yn eu tîr hwynt: ac a ddiſaſant ffrwyth eu daear hwynt.

36 Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn eu tîr hwynt, blaen-ffrwyth eu holl nerth hwynt.

37 Ac a'i dug hwynt allan ag arian, ac ag aur: ac heb un llefc yn eu llwythau.

38 Llawenychodd yr Aipht pan aethant allan, canys ſyrthiaſei en hanſwyd arnynt hwy.

39 Efe a danodd gwmwl yn dô, a thân i oleuo liw nôs.

40 Goſymnaſant, ac efe a ddug ſoſ-leirr, ac a'i ciwallodd â bara nefol.

41 Efe a holltodd y graig, a'r dyfroedd a ddyliſodd, cerddaſant ar hŷd lleoedd ſychion yn afonydd.

42 Canys efe a gofiodd ei air ſanctaidd, ac Abraham ei wâs.

43 Ac a ddûg ei bobl allan mewn llawenydd: ei etholedigion mewn gorfoledd.

44 Ac a roddes iddynt dîrnedd y cenhedloedd: a meddiannaſant lafur y bobloedd.

45 Fel y cadwent ei ddeddfau ef, ac y cynhalient ei gyfreithiau. Molwch yr Arglwydd.

Confitemini Domino. Pſal. 106.

MOlwch yr Arglwydd. Clodforwch yr Arglwydd, canys da yw: o herwydd ei drugareddd a bery yn dragywydd. *Prydnhawn weddi.*

2 Pwy a draetha nerthoedd yr Arglwydd? ac a ſynega ei holl fawl ef?

3 Gwyn eu byd a gadwant farn: a'r hwn a wnêl gyfiawnder bôb amſer.

4 Cofia ſi Arglwydd yn ôl dy raſonrwydd i'th bobl, ymwel â mi â'th iechydwriaeth.

5 Fel y gwelwyf ddaioni dy etholedigion, fel y llawenychwyf yn llawenydd dy genhedl di: fel y gorfoleddwyf gyd â'th etifeddiaeth.

6 Pechaſom gyd â'n tadau, gwnaethom gamwedd, anwireddus fuom.

7 Ein tadau ni ddealltaſant dy ryfeddodau yn yr Aipht, ni chofiaſant lluoſogrwydd dy drugareddau, eithr gwrth-ryfelgar tuant wrth y môr, ſef y môr coch.

8 Etto efe a'i hachubodd hwynt er mwyn ei enw: i beri adnabod ei gadernid.

9 Ac a gerydd odd y môr coch, fel y ſychodd efe: a thywyſodd hwynt trwy'r dyfnder megis trwy'r anialwch:

10 Achubodd hwynt hefyd o law eu digaſog: ac a'i gwaredodd o law y gelyn.

11 A'r dyfroedd a doeſant eu gwrthwynebwŷr: ni adawyd un o honynt.

12 Yna y credaſant ei eiriau ef: canaſant ei fawl ef.

13 Yn y fan yr anghofiaſant ei weithredoedd ef, ni ddiſgwiliaſant am ei gyngor ef.

14 Eithr blyſiaſant yn ddirfawr yn yr anialwch: a themptiaſant Dduw yn y diffaethwch.

15 Ac efe a roddes eu dymuniad iddynt, eithr efe a anfonodd gulni iw henaid.

16 Cynfigennaſant hefyd wrth Moſes yn y gwerſyll: ac wrth Aaron ſanct yr Arglwydd.

17 Y ddaiar a agorodd, ac a lyngcodd Ddathan, ac a orchguddiodd gynnulleidfa Abiram.

18 Cynneuodd tân hefyd yn eu cynnulleidfa hwynt: fflam a loſcodd y rhai annuwiol.

19 Llô a wnaethant yn Horeb: ac ymgrymmaſant i'r ddelw dawdd.

20 Felly y troeſant en gogoniant i lûn eidion yn pori glaſ-wellt.

21 Anghofiaſant Dduw eu hachub-wr, yr hwn a wnaſei bethau mawrion yn yr Aipht:

22 Pethau rhyfedd yn nhîr Ham: pethau oſnadwy wrth y môr coch.

23 Am hynny y dywedodd y dinîſtriai efe hwynt, oni buaſe i Moſes ei etholedig ſefyll ar yr adwy o'i flaen ef, i droi ymmaith ei lidiawgrwydd ef, rhag en dinîſtrio.

24 Dirſtyraſant hefyd y tîr dymunol: ni chredaſant ei air ef:

25 Ond grwgnachaſant yn eu pebyll: ac ni wrandawſant ar lais yr Arglwydd.

26 Yna y derchafodd efe ei law yn eu herbyn hwynt, iw cwympo yn yr anialwch;

27 Ac i gwympo eu had ym myſc y Cenhedloedd, ac iw gwaſcaru yn y tiroedd.

28 Ymgyſſyllta ſant hefyd a Baal-peor, a bwytta ſant ebyrth y meirw.

29 Felly y digia ſant ef â'i dychymmygion eu hun: ac y tarawodd plâ yn eu miſc hwy.

30 Yna y ſaſodd Phinehes, ac a iawn farnodd: a'r pla a attaliwyd.

31 A chyfri ſwyd hyn iddo yn gyfiawnder: o genhedlaeth i genhedlaeth byth.

32 Lli dia ſant ef hefyd wrth ddyfroedd y gyn-nen: ſel y bu ddrwg i Moſes o'i plegit hwynt:

33 O herwydd cythruddo o honynt ei yſpryd ef, ſel y cam-ddywedodd â'i wefuſau.

34 Ni ddinyſtria ſant y bobloedd, am y rhai y dywedaſei 'r Arglwydd wrthynt:

35 Eithr ymgymmyſca ſant â'r Cenhedloedd: a dyſca ſant eu gweithredoedd hwynt:

36 A gwa ſanaetha ſant eu delwau hwynt, y rhai a ſu yn ſagl iddynt.

37 Aberthu ſant hefyd eu meibion, a'i merched i gythreuliaid,

38 Ac a dywallta ſant waed gwirion, ſef gwaed eu meibion, a'i merched, y rhai a aberthu ſant i ddelwau Canaan, a'r tir a halogwyd â gwaed.

39 Felly 'r ymhaloga ſant yn eu gweithredoedd eu hun, ac y putteinia ſant gyd â'i dychymmygion.

40 Am hynny y cynneuodd dîg yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, ſel y ffieiddiodd eſe ei etifeddiaeth.

41 Ac eſe a'i rhoddes hwynt yn llaw 'r cenhedloedd, a'i caſeion a lywodraetha ſant arnynt.

42 Eu gelynion hefyd a'i gorthrymma ſant, a daroſtyngwyd hwynt tan eu dwylo hwy.

43 Llawer gwaith y gwaredodd eſe hwynt, hwythau a'i digia ſant ef â'i cyngor eu hun: a hwy a wanhychwyd am eu hanwiredd.

44 Etto eſe a edrychodd pan oedd ing arnynt: pan glywodd eu lleſain hwynt.

45 Ac eſe a gofiodd ei gyfammod â hwynt, ac a edifarhaodd yn ôl lluoſogrwydd ei drugareddau:

46 Ac a wnaeth iddynt gael trugaredd gan y rhai oll a'i caethiwai.

47 Achub ni ô Arglwydd ein Duw, a chynnull ni o blith y cenhedloedd, i glodfori dy Enw ſanctaidd: ac i orfoleddu yn dy ſoliant.

48 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Iſrael, er ioed, ac yn dragwyddol: a dyweded yr holl bobl, Amen. Molwch yr Arglwydd.

Confitemini Domino. Pſal. 107.

Pwnuol weddi.

CLodforwch yr Arglwydd canys da yw: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywyddol.

2 Felly dyweded gwarediglon yr Arglwydd, y rhai a waredodd eſe o law y gelyn:

3 Ac a gaſclodd eſe o'r tiroedd, o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, o'r gogledd, ac o'r dehau.

4 Crwydra ſant yn yr anialwch mewn ffordd ddiſathr: heb gael dinas i aros ynddi:

5 Yn newynog ac yn ſychedig: eu henaid a lewygodd ynddynt.

6 Yna y lleſa ſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: ac eſe a'i gwaredoddo'i gorthrymderau.

7 Ac a'i tywyſodd hwynt ar hŷd y ffordd vniawn, i fyned i ddinas gyfanneddol.

8 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

9 Canys eſe a ddiwalla yr enaid ſychedig, ac a lenw yr enaid newynog â daioni.

10 Y rhai a bre ſliwyliant yn y tywyllwch a chyſcod angeu, yn rhwym mewn cyfludd a haiarn:

11 O herwydd annirſyddibau o honynt eiriau Duw, a dirmygu cyngor y Goruchaf:

12 Am hynny yntef a oſtyngodd eu calon â blinder: ſyrthia ſant, ac nid oedd cynnorthwy-wyr,

13 Yna y gwaedda ſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: eſe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

14 Dug hwynt allan o dywyllwch, a chyſcod angeu: a dryllio dd eu rhwymau hwynt.

15 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

16 Canys eſe a dorrodd y pyrth pres, ac a ddrylliodd y barrau heirn.

17 Yn ſydion oblegit eu camweddau, ac o herwydd eu hanwireddau a gyſtuddir.

18 Eu henaid a ffieiddiei bôb bwyd: a daethant hyd byrth angeu.

19 Yna y gwaedda ſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: ac eſe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

20 Anfonodd ei air, ac iachaodd hwynt, ac a'i gwaredodd o'i diniſtr.

21 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

22 Aberthant hefyd aberth moliant: a mynegant ei weithredoedd ef mewn gorfoledd.

23 Y rhai a ddeſcynnant mewn llongau i'r môr, gan wneuthur eu gorchwyl mewn dyfroedd mawrion:

24 Hwy a welant weithredoedd yr Arglwydd: a'i ryfeddodau yn y dyfnder.

25 Canys eſe a orchymmyn, a chyfyd tymheſtl-wynt: yr hwn a ddercha ſa ei donnau ef.

26 Hwy a eſcynnant i'r nefoedd, deſcynnant i'r dyfnder, tawdd eu henaid gan flinder.

27 Ymdroant, ac ymſymmudant fel meddwyn: a'i holl ddoethineb a ballodd.

28 Yna y gwaeddant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder, ac eſe a'i dwg allan o'i gorthrymderau.

29 Eſe a wna yr ſtorm yn dawel: a'i tonnau a oſtegant.

30 Yna y llawenhânt am eu goſtêgu, ac eſe a'i dwg i'r porthladd a ddymunent.

31 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

32 A derchafant ef yngh ynnulleidfa y bobl, a moliannant ef yn eiſtedd ſod yr henuriaid.

33 Eſe a wna afonydd yn ddiffaethwch: a ffynhonnau dyfroedd yn ſychder.

34 A thir ffrwyth-lawn yn dîffrwyth: am ddrygioni y rhai a drigant ynddo.

35 Eſe a dry yr anialwch yn llyn dwfr: a'r tir eras yn ffynhonnau dwfr.

36 Ac yno y gwna i'r newynog aros: fel y darparont ddinas i gyfanneddu:

37 Ac yr hauont feuſydd, ac y plannont winllannoedd, y rhai a ddygant ffrwyth toreithiog:

38 Ac eſe a'i bendithia hwynt fel yr amlhânt yn ddirfawr, ac ni âd iw hanifeiliaid leihau.

39 Lleiheir hwynt hefyd, a goſtyngir hwynt, gan gyfyngder, dryg-fyd, a chyni:

40 Eſe a dywallt ddirmyg ar foneddigion, ac a wna iddynt gyrwydro mewn anialwch heb ffordd.

41 Ond eſe a gyfyd y tlawd o gyſtuddi, ac a wna iddo deuluoedd fel praidd.

42 Y rhai vniawn a welant hyn, ac a lawenychant: a phob anwiredd a gae ei ſafn.

43 Y neb ſydd ddoeth ac a gadwo hyn, hwy a ddeallant drugareddau 'r Arglwydd.

Paratum cor meum. Pſal. 108.

Pyddhawnol weddi.

PArod yw fy nghalon ô Dduw: canaf a chanmolaf â'm gogoniant.

2 Deffro y nabl a'r delyn, minnau a ddeffroaf yn foreu.

3 Clodforaf di Arglwydd ym myſc y bobloedd: a chanmolaf di yn myſc y cenhedloedd.

4 Canys mawr yw dy drugaredd oddi ar y nefoedd, a'th wirioneddau a gyrraedd hyd yr wybren.

5 Ymddercha ô Dduw, vwch y nefoedd: a bydded dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

6 Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando ſi.

7 Duw a leferodd yn ei ſancteiddrwydd: llawenychaf, rhannaf Sichem, a meſſuraf ddyffryn Succoth.

8 Eiddo ſi yw Gilead, eiddo ſi Manaſſeh: Ephraim hefyd yw nerth fy mhen: Iuda vw fy neddf wr.

9 Moabyw fy nghrochan golchi, tros Edom y taflaf fy eſgid: buddugoliaethaf ar Philiſtia.

10 Pwy a'm dŵg i'r ddinas gadarn? pwy a'm dŵg hyd yn Edom?

11 Onid tydi o Dduw, yr hwn a'n bwriaſt ymaith, ac onid ai di allan, ô Dduw, gyd â'n lluoedd?

12 Dyro i mi gynnorthwy rhag cyfyngder, canys gau yw ymwared dŷn.

13 Trwy Dduw y gwnawn wroldeb, canys efe a ſathr ein gelynion.

Deus laudem. Pſal. 109.

NA thaw, ô Dduw fy moliant.

2 Canys genau'r annuwiol, a genau y twyllodrus a ymagoraſant arnaf: â thafod celwyddog y lleſaraſant i'm herbyn.

3 Cylchynaſant ſi hefyd â geiriau cas, ac ymladdaſant â mi heb achos.

4 Am fy nghariad igtwydd i'm gwrthwynebant: minneu a arferaf weddi.

5 Talent hefyd i mi ddrwg am dda: a châs am fy nghariad.

6 Goſod tithau yn annuwiol arno ef: a ſafed Satan wrth ei ddeheu-law ef.

7 Pan farner ef, ſyfed yn euog, a bydded ei weddi yn bechod.

8 Ychydig fyddo ei ddyddiau: a chymmered arall ei ſwydd ef.

9 Bydded ei blant yn ymddifaid: a'i wraig yn weddw.

10 Gan gyrwydro hefyd cyrwydred ei blant ef, a chardottant: ceiſiant hefyd eu bara o'i hanghyfannedd leoedd.

11 Rhwyded y ceiſiad yr hyn oll ſydd ganddo: ac anrheithied dieithriaid ei lafur ef.

12 Na fydded neb a eſtynno drugaredd iddo: ac na fydded neb a drugarhâo wrth ei ymddifaid ef.

13 Torrer ymaith ei hiliogaeth ef, dilêer eu henw yn yr ots neſſaf.

14 Cofier anwireddau ei dadau o flaen yr Arglwydd: a chna ddilêer pechod ei fam ef.

15 Byddant bob amſer ger bron yr Arglwydd: fel y torro efe ymmaith en coffadwriaeth o'r ſâr.

16 Am na chofiodd wneuthur trugaredd, eithr erlidio ddyn awy truan a'r tlawd, a'r cyſtuddiedig o galon, iw ladd.

17 Hoffodd ſ llaith, a hi a ddaeth iddo: ni ſynnei fendith, a hi a bellhaodd oddi wrtho.

18 Ie gwiſcodd felldith fel dilledyn, a hi a ddaeth fel dwfr iw fewnge fel olew iw eſgyrn.

19 Bydded iddo fel dilledyn, yr hwn a wiſco efe, ac fel gwregys a'i gwregyſo ef yn oeſtadol.

20 Hyn fyddo tâl i, ngwrthwynebwŷr gan yr Arglwydd: a'r rhai a ddywedant ddrwg yn erbyn fy enaid.

21 Tithau Arglwydd Dduw, gwna eroſer mwyn dy Enw, am fod yn dda dy drugaredd, gwared ſi.

22 Canys truan a thlawd ydwyſi, a'm calon a archollwyd o'm mewn.

23 Euthum fel cyſcod pan gilio, fel locuſt i'm heſcydwir.

24 Fy nghliniau a aethant yn egwan gan ympryd, a'm cnawd a gurioddo eiſieu braſder.

25 Gwradwyddid hefyd oeddwn iddynt: pan welent ſi, ſiglent eu pennau.

26 Cynnorthwya ſi ô Arglwydd fy Nuw; achub ſi yn ôl dy drugaredd.

27 Fel y gwypont mai dy law di yw hyn: mai ti Arglwydd a'i gwnaethoſt.

28 Melldithiant hwy, ond bendithia di; cywilyddier hwynt, pan gyfodant: a llawenyched dy wâs.

29 Gwiſcer fy ngwrthwyneb-wŷr â gwarth; ac ymwiſcant â'u cywilydd megis â chochl.

30 Clodforaf yr Arglwydd yn ddirfawr â'm genau: iê moliannaf ef ym myſc llawer.

31 O herwydd efe a ſaif ar ddeheu law'r tlawd: iw achub oddi wrth y rhai a farnant ei enaid.

Dixit Dominus. Pſal. 110.

DYwedodd yr Arglwydd wrth fy Arglwydd, eiſtedd ar fy neheu-law: hyd oni oſodwyf dy elynion yn faingc i'th draed. *Boreuol weddi.*

2 Gwialen dy nerth a enfyn yr Arglwydd o Sion: llywodraetha di ynghanol dy elynion.

3 Dy bobl a fyddant ewyllyſgar, yn nydd dy nerth, mewn harddwch ſanctaiddrwydd o groth y wawr: y mae gwlith dy anedigaeth i ti.

4 Tyngodd yr Arglwydd, ac nid edifarhâ: ti wyt offeiriad yn dragywyddol yn ôl vrdd Melchiſedec.

5 Yr Arglwydd ar dy ddeheu-law, a drywana frenhinoedd ynnydd ei ddigofaint.

6 Efe a farn ym myſc y cenhedloedd, lleinw leoedd â chladdedigion: archolla benllawer gwlad.

7 Efe a ŷf o'r afon ar y ffordd, am hynny y dercha efe ei ben.

Confitebor tibi. Pſal. 111.

MOlwch yr Arglwydd. Clodforaf yr Arglwydd â'm holl galon; yngh ymmanſa y rhai vniawn, ac yn y gynnulleidfa.

2 Mawr yn gweithredoedd yr Arglwydd: wedi eu ceiſio gan bawb a'i hoffant.

3 Gogoniant a harddwch yw ei waith ef: a'i gyfiawnder ſydd yn parhau byth.

4 Gwnaeth goſio ei ryfeddodau; graſlawn a thrugarog yw'r Arglwydd.

5 Rhoddodd ymborth i'r rhai a'i hofnant ef, efe a gofia ei gyfammod yn dragywydd.

6 Mynegodd iw bobl gadernid ei weithredoedd: i roddi iddynt etifeddiaeth y Cenhedloedd.

7 Gwirioneddau barn yw gweithredoedd ei ddwylaw ef: ei holl orchymynion ydynt ſicr:

8 Wedi eu ſicrhau byth ac yn dragywydd, a'i gwneuthur mewn gwirioneddau, ac vniawnder.

9 Anfonodd ymwared iw bobl, gorchymynnodd ei gyfammod yn dragywyddol: ſanctaiddiol, ac ofnadwy yw ei enw ef.

10 Dechreuad doethineb yw ofn yr Arglwydd: deall da ſydd gan y rhai a wnant ei orchymynion ef; y mae ei foliant ef yn parhau byth.

Beatus vir. Pſal 112.

MOlwch yr Arglwydd. Gwyn ei fyd y gwr a ofna'r Arglwydd, ac ſydd yn hoffi ei orchymynion ef yn ddirfawr.

2 Ei had fydd cadarn ar y ddaiar; cenhedlaeth y rhai vniawn a fendithir.

3 Goled a chyfoeth ſydd yn ei dŷ ef: a'i gyfiawnder ſydd yn parhau byth.

4 Cyfyd goſcuni i'r rhai vniawn yn y tywyllwch: tingarog, a thoſturiol, a chyfiawn yw efe.

5 Gŵr

5 Gŵr da ſydd gymmwynaſcar, ac yn rhoddi benthyg: wrth farn y llywodraetha eſe ei achoſion.

6 Yn ddiau nid yſcogir eſ byth, y cyfiawn fydd byth mewn coffadwriaeth.

7 Nid ofna eſe rhag chwedl drwg, ei galon ſydd ddiſigl, yn ymddiried yn yr Arglwydd.

8 Atteguyd ei galon, nid ofna eſe hyd oni welo ei ewyllys ar ei elynion.

9 Gwaſcarodd, rheddodd i'r tlodion, a'i gyfiawnder ſydd yn parhau byth: ei gorn a ddercheſir mewn gogoniant.

10 Yr annuwiol a wêl hyn: ac a ddigia, eſe a yſcyrnyga ei ddannedd, ac a dawdd ymmaith: derfydd am ddymuniad yr annuwiol.

Laudate pueri. Pſal. 113.

MOlwch yr Arglwydd. Gweiſion yr Arglwydd molwch: ie molwch Enw 'r Arglwydd.

2 Bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd.

3 O godiad haul hyd ei fachludiad, moliannus yw Enw 'r Arglwydd.

4 Vchel yw yr Arglwydd goruwch yr holl genhedloedd: a'i ogoniant ſydd goruwch y nefoedd.

5 Pwy ſydd fel yr Arglwydd ein Duw ni, yr hwn ſydd yn preſſwylio yn vchel?

6 Yr hwn a ymddaroſtwng, i edrych y pethau yn y nefoedd, ac yn y ddaiar?

7 Eſe ſydd yn codi y tlawd o'r llwch: ac yn derchafu yr anghenus o'r dommen:

8 Iw oſod gyd â phendefigion: ie gyd â phendefigion ei bobl.

9 Yr hwn a wna i'r amhlantadwy gadw tŷ, a bod yn llawen fam plant. Canmolwch yr Arglwydd.

In exitu Iſrael. Pſal. 114.

PAn aeth Iſrael o'r Aipht, tŷ Iaçob oddi wrth bobl anghyfiaith:

2 Iuda oedd ei ſancteiddrwydd: ac Iſrael ei arglwyddiaeth.

3 Y môr a welodd hyn, ac a giliodd: yr Iorddonen a drôdd yn ôl.

4 Y mynyddoedd a neidiaſant ſel hyrddod, a'r bryniau fel ŵyn defaid.

5 Beth ddarfu i ti ô fôr, pan gilniaiſt? titheu Iorddonen, pa ham y troiſt yn ôl?

6 Pa ham ſmyddoedd y neidiech ſel hyrddod? a'r bryniau fel ŵyn defaid?

7 Ofna di ddaiar rhag yr Arglwydd: rhag Duw Iacob:

8 Yr hwn ſydd yn troi 'r graig yn llyn dwfr, a'r galleftr yn ffynnon dyfroedd.

Non nobis Domine. Pſal. 115.

NId i ni ô Arglwydd, nid i ni, onid i'th Enw dy hun dod ogoniant, er mwyn dy drugaredd, er mwyn dy wirioned.

2 Pa ham y dywedai y cenhedloedd, pa le yn awr y mae eu Duw hwynt?

3 Ond ein Duw ni ſydd yn y nefoedd: eſe a wnaeth yr hyn a fynnedd oll.

4 Eu delwau hwy ydynt o aur, ac arian, gwaith dwylo dynion.

5 Genau ſydd iddynt, ond ni leſarant, llygaid ſydd ganddynt, ond ni welant.

6 Y mae cluſtiau iddynt, ond ni chlywant, ffroenau ſydd ganddynt, ond ni aroglant.

7 Dwylo ſydd iddynt, ond ni theimlant: traed ſy iddynt, ond ni cherddant: ni leiſiant chwaith â'i gwddf.

8 Y rhai a'i gwnânt ydynt fel hwythau, a phob yn a ymddiriedo ynddynt.

9 O Iſrael, ymddiried ti ya yr Arglwydd, eſe yw eu porth, a'i tarian.

10 Tŷ Aaron, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: eſe yw eu porth, a'i tarian.

11 Y rhai a ofnwch yr Arglwydd, ymddiriedwch yn yr Arglwydd: eſe yw eu porth, a'i tarian.

12 Yr Arglwydd a'n coffodd ni, eſe a'n bendithia; bendithia eſe dŷ Iſrael; bendithia eſe dŷ Aaron.

13 Bendithia eſe y rhai a ofnant yr Arglwydd, fychain, a mawrion.

14 Yr Arglwydd a'ch chwanega chwi fwyfwy: chwychwi a'ch plant hefyd.

15 Bendigedic ydych chwi gan yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nef a daiar.

16 Y nefoedd, ie 'r nefoedd, ydynt eiddo yr Arglwydd: a'r ddaiar a roddes eſe i feibion dynion.

17 Y meirw ni foliannant yr Arglwydd, na'r neb ſydd yn diſcyn i ddiſtawrwydd.

18 Ond nyni a fendithiwn yr Arglwydd, o hyn allan, ac yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

Dilexi quoniam. Pſal. 116.

DA gennif wrando o'r Arglwydd ar ſy llef a'm gweddiau. *Boreuol weddi.*

2 Am oſtwng o honaw ei gluſt attaf. Am hyny llefaf tros ſy nyddiau arno eſ.

3 Gofidiau angeu a'm cylchynaſant, a gofidiau vffern a'm daliaſant, ing a blinder a gefais.

4 Yna y gelwais ar Enw 'r Arglwydd, attolwg Arglwydd gwared ſy enaid.

5 Graſlawn yw 'r Arglwydd, a chyfiawn; a thoſturiol yw ein Duw ni.

6 Yr Arglwydd ſydd yn cadw y rhai annichellgar: tlodais, ac eſe a'm hachubodd.

7 Dychwel ô ſy enaid i'th orphrwyſfa, canys yr Arglwydd ſu ôda wrthit.

8 O herwydd it waredu ſy enaid oddi wrth angeu, ſy llygaid oddi wrth ddagrau, a'm traed rhag llithro:

9 Rhodiaf o flaen yr Arglwydd yn nhîr y rhai byw.

10 Credais, am hynny y lleferais: cyſtuddiwyd fi 'n ddirfawr.

11 Mi a ddywedais yn ſy ffrwſt, pob dyn ſydd gelwyddoc.

12 Beth a dalaf i'r Arglwydd am ei holl ddoniau i mi?

13 Phiol iechydwriaeth a gymmeraf, ac ar enw 'r Arglwydd y galwaf.

14 Fy addunedau a dalaf i'r Arglwydd, yn awr yngŵydd ei holl bobl eſ.

15 Gwerth-fawr yngolwg yr Arglwydd yw marwolaeth ei Sainct eſ.

16 O Arglwydd, yn ddiau dy wâs di ydwyfi, dy wâs di ydwyfi, mab dy waſanaeth wraig; datodaiſt ſy rhwymau.

17 Aberthaf i ti aberth moliant: a galwaf ar Enw 'r Arglwydd.

18 Talaf ſy addunedau i'r Arglwydd, yn awr yngŵydd ei holl bobl;

19 Yng'nteddoedd tŷ 'r Arglwydd: yn dy ganol di ô Ieruſalem. Molwch yr Arglwydd.

Laudate Dominum. Pſal. 117.

MOlwch yr Arglwydd yr holl genhedloedd: clodforwch eſ yr holl bobloedd.

2 O herwydd ei drugaredd eſ tu ag attom ni ſydd fawr: a gwirioned yr Arglwydd yn bery yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

Confitemini Domino. Pſal. 118.

CLodforwch yr Arglwydd, canys da yw, o herwydd ei drugaredd a bery yn dragywydd.

2 Dywed-

2 Dyweded Israel yr awr hon, fod ei drugaredd ef yn parhau yn dragywydd.

3 Dyweded tŷ Aaron yn awr, fod ei drugaredd ef yn parhau yn dragywydd.

4 Yn awr dyweded y rhai a ofnant yr Arglwydd, fod ei drugaredd ef yn parhau yn dragywydd.

5 Mewn ing y gelwais ar yr Arglwydd; yr Arglwydd a'm clybu, ac a'm gosodedd mewn ehangder.

6 Yr Arglwydd sydd gyd â mi, nid ofnaf: beth a wna dŷn i mi?

7 Yr Arglwydd sydd gyd â mi, ym mhlith fy nghynnorthwy-wyr: am hynny y câf weled fy ewyllys ar fy nghaseion.

8 Gwell yw gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn dŷn.

9 Gwell yw gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn tywysogion.

10 Yr holl genhedloedd am hamgylchynasant: end yn Enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

11 Amgylchynasant fi, ie amgylchynasant fi, end yn Enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

12 Amgylchynasant fi fel gwenyn, diffoddasant fel tân drain: o herwydd yn Enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.

13 Gan wthio y gwthiaist fi fel y syrthiwn: end yr Arglwydd a'm cynnorthwyodd.

14 Yr Arglwydd yw fy nerth a'm cân: ac fydd iechydwriaeth i mi.

15 Llef gorfoledd, ac iechydwriaeth fydd ym mhebyll y cyfiawn: deheulaw 'r Arglwydd fydd yn gwneuthur grymmusder.

16 Deheu-law 'r Arglwydd a dderchafwyd: deheulaw 'r Arglwydd fydd yn gwneuthur grymmusder.

17 Ni byddaf farw, onid byw: a mynegaf weithredoedd yr Arglwydd.

18 Gan gospi i'm cospodd yr Arglwydd: ond ni'm rhoddodd i farwolaeth.

19 Agorwch i mi byrth cyfiawnder: âf i mewn iddynt, a chlodforaf yr Arglwydd.

20 Dymma borth yr Arglwydd, y rhai cyfiawn a ânt i mewn iddo.

21 Clodforaf di, o herwydd i ti fy ngwrando, a'th fod yn iechydwriaeth i mi.

22 Y maen a wrthododd yr adeilad-wŷr a aeth yn ben i'r gongl.

23 O'r Arglwydd y daeth hyn, oedd rysedd yn ein golwg ni.

24 Dymma 'r dydd a wnaeth yr Arglwydd; gorfoledd yn, a llawenychwn ynddo.

25 Actolwg Arglwydd, achub yn awr; attolwg Arglwydd, par yn awr lwyddiant.

26 Bendithiedic yw a ddêl yn Enw 'r Arglwydd: bendithiasom chwi o dŷ 'r Arglwydd.

27 Duw yw 'r Arglwydd, yr hwn a lewyrchodd i ni: rhwymwch yr aberth â rhaffau hyd wrth gyrn yr allor.

28 Fy Nuw ydwyt ti, mi a'th glodforaf, derchafaf di, fy Nuw.

29 Clodforwch yr Arglwydd, canys da yw: o herwydd yn dragywydd y pery ei drugaredd ef.

Beati immaculati. Psal. 119

Dwyd-ahawnai wndi.

GWynfyd y rhai perffaith eu ffordd: y rhai a rodiant ynghyfraith yr Arglwydd.

2 Gwynfyd y rhai a gadwant ei dystiolaethau ef; ac a'i ceisiant ef â'i holl galon.

3 Y rhai hefyd ni wnaent anwiredd, hwy a rodiant yn ei ffyrdd ef.

4 Ti a orchymynnaist gadw dy orchymynion yn ddyfal.

5 O am gyfeirio fy ffyrdd, i gadw dy ddeddfau.

6 Yna ni'm gwradwyddid, pan edrychwn ar dy holl orchymynion.

7 Clodforaf di ag vniondeb calon, pan ddyscwyf farnedigaethau dy gyfiawnder.

8 Cadwaf dy ddeddfau: na âd fi 'n hollawl.

In quo corriget

PA fodd y glanhâ llangc ei lwybr? wrth ymgadw yn ôl dy air di.

10 A'm holl galon i'th geisiais, na âd i mi gyfeiliorni oddi wrth dy orchymynion.

11 Cuddiais dy y madroddion yn fy nghalon, fel na phechwn i'th erbyn.

12 Ti Arglwydd wyt fendigedic: dysc i mi dy ddeddfau.

13 A'm gwefusau y treuthais holl farnedigaethau dy enau.

14 Bu mor llawen gennif ffordd dy dystiolaethau a'r holl olud.

15 Yn dy orchymynion y myfyriaf, ac ar dy lwybrau yr edrychaf.

16 Yn dy ddeddfau 'r ymddigrifaf, nid anghofiaf dy air.

Retribue ſervo tuo.

BYdd dda wrth dy was, fel y byddwyf byw, ac y cadwyf dy air.

18 Dadcuddia fy llygaid, fel y gwelwyf bethau rhyfedd allan o'th Gyfraith di.

19 Dieithr ydwyf ar y ddaiar, na chudd di rhagof dy orchymynion.

20 Drylliwyd fy enaid gan awydd i'th farnedigaethau bob amſer.

21 Ceryddaiſt y beilchion melltigedic: y rhai a gyfeiliornant oddi wrth dy orchymynion.

22 Trô oddi wrthif gywilydd a dirmyg, oblegid dy dystiolaethau di a gedwais.

23 Tywysogion hefyd a eisteddasant, ac a ddywedasant i'm herbyn; dy was di a fyfyriei yn dy ddeddfau.

24 A'th dystiolaethau oeddynt fy hyfrydwch a'm cynghor-wŷr.

Adhæſit pauimento.

GLŷnodd fy enaid wrth y llwch, bywhâ fi 'n ol dy air.

26 Fy ffyrdd a fynegais, a gwrandewaiſt fi: dysc i mi dy ddeddfau.

27 Gwna i mi ddeall ffordd dy orchymynion, ac mi a fyfyriaf yn dy ryfeddodau.

28 Diferodd fy enaid gan ofid: nertha fi 'n ôl dy air.

29 Cymmer oddi wrthif ffordd y celwydd, ac yn raſlawn dod i mi dy Gyfraith.

30 Dewiſais ffordd gwirioneddˆ goſodais dy farnedigaethau o'm blaen.

31 Glynais wrth dy dystiolaethau: ô Arglwydd, na'm gwradwydda.

32 Ffordd dy orchymynion a redaf, pan ehangech fy nghalon.

Legem pone.

DYſc i mi ô Arglwydd, ffordd dy ddeddfau, a chadwaf hi hyd y diwedd. *Bertak wedi.*

34 Gwna i mi ddeall, a chadwaf dy Gyfraith: ie cadwaf hi â'm holl galon.

35 Gwna i mi gerdded yn llwybr dy orchymynion; canys ynddo y mae fy ewyllys.

36 Goſtwng fy nghalon at dy dyſtiolaethau: ac nid at gybydd-dra.

37 Tro heibio fy llygaid, rhag edrych ar wagedd: a bywha fi yn dy ffyrdd.

38 Sicrhâ dy air i'th was, yr hwn ſy 'n ymroddi i'th ofnadi.

39 Tro heibio fy ngwradwydd yr wyf yn ei ofni: canys dy farnedigaethau ſydd dda.

40 Wele awyddus yowyf i'th orchymynion: gwna i mi ſyw yn dy gyfiawnder.

Et veniat ſuper me.

DEued i mi dy drugaredd Arglwydd, a'th iechydwriaeth yn ôl dy air.

42 Yna yr attebaf i'm cabluddi: o herwydd yn dy air y gobeithiais.

43 Na ddwg dithau air y gwirioneddo'm genau yn llwyr: o herwydd yn dy farnedigaethau di y gobeithiais.

44 A'th Gyfraith a gadwaf yn waſtadol, byth ac yn dragywydd.

45 Rhodiaf heſyd mewn ehangder, o herwydd dy orchymynion di a geiſiaf.

46 Ac am dy dyſtiolaethau di y llefaraf, o flaen brenhinoedd, ac ni bydd cywilydd gennif.

47 Ac ymddigrifaf yn dy orchymynion, y rhai a hoffiis.

48 A'm dwylo a dderchafaf at dy orchymynion y rhai a gerais, ac mi a fyſyriaf yn dy ddeddfau.

Memoreſto verbiui.

COfia y gair wrth dy wâs, yn yr hwn y peraiſt i mi obeithio.

50 Dymma fy nghyſſur yn fy nghyſtudd, canys dy air di a'm bywhaodd i.

51 Y beilchion a'm gwatwaraſant yn ddirfawr: er hynny ni throais oddi wrth dy Gyfraith di.

52 Cofiais, o Arglwydd, dy farnedigaethau er ioed, ac ymgyſſurais.

53 Dychryn a ddaeth arnaf, oblegit yr annuwolion, y rhai ſydd yn gadu dy Gyfraith di.

54 Dy ddeddfau oedd fy nghân, yn nhŷ fy mhererindod.

55 Cofiais dy Enw Arglwydd, y nôs; a chedwais dy Gyfraith.

56 Hyn oedd gennif a'm gadw o honof dy orchymynion di.

Portio mea Domine.

OArglwydd ſy rhan ydwyt, dywedais y cadwn dy eiriau.

58 Ymbiliais â'th wyneb â'm holl galon: trugarhâ wrthif yn ôl dy air.

59 Meddyliais am fy ffyrdd, a throais fy nhraed at dy dyſtiolaethau di.

60 Bryſiais, ac nid oedais gadw dy orchymynion.

61 Minteioedd yr annuwolion a'm hyſpeiliaſant: ond nid anghofiais dy Gyfraith di.

62 Hanner nôs y cyfodaf i'th foliannu, am farnedigaethau dy gyfiawnder.

63 Cyfaill ydwyf i'r rhai oll a'th ofnant, ac i'r rhai a gadwant dy orchymynion.

64 Llawn yw 'r ddaiar o'th drugaredd, ô Arglwydd: dyſc i mi dy ddeddfau.

Bonitatem feciſti.

GWnaethoſt yn dda a'th wâs, ô Arglwydd, yn ôl dy air.

66 Dyſc i mi iawn ddeall, a gwybodaeth: o herwydd dy orchymynion di a gredais.

67 Cyn fy nghyſtuddio yr oeddwn yn cyfeiliorni: ond yn awr, cedwais dy air di.

68 Da ydwyt, a daionus, dyſc i mi dy ddeddfau.

69 Y beilchion a glyttiaſant gelwydd i'm herbyn: minnau a gadwaf dy orchymynion â'm holl galon.

70 Cyn fraſed a'r bloneg yw eu calon: minneu a ymddigrifais yn dy Gyfraith di.

71 Da yw i mi ſy nghyſtuddio, fel y dyſcwn dy ddeddfau.

72 Gwell i mi Gyfraith dy enau, nâ miloedd o aur, ac arian.

Manus tuæ fecerunt me.

DY ddwylo a'm gwnaethant, ac a'm llunïaſant: pâr i mi ddeall, fel y dyſcwyſ dy orchymynion.

74 Y rhai a'th ofnant a'm gwelant, ac a lawenychant, oblegit gobeithio o honof yn dy air di.

75 Gwn, Arglwydd, mai cyfiawn yw dy farnedigaethau: ac mai mewn ffyddlondeb i'm cyſtuddiaſt.

76 Bydded attolwg dy drugaredd i'm cyſſuro, yn ôl dy air i'th waſanaeth-wr.

77 Deued i mi dy drugareddau, fel y byddwyſ byw: o herwydd dy Gyfraith yw ſy nigrifwch.

78 Cywilyddier y beilchion, canys gwnant gam â mi yn ddiachos: ond myfi a fyſyriaf yn dy orchymynion di.

79 Troer attaſi y rhai a'th ofnant di, a'r rhai a adwaenant dy dyſtiolaethau.

80 Bydded ſy nghalon yn berffaith yn dy ddeddfau, fel na'm cywilyddier.

Defecit anima mea.

DEffygiodd ſy enaid am dy iechydwriaeth: wrth dy air yr ydwyf yn diſgwil.

82 Y mae ſy llygaid yn pallu am dy air, gan ddywedyd: pa bryd i'm diddeni?

83 Canys ydwyf fel coſtrel mewn mŵg: ond nid angofiais dy ddeddfau.

84 Pa niſer yw dyddiau dy wâs? pa bryd y gwnei farn ar y rhai a'm herlidiant?

85 Y beilchion a gloddiaſant byllau i mi, y rhai nid yw wrth dy Gyfraith di.

86 Dy holl orchymynion ydynt wirioneddol: a'r gam i'm herlidiaſant, cymmorth fi.

87 Braidd na'm difaſant ar y ddaiar, minneu ni adewais dy orchymynion.

88 Bywhâ fi yn ôl dy drugaredd: felly y cadwaf dyſtiolaeth dy enau.

In æternum Domine.

YN dragywydd ô Arglwydd, y mae dy air wedi ei ſiccrhau yn y neſoedd.

90 Dy wirioneddo ſydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: ſeiliaiſt y ddaiar, a hi a ſaif.

91 Wrth dy farnedigaethau y ſaſant heddyw: canys dy weiſion yw pob peth.

92 Oni bai fod dy ddeddf yn hyfrydwch i mi, da fuaſei yna am danaf yn fy nghyſtudd.

93 Byth nid anghofiaf dy orchymynion: canys â hwynt i'm bywheiſt.

94 Eiddo ti ydwyf, cadw fi; o herwydd dy orchymynion a geiſiais.

95 Y rhai annuwiol a ddiſgwiliaſant am danaf i'm dinetha: ond dy dyſtiolaethau di a yſtyriaſi.

96 Yr ydwyf yn gweled diwedd ar bob perffeithrwydd: ond dy orchymyn di ſydd dra chang.

Quomodo dilexi.

MOr gu gennif dy Gyfraith di! hi yw ſy myfyrdod beunydd.

98 A'th orchymynion yr ydwyt yn fy ngwneuthur yn doethach nâ'm gelynion: canys byth y maent gyd â mi.

99 Deallaiſ

99 Deellais ſwy nâm holl athrawòn: o herwydd dy dyſtiolaethau yw ſy myſyrdod.

100 Deellais yn well nâ'r henuriaid, am ſy mod yn cadw dy orchymynion di.

101 Atteiltais ſy nhraed oddi wrth bob llwybr drwg, ſel y cadwn dy air di.

102 Ni chiliais oddi wrth dy farnedigaethau, herwydd ti a'm dyſcaiſt.

103 Mor ſcius yw dy eiriau i'm genau! meluſach nâ mêl i'm ſafn.

104 Trwy dy orchymynion di y pwyllais: am hyny y caſeais bob gau lwybr.

Lucerna pedibus meis.

Bortuol weidi.

LAſern yw dy air i'm traed: a llewyrch i'm llwybr.

106 Tyngais, a chyſtawnaf, y cadwn farnedigaethau dy gyfiawnder.

107 Cyſtuddiwyd fi yn ddirfawr: bywha fi ô Arglwydd, yn ôl dy air.

108 Attolwg, Arglwydd, bydd ſodlon i ewyllyſcar offrymmau fy ngenau, a dyſc i mi dy farnedigaethau.

109 Y mae fy enaid yn fy llaw yn oeſtadol: er hynny nid wyf yn anghofio dy Gyfraith.

110 Y rhai annuwiol a oſodaſant fagl i mi: ond ni chiſeiliornais oddi wrth dy orchymynion.

111 Cymmerais dy orchymynion yn etifeddiaeth dros byth: o herwydd llawenydd fy nghalon ydynt.

112 Goſtyngais fy nghalon, i gwneuthur dy ddeddfau byth hyd y diwedd.

Iniquos odio habui.

MEddyliau oſer a gaſeais, a'th Gyfraith di a hoffais.

114 Fy lloches a'm tarian ydwyt: yn dy air y gobeithiaſ.

115 Ciliwch oddi wrthif rai drygionus: canys cadwaf orchymynion fy Nuw.

116 Cynnal fi yn ôl dy air, ſel y byddwyf byw: ac na âd i mi gywilyddio am fy ngobaith.

117 Cynnal fi, a diangol fyddaf, ac ar dy ddeddfau yr edrychaf yn waſtadol.

118 Sethraiſt y rhai oll a gyfeiliornant oddi wrth dy ddeddfau: canys twyllodrus yw eu dichell hwynt.

119 Bwriaiſt heibio holl annuwiolion y tîr ſel ſothach: am hynny 'r hoffais dy dyſtiolaethau.

120 Dychrynodd fy nghawd thag dy ofn, ac ofnais rhag dy farnedigaethau.

Feci iudicium.

GWneuthum farn, a chyfiawnder: na ad fi i'm gorthrym-wŷr.

122 Mechnia dros dy wâs er daioni: na âd i'r beilchion fy ngorthrymmu.

123 Fy llygaid a ballaſant am dy iechydwriaeth, ac am ymadrodd dy gyfiawnder.

124 Gwna i'th wis yn ôl dy drugaredd: a dyſc i mi dy ddeddfau.

125 Dy wâs ydwyf fi, pâr i mi ddeall: ſel y gwypwyf dy dyſtiolaethau.

126 Amſer yw i'r Arglwydd weithio: diddymmaſant dy Gyfraith di.

127 Am hynny 'r hoffais dy orchymynion yn fwy nag aur, ie yn fwy nag aur coeth.

128 Am hynny union y cyfrifais dy orchymynion am bob peth: a chaſeais bob gau lwybr.

Mirabilia.

RHyfedd yw dy dyſtiolaethau, am hynny y ceidw fy enaid hwynt.

130 Agoriad dy eiriau a rydd oleuni, pair ddeall i rai annichellgar.

131 Agorais fy ngenau a dybeais, oblegid awyddus oeddwn i'th orchymmynion di.

132 Edrych arnaf, a thrugarhâ wrthif: yn ôl dy arfer i'r rhai a garant dy Enw.

133 Cyfarwydda fy nghamrau yn dy air, ac na lywodraethed dim anwiredd arnaf.

134 Gwaret fi oddi wrth orthrymder dynion: ſelly y cadwaf dy orchymynion.

135 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs, a dyſc i mi dy ddeddfau.

136 Afonydd o ddyfroedd a redant o'm llygaid, am na chadwaſant dy Gyfraith di.

Juſtus es Domine.

CYfiawn ydwyt ti, ô Arglwydd, ac vniawn yw dy farnedigaethau.

138 Dy dyſtiolaethau y rhai a orchymynnaiſt, ydynt gyfiawn a ffyddlon iawn.

139 Fy Zêl a'm difaodd, o herwydd i'm gelynion anghofio dy eiriau di.

140 Puriwyd dy ymadrodd yn ddirfawr: am hynny y mae dy wâs yn ei hoffi.

141 Bychan ydwyfi, a dirmygus: ond nid anghofiais dy orchymynion.

142 Dy gyfiawnder ſydd gyfiawnder byth; a'th Gyfraith ſydd wirionedd.

143 Adſyd a chyſtudd a'm goddiweddaſant: a'th orchymynion oedd ſy nigriſwch.

144 Cyfiawnder dy dyſtiolaethau a bery yn dragywydd: gwna i mi ddeall, a byw fyddaf.

Clamavi in toto corde meo.

Pryſ-nham. Bortuol weidi.

LLefais a'm holl galon, clyw fi ô Arglwydd: dy ddeddfau a gadwaf.

146 Llefais arnat, achub fi: a chadwaf dy dyſtiolaethau.

147 Achubais flaen y cyſddydd, a gwaeddais; wrth dy air y diſgwiliais.

148 Fy llygaid a achubaſant flaen gwiliadwriaethau y nos, i ſyſtrio yn dy air di.

149 Clyw fy llef yn ôl dy drugaredd: Arglwydd, bywhâ fi yn ôl dy farnedigaethau.

150 Y rhai a ddilynant ſcelerder a neſſaſant arnaf: ymbellaſant oddi wrth dy Gyfraith di.

151 Titheu Arglwydd wyt agos? a'th holl orchymynion ſydd wirionedd.

152 Er yſtalm y gwyddwn am dy dyſtiolaethau, ſcilio o honot hwynt yn dragywydd.

Vide humilitatem.

GWêl fy nghyſtudd, a gwared fi: canys nid anghofiais dy Gyfraith.

154 Dadleu fy nadl, a gwared fi: bywhâ fi yn ol dy air.

155 Pell yw iechydwriaeth oddi wrth y rhai annuwiol: o herwydd ni cheiſiant dy ddeddfau di.

156 Dy drugareddau Arglwydd ſydd aml: bywhâ fi yn ôl dy farnedigaethau.

157 Llawer ſydd yn fy erlid, ac yn fy ngwrthwyneb: er hynny ni throais oddi wrth dy dyſtiolaethau.

158 Gwelais y troſcdd-wŷr, a greſſynais: am na chadwent di air di.

159 Gwêl fy mod yn hoffi dy orchymynion: Arglwydd, bywhâ fi 'n ôl dy drugaregrwydd.

160 Gwiriondd o'r dechreuad yw dy air: a phob yn o'th gyfiawn farnedigathau a bery yn dragywydd.

Principes

Principes perſtenti ſunt.

TYwyſogion a'm herlidiaſant heb achos, er hynny fy nghalon a grynei rhag dy air di.

162 Llawen ydwyf i oblegit dyair: fel vn yn cael ſclyſaeth lawer.

163 Celwydd a gaſeiaſ, ac a ffieiddiais: a'th Gyfraith di a hoffais.

164 Seith-waith yn y dydd yr ydwyf yn dy glodfori: o herwydd dy gyfiawn farnedigaethau.

165 Heddwch mawr ſydd i'r rhai a garant dy Gyfraith: ac nid oes drangwydd iddynt.

166 Diſgwiliais wrth dy iechydwriaeth di, ô Arglwydd: a gwaeithum dy orchymynion.

167 Fy enaid a gadwodd dy dyſtiolaethau: a hoff iawn gennif hwynt.

168 Cedwais dy orchymynion a'th dyſtiolaethau: canys y mae ſy holl ffyrdd ger dy fron di.

Appropinquet deprecatio.

NEſſaed ſy ngwaedd o'th flaen, Arglwydd: gwna i mi ddeall yn ôl dy air.

170 Deued ſy ngweddi ger dy fron: gwared fi yn ôl dy air.

171 Fy ngweſuſau a draetha ſoliant: pan ddyſcech i mi ddeddfau.

172 Fy nhafod a ddatcan dy air: o herwydd dy holl orchymynion ſydd gyfiawnder.

173 Bydded dy law i'm cynnorthwyo: o herwydd dy orchymynion di a ddewiſais.

174 Hiraethais ô Arglwydd, am dy iechydwriaeth: a'th Gyfraith yw ſy hyfrydwch.

175 Bydded byw fy enaid, fel i'th foliano di: a chynorthwyed dy farnedigaethau fi.

176 Cyfeilliornais fel dafad wedi colli: cais dy wâs, oblegit nid anghofiais dy orchymynion.

Ad Dominum. Pſal.120.

AR yr Arglwydd y gwaeddais yn ſy nghyſyngder: ac efe a'm gwrandawodd i.

2 Arglwydd, gwared ſy enaid oddi wrth weſuſau celwyddoc, ac oddi wrth dafod twyllodrus.

3 Beth a roddir i ti? neu pa beth a wneir i ti, dydi dafod twyllodrus?

4 Llymmion ſaethau cawr yngbyd a marwor meryw.

5 Gwae fi ſy mod yn preſſwylio ym Meſech: yn cyfanneddu ym mhebyll Cedar.

6 Hir y trigodd ſy enaid gyd â'r hwn oedd yn caſau tangneddyf.

7 Heddychol ydwyf, ond pan leſarwyf, y maent yn barod i ryfel.

Leuani oculos. Pſal.121.

DErchafaf fy llygaid i'r mynyddoedd, o'r lle y daw ſy nghymmorth.

2 Fy nghymmorth a ddaw oddi-wrth yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar.

3 Ni âd efe i'th droed lithro, ac ni huna dy geidwad.

4 Wele, ni huna ac ni chwſc ceidwad Iſrael.

5 Yr Arglwydd yw dy geidwad, yr Arglwydd yw dy gyſcod ar dy ddeheu-law.

6 Ni'th dery'r haul y dydd, na'r lleuad y nôs.

7 Yr Arglwydd a'th geidw rhag pob drwg: efe a geidw dy enaid.

8 Yr Arglwydd a geidw dy fynediad, a'th ddyfodiad, o'r prvd hyn hyd yn dragywydd.

Lætati ſunt. Pſal. 122.

LAwenychais pan ddywedent wrthif, awn i dŷ'r Arglwydd.

2 Eia traed a ſafant o fewn dy byrth di, ô Ieruſalem.

3 Ieruſalem a adeilad wyd fel dinas wedi ei chydgyſylltu yuddi ei hun.

4 Yno'r eſcyn y llwythau, llwythau'r Arglwydd, yn dyſtiolaeth i Iſrael, i foliannu Enw'r Arglwydd.

5 Canys yno y goſodwyd gorſedd-feingcian barnu: gorſedd-feingcian tŷ Dafydd.

6 Dymunwch heddwch Ieruſalem: llwydded y rhai a'th hoffant.

7 Heddwch ſyddo o fewn dy ragfur: a ffynniant yn dy balaſſau.

8 Er mwyn fy mrodyr a'm cyfeillion, y dywedaf yn awr, heddwch ſyddo i ti.

9 Er mwyn tŷ'r Arglwydd ein Duw, y ceiſiaf i ti ddaioni.

Ad te leuani oculos. Pſal.123.

ATtat ti y derchafaf fy llygaid, ti yr hwn a breſſwyli yn y nefoedd.

2 Wele, fel y mae llygaid gweiſion ar law eu meiſtred, neu fel y mae llygaid llawforwyn ar law eu meiſtres: felly y mae ein llygaid ni ar yr Arglwydd eiu Duw, hyd oni thrugarhao efe wrthyn ni.

3 Trugarhâ wrthym Arglwydd, trugarhâ wrthym, canys llawer ni â dirmyg yn ddirfawr.

4 Yn ddirfawr y llanwyd ein henaid â gwarwargerdd y rhai goludog, ac â diyſtyrwch y beilchion.

Niſi quia Dominus. Pſal. 124.

ONi buaſei'r Arglwydd, yr hwn a ſu gyd â ni: y gall Iſrael ddywedyd yn awr:

2 Oni buaſei'r Arglwydd, yr hwn a ſu gyd â ni, pan gyfododd dynion yn ein herbyn;

3 Yna i'n llyngcaſent ni yn fyw, pan enynnodd eu llid hwynt i'n herbyn.

4 Yna'y dyfroedd a liſaſei troſom: y ffrwd a aethei tros ein henaid.

5 Yna'r aethei tros ein henaid ddyfroedd chwyddedig:

6 Bendigedic fyddo'r Arglwydd, yr hwn ni roddodd ni yn yſclyfaeth iw dannedd hwynt.

7 Ein henaid a ddiangodd, fel aderyn o ſagl yr adarwŷr: y ſagl a dorrwyd, a ninnau a ddiangaſom.

8 Ein porth ni ſydd yn Enw'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar.

Qui confidunt. Pſal.125.

YRhai a ymddiriedant yn yr Arglwydd, ſyddant fel mynydd Sion: yr hwn ni ſyflir, ond a bery yn dragywydd.

2 Fel y mae Ieruſalem a'r mynyddoedd o'i hamgylch: felly y mae'r Arglwydd o amgylch ei bobl, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

3 Canys ni orphwys gwialen anwiroldeb, ar randir y rhai cyfiawn: rhag i'r rhai cyfiawn eſtyn eu dwylo at anwiredd.

4 Oh Arglwydd, gwna ddaioni i'r rhai daionus: ac i'r rhai vniawn yn eu calonnau.

5 Ond y rhai a ymdroant iw troſeydd, yr Arglwydd a'i gyrr gyd â gweithred-wŷr anwiredd: a bydd tangneddyf ar Iſrael.

In conuertendo. Pſal.126.

PAn ddychwelodd yr Arglwydd gaethiwed Sion, yr oeddym fel rhai yn breuddwydio. *Pryd-nhawn o'r wedd.*

2 Yna y llanwyd ein genau â chwerthin, a'n tafod â chanu: yna y dywedaſant ym myſc y cenhedloedd, yr Arglwydd a wnaeth bethau mawrion i'r rhai hyn.

3 Yr Arglwydd a wnaeth i ni bethau mawrion, am hynny'r ydym yn Hawen.

4 Dychwel

4 Dychwel Arglwydd eîn caethiwed ni, fel yr afonydd yn y dehau.

5 Y rhai ſydd yn hau mewn dagrau, a ſedant mewn gorfoledd.

6 Yr hwn ſydd yn myned rhagddo, ac yn ŵylo, gan ddwyn hâd gwerthfawr, gan ddyfod a ddaw mewn gorfoledd, dan ganu ei yſcubau.

Niſi Dominus. Pſal. 127.

OS yr Arglwydd nid adeiladay tŷ, ofer y llafuria ei adeiladwŷr wrthe: os yr Arglwydd nid cheidw'r ddinas, ofer y gwylia y ceidwad.

2 Ofer i chwi forthrgodi, myned yn hwyr i gyſcu, bwytta bara gofidiau: felly y rhydd eſe hûn i'w anwyliyd.

3 Wele, plant ydynt etifeddiaeth yr Arglwydd, ei wobr eſ yw ffrwyth y groth.

4 Fel y mae ſaethau yn llaw y cadarn, felly y mae plant ieuengctid.

5 Gwyn ei fyd y gŵr a lanwodd ei gawell ſaethau â hwynt: ni's gwradwyddir hwy, pan ymddiddanant â'r gelynion yn y porth.

Beati omnes. Pſal. 128.

GWyn ei fyd pob vn ſydd yn ofni yr Arglwydd: yr hwn ſydd yn rhodio yn ei ffyrdd eſ.

2 Canys mwynhei lafur dy ddwylo: gwyn dy fyd a da fydd it.

3 Dy wraig fydd fel gwin-wydden ffrwyth-lawn ar hyd yſtlyſau dy dŷ: dy blant fel planhigion oliwydd o amgylch dy ford.

4 Wele ſel hyn yn ddiau y bendithir y gŵr a ofno yr Arglwydd.

5 Yr Arglwydd a'th fendithia allan o Sion, a thi a gei weled daioni Ieruſalem holl ddydiau dy enioes,

6 A thi a gei weled plant dy blant, a thangneddyf ar Iſrael.

Sepe expugnauerunt me. Pſal 129.

LLawer gwaith i'm cyſtuddiaſant o'm hieuengctid, y dichon Iſrael ddywedyd yn awr:

2 Llawer gwaith i'm cyſtuddiaſant o'm hieuengctid, etto ni'm gorfuant.

3 Yr arddwŷr a arddaſant ar fy nghefn, y eſtynaſant eu cwyſan yn hirion.

4 Yr Arglwydd ſydd gyfiawn, eſe a dorrodd raffau y rhai annuwiol.

5 Gwradwydder hwy oll, a gyrrer yn eu hôl, y rhai a gaſant Sion.

6 Byddant fel glaſ-wellt pen tai, yr hwn a wywa cyn y tyner eſ ymmaith.

7 A'r hwn ni leinw y pladur wr ei law: na'r hwn ſydd yn rhwymo yr yſcubau, ei ſonwes,

8 Ac ni ddywed y rhai a âant heibio, bendith yr Arglwydd arnoch: bendithiwn chwi yn Enw'r Arglwydd.

De profundis clamaui. Pſal. 130.

O'R dyfnder y llefais arnat, ô Arglwydd.

2 Arglwydd clyw fy llefain, yſtyried dy gluſtiau wrth lef fy ngweddiau.

3 Os creffi ar anwireddau, Arglwydd: ô Arglwydd, pwy a ſaif?

4 Onid y mae gydâ thi faddeuant, fel i'th ofner.

5 Diſgwiliaf am yr Arglwydd, diſgwil fy enaid, ac yn ei air eſ y gobeithiaf.

6 Fy enaid ſydd yn diſgwil am yr Arglwydd, yn fwy nag y mae y gwil wyr am y boreu: yn fwy nag y mae y gwilwyr am y boreu.

7 Diſgwilied Iſrael am yr Arglwydd, o herwydd y mae trugaredd gyd â'r Arglwydd, ac amlwared gyd ag eſ.

8 Ac eſe a ŵared Iſrael, oddi wrth ei holl anwireddau.

Domine non eſt. Pſal. 131.

OArglwydd nid ymfalchiodd fy nghalon, ac nid ymddercha fodd fy llygaid: ni rodiais ychwaith mewn pethau rhy fawr, a rhy vchel i mi.

2 Eithr goſodais, a goſtegais fy enaid, fel vn wedi ei ddiddyfnu oddi wrth ei fam: fy enaid fydd ynof fel vn wedi ei ddiddyfnu.

3 Diſgwilied Iſrael wrth yr Arglwydd, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

Memento Domine. Pſal. 132.

OArglwydd, cofia Ddafydd, a'i holl flinder:

2 Y modd y tyngodd eſe wrth yr Arglwydd, ac yr addunodd i rymmus Dduw Iacob.

3 Ni ddeuaf i fewn pabell fy nhŷ, ni ddringaf ar erchwyn fy ngwely;

4 Ni roddaf gwſc i'm llygaid, na hun i'm amrantau:

5 Hyd oni chaffwyf le i'r Arglwydd, preſwylfod i rymmus Dduw Iacob.

6 Wele, clywſom am dani yn Ephrata: cawſom hi ym meuſydd y coed.

7 Awn iw bebyll eſ, ymgrymmwn o flaen ei ſaingc draed eſ.

8 Cyfod Arglwydd i'th orphywyſfa, ti ac Arch dy gadernid.

9 Gwiſced dy offeiriaid gyfiawnder: a gorfoledded dy Sainct.

10 Er mwyn Dafydd dy wâs, na thro ymmaith wyneb dy eneiniog.

11 Tyngodd yr Arglwydd mewn gwirionedd i Ddafydd, ni thrŷ eſe oddi wrth hynny: o ffrwyth dy gorph y goſodaf ar dy orſedd ſaingc.

12 Os ceidw dy feibion fy nghyfammod a'm tyſtiolaeth, y rhai a ddyſcwyſ iddynt: eu meibion hwythau yn dragywydd a eiſteddant ar dy orſedd ſaingc.

13 Canys dewiſodd yr Arglwydd Sion, ac a'i chwennychodd yn drigfa iddo ei hun.

14 Dymma fy ngorphywyſfa yn dragywydd: yma y trigaf, canys chwennychais hi.

15 Gan fendithio y bendithiaf ei llyniaeth: diwallaf ei thlodion â bara.

16 Ei hoffeiriaid hefyd a wiſcaf ag iechydwriaeth: a'i Saincts dan ganu a ganant.

17 Yna y paraf i gorn Dafydd flaguro: darperais lamp i'm heneiniog.

18 Ei elynion eſ a wiſcaf â chywilydd, arno yteſ y blodeua ei goron.

Ecce quam bonum. Pſal. 133.

WEle, mor ddaionus, ac mor hyfryd, yw trigo o frodyr ynghyd.

2 Y mae fel yr emaint gwerthfawr ar y pen, yn deſcyn ar hŷd y farf, ſef barf Aaron: yr hwn oedd yn deſcyn ar hyd ymyl ei wiſcoedd eſ.

3 Fel gwlith Hermon, ac fel y gwlith yn deſcyn ar fynyddoedd Sion: canys yno y gorchymynodd yr Arglwydd y fendith, ſef bywyd yn dragywydd.

Ecce nunc benedicite. Pſal. 134.

WEle, holl weiſion yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai ydych yn ſefyll yn nhŷ'r Arglwydd y nôs.

2 Derchefwch eich dwylo yn y cyſſegr: a bendithiwch yr Arglwydd.

3 Yr Arglwydd yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, a'th fendithio di allan o Sion.

Laudate nomen. Pſal. 135.

MOlwch yr Arglwydd. Molwch Enw'r Arglwydd; gweiſion yr Arglwydd, molwch eſ.

2 Y rhai

2 Y rhai ydych yn ſefyll yn nhŷ ’r Arglwydd; yngh̄yntedd doedd tŷ ein Duw ni.

3 Molwch yr Arglwydd, canys da yw yr Arglwydd: canwch iw Enw, canys hyfryd yw.

4 Oblegit yr Arglwydd a ddetholodd Iacob iddo ei hun, ac Iſrael yn briodoriaeth iddo.

5 Canys mi a wn mai mawr yw ’r Arglwydd; a bod ein Harglwydd ni goruwch yr holl ddiwion.

6 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn oll a fynnei, yn y nefoedd, ac yn y ddaiar, yn y môr, ac yn yr holl ddyfnderau.

7 Y mae yn codi tarth o eithafoedd y ddaiar, mellt a wnaeth eſe ynghyd â ’r glaw: gan ddwyn y gwynt allan o ’i dryſorau.

8 Yr hwn a darawodd gyntaf-anedic yr Aipht, yn ddŷn ac yn anifail.

9 Danfonodd arwyddion a rhyfeddodau i ’th ganol di ’r Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weiſion.

10 Yr hwn a darawodd genhedloedd lawer, ac a laddodd frenhinoedd cryfion:

11 Sehon brenin yr Amoriaid; ac Og brenin Basan: a holl frenhiniaethau Canaan:

12 Ac a roddodd eu tîr hwynt yn etifeddiaeth, yn etifeddiaeth i Iſrael ei bobl.

13 Dy Enw ô Arglwydd, a bery yn dragywyddol: dy goffadwriaeth, ô Arglwydd, o genhedlaeth i genhedlaeth.

14 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, a bydd edifar gantho o ran ei weiſion.

15 Delwau y cenhedloedd ydynt arian ac aur, gwaith dwylo dŷn.

16 Genau ſydd iddynt, ond ni lefarant: llygaid ſydd ganddynt, ond ni welant.

17 Y mae cluſtiau iddynt, ond ni chlywant: nid oes ychwaith anadl yn eu genau.

18 Fel hwynt y mae y rhai a ’i gwnant, a pheb yn a ymddiriedo ynddynt.

19 Tŷ Iſrael, bendithiwch yr Arglwydd: bendithiwch yr Arglwydd, tŷ Aaron.

20 Ty Leſi, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai a ofnwch yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd.

21 Bendithier yr Arglwydd o Sion, yr hwn ſydd yn trigo yn Ieruſalem. Molwch yr Arglwydd.

Confitemini Domino. Pſal. 136.

CLodforwch yr Arglwydd, canys da yw, o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

2 Clodforwch Ddduw y duwiau: oblegit ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

3 Clodforwch Arglwydd yr arglwyddi: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

4 Yr hwn yn vnic ſydd yn gwneuthur rhyfeddodau: canys ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

5 Yr hwn a wnaeth y nefoedd mewn doethineb: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

6 Yr hwn a eſtynnodd y ddaiar oddi ar y dyfroedd: oblegit ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

7 Yr hwn a wnaeth oleuadau mawrion: canys ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

8 Yr haul i lywodraethu ’r dydd: canys ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

9 Y lleuad a ’r ſêr i lywodraethu ’r nos: canys ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

10 Yr hwn a darawodd yr Aipht, yn eu cyntaf-anedic: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

11 Ac a ddug Iſrael o ’i myſc hwynt: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

12 A llaw greſ, ac â braich eſtynnedic: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

13 Yr hwn a rannodd y môr côch yn ddwy-ran: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

14 Ac a wnaeth i Iſrael fyned trwy ei ganol: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

15 Ac a eſcyttiodd Pharao a ’i lu, yn y môr côch: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

16 Ac a dywyſodd ei bobl drwy ’r anialwch: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

17 Yr hwn a darawodd frenhinoedd mawrion: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

18 Ac a laddodd frenhinoedd arddercheg: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

19 Sehon brenin yr Amoriaid: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

20 Ac Og brenin Basan: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

21 Ac a roddodd eu tir hwynt yn etifeddiaeth: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

22 Yn etifeddiaeth i Iſrael ei wâs: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

23 Yr hwn yn ein hiſel-radd a ’n cofiodd ni: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

24 Ac a ’n hachubodd ni oddi wrth ein gelynion: o herwydd ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

25 Yr hwn ſydd yn rhoddi ymborth i bôb cnawd: canys ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

26 Clodforwch Dduw ’r neſoedd: canys ei drugaredd ſydd yn dragywydd.

Super flumina. Pſal. 137.

WRth afonydd Babilon, yno yr eiſteddaſom, ac wylaſom, pan feddyliaſom am Sion.

2 Ar yr helyg o ’i mewn y crogaſom ein telynau.

3 Canys yno y gofynnodd y rhai a ’n caethiwaſent i ni gân, a ’r rhai a ’n anrheithiaſei, lawenydd, gan dywedyd, canwch i ni rai o ganiadau Sion.

4 Pa fodd y canwn gerdd yr Arglwydd, mewn gwlad ddieithr?

5 Os anghofiaſ di Ieruſalem, anghofied ſy nehewlau ganu.

6 Glyned ſy nhafod wrth daflod ſy ngenau: oni chofiaſ di, oni chodaſ Ieruſalem goruwch fy llawenydd pennaf.

7 Cofia Arglwydd hlant Edom yn nydd Ieruſalem: y rhai a ddywedent, dinoetthwch, dinoetthwch hi, hyd ei ſylfaen.

8 Oh ferch Babilon a antheithir, gwyn ei fyd a dalo i ti, fel y gwnaethoſt i ninnau.

9 Gwyn ei fyd a gymmero, ac a darawo dy rai bâch wrth y meini.

Confitebor tibi Domine. Pſal. 138.

CLodforaf di a ’m holl galon: yngh̄ŷdd y duwiau y canaf it.

2 Ymgrymmaf tu a ’th deml ſanctaidd: a chlodforaf dy Enw, am dy drugaredd a ’th wirioneddi: o blegit ti a fawrheaiſt dy air uwchlaw dy Enw oll.

3 Y dydd y llefais i ’m gwrandewaiſt: ac a ’m cadarnheaiſt â nerth yn fy enaid.

4 Holl frenhinoedd y ddaiar a ’th glodforant, ô Arglwydd: pan glywant eiriau dy enau.

5 Canant hefyd am ffyrdd yr Arglwydd: canys mawr yw gogoniant yr Arglwydd.

6 Er bod yr Arglwydd yn uchel, etto eſe a edrych ar yr iſel, ond y balch a edwyn eſe o hir-bell.

7 Pe chediwn ynghanol cyfyngder, ti a ’m bywhaei: eſtynnit dy law yn erbyn digoſaint fy ngelynion, a ’th ddeheulaw a ’m hachubei.

8 Yr Arglwydd a gyflawna â mi: dy drugaredd Arglwydd, ſydd yn dragywydd: nac eſceuluſa waith dy ddwylo.

Dymist

Domine probaſti. Pſal.139.

Boreuol weddi.

ARglwydd chwiliaiſt, ac adnabuoſt fi.
2 Ti a adwaenoſt fy eiſteddiad, a'm cyſodiad: deelli fy meddwl o bell.
3 Amgylchyni fy llwybr a'm gorweddfa: ac yſpys wyt yn fy holl ffyrdd.
4 Canys nid oes air ar fy nhafod, ond wele Arglwydd, ti a'i gwyddoſt oll.
5 Amgylchynaiſt fi yn ôl, ac ym mlaen: a goſodaiſt dy law arnaf.
6 Dymma ŵybodaeth ry ryfedd i mi: vchel yw, ni ſedraf oddi wrthi.
7 I ba le'r âf oddi wrth dy Yſpryd? ac i ba le y ffoaf o'th ŵydd?
8 Os dringaf i'r nefoedd, yno yr wyt ti; os cyweiriaf fy ngwely yn vffern, wele di yno.
9 Pe cymmerwn adenydd y wawr, a phe trigwn yn eithafoedd y môr.
10 Yna hefyd i'm tywyſei dy law, ac i'm daliai dy ddeheu law.
11 Pe dywedwn, diau y tywyllwch a'm cuddia: yna y byddei y nos yn oleuni o'm hamgylch.
12 Ni thywylla y tywyllwch rhagot ti, ond y nôs a oleua fel dydd: yn ſtunyd yw tywyllwch a goleuni i ti.
13 Canys ti a feddienaſſt fy arennau, toaiſt fi ynghroth fy mam.
14 Clodforaf dydi, canys ofnadwy, a rhyfedd i'm gwnaed: rhyfedd yw dy weithredoedd, a'm henaid a ŵyr hynny yn dda.
15 Ni chuddiwyd fy ſylwedd oddi wrthit, pan i'm gwnaethbwyd yn ddirgel, ac i'm cywreiniwyd yn iſſelder y ddaiar.
16 Dy lygaid a welſant fy anelwig ddefnydd, ac yn dy lyfr di yr ſcrifennwyd hwynt oll, y dydd y llunïwyd hwynt, pan nad oedd yr vn o honynt.
17 Am hynny mor werth-fawr yw dy feddyliau gennif, ô Dduw! mor fawr yw eu ſwm hwynt!
18 Pe cyfrifwn hwynt, amlach ydynt nâ'r tywod: pan ddeffrowyf, gyd â thi 'r ydwyfi yn waſtad.
19 Yn diau ô Dduw, ti a leddi yr annuwiol: am hynny y gwŷr gwaedlyd, ciliwch oddi wrthif:
20 A rhai a ddywedant ſcelerder yn dy erbyn, dy elynion a gymmerant dy Enw yn ofer.
21 Onid câs gennif, ô Arglwydd, dy gaſeion di? onid ffiaidd gennif y rhai a gyfodant i'ch erbyn?
22 A châs cyflawn y caſeais hwynt: cyfrifais hwynt i mi yn elynion.
23 Chwilia fi ô Dduw, a gŵybydd fy nghalon: prawf fi, a gwybydd fy meddyliau.
24 A gwel, a oes ffordd annuwiol gennif: a thywys fi yn y ffordd dragwyddol.

Erype me Domine. Pſal.140.

GWared fi, ô Arglwydd, oddi wrth y dŷn drwg; cadw fi rhag y gŵr traws.
2 Y rhai ſydd yn bwriadu drygioni yn eu calon: ymgaſclant bennydd i ryfel.
3 Golymmaſant eu tafodau fel ſarph: gwenwyn aſp ſydd tan eu gweſuſau. *Selah.*
4 Cadw fi, ô Arglwydd, rhag dwylo'r annuwiol, cadw fi rhag y gŵr traws; y rhai a ſwriadaſant ſachellu fy nhraed.
5 Y beilchion a guddiaſant faglau i mi, ac a eſtynnaſant rwyd wrth dannau ar ymmyl y llwybrau: goſodaſant hoenynnau ar fy medr. *Selah.*
6 Dywedais wrth yr Arglwydd, fy Nuw ydwyt ti; clyw, ô Arglwydd, lef fy ngweddiau.
7 Arglwydd Dduw, nerth fy iechydwriaeth i gorchguddiaſt fy mhen yn nydd brwydr.
8 Na chaniadhâ Arglwydd, ddymuniad yr annuwiol: na lwydda ei ddrwg feddwl, rhag eu balchio hwynt. *Selah.*
9 Y pennaf o'r rhai a'm hamgylchyno, blinder eu gweſuſau a'i gorchguddio.
10 Syrthied marwor arnynt, a bwrier hwynt yn tân: ac mewn ceu ffoſydd, fel na chyfodant.
11 Na ſicrhaer dŷn ſiaradus ar y ddaiar: drwg a hêla y gŵr traws i'w ddiſtryw.
12 Gwn y dadleu yr Arglwydd ddadl y tlawd, ac y barna efe y tlodion.
13 Y cyfiawn yn ddiau a glodforant dy Enw di: y rhai vniawn a drigant ger dy fron di.

Domine clamaui. Pſal.141.

ARglwydd, yr wyf yn gweiddi arnat; bryſia atraf; clyw fy llais pan leſwyf arnat.
2 Cyfeirier fy ngweddi ger dy fron fel arogldarth, a derchafiad fy nwylo fel yr offrwm prydnhawnol.
3 Goſod Arglwydd, gadwraeth o flaen fy ngenau: cadw ddrws fy ngwefuſau.
4 Na eſtwng fy nghalon at ddim drwg, i fwriadu gweithredoedd drygioni, gyd â gŵyr a weithredant anwiredd; ac na âd i mi ſwyta o'i danteithion hwynt.
5 Cured y cyfiawn fi yn garedig, a cherydded fi: na thorred eu holew pennaf hwynt fy mhen: canys fy ngweddi fydd etto yn eu drygau hwynt.
6 Pan daffer eu barn-wŷr i lawr mewn lleoedd carregoſclywant fy ngeiriau, canys melus ydynt.
7 Y mae ein heſcyrn ar waſcar ar fin y bedd, megis yn yntorri, neu yn hollti coed ar y ddaiar.
8 Eithr arnat ti ô Arglwydd Dduw, y mae fy llygaid: ynot ti y gobeithias, na âd fy enaid yn ddiymgeledd.
9 Cadw fi rhag y fagl a oſodaſant i mi: a hoeu ynna gweithred-wŷr anwiredd.
10 Cyd-gwymped y rhai annuwiol yn eu rhwydau eu hun, tra elwyfi heibio.

Voce mea ad Dominum. Pſal.142.

GWaeddais â'm lleſ ar yr Arglwydd: â'm lleſ yr ymbiliais â'r Arglwydd.
2 Tywelltais fy myfyrdod o'i flaen ef: a mynegais fy nghyſtudd ger ei fron ef.
3 Pan ballodd fy yſpryd o'm mewn, titheu a adwaenit fy llwybr; yn y ffordd y rhodiwn y cuddiaſant i mi fagl.
4 Edrychais ar y tu dehau, a deliais ſylw, ac nid oedd neb a'm hadwaenai: pallodd nodded i mi, nid oedd neb yn ymofyn am fy enaid.
5 Lleſais arnat ô Arglwydd, a dywedais, ti yw fy ngobaith, a'm rhan, yn nhîr y rhai byw.
6 Yſtyr wrth fy ngwaedd, canys truan iawn ydwyf: gwared fi oddi wrth fy erlid-wŷr canys trêch ydynt nâ mi.
7 Dŵg fy enaid allan o garchar, fel y molianwnyf dy Enw: y rhai cyfiawn a'm cylchynant, canys ti a fyddi da wrthif.

Domine exaudi. Pſal.143.

ARglwydd clyw fy ngweddi, a gwrando ar fy neiſyfiadau: erglyw fi yn dy wirioneddo, ac yn dy gyfiawnder.
2 Ac na ddôs i farn â'th wâs, o herwydd ni chyfiawnheir neb byw yn dy olwg di.
3 Canys y gelyn a erlidiodd fy enaid, curodd fy enaid i lawr, gwnaeth i mi drigo mewn tywyllwch, fel y rhai a fu feirw er ystalm.

Boreuol weddi.

4 Yna y palledd fy yſpryd o'm mewn: ac y ſynnodd fy nghalon ynof.

5 Cofiais y dyddiau gynt, myfyriais ar dy holl waith: ac ynghweithredoedd dy ddwylo y myfyriaf.

6 Lledais fy nwylaw attat: fy enaid fel tîr ſychedic ſydd dan hiraethu am danat. *Selah.*

7 Oh Arglwydd, gyrando ſi yn ebrwydd: palledd fy yſpryd; na chuddia dy wyneb oddi wrthif, rhag ſy mod yn gyfelyb i'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

8 Pâr i mi glywed dy drugarogrwydd y boreu: o herwydd ynot ti y gobeithiaf; pâr i mi wybod y ffordd y rhodiwyf, o blegit attat ti y derchafaf fy enaid.

9 Gwared ſi oddi wrth fy ngelynion, ô Arglwydd: gyd â thi'r ymguddiais.

10 Dyſc i mi wneuthur dy ewyllys dî: canys ti yw fy Nuw: tywyſed dy Yſpryd daionus ſi i dir vnionedd.

11 Bywhâ ſi ô Arglwydd, er mwyn dy Enw: dwg fy enaid allan o ing, er mwyn dy gyfiawnder.

12 Ac er dy drugaredd, dinîſtria fy ngelynion; a diſetha holl gyſtuddwyſ fy enaid: oblegit dy wâs di ydwyſi.

Benedictus Dominus. Pſal. 144

Benedigedic ſyddo'r Arglwydd fy nerth (er hwn ſydd yn dyſcu fy nwylo i ymladd, a'm byſedd i ryfela.

2 Fy nhrugaredd am hamddeffynfa, fy nhŵr, a'm gwaredwdd, fy nharian yw efe, ac ynddo y gobeithiais; yr hwn ſydd yn daroſtwng fy mhobl tanaf.

3 Arglwydd, beth yw dyn, pan gydnabyddit ef? neu fab dyn, pan wnait gyfrif o honaw?

4 Dyn ſydd debyg i wagedd, ei ddyddiau ſydd fel eyſcod yn myned heibio.

5 Arglwydd, goſtwng dy nefoedd, a deſcyn; cyffwrdd â'r mynyddoedd, a mygant.

6 Saetha fellt, a gwaſcar hwynt: ergydia dy ſaethau, a difa hwynt.

7 Anfon dy law oddi vchod, achub, a gwared ſi o ddyfroedd mawrion, o law plant eſtron;

8 Yr hai y llefara eu genau wagedd, ac y mae eu dehey-law yn ddeheu-law ffalſder.

9 Canaf i ti ô Dduw, ganiad newydd: ar y nabl, a'r deçtant y canaf i ti.

10 Efe ſydd yn rhoddi iechydwriaeth i'r brenhinoedd; yr hwn ſydd yn gwaredu Dafydd ei wâs oddi wrth y cleddyf niweidiol.

11 Achub ſi, a gwared ſi, o law meibion eſtron, y rhai y llefara eu genau wagedd, ac y mae eu dehey-law yn ddeheu-law ffalſter.

12 Fel y byddo ein meibion fel plan-wŷdd yn tyfu yn eu hieuengtid, a'n merched fel congl-feini nâdd, wrth gyffelybrwydd palâs.

13 Fel y byddo ein celloedd yn llawn, yn trefnu pob rhyw luniaeth, a'n defaid yn dwyn miloedd, a myrddiwn yn ein heolydd.

14 A'n hychen yn gryfion i lafurio, heb na rhyfel i mewn, na myned allan, na gwaedd yn ein heolydd.

15 Gwyn ei fyd y bobl y mae felly iddynt, gwyn ei fyd y bobl y mae'r Arglwydd yn Dduw iddynt.

Exaltabo te Domine. Pſal. 145.

Derchafaf di fy Nuw, ô Frenhin: a bendithiaf dy Enw byth, ac yn dragywydd.

2 Bendydd i'th fendithiaf, a'th enw a folaf byth, ac yn dragywydd.

3 Mawr yw'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn: a'i fawredd ſydd anchwiliadwy.

4 Cenhedlaeth wrth genhedlaeth a fawl dy weithredoedd, ac a fynega dy gadernid.

5 Ardderchawgrwydd gogoneiant dy fawredd, a'th bethau rhyfedd a draethaf.

6 Traethant hwy gadernid dy weithredoedd ofnadwy: mynegaf innau dy fawredd.

7 Coffadwriaeth amlder dy ddaioni a draethant: a'th gyfiawnder a ddadcanant.

8 Graſlawn, a thrugarog yw'r Arglwydd: hwyrfrydic i ddig, a mawr ei drugaredd.

9 Daionus yw'r Arglwydd i bawb: a'i drugaredd ſydd ar ei holl weithredoedd.

10 Dy holl weithredoedd a'th gloſforant, ô Arglwydd: a'th Sainct a'th fendithiant.

11 Dywedant am ogoneiant dy frenhiniaeth: a thraethant dy gadernid.

12 I beri i feibion dynion adnabod ei gadernid ef: a gogoneiant ardderchawgrwydd ei frenhiniaeth.

13 Dy frenhiniaeth di ſydd frenhiniaeth dragywyddol: a'th lywodraeth a bery yn nec oeſoedd.

14 Yr Arglwydd ſydd yn cynnal y rhai oll a ſyrthiant: ac yſydd yn codi pawb a ddaroſtyngwyd.

15 Llygaid pob peth a diſgwiliant wrthit, ac yr wyt yn rhoddi eu bwyd iddynt yn ei bryd:

16 Gan agoryd dy law, a diwallu pob peth byw â'th ewyllys da.

17 Cyfiawn yw'r Arglwydd yn ei holl ffyrdd: a ſanctaidd yn ei holl weithredoedd.

18 Agos yw'r Arglwydd at y rhai oll a alwant arno: at y rhai oll a alwant arno mewn gwirionedd.

19 Efe a wna ewyllys y rhai a'i hofnant: gwrendy hefyd eu llefain, ac a'i hachub hwynt.

20 Yr Arglwydd ſydd yn cadw pawb a'i cârant ef, ond yr holl rai annuwiol a ddiſetha efe.

21 Traethi fy ngenau ſoliant yr Arglwydd: a bendithied pob cnawd ei Enw ſanctaidd ef byth ac yn dragywydd.

Lauda anima mea. Pſ. l. 146.

Molwch yr Arglwydd, Fy enaid, mola di'r Arglwydd.

2 Molaf yr Arglwydd yn fy mywyd: canaf i'm Duw tra fyddwyf.

3 Na hyderwch ar dywyſogion, nac ar fab dyn, yr hwn nid oes iechydwriaeth ynddo.

4 Ei anadl a â allan, efe a dd chwel i'w ddaear: y dydd hwnnw y derfydd am ei holl amcanion ef.

5 Gwyn ei fyd yr hwn y mae Duw Iacob yn gymmorth iddo: ſydd a'i obaith yn yr Arglwydd ei Dduw.

6 Yr hwn a wnaeth nefoedd a daear, y môr a'r hyn oll ſydd ynddynt: yr hwn ſydd yn cadw gwirionedd yn dragywydd.

7 Yr hwn ſydd yn gwneuthur barn i'r rhai gorthrymmedic, yn rhoddi bara i'r newynoc: yr Arglwydd ſydd yn gollwng y carcharorion yn rhydd.

8 Yr Arglwydd ſydd yn agoryd llygaid y deillion: yr Arglwydd ſydd yn codi y rhai a ddaroſtyngwyd, yr Arglwydd ſydd yn hoffi y rhai cyfiawn.

9 Yr Arglwydd ſydd yn cadw y dieithriaid, efe a gynnal yr ymddifad a'r weddw: ac a ddadymchwel ffordd y rhai annuwiol.

10 Yr Arglwydd a deyrnaſa byth: ſef dy Dduw di Sion, dros genhedlaeth a chenhedlaeth. Molwch yr Arglwydd.

Prydnhawnol wtdd.

Laudate Dominum. Psal. 147.

MOlwch yr Arglwydd, canys da yw cann i'n Duw ni: o herwydd hyfryd yw, ie gweddus yw mawl.

2 Yr Arglwydd ſydd yn adeiladu Ieruſalem, efe a gaſcl waſcaredigion Iſrael.

3 Efe ſydd yn iachau y rhai briwedic o galonn ac yn rhwymo eu doluriau.

4 Y mae efe yn rhifo rhifedi y ſêr; geilw hwynt oll wrth en henwau.

5 Mawr yw ein Harglwydd, a mawr ei nerth, anneirif yw ei ddeall.

6 Yr Arglwydd ſydd yn derchafu y rhai llariaidd, gan oſtwng y rhai annuwiol hyd lawr.

7 Cyd-genwch i'r Arglwydd mewn diolchgarwch: cenwch i'n Duw â'r delyn.

8 Yr hwn ſydd yn toi y nefoedd â chwmylau: yn paratoi glaw i'r ddaiar: gan beri i'r gwellt dyfu ar y mynyddoedd.

9 Efe ſydd yn rhoddi i'r anifail ei borthiant: ac i gywion y gig-fran, pan lefant.

10 Nid oes hyfrydwch ganddo yn nerth march: ac nid ymhoffa efe yn eſceiriau gŵr.

11 Yr Arglwydd ſydd hôff ganddo y rhai a'i hofnant ef: ſef y rhai a ddiſgwiliant wrth ei drugaredd ef.

12 Ieruſalem mola di 'r Arglwydd, Sion molianna dy Dduw.

13 O herwydd efe a gadarnhaodd farrau dy byrth, efe a fendithiodd dy blant o'th fewn.

14 Yr hwn ſydd yn gwneuthur dy fro yn heddychol, ac a'th ddiwalla di â braſter gwenith.

15 Yr hwn ſydd yn anfon ei orchymyn ar y ddaiar: a'i air a rêd yn dra buan.

16 Yr hwn ſydd yn rhoddi eira fel gwlân: ac a dana rew fel lludw.

17 Yr hwn ſydd yn bwrw ei iâ fel tammeidiau, pwy a erys gan eioerni eî?

18 Efe a enfyn ei air, ac a'i tawdd hwynt: a'i wynt y chwyth efe, a'r dyfroedd a lifant.

19 Y mae efe yn mynegi ei eiriau i Iacob: ei ddeddfau a'i farnedigaethau i Iſrael.

20 Ni wnaeth efe felly ag vn genedl: ac nid adnabuant ei farnedigaethau ef. Molwch yr Arglwydd.

Laudate Dominum. Pſal. 148.

MOlwch yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd o'r nefoedd: molwch ef yn yr vchelderau.

2 Melwch ef ei holl Angelion: molwch ef ei holl luoedd.

3 Molwch ef haul a lleuad: molwch ef yr holl ſêr goleuni.

4 Molwch efnef y nefoedd a'r dyfroedd y rhai ydych oddi ar ynefoedd.

5 Molant Enw 'r Arglwydd: o herwydd efe a orchymynnodd, a hwy a grewyd.

6 A gwnaeth iddynt borhau byth yn dragywydd: goſodod ddeddf, ac nis troſeddir hi.

7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaiar, y dreigiau a'r holl ddyfnderau.

8 Tân a chenllyſc; eira, a tharth: gwynt yſtormus, yn gwneuthur ei air ef.

9 Y mynyddoedd a'r bryniau oll, y coed ffrwythlawn a'r holl gedr-wydd.

10 Y bwyſt-filod, a phob anifail: yr ymluſciaid, ac adar aſcelloc.

11 Brenhinoedd y ddaiar a'r holl bobloedd: tywyſogion a holl farnwŷr y byd.

12 Gwŷr ieuainge a gweryſon hefyd: henaſ-gwyr a llangciau:

13 Molant Enw 'r Arglwydd: o herwydd ei Enw ef yn vnic ſydd ddercha ſadwy: ei ardderchawgrwydd ef ſydd vwch law daiar a nefoedd.

14 Ac efe ſydd yn derchafu corn ei bobl, moliant ei holl Saint, ſef meibion Iſrael, pobl agos atto. Molwch yr Arglwydd.

Cantate Domino. Pſal. 149.

MOlwch yr Arglwydd. Cenwch i'r Arglwydd ganiad newydd: a'i foliant ef ynghynnlleidfa y Saint.

2 Llawenhaed Iſrael yn yr hwn a'i gwnaeth: gorfoledded meibion Sion yn eu brenin.

3 Molant ei Enw ef ar y dawns: canant iddo ar dympan, a thelyn.

4 O herwydd hoffodd yr Arglwydd ei bobl: efe a brydfertha y rhai llednais ag iechydwriaeth.

5 Gorfoledded y Saint mewn gogoniant: a chanant ar eu gwelau.

6 Bydded ardderchog foliant Duw yn eu genau: a chleddyf dau-finiog yn eu dwylo,

7 I wneuthur dial ar y cenhedloedd, a choſb ar y bobloedd:

8 I rwymo eu brenhinoedd â chadwynau: a'i pendefigion â gefynnau heirn:

9 I wneuthur arnynt y farnſer ſennedig: yr ardderchawgrwydd hyn ſydd iw holl Saint ef. Molwch yr Arglwydd.

Laudate Dominum. Pſal. 150.

MOlwch yr Arglwydd. Molwch Dduw yn ei ſanctei ddrwydd: molwch ef yn ſirfaſen ei nerth.

2 Molwch ef am ei gadernid: molwch ef yn ôl amlder ei ſawredd.

3 Molwch ef â llais vdcorn: molwch ef â nabl, ac â thelyn.

4 Molwch ef â thympan, ac â dawns: molwch ef â thannau, ac a gorgan.

5 Molwch ef â ſymbalau ſoniarus: molwch ef â ſymbalau llafar.

6 Pob perchen anadl molianned yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

DIWEDD.

Y BIBL CYSSEGR-LAN, SEF YR HEN DESTAMENT A'R NEWYDD.

2 TIM. 3. 16, 17.

Yr holl Scrythur ſydd wedi ei rhoddi gan yſpryddoliaeth Dduw, ac ſydd ſuddiol i athrawiaetha, i argyoeddi, i geryddu, i hyſforddi mewn cyfiawnder:

Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei berfeithio i bob gweithred dda.

Printiedig yn LLVNDAIN gan ROBERT BARKER Printiwr i Arddercheccaf fawrhydi y *Brenin*: a chan *Aſſignes* IOHN BILL, *Anno Dom.* 1630.

Cor mundum crea in me Deus. *Pſa: 51.*

SACROSANCTÆ ET INDIVIDVAE TRINITATI, VNI DEO OPTIMO MAXIMO, NOMINIS SANCTIFICATIONEM;

IACOBO

Dei eiuſdem gratiá Magnæ Britanniæ, Franciæ, & Hiberniæ Regi Auguſtiſsimo, fœlicitatem omnem precatur, creatura humilis, ſubditus fidelis.

QVi vnâ tantùm ætate viuit, breuem; qui ingratus, miſeram; qui ſibi ſoli, parcam; quique otioſus, verè nullam, vitam agit. Hic enim viuens mortuus eſt, & memoria eius perit cum eo. Idcirco ego grati in Deum & Regem animi teſtimonium, conterraneis commodum, méq; vermem non hominem in terris repentem, benè, pro facultatulâ, Eccleſiæ Chriſti voluiſſe, indicium aliquod relinquere concupiui. Ad hæc, nihil in ſe dignius, Deo & Regi, vt rebar, gratius, Britannis ad ſalutem accommodatius, me facere poſſe credidi, quàm ſi id pro virili conarer in Britannicâ Bibliorum verſione, quod

fæliciter factum eſt in Anglicanâ; & nuuc præſertim, Biblijs, in plæriſq; apud nos eccleſijs, aut deficientibus aut tritis; & nemine, quantum audire potui, de excudendis nouis cogitante. Penè me ab inſtituto terruit illud B. Hieronymi de opere ſuo conſimili, * Periculoſum opus certè eſt & obtrectatorum latratibus patens; *& illud eiuſdem,* * Non parum eſt ſcire quid neſcias: prudentis hominis eſt noſſe menſuram ſuam, nec imperitiæ ſuæ cunctum orbem teſtem facere. *Verùm hæſitantem animauit illud Domini ad Moſem,* Ego adero ori tuo: *Et illud ad Apoſtolum,* Virtus mea in infirmitate perficitur. *Tuo igitur, Gratioſe Deus, auxilio fretus, & tuo, Rex, mandato Anglis (vt ad laudem pietatis veſtræ teſtantur) dato, incitatus; necnon pio Reuerendorum præceſſorum exemplo adductus, viz. Richardi Dauies, primò Aſaphenſis, poſteà Meneuenſis Epiſcopi, qui auxiliante Guilielmo Salisburio Nouum Teſtamentum; & Gwilielmi Morgani Aſaphenſis nuper Epiſcopi, qui Sacra Biblia Sermone Brittanno in lucem edidit; ad illorum tranſlationes, nouiſſimam præſertim, manus moui atque, vbi opus videbatur, tanquam vetus ædificium, nouâ curâ inſtaurare cæpi:* Quid igitur? vt *inquit Hieronymus,* Damnamus veteres? minimè: ſed poſt illorum ſtudia, in domo Domini quod poſſumus laboramus. *Licita poſt vindemiam racematio, poſt meſſem ſpicarum collectio, & in ædificio cum laude conditoris ad faſtigium perducto, licebit ſarta tecta curare, ſuperflua tollere, collapſa reſtaurare*

* In prefatione in Pentateuch. de Tranſlatione ſuâ.
* Aduerſus Vigilantium
Exod. 4. 12.
2. Cor. 12. 9.
Præfat. in Pentat.

rare, malè hærentia connectere. Quemadmodum igitur Athenienſes nauigium Theſeï conſeruârunt, ligna vetuſtate confecta tollentes, firmiora ſufficientes atque ita coagmentantes, vt nauem, alij eandem, alij non eandem, eſſe contenderent: *ſimiliter ego certè, quædam cum præceſſoris laude retinui, quædam in* Dei *Nomine mutaui, atque ſic compegi, vt & hîc ſit* ἀμφιδέξιμον παράδειγμα; *& dictu ſit difficile, num vetus an noua, Morgani an mea, dicenda ſit verſio. Cuiuſcunque ſit, tua primò Deus eſt, ex quo, per quem, & in quem ſunt omnia. Nos enim fiſtulæ, tuus eſt ſpiritus; Tu author, nos organa, per quæ Britanni, ſuâ quâ nati ſunt linguâ, audiunt Dei magnalia.* * Homo dexteram porrigit, ſed Deus manum gubernat. *Ergo, quodcunque eſt benè, noſtris manibus, ſed tuis viribus, factum eſt. In hoc non ſum iniquus in te, non modò regum Auguſtiſſime, ſed virorum optime, quòd tibi Deum, qui Te fecit & præfecit, anteferam.* * Nullius enim iniuria eſt cui Deus Omnipotens antefertur. *Poſt Deum proximè, Rex, tua eſt, qui neminem niſi Deum ſuperiorem habes. Si vetus, tua eſt iure hæreditario; ſi noua, tua eſt iure acquiſito. Præterquã enim quòd ego tuus ſum cum cæteris ſubditus, mea, qualis qualis eſt, Maieſtati Veſtræ debetur induſtria, propter ſingularem veſtram, & omni modo gratuitam erga me gratiam; erga me inquam, homuncionem inopem, ab aulâ alienum ruri inter Britannorum reliquias commorantem: quod ſemper & vbique agnoſco humilimè, & cum omni*

τὰ παλαιὰ σῴζειν ξύλα ὑφαιρῶντες ἄλλα δὲ ἐμβάλλοντες ἰσχνά, καὶ συναρμοττες οὕτω ἀμφιδέξιμον παράδειγμα τῶν πλοίων ἦν. Plut. in Theſeo.

* Chriſ. de receſſu ſuo ex Aſia.

*Ambroſ. ep. 30.

omni gratiarum actione. Etsi ergo, nec quod debetur compensari, nec quicquam à paruitate meâ, dignum Maiestate Vestrâ, expectari possit; spero tamen deuotionis meæ voluntatem hoc conatu dignosci posse. Cui si detur, Deo & Regi placere, Britannis prodesse, habeo quod fuit in votis primum, in opere studium, & erit quamdiu vixero solatium. Deus is, qui solus sapiens, & summè misericors est, Te, Rex Serenissime, & Tuos in solio, subditos omnes in obsequio, quàm felicissimè custodiat, vsq; ad aduentum Christi gloriosum; in quo vos pacificè regentes, nos ex animo obtemperantes, cum venerit inueniat Is cuius est cum Patre & Spiritu Sancto, regnum, potentia, & gloria, in secula seculorum. Amen.

RICHARDVS ASAPHEN.

ILLVSTRISSIMÆ, POTENTISSIMAE, SERENISSIMAEQVE PRINCIPI ELIZABETHAE,

Dei gratiâ, Angliæ, Galliæ, & Hiberniæ Reginæ, fidei veræ & Apostolicæ Propugnat. &c. Gratiam, *& benedictionem in Domino sempiternam.*

QVantum Deo optimo maximo Maiestas vestra debeat (Augustissima Princeps) vt opes, potentiam, & admirabilem ingenij ac naturæ dotem taceam: non solum gratia, qua apud plurimos pollet rarissima; & eruditio, qua præ cæteris ornatur varia; & pax, qua præ vicinis fruitur alma, eiusque nunquam satis admiranda protectio, qua & hostes nuper fugauit atroces, & multa ac magna pericula semper euasit fœliciſſime: verum etiam cum primis eximia illa pietas toto orbe celebrata, qua ipse V. M. imbuit, & ornauit; nec non veræ religionis & propagandæ, & propugnandæ studium propensissimum, quo semper flagrastis; clarissime attestantur. Nam (vt & gentes alias, & reliqua præclare a vobis gesta, iam præteream) quam piam curam vestrorum Britannorum habuit V. M. hoc vnum, quod Sacrosancti Dei Verbi instrumenta vtraque, vetus scilicet & nouum, vna cum illo libro, qui precum publicarum formam, & sacramentorum administrandorum rationem præscribit, in Britannicum sermonem verti non modo benigne permiserit, sed summorum inclytissimi huius regni comitiorum authoritate solicite sanxuerit, semper contestari valet. Quod idem nostram ignauiam & segnitiem simul prodit, quod nec tam graui necessitate moueri, nec tam commoda lege cogi potuerimus, quin tam diu res tanti (qua maioris esse momenti nihil vnquam potuerit) intacta pene remanserit. Nam illam liturgiam cum nouo

Testamento

Teſtamento duntaxat Reuerendus ille Pater Richardus piæ memoriæ Meneuenſis Epiſcopus (auxiliante Gulielmo Salesburio, de noſtra Eccleſia viro optime merito) annis abhinc viginti Britannice interpretatus eſt. Qua re quantum noſtratibus profuerit, facile dici non poteſt. Nam præterquam quod vulgus noſtrum, quæ Britannice atque Anglice ſcripta tunc erant, inuicem comparantes, Anglici ſermonis nuper euaſerunt peritiores. Ad veritatem præterea tum docendam, tum diſcendam iſto labore conduxit plurimum. Tum enim vix vnus & alter Britannice concionari valebant, quod verba quibus Britannice explicanda erant quæ in Scripturis ſacris ſacra tractantur myſteria, vel Letheis quaſi aquis deleta prorſus euanuerant, vel deſuetudinis quodam quaſi cinere obducta atque ſepulta iacuerant, vt nec docentes quæ vellent ſatis aperte explicare, nec audientes quæ explicabantur ſatis fœliciter intelligere valerent. Scripturarum præterea quæ eſſent teſtimonia, quæve earundem explicationes, Scripturis minus aſſueti dijudicare nequibant: adeo vt quum ad conciones conuolarent auidi, & ijſdem intereſſent ſeduli, incerti tamen, dubijque diſcedebant plerique, ac ſi theſaurum inueniſſent amplum, quem effodere non poterant, aut epulis interfuiſſent lautis, quibus veſci non daretur. Iam vero D. O. M. benignitate eximia, veſtraque cura egregia, & Præſulum ſolicitudine peruigili, huiuſque Interpretis labore & induſtria effectum eſt, vt & concionatores longe plures paratioreſque, & auditores magis dociles habeamus. Quæ vtraque vt pijs ſunt cordi; ita adhuc eorum voto neutrum vel mediocriter reſpondet. Quum enim prius illud inſtrumentum alterius occultata prædictio, adumbrata figura, & indubius teſtis noſtratibus hactenus deſideretur: Quot (proh dolor) exempla latent? quot promiſſiones deliteſcunt? quot conſolationes occultantur? quot denique monitionibus, exhortationibus, dehortationibus, veritatiſque teſtimonijs intuitus caret populus noſter, quos V. M. regit, curat, & amat: quorum æterna ſalus Satanæ ſoli, eiuſque ſatellitibus inuiſa, hactenus periclitata eſt plurimum, quum viuat quiſque per fidem, fides vero ſit ex auditu, auditus etiam per verbum Dei, quod hucuſque ſermone peregrino deliteſcens noſtratibus parum inſonuit? Quum igitur reliquarum Scripturarum interpretationem in linguam Britannicam tam vtilem, imo tam neceſſariam eſſe viderem, (etſi & propriæ imbecillitatis, & ipſius rei magnitudinis, & quorundam ingeniorum κακοφύας recordatio me diu deterruerit) piorum precibus acquieſcens, vt hoc opus grauiſſimum, moleſtiſſimum, nec non ingratiſſimum multis aggrederer, memet exorari paſſus ſum. Quod cum vix agreſſus eſſem, & rei difficultate, & impenſarum magnitudine preſſus, in limine (quod aiunt) ſuccubuiſſem, & ſolum Pentateuchum ad prelum perduxiſſem, niſi Reuerendiſſimus

in

in Christo pater, Cantuariensis Archiepiscopus, literarum Mecænas optimus, veritatis propugnator acerrimus, & ordinis ac decori prudentissimus obseruator (qui ex quo Britannis sub Vestra Maiestate tam prudentissime quam iustissime præfuit, nostratium tum obedientiam tum acumen animaduertens, animo benigno eos postea prosequutus est: sicuti & illi eius laudem semper decantant) vt progrederer effecisset, & adiuuisset, liberalitate, auctoritate, & consilio. Cuius ad exemplum alij boni viri opem mihi maximam tulerunt. Quorum hortatu, industria, atque labore motus, fultus, & adiutus sæpe, quum non modo vetus instrumentum totum interpretatus sim, sed nouum etiam inemendata quadam scribendi ratione (qua plurimum scatebat) repurgauerim, cui eadem dicare fas, atque consentaneum sit, dubius hæsito. Quum vel meæ ipsius indignitatis summæ recordor, vel V.M. splendorem eximium intueor, vel ipsius Dei (cuius vices gerit) numen quoddam in eadem splendens animaduerto, ad tam sacrum accedere fulgorem reformido. Contra vero, rei ipsius dignitas (quæ suo quasi iure vestram tutelam vendicat) nouas mihi vires auget. Deinde, cum alterum instrumentum Britannice impressum, tam æquo, benigno, & regio animo suscipere dignabamini, huic alium venari patronum, & imprudentiæ, & iniuriæ, & ingratitudinis esse iudico. Sic etiam quæ inter se tantopere cohærent atque conueniunt, seiungenda non esse, quin quæ reuera eadem sunt, eadem quoque in Bibliotheca eorum reponantur exemplaria censeo. Quod idem vt Vestra censeat M. supplex rogo, & obtestor, nec non summis precibus contendo, animo benigno conatibus meis vt adspiret, quippe qui vestrarum legum authoritate nituntur, vestri populi saluti inseruiunt, & vestri Dei gloriam spectant, quos etiam vestri tum pro veritate tum in Britannos studij, monumentum perpetuum; nec non Britannorum erga V. M. amoris propensissimi tesseram fore confido. Si qui consensus retinendi gratia, nostrates vt Anglicum sermonem ediscant adigendos esse potius, quam Scripturas in nostrum sermonem vertendas esse volunt: dum vnitati student, ne veritati obsint cautiores esse velim, & dum concordiam promouent, ne religionem amoueant, magis esse solicitos opto. Quamuis enim eiusdem insulæ incolas eiusdem sermonis & loquelæ esse magnopere optandum sit: æque tamen perpendendum est, istud vt perficiatur tantum temporis & negotij peti, vt interea Dei populum miserima illius verbi fame interire velle, aut pati nimis sit sæuum atque crudele. Deinde non dubium est, quin religionis quam sermonis ad vnitatem plus valeat similitudo & consensus. Vnitatem præterea pietati, vtilitatem religioni, & externam quandam inter homines concordiam eximiæ illi paci quam Dei verbum humanis animis imprimit præferre, non satis pium est. Postremo, quam non sapiunt, si verbi diuini in materna

Ioh. Whitgift.

lingua

lingua habendi prohibitionem, aliena vt ediſcatur, quicquam mouere opinantur? Religio enim niſi vulgari lingua edoceatur, ignota latitabit. Eius vero rei quam quis ignorat, vſum, dulcedinem & precium etiam neſcit, nec eius acquirendæ gratia quicquam laboris ſubibit. Quamobrem roganda eſt V. M. vt nullius rationis ſpecie impediatur (nec impedietur ſat ſcio) quin quos cœpit beare beneficijs, augere velit, quos vno inſtrumento ditauit, altero dignetur, quibus vnum veritatis vber præbuit, alterum concedat, & quod efficere ſtuduit, perficere conetur: nempe vt omnis veſter populus mirabilia Dei ſuo ſermone audiat, & omnis lingua laudet Deum. Cœleſtis ille Pater, qui imbecillitatem humanam, fœmineum ſexum, & virgineam indolem, tam heroicis virtutibus in V. M ornaſſe dignoſcitur, vt & miſeris ſolamen, & hoſtibus terror, & mundi Phœnix eadem hactenus extiterit, propitius concedat, cœlesti ſpiritu ita regatur, diuinis donis adornetur, & alis Altiſsimi protegatur impoſterum: vt longæua mater in Iſrael, pia Eccleſiæ nutrix, & ab hoſtibus ſemper tuta, vitiorum hoſtis eadem permaneat, ad D. O. M. ſempiternam gloriam, cui omne imperium, honos, & laus in omne æuum. Amen.

Sereniſsimæ Veſtræ Maieſtati,

omni reuerentia

ſubditiſsimus,

GVLIELMVS MORGANVS.

AT Y DARLLEYDD.

RHyfeddol a bendigedic ffrwyth yſpryd Duw ar yr Apoſtolion ydoedd lefaru a thafodau eraill, *Act.* 2. 4. Ac nid heb achos *Act.* 2. 4. y ſynnai, ac y rhyfeddai y lliaws o'u plegyd, gan ddywedyd. Pa fodd yr ydym yn eu clywed bob vn yn ein hiaith ein hun, *gwer.* 8. yn yr hon i'n ganed ni? Mal hyn y caſclodd ac y plannodd yr Arglwydd ei Eglwys ar y cyntaf. Ac er bod y cyfryw ddoniau o dafodau yn ragorfraint yr amſeroedd hynny yn vnic, a'r ſawl a ddewiſodd Duw yn Scrifennyddion pennaf a neſaf iw Yſpryd, yn y cohoeddiad a'r pregethiad cyntaf o'i Efengl: Etto ſo ryngodd bodd i'r vn Arglwydd o'i fawr drugaredd, ddarparu a ſancteiddio yn dragywydd ryw foddion eraill mwy arferedic er mwyn helaethu ei Eglwys, a chynnydd iw ogoneddus virionedd. Y myſc y rhai 'n yr ydym ni yn cyfri mawr leſhad a Bendith Tafodau ac Ieithoedd, er eu bod wedieu cyfrannu ini mewn modd a meſur arall. Ffydd ſy 'n dyfod o wrando; Ac er marw yr Apoſtolion er yſtalm o ddyddiau maent hwy yn llefaru etto, ac yr ydym ni yn eu clywed hwy yn ein hiaith ein hun yn llefaru mawrion weithredoedd Duw. Yr ydym ni yn eu clywed hwy felly yn wir; Ac ſo ddichon y lleiaf ei ddyſc o honom ſyrthio i lawr ar ei wyneb, ddywedyd Amen, ac addoli Duw. Ac ni chynnygiai neb byth, ond Philiſtiaid atcas, cenſigennus, gan i fynu y cyfryw ffynhonnau gwerthfawr yn tarddu i fywyd tragywyddol. Ac er *Gen.* 26 myned ſwn yr Apoſtolion i'r hollt ddaiar yn eu hamſer, neu yn gyfagos *Rhuſ.* 10 iw hamſer, a'u geiriau hyd eithafoedd y byd, a phregethu 'r Efengyl i bob *Col* 1. Creadur tan y nef; a derbyn o'r hen Frutaniaid ymhlith eraill y dedwyddwch hwn gyda 'r cyntaf (megis y mae llyfrau Cofion yr Eglwys yn teſtiolaethu) Etto yr oedd naill ai traha y gelyn cyffredin, ai amryfuſedd a dallineb yr amſeroedd hynny yn gymmaint, na chyfieuthwyd erioed (am a wyddir) gyſſegr lan Folum Llyfr Duw, yr hwn vn vnic a ddichon wneuthur gwr Duw yn berffaith, i'r Gymraeg, tan yr amſeroedd diweddaf o happus Ddywygiad y ffydd. Ac felly yn nyddiau Brenhines ELIZABETH o goffadwriaeth enwog, ſo brofwyd gwneuthr hyn yn gyntaf yn y Teſtament newydd yn vnic, gan y rhai y mae eu taledigaeth a'u clod gyda 'r Arglwydd. Eithr ar ol hyn ſo gyfieuthwyd y Bibl ei gyd yn gyntaf trwy waith Dr. *Morgan*, ac yn ddiwaethaf ſo'i hail-olygwyd ac ei perffeithwyd ef yn amſer bendigawl deirnaſiad ein Brenhin dyſcedic IAMES trwy waith Dr. *Parry:* Pob vn o'r ddau yn wyr grymmus, a gwreſoc mewn zel ac yn Eſcobion ol yn ol yn Llanelwy. Ac er bod llawer mil yn ddyledus yn anrhydeddu eu coffadwriaeth, ac yn bendithio yr Arglwydd am eu gwaith hwynt; Etto nid ydoedd na'r lles, nar arfer o air Duw mo'r gyhoedd ac mor gyffredin, ac y chwenychai lawer o Griſtnogion bucheddol.

Can's

Can's (ac yntef wedi ei brintio a'i rwymmo mewn Folum fawr o bris v-chel) ni ellid cenhawsed na'i ddanfon ar led, na'i gymain i dai a dwylaw neilltuol, eithr yr oedd efe gan mwyaf yn hollawl yn perthyn i Liturgi a gwasanaeth yr Eglwys, fel yr oeddyd hefyd wedi ei amcanu ef yn bennaf ar y cyntaf. Yn awr, gan fod yn ceisio gennym chwilio a darllain yr Scythyrau yn neilltuol gartref, heb law yr ydys yn ei wneuthr yn gyhoedd ac ar osteg yn yr Eglwys. Act. 8. 28. & 17. 11. Ac felly yr oedd y Tadau erioed yn gydtun yn annog ac yn cyffroi y bobl yn eu Cenhedlaethau, yn henwedic S. *Chrysostome* yr hwn sy 'n galw yn vchel a'r wyr llyg a phob gradd a math ar ddynion i ddarparu iddynt Fiblau; Ie gan fod yr Apostl ei hun yn gorchymyn preswylio o air Duw ynom yn ehelaeth. Col. 3. Ac lle y dylai yn bendifaddeu breswylio yn y galon, yr hon yw dodrefnyn pennaf yr enaid; Etto mae 'n angenrhaid iddo hefyd breswylio yn y ty. Ni wasanaetha yn vnic ei adel ef yn yr Eglwys, fel gwr dieuthr, ond mae 'n rhaid iddo drigo yn dy stafell di, tan dy gronglwyd dy hun. Ni wasanaetha i ti ei gyfarch ef bob wythnos, neu bob mis, mal yr wyt ti ond odid yn arfer o gyrchu ir Eglwys; ond mae 'n rhaid iddo ef drigo gyda'th ti fel cyfaill yn bwytta o'th fara, fel anwyl-ddyn a phen-cyngor it'. Fel y bo gan hynny fynychach ymarfer beunydd o'r llyfr sanctaidd hwn, fel y gallech ti fod yn gwbl barod, i bob gweithred dda, a dysgu o honot gadw dy ffyrdd yn ol gair Duw; Wele fo gyflwynir i ti yn awr i Bibl, a ffurf yr hollt weddi gyffredin, mewn llyfr o faintioli cymwys, a hawdd ei ddwyn. Ac yma y mae 'n rhaid i ti gydnabod yn ddiolchgar fawr ofal a chost rhyw dduwiol ac vrddasol ddinasyddion a marsiandwyr o *Lundain* (ymhlith y rhai yn bennaf ac yn henwedic y mae Sr. *Thomas Midlton* marchog vrddol a *Rowland Heylin* dau Henaf-gwyr o'r vn ddinas) Duw o'i ddaioni a'u cofio hwy, a phawb eraill mewn Symlrwydd calonnau ffyddlon dda ydynt yn ewyllysio ac yn gwneuthr daioni iw Sion ef. Dy ddled a'th ofal di a ddylai fod yn gyntaf mawrygu a chlodfori Duw am y dedwyddwch a'r rhyddid yr ydym ni o'r deirnas hon (vwch law eraill o'n cymydogion o'n hamgylch) yn ei fwynhau tan adn a chyscod ein grasusaf Arglwydd Frenhin CHARLES, tan yr hwn y gallwn ni fyw yn llonydd ac yn heddychlawn mewn pob Duwioldeb ac honestrwydd, gan artolwg iddo ef, roddi a chwanegu llawer o ddyddiau at ei enioes ef, a llawer o lwyddiant ac anrhydedd at ei ddyddiau. Trachefn ti a ddyleit gymmeryd gofal ymhellach, ar lawenychu yngair Duw, ar ei gyddio ef yn dy galon, fel y cadwo dy Enaid ei Dystiolaethau ef, fel y caffo ei ogoneddus Efengl ef rwyddddeb rhag llaw a ffrwytho beunydd, fel y gogonedder hi i'n plith. Yr Arglwydd a drefno ac y gyfarwyddo ein camrau ni yn ei air; ac na adawed ef i anwiredd arglwyddiaethu trosto'm.

Yr Arglwydd a dewynno ei wynepryd arnom, ac a drugarhao wrthym, megis y mae 'n arfer i'r rhai a garant ei enw, ac a grynant wrth ei air ef. Amen.

¶ Nomina eorum qui præ cæteris * hoc opus promouere conati ſunt.

* Morganiſc. interpretationem. Anno 1588.

REuerendi Patres Aſaphenſis & Bangorienſis Epiſcopi libros quos petij mutuo conceſſere, & iſtud opus examinare, perpendere atque approbare dignati ſunt.

GABRIEL GOODMAN *Weſtmonaſterienſis Decanus, vir re & nomine valde bonus, omnique pietati deditiſſimus, quæ interpretatus fueram relegenti ita mihi adfuit aſſidum, vt & labore & conſilio me plurimum adiuuerit, ſuorum librorum plurimos mihi dedit, reliquorum liberum conceſſit vſum, atque totum annum, dum ſub prælo liber iſte erat (collegis humaniſſime aſſentientibus) hoſpitio me accepit, quam humanitatem a Reuerendiſſimo Archiepiſcopo, de quo prius in ipſa epiſtola memini, benigniſſime oblatam, vt repudiarem coegit Thameſis fluuius, illius domum a prælo diuidens atque ſeiungens.*

Sic opem tulerunt non contemnendam.

DAVID POVVELVS *ſacræ Theologiæ Doctor.*

EDMVNDVS PRICEVS *Archidiaconus Meirion.*

RICHARDVS VACHANVS *hoſpitij diui Ioannis quod eſt Literurtha præfectus.*

¶ HENWAV A THREFN LLYFRAV 'R HEN DESTAMENT A'R NEWYDD, a rhifedi pennodau pob llyfr.

	Pen.
Genesis	50
Exodus	40
Leuiticus	27
Numeri	36
Deuteronomium	34
Iosua	24
Barnwyr	21
Ruth	4
1. Samuel	31
2. Samuel	24
3. Brenhinoedd	22
4. Brenhinoedd	24
1. Cronicl	29
2. Cronicl	36
Ezra	10
Nehemiah	13
Eſter	10
Iob	42
Pſalmau	150
Diharebion	31
Pregethwr	12
Caniadau Salomon	8
Eſay	66
Ieremi	52
Galarnad Ieremi	5
Ezeciel	48
Daniel	12
Oſea	14
Ioel	3
Amos	9
Obadiah	1
Ionah	4
Micah	7
Nahum	3
Habaccuc	3
Zephaniah	3
Haggai	2
Zechariah	14
Malachi	4

91

¶Y LLYFRAV A ELWIR APOCRYPHA.

	Pen.
1. Esdras	9
2. Esdras	16
Tobit	14
Iudeth	16
Y darn arall o lyfr Eſther	6
Doethineb	19
Eccleſiaſticus	15
Baruch	6
Cān y tri llange	1
Hiſtori Suſanna	1
Hiſtori Bel a'r ddraig	1
1. Maccabæaid	16
2. Maccabæaid	15.

¶ LLYFRAV Y TESTAMENT NEWYDD.

	Pen.
S. Ain& Matthew	28
S. Marc	16
S. Luc	24
S. Ioan	21
Actau 'r Apoſtolion	28
Yr Epiſtol at y Rhufeiniaid	16
At y Corinthiaid 1.	16
At y Corinthiaid 2.	13
At y Galatiaid	6
At yr Epheſiaid	6
At y Philippiaid	4
At y Coloſsiaid	4
At y Theſſaloniaid 1.	5
At y Theſſalonaid 2.	3
At Timothens 1.	6
At Timotheus 2.	4
At Titus	3
At Philemon	1
At yr Hebræaid	13
Epiſtol Iaco	5
1. Petr	5
2. Petr	3
1. Ioan	5
2. Ioan	1
3. Ioan	1
Iud	1
Datcuddiad Ioan	22

¶LLYFR CYNTAF MOSES, YR HWN A ELWIR GENESIS.

PENNOD. I.

1 *Creadwriaeth nef a daiar,* 3 *a'r goleuni,* 6 *a'r ffurfafen,* 9 *ymiddangos y ddaiar oddiwrth'o dyfroedd,* 11 *a'i gwneuthur yn ffrwythlon,* 14 *yr haul, y lleuad a'r ſêr,* 20 *y pyſcod a'r adar,* 24 *yr anifeiliaid,* 26 *dyn a lun Duw.* 29 *Ordeiniio llyſeuoedd at ymborth.*

* Pſal. 33. 6. pſal. 136. 5. eccles. 38. 10. acts 14. 15. acts 17. 24. heb. 11. 3.

YN * y dechreuad y creawdd Duw y neſoedd a'r ddaiar.

2 A'r ddaiar oedd afluniaidd a gwâg, a thywyllwch oedd ar wyneb y dyfnder, ac yſpryd Duw yn ymſymmudd ar wyneb y dyfroedd.

3 A Duw a ddywedodd, * bydded goleuni, a goleuni a fu.

* 2. Cor. 4. 6. heb. 11. 3.

4 A Duw a welôdd y goleuni mai dâ *oedd*: a Duw a wahanodd rhwng y goleuni † a'r tywyllwch.

† *Hebr.* a rhwng y.

5 A Duw a alwodd y goleuni yn ddydd, a'r tywyllwch a alwodd eſe yn nos: a'r hwyr a fu, a'r boran a fu, y dydd cyntaf.

6 Duw hefyd a ddywedodd, * bydded ffurfafen, yng-hanol y dyfroedd, a bydded hi yn gwahanu rhwng y dyfroedd a'r dyfroedd.

* Pſal. 136. 5. Jer. 10. 12. Jer. 51. 15.

7 A Duw a wnaeth y ffurfafen, ac a wahanodd rhwng y dyfroedd oddi tany ffurfafen, a'r dyfroedd * oddi ar y ffurfafen, ac felly y bu.

* Pſal. 148. 4. Jer. 51. 15

8 A'r * ffurfafen a alwodd Duw yn neſoedd: a'r hwyr a fu, a'r boran a fu, yr ail dydd.

* Pſal. 33. 7. ac 136. 5. iob. 38. 8.

9 Duw hefyd a ddywedodd, * caſcler y dyfroedd oddi tan y neſoedd i'r vn lle, ac ymddangoſed y ſych-dir: ac felly y bu.

10 A'r ſych-dir a alwodd Duw yn ddaiar, a chaſcliad y dyfroedd a alwodd eſe yn foroedd: a Duw a welodd mai dâ *oedd*.

11 A Duw a ddywedodd, egined y ddaiar egin, *ſef* llyſſiau yn hadu hâd, a phrennau ffrwyth-lawn yn dwyn ffrwyth, wrth eu rhywogaeth, y rhai *y mae* eu hâd ynddynt ar y ddaiar: ac felly y bu.

12 A'r ddaiar a ddug egin, *ſef* llyſſiau yn hadu hâd wrth eu rhywogaeth, a'r phrennau yn dwyn ffrwyth, y rhai *y mae* eu hâd ynddynt wrth eu rhywogaeth: a Duw a welodd mai dâ *oedd*.

13 A'r hwyr a fu, a'r boran a fu, y trydydd dydd.

14 Duw hefyd a ddywedodd, * bydded goleuadau yn ffurfafen y neſoedd i wahanu rhwng y dydd † a'r nos; a byddant yn arwyddion, ac yn dymmorau, ac yn ddyddiau a blynyddoedd,

* Pſal. 136. 7. deut. 4. 19.

† *Hebr.* a rhwng y.

15 A byddant yn oleuadau yn ffurfafen y neſoedd, i oleuo ar y ddaiar: ac felly y bu.

16 A Duw a wnaeth ddau oleuad mawrion, y goleuad * mwyaf † i lywodraethu y dydd, a'r goleuad lleiaf i lywodraethu y nos, a'r ſêr *hefyd a wnaeth* eſe.

† *Hebr.* yn rheoli ar.

17 Ac yn ffurfafen y neſoedd y rhoddes Duw hwynt, i oleuo ar y ddaiar:

18 Ac * i lywodraethu y dydd a'r nos, ac i wahanu rhwng y goleuni a'r tywyllwch: a gwelodd Duw mai dâ *oedd*.

* Ierem. 31. 35.

19 A'r hwyr a fu, a'r boran a fu, y pedwerydd dydd.

20 Duw hefyd a ddywedodd, * heigied y dyfroedd ymluſciaid byw, ac eheded ehediaid vwch y ddaiar, yn wyneb ffurfafen y neſoedd.

* 2. Eſdr. 6. 47.

21 A Duw a greawdd y mor-leirch mawrion, a phob ymluſciad byw y rhai a heigiodd y dyfroedd yn eu rhywogaeth, a phob ehediad aſcellog yn ei rywogaeth: a gwelodd Duw mai dâ *oedd*.

22 A Duw a'i bendigodd hwynt, gan ddywedyd, * ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y dyfroedd yn y moroedd, a lluoſoged yr ehediaid ar y ddaiar.

* Pen. 8. 17. 26. 19. 13.

23 A'r hwyr a fu, a'r boran a fu, y pumhed dydd.

24 Duw hefyd a ddywedodd, dyged y ddaiar *bob* peth byw wrth ei rywogaeth, yr anifail, a'r ymluſciad, a bwyſtfil y ddaiar wrth ei rywogaeth: ac felly y bu.

25 A Duw a wnaeth fwyſtfil y ddaiar, wrth ei rywo-

ei rywogaeth, a'r anifail wrth ei rywogaeth, a phob ymlusciad y ddaiar wrth ei rywogaeth: a gwelodd Duw mai dâ oedd.

*Eph. 4. 24. gen. 5. 1. gen. 9. 6 1. cor. 11. 7. col. 3. 10. *Eccles. 17. 1. * Deeth. 2. 23. mat. 19. 4. *Pen. 9. 1. † Hebr. ymlusco.

26 Duw hefyd a ddywedodd, * gwnawn ddyn ar ein delw ni, wrth ein llun ein hunain, ac *arglwyddiaethant ar bysc y mor, ac ar ehediad y nefoedd, ac ar yr anifail, ac ar yr holl ddaiar, ac ar bob ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar.

27 Felly Duw a greawdd y dyn ar ei ddelw ei hun, ar ddelw Duw y creawdd efe ef: * yn wryw ac yn fenyw y creodd efe hwynt.

* Deeth. 2. 23. mat. 19. 4. *Pen. 9. 1. † Hebr. ymlusco.

28 Duw hefyd a'i bendigodd hwynt, a Duw a ddywedodd wrthynt, * ffrwythwch, ac amlhewch, a llenwch y ddaiar, a darostyngwch hi, ac arglwyddiaethwch ar bysc y mor, ac ar ehediad y nefoedd, ac ar bob peth byw a † ymlymmudo ar y ddaiar.

*Gen. 9. 3

29 A Duw a ddywedodd, wele mi a roddais i chwi bob llysieuyn yn hadu hâd, yr hwn *ydd* ar wyneb yr holl ddaiar, a phob pren yr hwn *y mae* ynddo ffrwyth pren yn hadu hâd, * i fod yn fwyd i chwi.

† Hebr. enaid, byw. * Ecclus. 39. 16. mar. 7. 37

30 Hefyd i bob bwyfil y ddaiar, ac i bob ehediad y nefoedd, ac i bob *peth* a ymlymmudo ar y ddaiar yr hwn *y mae* † eniors yaddo, *y bydd* pob llysieuyn gwyrdd yn fwyd: ac felly y bu.

31 A * gwelodd Duw yr hyn oll a wnaethei, ac wele da iawn *yoedd*: felly yr hwyr a fu, ar borau a fu, y chweched dydd.

PEN. II.

1 Y dydd Sabbath, 2 dull y creadwriaeth, 8 plannu gardd Eden, a'i hafon. 17 gwaharddpren gwybodaeth yn vnig. 19. 20 Enwi y creaduriaid, 21 gwneuthur gwraig, ac ordeinio priodas.

FElly y gorphennwyd y nefoedd a'r ddaiar, ai holl lu hwynt.

2 * Ac ar yseithfed dydd y gorphennodd Duw ei waith yr hwn a wnaethe efe, ac a orphwysodd ar y seithfed dydd oddi wrth ei holl waith, yr hwn a wnaethei efe.

* Exod. 20. 11. Exod. 31. 17. heb. 4. 4. deut. 5. 14.

3 A Duw a fendigodd y seithfed dydd, ac a'i sancteiddiodd ef: oblegit ynddo y gorphwysasse oddi wrth ei holl waith, yr hwn a greasei Duw iw wneuthur.

4 Dymma genhedlaethau y nefoedd a'r ddaiar, pan grewyd hwynt, yn y dydd y gwnaeth yr Arglwydd Duw ddaiar a nefoedd:

5 Aphob planhigyn y maes cyn ei fod yn y ddaiar, a phob llysieuyn y maes cyn tarddu allan: oblegit ni pharasei yr Arglwydd Dduw lawio ar y ddaiar, ac nid *yoedd* dyn i lafurio y ddaiar.

6 Onid tarth a escynnodd o'r ddaiar, ac a ddyfrhaodd holl wyneb y ddaiar.

*1. Cor. 15. 47. † Hebr. lwch. *1. Cor. 15. 45.

7 A'r Arglwydd Dduw a luniase y dyn * o † bridd y ddaiar, ac anadlase yn ei ffroenau esanadl eniors: * a'r dyn a aeth yn enaid byw.

8 Hefyd yr Arglwydd Dduw a blannodd ardd yn Eden o du y dwyrain, ac a osododd yno y dyn a luniasei efe.

9 A gwnaeth yr Arglwydd Dduw, i bob pren dymunol i'r golwg, a daionus yn fwyd, ac i bren y bywyd ynghanol yr ardd, ac i bren gwybodaeth da a drwg, dysu allan o'r ddaiar.

10 Ac afon aeth allan o Eden i ddyfrhau yr ardd, ac oddi yno hi a ranniwyd, ac a aeth yn bedwar pen.

*Ecclus. 24. 27.

11 Henw y cynta'f yw * Pison: hon *ydd* yn amgylchu holl wlad Hafila, lle *y mae* yr aur.

12 Ac aur y wlad honno *ydd* dda: yno *mae* Bdeliwm, a'r maen Onix.

13 A henw yr ail afon *yw* Gihon: honno *ydd* yn amgylchu holl wlad † Ethiopia.

† Hebr. Cusi.

14 A henw y drydedd afon *yw* Hideccel: honno *ydd* yn myned ‖ o du y dwyrain i Assyria: a'r bedwaredd afon *yw* Euphrates.

‖ Tua dwyrain.

15 A'r Arglwydd Dduw a gymmerodd y dyn, ac a'i gosododd ef yngardd Eden, iw llafurio ac iw chadw hi.

16 A'r Arglwydd Dduw a orchymynnodd i'r dyn, gan ddywedyd, o bob pren o'r ardd gan fwytta y gelli fwytta.

17 Ond o bren gwybodaeth da a drwg, na fwytta o honaw: oblegit yn y dydd y bwyteych ohonaw, gan farw y byddi farw.

18 Hefyd yr Arglwydd Dduw a ddywedodd, nid da bod y dyn ei hunan, * gwnaf iddo † ymgeledd cymmwys iddo.

*Eccles. 17. 5. † Gymmorth,

19 A'r Arglwydd Dduw a luniodd o'r ddaiar holl fwyfilod y maes, a holl ehediaid y nefoedd, ac a'i dygodd at Adda, i weled pa henw a roddei efe iddynt hwy: a pha fodd bynnac yr henwodd y dyn bob peth byw, hynny *fu* ei henw ef.

† Hebr. meegu gyr eis from ef.

20 Ac Adda a henwodd henwau ar yr holl anifeiliaid ac ar ehediaid y nefoedd, ac ar holl fwyfilod y maes: ond ni chafodd efe i Adda † ymgeledd cymmwys *iddo*.

† Gymmorth,

21 A'r Arglwydd Dduw a wnaeth i drymgwsc syrthio ar Adda, ac efe a gysgod: ac efe a gymmerodd vn o'i asennau ef, ac a gaeodd gig yn ei lle hi.

† Hebr. adnia. ddodd.

22 A'r Arglwydd Dduw a † wnaeth yr asen a gymmerasei efe o'r dyn, yn wraig, ac a'i dug at y dyn.

* 1. Cor. 11. 8. *Matth. 19. 5. mar. 10. 7. 1. cor. 6. 16. eph. 5. 31. 1. tim. 3. 4.

23 Ac Adda a ddywedodd, hon weithian *ydd* asewrn o'm hesgyrn i, a chnawd o'm cnawd i: hon a elwir gwraig, o blegit o ŵr y * cymmerwyd hi.

24 O herwydd hyn * yr ymedy gwr a'i dad, ac a'i fam, ac y glyn wrth ei wraig: a hwy a fyddant yn vn cnawd.

25 Ac yr oeddynt ill dau yn noethion, Adda a'i wraig, ac nid oedd arnynt gywilydd.

PEN. III.

1 Y sarph yn hudo Eſa. 6 Cywilyddio gwympdyn. 9 Duw yn tu holi ac yn cu barnu hwy. 14 Melltigo y sarph. 15 Addaw yr hâd. 16 Cosperdigeth dyn. 21 Ei wisoad cyntaf. 22 A'i fwrw allan o baradwys.

A'R * sarph oedd gyfrwysach na holl fwyfilod y maes, y rhai a wnaethe yr Arglwydd Dduw, a hi a ddywedodd wrth y wraig, a'i ‖ diau ddywedyd o Dduw, ni chewch chwi fwytta o bob pren o'r ardd.

* Deeth 2. 24. ‖ Neu am.

2 A'r wraig a ddywedodd wrth y sarph, o ffrwyth prennau'r ardd y cawn ni fwytta.

3 Ond am ffrwyth a pren *ydd* ynghanol yr ardd, Duw a ddywedodd, na fwyttewch o honaw ac na chyffyrddwch ag ef, rhac eich marw.

4 A'r sarph a ddywedodd wrth y wraig, ni fyddwch feirw ddim.

5 Canys gwybod y mae Duw, mai yn y dydd y bwyttaoch o honaw ef, yr agorir eich llygaid, ac y byddwch megis duwiau yn gwybod da a drwg.

6 A phan welodd y wraig mai dâ oedd *ffrwyth* y pren yn fwyd, ac mai ‖ têg mewn golwg ydoedd, a'i fod yn bren dymunol i beri deall, hi a gymmerth o'i ffrwyth ef, ac a * fwytta odd, ac a roddes iw gŵr hefyd gyd â hi, ac efe a fwyttaodd.

‖ Neu mawr. *Eccles. 25. 26. 1. tim. 2. 14.

7 A'u llygaid hwy ill dau a agorwyd, a hwy a wybuant eu bod yn noethion, ac a wniasant ddail y figys-bren, ac a wnaethant iddynt ar-ffedogau.

8 A hwy a glywsant lais yr Arglwydd Duw yn rhodio yn yr ardd, gyd ag awel y dydd, ac ymguddiodd Adda a'i wraig, o olwg yr Arglwydd Duw, ym mysc pemae'r ardd.

9 A'r Arglwydd Duw a alwodd ar Addaf, ac a ddywedodd wrtho, pa le *yr wyt ti*?

10 Yntef a ddywedodd, dy lais a glywais yn yr ardd, ac mi a ofnais, oblegit noeth *oeddwn*, ac a ymguddiais.

11 A dywedodd *Duw*; pwy a fynegodd i ti dy fod yn noeth? ai o'r pren y gorchymynnaſwn i ti na fwyteit o honaw, y bwyteaſt?

12 Ac Adda a ddywedodd; y wraig a roddaiſt gyd â mi, hi a roddodd i mi o'r pren, a mi a fwytteais.

13 A'r Arglwydd Duw a ddywedodd wrth y wraig, pa ham y gwnaethoſt ti hyn? a'r wraig a ddywedodd; y ſarph a'm twyllodd, a bwytta a wneuthum.

14 A'r Arglwydd Duw a ddywedodd wrth y ſarph; am wneuthur o honot hyn, melldigedicach *wyt* ti nâ'r holl aniveiliaid, ac na holl fwyſt-filod y maes: ar dy dogr y cerddi, a phridd a fwyttai holl ddyddiau dy enioes.

15 Gelyniaeth heſyd a oſodaf rhyngot ti a'r wraig, a rhwng dy hâd ti, a'i hâd hithe: eſe a yſiga dy ben di, a thithe a yſigi ei ſodl ef.

* 1. Cor. 16 Wrth y wraig y dywedodd, gan amlhau yr amlhaf dy boenau di a'th feichiogi; a mewn poen y dygi blant; a'th ddymuniad *fydd* at dy ŵr, ac eſe a lywodraetha arnat ti.

17 Heſyd wrth Adda y dywedodd, am wrando o honot ar lais dy wraig, a bwytta o'r pren am yr hwn y gorchymynnaſwn i ti, gan ddywedyd, na fwytta o honaw; melldigedic *fydd* y ddaiar o'th achos di: trwy laſar y bwyttei o honi holl ddyddau dy enioes.

18 Drain heſyd ac yſgall a ddŵg hi i ti; a llyſſiau y maes a fwyttei di.

19 Trwy chwys dy wyneb y bwyttei fara, hyd pan ddychwelech i'r ddaiar, o blegit o honi i'th gymmerwyd; canys pridd *wyt* ti, ac i'r pridd y dychweli.

† Hebr. Chauah. 20 A'r dŷn a alwodd henw ei wraig † Eſa; o blegit hi oedd fam pob dŷn byw.

21 A'r Arglwydd Duw a wnaeth i Adda ac iw wraig beiſiau crwyn, ac a'i gwiſcodd am danynt hwy.

22 Heſyd yr Arglwydd Duw a ddywedodd, wele y dŷn ſydd megis yn o honom ni i wybod dâ a drwg, ac weithian rhac iddo eſtyn ei law, a chymmeryd heſyd o bren y bywyd, a bwytta, a byw yn dragwyddol:

23 Am hynny yr Arglwydd Duw a'i hanſonodd eſallau o ardd Eden, i laſurio y ddaiar, yr hon y cymmeraſid ef o honi.

24 Felly eſe a yrrodd allan y dŷn, ac a oſododd o'r tu dwyrain i ardd Eden y Cerubiaid, a chleddyf tanllyd yſcwydedic, i gadw ffordd pren y bywyd.

PEN. IIII.

1 *Genedigaeth, etifeddyd a chroeſydd Cain ac Abel.* 2 *Lladd Abel.* 9 *Melldigo Cain.* 17 *Enoch y ddinas gyntaf.* 19 *Lamech a'i ddwy wraig.* 24 *Genedigaeth Seth,* 26 *Ac Enos.*

AC Adda a adnabu Eſa ei wraig, a hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar Gain, ac a ddywedodd; cafais ŵr gan yr Arglwydd.

2 A hi a eſcorodd eil-waith ar ei frawd ef Abel, ac † Abel oedd fugail defaid, ond Cain oedd yn llafurio y ddaiar. † Hebr. Habel.

3 A bu wedi talm o ddyddiau, i Gain ddwyn o ffrwyth y ddaiar offrwm i'r Arglwydd.

4 Ac Abel yntef a ddûg o flaen ffrwyth ei ddefaid, ac o'i ibraſter hwynt, a'r Arglwydd a † edrychodd ar Abel, ac ar ei offrwm. † Hebr. 11. 4.

5 Ond nid edrychoddeſe ar Gain, nac ar ei offrwm ef; a digllenodd Cain yn ddirfawr, fel y ſyrthiodd ei wyneb-pryd ef.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Cain, pa ham y llidiaſt? a pha ham y ſyrthiodd dy wyneb-pryd?

7 Os dâ y gwnei, oni chei oruchafaeth? ac oni wnei yn dda, pechod a orwedd wrth y drŵs: attat ti hefyd *y mae* ei ddymuniad ef, a thi a lywodraethi arno ef.

8 A Chain a ddywedodd wrth Abel ei frawd. Ac ſel yr oeddynt hwy yn y maes, * Cain a gododd yn erbyn Abel ei frawd, ac a'i lladdodd ef. * Doeth. 10. 3. mat. 23. 35.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Gain, mae Abel dy frawd tîr yntef a ddywedodd, ni's gwn: ai ceidwad fy mrawd *ydwyf* fi? 1. Ioan. 3. 12. iude 11.

10 A *dywedodd Duw*, beth a wnaethoſt? llef gwaed dy frawd ſydd yn gweiddiarnaf ſi o'r ddaiar.

11 Ac yr awr hon melldigedic wyt ti o'r ddaiar, yr hon a agorodd ei ſafn i dderbyn gwaed dy frawd o'th law di.

12 Pan laſurioch y ddaiar ni chwanega hi roddi ei ffrwyth it; gwibiad, a chrwydrad fyddi ar y ddaiar.

13 Yna y dywedodd Cain wrth yr Arglwydd, mwy *yw* fy anwiredd nac y gellir ei faddeu. ‖ Nghoſpediga eth nag gallwyf ei oddef.

14 Wele gyrraiſt fi heddyw oddi ar wyneb y ddaiar, ac oth wydd di i'm cuddiir; gwibiad hefyd a chrwydrad fyddaf ar y ddaiar, a phwy bynnac a'm caffo a'm lladd.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, am hynny y dielir yn ſaith ddyblyg *ar* bwy bynnac a laddo Gain. A'r Arglwydd a oſododd nôd ar Gain, rhac i neb a'i caffei ei ladd ef.

16 A Chain aeth allan o ŵydd yr Arglwydd, ac a drigodd yn nhîr Nod, o'r tu dwyrain i Eden.

17 Cain hefyd a adnabu ei wraig, a hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar † Henoch; yna'r y dodd efe yn adeiladu dinas, ac efe a alwodd henw y ddinas yn ol henw ei fab Henoch. † Hebr. Chanoch.

18 Ac i Henoch y ganwyd Irad: ac Irad a genhedlodd Mehuiael, a Mehuiael a genhedlodd Methuſael, a Methuſael a genhedlodd † Lamech.

19 A Lamech a gymmerodd iddo ddwy wragedd: henw y gyntaf *oedd* Ada, a henw'r ail Silla.

20 Ac Ada a eſcorodd ar Iabal, hwn *y doedd* dâd *pob* preſſwylydd pebell, a *phorthen* anifail. † Hebr. Lamech.

21 A henw ei frawd ef oedd Iubal, ac efe oedd dâd pob teimlydd telyn ac organ.

22 Silla hithen a eſcorodd ar Tubal-cain † gweithydd pob cywrein waith prês a haiarn: a chwaer Tubalcain, *y doedd* Naamah. † Hebr. hogwr.

23 A Lamech a ddywedodd wrth ei wragedd, Ada a Silla, gwragedd Lamech, clywch fy llais, gwrandewch fy lleferydd, canys mi a † leddais ŵr i'm harcholl, a llangc i'm clais. † Hebr. laddawd.

24 Os Cain a ddielir ſeith-waith, yna Lamech ſaith ddeng-waith, a ſeith-waith.

25 Ac Adda a adnabu ei wraig drachefn, a hi a eſcorodd ar fab, ac a alwodd ei enw ef Seth;

‖ *Hebr.* o herwydd Duw *eb ri* a ſododdi mi had arall yn lle Abel, am ladd o Gain ef.

ſiectrau ſant tu galw en enw ar dduw ar. 26 I'r Seth hwn hefyd y ganwyd mâb, ac efe a alwodd ei enw ef Enos: yna y ‖ dechreuwyd galw ar enw'r Arglwydd.

&c.

PEN. V.

1 *Achau oedran, a marwolaeth y Patrieirch o Adda hyd Noah.* 24 *Duwioldeb Enoch, a Duw yn ei gymmeryd i'r ymaith.*

¶ 1. Cron. 1. 1. ¶ Gen. 5. 1. DYmma * lyfr cenhedlaethau Adda, yn y dydd y creawdd Duw ddyn: * a'r lun Duw y gwnaeth efe ef.

¶ Doeth. 2. 23. 2 * Yn wryw, ac yn ſanyw y creawdd efe hwynt, ac efe a'i hendithiodd hwynt, ac a alwodd eu henw hwynt Adda, ar y dydd y crewyd hwynt.

3 Ac Adda a fu fyw ddeng-mlynedd ar hugain a chant, ac a genhedlodd *fab* ar ei lun ai ddelw ei hun, ac a alwodd ei enw ef Seth.

¶ 1. Cron. 1. 1. 4 * A dyddiau Adda wedi iddo genhedlu Seth oedd wyth gan mlynedd, ac efe a genhedlodd feibion a merched.

5 A holl ddyddiau Adda y rhai y buefe fyw, oedd naw can mlynedd, a deng-mlynedd ar hugain, ac efe a fu farw.

6 Seth hefyd a fu fyw bum-mlynedd, a chan mlynedd, ac a genhedlodd Enos.

7 A Seth a fu fyw wedi iddo genhedlu Enos, ſaith mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

8 A holl ddyddiau Seth oedd ddeu-ddeng mlynedd, a naw-can mlynedd, ac efe a fu farw.

9 Ac Enos a fu fyw ddeng mlynedd a phedwar vgain, ac a genhedlodd Cenan.

10 Ac Enos a fu fyw wedi iddo genhedlu Cenan, bymtheng mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

11 A holl ddyddiau Enos oedd bum mlynedd a naw-can-mlynedd, ac efe a fu farw.

12 Cenan hefyd a fu fyw ddeng mlynedd a thrugain, ac a genhedlodd Mahalaleel.

13 A bu Cenan fyw wedi iddo genhedlu Mahalaleel ddeugain mlynedd ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

14 A holl ddyddiau Cenan oedd ddeng mlynedd a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

15 A Mahalaleel a fu fyw bum mlynedd a thrugain mlynedd, ac a genhedlodd ‖ Iared.

‖ *Jarɛd.* 16 A Mahalaleel a fu fyw wedi iddo genhedlu ‖ Iered, ddeng mlynedd ar hugain ac wyth gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

17 A holl ddyddiau Mahalaleel oedd bymtheng mlynedd a phedwar vgain ac wyth gan mlynedd, ac efe a fu farw.

‖ *Jarɛd.* 18 A ‖ Iered a fu fyw ddwy flynedd a thrûgain a chan mlynedd, ac a genhedlodd Henoch.

‖ *Jarɛd.* 19 A ‖ Iered a fu fyw wedi iddo genhedlu Henoch wyth gan-mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

‖ *Jared.* 20 A holl ddyddiau ‖ Iered oedd ddwy flynedd a thrugain, a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

¶ *Ecclus.* 44. 15. 21 * Henoch hefyd a fu fyw bum mlynedd a thrugain, ac a genhedlodd Methuſelah.

22 A Henoch a rodiodd gyda Duw wedi iddo genhedlu Methuſelah, dry-chant o flynyddoedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

23 A holl ddyddiau Henoch oedd bum mlynedd a thrugain, a thrychant o flynyddoedd.

¶ *Ecclus.* 44. 16. *Heb.* 11. 5. 24 A rhodioſoedd * Henoch gyda Duw, ac ni *welwyd* efe: canys Duw a'i cymmerodd ef.

25 Methuſelah hefyd a fu fyw ſaith mlynedd a phedwar vgain a chant, ac a genhedlodd Lamech.

26 A Methuſelah a fu fyw wedi iddo genhedlu Lamech, ddwy-flynedd a phedwar vgain, a ſaith gan mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

27 A holl ddyddiau Methuſelah oedd, naw mlynedd a thrugain, a naw can mlynedd, ac efe a fu farw.

28 Lamech hefyd a fu fyw ddwy flynedd a phedwar vgain a chan mlynedd, ac a genhedlodd fab.

29 Ac a alwodd ei enw ef Noah, gan ddywedyd, hwn a'n cyſſura ni am ein gwaith a llafur ein dwylo, o herwydd y ddaiar yr hon a felldigodd yr Arglwydd.

30 A Lamech a fu fyw wedi iddo genhedlu Noah, bymtheng mlynedd a phedwar vgain, a phum-can mlynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

31 A holl ddyddiau Lamech oedd ddwy flynedd ar bymthec a thrugain, a ſaith gan mlynedd, ac efe a fu farw.

32 A Noah ydoedd fab pum can-mlwydd, a Noah a genhedlodd Sem, Cam, a Iapheth.

PEN. VI.

1 *Drygioni y byd, yr hwn a gyffrodd ddigllonedd Duw, ac a barodd y Diluw.* 8 *Noah yn cael ffafor.* 13 *Tyfyn a phoriad, a'r achos y gwnaed yr Arch.*

YNa y bû pan ddechreuodd dynion amlhau ar wyneb y ddaiar, a geni merched iddynt,

2 Weled o feibion Duw ferched dynion mai teg *oeddynt* hwy, a hwy a gymmeraſant iddynt wragedd o'r rhai oll a ddewiſaſant.

3 A dywedodd yr Arglwydd, nid ymryſona fy yſpryd i a dyn yn dragywyddol, oblegit mai cnawd yw efe; a'i ddyddiau fyddant vgain mlynedd a chant.

4 Cawri oedd ar y ddaiar y dyddiau hynny; ac wedi hynny hefyd, pan ddaeth meibion Duw at ferched dynion, a phlanta *o'r rhai hyny* iddynt: dymma y cedyrn *a fu* wŷr enwoc gynt.

5 A'r Arglwydd a welodd mai aml oedd drygioni dŷn ar y ddaiar, â *bod* ‖ holl fwriad meddyl-fryd ei * galon, yn vnic yn ddrygionus bôb † amſer.

‖ *Tôb dwriad.* * *Pen.* 21. *mic.* 15. 15. † *Heb. dydd.*

6 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd wneuthur o honaw ef ddyn ar y ddaiar, ac efe a ymofidiodd yn ei galon.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd, deleaf ddŷn yr hwn a greaſs oddi ar wyneb y ddaiar, o ddŷn hyd anifail, hyd yr ymluſciad, a hyd ehediad y neſeedd: canys y mae yn edifar genniſ eu gwneuthur hwynt.

8 Ond Noah a gafodd ffafor yng-olwg yr Arglwydd.

9 Dymma genhedlaethau Noah, * Noah *oedd* ŵr cyfiawn, ‖ perffaith yn ei oes: gyd a Duw y rhodiodd Noah.

* *Eccl.* 44. 17. 2 *pet.* 2. 5. ‖ *Neu. vnion.*

10 A Noah a genhedlodd dri o feibion, Sem, Cham a Iapheth.

11 A'r ddaiar a lygrafid ger bron Duw, llanwafid y ddaiar hefyd â thrawſedd.

12 A Duw a edrychodd ar y ddaiar, ac wele hi a lygrafid, canys pôb cnawd a lygraſei ei ffordd ar y ddaiar.

13 A Duw a ddywedodd wrth Noah, diwedd pôb cnawd a ddaeth ger fy mron: o blegit llanwyd y ddaiar a thrawſedd trwyddynt hwy; ac wele myfi a'i difethaf hwynt gyd ar ddaiar.

14 Gwna it Arch o goed Gopher, yn gellau y gwnei'r Arch, a phŷga hi oddi fewn, ac oddi allan â phŷg.

Heb. 11. 7.

2. Pe 2. 5.

† Heb. faith a faith.

Matth. 24. 37. Luc. 17. 26. 1. pet. 3. 20.

Neu. ar ſeithfed dydd.

17 A'm

15 Ac fel hyn y gwnei di hi, try chant cufydd *ſydd* hŷd yr Arch, dec cufydd a deugain ei lled, a dec cufydd ar hugain ei huchter.

16 Gwna ffeneſtr i'r Arch, a gorphen *hi* yn gufydd oddi arnoddt a goſod ddrws yr Arch yn ei hyſtlys: a dri *vchdyr* y gwnei di hi.

17 Ac wele myſi, ie myſi, yn dwyn dyfroedd dilnw ar y ddaiar, i ddifetha pob cnawd, yr hwn *y mae* anadl enioes ynddo, oddi tan y nefoedd: yr hyn oll *ſydd* ar y ddaiar a dreng.

18 Ond â thi y cadarnhaf fyng-hyfammod, ac i'r Arch yr ei di, tydi a'th feibion, a'th wraig, a gwragedd dy feibion gyd â thi.

19 Ac o bob *peth* byw, o bôb cnawd, y dygi ddau o bôb *rhyw* i'r Arch iw cadw yn fyw gyd a thi; gwryw a banyw fyddant.

20 O'r ehediaid wrth eu rhywogaeth, ac o'r anifeiliaid wrth eu rhywogaeth, o bôb ymluſciad y ddaiar wrth ei rywogaeth, dau o bôb *rhywogaeth* a ddaw attat iw cadw yn fyw.

21 A chymmer it o bôb bwyd a fwytteir, a chaſcl attat, a bydd yn ymborth iti, ac iddynt hwythau.

*Hebr. 11.7. 22 * Felly y gwnaeth Noah, yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei Duw iddo, felly y gwnaeth eſe.

PEN. VII.

Noah a'i deulû a'r creaduriaid byw yn myned yr Arch. 17 Dechreuad, cynnydd a pharhaad y Dilnw.

YNa y dywedodd yr * Arglwydd wrth Noah, dôs di, a'th holl dy i'r Arch: canys tydi a welais i yn gyfiawn ger fy mron i, yn yr oes hon.

*2.Pet. 2.5.

2 O bob anifail glan y cymmeri gyd a thi bôb yn † faith, y gwryw a'i fanyw, a dau o'r anifeiliaid y rhai nid ydynt lân, y gwryw, a'i fanyw:

† Hebr. ſaith a ſaith.

3 O ehediaid y nefoedd hefyd, bob yn faith, yn wryw ac yn fenyw, i gadw hâd yn fyw ar wyneb yr holl ddaiar.

4 O blegit wedi faith niwrnod etto, mi a lawiaf ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod, a deugain nhôs: ac mi a ddileaf oddi ar wyneb y ddaiar bôb peth byw a'r a wneuthum i.

Matth. 24.37. Luc. 17. 26. 1.pet. 3.20.

5 * A Noah a wnaeth yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd iddo.

6 Noah hefyd oedd fâb chwe chan mlwydd, pan fu y dyfroedd dilnw ar y ddaiar.

7 A Noah aeth i mewn, a'i feibion, a'i wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag eſ, i'r Arch, rhac y dwfr dilnw.

8 O'r anifeiliaid glân, ac o anifeiliaid y rhai nid *oeddynt* lân, o ehediaid hefyd, ac o'r hyn oll a ymluſcei ar y ddaiar,

9 Yr aeth i mewn at Noah i'r Arch bôb yn ddau, yn wryw, ac yn fanyw, fel y gorchymynnaſei Duw i Noah.

Wyn.Ar ſeithfed dydd. 10 Ac ‖ wedi faith niwrnod, y dwfr dilnw a ddaeth ar y ddaiar.

11 Yn y chwe chanfed flwyddyn o fywyd Noah, yn yr ail mîs, ar yr ail ddydd ar bymthec o'r mîs, ar y dydd hwnnw y rhwygwyd holl ffynhonnau y dyfnder mawr, a ffeneſtri y nefoedd a agorwyd.

12 Ar glaw fu ar y ddaiar ddeugain nhiwrnod a deugain nhos.

13 O fewn corph y dydd hwnnw y daeth Noah, a Sem, a Cham, a Iapheth, meibion Noah, a gwraig Noah, a thair gwragedd ei feibion eſ gyd a hwynt i'r Arch.

14 Hwynt, a phob bwyſt-fil wrth ei rywogaeth, a phob anifail wrth ei rywogaeth, a phob ymluſciad a ymluſcei ar y ddaiar wrth ei rywogaeth, a phob ehediad wrth ei rywogaeth, pob aderyn o bob † chyw.

‖ Hebr. adan.

15 A daethant at Noah i'r Arch bob yn ddau, o bob cnawd *ar oedd* ynddo anadl enioes.

16 A'r rhai a ddaethant, yn wryw a banyw y daethant o bôb cnawd, fel y gorchymynnaſei Duw iddo. A'r Arglwydd a gaeodd arno eſ.

17 A'r diluw fu ddeugain nhiwrnod ar y ddaiar, a'r dyfroedd a gynnyddaſant ac a godaſant yr Arch, a hi a godwyd oddi ar y ddaiar.

18 A'r dyfroedd a ymgryfhaſant, ac a gynnyddaſant yn ddirfawr ar y ddaiar, a'r Arch a rodiodd ar wyneb y dyfroedd.

19 A'r dyfroedd a ymgryfhaſant yn ddirfawr iawn ar y ddaiar, a gorchguddiwyd yr holl fynyddoedd vchel oedd tan yr holl nefoedd.

20 Pymthec cufydd yr ymgryfhaodd y dyfroedd tuac i fyny: a'r mynyddoedd a orchguddiwyd.

21 * A bu farw pôb cnawd a ymluſcei ar y ddaiar, yn ehediaid, ac yn anifeiliaid, ac yn fwyſt-filod, ac yn bôb *rhyw* ymluſciad a ymluſcei ar y ddaiar, a phôb dyn *hefyd*.

*Doeth. 10.4. eccleſ. 39.28.

22 Yr hyn oll *yr oedd* ffun anadl enioes yn ei ffroenau: o'r hyn oll *oedd* ar y ſych-dir a ſmant feirw.

23 Ac eſe a ddileodd bôb ſylwedd byw a'r a *oedd* ar wyneb y ddaiar, yn ddyn ac yn anifail, yn ymluſciaid, ac yn ehediaid y nefoedd, ie dilewyd hwynt o'r ddaiar: a * Noah a'r rhai *oedd* gyd ag eſ yn yr Arch yn vnic a adawyd yn fyw.

*Doeth. 10.4.

24 A'r dyfroedd a ymgryfhaſant ar y ddaiar, dden nhiwrnod a deugain, a chant.

2.pet.2.5.

PEN. VIII.

1 Y Dyfroedd yn lleihau. 4 Yr Arch yn gorphwys ar fynyddoedd Ararat. 7 Y gigfran a'r golommen. 15 Noah ar orchymyn Duw, 18 yn myned allan o'r Arch. 20 Eſ yn adailadu allor ac yn aberthu aberth, 21 yr hwn y mae Duw yn ei dderbyn, ac yn addo na ſeiddiheis y ddaiar mwyach.

A Duw a gofiodd Noah a phôb peth byw a phôb anifail, ar a *oedd* gyd ag eſ yn yr Arch: a Duw a wnaeth i wynt dramwy ar y ddaiar, a'r dyfroedd a lonyddaſant.

2 Caewyd hefyd ffynhonnau y dyfnder a ffeneſtri y nefoedd; a lluddiwyd y glaw o'r nefoedd.

3 A'r dyfroedd a ddychwelaſant oddiar y ddaiar gan fyned a dychwelyd: ac ym mhen y deng nhiwrnod a deugain a chant, y dyfroedd a dreiſaſei.

4 Ac yn y ſeithfed mis, ar yr ail dydd ar bymthec o'r mis, y gorphwyſodd yr Arch ar fynyddoedd Ararat.

5 A'r dyfroedd ſiant yn myned ac yn treio hyd y decfed mis, yn y decfed *mis* ar y *dydd* cyntaf o'r mis y gwelwyd pennau y mynyddoedd.

6 Ac ym mhen deugain nhiwrnod yr agorodd Noah ffeneſtr yr Arch a wnaethai eſe.

7 Ac eſe a anfonodd allan gig-frân, a hi a aeth gan fyned allan a dychwelyd, hyd oni ſychodd y dyfroedd oddi ar y ddaiar.

8 Ac eſe a anfonodd golommen oddi wrtho, i weled a dreiſaſei y dyfroedd oddi ar wyneb y ddaiar.

9 Ac ni chaſodd y golommen orphwyſfa i wadn ei throed, a hi a ddychwelodd atto eſ i'r Arch, am *fod* y dyfroedd ar wyneb yr holl dir: ac eſe a eſtynnodd ei law, ac ai cymmerodd hi, ac ai dug hyniodd hi atto i'r Arch.

10 Ac eſe a arhoſodd etto ſaith niwrnod ereill, ac a anfonodd eil-waith y golommen allan o'r Arch.

11 A'r golommen a ddaeth atto eſ ar bryd nawn, ac wele ddeilen olhwydden yn ei gylfin hi,

wedi ei thynnu yna y gwybu Noah dreio o'r dyfroedd oddi ar y ddaiar.

12 Ac efe a arhosodd etto saith niwrnod eraill, ac a anfonodd y golommen, ac ni ddychwelodd hi eil-waith atto ef mwy.

13 Ac yn yr vnfed flwyddyn a chwe-chant, yn y *mis* cyntaf, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y darfu i'r dyfroedd fychu oddi ar y tirz a Noah a fymmudodd gaead yr Arch, ac a edrychodd, ac wele fychafoi wyneb y ddaiar.

14 Ac yn yr ail mis, ar y felthfed dydd arhugain o'r mis, y ddaiar a fychafei.

15 A llefarodd Duw wrth Noah, gan ddywedyd;

16 Dos allan o'r Arch, ti, a'th wraig, a'th feibion, a gwragedd dy feibion, gyd a thi.

17 Pôb peth byw ar *fydd* gyd â thi, o bôb cnawd, yn adar, ac yn anifeiliaid, ac yn bôb ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar, a ddygi allan gyd a thi: * heppiliant hwythau yn y ddaiar, a ffrwythant ac amlhânt ar y ddaiar

18 A Noah a aeth allan, ai feibion, ai wraig, a gwragedd ei feibion gyd ag ef.

19 Pôb *bwyſt*-fil, pôb ymluſciad, a phôb ehediad, pôb peth a ymluſce ar y ddaiar, wrth eu rhywogaethau, a ddaethant allan o'r Arch.

20 A Noah a adeiladodd allor i'r Arglwydd, ac a gymmerodd o bôb anifail glân, ac o bôb ehediad glân, ac a offrymmodd boeth offrymmau ar yr allor.

¶ *Peraidd* 21 A'r Arglwydd a aroglodd arogl lefmwyth, a dywedodd yr Arglwydd yn ei galon, ni chwanegaf felldithio y ddaiar mwy er mwyn dyn: o herwydd bod * bryd calon dyn yn ddrwg oi ieuenctid: ac ni chwanegaf mwy daro pôb *peth* byw, fel y gwneuthum.

22 Pryd hau, a chynhaiaf, ac oerni, a gwres, a hâf, a gaiaf, a dydd, a nôs ni phaid mwy holl ddyddiau y ddaiar.

PEN. IX.

1 *Duw yn bendithio Noah, 4 yn gwahardd gwaed a lloſneddiaeth. 9 Cyfammod Duw, 13 a arwyddocâir trwy'r Enfys. 18 Noah yn llenwi'r byd, 20 yn plannu gwinllan, 21 yn meddwi, ac yn cael ei watwar gan ei fab: 25 yn melltigo Canaan, 26 yn bendithio Sem, 27 yn gweddio tros Japheth, 28 ac yn marw.*

DVw hefyd a fendithiodd Noah, ai feibion, ac a ddywedodd wrthynt, * ffrwythwch a lluoſogwch a llenwch y ddaiar.

2 Eich ofn hefyd, a'ch arfwyd fydd ar holl fwyſtfilod y ddaiar, ac ar holl ehediaid y nefoedd, a'r hyn oll a ymſymmudo ar y ddaiar, ac ar holl byſcod y mor: yn eich llaw chwi y rhoddwyd hwynt.

3 Pob ymſymmudydd yr hwn ſydd fyw, fydd i chwi yn fwyd: fel y * gwyrdd leſieun y rhoddais i chwi bob dim.

4 * Er hynny na fwytewch gig ynghyd ai enioes *ſef* ei waed.

5 Ac yn ddiau gwaed eich enioes chwithau hefyd a ofynnaf fit o law pob bwyſt-fil y gofynnaf ef, ac o law dyn, o law pob brawd iddo y gofynnaf enioes dyn.

6 A * dywalldo waed dyn, drwy ddyn y tywellir ei waed ynteſ, o herwydd ar * ddelw Duw y gwnaeth efe ddyn.

7 Ond ffrwythwch ac amlhewch, heppiliwch ar y ddaiar, a lluoſogwch ynddi.

8 A Duw a leſarodd wrth Noah, ac wrth ei feiblon gyd ag ef, gan ddywedyd;

9 Ac wele myfi, ie myfi, ydwyf yn cadarnhau fynghyfammod â chwi, ac â'ch hâd ar eich ol chwi.

10 Ac â phob peth byw'r hwn *ſydd* gyd a chwi, a'r ehediaid, a'r anifeiliaid, ac a phob bwyſt-fil y tir gyd a chwi, o'r rhai oll fydd yn mynd allan o'r Arch, hyd holl fwyſt-filod y ddaiar.

11 Ac * mi a gadarnhaf fyng-hyfammod a chwi, ac ni thorrir ymmaith bob cnawd mwy gan y dwfr diluw, ac ni bydd diluw mwy i ddifetha y ddaiar. * Eſai. 54.9.

12 A Duw a ddywedodd, dymma arwydd y cyfammod yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi rhyngofi a chwi, ac a phob peth byw ar y *ſydd* gyd a chwi, tros oeſoedd tragywyddol.

13 Fy mwa a roddais yn y cwmmwl, ac efe a fydd yn arwydd cyfammod rhyngofi a'r ddaiar.

14 A bydd pan * godwyf gwmwl ar y ddaiar, yr ymddengys y bwa yn y cwmwl. * Eccleſ. 43.12.

15 Ac mi a gofiaf fyng-hyfammod yr hwn *ſydd* rhyngofi a chwi, ac a phob peth byw o bob cnawd: ac ni bydd y dyfroedd yn ddiluw mwy, i ddifetha pob cnawd.

16 A'r bwa a fydd yn y cwmwl, ac mi a edrychaf arno ef i gofio y cyfammod tragywyddol, rhwng Duw a phob peth byw, o bob cnawd ar y ddaiar.

17 A Duw a ddywedodd wrth Noah, dymma arwydd y cyfammod yr hwn a gadarnheais rhyngofi a phob cnawd ar y *ſydd* ar y ddaiar.

18 A meibion Noah y rhai a ddaeth allan o'r Arch oedd Sem, Cam, ac Iapheth: a Cham *oedd* dad Canaan.

19 Y tri hyn *oedd* feibion Noah: ac o'r rhai hyn yr hiliwyd yr holl ddaiar.

20 A Noah a ddechreuodd *fod* yn llafurwr, ac a blannodd winllan.

21 Ac a yfodd o'r gwin, ac a feddwodd, ac a ymnoethodd yng-hanol ei babell.

22 A Cham tad Canaan a welodd noethni ei dad, ac a fynegodd iw ddau frodyr allan.

23 A chymmerodd Sem, a Iapheth, ddilledyn ac ai gofodaſant ar eu hyſewyddau ill dau, ac a gerddaſant yn-wyſe eu cefn, ac a orchuddiaſant noethni eu tad; ai hwynebau yn ol, fel na welent noethni eu tad.

24 A Noah a ddeffrodd oi win, ac a wybu beth a wnaethei ei fab ieuangaf iddo.

25 Ac efe a ddywedodd, melldigedic *fyddo* Canaan, gwâs gweiſion iw frodyr fydd.

26 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Sem, a Chanaan fydd was iddo ef.

27 Duw a helaetha ar Iapheth, ac efe a breſſwlia yn mhebyll Sem; a Chanaan fydd gwâs iddo ef.

28 A Noah fu fyw wedi y diluw, drychan mlhynedd, a deng mlhynedd a dengain.

29 Felly holl ddyddiau Noah oedd naw can mlhynedd, a deng mlhynedd a deugain, ac efe a fu farw.

PEN. X.

1 *Cenhedlaeth Noah. 2 Meibion Japheth. 6 Meibion Cam. 8 Nimrod y brenhin cyntaf. 21 Meibion Sem.*

ACdymma genhedlaethau meibion Noah, Sem, Cam, a Iapheth; ganwyd meibion hefyd i'r rhai hyn wedi'r diluw.

2 * Meibion Iapheth *oedd* Gomer, a Magog, a Madai, ac Iafan, a Thubal, a Meſech, a Thiras. *1. Chron. 1.5.

3 Meibion Gomer befyd; Aſcenas, a Riphath, a Thogarmah.

4 A meibion Iafan; Eliſa, a Tharſis, Cittim; a Dodanim.

5 O'r

5 Or rhai hyn y rhannwyd ynyſoedd y cenhedloedd yn eu gwledydd, pawb wrth ei iaith ei hun trwy eu teuluoedd, yn eu cenhedloedd.

*1 Cron. 1.8. 6 *A meibion Cam oedd Cus, a Mitzraim, a Phut a Chanaan.

7 A meibion Cus; Seba, a Hafilah, a Sabtah, a Raamah, a Sabtecah: a meibion Raamah, Seba, a Dedan.

8 Cus hefyd a genhedlodd Nimrod; efe a ddechreuodd fod yn gadarn ar y ddaiar.

9 Efe oedd heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd: am hynny y dywedir, fel Nimrod heliwr cadarn ger bron yr Arglwydd.

10 A dechreuad ei frenhiniaeth ef ydoedd Babel, ac Ereth, ac Accad, a Chalneh, yngwlad Sinar.

11 O'r wlad honno yr aeth Aſſur allan, ac a adeiladodd Ninife, a dinas Rehoboth, a Chalah.

12 A Reſen rhwng Ninife, a Chalah, honno *ſydd* ddinas fawr.

13 Mizraim hefyd a genhedlodd Ludim, ac Anamim, a Lehabim, a Naphtuhim.

14 Pathruſim hefyd a Chaſluhim, or rhai y daeth Philiſtim a Caphthorim.

15 Canaan hefyd a genhedlodd Sidon ei gyntafanedic, a Heth.

16 A'r Iebuſiad, a'r Moriad, ar Gergaſiad,

17 A'r Heſiad, a'r Arciad, a'r Siniad,

18 A'r Arfadiad, a'r Semariad, a'r Hamathiad: ac wedi hynny yr ymwaſcarodd teuluoedd y Canaaneaid.

19 Terfyn y Canaaneaid oedd hefyd o Sidon ffordd yr elych i Gerar hyd Azah: y ffordd yr elych i Sodoma, a Gomorra, ac Adma, a Seboiim hyd Leſah.

20 Dymma feibion Cam, yn ol eu teuluoedd, wrth eu hiaithoedd, yn eu gwledydd *ac* yn eu cenhedloedd.

21 I Sem hefyd y ganwyd plant, ynteſ *oedd* dad holl feibion Heber, *a* brawd Iapheth yr hynaſ.

*1 Cron. 1.17. 22 Meibion *Sem *oedd* Elam, ac Aſſur, ac Arphaxad, a Lud, ac Aram.

23 A meibion Aram, Vs, a Hul, a Gether, a Mas.

24 Ac Arphaxad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Heber.

*1 Cron. 1.19. 25 *Ac I Heber y ganwyd dau o feibion, henw yn *oedd* Peleg: o herwydd yn ei ddyddiau ef y rhannwyd y ddaiar, a henw ei frawd, Ioctan.

26 A Ioctan a genhedlodd Almodad, a Saleph, a Hazarmaveth, a Ierah.

27 Hadoram hefyd, ac Vſal, a Dicla,

28 Obal hefyd, ac Abimael, a Seba.

29 Ophir hefyd, a Hafilah, a Iobab: yr holl rai hyn *oedd* feibion Ioctan.

30 Ai preſſwylfa oedd o Meſa ffordd yr elych i Sephar mynydd y dwyrain.

31 Dymma feibion Sem, wrth eu teuluoedd, yn ol eu hiaithoedd, yn eu gwledydd, trwy eu cenhedloedd.

32 Dymma deuluoedd meibion Noah, wrth eu cenhedlaethau yn ol eu cenhedloedd, ac o'r rhai hyn yr ymrannodd y cenhedloedd ar y ddaiar wedi y diluw.

PEN. XI.

1 Un iaith yny byd. 3 Adeiladaeth Babel. 5 Cymyſcu yr iethoedd. 10 Cenhedlaethau Sem. 27 Cenhedlaethau Terah tâd Abram. 31 Terah yn mynet o Vr i Haran.

Deut. 32.8. A'r holl ddaiar ydoedd o vn iaith ac o vn ymadrodd.

2 A bu, a hwy yn ymdaith o'r dwyrain, gael o honynt waſtadedd yn nhir Sinar, ac yno y trigiſant.

3 A hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, deuwch, gwnawn briddfeini, a lloſgwn yn boeth: ac yr oedd ganddynt briddfeini yn lle cerrig, a chlai oedd ganddynt yn lle calch.

4 A dywedaſant, moriwch, adeiladwn i ni ddinas, a thŵr, a'i pen hyd y neſoedd, a gwnawn i ni enw, rhac ein gwaſcaru rhyd wyneb yr holl ddaiar.

5 A'r Arglwydd a ddiſcynnodd, i weled y ddinas a'r tŵr, a adeiladei meibion dynion.

6 A dywedodd yr Arglwydd, wele y bobl yn vn, ac yn iaith iddynt oll, ac dymma eu dechreuad hwynt ar weithio: ac yr awrhon nid oes rwyſtr arnynt am ddim oll ar a amcanaſant ei wneuthur.

7 Deuwch, deſcynwn, a chymmyſcwn yno eu hiaith hwynt, fel na ddeallent iaith ei gilydd.

8 Felly yr Arglwydd a'i gwaſcarodd hwynt oddi yno rhyd wyneb yr holl ddaiar, a pheidiaſant ac adeiladu y ddinas.

†*Sef cymmyſc.*

9 Am hynny y gelwir ei henw hi †Babel, o blegit yno y cymmyſcodd yr Arglwydd iaith yr holl ddaiar, ac oddi yno y gwaſcarodd yr Arglwydd hwynt ar hyd wyneb yr holl ddaiar.

*1. Cron. 1.17. 10 *Dymma genhedlaethau Sem; Sem *ydoedd* fâb can mlwydd, ac a genhedlodd Arphaxad ddwy flynedd wedi'r diluw.

11 A Sem a fu fyw wedi iddo genhedlu Arphaxad bump can-mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

12 Arphaxad hefyd a fu fyw bymtheng mlhynedd a'r hugain, ac a genhedlodd Selah.

13 Ac Arphaxad a fu fyw gwedi iddo genhedlu Selah, dair o flynyddoedd a phedwar can-mlhynedd, a genhedlodd feibion a merched.

14 Selah hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Heber.

15 A Selah a fu fyw wedi iddo genhedlu Heber, dair o flynyddoedd a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion, a merched.

*1. Cron. 1.19. a henwir luc. 3.35. Phalec.

16 *Heber hefyd a fu fyw bedair blynedd ar ddêc ar hugain, ac a genhedlodd *Peleg.

*1 Cron. 1.19. 17 A Heber a fu fyw wedi iddo genhedlu Peleg, ddeng mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

18 *Peleg hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Reu.

19 A Pheleg a fu fyw gwedi iddo genhedlu Reu, naw o flynyddoedd, a deucan mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

*Luc. 3.35

20 Reu hefyd a fu fyw ddeu-ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd *Serug.

21 A Reu a fu fyw wedi iddo genhedlu Serug, ſaith o flynyddoedd a dau can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

22 Serug hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd Nachor.

23 A Serug a fu fyw wedi iddo genhedlu Nachor, ddau can mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

24 Nachor hefyd a fu fyw naw mlhynedd ar hugain, ac a genhedlodd *Terah.

*Luc. 3.34

25 A Nachor fu fyw wedi iddo genhedlu Terah, onid vn flwyddyn chwech vgain mlhynedd, ac a genhedlodd feibion a merched.

26 Terah hefyd a fu fyw ddeng mlhynedd a thrugain; *ac a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran.

* 1 Cron. 1.26. 1 Mac. 2.52. Iaco. 2.21.

27 Ac dymma genhedlaethau Terah: Terah a genhedlodd Abram, Nachor, a Haran; a Haran a genhedlodd Lot.

28 A Haran a fu farw o flaen Terah ei dâd yng-wlad ei anedigaeth, o fewn Vr y Caldeaid.

29 Yna y cymmerodd Abram a Nachor iddynt wragedd: henw gwraig Abram *oedd* Sarai: a henw gwraig Nachor, Milcha merch Haran, tâd Milcha a thâd Iſcah.

30 A Sarai oedd amhlantadwy, heb plentyn iddi.

31 A Thera a gymmerodd Abram ei fâb, a Lot fab Haran, mab ei fâb, a Sarai ei wandd, gwraig A-bram ei fâb, a hwy a aethant allan yng-hyd o * Vr y Caldeaid, i fyned i dir Canaan, ac a ddaethant hyd yn Haran, ac a drigaſant yno.

32 A dyddiau Terah oedd bummhlynedd a deu-can mlhynedd, a bu farw Terah yn Haran.

* Ioſu.24.2 Neh.9 7. Act.7.4. Iudit.5.7.

PEN. XII.

1 Duw yn galw Abram, ac yn ei ſendithio ef trwy addewid o Grift. 4 Yntef yn myned gyda Lot o Haran. 6 Yn tramwy trwy wlad Canaan, 7 Yr hon a addewir iddo ef mewn gweledigaeth. 10 Newyn yn ei yrru ef i'r Aipht. 11 Ofn yn peri iddo ef ddywedyd mai ei chwaer oedd ei wraig. 14 Pharao, wedi ei dwyn hi oddiarno ef, a gymmhellir ganblaen iw rhoddi hi yn ei hol.

* Act.7.3. A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Abram, * dos allan o'th wlad, ac oddi wrth dy genedl, ac o dŷ dy dâd, i'r wlad a ddangoſwyf i ti.

2 A mi a'th wnaf yn genhedlaeth fawr, ac a'th fendithiaf, mawrygaf hefyd dy enw, a thi a fyddi yn fendith.

3 Bendithiaf hefyd dy fendith-wyr, a'th fell-dith-wyr a felldigaf, * a holl deuluoedd y ddaiar a fendithir ynot ti.

* Pen.18. 18.ac 22 28.act.3. 25.gal. 3.8.

4 Yna'r aeth Abram, fel y llefaraſei'r Arglwydd wrtho, a Lot aeth gyd ag ef: ac Abram *oedd* fâb pymtheng-mlwydd a thrugain, pan aeth efe allan o Haran.

5 Ac Abram a gymmerodd Sarai ei wraig, a Lot mab ei frawd, a'i holl olud a gaſclaſant hwy, a'r eneidiau a enillaſent yn Haran, ac a aethant allan i fyned i wlâd Canaan, ac a ddaethant i wlâd Canaan.

6 Ac Abram a dramwyodd drwy 'r tîr hyd lle Sichem, hyd waſtadedd Moreh: a'r Cananead *oedd* yn y wlâd y pryd hynny.

7 A'r Arglwydd a ymddangoſodd i Abram, ac a ddywedodd; * I'th hâd ti y rhoddaf y tîr hwn: yntef a adailadodd yno * allor i'r Arglwydd, yr hwn a ymddangoſaſei iddo.

* Pen. 13.15. * Pen. 23.4.

8 Ac efe a dynnodd oddi yno i'r mynydd, o du dwyrain Bethel, ac a eſtynnodd ei babell, *gan adel* Bethel tu a'r gorllewin, a Hai tu a'r dwyrain: ac a adailadodd yno allor i'r Arglwydd, ac a alwodd ar enw 'r Arglwydd.

9 Ac Abram a ymdeithiodd gan fyned ac ymdaith tua 'r dehau.

10 Ac yr oedd newyn yn y tîr, ac Abram aeth i wared i'r Aipht i ymdeithio yno, am drymhau o'r newyn yn y wlâd.

11 A bu, ac efe yn neſau i fyned i mewn i'r Aipht, dywedyd o hono wrth Sarai ei wraig, wele yn awr mi a wn mai gwraig lân yr olwg *wyt* ti:

12 A phan welo 'r Aiphtiaid dy di, hwy a ddywedant, dyma ei wraig ef, a hwy a'm lladdant i, a thi a adawant yn fyw.

13 Dywed attolwg, *mai* fy chwaer *wyt* ti, fel y byddo da i mi er dy fwyn di, ac y byddwyf fyw o'th blegit ti.

14 A bu pan ddaeth Abram i'r Aipht, i'r Aiphtiaid edrych ar y wraig, mai glân odieth *oedd* hi.

15 A thywyſogion Pharao a'i gwelſant hi, ac a'i canmolaſant hi wrth Pharao: a'r wraig a gymmerwyd i dŷ Pharao.

16 Ac efe a-ſu dda wrth Abram er ei mwyn hi: ac yr oedd ganddo ef ddefaid, a ‖ gwarthec, ac | Ychen. aſſynnau, a gweiſion, a morwynion, ac aſſynnod, a chamêlod.

17 A'r Arglwydd a darawodd Pharaoh a'i dŷ, â phlaau mawrion, o achos Sarai gwraig Abram.

18 A Pharao a alwodd Abram, ac a ddywedodd, pa ham y gwnaethoſt hyn i mi? pa ham na fynegaſt i mi mai dy wraig *oedd hi*?

19 Pa ham y dywedaiſt, fy chwaer *yw hi*? fel y cymerwn hi yn wraig i mi: ond yr awr hon, wele dy wraig cymmer *di*, a dos ymmaith.

20 A Pharao a roddes orchymmyn iw ddynion oi blegit ef: a hwy a'i gollyngaſant ef ymaith, a'i wraig, a'r hyn oll oedd eiddo ef.

PEN. XIII.

1 Abram a Lot yn dychwelyd o'r Aipht. 7 Trwy angenſtundeb yn ymadel a'i gilydd. 10 Lot yn wyned i Sodom ddrygionus. 14 Duw yn adnewyddu y cyſammod i Abram. 18 Yntef yn ſymmudo i Hebron, ac yn adailadu allor yno.

AC Abram aeth i fyny o'r Aipht, efe a'i wraig, a'r hyn oll *oedd* eiddo; a Lot gyd ag ef i'r dehau.

2 Ac * Abram *oedd* gyfoethog iawn o aniſeiliaid, ac o arian, ac aur. * Gen. 27.7.

3 Ac efe a aeth ar ei deithiau, o'r dehau hyd Bethel, hyd y lle y buaſei ei babell eſ yndo yn y dechreuad, rhwng Bethel a Hai;

4 I lê * 'r allor a wnaethei efe yno o'r cyntaf: ac yno y galwodd Abram ar enw yr Arglwydd. * Pen.12.7

5 Ac i Lot hefyd, yr hwn aethei gyd ag Abram, yr oedd defaid, a gwarthecau phebyll.

6 A'r wlâd nid oedd abl iw cynnal hwynt i drigo yng-hyd: am fod eu cyfoeth hwynt yn helaeth, fel na allent drigo yng-hyd.

7 Cynnen hefyd oedd rhwng bugeilydd aniſeiliaid Abram, a bugeilydd aniſeiliaid Lot: y Cananeaid hefyd, a'r Pherezziaid oedd yno yn trigo yn y wlâd.

8 Ac Abram a ddywedodd wrth Lot, na fydded cynnen attolwg rhyngof fi a thi, na rhwng fy mugeiliaid i a'th fugeiliaid ti, oherwydd † brodyr ydym ni. † Hebr. gwyr o frodyr.

9 Onid yw yr holl dîr o'th flaen di? ymnailltua attolwg oddi wrthif, os ar y llaw aſſwy y *trei di* minneu a droaf ar y ddehau: ac os ar y llaw ddehau, minnau *a droaf* ar yr aſſwy.

10 A Lot a gyfododd ei olwg, ac a welodd holl waſtadedd yr Iorddonen, mai dyfradwy *ydoedd* oll, cyn i'r Arglwydd ddiſetha Sodoma a Gomorrah, fel gardd yr Arglwydd, fel tîr yr Aipht, ffordd yr elych i Soar.

11 A Lot a ddewiſodd iddo waſtadedd yr Iorddonen, a Lot aeth tua'r dwyrain; felly yr ymnaillduaſant bôb vn oddi wrth ei gilydd.

12 Abram a drigodd yn nhir Canaan, a Lot a drigodd yn-ninaſoedd y gwaſtadedd, ac a luſtodd hyd Sodoma.

13 A dynion Sodoma *oedd* drygionus, ac yn pechu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

14 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Abram, wedi ymnaillduo o Lot oddi wrtho eſ, cyfod dy lygaid, ac edrych o'r lle yr wyt yndo, tu a'r gogledd a'r dehau, a'r dwyrain, a'r gorllewin.

15 Canys

15 Canys yr holl dir a'weli, a'i tîl y thoddaf es-
aci'th hâd hŷth.
16 Gwnaf hefyd dy hâd ti'fel llwch y ddaiar,
megis os dichon gŵr tîfo llwch y ddaiar, yna y
rhîfir dy hâd dithau.
17 Cyfod, rhodia drwy yr wlâd, ar ei hŷd, ac ar
ei llâd, canys i ti y rhoddaf hi.
18 Ac Abram a fymmudodd ei luefi, ac a ddaeth
ac a drigodd yngwaftadedd Mamre, yr hwn ſydd
yn Hebron, ac a adailadodd yno allor i'r Arglwydd.

PEN. XIIII.

1 *Pedwar brenhin yn rhyfela yn erbyn pump.* 11 *Dala Lot yn garcharor.* 14 *Abram yn ei achub ef.* 18 *Melchiſedec yn bendithio Abram.* 20 *Abram yn talu degwm iddo ef.* 22 *Wedi iw gyfrannu yr gaal ei rhannau, mae ef yn rhoddi y rhan arall o'r yſclyfaeth i frenhin Sodoma.*

A Bu yn nyddiau Amraphel brenin Sinar, Arioch brenin Elaſar, Cedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd:
2 Wneuthur o honynt ryfel a Bera brenin Sodoma, ac â Birſa brenin Gomorrah, a Sinab brenin Adma, ac a Semeber brenin Seboim, ac a brenin Bela, hon yw Soar.
3 Yr rhai hyn oll a ymgyfarfuant yn nyffryn Sidim: hwnnw yw yr môr heli.
4 Deuddeng mlhynedd y gwaſanaethaſant Cedorlaomer, a'r drydedd flwyddyn ar ddec y gwrthryſelaſant.
5 A'r bedwaredd flwyddyn ar ddec y daeth Cedorlaomer, a'r brenhinoedd y rhai oedd gyd ag ef, ac a darawſant y Rephaimiaid, yn Aſteroth-carnaim, a'r Zuſiaid yn Ham, a'r Emiaid yn Saveh-Ciriathaim.
6 A'r Horiaid yn eu mynydd Seir, hyd waſtadedd Paran, yr hwn ſydd wrth yr anialwch.
7 Yna y dychwelaſant, ac y daethant i Enmiſpat, honno yw Cades, ac a darawſant holl wlâd yr Amaleciaid, a'r Amoriaid hefyd, y rhai oedd yn trigo yn Hazezon-tamar.
8 Allan hefyd yr aeth brenin Sodoma, a brenin Gomorra, a brenin Adma, a brenin Seboim, a brenin Bela, honno yw Soar: ac yn nyſtryn Sidim y llunieithaſant ryfel â hwynt,
9 A Chedorlaomer brenin Elam, a Thidal brenin y cenhedloedd, ac Amraphel brenin Sinar, ac Arioch brenin Elaſar: pedwar brenhin yn erbyn pump.
10 A dyſtryn Sidim oedd lawn o byllau clai, a brenhinoedd Sodoma a Gomorra, a ffoeſant ac a ſyrthiaſant yno: a'r lleill a ffoeſant i'r mynydd.
11 A hwy a gymmeraſant holl gyfoeth Sodoma a Gomorra, a'i holl lyniaeth hwynt, ac a aethant ymmaith.
12 Cymmeraſant hefyd Lot nai ſab brawd Abram, a'i gyfoeth, ac a aethant ymmaith, o herwydd yn Sodoma yr ydoedd ef yn trigo.
13 A daeth yn a ddianghaſei, ac a fynegodd i Abram yr Hebread, ac efe yn trigo yngwaſtadedd Mamre'r Amoriad brawd Eſcol a brawd Aner, a'r rhai hyn (oedd) mewn cyngrair ag Abram.
14 A phan glybu Abram gaeth-gludo ei frawd, efe a arfogodd o'i hyſforddus weiſion a aneſid yn ei dŷ ef, ddau naw a thrychant, ac a ymlidiodd hyd Dan.
15 Ac efe a ymrannodd yn eu herbyn hwy liw nôs, efe a'i weiſion, ac ai tarawodd hwynt ac a'i hymlidiodd hyd Hoba, yr hon ſydd o'tu aſſyw i Ddamaſcus,
16 Ac efe a ddûg dracheſu yr holl gyfoeth, a'i ſtrawd Lot hefyd a'i gyfoeth a ddug ef dracheſu, a'r gwragedd hefyd, a'r bobl.
17 A brenin Sodoma a aeth allan iw gyfarfod ef, (wedi ei ddychwelyd o daro Cedorlaomer, a'r brenhinoedd oedd gyd ag ef) i ddyſtryn Saveh, hwn yw dyſtryn y brenin.
18 Melchiſedec hefyd brenin Salem, a ddûg allan fara a gwin, ac efe oedd offeiriad i Dduw goruchaf.
19 Ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd, bendigedig fyddo Abram gan Dduw goruchaf, meddianydd nefoedd a daiar.
20 A bendigêdic fyddo Duw goruchaf yr hwn a roddes dy elynion yn dy law: ac efe a roddes iddo ddegwm o'r cwbl.
21 A dywedodd brenin Sodoma wrth Abram, dôd i mi y dynion, a chymer i ti y cyſoeth.
22 Ac Abram a ddywedodd wrth frenin Sodoma, derchefais ſy llaw at yr Arglwydd Duw goruchaf, meddiannydd nefoedd a daiar,
23 Na chymerwn o edeſ hyd garrei eſcid, nac o'r hyn oll ſydd eiddoti, rhac dywedyd o henot, myfi a gyfoethogais Abram.
24 Ond yn vnic yr hyn a ſwyttaodd y llangciau, a rhan y gwŷr a aethant gyda mi, Aner, Eſcol, a Mamre: cymmerant hwy eu rhan.

PEN. XV.

1 *Duw yn cyſſuro Abram.* 2 *Abram yn cwyno nad oedd gantho etifedd.* 4 *Duw yn addo mâb iddo, ac amlhau ei hâd ef.* 6 *Abram a gyſtawnheir trwy ffydd.* 7 *Addewid o wlâd Canaan trachefn a'i gadarnhau trwy arwydd,* 12 *a gwaeledigaeth.*

WEdi y pethau hyn y daeth gair yr Arglwydd at Abram, mewn gweledigaeth, gan ddywedyd; nac ofna Abram, myfi *yw dy darian, dy wobr mawr iawn.
2 A dywedodd Abram, Arglwydd Dduw, bêth a roddi di i mi? gan fy mod yn myned yn ddiblant, a goruchwiliwr fy nhŷ yw Eleazar yma o Ddamaſcus.
3 Abram hefyd a ddywedodd, wele ni roddaiſt i mi hâd, ac wele fynghaethwas fydd fy etifedd.
4 Ac wele air yr Arglwydd atto ef, gan ddywedyd, nid hwn fydd dy etifedd, onid vn a ddaw allan o'th ymyſcaroedd di fydd dy etifedd.
5 Ac efe a'i dug ef allan, a'i ddywedodd, golyga yn awr y nefoedd, a rhif yſêr, o gelli eu cyfrif hwynt: dywedodd hefyd wrtho, felly y bydd dy hâd ti.
6 Yntef a gredoddyn yr Arglwydd, ac efe a'i cyſrifodd iddo yn gyfiawnder.
7 Ac efe a ddywedodd wrtho, myfi yw yr Arglwydd yr hwn a'th ddygais dt allan o Vr y Caldeaid, i roddi i ti y wlad hon iw hetifeddu.
8 Yntef a ddywedodd, Arglwydd Dduw, trwy ba bêth y câf wybod yr etifeddaf hi?
9 Ac efe a ddywedodd wrtho, cymmer i mi anner dair blwydd, a gafr dair blwydd, a hwrdd tair blwydd, a thurtur, a chyw colemmen.
10 Ac efe a gymmerth iddo y rhai hyn oll, ac a'i holltodd hwynt ar hyd eu canol, ac a roddodd bôb rhan ar gyfer ei gilydd, ond ni holltodd efe yr adar.
11 A Phan ddeſcynnei yr adar ar y celaneddau, yna Abram a'i tarfai hwynt.
12 A phan oedd yr haul ar fachludo, y ſyrthiodd trym-gwſc ar Abram: ac wele ddychryn a thywyllni mawr yn ſyrthio arno ef.
13 Ac efe a ddywedodd wrth Abram, gan wybod gwybydd y bydd dy hâd di yn ddieithr mewn gwlad nid yw eiddynt; ac a'i gwaſanaethant,

Gen. 37.7.
Gwra'. a. dail. Lil.
Pen. 12.7
Hebr. gwyr o frodyr.
Neu, ddygodd allan.
Aipht.
Ychen.
* 2 Sam. 18.18.
* Hebr. 7.1.
Hebr. yr eneiniau.
* Num. 12.6. * Pſal. 19.11.
* Rhuf. 4.18.
Rhuf. 4.3. gal. 3.6. Iac. 2.23.
* Pen. 11.28.
* Act. 7.6.

thant, a hwyntau a'i cyſtuddiant bedwar can mlhynedd.

14 A'r genhedlaeth heſyd yr hon a wasanaethant, a farna fi, ac wedi hynny y deuant allan â chyfoeth mawr.

15 A thi a ai at dy dadau mewn heddwch: ti a gleddir mewn henaint teg.

16 Ac yn y bedwaredd oes y dychwelant ymma, canys ni chyflawnwyd etto anwiredd yr Amoriaid.

17 A bu pan fachludodd yr haul, a hi yn dywyll, wele ffwrn yn mygu, a lamp danllyd yn tramwyo rhwng y darnau hynny.

* Pen.12. 7.ac 13. 15. ac 26. 4.deu. 34.4. * 1 Bren. 4.21. 2 chro. 9.26.

18 Yn y dydd hwnnw * y gwnaeth yr Arglwydd gyfammod ag Abram, gan ddywedyd; i'th hâd ti y rhoddais y wlâd hon, * o afon yr Aipht hyd yr afon fawr, afon Euphrates.

19 Y Cenezaid, a'r Cenezaiid, a'r Cadmoniaid.

20 Yr Hethiaid hefyd, a'r Pherezaiid, a'r Rephaimiaid,

21 Yr Amoriaid hefyd, a'r Canaaneaid, a'r Girgaſiaid, a'r Iebuſiaid.

PEN. XVI.

1 Sarai yn amhlantadwy, yn rhoddi Hagar i Abram. 4 Hagar wedi ei chyſtuddio am daiſtyru ei meiſtres, yn rhedec i ffordd. 7 Angel yn ei thanfon hi yn ol i'w daroſtwng ei hun, 11 ac yn dywedyd iddi am ei mâb. 15 Genedigaeth Iſmael.

SArai hefyd gwraig Abram ni phlantaſei iddo, ac yr oedd iddi forwyn o Aiphtes a'i henw Agar.

2 A Sarai a ddywedodd wrth Abram, wele yn awr, yr Arglwydd a luddiodd i mi blanta: dos attolwg at fy llaw forwyn, fe allei * y ceir i † Hebr. yr adsiledir ſi gen wthi hi. mi blant o honi hi; ac Abram a wrandawodd ar lais Sarai.

3 A Sarai gwraig Abram a gymmerodd ei morwyn Agar yr Aiphtes, wedi trigo o Abram ddeng mhlynedd ynnhir Canaan, a hi a'i rhoddes i Abram ei gwr yn wraig iddo.

4 Ac efe a aeth i mewn at Agar, a hi a feichiogodd: a phan welodd hitheu feichiogi o honi, yr oedd ei meiſtres yn wael yn ei golwg hi.

5 Yna y dywedodd Sarai wrth Abram, *Bydded fy-ngham i arnat ti*: mi a roddais fy morwyn i'th fonwes, a hithe a welodd feichiogi o honi, a gwael ydwyfyn ei golwg hi: barned yr Arglwydd rhyngof fi a thi.

6 Ac Abram a ddywedodd wrth Sarai, wele dy forwyn yn dy law di, gwna iddi yr hyn a fydde da yn dy olwg dy hun: yna Sarai a'i cyſtuddiodd † Hebr. rhag ei bwyneb hi hi, a hithe a ffoawdd | rhacddi hi.

7 Ac angel yr Arglwydd a'i cafodd hi wrth ffynnon ddwfr, yn yr anialwch, wrth y ffynnon yn ffordd Sur.

8 Ac efe a ddywedodd, Agar morwyn Sarai, o ba le y daethoſt; ac i ba le yr ei di? a hi a ddywedodd, ffoi yr ydwyfi rhag wyneb fy meiſtres Sarai.

9 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrthi, dychwel at dy feiſtres, ac ymddaroſtwng tan ei dwylo hi.

10 Angel yr Arglwydd a ddywedodd hefyd wrthi hi, gan amlhau yr amlhaf dy hâd ti, fel na rifir ef o luoſogrwydd.

11 Dywedodd angel yr Arglwydd hefyd wrthi hi, weledi yn feichiog, a thi a eſcori ar fâb ac a elwi ei enw ef | Iſmael: canys yr Arglwydd a glybu dy gyſtudd di. | neſ, Duw a wrendſo.

12 Ac efe a fydd dyn gwyllt, a'i law yn erbyn pawb, a llaw pawb yn ei erbyn ynteſ, * ac efe a drig gerbron ei holl frodir. * Pen 25.18.

13 A hi a alwodd enw'r Arglwydd yr hwn oedd yn llefaru wrthi, ti ô Duw wyt yn edrych arnaf? canys dywedodd, oni edrychais ymma hefyd ar ôl yr hwn ſydd yn edrych arnaf?

14 Am hynny y galwyd y ffynnon, | Beer-Lahai Roi: wele rhwng Cades a Bered *y mae hi.* Sef. ſſynnon yr hwn ſyn byw ac yn gweled.

15 Ac Agar a ymddug ſâb i Abram: ac Abram a alwodd enw ei fâb a ymddygaſei Agar, *hyny* Iſmael.

16 Ac Abram *oedd* fâb pedwar vgainmlwydd a chwech o flynyddoedd, pan ymddug Agar Iſmael i Abram.

PEN. XVII.

1 Duw yn adnewyddu y Cyfammod. 5 Newidio henw Abram yn arwydd o fendith mwy. 10 Ordeinio Enwaediad. 15 Newid henw Sarai, a'i bendithio. 17 Addewid o Iſaac. 23 Enwaedu ar Abraham ac Iſmael.

APhan oedd Abram onid vn mlwydd cant, yr ymddangoſodd yr Arglwydd i Abram, ac a ddywedodd wrtho; myfi yw Duw hôll allnog, * rhodia ger fy mron i, a bydd | berffaith. * Pen.17.

2 Ac mi a wnaf fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th amlhâf di yn aml iawn. *Neu, vnion,*

3 Yna y ſyrthiodd Abram a'r ei wyneb, a llefarodd Duw wrtho eſ, gan ddywedyd, *neu, hw.*

4 Myfi, wele mi *a wnaf* fyng-hyfammod â thi, a thi a fyddi yn dâd llawer o genhedloedd.

5 A'th henw ni elwir mwy Abram, onid *dy* enw fydd Abraham, * canys yn dâd llawer o genhedloedd i'th wnaethum. * Rom. 4.17.

6 Ac mi a'th wnaf yn ffrwythlon iawn, ac a wnâf genhedloedd o honot ti, a brenhinoedd a ddaw allan o honot ti.

7 Cadarnhâf hefyd fyng-hyfammod rhyngof a thi, ac a'th hâd ar dy ôl di trwy eu hoeſoedd, * yn gyfammod tragwyddawl, i fod yn Ddnw i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di. * Pen. 12.14.

8 Ac mi a roddaf i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di, wlâd dy ymdaith *ſef* holl wlâd Canaan yn etifeddiaeth dragwyddawl, ac mi a fyddaf yn Dduw iddynt.

9 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, cadw dithen fyng-hyfammod i, ti a'th hâd a'r dy ol, trwy eu hoeſoedd.

10 Dyma fyng-hyfammod a gedwch rhyngof fi a chwi, a'th hâd ar dy ôl di: * enwaedir pôb gwryw o honoch chwi. * Act. 7.8.

11 A chwi a enwaedwch gnawd eich dienwaediad: a bydd yn * arwydd cyfammod rhyngof fi a chwithau. * Rhaf. 4.11.

12 Pôb gwryw yn wyth niwrnod oed * a enwaedir i chwi trwy eich cenhedlaethau: yr hwn a aner yn tŷ, ac a bryner am arian gan neb dieithr, yr hwn nid yw o'th hâd ti. * Leuit. 12.3. Ioc.2.16. Io.7.22.

13 Gan enwaedu enwaeder yr hwn a aner yn dy dŷ di, ac a bryner am dy arian di: a bydd fyng-hyfammod yn eich cnawd chwi, yn gyfammod tragywyddawl.

14 A'r gwryw dienwaededic yr hwn ni enwaeder cnawd ei ddienwaediad, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o fyſc ei bobl: *oblegid* efe a dorrodd fyng-hyfammod i.

15 Duw hefyd a ddywedodd wrth Abraham, Sarai dy wraig ni elwi ei henw Sarai, onid Sara *fydd* ei henw hi.

16 Bendithiaf hi hefyd, a rhoddaf i ti fâb o honi: ie bendithiaf hi fel y bydde yn genhedloedd, brenhinoedd pobloedd fydd o honi hi.

17 Ac Abraham a ſyrthiodd ar ei wyneb, ac a chwar-

a chwarddodd, ac a ddywedodd yn ei galon, a blentir i ŵr can mlwydd ? ac a blanta Sara yn ferch deng mlwydd a phedwar-vgain.

18 Ac Abraham a ddywedodd wrth Dduw ô na byddei fyw Ismael ger dy fron di.

Pen.18. 19 A Duw a ddywedodd, * Sara dy wraig a ymddŵg i ti fab yn ddian, a thi a elwi ei enw ef Isaac: ac mi a gadarnhaf fyng-hyfammod ag efyn gyfammod tragywyddawl, ac â'i had ar ei ol ef.

20 Am Ismael hefyd ith wrandewais, wele mi a'i bendithiais ef, ac mi a'i ffrwythlonaf ef, ac a'i lluosogaf yn aml iawn: *deuddec tywysog a genhedla efe, ac mi a'i gwnaf efyn genhedlaeth fawr.

21 Eithr fyng-hyfammod a gadarnhaf ag Isaac, yr hwn a ymddwg Sara i ti y pryd hwn y flwyddyn nesaf.

22 Yna y peidiodd a llefaru wrtho, a Duw a aeth i fyny oddi wrth Abraham.

23 Ac Abraham a gymmerodd Ismael ei fab, a'r rhai oll i anefid yn ei dŷ ef, a'r rhai oll a brynasei efe a'i arian: pôb gwryw o ddynion tŷ Abraham, ac efe a enwaedodd gnawd eu dienwaediad hwynt o fewn corph y dydd hwnnw, fel y llefarafe Duw wrtho ef.

24 Ac Abraham *oedd* fab onid yn mlwydd cant, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

25 Ac Ismael ei fab ef yn fab tair blwydd ar ddec, pan enwaedwyd cnawd ei ddienwaediad ef.

26 O fewn corph y dydd hwnnw 'r enwaedwyd Abraham, ac Ismael ei fab.

27 A holl ddynion ei dŷ ef y rhai a anefid yn tŷ, ac a brynefid ag arian gan neb dieithr, a enwaedwyd gŷd ag ef.

PEN. XVIII.

1 Abraham yn derbyn trî Angel iw dy. 9 Sara a gerydder am chwerthin yn ystyngdra a hi ei hun o ran yr addewid dieithr. 17 Duw yn rhybuddio Abraham am ddinistr Sodoma. 23 Ac Abraham yn eiriol trostynt.

Heb. 13.2. AR * Arglwydd a ymddangosodd iddo ef ynghastadedd Mamre, ac efe yn eistedd *wrth* ddrŵs y babell, yng-wres y dydd.

2 Ac efe a gododd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele dry-wyr yn sefyll ger ei fron, a phan eu gwelodd, efe a redodd iw cyfarfod hwynt ac a ymgrymmodd tua 'r ddaiar,

3 Ac a ddywedodd, fy Arglwydd, os cefais yn awr ffafor yn dy olwg di, na ddos heibio attolwg oddi wrth dy wâs.

4 Cymmer er attolwg ychydig ddwfr, a golchwch eich traed, a gorphwyssweh dan y pren,

5 Ac mi a ddygaf dammeid o fara, a chrythewch eich calon, wedi hynny y cewch fyned ymmaith, o herwydd i hynny y daethoch ŷ ar eich gwâs: a hwy a ddywedasant, gwna felly fel y dywedaist.

Hebr. brysio 6 Ac Abraham a fryssiodd i'r babell at Sara, ac a ddywedodd, paratoa ar frŷs dair phioled o flawd peillied, tylina a gwna yn deisennau.

7 Ac Abraham a rêdodd at y gwarthec, ac a gymmerodd lô tŷner a dâ, ac a'i rhoddodd at y llangc, yr hwn a fryssiodd iw baratoi ef.

8 Ac efe a gymmerodd ymenyn, a llaeth, a'r lô a baratoesei efe, ac a'u rhoddes oi blaen hwynt: ac efe a safodd gyd a hwynt tan y pren, a hwy a fwytasant.

9 A hwy a ddywedasant wrtho ef, mae Sara dy wraig ? ac efe a ddywedodd, wele *hi* yn y babell,

10 Ac *yn* a *ddywedodd*, ŷ gan ddychwelyd y dychwelaf attat ynghylch amser bywiolaeth, ac wele fab i Sara dy wraig. A Sara oedd yn clywed *wrth* ddrŵs y babell, yr hwn *oedd* ol âl ef. * Pen. 17. 19. pen. 21. 2. thuf. 9. 9.

11 Abraham hefyd a Sara *oedd* hên, wedi myned mewn oedran; a pheidiasei fod i Sara yn ôl arfer gwragedd.

12 Am hynny y chwarddodd Sara rhyngddi a hi ei hun, gan ddywedyd, ai gwedi fy heneiddio y bydd i mi drythyllwch, * a'm harglwydd yn hên *hefyd* ? * 1 Pet. 3. 6.

13 A dywedodd yr Arglwydd wrth Abraham, pa ham y chwarddodd Sara fel hyn, gan ddywedyd, a blantaf ieneu yn wir, wedi fy heneiddio ?

14 A fydd dim yn anhawdd i'r Arglwydd ? ar yr amser nodedic y dychwelaf attat, ynghylch amser bywiolaeth, a mâb *fydd* i Sara.

15 A Sara a wadodd, gan ddywedyd, ni chwerddais i: o herwydd hi a ofnodd: yntef a ddywedodd, nage, oblegit ti a chwerddaist.

16 A'r gwŷr a godasant oddi yno, ac a edrychasant tua Sodoma: ac Abraham a aeth gyd a hwynt, iw hanfon hwynt.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd, A gelaf fi rhag Abraham yr hyn a wnaf ?

18 Canys Abraham yn ddiau a fydd yn genhedlaeth fawr a chref, * ac ynddoef y bendithir holl genhedloedd y ddaiar. * Pen. 12. 3 pen. 22. 18. act 3. 25. gal. 3. 8.

19 Canys mi ai hadwaen ef y gorchymyn efe iw blant, ac iw dylwyth ar ei ôl, gadw o honynt ffordd yr Arglwydd gan wneuthur cyfiawnder a barn, fel y dygo'r Arglwydd ar Abraham yr hyn a lefarodd efe am danaw.

20 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd, am *fod* gwaedd Sodoma, a Gomorra yn ddirfawr, ai pechod hwynt yn drwm iawn.

21 Descynnaf yn awr, ac edrychaf, ai yn ôl ei gwaedd a ddaeth attaf, y gwnaethant ynhollawl: ac onide, mynnaf wybod.

22 Ar gwŷr a droesant iddo yno, ac a aethant tua Sodoma: ac Abraham yn sefyll etto ger bron yr Arglwydd.

23 Abraham hefyd a nesaodd, ac a ddywedodd, a ddifethi di y cyfiawn hefyd yng hyd a'r annuwiol?

24 Ond odid y mae dêc a deugain o rai cyfiawn yn y ddinas, a ddifethi di *hwynt* hefyd, ac ni arbedi y lle er mwyn y dêc a deugain cyfiawn fydd oi mewn hi ?

25 Na byddo i ti wneuthur y cyfryw beth, gan ladd y cyfiawn gyd a'r annuwiol, fel y byddo y cyfiawn megis yr annuwiol: na byddo *hynny* i ti: oni wna barnudd yr holl ddaiar farn?

26 A dywedodd yr Arglwydd, os câf fi yn Sodoma ddeg a deugain yngyfiawn o fewn y ddinas, mi a arbedaf yr holl fangre er eu mwyn hwynt.

27 Ac Abraham a attebodd, ac a ddywedodd, wele yn awr y dechreuais lefaru wrth fy Arglwydd, a mi yn llwch ac yn lludw.

28 Ond odid bydd pump yn eisieu o'r dêc a deugain cyfiawn: a ddifethi di 'r holl ddinas er pump ? yntef a ddywedodd, na ddifethaf os câf yno bump a deugain.

29 Ac efe a chwanegodd lefaru wrtho ef etto, ac a ddywedodd; enid odid ceir yno ddeugain: yntef a ddywedodd, nis gwnaf er mwyn y deugain.

30 Ac efe a ddywedodd, oh na ddigied fy Arglwydd os llefaraf, ceir yno enid namyn dêc ar hugain: yntef a ddywedodd, nis gwnaf, os caf yno dêc ar hugain.

31 Yna y dywedodd efe, wele yn awr y dechreuais

Iefaru

leſaru wrth ſy Arglwydd, ond odid ceir yno vgain: yntef a ddywedodd nis diſethaf er mwyn vgain.

32 Yna y dywedodd, oh na ddigied ſy Arglwydd, a lleferaf y waith hon yn vnic, ond odid ceir yno ddêc: yntef a ddywedodd, nis diſethaf er mwyn dêc.

33 A'r Arglwydd aeth ymmaith pan ddarfu iddo ymddiddan ag Abraham: ac Abraham a ddychwelodd iw le ei hun.

PEN. XIX.

1 *Lot yn derbyn angylion i'w dy.* 4 *Taro y Sodomiaid annuwiol â dallineb.* 12 *Deuſon Lot i'r mynydd er mwyn ei ddiogelwch.* 18 *Ymtan yn cael cennad i fynd i Zoar.* 24 *Dinyſtrio Sodom a Gomorrah.* 26 *Troi gwraig Lot yn goloſn halen.* 30 *Lot yn trigo mewn ogof.* 31 *Godineb ſunedd Moab ac Ammon.*

A Dau angel a ddaeth i Sodoma yn yr hwyr, a Lot yn eiſtedd ym-mhorth Sodoma: a phan welodd Lot, eſe a gyfododd iw cyfarfod hwynt, ac a ymgrymmodd â'i wyneb tua'r ddaiar.

2 Ac eſe a ddywedodd, wele yn awr ſy Arglwyddi, trowch attolwg i dŷ eich gwâs, lletteuwch heno helyd a * golchwch eich traed, yna codwch yn forau ac ewch i'ch taith. A hwy a ddywedaſant, nag ê, o herwydd nyni a arhoſwn heno yn yr heol. * Pen. 18.4.

3 Ac eſe a fu daer iawn arnynt hwy: yna y troeſant atto, ac y daethant iw dŷ eſ ŧ ac eſe a wnaeth iddynt wledd, ac a bobodd fara croiw, a hwy a fwyttaſant.

4 Eithr cyn gorwedd o honynt, gwyr y ddinas, *ſef* gwŷr Sodoma, a amgylchaſant o amgylch y tŷ, hên ac ieuange. *ſef* yr holl bobl o bob cwrr.

5 Ac a alwaſant ar Lot, ac a ddywedaſant wrtho, mae y gwyr a ddaethant attat ti heno ? dŵg hwynt allan attom ni, ſel yr adnabyddom hwynt.

6 Yna y daeth Lot attynt hwy allan i'r drws, ac a gaeodd y ddôr ar ei ôl,

7 Ac a ddywedodd, attolwg ſy-mrodyr na wnewch ddrwg.

8 Wele yn awr *y mae* dwy ferched gennyfi, y rhai nid adnabuant ŵr; dygaf hwynt allan atoch chwi yn awr, a gwnewch iddynt ſel y gweloch yn dda, yn vnic na wnewch ddim i'r gwyr hyn, o herwydd er mwyn hynny y daethant dan gyſcod ſynghronglwyd i.

9 A hwy a ddywedaſant, ſaf hwnt: dywedaſant hefyd, eſe a ddaeth i ymdaith yn vnic, ac yn awr ai gan farnu y barna eſe ? yn awr nyni a wnawn ſlwy o niwed i ti nag iddynt hwy. A hwy a bwyſaſant yn drwm * ar y gwr *ſef* ar Lot, a hwy a neſſaſant i dorri y ddôr. * 2 Pet. 2.7.

10 A'r gwŷr a eſtynaſant en llaw, ac a ddygaſant Lot attynt i'r tŷ, aca gaeaſant y ddôr.

11 * Tarawſant hefyd y dynion *oedd wrth* ddrws y tŷ â dallineb, o ſychan i fawr, ſel y blinaſant yn ceiſio y drws. * Doeth. 19.16.

12 A'r gwyr a ddywedaſant wrth Lot, A oes genniti ymma neb etto? mâb ynghyfraith, ath feibion, ath ferched, a'r hyn ôll *ſydd* i ti yn y ddinas, a dŵg di allan o'r fangre hon.

13 O blegit ni a ddiniſtriwn y lle hwn, * am fod eu gwaed hwynt yn fawr ger bron yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'n hanfonodd ni iw ddiniſtrio ef. * Pên. 18.20.

14 Yna yr aeth Lot allan ac a lefarodd wrth ei ddawon y rhai oedd yn priodi ei ferched ef, ac a ddywedodd; cyſodwch dewch allan o'r fan ymma: o herwydd y mae'r Arglwydd yn diſetha y ddinas hon: ac yng-olwg ei ddawon yr oedd eſe fel yn yn cellwair.

15 Ac ar godiad y wawr yr angylion a ſuant daer ar Lot, gan ddywedyd; cyſod, cymmer dy wraig, a'th ddwy ferched, y rhai ſydd iw cael, rhac dy ddiſetha di ‖ yn anwireddy ddinas. ‖ Yn ſprei-gennh.

16 Yntef a oedd hwyr-frydic, a'r * gwyr a ymaflaſant yn ei law ef, ac yn llaw ei wraig, ac yn llaw ei ddwy ferched, am dofturio o'r Arglwydd wrtho ef; ac ai dygaſant ef allan, ac ai goſodaſant o'r tu allan i'r ddinas. * Deut. 10.6.

17 Ac wedi iddynt en dwyn hwynt allan, eſe a ddywedodd, diange am dy enioes, nac edrych ar dy ôl, ac na ſaf yn yr holl waſtadedd: diange i'r mynydd rhac dy ddiſetha.

18 A dywedodd Lot wrthynt, oh nid *felly* ſy arglwyddi.

19 Wele yn awr, cafodd dy wâs ffafor yn dy olŵg, a mawrheaiſt dy drugaredd a wnaethoſt a mi, gan gadw ſy enioes, ac ni allaf ſi ddiange i'r mynydd rhac i ddrwg ſyng-oddiweddyd, a marw o honef.

20 Wele yn awr y ddinas hon yn agos i ffoi iddi, a bechan yw: oh gad i mi ddiange yno: (onid bechan yw hi?) a byw fydd ſy enaid.

21 Yntef a ddywedodd wrtho, wele mi a ‖ ganiadheais dy ddymuniad hefyd am y pêth hyn, ſel na ddiniſtriwyf y ddinas *am* yr hon y dywedaiſt. ‖ Diſ-bynnai wyſti.

22 Bryſia, diange yno, o herwydd ni allaf wneuthur dim nes dy ddyfod yno: am hynny y galwodd eſe enw y ddinas Zoar.

23 Cyſodaſei yr haul ar y ddaiar, pan ddaeth Lot i Zoar.

24 Yna'r Arglwydd a * lawiodd ar Sodoma a Gomorra ſrwmſtan, a thân oddi wrth yr Arglwydd, allan o'r nefoedd. * Deut. 29.23. Iſa. 13.19. Ier. 50.40. Zec. 14.10. Oze. 11.8. amos 4. 11. Luc. 17. 29.

25 Felly y diniſtriodd eſe y dinaſoedd hynny, a'r holl waſtadedd, a holl drigolion y dinaſoedd, a chnwd y ddaiar.

26 Eithr ei wraig ef a edrychodd drach ei chefn oi dn ôl ef, a hi a aeth yn goloſn halen.

27 Ac Abraham a aeth yn foreu i'r lle y ſafaſei eſe ynddo ger bron yr Arglwydd.

28 Ac eſe a edrychodd tua Sodoma a Gomorra, a thua hôll dir y gwaſtadedd, ac a edrychodd, ac wele cyſododd mwg y tir, ſel mwg ffwrnes.

29 A phan ddiſethodd Duw ddinaſoedd y gwaſtadedd, yna y coſiodd Duw am Abraham, ac a yrrodd Lot o ganol y diniſtr pan ddiniſtriodd eſe y dinaſoedd yr oedd Lot yn trigo ynddynt.

30 A Lot a eſcynnod o Zoar, ac a drigodd yn y mynydd ai ddwy ferched gyd ag eſt o herwydd eſe a ofnodd drigo yn Zoar, ac a drigodd mewn ogof, eſe ai ddwy ferched.

31 A dywedodd yr hynaf wrth yr ieuangaf, ein tâd ni *ſydd* hên, a gŵr nid oes yn y wlad i ddyfod attom ni, wrth ddefod yr holl ddaiar.

32 Tyred, rhoddwn i'n tâd win iw yfed, a gorweddwn gyd ag ef, ſel y cadwom hâd o'n tâd.

33 A hwy a roddaſant win iw tâd i yfed y noſon honno, a'r hynaf a ddaeth ac a orweddodd gyd ai thâd, ac ni wybu eſe pan orweddodd hi, na phan gyſododd hi.

34 A thraunoeth y dywedodd yr hynaf wrth yr ieuangaf, wele myſi a orweddais neithwyr gyd a'm tâd, rhoddwn win iddo ef iw yfed heno hefyd, a dosdithau a gorwedd gyd ag ef, ſel y cadwom hâd o'n tâd.

35 A hwy a roddaſant win iw tâd i yfed y noſon honno hefyd, a'r ieuangaf a gododd, ac a orwedodd gyd ag ef: ac ni wybu eſe pan orweddodd hi, na phan gyſododd hi.

36 Felly dwy ferched Lot a feichiogwyd oi tâd.

37 A'r hynaf a eſcoredd ar fab, ac a alwodd

ei enw ſf Moab: efe yw tâd y Moabſiaid hyd heddyw.

38 A'r ieuangaf hefyd a eſcoroddd hithen ar fab, ac a alwodd ei enw efe Benammi: efe yw tâd meibion Ammon hyd heddyw.

PEN. XX.

1 Abraham yn ymdaith yn Gerar, 2 Yn gwadu ei wraig ac yn ei cholli hi. 3 Cerydd Abimelec mewn breuddwyd o'i bachos hi. 9 Ymteſ yn eeryddu Abraham, 14 yn rhoddi Sara yn ei hol, 16 ac yn ei cheryddu hi, 17 Ac yn cael ei iachau trwy weddi Abraham.

AC Abraham aeth oddi yno i dîr y dehau, ac a gyſanneddodd rhwng Cades a Sur, ac a ymdeithiodd yn Gerar.

2 A dywedodd Abraham am Sara ei wraig, ſy chwaer yw hi: ac Abimeleeh brenin Gerar a anfonodd ac a gymmerth Sara.

3 Yna y daeth Duw at Abimelec noſwaith mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrtho, wele dîn marw wyt ti am y wraig a gymmeraſt, a hithau yn berchen gôr.

4 Ond Abimelec ni neſſâſei atti hi: ac efe a ddywedodd, Arglwydd, a leddi di genedl gyfiawn hefyd?

5 Oni ddywedodd efe wrthif fi, fy chwaer yw hi? a hithe hefyd ei hun a ddywedodd ſy mrawd yw efe: ‖ ym mherfeithrwydd fynghalon, ac ynglendid fy nwylo y gwneuthum hyn.

6 Yna y dywedodd Duw wrtho ef mewn breuddwyd, minnau a wn mai ym-mherfeithrwydd dy galon y gwnaethoſt hyn: a mi a'th atteliais rhac pechu i'm herbyn: am hynny ni adewais i ti gyffwrdd a hi.

7 Yn awr gan hynny dod y wraig drachefn i'r gôr, o herwydd prophwyd yw efe, ac efe a weddia troſot, a byddi fyw: ond oni roddi hi drachefn, gwybydd y byddi farw yn ddiau, ti a'r rhai oll ydynt eiddoti.

8 Yna y cododd Abimelec yn foreu, ac a alwodd am ei holl weiſion, ac a draethodd yr holl betheu hyn † wrthynt hwy, a'r gwŷr a ofnaſant yn ddirfawr.

9 Galwodd Abimelec hefyd am Abraham a dywedodd wrtho, beth a wnaethoſt i ni? a pheth a bechais i'th erbyn, pan ddygyt bechod mor fawr arnaſi, ac ar ſy nheyrnas? gwnaethoſt a mi weithredoedd ni ddyleſid eu gwneuthur.

10 Abimelec hefyd a ddywedodd wrth Abraham, beth a welaiſt, pan wnaethoſt y peth hyn?

11 A dywedodd Abraham, am ddywedyd o honoſi, yn ddiau nid *oes* ofn Duw yn y lle hwn: a hwy a'm lladdant i o achos fy-nghwraig.

12 A hefyd yn wîr ſy chwaer yw hi: merch ſy nhâd yw hi, ond nid merch ſy mam; ac y mae hi yn wraig i mi.

13 Ond pan barodd Duw i mi grwydro o dŷ ſy nhâd, yna y dywedais wrthi hi, dymma dy garedigrwydd yr hwn a wnei a mi: ym-mhôb lle y delom iddo, * dywed am danaf fi, ſy mrawd yw efe.

14 Yna y cymmerodd Abimelec ddefaid, a gwartheg, a gweiſion, a morwynion, ac a'i rhoddes i Abraham: rhoddes hefyd iddo ef Sara ei wraig drachefn.

15 A dywedodd Abimelec, wele fyng-wladgerdy fron di, trig lle y byddo da yn dy olwg.

16 Ac wrth Sara y dywedodd, wele rhoddais i'th frawd fil o *darnau* arian: wele efe yn orchudd llygaid it, i'r rhai oll *ſydd* gyd a thi, a chydâ phawb *eraill*: ſel hyn y ceryddwyd hi.

17 Yna Abraham a weddiodd ar Dduw, a Duw a iachaodd Abimelec, a'i wraig, a'i forwynion, a hwy a blantaſant.

18 O herwydd yr Arglwydd gan gau, a gaſalear bob croth yn nŷ Abimelec, o achos Sara gwraig Abraham.

PEN. XXI.

1 Genedigaeth Iſaac, 4 a'i enwaediad. 6 Llawenydd Sara. 9 Bwrw Hagar ac Iſmael allan. 15 Hagar mewn cyfyngdra. 17 Yr Angel yn ei chyſſuro hi. 22 Cynghaur rhwng Abimelec ac Abraham yn Beerſheba.

A'R Arglwydd a ymwelodd a Sara ſel y dywedaſei, a gwnaeth yr Arglwydd i Sara * ſel y lleſaraſei. *Gen. 17. 19. & 18. 10.

2 O herwydd Sara a * feichiogodd, ac a ymddug i Abraham fab yn ei henaint, ar yr amſer nodedic y dywedaſei Duw wrtho ef. *Act 7. 8. gal. 4. 22. heb. 11. 11.

3 Ac Abraham a alwodd henw ei fab a anfôd iddo, (yr hwn a ymddygaſe Sara iddo ef) Iſaac.

4 Ac Abraham a enwaedodd ar Iſaac ei fab yn wyth niwrnod oed, * ſel y gorchymynaſei Duw iddo ef. *Gen. 17. 12.

5 Ac Abraham *oedd* fab can mlwydd, pan anwyd iddo ef Iſaac ei fab.

6 A Sara a ddywedodd, gwnaeth Duw i mi chwerthin: pob yn a glywo a chwardd gyd a mi.

7 Hi a ddywedodd hefyd, pwy a ddywedaſei i Abraham, y rhoeſei Sara ſugn i blant? canys mi a eſcorais ar fab yn ei henaint ef.

8 A'r bachgen a gynyddodd, ac a ddiddyfnwyd: ac Abraham a wnaeth wledd fawr ar y dydd y diddyfnwyd Iſaac.

9 A Sara a welodd fab Agar yr Aiphtes, yr hwn a ddygaſei hi i Abraham yn gwatwar.

10 A hi a ddywedodd wrth Abraham, * bwrw allan y gaeth forwyn hon ai-mâb, o herwydd ni chaiff mâb y gaethes hon gyd etifeddu am mab i Iſaac. *Gal. 4. 30.

11 A'r peth hyn ſu ddrwg iawn yngolwg Abraham, er mwyn ei fab.

12 A Duw a ddywedodd wrth Abraham, na fydded drwg yn dy olwg mi y llangc, nac am dy gaeth-forwyn: yr hyn oll a ddywedodd Sara wrthit, gwrando ar ei llais: o herwydd yn Iſaac y gelwiri ti hâd.

13 Ac am fab y forwyn gaeth hefyd, mi ai gwnaf ef yn genhedlaeth, o herwydd dy hâd ti ydyw ef.

14 Yna y cododd Abraham yn foreu, ac a gymmerodd fara, a chroſtrel o ddwfr, ac a'i rhoddes at Agar, gan oſod ar ei hyſcwydd hi *hynny* a'r bachgen hefyd, ac eſe a'i gollyngodd hi ymmaith: a hi a aeth ac a grwydrodd yn anialwch Beerſebah.

15 A darfu y dwfr yn y groſtrel, a hi a fwriodd y bachgen tan yn o'r gwŷdd.

16 A hi a aeth, ac a eiſteddodd ei hunan yn bell ar ei gyfer, megis ergyd bŵa: canys dywedaſei, ni allaſ edrych ar y bachgen yn marw: felly hi a eiſteddodd ar *ei* gyfer, ac a ddechafodd ei lleſ, ac a wlodd.

17 A Duw a wrandawodd ar lais y llangc, ac angel Duw a alwodd ar Agar o'r nefoedd, ac a ddywedodd wrthi, beth *a ddarfu* i ti Agar? nac ofna, o herwydd Duw a wrandawodd ar lais y llangc lle y mae efe.

18 Cyſot, cymmer y llangc, ac ymaſel ynddo a'th law, o blegit myſi a'i gwnâf ef yn genhedlaeth fawr.

19 A Duw a agorodd ei llygaid *hi*, a hi a genfu bydew dwfr, a hi aeth ac a lanwodd y groſtrel o'r dwfr, ac a ddiododd y llangc.

20 Ac yr oedd Duw gyd â'r llangc, ac efe a gre-

gymyddodd, ac a drigodd yn yr anialwch, ac aeth yn berchen bwa.

21 Ac yn anialwch Paran y trigodd efe, a'i fam a gymmerodd iddo ef wraig o wlad yr Aipht.

22 Ac yn yr amſer hwnnw Abimelec a Phicol tywyſog ei lu ef a ymddiddanaſant ag Abrahã, gan ddywedyd, Duw *ſydd* gyd a thi yn yr hyn oll yr ydwyt yn ei wneuthur.

23 Yn awr gan hynny, tyngwrthif ſi yma i Ddaw, na † fyddi anffyddlon i mi, nac i'm mãb, nac i'm hwyr: yn ol y drugareddawneuthum a thi y gwnei di a minne, ac a'r wlad yr ymdeithiaiſt ynddi.

† *Hebr. ddywedi gelwydd wrthyf.*

24 Ac Abraham a ddywedodd, mi a dyngaf.

25 Ac Abraham a geryddodd Abimelec, o achos y pydew dwfr a ddygaſe gweiſion Abimelec trwy drais.

26 Ac Abimelec a ddywedodd, nis gwybum i pwy a wnaeth y peth hyn: tithe heſyd ni ſynegaiſt i mi, a minne ni chlywais *hyny* hyd heddyw.

27 Yna y cymmerodd Abraham ddefaid a gwarthec, ac a'i rhoddes i Abimelec, a hwy a wnaethant gyngrair ill dau.

28 Ac Abraham a oſododd ſaith o heſpinod o'r praidd wrthynt eu hunain.

29 Yna y dywedodd Abimelec wrth Abraham, beth *a wnaa* y ſaith heſpin hyn a oſodaiſt wrthynt eu hunain?

30 Ac yntef a ddywedodd, canys ti a gymmeri y ſaith heſpin o'm llaw, i fod yn deſtiolaeth mai myfi a gloddiais y pydew hwn.

31 Am hynny efe a alwodd henw y lle hwnnw | Beer-ſebah: o blegit yno y tyngaſant ill dau.

[*Eſymon y llw.*

32 Felly y gwnaethant gyngrair yn Beer-ſebah: a chyſododd Abimelec, a Phicol tywyſog ei lu ef, ac a ddychwelaſant i dir y Philiſtiaid.

[*Llwyn.*

33 Ac yntef a blannodd | goed yn Beer-ſebah, ac a alwodd yno ar enw yr Arglwydd Duw tragywyddol.

34 Ac Abraham a ymdeithiodd ddyddiau lawer yn nhir y Philiſtiaid.

PEN. XXII.

1 *Proſ Abraham i aberthu ei fãb.* 3 *Yntef yn dangos ei ſydd a'i ufydd-dod.* 11 *Yr Angel yn ei rwyſtro ef.* 13 *Newid Iſaac am hwrdd.* 14 *Galw yr lle Iehouah-yireh.* 15 *Bendithio Abraham drachefn.* 20 *Cenhedlaeth Nachor hyd Rebecca.*

AC wedi y petheu hyn y bu i Dduw * broſi Abraham, a dywedyd wrtho, Abraham: yntef a ddywedodd, wele fi.

*Heb. 11. 17.

2 Yna y dywedodd *Duw* cymmer yr awron dy fab, ſef dy vnic Iſaac, yr hwn a hoffaiſt, a dos rhagot i dir Moriah, ac offryma ef yno yn boeth offrwm ar vn o'r mynyddoedd yr hwn a ddywedwyf wrthit.

3 Ac Abraham a foreu gododd, ac a gyfrwyodd ei aſſyn, ac a gymmerodd ei ddau langc gyd ag ef, ac Iſaac ei fab, ac a holltodd goed y poeth offrwm, aca gyfododd, ac a aeth i'r lle a ddywedaſe Duw wrtho.

4 Ac ar y trydydd dydd y derchaſodd Abraham ei lygaid, ac efe a welei y lle o hir-bell.

5 Ac Abraham a ddywedodd wrth ei langcian, arhoſwch chwi ymma gyd a'r aſſyn, a mi a'r llangc a awn hyd accw, ac a addolwn, ac a ddychwelwn attoch.

6 Yna y cymmerth Abraham goed y poeth offrwm, ac ai goſododd ar Iſaac ei fab, ac a gymmerodd y tãn a'r gyllell yn ei law ei hun, a hwy a aethant ill dau ynghyd.

7 A lleſarodd Iſaac wrth Abraham ei dad, ac a ddywedodd fy nhad: yntef a ddywedodd, wele fi, fy mab: yna ebr ef wele tãn a choed, ond mae | oen y poeth offrwm? | Jo

8 Ac Abraham a ddywedodd, fy mãb, Duw a edrych iddo ei hun am oen y poeth offrwm: felly yr aethant ill dau ynghyd.

9 Ac a ddaethant i'r lle a ddywedaſei Duw wrtho ef, ac yno y'r adailadodd Abraham allor, ac a oſododd y coed mewn trefn, ac a rwymodd Iſaac ei fab, ac * a'i goſododd ef ar yr allor ar vchaf y coed. * Iaz

10 Ac Abraham a eſtynodd ei law ac a gymmerodd y gyllell i ladd ei fab.

11 Ac Angel yr Arglwydd a alwodd arno ef o'r nefoedd, ac a ddywedodd, Abraham, Abraham: yntef a ddywedodd, wele fi.

12 Ac efe a ddywedodd, na ddod dy law ar y llangc, ac na wna ddim iddo: o herwydd gwn weithian i ti ofni Duw, gan nad atteliaiſt dy fab, dy vnic fab oddi wrthif.

13 Yna y derchaſodd Abraham ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele o'i ôl *ef* hwrdd wedi ei ddal erbyn ei gyrn mewn dryſni: ac Abraham a aeth ac a gymmerth yr hwrdd, ac a'i hoffrymmodd yn boeth offrwm yn lle ei fab.

14 Ac Abraham a alwodd henw y lle hwnnw, Iehouah Iireh, ſel y dywedir heddyw, ym mynydd yr Arglwydd y gwelir. [*Yr Arglwydd edrych neu a ddarpar.*

15 Ac angel yr Arglwydd a alwodd ar Abraham yr ail waith o'r nefoedd:

*Pſ. 105. ecclus. 44. 21. luc. 1. 73. heb. 6. 13.

16 Ac a ddywedodd, *i mi fy hun y tyngais medd yr Arglwydd, o herwydd gwneuthur o honot y peth hyn, ac nad atteliaiſt dy fab, dy vnic fab.

| Fiz. *Gen. 15. 3. & 18. 18. ecclus. 44. 21. act. 3. 25. gal. 3. 8.

17 Mi gan fendithio i'th fendithiaf, a chan amlhau 'r amlhaf dy hâd, ſel ſêr y nefoedd, ac ſel y tywod yr hwn *ſydd* ar | lan y môr: a'th hâd a ſeddianna borth ei elynion.

18 Ac * yn dy hâd ti y bendithir holl genhedloedd y ddaiar: o achos gwrando o honot ar fy llais i.

19 Yna Abraham a ddychwelodd at ei langciau, a hwy a godaſant, ac a aethant yng-hyd i Beer-ſebah: ac Abraham a drigodd yn Beer-ſebah.

20 Darfu hefyd wedi y pethau hyn fynegi i Abraham gan ddywedyd: wele dûg Milcha hithe hefyd blant i Nachor dy frawd.

21 Hus ei gyntafanedic, a Baz ei frawd: Cemuel hefyd tâd Aram.

22 A Cheſed, a Hazo, a Phildas, ac Idlaph, a Bethuel.

23 A Bethuel a genhedlodd Rebecca: yr wyth hyn a blantodd Milcha i Nachor frawd Abraham.

24 Ei ordderch wraig hefyd, ai henw Reumah, a eſoroddi hithe hefyd ar Tebah, a Gaham, a Thahas, a Maachah.

PEN. XXIII.

1 *Oedran a marwolaeth Sara.* 3 *Prynu Machpilah.* 19 *Lle y claddwyd Sara.*

AC oes Sara ydoedd gan-mlhynedd a ſaith-mlynedd ar hugain: *dymma* flynyddoedd oes Sara.

2 A Sara a fu farw yng-haer Arbah, honno *yw* Hebron yn nhîr Canaan: ac Abraham aeth i alaru am Sara, ac i wylofain *am deni* hi.

3 Yna y cyſododd Abraham i fynu oddi ger bron ei *gorph* marw, ac a leſarodd wrth feibion Heth, gan ddywedyd:

4 Dieithr ac alltud ydwyfi gyd a chwi: rhoddwch i mi feddiant beddrod gyd a chwi, ſel y claddwyf fy marw allan o'm golwg.

5 A meibion Heth a attebaſant Abraham, gan ddywedyd wrtho,

6 Clyw ni fy Arglwydd: tywyſog | Duw wyt ti yn | Caer

ei cyn eu plith : claddu dy farw yn dy ddewis o'n beddau ni : ni rwystr neb o honom ni ei fedd i ti, i gladdu dy farw.

7 Yna y cyfododd Abraham, ac a ymgrymmodd i bobl y tîr, sef i feibion Heth:

8 Ac a ymddiddanodd a hwynt gan ddywedyd, os yw eich ewyllys i mi gael claddu fy marw allan o'm golwg, gwrandewch fi ac eiriolwch trosof fi ar Ephron fab Zohar :

9 Ar roddi o honaw ef i mi yr ogof Machpelah, yr hon sydd eiddo ef, yr hwn sydd ynghwr ei faes : er ei llawn werth o arian rhodded hi i mi, yn feddiant beddrod yn eich plith chwi.

10 Ac Ephron oedd yn aros ym-mysc meibion Heth: ac Ephron yr Hethiad a attebodd Abraham, lle y clywodd meibion Heth : yngwydd pawb a ddeuent i borth ei ddinas ef, gan ddywedyd,

11 Nage fy arglwydd, clyw fi: rhoddais y maes i ti, a'r ogof sydd ynddo, i ti y rhoddais hi, yngwydd meibion fy mhobl y rhoddais hi i ti : cladd di dy farw.

12 Ac Abraham a ymgrymmodd o flaen pobl y tîr.

13 Ac efe a lefarodd wrth Ephron lle y clybu pobl y tîr, gan ddywedyd, etto os tydi *ai rhoddi* attolwg gwrando fi: rhoddaf werth y maes, cymmer gennif, ac mi a gladdaf fy marw yno.

14 Ac Ephron a attebodd Abraham, gan ddywedyd wrtho,

15 Gwrando fi fy Arglwydd, y tîr *a ddl* bedwar cant ficlo arian : beth yw hynny rhyngof fi a thithe? am hynny cladd dy farw.

16 Felly Abraham a wrandawodd ar Ephron, a phwysodd Abraham i Ephron yr arian a ddywedasei efe lle y clybu meibion Heth : pedwar-cant ficl o arian cymmeradwy ym mhlith marchnadwyr.

17 Felly y ficcrhawyd maes Ephron yr hwn *oedd* ym-Machpelah, yr hon *oedd* o flaen Mamre, y maes a'r ogof *oedd* ynddo, a phôb pren ar a *oedd* yn y maes, ac yn ei holl derfynau o amgylch,

18 Yn feddiant i Abraham, yng-olwg meibion Heth, yngwydd pawb a ddelynt i borth ei ddinas ef.

19 Ac wedi hynny Abraham a gladdodd Sara ei wraig, yn ogof maes Machpelah, o flaen Mamre, honno *yw* Hebron, yn nhir Canaan.

20 A ficcrhawyd y maes, a'r ogof yr hon oedd ynddo, i Abraham yn feddiant beddrod, oddi wrth feibion Heth.

PEN. XXIIII.

Abraham yn peri i'w was dyngu. 10 *Taith y gwas:* 12 *Ei weddi:* 14 *Ei arwydd.* 15 *Rebecca yn ei gyfarfod ef,* 18 *yn ewphau ei arwydd of,* 22 *yn derbyn tlysau,* 23 *yn dangos ei chenedl,* 25 *ac yn ei wahadd ef adref.* 26 *Y gwas yn bendithio Duw.* 28 *Laban yn ei groesawu ef.* 34 *Y gwas yn traethu ei neges.* 50 *Laban a Bethuel yn ffodlawn.* 58 *Rebecca yn cydfynio i fyned.* 62 *Isaac yn cyfarfod a hi.*

AC Abraham oedd hên, wedi myned † yn oedrannus, a'r Arglwydd a fendithiasei Abraham ym mhob dim.

2 A dywedodd Abraham wrth ei was hynaf yn ei dŷ, yr hwn oedd yn llywodraethu ar yr hyn oll a'r *a oedd* ganddo : gosod attolwg, dy law tan fy morddwyd.

3 Ac mi a baraf i ti dyngu i Arglwydd Dduw y nefoedd a Duw y ddaiar, na chymmerech wraig i'm mab i o ferched y Canaaneaid, y rhai 'r ydwyf yn trigo yn eu mysc:

4 Ond i'm gwlad i yr ei, a cheisi fynghenedl i yr el di, ac a gymmeri wraig i'm mab Isaac.

5 A'r gwas a ddywedodd wrtho ef, onid odid ni fyn y wraig ddyfod ar fy ôl i i'r wlad hon : gan ddychwelyd a ddychwelaf dy fab di i'r tîr y daethost allan o honaw?

6 A dywedodd Abraham wrtho, gwilia arnat rhac i ti ddychwelyd fy mâb i yno.

7 Arglwydd Dduw y nefoedd yr hwn a'm cymmerodd i o dŷ fynhâd, ac o wlad fynghenedl, yr hwn hefyd a ymddiddanodd a mi, ac a dyngodd wrthif gan ddywedyd, * Ith hâd ti y rhoddaf y tîr hwn, efe a enfyn ei angel o'th flaen di, a thi a gymmeri wraig i'm mâb oddi yno.

8 Ac os y wraig ni fyn dyfod ar dy ol di, yna glân fyddi oddi wrth fy llw hwn : yn unic na ddychwel di fy mab i yno.

9 A'r gwas a osododd ei law tan forddwyd Abraham ei feistr, ac a dyngodd iddo am y pêth hyn.

10 A chymmerodd y gwas ddeg camel, o gamelod ei feistr, ac a aeth ymmaith (canys holl dda ei feistr *oedd* tan ei law ef:) ac efe a gododd ac a aeth i Mesopotamia i ddinas Nachor.

11 Ac efe a wnaeth i'r camelod orwedd or tu allan i'r ddinas, wrth bydew dwfr ar bryd nawn, yng-hylch yr amser y byddei *merched* yn dyfod allan i dynnu dwfr.

12 Ac efe a ddywedodd, O Arglwydd Dduw fy meistr Abraham, attolwg, pâr i mi lwyddiant heddyw, a gwna drugaredd â'm meistr Abraham.

13 * Wele fi yn sefyll wrth y ffynnon ddwfr, a merched gwyr y ddinas yn dyfod allan i dynnu dwfr :

14 A bydded, mai'r llangces y dywedwyf wrthi, gogwydda attolwg dy ſten, fel yr yfwyf : os dywed hi yfa, a mi a ddiodaf dy gamelod di hefyd, honno a ddarperaiſt i'th was Isaac : ac wrth hyn y caf wybod wneuthur o honot ti drugaredd am meistr.

15 A bu, cyn darfod iddo lefaru, wele Rebecca yn dyfod allan, (yr hon a anfonid i Bethuel fab Milcha, gwraig Nachor, brawd Abraham) a'i ſten ar ei hyſcwydd.

16 A'r llangces *oedd* ddê garedieth yr olwg, yn forwyn, a heb i wr ei hadnabod, a hi aeth i wared i'r ffynnon, ac a lanwodd ei ſten, ac a ddaeth i fyny.

17 A'r gwas a redodd iw chyfarfod, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi yfed ychydic ddwfr o'th ſten.

18 A hi a ddywedodd, Yf fy meistr, a hi a fryſiodd, ac a ddeſcynnodd ei ſten ar ei llaw, ac a'i diododd ef.

19 A phan ddarfu iddi ei diodi ef, hi a ddywedodd, tynnaf hefyd i'th gamelod hyd oni ddarfo iddynt yfed.

20 A hi a fryſiodd, ac a dywalltodd ei ſten i'r cafn, ac a redodd eil-waith i'r pydew i dynnu, ac a dynnodd iw holl gamelod ef.

21 A'r gŵr yn ſynnu o'i phlegit hi, a dawodd, i wybod a lwyddaſe'r Arglwydd ei daith ef a'i nad do.

22 A bu pan ddarfu i'r camelod yfed, gymmeryd o'r gŵr (gluſt-dlws aur, yn hanner ſicl ei hwyth : a dwy fraichled iw dwylo hi, yn dêc *ſicl* o aur en pwys.

23 Ac efe a ddywedodd, merch *pwy ydwyt* ti? mynega i mi attolwg : a oes lle i ni i leten yn thŷ dad?

24 A hi a ddywedodd wrtho, myfi *ydwyf* ferch i Bethuel fab Milcha yr hwn a ymddug hi i Nachor.

25 A hi a ddywedodd wrtho ef, *y mae* gwellt

26

† Heb. mewn dyddiau.

* Pen. 17. 19.

Cadeth

ac ebran ddigon gennym ni, a llê i letcêu.

26 A'r gŵr a ymgrymmodd ac a addolodd yr Arglwydd.

27 Ac a ddywedodd, bendigêdic fyddo Arglwydd Ddiuw fy meistr Abraham, yr hwn ni adawodd fy meistr heb ei drugaredd, a'i ffyddlondeb: *yr ydwyf fi ar y ffordd*; dug yr Arglwydd fi i dŷ brodyr fy meistr.

28 A'r llangces a redodd, ac a fynegodd yn nhŷ ei mam y pethau hyn.

29 Ac i Rebecca *yr oedd* brawd, a'i enw Laban: a Laban a redodd at y gŵr allan i'r ffynnon.

30 A phan welodd efe y clustlws, a'r breichledau am ddwylo ei chwaer, a phan glywodd efe eiriau Rebecca ei chwaer yn dywedyd, fel hyn y dywedodd y gŵr wrthi, yna efe a aeth at y gŵr, ac wele efe yn sefyll gyd a'r camelod wrth y ffynnon.

31 Ac efe a ddywedodd, tyred i mewn, ti fendigêdic yr Arglwydd, pa ham y sefi di allan? canys mi a baratoais y tŷ, a lle i'r camelod.

32 A'r gŵr a aeth i'r tŷ, ac yntef a ryddhaodd y camelod, ac a roddodd wellt ac ebran i'r camelod, a dwfr i olchi ei draed ef, a thraed y dynion *oedd* gyd ag ef.

33 A gosodwyd *bwyd* oi flaen ef i fwytta, ac efe a ddywedodd, ni fwyttâf hyd oni thraethwyf fy negesau: a dywedodd yntef, traetha.

34 Ac efe a ddywedodd, gwâs Abraham *ydwyf* fi.

35 A'r Arglwydd a fendithiodd fy meistr yn ddirfawr; ac efe a gynyddodd: canys rhoddodd iddoddefaid, a gwarthec, ac arian, ac aur, a gweision, a morwynion, a chamelod, ac asynnod.

36 Sara hefyd gwraig fy meistr a ymddug fab i'm meistr, wedi ei heneiddio hi, ac efe a roddodd i hwnnw yr hyn oll *oedd* ganddo.

37 A'm meistr a'm tyngodd i, gan ddywedyd, na chymmer wraig i'm mab i, o ferched y Canaaneaid, y rhai'r ydwyf yn trigo ynei tîr.

38 Ond ti a ei i dŷ fy nhâd, ac at fy nheulwyth, ac a gymmeri wraig i'm mab.

39 A dywedais wrth fy meistr, fe allai na ddawr wraig ar fy ôl i.

40 Ac efe a ddywedodd wrthif, yr Arglwydd yr hwn y rhodiais ger ei fron, a enfyn ei angel gyd a thi, ac a lwydda dy daith di: a thi a gymmeri wraig i'm mab i o'm teulwyth, ac o dŷ fy nhâd.

41 Yna y byddi rydd oddi wrth fy llw, os ti a ddaw at fy nheulwyth; ac oni roddant i ti, yna y byddi rydd oddi wrth fy llw.

42 A heddyw y daethum at y ffynnon, ac a ddywedais, Arglwydd Ddiuw fy meistr Abraham, os ti fydd yr awron yn llwyddo fynhaith, yr hon yr wyfi yn myned arni:

43 Wele fi *yn sefyll wrth y ffynnon ddwfr, a'r forwyn a ddelo allan i dynnu, ac y dywedwyf wrthi; dod i mi attolwg ychydic dwfr iw yfed oth ffiolen:

44 Ac a ddywedo wrthif inne, ŷf di, a thynnaf hefyd i'th gamelod; bydded honno y wraig a ddarparodd yr Arglwydd i fab fy meistr.

45 A chyn darfod i mi ddywedyd yn fynghalon, wele Rebecca yn dyfod allan, a'i ffên ar ei hysgwydd, a hi aeth i wared i'r ffynnon, ac a dynnodd: yna dywedais wrthi, dioda fi attolwg.

46 Hithe a frysiodd, ac a ddescynnodd ei ffên oddi arni, ac a ddywedodd ŷf, a mi a ddyfrhaf dy gamelod hefyd: felly *yr yfais, a hi a ddyfrhaodd y camelod hefyd.

47 A mi a ofynnais iddi ac a ddywedais, merch pwy *ydwyt* tiê hithe a ddywedodd, merch i Bethuel mab Nachor, yr hwn gyneddug Milcha iddo ef. Yna y gosodais y clustlŵs wrth ei hwyneb, a'r breichledau am ei dwylo hi:

48 Ac a ymgrymmais, ac a addolais yr Arglwydd, ac a fendithiais Arglwydd Ddiuw fy meistr Abraham, yr hwn a'm harweiniodd ar hyd yr iawn ffordd, i gymmeryd merch brawd fy meistr iw fab ef.

49 Ac yn awr od ydych chwi yn gwneuthur trugaredd a ffyddlondeb â'm meistr, mynegwch i mi, ac onide, mynegwch i mi, fel y trowyf ar y llaw ddehau neu ar y llaw asiwy.

50 Yna'r attebodd Laban, a Bethuel, a ca ddywedasant, oddi wrth yr Arglwydd y daeth y peth hyn, ni allwn ddywedyd wrthit derwg, na da.

51 Wele Rebeca o'th flaen, cymmer *hi*, a dôs, a bydded wraig i fab dy feistr, fel y llefarodd yr Arglwydd.

52 A phan glybu gwâs Abraham eu geiriau hwynt, yna efe a ymgrymmodd hyd lawr i'r Arglwydd.

53 A thynnodd y gwâs allan ddillion arian, a dillion aur a gwiscoedd, ac ai rhoddodd i Rebecca: rhoddodd hefyd bethau gwerthfawr iw brawd hi, ac iw mam.

54 A hwy a fwyttasant, ac a yfasant, efe, a'r dynion *oedd* gyd ag ef, ac a letteusant dros nôs, a chodasant yn foreu, ac efe a ddywedodd, * gollyngwch fi at fy meistr.

55 Yna y dywedodd ei brawd, ai mam, triged y llangces gyd a ni ddeng-nhiwrnod o'r lleiaf, wedi hynny hi a gaiff fyned.

56 Yntef a ddywedodd wrthynt, na rwystrwch fi gan i'r Arglwydd lwyddo fy nhaith; gollyngwch fi, fel yr elwyf at fy meistr.

57 Yna y dywedasant, galwn ar y llangces, a gofynnwn iddi hi.

58 A hwy a alwasant ar Rebecca, a dywedasant wrthi, a ei di gyd a'r gŵr hwn? a hi a ddywedodd, âf.

59 A hwy a ollyngasant Rebecca ei chwaer, a'i mammaeth, a gwâs Abraham, ai ddynion:

60 Ac a fendithiasant Rebecca, ac a ddywedasant wrthi: ein chwaer wyt, bydd di fil fyrddiwn: ac etifedded dy had borth'ei gaseion.

61 Yna y cododd Rebecca ai llangcesau, ac a farchogasant ar y camelod, ac aethant ar ôl y gŵr: a'r gwas a gymmerodd Rebecca, ac a aeth ymmaith.

62 Ac Isaac oedd yn dyfod o ffordd * pydew Lahairoi, ac efe oedd yn trigo yn nhîr y dehau.

63 Ac Isaac aeth allan i fyfyrio yn y maes ym mîn yr hwyr, ac a dderchafodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele y camelod yn dyfod.

64 Rebecca hefyd a dderchafodd ei llygaid, a phan welodd hi Isaac, hi a ddescynnodd oddiar y camel.

65 Canys hi a ddywedasei wrth y gwâs, pwy yw'r gwr hwn fydd yn rhodio yn y maes i'n cyfarfod ni? a'r gwâs a ddywedasei, fy meistr yw efe: a hi a gymmerth orchudd, ac a ymwiscodd.

66 A'r gwâs a fynegoddi Isaac yr hyn oll a wnaethe efe.

67 Ac Isaac ai dûg hi i mewn i babell Sara ei fam, ac efe a gymmerth Rebecca, a hi a aeth yn wraig iddo, ac efe ai hoffodd hi: ac Isaac a ymgyssurodd ar ol ei fam.

PEN. XXV.

1 *Plant Abraham o Cetura.* 5 *Rhanny ei ddâ ef.* 7 *Ei oedran a'i farwolaeth.* 9 *Ei gladdedigaeth.* 12 *Cenhedlaethau Ismael.* 17 *Ei oedran a'i farwolaeth.* 19 *Isaac yn gweddio tros Rebecca yr hon*

y hon oedd yn amhlantadwy. 22 *Y plant yn ymwthio yn ei chroth hi.* 24 *Genedigaeth Esau ac Iacob.* 27 *Y rhagor oedd rhyngthynt hwy.* 29 *Esau yn gwerthu breintiau ei enedigaeth.*

AC Abraham a gymmerodd eilwaith wraig, a'i henw Cetura.

2 A hi a eſcoroddiddo ef Zimran, a Iocſan, a Medan, a Midian, ac Isbac, a Suah.

1.Cron. 32. 3 A Iocſan a genedlodd Seba, a Dedan: a meibion Dedan oedd, Aſſurim, a Letuſim, a Leummim.

4 A meibion Midian *oedd* Ephah, ac Epher, a Hanoch, ac Abida, ac Eldaah: yr holl rai hyn *oedd* feibion Cetura.

5 Ac Abraham a roddodd yr hyn oll *oedd* ganddo i Iſaac.

6 Ac i feibion gorddêrch-wragedd Abraham y rhoddodd Abraham roddion, ac eſe ai hanfonodd hwynt oddi wrth Iſaac ei fab, tu a'r dwyrain, i dîr y dwyrain, ac eſe etto yn fyw.

7 Ac dymma ddyddiau blynyddoedd enioes Abraham, y rhai y bu efe fyw: can-mlhynedd, a phymtheng mlhynedd a thrugain.

8 Ac Abraham a drengodd, ac a fu farw, mewn oed têg, yn hên, ac yn gyflawn *o ddyddiau*, ac eſe a gaſclwyd at ei bobl.

9 Ac Iſaac ac Iſmael ei feibion a'i claddaſant ef y ogof Machpelah ym maes Ephron fab Zohar yr Hethiad yr hwn *ſydd* o flaen Mamre:

Pen. 49.30. 10 *Y maes a brynaſei Abraham gan feibion Heth: yno y claddwyd Abraham a Sara ei wraig.*

Pen. 16.16. 11 Ac wedi marw Abraham, bu befyd i Dduw fendithio Iſaac ei fab ef: ac Iſaac a drigodd wrth *ffynnon Lahai-roi.*

Pen. 25.14. 12 Ac dymma genhedlaethau Iſmael fab Abraham, yr hwn a ymddug Agar yr Aiphtes morwyn Sara i Abraham.

Pen. 16.15. 1.Cron. 1.29. 13 Ac dymma henwau meibion Iſmael, erbyn eu henwau, trwy eu cenhedlaethau, Nebaioth cyntaf-anedic Iſmael, a Cedar, ac Adbeel, a Mibſam;

14 Miſma hefyd, a Duma, a Maſſa,

15 Hadar, a Thema, Ietur, Naphis, a Chedemah.

16 Dymma hwy meibion Iſmael, ac dymma eu henwau hwynt wrth eu trefydd, ac wrth eu ceſtyll: yn ddeuddec odywyſogion yn ol eu cenhedloedd.

17 Ac dymma flynyddoedd enioes Iſmael, can-mlynedd, a dwy ar bymthec ar hugain o flynyddoedd: yna y trengodd, ac y bu farw, ac y caſclwyd eſ at ei bobl.

18 Preſſwylia ſant hefyd o Hafilah hyd Sur, yr hon *ſydd* o flaen yr Aipht, ffordd yr ei di i Aſſyria: ac yngwydd ei holl frodyr y † bu efe farw.

Hebr. ym-wyn-ebu. 19 Ac dymma genedlaethau Iſaac fab Abraham: Abraham a genhedlodd Iſaac.

20 Ac Iſaac oedd fab deugain mlwydd, pan gymmerodd eſe Rebecca ferch Bethuel y Syriad, o Meſopotamia, chwaer Laban y Syriad, yn wraig iddo.

21 Ac Iſaac a weddiodd ar yr Arglwydd dros ei wraig am ei bod hi'n amhlantadwy: a'r Arglwydd a wrandawodd arno eſ, a Rebecca ei wraig eſ a feichiogodd.

22 A'r plant a ymwthiaſant a'i gilydd yn ei chroth hi: yna y dywedodd hi, os felly, beth *a wnaf* fi fel hyn? a hi a aeth i ymofyn a'r Arglwydd.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthi hi, dwy genhedl *ſydd* yn dy grôth di, a dau *fath ar* bobl a wahanir o'th fin di: a'r naill bobl fydd cryfach na'r llall, a'r hynaf a waſanaetha'r ieuangaf. * Rhuſ. 9.12.

24 A phan gyflawnwyd ei dyddiau hi i eſor, wele gefeilliaid *oedd* yn ei chroth hi.

25 A'r cyntaf a ddaeth allan yn gôch trofto i gyd, fel cochl fewog: a galwaſant ei enw ef Eſau.

26 Ac wedi hynny y * daeth ei frawd ef allan, a'i law yn ymafyd yn ſodl Eſau: a galwyd ei enw ef Iacob. Ac Iſaac oedd fab trugain mlwydd pan anwyd hwynt. * Oſe. 12.3.

27 A'r llangciau a gynyddaſant, ac Eſau oedd wr yn medru hela a gwr o'r maes, ac Iacob *oedd* wr diſymil yn cyfanneddu mewn pebyll.

28 Iſaac hefyd oedd hôff ganddo Eſau; am ei fod yn bwytta o'i helwriaeth eſ: a Rebecca a hoffei Iacob.

29 Ac Iacob a ferwodd gawl: yna Eſau a ddaeth o'r maes, ac eſe yn ddiffygiol.

30 A dywedodd Eſau wrth Iacob, gâd i mi yfed attolwg † *o'r cawl* côch ymma: o herwydd diffygiol *myſ* fi: am hynny a galwyd ei enw ef Edom. † Hebr. *o'r coch o'r coch yma,*

31 A dywedodd Iacob, gwerth di heddyw i mi dy anedigaeth-fraint.

32 A dywedodd Eſau, wele fi yn myned i farw, a pha les a wna yr anedigaeth-fraint hon i mi?

33 A dywedodd Iacob, tyngi mi heddyw; ac eſe a dyngodd iddo, ac eſe a werthodd ei anedigaeth-fraint i Iacob.

34 Ac * Iacob a roddes i Eſau fara a chawl ffacbys, ac eſe a ſwyttaodd, ac a yfodd, ac a gododd ac a aeth ymmaith: felly y diyſtyrodd Eſau ei anedigaeth-fraint. * Heb. 12.16.

PEN XXVI.

1 Iſaac o achos newyn yn mynedi Gerar. 2 *Duw yn ei addyſcû ac yn ei fendithio eſ.* 7 *Abimelec yn ei gerydu ef am wadu ei wraig.* 12 *Eſt yn mynd yn gyfoethawg.* 18 *Yn cloddio ffynnon Eſec, Sytnah, a Rehoboth.* 23 *Abimelec yn ymwneuthur cyngrair ag ef yn Beerſeba.* 34 *Gwragedd Eſau.*

A Bu newyn yn y tir, heb law y newyn cyntaf a fuaſei yn nyddiau Abraham: ac Iſaac a aeth at Abimelec brenhin y Philiſtiaid i Gerar.

2 A'r Arglwydd a ymddangoſſaſei iddo ef, ac a ddywedaſei, na ddos i wared i'r Aipht: aros yn y wlâd a ddywedwyſ wrthyt.

3 Ymdeithia yn y wlâd hon, a mi a fyddaf gyd a thi, ac a'th fendichiaf: o herwydd i ti ac i'th hâd * y rhoddaf yr holl wledydd hyn, ac mi a gyflawnaf fy llw a dyngais wrth Abraham dy dâd ti. * Pen. 13.15.& 15.18.

4 Ac * mi a amlhâf dy hâd ti fel ſêr y nefoedd, a rhoddaf i'th hâd ti * r holl wledydd hyn: a holl genhedlaethau y ddaear a fendithir yn dy hâd ti: * Pen. 12.3.& 18.18.& 22.18.

5 Am wrando o Abraham ar fy llais i, a chadw fyng-hadwriaeth, fyng orchymynion, fy neddfau, a'm cyfreithiau.

6 Ac Iſaac a drigodd yn Gerar.

7 A gŵr y lle hwnnw a ymofynnaſſant am ei wraig eſ: ac efe a ddywedodd, fy chwaer *yw* hi: canys ofnodd ddywedyd fyngwraig *yw*, rhac *eb ef* i ddynion y lle hwnnw fy lladd i am Rebecca: canys yr *oedd* hi yn dêg yr olwg.

8 A bu gwedi el fod ef yno ddyddiau lawer, fe Abimelec brenin y Philiſtiaid edrych trwy * ffeneſtr, a chanfod, ac wele Iſaac yn chwarae a Rebecca ei wraig.

9 Ac Abimelec a alwodd ar Iſaac, ac a ddywedodd, wele, yn ddiau dy wraig *yw* hi: a pha ham y dywedaiſt fy chwaer *yw* hi? yna y dywedodd Iſaac wrtho, am ddywedyd o honof, rhac fy marw oi phlegîs hi.

10 A dywedodd Abimelec, pa ham y gwnaethoft hyn a ni? hawdd y gallasei vn o'r bobl orwedd gyd a'th wraig di, felly y dygasit arnom ni bechod.

11 A gorchymynnodd Abimelec i'r holl bobl, gan ddywedyd, yr hwn a gyffyrddo a'r gŵr hwn, neu ai wraig, a leddir yn farw.

12 Ac Isaac a hauodd yn y tîr hwnnw, ac a gafodd y flwyddyn honno y cant-cymmaint. A'r Arglwydd a'a bendithiodd ef.

13 A'r gŵr a gynnyddodd, ac aeth rhagddo ac a dyfodd, hyd oni aeth yn fawr iawn.

14 Ac yr oedd ganddo ef gyfoeth o ddefaid, a ‖ Neu, ac chyfoeth o wartheg, ‖ a gweifion lawer: a'r Philiſtiaid a genfigennasant wrtho ef. ‖ hwſmonnaeth.

15 A'r holl bydewau y rhai a gloddiasei gweiſion ei dâd ef, yn nyddiau Abraham ei dâd ef, y Pni liſtiaid a'i creasant hwy, ac a'i llanwasant â phridd.

16 Ac Abimelec a ddywedodd wrth Isaac, dos oddi wrthym-ni: canys ti a aethoft yn gryfach o lawer na nyni.

17 Ac Isaac aeth oddi yno, ac a werſyllodd yn nyffryn Gerar, ac a breſſwyliodd yno.

18 Ac Isaac eilwaith a gloddiodd y pydewau dwfr, y rhai a gloddiasent yn nyddiau Abraham ei dâd ef, ac a gaeasei y Philiſtiaid, wedi marw Abraham: ac a henwodd henwau arnynt, yn ol yr henwau a henwasei ei dâd ef arnynt hwy.

19 Gweiſion Isaaca gloddiasant hefyd yn y dyffryn, ac a gawſant yno ffynnon o ddwfr ‖ thredegoc. ‖ Hebr. byw.

20 A bugeiliaid Gerar a ymryſonasant a bugeiliaid Isaac gan ddywedyd: y dwfr *ſydd* eiddom ni; ynaefe a alwodd henw y ffynnon ‖ Eſec; o herwydd ymgynhenno o honynt ag ef. ‖ Hynny yw, Cynnen.

21 Cloddiaſant hefyd bydew arall, ac ymryſonaſant am hwnnwt ac efe a alwodd ei enw ef ‖ Sitnah. ‖ Hynny yw Cás.

22 Ac efe a fudodd oddi yno, ac a gloddiodd bydew arall, ac nid ymryſonaſant am hwnnw, ac efe a alwodd ei enw ef ‖ Reheboth: a ac a ddywedodd, canys yn awr yr ehangodd yr Arglwydd arnom, ac ni a ffrwythwn y tîr. ‖ Hynny yw, Ehangder.

23 Ac efe aeth i fyny oddi yno i Beerſebah.

24 A'r Arglwydd a ymddangoſodd iddo y noſon honno, ac a ddywedodd, myfi *yw* Duw Abraham dy dâd di: nac ofna, canys byddaf gyd a thi, ac a'th fendithiaf, ac a luoſogaf dy hâd, er mwyn Abraham fyng-wâs.

25 Ac efe a adailadodd yno allor, ac a alwodd ar enw'r Arglwydd, ac yno y goſododd eſe ei babell: a gweiſion Isaac a gloddiaſant yno bydew.

26 Yna y daeth Abimelec atto ef o Gerar, ac Ahuzzah ei gyfeill, a Phicol tywyſog ei lû.

27 Ac Isaac a ddywedodd wrthynt, pa ham y daethoch chwi attaf fi? gan i chwi fyng-haſau, a'm gyrru oddi wrthych?

28 Yna y dywedaſant, gan weled ni a welſom ſôd yr Arglwydd gyd a thi; a dywedaſom, bydded yn awr gyngrair rhyngom ni, *ſef* rhyngom ni a thi; a gwnawn gyfammod â thi,

29 † Na wnei i ni ddrwg, megis na chyffyrddaſom ninnau a thi, a megis y gwnaethom ddaioni ynunic a thi, ac i'th anfonaſom mewn heddwch; ti yn *awr* wyt fendigedig yr Arglwydd. † Hebr. Gwnaei.

30 Ac efe a wnaeth iddynt wledd, a hwy a fwytaſant, ac a yſaſant.

31 Yna y codaſant yn foreu, a hwy a dyngaſant bôb vn iw gilydd: ac Iſaac a'i gollyngodd hwynt ymaith, a hwy a aethant oddi wrtho ef mewn heddwch.

32 A'r dydd hwnnw y bu i weiſion Iſaac ddyfod a mynêgi iddo ef o achos y pydew a gloddiaſent, a dywedaſant wrtho, cawſom ddwfr.

33 Ac efe a'i galwodd ef ‖ Sebah: am hynny henw y ddinas *yw* ‖ Beerſebah hyd y dydd hwn. ‖ Hynny yw, Llw. ‖ Hynny yw Ffynnon y Llw.

34 Ac yr oedd Eſauyn fâb deugein-mlwydd, ac efe a gymmerodd yn wraig, Iudith ferch Beeri yr Hethiad, a Baſemath ferch Elon yr Hethiad.

35 A'r hwy oeddynt chwerwder yſpryd i Iſaac, ac i Rebecca. ‖ Pen. 27.46.

PEN. XXVII.

1 Iſaac yn anfon Eſau am helwriaeth. 5 Rebecca yn dyſcu Jacob i gael y fendith. 15 Jacob yn rhith Eſau yn ei chaffael. 20 Eſau yn dwyn ei ſarn. 33 Iſaac yn dychrynu. 34 Eſau yn cwynofain, a thrwy daeru yn caffael bendith. 41 Yn bygwth Jacob. 34 Rebecca yn ei ſiommi ef.

ABu wedi heneiddio o Iſaac, a thywyllu ei lygaid fel na welei, alw o henaw ef Eſau ei fâb hynaf, a dywedyd wrtho, fy mâb: yntef a ddywedodd wrtho ef, wele fi.

2 Ac efe a ddywedodd, wele mi a heneiddiais yn awr, ac ni wn ddydd fy marwolaeth.

3 Ac yn awr cymmer attolwg dy offer, dy gawell ſaethau, a'th fwa, a dos allan i'r maes, a hela i mi helfa.

4 A gwna i mi flaſus-fwyd o'r fâth a garaf, a dŵg i mi, fel y bwytawyf, fel i'th fendithio fy enaid cyn fy marw.

5 A Rebecca a glybu pan ddywedodd Iſaac wrth Eſau ei fâb: ac Eſau aeth i'r maes i hela helfa iw dwyn.

6 A Rebecca a lefarodd wrth Iacob ei mâb, gan ddywedyd: wele clywais dy dâd yn llefaru wrth Eſau dy frawd, gan ddywedyd,

7 Dŵg i mi helfa, a gwna i mi flaſus-fwyd fel y bwyttawyf, ac i'th fendithiwyf ger bron yr Arglwydd cyn fy marw.

8 Ond yn awr, fy mâb, gwrando ar fy llais i, am yr hyn a orchymynnaf i ti.

9 Dos yn awr i'r praidd, a chymmer i mi oddi yno ddau fyn gafr da, a mi a'i gwnâf hwynt yn fwyd blaſus i'th dâd, o'r fath a gâr efe.

10 A thi a'i dygi i'th dâd, fel y bwyttao ac i'th fendithio cyn ei farw.

11 A dywedodd Iacob wrth Rebecca ei fam, wele Eſau fy mrawd yn ŵr blewoc, a minae yn ŵr llyſo.

12 Fy nhad ond odid a'm teimla, yna y byddaf yn ei olwg ef fel twyll-wr; ac a ddygaf arnaf felldith, ac nid bendith.

13 A'i fam a ddywedodd wrtho, arnfi *y bydo* dy felldith fy mab, yn vnic gwrando ar fy llais, dôs, a dŵg i mi.

14 Ac efe a aeth, ac a gymmerth *y mynnod* ac a'i dygodd at ei fam: a'i fam a wnaeth fwyd blaſus o'r fath a garei ei dâd ef.

15 Rebecca hefyd a gymmerodd hoff wiſcoedd Eſau ei mab hynaf, y rhai *oedd* gyda hi yn tŷ, ac a wiſcodd Iacob ei mab ienangaf.

16 A gwiſcodd hefyd grwyn y mynnod geifr am ei ddwylo ef, ac am lyſndra ei wddf ef.

17 Ac a roddes y bwyd blaſus a arlwyaſei hi yn llaw Iacob ei mab.

18 Ac efe a ddaeth at ei dâd, ac a ddywedodd fy-nhâd: yntef a ddywedodd, wele fi: pwy wyt ti fy mâb?

19 A dywedodd Iacob wrth ei dad, my fi *yw* Eſau dy gyntaf-anedic: gwneuthym fel y dywedaiſt wrthif: cyſod attolwg, eiſtedd, a bwytta o'm helfa, fel i'm bendithio dy enaid.

20 A'r

20 Ac Isaac a ddywedodd wrth ê fâb, pa fodd fy mâb y cefaist mor fuan a hyn? Yntef a ddywedodd, am i'r Arglwydd dy Dduw beri iddo ddigwyddo o'm blaen.

21 A dywedodd Isaac wrth Iacob, tyred yn nes yn awr fel i'th deimlwyf fy mâb; a'i ty di yw fy mâb Esau, ai nad ê.

22 A nesâodd Iacob at Isaac ei dâd: yntef a'i teimlodd, ac a ddywedodd, y llais, yw llais Iacob, a'r dwylo, dwylo Esau *ydynt*.

23 Ac nid adnabu efe ef, am fod ei ddwylo fel dwylo ei frawd Esau, yn flewoc: felly efe a'i bendithiodd ef.

24 Dywedodd hefyd, ai ti yw fy mâb Esau? yntef a ddywedodd, myfi yw.

25 Ac efe a ddywedodd, dŵg yn nês attafi, ac mi a fwyttaf o helfa fy mâb fel i'th fendithio fy enaid: yna y dûg atto ef, ac efe a fwyttâodd: dûg iddo win hefyd, ac efe a yfodd.

26 Yna y dywedodd Isaac ei dâd wrtho ef, tyred yn nês yn awr a chuſana fi fy mâb.

27 Yna y daeth efe yn nês, ac a'i cuſanodd ef, ac a aroglodd arogl ei wiſcoedd ef, ac a'i bendithiodd ef, ac a ddywedodd, wele arogl fy mâb fel arogl maes yr hwn a fendithiodd yr Arglwydd.

28 A * rhodded Duw i ti o wlith y nefoedd, ac o fraſter y ddaiar, ac amldra o ŷd a gwin. *Hebr. ha.10.

29 Gwaſanaethed pobloedd dy dî, ac ymgrymmed cenhedloedd i ti: bydd di arglwydd ar dy frodyr, ac ymgrymmed meibion dy fam i ti: melldigedic *fyddo* a'th felldithio, a bendigedic a'th fendithio.

30 A bu, pan ddarfu i Isaac fendithio Iacob, ac i Iacob yn brin fyned allan o ŵydd Isaac ei dâd, yna Esau ei frawd a ddaeth o'i hela.

31 Ac yntef hefyd a wnaeth ſwyd blaſus ac a'i dûg at ei dâd, ac a ddywedodd wrth ei dâd cyſoded ſy nhâd, a bwyttaed o helfa ei fab, fel i'm bendithio dy enaid.

32 Ac Isaac ei dâd a ddywedodd wrtho, pwy wyt ti? yntef a ddywedodd myfi *yw* dy fab, dy gyntaf-anedic Esau.

33 Ac Isaac a ddychrynnodd â dychryn mawr iawn, ac a ddywedodd; pwy? p'le mae yr hwn a heliodd helfa, ac a'i dûc i mi, a mi a fwyttaeis o'r cwbl cyn dy ddyfod, ac a'i bendithiais ef? bendigedic hefyd fydd efe.

34 Pan glybu Esau eiriau ei dâd, efe a waeddodd â gwaedd fawr a chwerw iawn, ac a ddywedodd wrth ei dâd, bendithia fi, ie finneu, fy nhâd.

35 Ac efe a ddywedodd, dy frawd a ddaeth mewn twyll, ac a ddûg dy fendith di.

36 Dywedodd yntef, ond iawn y gelwir ei enw ef † Iacob, canys efe a'm diſodlodd i ddwy waith bellach: i dûg fyng-anedigaeth-ſraint, ac wele yn awr efe a ddygodd fy mendith: i dywedodd hefyd, oni chedwaiſt gyd a thi fendith i minneu. † Heb. ydwr.

37 Ac Isaac a attebodd, ac a dywedodd wrth Esau, wele mi a'i gwneuthum ef yn Arglwydd i ti, a rhoddais ei holl frodyr yn weiſion iddo ef: ac ŷd a gwin y cynheliais ef: a pheth a wnaf i tithe fy mab weithian? * Heb. xxv. 34. ‖ Heb. ſat.38.

38 Ac Esau a ddywedodd wrth ei dâd, ai vn fendith ſydd gennit fy nhâd? bendithia finneu, finneu hefyd fy nhâd. Felly Esau a dderchafodd ei lef ac a * wylodd.

39 Yna 'r attebodd Isaac ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, wele ym-mraſter y ddaiar y bydd dy breſwylfod, ac ym myſc gwlith y nefoedd oddi vchod.

40 With dy gleddyf hefyd y byddi fyw, a'th frawd a wasanaethi: onid bydd *amſer* pan ſeiſtrolech di, ac y torrechei jau ei oddi am dy wddf.

41 Ac Esau a gaſaodd Iacob am y fendith â'r hon y bendithiaſei ei dâd ef: ac Esau a ddywedodd yn ei galon, nesau y mae dyddiau galar fy nhâd, yna lladdaf Iacob fy mrawd. * Obad, 10.

42 A mynegwyd i Rebecca eiriau Esau ei mâb hynaf: hithe a anfonodd, ac a alwodd am Iacob ei mâb ieuangaf, ac a ddywedodd wrtho, wele Esau dy frawd ſy yn ymgyſſuro o'th blegid di *ar fyrr* dy ladd di.

43 Ond yn awr fy mâb gwrando ar fy llais, cyfod, fô at Laban fy mrawd i Haran.

44 Ac aros gyd ac ef ychydic ddyddiau, hyd oni chilio llid dy frawd:

45 Hyd oni chilio digoſaint dy frawd oddi wrthit, ac anghofio o honaw ef yr hyn a wnaethoſt iddo: yna 'r anfonaf ac i'th gyrchaf oddi yno: pa ham y byddwn yn ymddifad o bonoch eich dau *mewn* vn dydd? * Gene. 26.35.

46 Dywedodd Rebecca hefyd wrth Isaac, * blinais ar fy enioes o herwydd merched Heth: os cymmer Iacob wraig o ferched Heth, fel y rhai hyn o ferched y wlad, i ba beth y *chwenychwn* fy enioes?

PEN. XXVIII.

1 *Isaac yn bendithio Iacob, ac yn ei anfon ef i Padan Aram.* 9 *Esau yn priodi Mahalath merch Ismael.* 10 *Gweledigaeth ysgal Iacob.* 18 *Maen Bethel.* 20 *Addunedi Iacob.*

YNa y galwodd Isaac ar Iacob ac a'i bendithioddei: ese a orchymynnodd iddo hefyd, ac a ddywedodd wrtho, na chymmer wraig o ferched Canaan.

2 Cyfod dos i ‖ Meſopotamia i dŷ Bethuel tâd dy fam, a chymmer i't wraig oddi yno o ferched Labanbrawd dy fam. ‖ *Padan Aram.* Gen.22.23.

3 A Duw holl-alluoc a'th fendithio, ac a'th ffrwythlono, ac a'th luoſogo, fel y byddech yn gynnulleidfa pobloedd, Gen.24. 10.

4 Ac a roddo i ti fendith Abraham, i ti ac i'th hâd gyd â thi, i etifeddu o honot dir dy ymdaith, yr hwn a roddodd Duw i Abraham.

5 Felly Isaac a anfonodd ymaith Iacob, ac efe a aeth i ‖ Meſopotamia at Laban fâb Bethuel y Syriad, brawd Rebecca mam Iacob ac Esau. ‖ *Padan Aram.*

6 Pan welodd Esau fendithio o Isaac Iacob, a'i anfon ef i ‖ Meſopotamia, i gymmeryd iddo wraig oddi yno, a gorchymyn iddo wrth ei fendithio, gan ddywedyd: na chymmer wraig o ferched Canaan; ‖ *Padan Aram.* ‖ *Actuir. alt.* 7.2. *Chwyr.* 140.

7 A gwrando o Iacob ar ei dad, ac ar ei fam, a'i fyned i Meſopotamia:

8 Ac Esau yn gweled mai drwg oedd ferched Canaan yng-olwg Isaac ei dad:

9 Yna Esau a aeth at Ismael, ac a gymmerodd Mahalath merch Ismael mab Abraham, chwaer Nebaioth, yn wraig iddo, at ei wragedd *eraill*.

10 Ac Iacob a'th allan o Beer-ſeba, ac a aeth tua ‖ Haran.

11 Ac a ddaeth ar damwain i fangre, ac a letteuodd yno tros nôs, oblegit machludo 'r haul: ac efe a gymmerth o gerric y lle hwnnw, ac a oſododd tan ei ben, ac a gyſcodd yn y fan honno.

12 Ac efe a freuddwydiodd, ac wele yſcal yn ſefyll ar y ddaiar, a'i phen yn cyrhaeddyd i'r nefoedd: ac wele angylion Duw yn dringo ac yn deſcyn ar hyd-ddi. * Gene. 32.1. gen.

13 Ac * wele yr Arglwydd yn ſefyll arni, ac efe 48.5.

a ddywedodd, myfi yw Arglwydd Dduw Abraham dy dâd, a Duw Iſaac: y tir yr wyt ti yn gorwedd arno, i ti y rhoddaf ef, ac ith hâd.

* Deut. 12.20. 14 A'th hâd ti fydd fel llwch y ddaiar, * a thi a dorriallan i'r gorllewin, ac i'r dwyrein, ac i'r gogledd, ac i'r dehau: a * holl deuluoedd y ddaiar a fendithir ynot ti, ac yn dy hâd di.

Gen. 12. 3. & 18. 18. & 22. 18. & 26. 4. 15 Ac wele fi gyd a thi, ac mi a'th gadwaf pa le bynnac yr elych, ac a'th ddygaf draeheſn i'r wlad hon: o herwydd ni'th adawaf hyd oni wnelwy ſyr hyn a lefarais wrthit.

16 Ac Iacob a ddeffröddo'i gwſc, ac a ddywedodd, diau ſod yr Arglwydd yn y lle hwn, ac nis gwyddwn i.

17 Ac ese a ofnodd, ac a ddywedodd, mor ofnadwy yw y lle hwn? nid *oes* ymma onid tŷ i Dduw, ac dymma borth y nefoedd.

18 Ac Iacob a gyſododd yn foreu, ac a gymmerth y garrec a oſſodaſei ese tan ei ben, ac ese a'i goſododd hi yn golofn, ac a dywalltodd olew ar ei phen hi.

‖ Hynny yw, Ty Duw. 19 Ac ese a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Bethel, ond Luz *ſiaſei* henw y ddinas o'r cyntaf.

20 Yna yr addunodd Iacob addunedd, gan ddywedyd, os Duw ſydd gyd â myfi, ac am ceidw yn y ffordd ymma, yr hon yr ydwyf yn ei cherdded: a rhoddi imi fara iw fwytta, a dillad i'w gwiſco,

21 A dychwelyd o honof mewn heddwch i dŷ fy nhâd; yna y bydd yr Arglwydd yn Dduw i mi.

22 A'r garrec ymma yr hon a oſſodais yn golofn, a fydd yn dŷ Dduw, ac o'r hyn oll a roddech i mi, gan ddiegymmu mi a'i degymmaf i ti.

PEN. XXIX.

1 Iacob yn dyfod a ffynnon Haran. 9 Yn ymgaruiaw a Rahel. 13 Laban yn ei groeſſafu ef yn dy. 18 Iacob yn gwnaethur ammod am Rahel. 23 Ei ſiommi ef a Leah. 28 Ynteſ yn priodi Rahel, ac yn gwaſanaethu am dani hi ſaith mlynedd eraill. 32 Leah yn dwyn Reuben, 33 Simeon, 34 Leui, 35 A Iuda.

† Hebr. graced. AC Iacob a gymmerth ei † daith, ac aeth i wlâd meibion y dwyrein.

2 Ac ese a edrychodd ac wele bydew yn y maes, ac wele dair diadell o ddefaid yn gorwedd wrthi: o herwydd o'r pydew hwnnw y dyfrhaent y diadelloedd: a charrec fawr *oedd* ar cucn y pydew.

3 Ac yno yceſclid yr holl ddiadelloedd, a hwy a dreiglent y garrec oddi ar cucn y pydew, ac a ddyfrhaent y praidd; yna y rhoddent y garrec trachefn ar cucn y pydew yn ei lle.

4 A dywedodd Iacob wrthynt, fy mrodyr, o bale 'r *ydych* chwi? a hwy a ddywedaſant, o Haran yr ydym ni.

5 Ac ese a ddywedodd wrthynt a adwaenoch chwi Laban fab Nachor? a hwy a ddywedaſant, adwaenom.

6 Yntef a ddywedodd wrthynt hwy, a *oes* † lwyddiant iddo ef? a hwy a ddywedaſant, *oes* lwyddiant: ac wele Rahel ei ferch ef yn dyfod gyd a'r defaid.

† Hebr. beddwch, 7 Yna y dywedodd ef, wele etto y dydd yn † gynnar, nid *yw* bryd caſclu yr aniſeiliaid: dyfrhewch y praidd, ac ewch, a bugeiliwch.

† Hebr. ſawr. 8 A hwy a ddywedaſant, ni allwn ni, hyd oni chaſcler yr holl ddiadelloedd, a threiglo o honynt y garrec oddi ar wyneb y pydew, yna y dwyrhawn y praidd.

9 Tra 'yr ydoedd ese etto yn llefaru wrthynt, daeth Rahel hefyd gyd a'r praidd *oedd* eiddo ei thâd, oblegit hi oedd yn bugeilio.

10 A phan welodd Iacob Rahel ferch Laban brawd ei fam, a phraidd Laban brawd ei fam, yna y neſſaodd Iacob, ac a dreiglodd y garrec oddi ar cncu y pydew, ac a ddwyrhaodd braidd Laban brawd ei fam.

11 Ac Iacob a guſſanodd Rahel, ac a dderchafedd ei lef, ac a wylodd.

12 A mynegodd Iacob i Rahel, mai brawd ei thad oedd ese; ac mai mab Rebecca oedd ese: hithe a redodd, ac a ſynegodd iw thâd.

† Hebr. ſón am. 13 A phan glybu Laban † hanes Iacob mab ei chwaer, yna ese a redodd i'w gyfarfod ef, ac a'i cofleidiodd ef, ac a'i cuſſanodd, ac a'i dug ef iw dy: ac ese a ſynegodd i Laban yr holl bethau hyn.

14 A dywedodd Laban wrtho ef, yn ddiau ſy aſgwrn i a'm cnawd ydwyt ti; ac ese a drigodd gyd ag ef ſis o ddyddiau.

15 A Laban a ddywedodd wrth Iacob, ai o herwydd mai fy mrawd wyt ti i'm gwaſanaethei yn rhâd? mynega i mi beth *fydd* dy gyflog?

16 Ac i Laban *yr oedd* dwy ferched: henw yr hynaf *oedd* Lea, ac enw yr ieuangaf Rahel.

17 A llygaid Lea *oedd* weinaid: ond Rahel oedd dêg *ei* phrŷd, a glan-deg yr olwg.

18 A Iacob a hoffodd Rahel ac a ddywedodd, mi a'th waſanaethaf di ſaith mlynedd am Rahel dy ferch ieuangaf.

19 A Laban a ddywedodd, gwell *yw* ei thoddi hi i ti, na'i thoddi hi i ŵr arall: aros gyd a mi.

20 Felly Iacob a waſanaethodd am Rahel ſaith mlynedd: ac yr oeddynt yn ei olwg ef fel ychydic ddyddiau; am fod yn hoff ganddo ese hi.

21 A dywedodd Iacob wrth Laban, moes i mi fyngwraig, (canys cyflawnwyd fy nyddiau) fel yr elwyf atti hi.

22 A Laban a gaſclodd holl ddynion y fan honno, ac a wnaeth wledd.

23 Ond bu yn yr hwyr, iddo gymmeryd Lea ei ferch, a'i dwyn hi atto ef, ac yntef a aeth atti hi.

24 A Laban a roddodd iddi Zilphah ei forwyn yn forwyn i Lea ei ferch.

25 A bu, y boreu wele Lea *oedd* hi: yna y dywedodd ese wrth Laban, pa ham y gwnaethoſt hyn i mi? onid am Rahel i'th waſanaethais? a pha ham i'm twyllaiſt?

† Hebr. 26 A dywedodd Laban, ni wneir felly yn ein † gwlad ni, gan roddi yr ieuangaf o flaen yr hynaf.

27 Cyflawna di wythnos hon, ac ni a roddwn i ti hon hefyd, am y gwaſanaeth a waſanaethi gyd a mi eto ſaith mlynedd eraill.

28 A Iacob a wnaeth felly, ac a gyflawnodd ei hwythnos hi: ac ese a roddodd Rahel ei ferch yn wraig iddo.

29 Laban hefyd a roddodd i Rahel ei ferch, Bilha ei forwyn, yn forwyn iddi hi.

30 Ac ese a aeth hefyd at Rahel, ac a hoffodd Rahel yn ſwy nâ Lea, ac a waſanaethodd gyd ag ef eto ſaith mlynedd eraill.

31 A phan welodd yr Arglwydd mai câs oedd Lea, yna ese a agorodd ei chroth hi: a Rahel *oedd* amhlantadwy.

‖ Hyny yw, Gwrandawiad fâb. 32 A Lea a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fâb, ac a alwodd ei enw ef ‖ Ruben, o herwydd hi a ddywedodd, diau edrych o'r Arglwydd ar fyng-hyſtudd, canys yn ŵr fyng-wr a'm hoffa i.

33 A hi a feichiogodd eilwaith, ac a eſcorodd ar fâb, ac a ddywedodd, am glywed o'r Arglwydd mai câs *ydwyf* fi, am hyny y rhoddodd eſe i mi hwn hefyd: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Simeon.

34 A hi a feichiogodd dracheſn, ac a eſcorodd ar ſâb, ac a ddywedodd, ſyngwr weithian a lŷn yn awr wrthiſi, canys plentais iddo dri mâb. Am hynny y galwyd ei enw ef ‖ Leſi.

‖ Sef, Glyn. Mat. 2. 2.

35 A hi a feichiogodd dracheſn, ac a eſcorodd ar ſâb, ac a ddywedodd, weithian y moliannaf yr Arglwydd: am hynny y galwodd ei * enw ef ‖ Iuda: a hi a beidiodd a phlanta.

‖ Sef, moliant.

PEN. XXX.

1 Rahel gan ſâd yn ddigllon nad oedd yn planta, yn rhoddi Bilha ei law-forwyn i Iacob. 5 Hi-thau yn dwyn Dan a Naphtali. 9 Leah yn rhoddi Zilpah ei law-forwyn, yr hon a ymddug Gad ac Aſer. 14 Ruben yn cael mandragoras, am y rhai y mae Leah yn prynu ei gwr gan Rahel. 17 Leah yn dwyn Iſacar, Zabulon a Dina. 22 Rahel yn dwyn Ioſeph. 25 Iacob yn deiſyfu cael myned ymaith. 27 Laban yn ei attal ef ar gyſtammod newydd. 37 Dyſnin Iacob, trwy'r hon yr ymgwatſhogodd ef.

PAn welodd Rahel na phlantaſei hithau i Iacob, yna Rahel a genfigennodd wrth ei chwaer, ac a ddywedodd wrth Iacob, moes ſeibion i mi, ac onidê mi *a fyddaf* farw.

2 A chynneuodd llid Iacob wrth Rahel, ac eſe a ddywedodd: a'i myfi *ſy* yn lle Duw; yr hwn a attaliodd ffrwyth y grôth oddi wrthit ti?

3 A dywedodd hithau, wele ſy llaw-forwyn Bilha, dôs i mewn atti hi, a hi a planta ar ſyngliniau i, ſel † y caffer plant i minnau hefyd o honi hi.

† Heb. yr eilaidd y gantbi ho.

4 A hi a roddes ei llaw-forwyn Bilha iddo ef yn wraig, a Iacob aeth i mewn atti.

5 A Bilha a feichiogodd, ac a ymddûg fâb i Iacob.

6 A Rahel a ddywedodd, Duw am barnodd i, ac a wrandawodd hefyd ar ſy llais, ac a roddodd i mi fâb: am hynny hi a alwodd ei enw ef ‖ Dan.

‖ Sef, Barn.

7 Hefyd Bilha llaw-forwyn Rahel a feichiogodd eilwaith, ac a ymddûg yr ail mâb i Iacob.

8 A Rahel a ddywedodd, ymdrechais ymdrechiadau † gorcheſtol a'm chwaer, a gorchſygais: a hi alwodd ei enw ef ‖ Naphtali.

† Heb. Duw. ‖ Sef, ſy ymdrech.

9 Pan welodd Lea beidio o honi a phlanta, hi a gymmerth ei llaw-forwyn Zilpah, ac a'i rhoddes hi yn wraig i Iacob.

10 A Zilpha llaw-forwyn Lea a ymddûg fâb i Iacob.

11 A Lea a ddywedodd, y mae tyrfa yn dyfod: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Gad.

‖ Sef, Rhyfel.

12 A Zilpha llawforwyn Lea a ymddûg yr ail mâb i Iacob.

13 A Lea a ddywedodd, yr ydwyf yn ddedwydd, o blegit merched a'm galwant yn ddedwydd, a hi a alwodd ei enw ef ‖ Aſer.

‖ Sef, Hapusdd.

14 Ruben heſyd a aeth yn nyddiau cynhaiaf gwenith ac a gafodd Fandragorau yn y maes, ac a'i dug hwynt at Lea ei fam: yna Rahel a ddywedodd wrth Lea, dyro atolwg i mi o Fandragorau dy fâb.

15 Hithau a ddywedodd wrthi, ai bychan *yw* dwyn o honot ſyngwr? a fynnit ti hefyd ddwyn mandragorau ſy mâb? A Rahel a ddywedodd, cyſced gan hyny gyd â thi heno am Fandragorau dy fâb.

16 A Iacob a ddaeth o'r maes yn yr hwyr, a Lea a aeth allan iw gyfarfod eſ, ac a ddywedodd attaf fi y deui: o blegit gan brynu i'th brynais am Fandragorau ſy mâb: ac eſe a gyſcodd gyd â hi y nos honno.

17 A Duw a wrandawodd ar Lea, a hi a feichiogodd, ac a ymddûg y pummed mâb i Iacob.

18 A Lea a ddywedodd, rhodd Duw ſyngobr *imi*, o herwydd rhoddi o honoſi fy llaw-forwyn i'm gŵr: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Iſacar.

‖ Sef, Gwobr.

19 Lea heſyd a feichiogodd etto, ac a ymddûg y chweched mâb i Iacob.

20 A Lea a ddywedodd, cynhyſcaeddodd Duw fyfi a chynhyſcaeth dda: ſyngŵr a drig weithian gyd â mi, o blegit chwech o ſeibion a ymddygais iddo ef: a hi a alwodd ei enw ef ‖ Zabulon.

‖ Sef, Trigfa.

21 Ac wedi hynny hi a eſcorodd ar ferch, ac a alwodd ei henw hi ‖ Dina.

‖ Sef, Barn.

22 A Duw a goſtodd Rahel, a Duw a wrandawodd arni, ac a agorodd ei chrôth hi.

23 A hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar ſâb, ac a ddywedodd; Duw a dynnodd ſyngwarthrudd ymaith.

24 A hi a alwodd ei enw ef ‖ Ioſeph, gan ddywedyd; yr Arglwydd a ddyry yn ychwaneg i mi ſâb arall.

‖ Sef, chwaneg.

25 A bu wedi eſcor o Rahel ar Ioſeph, ddywedyd o Iacob wrth Laban; gollwng fi ymmaith, ſel yr elwyf i'm brô, ac i'm gwlad fy hun.

26 Dyro ſyngwragedd i mi, a'm plant, y rhai y gwaſanaethais am danynt gyd a thi, ſel yr elwyf ymmaith; o blegit ti a wyddoſt ſyngwaſanaeth a wnethum i ti.

27 A Laban a ddywedodd wrtho, os cefais ffafor yn dy olwg, *na ſyſt*: da y gwn i'r Arglwydd fy mendithio i o'th blegit ti.

28 Heſyd eſe a ddywedodd, dogna dy gyflog arnaf, a mi a'i rhoddaf.

29 Yntef a ddywedodd wrtho, ti a wyddoſt pa ddelw y gwaſanaethais dy di; a pha ſodd y *bu* dy anifeiliaid ti gyd a myfi.

30 O blegid ychydic *oedd* yr hyn ydoedd gennit ti cyn fy *nyfod* i, ond yn lluoſogrwydd y † cynnyddodd: o herwydd yr Arglwydd a'th fendithiodd di ‖ er pan ddaethym i: bellach gan hyny pa bryd y darparaf heſyd i'm tŷ fy hun?

† Heb. torrodd allan. ‖ With fynhotd a.

31 Dywedodd yntef, pa beth a roddaf iti? ac Iacob a attebodd, ni roddi i mi ddim, os gwnei i mi y peth hyn, bogeiliaf *a* chadwaf dy braidd di dracheſn.

32 Tramwyaf trwy dy holl braidd di heddyw, gan naillcuo oddi yno bôb llwdn mân-frith, a mawr frith, a phôb llwdn coch-ddu ym-mhlith y defaid; y mawr-frith hefyd a'r manfrith ym-mhlith y geifr; ac o'r *rhai hyny* y bydd fyngh-lyflog.

33 A'm cyfiawnder a deſtiolaetha gyd a mi † o hyn allan, pan ddêl hyuny yn gyflog i mi o flaen dy wyneb di: yr hyn oll ni *fyddo* fân-frith neu fawr-frith, ym mhlith y geifr, neu goch ddu ym-mhlith y defaid, lladrad *a fydd* hwnw gyd a myfi.

† Hebr. yfory.

34 A dywedodd Laban, wele, ô na byddei ar ôl dy air di.

35 Ac yn y dydd hwnw y naillt nodd eſe y bychod cylch frithion, a mawr-frithion, a'r holl eifr mân-frithion, a mawr-frithion, yr hyn oll yr *oedd peth* gwyn arno, a phôb coch-ddu ym-mhlith y defaid, ac a'i rhoddes tan law ei feibion ei hun.

36 Ac a oſododd daith tri diwrnod rhyngddo ei hun a Iacob: ac Iacob a borthodd y rhan arall o braidd Laban.

37 A Iacob a gymmerth iddo wiail gleiſion o boplys, a chyll, a ſtawydd, ac a ddiriſclodd ynddynt ddiriſcliadau gwynion, gan ddatguddio y gwyn yr hwn *ydoedd* yn y gwiail.

38 Ac eſe a oſododd y gwiail y rhai a ddiriſclaſe eſe, yn y cwtterydd o ſewn y caſnau dyfroedd, lle y

deue y praidd i yſed, ar gyfer y praidd, ſel y cyfebrent pan ddelent hwy i yſed.

39 A'r praidd a gyfebraſant wrth y gwiail, a'r praidd a ddug rai cylch-frithion, a mân-frithion, a mawr-frithion.

40 Ac Iacob a ddidolodd yr ŵyn, ac a oſſododd wynebau y praidd, tuac at y cylch-frithion, ac at bôb cochddu ym-mhlith praidd Laban: ac a oſſododdd ddiadellau iddo ei hun o'r nailltu, ac nid gyd â phraidd Laban y goſododdd hwynt.

41 A phôb amſer y cyfebre y defaid cryfaf, Iacob a oſode y gwiail o flaen y praidd yn y cwtteryd, i gael o honynt gyfebru wrth y gwiail.

42 Ond pan fydde y praidd yn weniaid, ni oſode efe *ddim*: felly y gwannaf oedd eiddo Laban, a'r cryfaf eiddo Iacob.

43 A'r gŵr a gynnyddodd yn dra rhagorol: ac yr ydoedd iddo ef braidd helaeth, a morwynion, a gweiſion, a chamelod, ac aſſynod.

PEN. XXXI.

1 *Jacob ar ſorriant yn ymadel yn ddirgel.* 19 *Rahel yn lladratta delwau ei thad.* 22 *Laban yn caulyn ar ei ol ef,* 26 *ac yn achwyn rhac y cam.* 34 *Dyſgu Rahel i guddio'r delwau.* 36 *Iacob yn achwyn o herwydd Laban.* 43 *Y cyſammod rhwng Laban ac Iacob yn Galeed.*

AC efe a glybu eiriau meibion Laban yn dywedyd, Iacob a ddûg yr hyn oll *oedd* in tâd ni, ac o'r hyn *ydoedd* i'n tâd ni y cafodd efe yr holl anrhydedd hyn.

2 Hefyd Iacob a welodd wyneb-pryd Laban, ac wele nid *ydoedd* tu ag attaw ef megis † cynt.

† *Hebr.* doe ac trchdoe.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iacob, dychwel i wlâd dy dadau, ac at dy genedl, ac mi a fyddaf gyd a thi.

4 Ac Iacob a anfonodd, ac a alwodd Rahel, a Lea, i'r maes, at ei braidd.

5 Ac a ddywedodd wrthynt, myfi a welaf wyneb-pryd eich tâd chwi, nad yw fel cynt tu ag attafi: a Duw ſy nhâd a fu gyd a myfi.

6 A chwi a wyddoch mai a'm holl allu y gwaſanaethais eich tâd.

7 A'ch tâd a'm twyllodd i, ac a newidiodd fynghyflog i ddeng-waith: ond nis dioddefodd Duw iddo wneuthur i mi ddrwg.

8 Os fel hyn y dywedei; y man-frithion a fydd dy gyflog di, yna yr holl braidd a heppilient fân-frithion: ond os fel hyn y *dywedei*; y cylch-frithion a fydd dy gyflog di, yna'r holl braidd a heppilient rai cylch-frithion.

9 Felly Duw a ddûg anifeiliaid eich tâd chwi, ac a'i rhoddes i mi.

10 Bu hefyd yn amſer cyfebru o'r praidd, ddercha'ſu o honof ſy llygaid, ac mewn breuddwyd y gwelais, ac wele ‖ yr hyrddod (y rhai oedd yn llamnu y praidd) yn gylch-frithion, yn fân-frithion, ac yn fawr-frithion.

‖ *Neu* y bycnod.

11 Ac angel Duw a ddywedodd wrthif mewn breuddwyd, Iacob: minne a attebais, wele fi.

12 Yntef a ddywedodd, derchafa weithian dy lygaid, a gwêl, yr holl hyrddod y rhai ydynt yn llamnu y praidd yn gylch-frithion, yn fân-frithion, ac yn fawr-frithion; o blegit gwelais yr hyn oll y mae Laban yn ei wneuthur i ti.

* *Gent.* 28 18.

13 Myfi yw Duw Bethel, *lle'r enneiniaiſt y goloſin, a lle'r addunaiſt addunedi mi: cyfot bellach, dos allan o'r wlad hon, dychwel i wlad dy genhedl dy hun.

14 A Rahel a Lea a attebaſant ac a ddywedaſant wrtho; a oes ‖ rhyw ran neu etifeddiaeth yn nhŷ ein tâd?

‖ *Hebr.* etto.

15 Onid yn eſtronedd y cyfrifodd efe nyni? o blegit efe a'n gwerthodd: a chan dreulio a dreuliodd hefyd ein harian ni.

16 Canys yr holl olud yr hwn a ddûg Duw oddi ar ein tâd ni, nyni a'n plant ai piau: ac yr awr hon yr hyn oll a ddywedodd Duw wrthit, gwna.

17 Yna Iacob a gyfododd, ac a oſſodode ei feibion, a'i wragedd, ac gamelod.

18 Ac a ddûg ymmaith ei holl anifeiliaid, a'i holl gyfoeth yr hwn a enillaſe, *ſef* ei anifeiliaid meddiannol, y rhai a anillaſei efe ym Meſopotamia, i fyned at Iſaac ei dâd, i wlâd Canaan.

‖ *Padan Aram.*

19 Laban hefyd a aethei i gneifio ei ddefaid: a Rahel a ledrattaſei y † delwau *oedd* gan ei thâd hi.

† *Hebr. Terafhim*

20 Ac Iacob a aeth ymaith yn lledradaidd † heb wybod i Laban y Syriad: canys ni ſynegodd iddo mai ffo yr oedd.

† *Hebr. galon Laban.*

21 Felly y ffodd efe a'r hyn oll *oedd* ganddo, ac a gyfododdd ac a aeth tros yr afon, ac a gyfeiriodd at ſynydd Gilead.

22 A mynegwyd i Laban ar y trydydd dydd, ffoi o Iacob.

23 Ac efe a gymerth ei frodyr gyd ag ef, ac a erlidiodd ar ei ol ef daith ſaith niwrnod, ac a gyddiweddodd ef ym mynydd Gilead.

24 A Duw a ddaeth at Laban y Syriad liw nôs mewn breuddwyd, ac a ddywedodd wrthe, cadw arnat, rhag yngen o honot wrth Iacob, na da, na drwg.

25 Yna Labin a oddiwedodd Iacob: ac Iacob a oſododd ei babell yn y mynydd: Laban hefyd a werſyllodd ynghyd a'i frodyr ym mynydd Gilead.

26 A Laban a ddywedodd wrth Iacob, pa beth a wnaethoſt fo blegit ti a aethoſt yn lledradaidd oddi wrthif i, ac a ddygaiſt fy merched, ſel caethion cleddyf.

27 Am ba beth y ffoaiſt yn ddirgel, ac y lledratteaiſt † oddi wrthi fi, ac ni ſynegaiſt i mi, ſel yr hebryngaſwn dydi a llawenydd, ac a chaniadau, a thympan, ac a thelyn.

† *Heb. ſ.*

28 Ac na adewaiſt i mi guſanu fy meibion a'm merched? gwnaethoſt yr awron yn ffôl.

29 Mae ar fy llaw i wneuthur i chwi ddrwg: ond Duw eich tâd a lefarodd wrthif neithwyr, gan ddywedyd, cadw arnat rhac yngen wrth Iacob, na da, na drwg.

30 Weithian gan hynny, ti a fynnit fyned ymmaith, o blegit gan hiraethu yr hiraethaiſt am dŷ dy dâd. *Ond* pa ham y lledratteiſt fy nuwiau i?

31 A Iacob a attebodd ac a ddywedodd wrth Laban, am ofni o honof: o blegit dywedais, rhac dwyn o honot dy ferched oddi arnaf trwy drais.

32 Gyd a'r hwn y ceffych dy dduwiau, na chaffed fyw: ger bron ein brodyr mynn wybod pa beth o'r eiddoti ſydd gyd a myfi, a chymmer i ti: ac nis gwyddei Iacob mai Rahel a'i lledrattaſei hwynt.

33 A Laban a aeth i mewn i babell Iacob, ac i babell Lea, ac i babell y ddwy lawforwyn, ac nis cafodd hwynt: yna yr aeth allan o babell Lea, ac y daeth i babell Rahel.

34 A Rahel a gymeraſei y delwau, ac ai goſodaſe hwynt yn offer y camel, ac a eiſteddaſai arnynt; a Laban a † chwiliodd yr holl babell ac nis cafodd.

† *Hebr. dermbo.*

35 A hi a ddywedodd wrth ei thâd, na ddigied fy arglwydd, am nas gallaf gyſodi ger dy fron di; canys arfer gwragedd a *daig mydodd* i mi: ac efe a chwiliodd, ac ni chafodd y delwau.

36 A

36 A Iacob a ddigiodd, ac ſa roes ſenn i Laban: ac Iacob a atteboddac a ddywedodd wrth Laban, pa peth yw ſy nghamwedd i? pa beth yw ſy mhechod, gan erhid o honot ar ſy ôl?

† Hebr. dimlo. 37 Gan i'c † chwilio fy holl ddodrefn i, pa beth a gefaiſt o holl ddodrefn dy dŷ di? goſot ef ymma ger bron fy mrodyr i a'th frodyr dithe, ſel y barnant rhyngomni ein dau.

38 Myſi bellach *a fum* vgain mlhynedd gyd a thi, dy ddefaid a'th eifr ni erthylaſant, ac ni ſwytteais hyrddod dy braidd.

39 Ni ddygum ſclyfaeth attat ti; myfi ai gwnawn ef yn dda; *o'm llaw i y gofynpit hynny yr hyn a ledrateid y dydd, a'r hyn a ledrateid y nos.

* Exod. 22. 12.

40 Bûm y dydd, y gwres a'm treuliodd, a rhew y nôs: a'm cwſc a giliodd oddiwrth fy llygaid.

41 Felly y bûm i vgain mhlynedd yn dŷ di; pedair blynedd ar ddec y gwaſanaethais di am dy ddwy ſerched, a chwe blynedd am dy braidd, a thi a newidiaſt ſynghyflog ddec o weithiau.

42 Oni baaſei *fod* Duw fy nhâd, Duw Abraham, ac arſwyd Iſaac gyd a'mi, dian yr awr hon y gollyngaſit fi ymaith yn wâglaw: Duw a welodd fyng-hyſtyd a llafur fy nwylaw, ac a'th gerydnodd *di* neithwyr.

43 A Laban a attebodd, ac a ddywedodd wrth Iacob, y merched *hyn ydynt* fy merched i, a'r meibion *hyn ſnt* fy meibion i, a'r praidd *yw* fy mraidd i: a'r hyn oll a welí, eiddo fi yw: a beddyw pa beth a wnaf i'm merched hyn, ac iw meibion hwynt, y rhai a eſcoraſant?

44 Tyred gan hynny yn awr, gwnawn gyfammod mi a thi, a bydded yn deſtiolaeth rhyngoſi a thitheu.

45 A Iacob a gymmerth garrec ac a'i cododd hi yn goloſn.

46 Heſyd Iacob a ddywedodd wrth ei frodyr, ceſclwch gerriet: a hwy a gymmeraſant gerric, ac a wnaethant garnedd, ac a ſwyttaſant yno ar y garnedd.

Gen. 31. 47. Carnedd yſtyr. Galaeth. 47 A Laban ai galwodd hi ‖ Iegar-Sahadutha: ac Iacob ai galwodd hi Galeed.

48 A Laban a ddywedodd, y garnedd hon ſydd dyſt rhyngoſi a thithe heddyw: am hynny y galwodd *Iacob* ei henw hi Galeed,

Gen. 31. 49. Diſgwiliſa. 49 A ‖ Miſpah: o blegit eſea ddywedodd, gwiled yr Arglwydd rhyngoſi a thithe, pan ſêm ni bob vn o olwg ei gilydd.

50 Os gorthrymmi di ſy merched, neu os cymmeri wragedd heb law ſy merched i: nid *oes mê* gyd â ni, edrych, Duw *ſydd dyſt* rhyngoſi a *thithe*.

51 Dywedodd Laban heſyd wrth Iacob, wele y garnedd hon, ac wele y goloſn hon a oſodais rhyngoſi a thi.

52 Tyſt *a fydd* y garnedd hon, a thyſt *a fydd* y goloſn, na ddeuaſi tros y garnedd hon, attat ti, ac na ddoi dithe tros y garnedd hon, nâ'r goloſn hon attaſi, er niwed.

53 Duw Abraham, a Duw Nachor a farno rhyngom ni, Duw eu tadu hwynt. Ac Iacob a dyngodd i oſn ei dâd Iſaac.

Gen. 31. 54. Heſyd Iacob a ‖ aberthodd aberth yn y mynydd, ac a alwodd ar ei frodyr i ſwytta bara, a hwy a ſwyttaſant bara, ac a drigaſant tros nôs yn y mynydd.

55 A Laban a gyſododd yn foreu, ac a gyſanodd ei feibion a'i ferched, ac a'i bendithiodd hwynt: ſelly Laban a aeth ymmaith, ac a ddychwelodd ſŷ ſtô ei hun.

PEN. XXXII.

Yr Gwelediaeth Iacob yn Mahanaim. 3 Yn gennadwriaeth at Eſau. 6 Mae ef yn oſni dyſodiad Eſau, 9 yn gweddio am gymmorth, 13 Yn anfon anrheg i Eſau. 24 Yn ymdrechu ag Angel yn Pheniel, lle y gelwir ef Iſrael. 31 Mae efe yn cloffi.

A C Iacoba gerddodd i'w daith yntel: ac angylion Duw a gyfarfu ag ef.

2 Ac Iacob a ddywedodd pan welodd hwynt, dymma werſyll Duw, ac a alwodd henw y lle hwnnw ‖ Mahanaim.

*Gen. Duw werſyll.

3 Ac Iacob a anfonodd gennadau o'i flaen at ei frawd Eſau, i wlâd Seir i † wlâd Edom.

† Hebr. ſaeſ.

4 Ac a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd; fel hyn y dywedwch wrth fy arglwydd Eſau; fel hyn y dywed dy wâs di Iacob: gyd â Laban yr ymdeithias, ac y trigais hyd yn hyn.

5 Ac y mae i mi eidionau, ac aſſynnod, defaid a gweiſion, a morwynion: ac anfon a wnethum i ſynegi i'm harglwydd, i gaeſ fâſt yn dy olwg.

6 A'r cennadau a ddychwelaſant at Iacob, gan ddywedyd, daethom at dy frawd Eſau, ac y mae efe yn dyfod i'th gyfarfod ti, a phedwar cant o wŷr gyd ag ef.

7 Yna Iacob a ofnodd yn fawr, a chyfyng aeth arnaw, ac efe a rannodd y bobl *oedd* gyd ag ef, a'r defaid, a'r eidionau, a'r camelod, yn ddwy fintai.

8 Ac a ddywedodd, os daw Eſau at y naill fintai, a tharo honno, yna y ſuccai arall a ſydd diangol.

9 A dywedodd Iacob, o Dduw fy nhâd Abraham, a Duw fy nhâd Iſaac, ô Arglwydd, yr hwn a ddywedaiſt wrthif, *dychwel i'th wlâd, ac at dy genhedl, ac mi a wnaf ddaioni i ti?

* Pen. 31. 13.

† Hebr. Llai wyf nâg holl

10 † Ni ryglyddais y lleiaf o'th holl drugareddau di, nac o'r holl wirioneddau a wneatheſt i'th wâs: o blegit â'm ffon y daethym tros yr Iorddonen hon ond yn awr yr ydwyf yn ddwy fintai.

11 Achub fi attolwg o law fy mrawd, o law Eſau: o blegit yr ydwyfi yn ei ofni efe rhac dyfod o honaw a'm taro, a'r fam † gyd a'r plant.

† Hebr. ar ſy.

12 A thy di a ddywedaiſt, gwnaf ddaioni i ti yn ddiau; a'th hâd ti a wnâf fel tywod y môr, yr hwn o amlder ni ellir ei rifo.

13 Ac yno y lletruodd efe y noſon honno: ac o'r hyn a ddaeth i'w law efe y cymmerth efe anrheg iw frawd Eſau:

14 Dau cant o eifr, ac vgain o ſychod, deu cant o ddefaid, ac vgain o hyrddod:

15 Dêc ar hugain o gamelod blithion a'i llydnod, deugain o warthec a dêc o deirw, vgain o aſſynnod, a dec o ebolion.

16 Ac efe a roddes yn llaw ei weiſion, bôb gyr o'r naill tu, ac a ddywedodd wrth ei weiſion, ewch troſodd o'm blaen i, a goſodwch encyd rhwng pob gyrr a'i gilydd.

17 Ac efe a orchymynnodd i'r blaenaf, gan ddywedyd; os Eſau fy mrawd a'th gyferfydd di, ac a ymofyn â thy di, gan ddywedyd; I bwy y perthyni di? ac i ba le'r ei? ac eiddo pwy yw y rhai hyn o'th flaen di?

18 Yna y dywedi, eiddo dy wâs Iacob: anrheg yw, wedi ei hanfon i'm harglwydd Eſau: ac wele ynteſ hefyd ar ein hôl ni.

19 Felly y gorchymynnodd hefyd i'r ail, ac i'r trydydd, ac i'r rhai oll oedd yn canlyn y gyrroedd, gan ddywedyd; yn y modd hwn y dywedwch wrth Eſau, pan gaffoch afael arno.

20 A dywedwch hefyd, wele dy wâs Iacob ar ein hôl ni: o blegit (ebef) bodlonaf ei wyneb ef â'r anrheg *ſydd* yn myned o'm blaen: ag wedi hynny

edrychaf yn ei wyneb ef, onid antur ẽfe a dderbyn
fy wyneb innau.
21 Felly yr aeth reg a aeth trosodd o'i flaen ef: ac
efe a lettnodd y nos honno yn y gwersyll.
22 Ac efe a gyfododd y nos honno, ac a gym-
merth ei ddwy wraged, a'i ddwy lawforwyn, a'i
vn mab ar ddec, ac a aeth tros rŷd Iabboc.
23 Ac a'i cymmerth hwynt, ac a'i trosglwyddodd
trwy'r afon: felly efe a drosglwyddodd yr hyn oedd
ganddo.
24 Ac Iacob a adawyd ei hunan; yna yr ymdre-
chodd gŵr ag ef, tes codi'r wawr.
25 A phan welodd na byddai drech nag ef, efe
a gyffyrddodd â chyfwllt ei forddwyd ef, fel y lla-
esiodd cyfwllt morddwyd Iacob, wrth ymdrech o
honaw ag ef.
26 A'r *Angel* a ddywedodd, gollwng fi ymmaith
o blegit y wawr a gyfododd: yntef a atteb odd,
* ni'th ollyngaf oni'm bendithi.
27 Hefyd efe a ddywedodd wrtho, beth *yw* dy
henw? ac efe a atteb odd, Iacob.
28 Yntef a ddywedodd, * mwyach ni elwir dy
henw di Iacob, ond Israel: o blegit cefaist nerth
gyd a Duw fel tywysog, a chyda dynion, ac a orch-
fygaist.
29 A Iacob a ymofynnodd, ac a ddywedodd, my-
nega attolwg dy henw: ac yntef a atteb odd, i ba
beth y gofynni hyn am fy henw i? ac yno efe a'i
bendithiodd ef.
30 Ac Iacob a alwodd henw y fan ‖ Peniel: o
blegit gwelais Ddaw wyneb yn wyneb, a diangodd
fy enioes.
31 A'r haul a gyfodafei arno fel yr oedd yn my-
ned tros Penuel, ac yr *oedd* efe yn gloff o'i glûn.
32 Am hynny plant Israel ni fwytant y gewyn a
gilioedd, yr hwn *ydd* o fewn cyffwllt y morddwyd
hyd y dydd hwn: o blegid cyffwrdd â chyffwllt y
morddwyd ar y gewyn a gilioedd.

PEN. XXXIII.

1 *Cyfedigrwydd Iacob ag Esau wrth gyfarfod.* 17 *Iacob yn dyfod i Succoth,* 18 *yn prynu maes yn Salem, ac yn adailadu allor a'i henw El-Elohe-Israel.*

AC Iacob a ddierchafodd ei lygaid, ac a edrych-
odd, ac wele Esau yn dyfod a phedwar cant o
wŷr gyd ag efe: ac efe a rannodd y plant at Lea, ac
at Rahel, ac at y ddwy lawforwyn.
2 Ac ym mlaen y gosododd efe y ddwy law-for-
wyn, a'i plant hwy; a Lea, a'i phlant hithen yn ol
y rhai hynny: a Rachel a Ioseph ynolaf.
3 Ac yntef a gerddodd o'i blaen hwynt, ac a ym-
ostyngodd i lawr seithwaith, oni ddaeth efe yn
agos at ei frawd.
4 Ac Esau a redodd i'w gyfarfod ef, ac a'i cofleis-
iodd ef, ac a syrthiodd ar ei wdd ef, ac a'i cyssan-
odd ef: a hwy a wylasant.
5 Ac efe a ddierchafodd ei lygaid ac a ganfu y
gwragedd, a'r plant, ac a ddywedodd, pwy yw y rhai
hyn gennyt ti? yntef a ddywedodd y plant a rodded
Duw o'i râs i'th wâs di.
6 Yna y llaw-forwynion a nessâsant, hwynt-hwy
a'i plant, ac a ymgrymmasant.
7 A Lea a nessâodd a'i phlant hithen, ac a ym-
grymmasant, ac wedi hynny y nessâodd Ioseph a
Rahel, ac a ymgrymmasant.
8 Ac efe a ddywedodd, pa beth *yw* gennyt yr
holl fintai accw a gyfarfûm i? yntef a ddywed-
odd *enfanain hynny* i gael ffafor yngolwg fy Ar-
glwydd.
9 Ac Esau a ddywedodd, y mae gennifi ddigon,
fy mrawd i bydded i ti yr hyn *ydd* gennyt.
10 Ac Iacob a ddywedodd, nage attolwg: os ce-
fais yn awr ffafor yn dy olwg i, cymmer fy anrheg
o'm llaw i: canys am hynny y gwelais dy wyneb,
fel pe gwelfwn wyneb Duw, a thi yn fodlon i mi.
11 Cymmer attolwg fy mendith, yr hon a ddyc-
wyd i ti: o blegit Duw a fu rasol i mi, ac am fod
gennifi bôb peth: ac efe a fu daer arno, ac yntef a
gymmerodd.
12 Ac a ddywedodd, cychwynnwn ac awn, a mi a
âf o'th flaen di.
13 Yntef a ddywedodd wrtho, fy arglwydd a wyr
mai tyner yw y plant, a *bod* y praidd a'r gwar-
thec ‖ blithion gyd â myfi: os gyrrir hwynt yn ‖ *Cyffiau.*
diwrnod yn rhy chwyrn, marw a wna yr holl
braidd.
14 Aed attolwg fy arglwydd o flaen ei wâs, a
minne a ddeuaf yn araf fel y gallo'r anifeiliaid
ydd o'm blaen i, ac y gallo'r plant, *hyd* oni ddel-
wyf at fy arglwydd i Seir. † *Hebr.* *yn ffodol.*
15 Ac Esau a ddywedodd, gadawaf yn awr gyd
â thi *rai* o'r bobl *ydd* gyd â mi: yntef a ddywed-
odd, I ba beth y *gwnai* hynny? caffwyf ffafor yng-
olwg fy arglwydd.
16 Felly Esau y dydd hwnnw a ddychwelodd ar
hyd ei ffordd ei hun i Seir.
17 Ac Iacob a gerddodd i Succoth, ac a adailad- ‖ *Bythod* ‖ *i Salm* ‖ *Pada Aram.* ‖ *A elwn Alt. pais Amor.* ‖ *Neu, o nyn.* ‖ *Sefi'r Duw,* ‖ *Duw Israel.*
odd iddo dŷ, ac a wnaeth fythod i'w anifeiliaid:
am hynny efe a alwodd henw y lle ‖ Succoth.
18 Hefyd Iacob a ddaeth ‖ yn llwyddianus i ddi-
nas Sichem, yr hon *ydd* yngwlad Canaan, (pan dda-
eth efe o ‖ Mesopotamia,) ac a wersyllodd o flaen
y ddinas.
19 Ac a brynodd ran o'r maes y llodasei ei babell
ynddo, o law meibion ‖ Hamor tâd Sichem, am gan
‖ darn o arian.
20 Ac a ossodd yno allor, ac a'i henwodd ‖ El-
Elohe Israel.

PEN. XXXIIII.

1 *Sichem yn treisio Dina.* 4 *Yn ei gofyn hi yn briod.* 13 *Meibion Iacob yn cynnyg yr Sichemiaid ammod yr Enwaedlad.* 2 *Hemor a Sichem yn ei-riol arnynt am ei dderbyn.* 25 *Meibion Iacob ar y fantais honno yn ei lladd hwynt.* 27 *ac yn yspeilio eu dinas.* 30 *Iacob yn ceryddu Simeon a Leui.*

A Dina merch Lea, yr hon a ymddygasei hi i Ia-
cob, a aeth allan i weled merched y wlâd.
2 A Sichem mab Hemor yr Hefiad tywysog y
wlad, a'i canfu hi, ac a'i cymmerth hi, ac a orwedd-
odd gyd a hi, ac a'i † treisiodd. † *Hebr.* *darostyng-odd.*
3 A'i enaid ef a lynodd wrth Dina ferch Iacob, a
ie efe a hoffodd y llangces, ac a ddywedodd wrth
fodd calon y llangces.
4 Sichem hefyd a lefarodd wrth Hemor ei dâd,
gan ddywedyd, cymmer y llangces hon yn wraig
i mi.
5 A Iacob a glybu *i Sichem* halogi Dina ei
ferch (a'i feibion ef oedd gyd a'i anifeiliaid ef
yn y maes) ac Iacob a dawodd â ſôn hyd oni dda-
ethant hwy *adref.* *Gen. 49. 6.*
6 A Hamor tâd Sichem a aeth allan at Iacob, i
ymddiddan ag ef.
7 A meibion Iacob a ddaethant o'r maes, wedi
clywed o honynt, a'r gwyr a ymofidiasant, a digia-
sant yn ddirfawr, o blegit gwneuthur o *Sichem* fo-
linieb yn Israel, gan orwedd gyd â merch Iacob i
canys ni ddylesid gwneuthur felly.
8 A Hemor a ymddiddanodd â hwynt, gan ddy-
wedyd, glynu a wnaeth enaid Sichem fy mab i wrth
eich merch chwi: rhoddwch hi attylwg yn wraig
iddo ef,

9 Ac ymgyfathrachwch â ni, rhoddwch eich merched chwi i ni, a chymmerwch ein merched ni i chwithau.

10 A chwi a gewch breſswyliaw gyd â ni, a'r wlad ſydd o'ch blaen chwi: trigwch a negeſuwch ynddi a cheſnwch feddiannau yddi.

11 Sichem hefyd a ddywedodd wrth ei thâd hi, ac wrth ei brodyr, caſwyſſaſoc yn eich golwg, a'r hyna ddywedoch wrthi a roddaf.

12 Goſodwch arnaf ſi ddirfawr gynhyſcaeth, a rhodd, ac mi a roddaf fel y dywedoch wrthif: rhoddwch chwithau y llangces i mi yn wraig.

13 A meibion Iacob a attebaſant Sichem, a Hemor ei dâd ef yn dwyllodrus, ac a ddywedaſant, o herwydd iddo ef halogi Dina eu chwaer hwynt.

14 Ac a ddywedaſant wrthynt, ni allwn wneuthur y peth hyn, gan roddi ein chwaer i ŵr dieuwaredic: o blegit gwarthrudd yw hynny i ni.

15 Ond yn hyn y cytunwn â chwi, os byddwch fel nyni, gan enwaedu pôb gwryw i chwi.

16 Yna y rhoddwn ein merched ni i chwi ac y cymmerwn eich merched chwithau i ninnau, ac ni a gyd-trigwn â chwi, ac ni a fyddwn yn yn bobl.

17 Ond oni wrandewch arnom ni i'ch enwaedu, yna y cymmerwn ein mierch, ac â awn ymmaith.

18 A'i geiriau hwynt oedd dda yngolwg Hemôr, ac yngolwg Sichem mâb Hemor.

19 Ac nid oeddd y llangc wnaethur y peth, o blegit eſe a roddaſe ſerch ar ſerch Iacobt ac yr oedd eſe yn anrhydeddaſach nâ holl dŷ ei dâd.

20 A Hemor a Sichem ei fab eſ a aethant i borth eu dinas, ac a leſaraſant wrth eu dinaſyddion, gan ddywedyd;

21 Y gwŷr hyn heddychol ŷnt hwy gyd â ni, trigant hwythau yn y wlad, a gwnant eu negeſau yndi: a'r wlâd, wele, ſy ddigon chang iddynt hwy: cymmerwn eu merched hwynt i ni yn wragedd, a rhoddwn ein merched ninnau iddynt hwy.

22 Ond yn hyn y cytuna y dynion â nî, i drigo gyd â ni, ar fod yn yn bobl, os enwaedir pôb gwryw i ni, fel y maent hwy yn enwaededic.

23 Eu haniſeiliaid hwynt, a'i cyfoeth hwynt, a'i holl ſcrubliaid hwynt, onid eiddo ni ſyddant hwy? yn vnic cytunwn â hwynt, a hwy a drigant gyd a ni.

24 Ac ar Hemor ac ar Sichem ei fab eſ, y gwrandawodd pawb a'r a oedd yn dyfod allan o borth ei ddinas eſ: ac enwaedwyd pôb gwryw, ſef y rhai oll oedd yn dyfod allan o borth ei ddinas eſ.

25 A bu ar y trydydd dydd pan oeddynt hwy ynddolurus, gymmeryd o ddau o feibion Iacob, Simeon, a Leſi, brodyr Dina, bôb vn ei gleddyf, a dyfod aſ y ddinas yn hyderus, a lladd pôb gwryw.

26 * Lladdaſant hefyd Hemor a Sichem ei fâb, â mîn y cleddyf: a chymmeraſant Dina o dŷ Sichem, ac aethant allan. *Gen. 34.

27 Meibion Iacob a ddaethant ar y lladdedigion, ac a yſpeiliaſant y ddinas, am halogi o honynt eu chwaer hwynt.

28 Cymmeraſant eu defaid hwynt, a'i gwarthec, a'i haſſynod hwynt, a'r hyn oedd yn y ddinas, a'r hyn oedd yn y maes.

29 A'i holl gyfoeth hwynt, a'i holl rai bychain, a'i gwragedd a gaethgludaſant hwy, ac yſpeiliaſant yr hyn oll oedd yn y tai.

30 A Iacob a ddywedodd wrth Simeon, a Leſi, trallodaſoch ſi gan beri i mi fod yn ffiaidd gan breſswylwyr y wlâd, gan y Canaaneaid, a'r Pheteziaid, a minneu yn ychydic o nifer: a hwy a ymgaſclant yn ſy erbyn, a charawant ſi, felly y difethir ſi, mi a'm tŷ.

31 Hwythau a attebaſant, ai megis puttain y gwnai eſe ein chwaer ni?

PEN. XXXV.

1 Duw yn anfon Iacob i Bethel: a mae ef yn glanhau eidy o ddelwau. 6 Yn adeiladu allor yn Bethel. 8 Debora yn marw yn Alhon bachuth. 9 Duw yn bendithio Iacob yn Bethel. 16 Rahel wrth eſcor ar Benianim yn marw ar y ffordd i Ephrat. 22 Reuben yn gorwedd gyda Bilha. 23 Meibion Iacob. 27 Iacob yn dyfod at Iſaac i Hebron. 28 Oedran, marwolaeth a chladdedigaeth Iſaac.

A Duw a ddywedodd wrth Iacob, cyſod, eſcyn i Bethel, a thrig yno: a gwna yno allor i Dduw, yr hwn a ymddangoſodd i ti, * pan ffoaiſt o wydd Eſaudy frawd. * Pen. 27.43.

2 Yna Iacob a ddywedodd wrth ei deulu, ac wrth y rhai oll oedd gyd ag eſ, bwriwch ymmaith y duwiau dieithr ſydd yn eich plith chwi, ac ymlânhewch, a newidiwch eich dillad,

3 A chyſodwn, ac eſcynnwn i Bethel, ac yno y gwnaf allor i Ddaw yr hwn a'm gwrandawodd yn nŷdd ſynghyſyngder, ac a fu gyd â myfi yn y ffordd a gerddais.

4 A hwy a roddaſant at Iacob yr holl ddŵiau dieithr y rhai oedd yn eu llaw hwynt, a'r cluſtdlyſau oedd yn eu cluſtiau: ac Iacob a'i cuddiodd hwynt tan y dderwen oedd yn ymmyl Sichem.

5 A hwy a gychwynnaſant: ac ofn Duw oedd ar y dinaſoedd, y rhai oedd o'i hamgylch hwynt, ac nid erlidiaſant ar ol meibion Iacob.

6 Ac Iacob a ddaeth i Luz yngwlad Canaan, hôn yw Bethel, eſe a'r holl bobl y rhai oedd gyd ag eſ:

7 Ac a adeiladodd yno allor, ac a henwedd y lle * El-bethel, blegit yno yr ymddangoſaſſai Duw iddo eſ, pan ffoeſei eſe o wydd ei frawd. * Pen. 28.19. Seſ, Duw Bethel; Seſ, dwyn-dŷ-Duw.

8 A marw a wnaeth Debora mammaeth Rebeca, a hi a gladdwyd iſlaw Bethel dan dderwen: a galwyd henw honno Alhon bachuth.

9 Hefyd Duw a ymddangoſodd eilwaith i Iacob pan ddaeth eſe o Meſopotamia ac a'i bendithiodd eſ.

10 A Duw a ddywedodd wrtho, dy henw di yw Iacob, ni elwir dy henw di Iacob mwy onid Iſrael bydd dy henw di: ac eſe a alwodd ei enw eſ Iſrael. * Pen. 32.28.

11 Hefyd Duw a ddywedodd wrtho, myfi yw Duw holl alluog: cynnyddu, ac amlhâ: cenedl a chynnulleidfa cenhedloedd a fydd o honot ti, a ffordd. brenhinoedd a ddaw allan o'th lwynau di,

12 A'r wlâd yr hon a roddais i Abraham, ac i Iſaac, a roddaf i ti, ac i'th hâd ar dy ôl di y rhoddaf y wlâd.

13 A Duw a eſcynnodd oddi wrthaw eſ yn y fan lle y lleſaraſei eſe wrtho.

14 Ac Iacob a oſododd goloſn yn y fan lle y ymddiddanaſei eſe ag eſ, ſef coloſn faen: ac eſe a dywalltodd arni ddiodoffrwm, ac a dywalltodd olew arni.

15 A Iacob a alwodd henw y fan lle y ymddiddanodd Duw ag eſ, Bethel.

16 A hwy a aethant ymmaith o Bethel: ac yr oedd etto ſpeis milltir o dîr i ddyfod i Ephrath: yno y eſcorodd Rahel, a bu galed ei thi wrth eſcor.

17 A darfu pan oedd galed ei thi wrth eſcor, y dywraig ddywedyd wrthi hi, nac ofna; o blegit llynna hefyd iti fab.

18 Darfu

18 Darfu hefyd wrth ymadel o'i hemaid hi (o
‖*Sef, mab ynghalar* blegit marw a wnaeth hi) iddi alw ei enw ef
‖*Sef, mab y ddeheu-law.* Benoni: ond ei dâd a'i henwodd ef ‖Beniamin.

19 A Rahel a fu farw, ac a gladdwyd yn y ffordd i Ephrath; hon yw Bethlehem.

20 Ac Iacob a osododd golofn ar ei bedd hi: honno yw colofn bedd Rahel hyd heddyw.

‖*Tŵr Eder.* 21 Yna Israel a gerddodd, ac a ledodd ei babell o'r tu hwnt i Migdal-eder.

22 A phan ydoedd Israel yn trigo yn y wlâd honno, yna Reuben a aeth ac a orweddodd *gyd a
* Pen. 49.3. Bilha gordderchwraig ei dad, a chlybu Israel *hynny:* yna meibion Iacob oeddynt ddeu-ddec.

23 Meibion Lea, Reuben cyntafanedic Iacob, a Simeon, a Lefi, a Iuda, ac Isacar, a Zabulon.

24 Meibion Rahel, Ioseph, a Beniamin.

25 A meibion Bilha llaw-forwyn Rahel, Dan, a Nephthali.

26 A meibion Zilpha llaw forwyn Lea; Gad, ac Aser. Dymma feibion Iacob, y rhai a anwyd iddo ym-Mesopotamia.

27 A Iacob a ddaeth at Isaac ei dâd i Mamre i gaer Arba, hon yw Hebron, lle [a]r ymdeithiasei Abraham ac Isaac.

28 A dyddiau Isaac *oedd* gan-mlynedd a phedwar vgain mlynedd.

* Pen. 25.8. 29 Ac Isaac a drengodd, ac a fu farw, *ac a gasclwyd at ei bobl, yn hên, ac yn gyflawn o ddyddiau: a'i feibion Esau ac Iacob a'i claddasant ef.

PEN. XXXVI.

1 Tair gwragedd Esau. 6 Ei symudiad ef i fynydd Seir. 9 Ei feibion. 15 Y Dugiaid a ddaethant o'i feibion ef. 20 Meibion â dugiaid Seir. 24 Ana yn cael maled. 31 Brenhinoedd Edom, 40 Y Dugiaid a ddaethant o Esau.

AC dymma genhedlaethau Esau: efe yw Edom.
2 Esau a gymmerth ei wragedd o ferched Canaan; Ada merch Elon yr Hethiad, ac Aholibama merch Ana, merch Zibeon yr Hefiad:

3 Basemath hefyd merch Ismael, chwaer Nebaioth.

* 1. Cron. 1.35. 4 Ac * Ada a ymddug Eliphas i Esau: a Basemath a escorodd ar Reuel.

5 Aholibama hefyd a escorodd ar Ieus, a Ialam, a Chorah: dymma feibion Esau, y rhai a anwyd iddo yngwlad Canaan.

6 Ac Esau a gymmerodd ei wragedd, a'i feibion, a'i ferched, a holl ddynion ei dŷ, a'i anifeiliaid, a'i holl ysclubiaid, a'i holl gyfoeth a gasglasei efe yngwlad Canaan, ac a aeth ymmaith i'r wlad o wydd ei frawd Iacob.

7 O blegit eu cyfoeth hwynt oedd fwy nag y gellynt gyd trigo: ac nis gallei gwlâd eu hymdaith eu cynnwys hwynt gan eu hanifeiliaid.

* Iosua. 24.4. 8 Felly y * trigodd Esau ym mynydd Seir: Esau yw Edom.

* 1. Cron. 1.35. 9 Ac dymma genhedlaethau Esau tâd yr Edomiaid ym mynydd Seir.

10 Dymma henwau meibion Esau; * Eliphas mâb Ada gwraig Esau, Renel mâb Basemath gwraig Esau.

11 A meibion Eliphas oedd Teman, Omar, Zepho, a Gatim, a Chenaz.

12 A Thimna oedd ordderch-wraig i Eliphas mab Esau, ac a escorodd Amelec i Eliphas: dymma feibion Ada gwraig Esau.

13 Ac dymma feibion Renel; Nahath, a Serah, Samma, a Mizza: y rhai hyn oedd feibion Basemath gwraig Esau.

14 Hefyd y rhai hyn oedd feibion Aholibama merch Ana, merch Zibeon gwraig Esau: a hi a ymddug i Esau, Ieus, a Ialam, a Chorah.

15 Dymma ddûgiaid o feibion Esau: meibion Eliphas cyntafanedic Esau: dûc Teman, dûc Omar, dûc Zepho, dûc Cenaz.

16 Dûc Corah, dûc Gatam, dûc Amelec: dymma y dûgiaid o Eliphas yng-wlad Edom: dymma feibion Ada.

17 Ac dymma feibion Renel mab Esau, dûc Nahath, dûc Serah, dûc Samma, dûc Mizza: dymma'r dugiaid o Reuel yng-wlad Edom: dymma feibion Basemath gwraig Esau.

18 Dymma hefyd feibion Aholibama gwraig Esau, dûc Ieus, dûc Ialam, dûc Corah: dymma'r dugiaid o Aholibama merch Ana gwraig Esau.

19 Dymma feibion Esau, (hwn yw Edom) ac dymma eu dûgiaid hwynt.

20 * Dymma feibion Seir yr Horiad, cyfanneddwyr y wlad; Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Ana. * 1. Cron. 1.38,

21 A Dison, ac Eser, a Disan: dymma ddugiaid yr Horiaid meibion Seir yng-wlad Edom.

22 A meibion Lotan oedd Hori, a Hemam: a chwaer Lotan *oedd* Timna.

23 Ac dymma feibion Sobal; Alphan, a Manahath, ac Ebal, Sepho, ac Onam.

24 Ac dymma feibion Zibeon; Aia, ac Ana: hwn yw Ana a gafodd y mulod yn yr anialwch wrth borthi asynnod Zibeon ei dâd.

25 Ac dymma feibion Ana; Dison, ac Aholibama merch Ana.

26 Dymma hefyd feibion Dison; Hemdan, ac Eshan, ac Ithran, a Cheran.

27 Dymma feibion Eser, Bilhan, a Saafan, ac Acan.

28 Dymma feibion Disan; Vs, ac Aran.

29 Dymma ddugiaid yr Horiaid; Dûc Lotan, dûc Sobal, dûc Zibeon, dûc Ana,

30 Dûc Dison, dûc Eser, dûc Disan. Dymma ddugiaid yr Horiaid, ym-mhlith eu dugiaid yng-wlâd Seir.

31 Dymma hefyd y brenhinoedd a deyrnasasant yng-wlad Edom cyn teyrnasu brenin ar feibion Israel.

32 A Bela mab Beor a deyrnasodd yn Edom: a henw ei ddinas ef *oedd* Dinhabah.

33 A Bela a fu farw; a Iobab mab Serah o Bozra a deyrnasodd yn ei le ef.

34 Iobab hefyd a fu farw; a Husam o wlâd ‖Temani a deyrnasodd yn ei le ef.

35 A bu Husam farw; a Hadad, mab Bedad yr hwn a darawodd Midian ym maes Moab, a deyrnasodd yn ei le ef: a henw ei ddinas ef *oedd* Afith.

36 Marw hefyd a wnaeth Hadad, a Samlah o Masrecah a deyrnasodd yn ei le ef.

37 A bu Samlah farw; a Saul o Rehoboth *wrth* yr afon, a deyrnasodd yn ei le ef.

38 A bu Saul farw; a Baalhanan mab Achbor a deyrnasodd yn ei le ef.

39 A bu Baalhanan mab Achbor farw; a Hadar a deyrnasodd yn ei le ef, a henw ei ddinas ef *oedd* Pau; a henw ei wraig Mehetabel, merch Matred, merch Mezahab.

40 Ac dymma henwau 'r dûgiaid o Esau yn ol eu teuluoedd, wrth eu trigleoedd, erbyn eu henwau; dûc Timna, dûc Alfah, dûc Ietheth.

41 Dûc Aholibama, dûc Ela, dûc Pinon,

42 Dûc Cenaz, dûc Teman, dûc Mibsar,

43 Dûc Magdiel, dûc Iram. Dymma 'r dugiaid o Edom, yn ol eu preſſwylfeudd, yng-† *Hebr.* wlad eu perchennogaeth: dymma Esau tâd yr *Edom.* Edomiaid.

PEN.

PEN. XXXVII.

2 Joseph yn cael ei gasau gan ei frodyr. 5 Ei ddau freuddwyd ef. 13 Iacob yn ei anfon ef i ymweled a'i frodyr. 18 Hwythau yn cydfwriadu i lâdd ef. 21 Ruben yn ei achub ef. 28 Hwyntau yn ei werthu ef i'r Ismaeliaid. 31 Ei dâd yntef ei ffrommi trwy y ffacced wardiyd, yn galaru amdano ef. 36 Ei werthu ef i Putiphar yn yr Aipht.

A Thrigodd Iacob yngwlâd ymdaith ei dâd yngwlâd Canaan.

2 Dymma genhedlaethau Iacob. Ioseph yn fab ugain mlwydd ar bymthec oedd fugail gyd a'i frodyr ar y praidd: a'r llangc oedd gyda meibion Bilha, a chyd a meibion Zilpha gwragedd ai dâd. A Ioseph a ddygodd eu dryg-air hwynt at eu tâd.

3 Ac Israel oedd hoffach ganddo Ioseph nâ'i holl feibion, o blegit efe oedd fab ei henaint ef, ac efe a wnaeth ffacced fraith iddo ef.

4 A Phan welodd ei frodyr fod eu tâd yn ei garu ef yn fwy nâ'i holl frodyr: hwy a'i casâsant ef, ac ni fedrent ymddiddan *ag* ef yn heddychol.

5 A Ioseph a freuddwydiodd freuddwyd, ac a'i mynegodd iw frodyr: a hwy a'i casâsant ef etto yn ychwanegu.

6 Ac efe a ddywedodd wrthynt, gwrandewch atolwg y breuddwyd hwn a freuddwydiais i.

7 Ac wele rhwymo ysgubau 'r oeddym ni yng-hanol y maes, ac wele fy ysgub i a gyfododd, ac a safodd hefyd: ac wele eich ysgubau chwi a safasant o amgylch ac a ymgrymmasant i'm hysgub i.

8 A'i frodyr a ddywedasant wrtho, ai gan deyrnasu y teyrnesi arnom ni? ai gan arglwyddiaethu 'r arglwyddiaethi arnom ni? a hwy a chwanegasant etto ei gasau ef, o blegid ei freuddwydion, ac o blegit ei eiriau.

9 Hefyd efe a freuddwydiodd etto freuddwyd arall, ac a'i mynegodd iw frodyr: ac a ddywedodd, wele breuddwydiais freuddwyd etto: ac wele yr haul, a'r lleuad, a'r vn seren ar ddec yn ymgrymmu i mi.

10 Ac efe a'i mynegodd iw dâd, ac i'w frodyr: a'i dâd a feiodd arno, ac a ddywedodd wrtho, pa freuddwyd yw hwn, a freuddwydiaisti? ai gan ddyfod y deuwnni, mi a'th fam a'th frodyr, i ymgrymmu i lawr i ti?

11 A'i frodyr a gynfigennasant wrtho ef, ond ei dâd a ddaliodd ar y peth.

12 A'i frodyr a aethant i fugeilia praidd eu tâd yn Sichem.

13 Ac Israel a ddywedodd wrth Ioseph, onid *yw* dy frodyr yn bugeilio yn Sichem? tyred, a mi a'th anfonaf attynt: yntef a ddywedodd wrtho, wele fi.

14 A dywedodd wrtho, dos weithian, edrych *pa* lwyddiant *ffydd* i'th frodyr, a *pha* lwyddiant *ffydd* yr praidd, a dwg eilchwyl air i mi: felly efe a'i hanfonodd ef o ddyffryn Hebron, ac efe a ddaeth i Sichem.

15 A chyfarfu gŵr ag ef, ac wele efe yn cyrwydro yn y maes: a'r gŵr a ymofynnodd *ag* ef, gan ddywedyd, pa beth yr wyt yn ei geisio?

16 Yntef a ddywedodd, ceisio fy-nrodyr yr ydwyfi: mynêga atolwg i mi pa le y maent hwy yn bugeilio?

17 A'r gŵr a ddywedodd, hwy aethant oddi ymma, o blegit mi a'i clywais hwy yn dywedyd, awn i Dothan. A Ioseph a aeth a'r ôl ei frodyr, ac a'i casodd hwynt yn Dothan.

18 Hwythau a'i canfuant ef o bell, a chyn ei ddyntfu ef attynt, hwy a gydfwriadasant yn ei erbyn ef, iw ladd ef,

19 A dywedasant ffirth ei gilydd, wele y breuddwyd-wr yn dyfod.

20 Deuwch gan hynny ynawr, a lladdwn ef, a thaflwn ef yn vn o'r pydewau, a dywedwn, bwyfil drwg a'i bwyttaodd ef: yna y cawn weled beth a ddaw o'i freuddwydion ef.

21 A * Ruben a glybu, ac a'i hachubodd ef o'i llaw hwynt, ac a ddywedodd, na laddwn ef. * Pen. 42.22.

22 Ruben a ddywedodd hefyd wrthynt, na thywelltwch waed: bwriwch ef i'r pydew hwn *ffydd* yn yr anialwch, ac nac eftynnwch law arno, fel yr achubei ef o'i llaw hwynt i'w ddwyn eil-waith at ei dâd.

23 A bu pan ddaeth Ioseph at ei frodyr, iddynt dynoe ei ffacced oddi am Ioseph, *fef* y ffacced fraith *yddoddam* dano ef.

24 A chymerasant ef, a thaflasant i bydew: a'r pydew *oedd* wâg heb ddwfr ynddo.

25 A hwy a eisteddasant i fwytta bwyd, ac a ddercha sant eu llygaid, ac a edrychasant, ac wele fintai o Ismaeliaid yn dyfod o Gilead yn myned i wared i'r Aipht, a'i camelod yn dwyn llysiau, a balm, a myrr.

26 A dywe dodd Iuda wrth ei frodyr, pa lesaad *a ffydd* os lladdwn ein brawd, a chêlu ei waed ef?

27 Deuwch a gwerthwn ef i'r Ismaeliaid, ac na fydded ein llaw ni arno ef: o blegit ein brawd ni, a'n cnawd yw efe: a'i frodyr a † gytunasant. † *Hebr. yn anfonsant.*

28 A phan ddaeth * y marchnad-wyr o Midian heibio, y tynnasant, ac y cyfodasant Ioseph i fynu o'r pydew, ac a werthasant Ioseph i'r Ismaeliaid, er vgain *darn* o arian: hwyntau a ddygasant Ioseph i'r Aipht. * Doeth. 10.13 pſa. 105.17.

29 A Ruben a ddaeth eil-waith at y pydew, ac wele nid *yddoedd* Ioseph yn y pydew: ac yntef a rwygodd ei ddillad,

30 Ac a ddychwelodd at ei frodyr, ac a ddywedodd, y llangc nid yw accw, a minnen, i bale 'r af fi.

31 A hwy a gymmerasant ffacced Ioseph, ac a laddasant fyn gafr, ac a drochasant y ffacced yn y gwaed.

32 Ac anfonasant y ffacced fraith, ac a'i dygasant at eu tâd, ac a ddywedasant, hona gawsom: myn ŵybod yn awr ai ffacced dy fab yw hi ai nad ê.

33 Yntef a'i hadnabu hi, ac a ddywedodd, ffacced fy mab i'w hi, * bwyft-fil drwg a'i bwyttaodd ef: gan larpio y llarpiwyd Ioseph. * Pen. 44.28.

34 Ac Iacob a rwygodd ei ddillad, ac a osododd ſach-len am ei lwynau, ac a alarodd am ei fâb ddyddiau lawer.

35 A'i holl feibion, a'i holl ferched a godasant iw gyffuro eſt ond efe a wrthododd gymmeryd cyſſur, ac a ddywedodd, yn ddiau deſcynnaf yn alarus at fy mâb i'r beddrod: a'i dad a wylodd *am dano* ef.

36 A'r Midianiaid a'i gwerthasant ef i'r Aipht i Putiphar tywyſeg Pharao, a'r diſtain.

PEN. XXXVIII.

1 Juda yn cenhedlu Er, Onan, a Selah. 6 Er yn priodi Tamar. 8 Cammedd Onan. 11 Tamar yn anfon am Selah. 16 Yn ſiommi Iuda, 27 ac yn dwyn geſelliaid, Phares a Zarah.

AC yn y cyſamſer hwnnw, y darſu i Iuda fyned i wared oddi wrth ei frodyr, a throi at ŵr o Adulam, a'i henw Hirah.

2 Ac yno y canfu Iuda ferch ŵr o Ganaan, a'i enw ef oedd Sua, ac a'i cymmerodd hi, ac a aeth at ti hi. † 1 Cron. 2.3.

3 A hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fâb, ac efe a alwodd ei enw ef Er.

4 * A hi a feichiogodd eil-waith, ac a eſcorodd ar fâb, a hi a alwodd ei enw ef Onan. * Num. 26.19.

5 A thrachefn hi a eſcorodd ar fâb, ac a alwodd ei

ei enw ef Selah. Ac yn Cezib yr oedd efe pan escorodd hi ar hwn.

6 A Iuda a gymmerth wraig i Er ei gyntaf-anedic; a'i henw Tamar.

[a]Numb. 26. 19. 7 Ac [a] yr oedd Er cyntaf-anedic Iuda yn ddrygionus yng olwg yr Arglwydd, a'r Arglwydd a'i lladdodd ef.

8 A Iuda a ddywedodd wrth Onan, dos at wraig dy frawd, a phriodа hi, a chyfod hâd i'th frawd.

9 Ac Onan a wybu nad iddo ei hun y byddei'r had: a phan elei efe at wraig ei frawd, yna y colleí efe ei *hâd* ar y llawr, rhac rhoddi o honaw hâd iw frawd.

10 A drygionus oedd yr hyn a wnaetheí efe yng olwg yr Arglwydd: am hynny efe a'i lladdodd yntef.

11 Yna Iuda a ddywedodd wrth Tamar ei wandd, trig yn weddw yn nhŷ dâd, hyd oni chynnyddo fy mâb Selah: (oblegit efe a ddywedodd, rhag ei farw yntef fel ei frodyr) A Thamar a aeth, ac a drigodd ynnhŷ ei thâd.

12 Ac wedi llawer o ddyddiau, marw a wnaeth merch Sua gwraig Iudas a Iuda a gymmerth gyssur, ac a aeth i fynu i Timnath, at gneifwyr ei ddefaid, ef a'i gyfaill Hirah yr Adulamiad.

13 Mynegwyd hefyd i Tamar, gan ddywedyd: wele dy chwegrwn yn myned i fynu i Timnath, i gneifio ei ddefaid.

14 Hithe a ddioscodd ddillad ei gweddwdod oddi am deni, ac a'i cuddiodd ei hun â gorchudd, ac a ymwiscodd, ac a eisteddodd yn nrws Enaim, yr hwn *fydd* ar y ffordd i Timnath: o blegit gweled yr oedd hi fyned Selah yn fawr, ac na roddasid hi yn wraig iddo ef. ‖ *Meton Re amlwg.*

15 A Iuda a'i canfu hi, ac a dybiodd mai puttain ydoedd hi; o blegit gorchguddio o honi ei hwyneb.

16 Ac efe a droawdd atti hi i'r ffordd, ac a ddywedodd, tyred atolwg, gad imi dduyfod attat: (o blegit nid oedd efe yn gwybod mai ei wandd ef *ydoedd* hi) hithe a ddywedodd, beth a roddi i mi, os cei ddyfod attaf?

17 Yntef a ddywedodd, mi a hebryngaf fyn gafr o *blith* y praidd: hithe a ddywedodd, a roddi di wyfti hyd oni hebryngech?

18 Yntef a ddywedodd, pa wyfti a roddaf i ti? hithe a ddywedodd, dy fêl, a'th freichledau, a'th ffon *fydd* yn dy law: ac efe ai rhoddes iddi, ac a aeth atti, a hi a feichiogodd o honaw ef.

19 Yna y cyfododd hi ac a aeth ymmaith, ac a ddioscodd ei gorchudd oddi am deni, ac a wiscodd ddillad ei gweddwdod.

20 A Iuda a hebryngodd fyngafr yn llaw'r Adulamiad ei gyfaill, i gymmeryd y gwyfti o law y wraig: end ni chafodd *hwnnw* hi.

21 Ac efe a ymofynnodd a gwŷr y frô honno, gan ddywedyd, pale *y mae* y buttain honno a ydoedd yn ‖ Enaim wrth yffordd? a hwythau a ddywedasant, nid oedd yma *un* buttain. ‖ *Neu, yr amlwg.*

22 Ac efe a ddychwelodd at Iuda, ac a ddywedodd, ni chefais hi: a gwŷr y frô honno hefyd a ddywedasant, nid oedd yma *un* buttain.

23 A Iuda a ddywedodd, cymmered iddi hi, rhac i ni †gael cywilydd: wele, mi a hebryngais y mynkwn, a thithe ni chefaist hi. † *Hebr. fod yn ddirmyg.*

24 Ac ynghylch pen tri mîs y mynegwyd i Iuda, gan ddywedyd; Tamar dy wandd di a butteiniodd, ac wele hi a feichiogodd hefyd mewn godineb. A dywedodd Iuda, dygwch hi allan, a lloscer hi.

25 Yna hi (pan ddygwyd hi allan) a anfonodd at ei chwegrwn, gan ddywedyd; o'r gŵr biau y rhai hyn yr ydwyfi yn feichiog: hefyd hi a ddywedodd, adnabydd attolwg eiddo pwy *yw* y fêl, a'r breichledau, a'r ffon ymma.

26 A Iuda a adnabu y *pethau hynny* ac a ddywedodd; cyfiawnach yw hi nâ myfi, o herwydd na roddais hi i'm mâb Selah: ac ni bu iddo ef a wnaeth a hi mwy.

27 Ac yn amser ei hescoredigaeth hi, wele efe lliaid yn ei chrothhi. ‖ *Neu, hanner.*

28 Bu hefyd pan escorodd hi, i *un* roddi *allan ei law*: a'r fyd-wraig a gymmerth ac a rwymodd am ei law ef *edef* gôch, gan ddywedyd; hwn a ddaeth yn gyntaf allan. ‖ *Neu, rhwygiad.*

29 A phan dynnodd efe ei law yn ei hôl, yna wele ei frawd ef a ddaeth allan: a hithe a ddywedodd ‖ pa fodd y torraist allan? bid y torriad hwn arnati: am hynny y galwyd ei [a] enw ef ‖ Phares. [a] 1 Cron. 2. 4. ‖ *Sef, torriad.*

30 Ac wedi hynny ei frawd ef a ddaeth allan, yr hwn *yr oedd yr edef* gôch a'm ei law: a galwyd ei enw ef Zarah.

PEN. XXXIX.

1 Codiad Ioseph yn nhy Putiphar. 7 Ei feistres yn ei demptio ef, ac yntef yn ei gwrthwynebu hi. 13 Achwyn arno ef ar gam. 19 Ei fwrw ef yng harchar. 21 A'DUW gyda ef yno.

A Ioseph a ddygwyd i ward i'r Aipht, a Putiphar yr Aipht-wr tywysog Pharao a'i ddisgain, a'i prynodd efo law'r Ismeliaid, y rhai a'i dygasent ef i ward yno.

2 Ac yr oedd yr Arglwydd gyd â Ioseph, ac efe oedd ŵr llwyddiannus: ac yr oedd efe yn nhŷ ei feistr yr Aiphtiad.

3 A'i feistr a welodd fod yr Arglwydd yn llwyddo yn ei law ef yr hyn oll a wnelei efe.

4 A Ioseph a gafodd ffafor yn ei olwg ef, ac a'i gwasanaethodd ef: yntef a'i gwnaeth ef yn olygwr ar ei dŷ, ac a roddes *yr hyn* oll oedd eiddo dan ei law ef.

5 Ac er pan wnaethei efe ef yn olygwr ar ei dŷ, ac ar yr hyn oll *oedd* eiddo, bui'r Arglwydd fendithio tŷ'r Aiphtiad, er mwyn Ioseph: ac yr oedd bendith yr Arglwydd ar yr hyn oll oedd eiddo ef yn y tŷ, ac yn y maes.

6 Ac efe a adawodd yr hyn oll *oedd* ganddo dan law Ioseph: ac ni wyddei o ddiwrth ddim ar a *oedd* gyd ag ef, oddi eithr y bwyd yr oedd efe yn ei fwytta: Ioseph hefyd oedd dêg o bryd a glân yr olwg.

7 A darfu wedi y pethen hynny i wraig ei feistr ef dderchafu ei golwg ar Ioseph, a dywedyd, gorwedd gyd â mi.

8 Yntef a wrthododd, ac a ddywedodd wrth wraig ei feistr, wele fy meistr ni wyr pa beth *fydd* gyd â mi yn y tŷ: rhoddes hefyd yr hyn oll *fydd* eiddo, tan fy llaw i.

9 Nid oes *neb* fwy yn y tŷ hwn nâ myfi, ac ni waharddodd efe ddim rhag of onid ty di; o blegit ei wraig ef *wyt* ti: pa fodd gan hynny y gallaf wneuthur y mawr-ddrwg hwn, a phechu yn erbyn Duw?

10 A bu fel yr oedd hi yn dywedyd wrth Ioseph beunydd, ac yntef heb wrando arni hi, i orwedd yn ei hymyl hi, neu i fod gyd a hi.

11 A bu ynghylch yr amser hwnnw i Ioseph ddyfod i'r tŷ i wneuthur ei orchwyl; ac nid *oedd* yr vn o ddynion y tŷ yno yn tŷ.

12 Hithe a'i daliodd ef erbyn ei wisc, gan ddywedyd, gorwedd gyd â mi: yntef a adawodd ei wisc yn ei llaw hi, ac a ffoawdd, ac a aeth allan.

13 A phan welodd hi adel o honaw ef ei wisc yn ei llaw hi, a ffoi o honaw allan,

14 Yna hi a alwodd ar ddynion ei thŷ, ac a draethodd wrthynt, gan ddywedyd; gwelwch, efe a ddûg i ni Hebrewr i'n gwradwyddo. daeth attaſi i orwedd gyd â myfi, minne a waeddais â llêf vchel.

15 A phan glywodd efe dderchafu o honoſi ſy llef, a gweiddi: yna efe a adawodd ei wiſc yn ſy ymyli, ac a ffôdd ac aeth allan.

16 A hi a oſododd ei wiſc ef yn ei hymmyl, hyd oni ddaeth ei feiſtr ef adref.

17 A hi a leſarodd wrtho yn y modd hyn, gan ddywedyd; yr Hebrewas yr hwn a ddygaiſt i ni a ddaeth attaf i'm gwradwyddo.

18 Ond pan dderchefais ſy llef, a gweiddi, yna efe a adawodd ei wiſc yn ſy ymmyl, ac a ffoawdd allan.

19 A phan glybu ei feiſtr ef eiriau ei wraig y rhai a leſarodd hi wrtho ef, gan ddywedyd, yn y modd hwn y gwnaeth dy wâs di i mi; yna yr enynnodd ei lid ef.

20 A meiſtr Ioſeph a'i cymmerth ef, ac a'i rhoddes yn y carchar-dŷ, yn y lle yr oedd carcharorion y brenin yn rhwym. Ac yno y bu efe yn y carchar-dŷ.

21 Ond yr Arglwydd oedd gyd â Ioſeph, aca ddangoſodd iddo ei ‖ drugaredd, ac a roddes ffaſor iddo yngolwg pennaethy carchar-dŷ.

22 A phennaeth y carchar-dŷ a roddes tan law Ioſeph yr holl garcharorion, y rhai *oedd* yn y carchar-dŷ, a pha beth bynnac a wnêut yno, efe oedd yn ei wneuthur.

23 Nid *oedd* pennaeth y carchar-dy yn edrych am ddim oll *a'r a oedd* tan ei law ef, am *fod* yr Arglwydd gyd ag ef; a'r hyn a wnai efe yr Arglwydd a'i llwyddei.

PEN. XL.

1 Butler a Phobydd Pharao yngharchar, 4 tan ſiars Ioſeph. 5 Ef yn deongli en breuddwydion hwy. 20 A'r rhai hynny yn dyfod i ben ar ol ei ddeongliad ef. 23 Anniolchgarwch y Butler.

‖ Butler. A Darfu wedi y petheu hynny i ‖ drulliad brenin yr Aipht a'r pobydd, bechu yn erbyn en harglwydd, brenin yr Aipht.

2 A Pharao a lidiodd wrth ei ddau ſwyddwr ſef wrth y pen-trulliad, a'r pen pobydd.

3 Ac a'i rhoddes hwynt mewn dalfa, yn nhŷ y diſtan, ſef yn y carchar-dŷ, y lle'r oedd Ioſeph yn rhwym.

4 A'r diſtain a wnaeth Ioſeph yn olygwr arnynt hwy: ac efe a'i gwaſanaethodd hwynt, a buant mewn dalfa tros amſer.

5 A breuddwydiaſant freuddwyd ill dau, pob vn ei freuddwyd ei hun yn yr vn nôs, pob vn ar ol deongliad ei freuddwyd ei hun, trulliad a phobydd brenin yr Aipht, y rhai oedd yn rhwym yn y carchar-dŷ.

6 A'r borau y daeth Ioſeph attynt, ac a edrychodd arnynt, ac wele hwynt yn athrift.

7 Ac efe a ymofynnodd a ſwyddwyr Pharao, y rhai *oedd* gyd ag ef mewn dalfa *yn* nhŷ ei Arglwydd, gan ddywedyd; pa ham *y mae* eich wynebau yn ddrwg heddyw?

8 A dywedaſant wrtho, breuddwydiaſom freuddwyd, ac nid *oes* a'i deonglo: a Ioſeph a ddywedodd wrthynt, oniid i Dduw *y perthyn* deonglid mynegwch attolwg i mi.

9 A'r pen trulliad a fynegodd ei freuddwyd i Ioſeph, ac a ddywedodd wrtho, yn ſy mreuddwyd *yr oeddwn*, ac wele winwŷdden o'm blaen.

10 Ac yn y win, wŷdden *yr oedd* tair cainge, ac a dyfai hi megis yn blaga-dadden; ei blodeu a dorraſſei allan, ei grawnſypiau hi a ddûg rawnwin addfed.

11 Hefyd *yr oedd* cwppan Pharao yn ſy llaw, a chymmerais y grawn-win, a gweſcais hwynt i gwppan Pharao, a rhoddais y cwppan yn llaw Pharao.

12 A Ioſeph a ddywedodd wrtho, dymma ei ddeongliad ef; tri diwrnod yw y tair cainge.

13 O fewn tri diwrnod etto Pharao a ‖ dderchafa dy ben di, ac a'th rŷdd dreiliwaith yn dy le, a rhoddi gwppan Pharao yn ei law ef, fel y bnoſt arferol yn y cyntaf, pan oeddit drulliad iddo. ‖ *Neu, gyfiſ.*

14 Etto cofia ſi gyd â thi, pan fô daioni i ti, a gwna attolwg â mi drugaredd, a chofia ſi wrth Pharao, a dwg fi allan o'r tŷ hwn.

15 O blegid yn lledrad i'm lledrattawyd o wlâd yr Hebreaid, ac ymma heſyd ni wneuthum ddim, ſef y bwrient fi yngharchar.

16 Pan welodd y pen-pobydd mai da oedd y deongliad, efe a ddywedodd wrth Ioſeph, miane heſyd *oeddwn* yn ſy mreuddwyd, ac wele dri chawell ‖ rhwyd-dyllocar ſy mhen. *Neu, gwyniou.*

17 Ac yn y cawell vchaf *yr oedd* peth o bôb bwyd Pharao o waith pobydd, a'r ehediaid yn eu bwytta hwynt o'r cawell oddi ar ſy mhen.

18 A Ioſeph a attebodd, aca ddywedodd, dymma ei ddeongliad eſs tri diwrnod yw y tri chawell.

19 O fewn tri diwrnod etto y ‖ cymmer Pharao dy ben di oddi arnat, ac a'th groga di ar bren, a'r ehediaid a fwyttant dy gnawd ti oddi am danat. *Cyfiſ.*

20 Ac ar y trydydd dydd, yr oedd dydd ganedigaeth Pharao, ac efe a wnaeth wledd iw holl weiſion: ac efe a ‖ dderchafodd ben y pen-trulliad, a'r pen-pobydd ym myſc ei weiſion. *Neu, gyfiſodd.*

21 Ac a oſododdy pen-trulliad eilwaith yn ei ſwydd, ac yntef a roddes y cwppan i law Pharao.

22 A'r pen-pobydd a grogodd efe, fel y deonglaſei Ioſeph iddynt hwy.

23 Ond y pen-trulliad ni chofiodd Ioſeph, eithr anghofiodd ef.

PEN. XLI.

1 Dau freuddwyd Pharao. 9 Ioſeph yn ei deongli hwy. 33 Yn rhoddi cyngor i Pharao. 38 Codiad Ioſeph. 50 Mae ef yn cenhedlu Manaſſeh ac Ephraim. 54 Y newyn yn dechreu.

YNa ym-mhen dwy flynedd lawn, y bu i Pharao freuddwydio; ac wele efe yn ſefyll wrth yr afon.

2 Ac wele yn eſcyn o'r afon ſaith o wartheg têg yr olwg, a thewion o gig, ac mewn gwyrglodd-dir y porent.

3 Wele heſyd ſaith o wartheg eraill yn eſcyn ar eu hol hwynt o'r afon, yn ddrwg yr olwg, ac yn gulion o gîg; a hwy a ſafaſant yn ymyl y gwartheg *eraill* ar lan yr afon.

4 A'r gwartheg drwg yr olwg a chulion o gîg, a fwyttaſant y ſaith gwartheg têg yr olwg, a breſion: yna y dihunodd Pharao.

5 Ac efe a gyſcodd, ac a freuddwydiodd eilwaith; ac wele ſaith o dwyſennau yn tyfu ar yn gorſen, o *rai* ‖ breiſcion a dâ. *Neu, breiſion.*

6 Wele heſyd ſaith o dwyſennau teneuon, ac wedi deiſio gan wynt y dwyrein, yn tarddu allan ar eu hol hwynt.

7 A'r twyſennau teneuon a lyngcaſant y ſaith dwyſen fraiſc, a llawn: a deffroawdd Pharao, ac wele breuddwyd *oedd*.

8 A'r boreu y bu iw yſpryd ef gynhyrfu, ac efe a anfonodd, ac a alwodd am holl ddewiniaid yr Aipht, a'i holl ddoethion hi: a Pharao a fynegodd iddynt hwy ei freuddiwydion; ond nid *oedd* a'i *deongle* i *hwynt* i Pharao.

9 Yna

9 Yna y llefarodd y ſpen-cvlliad wrth Pharao, gan ddywedyd; yr wyf fi yn coſio fy meian heddyw.

10 Llidio a wnaethei Pharao wrth ei weiſion, ac eſe a'm rhoddes mewn carchar yn nhŷ y diſtain, myſi a'r pen-pobydd.

11 A ni a freuddwydiaſom freuddwyd yn yr vn nos, mi ag eſ: breuddwydiaſom bob vn ar ol deongliad ei freuddwyd.

12 Ac *yr oedd* yno gyd â nyni fab-ieuange o Hebread, gwâs i'r diſtain: ac ni a ſynegaſom iddo eſ, yntef a ddeongladd * i ni ein breuddwydion, i bôb vn yn ôl ei freuddwyd, y deongladd eſe.

*Pen. 40. 12.

13 A darfu, fel y deongladd i ni, felly y bu: rhodd fi eilwaith i'm ſwydd, ac yntef a grogodd eſe.

14 Pharao gan hynny a anfonodd, * ac a alwodd am Ioſeph: a hwythau ar redec a'i cyrchaſant eſ o'r carchar: yntef a eilliodd *ei wallt*, ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth at Pharao.

*Pſal. 105. 20.

15 A Pharao a ddywedodd wrth Ioſeph, breuddwydiais frendd vyd, ac nid *oes* a'i deongloc: ac myſi a glywais ddywedyd am danat ti, y medri † ddeall breuddwyd iw ddeongli.

† *Heb.* wrando.

16 A Ioſeph a atteboddd Pharao, gan ddywedyd; nid myfi, Duw a ettyb lwyddiant i Pharao.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Ioſeph; wele fi yn ſy mreuddwyd yn ſeſyll ar fin yr afon.

18 Ac wele 'n eſcyn o'r afon ſaith o wartheg tewon o gîg, a theg yr olwg, ac mewn gwyrgloddir y porent.

19 Wele hefyd ſaith o wartheg eraill yn eſcyn ar eu hôl hwynt, truain, a drwg iawn yr olwg, ac yn gulion o gîg: ni welais rai cvnddrwg a hwynt yn holl dîr yr Aipht.

20 A'r gwartheg culion a drwg, a ſwyttaſant y ſaith muwch tewon cyntaf.

21 Ac er eu myned iw boliau, ni wyddid iddynt fyned iw boliau, ond yr olwg arnynt oedd ddrwg megis yn y dechreuad: yna mi a ddeffroais.

22 Gwelais hefyd yn ſy mreuddwyd, ac wele ſaith dwyſen llawn a thêg, yn cyſodi o'r vn gorſen.

23 Ac wele ſaith o dywys mân, teneuon, wedi deiſio *gan* ddwyrein-wynt yn tyfu ar eu hol hwynt.

24 A'r twyſennau teneuon a lyngaſant y ſaith dwyſen dda: ac mi a ddywedais *hyn* wrth y dewiniaid, ond nid oedd a'i deonglei i mi.

25 A dywedodd Ioſeph wrth Pharao, breuddwyd Pharao ſydd vn; yr hyn y mae Duw yn ei wneuthur a ſynegodd eſe i Pharao.

26 Y ſaith o wartheg têg, ſaith mlynedd ydynt: a'r ſaith dwyſen dêg, ſaith mlynedd ydynt: y breuddwyd vn yw.

27 Hefyd y ſaith muwch culion a drwg y rhai *oedd* yn eſcyn ar eu hol hwynt, ſaith mlynedd *ydynt*: a'r ſaith dwyſen gwâg gwedi deiſio *gan* y dwyreinwynt, a ſyddant ſaith mlynedd o newyn.

28 Hyn yw y peth a ddywedais i wrth Pharao: yr hyn a wna Duw, eſe a'i dangoſoddi Pharao.

29 Wele y mae ſaith mlynedd yn dyfod, o amldra mawr trwy holl wlad yr Aipht.

30 Ond ar eu hol hwynt y cyfyd ſaith mlynedd o newyn, ac anghofir yr holl amlder trwy wlad yr Aipht: a'r newyn a ddifetha y wlâd.

31 Ac ni wybyddir *oddi wrth* yr amldra yn y wlâd, o herwydd y newyn hwnnw wedi hynny: o blegit trwm iawn fydd.

32 Hefyd am ddyblu y breuddwyd i Pharao ddwywaith, *hynny a fu* o blegit ‖ ſiccrhau y peth gan Dduw, a bod Duw yn bryſio iw wneuthur.

‖ *Neu, darpara.*

33 Yn awr gan hynny edryched Pharao *am* wr deallgar a doeth, a goſoded eſ ar wlâd yr Aipht.

34 Gwnaed Pharao hyn, a goſoded olygwyr ar y wlâd, a chymmered bummed ran *cwmpas* gwlad yr Aipht, tros ſaith mlynedd yr amldra.

35 A chaſglant holl ymborth y blynyddoedd daionus ſy ar ddyfod: a chaſelant ŷd dan law Pharao, a chadwant ymborth yn y dinaſoedd.

36 A bydded yr ymborth yngnadw i'r wlâd tros y ſaith mlynedd newyn, y rhai fyddant yngwlad yr Aipht, fel na ‖ ddifether y wlâd gan y newyn.

‖ *Neu, bloeo yma.*

37 A'r peth oedd dda yngolwg Pharao, ac yngolwg ei holl weiſion.

38 A dywedodd Pharao wrth ei weiſion, a gaem ni ŵr fel hwn, yr hwn *y mae* yſpryd Duw ynddo.

39 Dywedodd Pharao hefyd wrth Ioſeph, gan mweuthur o Dduw i ti wybod hyn oll, nid mor ddeallgar a doeth neb a thydi.

40 Ty di a * ſyddi ar fy nhŷ, ac wrth dy air di y † llywodraethir fy mhobl oll: *yn y deyrn-gader yn* vnic y byddaf fwy nâ thydi.

*Pſal. 105. 21. 1. mac. 2. 53. 2Cr. 7. 18. † Heb. arſaiſ, neu, cenadon ſana.

41 Yna y dywedodd Pharao wrth Ioſeph, edrych, goſodais di ar holl wlad yr Aipht.

42 A thynnodd Pharao ei fodrwy oddi ar ei law, ac a'i rhoddes hi ar law Ioſeph, ac a'i gwiſcodd eſ mewn gwiſcoedd ‖ ſidan, ac a oſododd gadwyn aur am ei wddf eſ.

‖ *Neu, main.*

43 Ac a wnaeth iddo farchogeth yn yr ail cerbyd *oedd* gantho: a llefwyd o'i flaen eſ, ‖ Abrec: felly y goſodwyd eſ ar holl wlad yr Aipht.

‖ *Plyg wch y glin.*

44 Dywedodd Pharao hefyd wrth Ioſeph, myfi *yw* Pharao, ac hebot ti ni chyfyd gŵr ei law na'i droed, trwy holl wlad yr Aipht.

45 A Pharao a alwodd henw Ioſeph, Zaphnath-Paaneah, ac a roddes iddo Aſnath merch Potipherah ‖ offeiriad On, yn wraig: yna yr aeth Ioſeph allan dros wlad yr Aipht.

‖ *Tyn/ſi*

46 A Ioſeph *ydoedd* fâb deng-mlwydd ar hugain pan ſafodd eſ ger bron Pharao brenin yr Aipht: a Ioſeph aeth allan o wydd Pharao, ac a drameuodd drwy holl wlad yr Aipht.

47 A'r ddaiar a gnydiodd tros ſaith mlynedd yr amldra, yn ddyrneidiau.

48 Yntef a gaſclodd holl ymborth y ſaith mlynedd a fu yngwlad yr Aipht, ac a roddes ymborth i gadw yn y dinaſoedd: ymborth y maes yr hwn *ſydd* o amgylch pob dinas, a roddes eſ i gadw yndді.

49 A Ioſeph a gynnullodd ŷd fel tywod y môr, yn dra llnoſec, hyd oni pheidiodd a'i riſo: oblegit *yr ydoedd* heb riſedi.

50 Ond cyn dyfod blwyddyn o newyn, y * ganwyd i Ioſeph ddau fâb, y rhai a ymddûg Aſnath merch Potipherah ‖ offeiriad On iddo eſ.

* *Pen.* 41. 20. & 48. 5. ‖ *Tyn/ſi*

51 A Ioſeph a alwodd henw ei gyntafanedic, ‖ Manaſſeh: oblegid *eb eſe* Duw a wnaeth i mi anghofio fy llafur oll, a thylwyth fy nhad oll.

‖ *Seſ. Angho gu.*

52 Ac eſe a alwodd henw 'r ail ‖ Ephraim: oblegit *eb eſe* Duw a'm ffewythlonodd i yngwlad fyngorthrymder.

‖ *Seſ. ffrwyth lon.*

53 Darfu y ſaith mlynedd o amldra, y rhai a fu yngwlad yr Aipht.

54 * A'r ſaith mlynedd newyn a ddechreuaſant ddyfod, fel y dywedaſei Ioſeph; ac yr oedd newyn yn yr holl wledydd; ond yn holl wlad yr Aipht yr oedd bara.

* *Pſal.* 105. 16

55 A phan newynodd holl wlad yr Aipht, y bobl a waeddodd ar Pharao am fara: a Pharao a ddywedodd wrth yr holl Aiphtiaid, ewch at Ioſeph, yr hyn a ddywêdo eſe wrthych, gwnewch.

56 Y newyn hefyd *yd*oedd ar holl wyneb y ddaiar:

ddaiar 32 Ioseph a agorodd yr holl *lestdd* yr *ydoedd* ŷd ynddynt, ac a werthodd i'r Aiphtiaid: oblegit y newyn oedd drwm yng-wlad yr Aipht.

57 A daeth yr holl wledydd i'r Aipht at Ioseph i brynu: o herwydd y newyn oedd drwm yn yr holl wledydd.

PEN. XLII.

1 *Iacob yn anfon ei ddeg mab i'r Aipht i brynu ŷd. 6 Ioseph yn ei carcharu hwy yn ûe ſpiwyr. 18 Ac yn eu rhyddhau hwy tan ammod i ddyfod ddwyn Beniamin. 22 Ac yn cydwybod yn eu cyhuddo hwy o achos Ioſeph. 24 Cadw Simeon yn wyſſl. 25 Hwynt yn dychwelyd ag ŷd, a'i barian yn eu ſachau. 29 Ac yn trwſtho y newyddion i Iacob. 36 Iacob yn gwrthod danfon Beniamin.*

Gen.37.32 PAn welodd Iacob fod ŷd yn yr Aipht, dywedodd Iacob wrth ei feibion, pa ham yr edrychwch ar ei gilydd?

2 Dywedodd hefyd, wele clywais fod ŷd yn yr Aipht: ewch i wared yno, a phrynwch i ni oddi yno, fel y bôm fyw, ac na byddom feirw.

3 A dêc brodyr Ioſeph a aethant i wared i brynu ŷd i'r Aipht.

4 Ond ni ollyngei Iacob Beniamin brawd Ioſeph gyd a'i frodyr: o blegit efe a ddywedodd, rhac digwydd niweid iddo ef.

5 A meibion Iſrael a ddaethant i brynu ymmhlith y rhai oedd yn dyfod; o blegit yr ydoedd y newyn yng-wlad Canaan.

6 A Ioſeph oedd lywydd ar y wlad, ac oedd ei hun yn gwerthu i holl bobl y wlâd: a brodyr Ioſeph a ddaethant, ac a ymgrymmaſant i lawr iddo ef *ar* eu hwynebau.

7 A Ioſeph a ganfu ei frodyr, ac a'i hadnabu hwynt, ac a ymddieithrodd iddynt hwy, ac a lefarodd wrthynt yn ‖ arw, ac a ddywedodd wrthynt, o bale y daethoch? hwythau a attebaſant, o wlâd Canaan i brynu llyniaeth.

‖ *Galed.*

8 A Ioſeph oedd yn adnabod ei frodyr: ond nid oeddynt hwy yn ei adnabod ef.

Gen.37.5 9 A Ioſeph a gofiodd *ei freuddwydion, a freuddwydiaſei efe am danynt hwy, ac a ddywedodd wrthynt; ſpiwyr *ydych* chwi: i edrych noethder y wlâd y daethoch.

10 Hwythau a ddywedaſant wrtho ef, nagê ſy Arglwydd, onid dy weiſion a ddaethant i brynu llyniaeth.

11 Nyni oll *ydym* feibion vn gŵr: *gwyr* cywir *ydym* ni: nid yw dy weiſion di ſpiwyr.

12 Yntef a ddywedodd wrthynt hwy, nagê; onid i edrych noethder y wlâd y daethoch.

13 Hwythau a ddywedaſant, dy weiſion di *oedd* ddeuddeng mbrodyr, meibion vn gŵr yngwlâd Canaan: ac wele *y mae* yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni, a'r llall nid yw *fyw*.

14 A Ioſeph a ddywedodd wrthynt, dymma yr hyn a adreddais wrthych, gan ddywedyd; ſpiwyr ydych chwi.

15 Wrth hyn i'ch profir; myn enioes Pharao *nid* ewch allan oddi yma, onid drwy ddyfod o'ch brawd ieuangaf yma.

16 Hebryngwch vn o honoch, i gyrchu eich brawd, a rhwymer chwithau, fel y profer eich geiriau chwi, a *oes* gwiriondeb ynoch: o blegit onid ê (myn enioes Pharao) ſpiwŷr yn ddiau *ydych* chwi.

17 Ac efe a'i ‡rhoddodd hwynt i gyd yng-harchar dridiau.

‡ *Hebr. caſclodd.*

18 Ac ar y trydydd dydd y dywedodd Ioſeph wrthynt, gwnewch hyn fel y byddoch fyw; oſni Duw'r wyf fi.

19 Os gwŷr cywir *ydych* chwi, rhwymer vn o'ch brodyr chwi yn eich carchard ŷ: ac ewch chwithau, dygwch ŷd *rhac* newyn i'ch tylwyth.

20 A * dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi, felly y cywirir eich geiriau chwi, ac ni byddwch feirw: hwythau a wnaethant felly. * Pen.43.5

21 Ac a ddywedaſant wrth ei gilydd, dim bechu o honom yn erbyn ein brawd: o blegit gweled a wnaethom gyſyngdra ei enaid ef, pan ymbiliodd efe â ni, ac ni wrandawſom eſt am hynny y daeth y cyſyngdra hwn arnom ni.

22 A Reuben a'i hattebodd hwynt gan ddywedyd, * oni ddywedais i wrthych, gan ddywedyd; na phechwch yn erbyn yr herlod, ac ni wrandawsech chwi, wele am hynny ynte y goſynnir ei waed of. * Pen. 37.21.

23 Ac nis gwyddynt hwy fod Ioſeph yn eu deall: am *fod* cyfieithudd rhyngddynt.

24 Yntef a drôdd oddi wrthynt, ac a wylodd, ac a ddaeth eilchwyl attynt, ac a lefarodd wrthynt hwy, ac a gymmerth o'i myſc hwynt Simeon, ac a'i rhwymodd ef o flaen eu llygaid hwynt.

25 Ioſeph hefyd a orchymynnodd lenwi eu ſachau hwynt o ŷd, a rhoddi drachefn arian pôb vn o *hwynt* yn ei ſach, a rhoddi bwyd iddynt iw fwytta ar y ffordd: ac felly y gwnaeth iddynt hwy.

26 Hwythau a gyfodaſant eu bŷd ar eu haſynod, ac a aethant oddi yno.

27 Ac vn a agorodd ei ſach ar fedr rhoddi ebran iw aſſyn yn y llettŷ, ac a ganfu ei arian: canys wele hwynt yngenau ei ffettau ef.

28 Ac a ddywedodd wrth ei frodyr, rhoddwyd adref fy arian, ac wele *hwynt* hefyd yn fy ffettau: yna y digalonnaſant hwy, ac a ofnaſant, gan ddywedyd wrth ei gilydd; pa ham y gwnaeth Duw ini hyn?

29 A hwy a ddaethant at Iacob eu tâd i wlâd Canaan, ac a ſynegaſant iddoef eu holl ddamweiniau, gan ddywedyd,

30 Dywedodd y gŵr *oedd* arglwydd y wlâd yn ‡arw wrthym ni, ac a'n cymmerth ni fel ſpiwyr y wlâd. ‡ *Hebr. gaſed.*

31 Ninnau a ddywedaſom wrtho ef, gwyr cywir *ydym* ni; nid ſpiwyr ydym.

32 Deuddec o frodyr *oeddym* ni, meibion ein tâd ni: vn nid yw *fyw* ac y *mae* yr ieuangaf heddyw gyd a'n tâd ni yngwlâd Canaan.

33 A dywedodd y gŵr oedd arglwydd y wlâd wrthym ni, wrth hyn y câf wybod mai cywir *ydych* chwi, gedwch gyd a myfi vn o'ch brodyr, a chymerwch *lyniaeth i dŷrvi* newyn eich teuluoedd, ac ewch ymmaith.

34 A dygwch eich brawd ieuangaf attaf fi, fel y gwybyddwyf nad ſpiwr *ydych* chwi, onid *eich bod* yn gywir: *yna* y rhoddaf eich brawd i chwi, a chewch farchnatta yn y wlad.

35 Fel yr oeddynt hwy yn tywallt *eu* ſachau, yna wele godeid arian pôb vn yn ei ſach: a phan welſant y codau arian, hwynt hwy a'i tâd, ofni a wnaethant.

36 A Iacob eu tâd hwynt a ddywedodd wrthynt hwy, diblantaſoch fi; Ioſeph nid *yw fyw*, a Simeon yntef nid *yw fyw*, a Beniamin a ddygech ymaith: yn fy erbyn i y mae hyn oll.

37 A dywedodd Reuben wrth ei dâd, gan ddywedyd; lladd fy nau fâb i, oni ddygaf ef drachefn attat ti: dyro ef yn fy llaw i, a mi a'i dygaf ef attat ti ellwaith.

38 Yntef a ddywedodd, nid â fy mâb i wared gyd â chwi, o blegit bu farw ei frawd, ac yntef a adawyd ei hunan: pe digwyddei iddo ef niweid ar y ffordd yr ewch rhyddddi, yna chwi a barech i'm pen-wyni ddiſcyn i'r bedd mewn triſtwch.

PEN.

PEN. XLIII.

1 Iacob yn ſin gantho oliwng Beniamin. 15 Ioſeph yn croeſawu ei frodyr. 14 Yn gwneuthur iddyni wledd.

A'R newyn oedd drwm yn y wlad.

2 A bu wedi iddynt fwytta'r ŷd a ddygasent o'r Aipht, ddywedyd o'l tâd wrthynt hwy, ewch eilwaith prynwch i ni ychydic lyniaeth.

3 A Iuda a attebodd, gan ddywedyd, gan rybuddio y rhyddiodd y gŵr nyni, gan ddywedyd; *Pen.43. 20. * nac edrychwch yn ſy wyneb oni bydd eich brawd gyd â chwi.

4 Os anfoni ein brawd gyd â ni, ni a awn i wared, a ca brynwn i ti lyniaeth.

5 Ond os ti nid anfoni, nid awn i wared, o *Pen.43. 3. blegit y gŵr a ddywedodd wrthym ni, * nac edrychwch yn ſy wyneb oni bydd eich brawd gyd â chwi.

6 Ac Iſrael a ddywedodd, pa ham y drygaſoch ſi, gan fynegi i'r gŵr ſod i chwi etto frawd.

7 Hwythau a ddywedaſant, gan ymofyn yr ymofynnodd y gŵr am danom ni, ac am ein cenhedl, gan ddywedyd; ai byw eich tâd chwi etto? oes frawd arall i chwi? ninnau a ddywedaſom wrtho ef ar ol y geiriau hynny: a all lem ni gan wybôd, wybôd y dywedai efe, dygwch eich brawd i waered?

8 Iuda a ddywedodd hefyd wrth ei dad Iſrael, gollwng y bachgen gyd â mi, ninnau a gyfodwn, ac a awn ymmaith, fel y byddom byw, ac na byddom feirw; nyni, a thitheu a'n plant he ſyd.

9 Myfi a fechniaf am dano ef, o'm llaw i y gofynn i efe: * onis dygaf ef attat ti, a'i oſod ef ger dy fron di, yna y byddaf euog o fai i'r herbyn byth. *Pen.44. 32.

10 Canys pe na buaſſem hwyrfydic, daethem eilchwyl yma ddwy waith bellach.

11 Ac Iſrael eu tâd a ddywedodd wrthynt, Os rhaid yn awr ſelly, gwnewch hyn; cymmerwch o ddewisfrwythau y wlad yn eich llestri, a dygwch yn anrheg i'r gŵr, ychydic balm, ac ychydic ſêl, llyſiau, a myrrh, cnau, ac almonau.

12 Cymerwch hefyd ddau cymmaint o arian gyd â chwi, a dygwch eilwaith gyd â chwi yr arian a roddwyd trachefn yngenau eich ſachau: onid oedd amryfuſedd *yn* hynny.

13 Hefyd cymmerwch eich brawdd, a chyfodwch, ewch eilwaith at y gŵr.

14 A Duw ollalluog a roddo i chwi dingaredd gerbron y gwr, fel y gollyngo ich cwi eich brawd arall, a Beniamin: minne fel i'm diblantwyd a ddiblentir.

15 A'r gwyr a gymeraſant yr anrheg honno, a chymmeraſant arian yn ddwbl yn eu llaw, a Beniamin *hefyd*, a chyfodaſant ac aethant i waered i'r Aipht, a ſaſaſant ger bron Ioſeph.

16 A Ioſeph a ganfu Beniamin gyd â hwynt, ac a ddywedodd wrth yr hwn *oedd oly gwr* ar ei dŷ, dŵg y gwyr hyn i'r tŷ, a lladd lad, a, ac arlwya; o blegit y gwyr a gânt ſwytta gyd â myfi ar hanner dydd.

17 A'r gŵr a wnaeth fel y dywedodd Ioſeph: a'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Ioſeph.

18 A'r gwŷr a ofnaſant, pan ddeuthant i dŷ Ioſeph, ac a ddywedaſant, o blegit yr arian a roddwyd eilwaith yn ein ſachau ni yr amſer cyntaf, *‡ Hebr.* y dycpwyd nyni i mewn: i ‡ fwrw hyny arnom ni ac *ymdreiglo* i ruthro i ni, ac i'n cymmeryd ni yng nghaethion, a'n haſſynnod hefyd.

19 A hwy a neſaſant at y gŵr *oedd olygwr* ar dŷ Ioſeph, ac a lefaraſant wrtho, wrth ddrws yr

20 Ac a ddywedaſant, fy arglwydd, gan ddeſcyn y deſcynnaſom yr amſer cyntaf, i brynu llyniaeth. Pen.

21 A bu pan ddaethom i'r llettŷ, ac agoryd ein ſachau, yna wele arian pob vn yngenau ei ſach: ein harian ni *meddaf* yn ei bwyſt ond ni a'i dygaſom eilwaith yn ein llaw.

22 Dygaſom hefyd arian arall i wared yn ein llaw, i brynu llyniaeth: nis gwyddom pwy a oſododd ein harian ni yn ein ſettanau.

23 Yntef a ddywedodd, heddwch iwch: nac ofnwch, eich Duw chwi, a Duw eich tâd, a roddes i chwi dryſor yn eich ſachau; daeth eich arian chwi attaf: ac efe a ddûg Simeon allan attynt hwy.

24 A'r gŵr a ddûg y dynion i dŷ Ioſeph, ac a *Pen. 43. 24. & 18.* roddes ddwfr, a hwy a olchaſant eu traed, ac efe a roddes ebran iw haſſynod hwynt.

25 Hwythau a barottoeſant eu hanrheg erbyn 37. dyfod Ioſeph ar hanner dydd: o blegit clywſent mai yno y bwyttaent fara.

26 Pan ddaeth Ioſeph i'r tŷ, hwythau a ddygaſant iddo ef yr anrheg *oedd* ganddynt i'r tŷ, ac a ymgrymmaſant iddo ef hyd lawr.

27 Yntef a ofynnodd iddynt am eu ‡ hiechyd, ac *‡ Heb. heddwch.* a ddywedodd, ‡ ai iach yr hen ŵr eich tâd chwi, 'r *‡ Heb. heddwch.* hwn y ſoniaſoch *am danaw*? a'i byw ef etto?

28 Hwythau a ddywedaſant, iach yw dy wâs, ein tâd ni, byw *yw* efe etto: ‡ na yr ymgrymmaſant, 37. ac yr ymoſtyngaſant.

29 Yntef a ddercha ſodd ei lygaid, ac a ganfu ei frawd Beniamin, mâb ei fam ei hun, ac a ddywedodd; ai dyma eich brawd iangaf chwi, am yr hwn y dywedaſoch wrthif ſi? yna y dywedodd, Duw a roddo grâs i ti fy mâb.

30 A Ioſeph a fryſiodd (o blegit cynheſſaſei ei ymyſcaroedd ef tu ag at ei frawd) ac a geiſiodd *le* i wylo, ac a aeth i mewn i'r yſtafell, ac a wylodd yno.

31 Gwedi hynny *efe* a olchodd ei wyneb, ac a ddaeth allan, ac a ymattaliodd, ac a ddywedodd, goſodwch fara.

32 Hwythau a oſodaſant *ſwyd* iddo ef wrtho ei hun, ac iddynt hwy wrthynt eu hun, ac i'r Aiphtiaid y rhai oedd yn bwyta gyd ag ef wrthynt eu hunain: o blegid ni allei'r Aiphtiaid ſwytta bara gyd â'r Hebreaidt o herwydd ffiaidd-dra oedd bynny gan yr Aiphtiaid.

33 Yna'r eiſteddaſant ger ei fron ef, y cyntaf anedic yn ol ei gyntafanedigaeth, a'r ieuangaf ar ol ei ieuenctyd: a rhyfeddodd y gwŷr bob yn wrth ei gilydd.

34 Yntef a gymmerodd ſeigiau oddi ger ei fron ei hun iddynt hwy: a mwy y doedd ſaig Beniamin o bum rhan nâ ſeigiau'r rai o honynt oll: felly 'r yſaſant ac y gwleddaſant gyd ag ef.

PEN. XLIIII.

1 Dyſain Ioſeph i attal ei frodyr. 14 Pŷdd ddi ſyſiad Juda at Ioſeph.

A Cefe a orchymynnodd i'r hwn *oedd olygwr* ar ei dŷ ef gan ddywedyd, llanw ſachau y gwyr o fwyd, cymmaint ac a allant ei ddwyn, a dôd arian pob vn yngenau ei ſach.

2 A dôd fynghwppan fy hun, *ſef* y cwppan arian yngenau ſach yr ieuangaf, gyd ag arian ei ŷd ef: yntef a wnaeth ar ôl gair Ioſeph, yr hwn a ddywedaſei efe.

3 Y bore a olenodd, a'r gwyr a ollyngwyd ymmaith, hwynt, a'i haſſynnod.

4 Hwythau a aethant allan o'r ddinas, *ac* nid aethant nepell, pan ddywedodd Ioſeph wrth yr hwn *oedd olygwr* ar ei dŷ: cyſoda a di-

lyn

lyn ar ol y gwyr? a phan oddiweddech hwynt dywed wrthynt, pa ham y talasoch ddrwg am dda?

5 Onid dyma *y cwppan* yr yfei fy arglwydd yndo, ac yr arferai ddewiniaeth wrtho? drwg y gwnaethoch yr hyn a wnaethoch.

6 Yntef a'i goddiweddodd hwynt, ac a ddywedodd y geiriau hynny wrthynt hwy.

7 Y rhai a ddywedasant wrtho yntef, pa ham y dywed fy arglwydd y cyfryw eiriau? na atto Duw i'th weision di wneuthur y cyfryw beth.

8 Wele ni a ddygasom attat ti eilwaith o wlad Canaan yr arian a gawsom yngenau ein sachau; pa fodd gan hynny y lladrattaem ni arian, neu aur o dŷ dy arglwydd di?

9 Yr hwn o'th weision di y ceffir *y cwppan* gyd ag ef, bydded hwnnw farw; a ninnau hefyd a fyddwn gaeth-weision i'm harglwydd.

10 Yntef a ddywedodd, Bydded ynawr fel y dywedasoch chwi: yr hwn y ceffir *y cwppan* gyd ag ef a fydd was i mi, a chwithau a fyddwch ddieuog.

11 Hwythau a frysiasant, ac a ddescynasant bob vn ei sach i lawr, ac a agorasant bawb ei ffettan.

12 Yntef a chwiliodd ar yr hynaf y dechreuodd, ac ar yr ieuangaf y diweddodd: a'r cwppan a gafwyd yn sach Beniamin.

13 Yna y rhwygasant eu dillad, ac a bynniasant bawb ar ei assyn ac a ddychwelasant i'r ddinas.

14 A daeth Iuda a'i frodyr i dy Ioseph, ac efe etto yno; ac a syrthiasant i lawr ger ei bron ef.

15 A dywedodd Ioseph wrthynt, pa waith yw hwn a wnaethoch chwi? oni wyddech chwi y meidr gwr fel myfi ddewiniaeth.

16 A dywedodd Iuda, pa beth a ddywedwn wrth fy arglwydd pa beth a lefarwn? pa fodd yr ymgyfiawnhawn? cafodd Duw allan anwiredd dy weision: wele ni yn weision i'm harglwydd, ie nyni a'r hwn y cafwyd y cwppan gyd ag ef hefyd.

17 Yntef a ddywedodd, na atto *Duw* i mi wneuthur hyn; y gŵr y cafwyd y cwppan yn ei law, efe fydd was i mi; ewch chwithau i fyny mewn heddwch at eich tâd.

18 Yna'r aeth Iuda atto ef, ac a ddywedodd, fy arglwydd, caffed attolwg dy wâs ddywedyd gair ynghlustiau fy arglwydd, ac nac ennyned di lid wrth dy was, o herwydd yr wyt ti megis Pharao.

19 Fy arglwydd a ymofynnodd â'i weision, gan ddywedyd; a oes i chwi dâd neu frawd?

20 Ninnau a ddywedasom wrth fy arglwydd, y mae i ni dâd yn henŵr, a phlentyn ei henaint ef, yn bychan: a'i frawd fu farw, ac efe a adawyd ei hunan o'i fam ef, a'i dâd fy hoff ganddo ef.

21 Tithe a ddywedaist wrth dy weision, dygwch ef i wared attaf fi fel y gosodwyf fy llygaid arno.

22 A ni a ddywedasom wrth fy arglwydd, y llange ni ddichon ymadel â'i dâd: o blegit os ymedy ef â'i dâd, marw fydd *ei dâd*

23 Tithe a ddywedaist wrth dy weision, * oni ddaw eich brawd ieuangaf i wared gyd â chwi, nac edrychwch *yn* fy wyneb mwy.

24 Bu hefyd wedi ein myned ni i fynu at dy was fy nhâd, mynegasom iddo ef eirian fy arglwydd:

25 A dywedodd ein tâd, ewch eilwaith, prynwch i ni ychydig lyniaeth.

26 Dywedasom nis gallwn fyned i wared: os bydd ein brawd ieuangaf gyd â ni, nyni a awn i wared: o blegit ni allwn edrych *yn* wyneb y gŵr oni bydd ein brawd ieuangaf gy â ni.

27 A dywedodd dy was fy nhâd wrthym ni, chwi a wyddoch mai dau a blantodd fyngwraig i mi:

28 Ac vn a aeth allan oddi wrthif fi, minnau a ddywedais, *yn ddiau gan larpio y llarpiwyd ef, ac nis gwelais ef hyd yn hyn.

29 Os cymmerwch hefyd hwn ymmaith o'm golwg, a digwyddo niweidd iddo ef: yna y gwnewch i'm penllwydni ddescyn mewn gofid i fedd.

30 Bellach gan hynny pan ddelwyf at dy was fy nhâd, heb fod y llange gyd â mi (gan fod ei hoedl ef ynglŷn wrth ei hoedl yntef.)

31 Yna pan welo ef na *ddaeth* y llange, marw fydd efe; a'th weision a barant i benwynnedd dy was ein tâd ni ddescyn mewn gofid i fedd.

32 O blegid dy was aeth yn feichiau am y llange i'm tad, gan ddywedyd, * Onis dygaf ef attat ti, yna bydd af euog o fai yn erbyn fy nhâd byth. * Pen. 43. 9.

33 Gan hynny weithian attolwg arhôsed dŷ was tros y llange, yn wâs i'm harglwydd, ac ared y llange i fynu gyd â'i frodyr.

34 O blegit pa fodd yr âf i fynu at fy nhâd, a'r llange heb *fod* gyd â mi? rhag i mi weled y gofid a gaiff fy nhâd.

PEN. XLV.

1 Ioseph yn ei ymchwelyd i'w hun i'w frodyr, 5 yntau ofyno hwynt a hagluniaeth Duw. 9 Yn danfon am ei dâd. 16 Pharao yn ficrhau'r peth. 21 Ioseph yn ffarwelio ei frodyr i'w daith, ac yn eu hannog hwynt i fod yn gytûn. 25 Iacob yn ymlawenychu wrth y newyddion.

YNa Ioseph ni allodd ymattal ger bron y rhai oll oedd yn sefyll gyd ag ef: ac efo a lefodd, per wch allan bawb oddi wrthif: yna nid arhosedd neb gyd ag ef, pan ymgydnabu Ioseph a'i frodyr.

2 Ac efe a godes ei lef mewn wylofain, a chlybu'r Aiphtiaid, a chlybu tŷ Pharao.

3 A Ioseph a ddywedodd wrth 'ei frodyr; *myfi *yw* Ioseph, ai byw fy nhâd etto? a'i frodyr ni fedrent atteb iddo, o blegit brawychasent ger ei bron ef. * Act. 7. 13.

4 Ioseph hefyd a ddywedodd wrth ei frodyr, dynesŵch attolwg attaf, hwythau a ddynesasant: yntef a ddywedodd, *myfi *yw* Ioseph eich brawd chwi, yr hwn a werthasoch i'r Aipht, * Act. 7. 13.

5 Weithian gan hynny na thristewch, ac na † ddigiwch wrthych eich hunain, am werthu o honoch fyfi ymma, o blegit i achub enioes yr hebryngodd Duw fyfi o'ch blaen chwi. † Heb. *Na fydded dig yn eich llygaid.*

6 O blegit dymma ddwy flynedd o'r newyn o fewn y wlad, *ac efe a fydd* etto bum mlhynedd, y rhai *a fydd* heb nac âr na medi.

7 A *Duw am hebryngodd i o'ch blaen chwi i † gadw i chwi billogaeth yn y wlâd, ac i beri bywyd i chwi, trwy fawr ymwared. * Pen. 50. 20. † Hebr. o sôd.

8 Ac yr awr hon nid chwi a'm hebryngodd i ymma, onid Duw: ac efe a'm gwnaeth i yn dâd i Pharao, ac yn arglwydd ar ei holl dŷ ef ac yn llywydd ar holl wlâd yr Aipht.

9 Brysiwch, ac ewch i fynu at fy nhâd, a dywedwch wrtho, fel hyn y dywed dy fâb Ioseph, Duw a'm gosododd i yn arglwydd ar yr holl Aipht; tyred i wared attaf, nac oeda.

10 A chei drigo yngwlad Gosen, a bod yn agos attaf, ti a'th feibion, a meibion dy feibion, a'th ddefaid, a'th warthec, a'r hyn oll *fydd* gennit.

11 Ac yno i'th borthaf (o blegit pum mlhynedd o newyn *a fydd* etto) rhag dy fyned mewn tlodi, ti a'th deulu, a'r hyn oll *fydd* gennit.

12 Ac wele eich llygaid chwi, a llygaid fy mrawd Beniamin yn gweled, mai fy-ngenau i *fydd* yn ymadrodd wrthych.

13 Mynegwch hefyd i'm tâd, fy holl anrhydedd i yn yr Aipht, a'r hyn oll a welsoch: brysiwch hefyd, a dygwch fy nhâd i wared yma.

14 Ac efe a syrthiodd ar wddf ei frawd Beniamin, ac a wylodd; Beniamin hefyd a wylodd ar ei wdd yntef.

15 Ac ese a gussanodd ei holl frodyr, ac a wyloddarnynt: ac yn ol hynny ei frodyr a chwedlesant ag ef.

16 A'r gair a ddaeth i dŷ Pharao, gan ddywedyd; brodyr Ioseph a ddaethant: a da oedd *hyn* yngolwg Pharao, ac yngolwg ei weision.

17 A Pharao a ddywedodd wrth Ioseph; dywed wrth dy frodyr, gwnewch hyn, llwythwch eich ysgrubliaid, a cherddwch, *ac* ewch i wlâd Canaan.

18 A chymmerwch eich tâd, a'ch teuluoedd, a dewch attaf fi: a rhoddaf i chwi ddaioni gwlad yr Aipht, a chewch fwytta braster y wlad.

19 Gorchymyn yn awr a gefaist, gwnewch hyn, cymmerwch i chwi o wlâd yr Aipht gerbydau i'ch rhai bâch, ac i'ch gwragedd; a chymmerwch eich tâd, a dewch.

20 Ac nac arbeded eich llygad chwi *ddim* dodrefn; o blegit dâ holl wlâd yr Aipht fydd eiddo chwi.

21 A meibion Israel a wnaethant felly: a rhoddodd Ioseph iddynt hwy gerbydau yn ol † gorchymyn Pharao: a rhodd iddynt fwyd ar hyd y ffordd.

† *Hebr.* genau.

22 I bôb vn o honynt oll y rhoddes bâr o ddillad: ond i Beniamin y rhoddes dry chant *o ddarnau* arian, a pham pâr o ddillad.

23 Hefyd iw dâd yr anfonodd fel hyn; dêc o assynnod yn llwthog o dda'r Aipht, a dêc o assynnod yn dwyn ŷd, bara, a bwyd iw dâd ar hyd y ffordd.

† *Hebr.* cludo.

24 Yna y gollyngodd ymmaith ei frodyr, a hwy a aethant ymaith: ac ese a ddywedodd wrthynt hwy, nac vmryſonwch ar y ffordd.

25 Felly'r aethant i fynu o'r Aipht, ac a ddaethant i wlad Canaan, at eutâd Iacob.

26 Ac a fynegasant iddo, gan ddywedyd; y mae Ioseph etto'n fyw, ac y mae yn llywodraethu ar holl wlad yr Aipht: yna y lleſcaodd ei galon yntef, o blegid nid oedd yn eu credu.

27 Traethasant hefyd iddo ef holl eiriau Ioseph, y rhai a ddywedasei ese wrthynt hwy: a phan gansa ese y cerbydau a anfonasei Ioseph iw ddwyn ef, yna y bywiogodd yſpryd Iacob eu tâd hwynt.

28 A dywedodd Israel, digon *ydyw*, y mae Ioseph fy mâb etto'n fyw; âf fel y gwelŵf ef cyn fy marw

PEN. XLVI.

1 *Duw yn cyſſuro Iacob yn Beerſeba.* 5 *Ese a'i deulu yn myndoddi yno i'r Aipht.* 28 *Rhifedi ei deulu ef yr rhai a aeth i'r Aipht.* 28 *Joſeph yn cyfarfod Iacob.* 31 *Mae ef yn dyſcu iw frodyr pa fodd yr attebant Pharao.*

YNa cychwynnodd Israel a'r hyn oll oedd ganddo, ac a ddaeth i Beerſeba, ac a aberthodd ebyrth i Dduw ei dad Iſaac.

2 A llefarodd Duw wrth Israel mewn gweledigaethau nôs, ac a ddywedodd, Iacob, Iacob: yntef a ddywedodd, wele fi.

3 Ac ese a ddywedodd, myfi *yw* Duw, Duw dy dad, nac ofna fyned i wared i'r Aipht; canys gwnaf di yno yn genhedlaeth fawr.

4 Myfi âf i wared gyd a thi i'r Aipht, a myfi gan ddwyn a'th ddygaf di i fynu drachefn: Ioseph hefyd a eſyd ei law ar dy lygaid di.

5 A chyfododd Iacob o Beerſeba: meibion Israel a ddygaſant Iacob eutâd a'i rhai bach a'i gwragedd, yn y cerbydau a anfonasei Pharao iw ddwyn ef.

6 Cymmeraſant hefyd eu hanifeiliaid, a'i golud a gaſglaſent yn nhîr Canaan, ac a ddaethant i'r Aipht, Iacob, a'i holl hâd gyd ag ef.

7 Ei feibion, a meibion ei feibion gyd ag ef, ei merched, a merched ei feibion, a'i holl hâd a ddugſe gyd ag ef i'r Aipht.

8 Ac dymma henwau plant Iſrael, yr hai a ddaethant i'r Aipht, Iacob a'i feibion, Ruben, cynſaf Iacob,

9 A meibion Reubẽ, Hanoch, a Phalu, Heſron hefyd, a Charmi.

10 A meibion Simeon, Iemuel, a Iamin, ac Ohad, a Iachin, a Zohar, a Saul mâb Cananæes.

11 Meibion Leſi hefyd, Gerſon, Cohath a Merari.

12 A meibion Iuda, Er, ac Onan, a Selah, Phares a Zarah: a bnaſei farw Er ac Onan yn nhîr Canaan. A meibion Phares oedd Heſron, a Hamul.

13 Meibion Iſacar hefyd, Tola, a Phuah, a Iob, a Simron.

14 A meibion Zabulon, Sered, ac Elon a Iahleel.

15 Dymma feibion Lea y rhai a blantoddhi i Iacob ym Meſopotamia, a Dina ei ferch: ei feibion, a'i ferched *oeddynt* oll, dri dŷn ar ddêc ar hugain.

16 A meibion Gad, Ziphion, a Haggi, Suni, ac Eſbon, Eri, ac Arodi, ac Areli.

17 A meibion Aſer, Iimnah, ac Iſuah, ac Iſui, a Beriah, a Serah eu chwaer hwynt. A meibion Beriah; Heber, a Malchiel.

18 Dymma feibion Zilpha, yr hon a rodd Laban i Lea ei ferch: a hi a blantodd y rhai hyn i Iacob, ſef vn dŷn ar bymthec.

19 Meibion Rahel, gwraig Iacob *oedd* Ioſeph a Beniamin.

20 Ac i Ioſeph y ganwyd yn nhîr yr Aipht Manaſſeh, ac Ephraim, y rhai a blantodd Aſnath merch Potipherah offeiriad On, iddo ef.

21 A meibion Beniamin; Bela, a Becher, ac Aſbel, Gera, a Naaman, Ehi, a Ros, Muppim, a Huppim, ac Ard.

22 Dymma feibion Rahel y rhai a blantodd hi i Iacob; yn bedwar dyn ar ddêc oll.

23 A meibion Dan *oedd* Huſim.

24 A meibion Nephtali; Iahſeel, a Guni, a Ieſer, a Sillem.

25 Dymma feibion Bilha, yr hon a rodd Laban i Rahel ei ferch: a hi a blantodd y rhai hyn i Iacob, yn faith nŷn oll.

26 Yr holl eneidiau y rhai a ddaethant gyd ag Iacob i'r Aipht, yn dyfod allan oi † lwynau ef, heblaw gwragedd meibion Iacob *oeddynt* oll chwe enaid a thrugain.

† *Hebr.* wyſg.

27 A meibion Ioſeph y rhai a anwyd iddo ef yn yr Aipht *oedd* ddau enaid: holl eneidiau tŷ Iacob y rhai a ddaethant i'r Aipht *oeddynt* ddec a thrugain.

28 Ac ese a anfonodd Iuda o'i flaen at Ioſeph, i gyfarwyddo ei wyneb ef i Goſen: yna y daethant i dîr Goſen.

29 A Ioſeph a barottôdd ei gerbyd, ac a aeth i fynu i gyfarfod Iſrael ei dâd i Goſen, ac a ymddangoſodd iddo: ac ese a ſyrthiodd ar ei wddf ef, ac a wyloddar ei wddf ef ennyd.

30 A dywedodd Iſrael wrth Ioſeph, byddwyf farw bellach, wedi i'm weled dy wyneb, gan dy fod ti yn fyw etto.

31 A dywedodd Ioſeph wrth ei frodyr, ac wrth deulu ei dâd, mi a âf i fynu, ac a fynegaf i Pharao, ac a ddywedaf wrtho, fy mrodyr a theulu fy nhad, y rhai *oedd* yn nhîr Canaan a ddaethant attaf fi.

32 A'r gwyr, bugeiliaid defaid ydynt; canys perchen anifeiliaid ydynt; a dygaſant *yma* eu praidd, a'l gwarthec, ar hyn oll *oedd* ganddynt.

33 A phan alwo Pharaoh am danoch, a dywedyd, beth *yw* eich gwaith?

34 Dywedwch; dy weiſion ſuant drio-wyr anifeiliaid, o'n hieuengctyd hyd yr awr hen, nyni a'n tadau hefyd: er mwyn cael o honoch drigo yn nhîr Goſen. Canys ffiedd-dra'r Aiphtiaid *yw* pôb bugail defaid.

PEN.

*Exod. 4. 13. 1. Cron. 4. 24.
*1. Cron. 6. 1.
*1. Cron. 2. 3. & 4. 21. pen. 38. 3.
*1. Cron. 7. 1.
| *Pada Aram.
*1. Cron. 7. 30.
*Pen. 41. 50. | Tywyſog.
*1. Cron. 7. 6. & 8. 1.
*Exod. 1. 11. Exo 11.
*Nu. 26. 5.
*Ios. 24. 4. pſal. 105. 23. eſa. 52. 4. *Exod. 1. 2. & 6. 14. 1. cron. 5. 1.

PEN. XLVII.

1 *Ioseph yn dwyn pump o'i frodyr, 7 a'i Dâd ger bron Pharao.* 11 *Ynieſ yn rhoddi iddynt drigfa, a modd i fyw.* 13 *Mae ef yn cael holl arian yr Aiphtiaid,* 16 *a'i hanifeiliaid,* 18 *a'i tîrotâd, i Pharao.* 22 *Ni phrynwyd neb dir yr offeiriaid.* 23 *Mae ef yn goſod y tir iddynt er y hunain ran.* 28 *Oedran Iacob.* 29 *Mae ef yn peri i Ioſeph dyngu y claddei eſe ef gyd a'i dadau.*

YNa y daeth Ioſeph ac a ſynegodd i Pharao; ac a ddywedodd, ſy nhâd a'm brodyr, a'i defaid, a'i gwarthec, a'r hyn oll *oedd* ganddynt, a ddaethant o dir Canaan; ac wele hwynt yn nhîr Goſen.

2 Ac eſe a gymmerth rai o'i frodyr, *ſef* pumḋyn, ac a'i goſodod hwynt o flaen Pharao.

3 A dywedodd Pharao wrth ei frodyr eſ, beth yw eich gwaith chwi? hwythau a ddywedaſant wrth Pharao; bugeiliaid defaid yw dy weiſion, nyni a'n tadau hefyd.

4 Dywedaſant hefyd wrth Pharao, i orymdaith yn y wlâd y daethom, am nad *oes* borfa i'r defaid gan dy weiſion: canys trwm *yw* 'r newyn yng-wlad Canaan: ac yr awrhon attolwg caed dy weiſion drigo yn nhîr Goſen.

5 A llefarodd Pharao wrth Ioſeph, gan ddywedyd; dy dâd a'th frodyr a ddaethant attat.

6 Tir yr Aipht ſydd o'th flaen; eyſſed dy dâd a'th frodyr yn y man goreu yn y wlâd: trigiant yn-nhîr Goſen: ac os gwyddoſt ſoa yn eu mysg wyr grymmus, goſod hwynt yn benbugeiliaid ar yr eiddof fi.

7 A dûg Ioſeph Iacob ei dâd, ac a'i goſodedd ger bron Pharao: a Iacob a ſendithiodd Pharao.

8 A dywedodd Pharao wrth Iacob, pa ſeint *yw* dyddiau blynyddoedd dy enioes di?

9 A Iacob a ddywedodd wrth Pharao, *dyddiau* blynyddoedd * *fy* ymdaith *ydynt* ddec ar hugain, a chan mlynedd: ychydic a drwg fu dyddiau blynyddoedd fy enioes, ac ni chyrhaeddaſant ddyddiau blynyddoedd en oes ſy nhadau, yn nyddiau eu hymdaith hwynt. * Hebr. 11.9,13.

10 A bendithiodd Iacob Pharao, ac a aeth allan o ŵydd Pharao.

11 A Ioſeph a gyſleodd ei dâd, a'i frodyr, ac a roddes iddynt feddiant yng-wlad yr Aipht yng-hwrr goreu y wlad, yn-nhîr * Rameſes, fel y gorchymynnaſei Pharao. * Exod. 1.11.

12 Ioſeph befyd a gynhaliodd ei dâd, a'i frodyr, a holl dŷlwyth ei dâd, â bara, *|* yn ol *eu* teuluoedd. *|* Neu, fel bwyda plentyn.

13 Ac nid *oedd* bara yn yr holl wlâd: canys y newyn oedd drwm iawn, fel yr oedd gwlad yr Aipht, a gwlad Canaan, yn dyddfu gan y newyn.

14 Ioſeph hefyd a gaſcledd yr holl arian a gawſid yn-nhîr yr Aipht, ac yn-nhîr Canaan, am yr ymborth a brynaſent hwy: a Ioſeph a ddûg yr arian i dŷ Pharao.

15 Pan darfu yr arian yn nhîr yr Aipht, ac yng-wlad Canaan, yr holl Aiphtiaid a ddaethant at Ioſeph, gan ddywedyd, moes i ni fara, canys pam y byddem ni feirw ger dy fron? o herwydd darfu yr arian.

16 A dywedodd Ioſeph, moeſwch eich anifeiliaid; a rhoddaf i chwi am eich aniſeiliaid, os darfu 'r arian.

17 A hwy a ddygaſant eu haniſeiliaid at Ioſeph; a rhoddes Ioſeph iddynt fara, am y meirch, ac am eu diadelloedd defaid, ac am eu gyrroedd gwarthec, ac am yr aſſynnod: ac a'i *|* cynhaliodd hwynt â bara, am eu holl anifeiliaid eros y flwyddyn honno. *|* Hebr, bwyſoda

18 A phan ddarfu y flwyddyn honno, y daethant atto ef yr ail flwyddyn, ac a ddywedaſant wrtho, ni chelwn oddi wrth fy arglwydd ddarfod yr arian; a *myned ein* yſcubliaid a'n haniſeiliaid at fy arglwydd: nid adawyd *|* ni ger bron fy arglwydd, ond ein cyrph, a'n tîr. *|* Hebr. ni adawyd.

19 Pa ham y byddwn feirw o flaen dy lygaid nyni a'n tîr? prŷn ni a'n tîr am fara, a nyni a'n tîr a fyddwn gaethion i Pharao? dod eithe i ni hâd fel y byddom fyw, ac na fyddom feirw, ac na byddo y tir yn anghyfanedd.

20 A Ioſeph a brynodd holl dîr yr Aipht i Pharao: canys yr Aiphtiaid a werthaſant bôb vn ei faes: oblegi'r newyn a greſhaſei arnynt: felly yr aeth y tîr i Pharao.

21 Y bobl hefyd, eſe a'i ſummudodd hwynt i ddinaſoedd, o'r naill gwr i derfyn yr Aipht, hyd ei chwrr *arall*.

22 Yn vnic tîr yr *|* offeiriaid ni phrynodd eſe: canys than *oedd* i'r offeiriaid wedi ei phennu iddynt gan Pharao, a'i rhan a rhoddaſei Pharao iddynt a ſwytaſant hwy: am hynny ni werthaſant hwy eu tîr. *|* Neu, ſyn-ſion.

23 Dywedodd Ioſeph hefyd wrth y bobl, wele prynais chwi heddyw, a'ch tîr i Pharaoh: wele i chwi hâd, heuwch chwithau y tîr.

24 A bydded i chwi roddi i Pharao y bummed ran o'r cnŵd, a bydd y pedair rhan i chwi, yn hâd i'r maes, ac ymborth i chwi, ac i'r rhai *ſydd* yn eich tai, ac yn fwyd i'ch rhai bach.

25 A dywedaſant, cedwaiſt ni yn fyw: gâd i ni gael ffafor yngolwg fy arglwydd, a byddwn weiſion i Pharao.

26 A Ioſeph a oſodedd hynny yn ddeddf hyd heddyw ar dîr yr Aipht, gael o Pharao y bumed ran onid o dir yr *|* offeiriaid yn vnic, yr hwn nid oedd eiddo Pharao. *|* Ty.yn.ſy.ſogwyd

27 Trigodd Iſrael hefyd yngwlad yr Aipht o fewn tîr Goſen, ac a gawſant feddiannau ynddi: cynyddaſant hefyd, ac amlhaſant yn ddirfawr.

28 Iacob hefyd a fu fyw yn nhîr yr Aipht ddwy flynedd ar bymthec: felly 'r oedd dyddiau Iacob, *ſef* blynyddoedd ei enioes eſ yn faith mlynedd a deugain, a chan mlynedd.

29 A dyddiau Iſrael a neſaſant i farw, ac eſe a alwodd am ei fab Ioſeph, ac a ddywedodd wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, *goſod attolwg dy law tan fy morddwyd, a gwna â mi drugaredd a gwirionedd, na chladd fi attolwg yn yr Aipht. * Gen. 24. 2.

30 Eithr mi a orweddaf gyd â'm tadau, yna dŵg fi allan o'r Aipht, a chladd fi yn eu beddrod hwynt: yntef a ddywedodd, mi a wnaf yn ol dy air.

31 Ac eſe a ddywedodd, tyngwrthif, ac eſe a dyngodd wrtho. Yna * Iſrael a ymgrymmodd ar ben y gwely. * Hebr. 11.21.

PEN. XLVIII.

1 *Ioſeph a'i ddau fâb yn ymweled a'i dâd yn ei glefyd.* 2 *Iacob yn ymgryfhau i'w bendithio hwy.* 5 *Yn adrodd yr addewid,* 7 *yn eymmeryd Ephraim a Manaſſeh, yn ei dda eu hun.* 7 *Yn crybwyll wrtho am fedd ei fam.* 9 *Yn bendithio Ephraim a Manaſſeh.* 17 *Yn goſod yr iangaſoſtaf yn yr hynaf.* 20 *Yn prophwydo am eu dyrchafiad hwy i Canaan.*

A Bu wedi y pethau hyn, ddywedyd o vn wrth Ioſeph, wele y mae dy dâd yn glaiſ: ac eſe a gymmerth ei ddau fab gyd ag ef, Manaſſeh ac Ephraim.

2 A mynegodd vn i Iacob, a'i ddywedodd, wele dy fab Ioſeph yn dyfod attat: ac Iſrael a ymgryfhaodd, ac a eiſteddodd ar y gwely.

3 A dywedodd Iacob wrth Ioſeph, * Duw holl allawog a ymddangoſodd i mi yn Luz, yng-wlad Canaan, ac a'm bendithiodd. * Pen. 28.13, & 35.6.

4 Dywedodd hefyd wrthif, wele mi a'th wnâf yn ffrwythlon, ac a'th amlhaf, ac yn dyrfa o bobloedd i'th wnâf, a rhoddaf y tîr hwn i'th hâd ti, ar dy ol dî, yn etifeddiaeth dragywyddol.

* Pen. 41.50. Ioſ.13.7. 5 Ac yr awrhon, dy ddau fâb * y thai a anwyd i ti yn nhîr yr Aipht, cyn ſy nyfod attat a'r Aipht, eiddo fi *fyddant*: hwy a Ephraim, a Manaſſeh fyddant eiddo fi, fel Reuben a Simeon.

6 A'th heppil y rhai a genhedlych ar eu hôl hwynt fyddant eiddo ti dy hun, ar enw eu brodyr y gelwir hwynt yn eu hetifeddiaeth.

* Pen. 35.19. ‖ *Padan Aram.* 7 A phan * ddaethym i o ‖ Meſopotamia, bu Rahel farw gyd â mi yn nhîr Canaan, ar y ffordd, pan oedd etto ſilldir o dir hyd Ephrath: a chleddais hi yno ar ffordd Ephrath, hono *yw* Bethlehem.

8 A gweloddIſrael feibion Ioſeph, ac a ddywedodd, pwy *yw* y rhai hyn?

9 A Ioſeph a ddywedodd wrth ei dâd, dyma fy meibion i a rodd Duw i mi yma: yntef a ddywedodd, dŵg hwynt attolwg attafi, ac mi a'i bendithiaf hwynt.

10 Llygaid Iſrael hefyd oedd drymion gan henaint *fel* na allei eſe weled: ac eſe a'i dygodd hwynt atto ef, yntef a'i cuſanodd hwynt, ac a'i coſleidiodd.

11 Dywedodd Iſrael hefyd wrth Ioſeph, *ni feddyliais* weled dy wyneb, etto wele, parodd Duw i'm weled dy hâd hefyd.

12 A Ioſeph a'i tynnodd hwynt allan oddiwrth ei liniau ef, ac a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb.

13 Cymmerodd Ioſeph hefyd hwynt ill dau, Ephraim yn ei law ddehau tua llaw aſſwy Iſrael, a Manaſſeh yn ei law aſſwy, tua llaw ddehau Iſrael; ac a'i neſaodd hwynt atto ef.

14 Ac Iſrael a eſtynnodd ei law ddehau ac a'i goſododd ar ben Ephraim, (a hwn oedd yr ienangaf) a'i law aſſwy ar ben Manaſſeh: gan gyfarwyddo ei ddwylaw trwy wybod, canys Manaſſeh *oedd* y cynfab.

* Heb. *a'i deall.* 15 * Ac eſe a fendithiodd Ioſeph ac a ddywedodd, Duw yr hwn y rhodiodd fy nhadau Abraham, ac Iſaac, ger ei fron; Duw yr hwn a'm porthodd er pan ydwyf, hyd y dydd hwn,

16 Yr angel yr hwn a'm gwaredodd i oddiwrth bôb drwg, a fendithio y llangciau; fy enw hefyd, ac enw fy nhadau, Abraham, ac Iſaac a alwer arnynt: heigiant hefyd yn lliaws ynghanol y wlâd.

17 Pan welodd Ioſeph oſod o'i dâd ei law ddehau ar ben Ephraim, bu anſodlon ganddo: ac eſe a ddaliodd law ei dâd, iw ſymmud hi oddiar ben Ephraim, ar ben Manaſſe.

18 Dywedodd Ioſeph hefyd wrth ei dâd, nid felly fy nhâd: canys dymma y cynfab: goſot dy law ddehau ar ei ben ef.

19 A'i dâd a ommeddodd, ac a ddywedodd, mi a wn, fy mab, mi a wn: bydd hwn hefyd yn bobl, a mawr fydd hwn hefyd: ond yn wir ei frawd ïangaf fydd mwy nag efe, a'i hâd ef fydd yn lliaws o genhedloedd.

20 Ac eſe a'i bendithiodd hwynt yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd: ynot ti y bendithia Iſrael, gan ddywedyd, gwnaed Duw di fel Ephraim, ac fel Manaſſeh: ac eſe a oſſodod Ephraim o flaen Manaſſeh.

21 Dywedodd Iſrael hefyd wrth Ioſeph, wele fi yn marw: a bydd Duw gyd â chwi, ac eſe a'ch dychwel chwi i dîr eich tadau.

22 Ac mi a roddais i ti yn rhan goruwch dy frodyr, yr hon a ddygais o law'r Amoriaid â'm cleddyf, ac â'm bŵa.

PEN. XLIX.

1 Iacob yngalw ei feibion i'w bendithio. 3 Bendithb pob un o honynt. 29 Mae ef yn rhoddi ſiars arnynt ynghylch ei gladdedigaeth. 33 ac yn marw.

YNa y galwodd Iacob ar ei feibion, ac a ddywedodd, ymgeſglwch, fel y mynegwyf i chwi'r hyn a ddigwydda i chwi yn y dyddiau diwedddaf.

2 Ymgeſclwch, a chlywch meibion Iacob: ie gwrandewch ar Iſrael eich tâd.

3 Ruben ſyngkynſaf, tydi *oedd* ſyngrym, a dechreuad ſy nerth, rhagoriaeth brainc, a rhagoriaeth cryſder.

4 Anſaſadwy *oeddit* fel dwfr, † ni ragori di, canys * dringaiſt wely dy dâd: yna yr halogaiſt *ef*: ſyngwely a ddringodd. † Heb. *ni ragora.* * Pen. 35. 22. 1. Cron. 5. 1.

5 Simeon a Lefi *ſydd* frodyr, ‖ offer creulondeb *ſydd yn* eu hanneddau.

6 Na ddeled fy enaid iw cyfriuach hwynt: ‖ yngogoniant na fydd ûn a'i cynnulleidfa hwynt: canys yn eu dîg y lladdaſant ŵr, ac o'i gwirfodd y ‖ diwreiddiaſant gaer. ‖ Neu, *Arſan, trawſder yw en cleddyfau.*

7 Melldigedic fyddo eu dîg, canys tôſt *oedd*; a'i llid, canys creulon *ſu*; rhannaf hwynt yn Iacob, a gwaſcaraf hwynt yn Iſrael. ‖ Neu, *diwyllia.*

8 Tithe Iuda, dy frodyr a'th glodforant di: dy *ſant* law *ſydd* yngwarr dy elynion, meibion dy dâd a ymgrymmant i ti. *Jobex.*

9 Cenaw llew *wyt ti* Iuda: o'r yſclyfaeth y daethoſt i fynu fy mâb: ymgrymmodd, gorweddodd fel llew, ac fel hen lew: pwy a'i cyfyd ef?

10 Nid ymedy y deyrn-wialen o Iuda, na deddfwr oddi rhwng ei draed ef, hyd oni ddêl Silo: ac atto ef *y bydd* cynnulliad pobloedd.

11 Yn rhwymo ei ebol wrth y winwydden, a llwdn ei aſſyn wrth y bêr win-wydden: golchodd ei wiſc mewn gwîn, a'i ddillad yngwaed y grawnwîn.

12 Côch *ydd* ei lygaid gan wîn, a gwyn *ydd* ei ddannedd gan laeth.

13 Zabulon a breſſwylia ym mhorthloedd ymôr, ac efe a fydd yn borthladd llongau, a'i derfyn fydd hyd Sidon.

14 Iſſacar ſydd aſſyn aſcyrnoc, yn gorwedd rhwng dau bwn.

15 Ac a welſ lonyddwch mai da yw, a'r tir mai hyfryd: efe a ogwydda ei yſgwydd i ddwyn, ac a fydd yn gaeth tan deyrnged.

16 Dan a farn ei bobl *fel* vn o lwythau Iſrael.

17 Dan fydd ſarph ar y ffordd, a † neidr ar y llwybr, yn brathu ſodlau y march, fel y ſyrthio ei farchog yn ôl. † Heb. *ſaeth-neidr.*

18 Am dy iechydwriaeth di y diſgwiliais Arglwydd.

19 Gad, llu a'i gorſydd, ac yntef a orſydd o'r diwedd.

20 O Aſſer bras *ydd* ei fwyd ef, ac efe a rydd ddainteithion brenhinol.

21 Nephthali *ydd* ewig wedi ei gollwng, yn rhoddi geiriau têg.

22 Ioſeph *ydd* gangen ffrwythlon, cangen ffrwythlon wrth ffynnon, † ceingcian yn cordded ar hyd mûr. † Heb. *merchydi.*

23 A'r ſaethyddion ſuant chwerw wrtho ef, ac a ſaethaſant, ac a'i eaſaſant ef.

24 Er hynny arhôdd ei ſwa ef yn gryf, a breichiau ei ddwylo a gryfhaſant, trwy ddwylo grymmus *Duw* Iacob: oddi yno y *mae'r* bugail, maen Iſrael.

25 Trwy Dduw dy dâd, yr hwn a'th gynnorthwya, a'r holl-alluoc, yr hwn a'th fendithia, a bendithion y neſoedd oddi vchod, a bendithion y dyfnder yn gorwedd iſſod, a bendithion y bronnau a'r grôth.

26 Rhagorodd bendithion dy dâd ar fendithion ſy chiefu hyd derfyn bryniau tragywyddoldeb: byddant

bydlam, ac hen Ioseph, ar ac goryn yr hwn a naillcuas y ddi ar ei etifedyd.

27 Benhamin a ſclyfaetha *fel* blaidd; y boreu y bwytty yr yſclyfaeth, a'r hwyr y rhan yr yſpail.

28 Dymma ddeuddec llwyth Iſrael oll, ac dymma 'r hyn a lefarodd eu tâd wrthynt, ac y bendithiodd eſe hwynt: pôb vn ẏn ol ei fendith y bendithiodd eſe hwynt.

29 Yna y gorchymynnodd eſe iddynt, ac a ddywedodd wrthynt, myfi a geſclir at fy mhobl: *cleddwch fi gyd a'm tadau, yn yr ogof *ſydd* ym maes Ephron yr Hethiad. *Pen.47. 30.

30 Yn yr ogof *ſydd* ym maes* Machpela, yr hon *ſydd* o flaen Mamre, yngwlâd Canaan, yr hon a brynodd Abraham gyd â'r maes gan Ephron yr Hethiad, yn feddiant beddrod. *Pen.23. 16.

31 Yno y claddaſant Abraham a Sara ei wraig: yno y claddaſant Iſaac a Rebecca ei wraig: ac yno y cleddais i Lea.

32 Meddiant y maes a'r ogof *ſydd* ynddo, a gaed gan feibion Heth.

33 Pan orphennodd Iacob orchymmyn i'w feibion, eſe a dynnodd ei draed i'r gwely, ac a fu farw, a chaſglwyd ef at ei bobl.

P E N. L.

1 *Arwyl Iacob.* 4 *Ioſeph yn cael cennad gan Pharao i fyned iw gladdu ef.* 7 *Y claddedigaeth.* 15 *Ioſeph yn cyſſuro ei frodyr, y rhai oedd yn gofyn ei nawdd ef.* 21 *Ei oedran.* 23 *Mae ef yn gweled y drydydd genedlaeth o'i feibion.* 24 *Yn dayogan iw frodyr eu dychwelliad.* 25 *Yn cymmeryd ẏw gaubynt am ei eſcyrn.* 26 *Yn marw ac yn cael ei rodi mewn arch.*

YNa y ſyrthiodd Ioſeph ar wyneb ei dâd, ac a wylodd arno ef, ac a'i cuſanodd ef.

2 Gorchymynnodd Ioſeph hefyd i'w weiſion y meddygon bêr-aroglî ei dâd ef: ſellyy meddygon a bêr-aroglaſant Iſrael.

3 Pan gyflawnwyd iddo ddeugain nhiwrnod (canys felly y cyflawnir dyddiau y rhai a bêr-aroglir,) yna 'r Aiphtiaid a'i harwylaſant ef ddeng nhiwrnod a thrugain.

4 Pan aeth dyddiau ei arwyl ef heibio, yna y lleſarodd Ioſeph wrth deulu Pharao, gan ddywedyd: os cefais yr awr hon ffafor yn eich golwg, lleſerweth wrth Pharao attolwg, gan ddywedyd,

5 Fy nhâd *a'm tyngodd, gan ddywedyd, wele fi yn marw: yn fy mêdd yr hwn a gloddais i'm yngwlad Canaan, yno i'm cleddi: ac yr awr hon caniwyf fyned i fynu attolwg, fel y claddwyf fy nhâd, yna mi a ddychwelaf. *Pen. 47. 29.

6 A dywedodd Pharao, dos i fynu, a chladd dy dâd, fel i'th dyngodd.

7 A Ioſeph aeth i fynu i gladdu ei dâd: a holl weiſion Pharao, *ſef* henuriaid ei dŷ ef, a holl henuriaid gwlâd yr Aipht, a aethant i fynu gyd ag ef.

8 A holl dŷ Ioſeph, a'i frodyr, a thŷ ei dâd: eu rhai bach yn vnic, a'i defaid, a'i gwarthec a adawſant yn nhir Goſen.

9 Ac aeth i fynu gyd âg ef gerbydau a gwŷr meirch hefyd: ac yr oedd yn llu mawr iawn.

10 A hwy a ddaethant hyd lawr dyrnu Atad, yr hwn ſydd tros yr Iorddonen, ac a alarafant yno alar mawr, a thrwm iawn: canys gwnaeth alar dros ei dâd ſaith niwrnod.

11 Pan welodd y Canaaneaid, y rhai oedd yn preſwylio yn y wlâd, y galar yn llawr dyrnu Atad: yna y dywedaſant, dymma alar trwm gan yr Aiphtiaid: am hynny y galwaſant ei henw, *Abel Miſraim, yr hwn *ſydd* tros yr Iorddonen. *Sef galar yr Aiphtiaid.

12 A'i feibion a wnaethant iddo, megis y gorchymynnaſei eſe iddynt.

13 *Canys ei feibion a'i dygaſant ef i wlâd Canaan, ac a'i claddaſant ef yn ogof maes Machpela, *yr hon a brynaſei Abraham gyd a'r maes, yn feddiant beddrod, gan Ephron yr Hethiad, o flaen Mamre. *Act.7. 16. *Pen. 23.16.

14 A dychwelodd Ioſeph i'r Aipht, eſe, a'i frodyr, a'r rhai oll a aethant i fynu gyd âg ef i gladdu ei dâd, wedi iddo gladdu ei dâd.

15 Pan welodd brodyr Ioſeph farw o'i tâd, hwy a ddywedaſant, Ioſeph ond odid a'n caſâ ni, a chan dalu a dâl i ni'r holl ddrwg a wnaethom ni iddo ef.

16 A hwy a †anfonaſant at Ioſeph i ddywedyd: dy dâd a orchymynnodd o flaen ei farw, gan ddywedyd, †*Hebr.* *A yrrau ſant orchymyn*

17 Fel hyn y dywedwch wrth Ioſeph: attolwg maddeu 'r awr hon gamwedd dy frodyr, a'i pechod hwynt: canys gwnaethant it ddrwg: ond yr awr hon, maddeu attolwg gamwedd gweiſion Duw dy dâd: ac wylodd Ioſeph pan lefarafanc wrthe.

18 A'i frodyr a ddaethant hefyd, ac a ſyrthiaſant ger ei fron ef, ac a ddywedaſant, wele ni 'n weiſion i ti.

19 A dywedodd Ioſeph wrthynt, *nac ofnwch, canys a *yw*ẏf i yn lle Duw? *Pen. 45.5.

20 Chwi a fwriadaſoch ddrwg i'm herbyn, ond Duw a'i bwriadodd i ddaioni i ddwyn i ben fel *y gwelir heddyw*, i gadw 'n fyw bobl lawer.

21 Am hynny nac ofnwch yr awr hon: myfi a'ch cynhaliaf chwi a'ch rhai bach: ac ele a'i cyſſurodd hwynt, ac a lefarodd wrth *fodd* ei calon.

22 A Ioſeph a drigodd yn yr Aipht, eſe a theulu ei dâd: a bu Ioſeph fyw gan mlhyneddd a dêg.

23 *Gwelodd Ioſeph hefyd o Ephraim orwyrion: mathwyd hefyd plant Machir fâb Manaſſeh ar linau Ioſeph. *Numa 32.39.

24 A dywedodd Ioſeph wrth ei frodyr, myfi fydd yn marw: a *Duw gan ymweled a ymwel â chwi, ac a'ch dŵc chwi i fynu o'r wlâd hon i'r wlâd a dyngodd efe i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob. *Hebr. 11.22.

25 A *thyngodd Ioſeph feibion Iſrael gan ddywedyd, Duw gan eich goſwyo a'ch goſwya chwi: dygwch chwithau fy eſcyrn i fynu oddi yma. *Exod. 13.19.

26 A Ioſeph a fu farw yn fâb deng-mlwydd a chant: a hwy a'i pêr-aroglaſant ef, ac fe a oſodwyd mewn arch yn yr Aipht.

¶AIL LLYFR MOSES YR HWN a elwir Exodus.

PEN. I.

1 *Plant Iſrael yr ol marwolaeth Ioſeph yn amlhau.* 8 *Pharaoh yn gorthrymmu yr Iſraeliaid, ac yn gorchymmyn boddi y meibion gwrywaidd.*

DYmma yn awr henwau *meibion Iſrael y rhai a ddaethant i'r Aipht: gyd ag Iacob y daethant, bôb vn a'i deulu.

* Gene. 46.8. pen.6.4.

2 Ruben, Simeon, Leſi, a Iuda.

3 Iſachar, Zabulon, a Beniamin.

4 Dan a Nepthali, Gad, ac Aſer.

‖ Nghi, Iwynau. Heb. forddwyd. * Gene. 46.27. deut.10. 22.

5 A'r holl eneidiau a ddaethant allan o ‖ gorph Iacob oedd * ddeng-henaid a thriugain: a Ioſeph oedd yn yr Aipht.

6 A Ioſeph a ſu farw, a'i holl frodyr, a'r holl genhedlaeth honno.

7 A *phlant Iſrael a hiliaſant ac a gynnyddaſant, amlhaſant hefyd, a chryfhaſant yn ddirfawr odieth: a'r wlâd a lanwyd o honynt.

* Act. 7. 17.

8 Yna y cyfododd brenin newydd yn yr Aipht; yr hwn nid adnabuaſei mo Ioſeph.

9 Ac eſe a ddywedodd wrth ei bobl, wele bobl plant Iſrael yn amlach ac yn gryfach na nyni.

10 Dowch, gwnawn yn gall â hwynt, rhac amlhau o honynt, a phan ddigwyddo rhyfel, ymgyfſylltu o honynt â'n caſeion, a rhyfela i'n herbyn, a myned i fynu o'r wlâd.

11 Am hynny y goſodaſant arnynt feiſtred gwaith iw gorthrymmu â'i beichiau: a hwy a adeiladaſant i Pharao ddinaſoedd tryſſorau, *ſef* Pithom a Raamſes.

12 Ond fel y gorthrymment hwynt, felly 'r amlhaent, ac y cynnyddent: a drwg oedd ganddynt o herwydd plant Iſrael.

13 A'r Aiphtiaid a wnaeth i blant Iſrael waſanaethu yn galed.

14 A gwnaethant eu henioes hwynt yn chwerw drwy y gwaſanaeth caled mewn clai, ac mewn priddfain, ac vn mhob gwaſanaeth yn y maes: a'i holl waſanaeth y gwnaent iddynt waſanaethu ynddo, *oedd* galed.

15 A brenin yr Aipht a leſarodd wrth ſyd-wragedd yr Hebræſau: o ba rai henw vn *oedd* Siphra, a henw 'r ail Puah.

16 Ac eſe a ddywedodd, pan fyddoch ſyd-wragedd i'r Hebræſau, a gweled o honoch hwyut yn eſcor; os mab ſydd, lleiddwch ef; ond os merch, bydded fyw.

17 Er hynny y byd-wragedd a ofnaſant Dduw, ac ni wnaethant yn ol yr hyn a ddywedaſei brenin yr Aipht wrthynt: eithr cadwaſant y bechgyn yn fyw.

18 Am hynny brenin yr Aipht a alwodd am y byd-wragedd, ac a ddywedodd wrthynt, pa ham y gwnaethoch y peth hyn? ac y cadwaſoch y beehgyn yn fyw?

19 A'r byd-wragedd a ddywedaſant wrth Pharao, am nad *yw* yr Hebræſau fel yr Aiphtieſau: oblegit y maent hwy yn iywioc, ac yn eſcor cyn dyfod byd-wraig attynt.

20 A'm hynny y bu Duw dda wrth y byd-wragedd: a'r bobl a amlhaodd, ac a aeth yn gryf iawn.

21 Ac o herwydd i'r byd-wragedd ofni Duw, yntef a wnaeth dai iddynt hwythau.

22 A Pharao a orchymynnodd iw holl bubl, gan ddywedyd; pôb mab a'r a enir, bwriweh ef i'r afon, ond ceawch yn fyw bôb merch.

PEN. II.

1 *Geni Moſes, 3 a'i fwrw mewn cawell yn yr hâſt.* 5 *Merch Pharao yn ei gael ef, ac yn ei ddwyn i fynu.* 11 *Eſe yn lladd Aipht-wr.* 13 *Yn cerydduHebrawr.* 15 *Yn ffo i Midian.* 21 *Yn priodi Sephora.* 22 *Gaudigaeth Gerſhom.* 23 *Duw yn ſtyried ochenaid yr Iſraeliaid.*

YNa * gŵr o dŷ Leſi aeth ac a briododd ferch i Leh.

* Pen.6. 20.num. 26.59.

2 A'r wraig a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fâb: * a phan welodd hi mai tlws ydoedd eſe, hi a'i cuddiodd ef dri mis.

* Act.7. 20.hebr. 11.23

3 A phan na allei hi ei guddio ef yn hwy, hi a gymmerodd gawell iddo ef o lafrwyn, ac a ddyliodd hwnnw â chlai ac â phŷg; ac a oſododd y bachgen ynddo, ac a'i rhoddodd ym myſc yr heſc a'r fin yr afon.

4 Ai chwaer ef a ſafodd o bell; i gael gwybod beth a wneid iddo ef.

5 A merch Pharao a ddaeth i wared i'r afon i ymolchi, (a'i llangceſau oedd yn rhodio ger llaw 'r afon:) a hi a ganfu y cawell ynghanol yr hteſc ac a anfonodd ei llaw-forwyn iw gorchu ef.

6 Ac wedi iddi ei agoryd, hi a ganfu y bachgen, ac wele y plentyn yn wylo: a hi a dofturiodd wrtho, ac a *ddywedodd*, *yn* o blant yr Hebreaid *yw* hwn.

7 Yna ei chwaer ef a ddywedodd wrth ferch Pharao, a âfi i alw attat famaeth o'r Hebræſau, fel y mago hi y bachgen i ti?

8 A merch Pharao a ddywedodd wrthi, dôs: a'r llangces a aeth ac a alwodd fam y bachgen.

9 A dywedodd merch Pharao wrthi, dŵg ymmaith y bachgen hwn, a maga ef i mi, a minnau a roddaf i ti dy gyflog: a'r wraig a gymmerodd y bachgen ac a'i magodd.

10 Pan aeth y bachgen yn fawr, hi a'i dug ef i ferch Pharao, ac eſe a fu iddi yn fab; a hi a alwodd ei enw ef ‖ Moſes, o herwydd (ebr hi) o'r dwſr y cynnais ef.

‖ Sef, yn dynnyd allan.

11 A bu yn y dyddiau hynny pan aeth Moſes yn fawr, ſyned o honaw allan at ei frodyr, ac edrych ar eu beichiau hwynt, a * gweled Aiphtwr yn taro Hebræ-wr *yn* o'i frodyr.

* Act.7. 24.

12 Ac eſe a edrychodd ymma ac accw, a phan welodd nad *oedd yno* neb; ac eſe a laddodd yr Aiphtiad, ac a'i cuddiodd yn y tywod.

13 Ac eſe a aeth allan yr ail dydd, ac wele ddau Hebræ-wr yn ymryſon: ac eſe a ddywedodd wrth yr hwn oedd ar y cam, pa ham y tarewi dy gyfaill?

14 A dywedodd yntef, pwy a'th oſodedd di yn bennaeth, ac yn frawd-wr arnom ni? ai meddwl yr wyti ſy lladd i megis y lleddaſt yr Aiphtiad? A Moſes a ofnodd, ac a ddywedodd, diau y gwyddir y peth hyn.

15 Pan glybu Pharao y peth hyn, eſe a geiſiodd ladd Moſes: ond Moſes a ffoawdd rhac Pharao, ac a harhoſodd yn-nhir Midian, ac a eiſteddodd wrth bydew.

16 Ac i ‖ offeiriad Midian yr ydoedd ſaith merched: a'r *rhai hyny* a ddaethant, ac a ynnaſant *ſog. ddwfr*, ac a lanwaſant y caſnau i ddyſrhau defaid eu tâd.

‖ Dyn.

17 And

17 Ond y bugeiliaid a ddaethant ac a'i gyrasant ymmaith: yna y cododd Moſes, ac a'i cynnorthwyodd hwynt, ac a ddyfrhaodd eu praidd hwynt.

18 Yna y daethant at Reuel eu tad: ac efe a ddywedodd, pa ham y daethoch heddyw cyngyuted?

19 A hwy a ddywedasant, Aiphtwr a'n hachubodd ni o law y bugeiliaid: a chan dynnu a dynnodd ddwfr helyd i ni, ac a ddyfrhaodd y praidd.

20 Ac efe a ddywedodd wrth ei ferched, pa le y mae efe? pa ham y gollyngasoch ymmaith y gŵr? gelwch arno, a bwytaed fara.

21 A bu Moſes fodlon i drigo gyd a'r gwr: ac yntef a roddodd Sephora ei ferch i Moſes.

Pen. 22 A hi a eſcoroedd ar fab, ac efe a alwodd * ei enw ef Gerſhom; o herwydd dieithr (ebr ef) a fum i mewn gwlad ddieithr.

Act.7.30 23 Ac yn ôl dyddiau lawer bu farw brenin yr Aipht, a phlant Iſrael a vcheneidiasant oblegid y caethiwed, ac a waeddasant, a'i gwaedd hwynt a dderchafodd at Ddnw, o blegid y caethiwed.

24 A Duw a glybu eu buchemaid hwynt: a Duw a gofiodd ei gyſammod ag Abraham, ag Iſaac, ac ag Iacob.

Gent. 15.14. & 46.4. 25 A Duw a edrychodd ar blant Iſrael: Duw hefyd a gydnabu *â hwynt.*

PEN, III.

1 Moſes yn bugeilio defaid Iethro. 2 Duw yn ymddangos iddo mewn perth yn llofci. 9 Ac yn es anfon ef i waredu Iſrael. 14 Henw Duw. 15 Ei gennadwriaeth ef at Iſrael.

A Moſes oedd yn bugeilio defaid Iethro ei chwegrwn offeiriad Midians ac efe a yrrodd y praidd o'r tu cefn i'r anialwch, ac a ddaeth i fynydd Duw, Horeb.

Act.7.30 2 Ac Angel yr Arglwydd a ymddangoſodd iddo mewn *fflam dân o ganol perth, ac efe a edrychodd, ac wele y berth yn llofci yn dân, a'r berth heb ei diſa.

3 A dywedodd Moſes, mi a droaf yn awr ac a edrychaf ar y weledigaeth fawr hon; pa ham nad yw y berth wedi llofgi.

4 Pan welodd yr Arglwydd *ei fôd efe yn troi i edrych, Duw a alwodd arno o ganol y berth ac a ddywedodd Moſes, Moſes: a dywedodd yntef, weleſi.

Exod.3.15 & 33.19. 5 Ac efe a ddywedodd, na nesâ ymma, dioſc dy eſcidian oddi am dy draed, o herwydd y lle'r wyti yn ſefyll arno ſydd ddaiar ſanctaidd.

Matth. 22.32. Act.7.32. 6 Ac efe a ddywedodd, * myfi yw Duw dy dad, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Iacob. A Moſes a guddiodd ei wyneb, oblegid oſni 'r ydoedd edrych ar Dduw.

7 A dywedodd yr Arglwydd, gan weled y gwelais gyſtudd fy mhobl ſydd yn yr Aipht, a'i gwaedd o achos eu meiſtred gwaith, a glywais; canys mi a wn oddiwrth endoluri au.

8 Ac mi a ddeſcynnais iw gwaredu hwy o law'r Aiphtiaid, ac iw dwyn o'r wlad honno, i wlad dda, a helaeth, i wlad yn lliſeirio o laeth a mêl; i lê y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Phereziaid, yr Heſiaid hefyd a'r Iebuſiaid.

9 Ac yn awr wele, gwaedd meibion Iſrael a ddaeth attaſi; a hefyd mi a welais y gorthrymder, ſ'r hwa y gorthrymmodd yr Aiphtiaid hwynt.

10 Tyred gan hynny yn awr, a mi a'th anfonaf at Pharao, ſel y dygech fy mhobl, plant Iſrael allan o'r Aipht.

11 A dywedodd Moſes wrth Dduw, pwy ydwyſi fel yr awn i at Pharao, ac y dygwn blant Iſrael allan o'r Aipht?

12 Dywedodd yntef, diau y byddaf gyd â thi; a hyn a fydd arwydd it mai myfi a'th anfonodd: wedi it ddwyn ſy mhobl allan o'r Aipht, chwi a waſanaethwch Dduw ar y mynydd hwn.

13 A dywedodd Moſes wrth Dduw, wele *pan ddelwyfi at feibion Iſrael a dywedyd wrthynt, Duw eich tadau a'm hanfonodd attoch; os dywedant wrthif, beth *yw ei enw ef? beth a ddywedafi wrthynt?

14 A Duw a ddywedodd wrth Moſes, *Ydwyf yr hwn ydwyf*: dywedodd hefyd, fel hyn yr adroddi wrth feibion Iſrael, *Ydwyf* am hanfonodd attoch.

15 A Duw a ddywedodd drachefn wrth Moſes, fel hyn y dywedi wrth feibion Iſrael, Arglwydd Ddnw eich tadau, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Iacob a'm hanfonodd attoch: dynma fy enw byth, a dymma fyngboffâdwriaeth o genhedlaeth i genhedlaeth.

16 Dos a chynnull henuriaid Iſrael, a dywed wrthynt, Arglwydd Dduw eich tadau, Duw Abraham, Iſaac, ac Iacob a ymddangoſodd i mi, gan ddywedyd; gan ymweled yr ymwelais a chwi a *gwelais* yr hyn a wnaed i chwi yn yr Aipht.

17 A dywedais, mi a'th dygaf chwi i fynu o adfyd yr Aipht i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pherezziaid; yr Heſiaid hefyd a'r Iebuſiaid: i wlad yn lliſeirio o laeth a mel.

18 A hwy a wrandawant ar dy lais, a thi a ddeui ti a henuriaid Iſrael at frenin yr Aipht, a dywedwch wrtho, Arglwydd Dduw yr Hebreaid a gyfarfu a ni; a chan awr gad i ni fyned attolwg daith tri diwrnod i'r anialwch, fel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

19 A mi a wn na edy brenin yr Aipht i chwi fyned, ond mewn llaw gadarn.

20 Am hynny mi a eſtynnaf fy llaw, ac a darawaf yr Aipht â'm holl ryfeddodau, y rhai a wnaf yn ei chanol; ac wedi hynny efe a'ch gollwng chwi ymmaith.

21 A rhoddaf hawddgarwch i'r bobl hyn yngolwg yr Aiphtiaid: a bydd pan eloch nad eloch yn wâglaw:

* Pen. 11.2. & 12.35. 22 * Ond *pob* gwraig a fenthygia gan ei chymdoges, a chan yr hon ſydd yn cyttal â hi ddodrefn arian, a dodrefn aur, a gwiſcoedd: a chwi a'i goſodwch *hwynt* am eich meibion, ac am eich merched, ac a yſpeiliwch yr Aiphtiaid. *Dyſgan. Nem. Aipht.*

PEN. IIII.

1 Treigwiliau Moſes yn Sarph. 6 Eilaw ef yn gwahan glwyfo. 10 Ef yn anwyllyſtar iw anfon. 14 Aprwyt o Aaron iw helpu ef. 18 Moſes yn ymadel ddiwrth Iethro. 21 Cennadwriaeth Duw at Pharao. 24 Sephora yn enwaedu ar ei mab. 27 Danfon Aaron i gyfarfod a Moſes. 31 Y bobl yn credu iddynt.

A Moſes a attebodd, ac a ddywedodd, etto wele ni chredant i mi ac ni wrandawant ar ſy llais: canid dywedant, nid ymddangoſodd yr Arglwydd i ti.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, beth ſydd yn dy law? dywedodd yntef, gwialen.

3 Ac efe a ddywedodd, taſl hi ar y ddaiar; ac efe a'i taflodd hi ar y ddaiar, a hi aeth yn ſarph, a Moſes a giliodd rhagddi.

4 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, eſtyn dy law ac ymafel yn ei lloſcwrn hi: ac efe a eſtynnodd ei law ac a ymaflodd ynddi, a hi aeth yn wialen yn ei law ef.

5 Fel y credant ymddangos i ti o Arglwydd Ddnw eu tadau, Duw Abraham, Duw Iſaac, a Duw Iacob.

6 A dywedodd yr Arglwydd wrtho drachefn, dod yn awr dy law yn dy fonwes, ac efe a roddodd

ei law yn ei ſonwes: a *phan* dynnodd eſ hi allan, wele ei law eſyn wahanglwyfol fel yr eira.

7 Ac eſe a ddywedodd, dôd eil-waith dy law yn dy ſonwes; ac eſe a roddodd eil-waith ei law yn ei ſonwes; ac a'i tynnodd hi allan o'i ſonwes, ac wele hi a drcſai ſel ei gnawd *arall* eſ.

8 A bydd oni chredant i ti, ac oni wrandawant ar lais yr arwydd cyntaf, eſto y credant i lais yr ail arwydd.

9 A bydd oni chredant hefyd i'r ddau arwydd hyn, ac oni wrandawant ar dy lais, ti a gymmeri o ddwfr yr afon ac a'i tywellti ar y ſych-dir: † a bydd y dyſtrodd a gymmerech o'r afonyn waed ar y tîr ſych.

† Hebr. Bydd a bydd.

10 A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, o ſy Arglwydd, ni *bum* ŵr ymadroddus, † na chyn hyn, nac er pan leferaiſt wrth dy wâs; eithr ſaſn-drwm a thafod-trwm ydwyf.

† Hebr. Nid doe nec ſchdoc.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pwy a wnaeth enau i ddŷn? neu pwy a ordeiniodd fudan, neu ſyddar, neu 'r neb ſy'n gweled, neu 'r dall? ond myfi 'r Arglwydd?

12 Am hynny dôs ynawr, a mi a *ſyddaf gyd a'th enau, ac a ddyſcaf i ti yr hyn a a ddywedych.

*Matth. 10.19. matth. 12.12. mar. 13 11 *Luke 12.11.

13 Dywedodd yntef, o ſy Arglwydd, danfon attolwg gyd â *'r ôwn* a ddanſonych.

14 Ac enynnodd digoſaint yr Arglwydd yn erbyn Moſes, ac eſe a ddywedodd, ond dy frawd yw Aaron y Lefiad? mi a wn y meidr ef lefaru yn groyw; ac wele eſe yn dyfod allan i'th gyfarfod, a phan i'th welo, eſe a lawenycha yn ei galon.

15 Llefara dithe wrtho ef, a goſod y geiriau hyn yn ei enau: a minne a fyddaf gyd â'th enau di, a chyd â'i enau yntef, a dyſcaf i chwi 'r hyn a wneloch.

16 A llefared yntef droſot ti wrth y bobl: ac felly y bydd eſe yn lle genau i ti, *a thithe a fyddi yn lle Duw iddo yntef.

*Pen. 7.2.

17 Cymmer hefyd y wialen hon yn dy law, yr hon y gwnei wrthiau â hi.

18 A Moſes aeth ac a ddychwelodd at Iethro ei chwegrwn, ac a ddywedodd wrtho, gad i mi fyned attolwg a dychwelyd at fy mrodyr *Ddd* yn yr Aipht, a gweled a ydynt eto yn fyw? a dywedodd Iethro wrth Moſes, dos mewn heddwch.

19 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes yn Midian, dôs dychwel i'r Aipht; o herwydd bu feirw yr holl wyr oedd yn ceiſio dy enioes.

20 A Moſes a gymmerth ei wraig, a'i feibion, ac a'i goſododd hwynt ar aſſyn, ac a ddychwelodd i wlad yr Aipht: cymmerodd Moſes hefyd wialen Daw yn ei law.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, pan elych i ddychwelyd i'r Aipht, gwel it wneuthur ger bron Pharao yr holl ryfeddodau a roddais yn dy law, ond mi a galedaf ei galon eſ, fel na ollyngo ymmaith y bobl,

22 A dywed wrth pharao; fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, ſy mâb i *ſef* fyng-hyntaf-anedic yw Iſrael.

23 A dywedais wrthit, gollwng ſy mab fel i'm gwaſanaetho: ond os gwrthodi ei ollwng eſ, wele mi a laddaf dy fâb di, *ſef* dy gyntaf-anedic.

24 A bu ar y ffordd yn y llettŷ, gyfarfod o'r Arglwydd ag eſ, a cheiſio ei ladd eſ.

‖ Neu, gwaredu.

25 Ond Sephora a gymmerth ſ gyllell lem, ac a dorrodd dienwaediad ei mâb, ac a'i bwriodd i gyffwrdd â'i draed eſ; ac a ddywedodd, diau dy *ſod* yn briod gwaedlyd i mi.

26 A *'r Arglwydd* a beidiodd ag eſ: yna y dywedodd hi, priod gwaedlyd wyt, o blegid yr enwaediad.

27 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, dôs i gyfarfod â Moſes i'r Anialwch: ac eſe aeth ac a gyfarfu ag eſ ym mynydd Duw, ac a'i cuſanodd eſ.

28 A Moſes a fynegodd i Aaron holl eiriau 'r Arglwydd, yr hwn a'i hanfonaſei eſ; a'r holl arwyddion a orchymmynaſei eſe iddo.

29 A Moſes, ac Aaron a aethant, ac a gynullaſant holl henuriaid meibion Iſrael.

30 Ac Aaron a draethodd yr holl eiriau a lefaraſei 'r Arglwydd wrth Moſes; ac a wnaeth yr arwyddion yngolwg y bobl.

31 A chredodd y bobl: a phan glywſant ymweled o'r Arglwydd â meibion Iſrael, ac iddo edrych ar eu gorthrymder, yna hwy a ymgrymmaſant, ac a addolaſant.

PEN. V.

1 Pharaoh yn erbodd ſen i Moſes ac Aaron am eu cennadwriaeth, 5 yn chwanegu taſc yr Iſraeliaid, 15 Yn eu cerydun hwynt am eu achwynion. 19 Hwythau yn llefain yn erbyn Moſes ac Aaron. 22 Moſes yn cwyno wrth Dduw.

AC wedi hynny Moſes ac Aaron a aethant i mewn, ac a ddywedaſant wrth Pharao; ſel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, gollwng ymmaith ſy mhobl, ſel y cadwant ŵyl i mi yn yr anialwch.

2 A dywedodd Pharaoh, pwy *yw* 'r Arglwydd ſel y gwrandawn i ar ei lais, i ollwng Iſrael ymmaith? yr Arglwydd nid adwen, ac Iſrael ni ollyngaf.

*Pen. 3.

3 A dywedaſant hwythau, * Duw 'r Hebreaid a gyfarfu â nit gad i ni fyned, attolwg, daith tridiau yn yr anialwch, a caberthu i'r Arglwydd ein Duw, rhac iddo ein rhuthro â haint neu â chleddyf.

4 A dywedodd brenin yr Aipht wrthynt, Moſes ac Aaron, pa ham y perwch i'r bobl beidio â'i gwaith? ewch at eich beichiau.

5 Pharaoh hefyd a ddywedodd, wele pobl y wlad yn awr ydynt lawer; a pharaſoch iddynt beidio â'i llwythau.

6 A gorchymmynodd Pharao y dydd hwnnw i'r rhai oedd feiſtred gwaith ar y bobl, a'i ſwyddogion, gan ddywedyd,

7 Na roddwch mwyach wellt i'r bobl i wneuthur priddfeini megis o'r blaen, elont a chaſclant wellt iddynt eu hunain.

8 A rhiſedi y priddfeini y rhai yr oeddynt hwy yn ei wneuthur o'r blaen a roddwch arnynt, na leihewch o hynny: canys ſegur ydynt, am hynny y maent yn gweiddi, gan ddywedyd, gâd i ni fyned ac aberthu i'n Duw.

9 Trymhaer y gwaith ar y gwŷr, a gweithiant ynddo, ſel nad edrychant am eiriau ofer.

10 A meiſtred gwaith y bobl, a'i ſwyddogion a aethant allan, ac a lefaraſant wrth y bobl, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Pharaoh, ni roddaf wellt i chwi.

11 Ewch chwi a cheiſiwch i wch wellt lle y caffoch, er hynny ni leiheir dim o'ch gwaith.

12 A'r bobl a ymwaſcarodd trwy holl wlad yr Aipht, i gaſclu ſoſt yn lle gwellt.

13 A'r meiſtred gwaith oedd yn eu pryſuro, gan ddywedyd; gorphennwch eich gwaith, dogn dydd yn ei ddydd, megis pan oedd gwelt.

14 A churwyd ſwyddogion meibion Iſrael, y rhai a oſodaſei meiſtred gwaith Pharao arnynt hwy: a dywedpwyd, pa ham na orphennaſoch eich taſc ar wneuthur priddfeini ddoe a heddyw, megis hynny?

15 Yna ſwyddogion meibion Iſrael a ddaethant,

ac a leſsant ar Pharao, gan ddywedyd; pa ham y gwnei ſel hyn a'th weiſion?

16 Gwellt ni roddir i'th weiſion, a gwnewch bridd-feini i ni, meddant: ac wele dy weiſion a gurwyd, a'th bobl di dy kunſydd yr y bai.

17 Ac efe a ddywedodd, ſegur, ſegur ydych: am hynny 'r ydych chwi yn dywedyd, gâd i ni fyned ac abertha i'r Arglwydd.

18 Am hynny ewch yn awr, gweithiwch; ac ni roddir gwellt i chwi: etto chwi a roddwch yr vn cyfrif o'r pridd-feini.

19 A ſwyddogion meibion Iſrael a'i gwelent eu hun mewn ſle drwg, pan ddywedid, na leihewch ddim o'ch pridd-feini, dogn dydd yn ei ddydd.

20 A chyfarſuant â Moſes ac Aaron yn ſefyll ar eu ffordd: pan oeddynt yn dyfod allan oddi wrth Pharao.

21 A dywedaſant wrthynt, edryched yr Arglwydd arnoch chwi, a barned, am i chwi beri i'n ſawyr ni dderewi ger bron Pharaoh, a cher bron ei weiſion, gan roddi cleddyf yn eu llaw hwynt i'n lladd ni.

22 A dychwelodd Moſes at yr Arglwydd, ac a ddywedodd: ô Arglwydd pa ham y drygaiſt y bobl hyn? i ba beth i'm hanfonaiſt?

23 Canys er pan ddaethum at Pharaoh i leſarn yn dy enw di, efe a ddrygodd y bobl hyn: a chan waredu ni waredaiſt dy bobl.

PEN. VI.

1 Duw yn adnewyddu ei addewid trwy ei henw IEHOVAH. 14 Achau Reuben. 15 Simeon, 16 a Leui, o'r hwn y daeth Moſes ac Aaron.

YNA y dywedodd 'r Arglwydd wrth Moſes, yn awr y cei weled beth a wnaf i Pharao: canys trwy law gadarn y gollwng eſe hwynt, a thrwy law gadarn y gyrr eſe hwynt o'i wlâd.

2 Duw hefyd a leſarodd wrth Moſes: ac a ddywedodd wrthe, myfi yw Iehoſa.

3 A mi a ymddangoſais i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob tan enw Duw Holalluog: onid *trlyn* fy enw Iehoſa ni bum adnabyddus iddynt.

4 Hefyd mi a ſicrheais fy nghyfammod â hwynt am roddi iddynt wlâd Canaan, ſef gwlâd eu hymdaith, yr hon yr ymdeithiaſant ynddi.

5 A mi a glywais hefyd vchenaid plant Iſrael y rhai y mai'r Aiphtiaid yn eu caethiwo: a chofiais fynghyfammod.

6 Am hyny dywed wrth feibion Iſrael, myfi yw yr Arglwydd, ac myfi a'ch dygaf chwi allan oddi tan lwythau yr Aiphtiaid, ac a'ch rhydd-hâf o'i caethiwed hwynt: ac a'ch gwaredaf â braich eſtynnedig, ac â barnedigaethau mawrion.

7 Hefyd mi a'ch cymmeraf yn bobl i mi, ac a fyddaf yn Dduw i chwi: a chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd eich Duw, yr hwn ſydd yn eich dwyn chwi allan oddi tan lwythau 'r Aiphtiaid.

8 A mi a'ch dygaf chwi i'r wlâd, am yr hon y tyngais y rhoddwn hi i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob: ac mi a'i rhoddaf i chwi yn etifeddiaeth: myfi yw yr Arglwydd.

9 A Moſes a leſarodd felly wrth feibion Iſrael: ond ni wrandawſant ar Moſes, gan gyfyngdra yſpryd, a chan gaethiwed caled.

10 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd;

11 Dos i mewn, dywed wrth Pharao brenin yr Aipht, am iddo ollwng meibion Iſrael allan o'i wlâd.

12 A Moſes a leſarodd ger bron yr Arglwydd, gan ddywedyd; wele plant Iſrael ni wrandawſant arnaſi, a pha fodd i'm gwrandawei Pharao, a minne yn ddienwaededic o weſuſau.

13 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, ac Aaron, ac a roddodd orchymyn iddynt at feibion Iſrael, ac at Pharao brenin yr Aipht, i ddwyn meibion Iſrael allan o wlâd yr Aipht.

14 Dymma eu penceneidl hwynt; *meibion Reuben y cyntaf-anedic i Iſrael, Henoch a Phalu, Heſron, a Charmi; dymma deuluoedd Reuben. * Gen. 48.8. 1 cron. 5.3.

15 *A meibion Simeon, Iemuel, a Iamin; Ohad a Iachin, Sohar hefyd a Saul mâb y Gananites: dymma deuluoedd Simeon. * 1 Cron. 14.24.

16 Dymma hefyd henwau *meibion Leſi yn ol eu cenhedlaethau, Gerſon, Cohath hefyd a Merari: a blynyddoedd oes Leſi oedd gant, ac onid tair blynedd deugain. * Num. 3.17. 1 cro. 6.1.

17 Meibion Gerſon, Libni, a Simi, yn ol eu teuluoedd.

18 *A meibion Cohath, Amram, ac Izhar, Hebron hefyd ac Vzziel: a blynyddoedd oes Cohath oedd dair ar ddeg ar hugain, a chan mlhynedd. * Num. 26.57. 1 cro. 6.1.

19 Meibion Merari oedd Mahali a Muſi; dymma deuluoedd Leſi yn ol eu cenhedlaethau.

20 *Ac Amram a gymmerodd Iochebed ei fodryb chwaer ei dâd yn wraig iddo, a hi a ymddûg iddo Aaron a Moſes: a blynyddoedd oes Amram oedd onid tair deugain a chan mlhynedd. * Pen 2.2. num. 26. 57.

21 A meibion Izhar, Corah, Nepheg, a Sichri.

22 A meibion Vzziel; Miſael, ac Elzaphan, a Zithri.

23 Ac Aaron a gymmerodd Elizebah merch Aminadab chwaer *Nahaſon, yn wraig iddo: a hi a ymddûg iddo Nadab, ac Abihu, Eleazar ac Ithamar. * Num. 2.3.

24 Meibion Corah hefyd Aſſir, ac Elcanah, ac Abiaſaph: dymma deuluoedd y Corahiaid.

25 Ac Eleazar mâb Aaron a gymmerodd yn wraig iddo un o ferched Putiel, a hi a ymddûg iddo ef Phineas: dymma bennau cenedl y Leſiaid, yn ol eu teuluoedd. * Num. 25.7.

26 Dymma Aaron a Moſes; y rhai y dywedodd yr Arglwydd wrthynt, dygwch feibion Iſrael allan o wlâd yr Aipht, yn ol eu lluoedd.

27 Dymma y rhai a leſarſant wrth Pharao brenin yr Aipht, am ddwyn meibion Iſrael allan o'r Aipht: Dymma Moſes, ac Aaron hwnnw.

28 A bu ar y dydd y lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes yn nhir yr Aipht,

29 Leſaru o'r Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd, myfi yw 'r Arglwydd; dywed wrth Pharao brenin yr Aipht yr hyn oll yr ydwyfi yn ei ddywedyd wrthit.

30 A dywedodd Moſes ger bron yr Arglwydd; wele fi yn ddienwaededic o weſuſau, a pha fodd y gwrendy Pharao arnaf?

PEN. VII.

1 Duw yn rhoi aaron yn Moſes i fyned at Pharao. 7 Ei oedran ef 8 Ei wialen ef yn troi yn ſarph. 11 Yr hudolion yn gwneuthur y cyffelyb. 13 Caledu calon Pharao. 14 Cennadwriaeth Duw a Pharao. 19 Trai'r afon yn waed.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, gwel mi a'th wneuthum yn Dduw i Pharao; ac Aaron dy frawd fydd yn brophwyd i tithe.

2 Ti a leferi yr hyn oll a orchymynwyf itte: ac Aaron dy frawd a leſara wrth Pharao ar iddo ollwng meibion Iſrael ymaith o'i wlad.

3 A minneu a galedaf galon Pharao; ac a amlhaf fy arwyddion a'm rhyfeddodau yngwlad yr Aipht,

4 Ond

4 Ond ni wrendy Pharſo arnoch ; yna y rhoddaf ſy llaw ar yr Aipht ; ac y dygaf allan ſy lluoedd, ſy mhobl, meibion Iſrael o wlad yr Aipht, trwy farnedigaethau mawrion.

5 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi *yw yr* Arglwydd, pan eſtynnwyf ſy llaw ar yr Aipht ; a dwyn meibion Iſrael allano'i myſchwynt.

6 A gwnaeth Moſes ac Aaron fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddynt, *ie* felly y gwnaethant.

7 A Moſes *yoedd* fab pedwar vgain mlwydd, ac Aaron yn fab tair blwydd a phedwar vgain, pan leſaraſant wrth Pharao.

8 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd ;*

9 Pan leſaro Pharao wrthych, gan ddywedyd, dangoſwch gennych wrthiau ; yna y dywedi wrth Aaron, cymmer dy wialen, a bwrw *hi* ger bron Pharao, a hi a â yn ſarph.

10 A Moſes ac Aaron a aethant i mewn at Pharao, ac a wnaethant felly, megis y gorchymynnaſei 'r Arglwydd : ac Aaron a fwriodd ei wialen ger bron Pharao, a cher bron ei weiſion, a hi a aeth yn ſarph.

11 A Pharao hefyd a alwodd am y doethion, a'r hudolion : a hwyntau hefyd *ſef* ſwynwyr yr Aipht a wnaethant felly drwy en ſwynion.

12 Canys bwriaſant bobvn ei wialen, a hwy a aethant yn ſeirph : ond gwialen Aaron a lyngcodd eu gwiail hwynt.

13 A chalon Pharao a galedodd, ſel na wrandawei arnynt hwy ; megis y lleſaraſei yr Arglwydd.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, caledodd calon Pharao : gwrthododd ollwng y bobl ymaith.

15 Dos at Pharao yn foreu, wele eſe a ddaw allan i'r dwſr, ſaf dithe ar lan yr afon e'i byn ei ddyfod eſ : a chymmer yn dy law y wialen a droddyn ſarph.

16 A dywed wrtho eſ, Arglwydd Dduw yr Hebreaid a'm anfonodd attat, i ddywedyd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont yn yr anialwch : ac wele hyd yn hyn ni wrandewit.

17 Fel hyny dywedodd yr Arglwydd, wrth hyn y cei wybod mai myfi yw yr Arglwydd : wele myfi â'r wialen *ſydd* yn fy llaw a darawaf y dyfroedd *ſydd* yn yr afon, fel y troer hwynt yn waed.

18 A'r pyſc *ſydd* yn yr afon a fyddant feirw, a'r afon a ddrewa ; a bydd blin gan yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, cymmer dy wialen, ac eſtyn dy law ar ddyfroedd yr Aipht, ar eu ffrydau, ar eu haſonydd, ac ar eu pyllau, ac ar eu holl † lynnau dyfroedd, ſel y byddont yn waed : a bydd gwaed drwy holl wlad ye Aipht, yn eu *lleſtri* coed a cherrig hefyd.

† *Hebr.* *gaſcliad eu dyfroedd.*

20 A Moſes ac Aaron a wnaethant fel y gorchymynnodd yr Arglwydd, ac eſe a *gododd ei wialen ac a darawodd y dyfroedd y rhai *oeddynt* yn yr afon yngwydd Pharao, ac yngwydd ei weiſion : a'r holl ddyfroedd y rhai *oeddynt* yn yr afon a drowyd yn waed.

* Pen. 17.5.
* Pſal. 78.44.

21 A'r pyſcod y rhai oeddynt yn yr afon a fuant feirw, a'r afon a ddrewodd, ac ni allei yr Aiphtiaid yfed dwfr o'r afon : a gwaed oedd trwy holl wlad yr Aipht.

22 * A ſwyn-wyr yr Aipht a wnaethant y cyffelyb drwy eu ſwynion : a chaledodd calon Pharao, ac ni wrandawodd arnynt, megis y lleſaraſei 'r Arglwydd.

* Doeth. 17.7.

23 A Pharao a drôdd ac a aeth iw dŷ, ac ni oſcedd hyn at ei galon.

24 A'r holl Aiphtiaid a gloddiaſant oddi amgylch yr afon am ddwfr iw yfed : canys ni allent yfed o ddwfr yr afon.

25 A chyflawnwyd faith o ddyddiau, wedi i'r Arglwydd daro 'r afon.

PEN. VIII.

1 *Daſon llyffaint.* 8 *Pharao yn ymbil a Moſes* 12 *A Moſes trwy weddi yn eu tynnu hwy ymaith.* 16 *Troi 'r llwch yn llau, yr hyn ni allei y ſwynwyr ei wneuthur.* 20 *Yr haidiau ednog.* 25 *Pharao yn lled ſoddi'n i'r bobl i fyned.* 32 *Rito eſe a galedir.*

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dôs at Pharao ; a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, gollwng ymmaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont.

2 Ac os gwrthodi *eu* gollwng i wele mi a darawaf dy holl derfynau di â llyffaint.

3 A'r afon a heigia lyffaint, y rhai a ddringant, ac a ddeuant i'th dŷ, ac i ſtafell dyorweddle, ac ar dy wely ; ac i dŷ dy weiſion, ac ar dy bobl, ac i'th ffyrnau, ac ar dy ‖ ſwyd gwaſgedill.

‖ *Gaſon ſylino, neu doſti.*

4 A'r llyffaint a ddringant arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dy holl weiſion.

5 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, eſtyn dy law a'th wialen ar y ffrydiau, ar yr afonydd, ac ar y llynnoedd, a gwna i lyffaint ddyfod i fyny ar hyd tîr yr Aipht.

6 Ac Aaron a eſtynnodd ei law ar ddyfroedd yr Aipht ; a'r llyffaint a ddaethant i fyny, ac a orchguddiaſant dîr yr Aipht.

7 * A'r ſwyn-wyr a wnaethant yr vn modd drwy eu ſwynion ; ac a ddygaſant i fyny lyffaint ar wlad yr Aipht.

* Doeth. 17.7.

8 Yna Pharao a alwodd am Moſes ac Aaron, ac a ddywedodd, gweddiwch ar yr Arglwydd at iddo dynnu y llyffaint ymaith oddi wrthiſi ac oddi wrth fy mhobl ; a mi a ollyngaf ymmaith y bobl fel yr aberthont i'r Arglwydd.

9 A Moſes a ddywedodd wrth Pharao, cymmer ogoniant arnaſi, ‖ pa amſer y gweddiaf troſot, a thros dy weiſion, a thros dy bobl, am † ddifa y llyffaint oddi wrthit, ac o'th dai ; a'i gadel yn vnic yn yr afon?

‖ *Hebr, arbyn pa bryd.*

10 Ac eſe a ddywedodd, ‖ y foru : a dywedodd yntef yn ol dy air *y bydd*, fel y gwypech nad *oes neb* fel yr Arglwydd ein Duw ni.

† *Hebr. dorri yr maith.*

11 A'r llyffaint a ymadawant â thi, ac a'th dai, ac â'th weiſion, ac â'th bobl : yn vnic yn yr afon y gadewir hwynt.

‖ *Neu, erbyn y form.*

12 A Moſes ac Aaron a aethant allan oddi wrth Pharaoh. A Moſes a leſodd ar yr Arglwydd o achos y llyffaint y rhai a ddygaſei eſe ar Pharao.

13 A'r Arglwydd a wnaeth yn ol gair Moſes : a'r llyffaint a fuant feirw o'r tai, o'r pentrefydd, ac o'r meuſydd.

14 A chaſclaſant hwynt yn bentyrrau ; ſel y drewodd y wlad.

15 Pan welodd Pharao fod ſeibiant *iddo*, eſe a galedodd ei galon, ac ni wrandawodd arnynt ; megis y lleſaraſei 'r Arglwydd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dywed wrth Aaron, eſtyn dy wialen, a tharo lwch y ddaiar ; ſel y byddo yn llau trwy holl wlad yr Aipht.

17 Ac felly y gwnaethant : canys Aaron a eſtynnodd ei law a'i wialen, ac a darawodd lwch y ddaiar, ac eſe aeth yn llau ar ddyn, ac ar anifail : holl lwch y tîr oedd yn llau drwy holl wlad yr Aipht.

18 A'r ſwynwyr a wnaethant felly drwy eu ſwynion ſ ddwyn llau allan, ond ni allaſant : felly y bu y llau ar ddŷn, ac ar anifail.

19 Yna y ſwynwyr a ddywedaſant wrth Pharao,

bſs Duw yw hyn: a chaledwyd calon Pharao, ac ni wrandawei arnynt, megis y llefarasei yr Arglwydd.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cyſot yn fortu, a ſaf ger bron Pharao, wele eſe a ddaw allan i'r dwfr: yna dywed wrtho, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gollwng ymaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont.

21 Oherwydd os ti ni ollyngi fy mhobl, wele fi yn gollwng arnat ti, ac ar dy weiſion, ac ar dy bobl, ac i'th dai: gymmyſc bla: a thai'r Aiphtiaid a lenwir o'r gymmyſc bla, a'r ddaiar hefyd yr hon y maentarni.

22 A'r dydd hwnnw y naillduaſi wlad Goſen, yr hon y mae fy mhobl yn aros yddi, ſel na byddo y gymmyſc-bla yno: ſel y gwypoch mai myfi yw'r Arglwydd ynghanol y ddaiar.

23 A mi a oſodaf † wahan rhwng fy mhobl ir'th bobl di: † y ſoru y bydd yr arwydd hwn.

24 A'r Arglwydd a wnaeth felly: a daeth cymmyſc-bla drom i dŷ Pharao, ac i dai ei weiſion: ac i holl wlad yr Aipht: a llygrwyd y wlad gan y gymmyſc-bla.

25 A Pharao a alwodd am Moſes, ac Aaron: a cha deywedodd, ewch, aberthwch i'ch Duw yn y wlad.

26 A dywedodd Moſes, nid cymmwys gwneuthur ſellyo blegit nyni a aberthwn i'r Arglwydd ein Duw ffiaidd-beth yr Aiphtiaid: wele os aberthwn ffieidd-beth yr Aiphtiaid yng-wydd eu llygaid hwynt, oni lapidiant hwy ni?

27 Taith tridiau a'rawn i'r anialwch, ac nyni a aberthwn i'r Arglwydd ein Duw, * megis y dywedo eſe wrthym ni.

28 A dywedodd Pharao, mi a'ch gollyngaf chwi ſel yr aberthoch i'r Arglwydd eich Duw yn yr anialwch, ond nac ewch ym mhell: gweddiwch roſoſi.

29 A dywedodd Moſes, wele myfi a âf allan oddi wrthit, ac a weddiaf ar yr Arglwydd ar gilio y gymmyſc-bla oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weiſion, ac oddi wrth ei bobl, y ſoru: ond na thwylled Pharao mwyach, heb ollwng ymmaith y bobl i aberthu i'r Arglwydd.

30 A Moſes aeth allan oddi wrth Pharao: a cha weddiodd ar yr Arglwydd.

31 A gwnaeth yr Arglwydd yn ôl gair Moſes: a'r gymmyſc-bla a dynnodd eſe ymmaith oddi wrth Pharao, oddi wrth ei weiſion, ac oddi wrth ei bobl: ni adawyd vn.

32 A Pharao a galedodd ei galon y waith hon no hefyd: ac ni ollyagodd ymmaith y bobl.

PEN. IX.

1 *Haint ar anifeiliaid.* 8 *Plâ y cornwydydd llinoreg.* 13 *Cennadwriaeth Moſes yngholch y cenllyſc.* 22 *Plâ y cenllyſc.* 27 *Pharao yn ymbil â Moſes,* 35 *ac er hyny eſe a galedâr.*

YNa y dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dos i mewn at Pharao, a llefara wrtho ei, ſel hyn y dywed Arglwydd Duw yr Hebreaid, gollyng ymmaith fy mhobl, ſel i'm gwaſanaethont.

2 O blegit os gwrthodi eu gollwng hwy ymmaith, ac attal o honot hwynt etto;

3 Wele, llaw'r Arglwydd ſydd ar dy anifeiliaid, y rhai ſydd yn y maes: ar feirch, ar aſſynnod, ar gamelod, ar y gwarthec, ac ar y defaid: y *dawhaint* trwm iawn.

4 A'r Arglwydd a naillua rhwng anifeiliaid Iſrael, ac anifeiliaid yr Aiphtiaid: ſel na byddo marw dim o gwbl *ar ſyda* eiddo meibion Iſrael.

5 A goſododd yr Arglwydd amſer nodedic, gan ddywedyd y ſoruy gwra'r Arglwydd y peth hyn yny wlad.

6 A'r Arglwydd a wnaeth y peth hynny dranoeth: a bu feirw holl anifeiliaid yr Aiphtiaid: ond o anifeiliaid meibion Iſrael, ni bu farw vn.

7 A Pharao a anfonodd, ac wele ni buaſei farw vn o anifeiliaid Iſrael: a chalon Pharao a galedwyd, ac ni ollyngedd y bobl.

8 A cywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, cymmerwch iwch lonaid eich llaw o ludw ffwrn, a thaned Moſes ef tua'r nefoedd yng-ŵydd Pharao,

9 Ac eſe fydd yn llwch ar holl dîr yr Aipht: ac a fydd ar ddyn ac ar anifail yn gornwyd llinorog trwy holl wlad yr Aipht.

10 A hwy a gymmeraſont ludw'r ffwrn, ac a ſaſaſant ger bron Pharao: a Moſes a'i taneddu tua'r nefoedd; ac eſe aeth yn gornwyd llinoreg ar ddŷn ac ar anifail.

11 A'r ſwyn-wyr ni allent ſefyll ger bron Moſes gan y cornwyd: o blegit yr oedd y cornwyd ar y ſwyn-wyr, ac ar yr holl Aiphtiaid.

12 A'r Arglwydd a galedodd galon Pharao ſel na wrandawei arnynt; megis y * llefarasei yr Arglwydd wrth Moſes. * Pen. 4.21.

13 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, cyſod yn foreu, a ſaf ger bron Pharao; a dywed wrtho, ſel hyn y dywed Arglwydd Duw'r Hebreaid, gollwng fy mhobl, ſel i'm gwaſanaethont.

14 Canys y waith hon yr anfonaf fy holl blaau ar dy galon, ac ar dy weiſion, ac ar dy bobl; ſel y gwypech nad oes gyffelyb i mi yn yr holl ddaiar.

15 O herwydd yn awr mi a eſtynnaf fy llaw, ac a'th darawaf di a'th bobl, â haint y nodau: a thi a dorrir ymaith oddiar y ddaiar.

16 Ac yn ddiau * er mwyn hyn i'th gyſodais di i ddangos † ir fy nerth; ac ſel y myneger fy enw trwy'r holl ddaiar. * Rhuf. 9.17. † Heb. i.

17 A wyt ti yn ymddercháfu ar fy mhobl etto, heb eu gollwng hwy tymmaith?

18 Wele mi a lawiaf yngholch yr amſer yma y ſoru genllyſc trymion iawn; yr rhai ni bu eu bath yn yr Aipht o'r dydd y ſylfaenwyd hi hyd yr awr hon.

19 Anſon gan hyny yn awr, caſcl dy anifeiliaid, a phôb dim ar y ſydd it yny maes: pôb dŷn, ac anifail a gaffer yn y maes, ac nis dygerî dŷ, y deſcyn y cenllyſc arnynt, a byddant feirw.

20 Yr hwn a ofnodd air yr Arglwydd o weiſion Pharao, a yrrodd ei weiſion a'i anifeiliaid i dai.

21 A'r hwn † nid yſtyriodd air yr Arglwydd, a adawodd ei weiſion, a'i anifeiliaid yn y maes. † Heb. Ni oſododd ei galon ar.

22 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, eſtyn dy law tua'r nefoedd, ſel y byddo cenllyſc yn holl wlad yr Aipht, ar ddŷn ac ar anifail, ac ar holl lyſiau y maes, o fewn tîr yr Aipht.

23 A Moſes a eſtynnodd ei wialen tua'r nefoedd: a'r Arglwydd a roddodd daranau a chenllyſc, a'r tân a gerddodd ar hyd y ddaiar, a chaſodedd yr Arglwydd genllyſc ar dîr yr Aipht.

24 Felly'r ydoedd cenllyſc, a thân yn ymgymyſcu ynghanol y cenllyſc, yn fîn iawn: yr hwn ni bu ei fath yn holl wlad yr Aipht, er panydoedd yn genhedlaeth.

25 A'r cenllyſc a gurodd drwy holl wlad yr Aipht gwbl ar oedd yn ymaes, yn ddyn, ac yn anifail: y cenllyſc hefyd a gurodd holl lyſiau y maes, a dderyllioddholl goed y maes.

26 Yn vnic yngwlad Goſen yr hon yr ydoedd meibion Iſrael yndddi, nid oedd dim cenllyſc.

27 A Pharao a anfonodd, ac a alwodd ar Moſes, ac Aaron, a cha ddywedodd wrthynt, pechais y waith hon;

hon; yr Arglwydd ſydd, gyfiawn, a minneu a'm pobl yn anuuwiol.

28 Gweddiwch ar yr Arglwydd, (canys digon yw hyn) na byddo taranau Duw na chenllyſc, ac mi a'ch gollyngaf, ac ni arhoſwch yn hwy.

29 A dywedodd Moſes wrtho, pan elwyf allan o'r ddinas, mi a ledaf fy nwylaw at yr Arglwydd, a'r taranau a beidiant, a'r cenllyſc ni bydd mwy: * ſel y gwyppych mai 'r Arglwydd piau 'rddaiar.

* Pſal. 24.1.

30 Ond mi a wn nad wyſ ti etto, na'th weiſion yn ofni wyneb yr Arglwydd Dduw.

31 A'r llin, a'r haidd a gurwyd: canys yr haidd oedd wedi hedeg, a'r llin wedi hadu.

32 A'r gwenith a'r rhỽg ni churwyd: o herwydd † diweddar oeddynt hwy.

† Hebr. cuddiedig neu dywyll.

33 A Moſes a aeth oddi wrth Pharao allan o'r ddinas, ac a ledodd ei ddwylo at yr Arglwydd: a'r taranau a'r cenllyſc a beidiaſant, ac ni thywalltwyd glaw ar y ddaiar.

34 A phan welodd Pharao beidio o'r glaw, a'r cenllyſc, a'r taranau, efe a chwanegodd bechu; ac a galedodd ei galon, efe a'i weiſion.

35 A chaledwyd calon Pharao, ac ni ollyngei efe feibion Iſrael ymmaith, megis y llefaraſei 'r Arglwydd trwy law Moſes.

PEN. X.

1 *Duw yn bygwth anſon Locuſtiaid.* 7 *Pharao yr ddiſyſiad ei weiſion yn lled foddlon i'r Iſraeliaid i fyned ymaith.* 12 *Plâ y Locuſtiad.* 16 *Pharao yn ymbil â Moſes.* 21 *Plâ y tywyllwch anferthol.* 24 *Pharao yn ymbil â Moſes,* 27 *etto efe a galedgaledir.*

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dos at Pharao; o herwydd mi a * galedais ei galon ef, a chalon ei weiſion, ſel y dangoſwn fy arwyddion hyn yn ei wydd ef:

* Pen. 4.21.

2 Ac ſel y mynegit wrth dy fab, a mab dy fab, yr hyn a wneuthum yn yr Aipht, a'm harwyddion a wneuthum yn eu plith hwynt: ac y gwypoch mai myfi yw yr Arglwydd.

3 A daeth Moſes ac Aaron i mewn at Pharao, a dywedaſant wrtho, ſel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw 'r Hebræaid, pa hyd y gwrthodi ymoſtwng ger fy mron? gollwng ymaith fy mhobl fel i'm gwaſanaethont.

4 O herwydd os ti a wrthodi ollwng fy mhobl; wele y forn * y dygaf locuſtiaid i'th frô.

* Doeth. 16.9.

5 A hwynt hwy a orchuddiant † wyneb y ddaiar, fel na allo yn weled y ddaiar: a hwy a yſſant y gweddill a adawyd i chwi yn ddiangol gan y cenllyſc; difant hefyd bôb pren a fyddo yn blaguro iwch yn ymaes.

† Hebr. lygad.

6 Llanwant hefyd dy dai di, a thai dy holl weiſion, a thai 'r holl Aiphtiaid, y rhai ni welodd dy dadau na thadau dy dadau, er y dydd y bunont ar y ddaiar hyd y dydd hwn. Yna efe a drôdd, ac aeth allan oddi wrth Pharao.

7 A gweiſion Pharao a ddywedaſant wrtho, pa hyd y bydd hwn yn fagl i ni? gollwng ymmaith y gwŷr, ſel y gwaſanaethont yr Arglwydd eu Duw: oni wyddoſti etto ddifetha 'r Aipht?

8 A dychwelwyd Moſes ac Aaron at Pharaot ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch, gwaſanaethwch yr Arglwydd eich Duw: pwy a phwy.

† Hebr. pwy a phwy.

9 A Moſes a ddywedodd, a'n llangciau, ac a'n henafgwyr yr awn ni; a'n meibion hefyd, ac a'n merched, a'n defaid, ac a'n gwarthec yr awn ni: o blegit y haid i ni gadw gŵyl i'r Arglwydd.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, yr vn modd y byddo 'r Arglwydd gyd â chwi, ac y gollyngaf chwi a'ch rhai bâch: gwelwch mai ar ddrwg y mae eich brŷd.

11 Nid felly, ewch ynawr y gwŷr, a gwaſanaethwch yr Arglwydd, canys hyn yr oeddych yn ei geiſio: felly hwy a yrrwyd allan o wydd Pharao.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, eſtyn dy law ar wlad yr Aipht am locuſtiaid, ſel y delont i fynu ar dîr yr Aipht; ac y bwytaont holl lyſiau y ddaiar, ſef cwbl ar a adawodd y cenllyſc.

13 A Moſes a eſtynnodd ei wialen ar dîr yr Aipht, a'r Arglwydd a ddugddwyrein-wynt ar y tîr yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl nos honno: a phan ddaeth y boran, gwynt y dwyrain a ddug locuſtiaid.

14 A'r locuſtiaid a aethant i fynu tros holl wlad yr Aipht, ac a arheſaſant ym mhob ardal i'r Aipht: blin iawn oeddynt: ni bu y fath locuſtiaid o'i blaen hwynt, ac ar eu hol ni bydd y cyffelyb.

15 Canys toeſant wyneb yr holl dîr, a thywyllodd y wlad, a hwy a yſſaſant holl lyſiau y ddaiar, a holl ffrwythau y coed, yr hyn a weddillaſei y cenllyſc: ac ni adawyd dim gwyrddleſni ar goed, nac ar lyſiau y maes o fewn holl wlad yr Aipht.

16 Yna Pharao † a alwodd am Moſes ac Aaron ar frŷs, ac a ddywedodd; pechais yn erbyn yr Arglwydd eich Duw, ac yn eich erbyn chwithau.

† Hebr. a fyſtiau i alw.

17 Ac yn awr maddeu attolwg fy mhechod y waith hon yn vnic, a gweddiwch ar yr Arglwydd eich Duw, ar iddo dynnu oddi wrthif y farwolaeth hon yn vnic.

† Hebr. Penthar dygonedd

18 A Moſes a aeth allan oddi wrth Pharao, ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

19 A'r Arglwydd a drodd wynt gorllewin cryf iawn, ac efe a gymmerodd ymaith y locuſtiaid, ac a'i † bwriodd hwynt i'r môr coch: ni adawyd vn locuſt o fewn holl derfynau 'r Aipht.

† Hebr. yhwy. moddi.

20 Er hynny, caledodd yr Arglwydd galon Pharao, ſel na ollyngei efe feibion Iſrael ymmaith.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, eſtyn dy law tua 'r nefoedd, ſel y byddo tywyllwch ar dîr yr Aipht, tywyllwch a aller ei deimlo.

22 A Moſes a eſtynnodd ei law tua 'r nefoedd: * a bu dywyllwch du-dew drwy holl wlad yr Aipht dri diwrnod.

* Deut. 17.2.

23 Ni welei neb ei gilydd, ac ni chododd neb o'i le dri diwrnod: ond * yr ydoedd goleuni i holl feibion Iſrael yn eu trigfannau.

* Doeth. 18.1.

24 A galwodd Pharao am Moſes ac Aaron, ac a ddywedodd, ewch gwaſanaethwch yr Arglwydd; arhoed eich defaid a'ch gwarthec yn vnic: aed eich rhai bach hefyd gyd a chwi.

25 A dywedodd Moſes, ti a roddi hefyd yn ein dwylo ebyrth a phoeth offrymmau, ſel yr aberthom i'r Arglwydd ein Duw.

26 Aed ein hanifeiliaid hefyd gyd â nini; adewir ewin yn ôl, o blegit o honynt y cymmerwn i waſanaethu 'r Arglwydd ein Duw: a nis gwyddom â pha beth y gwaſanaethwn yr Arglwydd, hyd oni ddelom yno.

27 Ond yr Arglwydd a galedodd galon Pharao: ac ni fynnei eu gollwng hwynt.

28 A dywedodd Pharao wrtho, dos oddi wrthif, gwilia arnat rhac gweled fy wyneb mwyt o blegit y dydd y gwelych fy wyneb y byddi farw.

29 A dywedodd Moſes, iuion y dywedaiſt, ni welaf dy wyneb mwy.

PEN. XI.

1 *Cennadwriaeth Duw at yr Iſraeliaid i fyned thygio tlyſau gan ei cymdogion.* 4 *Moſes yn bygwth Pharao â marwolaeth hy cyntaf-anedic.*

A 'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, vn blâ etto a ddygaf ar Pharao, ac ar yr Aipht; wedi hynny efe a'ch gollwng chwi oddi yma;

ymma: pan i'ch gollyngo gan wthio'ese a'ch gwthia chwi oddi ymma yn gwbl.

2 Dywet yn awr lle y clywo'r bobl; a benthygied pôb gwr gan ei gymydog, a phob gwraig gan ei chymydoges, ddodrefn arian, a ‖ dodrefn aur.

3 A'r Arglwydd a roddodd i'r bobl ffafor yng olwg yr Aiphtiaid: ac *yr oedd* Moses yn wr mawr iawn yng-wlad yr Aipht, yngolwg gweision Pharao, ac yngolwg y bobl.

4 Meses hefyd a ddywedodd, fel hyn y llefarodd yr Arglwydd; *yng-hylch hanner nos yr af allan i ganol yr Aipht.

5 A phôb cyntaf-anedic yngwlad yr Aipht a fydd marw, o gyntaf-anedic Pharao, yr hwn sydd yn eistedd ar ei devrn-gader, hyd gyntafanedic y wasanaeth-ferch *sydd* ar ol y felin; a phob cyntafanedic o anifail.

6 A bydd gweiddi mawr drwy holl wlad yr Aipht; yr hwn ni bu ei fath, ac ni bydd mwyach ei gyffelyb.

7 Ond yn erbyn neb o blant Israel ni symud cî ei thafod, ar ddŷn nac anifail: fel y gwypoch fôd yr Arglwydd yn gwneuthur rhagor rhwng yr Aiphtiaid ac Israel.

8 A'th holl weision hyn a ddeuant i wared attaf, ac a ymgrymmant i mi gan ddywedyd, dos allan, a'r holl bobl *sydd* ar dy ol, ac wedi hynny yr af allan: felly ese a aeth allan oddi wrth Pharao mewn ‖ digllonedd llidiog.

9 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, ni wrendy Pharao arnoch; fel yr amlhaer fy rhyfeddodau yngwlad yr Aipht.

10 A Moses ac Aaron a wnaethant yr holl ryfeddodau hyn ger bron Pharao: a'r Arglwydd a galedodd galon Pharao, fel na ollyngei ese feibion Israel allan o'i wlad.

PEN. XII.

1 Newidio dechreuad y flwyddyn. 3 Ordeinio y Pasc. 11 Defod y Pasc. 15 Bara croyw. 29 Marwolaeth y cyntaf-anedic. 31 Gyrru'r Israeliaid allan o'r tir. 37 Hynthau yn dyfod i Succoth. 43 Ordeinhâd y Pasc.

YR Arglwydd hefyd a lefarodd wrth Moses ac Aaron yn nhîr yr Aipht, gan ddywedyd;

2 Y mîs hwn *sydd* i chwi yn ddechreuad y misoedd: cyntaf *sydd* i chwi o fisoedd y flwyddyn.

3 Lleferwch wrth holl gynnulleidfa Israel, gan ddywedyd, ar y decfed *dydd* o'r mîs hwn, cymmerant iddynt bôb vn oen, yn ol teulu *eu* tadau, *sef* ‖ oen dros bôb teulu.

4 Ond os y teulu fydd ry fychan i'r oen, ese a'i gymydog nesaf iw dŷ a'i cymmer, wrth y rhifedi o ddynion: pôb vn yn ol ei fwytta a gyfrifwch ar yr oen.

5 Bydded yr oen gennych yn berffaithgwbl, yn wryw, ac yn llwdn blwydd: o'r defaid neu o'r geifr y cymmerwch *ef*.

6 A bydded ynghadw gennych hyd y pedwerydd dydd ar ddec o'r mîs hwn: a lladded holl dyrfa cynnulleidfa Israel *ef*, ‖ yn y cyfnos.

7 A chymmerant o'r gwaed, a rhoddant ar y ddau ystlys bost, ac ar gappan drws y tai y bwytânt ef ynddynt.

8 A'r cig a fwytânt y nôs honno, wedi ei rostio *mewn* dân, a bara croyw, gyd a *dail* surion y bwytânt ef.

9 Na fwytewch o honaw yn amrwd, na chwaith wedi ei ferwi mewn dwfr; eithr wedi ei rostio *mewn* dân; ei ben gyda'i draed, a'i ymysgaroedd.

10 Ac na wneddillych ddim o honaw hyd y bo ren: a'r hyn fydd yngweddill o honaw erbyn y boren, llofgwch yn tân.

11 Ac fel hyn y bwytewch ef; wedi gwregysu eich lwynau, a'ch escidiau am eich traed a'ch ffyn yn eich dwylo: a bwytewch ef ar ffrwst: Pasc yr Arglwydd *ydyw* ese.

12 O herwydd mi a dramwyaf drwy wlad yr Aipht y nos hon, ac a darawaf pôb cyntafanedic o fewn tîr yr Aipht, yn ddŷn, ac yn anifail; a mi a wnaf farn yn erbyn holl ‖ ddiwiau'r Aipht; myfi yw yr Arglwydd. ‖ *Neu, dywysogion.*

13 A'r gwaed fydd i chwi yn arwydd ar y tai lle *bydwch* chwi: ac ni bydd plâ † diniſtriol arnoch chwi pan darawyf dîr yr Aipht. † *Hebr. yn ddinistr.*

14 A'r dydd hwn fydd yn goffadwriaeth iwch; a chwi a'i cedwch ef yn wyl i'r Arglwydd trwy eich cenhedlaethau: cedwch ef yn wyl drwy ddeddf dragywyddol.

15 Saith niwrnod y bwytewch fara croyw; y dydd cyntaf y bwriwch furdoes allan o'ch tai: o herwydd pwy bynnac a fwyttao fara leſeinllyd o'r dydd cyntaf hyd y ſeithfed dydd, yr enaid hwnnw a dorrir ymmaith oddi wrth Israel.

16 Ar y dydd cyntaf hefyd *y bydd* i chwi gymanfa ſanctaidd, a chymanfa ſanctaidd ar y ſeithfed dydd: dim gwaith ni wneir ynddynt, onid yr hyn a fwyty pôb † dŷn, hynny yn vnic a ellwch ei wneuthur. † *Hebr. enaid.*

17 Cedwch hefyd *yr* y bara croyw: o herwydd o fewn corph y dydd hwa y dygaf eich lluoedd chwi allan o wlad yr Aipht: am hynny cedwch y dydd hwn yn eich cenhedlaethau, drwy ddeddf dragywyddol.

18 *Yn y mîs cyntaf, ar ypedwerydd dydd ar *Lev.23.5 ddec o'r mîs yn yr hwyr, y bwytewch fara croyw, nu.28.16. hyd yr vnfed dydd ar hugain o'r mîs yn yr hwyr.

19 Na chaffer furdoes yn eich tai ſaith niwrnod: canys pwy bynnac a fwyttao fara leſeinllyd, yr enaid hwnnw o dorrir ymmaith o gynnulleidfa Israel, yn gyſtal y dieithr a'r priodor.

20 Na fwytewch ddim leſeinllyd: bwytewch fara croyw yn eich holl drigfannau.

21 A galwodd Moses am holl henuriaid Israel, ac a ddywedodd wrthynt; tynnwch achymmerwch i chwi ‖ oen yn ôl eich teulnoedd, a lleddwch y Pasc. ‖ *Neu, ſyn*

22 A chymmerwch duſſw o yſſop, a throchwch ef yn y gwaed *a ſyddo* yn y cawg, a rhoddwch ar gappan y drws, ac ar y ddau ystlys bost o'r gwaed a *ſyddo* yn y cawg: ac nac aed neb o honoch allan o ddrws ei dŷ hyd y borau. Heb.12. 28.

23 O herwydd yr Arglwydd a dramwya i daro'r Aiphtiaid; a phan welo ese y gwaed ar gappan y drws, ac ar y ddau ystlys bost; yna'r Arglwydd a heibio i'r drws, ac ni âd i'r diniſtrudd ddyfod i mewn i'ch tai chwi i ddiniſtrio.

24 A chwi a gedwch y peth hyn yn ddeddf i ti, ac i'th feibion yn dragywydd.

25 A phan ddeloch i'r wlad a rydd yr Arglwydd i chwi, megis yr addawodd; yna cedwch y gwaſanaeth hwn.

26 A bydd *pan ddywedo eich meibion wrthych: *Ioſ.4.6. pa waſanaeth yw hwn gennych?

27 Yna y dywedwch, aberth Pasc yr Arglwydd ydyw, yr hwn a aeth heibio i dai meibion Israel yn yr Aipht, pan darawodd, ese yr Aiphtiaid ac yr achubodd ein tai ni. Yna yr ymgrymmodd y bobl, ac yr addoliſant.

28 A meibion Israel a aethant ymaith, ac a wnaethant, megis y gorchymynnaſei'r Arglwydd wrth Moſes ac Aaron, felly y gwnaethant.

29 Ac *a'r hanner nos y tarawoddyr Arglwydd *Ex.11.4. bôb

bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, o gyntafanedic
*Daeth. 28.5,11. Pharao'r hwn a eisteddai ar ei frenhin-faingc, hyd
† Hebr. Yn y pydew. gyntafanedic y gaethes oedd yn y †carchar-dŷ: a
phôb cyntafanedic i anifail.

30 A Pharao a gyfododd liw nos, ef ea'i holl weision, a'r holl Aiphtiaid; ac yr oedd gweiddi mawr
yn yr Aipht: o blegit nid oedd dŷ ar nad ydoedd
yn marw ynddo.

31 Ac efe a alwodd ar Moſes, ac Aaron liw nos,
ac a ddywedodd, codwch, ewch allan o ſyſc fy mhobl,
chwi a meibion Iſrael hefyd: ac ewch a gwaſanaethwch yr Arglwydd, ſel y dywedaſoch.

32 Cymmerwch eich defaid, a'ch gwarthec hefyd ſel y dywedaſoch, ac ewch ymmaith, a bendithiwch finneu.

33 A'r Aiphtiaid a fuant daerion ar y bobl gan
eu gyrru a'r ſirwſt allan o'r wlad: o blegit dywedaſant *dynion* meirw ydym ni oll.

34 A'r bobl a gymmerodd eu toes cyn ei leſeinio:
‖ Cafnau eſlino. a'i ‖ toes oedd wedi ei rwymo yn eu dillad ar eu
hyſcwyddau.

35 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol gair Moſes: ac a fenthygiaſant * gan yr Aiphtiaid dlyſau
*Ex.3.22. & 11.2. arian, a ‖ thlyſau aur, a gwiſcoedd.

36 A'r Arglwydd a roddaſe i'r bobl hawddgarioſ.24.6. ‖ Dodrefn. wch yngolwg yr Aiphtiaid ſel yr echwynaſant iddynt: a hwy a yſpeiliaſant yr Aiphtiaid.

*Nu.33.3 37 A * meibion Iſrael a aethant o Rameſes i Succoth, ynghylch chwe chan mil o wŷr traed, heb law plant.

38 A phobl gymmyſc lawer aethant i fyny hefyd gyd â hwynt: defaid hefyd a gwarthec, ſef da lawer iawn.

39 A hwy a bobaſant y toes a ddygaſent allan o'r Aipht, yn deiſennau croyw, o herwydd yr oedd heb ei leſeinio: canys gwthiaſſid hwynt o'r Aipht, ac ni allaſant aros, ac ni pharatoeſent iddynt eu hun lyniaeth.

40 A phreſſwyliad meibion Iſrael tra y trigaſant yn yr Aipht; *oedd* * ddeng mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd.

* Gen. 15.13. act.7.6. gal.3.17. 41 Ac yn mhen y deng-mlhynedd ar hugain a phedwar can mlhynedd, ie o ſewn corph y dydd hwnnw, yr aeth holl luoedd yr Arglwydd allan o wlad yr Aipht.

42 Nos yw hon iw chadw i'r Arglwydd, ar yr hon y dygwyd hwynt allan o wlad yr Aipht: † nos yr Arglwydd yw hon, i holl feibion Iſrael iw † chadw drwy eu hoeſoedd.
† Hebr. nos cadwriaeth.

43 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, ac Aaron, dyma ddeddf y Paſc: na fwytaed neb dieithr o honaw.

44 Ond pôb gwaſanaethwr wedi ei brynu am arian; gwedi yr enwaedych ef, a fwyty o honaw.

45 Yr alltud a'r gwas cyflog ni chaiff fwyta o honaw.

Nu.9.13. Ioan 19. 36. 46 *Mewn yn tŷ y bwyteir ef: na ddwg *ddim* o'r
cîg allan o'r tŷ; * ac na therrwch aſcwrn o hono.

47 Holl gynnulleidfa Iſrael a wnant hynny.

48 A phan arhoſo dieithr gyd â chi, ac ewyllyſio
cadw Paſc i'r Arglwydd, en gwaeder ei holl yrſiaid
ef, ac yna neſaed i wneuthur hynny: a bydded ſel
yr hwn a aned yn y wlad: ond na fwytaed neb dienwaededig o honaw.

49 Yr vn gyfraith fydd i'r priodor, ac i'r dieithr
a arhoſo yn eich myſc.

50 Yna holl feibion Iſrael a wnaethant, ſel y gorchymynnaſei'r Arglwydd wrth Moſes ac Aaron: felly y gwnaethant.

51 Ac o ſewn corph y dydd hwnnw, y dug yr Arglwydd feibion Iſrael o wlad yr Aipht yn ol eu lluoedd.

PEN. XIII.

1 Cyſſegru y cyntaf anedic i Dduw. 3 Gorchymmyn cadw coſſad wriaeth o'r Paſc. 11 Maſlltua y cyntaf o'r anifeiliaid. 17 Yr Iſraeliaid wrth fynd allan o'r Aipht yn dwyn eſgyrn Ioſeph gyda hwynt. 20 Yn dyfod i Etham. 21 Duw yn eu harwain mewn colofn o niwl a cholofn o dân.

AR Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd;

2 *Cyſſegra i mi bôb cyntafanedic, *ſef* beth Ex.22.29. & 34.20. Leu.27.26. bynnac a agoro'r grôth ym myſc meibion Iſrael, o ddyn ac anifail: eiddo fi yw.

3 A dywedodd Moſes wrth y bobl, coſtiwch y dydd hwn, *ar* yr hwn y daethoch allan o'r Aipht, o dŷ ‖ y caethiwed: oblegit trwy law gadarn y dug yr Arglwydd chwi oddi ynot am hynny na fwytaer bara leſeinllyd. Exod. 12.14. ‖ Hebr. gwas. ſion.

4 Heddyw yr ydych chwi yn myned allan; ar y mîs Abib.

5 A phan ddygo yr Arglwydd di i wlad y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Amoriaid, yr Heſiaid hefyd a'r Iebuſiaid, yr hon a dyngodd eſe wrth dy dadau y rhoddei eſe i ti, *ſef* gwlad yn llifeirio o laeth a mêl: yna y gwnei y gwaſanaeth ymma ar y mîs hwn.

6 Saith niwrnod y bwytei fara croyw: ac ar y ſeithfed dydd y *bydd* gŵl i'r Arglwydd.

7 Bara croyw a fwyteir ſaith niwrnod: ac na weler bara leſeinllyd gyd â thi: ac na weler gennit ſurdoes o ſewn dy holl derfynau.

8 A mynega i'th fab y dydd hwnnw gan ddywedyd, o herwydd yr hyn a wnaeth yr Arglwydd i mi pan ddaethum allan o'r Aipht *y gwnaeth hyn.*

9 A bydded it yn arwydd ar dy law, ac yn goffadwriaeth rhwng dy lygaid, ſel y byddo cyfraith yr Arglwydd yn dy enau: o herwydd â llaw gadarn y dug yr Arglwydd dydi allan o'r Aipht.

10 Am hynny cadw y ddeddf hon, yn ei hamſer nodedic, o flwyddyn i flwyddyn.

11 A phan ddygo'r Arglwydd di i wlâd y Canaaneaid megis y tyngodd eſe wrthit, ac wrth dy dadau, a'i rhoddi i ti,

12 Yna y *naillttui i'r Arglwydd bôb cyntaf-anedic: a phôb cyntaf i anifeil a fyddo eiddo ti, y gwrywiaid eiddo'r Arglwydd fyddant. Ex.22.29. & 34.19. ezr.44.30.

13 A phôb cyntaf i aſſyn a bryni di ‖ âg oen: ac oni phryni di ef, yna torfynygla ef; a phôb dyn cyntaf-anedic o'th feibion a bryni di hefyd. ‖ Arny.

14 A phan ofyno dy fâb † ynol hyn, gan ddywedyd, beth *yw* hyn? yna dywed wrtho, â llaw gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht, o dŷ y caethiwed. † Hebr. yfory.

15 A phan oedd anhawdd gan Pharao ein gollwng ni, y lladdodd yr Arglwydd bôb cyntaf-anedic yngwlâd yr Aipht, o gyntaf-anedic dyn, hyd gyntaf-anedic anifail: am hynny 'r ydwyf yn aberthu i'r Arglwydd bôb gwryw a egoro y groth: ond pôb cyntaf-anedic o'm meibion a bynaf.

16 A bydded hynny yn arwydd ar dy law, ac yn ractalau rhwng dy lygaid: canys â llaw gadarn y dug yr Arglwydd ni allan o'r Aipht.

17 A phan ollyngodd Pharao y bôbl, ni arweiniodd yr Arglwydd hwynt drwy ffordd gwlâd y Philiſtiaid, er ei bôd yn agoſt oblegit dywedodd Duw, rhac i'r bôbl edifarhau pan welan: ryfel, a dychwelyd i'r Aipht.

18 Ond Duw a arweiniodd y bôbl o amgylch trwy anialwch y môr côch: ac † yn arfogion yr aeth meibion Iſrael allan o wlâd yr Aipht. † Hebr. yn fintai.

19 A Moſes a gymmerodd eſcyrn Ioſeph gyd ag ef; o herwydd eſe a wneſe i feibion Iſrael dyngu

ezwy

Gen. 50. trwy lw gan ddywedyd; Duw * a ymwel â chwi
Exod. 3. yn ddiau, dygwch chwithau fy eſcyrn oddi ymma
32. gyd â chwi.
Num. 33.6 30 * A hwy a aethant o Succoth; ac a werſyllaſant yn Etham, yngheſr yr anialwch.
Num. 14. 31 A'r Arglwydd oedd yn myned o'i blaen hwynt
Deut. 1. pſ. 98 y dydd mewn colofn o niwl, iw harwein ar y ffordd,
1. Cor. 10. a'r nos mewn colofn o dân i oleuo iddynt: fel y
1. 1. gallent fyned ddydd a nos.
Neh 9. 9. 32 Ni thynnodd eſe ymaith * y colofn niwl y dydd, na'r colofn dân y nôs, o flaen y bôbl.

PEN. XIIII.

1 Duw yn hyfforddi 'r Iſraeliaid yn eu taith. 5 Pharao yn erlid ar eu hol hwynt. 10 Yr Iſraeliaid yn tuchan. 13 Moſes yn eu cyſſuro hwy. 15 Duw yn dyſcu i Moſes beth a wnai. 19 Y niwl yn ſymmudo i'r tu ol i'r gwerſyll. 21 Yr Iſraeliaid yn myned trwy 'r mor coch, 22 A'r Aiphtiaid yn boddi ynthe.

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dywed wrth feibion Iſrael a'm ddychwelyd a
Num. 33.7 gwerſyllu o flaen * Pihahiroth rhwng Migdol a'r môr, o flaen Baal-Sephon: ar ei chyfer y gwerſyllwch wrth y môr.

3 Canys dywed Pharao am feibion Iſrael, rhwyſtrwyd hwynt yn y tîr; catodd yr anialwch arnynt.

4 A mi a galedaf galon Pharao fel yr erlidio ar eu hol hwynt, felly i'm gogoneddir ar Pharao, a'i holl ſyddin; a'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd: ac felly y gwnaethant.

5 A mynegwyd i frenin yr Aipht fod y bôbl yn ffô: yna y trôdd calon Pharao a'i weiſion yn erbyn y bôbl, a dywedaſant, beth yw hyn a wnaethom, pan ollyngaſom Iſrael o'n gwaſanaeth?

6 Ac eſe a dacladd ei gerbyd ac a gymmerodd ei bôbl gyd ag ef.

7 A chymmerodd chwe chant o ddewis gerbydau, a holl gerbydau yr Aipht, a chapteniaid ar bôb vn o honynt.

8 A'r Arglwydd a galedaſei galon Pharao brenin yr Aipht, ac eſe a ymlidiodd ar ol meibion Iſrael: ond yr oedd meibion Iſrael yn myned allan â llaw vchel.

Joſ. 24.6. 9 A'r * Aiphtiaid a ymlidiaſant ar en hôl hwynt
Mac. 4 9 *ſef* holl feirch, a cherbydau Pharao a'i wŷr melrch, a'i ſyddin, ac a'i goddiweddaſant yn gwerſyllu wrth y môr, ger llaw Pihahiroth o flaen Baal-ſephon.

10 A phan neſſaodd Pharao, meibion Iſrael a godaſant eu golwg, ac wele yr Aiphtiaid yn dyfod ar en hol, a hwy a ofnaſant yn ddirfawr: a meibion Iſrael a waeddaſant ar yr Arglwydd.

11 A dywedaſant wrth Moſes, ai am nad oedd beddau yn yr Aipht y dygaiſt ni, i farw yn yr anialwch? pa ham y gwnaethoſt ſel hyn a ni, gan ein dwyn allan o'r Aipht?

Pen. 8. 9. 12 * Ond dymma y peth a leſaraſom wrthit yn yr Aipht? gan ddywedyd, paid a ni, ſel y gwaſanaethom yr Aiphtiaid: canys gwell yſtafei i ni waſanaethu 'r Aiphtiaid nâ marw yn yr anialwch.

13 A Moſes a ddywedodd wrth y bôbl, nac ofnwch, ſeſwch ac edrychwch ar iechydwriaeth yr Arglwydd, yr hwn a wna efe i chwi heddyw: o blegit yr Aiphtiaid y rhai a welſoch chwi heddyw, ni chewch eu gweled byth ond hynny.

14 Yr Arglwydd a ymladd troſoch: tam hynny tewch chwi a ſôn.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, pa ham y gweiddi arnaſ? dywed wrth feibion Iſrael am gerdded rhacddynt.

16 A chyfot tithe dy wialen ac eſtyn dy law ar y môr, a holltaf: a meibion Iſrael a ânt trwy ganol y môr ar dîr ſych.

17 Wele fi, ie myfi a galedaf galon yr Aiphtiaid fel y delont ar en hol hwynt: a mi a ogoneddir ar Pharao, ac ar ei holl ſyddin, ar ei gerbydau eſ, ac ar ei farchogion.

18 A'r Aiphtiaid a gânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd; pan i'm gogoneddir ar Pharao, ar ei gerbydau, ac ar ei farchogion.

19 Ac Angel Duw yr hwn oedd yn myned o flaen byddin Iſrael a ſymmudodd, ac a aeth o'i hôl hwynt; a'r goloſn niwl aeth ymmaith o'i tu blaen hwynt, ac a ſaſodd o'i hôl hwynt.

20 Ac eſe a ddaeth rhwng llu yr Aiphtiaid a llu Iſrael, ac yr ydoedd yn gwmwl ac yn dywyllwch *i'r Aiphtiaid* ac yn goleuo y nôs *i Iſrael:* ac ni neſſaodd y naill at y llall ar hyd y nôs.

21 A Moſes a eſtynnodd ei law ar y môr, a'r Arglwydd a yrioddd y môr *yn ei ol* trwy ddwyreinwynt cryſ ar hyd y nôs, ac a wnaeth y mor yn ſychdir, * a holltwyd y dyfroedd.

* Ioſua. 4.23. * Pſal. 114.3. 1. Cor. 10. 1. heb. 11.29. pſa. 78.13

22 A * meibion Iſrael a aethant trwy ganol y môr ar dir ſych: a'r dyfroedd *oedd* yn fûr iddynt o'r tu dehau ac o'r tu aſſwy.

23 A'r Aiphtiaid a erlidiaſant, ac a ddaethant ar eu hol hwynt, *ſef* holl feirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion, i ganol y mor.

24 Ac ar y wiladwriaeth foreu, yr Arglwydd a edrychodd ar ſyddin yr Aiphtiaid: trwy y goloſn dân a'r cwmi, ac a derfyſcodd ſyddyn yr Aiphtiaid.

25 Ac eſe a dynnodd ymmaith olwynion en cerbydau, ac *a bar* yr oeddynt yn gyrrv yn drwm: ſel y *roddi* dywedodd yr Aiphtiaid, ffown oddi wrth Iſrael: o *yddynt* blegit yr Arglwydd ſydd yn ymladd troſtynt hwy *gerdded.* yn erbyn yr Aiphtiaid.

26 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, eſtyn dy law ar y môr; ſel y dychwelo y dyfroedd ar yr Aiphtiaid, ar en cerbydau, ac ar eu marchogion.

27 A Moſes a eſtynnodd ei law ar y môr, a dychwelodd y môr cyn y borau iw nerth: a'r Aiphtiaid a ffoeſant yn ei erbyn eſ: a'r Arglwydd a † ddymchwelodd yr Aiphtiaid, ynghanol y môr. † *Hebr. yſgytiodd.*

28 A'r dyfroedd a ddychwelaſant ac a orchguddiaſant: gerbydau, a marchogion, a holl ſyddin Pharao, y rhai a ddaethant ar eu hol hwynt i'r môr: ni adawyd o honynt * gymmeint ag vn. * Pſal. 106.11.

29 Ond meibion Iſrael a gerddaſant ar dir ſych ynghanol y môr: a'r dyfroedd *oedd* yn fûr iddynt ar y llaw ddehau, ac ar y llaw aſſwy.

30 Felly 'r Arglwydd a achubodd Iſrael y dydd hwnuwo law 'r Aiphtiaid: a gwelodd Iſrael yr Aiphtiaid yn feirw ar fin y môr.

31 A gwelodd Iſrael y † grymmuſder mawr a wnaeth yr Arglwydd yn erbyn yr Aiphtiaid: a'r bôbl a ofnaſant yr Arglwydd, ac a gredaſant i'r Arglwydd ac iw wâs ef Moſes. † *Hebr. llaw fawr.*

PEN. XV.

1 Cân Moſes. 22 Y bobl ag eiſtedd dwfr arnynt. 23 Chwerw ddyfroedd Marah. 25 Pren yn ei peraiddio hwy. 27 Deuddeg ffynnon o ddwfr, a deg palm. wyddfa a thringain yn Elim.

YNa y * canodd Moſes a meibion Iſrael y gân * Doeth. hon i'r Arglwydd, ac a leſaraſant gan ddy- 10.20. wedyd; Canaf i'r Arglwydd canys gwnaeth yn rhagorol iawn, taflodd y march, a'i farchog i'r môr.

2 Fy nerth a'm cân yw 'r Arglwydd, ac y mae efe yn iechydwriaeth i mi: efe yw fy Nuw, efe a ogoneddaf, Duw fynhad, a mi a'i derchafaf ef.

3 Yr Arglwydd *ſydd* ryfel-wr: yr Arglwydd *yw* ei enw.

4 Efe a daſlodd gerbydau Pharao a'i ſyddin yn y môr: ei gapteiniaid dewiſol a ſoddwyd yn y môr côch.

5 Y dyfnderau a'i toeſant hwy: deſcynnaſant i'r gwaelod fel carreg.

6 Dy ddeheu-law Arglwydd ſydd ardderchoc o nerth: a'th ddeheu-law Arglwydd a ddrylliodd y gelyn.

7 Ym mawredd dy ardderchawgrwydd y tynnaiſt i lawr y rhai a gyfodaſant i'th erbyn: dy ddigofaint a anfonaiſt allan, ac efe a'i hyſſodd hwynt fel ſoſ.

8 Drwy chwythad dy ffroenau y caſglwyd y dyfroedd ynghyd: y ſrydau a ſafaſant fel pen-twrr: y dyfnderau a geulaſant ynghanol y môr.

9 Y gelyn a ddywedodd, mi a erlidiaf, mi a oddiweddaf, mi a rannaf yr yſpail; caf ſyng-wynfyd arnynt: cynnaf ſynghleddyf, fy llaw a'i ‖ difetha hwynt. ‖ Goreſcyn

10 Ti a chwythaiſt â'th wynt, y môr a'i tôawdd hwynt: ſoddaſant fel plwm yn y dyfroedd cryſion.

11 Pwy *ſydd debyg* i ti ô Arglwydd ymmhlith y ‖ duwiau? pwy fel tydi yn ogoneddus mewn ſancteiddrwydd, yn ofnadwy mewn moliant, yn gwneuthur rhyfeddodau? ‖ Cedyrn.

12 Eſtynnaiſt dy ddeheulaw, llyngcodd y ddaiar hwynt.

13 Arweiniaiſt yn dy drugaredd y bôbl y rhai a waredaiſt: yn dy nerth y tywyſaiſt *hwynt* i anneddle dy ſanctеiddrwydd.

14 *Y bobloedd a glywant *ac* a oſnant: dolur a ddeil breſſwyl-wyr Paleſtina. *Deu.2.25 ioſ.2.9.

15 Yna y ſynna ar ddugiaid Edom: cedyrn hyrddod Moab, dychryna a'i deil hwynt: holl breſſwylwyr Canaan a doddant ymaith.

16 Ofn * ac arſwyd a ſyrth arnynt, gan fawredd dy fraich y tawant fel carreg: nes myned trwodd o'th bôbl di Arglwydd, nes myned o'r bôbl a ennillaiſt di trwodd. *Deu.2.29 ioſ.2.5.

17 Ti a'i dygi hwynt i mewn, ac a'i plenni hwynt ym mynydd dy etifeddiaeth, y lle a wnaethoſt ô Arglwydd yn anneddle it: y cyſſegr Arglwydd a gadarnhaodd dy ddwylaw.

18 Yr Arglwydd a deyrnaſa byth, ac yn dragywydd.

19 O herwydd meirch Pharao a'i gerbydau, a'i farchogion a aethant i'r môr, a'r Arglwydd a ddychwelodd ddyfroedd y môr arnynt: ond meibion Iſrael aethant a'r ſych ynghanol y môr.

20 A Miriam y brophwydes chwaer Aaron a gymerodd dympan yn ei llaw; a'r holl wragedd a aethant allan ar ei hol hi â thympanau, ac a dawnſiau.

21 A dywedodd Miriam wrthynt: canwch i'r Arglwydd, canys gwnaeth yn ardderchog: bwriodd y march a'r marchog i'r môr.

22 Yna Moſes a ddug Iſrael oddi wrth y môr coch, ac aethant allan i anialwch Sur: a hwy a gerddaſant dri diwrnod yn yr anialwch, ac ni chawſant ddwfr.

23 A phan ddaethant i Marah ni allent yfed dyfroedd Marah, am eu bod yn chwerwon: o herwydd hynny y gelwir ei henw hi ‖ Marah. ‖ Chwerwder.

24 A'r bobl a duchanaſant yn erbyn Moſes, gan ddywedyd, beth a yfwn ni?

25 Ac efe a waeddodd ar yr Arglwydd: * a'r Arglwydd a ddangoſodd iddo ef bren, ac efe a'i bwriodd i'r dyfroedd, a'r dyfroedd a bereiddiaſant: yno y gwnaeth efe ddeddf, a chyfraith, ac yno y profodd efe hwynt, *Eccluſ. 38.5.

26 Ac a ddywedodd, os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, a gwnei di yr hyn ſydd vnion yn ei olwg ef, a rhoddi cluſt iw orchymynion ef, a chadw ei holl ddeddfau ef: ni roddaf arnat yn o'r cleſydau a roddais ar yr Aiphtiaid: o herwydd myfi *yw* yr Arglwydd dy iachawdur di.

27 A daethant * i Elim, ac yno'r oedd deuddec ffynnon o ddwfr, a dec palm-wydden a thrivgain: a hwy a werſyllaſant yno wrth y dyfroedd. *Num. 33.9.

PEN. XVI.

1 *Yr Iſraeliaid yn dyfod i Sin.* 2 *Ac yn tuchan o eiſieu bara.* 4 *Duw yn addo iddynt fara o'r nefoedd.* 11 *Danfon ſoſ trwy,* 14 *a Manna.* 16 *Trefn y Manna.* 25 *Nâg cheid ef ar y dydd Sabboth.* 32 *Cadw llonaid Omer o hono ef.*

A Hwy a ſymmudaſant o Elim, a holl gynnulleidfa meibion Iſrael a ddaethant i anialwch Sin, yr hwn *ſydd* rhwng Elim a Sinai; ar y pymthecfed dydd o'r all mis wedi iddynt fyned allan o wlad yr Aipht.

2 A holl gynnulleidfa meibion Iſrael a duchanaſant yn erbyn Moſes ac Aaron, yn yr anialwch.

3 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrthynt, ô na buaſem feirw trwy law 'r Arglwydd yngwlad yr Aipht, pan oeddym yn eiſtedd wrth y crochanau cig, ac yn bwyta bara ein gwala: ond chwi a'n dygaſoch ni allan i'r anialwch hwn, i ladd yr holl dyrfa hon â newyn.

4 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele mi a lawiaf arnoch fara o'r nefoedd; a'r bobl a ânt allan ac a gaſclant ddogn dydd yn ei ddydd, fel y gallwyf eu profi, a rodiant yn ſynghyfraith ai ai nas *gwnant.*

5 Ond ar y chweched dydd y darparant yr hyn a ddygant i mewn: a *hynny* ſydd dau cymmeint ac a gaſclant beunydd.

6 A dywedodd Moſes ac Aaron wrth holl feibion Iſrael, yn yr hwyr y cewch wybod mai 'r Arglwydd a'ch dug chwi allan o wlad yr Aipht.

7 Y borau hefyd y cewch weled gogoniant yr Arglwydd, am iddo glywed eich tuchan chwi yn erbyn yr Arglwydd: a pha beth ydym ni, i chwi i duchan i'n herbyn?

8 Moſes hefyd a ddywedodd, *hyn ſydd* pan roddo yr Arglwydd i chwi gig iw fwyta, a'r borau bara eich gwala; am glywed o'r Arglwydd eich tuchan chwi 'r hwn a wnaethoch yn ei erbyn ef: o herwydd beth *ydym* ni? nid yn ein herbyn ni *y mae* eich tuchan, onid yn erbyn yr Arglwydd.

9 A Moſes a ddywedodd wrth Aaron, dywed wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, deuwch yn nes ger bron yr Arglwydd: o herwydd efe a glywodd eich tuchan chwi.

10 Ac fêl yr oedd Aaron yn lleſaru wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, yna 'r edrychaſant tua 'r anialwch; ac wele * gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd yn y cwmmwl. *Pen. 13.21.

11 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 * Clywais duchau meibion Iſrael: lleſara wrthynt, gan ddywedyd, yn yr hwyr y cewch fwyta cig, a'r boran i'ch diwellir o fara: cewch *hefyd* wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi. *Pen. 11.31. eccluſ. 45.4.

13 Fel yn yr hwyr y * ſoſ-ieir a ddaethant ac a orchguddiaſant y werſyllfa; a'r boreu yr oedd caenen o wlith o amgylch y gwerſyllfa. *Num. 11.31.ſ. 78.24. doeth. 16.20.

14 A phan gododd y gaenen wlith; wele ar hyd wyneb yr anialwch dippynnau crynion cyn fawed a'r llwyd-rew ar y ddaiar. * Num. 11.7.

15 Pan welodd meibion Iſrael *hynny* hwy a ddy-

ddwedaſant wrth ei gilydd, ‖ Manna yw: canys ni wyddent beth *ydoedd*: a dywedodd Moſes wrthynt, *hwnyw y bara a roddodd yr Arglwydd i chwi iw ſwyta.

16 Hyn yw 'r peth a orchymynnodd yr Arglwydd, ceſclwch o honaw bob vn yn ol ei ſwyta: 3 Omer i bob † vn yn ol rhifedi eich eneidiau, cymmerwch bob vn i'r rhai ſyddant ynei bebyll.

17 A meibion Iſrael a wnaethant felly: ac a gaſclaſant, rhai ſwy, a rhai lai.

18 A phan *ſeſurasant wrth yr Omer, nid oedd gweddill * i'r hwn a gaſclaſei lawer, ac nid oedd eiſiau ar yr hwn a gaſclaſei ychydig: caſclaſant bob vn ynol ei ſwyta.

19 A dywedodd Moſes wrthynt; na weddilled neb *ddim o honaw hyd y borau.

20 Er hynny ni wrandawſant ar Moſes, onid gado a wnaeth rhai o honaw hyd y borau, ac efe a ſagodd bryfed ac a ddrewodd: am hynny Moſes a ddigiodd wrthynt.

21 A hwy a'i caſclaſant ef bob borau, pob vn yn ol ei ſwyttas: a phan wreſegei yr haul efe a doddei.

22 Ac ar ychwched dydd y caſclent ddau gymeint o fara, dau Omer i vn: a holl bennaethiaid y gynnulleidfa a ddaethant, ac a fynegaſant i Moſes.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, hyn yw 'r peth a leſarodd yr Arglwydd: y ſoru y *mae* gorphwyſfa Sabboth ſanctaidd i'r Arglwydd: pobwch *beddyw* yr hyn a boboch, a berwch yr hyn a ferwoch, a'r holl weddill, thoddwch i gadw i'wch hyd y boreu.

24 A hwy a'i cadwaſant hyd y borau ſel y gorchymynnaſei Moſes: ac ni ddrewodd, ac nid oedd pryf ynddo.

25 A dywedodd Moſes, bwytewch hwn heddyw, o blegid Sabboth *yw* heddyw i'r Arglwydd: ni chewch hwn yn y maes heddyw.

26 Chwe diwrnod y ceſglwch chwi ef; ond ar y ſeithfed dydd yr hwn yw y Sabboth, ni bydd efe.

27 Etto *rhai* o'r bobl aethant allan ar y ſeithfed dydd i gaſclu, ond ni chawſant ddim.

28 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes: pa hyd y gwrthodwch gadw fyngorchymynion a'm cyfreithiau?

29 Gwelwch mai'r Arglwydd a roddodd i chwi y Sabboth, am hynny efe a roddodd i chwi y chwechdydd fara dros ddau ddydd: arhoſwch bawb gartref, nac aed vn o'i le y ſeithfed dydd.

30 Felly y bobl a orphywyſaſant y ſeithfed dydd.

31 A thŷ Iſrael a alwaſant ei henw ef Manna: ac yr oedd efe fel hâd Coriander, yn wyn, a'i flas fel aſtill.d o fêl.

32 A Moſes a ddywedodd, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd: llanw Omer o honaw iw gadw i'ch cenhedlaethau, fel y gwelant y bara y porthais chwi ag ef yn yr anialwch, pan i'ch dygais allan o wlad yr Aipht.

33 A Moſes a ddywedodd wrth Aaron, cymmer * grochan: a dod ynddo lonaid Omer o'r Manna: a goſod ef ger bron yr Arglwydd ynghadw i'ch cenhedlaethau.

34 Megys y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moſes, felly y goſododd Aaron ef i gadw ger bron y dyſtiolaeth.

35 A meibion Iſrael a ſwytaſant y Manna *ddeugain mlwyned nes eu dyfod i dir cyfanneddol; Manna a ſwytaſant nes eu dyfod i gwrr gwlad Canaan.

36 A'r Omer ydoedd ddecfed ran Epha.

PEN. XVII.

[1 *Y bobl yn tuchan am ddwfr yn Rephidim.* 8 *Gorchfygu Amalec trwy ddal dwylaw Moſes i fynu.* 15 *Moſes yn adeiladu 'r allor Iehouah Niſſi.*

A Holl gynnulleidfa meibion Iſrael a aethant o anialwch Sin' wrth eu teithiau yn ôl gorchymyn yr Arglwydd; ac a werſyllaſant yn Rephidim, ac nid oedd dwfr i'r bobl i yfed.

2 *Am hynny y bobl a ymgynhennaſant â Moſes, ac a ddywedaſant, rhoddwch i ni ddwfr i yfed: a dywedodd Moſes wrthynt, pa ham yr ymgynhenwch â mi? pa ham y temptiwch yr Arglwydd?

3 A'r bobl a ſychedodd yno am ddwfr, a thuchanodd y bobl yn erbyn Moſes; ac a ddywedodd, pa ham y peraiſt i ni ddyfod i fyny o'r Aipht i'n lladd ni, a'n plant, a'n hanifeiliaid â ſyched?

4 A Moſes a leſodd ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, beth a wnaf i'r bobl hyn? ar ben ychydig etto hwy a'm llabyddiant i.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cerdda o flaen y bobl, a chymmer gyd â thi o henuriaid Iſrael: cymmer hefyd dy wialen yn dy law, yr hon y * tarewaiſt yr afon â hi, a cherdda.

6 Wele* mi a ſafaf o'th flaen ynoar y graic yn Horeb, caro dithen y graig, a daw dwfr allan o honi, fel y gallo y bobl yfed. A Moſes a wnaeth felly yngolwg henuriaid Iſrael.

7 Ac efe a alwodd henw y lle ‖ Maſſah a ‖ Meribah; o achos cynen meibion Iſrael, ac am iddynt demtio yr Arglwydd, gan ddywedyd, a ydyw yr Arglwydd yn ein plith, ai nid yw?

8 *Yna y daeth Amalec, ac a ymladdodd ag Iſrael yn Rephidim.

9 A dywedodd Moſes wrth Ioſua, dewis i ni wŷr, a dos allan ac ymladd ag Amalec: y ſoru mi a ſafaf ar ben y bryn a gwialen Dduw yn fy llaw.

10 Felly ‖ Ioſua a wnaeth fel y dywedodd Moſes wrtho, ac a ymladdodd ag Amalec: a Moſes, Aaron, a Hur a aethant i fynu i ben y bryn.

11 A phan godei Moſes ei law y byddei Iſrael yn drechaf: a phan ollyngei ei law i lawr, Amalec a fyddei drechaf.

12 A dwylaw Moſes oedd drymion, a hwy a gymmeraſant faen, ac a'i goſodaſant tano ef, ac efe a eſteddodd arnaw: ac Aaron a Hur a gynnaliaſant ei ddwylaw ef, yn ar y naill tu, a'r llall ar y tu arall; felly y bu ei ddwylaw ef ſythion nes machludo haul.

13 A Ioſua a orchfygodd Amalec a'i bobl â min y cleddyf.

14 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, ſcrifenna hyn mewn llyfr, yn goffadwriaeth; a mynega i Ioſua: * canys gan ddileu y dileaf goffadwriaeth Amalec oddi tan y nefoedd.

15 A Moſes a adeiladodd allor, ac a alwodd ei henew hi, ‖ Iehouah Niſsi.

16 Canyſeſe a ddywedodd, o herwydd ‖ tyngu o'r Arglwydd *y bydd* i'r Arglwydd ryfel yn erbyn Amalec o genhedlaeth i genhedlaeth.

PEN XVIII.

1 *Iethro yn dwyn at Moſes ei wraig a'i ddau fab.* 7 *Moſes yn i groteſawu ef.* 13 *Yntau yn derbyn cyngor Iethro.* 27 *Iethro yn ymadel.*

PAn glywodd *Iethro offeiriad Midian, chwegwn Moſes, yr hyn holl a wnaethei Duw i Moſes ac i Iſrael ei bobl, ſa dwyn o'r Arglwydd Iſrael allan o'r Aipht:

2 Yna Iethro chwegrwn Moſes a gymmerodd Siphora gwraig Moſes, (wedi ei hebrwng hi yn ei hôl.)

3 A'i dau fab hi; o ba rai * henw vn oedd

Num. 20.13.

Exod. 7.20. *Deuth. 11.4. num.20.9 pſal. 78. 15.pſal. 105.41. 1.cor. 10.4. ‖ Profa. digaeth. ‖ Omnia * Deut. 25.17. deuth. 11.3 ‖ A elwir, all. ‖ Jeſus. *Numbi 24.20. 1. Sam. 15.3. ‖ Yr Arglwydd yw ſy manar. ‖ neu, bûd llaw ar orſedd ſaunge yr Arglwydd.

* Pen. 18.21.

*Num. 51.31.ioſ. 78.24. doeth. 16.20. * Num. 11.17.

‖ *Sef, dieithr ym.*

‖ Gerſhom, o blegit eſe a ddywedaſei, dieithr ſum mewn gwlâd ehronol.

4 Ac enw y llall *oedd* ‖ Eliezer: o herwydd Duw fy nhâd *oedd* gynhorthwy i mi *ebeſe* ac a'm hachubodd rhac cleddyf Pharao.

‡ *Sef, ſy Naw ſy gymmorth.*

5 A Iethro chwegrwn Moſes, a ddaeth a'i feibion, a'i wraig at Moſes i'r anialwch, lle 'r ydoedd eſe yn gwerſyllu *ger llaw* mynydd Duw.

6 Aceſe a ddywedodd wrth Moſes, myfi Iethro dy chwegrwn di ſydd yn dyfod attat ti, a'th wraig a'i dau fâb gyd â hi.

7 A Moſes a aeth allan i gyfarfod a'i chwegrwn, ac a ymgrymmodd, ac a'i cuſſanodd; a chyfarchaſant well bôb vn iw gilydd, a daethant i'r babell.

8 A Moſes a ſynegodd iw chwegrwn yr hyn oll a wnaethei 'r Arglwydd i Pharao, ac i'r Aiphtiaid er mwyn Iſrael; a'r holl flinder a gawſent ar y ffordd, ac achubu o'r Arglwydd hwynt.

9 A llawenychodd Iethro o herwydd yr holl ddaſôni a wnaethei 'r Arglwydd i Iſrael: yr hwn a waredaſei ef o law 'r Aiphtiaid.

10 A dywedodd Iethro, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd yr hwn a'ch gwaredodd o law 'r Aiphtiaid, ac o law Pharao: yr hwn a'ſ waredodd y bôbl oddi tan law 'r Aiphtiaid.

11 Yn awr y gwn mai mwy ydyw 'r Arglwydd nâ 'r holl Dduwiau: * o blegit yny peth yr oeddynt falch o honaw *yr oedd eſe* yn vwch nâ hwynt.

* Exod. 2.10. & 18.22. exod. 5. 7. exod. 34.18.

12 A Iethro chwegrwn Moſes a gymmerodd boeth offrwm, ac aberth i Dduw: a daeth Aaron a holl henuriaid Iſrael i fwyta bara gyd a chwegrwn Moſes gerbron Duw.

13 A thranoeth Moſes a eiſteddod i farnu y bôbl: a ſafodd y bôbl ger bron Moſes o'r borau hyd yr hwyr.

14 A phan welodd chwegrwn Moſes yr hyn oll yr ydoedd eſe yn ei wneuthur i'r bobl; eſe a ddywedodd, pa beth *yw* hyn yr wyt ti yn ei wneuthur i'r bôbl? pa ham yr eiſteddi dy hun, ac y ſaiſ yr holl bôbl ger dy fron di, o'r borau hyd yr hwyr?

15 A dywedodd Moſes wrth ei chwegrwn; am fod y bôbl yn dyfod attaf i ymgynghori â Duw.

16 Pan ſyddo iddynt achos, attaf ſy deuant, a myfi ſyd yn barnu rhwng † pawb a'i gilydd; ac yn ysbyſu deddfau Duw a'i gyfreithiau.

† *Hebr. Gwr.*

17 A dywedodd chwegwyn Moſes wrtho; nit da y peth yr ydwyt ti yn ei wneuthur.

18 Tydi a lwyr ddiffygi, a'r bôbl ymma hefyd y rhai ſydd gyd a thi: canys rhydrwm yw y peth i ti, * ni elli ei wneuthur ef dy hun.

* Deut. 1 9.

19 Gwrando ar fy llais i yn awr, mi a'th gynghoraf di, a bydd Duw gyd â thi: bydd di dros y bôbl ger bron Duw, a dwg eu hachoſion at Dduw.

20 Dyſc hefyd iddynt y deddfau a'r cyfreithiau: ac ysbyſa iddynt y ffordd a rodiant ynddi, a'r gweithredoedd a wnant.

21 Ac edrych ditheu allan o'r holl bobl am wŷr nerthol, yn ofni Duw, gwŷr geirwir, yn caſau cybydd-dod: a goſot *y rhai hyn* arnynt hwy, yn dywyſogion ar filoedd, yn dywyſogion ar gantoedd, ac yn dywyſogion ar ddegau a dengain, ac yn dywyſogion a'r ddegau.

22 A barnant hwy y bôbl bôb amſer, ond dygant bôb peth mawr attat ti, a barnant eu hun bôb peth bychan: felly yr yſcafnhei arnat dy hun, a hwyat hwy a ddygant *y baich* gyd â thi.

23 Os y peth hyn a wnei, a'r orchymyn o' Dduw i ti, yna ti a elli barhau: a'r holl bobl hyn a ddeuant iw lle mewn heddwch.

24 A Moſes a * wrandawodd ar lais ei chwegrwn; ac a wnaeth yr hyn oll a ddywedodd eſe.

25 A Moſes a ddewiſodd wŷr grymmus allan o holl Iſrael, ac a'i rhoddodd hwynt yn bennaethiaid ar y bobl: yn dywyſogion ar filoedd, yn dywyſogion ar gantoedd, yn dywyſogion ar ddegau a dengain, ac yn dywyſogion ar ddegau.

26 A hwy a farnaſant y bobl bob amſer: y peth au caled a ddygent at Moſes, a phob peth bychan a farnent hwy eu hunain.

27 A Moſes a ollyngodd ymmaith ei chwegrwn: ac eſe aeth adref iw wlâd.

PEN. XIX.

1 Y bobl yn dyfod i Sinai. 3 Cennadwriaeth Duw at y bobl trwy law Moſes allan o'r mynydd. 8 Dwyn atteb y bobl at Dduw. 10 Paratoi y bobl erbyn y trydydd dydd. 12 Rŷ waſanaetha cyffwrdd a'r mynydd. 19 Dychrynllyd breſennoldeb Duw ar y mynydd.

YN y trydydd mîs wedi dyfod meibion Iſrael allan o wlâd yr Aipht, y dydd hwnnw y daethant i anialwch Sinai.

2 Canys hwy a aethant o Rephidim, ac a ddaethant i anialwch Sinai, gwerſyllaſant hefyd yn yr anialwch: ac yno y gwerſyllodd Iſrael ar gyfer y mynydd.

3 * A Moſes aeth i fynu at Dduw: a'r Arglwydd a alwodd arno eſo'r mynydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi wrth dŷ Iacob, ac y mynegi wrth feibion Iſrael. * Act. 7. 38.

4 * Chwi a welſoch yr hyn a wneuthum i'r Aiphtiaid; medd y codais chwi ar adenydd eryrod, ac i'ch dygais attaf ſy hun. * Deut. 29.2.

5 * Yn awr gan hynny, os gan wrando y gwrandewch ar fy llais, a chadw ſynghyfammod: chwi a fyddwch yn dryſor priodol i mi, o flaen yr holl bobloedd, * canys eiddo ſi yr holl ddaiar. * Deut. 5.2. * Deut.

6 A chwi a fyddwch i mi yn * frenhiniaeth o offeiriaid, ac yn genhedlaeth ſanctaidd. Dymma y geiriau a leſeri di wrth feibion Iſrael. 10.14. pſa. 24.1. * 1. Pet. 2.9.

7 A daeth Moſes, ac a alwodd am henuriaid y bobl; ac a oſodod ger eu bron hwynt yr holl eiriau hyn, a orchymynnaſei 'r Arglwydd iddo. apoc. 1.6

8 * A'r holl bobl a gyd attebaſant, ac a ‡ ddywedaſant; nyni a wnawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd. A Moſes a ddug dracheſn eiriau 'r bobl at yr Arglwydd. * Pen. 24. 3. 7. deut. 5. 27. & 26. 17. ‡ Hebr. Gwreſan

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, wele mi a ddeuaf attat mewn cwmmwl tew, fel y clywo y bobl pan ymddiddanwyf â thi, ac fel y credont it byth. A Moſes a ſynegodd eiriau 'r bobl i'r Arglwydd. * Lewit. 9.12. Deut. 5.11 at 5.33. Pen. 23. Ezech. 9.12. Heb. 12.14.

10 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, dos at y bobl, a ſanctteiddia hwynt heddyw ac yforu, a golchant eu dillad,

11 A byddant barod erbyn y trydydd dydd; o herwydd y trydydd dydd y deſcyn yr Arglwydd, yngolwg yr holl bobl ar fynydd Sinai.

12 A goſod derfyn i'r bobl o amgylch, gan ddywedyd, gwiliwch arnoch rhac myned i fynu i'r mynydd, neu gyffwrdd a'i gwrr ef: * pwy bynnac a gyffyrddo â'r mynydd a leddir yn farw. * Heb. 12.20

13 Na chyffyrdded llaw ag ef, onid gan labyddio llabyddier ef, neu gan ſaethu ſaether ef: pa vn bynnac ai dyn ai anifail fyddo, ni chaiff fyw; pan gano 'r vdcorn yn hir-llaes, deuant i'r mynydd.

14 A Moſes a ddeſcynnodd o'r mynydd at y bobl, a ca ſanctteiddiodd y bobl; a hwy a olchaſant eu dillad.

15 Ac eſe a ddywedodd wrth y bobl, byddwch barod erbyn y trydydd dydd: nac ewch yn agos at eich gwragedd.

16 A'r trydydd dydd ar y bore, *a* ddydd oedd taranau

taranau, a mellt, a chwmwl tew ar y mynydd, a llais yr vdcorn ydoedd gryf iawn: ſel y dychrynodd yr holl bobl oedd yn y gwerſyll.

17 A Moſes a ddûg y bobl allan o'r gwerſyll i gyfarfod â Duw: a hwy a ſaſaſant yngodre y mynydd.

* Deut. 4.11. 18 * A mynydd Sinai oedd i gyd yn mygu, o herwydd deſcyn a'r Arglwydd arno mewn tan: a'i fwg a ddarchafodd fel mwg ffwrn, a'r holl fynydd a grynodd yn ddirfawr.

19 Pan ydoedd llais yr vdcorn yn hir, ac yn crythau fwyfwy, Moſes a lefarodd, a Duw a attebodd mewn llais.

20 A'r Arglwydd a ddeſcynnodd ar fynydd Sinai, ar ben y mynydd: a galwodd yr Arglwydd Moſes i ben y mynydd, a Moſes aeth i fynn.

21 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, dos i wared, gorchymyn i'r bobl; rhac iddynt ruthro at yr Arglwydd i hylldremmu, a chwympo llawer o honynt.

22 Ac ymſanctteiddied yr offeiriaid hefyd, y rhai a neſſant at yr Arglwydd; rhac i'r Arglwydd ruthro arnynt.

23 A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, ni ddichon y bobl ddyfod i fynu i fynydd Sinai: o blegit ti a dyſtiolaethaiſt wrthym, gan ddywedyd, goſod derfyn ynghylch y mynydd, a ſanctteiddia ef.

24 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dos, cerdda i wared, a thyred i fynu ac Aaron gyd â thi: ond na ruthred yr offeiriaid a'r bobl i ddyfod i fynu at yr Arglwydd, rhac iddo ynteſ ruthro arnynt hwy

25 Yna a'r aeth Moſes i wared at y bobl, ac a ddywedodd wrthynt.

PEN. XX.

1 Y dec gorchymmyn. 18 Y bobl yn ofni. 20 Moſes yn eu cyſſuro hwy. 22 Gwahardd gau ddûwiaeth. 24 Portreiad yr Allor.

A Duw a lefarodd yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd,

2 * Myfi yw yr Arglwydd dy Dduw; yr hwn a'th ddûg di allan o wlad yr Aipht, o dŷ y † caethiwed.

3 Na fydded it dduwiau eraill ger fy mron i.

4 * Na wna it ddelw gerfiedic, na llun dim a'r *y ſydd* yn y nefoedd vchod, nac ar y *ſydd* yn y ddaiar iſod; nac ar *ſydd* yn y dwfr tan y ddaiar.

5 Nac ymgrymma iddynt, ac na waſanaetha hwynt: o blegid myfi yr Arglwydd dy Dduw *wyf* Dduw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd *genhedlaeth* o'r rhai a'm caſânt:

6 Ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai a'm carant, ac a gadwant fy ngorchymynion.

7 * Na chymmer enw yr Arglwydd dy Dduw yn ofer: canys nid diewng gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei enw ef yn ofer.

8 Cofia y dydd Sabboth iw ſanctteiddio ef.

9 * Chwe diwrnod y gweithi, ac y gwnei dy holl waith.

10 Onid y ſeithfed dydd *yw* Sabboth yr Arglwydd dy Dduw: na wna *yndo* ddim gwaith, tydi na'th fab, na'th ferch, na'th waſanaethwr, na'th waſanaeth-ferch, na'th anifail, na'th ddieithr ddyn a fyddo o fewn dy byrth:

11 O herwydd *mewn* * chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaiar, y môr a'r hyn oll *ſydd* ynddynt, ac a orphwyſodd y ſeithfed dydd: am hynny y bendithiodd yr Arglwydd y dydd Sabboth, ac a'i ſanctteiddiodd ef.

12 * Anrhydedda dy dad a'th fam; ſel yr eſtynner dy ddyddiau ar y ddaiar yr hon y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti.

13 * Na ladd. * Mat. 5.21.

14 Na wna odineb.

15 Na ledratta.

16 Na ddwg gam dyſtiolaeth yn erbyn dy gymmydog.

17 * Na chwennych dŷ dy gymydog: na chwennych wraig dy gymydog, na'i waſanaethwr, na'i waſanaethferch, na'i ŷch, na'i aſſyn, na dim ar *ſydd* eiddo dy gymydog. * Rhuſ. 7.7.

18 * A'r holl bobl a welſant y taranau, a'r mellt a ſain yr vdcorn, a'r mynydd yn mygu: a phan welodd y bobl, ciliaſant a ſaſaſant o hir-bell. * Heb. 12.18.

19 A dywedaſant wrth Moſes, * llefara di wrthym ni, ac nyni a wrandawn: ond na lefared Duw wrthym, rhac i ni farw. * Deut. 5.24. & 18.16.

20 A dywedodd Moſes wrth y bobl, nac ofnwch, herwydd i'ch profi chwi y daeth Duw, ac i fod ei ofn ef ger eich bronnau, ſel na pechech.

21 A ſaſodd y bobl o hir bell: a neſſaodd Moſes i'r tywyllwch, lle *yr ydoedd* Duw.

22 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, ſel hyn y dywedi wrth feibion Iſrael; chwi a welſoch mai o'r nefoedd y llefarais wrthych.

23 Na wnewch gyd â mi dduwiau arian, ac na wnewch i chwi dduwiau aur.

24 Gwna i mi * allor bridd, ac abertha arni dy boeth ebyrth a'th offrymmau hedd, dy ddefaid, a'th eidionnau: ym mhob man lle y rhoddwyf goffadwriaeth o'm henw, y dduaf attat, ac i'th fendithiaf. * Deut. 27.8.

25 Ond os gwnei i mi allor getric, * na wna hi o gerric nâdd: pan gottech dy forthwyl arni ti a'i halogaiſt hi. * Deut. 27.5. Ioſh. 8.31.

26 Ac na ddos i fynu ar hyd griſiau i'm hallor; ſel nad amlyger dy noethni wrthi.

PEN. XXI.

*1 Cyfreithiau gweiſion. 5 Amy gwâs a dyller rîgluſt. 7 Am forwynion. 12 Am lofruddiaeth. 16 Am ladron dynion. 17 Am y rhai a ſirâdithio eu rhieni. 18 * Am darawyr. 22 Am friw dawnam. 28 Am ych a gornio. 33 Am yr hwn a fô achos o niwed i arall.*

DYmma y barnedigaethau a oſodi di ger eu bron hwynt.

2 * Os prynni wâs o Hebrâeg, gwaſanaethed chwe blynedd; a'r ſeithfed y ceiff yn rhâd fyned ymmaith yn rhydd. * Leuit. 25.41. deut. 15. 12. ier. 34.14.

3 Os † ar ei ben ei hun y daeth, ar ei ben ei hun y caiff fyned allan: os perchen gwraig ſydd efe, aed ei wraig allan gyd ag ef. † Hebr. *a'i gorpfi*

4 Os ei feiſtr a rydd wraig iddo, a hi yn planta iddo feibion, neu ferched: y wraig a'i phlant fydd eiddo ei meiſtr, ac aed efe allan ar ei ben ei hun.

5 Ac os y gwâs gan ddywedyd a ddywed, hoff genniſi fy meiſtr, fyngwraig a'm plant; nid âfi allan yn rhydd:

6 Yna dyged ei feiſtr ef at y barnwyr, a dyged el at y dôr, neu at yr oriſin; a thylled ei feiſtr ei gluſt ef â mynawyd, ac efe a'i gwaſanaetha ef byth.

7 Ac os gwerth gŵr ei ferch yn forwyn gaeth; ni chaiff hi fyned allan fel yr el y gwniſion caeth allan.

8 Os † hebrygliddo bodd yngolwg ei meiſtr y bydd hi, yr hwn a'i cymmerodd hi yn ddyweddi, yna gadawed ei hadbrynu hi: ni bydd rhydd iddo ei gwerthu hi i bobl ddieithr, wedi iddo ef ei thwyllo hi. † Hebr. *Drwg. ſydd hîr*

9 Ac os i'w fâb y dyweddiodd efe hi, gwnaed iddi yn ôl deddf y merched.

10 Ac os arall a brioda efe, na wnaed yn llai ei bymborth, ei dillad, mai dled priodas,

11 Ac os y tri hyn nis gwna efe iddi; yna aed hi allan yn rhad heb arian.

*Leuit. 24.17. 12 Rhoddir i farwolaeth y * neb a darawo ŵr fel y byddo marw.

13 Ond yr hwn ni chynllwynodd onid rhoddi o Ddduw ef yn ei law ef, * mi a osodaf it fan lle y caffo ffoi.

*Deut. 3.3. 14 Ond os daw dyn yn rhyfygus ar ei gymydog i'w ladd ef trwy dwyll: cymmer i farwolaeth oddi wrth fy allor.

15 Yr neb a darawo ei dad, neu ei fam, rhodder ef i farwolaeth.

16 Yr hwn a ledrato ddŷn, ac a'i gwertho, neu os ceir ef yn ei law ef, rhodder ef i farwolaeth.

*Leuit. 20.9 pro.20. 17 * Rhodder i farwolaeth yr hwn a felldithio ei dad neu ei fam.

Deu.mat. 15.4. mar.7. Ie. † Hebr. ans ei or-phŵyſi. 18 A phan ymryſſono dynion * a tharo o'r naill y llall â charreg, neu â dwrn; a cefe heb farw, onid gorfod iddo orwedd;

19 Os cyfyd efe a rhodio allan wrth i ffon, yna y tarawydd a fydd diangol: yn unig i hodded ei † golled am ei waith, a chan feddiginiaethu meddiginiaethed ef.

20 Ac os tery yn ei wasanaethwr, neu ei wasanaeth-ferch â gwialen tel y byddo farw tan ei law ef; gan ddial dialer arno.

21 Ond os erys ddiwrnod neu ddau ddiwrnod, na ddialer arno, canys *gwerth* ei arian ei hun ydoedd efe.

22 Ac os ymrafaelia dynion, a tharo o honyut wraig feichiog fel yr el ei beichiogi oddi wrthi, ac heb fod marwolaeth, gan gofpi cofper ef fel y gofodo gwr y wraig arno, a rhodded *hynny* trwy farn-wŷr.

23 Ac os marwolaeth fydd; rhodder eniocs am eniocs.

*Leuit. 24.20. deut.19. 21. mat. 5.38. 24 * Llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed,

25 Lloſc am loſc, archoll am archoll, a chlais am glais.

26 Os tery un lygad ei wasanaeth-wr, neu lygad ei wasanaeth-ferch fel y llygro efe; gollynged ef yn rhydd am ei lygad.

27 Ac os tyr efe ymmaith ddant ei wasanaeth-wr, neu ddant ei wasanaeth-ferch; gollynged ef yn rhydd am ei ddant.

28 Ac os ych a gornia ŵr neu wraig, fel y byddo farw, * gan labyddio llabyddier yr ych, ac na fwyter ei gig ef, ac aed perchen yr ych yn rhydd.

Gen. 9.5. 29 Ond os yr ych oedd yn cornio o'r blaen, a *hynny* trwy rybuddion wedi ei hyſpyſo i'w berchennog, ac efe heb ei gadw ef, ond lladd o hono ŵr neu wraig; yr ych a labyddir, a'i berchennog a roddir i farwolaeth hefyd.

30 Os iawn a roddir arnaw, rhodded werth am ei eniocs, yn ol yr hyn oll a oſſoder arno.

31 Os mab a gornia efe neu ferch a gornia efe, gwneler iddo yn ol y farnedigaeth hon.

32 Ond os gwasanaeth-wr, neu wasanaeth-ferch a gornia yr ych, rhodded iw perchennog ddec ſicl ar hugain o arian, a llabyddier yr ych.

Exod. 33.15. 33 Ac os gyr gŵr bydew, neu os cloddia un bydew, ac heb gau arno; a fyrthio yno ych neu aſſyn,

34 Perchen y pydew a dâl *am danyns*: arian a dâl efe iw perchennog, a'r *anifail* marw a fydd iddo yntef.

35 Ac os ych gwr a dery ych ei gymydog fel y byddo efe farw; yna gwerthant yr ych byw, a rhannant ei werth ef; a'r ych marw a rangant hefyd.

36 Neu os gwybuwyd ei fod ef yn ych hwyliog o'r blaen, a'i berchennog heb ei gadw ef; gan dalu taled ych am ych, a bydded y marw yn eiddo ef.

PEN. XXII.

1 *Am ledrad.* 5 *Am golled.* 7 *Am farhad.* 14 *Am feuthyg.* 16 *Am anrwiredd.* 18 *Am ddewiniaeth.* 19 *Am o wedd gyuag anifail.* 20 *Am ddelw-addoliaeth.* 21 *Am ddieithrad, a gweddwon, ac ymddifaid.* 24 *Am wſuriaeth* 26 *Am wyſtlon.* 28 *Am barch i Swyddogion.* 29 *Am flaen-ffrwythau.*

OS lledratta yn ych neu ddafad, a'i ladd neu ei werthu, taled bum ych am ych, a phedair * dafad am ddafad. Neu, Aſy. * 2.Sam. 12.6.

2 Os ceir lleidr yn torri i ſŷ, a'i daro fel y byddo farw, na *chofler* gwaed am dano.

3 Os bydd yr haul wedi codi arno *coffer* gwaed am dano: efe a ddyly gwbl dalu: oni bydd dim ganddo, gwerther ef am ei ledrad.

4 Os gan gael y ceir yn ei law ef y lledrad yn fyw, o eidion neu aſſyn, neu ddafad, taled yn ddwbl.

5 Os pawr yn faes neu winllan, a gyrru ei anifail i bori maes yn arall, taled o'r hyn goreu yn ei faes ei hûn, ac o'r hyn goreu yn ei winllan ei hun.

6 Os tân a dyrr allan, ac a gaiff afel mewn drain, fel y difaer dâs o ŷd, neu ŷd ar ei droed, neu faes; cwbl daled yr hwn a gynneuadd y tân.

7 Os rhydd yn iw gymydog arian, neu ddodrefn i gadw, a'i ledrata o dŷ'r gwr, os y lleidr a geir, taled yn ddwbl.

8 Os y lleidr ni cheir, dyger perchennog y tŷ at y ſwyddogion i *dyngu* a ettynaedd efe ei law ar dda ei gymydog.

9 Am bob math ar gamwedd, am eiddon, am aſſyn, am ddafad, am doilledyn, *ac* am bob peth a gollo, 'r hwn y dywedo *arall* ei fod yn eiddo i dano: dened achos y ddau ger bron y barnwyr, a'r hwn y barno y ſwyddogion yn ei erbyn, taled iw gymydog yn ddwbl.

10 Os rhydd yn aſſyn, neu eidion, neu ddafad, neu un anifail ar ei gymydog i gadw, a marw o honaw, neu ei friwo, neu ei yrru ymaith heb neb yn gweled:

11 Bydded llŵ 'r Arglwydd rhyngddynt ill dau; na roddes efe ei law at dda ei gymydog: a chymmered ei berchennog *hynny* ac na wnaed *y llall* iawn.

12 * Ac os gan ledratta y lledratteir ef oddi wrtho, gwnaed iawn iw berchennog. * Gen. 31.39.

13 Os gan yſclyfaethu yr yſclyfaethir ef, dyged ef yn dyſtiolaeth, *ac* na thaled am yr hwn a yſclyfaethwyd.

14 Ond os benthygia un gan ei gymydog *ddim*, a'i frifo, neu ei farw, heb *fod* ei berchennog gyd ag ef; gan dalu taled.

15 Os ei berchennoc *fydd* gyd ag ef, na thaled: os llog *yw* efe, am ei * llog y daeth. * Deut. 22.14.

16 * Ac os huda un forwyn yr hon ni *ddywe-*ddiwyd, a gorwedd gyd â hi; gan gynyſcaeddu cynhyſcaedded hi 'n wraig iddo ei hun. * Exod. 22.16.

17 Os ei thad a lŵr wrthyd ei rhoddi hi iddo, † taled arian yn ol gwaddol morwynion. † Heb. Pwyſo.

18 Na chaffed hud-oles fyw.

19 Llwyr rodder i farwolaeth bôb un a orwedo gyd ag an-fail. * Deut. 27.21.

20 * Lladder yn farw a abertho i ddŵuian, onid i'r Arglwydd yn unig. * Exod. 23.24. 34.14.

21 * Na orthrymma, ac na flino y dieithr: canys dieithriaid fuoch chwithau yn nhîr yr Aipht. * Levit. 19.33.

22 Na chyſtuddiwch un weddw, nac ymddifad. * Zach. 7.10.

23 * Os cyſtuddiwch hwynt mewn unmodd, a gwaeddi

gwaedoi o honynt ddim arnaf, mi a lwyr wrandawaf eu gwaedd hwynt.

24 Am digoſaint a enyn, a mi a'ch lladdaf a'r cleddyf; a bydd eich gwragedd yn weddwon, a'ch plant yn ymddifaid.

*Leuit. 25.37. deut.23. 19.pſal. 15.5.

25 *Os echwynai arian i'm pobl ſy dlawd yn dy ymyl, na fydd fel oeciwr iddynt: na ddod vſuriaeth arnynt.

26 Os cymmeri ddilledyn dy gymydog ar wyſtl, dyro i'ſadref iddo erbyn machludo haul.

27 O herwydd hynny yn vnic *ſydd iw roddi arno ef, hwnnw yw ei ddilledyn am ei groen ef: mewn pa beth y gorwedd a bydd os gwaedda ese arnaf i mi wrando, canys tr.garog ydwyf.

*Act.3.5 ‖ Dwnion † Heb. dyſſr. ſlawnder † Heb diluyrau. * Pen.13. 2.& 34.19 *Leui.22. 8.ez k. 44.31.

28 Ni *chabla y ‖ ſwyddogion, ac na felldithia bennaeth dy bobl.

29 Nac oeda *dalu † y cyntaf o'th ffrwythau addfed ac o'th † bethau gwlybion; dod i mi *y cyntafanedic o'th feibion.

30 Felly y gwnei am dy eidion *ac* am dy ddafad; ſaith niwrnod y bydd gyd a'i ſam, a'r wythfed dydd y rhoddi ef i mi.

31 A byddwch yn ddynion ſanctaidd i mi: * ac na *ſwyttewch gig wedi ei yſclyſaethu yn y maes; teſtwch ef i'r ci.

PEN. XXIII.

1 *Am cuſlib a gaudyſtiaeth.* 3. 6 *Am gyfiawnder.* 4 *Am gymydogaeth* 10 *Am y ſwyddyn orphwyſ.* 12 *Am y Sabboth.* 13 *Am ddelw addoliaeth.* 14 *Am y tair gwyl.* 18 *Am wated a braſter yr aberth.* 20 *Addaw Angel a bendith, os bwy a vfyddhant.*

*Rau. Datchyn.

NA ‖ chyſod enlliw; na ddoed dy law gyd ac annuwiol i ſod yn dyſt anwir.

2 Na ddilyn lluoſa i wneuthur drwg, ac nac atteb mewn ymrafael gan bwyſo yn ol lluaweroedd i wyro *barn.*

3 Na pharcha y tlawd y chwaith yn ei ymrafael.

*Matth. 5.44. *Deut. 22.4.

4 Os cyfarfyddi ag eidion dy elyn, neu ſ'i aſſyn, yn myned ar gyfrgoll, ty chwel ef adref iddo.

5 *Os gweli aſſyn yr hwn a'th gaſſa yn gorwedd dan ei phwn; a beidi a'i gynnorthwyo? gan gynnorthwyo cynnorthwya gyd ag ef.

6 Na wyra farn dy dlawd yn ei ymrafael.

7 Ymgadw ym mhell oddi wrth gamfatter. Na ladd y chwaith na'r gwirion, na'r cyfiawn: canys ni chyfiawnha ſ'r annuwiol.

*Deut.16 19.eccluſ. 20.29. *Deuteron. Hebr. dadil. Leuit. 3.& 26 deut. 5.1. Pen. 23.8.luc. 14. deut.5.13

8 Na *dderbyn wobr; canys gwobr a ddalla y ‖ rhai ſy yn gweled, ac a wyra eiriau y cyfiawn.

9 Na orthrymma y dieithr; chwi a wyddoch † galon y dieithr; o herwydd chwi a fuoch ddieithriaid yn nhir yr Aipht.

10 *Chwe blynedd yr heui dy dîr, ac y ceigli ei ffrwyth.

11 A'r ſeithfed paid ag ef, a gad-ef yn llonydd, fel y caffo tlodion dy bobl ſwytta: a bwyttaed bwyſt-fil y maes eu gweddill hwynt: felly y gwnei am dy win llan ac am dy oliwydden.

Pen. 23.8.luc. 14. deut.5.13 Deut. 16.

12 *Chwe diwrnod y gwnei dy waith, ac ar y ſeithfed dydd y gorphwyſi, fel y caffo dy ych a'th aſſyn lonyddu eh, ac y cymmero mab dy ſorwyn gaeth a'r dieithr-ddyn, ei anadl atto.

13 Ac ymgedwch ym mhôb peth a ddywedais wrthych; na chofiwch enw duwiau eraill: na chlywer *hynny* o'th enau.

14 *Teir-gwaith yn y flwyddyn y cedwi ŵyl i mi.

Deut.12.8 Deut. 16.16. Exo. 23.14.

15 *Gŵyl y bara croyw a gedwi; ſaith niwrnod y bwyttei fara croyw, fel y gorchymynnais it: ar yr amſer goſodedig o fis Abib: canys yndda y daethoſt allan o'r Aipht: * ac nac ymddangoſeq neb ger fy-mron yn waglaw.

16 A gŵyl cynhaiaf blaen-ffrwyth dy lafur yr hwn a heuaſt yn y maes: a gŵyl y cynnull yn niwedd y flwyddyn, pan gynbullech dy lafur o'r maes.

17 Tair gwaith yn y flwyddyn yr ymddengys dy holl wr-cynhaid ger bron yr Arglwydd Dduw.

18 Nac aberth wred fy aberth gyda bara leſeinllyd: ac nac arhoed braſder fy ‖ aberth dros nôs hyd y borau.

‖ Rau. ngwyl.

19 *Dŵg i dŷ 'r Arglwydd dy Dduw y cyntaf o flaen-ffrwyth dy dîr. Na ferwa fyn yn llaeth ei fam.

* Pen.34. 26. deut. 14 12.

20 *Wele fi yn anfon angel o'th flaen i'th gadw ar y ffordd; ac i'th arwain i'r man a baratoais.

*Pen.33.2

21 Gwilia rhagddo, a gwrando ar ei lais ef, na chyffesa ef; canys ni ddioddef eich anwireddau, o blegit *y mae* fy enw yndda ef.

22 Os gan wrando y gwrandewi ar ei lais ef, a gwneuthur ewbl a lefarwyf, mi a fyddaf elyn i'th elynion, ac a wrthwynebaf dy wrthwynebwyr.

23 *O herwydd fy angel a â o'th flaen di, *ac a'th ddŵg di i mewn at yr Amoriaid, a'r Hethiaid, a'r Pherezziaid, a'r Canaaneaid, yr Hefiaid, a'r Iebuſiaid: a mi a'i difethaf hwynt.

*Pen.33.2. * Ioſua. 24.11.

24 Nac ymgrymma iw duwiau hwynt, ac na waſanaetha hwynt, ac na wna yn ôl eu gweithredoedd hwynt, * onid llwyrddiniſtria hwynt, dryllia eu delwau hwynt yn gandryll.

* Deut. 7.25.

25 A chwi a waſanaethwch yr Arglwydd eich Duw, ac efe a fendithia dy fara, a'th ddwfr, a mi a dynnaf ymmaith *ob* clefyd o'th fyſc.

26 Ni *bydd yn dy dîr di ddim yn erthylu, na heb hilio: mi a gyflawnaf riſedi dy ddyddiau.

* Deut. 7.25.

27 Mi a anfonaf fy arſwyd o'th flaen, ac a ddiſethaf yr holl bobl y deui attynt, ac a wnâf i'th holl elynion drei eu gwarrau attat.

28 A mi a *anfonaf gacwn o'th flaen, a hwy a yrrant yr Hefiaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid allan o'th flaen di.

* Ioſua. 24.12.

29 Ni yrraf hwynt allan o'th flaen di mewn yn flwyddyn; rhac bôd y wlad yn anghyfannedd, ac i fwyſt-filod y maes amlhau yn dy erbyn di.

30 O feſur ychydic ac ychydic y gyrraf hwynt allan o'th flaen di, nes iti gynnyddu ac etifeddu y tîr.

31 A goſodaf dy derfyn o'r môr côch hyd fôr y Philiſtiaid, ac o'r diſart hwch hyd yr afon: canys mi a roddaf yn eich meddiant breſſwylwyr y tîr, a thi a'i gyrri hwynt allan o'th flaen.

* Pen. 34 15. deut. 7.1.

32 Na *wna ammod a hwynt, nac a'i duwiau.

33 Na âd iddynt origo yn dy wlad, rhac iddynt * Deut. 7.16. ioſ. 23.13. barn.2.3 beri it bechu im herbyn: canys os gwaſanaethi di eu duwiau hwynt, * diau y bydd *hynny* yn dramgwydd i ti.

PEN. XXIIII.

1 *Galw Moſes yr mynydd.* 3 *Y bobl yn addo vfyddâd.* 4 *Moſes yn adailadu allor a deuddec colofn.* 6 *yn taeuellu gwaed y Cyfammod.* 14 *Aaron a Hur a ſiars y bobl arnynt.* 15 *Moſes yn myned yr mynydd, lle y mae ese yn aros ddeugain nôs a deugain nôs.*

AC ese a ddywedodd wrth Moſes, tyred i fyny at yr Arglwydd, ti ac Aaron, Nadab, ac Abihu, a'r nęc a thrugain o henu riaid Iſrael: ac addolwch o hir-bell.

2 Ac ard Moſes ei hun at yr Arglwydd, ac na ddelont hwy, ac nac aed y bobl i fyny gyd ag ef.

3 A Moſes a ddaeth, ac a fynegodd i'r bobl holl eiriau'r Arglwydd, a'r holl farnedigaethau: ac attebodd yr holl bobl yn yn air, ac a ddywedaſant, *ni a wnawn yr holl eiriau a lefarodd yr Arglwydd.

* Pen.19 8 & 24.3. 7. deut. 5.27.

4 A Moſes a ſcrifennodd holl eirlau 'r Arglwydd, ac a gododd yn foreu, ac a *adailadodd allor iſlaw y mynydd, a deudec colofn, yn ôl deuddec llwyth Iſrael.

5 Ac eſe a anfonodd langciau meibion Iſrael, a hwy a offrymmaſant boethoffrymmau, ac a aberthaſant ſuſtych yn ebyrth hedd i'r Arglwydd.

6 A chymmerodd Moſes hanner y gwaed, ac a'i goſſodd mewn cawgiau, a hanner y gwaed a daenellodd eſe ar yr allor.

7 Ac eſe a gymmerth lyfr y cyfammod, ac a'i darlleuodd lle y clywe y bobl: a dywedaſant, * ni a wnawn, ac a wrandawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd.

8 A chymmerodd Moſes y gwaed, ac a'i taenellodd ar y bobl, ac a ddywedodd, *wele waed y cyfammod yr hwn a wnaeth yr Arglwydd a chwi, ar ôl yr holl eiriau hyn.

9 Yna 'r aeth Moſes i fyny, ac Aaron, Nadab ac Abihu, a dêc a thrugain o henuriaid Iſrael.

10 A gwelſant Duw Iſrael, a than ei draed megis gwaith o faen Saphir, ac fel corph y nefoedd o ddiſcleirder.

11 Ac ni roddes ei law ar bendefigion meibion Iſrael, onid gwelſant Dduw, a bwyttaſant, ac yfaſant.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes tyret i fyny attaf i'r mynydd a bydd yno, ac mi a roddaf it lechau cerric, a chyfraith a gorchymynion y rhai a ſcrifennais iw dyſcu hwynt.

13 A chododd Moſes, a Ioſua ei wenidog, ac aeth Moſes i fynu i fynydd Duw.

14 Ac wrth yr henuriaid y dywedodd, arhoſwch ni yma, hyd oni ddelom attoch drachefn: ac wele Aaron, a Hur gyd a chwi; pwy bynnac *a fyddo* ag achos iddo dened attynt hwy.

15 A Moſes aeth i fynu i'r mynydd; a chwmmwl a orchguddiodd y mynydd.

16 A gogoniant yr Arglwydd a arhôdd ar ſynydd Sinai, a'r cwmmwl a'i gorchuddiodd chwe diwrnod, ac eſe a alwodd am Moſes y ſeithfed dydd o ganol y cwmmwl.

17 A'r golwg ar ogoniant yr Arglwydd *oedd* fel tân yn diſa ar ben y mynydd yngolwg meibion Iſrael.

18 A Moſes aeth i ganol y cwmmwl, ac aeth i fynu i'r mynydd: a bu Moſes yn y mynydd deugain nhiwrnod, a deugain nhos.

PEN. XXV.

Pa beth ſydd raid i'r Iſraeliaid ei offrwm tuac at wneuthur y Babell. 10 *Dull yr Arch.* 17 *Y drugareddfa a'r Cerubiaid.* 23 *Y Bwrdd a'i arfdwy.* 31 *Y Canwyllbren a'i offer.*

AR Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd;

2 Dywed wrth feibion Iſrael, am † ddwyn o honynt i mi ‖ offrwm: * gan bôb gwr ewyllyſgar ei galon y cymmerwch fy offrwm.

3 Ac dymma 'r offrwm a gymmerwch ganddynt; aur, ac arian, a phêſ,

4 A *ſidan* glâs, a phorphor ac yſcarlat, a ‖ lliain main a *blew* geifr.

5 A chrwyn hyrddod yn gochion, a chrwyn daiarfoch, a choed Sittim.

6 Olew i'r goleuni, llyſenau i olew 'r enneint, ac i'r pêr-arogl-darth.

7 Meini Onix, a meini iw goſod * yn yr Ephod, ac * yn y ddwyfronnec.

8 A gwnant i mi gyſſegr ſel y gallwyf drigo yn eu myſc hwynt.

9 Yn ol holl waith y tabernacl, a gwaith ei holl ddodrefn y rhai 'r ydwyf yn eu dangos it, felly y gwnewch.

10 A gwnant Arch * o goed Sittim, o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei llêd, a chufydd a hanner ei huchder.

11 A gwiſc hi ag aur coeth: o fewn ac oddi allan y gwiſci hi: a gwna arni goron o aur o amgylch.

12 Bwrw iddi hefyd bedair modrwy aur, a dod ar ei phedair congl: dwy fodrwy ar vn yſtlys iddi, a dwy fodrwy ar yr yſtlys arall iddi.

13 A gwna droſſolion o goed Sittim, a gwiſc hwynt ag aur.

14 A goſſod y troſſolion trwy y modrwyau, gan yſtlys yr Arch, i ddwyn yr Arch arnynt.

15 Ym modrwyau 'r Arch y bydd y troſſolion, na ſymmuder hwynt oddi wrthi.

16 A dod yn yr Arch, y deſtiolaeth a roddaf it.

17 A gwna drugareddfa o aur coeth, o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei llêd.

18 A gwna ddau Gerub o aur; o gyfanwaith morthwyl y gwnei hwynt, yn nau gwrr y drugareddfa.

19 Vn Cerub a wnei yn y naill ben, a'r Cerub arall yn y pen arall: o'r drugareddfa, ar ei dau ben hi y gwnewch y Cerubiaid.

20 A bydded y Cerubiaid yn lledu *eu* heſgyll i fynu, gan orchuddio y drugareddfa a'i heſgyll, a'i hwynebau bôb vn at ei gilydd: tua 'r drugareddfa y bydd wynebau y Cerubiaid.

21 A dod y drugareddfa i fynu ar yr Arch, ac yn yr Arch dod y deſtiolaeth a roddaf i ti.

22 A mi a gyfarfyddaf â thi yno, ac a lefaraf wrthit oddiar y drugareddfa, oddi rhwng y ddau Gerub y rhai a fyddant ar Arch y deſtiolaeth, yr holl bethau a orchymynnwyf wrthit i feibion Iſrael.

23 A * gwna di fwrdd o goed Sittim, o ddau gufydd ei hŷd, a chufydd ei lêd, a chufydd a hanner ei vchder.

24 A goſod aur coeth troſto, a gwna iddo goron o aur o amgylch.

25 A gwna iddo wregys o *lêd* llaw o amgylch, a gwna goron aur ar ei wregys o amgylch.

26 A gwna iddo bedair modrwy o aûr, a dod y modrwyau wrth y pedair congl y rhai a *fyddant* ar ei bedwar troed.

27 Ar gyfer y cylch y bydd y modrwyau, yn lleoedd i'r troſſolion i ddwyn y bwrdd.

28 A gwna y troſſolion o goed Sittim, a gwiſg hwynt ag aur ſel y dyger y bwrdd arnynt.

29 A gwna ei ddyſglau eſ, a'i lwyau a'i gaeadau, a'i phiolau y rhai y ‖ tywelltir a hwynt: o aur coeth y gwnei hwynt.

30 A dod ar y bwrdd y bara dangos ger bron fy wyneb yn oeſtadol.

31 * Gwna hefyd ganhwyllbren: o aur pûr yn gyfan-waith y gwneir y canhwyllbren: ei baladr, ei geingciau, ei bedyll, ei gnappiau, a'i flodau, a fyddant o'r vn.

32 A *bydd* chwe chaingc yn dyfod allan o'i yſtlyſau, tair caingc o'r canhwyll-bren, o vn tu: a thair caingc o'r canhwyll-bren o'r tu arall.

33 Tair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar vn gaingc; a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar gaingc arall; felly ar y chwe chaingc *a fyddo* 'n dyfod allan o'r canhwyll-bren.

34 Ac yn y canhwyll-bren y bydd pedair padell ar waith almonau, a'i gnappiau, a'i flodau.

35 A bydd cnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw, a chnap tan ddwy gaingc o honaw: yn ol y chwe chaingc a ddeuant o'r canhwyll-bren.

36 Eu cnappiau, a'i ceingciau a fyddant o'r vn: y cwbl

* Pen. 20.24.
* Vtſ.3. darlleuodd lle y clywe y bobl: a dywedaſant, * ni a wnawn, ac a wrandawn yr hyn oll a lefarodd yr Arglwydd.
* Hebr. 9.20. Lopt.1.1.
* Pen. 30.18.
* Pen. 37.18.
* Num. 7.89.
* Pen. 37.10.
‖ Neu, gorchuddir.
* Pen. 37.17.
† Hebr. Symmeryd. ‖ Offrwm der chaſael.
* Pen. 35.5.
‖ Sidan.
* Pen 28.4.
* pen. 28.25.
* Pen. 25.18.

y cwbl fydd aur coeth o vn cyfanwaith morthwyl.

37 A thi a wnei ei faith luſtern eſ, ac a ‖ oleui ei luſternau eſ, ſel y goleuo eſe ar gyfer ei wyneb.

38 A *bydded* ei efeiliau, a'i gafnau o aur coeth.

39 O dalent o aur coeth y gwnei eſ, a'r holl leſtri hyn.

40 Ond * gwel wneuthur yn ôl tu portreiad hwyut a ddangoſwyd it yn y mynydd.

PEN. XXVI.

1 *Dec llen y Tabernacl. 7 Yr vn llen ar ddec o ſtew geifr. 14 Y Babell-len o gwyn hyrddod. 15 Byrddau y Tabernacl gyda'i morteiſiau a'i barrau. 31 Y wahan-len i'r Arch. 36 Y gatad len i'r drws.*

Y Tabernacl hefyd a wnei di o ddêc llen o liain main cyfrodedd, ac o *ſidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat: yn Gerubiaid o † gywreinwaith y gwnei hwynt.

2 Hŷd vn llen *ſydd* wyth gufydd ar hûgain, a llêd vn llen *ſydd* pedwar cufydd; yr vn meſur a *ſydd* i'r holl lenni.

3 Pum llen a ſyddant ynglŷn bôb vn wrth ei gilydd, a phum llen *eraill* a ſyddant ynglŷn wrth ei gilydd.

4 A gwna ddolennau o *ſidan* glâs ar ymyl vn llen, ar y cwrr, yn y cydiad; ac felly y gwnei ar ymyl eithaf llen arall yn yr ail cydiad.

5 Dêc dolen a deugain a wnei di i vn llen, a dêc dolen a deugain a wnei ar gwr y llen *a ſydd* yn yr ail cydiad: y dolennau a ddêrbyniânt bôb vn ei gilydd.

6 Gwna hefyd ddêc bâch a deugain o aur a chydia â'r bachau y llenni bôb vn wrth ei gilydd, fel y byddo yn vn tabernacl.

7 A gwna lenni o *ſtew* geifr *i fod* yn babell len ar y tabernacl: vn llen ar ddêc a wnei.

8 Hŷd vn llen *ſydd* dêc cufydd ar hugain, a llêd vn llen *ſydd* pedwar cufydd; a'r vn meſur *ſydd i'r* vn llen ar ddêc.

9 A chydia bum llen wrthynt eu hun, a chwe llen wrthynt eu hun: a dyblâ y chweched len ar gyfer wyneb y babell-len.

10 A gwna ddêc dolen a deugain ar ymyl y naill len, ar y cwrr, yn y cydiad *cyntaf*; a dêc dolen a deugain ar ymyl y llen *arall* yn yr ail cydiad.

11 A gwna ddêc bâch a deugain o brês, a dôd y bachau yn y dolennau, a chylymma y babell-len, fel y byddo yn vn.

12 A'r gweddill a ſyddo tros ben, o lenni y babell-len *ſef* yr hanner llen weddill, a ſydd yng-weddill ar du cefn y tabernacl.

13 Fel *y byddo* o'r gweddill gufydd o'r naill du a chufydd o'r tu arall, o hŷd y babell-len: bydded hynny dros ddau yſtlys y tabernacl o'r tu yma ac o'r tu accw, iw orchguddio.

14 A gwna dô i'r babell len o grwyn hyrddod wedi eu llifo yn gochion, a thô o grwyn daiar-ſoch yn vchaf.

15 A gwna i'r tabernacl ſtyllod o goed Shittim, yn eu ſefyll.

16 Dêc cufydd ſydd hŷd yſtyllen, a chufydd a hanner cufydd ſydd llêd pob yſtyllen.

17 *Bydded* † dau dŷno i vn bwrdd, wedi eu goſod mewn trefn, bôb vn ar gyfer ei gilydd: felly y gwnei am holl ſyrddau y tabernacl.

18 A gwna ſtyllod i'r tabernacl, vgain yſtyllen o'r tu dehau, tu a'r dehau.

19 A gwna ddeugain mortais arian tan yr vgain yſtyllen, dwy fortais tan yſtyllen iw dau dŷno, a dwy fortais tan ſtyllen arall, iw dau *dŷno*.

20 A *gwna* i ail yſtlys y tabernacl, o du'r gogledd vgain yſtyllen,

21 A deugain mortais o arian, dwy fortais tan vn yſtyllen, a dwy fortais tan yſtyllen arall.

22 Hefyd i yſtlys y tabernacl o du'r gorllewin, y gwnei chwech yſtyllen.

23 A dwy ſtyllen a wnei i gonglau y tabernacl yn y ddau yſtlys.

24 A byddant wedi eu ‖ cyſylltu oddi tanodd: ‖ *Cydſiyddant* hefyd wedi eu cyd gydio oddi arnodd *ſbn.* wrth vn ſodrwy: felly y bydd iddynt ill dau i'r ddŷw gongl y byddant.

25 A byddant yn wyth yſtyllen, a'i morteiſiau arian yn vn fortais ar bymthec: dwy fortais dan vn yſtyllen, a dwy fortais tan yſtyllen arall.

26 Gwna hefyd farrau o goed Sittim, pump i ſtyllod vn yſtlys i'r tabernacl,

27 A phum barr i ſtyllod ail yſtlys y tabernacl, a phum barr i yſtyllodd yſtlys y tabernacl: i'r ddau yſtlys tu a'r gollewin.

28 A'r barr canol ynghanol yr yſtyllod, a gyrraedd o gwrr i gwrr.

29 Goſod hefyd aur tros yr yſtyllod, a gwna eu modrwyau o aur, i oſod y barrau drwyddynt: gwiſg y barrau hefyd ag aur.

30 A * chyfod y tabernacl wrth ei bortreiad, yr hwn a ddangoſwyd it yn y mynydd.

31 A gwna wahan-len o *ſidan* glâs, porphor ac ſcarlat, ac o liain main cyfrodedd: â Cherubiaid o waith cywreint y gwnei hi.

32 A dod hi ar bedair coloſn o *goed* Sittim wedi eu gwiſgo ag aur, a'i pennau o aur ar bedair mortais arian.

33 A dod y wahan len wrth y bachau, fel y gellych ddwyn yno o fewn y wahan-len Arch y deſtiolaeth: a'r wahan-len a wna wahan i chwi rhwng y cyſſegr, a'r cyſſegr ſanctteiddiolaf.

34 Dod hefyd y drugareddfa ac Arch y deſtiolaeth yn y cyſſegr ſanctteiddiolaf.

35 A goſot y bwrdd o'r tu allan i'r wahan-len, a'r canhwyll-bren gyferbyn a'r bwrdd, ar y tu dehau i'r tabernacl: a dod y bwrdd ar du y gogledd.

36 A gwna gaead-len i ddrws y babell, o *ſidan* glâs a phorphor ac yſcarlat, ac o liain main cyfrodedd o wmad-waith.

37 A gwna i'r gaead-len bum coloſn *o goed* Sittim, a gwiſg hwynt ag aur; a'i pennau ſydd o aur; a bwrw iddynt bum morteis brês.

PEN. XXVII.

1 *Allor y poeth offrwm a'i ſtefni. 9 Cynteddfa y Tabernacl wedi ei gau â llenni ac â cholofnau. 18 Meſur y Cynteddfa. 20 Yr olew i'r lamp.*

GWna hefyd allor o goed Sittim o bum cufydd o hŷd, a phum cufydd o led: yn ‖ bedair-ongl y bydd yr allor, a'i huchder o dri chufydd. ‖ *Bedwar ſgwar.*

2 A gwna ei chyrn ar ei phedair tongl: o'r vn y bydd ei chyrn; a gwiſc hi â phrês.

3 Gwna hefyd iddi bedyll i dderbyn ei lludw; a'i rhawiau, a'i chawgiau, a'i chigweiniau, a'i phedyll tân: ei holl lestri a wnei o brês.

4 A gwna iddi alch o brês, ar waith rhwyd; a gwna ar y rhwyd bedair modrwy o brês ar ei phedair congl.

5 A dod hi dan amgylchiad yr allor oddi tanodd fel y byddo y rhwyd hyd hanner yr allor.

6 A gwna drosolion i'r allor *ſef* trosolion o goed Sittim, a gwiſc hwynt â phrês.

7 A dod ei throſſolion trwy y modrwyau, a bydded y troſſolion ar ddau yſtlys yr allor i'w dwyn hi.

8 Gwna hi ag yſtyllod yn gau: fel y † dangoſwyd i ti yn y mynydd: felly y gwnant hi. † *Hebr. dangoſoddi.*

9 A gwna gynteddfa y tabernacl ar y tu dehau tua'r dehau: llenni y cynteddfa ſyddant liain main cyfrodedd, o gan cufydd o hŷd i vn yſtlys,

Neu, Cyfoch. *Act.7.44 Heb.8.5.* *Hebr. waith y gywreint.* *Pen.25.9 10.act.7 44.heb. 8.5.* *Cydſiyddant.*

10 A'i hugain colofn, a'i hugain mortais *fydd* o brês: pennau y colofnau, a'i cylchau *fydd* o arian.

11 Felly o du'r gogledd ar hŷd, y bydd llenni, o gant *cufydd* o hŷd, ai hugain colofn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y colofnau, a'i cylchau o arian.

12 Ac i lêd y cynteddfa o du'r gorllewin *y bydd* llenni o ddêc cufydd a deugain: eu colofnau *fyddant* ddêc, a'i morteifiau yn ddêc.

13 A lled y cynteddfa tua'r dwyrain o *godiad haul*, *fydd* dêc cufydd a deugain.

14 Y llenni o'r *naill du* i *fyddent* bymthec cufydd, eu colofnau yn dair, a'i morteifiau yn dair.

15 Ac i'r ail tu *y bydd* pymthec llen, eu tair colofn a'i tair mortais.

16 Ac i borth y cynteddfa *y gwneir* caeadlen o vgain cufydd o *fidan* glâs, phorphor, ac yſcarlat, ac o liain main cyfrodedd o wniad-waith: eu pedair colofn, a'i pedair mortais.

17 Holl golofn y cynteddfa o amgylch a gylchir ag arian, a'i pennau yn arian, a'i morteiſiau yn brês.

18 Hyd y cynteddfa *fydd* can cufydd, a'i lêd yn ddeg a deugain, o bôb tu: a phum cufydd o vchder o liain main cyfrodedd, a'i morteiſiau o brês.

19 Holl leſtri y tabernacl yn eu holl waſanaeth, a'i holl hoelion heſyd, a holl hoelion y cynteddfa, ſyddant o brês.

20 A gorchymyn dithe i feibion Iſrael ddwyn † *Hebr.* o honynt attat bur olew 'r oliwydden coethedic, yn *Ederchaſu* oleuni, i beri i'r lamp † loſci yn oeſtad.

21 Ym mhabell y cyfarfod o'r tu allan i'r wahanlen, yr hon *fydd* o flaen y deſtiolaeth, y trefna Aaron, a'i feibion hwnnw, o'r hwyr hyd y borau, ger bron yr Arglwydd: deddf dragwyddol ſydd, trwy eu hoeloedd, gan feibion Iſrael.

PEN. XXVIII.

1 Ngalwo Aaron a'i feibion i ſwydd yr offeiriaid. 2 Gorchymmyn gwiſcoedd ſanctaidd. 6 Yr Ephod. 15 Y ddwyfronneg a'r deuddec maen gwerth-fawr. 30 Yr Vrim a'r Thummim. 31 Mantell yr Ephod gyda'i phomgranadau a'i chlych. 36 Dalen y meitr. 39 Y ban wniad-waith. 40 Gwiſcoedd meibion Aaron.

A Chymmer Aaron dy frawd attat, a'i feibion gyd ag ef, o blith meibion Iſrael, i offeiriadu i mi: *ſef* Aaron, Nadab ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar meibion Aaron.

2 Gwna hefyd wiſcoedd ſanctaidd i Aaron dy frawd; er gogoniant, a harddwch.

3 A dywed wrth yr holl rai doeth o galon, y rhai a lenwais i ag yſpryd doethineb, am wneuthur o honynt ddillad Aaron i'w ſancteiddio ei i offeiriadu i mi.

4 Ac dymma y gwiſcoedd a wnant, dwyfronneg, ac Ephod, mantell hefyd, a phais o waith edef a nodwydd, meitr a gwregys: felly y gwnant wiſcoedd ſanctaidd i Aaron dy frawd, ac iw feibion i offeiriadu i mi.

5 Cymmerant gan hynny aur, a *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat a lliain main.

6 A gwnant yr Ephod o aur, *fidan* glâs, a phorphor; ac yſcarlat a lliain main cyfrodedd o waith cywraint.

7 Dwy yſcwydd ſydd iddi wedi eu cydio wrth ei dau gwrr: ac felly y cydir hi ynghyd.

8 A gwregys cywraint ei Ephod ef, yr hwn ſydd arni, ſydd o'r vn, yn vnwaith a hi: o aur, fidan glâs, â phorphor, ſcarlat hefyd, a lliain main cyfrodedd.

9 Cymmer hefyd ddau faen Onix, a nadd ynddynt enwau meibion Iſrael.

10 Chwech o'i henwau ar vn maen; a'r chwe henw arall ar yr ail maen, yn ol eu ganedigaeth:

11 † A gwaith naddwr mewn main ſêl naddi- *Doeth.* adau ſêl, y neddi di y ddau faen, o henwau meibion *18.24.* Iſrael: gwna hwynt a boglynnau o aur o'i hamgylch.

12 A goſod y ddau faen ar yſgwyddau yr Ephod, yn feini coffadwriaeth i feibion Iſrael. Ac Aaron a ddwg eu henwau hwynt ger bron yr Arglwydd ar ei ddwy yſcwydd yn goffadwriaeth.

13 Gwna hefyd ſeglynnau aur,

14 A dwy gadwyn o aur coeth yn eu pennau: o bleth-waith y gwnei hwynt: a dod y cadwynau plethedic ynglŷn wrth y boglynnau.

15 Gwna hefyd ddwyfronnec barnedigaeth o waith cywraint; ar waith yr Ephod y gwnei hi: o aur, *fidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main cyfrodedd y gwnei hi.

16 Pedair-engl ſydd hi *yn* ddau ddyblyg; yn rhychwant ei hŷd, ac yn rhychwant ei lêd.

17 Llanw hi yn llawn o feini, *ſef* pedair rhês *Neu,* o feini: vn rhês ſydd † Sardius, a Thophas, a Sma- *Rubi.* ragdus: hyn ſydd y rhês gyntaf.

18 A'r ail rhês *fydd* Carbuncl, Saphir, ac Adamant.

19 A'r drydedd rhês *fydd* Lygur, ac Achat, ac Amethyſt.

20 Y bedwaredd rhês *fydd* Beryl, ac Onix, a Iaſpis: byddant wedi eu goſod mewn aur yn eu lleoedd.

21 A'r meini ſyddant â henwau meibion Iſrael, yn ddeudec yn ol eu henwau hwynt: o naddiad ſêl, bob vn wrth ei henw y byddant yn ôl y deuddec llwyth.

22 A gwna ar y ddwyfronnec gadwynau ar y cyrrau, yn bleth-waith o aur coeth.

23 Gwna hefyd ar y ddwyfronnec ddwy fodrwy o aur, a dod y ddwy fodrwy wrth ddau gwrr y ddwyfronnec.

24 A dod y ddwy gadwyn blethedic o aur, trwy y ddwy fodrwy, ar gyrrau y ddwyfronnec.

25 A'r ddau ben arall i'r ddwy gadwyn blethedic dôd ynglŷn wrth y ddau foglynt: a dod ar yſcwyddau yr Ephod o'r tu blaen.

26 Gwna hefyd ddwy fodrwy o aur, a goſod hwynt ar ddau ben y ddwyfronnec; ar yr ymmyl *ſydd* ar yſtlys yr Ephod o'r tu mewn.

27 A gwna ddwy fodrwy o aur, a dod hwynt ar ddau yſtlys yr Ephod oddi tanodd, tu a'i thu blaen, ar gyfer ei chydiad, oddi ar wregys yr Ephod.

28 A'r ddwyfronnec a rwymant a'i modrwyau wrth fodrwyau'r Ephod a lliain o fidan glâs, ſel y byddo oddi ar wregys yr Ephod: fel na ddatoder y ddwyfronnec oddi wrth yr Ephod.

29 A dyged Aaron yn nwyfronnec y farnedigaeth, henwau meibion Iſrael ar ei galon, pan ddelo i'r cyſſegr, yn goffadwriaeth ger bron yr Arglwydd yn oeſtadol.

30 A dod ar ddwyfronnec y farnedigaeth yr Vrim a'r Thummim, a byddant ar galon Aaron pan elo i mewn ger bron yr Arglwydd: ac Aaron a ddwg farnedigaeth meibion Iſrael ar ei galon, ger bron yr Arglwydd yn oeſtadol.

31 Gwna hefyd fantell yr Ephod oll o *fidan* glâs.

32 A bydd twll yn ei phen vchaf hi ar ei chanol: gwrym o waith gwehydd o amgylch y twll, megis twll lluric fydd iddi, rhac rhwygo.

33 A gwna ar ei gorfre hi bomgranadau o *fidan*

glâs,

glàs,a phophor,ac yſcarlat ar ei godrâu oamgylch: a chlych o aur rhyngddynt oamgylch.

34 Clôch aur a phom-granad, a chlôch aur a phom-granad,ar odre y fantell o amgylch.

35 * A hi a fydd am Aaron wrth weini: a cheir clywed ei ſwn ef pan ddelo i'r cyſſegr,ger bron yr Arglwydd,a phanelo allan,fel na byddo farw.

36 Gwna hefyd ddalen o aur coeth; a nadd arni fel naddiadau ſêl,*Sanctaidd trwydd yr Arglwydd.*

37 A goſod hi wrth linio *ſidan* glàs,a bydded ar y meitr: o'r tu blaen i'r meitr y bydd.

38 A hi a fydd ar dalcen Aaron,fel y dygo Aaron anwireddau y pethau ſanctaidd a gyſſegro meibion Iſrael yn eu holl roddion ſanctaidd; ac yn oeſtad y bydd ar ei dalcen ef, fel y byddo iddynt ffafor ger bron yr Arglwydd.

39 Gweithia ag edef a nodwydd y bais o liain main; a gwna feitr o liain main, a'r gwregys a wnei o waith-waith.

40 I feibion Aaron hefyd y gwnei beiſiau,a gwna iddynt wregyſau: gwna hefyd iddynt gappiau, er gogoniant a harddwch.

41 A gwiſc hwynt am Aaron dy frawd a'i feibion gyd ag ef: ac eneinia hwynt, †cyſſegra hwynt hefyd,a ſanctaiddia hwynt i offeiriadui mi.

42 Gwna hefyd iddynt lodrau lliain i guddio eu cnawd noeth: o'r lwynau hyd y morddwydydd y byddant.

43 A byddant am Aaron, ac am ei feibion pan ddelont i mewn i babell y cyfarfod, neu pan ddelont yn agos at yr Allor i weini yn y cyſſegr,fel na ddygont anwiredd,a marw: *hyn ſydd* deddf dragywyddol iddo ef, ac iw hâd ar ei ol.

PEN. XXIX.

1 *Yr Aberth a'r ceremoniau a arferid wrth gyſſegru yr offeiriaid.* 38 *Y lloſc-offrwm gwaſtadol.* 45 *Addewid Duw ar drigo ymhlith plant Iſrael.*

DYmma hefyd yr hyn a wnei di iddynt iw cyſſegru hwynt, i offeiriadui mi: *cymmer yn buſtach ieuangc, a dau hwrdd perfeith-gwbl,*

2 A bara croyw,a theiſennau croyw wedi eu cymyſcu ag olew, ac aſrllad croyw wedi eu hiro ag olew: o bellied gwenith y gwnei hwynt.

3 A dod hwynt mewn yn cawell,a dwg hwynt yn y cawell gyda'r buſtach a'r ddau hwrdd.

4 Dwg hefyd Aaron a'i feibion i ddrws pabell y cyfarfod; a golch hwynt â dwfr.

5 A chymmer y gwiſcoedd, a gwiſc am Aaron y bais, a mantell yr Ephod, a'r Ephod hefyd, a'r ddwyfronnec: a gwregyſa ef a gwregys yr Ephod.

6 A goſot y meitr ar ei ben ef,a dod y * goron gyſſegredic ar y meitr.

7 Yna y cymmeri *olew,'r eneiniad,ac y tywelli ar ei ben ef,ac yr eneini ef.

8 A dwg ei feibion ef, a gwiſc beiſiau am danynt.

9 A gwregyſa hwynt â gwregyſau,*ſef* Aaron a'i feibion, a † gwiſc hwynt â chappiau; a bydd yr offeiriadaeth iddynt yn ddeddf dragywyddol: * a thi a gyſſegri Aarona'i feibion.

10 A phar ddwyn y buſtach ger bron pabell y cyfarfod; a * rhodded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben y buſtach.

11 A lladd y buſtach ger bron yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

12 A chymmer o waed y buſtach, a dod ar gyrn yr allor â'th ſỽs; a thywallt yr holl waed *arall* wrth droed yr allor.

13 * Cymmer hefyd yr holl fraſder a fydd yn gorchguddio y perfeidd, a'r † rhwyden a *ſydd* ar yr afu,a'r ddwy aren, a'r braſder a *ſydd* arnynt, a lloſc ar yr allor.

14 Ond cig y buſtach, a'i groen, a'i ſiſwel, a loſci mewn tân, o'r tu allan i'r gwerſyll: aberth tros bechod yw.

15 Cymmer hefyd yn hwrdd; a goſoded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.

16 A lladd yr hwrdd; a chymmer ei waed ef, a thaenella ar yr allor o amgylch.

17 A thorr yr hwrdd yn ddarnau; a golch ei berfedd, a'i draed, a dod hwynt yng-hyd a'i ddarnau, ac a'i ben.

18 A lloſc yr hwrdd i gyd ar yr allor, poeth offrwm i'r Arglwydd ydyw: arogl peraidd,aberth tanllyd i'r Arglwydd yw.

19 A chymmer yr ail hwrdd; a rhodded Aaron a'i feibion eu dwylo ar ben yr hwrdd.

20 Yna lladd yr hwrdd, a chymmer o'i waed, a dod ar gwrr iſaf cluſt ddehau Aaron, ac ar gwrr iſaf cluſt ddehau ei feibion, ac ar fawd eu llaw ddehau hwynt, ac ar fawd eu troed dehau hwynt: a thaenella y gwaed *arall* ar yr allor o amgylch.

21 A chymmer o'r gwaed a fyddo ar yr allor, ac o olew 'r eneiniad, a thaenella ar Aaron, ac ar ei wiſcoedd, ar ei feibion hefyd, ac ar wiſcoedd ei feibion gyd ag ef: felly ſanctaidd fydd efe a'i wiſcoedd, ei feibion hefyd, a gwiſcoedd ei feibion gyd ag ef.

22 Cymmer hefyd o'r hwrdd, *y gwêr, a'r gloren, a'r gwêr ſydd yn gorchguddio y perfedd, a rhwyden yr afu, a'r ddwy aren, a'r gwêr *ſydd* arnynt, a'r yſcwyddoc ddehau: canys hwrdd cyſſegriad yw.

23 Ac yn dorth o fara, ac yn deiſen o fara olewedic, ac yn afrlladen o gawell y bara croyw, yr hwn *ſydd* ger bron yr Arglwydd.

24 A dod y cwbl yn-nwylo Aaron, ac yn-nwylo ei feibion, a chwhwſana hwynt yn offrwm cwhwſan ger bron yr Arglwydd.

25 A chymmer hwynt o'u dwylo, a lloſcar yr allor yn boeth offrwm: yn arogl peraidd ger bron yr Arglwydd: aberth tanllyd i'r Arglwydd yw.

26 Cymmer hefyd barwyden hwrdd y cyſſegriad yr hwn *ſyddo* tros Aaron, a chyhwſana ei yn offrwn cwhwſan ger bron yr Arglwydd, a'th ran di fydd.

27 A ſanctaiddia barwyden yr offrwm cwhwſan, ac yſcwyddoc yr offrwm derchafel yr hwn a gwhwſanwyd, a'r hwn a dderchafwyd, o hwrdd y cyſſegriad, o'r hwn *a fyddo* tros Aaron, ac o'r hwn *a fyddo* tros ei feibion.

28 Ac eiddo Aaron a'i feibion fydd trwy ddeddf dragywyddol oddi wrth feibion Iſrael: canys offrwm derchafel yw, ac offrwm derchafel a fydd oddi wrth feibion Iſrael, o'i haberthau hedd, *ſef* eu hoffrwm derchafel i'r Arglwydd.

29 A dillad ſanctaidd Aaron a fyddant iw feibion ar ei ol ef: iw heneinio ynddynt, ac iw cyſſegru ynddynt.

30 Yr hwn o'i feibion ef a fyddo offeiriad yn ei le ef, a'i gwiſc hwynt faith niwrnod, pan ddelo i babell y cyfarfod i weini yn y cyſſegr.

31 A chymmer hwrdd y cyſſegriad, a berw ei gig yn y lle ſanctaidd.

32 A bwyted Aaron a'i feibion gig yr hwrdd, * a'r bara yr hwn *ſydd* yn y cawell; *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

33 A hwy a fwytânt y pethau hyn y gwnaed y cymmod â hwynt, iw cyſſegru hwynt ac iw ſanctaiddio: ond y dieithr ni chaiff en bwytta, canys cyſſegredic ydynt.

34 Ac os gweddilliro gig y cyſſegriad, neu o'r bara, hyd y bore, yna ti a loſci y gweddill â thân; ni cheir ei fwyta, o blegit cyſſegredic yw.

35 A

35 A gwna ſel hyn i Aaron, ac iw feibion, yn ol yr hyn oll a orchymynnais it: ſaith niwrnod y cyſſegri hwynt.

36 A phob dydd yr aberthi ſuſtach yn aberth tros bechod, er cymmod: a glanhâ 'r Allor wedi it wneuthur cymmod trosti, ac eneinia hi iw chyſſegru

37 ſaith niwrnod y gwnei gymmod tros yr allor, ac y ſanctteiddi hi: felly yr allor ſydd ſanctaidd: pob beth y gyffyrddo a'r allor a ſanctteiddir.

* Num. 28.3. 38 A dymma yr hyn a offrymmi ar yr allor: *dau oen flwyddiaid bob dydd yn oeſtadol.

39 Yr oen cyntaf a offrymmi di y boran: a'r ail oen a offrymmi di yn y cyſnos.

40 A chyda'r naill oen ddecſed ran o beillied wedi ei gymmyſcu â phedwaredd ran Hin o olew coethedic, a phedwaredd ran Hin o win yn ddiod offrwm.

41 A'r oen arall a offrymmi di yn y cyſnos; ac a wnei iddo yr vn modd ac i ſwyd offrwm y boran, ac iw ddiod offrwm, i ſod yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd:

42 Yn boeth offrwm gwaſtadol drwy eich oeſoedd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod, ger bron yr Arglwydd, lle y cyfarfyddaf â chwi i leſaru wrthit yno.

43 Ac yn y lle hwnnw y cyfarfyddaf â meibion Iſrael: ac *ese* a ſanctteiddir drwy fyng-ogoniant.

44 A mi a ſanctteiddiaf babell y cyfarfod a'r allor: ac Aaron a'i feibion a ſanctteiddiaf i offeiriadu i mi.

* Leuit. 26.12. 2 cor. 6.16 45 A * mi a breſſwyliaf ym myſc meibion Iſrael, ac a fyddaf yn Ddu'w iddynt.

46 A hwy a gânt wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygais hwynt allan o dir yr Aipht, ſel y trigwn yn eu plith hwynt: myfi *yw* yr Arglwydd eu Duw.

PEN. XXX.

1 *Allor yr arogl darth.* 11 *Trwiawn tros bob enaid.* 17 *Y golch-leſtr pres.* 22 *Yr olew ſanctaidd i enneinio.* 34 *Defnydd yr arogl darth.*

GWna hefyd allor i arogl-darthu arogl-darth: o goed Sittim y gwnei di hi.

2 Yn gufydd ei hŷd, ac yn gufydd ei lled, (pedeirongl fydd hi) ac yn ddau gufydd ei huchder: ei chyrn *fyddant* o'r vn.

† *Hebr. ei nen a'i pharwydd.* 3 A gwiſg hi ag aur coeth, † ei chefn a'i hyſtlyſuo amgylch, a'i chyrn: gwna hefyd iddi goron o aur o amgylch.

† *Hebr. Aſen.* 4 A gwna iddi ddwy ſodrwy aur oddi tan ei choron wrth ei dwy † gongl: ar ei dau yſtlys y gwnei *hwynt*, fel y byddant i wiſco am droſolion iw dwyn hi arnynt.

5 A'r troſolion a wnei di o goed Sittim a gwiſg hwynt ag aur.

6 A goſod hi o flaen y wahan-len *ſydd* wrth Arch y deſtiolaeth, o flaen y drugareddfa *ſydd* ar y deſtiolaeth, lle y cyfarfyddaf a thi.

7 Ac arogl-darthed Aaron arni arogl-darth lyſſeuoc bob boreu; pan ddaclo efe y lampau, yr arogl-dartha efe.

‖ *Gyfodo.* † *Hebr. rhwng y ddau hwyr.* 8 A phan ‖ oleuo Aaron y lampau † yn y cyſnos, arogl-darthed arni arogl-darth gwaſtadol ger bron yr Arglwydd drwy eich cenhedlaethau.

9 Nac offrymmwch arni arogl-darth dieithr, na phoeth offrwm, na bwyd offrwm: ac na thywellwch ddiod offrwm arni.

10 A gwnaed Aaron gymmod ar ei chyrn hi vn waith yn y flwyddyn, â gwaed pech aberth y cymmod: vn waith yn y flwyddyn y gwna efe gymmod arni drwy eich cenhedlaethau: ſanctteiddiolaf i'r Arglwydd *yw* hi.

* Num. 1.2. † *Hebr. y rhai ſy yw rhifo.* 11 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 * Pan rifech feibion Iſrael, † dan eu rhifedi, yna rhoddant bob vn iawn am ei enioes i'r Arglwydd pan rifer hwynt: fel na byddo plâ yn eu plith pan rifer hwynt.

13 Hyn a ddyry pob vn a elo tan rif, hanner ſicl, yn ôl ſicl y Cyſſegr: * vgain Gerah *yw* y ſicl, hanner ſicl *ſydd* yn offrwm i'r Arglwydd. * Leuit. 27.25. num. 3.47 ezc. 45.12

14 Pob vn a elo tan rif, o fab vgein-mlwydd ac vchod, a rydd offrwm i'r Arglwydd. † *Hebr. No chwega.*

15 † Ni rydd y cyfoethog fwy, ac ni † rydd y tlawd lai, nâ hanner ſicl, wrth roddi offrwm i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros eich eneidiau. † *Hebr. leihâ.*

16 A chymmer yr arian cymmod gan feibion Iſrael a dod hwynt i waſaneth pabell y cyfarfod, fel y byddant yn goffadwriaeth i feibion Iſrael ger bron yr Arglwydd i wneuthur cymmod tros eich eneidiau.

17 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

18 Gwna noe bres, a'i throed o brês, i ymolchi: a dod hi rhwng pabell y cyfarfod a'r allor; a dod ynddi ddwfr.

19 A golched Aaron a'i feibion o honi eu dwylo a'i traed.

20 Pan ddelont i babell y cyfarfod, ymolchant â dwfr, fel na byddont feirw: neu pan ddelont wrth yr allor i weini, gan arogldarthu aberth tanllyd i'r Arglwydd.

21 Golchant eu dwylo a'i traed fel na byddont feirw: a bydded *hyn* iddynt yn ddeddf dragywyddol, iddo ef, ac iw hâd, drwy eu cenhedlaethau.

22 Yr Arglwydd hefyd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

23 Cymmer it ddewis lyſiau, o'r Myrr pur, *bwys* pum cant *ſicl*, a hanner hynny o'r Cinamon peraidd *ſef pwys* deucant a dec a deugain o *ſiclau*, ac o'r Calamus peraidd *pwys* deucant a dec a deugain o *ſiclau*.

24 Ac o'r Caſia *pwys* pum cant o *ſiclau* yn ol ſicl y Cyſſegr: a * hin o olew oliwydden. * Leuit. 23.40. ‖ Pereroglwyr. * Leuit. 3.10.

25 A gwna ef yn olew eneiniad ſanctaidd, yn enaint cymmyſcadwy o waith yr ‖ apothecari: olew eneiniad ſanctaidd ſydd efe.

26 Ac eneinia ag ef babell y cyfarfod, ac Arch y dyſtiolaeth.

27 Y bwrdd hefyd a'i holl leſtri, a'r canhwyllbren a'i holl leſtri; ac allor yr arogldarth:

28 Ac allor y poeth offrwm a'i holl leſtri, a'r noe a'i throed.

29 A chyſſegra hwynt fel y byddant yn ſanctaidd ddiolaf: pob peth a gyffyrddo â hwynt a fydd ſanctaidd.

30 Eneinia hefyd Aaron a'i feibion; a chyſſegra hwynt i offeiriadu i mi.

31 A lleſara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd; olew eneiniad ſanctaidd a fydd hwn i mi, trwy eich cenhedlaethau.

32 Nac enneinier ag ef gnawd dyn, ac ar ei waith ef na wnewch ei ſath: ſanctaidd yw, bydded ſanctaidd gennych.

33 Pwy bynnac a gymmyſco ei fâth, a'r hwn a roddo o honaw ef ar *ddîn* dieithr, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

34 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes, cymer it lyſiau peraidd, ſef Sticte, ac Onycha, a Galbanum; y lyſiau *hyn*, a Thus pur; yr vn feint o bob vn.

35 A gwna ef yn arogl-darth arogl-ber o waith yr Apothecari: wedi ei † gydtymmheru yn bur, ac yn ſanctaidd. † *Hebr. Halîn.*

36 Gan gurio cur yn fân beth o honaw, a dod o honaw ef ger bron y dyſtiolaeth o fewn pabell y cyfarfod, lle y cyfarfyddaf â thi; ſanctaiddiolaf fydd efe i chwi.

37 A'r

37 A'r arogl-darth a wnelech, nâ wnewch i chwi eich hunain ei fath eſt bydded gennit yn ſanctaidd i'r Arglwydd.

38 Pwy bynnac a wnel ei fath eſ i arogli o honaw, a dorrir ymmaith oddi wrth ei bobl.

PEN. XXXI.

1 *Galw Bezaleel ac Aholiab a'i gwneuthur yn gymhwys i waith y Tabernacl.* 12 *Atl gorchymmyn cadw y Sabboth.* 18 *Mſes yn derbyn y ddwy lech.*

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gwel, mi a elwais wrth *ei* enw ar *Bezaleel fab Vri, fab Hur, o lwyth Iuda:

3 Ac ai llenwaiſeſ ag yſpryd Duw mewn doethineb, ac mewn deall, ac mewn gwybodaeth heſyd, ac ym mhob rhyw waith,

4 I ddychymmygu cywreinrwydd, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês,

5 Ac mewn cyfarwyddyd i oſod meini, ac mewn ſaerniaeth pren, i weithio ym mhob gwaith.

6 Ac wele mi a roddais gyd ag ef Aholiab ſ. b Achiſamah o lwyth Dan: ac yng halon pob doeth o galon y rhoddais ddoethineb i wneuthur yr hyn oll a orchymynnais wrthit:

7 Pabell y cyfarfod, ac Arch y dyſtiolaeth, a'r drugareddfa yr hon *ſydd* arni; a holl *lleſtri y babell:

8 A'r bwrdd y leſtri, a'r canhwyll-bren pur, a'i holl leſtri; ac allor yr arogl-darth:

9 Ac allor y poeth offrwm, a'i holl leſtri; a'r noe a'i throed:

10 A gwiſcoedd y wenidogaeth; a'r gwiſcoedd ſanctaidd i Aaron yr offeiriad, a gwiſcoedd ei feibion ef i offeiriadu *yndddynt:*

11 Ac olew yr eneiniad, a'r arogl darth peraidd i'r cyſſegr; a wnant yn ol yr hyn oll a orchymynnais wrthit.

12 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

13 Llefara hefyd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, dian y cedwch fy Sabbothau: canys arwydd yw rhyngoſi a chwithau drwy eich cenhedlaethu, i wybod mai myfi yw yr Arglwydd *ſydd* yn eich ſancteiddio.

14 Am *hynny cedwch y Sabboth, o blegit ſanctaidd yw i chwi: llwyr rodder i farwolaeth yr hwn a'i halogo ef: o herwydd pwy bynnac a wnelo waith arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o blith ei bobl.

15 Chwe diwrnod y gweir gwaith, ac ar y ſeithfed dydd *y mae* Sabboth gorphwyſdra † ſanctaidd i'r Arglwydd: pwy bynnac a wnelo waith y ſeithfed dydd, llwyr rodder ef i farwolaeth.

16 Am hynny cadwed meibion Iſrael y Sabboth, gan gynnal Sabboth drwy eu cenhedlaethau, yn gyfammod tragwyddol.

17 Rhyngoſi a meibion Iſrael y mae yn arwydd tragwyddol, *mai mewn chwe diwrnod y gwnaeth yr Arglwydd y nefoedd a'r ddaiar, ac *mai* ar ſeithfed dydd y peidiodd ac y gorphwyſodd efe.

18 Ac efe a roddodd i Moſes, wedi iddo orphen lleſaru wrtho ym mynydd Sinai, * ddwy lêch y dyſtiolaeth: *ſef* llechau o gerric wedi eu ſcrifennu â bŷs Duw.

PEN. XXXII.

1 *Y bobl yn absen Moſes, yn peri i Aaron wneuthur Ilo.* 7 *a hynny yn digio Duw,* 11 *ac ymbil Moſes yn diddigio.* 15 *Moſes yn dyfod i ward â'r llechau,* 19 *yn eu torri hwy,* 20 *yn diſetha y llo.* 22 *Eſcus Aaron troſto ei hun,* 25 *Moſes yn gorchymmyn lladdy deu-addolwyr,* 33 *ac yn gweddio tros y bobl.*

PAn welodd y bobl fod Moſes yn oedi dyfod i wared o'r mynydd; yna yr ymgaſclodd y bobl at Aaron ac y dywedaſant wrtho, * cyfod gwna i ni dduwiau i fyned o'n blaen, canys y Moſes hwn, y gwr a'n dûg ni i fynu o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a *ddarddo* o hono.

2 A dywedodd Aaron wrthynt, tynnwch y cluſt-dlyſau aur *ſydd* wrth gluſtiau eich gwragedd, a'ch meibion, a'ch merched, a dygwch attaf i.

3 A'r holl bobl a dynnaſant y cluſt-dlyſau aur *oedd* wrth eu cluſtiau; ac a'i dygaſant at Aaron.

4 * Ac efe a'i cymmerodd o'i dwylo, ac a'i llunniodd â chŷn, ac a'i gwnaeth yn llô tawdd: a hwy a ddywedaſant, dymma dy dduwiau di Iſrael, y rhai a'th ddugdi i fynu o wlad yr Aipht.

5 A phan ei gwelodd Aaron, efe a adeiladodd allor ger ei fron ef: ac Aaron a gyhoeddod, ac a ddywedodd, *y mae* gŵyl i'r Arglwydd y foru.

6 A hwy a godaſant yn foru drannoeth, ac a offrymmaſant boethoffrymmau, ac a ddygaſant aberthau hedd: a'r * bobl a eiſteddaſant i fwytta at i yfed, ac a godaſant i fynu i chwarae.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes; *cerdda, dos i wared, canys ymlygrodd dy bobl a ddygaiſt i fynu o dîr yr Aipht.

8 * Buan y cilioſant o'r ffordd a orchymynnais iddynt, gwnaethant iddynt lô tawdd; ac a addolaſant ef, ac a aberthaſant iddo, a dywedaſant hefyd, dymma dy dduwiau di Iſrael, y rhai a'th ddygaſant i fynu o wlad yr Aipht.

9 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes; * gwelais y bobl hyn, ac wele pobl war-galed ydynt.

10 Am hynny yn awr, gâd i'm lonydd fel yr enynno *y* llid yn eu herb, nac y difetthwyf hwynt: ac mi a'th wnaf di yn genhedlaeth fawr.

11 A * Moſes a ymbiliodd † ger bron yr Arglwydd ei Ddaw; ac a ddywedodd, pa ham Arglwydd yr enynna dy ddigofaint yn erbyn dy bobl, y rhai a ddygaiſt allan o wlad yr Aipht, drwy nerth mawr, a llaw gadarn?

12 * Pa ham y caiff yr Aiphtiaid leſaru, gan ddywedyd? mewn malis y dygodd efe hwynt allan i'w lladd yn y mynyddoedd, a'i w diſetha oddi ar wyneb y ddaiar: trô oddi wrth angerdd dy ddigofaint, a bydded ediſar gennit y drwg *a amcenaiſt* i'th bobl.

13 Cofia Abraham, Iſaac, ac Iſrael dy weiſion, y rhai y tyngaiſt wrthynt i ti dy hun, ac y dywedaiſt wrthynt, mi a * amlhaf eich hâd chwi fel ſêr y nefoedd: a'r holl wlad ymma, yr hon a ddywedais, a roddaf i'ch hâd chwi, a hwy a'i hetifeddant byth.

14 Ac edifarhaodd ar yr Arglwydd, am y drwg a ddywedaſai efe y gwnai iw bobl.

15 A Moſes a drôdd ac a ddaeth i wared o'r mynydd, a dwy lêch y dyſtiolaeth yn ei law: y llechau a ſcrifennaſid o'i dau tu, hwy a ſcrifennefid o bob tu.

16 'A'r llechau hynny *oedd* o waith Duw: yr yſcrifen hefyd *oedd* yſcrifen Duw, yn ſcrifennedic ar y llechau.

17 A Phan glywodd Ioſua ſŵn y bobl yn bloeddio, efe a ddywedodd wrth Moſes, *y mae* ſŵn rhyfel yn y gwerſyll.

18 Yntef a ddywedodd, nid llais bloeddio am orchafieth, ac nid llais gwaeddi am † gollfi: 'r maes, onid ſŵn canu a glywaſi.

19 A bu wedi dyfod o honaw yn agos i'r gwerſyll, iddo weled y llo a'r dawnſiau: ac ennynnodd digofaint Moſes, ac efe a daflodd y llechau o'i dwy law, ac i torrodd hwynt ſ. law y mynydd.

20 * Ac

Lenit. 27.25. num.3.47 eze.45.12 † Hebr. Dŷs chwe nega. † Hebr. leihâ.

* 1 Cron. 2.20.

Ddrefn.

Pen.20. 8. eze.20. 12.deut.5. 12.

Hebr. ſaſtrimonydd.

* Gen.1. 31.gen.2. 2.gen.20. 11.

* Deut. 9.10.

* Pſal. 106.19. 1 bren. 12.28.

* 1 Cor. 10.7.

* Deut. 9. 9.12.

* Pen.33. 3.deut.9.8

* Pen.33. 3 deut. 9. 13.

* Pſal. 106.23. † Heb. at wynteb.

* Num. 14.13.

* Gen.12. 7.gen.15. 7.gen.48. 16.

* Pen. 31.18.

† Hebr. leſcedd.

* Deut. 9 21.

20 *Ac eſe a gymmerodd y llô a wnaethent hwy, ac a'i lloſcodd â thân, ac a'i malodd yn llwch; ac a'i taenodd ar wyneb y dwfr, ac a'i rhoddes iw yſed i feibion Iſrael.

21 A dywedodd Moſes wrth Aaron, beth a wnaeth y bobl hyn i ti; pan ddygaiſt arnynt bechod *mor* fawr?

22 A dywedodd Aaron, nac ennyned digoſaint fy Arglwydd: ti a adwaenoſt y bobl mai ar ddrwg y maent.

23 Canys dywedaſant wrthif, gwna i ni dduwiau i fyned o'n blaen: canys y Moſes hwn, y gŵr a'n dugaſ ni i fyny o wlad yr Aipht, ni wyddom beth a ddarfu'th o heno.

24 A dywedais wrthynt, i'r neb y *mae* aur, tynnwch ef: a hwy a'i rhoddaſant i mi, a mi a'i bwriais yn tân, a daeth y llô hwn allan.

25 A phan welodd Moſes fod y bobl yn noeth: (canys Aaron a'i noethaſei hwynt i'w gwradwyddo ym myſc† eu gelynion.)

† Hebr. y rhai a gyfodent i'w herbyn.

26 Yna y ſaſodd Moſes ym mhorth y gwerſyll, ac a ddywedodd, pwy ſydd ar du yr Arglwydd? *deued* attaf i: a holl feibion Leſi a ymgaſclaſant atto ef.

27 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, goſodwch bob vn ei gleddyf ar ei glun: ac ewch, cymniwerwch o borth i borth drwy y gwerſyllt, a lleddwch bob vn ei frawd, a phob vn ei gyfeill, a phob vn ei gymydog.

28 A meibion Leſi a wnaethant yn ol gair Moſes: a chwympodd o'r bobl a dydd hwnnw ynghylch tair mil o wŷr.

† Hebr. Benwch. ‖ Neu, am ſod pob vn yn erbyn ei fab, ac yn erbyn, &c.

29 Canys dywedaſei Moſes, † cyſſegrwch eich llaw heddyw i'r Arglwydd, ‖ bob vn ar ei fab, ac ar ei frawd; ſel y rhodder heddyw i chwi fendith.

30 A thrannoeth a dywedodd Moſes wrth y bobl, chwi a bechaſoch bechod mawr: ac yn awr mi a âf i fyny at yr Arglwydd: ond odid mi a wnaf gymod tros eich pechod chwi.

31 A Moſes a ddychwelodd at yr Arglwydd, ac a ddywedodd; Och, pechodd y bobl hyn bechod mawr, ac a wnaethant iddynt dduwiau o aur.

32 Ac yn awr, os maddeui eu pechod: ac os amgen, dalea fi attolwg allan o'th lyfr a ſcrifennaiſt.

33 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes; pwy bynnac a bechodd i'm herbyn, hwnnw a ddileaf allan o'm llyfr.

34 Am hynny dôs yn awr, arwein y bobl i'r *lle* a ddywedais wrthit: wele fy angel â o'th flaen di: a'r dydd yr ymwelwyf yr ymwelaf â hwynt am eu pechod.

35 A'r Arglwydd a darawodd y bobl; am iddynt wneuthud y llo a wnaethai Aaron.

PEN. XXXIII.

1 Yr Arglwydd yn gwrthod myned gyd a'r bobl ſel yr addawſei. 4 Y bobl yn galaru am hyny. 7 Symmudo y Tabernacl allan o'r gwerſyll. 9 Yr Arglwydd yn lefaru wrth Moſes wyneb yn wyneb. 12 Moſes yn deiſyfu cael gweled gogoniant Dun.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, cerdda, dos i fyny oddi yma, ti a'r bobl a ddygaiſt i fyny o wlad yr Aipht; i'r wlad *am* yr hon y tyngais wrth Abraham, Iſaac, a Iacob, gan ddywedyd, *I'th hâd di y rhoddaf hi.

* Gen. 12.7. *Pen. 23. 27. ioſ. 24. 11. deu. 7. 21.

2 A mi *a anfonaf angel o'th flaen di; ac a yrraf allan y Cananead, yr Amoriad, a'r Hethiad, y Phereziad, yr Heſiad, a'r Iebuſiad,

* Pen. 32. 9. deu. 9. 13.

3 I wlad yn lliflein loo laetha mêl: o herwydd nid âf i fyny yn dy blith: o blegit *pobl war-galedwyt, rhac i mi dy ddifa ar y ffordd.

4 A phan glywodd y bobl y dŵg chwedl hwn, galaru a wnaethant; ac ni wiſgodd neb ei harddwiſc am dano.

5 O blegit yr Arglwydd a ddywedaſei wrth Moſes, dywed wrth feibion Iſrael, pobl wargaled *ydych* chwi, yn ddiſymmwth y deuaf i fyny i'th ganol di, ac i'th ddifethaf: am hyny yn awr dioſc dy harddwiſc oddi am danat, ſel y gwypwyf beth a wnelwyf it.

6 A meibion Iſrael a ddieſcaſant eu harddwiſc wrth fynydd Horeb.

7 A Moſes a gymmerodd y babell, ac a'i lledodd o'r tu allan i'r gwerſyll, ym mhell oddi wrth y gwerſyll, ac a'i galwodd pabell y cyfarfod: a phob vn a geiſiei yr Arglwydd a ai allan i babell y cyfarfod yr hon *ydoedd* o'r tu allan i'r gwerſyll.

8 A phan aeth Moſes i'r babell, yr holl bobl a godaſant, ac a ſaſaſant bob vn *ar* ddrws ei babell; ac a edrychaſant ar ol Moſes, nes ei ddyfod i'r babell.

9 A phan aeth Moſes i'r babel y deſcynodd coloſn y cwmwl, ac a ſaſodd *wrth* ddrws y babell: a'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes.

10 A gwelodd yr holl bobl goloſn y cwmwl yn ſeſyll *wrth* ddrws y babell: a'r holl bobl a gododd, ac a addolaſant bob vn *wrth* ddrws ei babell.

11 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes wyneb yn wyneb, fel y lleſarei gŵr wrth ei gyfeill. Ac eſe a ddychwelodd i'r gwerſyll, ond y llangciſuz mab Nun ei wenidog eſ ni ſyflodd o'r babell.

12 A Moſes a ddywedodd wrth yr Arglwydd, gwel, ti a ddywedi wrthif, dwg y bobl ymma i fyny, ac ni ddangoſaiſt i mi yr hwn a anfoni gyd â mi: a thi a ddywedaiſt, mi a'th adwen wrth *dy* enw, a chefaiſt heſyd ffafor yn fyngolwg.

13 Yn awr ganhynny o chefais ffafor yn dy olwg, yſpyſſa i mi dy ffordd attolwg fel i'th adwaenwyf, ac ſel y caffwyf ffafor yn dy olwg: gwel heſyd mai dy bobl di *yw* y genhedl hon.

14 Yntef a ddywedodd, fy wyneb a gaiff fyned *gyd â thi*, a rhoddaf orphwyſdra it.

15 Ac eſe a ddywedodd wrtho; onid â dy wyneb *gyd â ni*, nac arwein ni i fyny oddi ymma.

16 Canys pa fodd y gwyddir ymma gael o honoſi ffafor yn dy olwg, mi a'th bobl? onid drwy fyned o honot ti gyd â ni? felly myfi a'th bobl a ragorwn ar yr holl bobl *fydd* ar wyneb y ddaiar.

17 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Moſes, gwnaf heſyd y peth hyn a leſeraiſt: o blegit ti a gefaiſt ffafor yn fyng-olwg, a mi a'th adwen wrth dy enw.

18 Yntef a ddywedodd, dangos i mi attolwg dy ogoniant.

19 Ac eſe a ddywedodd, gwnaf i'm holl ddaioni fyned heibio o flaen dy wyneb, a chyhoeddhaf enw yr Arglwydd o'th flaen di: ac mi * a drugarhaf wrth yr hwn y cymmerwch drugaredd arno, ac a doſturiaf wrth yr hwn y toſturiwyf. * Rhuf. 9.15.

20 Ac eſe a ddywedodd, ni elliweled fy wyneb: canys ni'm gwel dŷn a byw.

21 Yr Arglwydd heſyd a ddywedodd, wele fan yn ymyl, lle y cei ſeſyll ar graig.

22 A rhag yr elo fyngogoniant heibio, mi a'th oſodaf o fewn agen yn y graig; a mi a'th orchguddiaf a'm llaw nes i mi fyned heibio.

23 Yna y tynnaf ymmaith fy llaw, a'm tu eſn a gei di ei weled: ond ni welir fy wyneb.

PEN. XXXIIII.

1 Adnewyddu y llechau. 5 Cyhoeddi Hcnw yr Arglwydd. 8 Moſes yn ymbil â Dun ar tauo fyned gyd hwy. 10 Dun yn gwneuthur cyfammod a hwynt, ac yn ail adrodd rhai o orchymmynion y llech cyntaf.

38 *Moſes wedi bod ddeu gain nhiwrnod yn y mynydd*

mynydd, yn dyfod i lawr a'r llechau. 29 *Ei wyneb ef yn diſclavio, ac ynteſ yn rhoddi llen gudd arno.*

Deut.10.1 A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * nadd it ddwy o lechau cerrig ſel y rhai cyntaf: a mi a ſcrifennaf ar y llechau y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraiſt.

2 A bydd barod erbyn y borau, a thyred i fyny yn forau i fynydd Sinai, a ſaf i mi yno ar ben y mynydd.

Exo.19. 3 * Ond na ddeued neb i fyny gyd â thi, ac na weler neb ar yr holl fynydd: na phored hefyd na dafad, nac eidion, ar gyfer y mynydd hwn.

4 Ac eſe a naddodd ddwy o lechau cerrig, o faith y rhai cyntaf, a Moſes a gyſododd yn forau, ac a aeth i fynydd Sinai fel y gorchymynnaſai yr Arglwydd iddo, ac a gymerodd yn ei law y ddwy lech garreg.

5 A'r Arglwydd a ddeſcynnodd mewn cwmmwl, ac a ſaſedd gyd ag eſ yno, ac a gyhoeddodd enw'r Arglwydd.

6 A'r Arglwydd aeth heibio o'i flaen eſ, ac a lefodd Iehoſa, Iehoſa, y Duw trugarog, a graſlawn, hwyrfrydic i ddig, ac amlo drugaredd, a gwiriondeb.

7 Yr hwnſydd yn cadw trugaredd i filoedd, gan faddeu anwiredd a chamwedd, a phechod: a heb Exo.20.5. Deut.5.9. Nah.1.2,3. gyfrif *yr euogir* yn gyfiawn: yr hwn * a ymwel ag anwiredd y tadau ar y plant, ac ar blant y plant, hyd y drydedd, a'r bedwaredd genhedlaeth.

8 A Moſes a fryſiodd, ac a ymgrymmodd tua'r llawr, ac a addolodd,

9 Ac a ddywedodd, os cefais yn awr ffafor yn dy olwg o Arglwydd, eled fy Arglwydd attolwg yn ein plith ni (canys pobl war-galed yw) a maddeu ein hanwireddau, a'n pechod, a chymmer ni yn etifeddieth i ti.

Deut.5.2. 10 Yntef a ddywedodd, * wele fi yn gwneuthur cyfammod yngwydd dy holl bobl: gwnaf ryfeddodau y rhai ni wnaed yn yr holl ddaear, nac yn yr holl genhedloedd: a'r holl bobl yr wyt ti yn eu myſc a gânt weled gwaith yr Arglwydd: canys ofnadwy *yw* yr hyn a wnaf â thi.

11 Cadw yr hyn a orchymynnais it heddyw: wele mi a yrraf allan o'th flaen di y Amoriad, a'r Canaanead, a'r Hethiad, a'r Pherizzad, yr Hefiad hefyd a'r Iebuſiad.

Deut.7.2. 12 A * chadw arnat rhac gwneuthur cyfammod a phreſſwylwyr y tir yr wyt yn myned iddi: rhac cu bod yn fagl yn dy blith.

13 Eithr ani briwch eu halloreu hwynt: dryllio ch eu delwau hwynt: a thorrwch i lawr eu llwyni hwynt.

14 Canys ni cheiſ ymgrymmu i dduw arall: o blegit yr Arglwydd, * ciddigus *yw* ei enw: Duw Exo.20.5. ciddigus *yw* efe,

15 Rhac it wneuthur cyfammod a phreſſwylwyr y tir: ac iddynt butteinio ar ol eu duwiau, ac aberthu iw duwiau, a'th alw di, ac i tithe ſwytta o'i aberth.

1.Cor.11.2. 16 A chymmeryd o honot, o'i * merched i'th fei- 2.Cor.6.14. bion: a phutteinio o'i merched ar ol eu duwiau hwynt, a gwneuthur i'th feibion di butteinio ar ol eu duwiau hwynt.

17 Na wna it dduwiau tawdd.

Exo.23.15 18 * Cadw ŵyl y bara croyw: ſaith niwrnod y bwyteiſara croyw fel y gorchymmynnais it, ar yr Exo.13.4. amſer yn mis Abib: o blegit ym * mis Abib y daethoſt allan o'r Aipht.

Exo.22.29 19 * Eiddo ſiwpob peth a agoroy groth, a phob Exo.34.20 *gwrryw* cyntaf o'th anifeiliaid, yn eidionnau, ac yn Nec. 10.36 ddefaid.

20 Ond y cyntaf i aſſyn a bryni di ag oen: ac oni phryni, torr ei wdd: pryn hefyd bob cyntafanedic o'th feibion, * ac nac ymddangoſted neb ger Exo.22.29 fy mron yn wâg law.

21 * Chwe diwrnodd y gweithi, ac ar y ſeithfed Exo.23.12 dydd y gorphywyſi: yn amſer aredic, ac yn y cynhaiaf y gorphywyſi. luc.13.14.

22 Cadw * it hefyd ŵyl yr wythnoſau, o flaenffrwyth y cynhaiaf gwenith: a gŵyl y cynnull *ar* ddiwedd y flwyddyn. Exo.23.16

23 * Tair gwaith yn y flwyddyn, yr ymddengys Exo.23. dy holl wrryw iaid ger bron yr Arglwydd Duw, 14.17. Duw Iſrael. deu.16.16

24 Canys mi a yrraf y cenhedloedd allan o'th flaen di, ac a helaethaf dy derfynau di: ac ni chwennych neb dy dir di, pan elych i fyny i ymddangos ger bron yr Arglwydd dy Dduw, dair gwaith yn y flwyddyn.

25 * Nac offrymma wared fy aberth gyd â bara lefeinllyd; ac nac arhoed aberth gŵyl y Paſc tros nos hyd y boran. Exo.23.18

26 Dŵg y *goren* o flaenffrwyth dy dir, i dŷ yr *Cyntaf.* Arglwydd dy Dduw. * Na ferwa fyn yn llaeth ei Pen.23.19 fam. deu.14.21

27 Yr Arglwydd hefyd a ddywedodd wrth Moſes *ſcrifenna it y geiriau hyn: o blegit yn ôl y geiriau Deu.4.13 hyn y gwneuthum gyfammod â thi ac ag Iſrael.

28 * Ac eſe a ſu yno gyd â'r Arglwydd ddeugain Pen.24.18 phiwrnod, a deugain nhos: ni fwytaodd fara, ac deut.9.9. nid yſodd ddwfr: ac eſe a ſcrifennodd ar y llechau * eiriau y cyfammod *ſef* y dec gair. Deu.4.13

29 A phan ddaeth Moſes i wared o fynydd Sinai, a dwy lech y deſtiolaeth yn llaw Moſes, pan ddaeth eſe i wared o'r mynydd: ni wyddai Moſes i groen ei wyneb ddiſgleirio, wrth lefaru o honaw eſ wrtho.

30 A phan welodd Aaron a holl feibion Iſrael Moſes, wele yr oedd croen ei wyneb eſ yn diſcleirio: * a hwy a ofnaſant neſſu atto eſ. 2.Cor.3.7

31 A Moſes a alwodd arnynt; ac Aaron a holl benaethiaid y gynnulleidfa, a ddychwelaſant atto eſ: a Moſes a lefarodd wrthynt hwy.

32 Ac wedi hynny neſſaodd holl feibion Iſrael: ac eſe a orchymynnodd iddynt yr hyn oll a lefaraſei yr Arglwydd yn mynyd Sinai.

33 Ac *nes* darfod i Moſes lefaru wrthynt, eſe * a 2.Cor.3. rodies len gudd ar ei wyneb. 13.

34 A phan ddelei Moſes ger bron yr Arglwydd i lefaru wrtho, eſe a dynnei ymmaith y llen gudd nes ei dyfod allan: a phan ddelei eſe allan y lefaret wrth feibion Iſrael yr hyn a orchymynnid iddo.

35 A meibion Iſrael a welſant wyneb Moſes, fod croen wyneb Moſes yn diſcleirio: a Moſes a roddodd drachefn y llen gudd ar ei wyneb hyd oni ddeloi lefaru wrth Dduw.

PEN. XXXV.

1 *Y Sabboth.* 4 *Ewyllyſcar offrymmwr i'r Tabernacl.* 20 *Parodrwydd y bobl i offrymmu.* 30 *Galw Bezaleel ac Aholiab i'r gwaith.*

CAſclodd Moſes holl gynnulleidfa meibion Iſrael, a dywedodd wrthynt, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd eu gwneuthur.

2 Chwe * diwrnod y gweir gwaith, ar y ſeith- Exo.20.9. fed dydd y bydd i chwi ddydd † ſanctaidd, Sabboth leu.23.3. gorphwyſ i'r Arglwydd: llwyr rodder i farwo- deu.5.12. laeth pwy bynnac a wnelo waith arno. luc.13.14.

3 Na chynneuwch dân yn eich holl anneddau ar † *Hebr.* y dydd Sabboth. *ſan* Exo.16.23. *rwydd.*

4 A Moſes a lefarodd wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, gan ddywedyd; dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd,

5 Cym-

5 Cymmerwch oʼch plith offrwm i'r Arglwydd:
Pen.25.2. pob * vn ewyllyſcar ei galon dyged hyn yn offrwm i'r Arglwydd: aur ac arian, a phrês;
6 A *ſidan* glâs, a phorphor, ac ſcarlat, a lliain main, a *blew* geifr.
7 A chrwyn hyrddod wedi eu lliſo yn gochion, a chrwyn daiar-ſoch, a choed Sittim.
8 Ac olew i'r goleuni; a llyſiau i olew yr enmaint, ac i'r arogl-darth peraidd:
9 A meini Onix, a meini iw goſod yn yr Ephod, ac yn y ddwyfronnec.
Pen.28.3. 10 A * phob doethei galon yn eich plith, deuant a gweithiant yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd.
Pen.25.31 11 Y tabernacl, ei babell-len, a'i dô: ei ſachau a'i ſtyllod, ei farrau, ei goloſnau, a'i ſorteiſiau:
12 Yr Arch, a'i throſſolion, y drugareddfa, a'r wahan-len, yr hon *a'i* gorchguddia:
13 Y bwrdd, a'i droſſolion, a'i holl leſtri, a'r bara dangos:
14 A chanhwyll-bren y goleuni, a'i effer, a'i lampau, ac olew y goleuni:
Pen.30.1. 15 * Ac allor yr arogl-darth, a'i throſſolion, ac olew yr enein iad, a'r arogl-darth peraidd, a chaead-len y drws i ſyned i'r tabernacl:
Pen.27.1. 16 * Allor y poeth-offrwm a'i alch brês, ei throſſolion a'i holl leſtri, ynoe a'i thraed:
17 Llenni y cynteddfa, ei goloſnau a'i ſorteiſiau: caead-len porth y cynteddfa:
18 Hoelion y tabernacl, a hoelion y cynteddfa, a'i rhaffau hwynt:
19 A gwiſcoedd y weinidogaeth i weini yn y cyſſegr: ſanctaidd wiſcoedd Aaron yr offeiriad, a gwiſcoedd ei feibion ef, i offeiriadu *ynddynt*.
20 A holl gynnulleidfa meibion Iſrael aethant allan oddi ger bron Moſes.
21 A phob vn yr hwn y cynhyrfodd ei galon ef; a phob vn yr hwn y gwnaeth ei yſpryd ef yn ewyllyſcar, a ddaethant *ac* a ddygaſant offrwm i'r Arglwydd, tu ac at waith pabell y cyfarfod, a thu ac at ei holl waſanaeth hi, a thu ac at y gwiſcoedd ſanctaidd.
22 A daethant yn wŷr, ac yn wragedd; pob vn ar a oedd ewyllyſcar ei galon a ddygaſant freichledau, a chluſt-dlyſau, a modrwyau, a chadwynau, pob math ar dlyſau aur; a phob gwr ar a offrymmodd offrwm *a offrymmodd* aur i'r Arglwydd.
23 A phob vn ar y caed gyd ag ef *ſidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main a *blew* geifr, a chrwyn hyrd lod wedi eu lliſo yn gochion, a chrwyn daiar-ſoch, a'i dygaſant.
24 Pob vn ar a offrymmodd offrwm o arian a phrês, a ddygaſant offrwm i'r Arglwydd: a phob vn ar y caed gyd ag ef goed Sittim i ddim o waith y gwaſanaeth, a'i dygaſant.
25 A phob gwraig ddoeth o galon a nyddodd â'i dwylaw: ac a ddygaſant yr edafedd *ſidan* glâs, a phorphor, ac ſcarlat, a lliain main.
26 A'r holl wragedd y rhai y cynhyrfodd eu calonnau hwynt mewn cyfarwyddyd, a nyddaſant *blew* geifr.
27 A'r pennaethiaid a ddygaſant feini Onix, a meini iw goſod ar yr Ephod, ac ar y ddwyfronnec.
Pen.30.13 28 A llyſiau, ac olew i'r goleuni, ac * i olew yr enmaint, ac i'r arogl-darth peraidd.
29 Holl blant Iſrael yn wŷr ac yn wragedd, y rhai a glywent ar eu calon offrymmu tu ac at yr holl waith a orchymynnaſei yr Arglwydd drwy law Moſes ei wneuthur, a ddygaſant i'r Arglwydd offrwm ewyllyſcar.
30 A dywedodd Moſes wrth feibion Iſrael
Pen.31.2. gwelwch, galwodd * yr Arglwydd erbyn ei enw, Beſaleel fab Vri, fab Hur, o lwyth Iuda.
31 Ac a'i llanwodd ef ag yſpryd Duw, mewn cyfarwyddyd, mewn deall, ac mewn gwybodaeth, ac mewn pob gwaith:
32 I ddychymygu cywreinrwydd, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês.
33 Ac mewn cyfarwyddyd i oſod meini, ac mewn ſaernitth pren; i weithio ym mhob gwaith cywraint.
34 Ac eſe a roddodd yn ei galon ef ddyſcu *eraill*: eſe, ac Aholiab mab Achiſamah o lwyth Dan.
35 Eſe a'i llanwodd hwynt â doethineb câlon, i wneuthur pob gwaith ſaer a * chywreinwaith, a Pen.36.
gwaith edef a nodwydd, mewn *ſidan* glâs, ac mewn ſcarlat, ac mewn lliain main, ac porphor,
i wau; gan wneuthur pob gwaith a dychymygu cywreinrwydd.

PEN. XXXVI.

1 *Rhoddi offrwm y bobl yn llaw y gweithwyr.* 5 *Gorfod gwahardd haelioni y bobl.* 8 *Llenni y Cerubiaid.* 14 *Y llenni o flew geifr.* 19 *Y tabell-len o gryn.* 20 *Y byrddau a'i morteiſiau.* 35 *Y wahaulen.* 37 *Y gatasi-len i'r drws.*

YNa y gweithiodd Beſaleel ac Aholiab, a phôb gŵr doeth o galon y rhai y rhoddaſei yr Arglwydd gyfarwyddyd a deall ynddynt, i ſedru gwneuthur holl waith gwaſanaeth y cyſſegr; yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſai yr Arglwydd.
2 A Moſes a alwodd Beſaleel ac Aholiab, a phôb gŵr celfydd y rhoddaſeivr Arglwydd gyfarwyddyd iddo: pôb vn yr hwn y dug ei galon ei hun ef i neſſau at y gwaith iw weithio ef.
3 A chymmeraſant gan Moſes yr holl offrwm a ddygaſei meibion Iſrael i waith gwaſanaeth y cyſſegr, iw weithio ef. A hwy a ddygaſant atto ef ychwaneg o offrwm gwir-ſoddbôb borau.
Exod.36.34 Hebr. gwetha.
4 A'r holl rai celfydd a'r oedd yn gweithio holl waith y cyſſegr a ddaethant bôb vn oddi wrth ei waith, yr hwn yr oeddynt yn ei wneuthur.
Pen.25.27 Heb. Dwy fira yn dwy fortan i'r yſgyfen.
5 A lleſaraſant wrth Moſes, gan ddywedyd, y mae yr bobl yn dwyn mwy nâ digon er gwaſanaeth yr gwaith a orchymynnodd yr Arglwydd ei wneuthur.
6 A Moſes a roes orchymyn, a hwy a baraſant gyhoeddi trwy y gwerſyll, gan ddywedyd, na wnaed na gŵr na gwraig waith mwy tuac at offrwm y cyſſegr: felly, yr attaliwyd y bobl rhac dwyn *mwy*.
7 Canys yr *oedd* digon o ddefnydd i'r holl waith i'w wneuthur, a gwedill.
8 * A'r holl rai celfydd o'r rhai oedd yn gwei- Pen.26.
thio gwaith y tabernacl, a wnaethant ddec llen o ſ.6.
lliain main cyfrodedd, a *ſidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat: a Cherubiaid o waith cywraint y gwnaethant hwynt.
9 Hŷd vn llen *oedd* wyth guſydd ar hugain, a llêd vn llen, pedwar cuſydd: yr vn meſur *oedd* i'r holl lenni.
10 Ac eſe a gydiodd bum llen wrth ei gilydd; ac a gydiodd y pum llen *eraill* wrth ei gilydd.
11 Ac eſe a wnaeth ddolennau o *ſidan* glâs ar ymyl vn llen, ar *ei* chwrr eithaf yn y cydiad: felly y gwnaeth eſe ar ymyl llen arall ynghydiad yr ail.
12 * Dec dolen a deugain a wnaeth eſe ar vn llen, Pen.26.6.
a dec dolen a deugain a wnaeth eſe yn y cwrr eithaf i'r llen ydoedd ynghydiad yr ail: y dolennau oedd yn dal y naill *len* wrth y llall.
13 Ac eſe a wnaeth ddec a deugain o ſachau aur; ac a gydiodd y naill len wrth y llall â'r bachau, ſel y byddei ynvn tabernacl.

14 Efe a wnaeth hefyd lenni o *ſiew* geifr *i ſod* yn babell-len ar y tabernacl: yn vn llen ar ddec y gwnaeth efe hwynt.

15 Hŷd vn llen oedd ddec cufydd ar hugain, a lled vn llen *oedd* bedwar cufydd: a'r vn meſur oedd i'r vn llen ar ddec.

16 Ac efe a gydiodd bum llen wrthynt eu hunain; a chwe llen wrthynt eu hunain.

17 Efe a wnaeth hefyd ddec dolen a deugain ar ymyl eithaf y llen yn y cydiad: a dec dolen a deugain a wnaeth efe ar ymyl y llen ynghydiad yr ail.

18 Ac efe a wnaeth ddec a deugain o fachau prês; i gydio y babell-len i ſod yn vn.

19 Ac efe a wnaeth dô i'r babell-len o grwyn hyrddod wedi eu llifo yn gochion: a thô o grwyn dalar-ſoch yn vchaf.

20 Ac efe a wnaeth yſtyllod i'r tabernacl o goed Sittim, yn eu ſefyll.

21 Dec cufydd *oedd* hyd yſtyllen: a chufydd a hanner cufydd lled pôb y ſtyllen.

22 Dau dyno *oedd* i'r vn ſtyllen *wedi* eu goſod mewn treſn y naill ar gyfer y llall: felly y gwnaeth efe i holl yſtyllod y tabernacl.

23 Ac efe a wnaeth yſtyllod i'r tabernacl: vgain yſtyllen i'r tu dehau, tua'r dehau.

24 A deugain mortais arian a wnaeth efe dan yr vgain yſtyllen: dwy fortais dan vn yſtyllen iw dau dyno, a dwy fortais dan yſtyllen arall iw dau dyno.

25 Ac i ail yſtlys y tabernacl o du y gogledd; efe a wnaeth vgain yſtyllen.

26 A'i deugain mortais o arian; dwy fortais tan vn yſtyllen, a dwy fortais tan y ſtyllen arall.

27 Ac i yſtlyſau y tabernacl tu a'r gorllewin y gwnaeth efe chwech yſtyllen.

28 A dwy ſtyllen a wnaeth efe yng hongl au y tabernacl i'r ddau yſtlys.

Pen.26.24 *Hebr. githim.

29 Ac yr oeddynt *wedi eu † cydio oddi tanodd; ac yr oeddynt hefyd wedi eu cydio oddi arnodd wrth vn ſodrwy: felly y gwnaeth iddynt ill dwy yn y ddwy gongl.

Pen.25.27 *Heb. 30.4 *Hebr. *Dwy fir. this dwy fortais i'r vn yſtyllen.

30 Ac yr oedd wyth yſtyllen; a'i morteiſiau oedd vn ar bumthec o forteiſiau arian: † dwy fortais tan bôb yſtyllen.

31 Ac efe a wnaeth farrau o goed Sittim: pump i ſtyllod yn yſtlys i'r tabernacl,

32 A phum barr i ſtyllod ail yſtlys y tabernacl, a phum barr i ſtyllod y tabernacl i'r yſtlyſau o du y gorllewin.

33 Ac efe a wnaeth y barr canol i gyrhaeddyd trwy yr yſtyllod o gwrr i gwrr.

34 Ac efe a oſododd aur tros yr yſtyllod, ac a wnaeth eu modrwyau hwynt o aur i fyned am y barrau: ac a wiſgodd y barrau ag aur.

35 Ac efe a wnaeth waham-len o *ſidan* glâs, a phorphor ac yſcarlat, a lliain main cyſrodedd: â Cherubiaid o waith cywraint y gwnaeth efe hi.

36 Ac efe a wnaeth iddi bedair colofn *o goed* Sittim, ac a'i gwiſcodd hwynt ag aur, a'i pennau *oedd* o aur: ac efe a ſwriodd iddynt bedair mortais o arian.

37 Ac efe a wnaeth gaead-len i ddrws y tabernacl o *ſidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat, a lliain main cyſrodedd, o waith edef a nodwydd.

38 A'i phum colofn, a'i pennau; ac a oreurodd eu pennau hwynt, a'i cylchau ag aur: ond eu pum mortais *oedd* o brês.

PEN. XXXVII.

1 *Yr Arch.* 6 *Y Drugareddfa a'r Cerubiaid.* 13 *Y bwrdd a'i leſtri.* 17 *Y Canwyll bren, a'i lampau, a'i offer.* 25 *Allor yr arogl darth.* 29 *Olew yr enneiniad, a'r pur arogl darth.*

A *Beſaleel a wnaeth yr Arch, o goed Sittim; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lled, a chufydd a hanner ei huchder. * Pen. 25.10.

2 Ac a'i gwiſcodd hi ag aur pur o fewn ac oddi allan; ac a wnaeth iddi goron o aur o amgylch.

3 Ac a ſwriodd iddi bedair modrwy o aur ar ei phedair congl; ſef dwy fodrwy ar ei naill yſtlys, a dwy fodrwy ar ei hyſtlys arall.

4 Efe a wnaeth hefyd droſolion o goed Sittim, ac a'i gwiſgodd hwynt ag aur.

5 Ac a oſododd y troſolion drwy y modrwyau ar yſtlyſau yr Arch, i ddwyn yr Arch.

6 Ac efe a *wnaeth drugareddfa o aur coeth; o ddau gufydd a hanner ei hŷd, a chufydd a hanner ei lled. * Pen. 25.17.

7 Ac efe a wnaeth ddau Gerub aur; o vn dryll cyſan y gwnaeth efe hwynt ar ddau ben y drugareddfa.

8 Vn Cerub ‖ ar y pen o'r tu yma, a Cherub arall ar y pen o'r tu arall: o'r drugareddfa y gwnaeth efe y Cerubiaid ar ei dau ben hi. ‖ *Neu,* o'r pen.

9 A'r Cerubiaid oeddynt, gan ledu eſgyll tuac i fyny, â'u heſgyll yn gorchguddio y drugareddfa, a'i hwynebau bôb vn at ei gilydd: tuac at y Cerubiaid *oedd* tu ac at y drugareddfa.

10 Ac efe a wnaeth fwrdd o goed Sittim: dau gufydd ei hŷd, a chufydd ei lêd, a chufydd a hanner ei vchder.

11 Ac a oſododd aur pûr trofto, ac a wnaeth iddo goron o aur o amgylch.

12 Gwnaeth hefyd iddo gylch o amgylch o lêd llaw: a chwnaeth goron o aur ar ei gylch o amgylch.

13 Ac efe a fwriodd iddo bedair modrwy o aur; ac a roddodd y modrwyau wrth ei bedair congl, y rhai *oedd*, yn ei bedwar troed.

14 Ar gyfer y cylch yr oedd y modrwyau yn lle i'r troſolion i ddwyn y bwrdd.

15 Ac efe a wnaeth droſolion o goed Sittim, ac a'i gwiſgodd hwynt ag aur i ddwyn y bwrdd.

16 Efe a wnaeth hefyd y lleſtri *ſydâs* ar y bwrdd * ei ddyſclau ef a'i lwyau, a'i phiolau, a'i gaeadau i ‖ gau â hwynt; o aur pûr. * Pen. 25.29. ‖ *Neu, dywallt.*

17 Ac efe a wnaeth * ganhwyll-bren o aur coeth: o vn dryll cyſan y gwnaeth efe y canhwyll-bren, ei balader, ei geingcian, ei bedill, ei gnapiau, a'i flodau oedd o'r vn. * Pen. 25.32.

18 A chwech o geingciau yn myned allan o'i yſtlyſau: tair cainge or canhwyll bren o vn yſtlys, a thair cainge or canhwyll-bren o'r yſtlys arall.

19 Tair padell ar waith almonau, cnap a blodeun *oedd* ar vn gainge, a thair padell o waith almonau, cnap a blodeun ar gainge arall; yr vn modd *yr oedd* ar y chwe chainge y rhai oedd yn dyfod allan o'r canhwyll-bren.

20 Ac ar y canhwyll-bren yr *oedd* pedair padell o waith almonau, ei gnappiau a'i flodau.

21 A chnap tan ddwy gainge o honaw, a chnap tan ddwy gainge o honaw, a chnap tan ddwy gainge o honaw: yn ôl y chwe chainge oedd yn dyfod allan o honaw.

22 Eu cnappiau, a'i ceingciau oedd o'r vn * y cwbl o honaw *y doedd* * vn dryll cyſan o aur coeth. * Pen. 25.31.

23 Ac efe a wnaeth ei ſaith lamp ef, a'i efeiliau, a'i gaſnau, o aur pur.

24 O * dalent o aur coeth y gwnaeth efe ef, a'i holl leſtri. * Pen. 25.39.

25 Gwnaeth hefyd * allor yr arogl-darth o goed Sittim: o gulydd ei hŷd, a chufydd ei lêd, yn bedair ongl, ac o ddau gufydd ei huchder; ei chyrn oedd o'r vn. * Pen. 30.3.

26 Ac efe a'i gwiſgodd hi ag aur coeth; ei chaead a'i hyſtlyſau o amgylch,

27 Ac

27 Ac eſe a wnaeth iddi ddwy fodrwy o aur wrth ei dwy gongl, ar ei dau yſlys, oddi tan ei choron; i fyned am droſoliow iw dwyn arnynt

28 Ac eſe a wnaeth droſolion o goed Sittim; ac a'i gwiſcodd hwynt ag aur.

29 Ac eſe a wnaeth * olew yr enneiniad ſanctaidd, a'r arogl daith llyſſeuoc pur o waith yr apothecari. Pen.30. 35.

PEN. XXXVIII.

1 *Allor y poeth-offrwm.* 8 *Y Noe brês.* 9 *Y Cynteddſa.* 21 *Cyfrif o offrymau y bobl.*

Pen.27.1. A Eſe a wnaeth allor y poeth offrwm o * goed Sittim; o bump cufydd ei hŷd, a phump cufydd ei llêd, yn bedair-ongl; ac yn dri chufydd ei huchter.

2 Gwnaeth hefyd ei chyrn hi ar ei phedair congl ei chyrn hi oedd o'r vn: ac eſe a'i gwiſcodd hi â Pen.27.3. phrês.

3 Eſe a wnaeth hefyd holl leſtri yr allor, y crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau, a'r eigeiniau, a'r pedyll tân: ei holl leſtri hi a wnaeth eſe o brês.

4 Ac eſe a wnaeth i'r allor, alch brês ar waith rhwyd; dan ei chwmpas oddi tanodd hyd ei hanner hi.

5 Ac eſe a ſwriodd bedair modrwy i bedwar cwer yr alch brês; i fyned am droſolion.

6 Ac eſe a wnaeth droſolion o goed Sittim; ac a'i gwiſcodd hwynt â phres.

7 Ac eſe a dynnodd y troſolion drwy y modrwyau ar yſlyſau yr allor, iw dwyn hi arnynt: yn gau y gwnaeth eſe hi ag yſtyllod.

8 Ac eſe'a wnaeth noe brês, a'i throed o brês, o ddrychau *gwragedd* y thai a ymgaſclent *yn fynedoedd* at ddrws pabell y cyfarfod.

9 Ac eſe a wnaeth y cynteddſa ar yr yſtlys deheu, tu a'r deheu: llenni y cynteddſa *oedd* o liain main cyfrodedd o gant cufydd.

10 A'i hugain coloſn, ac a'i hugain mortais o brês: a phennau y coloſnau a'i cylchau o arian yr oeddynt.

11 Ac ar du ygogledd, y *llenni oedd* gan cufydd, eu hugain coloſn, a'i hugain mortais o brês: a phennau y coloſnau a'i cylchau o arian.

12 Ac o du y gorllewin, llenni o ddec cufydd a deugain: eu dec coloſn, a'i dec mortais, a phennau y coloſnau, a'i cylchau o artan.

13 Ac i du y dwyrain tu a'r dwyrain *yr oedd llenni* o ddec cufydd a deugain.

14 Llenni o bymthec cufydd *a wnaeth ſefe* o'r naill du i'r porth: eu tair coloſn, a'i tair mortais.

15 Ac *ſefe a wnaeth* ar yr ail yſtlys o ddeutu drws porth y cynteddſa lenni o bymthec cufydd, eu tair coloſn, a'i tair mortais.

16 Holl lenni y cynteddſa o amgylch *a wnaeth ſefe* o liain main cyfrodedd.

17 A morteiſiau y coloſnau *oedd* o brês: pennau y coloſnau, a'i cylchau o arian: a gwiſc eu pennau o arian, a holl goloſnau y cynteddſa oedd wedi eu cylchu ag arian.

18 A chaead len drws y cynteddſa *ydoedd* waith edeſ a nodwydd, o *ſidan* glâs, a porphor ac yſcarlat, a liain main cyfrodedd: ac yn ugain cufydd o hŷd, a'i huchter o'i llêd yn bump cufydd, ar gyfer llenni y cynteddſa.

19 Eu pedair coloſn hefyd, a'i pedair mortais *oedd* o brês, a'i pennau o arian: gwiſc eu pennau hefyd a'i cylchau *oedd* arian.

Pen.27. 19. 20 A * holl hoelion y tabernacl, a'r cynteddſa oddi amgylch *oedd* brês.

21 Dyma gyfrif *perthynaſau* y tabernacl *ſef* tabernacl y dyſtiolaeth, y rhai a gyfrifwyd wrth orchymyn Moſes, *i* waſanaeth y Leiiaid drwy law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

22 A Beſaleel mab Vri mab Hur o lwyth Iuda, a wnaeth yr *hyn* oll a orchymynodd yr Arglwydd wrth Moſes.

23 A chyd ag ef yr ydoedd Aholiab mab Achiſamah o lwyth Dan, ſaer cywraint, a gwniedydd mewn *ſidan* glâs, ac mewn porphor, ac mewn yſcarlat, ac mewn liain main.

24 Yr holl aur a weithiwyd yn y gwaith *ſef* yn holl waith y cyſſegr, ſef aur yr offrwm ydoedd naw talent ar hugain, a ſeithgan ſicl, a dec ar hugain, yn ôl ſicl y cyſſegr.

25 A'r arian y rhai a gyfrifwyd o'r gynnulleidfa *oedd* gan talent, a mil a ſeithgant a phymthec ſicl a thrugain yn ôl ſicl y cyſſegr.

26 Becah am bôb pen, *ſef* hanner ſicl yn ôl ſicl y cyſſegr, am bôb vn a ele beibio dan rif o fab vgeinmlwydd ac vchod *ſef* am chwe chan mil a thair mil, a phum-cant, a dec a dengain.

27 Ac o'r can talent arian y bwriwyd morteiſiau y cyſſegr a morteiſiau y wahan-len: can mortais o'r cant talent, talent i bôb mortais.

28 Ac o'r mil, a ſeith-gant, a phymthec *ſicl* a thrugain y gwnaeth eſe bennau y coloſnau; ac y gwiſcodd eu pennau, ac y cylchodd hwynt.

29 A phrês yr offrwm *oedd* ddec talent a thrugain; a dwy ſil a phedwar cant o ſiclau.

30 Ac eſe a wnaeth o hyny forteiſiau drws pabell y cyfarfod a'r allor brês, a'r alch pres yr hwn oedd iddi; a holl leſtri yr allor. * Exod. 27.19.

31 A morteiſiau y cynteddſa o amgylch, a morteiſiau porth y cynteddſa a holl hoelion y tabernacl, a holl hoelion y cynteddſa o amgylch.

PEN. XXXIX.

1 *Gwiſcoedd y gwenidogaeth, a'r gwiſcoedd ſanctaidd.* 2 *Yr Ephod.* 8 *Y ddwyfronneg.* 22 *Mantell yr Ephod.* 27 *Y peiſiau, y meitr a'r gwregys o liain main.* 30 *Talaith y goron ſanctaidd.* 32 *Moſes yn golygu y cwbl ac yn eu bendithio.*

AC o'r *ſidan* glâs, a'r phorphor, a'r yſcarlat y gwnaethant wiſcoedd gweinidogaeth i weini yn y cyſſegr: * gwnaethant y gwiſcoedd ſanctaidd i Aaron ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes. * Pen 28. 10. & 39. 19.

2 Ac eſe a wnaeth yr Ephod o aur *ſidan* glâs, a phorphor, ac yſcarlat a liain main cyfrodedd.

3 A gyrraſant yr aur yn ddalennau teneuon, ac a'i torraſant yn edafedd i weithio yn y *ſidan* glâs, ac yn y porphor, ac yn yr yſcarlat, ac yn y liain main, yn waith cywraint.

4 Yſcwyddau a wnaethant iddi yn cydio: wrth ei dau gwrr y cydiwyd hi.

5 A gwregys cywraint ei Ephod eſ, yr hwn oedd arni *ydoedd* o'r vn, yn vn waith a hi: o aur, *ſidan* glâs, a phorphor ac yſcarlat, a liain main cyfrodedd; megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

6 * A hwy a weithiaſant feini Onix wedi eu goſod mewn boglynnau aur, wedi eu naddu a naddiadau ſêl, a henwau meibion Iſrael *ynddynt*. * Pen. 28.9.

7 A goſododd hwynt ar yſcwyddau yr Ephod, * yn feini coffadwriaeth i feibion Iſrael, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes. * Pen. 28.12.

8 Eſe a wnaeth hefyd y ddwyfronnec o waith cywraint, ar waith yr Ephod; o aur, *ſidan* glâs, porphor hefyd ac yſcarlat, a liain main cyfrodedd.

9 Pedair-ongl y doedd; yn ddau ddyblyg y gwnaethant y ddwy-fronnec: o rychwant ei hŷd, a rhychwant ei llêd, yn ddau ddyblyg.

10 A goſodaſant yuddi bedair rhês o feini: rhês

Rhes o Sardius, Tophas, a Smaragdus *ydoedd* y rhês gyntaf.

11 A'r ail rhes *oedd* Carbuncl, Saphyr, ac Adamant.

12 A'r drydedd rhês *ydoedd* Lygur, Achat, ac Amethiſt.

13 A'r bedwaredd rês ydoedd Beryl, Onix a Iaſpis; wedi eu hamgylchu mewn boglynnau aur yn eu lleoedd.

14 A'r meini *oedd* yn ol henwau meibion Iſrael, yn ôl eu henwau hwynt, pôb un wrth ei henw *oeddynt* o nddiadau ſêl, yn ôl y deuddec llwyth.

15 A hwy a wnaethant ar y ddwyfronnec gadwynau ar y cyrrau, yn bleth-waith o aur pûr.

16 A gwnaethant ddau ſoglyn aur, a dwy ſodrwy o aur; ac a roddaſant y ddwy ſodrwy ar ddau gwrr y ddwyfronnec.

17 A rhoddaſant y ddwy gadwyn blethedic o aur trwy y ddwy ſodrwy, ar gyrrau y dwyfronnec.

18 A deu-pen y ddwy gadwyn blethedig a roddaſant ynglŷn yn y ddau ſoglyn: ac a'i goſodaſant ar yſgwyddau yr Ephod, o'r tu blaen.

19 Gwnaethant hefyd ddwy ſodrwy o aur, ac a'i goſodaſant ar ddau ben y ddwyfronnec, ar yr ymyliad ar yſtlys yr Ephod, o'r tu mewn.

20 A hwy a wnaethant ddwy ſodrwy aur ac a'i goſodaſant ar ddau yſtlys yr Ephod, oddi tanodd tu a'i thu blaen, ar gyfer ei chydiad, oddi ar wregys yr Ephod.

21 Rhwymaſant hefyd y ddwyfronnec erbyn ei modrwyau, wrth ſodrwyau yr Ephod, â llinin o *ſidan* glâs, i ſod oddi ar wregis yr Ephod, fel na ddatodid y ddwyfronnec oddi wrth yr Ephod: megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

22 Ac eſe a wnaeth fantell yr Ephod ei gyd o ſidan glâs yn waiad-waith.

23 A thwll y fantell *oedd* yn ei chanol, fel twll lluric, a gwrym o amgylch y twll rhac ei rhwygo.

24 A gwnaethant ar odrau y fantell bomgranadau, o *ſidan* glâs, porphor ac yſcarlat a lliain cyſrodedd.

25 Gwnaethant hefyd * glŷch o aur pur, ac a roddaſant y clŷch rhwng y pomgranadau, ar odrau y fantell o amgylch, ym myſc y pomgranadau.

26 Clôch a phomgranad, a chlôch a phomgranad, ar odrau y fantell o amgylch, i weini *ynddynt*, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

27 A hwy a wnaethant beiſiau o liain main o waiad-waith, i Aaron ac iw feibion.

28 A meitr o liain main, a chappiau hardd o liain main, a * llawdrau lliain o liain main cyfrodedd,

29 A gwregys o liain main cyfrodedd, ac o *ſidan* glâs, porphor, ac yſcarlat o waith edeſ a nodwydd: fel y gorchymynnaſeyr Arglwydd wrth Moſes.

30 Gwnaethant hefyd dalaith y goron ſanctaidd o aur pûr, ac a ſcrifennaſant arni ſcrifen fel naddiad ſêl; *Sancteiddrwydd yr Arglwydd.*

31 A rhoddaſant wrthi linin o ſidan glâs, iw dal hi i ſyny ar y meitr: fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

32 Felly y gorphennwyd holl waith y tabernacl *ſef* pabell y cyfarfod: a meibion Iſrael a wnaethant ynol yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaethant.

33 Dygaſant hefyd y tabernacl at Moſes, y babell a'i holl ddodreſn: ei bachau, ei ſtyllod, ei barrau, a'i choloſnau, a'i morteiſiau.

34 A'r tô o grwyn hyrddod wedi eu lliſo yn gochion, a'r tô o grwyn dalar-ſoch a'r llen wahan yr hon oedd yn gorchguddio:

35 Arch y deſtiolaeth, a'i threſolion, a'r drugareddfa.

36 Y bwrdd hefyd a'i holl leſtri, ar bara dangos:

37 Y canhwyll-bren pur a'i lampau, a'r lampau i'w goſod mewn treſn, ei holl leſtri, ac olew i'r goleuni:

38 A'r allor aur, ac olew'r eneiniad, a'r arogldarth llyſſenog, a chaead-len drws y babell:

39 Yr allor brês, a'r alch brês yr hon *oedd* iddi, ei threſolion a'i holl leſtri; y noe a'i thraed:

40 Llenni y cynteddſa, ei goloſnau a'i forteiſiau, a chaead-len porth y cynteddſa, ei raffau a'i hoeliau, a holl *ddodreſn* gwaſanaeth y tabernacl, ſef pabell y cyfarfod:

41 Gwiſcoedd y weinidogaeth i weini yn y cyſſegr: ſanctaidd wiſcoedd Aaron yr offeiriad, a gwiſcoedd ei feibion ef i offeiriadu.

42 Yn ol yr hyn holl a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes: felly y gwnaeth meibion Iſrael yr holl waith.

43 A Moſes a edrychodd ar yr holl waith, ac wele hwy a'i gwnaethent megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd: felly y gwnaethent; a Moſes a'i bendithiodd hwynt.

PEN. XL.

1 *Gorchymyn yn cedi y Tabernacl, 9 a'i enneiniô,* 13 *a ſanctteiddio Aaron a'i feibion.* 16 *Moſes yn gwneuthur fel y gorchymynnaſid iddo.* 34 *Cwmwl yn gorchguddio y babell.*

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Yn y mîs cyntaf ar y *dydd* cyntaf o'r mîs, y cyſodi y tabernacl, pabell y cyfarfod.

3 A goſot yno Arch y dyſtiolaeth; a gorchguddia yr Arch â'r wahan-len.

4 * Dŵg i mewn hefyd y bwrdd, a threfna † ef yn dreſnus: dwg i mewn hefyd y canhwyll-bren a goleua ei lampau ef. * Pen. 26.35. † Heb. *ei dreſna ef.*

5 Goſot hefyd allor aur yr arogl-darth ger bron Arch y deſtiolaeth: a goſot gaead-len drws y Tabernacl.

6 Dod hefyd allor y poeth offrwm o flaen drws Tabernacl pabell y cyfarfod. * Pen. 26.37.

7 Dod hefyd y noe rhwng pabell y cyfarfod a'r allor, a dod ynddi ddwfr.

8 A goſot hefyd y cynteddſa oddi amgylch, a dod gaead-len *ar* borth y cynteddſa.

9 A chymmer olew yr eneiniad, ac enneinia y Tabernacl, a'r hyn oll *ſydd* ynddo, a chyſſegra ef a'i holl leſtri: a ſanctaidd fydd.

10 Enneinia hefyd allor y poeth offrwm, a'i holl leſtri: a'r allor a gyſſegri: a hi a fydd yn allor ſanctaiddiolaf.

11 Enneinia y noe a'i thraed, a ſanctteiddia hi.

12 A dwg Aaron a'i feibion i ddrws pabell y cyfarfod, a golch hwynt â dwfr.

13 A gwiſc am Aaron y gwiſcoedd ſanctaidd; ac enneinia ef, a ſanctteiddia ef i offeiriadu i mi.

14 Dŵg hefyd ei feibion ef, a gwiſc hwynt â pheiſiau.

15 Ac enneinia hwynt megis yr enneinlaiſt en tad hwynt i offeiriadu i mi: felly bydd eu heneiniad iddynt yn offeiriadaeth dragywyddol drwy eu cenhedlaethau.

16 Felly Moſes a wnaeth yn ol yr hyn oll a orchymynnoddyr Arglwydd iddo: felly y gwnaeth efe.

17 Felly * yn y mîs cyntaf o'r ail flwyddyn, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, y codwyd y Tabernacl. * Numb. 7.1.

18 A Moſes a gododd y Tabernacl, ac a ſiec-

ethaodd ei ſorteiſiau, ac a oſodedd i fynu ei fyllod, ac a roddes i mewn ei farran, ac a gododd ei golofnau.

19 Ac a ledodd y babell-len ar y tabernacl, ac a oſodadd dô y babell-len arni oddi arnodd, ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

20 Cymmerodd hefyd a rhoddod y dyſtiolaeth yn yr Arch, a goſodedd y troſolion wrth yr Arch; ac a roddodd y drugareddfa i fynu ar yr Arch.

* Pen. 25.12. 21 Ac eſe a ddûg yr Arch i'r tabernacl, ac a oſodedd y wahan-len orchudd, i orchguddio Arch y deſtiolaeth; megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

22 Ac eſe a roddodd y bwrdd o ſewn pabell y cyfarfod ar yſtlys y tabernacl, o du'r gogledd, o'r tu allan i'r wahan-len.

23 Ac eſe a drefnodd yn ddrefnus arno, ef y bara, ger bron yr Arglwydd: ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

24 Ac eſe a oſodedd y canhwyll bren o ſewn pabell y cyfarfod, ar gyfer y bwrdd, ar yſtlys y tabernacl, o du yr dehau.

25 Ac eſe a oleuodd y lampau ger bron yr Arglwydd; ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

26 Eſe a oſodedd hefyd yr allor aur ym mhabell y cyfarfod, o flaen y wahan-len.

27 Ac a arogl-darthodd arni arogl-darth peraidd, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

28 Ac eſe a oſododd y gaead-len ar ddrws y tabernacl.

29 Ac eſe a oſododd allor y poeth offrwm wrth ddrws tabernacl pabell y cyfarfod; a c a offrymmodd arni boeth offrwm a bwyd offrwm, * ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes. * Pen. 30.9.

30 Eſe a oſododd y noe hefyd rhwng pabell y cyfarfod a'r allor; ac a rhoddod yno ddwfr i ymolchi.

31 A Moſes, ac Aaron a'i feibion a olchaſant yno eu dwylo, a'i traed.

32 Pan elent i babell y cyfarfod, a phan neſſaent at yr allor yr ymolchent: ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

33 Ac eſe a gododd y cynteddfa o amgylch y tabernacl, a'r allor, ac a roddodd gaead-len ar borth y cynteddfa: felly y gorphennodd Moſes y gwaith.

34 * Yna cwmmwl a orchguddiodd babell y cyfarfod, a gogoniant yr Arglwydd a lanwodd y tabernacl. *Num. 9.15. 1.Bren. 8.10.

35 Ac ni allei Moſes fyned i babell y cyfarfod, am fod y cwmwl yn aros arni, a gogoniant yr Arglwydd yn llenwi y tabernacl.

36 A phan gyſodei y cwmmwl oddiar y tabernacl, y cychwynnei meibion Iſrael iw holl deithiau.

37 Ac eni chyſodei y cwmmwl; yna ni chychwynent hwynt hyd y dydd y cyſodei.

38 Canys cwmwl yr Arglwydd *ydoedd* ar y tabernacl y dydd, a thân ydoedd arno y nos; yng-olwg holl dŷ Iſrael yn eu holl deithiau hwynt.

¶ TRYDYDD LLYFR MOSES YR HWN a elwir Leuiticus.

PEN. I.

1 *Trefn y poeth offrymmau, 3 o eidionnau, 10 o ddefaid, neu eifr, 14 ac adar.*

A'R Arglwydd a alwodd ar Moſes, ac a lefarodd wrtho o babell y cyfarfod; gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael a dywed wrthynt; pan ddygo ûn o honoch offrwm i'r Arglwydd, o anifail *ſef* o'r eidionnau neu o'r praidd, yr offrymmwch eich offrwm.

* Exod. 29.10. 3 *Os poeth offrwm o eidion *ydd* ei offrwm eſt offrymed ef yn wryw perffaith-gwbl: a dyged ef o'i ewyllys ei hun i ddrws pabell y cyfarfod, ger bron yr Arglwydd.

4 A goſoded ei law ar ben y poeth offrwm, ac fe a'i cymmerir ef yn gymeradwy ganddo, i wneuthur cymmod troſto.

* Lenit. 5.12. 5 * Lladded hefyd yr eidion ger bron yr Arglwydd; a dyged meibion Aaron yr offeiriaid y gwaed, a thaenellant y gwaed, o amgylch ar yr allor, yr hon *ydd wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

6 A blinged y poeth offrwm, a thorred ef yn ei ddarnau.

7 A rhodded meibion Aaron yr offeiriad dân ar yr allor, a goſſodant goed mewn trefn ar y tân.

8 A goſſoded meibion Aaron yr offeiriaid y darnau, y pen a'r braſder mewn trefn ar y coed *a ſyddant* ar y tân *ſydd* ar yr allor.

9 Onid y perfedd, a'i traed, a ylch efe mewn dwfr; a'r offeiriaid a lŷſc y cwbl ar yr allor, yn boeth offrwm, yn aberth tanllyd, o aregl peraidd, i'r Arglwydd.

10 Ac os o'r praidd *ſef* o'r defaid, neu o'r geifr *yr offrymma efe* boeth offrwm, offrymmed ef yn wryw perffaith-gwbl.

11 A lladded ef ger bron yr Arglwydd o du 'r gogledd i'r allor: a thaenelled meibion Aaron yr offeiriaid ei waed ef ar yr allor o amgylch.

12 A thorred ef yn ddarnau gyd a'i ben a'i braſder; a goſſoded yr offeiriaid hwynt ar y coed *a ſyddant* ar y tân *ſydd* ar yr allor.

13 Onid golched y perfedd, a'r traed mewn dwfr: a dyged yr offeiriad y cwbl, a lloſged ar yr allor: hwn ſydd boeth offrwm, aberth tanllyd, o aregl peraidd i'r Arglwydd.

14 Ac os poeth offrwm o aderyn *ydd* ei offrwm ef i'r Arglwydd, yna dyged ei offrwm o durturau, neu o gywion colomennod.

15 A dyged yr offeiriad ef at yr allor, a thorred ei ben ef a lloſged ef, ar yr allor: a gwaſger ei waed ef ar yſtlys yr allor.

16 A thynned ymmaith ei grombil ef yng-hŷd â'i blu, a bwried hwynt ger llaw yr allor o du 'r dwyrain i'r lle *y byddo* y lludw. Neu. Allor dû.

17 Hollded ef a'i eſgyll heſyd, *eſto* na wahaned ef: a lloſged yr offeiriad ef ar yr allor, ar y coed a *ſyddant* ar y tân: dymma boeth offrwm, aberth tanllyd, o aregl peraidd i'r Arglwydd. * Exod. 29.22.

PEN. II.

1 *Y bwyd offrwm tanllyd gydag olew ac aregl darth, 4 Naill ai wedi ei bobi mewn ffwrn, 7 ai mewn padell ffrio. 12 Neu o'r blaen ffrwyth yn y dwyſſen. 13 Halen y bwyd offrwm.*

PAn offrymmo dŷn fwyd offrwm i'r Arglwydd, bydded ei offrwm ef o beilliedd: a thywalled olew arno, a rhodded thus arno.

2 A * dyged ef at feibion Aaron offeiriaid: a chymmered efe oddi yno lonedd ei law o'i beilliedd, ac o'i olew, ynghŷd a'i hôll thus, a lloſged yr offeiriad ei goffadwriaeth ar yr allor, yn offrwm tanllyd o aregl peraidd i'r Arglwydd. * Lu. 6.15.

3 * A *bydded* gweddill y bwyd offrwm i Aaron a'i ac iw

ac iw feibion: ſancteidd-beth o danllyd offryman yr Arglwydd *ydyw*.

4 Hefyd pan offrymmech fwyd offrwm, wedi ei bobi *mewn* ffwrn, teiſſen beillied groyw, wedi ei chymmyſcu trwy olew, neu afrllad croyw wedi en heneinio ag *olew, a fydd.

*Pen. 6.21.

5 Ond os bwyd offrwm ar radell *fydd* dy offrwm di, bydded o beillied wedi ei gymmyſcu yn groyw trwy olew.

6 Tor*r* ef yn ddarnau a thywallt arno olew; bwyd offrwm yw.

7 Ac os bwyd offrwm padell *fydd* dy offrwm, gwneler o beillied trwy olew.

8 A dwg i'r Arglwydd y bwyd offrwm, yr hwn a wneir o'r rhai hyn, ac wedi y dyger at yr offeiriad dyged ynteu ef at yr allor.

9 A choded yr offeiriad ei *goffadwriaeth o'r bwyd offrwm, a lloſged ef ar yr allor, *yn offrwm tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

*Leuit. 2. *Exod. 29.18.

10 A *bydded* i Aaron ac iw feibion weddill y bwyd offrwm; ſancteidd-beth o danllyd offryman yr Arglwydd *ydyw*.

11 Na wneler yn leſeinllyd ddim bwyd offrwm a offrymmoch i'r Arglwydd: canys dim ſur-does na mel ni loſgwch yn offrwm tanllyd yr Arglwydd.

12 Offrymmwch i'r Arglwydd offrwm y blaenffrwyth, ond na †loſger hwynt ar yr allor yn arogl peraidd.

† Hebr. adrecha ſer.

13 Dy holl fwyd offrwm heſyd a hellti *di â halen; ac na phalled halen cyfammod dy Dduw o fod ar dy fwyd offrwm: offrymma halen ar bob offrwm it.

*Matth. 5.13. mar. 9.49. luc. 14.34.

14 Ac os offrymmi i'r Arglwydd fwyd offrwm y ffrwythau cyntaf; twyſennau irion wedi eu craſu wrth y tân *ſef* ŷd a gurir allan o'r dwyſen lawn, a offrymmi di, yn fwyd offrwm dy ffrwythau cyntaf.

15 A dod olew arno, a goſſot thus arno; bwyd offrwm *yw*.

16 A lloſged yr offeiriad ei goffadwriaeth ef o'i ŷd wedi ei guro allan, ac o'i olew yng-hyd a'i holl thus: offrwm tanllyd i'r Arglwydd yw.

PEN. III.

1 Yr aberth hedd o eidion, 6 o'r praidd, 7 maill ai oen, 12 ai gafr.

AC os aberth hedd *fydd* ei offrwm ef, pan offrymmo eſe eidion, offrymmed ef ger bron yr Arglwydd yn berffaith-gwbl: pa vn bynnac ai yn wryw ai yn fenyw.

2 A rhodded ei law ar ben ei offrwm, a lladded ef *wrth* ddrws pabell y cyfarfod: a thaenelled meibion Aaron, yr offeiriaid, y gwaed ar yr allor o amgylch.

3 Ac offrymmed o'r aberth hedd aberth tanllyd i'r Arglwydd: *ſef* y weren fol, a'r *holl wêr a fydd ar y perfedd,

*Exod. 29.22.

4 A'r ddwy aren, a'r gwêr *a fyddo* arnynt, hyd y tenewyn, a'r rhwyden hefyd *a fydd* oddi-ar yr aſa, a dyn eſe ymmaith, yng-hyd a'r arennau.

†Neu, llain gig.

5 A lloſged meibion Aaron hynny ar yr allor, ynghyd a'r offrwm poeth *ſydd* ar y coed a *fyddant* ar y tân, yn aberth tanllyd, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

6 Ac os o'r praidd *y bydd* yr hyn a offrymmo eſe yn hedd aberth i'r Arglwydd, offrymmed ef yn wryw neu yn fenyw perffaithgwbl.

7 Os oen a offrymma eſe yn ei offrwm, yna dyged ger bron yr Arglwydd.

8 A goſoded ei law ar ben ei offrwm, a lladded ef o flaen pabell y cyfarfod: a thaenelled meibion Aaron ei waed ef ar yr allor oddi amgylch.

9 Ac offrymmed o'r aberth hedd yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: ei weren, a'r gloren i gydtorred hi ymmaith wrth aſgwrn y cefn, yng-hyd a'r weren fol, a'r holl wêr *a fyddo* ar y perfedd.

10 A'r ddwy aren, a'r gwêr *a fyddo* arnynt, hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddi ar yr aſa, yng-hyd a'r arennau, a dyn eſe ymmaith.

11 A lloſged yr offeiriaid hyn ar yr allor: bwyd aberth tanllyd yr Arglwydd ydyw.

12 Ac os gafr *fydd* ei offrwm ef, dyged hi ger bron yr Arglwydd:

13 A goſoded ei law ar ei phen, a lladded hi o flaen pabell y cyfarfod, a thaenelledd meibion Aaron ei gwaed hi ar yr allor o amgylch.

14 Ac offrymmed o hynny ei offrwm o aberth tanllyd yr Arglwydd, *ſef* y weren fol, a'r holl wêr a *fyddo* ar y perfedd.

15 A'r ddwy aren, a'r gwêr a *fyddo* arnynt, hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddi ar yr aſa, ynghyd a'r arennau, a dyn eſe ymmaith.

16 A lloſged yr offeiriad hwynt ar yr allor, bwyd aberth tanllyd o arogl peraidd *ydywi yr holl *wêr fydd eiddo'r Arglwydd.

*Pen. 7.25.

17 Deddf dragwyddawl drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl anneddau *yw*, na fwyttaoch ddim gwêr na dim *gwaed.

*Gen. 9.4. pen. 7.26. & 17.14.

PEN. IIII.

Aberthau tros bechod a wnelei'r offeiriad. 13 Neu'r holl gynnulleidfa. 22 Neu y pennaeth mewn anwybod.

LLeſarodd yr Arglwydd beſyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Lleſara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan besho dyn mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd, a gwneuthur yn erbyn vn o honynt, y pethau ni ddylid eu gwneuthurt

3 Os offeiriad eneiniog a becha yn ôl pechod y bobl, offrymmed tros ei bechod a wnaeth, ſuſtach ieuange perffaith gwbl, yn aberth dros bechod i'r Arglwydd.

4 A dyged y buſtach i ddrws pabell y cyfarfod ger bron yr Arglwydd, a goſoded ei law ar ben y buſtach, a lladded y buſtach ger bron yr Arglwydd.

5 A *chymmered yr offeiriad eneiniog o waed y buſtach, a dyged ef i babell y cyfarfod.

*Leuit. 9.28.

6 A throched yr offeiriad ei ſys yn y gwaed, a thaenelled o'r gwaed, ger bron yr Arglwydd ſeithwaith, o flaen gwahan-len y cyſegr.

7 A goſoded yr offeiriad *beth* o'r gwaed ger bron yr Arglwydd ar gyrn allor yr arogldarth peraidd, yr hon *ſydd* ym mhabell y cyfarfod: a thywallded *holl waed *arall* y buſtach wrth droed allor y poeth offrwm, yr hon *ſydd wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

*Pen. 5.9.

8 A thynned holl wêr buſtach yr aberth dros bechod oddiwrtho: y weren fol, ar holl wêr *fyddo* ar y perfedd,

9 A'r ddwy aren ar gwêr a ſyddo arnynt hyd y tenewyn, a'r rhwyden oddiar yr aſa, a dyn eſe ymmaith, ynghyd a'r arennau,

10 Megis y tynnodd o fuſtach yr aberth hedd. A lloſged yr offeiriad hwynt ar allor y poeth offrwm.

11 *Ond croen y buſtach, a'i holl gig ynghyd a'i ben, a'i berfedd, a'i ſilwel,

*Exod. 29.14. numb. 19.5.

12 A'r holl ſuſtach hefyd a ddwg eſe allan i'r tu allan i'r gwerſyll, i le glân wrth dywallt-fa y lludw, *ac a'i llyſc ar goed yn tân: wrth dywallt-fa y lludw y lloſcir ef.

*Hebr. 13.13.

13 Ac os holl gynnulleidfa Iſrael a becha mewn anwybod, *a'r peth yn guddiedic o olwg y gynnulleidfa, a gwneuthur o honynt yn erbyn yr vn o orch-

*Pen. 5.2, 3, 4.

mynion yr Arglwydd, ddim o'r byn ni ddylid eu gwneuthur, a myned yn euog:

14 Pan wyper y pechod y pechasant ynddo, yna offrymmed y gynnulleidfa fustach ieuanc dros y pechod, a dygant ef o flaen pabell y cyfarfod.

15 A gosoded henuriaid y gynnulleidfa eu dwylo ar ben y bustach, ger bron yr Arglwydd, a lladdant y bustach ger bron yr Arglwydd.

16 A dyged yr offeiriad eneiniog o waed y bustach i babell y cyfarfod.

17 A throched yr offeiriad ei fys yn y gwaed a thaenelled ger bron yr Arglwydd seithwaith, o flaen y wahanlen.

18 A gosoded o'r gwaed ar gyrn yr allor *ydd* ger bron yr Arglwydd, *sef* yr hon *ydd* ym mhabell y cyfarfod, a thywallted yr holl waed *arall* wrth waelod allor y poeth offrwm, yr hon sydd wrth ddrws pabell y cyfarfod.

19 A thynned i holl wêr allan o honaw, a llosged ar yr allor.

20 A gwnaed i'r bustach hwn megis y gwnaeth i fustach y pech aberth, felly gwnaed iddo; a'r offeiriad a wna gymmod trostynt, ac fe a faddeuir iddynt.

21 A dyged y bustach allan i'r tu allan i'r gwersyll, a llosged ef fel y llosgodd y bustach cyntaf: dymma aberth dros bechod y gynnulleidfa.

22 Os pecha pennaeth, a gwneuthur mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ei Dduw, ddim or hyn ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

23 Neu os daw i wybod ei fai yr hwn a wnaeth, dyged ei offrwm o lwdn gafr gwryw perffaithgwbl.

24 A gosoded ei law ar ben y llwdn, a lladded ef yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm, ger bron yr Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

25 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth tros bechod a'i fys, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei waed ef wrth waelod allor y poeth offrwm.

26 A llosged ei holl wêr ar yr allor fel gwêr yr aberth hedd, a gwnaed yr offeiriad gymmod drosto am ei bechod, a maddeuir iddo.

† *Helw.* *ou enaid.*

27 Ac os pecha † neb o bobl y wlad mewn anwybod, gan wneuthur yn erbyn yr vn o erchymynion yr Arglwydd ddim o'r *pethau* ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

28 Neu os ei bechod yr hwn a bechodd a ddaw i'w wybodaeth ef: yna dyged ei offrwm o lwdn gafr fenyw berffaithgwbl dros ei bechod a bechodd efe.

* *Exuir.* 3. 13.

29 A * gosoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded yr aberth tros bechod yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm.

30 A chymmered yr offeiriad o'i gwaed hi a'i fys, a rhodded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor.

* *Exuit.* 3. 14. * *Exod.* 29. 18.

31 * A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir gwêr oddi ar yr aberth hedd, a llosged yr offeiriad *of* ar yr allor; * yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod drosto, a maddeuir iddo.

32 Ac os dwg efe ei offrwm tros bechod o oen, dyged hi 'n fenyw berffaithgwbl.

33 A gosoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded hi tros bechod yn y lle y lleddir y poeth offrwm.

34 A chymmered yr offeiriad a'i fys o waed yr aberth tros bechod, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor,

35 A thynned ei * holl wêr hi, fel y tynnir gwêr oen yr aberth hedd, a llosged yr offeiriad hwynt ar yr allor, fel aberth tanllyd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod drosto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo. * Pen.4.

PEN. V.

1 Y neb a becho trwy gelu 'r hyn a wypo, 2 trwy gyffwrdd â dim aflan, 4 neu trwy lw. 6 Ei offrwm tros ei gamwedd o'r praidd, 7 o'r adar, 11 o beillied. 14 Yr offrwm tros gamwedd mewn cyssegr-lydrad, 17 ac mewn pechodau o anwybod.

OS pecha dyn a chlywed llais llw, ac yntef yn dyst naill ai 'n gweled ai 'n gwybod, oni fynega, yna efe a ddwg ei anwiredd.

2 Os dyn a gyffwrdd â dim aflan, pwy yn bynnac ai burgyn bwystfil aflan, ai burgyn anifail aflan, ai burgyn ymlusgiad aflan, er *bod y peth* yn guddiedic oddi wrtho ef, aflan, ac euog yw efe:

3 Neu pan gyffyrddo ag aflendid dyn, pa aflendid bynnac iddo, yr hwn y bydd efe aflan o'i blegit, a'r *peth* yn guddiedig rhagddo, pan gaffo wybod, yna euog yw.

4 Neu os dyn a dwng, gan draethu â'r gwefusau ar wneuthur drwg, neu wneuthur da; beth bynag a draetho dyn drwy lw, a'r *peth* yn guddiedic rhagddo, pan gaffo efe wybod; euog yw o vn o hyn.

5 A phan fyddo efe euog o vn o hyn; yna cyffesed yr hyn y pechodd ynddo,

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd am ei bechod yr hwn a bechodd: *sef* benyw or praidd, oen neu fynn gafr yn aberth tros bechod, a gwnaed 'r offeiriad gymmod drosto am ei bechod. Num. 5.6.

7 Ond os ei law ni chyrredd werth oen, dyged i'r Arglwydd am ei gamwedd yr hwn a bechodd, * ddwy durtur neu ddau gyw colomen, y naill yn aberth tros bechod, ar llall yn boeth offrwm. * Pen.12. 8.luc.2.

8 A dyged hwynt at yr offeiriad, ac offrymmed efe yr hwn *ydd* tros bechod yn gyntaf, * a thorred ei ben wrth ei wegil, ond na thorred ef ymaith. 24. * Pen.5.25 Heb. yn ydd ei gymwedd * Pen.5.15 1.15.

9 A thaenelled o waed yr aberth tros bechod ar ystlys yr allor, a gwascer y rhan arall o'r gwaed wrth waelod yr allor; dymma aberth tros bechod.

10 A'r ail a wna efe yn offrwm poeth yn ol y ddefod: a'r offeiriad a wna gymmod drosto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

11 Ac os ei law ni chyraedd ddwy durtur neu ddau gyw colomen; yna dyged yr hwn a bechodd, ei offrwm o ddecfed ran Epha o beillied yn aberth tros bechod: na osoded olew ynddo, ac na rodded thus arno: canys aberth tros bechod yw.

12 A dyged hynny at yr offeiriad, a chymmered yr offeiriad o honaw loneid ei law * yn gaffaeth; a llosged ar yr allor, * fel ebyrth tanllyd i'r Arglwydd: dymma aberth tros bechod. * Pen.2.2. * Pen.4.6

13 A gwnaed yr offeiriad gymmod drosto ef am ei bechod a bechodd efe yn vn o'r rhai hyn, a maddeuir iddo: a bydded i'r offeiriad y gweddill, megis o'r bwyd offrwm.

14 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

15 Os gwna dyn gamwedd a phechu drwy anwybodaeth, yn y pethau a gyssegrwyd i'r Arglwydd; yna dyged i'r Arglwydd dros ei gamwedd, hwrdd perffaith gwbl o'r praidd gyd â'th bris di o siclau arian, yn ol sicl y cyssegr, yn aberth tros gamwedd. Num.5.6,7, 18.13.4

15 A thalu

16 A thaled am y niwtid a wneth yn y peth cyffegredic, a thodded ei bummed ran yn chwanec atto, a rhodded ef at yr offeiriad, a gwnaed yr offeiriad gymmod trosto â hwrdd yr offrwm tros gamwedd; a maddeuir iddo.

*Pen.4.2 17 Ac os pecha eniid, *a gwneuthur yn erbyn gorchymynion yr Arglwydd ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, er na wyddei, etto euog fydd, a'i anwiredd a ddwg.

18 A dyged hwrdd perffaith-gwbl or praidd, gyd â'th bris di, at yr offeiriad yn offrwm tros gamwedd: a gwnaed yr offeiriad gymmod trosto am ei amryfusedd a gamgymmeredd efe, ac yntef heb wybod; a maddeuir iddo.

19 Aberth tros gamwedd yw hyn: camwedd a wnaeth yn ddiau yn erbyn yr Arglwydd.

PEN. VI.

1 Yr offrwm tros gamwedd mewn pechodau a wneler trwy wybod. 8 Cyfraith y poeth offrwm, 14 a'r bwyd offrwm. 19 Yr offrwm wrth gysegru offeiriad. 24 Cyfraith y pech-offrwm.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Os pecha dyn a gwneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a dywedyd celwydd wrth ei gymydog am yr hyn a rodded atto iw gadw, neu am 'r hyn y rhoddes efe ei law, neu yn yr hyn drwy drawster a ddygodd efe, neu yn yr hyn y twyllodd ei gymydog:

*Num. 5.6. 3 Neu os cafodd beth gwedi ei golli, a dywedyd celwydd am dano, neu *dyngu yn anudon, am ddim o'r holl bethau a wnelo dyn, gan bechu ynddynt:

4 Yna am iddo bechu a bod yn euog, bydded iddo roddi yn ei ol y trais a dreisiodd efe, neu 'r peth a gafodd trwy dwyll, neu 'r peth a adawyd i gadw gyd ag ef, neu 'r peth wedi ei golli a gafodd efe:

5 Neu beth bynnac y tyngodd efe anudon am dano, *taled hynny erbyn ei ben, a chwaneged ei bummed ran atto: †ar y dydd yr offrymmo dros gamwedd, rhodded ef i'r neb a'i piau:

*Pen.5.15 *Heb. yn dydd ei gamwedd

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd, hwrd i perffaith-gwbl o'r *praidd, gyd â'th bris di, yn offrwm dros gamwedd, at yr offeiriad.

*Pen.5.15

7 A gwnaed yr offeiriad gymod trosto, ger bron yr Arglwydd: a maddeuir iddo, am ba beth bynnac a wnaeth, i fod yn euog o honaw.

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

9 Gorchymyn i Aaron, ac iw feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith y poeth offrwm: (poeth offrwm yw o herwydd y llosgi ar yr allor, ar hyd y nos, hyd y boran, a thân yr allor a gynneuir arni.)

10 Gwisced yr offeiriad hefyd ei lieinwisc am dano, a gwisced lowdrau lliain am ei gnawd, a choded y lludw lle 'r yssodd y tân y poeth aberth ar yr allor, a gosoded ef ger llaw 'r allor.

11 A diosced ei wiscoedd, a gwisced ddillad eraill, a dyged allan y lludw i'r tu allan i'r gwersyll, i le glân.

12 A chynneer y tân *fydd* ar yr allor arni: na ddiffodded: onid llosged yr offeiriad goed arni, bob boren: a threfned y poeth offrwm arni, a llosced wêr yr aberth hedd arni.

13 Cynneuer ŷ tân bob amser ar yr allor: na ddiffodded.

Exo.29.38. 14 *Dymma hefyd gyfraith y bwyd offrwm: dyged meibion Aaron ef ger bron yr Arglwydd o flaen yr allor:

15 A choded o honaw yn ei law o beillied y bwyd offrwm, ac yr olew; a'r holl thus yr hyn *fydd* ar y bwyd offrwm, *a llosced ei gofiadwriaeth ef at yr allor, yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

* Pen.2.3 n m.25.7

16 A'r gweddill o honaw a fwyty Aaron a'i feibion; yn groyw y bwyteir ef: yn y lle sanctaidd o fewn cynteddfa pabell y cyfarfod y bwytânt ef.

17 Na phober ef trwy lefain: rhoddais ef yn rhan iddynt o'm haberthau tanllyd: peth sanctaidd iddiolaf yw hyn, megis yr aberth tros bechod, a'r aberth tros gamwedd.

18 Pob gwryw o blant Aaron a fwyttant hyn: deddf dragywyddol fydd yn eich cenhedlaethau, am aberthau tanllyd yr Arglwydd: *pob vn a gyffyrddo â hwynt fydd sanctaidd.

* Exod. 29.37.

19 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

20 Dymma offrwm Aaron, a'i feibion, yr hwn a offrymmant i'r Arglwydd ar y dydd yr enneinir ef: decfed ran *Epha o beillied yn fwyd offrwm gwastadol, ei hanner y boran, a'i hanner brynawn.

* Exod. 16.36.

21 Gwneler ef* trwy olew mewn padell; *yna* y dygi ef i mewn wedi ei grasfu; ac offrymma ddarnau y bwyd offrwm wedi ei grasfu, yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

*Pen.2.5.

22 A'r offeiriad o'i feibion ef, yr hwn a eneinir yn ei le ef, gwnaed hyn, *drwy* ddeddf dragywyddol, lloscer y cwbl i'r Arglwydd.

23 A phob bwyd offrwm tros yr offeiriad a fydd wedi ei losci oll: na fwytaer ef.

24 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moses, gan ddywedyd,

25 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith yr aberth tros bechod; yn y lle y lleddir y poeth offrwm, y lleddir yr aberth tros bechod, ger bron yr Arglwydd; sancteiddiolaf *yw* efe

26 Yr offeiriad a'i hoffrymmo tros bechod, a'i bwyty, yn y lle sanctaidd y bwyteir ef, yng hynteddfa pabell y cyfarfod.

27 Beth bynnac a gyffyrddo â'i gig ef a fydd sanctaidd: a phan daenellet o'i wae ef ar ddilledyn, golch yn y lle sanctaidd yr hyn y taenellodd *y gwaed* arno.

28 A *chorrer y llestr pridd y berwer ef ynddo: ond os mewn llestr prês y berwir ef, ysgwrier a golcher ef mewn dwfr.

* Pen. 11.32. & 15.12.

29 Bwytaed pob gwryw ym mysc yr offeiriaid ef: sanctaiddiolaf *yw* efe.

30 *Ac na fwytaer vn offrwm tros bechod, yr hwn y dygir o'i waed i babell y cyfarfod, i wneuthur cymmod yn y lle sanctaidd, *ond* llosger mewn tân.

*Hebr. 13.11.

PEN. VII.

1 Cyfraith yr offrwm tros gamwedd, 11 a'r aberthau hedd, 12 pa vn bynnac fo ai aberth diolch, 16 ai addunedol, ai rhodd o wir fodd. 22 Gwaharddir y braster a'r gwaed. 28 Rhan yr offeiriaid o'r aberthau hedd.

DYmma hefyd gyfraith yr offrwm dros gamwedd: sanctaiddiolaf *yw*.

2 Yn y man lle y lladdant y poeth offrwm, y lladdant yr aberth tros gamwedd: a'i waed a daenella efe ar yr allor o amgylch.

3 A'i holl wêr a offrymma efe o honaw; y gloren hefyd a'r weren fol,

4 A'r ddwy aren a'r gwêr *fyddo* arnynt, hyd y tenewyn: a'r rhwyden oddi ar yr afu, yng-hyd a'r arennau, a dyn efe ymmaith.

5 A llosged yr offeiriad hwynt ar yr allor yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: aberth tros gamwedd *yw*.

6 Pob gwryw ym mysc yr offeiriaid a'i bwyty:

mynion yr Arglwydd, ddim o'r byn ni ddylid eu gwneuthur, a myned yn euog:

14 Pan wyper y pechod y pechasant ynddo, yna offrymmed y gynnulleidfa fuwch ieuanc dros y pechod, a dygant ef o flaen pabell y cyfarfod.

15 A gosoded henuriaid y gynnulleidfa eu dwylo ar ben y buwch, ger bron yr Arglwydd, a lladdant y buwch ger bron yr Arglwydd.

16 A dyged yr offeiriad eneiniog o waed y buwch i babell y cyfarfod.

17 A throched yr offeiriad ei fys yn y gwaed a thaenelled ger bron yr Arglwydd seithwaith, o flaen y wahanlen.

18 A gosoded o'r gwaed ar gyrn yr allor *sydd* ger bron yr Arglwydd, *sef* yr hon *sydd* yn mhabell y cyfarfod, a thywallted yr holl waed *arall* wrth waelod allor y poeth offrwm, yr hon sydd wrth ddrws pabell y cyfarfod.

19 A thynned ei holl wêr allan o honaw, a llosged ar yr allor.

20 A gwnaed i'r buwch hwn megis y gwnaeth i fuwch y peth aberth, felly gwnaed iddo; a'r offeiriad a wna gymmod trostynt, ac fe a faddeuir iddynt.

21 A dyged y buwch allan i'r tu allan i'r gwersyll, a llosged ef fel y llosgodd y buwch cyntaf: dymma aberth dros bechod y gynnulleidfa.

22 Os pecha pennaeth, a gwneuthur mewn anwybod yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ei Dduw, ddim or byn ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

23 Neu os daw i wybod ei fai yr hwn a wnaeth, dyged ei offrwm o lwdn gafr gwryw perffaithgwbl.

24 A gosoded ei law ar ben y llwdn, a lladded ef yn y lle *y leddir* y poeth offrwm, ger bron yr Arglwydd: dymma aberth tros bechod.

25 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth tros bechod a'i fys, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei waed ef wrth waelod allor y poeth offrwm.

26 A llosged ei holl wêr ar yr allor fel gwêr yr aberth hedd, a gwnaed yr offeiriad gymmod drosto am ei bechod, a maddeuir iddo.

† *Helw. ou enail.* 27 Ac os pecha † neb o bobl y wlad mewn anwybod, gan wneuthur yn erbyn yr vn o orchymynion yr Arglwydd ddim o'r *pethau* ni ddylid eu gwneuthur, a bod yn euog:

28 Neu os ei bechod yr hwn a bechodd a ddaw i'w wybodaeth ef: yna dyged ei offrwm o lwdn gafr fenyw berffaithgwbl dros ei bechod a bechodd efe.

* *Leuit.* 3. 13. 29 A * gosoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded yr aberth tros bechod yn y lle *y lleddir* y poeth offrwm.

30 A chymmered yr offeiriad o'i waed hi a'i fys, a rhodded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor.

* *Leuit.* 3. 14. * *Exod.* 29. 18. 31 * A thynned ei holl wêr hi, fel y tynnir y gwêr oddi ar yr aberth hedd, a llosged yr offeiriad *of* ar yr allor; * yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod drosto, a maddeuir iddo.

32 Ac os dwg efe ei offrwm tros bechod o oen, dyged hi 'n fenyw berffaithgwbl.

33 A gosoded ei law ar ben yr aberth dros bechod, a lladded hi tros bechod yn y lle y lleddir y poeth offrwm.

34 A chymmered yr offeiriad â'i fys o waed yr aberth tros bechod, a gosoded ar gyrn allor y poeth offrwm, a thywallded ei holl waed hi wrth waelod yr allor,

35 A thynned ei * holl wêr hi, fel y tynnir gwêr oen yr aberth hedd, a llosged yr offeiriad hwynt ar yr allor, fel aberth tanllyd i'r Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad gymmod drosto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo. * Pen. 4

PEN. V.

1 *Y neb a becho trwy gelu 'r hyn a wypo, a trwy gyffwrdd â dim aflan,* 4 *neu trwy lw.* 6 *Ei offrwm tros ei gamwedd o'r praidd,* 7 *o'r adar,* 11 *o beillied.* 14 *Yr offrwm tros gamwedd mewn cyffeg lwdrad,* 17 *ac mewn pechodau o anwybod.*

OS pecha dyn a chlywed llais llw, ac yntef yn dyst naill ai 'n gweled ai 'n gwybod, oni fynega, yna efe a ddwg ei anwiredd.

2 Os dyn a gyffwrdd â dim aflan, pwy yn bynnac ai burgyn bwyftfil aflan, ai burgyn anifail aflan, ai burgyn ymlusgiad aflan, er *bod y peth* yn guddiedic oddi wrtho ef, aflan, ac euog yw efe:

3 Neu pan gyffyrddo ag aflendid dyn, pa aflendid bynnac iddo, yr hwn y bydd efe aflan o'i blegit, a'r *peth* yn guddiedig rhagddo, pan gaffo wybod, yna euog yw.

4 Neu os dyn a dwng, gan draethu â'r gwefusau ar wneuthur drwg, neu wneuthur da; beth bynag a draetho dyn drwy lw, a'r *peth* yn guddiedic rhagddo, pan gaffo efe wybod; euog yw o vn o hyn.

5 A phan fyddo efe euog o vn o hyn; yna cyffesed yr hyn y pechodd ynddo.

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd am ei bechod yr hwn a bechodd: *sef* benyw or praidd, oen neu fynn gafr yn aberth tros bechod, a gwnaed 'r offeiriad gymmod drosto am ei bechod.

7 Ond os ei law ni chyrredd werth oen, dyged i'r Arglwydd am ei gamwedd yr hwn a bechodd, * ddwy durtur neu ddau gyw colomen, y naill yn aberth tros bechod, ar llall yn boeth offrwm. * Luc. 2. 8.

8 A dyged hwynt at yr offeiriad, ac offrymmed efe yr hwn *fydd* tros bechod yn gyntaf, * a thorred ei ben wrth ei wegil, ond na thorred ef ymaith. * Pen. 1. 15.

9 A thaenelled o waed yr aberth tros bechod ar ystlys yr allor, a gwascer y rhan arall o'r gwaed wrth waelod yr allor: dymma aberth tros bechod.

10 A'r ail a wna efe yn offrwm poeth yn ol y ddefod: a'r offeiriad a wna gymmod drosto am ei bechod yr hwn a bechodd, a maddeuir iddo.

11 Ac os ei law ni chyrraedd ddwy durtur neu ddau gyw colomen; yna dyged yr hwn a bechodd, ei offrwm o ddecfed ran Epha o beillied yn aberth tros bechod: na osoded olew ynddo, ac na rodded thus arno: canys aberth tros bechod yw.

12 A dyged hynny at yr offeiriad, a chymmered yr offeiriad o honaw loneid ei law * yn goffadwriaeth; a llosged ar yr allor, * fel ebyrth tanllyd i'r Arglwydd: dymma aberth tros bechod. * Pen. 2. 2. * Pen. 6.

13 A gwnaed yr offeiriad gymmod drosto ef am ei bechod a bechodd efe yn vn o'r rhai hyn, a maddeuir iddo: a bydded i'r offeiriad y gweddill, megis o'r bwyd offrwm.

14 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

15 Os gwna dyn gamwedd a phechu drwy anwybodaeth, yn y pethau a gyssegrwyd i'r Arglwydd: yna dyged i'r Arglwydd dros ei gamwedd, hwrdd perffaith gwbl o'r praidd gyd â'th bris di o siclau arian, yn ol sicl y cyssegr; yn aberth tros gamwedd.

16 A thalu

16 A thaled am y niwèid a wnaeth yn y peth eyſſegredic, a rhodded ei bummed ran yn chwanec atto, a rhodded eſ at yr offeiriad, a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto â hwrdd yr offrwm tros gamwedd; a maddeuir iddo.

Pen.4.2 17 Ac os pecha eniid, *a gwneuthur *yn erbyn* gorchymynion yr Arglwydd ddim o'r hyn ni ddylid eu gwneuthur, er na wyddei; etto euog ſydd, a'i anwiredd a ddwg.

18 A dyged hwrdd perffaith-gwbl or praidd, gyd â'ch bris di, at yr offeiriad yn offrwm tros gamwedd: a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto am ei amryſuſedd a gamgymmeredd eſe, ac ynteſ heb wybod; a maddeuir iddo.

19 Aberth tros gamwedd *yw* hyn: camwedd a wnaeth yn ddiau yn erbyn yr Arglwydd.

PEN. VI.

1 Yr offrwm tros gamwedd mewn pechodau a wneler trwy wybod. 8 Cyfraith y poeth offrwm, 24 a'r bwyd offrwm. 19 Yr offrwm wrth gyſſegru offeiriad. 24 Cyfraith y pech-offrwm.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Os pecha dŷn a gwneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a dywedyd celwydd wrth ei gymydog am yr hyn a rodded atto iw gadw, neu am 'r hyn y rhoddes eſe ei law, neu yn yr hyn drwy draweſter a ddygodd eſe, neu yn yr hyn y twyllodd ei gymydog:

3 Neu os cafodd beth gwedi ei golli, a dywedyd celwydd am dano, neu* dyngu yn anudon, am ddim o'r holl bethau a wnelo dŷn, gan bechu ynddynt:

4 Yna am iddo bechu a bod yn euog, bydded iddo roddi yn ei ol y trais a dreiſiodd eſe, neu 'r peth a gafodd trwy dwyll, neu 'r peth a adawyd i gadw gyd ag ef, neu 'r peth wedi ei golli a gafodd eſe:

5 Neu beth bynnac y tyngodd eſe anudon am dano,* taled hynny erbyn ei ben, a chwaneged ei bummed ran attoi † ar y dydd yr offrymmo dros gamwedd, rhodded eſ i'r neb a'i piau:

6 A dyged i'r Arglwydd ei offrwm dros gamwedd, hwrdd perffaith-gwbl o'r *praidd, gyd â'ch bris di, yn offrwm dros gamwedd, at yr offeiriad.

7 A gwnaed yr offeiriad gymod troſto, ger bron yr Arglwydd: a maddeuir iddo, am ba beth bynnac a wnaeth, i ſod yn euog o honaw.

8 Llefarodd yr Arglwydd heſyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

9 Gorchymyn i Aaron, ac iw feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith y poeth offrwm: (poeth offrwm yw o herwydd y lloſgi ar yr allor, ar hŷd y nos, hyd y boran, a thân yr allor a gynneuir arni.)

10 Gwiſced yr offeiriad heſyd ei lieinwiſc am dano, a gwiſced lowdrau lliain am ei gnawd, a choded y lludw lle 'r yſſodd y tân y poeth aberth ar yr allor, a goſodded ef ger llaw 'r allor.

11 A dioſced ei wiſcoedd, a gwiſced ddillad eraill, a dyged allan y lludw i'r tu allan i'r gwerſyll, i le glân.

12 A chynnener y tân *ſydd* ar yr allor arni: na ddiffodded: onid lloſged yr offeiriad goed arni, bob boren: a threſned y poeth offrwm arni, a lloſced wêr yr aberth hedd arni.

13 Cynnener ŷ tân bob amſer ar yr allor: na ddiffodded.

Exod. 29.38. 14 *Dymma heſyd gyfraith y bwyd offrwm: 15.4 dyged meibion Aaron eſ ger bron yr Arglwydd o flaen yr allor:

15 A choded o honaw yn ei law o beillied y bwyd offrwm, ac ŷ olew; a'ŷ holl thus yr hwn *ſydd* ar y bwyd offrwm, *a lloſced ei goffadwri- * Pen.2.2. aeth eſ at yr allor, yn argoel peraidd i'r Arglwydd. n m.15.1

16 A'r gweddill o honaw a fwyty Aaron a'i feibion; yn groyw y bwyteir eſ: yn y lle ſanctaidd o fewn cyntedd a pabell y cyfarfod y bwytânt eſ.

17 Na phobir eſ trwy leſeint: rhoddais eſ yn rhan iddynt o'm haberthau tanllyd: peth ſanct-iddolaf yw hyn, megis yr aberth tros bechod, a'r aberth tros gamwedd.

18 Pob gwryw o blant Aaron a fwyttant hyn: deddf dragywyddol ſydd yn eich cenhedlaethau, am aberthau tanllyd yr Arglwydd: *pob un a * Exod. gyffyrddo â hwynt ſydd ſanctaidd. 29.37.

19 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

20 Dymma offrwm Aaron, a'i feibion, yr hwn a offrymmant i'r Arglwydd ar y dydd yr enneinir eſ: decfed ran *Epha o beillied yn ſwyd offrwm * Exod. gwaſtadol, ei hanner y boran, a'i hanner bryn 16.36. nawn.

21 Gwneler eſ trwy olew mewn padell; *yna y *Pen.2.5. dygi eſ i mewn wedi ei graſſu; ac offrymma ddarnau y bwyd offrwm wedi ei graſſu, yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

22 A'r offeiriad o'i feibion eſ, yr hwn a eneinir yn ei le eſ, gwnaed hyn, *drwy* ddeddf dragywyddol, lloſcer y cwbl i'r Arglwydd.

23 A phob bwyd offrwm tros yr offeiriad a ſydd wedi ei loſci oll: na fwytaer eſ.

24 Llefarodd yr Arglwydd heſyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

25 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, dymma gyfraith yr aberth tros bechod; yn y lle y lleddir y poeth offrwm, y lleddir yr aberth tros bechod, ger bron yr Arglwydd; ſanc-teiddiolaf *yw* eſe

26 Yr offeiriad a'i hoffrymmo tros bechod, a'i bwyty, yn y lle ſanctaidd y bwyteir eſ, yng nghyntedda pabell y cyfarfod.

27 Beth bynnac a gyffyrddo â'i gig ef a ſydd ſanctaidd: a phan daeneller o'i wac ef ar ddilledyn, golch yn y lle ſanctaidd yr hyn y taenellodd *y gwaed* arno.

28 A *thorrer y lleſtr pridd y berwer eſ ynddo; * Pen. ond os mewn lleſtr prês y berwir eſ, ſyſwrier a 11.32. & golcher eſ mewn dwfr. 15.12.

29 Bwytaed pob gwryw ym myſc yr offeiriaid eſ: ſanteiddiolaf *yw* eſe.

30 *Ac na fwytaer yn offrwm tros bechod, yr * Hebr. hwn y dygir o'i waed i babell y cyfarfod, i wneu- 13.11. thur cymmod yn y lle ſanctaidd, ond lloſger mewn tân.

PEN. VII.

1 Cyfraith yr offrwm tros gamwedd, 11 a'r aberthau hedd, 12 pa un bynnac ſŷ o aberth diolch, 16 ai addunedd, ai rhodd o wir fodd. 22 Gwaharddir y braſder a'r gwaed. 28 Rhan yr offeiriaid o'r aberthau hedd.

DYmma heſyd gyfraith yr offrwm tros gamwedd: ſanteiddiolaf *yw*.

2 Yn y man lle y lladdant y poeth offrwm, y lladdant yr aberth tros gamwedd; a'i waed a daenella eſe ar yr allor o amgylch.

3 A'i holl wêr a offrymma eſe o honaw, y gloren heſyd a'r weren ſol,

4 A'r ddwy aren a'r gwêr *ſyddo* arnynt, hyd y tenewyn: a'r rhwyden oddi ar yr afu, yng-hyd a'r arennau, a dyn eſe ymmaith.

5 A lloſged yr offeiriad hwynt ar yr allor yn aberth tanllyd i'r Arglwydd: aberth tros gamwedd *yw*.

6 Pob gwryw ym myſc yr offeiriaid a'i bwyty:

yn y lle ſanctaidd y bwyteir ef; ſancteiddiola'ſ yw.
7 Fel y *mae* yr aberth tros bechod, ſelly *y hydd* yr aberth tros gamwedd; vn gyfraith *ſydd* iddynt: yr offeiriad yr hwna wna gymmod ag ef, a'i piau.
8 A'r offeiriad a offrymmo boeth offrwm neb, yr offeiriad a gaiff iddo ei bun groen y poeth offrwm a offrymmodd efe.
9 A phôb bwyd offrwm a graſer mewn ffwrn, a'r hyn oll a wneler mewn padell, neu ar radell, ſydd eiddo'r offeiriad a'i hoffrymmo.
10 A phob bwyd offrwm wedi ei gymmyſcu trwy olew, neu yn ſych a ſydd i holl feibion Aaron, bob vn fel ei gilydd.
11 Dymma hefyd gyfraith yr ebyrth hêdd, a offrymma efe i'r Arglwydd.
12 Os yn lle diolch yr offrymma efe hyn, offrymmed gyd â'r aberth diolch deiſſenau croyw, wedi eu cymmyſcu drwy olew; ac a ſrllad croyw, wedi ei hiro ag olew; a pheillied wedi ei graſu 'n deiſſenau, wedi eu cymmyſcu ag olew.
13 Heblaw y teiſſennau, offrymmed fara leſeſllyd *yn* ei offrwm gyd â'i hedd aberth o ddiolch.
14 Ac offrymmed o hyn vn *dorth* o'r holl offrwm, yn offrwm derchafel i'r Arglwydd: *a* bydded *hwnnw* eiddo 'r offeiriad a daenello waed yr ebyrth hêdd.
15 A chig ei hedd-aberth o ddiolch a *fwyteir* y dydd yr offrymmir ef: na adawer *dim* o honaw hyd y borau.
16 Ond os addnned neu offrwm gwir-fodd ſydd aberth ei offrwm ef, y dydd yr offrymmo efe ei aberth, bwyteer ef: a thrannoeth bwyteer yr hyn ſydd yn weddill o honaw.
17 Ond yr hyn a ſydſo o gig yr aberth yn weddill y trydydd dydd, lloſcer yn tân.
18 Ac os bwyteir dim o gig offrwm ei ebyrth hedd ef, o fewn y trydydd dydd, ni byddir bodlon i'r hwn a'i hoffrymmo ef, *ac* nis cyfrifir iddo, ffieidd-beth fydd: a'r ſqn a fwyty o honaw a ddwg ei anwiredd.
19 Ar cig a gyffyrddo â dim aflan, ni *fwyteir*; mewn tân y lloſgir ef: a'r cig *arall*, pôb glân a fwyty o honaw.
20 A'r dſyn a fwytao gig yr hedd aberth, yr hwn *Pen.15.3 a berthyn* i'r Arglwydd, * a'i aflendid arno, torrir ymmaith y dſyn hwnnw o fyſc ei bobl.
21 Ac os dyn a gyffwrdd â dim aflan, *ſef* ag aflendid dſyn, neu ag anifail aflan, neu ag vn ffieiddbeth aflan, a bwytta o gig yr hedd aberth, yr hwn *a berthyn* i'r Arglwydd; yna y torrir ymmaith y dyn hwnnw o fyſc ei bobl.
22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,
23 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * Pen. 3.17. * na fwytewch ddim gwêr eidion, neu ddafad, neu afr.
24 Etto gwêr bargyn, neu wêr yſclyfaeth a ellir ei weithio mewn pob gwaith; ond gan fwytta na fwytewch *ef*.
25 O herwydd pwy bynnac a fwyttao wêr yr anifail, o'r hwn yr offrymmir aberth tanllyd i'r Arglwydd; torrir ymmaith yr enaid a'i bwytao, o fyſc ei bobl.
*Gen.9.4 26 Nefwyttwch y chwaith * ddim gwaed o pen.3.17. & 17.14. fewn eich cyfanneddau, o'r eiddo aderyn nac o'r eiddo anifail.
27 Pob enaid a fwyttao ddim gwaed, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o fyſc ei bobl.
28 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,
29 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, y neb a offrymmo ei aberth hedd i'r Arglwydd, dyged ei rodd o'i aberth hedd i'r Arglwydd.
30 Ei ddwylo a ddygant ebyrth tanllyd yr Arglwydd, y gwêr ynghyd a'r baſwyden a ddwg efe: y baſwyden *ſydd* iw * chyhwfan, yn offrwm cyhwfan ger bron yr Arglwydd. * Exod. 29.24.
31 A lloſged yr offeiriad y gwêr ar yr allor; a bydded y baſwyden i Aaron ac iw feibion.
32 Rhoddwch hefyd y balfais ddehau yn offrwm derchafel i'r offeiriad, o'ch ebyrth hedd.
33 Yr hwn o feibion Aaron a offrymmo waed yr ebyrth hedd, a'r gwêr, bydded iddo ef yr yſcwyddoc ddehau yn rhan.
34 O herwydd baſwyden y cwhwfan, ac yſcwyddoc y derchafael, a gymmerais i gan feibion Iſrael o'i hebyrth hedd, ac a'i rhoddais hwynt i Aaron yr offeiriad, ac iw feibion drwy ddeddf dragywyddol, oddi wrth feibion Iſrael.
35 Hyn yw *rhan* eneiniad Aaron, ac eneiniad ei feibion, o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, yn y dydd y neſſaodd efe hwynt i offeiriadu i'r Arglwydd,
36 Yr hwn a orchymynnodd yr Arglwydd ei roddi iddynt, y dydd yr eneiniodd efe hwynt allan o feibion Iſrael, *drwy* ddeddf dragrwyddol, drwy eu cenhedlaethau.
37 Dymma gyfraith y poeth offrwm, y bwyd offrwm, a'r aberth tres bechod, a'r aberth tros gamwedd, a'r * cyſſegriadau, a'r aberth hedd,
38 Yr hon a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes ym mynydd Sinai, yn y dydd y gorchymynnodd efe i feibion Iſrael offrymmu eu hoffrymmau i'r Arglwydd, yn anialwch S.nai. * Exod. 29.36.

PEN. VIII.

1 *Moſes yn cyſſegru Aaron a'i feibion.* 14 *Ac haberth tros bechod.* 18 *Ac poeth offrwm.* 22 *Hwrdd y Cyſſegriadau.* 31 *Y lle a'r amſer y cyſſegrid hwynt.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd;
2 Cymmer * Aaron a'i feibion gyd ag ef, a'r gwiſcoedd, * ac olew 'r eneiniad, a buſtach yr aberth tros bechod, a dau hwrdd, a chawell y bara croyw: * Exod. 28.2. * Exod. 30.24.
3 A chaſgl yr holl gynnulleidfa ynghŷd i ddrws pabell y cyfarfod.
4 A gwnaeth Moſes fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo: a chaſglwyd y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod.
5 A dywedodd Moſes wrth y gynnulleidfa, * dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd ei wneuthur. * Exod. 29.4
6 A Moſes a ddug Aaron a'i feibion: ac a'i golchodd hwynt â dwfr.
7 Ac efe a roddes am dano ef y bais, ac a'i gwregyſſodd ef â'r gwregys, ac a wiſcodd y fantell am dano, ac a roddes yr Ephod am dano, ac a'i gwregyſſodd â gwregys cywreint yr Ephod, ac a'i cacodd am dano ef.
8 Ac efe a oſododd y ddwyfronnec arno, ac a * roddes yr *Vrym a Thummim* yn y ddwyfronnec. * Exod.
9 Ac efe a oſododd y meitr ar ei ben ef, ac a oſododd ar y meitr ar ei dalcen ef, y dalaith aur, y goron ſanctaidd, fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd i * Moſes. * Exod. 28.36. 30.26.
10 A Moſes a gymmerodd olew 'r eneiniad ac a * enneiniodd y tabernacl, a'r hyn oll *oedd* yndo; ac a'i cyſſegrodd hwynt:
11 Ac a daenellodd o honaw ar yr allor ſaith waith, ac a enneiniodd yr allor a'i holl leſtri, a'r noe hefyd a'i thraed, iw cyſſegru.

Eccluſ. 45.15 pâ ben Aaron, ac a'i hennein ioedd ef, i w gyſſegru.

12 *Ac efe a'd walltodd o olew 'r enneiniad ar

13 A Moſes a ddug ſeibion Aaron, ac a wiſcodd beiſian am dauynt, a gwregyſſodd hwynt â gwregyſau, ac a † oſododd gappian am eu pennau, ſel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes.

† Hebr. ymynnadd

* Exod. 29.34.

14 *Ac efe a ddug ſuſtach yr aberth tros bechod; ac Aaron a'i ſeibion a roddaſant eu dwylo a'r ben buſtach yr aberth tros bechod.

15 Ac efe a'i lladdodd, a Moſes a gymerth ygwaed, ac a'i rhoddes ar gyrn yr allor o amgylch â'i ſŷs; ac a baroidd yr allor, ac a dywalltodd y gwaed wrth waelod yr allor, ac a'i cyſſegrodd hi i wneuthur cymmod arni.

16 Efe a gymmerodd hefyd yr holl wêr y oedd ar y perfedd, a'r rhwyden oddi ar yr afu, a'r ddwy aren a'i gwêr, a Moſes a'i lloſcodd ar yr allor.

17 A'r buſtach a'i groen, a'i gig, a'i ſiſwel, a loſcodd efe mewn tân o'r tu allan i'r gwerſyll; ſel y

* Exod. 29.14.

* gorchymynnaſes yr Arglwydd wrth Moſes.

18 Acefe a ddûg hwrdd y poeth offrwm; ac Aaron a'i ſeibion a oſodaſant eu dwylo ar ben yr hwrdd.

19 Ac efe a'i lladdodd; a Moſes a daeſtelled y gwaed ar yr allor o amgylch.

20 Ac efe a dorrodd yr hwrdd yn ddarnau, a lloſcodd Moſes y pen, y darnau, a'r gwêr.

21 Ond y perfedd a'r traed a olchodd efe mewn dwfr, a lloſcodd Moſes yr hwrdd oll ar yr allor: poeth offrwm yw hwn, i ſoddi arogl peraidd ac yn aberth tanllyd ir Arglwydd: ſel y gorchymynnodd yr Arglwydd i Moſes.

* Exod. 29.18.

22 Ac efe a ddug yr * ail hwrdd, ſef hwrdd y cyſſegriad: ac Aaron a'i ſeibion a oſodaſant eu dwylo ar ben yr hwrdd.

23 Ac efe a'i lladdodd, a Moſes a gymmerodd o'i waed, ac a'i rhoddes ar gwrr iſſaf cluſt ddehau, Aaron, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau.

24 Ac efe a ddug ſeibion Aaron, a Moſes a roes o'r gwaed ar gwrr iſſaf eu cluſt ddehau, ac ar fawd eu llaw ddehau, ac ar fawd eu troed dehau: a thaenellodd Moſes y gwaed ar yr allor oddi amgylch.

* Exod. 29.20.

25 Ac efe a gymmerodd hefyd * y gwêr, a'r gloren, a'r holl wêr oedd âr y perfedd, a'r rhwyden oddiar yr afu, a'r ddwy aren a'i braſter, a'r yſcwyddoc ddehau.

26 A chymmerodd o gawell y bara croyw yr hwn oedd ger bron yr Arglwydd, yn deiſſen groyw, ac yn deiſſen o fara olewedic, ac yn afrlladen, ac a'i goſſododd ar y gwêr, ac ar yr yſcwyddoc ddehau:

* Exod. 29.24.

27 Ac a roddes y cwbl ar * ddwylo Aaron, ac ar dwylo ei feibion, ac a'i cwhwſanodd hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

28 A Moſes a'i cymmerth oddi ar eu dwylo hwynt, ac a'i lloſgodd ar yr allor, ar yr offrwm poeth: dymma gyſſegriadau o arogl peraidd: dymma aberth tanllyd i'r Arglwydd.

* Exod. 29.26.

29 Cymmerodd Moſes y barwyden hefyd, ac a'i cwhwſanodd yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd: * rhan Moſes o hwrdd y cyſſegriad oedd hi, ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

30 A chymmerodd Moſes o olew 'r eneiniad, ac o'r gwaed oedd ar yr allor, ac a'i taenellodd ar Aaron, ar ei wiſcoedd, ar ei feibion hefyd, ac ar wiſcoedd ei feibion ynghyd ag ef: ac efe a gyſſegredd Aaron, a'i wiſgoedd, a'i feibion hefyd, a gwiſcoedd ei feibion ynghyd ag ef.

31 A dywedodd Moſes wrth Aaron, ac wrth ei feibion, berwch y cig *wrth ddrws* pabell y cyſarfod; ac * yno b yttewch ef, a'r bara hefyd *ſydd* yngha- * Exod. well y c ſſegriadau, megis y gorchymynnais, 29.32. gan ddywedyd, Aaron a'i feibion a'i bwytty ef.

32 A'r gweddill o'r cig, ac o'r bara a loſgwch yn tân.

33 Ac nac ewch tros ſaith niwrnod allan o ddrws pabell y cyſarfod, hyd y dydd y cyflawner * Exod. dyddiau eich cyſſegriadau: o herwydd * ſaith 29.35. niwrnod y bydd efe yn eich cyſſegru chwi.

34 Megis y gwnaeth efe heddyw, y gorchymynnodd yr Arglwydd wneuthur, i wneuthur cymmod droſoch.

35 Ac arhoſwch, *wrth ddrws* pabell y cyfarfod ſaith niwrnod ddydd a nos, a chedwch wiliadwriaeth yr Arglwydd, ſel na byddoch feirw: canys ſel hyn i'm gorchymynnwyd.

36 A gwnaeth Aaron a'i feibion yr holl bethau a orchymynnodd yr Arglwydd trwy law Moſes.

PEN. IX.

1 Yr offrymmau cyntaf â offrymmodd Aaron troſto ei hun a'r bobl. 8 Y peth-offrwm. 12 Yr poeth offrwm troſto ei hun. 15 Yr offrymmau tros y bobl. 23 Moſes ac Aaron yn bendithio y bobl. 24 Tân yn dyfododdi wrth yr Arglwydd ar yr Allor.

YNa y bu ar yr wythfed dydd i Moſes alw Aaron a'i feibion, a henuriaid Iſrael.

2 Ac efe a ddywedodd wrth Aaron, * cymmer it * Exod. lô ieuange yn aberth tros bechod, a hwrdd yn bo- 29.1. eth offrwm, o rai perffaith-gwbl, a dwg *hwy* ger bron yr Arglwydd.

3 Llefara hefyd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, cymmerwch ſynn gafr, yn aberth tros bechod, a llô, ac oen, blwyddiaid perffaith-gwbl yn boeth offrwm,

4 Ac cidion, a hwrdd, yn aberth hedd, i aberthu ger bron yr Arglwydd; a bwyd offrwm wedi ei gymyſcu trwy olew: o herwydd heddyw yr ymddengys yr Arglwydd i chwi.

5 A dygaſant yr hyn a orchymynnodd Moſes, ger bron pabell y cyfarfod: a'r holl gynnulleidfa a ddaethant yn agos, ac a ſafaſant ger bron yr Arglwydd.

6 A dywedodd Moſes, dymma 'r peth a orchymynnodd yr Arglwyed i chwi ei wneuthur; ac ymddengys gogoniant yr Arglwydd i chwi.

7 Dywedodd Moſes hefyd wrth Aaron, dos at yr allor, ac abertha dy aberth tros bechod, a'th boeth offrwm, a gwna gymmod * droſot dy hun, * Hebr. a thros y bobl; ac abertha offrwm y bobl, a gwna 7.37. gymmod droſtynt, ſel y gorchymynnodd yr Arglwydd.

8 Yna y neſſaodd Aaron at yr allor, ac a laddodd lô yr aberth tros bechod, yr hwn *oedd* troſto ef ei hun.

9 A meibion Aaron a ddygaſant y gwaed atto; ac efe a wlychodd ei ſŷs yn y gwaed, ac a'i goſododd ar gyrn yr allor, ac a dywalltodd y gwaed *arall* wrth waelod yr allor.

10 Ond efe a loſgodd ar yr allor o'r aberth tros bechod y gwêr a'r arennau, ac rhwyden oddiar yr afu, ſel y gorchymynnaſai yr Arglwydd wrth Moſes.

11 A'r cig, a'r croen a loſgodd efe yn tân, o'r tu allan i'r gwerſyll.

12 Ac efe * a laddodd y poeth offrwm, a meibion * Leuit. Aaron a ddygaſant y gwaed atto, ac efe a'i taen- 1.5. ellodd ar yr allor o amgylch.

13 A dygasant ypoeth offrwm atto gyd â'i ddarnau, a'i ben hefyd; ac ese a'i lloſgodd hwynt ar yr allor.

14 Ac ese a olchodd y perſedd a'r traed, ac a'i lloſgodd hwynt ynghyd â'r offrwm poeth ar yr allor.

15 Hefyd ese a ddug offrwm y bobl, ac a gymerodd ſwch yr aberth tros bechod y bobl, ac a'i lladdodd, ac a'i hoffrymmodd tros bechod, fel y cyntaf.

16 Ac ese a ddug y poeth offrwm, ac a'i hoffrymmodd ynol y ‖ddeſed.

‖Neu, ordeiniâdd

17 Ac ese a ddug y bwyd offrwm, ac a lanwodd ei law o honaw, ac a'i lloſgodd ar yr allor *heb law

* Exod. 29.38. poeth offrwm y boreu.

18 Ac ese a laddodd y buſtach a'r hwrdd yn aberth hedd, yr hwn oedd tros y bobl: a meibion Aaron a ddygaſant y gwaed atto, ac ese a'i taenellodd ar yr allor o amgylch.

19 *Dygaſant* hefyd mêr y buſtach a'r hwrdd, y gloren, ar weren ſol, a'r arennau, a'r rhwyden oddiar yr aſu.

20 A gaſodaſant y gwêr ar y parwydennau, ac ese a lloſgodd y gwêr ar yr allor.

21 Y parwydennau hefyd, a'r yſcwyddoc ddehau a gwhwſanodd Aaron yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd, fel y gorchymmynnodd Moſes.

22 A chododd Aaron ei law tu ac at y bobl, ac a'i bendithiodd, ac a ddaeth i wared o wneuthur yr aberth tros bechod, a'r poeth offrwm, a'r ebyrth hedd.

23 A Moſes ac Aaron aethant i babell y cyfarfod, a daethant allan, ac a fendithiaſant y bobl; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r holl bobl.

*2. Cron. 7. 1. 2 mac. 2. 10. gen. 4. 4 1. bren. 18. 38. 24 A *daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd ac a yſſodd y poeth offrwm, a'r gwêr, ar yr allor: a gwelodd yr holl bobl, a gwaeddaſant, a chwympaſant ar eu hwynebau.

PEN. X.

1 *Nadab ac Abihu am offrymmu tân diethr, a loſcir gandâu. 6 Gorchmyn i Aaron ac ei feibion alarn am danynt. 8 Gwahardd gwin i'r offeiriaid, pan fônt ar fyned i'r babell. 12 Y gyfraith ynghylch bwyttâ pethau ſanctaidd. 19 Eſcuſ Aaron am ei throſeddu.

* Num. 3. 4 & 26. 61. 1. cron 24 2. * Exod. 30. 2. YNa *Nadab ac Abihu, meibion Aaron, a gymeraſant bob yn ei thuſſer, ac a roddaſant dân ynddynt, ac a oſodaſant arogl-darth ar hynny, ac a offrymmaſant ger bron yr Arglwydd *dân diethr, yr hwn ni orchymynnaſei efe iddynt.

2 A daeth tân allan oddi ger bron yr Arglwydd ac a'i difaodd hwynt; a buant feirw ger bron yr Arglwydd.

3 A dywedodd Moſes wrth Aaron, dyma'r hyn a lefarodd yr Arglwydd gan ddywedyd, mi a ſanctaiddir yn y rhai a neſſânt attaf, a cher bron yr holl bobl i'm gogoneddir. A thewi a wnaeth Aaron.

4 A galwodd Moſes Miſael ac Elſaphan meibion Vziel, ewythr Aaron, a dywedod wrthynt; denwch yn nês, dygwch eich brodyr oddi ger bron y cyſſegr allan o'r gwerſyll.

5 A neſſân a wnaethant a'i dwyn hwynt yn eu peiſiau allan or gwerſyll, fel y llefaraſei Moſes.

6 A dywedodd Moſes wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar ei feibion, na ddioſgwch nâdi am eich pennau, ac na rwygwch eich gwiſcoedd, rhac iwch feirw, a dyfod digofaint ar yr holl gynnulleidfa: ond wyled eich brodyr chwi, holl dŷ Iſrael, am y lloſciad a loſgodd yr Arglwydd.

7 Ac na ewch allan o ddrws pabell y cyfarfod, rhac iwch farw: o herwydd *bod* olew eneiniad yr Arglwydd arnoch chwi. A gwnaethant ſel y llefarodd Moſes.

8 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Aaron, gan ddywedyd,

9 Gwin a diod gadarn nac ŷf di, na'th feibion gyd â thi, pan ddeloch i babell y cyfarfod, fel na bydd och feirw: deddf dragywyddol drwy eich cenlaethau *ſydd hyn.*

10 A *hynny* er gwahanu rhwng cyſſegredic a digyſſegredic, a rhwng aflan a glân:

11 Ac i ddyſcu i feibion Iſrael, yr holl ddeddfau a lefarodd yr Arglwydd wrthynt, drwy law Moſes.

12 A llefarodd Moſes wrth Aaron, ac wrth Eleazar, ac wrth Ithamar, y rhai a adawſid o'i feibion ef, cymerwch y bwyd offrwm ſydd yngweddill o ebyrth tanllyd yr Arglwydd, a bwyttewch yn groyw, ger llaw'r allor: o herwydd ſanctaiddiolaf yw.

13 A bwyttewch ef yn y lle ſanctaidd, o herwydd dy ran di, a rhan dy feibion di o ebyrth tanllyd yr Arglwydd yw hyn: canys fel hyn i'm gorchymynnwyd.

14 *Y barwyden gwhwſan hefyd, a'r yſgwyddoc dderchafel, a ſwyttewch mewn lle glân: ty di, a'th feibion, a'th ferched, ynghyd â thi: o herwydd hwynt a roddwyd yn rhan i ti, ac yn rhan i'th feibion di, o ebyrth hedd meibion Iſrael. *Exod. 29, 34.

15 Yr yſcwyddoc dderchafel, a'r barwyden gwhwſan a ddygant ynghyd ag ebyrth tanllyd o'r gwer, i gwhwſan offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd; a bydded i ti, ac i'th feibion gydâ thi, ‖yn rhan dragywyddol, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd. ‖Drwy ddeddf.

16 A Moſes a geiſiodd yn ddyfal ſwch yr aberth tros bechod, ac wele ef wedi ei loſci; ac ese a ddigiodd wrth Eleazar, ac Ithamar, y rhai a adawſid o feibion Aaron, gan ddywedyd,

17 Pa ham na ſwyttaſoch yr aberth tros bechod yn y lle ſanctaidd; o herwydd ſanctaiddiolaf yw, a *Duw* a'i rhoddodd i chwi, i ddwyn anwiredd y gynnulleidfa, gan wneuthur cymmod troſtynt, ger bron yr Arglwydd.

18 Wele ni ddygwyd ei waed ef i ſewn y cyſſegr: ei ſwytta a ddylaſech yn y cyſſegr, *fel y gorchymynnais. *Pen. 6. 26.

19 A dywedodd Aaron wrth Moſes, wele heddyw yr offrymmaſant eu haberth tros bechod, a'i poeth offrwm ger bron yr Arglwydd: ac fel hyn y digwyddodd i mi: am hynny es bwyttawn aberth tros bechod heddyw, a fyddei hynny dda yng-olwg yr Arglwydd?

20 A phan glybu Moſes *hynny*, ese a fu ſodlon.

PEN. XI.

1 *Pa aniſeiliaid a ellir, 4 a pha rai ni ellir eu bwytta. 9 Pa byſcod hefyd, 13 a pha adar. 29 Pa ymluſciaid ſydd aflan.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes ac Aaron, gan ddywedyd wrthynt,

2 Llefeirwch wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd * dymma yr aniſeiliaid a fwyttewch, o'r holl aniſeiliaid *ſydd* ar y ddaiar. *Gen. 7. 2. deut. 14. 3. 12. 20.

3 Beth bynnac a hollto'r ewin, ac a ſforchogo hollt yr ewinedd, ac a gno ei gil, o'r aniſeiliaid, hynny a fwyttewch.

4 Ond y rhai hyn ni fwyttewch, o'r rhai a gnoant eu cil, ac o'r rhai a hollcant yr ewin: y Camel er ei fod yn cnoi *ei* gil, am nad yw yn hollti 'r ewin, aflan *fydd* i chwi.

5 A'r gwningen, am ei bod yn cnoi *ei* chil, ac heb fforchogi 'r ewin aflan yw i chwi.

6 A'r yſcyfarnog, am ei bod yn cnoi *ei* chil, ac heb fforchogi 'r ewin, aflan yw i chwi.

Mat. 23. 7 * A'r Llwdn hwch, am ei fod yn hollti 'r ewin, ac yn fforchogi fforchedd yr ewin, a heb gnoi *ei* gil; aflan yw i chwi.

8 Na fwyttewch o'i c'g hwynt, ac na chyffyrddwch â'i burgyn hwynt; aflan ydynt i chwi.

9 Hyn a fwyttewch o bôb dim a'r ſydd yn y dyfroedd: pôb peth *y mae* iddo aſcell a chen, yn y dyſroedd, yn y moroedd, ac yn yr aſonydd, y rhai hynny a fwyttewch.

10 A phôb dim nid *oes* iddo aſcell a chen, yn y moroedd, ac yn yr aſonydd o bôb dim a ymſymmudo yn y dyſroedd, ac o bôb peth byw, y rhai *ſyddant* yn y dyfroedd, byddant ffiaidd gennych.

11 Byddant ffiaidd gennych: na fwyttewch o'i c'g hwynt, a ffieiddiwch eu burgyn hwy.

12 Yr hyn oll yn y dyfroedd *nid yddo* eſcyll a chen iddo; ffieidd-beth ſydd i chwi.

13 A'r rhai hyn a ffieiddiwch chwi o'r adar: na fwyttewch *hwynt*, ffieidd-dra ydynt: ſef yr Eryr a'r wydd-walch, a'r for-wennol.

14 A'r ſwltur, a'r barcud, yn ei ryw,

15 Pôb cig-fran yn ei ryw,

16 A chyw 'r eſtrys, a'r frân nos, ar gôg, a'r gwalch yn ei ryw;

17 Ac aderyn y corphan, a'r ſulfran, a'r dyllnan,

18 A'r gocfran, a'r pelican, a'r biogen,

19 A'r ciconia, a'r c'ſyr yn ei rhyw, a'r gornchwigl, a'r yſſlym.

20 Pôb chediad a ymluſco, *ac* a gerddo ar bedwar-troed, ffieidd-dra yw i chwi.

21 Ond hyn a fwyttewch, o bôb chediad a ymluſco, ac a'r gerddo ar bedwar *troed*, yr hwn y byddo coeſau iddo oddi ar ei draed i neidio wrthynt ar hyd y ddaiar:

22 O'r rhai hynny, y rhai hyn a fwyttewch; y locuſt yn ei ryw, a'r Selam yn ei ryw, a'r Hargol yn ei ryw, a'r Hagab yn ei ryw.

23 A phôb chediad *arall* a ymluſco, yr hwn *y mae* pedwar-troed iddo, ffieidd-dra ſydd i chwi.

24 Ac am y rhai hyn y byddwch aflan: pwy bynnac a gyffyrddo â'i burgyn hwynt, a ſydd aflan hyd yr hwyr.

25 A phwy bynnac a ddygo ddim o'i burgyn hwynt, golched ei ddillad, ac aflan ſydd hyd yr hwyr.

26 Am bôb anifail ſydd yn hollti 'r ewin, ac heb ei fforchogi, ac heb gnoi ei gil, aflan yw y rhai hynny i chwi: aflan fydd pob vn a gyffyrddo â hwynt.

27 Pôb vn heſyd a gerddo ar ei balfau, o bôb anifail a gerddo ar bedwar *troed*, aflan ydynt i chwi: pôb vn a gyffyrddo â'i burgyn, a ſydd aflan hyd yr hwyr.

Pen. 5. 28 A'r hwn a ddygo eu burgyn hwynt, golched * ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr: aflan ydynt i chwi.

Ffrynwyn 29 A'r rhai hyn ſydd aflan i chwi o'r ymluſciaid a ymluſco ar y ddaiar: y ‖ wenci, a'r llygoden, a'r llyſſant yn ei ryw.

30 A'r draenog, a'r lyſard, a'r ſtelio, a'r ſalwoden, a'r wadd.

31 Y rhai hyn ydynt aflan i chwi o bôb ymluſciaid: pôb dim a gyffyrddo â hwynt, pan ſyddant feirw, a ſydd aflan hyd yr hwyr.

32 A phôb dim y cwympo *yn* o honynt arno, wedi marw, a ſydd aflan; pôb lleſtr pren, neu wiſc, neu groen, neu ſach, pob lleſtr y gwneir dim gwaith ynddo, rhodder mewn dwfr, a bydded aflan hyd yr wyr; felly y bydd glân.

33 A phôb lleſtr pridd yr hwn y ſyrthio *yn* o'r rhai hyn iw fewn, aflan ſydd yr hyn oll *ſydd* o'i fewn, a thorrwch * ynteu. * Pen.

34 Aflan ſydd pob bwyd a fwytteir, o'r hwn y 6. 28. dêl dwfr *aflan* arno: ac aflan ſydd pôb diod a yfir mewn lleſtr *aflan*.

35 Ac aflan fydd pôb dim y cwympo *dim* o'i burgyn arno, y ffwrn a'r badell a dorrir; aflan ydynt, ac aflan fyddant i chwi.

36 Etto glân fydd y ffynnon a'r pydew, lle mae † dyfroedd lawer: ond yr hyn a gyffyrddo â'i burgyn a fydd aflan. † Hebr. caſtiad dyfroedd.

37 Ac os ſyrth *dim* o'i burgyn hwynt ar ddim hâd hauedic, yr hwn a heuir, glân yw eſe.

38 Ond os rhoddir dwfr ar yr hâd, a ſyrthio dim o'i burgyn hwynt arno eſ; aflan ſydd eſe i chwi.

39 A chos bydd marw yn anifail a'r ſydd i chwi yn fwyd, yr hwn a gyffyrddo â'i furgyn eſ, a fydd aflan hyd yr hwyr.

40 A'r hwn a fwytty o'i furgyn eſ, golched ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr: a'r hwn a ddygo ei furgyn eſ, golched ei ddillad, a bydded aflan hyd yr hwyr.

41 A phôb ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar ſydd ffieidd-dra: na fwyttaer eſ.

42 Pôb peth a gerddo ar ei dorr, a phôb peth a gerddo ar bedwar *troed*, a phob peth † aml ei draed, o bôb ymluſciad a ymluſco ar y ddaiar; na fwyttewch hwynt, canys ffieidd-dra ydynt. † Hebr. a lawhaw a draed.

43 Na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd o blegit yn ymluſciad a ymluſco, ac na ſyddwch aflan o'i plegit, ſel y byddech aflan o'i herwydd.

44 O herwydd myfi yw 'r Arglwydd eich Duw chwi: * ymſancteiddiwch a bydwch ſanctaidd, o herwydd ſanctaidd *ydwyf* fi: ac nac aflanhewch eich eneidiau wrth yn ymluſciad, a ymluſco ar ddaiar. * Pen. 19. 2. & 20. 7. 1 pet. 1. 15

45 Canys myfi *yw* 'r Arglwydd, yr hwn a'ch dug chwi o dir yr Aipht, i fod yn ddnw i chwi: bydwch chwithau ſanctaidd, canys ſanctaidd *ydwyf* fi.

46 Dymma gyfraith yr anifailiaid a'r ehediaid a phôb peth byw, ar ſydd yn ymſymud yn y dyfroedd, ac am bôb peth byw a'r ſydd yn ymluſco ar y ddaiar:

47 I wneuthur gwahan rhwng yr aflan a'r glân, a rhwng yr anifail a fwytteir, a'r hwn nis bwyttеir.

PEN. XII.

Purdigaeth gwraig yn ol eſcor.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * os gwraig a feichioga ac a eſcor ar wryw, yna bydded aflan ſaith niwrnod: ſel dydd aiau gwahanaeth ei miſ-glwyf, y bydd hi aflan. * Pen. 15. 19.

3 A'r * wythfed dydd yr enwaedir ar gnawd ei ddienwaediad eſ. * Gen. 17. 12. Luc. 2. 21.

4 A thri diwrnod ar ddec ar hugain yr erys yngwaed ei phuredigaeth: na chyffyrdded â dim ſanctaidd, ac na ddeued i'r cyſſegr, nes cyflawni dyddiau ei phuredigaeth.

5 Ond

5 Ond os ar ſenyw yr eſcor hi, yna y bydd hi a-
ſlan bythefnos, megis yn ei gwahaniaeth: a chwe
diwrnod a thrugain yr erys yngwaed ei phuredi-
gaeth.

6 A phan gyflawner dyddiau ei phuredigaeth
Luc.2.24. ar fâb neu ferch, dyged oen blwydd yn offrwm po-
eth, a chyw colomen, neu durtur, yn aberth tros
bechod, at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod:

7 A offrymmed eſe hynny ger bron yr Arglwydd,
a gwnaed gymod droſti: a hi a lanheir oddi wrth
gerddediad ei gwaed: dymma gyfraith yr hon a
eſcor ar wryw neu ar ſenyw.

8 Ac os ei llaw ni chyrraedd werth oen, yna
cymmered dau durtur neu ddau gyw colomen,
y naill yn offrwm poeth, a'r llall yn aberth tros
bechod: a gwnaed yr offeiriad gymod troſti, a hi
a lân fydd.

PEN. XIII.

*1 Y Ceremoniau a'r aberthau wrth lanhau y gwa-
han-glwyfus. 33 Arwyddion y gwahan-glwyf
mewnty. 48 Y modd y glanheir y ſy bwn.*

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes ac Aa-
ron, gan ddywedyd;

2 Dŷn (pan fyddo yng hroen ei gnawd ‖ chwydd
neu grammen, neu ddiſclaerder, a bod yng hroen
ei gnawd ef megis pla y clwyf gwahanol) a ddy-
gir at Aaron yr offeiriad, neu at un o'i feibion ef
yr offeiriaid.

3 A'r offeiriad a edrych ar y pla yng hroen y
gnawd: os y blewyn yn y pla fydd wedi troi yn
wyn, a gwelediad y pla yn ddyfnach na chroen ei
gnawd ef, pla gwahan glwyf yn hwnnw: a'r offei-
riad a'i hedrych, ac a'i barn yn aflan.

4 Ond os y diſgleirdeb ſydd gwyn yng hroen ei
gnawd ef, ac heb fod yn îs ei weledigaeth nâ'r croen,
a'i flewyn heb droi yn wyn, yna cayed yr offeiriad
ar y clwyfus ſaith niwrnod.

5 A'r ſeithfed dydd edrycheď yr offeiriad ef;
ac wele os ſefyll y bydd y pla yn ei olwg ef, heb le-
ddu o'r pla yn y croen, yna cayed yr offeiriad arno
ſaith niwrnod eil-waith.

6 Ac edrycheď yr offeiriad ef yr ail ſeithfed
dydd: ac wele, os bydd y pla yn odywyll, heb le-
ddu o'r pla yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn
lân: crammen yw honno; yna golched ei wiſce-
ddau, a glân fydd.

7 Ac os y grammen gan ledu a leda yn y croen,
wedi i'r offeiriad ei weled, iw farnu yn lân, dan-
goſer ef eilwaith i'r offeiriad.

8 Ac os gwêl yr offeiriad, ac wele, ledu o'r
grammen yn y croen, yna barned yr offeiriad ef yn
aflan: gwahan-glwyf yw.

9 Pan fyddo ar ddyn bla gwahan-glwyf, dyger
ef at yr offeiriad:

10 Ac edrycheď yr offeiriad, yna os chwydd gwyn
a ſydd yn y croen, a hwnnw wedi troi y blewyn yn
wyn, a dim cîg noeth byw yn y chwydd:

11 Hên wahan-glwyf yw hwnnw, yng hroen ei
gnawd ef, a barned yr offeiriad ef yn aflan; na
chayed arno: o herwydd y mae efe yn aflan.

12 Ond os y gwahan-glwyf gan daeddua dardda
yn y croen, a gorchguddio o'r gwahan-glwyf holl
groen y clwyfus, o'i benhyd ei draed, pa le bynnac
yr edrycho'r offeiriad:

13 Yna edrycheď yr offeiriad: ac wele, os y
gwahan glwyf ſydd yn cuddio ei holl gnawd ef,
yna barned *yr offeiriad* y clwyfus yn lân; trôdd yn
wyn ei gyd, glân yw.

14 A'r dydd y gwelir ynddo gîg byw, aflan ſydd.

15 Yna edrycheď yr offeiriad ar y cîg byw, a bar-
ned ef yn aflan: aflan yw'r cîg byw hwnnw: gwa-
han glwyf yw.

16 Neu os dychwel y cîg byw a throi'n wyn; yna
deued at yr offeiriad.

17 Ac edrycheď yr offeiriad arno, ac wele, os
trôdd y pla yn wyn, yna barned yr offeiriad y clwy-
fus yn lân: glân yw efe.

18 Y cnawd hefyd y bu ynddo gornwyd yn ei
groen, a'i iachau,

19 A bod yn lle y cornwyd chwydd gwyn, neu
ddiſclaerder gwyn-goch, a'i ddangos i'r offeiriad:

20 Os pan edrycho yr offeiriad arno, y gwelir
ef yn îs nâ'r croen, a'i flewyn wedi troi yn wyn, yna
barned yr offeiriad ef yn aflan: gwahan-glwyf yw
efe wedi tarddu o'r cornwyd.

21 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni
bydd ynddo flewyn gwyn, ac ni bydd îs nâ'r croen,
ond ei fod yn odywyll: yna cayed yr offeiriad arno
ſaith niwrnod.

22 Ac os gan ledu y lleda yn y croen, yna barned
yr offeiriad ef yn aflan; pla yw efe.

23 Ond os y diſclaerder a ſaif yn ei lê heb ym-
ledu, cra'th cornwyd yw efe, a barned yr offeiriad ef
yn lân.

24 Os cnawd ſydd a † lloſciad yn y croen, a bod † Hebr.
i'r cîg byw ſy yn lloſci ddiſclaerder gwyn-goch lloſciad
neu wyn: gan.

25 Yna edrycheď yr offeiriad ef, ac wele, es y blew-
yn yn y diſclaerdeb ſydd wedi troi yn wyn, ac yn îs
iw weled nâ'r croen, gwahan-glwyf yw hwnnw yn
tarddu o'r lloſciad: a barned yr offeiriad ef yn
aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

26 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni
bydd blewyn gwyn yn y diſclairder, ac ni bydd îs
nâ'r croen, ond ei fod yn odywyll, yna cayed yr offei-
riad arno ſaith niwrnod.

27 Ac edrycheď yr offeiriad ef y ſaithfed dydd;
os gan ledu y lleddodd yn y croen, yna barned yr of-
feiriad ef yn aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.

28 Ac os y diſclairdeb a ſaif yn ei lê, heb ledu yn
y croen, ond ei fod yn odywyll; chwydd y lloſci-
ad yw efe: barned yr offeiriad ef, yn lân: canys
craith y lloſgiad yw hwnnw.

29 Os bydd gwr neu wraig a phla arno mewn
pen neu farf,

30 Yna edrycheď yr offeiriad y pla; ac wele os
îs y gwelir nâ'r croen, a blewyn melyn main yn-
ddo, yna barned yr offeiriad ef yn aflan: y ddufrech
yw hwnnw: gwahan-glwyf pen neu farf yw.

31 Ac os yr offeiriad a edrych ar bla y ddufrech,
ac wele ni bydd yn îs ei weled nâ'r croen, a heb
flewyn du ynddo, yna cayed yr offeiriad ar *yr hwn*
y bo arno y ddu-frech, ſaith niwrnod.

32 Ac edrycheď yr offeiriad ar y pla y ſeithfed
dydd; ac wele, os y ddufrech ni bydd wedi lledu, ac
ni bydd blewyn melyn ynddi na heb fod yn îs gwe-
led y ddu-frech nâ'r croen:

33 Yna eillier ef, ac nac eillied *y fan y bydd* y
ddufrech; a chayed yr offeiriad ar *ddrechau* y ddu-
frech ſaith niwrnod eilwaith.

34 A'r ſeithfed dydd edrycheď yr offeiriad ar
y ddu frech; ac wele, os y ddufrech ni ledodd yn
y croen, ac ni bydd îs ei gweled nâ'r croen: yna
barned yr offeiriad ef yn lân, a golched ei ddillad,
a glân fydd.

35 Ond os y ddu frech gan ledu a leda yn y cro-
en, wedi ei lânhau ef,

36 Yna edrycheď yr offeiriad ef, ac wele, os lled-
odd y ddufrech yn y croen, na chwilied yr offeiriad
am y blewyn melyn: y mae efe yn aflan.

37 Ond os ſefyll y bydd y ddufrech yn ei olwg
ef, a blewyn du wedi tyfu ynddi: aeth y ddu-
frech yn iach, glân yw hwnnw, a barned yr offeiriad
ef yn lân.

38 Os bydd ynghroen cnawd gwr neu wraig, lawer o ddifclair fannau gwynion.

39 Yna edryched yr offeiriad, ac wele, os bydd ynghroen eu cnawd hwynt ddifcleiriadau gwynion wedi gorddno, brychni yw hynny, yn tarddu yn y croen: glân yw efe.

40 A gŵr pan † fyrthio gwallt ei ben, moel yw: *etto* glân fydd.

41 Ac os o du ei wyneb y fyrth gwallt ei ben, efe a fydd tâl-foel: *etto* glân fydd efe.

42 Ond pan fyddo anafod gwyn goch yn y pen foeledd, neu yn y tâl-foeledd, gwahan-glwyf yw efe, yn tarddu yn ei ben-foeledd neu yn ei dâl-foeledd ef.

43 Ac edryched yr offeiriad arno: ac wele, os bydd chŵydd yr anafod yn wyn-goch, yn ei ben-foeledd, neu yn ei dâl-foeledd ef, fel gwelediad gwahanglwyf ynghroeny cnawd,

44 Gŵr gwahan-glwyfus yw hwnnw, aflan yw: a'r offeiriad a'i barna ef yn llwyr aflan: yn ei ben y mae ei bla.

45 A'r gwahan-glwyfus yr hwn y byddo pla arno, bydded ei wiscoedd ef wedi rhwygo a'i ben yn noeth, a rhodded gaead ar ei wefus vchaf, a llefed: aflan, aflan.

46 Yr holl ddyddiau y *byddo* 'r pla arno, bernir ef yn aflan, aflan yw efe: triged ei hunan, * *bydded* ei drigfa allan o'r gwerfyll.

47 Ac os dilledyn fydd a phla gwahan-glwyf ynddo, o ddilledyn gwlân, neu o ddilledyn llîn.

48 Pwy vn bynnac ai yn yr yftof, ai yn yr anwe o llîn, neu o wlân, neu mewn croen, neu mewn dim a wnaed o groen:

49 Os gwyrdd-las, neu gôch fydd yr anafod yn y dilledyn, neu yn y croen, neu yr yftof, neu yn yr anwe, neu mewn † dim o groen, pla y gwahan-glwyf yw efe: a dangofer ef i'r offeiriad.

50 Ac edryched yr offeiriad ar y pla: a chayed ar y peth y bo 'r pla arno, faith niwrnod.

51 A'r feithfed dydd edryched ar y pla: os y pla a ledodd yn y dilledyn, pa vn bynac ai mewn yftof, ai mewn anwe, ai mewn croen, neu beth bynac a wneed o groen, gwahan-glwyf yfsol yw y pla: aflan yw.

52 Am hynny lleſced y dilledyn hwnnw, pa vn bynac a'i yftof, a'i anwe, o wlân, neu o llîn, neu ddim o groen, yr hwn y byddo pla ynddo: canys gwahan-glwyf yfsol yw efe: lloſger yn tân.

53 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele ni ledodd y pla mewn dilledyn, mewn yftof, neu mewn anwe, neu ddim o groen:

54 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt olchi yr hyn y byddo 'r pla yndddo, a chayed arno faith niwrnod eil-waith.

55 Ac edrycheḋ yr offeiriad ar y pla wedi ei olchi: ac wele, os y pla ni thrôdd ei liw, ac ni ledodd y pla, efe a fydd aflan: lloſc ef yn tân: yſfiad yw, pa vn bynnac y bo yn llwm, ai o'r tu mewn, a'i o'r tu allan.

56 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele 'r pla yn odywyll, yn ôl ei olchi: yna torred ef allan o'r dilledyn, neu o'r croen, neu o'r yftof, neu o'r anwe.

57 Ond os gwelir ef etto yn y dilledyn, yn yr yftof, neu yn yr anwe, neu mewn dim o groen, tarddu y mae efe, lloſg yr hwn *y mae* y pla yndddo yn tân.

58 A'r dilledyn, neu 'r yftof, neu 'r anwe, neu pa beth bynnac o groen, y rhai a olcher: os ymadawedd y pla â hwynt, a olchir eil-waith: a glân *fydd*.

59 Dymma gyfraith pla gwahan-glwyf, mewn dilledyn gwlân, neu llîn, mewn yftof, neu anwe, neu pa beth bynag o groen, iw farnu 'n lân, neu iw farnu 'n aflan.

PEN. XIIII.

1 *Y Ceremonian a'r oberthau wrth lanhau y gwahan-glwyfus.* 33 *Arwyddion y gwahan-glwyf mewn tŷ.* 48 *Y modd y glanhêir y tŷ hwnnw.*

LLefarawdd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dymma a gyfraith y gwahan glwyfus, y dydd y glanheir ef: * dyger ef at yr offeiriad. * Pen. 13.

3 A'r offeiriad a ddaw allan, o'r gwerſyll, ac edrycheḋ yr offeiriad: ac wele, os pla y gwahan-glwyf a fachaodd ar y gwahan-glwyfus: 2. luc. 17. 14. & 5. 12 mat. 8. 2.

4 Yna gorchymynned yr offeiriad i'r hwn a lanheir, gymmeryd dau aderyn y tô byw a glân, a choed Cedr, ac yſcarlat, ac Yſſob. mar. 1. 40.

5 A gorchymyned yr offeiriad ladd y naill aderyn y tô, mewn lleſtr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

6 A chymmered efe yr aderyn byw, a'r coed Cedr, a'r yſcarlat, a'r Yſſob, a throched hwynt, a'r aderyn byw hefyd, yngwaed yr aderyn a laddwyd oddi ar y dwfr rhedegoc,

7 A thaenelled ſeithwaith ar yr hwn a lanheir oddi wrth y gwahan-glwyf, a barned ef yn lân, ya-na gollyngred yr aderyn byw yn rhydd ar wyneb y maes.

8 A golched yr hwn a lanheir, ei ddillad, ac eillied ei holl flew, ac ymolched mewn dwfr, a glân fydd: a deued wedi hynny i'r gwerſyll, a thriged o'r tu allan iw babell faith niwrnod.

9 A'r ſeithfed dydd bydded iddo eillio ei holl flew, ſef ei ben, a'i farf, ac aeliau ei lygaid: ie eillied ei holl flew, a golched ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr, a glân fydd.

10 A'r wythfed dydd cymmered ddau oen perffaith-gwbl, ac vn hesbin flwydd berffaith-gwbl, a thair decfed ran o beillied yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy olew, ac vn Log o olew.

11 A gofſoded yr offeiriad a lanhâo, y gŵr a lanheir, a hwynt hefyd, ger bron yr Arglwydd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

12 A chymmered yr offeiriad vn hesbrwn, ac offrymmed ef yn aberth tros gamwedd, a'r Log o olew, a chwhwlaned hwynt yn offrwm cwhwlan, ger bron yr Arglwydd. * Exod. 29. 24.

13 A lladded ef yr oen, yn y llê y lladder y pech aberth, a'r poeth offrwm, *ſef* yn y lle ſanctaidd: o * herwydd yr aberth tros gamwedd *ſydd* eiddo 'r offeiriad, yn gyſtal a'r pech aberth; ſanctaiddiolaf yw. * Pen. 7. 7.

14 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth dros gamwedd a rhodded yr offeiriad ef ar gwrr iſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau ef.

15 A chymmered yr offeiriad o'r Log olew, a thywallted ar gledr ei law aſſwy ei hun.

16 A gwlyched yr offeiriad ei fys dehau yn yr olew *ſydd* ar ei law aſſwy, a thaenelled o'r olew â'i fys, ſeith-waith ger bron yr Arglwydd.

17 Ac o weddill yr olew *ſydd* ar ei law, y dŷd yr offeiriad ar gwrr iſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar waed yr offrwm tros gamwedd.

18 A'r rhan arall o'r olew *ſydd* ar law 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir: a gwnaed yr offeiriad gymod trofto ger bron yr Arglwydd.

19 Ie offrymed yr offeiriad aberth tros bechod, a gwnaed gymod tros yr hwn a lanheir oddi wrth ei aflendid, ac wedi hynny lladded y poeth offrwm.

20 Ac

† Hebr. *bydfir ei ben.*

† Hebr. *lloſciad ſan.*

* Num. 5. 2. 2 bren. 15. 5.

† Hebr. *lleſtr, neu ogeryn.*

† Hebr. *yn ei dalcen.*

5 Ond os ar ſenyw yr eſcor hi, yna y bydd hi a-
flan bythefnos, megis yn ei gwahaniaeth: a chwe
diwrnod a thrugain yr erys yngwaed ei phuredi-
gaeth.
6 A phan gyflawner dyddiau ei phuredigaeth
Luc.2.24. ar fab neu ferch, dyged oen blwydd yn offrwm po-
eth, a chyw colomen, neu durtur, yn aberth tros
bechod, at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod:
7 A coffrymmed eſe hynny ger bron yr Arglwydd,
a gwnaed gymod droſti: a hi a lanheir oddi wrth
gerddediad ei gwaed: dymma gyfraith yr hon a
eſcor ar wryw neu ar ſenyw.
8 Ac os ei llaw ni chyrraedd werth oen, yna
cymmered ddwy durtur neu ddau gyw colomen,
y naill yn offrwm poeth, a'r llall yn aberth tros
bechod: a gwnaed yr offeiriad gymod troſti, a
glân fydd.

PEN. XIII.

1 *Y Ceremoniau o'r aberthau wrth lanhau y gwa-
han-glwyfau.* 33 *Arwyddion y gwahan-glwyf
newnty.* 48 *Y modd y glanheir y tŷ hwn.*

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes ac Aa-
ron, gan ddywedyd;
2 Dŷn (pan fyddoynghroen ei gnawd ‖ chŵydd
‖ Neu, goddiad. neu grammen, neu ddiſclaerder, a bod ynghroen
* Luc. 17.15. ei * gnawd eſ megis pla y clwyf gwahanol) a ddygir at Aaron yr offeiriad, neu at un o'i feibion eſ
yr offeiriaid.
3 A'r offeiriad a edrych ar y pla ynghroen y
cnawd: os y blewyn yn y pla fydd wedi troi yn
wyn, a gwleddiad y pla yn ddyfnach na chroen ei
gnawd eſ, pla gwahan glwyf yw hwnnw: a'r offei-
riad a'i hedrych, ac a'i barn yn aflan.
4 Ond os y diſgleirdeb fydd gwyn ynghroen ei
gnawd eſ, ac heb fod yn îs ei weleddiad na'r croen,
a'i flewyn heb droi yn wyn, yna cayed yr offeiriad
ar y clwyfus faith niwrnod.
5 A'r ſeithfed dydd edrycheđ yr offeiriad eſ;
ac wele os ſefyll y bydd y pla yn ei olwg eſ, heb le-
du o'r pla yn y croen, yna cayed yr offeiriad arno
faith niwrnod eil-waith.
6 Ac edrycheđ yr offeiriad eſ yr ail ſeithfed
dydd; ac wele, os bydd y pla yn odywyll, heb le-
du o'r pla yn y croen, yna barned yr offeiriad eſ yn
lân: crammen yw honno; yna golched ei wiſco-
edd, a glân fydd.
7 Ac os y grammen gan ledu a leda yn y croen,
wedi i'r offeiriad ei weled, iw farnu yn lân, dan-
goſer eſ eilwaith i'r offeiriad.
8 Ac os gwêl yr offeiriad, ac wele, ledu o'r
grammen yn y croen, yna barned yr offeiriad eſ yn
aflan: gwahan-glwyf yw.
9 Pan fyddo ar ddyn bla gwahan-glwyf, dyger
eſ at yr offeiriad:
10 Ac edrycheđ yr offeiriad, yna os chŵydd gwyn
a fydd yn y croen, a hwnnw wedi troi y blewyn yn
wyn, a dim cîg noeth byw yn y chŵydd:
11 Hên wahan-glwyf yw hwnnw, ynghroen ei
gnawd eſ, a barned yr offeiriad eſ yn aflan; na
chayed arno: oherwydd y mae eſe yn aflan.
12 Ond os y gwahan-glwyf gan darddu dardda
yn y croen, a gorchguddio o'r gwahan-glwyf holl
groen y clwyfus, o'i benhyd ei draed, pa le bynnac
yr edrycho'r offeiriad:
13 Yna edrycheđ yr offeiriad: ac wele, os y
gwahan glwyf fydd yn cuddio ei holl gnawd eſ,
yna barned yr offeiriad y clwyfus yn lân; trôdd yn
wyn ei gyd, glân yw.
14 A'r dydd y gwelir ynddo gîg byw, aflan fydd.
15 Yna edrycheđ yr offeiriad ar y cîg byw, a bar-
ned eſ yn aflan: aflan yw'r cîg byw hwnnw; gwa-
han glwyf yw.
16 Nên os dychwel y cîg byw a throi'n wyn; yna
deued at yr offeiriad.
17 Ac edrycheđ yr offeiriad arno, ac wele, os
trôdd y pla yn wyn, yna barned yr offeiriad y clwy-
fus yn lân: glân yw efe.
18 Y cnawd hefyd y bu ynddo gornwyd yn ei
groen, a'i iachau,
19 A bod yn lle y cornwyd chŵydd gwyn, neu
ddiſclaerder gwyn-goch, a'i ddangos i'r offeiriad:
20 Os pan edrycho yr offeiriad arno, y gwelir
eſ yn îs na'r croen, a'i flewyn wedi troi yn wyn, yna
barned yr offeiriad eſ yn aflan: gwahan-glwyf yw
efe wedi tarddu o'r cornwyd.
21 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni
bydd ynddo flewyn gwyn, ac ni bydd îs na'r croen,
ond ei fod yn odywyll: yna cayed yr offeiriad arno
faith niwrnod.
22 Ac os gan ledu y lleda yn y croen, yna barned
yr offeiriad eſ yn aflan; pla yw efe.
23 Ond os y diſclaerder a ſaif yn ei lê heb ym-
ledu, cra'th cornwyd yw efe, a barned yr offeiriad eſ
yn lân.
24 Os cnawd fydd a † llofciad yn y croen, a bod † Hebr. llofciad tân.
i'r cîg byw ſy yn llofci ddiſclaerder gwyn-goch
neu wyn:
25 Yna edrycheđ yr offeiriad eſ, ac wele, es y blew-
yn yn y diſclaerdeb fydd wedi troi yn wyn, ac yn îs
iw weled na'r croen, gwahan-glwyf yw hwnnw yn
tarddu o'r llofciad; a barned yr offeiriad eſ yn
aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.
26 Ond os yr offeiriad a'i hedrych, ac wele ni
bydd blewyn gwyn yn y diſclairder, ac ni bydd îs
na'r croen, ond ei fod yn odywyll, yna cayed yr offei-
riad arno faith niwrnod.
27 Ac edrycheđ yr offeiriad eſ y ſaithfed dydd;
os gan ledu y lledodd yn y croen, yna barned yr of-
feiriad eſ yn aflan; pla gwahan-glwyf yw hwnnw.
28 Ac os y diſclairdeb a ſaif yn ei lê, heb ledu yn
y croen, ond ei fod yn odywyll; chŵydd y llofci-
ad yw efe: barned yr offeiriad eſ, yn lân: canys
craith y llofgiad yw hwnnw.
29 Os bydd gwr neu wraig a phla arno mewn
pen neu farf,
30 Yna edrycheđ yr offeiriad y pla; ac wele os
îs y gwelir na'r croen, a blewyn melyn main yn-
ddo, yna barned yr offeiriad eſ yn aflan: y ddufrech
yw hwnnw: gwahan-glwyf pen neu farf yw.
31 Ac os yr offeiriad a edrych ar bla y ddufrech,
ac wele ni bydd yn îs ei weled na'r croen, a heb
flewyn du ynddo, yna cayed yr offeiriad ar *yr hwn
y *lo arno* y ddu-frech, faith niwrnod.
32 Ac edrycheđ yr offeiriad ar y pla y ſeithfed
dydd; ac wele, os y ddufrech ni bydd wedi lledu, ac
ni bydd blewyn melyn ynddi na heb fod yn îs gwe-
led y ddu-frech na'r croen:
33 Yna eillier eſ, ac nac eillied *y fan y bydd* y
ddufrech; a chayed yr offeiriad ar *brechen* y ddu-
frech faith niwrnod eilwaith.
34 A'r ſeithfed dydd edrycheđ yr offeiriad ar
y ddu frech; ac wele, os y ddufrech ni ledodd yn
y croen, ac ni bydd îs ei gweled na'r croen: yna
barned yr offeiriad eſ yn lân, a golched ei ddillad,
a glân fydd.
35 Ond os y ddu frech gan ledu a leda yn y cro-
en, wedi ei lânhau eſ,
36 Yna edrycheđ yr offeiriad eſ, ac wele, os lled-
odd y ddufrech yn y croen, na chwilied yr offeiriad
am y blewyn melyn: y mae eſe yn aflan.
37 Ond os ſefyll y bydd y ddufrech yn ei olwg
eſ, a blewyn du wedi tyfu ynddi: aeth y ddu-
frech yn iach, glân yw hynnuw, a barned yr offeiriad
eſ yn lân.

38 Os bydd ynghroen cnawd gwr neu wraig, lawer o ddifclair tannau gwynion.

39 Yna edryched yr offeiriad, ac wele, os bydd ynghroen eu cnawd hwynt ddifcleiriadau gwynion wedi gorddu̇o, brychni yw hyny, yn tarddu ynghroen: glân yw efe.

† Hebr. *fyfer ti beo.*

40 A gŵr pan† fyrthio gwallt ei ben, moel yw; *etto* glân fydd.

41 Ac os o du ei wyneb y fyrth gwallt ei ben, efe a fydd tâl-foel; *eitto* glân fydd efe.

42 Ond pan fyddo anafod gwyn goch yn y pen foeledd, neu yn y tâl-foeledd, gwahan-glwyf yw efe, yn tarddu yn ei ben-foeledd neu yn ei dâl-foeledd ef.

43 Ac edryched yr offeiriad arno: ac wele, os bydd chwydd yr anafod yn wyn-goch, yn ei ben-foeledd, neu yn ei dâl-foeledd ef, fel gwelediad gwahanglwyf ynghroeny cnawd,

44 Gŵr gwahan-glwyfus yw hwnnw, aflan yw; a'r offeiriad a'i barna ef yn llwyr aflan: yn ei ben y mae ei bla.

45 A'r gwahan-glwyfus yr hwn y byddo pla arno, bydded ei wiſcoedd ef wedi rhwygo a'i ben yn noeth, a rhodded gaead ar ei wefus vchaf, a llefed; aflan, aflan.

* Num. 5.2. a ben. 15.3.

46 Yr holl ddyddiau y *byddo* 'r pla arno, bernir ef yn aflan, aflan yw efe; triged ei hunan, * *bydded* ei drigfa allan o'r gwerſyll.

47 Ac os dilledyn ſydd a phla gwahan-glwyf yndo, o ddilledyn gwlân, neu o ddilledyn llîn.

48 Pwy vn bynnac ai yn yr yſtof, ai yn yr anwe o lîn, neu o wlân, neu mewn croen, neu mewn dim a wnaed o groen:

49 Os gwyrdd-las, neu gôch ſydd yr anafod yn y dilledyn, neu yn y croen, neu yr yſtof, neu yn yr anwe, neu mewn † dim o groen, pla y gwahan-glwyf yw efe; a dangoſer ef i'r offeiriad.

† Hebr. *lleſtr, neu offeryn.*

50 Ac edryched yr offeiriad ar y pla; a chayed ar y peth y bo 'r pla arno, ſaith niwrnod.

51 A'r ſeithfed dydd edryched ar y pla: os y pla a ledodd yn y dilledyn, pa vn bynac ai mewn yſtof, ai mewn anwe, ai mewn croen, neu beth bynac a wnaed o groen, gwahan-glwyf yſſol yw y pla; aflan yw.

52 Am hyny lloſced y dilledyn hwnnw, pa vn bynac a'i yſtof, a'i anwe, o wlân, neu o lîn, neu ddim o groen, yr hwn y byddo pla yndo; canys gwahan-glwyf yſſollyw efe; lloſger yn tân.

53 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele ni ledodd y pla mewn dilledyn, mewn yſtof, neu mewn anwe, neu ddim o groen;

54 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt olchi yr hyn y byddo 'r pla yndo, a chayed arno ſaith niwrnod eil-waith.

55 Ac edryched yr offeiriad ar y pla wedi ei olchi: ac wele, os y pla ni thrôdd ei liw, ac ni leiodd y pla, efe a ſydd aflan: lloſc ef yn tân; yſſiad yw, pa vn bynnac y bo yn llwm, ai fo'r tu mewn, a'i o'r tu allan.

† Hebr. *yn ei ben neu ei ddalen.*

56 Ac os edrych yr offeiriad, ac wele 'r pla yn odywyll, yn ôl ei olchi; yna torred ef allan o'r dilledyn, neu o'r croen, neu o'r yſtof, neu o'r anwe.

57 Ond os gwelir ef etto yn y dilledyn, yn yr yſtof, neu yn yr anwe, neu mewn dim o groen, tarddu y mae efe, lloſg yr hwn *y mae* y pla yndo yn tân.

58 A'r dilledyn, neu 'r yſtof, neu 'r anwe, neu pa beth bynnac o groen, y rhai a olcher; os ymadawedd y pla â hwynt, a olchir eil-waith: a glân *fydd*.

59 Dymma gyfraith pla gwahan-glwyf, mewn dilledyn gwlân, neu lîn, mewn yſtof, neu anwe, neu pa beth bynag o groen, iw farnu 'n lân, neu iw farnu 'n aflan.

PEN. XIIII.

1 Y Ceremoniau a'r aberthau wrth lanhau y gwahan-glwyfus. 33 Arwyddion y gwahan-glwyf mewn tŷ. 48 Y modd y glanheir y tŷ hwnnw.

LLeſarawdd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dymma a gyfraith y gwahan glwyfus, y dydd y glanheir ef: * dyger ef at yr offeiriad. * Pen. 13.

3 A'r offeiriad a ddaw allan, o'r gwerſyll, ac edrych yr offeiriad; ac wele, os pla y gwahan-glwyf a iachaodd ar y gwahan-glwyfus: Luc. 17. 14. & 5. 12 mat. 8. 2.

4 Yna gorchymynned yr offeiriad i'r hwn a lanheir, gymmeryd dau aderyn y tô byw a glân, a choed Cedr, ac yſcarlat, ac Yſſob. mar. 1. 40.

5 A gorchymyned yr offeiriad ladd y naill aderyn y tô, mewn lleſtr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

6 A chymmered efe yr aderyn byw, a'r coed Cedr, a'r yſcarlat, a'r Yſſob, a throched hwynt, a'r aderyn byw hefyd, yngwaed yr aderyn a laddwyd oddi ar y dwfr rhedegoc,

7 A thaenelled ſeithwaith ar yr hwn a lanheir oddi wrth y gwahan-glwyf, a barned ef yn lân, yna gollynged yr aderyn byw yn rhydd ar wyneb y maes.

8 A golched yr hwn a lanheir, ei ddillad, ac eillied ei holl flew, ac ymolched mewn dwfr, a glân fydd: a deued wedi hyny i'r gwerſyll, a thriged o'r tu allan iw babell ſaith niwrnod.

9 A'r ſeithfed dydd bydded iddo eillio ei holl flew, ſef ei ben, a'i farf, ac aeliau ei lygaid; îe eillied ei holl flew, a golched ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr, a glân fydd.

10 A'r wythfed dydd cymmered ddau oen perffaith-gwbl, ac vn hesbin flwydd berffaith-gwbl, a thair decfed ran o beillied yn ſwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy olew, ac vn Log o olew.

11 A goſoded yr offeiriad a lanhâo, y gwr a lanheir, a hwynt hefyd, ger bron yr Arglwydd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod.

12 A chymmered yr offeiriad vn hesbrwn, ac offrymmed ef yn aberth tros gamwedd, a'r Log o olew, a chwhwlaned hwynt yn offrwm cwhwſan, ger bron yr Arglwydd. * Exod. 29. 24.

13 A lladded ef yr oen, yn y lle y lladder y pech aberth, a'r poeth offrwm, *ſef* yny lle ſanctaidd: o herwydd yr aberth tros gamwedd *ſydd eiddo* 'r offeiriad, yn gyſtal a'r pech aberth; ſanctteiddiolaf yw. * Pen. 7. 7.

14 A chymmered yr offeiriad o waed yr aberth dros gamwedd a rhodded yr offeiriad ef ar gwrr iſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau ef.

15 A chymmered yr offeiriad o'r Log olew, a thywallted ar gledr ei law aſſwy ei hun.

16 A gwlyched yr offeiriad ei ſȳs dehau yn yr olew *ſydd* ar ei law aſſwy, a thaenelled o'r olew â'i ſȳs, ſeith-waith ger bron yr Arglwydd.

17 Ac o weddill yr olew *ſydd* ar ei law, y dŏd yr offeiriad ar gwrr iſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar waed yr offrwm tros gamwedd.

18 A'r rhan arall o'r olew *ſydd* ar law 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir; a gwnaed yr offeiriad gymod trofto ger bron yr Arglwydd.

19 Ie offrymed yr offeiriad aberth tros bechod, a gwnaed gymod tros yr hwn a lanheir oddi wrth ei aflendid, ac wedi hyny lladded y poeth offrwm.

20 Ac

20 Ac aberthed yr offeiriad y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, ar yr allor: a gwnaed yr offeiriad gymod trosto, a glân fydd.

21 Ond os clawd fydd, a'i law heb gyrhaeddyd *hyny* yna cymmered vn oen, yn aberth tros gamwedd, iw gwhwfanu, i wneuthur cymod trosto, ac vn ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyscu trwy olew, yn fwyd offrwm, a Log o olew,

22 A dwy durtur, neu ddau gyw colomen, y rhai a gyrhaeddo ei law; a bydded vn yn beth aberth, a'r llall yn boeth offrwm.

23 A dyged hwynt yr wythfed dydd i'w lanhau ef at yr offeiriad, wrth ddrws pabell y cyfarfod ger bron yr Arglwydd.

24 A chymmered yr offeiriad oen yr offrwm tros gamwedd, a'r Log olew, a chwhwfaned yr offeiriad hwynt yn offrwm cwhwfan, ger bron yr Arglwydd.

25 A lladded oen yr offrwm tros gamwedd, a chymmered yr offeiriad o waed yr offrwm tros gamwedd, a rhodded ar gwrr iſaf cluſt ddehau yr hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau.

26 A thywallted yr offeiriad o'r olew, ar gledr ei law aſſwy ei hun.

27 Ac â'i fys dehau taenelled yr offeiriad o'r olew *fyddo* ar gledr ei law aſſwy, ſeith waith ger bron yr Arglwydd.

28 A rhodded yr offeiriad o'r olew *a fyddo* ar gledr ei law, ar gwrr iſaf cluſt ddehau 'r hwn a lanheir, ac ar fawd ei law ddehau, ac ar fawd ei droed dehau, ar y man *y byddo* gwaed yr offrwm tros gamwedd.

29 A'r rhan arall o'r olew *fyddo* ar gledr llaw 'r offeiriad, a rydd efe ar ben yr hwn a lanheir, i wneuthur cymmod trosto, ger bron yr Arglwydd.

30 Yna offrymmed vn o'r turturau, neu o'r cywion colomennod, *ſef* o'r rhai a gyrhaeddo ei law efe.

31 Y rhai *meddaf* a gyrhaeddo ei law ef, vn yn beth aberth, ac vn yn boeth offrwm, ynghyd â'r bwyd offrwm: a gwnaed yr offeiriad gymmod tros yr hwn a lanheir, ger bron yr Arglwydd.

32 Dymma gyfraith yr vn *y byddo* pla ygwahanglwyf arno, yr hwn ni chyrredd ei law yr hyn a berthyn i'w lanhâd.

33 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes ac Aaron, gan ddywedyd,

34 Pan ddeloch i dîr Canaan, yr hwn yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi yn feiddant, os rhoddaf bla gwahan-glwyf ar dŷ o *fewn* tîr eich meddiant:

35 A dyfod o'r hwn biauy tŷ, a dangos i'r offeiriad, gan ddywedyd, gwelaf megis pla yn tŷ:

§ Neu, *gwaith.*

36 Yna gorchymmynaed yr offeiriad iddynt § arloeſi y tŷ, *cyn* dyfod yr offeiriad i weled y pla, fel na haloger yr hyn oll a *fyddo* yn tŷ; ac wedi hynny dened yr offeiriad i edrych y tŷ.

37 Ac edrycheb ar y pla: ac wele, os y pla *fydd* ym mharwydydd y tŷ, yn agennau gwyrddleiſion, neu gochion, a'r olwg arnynt yn îs nâ'r pared;

38 Yna aed yr offeiriad allan o'r tŷ, i ddrws y tŷ, a chayed y tŷ ſaith niwrnod.

39 A'r ſeithfed dydd dened yr offeiriad trachefn, ac edrycheb: ac os lledodd y pla ym mharwydydd y tŷ,

40 Yna gorchymynned yr offeiriad iddynt dynnu y cerric *hyddo* 'r pla arnynt, a bwrlant hwynt allan o'r dinas i lê aflan.

41 A phared grafu y tŷ o'i fewn o amgylch, a chywalldant y llwch a grafont, o'r tu allan i'r dinas, i lê aflan.

42 A chymêrant gêrric eraill, a goſodant yn lle y cerric hynny, a chymmered briddarall, a phtiddeu y tŷ.

43 Ond os daw 'r pla dracheſn, a tharddu yn tŷ, wedi tynnu y cerric, ac wedi crafu y tŷ, ac wedi priddo:

44 Yna doed yr offeiriad, ac edrycheb, ac wele, os lledodd y pla yn y tŷ, gwahan-glwyf yſſol yw hwnnw yn y tŷ: aflan yw efe.

45 Yna tynned y tŷ i lawr, ei gerric, a'i goed, a holl bridd y tŷ: a bwried i'r tu allan i'r dinas i lê aflan.

46 A'r hwn a ddêl i'r tŷ, yr holl ddyddiau y parodd efe ei gau, efe a fydd aflan hyd yr hwyr.

47 A'r hwn a gyſco yn tŷ, golched ei ddillad: ſelly yr hwn a ſwyttao yn tŷ, golched ei ddillad.

48 Ac os yr offeiriad gan ddyfod a ddaw, ac a edrych, ac weleni ledodd y pla yn tŷ, wedi priddo y tŷ; yna barned yr offeiriad y tŷ yn lân, o herwydd iachau 'r pla.

49 A chymmered i lanhau y tŷ, ddau aderyn y tŷ, * Heb. 9.19.
a choed Cedr, ac yſcarlat, ac Yſob.

50 A lladded y naill aderyn mewn lleſtr pridd, oddi ar ddwfr rhedegoc.

51 A chymmered y coed Cedr, a'r Yſob, a'r yſcarlat, a'r aderyn byw, a throched hwynt yngwaed yr aderyn a laddwyd, ac yn y dwfr rhedegoc, a thaenelled ar y tŷ ſeith-waith.

52 A glanhaed y tŷ â gwaed yr aderyn, ac â'r dwfr rhedegoc, ac â'r aderyn byw, ac a'r coed Cedr, ac â'r Yſob, ac â'r yſcarlat.

53 A gollynged yr aderyn byw, allan o'r ddinas, * Pen. ar wyneb y maes, a gwnaed gymod tros y tŷ; a glân fydd. † Hebr. *yn nyôl yr aſtes ac yn nyôl y*

54 Dymma gyfraith am bob plâ y clwyf gwahanol, ac am y † ddu-frech.

55 Ac am wahan-glwyf gwiſc, a thŷ.

56 Ac am chŵydd, a chrammen, a diſcleirdeb.

57 I ddyſcu † pa bryd y bydd aflan, a pha bryd *yn* glân: dymma gyfraith y gwahan glwyf.

PEN. XV.

1 Aflendid gwyr yn eu diſerlif. 13 Eu puredigaeth. 19 Aflendid gwragedd yn eu diſerlif. 28 Au puredigaeth.

A Lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd,

2 Lleferwch wrth feibion Iſrael, a dywedwch wrthynt; pob vn pan fyddo diſerlif yn rhedeg o'i gnawd a fydd aflan.

3 A hyn fydd ei aflendid yn ei ddiſerlif: os ei gnawd ef a ddiſera ei ddiſerlif, neu ymmattal o'i gnawd ef oddiwrth ei ddiſerlif, ei aflendid ef *yw* hyn.

4 Pob gwely y gorweddo ynddo vn diſterllyd a fydd aflan: ac aflan fydd pob † peth yr eiſteddo efe arno. † Hebr. *dodref.*

5 A'r neb a gyffyrddo â'i wely ef, golched ei ddillad, ac ymdroched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

6 A'r hwn a eiſteddo ar ddim yr eiſteddodd y diſterllyd arno, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

7 A'r hwn a gyffyrddo â chnawd y diſterllyd, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

8 A phan boero y diſterllyd ar vn glân, golched *hwnnw* ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aflan hyd yr hwyr.

9 Ac aflan fydd pob cyfrwy y marchogo y diſterllyd ynddo.

10 A phwy bynnac a gyffyrddo â dim a fu tano, bydd aflan hyd yr hwyr: a'r hwn a'i dycco hwynt,

golched

golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

11 A phwy bynnac y cyffyrddo y diferllyd ag eſ, heb olchi ei ddwylo mewn dwfr, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

Le.14.38. 12 A'r lleſtr pridd y cyffyrddo y diferllyd ag eſ, a ddryllir: a phob lleſtr pren a olchir mewn dwfr.

13 A phan lanheir y diferllyd oddi wrth ei ddiferlif, yna cyfrifed iddo ſaith niwrnod iw lanhau, a golched ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr rhedegoc, a glân fydd.

14 A'r wythfed dydd cymmered iddo ddwy durtur, neu ddau gyw colomen, a deued ger bron yr Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, a rhodded hwynt i'r offeiriad.

15 Ac offrymmed yr offeiriad hwynt, vn yn bech aberth, ar llall yn boeth offrwm: a gwnaed yr offeiriad gymmod troſto eſ am ei ddiferlif, ger bron yr Arglwydd.

16 Ac os gwr a ddaw oddiwrtho ddeſcyniad hâd, yna golched ei holl gnawd mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

17 A phob dilledyn, a phob croen, y byddo deſcyniad hâd arno, a olchir mewn dwfr, ac a fydd aſlan hyd yr hwyr.

Le.18.20 18 A'r wraig y cyſgo gŵr *mewn* deſcynniad hâd, gyd â hi, ymolchant mewn dwfr, a byddant aſlan hyd yr hwyr *ill-dau*.

19 A phan fyddo gwraig a diferlif arni, a bod ei diferlif yn ei chnawd yn *waed*, bydded ſaith niwrnod yn ei gwahaniaeth, a phwy bynnac a gyffyrddo â hi, bydd aſlan hyd yr hwyr.

20 A'r hyn oll y gorweddo hi arno, yn ei gwahaniaeth, fydd aſlan: a'r hyn oll yr eiſteddo hi arno a fydd aſlan.

21 A phwy bynnac a gyffyrddo â'i gwely hi, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

22 A phwy bynnac a gyffyrddo â dim yr eiſteddodd hi arno, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

23 Ac os ar y gwely *y bydd* eſe, nen ar ddim y byddo hi yn eiſtedd arno, wrth gyffwrdd ag eſ, hyd yr hwyr y bydd eſe aſlan.

Le.18.19 24 Ond os gŵr gan gyſcu a gwſc gydâ hi, ſel y byddo o'i miſglwyf hi arno eſ, aſlan *fydd* eſe ſaith niwrnod, ac aſlan fydd yr holl wely y gorwedd eſe arno

25 A phan fyddo diferlif ei gwaed yn rhedeg ar nraig, lawer o ddyddiau, allan o amſer ei hanhwyl; neu pan redo diferlif arni ar ol ei hanhwyl, bydded holl ddyddiau diferlif ei haſtendid hi, megis dyddiau ei gwahaniaeth: aſlan fydd hi.

26 Pôb gwely y gorweddo hi arno, holl ddyddiau ei diferlif, fydd iddi fel gwely ei miſglwyf, a phôb dodreſnyn yr eiſteddo hi arno, *fydd* aſlan, megis aſtendid ei miſglwyf hi.

27 A phwy bynnac a gyffyrddo â hwynt, aſlan fydd, a golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydd aſlan hyd yr hwyr.

28 Ac os glanheir hi o'i diferlif, yna cyfrifed iddi ſaith niwrnod, ac wedi hynny, glân fydd.

29 A'r wythfed dydd cymmered iddi ddwy durtur, neu ddau gyw colomen, a dyged hwynt at yr offeiriad, i ddrws pabell y cyfarfod.

30 Ac offrymmed yr offeiriad vn yn bech aberth, a'r llall yn boeth offrwm, a gwnaed yr offeiriad gymmod troſti ger bron yr Arglwydd, am diferlif ei haſtendid.

31 Felly y neilltuwch blant Iſrael oddi wrth eu haſtendid, ſelna byddant feiw yn eu haſtendid: pan halogant ſy mhabell, yr hon *ſydd* yn eu myſc.

32 Dymma gyſtraith yr hwn y byddo y diferlif arno, a'r hwn y daw oddiwrtho ddeſcyniad hâd, ſel y byddo aſlan o'i herwydd:

33 A'r glâf o'i miſglwyf, a'r neb y byddo y diferlif arno, o wryw, ac o fenyw, ac i'r gwr a orweddo ynghŷd â'r hon a fyddo aſlan.

PEN. XVI.

1 Y modd y mae ir Archoffeiriad fyned i mewn i'r Cyſſegr. 11 Y pech aberth troſto ei hun. 15 Y pech aberth tros y bobl. 20 Yr aſ ddianghol. 29 Gwyl y cymmod bob blwyddyn.

LLeſa rodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, wedi marwolaeth dau fab Aaron, pan offrymmaſant ger bron yr Arglwydd, ac y buant feirw. Pen.10.2.

2 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, Llefara wrth Aaron dy frawd, * na ddeclo bôb amſer i'r cyſſegr, o fewn y wahan-len, ger bron y drugareddfa *ſydd* ar yr Arch, fel na byddo eſe farw: o herwydd mi a ymddangoſaf ar y drugareddfa * yn y cwmmwl. Ex.30.10. heb.9.7. 1.Br.8.12

3 A hyn y daw Aaron i'r cyſſegr, â buſtach ieuange yn bech aberth, ac â hwrdd yn boeth offrwm.

4 Gwiſced bais lian ſanctaidd, a bydded llodrau lliain am ei gnawd, a gwregyſſer eſ â gwregys lliain, a gwiſced feitr lliain; gwiſcoedd ſanctaidd yw y rhai hyn: golched yntef ei gnawd mewn dwfr, pan wiſco hwynt.

5 A chymmered gan gymmuleidfa meibion Iſrael, ddau lwdn gafr yn bech aberth, ac vn hwrdd yn boeth offrwm.

6 Ac offrymmed Aaron ſuſtach y pech aberth a *ſydd* * troſto ei hun, a gwnaed gymmod troſto ei hun, a thros ei dŷ. Heb.9.7.

7 A chymmered y ddau ſwch, a goſſoded hwynt ger bron yr Arglwydd, *wrth* ddrws pabell y cyfarfod:

8 A rhodded Aaron goel-brennau ar y ddau ſwch; vn coel-brenneus yr Arglwydd, ar coel-bren arall tros y bwch diangol. † *Hebr.* Azazel.

9 A dyged Aaron y bwch y ſyrthiodd coel-bren yr Arglwydd arno, ac offrymmed eſ yn bech aberth. † *Hebr.* derchad foddo.

10 A'r bwch y ſyrthiodd arno y coel-bren i fod yn fwch diangol, a rodder i ſefyll yn fyw ger bron yr Arglwydd, i wneuthur cymmod ag eſ, *ac* iw ollwng i'r anialwch yn fwch diangol.

11 A dyged Aaron ſuſtach y pech aberth a *ſydd* troſto ei hun, a gwnaed gymmod troſto ei hun, a thros ei dŷ; a lladded ſuſtach y pech aberth a *ſydd* troſto ei hun.

12 A chymmered loneid thuſſer o farwor tanllyd oddi ar yr allor, oddi ger bron yr Arglwydd, a lloneid ei ddwylo o arogl-darth peraidd mân, a dyged o fewn y wahan-len.

13 A rhodded yr arogl-darth ar y tân ger bron yr Arglwydd, fel y cuddio mŵg yr arogl-darth y drugareddfa, yr hon *ſydd* ar y deſtiolaeth, ac na byddo eſe farw.

14 *A chymmered o waed y buſtach, a thaenelled â'i ſys ar y drugareddfa tu a'r dwyrain: a faith-waith y taenella eſe o'r gwaed â'i ſys o flaen y drugareddfa. Hob.9.13 & 10.4. pen.4.6.

15 Yna lladded ſwch y pech-aberth *ſydd* tros y bobl, a dyged ei waed eſ o fewn y wahan-len, a gwnaed â'i waed eſ megis ac y gwnaeth a gwaed y buſtach, a thaenelled eſ ar y drugareddfa, ac o flaen y drugareddfa.

16 A glanhaed y cyſſegr oddi wrth aflendid meibion Iſrael, ac oddiwrth eu hanwireddau, yn eu holl bechodau: a gwnaed yr vn modd i babell y cyfarfod, yr hon ſydd yn aros gydâ hwynt, ym myſc eu haflendid hwynt,

17 Ac

Luc.1.10. 17 Ac na fydded vn dŷn *ym-mhabell y cyfarfod, pan ddelo efe i *mewn i wneuthur cymmod yn y cyssegr, hyd oni ddelo efe allan, a gwneuthur e honaw ef gymmod drosto ei hun, a thros ei dŷ, a thros holl gynulleidfa Israel.

18 Ac aed efe allan at yr allor *ſydd* ger bron yr Arglwydd, a gwnaed gymmod arni, a chymmered o waed y buſtach, ac o waed y bwch, a rhodded ar gyrn yr allor oddi amgylch.

19 A thaenelled arni o'r gwaed ſeith-waith â'i bŷs, a glanhaed hi, a ſanctei ddied hi, oddi wrth a ſiendid meibion Iſrael.

20 A phan ddarffo iddo lanhau y cyſſegr, a phabell y cyfarfod, a'r allor, dyged y bwch byw.

21 A goſoded Aaron ei ddwylaw ar ben y bwch byw, a chyffeſſed arno holl anwireddau meibion Iſrael, a'i holl gamweddau hwynt, yn eu holl bechodau, a rhodded hwynt ar ben y bwch, ac anfoned *ef ymaith* yn llaw gŵr † cymmwys i'r anialwch.

† *Hebr. By ſamſer*

22 A'r bwch a ddwg eu holl anwireddau hwynt arno, i dir naill duaeth: am hynny hebrynged efe y bwch i'r anialwch.

23 Yna deued Aaron i babell y cyfarfod, a dioſced y gwiſcoedd lliain a wiſcodd efe wrth ddyfod i'r cyſſegr, a gadawed hwynt yno.

24 A golched ei gnawd mewn dwfr yn y lle ſanctaidd, a gwiſced ei ddillad, ac aed allan, ac offrymmed ei boeth offrwm ei hun, a phoeth offrwm y bobl, a gwnaed gymmod trosto ei hun, a thros y bobl.

25 A lloſged wêr y pech aberth ar yr allor.

26 A golched yr hwn a anfonodd y bwch *i ſôd* yn ſŵch diangol, ei ddillad, a golched ei gnawd mewn dwfr, ac yna deued i'r gwerſyll.

27 A buſtach y pech-aberth, a bwch y pech-aberth, y rhai y dygwyd eu gwaed i wneuthur cymmod yn y cyſſegr, a ddwg *yn* * i'r tu allan i'r gwerſyll, ac hwy a loſgant en erwyn hwynt, a'i cnawd, a'i biſwel yn tan.

Pen.6.30. Heb.13.11

28 A golched yr hwn a'i lloſco hwynt ei ddillad, golched heſyd ei gnawd mewn dwfr, wedi hynny deued i'r gwerſyll.

29 A bydded *hyn* yn ddeddf dragywyddol i chwi: y ſeithfed mis, ar y deced *dydd* o'r mis y cyſtuddiwch eich eneidiau: a dim gwaith nis gwnewch, y priodor ar dieithr a fyddo yn ymdaith yn eich plith.

30 ☞ herwydd ydydd hwnnw y gwna *yr offeiriad* gymmod droſtoch, i'ch glanhau o'ch holl bechodau, *ſel* y byddoch lân ger bron yr Arglwydd.

31 Sabboth gorphwyſdra yw hwn i chwi, yna cyſtuddiwch eich eneidiau, trwy ddeddf dragywyddol.

32 A'r offeiriad yr hwn a eneinio efe, a'r hwn a † gyſſegro efe, i offeiriadu yn lle ei dâd, a wna'r cymmod, ac a wiſcy gwiſcoedd lliain, *ſef* y gwiſcoedd ſanctaidd,

† *Hebr. Lanwo ei law.*

33 Ac a lanhâ y cyſſegr ſanctaidd, ac a lanhâ babell y cyfarfod, a'r allor: ac a wna gymmod tros yr offeiriaid, a thros holl bobl y gynulleidfa.

34 A bydded hyn yn ddeddf dragywyddol i chwi, i wneuthur cymmod tros feibion Iſrael am eu pechodau unoll, *yn waith yn y flwyddyn. Ac efe a wnaeth megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

Ex.30.10. Heb.9.7.

PEN. XVII.

1 Rhaid yw offrwm i'r Arglwydd wrth ddrws y babell, waed yr holl anifeiliaid a leddir. 7 Na wasanaetha iddynt aberthu i gythreuliaid. 10 Gwahardd bwyttâ gwaed. 15 A phob peth a fo marw ei hun, neu a yſcelyfaethwyd.

A Lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Lleſara wrth Aaron ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael, a dywed wrthynt, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Pob vn o dŷ Iſrael a laddo ŷch, neu oen, neu afr, o fewn y gwerſyll, neu a laddo allan o'r gwerſyll,

4 Ac heb ei ddwyn *ddrws pabell y cyfarfod, i offrymmu offrwm i'r Arglwydd, o flaen tabernacl yr Arglwydd, gwaed a ſwrir yn erbyn y gŵr hwnnw: gwaed a dywallt odd efe, a thorrir y gŵr hwnnw ymmaith o blith ei bobl.

5 O herwydd yr hwn beth, dyged meibion Iſrael eu haberthau y rhai y maent yn eu haberthu ar wyneb y maes: ie dygant hwynt i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, at yr offeiriad, ac aberthant hwynt yn aberthau hedd i'r Arglwydd.

6 A thaenelled yr offeiriad y gwaed ar allor yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod, a lloſced y gwêr * yn arogl peraidd i'r Arglwydd. Ex.

7 Ac nac aberthant eu haberthau mwy i gythreuliaid, y rhai y buant yn putteinio ar eu hol: deddf dragywyddol fydd hyn iddynt, drwy eu cenhedlaethau. pen

8 Dywed gan hynny wrthynt, pwy bynnac o dŷ Iſrael, ac o'r dieithriaid a ymdeithio yn eich mŷſc, a offrymmo boeth offrwm, neu aberth,

9 Ac nis dwg ef i ddrws pabell y cyfarfod, iw offrymmu i'r Arglwydd, torrir ymaith y gŵr hwnnw o blith ei bobl.

10 A phwy bynnac o dŷ Iſrael ac o'r dieithriaid a ymdeithio yn eich mŷſc, a fwyttao ddim gwaed, mŷſi a oſodaf fy wyneb yn erbyn yr enaid a fwyttao waed, a thorraf ef ymmaith o fyſc ei bobl.

11 O herwydd enioes y cnawd ſydd yn y gwaed, a mi a'i rhoddais i chwi ar yr allor, i wneuthur cymmod tros eich eneidiau: o herwydd y gwaed hwn a wna gymmod tros yr enaid.

12 Am hynny y dywedais wrth feibion Iſrael, na fwyttaed vn enaid o honoch waed, a'r dieithr a ymdeithio yn eich mŷſc, na fwyttaed waed.

13 A phwy bynnac o feibion Iſrael, neu o'r dieithriaid a ymdeithio yn eu mŷſc, a helio helfa o fwyſtfil, neu o aderyn a fwyttaer, tywallted ymmaith ei waed ef, a chuddied ef â llwch.

14 O herwydd enioes pôb cnawd yw ei waed, yn lle ei enioes ef y mae: am hynny y dywedais wrth feibion Iſrael, * na fwyttewch waed vn cnawd: o herwydd enioes pôb cnawd yw ei waed: pwy bynnac a'i bwyttao a dorrir ymmaith.

15 A phob dyn a'r a fwyttao † y peth a fu farw o *hono ei hun neu ſclyfaeth, pa vn bynac ai priodor ai dieithr-ddyn, golched ei ddillad, ac ymolched mewn dwfr, a bydded aflan hyd yr hwyr: yna glân fydd.

† *Hebr. larga*

16 Ond os efe nis gylch *hwynt*, ac ni ylch ei gnawd: yna y dŵg efe ei anwiredd.

PEN. XVIII.

1 Priodaſau anghyfraithlon. 15 Chwantau anghyfreithlon.

A Lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Lleſara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, mŷſi yw yr Arglwydd eich Duw.

3 Na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlâd yr Aipht, yr hon y trigaſoch ynddi: ac na wnewch yn ôl gweithredoedd gwlâd Canaan, yr hon yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddi: ac na rodiwch yn ei deddfau hwynt.

4 Fy marnedigaethau i a wnewch, a'm deddfau a gedwch,

a gedwch, i roullo ynddynt: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw.

5 Ie cedwch fy neddfau am barnedigaethau a'r * dyn a'i cadwo a fyddbyw ynddynt: myfi *yw* yr Arglwydd.

6 Na neſſaed nêb at † gyſneſſaf ei gnawd, i ddinoetha: myfi *yw* yr Arglwydd.

7 Noethni dy dâd, neu noethni dy fam, *na ddinoetha: dy fam yw hi, na ddinoetha ei noethni.

8 *Na ddinoetha noethni gwraig dy dâd: noethni dy dâd yw.

9 Noethni dy chwaer, merch dy dâd, neu ferch dy fam, yr hon a anwyd gartref, neu a anwyd allan: *na ddinoetha eu noethni hwynt.

10 Noethni merch dy ſôn, neu ferch dy ferch; na ddinoetha eu noethni hwynt; canys dy noethni di ydyw.

11 Noethni merch gwraig dy dâd, plentyn dy dâd, dy chwaer dithe yw hi: na ddinoetha ei noethni hi.

12 *Na ddinoetha noethni chwaer dy dâd: cyſneſſaf dy dâd *yw* hi.

13 Na ddinoetha noethni chwaer dy fam; canys cyſneſſaf dy fam *yw* hi.

14 *Na noetha noethni brawd dy dâd, ſef na neſſa at ei wraig ef; dy fodryb *yw* hi.

15 *Na nottha noethni dy wandd; gwraig dy ſôn yw hi; na noetha ei noethni hi.

16 *Na ddinoetha noethni gwraig dy frawd; noethni dy frawd yw.

17 Na noetha noethni gwraig a'i merch; na chymmer ferch ei mâb hi, neu ferch ei merch hi, i noethi ei noethni hi; ei chyfnefſaf hi yw y rhai hynt yſcelerder yw hyn.

18 Hefyd na chymmer wraig yng-hyd ‖ â'i chwaer, iw chyſtuddiu ôi, gan noethi noethni honno gydâ'r llall, yn ei byw hi.

19 Ac *na neſſa at wraig yn naill dnaeth ei haflendid, i noethi ei noethni hi.

20 Ac *na chydorwedd gyd â gwraig dy gymydog, i fod yn aflan o'i phlegit.

21 Ac * na ddod o'th hâd i fyned trwy *dân* i Moloch, ac na halogа enw dy Dduw: myfi *yw* yr Arglwydd.

22 Ac * na orwedd gyd â gwryw, fel gorwedd gyd â benyw; ffieiddbra *yw* hynny.

23 Ac * na chydorwedd gyd ag vn anifail, i fod yn aflan gyd ag ef: ac na ſafed gwraig o flaen vn anifail i orwedd tano; ‖ cymyſcedd *yw* hynny.

24 Nac ymhalogwch yn yr vn o'r pethau hyn; canys yn y rhai hyn oll yr halogwyd y cenhedloedd yr ydwyf yn eu gyrru allan o'ch blaen chwi.

25 A'r wlad a halogwyd: am hynny yr ydwyf yn ymweled a'i hanwiredd yn ei herbyn, fel y chwydo y wlâd ei thrigolion.

26 Ond * cedwch chwi fy-neddfau, a'm barnedigaethau i, ac na wnewch ddim o'r holl ffiaidd bethau hyn, na'r priodor, na'r dieithr-ddyn ſydd yn ymdaith yn eich myſc:

27 (O herwydd yr holl ffiaidd bethau hyn a wnaeth gwŷr y wlâd, y rhai *a fu* o'ch blaen, a'r wlâd a halogwyd.)

28 Fel na chwydo y wlâd chwithau, pan halogoch hi, megis y chwydodd hi y genedl *oedd* o'ch blaen.

29 Canys pwy bynnac a wnel ddim o holl ffiaidd bethau hyn, torrir ymmaith yr eneidiau a'i gwnelo o blith eu pobl.

30 Am hynny cedwch fy-neddf i, heb wneuthur *yr vn* o'r deddfau ffiaidd a wnaed o'ch blaen chwi, ac nac ymhalogwch ynddynt: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

PEN. XIX.

Ail adrodd amryw gyfreithiau.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth holl gynnulleidfa meibion Iſrael, a dywed wrthynt, *Byddwch ſanctaidd, canys ſanctaidd *ydwyf* fi yr Arglwydd eich Duw chwi.

3 Ofnwch bob *vn ei fam, a'i dâd, a *chedwch fy Sabbothau: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.

4 Na throwch at eulynnod, ac na wnewch i chwi ddûwiau tawdd: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.

5 A phan aberthoch hedd-aberth i'r Arglwydd, yn ôl eich ewyllys eich hun yr aberthwch hynny.

6 Ar y dydd yr offrymmoch, a thrannoeth y bwytteir ef, *a lloſger yn tân yr hyn a weddillio hyd y trydydd dydd.

7 Ond os gan fwytta y bwytteir ef a fewn y trydydd dydd, ffiaidd ſydd efe; ni bydd gymmeradwy.

8 A'r hwn a'i bwyttao a ddwg ei anwiredd, am iddo halogi cyſſegredic *beth* yr Arglwydd: a'r enaid hwnnw a dorrir ymmaith o blith ei bobl.

9 A phan gynhaiafoch gynhaiaf eich tîr, * na feda yn llwyr gonglau dy faes, ac na chynnull loſſion dy gynhaiaf.

10 Na loſſa hefyd dy winllan, ac na chynnull rawn gweddill dy winllan: gâd hwnyc i'r tlawd ac i'r dieithr: yr Arglwydd eich Duw chwi *ydwyf* fi.

11 Na *ladratewch, ac na ddywedwch gelwydd, ac na thwyllwch bôb vn ei gymydog.

12 Ac *na thyngwch i'm enw i yn anudon: ac na halogа enw dy Dduw: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

13 Na *cham attal oddi wrth dy gymydog, ac na yſpelia ef: na thriged cyflog y gweithwr gyd â thi hyd y boreu.

14 Na * felldiga y byddar, ac na ddod dramgwydd o flaen y dall; ond ofna dy Dduw: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

15 Na *wnewch gam mewn barn: na dderbyn wyneb y tlawd, ac na pharcha wyneb y cadarn: barna dy gymydog mewn cyfiawnder.

16 *Ac na rodia yn athrodwr ym myſc dy bobl: na ſaf yn erbyn gwaed dy gymydog: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

17 Na *chaſa dy frawd yn dy galon; gan *geryddu cerydda dy gymydog, ‖ ac na ddioddef bechod yndo.

18 Na ddiala, ac na chadw lid i feibion dy bobl, ond * câr dy gymydog megis ti dy hun: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

19 Cedwch fy neddfau: na ſâd i'th anifeiliaid gydio o amryw rywogaeth; ac na hauа dy faes ag amryw hâd; ac nac aed am danat *ddilledyn cymyſco lin a gwlân.

20 A phan ſyddo i ŵr a wnelo â benyw, a hithe yn forwyn gaeth wedi ei ‖ dyweddio i ŵr, ac heb ei rhyddau ddim, neu heb roddi rhyddid iddi, bydded ‖ *iddynt* gurſa, ac na ladder hwynt, am nad oedd hi rydd.

21 A dyged eſe yn aberth tros ei gamwedd i'r Arglwydd i ddrws pabell y cyfarfod, hwrdd dros gamwedd.

22 A gwned yr offeiriad gymmod troſto, â'r hwrdd tros gamwedd, ger bron yr Arglwydd, am ei bechod a bechodd efe: a maddeuir iddo am ei bechod a wnaeth efe.

23 A phan ddeloch i'r tîr, a phlannu o honoch bôb pren yn borth, cyfrifwch yn ddienwaededig

22. 37. * Deut. 22 11. ‖ *Neu, ambyrchi gan neb. Hebu gan neu m nr.* ‖ *Neu, idd.*

ei

ei ferwyth ef: tair blynedd y bydd efe megis dienwaededig i chwi: ni fwyttaer o hono.

24 A'r bedwaredd flwyddyn y bydd ei holl ffrwyth yn ‖ſanctaidd i foliannu'r Arglwydd *ag ef*.

‖ *Sanctaidd-dodd meddiant yr Arglwydd eich Duw, &c.*

25 A'r pumed flwyddyn y bwyttewch ei ffrwyth, fel y chwanego efe ei gnwd i chwi: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw.

26 Na fwytewch ddim ynghŷd â'i waed: ne arferwch na ſwynion, na choel ar ſrudliau.

Pen.21.5. 27 *Na thalgrynnwch odre eich pen, ac na thorr gyrrau dy farf.

Deut.14.1 28 *Ac na wnewch dorriadau yn eich enawd am yn marw, ac na roddwch brint nôd arnoch: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

29 Na haloga dy ferch gan beri iddi butteinio, rhac putteinio y tîr, a llenwi y wlâd o ſcelerder.

30 Cedwch fy Sabbothau, a pherchwch fynghyſegr: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

Lev.20.6. deu.18.10 1.ſa.28.9. 31 *Nac ewch ar ôl dewiniaid, ac nac ymoſymwch â'r brudwyr, i ymhalogi o'i plegit: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.

32 Cyfot ger bron penwynni: a pharcha wyneb henuriad; ac ofna dy Dduw: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

Ex.22.21. ‖ *Oshwyn.* 33 *A phan ymdeithio dieithriaid yn ghŷd â thi yn eich gwlâd; na ‖ ſlinwch ef.

34 Bydded y dieithr i chwi, yr hwn a ymdeithio yn eich plith, ſel yr vn a hanffo o honoch, a châref ſel ti dŷhun: o herwydd dieithriaid ſuoch yngwlad yr Aipht; yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi.

35 Na wnewch gam ar farn, ar lathen, ar bwys, nac ar feſur.

Diar.11.1 & 16.11. & 20.10. 36 Bydded iwch *gloriannau cyfiawn, gerric cyfiawn, Epha gyfiawn, a Hin gyfiawn: yr Arglwydd eich Duw *ydwyf* fi, yr hwn a'ch dygais allan o dir yr Aipht.

37 Cedwch chwithau fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt: yr Arglwydd *ydwyf* fi.

PEN. XX.

1 Am yr hwn a roddoei hâd i Moloch. 4 Am yr hwn a arbedo y cyfryw. 6 Am ſynnu at ſuddwyr. 7 Am ymſancteiddio. 9 Am yr hwn a felldithio ei rieni. 10 Am odineb. 11. 14. 17. Am ymloſcach. 13 Am orwedd gydâ gwryw, 15 neu gydag anifail, 18 am aflendid. 22 Gorchymyn vſydd-dod gyda ſancteiddrwydd. 27 Rhaid yw rhoddi brudwyr i ſarwolaeth.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Dywed hefyd wrth feibion Iſrael, pob vn o feibion Iſrael, neu o'r dieithr, a ymdeithio yn Iſrael, yr hwn a *roddo o'i hâd i Moloch, a leddir yn farw: pobl y tîr a'i llabyddiant ef â cherric. Lev.18.21

3 A mi a oſodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac a'i torraf o ſyſc ei bobl, am iddo roddi o'i hâd i Moloch, i aflanhau ſynghyſegr, ac i halogi fy enw ſanctaidd.

4 Ac os pobl y wlâd gan guddio a guddiant eu llygaid oddi wrth y dyn hwnnw (pan roddo efe ei hâd i Moloch) ac nis lladdant ef:

5 Yna y goſodaf fy wyneb yn erbyn y dyn hwnnw, ac yn erbyn ei dylwyth, a thorraf ymmaith ef a phawb a ddilynant ei butteindra ef, gan butteinio yn ol Moloch, o ſyſc eu pobl.

6 A'r dŷn a drô ar ôl dewiniaid, a brudwŷr, i butteinio ar eu hôl hwynt, goſodaf fy wyneb yn erbyn y dŷn hwnnw hefyd, a thorraf ef ymmaith o ſyſc ei bobl.

7 Ymſanctaiddiwch gan hynny, * a byddwch ſanctaidd: canys myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi. * Lev.11. 44.& 19. 2. Pet.1.15

8 Cedwch hefyd fy neddfau, a gwnewch hwynt: myfi *yw* yr Arglwydd eich ſancteiddiadd.

9 Os bydd neb a felldigo ei dad neu ei fam, lladder ef yn farw: ei dâd neu ei fam a felldigodd efe; ei waed *fydd* arno ei hun. * Ex.21. 17. diar. 20.20. mat.15.4.

10 A'r gŵr a odinebo gyd â gwraig gŵr *arall*, ſef yr hwn a odinebo gyd â gwraig ei gymydog, lladder yn farw y godinebwr a'r odineb wraig. ecclu.3. * Deut.22. 22. ioan. 8.4.

11 A'r gŵr a orweddo gyd â gwraig ei dâd, * a noethodd noethni ei dâd: lladder yn ſeirw hwynt ill dau; eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain. * Pen.18.8

12 Am y gŵr a orweddo ynghyd â'i wondd, lladder yn ſeirw hwynt ill dau; cymyſcedd a wnaethant; eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain. * Pen. 18.15.

13 A'r gŵr a orweddo gyd â gŵr, ſel gorwedd gyd â gwraig, ffieidd-dra a wnaethant ill dau: lladder hwyat yn ſeirw; eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain. * Pen. 18.22.

14 Y gŵr a gymmero wraig, a'i mam, ſcelerder *yw* hynny: lloſcant ef a hwythau yn tân, ac na fydded ſcelerder yn eich myſc.

15 * A lladder yn farw y gŵr a ymgydio ag anifail; lladdant hefyd yr anifail. * Pen.18. 23.deut. 27.21.

16 A'r wraig a êl at yn anifail i orwedd tano, lladd di y wraig a'r anifail hefyd; lladder hwynt yn ſeirw: eu gwaed *fydd* arnynt eu hunain.

17 A'r gŵr a gymmero eichwaer, merch ei dâd, neu ferch ei fam, ac a welo ei noethni hi, ac y gwelo hithe ei noethni yntef; gwradwydd *yw* hynny: torrer hwythau ymmaith yngolwg meibion eu pobl: noethni ei chwaer a noethodd efe; efe a ddwg ei anwiredd.

18 A'r * gŵr a orweddo gyd â gwraig glâf o'i miſglwyf, ac a noetho ei noethni hi, a ei diſerlif hi a ‡ddadcaddiodd efe, a hithe a ddadcnddiodd ddiſerlif ei gwaed ei hun: am hynny torrer hwynt ill dau o ſyſc eu pobl. * Pen. 18.19. † *Hebr. dinut. ſhedd.*

19 Ac na noetha noethni chwaer dy fam, neu chwaer dy dâd; o herwydd ei gyfnetſaf ei hun y maeyn ei noethi: dygant eu hanwiredd.

20 A'r gŵr a orweddo gyd â gwraig ei ewythr frawd ei dâd, a noetha a noethni ei ewythr: eu pechod a ddygant; byddant feirw yn ddiblant.

21 A'r gwr a gymmero wraig ei frawd: (peth aflan *yw* hynny?) efe a noethodd noethni ei frawd; diblant fyddant. ‖ *Ystoch acco.*

22 *Am hynny cedwch fy holl ddeddfau, a'm holl farnedigaethau, a gwnewch hwynt, * ſel na chwydo y wlâd chwi, yr hon yr ydwyf yn eich dwyn iddi i breſſwylio ynddi. * Pen. 18.26. * Pen. 18.25.

23 Ac na rodiwch yn neddfau y genedl yr ydwyf yn ei bwrw allan o'ch blaen chwi, o herwydd yr holl bethau hyn a wnaethant, * am hynny y ffieiddiais hwynt. * Deut. 9.5.

24 Ac wrthych y dywedais, chwi a etifeddwch eu tîr hwynt; mi a'i rhoddaf i chwi iw feddiannu: gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl: myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi, yr hwn a'ch naillduais chwi oddiwrth bobloedd *eraill*.

25 * Rhoddwch chwithau wahaniaeth rhwng yr anifail glân a'r aflan, a rhwng yr aderyn aflan a'r glân; ac na wnewch eich eneidiau yn ffiaidd o herwydd anifail, neu o herwydd aderyn, neu o herwydd dim oll a ymluſco ar y ddaiar, yr hwn a neillduais i chwi iw gyſrif yn aflan. * Pen.11. 2. deut. 14.4. ‖ *Neu, a ymſym-mudo.*

26 Byddwch chwithau ſanctaidd i mi: * o herwydd myfi 'r Arglwydd *ydwyf* ſanctaidd, ac a'ch neillduais chwi o'r bobloedd *eraill* i fod yn eiddo fi. * Pen.11. 2, & 20.7. 1 pet.1.16

27 Gŵr neu wraig a fo ganddynt ſpryd dewiniaeth neu ſtud, hwy a leddir yn farw; â cherric y llabyddiant hwynt; eu gwaed [ſydd] arnynt eu hunain.

PEN. XXI.

1 Am glan yr offeiriaid, 6 Am eu ſanctiddrwydd. 8 Am'an cymmeriad. 7, 13. Am eu priodaſau. 16 Ni chaiff yr offeiriaid a ſo anrhaith aneſ wthi yn y Cyſſegr.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, llefara wrth yr offeiriaid, meibion Aaron, a dywed wrthynt; nag ymhalogei [neb] am y marw ymmyſc ei bobl:

2 Onid am ei gyfnoſaf agos iddo: am ei fam, am ei dâd, ac am ei fâb, ac am ei ferch, ac am ei frawd.

3 Ac am ei chwaer o forwyn, yr hon ſydd agos iddo; yr hon ni fu eiddo gŵr: am honno y gall ymhalogi.

4 Nac ymhaloged [pennaeth ym myſc ei bobl, iw aſtanhau ei hun.

5 Na *wnânt foelni ar eu pennau, ac nac eilliant gyrrau eu barfau, ac na thorrant dorriadau ar ei cnawd. *New, yn yr Hebr. Pen. 19.27.

6 Sanctaidd fyddant iw Duw, ac na halogant enw eu Duw: o herwydd offrymmu y maent ebyrth tanllydd yr Arglwydd [a] bara eu Duw; am hyny byddant ſanctaidd.

7 Na *chymmerant buttain-wraig, neu vn halogedic yn wraig; ac na chymmerant wraig wedi yſcar oddi wrth ei gŵr; o herwydd ſanctaidd yw eſe iw Duw. *Pen. 18.19. † Hebr. damar. i bodd.

8 A chyſtal di eſ yn ſanctaidd, o herwydd bara dy Duw di y mae eſe yn ei offrymmu: bydded ſanctaidd it, o herwydd ſanctaidd [ydwyf] fi'r Arglwydd eich ſancteiddiadd.

9 Ac os [dechreu merch vn offeiriad butteinio, halogi ei thâd y mae; lloſger hi yn tân. neu, ym- haloge, yr ga gan wiſg.

10 A'r offeiriad pennaf o'i frodyr, yr hwn y tywalldwyd olew e neiniaid ar ei ben, ac a gyſſegrwyd i wiſco y gwiſcoedd, na ddioſced oddi am ei ben, ac na rwyged ei ddillad.

11 Ac na ddeued at gorph vn marw, nac ymhaloged am ei dâd, nac am ei fam.

12 Ac nac aed allan o'r cyſſegr, ac na haloged gyſſegr ei Dduw: am [ſod] coron olew e neiniaid ei Dduw arno ef: myfi [yw] yr Arglwydd.

13 A chymmered eſe wraig yn ei morwyndod.

14 Gwraig weddw, na gwraig wedi yſcar, nac vn halogedic, na phuttain; y rhai hyn na chymmered: eniſ cymmered forwyn o'i bobl ei hun yn wraig.

15 Ac na haloged ei hâd ymmyſc ei bobl: canys myfi [yw] yr Arglwydd ei ſancteiddiad ef.

16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

17 Llefara wrth Aaron, gan ddywedyd, nat neſſaed vn o'th hâd di drwy eu cenhedlaethau, yr hwn y byddo maſ arno, i offrymmu bara ei Dduw.

18 Canys *ni chaiff vn gŵr y byddo anaſ arno naſſunt: y gŵr dall, neu 'r cloff, neu 'r trwyndwn, neu y neb y byddo dim *gormod yndo, *Lefit. 21.18.

19 Neu 'r gŵr y byddo iddo droed twn, neu law don.

20 Neu a fyddo yn gefn-grwm, [neu a magl neu byſſen ar ei lygad, neu 'n grachlyd, neu yn glafrlly: neu wedi yſigo ei geilliu.

21 Na neſſaed vn gŵr o hâd Aaron yr offeiriad, yr hwn y byddo anaſ arno, i offrymmu ebyrth tanllyd yr Arglwydd: anaſ ſydd arno; na neſſaed i offrymmu bara ei Dduw.

22 Bara ei Dduw o'r [pethau] ſanctaidd cyſſegredic ac o'r [pethau] cyſſegredic, a gaiff eſe ei fwyta.

23 Eithr nac aed i mewn at y wahanlen, ac na neſſaed ar yr allor, am [ſod] anaſ arno, ac na haloged fyngyſſegredic i canys myfi [yw] yr Arglwydd eu ſanctaiddiadd hwynt.

24 A llefarodd Moſes [hyny] wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael.

PEN. XXII.

1 Rhaid i'r offeiriaid yn eu hanſoddi ymgadw oddiwrth y pethau cyſſegredic. 6 Y modd y maent yn puro hynny. 10 Pwy yn nhŷ'r offeiriad a all fwyta o'r pethau cyſſegredic. 17 Rhaid i'r aberthau ſôd yn ddiſanct. 28 Oedran yr aberth. 26 Y gwaith am fwyta'r aberth-doluch.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, am iddynt ymattal duo oddi wrth bethau cyſſegredic meibion Iſrael, ac na halogant fy enw ſantaidd, [yng] nghethau [y maent yn cyſſegru i mi: myfi [yw] yr Arglwydd.

3 Dywed wrthynt, pwy bynnac o'th holl biliogaeth trwy eich cenhedlaethau a neſſao at y pethau cyſſegredic a gyſſegro meibion Iſrael i'r Arglwydd, a'i aflendid arno, torrir ymmaith yr enaid hwnnw oddi ger fy mron: myfi [yw] yr Arglwydd.

4 Na fwyttaed neb o biliogaeth Aaron o'r pethau cyſſegredic; ac yntau yn wahanglwyfus, neu yn diſſeflyd, hyd oni lanhaer eſ ma'r hwn a *gyffyddo â dim wedi ei halogi wrth y marw, ma'r hwn yr êl oddi wrtho ddeſcynniad hâd. *Pen. 15.2.

5 Ne'r vn a gyffyddo ag vn ymluſciad, trwy 'r hwn y gallo fod yn aflan; neu â dŷn y byddai aflan o'i blegyd, pa aflendyd bynnac fyddo arno.

6 A'r dyn a gyffyrddo ag eſ a fydd aflan hyd yr hwyr, ac na fwyttaed o'r pethau cyſſegredic, oddieithr iddo olchi ei gnawd mewn dwfr.

7 A phan fachludo 'r haul, glân fydd; ac wedi hynny bwyttaed o'r pethau cyſſegredic, canys ei fwyd eſ [yw] hwn.

8 Ac *na fwyttaed o ddim wedi marw ei hun, neu wedi ei ſclyfaethu, i fod yn aflan o'i blegit: myfi [yw] yr Arglwydd. *Exod. 22.31. Lev. 17.15.

9 Onid cadwant fy neddf i; ac na ddygant bechod [bôb vn] arnynt ei hunain i farw o'i blegit, pan halogint hi: myfi [yw] yr Arglwydd yn ſanctaiddiadd hwynt.

10 Ac na fwytaed vn allddo o'r peth cyſſegredic: dieithr-ddyn yr offeiriad, a'r gwas cyflog ni chaiff fwyta y peth cyſſegredic.

11 Ond pan bryno 'r offeiriad ddŷn [am ei arian, hwnnw a gaiff fwyta o honaw, a'r hwn a'aner [yn] ei dŷ, eſ: y rhai hyn a gânt fwyta o'i fara ef. † Hebr. gwerth i arian.

12 A merch yr offeiriad pan fyddo hi eiddo gŵr dieithr, ni chaiff hi fwyta o offrwm y pethau cyſſegredic.

13 Ond merch yr offeiriad os gweddw fydd hi, neu wedi yſcar, a heb blant iddi, ac wedi dychwelyd i dŷ ei thâd, a gaiff fwyta o fara ei thâd, *magis [yn] ei hieuenctyd: ac ni chaiff neb dieithr fwyta o honaw. *Leuit. 10.14.

14 A phan fwytao vn bethlcyſſegredic mewn anwybod, yna chwaneged ei bummed ran atto, a rhodded gyd â'r peth cyſſegredic i'r offeiriad.

15 Ac na halogant gyſſegredic bethau meibion Iſrael yr hâi a offrymmant i'r Arglwydd.

16 Ac na [wnant iddynt ddwyn coſp camwydd pan fwytaont eu cyſſegredic bethau: canys myfi [yw] yr Arglwydd eu ſanctaiddiadd. † Hebr. yn gwyr- lwythaw. ‡ Heb. pl.

27 A lleſa-

37 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

38 Llefara wrth Aaron, ac wrth ei feibion, ac wrth holl feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pwy bynnac o dŷ Iſrael, aco ddieithr yn Iſrael a offrymmo ei offrwm yn ol eu holl addunedau, ac yn ol eu holl roddion gwir-fodd, y rhai a offrymmant i'r Arglwydd yn boeth offrwm:

39 Offrwmmwch wrth eich ewyllys eich hun, yn gwryw perffaith gwbl o'r eidionau, o'r defaid neu o'r geifr.

40 Nac offrymmwch ddim [y byddo] anafarus o herwydd ni bydd ese gymeradwy troſoch.

a Deut. 15.2 & 17.1. 41 A a phan offrwmmo gŵr aberth hedd i'r Arglwydd, gan naillduo ei addunedau, neu rodd ewyllyſgar o'r eidionau, neu o'r praidd, bydded berffaith gwbl ſel y byddo gymeradwy: na fydded vn anaf arno.

42 Y dall, neu yr yſig, neu yr anafus, neu y daſdenog, neu'r crachlyd, na'r claſrllyd, nac offrymmwch hwy i'r Arglwydd, ac na roddwch aberth tanllyd o honynt ar allor yr Arglwydd.

] Neu, myn a Lenit. 21.18. 43 A'r eidion, neu 'r] oen a fyddo gormod neu ryſychain ei aelodau, gellwch ei offrymmu yn offrwm gwir-fodd, ond trosadduned ni bydd cymeradwy.

44 Nac offrymmwch i'r Arglwydd ddim wedi lleſtru, neu yſigo, neu ddryllio, neu dori: ac na newch yn eich tîr [y ſathbeth.]

45 Ac nac offrymmwch o law vn dieithr ſwyd eich Duw o'r holl bethau hyn: canys y mae eu llygredigaeth yndynt a anaf [ŷdd] arnynt: ni byddant gymeradwy troſoch.

46 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

47 Pan aner eidion, neu ddafad, neu afr, bydded faith newnod tan ei fam, o'r wythfed dydd ac o hynny allan, y bydd cymeradwy yn offrwm o aberth tanllyd i'r Arglwydd.

a Deut. 22.6.] Neu, afr a Lenit. 7.15. 48 Ac a am lawch neu] ddafad, na leddwch hi a'i llŵdn, yn yr vn dydd.

49 A phan aberthoch aberth diolch i'r Arglwydd, offrymmwch wrth eich ewyllys eich hunain.

50 Y dydd hwnnw y bwytteir ef: a na weddillwch o honaw hyd y borau: myſi [yw], 'r Arglwydd.

51 Cedwch chwithau fyngorchymynion, a gwnewch hwynt: myſi [yw] yr Arglwydd.

a Lenit. 10.3. 52 A ac na halogwch fy enw ſanctaidd, ond ſancteiddier fi ym myſc meibion Iſrael: myſi [yw] 'r Arglwydd eich ſancteiddiodd.

53 Yr hwn a'ch dygais chwi allan o dîr yr Aipht, i fod yn Dduw i chwi: myſi [yw] yr Arglwydd.

PEN. XXIII.

8 Gwyliau'r Arglwydd. 3 Y Sabboth. 4 Y Paſc. 9 Yr yſcub flaen-ffrwyth. 25 Gwyl y Sulgwyn. 22 Rhaid yw gadel pêth i'r tlodion in laſſa. 23 Gwyl yr vdcyrn. 26 Y dydd cymmod. 33 Gwyl y pebyll.

LLeſarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, gwyliau'r Arglwydd y rhai a gyhoeddwch yn gymanfeuddd ſanctaidd, [ydyw] ſyngwyliau hyn.

3 Chwe diwrnod y gweithr gwaith, a'r ſeithfed dydd y bydd Sabboth gorphywyſdra, [ſef] cymmanfa ſanctaidd: dim gwaith nis gwnewch: Sabboth [yw] eſe i'r Arglwydd, yn eich holl drig-fannau.

* Exod. 20.9. & 31.15. & 35.2. Luc. 13.14. 4 Dymma wyliau ir Arglwydd: y cymmanfeuddd ſanctaidd a gyhoeddwch yn eu tymmor.

5 * O fewn y mis cyntaf, ar y pedwerydd [dydd] ar ddec o'r mis yn y cylnos, [y bydd] Paſc yr Arglwydd. * Exod. 12.6. num. 28. 16.

6 A'r pymthecfed dydd o'r mis hwnnw y bydd gŵyl y bara croyw i'r Arglwyd: ſaith niwrnod y bwyttewch bara creyw.

7 Ar y dydd cyntaf y bydd iwch gymmanfa ſanctaidd: dim caeth-waith ni chewch ei wneuthur.

8 Ond offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd [ſaith niwrnod: ar y ſeithfed dydd [bydded] cymmanfa ſanctaidd: na wnewch ddim caeth-waith.

9 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd, lleſara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt,

10 Pan ddeloch i'r tîr a roddaf i chwi, a medi o honoch ei gnhaif, yna dygwch] yſcubblaen-ſtrwyth eich cynhaif at yr offeiriad:] Neu, ddyrnod. Heb. Omer.

11 Cwhwfaned yntef yr yſcub ger bron yr Arglwydd, i'ch gweuthur yn gymmeradwy: tranoeth wedi y Sabboth y chwfana 'r offeiriad hi.

12 Ac offrymmwch ar y dydd y cwhwfaner yr yſcub, oen blwydd perffaith gwbl yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

13 A'i fwyd offrwm [o] ddwy ddecfed ran o beillied wedi ei gymmyſcu ag olew, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd, yn arogl peraidd: a'i ddiod offrwm ſydd o win: pedwerydd ran Hin.

14 Bara befyd, nac ŷd wedi ei graſu, na thwyſennau ir, ni chewch eu bwyta hyd gorphwyſ y dydd hwnnw, nes dwyn o honoch offrwm eich Duw: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl drigfannau [ſydd hyn.]

15 * A chyfrifwch i chwi o drannoeth wedi 'r Sabboth, o'r dydd y dygoch yſcub y cwhwfaner, ſaith Sabboth cyflawn ſyddant. * Deut. 16.9.

16 Hyd trannoeth wedi y ſeithfed Sabboth y cyfrifwch ddeng-nhiwrnod a dengain, ac offrymmwch ſwyd offrwm newydd i'r Arglwydd.

17 A dygwch o'ch trig-fannau ddwy dorth gwhwfan, dwy ddecfed ran o beillied fyddant, yn leſeinllyd y pôbir hwynt, yn flaenffrwyth i'r Arglwydd.

18 Ac offrymmwch gyd â'r bara, ſaith oen blwyddiaid perffaith gwbl, ac vn buſtach ieuanc, a dau hwrdd: poeth offrwm i'r Arglwydd ſyddant, llwy, ynghŷd a'i bwyd offrwm a'i diod offrwm, [ſef] aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

19 Yna aberthwch vn bwch geifr yn bech aberth, a dau oen blwyddiaid yn aberth hedd.

20 A chwhwfaned yr offeiriad hwynt ynghyd â bara y blaen-ffrwyth, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwydd, ynghyd a'r ddau oen: cyſſegredic i'r Arglwydd [ac] eiddo 'r offeiriad ſyddant.

21 A chyhoeddwch o fewn corph y dydd hwnnw y bydd cymanfa ſanctaidd i chwi: dim caeth-waith nis gwnewch: deddf dragywyddol yn eich holl drig-fannau drwy eich cenhedlaethau [ſydd hyn.]

22 * A phan ſedoch gynhaiaf eich tîr, na lwyr fedda gyrrau dy faes, * acna leſſa leſſion dy gynhaiaf: gad hwynt i'r tlawd a'r dieithr: myſi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi. * Levit. 19.9. * Deut. 24.19.

23 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

24 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * ar y ſeithfed mis, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y bydd i chwi Sabboth, yn greſfadwriaeth caniad vdcyrn [a] chymanfa ſanctaidd. * Num. 29.1.

25 Dim

25 Dim caeth-waith nis gwnewch, ond offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd.

26 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

27 Y degfed [dydd] o'r ſeithfed mis hwnw bydd dydd cymmod: cymmanfa ſanctaidd fydd i chwi: yna cyſtuddiwch eich eneidiau, ac offrymmwch ebyrth tanllyd i'r Arglwydd.

28 Ac na wnewch ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw: o herwydd dydd cymmod yw, i wneuthur cymmod troſoch, ger bron yr Arglwydd eich Duw.

29 Canys pôb cnaid ar ni chyſtuddier o fewn corph y dydd hwn, a dorrir ymmaith o ddiwith ei bobl.

30 A phob enaid a wnelo ddim gwaith o fewn corph y dydd hwnnw, difethaf yr enaid hwnnw hefo'o fyſc ei bobl.

31 Na wnewch ddim gwaith: deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau yn eich holl drigfannau [yw hyn]

32 Sabboth gorphywyſdra [yw] eſe i chwi: cyſtuddiwch chwithau eich eneidiau ar y nawfed [dydd] o'r mis yn yr hwyr: o hwyr i hwyr y † cedwch eich Sabboth.

33 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

34 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, * ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis hwn, [y bydd] gŵyl y pebyll, ſaith niwrnod, i'r Arglwydd.

35 Ar y dydd cyntaf [y bydd] cymmanfa ſanctaidd: dim caeth-waith nis gwnewch.

36 Saith niwrnod yr offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd, ar yr wythfed dydd y bydd cymmanfa ſanctaidd i chwi; a chwi a offrymmwch aberth tanllyd i'r Arglwydd, † ychel-wyl yw hi: na wnewch ddim caeth-waith.

37 Dymma wyliau'r Arglwydd, y rhai a gyhoeddwch yn gymmanfeudd ſanctaidd i offrymmu i'r Arglwydd aberth tanllyd, offrwm poeth, bwyd offrwm, aberth, a diod offrwm, pob peth yn ei ddydd:

38 Heb law Sabbothau'r Arglwydd, a heb law eich rhoddion chwi, a heb law eich holl addunedau, a heb law eich holl offrymmau gwirfodd, a roddoch i'r Arglwydd.

39 Ac ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis, pan gynhulloch ffrwyth eich tîr, cedwch wyl i'r Arglwydd ſaith niwrnod: [bydded] gorphywyſdra ar y dydd cyntaf, a gorphywyſdra ar yr wythfed dydd.

40 A'r dydd cyntaf cymmerwch i chwi ffrwyth pren prydferth, canghennau palmwydd, a brîg pren cacad-frig, a helig afon; ac ymlawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw ſaith niwrnod.

41 A chedwch hen yn wyl i'r Arglwydd ſaith niwrnod yn y flwyddyn: deddf dragywyddol yn eich cenhedlaethau [yw] ar y ſeithfed mis y cedwch hi [yn wyl.]

42 Mewn bythod yr arhoſwch ſaith niwrnod; pob priodor yn Iſrael a drigant mewn bythod.

43 Fel y gwypo eich cenhedlaethau chwi mi a mewn bythod y perais i feibion Iſrael drigo, pan ddygais hwynt allan o dir yr Aipht: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

44 A thraethodd Moſes wyliau'r Arglwydd wrth feibion Iſrael.

PEN. XXIIII.

1 Olew y Lluſernau. 5 Y Bara-goſod. 10 Mab Selomith yn cabla. 13 Cyſtraith cabledd. 17 a llaſudiaeth. 18 Am golled. 23 Llabyddiã y cablwr.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Iſrael ddwyn attat olew oliwyddeu pur, coethedic i'r goleuni, i bery i'r lampau ‖ gynnau bôb amſer.

† *Hebr. ddyr clafu.*

3 O'r tu allan i wahanllen y dyſtiolaeth, yn mhabell y cyfarfod, y trefna Aaron ef, o hwyr hyd foreu, ger bron yr Arglwydd bôb amſer; deddf dragywyddol drwy eich cenhedlaethau [yfydd hyn.]

* Exod. 27.20.

4 Ar y canhwyllbren pûr y trefna efe y lampau ger bron yr Arglwydd bob amſer.

* Exod. 25.31. 31.8.

5 * A chymmer beillied a phobi ef yn ddeuddêc teiſſen: dwy ddecfed ran fydd pôb teiſſen.

* Exod. 25.30.

6 A goſot hwynt yn ddwy rês, chwech [yn] y rhês, ar y bwrd pur ger bron yr Arglwydd.

7 A dôd thus pur ar bob rhes, fel y byddo ar y bara yn goffadwriaeth, [ac] yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

8 Ar bôb dydd Sabboth y trefna efe hyn ger bron yr Arglwydd bôb amſer, yn gyfammod tragwyddol oddi wrth feibion Iſrael.

* Exod. 25.30. Leuit. 24.8. mat. 12.4

9 A bydd eiddo Aaron a'i feibion, a hwy a'i bwyttyny lle ſanctaidd; canys ſanctaiddiolaf yw iddo ef o ebyrth tanllyd yr Arglwydd [drwy] ddeddf dragywyddol.

10 A mab gwraig o Iſrael, a hwn yn fab gŵr i'r Aipht, a aeth allan ym myſc meibion Iſrael, a mab yr Iſraelites, a gŵr o Iſrael a ymgynhennaſant yn y gwerſyll.

11 A mab y wraig o Iſrael a gablodd enw [yr Arglwydd,] ac a felldigodd: yna y dygaſant ef at Moſes; ac enw ei fam oedd Selomith merch Dibri o lwyth Dan.

12 * A goſodant ef yngharchar fel yr hyſbyſid iddynt o enau'r Arglwydd [beth a wnaent.]

* Numb. 15.34.

13 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes gan ddywedyd,

* Dann. 13.9. Deut. 17.7

14 Dwg y cablwdd i'r tu allan i'r gwerſyll, a rhod ed pawb a'i clywſant ef eu dwylo ar ei ben, ei a llabyddied yr holl gynnulleidfa ef.

15 A llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pwy bynnac a gablo ei Dduw a ddwg ei bechod.

16 A lladder yn farw yr hwn a felldirhao enw'r Arglwydd, yr holl gynnulleidfa gan labyddio a'i llabyddiant ef: lladder yn gyſtal y dieithr a'r priodor, pan gablo efe enw'r Arglwydd.

17 A'r neb a ‖ laddo dyn, lladder yntef yn farw.

† *Heb. a darawo enioes dyn.*

18 A'r hwn a laddo anifail, taled am dano ‖ anifail am anifail.

19 A phan wnelo yn amaf ar ei gymydog; fel y gwnaeth, gwneler iddo:

* Exod. 21.12. † *Heb. enioes am enioes.*

20 Torriad am dorriad, llygad am lygad, dant am ddant: megis y gwnaeth amaf ar ddyn, felly gwnceler iddo yntef.

21 A'r hwn a laddo anifail, a dâl am dano, a lladdo dyn, a leddir.

* Exod. 21.24. deut. 19. 21.

22 * Bydded yn farn i chwi, bydded i'r dieithr fel i'r priodor; myfi [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw.

23 A mynegodd Moſes [hyn] i feibion Iſrael, a hwynt a dygaſant y cabludd i'r tu allan i'r gwerſyll, a'r a'i llabyddiaſant ef â cherric; felly meibion Iſrael a wnaethant megis y gorchymynodd yr Arglwydd wrth Moſes.

* Exod. 31. mat. 5.38 * Exod. 21.24.

PEN. XXV.

Sabboth y ſeithfed flwyddyn. 8 Y Jubili yn y degfed flwyddyn a'i ſanctaim. 14 Am werthu a phrynu. 18 Bendith am vfydd-dod. 23 Gollyngiad tiroedd, 29 a thai. 35 Toſturio wrth y llwad. 39 Gwaſanaeth drin caethion. 47 Adbryniad gwaſaneth.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes ym mynydd Sinai, gan ddywedyd,

2 Lleſâ wrth feibion Iſrael a dywet wrthynt, pan ddeloch i'r tîr yr hwn a roddaf i chwi, yna gorphywyſed y tîr Sabboth i'r Arglwydd.

* Exod. 23.10. 3 Chwe blynedd yr heni dy faes, a chwe blynedd y torri dy winllan, a cy cefcliei chnwd.

4 Ac ar y ſeithfed flwyddyn y bydd Sabboth gorphywyſdra i'r tîr, [ſef] Sabboth i'r Arglwydd: na hauа dy faes, ac na thorr dy winllan.

‖ Heb. rawnwyſdy naid-dwaith. 5 Na chynhaiafa 'r hyn a dyfo o honaw eihun, ac na chaſgl † rawnwin dy winwydden ni thecclaiſt: bydd yn flwyddyn orphywyſdra i'r tîr.

6 Ond bydded [ffrwyth] Sabboth y tîr yn ymborth i chwi, [ſef] i ti, ac i'th waſanaethwr, ac i'th waſanaeth ferch, ac i'th wenidog cyflog, ac i'th alltud yr hwn a ymdeithio gyd â thi.

7 I'th anifail hefyd, ac i'r bwyſt-fil [ſydd] yn dy dir, y bydd ei holl gnwd yn ymborth.

8 Cyfrif hefyd it faith Sabboth o ſeithwaith flynedd ſaithwaith, dyddiau y ſaith Sabboth o ſeithwaith ſyddant i ti yn naw mlynedd a deugain.

† Hebr. ychel-jaiw. 9 Yna par ganu it vdcorn † Iubili ar y ſeithfed mîs, ar y degfed dydd o'r mîs; ar ddydd y cymmod, cenwch yr vdcorn trwy eich holl wlâd.

10 A ſanctaiddiwch y drydedfed flwyddyn a deugain, a chyhoeddwch rydd-did yn y wlâd iw holl drigolion, Iubili fydd hi i chwi, a dychwelwch bôb vn iw etifeddiaeth, ie a dychwelwch bôb vn at ei deulu.

11 Y drydedfed flwyddyn a deugain honno fydd Iubili i chwi, na heuwch, ei chnwd a ddyfo o honaw ei hun; ac na chynhullwch ei gwinwydden ni thaccliwyd.

12 Am ei bod yn Iubili, bydded ſanctaidd i chwi: o'r maes y bwyttewch ei ffrwyth hi.

13 O fewn y flwyddyn Iubili hon y dychwelwch bôb vn iw etifeddiaeth.

14 Pan werthech ddim i'th gymydog, neu brynu ar law dy gymydog, na orthrymmwch bawb ei gilydd.

15 Pryn gan dy gymmydog yn ol rhifedi y blynyddoedd ar ôl y Iubili: a gwerthed efe i tithe yn ôl rhifedi blynyddoedd y cnydau.

16 Yn ôl amlder y blynyddoedd y chwanegi ei bris, ac yn ôl anamlder y blynyddoedd y lleihei di ei bris: o herwydd rhifedi y cnydau y mae efe yn ei werthu it.

17 Ac na orthrummwch bôb vn ei gymydog, ond ofna dy Dduw, canys myfi [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw chwi.

18 Gwnewch chwithau fy neddfau, a chedwch fy marnedigaethau, a gwnewch hwynt, a chewch drigo yn y tîr yn ddiogel.

† 19 Y tîr hefyd a rydd ei ffrwith, a chewch fwytta digon, a thrigo ynddo yn ddiogel.

20 A hefyd os dywedwch, beth a fwyttawn y ſeithfed flwyddyn? wele ni chawn hau, ac ni chawn gynnull ein cnwd:

21 Yna mi a archaf fy mendith arnoch y chweched flwyddyn, a hia ddwg ei ffrwyth [i waſanaethu] dros dair blynedd.

22 A'r wythfed flwyddyn yr heuwch, ond bwyttewch o'r hên gnwd hyd y nawfed flwyddyn; tres dyfod ei chnwd hi y bwyttewch o'r hen.

† Hebr. ſi'w dorri ymmh- 23 A'r tîr ni cheir ei werthu † yn llwyr, canys eiddo fi [yw] y tîr, o herwydd dieithraid, ac alltudion ydych gyd â mi.

24 Ac yn holl dîr eich etifeddiaeth rhoddwch ollyngdod i'r tîr.

25 Os tlôdi dy frawd, a gwerthu [dim] o'i etifeddiaeth, a dyfod ei gyneſaf i'w ollwng, [yna] efe a gaiff ollwng yr hyn a werthodd ei frawd.

26 Ond os y gŵr ni bydd gantho neb a'i gollyngo, a chyrhaeddyd o'i law ei ei hun gael digon iw ollwng:

27 Yna cyfrifed flynyddoedd ei werthiad, a rhodded drachefn yr hyn ſyddo tros ben, i'r gŵr yr hwn y gwerthodd ef iddo, felly aed eilwaith iw etifeddiaeth.

28 Acos ei law ni chaiff ddigon i dalu iddo, yna bydded yr hwn a gwerthodd efe yn llaw yr hwn a'i prynodd hyd flwyddyn o Iubili; ac yn y Iubili yr â yn rhydd; ac efe a ddychwel iw etifeddiaeth.

29 A phan wertho gŵr dŷ annedd [o fewn] dinas gaeroc, yna bydded ei olyngdod hyd [ben] blwyddyn gyflawn wedi ei werthu, [tros] flwydden y bydd rhydd ei ollwng ef.

30 Ac oni ollyngir cyn cyflawni iddo flwyddyn gyfan, yna ſiccrhaer y ſŷdr hwn ſydd yn y ddinas gaeroc yn llwyr i'r neb a'i prynodd [ac] iw hiliogaeth; nid â yn rhydd yn y Iubili.

31 Ond tai y trefi nid oes caerau o amgylch iddynt a gyfrifir fel maeſydd: bid gollyngdod iddynt, ac yn y Iubili yr ânt yn rhydd.

32 Ond dinaſoedd y Leuiaid a thai dinaſoedd eu hetifeddiaeth hwynt, bid i'r Leuiaid eu gollwng bob amſer.

‖ Gollwng. 33 Ac os ‖ pryn yn gan y Leuiaid, yna aed y ty a werthwyd a dinas ei etifeddiaeth ef allan yn y Iubili: canys tai dinaſoedd y Leſiaid ydyw eu hetifeddiaeth hwynt yn myſc meibion Iſrael.

34 Ac ni cheir gwerthu maes pentrefol eu dinaſoedd hwynt: canys etifeddiaeth dragywyddol yw efe iddynt.

35 A phan dlodo dy frawd gydâ thi, a lleſcu o'i law, † cynnorthwya ef: fel y byddo byw gydâ thi [er ei fod] yn ddieithr-ddyn neu yn alltud.

† Hebr. cryfha. * Exod. 22.25. deut. 23. 19. ‖ Llog gwaith. 28.8. 188. k 21.12. * Exod. 31.2. deut. 18. 12. iere. 34.14. † Hebr. na wnei werth mant o hon o'i a'i pry nneth. † Hebr. a gym caeth wa. * Exod. 6.9. 4.6.

36 * Na chymmer gantho occreth na llôg: ond ofna dy Dduw; a gâd i'th frawd fyw gydâ thi.

37 Na ddod dy arian iddo ar vſuriaeth, ac na ddod dy fwyd iddo ar lôg.

38 Myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi * a hwn a'ch dygais allan o dir yr Aipht, i rhoddi iwch dîr Canaan, [ac] i fod yn Dduw i chwi.

39 A phan dlodo dy frawd gydâ thi a'i werthu ef it: na † wna iddo waſanaethu yn gaethwâs.

40 Bydded gyd â thi fel gwenidog cyflog; fel ymdeithydd, hyd flwyddyn y Iubili y caiff waſanaethu gydâ thi.

41 Yna aed oddi wrthit ti, efe a'i blant gyd ag ef, a dychweled at ei dylwyth, ac aed drachefn i etifeddiaeth ei dadau.

42 Canys ſyngweiſion i ydynt, y rhai a ddygais allan o dir yr Aipht: na werther hwynt † fel caeth weiſion.

43 Na feiſtrola arno ef yn galed, ond ofna dy Dduw.

44 A [chymmer] dy waſanaeth-wr, a'th waſanaeth-ferch y rhai fyddant i ti, o ſyſc y cenhedloedd y rhai [yddynt] o'ch amgylch: o honynt y prynwch waſanaeth-wr a gwaſanaeth-ferch.

45 A hefyd o blant yr alltudion y rhai a ymdeithiant gyd â chwi, prynwch o'r rhai hyn ac o'i tylwyth y rhai [ŷnt] gydâ chwi, y rhai a genhedlaſant hwy yn eich tîr chwi: byddant hwy i chwi yn feddiant.

46 Ac etifeddwch hwynt i'ch plant ar eich ôl iw meddiannu [hwynt] yn etifeddiaeth: gwaſanaethwch iddynt eich gwaſanaetha byth: ond eich brodyr meibion Iſrael, na feiſtrolwch yn galed y naill ar y llall.

47 A phan gyrhaeddo llaw dŷn dieithr neu ymdeithydd

deithydd [gyfoeth] gyd a thi, ac i'ch ſrawd dlodi vn ei ymyl ef, a'i werthu ei hun i'r dieithr yr hwn ſ. dd yn trigo gyd â thi, neu i vn o hiliogaeth tylwyth y dieithr-ddyn,

48 Wedi ei werthu, ceir ei ollwng yn rhydd: vn o'i frodyr a gaiff ei ollwng yn rhydd.

49 Naill ai ei ewythr, ai mab ei ewythr a'i gofliwng ef yn rhydd, neu [yn] o'i gyfneſſaf o'i dylwyth ei hun a'i gollwng yn rhydd: neu os ei law a gyrraedd, gollynged eſe ef ei hun.

50 A chyfrifed a'i brynwr o flwyddyn y gwerth wyd ef, hyd flwyddyn y Iubili: a bydded arian ei werthiad ef ſel rhifedi y blynyddoedd, megis dyddiau gwenidog cyflog y bydd gyd ag eſ.

51 Os llawer [fydd] o flynyddoedd yn ôl, taled ei ollyngdod o arian ei brynedigaeth yn ôl hynny.

52 Ac os ychydic flynyddoedd fydd yn ol hyd flwyddyn y Iubili pan gyfrifo ag ef, taled ei ollyngdod yn ôl ei flynyddoedd.

53 Megis gwas cyflog o flwyddyn y bydd eſe gyd ag ef, ac na feiſtroled arno yn galed yn dy olwg di.

[Nyn, yn [y modd] hyn.

54 Ac os eſe ni ollyngir o fewn [y blynyddoedd] hyn, yna aed allan flwyddyn y Iubili, eſe a'i blant gyd ag ef.

55 Canys gweiſion i mi [yw] meibion Iſrael, fyngweiſion y dynt y rhai a ddygais o dir yr Aipht. Myſi [ydwyf] yr Arglwydd eich Duw chwi.

PEN XXVI.

1 Am ddelw-addoliaeth. 2 Am grefydd. 3 Bendith i'r rhai a gadwant y gorchymmynion, 14 A melltith i'r rhai a'i torrant. 40 Duw yn addo coſio y rhai a edifarhânt.

* Exod. 20.4. deut. 5.8. & 16. 22. pſal. 97.7.

† Hebr. cryſtn. * Exod. 22.25. deut. 23. 19. pſal. 106. 37. & 115. 4. & 135. 15. † Hebr. faen llun. * Pen. 19.30. * Deut. 28.1.

NA wnewch eulynnod iwch, ac na chodwch i chwi ddelw gerfiedic, na cholofn, ac na roddwch † ddelw faen yn eich tir i ymgrymmu iddi, canys myſi [yw] yr Arglwydd eich Duw chwi.

2 * Fy Sabbothau i a gedwch, a'm cyſſegr i a berchwch: myſi [ydwyſ] yr Arglwydd.

3 Os yn ſy neddfau i y rhodiwch, a'm gorchymmion a gedwch, a'i gwneuthur hwynt;

4 Yna mi roddaf eich glaw yn ei amſer, a rhydd y ddaiar ei elynnyrch, a chod y maes a rydd eu ffrwyth.

5 A'ch dyrnu a gyrraedd hyd gynhaiaf y grawnwin, a chynhaiaf y grawn-win a gyrraedd hyd amſer hau: a'ch bara a fwytewch yn ddigonol, * ac yn eich tîr y trigwch yn ddiogel.

* Iob 11. 19.

6 Rhoddaf heddwch hefyd yn y tîr, a gorweddwch hefyd heb ddychrynudd, a gwnaf i'r bwyſtfil niweidiol ‖ ddarfod o'r tîr: ac nid â cleddyf drwy eich tîr.

‖ Diddyſo.

7 Eich gelynion hefyd a erlidjwch, a fyrthiant o'ch blaen ar y cleddyf.

* Iosua 23.10.

8 A phump o honoch a erlidia gant, a chant o honoch a erlidia ddengmil, a'ch gelynion a fyrth o'ch blaen ar y cleddyf.

9 A mi a edrychaf am danoch, ac a'ch gwnaf yn ffrwythlawn, ac a'ch amlhâf, ac a gadarnhâf ſyngh-yſammod â chwi.

10 A'r hên ſtôr a fwytewch, ie yr hên a fwriwch chwi allan o achos y newydd.

* Exec. 37.26.

11 Rhoddaf hefyd ſy nhabernacl yn eich myſc, ac ni ffieddia fy enaid chwi.

12 Ac mi a rodiaf yn eich plith, a byddaf yn Dduw i chwi, a chwithau a fyddwch yn bobl i mi.

* 2 Cor. 6.16.

13 Myſi [yw] 'r Arglwydd eich Duw 'r hwn a'ch dygais chwi allan o dir yr Aipht, rhac eich bod yn gaeth-weiſion iddynt, a thorrais rwym au eich ian, a gwneuthum i wch rodio yn ſythion.

14 Ond os chwi ni wrandewch arnaf, ac ni wnewch yr holl orchymmynion hyn:

* Deut. 28.15.

15 Os fy neddfau hefyd a ddirmygwch, ac os eich enaid a ffieiddia fy marnedigaethau, heb wneuthur fy holl orchymmynion, ond torri fyngh-ſammod:

gal. 2. 17. mal. 2. 2.

16 Minne hefyd a wnaf hyn i chwi, goſodaf yn oruchaf arnoch ddychryn, darfodedigaeth, a'r crŷd poeth, y rhai a wna i'r llygaid ballu, ac a ddiflant eich eneidiau, a heuwch eich hâd yn ofer, canys eich gelynion a'i bwytty.

17 Ac a oſodaf fy wyneb i'ch erbyn, a chwi a fyrthiwch o flaen eich gelynion; a'ch caſeiſion a feiſtrola arnoch; * ffowch hefyd pan na byddo neb yn eich erlid.

* Diharc. 28.1.

18 Ac os er hyn ni wrandewch arnaf, yna y chwanegaf eich coſpi chwi ſaith mwy am eich pechodau.

19 Ac mi a dorraf falchder eich nerth chwi, a gwnaf eich nefoedd chwi fel haiarn, a'ch tîr chwi fel prês.

20 A'ch cryfdwr a dreulir yn ofer, canys eich tîr ni rydd ei gnnyrch, a choed y tîr ni roddant eu ffwyth.

21 Ac os rhodiwch yngwrth wyneb i mi, ac ni fynnwch wrando arnaf, mi a chwanegaf bla ſaith mwy arnoch yn ôl eich pechodau.

22 Ac anfonaf fwyſt-ſil y maes yn eich erbyn, ac eſe a'ch gwna chwi yn ddiblant, ac a ddifetha eich aniſeiliaid, ac a'ch lleihâ chwi, a'ch ffyrdd a wneir yn anialwch.

23 Ac os wrth hyn ni chymmerwch ddyſc gennif, ond rhodio yn y gwrthwyneb i mi:

24 Yna * y rhodiaf finnau yn y gwrthwyneb i chwithau, a mi a'ch coſpaf chwi hefyd etto 'n ſaith mwy am eich pechodau.

* 2. Sam. 22. 27. pſal. 18. 26.

25 A dygaf arnoch gleddyf yr hwn a ddial ſyngh-ſammod; a phan ymgaſgloch i'ch dinaſoedd, yna yr anfonaf haint a'ch myſc, a chwi a roddir yn llaw y gelyn.

26 A phan dorrwyf ffon eich bara, yna dec o wragedd o bobant eich bara mewn vn ffwrn, ac a ddygant eich bara adref dan bwys, a chwi a fwyttewch, ac nis digonir chwi.

27 Ac os er hyn ni wrandewch arnaf, ond rhodio yngwrthwyneb i mi,

28 Minnau a rodiaf yngwrthwyned i chwithau mewn llîd, a myſi ſe myſi a'ch coſpaf chwi etto ſaith mwy am eich pechodau.

29 * A chwi a fwyttewch gnawd eich meibion, a chnawd eich merched a fwyttewch.

* Deut. 28.53. * 2. Chro. 34. 7.

30 * Eich vchelfeudd helyd a ddiniſtriaf, ac a dorraf eich delwau, ac a roddaf eich celaneddau chwi ar gelaneddau eich eulynnod, a'm herneid a'ch ffieiddia chwi.

31 A gwnaf eich dinaſoedd yn anghyfannedd, ac a ddiniſtriaf eich cyſſegroedd, ac ni arogla'f eich areglau peraidd.

32 A mi a ddiniſtriaf y tîr, ſel y byddo aruthr gan eich gelynion y rhai a drigant yddo o'i herwydd.

33 Chwithau a waſcaraf ym-myſc y cenhedloedd, a gwnaf dynnu cleddyf ar eich ôl; a'ch tîr fydd diffaithwch, a'ch dinaſoedd yn anghyfannedd.

34 Yna y mwynhâ y tir ei Sabbothau, yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch, a chwithau a fyddwch yn nhîr eich gelynion: yna y gorphywys y tîr, ac y mwynhâ ei Sabbothau.

35 Yr holl ddyddiau y byddo yn ddiffaithwch y gorphywys, o herwydd na orphywyſodd ar eich Sabbothau chwi, pan oeddych yn trigo yddo.

* Leuit. 25.2. 36 A'r hyn a weddillio o honoch, dygaf lesgedd ar eu calonnau yn nhir eu gelynion, a thrwst deilen yn ysgwyd a'i herlyd hwynt: a ffoant fel ffo rhac cleddyf, a syrthiant heb neb yn [en] herlid.

37 A syrthiant bawb ar ei gilydd megis o flaen cleddyf, heb neb yn eu herlid: ac ni ellwch sefyll o flaen eich gelynion.

38 Difethir chwi hefyd ym-mysc y cenhedloedd, a thir eich gelynion a'ch bwyttâ.

39 A'r rhai a weddillio o honoch a doddant yn eu hanwireddau yn nhir eich gelynion, ac yn anwireddau eu tadau gyd â hwynt y toddant.

40 Os cyffesant eu hanwireddeu ac anwiredd eu tadau ynghyd â'i camweedd yr hwn a wnaethant i'm herbyn, a hefyd rhodio o honynt yn y gwrthwyneb i mi,

41 A rhodio o honaf innau yn eu gwrthwynebu hwythau, a'i dwyn hwynt i dir eu gelynion: os yno 'r ymostwng eu calon ddinwaeddic, a'i bod yn fodlon am eu cospedigaeth.

42 Minne a gofiaf ymghyfammod ag Iacob, a'm cyfammod hefyd ag Isaac, a'm cyfammod hefyd ag Abraham a gofiaf, ac a gofiaf y tir hefyd.

43 A'r tir a adewir ganddynt ac a fwynhâ ei Sabbothau tra fyddo yn ddiffaethwch hebddynt, a hwynteu a fodlonir am eu cospedigaeth: o achos ac o herwydd dirmygu o honynt fy marnedigaethau, a ffieiddio o'i henaid fy neddfau.

* Deut. 4.31. rom. 11.26. 44 Ac er hyn hefyd, pan fyddont yn nhir eu gelynion, nis gwrthodaf ac ni ffieiddiaf hwynt tw difetha, gan dorri ymghyfammod â hwynt, o herwydd myfi [ydyw] 'r Arglwydd eu Duw hwynt.

45 Ond cofiaf er eu mwyn gyfammod y rhai gynt, y rhai a ddygais allan o dir yr Aipht yng-olwg y cenhedloedd, i fod iddynt yn Dduw: myfi [ydwyf] yr Arglwydd.

46 Dymma y deddfau, a'r barnedigaethau, a'r cyfreithiau, y rhai a rodd yr Arglwydd rhyngddo ei hun a meibion Israel ym mynydd Sinai drwy law Moses.

PEN. XXVII.

2 Y rhai a wneler addunedau yffyrfawl, eiddo 'r Arglwydd fydd. 3 Prîs y cyfryw addunedd. 9 Am anifail a rodder trwy addunedd. 14 Am dy. 26 Am faes a'i ollyngiad. 28 Ni ryddheir yn diofryd lleth. 32 Nyd rhydd newid y degwm.

ALlefarawdd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Israel, a dywed wrthynt, pan addunedo neb addunedd neilltuol, y dynion fydd eiddo 'r Arglwydd yn dy brîs di.

3 A bydd dy brîs, am wryw o fab vgain mlwydd hyd fab trûgain mlwydd; ie bydd dy brîs, ddec ficl a deugain o arian, yn ol ficl y cyssegr.

4 Ac os benyw fydd, bydded dy brîs ddec ficl ar hugain.

5 Ac o fab pum mlwydd hyd fab vgain mlwydd, bydded dy brîs am wryw vgain ficl, ac am benyw ddec ficl.

6 A bydded hefyd dy brîs am wryw o fab misyriad hyd fab pum mlwydd, bum ficl o arian: ac am benyw dy brîs [fydd] tri ficl o arian.

7 Ac o fab trugain mlwydd ac vchod, os gwryw [fydd,] bydded dy brîs bymthec ficl, ac am benyw ddec ficl.

8 Ond os tlodach fydd efe nâ'th brîs di, yna safed ger bron yr offeiriad, a phrifsied yr offeiriad efe; yn ol yr hyn a gyrhaeddo llaw 'r addunoddwr: [felly] y prifsia 'r offeiriad efe.

9 Ond os anifail, yr hwn yr offrymmir o honaw offrwm i'r Arglwydd, [fydd ei addunedd:] yr hyn oll a roddir o'r cyfryw i'r Arglwydd, fanctaidd fydd.

10 Na rodded vn arall am dano, ac na newidied ef, y da am y drwg, neu 'r drwg am y da; ac os gan newidio y newidia anifail am anifail, bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid hefyd yn fanctaidd.

11 Ac os [addunedu efe] vn anifail aflan, yr hwn ni ddylent offrymmu o honaw offrwm i'r Arglwydd, yna rhodded yr anifail i fefyll ger bron yr offeiriad:

12 A phrifsied yr offeiriad ef, os da os drwg [fydd;] †fel y prefsiech di 'r offeiriad [ef;] felly y bydd. † Heb. yn ol dy brîs di.

13 Ac os efe gan brynu a'i pryn, yna rhodded at dy brîs di ei bummed ran yn chwaneg.

14 A phan fancteiddio gŵr ei dŷ yn fanctaidd i'r Arglwydd, yna 'r offeiriad a'i prifsia, os da os drwg fydd: megis y prifsio 'r offeiriad efe, felly y faif.

15 Ac os yr hwn a'i fancteiddiodd a ollwng ei dŷ yn rhydd, yna rhodded bummed ran ariandy brîs yn chwaneg atto, a bydded eiddo ef. * Exod. 30.12. num. 18. 64.

16 Ac os o faes ei etifeddiaeth y fancteiddia gŵr i'r Arglwydd, yna bydded dy brîs yn ol ei hauad: hauad Omer o haidd [fydd] er dec ficl a deugain o arian.

17 Os o flwyddyn y Iubili y fancteiddia efe ei faes, yn ol dy brîs di y faif.

18 Ond os wedi y Iubili y fancteiddia efe ei faes, yna dogned yr offeiriad yr arian iddo, yn ôl y blynyddoedd fyddant yn ôl, hyd flwyddyn y Iubili, a lleihaer ar dy brîs di.

19 Ac os yr hwn a'i fancteiddiodd gan brynu a bryn y maes, yna rhodded bummed ran ariandy brîs ni yn chwanec atto, a bydded iddo ef.

20 Ac onis gollwng y maes, neu os gwerthodd y maes i ŵr arall, ni cheir ei ollwng mwy.

21 A'r maes fydd, pan elo efe allan yn y Iubili, yn gyssegredic i'r Arglwydd fel maes diofryd: a bydded yn feddiant i'r offeiriad.

22 Ac os ei dîr pryn, yr hwn ni [bydd] o dîr ei etifeddiaeth, a fanctaiddia efe i'r Arglwydd:

23 Yna cyfrifed yr offeiriad iddo ddogn dy brîs di hyd flwyddyn y Iubili, a rhodded yntef dy brîs di yn gyssegredic i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

24 Y maes a â yn ei ôl flwyddyn y Iubili i'r hwny prynafsid ef ganddo, sef yr hwn [oedd] eiddo etifeddiaeth y tîr.

25 A phob prîs it fydd wrth *ficl y cyssegr: y gain Gerah fydd y ficl. * Exod. 30.13. num. 3.47. ezec. 45.12.

26 *Ond y cyntafanedig o anifail yr hwn fydd flaenfrwyth i'r Arglwydd: na chyssegred neb ef, pa vn bynnac ai eidion, ai dafad [fyddo:] eiddo 'r Arglwydd [yw] efe. * Exod. 13.2. & 12. 29. num. 3.13.

27 Ond os [ei addunedefydd] o anifail aflan, yna rhyddhaed ef yn dy brîs di, a rhodded ei bummed ran yn ychwinec atto; ac onis rhyddhâ, yna gwerther ef yn dy brîs di.

28 *Ond pob diofryd-beth a ddiofrydo vn i'r Arglwydd, o'r hyn oll [a fyddo] eiddo ef, o ddyn neu o anifail, neu o faes ei etifeddiaeth, ni werthir, ac ni ryddheir: pob diofrydbeth fydd fanctaiddiolaf i'r Arglwydd. * Iof. 6.19. * Num. 18.14.

29 Ni cheir gollwng yn rhydd vn [anifail] diofrydoc, yr hwn a ddiofryder gan ddyn: lladder yn farw.

30 A holl ddegwm y tîr, o hâd y tîr, [ac] o ffrwyth y coed, yr Arglwydd a'i piau: cyssegredic i'r Arglwydd [yw.]

31 Ac os gŵr gan brynu a bryn ddim o'i ddegwm, rhodded

rhodded ai bummed ran yn ychyaneg atto.

32 A phob degwm eidion, neu ddefad, yr hyn oll a elo dan y wialen, y decfed fydd cyflegredic i'r Arglwydd.

33 Nac edryched pa vn ai da, ai drwg [fydd efe] ac na newidied ef: ond os gan newidio y newidia efe hwnnw, bydded hwnnw, a bydded ei gyfnewid ef helyd, yn gyflegredic: ni ellir ei ollwng yn rhydd.

34 Dymma y gorchymmynion a archymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes i feibion Iſrael yn-ymyned Sinai.

¶ PEDWERYDD LLYFR MOSES YR hwn a elwir Numeri.

PEN. I.

1 Duw'n peri rhifo y bobl. 5 *Cyptenniaid y llwythau.* 17 *Rhifedi pob llwyth.* 47 *Meibion Lefi ni wasanaethir yr Arglwydd.*

YR Arglwydd a lefaredd wrth Moſes yn anialwch Sinai, yn nhabell y cyfarfod, ar y [dydd] cyntaf o'r ail mis, yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy allan o dir yr Aipht, gan ddywedyd,

2 *Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion Iſrael, yn ol eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau, dan rif eu henwau, pob gwryw wrth eu pennau.

*Exod. 30.12. cap. 26. 64.

3 O fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn a allo fyned i ryfel yn Iſrael: ti ac Aaron a'i cyfriflwch hwynt yn ôl eu lluoedd.

4 A bydded gyd â chwi ŵr o bob llwyth, ſef y gwr pennaf o dŷ ei dadau.

5 A dymma henwau y gwyr a ſafant gyd â chwi: o [lwyth] Reuben, Elizur mab Zedeur.

6 O [lwyth] Simeon, Selumiel mab Suri Sadai.

7 O [lwyth] Iudah, Nahſon mab Amminadab.

8 O [lwyth] Iſſachar, Nethaneel mab Zuar.

9 O [lwyth] Zabulon, Eliab mab Helon

10 O feibion Ioſeph [dros] Ephraim, Eliſama mab Ammihud: tros Manaſſe, Gamaliel mab Pedahzur.

11 O [lwyth] Beniamin, Abidan mab Gideoni.

12 O [lwyth] Dan, Ahiezer mab Ammi Sadai.

13 O [lwyth] Aſer, Pagiel mab Ocran.

14 O [lwyth] Gad, Eliſaſaph mab Deuel.

15 O [lwyth] Nephthali, Ahira mab Enan.

16 Dymma rai enwocca gynnulleidfa, tywyſogion llwythau eu tadau, pennaethiaid miloedd Iſrael [oeddynt] hwy.

17 A chymmerodd Moſes ac Aaron, y gwŷr hyn a ſyſſafid wrth [eu] henwau.

18 Ac a gaſclafant yr holl gynnulleidfa ynghŷd ar y [dydd] cyntaf o'r ail mis, a throdd afant eu bachau, drwy eu teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau, tan rif en henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, erbyn eu pennau.

19 Megis y gorchymmynnodd yr Arglwydd i Moſes, felly y rhifodd efe hwynt yn anialwch Sinai.

20 A meibion Reuben cyntafanedic Iſrael wrth eu cenedl eu hun, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif en henwau, erbyn eu pennau, pob gwryw o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a allei fyned i ryfel:

21 Y rhai a rifwyd o honynt, ſef o lwyth Reuben [oedd] chwe mil a deugain a phum cant.

22 O feibion Simeon [wrth] eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, y rhifedigion [oedd] dan rif [eu] henwau erbyn eu pennau, pob gwryw o fab vgain mlwydd ac vchod, [ſef] pob vn ar a allei fyned i ryfel:

23 Eu rifedigion hwynt o lwyth Simeon [oedd] naw vn mil tri vgain mil, a thrychant.

24 O feibion Gad wrth eu cenedlaethau yn ôl eu lluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn a allei fyned i ryfel:

25 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Gad [oeddynt] bum mil a deugain a chwe chant, a dec a deugain.

26 O feibion Iuda wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pawb ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

27 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Iuda [oedd] bedair mil ar ddec a thri vgain, a chwe chant.

28 O feibion Iſſachar wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

29 Eu rifedigion hwynt o lwyth Iſſachar [oedd] bedair mil ar ddeg a deugain, a phedwar cant.

30 O feibion Zabulon wrth eu cenedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

31 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Zabulon [oedd] ddwy fil ar bymthec a deugain, a phedwar cant.

32 O feibion Ioſeph, [ſef] o feibion Ephraim, wrth eu cenedlaethau yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn a'r a ydoedd yn gallu myned i ryfel:

33 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Ephraim [oedd] ddeugain mil, a phum cant.

34 O feibion Manaſſeh wrth eu cenedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i rifel:

35 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Manaſſeh [oedd] ddeuddeng mil ar hugain, a dau cant.

36 O feibion Beniamin wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

37 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Beniamin [oedd] bymtheng mil ar hugain a phedwar cant.

38 O feibion Dan wrth eu cenhedlaethau, yn ôl eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

39 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Dan, oeddynt ddwy fil a thri vgain, a ſaith gant,

40 O feibion Aſer wrth eu cenhedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu] henwau, o fab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a oedd yn gallu myned i ryfel:

41 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Aſer [oeddynt] yn mil a deugain, a phum cant.

42 [O] feibion Nephtali wrth eu cenhedlaethau, yn ol eu teuluoedd, o dŷ eu tadau, dan rif [eu]

hcnw, pob ſab vgain milwydd ac vchod, pob vn a ydoedd yn gallu myned i'r ſyfel:

43 Eu rhifedigion hwynt o lwyth Nephtali [oedd] dair mil ar ddeg a deugain, a phedwar cant.

44 Dymma y rhifedigion, y rhai a rifodd Moſes, ac Aaron, a thywyſogion Iſrael: [ſef] y deuddengwr [y rhai oedd] bob vn dros dŷ eu tadau.

45 Felly yr ydoedd holl rifedigion meibion Iſrael, wrth dŷ eu tadau, o ſab vgain mlwydd ac vchod, pob vn ar a ydoedd yn gallu myned i'r ſyfel yn Iſrael:

†Exod.12 37.num. 11,21 46 †A'r holl rifedigion oedd chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a deg a deugain.

47 Onds Lefiaid, dros [holl] lwythau eu tadau, ni rifwyd yn eu mysc hwynt.

48 Canys llefaraſei yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

49 Ond na chyfrif lwyth Lefi, ac na chymmer eu nifer hwynt, yn mysc meibion Iſrael.

50 Onddod [i] Lefiaid dawch dod ar babell y deſtiolaeth, ac ar ei holl ddodrefn, ac ar yr hyn oll a [berthyn] iddi: hwynt hwy a ddygant y babell, a'i holl ddodrefn, ac a'i gwaſanaethant, ac a werſyllant o amgylch y babell.

51 A phan ſymmudo y babell, y Lefiaid a'i tynn hi i lawr: a phan arhoo y babell, y Lefaid a'i geſyd hi i fynu: lladded, y dieithr a ddelo yn agos.

52 A gwerſyllcd meibion Iſrael, bob vn yn ei werſyll ei hun, a phob vn wrth'ei lunan ei hun, drwy eu lluoedd.

53 A'r Lefiaid a werſyllant o amgylch pabell y deſtiolaeth, fel nabyddo llid vn erbyn cynulleidfa meibion Iſrael: a chadwed y Lefiaid wiladwriaeth pabell y deſtiolaeth.

54 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaethant.

PEN. II.

Trefn y llwythau yn eu pebyll.

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Meibion Iſrael a werſyllant bob vn wrth ei lunan ei hun, dan arwyddion tŷ eu tadau, o amgylch pabell y cyfarfod y gwerſyllant † o hir bell.

† Hebr. gyferbyn.

3 A'r rhai a werſyllant o du y dwyrain tua chodiad haul, [ſydd gwŷr] lluman gwerſyll Iuda yn oll eu lluoedd: a chapten meibion Iuda [ſydd] Nahſon mab Amminadab.

4 A'i lu ef, a'i rhai rhifedic hwynt [ſyddant] bedair mil ar ddeg a thrugain, a chwe chant.

5 A llwyth Iſſachar a werſyllant yn neſaf: a chapten meibion Iſſachar, [ſydd] Nethaneel mab Zuar.

6 A'i lu, a'i rifedigion [ſyddant] bedair mil ar ddeg a deugain, a phedwar cant.

7 [Yna] llwyth Zabulon: ac Eliab mab Helon [ſydd] capten meibion Zabulon.

8 A'i lu, a'i rifedigion [ſyddant] ddwy fil ar bymthec a deugain, a phedwar cant.

9 Holl rifedigion gwerſyll Iuda [ſyddant] yn ol eu lluoedd yn gan mil a phedwar vgain mil, a chwe mil, a phedwar cant: yn flaenaf y cychwyn y rhai hyn.

10 Lluman gwerſyll Ruben [ſydd] tua'r dehau, yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Ruben [ſydd] Elizur mab Sedeur.

11 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] chwe mil a deugain, a phum cant.

12 A'r rhai a werſyllant yn ei ymmyl ef [ſydd] llwyth Simeon, a chapten meibion Simeon [ſydd] Selumiel mab Suri Sadai.

13 A'i lu ef, a'i rhifedigion [ſydd] onid vn trugain a thry-chant.

14 Yna llwyth Gad: a chapten meibion Gad [ſydd] Eliaſaph mab Reuel.

15 A'i lu ef, a'i rhifedigion hwynt [ſyddant] dum mil a deugain, a chwe chant, a deg a deugain.

16 Holl rifedigion gwerſyll Ruben [ſyddant] gan mil, ac vn ar ddec a deugain o filoedd, a phedwar cant, a deg a deugain, yn ol eu lluoedd, ac yn ail y cychwynnant hwy.

17 A phabell y cyſarfod a gychwyn yng-hanol y gwerſyllvoedd, [gyd â] gwerſyll y Leſiaid: felly gwerſyllant, felly y ſymmudant, pob vn yn ei le, wrth eu llumanau.

18 Lluman gwerſyll Ephraim [ſydd] tua'r gorllewin, yn ol eu lluoedd: a chapten meibion Ephraim [ſydd] Elſama mab Ammihud.

19 A'i lu ef, a'i rhifedigion [ſyddant] ddeugain mil, a phum cant.

20 Ac yn ei ymmyl ef llwyth Manaſſeh: a chapten meibion Manaſſeh ſydd Gamaliel mab Pedzur.

21 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] ddeuddengmil ar hugain, a dau cant.

22 Yna llwyth Beniamin: a chapten meibion Beniamin [ſydd] Abidan mab Gideoni.

23 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] bymtheng-mil ar hugain, a phedwar cant.

24 Holl rifedigion gwerſyll Ephraim [ſyddant] yn ol eu lluoedd gan mil, ac wyth mil, a chant: ac a gychwynnant yn drydydd.

25 Lluman gwerſyll Dan [ſydd] tua'r gogledd yn ol eu lluoedd, a chapten meibion Dan [ſydd] Ahieſer mab Ammi Sadai.

26 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] ddwy fil a thrugain, a ſaith cant.

27 A'r rhai a werſyllant yn ei ymmyl ef [ſydd] llwyth Aſer: a chapten meibion Aſer [ſydd] Pagiel mab Ocran.

28 A'i lu ef, a'i rhifedigion [ſyddant] yn mil a deugain, a phum cant.

29 Yna llwyth Nephtali: a chapten meibion Nephtali [ſydd] Ahira mab Enan.

30 A'i lu ef, a'i rifedigion [ſyddant] dair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

31 Holl rifedigion gwerſyll Dan [ſyddant] gan mil, ac ouid tair mil tri vgain mil, a chwe chant: yn olaf y cychwynnant a'u llumanau.

32 Dymma rifedigion meibion Iſrael, wrth dŷ eu tadau: holl rifedigion y gwerſyllvoedd yn ôl eu lluoedd, [oedd] chwe chan mil, a thair mil, a phum cant, a deg a deugain.

33 Ond y Leſiaid ni chyfrifwyd ym mysc meibion Iſrael, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

34 A meibion Iſrael a wnaethant yn ol yr hyn oll a orchymynnaſei'r Arglwydd wrth Moſes: felly y gwerſyllant wrth eu llumanau, ac felly y cychwynnaſant, bob vn yn ei deuluoedd, yn ol tŷ eu tadau.

PEN. III.

1 Meibion Aaron. 5 Roddi y Leviaid i'r offeiriaid er mwyn gwaſanaethu y babell, 11 yn lle y cyntafanedic. 14 Rifo y Leviaid wrth eu teuluoedd. 21 Tuluoedd, rhifedi a ſwydd y Gerſoniad. 27 y Cohathiaid. 33 y Merariaid. 38 Lle a ſwydd Moſes ac Aaron. 40 Bod y Cyntafanedic yn rhydd oddiwrth y Leviaid. 44 Pryniad y rhai oedd tros ben.

A'r

AC dymma genhedlaethau Aaron, a Moſes ar y dydd y lleferodd yr Arglwydd wrth Moſes yn mynydd Sinai.

2 Dymma henwau meibion Aaron: *Nadab y cyntaf-anedic, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

3 Dymma henwau meibion Aaron yr offeiriaid eneiniec y rhai a [gyſſegrodd eſe] offeiriadu.

4 A *marw a wnaeth Nadab, ac Abihu ger bron yr Arglwydd, pan offrymmaſant *dân dieithr ger bron yr Arglwydd yn anialwch Sinai: a meibion nid oedd iddynt: ac offeiriadodd Eleazar ac Ithamar yngwydd Aaron eu tâd.

5 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Neſſa lwyth *Leſi, a gwna id-o ſefyll ger bron Aaron yr offeiriad, fel y gwaſanaetho efe.

7 A hwy a gadwant [y gadwriaeth] a chadwriaeth yr holl gynnulleidfa, o flaen pabell y cyfarfod, a gwneuthur gwaſanaeth y tabernacl.

8 A chadwant holl ddodrefn pabell cyfarfod, a chadwraeth meibion Iſrael, i waſanaethu gwaſanaeth y tabernacl.

9 A thi a roddi y *Leſiaid i Aaron, ac i w feibion: y rhai hynſydd wedi eu rhoddi yn rhodd iddo ef o feibion Iſrael.

10 Ac vrdda di Aaron a'i feibion i gadw eu hoffeiriadaeth: a'r dieithr-ddyn a ddelo yn agos a roddir i farw.

11 Lleſarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 Ac wele mi a gymerais y Leſiaid o blith meibion Iſrael yn lle pob cyntaf-anedic, [ſef pob cyntaf] a egoro y groth o feibion Iſrael: am hynny y Leſiaid fyddant eiddo fi.

13 *Canys eiddo fi yw pob cyntafanedic; *ar y dydd y tarewais y cyntafanedic yn nhîr yr Aipht, cyſſegrais i mi fy hun bob cyntafanedic yn Iſrael, o ddyn ac aniſail; eiddo fi ydynt; miſi [yw] yr Arglwydd.

14 Yr Arglwydd hefyd a leſarodd wrth Moſes yn anialwch Sinai, gan ddywedyd,

15 Cyfrif feibion Leſi yn ôl tŷ eu tadau, drwy eu teuluoedd; cyfrif hwynt bob gwryw o fab miſyriad ac vchod.

16 *A Moſes a'i cyfriſodd hwynt wrth † air yr Arglwydd, fel y gorchymynaſid iddo.

17 A'r rhai hyn oedd feibion Leſi wrth eu henwau: Gerſon, a Cohath, a Merari.

18 Ac dymma henwau meibion Gerſon yn ol eu teuluoedd: Libni a Simei.

19 A meibion Cohath yn ôl eu teuluoedd: Amram, Izehar, Hebron Ac Vzziel.

20 A meibion Merari yn ôl eu teuluoedd, Mahli, a Muſi: dymma deuluoedd Leſi wrth dŷ eu tadau.

21 O Gerſon [y daeth] ty-lwyth y Libniaid, a thy-lwyth y Simiaid: dymma deuluoedd y Gerſoniaid.

22 Eu rhifedigion hwynt dan rif pob gwryw o fab miſyriad, ac vchod, eu rhifedigion [meddaf oedd] ſaith mil a phump cant.

23 Teuluoedd y Gerſoniaid a werſyllant ar y tu ôl i'r tabe nacl tua'r gorllewin.

24 A phennaeth tŷ tâd y Gerſoniaid [ſydd] Eliaſaph mab Lael.

25 A chadwraeth meibion Gerſon yn mhabell y cyfarfod [ſydd] y tabernacl, a'r pabell, ei thô [hefyd] a chaead-len drws pabell y cyfarfod.

26 A llenni y cynteddfa, a chaead-len drws y cynteddfa, yr hwn [ſydd] ynghylch y tabernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau tw holl waſanaeth.

27 Ac o Cohath [y daeth] ty-lwyth yr Amramiaid, a thy-lwyth yr Iſchariaid, a thy-lwyth yr Hebroniaid, a thy-lwyth yr Vzeliaid: dymma dylwyth y Cohathiaid.

28 Rhifedi yr holl wryniaid, o fab miſyriad ac vchod, oedd wyth-mil a chwe chant, yn cadw cadwraeth y cyſſegr.

29 Teuluoedd meibion Cohath a werſyllant ar yſlys y tabernacl tu a'r deau.

30 A phennaeth tŷ tâd ty-lwyth y Cohathiaid, [ſydd] Eliſaphan mab Vziel.

31 A'i cadwraeth hwynt [ſydd] yr Arch, a'r bwrdd, a'r canhwyllbren, a'r allorau, a llestri'r cyſſegr, y rhai y gwaſanaethant a hwynt, a'r gorchudd, a'i holl waſanaeth.

32 A phennaf ar bennaethiaid y Leſiaid [ſydd] Eleazar mab Aaron yr offeiriad: a llywodraeth ar geidwaid cadwraeth y cyſſegr [ſydd iddo ef.]

33 O Merari [y daeth] ty-lwyth y Mahliaid, a thy-lwyth y Muſiaid: dymma dylwyth Merari.

34 A'i rhifedigion hwynt, wrth gyfrif pob gwryw o fab miſyriad ac vchod, [teuid] chwe mil a deucant.

35 A phennaeth tŷ tad tylwyth Merari [ydoedd] Zuriel mab Abihaeil: ar yſlys y tabernacl y gwerſyllant tua'r gogledd.

36 Ac † ynghadwraeth meibion Merari [y bydd] yſtyllod y tabernacl, a'r troſſolion, a'i golofnau, a'i ſorteiſian, a'i holl offer, a'i holl waſanaeth:

37 A cholofnau y cynteddfa o amgylch, a'i morteiſian, a'i hoelion, a'i rhaffau.

38 A'r rhai a werſyllant o flaen y tabernacl, tua'r dwyrain, o flaen pabell y cyfarfod tua chodiad haul [ſydd] Moſes, ac Aaron a'i feibion, a rhai a gadwant gadwraeth y cyſſegr, a chadwraeth meibion Iſrael: a'r dieithr a ddelo yn agos a roddir i farwolaeth.

39 Holl rifedigion y Leſiaid, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron yn ol gair yr Arglwydd, trwy eu teuluoedd [ſef] pob gwryw o fab miſyriad ac vchod [oedd] ddwy fil a rhugain.

40 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, cyfrif bob cyntaf-anedic gwryw o feibion Iſrael, o fab miſyriad ac vchod, a chymmer rifedi eu henwau hwynt,

41 A chymmer *y Leſiaid i mi (myfi [yw] yr Arglwydd) yn lle holl gyntaf-anedic meibion Iſrael: ac aniſeiliaid y Leſiaid yn lle pob cyntaf-anedic o aniſeiliaid meibion Iſrael.

42 A Moſes a rifodd megis y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo, bob cyntaf-anedic o feibion Iſrael.

43 A'r rhai cyntaf-anedic oll, o rai gwryw, dan rif [eu] henwau, o fab miſyriad ac vchod, o'i rhifedigion hwynt, oedd ddwy fil ar hugain, a dau cant, a thri ar ddeg a thrugain.

44 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

45 Cymmer y Leſiaid yn lle pob cyntaf-anedic o feibion Iſrael; ac aniſeiliaid y Leſiad, yn lle eu haniſeiliaid hwynt; a bydded y Leſiaid i mi: myfi yw yr Arglwydd.

46 Ac am y rhai ſy iw prynu o'r tri ar ddeg a thrugain a deucant, o gyntaf-anedig meibion Iſrael, y rhai ſy dros ben y Leſiaid;

47 Cymmer bum ſicl *am bob pen: yn ôl ſicl y cyſſegr y cymmeri: *yw gain Gerah [ſydd] y ſicl.

48 A dod yr arian, gwerth y rhai ſydd yn chwaneg o honynt, i Aaron ac i'w feibion.

49 A chymmerodd Moſes arian y prynedigaeth, y rhai oedd dros ben y rhai a brynwyd am y Leſiaid.

50 Gan gyntaf-anedic meibion Iſrael y cymme-

† Hebr. yn ſwydd cadwraeth.

* Num. 3.14. Exod. 30.13. Lev. 27.25. num. 18. 16. ezek. 45.12.

rodd efe yr arian: pump a thrugain a thrychant a mil, o ſiclau y cyſſegr.

51 A Moſes a roddodd arian y prynedigion i Aaron ac iw feibion, yn ôl gair yr Arglwydd, megis y gorchymynaſei'r Arglwydd i Moſes.

PEN. IIII.

1 Oedran a chylch gwaſanaeth y Leuiaid 4 Cludd y Cohathiaid wedi'r offeiriaid dynnu i lawr y babell. 16 Gorchwyliaeth Eleazar. 17 Swydd yr offeiriaid. 21 Cludd y Gerſoniaid. 29 a'r Merariaid. 34 Rhifedi y Cohathiaid, 38 y Gerſoniaid, 42 a'r Merariaid

A'R Arglwydd a leferodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Cymmer uſſer meibion Cohath, o blith meibion Leſi, wrth eu teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau.

3 O ſab deng mlwydd ar hugain ac vchod, hyd ſab deng mlwydd a deugain, pob vn a elo i'r llu i wneuthur gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

4 Dymma wenidogaeth meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod, [yngh lch] y pethau ſanctteiddiolaf.

5 A dened Aaron, a'i feibion, pan gychwynno y gwerſyll, a thynnant i lawr y wahan-len orchudd, a gorchguddiant â hi Arch y dyſtiolaeth:

6 A goſodant ar hyny dô o groen daiarſoch, a thaenat arni wiſc o [ſidan] glas i gyd, a goſodant ei throſſolion [wrthi.]

* Exod. 25.30. 7 Ac ar ſwrdd * [y bara] dangos y tanant frethyn glas, a goſodant ar hyny y niyſclau, a'r cwppânau, a'r phiolau, a'i caeadau [i gau:] a bydded y bara bob amſer arno.

‖ Neu, i dywallt 8 A thanant arnynt wiſc o ſcarlat, a gorchguddiant hwnw â gorchudd o groen daiarſoch, a goſodant ei throſſolion [wrthu.]

9 Cymmerant hefyd wiſc o ſidan glâs a gorchguddiant * ganhwyll-bren y goleuni, a'i lampau, * a'i efeilian, a'i gafnau, a holl leſtri yr olew, y rhai y gwaſanaethant ef â hwynt.

* Exod. 25.38. 10 A goſodant ef, a'i holl ddodreſn mewn gorchudd o groen daiar-ſoch, a goſodant [ef] ar droſſol.

11 A thanant frethyn glas ar yr allor aur, a gorchguddiant hi a gorchudd o groen daiar-loch, a goſodant ei throſſolion [wrthi.]

12 Cymmerant hefyd holl ddodreſn y gwaſanaeth, y rhai y gwaſanaethant â hwynt yn y cyſſegr, a rhoddant mewn brethyn glas, a gorchguddiant hwynt mewn gorchudd o groen daiar-ſoch, a goſodant ar droſſol.

13 A thynnant allan ludw'r allor, a thanant arni wiſc borphor.

14 A rhoddant arni ei holl leſtri, â'r rhai gwaſanaethant hi, [ſef] y pedill tân, y cigweinian, a'r rhiwtau, a'r ‖ cawgiau, [ei] holl leſtri yr allor: a thanant arni orchudd o groen daiar-ſoch, a goſodant ei throſſolion wrthi.

15 Pan ddarffo iw Aaron ac iw feibion orchuddio y cyſſegr, a holl ddodreſn y cyſſegr, pan gychwyno y gwerſyll; wedi hynny deued meibion Cohath iw dwyn [hwynt:] ond na chyffyrddant â'r hyn a ſyddo cyſſegredic, rhac iddynt farw: dymma ſaich meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod.

16 Ac i ſwydd Eleazar mab Aaron yr offeiriad y perthyn olew y goleuni, * a'r arogl-darth peraidd, a'r bwyd offrwm gwaſtadol, ac * olew yr enciniad, [a] gorchwyliaeth yr holl dabernacl, a'r hyn oll [ſydd] ynddo, yn y cyſſegr acyn ei ddodreſn.

* Exod. 30.34. * Exod. 30.23. 17 A lleferodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd,

18 Na thorrwch ymmaith lwyth tylwyth y Cohathiaidd o blith y Lefiaid,

19 Ond hyn a wnewch iddynt, ſel y byddont fyw, ac na fyddont feirw: pan neſſant at y pethau ſanctteiddiolaf, Aaron a'i feibion ſâ ânt i mewn ac a'i goſodant bwy bob vn ar ei waſanaeth, ac ar ei glud.

20 Ond nac ânt i edrych pan fyddo yn gorchguddio yr hun ſydd gyſſegredic, rhac marw o honynt.

21 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

22 Cymmer niſer meibion Gerſon hefyd, trwy dŷ eu tadau, wrth eu teuluoedd:

23 O ſab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd ſab deng-mlwydd a deugain, y rhai hwynt: pob vn a ddel i † ddwyn ſwydd i waſanaethu gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod. † Heb. ſiluan malurias.

24 Dymma wenidogaeth tylwyth y Gerſoniaid, o waſanaeth ac o glud.

25 Sef dwyn o honynt lenni y tabernacl a phabell y cyfarfod, ei len dô ef, ar tô [o grwyn] daiar-ſoch, yr hwn [ydd] yn vchaf arno, a chudd-len drws pabell y cyfarfod.

26 A lleniy cynteddfa, a chaeadlen drws porth y cynteddfa, yr hwn [ydd] yngh lch y tabernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau, a holl offer eu gwaſanaeth hwynt, a'r hyn oll a wnaed iddynt: ſelly y gwaſanaethant hwy.

27 Wrth † orchymmyn Aaron a'i feibion y bydd holl waſanaeth meibion Gerſoniaid, yn eu holl glud, ac yn eu holl waſanaeth: a dodwch attynt eu holl glud iw cadw. † Heb. genau.

28 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Gerſon ym mhabell y cyfarfod, ac ar law Ithamar mab Aaron yr offeiriad [y bydd] eu ſlywodraeth hwynt.

29 [A] meibion Merari, drwy eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau y cyfrifi hwynt:

30 O ſab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd ſab deng-mlwydd a deugain, y rhai hwynt: pob vn a ddel i † ddwyn ſwydd, i waſanaethu gwaſanaeth pabell y cyfarfod. † Heb. yr ſiluan.

31 Ac dymma orchwyliaeth eu clud hwynt, yn eu holl waſanaeth, ym mhabell y cyfarfod: [ſef] * fyſtyllod y tabernacl, a'i farrau, a'i goloſnau, a'i forteiſiau: * Exod. 26.15.

32 A choloſnau y cynteddfa oddi amgylch, a'i morteiſiau, a'i hoelion, a'i rhaffau, ynghyd a'i holl offer, ac vnghyd a'i holl waſanaeth: rhifwch hefyd y dodreſn erbyn eu heiowau, y rhai a gadwant [ac] a gludant hwy.

33 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Merari yn eu holl wenidogaeth, ym mhabell y cyfarfod, dan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

34 A rhifodd Moſes, ac Aaron, a phennaethiaid y gynnulleidfa, feibion Cohath drwy eu teuluoedd, ac yn ôl tŷ eu tadau:

35 O ſab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd ſab deng-mlwydd a deugain, [ſef] pob vn a ddel mewn ſwydd i waſanaethu ym mhabell y cyfarfod.

36 A'i rhifedigion drwy eu teuluoedd, oedd ddwy fil, ſaith gant, a dec a deugain.

37 Dymma rhifedigion tylwyth y Cohathiaid, [ſef] pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod: y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

38 Rhifedigion meibion Gerſon hefyd drwy eu teuluoedd, ac ynol tŷ eu tadau:

39 O ſab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, ac hyd ſab deng-mlwydd a deugain, [ſef] pob vn a ddele mewn ſwydd i waſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

40 A'i

40 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teuluoedd, yn ôl tŷ eu tadau, oeddynt ddwy fil, a chwechant, a dec ar hugain.

41 Dymma rhifedigion tylwyth meibion Gerson, [ſef] pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd.

42 A rhifedigion tylwyth meibion Merari, drwy eu teuluoedd, yn ôl tŷ eu tadau:

43 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain [ſef] pob vn a ddele i mewn ſwydd i waſanaethu ym mhabell y cyfarfod.

44 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teuluoedd, oeddynt dair mil, a dau cant.

45 Dymma rifedigion tylwyth meibion Merari, y rhai a rifodd Moſes ac Aaron wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

46 Yr holl rifedigion y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, a phenaethiaid Iſrael, o'r Leſiaid drwy eu teuluoddac yn ôl tŷ eu tadau:

47 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwyd a deugain [ſef] pob vn a ddele i wneuthur gwaith-gwaſanaeth, neu waith clud ym mhabell y cyfarfod.

48 A'i rhifedigion oeddynt wyth mil, pum cant, a phedwar vgain.

49 Wrth orchymyn yr Arglwydd trwy law Moſes, y rhifodd eſe hwy, pob vn wrth ei waſaneth, ac wrth ei glud: ſel hyn y rhwyfyd hwynt, ſel y gorchymynaſai yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. V.

1 Symmudo'r afiun allan o'r gwerſyll. 5 Rhaid yw gwneuthur bawn tros gamweddau. 11 Eiddigedd pa vn ai heb achos ai trwy achos y mae.

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Iſrael * anfon allan o'r gwerſyll pob gwahanglwyſnt, a* phob vn y byddo dverlif arno, a phob vn * a halogir wrth y marw.

3 Yn wryw, ac yn fenyw yr anfonwch [hwynt;] allan o'r gwerſyll yr anfonwch hwynt, fel na halogont eu gwerſylloedd, y rhai yr ydwyfi yn preſſwylio yn eu plith.

4 A meibion Iſrael a wnaethant felly, ac a'i hanfonaſant hwynt o'r tu allan i'r gwerſyll: megis y lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaeth meibion Iſrael.

5 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Lleſara wrth feibion Iſrael, * os gŵr neu wraig a wna [vn] o holl bechodau dynol gan wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a bod o'r enaid hwnnw yn euog:

7 Yna cyffeſſant eu pechod a wnaethant; a rhodded yn ei ôl yr hyn a fyddo eſe euog o honaw * erbyn ei ben, a chwaneged ei bumned ran atto, a rhodded i'r hwn y gwnaeth eſe gam ag ef.

8 Ac os byddai'r gŵr gyfneſaf i dalu [am] y camwedd iddo, [yr iawn am] y camwedd yr hwn a delir i'r Arglwydd [ſydd] eiddo yr offeiriad: heb law yr hwrdd cymmod yr hwn y gwna eſe gymmodaig ef troſto.

9 A phob offrwm derchaſel, o holl ſanctaidd bethau meibion Iſrael, y rhai a offrymmant at yr offeiriad ſyddeiddo ef.

10 A ſanctaiddio gŵr eiddo ef ſyddant: hyn a roddoneb i'r offeiriad, * eiddo ef ſydd.

11 Lleſarodd yr Arglwydd heſyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 Lleſara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthyot, pob gŵr pan ŵyro ei wraig ef a gwneuthur bai yn ei erbyn ef:

13 A bod i ŵr a wnelo â hi, a bod yn guddiedic o olwg ei gŵr hi, ac yn gyfrinachol, a hithau wedi ei halogi, ac heb dyſtiolaeth yn ei herbyn, a hithe heb ei dal [ar ei gweithred:]

14 A dyfod [gwŷn eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe wedi ei halogi: neu ddyfod yſpryd eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe heb ei halogi: ‡ Yſſpryd.

15 Yna dyged y gŵr ei wraig at yr offeiriad, a dyged ei hoffrwm troſti hi, decled ran Epha o flawd haidd: na thywallted olew arno, ac na rodded thus arno: canys offrwm eiddigedd yw; offrwm cof yn cofio anwiredd:

16 A neſſaed yr offeiriad hi, a phared iddi ſefyll ger bron yr Arglwydd:

17 A chymmered yr offeiriad ddwfr ſanctaidd mewn lleſtr pridd, a chymmered yr offeiriad o'r llwch fyddo ar lawr y tabernacl, a rhodded yn y dwfr:

18 A phared yr offeiriad i'r wraig ſefill ger bron yr Arglwydd, a dioſced oddi am ben y wraig, a rhodded yn ei dwylaw offrwm y coffa, offrwm eiddigedd [yw] eſe: a chyn llaw yr offeiriad y bydd y dwfr chwerw ſy'n peri'r felldith.

19 A thynged yr offeiriad hi, a dyweded wrth y wraig, oni orwedodd gŵr gyda thi, ac oni ŵyraiſt i aflendid [gyda garall] yn lle dy ŵr, bydd di ddiniwed oddi wrth y dwfr chwerw hwn ſy'n peri'r felldith. ‖ Neu, a thi yn mynediant dy ŵr. Heb. Tan dy ŵr.

20 Ond os gwyraiſt ti oddi wrth dy ŵr, ac os halogwyd ti, a chydio o neb â thi heb law dy ŵr dy hun:

21 (Yna tyngheded yr offeiriad y wraig â llw melldith, a dyweded yr offeiriad wrth y wraig) rhodded yr Arglwydd dydi yn felldith ac yn llw, yn myſed dy bobl, pan wnelo'r Arglwydd dy forddwyd † yn bwdr, ac groth yn chwyddedic. † Hebr. Ymlin.

22 Ac aed y dwfr melldigedic hwn i'th goluddion, i chwyddo dy groth, ac i bydru dy forddwyd: a dyweded y wraig, Amen, Amen.

23 Ac ſcriſenned yr offeiriad y melldithion hyn mewn llyfr, a golched [hwynt] ymmaith â'r dwfr chwerw:

24 A phared i'r wraig yfed o'r dwfr chwerw ſy'n peri y felldith, ac aed y dwfr ſy'n peri y felldith, i'w mewn hi, yn chwerw.

25 A chymmered yr offeiriad o law y wraig, offrwm yr eiddigedd, a chwhwfaned yr offrwm ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed eſe yr allor.

26 A chymmered yr offeiriad o'r offrwm lonaid ei law, ei goffadwriaeth, a loſced ar yr allor, ac wedi [hynny] pared i'r wraig yfed y dwfr.

27 Ac wedi iddo beri iddi yfed y dwfr, bydd, os hi a halogwyd, ac a wnaeth fai yn erbyn ei gŵr, yr â y dwfr ſy'n peri y felldith yn chwerw vnddi, ac a chwydda eichroth, ac a bydra ei morddwyd: a'r wraig a fydd yn felldith ym myſc ei phobl.

28 Ond os y wraig ni halogwyd, eithr glân yw, yna hi a fydd diangol, ac a blanta.

29 Dymma gyfraith eddiged, pan ŵyro gwraig [at arall] yn lle ei gŵr, ac ymhalogi:

30 Neu os daw ar ŵr ŵyn eiddigedd, a dal o honaw eiddigedd wrth ei wraig, yna goſoded y wraig i ſefyll ger bron yr Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad iddi yn ôl y gyfraith hon.

31 A'r gŵr fydd diruog o'r anwiredd, a'r wraig a ddwg ei hanwiredd ei hun.

PEN. VI.

1 Cyfraith y Nazareaid, 22 Y dull y bendithir y bobl.

Lleſarodd

rodd efe yr arian: pump a thrugain a thrychant a mil, o ſiclau y cyſſegr.

51 A Moſes a roddodd arian y prynedigion i Aaron ac iw feibion, yn ôl gair yr Arglwydd, megis y gorchymynaſei a'r Arglwydd i Moſes.

PEN. IIII.

1 *Oedran a chylch gwaſanaeth y Leiaid a Clâd y Cohathiaid wedi yr offeiriaid dynnu i lawr y labell.* 16 *Gorchwyliaeth Eleazar.* 17 *Swydd yr offeiriaid a Clâd y Gerſoniaid,* 29 *a'r Merariaid.* 34 *Rhifedi y Cohathiaid,* 38 *y Gerſoniaid,* 42 *a'r Merariaid.*

A'R Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Cymmer uſer meibion Cohath, o blith meibion Leſi, wrth eu teuluoedd, yn ol tŷ eu tadau.

3 O fab deng mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng nil wydd a deugain, pob vn a ello'r llu i wneuthur gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

4 Dymma wenidogaeth meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod, [ynghylch] y pethau ſanctteiddiolaf.

5 A dened Aaron, a'i feibion, pan gychwynno y gwerſyll, a thynnant i lawr y waban-len orchudd, a gorchguddiant a hi Arch y dyſtiolaeth:

6 A goſodant ar hyny dô o gwyn daiarfoch, a thanet arni wiſc o [ſidan] glas i gyd, a goſodant ei throſolion [wrthi.]

* Exod. 25.30. 7 Ac ar fwrdd * [y bara] dangos y tanant fretlyn glas, a goſodant ar hyny y ſyſiclau, a'r cwppânau, a'r phiolau, a'i caeadau ‖ i gau: a bydded y bara bob amſer arno. ‖ *Neu, i dywallt:*

8 A thanant arnynt wiſc o ſcarlat, a gorchguddiant hynny â gorchudd o groen daiarfoch, a goſodant ei droſolion [wrthi.]

9 Cymmerant hefyd wiſc o ſidan glas a gorchguddiant * ganhwyll-bren y goleuni, a'i lampau, * Exod. 25.31. * a'i ſefeilian, a'i gafnau, a holl leſtri yr olew, y rhai y gwaſanaethant ef â hwynt. * Exod. 25.38.

10 A goſodant ef, a'i holl ddodreſn mewn gorchudd o groen daiar-foch, a goſodant [ef] ar droſol.

11 A thanant frethyn glas ar yr allor aur, a gorchguddiant hi â gorchudd o groen daiar-foch, a goſodant ei throſolion [wrthi.]

12 Cymmerant hefyd holl ddodreſny gwaſanaeth, y rhai y gwaſanaethant â nwynt yn y cyſſegr, a rhoddant mewn brethyn glas, a gorchguddiant hwynt mewn gorchudd o groen daiar-foch, a goſodant ar droſol.

13 A thynnant allan ludw'r allor, a thanant arni wiſc borpher.

14 A rhoddant arni ei holl leſtri, â'r rhai gwaſanaethant hi, [ſef] y pedill tân, y cigweinian, a'r rhiwtau, a'r ‖ cawgau, [ei] holl leſtri yr allor: a thanant arni orchudd o groen daiar-foch, a goſodant ei throſoliou wrthi. ‖ *Neu, phiolau.*

15 Pan ddarffo iw Aaron ac iw feibion orchguddio y cyſſegr, a holl ddodreſn y cyſſegr, pan gychwynno y giverſyll; wedi hynny deued meibion Cohath iw dwyn [hwynt:] ond na chyffyrddant â'r hyn a ſyddo cyſſegredic, rhac iddynt farw: dymma ſaich meibion Cohath, ym mhabell y cyfarfod.

16 Ac i ſwydd Eleazar mab Aaron yr offeiriad y perthyn olew y goleuni, * a'r arogl-darth peraidd, * Exod. 30.34. a'r bwyd offrwm gwaſtadol, ac * olew yr eneiniad, * Exod. 30.23. [a] gorchwyliaeth yr holl dabernacl, a'r hyn oll [ſydd] ynddo, yn y cyſſegr acyn ei ddodreſn.

17 A lefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac Aaron, gan ddywedyd,

18 Na thorrwch ymmaith lwyth tylwyth y Cohathiaidd o blith y Leſiaid.

19 Ond hyn a wnewch iddynt, ſel y byddont fyw, ac na fyddont feirw: pan neſſant at y pethau ſanctteiddiolaf, Aaron a'i feibion â ânt i mewn ac a'i goſodant bwy bob vn ar ei waſanaeth, ac ar ei glud.

20 Ond nac ânt i edrych pan fydder yn gorchguddio yr hun ſydd gyſſegredic, rhac marw o honynt.

21 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

22 Cymmer niſer meibion Gerſon hefyd, trwy dŷ eu tadau, wrth eu teuluoedd:

23 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhai hwynt: pob vn a ddel i † ddwyn ſwydd i waſanaethu gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod. † *Heb. ſi'n rhan malwrio arib.*

24 Dymma wenidogaeth tylwyth y Gerſoniaid, o waſanaeth ac o glud.

25 Sef dwyn o honynt lenni y tabernacl a phabell y cyfarfod, ei len dô ef, ar tô [o grwyn] daiar-foch, yr hwn [ſydd] yn vchaf arno, a chudd-len drws pabell y cyfarfod.

26 A lleniu y cynteddfa, a chaeadlen drws porth y cynteddfa, yr hwn [ſydd] ynghylch y tabernacl, a'r allor o amgylch, a'i rhaffau, a holl offer eu gwaſanaeth hwynt, a'r hyn oll a wnaed iddynt: felly y gwaſanaethant hwy.

27 Wrth † orchymmyn Aaron a'i feibion y bydd holl waſanaeth meibion Gerſoniaid, yn eu holl glud, ac yn eu holl waſanaeth: a dodwch attynt eu holl glud iw cadw. † *Heb.* genau.

28 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Gerſon ym mhabell y cyfarfod, ac ar law Ithamar mab Aaron yr offeiriad [y bydd] eu llywodraetha hwynt.

29 [A] meibion Merari, drwy eu teuluoedd, wrth dŷ eu tadau y cyfrifi hwynt:

30 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, y rhai hwynt: pob vn a ddel i † ddwyn ſwydd, i waſanaethu gwaſanaeth pabell y cyfarfod. † *Heb. yr ſi'n rhan.*

31 Ac dymma orchwyliaeth eu clud hwynt, yn eu holl waſanaeth, ym mhabell y cyfarfod: [ſef] * yſtyllod y tabernacl, a'i tarrau, a'i goloſnau, a'i * Exod. 26.15, 26, 37. forteiſiau:

32 A cholofnau y cynteddfa oddi amgylch, a'i morteiſiau, a'i hoelion, a'i rhaffau, ynghyd a'i holl offer, ac ynghyd a'i holl waſanaeth: rhifwch hefyd y dodreſn erbyn eu hewyau, y rhai a gadwant [ac] a gludant hwy.

33 Dymma waſanaeth tylwyth meibion Merari yn eu holl wenidogaeth, ym mhabell y cyfarfod, dan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

34 A rhifodd Moſes, ac Aaron, a phennaethiaid y gynnulleidfa, feibion Cohath drwy eu teuluoedd, ac yn ôl tŷ eu tadau:

35 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain, [ſef] pob vn a ddel mewn ſwydd i waſanaethu ym mhabell y cyfarfod.

36 A'i rhifedigion drwy eu teuluoedd, oedd ddwy fil, ſaith gant, a dec a deugain.

37 Dymma rhifedigion tylwyth y Cohathiaid, [ſef] pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod: y rhai a rifodd Moſes ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

38 Rhifedigion meibion Gerſon hefyd drwy eu teuluoedd, ac ynol tŷ eu tadau:

39 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, ac hyd fab deng-mlwydd a deugain, [ſef] pob vn a ddele mewn ſwydd i waſanaeth ym mhabell y cyfarfod.

40 A'i

40 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teulnoedd, yn ôl tŷ eu tadau, oeddynt ddwy fil, a chwechant, a dec ar hugain.

41 Dymma rhifedigion tylwyth meibion Gerſon, [ſef] pob gwaſanaethudd ym mhabell y cyfarfod, y rhai a riſodd Moſes ac Aaron, wrth orchymyn yr Arglwydd.

42 A rhifedigion tylwyth meibion Merari, drwy eu teulnoedd, yn ôl tŷ eu tadau:

43 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain [ſef] pob vn a ddelei mewn fwydd i waſanaethu ym mhabell y cyfarfod.

44 A'i rhifedigion hwynt drwy eu teulnoedd, oeddynt dair mil, a dau cant.

45 Dymma rifedigion tylwyth meibion Merari, y rhai a riſodd Moſes ac Aaron wrth orchymyn yr Arglwydd, drwy law Moſes.

46 Yr holl rifedigion y rhai a riſodd Moſes ac Aaron, a phenaethiaid Iſrael, o'r Leſiaid drwy eu teulnoddac yn ôl tŷ eu tadau:

47 O fab deng-mlwydd ar hugain ac vchod, hyd fab deng-mlwydd a deugain [ſef] pob vn a ddele i wneuthur gwaith-gwaſaneth, neu waith clud ym mhabell y cyfarfod.

48 A'i rhifedigion oeddynt wyth mil, pum cant, a phedwar vgain.

49 Wrth orchymyn yr Arglwydd trwy law Moſes, y rhiſodd eſe hwy, pob vn wrth ei waſaneth, ac wrth ei glud: fel hyn y rhifwyd hwynt, fel y gorchymynaſai yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. V.

1 *Symmudo'r aflan allan o'r gwerſyll.* 5 *Rhaid yw gwneuthur iawn tros gamweddau.* 11 *Eiddigedd pa vn ai heb achos ai trwy achos y mae.*

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gorchymyn i feibion Iſrael * anfon allan o'r gwerſyll pob gwahanglwyſus, a* phob vn y byddo diſerlif arno, a phob vn * a halogir wrth y marw.

3 Yn wryw, ac yn fenyw yr anfonwch [hwynt;] allan o'r gwerſyll yr anfonwch hwynt, fel na halogont eu gwerſylloedd, y rhai yr ydwyf fi yn preſſwylio yn eu plith.

4 A meibion Iſrael a wnaethant felly, ac a'i hanfonaſant hwynt i'r tu allan i'r gwerſyll: megis y lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaeth meibion Iſrael.

5 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Llefara wrth feibion Iſrael, * os gŵr neu wraig a wna [yn] o holl bechodau dynol gan wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, a bod o'r enaid hwnnw yn euog:

7 Yna cyffeſſant eu pechod a wnaethant; a rhodded yn ei ôl yr hyn a fyddo eſe euog o honaw * erbyn ei hen, a chwaneged ei bumned ran atto, a rhodded i'r hwn y gwnaeth eſe gam ag ef.

8 Ac onibyddi'r gŵr gyfneſaf i dalu [am] y camwedd iddo, [yr iawnam] y camwedd yr hwn a delir i'r Arglwydd [ſydd] eiddo yr offeiriad: heb law yr hwrdd cymmod yr hwn y gwna eſe gymmodaeth dreſto.

9 A phob offrwm derchaſel, o holl ſanctaiddi bethau meibion Iſrael, y rhai a offrymmant at yr offeiriad ſydd eiddo ef.

10 A ſanctaiddio gŵr eiddo ef ſyddant: hyn a roddo neb i'r offeiriad, * eiddo ef ſydd.

11 Llefarodd yr Arglwydd heſyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

12 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pob gŵr pan ŵyro ei wraig ef a gwneuthur bai yn ei erbyn ef:

13 A bod i'r a wnelo â hi, a bod yn guddiedic o olwg ei gŵr hi, ac yn gyfrinachol, a hithau wedi ei halogi, ac heb dyſtiolaeth yn ei herbyn, a hithe heb ei dal [ar ei gweithred:]

14 A dyfod ‖ gwŷn eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe wedi ei halogi: neu ddyfod yſpryd eiddigedd arno, ac eiddigeddu o honaw wrth ei wraig, a hithe heb ei halogi: ‖ *Yſbryd.*

15 Yna dyged y gŵr ei wraig at yr offeiriad, a dyged ei hoffrwm troſti hi, decfed ran Epha o flawd haidd: na thywallted olew arno, ac na rodded thus arno: canys offrwm eiddigedd yw; offrwm côf yn cofio anwiredd:

16 A neſſaed yr offeiriad hi, a phared iddi ſefyll ger bron yr Arglwydd:

17 A chymmered yr offeiriad ddwfr ſanctaiddi mewn lleſtr pridd, a chymmered yr offeiriad o'r llwch ſydd ar lawr y tabernacl, a rhodded yn y dwfr:

18 A phared yr offeiriad i'r wraig ſefill ger bron yr Arglwydd, a dioſced oddi am ben y wraig, a rhodded yn ei dwylaw offrwm y coffa, offrwm eiddigedd [yw] eſe: a'r llaw yr offeiriad y bydd y dwfr chwerw ſy'n peri'r felldith.

19 A thynged yr offeiriad hi, a dyweded wrth y wraig, oni orwcddodd gŵr gyd â thi, ac oni ŵyraiſt i aflendid [gyd â arall] yn lle dy ŵr, bydd di ddiniwed oddi wrth y dwfr chwerw hwn ſy'n peri'r felldith. ‖ *Neu, a thi yn gwadiaeſt dy wr. Heb. Tan dy wr.*

20 Ond os gwyraiſt ti oddi wrth dy ŵr, ac os halogwyd ti, a chydio o neb â thi heb law dy ŵr dy hun:

21 (Yna tyngheded yr offeiriad y wraig â llw melldith, a dyweded yr offeiriad wrth y wraig) rhodded yr Arglwydd dydi yn felldith ac yn llw, ym mhlith dy bobl, pan wnelo'r Arglwydd dy forddwyd † yn bwdr, ath groth yn chwyddedic. † *Hebr. yſgrithio.*

22 Ac aed y dwfr melldigedic hwn i'th goluddion, i chwyddo dy groth, ac i bydru dy forddwyd: a dyweded y wraig, Amen, Amen.

23 Ac ſcrifenned yr offeiriad y melldithion hyn mewn llyfr, a golched [hwynt] ymmaith â'r dwfr chwerw:

24 A phared i'r wraig yfed o'r dŵfr chwerw ſy'n peri y felldith, ac aed y dwfr ſy'n peri y felldith i'w mewn hi, yn chwerw.

25 Ac ymmered yr offeiriad o law y wraig, offrwm yr eiddigedd, a chwhwſaned yr offrwm ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed eſe yr allor.

26 A chymmered yr offeiriad o'r offrwm lonied ei law, ei goffadwriaeth, a lloſced ar yr allor, ac wedi [hynny] pared i'r wraig yfed y dŵr.

27 Ac wedi iddo beri iddi yfed y dwfr, bydd, os hi a halogwyd, ac a wnaeth fai yn erbyn ei gŵr, yr â y dwfr ſy'n peri y felldith yn chwerw mewndi, ac a chwydda ei chroth, ac a bydra ei morddwyd: a'r wraig a fydd yn felldith ym myſc ei phobl.

28 Ond os y wraig nihalogwyd, eithr glân yw, yna hi a fydd diangol, ac a blanta.

29 Dymma gyfraith eddiged, pan ŵyro gwraig [at arall] yn lle ei gŵr, ac ymhalogi:

30 Neu os daw ar ŵr wŷn eiddigedd, a dal o honaw eiddigedd wrth ei wraig, yna goſoded y wraig i ſefyll ger bron yr Arglwydd, a gwnaed yr offeiriad iddi yn ôl y gyfraith hon.

31 A'r gŵr fydd dieuog o'r anwiredd, a'r wraig a ddwg ei hanwiredd ei hun.

PEN. VI.

1 *Cyfraith y Nazareaid,* 22 *Y dull y bendithir y bobl.*

Lleſarodd

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pan ymneilltuo gŵr neu wraig i addo addunedNazaread, † i ymneilltuo i'r Arglwydd:

† Hebr. ymNazareiddio.

3 Ymneilltued oddi wrth win a diod gref, nac yfed finegr gwin, na finegr diod gref: nac yfed ychwaith ddim ſugn gwran-win, ac na fwyttaed rawn win irion, na ſychion.

4 Holl ddyddiau ei Nazareaeth ni chaiff fwytta o ddim oll a wneir o winwyddeu y gwin, o'r dingcod hyd y bilionen.

5 Holl ddyddiau addunedei Nazareaeth, *ni chaiff ellyn fyned ar ei ben, nes cyflawni y dyddiau yr ymneilltnodd efei'r Arglwydd, ſanctaidd fydd, gadawed'i gudynnau gwallt ei ben dyfu.

* Barn. 13.5. 1 ſam.1.11

6 Holl ddyddiau ei ymneilltuaeth i'r Arglwydd, na ddeued at gorph marw.

7 Nac ymhâlôged wrth ei dâd, neu wrth ei fam, wrth ei frawd, neu wrth ei chwaer, pan fyddant feirw; am [ſod] Nazareaeth ei Dduw ar ei ben ef.

8 Holl ddyddiau ei Nazareaeth, ſanctaidd fydd efe i'r Arglwydd.

9 Ond os marw fydd yn yn ei ymyl ef yn ddiſymwth, a halogi pen ei Nazareaeth; yna eillied ei ben ar ddydd ei buredigaeth; ar y ſeithfed dydd yr eillia efe ef.

10 Ac ar yr wythfed dydd y dwg ddwy durtur, neu ddau gyw colomen at yr offeiriad i ddrws pabell y cyfarfod.

11 Ac offrymmed yr offeiriad yn yn bech aberth, ac yn yn boeth offrwm, a gwaed gymmod drosto, am yr hyn a becho wrth y marw; a ſanctaiddied ei ben ef y dyddhwnnw.

12 A neilltued i'r Arglwydd ddyddiau ei Nazareaeth, a dyged oen blwydd yn offrwm tros gamwedd: † ac aed y dyddiau cyntaf yn ofer, am halogi ei Nazareaeth ef.

† Hebr. a chwymped.

13 Ac dymma gyfraith y Nazaread: pan gyflawner ddyddiau ei Nazareaeth, dyger ef i ddrws pabell y cyfarfod.

14 A dyged yn offrwm drosto i'r Arglwydd yn hesburn blwydd perffaith gwbl, yn boeth offrwm, ac yn hefpin flwydd perffaith gwbl yn bech-aberth, ac yn hwrdd perffaith gwbl yn aberth hedd.

15 Cawelleido ſara croyw hefyd, [ſef] * teiſſennau peilliaid wedi eu tylino drwy olew, ac afrllad croyw, wedi eu henneinio ag olew, a'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm hwy.

* Leuit. 2.15. 4

16 A dyged yr offeiriad [hwynt] ger bron yr Arglwydd, ac offrymmed ei bech aberth a'i boeth offrwm ef.

17 Offrymmed hefyd yr hwrdd yn aberth hedd i'r Arglwydd, ynghyd a'r cawelled bara croyw, ac offrymmed yr offeiriad ei ſwyd offrwm a'i ddiod offrwm ef.

18 Ac * eillied y Nazaread [wrth] ddrws pabell y cyfarfod ben ei Nazareaeth, a chymmered flew pen ei Nazareaeth, a rhodded ar y tân a [ſyddo] tan yr aberth hedd.

* Act. 18. 18. & 21. 24.

19 Cymmered yr offeiriad hefyd balfais o'r hwrdd, wedi eiberwi, ac yn deiſen groyw o'r cawell, ac yn afrlladen groyw, a rhodded ar ddwylo y Nazaread, wedi'eillio o honaw ei Nazareaeth.

20 A * chwhwfaned yr offeiriad hwynt, yn offrwm cwhwfan ger bron yr Arglwodd: ſanctaidd yw hyn i'r offeiriad, heb law parwyden y cwhwfan a phalfais y derchafel: ac wedi [hyn] y caiff y Nazared yfed gwin.

* Exod. 29.27.

21 Dyma gyfraith y Nazaread a addunedodd, a'i offrwm i'r Arglwydd am ei Nazareaeth, heb law yr hwn a gyrhaeddo ei law ef; ſel [y byddo] ei addoned a addunedo, ſelly gwnaed, heb law cyfraith ei Nazareaeth.

22 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

23 Llefara wrth Aaron ac wrth ei feibion, gan ddywedyd, fel hyn y bendithiwch feibion Iſrael, [gan] ddywedyd wrthynt,

24 Bendithied yr Arglwydd di, a chadwed di:

25 [A] llewyrched yr Arglwydd ei wyneb arnat, a thrugarhaed wrthit:

26 Derchafed yr Arglwydd ei wyneb arnat, a rhodded it ddangneddyf.

27 Felly y goſodant fy enw ar feibion Iſrael, a mi a'i bendithiaf hwynt.

PEN. VII.

1 Offrwm y twyſogion wrth gyſſegru y Tabernacl. 10 Offrwm pôb un o honynt wrth gyſſegru'r Allor. 89 Duw yn ſiarſa wrth Moſes o'r drugareddfa.

ACar y dydd y gorphennodd Moſes godi y Tabernacl a'i eneinio, a'i ſanctteiddio ef, a'r holl ddodrefn, yr allor hefyd a'i holl ddodrefn, a'i eneinio a'i ſanctteiddio hwynt:

* Exod. 40.18.

2 Yr offrymmodd twyſogion Iſrael, pennaethiaid tŷ en tadau (yrhai oedd dywyſogion y llwythau, ac wedi eu goſod ar y rhifedigion.)

3 A'i hoffrwm a ddygaſant hwy ger bron yr Arglwydd, chwech o ſenni diddos, a deuddec o ŷchen: mendros [bôb] dau dywyſog, ac ych dros [bôb]vnt a cher bron y tabernacl y dygaſant hwynt.

4 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

5 Cymmer ganddynt, a byddant i waſanaethu gwaſanaeth pabell y cyfarfod: a dod hwynt i'r Lefiaid, [i] bôb vn yn ôl ei waſanaeth.

6 A chymmerodd Moſes y menni, a'r ŷchen, ac a'i rhoddodd hwynt i'r Lefiaid.

7 Dwy fen a phedwar ŷch a roddes efe i feibion Gerſon, yn ôl eu gwaſanaeth hwynt.

8 A phedair men ac wyth ŷchen a roddodd efe i feibion Merari, ynol eu gwaſanaeth hwynt, tan law Ithamar fab Aaron yr offeiriad.

9 Ond i feibion Cohath ni rodd efe [ddim] am [ſod] gwaſanaeth y cyſſegr arnynt; ar eu hyſcwydd au y dygent [hwnnw.]

10 A'r twyſogion a offrymmaſant [tuac at] gyſſegru yr allor, ar y dydd yr eneiniwyd hi; a cher bron yr allor y dug y twyſogion eu rhoddion.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, peb twyſog ar ei ddiwrnod a offrymmant eu hoffrymau tuac at gyſſegru'r allor.

12 Ac ar y dydd cyntaf yr oedd yn offrymmu ei offrwm, Nahſon mab Aminadab, tros lwyth Iuda,

13 A'i offrwm ef [ydoedd] vn ddyſel arian, o ddec ar hugain a chant o [ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain yn ôl ſicl y cyſſegr; yn llawn ill dwyoedd o beilliedwedi ei gymmyſcu trwy olew * yn ſwyd offrwm:

* Leuit. 2.1.

14 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth:

15 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

16 Vn bwch geifr * yn bech aberth:

* Leuit. 4.23.

17 Ac yn aberth hedd, dau ŷch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesburn blwydd diaid: a dymma offrwm Nahſon fab Aminadab.

18 Ac ar yr ail dydd yr offrymmodd Nethaneel mab Zuar tywyſog Iſſachar.

19 Efe a offrymmodd ei offrwm, [ſef] vn ddyſel

arian

arian,o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian, o ddec ſicl a thrugain yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew yn ſwyd offrwm.

20 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

21 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

22 Vn bwch geifr yn bech aberth.

23 Ac yn aberth hedd, dau ſych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Nethaneel fab Zuar.

24 Ar y trydydd dydd [yr offrymmodd] Eliab mab Helon, tywyſog meibion Zabulon.

25 Ei offrwm ef ydoedd vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian, o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

26 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

27 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

28 Vn bwch geifr yn bech aberth.

29 Ac yn hedd aberth, dau ſych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliab mab Helon.

30 Ar y pedwerydd dydd [yr offrymmodd] Elizur mab Zedeur tywyſog meibion Reuben.

31 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

32 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

33 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

34 Vn bwch geifr yn bech aberth.

35 Ac yn hedd aberth, dau ſych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Elizur mab Zedeur.

36 Ar y pummed dydd [yr offrymmodd] Selumiel mab Suri Sadai, tywyſog meibion Simeon.

37 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

38 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

39 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

40 Vn bwch geifr yn bech aberth.

41 Ac yn hedd aberth, dau ſych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Selumiel mab Suri Sadai.

42 Ar y chweched dydd [yr offrymmodd] Eliaſaph mab Deuel, tywyſog meibion Gad.

43 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

44 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

45 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

46 Vn bwch geifr yn bech aberth.

47 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliaſaph mab Deuel.

48 Ar y ſeithfed dydd [yr offrymmodd] Eliſama mab Ammihud tywyſog meibion Ephraim.

49 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain o chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

50 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

51 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

52 Vn bwch geifr yn bech aberth.

53 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Eliſama mab Ammihud.

54 Ar yr wythfed dydd [yr offrymmodd] Gamaliel mab Pedazur tywyſog meibion Manaſſeh.

55 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

56 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

57 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

58 Vn bwch geifr yn bech aberth.

59 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Gamaliel mab Pedazur.

60 Ar y nawfed dydd [yr offrymmodd] Abidan mab Gideoni tywyſog meibion Beniamin.

61 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

62 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

63 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

64 Vn bwch geifr yn bech aberth.

65 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Abidan mab Gideoni.

66 Ar y decfed dydd [yr offrymmodd] Ahiezer mab Ammi Sadai, tywyſog meibion Dan.

67 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwyoedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

68 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

69 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

70 Vn bwch geifr yn bech aberth.

71 Ac yn aberth hedd, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum heſbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahiezer mab Ammi Sadai.

72 Ac yr vnfed dydd ar ddec [yr offrymmodd] Pagiel mab Ocran tywyſog meibion Aſer.

73 Ei offrwm ef [ydoedd] vn ddyſcl arian o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, vn phiol arian o ddec ſicl a thrugain, yn ol y ſicl ſanctaidd, yn llawn o beillied ill dwyoedd wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

74 Vn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

75 Vn buſtach ieuange, vn hwrdd, vn oen blwydd, yn offrwm poeth.

76 Vn bwch geifr yn bech aberth.

77 Ac

77 Ac yn hedd aberth, dau ſch, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwn blwyddiaid: dymma offrwm Pagiel mab Ocran.

78 Ar y deuddecfed dydd [yr offrymmodd] Ahira mab Enan, tywyſog meibion Nephtali.

79 Ei offrwm ef [y dioedd] yn ddyſcl arian, o ddec ar hugain a chant [o ſiclau] ei phwys, yn phiol arian o ddec ſicl a thrugain yn ôl y ſicl ſanctaidd, yn llawn ill dwy oedd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, yn ſwyd offrwm.

80 Yn llwy aur o ddec [ſicl,] yn llawn arogldarth.

81 Yn buſtach ieuanc, yn hwrdd, yn oen blwydd, yn offrwm poeth.

82 Yn bwch geiſ yn bech aberth.

83 Ac yn hedd aberth, dau ych, pum hwrdd, pum bwch, pum hesbwrn blwyddiaid: dymma offrwm Ahira mab Enan.

84 Dyma gyſſegriad yr allor, gan dywyſogion Iſrael, ar y dydd yr eneiniwyd hi: deuddec dyſcl arian, deuddec phiol arian, deuddec llwy aur.

85 Dec ar hugain a chant [o ſiclau] arian [ydoedd] pôb dyſcl, a dec a thrugain pôb phiol: holl arian y lleſtri [oedd] ddwy fil a phedwar cant [o ſiclau] yn ol y ſicl ſanctaidd.

86 Y llwyau aur [oedd] ddeuddec, yn llawn arogl-darth, o ddec [ſicl] pôb llwy, yn ol y ſicl ſanctaidd: holl aur y llwyau [ydoedd] chwech vgain [ſicl.]

87 Holl eidionnau yr offrwm poeth [oedd] ddeuddec buſtach, deuddec o hyrddod, deuddec o ŵyn blwyddiaid, a'u bwyd offrwm: a deuddec o ſychod geiſ, yn offrwm tros bechod.

88 A holl ychen yr aberth hedd [oedd] bedwar ar hugain o fuſtych, trugain o hyrddod, trugain o ſychod, trugain o hesbyn iaid: dymma gyſſegriad yr allor wedi ei henneinio.

89 Ac ſêl yr oedd Moſes yn mynet i babell y cyfarfod i leſarn wrth Dduw; yna eſe a glywei lais yn llefarn wrthо oddi ar y drugareddfa, yr hon [oedd] ar Arch y deſtiolaeth, oddi rhwng y ddau * Exod. 25.22. Gerub, ac eſe a ddywedodd wrtho.

PEN. VIII.

1 Y modd y mae goleuo y lafernau. 5 Cyſſegru y Leuiaid. 23 Oedran a thymmor ei gwaſanaeth hwynt.

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth Aaron, a dywed wrtho, pan * Exod. 25.37. & 40.25. oleuech y lampau, llewyrched y ſaith lamp * ar gyfer y canhwyll-bren.

3 Ac felly y gwnaeth Aaron ar gyfer y canhwyll-bren y golcuodd efe ei lampau ef, * megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes. * Exod. 25.31.

4 Dymma waith y canhwyll-bren; * cyfan-waith o aur [ſ; dd] hŷd ei blaladr, [ie] hyd ei flodau cyfan-waith fydd, yn ol y dull a ddangoſodd yr Arglwydd i Moſes, felly y gwnaeth efe y canhwyll-bren. * Exod. 25.18.

5 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

6 Cymmer y Leſiaid o ſyſc meibion Iſrael, a glanhâ hwynt.

7 Ac fel hyn y gwnei iddynt iw glanhau taenella arnynt ddwfr puredigaeth, a gwnant i'r ellyn fyned tros eu holl gnawd, a golchant eu gwiſcoedd, ac felly ymlanhânt.

8 Yna cymmerant fuſtach ieuanc, a'i ſwyd offrwm o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, a buſtach ieuanc arall a gymmeri di, yn aberth tros bechod.

9 A phâr i'r Leſiaid ddyfod o flaen pabell y cyfarfod; a chynnull holl gynnulleidfa meibion Iſrael ynghŷd.

10 A dwg y Leſiaid ger bron yr Arglwydd, a goſoded meibion Iſrael eu dwylo ar y Leſiaid.

11 † Ac offrymmed Aaron y Leſiaid ger bron † Heb, Achub. yr Arglwydd, yn † offrwn gan feibion Iſrael, ſel y byddont hwy i waſanaethu gwaſanaeth yr Arglwydd. † Heb, offrwn cheiſa

12 A goſoded y Leſiaid eu dwylo ar ben y buſtych: ac offrwm ditheu yn bech aberth, a'r llall yn offrwm poeth i'r Arglwydd, i wneuthur cymmod tros y Leſiaid.

13 A goſod y Leſiaid ger bron Aaron, a cher bron ei feibion, ac offrwm hwynt yn offrwm i'r Arglwydd.

14 A mi a'm ſeparaf y Leſiaid o blith meibion Iſrael, a * bydded y Leſiaid yn eiddo fi. * Nu.3.45

15 Wedi hynny aed y Leſiaid i mewn i waſanaethu pabell y cyfarfod: a glanhâ di hwynt, ac offrymma hwynt yn offrwm.

16 Canys hwynt a roddwyd yn rhodd * i mi o blith meibion Iſrael: yn lle agoryddpôb crôth [ſef] pôb cyntafanedic o feibion Iſrael, y cymmerais hwynt i mi. * Nu.3.9.

17 * Canys i mi [y perthyn] pôb cyntafanedic ym mhlith meibion Iſrael, o ddyn ac o anifail: er y dydd y tarewais bôb cyntafanedic yngwlad yr Aipht, y ſanctteiddiais hwynt i mi fy hûn. * Ex.13.2. Luc.2.23.

18 A chymmerais y Leſiaid yn lle pôb cyntafanedic o feibion Iſrael.

19 A rhoddais y Leſiaid yn rhodd i Aaron, ac i'w feibion o blith meibion Iſrael, i waſanaethu gwaſanaeth meibion Iſrael ym mhabell y cyfarfod, ac i wneuthur cymmod tros feibion Iſrael; fel na byddo plâ ar feibion Iſrael, pan ddelo meibion Iſrael yn agos at y cyſſegr.

20 A gwnaeth Moſes ac Aaron a holl gynnulleidfa meibion Iſrael i'r Leſiaid, yn ôl yr hyn oll a orchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes am y Leſiaid: felly y gwnaeth meibion Iſrael iddynt.

21 A'r Leſiaid a lanhâwyd, ac a olchaſant eu dillad: ac Aaron a'u hoffrymmodd hwynt yn offrwm ger bron yr Arglwydd: a gwnaeth Aaron gymmod troſtynt iw glanhau hwynt.

22 Ac wedi hynny y Leſiaid a ddaethant i waſanaethu gwaſanaeth ym mhabell y cyfarfod, ger bron Aaron a'i feibion: megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes am y Leſiaid, felly y gwnaethant iddynt.

23 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

24 Dymma yr hyn [a berthyn] i'r Leſiaid: o fab pum mlwydd ar hugain ac vchod, y deuant i filwrio milwriaeth yngwaſanaeth pabell y cyfarfod.

25 Ac o fab deng-mlwydd a deugain y caiff yn ddychwelyd yn ei ôl o filwriaeth y gwaſanaeth ſel na waſanaetho mwy.

26 Ond gwaſanaethed gyd â'i frodyr ym mhabell y cyfarfod, i orchwylio; ac na waſanaethed waſanaeth: fel hyn y gwnei i'r Leſiaid yn eu gorchwyliaeth.

PEN. IX.

1 Ail gorchymmyn y Paſc. 6 Caniadtau ail-Paſc i'r rhai oedd aflan neu abſennol. 15 Y cwmwl yn cyſcodi'r Iſraeliaid i ſymmudo ac ymoſyllu.

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes ym anialwch Sinai, yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwynt allan o dir yr Aipht, ar y mis cyntaf, gan ddywedyd,

5 *Cadwed

2 *Cadwed meibion Iſrael y Paſc hefyd yn ei dymmor.

3 Ar y pedwerydd dydd ar ddec or mîs hwn * [yn y cvlnos,] y cedwch ef yn ei dymmor: yn ôl ei holl ddeddfeu, ac yn ôl ei holl ddefodau y cedwch ef.

4 A llefarodd Moſes wrth feibion Iſrael am gadw y Paſc.

5 A chadwaſant y Paſc, ar y [mîs] cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis yn y cyfnos yn anialwch Sinai: yn ol yr hyn oll a orchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaeth meibion Iſrael.

6 Ac yr oedd dynion y rhai oedd wedi eu halogi wrth gelain dyn, fel na allent gadw y Paſc ar y dydd hwnnw; a hwy a ddaethant ger bron Moſes a cher bron Aaron, ar y dydd hwnnw.

7 A'r dynion hynny a ddywedaſant wrtho, yr [ydym] ni wedi ein halogi wrth gorph dyn marw: pa ham i'n waherddir rhac offrymmu offrwm i'r Arglwydd yn ei dymmor, ym myſc meibion Iſrael?

8 A dywedodd Moſes wrthynt, ſefwch, a mi a wandawaf beth a orchymynno yr Arglwydd o'ch plegit.

9 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

10 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan fyddo neb wedi ei halogi gan gorph marw, neu [ar] o honoch neu o'ch hiliogaeth mewn ffordd bell, etto cadwed Baſc i'r Arglwydd.

11 Ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r ail mîs yn yr eſpar y cadwant ef: ynghyd â bara croyw, a [dail] chwerwon y bwyttant ef.

12 Na weddillant [ddim] o honaw hyd y boreu, ac *na thorrant aſcwrn o hono: yn ol holl ddeddf y Paſc y cadwant ef.

13 A'r gŵr a fyddo glân, a heb fod mewn taith, ac a beidio a chadw 'r Paſc, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o'i yſyſ ei bobl, am na offrymmodd offrwm yr Arglwydd yn ei dymmor: ei bechod a ddwg y gŵr hwnnw.

14 A phan ymdeithio dieithr gyd â chwi, ac ewyllyſio cadw Paſc i'r Arglwydd; fel [y bydlo] y deddf y Paſc a'i ddefod, felly y cadwo: yr * vn ddeddf fydd i chwi, ſef i'r dieithr ac i'r vn ſydd a'i anedigaeth o'r wlâd.

15 Ac ar y dydd * y codwyd y Tabernacl, y cwmwl a gaeodd am y Tabernacl tros babell y dyſtiolaeth, a'r hwyr yr yoedd ar y Tabernacl megis gweledigaeth tân hyd y boreu.

16 Felly y ydoedd yn waſtadol: y cwmwl a gaai am dano [y dydd] a'r gweledigaeth tân y nos.

17 A phan gyſodei y cwmwl oddi ar y babell, wedi hynny y cychwynnei meibion Iſrael: ac yn y lle yr arhoſei y cwmwl ynddo, yno y gwerſyllei meibion Iſrael.

18 Wrth orchymyn yr Arglwydd y cychwynnei meibion Iſrael, ac wrth orchymyn yr Arglwydd y gwerſyllent: yr holl ddyddiau *yr arhoſei y cwmwl ar y Tabernacl, yr arhoſent yn y gwerſyll.

19 A phan drigei y cwmwl yn hîr ar y Tabernacl lawer o ddyddiau, yna meibion Iſrael a gadwent wiliadwriaeth yr Arglwydd, ac ni chychwynnent.

20 Ac os bydei y cwmwl ychydic ddyddiau ar y Tabernacl, wrth orchymyn yr Arglwydd y gwerſyllent, ac wrth orchymyn yr Arglwydd y cychwynnent.

21 Hefyd os byddei y cwmwl o hwyr hyd foran, a chyſodi o'r cwmwl y boreu, hwythau a ſymmudent: pa vn bynnac ai dydd ai nos [yddei] pan gyſyrki y cwmwl, yna y cychwynnent.

22 * Os dau ddydd, os mîs, os blwyddyn [ſy- * Exod. ddei] tra y trigei y cwmwl ar y Tabernacl gan aros arno, meibion Iſrael a arhoſent yn eu pebyll, ac ni chychwynnent: ond pan godei efe, y cychwynnent. 40.36.

23 Wrth air yr Arglwydd y gwerſyllent, ac wrth air yr Arglwydd y cychwynent: [felly] y cadwent wiliadwriaeth yr Arglwydd, yn ol gair yr Arglwydd trwy law Moſes.

PEN. X.

Beth a wneid â'r vdcyrn arian. 11 Yr Iſraeliaid yn ſymmudo o Sinai i Paran. 14 Treſfa eu terddeidiau hwy. 29 Moſes yn attolwg ar Hobab nad ymadawai â hwynt. 33 Bendith Moſes wrth ſymmudo a gorphwyſo o'r Arch.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Gwna it ddau vdcorn arian: yn gyfanwaith y gwnei hwynt, a bydant it i alw y gynnulleidfa ynghyd, ac i beri i'r gwerſyllfeydd gychwyn.

3 A phan ganant â hwynt, yr ymgaſgl yr holl gynnulleidfa attat, wrth ddrws pabell y cyfarfod.

4 Ond os ag vn y canant, yna y tywyſogion [ſef] pennaethiaid miloedd Iſrael a ymgaſclant.

5 Pan ganoch alarwm yno y gwerſyllfeydd y rhai a werſyllant tua 'r dwyrain, a gychwynnant.

6 Pan ganoch alarwm yr ail waith, yna y gwerſyllfeydd y rhai a werſyllant tua 'r dehau a gychwynnant: alarwm a ganant hwy wrth eu cychwyn.

7 Ac wrth alw ynghŷd y gynnulleidfa cenwch yr vdcyrn; ond na chenwch alarwm.

8 A meibion Aaron yr offeiriaid a ganant ar yr vdcyrn; a byddant i chwi yn ddeddf dragywyddol trwy eich cenhedlaethau.

9 Hefyd pan eloch i ryfel yn eich gwlâd, yn erbyn y gorthrymmwr a'ch gorthrymmo chwi, cenwch alarwm mewn vdcyrn: yna y coffeir chwi ger bron yr Arglwydd eich Duw, ac yr achubir chwi rhac eich gelynion.

10 Ar ddydd eich llawenydd hefyd, ac ar eich gwyliau goſodedic ac ar ddechrau eich miſoed, y cenwch ar yr vdcyrn vwch ben eich offrymmau poeth, ac vwch ben eich aberthau hedd: abyddant i chwi yn goffadwriaeth ger bron eich Duw: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

11 A bu vn yr ail flwyddyn, ar yr ail mis, ar yr vgeinfed [dydd] o'r mis, gyfodi o'r cwmwl oddi ar dabernacl y dyſtiolaeth.

12 A meibion Iſrael a gychwynnaſant ſiw taith o anialwch Sinai, a'r cwmwl a arhoſodd yn anialwch Paran.

13 Felly y cychwynnaſant y waith gyntaf, wrth air yr Arglwydd, trwy law Moſes.

14 Ac yn * gyntaf y cychwynnodd lluman gwerſyll meibion Iuda, yn ol eu lluoedd: ac ar ei lu ef [yr ydoedd] * Nahſon mab Aminadab. *Num. 2.3. *Num. 1.7.

15 Ac ar lû llwyth meibion Iſſachar, Nethaneel mab Zuar.

16 Ac ar lû llwyth meibion Zabulon, Eliab mab Helon.

17 Yna y tynnwyd i lawr y tabernacl; a meibion Gerſon, a meibion Merari a gychwynnaſant, gan ddwyn y tabernacl.

18 Yna y cychwynodd lluman gwerſyll Ruben yn ôl eu lluoedd, ac [yr ydoedd] ar ei lu ef Elizur mab Sedeur.

19 Ac ar lû llwyth meibion Simeon, Selumiel mab Suri Sadai.

20 Ac

20 Ac ar lû Llwyth meibion Gad, Eliaſaphmab Deuel.

21 A'r Cohathiaid a gychwynnaſant gan ddwyn * y cyſſegr, [a'r Lleill] a godent y Tabernacl, tra ſyddent hwy yn dyfod.

* Pen. 4 4.

22 Yna lluman gwerſyll meibion Ephraim â gychwynnodd yn ol eu lluoedd; ac [yr oedd] ar ei lû ef Eliſamah mab Ammihud.

‖ Sef y Gerſoni aſl a'r Merwiaid, v. 27.

23 Ac ar lû Llwyth meibion Manaſſeh, Gamaliel mab Pedazur.

24 Ac ar lû Llwyth meibion Beniamin, Abidan mab Gideoni.

25 Yna lluman gwerſyll meibion Dan, yn olaf o'r holl werſylloedd, a gychwynnodd yn ôl ei lluoedd; ac [yr ydoedd] ar ei lu ef Ahieſer mab Ammi Sadai.

26 Ac ar lû Llwyth meibion Aſer, Pagiel mab Ocran.

27 Ac ar lû Llwyth meibion Nephtali, Abira mab Enan.

28 Dymma gychwyniadau meibion Iſrael yn ôl eu lluoedd, pan gychwynnaſant.

29 A dywedodd Moſes wrth Hobab mab Raguel y Midianiad, chwegrwn Moſes: myned yr ydym a'r lle am yr hwn y dywedodd yr Arglwydd, rhoddaf hwnnw i chwi; tyret gyd â ni, a gwnawn ddaioni it; canys llefarodd yr Arglwydd ddaioni am Iſrael.

30 Dywedodd yntef wrtho, nid âf ddim, onid i'm gwlâd fy hun, ac at fyng-henedl fy hun, yr âf.

31 Ac eſe a ddywedodd, na âd mi attolwg; canys ti a adwaenoſt ein gwerſyllfaoedd yn yr anialwch, ac a fydd i yn lle llygaid i ni.

32 A phan ddelych gyd â ni, a dyfod o'r daioni hwnnw, yr hwn a wna yr Arglwydd i ni, ninnau a wnawn ddaioni i titheu.

33 A hwy a aethant oddi wrth fynydd yr Arglwydd daith tri diwrnod; ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned o'i blaen hwynt daith y tri diwrnod, i chwilio am orphywyſfa iddynt.

34 A chwmwl yr Arglwydd [oedd] arnynt y dydd, pan elent o'r gwerſyll.

35 A hefyd pan gychwynnei yr Arch, Moſes a ddywedei, * cyſot Arglwydd, a gwaſcarer dy elynion, a ffoed dy gaſeion o'th flaen.

* Pſa. 68.2

‖ Ddengmil o filoedd,

36 A phan orphywyſei hi y dywedei efe, dychwel Arglwydd [at] ‖ fyrddiynau miloedd Iſrael.

PEN. XI.

1 Y lloſciad yn Taberah yn diſſoddi trwy weddi Moſes. 4 Y bobl yn blyſio cig ac yn ſalaru ar y Manna. 10 Moſes yn cwyno o ran ei ſiars. 16 Duw yn rhoddi ei ſaith eſ rhwng dec a thriugain o henuriaid. 31 Duw yn rhoddi ſoflcir yn ei ddigonedd yn Kibroth Hattaauah.

A'R bobl ſel tuchanwŷr oeddynt ſiin ynghluſtiau'r Arglwydd, a chlywodd yr Arglwydd hyn, a'i ddig a enynnodd, a * thân yr Arglwydd a gynneuodd yn eu myſc hwynt, ac a yſſodd gwrr y gwerſyll.

* Pſ. 78.21

† Hebr. ſuddodd.

2 A llefodd y bobl ar Moſes, a gweddiodd Moſes ar yr Arglwydd, a'r tân † a ddiffoddodd.

‖ Sef, Boſciad.

3 Ac eſe a alwodd enw y lle hwnnw ‖ Taberah; am gynneu o dân yr Arglwydd yn eu myſc hwy.

Ex. 12. 38.

† Hebr. ſyr.

4 A'r lliaws cymmyſc yr hwn [ydoedd] yn eu myſc, a ſyſiaſant † yn ddirfawr, a meibion Iſrael hefyd a ddychwelaſant ac a wŷlaſant, ac a ddywedaſant, * pwy a rydd i ni gig iw fwytta.

* 1. Cor. 10. 6.

5 Cof yw gennym y pyſcod yr oeddym yn ei fwytta yn yr Aipht yn rhâd, y cnowmeran, a'r pompionau, a'r cennin, a'r winwŷn, a'r garllec.

6 Ond yr awr hon y mae ein hepeidian ni yn gwywo, heb ddim ond y Manna yn ein golwg.

7 A'r Manna hwnnw oedd fel hâd coriander, a'i ‖ liw fel lliw Bdeliwm.

‖ Exod. 16. 14. Num. 11. 7.

8 Y bobl a aethant o amgylch ac [a'i] caſclaſant, ac [a'i] malâſant mewn melinau, neu a'i curaſant mewn morter, ac [a'i] gwnaethant yn deiſſennau: a'i ſtâs ydoedd fel blas olew îr.

† Hebr. ſyrcai ſiyn.

9 A phan ddiſcynnei y gwlith y nôs ar y gwerſyll, diſcynnei y manna arno ef.

10 A chlybu Moſes y bobl yn wylo trwy eu tylwythau, bob vn yn nrws ei babell; ac enynnodd dig yr Arglwydd yn fawr, a drwg oedd gan Moſes.

11 Dywedodd Moſes hefyd wrth yr Arglwydd, pa ham y drygaiſt dy wâs? a pha ham na chawſſafr yn dy olwg, gan it roddi baich yr holl bobl hyn arnaf?

12 Ai miſi a feichiôgais ar yr holl bobl hyn? ai myfi a'i cenhedlais fel y dywedech wrthif, dwg hwynt yn dy fynwes (megis y dwg tad-meth y plentyn (ſigno) i'r tir a addewaiſt trwy lŵ i'n tadau?

13 Oba le [y bydd ei] gennifi gîg iw roddi i'r holl bobl hyn? canys wylo y maent wrthif gan ddywedyd, dod i ni gîg iw fwytta.

14 Ni allaſi fy hunan arwain yr holl bobl hyn, canys rhy-drwm ydywa mi.

15 Ac os felly y gwnei i mi, attolwg gan ladd lladd fi, os cefais ffafor yn dy olwg di; fel na welwyf fy nryg-fyd.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, caſcl i mi deng-wr a thriugain o henuriaid Iſrael, y rhai a wyddoſt eu bod yn henuriaid y bobl, ac yn ſwyddogion arnynt, a dŵg hwynt i babell y cyfarfod, a ſaſant yno gyd â thi.

17 Canys deſcynnaf a llefaraf wrthit yno, ac mi a gymmeraf o'r yſpryd ſydd arnati, ac a'i goſodaf arnynt hwy, felly y dygant gyd â thi faich y bobl, fel na ddygech di [ei] yn vnic.

18 Am hynny dywed wrth y bobl, ymſancteiddiwch erbyn y foru, a chewch fwytta cîg: canys wyloſoch ynghluſtiau'r Arglwydd, gan ddywedyd, pwy a ddyry i ni gîg iw fwytta? canys [yr ydoedd] yn dda arnom yn yr Aipht: am hynny y rhydd yr Arglwydd i chwi gîg a chwi a fwyttewch.

19 Nid vn dydd y bwyttewch, ac nid dau, ac nid pump o ddyddiau, ac nid dec diwrnod, ac nid vgain diwrnod.

20 [Ond] bydſſi o ddyddiau, hyd oni ddel allan o'ch ffroenau, a'i fod yn ffieidd genno ch: am i chwi ddi mygu yr Arglwydd yr hwn [ſydd] yn eich plith ac wylo o honoch vnei wydd ef, gan ddywedyd, pa ham y daethom allan o'r Aipht?

21 A dywedodd Moſes, chwe chan mil o wŷr traed [yw] y bobl yr ydwtſ fi yn eu plith, a thi a ddywedi, rhoddaf gîg iddynt iw fwytta fis o ddyddiau.

22 Ai y defaid a'r gwarthreg a leddîr iddynt, fel y byddo digon iddynt? ai holl byſc y môr a gaſclir ynghyd y ddynt, fel y byddo digon iddynt?

23 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * a * Eſai. 59. 1. gwttogwyd llaw yr Arglwydd? yr awr hon y cei di weled a ddigwydd fyngair it, ai na [ddigwydd.]

24 A Moſes a aeth allan, ac a draethodd eiriau yr Arglwydd wrth y bobl, ac a gaſclodd y deng wr a thriugain o henuriaid y bobl, ac a'i goſododd hwynt o amgylch y babell.

25 Yna y deſcynnodd yr Arglwydd mewn cwmwl, ac a lefarodd wrtho, ac a gymmerodd o'r yſpryd [oedd] arno, ac a'i rhoddes i'r dec henafgwyr a thriugain; a thra y gorphwyſei yr yſpryd arnynt y prophwydent, ‖ a chwaneg ni wnaeut.

‖ Ac ni phaiſent

25 A

26 A dan o'r gwŷr ã drigaſent yn y gwerſyll (henw yr [ydoedd] Eldad, a henw y llall Meciadt) a gorphywyſodd yr yſpryd arnynt hwy, am eu bod hwy o'r rhai a ſcrifennaſid, ond nid aethant i'r babell, etto prophwydaſant yn y gwerſyll.

27 A rhedodd llangc a mynegodd i Moſes, ac a ddywedodd, y mae Eldad a Meciad yn prophwydo yn y gwerſyll.

28 A Ioſuah mab Nun gweinidog Moſes o'i ieuenctyd, a atebodd ac a ddywedodd, Moſes fy Arglwydd, gwahardd iddynt.

29 A dywedodd Moſes wrtho, ai cynfigennu yr ydwyt ti troſtaf? o na byddei holl bobl yr Arglwydd yn brophwydi, a rhoddi o'r Arglwydd ei yſpryd arnynt.

30 A Moſes a aeth ir gwerſyll, eſe a henuriaid Iſrael.

31 Ac ſe aeth gwynt oddi wrth yr Arglwydd, ac * a ddug ſoſ-ieir oddi wrth y môr, ac a'i tanodd wrth y gwerſyll, megis † taith diwrnod ar y naill du, a thaith diwrnod ar y tu arall, o amgylch y gwerſyll, a [hynny] ynghylch dau gufydd ar wyneb y ddaiar. * Exod. 16.13. Pſal. 78.26. † Hebr. ſtordid.

32 Yna y cododd y bobl y dydd hwnnw oll, a'r nos oll, a'r holl ddydd drannoeth, ac a gaſclaſant y ſoſ-ieir: yr hwn a glaſclodd leiaf a gaſclodd ddêc Omer: a chan danu y tanaſant hwynt iddynt eu hunain o amgylch y gwerſyll.

33 A'r cîg [oedd] etto rhwng eu dannedd hwynt heb ei gnoi, pan ennynodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn y bobl, * a'r Arglwydd a darawodd y bobl â phla mawr iawn. * Pſal. 78.31. Seſi ddaw y blys. † Hebr. yr oddai.

34 Ac eſe a alwodd henw y lle hwnnw † Kibroth-Hattaauah: am i ddynt gladdu yno y bobl a lyſtyraſent.

35 O Feddau y blŷs yr aeth y bobl i Haſeroth: ac † arhoſaſant yn Haſeroth.

PEN. XII.

1 *Duw yn ctrydda cynnu Miriam ac Aaron.* 10 *Ac yn iachau gwahan-glwyf Miriam ar weddi Moſes.* 14 *Duw yn gorchymyn ei chau hi allan o'r gwerſyll.*

LLeſaſodd Miriam hefyd ac Aaron yn erbyn Moſes, o achos y wraig o † Aethiop, yr hon a briodaſei eſe: canys eſe a gymmeraſei Aethiopes yn wraig. † Eccluſ. 8.4.

2 A dywedaſant, ai yn vnic trwy Moſes y llefarodd yr Arglwydd? oni lefarodd eſe trwom ninnau hefyd? a'r Arglwydd a glybu [hynny.]

3 * A'r gŵr Moſes [ydoedd] larieiddiaf o'r holl ddynion [oedd] ar wyneb y ddaiar. * Eccluſ. 8.4.

4 A dywedodd yr Arglwydd yn ddiſymmwth wrth Moſes, ac wrth Aaron, ac wrth Miriam, deuwch allan eich trioedd i babell y cyſarfod; a hwy a aethant allan ill trioedd.

5 Yna y deſcynnodd yr Arglwydd yngholofn y cwmmwl, ac a ſaſodd [wrth] ddrws y babell, ac a alwodd Aaron a Miriam: a hwy a aethant allan ill dau.

6 Ac eſe a ddywedodd, gwrandewch yr awr hon fyngeiriau; os bydd prophwyd yr Arglwydd ym mhlith chwi, mewn gweledigaeth yr ymhysbyſſaf iddo, [neu] mewn breuddwyd y llefaraf wrtho.

7 * Nid felly [y mae] fyngwas Moſes yr hwn [ydd] ffyddlon yn fy holl dŷ. Hebr. 3.2. Exod. 21.

8 * Wyneb yn wyneb y llefaraf wrtho [mewn] gweledigaeth, nid mewn dammegion, onid caiff edrych a'r wedd yr Arglwydd: pa ham gan hynny nad oeddych yn ofni dywedyd yn erbyn fyngwas, [ſef] yn erbyn Moſes?

9 A digoſaint yr Arglwydd a ennynnodd yn eu herbyn hwynt, ac eſe a aeth ymmaith.

10 A'r cwmmwl a ymadawodd oddi ar y babell: ac wele Miriam [ydoedd] wahan-glwyfus, ſel yr eira: ac edrychodd Aaron ar Miriam, ac wele hi yn wahan-glwyfus.

11 Yna y dywedodd Aaron wrth Moſes, oh fy Arglwydd, attolwg na oſot yn ein herbyn y pechod yr bŵn yn yuſyd a wnaethom, [a thrwy] yr hwn y pechaſom.

12 Na fydded hi attolwg ſel yn marw, yr hwn y bydd hanner ei gnawd wedi ei ddifa pan ddel allan o groth ei fam.

13 A Moſes a waeddodd ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, ô Ddaw attolwg meddiginiaetha hi'r awr hon.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, os ei thad a boeriei yn ei hwyneb, oni chwilyddiei hi ſaith niwrnod? * caier arni ſaith niwrnod o'r tu allan i'r gwerſyll, ac wedi hynny derbynier hi. * Leuit. 13.46.

15 A chaewyd ar Miriam o'r tu allan i'r gwerſyll ſaith niwrnod: a'r bobl ni chychwynnodd, hyd oni ddaeth Miriam i mewn drachefn.

16 Ac wedi hynny yr aeth y bobl o Haſeroth, ac a werſyllaſant yn anialwch Paran. * Numb. 33.18.

PEN. XIII.

1 *Henwau y gwŷr a danfonwyd i chwilio y wlad:* 17 *Eu haadyſc:* 21 *Eu gwtithredoedd:* 25 *Eu newyddion.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Anfon it wŷr i edrych tîr Canaan, yr hwn yr ydwyfi yn ei roddi i feibion Iſrael: gŵr tros bob un o lwythau eu tadau a anfonwch: pob un yn benaeth yn eu myſc hwynt.

3 A Moſes a'i hanfonodd hwynt o anialwch Paran, wrth orchymyn yr Arglwydd: pennaethiaid meibion Iſrael [oedd] y gwŷr hynny oll.

4 Ac dymma eu henwau hwynt: tros lwyth Ruben Sammua mab Zaccur.

5 Tros lwyth Simeon, Saphat mab Hori.

6 Tros lwyth Iuda, Caleb mab Iephunneh.

7 Tros lwyth Iſſachar, Igal mab Ioſeph.

8 Tros lwyth Ephraim, Oſea mab Nun.

9 Tros lwyth Beniamin, Palti mab Raphu.

10 Tros lwyth Zabulon, Gadiel mab Sodi.

11 O lwyth Ioſeph, tros lwyth Manaſſeh, Gadi mab Suſi.

12 Tros lwyth Dan, Amiel mab Gemali.

13 Tros lwyth Aſer, Sethur mab Michael.

14 Tros lwyth Nephtali, Nahbi mab Vophſi.

15 Tros lwyth Gad, Geuel mab Machi.

16 Dymma henwau y gwŷr a anfonodd Moſes i edrych anſodd y wlad: a Moſes a henwodd Oſea fab Nun, Ioſuah.

17 A Moſes a'i hanfonodd hwynt i edrech anſodd gwlad Canaan, ac a ddywedodd wrthynt, ewch ymma tua'r dehau, a dringwch i'r mynydd.

18 Ac edrychwch y wlad beth yw hi, a'r bobl ſydd yn trigo ynddi, pa vn ai cryf, ai gwan, ai ychydig, ai lawer ydynt:

19 A pheth [yw] y tîr y maent yn trigo ynddo, a da, ai drwg: ac ym mha ddinaſoedd y maent yn preſſwylio, ai mewn pebyll, ai mewn amddiffynfeydd:

20 A pha dîr, ai brâs yw eſe, ai gŵn, a oes goed ynddo ai nâd [oes:] ymwrolwch a dygwch o ffrwyth y tîr: a'r dyddiau [oeddynt] dyddiau blaen-ffrwyth grawn-win.

21 A hwy a aethant i fyny ac a chwiliaſant y tîr, o anialwch Sin hyd Rehob, ffordd y deuir i Hamath.

22 Ac a aethant i fyny i'r dehau ac a ddaethant hyd Hebron: ac yno [yr oedd] Ahiman, Seſai, a

Thalmai, meibion Anac: a Hebron a ddaiadasid
flith mlynedd o flaen Zoan yn yr Aipht.
* Deut. 1.24. ‖ Aſo. ‖ Sef, gravm-ſmp. ‖ Aſon.
23 A daethant hyd * ‖ ddyffryn ‖ Escol, a thorrasant oddi yno gangen, ac vn ſwp o rawnwin, ac a'i dygasant ar drossol rhwng dau, [dygasant rai] o'r pomgranadau hefyd ac o'r ffigys.
24 A'r lle hwnnw a alwasant ‖ dyffryn Escol, o achos y ſwp grawn-win a dorrodd meibion Israel oddi yno.
25 A hwy a ddychwelasant o chwilio y wlâd yn ôl deugain nhiwrnod.
26 A myned a wnaethant, a dyfod at Moses ac at Aaron, ac at holl gynnulleidfa meibion Israel i Cades yn anialwch Paran: a dygasant yn eu hol air iddynt, ac i'r holl gynnulleidfa, ac a ddangosasant iddynt ffrwyth y tir.
27 A mynegasant iddo, a dywedasant, daethom i'r tir lle'r anfonaiſt ni: * ac yn ddiau llifeirio y mae o laeth a mêl: ac dymma ei ffrwyth ef.
* Exod. 33.3.
28 Ond [y mae] y bobl ſydd yn trigo yn y tir yn gryfion, a'r dinasoedd yn gaerog, [ac] yn fawrion iawn: a gwelſom yno hefyd feibion Anac.
29 Yr Amaleciaid ſydd yn trigo yn nhîr y dehau, a'r Hethiaid, a'r Iebuſiaid, a'r Amoriaid, yn gwladychu yn y mynydd-dir: a'r Canaaneaid yn preſſwylio wrth y môr, a cher llaw yr Iorddonen.
30 A goſtegodd Caleb y bobl ger bron Moſes, ac a ddywedodd, gan fyned awn i fyny, ag a phercheniogwn hi, canys gan orchfygu y gorchfygwn hi.
31 Ond y gwŷr y rhai a aethant i fyny gyd ag ef a ddywedaſant, ni allwn ni fyned i fyny yn erbyn y bobl, canys cryfach ydynt nâ nyni.
32 A rhoddaſant allan anglod am y tîr a chwiliaſent, wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, y tîr yr aethom trosto iw chwilio, tîr yn diſaei breſſwylwyr yw efe: a'r holl bobl a welſom ynddo, [ydynt] wyr corphol:
33 Ac yno y gwelſom y cawri meibion Anac, [y rhai a ddaethant] o'r cawri, ac yr oeddem yn ein golwg ein hunain fel ceiliogod rhedyn, ac felly yr oeddem ynein golwg hwythau.

PEN. XIIII.

1 Y bobl yn tuchan o ran y newydd-ion. 6 Joſuah â Chaleb yn ceiſio eu llonyddu hwynt: 11 Duw yn cu hygwth. 13 Moſes yn ymbil a Duw, ac yn caffael addwyn hwy ſaddeuant, 29 Y tuchenwyr heb gael myned i'r wlâd. 36 Y gwŷr a roeſent anglodi'r tir yn marw o'r blâ: 40 Y bobl â fynneioſodd ar y wlâd yn erbyn cwybŷs Duw, yn gaiſ eu taro.

YNa yr holl gynnulleidfa a ddechaſodd ei lleſ ac a waeddodd, a'r bobl a wylaſant y nôs honno.
2 A holl feibion Iſrael a duchanaſant yn erbyn Moſes, ac yn erbyn Aaron; a'r holl gynnulleidfa a ddywedaſant wrthynt, ô na buaſem feirw yn nhîr yr Aipht, neu ô na buaſem feirw yn y diffaethwch hwn.
3 A pha ham y mae'r Arglwydd yn ein dwyn ni i'r tir hwn, i gwympo ar y cleddyf? ein gwragedd a'n plant fyddant yn yſpail: onid gwell i ni ddychwelyd i'r Aipht?
4 A dywedaſant bawb wrth ei gilydd, goſodwn, ben [arnom] a dychwelwn i'r Aipht.
5 Yna y ſyrthiodd Moſes ac Aaron ar eu hwynebau ger bron holl gynnulleidfa tyrfa meibion Iſrael.
* Eccles. 46.9. 1. Mac. 2. 70.
6 * Ioſuah hefyd mab Nun, a Chaleb mab Iephunneh, [dau] o yſpiwyr y tîr, a rwygaſant eu dillad,
7 Ac a ddywedaſant wrth holl dorf meibion Iſrael, gan ddywedyd, y tîr yr aethom trosto iw chwilio [ydyw] dir da odiaeh.
8 Os yr Arglwydd ſydd ſodlon i ni, efe a'n dwg ni i'r tir hwn, ac a'i rhydd i ni, [ſef] y tîr ſydd yn llifeirio o laeth a mêl
9 Ynunic na wrthryſelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac nac ofnwch bobl y tîr, canys bara i ni ydynt: cilnodd eu † hamddeffyn oddi wrthynt, a'r Arglwydd [ydd] gyd â ni; nac ofnwch hwynt. † Heb. 67.364.
10 Ar holl dorf a ddywedaſant am eu llabyddio hwynt â meini, a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd yn nhabell y cyfarfod i holl feibion Iſrael.
11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, pa hŷd y digia y bobl ymma fi? a pha hŷd y byddant heb gredu i mi, yn gyfair holl arwyddion a wnethum yn eu plith?
12 Tarawaf hwynt â haint, a gwaſgaraf hwy, a gwnaf di yn genhedlaeth lwyſ a chryfach nâ hwynt hwy.
13 * A dywedodd Moſes wrth yr Arglwydd, felly yr Aiphtiaid a glyw (canys o'i myſc hwynt y dygaiſt y bobl ymmia, i fynu yn dy nerth.) * Exod. 32.12.
14 Ac a ddywedant i breſſwylwyr y tîr hwn: (canys clywſant dy fod ti Arglwydd ym myſc y bobl ymma, a'th fod ti Arglwydd yn ymddangos [iddynt] wyneb yn wyneb, a bod dy gwmmwl di yn aros arnynt, * a'th fod tîyn mynedi blaen hwynt mewn colofn o gwmmwl ydydd, ac mewn colofn dân y nôs.) * Exod. 13.21.
15 Os lleddi y bobl ymma fel vn gŵr, yna y dywed y cenhedloedd y rhai a glywſant ſon am dy enw di gan ddywedyd,
16 O eiſiau * gallu o'r Arglwydd ddwyn y bobl ymma i'r tîr y tyngodd efe iddynt, am hynny y lladdodd efe hwynt yn y diffaithwch. * Deut. 9.28.
17 Yr awr hon gan hynny, mawrhaer atolwg nerth yr Arglwydd, fel y llefaraiſt, gan ddywedyd,
18 Yr Arglwydd [ydd] * hwyrfrydic i ddig, ac amlo drugaredd, yn maddeu anwiredd, a chamwedd, a chan gyfiawnhau ni chyfiawnha efe [yr euog,] * ymweled y mae ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd [genhedlaeth.] * Exod. 34.6. Pſ. 103.8. D. 86. 5.9. cap. 20.5. & 34.7. Nah. 1.3. 22.35.
19 Maddeu atolwg, anwiredd y bobl ymma, yn ôl dy fawr drugaredd, ac megis y maddeuaiſt i'r bobl hyn o'r Aipht hyd ymma.
20 A dywedodd yr Arglwydd, maddeuais yn ôl dy air.
21 Ond os byw fi, yr holl dîr a lenwir o ogoniant yr Arglwydd.
22 Canys yr holl ddynion y rhai a welſant fy ogoniant a'm harwyddion a wnethum yn yr Aipht, ac yn y diffaethwch, ac a'm temptiaſant y deng waith hyn, ac ni wrandawſant ar fy llais,
23 † Ni welant y tîr y tyngais wrth eu tadau hwynt, ſef y rhai oll a'm digiaſant, nis gwelant ef. † Heb. Os gwelant.
24 Ond fyngwas * Caleb, am fod y fpryd arall gydag ef, ac iddo fynghyflawn ddilyn, dygaf ef i'r tîr y daeth iddo, a'i had a'i hetifeddia ef. * Ioſua 14.6.
25 (Ond y mae yr Amaleciaid a'r Canaaneaid yn trigo yn y dyffrynt:) y foru trowch ac ewch i'r diffaethwch [ar hyd] ffordd y môr côch.
26 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,
27 * Pa hŷd [y cyd-ddygaf] â'r gynnull idfa ddrygionus hon ſydd yn tuchan i'm herbyn? clyways duchain meibion Iſrael, y rhai ſydd yn tuchan i'm herbyn. * Pſal. 106.24. * Numb. 16.49. 1. Cor. 10.
28 Dywed wrthynt * [fel mai] byw fi medd yr Arglwydd, fel y llefaraſoch yn fynghluſtiau, ſelly y gwnaf i chwi. * Deut. 1.35.
29 * Yn y diffaithwch hwn y cwymp eich celaneddau

neddan, a'ch holl rifedigion drwy eich holl rif, o fab vgainmlwydd ac vchod, y rhai a dpchanasoch yn fy erbyn.

30 Diau ni ddenwch chwi i'r tîr, am yr hwn y codais fy llaw, am wneuthur i chwi breſwylio yn ddo, ond Caleb mab Iephunneh, a Ioſuah mab Nun.

*Deut. 1.35. 31 Ond *eich plant chwi y rhai y dywedaſoch y byddent yn yſpail, kwynt hwy a ddygaf [i'r wlad,] a hwy a gânt adnabod y tîr a ddirmygaſoch chwi.

32 A'ch celaneddau chwi a gwympant yn y diſiaethwch hwn.

[Grwydra. 33 A'ch plant chwi a ‖ fogeilia yn y diſſaethwch ddeugain mlhynedd, ac a ddygant [goſp] eich puteiniaeth chwi, nes darfod eich celaneddau chwi yn y diſiaethwch.

34 Yn ôl rhifedi y dyddiau y chwiliaſoch y tîr, [ſef] *deugain niwrnod, pob diwrnod am flwyddyn, y dygwch eich anwireddau, [ſef] deugain mlhynedd: a chewch wybod ‖ torriad ſyngair i.

*Ezec.4. 6. pſal. 95.10. ‖ Neu. newidiad fy amcan.

35 Myfi yr Arglwydd a leſiais, diau y gwnaf hyn i'r holl gynulleidfa ddrygionus ymma, ſydd wedi ymgynnull i'm herbyn i: yn y diſiaethwch hwn y darfyddant, ac yno y byddant feirw.

36 A'r dynion a anfonodd Moſes i chwilio y tîr y rhai a ddychwelaſant ac a wnaethant i'r holl dorf duchan yn ei erbyn ef, gan roddi allan anair am y tîr.

*Hebr. 3.10. 1.Cor.10. 10.and.5. 37 Y dynion [meddaf] y rhai a roddaſant allan anair diwg i'r tîr, a *ſuant feirw o'r plâ, ger bron yr Arglwydd.

38 Ond Ioſuah mab Nun, a Chaleb mab Iephunneh, a ſuant ſyw o'r gwŷr hyn a aethant i chwilio y tîr.

*Deut. 1.41. 39 A Moſes a leſarodd y geiriau hyn wrth holl feibion Iſrael: a'r bobl a alarodd yn ddirfawr.

40 A *chodaſant yn foreu i fyned i ben y mynydd, gan ddywedyd, wele ni, ac ni a awn i fynu i'r lle [am] yr hwn y dywedodd yr Arglwydd: canys ni a bechaſom.

41 A dywedodd Moſes, pa ham yr ydych ſel hyn yn troſeddu gair yr Arglwydd? a hyn ni lwydda.

42 Nac ewch i fynu: canys nid [yw] yr Arglwydd yn eich plith: rhac eich taro o flaen eich gelynion.

43 Canys yr Amaleciaid a'r Canaaneaid [ydynt] yno o'ch blaen chwi, a chwi a ſyrthiwch ar y cleddyf: canys am i chwi ddychwelyd oddi ar ôl yr Arglwydd, ni bydd yr Arglwydd gyd â chwi.

44 Etto rhyfygaſant fyned i ben y mynydd: ond Arch cyfammod yr Arglwydd a Moſes, ni ſymudaſant o ganol y gwerſyll.

45 Yna y deſcynodd yr Amaleciaid a'r Canaaneaid, y rhai oedd yn preſſwylio yn y mynydd hwnnw, ac a'i tarawſant, *ac a'i difethaſant hyd Hormah.

*Deut. 1.44.

PEN XV.

1 *Cyfraith y bwyd offrwm a'r ddiod offrwm.* 13 29 *Bod y dieithr ddyn tan yr vn cyfraith.* 17 *Cyfraith llaeſion toes yn offrwm dorchafel.* 22 *Yr aberth am bechod o anwybod.* 30 *Coſpeigaeth rhyfyg.* 32 *Llabyddio'r hwn a dorrodd y Sabboth.* 37 *Cyfraith y ridens.*

A'R Arglwydd a leſarodd wrth Moſes; gan ddywedyd,

*Leuite. 2.1.10. *Leuit. 22.21. † Hebr. meillduo.

2 Lleſara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt: *pan ddeloch i dîr eich preſſwylfod, yr hwn yr ydwyf yn ei roddi i chwi,

3 Ac offrymmo honoch aberth tanllyd i'r Arglwydd, offrwm poeth, neu *aberth wrth † dalu addunedd, neu mewn offrwm gwirfodd neu ar eich gwyliau goſodedig, gan wneuthur *arogl peraidd i'r Arglwydd o'r eidionnau, neu o'r praidd:

*Exod. 29.18.

4 Yna *offrymmed yr hwn a offrymmo ei rodd i'r Arglwydd o beillied ddeccfed ran, wedi ei gymyſcu trwy bedwaredd ran Hin o olew, yn iwyd offrwm.

*Lam.3.7

5 Ac offrwm di gyd i'r offrwm poeth, neu 'r aberth, bedwaredd ran Hin o win, am bob oen, yn ddiod offrwm.

6 A thi a offrymmi yn fwyd offrwm gyd â hwrdd, o beillied ddwy ddeccfed ran, wedi ei gymyſcu trwy drydedd ran Hin o olew.

7 A thrydedd ran Hin o win yn ddiod offrwm, a offrymmi yn arogl peraidd i'r Arglwydd.

8 A phan ddarperych lô buwch yn offrwm poeth, neu yn aberth yn talu adduned, neu aberth hedd i'r Arglwydd:

9 Yna offrymmed yn fwyd offrwm gyd â llo y fuwch, o beillied dair decfed ran wedi ei gymyſcu trwy hanner Hin o olew.

10 Ac offrwm hanner Hin o win yn ddiod offrwm, yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

11 Felly y gwneir am bob ŷch, neu am bob hwrdd, neu am oen, neu am fynn.

12 Yn ol y rhifedi a ddarparoch, felly y gwnewch i [bob] un yn ol eu rhifedi.

13 Pob priodor a wna y pethau hyn felly, wrth offrymmu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

14 A phan ymdeithio deithr-ddyn new yr hwn [ſydd] yn eich plith, drwy eich cenhedlaethau, a darparu aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: fel y gwneloch chwi, felly gwnaed yntef.

15 Yr *vn ddeddf [ſydd] i chwi o'r dyrfa, ac i'r yndaithydd dieithr: deddf dragywyddol [yw] drwy eich cenhedlaethau: megis yr ydych chwi, felly y bydd y dieithr ger bron yr Arglwydd.

*Exod. 12.49. pen.9.14.

16 Vn gyfraith, ac vn ddeſod ſydd i chwi ac i'r yndeithydd a ymdeithio gyd â chwi.

17 A lleſarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

18 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pan ddeloch i'r tîr yr ydwyf yn eich dwyn chwi iddo:

19 Yna pan fwytaocho fara y tîr, y derchefwch offrwm derchafel i'r Arglwydd.

20 O flaenion eich toes yr offrymmwch deiſſen yn offrwm derchafel: fel offrwm derchaſel y llawr dyrnu, felly y derchefwch hithau.

21 O ddechreu eich toes y *rhoddwch i'r Arglwydd offrwm derchafel drwy eich cenhedlaethau.

*Leuit. 23.14.

22 A phan *eloch tros y ſfordd, ac na wneloch yr holl orchymynion hyn, y rhai a leſarodd yr Arglwydd wrth Moſes,

*Leuit.4.2

23 Sef yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd i chwi trwy law Moſes, o'r dydd y gorchymynnodd yr Arglwydd, ac o hynny allan, trwy eich cenhedlaethau:

24 Yna brdded, *os allan o olwg y gynulleidfa y gwnaed [dim] trwy anwybod, i'r holl gynulleidfa ddarparu yn buſtach ieuange yn offrwm poeth, i [ſoſ] yn arogl peraidd i'r Arglwydd, a'i ſwyd offrwm, a'i ddiod offrwm, wrth y ddefod, ac vn bwch geifr yn bech aberth.

*Leuite. 4.13.

25 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros holl gynulleidfa meibion Iſrael, a maddeuir iddynt: canys anwybodaeth yw: a dygant eu hoffrwm, aberth tanllyd i'r Arglwydd, a'i pech aberth, ger bron yr Arglwydd, am eu hanwybodaeth.

26 A maddeuir i holl gynulleidfa meibion Iſrael, ac i'r dieithr a ymdeithio yn eu myſc: canys [digwyddodd] i'r holl bobl trwy anwybod.

* Leuit. 4.27. 27 Ond * os vn dyn a becha trwy amryfusedd, yna offrymmed afr flwydd yn offrwm dros bechod.
28 A gwnaed yr offeiriad gymmod tros y dyn a becho yn amryfus, pan becho trwy amryfusedd ger bron yr Arglwyd, gan wneuthur cymmod trosto, a maddeuir iddo.
29 Yr hwn a aned o feibion Iſrael, a'r dieithr a ymdeithio yn eu mysc, vn gyfraith fydd i chwi am wneuthur [pechod] trwy amryfusedd.
† Heb. a llaw uchel. 30 Ond y dyn a wnel bechod †mewn rhyfyg, o bryodor, neu o ddieithr, cablu'r Arglwydd y mae; torrir ymmaith y dyn hwnnw o fyscei bobl.
31 O herwydd iddo ddiyſtyru gair yr Arglwydd a thorri eiorchymyn ef, llwyr dorrer ymmaith y dyn hwnnw; ei anwiredd [fydd] arno.
32 Fel yr oedd meibion Iſrael yn y diffaethwch, cawſant ŵr yn cynnytta ar y dydd Sabboth.
33 A'r rhai a'i cawſant yn cha'i dygaſant ef, [ſef] y cynnyttwr, at Moſes, ac at Aaron, ac at yr holl
* Leuit. 24.12. gynnulleidfa.
34 Ac a'i dodaſant ef mewn * dal-fa, am nad oedd hyſbys beth a wneid iddo.
35 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, Lladder y gŵr yn farw, llabyddied yr holl gynnulleidfa ef a meini, ortu allan i'r gwerſyll.
36 A'r holl gynnulleidfa a'i dygaſant ef i'r tu allan i'r gwerſyll, ac a'i llabyddiaſant ef â meini, fel y bu efe farw, megis y gorchmynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.
37 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,
* Deut. 22.12. mat. 23.5. 38 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, * am wneuthur iddynt † eddi ar odre eu dillad, drwy eu cenhedlaethau, a rhoddant bleth o fidan glas ar eddi y godre.
† Hebreg. 39 A bydded i chwi yn ridens i edrych arno, ac i gofio holl orchymynion yr Arglwydd, ac iu gwneuthur hwynt: ac na chwiliwch yn ôl eich calonnau eich hunain, nac yn ôl eich llygaid eich hunain, y rhai yr ydych yn putteinio ar eu hôl.
40 Fel y cofioch ac y gwneloch fy holl orchymynion i, ac y bydd och ſanctaidd i'ch Duw.
41 Myfi ydyw yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dygais chwi allan o dir yr Aipht, i fod i chwi yn Dduw: myfi [yw] yr Arglwydd eich Duw.

PEN. XVI.

Gwrth-ryfel Corah, Dathan ac Abiram. 23 *Moſes yn gwahardd i'r bobl oddiwrth lebyll y gwrth-ryfelwyr.* 31 *Y ddaear yn llyngcu Corah, a thân yn diſa y lleill.* 36 *Cadw y thuſſerau er mwyn defnydd ſanctaidd.* 41 *Lladd pedair mîl ar ddeg am rwgnach yn erbyn Moſes ac Aaron.* 46 *Aaron drwy arogl-darthu yn attal y bla.*

*Numb. 27.3. ecclꝰ. 45. 21. iud. 11. YNa * Corah mab Izhar, mab Cohath, mab Leſi, a Dathan ac Abiram meibion Eliab, ac On mab Peleth, meibion Ruben, a gymmeraſant [wyr.]
2 A hwy a godaſant o flaen Moſes, ynghŷd a dau cant a dec a deugain o wŷr [eraill] o feibion Iſrael: pennaethiaid y gynnulleidfa, * pendefigion y gymmanfa, gŵyr enwoc.
*Numb. 26.9. 3 Ac ymgaſclaſant yn erbyn Moſes, ac yn erbyn Aaron, ac a ddywedaſant wrthynt: gormod i chwi [hyn,] canys [y mae] 'r holl gynnulleidfa yn ſanctaidd bob vn o honynt, ac y [mae] yr Arglwydd yn eu mysc: paham yr ymgodwch goruwch cynnulleidfa yr Arglwydd?
4 A phan glybu Moſes, efe a ſyrthiodd ar ei wyneb.
5 Ac efe a lefarodd wrth Corah, ac wrth ei holl gynnulleidfa ef, gan ddywedyd, y boreu y dengys yr Arglwydd yr hwn [ſydd] eiddo ef, a'r ſanctaidd, a [phwy] a ddylei neſau atto ef: canys yr hwn a ddewiſodd efe a neſa efe atto.
6 Hyn a wnewch, cymmerwch i chwi [ſef] Corah a'i holl gynnulleidfa, thuſſerau.
7 A rhoddwch ynddynt dân, a goſodwch arnynt arogl-darth y foru ger bron yr Arglwydd: yna bydd i'r gŵr hwnnw ſod yn ſanctaidd yr hwn a ddewiſo'r Arglwydd: gormod i chwi [hyn] meibion Leſi.
8 A dywedodd Moſes wrth Corah, gwrandewch attolwg meibion Leſi.
9 Ai bychan gennych maillteu o Dduw Iſrael chwi oddi wrth gynnulleidfa Iſrael, gan eich neſau chwi atto ei hun, i waſanaethu gwaſanaeth tabernacl yr Arglwydd, ac i ſefyll ger bron y gynnulleidfa iw gwaſanaethu hwynt?
10 Canys efe a'th neſaodd di, a'th holl frodyr meibion Leſi gyd â thi: ac a geiſiwch chwi yr offeiriadaeth hefyd?
11 Am hynny dydi, a'th holl gynnulleidfa ydych yn ymgynnull yn erbyn yr Arglwydd: ond Aaron beth [yw] efe i chwi i duchan yn ei erbyn?
12 A Moſes a anfonodd i alw am Dathan ac Abiram meibion Eliab: hwythau a ddywedaſant, ni ddeuwn ni ddim i fynu.
13 Ai bychan [yw] dwyn o honot ti ni i fynu o dir yn lliferio o laeth, a mêl, i'n lladd ni yn y diffaethwch; oddieithr hefyd arglwyddiaethu o honot yn doſt arnom ni?
14 Etto ni ddygaſt ni i dîr yn lliferio o laeth a mêl, ac ni roddaſſt i ni feddiant [mewn] maes, na gwin-llan: a † dynni di lygaid y gwŷr hyn? ni ddeuwn ni i fynu ddim.
† Heb. dyſli. 15 Yna y digiodd Moſes yn ddirfawr, ac y dywedodd wrth yr Arglwydd, * nac edrych ar eu hoffrwm hwy: ni chymmerais vn aſſyn oddi arnynt, ac ni ddrygais vn o honynt.
* Gen. 4.4.
16 A dywedodd Moſes wrth Corah, bydd di a'th holl gynnulleidfa ger bron yr Arglwydd; ti a hwynt, ac Aaron y forn.
17 A chyme wch bob vn ei thuſſer, a rhoddwch arnynt arogl-darth, a dyged pob vn ei thuſſer ger bron yr Arglwydd, [ſef] dau cant a dec a dengain o thuſſerau: [dwg] dithau hefyd ac Aaron, bob vn ei thuſſer.
18 A chymmeraſant bob vn ei thuſſer, a rhoddaſant dân ynddynt, a goſodaſant arogl-darth arnynt, a ſaſaſant [wrth] ddrws pabell y cyfarfod: a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r holl gynnulleidfa.
19 Yna Corah a gaſclodd yr holl gynnulleidfa yn eu herbyn hwynt i ddrws pabell y cyfarfod: a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r holl gynnulleidfa.
20 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,
21 Ymwaillttwch o tyſc y gynnulleidfa hon, a mi a'i difaf hwynt ar unwaith.
22 A hwy a ſyrthiaſant ar eu hwynebau, ac a ddywedaſant, o Dduw, Duw yſprydion pob cnawd, vn dyn a bechodd, ac a ddigi di wrth yr holl gynnulleidfa?
23 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,
24 Llefara wrth y gynnulleidfa gan ddywedyd, ewch ymaith o gylch pabell Corah, Dathan, ac Abiram.
25 A chyſododd Moſes, ac a aeth at Dathan, ac Abiram: a henuriaid Iſrael a aethant ar ei ôl ef.
26 Ac efe a lefarodd wrth y gynnulleidfa, gan ddywedyd, ciliwch attolwg oddi wrth bebyll y dynion drygionus hyn, ac na chyffyrddwch â dim

o'r

o'r eiddynt, rhag eich diſetha yn eu holl bechodau hwynt.

27 Yna yr aethant oddi wrth babell Corah, Dathan, ac Abiram o amgylch: a Dathan ac Abiram, eu gwragedd heſyd, a'i meibion, a'i plant a ddaethant allan, gan ſefyll [wrth] ddrws eu pebyll.

28 A dywedodd Moſes, wrth hyn y cewch wybod mai'r Arglwydd a'm hanfonodd i wneuthur yr holl weithredoedd hyn, ac nad o'm meddwl fy hun [y gwneuthum hwynt.]

29 Os bydd y rhai hyn feirw fel y bydd marw pob dyn, ac [os] ymwelir â hwynt ag ymweliad pôb dyn, nid yr Arglwydd a'm hanfonodd i.

† Hebr. yrru gair adaw. 30 Ond os yr Arglwydd a † wna newyddbeth, fel yr agoro y ddaear ei ſafn, a'i llyngcu hwynt a'r hyn oll [ſydd] eiddynt, fel y deſcynnont yn fyw i vffern; yna y cewch w,bod ddirgio o'r gwŷr hyn yr Arglwydd.

* Deut. 11.6. pſal. 106.17. pen.27.3. 31 * A bu wrth orphen o honaw leſaru yr holl eiriau hyn, hollti a'r ddaiar [oedd] tanynt hwy.

32 Agorodd y ddaiar heſyd ei ſafn, a llyngcodd hwynt, a'i tai heſyd, a'r holl ddynion [oedd] gan Corah, a'i holl gyſoeth.

33 A hwynt a'r rhai oll a'r a [oedd] gyd â hwynt a ddeſcynnaſant yn fyw i vffern: a'r ddaiar a gaeodd arnynt: a difethwyd hwynt o blith y gynnulleidfa.

34 A holl Iſrael y rhai [oedd] o'i hamgylch hwynt, a ffoeſant wrth eu gwaedd hwynt: canys dywedaſant, [ciliwn] rhag i'r ddaiar ein llyngcu ninnau.

35 Tân heſyd aeth allan oddi wrth yr Arglwydd, ac a ddifaodd y dau cant, a'r dec a deugain o wyr oedd yn offrymmu yr aroglddarth.

36 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

37 Dywed wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad, am godi o honaw eſe y thuſferau o ſyſc y lloſc, a gwascara y tân oddi yno allan, canys ſanctaidd ydynt.

38 Seſ thuſſerau y rhai hyn a bechaſant yn erbyn eu heneidiau eu hun: a gweithier hwynt yn ddalennau llydain [i fod] yn gaead i'r allor: canys offrymmaſant hwynt gar bron yr Arglwydd, am hynny ſanctaidd ydynt, a byddant yn arwydd i feibion Iſrael.

39 A chymmerodd Eleazar yr offeiriad y thuſſeran prês, a'r rhai yr offrymmaſei y [gwŷr] a loſcaſid, ac eitynnwyd hwynt yn gaead i'r allor:

40 Yn goffadwriaeth i feibion Iſrael, ſel na neſſao gwr dieithr (yr hwn ni byddo o hâd Aaron) i loſci arogl-darth ger bron yr Arglwydd, ac na byddo fel Corah a'i gynnulleidfa, megis y llefaraſei yr Arglwydd trwy law Moſes wrtho ef.

41 A holl gynnulleidfa meibion Iſrael a dochanaſant drannoeth yn erbyn Moſes, ac yn erbyn Aaron gan ddywedyd, chwi a laddaſoch bobl yr Arglwydd.

42 A bu wedi ymgaſclu o'r gynnulleidfa yn erbyn Moſes ac Aaron, edrych o honynt ar babell y cyfarfod, ac wele toaſei y cwmmwl hi, ac ymddangoſodd gogoniant yr Arglwydd.

43 Yna y daeth Moſes ac Aaron o flaen pabell y cyfarfod.

44 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Moſes, gan ddywedyd,

45 Ciliwch o blith y gynnulleidfa hon, a mi a'i diſtaf hwynt yn ddiſymmwth: a hwy a ſyrthiaſant ar eu hwynebau.

46 Dywedodd Moſes heſyd wrth Aaron, cymmer thuſſer a dod dân oddi ar yr aller ynddi, a goſot arogl-darth [arni,] a dos yn fuan at y gynnulleidfa, a gwna gymmod troſtynt: canys digoſaint aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd; dechreuodd y blâ.

47 A chymmerodd Aaron megis y llefarodd Moſes, ac a redodd i ganol y gynnulleidfa, ac wele dechreuaſei y blâ ar y bobl: ac eſe a rodd arogl-darth, ac a wnaeth gymmod tros y bobl.

48 Ac eſe a ſaſodd rhwng y meirw a'r byw, a'r blâ a attaliwyd.

49 A'r rhai a fuant feirw o'r blâ oedd bedair mil ar ddeg, a ſaith gant, heb law y rhai a fuant feirw yn achos Corah.

50 A dychwelodd Aaron at Moſes i ddrws pabell y cyfarfod: a'r blâ a attaliwyd.

PEN XVII.

1 Gwialen Aaron ymhlith holl wialen y llwythau, yn vnic yn blodeuo. 10 Ei gadel hi yn lle coffadwriaeth yn erbyn y gwrthryſelwyr.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, a chymmer gan bob vn o honynt wialen, yn ol tŷ eu tadau, [ſef] gan bob vn o'i pennaethiaid, yn ôl tŷ eu tadau, deuddec gwialen: ſcrifenna henw pob vn ar ei wialen.

3 Ac ſcrifenna henw Aaron ar wialen Leſi: canys vn wialen [fydd] dros [bob] pennaeth tŷ eu tadau.

4 A gâd hwynt ym mhabell y cyfarfod, ger bron y dyſtiolaeth, * lle y cyfarfyddaf â chwi. * Exod. 25.22.

5 A gwialen y gŵr a ddewiſwyf, a flodeua: ac mi a waaf i furmur meibion Iſrael, y rhai y maent yn ei furmur i'ch erbyn, beidio â mi.

6 A llefarodd Moſes wrth feibion Iſrael, a'i holl bennaethiaid a roddaſant atto † wialen tros bôb pennaeth, yn ol tŷ eu tadau, [ſef] deuddec gwialen: a gwialen Aaron [oedd] ymmyſg eu gwiail hwynt. † Heb. wialen tros vn pennaeth, a gwialen tros vn pennaeth.

7 A Moſes a adawodd y gwiail ger bron yr Arglwydd, ym mhabell y dyſtiolaeth.

8 A thrannoeth y daeth Moſes i babell y dyſtiolaeth; ac wele, gwialen Aaron tros dŷ Leſi a flaguraſei, ac a ſwtiaſei flagur, ac a flodeuaſei flodeu, ac a ddygaſei almonau.

9 A dug Moſes allan yr holl wiail oddi ger bron yr Arglwydd, at holl feibion Iſrael: hwythau a edrychaſant, ac a gymmeraſant bôb vn ei wialen ei hun.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, * dod wialen Aaron dracheſn ger bron y dyſtiolaeth iw chadw yn arwydd i'r meibion gwrthryſelgar; ſel y gwnelech iw tuchan hwynt beidio â mi, ac na byddont feirw. * Hebr. 9.4.

11 A gwnaeth Moſes, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo; felly y gwnaeth eſe.

12 A meibion Iſrael a lefaraſant wrth Moſes, gan ddywedyd, wele ni yn trengi; darfu am dapom; darfu am danom ni oll.

13 Bydd ſarw pôb vn gan neſſau a neſſao i dabernacl yr Arglwydd: a wneir pen am danom gan drengi i

PEN. XVIII.

1 Swydd yr Offeiriaid a'r Leſiaid. 9 Rhan yr offeiriaid. 21 Rhan y Leſiaid. 25 Rhoddi'r offrwm dirchafel i'r offeiriaid allan o ran y Leſiaid.

A Dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, tydi a'th feibion a thŷ dy dâd gyd â thi, a ddygwch anwiredd y cyſſegr: a thi a'th feibion gyd â thi, a ddygwch anwiredd eich offeiriadaeth.

2 A dwg heſyd gyd â thi dy frodyr [o] lwyth Leſi, [ſef] llwyth dy dâd, i lynu wrthit ti, ac i'th

wasanaethu: tithe a'th feibion gyd â thi [a wasanaethwch] ger bron pabell y cyntiolaeth.

3 A hwy a gadwant dy gadwriaeth di a chadwriaeth yr holl babell, ond na ddeuant yn agos at ddodrein y cyssegr, nac at yr allor, rhac eu marw hwynt a chwithau hefyd.

4 Ond hwy a lynant wrthit, ac a orchwyliant babell y cyfarfod, yn holl wasanaeth y babell: ac na ddeued dieithr yn agos attoch.

5 Eithr cedwch chwi orchwyliaeth y cyssegr, a gorchwyliaeth yr allor, fel na byddo digofaint mwy yn erbyn meibion Israel.

* Pen. 3 46. 6 Ac wele, mi a *gymmerais dy frodyr di y Lefiaid o fyfc meibion Israel: i ti y rhoddwyd hwynt megis rhodd i'r Arglwydd, i wasanaethu gwasanaeth pabell y cyfarfod.

7 Titheu a'th feibion gyd â thi a gedwch eich offeiriadaeth, ynghylch pôb peth [a berthyn] i'r allor, ac o fewn y llen-wahan y gwasanaethwch: yn wasanaeth rhodd y rhoddais eich offeiriadaeth chwi; a'r dieithr a ddelo yn agos a leddir.

8 A llefarodd yr Arglwydd wrth Aaron, wele mi a roddais i ti hefyd orchwyliaeth fy offrymmau derchafel, o holl gyssegredig bethau meibion Israel: rhoddais hwynt i ti, o herwydd yr enciniad, ac i'th feibion, drwy ddeddf dragywyddol.

9 Hyn fydd i ti o'r pethau sancteiddiolaf [a gedwir allan] o'r tân: eu holl offrymmau hwynt, eu holl fwyd offrwm, a'i holl aberthau tros bechod, a'i holl aberthau tros gamwedd y rhai a dalant i mi, fyddant sanctteiddiolaf i ti, ac i'th feibion.

10 O fewn y cyssegr sanctaidd y bwyttei efe; pôb gwryw a'i bwytty ef: cyssegredig fydd efe i ti.

11 Hyn hefyd [fydd] i ti; offrwm derchafel eu rhoddion hwynt, ynghyd a holl offrwmmau cwhwfan meibion Israel; i ti y rhoddais hwynt, ac i'th feibion, ac * i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol: pob vn glân yn dy dŷ a gaiff fwytta, o hono. * Lenit. 10.14.

† Hebr. braster. 12 Holl † oreuon yr olew, a holl oreuon y gwîn a'r ŷd, [fef] eu blaen-ffrwyth hwynt, yr hwn a roddant i'r Arglwydd, a roddais i ti.

13 Blaen-ffrwyth pôb dim yn eu tîr hwynt, yr hwn a ddygant i'r Arglwydd, fydd eiddo ti: pôb vn glân vn dy dŷ a fwytty o hono.

* Lenit. 27.21,28. * Exod. 23.2. & 22.29. Ieuit.27. 26. pen. 8.13. luc. 2.13. * Exod. 30.13. Ieuit.27. 25. pen.3. 47.ezec. 45.12. * Exod. 29.26. Ieuit.7.32 14 Pob diofryd-beth yn Israel fydd eiddo ti.

15 * Pôb peth a egoro y groth o bôb cnawd yr hwn a offrymmir i'r Arglwydd, o ddyn ac o anifail, fydd eiddo ti; ond gan bryn y pryni bôb cyntafanedic i ddyn, a phryn y cyntafanedic i'r anifail aflan.

16 A phîr brynu y rhai a bryner o honynt, o fab mis yr rad yn dy bris di, [er] pump ficl o arian, wrth ficl y cyssegr: * vgain Gerah [yw] hynny.

17 Ond na phryna y cyntafanedic o eidiôn, neu gyntafanedic dafad, neu gyntafanedic gafr; sanctaidd ydynt hwy: eu gwaed a daenelli ar yr allor, a'u gwêr a losci yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

18 Ond eu cig fydd eiddo ti; fel parwyden y cwhwfan, ac * fel yr ysgwyddoc ddehau y mae yn eiddo ti. * Deut. 10 9. & 18.2.iosu. 13.14. ezec.44. 28.

19 Holl offrymmau derchafel y pethau sanctaidd, y rhai a offrymmo meibion Israel i'r Arglwydd, a roddais i ti, ac i'th feibion, ac i'th ferched gyd â thi, trwy ddeddf dragywyddol: cyfammod halen tragywyddol fydd hyn ger bron yr Arglwydd i ti, ac i'th hâd gyd â thi.

20 A dywedodd yr Arglwydd wrth Aaron, na fydded i ti etifeddiaeth yn eu tîr hwynt, ac na fydded it rân yn eu mysc hwynt: * myfi [yw] dy ran di a'th etifeddiaeth, ym mysc meibion Israel.

21 Ac wele mi a roddais i feibion Lefi bôb degwm yn Israel yn etifeddiaeth, am eu gwasanaeth y maent yn ei wasanaethu, sef gwasanaeth pabell y cyfarfod.

22 Ac na ddened meibion Israel mwyach yn agos i babell y cyfarfod, rhag iddynt ddwyn pechod † a marw. † Hebr. iſaw.

23 Ond gwasanaethed y Lefiaid wasanaeth pabell y cyfarfod, a dygant eu hanwiredd; deddf dragywyddol [fydd hyn] drwy eich cenhedlaethau, nad etifeddant hwy etifeddiaeth ym mysc meibion Israel.

24 Canys degwm meibion Israel, yr hwn a offrymmant yn offrwm derchafel i'r Arglwydd, a roddais i'r Lefiaid yn etifeddiaeth: am hynny dywedais wrthynt nad etifeddent etifeddiaeth ym mysc meibion Israel.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

26 Llefara hefyd wrth y Lefiaid a dywed wrthynt, pan gymmeroch gan feibion Israel y degwm a roddais i chwi yn etifeddiaeth oddi wrthynt, yna offrymmwch o hynny offrwm derchafel i'r Arglwydd, [ſef] degwm o'r degwm.

27 A chyfrifir i chwi eich offrwm derchafel fel yr ŷd o'r yſcubor, ac fel cyflawnder o'r gwinwryſ.

28 Felly yr offrymmwch chwithau hefyd offrwm derchafel i'r Arglwydd, o'ch holl ddegymmau a gymmeroch gan feibion Israel, a rhoddwch o hynny dderchafel offrwm yr Arglwydd i Aaron yr offeiriad.

29 O'ch holl roddion offrymmwch bôb offrwm derchafel yr Arglwydd o bob † goreu o hono, ſef y rhan gyſſegredig, allan o honaw ef. † Hebr. braſter.

30 A dywed wrthynt, pan dderchafoch ei oreuon allan o honaw, cyfrifir i'r Lefiaid fel toreth yr yſcubor, a thoreth y gwin-wryſ.

31 A bwyttewch of ym mhob lle, chwi a'ch tylwyth: canys gwobr yw efe i chwi am eich gwasanaeth ym mhabell y cyfarfod.

32 Ac ni ddygwch bechod o'i herwydd, gwedi y derchafoch ei oreuon o honaw: na halogwch chwithau bethau ſanctaidd meibion Israel, fel na byddoch feirw.

PEN. XIX

1 Y Dwfr neillduaeth a wneid o ludw anner gboch. 11 Y gyſgaith pa fôdd yr arferid ef wrth buro'r aflan.

LLefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, ac wrth Aaron, gan ddywedyd,

2 Dymma ddeddf y gyfraith a orchymynnodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, Llefara wrth feibion Israel am ddwyn o honynt attat anner goch berffaith-gwbl, yr hon ni byddo anaf arni, ac nid aeth iau arni.

3 A rhoddwch hi at Eleazar yr offeiriad, a phared efe ei dwyn hi o'r * tu allan i'r gwerſyll, a lladded [vn] hi ger ei fron ef. * Hebr. 13.11.

4 A chymmered Eleazar yr offeiriad [beth] o'i gwaed hi * ar ei fŷs, a thaenelled o'i gwaed hi ar gyfer wyneb pabell y cyfarfod ſeith waith. * Hebr. 9.13.

5 A loſced [vn] yr anner yn ei olwg efe; ei chroen, * a'i chig, a'i gwaed, ynghyd a'i buſwch, a lyſe efe. * Exod. 29.14.

6 A chymmered yr offeiriad goed Cedr, ac Yſſop, ac yſcarlat; a bwried i ganol llofca yr anner. * Num. 19.17.

7 A golched yr offeiriad ei wiſcoedd, troched hefyd ei gnawd mewn dwfr, ac wedi hynny dened i'r gwerſyll, ac aflan fydd yr offeiriad hyd yr hwyr.

8 Felly

8 Felly golched yr hwn a'i lloſco hi ei ddillad mewn dwfr a golched heſyd ei gnawd mewn dwfr, ac aſlan fydd hyd yr hwyr.

9 A chaſcled yn glan ludw'r anner, a goſodred o'r tu allan i'r gwerſyll mewn lle glân: abyddêd ynghadw'i gynnulleidfa meibion Iſrael yn * ddwfr * Nu.8.7. naillduaeth: pech-aberth yw. m.5.17.

10 A golched yr hwn a gaſclo ludw'r anner ei ddillad, aſlan fydd hyd yr hwyr: a bydd hyn i feibion Iſrael, ac i'r dieithr a ymdeithio yn eu myſc hwyntyn ddeddf dragywyddol.

11 A gyffyrddo â chorph marw dŷn, aſlan fydd ſaith niwrnod.

12 Ymlanhaed trwy [y dwfr] hwnnw y trydydd dydd, a'r ſeithfed dydd glân fydd: ac os y trydydd dydd nid ymlanha efe, yna ni bydd efe lân y ſaithfed dydd.

13 Pôb vn a gyffyrddo â chorph marw dŷn fydd o wedi marw, ac nid ymlanhao, fydd yn halogi tabernacl yr Arglwydd: a thorrir ymmaith yr enaid hwnnw oddi wrth Iſrael, am na thaenellwyd dwfr naillduaeth arno, aſlan fydd efe, ei aflendid [ſydd] etto arno.

14 Dymma y gyfraith pan fyddo marw dyn mewn pabell; pob vn a ddelo i'r babell, a phôb vn a [fyddo] yn y babell, fydd aflan ſaith niwrnod.

15 A phôb lleſtr agored nid oes cadach wedi ei rwymo arno, aflan [yw] efe.

16 Pob vn hefyd a gyffyrddo, ar wyneb y maes, ag vn wedi ei ladd â chleddyf, neu ag vn marw, neu ag eſgwrn dŷn, neu â bedd, a fydd aflan ſaith niwrnod.

† Hebr. lwch. † Hebr. lyw. 17 Cymerant tros yr aflan o † ludw lloſc yr offrwm tros bechod, a rhodder atto ddwfr † rhedegoc mewn lleſtr:

18 A chymmered Yſſop, a golched yn dihalogedic [eſ] mewn dwfr, a thaenelled ar y babell, ac ar yr holl lestri, ac ar yr holl ddynion oedd yno, ac ar yr hwn a gyffyrddodd ag aſgwrn, neu vn wedi ei ladd, neu vn wedi marw, neu fedd.

19 A thaenelled y glânar yr aflan y trydydd dydd a'r ſeithfed dydd: ac ymlanhaed efe y ſeithfed dydd: golched ei ddillad, ymolched mewn dwfr, a glân fydd yn yr hwyr.

20 Ond y gŵr a haloger, ac nid ymlanhâo, torrir ymmaith yr enaid hwnnw o ſyſc y gynnulleidfa: canys efe a halogodd gyflegr yr Arglwydd, ni thaenellwyd arno ddwfr y naillduaeth, aflan [yw] efe.

21 A bydd iddynt vn ddeddf dragywyddol, bod i'r hwn a daenello ddwfr y naillduaeth, olchi ei ddillad: a'r hwn a gyffyrddo a dwfr y naillduaeth a fydd aflan hyd yr hwyr.

22 A'r hyn oll a gyffyrddo'r aflan ag ef, fydd aflan: a'r dyn a gyffyrddo [â hynny,] fydd aflan hyd yr hwyr.

PEN. XX.

1 Plant Iſrael yn dyfod i Zin lle y bu farw Miriam. 2 Hwynt hwy yn tuchan o eiſieu dwfr. 7 Moſes yn taro y graig ac yn dwyn allan ddwfr yn Meriobah. 12 Coſpedigaeth Moſes ac Aaron am eu petruſſedd. 14 Moſes yn Cades yn deiſyfu ſfordd i drameuy trwy Edom, ac yn cael ei naccau. 22 Aaron yn rhoddi i fynu ei lê i Eleazar, ac yn marw.

A Meibion Iſrael [eſ] yr holl gynnulleidfa ddaethant i * anialwch Zin yn y mis cyntaf; ac arhôdd y bobl yn Cades, yno heſyd y bu farw Miriam, ac yno y cladwyd hi. * Num. 33.37.

2 Ac nid oedd dwfr i'r gynnulleidfa; a hwy a ymgaſclaſant yn erbyn Moſes ac Aaron.

3 Ac ymgynhennodd y bobl â Moſes, a llefaraſant gan ddywedyd, O na buaſem feirw * pan fu feirw ein brodyr gerbron yr Arglwydd. * Num. 11.33.

4 * Pa ham y dygaſoch gynnulleidfa'r Arglwydd i'r anialwch hwn, i farw o honom ni a'n hanifeiliaid yndilo? * Exod. 17.2.

5 A pha ham y dygaſoch ni i fynu o'r Aipht, i'n dwyn ni i'r lle drwg ymma? lle heb hâd na ffigyſbren, na gwinwydden, na phomgranad-bren, ac heb ddwfr iw yfed.

6 A daeth Moſes ac Aaron oddi ger bron y gynnulleidfa i ddrws pabell y cyfarfod, ac aſyrthiaſant ar eu hwynebau; a gogoniant yr Arglwydd a ymddangoſod iddynt.

7 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

8 Cymmer * y wialen a chaſcl y gynnulleidfa, ti ac Aaron dy frawd, ac yn eu gŵydd hwynt lleſarwch wrth y graig, a hi a rydd ei dwfr: a thynn di the iddynt ddwfr o'r graig, a dioda y gynnulleidfa a'i hanifeiliaid. * Exod. 17.6.

9 A Moſes a gymmerodd y wialen oddi ger bron yr Arglwydd, megis y gorchymynaſei efe iddo.

10 A Moſes ac Aaron y gynnulleſaſant y dyrfa yngh ŷd o flaen y graig: ac efe a ddywedodd wrthynt, gwrandewch yn awr chwi wrthryfelwyr, a'i o'r graig hon y tynnwn i chwi ddwfr?

11 A * Moſes a gododd ei law, ac a darawodd y graig ddwywaith â'i wialen: a daeth dwfr lawer allan, a'r gynnulleidfa a yfodd, a'i hanifeiliaid heſyd. * Pſal. 78.15.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac wrth Aaron, am na chredaſoch i mi, i'm ſancteiddio yng ŵydd meibion Iſrael, am hynny ni ddygwch y dyrfa hon i'r tîr a roddais iddynt.

13 * Dymma ddyfroedd * Meribah, lle yr ymgynhennodd meibion Iſrael a'r Arglwydd, ac y ſancteiddiwyd ef ynddynt. * Pſal. 106.32. ‖ Hynny yw Cynnen.

14 A Moſes a anfonodd genadau o Cades at frenin Edom: fel hyn y dywed Iſrael dy frawd, ti a wyddoſt yr holl ſtinder a gawſom ni: * Born. 11.17.

15 Pa wedd yr aeth ein tadau i wâred i'r Aipht, ac yr arhoſaſom yn Aipht lawer o ddyddiau, ac y drygoddyr Aipht tuag atom ni a'n tadau.

16 A ni a weddiaſom ar yr Arglwydd, ac efe a glybu ein lleſmair, ac a anfonodd angel, ac a'n dug ni allan o'r Aipht: ac wele ni yn Cades dinas [ar] gwr dy ardal di.

17 Attolwg gâd ini fyned trwy dy wlâd: nid awn trwy faes, na gwin-llan, ac nid yfwn ddwfr [yn] ffynnon: priffordd y brenin a gerddwn, ni thrown ar y llaw ddeheu, nac ar y llaw aſſiwy, nes i ni fyned allan o'th derfynau di.

18 A dywedodd Edom wrtho, na thyret heibio i mi, rhag im ddyfod â'r cleddyf i'th gyfarfod.

19 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrtho, rhôd y briffordd yr awn i fynu: ac os myfi neu fy aniſeiliaid a yfwn o'th ddwfr di, rhoddaf ei werth ef; yn vnic ar fy nhraed yr âf trwodd yn ddiniwed.

20 Ynteu a ddywedodd, ni chei fyned trwodd: a daeth Edom allan i gyfarfod ag efe, â phobl lawer, ac a llaw gref.

21 Felly Edom a wrthodd roddi ffordd i Iſrael trwy ei fôr: am hynny Iſrael a drôdd oddi wrtho ef.

22 A meibion Iſrael, [eſ] yr holl gynnulleidfa a ddeithiaſant o * Cades, ac a ddaethant i fynydd Hor. * Num. 33.37.

23 A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes ac Aaron yn mynydd Hor, wrth derfyn tîr Edom, gan ddywedyd,

24 Aaron a gefclir at ei bobl, ac ni ddaw i'r tîr a roddais i feibion Iſrael, am i chwi annyddhau i'm †gair, wrth ddwfr | Meribah.

† Hebr. genau. | Hynny yw Cymmen.

25 * Cymmer Aaron ac Eleazar ei fab, a dwg hwynt i fynu i fynydd Hor.

26 A dioſg ei wiſcodd oddi am Aaron, a gwiſc hwynt am Eleazar ei fab eſ: canys Aaron a gefclir [at ei bobl] ac a fydd farw yno.

* Num. 33.38. deut. 32. 50.

27 A gwnaeth Moſes megis y gorchymynodd yr Arglwydd: a hwy a aethant i fynydd Hor, yngwydd yr holl gynnulleidfa.

28 A dioſgodd Moſes oddi am Aaron ei wiſcodd ac a'i gwiſcodd hwynt am Eleazar ei fab ef: a bu farw Aaron yno ym mhen y mynydd: a deſcynnodd Moſes ac Eleazar o'r mynydd.

* Deut. 10.6. deut. 32. 50.

29 A'r holl gynnulleidfa a welſant farw Aaron, a holl dŷ Iſrael a wylaſant am Aaron ddeng-nhiwrnod ar hugain.

PEN. XXI.

1 *Iſrael trwy hetbcoelled yn diſtetha y Canaaneid yn Hormah.* 4 *Y bobl yn tuchan ac yn cael eu bratha gan ſeirph danllyd,* 7 *ac ar eu hediſeirwch yn cael eu hiachau gan y ſarph bres.* 10 *Amryw deithiau'r Iſraeliaid.* 21 *Gorchfygu Sehon,* 33 *ac Og.*

* Num. 33.40.

A Brenin * Arad y Canaanead preſſwylydd y dehau a glybu fod Iſrael yn dyfod [rhyd] ffordd yr ſpiwyr, ac a ryfelodd yn erbyn Iſrael, ac a dduliodd [rai] o honynt yn garcharorion.

2 Ac addunedd Iſrael addunedi'r Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roi y rhoddi y bobl ymma yn fy llaw, yna mi a ddifredaf eu dinaſoedd hwynt.

3 A gwrandawodd yr Arglwydd ar lais Iſrael, ac a roddodd y Canaaneaid [yn ei law] ef, ac efe a'i difrododd hwynt, a'i dinaſoedd, ac a alwodd henw lle [hwnnw] | Hormah.

| Hynny yw Difrod.

4 A hwy a aethant o fynydd Hor, [rhyd] ffordd y môr coch, i amgylchu tîr Edom: a chyſyng ydoedd ar enaid y bobl, o herwydd y ffordd.

5 A lleſaroddy bobl yn erbyn Duw, ac yn erbyn Moſes, pa ham y dygaſoch ni o'r Aipht i feirw yn yr anialwch? canys nid [oes] na bara na dwfr: * a ffiaidd yw gan ein henaid y bara gwael [hwn.]

* Num. 21.6.

6 * A'r Arglwydd a anfonodd ym myſc y bobl ſeirph tânllyd, a hwy a frathaſant y bobl, a bu feirw o Iſrael bobl lawer.

* Deoth. 32.1. 1. cor. 10.9.

7 A daeth y bobl at Moſes, a dywedaſant, pechaſom; canys lleſaraſom yn erbyn yr Arglwydd, ac yn dy erbyn di: gweddia ar yr Arglwydd ar yrru o honaw ef y ſeirph oddi wrthym: a gweddiodd Moſes tros y bobl.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, gwna it ſarph danllyd a goſot ar droſtan: a phawb a frather, ac a edrycho ar honno, fydd byw.

9 A * gwnaeth Moſes ſarph brês, ac a'i goſododd ar droſtan: yna os brathei ſarph wr, ac edrych o honno ef ar y ſarph brês, byw fyddei.

* 2. Bren. 18.4. ioan. 3.14

10 A meibion Iſrael * a gychwynnaſant [oddi yno] ac a werſyllaſant yn Oboth.

* Num. 33.43.

11 A hwy a aethant o Oboth, ac a werſyllaſant † yngharneddau Abarim, yn yr anialwch, yr hwn [oedd] ar gyfer Moab tua chodiad haul.

† Hebr. yn Ije-Abarim.

12 Cychwynaſant oddi yno, a gwerſyllaſaſant yn nyſ Arnon, yr hon [ſydd] yn yr anialwch, yn dyfod allan o ardal yr Amoriaid: canys Arnon [oedd] derfyn Moab, rhwng Moab a'r Amoriaid.

13 Cychwynaſant oddi yno, a gwerſyllaſaſant wrth Arnon, yr hon [ſydd] yn yr anialwch, yn dyfod allan o ardal yr Amoriaid: canys Arnon [oedd] derfyn Moab, rhwng Moab a'r Amoriaid.

14 Am hynny y dywedir yn Llyfr rhyfeloedd yr Arglwydd, | y peth a wnaeth efe yn y môr coch, ac yn afonydd Arnon.

| Neu, Vaheb yn Suphah.

15 Ac [wrth] raiadr yr afonydd, hwn a dreigla i breſwylfa Ar, ac a bwyſſa at derfyn Moab.

16 Ac oddi yno [† raethant] i Beer, honno [yw] 'r ffynnon lle y dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, caſcl y bobl ynghyd, ac mi a roddaf iddynt ddwfr.

† Hebr. a gloddiodd.

17 Yna y canodd Iſrael y gân hon, cyſot ffynnon, | cenwch iddi.

| Neu, atnabod

18 Ffynnon a gloddiodd y tywyſogion, [ac] a gloddiodd pennaethiaid y bobl, ynghyd a'r deddfwr a'i ffynt: ac o'r anialwch [yr aethant] i Mattanah:

19 Ac o Mattanah i Nahaliel, ac o Nahaliel i Bamoth:

20 Ac o Bamoth [yn] y dyffryn [ſydd] † yngwlad Moab, i ben | y bryn ſydd yn edrych tua † 'r diſaethwch.

† Hebr. ymmaes. | Piſgah. | Jeſimon.

21 Yna yr anfonodd Iſrael genhadau at Sehon brenin yr Amoriaid, gan ddywedyd,

* Deut. 2.27. barn. 11. 19.

22 Gâd i mi fyned trwy dy dîr, ni thrown i faes na gwinllan, nid yſwn ddwfr [yn] ffynnon: ar hyd ffordd y brenin y cerddwn, hyd onid elom allan o'th derfynau di.

* Deut. 2.9.7.

23 Ac ni rodd * Sehon i Iſrael ffordd trwy ei wlad, onid caſclodd Sehon ei holl bobl, ac a aeth allan yn erbyn Iſrael i'r anialwch: ac efe a ddaeth i Iahaz, ac a ymladdodd yn erbyn Iſrael.

* Pſal. 135.11. ac 136.19 ioſu 12.2.

24 Ac * Iſrael a'i tarawodd ef â min y cleddyf, ac a oreſcynnodd ei dîr ef, o Arnon hyd Iabboc, hyd at feibion Ammon: canys cadarn [oedd] derfyn meibion Ammon.

25 A chymmerodd Iſrael yr holl ddinaſoedd hyny, a thrigodd Iſrael yn holl ddinaſoedd yr Amoriaid, yn Hesbon, ac yn ei holl † bentrefydd.

† Hebr. ferchod.

26 Canys dinas Sehon brenin yr Amoriaid ydoedd Hesbon, ac yntef a ryfelaſei yn erbyn brenin Moab, yr hwn a fnaſei o'r blaen, ac a ddug ei dîr ef oddi arno hyd Arnon.

27 Am hynny y dywed y diharheb-wyr, deuwch i Hesbon, adailader, a chadarnhaer dinas Sehon.

28 Canys tân aeth allan o Hesbon, [a] fflam o ddinas Sehon: bwyttaodd Ar [ym] Moab, [a] pherchennogion | Ramoth Arnon.

| Uchelfanau.

29 Gwae di Moab; darfu am danat pobl * Camos; rhoddodd ei feibion diangol, a'i ferched, mewn caethiwed i Sehon brenin yr Amoriaid.

* Num. 21.8, 29. 11.7, 33.

30 Saethaſom hwynt: darfu am Hesbon hyd Dibon; ac anrhaithiaſom hyd Nopha, yr hon [ſydd] hyd Mediba.

31 A thrigodd Iſrael yn nhîr yr Amoriaid.

32 A Moſes a anfonodd i chwilio Iazer a hwy a orchfygaſant ei phentrefydd hi, ac a yrraſant ymaith yr Amoriaid y rhai [oedd] yno.

33 * Troeſant heſyd ac aethant i fynu hyd ffordd Baſan: ac Og brenin Baſan a ddaeth allan yn ei herbyn hwynt i ryfel hyd Edrai, efe a'i holl bobl.

* Deut. 3.1. deut. 29.7.

34 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, nac ofna ef, canys yn dy law di y rhoddais ef, a'i holl bobl, a'i dîr; * a gwnei iddo ef megis y gwnaethoſt i Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn [oedd] yn trigo yn Hesbon.

* Pſal. 135.11. * Num. 21.33.

35 Am hynny y tarawſant ef, a'i feibion, a'i holl bobl, fel na adawyd iddo ef weddill, a hwy a berchennogaſant ei dir ef.

PEN. XXII.

1 *Cenhadon cyntaf Balac yn cael nâg gan Balaam.* 15 *Ei ail-gennadon ef yn cael gan ho ddyfod.* 22 *Angel a'i rhaddaſei ef, oni baſſei yn aſſen ei wartdu ef.* 36 *Balac yn ei groeſawu ef.*

A meibion

A Meibion Iſrael a gydbwynaſſant, ac a werſyllaſant yn thoſſydd Moab, am yr Iordonen a Iericho.

2 A gwelodd Balac mab Zippor, yr hyn oll a wnaethi Iſrael i'r Amoriaid.

3 Ac ofnodd Moab rhac y bobl yn fawr, canys llawer oedd; a bu gyfyng ar Moab o achos meibion Iſrael.

4 A dywedodd Moſes wrth henuriaid Midian, y gynnulleidfa hon yn awr a lyfant ein holl amgylchoedd, fel y llyf yr ych wellt y maes: a Balac mab Zippor [oedd] frenin ar Moab yn yr amſer hwnnw.

*Ioſua 24 9. Deut. 23.5. Neper. 2. 25. †Hebr. yn mare. ‖Piſgah. ‖Ieſimon. *Deut. 2.27. barn. 11. 19. *Deut. 29.7.

5 Ac eſe a anfonodd genadau at Balaam fab Beor, i Pethor (yr hon [ſydd] wrth afon tîr meibion ei bobl) iw gyrchu eſ; gan ddywedyd, wele pobl a ddaeth allan o'r Aipht; wele y maen yn cuddio †wyneb y ddaiar; ac y maent yn aros ar ſynghyfer i.

6 Yr awrengan hynny, tyret attolwg mellidithia i mi y bobl yma, canys cryfach ydynt nâ mi: ond odid mi allwn ei dâroeſ, a'i gyrru hwynt o'r tir: canys mi a wn mai bendigedic [ſydd] yr hwn a fendithiech di, a melldigedic [ſydd] yr hwn a felldithiech.

7 A henuriaid Moab, a henuriaid Midian a aethant [â gwobr] dewiniaeth yn eu dwylo, daethant heiyd at Balaam, a dywedaſant iddo eirian Balac.

8 A dywedodd yntef wrthynt, lleteuwch ymma heno, a rhoddaſi chwi atteb megis y lleſaro yr Arglwydd wrthiſt a thywyſogion Moab a arhoſaſant gyd â Balaam.

9 A daeth Duw at Balaam ac a ddywedodd, pwy [yw] y dynion hyn [ſydd] gyd â thi?

10 A dywedodd Balaam wrth Dduw, Balac mab Zippor brenin Moab a ddanfonodd attaf, [gan ddywedyd,]

11 Wele bobl wedi dyfod allan o'r Aipht, ac yn gorchguddio wyneb y ddaiar: yr awran tyret, rhega hwynt i mi, ſelly ond odid y gallaf rytela â hwynt, a'i gyrru allan.

12 A dywedodd Duw wrth Balaam, na ddos gyd â hwynt, na felldithia y bobl, canys bendigedic ydynt.

13 A Balaam a gododd y boreu, ac a ddywedodd wrth dywyſogion Balac; ewch i'ch gwlad; o blegit yr Arglwydd a neccaodd adel i mi fyned gyd â chwi.

14 A thywyſogion Moab a godaſant, ac a ddaethant at Balac, ac a ddywedaſant, neccaodd Balaam ddyfod gyd â ni.

15 A Balac a anfonodd eilwaith fwy o dywyſogion, anrhydeddufach nâ'r rhai hyn.

16 A hwy a ddaethant at Balaam ac a ddywedaſant wrtho, ſel hyn y dywed Balac mab Zippor, attolwg na luddier di rhac dyfod attaf.

17 Canys gan anrhydeddu i'th anrhydeddaf yn fawr, a'r hyn holl a ddywedech wrthif a wnaf: tyret tithe attolwg, rhega i mi y bobl hyn.

18 A Balaam a atteboddac a ddywedodd wrth weiſion Balac, *pe rhoddei Balac i mi arian ac aur loneid ei dŷ, ni allwn fyned tros air yr Arglwydd fy Nuw, i wneuthur na bychan na mawr.

*Num. 24.13.

19 Ond attolwg yn awr arhoſwch chwithau ymma y nôs hon, ſel y caffwyf wybod beth a ddywedo yr Arglwydd wrthif yn chwaneg.

20 A daeth Duw at Balaam [liw] nôs, a dywedodd wrtho oſ i'th gyrchu dy y daeth y dynion hyn, cyſot, dos gyd â hwynt: ac er hynny y peth a leſarwyf wrthit, hynny a wnei di.

21 Yna y cododd Balaam yn foran, ac a gyfrwyodd ei aſſyn, ac a aeth gyd â thywyſogion Moab.

22 A dîg Duw a enynnodd am iddo eſ fyned; ac angel yr Arglwydd a ſafodd ar y ffordd iw wrthwynebu eſ; ac eſe yn marchogaeth ar ei aſſyn, a'i ddau langc gyd ag eſ.

23 *A'r aſſyn a welodd angel yr Arglwydd yn ſefyll ar y ffordd, a'i gleddyf yn noeth yn ei law; a chiliodd yr aſſyn allan o'r ffordd, ac aeth i'r maes a tharawodd Balaam yr aſſyn iw throi i'r ffordd. *2 Pet. 2. 16. iud. 11

24 Ac angel yr Arglwydd a ſafodd ar lwybr y gwinllannoedd, [a] magwyr o'r ddau tu.

25 Pan welodd yr aſſyn angel yr Arglwydd, yna hi a ymwaſcodd at a fagwyr, ac a waſcodd droed Balaam wrth y fagwyr; ac efe a'i tarawodd hi eilwaith.

26 Ac angel yr Arglwydd aeth ym mhellach, ac a ſafodd mewn lle cyfyng, lle nid [oedd] ffordd i gilio tua'r tu dehau, na'r tu aſſwy.

27 A gwelodd yr aſſyn angel yr Arglwydd, ac a otweddodd tan Balaam: yna'r enynnodd dîg Balaam, ac efe a darawodd yr aſſyn â ffonn.

28 A'r Arglwydd a egorodd ſafn yr aſſyn, a hi a ddywedodd wrth Balaam, beth a wneuthum it, pan darewaiſt fi y tair gwaith hyn?

29 A dywedodd Balaam wrth yr aſſyn, am it fy ſiommi; ô na byddei gleddyf yn fy llaw, canys yn awr i'th laddwn.

30 A dywedodd yr aſſyn wrth Balaam, onid myfi [yw] dy aſſyn, yr hon y marchogaiſt arnaf er pan [lydwyf eiddo] ti, hyd y dydd hwn? gan arfer a atferais i wneuthur it fel hyn? ac efe a ddywedodd, na ddo. ‖Neu, dwyt hyd, &c.

31 A'r Arglwydd a egorodd lygaid Balaam, ac efe a welodd angel yr Arglwydd, yn ſefyll ar y ffordd, a'i gleddyf noeth yn ei law; ac efe a ogwyddodd ei ben, ac a yngrymmodd ar ei wyneb.

32 A dywedodd angel yr Arglwydd wrtho, pa ham y tarewaiſt dy aſſyn y tair gwaith hyn? wele mi a ddeuthum allan yn wrthwynebydd [i ti:] canys cyfeiliornus yw y ffordd hon yn fyngolwg.

33 A'r aſſyn a'm gwelodd, ac a giliodd rhagof y tair gwaith hyn; oni buaſei iddſi gilio rhagof, diau yn awr y lladdaſwn di, ac a'i gadawſwn hi yn fyw.

34 A Balaam a ddywedodd wrth angel yr Arglwydd, pechaiſt oblegid ni wyddwn dy fod ti yn ſefyll ar y ffordd yn fy erbyn: ac yr awron os drwg [yw] yn dy olwg, dychwelaf adref.

35 A dywedodd angel yr Arglwydd wrth Balaam, dos gyd â'r dynion, a'r gair a leſarwyf wrthit, hynny yn vnic a leſeri: felly Balaam a aeth gyd â thywyſogion Balac.

36 A chlybu Balac ddyfod Balaam, ac efe a aeth iw gyfarfod ef i ddinas Moab: yr hon [ſydd] ar ardal Arnon, yr hon [ſydd] ar gwir eithaf y terfyn.

37 A dywedodd Balac wrth Balaam; onid gan anfon yr anfonais attat i'th gyrchu? pa ham na ddeuit ti attaf? oni allwyn i dy wneuthur di yn anrhydeddus?

38 A dywedodd Balaam wrth Balac, wele mi a ddeuthum attat; gan *allu allaſi leſaru dim yr awran? y gair a oſodo Duw yn ſyngenau, hwnnw a leſara fi. *Num. 23.12.

39 A Balaam a aeth gyd â Balac, a hwy a ddaethant i gaer ‖Huzoth. ‖Neu, heolydd.

40 A lladdodd Balac warthec a defaid, ac a anfonodd [rân] i Balaam, ac i'r tywyſogion [oedd] gyd ag eſ.

41 A'r boreu Balac a gymmerodd Balaam, ac aeth

aeth ag ef i fynu i vchelfeudd Baal: fel y gwelei oddi yno [gwrr] eithaf y bobl.

PEN. XXIII.

p. 13, 18. Offrwm Balac. 7, 18. Dammeg Balaam.

A Dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma faith allor, a darpara i mi ymma faith o fustych, a faith o hyrddod.

2 A gwnaeth Balac megis ac y dywedodd Balaam: ac offrymmodd Balac a Balaam fustach a hwrdd ar [bob] allor.

3 A dywedodd Balaam wrth Balac, saf di wrth dy boeth offrwm, myfi a âf [o ddi ymma:] ond odid daw yr Arglwydd im cyfarfod, a mynegaf it pa air a ddangofo efe i mi; ac efe a aeth [i le vchel. ‖Neu, o'r middle.

4 A chyfarfu Duw â Balaam, a dywedodd [Balaam] wrtho, darpersis faith allor, ac aberthais fustach, a hwrdd ar [bob] allor.

5 A gofodedd yr Arglwydd air yngenau Balaam, ac a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywed fel hyn.

6 Ac efe a ddychwelodd atto, ac wele efe a holl dywyſogion Moab yn ſefyll wrth ei boeth offrwm.

7 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, O ‖ Strialy cyrchodd Balac brenin Moab myfi, o fynyddoedd y dwrain [gan ddywedyd,] tyred, mellithia i mi Iacob, tyred a ffieiddia Iſrael. ‖Aram.

8 Pa fodd y rhegaf [yr hwn] ni regodd Duw? a pha fodd y ffieiddiaf yr hwn ni ffieiddiodd yr Arglywydd?

9 Canys o ben y ceiſiau y gwelaf ef, ac o'r bryniau yr edrychaf arno: wele bobl yn preſſwilio eu hun, ac heb eu cyfrif yn plith a'r cenhedloedd.

10 Pwy a rifiwch Iacob, a rhifedi pedwaredd ran Iſrael? marw a † gwelwyf o farwolaeth yr vnion, a bydded fy niwedd fel yr eiddo ynteu. † Hebr. mynet fy enaid, neu fy enioes.

11 A dywedodd Balac wrth Balaam, beth a wnaethoſt i mi? i regu fyngelynion i'th cymmerais, ac wele gan fendithio ti [a'r] bendithiaiſt.

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, onid yr hyn a oſododdyr Arglwydd yn fyngenau, fy rald i mi edrych ar ei ddywedyd?

13 A dywedodd Balac wrtho ef, tyret attolwg gyd â myfi i le arall, lle y gwelych hwynt; oddi yno y ceiſ weled eu cwrr eithaf hwynt yn vnic, ac ni chei eu gweled hwynt i gyd: rhega di the hwynt i mi oddi yno.

14 Ac efe a'i dûg ef i faes ‖amlwg, i ben ‖bryn, ‖Zophim. ‖Piſgah. ac a adailadodd ſaith allor, ac a offrymmodd ſuſtach a hwrdd ar [bob] allor.

15 Ac a ddywedodd wrth Balac, ſaf ymma wrth dy boeth offrwm, a mi a âf accw i gyfarfod [â'r Arglwydd.]

16 A chyfarfu yr Arglwydd â Balaam, *ac a oſododd air yn ei enau ef, ac a ddywedodd, dychwel at Balac, a dywed fel hyn. *Pen. 23, 35.

17 Ac efe a ddaeth atto, ac wele efe yn ſefyll wrth ei boeth offrwm, a thywyſogion Moab gyd ag ef: a dywedodd Balac wrtho, beth a ddywedodd yr Arglwydd?

18 Yna y cymmerodd efe ei ddammeg, ac a ddywedodd, cyfot Balac a gwrando, mab Zippor, cluſtymwrando â mi.

19 Nid dyn [yw] Duw i ddywedyd celwydd, na mab dyn i edifarhau: a ddywedodd efe, ac nis cyflawna? a leſaroddefe, ac oni chwyna?

20 Wele cymmeras [i mi af] fendithio: a bendithiodd efe, ac ni thraſnaiſ ni nuyn ei ôl.

21 Ni wêl efe anwiredd yn Iacob, ac ni wêl drawſedd yn Iſrael: yr Arglwydd ei Dduw [ſydd] gyd ag ef, ac [y mae] vdcorn floedd brenin yn eu myſc hwynt.

22 *Duw a'i dug hwynt allan o'r Aipht, megis nerth vnicorn [ſydd] iddo. *Num. 24, 8.

23 Canys nid [oes] ſwyn ‖yn erbyn Iacob, na dewiniaeth yn erbyn Iſrael: y pryd [hyn] y dywedir am Iacob ac am Iſrael, beth a wnaeth Duw? ‖Yn Iacob,

24 Wele, y bobl a gyfyd fel llew mawr, ac fel llew ieuange yr ymgyfyd: ni orwedd nes bwytta o'r yſclyfaeth, ac yfed gwaed y lladdedigion.

25 A dywedodd Balac wrth Balaam, gan regu na rega ef mwy, gan fendithio na fenditha ef chwaith.

26 Yna yr attebodd Balaam ac a ddywedodd wrth Balac, oni fynegais it gan ddywedyd, yr hyn oll a leſaro yr Arglwydd, hynny a wnafi?

27 A dywedodd Balac wrth Balaam, tyred attolwg, mi a'th ddygaf i le arall; ond odid bodlon fydd gan Duw i ti ei regu ef i mi oddi yno.

28 A Balac a ddug Balaam i ben Peor, yr hwn ‖yn ſydd yn] edrych tua'r diffeithwch. ‖tua'r fynua.

29 A dywedodd Balaam wrth Balac, adailada i mi ymma faith allor, a darpara i mi ymma faith buſtach, a faith hwrdd.

30 A gwnaeth Balac megis y dywedodd Balaam, ac a offrymmodd ſuſtach, a hwrdd ar [bob] allor.

PEN. XXIIII.

1 Balaam yn rhoi heibio dewiniaeth ac yn prophwydo ddaioni wrth Iſrael. 10 Balac mewn digter yn ei anfon ef ymmaith. 15 Ynteu yn prophwydo am ſiryd Iacob, a dinyſtr rhyw oleddyd.

PAn welodd Balaam mai da oedd yngolwg yr Arglwydd fendithio Iſrael, * nid aeth efe megis o'r blaen i † gyrchu dewiniaeth: onid goſododdei wyneb tua'r anialwch. *Numer. 23, 3 & 15. † Hebr. yſtaſodd.

2 A chododd Balaam ei lygaid, ac wele Iſrael yn pebyll io yn ôl ei llwythau; a daeth yſpryd Duw arno ef.

3 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg ag a ddywedodd, Balaam mab Beor a ddywed, a'r gwr †a agorwyddei lygaid a ddywedod. *Numer. 23, 7. † Hebr. ocdd lygadeu agoredig.

4 Gwrandaw dd geiriau Duw a ddywedodd, yr hwn a welodd wele dig eth yr Holl alluoc, yr hwn a ſyrthiodd ac a agorwyd [ei] lygaid:

5 Mor hyfryd yw dy bebyll di ô Iacob, dy gyfanneddau di Iſrael!

6 Yme ymnant fel dyffrynnoedd, ac fel gerddi wrth afon, fel Aloe-wydd a blannodd yr Arglwydd, fel y Cedr-wrdd wrth dd yfroedd.

7 Efe a dywallt ddwfr o'i ſtenau, a'i hâd [ſydd] mewn dyfroedd lawer, a'i frenin a ddercheir yn uwch na Agag a'i frenhiniaeth a ymgyfyd.

8 Duw a'i dug ef allan o'r Aipht: * megis nerth vnicorn [ſydd] iddo: efe a fwytty y cenhedloedd ei elynion, ac a ddrylliia eu heſgyrn, ac a'i ſaethau y gwana efe [hwynt.] *Pen. 23, 22.

9 Efe a * grymma [ac] a orwedd fel llew, ac fel llew mawr: pwy a'i cyfyd ef? bendigedic [ſydd] dy fendith-wŷr, a melldigedic dic dy felldith-wŷr. *Genes. 49, 9.

10 Ac ennynnodd dig Balac yn erbyn Balaam, ac efe a darawodd ei ddwylo ynghŷd: dywedodd Balac heſyd wrth Balaam, i regu fyngelynion i'th gyrchais, ac wele ti gan fendithio a'i bendithiaiſt y tair gwaith hyn.

11 Am hynny yn awr ffo i'th fangre dy hun: dywedais gan anrhydeddu i'th anrhydeddwn, ac wele attaliodd yr Arglwydd di oddi wrth anrhydedd.

12 A dywedodd Balaam wrth Balac, oni leſarais wrth dy genhadau a anfonaiſt attaf, gan ddywedyd,

13 Pe rhoddei Balac i mi arian ac aur lonaid ei dŷ, ni allwn drosseddu gair yr Arglwydd, i wneuthur da neu ddrwg, o'm meddwl fy hun? yr hyn a lefaro yr Arglwydd, hynny a lefaraf fi.

14 Ond yr awron wele fi yn myned at fy mhobl? tyred, mi a fynegaf i ti yr hyn a wna y bobl hyn i'th bobl di yny ddyddiau diweddaf.

15 Ac efe a gymmerth ei ddammeg, ac a ddywedodd, Balaam mab Beor a ddywed, a'r gwr a agorwyd ei lygaid a ddywed,

16 Dywed gwrandawydd geiriau Duw, gwybeydd gwybodaeth y Goruchaf, a gweledydd gweledigaeth yr Holl alluoc, yr hwn a syrthiodd, ac yr agorwyd ei lygaid.

17 Gwelaf ef, ac nid yr awron: edrychaf arno, ond nid o agos: daw seren o Iacob, a chyfyd teyrnwialen o Israel, ac a ddryllia ystlysau Moab, ac a ddinistria holl feibion Seth.

18 A Edom a feddiennir, Seir hefyd a berchennogir [gan] ei elynion, ac Israel a wna rymuster.

19 Ac arglwyddiaetha [yn] o Iacob, ac a ddinistria y gweddillion o'r ddinas.

20 A phan edrychodd ar Amalec, efe a gymmerodd ei ddammeg ac a ddywedodd, [dechreu y cenhedloedd [yw] * Amalec, a'i ddiwedd fydd [darfod am dano byth.

21 Edrychodd hefyd ar y Cenedl, ac a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, cadarn [yw] dy amedd, gosod yr wyt dy nyth yn y graig.

22 Anrheithir y † Cenedl, hyd on i'th gaethiwo Assur.

23 Ac efe a gymmerodd ei ddammeg, ac a ddywedodd, och! pwy fydd byw pan wnelo Duw hyn?

24 Llongau hefyd o derfynau Cittim a orthrymmant Assur, ac a orthrymmant Eber, ac yntef a ddarfydd am dano byth.

25 A chododd Balaam, ac aeth, ac a ddychwelodd adref, a Balac aeth hefyd i'w ffordd yntef.

PEN. XXV.

1 Israel yn Sittim yn godinebu ac yn addoli delwau. 6 Phinees yn lladd Zimri a Chosbi. 10 Duw o herwyddhynny yn rhoddi iddo ef offeiriadaeth dragywyddol. 16 Rhaid yw blino y Midianiaid.

A Thrigodd Israel * yn Sittim, a dechreuodd y bobl odinebu gyd â merched Moab.

2 A galwasant y bobl i aberthau eu duwiau hwynt; a bwyttaodd y bobl, ac addolasant eu duwiau hwynt.

3 Ac ymgyfeillodd Israel a Baal Peor; ac enynnodd digofaint yr Arglwydd yn erbyn Israel.

4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, *cymmer holl bennaethiaid y bobl, a chroga hwynt i'r Arglwydd ar gyfer yr haul; fel y dychwelo llid digofaint yr Arglwydd oddi wrth Israel.

5 A dywedodd Moses wrth farn-wyr Israel, lleddwch bob un ei ddynion, y rhai a ymgyfeillasant â Baal-Peor.

6 Ac wele, gŵr o feibion Israel a ddaeth ac a ddygodd Midianites ar ei frodyr, yngolwg Moses, ac yngolwg holl gynnulleidfa meibion Israel, a hwynt yn wylo [wrth] ddrws pabell y cyfarfod.

7 A gweloedd * Phinees mab Eleazar, mab Aaron yr offeiriad, ac a gododd o ganol y gynnulleidfa, ac a gymmerodd waywffon yn ei law;

8 Ac a aeth ar ol y gŵr [o] Israel i'r babell, ac a'i gwanodd hwynt ill dau, sef y gŵr o Israel a'r wraig, trwy ei chendod: ac attaliwyd y pla oddi wrth feibion Israel.

9 * A bu feirw o'r blâ bedair mil ar bugain.

10 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

11 Phinees mab Eleazar, mab Aaron yr offeiriad, a drôdd fy nigter oddi wrth feibion Israel, (pan eiddigeddodd efe drosto fi yn eu mysc) fel na ddifethais feibion Israel yn fy eiddigedd.

12 Am hynny dywed, wele fi yn rhoddi iddo fy nghyfammod o heddwch.

13 A bydd iddo ef, ac iw hâd ar ei ôl ef, ammod offeiriadaeth dragwyddol, am iddo eiddigeddu tros ei Dduw, a gwneuthur cymmod tros feibion Israel.

14 A henw y gŵr o Israel yr hwn a laddwyd, [sef] yr hwn a laddwyd gyd â'r Fidianites, [oedd] Zimri mab Salu, pennaeth tŷ [ei] dad, o [lwyth] Simeon.

15 A henw y wraig o Midian a laddwyd [oedd] Cozbi merch Zur: pencenhedl o dŷ mawr yn Midian oedd hwn.

16 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

17 * Blina y Midianiaid, a lleddwch hwynt. *Pen. 31.2.

18 Canys blin ydynt arnoch trwy eu dichellion a ddychymmygasant i'ch erbyn yn achos Peor, ac yn achos Cozbi merch tywysog Midian eu chwaer hwynt, yr hon a laddwyd yn nydd y blâ, o achos Peor.

PEN. XXVI.

1 Cymmeryd cyfrif o holl Israel yn nyffryn Moab. 52 Cyfraith i gyfranneddiaeth y tiroedd yng-hanaan hwy. 57 Teuluoedd a rhifedi y Lefaid. 63 Na adawsid un o'r rhai a rifesid yn Sinai, ond Caleb a Iosuah.

A Bu wedi y blâ, lefarn o'r Arglwydd wrth Moses, ac wrth Eleazar fab Aaron yr offeiriad, gan ddywedyd,

2 Cymmerwch nifer holl gynnulleidfa meibion Israel, * o fab vgain mlwydd ac a vchod, trwy dŷ eu tadau, pob vn allo fyned i ryfel yn Israel. *Pen. 1.3.

3 A llefarodd Moses ac Eleazar yr offeiriad wrthynt yn rhosydd Moab, wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho, gan ddywedyd,

4 [Rhifwch y bobl] o fab vgain mlwydd ac vchod, * megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses, a meibion Israel y rhai a ddaethant allan o dir yr Aipht. *Pen. 1.2.

5 Ruben * cyntafanedic Israel: meibion Ruben, [o] Hanoch, tylwyth yr Hanochiaid: o Phalu, tylwyth y Phaliaid: *Gen. 46. 8. exod. 6. 14. 1 cron. 5.1.

6 O Hesron, tylwyth yr Hesroniaid: o Carmi, tylwyth y Carmiaid.

7 Dymma dylwyth y Rubeniaid; a'i rhifedigion oedd dair mil a deugain, a saith gant, a deg ar hugain.

8 A meibion Phaln [oedd] Eliab.

9 A meibion Eliab, Nemuel, a Dathan, ac Abiram: dymma y Dathan ac Abiram, rhai enwoc yn y gynnulleidfa, y rhai a *gynyhennasant yn erbyn Moses, ac yn erbyn Aaron, ynghynnulleidfa Corah, pan ymgynhennasant yn erbyn yr Arglwydd. *Pen. 16.2.

10 Ac a gorodd y ddaear ei safn, ac a'i llyngcodd hwynt, a Chorah hefyd, pan fu farw y gynnulleidfa, pan ddifaodd y tân ddeng-gŵr a deugain, a dau cant; a hwy a aethant yn arwydd.

11 Ond meibion Corah ni buant feirw.

12 Meibion Simeon wrth eu tylwythau; o Nemuel, tylwyth y Nemueliaid: o Iamin, tylwyth y Iaminiaid; o Iacin, tylwyth y Iaciniaid:

13 O Zerah, tylwyth y Zerahiaid; o Saul, tylwyth y Sauliaid.

14 Dymma dylwyth y Simeoniaid, dwy fil a'r hugain a dau cant.

15 Meibion Gad wrth eu tylwythau, o Zephon, tylwyth

tylwyth y Zephoniaid, o Haggi, tylwyth yr Haggiaid; o Suni, tylwyth y Suniaid:

16 O Oznis tylwyth yr Oznïaid; o Eri, tylwyth yr Eriaid:

17 O Arod, tylwyth yr Arodiaid; o Areli, tylwythyr Areliaid.

18 Dymma deuluoedd meibion Gad dan eu rhif, deugain mil, a phum cant.

*Ge.38.3 & 46.12. 19 Meibion Iuda [oedd] * Er ac Onan: a bu farw Er ac Onan yn nhîr Canaan.

20 A meibion Iuda wrth eu teuluoedd: o Selah, tylwyth y Selaniaid; o Pharez, tylwyth y Pharetziaid: o Zerah, tylwyth y Zerahiaid.

* Gen.38. 2,&c. & 46.12. 21 A meibion * Pharez oedd, o Hesron, tylwyth yr Hesroniaid: o Hamul, tylwyth yr Hamuliaid.

22 Dymma dylwyth Iuda dan eu rhif: onid pedair mil pedwar vgain mil, a phum cant.

23 Meibion Issachar wrth eu tylwythau [oedd,] o Tolah, tylwyth y Tolahiaid; o Puah, tylwyth y Puniaid:

24 O Iasub, tylwyth y Iasubiaid; o Simron, tylwyth y Simroniaid.

25 Dymma deuluoedd Issachar dan eu rhif, pedair mil, a thrugain mil, a thrychant.

26 Meibion Zabulon wrth eu teuluoedd [oedd,] o Sered tylwyth y Sardiaid: o Elon, tylwyth yr Eloniaid: o Iahleel, tylwyth Iahleeliaid.

27 Dymma deuluoedd y Zabuloniaid dan eu rhif, tri vgain mil, a phum cant.

28 Meibion Ioseph wrth eu teuluoedd [oedd] Manasseh, ac Ephraim.

*Iosua. 17.1. 29 Meibion Manasseh [oedd:] o *Machir, tylwyth y Machiriaid: a Machir a genhedlodd Gilead: o Gilead [y mae] tylwyth y Gileadiaid.

30 Dymma feibion Gilead, [o] Ieezer, tylwyth y Ieezeriaid: o Helec, tylwyth yr Heleciaid:

31 Ac [o] Asriel, tylwyth yr Asricliaid: ac [o] Sechem, tylwyth y Sechemiaid.

32 Ac [o] Semida, tylwyth y Semidaid: ac [o] Hepher, tylwyth yr Hepheriaid.

* Pen. 37.1. 33 A * Zalphaad mab Hepher nid oedd iddo feibion, onid merched: a henwau merched Zalphaad [oedd,] Mahlah, a Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah.

34 Dymma dylwyth Manasseh; a'i rhifedigion [oedd] ddeuddeng mil a deugain, a saith gant.

35 Dymma feibion Ephraim wrth eu teuluoedd: o Suthelah, tylwyth y Suthelaid: o Becher, tylwyth y Becheriaid: o Tahan, tylwyth y Tahaniaid.

36 Ac dymma feibion Suthelah; o Eran, tylwyth yr Eraniaid.

37 Dymma dylwyth meibion Ephraim trwy eu rhifedigion, deuddeng mil ar hugain a phum cant: dymma feibion Ioseph wrth eu teuluoedd.

38 Meibion Beniamin wrth eu teuluoedd [oedd,] o Bela, tylwyth y Belaiaid: o Asbel, tylwyth yr Asheliaid: o Ahiram, tylwyth yr Ahiramiaid.

39 O Sephupham, tylwyth y Sephuphamiaid: o Hupham, tylwyth yr Huphamiaid.

40 A meibion Bela oedd Ard, a Naaman: [o Ard yr ydoedd] tylwyth yr Ardiaid: o Naaman, tylwyth y Naamaniaid.

41 Dymma feibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd: dan eu rhif yr [oeddynt] yn bum mil a deugain a chwe chant.

42 Dymma feibion Dan, yn ôl eu teuluoedd; o Suham, tylwyth y Suhamiaid: dymma dylwyth Dan yn ol eu teuluoedd.

43 A holl dylwyth y Suhamiaid [oedd] yn ôl eu rhifedigion, bedair mil a thrugain, a phedwar cant.

44 Meibion Aser wrth eu teuluoedd [oedd] o Imna, tylwyth y Imnaid: o Iesui, tylwyth y Iesuiaid: o Beriah, tylwyth y Beriaid.

45 O feibion Beriah [yr oedd] o Heber, tylwyth yr Heberiaid: o Malciel, tylwyth y Malcieliaid.

46 A enw merch Aser [ydoedd] Sarah.

47 Dymma deuluoedd meibion Aser yn ôl eu rhifedigion, tair mil ar ddec a deugain, a phedwar cant.

48 Meibion Nephtali wrth eu teuluoedd [oedd,] o Iahzeel, tylwyth y Iahzeeliaid: o Guni, tylwyth y Guniaid.

49 O Iezer, tylwyth y Iezeriaid: o Silem, tylwyth y Silemiaid.

50 Dymma dylwyth Nephtali yn ôl eu teuluoedd dan eu rhif, pum mil a deugain, a phedwar cant.

51 Dymma rifedigion meibion Israel, chwe chan mil, a mil, saith gant, a dec ar hugain.

52 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

53 I'r rhai hyn y rhennir y tîr yn etifeddiaeth, yn ol rhifedi yr henwau.

54 I * lawer y chwanegi 'r etifeddiaeth, ac i * Pen. ychydig prinhâ 'r etifeddiaeth: rhodder [i] bob vn 33.54. ei etifeddiaeth yn ôl ei rifedigion.

55 Etto * wrth goelbren y rhennir y tîr, wrth * Iosu. henwau llwythau eu tadau yr etifeddant. 23.4.14.

56 Wrth farn y coelbren y rhennir ei etifeddiaeth rhwng llawer ac ychydig.

57 * Ac dymma rifedigion y Lefiaid wrth eu * Exod. teuluoedd; o Gerson, tylwyth y Gersoniaid: o Co- 6.16. hath, tylwyth y Cohathiaid: o Merari, tylwyth y Merariaid.

58 Dymma dylwythau y Lefiaid; tylwyth y Libniaid, tylwyth yr Hebrontaid, tylwyth y Mahliaid, tylwyth y Musiaid, tylwyth y Corathiaid: Cohath hefyd a genhedlodd Amram.

59 A henw gwraig Amram [oedd] Iochebed * merch Lefi, yr hon a aned i Lefi yn yr Aipht; a * Exod. hi a ddug i Amram, Aaron, a Moses, a Miriam eu 2.1,2,&c. chwaer hwynt. 6.20.

60 A ganed i Aaron, Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

61 A bu farw * Nadab ac Abihu, pan offrymmasant dân dieithr ger bron yr Arglwydd. * Lev.10. num.3.4

62 A'i rhifedigion oedd dair mil ar hugain, [ser] pob gwryw o fab misyriad ac vchod; canys ni chyfrifwyd hwynt ym mysc meibion Israel, am na roddwyd iddynt etifeddiaeth ym mhlith meibion Israel. 1 Chron. 23.2.

63 Dymma rifedigion Moses ac Eleazar yr offeiriad, y rhai a rifasant feibion Israel yn rhosydd Moab, wrth yr Iorddonen, ar gyfer Iericho.

64 Ac yn y rhai hyn nid oedd vno rifedigion Moses ac Aaron yr offeiriad, pan rifasant feibion Israel yn anialwch Sinai.

65 Canys dywedasei yr Arglwydd am danynt, * Pen. * gan farw y byddant feirw yn yr anialwch: ac ni 14.28. adawsid o honynt vn, ond Caleb mab Iephunneh, a 1 Chron. Iosua mab Nun. Iosu.

PEN. XXVII.

1 Merched Zalphaad yn ceisio etifeddiaeth. 6 Cyfraith etifeddiaeth hon. 12 Moses wedi ei rybuddio am ei farwolaeth, yn ymbil am gael vn yn ei le. 18 Appwyntio Iosuah i gael ei le ef.

YNa y daeth merched * Zalphaad, mab Hepher, * Pen. mab Gilead, mab Machir, mab Manasseh, o 36.11. dylwyth Manasseh mab Ioseph: (ac dymma henwau pen.36. ei ferched ef, Mahlah, Noah, Hoglah, Milcah, a Thirzah.)

9 Ac

2 Ac a safasant ger bron Moses, a cher bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron y pennaethiaid, a'r holl gynulleidfa, [wrth] ddrws pabell y cyfarfod, gan ddywedyd,

3 * Ein tâd ni a fu farw yn yr anialwch, ac nid oedd efe ym mysc y gynulleidfa a ymgasclodd yn erbyn yr Arglwydd ynghynnulleidfa Corah, onid yn ei bechod ei hun y bu farw, ac nid oedd meibion iddo.

4 Pa ham y † tynnir ymmaith henw ein tâd ni o fysc ei dylwyth, am nad oes iddo fab? dod i ni feddiant yn mysc brodyr ein tâd.

5 A dug Moses eu hawl hwynt ger bron yr Arglwydd.

6 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

7 Y mae merched Zalphaad yn dywedyd yn vniawn: gan roddi, dyro iddynt feddiant etifeddiaeth ym mysc brodyr eu tâd: trosfa iddynt etifeddiaeth eu tâd.

8 Llefara hefyd wrth feibion Israel, gan ddywedyd, pan fyddo marw vn, ac heb fab iddo, trosfwch ei etifeddiaeth ef iw ferch.

9 Ac oni [bydd] merch iddo, rhoddwch ei etifeddiaeth ef iw frodyr.

10 Ac oni [bydd] brodyr iddo, yna rhoddwch ei etifeddiaeth ef i frodyr ei dâd.

11 Ac oni [bydd] brodyr iw dâd, yna rhoddwch ei etifeddiaeth ef iw gâr nesfaf iddo o'i dylwyth, a meddianned [hwnnw] hi: a bydded [hyn] i feibion Israel yn ddeddf farnedic, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moses.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, * dring i'r mynydd Abarim hwn, a gwêl y tir a roddais i feibion Israel.

13 Ac wedi it ei weled, * titheu a gesclir at dy bobl, fel y casclwyd Aaron dy frawd.

14 Canys yn anialwch Zin, wrth gynnen y gynulleidfa, y gwrthryfelasoch yn erbyn fyngair, i'm sancteiddio wrth y dwfr yn eu golwg hwynt: * dyma fa ddwfr † cynnen Cades yn anialwch Zin.

15 A llefarodd Moses wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Gosoded yr Arglwydd, Duw yſprydion pob cnawd, vn ar y gynulleidfa,

17 Yr hwn a elo allan o'i blaen hwynt, ac a ddelo i mewn o'i blaen hwynt, a'r hwn a'i dygo hwynt allan, ac a'i dygo hwynt i mewn: fel na byddo cynulleidfa yr Arglwydd fel defaid ni [byddo] bugail arnynt.

18 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moses, cymmer attat Iosuah fab Nun, y gŵr [y mae] yr yſpryd ynddo, a gosot dy law arno.

19 A dod ef i ſefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynulleidfa: a dôd orchymyn iddo ef yn eu gŵydd hwynt.

20 A dod o'th ogoniant di arno ef, fel y gwrandawo holl gynulleidfa meibion Israel [arno.]

21 A ſafed ger bron Eleazar yr offeiriad, yr hwn a ofyn gynghor trosto ef, yn ôl barn * Vrim, ger bron yr Arglwydd: wrth ei air ef yr ânt allan, ac wrth ei air ef y deuant i mewn, efe a holl feibion Israel gydag ef, a'r holl gynulleidfa.

22 A gwnaeth Moses megis y gorchymynnodd yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd Iosuah, ac a harodd iddo ſefyll ger bron Eleazar yr offeiriad, a cher bron yr holl gynulleidfa.

23 Ac efe a oſododd ei ddwylaw arno, ac a rodd orchymmyn iddo, megis y llefarafei yr Arglwydd trwy law Moses.

PEN. XXVIII.

1 *Pyd yn rhaid gadw offrymmau.* 3 *Y poeth-offrwm gwaſtadol.* 9 *Yr offrwm ar y Sabboth,* 11 *ar y Hottran newydd,* 16 *ar y Paſc,* 26 *yn ydd y blaen-ffrwythau.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moses, gan ddywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Iſrael, a dywed wrthynt, gwiliwch am offrymma i mi fy offrwm, a'm bara i'm hebyrth tanllyd o arogl † peraidd, yn eu tymmor.

3 A dywed wrthynt, * dymma'r aberth tanllyd a offrymmwch i'r Arglwydd; dau oen flwyddiaid berfaith-gwbl † bob dydd, yn boeth offrwm gwaſtadol.

4 Yn oen a offrymmi di y boreu, a'r oen arall a offrymmi di † yn yr hwyr.

5 A decfed ran Epha o beillied yn † fwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy bedwaredd ran * Hin o olew coethedic.

6 [Dymma'] y poeth offrwm gwaſtadol a [wnaed yn] mynydd Sinai, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

7 A'i ddiod offrwm [ſydd] bedwaredd ran Hin gyd â phob oen: pâr dywallt y ddiod gref yn ddiod offrwm i'r Arglwydd yn y cyſegr.

8 Yr ail oen a offrymmi yn yr hwyr: megis bwyd offrwm y boreu, a'i ddiod offrwm, yr offrymmi ef, yn aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd.

9 Ac ar y dydd Sabboth, dau oen blwyddiaid perfaith-gwbl, a dwy ddecfed ran a beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy olew, a'i ddiod offrwm.

10 Dymma boeth offrwm pob Sabboth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol a'i ddiod offrwm.

11 Ac ar ddechreu eich miſſoedd yr offrymmwch, yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o ſaflych ieuainge, ac vn hwrdd, [a] ſaith oen blwyddiaid perfaith-gwbl:

12 A thair decfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu drwy olew, gyd â phob buſtach; a dwy ddecfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu trwy olew, gyd â phob hwrdd:

13 A phob vn ddecfed ran o beillied, yn fwyd offrwm, wedi ei gymmyſcu drwy olew, gyd â phob oen: yn offrwm poeth, o arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

14 A'i diod offrwm fydd banner Hin gyd â buſtach, a thrydedd ran Hin gyd â hwrdd, a phedwaredd ran Hin o win gyd ag oen; dymma boeth offrwm mis yn ei fis, trwy miſoedd y flwyddyn.

15 Ac vn bwch geifr [ſydd] yn bech aberth i'r Arglwydd; heb law y gwaſtadol boeth offrwm, yr offrymmir ef a'i ddiod offrwm.

16 Ac yn y mis cyntaf, * ar y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis, [y bydd] Paſc yr Arglwydd.

17 Ac ar y pymthecfed dydd o'r mis hwn [y bydd] yr ŵyl: ſaith niwrnod y bwyteir bara croyw.

18 Ar * y dydd cyntaf [y bydd] cymanfa ſanctaidd, na wnewch ddim caeth-waith [ynddo.]

19 Ond offrymmwch yn aberth tanllyd, [ac] yn boeth offrwm i'r Arglwydd, ddau o ſuſych ieuainge, ac vn hwrdd, a ſaith oen blwyddiaid: byddant genych yn berfaith-gwbl.

20 Eu bwyd offrwm hefyd ſydd o beillied wedi ei gymmyſcu dr wy olew; tair decfed ran gyd â buſtach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd, a offrymmwch chwi.

21 Rob vn ddecfed ran yr offrymmwch gyd â phob oen, o'r ſaith oen.

22 Ac vn bwch yn bech aberth, i wneuthur cymmod droſoch.

23 Heb law poeth offrwm y boreu, yr hwn [ſydd] boeth offrwm gwaſtadol, yr offrymmwch hyn.

24 Fel

* Num. 26.58. & 27.3. Deut. 24.16.

† Hebr. ddileir.

* Deut. 32.49.

* Num. 20.12. & 27.14.

* Exod. 17.7 Meribah ma ddwfr † cynnen Cades yn anialwch Zin.

* Num. 27.21.

* Exod. 4.30.

* Num. 26.55. & 33.54.

† Hebr. rhwng y ddau

* Exod. 29.38. † Hebr. rhwng y ddau

* Exod. 29.39. Num. 28.4. hwyr.

* Lev. 2.1. a Exod. 29.40.

* Num. 28.9. & 10.

* Exod. 12.18. Lev. 23.5.

* Lev. 23.7.

24 Fel hyn yr offrymmwch ar [bob] dydd o'r ſaith niwrnod, fwyd aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd: heb law y poeth offrwm gwaſtadol yr offrymmir ef, a'i ddiod offrwm.

25 Ac ar y ſeithfed dydd, cymanfa ſanctaidd fydd i chwi, dim caeth-waith nis gwnewch.

26 Ac ar ddydd eich blaen-ffrwythau, pan offrymmoch fwyd offrwm newydd i'r Arglwydd, wedi eich wythnoſau; cymanfa ſanctaidd fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch.

27 Ond offrymmwch ddau ſuſtach ieuainge, yn hwrdd, a ſaith oen blwyddiaid, yn boeth offrwm, o arogl peraidd i'r Arglwydd.

28 A [bydded] eu bwyd offrwm o beillied wedi ei gymmyſcu drwy olew; tair decfed ran gyd â phob buſtach, dwy ddecfed ran gyd â phob hwrdd.

29 Bob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r ſaith oen.

30 Yn bwch geifr i wneuthur cymmod troſoch.

31 Heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, yr offrymmwch [hyn;] (byddant gennych yn berffaith-gwbl) ynghyd a'i diod offrwm.

PEN. XXIX.

1 Yr offrymmau ar wyl yr vdcyrn, 7 Ar y dydd y cyſtuddiant eu heneidiau, 13 Ac ar wyth niwrnod gwyl y pebyll.

1 Lenit. 23,24. AC yn y ſeithfed mis, ar y [dydd] cyntaf o'r mis, y bydd i chwi gymanfa ſanctaidd, dim caeth-waith nis gwnewch: dydd i gann vdcyrn ſydd efe i chwi.

2 Ac offrymmwch offrwm poeth yn arogl peraidd i'r Arglwydd; yn buſtach ieuange, yn hwrdd, ſaith o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl,

3 A'i bwyd offrwm o beillied wedi ei gymmyſcu drwy olew; tair decfed ran gyd â buſtach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd:

4 Ac yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r ſaith oen.

5 Ac yn bwch geifr yn bech aberth, i wneuthur cymmod troſoch:

6 Heb law poeth offrwm y mis, a'i fwyd offrwm, a'r poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm hwynt, wrth eu deſod hwynt, yn arogl peraidd, yn aberth tanllyd i'r Arglwydd.

2 Lenit. 16,29. & 23,27. 7 * Ac ar y decfed [dydd] o'r ſeithfed mis hwn, cymanfa ſanctaidd fydd i chwi: yna cyſtuddiwch eich eneidiau: dim gwaith nis gwnewch [ynddo.]

8 Ond offrymmwch boeth offrwm i'r Arglwydd yn arogl peraidd, yn buſtach ieuange, yn hwrdd, ſaith oen blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl gennych.

9 A'i bwyd offrwm ſydd o beillied wedi ei gymmyſcu trwy olew, tair decfed ran gyd â buſtach, a dwy ddecfed ran gyd â hwrdd.

10 Bob yn ddecfed ran, gyd â phob oen o'r ſaith oen.

11 Yn bwch geifr yn bech aberth, heb law pech aberth y cymmod, a'r poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

12 Ac ar y pymthecfed dydd o'r ſeithfed mis, cymanfa ſanctaidd fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch; eithr cedwch ŵyl i'r Arglwydd ſaith niwrnod.

13 Ac offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, tri ar ddec o ſuſtych ieuainge, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid; byddant berffaith-gwbl.

14 A'i bwyd offrwm ſydd o beillied wedi ei gymmyſcu drwy olew; tair decfed ran gyd â phob buſtach, o'r tri buſtach ar ddec: dwy ddecfed ran gyd â phob hwrdd, o'r dau hwrdd:

15 A phob yn ddecfed ran gyd â phob oen, o'r pedwar oen ar ddec.

16 Ac yn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol; ei fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

17 Ac ar yr ail dydd [yr offrymmwch] ddeuddeng mhuſtach ieuainge, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

18 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [fydd] yn ol eu rhifedi, wrth y ddeſod.

19 Ac yn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrymmau.

20 Ac ar y trydydd dydd yn buſtach ar ddec, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

21 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [fydd] yn ol eu rhifedi wrth y ddeſod:

22 Ac yn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

23 Ac ar y pedwerydd dydd, deng-nhuſtach, dau hwrdd, pedwar a'r ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

24 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd â'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn [fydd] yn ol eu rhifedi, wrth y ddeſod.

25 Ac yn bwch geifr yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

26 Ac ar y pummed dydd, naw buſtach, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl.

27 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd a'r hyrddod, a chyd a'r ŵyn [fydd] yn ol eu rhifedi, wrth y ddeſod.

28 Ac yn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, a'i fwyd offrwm, a'i diod offrwm.

29 Ac a'r y chweched dydd, wyth o ſuſtych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

30 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd a'r hyrddod, a chyd a'r ŵyn [fydd] yn ol eu rhifedi, wrth y ddeſod.

31 Ac yn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'r ddiod offrwm.

32 Ac ar y ſeithfed dydd, ſaith o ſuſtych, dau hwrdd, pedwar ar ddec o ŵyn blwyddiaid perffaith gwbl:

33 A'i bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtych, gyd a'r hyrddod, a chyd â'r ŵyn, [fydd] yn ol eu rhifedi, wrth eu deſod.

34 Ac yn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm a'i ddiod offrwm.

35 Ar * yr wythfed dydd, ychel-wŷl fydd i chwi; dim caeth-waith nis gwnewch [ynddo.] *Lenit. 23,36

36 Ond offrymmwch offrwm poeth, aberth tanllyd o arogl peraidd i'r Arglwydd, yn buſtach, yn hwrdd, ſaith o ŵyn blwyddiaid perffaith-gwbl:

37 Eu bwyd offrwm, a'i diod offrwm, gyd â'r buſtach, a chyd a'r hwrdd, a chyd a'r ŵyn [fydd] yn ôl eu rhifedi, wrth y ddeſod.

38 Ac yn bwch yn bech aberth, heb law y poeth offrwm gwaſtadol, ei fwyd offrwm, a'i ddiod offrwm.

39 Hyn a [wnewch i'r Arglwydd ar eich gwyliau,] heb law eich addunedau, a'ch offrymmau gwirfoddol, gyd a'ch offrymmau poeth, a'ch offrymmau bwyd,

bwyd, a'ch offrymmau diod, a'eh offrymmau hedd.

40 A dywedodd Moſes wrth feibion Iſrael, yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

PEN. XXX.

1 *Na ellir torri addunedau. 3 ond addunedmorwyn iſanc, 6 gwraig priod, 9 gwraig weddw, a'r yſcaredic.*

A Llefarodd Moſes wrth bennaethiaid llwythau meibion Iſrael gan ddywedyd, dymma y peth a orchymynnodd yr Arglwydd.

2 Os addunneda gŵr addunedi'r Arglwydd, neu dyngu llw gan rwymo rhwymedigaeth ar ei enaid ei hun, na haloged ei air, gwnaed yn ôl yr hyn oll a ddêl allan o'i enau.

3 Ac os adduneda benyw addunedi'r Arglwydd, a'i rhwymo [ei hun] â rhwymedigaeth yn nhŷ ei thâd, yn ei hieuenctyd;

4 A chlywed o'i thâd ei haddunedau a'i rhwymedigaeth, yr hwn a rwymodd hi ar ei henaid, a thewi o'i thâd wrthi: yna ſafed ei holl addunedau, a phob rhwymedigaeth a rwymodd hi ar ei henaid a ſaif.

5 Ond os ei thad a bâr iddi dorri, ar y dydd y clywo efe; o'i holl addunedau, a'i rhwymedigaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid, ni ſaif [yn:] a maddeu'r Arglwydd iddi, o achos mai ei thâd a bareddi iddi dorri.

6 Ac os hi oedd yn eiddo gŵr, pan † addunodd, neu pan leſarodd o'i gwefuſau beth a rwymo ei henaid hi,

7 A chlywed o'i gŵr, a thewi wrthi y dydd y clywo: yna ſafed ei haddunedau: a'i rhwymedigaethau y rhai a rwymodd hi ar ei henaid a ſaſant.

8 Ond os ei gŵr ar y dydd y clywo a bâr iddi dorri, efe a ddiddymma ei haddunedau, yr hwn [ſydd] arni, a thraethiad ei gwefuſau 'r hwn a rwymodd hi ar ei henaid; a'r Arglwydd a faddeu iddi.

9 Ond addunedy weddw, a'r yſcaredic, yr hyn oll a rwymo hi ar ei henaid a ſaif arni.

10 Ond os [yn] nhŷ ei gŵr yr addunedodd, neu y rhwymodd hi rwymedigaeth ar ei henaid trwy lw;

11 A chlywed o'i gŵr, a thewi wrthi, heb periddi dorri; yna ſafed ei holl addunedau, a phob rhwym a rwymodd hi ar ei henaid a ſaif.

12 Ond os ei gŵr gan ddiddymmu a'i diddymma hwynt y dydd y clywo; ni ſaif dim a ddaeth allan o'i gwefuſau, o'i holl addunedau, ac o'i rwymedigaeth ei henaid; ei gŵr a'i diddymodd hwynt, a'r Arglwydd a faddeu iddi.

13 Pôb adduned a phôb rhwymedigaeth llw, i gyſtuddio'r enaid, ei gŵr a'i cadarnha, a'i gŵr a'i diddymma.

14 Ac os ei gŵr gan dewi a daw wrthi, o ddydd i ddydd, yna y cadarnhodd efe ei holl addunedau, neu ei holl rwymedigaethau y rhai [oedd] arni; cadarnhaodd hwynt, pan dawodd wrthi, y dydd y clybu efe [hwynt.]

15 Ac os efe gan ddiddymmu a'i diddymma hwynt wedi iddo glywed; yna efe a ddwg ei haniwiredd hi.

16 Dymma y deddfau a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes, rhwng gŵr a'i wraig, a rhwng tâd ai ferch, yn ei hieuenctyd, [yn] nhŷ ei thâd.

PEN. XXXI.

Yſpeilio 'r Midianiaid a lladd Balaam. 13 Moſes yn dâlg wrth y ſwyddogion am gadw y gwragedd yn fyw. 19 Pa fodd y glanhêir y milwyr,

a'i carcharorion, a'i hyſtelyſanth. 25 Y mâdd y'mae rhannu 'r yſpail. 48 Yr offrwm cwynhâr i dryſordy yr Arglwydd.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

2 *Dial feibion Iſrael ar y Midianiaid; wedi [hynny] ti a * geſclir at dy bobl. *Pen. 25. 27.

3 A llefarodd Moſes wrth y bobl, gan ddywedyd, arfogwch o honoch wŷr i'r rhyfel, ac ânt yn erbyn Midian, i roddi dial yr Arglwydd ar Midian. *Pen. 27.13.

4 † Mil o bôb llwyth o holl lwythau Iſrael, a anfonwch i'r rhyfel. † Hebr. Mil o lwyth.

5 A rhoddaſant o filoedd Iſrael fil o [bôb] llwyth [ſef] deuddeng mil, o rai wedi eu arlogi [i'r] rhyfel. lwyth. mil o lwyth.

6 Ac anfonodd Moſes hwynt i'r rhyfel, mil o [bôb] llwyth; hwynt a Phinees mab Eleazar yr offeiriad [a anfonodd efe] i'r rhyfel, a dodreſn y cyſſegr, a'r vdcyrn i vtcânu yn ei law.

7 A hwy a ryſelaſant yn erbyn Midian, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes, ac a laddaſant bôb gwryw.

8 Brenhinoedd Midian hefyd a laddaſant hwy, gyd â'i lladdedigion [eraill,] * ſef Efi, a Recem, a Zur, a Hur, a Reba, pum brenin Midian; Balaam hefyd mab Beor a laddaſant hwy â'r cleddyf. *Ioſeph 13.22.

9 Meibion Iſrael a ddaliaſant hefyd yn garcharorion wragedd Midian, a'i plant, ac a yſpeiliaſant eu holl anifeiliaid hwynt, a'i holl dda hwynt, a'i holl olud hwynt.

10 Eu holl ddinaſoedd hefyd drwy eu trigfannau, a'i holl dŷran a loſcaſant â than.

11 A chymeraſant yr holl yſpail, a'r holl gaſaeliad, o ddyn, ac o anifail.

12 Ac a ddygaſant at Moſes, ac at Eleazar yr offeiriad, ac at gynnulleidfa meibion Iſrael, y carcharorion, a'r caſaeliad, ar yſpail, i'r gwerſyll, yn rhoſydd Moab, y rhai [ydynt] wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho.

13 Yna Moſes ac Eleazar yr offeiriad, a holl benaduriaid y gynnulleidfa, a aethant iw cyfarfod hwynt o'r tu allan i'r gwerſyll.

14 A digiodd Moſes wrth ſwyddogion y ſyddin capteniaid y miloedd, a chapteniaid y cantoedd, y rhai a ddaethant o frwydr y rhyfel.

15 A dywedodd Moſes wrthynt, a adawſoch chwi bôb benyw yn fyw?

16 Wele * hwynt trwy air Balaam a barafaſant i feibion Iſrael wneuthur camwedd yn erbyn yr Arglwydd, yn achos Peor, a bu plâ ynghynnulleidfa yr Arglwydd. *Num. 25.2. 2.pet.2. 15.

17 Am hynny * lleddwch yn awr bob gwryw o blentyn, a lleddwch bôb benyw a fu iddi a wnaeth â gŵr, trwy orwedd gydag ef. *Barn 21.11. † Hebr. gwryw.

18 A phôb plentyn o'r benywaid y rhai ni bu iddynt a wnaethant â gŵr, cedwch yn fyw i chwi.

19 Ac arhoſwch chwithau o'r tu allan i'r gwerſyll ſaith niwrnod: pôb vn a laddodd ddyn, a * phôb vn a gyffyrddodd wrth laddedig, ymlanhewch y trydydd dydd a'r ſeithfed dydd, chwi a'ch carcharorion. *Num. 19.11.

20 Pôb gwiſc hefyd, a phôb dodreſnyn croen, a phôb gwaith o [ſiew] geifr, a phôb lleſtr pren, a lanhewch chwi.

21 A dywedodd Eleazar yr offeiriad wrth y rhyfelwŷr y rhai a aethent i'r rhyfel; dymma ddeddf y gyfraith, a orchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

22 Yn vnic yr aur, a'r arian, y prês, yr hairn, yr alcam, a'r plwm:

23 Pob dim a ddioddefo dân, a dynewch trwy * dân, a glân fydd; ac eto eſe a lanhêir * â'r dwfr ag ellir

naillduaeth; a'r hyn oll ni ddioddefo dân, tynnwch trwy'r dwfr [yn vnic.]

24 A golchwch eich gwiſcoedd ar y ſeithfed dydd, a glân fyddwch, ac wedi hynny deuwch i'r gwerſyll.

25 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

† Hebr. o'r gaeth-glna. 26 Cymmer nifer yr yſpail † a gaed, o ddyn ac o anifail, ti ac Eleazar yr offeiriad, a phennau cenedl y gynnulleidfa.

27 A rhanna y caffaeliad yn ddwyran, rhwng y rhyfelwŷr a aethant i'r filwriaeth, a'r holl gynnulleidfa.

28 A chyſot deyrnged i'r Arglwydd gan y rhyfelwyr y rhai a aethant allan i'r filwriaeth: vn enaid o [bôb] pum cant o'r dynion, ac o'r eidionnau, ac o'r aſſynnod, ac o'r defaid.

29 Cymmerwch [hyn] o'i hanner hwynt; a dyro i Eleazar yr offeiriad, yn ddderchafel offrwm yr Arglwydd.

30 Ac o hanner meibion Iſrael y cymmeri vn rhan o [bôb] dec a deugain, o'r dynion, o'r eidionnau, o'r aſſynnod, ac o'r ‖ defaid, [ac] o bôb anifail, a dôd hwynt i'r Leſiaid, y rhai ydynt yn cadw cadwriaeth Tabernacl yr Arglwydd. ‖ Neu, geiſr-yen, praidd.

31 A gwnaeth Moſes ac Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes.

32 A'r caffaeliad [ſef] gweddill yr yſpail, yr hon a ddygaſei pobl y filwriaeth, oedd chwe chan mil, a phymthec a thrugain o filoedd o ddefaid.

33 A deuddec a thrugain mil o eidionnau.

34 Ac vn mil a thrugain o aſſynnod.

35 Ac o ddynion, o fenwyaid ni buaſei iddynt a wnaethent â gwr, drwy orwedd gyd ag ef, ddeuddeng mil ar hugain o eneidiau.

36 A'r hanner, [ſef] rhan y rhai a aethent i'r rhyfel, oedd o rifedi defaid dreychan mîl, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant.

37 A theyrnged yr Arglwydd o'r defaid oedd chwechant, a phymthec a thrugain.

38 A'r eidionnau [oedd] vn mîl ar bymthec ar hugain; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] deuddec a thrugain.

39 A'r aſſynnod [oedd] ddeng mîl ar hugain, a phum cant; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] vn a thrugain.

40 A'r dynion [oedd] vn mîl ar bymthec; a'i teyrnged i'r Arglwydd [oedd] ddeuddec enaid ar hugain.

41 A Moſes a rodd deyrnged offrwm derchafel yr Arglwydd i Eleazar yr offeiriad, megis y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

42 Ac o ran meibion Iſrael, yr hon a rannaſei Moſes oddi wrth y mil-wyr,

43 Sef rhan y gynnulleidfa o'r defaid, oedd dreychan mil, a dwy ar bymthec ar hugain o filoedd, a phum cant:

44 Ac [o'r] eidionnau, vn mîl ar bymthec ar hugain:

45 Ac [o'r] aſſynnod, deng mîl ar hugain, a phum cant:

46 Ac [o'r] dynion, vn mîl ar bymthec:

47 Ie cymmerodd Moſes o hanner meibion Iſrael, vn rhan o [bôb] dec a deugain, o'r dynion ac o'r aniſeiliaid, ac a'i rhoddes hwynt i'r Leſiaid oedd yn cadw cadwriaeth Tabernacl yr Arglwydd, megis y gorchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

48 A'r ſwyddogion y rhai [oedd] ar filoedd y llu, a ddaethant at Moſes, [ſef] capteniaid y miloedd, a chapteniaid y cantoedd.

49 A dywedaſant wrth Moſes, dy weiſion a gymmeraſant nifer y gwŷr o ryfel [a roddaiſt] dan ein dwylo ni, ac nid oes ŵr yn eiſieu o honom.

50 Am hynny yr ydym yn offrymmu offrwm i'r Arglwydd, pôb vn yr hyn a gafodd, yn offeryn aur, yn gadwynau, yn freichledau, yn ſodrwyau, yn gluſtdlyſau ac yn dorchau, i wneuthur cymmod tros ein heneidiau ger bron yr Arglwydd.

51 A chymerodd Moſes ac Eleazar yr offeiriad yr aur ganddynt; y dodrefn gweithgar oll.

52 Ac yr ydoedd holl aur yr offrwm derchafel, yr hwn a offrymmaſant i'r Arglwydd, oddi wrth gapteniaid y miloedd, ac oddiwrth gapteniaid y cantoedd, yn vn mîl ar bymthec, ſaith gant, a dec a deugain o ſiclau.

53 (Yſpeiliaſei y gwŷr o ryfel, bôb vn iddo ei hun.)

54 A chymmerodd Moſes, ac Eleazar yr offeiriad, yr aur gan gapteniaid y miloedd a'r cantoedd, ac a'i dygaſant i babell y cyfarfod, yn goffadwriaeth tros feibion Iſrael, ger bron yr Arglwydd.

PEN. XXXII.

1 Y Rubeniaid a'r Gadiaid yn gofyn eu betiſe. ddieth y tu hwnt i'r Iorddonen. 6 Moſes yn eu ceryddu hwynt. 16 Hwythau yn cynnyg iddo ef ymmodau wrth ei ſodd. 33 Moſes yn rhoddi iddynt y wlâd. 39 Hwythau yn ei goreſgyn hi.

A Chyr ydoedd aniſeiliaid lawer i feibion Ruben, a lluwer iawn i feibion Gad: a gwelſant dîr Iazer, a * thîr Gilead, ac wele y lle yn lle [da] i aniſeiliaid. * Gen. 31.45.

2 A meibion Gad, a meibion Ruben a ddaethant, ac a ddywedaſant wrth Moſes, ac wrth Eleazar yr offeiriad, ac wrth benna dnrtaid y gynnulleidfa, gan ddywedyd,

3 Ataroth, a Dibon, a Iazer, a Nimrah, a Heſbon, ac Elealeh, a Sebam, a Nebo, a Beon,

4 [Sef] y tîr a darawodd yr Arglwydd o flaen cynnulleidfa Iſrael, tîr i aniſeiliaid yw efe, ac [y mae] i'th weiſion aniſeiliaid.

5 A dywedaſant, os cawſom ffafor yn dy olwg, rhodder y tîr hwn i'th weiſion yn feddiant: na phâr i ni fyned tros yr Iorddonen.

6 A dywedodd Moſes wrth feibion Gad, ac wrth feibion Ruben, a âi eich brodyr i'r rhyfel, ac a eiſteddwch chwithau ymma?

7 A pha ham y † digalonnwch feibion Iſrael, rhac myned troſſodd i'r tîr a rodd yr Arglwydd iddynt? † Hebr. torrwch galon meibion.

8 Felly y gwnaeth eich tadau, pan anfonais hwynt o Cades Barnea i edrych y tîr.

9 Canys aethant i fynu hyd * ddyffryn Eſcol, a gwelſant y tîr a digalonnaſant feibion Iſrael, rhac myned i'r tîr a roddaſei yr Arglwydd iddynt. * Num. 13.24.

10 Ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac oſe a dyngodd, gan ddywedyd,

11 Diau na chaiff yr vn * o'r dynion a ddaethant i fynu o'r Aipht, o fab vgain mlwydd ac vchod, weled y tîr a addewais trwy lŵ i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob, am na chyflawnaſant [wneuthur] ar fy ôl i: * Num. 14.28.

12 Ond Caleb mab Iephunneh y Cenezïad, a Iofuah mab Nun; canys cyflawnaſant [wneuthur] ar ôl yr Arglwydd.

13 Ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Iſrael, a gwnaeth iddynt gyrwydro yn yr anialwch deugain mlynedd; nes darfod yr holl oes a wnaethei ddrygioni yngolwg yr Arglwydd.

14 Ac wele, chwi a godaſoch yn lle eich tadau, yn gynnyrch dynion pechadurus, i chwanegu ar angerdd llid yr Arglwydd wrth Iſrael.

15 Os dychwelwch oddi ar ei ôl ef, yna efe a âd
yn bobl etto yn yr anialwch, a chwi a ddinistriwch
yr holl bobl hyn.

16 A hwy a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant, corlannau defaid a adeiladwn ni ymma i'n
hanifeiliaid, a dinasoedd i'n plant.

17 Ac ni a ymarfogwn yn fuan o flaen meibion
Israel, hyd oni ddygom hwynt iw lle eu hunt a'n
plant a arhosant yn y dinasoedd caeroc rhag trigolion y tîr.

18 Ni ddychwelwn ni i'n tai, nes i feibion Israel berchennogi bôb vn ei etifeddiaeth.

19 Herwyd nid etifeddwn ni gyd a hwynt o'r tu
hwnt i'r Iorddonen, ac oddi yno allan; am ddyfod ein etifeddiaeth i ni o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua'r dwyrain

* Iosua. 20 A * dywedodd Moses wrthynt, os gwnewch y
22.3. peth hyn, os ymarfogwch i'r rhyfel o flaen yr Arglwydd:

21 Os â pôb vn o honoch dros yr Iorddonen yn
arfog o flaen yr Arglwydd, nes iddo yrru ymmaith
ei elynion o'i flaen;

22 A darostwng y wlad o flaen yr Arglwydd, yna
wedi hynny y cewch ddychwelyd, ac y byddwch
dieuog ger bron yr Arglwydd, a cherbron Israel:
a bydd y tîr hwn yn etifeddiaeth i chwi o flaen
yr Arglwydd.

23 Ond os chwi ni wnewch felly hyn, [wele pechu
yr ydych yn erbyn yr Arglwydd:] a gwybyddwch
y goddiwedda eich pechod chwi.

* Gen. 31.48. 24 Adaileadwch i chwi ddinasoedd i'ch plant, a
chorlannau i'ch defaid, a gwnewch yr hyn a ddaeth
allan o'ch genau.

25 A llefarodd meibion Gad, a meibion Ruben
wrth Moses, gan ddywedyd; dy weision a wnant
megis y mae fy arglwydd yn gorchymmyn.

26 Ein plant, ein gwragedd, ein hanifeiliaid, a'n
holl ysgrabliaid fyddant ymma, yn ninasoedd Gilead.

* Iosua. 4.12. 27 A'th * weision a ânt trosodd o flaen yr Arglwydd i'r rhyfel, pôb vn yn arfog i'r filwriaeth,
megis y mae fy arglwydd yn llefaru.

28 A gorchymynnodd Moses i Eleazar yr offeiriad, ac i Iosua fab Nun, ac i bennau cenedl llwythau meibion Israel, o'i plegit hwynt.

29 A dywedodd Moses wrthynt, os meibion Gad
a meibion Ruben a ânt dros yr Iorddonen gyd â
chwi, pôb vn yn arfog i'r rhyfel o flaen yr Arglwydd, a darostwng y wlâd o'ch blaen; yna
rhoddwch iddynt wlad Gilead yn berchennogaeth.

30 Ac onid ânt drosodd gyddâ chwi yn arfogion, cymmerant eu etifeddiaeth yn eich mysc chwi
yng wlâd Canaan.

31 A meibion Gad, a meibion Ruben a attebasant, gan ddywedyd, fel y llefarodd yr Arglwydd
wrth dy weision, felly y gwnawn ni.

32 Nyni a awn trosodd i dîr Canaan yn arfogion o flaen yr Arglwydd, fel [y byddo] meddiant
ein etifeddiaeth o'r tu ymma i'r Iorddonen gennym ni.

* Deut. 33 A * rhodd Moses iddynt, [fel] i feibion Gad,
3.12. &c. i feibion Ruben, ac i hanner llwyth Manasseh
Num.13. mab Ioseph, frenhiniaeth Sehon brenin yr Amori-
& 21.24. aid, a brenhiniaeth Og brenin Basan, y wlâd a'i
dinasoedd ar hyd y terfynau, [fel] dinasoedd y
wlâd oddi amgylch.

34 A meibion Gad a *adailadasant Dibon, ac
Ataroth, ac Aroer,

35 Ac Atroth, Sophan, a Iaazer, a Iogbeah,

36 A Bethnimrah, a Betharan, dinasoedd caeroc;
a chorlannau defaid.

37 A meibion Ruben a adailadasant Hesbon, Elealeh, a Chiriathaim:

38 Nebo hefyd a Baalmeon (wedi troi eu henwau) a Sibmah: ac a henwasant henwau ar y dinasoedd a adailadasant.

39 A * meibion Machir mab Manasseh a aethant * Gen.
i Gilead, ac a'i henillasant hi, ac a yrrasant ym- 15.23.
aith yr Amoriaid oedd yndi.

40 A rhodd Moses Gilead i Machir fab Manasseh, ac efe a drigodd yndi.

41 Ac * aeth Iair mab Manasseh, ac a enillodd * Deut.
eu pentrefydd hwynt, ac a'i galwodd hwynt || Ha- 3.14.
noth Iair. || Trefydd Iair.

42 Ac aeth Nobah, ac a enillodd Cenath a'i
phentrefydd, ac a'i galwodd ar ei enw ei hun,
Nobah.

PEN. XXXIII.

1 Dwy daith a deugain yr Israeliaid. 50 Bod yn rhaid dinistrio y Canaaneaid.

DYmma deithiau meibion Israel, y rhai a ddaethant allan o dîr yr Aipht, yn eu lluoedd, dan
law Moses ac Aaron.

2 A Moses a scrifennodd eu mynediad hwynt
allan yn ôl eu teithiau, wrth orchymyn yr Arglwydd: ac dymma eu teithiau hwynt yn eu mynediad allan.

* Exod. 12.37. 3 A hwy a gychwynnasant * o Rameses, yn y mis
cyntâf, ar y pymthecfed dydd o'r mis cyntaf: trannoeth wedi'r Pasc yr aeth meibion
Israel allan, â llaw vchel, yngolwg yr Aiphtiaid oll.

4 (A'r Aiphtiaid oedd yn claddu pôb cyntaf anedic, y rhai a laddasei'r Arglwydd yn eu mysc;
a gwnaethei yr Arglwydd farn yn erbyn eu dduwiau hwynt hefyd.)

5 A meibion Israel a gwchwynnasant o Rameses, a cherssyllasant yn Succoth.

* Exod. 13.20. 6 A chychwynnasant o * Succoth, a gwerssyllasant yn Etham, yr hon [sydd] ynghwrr yr anial vch.

7 A chychwynasant o Etham, a throesant drochefn i Pi-hahiroth, yr hon [sydd] o flaen Baal-Sephon: a gwerssyllasant o flaen Migdol.

* Exod. 14.21. 8 A chychwynnasant o Pi-hahiroth, ac aethant * trwy ganol y môr i'r anialwch, a cherddasant
daith tri diwrnod yn anialwch Etham, a gwerssyllasant yn Marah.

* Exod. 15.27. 9 A chychwynnasant o Marah, a daethant i
Elim: ac yn Elim [yr ydoedd] deuddec o ffynhonnau dwfr, a dec a thrugain o balm-wydd: a
gwerssyllasant yno.

10 A chychwynnasant o Elim, a gwerssyllasant
wrth y môr côch.

11 A chychwynnasant oddi wrth y môr côch, a
gwerssyllasant yn * anialwch Sin.

* Exod. 16.1. 12 Ac o anialwch Sin y chychwynnasant, ac y
gwerssyllasant yn Dophcah.

13 A chychwynnasant o Dophcah, a gwerssyllasant yn Alus.

14 A chychwynnasant o Alus, a gwerssyllasant yn * Rephidim, lle nid oedd dwfr i'r bobl
iw yfed.

* Exod. 17.1. 15 A chychwynnasant o Rephidim, a gwerssyllasant yn anialwch Sinai.

* Exod. 19.1. 16 A chychwynnasant o anialwch Sinai, a gwerssyllasant yn || Kibroth Hattaavah.

17 A chychwynnasant o Kibroth Hattaavah a
gwerssyllasant yn Hazeroth.

* Numb. 11.34. 18 A chychwynnasant o Hazeroth, a gwerssyllasant yn Rithmah.

* Numb. 11.35. 19 A chychwynnasant o Rithmah, a gwerssyllasant yn Rimmon Parez.

30 A chychwynnaſant o Rimmon Parez, a gwerſſyllaſant yn Libnah.
31 A chychwynnaſant o Libnah, a gwerſſyllaſant yn Riſſah.
32 A chychwynnaſant o Riſſah, a gwerſſyllaſant yn Cehelathah.
33 A chychwynnaſant o Cehelathah, a gwerſſyllaſant ym mynydd Sapher.
34 Chychwynnaſant o ſynedd Sapher, a gwerſſyllaſant yn Haradah.
35 A chychwynnaſant o Haradah, a gwerſſyllaſant yn Macceloth.
36 A chychwynnaſant o Maceloth, a gwerſſyllaſant yn Tahath.
37 A chychwynnaſant o Tahath, a gwerſſyllaſant yn Tarah.
38 A chychwynnaſant o Tarah, a gwerſſyllaſant yn Mithcah.
39 A chychwynnaſant o Mithcah, a gwerſſyllaſant yn Haſmonah.
40 A chychwynnaſant o Haſmonah, a gwerſſyllaſant yn Moſeroth.
41 A chychwynnaſant o Moſeroth, a gwerſſyllaſant yn Bene Iaacan.
42 A chychwynnaſant o Bene Iaacan, a gwerſſyllaſant yn Horhagidgad.
43 A chychwynnaſant o Horhagidgad, a gwerſſyllaſant yn Iotbathah.
44 A chychwynnaſant o Iotbathah, a gwerſſyllaſant yn Ebronah.
45 A chychwynnaſant o Ebronah, a gwerſſyllaſant yn Ezion Gaber.
46 A chychwynnaſant o Ezion Gaber, a gwerſſyllaſant yn * anialwch Sin, hwnuw yw Cades.
47 A chychwynnaſant o * Cades, a gwerſſyllaſant ym-mynydd Hor, yngwyrr tîr Edom.
48 Ac *Aaron yr offeiriad a aeth i ſynydd Hor, wrth orchymyn yr Arglwydd, ac a fu farw yno, yny ddengeinfedd flwyddyn wedi dyfod meibion Iſrael allan o dir yr Aipht, yn y pummed mis, ar [dydd]cyntaf o'r mis.
49 Ac Aaron [oedd] fab talr blwydd ar hugain a chant, pan fu farw ym mynydd Hor.
50 A brenin * Arad y Canaanead, yr hwn oedd yn trigo yn y dehau yn nhîr Canaan, a glybu o ddyfodiad meibion Iſrael.
51 A chychwynnaſant o * ſynydd Hor, a gwerſſyllaſant yn Zalmonah.
52 A chychwynnaſant o Zalmonah, a gwerſſyllaſant yn Punon.
53 A chychwynnaſant o Punon, a gwerſſyllaſant yn * Oboth.
54 A chychwynnaſant o Oboth, a gwerſſyllaſant yn ‖Ije Abarim, ar derfyn Moab.
55 A chychwynnaſant o Ije Abarim, a gwerſſyllaſant yn Dibon Gad.
56 A chychwynnaſant o Dibon Gad, a gwerſſyllaſant yn Almon Diblathaim.
57 A chychwynnaſant o Almon Diblathaim, a gwerſſyllaſant ym mynyddoedd Abarim o flaen Nebo.
58 A chychwynnaſant o ſynyddoedd Abarim, a gwerſſyllaſant yn rhoſſydd Moab, wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho.
59 A gwerſſyllaſant wrth yr Iorddonen, o Beth Ieſimoth hyd ‖ waſtadedd * Sittim, yn rhoſſydd Moab.
60 A llêfarodd yr Arglwydd wrth Moſes, yn rhoſſyd Moab wrth yr Iorddonen ar gyfer Iericho, gan ddywedyd,
61 Llefara wrth feibion Iſrael, a dywed wrthynt, pan eich bod chwi yn *myned tros yr Iorddonen i dîr Canaan;
62 Gyrrwch ymmaith holl drigolion y tîr o'ch blaen, a diniſtriwch eu holl luniau hwynt, diniſtriwch hefyd eu holl ddelwau tawdd, a diliwywch hefyd eu holl uchelfeudd hwynt.
63 A goreſcynnwch y tîr, a thrigwch ynddo: canys rhoddais y tîr i chwi iw berchennogi.
64 Rhennwch hefyd y tîr yn etifeddiaeth rhwng eich teuluoedd wrth goelbren, * ir amlhawch wch ei etifeddiaeth; ac i'r anaml prinhewch ei etifeddiaeth; bydded eiddo *bôb un y man lle yr êl y coelbren allan iddo: yn ol llwythau eich tadau yr etifeddwch.
65 Aconi yrrwch ymmaith breſſwylwyr y tîr o'ch blaen, yna y bydd y rhai a * weddillwch o honynt yn * gethri yn eich llygaid, acyn ddrain yn eich ystlyſtan, a blimant chwi yn y tîr y trigwch yneddo.
66 A bydd, megis yr amcenis wneuthur iddynt hwy, y gwnaf i chwi.

PEN. XXXIIII.

1 *Terfynau y wlâd.* 16 *Henwau y rhai a rannant y tir.*

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,
2 Gorchymyn i feibion Iſrael a dywed wrthynt, pan ddeloch chwi i dîr Canaan, (dymma y tîr a ſyrth i chwi yn etifeddiaeth *ſef* gwlâd Canaan a'i therfynau.)
3 A'ch tu * dehau ſydd o anialwch Sin ger llaw Edom: a therfyn y dehau ſydd i chwi, o gwrr y môr heli, tua'r dwyrain.
4 A'ch terfyn a amgylchyna o'r dehau i riw Acrabbim, ac â troſſodd i Sin: a'i ſynediad allan ſydd o'r dehau i Cades Barnea, ac â allan i Hazar-Adar, a throſſodd i Azmon.
5 A'r terfyn a amgylchyna o Azmon i afon yr Aipht, a'i ſynediad ef allan a ſydd tua'r † gorllewin.
6 A therfyn y gorllewin ſydd y môr mawr i chwi, ſef y terfyn hwn ſydd i chwi yn derfyn gorllewin.
7 A hwn ſydd trefyn y gogledd i chwi, o'r môr mawr y tueddwch i ſynydd Hor.
8 O ſynydd Hor y tueddwch nes dyfod i Hamath, a mynediad y terfyn ſydd i Zedad.
9 A'r terfyn a â allan tua Ziphron, a'i ddiwedd ef ſydd yn Hazar Enan; hwn ſydd terfyn y gogled i chwi.
10 A therfynwch i chwi yn derfyn y dwyrain, o Hazar Enan i Sepham.
11 Ac aed y terfyn i waered o Sepham i Ribla, ar du dwyrain Ain: a deſcynned y terfyn, ac aed hŷd † yſtlys môr Cinnereth tua'r dwyrain.
12 A'r terfyn â i waered tua'r Iorddonen, a'i ddiwedd ſydd y môr heli: dymma y tîr ſydd i chwi a'i derfynau oddi amgylch.
13 A gorchymynodd Moſes i feibion Iſrael, gan ddywedyd: dymma y tîr a rennwch yn etifeddiaethau wrth goel-bren, yr hwn a orchymynodd yr Arglwydd ei roddi i'r naw llwyth, ac i'r hanner llwyth.
14 Canys cymmeraſei llwyth meibion Reuben yn ôl tŷ en tadau, a llwyth meibion Gad yn ôl tŷ en tadau, a hanner llwyth Manaſſeh, cymmeraſant *meddiaſ* en hetifeddiaeth.
15 Dau lwyth a hanner llwyth a gymmeraſant eu hetifeddiaeth o'r tu yma i'r Iorddonen yn agos i Iericho, tua'r dwyrain a chodiad *haul*.
16 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrth Moſes, gan ddywedyd,

17 Dymma

*Deut. 7.2.10.13. 3.11.
*Numb. 26.53.
*Deut. 7.10.16. Ioſu 23.13. barn. 2.3.
*Ioſua 15.1. num.34.3.
†Heb. Mare.
†Heb. yſcyfydd.
*Numb. 34.28. Ioſua 19.49.
*Ioſua 13.27.
*Numb. 34.3. Ioſua 15.2.
*Deut. 3.17. Ioſua 12.3. 13.27.
*Numb. 34.6. Deut. 34.2. Ioſua 15.12.
*Numb. 34.7.
*Numb. 34.10.
*Numb. 34.11.
*Numb. 34.12. Ioſua 13.27.
*Numb. 34.13. Ioſua 14.1.
*Numb. 34.16.
*Numb. 34.17.
*Numb. 34.18.
*Numb. 34.19.
*Numb. 34.29.
*Numb. 35.1.

17 Dymma henwau y gwŷr a rannant y tîr yn etifeddiaethu i chwi, * Eleazar yr offeiriad, a Ioſuah mab Nun.

18 Ac vn pennaeth o bob llwyth a gymmerwch i rannu y tîr yn etifeddiaethau.

19 Ac ſef dymma henwau y gwŷr: o lwyth Iudah, Caleb mab Iephunneh.

20 Ac o lwyth meibion Simeon, Semuel mab Ammihud.

21 O lwyth Beniamin, Elidad mab Ciſlon.

22 A Bucci mab Iogli yn bennaeth o lwyth meibion Dan.

23 O feibion Ioſeph, Haniel mab Ephod, yn bennaeth tros lwyth meibion Manaſſeh.

24 Cemuel hefyd mab Siphtan, yn bennaeth tros lwyth meibion Ephraim.

25 Ac Eliſaphan mab Pharnach, yn bennaeth tros lwyth meibion Zabulon.

26 Paltiel hefyd mab Aſan, yn bennaeth tros lwyth meibion Iſſachar.

27 Ac Ahihud mab Salomi, yn bennaeth tros lwyth meibion Aſer.

27 Ac yn bennaeth tros lwyth meibion Nephtali, Pedahel mab Ammihud.

28 Dymma y rhai a orchymynnodd yr Arglwydd iddynt rannu etifeddiaethau i feibion Iſrael yn nhîr Canaan.

PEN. XXXV.

1 Rhoddi wyth dref a dengain a'i pentrefi i'r Leſiaid, a'i meſur. 6 Chwech o'r rhai hynny yn drefydd noddfa. 9 Cyfraith llawruddiaeth. 31 Ac na ellir ei ddywyggio.

A Llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, yn rhoſydd Moab, wrth yr Iorddonen, yn agos i Iericho, gan ddywedyd,

2 Gorchymmyn i feibion Iſrael * roddi o honynt i'r Leſiaid o etifeddiaeth eu meddiant ddinaſoedd i drigo ynddynt: rhoddwch hefyd i'r Leſiaid faes pentrefol wrth y dinaſoedd o'i hamgylch.

3 A'r dinaſoedd fyddant iddynt i drigo [ynddynt] a'i pentrefol feuŷdd fyddant iw haniferiaid, ac iw cyfoeth, ac iw holl ſwyſt-filod.

4 A meuŷdd pentrefol y dinaſoedd y rhai a roddwch i'r Leſiaid [a gyrhaeddant] o fûr y ddinas tu ac allan, ſil o guſ-ddau o amgylch.

5 A meſurwch o'r tu allan i'r ddinas, o du'r dwyrain ddwy ſil o guſyddau, a thu a'r dehau ddwy ſil o guſyddau, a thu a'r gorllewin ddwy ſil o guſyddau, a thu a'r gogledd ddwy ſil o gulyddau; a'r ddinas [ſydd] yn y canol; hyn fydd iddynt yn feuſydd pentrefol y dinaſoedd.

6 Ac o'r dinaſoedd a roddwch i'r Leſiaid [bydded] * chwech yn ddinaſoedd noddfa, y rhai a roddwch ſel y gallo y llawrudding ffoi ynot a rhoddwch ddwy ddinas a deugain attynt yn ychwaneg.

7 Yr holl ddinaſoedd a roddwch i'r Leſiaid [ſydd dant] wyth ddinas a deugain, hwynt a'i pentrefol feuſydd.

8 A'r dinaſoedd y rhai a roddwch [ſydd] o feddiant meibion Iſrael; oddi ar yr aml [eu dinaſoedd] y rhoddwch yn aml, ac oddi ar y prin y rhoddwch yn brin; pob vn yn ôl ei etifeddiaeth a etifeddant, a rydd i'r Leſiaid o'i ddinaſoedd.

9 A llefarodd yr Arglwydd wrth Moſes, gan ddywedyd,

10 Llefara wrth feibion Iſrael a dywed wrthynt * pan eloch tros yr Iorddonen i dîr Canaan,

11 Yna goſodwch i chwi ddinaſoedd; dinaſoedd noddfa fyddant i chwi; ac yno y ffŷ y llawrudding a laddo ddŷn mewn amryſuſedd:

12 A'r dinaſoedd fyddant i chwi yn noddfa rhac y dialudd: ſel na laddêr y llawrudding hyd oni ſaſo ger bron y gynnulleidfa mewn barn.

13 Ac o'r dinaſoedd ŷ rhai a roddwch, chwech fyddi chwi yn ddinaſoed noddfa.

14 Tair dinas a roddwch o'r tû ymma i'r Iorddonen, a thair dinas a roddwch yn nhîr Canaan: dinaſoedd noddfa fyddant hwy.

15 I feibion Iſrael, ac i'r dieithr, ac i'r ymdeithydd *a fydd* yn eu myſc, y bydd y chwe dinas hyn yn noddfa: ſel y gallo pob vn a laddo ddŷn mewn amryſuſedd ffoi ynd.

16 Ac * os ag offeryn haiarn y tarawodd ef o fetel y bu farw, llawruddieg yw efe: ſaſdet llawruddiog yn farw.

17 Ac os a chareg-law yr hon y byddei efe farw o'i phlegit, y trawodd ef a'i farw; llawruddiog yw efe, lladdet y llawruddiog yn farw.

18 Neu os efe a'i tarawodd ef a llaw-ffon, yr hon y bydde efe farw o'i phlegit, a'i farw; llawruddiog yw efe, lladdet y llawruddiog yn farw.

19 Dialudd y gwaed a ladd y llawruddiog, pan gyfarfyddo ag ef, efe a'i lladdo ef.

20 Ac os * mewn cas y gwthia efe ef, neu y teflo atto mewn bwriad, ſel y byddo efe farw,

21 Neu ei daro ef a'i law, mewn gelynaſtra, ſel y byddo farw; lladdet yn farw yr hwn a'i tarawodd; llofrudd yw hwnnw: dialudd y gwaed a ladd y llofrudd pan gyfarfyddo ag ef.

22 Ond * os yn ddiymmwyth, heb elynaſtra y gwthia efe ef, neu teflo atto vn offeryn yn ddiymwriad:

23 Neu ei *daro ef* a chartec, *y* byddei efe farw o'i phlegit, heb ei weled ef; a pheri iddi ſyrthio arno, ſel y byddo farw, ac efe heb fod yn elyn iddo, ac heb geiſio niwed iddo ef:

24 Yna barned y gynnulleidfa rhwng y tarawydd, a dialudd y gwaed, yn ôl y barnedigaethau *hyn*.

25 Ac achubed y gynnulleidfa y llofrudd, o law dialudd y gwaed, a thraed y gynnulleidfa ef i ddinas ei noddfa yr hon y ffodd efe iddi: a thriged yntef yndi hyd farwolaeth yr arch-offeiriad, yr hwn a enneiniwyd â'r olew cyſſegredic.

26 Ac os y llofrudd gan fyned a allan o derfyn dinas ei noddfa, yr hon y ffoddefe iddi:

27 A'i gael o ddialudd y gwaed allan o derfyn dinas ei noddfa, a lladd o ddialudd y gwaed y llofrudd, † *ni roddir bawl* gwaed yn ei erbyn:

28 Canys o fewn dinas ei noddfa y dylŷ drigo hyd farwolaeth yr arch-offeiriad, ac wedi marwolaeth yr arch-offeiriad, dychwel ef y llofrudd i dîr ei etifeddiaeth.

29 A hyn fydd i chwi yn ddeddf farnedic drwy eich cenhedlaethau, yn eich holl drigfannau.

30 Pwy bynnac a laddo ddyn, wrth a * ddywedo tyſtion y lleddir y llofrudd: ac vn tyſt ni chaiff dyſtiolaethu yn erbyn dŷn i beri iddo farw.

31 Hefyd na chymmerwch iawn am enioes y llofrudd, yr hwn ſydd enog i farw; ond lladder ef yn farw.

32 Ac na chymmerwch iawn gan yr hwn a ffodd i ddinas ei noddfa, er cael dychwelyd i drigo yn y tîr, hyd farwolaeth yr offeiriad.

33 Fel na halogoch y tir *yr ydych* ynddo; canys y gwaed; hwn a halloga y tîr: a'r tir ni lanheir oddi wrth y gwaed a dywallter arno, onid â gwaed yr hwn a'i tywallto ddo.

34 Am hynny nac aflanhâ y tîr y trigoch ynddo, yr hwn yr ydwyſi yn preſſwylio yn ei ganol: canys myfi yr Arglwydd ydwyf yn preſſwylio yng hanol meibion Iſrael.

PEN. XXXVI.

1 *Bod yn rhaid i etiseddfau, 5 briodi yn eu llwythau eu hunain, 7 y bâg symmudo o'r etiseddiaeth o'dawrib y llwyth.* 10 *Merched Zalphaad yn priodi meibion eu hewythr fraw dn tâd.*

PEnnau cenedl tylwyth meibion Gilead, mab Machir, mab Manasseh, o dylwyth meibion Ioseph, a ddaethant ieſyd, ac a leſarasant ger bron Moſes a cher bron y pennaduriaid, [ſef] pennau cenhedl meibion Iſrael,

* Pen. 27.7. Iosua 17.3. 2 Ac a ddywedaſant, *yr Arglwydd a orchymynnodd i'm harglwydd, roddi y tîr yn etiseddiaeth i feibion Iſrael wrth goelbren: a'm harglwydd a orchymynwyd gan yr Arglwydd i roddi etiseddiaeth Zalphaad ein brawd iw ferched.

3 Os hwy a fyddant wraged i rai o feibion llwythau eraill meibion Iſrael, yna y tynnir ymmaith en hetiseddiaeth hwynt oddi wrth etiseddiaeth ein tadau ni, ac a'i chwanegir at etiseddiaeth y llwyth y byddant hwy eiddynt, a phrinhcir ar rahdir ein etiseddiaeth ni.

4 A phan fyddo y Iubili i feibion Iſrael, yna y chwanegir eu hetiseddiaeth hwynt at etiseddiaeth llwyth y rhai y byddant hwy eiddynt: a thorrir eu hetiseddiaeth hwynt oddi wrth etiseddiaeth llwyth ein tadau ni.

5 A gorchymynnodd Moſes i feibion Iſrael, yn ol gair yr Arglwydd, gan ddywedyd, mae llwyth meibion Ioſeph yn dywedyd yn vuion.

6 Dymma y ‖ gair a orchymynnodd yr Arglwydd am ferched Zalphaad, gan ddywedyd, byddant wraged i'r [rhai] y byddo da yn eu golwg eu hun: * ond i rai o dylwyth llwyth eu tâd eu hûn y byddant yn wragedd. ‖ Heb. Tob. * Tob. 1.9.

7 Felly ni threigla etiseddiaeth meibion Iſrael o lwyth i lwyth; canys glynu y wna bob vn o feibion Iſrael yn etiseddiaeth llwyth ei dadau ei hun.

8 A phob merch yn etiseddu etiseddiaeth o lwythau meibion Iſrael, a fydd wraig i vn o dylwyth llwyth ei thâd ei hun: ſel yr etiseddo meibion Iſrael bob vn etiseddiaeth ei dadau ei hun.

9 Ac na threigled etiseddiaeth o lwyth i lwyth arall; canys llwythau meibion Iſrael a lynant bob vn yn ei etiseddiaeth ei hun.

10 Megis y gorchymynnodd yr Arglwydd wrth Moſes, felly y gwnaeth merched Zalphaad.

11 Canys Maklah, Tirzah, a Hoglah, a Milcah, a Noah, merched Zalphaad, ſuant yn wragedd i feibion eu hewythredd. * Pen. 27.1.

12 [I wŷr] o dylwyth Manaſſeh fab Ioſeph, y buant yn wragedd: a thrigedd eu hetiseddiaeth hwynt wrth lwyth tylwyth eu tâd.

13 Dymma y gorchymynion, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd i feibion Iſrael trwy law Moſes, yn rhoſſydd Moab, wrth yr Iorddonen, yn agos i Iericho.

¶ PVMMED LLYFR MOSES YR hwn a elwir Deuteronomium.

PEN. I.

1 *Araith Moſes yn niwedd y ddeugeinfed flwyddyn, yn adrodd ar fyrr eiriau yr holl hiſtori,* 6 *Am addewid Duw,* 9 *Am oſod ſwyddogion arnynt.* 19 *Am ddanfon yr yſpiwyr i chwilio'r wlad.* 34 *Am ddigoſtaint Duw am eu hanghredinaeth. ac a'i hanufydd-dod-hwy.*

DYmma y geiriau a ddywedodd Moſes wrth holl Iſrael, o'r tu ymma i'r Iorddonen yn yr anialwch, ar y rhos gyferbyn a'r ‖ môr côch, rhwng Paran a Thophel, a Laban, a Hazeroth, a Dizahab. ‖ Neu, Zuph.

2 (*Taith* yn diwrnod ar ddec *ſydd* o Horeb, ffordd *yr eir* i fynydd Seir, hyd Cades Barnea.)

3 A bu yn y ddeugeinfed flwyddyn, yn yr vnfed mis ar ddec, ar *y dydd* cyntaf o'r mis, i Moſes leſaru wrth feibion Iſrael, yn ôl yr hyn holl a orchymynnaſei yr Arglwydd iddo *ei ddywedyd* wrthynt:

* Num. 21.24. 4 Wedi iddo laiddSehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, ac Og brenin Basan, yr hwn oedd yn trigo yn Aſtaroth, o fewn Edrai.

5 O'r tu ymma i'r Iorddonen yngwlâd Moab y dechreuodd Moſes egluro y gyfraith hon, gan ddywedyd,

6 Yr Arglwydd ein Duw a leſarodd wrthym ni yn Horeb, gan ddywedyd, digon i chwi drigo *hyd yn hyn* yn y mynydd hwn:

7 Dychwelwch, a chychwynnwch rhagoch, ac ewch i fynydd yr Amoriaid, ac iw holl ‖ gyfagos *leoedd*; i'r rhôs, i'r mynydd, ac i'r dyffryn, ac i'r deheu, ac i berthladd y môr, i dîr y Canaaneaid, ac i Libanus, hyd yr afon fawr, afon Euphrates. ‖ Hebr. gynydogion.

8 Wele rhoddais y wlâd o'ch blaen chwi: ewch i mewn, a pherchennogwch y wlâd yr hon a dyngodd yr Arglwydd i'ch tadau chwi, i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob, ar *ei* rhoddi i ddynt, ac iw hâd ar eu hôl hwynt. a Gen. 15. 18. & 17. 7, 8.

9 A mi a leſarais wrthych *yr amſer hwnnw, gan ddywedyd, ni allaſ fy hun eich cynnal chwi. * Exod. 18.19.

10 Yr Arglwydd eich Duw a'ch lluoſogodd chwi, ac wele chwi heddyw ſel ſêr y nefoedd o luoſogrwydd.

11 (Arglwydd Duw eich tadau a'ch cynnyddo yn fil lluoſogach nag ydych, ac a'ch bendithio ſel y lleſarodd efe wrthych.)

12 Pa wedd y dygwn fy hun eich blinder, a'ch baich, a'ch ymryſon chwi?

13 Moeſwch iwch wŷr doethion, a deallus, a rhai hynod trwy eich llwythau, ſel y goſodwyf hwynt yn bennau arnoch chwi.

14 Ac atteboſoch fi, a dywedaſoch, da yw gwneuthur y peth a ddywedaiſt.

15 Cymmerais gan hynny bennau eich llwythau chwi, *ſef* gŵyr doethion, a rhai hynod, ac a'i † gwneuthum hwynt yn bennau arnoch, *ſef* yn gaptenïaid ar filoedd, ac yn gaptenïaid ar gantoedd, ac yn gaptenïaid ar ddegau a deugain, ac yn gaptenïaid ar ddegau, ac yn ſwyddogion yn eich llwythau chwi. † Heb. y bennaf o

16 A'r amſer hwnnw y gorchymynnais i'ch barnwŷr chwi, gan ddywedyd, gwrandewch *ddadleuon* rhwng eich brodyr, a *barnwch yn gyfiawn rhwng gŵr a'i frawd, ac a'r dieithr ſydd gyd ag ef. * Ieuan. 7.24.

17 Na chydnabyddwch wynebau mewn barn, * gwranddewch ar y lleiaf, yn gyſtal ac ar y mwyaf: nac ofnwch wyneb gŵr, o blegit y farn ſydd eiddo Duw: a'r pêth a ſydd rhy galed i chwi a ddygwch attaſi, a mi a'i gwrandawaf. a Levit. 19.15. deut. 16. 19. Iſai. 11.3. 16.19. Ecclus. 42.1. 24.23. 1 Sam. 12.3.

18 Gorchymynnais i chwi hefyd yr amſer hwnnw yr holl bethau *a ddylech* eu gwneuthur.

19 A phan ſudaſom o Horeb, ni a gerddaſom trwy yr holl anialwch mawr, ac ofnadwy hwnnw, yr hwn a welſoch ffordd *yr eir* i fynydd yr Amo-

riaid, ſel y gorchymynnaſei yr Arglwydd eiu Duw i ni: ac a ddaethom i Cades Barnea.

20 A dywedais wrthych, daethoch hyd ſynydd yr Amoriaid, yr hwn y mae 'r Arglwydd eiu Duw yn ei roddi i ni.

21 Wele 'r Arglwydd dy Ddaw a roddes y wlâd o'th flaen: dos i fynu a pherchennoga hi, ſel y llefarodd Arglwydd Ddaw dy dadau wrthit: nac ofna, acna lwſtha.

*Neh. 9.10. 22 A chwi oll a ddaethoch attaf, ac *a ddywedaſoch, anfonwn wŷr o'n blaen, a hwy a chwiliant y wlâd i ni, ac a ſynegant beth i ni, am y ffordd yr awn i fynu rhyd-ddi, ac am y dinaſoedd y deuwn i mewn iddynt.

23 A'r peth oedd dda yn fyngolwg: ac mi a gymerais ddeudeng-wr o honoch, vn gŵr o *bob* llwyth.

*Num. 13.24. 24 *A hwy a droeſant ac a aethant i fynu i'r mynydd, ac a ddaethant hyd ddyffryn Eſcol, ac a'i chwiliaſant eſ.

25 Ac a gymmeraſant o ffrwyth y tîr yn eu llaw, ac a'i dygaſant i wared attom ni, ac a ddygaſant air i ni trachefn, ac a ddywedaſant, da *yw* 'r wlâd y mae 'r Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

26 Er hynny ni fynnech fyned i fynu; ond gwrthryfelaſoch yn erbyn gair yr Arglwydd eich Duw.

27 Grwgnachaſoch hefyd yn eich pebyll, a dywedaſoch, am gaſau o'r Arglwydd nyni y dug eſe ni allan o dir yr Aipht, i'n rhoddi yn llaw 'r Amoriaid i'n difetha.

28 I ba le 'r awn i fynu? ein brodyr a'n digalonnaſant ni, gan ddywedyd, pobl fwy, a hwy na nyni *ydynt*, dinaſoedd mawrion, a chaeroc hyd y neſoedd, a *meibion yr Anaciaid hefyd a welſom ni yno.

*Num. 13.29. 29 Yna y dywedais wrthych, nac arſwydwch, ac nac ofnwch rhaeddynt hwy.

30 Yr Arglwydd eich Duw 'r hwn ſydd yn myned o'ch blaen, efe a ymladd troſoch, yn ôl *yr hyn* oll a wnaeth *efe* eroch chwi yn yr Aipht o flaen eich llygaid:

31 Ac yn yr anialwch, lle y gwelaiſt *fel* i'th dwng yr Arglwydd dy Ddaw, fel y dwg gŵr ei fab, yn yr holl ffordd a gerddaſoch, nes eich dyfod i'r man ymma.

32 Etto yn y peth hyn, ni chredaſoch chwi yn yr Arglwydd eich Duw,

*Exod. 13.21. 33 *Yr hwn oedd yn myned o'ch blaen chwi ar hyd y ffordd, i chwilio i chwi *am* le i werſyllu; y nôs mewn tân i ddangos i chwi pa ffordd yr aech, a'r dydd mewn cwmwl.

34 A chlybu 'r Arglwydd lais eich geiriau, ac a ddigiodd, ac a dyngodd, gan ddywedyd,

*Num. 14.29. 35 *Diau na chaiff yr vn o'r dynion hyn, o'r genhedlaeth ddrwg hon, weled y wlâd dda 'r hon y tyngais ar ei rhoddi i'th tadau chwi:

*Joſua 14.6. 36 O-ddieithr Caleb mab Iephunneh, efe a'i gwêl hi, *ac iddo ef y rhoddaf y wlâd y ſangodd efe arni, ac iw feibion, o achos cyflawni o honaw *mewnthur* ar ôl yr Arglwydd.

*Num. 20.12.& 27.14. deut.3.26 & 4.21.& 31.14. 37 *Wrthif finne hefyd y digiodd yr Arglwydd o'ch plegit chwi, gan ddywedyd, tithe hefyd ni chei fyned i mewn yno.

38 Ioſuah mab Nun yr hwn ſydd yn ſefyll ger dy fron di, efe a â i mewn yno: cadarnhâ di eſ, canys efe a'i rhan hi 'n etifeddiaeth i Iſrael.

39 Eich plant hefyd, y rhai y dywedaſoch y byddent yn yſpail, a'ch meibion chwi y rhai ni wyddant heddyw na da, na drwg, hwynt hwy a ânt i mewn yno, ac iddynt hwy y rhoddaf hi, a hwy a'i perchennogant hi.

40 Trowch chwithau, ac ewch i'r anialwch, ar hŷd ffordd y môr côch.

41 Yna yr attebaſoch, ac a ddywedaſoch wrthif, *pechaſom yn erbyn yr Arglwydd, nyni a awn i fynu, ac a ymladdwn, yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd yr Arglwydd ein Duw i ni: a gwiſcaſoch bob vn ei arfau rhyfel, ac a ymroeſoch i fyned i'r mynydd. *Num. 14.40.

42 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, dywed wrthynt, nac ewch i fynu, ac na ryfelwch; o blegit nid ydwyf yn eich myſc chwi; rhac eich taro o flaen eich gelynion.

43 Felly y dywedais wrthych, ond ni wrandawſoch, either gwrthryfelaſoch yn erbyn gair yr Arglwydd, i hyfiaſoch hefyd ac aethoch i fynu i'r mynydd.

44 A daeth allan yr Amoriaid *oedd* yn trigo yn y mynydd hwnnw i'ch cyfarfod *chwi*, ac a'ch ymlidiaſant fel y gwnai gwenyn, ac a'ch difethaſant chwi yn Seir hyd Hormah.

45 A dychwelaſoch ac wylaſoch ger bron yr Arglwydd: ond ni wrandawodd yr Arglwydd ar eich lleſ, ac ni roddes gluſt i chwi.

46 Ac arhoſaſoch yn Cades ddyddiau lawer, megis y dyddiau yr arhoſaſoch o'r *blaen*.

PEN II.

1 Moſes yn myned rhagddo yn yr hiſtori, ac yn dangos nad oedd iddynt hwy â wnant a'r Edomiaid, 9 na'r Moabiaid, 17 na'r Ammoniaid, 24 ond gorchfygu a wnaeſhant Sehon yr Amoriad.

YNa y troeſom ac a aethom i'r anialwch *ar hyd* ffordd y môr coch, fel y dywedaſei yr Arglwydd wrthif: ac a amgylchaſom fynydd Seir ddyddiau lawer.

2 Llefarodd yr Arglwydd hefyd wrthif, gan ddywedyd,

3 Digon i chwi amgylchu y mynydd hwn *hyd yn hyn*: ymchwelwch rhagoch tua 'r gogledd.

4 A gorchymmyn i'r bobl, gan ddywedyd, yr ydych i dramwyo trwy derfynau eich brodyr, meibion Eſau, y rhai ſydd yn trigo yn Seir, a hwyntau a ofnant rhagoch; ond ymgedwch yn ddyfal.

5 Nac ymyrrwch arnynt, o herwydd ni roddaf i chwi o'i tîr hwynt gymmeint a †lled troed: *canys yn etifeddiaeth i Eſau y rhoddais fynydd Seir. †*Heb. lled gwadn troed.* *Gene. 36.8.

6 Prynwch fwyd ganddynt am arian, fel y bwytaoch: a phrynwch hefyd ddwfr ganddynt am arian, fel yr yfoch.

7 Canys yr Arglwydd dy Ddaw a'th fendithiodd di yn holl waith dy law; gwybu dy gerdded yn yr anialwch mawr hwn: y deugain mlynedd hyn *y bu* yr Arglwydd dy Ddaw gyd â thi, ni bu arnat eiſieu dim.

8 Ac wedi ein myned heibio oddi wrth ein brodyr meibion Eſau, y rhai y dynt yn trigo yn Seir, o ffordd y rhôs, o Elath, ac o Ezion-gaber, ni a ddychwelaſom ac aethom ar hŷd ffordd anialwch Moab.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, na ‖ orthrymma Moab, ac nac ymgynnull i ryfel yn eu herbyn hwynt; o blegit ni roddaf it feddiant o'i dîr eſ: o herwydd i feibion Lot y rhoddais Ar yn etifeddiaeth. ‖ *Neu. na wna elynniaeth â.*

10 Yr Emiaid o'r blaen a gyfanneddaſant ynddi; pobl fawr, ac aml, ac vchel fel yr Anaciaid.

11 Yn gawri y cymmerwyd hwynt hefyd fel yr Anaciaid, a'r Moabiaid a'i galwent hwy yn Emiaid.

12 Yr *Horiaid hefyd a breſſwyliaſant yn Seir o'r blaen, a meibion Eſau a †ddaeth ar ei hôl hwynt, ac a'i difethaſant o'i blaen, a thrigaſant yn eu lle hwynt, fel y gwnaeth Iſrael i wlâd ei etifeddiaeth yntef, yr hon a roddes yr Arglwydd iddynt. * Gene. 36.20. † Hebr. a'i heſtifeddiaſant.

13 *Yna y dywedais* cyſodwch yn awr, a thramwywch rhagoch tros ‖ afon* Zared; ac ni a aethom tros afon Zared.

‖ *Neu, dyffryn.*

* Num. 21.12.

14 A'r dyddiau y cerddaſom o Cades Barnea, hyd pan ddaethom tros afon Zared *oedd* onid dwy flynedd deng-nin, nes darfod holl genhedlaeth y gwŷr o ryſel o ganol y gwerſyllan, fel y tyngaſei'r Arglwydd wrthynt.

15 Canys llaw'r Arglwydd ydoedd yn eu herbyn hwynt, iw torri hwyot o ganol y gwerſyll hyd oni ddarfuant.

16 A bu wedi darfod yr holl ryſel-wŷr, a'u marw o blith y bobl,

17 Leſaru o'r Arglwydd wrthif, gan ddywedyd,

18 Tydi heddyw wyt ar fyned trwy derfynau Moab, ſef *trwy* Ar.

19 A Phan ddelech di gyferbyn a meibion Ammon, na orthryumma hwynt, ac nac ymmyr arnynt; o blegit ni roddai'r feddiant o dir meibion Ammon i ti, canys rhoddais ef yn etifeddiaeth i feibion Lot.

20 (Yn wlâd cawſi hefyd y cyfrifwyd hi: cawri a breſſwyliaſant ynddi o'r blaen: a'r Ammoniaid a'i galwent hwy yn Zamzummiaid.

21 Pobl fawr, ac aml, ac vchel fel yr Anaciaid; a'r Arglwydd a'i difethodd hwynt o'i blaen hwy, a hwy a ddaethant ar eu hol hwynt, ac a drigaſant yn eu lle hwynt.)

22 Fel y gwnaeth i feibion Eſau y rhai ſydd yn trigo yn Seir, pan ddifethodd efe yr Horiaid o'i blaen, fel y daethant ar eu hol hwynt, ac y trigaſant yn eu lle hwynt, hyd y dydd hwn.

23 Felly *am* yr Afiaid y rhai oedd yn trigo yn Hazerim, hyd Azza, y Caphtoriaid y rhai a ddaethant allan o Caphtor, a'i difethaſant hwy, ac a drigaſant yn eu lle hwynt.

24 Cyſodwch, cychwynnwch, ac ewch tros afon Arnon: wele, rhoddais yn dy law di Sehon brenin Hesbon yr Amoriad, a'i wlâd ef: ‡ dechreu ei meddiannu hi, a rhyfela yn ei erbyn ef.

‡ *Hebr. Dechreu, meddiannu.*

25 Y dydd hwn y dechreuaf roddi dy arſwyd, a'th ofn di ar y bobloedd tan yr holl neſoedd, y rhai a glywant dy henw di a ddychryuant, ac a leſeaant rhagot ti.

26 Ac mi a anfonais genhadau o anialwch Cedemoth at Sehon brenin Hesbon *â* geiriau heddwch, gan ddywedyd,

27 * Gâd i mi fyned trwy dy wlâd ti: ar hŷd y briffordd y cerddaf, ni chiliaf i'r tu dehau, nac i'r tu aſſwy.

* Num. 21.22.

28 Gwerth ſwyd am arian i mi, fel y bwyttawyf, a dyro ddwfr am arian i mi fel yr yfwyf; ar fy nrhaed yn vnic y tramwyaf:

29 Fel y gwnaeth meibion Eſau i mi, y rhai ſydd yn trigo yn Seir, a'r Moabiaid y rhai ſydd yn trigo yn Ar, hyd onid elwyf tros yr Iorddonen, i'r wlad y mae yr Arglwydd ein Duw yn ei rhoddi i ni.

30 Ond ni fynnei Sehon brenin Hesbon ein gollwng heb ei law: o blegit yr Arglwydd dy Ddaw a galeduſei ei yſpryd ef, ac a gadarn-haſei ei galon ef, er mwyn ei roddi ef yn dy law di, megis heddyw y *gwelir*.

31 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele dechreuais roddi Sehon, a'i wlâd o'th flaen di: dechreu feddiannu fel yr etifeddech ei wlad ef.

32 * Yna Sehon a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryſel *yn* Iahaz.

* Num. 21.23.

33 Ond yr Arglwydd ein Duw a'i rhoddes ef o'n blaen, ac ni a'i tarawſom ef, a'i feibion, a'i holl bobl.

34 Ac a enillaſom ei holl ddinaſoedd ef yr amſer hwnnw, ac a ddifrodaſom bob dinas, yn wŷr, yn wragedd, yn blant: *ac* ni adawſom vn yngweddill.

35 Ond ſelyfaethaſom yr aniſeiliaid i ni, ac yſpail y dinaſoedd y rhai a enillaſom.

36 O Aroer, yr hon *ſydd* ar ſîn afon Arnon, ac o'r ddinas *ſydd* ar yr afon, a hyd at Gilead; ni bu ddinas a'r a ddiangodd rhagom: yr Arglwydd ein Duw a roddes y cwbl o'n blaen ni.

37 Yn vnig ni ddaethoſt i dîr meibion Ammon, *ſef* holl lan afon Iabboc, nac i ddinaſoedd y mynydd, nac i'r holl *leoedd* a waharddaſei yr Arglwydd ein Duw i ni.

PEN. III.

1 Gorchfygu Og brenhin Baſan. 11 *Maint ei wely ef.* 12 *Rhannu y tiroedd hynny rhwng y ddau lwyth a hanner.* 23 *Gweddi Moſes am gael myned i'r wlâd,* 26 *a rhoddi udo gennad iw gweled hi.*

YNa y troeſom, ac yr eſcynnaſom *ar hyd* ffordd Baſan: ac * Og brenin Baſan a ddaeth allan i'n cyfarfod ni, efe a'i holl bobl, i ryſel i Edrai.

* Num. 21.33.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, nac ofna di rhag dim. dym. 3.2.

ef: o blegit yn dy law di y rhoddai ef, a'i holl bobl, a'i wlad: a thi a wnei iddo fel y gwnaethoſt i * Sehon frenin yr Amoriaid yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon.

* Num. 21.24.

3 Felly yr Arglwydd ein Duw a roddes hefyd yn ein llaw ni * Og frenin Baſan, a'i holl bobl, ac ni a'i tarawſom ef, hyd na adawyd iddo vn yngweddill.

* Num. 21.35.

4 Ac a enillaſom ei holl ddinaſoedd ef yr amſer hwnnw, *ſef* nad oedd dinas nas dygaſom oddi arnynt: tri-vgain dinas, holl wlâd Argob, brenhiniaeth Og o fewn Baſan.

5 Yr holl ddinaſoedd hyn *oedd* gedyrn o fûr oedd vchel, pyrth, a barrau, heb law dinaſoedd heb fur oedd, lawer iawn.

6 A difrodaſom hwynt fel y gwnaethom i Sehon frenin Hesbon, gan ddifrodi o bob dinas y gwŷr, y gwragedd, a'r plant.

7 Ond yr holl aniſeiliaid ac yſpail y dinaſoedd a ſelyfaethaſom i ni ein hunain.

8 Ac ni a gymmeraſom yr amſer hwnnw o law dau frenin yr Amoriaid, y wlâd o'r tu ymma i'r Iorddonen, o afon Arnon hyd fynydd Hermon.

9 (Y Sidoniaid a alwant Hermon yn Sirion, a'r Amoriaid a'i galwant Senir.)

10 Holl ddinaſoedd y gwaſtad, a holl Gilead, a holl Baſan hyd Selca, ac Edrai, dinaſoedd brenhiniaeth Og o fewn Baſan.

11 O blegit Og brenin Baſan yn vnic a adawſid o weddill y cawri: wele ei wely ef *oedd* wely haiarn: onid *yw* hwnnw yn Rabbath meibion Ammon? naw cufydd *oedd* ei hŷd, a phedwar cufydd ei lêd, wrth gufydd gŵr.

12 A'r wlâd hon a berchennogaſom ni yr amſer hwnnw, o Aroer yr hon *ſydd* wrth afon Arnon, a hanner mynydd Gilead, * a'i ddinaſoedd ef a roddais i'r Rubeniaid ac i'r Gadiaid:

* Num. 32.33. Ios.13.8.

13 A'r gweddill o Gilead, a holl Baſan, *ſef* brenhiniaeth Og, a roddais i hanner llwyth Manaſſeh: *ſef* holl wlâd Argob, a holl Baſan, yr hon a elwid gwlad y cawri.

14 Iair mab Manaſſeh a gymmerth holl wlâd Argob, hyd fro Geſſuri, a Maacathi; ac a'i galwodd hwynt ar ei henw ei hun, Baſan * Hauoth Iair, hyd y dydd hwn.

* Num. 32.41.

15 Ac i Machir y rhoddais i Gilead.

16 Ac i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, y rhoddais o Gilead hyd afon Arnon, hanner yr afon a'r terfyn, ac hyd yr afon Iabboc, terfyn meibion Ammon.

‖ *Neu, ffyrnau.*

17 Hefyd y rhôs, a'r Iorddonen, a'r terfyn o Cinnereth hyd fôr y rhôs, *ſef* y môr heli, dan Aſdoth Piſgah, tu a'r dwyrain.

18 * Gor-

*Num. 32.20. 18 *Gorchymynnais hefyd i chwi 'r amſer hwnnw gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a roddes i chwi y wlâd hon iw meddiannu: ewch troſodd yn arfog o flaen eich brodyr meibion Iſrael, pob †rhai pybyr o honoch.

† Hebr. nâb. 19 Yn unic eich gwragedd, 'ch plant, a'ch anifeiliaid, (gwn fod llawer o anifeiliaid i chwi) a drigant yn eich dinaſoedd a roddais i chwi:

20 Hyd pan rwelo 'r Arglwydd i'ch brodyr orphywyſo fel chwithau: a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei roddi iddynt tros yr Iorddonen: *yna dychwelwch bob

*Ioſua. 22.4. vn iw etifeddiaeth a roddais i chwi.

*Num. 27.18. 21 *Gorchymynnais hefyd i Ioſua yr amſer hwnnw, gan ddywedyd, dy lygaid ti a welſant yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r ddau frenin hyn: felly y gwna 'r Arglwydd i'r holl deyrnaſoedd yr ydwyt ti yn mynd i troſodd attynt.

22 Nac ofnwch hwynt: o blegit yr Arglwydd eich Duw, efe a ymladd troſoch chwi.

23 Ac erfyniais ar yr Arglwydd yr amſer hwnnw gan ddywedyd,

24 O Arglwydd Dduw, tydi a ddechreuaiſt ddangos i'ch was dy fawredd, a'th law gadarn: o blegit pa Dduw *ſydd* yn y neſoedd, neu ar y ddaiar, yr hwn a weithreda yn ôl dy weithredoedd a'th nerthoedd di?

25 Gad i mi fyned troſodd attolwg, a gweled y wlâd dda *ſydd* tros yr Iorddonen, a'r mynydd da hwnnw, a Libanus.

*Num. 20.12. *Pen. 1.37. 26 * Ond yr Arglwydd a ddigiaſei wrthif o'ch plegit chwi, ac ni wrandawodd arnaf, ond dywedyd a wnaeth yr Arglwydd wrthif, digon *yw hyny* i ti, na chwanega lefaru wrthif mwy am y peth hyn.

‖ Neu, *y hyn.* 27 Dos i fynu i ben ‖ Piſgah, a derchafa dy lygaid tu a'r gorllewin, a'r gogledd, a'r dwyrain, ac edrych arni â'ch lygaid: o blegit ni chei di fyned tros yr Iorddonen hon.

28 Gorchymyn hefyd i Ioſuah, a nertha, a chadarnhâ ef: o blegit efe a â troſodd o flaen y bobl ymma, ac efe a rana iddynt yn etifeddiaeth y wlâd, yr hon a weli di.

29 Felly aros a wnaethom yn y dyffryn, gyferbyn a Beth-peor.

PEN. IIII.

1 *Annoc y bobl i vfydd-dod.* 41 *Moſes yn appwyntio y tair dinas nodaſa, o'r tu hwnnw i'r Iordonen.*

BEllach gan hynny ô Iſrael gwrando ar y deddfau, ac ar y barnedigaethau yr *ydwyf* yn eu dyſcu i chwi, iw gwneuthur, fel y byddoch byw, ac yr eloch, ac y meddiannoch y wlâd y mae Arglwydd Dduw eich tadau 'n ei rhoddi i chwi.

*Pen. 12.32. Ioſu. 1.7. ddiar. 30. 6. datc. 22 18. *Num. 35.4. &c. 2 *Na chwanegwch at y gair yr ydwyf yn ei orchymyn i chwi, ac na leihewch *ddim* o honaw ef, gan gadw gorchymynion yr Arglwydd eich Duw, y rhai *'r wyf* yn eu gorchymyn i chwi.

3 Eich llygaid chwi oedd yn gweled yr hyn a wnaeth yr Arglwydd am * Baal-Peor; o blegit pob gŵr ar a aeth ar ôl Baal-Peor, yr Arglwydd dy Dduw a'i diſethodd ef, o'th blith di.

4 Ond chwi y rhai oeddych yn glynu wrth yr Arglwydd eich Duw byw ydych heddyw oll.

5 Wele dyſcais i chwi ddeddfau, a barnedigaethau, fel y gorchymynnodd yr Arglwydd ſy Nuw i mi: i wneuthur *o honoch* felly, yn y wlâd *yr ydych* ar fyned i mewn iddi iw meddiannu.

6 Cedwch gan hynny, a gwnewch *hwynt* o blegit hyn *yw* eich doethineb, a'ch deall chwi, yngolwg y bobloedd, y rhai a glywant yr holl ddeddfau hyn, ac a ddywedant, yn ddiau pobl ddoeth, a deallus, yw y genedl fawr hon.

7 O blegit pa genedl *mor* fawr, yr hon *y mae* Duw iddi yn neſſau atti, fel yr Arglwydd ein Duw ni, ym mhob *dim* a'r y galwom arno?

8 A pha genedl *mor* fawr, yr hon *y mae* iddi ddeddfau, a barnedigaethau cyfiawn, megis yr holl gyfraith hon yr ydwyfi yn ei rhoddi heddyw gerbron eich bron chwi?

9 Ond gochel arnat, a chadw dy enaid yn ddyfal, rhac anghofio o honot y pethau a welodd dy lygaid a chilio o honynt allan o'th galon di, holl ddyddiau dy eniceſt: ond yſpyſa hwynt i'th feibion, ac i feibion dy feibion.

10 *Sef* y dydd y ſefaiſt ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, pan ddywedodd yr Arglwydd wrthif, cynnull i mi y bobl, fel y gwnelwyt iddynt glywed fyngeiriau, y rhai a ddyſcant i'm hofni i, yr holl ddyddiau y byddont fyw ar y ddaiar, a'u dyſcont *hwynt* iw meibion.

11 A neſſaſoch, a * ſafaſoch dan y mynydd, a'r *Exod. mynydd oedd yn lloſci gan dân, hyd † entrych 19.18. awyr, yn dywyllwch, a chwmwl, a thywyllwch *tu* dew. † Hebr. galon y

12 A'r Arglwydd a lefarodd wrthych o ganol *nefoedd.* tân; a chwi a glywſoch lais y geiriau, ac nid oeddych yn gweled llûn *dim* ond llais.

13 Ac efe a fynegodd i chwi ei gyfammod a orchymynnodd efe i chwi iw wneuthur, *ſef* y deng-air; ac a'i ſerifennodd hwynt ar ddwy lech faen.

14 A'r Arglwydd a orchymynnodd i mi 'r amſer hwnnw ddyſcu i chwi ddeddfau, a barnedigaethau, i wneuthur o honoch hwynt yn y wlâd yr ydych chwi yn myned iddi iw meddiannu.

15 Gwiliwch gan hynny yn ddyfal ar eich eneidiau, (o blegit ni welſoch ddim llûn yn y dydd y llefarodd yr Arglwydd wrthych yn Horeb, o ganol y tân.)

16 Rhac ymlygru o honoch, a gwneuthur i chwi ddelw gerfiedic, cyffelybrwydd un ddelw, llûn gŵr neu fenyw.

17 Llun un anifail ar *ſydd* ar y ddaiar, llûn un aderyn aſcelloca ehedo yn yr awyr.

18 Llûn un ymluſciad ar y ddaiar, llûn un pyſcod yn a'r y *ſydd* yn y dyfroedd tan y ddaiar.

19 Hefyd rhac derchafu o honot dy lygaid tu a'r nefoedd, a gweled yr haul, a'r lleuad, a'r ſêr, *ſef* holl lu y nefoedd, a'th yrru di i ymgrymmu iddynt, a gwaſanaethu o honot hwynt, y rhai a rannodd yr Arglwydd dy Dduw i'r holl bobloedd dan yr holl neſoedd.

20 Ond yr Arglwydd a'ch cymmerodd chwi, ac a'ch dug chwi allan o'r pair haiarn, o'r Aipht, i fod iddo ef un bobl yn etifeddiaeth, fel *y gwelir* y dydd hwn.

21 A'r Arglwydd a ddigiodd wrthif am eich geiriau chwi, ac a dyngodd, nad awn i tros yr Iorddonen, ac na chawn fyned i mewn i'r wlâd dda, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti yn etifeddiaeth.

22 O blegit byddaf farw yn y wlâd hon, ni chaſi fyned tros yr Iorddonen i ond chwychwi ewch troſodd, ac a feddienwch y wlâd dda honno.

23 Ymgedwch arnoch rhac anghofio cyfammod yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a ammododd efe â chwi, a gwneuthur o honoch i chwi ddelw gerfiedic, llûn dim oll a waharddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

24 O blegit yr Arglwydd dy Dduw *ſydd* dân *Pen. 9.3. heb. 12.29* yſoh, a Duw cenfigus.

25 Pan genhedlych feibion, ac wyrion, a hir-drigo o honoch ; a'ch ymlygru o honoch, a gwneuthur o honoch ddelw gerfiedic, ſſiw dim, a gwneuthur drygioni, yngolwg yr Arglwydd dy Dduw iw ddigio ef ;

26 Galw'r ydwyf yn dyſtion yn eich erbyn chwi heddyw, y nefoedd a'r ddaiar, gan ddarfod y derfydd am danoch yn ſuan oddi ar y tir, yr ydych yn myned tros yr Iorddonen iddo iw feddiannu ; nid eſtynnwch ddyddiau yndo, ond gan ddifetha ſych diterhir.

27 A'r Arglwydd a'ch gwaſcara chwi yn mhlith y bobloedd, a chwi a adewir yn ddynion anaml ymmyſc y cenhedloedd, y rhai y dwg yr Arglwydd chwi attynt.

28 Ac yno y gwaſanaethwch dduwiau o waith dwylo dŷn, *ſef* pren, a maen, y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni ſwyrtaint, ac ni aroglant.

29 Os oddi yno y ceiſi yr Arglwydd dy Dduw ti a'i cai ef, os ceiſi *ef* â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

† Hebr. a cawel o'r holl bethau hyn du. 30 Pan gyſyngo arnat, a † digwyddo 'r holl bethau hyn i ti, yn y dyddiau diweddaf, os dychweli at yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais ef :

31 (O herwydd yr Arglwydd dy Dduw *ſydd* Dduw trugarog) ni edy efe di, ac ni'th ddifetha, ac nid anghofia gyfammod dy dadau, yr hwn a dyngodd efe wrthynt.

32 Canys ymofyn yn awr, am y dyddiau gynt, a fu o'th flaen di, o'r dydd y creawdd Duw dŷn ar y ddaiar, ac o'r *naill* gwrr i'r nefoedd, hyd y cwrr *arall* i'r nefoedd, a fu megis y mawr-beth hwn? neu a glybuwyd ei gyffelyb ei?

33 A glybu popl lais Duw yn lleſaru o ganol y tan, ſel y clywaiſt ti, a byw?

34 A brofodd *yn* Duw ddyfod i gymmeryd iddo genedl o ganol cenedl ; trwy brofedigaethau, trwy arwyddion, a thrwy ryfeddodau, a thrwy ryfel, a thrwy law gadarn, a thrwy ſraich eſtynnedic, a thrwy ofn mawr : ſel yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw eroch chwi yn yr Aipht yngwŷdd dy lygaid ?

35 Gwnaethwyd i ti weled *hynny* i wybod mai yr Arglwydd ſydd Dduw, nad oes neb arall ond efe.

36 O'r nefoedd y parodd i ti glywed ei lais, i'th hyſforddi di ; ac ar y ddaiar y parodd i ti weled ei dân mawr, a chi a glywaiſt o ganoll y tân ei eiriau ef.

37 Ac o achos iddo garu dy dadau, am hynny y dewiſodd efe eu hâd hwynt ar eu hôl, ac a'th ddug di o'i flaen â'i fawr allu, allan o'r Aipht.

38 I yrru cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, ymmaith o'th flaen di, i'th ddwyn di i mewn, i roddi i ti eu gwlâd hwynt yn etifeddiaeth, fel heddyw.

39 Gwybydd gan hynny heddyw, ac yſtyria yn dy galon, mai 'r Arglwydd ſydd Dduw yn y nefoedd oddi arnodd, ac ar y ddaiar oddi tanodd, *ac* nid neb arall.

40 Cadw dithe ei ddeddfau ef, a'i orchrymynnion, y rhai *yr ydwyf* yn eu gorchymyn i ti heddyw, fel y byddo yn dda i ti, ac i'th feibion ar dy ôl di, fel yr eſtynnech ddyddiau ar y ddaiar, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw 'n ei rhoddi i ti byth.

41 Yna Moſes, a naillturodd dair dinas, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad haul :

42 I gael o'r lloſrudd ſloi yno, yr hwn a laddei ei gymydog yn amryſus, ac efe heb ei gaſau o'r blaen : ſel y gallei ſloi i vn o'r dinaſoedd hynny, a byw :

43 *Sef* * Bezer yn yr anialwch, yngwaſtad-tir y Rubeniad ; a Ramoth yn Gilead y Gadiaid ; a Golan o fewn Baſan y Manaſſiaid. * Ioſua. 20.8.

44 Ac dymma y gyfraith a oſodod Moſes o flaen meibion Iſrael :

45 Ac Dymma y teſtiolaethau, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, a lefarodd Moſes wrth feibion Iſrael, gwedi eu dyfod allan o'r Aipht ;

46 Tu ymma i'r Iorddonen, yn y dyffrya, ar gyfer Beth-Peor, yngwlâd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Hesbon, * yr hwn a darawſei Moſes, a meibion Iſrael, wedi eu dyfod allan o'r Aipht : * Num. 21.24, 35. 1.4.

47 Ac a berchennogaſant ei wlâd ef, a gwlâd * Og brenin Baſan, dau o frenhinoedd yr Amoriaid y rhai *oedd* tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad haul : * Num. 21.33. deut.3.3.

48 O Aroer, yr hon *oedd* ar lan afon Arnon, hyd fynydd Sion, hwn yw Hermon :

49 A'r holl rôs tu hwnt i'r Iorddonen tua 'r dwyrain, a hyd at fôr y rhôs * dan ‖ Aſdoth Piſgah. * Deut. 3.17. ‖ Eſymaeth.

PEN. V.

1 Y Cyſammod yn Horeb. 6 Y dêg gorchymmyn. 22 Moſes ar ddeiſyfiad y bobl yn derbyn y gyfraith gan Dduw.

A Moſes a alwodd holl Iſrael, ac a ddywedodd wrthynt, clyw ô Iſrael y deddfau, a'r barnedigaethau yr ydwyf yn eu lleſaru lle y clywoch heddyw ; ſel y byddo i chwi eu dyſcu, a'i cadw † a'i gwneuthur. † Hebr. yn.

2 * Yr Arglwydd ein Duw a wnaeth gyfammod â ni yn Horeb. * Exod. 19.5.

3 Nid â'n tadau ni y gwnaeth yr Arglwydd y cyfammod hwn, ond â nyni : nyni y rhai ydym yn fyw bob vn yma heddyw.

4 Wyneb yn wyneb yn ymddiddanodd yr Arglwydd â chwi yn y mynydd, o ganol y tân,

5 (Myfi oeddwn yr amſer hwnnw yn ſefyll rhwng yr Arglwydd a chwi, i fynegi i chwi air yr Arglwydd : canys ofni a wnaethoch rhac y tân, ac nid eſcynnoch i'r mynydd) gan ddywedyd,

6 * Yr Arglwydd dy Dduw *ydwyf* fi, yr hwn a'th ddûg allan o dîr yr Aipht, o dŷ y ‖ caethiwed. * Exod. 20.2. Iuit 26.1. pſal. 81.10.

7 Na ſydded i ti dduwiau eraill ger fymron i.

8 Na wna it ddelw gerfiedic, na llun dim a'r y *ſydd* yn y nefoedd oddi vchod, nac a'r *y ſydd* yn y ddaiar oddi iſod, nac a'r *y ſydd* yn y dyfroedd oddi tan y ddaiar. † Heb. gwerſin.

9 Nac ymgrymma iddynt, ac na waſanaeth hwynt, o * blegit myfi 'r Arglwydd dy Dduw *ydwyf* Duw eiddigus, yn ymweled ag anwiredd y tadau ar y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd *genhedlaeth* o'r rhai a'm caſânt, * Exod. 34.7. Iuit. 32.18.

10 Ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd, o'r rhai a'm caraut, ac a gadwant fyngorchymynion.

11 Na chymmer enw 'r Arglwydd dy Dduw yn ofer ; canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei enw ef ynofer.

12 Cadw y dydd Sabboth i'w ſanctoiddio ef, ſel y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw it.

13 Chwe diwrnodd y gweithi, ac y gwnei dy holl waith :

14 Ond y ſeithfed dydd *yw* * Sabboth yr Arglwydd dy Dduw ; na wna *yndo* ddim gwaith, tydi, na'th fab, na'th ferch, na'th wâs, na'th forwyn, na'th ych, na'th aſſyn, nac yr vn o'th anifeiliaid, na'th ddieithrddyn, yr hwn *ſydd* o fewn dy byrth : ſel y gorphywyſo dy wâs, a'th forwyn, ſel ti dy hun. * Gen. 2. heb. 3.

15 A chofia mai gwâs a fuoſt ti yngwlâd yr Aipht

Aipht, a'th ddwyn o'r Arglwydd dy Dduw allan oddi yno â llaw gadarn, a chraich eſtynnedig, am hynny y gorchymynoddd yr Arglwydd dy Dduw i ti gadw dydd y Sabboth.

16 Anrhyddedda dy dâd, a'th fam, fel y gorchymynodd yr Arglwydd dy Dduw i ti: fel yr eſtynner dy ddyddiau, ac fel y byddo yn dda i ti ar y ddaiar, yr hon y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi i ti.

17 *Na ladd. *Matth. 5.21.

18 *Ac na wna odineb. *Iam. 2.11. Luke 18.20.

19 *Ac na ledratta. *Num. 21.24. Rom. 13.9. Exod. 20.15. Deut. 5.19.

20 Ac na ddwg gam dyſtiolaeth yn erbyn dy gymydog.

21 Ac * na chwennych wraig dy gymydog, ac na chwennych dŷ dy gymydog, na'i faes, na'i was, na'i forwyn, na'i ych, na'i aſſyn, na dim a'r *y ſydd* eiddo dy gymydog. *Deut. 5.17. ‖ Eſgyn. neu.

22 Y geiriau hyn a leſarodd yr Arglwydd wrth eich holl gynnulleidfa, yn y mynydd o ganol y tân, y cwmmwl, a'r tywyllwch, â llais vchel, ac ni chwanegodd *ddim*, ond ſcrifennodd hwynt ar ddwy lêch o gerrig, ac a'i rhoddes attaf fi.

23 A darfu wedi clywed o honoch y llais o ganol y tywyllwch (a'r mynydd yn lloſci gan dân) yna neſaſoch attaf, *ſef* holl bennaethiaid eich llwythau, a'ch henuriaid chwi,

24 Ac a ddywedaſoch, wele'r Arglwydd ein Duw a ddangoſodd i ni ei ogoniant a'i fawredd, * a'i lais eſa glywſom ni o ganol y tân: heddyw y gwelſom leſaru o Dduw wrth ddŷn, * a byw o honaw.

25 Weithian gan hynny paham y byddwn feirw? o blegit y tân mawr hwn a'n difa ni? canys os ni a chwanegwn glywed llais yr Arglwydd ein Duw mwyach, marw a wnawn.

26 O blegit pa gnawd oll *ſydd*, yr hwn a glybu lais y Duw byw yn lleſaru o ganol y tân, fel nyni, ac a ſu fyw?

27 Neſſa di, a chlyw'r hyn oll a ddywed yr Arglwydd ein Duw: a lleſara di wrthym ni yr hyn oll a leſaro'r Arglwydd ein Duw wrthit ti: * ac nyni a wrandawn, ac a wnawn *hynny*.

28 A'r Arglwydd a glybu lais eich geiriau chwi, pan leſaraſoch wrthif, a dywedodd yr Arglwydd wrthif, clywais lais geiriau y bobl hyn, y rhai a leſaraſant wrthit, da y dywedaſant yr hyn oll a ddywedaſant.

29 Oh na byddei gyfryw galon ynddynt i'm hofni i, ac i gadw ty holl orchymynion, bôb amſer, fel y byddei dâ iddynt ac iw plant yn dragywyddol.

30 Dos, dywed wrthynt, dychwelwch i'ch pebyll.

31 Ond ſaf di ymma gyd â myfi, ac mi a ddywedaf wrthit yr holl orchymynion, a'r deddfau, a'r barnedigaethau a ddyſci di iddynt, ac a wnant hwythau, yn y wlâd yr wyf ar ei rhoddi iddynt iw pherchennogi.

32 Edrychwch gan hynny am wneuthur fel y gorchymynnodd yr Arglwydd eich Duw i chwi: na oulliwch i'r tu dehau, nac i'r tu aſſwy.

33 Cerddwch yn yr holl ffyrdd, a orchymynodd yr Arglwydd eich Duw i chwi, fel y byddoch fyw, ac y byddo yn dda i chwi, ac yr eſtynnech ddyddiau yn y wlâd yr hon a feddienmwch.

PEN. VI.

1 Diwedd y gyfraith yn vſydd-dod. 3 Annoc i vfyddhau.

A Cdymma y gorchymynion, y deddfau, a'r barnedigaethau a orchymynnodd yr Arglwydd eich Duw eu dyſcu i chwi. *fel y gwneloch hwynt yn y wlâd yr ydych yn* †myned iddi iw meddianu: † *Hebr. yn mynd troſodd.*

2 Fel yr eſnech yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl ddeddfau, a'i orchymynion eſ, y rhai yr wyfi yn eu gorchymyn i ti; ti, a'th fab, a mab dy fab, holl ddyddiau dy eniots; ac fel yr eſtynner dy ddyddiau.

3 Clyw gan hynny ô Iſrael, ac edrych am eu gwneuthur *bwyſ* fel y byddo yn ddaionus i ti, ac fel y cynyddoch yn ddirfawr, fel yr addawodd Arglwydd Duw dy dadau i ti, mewn gwlâd yn lliſeirio o laeth a mêl.

4 Clyw ô Iſrael, yr Arglwydd ein Duw ni *ſydd* yn Arglwydd.

5 *Câr di gan hynny'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth. *Pen. 10. 12. mat. 22. 37. mar. 12. 30. luc. 10. 27.

6 A bydded * y geiriau hyn yr ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw, yn dy galon. * Pen. 11. 18.

7 Ac † hyſpyſſa hwynt i'th blant, a chrybwyll am danynt pan eiſteddych yn dy dŷ, a phan gerddych ar y ffordd, a phan orweddych *i lawr*, a phan gyſodych *i fyny*. † *Hebr. Hoga.*

8 A rhwym hwynt yn arwydd ar dy law, byddant yn rhaſtalau rhwng dy lygaid.

9 Scrifenna hwynt hefyd ar bŷſt dy dŷ, ac ar dy byrth.

10 Ac ſe a ddeuſydd, wedi i'r Arglwydd dy Ddaw dy ddwyn di i'r wlâd (yr hon y tyngodd eſe wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Iacob, ar ei rhoddi i ti) i ddinaſoedd mawrion a thêg, y rhai nid adeiladaiſt,

11 A thai llawnion o bôb daioni, y rhai nis llenwaiſt, a phydewau cloddiedig, y rhai nis cloddiaiſt, ŷ winllannoedd, ac oliwydd-lannau, y rhai nis plennaiſt, * wedi it fwytta a'th ddigoni. * Pen. 8. 9, 10.

12 Yna cadw arnat, rhac anghofio o honot yr Arglwydd, yr hwn a'th ddûg allan o wlâd yr Aipht, o dy y † caethiwed. † *Hebr. Caethwyr, neu weiſion.*

13 *Yr Arglwydd dy Dduw a ofni, ac eſa wa- ſanaethi, a'iw enw eſ y tyngi. * Pen. 10. 12, 20. & 13. 4.

14 Na cherddwch ar ôl duwiau dieithr, o ddduwiau y bobloedd *ſydd* o'ch amgylch chwi:

15 (O blegit Duw eiddigus yw'r Arglwydd dy Dduw yn dy yſyſ di) rhac i lid yr Arglwydd dy Dduw ennyn yn dy erbyn, a'th ddifetha di oddiar wyneb y ddaiar.

16 * Na themptiwch yr Arglwydd eich Duw, * *ſel y temptiaſoch ef* ym Maſſah. *Matth. 4. 7.

17 Gan gadw cedwch orchymynion yr Arglwydd eich Duw a'i deſtiolaethau, a'i ddeddfau, y rhai a orchymynnodd eſe i ti. * Exod. 17. 2.

18 A gwna'r hyn *ſydd* vnion, a daionus yngolwg yr Arglwydd, fel a byddo da i ti, a myned o honot i mewn, a pherchennogi y wlâd dda, y hon trwy lŵ a addawodd yr Arglwydd i'th dadau di:

19 Gan yrru y mmaith dy holl elynion o'th flaen, fel y lleſarodd yr Arglwydd.

20 Pan ofynno dy fab i ti † wedi hyn, gan ddywed, beth *yw* y tyſtiolaethau, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, a orchymynnodd yr Arglwydd ein Duw i chwi? † *Hebr. y ffrm.*

21 Yna dywed wrth dy fab, ni a fuom gaethweſion i Pharao yn yr Aipht: a'r Arglwydd a'n dûg ni allan o'r Aipht, â llaw gadarn.

22 Rhoddes yr Arglwydd heſyd arwyddion, a rhyfeddodau mawrion, a niweidiol ar yr Aipht, ar Pharao a'i holl dŷ, yn ein golwg ni.

23 Ac a'n dûg ni allan oddi yno, fel y dygeieſe ni i mewn, i roddi i ni y wlâd, yr hon trwy lŵ a addawſti eſt i'n tadau ni.

24 A'r

24 A'r Arglwydd a orchymynnodd i ni wneuthur yr holl ddeddfau hyn, i ofni 'r Arglwydd ein Duw er daioni i ni 'r holl ddyddiau, fel y cadwei efe ny ni yn fyw, megis y *mae* y dydd hwn.

25 A chyfiawnder a fydd i ni, os ymgadwn i wneuthur y gorchymynion hyn oll, o flaen yr Arglwydd ein Duw, fel y gorchymynnodd efe i ni.

PEN. VII.

1 Gwaherdd pôb cyfeillach â'r Cenhedloedd, 4 rhag ofn delw-addoliaeth, 6 o ran ſancteiddrwydd y bobl. 9 o ran natwriaeth Duw yn ei drugaredd a'i gyfiawnder, 17 o ran ſicrhad yn yr orunchafiaeth a rydd Duw iddynt.

PAn i'th ddygo yr * Arglwydd dy Dduw, i mewn i'r wlâd *yr ydwyt* ti yn myned iddi iw meddiannu, a gyrrn o hono ymmaith genhedloedd lawer o'th flaen di, yr Hethiaid, yr Gergeziaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Pherezziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebuſiaid, ſaith o genhedloedd lluoſſogach a chryfach nâ thydi:

2 A rhoddi efe yr Arglwydd dy Ddaw hwynt o'th flaen di, a rhato o honot ti hwynt: gan ddifrodi difroda hwynt, * na wna gyfammod â hwynt, ac na thrugarha wrthynt.

3 Nac ymgyſathracha chwaith â hwynt, na ddod dy ſerch iw ſab eſ, ac na chymmer ei ſerch eſ i'th ſab dithau.

4 Canys efe a dry dy ſab di oddi ar fy ôl i, fel y gwaſanaethont ddiwiau dieithr; ſelly yr ennyn llîd yr Arglwydd i'ch erbyn chwi, ac a'th ddiſetha di yn ebrwydd.

5 Ond fel hyn y gwnewch iddynt, diniſtriwch eu halloran, a thorrwch eu colofnau hwynt, cwympwch hefyd eu llwynau, a lloſgwch eu delwau cerfiedic hwy yn y tân.

6 Canys * pobl ſanctaidd *ydwyt* ti i'r Arglwydd dy Dduw: * yr Arglwydd dy Dduw a'th ddewiſodd di i fod yn bobl vnic iddo ei hun, o'r holl bobloedd ſydd ar wyneb y ddaiar.

7 Nid am eich bôd yn lluoſogach nâ 'r holl bobloedd yr hoffaiſd yr Arglwydd chwi, ac ich dewiſodd: o herwydd yr oeddych chwi yn anamlaf o'r holl bobloedd:

8 Ond o herwydd carn yr Arglwydd chwi, ac er mwn cadw o honaw eſ y llw a dyngodd eſe wrth eich tadau, y dûg yr Arglwydd chwi allan â llaw gadarn, ac a'th gwaredodd o dŷ y caethiwed, o law Pharao brenin yr Aipht.

9 Gwybydd gan hynny mai 'r Arglwydd dy Dduw, ſydd Dduw, *ſef* y Duw ffyddlon yn cadw cyfammod, a thrugaredd, â'r rhai a'i carant eſ ac a gadwant ei orchymynion, hyd fil o genhedlaethau:

10 Ac yn talu 'r pwyth iw gâs yn ei wyneb, gan ei ddiſetha eſ; nid oeda eſe iw gâs, yn ei wyneb y tâl eſe iddo.

11 Cadw gan hynny y gorchymynion, a'r deddfau, a'r barnedigaethau, y rhai yr ydwyſ yn cu gorchymyn i ti heddyw iw gwneuthur.

12 A bydd, o achos gwrando o honoch ar y barnedigaethau hyn, a'i cadw, a'i gwneuthur hwynt; y ceidw yr Arglwydd dy Dduw â thi y cyfammod, a'r drugaredd, a addawodd eſe trwy dy dadau di:

13 Ac a'th gâr, ac a'th fendithia, ac a'th amlha di, ac a fendiga ſfrwyth dy frû, a ſfrwyth dy dîr di, dy ŷd, a'th olew a chynydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid, yn y tîr y tyngodd eſe wrth dy dadau, ar ei roddi i ti.

14 Bendigedig ſyddi uwch law 'r holl bobloedd: * ni bydd yn dy blith di vn gwryw, nac vn fenyw yn anffrwythlon, nac yn mhilth dy aniſeiliaid di.

15 Hefyd yr Arglwydd a dynn oddi wrthit ti bôb gwendid, ac ni eſyd arnot ti'r vn o glefydau drwg yr * Aipht, y rhai a adwaenoſt t ond ar dy holl gaſe- ion, ou di y rhydd eſe hwynt.

16 Diſetha gan hynny 'r holl bobloedd, y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi i ti: nac ar bedid dy lygad hwynt, ac na waſanaetha eu duwiau hwynt o * blegit magl i ti *a fyddei* hynny.

17 Os dywedi yn dy galon, lluoſogach yw y cenhedloedd hyn nâ myſi, pa ddelw y gallaf eu gyrru hwynt ymmaith?

18 Nac ofna rhaeddynt; gan gofio cofia yr hyn a wnaeth yr Arglwydd dy Dduw i Pharao, ac i'r holl Aipht.

19 Y * profedigaethau mawrion, y rhai a welodd dy lygaid, a'r arwyddion, a'r rhiſeddodau, a'r llaw gadarn, a'r braich eſtynedig, â'r rhai i'th ddûg yr Arglwydd dy Dduw allan: ſelly y gwna 'r Arglwydd dy Dduw i'r holl bobloedd yr wyt ti yn eu hofni.

20 A'r * Arglwydd dy Dduw hefyd a ddenfyn gaccwn yn eu plith hwynt, hyd oni ddarfyddo am y rhai gweddill, a'r rhai a ymguddiant rhagot ti.

21 Nac ofna rhaeddynt; o blegit yr Arglwydd dy Dduw *ſydd* yn dy ganol di, yn Dduw mawr, ac ofnadwy.

22 A'r Arglwydd dy Dduw, a † yrre ymmaith y cenhedloedd hynny o'th flaen di, *bôb* ychydic ac dyn. ychydic: ni elli eu diſetha hwynt ar vnwaith, rhac myned o fwyſt-filod y maes yn amlach nâ thydi.

23 Ond yr Arglwydd dy Dduw a'i rhydd hwynt o'th flaen di, ac a'i cynnoddia hwynt â chyſtudd dirfawr, nes eu diſetha hwynt.

24 Ac a rhydd eu brenhinoedd hwynt yn dy law di, a thi a ddiſetbi eu henw hwynt oddi tan y nefoedd; ni ſaif gŵr yn dy wyneb di, nes ddiſetha o honot ti hwynt.

25 * Lloſc ddelwau cerfiedic eu duwiau hwynt yn tân; na * chwennych na'r arian na'r aur *a fyddo* arnynt, iw cymmeryd i ti, rhac dy faglu ag ei: o blegit ſfieidd-dra i'r Arglwydd dy Dduw *ydyw*.

26 Na ddŵg dithau ſfieidd-dra i'th dŷ, fel y byddech eſcymmun-beth megis ynteſ; gan ddirmygu dirmyga eſ, a chan ſfieiddio ſfieiddia eſ; o blegit * eſcymmun-beth *yw* eſe.

PEN. VIII.

1 Annog i vfyddhad, a rau ymgeledd Duw iddynt hwy.

EDrychwch am wneuthur pôb gorchymyn, yr wyſi yn ei orchymyn it heddyw, fel y bydioch fyw, ac y cynnyddoch, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y wlâd a addawodd yr Arglwydd wrth eich tadau trwy lŵ.

2 A chofia 'r holl ffordd yr arweiniodd yr Arglwydd dy Dduw di ynddi y deugain mlynedd hyn, trwy 'r anialwch er mwyn dy gyſtuddio di, gan dy brofi, i wybod yr hyn *oedd* yn dy galon, a gedwit ti ei orchymynion eſ, ai nas *cedwit*.

3 Ac eſe a'th ddaroſtyngodd, ac a oddefodd it newynu, ac a'th fwydodd â Manna, yr hwn nid adwaenit, ac nid adwaenei dy dadau; fel y gwnai eſe it wybod * nad trwy fara yn vnic y bydd byw dyn, ond trwy bôb *gair* a'r ſydd yn dyfod allan o enau 'r Arglwydd, y bydd byw dyn.

4 Dy ddillad ni heneiddiodd am danat, a'th droed ni chwyddodd, y deugain mlynedd hyn.

5 Cydnebydd dithau yn dy galon, *fod* yr Arglwydd

glwydd dy Dduw yn dy ddyfsu di, fel y dyfc gôr ei fabei hun.

6 A chadw orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei fyrdd, ac i'w ofni ef.

7 O blegid y mae yr Arglwydd dy Dduw yn dy ddwyn i mewn i wlâd dda, i wlâd afonydd dyfroedd, ffynhonnau, a dyfnderau yn tarddu allan yn y dyffryn, ac yn y mynydd:

8 Gwlâd gwenith, a haidd, a gwinwydd, a ffigyſwydd, a phomgranad-wydd; gwlâd olew oliwydden, a mêl:

9 Gwlâd yr hon y bwyttei ſara ynddi heb prinder, *ac* ni bydd eiſieu dim arnat yndi: gwlâd yr hony *mae* ei cherric yn haiarn, ac o'i mynyddoedd y cloddi brês.

10 * Pan ſwyttteych, a'th ddigoni, yna y bendithi'r Arglwydd dy Duw, am y wlâd dda a roddes efe i ti.

11 Cadw arnat rhac anghofio yr Arglwydd dy Dduw, heb gadw ei orchymynion, a'i farnedigaethau, a'i ddeddfau ef, y rhai'r ydwyfi yn cu gorchymyn it heddyw.

12 Rhac wedi it fwytta, a'th ddigoni, ac adailadu tai têg, a thrigo *ynddynt*,

13 A lluoſſogi o'th warthec, a'th ddefâid di, ac amlhau o arian, ac aur gennit, ac amlhau o'r hyn oll *y ſydd* gennyt:

14 Yna ymdderchafa o'th galon, ac anghofio o honot yr Arglwydd dy Dduw (yr hwn a'th ddûg allan o wlâd yr Aipht, o dŷ y caethiwed;

15 Yr hwn a'th dywyſodd di trwy'r anialwch mawr ac ofnadwy, *lle'r ydoedd*, ſeirpa tanllyd, ac yſcorpionau, y ſyched lle nid *oedd* dwfr: yr * hwn a ddygodd i ti ddwfr allan o'r graig galleſt;

16 Yr hwn a'th ſwydodd dî yn yr anialwch â * Manna, yr hwn nid adwaeni dy dadau, er dy ddaroſtwng, ac er dy brofi di, i wneuthur daioni i ti yn dy ddiwedd.)

17 *A* dywedyd o honot yn dy galon, fy nerth fy hun, a chryfder ſy llaw a barodd i mi y cyſoeth hwn.

18 Ond cofia yr Arglwydd dy Dduw; o blegit efe yw'r hwn ſydd yn rhoddi nerth i ti i beri cyſoeth, fel y cadarnhâo efe ei gyfammod, yr hwn a dyngodd efe wrth dy dadau, fel *y mae* y dydd hwn.

19 Acos gan anghofio'r anghofi'r Arglwydd dy Dduw, a dilyn duwiau dieithr, a'i gwaſanaethu hwynt, ac ymgrymmu iddynt: * yr ydwyfi yn teſtiolaethu yn eich erbyn chwi heddyw, gan ddifetha i'th difethir,

20 Fel y cenhedloedd y rhai y mae'r Arglwydd ar eu difetha o'th blaen chwi; felly y difethir chwithau; am na wrandawſoch ar lais yr Arglwydd eich Duw.

PEN. IX.

1 Moſes yn tu hannoc nad y mddiriedent yn eu cyfiawnder eu hunain, gan ddatcan tu hanwyn wrthyſfel hwynt.

GWrando Iſrael, yr wyt ti yn myned heddyw trosyr Iorddonen hon, i ſyned i mewn i berchennogi cenhedloedd mwy, a chryfach nâ thi, dinaſoedd mawrion a chaeroc hyd y nefoedd,

2 Pobl fawr, ac uchel, meibion Anac y rhai a adnabuoſt, ac y * clywaiſt ti *ddywedyd am danynt*, pwy a ſaif o flaen meibion Anac?

3 Gwybydd gan hynny heddyw, fod yr Arglwydd dy Dduw yn myned troſſodd o'th flaen di yn * dân yſſol; efe a'i difetha hwynt, ac efe a'i daroſtwng hwynt o'th flaen di: felly y gyrri hwynt ymaith, ac y difethi hwynt yn fuan, megis y lleſaodd yr Arglwydd wrthit.

4 Na ddywed yn dy galon, wedi gyrru o'r Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, gan ddywedyd, am ſynghyfiawnder y dygodd yr Arglwydd fi i feddiannu y tir hwn: onid am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y gyrrodd yr Arglwydd hwynt allan o'th flaen di.

5 Nid am dy gyfiawnder di, nac am vniondeb dy galon, yr wyt ti yn myned i feddiannu eu tîr hwynt; onid am annuwioldeb y cenhedloedd hyn y bwrw yr Arglwydd dy Dduw hwynt allan o'th flaen di, ac er cyflawni y gair a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Iacob.

6 Gwybydd dithau, nad am dy gyfiawnder dy hun, y roddes yr Arglwydd it y tîr daionus hwn iw feddiannu: canys pobl war-galed ydych.

7 Meddwl *ac* na anghofia pa fodd y digiaiſt yr Arglwydd dy Dduw yn yr anialwch, o'r dydd y daethoſt allan o dîr yr Aipht hyd eich dyfod i'r lle hwn: gwrthryfelgar fuoch yn erbyn yr Arglwydd.

8 Yn Horeb hefyd y digiaſoch yr Arglwydd, a digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch difetha.

9 Pan aethym i fyny i'r mynydd i gymmeryd y llechau meini, *ſef* llechau y cyfammod, yr hwn a wnaeth yr Arglwydd â chwi * yna 'r arhoais yn y mynydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhôs, bara ni fwyttteais, a dŵfr nid yfais. * Exod. 24.18. cx. 44.18.

10 A * rhoddes yr Arglwydd attaf y-ddwy lech faen, wedi eu ſcrifennu â bŷs Duw; ac arnynt *yr oedd* yn ôl yr holl eiriau a lleſarodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, ar ddydd y gymmanfa. * Exod. 31.18.

11 A bu ymmhen y deugain nhiwrnod a'r deugain nhos, roddi o'r Arglwydd attaf y ddwy lech faen; *ſef* llechau y cyfammod.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, * cyſot, dôs oddi yma i wared yn fuan; canys ymlygrodd dy bobl, y rhai a ddygaiſt allan o'r Aipht: ciliaſant yn ebrwydd o'r ffordd a orchymynnais iddynt; gwnaethant iddynt eu hun ddelw dawdd. * Exod. 32.7.

13 A lleſarodd yr Arglwydd wrthif, gan ddywedyd, gwelais y bobl hyn, ac wele pobl war-galed ydynt.

14 Paid â mi, a mi a'i deſtrywiaf hwynt, ac a ddeleaf eu henw hwynt oddi tan y nefoedd, ac a'th wnaf di yn genedl gryfach, ac amlach nâ hwynt hwy.

15 Ac mi a ddychwelais, ac a ddaethym i wared o'r mynydd, a'r mynydd ydoedd yn lloſci gan dân, a dwy lêch y cyfammod oedd yn ſynwylaw.

16 Edrychais hefyd, ac wele pechaſech yn erbyn yr Arglwydd eich Duw: gwnaethech iwch lo tawdd: ciliaſech yn fuan o'r ffordd a orchymynnaſei yr Arglwydd i chwi.

17 Ac mi a ymaflais yn y ddwy lêch, ac a'i teflais hwynt, o'm dwy-law, ac a'i torrais hwynt o flaen eich llygaid.

18 A ſyrthiais ger bron yr Arglwydd, fel y waith gyntaf ddeugain nhiwrnod, a deugain nhos: ni fwyttteais fara, ac ni yfais ddwfr, o herwydd eich holl bechodau chwi, y rhai a bechaſtech gan wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

19 (Canys ofnais rhac y ſarriant a'r dîg, drwy y rhai y digiodd yr Arglwydd wrthych i'ch dinſtrio chwi:) etto gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith honno hefyd.

20 Wrth Aaron hefyd y digiodd yr Arglwydd ynfawr, iw ddifetha ef: a mi a weddiais hefyd tros Aaron y waith honno.

21 Eich

21 Eich pechod chwi hefyd yr hwn a wnaethoch, ſef y llo, a gymmerais, ac a'i lloſcais yn tân, a curais ei hefyd, gan ei falurio yn dda, nes i faln yn llwch: a thaflais ei lwch ef i'r afon oedd yn deſcyn o'r mynydd.

Num. 11.3. * Exod. 17.7. * Num. 11.34.

22 *O ſewn Taberah hefyd, ac o ſewn *Maſſa, ac o ſewn *Beddau y blŷs yr oeddych yn digio 'r Arglwydd.

23 A phan anfonodd yr Arglwydd chwi o Cades Barnea, gan ddywedyd, ewch i fyny a meddiennwch y tîr, yr hwn a roddais i chwi, yr anufyddhaſoch i air yr Arglwydd eich Duw: ni chredaſoch hefyd iddo, ac ni wrandawſoch ar ei lais ef.

24 Gwrthryſelgar ſiochyn erbyn yr Arglwydd, er y dydd yr adnabum chwi.

25 Ac mi a ſyrthiais ger bron yr Arglwydd ddeugain nhiwrnod a deugain nhos, ſel y ſyrthiaſwn o'r blaen, am dywedyd o'r Arglwydd y difethai chwi.

26 Gweddiais hefyd ar yr Arglwydd, a dywedais, Arglwydd Duw na ddifetha dy bobl, a'th etifeddiaeth a wareduſt yn dy fawredd, yr hwn a ddygaiſt allan o'r Aipht â llaw gref.

27 Cofia dy weiſion, Abraham, Iſaac, ac Iacob, nac edrych ar galedrwydd y bobl hyn, nac ar eu drygioni, nac ar eu pechod:

28 Rhac dywedyd o'r wlâd y dygaiſt ni allan o honi, * o eiſieu gallu o'r Arglwydd eu dwyn hwynt i'r tîr a addawſei efe iddynt, ac o'i gâs aruynt, y dug efe hwynt allan, iw lladd yn yr anialwch.

Num. 14.16.

29 Etto dy bobl di a'th etifeddiaeth *ydynt* hwy, y rhai a ddygaiſt allan yn dy fawr nerth, ac â'th eſtynnedic fraich.

PEN. X.

1 Yngwredd Duw yn ail rhoddi y ddwy lech. 9 yn ſicrhau 'r offeiriadaeth. 8 yn neilltuo llwyth Lefi. 10 yn gwrando ar weddi Moſes tros y bobl. 12 Annoc i vfydd-dod.

YR amſer hynnw, y dywedodd yr Arglwydd wrthif, *nidd it ddwy lech faen fel *y rhai* cyntaf, a thyret i fyny attaf i'r mynydd, a gwna it Arch bren.

Exod. 34.1.

2 A mi a ſcrifennaf ar y llechau, y geiriau oedd ar y llechau cyntaf, y rhai a dorraiſt: a goſot tithe hwynt yn yr Arch.

3 Yna gwneuthum Arch o goed Sittim, ac a neddais ddwy llêch faen, fel y rhai cyntaf, ac a euthum i fyny i'r mynydd, a'r ddwy lêch yn fy llaw.

4 Ac efe a ſcrifennodd ar y llechau, fel yr yſcrifen gyntaf, y deng-air a lefarodd yr Arglwydd wrthych yn y mynydd, o ganol y tân, yn nydd y gynmanfa: a rhoddes yr Arglwydd hwynt attaf.

5 Yna y dychwelais, ac y deuthum i wared o'r mynydd, ac a oſodais y llechau yn yr Arch, yr hon a wnaethwn: ac yno y maent, megis y gorchymynnodd yr Arglwydd i mi.

6 A meibion Iſrael a aethant o Beeroth meibion Iacan * i Moſera: * yno y bu farw Aaron, ac efe a gladdwyd yno: ac Eleazar ei fab a offeiriadodd yn ei le ef.

Num. 33.20. * Num. 20.28.

7 Oddi yno yr aethant i Gudgodah: ac o Gudgodah i Iotbath, tir afonydd dyfroedd.

8 Yr amſer hwnnw y neillduodd yr Arglwydd lwyth Lefi i ddwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, i ſefyll ger bron yr Arglwydd, iw waſanaethu ef, ac i fendigo yn ei enw ef, hyd y dydd hwn.

Num. 18.20.

9 * Am hynny ni bydd rhan i Lefi, nac etifeddiaeth gyd â'i frodyr: yr Arglwydd yw ei etifeddiaeth ef, megis y dywedodd yr Arglwydd dy Dduw wrtho ef.

10 *Ac mi a arhoais yn y mynydd ddeugain nhiwrnod, a deugain nhos, fel y ‖ dyddiau cyntaf: a gwrandawodd yr Arglwydd arnaf y waith hon hefyd, ni ewyllyſiodd yr Arglwydd dy ddifetha di.

‖ Neu, dengwaith cynnaf.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyſot, dôs i'ch daith o flaen y bobl, ſel yr elont i mewn ac y meddiannont y tîr, yr hwn a dyngais wrth eu tadau ar ei roddi iddynt.

12 Ac yr awr hon Iſrael, beth y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei ofyn gennyt, onid ofni 'r Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei holl ffyrdd, a'i garu ef, a gwaſanaethu 'r Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid:

13 Cadw gorchymynion yr Arglwydd, a'i ddeddfau, y rhai yr wyf yn eu gorchymyn i ti y dydd hwn, er daioni i ti?

14 Wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd *ydynt* eiddo 'r Arglwydd dy Dduw, * y ddaiar *hefyd* a'r hyn oll *ſydd* yndi.

* Pſal. 24.1.

15 Yn vnig ar dy dadau di y rhoddes yr Arglwydd ei ſerch, gan eu hoffi hwynt, ac efe a wnaeth ddewis oi hâd ar ei hôl hwynt, *ſef* o honoch chwi o flaen yr holl bobloedd megis heddyw *y gwelir.*

16 *Enwaedwch chwithau ddienwaediad eich calon, ac na chaledwch eich gwarr mwyach.

* Deut. 30.6. Ier. 4.4. 9.26.

17 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi, yw Duw y duwiau, ac Arglwydd yr arglwyddi, Duw mawr, cadarn, ac ofnadwy, yr * hwn ni dderbyn wyneb, ac ni chymmer wobr.

Iſa. 10.34. Dan. 2.47. Rhuſt. 19.16. Pſal. 136.2. Eph. 6.9. Col. 3.25. 1 Pet. 1.17.

18 Yr hwn a farna 'r ymddifad a'r weddw, ac y ſydd yn hoffi y dieithr, gan roddi iddo fwyd a dillad.

19 Hoffwch chwithau y dieithr; canys dieithraid fuoch yn nhîr yr Aipht.

* Pen. 6.13.

20 Yr * Arglwydd dy Dduw a ofni, ac ef a waſanaethi, wrtho ef hefyd y * glyni, ac iw enw ef y tyngi.

Deut. 4.10. 6.8. * Pen. 13.4. * Gen. 46.27. exod. 1.5. * Gen. 15.5.

21 Efe yw dy fawl, ac efe yw dy Dduw, 'r hwn a wnaeth it y mawrion, a'r ofnadwy *bethau* hyn, y rhai a welodd dy lygaid.

22 Dy dadau a aethant i wared i'r Aipht, * yn ddec enaid a thrugain; ac yr awr hon yr Arglwydd dy Dduw a'th wnaeth di * fel ſêr y nefoedd o lu oſſogrwydd.

PEN. XI.

1 Moſes yn annoc y bobl i vfydd dod, a trwy eu gwybodaeth eu hunain o fawr weithredoedd Duw, 8 trwy addewid o fawr fendithion Duw, 16 a thrwy ſygthion. 18 Bod yn rhaid myſyrio yn o-falus ar eviau Duw. 26 Rhoddiy fendith a'r fel-tith o'u blaen hwynt.

CAr dithe 'r Arglwydd dy Dduw, a chadw ei gadwriaeth ef, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau, a'i orchymynion byth.

2 A chydnabydd wch heddyw: canys nid *wyf yn ymddidan* â'ch plant y rhai nid adnabuant, ac ni welſant gerydd yr Arglwydd eich Duw chwi, ei fawredd, ei law gref, a'i fraich eſtynnedic.

3 Ei arwyddion hefyd, a'i weithredoedd, y rhai a wnaeth efe ynghanol yr Aipht, i Pharao brenin yr Aipht, a iw holl dîr.

4 A'r hyn a wnaeth efe i lu 'r Aipht, i'w feirch ef, ac iw gerbydau: y modd y gwnaeth efe i ddyfroedd y môr coch lenwi tros eu hwynebau hwynt, pan oeddynt yn ymlid ar eich ôl, ac y difethedd yr Arglwydd hwynt hyd y dydd hwn,

5 A'r hyn a wnaeth efe i chwi yn yr anialwch, nes eich dyfod i'r lle hwn,

Num. 16.32.

6 *A'r hyn a wnaeth efe i Dathan, ac i Abiram, meibion Eliab, mab Ruben: y modd yr agorodd

y ddaiar

y ddaiar ei fasn, ac a'i llyngcodd hwynt, a'i tenlu-oedd, a'l pebyll, a'r holl ‖ olud oedd † ganddynt yn mysc holl Israel.

7 Eithr eich llygaid chwi oedd yn gweled holl fawrion weithredoedd yr Arglwydd, y rhai a wnaeth efe.

8 Cedwch chwithau bob gorchymyn yr ydwyfi yn ei orchymyn i chwi heddyw, fel y byddoch gryfion, ac yr eloch i mewn, ac y meddiannoch y tîr yr ydych yn myned trosodd iddo iw feddiannu.

9 Ac fel yr estynnoch ddyddiau yn y tîr, yr hwn a dyngedd yr Arglwydd i'ch tadau, ar ei roddi iddynt, ac iw hâd, *sef* tîr yn llifeirio o laeth a mêl.

10 O herwydd y tîr yr wyt yn myned iddo iw feddiannu, nid fel tîr yr Aipht y mae, yr hwn y daethoch allan o honaw, lle 'r heuaist dy hâd, ac y dwfi heaist â'th droed, fel gardd lyssiau:

11 Ond y tîr yr ydych yn myned trosodd iddo iw feddiannu *ydyd* synydd-dir, a dyfftŷn-dir, yn yfed dwfr o law y nefoedd.

12 Tîr *yw*, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei † ymgeleddu: llygaid yr Arglwydd dy Duw *ydd* bob amser arno, o ddechreuad y flwyddyn hyd ddiwedd y flwyddyn hefyd.

13 A bydd, os gan wrando y gwrandewch ar fyngorchymynion, y rhai yr ydwyf yn eu gorchymyn i chwi heddyw, i garu 'r Arglwydd eich Duw, ac i'w wasanaethu, â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid:

14 Yna y rhoddaf law i'ch tîr yn ei amfer, *sef* y cynnar-law, a'r diweddar-law, fel y casclech dy ŷd, a'th wîn, a'th olew.

15 A rhoddaf lâs-wellt yn dy faes i'th anifeiliaid, fel y bwytteych, ac i'th ddigoner.

16 Gwiliwch arnoch rhac twyllo eich calon, a chilio o honoch, a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt,

17 Ac eynnau digllonedd yr Arglwydd i'ch erbyn, a chau o honaw ef y nefoedd, fel na byddo glaw, ac na roddo y ddaiar ei chnŵd, a'ch diffetha yn fuan o'r tîr, yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei roddi i chwi.

18 Am hynny gosodwch fyngeiriau hyn yn eich calon, ac yn eich meddwl, a rhwymwch hwynt *yn arwydd ar eich dwylo, a byddant yn rhaglau rhwng eich llygaid:

19 * A dyscwch hwynt i'ch plant, gan grybwyll am danynt, pan eiſteddych yn dy dŷ, a phan rodiech ar y ffordd, pan orweddych hefyd, a phan godych.

20 Ac ſcrifenna hwynt ar ŷſtî dy dŷ, ac ar dy byrth:

21 Fel yr amlhao eich dyddiau chwi, a dyddiau eich plant chwi ar y ddaiar, yr hon a dyngodd yr Arglwydd wrth eich tadau am ei rhoddi iddynt, fel dyddiau y nefoedd ar y ddaiar.

22 Canys os gan gadw y cedwch yr holl orchymynion hyn, y rhai yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi iw gwneuthur, i garu yr Arglwydd eich Duw, i rodio yn ei holl ffyrdd ef, ac i lynu wrtho ef:

23 Yna y gyrr yr Arglwydd allan yr holl genhedloedd hyn o'ch blaen chwi, a chwi a feddiennwch genhedloedd mwy a chryfach nâ chwi.

24 Pob * man y ſathro gwadn eich troed chwi arno fydd eiddo chwi, o'r anialwch a Libanus *ac* o'r afon, *ſef* afon Euphrates, hyd y môr eithaf, y bydd eich terfyn chwi.

25 Ni ſaif gŵr yn eich wyneb: eich arſwyd a'ch ofn a rydd yr Arglwydd eich Duw ar wyneb yr holl dîr, yr hwn y ſathroch arno, megis y lleſarodd wrthych.

26 Wele rhoddi 'r ydwyfi o'ch blaen chwi heddyw, fendith, a melldith:

27 * Bendith, os gwrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, y rhai 'r ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw: * Pen. 28. 2. & 30. 1.

28 A melldith, oni wrandewch ar orchymynion yr Arglwydd eich Duw, ond cilio o honoch allan o'r ffordd yr ydwyfi yn ei gorchymyn i chwi heddyw, i fyned ar ôl duwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch. * Pen. 28. 15.

29 * Bydded gan hynny pan ddygo 'r Arglwydd dy Dduw di i'r tîr yr ydwyt yn myned iddo iw feddiannu, roddi o honot y fendith ar fynydd Garizim, a'r felldith ar fynydd Ebal. * Pen. 27. 13. Ioſ. 8. 33.

30 Onid *yw* y rhai hyn ot tu hwynt i'r Iorddonen, tua 'r lle y machluda haul, yn nhir y Canaaneaid, yr hwn fydd yn trigo yn y rhôs, ar gyfer Gilgal, ger llaw gwaſtadedd Moreh?

31 Canys myned yr ydych tros yr Iorddonen, i fyned i feddiannu y tîr y mae yr Arglwydd eich Duw yn ei roddi i chwi: a chwi a'i meddiennwch ac a breſwyliwch yndo.

32 Gwiliwch chwithau am * wneuthur yr holl ddeddfau a'r barnedigaethau, y rhai 'r ydwyfi yn eu rhoddi o'ch blaen chwi heddyw. * Pen. 5. 32.

PEN. XII.

1 Bod yn rhaid diniſtrio pob lle y buaſei delw-addoliaeth yndo, 5 a chyrchu i'r lle a ddewiſodd Duw i'w waſanaeth. 15. 23 Gwaharddi gwaed. 17. 20. 26 Rhaid yw lwyr ſtaethau ſanctaidd yn y lle ſanctaidd. 29 Na wrthoder y Leſiaid. 29 Nac ymroloer am gan-ddwiau.

DYmma y deddfau, a'r barnedigaethau, y rhai a wiliwch ar eu gwneuthur, yn y tîr a rydd Arglwydd Dduw dy dadau i ti iw feddiannu, yr holl ddyddiau y byddoch fyw ar y ddaiar.

2 * Gan ddiniſtrio diniſtriwch yr holl fannau, y rhai y gwaſanaethodd y cenhedloedd yr ydych chwi yn eu ‖ meddiannu eu duwiau ynddynt, ar y mynyddoedd uchel, ac ar y brynnau, a than bob pren gwyrdd-las. * Pen. 7. 5 ‖ *Neu, eiſteddu.*

3 * Drylliwch hefyd eu hallorau hwynt, a thorrwch eu colofnau hwynt, a lloſcwch eu llwyni hwynt â thân, a thorrwch gerfiedig ddelwau eu duwiau hwynt, a diniſtriwch eu henwau hwynt o'r lle hwnnw. * Barn. 2. 2.

4 Na wnewch felly i'r Arglwydd eich Duw.

5 * Ond y lle a ddewiſo 'r Arglwydd eich Duw o'ch holl lwythau chwi, i oſod ei enw yno, ei drigfa ef a geiſiwch, ac yno y deuwch: * 1. Bren. 8. 29. 2. chr. 6. 5.

6 A dygwch yno eich poeth offrymmau, a'ch aberthau, a'ch degymmau, ac offrwm derchaſel eich llaw, eich addunedau hefyd, a'ch offrymmau gwirfodd, a chyntaf-anedic eich gwarthec a'ch defaid. 2. chr. 7. 12

7 A bwytewch yno ger bron yr Arglwydd eich Duw, a llawenhewch ym mhob dim y rhoddoch eich llaw arno, chwychwi a'ch teuluoedd, yn yr hyn i'ch fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw.

8 Na wnewch yn ôl yr hyn oll yr ydym ni yn ei wneuthur ymma heddyw, pob vn yr hyn *ydd* o vnion yn ei olwg ei hun.

9 Canys ni ddaethoch hyd yn hyn i'r orphywyſfa, ac i'r etifeddiaeth, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it.

10 Ond pan eloch tros yr Iorddonen, a thrigo yn y tîr, yr hwn y mae 'r Arglwydd eich Duw yn ei roddi yn etifeddiaeth i chwi, a phan roddo lonydd i chwi oddi wrth holl elynion o amgylch, fel y breſwylioch yn ddiogel:

11 Yna y bydd lle, wedi i'r Arglwydd eich Duw ei ddewis iddo, i beri iw enw aros ynddo, yno y dygwch yr hyn oll yr ydwyf fi yn ei orchymyn i chwi: *ſef* eich poeth offrymmau, a'ch aberthau,

eich

† Hebr. a holl ddewin eich addwedau.

eich degymmau, a derchafel offrwm eich llaw, †a'ch holl ddewis addunedau, y rhai a addunedoch i'r Arglwydd.

12 A llawenhewch ger bron yr Arglwydd eich Duw, chwi, a'ch meibion, a'ch merched, a'ch gweiſion, a'ch morwynion, a'r Lefiad *a fyddo* yn eich pyrth chwi, canys * nid *oes* iddo ran, nac etifeddiaeth gyd â chwi.

* Pen. 10.9.

13 Gwilia arnat rhac poeth offrymmu o honot dy boeth offrymman ym mhob lle ar a welych:

14 Ond yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd o ſewn vn o'th lwythau di, yno yr offrymmi dy boeth offrymman, ac y gwnei yr hyn oll yr ydwyſi yn ei orchymyn i ti.

15 Er hynny ti a gei ladd, a bwytta cîg, yn ôl holl ddymuniant dy galon, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a rydd efe i ti, yn dy holl byrth: yr aflan, a'r glân a fwytty o honaw, megis o'r iwrch a'r carw.

*Pen. 15. 23.

16 * Ond na fwyttewch y gwaed; ar y ddaiar y tywelltwch ef ſel dwfr.

17 Ni elli fwytta o ſewn dy byrth ddecfed dy ſd, na'th win, na'th olew, na chyntaf-anedic dy warthec, na'th ddefaid, na'th holl addunedau y rhai a addunech, na'th offrymman gwirfodd, na derchafel offrwm dy law:

18 Ond o flaen yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei hwynt, yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd dy Dduw, ti, a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad *a fyddo* yn dy byrth di: llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw yn yr hyn oll yr eſtynnech dy law arno.

*Pen. 14. 27. eccleſ. 7.31.

19 *Gwilia arnat rhac gadel y Lefiad, † tra fyddech byw ar dy ddaiar.

† Hebr. dy holl ddyddiau.

20 Pan helaetho'r Arglwydd dy Dduw dy derfyn di, * megis y dywedodd wrthit os dywedi bwyttâf gîg (pan ddymuno dy galon fwytta cig) yn ôl holl ddymuniad dy galon y bwyttei gîg.

*Gen. 28. 14. pen. 15. 9.

21 Os y lle a ddewiſodd yr Arglwydd dy Dduw i roddi ei enw ynddo ſy'd pell oddi wrthit, yna lladd o'th warthec, ac o'th ddefaid, y rhai a roddodd yr Arglwydd it, megis y gorchymynnais i ti; a bwytta o fewn dy byrth, wrth holl ddymuniad dy galon.

22 Etto ſel y bwytteir yr iwrch a'r carw, felly y bwyttei ef; yr aflan a'r glân a'i bwytty yn yr vn ſtuvyd.

† Hebr. ymgyſfôd.

23 Yn vnic † bydd ſicer na fwyttaech y gwaed; canys y gwaed yw yr eneics; ac ni chei fwytta yr eneics ynghyd â'r cîg.

24 Na fwytta ef: ar y ddaiar y tywellti ef ſel dwfr.

25 Na fwytta ef, ſel y byddo daioni i ti ac i'th feibion ar dy ôl, pan wnelych yr vnion yngolwg yr Arglwydd.

26 Etto cymmer dy gyſſegredic *bethau* y rhai ſydd gennit, a'th addunedau, a thyret i'r lle a ddewiſo'r Arglwydd:

27 Ac offrymma dy boeth offrwm (y cîg a'r gwaed) ar allor yr Arglwydd dy Dduw; a gwaed dy aberthau a dywellir wrth allor yr Arglwydd dy Dduw; a'r cîg a fwyttei di.

28 Cadw a gwrando yr holl eiriau hyn yr ydwyſi yn cu gorchymyn i ti; ſel y byddo daioni it, ac i'th feibion ar dy ôl byth, pan wnelych yr hyn ſydd dda, ac vnion yngolwg yr Arglwydd dy Dduw.

† Hebr. meddiannu, neu etifeddu o honot hwynt.

29 Pan ddiniſtrio yr Arglwydd dy Dduw, y cenhedloedd, y rhai yr wyttı yn myned attynt iw meddiannu, o'th flaen di, a † dyſod o honot yn eu lle hwynt, a phreſſwylio yn eu tir hwynt:

30 Gwilia arnat rhac ymſaglu o honot ar eu hôl hwynt, wedi eu diniſtrio hwynt o'th flaen di; a rhac ymorol am eu duwiau hwynt, gan ddywedyd: pa ſodd y gwaſanaethodd y cenhedloedd hyn eu duwiau, myfi a wnaf felly hefyd.

31 Na wna di felly i'r Arglwydd dy Dduw: canys pob ffieidd-dra † yr hwn oedd gâs gan yr Arglwydd a wnaethant hwy iw duwiau: canys eu meibion hefyd, a'i merched a leſcafant yn tân iw duwiau.

† Hebr. yr a.

32 Pob gair yr wyfi yn ei orchymyn i chwi, edrychwch am wneuthur hynny: * na chwanega atto, ac na thyn oddi wrtho.

gâs gan.

PEN. XIII.

1 *Y rhai a budo i ddelw addoliaeth, 5 ev meſſid a ſont iti, 9 rhaid yw eu lladdyddio. 12 Nad arbedir y dinaſoedd lle y bo gauddwiaeth.*

* Pen. 12.32. iſai. 8. 9. ddiw.

PAn godo yn dy ſyſc di brophwyd, neu freuddwydudd breuddwyd (a rhoddi it arwydd neu ryfeddod,

2 A dyfod i ben o'r arwydd neu'r rhyfeddod a lefarodd eſe wrthit) gan ddywedyd, a vn ar ôl duwiau dieithr (y rhai nid adwaenoſt) a gwaſanaethwn hwynt:

3 Na wrando ar eiriau y prophwyd hwnnw, neu ar y breuddwydudd breuddwyd hwnnw; canys yr Arglwydd eich Duw ſydd yn eich profi chwi, i wybod a vdych yn caru yr Arglwydd eich Duw â'ch holl galon, ac â'ch holl enaid.

4 Ar ôl yr Arglwydd eich Duw yr ewch, ac ef a ofnwch, a'i orchymynion ef a gedwch, ac ar ei lais ef y gwrandewch, ac ef a waſanaethwch, ac wrtho ef y * glynwch.

* Pen. 11.22.

5 A'r prophwyd hwnnw, neu yr breuddwydudd breuddwyd hwnnw, a roddir i farwolaeth, (canys lleſaroedd † i'ch troi chwi oddi wrth yr Arglwydd eich Duw, yr hwn a'ch dug chwi allan o dir yr Aipht, ac a'ch gwaredodd chwi o dŷ y caethiwed, i'ch wthio di allan o'r ffordd, yr hon y gorchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti rodio yndi) felly y tynni ymmaith y drwg o'th fyſc.

† Hebr. i'ch troi. Dyſcu ſiad yn erbyn. Anglo. wyddo.

6 Os dy frawd, mab dy fam, neu dy fab dy hun, neu dy ferch, neu wraig dy fonwes, neu dy gyfcill, yr hwn *ſydd* fel dy enaid dy hun, a'th annog yn ddirgel, gan ddywedyd, awn, a gwaſanaethwn dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoſt di, na'th dadau:

7 *Se ſyrhau* o dduwiau y bobl *ſydd* o'ch amgylch chwi, yn agos attat, neu ymmbell eddi wrthit, o vn cwrr i'r tir, hyd gwrr *arall* y tir:

8 Na chydſynia ag ef, ac na wrando arno, ac na arbeded dy lygad ef, ac nac eiriach *ef*, ac na chela arno.

9 Ond gan ladd lladd ef, bydded dy * law di arno ef yn gyntaf, iw roddi iw farwolaeth; a llaw yr holl bobl wedi hynny.

* Pen. 17.7.

10 A llabyddia ef â meini fel y byddo marw; canys ceiſiodd dy wthio di oddi wrth yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th ddug di allan o dir yr Aipht, o dŷ y † caethiwed.

† Hebr. caethiwed.

11 A * holl Iſrael a glywant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur y fath beth drygionus a hyn yn dy blith.

* Pen. 17.13.

12 Pan glywech am vn o'th ddinaſoedd, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn eu rhoddi it i drigo ynddynt, gan ddywedyd,

13 Aeth dynion, meibion y † Fall allan o'th blith, a gyrraſant drigolion eu dinas, gan ddywedyd, awn, gwaſanaethwn dduwiau dieithr, y rhai nid adnabuoch:

† Belial.

14 Yna ymofyn, a chwilia, a chais yn dda: ac os gwirionedd yw, a bod yn ſicer wneuthur y ffieiddra hyn yn dy fyſc:

* 15 Gan daro, taro drigolion y ddinas honno â min y cleddyf: diſtroda hi, a'r rhai oll *a fyddant* yndi,

yndd t, a'i hanifeiliaid hefyd, ã mîn y cleddyf.

16 A'i holl yſpail hi a geiſcli i ganol ei heol hi, ac a loſci y ddinas a'i holl yſpail hi yn gwbl, i'r Arglwydd dy Dduw, ã thân: ſelly bydded yn garnedd byth, nac adailader hi mwy.

17 Ac * na lyned wrth dy law di ddim o'r | dioſrŷdbeth, ſel y dychwelo'r Arglwydd oddi wrth ſang rdd ei ddig, ac y rhoddo it drugaredd, ac y ſaeſ-teirio wrthit, ac i'th amlhao, megis y tyngodd wrth dy dadau:

18 Pan wrandawech ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw ei holl orchymynion ef y rhai'r wyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw; gan wneuthur yr hyn ſydd vnion yng-olwg yr Arglwydd dy Dduw.

PEN. XIIII.

1 *Na dilyai plant Duw wn'i hanſſurfio eu hunain wrth alarw.* 3 *Pa beth a ellir, a pha beth nâ ellir i fwyta,* 4 *o anifeiliaid,* 9 *o byſcod,* 11 *o adar* 21 *Nâ ellir bwyta'r hyn a fo farw ei hun.* 22 *Degymmau gwaſanaeth Duw.* 23 *Y degymmau a'r cyntafſanedic i ymlawenychu ger bron yr Arglwydd.* 28 *Degwm y drydedd flwyddyn yn ſlwſan.*

PLant ydych chwi i'r Arglwydd eich Duw, * na chorſwch mo honoch eich hunain, ac na wnewch ſoelai rhwng eich llygaid, dros y marw.

2 Canys * pobl ſanctaidd wyt ti i'r Arglwydd dy Dduw, a'r Arglwydd a'th ddewiſodd di i fod yn bobl vnic iddo ef, o'r holl bobloedd ſydd ar wyneb y ddaiar.

3 Na fwytta ddim ſſiaidd.

4 * Dymma yr anifeiliaid a fwyttewch; eidion, llwdn dafad, a llwdn gafr.

5 Y carw, a'r iwrch, a'r llwdn hydd, a'r bwch gwyllt, a'r † vaicorn, a'r | ych gwyllt, a'r afr wyllt.

6 A phob anifail yn holl ti yr ewin, ac yn ſforchogi holl y ddwy ewin, ac yn cnoi cil, ym myſc yr anifeiliaid; hwnw a fwyttewch.

7 Ond hyn ni fwyttewch o'r rhai a gnoant y cil, neu a holldant yr ewin yn ſforchog; y camel a'r yſgyfarnog, a'r gwningen, er bod y rhai hyn yn cnoi eu cil, am nad ydynt yn ſforchogi yr ewin, aflan ydynt i chwi.

8 Yr hôch hefyd er ei bod yn ſforchogi yr ewin, ac heb gnoi cil, aflan yw i chwi: na fwyttewch o'r cîg hwnt, ac na chyffyrddwch â'i burgyn hwnt.

9 * Hyn a fwyttewch o'r hyn oll *ſydd* yn y dyfroedd: yr hyn oll *ſydd* iddo aſcell a chenn, a fwyttewch.

10 A'r hyn oll nid oes iddo aſcell a chenn, ni fwyttewch: aflan yw i chwi.

11 Fob aderyn glân a fwyttewch.

12 Ac dymma y rhai ni fwyttewch o honynt; yr eryr, a'r wydd-walch, a'r ſorwennol.

13 A'r bod, a'r barcut, a'r ſwltur yn ei rhyw.

14 A phob cîg-fran yn ei rhyw.

15 A chŷw'r eſtrys, a'r fran nôs, a'r gôg, a'r hebog yn ei ryw.

16 Aderyn y corphan, a'r dylluan, a'r gogſran.

17 A'r pelican, a'r biogen, a'r ſnl-fran.

18 A'r Ciconia, a'r crŷr yn ei ryw, a'r gornchwigl, a'r yſſlym.

19 A phob ymluſciad aſcelloc ſydd aflan i chwi: na fwyttaer hwynt.

20 Pob chediad glân a fwyttewch.

21 Na fwyttewch ddim a fo marw ei hun: dod ef i'r dieithr *ſyddo* yn dy byrth, a bwyttaed ef, neu gwerth *of* i'r dieithr, canys pobl ſanctaidd *yd-wyt* i'r Arglwydd dy Dduw. * Na ferwa fynn yn llaeth ei fam.

22 Gan ddegymmu degymmu holl gynnyrch dy hâd, *ſef* ſiewyth dy faes bob blwyddyn.

23 A bwytta ger bron yr Arglwydd dy Dduw (yn y lle a ddewiſo efe i drigo o'i enw ef yno) ddegwm dy ŷd, dy wîn, a'th olew, a chyntafanedic dy warthec, a'th ddefaid: ſel y dyſcech ofni'r Arglwydd dy Dduw bob amſer.

24 A phan fyddo y ffordd ry-hîr i ti, ſel na elly ch ei ddwyn ef, neu os y lle fydd ym mhell oddi wrthit, yr hwn a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw i oſod ei enw yno, pan i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw:

25 Yna dod *ei werth* yn arian, a rhwym yr arian yn dy law, a dos i'r lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw:

26 A dôd yr arian am yr hyn oll a † chwenny-cho dy galon am warthec, neu am ddefaid, neu am win, neu am ddiod greſ, neu am yr hyn oll a ddymuno dy galon: a bwytta yno ger bron yr Arglwydd dy Dduw, a llawenycha di, a'th deulu.

27 * A'r Lefiad yr hwn *ſydd* yn dy byrth, na wrthod ef: am nad oes iddo na rhan, nac etifeddiaeth gyd â thi.

28 Ym mhen tair blynedd y dygi allan holl ddegwm dy gnwd y flwyddyn honno: a dyro ef i gadw o fewn dy byrth.

29 A'r Lefiad, am nad oes iddo ran nac etifeddiaeth gyd â thi, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai *ſydd* yn dy byrth di, a ddeuant ac a ſwyrtânt, ac a ddigonir: fel i'th fendithio'r Arglwydd dy Dduw ym mhob gwaith a wnelych â'th law.

PEN XV.

1 *Y ſeithfed flwyddyn yn flwyddyn gollyngdod i'r tlodion.* 7 *Etto nas dylai rwyſtro benthygio neu roddi.* 12 *Gwas o Hebraad,* 16 *oddieithr eiddo ſod yn anſodlon i ymadel, ſydd raid ei ollwng ymaith yn rhŷdd y ſeithfed flwyddyn. ond nid yn waſlaw.* 19 *Rhaid yw cyſſegru pob gwryw cyntafanedic o'r anifeiliaid i'r Arglwydd.*

YM-mhen *pob* ſaith mlynedd gwna ollyngdod. * Leuit. 25.1,4.

2 Ac dymma wedd y gollyngdod: gollyngad pob † echwynwr iw gymydog yn rhydd ei echwyn a echwynodd eſe: na ſynned *hynny* trachefn gan ei gymydog, neu ei frawd, canys cyhoeddwyd gollyngdod yr Arglwydd. † Hebr. *meiſtr echwyn ei law.*

3 Tra ella ſynnu dracheſn gan y dieithr, ond gollynged dy law yn rhydd yr hyn ſydd i ti gyd â'th frawd.

4 | Megis na byddo o honot ei gardottyn: canys yr Arglwydd gan fendithio a'th fendithia di, yn y tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti yn etifeddiaeth iw feddianny. | *Ond pan na byddo.*

5 Yn vnic os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw *a* gwneuthur yr holl orchymynion ymma, y rhai yr ydwyfi yn eu gorchymyn i ti heddyw.

6 Canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia, megis y llefarodd wrthit, ſel * y benthygiech i genhedloedd lawer, ac na fenthygiech di *ganddynt*; ti hefyd a arglwyddiaethi ar genhedloedd lawer, ac nid arglwyddiaethant hwy arnat ti. * Pen. 28.12.

7 Os bydd vn dy ſyſcdi yn o'th frodyr yn dlawd o fewn vn o'th byrth, yn dy dir, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na chaleda dy galon, ac na chae dy law oddi wrth dy frawd tlawd: * Mat. 5. 42. Luc. 6. 34.

8 Onid gan agoryd * agor dy law iddo, a chan fenthygio benthygia ddigon *iw* angen ef, yr hyn † Hebr. *Belial.* ſyddo arno ei eiſiau.

9 Gwilia arnat rhac bod yn dy galon † ddrwg † ſeddwl i ddywedyd, agos yw y ſeithfed flwyddyn, † Hebr. *Aſr.* blwyddyn y gollyngdod; a bod dy lygad yn ddrwg yn

yn erbyn dy frawd tlawd, rhac rhoddi iddo, a lefain ô honaw ef ar yr Arglwydd rhagot, a'i fod yn bechod i ti.

10 Gan roddi dod iddo, ac na fydded drwg gan dy galon pan roddych iddo: canys o achos y peth hyn i'th fendithia'r Arglwydd dy Dduw yn dy holl waith, ac yn yr hyn oll y dodych dy law arno.

*Mat.26. 11 Canys ni *dderfydd y tlawd o ganol y tîr, am 11. hynny'r ydwyfi yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, gan agoryd agor dy law i'th frawd, i'th angheenus, ac i'th dlawd yn dy dîr.

*Exod. 12 *Os gwerthir dy frawd, Hebread, neu Hebrafes i ti, i'th wasanaethu chwe blynedd, y seithfed 21.2.ier. 34.14. flwyddyn gollwng ef yn rhydd oddi wrthit.

13 A phan ollyngech ef yn rhydd oddi wrthit, na ollwng efe yn wâg.

14 Gan lwytho llwytha ef o'th braidd, ac o'th ysgubor, ac o'th win-wryf: o'r hyn i'th fendithiodd yr Arglwydd dy Dduw, dod iddo.

15 A chofia mai gwâs fuoft yn nhîr yr Aipht, a'th waredu o'r Arglwydd dy Dduw: am hynny'r ydwyf yn gorchymyn y peth hyn i ti heddyw.

16 Ond os dywed wrthit, nid âf allan oddi wrthit, am ei fod yn dy hoffi di, a'th dŷ, o herwydd bod yn dda arno ef gyd â thi:

*Exod. 17 Yna *cymmer fynawyd, a dod trwy el glust 21.6. ef, ac yn y ddôr, a bydded yn wâs i ti byth; felly hefyd y gwnei i'th forwyn.

18 Na fydded caled gennit ei ollwng ef yn rhydd oddi wrthit, canys gwasanaethodd di werth dau gyflog gwreiddiog, chwe blynedd: a'r Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn yr hyn oll a wnelych.

*Exod. 19 *Pob cyntaf-anedic yr hwn a ênir o'th wae- 34.19. thee, neu o'th ddefaid yn wryw, a gyssegri di i'r Arglwydd dy Dduw: na weithia â chyntaf-anedic dy ychen, ac na chneifia gyntaf-anedic dy ddefaid.

20 Ger bron yr Arglwydd dy Dduw y bwyttei ef bob blwyddyn, yn y lle a ddewiso yr Arglwydd, ti a'th deulu.

21 Lev.22. 20.deu.17 1. eccluſ. 35.12. 21 Ond *os bydd anaf arno, or cloff, neu ddall fydd, *neu arno* ryw ddrwg anaf *arall*, na abertha ef i'r Arglwydd dy Dduw.

22 O fewn dy byrth y bwyttei ef: yr aflan a'r glân ynghyd a'i *bwyttŷ*, megis yr iwrch, ac megis y carw.

*Pen.12. 16.23. 23 *Eithr na fwytta ei waed ef, tywallt hwnnw ar y ddaiar fel dwfr.

PEN. XVI.

1 Gwyl y Paſc, 9 yr Wythnoſau, 13 y Pebyll. 18 Rhaid i bob gwryw offrwm yn ol ei allu ar y tair gwyl hyn. 18 Am farnwyr a barn gyfiawn. 22 Gwahardd llwyrnau a delwau.

3 Ex.12.2. & 13.4. CAdw y *mîs Abib, a chadw Paſc i'r Arglwydd dy Dduw: canys o fewn y mîs Abib y dug yr Arglwydd dy Dduw di allan o'r Aipht o hŷd nos.

*Pen. 12.5. 2 Abertha dithau yn Paſc i'r Arglwydd dy Dduw, o'r defaid a gwarthec, yn y *lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef yno.

*Exod. 12.15. 3 *Na fwytta fara leſeinllyd gyd ag ef; saith niwrnod y bwyttei gyd ag ef fara croyw, *ſef* bara cyſtudd: (canys ar frâs y diethoſt allan o dîr yr Aipht) fel y cofiech ddydd dy ddyfodiad allan o dîr yr Aipht, holl ddyddiau dy enioes.

*Exod. 34.25. 4 *Ac na weler gennit lŵ-does yn dy holl derfynau ſaith niwrnod, ac nac arhoed tros nôs hyd y boreu *ddim* o'r cîg, a aberthaiſt yn yr hwyr, ar y dydd cyntaf.

‖ *Heb.* *tâdd.* 5 Ni elli ‖ abertha y Paſc o fewn yr vn o'th byrth, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn en rhoddi it.

6 Ond yny lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef yndde, yno'r aberthi y Paſc, yn yr hwyr, ar fachludiad haul, y pryd y daethoſt allan o'r Aipht.

7 Yna y rhoſti ac y bwyttei ef, yn y lle a ddewiſo'r Arglwydd dy Dduw, a'r boreu y dyehweli, ac yr ai i'th babellau.

8 Chwe diwrnod y bwyttei fara croyw, ac ar y ſeithfed dydd *y mae* ‖ ychel-ŵyl i'r Arglwydd dy Dduw, ni chei wneuthur gwaith *yndde*. ‖ *Heb.* *Gwaſa.*

9 * Cyſtrif it ſaith wythnos; pan ddechreno y *dâsl. cryman ar yr ŷd y dechreui rifo y ſaith wythnos. *Leui. 23.15.

10 A chadw ŵyl yr wythnoſau i'r Arglwydd dy Dduw, ag offrwm gwirfodd dy law yr hwn a roddi, megis i'th fendithio yr Arglwydd dy Dduw.

11 A llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ti a'th fab, a'th ferch, a'th was, a'th forwyn, a'r Lefiad a *fyddo* o fewn dy byrth; a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, ſydd yn dy ſyſc, yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd dy Dduw i drigo o'i enw ef yndde.

12 Cofia hefyd mai caeth-wâs fuoſt yn yr Aipht; a chadw, a gwna y deddfau hyn.

13 * Cadw it ŵyl y pebyll ſaith niwrnod, wedi *Leuit. 23.34. it gaſclu dy ‖ ŷd a'th win.

14 A llawenycha yn dy ŵyl, ti, a'th fab, a'th ferch, a'th wâs, a'th forwyn, a'r Lefiad, a'r dieithr, a'r ymddifad, a'r weddw, y rhai [fyddant] o fewn dy byrth. ‖ *Heb.* *Lamo.* *ômra eſho.* *mſſ.*

15 Saith niwrnod y cedwi ŵyl i'r Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiſo yr Arglwydd: canys yr Arglwydd dy Dduw a'th fendithia yn dy holl gnwd, ac yn holl waith dy ddwylo, am hynny bydd dithen lawen.

16 * Tair gwaith yn y flwyddyn yr ymddengyd *Exod. pob gwryw o honot o flaen yr Arglwydd dy Dduw, yn y lle a ddewiſo efe; ar ŵyl y bara croyw, ac ar ŵyl yr wythnoſau, ac ar wŷl y pebyll: ond nac ymddangoſed neb o flaen yr Arglwydd yn * wâg-law. 23.14. *Exod.

17 Pob vn yn ôl rhodd ei law, yn ôl bendith yr Arglwydd dy Dduw'r hon a roddes efe i ti.

18 Gwna it farnwŷr, a blaenorion yn dy holl byrth, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn en rhoddi it, trwy dy lwythau a barnant hwy y bobl â barn gyfiawn.

19 Na ŵyra farn, *ac* na chydnebydd wynebau, * na dderbyn wobr: y chwaith: canys gwobr a ddalla lygaid y doethion, ac a ŵyra ‖ geiriau y cyfiawn. *Exod. 23.8. ‖ Nou. eccleſ.

20 Cyfiawnder, cyfiawnder a ddilyni, fel y byddych fyw ac yr etifeddych y tîr, yr hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it.

21 Na phlanna it lwyn o neb rhyw goed, ger llaw allor yr Arglwydd dy Dduw, yr hon a wnei it. *Deut.

22 * Ac na chyſot it ‖ goloſn, yr hyn ſydd gâs gan yr Arglwydd dy Dduw. 16.2. ‖ Pau.

PEN. XVII.

1 Rhaid yw bod y pethau a offrymir yn ddinaſ. 2 Rhaid yw lladd delw-addolwyr. 8 Yma ſuelion caled a fermir gan yr Offeiriaid a'r Barnwyr. 12 Yr hwn a ddiſyrro y cyſrwy farn a roddir i furwolaeth. 14 Deuſiad, 16 a dyled-swydd brenhin.

NAc abertha i'r Arglwydd dy Dduw ſêr, neu ‖ ddafad y ſyddo arno anaf *neu* ddim gwrthun: canys casbeth yr Arglwydd dy Dduw yn hynny. ‖ *Nou.*

2 Pan gaffer yn dy blith di, o fewn vn o'th byrth y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn en rhoddi it, ŵr neu wraig a wnaeth ddrwg gioni yngolwg yr Arglwydd dy Dduw, gan droſeddu ei gyfamod ef,

3 Ac a aeth ac waſanaethodd ddiuvian dieithr, ac a yngriuniodd iddynt, i'r haul, neu i'r lleuad, neu i holl lu y nefoedd, yr hyn ni orchymynnais:

4 Pan ddangoſer i ti, a chlywed o honot, yna cais yn dda, ac wele, os gwir ionedd yw, a bod yn ſicer wneuthur y ffieidd-dra hynyn Iſrael:

5 Yna dwg allan y gŵr hwnnw, neu 'r wraig honno (a wnaethant y peth drygionus hyn) i'th byrth, ſef y gŵr neu 'r wraig, a llabyddia hwynt a meini, ſel y byddont feirw.

6 * Wrth dyſtiolaeth dau o dyſtion, neu dri o dyſtion, y rhoddir i farwolaeth yr hwn a fyddo marw; na rodder ef i farwolaeth wrth dyſtiolaeth vn tyſt.

7 Llaw y tyſtion a fydd arno yn gyntaf iw farwolaethu ef, a llaw 'r holl bobl wedi hynny: a thi a dynni ymmaith y drwg o'th b'ith.

8 Os bydd peth mewn barn yn thy galed i ti, rhwng gwaed a gwaed, rhwng hawl a hawl, neu rhwng plâ a phlâ, (mewn pethau amrafaelus o fewn dy byrth) yna cyfot, a dos i fynu i'r lle a ddewiſo 'r Arglwydd dy Dduw.

9 A dos at yr offeiriaid, y Leuiaid, ac at y barnŵr a fyddo yn y dyddiau hynny, ac ymolyn; a hwy a ddangoſant i ti reol y farnedigaeth.

10 A gwna ar ôl rheol y gair a ddangoſint i ti, o'r lle hwnnw a ddewiſo yr Arglwydd: ac edrych am wneuthur yn ôl yr hyn oll a ddyſcant i ti.

11 Ar ôl rheol y gyſraith a ddyſcont it, ac yn ôl y farn a ddywedont i ti, y gwnei: na chilia oddiwyth y peth a ddangoſont i ti, i'r tu dehau, nac i'r tu aſſwy.

12 A'r gŵr a wnêl mewn rhyfyg, heb wrando ar yr offeiriad (ſyddyn ſefyll yno i waſanaethu yr Arglwydd dy Dduw) neu ar y barn-ŵr; yna rhodder ſarwolaeth y gŵr hwnnw, a thynn ymmaith y drwg o Iſrael.

13 A'r holl bobl a glywant, a fo a ofnant, ac ni ryſygant mwy.

14 Pan ddelych i'r tîr y mae 'r Arglwydd dy Dduw 'n ei roddi i ti, a'i feddianno, a thrigo ynddo, os dywedi goſodaf arnaf frenin megis yr holl genhedloedd ſydd o'm hamgylch:

15 Gan oſod goſot arnat yn frenin yr hwn a ddewiſo 'r Arglwydd dy Dduw; o blith di frodyr y goſodi arnat frenin: ni elli roddi arnat ŵr dieithr, yr hwn nid yw frawd i ti.

16 Ond nac amlhaed iddo feirch, ac na ddychweled eſe y bobl i'r Aipht i amlhau meirch: gan i'r Arglwydd ddywedyd wrthych, na chwanegwch ddychwelyd y ffordd honno mwy.

17 Ac nac amlhaed iddo wragedd, fel na ŵyro ei galon: ac nac amlhaed arian, ac aur lawer iddo.

18 A phan eiſteddo ar deyrnaſedd ei frenhiniaeth, ſeriſenned iddo gopi o'r gyfraith hon mewn llyfr, allan o'r hwn ſydd gerbron yr offeiriaid y Leſiaid.

19 A bydded gyd ag ef, a darlenned arno holl ddyddiau ei fywyd, fel y dyſco ofni yr Arglwydd ei Dduw, i gadw holl eiriau y gyfraith hon a'r deddfau hyn, i'w gwneuthur hwynt:

20 Fel na ddercheſo ei galon ŵch law ei frodyr, ac na chilio oddi wrth y gorchymyn, i'r tu dehau nac i'r tu aſſwy: fel yr eſtynno dyddiau yn ei frenhiniaeth, eſe a'i feibion, yng hanol Iſrael.

P E N. XVIII.

1 *Yr Arglwydd yw eiſeddiaeth yr offeiriaid a'r Leſiaid.* 3 *Dyſed yr offeiriaid.* 6 *Rhan y Leſiaid.* 9 *Rhaid yw gochelyd ffieidd-dra y Cenhedloedd.* 15 *Rhaid yw gwrando ar Grſt y prophwyd,* 20 *a rhoddi y prophwyd rhyſygus i farwolaeth.*

NI fydd i'r offeiriaid, i'r Leſiaid, i holl lwyth Leſi ran* nac etifeddiaeth yng hyd ag Iſrael: * eburth canllyd yr Arglwydd, a'i etifeddiaeth eſ, * 1. Cor. 9. a fwyttânt hwy. 13.

2 Am hynny etifeddiaeth ni bydd iddynt ymlhith eu brodyr: yr Arglwydd yw eu hetifeddiaeth hwy, megis ac y dywedodd wrthynt.

3 A hyn fydd defod yr offeiriaid oddi wrth y bobl, oddi wrth y rhai a aberthant aberth, pa ŵy yw hynnac ai eidion, ai dafad, rhoddant i'r offeiriad * yr yſcwyddoc, a'r ddwy ên, a'r botten. *Numbi 18.18.

4 Blaen-ffrwyth dy ŷd, dy win, a'th olew, a blaen-ffrwyth cnaif dy ddefaid a roddi iddo eſ.

5 Canys dewiſodd yr Arglwydd dy Dduw ef o'th holl lwythau di, i ſefyll i waſanaethu yn enw 'r Arglwydd, eſe a'i feibion yn dragywyddol.

6 A phan ddelo Leſiad o vn o'th byrth di yn holl Iſrael, lle y byddo eſe yn ymdaith, a dyfod â holl ddymuniad ei galon, i'r lle a ddewiſo yr Arglwydd.

7 Yna gwaſanaetheed eſe yn enw 'r Arglwydd ei Dduw, megis ei holl frodyr y Leſiaid, y rhai ſydd yn ſefyll yno ger bron yr Arglwydd.

8 Rhan am ran a fwyttânt, heb law gwerth yr hyn ſy'n dyfod iddo oddi wrth ei dadau.

9 Pan elych di i'r tîr y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, na ddyſc wneuthur yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd hynny.

10 *Na chaffer ynot a wnelo iw fab, neu iw ferch, * Leuit. 18.21. fyned drwy 'r tân, neu a arfero ddewiniaeth, na phlanedydd, na daroganwr, na hudol:

11 Na* ſwyn-wr (wynion, nac a geiſio *wybodaeth gan gonſuriwr, neu frudiwr, nac a ymofynno â'r meirw. * Leuit. 20.27. 1. ſam. 28.7.

12 O herwydd ffieidd-dra gan yr Arglwydd yw pawb a wnelo hyn: ac o achos y ffieidd-dra hyn y mae yr Arglwydd dy Dduw yn en gyrru hwynt allan o'th flaen di.

13 Bydd perffaith gyd â'r Arglwydd dy Dduw. ‖ Neu, meun llaſ.

14 Canys y cenhedloedd hyn, y rhai a ‖ feddienni di, a wrandawſant ar blanedyddion, ac ar ddewiniaid: end am danat ti, nid felly y caniatâodd yr Arglwydd dy Dduw i ti. ‖ Neu, eiſteddi.

15 * Yr Arglwydd dy Dduw a gyfyd i ti o'th blith dy hun, o'th frodyr dy hun, brophwyd megis finneu; arno eſ y gwrandewch. * Ioan. 1. 45. & 5. 21. & 7. 37.

16 Yn ôl yr hyn oll a geiſiaſit gan yr Arglwydd dy Dduw yn Horeb, yn nydd y gymmanfa, gan ddywedyd, * na chlywyf mwyach lais yr Arglwydd fy Nuw, ac na welwyf y tân mawr hwn mwyach, rhac fy marw. * Exod. 20.19.

17 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, da y dywedaſant yr hyn a ddywedaſant.

18 *Codaf brophwyd iddynt o yſyſ en brodyr fel tithen, a rhoddaf fyngeiriau yn ei enau eſ: ac eſe a leſara wrthynt yr hyn oll a orchymynnwyf iddo. * Ioan. 1. 45. & 5. 46. & 7. 22. & 8. 37.

19 A phwy bynnac ni wrandawo ar fyngeiriau, y rhai a leſara eſe yn fy enw, myfi a'i gofynnaf gando.

20 Y prophwyd heſyd, ac hwn a ryfyga leſaru yn fy enw air ni orchymynnais iddo ei leſaru, neu 'r hwn a leſaro yn enw duwiau dieithr; rhodder y prophwyd hwnnw i farwolaeth.

21 Ac os dywedi yn dy galon, pa ſodd yr adnabyddwn y gair ni leſaredd yr Arglwydd.

22 Yr hyn a leſaro y prophwyd hwnnw yn enw 'r Arglwydd, a'r gair heb fod, ac heb ddyfod i ben, hwnnw yw 'r gair ni leſaredd yr Arglwydd: y prophwyd a'i lleſaredd mewn rhyfygnac ofna eſ.

P E N. XIX.

1 *Dinaſoedd y noddfa.* 4 *a braint y noddfa yn ddyn.* 14 *Nid ſymmuder terfyn tîr.* 15 *Rhaid yw bod dau o dyſtion o'r lleiaf.* 18 *Coſpedigaeth gau-dyſt.*

*Deut. 16.19. ‖ Neu. etiſeddie.

PAn *dorro 'r Arglwydd dy Dduw ymmaith y cenhedloedd y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn rhoddi en tir i ti, a'i ‖ meddiannu o honot ti, a phreſſwylio yn eu dinaſoedd, ac yn eu tai,

*Exod. 21.13. numb. 35.10.ioſ. 20.2.

2 *Nailldua it dair dinas ynghanol dy dir, yr hwn y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, iw ſyddiannu.

3 Paratoa ffordd i ti, a thraiana derſyn dy dîr, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw yn etifeddiaeth it, ſel y byddo i bob llofrudd ffoi yno.

4 Dymma gyfraith y llofrudd, yr hwn a ffŷ yno i fyw: yr hwn a darawo ei gymydog heb wybod; ac yntef heb ei gaſau ef † o'r blaen.

† Hebr. er dor ac echdoe.

5 Megis pan elo vn gyd â'i gymydog i'r coed, i gymmynu pren, aca eiſyn ei law a'r rwyall i dorri y pren, a ſyrthio yr haiarn † o'r menybr, a chyrhaeddyd ei gymydog, ſel y byddo farw, eſe a gaiff ffoi i vn o'r dinaſoedd hyn, a byw:

† Hebr. Oddiar y pren, a chaffael, &c.

6 *Rhac i ddialudd y gwaed ddilyn ar ôl y llofrudd a'i galon yn llidiog, a'i oddiweddyd, am fod y ffordd yn hir, a'i daro ef yn † farw, er nad oedd ynddo ef haeddedigaeth marwolaeth, am nad oedd eſe yn ei gaſau ef † o'r blaen.

* Numm. 35.35. † Heb. yn ei enioes.

7 Am hynny 'r ydwyf yn gorchymyn i ti, gan ddywedyd, tair dinas a milldái i ti.

† Hebr. er doe ac echdoe.

8 A phan helaetho 'r Arglwydd dy Dduw dy derŷn, ſel y tyngodd wrth dy dadau, a rhoddi i ti yr holl dir a addawold eſe ei roddi wrth dy dadau;

* Pen. 12.20.

9 (*Os cedwi y gorchymynion hyn oll, gan wneuthur yr hyn yr ydwyf yn ei orchymyn it heddyw, i garu yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ei bob amſer) *yna y chwanegi i ti dair dinas heſyd at y tair hyn:

*Ioſuah 20.7.

10 Fel na ollynger gwaed gwirion o fewn dy dir, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth, ac na byddo gwaed i'th erbyn.

11 Ond os bydd gŵr yn caſau ei gymydog, ac yn cynllwyn iddo, a chodi yn ei erbyn, a'i ddienydio fel y byddo farw, a ſoi i vn o'r dinaſoedd hyn:

12 Yna anfoned henuriaid ei ddinas ef, a chymmerant ef oddi yno, a rhoddant ef yn llaw dialudd y gwaed, fel y byddo farw.

13 Nac arbeded dy lygad ef, ond tynn ymmaith *affaith gwaed gwirion oiſrael, fel y byddo daioni it.

14 Na ſymmud derfyn dy gymydog, yr hwn a derſynoddy rhai a ſu o'r blaen, o fewn dy etifeddiaeth yr hon a feddienni, yn y tir y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti i iw feddianny.

15 Na choded *vn tŷſt yn erbyn neb, am ddim anwiredd, neu ddim pechod, o'r holl bechodau a bechoeſec: wrth dyſtiolaeth dau o dyſtion, neu wrth deſtiolaeth tri o dyſtion y bydd ſafadwy y peth.

*Numb. 35.30. deut. 17. 6. matth. 18.16. ioan. 8. 17. 2. cor. 13. 1. heb. 10.28.

16 Os cyſyd gan-dyſt ynerbyn neb, gan dyſtiolaeth baí yn ei erbyn eſ,

17 Yna ſaſed y ddau ddyn *y mae 'r amrafael rhyngddynt ger bron yr Arglwydd, o flaen yr offeiriaid a'r barn-wŷr a fyddo yn y dyddiau hynny.

18 Ac ymofynned y barn-wŷr yn dda; ac os y tŷſt *ſyddtŷſt ffals, ac a dyſtiolaetoa ar gam yn erbyn ei frawd:

19 *Yna gwnewch iddo fel yr amcanodd wneuthur iw frawd; a thynn ymmaith y drwg o'th ſyſc.

*Diarh. 19.5.9. dan. 13. 62.

20 A'r lleill a glywyvant, ac a ofnant, ac ni chwanegant wneuthur mwy yn ôl y peth drygionus hyn yn dy blith.

*Exod. 21.23. levit. 24. 20 matth. 5.38.

21 Ac nac arbeded dy lygad: *bydded enioes am enioes, llygad am lygad, dant am ddant, llaw am law, troed am droed.

P E N. XX.

*Araithyr Offeiriaid i annoc y bobl i ryfel. 5 Cyfiatâdiad y ſwyddogion pwy ſydd iw gollwng adref o'r rhyfel. 10 Pa beth a wneir i'r dinaſoedd a ddarbyniant neu a wrthodent amnodau heddwch. 16 Pa ddinaſoedd ſydd raid eu hadnewidu. 19 Ni waſanaetha dimſtrio prenni ymborth dyn, wrth warchae ar ddinas.

PAn elych i ryſel yn erbyn dy elynion, a gweled meirch, a cherbydau, a phobl fwy nâ thi nac oſna rhaeddynt: o herwydd yr Arglwydd dy Dduw *ſydd* gyd â thi, yr hwn a'th ddûg di i fynn o dîr yr Aipht.

2 A bydd, pan neſſaoch i'r frwydr, yna ddyſod o'r offeiriad, a llefaru wrth y bobl,

3 A dywedyd wrthynt, clyw Iſrael, yr ydych chwi yn neſſau heddyw i'r frwydr, yn erbyn eich gelynion: na *feddalhaed eich calon, nac ofnwch, †na ſynnwch, ac na ddychrynwch rhacddynt.

* Deut. 28.7.

4 Canys yr Arglwydd eich Duw ſydd yn myned gyd â chwi i ryfela a'ch gelynion troſoch chwi, ac i'ch achub chwi.

† Hebr. na phrysuro.

5 A'r llywiawdwŷr a lefarant wrth y bobl, gan ddywedyd, pa ŵr *ſydd* a adailadodd dŷ newydd, ac nis cyſſegrodd eí? eled a dychweled iw dŷ, rhac i farw yn y frwydr, ac i ŵr arall ei gyſſegru eſ.

6 A pha ŵr *ſydd* a blannodd winllan, ac nis † mwynhaodd hi? eled a dychweled iw dŷ, rhac ei farw yn y frwydr, ac i ŵr arall ei mwynhau hi.

† Hebr. cyſſrnda.

7 A pha ŵr ſydd a *ymgredodd â gwraig, ac ni chymmerodd hi? eled, a dychweled iw dŷ, rhac ei farw mewn rhyfel, ac i ŵr arall ei chymmeryd hi.

* Deut. 20.7.

8 Y llywiawd wŷr hefyd a chwanegant lefaru wrth y bobl, ac a ddywedant; * Pa ŵr *ſydd* ofnus, a meddal galon? eled a dychweled iw dŷ, fel na † lwſhao eſe galon ei frawd, megis ei galon yntef.

* Barn. 7.3. † Hebr. thoddio.

9 A bydded pan ddarffo i'r llywiawdwŷr lefaru wrth y bobl; oſod o honynt dywyſogion y llu oedd, yn ben ar y bobl.

10 Pan neſſaech at ddinas i ryſela yn ei herbyn, *cyhoedda iddi heddwch.

* Numb. 21.21. deut. 2.26.

11 A bydded os heddwch a ettyb hi i ti, ac agoryd it: yna bydded i'r holl bobl a geſſer ynddi, ſod i ti dan deyrnged, a'th waſanaetha.

12 Ac oni heddycha hi â thi, ond gwneuthur rhyſel â thi; yna gwarchae arni hi.

13 Pan roddo'r Arglwydd dy Dduw hi yn dy law di; taro ei holl wrywiaid â min y cleddyf.

14 Yn unig y benwyaid, a'r plant, *a'r anifeiliaid, a phob dim a'r a fyddo yn y ddinas, ſef ei holl yſpail a yſpeili i ti: a thi a fwynhei yſpail dy elynion, yr hwn a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

* Ioſuah 8.2.

15 Felly y gwnei i'r holl ddinaſoedd pell iawn oddi wrthit; y rhai nid *ydynt* o ddinaſoedd y cenhedloedd hyn.

16 Ond o ddinaſoedd y bobloedd hyn, y rhai y mae'r Arglwydd dy Dduw yn en rhoddi it yn etifeddiaeth, na chadw vn enaid yn fyw:

17 Ond gan ddifrodi difroda hwynt *ſef* yr Hethiaid, a'r Amoriaid, y Canaaneaid, a'r Pherezi aid, yr Heſiaid, a'r Iebuſiaid, megis y gorchymynnod yr Arglwydd dy Dduw i ti:

18 Fel na ddyſcont i chwi wneuthur ar ôl eu holl ffieidd-dra hwynt, y rhai a wnaethant iw duwiau, a phechu o honoch yn erbyn yr Arglwydd eich Duw:

‖ Neu, ſi dyſpryna mae

19 Pan warchaech ar ddinas lawer o ddyddiau, gan ryſela yn ei herbyn iw hynnill hi, na ddifetha ei choed hí, gan daro bwyall arnynt; canys o honynt y bwyteí, na thorr dithau hwynt (o herwydd ‖ *bywyd* dŷn *yw* pren y maes) i'w goſod yn y gwarchglawdd.

† Hebr. dyn yw pren y maes.

20 Yn

20 Yn vnic y pren y gwyddoſt nad pren ynbroth yw, hwnnw a ddifetheſt ac a dorri; ac a adaileddi ‡ymdiar-ſyngo. warch-glwydd yn erbyn y ddinas ſydd yn gwneuthur rhyfel â thi, hyd oni ‖ orchfyger hi.

PEN XXI.

1 *Y môdd i ymdâlbenno oddiwrth loſſuddiaeth heb wybod pwy a'i gwnaeth.* 10 *Ymodd y mae trin caethferch a briodo vn.* 15 *Na dâlyld dwyfiddiu y cyntaf-anedig, o rann câs.* 18 *Rhaid yw ſtabyddio mab anuſydd.* 22 *Na adawer drwg-weithredwr ynglŷg tros nôs.*

OS ceir *vn* wedi ei ladd o fewn y tîr, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti iw etifeddu, yn gorwedd yn y maes, heb wybod pwy a'i lladdodd:

2 Yna aed dy henuriaid, a'th farn-wŷr allan, a meſurant hyd y dinaſoedd *ſydd* o amgylch i'r lladdedig.

3 A bydded i'r ddinas neſaf at y lladdedig, ſef henuriaid y ddinas honno gymmeryd anner o'r gwartheg, yr hon ni weithiwyd â hi, *ac* ni thynnodd dan iau.

4 A dyged henuriaid y ddinas honno 'r anner i ddyffryn garw, yr hwn ni laſtriwyd, ac ni hauwyd ynddo: ac yno tor ſynyglant yr anner yn y dyffryn.

5 A neſſaed yr offeiriaid, meibion Leui, (o herwydd yr Arglwydd dy Dduw a'i hetholodd hwyot i weini iddo eſ, ac i fendigo yn enw 'r Arglwydd:) ac wrth eu † barn hwynt y terfynir pôb ymryſon, a phôb plâ.

6 A holl henuriaid y ddinas hono, y rhai a ſyddo neſaf at y lladdedig a olchant eu dwylo uwch ben yr anner a dorr-ſynyglwyd yn y dyffryn.

7 A llwy a attebant, ac a ddywedant, ni thywallodd ein dwylo ni y gwaed hwn, ac nis gwelodd ein llygaid.

8 Trugarhâ wrth dy bobl Iſrael, y rhai a waredaiſt, o Arglwydd, ac na ddyro waed gwirion † yn erbyn dy bobl Iſrael ſ a maddeuir y gwaed *ingtanol.* iddynt hwy.

9 Felly y tynni ymmaith *affaith* y gwaed gwirion o'th ſyſg, os ti a wnei 'r vnlawnder yngolwg yr Arglwydd.

10 Pan elych i ryſel yn erbyn dy elynion, a rhoddi o'r Arglwydd dy Dduw hwynt yn dy law di, a chaeth-gludo o honot gaeth-glud o honynt,

11 A gweled o honot yn y gaeth-glud wraig byd-weddol, a'i bôd wrth dy fodd, iw chymmeryd it yn wraig:

12 Yna dwg hi i fewn dy dŷ, ac eillied hi ei phen, a † thorred ei hewinedd,

13 A dioſced ddillad ei chaethiwed oddi am dani, a thriged yn dy dŷ di, ac ŵyled *am* ei thâd a'i mam, ſîs o ddyddiau: ac wedy hynny yr ai di atti, ac y bydd ŵr iddi, a bitheu fydd gwraig i ti.

14 Ac oni bydd hi wrth dy fodd, yna gollwng hi yn ôl ei hewyllys ei hun, a chan werthu na werth hi er arian: na chais elw o honi, am i ti ei daroſtwng hi.

15 Pan fyddo i ŵr ddwy wragedd, vn yn gû, ac vn yn gâs, a phlanta o'r gu a'r gâs feibion iddo eſ: a bod y mab cyntaf-anedic o'r *vn* gâs:

16 Yna bydded, yn y dydd y rhanno eſe ei etifeddiaeth rhwng ei feibion y rhai ſyddant iddo, na ddichon eſe wneuthur yn gyntaf-anedic fab y gu o flaen mab y gâs, yr hwn ſydd gyntaf-anedic.

17 Ond mab y gâs yr hwn ſydd gyntaf-anedic a gydnebydd eſe, gan roddi iddo eſ y ddeuparth o'r hyn oll a gaffer yn eiddo eſ: o achos hwn yw dechreuad ei nerth eſ, iddo *y bydd* braint y cyntaf-anedic.

18 Ond o bydd i ŵr fab cyndyn, ac anufydd, heb wrando ar lais ei dâd, neu ar lais ei fam, a phan geryddant ef ni wrendy arnynt:

19 Yna ei dâd a'i fam a ymaflant ynddo, ac a'i dygant at henuriaid ei ddinas, ac i borth ei dri-ſan:

20 A dywedant wrth henuriaid ei ddinas eſ, ein mab hwn ſydd gyndyn ac anufydd, heb wrando ar ein llais: glŵth a meddwyn *yw eſe.*

21 Yna holl ddynion ei ddinas a'i llabyddiant eſ â meini, ſel y byddo farw: felly y tynni ymmaith y drwg o'th yſſc, a holl Iſrael a glywant, ac a ofnant.

22 Ac o bydd mewn gŵr bechod *yn haeddu* barnedigaeth angau, a'i farwolaethu, a chrogi o honot eſ wrth bren:

23 Na thriged ei gelain tros nôs wrth y pren, *onid* gan gladdu ti a'i cleddi eſ o fewn y dydd hwnnw: o herwydd * melldith Dduw ‖ *ſydd i'r hwn* a gregir: ac na haloga dy dîr y *mae* 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth.

* Gal. 3. 13.
‖ Neu, *yw'r hwn.*

PEN XXII.

1 *Am garedigrwydd brawdol.* 5 *Bod adnabod y gwryw a'r ſinyw wrth eu dillad.* 6 *Na dalier mam yr ader gydâ 'i chywion.* 8 *Rhaid yw bod i dŷ gan llawnion.* 9 *Gochelyd cymmyſgedd.* 12 *Rhaid yw bod rhêns wrth ddillad.* 13 *Coſbedigaeth yr hwn a roddo anair i'w wraig.* 20. 22 *Am derpriodas,* 25 *Trais,* 28 *Godineb.* 30 *a llyſt-âch.*

NI chei weled * eidion dy frawd neu ei ddafad yn cyfeiliorni, ac ymguddio oddi wrthynt: gan ddwyn dwg hwynt drachefn i'th frawd.

* Exod. 23. 4.

2 Ac oni *bydd* dy frawd yn gyfagos attat, neu oni adwaenoſt eſ; yna dwg hwnnw i fewn dŷ, a bydded gyd â thi, hyd pan ymofyno dy frawd am dano, yna dyro ef yn ei ôl iddo eſ.

3 Ac felly y gwnei iw aſſyn eſ, ac felly y gwnei iw ddillad eſ, ac felly y gwnei i bôb collbeth i'th frawd, yr hwn a gyll oddi wrtho eſ, a thitheu yn ei gael: ni elli ymguddio.

4 Ni chei weled aſſyn dy frawd, neu ei ŷch yn gorwedd ar y ffordd, ac ymguddio oddi wrthynt, *onid* gan godi cyfot gyd ag eſ.

5 Na ſydded dilledyn gŵr am wraig, ac na wiſced gŵr ddillad gwraig: o herwydd ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw bawb a'r a wnêl hyn.

6 Pan ddarweinio nyth aderyn i'th olwg ar dy ffordd, mewn vn pren, neu ar y ddaiar, a chywion neu ag ŵyau *yndo*, a'r fam yn eiſtedd ar y cywion, neu ar yr ŵyau: na chymer y fam gyd a'r cywion.

7 Gan ollwng ti a ollyngt y fam, a'r cywion a gymmeri i ti: ſel y byddo daioni it, ac yr eſtynnech dy ddyddiau.

8 Pan adailadech dŷ newydd, yna y gwnei ganllawiau o *amgylch* i'th nenn, ſel na ſodych waed ar dy dŷ, pan ſyrthio neb oddiarno.

9 Na haua dy winllan ag amryw *hâd*: rhac ie halogi † cynnyrch yr hâd a hauech, a chnwd y winllan.

† Heb. *cyſtawnder.*

10 Nac ardd ag ŷch ac ag aſſyn ynghyd.

11 Na * wiſc ddilledyn o amryw daeſnydd, *megis* o wlân a llîn ynghyd.

* Leuit. 19. 19.

12 * Plethau a weithi it ar † bedwar cwrr dy wiſc, yr ymwiſcech â hi.

* Num. 15. 38.

13 O chymmer gŵr wraig, ac wedi myned atti, ei chaſau;

† Heb. *bedair adain.*

14 A goſod yn ei herbyn anair, a rhoddi allan enw drwg iddi, a dywedyd, y wraig hon a gymmerais, a phan aethym atti, ni chefais yndi forwyndod.

15 Yna cymmered tâd y llangces, a'i mam, a dygant *ar wyddion* morwyndod y llangces, at henuriaid y ddinas i'r porth.

16 A dyweded tâd y llangces wrth yr henuriaid, fy merch a roddais i'r gŵr hwn yn wraig, a'i chasau y mae efe:

17 Ac wele, efe a gododd *iddi* anair, gan ddywedyd, ni chefais yn dy ferch forwyndod; ac fel dymma *y wyddion* morwyndod fy merch: yna lledant y dilledyn ynghŵydd henuriaid y ddinas.

18 A henuriaid y ddinas honno, a gymmerant y gŵr, ac a'i cospant ef.

19 A hwy a'i dirwyant ef *mewn* can *ſicl* o arian, ac a'i rhoddant hwynt i dâd y llangces, o achos iddo ddwyn enw drwg ar y forwyn o Israel: a bydd hi yn wraig iddo, *ac* ni ddichon ei gyrru ymmaith *yn* ei holl ddyddiau.

20 Ond os gwir fydd y peth, ac na chafwydd *y wyddion* morwyndod yn y llangces:

21 Yna y dygant y llangces at ddrws tŷ ei thâd, a dynion ei dinas a'i llabyddiant hi â meini oni byddo farw: am iddi wneuthur ffolineb yn Israel, gan butteinio yn nhŷ ei thâd: a thi a dynni ymmaith y drwg o'th fyſc.

22 O *chefnir gŵr yn gorwedd gyd â gwraig briodol a gŵr, byddont feirw ill dau, ſef y gŵr a orweddodd gyd â'r wraig, a'r wraig *hefyd*: felly y tynni ymmaith ddrwg o Israel. * Leuit. 20.10,

23 O bydd llangces o forwyn wedi ei dyweddio i ŵr, o chael o ŵr hi mewn dinas, a gorwedd gyd â hi:

24 Yna y dygwch hwynt ill dau i borth y ddinas honno, ac a'i llabyddiwch hwynt â meini, fel y byddont feirw: y llangces o blegit na waeddodd, *a hithau* yn y ddinas; a'r gŵr o herwydd iddo ddarostwng gwraig ei gymydog: felly ti â dynni ymmaith y drygioni o'th fyſc.

25 Ond os mewn maes y cafodd y gŵr y llangces, wedi ei dyweddio, a'i threiſio o'r gŵr, a gorwedd gyd â hi: yna bydded farw y gŵr a orweddodd gyd a hi yn vaic.

26 Ond i'r llangces ni chei wneuthur dim, nid *oes* yn y llangces bechod *yn haeddu* marwolaeth; o herwydd megis y cyſyd gwr yn erbyn ei gymydog a'i ddieneidioei, yr vn modd *y mae* y peth hyn.

27 O blegit yn y maes y cafodd efe hi; gwaeddodd y llangces *odd* wedi ei dyweddio, ac nid *oedd* a chubudd iddi.

28 *O chaiff gŵr langces o forwyn heb ei dyweddio, ac ymaflyd ynddi, a gorwedd gyd â hi, a'i dala hwynt: * Exod. 22.16.

29 Yna y rhydd y gŵr a orweddodd gyd â hi, i dâd y llangces, ddeg a dengain o arian; ac iddo y bydd yn wraig, am iddo ei daroſtwng hi; ni ddichon efe ei gyrru hi ymmaith *yn* ei holl ddyddiau. * Leuit. 18.8.

30 * Na chymmered neb wraig ei dâd, ac na ddinoethed odre ei dâd.

PEN. XXIII.

1 *Pwy a all, a phwy ni all ddyfod i'r gynnulleidfa.* 9 *Rhaid ymgochelyd oddiwrth yr hyn.* 15 *Am y gwâs ffoadur.* 17 *Am ſynti.* 18 *Am aberthau ffiaidd,* 19 *vſuriaeth,* 21 *Addunedau,* 24 *A chamweddau.*

NA ddeued neb wedi yſsigo ei eirinna diſpaid, i gynnulleidfa'r Arglwydd.

2 Na ddeued baſterdyn i gynnulleidfa'r Arglwydd: y ddecfedd genhedlaeth iddo hefyd ni chaiff ddyfod i gynnulleidfa'r Arglwydd.

3 Na ddeled *Ammoniad, na Moabiad i gynnulleidfa'r Arglwydd: y ddecfed genhedlaeth hefyd o honynt, na ddeued i gynnulleidfa'r Arglwydd byth: * Nehe. 13.1.

4 O blegit ni chyfarfuant â chwi â bara ac â dwfr yn y ffordd, wrth eich dyfod o'r Aipht; ac *o achos cyflogi o honynt i'th erbyn, Balaam fab Beor o Pethor *yn* Meſopotamia, i'th felldithio di. * Num. 22.5.

5 Etto'r Arglwydd dy Dduw ni fynnodd wrando ar Balaam; onid trôdd yr Arglwydd dy Dduw y felldith yn fendith it: canys hoffodd yr Arglwydd dy Dduw dy di.

6 Na chais cu heddiwch hwynt, na'i daioni hwynt, dy holl ddyddiau byth.

7 Na ffieiddia Edomiad, canys dy frawd yw: na ffieiddia Aiphtiad, o herwydd dieithr fuoſt yn ei wlad ef.

8 Deued o honynt i gynnulleidfa'r Arglwydd, y drydedd genhedlaeth, o'r meibion a genhedlir iddynt.

9 Pan êl y llu allan yn erbyn dy elynion, yna ymgadw rhac pôb peth drwg.

10 O bydd vn o honot heb fod yn lân, o herwydd damwain nôs, eled allan o'r gwerſyll, na ddeued o fewn y gwerſyll.

11 † Ac ym min yr hwyr ymolched mewn dwfr: ac yna wedi machludo yr haul, deued i fewn y gwerſyll. † Hebr. *A phan wnelo yrô.*

12 A bydded lle i ti o'r tu allan i'r gwerſyll: ac yno yr ei di allan.

13 A bydded gennit raw-ffon ym myſc dy arfau: a bydded pan eiſteddych allan, gloddio o honot â hi, a thrô a chuddia yr hyn a ddaeth oddi wrthit.

14 O herwydd bod yr Arglwydd dy Dduw yn rhodio ym mhlith dy werſyllfan, i'th waredu, ac i roddi dy elynion o'th flaen di; am hyny bydded dy werſyllfan yn ſanctaidd; fel na welo ynot ti † ddim bryntì, a thret oddi wrthit. † Hebr. *nuditatem dim.*

15 Na ddyro at ei feiſtr was a ddiangodd attat oddiwrth ei feiſtr.

16 Gyd â thi y trîg yn dy fyſc, yn y ſan a ddewiſo, yn vn o'th byrth di, lle byddo da ganddo: *ac* na chyfluddia ef.

17 Na fydded ‖ puttain o ferched Iſrael, ac na fydded ‖ putteiniwr o feibion Iſrael. ‖ Sodomiad.

18 Na ddwg wobr puttain, na gwerth ci, i dŷ'r Arglwydd dy Dduw, mewn vn addunedː canys y maent ill dau yn ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw.

19 * Na chymmer occreth gan dy frawd; occreth arian, occreth bwyd, occreth dim y cymmerir occreth am dano. * Exod. 22.25. Leuit. 25. 36. Pſal. 15.5.

20 Gan eſtron y cymmeri occreth, ond na chymmer occreth gan dy frawd: fel y bendithio yr Arglwydd dy Dduw di, ym mhob peth y rhoddych dy law arno, yn y tîr yr ydwyt yn myned iddo i'w feddiannu.

21 * Pan addunedech addunedː i'r Arglwydd dy Dduw, nac oeda ei thalu: canys yr Arglwydd dy Dduw gan ofyn a'i gofyn gennit; a byddei yn bechod ynot. * Preg. 5.4.

22 Ond os peidi ag addunedu, ni bydd pechod ynot.

23 Cadw, a gwna yr hyn a ddaeth allan o'th wefuſin, megis yr addunedaiſt i'r Arglwydd dy Dduw offrwm gwirfodd, yr hwn a draethaiſt â'th enau.

24 Pan ddelych i winllan dy gymydog, yna bwytta o rawn-win dy wala, wrth dyfeddwl, ond na ddod yn dy leſtr *yr vn*.

25 Pan ddelych i ŷd dy gymydog, * yna y cei tynnu y twyſſennau â'th law: ond ni chei ſöd a chrymmu yn ŷd dy gymydog. * Matthe. 12.1. Marc. 2.23. Luc. 6.1.

PEN. XXIIII.

1 *Am yſcar.* 5 *Nad rhaid i'r gŵr newydd briodi fyned i ryſel.* 6. 10 *Am wyſtlon.* 7 *Am ladron dynion.* 8 *Am y gwahan-glwyf,* 14 *Tala cyflog,* 16 *Barn,* 19 *ac ŷluſen.*

PAn * gymmero gŵr wraig a'i phriodi; yna oni chaiff hi ffafor yn ei olwg eſ, o achos iddo gael rhyw † aſtendid yndi, ſcrifenned iddi lythyr † yſcar, a rhodded yn ei llaw hi, a gollynged hi ymmaith o'i dŷ.

2 Pan elo hi allan oi dŷ eſ, a mynet ymmaith, a bod yn elddo gwr arall:

3 Os ei gŵr diwethaf a'i caſa hi, ac a ſcrifenna lythyr yſcar iddi, ac a'i rhydd yn ei llaw hi, ac a'i gollwng hi o'i dŷ: neu os bydd marw y gŵr diwethaf a'i cymmerodd hi yn wraig iddo:

4 Ni ddichon ei phriod cyntaf, yr hwn a'i gollyngodd hi ymmaith, ei chymmeryd hi drachefn i fod yn wraig iddo, wedi iddi ymhalogi: canys ffieidd-dra *yw* hyn o flaen yr Arglwydd: ac na wna i'r wlad bechu, yr hon a rydd yr Arglwydd dy Dduw i ti, yn etifeddiaeth.

5 * Pan gymmero gŵr wraig newydd, nac eled i ryfel, ac † na rodder goſal dim arno: caiff fod gartref yn rhydd yn ſiwyddyn, a llawenhau ei wraig a gymmeroddi.

6 Na chymmered *neb* flaen iſſaf nac vchaf i felin, ar wyſtl: canys y mae yn cymmeryd bywyd *dyn* yngwyſtl.

7 Pan gaffer gŵr yn lledratta vn o'i frodyr, o feibion Iſrael, ac yn ymelwa arno, neu yn ei werthu: yna lladder y lleidr hwnnw, a tbyn di ymmith y drwg o'th yſyſc.

8 Gwilia * ym mhla y gwahan-glwyf ar ddyſal gadw, a gwneuthur yn ol yr hyn oll a ddyſco yr offeiriaid y Leſiaid, i chwi: edrychwch am wneuthur megis y gorchymynnais wrthynt *hwy*.

9 Cofia yr hyn a wnaeth yr Arglwydd dy Dduw i * Miriam ar y ffordd, wedi eich dyfod allan o'r Aipht.

10 Pan fenthygiech i'th gymydog fenthig dim na ddos iw dy eſ i gymmeryd ei wyſtl eſ.

11 Allan y ſeſi, a dyged y gŵr y benthygiaiſt iddo, y gwyſtl allan attat ti.

12 Ac os gŵr tlawd fydd eſe, na chwſc a'i wyſtl *gyd â thi*.

13 Gan ddadroddi dyro ei wyſtl iddo, pan fachludo yr haul, ſel y gorweddo yn ei wiſc, ac i'th fendithio di: a bydd *hyn* i ti yn gyfiawder o flaen yr Arglwydd dy Dduw.

14 Na orthrymma was cyflog tlawd, ac anghenus, o'th frodyr, neu o'th ddieithr ddyn a *fyddo* yn dy dîr, o fewn dy byrth di.

15 * Yn ei ddydd y rhoddi iddo ei gyflog, ac na fachluded yr haul arno; canys tlawd yw, ac † a hyn y mae yn cynnal ei enioes, ſel na ſeſo ar yr Arglwydd yn dy erbyn, a bôb pechod ynot.

16 * Na rodder i farwolaeth dadau tros blant, ac na rodder plant i farw tros dadau: pôb vn a roddir i farwolaeth am ei bechod ei hun.

17 Na wyra farn y dieithr na'r ymddifad: ac na chymmer ar wyſtloraeth wiſc y weddw.

18 Onid meddwl mai caeth was ſuoſt yn yr Aipht, a'th waredu o'r Arglwydd dy Dduw oddi yno: am hynny *'r* wyſi yn gorchymyn it wneuthur y peth hyn.

19 * Pan fedech dy gynhaiaf yn dy faes, ac anghofio yſcub yn y maes, na ddychwel iw chymmeryd: i bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw: ſel y bendithio'r Arglwydd dy Dduw di, yn holl waith dy ddwylo.

20 Pan ſcydwech dy oliwydden, na loffa ar dy ôl: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw.

21 Pan geſclych rawn-win dy winllan, na loffa yn dy ôl: bydded i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw.

22 Meddwl hefyd mai caethwas fuoſt yn nhir yr Aipht: am hynny *'r* ydwyſi yn gorchymyn it wneuthur y peth hyn.

PEN. XXV.

1 Na roer y chwaeg i ddeugain gwialennod. 4 Nâ chauſe ſafn yr ych. 5 Am godi bâd i frawd. 11 Am y wraig ddigywilydd. 13 Am bwyſau anghyfiawn. 17 Rhaid yw dileu coffadwriaeth Amalec.

PAn fyddo ymrafael rhwng dynion, a dyfod i farn iw barnu: yna e, fiawnhânt y cyfiawn, a chondemnanc y beius.

2 Ac o bydd y mab drygionus iw guro, pared y barnwr iddo orwedd, a phared ei guro eſ ger ei fron, yn ôl ei ddrygioniaeth, dan rifedi.

3 * Deugain gwialennod a rydd iddo, ac nâ chwaneged: rhac os chwanega, a'i guro eſ a llawer gwialennod vwch law hyn, a dirmygu dy frawd yn dy olwg. * 2.Cor. 11.24.

4 * Na chae ſafa ſych tra fyddo yn dyrnu. * 1.Cor. 9.9.

5 Os * brodyr a drigant ynghŷd, a marw vn o honynt, ac heb plentyn iddo, na phrioded gwraig y marw ŵr dieithr oddi allan: aed ei chyfathrachwr atti, a chymmered hi yn wraig iddo, a gwnaed iddi ran cyfathrachwr. * 1.tim.5. 18. * Ruth 4. 3.mat.22. 24.marc. 12.19. luc. 20.28

6 A bydded i'r cyntafanedic a ymddygo hi, ſefyll ar enw ei frawd a fu farw: ſel na ddeleuer ei enw eſ allan o Iſrael.

7 Ac oni bydd bodlon y gwr i gymmeryd ei gyfathrach-wraig, yna aed ei gyfathrach-wraig i fynu i'r porth at yr henuriaid, a dyweded, gwrthododd fynghyfathrach-wr godi iw frawd enw yn Iſrael; ni fyn eſe wneuthur rhan cyfathrach-wr â mi. * Ruth 3.9.

8 Yna galwed henuriaid ei ddinas am dano eſ, ac ymddiddanant ag eſ: o ſaſi eſe, a dyweddyd, nyd wyſi fodlon iw chymmeryd hi;

9 Yna neſſaed ei gyfathrach-wraig atto eſ yngwydd yr henuriaid, a dattoded ei eſcid eſ oddi am ei drced a phoered yn ei wyneb eſ, ac attebed, a dyweded, ſelly y gwneir i'r gŵr nid adailado dŷ ei frawd.

10 A gelwir ei henw eſ yn Iſrael; tŷ'r hwn y dattodwyd ei eſcid.

11 Os ymryſon dynion ynghŷd, *ſef* gŵr a'i frawd, a neſſau gwraig y naill i achub ei gŵr o law ei darawudd, ac eſtyn ei llaw ac ymafyd yn ei ddirgeloedd eſ:

12 Torr ymmaith ei llaw hi; nac arbeded dy lygad *hi*.

13 Na fydded gennit yn dy gôd † amryw bwys, mawr a bychan. † Hebr. garreg a charreg

14 Na fydded gennit yn dy dŷ † amryw feſur, mawr a bychan. * Exod.

15 Bydded gennit garrec vnion, a chyfiawn; bydded gennit Epha vnion a chyfiawn: ſel yr eſtynner dy ddyddiau ar y ddaiar, yr hon y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei rhoddi it. 16.26. † Hebr. Ephah an Ephah.

16 Canys ffiaidd gan yr Arglwydd dy Dduw bôb vn a wnelo hyn, *ſef* pawb ar a wnel anghyfiawnder.

17 * Cofia yr hyn a wnaeth Amalec i ti ar y ffordd, pan ddaethoch allan o'r Aipht. * Exod. 17.8.

18 Yr hwn a'th gyfarfu ar y ffordd, ac a laddodd y rhai olaf o honot, yr holl weiniaid o'th ôl ai; a thi yn lluddedic, ac yn ddiffygiol; ac nid ofnodd eſe Dduw.

19 Am hynny bydded, pan roddo 'r Arglwydd dy Dduw i ti lonyddwch oddi wrth dy holl elynion oddi amgylch, yn y tîr y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth iw feddiannu, dynna o honot ymmaith goffadwriaeth Amalec oddi tan y nefoedd; nac anghofia *hyn*.

PEN. XXVI.

1 Cyfan yr hwn a offrymmo y cawell blaen-ffrwyth. 12 Gweddi'r hwn a rodio ri ddegymmau y dryddyd flwyddyn. 16 Y cyfammod rhwng Duw a'r bobl.

A Phan ddelych i'r tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it yn etifeddiaeth, a'i ieddianno, a phreſſwylio yndo:

2 Yna cymmer o bôb blaenffrwyth y ddaiar, yr hwn a ddygi o'th dîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, a goſot mewn cawell, a dôs i'r lle
*Pen.12.5 a ddewiſo'r Arglwydd dy Duw, *i drigo o'i enw ei yndo:

3 A dos at yr offeiriad a fydd yn y dyddiau hynny, a dywed wrtho, yr ydwyfi yn cyfaddef heddyw i'r Arglwydd dy Dduw, fy nyfod i'r tîr a dyngodd yr Arglwydd wrth ein tadau, ar *ei* roddi i ni.

4 A cymmered yr offeiriad y cawell o'th law di, a goſoded ei o flaen allor yr Arglwydd dy Dduw.

5 A llefara ditheu, a dywed gerbron yr Arglwydd dy Dduw, Syriad ar ddarfod am dano *oedd* ſynhâd, ac eſe a ddeſcynodd i'r Aipht, ac a ymneirthiodd yno ag ychydig bobl, ac a aeth yno yn genhedl fawr, gref, ac amlı.

6 A'r Aiphtiaid a'n drygodd ni, a chyſluddiaſant ni, a rhoddaſant arnom gaethiwed caled.

7 A phan waeddaſom ar Arglwydd Dduw ein tadau, clybu yr Arglwydd ein llais ni, a gwelodd ein cyſtudd, a'n llafur, a'n gorthymdeir.

8 A'r Arglwydd a'n dugſ ni allan o'r Aipht, â llaw gadarn, ac a braith eſtynnedic, ac oſn mawr, ac a rwyddion, ac a rhyfeddodau.

9 Ac eſe a'n dûg ni i'r lle hwn, ac a roes i ni y tir hwn *ſef* tir yn lliſeirio o laeth, a mêl.

10 Ac yn awr wele mi a ddygais flaenffrwyth y tîr a roddaſt i mi o Arglwydd: a goſod ef ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac addola ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

11 Ynlawenycha hefyd yn mhob daioni a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti, ac i'th deulu, ty di, a'r Lefiad, a'r dieithr *a fyddo* yn dy ſyſc.

12 Pan ddaiſſo it ddegymmu holl ddegwm dy gnwd, yn y dtydedd flwyddyn, *ſef* blwyddyn y
*Pen. 14.28. degwm, yna y rhoddi i'r Lefiad, i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw; fel y bwyttant yn dy byrth di, ac y digoner hwynt.

13 A dywed ger bron yr Arglwydd dy Dduw, dygais y *peth* cyſegr dic allan o'm ty, ac a'i rhoddais ei i'r Lefiad, ac i'r dieithr, i'r ymddifad, ac i'r weddw; yn ol dy holl orchymynion a orchymynaiſt i mi; ni throſeddais *ddim* o'th orchymynion, ac nis anghofiais.

14 Ni fwyttteais o honaw yn ſyngalar, ac ni ddiſgum ymmaith o honaw i aflendid, ac ni roddais o honaw tros y marw: gwrandewais ar lais yr Arglwydd fy Nuw; gwneuthum yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſt i mi.

* Eſai. 63.15. 15 * Edrych o drigle dy ſanctiddrwydd, *ſef* o'r nefoedd, a bendithia dy bobl Iſrael, a'r tir a roddaſt i ni, megis y tyngaſt wrth ein tadau, *ſef* tîr yn lliſeirio o laeth a mêl.

16 Y dydd hwn y mae'r Arglwydd dy Dduw yn gorchymyn it wneuthur y deddfau hyn, a'r barnedigaethau: cadw ditheu a gwna hwynt, â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

17 Cymmeraſt yr Arglwydd heddyw i fod yn Dduw i ti, ac i rodio yn ei ffyrdd ef, ac i gadw ei ddeddfau, a'i orchymynion, a'i farnedigaethau, ac i wrando ar ei lais ef.

* Pe.7.6 & 14.2. 18 * Cymmereddd yr Arglwydd dithe heddyw, i fod yn bobl briodol iddo'ſ, megis y llefarodd wrthit, ac i gadw *o bonot* ei holl orchymynion;

19 Ac i'th wnenthur yn uchel * goruwch yr holl * Pen.4 genhedloedd a wnaeth ele; mewn clod, ac mewn enw, ac mewn gogoniant, ac i fod o honot * yn * Pen.14 bobl ſanctaidd i'r Arglwydd dy Dduw, megis y llefarodd eſe.

PEN. XXVII.

1 Gorchymmyn y bobl i ſcrifenna y Gyfraith ar gerric. 5 Ac i wneuthur allor o gerric cyfan. 11 Rhannu y llwythau ar ſynydd Garizim ac Ebal. 14 Cyhoeddi y Melldithion ar ſynydd Ebal.

YNa y gorchymynnodd Moſes gyd â henuriaid Iſrael, i'r bobl, gan ddywedyd, cedwch yr holl orchymynion yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw.

2 A bydded yn y dydd * yr elych tros yr Ior- * Ioſua 4 ddonen, i'r tir y mae yr Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, oſod o honot i ti gerric mawrion, a chalcha hwynt a chalch.

3 Ac ſcrifenna arnynt holl eiriau y gyfraith hon, pan elych trofodd, i fyntd i'r tir y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi it, *ſef* tîr yn lliſeirio o laeth a mêl: megis ac y llefarodd Arglwydd Dduw dy dadau wrthit.

4 A phan eloch tros yr Iorddonen, goſodwch y cerric hyn yr ydwyfi yn eu gorchymyn i chwi heddyw, ym mynydd Ebal, a chalcha hwynt a chalch.

5 Ac * a lailada yno allor i'r Arglwydd dy * Exod. Ddduw, *ſef* allor gerric; na chyfot arnynt *arf* 20.25. hatarn. Ioſua 8.31.

6 *A* cherric cyfan yr adailedi allor yr Arglwydd dy Dduw; ac offrymma arni boeth-offrymmau, i'r Arglwydd dy Dduw.

7 Offrymma hefyd hedd-aberthau, a bwytta yno, a llawenycha ger bron yr Arglwydd dy Dduw.

8 Ac ſcrifenna ar y cerric holl eiriau y gyfraith hon, yn eglur iawn.

9 A llefarodd Moſes, a'r offeiriaid y Lefiaid, wrth holl Iſrael, gan ddywedyd, gwrando a chlyw ô Iſrael, y dydd hwn i'th wnaethbowyd yn bobl i'r Arglwydd dy Dduw.

10 Gwrando gan hynny ar lais yr Arglwydd dy Dduw, a gwna ei orchymynion ef, a'i ddeddfau, y rhai'r wyfi yn ei gorchymyn i ti heddyw.

11 A gorchymynnodd Moſes i'r bobl y dydd hwnnw, gan ddywedyd,

12 Y rhai hyn a ſafant i fendithio y bobl ar fynydd Garizim, wedi eich myned tros yr Iorddonen; Simeon, a Lefi, a Iuda, ac Iſſachar, a Ioſeph, a Beniamin.

13 A'r rhai hyn a ſafant † i felldithio ar fy- † Heb. yn nydd Ebal: Ruben, Gad, ac Aſer, a Zabulon, Dan, *ſefaſant* a Nephtali.

14 A'r * Lefiaid a lefarant, ac a ddywedant wrth * Deu. holl wŷr o Iſrael *â* lleſ uchel: 9.11.

15 Melldigedic yw'r gŵr a wnêl ddelw gerfiedic, neu doddedic, *ſef* ffieidd-dra gan yr Arglwydd, gwaith dwylo crefftwr, ac a'i goſodo mewn *lle* dirgel: a'r holl bobl a attebant, ac a ddywedant, Amên.

16 Melldigedic yw'r hwn a ddirmygo ei dâd, neu ei fam: a dyweded yr holl bobl, Amên.

17 Melldigedic yw'r hwn a ſymmudo derfyn ei gymydog: a dyweded yr holl bobl, Amên.

18 Melldigedic yw'r hwn a baro i'r dall gyfeiliorni allan o'r ffordd: a dyweded yr holl bobl, Amên.

19 Melldigedic yw'r hwn a wyro farn y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw: a dyweded yr holl bobl, Amên.

20 Melldigedic yw'r hwn a orweddo gŷd â gwraig ei dâd, o herwydd datcnddiodd odre ei dâd: a dyweded yr holl bobl, Amên.

21 Melldi-

21 Melldigedic yw 'r hwn a orweddo gyd ag vn anifail ; a dyweded yr holl bobl, Amẽn.

22 Melldigedic yw 'r hwn a orweddo gyd â'i chwaer, merch ei dâd, neu ferch ei fam ef: a dyweded yr holl bobl, Amẽn.

23 Melldigedic yw 'r hwn a orweddo gyd â'i chwegr : a dyweded yr holl bobl, Amẽn.

24 Melldigedic yw 'r hwn a darawo ei gymydog yn ddirgel : a dyweded yr holl bobl, Amẽn.

*Exod. 21.12. 25 *Melldigedic yw 'r hwn a gymmero wobr, er dieneidio gwaed gwirion : a dyweded yr holl bobl, Amen

*Gilat. 3.10. 26 *Melldigedic yw 'r hwn ni pharhao yngeirion y gyfraith hon gan eu gwneuthur hwynt : a dyweded yr holl bobl, Amẽn.

PEN. XXVIII.

1 *Bendithion am vfydd dod. 15 Melltithion am anufydd-dod.

*Luit. 26.3. AC *os gan wrando y gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw *ac* i wneuthur ei holl orchymynion ef, y rhai 'r ydwyf yn en gorchymyn i ti heddyw : yna 'r Arglwydd dy Dduw a'th esyd yn uwch nâ holl genhedloedd y ddaiar.

2 A'r holl fendithion hyn a ddaw arnat, ac a'th oddiweddant, os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw.

3 Bendigedic fyddi di yn y ddinas, a bendigedic yn y maes.

4 Bendigedic fydd ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dîr, a ffrwyth dy anifail di, cynnydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid.

5 Bendigedic fydd dy gawell, a'th ‖ dors di.

‖ *Neu, ystlon.* 6 Bendigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn, a bendigedic yn dy fynediad allan.

7 Rhydd yr Arglwydd dy elynion a ymgodant i'th erbyn, yn lladdedic o'th flaen di : drwy vn ffordd deuant i'th erbyn, a thrwy saith o ffyrdd y ffoant o'th flaen.

8 Yr Arglwydd a orchymyn fendith arnat ti, yn ‖ *Ystalo-rian.* dy ‖ drusordai, ac yn yr hyn oll y dodech dy law arno : ac a'th fenditha yn y tîr y mae'r Arglwydd dy Dduw yn ei roddi i ti.

9 Yr Arglwydd a'th gyfyd ti yn bobl sanctaidd iddo ei hun, megis y tyngodd wrthit, os cedwi orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, a rhodio yn ei ffyrdd ef.

10 A holl bobloedd y ddaiar a welant fod yn dy alw di ar enw yr Arglwydd, ac a ofnant rhagot.

*Pen. 28.46. 11 *A'r Arglwydd, a'th lwydda di ‖ mewn daioni, yn ffrwyth dy frû, ac yn ffrwyth dy anifeiliaid, ac yn ffrwyth dy ddaiar, yn y tîr a dyngodd yr Arglwydd i'th dadau ar ei roddi i ti.

Neu, o nâs. 12 Yr Arglwydd a egyr ei dryſor daionus i ti, *ſef* y nefoedd, i roddi glaw *i'th* dîr di yn ei amſer, *Pen.15.6* ac i fendigo holl waith dy law : *a thi a roddi echwyn i genhedloedd lawer, ac ni cheifi echwyn.

13 A'r Arglwydd a'th wna di yn ben, ac nid yn gynſon, helyd ti a ſyddi yn vchaf yn vnic, ac nid yn iſaf ; os gwrandewi ar orchymynion yr Arglwydd dy Dduw, y rhai 'r ydwyf yn eu gorchymyn it heddyw, i'w cadw, ac i'w gwneuthur.

14 Ac heb gilio o honot oddi wrth yr holl eiriau yr wyſi yn eu gorchymyn i chwi heddyw, i'r tu dehau, nen i'r tu aſſwy ; gan fyned ar ôl duwiau dieithr, i'w gwaſanaethu hwynt.

*Leuit. 26.14. *Galat. 3.10. *Deuter. 28.15. *Baruc. 1.20. 15 A bydd, *oni wrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, gan gadw *a* gwneuthur ei holl o chymynion eſa'i ddeddfau, y rhai 'r ydwyf yn eu gorchymyn i ti heddyw, y daw arnat yr holl felldithion hyn, ac i'th oddiweddant.

16 Melldigedic fyddi di yn y ddinas, a melldigedic yn y maes.

17 Melldigedic fydd dy gawell, a'th dors di.

18 Melldigedic fydd ffrwyth dy frû, a ffrwyth dy dîr, cynnydd dy warthec, a diadellau dy ddefaid.

19 Melldigedic fyddi di yn dy ddyfodiad i mewn a melldigedic yn dy fynediad allan.

20 Yr Arglwydd a ddenfyn arnat ti felldith, trallod, a cherydd, yn yr hyn oll y dodych dy law arno, ‖ *ac yn yr hyn a wnelych nes dy ddinyſtrio, a'th ddifetha di yn grŷdym, am ddrygioni dy weithredoedd* ‖ *Neu, yn y mavaeth* yn y rhai 'm gwrthodaiſt i.

21 Yr Arglwydd a wna i haint lynn wrthit, nes iddo dy ddifa oddi ar y tîr yr ydwyt ti yn myned iddo i'w feddianny.

*Leuit. 26.19. 22 *Yr Arglwydd a'th dery â darfodedigaeth, ac â chryd poeth, ac â lloſcfa, ac â gwres, ac â ‖ chleddyf, ac â diſlanniad, ac â mallder, a hwy a'th ddilynant, nes dy ddifetha. ‖ *Neu, ſychder.*

23 Dy nefoedd hefyd y rhai *ſydd* vwch dy ben a fyddant yn brâs, a'r ddaiar, yr hon *ſydd* oddi tanat, yn haiarn.

24 Yr Arglwydd a rydd *yn lle* glaw dy ddaiar, lwch, a llndw : o'r nefoedd y deſcyn arnat, hyd on'th ddinyſtrier.

25 Yr Arglwydd a wna it ſyrthio o flaen dy elynion, drwy vn ffordd yr ei di yn eu herbyn hwynt, a thrwy ſaith o ffyrdd y ffoi o'i blaen hwynt : a thi a fyddi ‡ ar waſcar dros holl deyrnaſoeddd y ddaiar. ‡ *Hebr. yn maſcarſa.*

26 A'th gelcin a fyd bwyd i holl ehediaid y nefoedd, ac i aniſeiliaid y ddaiar, ac ni *bydd* a'i tarfo.

27 Yr Arglwydd a'th dery di â chornwyd yr Aipht, ac â chlwyf y marchogion, ac â chrach, ac ag yſſa ; o'r rhai ni ellir dy iachau.

28 Yr Arglwydd a'th dery di ag ynfydrwydd, ac â dallineb, ac â ſyndod calon.

29 Byddi hefyd yn ymbalfalu gan el dydd, fel yr ymbalfalei y dall yn y tywyllwch, ac ni lwyddi yn dy ffyrdd : a diau y byddi orthrymmedic, ac anrhaithiedic byth, ac ni *bydd* a'th waredo.

*Deut. 20.6. 30 Ti a ymgredi â gwraig, a gŵr arall a gyd-orwedd â hi ; ti a adailedi dŷ, ac ni thrigi ynddo ; *ti a blenni winllan, ac ni ‡ cheiſci ei ffrwyth.

Heb. chyffro. 31 Dy ych a leddir yn dy olwg, ac ni fwyttei o honaw ; dy aſſyn a ddygir drwy drais o flaen dy wyneb, ac ni ddaw adref attat : dy ddefaid a roddir i'th elynion, ac ni *bydd* i ti achubadd. *dins 6b.*

32 Dy feibion a'th ferched a roddir i bobl eraill, a'th lygaid yn gwele'd, ac yn pallu am danynt ar hŷd y dydd, ac ni *bydd* gallu ar dy law.

33 Ffrwyth dy dîr a'th holl laſur a fwytty pobl nid adnabuoſt a byddi yn vnic orthrymmedic, a dryllliedic, bob amſer.

34 A byddi wall gofus gan weledigaeth dy lygaid, yr hon a welych.

35 Yr Arglwydd a'th dery di â chornwyd dry gionus, yn y glinian, a'cyn yr eſceirnau, yr hwn ni ellir ei iachau, o wadn dy droed hyd dy goryn.

36 Yr Arglwydd a'th ddwg di, (a'th frenin a oſodych arnat) at genedl nid adnabuoſt di na'th dadau di, a gwaſanaethi yno ddnwiau dieithr, pren a maen.

*Deut. 28.37. *Jer. 24.9 Ierem. 29.18. 37 A byddi yn *ſyndod, yn ddihareb, ac yn watwargerdd, ym mhlith yr holl bobloedd, y rhai 'r arwain yr Arglwydd di attynt.

*Mic. 6. 38 *Hâd lawer a ddygi allan i'r maes, ac ychydig a gaſclai ; o herwydd y Locuſt a'i hyſſa.

*Deut. 15.ag. 1.6 39 Gwinllannoedd a blenni, ac a goleddi, ond gwin nid yfi, ac ni cheſcli y *grawnwin* : canys pryfed a'i bwytty.

40 Oliwydd a ſydd i ti trwy dy holl derſynau,

ac ag olew ni'th ŵrir: o herwydd dy oliwyddeu a ddyhidla.

41 Meibion, a merched a genhedli, ac ni byddant i ti: o herwydd hwy a ânt i gaethiwed.

‖ Neu, *ffeuianna* 42 Dy holl brennau, a ffrwythau dy dir, a ‖ ddifa Locust.

43 Y dieithr *a fyddo* yn dy fysc, a ddring arnat yn uchel uchel: a thi a ddescynni yn isel isel.

44 Efe a fenthyga i ti, a thi ni fenthygi iddo ef: efe a a fydd yn ben, a thi a fyddi'n gynffon.

45 A'r holl felldithion hyn a ddaw arnat, ac a'th erlidiant, ac a'th oddiweddant, hyd oni'th ddinistrier: am na wrandewaist ar lais yr Arglwydd dy Ddaw, i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau ef, y rhai a orchymynnodd efe i ti.

46 A byddant yn arwydd, ac yn rhyfeddod arnat ti, ac ar dy had hyd byth:

47 O blegit na wasanaethaist yr Arglwydd dy Ddaw mewn llawenydd, ac mewn hyfrydwch calon am amldra pob dim.

48 Am hynny y gwasanaethi di dy elynion, y rhai a ddenfyn yr Arglwydd yn dy erbyn, mewn newyn, ac mewn syched, ac mewn noethni, ac mewn eisieu pob dim, ac efe a ddyry iau haiarn ar dy wdd, hyd oni ddinistrio efe di.

49 Yr Arglwydd a ddwg i'th erbyn genedl o bell *fel* o eithaf y ddaiar, mor *gyflym* ac yr eheda yr eryr; cenedl yr hon ni † ddealli ei hiaith.

† Hebr. *wyau dewi.*

50 Cenedl wyneb † galed, yr hon ni dderbyn wyneb yr henafgwr, ac ni bydd rasion i'r llangc:

† Hebr. *gref.*

51 A hi a fwytty ffrwyth dy anifeiliaid, a ffrwyth dy ddaiar, hyd oni'th ddinistrier: yr hon ni âd i ti ŷd, gwîn, nac olew, cynnydd dy warthec, na diadellau dy ddefaid, hyd oni'th ddifetho di.

52 A hi a warchae arnat ti yn dy holl byrth, hyd oni syrthio dy uchel a'th gedyrn gaeran, y rhai 'r ydwyt yn ymddyried ynddynt, trwy dy holl dîr: hi a warchae hefyd arnat yn dy holl byrth o fewn dy holl dir, yr hwn a roddodd yr Arglwydd dy Dduw i ti.

a Leuit. 26.29. 2. Bren. 6. 29. Baruc. 2. 3. Galat. 4. 30. b Deut. 35.10.

53 a Fwyth dy fru, *fef* cig dy feibion, a'th ferched, y rhai a roddodd yr Arglwydd dy Dduw it, a fwyttei yn y gwarchai, ac yn y cyfyngdra a ddwg dy elyn arnit.

54 Y gŵr tyner yn dy blith, a'r moethus iawn, a b greulona ei lygad wrth ei frawd, a wrth wraig ei fynwes, ac wrth weddill ei feibion, y rhai a weddillodd efe.

55 Rhac rhoddi i vn o honynt o gig ei feibion, y rhai a fwytty efe: o eisieu gado iddo ddim yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, a'r hwn y cyfynga dy elyn arnat o fewn dy holl byrth.

56 Y wraig dyner a'r foethus yn dy fysc, yr hon ni profodd osod gwadn ei throed ar y ddaiar, gan fwytheu a thynêrwch, a greulona ei llygad wrth ŵr ei mynwes, ac wrth ei mab, ac wrth ei merch,

† Hebr. *ail-genedigaeth.* † Hebr. *oddi rhwng ei thraed.*

57 Ac wrth ei † phlentyn a ddaw allan † o'i chorph, a'i meibion y rhai a blanta hi, canys hi a'i bwytty hwynt yn ddirgel pan ballo pob dim *arall* yn y gwarchae, ac yn y cyfyngdra, â'r hwn y cyfynga dy elyn arnat o fewn dy byrth.

58 Oni chedwi ar wneuthur holl eiriau y gyfraith hon, y rhai fydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn, gan ofni 'r henw gogoneddus, ac ofnadwy hwn, *Yr Arglwydd dy Ddaw.*

59 Yna y gwna 'r Arglwydd dy blaau di yn rhyfedd, a phlaau dy had: *fef* plaau mawrion, a pharhaus, a chlefydau drŵg, a pharhaus.

60 Ac efe a ddwg arnat holl glefydau yr Aipht y rhai yr ofnaiſt rhacddynt, a glynant wrthit.

61 Ie gob clefyd a phob plâ, yr hwn nid yw ſcrifennedic yn llyfr y gyfraith hon, a † ddwg yr Arglwydd arnat, hyd oni'th ddinistrier.

† Hebr, *ddercheſt.* a Deut. 10, 22. gen. 15.5.

62 Felly chwi a adewir yn ychydig bobl, lle yr oeddych fel a ſêr y nefoedd o luoſogrwydd: o herwydd na wrandewaiſt ar lais yr Arglwydd dy Dduw.

63 A bydd megis ac y llawenychodd yr Arglwydd ynoch i wneuthur daioni i chwi, ac i'ch amlhâu; felly y llawenycha yr Arglwydd ynoch, i'ch dinistrio ac i'ch difetha chwi: a diwreiddir chwi o'r tîr yr wyt yn myned iddo iw feddiannu.

64 A'r Arglwydd a'th waſcar di ym mhlith yr holl bobloedd, o'r *naill* gwr i'r ddaiar, hyd y cwrr *arall* i'r ddaiar: a thi a wasanaethi yno oddiwrth dieithr, y rhai nid adnabuoſt ti na'th dadau, *ſef* pren a maen.

65 Ac yn mhlith y cenhedloedd hyn ni orphywyſi, ac ni bydd gorphywyſdra i wadn dy droed: canys yr Arglwydd a rydd it yno galon ofnus, a darfodedigaeth llygaid, a thriſtwch meddwl.

66 A'th enioes a fydd ynghrôg gyferbyn â thi; a thi a ofni nos a dydd, ac ni byddi ſicr o'th enioes.

67 Y borau y dywedi, ô na ddeuei yr hwyr; ac yn yr hwyr y dywedi, ô na ddeuei y borau; o achos ofn dy galon, *gan* yr hwn yr ofni, a rhac gweledigaeth dy lygaid yr hon a welych.

68 A'r Arglwydd a'th ddychwel di i'r Aipht mewn llongau, ar hyd y ffordd y dywedais wrthit na chwanegit ei gweled mwy: a chwi a ymwerthwch yno i'ch gelynion yn gaeth-weiſion, ac yn gaethforwyniod: ac ni *bydd* a'ch pryno.

PEN. XXIX.

1 *Moſes yn annoc y bobl i vfydd-dad, trwy gofio y gweithredoedd a welſent.* 10 *Gofod pawb gar bron yr Arglwydd i fyned tan ei gyfammod ef.* 18 *Y mawr ddigoſaint ar y neb a ymfenditha yn ei anwireddi.* 29 *Y Dduw y perthyn pethau dirgel.*

DYmma eiriau y cyfammod a orchymynodd yr Arglwydd wrth Moſes ei wneuthur â meibion Iſrael yn nhîr Moab, heb law y cyfammod a ammododd efe â hwynt yn Horeb.

2 A Moſes a alwodd ar holl Iſrael, ac a ddywedodd wrthynt, * chwi a welſoch yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd o flaen eich llygaid chwi yn nhîr yr Aipht, i Pharao, ac iw holl weiſion, ac iw holl dir. * Exod. 19.4.

3 Y profedigaetheu mawrion a welodd eich llygaid; yr arwyddion, a'r rhyfeddodau mawrion hynny.

4 Ond ni roddodd yr Arglwydd i chwi galon a wybod, na llygaid i weled, na chluſtiau i glywed, hyd y dydd hwn.

5 Arweiniais chwi hefyd yn yr anialwch ddeugain mlhynedd; ni heneiddiodd eich dillad am danoch, ac ni heneiddiodd dy eſcid am dy droed.

6 Bara ni fwyttaſoch, a gwîn neu ddiod greſnid yfaſoch: fel y gwybyddech mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi.

7 A daethoch hyd y lle hwn: yna daeth allan Sehon brenin Hesbon, ac Og brenin Baſan i'n cyfarfod mewn rhyfel, ac ni a'i lladdaſom hwynt:

8 Ac a ddygaſom eu tîr hwynt, ac a'i rhoeſom yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, ac i hanner llwyth Manaſſeh.

9 * Cedwch gan hynny eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt, fel y llwyddoch ym mhob peth a wneloch. * Deut. 4.6. 1 bren. 2.3. ioſua. 1.7.

10 Yr ydych chwi oll yn ſefyll heddyw ger bron yr Arglwydd eich Duw; penaethiaid eich llwythau

thau, eich henuriaid, a'ch ſwyddogion, a holl wyr Iſrael:

11 Eich plant, eich gwragedd, a'th ddieithr *dŷn* yr hwn *ſydd* o fewn dy werſyll, o gymynudd dy goed, hyd wahemudd dy ddwfr.

12 I fyned o honot dan gyfammod yr Arglwydd dy Dduw, a thân ei gyngrair eſ, yr hwn y mae 'r Arglwydd dy Dduw yn ei wneuthur â thi heddyw:

13 I'th ſiccrhau heddyw yn bobl iddo ei hun, ac i fod o hono yntef vn Dduw i ti, megis y llefarodd wrthit, ac fel y tyngodd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Iacob.

14 Ac nid â chwi yn vnic yr ydwyſi yn gwneuthur y cyfammod hwn, a'r cyngrair; ymma:

15 Odd â'r hwn ſydd ymma gyd â ni yn ſefyll heddyw, ger bron yr Arglwydd ein Duw, ac a'r hwn nid *yw* ymma gyd a ni heddyw:

16 (Canys chwi a wyddoch y modd y trigaſom ni yn nhîr yr Aipht, a'r modd y daethom trwy ganol y cenhedloedd, y rhai y daethoch trwyddynt.

17 A chwi a welſoch eu ffiaidd-dra hwynt, a'i †heulun dduwiau, pren, a maen, arian, ac aur, y rhai *oedd* yn eu myſc hwynt.)

18 Rhac bod yn eich myſc, ŵr neu wraig, neu deulu, neu lwyth, yr hwn y try ei galon heddyw oddy wrth yr Arglwydd ein Duw, i fyned i waſanaethu duwiau y cenhedloedd hyn: rhac bod yn eich myſc wreiddyn yn dwyn ‖ gwenwyn, a wermod.

19 A bod pan glywo efe eiriau y ſelldith hon, ymfendithio o honaw yn ei galon ei hun, gan ddywedyd, heddwch fydd i mi, er i mi rodio ynghyndynrwydd fy nghalon, i chwanegu † meddwdod at ſyched.

20 Ni fyn yr Arglwydd faddeu iddo, canys yna y mŷga digllonedd yr Arglwydd a'i eiddigedd, yn erbyn y gŵr hwnnw, a'r holl ſelldithion ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn a orwedd arno eſ, a'r Arglwydd a ddyca ei enw eſ oddi tany nefoedd.

21 A'r Arglwydd a'i nailltua eſ oddi wrth holl lwythau Iſrael, i *gael* drwg, yn ôl holl ſelldithion y cyfammod a ſcrifennwyd yn llyfr y gyfraith hon.

22 A dywed y genhedlaeth a ddaw ar ôl, *ſef* eich plant chwi, yr hai a godant ar eich ôl chwi, a'r dieithr yr hwn a ddaw o wlâd bell, pan welont blaau y wlâd hon, a'i chlefydau, *trmy* 'r rhai y mae yr Arglwydd yn ei chlwyſo hi:

23 A'i thîr wedi ei loſci oll *gan* frwmſtan, a halen, na heuir eſ, ac na flaen-dardda, ac na ddaw i fyny vn llyſſieun ynddo; fel *diniſtr Sodoma, a Gomorra Adma, a Zeboim, y rhai a ddiniſtriodd yr Arglwydd yn ei lid a'i ddigofaint.

24 Ie, yr holl genhedloedd a ddywedant, *pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r tîr hwn? pa ddigter yw y digofaint mawr hyn?

25 Yna y dywedir, am wrthod o honynt gyfammod Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a ammodod efe â hwynt, pan ddûg efe hwynt allan o dîr yr Aipht.

26 Canys aethant, a gwaſanaethaſant dduwiau dieithr, ac ymgymmaſant iddynt, *ſef* duwiau nid adwaenent hwy, ac ni † roddaſai efe iddynt.

27 Am hynny 'r enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn y wlâd hon, i ddwyn arni bob melldith a'r y ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn.

28 A'r Arglwydd a'i diniſtriodd hwynt o'i tîr mewn digofaint, ac mewn digter, ac mewn llid mawr, ac a'i gyrrodd hwynt i wlâd arall, megis *y gwelir* heddyw.

29 Y dirgeledigaethau *ſydd* eiddo 'r Arglwydd ein Duw, a'r pethau amlwg *a roddwyd* i ni, ac i'n plant hyd byth, ſel y gwnelom holl eiriau y gyfraith hon.

PEN. XXX.

1 *Addaw trugareddau mawr i'r edifeiriol.* 11 *Bod y gorchymmyn yn eglur.* 15 *Goſod angau ac eniocs o flaen y bobl.*

APhan ddelo 'r holl bethau hyn arnat, *ſef* y fendith a'r ſelldith, y rhai a roddais o'th flaen, ac atcofio o honot *hwynt* ym myſc yr holl genhedloeth, y rhai i'th yrrodd yr Arglwydd dy Dduw di attynt:

2 A dychwelyd o honot at yr Arglwydd dy Dduw, a gwrando ar ei lais eſ, yn ol yr hyn oll yr ydwyſ yn ei orchymyn i ti heddyw, ti, a'th blant, â'th holl galon, ac â'th holl enaid;

3 Yna y dychwel yr Arglwydd dy Dduw dy gaethiwed, ac y cymmer drugaredd arnat, ac y try, ac a'th gaſcl o fyſc yr holl bobloedd, lle i'th waſcaro 'r Arglwydd dy Dduw di.

4 Pe i'th wthid i eithaf y nefoedd, oddi yno i'th gaſclei 'r Arglwydd dy Dduw, ac oddi yno i'th gymmerei. *Neh. 1.9.

5 A'r Arglwydd dy Dduw a'th ddŵg i'r tîr a fedd iannodd dy dadau, a thithau a'i meddienni: ag efe a fydd dda wrthit, ac a'th wna yn amlach na'th dadau.

6 A'r Arglwydd dy Dduw a enwaeda dy galon, a chalon dy hâd i garu 'r Arglwydd dy Dduw, â'th holl galon, ac â'th holl enaid, er mwyn cael o honot fyw.

7 A'r Arglwydd dy Dduw a rydd yr holl ſelldithion hyn ar dy elynion, ac ar dy gaſcion, y rhai a'th eriidiant di.

8 Titheu a ddychweli, ac a wrandewi ar lais yr Arglwydd, ac a wnei ei holl orchymynion eſ, y rhai 'r ydwyſ yn eu gorchymyn i ti heddyw.

9 A'r Arglwydd dy Dduw a wna it lwyddo yn holl waith dy law, yn ffrwyth dy frû, ac yn ffrwyth dy anifeiliaid, ac yn ffrwyth dy dir, er daioni: canys try 'r Arglwydd i lawenychu ynot, i *wneuthur* daioni *it* fel y llawenychodd yn dy dadau; *Deut. 28.11.

10 Os gwrandewi ar lais yr Arglwydd dy Dduw, i gadw ei orchymynion eſ, a'i ddeddfau, y rhai ſydd ſcrifennedic yn llyfr y gyfraith hon: os dychweli at yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid.

11 O herwydd y gorchymyn ymma yr ydwyſ yn ei orchymyn i ti heddyw, nid yw gudditedic oddi wrthit, ac nid *yw* bell.

12 Nid yn y nefoedd *y mae*, i ddywedyd o *honot* pwy a ddring droſom i'r nefoedd, ac a'i dwg i ni, fel y clywom, a'cy gwnelom eſ? *Rhuf. 10.6.

13 Ac nid o'r tu hwynt i'r môr *y mae*, i ddywedyd o *honot*, pwy a dramwya troſom ni i'r tu hwynt i'r môr, ac a'i dŵg eſ ini, fel y clywom, ac y gwnelom eſ?

14 Canys gair ſydd agos iawn attat, yn dy enau, ac yn dy galon, iw wneuthur eſ.

15 Wele, rhoddais o'th flaen heddyw eniocs, a daioni; ac angau, a drygioni:

16 Lle yr ydwyſi yn gorchymyn i ti heddyw garu 'r Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd eſ, ac i gadw ei orchymynion, a'i ddeddfau, a'i farnedigaethau eſ; fel y byddech fyw, ac i'th amlhâer, ac i'th fendithio 'r Arglwydd dy Dduw yn y tîr yr wyt yn myned iddo iw feddiannu.

17 Ond os try dy galon ymmaith fel na wrandewch, a'th yrru i ymgrymmu i ddwiau dieithr, a'i gwaſanaethu hwynt;

18 Yr

18 Yr wyſ yn mynegi i chwi heddyw, y diſethir chwi yn ddiau, ac nad eſtynnwch ddyddiau yn y tir yr ydwyt yn myned tros yr Iorddonen, i fyned i mewn iddo i'w berchennogi.

*Deut. 4.26. 19 *Galw yr wyſ yn dyſt i'th erbyn heddyw y nefoedd a'r ddaiar, roddi o honof di fiaen di enioes ac angau; fendith a melldith; dewis ditheu yr enioes ſel y byddych fyw, ti a'th hâd.

20 I garu o honot yr Arglwydd dy Ddaw, a gwrando ar ei lais ef, a glynu wrthot: canys efe yw dy enioes di, ac eſtyniad dy ddyddiau, ſel y trigech yn y tir a dyngodd yr Arglwydd wrth dy dadau, wrth Abraham, wrth Iſaac, ac wrth Iacob, ar ei roddi iddynt.

PEN. XXXI.

¶ Moſes yn rhoi cyſſur yn y bobl, 7 ac yn Ioſuah. 9 Yn rhoddi y gyfraith i'r offeiriaid iw darllen ar y ſeithfed flwyddyn i'r bobl. 14 Duw yn rhoddi ſiars ar Ioſuah, 19 a chân i deſtiolaethu yn erbyn y bobl. 24 Moſes yn gorchymyn llyſr y gyfraith ir Leſiaid iw gadw. 28 Moſes yn rhybyddio y bobl o'i hanufyddâd i Ddaw, wedi ei farwolaeth ef.

A Moſes aeth, ac a lefarodd y geiriau hyn wrth holl Iſrael,

2 Ac a dywedodd wrthynt, mab chwech-vgain-mlwydd ydwyfi heddyw, ni allaf mwy fyned allan, a dyfod i mewn: yr Arglwydd hefyd

*Num. 20.12. deu.3.26. a ddywedodd wrthif, ni chei fyned * tros yr Iorddonen hon.

3 Yr Arglwydd dy Ddaw fydd yn myned trofdi o'th flaen di, efe a ddiſtrit y cenhedloedd hyn o'th flaen, a thi a'u meddienni hwynt: *Ioſuah hefyd, efe â trofodd o'th flaen, fel y llefarodd yr Arglwydd.

*Num. 27.21.

4 A'r Arglwydd a wna iddynt fel y gwnaeth i Sehon, ac i Og, brenhinoedd yr Amoriaid, ac i'w tir hwynt, y rhai a ddiniſtriodd efe.

5 A rhydd yr Arglwydd hwynt o'th blaen chwi, gwnewch chwitheu iddynt hwy yn ôl yr * holl orchymynion a orchymynnais i chwi.

*Deut. 7.2.

6 Ymgryfhewch, ac ymnerthwch, nac ofnwch, ac na ddychrynwch rhacddynt; canys yr Arglwydd dy Ddaw fydd yn myned gyd â thi: ni'th edy, ac ni'th wrthyd.

7 A Moſes a alwodd ar Ioſuah, ac a ddywedodd wrtho, yngolwg holl Iſrael; ymgadarnhâ, ac ymnertha: canys ti a'i gyd â'r bobl ymma i'r tir a dyngodd yr Arglwydd wrth eu tadau hwynt, ar ei roddi iddynt, a thi a'u rheoli yn etifeddiaeth iddynt.

8 Yr Arglwydd hefyd fydd yn myned o'th flaen di, efe a fydd gyd â thi, ni'th edy, ac ni'th wrthyd: nac ofna, ac na lwfrhâ.

9 A Moſes a ſcrifennodd y gyfraith hon, ac a'i rhoddes at yr offeiriaid meibion Leſi, y rhai a ddygent Arch cyfammod yr Arglwydd, ac at holl henuriaid Iſrael.

10 A Moſes a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, yn ôl *pob* ſaith mlynedd, ar yr amſer nodedic, *ar flwyddyn y gollyngdod, ar wyl y pebyll:

*Nehe. 8.2. deu. 15.1. 11 Pan ddelo holl Iſrael i ymddangos ger bron yr Arglwydd dy Ddaw, yn y lle a ddewiſo efe; y darlleni y gyfraith hon, o flaen holl Iſrael, lle y clyvant.

12 Cynnull y bobl ynghŷd, y gwŷr, y gwragedd, a'r plant, a'th dieithr *ddyn* a *fydd* o fewn dy byrth, ſel y gwrandawnont, ac ſel y dyſcont, ac yr ofnont yr Arglwydd eich Daw; ac yr edrychont am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon:

13 Ac y byddo iw plant, y rhai ni wybûant ddim, glywed a dyſcu ofni yr Arglwydd eich Duw, yr holl ddyddiau y byddoch fyw yn y tir yr ydych yn myned iddo iw ſeddiannu.

14 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele neſaodd y dyddiau i ti i farw: galw Ioſuah a ſefwch ger bron, yn mhabell y cyfarfod, ſel y rhoddwyf orchymynion iddo eſt: yna a'r aeth Moſes a Ioſuah, ac a ſafaſant ger bron, yn mhabell y cyfarfod.

15 A'r Arglwydd a ymddangoſodd yn y babell mewn coloſn gwmmwl; a'r goloſn gwmmwl a ſaſodd ar ddrŵs y babell.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrth Moſes, wele di a † orweddi gyd a'th dadau, a'r bobl ymma a gyfyd ac a butteiniant ar ôl dewiau dieithriaid y tîr y maent yn myned i mewn iddo, ac a'm gwrthyd i, ac a dyrr ſynghyſammod a wneuthum ag ef. † 2 Cro. 21.20. Eſa. 57.8.

17 A'm dig a ennyn yn eu herbyn y dydd hwnnw ac mi a'i gwrthodaf hwynt, ac a guddiaf fy wyneb oddi wrthynt, a bwytteir ef, a drygau lawer a chyfyngderau, † a ddigwyddant iddo ef, a'r dydd hwnnw y dywed efe, onid am nad *yw* 'r Arglwydd yn fy myſcy digwyddodd y drwg hwa i mi? † Hebr. a'i caſt hwynt.

18 Canys myfi gan guddio a guddiaf fy wyneb o'r dydd hwnnw, am yr holl ddrygioni a wnaeth efe, pan drôdd at dduwiau dieithr.

19 Scrifennwch yr awron gân hynny i chwi y gân hon; dyſc hi hefyd i feibion Iſrael; a goſot hi yn eu genau hwynt, ſel y byddo y gân hon yn dyſtiolaeth i mi yn erbyn meibion Iſrael.

20 Canys dygaf ef i dir yn llifeirio o laeth a mêl, yr hwn a addewais trwy lŵ iw dadau ef: ſel y bwyttao ac y digoner, ac yr elo yn frâs; ond efe a drŷ at dduwiau dieithr, ac a'i gwaſanaetha hwynt, ac a'm dirmyga i, ac a ddiddymma ſynghyfammod.

21 Yna pan digwyddo iddo ddrygau lawer, a chyfyngderau, y bydd i'r gân hon dyſtiolaethu yn dyſt yn ei wynebeſt: canys niâ anghofir hi o enau ei hâd eſt: o herwydd mi a adwaen ei fwriad y mae efe yn ei † amcanu heddyw; cyn dwyn o honof ef i'r tîr a addewais trwy lŵ. † Hebr. meuthio

22 A Moſes a ſcrifennodd y gân hon, ar y dydd hwnnw, ac a'i diſcodd hi i feibion Iſrael.

23 Efe a orchymynnodd heſyd i Ioſuah fab Nun, *Ioſua. ac a ddywedodd, *ymgryfhâ, ac ymnertha; canys ti a arweini feibion Iſrael i'r tîr a addewais iddynt trwy lw; a mi a fyddaf gyd â thi.

24 A phan ddarfu i Moſes yſcrifennu geiriau y gyfraith hon ar lyfr, hyd eu diwedd hwynt,

25 Yna y gorchymynnodd Moſes i'r Leſiaid, y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, gan ddywedyd,

26 Cymmerwch lyfr y gyfraith hon, a goſodwch ef ar yſtlys Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, ſel y byddo yno yn dyſt i'th erbyn.

27 Canys mi a adwaen dy wrthnyſſigrwydd, a'th wargaledrwydd; wele a myfi etto yn fyw gyd â chwi heddyw, gwrthryfelgar yn erbyn yr Arglwydd fuoch, a pha faint mwy *y byddwch* wedi fy marw?

28 Ceſclwch attaf holl henuriaid eich llwythau, a'ch ſwyddogion, ſel y llefarwyf y geiriau hyn lle y clywont hwy, ac y cymmerwyf y nefoedd a'r ddaiar yn dyſtion yn eu herbyn hwy.

29 Canys mi a wn wedi fy marw gan lygru yr ymlygrwch, ac y ciliwch o'r ffordd a orchymynnais i chwi; ac y digwyddai chwi ddrwg yn y dyddiau diweddaf, am y gwnewch ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef â gweithredoedd eich dwylo.

30 A llefarodd Moſes lle y clybu holl gynnulleidfa Iſrael, eiriau y gân hon, byd eu diwedd hwynt.

PEN.

PEN. XXXII.

1 *Cân Moſes, yr hon ſydd yn goſod allan drugaredd Duw a'i ddial.* 46 *Moſes yn annog y bobl i ſylwrityd y gân.* 48 *Duw yn ei anſon ef i fynydd Nebo, i weled y wlâd, ac i farw.*

GWrandewch y nefoedd, a lleferaf; a chlywed y ddaiar eiriau fyngenau.

2 Fy athrawiaeth a ddefnyma fel glaw: fy ymadrodd a ddifera fel gwlithr: fel gwlithlaw ar i'r-wellt, ac fel cawodydd ar laſ-wellt.

3 Canys enw yr Arglwydd a gyhoeddaf; rhoddwch fawredd i'n Duw ni.

4 Efe yw y Graig; perffaith yw ei weithred: canys ei holl ffyrdd *ydynt* farn: Duw gwirioneddol a heb anwiredd, cyfiawn ac vniawn *yw* efe.

5 ‖ Y genhedlaeth wyroc, a throſ-us, a ymlygrodd yn ei erbyn trwy eu bai, heb *fod* yn blant iddo ef.

6 Ai hyn a delwch i'r Arglwydd, bobl ynfyd ac angall? ond efe *yw* dy dad, *a'th* brynôr? ond efe a'th wnaeth, ac a'th ſiccrhaodd?

7 Cofia y dyddiau gynt; ſyſtyriwch flynyddoedd cenhedlaeth a chenhedlaeth; gofyn i'th dâd, ac efe a fynega i ti; i'th henuriaid, a hwy a ddywedant wrthit.

8 Pan gyfrannodd y Goruchaf etifeddiaeth y cenhedloedd; pan naillduodd efe feibion Adda, y goſodoedd efe derfynau y bobloedd, yn ôl rhifedi meibion Iſrael.

9 Canys rhan yr Arglwydd *yw* ei bobl; Iacob *yw* ‖ rhan ei etifeddiaeth ef.

10 Efe a'i cafodd ef mewn tir anial, ac mewn diſſaethwch gwâg erchyll, ‖ arweiniodd ef o amgylch: a pharodd iddo ddeall, a chadwodd ef fel canwyll ei lygad.

11 Fel y cyfyd eryr ei nŷth, y caſtella dros ei gywion, y lleda ei eſcyll, y cymmer ef, ac a'i dwg ar ei adenydd:

12 *Felly* yr Arglwydd yn vnic a'i harweiniodd ynteu, ac nid *oedd* duw dieithr gyd ag ef.

13 Gwnaeth iddo farchogaeth ar vchelder y ddaiar, a bwytta cnwd y maes, a ſugno mêl o'r graig, ac olew o'r graig galleſtr.

14 Ymenyn gwarthec, a llaeth defaid, ynghyd â braſder wŷn, a kyrddlod o rywogaeth Baſan, a bychod, ynghyd â braſder grawn gwenith, a phur-waed grawn-win a yfaiſt.

15 A'r ‖ vofon a aeth yn ſrâs, ac a wingodd: braſſoiſt, tewychaiſt, pwyntiaiſt: yna efe a wrthododd Dduw, yr hwn a'i gwnaeth, ac a ddiſtyrodd graig ei iechydwriaeth.

16 A dieithr *ddduwiau* y gyrraſant eiddigedd arno, a ffieidd-dra y digiaſant ef.

17 Aberthaſant i gythreuliaid, ‖ nid *i* Dduw; i dduwiau nid adwaenent, i rai newydd diweddar, *y rhai* nid ofnodd eich tadau.

18 Y Graig a'th genhedlodd a anghofiaiſt di, a'r Duw a'th luniodd a ollyngaiſt ti tros gof.

19 Yna y gwelodd yr Arglwydd, ac a'i ffieiddiodd *hwynt*, o herwydd ei ddigio gan ei feibion, a'i ferched.

20 Ac efe a ddywedodd, cuddiaf fy wyneb oddi wrthynt, edrychaf beth *fydd* eu ddiwedd hwynt: canys cenhedlaeth drofaus *ydynt* hwy, meibion heb ffyddlondeb yndd ynt.

21 Hwy a'm gyrraſant eiddigedd arnaf, â'r *peth* nid *oedd* duw; digiaſant fi â'i hofereddau: minnau a yrraf eiddigedd arnynt hwythau a'r *rhai* nid *ydynt* bobl: â cheuedl ynfyd y digiaf hwynt.

22 Canys tân a gynneuwyd yn fy nig, ac a ‖ lŷſc hyd vffern iſod, ac a ‖ ddifa y tîr a'i gynnyrch, ac a wna i ſylfeini y mynyddoedd ſiglo.

23 Caſclaf ddrygau arnynt; treuliaf fy ſaethau arnynt.

24 Lloſcedic *fyddant gan* newyn, ac wedi eu bwytta gan † wres poeth, a chwerw ddinyſtr: anfonaf hefyd arnynt ddannedd bwyſtfilod, ynghyd â gwenwyn ſerphyllwch.

25 Y cleddyf oddi-allan, a dychryn † oddi-fewn, a † ddifetha y gŵr ieuange, a'r wyryf hefyd: y plentyn ſugno ynghyd a'r gŵr briglwyd.

26 Dywedais, gwaſcarat hwynt i gonglau, parai iw coffâuwriaeth oddarfod o fyſc dynion:

27 Oni bai i'm ofni dig y gelyn, rhac i'w gwrthwyneb ŷſyr ymddwyn yn ddieithr, a rhac dywedyd o honynt, ‖ ein llaw vchel ni, ac nid yr Arglwydd a wnaeth hyn oll.

28 Canys cenhedl heb gynghor ydynt hwy, ac heb ddeall ynddynt.

29 Oh na baent ddoethion, na ddeallent hyn, nad yſtyrient eu diwedd.

30 Pa ſodd yr ymlidiei * vn fil? ac y gyrrei dau ddeng-mil i ffoi? ond am werthu o'i Craig hwynt, a chau o'r Arglwydd arnynt?

31 Canys nid fel ein Craig ni *y mae* eu Craig hwynt, a bydded ein gelynion yn farn-wŷr.

32 Canys ‖ o win-wydden Sodom, ac o teuſydd Gomorra *y mae* eu gwin-wydden hwynt; eu grawn-win hwynt *ſydd* rawn-win buſtlaidd; grawn-ſyppiau chwerwon ŷdd iddynt.

33 Gwenwyn dreigiau *yw* eu gwin hwynt, a chreulon wenwyn aſpaidd.

34 Onid yw hyn ynghudd gyd â myfi, wedi ei ſeilio ym myſc tynhryſorau?

35 I * mi *y perthyn* dial, a thalû: pwyth, mewn pryd y ſlithr eu troed hwynt: canys agos yw dydd eu trychineb, a phryſſure y mae yr hyn a baratowyd iddynt.

36 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, ac a edifarhâ am ei weiſion, pan welo ymado o'i nerth, ac nad *êts* na gwarchaedic, na gweddilledic.

37 Ac efe a ddywed, pa le *y mae* eu duwiau hwynt, *a'r* graig yr ymddiriedaſant ynddi?

38 Y rhai a fwyttaſant braſder eu haberthau, *ac* a yfaſant win eu diod offrwm: codant, a chynnorthwyant chwi, a byddant loches i chwi.

39 Gwelwch bellach mai myfi, myfi *yw* efe, ac nad oes duw onid myfi: * myfi ſydd yn lladd, ac yn bywhau: myfi a archollaf, ac mi a feddiginiaethaf, ac ni bydd a achubo o'm llaw.

40 Canys codaf fy llaw i'r nefoedd, a dywedaf, mi a fydda fyw byth.

41 Os hogaf fynghleddyf diſclair, ac ymaflyd o'm llaw mewn barn, dychwelaf ddial a'r fyngelynion, a thalaf y pwyth i'm caſeion.

42 Meddwaf fy ſaethau â gwaed (a'm cleddyf a fwytty gig) â gwaed y lladdedig a'r caeth, o ddechreu dial ar y gelyn.

43 * Y cenhedloedd, ‖ llawenychwch gyd â'i bobl eſ, canys efe a ddial waed ei weiſion, ac a ddychwel ddial ar ei elynion, ac a drugarhâ wrth ei dir, *a'i* bobl ei hun.

44 A daeth Moſes, ac a lefarodd holl eiriau y gân hon lle y clybu y bobl, efe a Iohuah mab Nun.

45 A darfu i Moſes lefaru'r holl eiriau hyn, wrth holl Iſrael:

46 A dywedodd wrthynt, * meddyliwch yn eich calonnau am yr holl eiriau yr ydwyf yn cu teſtiolaethu wrthych heddiw, y rhai a orchymynnwch i'ch plant, i edrych am wneuthur holl eiriau y gyfraith hon.

47 Canys nid gair ofer yw hwn i chwi; oherwydd eich enioes chwi *yw* efe: a thrwy y gair hwn yr

† Hebr. farwor lanllyd.
† Hebr. o'r yſlafellodd.
† Hebr. ddiſpuddiaſ
‖ Neu, wchel *yw* ein llaw ni.
* Ioſ. 23.10.
‖ Neu, gwaith *yw* eu gwinyrddion na gwinwo Sodom.
* Eccluſ. 28.1. rhuſ.32.19. heb. 10.30.
† Hebr. llaw.
* 1 Sam. 2.6. tob. 13.2. doeth. 16.13.
* Mat. 9. 6. rhuſ. 15.10.
‖ Neu, moltenwch ei bobl ef. neu, cenwch.
* Pen. 6.6. & 11.18.

yr eſtynwech ddyddiau yn y tîr, yr ydych yn myned iddo trosyr Iorddonen i'w ſeddiannu.

* Num. 27.12. 48 * A'r Arglwydd a leſarodd wrth Moſes yng-horph y dydd hwnnw, gan ddywedyd;

49 Eſcyn i'r mynydd Abarim hwn, *ſef* mynydd Nebo, yr hwn *ſydd* yn nhir Moab, ar gyfer Ierichos ac edrych ar wlâd Canaan, yr hon yr ydwyſi yn ei rhoddi ei feibion Iſrael yn etifeddiaeth.

* Num. 20.23.& 33.38. 50 A bydd farw yn y mynydd yr eſcynni iddo, a chaſgler di at dy bobl; megis y * bu farw Aaron dy frawd yn mynydd Hor, ac y caſclwyd ef at ei bobl.

* Num. 20.13.& 27.14. ‖ *Meribah* 51 O herwydd * gwrthryfelaſoch i'n herbyn ym myſc meibion Iſrael, wrth ddyfroedd ‖ cynnen Cades, yn anialwch Zin: o blegit ni 'n ſanctei-ddiaſoch ym mhlith meibion Iſrael.

52 Canys y wlâd a gei di ei gweled ar *dy* gyfer, ond ynonid ai, i'r tîr yr ydwyſi yn *ei* roddi i feibion Iſrael.

PEN. XXXIII.

1 *Arddercharyngwydd Duw. 6 Bendithion y deuddec llwyth. 26 Goddidanrgwydd Iſrael.*

AC dymma y ſendith â 'r hon y bendithiodd Moſes gwr Duw, feibion Iſrael, cyn ei farwolaeth.

2 Ac eſe a ddywedodd, Yr Arglwydd a ddaeth allan o Sinai, ac a gododdo Seir iddynt, ymlewyrchodd o ſynydd Paran; ac eſe a ddaeth gyd â myrddiwn o ſainct, a † thanllyd gyfraith o'i ddeheulaw iddynt.

† *Hebr. ſhâncyſaith.*

3 Caru ymae eſe y bobl; ei holl ſainct *ydynt* yn dy law: a hwy a ymlynaſant wrth dy draed, pob vn a dderbyn o'th eiriau.

4 Moſes a orchymynnodd gyfraith i ni, yn etifeddiaeth i gynnulleidfa Iacob.

‖ *Ieſurun.* 5 Ac eſe oedd frenin yn ‖ Iſrael, pan ymgaſclodd pennau y bobl ynghyd â llwythau Iſrael.

6 Bydded fyw Reuben, ac na fydded farw, ac na bydded ei ddynion *ychydig* o rifedi.

7 *Bydded* hyn hefyd i Iuda; ac eſe a ddywedodd, clyw ô Arglwydd lais Iuda; ac ac ei bobl dŵg ef; digon fyddo iddo ei ddwylo ei hun, a bydd gymmorthrhac ei elynion.

* Exod. 28.30. 8 Ac am Lefi y dywedodd, * *Bydded* dy Thummim, a'th Vrim i'th ŵr ſanctaidd, yr hwn a broſaiſt ym Maſſah, *ac* a gyuhennaiſt ag ef wrth ddyfroedd Meribah.

9 Yr hwn a ddywedodd am ei dâd, ac am ei fam, ni welais ef, a'i frodyr nis adnabu, ac nid adnabu ei blant ei hun: canys cadwaſant dy eiriau, a chynhaliaſant dy gyfammod.

10 Dyſcant dy farnedigaethau i Iacob, a'th gyfraith i Iſrael: goſodant arogldarth † ger dy fron, a lloſc-aberth ar dy allor.

† *Hebr. wrth dy drwyn.* 11 Bendithia ô Arglwydd ei olud ef, a bydd fodlon i waith ei ddwylo ef: archolla lwynau *y rhai* a godant iw erbyn, a'i gaſeion, fel na chodant.

12 Am Beniamin y dywedodd efe, anwylyd yr Arglwydd a drig mewn diogelwch gyd ag ef, yr hwn ſydd yn cyſcodi trosto ar hyd y dydd, ac yn aros rhwng ei yſcwyddau ef.

* Gen. 49.25. 13 Ac am Ioſeph y dywedodd efe, * ei dîr ef ſydd wedi ei ſendigo gan yr Arglwydd, â hyfrydwch y nefoedd, â gwlith, ac â dyfnder yn gorwedd iſod.

14 Hefyd â hyfrydwch cynnyrch yr haul, ac â hyfrydwch addfed-ffrwyth y lleuadau.

15 Ac â *hyfrydwch* pen mynyddoedd y dwyrain, ac â hyfrydwch brynnau tragywyddoldeb.

16 Ac â hyfrydwch y ddaiar, ac â'i chyflawnder, ac ag ewyllys da preſſwyliedd y berth: delo bendith ar ben Ioſeph, * ac ar gorynyr hwn a nailltuwyd oddi wrth ei frodyr.

* Gen. 44.26. 17 Ei brydferthwch ſydd debyg i gyntafanedic ei ſych, a'i gyrn ef *ſydd* gyrn vnicorn: â hwynt y cornia eſe y bobl ynghŷd *hyd* eithafoedd y ddaiar: ac dymma fyrddiwn Ephraim, *ac* dymma filoedd Manaſſeh.

18 Ac am Zabulon y dywedodd eſe, ymlawenycha Zabulon, yn dy fynediad allan, a *thy* Iſſachar, yn dy bebyll.

19 Galwant bobloedd i'r mynydd, yna 'r aberthant ebyrth cyfiawnder: canys cyſoeth y moroedd a ſugnant, a chuddiedic dryſorau y tywod.

20 Ac am Gad y dywedodd eſe, bendigedic yw changudd Gad; megis llew y mae eſe yn aros, ſef y rhwygo eſe yr yſcwyddoc a'r pen.

21 Edrychodd ‖ am dano ei hun yn y dechreuad, canys yno, yn rhan y cyfraith-wr y goſodwyd ef: eſe a ddaeth *gyd* â phennaethiaidy bobl; gwnaeth eſe gyfiawnder yr Arglwydd, a'i farnedigaethau gyd ag Iſrael. ‖ Neu, iddo ei hun yn rhan y gyfraith-wr.

22 Am Dan hefyd a dywedodd, Dan yn genaw llew a neidia o Baſan.

23 Ac am Nephtali y dywedodd, ô Nephtali, llawn o hawddgarwch, a chyflawn o fendith yr Arglwydd: meddianna di y gorllewin a'r dehau.

24 Ac am Aſer y dywedodd, bendithier Aſer â phlant: bydded gymeradwy *gan* ei frodyr, ac eſe a wlŷch ei droed mewn olew.

25 Haiarn a phres ‖ *ſydd* dan dy eſcid ti: a megis dy ddyddiau y *bydd* dy nerth. ‖ Neu, ſydd o eſcidiau.

26 Nid *oes* megis Duw ‖ Iſrael, yr hwn ſydd yn marchogaeth y nefoedd, yn gymorth it; a'r wybrennau yn ei fawredd. ‖ Ieſurun

27 *Dy* noddfa *yw* Duw tragywyddol, ac oddiannodd y mae y breichiau tragywyddol: eſe a wthia dy elyn o'th flaen, ac a ddywed, diſetha ef.

28 * Iſrael hefyd a drig ei hunyn ddiogel; ffynnon Iacob *a ſydd* mewn tîr ŷd, a gwin: ei nefoedd hefyd a ddifera wlith. * Ier. 23.6.

29 Gwynfydedic wyt o Iſrael, pwy *ſydd* megis ti? ô bobl ‖ gadwedic gan yr Arglwydd tarian dy gymhorthwy, yr hwn hefyd *yw* cleddyf dy arddercharwydd: a'th elynion a ‖ ymoſtyngant i ti, a thi a feithri ar eu huchel-leoedd hwynt. ‖ Neu, gair yn gelwir dieg.

PEN. XXXIII.

1 *Moſes oddiar ſynydd Nebo yn gweledy wlâd, 5 ac yn marw yno. 6 Ei gladdedigaeth. 7 Ei oedran. 8 Galarn am dano tros ddeg diwrnod ar hugain. 9 Ioſuah yn dyſcid yn ei le ef. 10 Clôd Moſes.*

A Moſes a eſcynnodd o roſſydd Moab, i ‖ ſynydd Nebo i ben ‖ Piſgah, yr hwn *ſydd* ar gyfer Iericho: a'r Arglwydd a ddangoſodd iddo * holl wlâd Gilead, hyd Dan, ‖ Neu, fyn. ‖ Heb. * Pen.

2 A holl Nephtali, a thîr Ephraim a Manaſſeh, a holl dîr Iuda, hyd y môr eithaf.

3 Y dehau hefyd, a gwaſtadedd dyffryn Iericho, a dinas y palm-wydd hyd Zoar.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, * dymma y tîr a fynegais i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob, gan ddywedyd, i'th hâd ti y rhoddaf ef; perais it ei weled â'th lygaid, ond nid ei dy troſodd yno. * Gen. 12.7.& 13.15.

5 A Moſes gwâs yr Arglwdd a fu farw yno, yn nhir Moab, yn ôl gair yr Arglwydd.

6 Ac eſe a'i cladoddd ef mewn glyn, yn nhîr Moab, gyferbyn a Beth-Peor: ac nid edwyn neb ei fedd ef hyd y dydd hwn.

7 A Moſes *y dotdd* fab vgain mlwydd a chant, pan fu eſe farw; ni thywyllaſei ei lygad, ac ni chiliaſai ei ſredd-dra ef.

8 A meibion Iſrael a ŵylaſant am Moſes, yn rhoſſydd Moab, ddeng-nhiwnod ar hugain: a chyflawnwyd dyddiau wylofain galar am Moſes.

9 A Ioſuah mab Nun *oedd* gyflawn o yſpryd doethineb;

doethaeb: o herwydd Moses a roddasei ei ddwylo arno: a meibion Israel a wrandawsant arno, ac a wnaethant fel y gorchymynasei'r Arglwydd wrth Moses.

10 Ac ni chododd prophwyd etto yn Israel megis Moses, yr hwn a adnabu'r Arglwydd wyneb yn wyneb.

11 Ym mhob rhyw arwyddion, a rhyfeddodau, y rhai yr anfonodd yr Arglwydd ef iw gwneuthur yn nhir yr Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weision, ac ar ei holl dir ef.

12 Ac yn yr holl law gadarn, ac yn yr holl ofn mawr, y rhai a wnaeth Moses yngolwg holl Israel.

¶ LLYFR IOSVAH.

PEN. I.

1 Yr Arglwydd yn gorchymyn i Iosuah gymmeryd ll Moses. 3 Terfynau gwlâd yr addewid. 5. 9 Duw yn addo cymorthwyo Iosuah, 8 Ac yn rhoddi iddo addyfc. 10 Ymtef yn paratoi y bobl i fynd tros yr Iorddonen, 12 Ac yn dwyn ar gôf i'r ddau lwyth a hanner, eu haddiwrid wrth Moses. 16 Hwythau yn addo ufyddhau iddo ef.

AC wedi marwolaeth Moses gwâs yr Arglwydd, y llefarodd yr Arglwydd wrth Iosuah fab Nun, * gweinidog Mosi, gan ddywedyd,

2 Moses fyngwâs a fu farw: gan hynny cyfot yn awr, dôs tros yr Iorddonen hon, ti a'r holl bobl hyn, i'r wlâd yr ydwyfi yn ei rhoddi iddynt hwy meibion Israel.

3 * Pob man y fango gwadn eich troed chwi arno, a roddais i chwi, fel y llefarais wrth Moses.

4 O'r anialwch, a'r Libanus ymma, hyd yr afon fawr afon Enphrates, holl wlâd yr Hethiaid, hyd y môr mawr, tua machludiad yr haul, fydd eich terfyn chwi.

5 Ni faif neb o'th flaen dâ holl ddyddiau dy einioes: megis y bûm gyd â Moses y byddaf gyd â thithau: ni'th * adawaf, ac ni'th wrthodaf.

6 * Ymgryfhâ ac ymwrola: canys ti a wnei i'r bobl hyn etifeddu y wlâd, yr hon a dyngais wrth eu tadau ar ei rhoddi iddynt.

7 * Yn unic ymgryfhâ ac ymwrola yn lew, i gadw ar wneuthur yn ôl yr holl gyfraith a orchymynodd Moses fyngwâs i ti; * na ogwydda oddi wrthi ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aflwy; fel y llwyddech i ba le bynnac yr elych.

8 Nac ymadawed * llyfr y gyfraith hon o'th enau, eithr myfyria yaddo ddydd a nôs fel y cedwych ar wneuthur yn ôl yr hyn oll fydd fcrifennedig ynddo: canys yna y llwyddi yn dy ffyrdd, ac yna y ffynni.

9 Oni orchymmynais it? ymgryfhâ ac ymwrola, nac arfwyda, ac nac ofna: * canys yr Arglwydd dy Dduw *fydd* gyd â thi, i ba le bynnac yr elych.

10 Yna Iosuah a orchymynnodd i lywodraethwyr y bobl, gan ddywedyd,

11 Tramwywch drwy ganol y llu, a gorchymynwch i'r bobl, gan ddywedyd, paratowch i chwi lynaeth: canys o fewn tridiau y byddwch chwi yn myned tros yr Iorddonen hon, i ddyfod i feddiannu'r wlâd y mae'r Arglwydd eich Duw yn *ei* rhoddi i chwi iw meddiannu.

12 Wrth y Rubeniaid hefyd, ac wrth y Gadiaid, ac wrth hanner llwyth Manaſſeh, y llefarodd Iosuah, gan ddywedyd,

13 Cofiwch y * gair a orchymynnodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, gan ddywedyd, yr Arglwydd eich Duw a eſmwythaodd arnoch, ac a roddodd i chwi y wlâd hon.

14 Eich gwragedd, eich plant, a'ch aniſteiliaid, a drigant yn y wlâd a roddodd Moses i chwi o'r tu ymma i'r Iorddonen: ond chwychwi ewch troſedd yn arfogion o flaen eich brodyr, y ſawl *ydych* gedyrn o nerth, a chynnorthwywch hwynt: *Yn hu mpiau.*

15 Nes rhoddi o'r Arglwydd londdwch i'ch brodyr fel i chwithau, a meddiannu o honynt hwythau y wlâd y mae'r Arglwydd eich Duw yn ei rhoddi iddynt: yna dychwelwch i wlâd eich etifeddiaeth, a meddienwch hi, yr hon a roddodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu ymma i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul.

16 Hwythau a atebaſant Iosuah, gan ddywedyd, ni a wnawn yr hyn oll a orchymynnaiſt i ni, awn hefyd i ba le bynnac yr anfonych ni.

17 Fel y gwrandawſom ar Moses *yn* mhob peth, felly y gwrandawn arnat tithau: yn unic bydded yr Arglwydd dy Dduw gyd â thi, megis y bu gyd â Moses.

18 Pwy bynnac a anufyddhao dy orchymyn, ac ni wrandawo ar dy ymadroddion, yn yr hyn oll a orchymynnech iddo, rhodder ef i farwolaeth: yn unic ymgryfhâ ac ymwrola.

PEN. II.

1 Rahab yn derbyn ſpiwyr, ac yn celu y ddau yſpiwr a ddanfonaſid o Sittim. 8 Y cyffeſſiad rhyngthi hi a hwynt. 23 Eu dychweliad a'u newyddion hwynt.

AIosuah mab Nun a anfonodd o * Sittim ddau wŷr i chwilio yn ddirgel, gan ddywedyd, ewch, edrychwch y wlâd a Iericho: a hwy a aethant, ac a ddaethant i dŷ * puttein-wraig, a'i henw Rahab, ac a letteuaſant yno. * Num. 25.1. * Hebr. 11. 31. Iam. 2. 25.

2 A mynegwyd i frenin Iericho, gan ddywedyd, wele, gwŷr a ddaethant ymma heno, o feibion Iſrael, i chwilio y wlâd.

3 A brenin Iericho a anfonodd at Rahab, gan ddywedyd, dwg allan y gwŷr a ddaeth attat, y rhai a ddaeth i'th dŷ di: canys i chwilio'r holl wlâd y daethant.

4 Ond y wraig a gymeraſei y ddau ŵr ac a'i cuddiaſei hwynt, ac a ddywedodd fel hyn: gwŷr a ddaeth attafi, ond ni wyddwn i o ba le *y daethent* hwy.

5 A phan gaewyd y porth yn y tywyllwch, y gwŷr a aeth allan: ni wn i ba le'r aeth y gwŷr: canlynwch yn fuan ar eu hôl hwynt, canys chwi a'i goddiweddwch hwynt.

6 Ond hi a baraſei iddynt eſcyn i nen y tŷ, ac a'i cuddiaſei hwynt mewn bolldeidiau llîn, y rhai oedd genddi wedi eu hyſgafan ar nen y tŷ.

7 A'r gwŷr a gaelynaſant ar eu hôl hwynt, tu a'r Iorddonen, hyd y rhydau: a'r porth a gaewyd cyn gynted ac yr aeth y rhai oedd yn erlid ar eu hôl hwynt, allan.

8 A chyn iddynt hwy gyſcu, hi a aeth i fynu atynt hwy ar nen y tŷ.

9 A hi a ddywedodd wrth y gwŷr, mi a wn roddi o'r Arglwydd i chwi y wlâd, o herwydd eich

eich arſwyd chwi a ſyrthiodd arnom ni; a holl
† Hebr. doddaſant. drigolion y wlad a † ddigalonnaſant rhac eich oſn:
10 Canys ni aglywſom ſel * y ſychodd yr Arglwydd ddyſtroedd y môr côch o'ch blaen chwi, pan
*Ex.14.21 pen.4.23. ddaethoch allan o'r Aipht: a'r hyn a wnaethoch i ddau frenin yr Amoriaid, y rhai oedd tu hwnt i'r
* Num. 21.24. Iorddonen, ſef i * Sehon ac i Og, y rhai a ddiſtrodaſoch chwi.
11 A phan glywſom, yna i'n digalonnwyd, ſel na ſafodd mwyach gyſſur yn neb rhac eich oſn: canys yr Arglwydd eich Duw, efe ſydd Dduw yn y nefoedd vchod, ac ar y ddaear iſod.
12 Yn awr gan hynny tyngwch attolwg wrthif myn yr Arglwydd, o herwydd i mi wneuthur trugaredd â chwi, y gwnewch chwithau hefyd drugaredd â thŷ ſynhad innau, ac y rhoddwch i mi arwydd gwîr:
13 Ac y cedwch yn fyw fynhad, a'm mam, a'm brodyr, a'm chwiorydd, a'r hyn oll *ſydd* ganddynt, ac y gwaredwch ein henioes rhac angeu.
14 A'r gwŷr a ddywedaſant wrthi, ein henioes *a roddwn* i farw droſoch, (os chwi ni fynegwch ein neges hyn) pan roddo'r Arglwydd i ni y wlâd hon, oni wnawn â chwi drugaredd a gwirionedd.
15 Yna hi a'i gollyngodd hwynt i wared wrth raff drwy 'r ffeneſtr: canys ei thŷ hi *oedd* ar ſûr y ddinas, ac ar y mûr yr oedd hi yn trigo.
16 A hi a ddywedodd wrthynt, ewch i'r mynydd, rhac i'r erlidwŷr gyfarfod â chwi: ac ymguddiwch yno dridiau, nes dychwelyd yr erlidwŷr, ac wedi hynny ewch i'ch ffordd.
17 A'r gwŷr a ddywedaſant wrthi, dieuog *fyddwn* ni oddi wrth dy lw ymma, â'r hwn i'n tyngaiſt.
18 Wele, pan ddelom ni i'r wlâd; rhwym y llinin ymma o edyf gôch yn y ffeneſtr y gollyngaiſt ni i lawr drwyddi; caſcl hefyd dy dad, a'th fam, a'th frodyr, a holl dŷ-lwyth dy dad, atat i'r tŷ ymma.
19 A phwy bynnac a êl o ddryſſau dy dŷ di allan i'r heol, ei waed ef *fydd* ar ei ben ei hun, a ninnau a fyddwn dieuog: a phwy bynnac fyddo gyd â thi yn tŷ, *bydded* ei waed ef ar ein pennau ni, o bydd llaw arno ef.
20 Ac os myngei di ein neges hyn, yna y byddwn dieuog oddi wrth dy lw, â'r hwn i'n tyngaiſt.
21 A hi a ddywedodd, yn ôl eich geiriau, felly *y bydo* hynny. Yna hi a'i gollyngodd hwynt, a *hwy* a aethant ymmaith: a hi a rwymodd y llinin côch yn y ffeneſtr.
22 A hwy a aethant, a ca daethant i'r mynydd, ac a arhoſaſant yno dri-diau, nes i'r erlidwŷr ddychwelyd: a'r erlidwŷr a'i ceiſiaſant ar hyd yr holl ffordd, ond nis cawſant.
23 Felly y ddau ŵr a dychwelaſant, ac a ddeſcynnaſant o'r mynydd, ac a aethant troſodd, a daethant at Ioſuah fab Nun; a mynegaſant iddo yr hyn oll a ddigwyddaſai iddynt.
24 A dywedaſant wrth Ioſuah, yn ddiau 'r Arglwydd a roddodd yr holl wlâd yn ein dwylo ni; canys holl drigolion y wlad a † ddigalonnaſant rhac
† Hebr. diſſolutiſſunt. ein hoſn ni.

PEN. III.

1 Ioſuah yn dyfod i'r Iorddonen. 2 Y ſwyddogion yn dyſgu i'r bobl ſynied trwodd. 7 Yr Arglwydd yn cyſſuro Ioſuah. 9 Ioſuah yn cyſſuro y bobl. 14 Holli i dyfroedd yr Iorddonen.

A Ioſua a gyſododd yn foreu, a chychwynnaſant o Sittim, a daethant hyd yr Iorddonen, efe a holl feibion Iſrael: lletyaſant yno cyn iddynt fyned troſodd.
2 Ac ym mhen y tri-diau, y llywiawdwŷr a dramwyaſant drwy ganol y llu;
3 Ac a orchymynnaſant i'r bobl, gan ddywedyd, pan weloch chwi Arch cyfammod yr Arglwydd eich Duw, a'r offeiriaid a'r Lefiaid yn ei dwyn hi; yna cychwynnwch chwi o'ch lle, ac ewch ar ei hol hi.
4 Etto bydded ennyd rhyngoch chwi a hithau, ynghylch dwy fil o gufyddau wrth feſur: na neſewch atti ſel y gwypoch y ffordd y rhodioch yn ddi, canys ni thramwyaſoch y ffordd *ddoe* † o'r blaen. † Ddh.
5 A Ioſuah a ddywedodd wrth y bobl, * ymſancteiddiwch: canys y fory y gwna 'r Arglwydd ryfeddodau yn eich miſc chwi. *Lef.20.7.
6 Ioſuah hefyd a lefarodd wrth yr offeiriaid, gan ddywedyd, cymmerwch Arch y cyfammod, ac ewch troſodd o flaen y bobl. A hwy a godaſant Arch y cyfammod, ac a aethant o flaen y bobl
7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Ioſuah, y dydd hwn y dechreuaf dy fawrhau di yng ŵydd holl Iſrael: fel y gwypont mai megis y bum * gyd â Moſes y byddaf gyd â thitheu.
8 Am hynny gorchymmyn di i'r offeiriaid ſydd yn dwyn Arch y cyfammod, gan ddywedyd, pan ddeloch hyd gwrr dyfroedd yr Iorddonen, ſefwch yn yr Iorddonen
9 A Ioſuah a ddywedodd wrth feibion Iſrael, neſewch ymma, a gwrandewch eiriau yr Arglwydd eich Duw.
10 Ioſuah hefyd a ddywedodd, wrth hyn y cewch ŵybod fod y Duw byw yn eich miſc chwi: a chan yriu y gyrr eſe allan y Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Hefiaid, a'r Pherezeaid, a'r Gergeſiaid, yr Amoriaid hefyd, a'r Iebuſaid o'ch blaen chwi.
11 Wele Arch cyfammod Arglwydd yr holl ddaiar yn myned o'ch blaen chwi i'r Iorddonen.
12 Gan hynny cymmerwch yn awr ddeuddeng ŵr o lwythau Iſrael; yn gŵr o bôb llwyth.
13 A phan orphywyſo gwadnau traed yr offeiriaid ſydd yn dwyn Arch Arglwydd Iôr yr holl fyd, yn nyfroedd yr Iorddonen, *yna* dyfroedd yr Iorddonen a dorrir ymmaith oddi wrth y dyfroedd ſydd yn deſcyn oddi vchod: i wy * a ſafant yn ben-twr.
14 A phan gychwynnodd y bobl o'i pebyll i ſyned tros yr Iorddonen; a'r offeiriaid oedd yn dwyn * Arch y cyfammod o flaen y bobl;
15 A phan ddaeth y rhai oedd yn dwyn yr Arch, hyd yr Iorddonen, a gwlychu o draed yr offeiriaid oedd yn dwyn yr Arch, yng hwtr y dyfroedd, (a'r * Iorddonen a lanwai tros ei glannau oll, holl ddyddiau y cynhaiaf.)
16 Yna y dyfroedd y rhai oedd yn deſcyn oddi vchod a ſafaſant, cyfodaſant yn bentwrr yn mhell iawn oddi wrth y ddinas Adam, yr hon *ſydd* o ystlys Zaretant: a'r *dyfroedd* y rhai oedd yn deſcyn i fôr y rhôs, *ſef* i'r môr heli, a ddarfuant, ac a dorrwyd ymmaith: felly y bobl a aethant troſodd ar gyfer Iericho.
17 A'r offeiriaid y rhai oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd a ſafaſant ar dir ſych yng hanol yr Iorddonen yn caelus: a holl Iſrael oedd yn myned troſodd ar dîr ſych, nes darfod i'r holl genedl ſyned trwy 'r Iorddonen.

PEN. IIII.

1 Gorchymmyn deuddec ŵyr i gymmeryd deuddec carreg allan o'r Iorddonen er c ſtadwriaeth. 9 Goſod deuddec eraill o gerric yng hanol yr Iorddonen. 10. 19 Y bobl yn myned trwodd. 14 Duw yn awrhyddu Ioſuah. 20 Seſydlu y deuddec carreg yn Gilgal.

A Phan ddarfu i'r holl genedl ſyned * trwy yr Iorddonen; yr Arglwydd a lefarodd wrth Ioſuah, gan ddywedyd,
* Deut. 27.2.
3 * Cym-

2 *Cymmerwch i chwi ddeuddeng-wr o'r bobl; vn gŵr o bob llwyth,

3 A gorchymynwch iddynt, gan ddywedyd, cymmerwch i chwi oddi ymma, o ganol yr Iorddonen, o'r ſan y mae traed yr offeiriaid yn ſefyll yn dacl⁹, deuddec o gerric; a dygwch hwynt trofodd gyd â chwi, a goſodwch hwynt yn y lletty y lleteuoch ynddo heno.

4 Yna Ioſuah a alwodd am y deuddengwr a baratoeſei eſe o ſeibion Iſrael, vn gŵr o bob llwyth:

5 A dywedodd Ioſuah wrthynt, ewch trofodd o flaen Arch yr Arglwydd eich Duw, dwy ganol yr Iorddonen; a chodwch i chwi bob vn ei garrec ar ei yſcwydd, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iſrael:

6 Fel y byddo hyn yn arwydd yn eich myſc chwi; pan ofynno eich meibion chwi † yn ôl hyn, gan ddywedyd, beth *y mae* y cerric hyn *yn ei arwyddocau* i chwi?

7 Yna y dywedwch wrthynt, dorri ymaith ddyfroedd yr Iorddonen o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, pan oedd hi yn myned trwy'r Iorddonen, dyfroedd yr Iorddonen a dorrwyd ymaith: y mae'r cerric hyn yn goffadwriaeth i feibion Iſrael byth.

8 A meibion Iſrael a wnaethant felly fel y gorchymynnaſei Ioſuah, ac a gymmeraſant ddeuddec carrec o ganol yr Iorddonen, fel y lleſaraſei'r Arglwydd wrth Ioſuah, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iſrael, ac a'i dygaſant trofodd gyd â hwynt i'r lletty, ac a'i cyſteſant yno.

9 A Ioſuah a oſododd i fynu ddeuddec carrec yng hanol yr Iorddonen yn y lle'r *oedd* traed yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch y cyfammod, yn ſefyll: ac y maent yno hyd y dydd hwn.

10 A'r offeiriaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, a ſaſaſant yng hanol yr Iorddonen, nes gorphen pob peth a orchymynnaſei'r Arglwydd i Ioſuah ei lefaru wrth y bobl, yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Moſes wrth Ioſuah: a'r bobl a fryſiaſant, ac a aethant trofodd.

11 A phan ddarfu i'r holl bobl ſyned trofodd, yna Arch yr Arglwydd a aeth trofodd, a'r offeiriaid yng ŵydd y bobl.

12 *Meibion Ruben hefyd a meibion Gad, a hanner llwyth Manaſſeh a aethant trofodd yn arfogion o flaen meibion Iſrael, fel y lleſaraſei Moſes wrthynt.

13 Yng hylch deng ain-mil yn arfogion i ryſel, a aethant trofodd o flaen yr Arglwydd i ryſel, i roſſydd Iericho.

14 Y dwthwn hwnnw yr Arglwydd a fawrhaodd Ioſuah yngolwg holl Iſrael: a hwy a'i hofnaſant ef, fel yr ofnaſent Moſes, holl ddyddiau ei enioes.

15 A'r Arglwydd a lefarodd wrth Ioſuah, gan ddywedyd,

16 Gorchymyn i'r offeiriaid ſydd yn dwyn Arch y dyſtiolaeth, ddyfod o honynt i fynu allan o'r Iorddonen.

17 Am hynny Ioſuah a orchymynnodd i'r offeiriaid, gan ddywedyd, deuwch i fynu allan o'r Iorddonen.

18 A phan ddaeth yr offeiriaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd i fynu o ganol yr Iorddonen; † a ſengi o wadnau traed yr offeiriaid ar y ſych-dir, yna dyfroedd yr Iorddonen a ddychwelaſant iw lle, ac a aethant megis cynt, dros ei holl geulennydd.

19 A'r bobl a ddaethant i fynu o'r Iorddonen y ddecfed *dydd* o'r mis cyntaf, ac a werſyllaſant yn Gilgal, yn eithaf tu-dwyrain Iericho.

20 A'r deuddec carrec hynny, y rhai a ddygaſent o'r Iorddonen, a ſefydlodd Ioſuah yn Gilgal.

21 Ac eſe a lefarodd wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd, pan ofynno eich meibion chwi † yn ôl hyn iw tadau, gan ddywedyd, beth *yw* y cerric hyn?

22 Yna yr hyſpyſſwch i'ch meibion, gan ddywedyd, Iſrael a ddaeth drwy'r Iorddonen hon ar dir ſych.

23 Canys yr Arglwydd eich Duw chwi a ſychodd ddyfroedd yr Iorddonen o'ch blaen chwi, * nes i chwi ſyned trwodd: megis y gwnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r môr côch, yr hwn a ſychodd eſe o'n blaen ni, nes i ni ſyned trwodd.

24 Fel yr adnabyddo holl bobloedd y daiar law yr Arglwydd, mai nerthol yw: fel yr ofnoch yr Arglwydd eich Duw † bob amſer.

P E N. V.

1 *Arſwyd y Canaaneaid.* 2 *Ioſuah yn adnewyddu yr enwaediad.* 10 *Cadw'r Paſc yn Gilgal.* 12 *Y Manna yn darfod.* 13 *Angel yn ymddangos i Ioſuah.*

PAn glybu holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua'r gorllewin, a holl frenhinoedd y Canaaneaid, y rhai *oedd* wrth y môr, ſychu o'r Arglwydd ddyfroedd yr Iorddonen o flaen meibion Iſrael, nes eu myned hwy trwodd; yna y digalonnwyd hwynt, fel nad oedd yſpryd mwyach ynddynt, rhac ofn meibion Iſrael.

2 Y pryd hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth Ioſuah, *gwna it gyllill ‖ llymmion, ac enwaeda ar feibion Iſrael drachefn yr ail waith.

3 A Ioſuah a wnaeth iddo gyllill llymmion, ac a enwaedodd ar feibion Iſrael ‖ ym mryn y blaengrwyn.

4 Ac dymma'r achos *a wnaeth* i Ioſuah enwaedu: yr holl bobl *ſef* y gyrſiaid y rhai a ddaethent o'r Aipht, yr holl ryfel-wŷr, a fuaſent feirw yn yr anialwch, ar y ffordd wedi eu dyfod allan o'r Aipht.

5 Canys yr holl bobl a'r a ddaethant allan oedd enwaededic, ond y bobl oll y rhai a anſid yn yr anialwch ar y ffordd, wedi eu dyfod hwy allan o'r Aipht, nid enwaedaſent arnynt.

6 Canys deng ain mhlynedd y rhodiaſei meibion Iſrael yn yr anialwch, nes darfod yr holl bobl o'r rhyfel-wŷr a ddaethent o'r Aipht, y rhai ni wrandawſent ar lef yr Arglwydd: y rhai y tyngaſei yr Arglwydd wrthynt na ddangoſai eſe iddynt *y wlâd a dyngaſei'r Arglwydd wrth eu tadau y rhoddei eſe i ni, *ſef* gwlâd yn llifeirio o laeth a mêl.

7 A Ioſuah a enwaedodd ar eu meibion hwy, *y rhai* a gododd yn eu lle hwynt; canys dienwaededic oeddynt hwy; am nad enwaedaſid arnynt ar y ffordd.

8 A phan ddarfu enwaedu ar yr holl bobl: yna'r arhoſaſant yn eu hun-lle, yn y gwerſyll, nes eu hiachau.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ioſuah, heddyw y treiglais ymmaith wradwydd yr Aipht oddi arnoch: am hynny eſe a alwodd enw y lle hwnnw ‖ Gilgal, hyd y dydd heddyw.

10 A meibion Iſrael a werſyllaſant yn Gilgal: a hwy a gythaliaſant y Paſc ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mîs, bryd nawn, yn rhoſſydd Iericho.

11 A hwy a fwytaſant o bên ſŷd y wlâd, drannoeth wedi'r Paſc, ſara croyw, a chraſeſyd, o ſwyn corph y dydd hynny.

12 A'r

* Exod. 14.21.

† Hebr. yn hoz ddyfnion.

* Num. 14.23.

‖ Sef, craig.

12 A'r Manna a beidiodd dramoeth wedi iddynt fwytta o hên ŷd y wlâd; a Manna ni chafodd meibion Israel mwyach: eithr bwyttasant o gynnyrch glwâd y Canaaneaid y flwyddyn honno.

13 A phan oedd Iosuah wrth Iericho, yna efe a dderchefodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele * ŵr yn sefyll gyferbyn ag ef, a'i gleddyf noeth yn ei law: a Iosuah a aeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, ai gyd â ni *'r ydwyt ti, ai gyd a'n gwrthwyneb-wŷr?

* Exod. 23.23.

14 Dywedodd ynteu, nag ê, eithr yn dywysog llû 'r Arglwydd yn awr y deuthum. A Iosuah a syrthiodd i lawr ar ei wyneb ac a addolodd, ac a ddywedodd wrtho ef, beth y mae fy Arglwydd yn ei ddywedyd wrth ei wâs?

15 A thywysog llû 'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, *dattod dy esgidiau oddi am dy draed, canys y lle yr wyt ti yn sefyll arno sydd sanctaidd: a Iosuah a wnaeth felly.

* Exo. 3.5. 28.7 33.

PEN. VI.

1 Can Iericho. 2 Duw yn dyscu Iosuah pa fôdd y gwarchari arno. 12 Amgylchu 'r dref. 17 Rhaid iddi fôd yn ddiofryd beth. 20 Y muriau yn syrthio. 22 Arbed Rahab. 26 Melldithio adeiladwr Iericho.

A Iericho oedd gauedic, a gwarchauedic o herwydd meibion Israel: nid oedd *neb* yn myned allan, nac yn dyfod i mewn.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, gwêl, rhoddais yn dy law di Iericho a'i brenin; gwyr grymmus o nerth.

3 A chwi a amgylchwch y ddinas *chwi* rvfel-wŷr oll, gan fyned amgylch y ddinas vn waith: gwnewch felly chwe diwrnod.

4 A dyged saith o offeiriaid saith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen yr Arch; a'r seithfed dydd yr amgylchwch y ddinas saith waith; a lleisied yr offeiriaid â'r vdcyrn.

5 A phan gener yn hir llaes â chorn yr hwrdd, a phan glywoch sain yr vdcorn, bloeddied yr holl bobl â bloedd vchel: a syrth mûr y ddinas tani hi, ac eled y bobl i fyny bawb ar ei gyfer.

6 A Iosuah mab Nun a alwodd yr offeiriaid, ac a ddywedodd wrthynt, codwch Arch y cyfammod; a dyged saith o offeiriaid saith o vdcyrn, o gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd.

7 Ac efe a ddywedodd wrth y bobl, cerddwch, ac amgylchwch y ddinas: a'r hwn fydd arfog, eled o flaen Arch yr Arglwydd.

8 A phan ddywedodd Iosuah wrth y bobl, yna 'y saith offeiriad y rhai oedd yn dwyn y saith vdcorn o gyrn hyrddod, a gerddasant o flaen yr Arglwydd, ac a leisiasant a'r vdcyrn: ac Arch cyfammod yr Arglwydd oedd yn myned ar eu hol hwynt.

9 A'r rhai arfog oedd yn myned o flaen yr offeiriaid, oedd yn lleisio a'r vdcyrn: a'r † fyddin olaf oedd yn myned ar ôl yr Arch, *a'r offeiriaid* yn myned rhagddynt, ac yn lleisio a'r vdcyrn.

† Hebr. y fyddin gasel.

10 A Iosuah a orchymynnasei i'r bobl, gan ddywedyd, na floeddiwch, ac na edrych glywed eich llais, ac nac eled gair allan o'ch genau, hyd y dydd y dywedwyf wrthych, bloeddiwch, yna y bloeddiwch.

11 Felly Arch yr Arglwydd a amgylchodd y ddinas, gan fyned o'i hamgylch vnwaith: a daethant i'r gwersyll, a lletyasant yn y gwersyll.

12 A Iosuah a gyfododd yn forau; a'r offeiriaid a ddygasant Arch yr Arglwydd.

13 A'r saith offeiriad yn dwyn saith o vdcyrn a gyrn hyrddod, o flaen Arch yr Arglwydd, oeddynt yn myned dan gerdded, ac yn lleisio a'r vdcyrn: a'r rhai arfog oedd yn myned o'i blaen hwynt a'r fyddin olaf oedd yn myned ar ol Arch yr Arglwydd, *a'r offeiriaid* yn myned rhagddynt ac yn lleisio â'r vdcyrn.

14 Felly 'r ymgylchynasant y ddinas vn waith yr ail dydd, a dychwelasant i'r gwersyll: fel hyny gwnaethant chwe diwrnod.

15 Ac ar y seithfed dydd y cyfodasant yn forau ar godiad y wawr, ac yr amgylchasant y ddinas y modd hwnnw, saith waith: yn vnic y dwthwn hwnnw 'r amgylchasant y ddinas seith-waith.

16 A phan leisiodd yr offeiriaid yn eu hadcyrn y seithfed waith, yna Iosuah a ddywedodd wrth y bobl, bloeddiwch, canys rhoddodd yr Arglwydd y ddinas i chwi.

17 A'r ddinas fydd yn ‖ ddiofryd-beth, hi, *a'r* hyn oll *fydd* yndi, i'r Arglwydd: yn vnic Rahab y buttein-wraig fydd byw, hi a chwbl ac *fydd* gydd â hi yn tŷ, canys * hi a guddiodd y cenadau a anfonasom ni.

‖ Hebr. anathema. * Ioſu. 2.4.

18 Ac yngedwch chwithau oddi wrth y diofryd-beth, rhac eich gwneuthur eich hun yn ddiofryd-beth, os cymmerwch o'r diofryd-beth: * felly y gwnaeth wersyllu Israel yn ddiofryd-beth, ac y trallodoch hi.

* Deut. 7.25. Iosu. 6.24.

19 Ond yr holl arian, a'r aur, a'r llestri prês a haiarn, fyddant † gyssegredic i'r Arglwydd: deled *y rhai hynny* i mewn i drysor yr Arglwydd.

† Hebr. ſanctified.

20 A bloeddiodd y bobl, pan leisiasant â'r vdcyrn: a phan glybu y bobl lais yr vdcyrn, yna y rhuthrodd bobl a waeddasant â bloedd vchel, * a'r mûr a syrthiodd i lawr oddi tanodd, felly y bobl a aethant i fyny i'r ddinas, pob vn ar ei gyfer, ac a enillasant y ddinas.

* Hebr. 11.30. 2.21. 15.

21 A hwy a ddifrodasant yr hyn oll *oedd* yn y ddinas, yn ŵr ac yn wraig, yn fachgen ac yn hen-afgwr, yn eidion ac yn ddafad, ac yn affyn, â min y cleddyf.

22 A Iosuah a ddywedodd wrth y ddau ŵr a fuasei yn edrych ansodd y wlad, ewch i dŷ y buttein-wraig, a dygwch allan oddi yno y wraig, a'r hyn oll *fydd* iddi, * fel y tyngasoch wrthi.

* Pen. 2.14.

23 Felly y llangciau a fuasei yn edrych *ansodd y wlad* a aethant i mewn, ac a ddygasant allan Rahab, a'i thad, a'i mam, a'i brodyr, a chwbl ar a feddei hi; dygasant allan hefyd ei holl dylwyth hi, a gosodasant hwynt o'r tu allan i wersyll Israel.

24 A llosgasant y ddinas â thân, a'r hyn oll *oedd* ynddi: yn vnic yr arian, a'r aur, a'r llestri prês a haiarn, a roddasant hwy yn nhrysor yr Arglwydd.

25 A Iosuah a gadwodd yn fyw Rahab y buttein-wraig, a thylwyth ei thâd, a'r hyn oll *oedd* gendi; a hi a drigodd ym mysc Israel hyd y dydd hwn: am iddi guddio y cennadau a anfonasei Iosuah i chwilio Iericho.

26 A Iosuah a'i tyngedodd hwy y pryd hynny, gan ddywedyd, * melldigedic ger bron yr Arglwydd *fyddo* 'r gŵr a gyfyd, ac a adailadoy ddinas hon Iericho: yn ei gyntaf-anedic y sailia efe hi, ac yn ei *fab* ieuangaf y gosod efe ei phyrth hi.

* 1 Kin. 16.34.

27 Felly yr Arglwydd oedd gyd â Iosuah, ac aeth ei glod ef drwy 'r holl wlâd.

PEN. VII.

1 Taro 'r Israeliaid wrth Ai. 6 Cwyn Iosuah. 10 Duw yn dangos iddo beth a wnai. 16 Dala Achan wrth y coel-bren. 19 ei gyffes, 22 ei ddinistrio ef a'r hyn oll oedd iddo, yn nyffryn Achor.

ONd meibion Israel a wnaethant gamwedd am y diofryd-beth: canys * Achan mab Carmi fab Zabdi fab Zerah, o lwyth Iuda a gymmerodd

* Iosu. 22.20.

o'r diosfryd-beth: ac enynnodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn meibion Israel.

2 A Iosuah a anfonodd wŷr o Iericho i Ai yr hon *sydd* wrth Bethaven, o du 'r dwyrain i Bethel, ac a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, ewch i fyny ac edrychwch y wlâd: a'r gwŷr a aethant i fyny, ac a edrychasant ansawdd Ai.

3 A hwy a ddychwelasant at Iosuah, ac a ddywedasant wrtho, nac eled yr holl bobl i fyny; *onid* ynghylch dwy fil o wŷr, neu dair mil o wŷr, a ant i fyny, ac a darawant Ai; na phoenwch y bobl yno, canys ychydig *ydynt* hwy.

4 Felly fe a aeth o'r bobl i fyny yno, ynghylch tair mil o wŷr; a hwy a ffoesant o flaen gwŷr Ai.

5 Agwŷr Ai a darawsant ynghylch vn-gwr ar bymthec ar hugain o honynt, ac a'i hymlidiasant o flaen y porth hyd Sebarim, a tharawsant hwynt yn †y gorswared: am hynny y toddodd calonnau y bobl, ac yr aethant fel dwfr. Heb. Israel.

6 A Iosuah a rwygodd ei ddillad, ac a syrthiodd i lawr ar ei wyneb o flaen Arch yr Arglwydd, hyd yr hwyr, efe a henuriaid Israel, ac a ddodasant lŵch ar eu pennau.

7 A dywedodd Iosuah, ah ah ô Arglwydd Ior, i ba beth y dygaist y bobl ymma tros yr Iorddonen i'n rhoddi ni yn llaw 'r Amoriaid i'n difetha? o na buasem fodlon, ac *na* thrigasem tu hwnt i'r Iorddonen.

8 O Arglwydd, beth a ddywedaf pan drŷ Israel *ei* warr, o flaen ei elynion?

9 Canys y Canaaneaid a holl drigolion y wlâd a glywant, ac a'n hamgylchant, ac a dorrant ymmaith ein henw oddiar y ddaear: a pha beth a wnei i'th enw mawr?

10 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, cyfot, pa ham yr ydwyt yn † gorwedd fel hyn ar dy wyneb? † Heb. cwympaist.

11 Israel a bechodd, a throseddasant fynghyfammod a orchymynnais iddynt: cymmerasant hefyd o'r diosfryd-beth, ie lledrattasant, a gwadasant, gosodasant hefyd *hynny* ym mysc eu dodresin eu hun.

12 Am hynny ni ddichon meibion Israel sefyll yn wyneb eu gelynion, *eithr* troant eu gwarr o flaen eu gelynion, am eu bod yn escymmun-beth: ni byddaf mwyach gyd a chwi, oni ddiethwch yr escymmun-beth o'ch mysc.

13 Cyfot, sanctteiddia y bobl, a dywed, ymsanctteiddiwch erbyn y foru: canys fel hyn y dywed Arglwydd Ddiuw Israel, diosfryd-beth *sydd* yn dy blith di ô Israel, ni elli sefyll yn wyneb dy elynion, nes tynnu ymmaith y diosfryd-beth o'th mysc.

14 Am hynny nessewch y borau wrth eich llwythau, a'r llwyth a ddalio 'r Arglwydd, nessaed bob yn deulu, a'r teulu a ddalio 'r Arglwydd, nessaed bob yn ŷ, a'r ŷ a ddalio 'r Arglwydd, nessaed bob yn wr.

15 A'r hwn a ddelir a'r diosfryd-beth *ganddo* a loscir â thân, efe ac oll *sydd* ganddo: o herwydd iddo wneuthur † ynfydrwydd yn Israel. Heb. gwarthrudd.

16 Felly Iosuah a gyfododd yn foran, ac a ddug Israel wrth eu llwythau: a llwyth Iuda a ddaliwyd.

17 Ac efe a ddynesodd deulu Iuda, a daliwyd teulu y Zarhiaid: ac efe a ddynesodd deulu y Zarhiaid bob yn wr, a daliwyd Zabdi.

18 Ac efe a ddynesodd ei dŷed ef bob yn wr, a daliwyd Achan mab Charmi, fab Zabdi, fab Zerah, o lwyth Iuda.

19 A Iosuah a ddywedodd wrth Achan, fy mab, attolwg dyro ogoniant i Arglwydd Ddiuw Israel, a chyffesla iddo; a mynega yn awr i mi beth a wnaethost, na chela oddi wrthif.

20 Ac Achan a atteboddd Iosuah, ac a ddywedodd, yn wir myfi a bechais yn erbyn Arglwydd Ddiuw Israel, canys fel hyn ac fel hyn y gwnethum.

21 Pan welais ym mysc yr yspail fantell Fabilonic dêg, a dau can ſicl o arian, ac vn †llafn aur o ddec ſicl a deugain ei bwys, yna y chwenychais hwynt, ac a'i cymmerais, ac wele hwy yn guddiedic yn y ddaiar ynghanol fy mhabell, a'r arian tanynt. †Heb. Tafod.

22 Yna Iosuah a anfonodd genadau, a hwy a redasant i'r babell, ac wele hwynt yn guddiedic yn ei babell ef, a'r arian tanynt.

23 Am hynny hwy a'i cymmerasant o ganol y babell, ac a'i dygasant at Iosuah, ac at holl feibion Israel; † ac a'i gosodasant hwy o flaen yr Arglwydd. † Heb. i wared-asant.

24 A Iosuah a gymmerth Achan fab Zerah, a'r arian, a'r fantell, a'r llafn aur, ei feibion hefyd, a'i ferched, a'i warthec, a'i allynnod, ei ddefaid hefyd a'i babell, a'r hyn oll a feddei efe: a holl Israel gyd ag efa'i dygasant hwynt i ddyffryn Achor.

25 A Iosuah a ddywedodd, am i ti ein blino ni, yr Arglwydd a'th flina di then y dydd hwnt a holl Israel a'i llabyddiasant ef â meini, ac a'i llosgasant hwy â thân, wedi en llabyddio â meini.

26 A chodasant arno ef garnedd fawr o gerric, hyd y dydd hwn, felly y dychwelodd yr Arglwydd oddi wrth lid ei ddigofaint: am hynny y gelwir henw y fan honno dyffryn ‖ Achor hyd y dydd hwn. ‖ Sef Trafod.

PEN. VIII.

1 Duw yn rhoi cyſſur yn Iosuah, 3 y dyſtia i'r hwn yr ymddiwyd Ai. 29 Crogi brenhin hi. 30 Iosuah yn adeiladu allor, 32 yn ſcrifinnu y gyfraith ar gerric, 33 yn dascu bendithion a melltithion.

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, *nac ofna, ac na arſwyda, cymmer gyd â thi yr holl bobl o ryfel, a chyfot, dos i fynu i Ai: gwêl, mi a roddais yn dy law di frenin Ai, a'i bobl, ei ddinas hefyd a'i wlâd: *Deut. 7.18. & 1.21.

2 A thi a wnei i Ai a'i brenin, megis y gwnaethoſt i * Iericho ac iw brenint etto * ei hanrhaith, a'i hanifeiliaid â ſclyfaethwch i chwi eich hunain: goſod gyullwya yn erbyn y ddinas, o'r tû cefn iddi. *Iosua 8.21. * Deut. 20.14.

3 Yna Iosuah a gyfododd, ar holl bobl o ryfel, i fyned i fynu i Ai: a Iosuah a ddetholodd ddengmil ar hugain o wŷr cedyrn nerthol, ac a'i hanfonodd ymmaith liw nôs:

4 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, gwelwch, chwi a gynllwynwch yn erbyn y ddinas, o'r tu cefn i'r ddinas, nac ewch ym mhell iawn oddi wrth y ddinas, ond byddwch bawb oll yn barod.

5 Minneu hefyd, a'r holl bobl *ſydd* gyd â mi, a neſſawn at y ddinas: a phan ddelont allan i'n cyfarfod ni, megis y waith gyntaf, yna ni a ffown o'i blaen hwynt;

6 (Canys hwy a ddenant allan ar ein hôl ni nes i ni eu tynnu hwynt allan o'r ddinas, o blegit hwy a ddywedant, ffoi y maent o'n blaen ni, fel y waith gyntaf: felly y ffown o'i blaen hwynt.

7 Yna chwi a godwch o'r cynllwyn, ac a oreſcynnwch y ddinas: canys yr Arglwydd eich Duw a'i dyry hi yn eich llaw chwi.

8 A phan enniloch y ddinas, lloſcwch y ddinas â thân, gwnewch yn ôl gair yr Arglwydd: gwelwch mi a orchymynnais i chwi.

9 Felly Iosuah a'i hanfonodd, a hwy a aethant i gynllwyn, ac a arhosasant rhwng Bethel ac Ai, o du y gorllewyn i Ai: a Iosuah a letenodd y nosson honno ym mysc y bobl.

10 A Iosuah a gyfododd yn foran, ac a gyfrifodd y bobl; ac a aeth i fynu, efe a henuriaid Israel, o flaen y bobl *i'r wagas* Ai.

11 A'r holl bobl o ryfel, y rhai *oedd* gyd ag ef, a aethant i fynu, ac a nesasant, daethant hefyd gyferbyn a'r ddinas: a gwersyllasant o du'r gogledd i Ai; a glynn *oedd* rhyngddynt hwy ac Ai.

12 Ac efe a gymmerth ynghylch pum mil o wŷr, ac a'i gosododd hwynt i gynllwyn rhwng Bethel ac Ai, o du'r gorllewin i'r ddinas.

‖ Neu, i Ai.

13 A'r bobl a osodasant yr holl werssyllan, y rhai *oedd* o du'r gogledd i'r ddinas, a'r † cynllwynwyr o du'r gorllewin i'r ddinas, a Iosuah a aeth y nosson honno i ganol y dyffryn.

† Hebr. cynllwyn

14 A phan welodd brenin Ai *hynny*, yna gwŷr y ddinas a frysiasant, ac a foreu-godasant, ac a aethant allan i gyfarfod Israel i ryfel, efe a'i holl bobl, ar amser nodedic, ar hyd wyneb y gwastadedd: canys ni wyddei efe fod cynllwyn iddo o'r tu cefn i'r ddinas.

15 A Iosuah, a holl Israel, *fel pe* tarawsid hwy o'i blaen hwynt, a ffoesant ar hyd yr anialwch.

‖ Ai.

16 A'r holl bobl, yr hai *oedd* yn ‖ y ddinas, a alwyd ynghŷd, i erlid ar ei ôl hwynt: a hwy a erlidiasant ar ôl Iosuah, ac a dynnwyd oddiwrth y ddinas.

17 Ac ni adawŷd gŵr *yn* Ai, nac *yn* Bethel, a'r nad aethant allan ar ôl Israel: a gadawsant y ddinas yn agored, ac erlidiasant ar ôl Israel.

18 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iosuah, estyn y wayw-ffon *fydd* yn dy law tuac at Ai; canys yn dy law di y rhoddaf hi: a Iosuah a estynnedd y wayw-ffon *oedd* yn ei law, tua'r ddinas.

19 A'r cynllwyn-wŷr a gyfodasant yn ebrwydd o'i lle, ac a redasant pan estynnodd efe ei law: daethant hefyd i'r ddinas, ac ennillasant hi; ac a brysiasant, ac a loscasant y ddinas a thân.

20 A gwŷr Ai a droesant yn enhôl, ac a edrychasant, ac wele, mwg y ddinas a dderchafodd hyd y nefoedd, ac nid *oedd* ganddynt hwy † nerth i ffoi yma, nac accw: canys y bobl, y rhai a ffoesent i'r anialwch, a ddychwelodd yn erbyn y rhai oedd yn erlid.

† Heb. law.

21 A phan welodd Iosuah a holl Israel, i'r cynllwyn-wŷr ennill y ddinas, a derchasu o fŵg y ddinas, yna hwy a ddychwelasant, ac a darawsant wŷr Ai.

22 A'r leill a aethant allan o'r ddinas iw cyfarfod, felly 'r oeddynt ynghanol Israel, y rhai hyn o'r tu ymma, a'r lleill o'r tu accw: a tharawsant hwynt fel na adawyd *un* * yng-weddill, nac yn ddiangol o honynt.

* Deut. 7.2.

23 A breninAi a ddaliasant hwy yn fyw; a dygasant ef at Iosuah.

24 Panddarfu i Israel ladd holl breffwylwŷr Ai yn y maes, yn yr anialwch lle yr erlidiasent hwynt, a *phan* syrthiasent hwy oll gan fin y cleddyf, nes eu darfod; yna holl Israel a ddychwelasant i Ai, a tharawsant hi â min y cleddyf.

25 A chwbl a'r a syrthiasant y dwthwn hwnnw, yn wŷr ac yn wragedd, oeddynt ddeuddengmil; *sef* holl wyr Ai.

26 Canys ni thynnodd Iosuah ei law yn ei hôl, yr hon a estynnasei efe gyd a'r wayw-ffonnes ditha holl drigolion Ai.

27 Yn unic yr anifeiliaid, ac anrhaith y ddinas, a'r ysclyfieth old yr Israeliaid *oddynt eu hun*; yn ôl gair yr Arglwydd yr hwn a * orchymynasei efe i Iosuah.

* Numb. 31.22. * Vers. 2.

28 A Iosuah a losgodd Ai, ac a'i gwnaeth hi yn garnedd dragywydd, *ac* yn ddiffaethwch, hyd y dydd hwn.

29 Ac efe a grogodd frenin Ai ar bren, hyd yr hwyr: ac wedi machlud haul y gorchymynnodd Iosuah iddynt * dynnu ei gelain ef oddi ar y pren, a'i bwrw i ddrws porth y ddinas, * a gosodasant garnedd fawr o gerric arni hyd y dydd hwn.

* Deut. 21.23. * Pen. 7.26.

30 Yna Iosuah a adeiladodd allor i Arglwydd Dduw Israel, ym mynydd Ebal,

31 Megis y gorchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd i feibion Israel, fel y mae yn scrifenedic * yn llyfr cyfraith Moses, allôr o gerric cyfan y rhai ni ddierchatasid haiarn arnynt: a hwy a offrymmasant arni boethoffrymmau i'r Arglwydd, ac a aberthasant ebyrth hedd.

* Exod. 20.25. deut.27.5.

32 Ac efe a scrifennodd yno ar y meini, gopi o gyfraith Moses, yr hon a scrifennasei efe yng wydd meibion Israel.

33 A holl Israel a'i henuriaid, ei swyddogion hefyd, a'i barnwyr, oedd yn sefyll o ddeutu'r Arch, ger bron yr offeiriaid y Leiaid, y rhai oedd yn dwyn Arch cyfamnod yr Arglwydd, yn gystal yr eft on a'r priodor: ei hanner *oedd* ar gyfer mynydd Garizim, a'i hanner ar gyfer mynydd Ebal; * fel y gorchymynnasei Moses gwâs yr Arglwydd o'r blaen fendithio pobl Israel.

* Deut. 11.29. & 27.12.

34 Wedi hyny efe a ddarllennodd holl eiriau y gyfraith, y fendith, a'r fellidith; yn ôl y cwbl sydd scrifennedic yn llyfr y gyfraith.

35 Nid oedd air o'r hyn oll a orchymynnasai Moses, a'r nas darllennodd Iosuah, ger bron holl gynnulleidfa Israel, * a'r gwragedd, a'r plant, a'r dieithr, yr hwn oedd yn rhodio yn eu mysc hwynt.

* Deut. 31.12.

PEN. IX.

1 Y Brenhinoedd yn yrwnenthur yn erbyn Israel. 3 Y Gibeoniaid trwy dwyll yn cael cyfammod. 16 Amyr ilyn y condamnwyd hwy i gaethiwed ira, wyddol.

WEdi clywed *hyn* o'r holl frenhinoedd, y rhai *oedd* o'r tu yma i'r Iorddonen, yn y mynydd'a ac yn y gwastadedd, ac yn holl lannau y môr mawr, ar gyfer Libanus: *sef* yr Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Canaaneaid, a'r Pheriziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebusiaid:

2 Yna hwy a ymgasclasant ynghyd i ymladd yn erbyn Iosuah, ac yn erbyn Israel o † un-fryd.

† Hebr. un genau.

3 A * thrigolion Gibeon a glywsant yr hyn â wnaethei Iosuah i Ierico ac i Ai.

* 2. Sam. 21.1.

4 A hwy a wnaethant yn gyfrwys, ac a aethant, ac a ymddangosasant fel cennadon: cymmerasant hefyd hên sach-lenaan ar eu hassynod, a hên gostrelau gwîn, wedi eu hollti hefyd, ac wedi gu rhwymo.

5 A hên escidiau ba glog am eu traed, a hên ddilladam danynt; a holl fara eu llynniaeth *oedd* sych a brith-lwyd.

6 Ac aethant at Iosuah i'r gwersyll i Gilgal; a dywedasant wrtho ef, ac wrth wŷr Israel; o wlad bell y daethom; ac yn awr gwnewch gyfammod â ni.

* Pen. 11.19.

7 * A gwŷr Israel a ddywedasant wrth yr Hefiaid; nid hwyrach dy fod yn cin mysc yn trigo, pa fodd gan hynny y gwnâf gyfammod â thi?

8 A hwy a ddywedasant wrth Iosuah, dy weision di ydym ni: a Iosuah a ddywedodd wrthynt, pwy ydych? ac o ba le y daethoch?

9 A hwy a ddywedasant wrtho, dy weision a ddaethant o wlad bell iawn, o herwydd enw yr Arglwydd dy Dduw: canys ni a glywsom ei glod ef, a'r hyn oll a wnaeth efe yn yr Aipht.

10 A'r

10 A'r hyn oll a wnaeth eſe i ddau frenin yr Amoriaid, y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Iorddonen: i Sehon brenin Hesbon, ac i Og brenin Basan, yr hwn *oedd* yn Aſtaroth.

11 Am hynny ein henuriaid ni, a holl breſwylwyr ein gwlâd, a leſarasant wrthym ni, gan ddywedyd,

†Heb. yn eich llaw. cymmerwch lyniaeth † gyd â chwi i'r daith, ac ewch iw cyfarfod hwynt, a dywedwch wrthyntt, eich gweiſion ydym: yn awr gan hynny gwnewch gyfamod â ni.

12 Dymma ein bara ni, yn frŵd y cymmerasom ef yn llyniaeth o'n tai, y dydd y cychwynnasom i ddyfod attoch: ac yn awr wele ſych, a brithlwyd yw.

13 Dymma hefyd y coſtrelau gwin a lanwasom yn newyddion, ac wele hwynt wedi hollti: ein dillad hyn hefyd, a'n heſcidiau, a henteiddiaſant rhac meithted y daith.

Nyn. gorchy-fwyr ei hun. 14 A'r gwŷr a'l gymmerasant o'i hymborth hwynt; ac nid ymgynghorasant â genau 'r Arglwydd.

15 Felly Ioſuah a wnaeth heddwch â hwynt, ac a wnaeth gyfammod â hwynt, ar eu cadw hwynt yn fyw: tywyſogion y gynnulleidfa hefyd a dyngaſant wrthynt.

16 Ond ym mhen y tri-diau wedi iddynt wneuthur cyfammod â hwynt, hwy a glywſant mai cymmydogion iddynt *oeddynt* hwy, ac *mai* yn eu myſc yr oeddynt yn aros.

17 A meibion Israel a gychwynnaſant, ac a ddaethant iw dinaſoedd hwynt, y trydydd dydd: a'i dinaſoedd hwy *oedd* Gibeon, a Chephira, Beeroth hefyd, a Chiria h Iearim.

18 Ond ni tharawodd meibion Iſrael mo honynt hwy, o blegit tywyſogion y gynnulleidfa a dyngaſei wrthynt myn A'glwydd Dduw Iſrael: a'r holl gynnulleidfa a rwgnachaſant yn erbyn y tywyſogion.

19 Ar holl dywyſogion a ddywedaſant wrth yr holl gynnulleidfa, ni a dyngaſom wrthynt i Arglwydd Dduw Iſrael: am hynny ni allwn ni yn awr gyffwrdd â hwynt.

20 Hyn a wnawn ni iddynt hwy, cadwn hwynt yn fyw, fel na byddo digoſaint arnom ni, o herwydd y llw a dyngaſom wrthynt.

21 A'r tywyſogion a ddywedaſant wrthynt, byddant fyw; (ond b.ddant yn torri cynnvd, ac yn cynnu dwſc i'r holl gynnulleidfa,) fel y *dywedaſei y tywyſogion wrthynt.

Deuter. 29. 11.

22 Yna Ioſuah a alwodd arnynt, ac a leſarodd wrthynt, gan ddywedyd, pa ham y twyllaſoch ni, gan ddywedyd, pell iawn *ydym* ni oddi wrthych, a chwithau yn preſwylio yn ein myſc ni?

23 Yn awr gan hynny melldigedic ydych; ac ni ddiange yn o honoch chwi bod yn *gaeth* weiſion, ac yn torri cynnyd, ac yn cynnu dwſr, i dŷ fy Nuw.

24 A hwy a attebaſant Ioſuah, ac a ddywedaſant, yn ddiau gan ſynegi y mynegwyd i'th weiſion, ddarfod i'r Arglwydd dy Dduw orchymyn *i Moſes ei wâs roddi i chwi'r holl wlâd hon, a diſetha holl drigolion y wlâd o'th blaen chwi; am hynny yr ofnaſom ni yn ddirfawr rhagoch am ein henioes, ac y gwnaethom y peth hyn.

25 Ac yn awr wele ni yn dy law di: fel *y byddo* da ac vnion yn dy olwg wneuthur i ni, gwna.

26 Ac felly y gwnaeth eſe iddynt; ac a'i gwaredodd hwynt o law meibion Iſrael, fel na laddaſant hwynt.

27 A Ioſuah a'i rhoddodd hwynt y dwthwn hwnnw yn gymmyn-wŷr cned, ac yn wahenwŷr dwfr, i'r gynnulleidfa, ac i allor yr Arglwydd, hyd y dydd hwn, yn y lle a ddewiſei eſe.

PEN. X.

1 Pum brenhin yn rhyſfela yn erbyn Gibeon. 16 Ioſuah yn ei hachub hi. 10 Duw yn ymladd yn ei herbyn hwynt â chenllyſc. 12 Yr Haul a'r Lleuad yn ſefyll, ar air Ioſuah. 16 Can ar y pum brenin mewn ogof. 21 Eu dwyn allan, 24 Eu diſtyrn, 26 a'u crogi. 28 Gorchfygu ſaith brenhin y cbwanc. 43 Ioſuah yn dychwely i Gilgal.

A Phan glybu Adonizedec brenin Ieruſalem i Ioſuah enuill Ai, a'i diſtrodi hi, (fel y *gwnelſei eſe i Iericho, ac iw brenin, felly y gwnaethei eſe * i Ai, ac iw brenin) a heddychu o drigolion Gibeon ag Iſrael, *a'i bod yn eu myſc hwynt, * Ioſuah 6.15.

2 Yna 'r ofnaſant yn ddirfawr, o blegit dinas fawr *oedd* Gibeon, fel vn o'r dinaſoedd breinhinawl; ac o herwydd eibod yn fwy nag Ai; ei hell wŷr hefyd *oedd* gedyrn. * Ioſuah 8. 3. * Ioſuah 9.16.

3 Am hynny Adonizedec brenin Ieruſalem a anfonodd at Hoham brenin Hebron, ac at Piram brenin Iarmuth, ac at Iaphia brenin Lachis, ac at Debir brenin Eglon, gan ddywedyd, † Heb. o dinaſoedd y ſi henbin-iaeth.

4 Deuwch i fyny attaf, a chynnorthwywch fi, fel y tarawom ni Gibeon: canys hi a heddychodd â Ioſuah, ac a meibion Iſrael.

5 Am hynny pum brenin yr Amoriaid a ymgynnullaſant, ac a ddaethant i fyny, *ſef* brenin Ieruſalem, brenin Hebron, brenin Iarmuth, brenin Lachis, *a* brenin Eglon, hwynt hwy a'i holl fyddinoedd, ac a werſyllaſant wrth Gibeon, ac a ryfelaſant yn ei herbyn hi.

6 A gwŷr Gibeon a anfonaſant at Ioſuah i'r gwerſyll i Gilgal, gan ddywedyd, na thyn ymmaith dy ddwylo oddi wrth dy weiſion; tyred i fyny yn fuan attom ni, achub ni hefyd a chynnorthwya ni: canys holl frenhinoedd yr Amoriaid, y rhai ſydd yn trigo yn y mynydd-dir, a ymgynnullaſant i'n herbyn ni.

7 Felly Ioſuah a eſgynnodd o Gilgal, eſe a'r holl bobl o ryfel gyd ag ef, a'r holl gedyrn nerthol.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ioſuah, nac ofna rhagddynt: canys yn dy law di y rhoddais hwynt: ni ſaifneb o honynt yn dy wyneb di.

9 Ioſuah gan hynny a ddaeth yn ddiſtrec attynt hwy: *canys* ar hŷd y nos yr aeth eſe i fyny o Gilgal.

10 A'r Arglwydd a'i drylliodd hwynt o flaen Iſrael, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr yn Gibeon; ac a'i hymlidiodd hwynt ffordd yr eir i fyny i Beth-horon, ac a'i tarawodd hwynt hyd Azecah, ac hyd Maccedah.

11 A phan oeddynt yn ffoi o flaen Iſrael, *a* hwy yn-goriwared Beth-horon, yr Arglwydd a fwriodd arnynt hwy gerric mawrion o'r nefoedd hyd Azecah, a buant feirw: amlach *oedd* y rhai a fu feirw gany cerric cenllyſc, nâ'r rhai a laddodd meibion Iſrael â'r cleddyf. * Eſa. 28. 21. Eccles 46. 6.

12 Llefaredd Ioſuah wrth yr Arglwydd, y dydd y rhoddodd yr Arglwydd yr Amoriaid o flaen meibion Iſrael; ac eſe a ddywedodd yngolwg Iſrael: * ô haul, † aros yn Gibeon, a thithau lleuad yn nyſtryn Aialon. † Heb. dy ſtawa. *2. Sam. 1.18.

13 A'r haul a arhoſodd, a'r lleuad a ſaſodd, nes i'r genedl ddial ar ei gelynion; onid vw hyn yn ſcrifennedic * yn llyfr † yr vniawn? felly 'r haul a ſaſodd yng hanol y nefoedd, ac ni fryſiodd i fachludo dros ddiwrnod cyfan. ‖ Iaſher.

14 Ac ni buy fath ddiwrnodd a hwnnw o'i flaen ef, nac ar ei ôl ef, fel y gwrandawei yr Arglwydd ar lef dŷn: canys yr Arglwydd a ymladdodd dros Iſrael.

15 A Ioſuah a ddychwelodd, a holl Iſrael gyd ag eſ, i'r gwerſſyll i Gilgal.

16 Ond y pum brenin hynny a ffoeſant, ac a ymguddiaſant mewn ogof yn Macedah.

17 A mynegwyd i Ioſuah, gan ddywedyd, y pum brenin a gafwyd ynghudd mewn ogof ym Maccedah.

18 A dywedodd Ioſuah, treiglwch ſeini mawrion ar enau yr ogof, a goſodwch wrthi wŷr iw cadw hwynt.

19 Ac na ſeſwch chwi, erlidiwch ar ôl eich gelynion, a † tharewch yr hai olaf o honynt; na adewch iddynt fyned iw dinaſoedd; canys yr Arglwydd eich Duw a'i rhoddodd hwynt yn eich llaw chwi.

† Heb. ehynſion-dorrwch hwynt.

20 A phan ddarfu i Ioſuah, a meibion Iſrael eu taro hwynt â lladdfa fawr iawn, mes eu difa; yna y gweddillion a adawſid o honynt, a aethant i'r dinaſoedd caeroc.

21 A'r holl bobl a ddychwelaſant i'r gwerſſyll at Ioſuah, ym Maccedah, mewn heddwch; heb ſymud o neb ei daſod yn erbyn meibion Iſrael.

22 A Ioſuah a ddywedodd, agorwch enau yr ogof, a dygwch allan y pum brenin hynny attaſi o'r ogof.

23 A hwy a wnaethant ſelly, ac a ddygaſant allan y pum breninatto eſo'r ogof, ſef brenin Ieruſalem, brenin Hebron, brenin Iarmoth, brenin Lachiſ, a brenin Eglon.

24 A phan ddygaſant hwy y brenhinoedd hynny at Ioſuah, yna Ioſuah a alwodd am holl wŷr Iſrael, ac a ddywedodd wrth dywyſogion y rhyfelwŷr, y rhai a aethei gyd ag eſ, neſſewch, goſodwch eich traed ar yddfau y brenhinoedd hyn: a hwy a neſſaſant, ac a oſodaſant eu traed ar eu gyddfau hwynt:

25 A Ioſuah a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch, ac nac arſwydwch; eithr ymwrolwch ac ymegnïwch, canys fel hyn y gwna'r Arglwydd i'ch holl elynion yr ydych chwi yn ymladd iw herbyn.

26 Ac wedi hyn Ioſuah a'i tarawodd hwynt, ac a'i rhoddodd i farwolaeth, ac a'i crogodd hwynt ar bum pren: a buant ynghrôg ar y prennau hyd yr hwyr.

* Deut. 21.23. ioſ.8.29. 27 Ac ym mhryd machludo haul y * gorchymynnodd Ioſuah iddynt eu deſcyn hwynt oddi ar y prennau, a'i bwrw hwynt i'r ogof, yr ynguddiaſent ynddi; a bwriaſant gerric mawrion yngenau'r ogof, yr hai ſydd yno hyd gorphŷ dydd hwn.

28 Ioſuah hefyd a enillodd Maccedah, y dwthwn hwnnw, ac a'i tarawodd hi â min y cleddyf, ac a ddifrododd ei brenin hi, hwynt hwy, a phob enaid ac *oedd ynddi, ni adawodd eſe *un* gweddill:

* Ioſua. 6.21. canys eſe a wnaeth i frenin Maccedah * fel y gwnaethei i frenin Iericho

29 Yna yr aeth Ioſuah a holl Iſrael gyd ag eſ o Maccedah i Libnah, ac a ymladdodd yn erbyn Libnah

30 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hithau, a'i brenin, yn llaw Iſrael, ac ynteſ a'i tarawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid a'r *oedd ynddi, ni adawodd ynddi *un* yngweddill: canys eſe a wnaeth iw brenin hi fel y gwnaethei i frenin Iericho.

31 A Ioſuah a dramwyodd a holl Iſrael gyd ag eſ o Libnah i Lachiſ, ac a werſyllodd wrthi, ac a ymladdodd iw he byt.

32 A'r Arglwydd a roddodd Lachiſ yn llaw Iſrael, yr hwn a'i enillodd hi yr ail dydd, ac a'i tarawodd hi â min y cleddyf, a phob enaid ac *oedd ynddi; yn ôl yr hyn oll a wnaethei eſe i Libnah.

33 Yna Horam brenin Gezer a ddaeth i fynu i gynnorthwyo Lachiſ: a Ioſuah a'i tarawodd eſ a'i bobl, fel na adawyd iddo eſ *un* yngweddill.

34 A Ioſuah a dramwyodd a holl Iſrael gyd ag eſ, o Lachiſ i Eglon; a hwy a werſyllaſant wrthi, ac a ymladdaſant iw herbyn.

35 A hwy a'i hennillaſant hi y diwrnod hwnnw, ac a'i tarawſant hi â min y cleddyf, ac eſe a ddifrododd bob enaid a'r *oedd ynddi y dwthwn hwnnw; yn ôl yr hyn oll a wnaethei eſe i Lachiſ.

36 A Ioſuah a eſcynodd, a holl Iſrael gyd ag eſ, o Eglon i Hebron; a hwy a ryfelaſant iw herbyn.

37 A hwy a'i hennillaſant hi, ac a'i tarawſant hi â min y cleddyf, a'i brenin a'i holl ddinaſoedd, a phob enaid ac *oedd ynddi, ni adawodd eſe *un* yngweddill, yn ôl yr hyn oll a wnaethei eſe i Eglon: canys eſe a'i diſtrododd hi, a phob enaid ac *oedd ynddi.

38 A Ioſuah a ddychwelodd, a holl Iſrael gyd ag eſ, i Debir; ac a ymladdodd iw herbyn.

39 Ac eſe a'i hennillodd hi, ei brenin, a'i holl ddinaſoedd, a hwy a'i tarawſant hwy â min y cleddyf, ac a ddifrodaſant bob enaid ac *oedd ynddi, ni adawodd eſe *un* yngweddill: fel y gwnaethei eſe i Hebron, felly y gwnaeth eſe i Debir ac iw brenin, megis y gwaelſei eſe i Libnah ac iw brenin.

40 Felly y tarawodd Ioſuah yr holl ſynydd-dir a'r dehau, y gwaſtadedd hefyd a'r ‖ bronnydd, a'i holl frenhinoedd, ni adawodd eſe *un* yngweddill; eithr eſe a ddifrododd bob perchen anadl, * fel y gorchymynnaſei Arglwydd Dduw Iſrael. ‖ Neu, ffynnon. * Deut. 20.16.

41 A Ioſuah a'i tarawodd hwynt o Cades Barnea hyd Gaza, a holl wlad Goſen hyd Gibeon.

42 Yr holl frenhinoedd hyn hefyd a'i gwledydd a enillodd Ioſuah ar vn waith: canys Arglwydd Dduw Iſrael oedd yn ymladd tros Iſrael.

43 Yna y ddychwelodd Ioſuah, a holl Iſrael gyd ag eſ, i'r gwerſſyll yn Gilgal.

PEN. XI.

1 Gorchſygu amryw frenhinoedd wrth ddyfroedd Merom. 10 Ennill Hazor a'i lloſci 16 Ioſuah yn goreſcyn yr holl wlad, 21 ac yn torri ymaith yr Anaciaid.

A Phan glybu Iabin brenin Hazor *y pethau hyny*; eſe a anſonodd at Iobab brenin Madon, ac at frenin Simron, ac at frenin Acſaph,

2 Ac at y brenhinoedd *oedd o du'r gogledd yn y mynydd-dir, ac yn y rhoſdir *tua* 'r dehau i Cineroth, ac yn y dyffryn, ac yn ardaloedd Dor tua 'r gorllewin,

3 *A* y Cananeaid o'r dwyrain, a'r gorllewin, ac at yr Amoriaid, a'r Hethiaid, a'r Phereziaid, a'r Iebuſiaid, yn y mynydd-dir; ac *at* yr Heſiaid tan Hermon yngwlad Miſpah.

4 A hwy a aethant allan, a'i holl ſyddinoedd gyd â hwynt, pobl lawer fel y tywod *ſydd* ar fin y môr o amldra: meirch heſyd, a cherbydau lawer iawn.

5 A'r holl frenhinoedd hyn a † ymgyfarfuant; daethant heſyd a gwerſſyllaſant ynghyd wrth ddyfroedd Merom, i ymladd yn erbyn Iſrael. † Heb. a ymgyfarfuant.

6 A dywedodd yr Arglwydd wrth Ioſuah, nac ofna rhag ddynt hwy, canys y foru ynghylch y pryd hyn y rhoddaf hwynt oll yn lladdedig o flaen Iſrael: llinynnau garrau eu meirch hwynt a dorri, a'i cerbydau a loſci di â thân.

7 Felly Ioſuah a ddaeth, a'r holl bobl o ryfel gyd ag eſ, yn ddiſymmwth arnynt hwy wrth ddyfroedd Merom, a hwy a ruthraſant arnynt.

8 A'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Iſrael, a hwy a'i tarawſant hwynt, ac a'i herlidiaſant hyd Sidon ‖ fawr, ac hyd ‖ Miſrephothmaim, ac hyd glyn Miſpah, o du 'r dwyrain: a hwy a'i tarawſant hwynt fel na adawodd eſe o honynt *un* yngweddill. ‖ Neu, Rhai caſec. ‖ Neu, Ffynon.

9 A Ioſuah a wnaeth iddynt fel yr archaſei'r Arglwydd

Arglwydd iddo: llinynnau garrau eu meirch hwynt a dorrodd eſe, a'r cerbydau a loſcodd â thân.

10 A Ioſuah y pryd hynny a ddychwelodd, ac a enillodd Hazor, ac a darawodd ei brenin hi â'r cleddyf: canys Hazor o'r blaen oedd ben yr holl deyrnaſoedd hynny.

11 Tarawſant hefyd bob enaid a'r *oedd* ynddi â min y cleddyf, gan *eu* difrodi *hwynt*: ni adawyd yn perchen anadl: ac eſe a loſcodd Hazor â thân.

12 A holl ddinaſoedd y brenhinoedd hynny, a'i holl frenhinoedd hwynt a enillodd Ioſuah, ac a'i tarawodd â min y cleddyf, gan eu difrodi hwynt; * megis y gorchymynnaſei Moſes gwâs yr Arglwydd.

13 Ond ni loſcodd Iſrael yr vn o'r dinaſoedd oedd yn ſeſyll † yn ei cadernyd: namyn Hazor yn vnic a loſcodd Ioſuah.

14 A holl anrhaith y dinaſoedd hynny, a'r anifeiliaid, a ſelyſaethodd meibion Iſrael iddynt eu hun: yn vnic pob dyn a darawſant hwy â min y cleddyf, nes iddynt eu difetha, ni adawſant berchen anadl.

15 * Fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd i Moſes ei wâs, * felly y gorchymynnodd Moſes i Ioſuah, ac felly y gwnaeth Ioſuah; ni † adawodd eſe ddim o'r hyn oll a orchymynnaſei yr Arglwydd i Moſes.

16 Felly Ioſuah a enillodd yr holl dir hwnnw, y mynyddoedd, a'r holl ddehau, a holl wlad Goſen, a'r dyffryn, a'r gwaſtadedd, a mynydd Iſrael, a'i ddyffryn.

17 ‖ O ſynydd Halac, yr hwn ſydd yn myned i fyny i Seir, hyd Baal Gad ynglyn Libanus, tan ſynydd Hermon: a'i holl frenhinoedd hwynt a ddaliodd eſe, tarawodd hwynt hefyd ac a'i rhoddodd i farwolaeth.

18 Ioſuah a gynhaliodd ryſel yn erbyn yr holl frenhinoedd hynny ddyddiau lawer.

19 * Nid oedd dinas a'r a heddychodd â meibion Iſrael, heb law 'r Heſiaid preſſwylwyr Gibeon; yr holl rai *eraill* a enillaſant hwy drwy ryſel.

20 Canys o'r Arglwydd yr ydoedd galedu eu calon hwynt i gyfarfod ag Iſrael mewn rhyſel, fel y diſtrodei eſe hwynt, ac na fydde iddynt drugaredd; onid fel y difethai eſe hwynt, fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd wrth Moſes.

21 A'r pryd hynny y daeth Ioſuah ac a dorrodd yr Anaciaid ymaith o'r mynydd-dir, o Hebron, o Debir, o Anab, ac o holl fynyddoedd Iuda, ac o holl fynyddoedd Iſrael: Ioſuah a'i diſtrododd hwynt a'i dinaſoedd.

22 Ni adawyd *vn o'r* Anaciaid yngwlâd meibion Iſrael: yn vnic yn Gaza, yn Gath, ac yn Aſdod y gadawyd hwynt.

23 Felly Ioſuah a enillodd yr holl wlâd, yn ôl yr hyn oll a leferaſei 'r Arglwydd wrth Moſes, a Ioſuah a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i Iſrael, * yn ôl eu rhannau hwynt, drwy eu llwythau: a'r wlâd a orphywyſodd heb ryſel.

PEN. XII.

1 Y dinas frenhin a enillodd Moſes eu gwleydd ac a'u rhannodd. 7 Yr xxxi. o frenhinoedd o'r tu arall i'r Iorddonen, y rhai a darawodd Joſuah.

DYmma frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd meibion Iſrael, ac a ſeddiannaſant eu gwlad hwynt, or tu hwnt i'r Iorddonen, tua chodiad yr haul: o afon Arnon hyd ſynydd Hermon, a'r holl waſtadedd tua 'r dwyrain.

2 * Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn oedd yn trigo yn Heſbon, *ac* yn arglwyddiaethu o Aroer, yr hon *ſydd* ar ſin yr afon Arnon, ac o ganol yr afon, ac o hanner Gilead hyd yr afon Iabboc, *ym* mrô meibion Ammon.

3 Ac o'r gwaſtadedd hyd fôr Cinneroth, o du'r dwyrain, ac hyd fôr y gwaſtadedd, ſef y môr hêli, o du'r dwyrain, tua Bethieſimoth; ac o du'r ‖ dean * tan ‖ Aſdoth Piſgah.

4 A goror Og Brenin Baſan *yr hwn oedd* * o weddill y cawri, ac oedd yn trigo yn Aſtaroth ac yn Edrai.

5 Ac eſe oedd yn arglwyddiaethu ym mynydd Hermon, ac yn Salcah, ac yn holl Baſan, hyd terſyn y Gesſuriaid, a'r Maachathiaid; a hanner Gilead, terſyn Sehon brenin Heſbon.

6 Moſes gwâs yr Arglwydd a meibion Iſrael, a'i tarawſant hwy: a * Moſes gwâs yr Arglwydd a'i rhoddodd hi yn etifeddiaeth i'r Rubeniaid, ac i'r Gadiaid, ac i hanner llwyth Manaſſeh.

7 Dymma hefyd frenhinoedd y wlâd, y rhai a darawodd Ioſuah a meibion Iſrael o'r tu ymma i'r Iorddonen o du y gorllewin, o Baal Gad, ynglyn Libanus, hyd * ſynydd Halac, yr hwn ſydd yn myned i fyny i Seir: a Ioſuah a'i rhoddodd hi i lwythau Iſrael yn etifeddiaeth yn ôl eu rhannau.

8 Yn y mynydd, ac yn y dyffryn, ac yn y gwaſtadedd, ac yn y ‖ bronnydd, ac yn yr anialwch, ac yn y dehau: yr Hethiaid, yr Amoriaid, a'r Canaaneaid, y Perezeiaid, yr Heſiaid, a'r Iebuſiaid.

9 * Brenin Iericho, yn vn: * brenin Ai, yr hwn *oedd* o yſtlys Bethel, yn vn.

10 * Brenin Ieruſalem, yn vn: brenin Hebron, yn vn.

11 Brenin Iarmuth, yn vn: brenin Lachis, yn vn.

12 Brenin Eglon, yn vn: brenin * Gezer, yn vn.

13 Brenin * Debir, yn vn: brenin Geder, yn vn.

14 Brenin Hormah, yn vn: brenin Arad, yn vn.

15 Brenin * Libnah, yn vn: brenin Adulam, yn vn.

16 Brenin * Maccedah, yn vn: brenin Bethel, yn vn.

17 Brenin Tapuah, yn vn: brenin Hepher, yn vn.

18 Brenin Aphec, yn vn: brenin ‖ Laſſaron, yn vn.

19 Brenin Madon, yn vn: brenin * Hazor, yn vn.

20 Brenin Simron Meron, yn vn: brenin Achſaph, yn vn.

21 Brenin Taanach, yn vn: brenin Megido, yn vn.

22 Brenin Cades, yn vn: brenin Ieoneam o Garmel, yn vn.

23 Brenin Dor yn ardal Dor, yn vn: * brenin y cenhedloedd o Gilgal, yn vn.

24 Brenin Tirzah, yn vn: yr holl frenhinoedd *oedd* yn ar ddec ar hugain.

PEN. XIII.

1 Terſynau y wlâd ni orcheſyſfid etto. 8 Etifeddiaeth y ddau lwyth a hanner. 14. 33 Yr Arglwydd a'i aberthau yw etifeddiaeth Leui. 15 Terſynau etifeddiaeth Ruben. 22 Lladd Balaam. 24 Terſynau etifeddiaeth Gad, 29 a hanner llwyth Manaſſeh.

A Phan heneiddiodd Ioſuah a phwyſo o honaw mewn oedrandyweddod yr Arglwydd wrtho eſe, tydi a heneiddiaiſt, daethoſt i ddyddiau *oedrannus*, a thir lawer iawn ſydd etto i'w feddiannu.

2 Dymma y wlâd ſydd etto yn ôl; holl derſynau y Philiſtiaid, a holl Geſſuri,

3 O Sihor, yr hon *ydd* o flaen yr Aipht, hyd derſyn Ekron, tu a'r gogledd, *yr hwn* a gyfrifir i'r Canaaneaid: pum tywyſog y Philiſtiaid; y Gazathiaid,

thiaid, a'r Asdodiaid, yr Escaloniaid, y Githiaid, yr Ecroniaid, yr Afiaid.

‖ *Meerah.* 4 O'r dehau, holl wlâd y Canaaneaid, a ‖ 'r ogof *oedd* yn ymyl y Sidoniaid, hyd Aphec, hyd terfyn yr Amoriaid.

5 A gwlad y Gibliaid, a holl Libanus, tua chyfodiad haul, o Baal Gad, tan fynydd Hermon; nes dyfod i Hamath.

6 Holl breſſwylwſ'r y mynydd-dir o Libanus hyd
* Pen. 11,8 * Miſrephothmaim, a'r holl Sidoniaid, y rhai hynny a yrraf ymmaith o flaen meibion Iſrael: yn unic rhan di hi wrth goelbren i Iſrael yn etifeddiaeth, fel y gorchymynnais i ti.

7 Ac yn awr rhan di y wlâd hon yn etifeddiaeth i'r naw llwyth, ac i hanner llwyth Manaſſeh.

8 Gydâ 'r rhai y derbyniodd y Rubeniaid ar
* Num. 32,33. Gadiaid eu herifeddiaeth, * yr hon a roddodd Moſes iddynt hwy, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, tua
deut. 3,13 pen. 22,4. 'r dwyrain, fel y rhoddes Moſes gwâs yr Arglwydd iddynt:

9 O Aroer, yr hon *ſydd* ar ‖ 'r afon Arnon, a'r
‖ *Yr afon.* ddinas *ſydd* yng hanol ‖ y dyffryn, a holl waſtadedd Medeba, hyd Dibon.

10 A holl ddinaſoedd Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnaſodd yn Hesbon, hyd ardal meibion Ammon.

11 Gilead hefyd, a therfyn y Geſſuriad, y Maachathiaid hefyd, a holl fynydd Hermon, a holl Baſan hyd Salcah.

12 Holl frenhiniaeth Og yn Baſan, yr hwn a deyrnaſodd yn Aſtaroth, ac yn Edrai; efe a adawyd
* Deut. 3,11. pen. 12,4. * o weddill y cawri, canys Moſes a'i tarawſei hwynt, ac a'i gyrraſai ymaith.

13 Ond meibion Iſrael ni yrraſant allan y Geſſuriaid na'r Maachathiaid: eithr trigodd y Geſſuriaid a'r Maachathiaid, ym mhlith Iſrael hyd y dydd hwn.

* Num. 18,21. 14 Yn unic i lwyth Leſi * ni roddodd efe etifeddiaeth: aberthau tanllyd Arglwydd Duw Iſrael oedd ei etifeddiaeth ef, fel y llefarafei efe wrtho.

15 A Moſes a roddaſei i lwyth meibion Ruben *etifeddiaeth* dwy eu teuluoedd.

16 A'i terfyn hwynt oedd o Aroer, yr hon *ſydd*
‖ *Yr afon.* ar ‖ 'r afon Arnon, a'r ddinas *ſydd* yng hanol ‖ y dyffryn, a'r holl waſtadedd wrth Medeba.

17 Hesbon a'i holl ddinaſoedd, y rhai *ſydd* yn y gwaſtadedd: Dibon a ‖ Bamoth Baal, a Beth-Baal meon.

‖ *Neu, wheel-fendd Baal a thai Baal Meon.*

18 Iahza hefyd a Chedemoth, a Mephaah.

19 Ciriathaim hefyd a Sibmah, a Sareth Sahar, yn mynydd-dir y glyn:

‖ *Neu, ſfynhonau Piſgah, neu, y bryn.* 20 Beth-Peor hefyd, ac ‖ * Aſdoth Piſgah, a Beth Ieſimoth.

21 A holl ddinaſoedd y gwaſtadedd, a holl frenhiniaeth Sehon brenin yr Amoriaid, yr hwn a deyrnaſodd yn Hesbon; yr hwn a ddarſuaſei i Moſes ei daro, gyd â * thywyſogion Midian, Efi, a Recem, a Zur, a Hur, a Rebah, dugiaid Sehon, *y rhai* oedd yn preſwylio yn y wlâd.

* Deut. 3,17. * Num. 31,8. 22 Balaam hefyd fab Beor y dewin a laddodd meibion Iſrael â'r cleddyf, ymmhlith eu lladdedigion hwynt.

23 A therfyn meibion Ruben oedd yr Iorddonen a'i goror: dymma etifeddiaeth meibion Ruben yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd a'i trefi.

24 Moſes hefyd a roddodd etifeddiaeth i lwyth Gad, *ſef* i feibion Gad, drwy eu teuluoedd.

25 A Iazer oedd derfyn iddynt hwy, a holl ddinaſoedd Gilead, a hanner gwlâd meibion Ammon, hyd Aroer, yr hon *ſydd* o flaen Rabbah.

26 Ac o Hesbon hyd Ramath, Miſpah, a Betonim: ac o Mahanaim hyd gyffiniidd Debir.

27 Ac yn y dyffryn, Betharam, a Bethnimrah, a Succoth, a Saphon, gweddill brenhiniaeth Sehon brenin Hesbon, yr Iorddonen a'i therfyn, hyd gwrr mor Cineroth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o tu 'r dwyrain.

28 Dymma etifeddiaeth meibion Gad yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd a'i trefydd.

29 Moſes hefyd a roddodd *etifeddiaeth* i hanner llwyth Manaſſeh: a bu *etifeddiaeth* i hanner llwyth meibion Manaſſeh yn ôl eu teuluoedd.

30 A'i terfyn hwynt oedd o Mahanaim, holl Baſan, holl frenhiniaeth Og brenin Baſan, a holl dreſi Iair, y rhai ſydd yn Baſan, tri vgain dinas;

31 A hanner Gilead, ac Aſtaroth, ac Edrai, dinaſoedd brenhiniaeth Og yn Baſan * *a roddodd ef* i
* Num. 32,39. feibion Machir mab Manaſſeh, ſef i hanner meibion Machir, yn ôl eu teuluoedd.

32 Dymma *y gwledydd* a roddodd Moſes iw hetifeddu yn rhellydd Moab, am yr Iorddonen a Iericho, o du 'r dwyrain.

33 Ond * i lwyth Leſi ni roddodd Moſes etifeddiaeth: Arglwydd Dduw Iſrael yw eu hetifeddiaeth hwynt, fel * y llefarodd efe wrthynt.
* Pen. 18,7. * Num. 18,20.

PEN. XIIII.

1 Y naw llwyth a hanner i gael eu hetifeddieth wrth goelbren. 6 Caleb urwy ragorfraint yn cael Hebron.

DYmma hefyd y *gwledydd* a etifeddodd meibion Iſrael yngwlâd Canaan: * y rhai a ran-
* Num. 34,17. nodd Eleazar yr offeiriad, a Iosuah mab Nun, a 34,18. phennau cenedl llwythau meibion Iſrael, iddynt hwy iw hetifeddu.

2 * Wrth goelbren yr oedd eu hetifeddiaeth * Num. hwynt; fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd drwy 26,55,& law Moſes *eu rhoddai* i'r naw llwyth, ac i'r hanner 35,6. llwyth.

3 Canys Moſes a roddaſei etifeddiaeth i ddau lwyth, ac i hanner llwyth, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, ond i'r Leſiaid ni roddaſei eſe etifeddiaeth yn eu mysc hwynt.

4 Canys meibion Ioſeph oedd ddau lwyth, Manaſſeh, ac Ephraim: am hynny ni roddaſant ran i'r Leſiaid yn y tir, onid dinaſoedd i drigo, â'i meusydd penthrefol iw hanifeiliaid, ac iw golud.

5 * Fel y gorchymynnaſei yr Arglwydd i Moſes, * Num. felly y gwnaeth meibion Iſrael, a hwy a rannaſant 35,2,&c. y wlâd. 34,16.

6 Yna meibion Iuda a ddaethant at Iosuah yn Gilgal, a Chaleb mab Iephunneh y Cenezziad a ddywedodd wrtho ef, tydi a wyddoſt y gair a lefarodd yr Arglwydd wrth Moſes gûr Duw o'm plegit i, ac o'th blegit ditheu, yn Cades Barnea.

7 Mab deugain mlwydd oeddwn i pan anfonedd Moſes gwâs yr Arglwydd fi, o Cades Barnea, i edrych anſodd y wlad, ac mi a ddugum air iddo ef trachefn, fel *yr oedd* yn ſynghalon.

8 Ond fy mrodyr, y rhai a aethant i fynu gyd â mi, a ddigalonnaſant y bobl: etto * myfi a gy- * Num. flawnais *fyned* ar ôl yr Arglwydd fy Nuw. 14, 4.

9 A Moſes a dyngodd y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd, diau y bydd y wlâd y ſathrodd dy droed arni yn etifeddiaeth i ti, ac i'th feibion hyd byth; am it gyflawni *myned* ar ôl yr Arglwydd fy Nuw.

10 Ac yn awr, wele 'r Arglwydd a'm cadwodd yn fyw, fel y llefarodd efe, y pum mhlynedd a deugain hyn, er pan lefarodd yr Arglwydd y gair hwn wrth Moſes, tra y rhodiodd Iſrael yn yr anialwch: ac yn awr, wele fi heddyw yn ſab pum mlwydd a phedwar vgain,

11 Yr ydwyf etto mort gryf hreddyw, a'r dydd yr anfonodd Moſes fi: fel *yr oedd* fy nerth i y pryd hynny, felly *y mae fy* nerth i ynawr, i ryfela, ac i fyned allan, ac i odyfod i mewn.

12 Yn awr gan hynny dyro i mi y mynydd ymma, am yr hwn y lleſarodd yr Arglwydd y dwthwn hwnnw (canys ti a glywaiſt y dwthwn hwnnw ſod yr Anaciaid yno, a dinaſoedd mawrion caerog) onid odid yr Arglwydd *fydd* g. d â mi, fel y gyrrwyf hwynt allan, megis y lleſarodd yr Arglwydd.

13 A Ioſuha'i bendithiodd ef, ac a roddodd Hebron i Galeb fab Iephunneh yn etifeddiaeth.

14 Am hynny *y mae Hebron yn etifeddiaeth i Galeb fab Iephunneh y Cenezïad hyd y dydd hwn: o herwydd iddo ef gwplan *myned* ar ôl Arglwydd Dduw Iſrael.

15 Ac enw *Hebron o'r blaen *oedd* Caer Arba, yr *Arba hwnnw* oedd wr mawr ym myſc yr Anaciaid: a'r wlâd a orphwyſodd heb ryfel.

PEN. XV.

1 Terfynau rhandir Iuda. 13 Rhan Caleb a'i oreſcyniad. 16 Othniel ann ei wroldeb yn cael Achſah merch Caleb yn wraig, 18 Hithau yn cael rhaid gan ei thâd. 21 Dinaſoedd Iudah. 63 Y Jebuſiaid heb ei gorcêſyn.

A Rhandir llwyth meibion Iuda, yn ôl eu teuluoedd ydoedd, *tua therfyn Edom, anialwch *Zin oedd eithaf y terfyn dehau.

2 A therfyn y dehau oedd iddynt hwy o gwrt y môr hêli; o'r †graig ſydd yn wynebu tua'r dehau,

3 Ac yr oedd yn myned allan o'r dehau hyd lriw Acrabbim, ac yr oedd yn myned rhagddo i Zin, ac yn myned i fyny o du'r dehau i Cades Barnea: ac yn myned heibyd i Heſron, ac yn eſcyn i Adar, ac yn amgylchyn i Garcaa.

4 Ac yr oedd yn myned tuag at Azmon ac yn myned allan i afon y'r Aipht; ac eithafoedd y terfyn hwnnw oedd wrth y môr: hyn ſydd i chwi yn dueſyn deheu.

5 A'r terfyn tua'r dwyrain *yw* 'r môr heli, hyd eithaf yr Iorddonen: a'i terfyn o du'r gogledd *ſydd* o graig y môr yn eithaf yr Iorddonen.

6 A'r terfyn hwn oedd yn myned i fyny i Bethhogla, ac yn myned o'r gogledd hyd Beth-Araba; a'r terfyn hwn oedd yn myned i fyny at faen Bohan Mab Ruben.

7 A'r terfyn hwn ſydd yn myned i fyny i Debir o ddyffryn Achor, a thua'r gogledd yn edrych tua Gilgal, o flaen rhiw Adummim, yr hon *ſydd* o du y dehau i'r afon: y terfyn hefyd ſydd yn myned hyd ddyfroedd Enſemes, a'i gwrt eithaf ſydd wrth *En-rogel.

8 A'r terfyn ſydd yn myned i fyny *drwy* ddyffryn meibion Hinnom, gan yſtlys y Iebuſiaid o du'r dehau, honno *yw* Ieruſalem: y terfyn hefyd ſydd yn myned i fyny i ben y mynydd *ſydd* o flaen dyffryn Hynnom tua'r gorllewin, yr hwn *ſydd* yng-hwrt glyn y cawri, tua'r gogledd.

9 A'r terfyn ſydd yn cyrhaeddyd o ben y mynydd hyd ffynnon dyfroedd Nephtoah, ac ſydd yn myned allan i ddinaſoedd mynydd Ephron: y terfyn hefyd ſydd yn tueddu i Baalah, honno *yw* Ciriath Iearim.

10 A'r terfyn ſydd yn amgylchu o Baalah tua'r gorllewin, i fynydd Seir, ac ſydd yn myned rhagddo ac yſtlys mynydd Iearim o du'r gogledd, (honno *yw* Cheſalon) ac y mae yn deſcyn i Bethſemes, ac yn myned i Timnah.

11 A'r terfyn ſydd yn myned i yſtlys Ecron tua'r gogledd; a'r terfyn ſydd yn tueddu i Sicron, ac yn myned rhagddo i fynydd Baalah, ac yn cyrhaeddyd i Iabneel; a chyrran eithaf y terfyn ſydd *yw* y môr.

12 A therfyn y gorllewin *yw* 'r môr mawr a'i derfyn: dymma derfyn meibion Inda, o amgylch, wrth eu teuluoedd.

13 Ac i Galeb fab Iephunneh y rhoddodd eſe ran ym myſc meibion Iuda, yn ol gair yr Arglwydd wrth Ioſuha; ſef †* caer Arba tad yr Anaciaid, honno *yw* Hebron.

14 A Chaleb a *yrrodd oddi yno dri mab Anac, Seſai, ac Ahiman, a Thalmai, meibion Anac.

15 Ac eſe a aeth i fyny oddi yno at drigolion Debir: ac enw Debir o'r blaen *oedd* Ciriath Sepher.

16 A dywedodd Caleb, pwy bymac a darawo Ciriath Sepher, ac a'i hennillo hi; iddo ef y rhoddaf Achſah fy merch yn wraig.

17 Ac Othniel mab Cenaz brawd Caleb a'i hennilloddhi: yntef a roddodd Achſah ei ferch iddo ef yn wraig.

18 *A phan ddaeth hi i mewn *atto ef*, yna hi a'i hannogodd ef i geiſio gan ei thâd faes, ac a ddeſcynnodd oddi ar yr aſſyn; a dywedodd Caleb wrthi, beth a fynni di?

19 A hi a ddywedodd, dyro i mi rôdd, canys gwlâd y dehau a roddaſſt i mi, dyro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: ac eſe a roddodd iddi y ffynhonnau vchaf, a'r ffynhonnau iſaf.

20 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Iuda wrth eu teuluoedd.

21 A'r dinaſoedd o du eithaf i llwyth meibion Iuda, tua therfyn Edom, ar du'r dehau, oeddynt Cabzeel, ac Eder, a Iagur,

22 Cinah hefyd, a Dimonah, ac Adadah,

23 Cedes hefyd, a Hazor, ac Ithnan,

24 A Ziph, a Thelem, a Bealoth,

25 A Hazor, Hadattah, a Chiriath, a Heſron, honno *yw* Hazor,

26 Ac Amam, a Sema, a Moladah,

27 A Hazar-Gadah, a Heſmon, a Bethpalet,

28 A Hazarſual, a Beer-ſeba, a Biziothiah,

29 Baalah, ac Iim, ac Azem,

30 Ac Eltolad, a Cheſil, a Hormah,

31 Siclag, a Madmannah, a Sanſannah,

32 A Lebaoth, a Silhim, ac Ain, a Rimmon: yr holl ddinaſoedd [oedd] naw ar hugain, a'r pen trefydd.

33 Ac yn y dyffryn, Eſthaol, a Zoreah, ac Aſnah,

34 A Zanoah, ac Engannim, Tapuah, ac Enam,

35 Iarmuth, a Adulam, Socoh, ac Azecah,

36 A Saraim, ac Adithaim, a Gederah, ‖a Gederothaim: pedair ar ddeg o ddinaſoedd, a'i pentrefydd.

37 Zenan, a Hadaſah, a Migdal-gad,

38 A Dilean, a Miſpeh, ac Ioctheel,

39 Lachis, a Bozcath, ac Eglon,

40 Cabbon hefyd, a Lahmam, a Chithlis,

41 A Gederoth, Bethdagon, a Naamah, a Macedah: vn ddinas ar bymthec a'i pentrefydd.

42 Libnah, ac Ether, ac Aſan,

43 Iphtah, ac Aſnah, a Nezib,

44 Ceilah hefyd, ac Achzib, a Mareſah: naw o ddinaſoedd, a'i pentrefi.

45 Ecron, a'i threfi, a'i phentrefydd.

46 O Ecron hyd y môr, yr hyn oll oedd ger llaw Aſſiod; a'i pentrefydd.

47 Aſdod a'i threfydd a'i phentrefydd, Gaza a'i threfydd a'i phentrefydd, hyd afon yr Aipht; a'r môr mawr, a'i derfyn.

48 Ac yn y mynydd-dir; Samir, a Iattir, a Socoh,

49 A Dannah, a Chiriath Sannath, honno *yw* Debir,

50 Ac Anab,ac Aſthemoh,ac Anim,
51 A Goſen,a Holon,a Giloh: yn ddinas ar ddec a'i pentrefydd.
52 Arab, a Dumah,ac Eſau,
53 A Janum,a Bethtappua,ac Aphecah,
54 A Humtah,a *chaer Arba (honno yw Hebron) a Sior: naw dinas a'i trefydd.
55 Maon,Carmel,a Ziph,a Iutta,
56 A Iezrael,a Iocdeam,a Zanoah,
57 Cain,Gibea,a Timnah: dec o ddinaſoedd a'i pentrefydd.
58 Halhul,Bethſur,a Gedor.
59 A Naarah,a Bethanoth,ac Eltecon: chwech o ddinaſoedd a'i pentrefydd.
60 Ciriath Baal,honno yw Ciriath Iearim,a Rabbah: dwy ddinas a'i pentrefydd.
61 Yn yr anialwch Beth-harabah, Midin a Secacah,
62 A Nibſan,a dinas yr halen,ac Engedi: chwech o ddinaſoedd a'i pentrefydd.
63 Ond ni allodd meibion Iudah yrru allan, y Iebuſiaid, trigolion Ierutalem: am hynny y trig y Iebuſiaid gyd â meibion Iuda yn Ieruſalem, hyd y dydd hwn.

PEN. XVI.

1 Terfynau cyffredinawl meibion Joſeph. 5 Terfyn etifeddiaeth Ephraim. 10 Y Canaaneaid heb eu llwyr oreſcyn.

A Rhandir meibion Ioſeph oedd yn myned o'r Iorddonen *wrth* Iericho, i ddyfroedd Iericho o du'r dwyrain; i'r anialwch ſydd yn myned i fyny o Iericho i fynydd Bethel;
2 *Ac yn myned o Bethel i Luz; ac yn myned rhagddo i derfyn Archi i Attaroth,
3 Ac yn deſcyn tua'r gorllewin i ardal Iaphleti, hyd derfyn Beth-horon iſaf, ac hyd Gezer: a'i gyrrau eithaf ſydd hyd y môr.
4 Felly meibion Ioſeph,Manaſſeh,ac Ephraim, a gymmeraſant eu hetifeddiaeth.
5 A therfyn meibion Ephraim oedd yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt o du'r dwyrain, oedd Ataroth-Adar, hyd Beth-horon vchaf.
6 A'r terfyn ſydd yn myned tua'r môr, i Michmethah o du'r gogledd,ar terfyn ſydd yn amgylchu o du'r dwyrain i Taanath Siloh; ac yn myned heibio iddi o du'r dwyrain i Ianohah:
7 Ac yn myned i waered o Ianohah i Ataroth, a Naarath; ac yn cyrraeddyd i Iericho, ac yn myned allan i'r Iorddonen.
8 O Thappuah y mae y terfyn yn myned tua'r dwyrain i afon Canah,a'i gyrrau eithaf ſydd wrth y môr: dymma etifeddiaeth llwyth meibion Ephraim yn ôl eu teuluoedd.
9 A dinaſoedd nailltuedic meibion Ephraim *oedd* ym myſc etifeddiaeth meibion Manaſſeh; yr holl ddinaſoedd a'i pentrefydd.
10 Ond ni oreſcynnaſant hwy y Canaaneaid, y rhai oedd yn trigo yn Gezer: am hynny y trigodd y Canaaneaid ym mhlith yr Ephraimiaid hyd y dydd hwn, ac y maent yngwaſanaethu tan dreth.

PEN. XVII.

1 Rhandir Manaſſeh. 8 a'i derfynau. 11 Y Canaaneaid heb eu gyrru allan. 14 Meibion Ioſeph yn cael rhandir arall.

AC yr oedd rhandir llwyth Manaſſeh (canys ese *oedd* *gyntafanedic Ioſeph:) i Machir cyntafanedic Manaſſeh, tad Gilead; o herwydd ei fod ese yn rhyfelwr, yr oedd Gilead, a Baſan yn eiddo ef.
2 *Ac yr oedd *rhandir* i'r rhan arall o feibion Manaſſeh, yn ôl eu teuluoedd; *ſef* i feibion Abiezer,ac i feibion Helec,ac i feibion Aſriel,ac i feibion Sichem,ac i feibion Hepher,ac i feibion Semida; dymma feibion Manaſſeh fab Ioſeph, *ſef* y gyrrhaid, yn ôl eu teuluoedd.
3 *Ond Zalphaad fab Hepher, fab Gilead, fab Machir, fab Manaſſeh, nid oedd iddo feibion, onid merched: ac dymma henwau ei ferched ef, Mahlah, a Noah, Hoglah, Malchah, a Thirſah:
4 Y rhai a ddaethant o flaen Eleazar yr offeiriad, ac o flaen Ioſuah mab Nun, ac o flaen y tywyſogion, gan ddywedyd, yr Arglwydd a orchymynnodd i Moſes roddi i ni etifeddiaeth ym myſc ein brodyr: am hynny ese a roddodd iddynt etifeddiaeth yn ôl gair yr Arglwydd ym myſc brodyr eu tâd.
5 A dec rhan-dir a ſyrthiodd i Manaſſeh, heb law gwlad Gilead, a Baſan, y rhai *ſydd* tu hwnt i'r Iorddonen:
6 Canys merched Manaſſeh a etifeddaſant etifeddiaeth ym myſc ei feibion *ef*: a gwlad Gilead oedd i'r rhan arall o feibion Manaſſeh.
7 A therfyn Manaſſeh oedd o Aſer i Michmethah, yr hon *ydd* gyferbyn a Sichem: a'r terfyn oedd yn myned ar yllaw ddehau hyd breſſwyl-wyr Entappuah:
8 Gwlâd Tappuah oedd eiddo Manaſſeh: ond Tappuah *yr hon oedd* ar derfyn Manaſſeh *oedd* eiddo meibion Ephraim.
9 A'r terfyn ſydd yn myned i wared i afon Cana, hon o du dehau'r afon; y dinaſoedd hyn eiddo Ephraim oedd ym mhlith dinaſoedd Manaſſeh: a therfyn Manaſſeh *ydd* o du'r gogledd i'r afon, a'i ddiwedd oedd y môr.
10 Y dehau *oedd* eiddo Ephraim, a'r gogledd eiddo Manaſſeh, a'r môr oedd ei derfyn ei: ac yn Aſer yr oeddynt yn cyfarfod o'r gogledd, ac yn Iſſachar o'r dwyrain.
11 Yn Iſſachar hefyd, ac yn Aſer yr oedd gan Manaſſeh Bethſean a'i threfydd, ac Ibleam a'i trefydd, a thrigolion Dor a'i threfydd, a thrigolion Ender a'i threfydd, a phreſſwyl-wŷr Thanach a'i threfydd, a thrigolion Megido a'i threfydd: tair talaith.
12 Ond ni allodd meibion Manaſſeh yrru ymmaith *drigolion* y dinaſoedd hyny; eithr mynnodd y Canaaneaid breſſwylio yn y wlâd honno.
13 Etto pan gryfhaodd meibion Iſrael, hwy a oſodaſant y Canaaneaid tan dreth: ni yrraſant hwynt ymaith yn llwyr.
14 A meibion Ioſeph a leſaraſant wrth Ioſuah, gan ddywedyd, pa ham y rhoddaiſt i mi yn etifeddiaeth vn afel, ac vn rhan, a minneu yn bobl aml, wedi i'r Arglwydd hyd yn hyn* ſy mendithio?
15 A Ioſuah a ddywedodd wrthynt, os pobl aml ydwyt, dos i fynu i'r coed, a thorr *goed* it yno yngwlâd y Pherezziaid a'r cawri; od yw mynydd Ephraim yn gyfyng i ti.
16 A meibion Ioſeph a ddywedaſant, ni bydd y mynydd ddigon i ni: hefyd *y mae* cerbydau heirn gan yr holl Canaaneaid ſy yn trigo yn y dyffryndir, gan y rhai *ſydd* yn Bethſean, a'i threfi, a chan y rhai *ſydd* yng lynn Iezreel.
17 A Ioſuah a ddywedodd wrth dŷ Ioſeph, wrth Ephraim ac wrth Manaſſeh, gan ddywedyd, pobl aml ydwyt, a nerth mawr *ydd* gennit; ni fydd it vn rhan *yn vnic*.
18 Eithr bydd y mynydd eiddo ti, canys coedoc yw, arloeſa ef; a bydd ei eithafoedd ef eiddo ti: canys ti a yrri ymmaith y Canaaneaid, er *bod* cerbydau heirn ganddynt, *ac* er eu bod yn gryfion.

PEN.

*Num. 26. 33. & 27. 1. & 36. 2.

*Num. 48. 19.

*Gen. 49. 22. Deut. 33. 13.

*Iosh. 24. 30. Iudg. 2. 9.

*Gen. 46. 20. & 41. 50. & 50. 23. Num. 32. 39.

*Num. 26. 29.

PEN XVIII.

1 *Gosod y Tabernacl fynu yn Siloh.* 2 *Dosparthu y rhan arall o'r tir, a'i gyfrannu yn saith rau.* 10 *Iosuah yn ei rannu wrth goelbren.* 11 *Rhandir a phersyn Beniamin.* 21 *Ei dinasoedd.*

A Holl gynnulleidfa meibion Israel a ymgynnullasant i Siloh, ac a osodasant yno babell y cyfarfod; a'r wlad oedd wedi ei darostwng o'i blaen hwynt.

2 A saith llwyth oedd yn aros ym mysc meibion Israel, i'r rhai ni rannasent eu hetifeddiaeth etto.

3 A Iosuah a ddywedodd wrth feibion Israel, pa hŷd yr ydych yn esculso myned i oresgyn y wlad a roddes Arglwydd Dduw eich tadau i chwi?

4 Moeswch o honoch dry-wŷr o *bob* llwyth, fel yr anfonwyf hwynt, ac y cyfodont, ac y rhodiont y wlad, ac y dosparthont hi yn ôl eu hetifeddiaeth hwynt, ac y delont attaf *drachefn.*

5 A hwy a'i rhannant hi yn saith ran: Iuda a saif a'r ei derfyn o du'r dehau, a thŷ Ioseph a safant ar eu terfyn o du'r gogledd.

6 A chwi a ddosperthwch y wlad yn saith ran, ddygwch y *dosparthiadau* attafi ymma, fel y bwriwyf goel-bren trosoch yma, o flaen yr Arglwydd ein Duw.

7 Ond ni *bydd* rhan i'r Leiaid yn eich mysc chwi, o herwydd offeiriadaeth yr Arglwydd *fydd* eu hetifeddiaeth hwynt: Gad hefyd, a Ruben, a hanner llwyth Manasseh, a dderbyniasant eu hetifeddiaeth o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du'r dwyrain, yr hon a roddodd Moses gwâs yr Arglwydd iddynt.

8 A'r gwŷr a gyfodasant ac a aethant; a Iosuah a orchymynnodd i'r rhai oedd yn myned i rannu y wlâd, gan ddywedyd, ewch a rhodiwch drwy'r wlad, a dosperthwch hi, a dychwelwch attafi, ac ymma y bwriaf drosoch chwi goel-bren ger bron yr Arglwydd yn Siloh.

9 A'r gwŷr a aethant ymaith, ac a gerddasant drwy'r wlad, ac a'i dosparthasant hi bob yn ddinas, yn saith ran, mewn llyfr; a daethant at Iosuah i'r gwersyll yn Siloh.

10 A Iosuah a fwriodd goel-bren drostynt hwy ger bron yr Arglwydd yn Siloh: a Iosuah a rannodd yno y wlâd i feibion Israel yn ôl eu rhannau.

11 A choel-bren llwyth meibion Beniamin a ddaeth i fyny yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt a aeth allan rhwng meibion Iuda, a meibion Ioseph.

12 A'r terfyn ôedd iddynt hwy tua'r gogledd o'r Iorddonen; y terfyn hefyd oedd yn myned i fyny gan ystlys Iericho o du'r gogledd, ac yn myned i fyny drwy'r mynydd tua'r gorllewin, a'i gyrrau eithaf oedd yn anialwch Bethaven.

13 Y terfyn hefyd sydd yn myned oddi yno i Luz, gan ystlys Luz tua'r dehau, honno *yw* Bethel: a'r terfyn sydd yn descyn i Ataroth Adar, i'r mynydd *sydd* o du'r dwyrain i Beth-horon isaf.

14 A'r terfyn sydd yn tueddu, ac yn âmgulchu cilfach y môr tua'r dehau, o'r mynydd *sydd* ar gyfer Beth-horon tua'r dehau; a'i gyrrau eithaf ei *sydd* wrth Ciriath Baal, honno *yw* Ciriath Iearim, dinas meibion Iuda: dymma du y gorllewin.

15 A thu y dehau *sydd* o gwrt Ciriath Iearim; a'r terfyn sydd yn myned tua'r gorllewin, ac yn cyrhaeddyd hyd ffynnon dyfroedd Nephtoah.

16 Y terfyn hefyd sydd yn descyn tua chwrt y mynydd *sydd* ar gyfer glynn mab Hinnom, yr hwn *sydd* yn nyffryn y cawri tua'r gogledd; ac y mae efe yn descyn i ddyffryn Hinnom gan ystlys y Iebusiaid tua'r dehau, ac yn dysod i wared i ‖ ffynnon Rogel.

‖ Eu Rogel.

17 Ac y mae yn tueddu o'r gogled, ac yn myned i Ensemes, ac yn cyrhaeddyd tua Gelilioth, yr hon *sydd* gyferbyn a rhiw Adummim, ac yn descyn *at* * faen Bohan mab Ruben.

* Pen. 15.6.

18 Ac y mae efe yn myned ar hyd yr ystlys ar gyfer Arabah tua'r gogledd, ac yn descyn ‖ i Arabah.

‖ Neu, yr gwastadd.

19 Y terfyn hefyd sydd yn myned rhaeddo i ystlys Beth-hoglah tua'r gogledd: a chwr eithaf y terfyn oedd † wrth lan y môr heli tua'r gogledd, hyd gwrr yr Iorddonen tua'r dehau: dymma derfyn y dehau.

† Hebr. aesod.

20 Yr Iorddonen hefyd sydd derfyn iddo o ystlys y dwyrain: dymma etifeddiaeth meibion Beniamin drwy eu terfynau o amgylch, yn ôl eu teuluoedd.

21 A dinasoedd llwyth meibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd oedd Iericho, a Beth-hoglah, a glyn Ceziz.

22 A Beth-Arabah, a Semaraim, a Beth-el.

23 Ac Afim, a Pharah, ac Ophrah,

24 A Chephar Haammonai, ac Ophni, a Gaba: deuddec o ddinasoedd a'i pentrefydd.

25 Gibeon, a Ramah, a Beeroth,

26 A Mispeh, a Chephirah, a Mosah,

27 A Recem, ac Irpeel, a Tharalah,

28 A Zela, Eleph, a Iebusi (honno *yw* Ierusalem) Gibeah, a Chiriath, pedair ar ddeg o ddinasoedd, a'i pentrefydd: dymma etifeddiaeth meibion Beniamin yn ôl eu teuluoedd.

PEN. XIX.

1 *Rhandir Simeon,* 10 *Zabulon,* 17 *Issacar,* 24 *Aser,* 32 *Nephtali,* 40 *Dan,* 49 *Plant Israel yn rhoddi etifeddiaeth i Iosuah.*

A'R ail coel-bren a aeth allan i Simeon, dros lwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd: a'i hetifeddiaeth hwynt oedd o fewn etifeddiaeth meibion Iuda.

2 Ac yr oedd ganddynt hwy yn eu hetifeddiaeth, Beersheba, a Seba, a Moladah,

3 A Hasar-sual, a Balah, ac Asem,

4 Ac Eltolad, a Bethul, a Hormah,

5 Ziclag, a Beth-marcaboth, a Hâsarsusah,

6 A Beth-lebaoth, a Saruhen: tair dinas ar ddeg a'i pentrefydd.

7 Ain, Rimmon, ac Ether, ac Asan: pedair o ddinasoedd a'i pentrefydd.

8 A'r holl bentrefydd y rhai *oedd* o amgylch y dinasoedd hyn, hyd Baalath-beer, Ramath o'r dehau: dymma etifeddiaeth llwyth meibion Simeon, yn ôl eu teuluoedd.

9 O randir meibion Iuda yr *oedd* etifeddiaeth meibion Simeon: canys rhan meibion Iuda oedd ormod iddynt; am hynny meibion Simeon a gawsant eu hetifeddiaeth o fewn eu hetifeddiaeth hwynt.

10 A'r trydydd coel-bren a ddaeth i fyny dros feibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd: a therfyn eu hetifeddiaeth hwynt oedd hyd Sarid.

11 A'i terfyn hwynt sydd yn myned i fyny tua'r môr, a Maralah, ac yn cyrhaeddyd i Dabaseth: ac yn cyrheuddyd i'r afon *sydd* ar gyfer Iocneam.

12 Ac yn troi o Sarid o du'r dwyrain tua chyfodiad haul hyd derfyn Cisloth Tabor; ac yn myned i Daberath, ac yn escyn i Iaphia.

13 Ac yn myned oddi yno ym mlaen tua'r dwyrain i Gittah Hepher, i Ittah Cazin; ac yn myned allan i Rimmon ‖ Methoar i Neah.

‖ Neu, yr hwn a ddawyd.

14 A'r terfyn sydd yn amgylchu o du'r dwyrain i Hanathon; a'i ddiweddiad ynglyn Iphtahel.

15 Cattath

15 Cattath heſyd 'a Nahalal, a Simron, ac Idalah, a Bethlehem: deudeg o ddinaſoedd, a'i pentrefydd.

16 Dymma etifeddiaeth meibion Zabulon, yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd ynnhw, a'i pentrefydd.

17 Y pedwerydd coel-bren a ddaeth allan dros Iſſachar; dros feibion Iſſachar yn ôl eu teuluoedd.

18 A'i terfyn hwynt oedd tu ag Izreel, a Cheſuloth, a Shunem,

19 A Haphuraim, a Shion, ac Anaharath,

20 A Rabbith, a Chiſion, ac Abez,

21 A Remeth, ac Enganim, ac Enhadah, a Beth-pazez.

22 A'r terfyn ſydd yn cyrhaeddyd i Tabor, a Shahazimah, a Bethſemes, a'i cyrrau eithaf hwynt yw 'r Iorddonen: vn deuas ar bymthec a'i pentrefydd.

23 Dynma etifeddiaeth llwyth meibion Iſſachar yn ôl eu teuluoedd: y dinaſoedd, a'i pentrefydd.

24 A'r pummed coel-bren a ddaeth allan dros lwyth meibion Aſer, yn ôl eu teuluoedd.

25 A'i terfyn hwynt oedd, Helcath, a Hali, a Beten, ac Achſhaph,

26 Ac Alammelec, ac Amad, a Miſal; ac yn cyrheuddyd i Carmel tua 'r gorllewin, ac i Sihor Libnah,

27 Ac yn troi tua chyſodiad haul i Beth-dagon, ac yn cyrhaeddyd i Zabulon, ac i ddyffryn Iiphthahel tua 'r gogledd i Beth Emec, ac i Neiel, ac yn myned ar y llaw aſſwy i Chabul,

28 A Hebron, a Rhehob, a Hamnon, a Chanah; hyd Sidon fawr:

29 A'r terfyn ſydd yn troi i Ramah, ac hyd ‖ Tyrus. Zor y ddinas gadarn: a'r terfyn ſydd yn troi i Hoſah, a'i gyrrau eithaf ſydd wrth y môr o randir Achzib.

30 Vmma hefyd, ac Aphec, a Rehob: dwy ddinas ar hugain a'i pentrefydd.

31 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Aſer yn ôl eu teuluoedd: y dinaſoedd hyn a'i pentrefydd.

32 Y chweched coel-bren a ddaeth allan i feibion Nephtali: dros feibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd.

33 A'i terfyn hwy oedd o Heleph, o Alon i Zanannim, ac Adami, Neceb, a Iabneel hyd Lacum: a'i gyrrau eithaf oedd *wrth* yr Iorddonen.

34 A'r terfyn ſydd yn troi tua 'r gorllewin i Aznoth Tabor, ac yn myned oddyno i Huccoc; ac yn cyrhaeddyd i Zabulon o du 'r dehau, *ac* yn cyrhaeddyd i Aſer o du 'r gorllewin, ac i Iuda a'r Iorddonen tua chyſodiad haul.

35 A'r dinaſoedd caeroc, Zidim, Zer, a Hammath, Raccath, a Chinereth,

36 Ac Adamah, a Ramah, a Haſor,

37 A Chedes, ac Edrai, ac Enhaſor,

38 Ac Iron, a Migdal-el, Horem, a Bethanah, a Bethſemes: pedair dinas ar bymthec a'i pentrefydd.

39 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Nephtali yn ôl eu teuluoedd: y dinaſoedd a'i pentrefydd.

40 Y ſeithfed coel-bren a ddaeth allan dros lwyth meibion Dan, yn ôl eu teuluoedd.

41 A therfyn eu hetifeddiaeth hwynt, oedd Sorah, ac Eſtaol, ac Ir Semes,

42 A Saalabbin, ac Aialon, ac Ithlah,

43 Ac Elon, a Themnatha, ac Ecron,

44 Ac Elteceh, a Gibbethon, a Baalah,

45 A Iehud, a Beneberac, a Gath-rimmon,

‖ Ioppa, *Act.* 9. 36. gyfer ‖ Iapho. 46 A Meiarcon, a Raccon, gyd â'r terfyn ar

47 A therfyn meibion Dan a aeth yn rhy *fychan* iddynt i am hynny meibion Dan a aethant i fyny i ymladd yn erbyn Leſem, ac a'i hennillaſant hi, a rawſant hefyd hi â min y cleddyf a meddiannaſant hi, a thrigaſant ynddi, a galwaſant Leſem *yn* * Dan, yn ôl hèuw Dan eu tad. Iud. 18.

48 Dymma etifeddiaeth llwyth meibion Dan yn ôl eu teuluoedd, y dinaſoedd hyn a'i pentrefydd.

49 Pan orphennaſant rannu y wlâd yn etifeddiaethau yn ôl ei therfynau, meibion Iſrael a roddaſant etifeddiaeth i Ioſuah fab Nun yn eu myſc.

50 Wrth orchymyn yr Arglwydd y rhoddaſant iddo ef y ddinas a ofynnodd efe, ſef * Timnath Serah ym mynydd Ephraim: ac efe a adailadodd y ddinas, ac a drigodd ynddi. * Neu, Serah. Iud. 2. 9.

51 *Dymma yr etifeddiaethau a roddodd Eleazr yr offeiriad, a Ioſuah mab Nun, a phennau tadau llwythau meibion Iſrael, yn etifeddiaeth, wrth goel-bren yn Siloh, o flaen yr Arglwydd *wrth* ddrws pabell y cyfarfod: felly y gorphennaſant rannu'r wlâd. * Neu, Iud. 21. 1.

PEN. XX.

1 *Duw yn gorchymyn, 7 a pharu Iſrael yn ufuddio y chwe dinas noddfa.*

ALlefarodd yr Arglwydd wrth Ioſuah, gan ddywedyd,

2 Llefara wrth feibion Iſrael, gan ddywedyd; * moeſwch i chwi ddinaſoedd nodded, *am* y rhai y lleſarais wrthych, drwy law Moſes. * Exod. 21. 13. Num. 35. 11. 34. Deut. 19.

3 Fel y ffo yno y lloſrudd a laddo neb mewn amryſuſedd *neu* mewn anwybod: a byddant i chwi yn noddfa rhac dialudd y gwaed.

4 A phan ffo efe i vn o'r dinaſoedd hynny, a ſefyll *wrth* ddrws porth y ddinas, a mynegi ei achoſion lle y clywo henuriaid y ddinas honno; cymmerant ef attynt i'r ddynas, a rhoddant lê iddo, fel y trigo gyd â hwynt.

5 Ac os dialudd y gwaed a erlid ar ei ôl ef, na roddant y lleiddiad yn ei law ef: canys mewn anwybod y tarawodd efe ei gymmydog, ac nid oedd gâs ganddo ef o'r blaen.

6 Ac efe a drig yn y ddinas honno, nes iddo ſefyll o flaen y gynnulleidfa i farn: ac * nes marw yr arch-offeiriad ſyddo yn y dyddiau hynny: yna dychwel ey lloſrudd, a deued iw ddinas ac iw dŷ ei hun, ſef y ddinas yr hon y ffoeſei efe o honi. * Neu, Iud. 18. 31.

7 Am hynny y cyſſegraſant Cedes yn Galilee, ym mynydd Nephtali, a Sichem ym mynydd Ephraim; a chaer Arba (hon *yw* Hebron) ym mynydd Iuda.

8 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o du 'r dwyrain i Iericho y rhoddaſant * Beſer (yn yr anialwch ar y gwaſtadedd) o lwyth Ruben; a Ramoth yn Gilead o lwyth Gad, a Golan yn Baſan o lwyth Manaſſeh. * Deut. 4. 43. Iud. 20. 8.

9 Y rhai hyn oedd ddinaſoedd goſodedig i holl feibion Iſrael, ac i'r dieithr a ymdeithiei yn eu myſc hwynt, fel y ffoai pawb iddynt a'r a laddei neb mewn amryſuſedd; ac na byddei marw drwy law dialudd y gwaed, nes iddo ſefyll o flaen y gynnulleidfa.

PEN. XXI.

1 *Rhoddi wyth ddinas a dengain i'r Leſiaid wrth goelbren, allan o'r llwythau eraill.* 43 *Duw yn rhoddi y wlad, a llonyddwch i'r Iſraeliaid.* yn ol ei addewid,

YNa pennau tadau y Leſiaid a neſſaſant at Eleazr yr offeiriad, ac at Ioſuah fab Nun, ac at bennau tadau llwythau meibion Iſrael,

2 Ac a leſaraſant wrthynt yn Siloh o fewn gwlâd Canaan, gan ddywedyd, yr Arglwydd a orch-

orchymynnodd drwy law Moſes, roddi i ni ddinasoedd i drigo, a'i meusydd pentrefol i'n hanifeiliaid

3 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Leiaid o'i hetifeddiaeth wrth orchymyn yr Arglwydd, y dinasoedd hyn a'i meusydd pentrefol.

4 A daeth y coel-bren allan dros deuluoedd y Cohathiaid: ac yr oedd i feibion Aaron yr offeiriaid, *y rhai oedd* o'r Leiaid, allan o lwyth Iuda, ac o lwyth Simeon, ac o lwyth Beniamin, dair dinas ar ddec, wrth goel-bren.

5 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath *yr oedd* o deuluoedd llwyth Ephraim, ac o lwyth Dan, ac o hanner llwyth Manaſſeh ddec dinas wrth goel-bren.

6 Ac i feibion Gerſon *yr oedd* o deuluoedd llwyth Iſſachar, ac o lwyth Aſer, ac o lwyth Nephtali, ac o hanner llwyth Manaſſeh yn Baſan, dair dinas ar ddec wrth goel-bren.

7 I feibion Merari wrth eu teuluoedd, *yr oedd* o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, deuddec o ddinasoedd.

8 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Leiaid y dinaſoedd hyn, a'i meusydd pentrefol: (fel y gorchymynnaſei 'r Arglwydd drwy law Moſes) wrth goel-bren.

9 A hwy a roddaſant o lwyth meibion Iuda, ac o lwyth meibion Simeon, y dinaſoedd hyn a henwir erbyn *eu* henwau,

10 Fel y byddent i feibion Aaron o deuluoedd y Cohathiaid, o feibion Leſi: canys iddynt hwy 'r oedd coel-bren cyntaf.

11 A rhoddaſant iddynt ‖ gaer Arbah tâd Anac (hono yw Hebron) yn mynydd-dir Iuda, a'i meusydd pentrefol oddi amgylch.

12 Ond maes y ddinas a'i phentrefydd, a roddaſant i *Galeb fab Iephunneh, yn etifeddiaeth iddo ef.

13 Ac i feibion Aaron yr offeiriad y rhoddaſant Hebron a'i meusydd pentrefol, yn ddinas noddfa i'r lloſrudd, a Libnah a'i meusydd pentrefol,

14 A Iattir, a'i meusydd pentrefol, ac Eſtemoah, a'i meusydd pentrefol.

15 A Holon, a'i meusydd pentrefol, a Debir a'i meusydd pentrefol,

16 Ac Ain, a'i meusydd pentrefol, a Intta a'i meusydd pentrefol, a Bethſemes, a'i meusydd pentrefol; naw dinas o'r ddau lwyth hynny.

17 Ac o lwyth Beniamin, Gibeon a'i meusydd pentrefol; a Geba a'i meusydd pentrefol.

18 Anathoth a'i meusydd pentrefol, ac Almon a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

19 Holl ddinaſoedd meibion Aaron yr offeiriaid, *oedd* dair dinas ar ddec, a'i meusydd pentrefol.

20 A chan deuluoedd meibion Cohath y Leiaid, y rhan arall o feibion Cohath, yr oedd dinaſoedd eu coel-bren o lwyth Ephraim.

21 A hwy a roddaſant iddynt yn ddinas noddfa i lleiddiad, Sichem, a'i meusydd pentrefol, yn mynydd Ephraim: a Gezer a'i meusydd pentrefol,

22 A Chibſaim a'i meusydd pentrefol, a Beth-Horon a'i meusydd pentrefol: pedair o ddinaſoedd.

23 Ac o lwyth Dan, Eltecch a'i meusydd pentrefol, Gibethon a'i meusydd pentrefol.

24 Aialon a'i meusydd pentrefol, Gath-Rimmon a'i meusydd pentrefol: pedair o ddinaſoedd.

25 Ac o hanner llwyth Manaſſeh, Tanach a'i meusydd pentrefol, a Gath-Rimmon a'i meusydd pentrefol: dwy ddinas.

26 Yr holl ddinaſoedd *y rhai oedd* eiddo y rhan arall o deuluoedd meibion Cohath *oedd* ddec, a'i meusydd pentrefol.

27 Ac i feibion Gerſon o deuluoedd y Leiaid *y rhoddaſid* o hanner *arall* llwyth Manaſſeh, yn ddinas nodded y lloſrudd, Golan yn Baſan a'i meusydd pentrefol, a Beeſterah a'i meusydd pentrefol: dwy ddinas.

28 Ac o lwyth Iſſachar, Ciſon a'i meusydd pentrefol, Daberah a'i meusydd pentrefol,

29 Iarmuth a'i meusydd pentrefol, Engannim a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

30 Ac o lwyth Aſer, Miſal a'i meusydd pentrefol, Abdon a'i meusydd pentrefol,

31 Helcah a'i meusydd pentrefol, a Rehob a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

32 Ac o lwyth Nephtali yn ddinas nodded y lloſrudd, Cedes yn Galile a'i meusydd pentrefol, a Hammoth dor a'i meusydd pentrefol, a Chartan a'i meusydd pentrefol: tair dinas.

33 Holl ddinaſoedd y Gerſoniaid, yn ol eu teuluoedd *oedd* dair dinas ar ddec, a'i meusydd pentrefol.

34 Ac i deuluoedd meibion Merari, y rhan arall o'r Leiaid, *y rhoddaſid* o lwyth Zabulon Iocneam a'i meusydd pentrefol, a Chartah a'i meusydd pentrefol,

35 Dimnah a'i meusydd pentrefol, Nahalal a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

36 Ac o lwyth Ruben, Beſer a'i meusydd pentrefol, a Iahaza a'i meusydd pentrefol,

37 Cedemoth a'i meusydd pentrefol, Mephaath a'i meusydd pentrefol: pedair dinas.

38 Ac o lwyth Gad yn ddinas noddfa y lloſrudd, Ramoth yn Gilead a'i meusydd pentrefol, a Mahanaim, a'i meusydd pentrefol,

39 Heſbon a'i meusydd pentrefol, Iazer a'i meusydd pentrefol: pedair dinas o gwbl.

40 Holl ddinaſoedd meibion Merari, yn ôl eu teuluoedd (*ſef* y rhan arall o deuluoedd y Leiaid,) oedd wrth eu coel-bren ddeuddeng-mhinas.

41 Holl ddinaſoedd y Leiaid ym meddiant meibion Iſrael *oedd* wyth dinas a deugain, a'i meusydd pentrefol.

42 Y dinaſoedd hyn oedd bob vn a'i meusydd pentrefol o'i hamgylch: felly *y rhai* yr holl ddinaſoedd hyn.

43 A'r Arglwydd a roddodd i Iſrael yr holl wlâd a dyngodd eſe ar *ei* rhoddi, wrth eu tadau hwynt: a hwy a'i meddiannaſant hi, ac a wladychaſant yndi.

44 Yr Arglwydd heſyd a roddodd lonyddwch iddynt hwy o amgylch, yn ôl yr hyn oll a dyngaſei eſe wrth eu tadau hwynt; ac ni ſaſodd neb yn eu hwyneb hwynt o'i holl elynion; ei holl elynion a roddodd yr Arglwydd yn eu dwylo hwynt.

45 * Ni phallodd dim o'r holl bethau da a leſiaſei 'r Arglwydd wrth dŷ Iſrael: daeth y cwbl i ben.

*Ioſua 23.14.

PEN. XXII.

1 Anſon y deau lwyth a hanner adref, a'i bendithio. 9 Hwythau yn adailadu Allor y dyſtiolaeth ar y ſyriâd. 11 Yr Iſraeliaid yn anfoddlonedi, 21 Hwythau yn eu boddloni hwyntz yn helaeth.

YNa Ioſuah a alwodd y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manaſſeh,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi a gadwaſoch yr hyn oll a orchymynnodd Moſes gwas yr Arglwydd i chwi; a ca wrandawſoch ar ſy llais yn yr hyn oll a orchymynnais i chwi.

3 Ni adawſoch eich brodyr er ys llawer o ddyddiau bellach, hyd y dydd hwn; ond cadwaſoch reol gorchymyn yr Arglwydd eich Duw.

4 Ac yn awr yr Arglwydd eich Duw a roddes eſmwythâra i'ch brodyr, fel y lleſaroddi wrthynt: yn awr gan hynny trowch, ac ewch rhagoch i'ch

pebyll

pebyll i wlâd eich meddiant, yr hon a *'roddodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, o'r tu hwnt i'r Iorddonen,

5 Yn vnic cedwch yn ddyfal ar wneuthur y gorchymyn, a'r gyfraith a orchymynnodd Moses gwâs yr Arglwydd i chwi, *sef* * caru 'r Arglwydd eich Duw, a rhodio yn ei holl ffyrdd ef, a chadw ei orchymynion ef, a glynu wytho ef, a'i wasanaethu ef a'ch holl galon, ac a'ch holl enaid.

6 A Iosuah a'i bendithiodd hwynt, ac a'i gollyngodd ymmaith: a hwy a aethant iw pebyll.

7 Ac i hanner llwyth Manasseh y rhoddasei Moses *etifeddiaeth* yn Basan, ac i'r hanner *arall* y rhoddodd Iosuah, gyd a'i brodyr, tu ymma 'r Iorddonen, tua 'r gorllewin; hefyd pan ollyngodd Iosuah hwynt iw pebyll, yna efe a'i bendithiodd hwynt.

8 Ac efe a lefarodd wrthynt, gan ddywedyd, dychwelwch â chyfoeth mawr i'ch pebyll, ag anifeiliaid lawer iawn, ag arian, ac ag aur, â phrês hefyd, ac â haiarn, ac â gwiscoedd lawer iawn: rhennwch â'ch brodyr anrhaith eich gelynion.

9 A meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh a ddychwelasant, ac a aethant ymmaith oddi wrth feibion Israel o Siloh, yr hon *ydd* yng-wlâd Canaan, i fyned i wlâd Gilead, i wlâd eu meddiant hwy, yr hon a feddiannasant wrth orchymyn yr Arglwydd drwy law Moses.

10 A phan ddaethant i gyffiniau 'r Iorddonen, y rhai *ydd* yngwlâd Canaan, meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh, a adeiladasant yno allor, wrth yr Iorddonen, allor fawr mewn golwg.

11 A chlybu meibion Israel ddywedyd, wele, meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh, a adeiladasant allor ar gyfer gwlâd Canaan, wrth derfynau 'r Iorddonen, ‖ gan yrllys meibion Israel:

‖ *Wrth rydle.*

12 A phan glybu meibion Israel *hyny*, yna holl gynnulleidfa meibion Israel a ymgynnullasant i Siloh, i ddyfod i fyny yn eu herbyn hwynt i ryfel.

13 A meibion Israel a anfonasant at feibion Ruben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manasseh, i wlâd Gilead, Phinees mab Eleazar yr offeiriad,

14 A deg o dywysogion gyd ag ef, yn tywysog o bob tŷ pennaf drwy holl lwythau Israel: a phob vn oedd ben yn nhŷ eu tadau, ym mysc miloedd Israel.

15 A hwy a ddaethant at feibion Ruben, ac at feibion Gad, ac at hanner llwyth Manasseh, i wlâd Gilead, ac a ymddiddanasant â hwynt, gan ddywedyd,

16 Fel hyn y dywed holl gynnulleidfa 'r Arglwydd, pa gamwedd *yw* hwn a wnaethoch yn erbyn Duw Israel, gan ddychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd: pan adeiladasoch i chwi allor, i wrthryfela, heddyw yn erbyn yr Arglwydd?

17 Ai bychan gennym ni, *anwiredd Peor, yr hwn nid ymlanhasom oddi wrtho etto, hyd y dydd hwn; (er bod pla ym mysc cynnulleidfa yr Arglwydd.)

18 Ond bod i chwi droi ymaith heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd? ac am i chwi wrthryfela heddyw yn erbyn yr Arglwydd, efe a lidia y fory yn erbyn holl gynnulleidfa Israel.

19 Ac od yw gwlâd eich meddiant chwi yn aflan, dewch drosodd i wlad meddiant yr Arglwydd, yr hon y mae tabernacl yr Arglwydd yn aros ynddi, a chymmerwch seddiant yn ein mysc ni: ond na wrthryfelwch yn erbyn yr Arglwydd, ac na childynnwch i'n herbyn ninnau, drwy adeiladu o honoch i chwi eich hun allor, heb law allor yr Arglwydd ein Duw.

20 Oni wnaeth * Achan mab Zerah gamwedd o herwydd y diofryd-beth, *sef* y bu digofaint yn erbyn holl gynnulleidfa Israel? *ac efe oedd vn gŵr, *etto* nid efe *yn vnic* a fu farw am ei anwiredd.

21 Yna meibion Ruben, a meibion Gad, a hanner llwyth Manasseh a attebasant, ac a lefarasant wrth bennaethiaid miloedd Israel.

22 Arglwydd Ddduw y duwiau, Arglwydd Dduw y duwiau, efe sydd yn gwybod, ac Israel yntef a gaiff wybod; os mewn gwrthryfel, neu mewn camwedd yn erbyn yr Arglwydd *y bu hyn*, na wareder ni y dydd hwn.

23 Os adeiladasom i ni allor i droi oddi ar ôl yr Arglwydd, neu os offrymmasom arni boeth offrwm, neu fwyd offrwm; neu os aberthasom arni ebyrth hedd, yr Arglwydd ei hun a'i gofynno.

24 Ac onid rhac ofn y peth *ymma* y gwnaethom hyn, gan ddywedyd, † yn ol hyn eich meibion chwi a adroddant wrth ein meibion ninnau, gan ddywedyd, beth *sydd* i chwi *a wneloch* ag Arglwydd Dduw Israel?

† *Heb.* yfory.

25 Canys yr Arglwydd a roddodd yr Iorddonen hon yn derfyn rhyngom ni a chwi, meibion Ruben a meibion Gad, nid *oes* i chwi ran yn yr Arglwydd: felly y gwnai eich meibion chwi i'n meibion ni beidio ag ofni 'r Arglwydd.

26 Am hynny y dywedasom, gan adeiladu gwnawn yn awr i ni allor; nid i boeth offrwm, nac i aberth,

27 Eithr i fod * yn dŷst rhyngom ni a chwi, a rhwng ein hiliogaeth ni ar ein hôl, i *gael o bonom* wasanaethu gwasanaeth yr Arglwydd ger ei fron ef, a'n poeth offrymmau ac a'n hebyrth, ac a'n heffrymmau hedd: fel na ddywedo eich meibion chwi yn ol hyn wrth ein meibion ni, nid *oes* i chwi ran yn yr Arglwydd.

* Gen. 31.48,52. 24.27. vers. 34.

28 Am hynny y dywedasom, pan ddywedont hwy *felly* wrthym ni, neu wrth ein heppil yn ol hyn, yna y dywedwn ninneu, gwelwch lun allor yr Arglwydd, yr hon a wnaeth ein tadau ni, nid i boeth offrwm, nac i aberth, ond i fod yn dŷst rhyngom ni a chwi.

29 Na atto Duw i ni wrthryfela yn erbyn yr Arglwydd, a dychwelyd heddyw oddi ar ôl yr Arglwydd, gan adeiladu allor i boeth offrwm, i fwyd offrwm, neu i aberth, heb law allor yr Arglwydd ein Duw yr hon *sydd* ger bron ei dabernacl ef.

30 A phan glybu Phinees yr offeiriad, a thywysogion y gynnulleidfa, a phennaethiaid miloedd Israel, y rhai *oedd* gyd ag ef, y geiriau a lefarasei meibion Ruben, a meibion Gad, a meibion Manasseh, da oedd *y peth* yn eu golwg hwynt.

31 A Phinees mab Eleazar yr offeiriad a ddywedodd wrth feibion Ruben, ac wrth feibion Gad, ac wrth feibion Manasseh, heddyw y gwyddom fod yr Arglwydd yn ein plith, o herwydd na wnaethoch y camwedd hwn yn erbyn yr Arglwydd: † yn awr gwaredasoch feibion Israel o law 'r Arglwydd.

† *Heb.* yna.

32 Am hynny y ddychwelodd Phinees mab Eleazar yr offeiriad, a'r tywysogion, oddi wrth feibion Ruben, ac oddi wrth feibion Gad o wlâd Gilead, i wlâd Canaan at feibion Israel, ac a ddygasant trachefn air iddynt.

33 A da oedd y peth yngolwg meibion Israel, a meibion Israel a fendithiasant Dduw, ac ni feddiasant ani fyned i fynu yn eu herbyn hwynt i ryfel, i ddifetha y wlâd yr oedd meibion Ruben, a meibion Gad yn preswylio ynddi.

34 A meibion Ruben, a meibion Gad a alwasant yr allor ‖ Ed: canys tŷst *sydd* hi rhyngom ni, mai 'r Arglwydd *sydd* Dduw.

‖ *Sef* tŷst.

PEN.

PEN. XXIII.

1 Iosuah yn annoc y bobl cyn ei farwolaeth, 3 trwy gofio lwyddibon o'r blaen, 5 trwy addewidion, 11 a rhewm fygziboion.

A Darfu yn ôl dyddiau lawer wedi i'r Arglwydd roddi Llonyddwch i Israel gan ei holl elynion o amgylch, i Iosuah heneiddio a myned mewn dyddiau.

2 A Iosuah a alwodd am holl Israel, am eu henuriaid, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwŷr, ac am eu swyddogion, ac a ddywedodd wrthynt, myfi a heneiddiais ac a euthum yn oedrannus.

3 Chwitheu hefyd a welsoch yr hyn oll a wnaeth yr Arglwydd eich Duw i'r holl genhedloedd hyn er eich mwyn chwi: * canys yr Arglwydd eich Duw yw yr hwn a ymladdodd trosoch.

4 Gwelwch, † dannnais i chwi y cenhedloedd hyn a adawyd, yn etifeddiaeth i'ch llwythau chwi, o'r Iorddonen, a'r holl genhedloedd y rhai a dorrais i ymmaith hyd y môr mawr tua † 'r gorllewin.

5 A'r Arglwydd eich Duw a'i bynlid hwynt o'ch blaen chwi, ac a'i gyrr hwynt ymaith allan o'ch gŵydd chwi: a chwi a feddiennwch tu gwlâd hwynt, megis y dywedodd yr Arglwydd eich Duw wrthych.

6 Am hyny ymwrolwch yn lew, i gadw ac i wneuthur y cwbl sydd scrifennedic yn llyfr cyfraith Mosis, * fel na chilioch oddi wrthynt tua 'r llaw ddehau, na thua 'r llaw asliwy.

7 Ac na chyd-ymgyfeilloch â'r cenhedloedd ymma, y rhai a adawyd gyd â chwi; ac na * chofioch enw tu duwiau hwynt, ac na thyngoch *iddynt*, na wasanaethoch hwynt y chwaith, ac nac ymgrymmoch iddynt:

8 ‖ Onid glynu wrth yr Arglwydd eich Duw, fel y gwnaethoch hyd y dydd hwn.

9 ‖ Canys yr Arglwydd a yrrodd allan o'ch blaen chwi genhedloedd mawrion, a nerthol: ac am danoch chwi, ni safodd neb yn eich wynebau chwi hyd y dydd hwn.

10 * Yn gŵr o honoch a erlid fil, canys yr Arglwydd eich Duw yw 'r hwn fydd yn ymladd trosoch, fel y llefaredd wrthych.

11 Ymgedwch gan hynny yn ddyfal ar eich eneidiau, ar i chwi garu 'r Arglwydd eich Duw.

12 Canys os gan ddychwelyd y dychwelwch, ac yr ymlynwch wrth weddill y cenhedloedd ymma, y rhai a adawyd gyd â chwi; os ymgyfathrachwch â hwynt, ac os ewch i mewn attynt hwy, a hwythau attoch chwithau,

13 Gan wybod gwybyddwch na yrr yr Arglwydd eich Duw y cenhedloedd hyn mwyach allan o'ch blaen chwi: * onid byddant i chwi yn fagl, ac yn drangwydd, ac yn ffrewyll yn eich ystlysau, ac yn ddrain yn eich llygaid, nes eich difa chwi allan o'r wlâd dda yma, 'r hon a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi.

14 Ac wele fi yn myned heddyw i ffordd yr holl ddaear, a chwi a wyddoch yn eich holl galonnau, ac yn eich holl eneidiau, na * phallodd dim o'r holl bethau daionus, a leferodd yr Arglwydd eich Duw am danoch chwi; hwy a ddaethant oll i chwi, ac ni phallodd dim o honynt.

15 Ac fel y daeth i chwi bob peth daionus a addawodd yr Arglwydd eich Duw wrthych, felly y dwg yr Arglwydd arnoch chwi bob peth drygionus, nes eich difa chwi allan o'r wlâd dda ymma, a roddodd yr Arglwydd eich Duw i chwi:

16 Pan drosseddoch gyfammod yr Arglwydd eich Duw a orchymynnodd efe i chwi, a myned a gwasanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt; yna y llidia digofaint yr Arglwydd yn eich erbyn chwi, ac y cyfergollir chwi yn ebrwydd, o'r wlâd dda ymma a roddodd efe i chwi.

PEN. XXIIII.

1 Iosuah yn cynnull y llwythau yn Sichem. 2 Hiſtori ferr o ſendidion Duw er amſer Terah. 14 Mae eſt yn adnewyddu cyſammod: cyngdynt hwy a Duw. 25 Cartref yn dyſti o'r cyſammod. 29 Oedran Iosuah, ei farwolaeth, a'i gladdedigaeth. 32 Cladduesyrn Joseph. 33 Marwolaeth Eleazar.

A Iosuah a gynnullodd holl lwythau Israel i Sichem, ac a alwodd am henuriaid Israel, ac am eu pennaethiaid, ac am eu barnwŷr, ac am eu swyddogion, a hwy a safasant ger bron Duw.

2 A dywedodd Iosuah wrth yr holl bobl, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Israel, tu hwnt ir afon * y trigodd eich tadau chwi gynt, *sef* Terah tad Abraham, a thad Nachor: a hwy a wasanaethasant dduwiau dieithr. *Gen.11.

3 Ac mi a gymmerais eich tâd Abraham ymaith o'r tu hwnt i'r afon, ac a'i harweiniais ef drwy holl wlâd Canaan, ac a amlheais hefyd ei hâd ef, ac a * roddais iddo Isaac. *Iod.5.7.

4 * Ac i Isaac y rhoddais Iacob, ac Esau; ac * i Esau y rhoddais fynydd Seir iw etifeddu; * ond Iacob a'i feibion a aethant i wared i'r Aipht. *Gen.21.2 & 25.26. * Gen. 46.6.

5 Ac mi * a anfonais Moses ac Aaron, ac a darewais yr Aiphtiaid, yn ol yr hyn a wneuthum yn eu mysc; ac wedi hynny y dugum chwi allan: * Gen. 36.8.

6 * Ac a ddugum eich tadau allan o'r Aipht: a chwi a ddaethoch at y môr, a'r Aiphtiaid a erlidiodd ar ôl eich tadau â cherbydau, ac â gwŷr meirch, hyd y * môr coch. *Ex.3.10. *Ex.12 37 *Ex.14.9

7 A phan waeddasant ar yr Arglwydd, efe a osododd dywyllwch rhyngoch chwi a'r Aiphtiaid, ac a ddûg y môr arnynt hwy, ac a'i gorchguddiodd, eich llygaid chwi a welsant yr hyn a wneuthum yn yr Aipht; trigasoch hefyd yn yr anialwch ddyddiau lawer.

8 Ac mi a'ch dygais i wlâd yr Amoriaid, y rhai oedd yn trigo o'r tu hwnt i'r Iorddonen, * a hwy a ymladdasant i'ch erbyn; ac mysi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi, fel y meddiannasoch eu gwlâd hwynt, a minne a'i difethais hwynt o'ch blaen chwi. *Num. 21.33.

9 * Yna Balac mab Zippor brenin Moab a gyfododd, ac a ryfelodd yn erbyn Israel, ac a anfonodd, ac a alwodd am Balaam fab Beor i'ch melldigo chwi. *Nu.22.5 den.23.4.

10 Ond ni fynnwn i wrando ar Balaam; am hyny gan fendithio y bendithiodd efe chwi; felly y gwaredais chwi o'i law ef.

11 A chwi a aethoch tros yr Iorddonen, ac a ddaethoch i Iericho: a gwŷr Iericho a ymladdodd i'ch erbyn, yr Amoriaid, a'r Pheresiaid, a'r Canaaneaid, a'r Hethiaid, a'r Girgasiaid, yr Hefiaid a'r Iebusiaid; ac mi a'i rhoddais hwynt yn eich llaw chwi.

12 * Ac mi a anfonais gacwn o'ch blaen chwi, a'r *rhai hyny* a'i gyrrodd hwynt allan o'ch blaen chwi, *sef* dau frenin yr Amoriaid: nid â'th gleddyf di, ac nid â'th fwa. *Ex.23.28 deu.7.20. pen.11.12

13 A mi a roddais i chwi wlâd ni lafuriasoch amdani, a dinasoedd y rhai nid adeiladasoch, ac yr ydych yn trigo ynddynt: o'r gwinllannoedd, a'r olew-lannoedd ni phlanasoch, yr ydych yn bwyta o honynt.

14 Yn awr gan hynny, ofnwch yr Arglwydd, a gwasanaethwch ef, mewn perfeithrwydd, a gwirionedd, a bwriwch ymmaith y duwiau a wasanaethodd eich tadau o'r tu hwnt i'r afon

ac yn

ac yn yr Aipht; a gwaſanaethwch chwi yr Arglwydd.

15 Ac od yw ddrwg yn eich golwg waſanaethu 'r Arglwydd, dewiſwch iwch heddyw pa yn a waſanaethoch, ai 'r duwiau a waſanaethodd eich tadau, y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r *afon*, ai ynte duwiau 'r Amoriaid, y rhai 'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: end myfi mi a'm tŷlwyth a waſanaethwn yr Arglwydd.

16 Yna'r attebodd y bobl, ac y *dywedodd*, na atto Duw i ni adel yr Arglwydd, i waſanaethu duwiau dieithr.

17 Canys yr Arglwydd ein Duw yw'r hwn a'n dûg ni i fynu a'n tadau o wlâd yr Aipht, o dŷ 'r caethiwed; a'r hwn a wnaeth y rhyfeddodau mawrion hynny yn ein gŵydd ni, ac a'n cadwodd ni yn yr holl ffordd y rhodiaſom ynddi, ac ym myſc yr holl bobloedd y tramwyaſom yn eu plith.

18 A'r Arglwydd a yrrodd allan yr holl bobloedd, a'r Amoriaid, preſſwylwŷr y wlâd, o'n blaen ni: am hynny ninnau a waſanaethwn yr Arglwydd, canys eſe *yw* ein Duw ni.

19 A Ioſuah a ddywedodd wrth y bobl, ni ellwch waſanaethu 'r Arglwydd: canys Duw ſanctaidd ydŵ eſe; Duw eiddigus yw, ni ddioddef eſe eich anwiredd na'ch pechodau.

20 O gwrthodwch yr Arglwydd, a gwaſanaethu duwiau dieithr; * yna efe a drŷ, ac a'ch dryga chwi, ac eſe a'ch difa chwi, wedi iddo wneuthur i chwi ddaioni.

21 A'r bobl a ddywedodd wrth Ioſuah, magê, eithr ni a waſanaethwn yr Arglwydd.

22 A dywedodd Ioſuah wrth y bobl, tyſtion ydych yn eich erbyn eich hun, ddewis o honoch i chwi 'r Arglwydd iw waſanaethu. Dywedaſant hwythau, tyſtion *ydym*.

23 Am hynny yn awr *eb efe* bwriwch ymnaith y duwiau dieithr *ſydd* yn eich myſc, a goſtyngwch eich calon at Arglwydd Dduw *Iſrael*.

24 A'r bobl a ddywedaſant wrth Ioſuah, yr Arglwydd ein Duw a waſanaethwn, ac ar ei lais ef y gwrandawn.

25 Felly Ioſuah a wnaeth gyfammod â'r bobl y dwthwn hwnnw, ac a oſododd iddynt ddeddfau, a barnedigaethau, yn Sichem.

26 A Ioſuah a ſcrifennodd y geiriau hyn yn llyfr cyfraith Dduw, ac a gymmerth faen mawr, ac a'i goſododd i fynu yno tan dderwen oedd yn agos i gyſegr yr Arglwydd.

27 A Ioſuah a ddywedodd wrth yr holl bobl, wele y maen hwn fydd yn dyſtiolaeth i ni; canys eſe a glywodd holl eiriau 'r Arglwydd, y rhai a leferodd eſe wrthym: am hynny y bydd eſe yn dyſtiolaeth i chwi, rhac i chwi wadu eich Duw.

28 Felly Ioſuah a ollyngodd y bobl, bob vn iw etifeddiaeth.

29 Ac wedi y pethau hyn y bu farw Ioſuah mab Nun, gwâs yr Arglwydd, yn fab deugmlwydd a chant.

30 A hwy a'i claddaſant ef yn nherfyn ei etifeddiaeth, o fewn * Timnath-ſerah, yr hon *ydd* yn mynydd Ephraim, o du 'r gogledd i ſynydd Gaas.

31 Ac Iſrael a waſanaethodd yr Arglwydd holl ddyddiau Ioſuah, a holl ddyddiau 'r henuriaid a fu fyw ar ôl Ioſuah, ac a wybuaſent holl waith yr Arglwydd, a wnaethei eſe er Iſrael.

32 Ac * eſcyrn Ioſeph, y rhai a ddygaſei meibion Iſrael i fynu o'r Aipht, a gladdaſant hwy yn Sichem, mewn rhan o'r maes a brynaſei Iacob gan feibion * Hemor tad Sichem, er cant | *darn* o arian; a bu i feibion Ioſeph yn etifeddiaeth.

33 Ac Eleazar mab Aaron a fu farw, a chladdaſant ef yn mryn Phinees ei fab, yr hwn a roddaſid iddo ef yn mynydd Ephraim.

Pen. 23.15.

¶ LLYFR Y BARN-WYR.

PEN. I.

1 *Gweithredoedd Iuda a Simeon.* 4 *Adonibezec yn cael talu y pwyth iddo yn union.* 8 *Ennill Ieruſalem.* 10 *Ennill Hebron.* 11 *Othniel yn cael Achſah yn wraig, am ennill Debir.* 16 *Y Cenaid yn preſwylio yn Iuda.* 17 *Ennill Hormah, Gaza, Aſcalon, ac Ecron.* 21 *Gweithredoedd Beniamin.* 22 *Am dy Ioſeph, yr hwn a enillodd Bethel.* 30 *Am Zabulon,* 31 *Aſer,* 33 *Nephtali,* 34 *a Dan.*

Ex.28.30 nu.27.21. 1.ſa.28.6.

AC wedi marw Ioſuah, meibion Iſrael a * ymofynnaſant â'r Arglwydd, gan ddywedyd; pwy â i fynu droſom ni yn erbyn y Canaaneaid yn flaenaf, i ymladd a hwynt?

2 A dywedodd yr Arglwydd, Iuda â i fynu: wele rhoddais y wlâd yn ei law ef.

3 A Inda a ddywedodd wrth Simeon ei frawd, tyret i fynu gyd â mi i'm rhan-dir, fel yr ymladdom yn erbyn y Canaaneaid, a minneu a âf gyd â thi i'th ran-dir ditheu: felly Simeon a aeth gyd ag ef.

4 A Iuda a aeth i fynu, a'r Arglwydd a roddodd y Canaaneaid, a'r Pherieziaid, yn eu llaw hwynt: a lladdaſant o honynt yn Bezec, ddeng-mil o wŷr.

5 A hwy a gawſant Adonibezec yn Bezec, ac a ymladdaſant yn ei erbyn, a'r Canaaneaid, a'r Pherieziaid.

6 Ond Adonibezec a ffodd, a hwy a erlidiaſant ar ei ôl ef, ac a'i daliaſant ef, ac a dorraſant bodiau ei ddwylaw ef, a'i draed.

7 Ac Adonibezec a ddywedodd, dêc a thriugain o frenhinoedd wedi torri bodiau eu dwylo, a'i traed, a fu yn | caſclu *eu bwyd* dan fy mwrdd i; fel y gwneuthum, felly y talodd Duw i mi. A hwy a'i dygaſant ef i Ieruſalem, ac eſe a fu farw yno.

8 (A meibion Iuda a ymladdaſant yn erbyn Ieruſalem, ac a'i hennillaſant hi, ac a'i tarawſant â min y cleddyf; a lloſcaſant y ddinas a thân.)

9 *Wedi hynny meibion Inda a aethant i wared i ymladd yn erbyn y Canaaneaid oedd yn trigo yn y mynydd, ac yn y dehau, ac yn y gaſtadedd.

10 A Iuda a aeth yn erbyn y Canaaneaid oedd yn trigo yn Hebron, (ac enw Hebron o'r blaen *oedd* * Caer Arbat) a hwy a laddaſant * Seſai ac Ahiman, a Thalmai.

11 Ac eſe a aeth oddi yno at drigolion Debir: ac enw Debir o'r blaen *oedd* Ciriath-ſepher.

12 A dywedodd Caleb, yr hwn a darawo Ciriath-ſepher, ac a'i hennillo hi, mi a roddaſ Achſah fy merch yn wraig iddo.

13 * Ac Othniel mab Cenaz, brawd Caleb, ieuangach nag ef, a'i hennillodd hi: ynteſa roddes Achſah ei ferch yn wraig iddo.

14 A phan ddaeth hi i mewn *atto ef*, hi a'i annogodd ef i geiſio gan ei thâd *rŷw* faes; a hi a ddeſ-

cynnodd

cymnodd oddi ar yr aſſyn, a dywedodd Caleb wrthi, beth a ſynni di?

15 A hi a ddywedodd wrtho, dyro i mi fendith, canys gwlâd y deheu a roddaiſt i mi, dyro i mi hefyd ffynhonnau dyfroedd: a Chaleb a roddodd iddi y ffynhonnau vchaf, a'r ffynhonnau iſaf.

16 A meibion Ceni chwegrwn Moſes a aethant i fyny o ddinas y palm-wŷdd, gyd â meibion Iuda i anialwch Iuda, yr hwn ſydd yn nehau Arad, a hwy a aethant, ac a drigaſant gyd â'r bobl.

17 A Iuda a aeth gyd â Simeon ei frawd, a hwy a darawſant y Canaaneaid oedd yn preſſwylio yn Sephath, ac a'i difrodaſant hi, ac eſe a alwodd enw'r ddinas *Hormah.

18 Iuda hefyd a enillodd Gaza, a'i therfynau, ac Aſcalon a'i therfynau, ac Ecron a'i therfynau.

19 A'r Arglwydd oedd gyd â Iuda, ac eſe a oreſgynnodd y mynydd: ond ni *allei eſe yrru allan drigolion y dyffryn, canys cerbydau heiyrn oedd ganddynt.

20 Ac i Caleb y rhoeſant Hebron, fel y *llefarſei Moſes: ac eſe a yrrodd oddi yno dri mab Anac.

21 Ond meibion Beniamin ni yrraſant allan y Iebuſiaid, y rhai oedd yn preſwylio yn Ieruſalem: ond y mae y Iebuſiaid yn trigo yn Ieruſalem, gyd â meibion Beniamin, hyd y dydd hwn.

22 A thŷ Ioſeph, hwythau hefyd a aethant i fyny yn erbyn Bethel: a'r Arglwydd *oedd gyd â hwynt.

23 A thŷ-lwyth Ioſeph a baraſant chwilio Bethel: ac enw y ddinas o'r blaen *oedd Luz.

24 A'r ysbiŵŷr a welſant ŵr yn dyfod allan o'r ddinas, ac a ddywedaſant wrtho, dangos i ni attolwg y ffordd yr ait i'r ddinas, * ac ni a wnawn drugaredd â thi.

25 A phan ddangoſodd efe iddynt hwy y ffordd i fyned i'r ddinas, hwy a darawſant y ddinas â min y cleddyf: ac a ollyngaſant ymmaith y gŵr a'i holl deulu.

26 A'r gŵr a aeth i wlâd yr Hethiaid, ac a adailadodd ddinas, ac a alwodd ei henw Luz: dymma ei henw hi hyd y dydd hwn.

27 Ond *ni oreſgynnodd Manaſſeh Beth-ſean, na'i threfydd, na Thaanah na'i threfydd, na thrigolion Dor na'i threfydd, na thrigolion Ibleam na'i threfydd, na thrigolion Megido na'i threfydd: eithr mynedd y Canaaneaid breſwylio yn y wlâd honno.

28 Ond pan gryfhaodd Iſrael, yna eſe a oſodaodd y Canaaneaid tan dreth, ond nis gyrrodd hwynt ymaith yn llwyr.

29 *Ephraim hefyd ni yrrodd allan y Canaaneaid oedd yn gwladychu yn Gezer: eithr y Canaaneaid a breſſwyliaſant yn eu myſc hwynt yn Gezer.

30 A Zabulon ni yrrodd ymmaith drigolion Citron, na preſſwylŵyr Nahalol: eithr y Canaaneaid a wladychaſant yn eu myſc hwynt, ac a aethant tan dreth.

31 Ac Aſer ni yrrodd ymmaith drigolion Accho, na thrigolion Sidon, nac Ahlab, nac Achzib, na Helbah, nac Aphic, nac Rehob.

32 Ond Aſer a drigodd ym myſc y Canaaneaid, trigolion y wlâd: canys ni yrraſant hwynt allan.

33 A Nephtali ni yrrodd allan breſſwylwŷr Bethſemes, na thrigolion Beth-anath, eithr eſe a wladychodd ym myſc y Canaaneaid, trigolion y wlâd: er hynny preſſwylwŷr Beth-ſemes, a Beth-anath, oedd tan dreth iddynt.

34 A'r Amoriaid a yrraſant feibion Dan i'r mynydd: canys ni adawſant iddynt ddyfod i waered i'r dyffryn.

35 A'r Amoriaid a fynnei breſſwylio ym mynydd Heres, yn Aialon, ac yn Saalbim: etto llaw tŷ Ioſeph † a orthrechedd, a'r *Amoriaid fuant tan dreth *iddynt.* †*Hebr. a ſu drwm.*

36 A therfyn yr Amoriaid *oedd* o ‖ riw Acrabbim, o'r graig, ac vchôd. ‖*Neu, Maale Acrabbim.*

PEN. II.

1 Angel yn cerydду y bobl yn Bochim. 6 Drygioni yr oes newydd ar ol Joſuah. 14 Digiawnedd Duw a'i drugaredd tuac atynt. 20 Gadal y Canaaneaid i broſ Iſrael.

AC ‖ angel yr Arglwydd a ddaeth i fyny o Gilgal i Bochim, ac a ddywedodd, dugum chwi i fyny o'r Aipht, ac arweiniais chwi i'r wlâd, *am* yr hon y tyngais wrth eich tadau, ac a ddywedais, ni thorraf fynghyſammod â chwi byth. ‖*Neu, chennad.*

2 Na *wnewch chwithau gyfammod â thrigolion y wlâd hon, *ond* bwriwch i lawr eu hallorau: etto ni wrandawſoch ar ſy lleſ; pa ham y gwnaethoch hyn? *Deut. 7. 2. *Deut. 12. 3.

3 Am hynny y dywedais, ni yrraf hwynt allan o'ch blaen chwi: eithr byddant i chwi * *yn ddrain* yn eich yſtlyſau, a'i duwiau fydd yn *ſagl i chwi. *Ioſuah 23. 13. *Exod. 23. 33. & 34. 12.

4 A phan lefarodd angel yr Arglwydd y geiriau hyn wrth holl feibion Iſrael, yna y bobl a ddercha-faſant eu lleſ, ac a wylaſant.

5 Ac a alwaſant enw y lle hwnnw ‖ Bochim: ac yna *aberthaſant i'r Arglwydd. ‖*Hynny yw, Rhai yn wylo.*

6 A Ioſuah a ollyngodd y bobl ymmaith: a meibion Iſrael a aethant bôb vn iw etifeddiaeth, i feddiannu y wlâd.

7 A'r bobl a waſanaethaſant yr Arglwydd holl ddyddiau Ioſuah, a holl ddyddiau'r henuriaid y rhai a † fu fyw ar ôl Ioſuah, y rhai a welſent holl fawr-waith yr Arglwydd, yr hwn a wnaethei efe er Iſrael. †*Hebr. eſtynnaſant dyddiau.*

8 A bu farw Ioſuah mab Nun gwâs yr Arglwydd, yn fab deng-mlwydd a chant.

9 A hwy a'i claddaſant ef yn aberfyn ei etifeddiaeth, o fewn *Timnath-Heres ym mynydd Ephraim, o du'r gogledd i fynydd Gaas. *Ioſua. 24. 30.

10 A'r holl oes honno hefyd a gaſclwyd at eu tadau: a chyfodedd oes arall ar eu hol hwynt, y rhai nid adwaenent yr Arglwydd, na'i weithredoedd a wnaethei efe er Iſrael.

11 A meibion Iſrael a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a waſanaethaſant Baalim:

12 Ac a wrthodaſant Arglwydd Dduw eu tadau, yr hwn a'i dygaſei hwynt o wlâd yr Aipht, ac a aethant ar ôl duwiau dieithr *ſef rhai* o dduwiau y bobloedd *oedd* o'i hamgylch, ac a ymgrymmaſant iddynt, ac a ddigiaſant yr Arglwydd.

13 A hwy a wrthodaſant yr Arglwydd, ac a waſanaethaſant Baal, ac Aſtaroth:

14 A llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Iſrael, ac eſe a'i rhoddodd hwynt yn llaw'r anrheith-wŷr, y rhai a'i anrheithiaſant hwynt, ac eſe a'i gwerthodd hwy * i law eu gelynion o amgylch, fel na allent ſefyll mwyach yn erbyn eu gelynion. *Pſal. 44. 12. *Iſa. 50. 1.

15 I ba le bynnac yr aethant, llaw'r Arglwydd oedd er drwg yn eu herbyn hwynt, fel y llefaraſei'r Arglwydd, ac fel y *tyngaſei'r Arglwydd wrthynt hwy: a bu gyfyng iawn arnynt. *Lev. 26. * Deu. 28

16 Etto'r Arglwydd a gododd farn-wŷr, y rhai a'i hachubodd hwynt o law eu hanrheith-wŷr.

17 Ond ni wrandawent ychwaith ar eu barn-wŷr, eithr putteiniaſant ar ôl duwiau dieithr, ac ymgrymmaſant iddynt: ciliaſant yn ebrwydd o'r ffordd

ffordd y rhodiasei eu tadau hwynt ynddi, gan wrando ar orchymynion yr Arglwydd: *ond* ni wnaethant hwy felly.

18 A phan godei yr Arglwydd farn-wŷr arnynt hwy, yna'r Arglwydd fyddei gyd â'r barn-wr, ac a'i gwaredei hwynt o law eu gelynion holl ddyddiau y barn-wr: (canys yr Arglwydd a dosturiei wrth eu griddfan hwynt, rhac eu gorthrym-wŷr, a'i cystuddwŷr.)

* Pen. 3.12. 19 A phan fyddei * farw y barn-wyr, hwy a ddychwelent, ac a ymlygrent yn fwy na'i tadau, gan fyned ar ôl duwiau dieithr, iw gwasanaethu hwynt, ac i ymgrymmu iddynt: ni † pheidiasant a'i gweithredoedd eu hunain, nac a'i ffordd wrthnyfig.

† Hebr. ni olly-gasant ddim i gwympo ei, &c. 20 A digllonedd yr Arglwydd a lidiei yn erbyn Israel, ac efe a ddywedei, o blegit i'r genhedl hon drosseddu fy nghyfammod a orchymynnais iw tadau hwynt, ac na wrandawsant ar fy llais,

21 Ni chwanegaf innau yrru ymmaith o'i blaen hwynt, neb o'r cenhedloedd a adawodd Iosuah pan fu farw.

22 I brofi Israel drwyddynt hwy, a gadwent hwy ffordd yr Arglwydd gan rodio ynddi, fel y cadwodd eu tadau hwynt, neu beidie.

‖ Neu, a oddefodd. 23 Am hynny yr Arglwydd a ‖ adawodd y cenhedloedd hynny heb eu gyrru ymaith yn ebrwydd, ac ni roddodd hwynt yn llaw Iosuah.

PEN. III.

1 Y cenhedloedd a adawyd i brofi Israel. 6 Ac Israel wrth ymgysylltiach â hwynt yn addoli eu duwiau hwy. 8 Othniel yn eu gwaredu hwy oddiwrth Chusan-Risathaim. 12 Ehud oddiwrth Eglon, 31 A Samgar oddiwrth y Philistiaid.

DYma na y cenhedloedd a adawodd yr Arglwydd i brofi Israel drwyddynt, (sef y rhai oll ni wyddynt gwbl o ryfeloedd Canaan;

2 Yn vnic i beri i genhedlaethau meibion Israel gwybod, iw dyscu hwynt i ryfel; y rhai yn ddiau ni wyddent hynny o'r blaen:)

3 Pum tywysog y Philistiaid, a'r holl Ganaaneaid, a'r Sidoniaid, a'r Hefiaid, y rhai oedd yn aros ym mynydd Libanus, o fynydd Baal-hermon hyd y ffordd y deuir i Hamath.

4 A hwy a fuant i brofi Israel drwyddynt, i wybod a wrandawent hwy ar orchymynion yr Arglwydd, y rhai a orchymynnasei efe iw tadau hwynt, trwy law Moses.

5 A meibion Israel a drigasant ym mysc y Canaaneaid, yr Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Pherezziaid, yr Hefiaid hefyd a'r Iebusiaid.

6 Ac a gymmerasant eu merched hwynt iddynt yn wragedd, ac a roddasant eu merched iw meibion hwythau, ac a wasanaethasant eu duwiau hwynt.

7 Felly meibion Israel a wnaethant ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a anghofiasant yr Arglwydd eu Duw, ac a wasanaethasant Baalim, a'r llwyni.

8 Am hynny digllonedd yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Israel, ac efe a'i gwerthodd hwynt i law Chusan Risathaim brenin † Mesopotamia: a meibion Israel a wasanaethasant Chusan Risathaim wyth mlynedd.

† Hebr. Aram-naharaim

9 A meibion Israel a waeddasant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd i achub-wr i feibion Israel, yr hwn a'i hachubodd hwynt, sef Othniel mab Cenaz, brawd Caleb ieuangach nag ef.

† Hebr. gofid. 10 Ac Yspryd yr Arglwydd † a ddaeth arno ef, ac efe a farnodd Israel, ac a aeth allan i ryfel, a'r Arglwydd a roddodd yn ei law ef Chusan Risathaim brenin † Mesopotamia: a'i law ef oedd drech ei † na Chusan Risathaim.

11 A'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlynedd: a bu farw Othniel mab Cenaz.

12 A meibion Israel a chwanegasant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a nerthodd Eglon brenin Moab yn erbyn Israel, am iddynt wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd.

13 Ac efe a gasclodd atto feibion Ammon, ac Amalec, ac a aeth, ac a darawodd Israel, a hwy a feddianasant ddinas y palm-wydd.

14 Felly meibion Israel a wasanaethasant Eglon brenin Moab ddau naw mlynedd.

15 Yna meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a gododd achubŵr iddynt, sef Ehwd mab Gera fab Gemini, gwr † llaw-chwith: † Hebr. a meibion Israel a anfonasant anrheg gyd ag ef i Eglon brenin Moab. ene lon

16 Ac Ehwd a wnaeth iddo ddagr ddau finiawc o gufydd ei hŷd, ac a'i gwregysodd tan ei ddillad, ar ei glûn ddehau.

17 Ac efe a ddug yr anrheg i Eglon brenin Moab: ac Eglon *oedd* ŵr tew iawn.

18 A phan ddarfu iddo ef gyflwyno'r anrheg, efe a ollyngodd ymmaith y bobl a ddygasei yr anrheg.

19 Ond efe ei hun a drôdd oddi wrth y ‖ cherfluniau relau *oedd* yn Gilgal, ac a ddywedodd, *y mae i* mi air o gyfrinach â thi ô frenin: dywedodd yntef, gofteg: a'r holl rai oedd yn sefyll yn ei ymyl ef a aethant allan oddi wrtho ef. [Neu, delau

20 Ac Ehwd a ddaeth i mewn atto ef, ac yntef oedd yn eistedd mewn ystafell † haf, yr hon *oedd* iddo ef ei hunan; a dywedodd Ehwd, gair oddi- † Hebr. wrth Ddûw *sydd* genif attat ti. Ac efe a gyfododd oddi ar eistorseddfa.

21 Ac Ehwd a estynnodd ei law asswy, ac a gymmerth y ddagr oddi ar ei glûn ddehau, ac a'i brathodd hi yn ei botten ef.

22 A'r carn a aeth i mewn ar ôl y llafn, a'r braster a ymgaeodd am y llafn fel na allai dynnu y ddagr allan o'i botten; a'r dom a ddaeth allan.

23 Yna Ehwd a aeth allan trwy'r cyntedd, ac a gaeodd ddrysau yr ystafell arno, ac a'i cloawdd.

24 Pan aeth efe ymmaith, ei weision a ddaethant a phan welsant, wele fôd drysau yr ystafell ya gloiedic, hwy a ddywedasant, diau † esmwythau ei † Hebr. gorph y mae efe yn yr ystafell hâf. cuddio

25 A hwy a ddisgwiliasant nes ciwilyddio *hwynt*; ac wele nid oedd efe yn agori drysau yr ystafell; yna hwy a gymmerasant agoriad, ac a agorasant, ac wele eu harglwydd hwy wedi cwympo i lawr yn farw.

26 Ac Ehwd a ddiangodd tra fuant hwy yn aros, ac efe a aeth y tu hwnt i'r chwarelau, ac a ddiangodd i Seirah.

27 A phan ddaeth, efe a vdcanodd mewn vdcorn ym mynydd Ephraim; a meibion Israel a ddescynnasant gyd ag ef o'r mynydd, ac yntef o'i blaen hwynt.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, canlynwch fi, canys yr Arglwydd a roddodd eich gelynion chwi, sef Moab, yn eich llaw chwi: a hwy a aethant i wared ar ei ôl ef, ac a ennillasant rydau yr Iorddonen, tu a Moab, ac ni adawsant i neb fyned trwodd.

29 A hwy a darawsant o'r Moabiaid y pryd hynny, ynghylch deng-mil o wŷr, pawb yn † fymmus, a phawb yn wŷr nerthol: ac ni ddiangodd neb. † Hebr. praff

30 Felly y darostyngwyd Moab y dwthwn hwnnw

hwnnw tan law Israel; a'r wlâd a gafodd lonydd bedwar vgain mlhyneḍd.

31 Ac ar ei ôl ef y bu Samgar mab Anath, ac efe a darawodd o'r Philistiaid chwechain-wr ag ‖ irai ychen: ynteef hefyd a waredodd Israel.

P E N. IIII.

1 Debora a Barac yn ẽu ymaredu hwy oddiwrth Jabin a Sisara. 18 Iael yn lladd Sisara.

A Meibion Israel a chwanegasant wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, wedi matw Ehwd.

2 A'r Arglwydd a'i gwerthodd hwynt i law Iabin brenin Canaan, yr hwn oedd yn teyrnasu yn Hazor: a thywysog ei lû ef *oedd* Sisara, ac efe oeḍd ya trigo yn Haroseth y cenhedloeḍd.

3 A meibion Israel a lefasant ar yr Arglwydd; canys naw cancerbyd haiarn *oedd* ganddo ef, ac efe a orthrymmodd feibion Israel yn dôst, vgain mlhyneḍd.

4 A Debora y brophwydes gwraig Lapidoth, y hi oedd yn barnu Israel yr amser hwnnw.

5 Ac yr oedd hi yn trigo tan balm-wydden Debora, rhwng Ramah a Bethel, ym mynydd Ephraim: a meibion Israel a ddeuent i fyny atti hi am farn.

6 A hi a anfonodd, ac a alwodd, am Barac fab Abinoam, o Cedes Nephtali; ac a ddywedodd wrtho, oni orchymynnodd Arglwydd Dduw Israel *gan ddywedyd*, dos, a thyn tua mynydd Tabor, a chymmer gyd â thi ddeng-mil o wyr, o feibion Nephtali, ac o feibion Zabulon.

7 A mi a dynaf attat i afon *Cison, Sisara tywysog llû Iabin, a'i gerbydau, a'i lluos, ac a'i rhoddef ef yn dy law di.

8 A Barac a ddywedodd wrthi, od ai di gyd â mi, mi neu a âf, a conid ai gyd â mi, nid âf.

9 A hi a ddywedodd, gan fyned yr âf gyd a thi: etto ni bydd gogoniant i ti yn y daith yr wyt yn myned iddi, canys yn llaw gwraig y gwerth yr Arglwydd Sisara. A Debora a gyfododd, ac a aeth gyd a Barac i Cedes.

10 A Barac a gynhullodd Zabulon, a Nephtali, i Cedes, ac a aeth i fyny a deng-mil o wŷr wrth ei thraed: a Debora a aeth i fyny gyd ag ef.

11 A Heber y Cenead, o feibion *Hobab chwegwn Moses, a ymmaillttasai oddiwrth y Cenead. ac a ledasai ei babell hyd wastadedd Zaanaim, yr hwn *ydd* yn ymyl Cedes.

12 A mynegasant i Sisara fyned o Barac mab Abinoam, i fyny i fynydd Tabor.

13 A Sisara a † gynhullodd ei holl gerbydau, *sef* naw can cerbyd haiarn, a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, o Haroseth y cenhedloedd hyd afon Cison.

14 A Debora a ddywedodd wrth Barac, cyfot, canys hwn *yw* 'r dydd y rhoddodd yr Arglwydd Sisara yn dy law di; onid aeth yr Arglwydd allan o'th flaen di? felly Barac a ddescynnodd o fynydd Tabor, a deng mil o wŷr ar ei ôl.

15 *A'r Arglwydd a ddrylliodd Sisara, a'i holl gerbydau, a'i holl fyddin, â min y cleddyf o flaen Barac: a Sisara a ddescynnodd oddi ar ei gerbyd, ac a ffodd ar ei draed.

16 Ond Barac a erlidiodd ar ôl y cerbydau, ac ar ôl y fyddin, hyd Haroseth y cenhedloedd: a holl lû Sisara a syrthiodd ar fin y cleddyf; ni adawyd † yn o honynt.

17 Ond Sisara a ffodd ar ei draed i babell Iael gwraig Heber y Cenead: canys *yr oedd* heddwch rhwng Iabin brenin Hazor, â thŷ Heber y Cenead.

18 A Iael a aeth i gyfarfod a Sisara, ac a ddywedodd wrtho, tro i mewn fy arglwydd, tro i mewn attaf, nac ofna. Yna efe a drodd atti i'r babell, a hi a'i gorchuddiodd ef â gwrthban.

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, diod fi attolwg ag ychydig ddwfr, canys sychodic wyf. Yna hi a agorodd *gynnoc o laeth, ac a'i diododd ef, ac a'i gorchuddiodd. *Pen. 5.25.

20 Dywedodd hefyd wrthi, saf *wrth* ddrws y babell, ac os daw neb i mewn, a gofyn i ti, a dywedyd, a oes ymma neb? yna dywed titheu, *nac oes*.

21 Yna Iael gwraig Heber a gymmerth hoel o'r babell, ac a gymmerodd forthwyl yn ei llaw, ac a aeth i mewn atto ef yn ddistaw, ac a bwyodd yr hoel yn ei arlais ef, ac a'i gwthiodd i'r ddaiar: (canys yr oedd efe yn cysgu, ac yn lluddedig) ac *felly* y bu efe farw.

22 Ac wele, a Barac yn erlid Sisara, Iael aeth iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd wrtho, tyret, ac mi a ddangosaf i ti y gŵr yr wyt ti yn ei geisio: ac efe a ddaeth i mewn atti, ac wele Sisara yn gorwedd yn farw, a'r hoel yn ei arlais.

23 Felly y darostyngodd Duw y dwthwn hwnnw † Hebr. *Jan ſyned* Iabin brenin Canaan, o flaen meibion Israel. *a aeth, ac a ſi dôſ yn erbyn Iabin.*

24 A llaw meibion Israel a † lwyddodd, ac a orchfygodd Iabin brenin Canaan; nes iddynt ddestrywio Iabin brenin Canaan.

P E N. V.

1 Can Debora a Barac.

YNa y canodd Debora, a Barac mab Abinoam, y diwrnod hwnnw, gan ddywedyd,

2 Am ddial dialeddau Israel, *ac* yn gyntaf ll o'r bobl, bendithiwch yr Arglwydd.

3 Clywch ô frenhinoedd; gwrandewch ô dywysogion; myfi a myfi, a ganaf i'r Arglwydd, canaf *fawl* i Arglwydd Dduw Israel.

4 Oh Arglwydd pan aethost allan *o Seir, pan gerddaist o faes Edom, y ddaiar a grynodd, a'r nefoedd a ddiferasant, a'r awyr hun a ddiferynnasant ddwfr. *Deut. 4. 11.

5 Y *mynyddoedd a doddasant o flaen yr Arglwydd, sef * Sinai hwnnw o flaen Arglwydd Dduw Israel. *Pſal. 97. 5. * Exod. 19. 18.

6 Yn nydiau * Samgar mab Anath, yn nyddiau * Iael, y llwybrau aeth yn anhygyrch, a'r ffordd-lion a gerddasant lwybrau ceimion. * Pen. 3. 31. * Pen. 4. 18.

7 Y maes-dref a ddarfuant yn Israel, darfuant nes i mi Debora gyfodi, nes i mi gyfodi yn fam yn Israel.

8 Dewisasant ddarnau newyddion; yna rhyfel *oedd* yn y pyrth: a welwyd tarian, na gwaywffon ym mysc deugain mil yn Israel?

9 Fynghalon *fydd* tu ag at ddeddf-wŷr Israel, y rhai fu ewyllysiar ym mhlith y bobl: bendithiwch yr Arglwydd.

10 Y rhai sy yn marchogaeth ar asllynod gwynion, y rhai sy yn eistedd mewn barn, ac yn rhodio ar hyd y ffordd, ‖ lleferwch. ‖ *New, myſyrſwch.*

11 *Y rhai a waredwyd* o ‡ sain crwstl y saethyddion yn y lleoedd i tynnu dwfr, ym'r adroddant gyfiawnderau 'r Arglwydd, cyfiawnderau *tu ag at* y trefydd yn Israel: yna pobl yr Arglwydd a âth i wared i'r pyrth.

12 Deffro, deffro Debora; deffro, deffro, traetha gân: cyfot Barac, a chaethgluda dy gaethglad, ô fab Abinoam.

13 Yna y gwnaeth i'r hwn a adewir, lywodraethu ar bendefigion y bobl: yr Arglwydd a roddes i mi lywodraeth ar gedyrn.

14 O Ephraim *yr oedd* eu gwreiddyn hwynt yn erbyn Amalec, ar dy ôl di Beniamin, ym mysc dy bobl: y deddfwyr a ddaeth i wared o Machir, ‡ yr ysgrifenyddion o Zabulon. † Hebr. *dymaec i pẽin.*

I. 15 A thy-

15 A thywyſogion Iſſachar *oedd* gyd â Debora, ſe Iſſachar, a Barac: eſe a anſonwyd ar ei draed i'r diffryntſ am naillduaeth Ruben *yr oedd* mawr oſal calon.

‖ Neu, yn.

16 Pa ham yr arhoſaiſt rhwng y corlannau, i wrando breſtdau y defaid? ‖ am naillduaeth Ruben *yr oedd* mawr oſal calon.

‖ Neu, yn.

17 Gilead a drigodd o'r tu hwnt i'r Iorddonen: a phn ham yr erys Dan mewn llongau? Aſer a drigodd wrth ‖ borthladd y mor, ac a arhoſodd ar ei ‖ adwyau.

‖ Neu, lan.

18 Pobl Zabulon a † roddes eu henioes i farw, ſelly Nephtali ar vchel-fannau y maes.

‖ Neu, abſtoedd. † Hebr. aatrmigaſant.

19 Y bu enhinoedd a ddaethant, *ac* a ymladdaſant, yna brenhinoedd Canaan a ymladdaſant, yn Taanach, wrth ddyfroedd Megido: ni chymeraſant elw o ariant.

† Heb. llawybraw

20 O'r nefoedd yr ymladdaſant; y ſet yn eu † graddau a ymladdoedd yn erbyn Siſara.

21 Afon Ciſon a'i hyſgubodd hwynt, yr hên afon, yr afon Ciſon: ly enaid, ti a ſethraiſt gadernid.

22 Yna y drylliodd carnau y meirch gan garlammau, carlammau eigryſion ef.

23 Melldigwch Meroz, (dbangel yr Arglwydd) gan felldigo melldigwch ei thrigolion: am na ddaethant yn gynnorthwy i'r Arglwydd yn erbyn y cedyrn.

24 Bendithier Iael gwraig Heber y Cenead goruwch gwragedd: bendithier *ei* goruwch gwragedd yn y babell.

25 Dwfr a geiſiodd eſe, llaeth a roddes hitheu: mewn phiol arddercheg y dûg hi ymenyn.

† Hebr. forthwyllodd.

26 Ei llaw a eſtynnodd hi at yr hoel, a'i llaw ddehau at forthwyl y gweithwŷr: a hi a ‖ bwyodd Siſara, ac a dorrodd ei ben ef; gwanodd hefyd, a thrywanodd ei arlais ef.

27 Wrth ef thraed yr ymgrymmodd eſe, ſyrthioid, gorweddoid: wrth ei thraed yr ymgrymmodd eſe, y ſyrthiodd; lle 'r ymgrymmodd yno y ſyrthiodd yn † farw.

† Heb. adiſtryweddig.

28 Mam Siſara a edrychodd drwy ffeneſtr, ac a waeddodd drwy 'r dellt, pa ham yr oeda ei gerbyd dyfod? pa ham yr arafodd olwynion ei gerbydau?

29 Ei harglwyddeſau doethion a'i hattebaſant, hithe hefyd a † attebodd iddi ei hun.

† Heb. adychwaloid eiriau atti ei hun. † Hebr. pen.

30 Oni chawſant hwy? oni rannaſant yr anrhaith, llangces *neu* ddwy i bob † gŵr? anrhaith o wiſcoedd lymmud-liw i Siſara, anrhaith o wniadwaith lymmdliw: lymud-liw o wniadwaith o'r ddautu, o rumwys i yddfau yr † anrhaithwyr.

‖ Heb. Am yhaith.

31 Felly y dariyddo am dy holl elynion ô Arglwydd; a bydded yrhai a'i hoffant ef fel yr haul yn myned rhagddo yn ei rym. A'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlynedd.

P E N. VI.

1 *Midian yn gorthrymmu 'r Iſraeliaid am eu pechod.* 8 *Prophwyd yn ceryddu hwynt.* 11 *Angel yn anfon Gedeon iw gwareda hwynt.* 17 *Tân yn yſſu anrheg Gedeon.* 24 *Gedeon yn bwrw i lawr allor Baal, ac yn offrymmu aberth ar yr allor Iehova Shalom.* 28 *Ioas yn amddiffyn ei fab, ac yn ‖ alw ef Ierubbaal.* 33 *Llu Gedeon,* 36 *a'i arwyddion.*

A Meibion Iſrael a wnaethant ddrwg yngolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw Midian ſaith mlynedd.

2 A llaw Midian a orthrechodd Iſrael: a rhac y Midianiaid, meibion Iſrael a wnaethant iddynt y llochefau *ſydd* yn y mynyddoedd, a'r ogofydd, a'r amddeffynfaoedd.

3 A phan hauſai Iſrael, yna Midian a ddaeth i fyny, ac Amalec, a meibion y dwyrain, hwy a ddaethant i fyny yn eu herbyn hwy.

4 Aca werſyllaſant yn eu herbyn hwynt: ac a ddiniſtriaſant gnwd y ddaear, hyd oni ddelych i Gaza; ac ni adawſant ddim ymborth yn Iſrael, na ‖ dafad, nac eidion, nac aſyn.

‖ Neu, gyr.

5 Canys hwy a ddaethant i fyny a'i haniſeiliaid, ac a'i pebyll, a daethant fel locuſtiaid o amldra, ac nid *oedd* rifedi arnynt hwy, nac ar eu camelod: a hwy a ddaethant i'r wlâd iw diſtrywio hi.

6 Ac Iſrael a aeth yn dlawd iawn, o achos y Midianiaid: a meibion Iſrael a leſaſant ar yr Arglwydd.

7 A phan leſodd meibion Iſrael ar yr Arglwydd, o blegit y Midianiaid,

8 Yr Arglwydd a anfonodd brophwydwr at feibion Iſrael, yr hwn a ddywedodd wrthynt; fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, myfi a'ch dugum chwi i fynu o'r Aipht, ac a'ch arweinais chwi o dŷ y caethiwed.

9 Ac a'ch gwaredais chwi o law 'r Aiphtiaid, ac o law eich holl orthrym-wŷr; gyrrais hwynt allan o'ch blaen chwi, a thoddais eu tir hwynt i chwi;

10 A dywedais wrthych, myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw chwi, * nac ofnwch ddiwiau yr Amoriaid, y rhai 'r ydych yn trigo yn eu gwlâd: ond ni wrandawſoch ar fy llais i.

* Hebr. 17.35. ieraddoh

11 Ac angel yr Arglwydd a ddaeth, ac a eiſteddodd tan dderwen oedd yn Ophrah, yr hon *oedd* eiddo Ioas yr Abi-Eſriad: a * Gedeon ei fab ef oedd yn dyrnu gwenith wrth y gwin-wryſ, † i'w guddio rhac y Midianiaid.

* Hebr. bera iddo. † Hebr. i ddiangc.

12 Ac angel yr Arglwydd a ymddangoſodd iddo ef, ac a ddywedodd wrtho, yr Arglwydd *ſydd* gyd â thi, ŵr cadarn nerthol.

13 A Gedeon a ddywedodd wrtho, ô fy Arglwydd, od yw 'r Arglwydd gyd â ni, pa ham y digwyddodd hyn oll i ni? a pha le *y mae* ei holl ryfeddodau ef, y rhai a fynegodd ein tadau i ni, gan ddywedyd, oni ddug yr Arglwydd ni i fynu o'r Aipht? ond yn awr yr Arglwydd a'n gwrthododd ni, ac a'n thoddodd i law y Midianiaid.

14 A'r Arglwydd a edrychodd arno ef, ac a ddywedodd, dos yn dy rymmuſdra ymma, a thi a waredi Iſrael o law y Midianiaid: oni anfonais i dy di?

15 Dywedodd yntef wrtho ef, ô fy Arglwydd, pa fodd y gwaredaf fi Iſrael? wele fy † nheulu yn dlawd ym Manaſſeh, a minnau 'a'r lleiaf yn nhŷ fy nhâd.

† Heb. mil y wniadwaith.

16 A dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, diau y byddaf gyd â thi; a thi a darewi y Midianiaid fel vn gŵr.

17 Ac eſe a ddywedodd'wrtho, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg, gwna eroſi arwydd mai ti ſydd yn llefaru wrthif.

18 Na chilia attolwg oddi ymma, hyd oni ddelwyf attat, ac oni ddygwyf fy ‖ anrheg a'i goſod ger dy fron: dywedodd yntef, myfi a arhoſaf nes it ddychwelyd.

‖ Neu, fwyd. offrwm.

19 A Gedeon a aeth i mewn, ac a biratôdd fyn gafr, ac Epha o beillied yn fara croyw; y cig a oſododd eſe mewn baſced, a'r iſcell a oſododd eſe mewn crochan; ac a'i dug atto ef tan y dderwen, ac a'i cyflwynodd.

20 Ac angel Duw a ddywedodd wrtho, cymmer y cig, a'r bara croyw, a goſod ar y graig hon, a thywallt yr iſcell: ac eſe a wnaeth felly.

21 Yna angel yr Arglwydd a eſtynodd flaen y ffon *oedd* yn ei law, ac a gyffyrddodd â'r cig, a'r bara croyw; a'r tân a dderchafodd o'r graig,

ac a yſsodd y cig, a'r bara creywt ac angel yr Arglwydd a aeth ymmaith o'i olwg ef.

22 A phan welodd Gedeon mai angel yr Arglwydd *oedd* efe, y dywedodd Gedeon, Och, ôh Arglwydd Dduw: o herwydd * i'm weled angel yr Arglwydd wyneb yn wyneb.

23 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, tangnefedd it, nac ofna, ni byddi farw.

24 Yna Gedeon a adeiladodd yno allor i'r Arglwydd, ac a'i galwodd † Iehova Shalom: hyd y dydd hwn *y mae* hi etto yn Ophrah eiddo'r Abi-Eſriaid.

25 A'r neſsu honno y dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, cymmer y buſtach *ſydd* eiddo dy dâd ſef yr ail buſtach ſaith mlwydd oed, a bwrw i lawr allor Baal, yr hon *ſydd* eiddo dy dâd, a thor i lawr y llwyn *ſydd* yn ei hymyl hi:

26 Ac adeilada allor i'r Arglwydd dy Dduw ar ben y † graig hon, yn y lle treſnus, a cymmer yr ail buſtach, ac offrymma boeth offrwm a choed y llwyn, yr hwn a dorri di.

27 Yna Gedeon a gymmerodd ddeng-wr o'i weiſion, ac a wnaeth fel y lleſarafei'r Arglwydd wrtho: ac o herwydd ei ſod yn ofni teulu ei dâd, a gwŷr y ddinas, ſel nas gallai wneuthur *hyn* liw dydd, efe a'i gwnaeth liw nos.

28 A phan gyſododd gwŷr y ddinas y boran, yna wele allor Baal wedi ei bwrw i lawr, a'r llwyn yr hwn *oedd* yn ei hymyl wedi ei dorri, a'r ail buſtach wedi ei offrymma ar yr allor a adeiladaſid.

29 A dywedodd pawb wrth ei gilydd, pwy a wnaeth y peth hyn? ac wedi iddynt ymofyn a chwilio y dywediſant, Gedeon mab Ioas a wnaeth y peth hyn.

30 Yna gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrth Ioas, dwg allan dy fab, fel y byddo marw: am iddo ſwrw i lawr allor Baal, ac am iddo dorri y llwyn *oedd* yn ei hymyl hi.

31 A Ioas a ddywedodd wrth y rhai oll a oeddynt yn ſefyll yn ei erbyn ef, a ddadleuwch chwi dros Baal? ai chwi a'i ceidw ef? yr hwn a ddadleuo droſto ef, bydded farw y bore hwn: os Duw *yw* efe, dadleued droſto ei hun, am ſwrw ei allor ef i lawr.

32 Ac efe a'i galwodd ef y dwthwn hwnnw Ierubbaal, gan ddywedyd, dadleued Baal droſto ei hun am ſwrw ei allor i lawr.

33 Yna y Midianiaid oll, a'r Amaleciaid, a meibion y dwyrain a gaſclwyd ynghyd, ac a aethant troſodd, ac a werſyllaſant yn nyffryn Iezreel.

34 Ond Yſpeyd yr Arglwydd a † ddaeth ar Gedeon, ac efe a * vdcanodd mewn vdcorn, ac Abiezer a † aeth ar ei ôl ef.

35 Ac efe a anfonodd genadau drwy holl Manaſſeh, yr hwn hefyd a'i canlynodd ef: anfonodd hefyd genadau i Aſer, ac i Zabulon, ac i Nephtali, a hwy a ddaethant i fyny iw cyfarfod hwynt.

36 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, o gwaredi di Iſrael drwy fy llaw i, megis y lleſaraiſt,

37 Wele fi yn goſod cnû o wlan yn y llawr dyrau: os gwlith fydd ar y cnû yn vnic, a ſychder, ar yr holl ddaiar, yna y caf wybod y gwaredi di Iſrael drwy fy llaw i, ſel y lleſaraiſt.

38 Ac felly y bu; canys cyſododd yn foreu drannoeth, ac a ſyppiodd y cnû ynghŷd, ac a waſcodd wlith o'r cnû, lonaid phiol o ddwſr.

39 A Gedeon a ddywedodd wrth Dduw, na lidied dy ddigllonedd i'm herbyn, * a mi a lefaraf vnwaith etto: profaf yn awr y waith hon yn vnic drwy'r cnû: bydded attolwg ſychder ar y cnû yn vnic, ac ar yr holl ddaiar bydded gwlith.

40 A Duw a wnaeth felly y noſſon honno: canys yr oedd ſychder ar y cnû yn vnic, ac ar yr holl ddaiar yr oedd gwlith.

PEN. VII.

1 *Dwyn Ru Gedeon o ddeuddeg mil ar hugain i drychant 9 ei gyſſuro drwy freuddwyd a dongliad y dorth haidd. 16 Ei ddyſcu ynghylch yr vdcyrn a'r lampau mewn piſſeu. 24 Yr Ephraimiaid yn dal Oreb a Zeeb.*

YNa * Ierubbaal (hwnnw yw Gedeon) a gyſododd yn foreu, a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd âg ef, ac a werſyllaſant wrth fynnon Harod: a gwerſyllyd y Midianiaid oedd o du'r gogledd iddynt, wrth fryn Moreh yn y dyffryn.

2 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, rhy lawſog yw'r bobl *ſydd* gyd â thi, i mi i roddi y Midianiaid yn en dwylo, rhac i Iſrael ymogoneddu i'm herbyn, gan ddywedyd, fy llaw fy hun a'm gwaredodd.

3 Am hynny yn awr, cyhoedda lle y clywo'r bobl, gan ddywedyd, * yr hwn ſydd ofnus ac arſwydus, dychweled ac ymadawed y boreu o fynydd Gilead: a dychwelodd o'r bobl dwy fil ar hugain, a deng-mil a arhoſaſant.

4 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, etto y mae gormod o bobl; dwg hwynt i wared at y dyfroedd, a mi a'i profaf hwynt yno i ti: ac am yr hwn y dywedwyf wrthit, hwn a â gyd â thi, eled hwnnw gyd â thi; ac am *bwy* bynnag y dywedwyf wrthit, hwn nid â gyd â thi, na eled hwnnw gyd â thi.

5 Felly efe a ddygodd y bobl i wared at y dyfroedd; a dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, pob vn a leppio â'i dafod o'r dwfr ſel y lleppia ci, goſot ef o'r naillu, a phob vn a ymgrymmo ar ei liniau i yfed.

6 A rhifedi y rhai a godaſant *y dwfr* a'i llaw at eu genau, oedd drychan-wr: a'r holl bobl eraill a ymgrymmaſant ar eu gliniau i yfed dwfr.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Gedeon, drwy'r trychan-wr a leppiaſant *y dwfr* y gwaredaf chwi, ac y rhoddaf y Midianiaid yn dy law di: ac eled yr holl bobl *eraill* bob vn iw fangre ei hun.

8 Felly y bobl a gymmeraſant fwyd yn eu dwylo, a'i hudcyrn: a *Gedeon* a ollyngodd ymmaith holl wŷr Iſrael, bob vn iw babell, a'r trychan-wr a atraliodd efe: a gwerſyllyd y Midianiaid oedd oddi tanodd iddo yn y dyffryn.

9 A'r noſſon honno y dywedodd yr Arglwydd wrtho ef, cyfot, dos i wared i'r gwerſyll, canys mi a'i rhoddaſs yn dy law di.

10 A cod wyt yn ofni myned i wared, dos di a Phurah dy lange, i wared i'r gwerſyll:

11 A chei glywed beth a ddywedant, ſel yr ymnertho wedi hynny dy ddwylo, ac yr elych i wared i'r gwerſyll: yna efe a aeth i wared, a Phurah ei lange, i gwr y † rhai arſogion *oedd* yn y gwerſyll.

12 A'r Midianiaid, a'r Amaleciaid, a holl * feibion y dwyrain, oedd yn gorwedd yn y dyffryn ſel locuſtiaid o amldra: a'i cameloi *oedd* heb rif ſel y tywod *ſydd* ar fin y môr o amldra.

13 A phan ddaeth Gedeon, wele ŵr yn mynegi iw gyfeill freuddwyd, ac yn dywedyd, wele breuddwyd a freuddwydiais, ac wele dorth o fara haidd yn ymdreiglo i werſyll y Midianiaid, a hi a ddaeth hyd at babell, ac a'i tarawodd ſel y ſyrthiodd, a hi a'i hymchwelodd ſel y ſyrthiodd y babell.

14 A'i gyfeill a atebodd, ac a ddywedodd, nid *yw* hyn ddim onid cleddyf Gedeon mab Ioas, gwr o Iſrael: Duw a roddodd Midian a'i holl ſyddin yn ei law ef.

15 A phan glybu Gedeon adroddiad y breuddwyd, a'i † dyſtriad, efe a addolodd, ac a dychwelodd i werſyll

i werſſyll Iſrael, ac a ddywedodd, eyſdwch, canys rhoddodd yr Arglwydd ſyddin y Midianiaid yn eich llaw chwi.

16 Ac efe a ranndodd y trychan we yn dair byddin, ac a roddodd vdcynvn llaw pawb o honyne, a phiſſer gwâg, a ‖ lampau ynghanol y piſſeran.

‖ Neu, ſhwy-nion.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, edrſchwch arnaſi, a gwnewch yr vn ſtunvd: ac wele, pan ddelwyf i gwrr y gwerſſyll, yna fel y gwnelwyſi, gwnewch chwithau.

18 Pan vdcanwyſi mewn vdcorn, myſi a'r holl rai ſydd gyd â mi, vdcenwch chwithau mewn vdcorn o amgylch yr holl werſſyll, a dywedwch, *cleddyf* yr Arglwydd a Gedeon.

19 Felly Gedeon a ddaeth i mewn a'r canwr *oedd* gyd ag ef, i gwrr y gwerſſyll, yn nechreu y wiliadwriaeth ganol, a'r gwilwŷr wedi en newydd oſod, ac a vdcanaſant mewn vdcorn, ac a ddryliaſant y piſſeran *oedd* yn eu dwylaw.

20 A'r tair byddin a vdcanaſant mewn vdcorn, ac a dryliaſant y piſſeran, ac a ddaliaſant y lampau yn eu llaw aſſwy, a'r vdcorn yn eu llaw ddehau, i vdcanu: a hwy a lefaſant, cleddyf yr Arglwydd a Gedeon.

21 A ſaſaſant bob vn yn ei lê, o amgylch y gwerſſyll: a'r holl werſſyll a redodd, ac a waeddodd, ac a ffodd.

22 A'r trychant a vdcanaſant ag vdcorn, * a'r Arglwydd a oſododd gleddyf pob vn yn erbyn ei gylydd, trwy yr holl werſſyll: felly y gwerſſyll a ffodd hyd Beth-ſittah ‖ yn Zererath, hyd fin Abel Meholah hyd Tabbath.

* Eſai. 9.4.

‖ Neu, ina.

23 A gwŷr Iſrael a ymgaſglaſant, o Nephtali, ac o Aſer, ac o holl Manaſſeh, ac a erlidiaſant ar ôl y Midianiaid.

24 A Gedeon a anfonodd gennadau trwy holl fynydd Ephraim, gan ddywedyd, deuwch i wared yn erbyn y Midianiaid, ac achubwch o'i blaen hwynt y dyfroedd hyd Bethbarah a'r Iorddonen: a holl wyr Ephraim a ymgaſglaſant, ac a enillaſant y dyfroedd hyd Bethbarah, a'r Iorddonen.

25 A daliaſant ddau * o dywyſogion Midian, Oreb a Zeeb, a lladdaſant Oreb ar graig Oreb, a lladdaſant Zeeb wrth winwŷſ Zeeb, ac a erlidiaſant Midian, ac a ddygaſant bennau Oreb a Zeeb, at Gedeon i'r tu arall i'r Iorddonen.

* Pſal. 83.11. eſa.10.26

PEN. VIII.

1 Gedeon yn llonyddu gwŷr Ephraim. 4 Succoth a Penuel yn gwrthod porthi ŵu Gedeon. 10 Dala Zebah a Zalmunna. 13 Dinyſtr Succoth a Penuel. 17 Gedeon yn dialmarwolaeth ŵi frodyr ar Zebah a Zalmunna. 22 Yn gwrthod llyno dyraethu. 24 Ei Ephod eſ yn achos o ddelwaddoliaeth. 28 Goreſcyn Midian. 29 Plant Gedeon a'i farwolaeth. 33 Gaddiwrieth ac anniolchgarwch yr Iſraeliaid.

A Gwŷr Ephraim a ddywedaſant wrtho eſ, † pa ham y gwnaethoſt y peth hyn â ni, heb alw arnom ni pan aethoſt i ymladd yn erbyn y Midianiaid? a hwy a'i dwrdiaſant eſ yn † doſt.

† Hebr. pa beth yw hyn a wnaeſhoſt a ni?

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, beth a wneuthum i yn awr wrth *a wnaethoch* chwi? onid gwell yw lloffiad grawn-win Ephraim, nâ chaſgliad grawnwin Abiezer.

† Hebr. grŷſ.

3 Duw a roddodd yn eich llaw chwi dywyſogion Midian, Oreb a Zeeb; a pheth a allwn i ei wneuthur wrth *a wnaethoch* chwi? yna'r arafodd eu † dig hwynt tu ag atto eſ, pan lefarodd efe y gair hwn.

† Hebr. hyſpryd.

4 A daeth Gedeon i'r Iorddonen; *ac a* aeth troſti hi, efe a'r trychan-wŷr *oedd* gyd ag eſ, yn ddeſfygiol, ac etto yn eu herlid hwy.

5 Ac efe a ddywedodd wrth wŷr Succoth, rhoddewch attolwg dorthau o fara i'r bobl ſydd i'm canlyn i: canys lluddedic ydynt hwy, a minneu yn erlyd ar ôl Zebah a Zalmunna, brenhinoedd Midian.

6 A dywedodd tywyſogion Succoth, a *yw* llaw Zebah a Zalmunna 'n awr yn dy law di, fel y rhoddem ni fara i'th lû di?

7 A dywedodd Gedeon, o herwydd hynny pan roddo 'r Arglwydd Zebah a Zalmunna yn ſy llaw i; yna y † drylliaf eich cnawd chwi â drain yr anialwch, ac a mieri.

† Hebr. dyrſ.

8 Ac efe a aeth i fynu oddi yno i Pennel, ac a leſarodd wrthynt hwythau yn yr vn modd: a gwŷr Pennel a'i hatteba ſant ef, fel yr attebaſei gwŷr Succoth.

9 Ac efe a leſarodd hefyd wrth wŷr Pennel, gan ddywedyd, pan ddychwelwyf mewn heddwch mi a ddeſtrywiaf y tŵr ymma.

10 A Zebah a Salmunna *oedd* yn Carcor, a'i lluoedd gyd â hwynt, yngbylch pymtheng-mil, yr hyn oll a adawſid o holl ſyddin meibion y dwyrain: canys lladdwyd cant ac vgain mil o wŷr yn tynnu cleddyf.

11 A Gedeon a aeth i fynu ar hyd ffordd y rhai oedd yn trigo mewn pebyll, o'r tu dwyrain i Nobah, a Iogbehah: ac efe a darawodd y ſyddin: canys y ſyddin oedd yſcafala.

12 A Zebah a Salmunna a ffoeſant, ac efe a erlidiodd ar eu hôl hwynt, ac a ddaliodd ddau frenin Midian, Zebah a Salmunna, ac a darfodd yr holl lû.

13 A Gedeon mab Ioas a ddychwelodd o'r rhyfel cyn codi 'r haul.

14 Ac efe a ddaliodd langc o wŷr Succoth ac a ymofynnodd ag ef: ac yntef a ſcrifennodd iddo dywyſogion Succoth a'i henuriaid, *ſef* dauvr ar bymtheg a thrugain.

15 Ac efe a ddaeth at wŷr Succoth, ac a ddywedodd, wele Zebah a Salmunna, *dirwy* y rhai y darnodaſoch i mi, gan ddywedyd, a *yw* llaw Zebah a Salmunna yn awr yn dy law di, fel y rhoddem fara i'th wŷr lluddedic?

16 Ac efe a gymmerth henuriaid y ddinas, a drain yr anialwch, a' mieri, ac a † ddyſcodd wŷr Succoth â hwynt.

† Hebr. watſiw wyr ſu-cooth.

17 Tŵr * Penuel hefyd a ddiniſtriodd efe, ac a laddodd wŷr y ddinas.

* 1. Bren. 12.25.

18 Yna efe a ddywedodd wrth Zebah, a Salmunna, pa fath wŷr *oedd* y rhai a laddaſoch chwi yn Tabor? a hwy a ddywedaſant, tebyg i ti, pôb vn o ddull meibion brenin.

19 Ac efe a ddywedodd, fy mrodyr, meibion fy mam *oedynt* hwy: *fel* mai byw 'r A glwydd, pa gadawſech hwynt yn fyw, ni laddwn chwi.

20 Ac efe a ddywedodd wrth Iether ei gyntafanedic cyſot, lladd hwynt; ond ni thynnei y llangc ei gleddyf: o herwydd efe a ofnodd, canys bachgen *oedd* efe etto.

21 Yna y dywedodd Zebah a Salmunna, cyſot ti a rhuthra i ni, canys fel *y byddo* 'r gŵr *felly y byddi* ei rym. A Gedeon a gyfododd, ac a laddodd Zebah a Salmunna, ac a gymmerth y ‖ colêrau *oedd* am yddfau en camelod hwynt.

‖ Neu, lleuad.

22 A gwŷr Iſrael a ddywedaſant wrth Gedeon, ſa. arglwyddiaetha arnom ni, tydi a'th fab, a mab dy fab hefyd: canys gwaredaiſt ni o law Midian.

23 A Gedeon a ddywedodd wrthynt, ni arglwyddiaethaſi arnoch, ac ni arglwyddiaetha fy mab arnoch; *eithr* yr Arglwydd a arglwyddiaetha arnoch.

24 Dywedodd

24 Dywedodd Gedeon hefyd wrthynt, gofynnaf ddymuniad genuwch, ar roddi o bob vn o honoch i mi glustdlysau ei yſglyfaeth: canys clust-dlysau aur oedd ganddynt hwy, o herwydd mai Iſmeliaid oeddynt hwy.

25 A dywedasant, gan roddi y rhoddwn hwynt: a lledasant ryw wisc, a thaflasant yno bob vn glustdlws ei yſglyfaeth.

26 A phwys y clust-dlysau aur a ofynnasei efe, oedd lil, a saith gant o ſiclau aur, heb law'r ‖ coleran, a'r arogl-bellenau, a'r gwiſcoedd porphor, y rhai oedd am frenhinoedd Midian, ac heb law y tyrch oedd am yddfau eu camelod hwynt. ‖ Neu, cadwyſau

27 A Gedeon a wnaeth o honynt Ephod, ac a'i gosododdyn ei ddinas ei hun Ophrah: a holl Iſrael a buttesinasant ar ei hôl hi yno: a bu hynny yn dramgwydd i Gedeon, ac iw dŷ.

28 Felly y darostyngwyd Midian o flaen meibion Iſrael, ſel na chwanegasant godi en pennau: a'r wlâd a gafodd lonydd ddeugain mlynedd, yn nyddiau Gedeon.

29 A Ierubbaal mab Ioas a aeth, ac a drigodd yn ei dŷ ei hun.

30 Ac i Gedeon yr oedd deng-mab a thrugain a ddaethei †o'i gorph ef: canys gwragedd lawer oedd iddo ef. †Heb. yn myned allan o'i lwyneb

31 A'i orddercb-wraig ef, yr hon oedd yn Sichem, a ymddug hefyd iddo fab: ac efe a osodod ei henw ef yn Abimelech.

32 Felly Gedeon mab Ioas a ſu farw mewn oedran têg, ac a gladdwyd ym meddrod Ioas ei dad yn Ophrah yr Abiefriaid.

33 A phan fu farw Gedeon, yna meibion Iſrael a ddychwelasant, ac a butteiniasant ar ôl Baalim; ac a wnaethant Baal-berith yn dduw iddynt.

34 Felly meibion Iſrael ni chofiasant yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i gwaredasei hwynt o law eu holl elynion o amgylch.

35 Ac ni wnaethant garedigrwyd â thŷ Ierubbal ſef Gedeon, yn ôl yr holl ddaioni a wnaethei efe i Iſrael.

PEN IX.

1 *Abimelec trwy gyd-fwriadu â gwŷr Sichem, a lladd ei frodyr, yn myned yn ſenhin.* 7 *Iotham trwy ddammeg yn eu cerydda ac yn rhag ſynegi eu cwmp hwy.* 22 *Gaal yn cyd-fwriadu a'r Sichemiaid yn ei erbyn ef.* 30 *Zebul yn datcuddio en bwriad hwy.* 34 *Abimelec yn eu gorchfygu hwynt, ac yn han y ddinas â halen.* 46 *Yn lloſci amddiffynfa dwm Berith.* 50 *Ei ladd yntau yn Thebet â darn o fîen melin.* 56 *Cyflawni melldith Iotham.*

AC Abimelech mab Ierubbaal a aeth i Sichem, at frodyr ei fam, ac a ymddiddanodd â hwynt, ac â holl dylwyth tŷ tâd ei fam, gan ddywedyd,

2 Dywedwch attolwg lle y clywo holl wŷr Sichem, pa vn † oreu i chwi ai arglwyddiaethu arnoch o ddeng-wr a thrugain, ſef holl feibion Ierubbaal, ai arglwyddiaethu o vn gŵr arnoch? cofiwch hefyd mai eich aſcwrn a'ch cnawd chwi ydwyf'i. †Heb. dymuno. ‖ Neu, ddaioni.

3 A brodyr ei fam a dywedasant am dano ef, lle y clybu holl wŷr Sichem, yr holl eiriau hyn, a'i calonnau hwynt a drôdd ar ôl Abimelech, canys dywedasant, ein brawd ni yw efe.

4 A rhoddasant iddo ddec a thrugain o arian o dŷ Baal-berith: ac Abimelech a gyflogodd â hwynt ofer-wŷr gwammal, y rhai aethant ar ei ôl ef.

5 Ac efe a ddaeth i dŷ ei dad i Ophrah, ac a laddodd ei frodyr meibion Ierubbaal, *y rhai oedd* deng-wr a thrugain, ar vn garrec: on i Iotham mab Ieuangaf Ierubbaal a adawyd; canys efe a ymguddiaſei.

6 A holl wŷr Sichem, a holl dŷ Milo a ymgaſclasant, a aethant, ac a vrddasant Abimelech yn frenin, wrth ‖ ddyffryn † y goloſn, yr hwn ſydd yn Sichem. ‖ Neu, dderwen. † Iosua 24.26.

7 A phan ſynegasant hynny i Iotham, efe a aeth, ac a ſaſodd ar ben mynydd Garizim, ac a ddercheſodd ei lêf, ac a waeddodd, dywedodd hefyd wrthynt, gwrandewch arnaſi ô wŷr Sichem, ſel y gwrandawo Duw arnoch chwithau.

8 Y prennau gan ſyned a aethant i eneinio brenin arnynt, a dywedaſant wrth yr oliwydden, teyrnaſa arnom ni.

9 Ond yr oliwydden a ddywedodd wrthynt, a ymadawaſi â'm braſter, â'r hwn drwoſi 'r anrhydeddant Dduw a dŷn, a myned ‖ i lywodraethu ar y prennau *eraill*? ‖ Neu, i fynu ar eraill.

10 A'r prennau a ddywedaſant wrth y ſligyſbren; tyred ti, teyrnaſa arnom ni.

11 Ond y ſligyſ-bren a ddywedodd wrthynt, a ymadawaſi a'm melyſdra, ac a'm ffrwyth da, ac a âſi i lywodraethu ar y prennau *eraill*?

12 Yna 'r prennau a ddywedaſant wrth y winwydden; tyred ti, teyrnaſa arnom ni.

13 A'r win-wydden a ddywedodd wrthynt hwy, a ymadawaſi â'm melyſ-win, yr hwn ſydd yn llawenhau Duw a dyn, a myned i lywodraethu ar y prennau *eraill*?

14 Yna 'r holl brennau a ddywedaſant wrth y ſieren; tyred ti, teyrnaſa arnom ni. ‖ Neu, yr ysgallen.

15 A'r ſieren a ddywedodd wrth y prennau, os mewn gwirionedd yr eneiniwch chwi yn frenin arnoch, dewch ac ymddyriedwch yn fy nghyſcod i: ac onid ê, eled tân allan o'r ſieren, ac yſſed gedrwydd Libanus.

16 Yn awr gan hynny, os mewn gwirionedd a phurdeb y gwnaethoch, yn goſod Abimelech yn frenin, ac os gwnaethoch yn oda â Ierubbaal, ac a'i dŷ; ac os yn ôl haeddedigaeth ei ddwylaw y gwnaethoch iddo,

17 (Canys fy nhâd a ymladdodd droſoch chwi, ac a ‖ anturiodd ei enioes ym mhell, ac a'ch gwaredodd chwi o law Midian: ‖ Neu, fwriodd.

18 A chwithau a gyfodaſoch yn erbyn tŷ fy nhâd i heddyw, ac a laddaſoch ei feibion ef, ſeſ ddengwr a thrugain, ar vn garrec, ac a oſodaſoch Abimelech mab ei lawforwyn ef, yn frenin ar wŷr Sichem, o herwydd *ei fod* ef yn frawd i chwi.)

19 Gan hynny os mewn gwirionedd, a phurdeb y gwnaethoch â Ierubbaal, ac a'i dŷ ef y dydd hwn; llawenychwch yn Abimelech, a llawenyched yntef ynoch chwithau.

20 Ac onid ê, eled tân allan o Abimelech, ac yſſed wŷr Sichem, a thŷ Milo: hefyd eled tân allan o wŷr Sichem, ac o dŷ Milo, ac yſſed Abimelech.

21 A Iotham a giliodd, ac a ffodd, ac a aeth ymmaith i Beer, ac a drigodd yno rhac ofn Abimelech ei frawd.

22 Ac Abimelech a deyrnaſodd ar Iſrael dair blynedd.

23 A Duw a ddanfonodd yſpryd drwg rhwng Abimelech a gwŷr Sichem: a gwŷr Sichem aethant yn anghywir i Abimelech:

24 Fel y delei y trais *â wnaſid* â deng-mab a thrugain Ierubbaal, ac y goſodid eu gwaed hwynt ar Abimelech eu brawd, yr hwn a'i lladdodd hwynt, ac ar wŷr Sichem, y rhai †a'i cynorthwyſasant ef i ladd ei frodyr. †Hebr. a gryfha. ſant ei ddwylo ef.

25 A gwŷr Sichem a oſodaſant iddo ef gynllwynwŷr ar ben y mynyddoedd, a hwy a yſpeiliaſant bawb a'r a oedd yn tramwy heibio iddynt ar hyd y ffordd: a mynegwyd *hynny* i Abimelech.

26 A Gaal mab Ebed a ddaeth, ef a'i frodyr, ac a aethant

a aethant trosodd i Sichem: a gwŷr Sichem a roesant eu hyder arno.

27 A hwy a aethant i'r maesydd ac a gasclasant eu gwin-llannoedd, ac a sangasant *eu grawnwyn* ‖ *Neu, ganeuau.* ac a wnaethant ‖ yn llawen, ac a aethant i mewn i dŷ eu duw, ac a fwytasant, ac a yfasant, ac a felldithiasant Abimelech.

28 A Gaal mab Ebed a ddywedodd, pwy *yw* Abimelech, a phwy *yw* Sichem, fel y gwasanaethem ef? onid mab Ierubbaal *yw efe?* ond Zebul *yw* et swyddog? gwasanaetheweh wŷr Hamor tad Sichem: canys pa ham y gwasanaethem ni ef?

29 O na byddai'r bobl hyn tan ty llaw i, fel y bwriwn ymmaith Abimelech. Amlhâ dy lû a thyret allan.

30 A phan glybu Zebul llywodraethwr y ddinas, eirian Gaal mab Ebed, y † llidioid ei ddig- † *Hebr. possessiad.* lonedd ef.

31 Ac efe a anfonodd genmddau at Abimelech † *Hebr. yn* † yn ddirgel, gan ddywedyd; wele Gaal mab Ebed *ddichell-* a'i frodyr wedi dyfod i Sichem, ac wele hwynt *ion, neu, i* yn cadarnhau y ddinas i'th erbyn. *Tormab.*

32 Gan hyny cyfot yn awr liw nos, ti a'r bobl *fyad* gyd â thi, a chynllwyn yn y maes.

33 A chyfot yn foreu ar godiad yr haul, a rhuthra yn erbyn y ddinas: ac wele *pan* ddelo efe a'r bobl *fydd* gyd ag ef, allan i'th erbyn, yna gwna † *Hebr.* iddo † yr hyn a ellych. *fel y cafso dy law.*

34 Ac Abimelech a gyfododd, a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, liw nôs, ac a gyllwynasant yn erbyn Sichem, yn bedair byddin.

35 A Gaal mab Ebed a aeth allan, ac a safodd *wrth* ddrws porth y ddinas: ac Abimelech a gyfododdd, a'r bobl y rhai *oedd* gyd ag ef, o'r cyllwyn.

36 A phan welodd Gaal y bobl, efe a ddywedodd wrth Zebul, wele bobl yn dyfod i wared o ben y mynyddoedd. A dywedodd Zebul wrtho, cyfcod y mynyddoedd yr ydwyt ti 'n ei weled, fel dynion.

37 A Gaal a chwanegodd etto lefaru, ac a ddy- † *Hebr.* wedodd, wele bobl yn dyfod i wared o † ganol y *fooeil.* tîr, a byddin arall yn dyfod o ffordd gwastadedd ‖ Meonenim. ‖ *Neu, ffyr wyr ansferoedd.*

38 Yna y dywedodd Zebul wrtho ef, pa le yn awr *y mae* dy enau di, *a'r hwn* y dywedaist, pwy *yw* Abimelech pan wasanaethem ef? ond dymma y bobl a ddirmygaist di? dos allan attolwg yn awr, ac ymladd iw herbyn.

39 A Gaal a aeth allan o flaen gwŷr Sichem, ac a ymladdodd ag Abimelech.

40 Ac Abimelech a'i herlidiodd ef, ac efe a ffodd o'i flaen ef; a llawer a gwympasant yn archolledic hyd ddrws y porth.

41 Ac Abimelech a drigodd yn Arumah: a Zebul a yrrodd ymmaith Gaal a'i frodyr, o breſſwylio yn Sichem

42 A thranoeth y daeth y bobl allan i'r maes: a mynegwyd *hyny* i Abimelech.

43 Ac efe a gymmerth y bobl, ac a'i rhannodd yn dair byddin, ac a gyllwynodd yn y maes, ac a edrychodd, ac wele y bobl wedi dyfod allan o'r ddinas, ac efe a gyfododdd yn eu herbyn, ac a'i tarawodd hwynt.

44 Ac Abimelech, a'r ſyddin *oedd* gyd ag ef, a ruthrasant, ac a safasant wrth ddrws porth y ddinas: a'r ddwy ſyddin *eraill* a ruthrasant ar yr holl rai *oedd* yn y maes, ac a'i tarawſant hwy.

45 Ac Abimelech a ymladdodd yn erbyn y ddinas yr holl ddiwrnod hwnnw, ac efe a enillodd y ddinas, ac a laddodd y bobl *oedd* ynddi, ac a ddeſtrywiodd y ddinas, ac a'i hauodd â halen.

46 A phan glybu holl wŷr tŵr Sichem *hyny:* hwy a aethant i amddeffynfa tŷ duw Berith.

47 A mynegwyd i Abimelech ymgaſclu o holl wŷr tŵr Sichem.

48 Ac Abimelech a aeth i fynu i fynydd Zalmon, efe a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, ac Abimelech a gymmerth ſwyall yn ei law, ac a dorrodd gangen o'r coed, ac a'i cymmerth hi, ac a'i gofododd ar ei yſcwydd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd gyd ag ef, yr hyn a welſoch ſi yn ei wneuthur, bryſiwch; wnewch fel hnncu.

49 A'r holl bobl a dorraſant bob yn ei gangen, ac a aethant ar ôl Abimelech, ac a'i goſodaſant wrth yr amddeffynfa, ac a loſcaſant ‖ â hwynt yr ‖ *Neu,* amddeffynfa â thân: felly holl wŷr tŵr Sichem a *nyny* fuant feirw, yng-hylch mil o wŷr a gwragedd.

50 Yna Abimelech a aeth i Thebez, ac a werſyllodd yn erbyn Tebez, ac a'i hennillodd hi.

51 Ac yr oedd tŵr cadarn ynghanol y ddinas, a'r holl wŷr a'r gwragedd, a'r holl rai o'r ddinas a ffoeſant yno, ac a gaeaſant arnynt, ac a ddringaſant ar nen y tŵr.

52 Ac Abimelech a ddaeth at y tŵr, ac a ymladdodd yn ei erbyn, ac a neſaodd at ddrws y tŵr, iw loſci ef â than.

53 A rhyw wraig * a daflodd ddarn o faen melin ar ben Abimelech, ac a ddrylliodd ei benglog ef.

54 Yna efe a alwodd yn fuan ar y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, ac a ddywedodd wrtho, tynn dy gleddyf a lladd fi, fel na ddywedant am danaf, gwraig a'i lladdodd ef: a'i langc a'i trywanodd ef, ac efe a fu farw.

55 A phan welodd gwŷr Iſrael farw o Abimelech, hwy a aethant bob yn iw fangre.

56 Felly y talodd Duw ddrygioni Abimelech, yr hwn a wneſei efe iw dâd, gan ladd ei ddeg brawd a thrugain.

57 A holl ddrygioni gwŷr Sichem a dalodd Duw ar eu pen hwynt: a melldith Iotham mab Ierubbaal a ddaeth arnynt hwy.

PEN. X.

1 *Tolah yn barnu Iſrael yn Samir.* 3 *Iair a'i ddec mab ar hugain, a'r rhai yr oedd dec dinas ar hugain.* 6 *Y Philiſtiaid a'r Ammoniaid yn gorthrymmu Iſrael.* 10 *Duw yn cyſymdeithi yn ei danſoin hwy at eu gau-ddiwiau.* 15 *Ac ar eu bodiſtiwch yn toſturio wrthynt.*

AC ar ôl Abimelech y cyſododdd i † warcdu Iſ- † *Hebr.* rael, Tolah, mab Puah, mab Dodo, gŵr o Iſ- *achar.* ſachar; ac efe oedd yn trigo yn Samir ym mynydd Ephraim.

2 Ac efe a farnodd Iſrael dair blynedd ar hugain, ac a fu farw, ac a gladdwyd yn Samir.

3 Ac ar ei ôl ef y cyſododdd Iair, Gileadiad, ac efe a farnodd Iſrael, ddwy flynedd ar hugain.

4 Ac iddo ef yr oedd deng-mab ar hugain yn marchogaeth ar ddec ar hugain o ebolion aſſynod, a dec dinas ar hugain *oedd* ganddynt: y rhai a elwyd * ‖ Hauoth Iair hyd y dydd hwn, y rhai *yd-* * *Deut.* *yus* yngwlad Gilead. 3.14.

5 A Iair a fu farw, ac a gladdwyd yn Camon. ‖ *Neu,* Iaïr.

6 A meibion Iſrael * a chwanegaſant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a waſanaethaſant Bialim, ac * Aſtaroth, a duwiau Syria, a duwiau Sidon, a duwiau Moab, a duwiau meibion Ammon, a duwiau y Philiſtiaid; a gwrthodaſant yr Arglwydd, ac ni waſanaethaſant ef. * *Penn.* 1. & 2. 11. & 3. 7. & 4. 1. & 13. 1. & *Penn.* 8.

7 A llidioid digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Iſrael, ac efe a'i gwerthodd hwynt yn llaw y Philiſtiaid, ac yn llaw meibion Ammon.

8 A hwy a flinaſant, ac a yſigaſant feibion Iſrael, y flwyddyn honno: (tair blynedd ar bymthec) holl feibion Iſrael y rhai *oedd* tu hwnt i'r Iorddonen

Iorddonen, yngwlâd yr Amoriaid, yr hon *ſydd* yn Gilead.

9 A meibion Ammon a aethant trwy 'r Iorddonen, i ymladd hefyd yn erbyn Iudah, ac yn erbyn Beniamin, ac yn erbyn tŷ Ephraim; ſel y bu gyſyng iawn ar Iſrael.

10 A meibion Iſrael a leſaſant ar yr Arglwydd, gan ddywedyd, pechaſom yn dy erbyn, o herwydd gwrthod o honom ein Duw, a gwaſanaethu Baalim hefyd.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth feibion Iſrael, oni *waredais chwi* rhac yr Aiphtiaid, a rhac yr Amoriaid, a rhac meibion Ammon, a rhac y Philiſtiaid?

12 Y Sidoniaid hefyd, a'r Amaleciaid, a'r Maoniaid a'ch gorthrymmaſant chwi; a lleſaſoch arnaf, a minneu a'ch gwaredais chwi o'i llaw hwynt.

*Deut. 20.15. 13 Etto chwi *a'm gwrthodaſoch i, ac a waſanaethaſoch ddiwiau dieithr: am hynny ni waredaf chwi mwyach.

† Hebr. yr hyn a darn yſbing. 14 Ewch, a lleſwch at y duwiau a ddewiſaſoch: gwaredant hwy chwi yn amſer eich cyſyngdra.

15 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrth yr Arglwydd, pechaſom, gwna di i ni † fel y gwelych yn dda: ettо gwared ni attolwg y dydd hwn.

† Hebr. amdiraid

16 A hwy a ſwriaſant ymmaith y duwiau † dieithr o'i myſc, ac a waſanaethaſant yr Arglwydd: a'i enaid eſe a † doluriodd o herwydd adfyd Iſrael.

† Hebr. gwtaſg-wyd. † Hebr. gwmyd ynghyd. *Pen. 6.

17 Yna meibion Ammon a † ymgynnullaſant, ac a werſyllaſant yn Gilead: a meibion Iſrael a ymgaſclaſant, ac a werſyllaſant yn Miſpah.

18 Y bobl hefyd *a* thywyſogion Gilead a ddywedaſant wrth ei gilydd, pa ŵr a ddechreu ymladd yn erbyn meibion Ammon? eſe a fydd* yn bennaeth ar drigolion Gilead.

PEN. XI.

1 Yr ammodrhwng Iephthah a gwyr Gilead, y tai eſe ſod yn ben arnynt. 12 Yr ymddiddan am heddwch rhyngddo ef a'r Ammoniaid 29 Addunedi Iephthah. 32 Iephthah yn gorchfygu yr Ammoniaid. 34 Ac yn cwplau ei addunedar ei ferch.

*Hebr. 21.32. A *Iephthah y Gileadiad oedd ŵr cadarn nerthol, ac eſe *oedd* fab i wraig o buttain wraig: a Gilead a genheiliaſei y Iephthah hwnnw.

2 A gwraig Gilead a ymddug iddo feibion: a meibion y wraig a gynnyddaſant, ac a ſwriaſant ymmaith Iephthah, ac a ddywedaſant wrtho, nid etifeddi di yn nhŷ ein tad ni, canys mab gwraig ddieithr y dwyt ti.

Num. 26.33. *nyneh. 3 Yna Iephthah a ffodd ‖ rhac ei frodyr, ac a drigodd yngwlad Tob: a dynion ofer a ymgaſclaſant at Iephthah, ac a aethant allan gyd ag ef.

4 Ac wedi *talm* o ddyddiau, meibion Ammon a ryfelaſant yn erbyn Iſrael.

5 A phan oedd meibion Ammon yn rhyfela yn erbyn Iſrael, yna henuriaid Gilead a aethant i gyrchu Iephthah o wlâd Tob.

6 Ac a ddywedaſant wrth Iephthah, tyred a bydd yn dywyſog i ni ſel yr ymladdom yn erbyn meibion Ammon.

7 A Iephthah a ddywedodd wrth henuriaid Gilead, oni chaſaſoch chwi fi, ac a'm gyrraſoch o dŷ fy nhad? a pha ham y deuwch attafi yn awr, pan yw gyſyng arnoch?

8 A henuriaid Gilead a ddywedaſant wrth Iephthah, am hynny y dychwelſom yn awr atat ti, ſel y delit gyd â ni, ac yr ymladdit yn erbyn meibion Ammon, ac y byddit i ni yn ben ar holl drigolion Gilead.

9 A Iephthah a ddywedodd wrth henuriaid Gilead, o dygwch fi yn fy ôl, i ymladd yn erbyn meibion Ammon, a rhoddi o'r Arglwydd hwynt o'm blaen i, a gâf fi fôd yn ben arnoch chwi?

10 A henuriaid Gilead a ddywedaſant wrth Iephthah, yr Arglwydd ſyddo 'n † dyſt rhyngom ni, oni wnawn ni felly yn ôl dy air di.

† Hebr. wrandawed.

11 Yna Iephthah a aeth gyd â henuriaid Gilead, a'r bobl a'i goſodaſant ef yn ben ac yn dywyſog arnynt: a Iephthah a adroddodd ei holl eiriau ger bron yr Arglwydd yn Miſpah.

12 A Iephthah a anfonodd genhadau at frenin meibion Ammon, gan ddywedyd, beth *ſydd* i ti *a wnelych* â mi, ſel y delit yn fy erbyn i ymladd yn fy ngwlâd i?

13 A brenin meibion Ammon a ddywedodd wrth genhadau Iephthah, o herwydd i Iſrael ddwyn fy ngwlâd i, pan ddaeth i fyny o'r Aipht, o Arnon hyd Iabboc, a hyd yr Iorddonen: yn awr gan hynny dôd hwynt adref mewn heddwch.

*Num. 21.13.

14 A Iephthah a anfonodd drachefn genhadau at frenin meibion Ammon,

15 Ac a ddywedodd wrtho, ſel hyn y dywed Iephthah, *ni ddûg Iſrael dîr Moab, na thîr meibion Ammon.

*Deut. 2.9.

16 Ond pan ddaeth Iſrael i fyny o'r Aipht, a rhodio trwy 'r anialwch, hyd y môr côch, a dyfod i Cades;

17 Yna *Iſrael a anfonodd genhadau at frenin Edom, gan ddywedyd, gâd i mi dramwy attolwg drwy dy wlâd ti. Ond ni wrandawodd brenin Edom. A hwy a anfonaſant hefyd at frenin Moab, ond ni fynei yntef: felly Iſrael a arhoſodd yn Cades.

* Num. 20.14.

18 Yna hwy a gerddaſant yn yr anialwch, ac a amgylchynaſant wlâd Edom a gwlâd Moab, ac a ddaethant o du codiad haul i wlâd Moab, ac a werſyllaſant tu hwnt i Arnon, * ac ni ddaethant o fewn terfyn Moab; canys Arnon *oedd* derfyn Moab.

*Num. 21.13 & 22.24.

19 Ac Iſrael *a anfonodd genhadau at Sehon brenin yr Amoriaid, brenin Hesbon; ac Iſrael a ddywedodd wrtho, gâd i ni dramwy attolwg drwy dy wlâd ti, hyd ſy mangre.

* Deut. 2.10.

20 Ond nid ymddiriedodd Sehon i Iſrael fyned trwy ei derfyn eſ; eithr Sehon a gaſclodd ei holl bobl, a hwy a werſyllaſant yn Iahaz, ac eſe a ymladdodd yn erbyn Iſrael.

21 Ac Arglwydd Dduw Iſrael a roddodd Sehon a'i holl bobl, yn llaw Iſrael, a hwy a'u tarawſant hwynt: ſelly Iſrael a feddiannodd holl wlâd yr Amoriaid, trigolion y wlâd honno.

22 Meddiannaſant hefyd * holl derfynau 'r Amoriaid, o Arnon hyd Iabboc, ac o'r anialwch hyd yr Iorddonen.

*Deut. 2.36.

23 Felly yn awr, Arglwydd Dduw Iſrael a ſwriodd yr Amoriaid allan o flaen ei bobl Iſrael: gan hynny a'i tydi a'i meddiannit hi?

24 Oni feddieni di yr hyn a roddo Chamos dy Dduw i ti iw feddiannu? Felly 'r hyn oll a orefcynno 'r Arglwydd ein Duw o'n blaen ni, a feddiannwn ninnau?

25 Ac yn awr, a wyt ti yn well nâ * Balac mab Zippor brenin Moab? a ymryſonodd eſe er ioed ag Iſrael, neu gan ymladd a ymladdodd eſe iw herbyn hwy?

*Num. 22.de.23. 23.4.10ſh. 24.9.

26 Pan oedd Iſrael yn trigo yn Hesbon, a'i threfydd, ac yn Aroer a'i threfydd, ac yn yr holl ddinaſoedd y rhai *ſydd* wrth derfynau Arnon, dri chan mlynedd; paham nad achubaſoch *hwynt* y pryd hynny?

27 Am hynny ni phechais i yn dy erbyn di, ond yr ywyt ti 'n gwneuthur cam â mi, gan ymladd

yn ſy erbyn it? yr Arglwydd farn-wr a farno heddyw rhwyng meibion Iſrael a meibion Ammon.

28 Er hynny ni wrandawodd brenin meibion Ammon ar eiriau Iephthah, y rhai a anſonodd eſe atto.

29 Yna y daeth Yſpryd yr Arglwydd ar Iephthah ac eſe a aeth tros Gilead, a Manaſſeh; ac a aeth tros Miſpah Gilead, ac o Miſpah Gilead yr aeth eſe trosodd at feibion Ammon.

30 A Iephthah a addunedodd addüned i'r Arglwydd, ac a ddywedodd, os gan roddi y rhoddi di feibion Ammon yn ſy llaw i,

† Hebr. yr hyn a ddelo allan a ddaw allan.

31 Yna'r † hwn a ddelo allan o ddryſau fy nhŷ i'm cyfarfod, pan ddychwelwyf mewn heddwch oddi wrth feibion Ammon, a ſydd eiddo'r Arglwydd, a mi a'i hoffrymiaf ef yn boeth offrwm.

32 Felly Iephthah a aeth trosodd at feibion Ammon i ymladd yn eu herbyn, a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn ei law ef,

33 Ac eſe a'i tarawodd hwynt o Aroer hyd oni delych di i Mennith, ſef ugain dinas, a hyd lwaſtadedd y gwinllannoedd, â lladdfa fawr iawn: felly y daroſtyngwyd meibion Ammon o flaen meibion Iſrael.

Neu, Abel.

34 A Iephthah a ddaeth i Miſpah iw dŷ ei hun, ac wele ei ferch yn dyfod allan iw gyfarfod â thympanau, ac â dawnſiau, a hi oedd ei vnig etifedd ei; nid oedd gando'i na mâb na merch ond yhi.

Neu, o'r eiddo ei hun, na mab, na merch. Heb o hono ei hun.

35 A phan welodd eſe hi, eſe a rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd, alas fy merch, gan ddaroſtwng y daroſtyngaiſt fi, ti heſyd wyt vn or rhai ſydd yn fy moleitu; canys myfi a agorais fyngenau wrth yr Arglwydd, ac ni allaf gilio.

36 A hi a ddywedodd wrtho, fy nhad, od agoraiſt dy enau wrth yr Arglwydd, gwna imi yn ôl yr hyn a aeth allan o'th enau; gan i'r Arglwydd wneuthur troſot ti ddialedd ar dy elynion, meibion Ammon.

37 Hi a ddywedodd heſyd wrth ei thâd, gwneler i mi y peth hyn; paid â mi ddau ſis ſel yr elwyf † i ſyno ac i wared ar y mynyddoedd, ac yr ŵylwyf o herwydd fy morwyndod, mi a'm cyfeillesau.

† Hebr. a wyned i wared.

38 Ac eſe a ddywedodd, dôs. Ac eſe a'i gollyngodd hi tros ddau ſis. A hi a aeth a'i chyfeillesau, ac a ŵylodd o herwydd ei morwyndod ar y mynyddoedd.

† Hebr. o ſtwyddyn i ſtwyddyn. ymddiddan â merch.

39 Ac ym mhen y ddau ſys, hi a ddychwelodd at ei thad, ac eſe a wnaeth âhi'r addüned a addunaſei eſe: a hi ni adnabuſei ŵr; a bu hyn yn ddefod yn Iſrael,

40 Fyned o ferched Iſrael † bob blwyddyn i lâzru am ferch Iephthah y Gileadiad, bedwar diwrnod yn y flwyddyn.

PEN. XII.

1 *Yr Ephraimiaid yn cwerylu â Iephthah, a gwyr Gilead yn eu lladd hwynt ac yn eu hadnabod wrth y gair Shibboleth. 7 Marwolaeth Iephthah. 8 Ibſan a'i ddec mâb ar hugain, a'i ddec merch ar hugain 11 ac Elon, 13 ac Abdon a'i ddeugain mab a'i deg wyr ar hugain.*

A Gwŷr Ephraim a † ymgaſclaſant, ac a aethant tua'r gogledd, ac a ddywedaſant wrth Iephthah, pa ham yr aethoſt ti drosodd i ymladd yn erbyn meibion Ammon, ac na elwaiſt arnom ni i fyned gyd â thi? dy dŷ di a loſcwn ni am dy ben â thân.

† Hebr. ymddiddan â merch.

2 A Iephthah a ddywedodd wrthynt hwy, myfi a'm pobl oeddem yn ymryſon yn dôſt yn erbyn meibion Ammont ac mi a'ch gelwais chwi, ond ni wareaſoch fi o'i llaw hwynt,

3 A phan welais i nad oeddych yn fy achub, mi a oſodais fy enioes yn fy llaw, ac a euthym yn erbyn meibion Ammon, a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn fy llaw i: pa ham gan hynny y daethoch i fynn attaf i dydd hwn, i ymladd i'm herbyn?

4 Yna Iephthah a gaſclodd ynghŷd holl wŷr Gilead, ac a ymladdodd ag Ephraim: a gwŷr Gilead a darawſant Ephraim, am ddywedyd o honynt hwy, ffoaduriaid Ephraim ym myſc yr Ephraimiaid, ac ym myſc Manaſſeh, *ydych* chwi y Giliadiaid.

5 A'r Giliadiaid a ennillaſant rydau'r Iorddonen o flaen yr Ephraimiaid; a phan ddywedei yr Ephraimiaid a ddiangaſent, gedwch i mi fyned trwodd, yna gwŷr Gilead a ddywedent wrtho, ai Ephraiead *ydwyt* tiſos dywedei yntef, na bŵ,

6 Yna y dywedent wrtho, dywet yn awr Shibboleth; dywedei yntef Sibboleth: canys ni fedre eſe leſaru felly. Yna y dalient ef, ac y lladdent ef wrth rydau'r Iorddonen: a chwympodd y pryd hynny o Ephraim ddwy fil a deugain.

7 A Iephthah a farnodd Iſrael chwe blynedd; yna y bu farw Iephthah y Gileadiad, ac a gladdwyd yn yn o ddinaſoedd Gilead.

8 Ac ar ei ôl ef Ibſan o Bethlehem a farnodd Iſrael.

9 Ac iddo ef yr oedd deng mab ar hugain a deng merch ar hugain, *y rhai* a anſonodd eſe allan, a deng merch ar hugain a ddûg eſe iw feibion oddi allant ac eſe a farnodd Iſrael ſaith mlynedd.

10 Yna y bu farw Ibſan, ac a gladdwyd yn Bethlehem.

11 Ac ar ei ôl ef Elon y Zabuloniad a farnodd Iſrael; ac eſe a farnodd Iſrael ddeng mlynedd.

12 Ac Elon y Zabuloniad a fu farw, ac a gladdwyd yn Aialon yngwlâd Zabulon.

13 Ac Abdon mab Hilel y Pirathoniad, a farnodd Iſrael ar ei ôl ef.

14 Ac iddo ef yr oedd deugain o feibion a dec ar hugain o wyrion, yn marchogaeth ar ddec a thrugain o ebolion aſſynod: ac eſe a farnodd Iſrael wyth mlynedd.

15 Ac Abdon mab Hilel y Pirathoniad a fu farw, ac a gladdwyd yn Pirathon, yngwlad Ephraim, yn mynydd yr Amalecïaid.

PEN. XIII.

1 *Iſrael yn llaw y Philiſtiaid.* 2 *Angel yn mddangos i wraig Manoah.* 8 *ac wedi hynny i Manoah.* 15 *Offrwm Manoah, ac adnabod yr Angel.* 24 *Ganedigaeth Samſon.*

A Meibion Iſrael a * chwanegaſant wneuthur yr hyn oedd ddrwg yng nolwg yr Arglwydd: a'r Arglwydd a'i rhoddodd hwynt yn llaw y Philiſtiaid, ddeugain mlynedd.

* Pen. 2.11. & 3.7 & 4.1. & 6.1. & 10.6.

2 Ac yr oedd rhyw ŵr yn Zorah, o dylwyth y Daniaid, a'i enw ef oedd Manoah, a'i wraig ei oedd amblantadwy, heb eſcor.

3 Ac Angel yr Arglwydd a ymddangoſodd i'r wraig, ac a ddywedodd wrthi, wele yn awr amblantadwy ydwyt ti, ac heb eſcor: ond ti a feichiogi, ac a eſcori ar fab.

* Num. 6.3.

4 Ac yn awr * attolwg ymochel, ac nac ſyf win, na diod gadarn; ac na fwytta ddim aſan.

* Num. 6.5. 1. Sam. 1. 11.

5 Canys wele, ti a feichiogi, ac a eſcori ar fab, ac * ni ddaw ellyn ar ei ben ef; canys Nazaread i Dduw fydd y bachgen o'r grôth: ac eſe a ddechreu waredu Iſrael o law y Philiſtiaid.

6 Yna y daeth y wraig, ac a fynegodd iw gŵr, gan ddywedyd, gŵr Duw a ddaeth attaf, a'i brŷd ef *oedd* fel prŷd angel Duw, yn ofnadwy iawn: ond ni ofynnais iddo o ba le yr oedd, ac ni fynegodd yntef i mi ei henw.

7 Ond eſe a ddywedodd wrthif, wele, ti a feichiogi ac

ac a tſtovi ar fab ; ac yn awr, nac yſ wîn na diod gadarn, ac na fwytta ddim aſſan : canys Nazaread i Dduw fydd y bachgen, o'r gröth hyd ddydd ei farwolaeth.

8 Yna Manoah a weddiodd ar yr Arglwydd, gâd i ŵr Duw o'r hwn a anfonaiſt ddyfod eilwaith attom ni, a dyſcu i ni beth a wnelom i'r bachgen a enir.

9 A Duw a wrandawodd ar leſ Manoah ; ac angel Duw a ddaeth eil-waith at y wraig a hi yn eiſt dd yn y maes ; ond Manoah ei gŵr nid oedd gyd a hi.

10 A'r wraig a fryſsio'd, ac a redodd, ac a fynegodd iw gŵr, ac a ddywedodd wrtho : wele, ymddangoſodd y gŵr i mi, yr hwn a ddaeth attaſ y dydd *arall*.

11 A Manoah a gſododd, ac a aeth ar ôl ei wraig, ac a ddaeth at y gŵr, ac a ddywedodd wrtho, ai ti *yw* o'r gŵr a leſaraiſt wrth y wraig ? dywedodd yntef, *ie* myſi.

12 A dywedodd Manoah, deled yn awr dy eiriau i ben : pa † ſodd y trinwn y bachgen, ‖ ac y gwnawn iddo ef ?

13 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Manoah ; rhac yr hyn oll a ddywedais wrth y wraig, ymocheled hi.

14 Na fwyttaed o ddim a ddel allan o'r winwydden, nac yſed win na diod gadarn, ac na fwyttaed ddim aſſan : cadwed yr hyn oll a orchymynnais iddi.

15 A dywedodd Manoah wrth angel yr Arglwydd, gâd attolwg i ni dy attal, tra y paratôn fyun gafr ger dy fron di.

16 Ac Angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Manoah, ped attelit fi, ni fwytawn o'th faradi ; ei gwnei boeth offrwm, gwna ef i'r Arglwydd : canys ni wyddei Manoah mai angel yr Arglwydd *oedd* eſe.

17 A Manoah a ddywedodd wrth angel yr Arglwydd, beth *yw* dy enw ; ſel i'th anrhydeddom di, pan ddelo dy eiriau *y ben* ?

18 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrtho, pa ham yr ymofyuni am fy enw, gan ei foui yn rhyfeddol ?

19 Felly Manoah a gymmerth fyun gafr, a bwyd offrwm, ac a'i hoffrymmodd ar y graig i'r Arglwydd : a'r *angel* a wnaeth yn rhyfedd, a Manoah a'i wraig oedd yn edrych.

20 Canys pan dderchafodd y fflam oddi ar yr allor tu a'r neſoedd, yna angel yr Arglwydd a dderchafodd yn fflam yr allor : a Manoah a'i wraig oedd yn edrych ar *hyny*, ac a ſyrthiaſant i lawr ar eu hwynebau.

21 (Ond ni chwanegodd angel yr Arglwydd ymddangos mwyach i Manoah, nac iw wraig :) yna y gwybu Manoah mai angel yr Arglwydd *oedd* eſe.

22 A Manoah a ddywedodd wrth ei wraig, * gan farw y byddwn feirw, canys gwelſom Dduw.

23 Ond ei wraig a ddywedodd wrtho eſ, pe mynaſei'r Arglwydd ein lladd ni, ni dderbyniaſei eſe boeth offrwm, a bwyd offrwm o'n llaw ni, ac ni ddangoſaſei eſe i ni'r holl bethau hyn ; ac ni pharaſei eſe i ni y pryd hyn glywed y fath bethau.

24 A'r wraig a ymddug fab, ac a alwodd ei enw eſ Samſon : a'r bachgen a gynnyddodd, a'r Arglwydd a'i bendithiodd eſ.

25 Ac yſpryd yr Arglwydd a ddechreuodd ar anfereedd * ei gynnhyrfu eſ yngwerſyll Dan ; rhwng Sorah ac Eſthaol.

PEN. XIIII.

Samſon yn deiſyf cael gwraig o'r Philiſtiaid.

Yn lladd llew yn ei daith, ac wrth ddychwelyd yn cael mêl yn ei ſtorfwd eſ. 10 *Gwledd briodas Samſon.* 12 *Ei wraig yn datcuddio ei ddychymmyg eſ.* 19 *Yntef yn ysbeilio dec ar hugain o'r Philiſtiaid.* 20 *Ei wraig eſ yn priodi yn arall.*

A Samſon a aeth i wared i Timnath, ac a ganfu wraig yn Timnath, o ferched y Philiſtiaid.

2 Ac eſe a ddaeth i fyny, ac a fynegodd iw dâd ac iw fam, ac a ddywedodd, mi a welais wraig yn Timnath, o ferched y Philiſtiaid : cymmerwch yn awr honno yn wraig i mi.

3 Yna y dywedodd ei dad a'i fam wrtho, onid *oes* yn myſc merched dy frodyr, nac ym myſc fy holl bobl wraig, pan ydwyt ti yn myned i geiſio gwraig o'r Philiſtiaid dienwaededic ? a dywedodd Samſon wrth ei dâd, cymmer hi i mi, canys y mae hi † wrth fy modd i.

† *Hebr.* *yn uniawn yn fyngolwg i.*

4 Ond ni wyddei ei dâd ef na'i fam mai o ddi wrth yr Arglwydd *yr oedd* hyn, mai ceiſio achos yr oedd eſe yn erbyn y Philiſtiaid : canys y Philiſtiaid oedd y pryd hyny yn arglwyddiaethu ar Iſrael.

5 Yna Samſon a aeth i wared, a'i dâd a'i fam, i Timnath ; ac a ddaethant hyd winllanoedd Timnath ; ac wele genew llew yn rhuo yn ei gyfarfod eſ.

6 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth yn rymmus arno eſ, ac eſe a holltodd y *llew* ſel yr holltid mynn, ac nid *oedd* dim yn ei law ei : ond ni fynegodd eſe iw dad, nac iw fam yr hyn a wnaſei.

7 Ac eſe a aeth i wared, ac a ymddiddanodd â'r wraig, ac yr oedd hi wrth fodd Samſon.

8 Ac yn ôl ychydig ddyddiau eſe a ddychwelodd iw chymmeryd hi, ac a drôdd i edrych yſcerbwd y llew ; ac wele haid o wenyn a mêl yngherph y llew.

9 Ac eſe a'i cymmerth yn ei law, ac a gerddodd dan fwytta, ac a ddaeth at ei dâd a'i fam, ac a roddodd iddynt, a hwy a fwyttaſant : ond ni fynegodd iddynt hwy mai o gerph y llew y cymmeraſei eſe y mel.

10 Felly ei dad eſ a aeth i wared at y wraig, a Samſon a wnaeth yno wlêdd : canys felly y gwnai y gwŷr ieuainge.

11 A phan welſant hwy eſ, yna y cymmeraſant ddec ar hugain o gyfeillion i fod gyd ag eſ.

12 A Samſon a ddywedodd wrthynt, rhoddaf i chwi ddychymmyg yn awr ; os gan fynegi y myngwch eſ i mi, o fewn ſaith niwrnod y wledd, ac a'i cewch ; yna y rhoddaf i chwi ddec ar hugain o ‖ lenlliennau, a dec par ar hugain o ddillad.

‖ *Neu, gyſſan.*

13 Ond os chwi ni fedrwch ei fynegi i mi, yna chwi a roddwch i mi ddec ar hugain o lenlliennau, a dec pâr ar hugain o wiſcoedd : hwythau a ddywedaſant wrtho, traetha dy ddychymmyg fel y clywom ef.

14 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, allan o'r bwyttawr y daeth bwyd, ac o'r cryf y daeth allan felyſtra. Ac ni fedrent ddirnad y dychymmyg *mewn* tri diwrnod.

15 Ac yn y ſeithfed dydd y dywedaſant wrth wraig Samſon hudady ŵr ſel y mynego eſe i ni y dychymmyg, rhac i ni dy ſoſci di, aithy dy dâd â thânt ai i'n ſyſtlodi ni i'n gwahoddaſoch ? ond felly y mae ?

‖ *Neu, anni.*

16 A gwraig Samſon a wylodd wrtho eſ, ac a ddywedodd, yn ddiau y mae yn gâs gennit fi, ac nid wyt yn fyngharu : dychymmyg a roddaiſt i feibion fy mhobl, ac ni'm mynegaiſt i mi. A dywedodd yntef wrthi, wele nis mynegais i'm tad nac i'm mam, ac ai mynegwn i ti ?

17 A hi a wylodd wrtho eſ y ſaith niwrnod hyny, tra yr oeddid yn cynnal y wlêdd ; ac ar y ſeithfed dydd y mynegodd eſe iddi hi : canys yr

oedd

oedd hi yn ei ſiino eſ: a hi a ſyaegodd y dyclymmyg i ſeibion ei phobl.

18 A gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrthо eſ y ſeithfed dydd cyn machludo yr haul, beth *ydd* ſclaſach nâ mêl? a pheth gryfach nâ llew? dywedodd yntef wrthynt, oni buaſei i chwi aredic â'n anner i, ni chawſech allan ſy nychymmyg.

19 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth arno eſ, ac eſe a aeth i wared i Aſcalon, ac a datawodd o honynt ddec ar hugain, ac a gymmerth eu ‖ hyſpail, ac a roddodd y parau dillad i'r rhai a ſynegaſent y dychymmyg: â'i ddigllonedd eſ a lidiodd, ac eſe aeth i fyny i dŷ ei dâd. ‖ Neu, dillad.

20 A rhoddwyd gwraig Samſon iw gyfeill eſ ei hun, yr hwn a gymmerafei ete yn gyfaill.

PEN. XV.

1 Samſon yn cael nâg am ei wraig. 3 Yntef yn Roſci yd y Philiſtiaid â llwynogod ac â ffaglau. 6 Y Philiſtiaid yn loſci ei wraig eſ a'i thâd. 7 Samſon yn eu taro hwynt glân a morddwyd. 9 Gwŷr Iudah yn ei rwymo eſ, ac yn ei draddodi i'r Philiſtiaid. 14 Yntef yn eu lladd hwynt â gên aſſyn. 18 Duw yn gwneuthur y ffynnon En haccore idde ef yn Lehi.

AC wedi *talm* o ddyddiau yn amſer cynhaiaf y gweneith. Samſon a âeth i ymweled â'i wraig â myan gafr, ac a ddywedodd, mi a âf i mewn at fyngwraig i'r yſtafell? Ond ni chanhatâdei ei thâd hi iddo ef ynoi i mewn.

2 A'i thâd a lefarodd, gan ddywedyd, tybiaſwn it ei chaſan hi, am byany y rhoddais hi i'th gyfeill di: onid *yw* ei chwaer ieuangaf yn lanach nâ hi? bydded *hono* i ti attolwg yn ei lle hi.

‖ Neu, diſai, &c a ddiwrth 3 A Samſon a ddywedodd wrthynt, ‖ diſeiach ydwyf y waith hon nâ'r Philiſtiaid; er i mi wneuthur niwed iddynt.

‖ Neu, benie wynion. 4 A Samſon a aeth ac a ddaliodd drychant o lwynogod, ac a gymmerth ‖ ffaglau ac a dròdd gyſſon at gyſſon, ac a oſododd yn ffagl rhwng dwy gyſſon yn y canol.

5 Ac eſe a gynneuodd dân yn y ffaglau, ac a'i gollyngodd hwynt i ydan y Philiſtiaid, ac a loſcodd hyd yn oed y dasau, a'r ŷd ar ei dreod, y gwiallannoedd heſyd *a'r* oliwydd.

‖ Mab ynghyfraith. 6 Yna y Philiſtiaid a ddywedaſant, pwy a wnaeth hyn? hwythau a ddywedaſant, Samſon ‖ daw y Timniad, am iddo ddwyn ei wraig eſ, a'i rhoddi iw gyfeill eſ. A'r Philiſtiaid a aethant i fyny, ac a'i lloſcaſant hi a'i thâd, â thân.

7 A dywedodd Samſon wrthynt, er i chwi wneuthur fel hyn, etto mi a ymddialaf arnoch chwi, ac wedi *hynny* y peidiaſ.

8 Ac eſe a'i tarawodd hwynt glûn a morddwyd â lladdfa fawr: ac eſe a aeth i wared, ac a arhoſodd yngheopa craig Etam.

9 Yna y Philiſtiaid a aethant i fyny, ac a werſyllaſant yn Iuda, ac a ymdanſant yn Lehi.

10 A gwŷr Iuda a ddywedaſant, pa ham y daethoch i fyny i'n herbyn ni? dywedaſant hwythau, i rwymo Samſon y daethom i fyny, i wneuthur iddo eſ, fely gwnaeth ynteu i ninnau.

† Hebr. ddiſcynnaſant. 11 Yna tair mîl o wyr o Iuda a † aethant i goppa craig Etam, ac a ddywedaſant wrth Samſon, oni wyddoſt ti fod y Philiſtiaid yn arglwyddiaethu arnom ni? pa ham gan hynny y gwnaethoſt hyn â ni? dywedodd yntef wrthynt, fel y gwnaethant hwy i mi, felly y gwneuthum innau iddynt hwythau.

12 Dywedaſant hwythau wrtho, i'th rwymo di y daethom i wared, *ac* i'th roddi yn llaw y Philiſtiaid. A Samſon a ddywedodd wrthynt, tyngwch wrthif na ruthrochi arnaſi eich hunain.

13 Hwythau a'i hattebaſſant eſ, gan ddywedyd na *ruthrawn* i: eithr gan rwymo i'th rwymawn di, ac i'th roddwn yn eu llaw hwynt; ond nith lladdwn di. A rhwymaſant eſ â dwy raff newydd, ac a'i dygaſant eſ i fyny o'r graig.

14 A phan ddaeth eſe i Lehi, y Philiſtiaid a ſrecddiaſant wrth gyfarfod ag eſ: ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaeth arno eſ, a'r rhaffau oedd am ei freichiau a *aethant* fel llin a loſcaſid yn tân, a'r rhwymau a† ddatodaſant oddi am ei ddwylaw eſ. † Hebr. ddaeth ſaſnc.

15 Ac eſe a gafodd ên aſſyn îr, ac a eſtynodd ei law, ac a'i cymmerodd, ac a laddodd â hi fil o wŷr. † Hebr. pennau dau lu-zur.

16 A Samſon a ddywedodd, â gên aſſyn ‖ pentwrr, ar ben-twrr: â gen aſſyn y lleddais fil o wŷr. ‖ Heb. dwy dwr.

17 A phan orphennodd eſe lefaru, yna eſe a daflodd yr ên o'i law, ac a alwodd y lle honno ‖ Ramath Lehi. ‖ Ramath, dafliad yr ên, neu, taflfa yr ên.

18 Ac eſe a ſythedodd yn dôſt, ac a lefodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, tydi a roddaiſt yn llaw dy wâs yr ymwared mawr yma; ac yn awr a fyddaſi farw gan ſyched, a ſyrthio ya llaw y rhai di. enwaededic?

19 Ond Duw a holltodd y cilddant *oedd yn* ‖ yr ên, fel y daeth allan ddwfr o honaw, ac eſe a yfoddi, a'i yſpryd a ddychwelodd, ac eſe a adfywiodd: am hyny a galwodd eſe ei henw, ‖ En haccore, yr hon ſydd yn Lehi hyd y dydd hwn. ‖ Neu, Lehi. ‖ Ffynnon y geſ-wad.

20 Ac eſe a farnodd Iſrael yn nyddiau y Philiſtiaid, ugain mlhynedd.

PEN. XVI.

1 Samſon yn dianc yn Gaza, ac yn dwyn ymaith ddryſau porth y ddinas. 4 Dalilah wedi ei gwobrwyo gan y Philiſtiaid, yn hudo Samſon. 6 Yntau yn ei thwyllo hi dair gwaith. 15 Hitheu o'r diwedd yn ei orchfygu eſ. ar Y Philiſtiaid yn ei ddala, ac yn tynnu ei lygaid eſ. 22 Yntau wedi adnewyddu ei gryfder, yn tynnu'r ty i lawr am ben y Philiſtiaid, ac yn marw.

YNa Samſon a aeth i Gaza, ac a gaſu yno buteis-wraig, ac a aeth i mewn atti hi.

2 *A mynegwydd* i'r Gaziaid, gan ddywedyd, daeth Samſon ymma; a hwy a gylchynaſant, ac a gynllwynaſant iddo, ar hŷd y nos, ymmhorth y ddinas, ac a fuant ddiſtaw ar hyd y nos, gan ddywedyd, y boreu pan oleno hi, ni a'i lladdwn eſ.

3 A Samſon a orweddodd hyd hanner nos, ac gyfododdar hanner nos ac a ymaflodd yn nryſſau porth y ddinas, ac yn y ddau boſt, ac a aeth ymmaith â hwynt ynghyd â'r barr, ac a'i goſodadd ar ei ysgwyddau, ac a'i dûg hwynt i fyny i ben bryn *ſydd* gyferbyn a Hebron.

4 Ac wedy hyn eſe a garodd wraig yn nyffryn Sorec, a'i henw Dalilah.

5 Ac arglwyddi y Philiſtiaid a aethant i fyny atti hi, ac a ddywedaſant wrthi, huda eſ, ac edrych ymmha ‖ *le y mae* ei fawr nerth eſ, a pha fodd y gorthrechwn eſ, fel y rhwymom eſ iw ‖ gyſtuddio: ac ni a roddwn i ti bôb un fil a chant o arian. ‖ Heb. Nyn, ddarn-fawr. ‖ Heb.

6 A Dalilah a ddywedod wrth Samſon, mynega i mi attolwg, ym mha ‖ *fan y mae* dy fawr nerth di, ac â pha beth i'th rwymid i'th gyſtuddio.

7 A Samſon a ddywedodd wrthi, pe rhwyment ſi â ſaith o ‖ wdyn irion y rhai ni ſychaſei, yna y gwanhychwn, ac y byddwn fel † gŵr arall. ‖ Nyn, reffiwnt. † Hebr. un.

8 Yna arglwyddi y Philiſtiaid a dygaſant i fyny atti hi ſaith o ‖ wdyn irion y rhai ni ſychaſent; a hi a'i rhwymodd eſ â hwynt.

9 A chynllwywŷr oedd yn aros genddi mewn ſtafell: a hi a ddywedodd wrtho eſ, *y mae* y Philiſtiaid arnati, Samſon: ac eſe a dorrodd y gwdyn, fel y torrir edef garth wedi † cyſſwrdd â'r tân, felly ni wybuwyd ei gryfder eſ. † Hebr. arogli.

10 A dywedodd Dalilah wrth Samſon, ti a'm twyllaiſt, ac a ddywedaiſt gelwydd wrthif; yn awr mynega i mi attolwg a pha beth y gellid dy rwymo.

11 Ac eſe a ddywedodd wrthi, pe gan rwymo y rhwyment ſi â rhaffau newyddion, y rhai ni wnaethpwyd gwaith â hwynt; yna y gwanhychwn, ac y byddwn ſel gŵr arall.

12 Am hynny Dalilah a gymmerth raffau newyddion, ac a'i rhwymodd eſ a hwynt, ac a ddywedodd wrtho, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti Samſon. (Ac yr oedd cynllwynwyr yn aros mewn ſtafell.) Ac eſe a'i torrodd lawynt oddi am ei breichiau ſel edef.

13 A Dalilah a ddywedodd wrth Samſon, hyd yn hyn y twyllaiſt ſi, ac y dywedaiſt gelwydd wrthif; mynega i mi â pha beth y'th rwymid: dywedodd yntef wrthi hi, pe plethai ti ſaith gudyn ſy mhen ynghyd â'r wê.

14 A hi a'i gwnaeth yn ſicr â'r hoel, ac a ddywedodd wrtho eſ, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti, Samſon. Ac eſe a ddeffrôdd o'i gwſc ac a aeth ymmaith â hoel y garſiau, ac â'r wê.

15 A hi a ddywedodd wrtho eſ, pa ſodd y gŵedi, cu gennif dy di, a'th galon heb *ſod* gyd â mi? teirgwaith bellach i'm twyllaiſt, ac ni ſynegaiſt i mi ym mha *fan y mae* dy fawr nerth.

16 Ac o herwydd ei bod hi yn ei ſiino eſ â'i geiriau beunydd, ac yn ei boeni eſ; ei emaid a † ymofidiodd i farw,

17 Ac eſe a ſynegodd iddi ei holl galon, ac a ddywedodd wrthi, ni ddaeth ellyn ar ſymbon i; canys Nazaread i Dduw ydwyn o gròth fy mam: ped cillid ſi, yna y ciliei ſy nerth oddi wrthif, ac y gwanhychwn, ac y boddwn ſel gwr arall.

18 A phan welodd Dalilah ſynegi o honaw eſ iddi hi ei holl galon, hi a anſonodd, ac a alwodd am bendefigion y Philiſtiaid, gan ddywedyd, dewch i ſynu vn-waith, canys eſe a ſynegodd i mi ei holl galon. Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ddaethant i ſynu atti hi, ac a ddygaſant arian yn eu dwylo.

19 A hi a wnaeth iddo gyſcu ar ei gliniau, ac a alwodd ar ŵr, ac a barodd eillio ſaith gycyn ei ben eſ; a hi a ddechreuodd ei gyſtuddio eſ, a'i nerth a ymadawodd oddi wrtho.

20 A hi a ddywedodd, *y mae* y Philiſtiaid arnat ti, Samſon. Ac eſe a ddeffrôdd o'i gwſc, ac a ddywedodd, âf allan y waith hon ſel cynt, ac ymſeyduaſ. Ond ni wyddei eſe ſod yr Arglwydd wedi eilio oddi wrtho.

21 Ond y Philiſtiaid a'i daliaſant eſ, ac a † dynnaſant ei lygaid eſ, ac a'i dygaſant eſ i wared i Gaza, ac a'i rhwymaſant eſ â gefynnau pres, ac yr oedd eſe yn malu yn y carchardy.

22 Eithr gwallt ei ben eſ a ddechreuodd dyfu drachefn. ‖ ar ôl ei eillio.

23 Yna arglwyddi y Philiſtiaid a ymgaſclaſant i aberthu aberth mawr i Ddagon eu duw, ac i orfoleddu: canys dywedaſant, ein duw ni a roddodd Samſon e'n gelyn yn ein llaw ni.

24 A phan welodd y bobl eſ, hwy a ganmolaſant ei duw: canys dywedaſant, ein duw ni a roddodd ein gelyn yn ein dwylo ni, yr hwn oedd yn anrheithio ein gwlad ni, yr hwn a † laddodd lawer o honom ni.

25 A phan oedd eu calon hwyat yn llawen, yna y dywedaſant, gelwch am Samſon, i beri i ni chwerthin. A hwy a alwaſant am Samſon o'r carchar-dŷ, ſel y chwarâe o'i blaen hwynt, a hwy a'i goſodaſant eſ rhwng y coloſnau.

26 A Samſon a ddywedodd wrth y llangc oedd yn ymaſlyd yn ei law eſ, gollwg, a gâd i mi gael gafel ar y coloſnau y mae y ty yn ſefyll arnynt, ſel y pwyſwyf arnynt.

27 A'r tŷ oedd yn llawn o wŷr a gwragedd, a holl arglwyddi y Philiſtiaid *oedd* yno: ac ar y nen *yr oedd* ynghylch tair mil o wyr a gwragedd yn edrych tra ydoedd Samſon yn chwarae.

28 A Samſon a alwodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd Iôr, cofiâ attolwg, a nertha fi attolwg, yn vnic y waithhon, ô Dduw, ſel y dialwyf *ag* vn dialedd ar y Philiſtiaid am fy nau lygad.

29 A Samſon a ymaflodd yn y ddwy goloſn ganôl, y rhai yr oedd y tŷ yn ſefyll arnynt, ac a ymgynhaliodd wrthynt; vn yn ei ddeheulaw, a'r llall yn ei law aſlwy.

30 A dywedodd Samſon, bydded farw fy eniaes gyd â'r Philiſtiaid; ac eſe a ymgrymmodd â'i holl nerth: a ſyrthiodd y tŷ ar y pendefigion, ac ar yr holl bobl oedd ynddo: a'r meirw y rhai a laddodd eſe wrth farw, oedd fwy nag a laddaſei eſe yn ei fywyd.

31 A'i frodyr eſ, a holl dŷ ei dad eſ a ddaethant i wared, ac a'i cymmeraſant eſ ac a'i dygaſant i fynu, ac a'i claddaſant ei rhwng Sorah, ac Eſthaol, ym meddrod Manoah ei dad: ac eſe a farnaſei Iſrael vgain mlbynedd.

PEN. XVII.

1 Eſ ſam yn gwneuthur delwau o'r arian a ladrataſai Micah, ac a roſai yn en bôl. 5 Yntef yn gwneuthur gwiſcoedd idynt, 6 ac yn cyflogi Leuad i ſod yn offeiriad iddo.

AC yr oedd gŵr o tynydd Ephraim, a'i enw Micah.

2 Ac eſe a ddywedodd wrth ei fam, y mil a'r can *ſicl* arian a dducpwyd oddi arnat, ac y rhegaiſt *am denyat*, ac y dywedaiſt beſyd ile y clywais, wele yr arian gyd â mi, myfi a'i cymmerais. A dywedodd ei fam, bendigedic *fyddech* fy mab, gan yr Arglwydd.

3 A phan roddodd eſe y mil a'r can *ſicl* arian adref iw fam, ei fam a ddywedodd, gan gyſſegru y cyſſegraſwn yr arian i'r Arglwydd o'm llaw, i'm mab, i wneuthur delw gerfiedic a thoddedic: am hynny yn awr mi a'i rhoddaf eil-waith i ti.

4 Etto eſe a dalodd yr arian iw fam: a'i fam a gymmerth ddau can *ſicl* o arian, ac a'i rhoddodd i'r toddudd, ac eſe a'i gwnaeth yn ddelw gerfiedic a thoddedic: a *hwy* a fuant yn nhŷ Micah.

5 A chan y gŵr hwn Micah *yr oedd* tŷ duwiau, eſe a * wnaeth Ephod a * Theraphim, ac a † conſegrodd vn o'i feibion i fod yn offeiriad iddo.

6 * Yn y dyddiau hynny nid *oedd* brenin yn Iſrael, ond pôb vn a wnai yr hyn oedd vnion yn ei olwg ei hun.

7 Ac yr oedd gwr ieuangc o Bethlehem Iuda, o dylwyth Iuda, a Leſiad *oedd* eſe, ac eſe a ymdeithiai yno.

8 A'r gŵr a aeth allan o'r ddinas o Bethlehem Iuda, i dreigio pa le bynnac y caffei *lê*: ac eſe a ddaeth i tynydd Ephraim i dŷ Micah, yn ei ymdaith.

9 A Micah a ddywedodd wrtho, o ba le y daethoſt ti? dywedodd yntef wrtho, Leſiad ydwyf o Bethlehem Iuda, a myned yr ydwyf i dreigio lle caffwyf *lê*.

10 A Micah a ddywedodd wrtho, trig gyd â mi, a bydd i mi yn dâd ac yn offeiriad, ac mi a roddaf i ti ddec *ſicl* o arian bob blwyddyn, a † phâr o dillad, a'th lyniaeth: ſelly y Leſiad aeth i mewn.

* Pen. 8.17.
* Gen. 31. 19. oſe. 3.4.
† Hebr. lanwodd ddwylo.
* Pen. 18.1. & 21.25.
† Hebr. theſu.

31 A'r Lefiad a fu fodlon i aros gyd â'r gwr, a'r gwr ieuange oedd iddo fel un o'i feibion.

12 A Micah a vrddodd y Lefiad, a'r gwr ieuange fu yn offeiriad iddo, aca fu yn nhŷ Micah.

13 Yna y dywedodd Micah, yn awr y gwn y gwna 'r Arglwydd ddaioni i mi; gan fod Lefiad gennif yn offeiriad.

PEN. XVIII.

1 Meibion Dan yn anfon pum-wr i geisio iddynt etifeddieth. 3 Hwythau wrth dy Micah yn ymgynghori â Jonathan, ac yn cael cyssur i synedd rhagddynt, 7 yn chwilio Lais, ac yn dwyn newyddion gobeith-fawr, 11 dan son chwe chant o wyr i osod ar y dref. 14 A'r rhai hyny ar yssordd yn yspeilio Micah am ei offeiriad â'u greiriau, 27 ac yn yn nill Lais, ac yn ei galw hi Dan. 30 Ac yn gosod i fynu ddelw-addoliaeth, île y cafodd Jonathan yr offeiriadaeth yn etifeddiaeth iddo.

YN y * dyddiau hynny nid oedd brenin yn Israel: ac yn y dyddiau hynny llwyth y Daniaid oedd yn ceisio iddynt etifeddiaeth i drige; canys ni * syrthiasei iddynt hyd y dydd hwnnw etifeddiaeth ym mysc llwythau Israel.

* Pen. 17.6. & 21.25.
* Ios. 19.47.

2 A meibion Dan a anfonasant o'i tŷlwyth, bump o wŷr o'i bro, † gwŷr grymmus, o Sorah ac o Esthaol, i yspio y wlad, ac iw chwilio, ac a ddywedasant wrthynt, ewch, chwiliwch y wlâd: a phan ddaethant i fynydd Ephraim i dŷ Micah, hwy a letteusant yno.

† Hebr. meibion.

3 Pan oedynt hwy wrth dŷ Micah, hwy a adnabunt lais y gwr ieuange y Lefiaid, ac a droesant yno, ac a ddywedasant wrtho, pwy a'th ddûg di ymma? a pheth yr ydwyt ti yn ei wneuthur ymma? a pheth ſydd i ti ymma?

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt, fel hyn ac fel hyn y gwnaeth Micah i mi, ac efe a'm cyflogodd i, a'i offeiriad ef ydwyf.

5 A hwy a ddywedasant wrtho ef, ymgynghora attolwg â Duw, fel y gwypom a lwydda ein ffordd yr ydym ni yn rhodio arni.

6 A'r offeiriad a ddywedodd wrthynt, ewch mewn heddwch: ger bron yr Arglwydd y mae eich ffordd chwi, yr hon a gerddwch.

7 Yna y pum-wr a aethant ymmaith, ac a ddaethant i Lais, ac a welsant y bobl oedd yndi yn trigo mewn diogelwch, yn ôl arfer y Sidoniaid, yn llonydd ac yn ddiofal, ac nid oedd

† Hebr. meddiannudd, neu, etifedd gwahardd.

† ſwyddwr yn y wlad a yr hwn a allei eu gyrru hwynt i gwnilydd mewn dim, a phell oeddynt oddiwrth y Sidoniaid, ac heb negesau rhyngddynt a neb.

8 A hwy a ddaethant at eu brodyr i Sorah ac Esthaol: a'i brodyr a ddywedasant wrthynt, beth a ddywedwch chwi?

9 Hwythau a ddywedasant, cyfodwch ac awn i fynu arnynt: canys gwelsom y wlâd, ac wele da iawn yw hi: ai tewi 'r ydych chwi? na ddiogwch synedd i ddyfod i mewn i feddiannu y wlâd.

10 Pan eloch, chwi a ddeuwch at bobl ddiofal, a gwlad ehang: canys Duw a'i rhoddodd hi yn eich llaw chwi: ſef lle, nid oes yndo ei ſiau dim a'r y ſydd ar y ddaiar.

11 Ac ſe aeth oddi yno, o dylwyth y Daniaid, o Sorah ac o Esthaol, chwechan-wr wedi ymwregyſſu ag arfau rhyfel.

12 A hwy a aethant i fynu, ac a werſyllasant yn Ciriath-Iearim, yn Iuda: am hynny y galwasant y fan honno * Mahaneh Dan, hyd y dydd hwn: wele y mae o'r tu ôl i Ciriath-Iearim.

13 A hwy a aethant oddi yno i fynydd Ephraim, ac a ddaethant hyd tŷ Micah.

14 Ar pum-wr, y rhai a aetheut i chwilio gwlâd Lais, a lefarasant, ac a ddywedasant wrth eu brodyr, oni ſyddoch chwi fod yn y tai hyn Ephod, a Theraphim, a delw gerfiedic, a thoddedic? gan hynny yſtyriwch yn awr beth a wneloch.

15 A hwy a droesant tu ac yno, ac a ddaethant hyd dŷ y gwr ieuange y Lefiad, i dŷ Micah: ac a † gyfarchasant well iddo.

† Hebr. a ofynasant am iechyd.

16 A'r chwe-chan-wr, y rhai oedd wedi ymwregyſſu ag arfau rhyfel, oedd yn ſefyll wrth ddrws y porth, ſef y rhai oedd o feibion Dan.

17 A'r pum-wr, y rhai y aethent i chwilio y wlâd, a eſcynnasant, ac a aethant i mewn yno, ac a ddygasant ymmaith y delw gerfiedic a'r Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic: a'r offeiriad oedd yn ſefyll wrth ddrws y porth, gyd â'r chwe-chan-wr, oedd wedi ymwregyſſu ag arfau rhyfel.

18 A'r rhai hyn aethant i dŷ Micah, ac a ddygasant ymmaith y ddelw gerfiedic, yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw doddedic: yna 'r offeiriad a ddywedodd wrthynt, beth yr ydych chwi yn ei wneuthur?

19 Hwyntau a ddywedasant wrtho, tawſon, goſot dy law ar dy ſafn, a thyret gyd â ni, a bydd i ni yn dâd ac yn offeiriad: ai gwell i ti fod yn offeiriad i dŷ yn gŵr, ni'th fod yn offeiriad i lwyth, ac i deulu yn Iſrael?

20 A da ſu gan galon yr offeiriad, ac efe a gymmerth yr Ephod, a'r Teraphim, a'r ddelw gerfiedic, ac a aeth ym mysc y bobl.

21 A hwy a droeſant, ac a aethant ymmaith, ac a oſodasant y plant, a'r anifailiaid, a'r cbd o'i blaen.

22 A phan oeddynt hwy ennyd oddi wrth dŷ Micah, y gwŷr oedd yn y tai wrth dŷ Micah, a ymgaſclasant, ac a erlidiasant feibion Dan.

23 A hwy a waeddaſant ar feibion Dan: hwythau a droeſant eu hwyneb, ac a ddywedaſant wrth Micah, beth a ddarfu i ti pan wyt † yn dyſod â'r ſâth fintai?

† Hebr. wrthyn gaſclu ynghyd.

24 Yntef a ddwedodd, fy nuwiau y rhai a wneuthum i, a ddygaſoch chwi ymmarth, a'r offeiriad, ac a aethoch i ffordd; a pheth ſydd genifi mwyach? a pha beth yw hyn a dywedwch wrthif, beth a ddarfu i ti?

25 A meibion Dan a ddywedaſant wrtho, na âd glywed dy lef yn ein mysc ni, rhac i wŷr † digllon ruthro arnat ti, a cholli o honot dy enioes, ac enioes dy deulu.

† Hebr. chwerw o enaid.

26 A meibion Dan a aethant iw ffordd: a phan welodd Micah eu bod hwy yn gryfach nag ef, efe a drôdd, ac a ddychwelodd iw dŷ.

27 A hwy a gymmeraſant y pethau a wnaethei Micah, a'r offeiriad oedd ganddo ef, ac a ddaethant i Lais, at bobl lonydd a diofal, ac a'i tarawſant hwy â min y cleddyf, ac a loſcaſant y ddinas â thân.

28 Ac nid oedd waredudd, canys pell oedd hi oddi wrth Sidon, ac nid oedd negeſau rhyngddynt a neb; hefyd yr oedd hi yn y dyffryn oedd wrth Beth-Rehob: a hwy a adeiladaſant ddinas, ac a drigaſant yndi.

29 A hwy a alwaſant * enw y ddinas Dan, yn ôl henw Dan eu tad, yr hwn a anefid i Iſrael: er hyny Lais oedd henw y ddinas ar y cyntaf.

* Ios. 19.47.

30 A meibion Dan a oſodaſant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic: a Jonathan mab Gerſom mab Manaſſeh, efe a'i feibion fuant offeiriaid i lwyth Dan, hyd ddydd caeth-gludiad y wlad.

31 A hwy a oſodaſant i fynu iddynt y ddelw gerfiedic a wnaethai Micah, yr holl ddyddiau y bu tŷ Dduw yn Silo.

PEN.

PEN. XIX.

1 *Leuiad yn mynd i Bethlehem i gyrchu ei wraig adref.* 16 *Hen wr yn i ghoſawn ef iw dy yn Gibeah.* 22 *Y Gibeoniaid yn gwneuthur cam a'i urddirch ef ſel y bu hi farw.* 29 *Yntef yn ei ymmyn hi yn ddeuddec darn iw danfon at y deuddec llwyth.*

AC yn y dyddiau hynny, * pan nad oedd frenin yn Iſrael, yr oedd rhyw Leſiad yn aros yn yſtlyſſu mynydd Ephraim, ac eſe a gymmerodd iddo * ordderch-wraig o Bethlehem Iudah.

2 A'i ordderchwraig a bu telniodd yn ei erbyn ef, a aeth ymmaith oddi wrtho ef i dŷ ei thad, i Bethlehem Iuda, ac yno y bu hi ‖ bedwar mîs o ddyddiau.

3 A'i gŵr hi a gyfododd, ac a aeth ar ei hôl i ddiwedyd yn † dŵg wrthi hi, *ac* iw throi adref, a'i lange *oedd* gyd ag ef, a chwpl o aſſynnod: a hi a'i dŵg ef i mewn i dŷ ei thad, a phan welodd tad y llangces ef, bu lawen ganddo gyſarfod ag ef.

4 A'i chwegrwn ef, tâd y llangces, a'i daliodd ef yno, ac eſe a darioddd gyd ag ef dridiau: felly bwytaſant ac yſaſant, a lletyaſant yno.

5 A'r pedwerydd dydd y cyſodaſant yn foreu, yntef a gyfododd i fyned ymmaith: a thad y llangces a ddywedodd wrth ei ddaw, nertha dy galon a thanneid o fara, ac wedi hynny ewch ymaith.

6 A hwy a eiſteddaſant, ac a fwytaſant iſſ dau ynghyd, ac a yſaſant: a thâd y llangces a ddywedodd wrth y gŵr, bydd fodlen attolwg, ac aros dros nôs, a llawenyched dy galon.

7 A phan gyfododd y gwr i fyned ymmaith, ei chwegrwn a ſu daer arno: am hynny eſe a drôdd, ac a letyr dd yno.

8 Ac eſe a gyfododd yn foreu y pummed dydd i fyned ymmaith, a thâd y llangces a ddywedodd, cyſſura dy galon attolwg; a hwy a drigaſant † hyd hyd nawn, ac a fwytaſant iſſ dau.

9 A phan gyfododdy gwr i fyned ymmaith, eſe a'i ordderch, a'i lange: ei chwegrwn, tâd y llangces, a ddywedodd wrtho, wele yn awr y dydd a lıeſodd i hwyrhau; arhoſwch tros nôs attolwg: wele † yr haul yn machludo; trig ymma, fel y llawenycho dy galon, a chodwch yn foreu y foru i'ch taith, fel yr elych i'th babell.

10 A'r gŵr ni fynei aros tros nos, eithr cyſododd ac aeth ymmaith, a daeth hyd ar gyfer Iebus, hon *yw* Ieruſalem: a chyd ag ef gwpl o aſſynod llwythec, a'i ordderch-wraig gyd ag ef.

11 A phan *oeddynt* hwy wrth Iebus, yr oedd y dydd ar ddarfod, a'r llange a ddywedodd wrth ei feiſtr, dyred attolwg, trown i ddinas hon y Iebuſiaid, a lletewyn ynddi.

12 A'i feiſtr a ddywedodd wrtho, ni thrown ni i ddinas eſtron nid *yw* o feibion Iſrael; eithr nyni a awn hyd Gibeah.

13 Ac eſe a ddywedodd wrth ei lange, tyred a neſawn i vn o'r lleoedd hyn, i letey tros nôs, yn Gibeah, neu Ramah.

14 Felly y cerddaſant, ac yr aethant; a'r haul a ſuchludodd arnynt wrth Gibeah eiddo Beniamin.

15 A hwy a droeſant yno, i fyned i mewn i letey i Gibeah: ac eſe a ddaeth i mewn, ac a eiſteddodd yn heol y ddinas: canys nid *oedd* neb a'i cymmerei hwynt *iw* dŷ i lettey.

16 Ac wele ŵr hên yn dyfod o'i waith o'r maes yn yr hwyr, a'r gŵr *oedd* o ſynydd Ephraim, ond ei fod ef yn ymdaith yn Gibeah; a gwŷr y lle hwnnw *oedd* feibion Beniamin.

17 Ac eſe a ddercheſodd ei lygaid, ac a ganfu ŵr yn ymdaith yn heol y ddinas: a'r hên ŵr a ddywedodd, i ba le yr aî di? ac o ba le y daethoſt?

18 Yntef a ddywedodd wrtho, tramwyo o'r ydym ni o Bethlehem Iuda i yſtlys mynydd Ephraim, o'r lle *i'm hanyw*; a mi a euthum hyd Bethlehem Iuda; a myned yr ydwyf I dŷ yr Arglwydd, ac nid oes neb a'm † derbyn i dŷ. † Hebr. caſel.

19 Y mae *gwellt* a *ni* welſt, ac ebran heſyd i'n haſſynnod; a bara heſyd, a gwin I mi ac i'th lawſoſwyn, ac i'r llange *ſydd* gyd â'th weiſion: nid oes eiſiau dim.

20 A'r hen-wr a ddywedodd, tangneddyf i ti, bydded dy holl eiſiau arnaſi, yn vnic na letteua yn yr heol.

21 Felly eſe a'i dûg ef i mewn iw dŷ, ac a borthodd yr aſſynnod: a hwy a olchaſant eu traed, ac a fwyttaſant ac a yſaſant.

22 A phan oeddynt hwy yn lawenhau ei calon, wele gwŷr y ddinas, rhai o feibion Belial a amgylchynaſant y tŷ, a guraſant y drws, ac a ddywedaſant wrth berchen y tŷ, *ſef* yr henwr, gan ddywedyd, dŵg allan y gŵr a ddaeth I mewn i'th dŷ, fel yr adnabyddom ef.

23 A'r gŵr perchen y tŷ a * aeth allan attynt, ac a ddywedodd wrthynt, nagê fy mrodyr, nagê, attolwg na wnewch mor ddrygionus; gan i'r gŵr hwn ddyfod i'm tŷ i, na wnewch yr ſceler-der hyn. * Gen. 1946.

24 Wele fy merch, yr hon *ſydd* forwyn, a'i ordderch yntef, dygaf hwynt allan yn awr, a daroſtyngwch hwynt, a gwnewch iddynt yr hyn ſyddo da yn eich golwg: ond i'r gŵr hwn na wnewch † mor ſceler. † Hebr. beth mor yſgyd.

25 Ond ni wrandawei 'r gwŷr arno; am hynny y gŵr a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i dug hi allan attynt hwy, a hwy a'i hadnbuant hi, ac a wnaethant *gam* â hi 'r holl nos hyd y boran; a phan gyfododd y wawr, hwy a'i gollyngaſant hi ymmaith.

26 Yna 'r wraig a ddaeth pan ymddangoſodd y boran, ac a ſyrthiodd wrth ddrws tŷ 'r gŵr *yr oedd* ei harglwydd yneddo, hyd oleuni *y dydd*.

27 A'i harglwydd a gyfododdd y boreu, ac a agorodd ddryſſau 'r tŷ, ac a aeth allan i fyned iw daith: ac wele ei ordderch-wraig ef wedi cwympo wrth ddrws y tŷ, a'i dwy law ar y trothwy.

28 Ac eſe a ddywedodd wrthi, cyſot, fel yr elom ymmaith? ond nid oedd yn atteb? yna eſe a'i cymmerth hi ar yr aſſyn, a'r gŵr a gyfododd, ac a aeth ymmaith iw fangre.

29 A phan ddaeth iw dŷ, eſe a gymmerth gyllell, ac a ymaflodd yn ei ordderch, ac a'i darnioddd hi, ynghŷd â'i heſcyrn, yn ddeuddec darn, ac a'i hanſonodd i holl derfynau Iſrael.

30 A phwb a'r a welodd *hyny*, a ddywedoddd ni wnaethpwyd, ac ni welpwyd y fath beth, er y dydd y daeth meibion Iſrael o wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn: yſtyriwch ar hynny, ymgynghorwch, a thraethwch *each meddwl*.

PEN. XX.

1 *Y Leuiad mewn cynnulleidfa yn ſpreilio'r holl gwr ei gam ar gyhoedd.* 8 *Barn y gynnulleidfa.* 12 *Gwŷr Beniamin wedi eu dyſpyn yn ymgaſalu yn erbyn yr Iſraeliaid.* 18 *Yr Iſraeliaid mewn dwy gâd yn colli deugein mil.* 26 *Hwythau trwy ddiweill yn diſtrywio holl wŷr Beniamin onid chwe chant.*

YNa * holl feibion Iſrael a aethant allan, a'r gynnulleidfa a ymgaſclodd ynghyd fel vn dŷn, o Dan hyd Beerſeba, a gwlâd Gilead, at yr Arglwydd i Miſpah. * Gen. 49. 5.

2 A phennaethiaid yr holl bobl, holl lwythau Iſrael

Iſrael a ſafaſant ynghynnulleidfa pobl Dduw: *ſef* pedwar can mîl o wŷr traed yn tynnu cleddyf.

3 (A meibion Beniamin a glywſant fyned o feibion Iſrael i Miſpah:) yna meibion Iſrael a ddywedaſant, dywedwch pa fodd y bu y drygioni hyn?

4 A'r gwr y Leſiad, gŵr y wraig a laddeſid a attebodd, ac a ddywedodd, i Gibeah eiddo Beniamin y deuthum i, mi a'm gordderch i leteu.

5 A gwŷr Gibeah a gyfodaſant i'm herbyn ac a amgylchynaſant y tŷ yn fy erbyn liw nôs, ac a amcanaſant fy lladd i, a † threiſiaſant fyngordderch fel y bu hi farw.

† Hebr. daroſtyn-gaſ-ant.

6 Ac mi a ymaflais yn fyngordderch, ac a'i dernais hi, * ac a'i hanfonais hi trwy holl wlad etifeddiaeth Iſrael: canys gwnaethant ffieidd-dra, ac ynfydrwydd yn Iſrael. * Pen. 19.29.

7 Wele meibion Iſrael *ydych* chwi oll, mnoeſwch rhyngoch air a chwngor ymma.

8 A'r holl bobl a gyfododd megis vn gwr, gan ddywedyd, nac eled neb o honom iw babell, ac na throed neb o honom iw dŷ:

9 Ond ynawr, hyn *yw* 'r peth a wnawn ni i Gibeah, *ny ni a awn i fynu* iw herbyn wrth goelbren:

10 Ac ni a gymmerwn ddengwr o'r cant, drwy holl lwythau Iſrael, a chant o'r mil, a mil o'r dengmil, i ddwyn llyniaeth i'r bobl, i wneuthur (pan ddelont i Gibeah Beniamin) yn ôl yr holl ffieiddra a wnaethant hwy yn Iſrael.

11 Felly'r ymgaſclodd holl wŷr Iſrael yn erbyn y ddinas, yn † gydtun fel vn gŵr. † Hebr yn gyfeillion.

12 A llwythau Iſrael a anfonaſant wŷr trwy holl lwythau Beniamin, gan dywedyd, beth *yw* 'r drygioni ymma a wnaethpwyd yn eich myſc chwi?

13 Ac yn awr rhoddwch y gwŷr, meibion Belial, y rhai *ſydd* yn Gibeah, fel y lladdom hwynt, ac y deleom ddrygioni o Iſrael: ond ni warandawei meibion Beniamin ar lais eu brodyr meibion Iſrael.

14 Eithr meibion Beniamin a ymgynnullaſant o'r dinaſoedd i Gibeah, i fyned allan i ryfel yn erbyn meibion Iſrael.

15 A chyfrifwyd meibion Beniamin y dydd hwnnw, o'r dinaſoedd, yn chwe mil a hugain o wŷr, yn tynnu cleddyf, heb law trigolion Gibeah, y rhai a gyfrifwyd yn ſaith gant o wŷr etholedic.

16 O'r holl bobl hyn *yr oedd* ſaith gant o wŷr etholedic* yn chwithig: pob vn o honyat a ergydiei â charreg at y blewyn heb ſethu. * Pen. 3.15.

17 Gwŷr Iſrael hefyd a gyfrifwyd heb law Beniamin yn bedwar can mil yn tynnu cleddyf, pawb o honynt yn rhyfel-wŷr.

18 A meibion Iſrael a gyfodaſant, ac a aethant i fynu i dŷ Dduw, ac a ymgynghoraſant â Duw, ac a ddywedaſant, pwy o honom ni a â i fynu yn gyntaf i'r gâd yn erbyn meibion Beniamin? a dywedodd yr Arglwydd, Iuda *â* yn gyntaf.

19 A meibion Iſrael a gyfodaſant y barau, ac a werſyllaſant yn erbyn Gibeah.

20 A gwŷr Iſrael aethant allan i ryfel yn erbyn Beniamin, a gŵr Iſrael a ymoſodaſant i ymladd iw herbyn hwy wrth Gibeah.

21 A meibion Beniamin a ddaethant allan o Gibeah, ac a ddifethaſant o Iſrael y dwthwn hwnnw ddwy fil ar hugain o wŷr, hyd lawr.

22 A'r bobl gwŷr Iſrael a ymgryfhaſant, ac a ymoſodaſant dracheſn i ymladd, yn y lle yr ymoſodaſent ynddo y dydd cyntaf.

23 (A meibion Iſrael a aethent i fynu, ac a wŷlaſent ger bron yr Arglwydd hyd yr hwyr, ymgynghoraſent hefyd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, â ſi dracheſn i ryfel yn erbyn meibion Beniamin fy mrawd? a dywedaſei'r Arglwydd, dos i fynu yn ei erbyn ef.)

24 A meibion Iſrael a neſſaſant yn erbyn meibion Beniamin yr ail dydd.

25 A Beniamin a aeth allan o Gibeah, iw herbyn hwythau yr ail dydd, a hwy a ddifethaſant o feibion Iſrael eil-waith dair mil ar bymthec o wŷr, hyd lawr: y rhai hyn oll oedd yn tynnu cleddyf.

26 Yna holl feibion Iſrael a'r holl bobl, a aethant i fynu, ac a ddaethant i dŷ Dduw, ac a wylaſant ac a arhoſaſant yno ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiaſant y dwthwn hwnnw hyd yr hwyr, ac a offrymmaſant boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ger bron yr Arglwydd.

27 A meibion Iſrael a ymgynghoraſant â'r Arglwydd, (canys yno *y'r oedd* Arch cyfammod Duw yn y dyddiau hynny,

28 A Phinees mab Eleazar mab Aaron oedd yn ſefyll ger ei bron hi yn y dyddiau hynny,) gan ddywedyd, a chwanegaſi mwyach fyned allan i ryfel yn erbyn meibion Beniamin fy mrawd, neu a beidiaſi? a dywedodd yr Arglwydd, ewch i fynu, canys y fory y rhoddaf ef yn dy law di.

29 Ac Iſrael a oſododd gynllwyn-wyr o amgylch Gibeah.

30 A meibion Iſrael a aethant i fynu yn erbyn meibion Beniamin y trydydd dydd, ac a ymoſodaſant wrth Gibeah fel cynt.

31 A meibion Beniamin a aethant allan yn erbyn y bobl, *a* thynnwyd hwynt oddiwrth y ddinas; a hwy a ddechreuaſant daro *rhai* o'r bobl yn archolledic fel cynt, yn y priffyrdd, o'r rhai y mae'r naill yn myned i fynu i (dy Dduw, a'r llall i Gibeah, yn y maes, ynghylch deng-wr ar hugain o Iſrael. ‖ Neu, Bethel.

32 A meibion Beniamin a ddywedaſant, cwympwyd hwynt o'n blaen ni fel ar y cyntaf: ond meibion Iſrael a dywedaſent, ffown, fel y tynnom hwynt oddiwrth y ddinas i'r priffyrdd.

33 A holl wŷr Iſrael a gyfodaſant o'i lle, ac a ſyddiaſant yn Baal-tamar: *a'r ſawl* a oedd o Iſrael yn cynllwyn, a ddaeth allan o'i mangre, *ſef* o wytgloddiau Gibeah.

34 A daeth yn erbyn Gibeah ddeng-mil o wyr etholedic o holl Iſrael, a'r gâd a ſu doſt: ond ni wyddent fod drwg yn agos attynt.

35 A'r Arglwydd a darawodd Beniamin o flaen Iſrael, a difethodd meibion Iſrael o'r Beniaminiaid y dwthwn hwnnw, bum-mil ar hugain a chan-wr; a'r rhai hyn oll yn tynnu cleddyf.

36 Felly meibion Beniamin a welſant mai cu lladd yr oeddid: canys gwŷr Iſrael a roddaſant lê i'r Beniaminiaid, o herwydd hyderu yr oeddynt ar y cynllwyn-wyr, y rhai a oſodaſent yn ymyl Gibeah.

37 A'r cynllwyn-wyr a fryſiaſant, ac a ruthraſant ar Gibeah; a'r cynllwyn-wyr a ‖ ymledaſant yn hirllaes, ac a darawſant yr holl ddinas â miny cleddyf. ‖ Neu, aeth-ant rhag-ddyn.

38 Ac yr oedd ‖ amſer nodedic rhwng gwŷr Iſrael a'r cynllwyn-wŷr, *ſef* peri o honynt i † fflam fawr a mwg dderchafu o'r ddinas. ‖ Arwydd. † Hebr. Darcheſ-ſai.

39 A phan drôdd gwŷr Iſrael *eu ceſſiau* yn y rhyfel, Beniamin a ddechreuodd daro ‖ yn archolledic o wŷr Iſrael yngylch deng-wr ar hugain; canys dywedaſant, diau gan daro cu taro hwynt o'n blaen ni, fel yn y cyntaf. ‖ Neu, yn.

40 A phan ddechrenodd † y fflam dderchafu o'r ddinas a cholofn o fŵg, Beniamin a edrychodd yn ei ol, ac wele fflam *y* ddinas yn derchafu i'r nefoedd. † Hebr. Haſt *y* fflam

41 Yna

41 Yna gwŷr Iſrael a droesant drachefn, a gwŷr Beniamin a frawychasant; o herwydd hwy a gansant fod drwg *wedi* † cyfod atnynt.

42 Am hynny hwy a droesant o flaen gwŷr Iſrael, tua ffordd yr anialwch, a'r gâd a'i goddiweddodd hwynt: a'r rhai *a ddaethe* o'r dinaſoedd, yr oeddynt yn en diſtetha yn eu canol.

43 *Felly* 'r amgylchynaſant y Beniaminiaid, erlidiaſant hwynt, a ſathraſant hwynt ‖ yn hawdd hyd ynghyfer Gibeah tua chodiad haul.

44 A lladdwyd o Beniamin dair mil ar bymthec o wŷr; y rhai hyn oll *oedd* wŷr nerthol.

45 A hwy a droeſant, ac a ffoeſant tua 'r anialwch i graig Rimmon; a'r *Iſraeliaid* o leſtaſant o honynt ar hŷd y priffyrdd bum mil o wŷr: a erlidiaſant hefyd ar en hol hwynt hyd Gidom, ac a laddaſant o honynt ddwy fil o wŷr.

46 A'r rhai oll a gwympodd o Beniamin y dwthwn hwnnw oedd bum mil ar hugain o wŷr yn tynnu cleddyf: hwynt oll *oedd* wŷr nerthol.

47 * Etto chwe chan wr a droeſant, ac a ffoeſant i'r anialwch i graig Rimmon, ac a arhoſaſant yng-hraig Rimmon bedwar mis.

48 A gwŷr Iſrael a ddychwelaſant ar feibion Beniamin, ac a'i tarawſant hwy â min y cleddyf, yn ddŷn o bob dinas, ac yn anifal, a pheth bynnac a gafwyd: yr holl ddinaſoedd heſyd a'r a gafwyd a loſcaſant hwy â thân.

PEN. XXI.

1 Y bobl yn galaru am ddiniſtr Beniamin, 8 a thyny diſfetha Iabes Gilead yn cael iddynt bedwarcant o wragedd. 16 Ac yn en cynghori hwynt i oſod ar y gwyryfon oedd yn dawnſio yn Siloh.

A Gwŷr Iſrael a dyngaſent ym Miſpah, gan ddywedyd, ni ddyry neb o honom ni ei ferch i Beniaminiad yn wraig.

2 A daeth y bobl i dŷ Dduw, ac a arhoſaſant yno hyd yr hwyr, ger bron Duw: ac a ddercha ſaſant en lleſ, ac a gŵyſaſant ag wyloſain mawr.

3 Ac a ddywedaſant, ô Arglwydd Dduw Iſrael, pa ham y bu y peth hyn yn Iſrael, ſel y bydde heddyw yn llwyth eiſiau i Iſrael?

4 A thrannoeth y bobl a foreugodaſant, ac a adeiladaſant yno allor, ac a offrymmaſant boeth offrymmau, ac offrymmau hedd.

5 A meibion Iſrael a ddywedaſant, pwy o holl lwythau Iſrael, ni ddaeth i ſynu gyd â'r gynulleidfa at yr Arglwydd? canys llŵ mawr oedd yn erbyn yr hwn ni ddeiſei i ſynu at yr Arglwydd i Miſpah, gan ddywedyd, rhoddir ef i farwolaeth yn ddiau.

6 A meibion Iſrael a edifarhaſant o herwydd Beniamin eu brawd, a dywedaſant, torrwyd ymmaith heddyw yn llwyth o Iſrael.

7 Beth a wnawn ni am wragedd i'r rhai a adawyd, gan dyngu o honom ni i'r Arglwydd, na roddem iddynt *yr* un o'n merched ni yn wragedd?

8 Dywedaſant hefyd, pwy yn o lwythau Iſrael ni ddaeth i ſynu at yr Arglwydd i Miſpah? ac wele ni ddeiſei neb o Iabes Gilead i'r gwerſyll, at y gynulleidfa.

9 Canys y bobl a gyfriſwyd, ac wele, nid *oedd* yno neb o drigolion Iabes Gilead.

10 A'r gynulleidfa a anfonaſant yno ddeuddengmil o wŷr grymmus, ac a orchymynnaſant iddynt, gan ddywedyd, ewch a tharewch breſtwŷr Iabes Gilead â min y cleddyf, y gwragedd hefyd a'r plant.

11 * Dymma hefyd y peth a wnewch chwi, diſtrywch bob gwryw, a phob gwraig a † orweddodd gyd â gŵr.

12 A hwy a gawſant ym mhlith trigolion Iabes Gilead bedwar cant o langceſau yn weryfon, y rhai nid adnabuaſent ŵr drwy gydorwedd â gŵr: a dygaſant hwynt i'r gwerſyll i Siloh, yr hon *ſydd* yng-wlâd Canaan.

13 A'r holl gynulleidfa a anfonaſant † i leſaru wrth feibion Beniamin, y rhai *oedd* yng hraig Rimmon, ac i gyhoeddi heddwch iddynt.

14 A'r Beniaminiaid a ddychwelaſant yr amſer hwnnw, a hwy a roddaſant iddynt hwy y gwragedd a gadwaſent yn fyw o wragedd Iabes Gilead: ond ni chawſant hwy ddigon felly.

15 A'r bobl a edifarhaodd dros Beniamin, o herwydd i'r Arglwydd wneuthur rhwygiad yn llwythau Iſrael.

16 Yna henuriaid y gynulleidfa a ddywedaſant beth a wnawn ni am wragedd i'r lleill gan ddeſtrywio y gwragedd o Beniamin?

17 Dywedaſant hefyd, *rhaid yw bod* etifeddiaeth i'r rhai a ddiangodd o Beniamin, ſel na ddeleer llwyth allan o Iſrael.

18 Ac ni allwn ni roddi iddynt wragedd o'n merched ni: canys meibion Iſrael a dyngaſant, gan ddywedyd, melldigedic *fyddo* 'r hwn a roddo wraig i Beniamin.

19 Yna y dywedaſant, wele *y mae* gŵyl i'r Arglwydd † bob blwyddyn yn Siloh, o du 'r gogledd i Bethel, tua chyfodiad haul ‖ i'r briffordd y ſydd yo myned i fyny o Bethel i Sichem, ac o du 'r dehau i Libanus.

20 Am hynny y gorchymynnaſant hwy i feibion Beniamin, gan ddywedyd, ewch a chynllwynwch yn y gwin-llannoedd.

21 Edrychwch hefyd, ac wele, os merched Siloh a ddaw allan i ddawnſio mewn dawnſiau, yna deuwch chwithau allan o'r gwinllannoedd, a chipiwch i chwi bob yn ei wraig o ferched Siloh, ac ewch i wlâd Beniamin.

22 A phan ddelo eu tadau, neu eu brodyr hwynt i achwyn attom ni, yna y dywedwn wrthynt, byddwch dda iddynt er ein mwyn ni; o blegit na chadwaſom i bob yn ei wraig yn y rhyfel: o achos na roddaſoch chwi *fwyaſ* iddynt y pryd hyn, ni byddwch chwi euog.

23 A meibion Beniamin a wnaethant felly, a chymmeraſant wragedd yn ôl en rhifedi, o'r rhai a gippiaſent, ac a oeddynt yn dawnſio: a hwy a aethant ymmaith, a dychwelaſant iw hetifeddiaeth a'c a adeiweiriaſant y dinaſoedd, ac a drigaſant ynddynt.

24 A meibion Iſrael a ymadawſant oddi yno y pryd hynny, bob yn at ei lwyth, ac at ei deulu, ac a aethant oddi yno bob yn iw etifeddiaeth.

25 * Yn y dyddiau hynny nid *oedd* brenin yn Iſrael: pob yn a wnai 'r hyn oedd vniawn yn ei olwg ei hun.

¶ LLYFR RVTH.

PEN. I.

1 *Elimelech wedi i yrru gan newyn i Moab, yn marw yno.* 4 *Mahlon a Chilion, wedi priodi gwragedd o Moab, yn marw hefyd.* 6 *Naomi wrth ddychwelyd adref,* 8 *yn ceisio gan ei dwy wandd na ddauent gydâ hi.* 14 *Orpah yn ei gadel hi, a Ruth yn ddianwadal yn ei dilyn hi.* 19 *Hwynt ill dwy ddyfod i Bethlehem, ac yn cael yno groeso.*

A Bu yn y dyddiau yr oedd y brawdwŷr yn barnu, fôd newyn yn y wlâd: a gŵr o Bethlehem Iuda aeth i ymdeithio yngwlâd Moab, efe a'i wraig, a'i ddau fab.

2 Ac enw y gŵr *oedd* Elimelech, ac enw ei wraig Naomi, ac enw ei ddau fab Mahlon, a Chilion, Ephrateaid o Bethlehem Iuda: a hwy a ddaethant i wlâd Moab, ac a fuant yno.

3 Ac Elimelech gŵr Naomi a fu farw, a hithe a'i dau fab a adawyd.

4 A hwy a gymmerasant iddynt wragedd o'r Moabiesau: enw y naill *oedd* Orpah ac enw y llall Ruth: a thrigasant yno ynghylch deng-mlynedd.

5 A Mahlon, a Chilion a fuant feirw hefyd ill dau, a'r wraig a adawyd *yn ymddifad* o'i dau fab, ac o'i gŵr.

6 A hi a gyfodedd a'i merched ynghyfraith, i ddychwelyd o wlâd Moab: canys hi a glywsei yngwlâd Moab, ddarfod i'r Arglwydd ymwêled â'i bobl, gan roddi iddynt fara.

7 A hi a aeth o'r lle yr oedd hi ynddo, a'i dwy wandd gyd â hi: a hwy a aethant i fordd i ddychwelyd i wlâd Iuda.

8 A Naomi a ddywedodd wrth ei dwy wandd, ewch, dychwelwch bob vn i dŷ ei mam: gwneled yr Arglwydd drugaredd â chwi, fel y gwnaethoch chwi â'r meirw, ac â minneu.

9 Yr Arglwydd a ganiadhao i chwi gael gorphywysdra bob vn yn nhŷ ei gŵr. Yna y cyssanodd hi hwynt, a hwy a ddechasasant eu llef, ac a wylasant.

10 A hwy a ddywedasant wrthi, diau y dychwelwn ni gyd â thi at dy bobl di.

11 A dywedodd Naomi, dewchwch fy merched; i ba beth y denwch gyd â mi? a oes gennifi feibion

Deu.25.5 mat.22.24 mar.12.19 luc.20.28. etto yn fy nghrôth * i fod yn wŷr i chwi?

12 Dychwelwch fy merched, ewch ymaith, canys yr ydwyfi yn rhy hên i briodi gŵr: pe dywedwn, y mae gennif obaith, a bod heno gyd â gŵr, ac ymddwyn meibion hefyd,

13 A arhosech chwi am danynt hwy hyd oni gynnyddent hwy? a † ymarhosech chwi am danynt hwy heb ŵra? nagê fy merched; canys *y mae* mawr † driftwch i mi o'ch plegit chwi, am i law † Arglwydd fyned i'm herbyn.

† Hebr. obeithiech chwi. † Hebr. chwerwder.

14 A hwy a ddercha fasant eu llef, ac a wylasant eilwaith: ac Orpah a gussanodd ei chwegr, ond Ruth a lynodd wrthi hi.

15 A dywedodd *Naomi* wele dy chwaer ynghyfraith a ddychwelodd at ei phobl, ac at ei duw iau: dychwel ditheu ar ôl dy chwaer ynghyfraith.

16 A Ruth a ddywedodd, ‖ nac erfyn arnafi ymado â thi, i gilio oddi ar dy ôl di: canys pa le bynnac yr elych di yr âf inneu, ac ym mha le bynnac y lletteuech di y lletteuaf inneu, dy bobl di *fydd* fy mhobl i, a'th Dduw di fy Nuw inneu:

17 Lle y byddych di marw y byddaf inneu farw, ac yno i'm cleddir: fel hyn y gwnelo 'r Arglwydd i mi, ac fel hyn y chwanego, os dim ond angeu a wna yscariaeth rhyngofi a thitheu.

18 Pan welodd hi ei bod hi wedi † ymroddi i fyned gyd â hi, yna hi a beidiodd a dywedwi wrthi hi. *† Heb. ymgryfhau.*

19 Felly hwynt ill dwy a aethant nes iddynt ddyfod i Bethlehem: a phan ddaethant i Bethlehem, yr holl ddinas a gyffrôdd o'i herwydd hwynt, a dywedasant, ai hon *yw* Naomi?

20 A hi a ddywedodd wrthynt hwy, na elwch fi ‖ Naomi; gelwch fi ‖ Mara; canys yr Holl-alluog a wnaeth yn chwerw iawn â mi. *‖ Pryfder. ‖ Chwerw. ‖ Dyfalbarh. fym.*

21 Myn a euthum allan yn gyflawn, a'r Arglwydd a'm dûg i eilwaith yn wâgr pa ham y gelwch chwi fi Naomi, gan i'r Arglwydd ‖ fy narostwng, ac i'r Holl-alluog fy nrygu?

22 Felly y dychwelodd Naomi, a Ruth y Moabies ei gwandd gyd â hi, yr hon a ddychwelodd o wlad Moab: a hwy a ddaethant i Bethlehem yn nechreu cynhaiaf yr heiddiau.

PEN. II.

1 *Ruth yn llofia yn meusydd Boaz.* 4 *Boaz yn cymmeryd cyfnabod arni.* 8 *ac yn dangos iddi garedigrwydd mawr,* 18 *a hithau yn dwyn at Naomi, yr hyn a gawsei.*

AC i ŵr Naomi 'r *perthynai* câr, o ŵr cadarn nerthol, o dylwyth Elimelech, a'i enw Booz.

2 A Ruth y Moabies a ddywedodd wrth Naomi, gâd i mi fyned yn awr i'r maes, a llofia twysennau ar ôl yr hwn y caffwyf ffafor yn ei olwg i hitheu a ddywedodd wrthi, dos fy merch.

3 A hi aeth, ac a ddaeth, ac a lofiodd yn y maes ar ôl y medel-wŷr: a digwyddodd wrth ddamwain *fod* y rhan honno o'r maes yn eiddo * Booz, yr hwn *oedd* o dylwyth Elimelech. **Marg. 1.s.*

4 Ac wele Booz a ddaeth o Bethlehem, ac a ddywedodd wrth y medel-wŷr, yr Arglwydd *a fydd* gyd â chwi; hwythau a ddywedasant wrthoef, yr Arglwydd a'th fendithio.

5 Yna y dywedodd Booz wrth ei wâs, yr hwn oedd yn sefyll yn ymyl y medel-wŷr, pwy piau 'r llangces hon?

6 A'r gwâs yr hwn oedd yn sefyll wrth y medel-wŷr a attebodd, ac a ddywedodd, y llangces o Moab *ydyw* hi, yr hon a ddychwelodd gyd â Naomi o wlâd Moab.

7 A hi a ddywedodd, attolwg yr ydwyf gael llofia, a chasglu ym mysg yr ysgubau ar ôl y medelwŷr: a hi a ddaeth, ac a arhosodd er y boreu hyd yr awr hon, oddieithr arhos o honi hi ychydig yn tŷ.

8 Yna y dywedodd Boos wrth Ruth, oni chlywi di fy merch? na ddos i lofia i faes arall, ac na cherdda oddi ymma: eithr aros ymma gyd â'm llangcesau i.

9 *Bydded* dy lygaid ar y maes y byddont hwy yn ei fedi, a dôs ar eu hôl hwynt; oni orchymynnais i'r llangcau na chyffyrddent â thi? a phan fychedech, dos at y llestri, ac yf o'r hyn a ollyngodd y llangciau.

10 Yna hi a fyrthiodd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd i lawr, ac a ddywedodd wrtho ef, pa ham y cefais ffafor yn dy olwg di, fel y cym-

y cymmerit gydnabod arnaf, a minnau yn alltudes?

11 A Boaz a attebodd, ac a ddywedodd wrthi, ganfynegi y mynegwyd i mi 'r hyn oll a wnaethoft i'th chwegr ar ôl marwolaeth dy ŵr: ac fel y gadewaift dy dâd a'th fam, a gwlâd dy anedigaeth, acy daethoft at bobl nid adwaenit o'r blaen.

12 Yr Arglwydd a dalo am dy waith, a bydded dy obrwy yn berffaith gan Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn y daethoft i obeithiotan ei adenydd.

13 Yna hi a ddywedodd, caffwyf ffafor yn dy olwg di fy Arglwydd, gan i ti fy nghyſſuro i, a chan i ti leſaru wrth *fodd* calon dy waſanaethferch, er ſtad ydwyf ſel vn o'th lawforwynion di.

14 A dywedodd Booz wrthi hi, yn amſer bwyd tyret ymma, a bwytta o'r bara, a gwlſych dy dammeid yn v finegr. A hi a eiſteddodd wrth yſtlys y medel-wŷr, ac efe a eſtynodd iddi graſ-ŷd, a hi a ſwytaodd, ac a ddigonwyd, ac a adawodd weddill.

15 A hi a gyfododd i loffa, a gorchymynnodd Boys iw weiſion gan ddywedyd, lloffed heſyd ym myſg yr yſcubau, ac na † feiwch arni.

16 A chan ollwng gollyngwch heſyd iddi *beth* o'r yſcubau: a gadewch *hwynt* ſel y lloffo hi *hwynt*, ac na cheryddwch hi.

17 Felly hi a loffodd yn y maes hyd yr hwyr, a hi a ddyrnodd yr hyn a loffaſai, ac yr oedd yn-ghylch Ephah o haidd.

18 A hi a'i cymmerth, ac a aeth i'r ddinas: a'i chwegr a ganfu 'r hyn a gaſclaſei hi: heſyd hi a dynnodd allan, ac a roddodd iddi 'r hyn a weddillaſei hi, wedi cael digon.

19 A dywedodd ei chwegr wrthi hi, pa le y lloſſaiſt heddyw, a pha le y gweithiaiſt? bydded yr hwn a'th adnabu yn feudigedic. A hi a ſynegodd iw chwegr pwy y gweithiaſei hi gyd ag ef, ac a ddywedodd, enw 'r gwr y gweithiais gyd ag ef heddyw *yw* Booz.

20 A dywedodd Naomi wrth ei gwnudd, bendigedic *fyddo* efe gan yr Arglwydd, yr hwn ni pheidiodd â'i garedigrwydd tua 'r rhai byw, a'r rhai meirw: dywedodd Naomi hefyd wrthi hi, agos i ni *yw* 'r gŵr hwnnw, llo'n cyfathrachni *y mae* efe.

21 A Ruth y Moabites a ddywedodd, efe a ddywedodd hefyd wrthif, gyd â'm llongcau i yr arhoſi, nes gorpheno honynt fy holl gynhaiaf i.

22 A dywedodd Naomi wrth Ruth ei gwnudd, da *yw* fy merch i ti fyned gyd â'i langceſi ef, ſel na ruthront i'th erbyn mewn maes arall.

23 Felly hi a ddilynodd langceſau Booz i loffa, nes darfod cynhaiaf yr haidd, a chynhaiaf y gwenith, ac a drigodd gyd â'i chwegr.

PEN. III.

1 Ruth trwy addyſc Naomi, 5 yn gorwedd wrth draed Boaz. 8 Boaz yn cyduabod rhan cyfathrachwr, 14 ac yn ei danfon hi ymaith a chwe meſur o haidd gyda hi.

YNa Naomi ei chwegr a ddywedodd wrthi, ſy merch, oni cheiſiaſi or-lwyſdra i ti, ſel y byddo da i ti?

2 Ac yn awr onid yw Boaz o'n cyfathrach ni, yr hwn y buoſti gyd â'i langceſi? wele efe yn nithio haidd y nos hon yn y llawr dyrnu.

3 Ymolch ganhynny, ac * ymîra, a goſot dy ddillad am danat, a dos i wared i'r llawr dyrnu: na fydd gydnabyddus i'r gŵr nes darfod iddo fwytta, ac yſed.

4 A phan orweddo efe, yna dal ar y ſan y gorweddo efe yndâi, a dôs, a ‖ dinoetha ei draed ef, a gorwedd, ac efe a fynega i ti 'r hyn a wnelych.

5 A hi a ddywedodd wrthi, gwnaf yr hŷn oll a erchiaſt i mi.

6 A hi a aeth i wared i'r llawr dyrnu, ac a wnaethyn ôl yr hyn oll a erchymynnaſei ei chwegr iddi.

7 Ac wedi i Booz ſwyta *ac yſed*, ſel y llawerhaedd ei galon, efe a aeth i gyſcu i gwrr yr yſcafnder hithe a ddaeth yn ddiſtaw, ac a ddinoethodd ei draed ef, ac a orweidodd.

8 Ac yngханol y nôs y gŵr a ofnodd, ac a † ymdrôdd: ac wele wraig yn gorwedd wrth ei draed ef.

† *Hebr. ymaſaeſodd.*

9 Ac efe a ddywedodd, pwy *ydwyt* tîſ? a hi a ddywedodd, myfi *yw* Ruth dy lawforwyn: lleda gan hynny dy aden trea dy lawforwyn, canys ſy nghyſfathrachwr i *ydwyt* ti.

10 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fyddech* ſy merch gan yr Arglwydd, dangoſaiſt mwy o garedigrwydd yn y diwedd nag yn y dechreu, gan nad aethoft ar ôl gwŷr ieuainge, na thlawd, na chyfoethog.

11 Ac yn awr ſy merch na chofna, yr hyn oll a ddywedaiſt a wnaf it: canys holl † ddinas fy mhobl a wŷr mai gwraig rinweddol *ydwyt* ti.

† *Hebr. borth.*

12 Ac yn awr gwir yw fy mod i yn gyfathrachwr agoſ: er hynny y mae cyfathrachwr nes nâ myfi.

13 Aros hêno, a'r boreu os efe a wna ran cyfathrachwr â thi, da, gwnaed ran cyfathrachwr: ond os eſe ni wna ran cyfathrachwr â thi, yna myfi a wnaf ran cyfathrachwr â thi, *ſel* mai byw 'r Arglwydd: cwſc hyd y boreu.

14 A hi a orweddodd wrth ei draed ef hyd y boreu: a hi a gyfododd cyn yr adwaenei neb ei gilydd: ac efe a ddywedodd, na chaffer gwybod dyfod y wraig i'r llawr dyrnu.

15 Ac efe a ddywedodd, moes dy ‖ fantell *ſydd* am danat, ac ymaſael ynddi, a hi a ymaſodd ynddi, ac efe a ſefurodd chwe *meſur* o haidd, ac a'i goſododd arnîa hi aeth i'r ddinas.

‖ *Neu, gynſaf, neu, arſtedog.*

16 A phan ddaeth hi at ei chwegr, hi a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti fy merch? a hi a ſynegodd iddi 'r hyn oll a wnaethei y gŵr iddi hi.

17 A hi a ddywedodd, y chwe *meſur* hyn o haidd a roddodd efe i mi, canys dywedodd wrthif, nid ai yn wâg-law at dy chwegr.

18 Yna y dywedodd hithe, aros fy merch, oni wŷpech pa ſodd y digwyddo y peth *hyn*: canys ni orphywys y gŵr nes gorphen y peth hyn heddyw.

PEN. IIII.

1 Boaz yn galw y cyfathrachwr neſaf i'r bron, 6 Yntef yn gwrthod rhyddhau yr eiſteddfaeth hyn oly ddeſod yn Iſra'l. 9 Boaz yn prynu yr eiſteddfaeth, 11 ac yn priodi Ruth. 13 Hithau yn dwyn Obed taid Daſydd. 18 Cenhedlaeth Pharez.

YNa Booz a aeth i fynu i'r porth, a a eiſteddodd yno: ac wele y cyfathrachwr yn myned heibio *am* yr hwn y dywedaſei Booz, ac efe a ddywedodd wrtho, * hô hwn a hwn, cyret yn nes, eiſtedd ynma? ac efe a neſaodd ac a eiſteddodd.

2 Ac efe a gymmerth ddeng-wr o henuriaid y ddinas, ac a ddywedodd, eiſteddwch ymma. A hwy a eiſteddaſant.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y cyfathrachwr: y rhan o'r maes yr hon *oedd* eiddo ein brawd Elimelech a werth Naomi, yr hon a ddychwelodd o wlâd Moab.

4 A dywedais y † mynegwn it, gan ddywedyd, pryn *ef* ger bron y trigoliou a cher bron henuriaid fy mhobl. Os rhyddhei rhyddâ *ef*, ac oni ryddhei, mynega i mi fel y gwypwyf: canys nid oes onid ti iw ryddhau, a minnau *ſydd* ar dy ôl di. Ac efe a ddywedodd, myfi a'i rhyddhâf.

† *Hebr. datcuddiwn yn dy gluſt.*

5 Yna y dywedodd Booz, y diwrnod y pynech di'r maes o law Naomi, ti a'i pryni hefyd gan Ruth y Moabites gwraig y marw, i gyfodi enw y marw ar ei etifeddiaeth ef.

6 A'r cyfathrachwr a ddywedodd, ni allaf *ei* ryddhau i mi, rhac colli fy etifeddiaeth fy hun: ryddhâ di it dy hun fy than i, canys ni allafi *ei* ryddhau.

* Deut. 25.7,9. 7 *A hyn *oedd ddefod* gynt yn Iſrael am ryddhâd, ac am gyfnewid, i ſicrhau pob peth; gŵr a ddioſcei ei eſcid, ac efe a roddei iw gymydog: a hyn *oedd* dyſtiolaeth yn Iſrael.

8 Am hynny y dywedodd y cyſathrachwr wrth Booz, pryn it dy hun: ac efe a ddioſcodd ei eſcid.

9 A dywedodd Booz wrth yr henuriaid ac wrth yr holl bobl, tyſtion *ydych* chwi heddyw, i mi brynu 'r hyn oll *oedd* eiddo Elimelech, a'r hyn oll *oedd* eiddo Chilion a Mahlon, o law Naomi.

10 Ruth hefyd y Moabites gwraig Mahlon a brynais i'm yn wraig, i gyfodi enw y marw ar ei etifeddiaeth ef, fel na thorrer ymmaith enw y marw o blith ei frodyr, nac oddi wrth borth ei fangre: tyſtion *ydych* chwi heddyw.

11 A'r holl bobl y rhai *oedd* yn y porth, a'r henuriaid, a ddywedaſant, *yr ydym* yn dyſtion: yr Arglwydd a wnelo'r wraig ſydd yn dyfod i'th dŷ di, fel Rahel, ac fel Leah, y rhai a adeiladaſant ill dwy dŷ Iſrael: ‖ a gwna di rymmuſtra yn Ephrata, bydd enwog yn Bethlehem.

‖ *Neu,* cais it gyfoeth, neu, *ym.*

12 Bydded hefyd dy dŷ di fel tŷ Pharez, (* yr hwn a ymddug Taanar i Inda: o'r hâd yr hwn a ddyry 'r Arglwydd it o'r llangces hon. * Gen. 38.29. 1 Chron. 2.4.

13 Felly Booz a gymmerodd Ruth, a hi a fu iddo yn wraig; ac efe aeth i mewn atti hi, a'r Arglwydd a roddodd iddi hi feichiogi, a hi a ymddug fab.

Matth. 1.5.

14 A'r gwragedd a ddywedaſant wrth Naomi, bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn ni'th adawodd di heb gyfathrachwr heddyw, fel y gelwid ei enw ef yn Iſrael.

15 Ac efe fydd i'r yn adferwr enioes, ac yn ymgeleddwr ith ben-wynni: canys dy wandd yr hwn a'th gâr di, a blantodd iddo ef, a hon *ſydd* well i ti nâ ſaith o feibion.

16 A Naomi a gymmerth y plentyn, ac a'i goſodod ef yn ei monwes, ac a fu ſammaeth iddo.

17 A'i chymdogeſau a roddaſant iddo enw, gan ddywedyd, ganwyd mab i Naomi, ac a alwaſant ei enw ef Obed: hwn *oedd* dâd Ieſſe tâd Dafydd.

18 Dymma genheulaethau Pharez: * Pharez a genhedlodd Hezron. * 1 Chron. 2.4 Matth. 1.3.

19 A Hezron a genhedlodd Ram, a Ram a genhedlodd Aminadab.

20 Ac Aminadab a genhedlodd Nahſon, a Nahſon a genhedlodd ‖ Salmon. ‖ Neu, Salmai,

21 A Salmon a genhedlodd Booz, a Booz a genhedlodd Obed.

22 Ac Obed a genhedlodd Ieſſe, a Ieſſe a genhedlodd Ddafydd.

¶LLYFR CYNTAF SAMVEL, YR HWN A ELWIR hefyd Llyfr cyntaf y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 Elcanah, Teſiad oedd iddo ddwy wraig: yn addelibôb blwyddyn yn Siloh. 4 Yn mamhau Hannah er ei bôd yn amblantadwy, ac er i Peninnah ei chyſhruddo. 9 Hannah yn myloſus, yn gweddio am blentyn. 12 Eliyn ei cherydu hi yn gyntaf, ac er ôl hynny yn ei bendithio hi. 19 Hannah wedi dwyn Samuel, yn aros gartref nes ei dididdyfnu ef. 24 Yn ei gyflwyno ef i'r Arglwydd yn ôl ei haddunedi.

ACyr oedd rhyw wr o Ramathaim Zophim, o fynydd Ephraim, a'i enw Elcanah mab Ieroham, fab Elihu, fab Tohu, fab Zuph,

2 A dwy wragedd *oedd* iddo: enw y naill *oedd* Hannah, ac enw y llall Peninnah: ac i Peninnah yr oedd plant, ond i Hannah nid *oedd* plant.

* Deut. 16.16. † *Heb.* o flwyddyn i flwyddyn. 3 *A'r gŵr hwn a âi i fynu o'i ddinas bôb blwyddyn i addoli, ac i aberthu i Arglwydd y llu *oedd* yn Siloh; a dau fab Eli, Hophni a Phinees, *oedd* offeiriaid i'r Arglwydd, yno.

4 Bu hefyd y diwrnod yr aberthodd Elcanah, roddi o honaw ef i Peninnah ei wraig ac iw meibion, a'i merched oll, rannau.

‖ Neu, diau ddyly. † Hebr. cigiwad. 5 (Ond i Hannah y rhoddes efe yn than ‖ hardd: canys efe a garei Hannah, ond yr Arglwydd a gaesei ei chroth *hi*.

† Heb. o'r pan oſo. 6 A'i gwrthwyneb wraig a'i † cyffrôdd hi iw chythruddo, am i'r Arglwydd gau ei brû hi.)

7 Ac felly y gwnaeth efe bôb blwyddyn † pan eſcynnei hi i dŷ yr Arglwydd, hi a'i cythruddei hi felly, fel yr wylei, ac na fwyttaei.

8 Yna Elcanah ei gŵr a ddywedodd wrthi, Hannah pa ham yr wyli ? a pha ham na fwyttei ? a pha ham y mae yn ſtin ar dy galon ? onid wyfi well i ti nâ dêc o feibion?

9 Felly Hannah a gyfododd wedi yddynt fwyta ac yſed yn Siloh: (ac Eli yr offeiriad eedd yn eiſtedd ar faingc wrth bôſt teml yr Arglwydd.)

10 Ar yr oedd hi yn chwerw ei henaid, ac a weddiodd ar yr Arglwydd, a chan wylo hi a wlodd.

11 Hefyd hi a addunodd addunedd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd y llu oedd, os gan edrych yr edrychi ar gyſtudd dy law-forwyn, ac a'm cofi, ac nid anghofi dy law-forwyn, onid rhoddi i'th law-forwyn † fâb, yna y rhoddaf ef i'r Arglwydd holl ddyddiau ei enioes, ac * ni ddaw ellyn ar ei ben ef.

† Hebr. hâd gwyr. * Numb. 6.5. Barn. 13.5.

12 A bu fel yr oedd hi yn † parhau yn gweddio ger bron yr Arglwydd, i Eli ddal ſulw ar ei genau hi.

† Hebr. amlhau gweddio.

13 A Hannah oedd yn llefarn yn ei chalon, yn unic ei gwefuſau a ſymmudent, a'i llais ni chlywid: am hynny Eli a dybiodd ei *bod* hi yn feddw.

* Pſal. 5.6.

14 Ac Eli a ddywedodd wrthi hi pa hŷd y byddi feddw? bwrw ymmaith dy win oddi wrthyt.

† Hebr. y ferch hon. 15 A Hannah a attebod, ac a ddywedodd, nid *felly* ſy arglwydd, gwraig galed † arni *ydwyf* fi: gwin hefyd na chiod gadarn nid yfais, eithr * tywelltais fy enaid ger bron yr Arglwydd.

16 Na chyfrif dy law-forwyn yn ferch Belial: canys o amldra fy myſyrdôd, a'm blinder, y llefarais hyd yn hyn.

42.9.

17 Yna yr attebodd Eli, ac a ddywedodd dôs mewn heddwch: a Duw Iſrael a roddo dy ddymuniad, yr hwn a ddymuniaiſt ganddo ef.

18 A hi a ddywedodd, cafed dy law-forwyn fi. for yn dy olwg: felly yr aeth y wraig iw thaith, ac a fwyttaodd, ac ni bu athriſt mwy.

19 A hwy

19 A hwy a gyfodasant yn foreu, ac a addolasant ger bron yr Arglwydd ac a ddychwelasant, ac a ddaethant iw tŷ i Ramah: ac Elcanah a adnabu Hannah ei wraig, a'r Arglwydd a'i cofiodd hi.

20 Abu pan ddaeth ‡ yr amser o amgylch, wedi beichiogi o Hannah, escor'o honi ar fab, a hi a alwodd ei enw ef ‖ Samuel: canys gan yr Arglwydd y dymunais ef *eb y hi*.

21 A'r gŵr Elcanah aeth i fynu, a'i holl dylwyth, i offrymmu i'r Arglwydd yr aberth blynyddawl, a'i addnued.

22 Ond Hannah nid aeth i fynu; canys hi a ddywedodd wrth ei gŵr, *ni ddeuaf* hyd oni ddiddyfner y bachgen; yna y dygaf ef, fel yr ymddangoso ef o flaen yr Arglwydd, ac y trigo byth.

23 Ac Elcanah ei gŵr a ddywedodd wrthi, gwna yr hyn a welych yn dda, aros hyd oni ddiddyfnech ef; yn vnic yr Arglwydd a gyflawno ei air: felly yr arhôdd y wraig, ac a fagodd ei mâb, nes iddi ei ddiddyfnu ef.

24 A phan ddiddyfnodd hi ef, hi a'i dûg ef i fynu gyd â hi, a thri o fustych, ac *vn Ephah o beillied, a chostreleid o win, a hi a'i dûg ef i dŷ yr Arglwydd *yn* Siloh, ar bachgen yn ieuangc.

25 A hwy a laddasant fustach, ac a ddygasant y bachgen at Eli.

26 A hi a ddywedodd, oh fy Arglwydd, *fel* y mae dy enaid yn fyw, Arglwydd, myfi *yw'r* wraig oedd yn sefyll ymma yn dy ymyl di, yn gweddio ar yr Arglwydd.

27 Am y bachgen hwn y gweddiais, a'r Arglwydd a roddodd i mi fy nymuniad a ddymunais ganddo.

28 Minneu hefyd ‖ a'i rhoddais ef i'r Arglwydd, yr holl ddyddiau y byddo efe *byw*, ‖ rhoddwyd ef i'r Arglwydd. Ac efe a addolodd yr Arglwydd yno.

PEN. II.

1 *Cân Hannah yn dangos ei dirlchgarwch.* 12 *Anwiredd meibion Eli.* 18 *Gwasanaeth Samuel.* 20 *Hannah trwy weddi Eli yn cael mwy o ffrwyth.* 22 *Eli yn ceryddu ei feibion.* 28 *Prophwydoliaeth yn erbyn ty Eli.*

A Hannah a weddiodd, ac a ddywedodd, Llawenychodd fynghalon yn yr Arglwydd, fynghorn a dderchafwyd yn yr Arglwydd: fy ngenau a ehangwyd ar fy ngelynion: canys llawenychais yn dy iechydwriaeth di.

2 Nid sanctaidd *neb* fel yr Arglwydd: canys nid dim hebot ti: ac nid *oes* graig megis ein Duw ni.

3 Na chwanegwch lefaru yn vchel vchel, *na* ddeued allan ddim † balch o'ch genau: canys Duw gwybodaeth *yw* yr Arglwydd, a'i amcanion ef a gânt eu pwyso.

4 Bwaau y cedyrn a dorrwyd, a'r gweiniaid a ymwregysasant â nerth.

5 *Y rhai* digonol a ymgyflogasant er bara: a'r rhai newynoc a beidiasant, hyd onid escorodd yr amhlantadwy ar faith, a llescau yr aml *ei* meibion.

6 * Yr Arglwydd sydd yn marwhau, ac yn bywhau, efe sydd yn dwyn i wared i'r bedd ac yn dwyn i fynu.

7 Yr Arglwydd sydd yn tlodi, ac yn cyfoethogi; yn darostwng, ac yn derchafu.

8 * Efe sydd yn cyfodi y tlawd o'r llŵch, ac yn derchafu'r anghenus o'r tommennau, iw gosod gyd â thywysogion; ac i beri iddynt etifeddu teyrngader gogoniant: canys eiddo yr Arglwydd golofnau y ddaear, ac efe a osododd y byd arnynt.

9 Traed ei saint a geidw efe, a'r annwolion a ddistawant mewn tywyllwch; canys nid trwy nerth y gorchfyga gwr.

10 Y * rhai a ymrysonant â'r Arglwydd a ddryllir; efe a darâna yn eu herbyn hwynt o'r nefoedd: yr Arglwydd a farn derfynau y ddaear, ac a ddyry nerth iw frenin, ac a dderchafa gorn ei eneiniog. * Pers. 7. 10.

11 Ac Elcanah aeth i Ramah iw dŷ: a'r bachgen a fu wenidog i'r Arglwydd ger bron Eli yr offeiriad.

12 A meibion Eli *oedd* feibion Belial, nid adwaenent yr Arglwydd.

13 A defod yr offeiriad gyd â'r bobl *oedd* pan offrymmei neb aberth, gwas yr offeiriad a ddeuei pan fyddei y cig yn berwi, a chigwain driddaint yn ei law,

14 Ac a'i tarawei *hi* yn y badell, neu yn yr efyddyn, neu yn y crochan, neu yn y pair: yr hyn oll a gyfodei y gigwain a gymmerei yr offeiriad iddo: felly y gwnaent yn Siloh i holl Israel y rhai oedd yn dyfod yno.

15 Hefyd cyn aregl-loſci o honynt y braſder, y deuei gwas yr offeiriad *hefyd*, ac a ddywedei wrth y gwr a fyddei yn abertha, dyro gig iw rostio i'r offeiriad, canys ni fynn efe gennit gig berw, onid amrwd.

16 Ac os gŵr a ddywedei wrtho, gan loſci lloſcant ‖ yn awr y braſder, ac yna cymmer fel yr ewyllyſio dy galon: yntêl a ddywedei wrtho, nagê, yn awr y rhoddi ef, ac onidê, mi a'i cymmeraf drwy gryfder. † *Heb.* *ewyllysio.* ‖ *Neu,* *nagis.*

17 Am hynny pechod y llangciau oedd fawr iawn ger bron yr Arglwydd: canys ffieiddiodd dynion offrwm yr Arglwydd.

18 A Samuel oedd yn gweini o flaen yr Arglwydd, yn fachgen wedi ymwregyſu ag * Ephod llain. * Exod. 28. 4.

19 A'i fam a wnai iddo fantell fechan, ac a'i dygei iddo o flwyddyn i flwyddyn, pan ddele hi i fynu gyd â'i gŵr i aberthu yr aberth blynyddawl.

20 Ac Eli a fendithiodd Elcanah a'i wraig, ac a ddywedodd, rhodded yr Arglwydd i ti hâd o'r wraig hon, am y ‖ dymuniad a ddymunodd gan yr Arglwydd: a hwy aethant iw mangre eu hun. ‖ *Neu,* *benthyg a ſnaelyſti.*

21 A'r Arglwydd a ymwelodd â Hannah, a hi a feichiogodd, ac a escorodd ar dri o feibion, a dwy o ferched: a'r bachgen Samuel a gynyddodd gyda'r Arglwydd. *Arglwydd.*

22 Ac Eli *oedd hên* iawn, ac efe a glybu yr hyn holl a wnelsei ei feibion ef i holl Israel, a'r modd y gorweddent gyd â'r gwragedd oedd yn ymgasclu yn finteiodd *moth* ddrws pabell y cyfarfod.

23 A chefe a ddywedodd wrthynt hwy, pa ham y gwnaethoch y pethau hyn? canys clywaf gau yr holl bobl hyn ddryg-air i chwi.

24 Nagê, fy meibion; canys nit dâ y gair yr ydwyth yn ei glywed; eleth bod chwi yn peri i bobl yr Arglwydd ‖ droseddu ‖ *Neu,* *wneidio.*

25 Os gŵr a becha yn erbyn gŵr, y ſwyddogion a'i barnant ef: ond os yn erbyn yr Arglwydd y pecha gŵr, pwy a eiriol trosto ef? ond ni wrandawſant ar lais en tâd, am y mynnei yr Arglwydd eu lladd hwynt.

26 (A'r bachgen Samuel a gynnyddodd, ac a aeth yn dda gan Dduw, a dynion hefyd.)

27 A daeth gŵr i Dduw at Eli, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, onid ganymddangos yr ymddangoſais i dŷ dy dâd, pan oeddynt yn yr Aipht, yn nhŷ Pharao?

28 Gan ei ddewis ef hefyd o holl lwythau Israel yn offeiriad i mi, i offrymmu ar fy allor, i loſci arogl-darth, i wiſco Ephod ger fy mron: *oni roddais hefyd i dŷ dy dâd ti holl ebyrth tanllyd meibion Israel.

* Leuit. 10.14.

29 Pa ham y ſethrwch chwi fy aberth a'm bwyd offrwm, y rhai a orchymmynnais, *yn fy* nhrigfa, ac yr anrhydeddi dy feibion yn fwy na mi, gan eich peſci eich hunain â'r goreu o holl offrymmau fy mhobl Israel?

30 Am hynny medd Arglwydd Dduw Israel, gan ddywedyd y dywedais, dy dŷ di, a thŷ dy dâd a rodiant o'm blaen i byth: eithr yn awr medd yr Arglwydd, pell fyddhynny oddi wrthi fi: canys fy anrhydeddwŷr a anrhydeddafi, a'm dirmyg-wŷr a ddirmygir.

31 Wele y dyddiau yn dyfod pan dorrwyf dy fraich di, a braich tŷ dy dâd, fel na byddo henwr yn dy dŷ di.

‖ *Newyddion y babell, yn lle'r holl ddaioni a roeſai Duw i Iſrael.*

32 A thi a gei weled ‖ gelyn yn fynhrigfa yn yr holl a wna Duw o ddaioni i Israel: ac ni bydd henwr yn dy dŷ di byth.

33 Ar gwr o'r eiddot *yr hwn* ni thorraf ymmaith oddi wrth fy allor, *fydd* i beri i'th lygaid ballu, ac i beri ith galon ofidio: a holl gynnyrch dy dŷ di a fyddant feirw yn wŷr.

34 A hyn *fydd* i ti yn arwydd, yr hwn a ddaw ar dy ddau fab, ar Hophni a Phinees: yn yr vn dydd y byddant feirw ill dau.

35 A chyſodaf i mi offeiriad ffyddlon a wna yn ôl fy nghalon, a'm meddwl: a mi a adeiladaf iddo ef dŷ ſicr, ac efe a rodia ger bron fy eneiniog yn dragywydd.

36 A bydd i bob vn a adewir yn dy dŷ di ddyfodac ymgrummu iddo ef am ddernyn o arian, a thammaid o fara; a dywedyd, † goſot fi yn awr mewn rhyw offeiriadaeth i *gael* bwytta tammeid o fara.

† Hebr. eyſſyllt.

PEN. III.

1 *Y mâdd y datcuddiwyd gair yr Arglwydd gyntaf i Samuel.* 11 *Duw yn dangos i Samuel ddiniſtr ty Eli.* 15 *S muel o'i ied-anfodd yn mynegi i Eli y weledigaeth.* 19 *Samuel yn tyfu mewn cymmeriad.*

A'R bachgen Samuel a waſanaethodd yr Arglwydd ger bron Eli: a gair yr Arglwydd oedd werthfawr yn y dyddiau hynny; nid *oedd* weledigaeth eglur.

2 A'r pryd hynny pan oedd Eli yn gorwedd yn ei fangre, wedi iw lygaid ef ddechreu tywyllu, fel na allei weled,

3 A chyn i lamp Duw ddiffodi, yn nheml yr Arglwydd, lle *yr oedd* Arch Duw, a Samuel oedd wedi gorwedd i gyſcu.

4 Yna y galwodd yr Arglwydd ar Samuel; dywedodd yntef, wele fi.

5 Ac efe a redodd at Eli ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf; yntef a ddywedodd, ni chlwais i; dychwel a gorwedd; ac efe a aeth, ac a orweddodd.

‖ *Neu, fel hyn, y gwnai Sam. cyn iddo adnabod yr Arglwydd a chyn egluro gair yr Arglwydd iddo.*

6 A'r Arglwydd a alwodd eil-waith, Samuel. A Samuel a gyſododd, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf: yntef a ddywedodd, na chlwais, fy mab, dychwel a gorwedd.

7 ‖ Ac nid adwaenei Samuel etto yr Arglwydd, ac nid eg'uraſid iddo ef air yr Arglwydd etto.

8 A'r Arglwydd a alwodd Samuel dracheſn y drydedd waith; ac efe a gyſodod, ac a aeth at Eli, ac a ddywedodd, wele fi, canys gelwaiſt arnaf. A deallodd Eli mai yr Arglwydd a alwaſei ar y bachgen.

9 Am hynny Eli a ddywedodd wrth Samuel, dôs, gorwedd, ac os geilw efe arnat, dywed, lleſara Arglwydd, canys y mae dy wâs yn clywed: felly Samuel a aeth, ac a orweddodd yn ei le.

10 A daeth yr Arglwydd, ac a ſaſodd, ac a alwodd megis o'r blaen, Samuel, Samuel. A dywedodd Samuel, lleſara, canys y mae dy wâs yn clywed.

11 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, wele fi yn gwneuthur pêth yn Iſrael, yr hwn pwy bynnac a'i clywo, fe* a ferwina ei ddwy gluſt ef.

* 2 Bren. 21.12.

12 Yn y dydd hwnnw y dygaf i ben yn erbyn Eli, yr hyn oll a ddywedais am ei dŷ ef, gan ddechreu a diwedd*u ar vnwaith.*

13 *‖ Mynegais hefyd iddo ef y barnwn ei dŷ ef yn dragywydd, am yr anwiredd a wyr efe; o herwydd iw feibion haeddu iddynt felldith, ac nas gwahardd*odd efe iddynt.

* Pen. 2. 30, 31, &c.

‖ Neu, *Myngais.*

14 Ac am hynny y tyngais wrth dŷ Eli na wneir iawn am anwired tŷ Eli ag aberth, nac â bwyd offrwm byth.

‖ Neu, *a chwchio.*

15 A Samuel a gyſcodd hyd y boreu, ac a agorodd ddryſau tŷ yr Arglwydd: a Samuel oedd yn ofni mynegi y weledigaeth i Eli.

odd en ygor.

16 Ac Eli a alwodd ar Samuel, ac a ddywedodd, Samuel fy mab: yntef a ddywedodd, wele fi.

17 Ac efe a ddywedodd, beth *yw* 'r gair a lefarodd *yr Arglwydd* wrthit? na chela attolwg oddi wrthif: * fel hyn y gwnelo Duw i ti, ac fel hyn y chwanego, os celi oddi wrthif ddim o'r holl bethau a lefarodd efe wrthit.

* Ruth 1.17.

‖ Neu, *eiriau.*

18 A Samuel a fynegodd iddo yr holl eiriau, ac nis celodd ddim rhagddo: dywedodd yntef, yr Arglwydd *yw* efe; gwnaed a *fyddo da* yn ei olwg.

19 A chynnyddodd Samuel, a'r Arglwydd oedd gyd ag ef, ac ni adawodd i *un* o'i eiriau ef ſyrthio i'r ddaiar.

20 A gwybu holl Iſrael o Dan hyd Beer-ſeba, ‖ mai prophwyd ffyddlon yr Arglwydd *oedd* Samuel.

‖ Neu, *Sioſua Samuel yn brophwyd Arg.*

21 A'r Arglwydd a ymddangoſodd trachefn yn Siloh: canys yr Arglwydd a ymeglurhaodd i Samuel yn Siloh, drwy air yr Arglwydd.

PEN. IIII.

1 *Y Philiſtiaid yn gorchfygu 'r Iſraeliaid yn Eben-ezer.* 3 *Hwythau yn cyrchu yr Arch i ddyoddyfnu y Philiſtiaid.* 10 *Y Philiſtiaid yn ennill hwynt eilwaith, yn dal yr Arch, ac yn lladd Hophni a Phinees.* 12 *Eli yn clywed y newyddion, yn ſyrthio ymewyſc ei gefn ac yn torri ei wddf.* 19 *Gwraig Phinees wedi digalonni, wrth eſgor ar Ichabod yn marw.*

A Daeth gair Samuel i holl Iſrael: ac Iſrael a aeth yn erbyn y Philiſtiaid i ryfel, a gwerſyllaſant ger llaw Eben-ezer: a'r Philiſtiaid a werſyllaſant yn Aphec.

‖ Neu, *aeth i ben, hh. oddi.*

2 A'r Philiſtiaid a ymfyddinaſant yn erbyn Iſrael, a'r gâd a ymgyfarfu, a lladdwyd Iſrael o flaen a Philiſtiaid: a hwy a laddaſant o'r fyddin yn y maes, ynghylch pedair mil o wŷr.

3 A phan ddaeth y bobl i'r gwerſyll, henuriaid Iſrael a ddywedaſant, pa ham y tarawodd yr Arglwydd ni heddyw o flaen y Philiſtiaid? cymerwn attom o Siloh Arch cyfammod yr Arglwydd, a deled i'n miſc ni, fel y cadwo hi ni o law ein gelynion.

4 Felly y bobl a anfonodd i Siloh, ac a ddygaſant oddi yno Arch cyfammod Arglwydd y lluoedd, yr hwn * ſydd yn aros *rhwng* y Cerubiaid; ac yno *yr oedd* dau fab Eli, Hophni a Phinees, gyd ag Arch cyfammod Duw.

* Exod. 25.22.

5 A phan

5 A phan ddaeth Arch cyfammod yr Arglwydd i'r gwerſyll, holl Iſrael a floeddiaſant â bloedd fawr, ſel y dadſeiniodd y ddaiar.

6 A phan glybu y Philiſtiaid lais y floedd, hwy a ddywedaſant, pa peth yw llais y floedd fawr hon yngwerſyll yr Hebræaid? a gwybuant mai Arch yr Arglwydd a ddaethei i'r gwerſyll.

7 A'r Philiſtiaid a ofnaſant, o herwydd hwy a ddywedaſant, daeth Duw i'r gwerſyll: dywedaſant hefyd, gwae ni, canys ni bu y fath beth † o flaen hyn.

† Hebr. dahar xem xcthom.

8 Gwae ni, pwy a'n gwared ni o law y Duwiau nerthol hyn? dymma y Duwiau a darawſant yr Aiphtiaid â'r holl blaau yn yr anialwch.

9 Ymgryfhewch, a byddwch wŷr, ô Philiſtiaid, rhac i chwi waſanaethu yr Hebræaid, * fel y gwaſanaethaſant hwy chwi: byddwch wŷr, ac ymleddwch.

* Barn. 13.1.

10 A'r Philiſtiaid a ymladdaſant, a lladdwyd Iſrael, a ffoawdd pawb iw babell, a bu lladdfa fawr iawn: canys ſyrthiodd o Iſrael ddengmil ar hugain o wŷr traed.

11 Ac Arch Duw a ddaliwyd, a dau fab Eli, Hophni a Phinees a fuant feirw.

12 A gŵr o Boniamin a redodd o'r fyddin, ac a ddaeth i Silo y diwrnod hwnnw a'i ddillad wedi ei rhwygo, a phridd ar ei ben.

13 A phan ddaeth efe, wele Eli yn eiſtedd ar eiſteddfa ger llaw yr ffordd yn diſgwil: canys yr oedd ei galon ef yn ofni am Arch Duw. A phan ddaeth y gŵr i'r ddinas, a mynegi hyn, yr holl ddinas a waeddodd.

14 A phan glywodd Eli lais y waedd, efe a ddywedodd, beth yw llais y cynnwrf ymma? a'r gŵr a ddaeth i mewn ar frys ac a fynegodd i Eli.

15 Ac Eli *oedd* fab tair blwydd ar bymthec a phedwar vgain, a * † phallaſei ei lygaid ef ſel na allei efe weled.

† Hebr. ſaſaſi. * Pen. 3.2.

16 A'r gŵr a ddywedodd wrth Eli, myfi ſydd yn dyfod o'r fyddin, myfi hefyd a ffoes heddyw o'r fyddin. A dywedodd yntef, pa beth † a ddigwyddodd, fy mab?

† Hebr. dwr peth.

17 Ar gennad a attebodd, ac a ddywedodd, Iſrael a ffoawdd o flaen y Philiſtiaid, a bu hefyd laddfa fawr ym myſc y bobl, a'th ddau fab hefyd Hophni a Phinees a fuant feirw, ac Arch Duw a ddaliwyd.

18 A phan grybwyllodd efe am Arch Duw, yntef a ſyrthiodd oddi ar yr eiſteddle yngŵyſc ei gefn ger llaw y porth, a'i wddf a dorrodd, ac efe a fu farw; canys y gŵr *oedd* hên a thrwm, ac efe a farnaſei Iſrael ddengain mlhynedd.

19 A'i wandd ef, gwraig Phinees oedd feichiog yn agos i ‖ eſcor; a phan glybu ſôn ddarfod dal Arch Duw, a marw o'i chwegrwn a'i gŵr, hi a yngrymmodd, ac a gleſychodd, canys ei gwewyr a † ddaeth arni.

‖ Neu, gwneidd. † Hebr. ymiroſ. ſaunt yn-dai. † Heb. ni ſyſtyriodd da ei chalon. ‖ Sef, pa le y mae Duw y gogoneddus?

20 Ac ynghylch y prŷd y bu hi farw, y dywedodd y *gwragedd* oedd yn ſefyll gyd â hi, nac ofna, canys eſcoraiſt ar fab. Ond nid attebodd hi, ac † nid yſtyriodd.

21 A hi a alwodd y bachgen ‖ Ichabod, gan ddywedyd, y gogoniant a ymadawodd o Iſrael, (am ddal Arch Duw, ac am ei chwegrwn a'i gŵr.)

22 A hi a ddywedodd, y gogoniant a ymadawodd o Iſrael; canys Arch Duw a ddaliwyd.

PEN V.

1 Y Philiſtiaid yn dwyn yr Arch i Aſdod, ac yn ei goſod yn tŷ Dagon. 3 Bwrw Dagon i lawr a'i dorri yn ddarnau, a tharo gwŷr Aſdod â chlwyf y marchogion. 8 Duw yn gwneuthur felly i wŷr Gath pan ddygwyd hi yno, 10 ac felly i wŷr Ecron.

A'R Philiſtiaid a gymmeraſant Arch Duw, ac a'i dygaſant hi o Eben-ezer i Aſdod.

2 A'r Philiſtiaid a gymmeraſant Arch Duw, ac a'i dygaſant i mewn i dŷ Dagon, ac a'i goſodaſant yn ymyl Dagon.

3 A'r Aſdodiaid a gyſodaſant yn foreu drannoeth, ac wele Dagon wedi ſyrthio i lawr ar ei wyneb, ger bron Arch yr Arglwydd; a hwy a gymmeraſant Ddagon, ac a'i goſodaſant eilwaith yn ei le.

4 Codaſant hefyd yn foreu drannoeth, ac wele Dagon wedi ſyrthio i lawr ar ei wyneb, ger bron Arch yr Arglwydd; a phen Dagon, a dwy gledr ei ddwylo, oedd wedi eu torri ar y trothwy, ‖ corph Dagon yn vnic a adawyd iddaw ef.

‖ Neu, *y rhan*

5 Am hynny ni fathr offeiriaid Dagon na neb a ddelo i mewn i dŷ Ddagon, ar drothwy Dagon yn Aſdod, hyd y dydd hwn.

ffiaidd o Dag.

6 A thrwm fu llaw'r Arglwydd ar yr Aſdodiaid, ac efe a'i deſtrywiodd hwynt, ac a'i tarawodd hwynt, ſef Aſdod, a'i therfynau, â chlwyf y marchogion.

* Pſal. 78.66.

7 A phan welodd gwŷr Aſdod mai felly *yr oedd*, dywedaſant, ni chaiff Arch Duw Iſrael aros gyd â ni; canys caled yw ei law ef arnom, ac ar Ddagon ein duw.

8 Am hynny yr anfonaſant, ac y caſclaſant holl arglwyddi y Philiſtiaid attynt, ac a ddywedaſant; beth a wnawn ni i Arch Duw Iſrael? a hwy a attebaſant, dyger Arch Duw Iſrael o amgylch i Gath. A hwy a ddygaſant Arch Duw Iſrael oddi amglych yno.

9 Ac wedi iddynt ei dwyn hi o amgylch, bu llaw yr Arglwydd yn erbyn y ddinas â dinſtr mawr iawn; ac efe a darawodd wŷr y ddinas o fychan hyd fawr, a chlwyf y marchogion oedd yn eu dirgel-leoedd.

10 Am hynny yr anfonaſant hwy Arch Duw i Ecron, a phan ddaeth Arch Duw i Ecron, yr Ecroniaid a waeddaſant, gan ddywedyd, dygaſant attom ni o amgylch Arch Duw'r Iſrael, i'n lladd ni a'n pobl.

11 Am hynny yr anfonaſant, ac y caſclaſant holl arglwyddi y Philiſtiaid, a dywedaſant, danfonwch ymmaith Arch Duw Iſrael, a dychweler hi adref, ſel na laddo hi ni a'n pobl: canys dinſtr angeuol *oedd* drwy yr holl ddinas: trom iawn oedd law Duw yno.

12 A'r gwŷr, y rhai ni buant feirw a darawyd â chlwyf y marchogion; a gwaedd y ddinas a ddyrchafodd i'r neſoedd.

PEN VI.

1 Y Philiſtiaid ar ôl ſaith o ſiſoedd yn ymgynghori am anfon yr Arch yn ei hôl, 10 ac yn ei dwyn hi, gydag offrwm, ar ſen newydd i Beth-ſemes. 19 Tavo y bobl am edrych yn yr Arch, 21 Hwythau yn anfon at wŷr Ciriath-iearim iw chyrchu hi.

A Bu Arch yr Arglwydd yngwlad y Philiſtiaid ſaith o ſiſoedd.

2 A'r Philiſtiaid a alwaſant am yr offeiriaid, ac am y dewiniaid, gan ddywedyd, beth a wnawn ni i Arch yr Arglwydd? hyſpyſſwch i ni pa fodd yr anfonwn hi adref.

3 Dywedaſant hwythau, os ydych ar ddanfon ymmaith Arch Duw Iſrael, nac anfonwch hi yn wâg; onid gan roddi rhodowch iddo offrwm tros gamwedd; yna i'ch iacheir, ac y bydd hyſpys iwch paham nad ymadawodd ei law ef oddi wrthych chwi.

4 Yna y dywedaſant hwythau, beth *fydd* yr offrwm tros gamwedd a roddwn iddo? a hwy a dywe-

wedaſant, pump o ſſolennau aur, a phump o lygod aur, *yn ôl* rhyf anglwyddi y Philiſtiaid: canys yr vn bla *oedd* † arnoch chwi oll, ac ar eich arglwyddi.

† *Hebr. arnyat hwy.*

5 Am hynny y gwnewch luniau eich ſſolennau, a lluniau eich llygod ſydd yn difwyno y tir, a rhoddwch ogoniant i Dduw Iſrael; oſgatfydd efe a yſcafnha ei law oddi arnoch, ac oddi ar eich duwiau, ac oddi ar eich tir.

6 A pha ham y caledwch chwi eich calonnau, megis y caledodd yr Aiphtiaid, a Pharao eu calon? pan wnaeth efe yn ‖ rhyfeddol yn eu plith hwy, oni ollyngaſant hwy hwynt i fyned ymaith?

* Exod. 12. 31.

‖ *Neu, wrad-dyddus.*

7 Am awr gan hynny gwnewch fenn newydd, a chymmerwch ddwy fuwch ſlith, y rhai nid aeth iau arnynt: a deliwch y buchod dan y fenn, a dygwch eu lloi hwynt oddi ar eu hôl, i dŷ.

8 A chymmerwch Arch yr Arglwydd a rhoddwch hi ar y fen, a'r tlyſſau aur, y rhai a roddaſoch iddi yn offrwm dros gamwedd, a oſodwch mewn ciſt wrth ei hyſtlys hi, a gollyngwch hi i fyned ymaith.

9 Ac edrychwch os â hi i fynu ar hyd ffordd ei bro ei hun i Bethſemes, yna efe a wnaeth i ni y mawr ddrwg hwn: ac onid ê, yna y cawn wybod nad ei law ef a'n tarawodd ni, *ond mai* damwain oedd hyn i ni.

10 A'r gwŷr a wnaethant felly, ac a gymmeraſant ddwy fuwch ſlithion, ac a'i daliaſant hwy tan y fenn, ac a gaethaſant eu lloi mewn tŷ:

11 Ac a oſodaſant Arch yr Arglwydd ar y fenn, a'r ciſt, a'r llygod aur, a lluniau eu ſſolennau hwynt.

12 A'r buchod a aethant ar hŷd y ffordd vnion i ffordd Bethſemes, ar hŷd y briffordd yr aethant, dan gerdded a breſu, ac ni throeſant tua'r llaw ddehau, na thua'r aſſwy: ac arglwyddi y Philiſtiaid a aethant ar eu hôl, hyd derfyn Bethſemes.

13 A *thrigolion* Bethſemes oedd yn medi eu cynhaiaf gwenith yn y dyffryn; ac a ddercha-aſant eu llygaid, ac a gaſ'umant yr Arch, ac a lawenychaſant wrth ei gweled.

14 A'r fenn a ddaeth i fies Ioſuah y Bethſemeſiad, ac a ſaſodd yno, ac yno'r *oedd* maen mawr, a hwy a holltaſant goed y fenn, ac a offrymmaſant y buchod, yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

15 A'r Leſiaid a ddeſcynnaſant Arch yr Arglwydd, a'r ciſt yr hon *oedd* gyd â hi, yr hon *yr oedd* y tlyſſau aur ynddi, ac a'i goſodaſant ar y maen mawr: a gwŷr Bethſemes a offrymmaſant boeth offrymmau, ac a aberthaſant ebyrth i'r Arglwydd y dydd hwnnw.

16 A phum Arglwydd y Philiſtiaid pan welſant hynny, a ddychwelaſant i Ecron y dydd hwnnw.

17 Ac dymma y ſſolennau aur, y rhai a roddoedd y Philiſtiaid yn offrwm tros gamwedd i'r Arglwydd; dros Aſdod vn, dros Gaza vn, dros Aſcalon vn, dros Gath vn, dros Ecron vn.

18 A'r llygod aur *yn ôl* rhifedi holl ddinaſoedd y Philiſtiaid, *yn perthynu* i'r pum Arglwydd, yn gyſtal y dinaſoedd caerog, a'r trefi heb gaerau, hyd y ‖ *maen* mawr Abel, yr hwn y goſodaſant arno Arch yr Arglwydd, *yr hwn ſydd* hyd y dydd hwn ym maes Ioſuah y Bethſemeſiad.

‖ *Neu, maen mawr.*

19 Ac efe a darawodd wŷr Bethſemes, * am iddynt edrych yn Arch yr Arglwydd, ie tarawodd o'r bobl ddeng-wr a thrugain, a deng-mil a dengain o wŷr: a'r bobl a alaraſant, am i'r Arglwydd daro y bobl â lladdfa fawr.

* Num. 4. 15, 20.

20 A gwŷr Bethſemes a ddywedaſant, pwy a ddichon ſefyll yn wyneb yr Arglwydd Dduw ſanctaidd hwn? ac at bwy yr ai efe oddi wrthym ni?

21 A hwy a anfonaſant genadau at drigolion Ciriathiearim, gan ddywedyd, y Philiſtiaid a ddygaſant adref Arch yr Arglwydd; deuwch i wared, a chymchwch hi i fynu attoch chwi.

PEN. VII.

1 *Gwŷr Ciriathiearim yn dwyn yr Arch i dŷ Abinadab, ac yn cyſſegru Eleazar ei fab ef yn ebadw hi.* 2 *Yna mban ugain mblynedd,* 3 *yr Iſraeliaid trwy waith Samuel yn edifarbau ar ŷ bo-edd yn Miſpah.* 7 *Tra'r ydoedd Samuel yn gweddio ac yn aberthu, yr Arglwydd yn dryllio y Philiſtiaid â tharanau yn Eben-ezer.* 13 *Daroſtwng y Philiſtiaid.* 15 *Samuel yn barnu Iſrael yn beddychlawn ac yn ddiwiol.*

A Gwŷr * Ciriathiearim a ddaethant, ac a gymchaſant i fynu Arch yr Arglwydd, ac a'i dygaſant hi i dŷ Abinadab yn y bryn, ac a ſanctaiddiaſant Eleazar ei feb ef, i gadw Arch yr Arglwydd.

* Ioſua. 15. 60.

2 Ac o'r dydd y trigodd yr Arch yn Ciriathiearim, y bu ddyddiau lawer; nid amgen nag vgain mblynedd, a holl dŷ Iſrael a alaraſant ar ôl yr Arglwydd.

3 A Samuel a lefarodd wrth holl dŷ Iſrael, gan ddywedyd, os dychwelwch chwi at yr Arglwydd â'ch holl galon, * bwriwch ymmaith y duwiau dieithr o'ch myſc, ac * Aſtaroth, a pharatowch eich calon at yr Arglwydd, a * gwaſanaethwch ef yn vnic; ac efe a'ch gwared chwi o law y Philiſtiaid.

* Ioſua. 24. 14, 23. * Barn. 2. 13. * Deut. 6. 4. 10. 20. 11. 13. 22.

4 Yna meibion Iſrael a fwriaſant ymmaith * Baalim, ac Aſtaroth, a'r Arglwydd yn vnic a waſanaethaſant.

* Barn. 2. 11.

5 A dywedodd Samuel, ceſclwch holl Iſrael i Miſpah, ac mi a weddiaf troſoch chwi at yr Arglwydd.

6 A hwy a ymgaſclaſant i Miſpah, ac a dynaſant ddwfr, ac a'i tywalltaſant ger bron yr Arglwydd, ac a ymprydiaſant y diwrnod hwnnw, ac a ddywedaſant yno, pechaſom yn erbyn yr Arglwydd. A Samuel a farnodd feibion Iſrael yn Miſpah.

7 A phan glybu y Philiſtiaid fod meibion Iſrael wedi ymgaſclu i Miſpah, arglwyddi y Philiſtiaid a aethant i fynu yn erbyn Iſrael: a meibion Iſrael a glywſant, ac a ofnaſant rhac y Philiſtiaid.

8 A meibion Iſrael a ddywedaſant wrth Samuel, na thaw di a gweiddi troſom ni at yr Arglwydd ein Duw, ar iddo ef ein gwared ni o law y Philiſtiaid.

9 A Samuel a gymmerth laeth-oen, ac a'i hoffrymmodd ef i gyd yn boeth offrwm i'r Arglwydd: a Samuel a waeddodd at yr Arglwydd dros Iſrael, a'r Arglwydd a'i ‖ gwrandawodd ef.

‖ *Neu, atebodd.*

10 A phan oedd Samuel yn offrymmu y poeth offrwm, y Philiſtiaid a neſſaſant i ryfel yn erbyn Iſrael: a'r Arglwydd a daranodd â tharanau mawr yn erbyn y Philiſtiaid y diwrnod hwnnw, ac a'i dryllioddhwynt, a lladdwyd hwynt o flaen Iſrael.

11 A gwŷr Iſrael a aethant o Miſpah, ac a erlidiaſant y Philiſtiaid, ac a'i tarawſant hyd oni *ddaethant* tan Bethcar.

12 A chymmerodd Samuel faen, ac a'i goſododd rhwng Miſpah a Sen, ac a alwodd ei enw ef ‖ Eben-ezer, ac a ddywedodd, hyd ymma y cynnorthwyodd yr Arglwydd nyni.

‖ *Sef, Maen y cymmorth.*

13 Felly y daroſtyngwyd y Philiſtiaid, ac ni chwanegaſant mwyach ddyfod i derfyn Iſrael: a llaw'r Arglwydd a fu yn erbyn y Philiſtiaid holl ddyddiau Samuel.

14 A'r dinaſoedd y rhai a dygaſei y Philiſtiaid oddi

oddi ar Israel, a roddwyd adref i Israel, o Ecron hyd Gath ac Israel a ryddhaodd eu terfynau o law y Philistiaid: ac yr oedd heddwch rhwng Israel a'r Amoriaid.

15 A Samuel a farnodd Israel holl ddyddiau ei fywyd.

† Hebr. ac a gylchodd. 16 Aeth hefyd o flwyddyn i flwyddyn † oddi amgylch i Bethel, a Gilgal, a Mispah, ac a farnodd Israel yn yr holl leoedd hynny.

17 A'i ddychwelfa *ydoedd* i Ramah; canys yno, *yr oedd* ei dŷ ef; yno hefyd y barnai efe Israel; ac yno 'radeiladodd efe allor i'r Arglwydd.

PEN. VIII.

Yr Israeliaid, o achos anllywodraeth meibion Samuel, yn gofyn Brenin. 6 Duw yn cyssuro Samuel, ac yntau yn gwedd'o yn gyfiuddiol. 10 Ymwynegi dull brenhin. 19 Duw yn ewyllysio i Samuel ynroi i daerni meibion Israel.

A C wedi heneiddio Samuel, efe 'a osododd ei feibion yn farnwŷr ar Israel.

*1. Cron. 6. 28. 2 A henw ei fab cyntafanedic ef oedd *Ioel, ac enw yr ail Abiah: *y rhai hyn oedd* farnwŷr yn Beersheba.

*Deut. 16. 19. 3 A'i feibion ni rodiasant yn ei ffyrdd ef, eithr troesant ar ôl cybydd-dra, a *chymmerasant obrwy a gŵyrasant farn.

*Ioſua, 24. 15. 4 Yna holl henuriaid Israel a ymgasclasant, ac a ddaethant at Samuel i Ramah,

*Deut. 6. 4. 5 Ac a ddywedasant wrtho ef, wele, ti a heneiddiaist, a'th feibion ni rodiant yn dy ffyrdd di: *yn awr gosod arnom ni frenin i'n barnu, megis yr holl genhedloedd.

*Osea 13. 10. 1 Sam. 13. 21. † Hebr. *yngalwng.* 6 A'r ymadrodd su ddrwg † gan Samuel, pan ddywedasant, dyro i ni frenin i'n barnu: a Samuel a weddiodd ar yr Arglwydd.

7 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar lais y bobl yn yr hyn oll a ddywedant wrthit canys nid ti y maent yn ei wrthod, onid myfi a wrthodasant, rhac i mi deyrnasu arnynt.

8 Yn ôl yr holl weithredoedd a wnaethant o'r dydd y dugym hwynt o'r Aipht hyd y dydd hwn, ac *fel* y gwrthodasant fi, ac y gwasanaethasant dduwiau dieithr: felly y gwnant hwy hefyd i ti.

‖ Neu, *yſpeilia nt.* 9 Yn awr gan hynny ‖ gwrando ar eu llais hwynt, eithr gan destiolaethu testiolaetha iddynt, a dangos iddynt ddull y brenin a deyrnasa arnynt.

10 A Samuel a fynegodd holl eiriau'r Arglwydd wrth y bobl, y rhai oedd yn ceisio brenin ganddo.

11 Ac efe a ddywedodd, dymma ddull y brenin a deyrnasa arnoch chwi: efe a gymmer eich meibion, ac a'i gesyd iddo yn ei gerbydau, ac yn wŷr meirch iddo, ac i redeg o flaen ei gerbydau ef:

12 Ac a'i gesyd *hwynt* iddo yn dywysogion miloedd, ac yn dywysogion dec a deugain, ac i aredu ei ŷd, ac ei fedi ei gynhaiaf, ac i wneuthur arfau ei ryfel, a pheiriannau ei gerbydau.

13 A'ch merched a gymmer ef yn Apothecaresau, yn gogesau hefyd, ac yn bobyddesau.

14 Ac efe a gymmer eich meusydd a'ch gwinllannoedd, a'ch olew-lannoedd goreu, ac a'i dyry iw weision.

†Hebr. *Eunuchi- aid.* 15 Eich hadau hefyd, a'ch gwin-llannoedd a ddegymma efe, ac a'i dyry iw † ſtaſellyddion, ac iw weision.

16 Eich gweision hefyd, a'ch morwynion, eich gwŷr ieuaingc goreu hefyd, a'ch asſynnod, a gymmer efe, ac a'i gesyd iw waith.

17 Eich defaid hefyd a ddegymma efe, chwithau hefyd fyddwch yn weision iddo ef.

18 A'r dydd hwnnw y gwaeddwch rhac eich brenin a ddewisasoch i chwi; ac ni wrendy yr Arglwydd arnoch yn y dydd hwnnw.

19 Er hynny y bobl a wrthodasant wrando ar lais Samuel, ac a ddywedasant, nagê, eithr brenin fydd arnom ni:

20 Fel y byddom ninnau hefyd fel yr holl genhedloedd: a'n brenin a'n barna ni, efe a â allan hefyd o'n blaen ni, ac efe a ymladd ein rhyfeloedd ni.

21 A gwrandawodd Samuel holl eiriau y bobl, ac a'i badroddodd hwynt lle y clybu 'r Arglwydd.

22 A dywedodd yr Arglwydd wrth Samuel, gwrando ar eu llais hwynt, a gosot frenin arnynt: a dywedodd Samuel wrth wŷr Israel, ewch bob yn iw ddinas ei hun.

PEN. IX.

1 Saul yn anobeithio cael asſynnod ei dad, 6 trwy gynghor ei was, 11 a chyfarwyddiad llangcesau, 15 yn dyfod trwy ddatcuddiad Duw, 18 at Samuel. 19 Samuel yn croesaw Saul yny wledd. 25 Ac ar ol ymddiddan ag ef o'r maillta, yn ebrwng Saul ar ei ffordd.

A C yr oedd gŵr o Beniamin a'i enw *Cis mab Abiel, fab Zeror, fab Becorath, fab Aphiah, mab i wr o Iemini, yn gadarn o ‖ uerth.

*Pen. 14. 51. 1. Cron. 8. 33. ‖ Neu, o nerth.

2 Ac iddo ef yr oedd mab a'i enw Saul, yn ŵr ieuange, dewiſol a glân: ac nid *oedd* neb o feibion Israel lanach nag ef: o'i yſcwydd i fynu yr oedd yn uwch na'r holl bobl.

3 Ac asſynnod Cis tad Saul a gyſrgollasent; a dywedodd Cis wrth Saul ei fab, cymmer yn awr yn o'r llangciau gyd â thi, a chyfot, dôs, cais yr asſynnod.

4 Ac efe a aeth trwy fynydd Ephraim, ac a dramwyodd drwy wlâd Salisa, ac nis cawſant *hwynt*; yna y tramwyasant trwy wlâd Salim, ac nis *cawſant hwynt*; ac efe a aeth trwy wlâd Iemini, ond nis cawſant *hwynt*.

5 Pan ddaethant i wlâd Zuph, y dywedodd Saul wrth ei langc *oedd* gyd ag ef, tyret a dychwelwn, rhac i'm tâd beidio a'r asſynnod, a gofalu am danom ni.

6 Dywedodd yntef wrtho ef, wele yn awr *y mae* yn y ddinas hon ŵr i Ddaw, a'r gŵr *ſydd* am hyddedduſ; yr hyn oll a ddywedo efe, gan ddyfod a ddaw: awn yno yn awr, nid hwyrach y mynega efe i ni y ffordd y mae i ni fyned iddi.

† Hebr. *a aeth allan o'i* 7 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, wele, od awn ni, pa beth a ddygwn ni i'r gŵr? canys y bara a † ddarfu yn ein lleſtri ni, a gobr *araſl* nid *oes* iw ddwyn i ŵr Daw: beth *ſydd* genym?

† Hebr. *yn ſy llaw i.* 8 A'r llangc a attebodd el waith i Saul, ac a ddywedodd, wele, cafwyd † gyd â mi bedwaredd ran ſicl o arian: mi a roddaf *hynny* i ŵr Duw er mynegi i ni ein ffordd.

9 (Gynt yn Israel, fel hyn y dywedei gŵr wrth fyned i ymgynghori â Duw, deuwch, ac awn hyd at y gweleduddſ: canys y prophwyd heddyw, a elwyd gynt yn weleduddſ.)

† Hebr. *yn dŷ a' otdi* 10 Yna y dywedodd Saul wrth ei langc, da † y dywedi, tyret, awn: felly yr aethant i'r ddinas yr oedd gŵr Duw yndi.

11 Ac fel yr oeddynt yn myned i riw y ddinas, hwy a gawſant langceſau yn dyfod allan i dynnu dwfr, ac a ddywedaſant wrthynt, a *yw* 'r gweleduddſ ymma?

12 Hwythau a'i hattebaſant hwynt, ac a ddywedaſant, ydyw, wele *efe* o'th flaen, bryſia yr awr hon, canys heddyw y daeth efe i'r ddinas; o herwydd ‖ aberth *ſydd* heddyw gan y bobl yn yr uchelfa. ‖ Neu, *gwledd.*

13 Pan ddeloch gyntaf i'r ddinas, chwi a'i cewch ef cyn ei fyned i fynu i'r uchelfa i fwyttau: canys ni fwytty y bobl hyd oni ddelo ef, o herwydd efe a fenſiga yr aberth, ar ôl hynny y bwytty y rhai a

wahoddwyd ; am hynny ewch i fynu, canys † ynghylch y pryd hyn y cewch ef.

† Hebr. heddyw.

14 A hwy a aethant i fynu i'r ddinas ; a *phan* ddaethant i ganol y ddinas, wele Samuel yn dyfod iw cyfarfod, i fyned i fynu i'r uchelfa.

15 *A'r Arglwydd a † fynegasei ynghlust Samuel, ddiwrnod cyn dyfod Saul, gan ddywedyd,

*Pen. 25.1. a 28. 3. 21.

16 Ynghylch y pryd hyn y fory 'r anfonaf attat ti ŵr o wlad Beniamin, a thi a'i heneinii ef yn flaenor ar fy mhobl Iſrael, ac efe a wared fy mhobl o law y Philiſtiaid : canys edrychais ar fy mhobl, oherwydd daeth eu gwaedd attaf.

† Hebr. ddaten-ddiasei glust Sam.

17 A phan welſai Samuel Saul, yr Arglwydd a ddywedodd wrtho ef, wele y gŵr, am yr hwn y dywedais wrthit, hwn a † lywodraetha ar fy mhobl.

† Hebr. attal fy mhobl.

18 Yna Saul a neſſaodd at Samuel ynghanol y porth, ac a ddywedodd, mynega i mi attolwg pa le ymma *y mae* tŷ y gweledydd.

19 A Samuel a attebodd Saul, ac a ddywedodd, myfi *yw* y gweledydd ; dos i fynu o'm blaen i'r uchelfa, canys bwyttewch gyd â myfi heddyw, a mi a'th ollyngaf y boreu, ac a fynegaf i ti yr hyn oll y fydd yn dy galon.

‖ *Ar hwy y mae holl ddymuniad Iſrael ond arnat ti, at ar.*

20 Ac am yr aſſynnod a gyfrgollaſant er ys tridiau, na ofala am danynt, canys caſwyd hwynt : ‖ ac i bwy *y mae* holl bethau dymunol Iſrael ? onid i ti, ac i holl dŷ dy dad ?

† Hebr. yuol y gair hwn

21 A Saul a attebodd ac a ddywedodd, onid mab lemini *ydwyf*, o'r lleiaf o lwythau Iſrael ? a'm teulu *fydd* leiaf o holl deuluoedd llwyth Beniamin ? a pha ham y dywedi wrthif † y modd hyn ?

22 A Samuel a gymmerth Saul a'i langc ac a'i dŵg hwynt i'r ſtafell, ac a roddes iddynt le o flaen y gwahoddedigion, a hwy *oeddynt* ynghylch deng-wr ar hugain.

23 A Samuel a ddywedodd wrth y côg, moes y rhan a roddais attat ti, am yr hon y dywedais wrthit, cadw hon gyd â thi.

24 Ar côg a gyſododd yr yſgwyddoc, a'r hyn *oedd* arni, ac a'i goſodes ger bron Saul, a *Samuel* a ddywedodd, wele yr hyn a † adawyd, goſot ger dy fron, a bwyttâ ; canys hyd y pryd hyn y cadwyd ef i ti, er pan ddywedais, y bobl a wahoddais i : a bwyttaodd Saul gyd a Samuel y dydd hwnnw.

‖ Neu. gadwyd.

25 A phan ddeſcynnaſant o'r uchelfa i'r ddinas, *Samuel* a ymddiddanodd a Saul ar ben y tŷ.

26 A hwy a gyſodaſant yn foreu : ac ynghylch codiad y wawr, galwodd Samuel ar Saul i ben y tŷ, gan ddywedyd, cyſot ſel a'th hebrwngwyf ymmaith : a Saul a gyſododd, ac efe a Samuel a aethant ill dau allan.

27 Ac ſel yr oeddynt yn myned i waered i gwr eithaf y ddinas, Samuel a ddywedodd wrth Saul, dywed wrth y llanc am fyned o'n blaen ni, (ſelly 'r aeth efe) ond ſaf di ‖ yr awr hon, a mynegaf i ti air Duw.

‖ Hebr. Heddyw.

PEN. X.

1 Samuel yn eneinio Saul, ac yn ei ſiccrhau ef trwy dri arwydd, 9 Troi calon Saul, a yntef yn prophwydo. 14 Yn celu chwedl y frenhiniaeth hag ei emyſbr. 17 Dewis Saul trwy goel-bren yn Miſpah. 26 Amryw feddylian ei dâcilia'd yn dano ef.

YNa Samuel a gymmerodd phioleid o olew, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef, ac a'i cuſanodd ef, ac a ddywedodd, onid yr Arglwydd a'th enciniodd di yn flaenor ar ei etifeddiaeth ?

* Gene. 35.20. 2 Pan elych di heddyw oddi wrthif, yna y cei ddau ŵr wrth * fedd Rahel, yn nherfyn Beniamin, yn Zelzah ; a hwy a ddywedant wrthit, caſwyd yr aſſynnod yr aethoſt iw ceiſio ; ac wele dy dad a ollyngodd heibio ‖ chwedl yr aſſynnod, a gofalu y mae amdanoch chwi, gan ddywedyd, beth a wnaf *o'fynau*, am fy mab ?

‖ Yna yr ai di ym mhellach oddi yno, ac y deui hyd waſtadedd Tabor, ac yno i'th gyfarfydd tri wyr yn myned i fynu at Ddŵw *i* Bethel ; yn yr dwyn tri o fynnod, ac yn dwyn tair torth o fara, ac yn dwyn coſtrelaid o win.

† Hebr. i ti ddwy *darſho* o fara *y rhai* a gymmeri o'i llaw hwynt.

4 A hwy a † gyfarchant well i ti, ac a roddant † Hebr. *ymofyn-nant am dy-chwel.*

5 Yn ôl hynny y deui * i fryn Duw, yn yr hwn y mae ſefyllfa y Philiſtiaid : a phan ddelych yno i'r ddinas, ti a gyfarfyddi â thyrfa o brophwydi yn deſcyn o'r uchelfa, ac o'i blaen hwynt nabl, a thympan, a phibell, a thelyn, a hwythau yn prophwydo.

* Pen. 7.1.

6 Ac Yſpryd yr Arglwydd a ddaw arnat ti, a thi a brophwydi gyd â hwynt, ac a droir yn ŵr arall.

7 A phan ddelo yr argoelion hyn i ti, gwna fel y † byddo 'r achos, canys Duw *ſydd* gyd â thi.

† Hebr. *Ceſnyd ddeuai i wared attat ti, i offrymmu offrymmau poleth ac i aberthu ebyrth hedd :* * arhos am danaf saith niwrnod, hyd oni ddelwyf attat, ac mi a hyſpyſſaf i ti yr hyn a wnelych.

8 A dos i wared o'm blaen i Gilgal, ac wele mi a

9 A phan drôdd efe ei † gefn i fyned oddi wrth Samuel, Duw a † rodd iddo galon arall : ac *i'r ſamyddi* holl argoelion hynny a ddaethant y dydd hwnnw *i ben.*

† Hebr. wrth Samuel, Duw a † rodd iddo galon arall : ac *i'r ſamyddi* holl argoelion hynny a ddaethant y dydd hwnnw † Hebr. *Drôdd.*

10 A phan ddaethant yno i'r bryn, wele fintai o brophwydi yn ei gyfarfod ef ; ac Yſpryd Duw a ddaeth arno yntef, ac efe a brophwydodd yn eu myſc hwynt.

11 A phawb a'r a'i hadwaenei ef o'r blaen a edrychaſant, ac wele *efe* gyd â'r prophwydi yn prophwydo : yna y bobl a ddywedaſant bawb wrth ei gilydd, beth yw hyn a ddaeth i fab Cis ? * a *ydyw* Saul hefyd ym myſc y prophwydi ?

* Pen. 19.24.

12 Ac vn oddi yno a attebodd, ac a ddywedodd, etto pwy *yw* eu tâd hwy ? am hynny yr aeth yn ddihareb, a *ydyw* Saul hefyd ym myſc y prophwydi ?

13 Ac wedi darfod iddo brophwydo, efe a ddaeth i'r uchelfa.

14 Ac ewythr Saul a ddywedodd wrtho ef, ac wrth ei langc ef, i ba le yr aethoch ? ac efe a dywedodd, i geiſio 'r aſſynnod : a phan welſom nas ceid, ni a ddaethom at Samuel.

15 Ac ewythr Saul a ddywedodd, mynega attolwg i mi beth a ddywedodd Samuel wrthych chwi.

16 A Saul a ddywedodd wrth ei ewythr, gan fynegi mynegodd i ni ſod yr aſſynnod wedi eu cael : ond am chwedl y frenhiniaeth yr hwn a ddywedaſei Samuel, nid yngenodd efe wrtho.

17 A Samuel a alwodd y bobl ynghyd at yr Arglwydd i Miſpah ;

18 Ac a ddywedodd wrth feibion Iſrael, ſel hyn y dywedodd Arglwydd Ddŵw Iſrael, myfi a ddygais i fynu Iſrael o'r Aipht, ac a'ch gwaredais chwi o law 'r Aiphtiaid, ac o law 'r holl deyrnaſoedd, a'r rhai a'ch gorthrymment chwi.

19 A chwi heddyw a wrthodaſoch eich Duw, yr hwn ſydd yn eich gwared chwi oddi wrth eich holl doryg-fvd, a'ch helbul, ac a ddywedaſoch wrtho ef, * *nid felly*, eithr goſot arnom ni frenin. Am hynny ſeſowch yr awr hon ger bron yr Arglwydd wrth eich llwythau, ac wrth eich miloedd.

* Pen. 8.5. & 12.17.

10 A Samuel a barodd i holl Iwythau Israel neſſu, a daliwyd llwyth Beniamin.

21 Ac wedi iddo beri i lwyth Beniamin neſſau yn ôl eu teuluoedd, daliwid teulu Matri, a Saul mab Cis a ddaliwyd: a phan geiſiaſant eſ, nis caid eſ.

22 Am hynny y gofynnaſant etto i'r Arglwydd, a ddaeth, gŵr yno etto: a'r Arglwydd a ddywedodd, wele eſe yn ymguddio ym mhlith y dodrein.

23 A hwy a redaſant, ac a'i cyrchaſant eſ oddi yno a phan ſaſodd ynghanol y bobl, yr oedd eſe, o'i yſcwydd i fynu, yn uwch nâ'r holl bobl.

24 A dywedodd Samuel wrth yr holl bobl, a welwch chwi yr hwn a ddewiſodd i yr Arglwydd, nad oes neb tebyg iddo ym myſc yr holl bobl? a'r holl bobl a floeddiaſant, ac a ddywedaſant, byw fyddo'r brenin.

25 Yna Samuel a draethodd * gyfraith y deyrnas wrth y bobl, ac a'i ſcrifennodd mewn llyfr, ac a'i goſodd ger bron yr Arglwydd: a Samuel a ollyngodd ymmaith yr holl bobl, bob vn iw dŷ.

26 A Saul hefyd a aeth iw dŷ ei hun i Gibeah, a byddin o'r thai y cyffyrddaſei Duw â'i calon, a aeth gyd ag eſ.

27 Ond meibion Belial a ddywedaſant, pa ſodd y gwared hwn ni? A hwy a'i dirmygaſant eſ, ac ni ddygaſant anrheg iddo eſ: eithr ni chymmerodd eſe arno glywed hyn.

PEN. XI.

1 *Nahas yn cynnyg i wŷr Jabes Gilead ammodau gwradwyddus.* 4 *Hwythau yn anfon cennadon, ac yn cael cynnorthwy gan Saul.* 24 *Yntef wrth hynny yn cael ei gadarnhau, ac adnewyddu ei freniniaeth.*

YNa Nahas yr Ammoniad a ddaeth i fynu, ac a werſyllodd yn erbyn Jabes Gilead: a holl wŷr Jabes a ddywedaſant wrth Nahas, gwna gyfammod â ni, ac ni a'th waſanaethwn di.

2 A Nahas yr Ammoniad a ddywedodd wrthynt, tan yr ammod hyn y cyfammodaf â chwi, i mi gael tynnu pob llygad dehau i chwi, ſel y goſodwyf y gwradwydd hyn ar holl Iſrael.

3 A henuriaid Jabes a ddywedaſant wrtho, † caniata i ni ſaith niwrnod, ſel yr anfonom gennadau i holl derfynau Iſrael; ac oni *bydd* a'n gwaredo, ni a ddeuwn allan attat ti.

4 A'r cennadau a ddaethant i Gibeah Saul, ac a adroddaſant y geiriau lle y clybu y bobl: a'r holl bobl a dderchafaſant eu lleſ, ac a wylaſant.

5 Ac wele Saul yn dyfod ar ôl y gwartheg o'r maes, a dywedodd Saul, beth ſydd yn peri i'r bobl wyloſ yna yr adroddaſant iddo eiriau gwŷr Jabes.

6 Ac Yſpryd Duw a ddaeth ar Saul, pan glybu eſe y geiriau hynny, a'i ddigoſaint ef a enynnodd yn ddirfawr.

7 Ac eſe a gymmerth bâr o ŷchen, ac a'i dryllioddac a'i danfonodd drwy holl derfynau Iſrael yn llaw y cennadau, gan ddywedyd, yr hwn nid elo ar ôl Saul, ac ar ôl Samuel, ſel hyn y gwneir iw wartheg eſt: a chwi yr Arglwydd a ſyrthiodd ar y bobl, a hwy a ddaethant allan † yn vnfryd.

8 A phan gyfriſodd eſe hwynt yn Bezec, meibion Iſrael oedd dry-chan mil, a gwŷr Iuda yn ddeng-mil ar hugain.

9 A hwy a ddywedaſant wrth y cennadau a ddaethei, ſel hyn y dywedwch wrth wŷr Jabes Gilead, y foru erbyn gwreſſogi 'r haul, y bydd i chwi ymwared. A'r cennadau a ddaethant, ac a hyngaſant *hynny* i wŷr Jabes, a hwytheu a lawenyhaſant.

10 Am hynny gwŷr Jabes a ddywedaſant, y foru y deuwn allanattoch chwi, ac y gwnewch i ni yr hyn oll a wtloch yn dda.

11 A bu dranoeth i Saul oſod y bobl yn dair byddin, a hwy a ddaethant i ganol y gwerſyll yn y wiliadwriaeth foru, ac a laddaſant yr Ammoniaid, nes gwreſſogi o'r dydd: a'r gweddillion a waſcarwyd, ſel na thrigodd o honynt ddau ynghyd.

12 A dywedodd y bobl wrth Samuel, pwy yw yr hwn a ddywedodd, a deyrnaſa Saul arnom ni? moeſwch y gwŷr hynny, ſel y rhoddom hwynt i farwolaeth.

13 A Saul a ddywedodd, ni roddir neb i farwolaeth heddyw: canys heddyw y gwnaeth yr Arglwydd ymwared yn Iſrael.

14 Yna Samuel a ddywedodd wrth y bobl, deuwch ſel yr elom i Gilgal, ac yr adnewyddom y freniniaeth yno.

15 A'r holl bobl a aethant i Gilgal, ac yno y gwnaethant Saul yn frenin, ger bron yr Arglwydd yn Gilgal: a hwy a aberthaſant yno ebyrth hedd, ger bron yr Arglwydd: a Saul a lawenychodd yno, a holl wŷr Iſrael, yn ddirfawr.

PEN. XII.

1 *Samuel yn tyſtiolaethu ei ddiniweidrwydd, & ac yn cerydду amriolchgarwch y bobl.* 16 *yn yr dychrynu hwynt â tharanau yn amſer cynhaiaf, ac yn cyſſuro hwy â thrugaredd Duw.*

A Samuel a ddywedodd wrth holl Iſrael, wele, gwrandewais ar eich llais yn yr hyn oll a ddywedaſoch wrthif, a goſodais frenin arnoch.

2 Ac yr awr hon wele, y brenin yn rhodio o'ch blaen chwi: a minne a heneiddiais, ac a benwynnais, ac wele fy meibion hwythau gyd â chwi: a minne a rodiais o'ch blaen chwi o'm mebyd hyd y dydd hwn.

3 Wele fi, * teſtiolaethwch i'm herbyn ger bron yr Arglwydd, a cher bron ei eneiniog: ych pwy a gymmerais? nen aſſyn pwy a gymmerais? neu pwy a dwyllais? neu pwy a orthrymmais i? neu o law pwy y cymmerais † wobr? i dalluſy llygaid ag eſ? ac mi a'i talaf i chwi. * Eccluſ. 46.19. † *Hebr. brib*

4 A hwy a ddywedaſant, ni thwyllaſt ni, ni orthrymmaiſt ni ychwaith, ac ni chymmeraiſt ddim o law neb. † *Hebr. ſel y cuſ*

5 Dywedodd yntef wrthynt, yr Arglwydd *ſydd* dyſt yn erbyn chwi, ei eneiniog eſ heddyw *Heyaad ſydd* dyſt y dydd hwn, na chawſoch ddim yn *addiwr-llaw* i: a'r *bobl* a ddywedaſant, tyſt *ydyw* *tho.*

6 A Samuel a ddywedodd wrth y bobl, yr Arglwydd *yw* yr hwn a † fawrhaodd Moſes ac Aaron, a'r hwn a ddug i fynu o dir yr Aipht. † *Hebr. a wnaeth.*

7 Yn awr gan hynny ſefwch, ſel yr ymreſymmwyf â chwi ger bron yr Arglwydd, am holl gyfiawnderau yr Arglwydd, y rhai a wnaeth eſe † i chwi, ac i'ch tadau. † *Hebr. â chwi.*

8 * Wedi i Iacob ddyfod i'r Aipht, a gweiddi o'ch tadau chwi ar yr Arglwydd, yna yr Arglwydd a * anfonodd Moſes ac Aaron, a hwy a ddygaſant eich tadau chwi o'r Aipht, ac a'i * gyfleaſant yn hwy yn y lle hwn. * Gen. 46.5,6. * Exod. 4.16.

9 * A phan anghofiaſant yr Arglwydd eu Duw, * eſe a'i gwerthodd hwynt i law Siſara tywyſog milwrieth Hazor, ac i law y Philiſtiaid, ac i law brenin Moab, a hwy a ymladdaſant iw herbyn hwynt. * Barn. 4. 2.

10 A hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd, ac a ddywedaſant, pechaſom, am i ni wrthod yr Arglwydd, a gwaſanaethu Baalim ac Aſtaroth: er hynny gwared ni yr awr hon o law ein gelynion, a nyni a'th waſanaethwn di.

11 A'r Arglwydd a anfonodd Ierubbaal, a Bedan, a * Iephthah, a Samuel, ac a'th gwaredodd chwithau. * Barn. 11.

o law

o law eich gelynion o amgylch, a chwi a bressw yliasoch yn ddiogel.

12 A phan welsoch fod Nahas brenin meibion Ammon yn dyfod yn eich erbyn, dywedasoch wrthi, nagê, onid brenin a deyrnasa arnom ni, a'r Arglwydd eich Duw yn frenin i chwi.

13 Ac yn awr wele 'r brenin a ddewisasoch chwi, a 'r hwn a ddymunasoch; ac wele, yr Arglwydd a roddes frenin arnoch chwi.

14 Os ofnwch chwi yr Arglwydd, a'i wasanaethu ef, a gwrando ar ei lais, heb annysyddhau † gair yr Arglwydd, yna y byddwch chwi, a'r brenin hefyd a deyrnasa arnoch, ar ôl yr Arglwydd eich Duw.

† Hebr. genan.

15 Ond os chwi ni wrandewch ar lais yr Arglwydd, eithr annysyddhau gair yr Arglwydd, yna y bydd llaw 'r Arglwydd yn eich erbyn chwi, fel yn erbyn eich tadau.

16 Sefwch gan hynny yn awr, a gwelwch y peth mawr hyn, a wna 'r Arglwydd o flaen eich llygaid chwi.

17 Onid cynhaiaf gwenith *yw* heddyw? galwaf ar yr Arglwydd. ac efe a ddyry daranau, a glaw, fel y gwybyddoch ac y gweloch, mai mawr *yw* eich drygioni chwi, yr hwn a wnaethoch yngolwg yr Arglwydd, yn gofyn i chwi frenin.

18 Felly Samuel a alwodd ar yr Arglwydd, a'r Arglwydd a roddes daranau a glaw y dydd hwnnw: a'r holl bobl a ofnodd yr Arglwydd a Samuel, yn ddirfawr.

19 A'r holl bobl a ddywedasant wrth Samuel, gweddia tros dy weision ar yr Arglwydd dy Dduw, fel na byddom feirw: canys chwanegasom ddrygioni ar ein holl bechodau, wrth geisio i ni frenin.

20 A dywedodd Samuel wrth y bobl, nac ofnwch, (chwi a wnaethoch yr holl ddrygioni hyn, etto na chiliwch oddi ar ôl yr Arglwydd, onid gwasanaethwch yr Arglwydd â'ch holl galon:

21 Ac na chiliwch, canys *felly 'r aech* ar ôl oferedd, y rhai ni lesânt, ac ni'ch gwaredant, canys ofer *ydynt* hwy.)

22 Canys ni wrthyd yr Arglwydd ei bobl, er mwyn ei enw mawr: o herwydd rhyngodd bodd i'r Arglwydd eich gwneuthur chwi yn bobl iddo ei hun.

23 A minnau, na atto Duw i mi bechu yn erbyn yr Arglwydd, trwy beidio a gweddio trosoch; eithr dysgaf i chwi y ffordd dda ac vnion.

24 Yn vnic ofnwch yr Arglwydd, a gwasanaethwch, ef mewn, gwirionedd, â'ch holl galon: canys gwelwch faint a wnaeth efe eroch.

25 Ond os dilynwch ddrygioni, chwi a'ch brenin a ddifethir.

PEN. XIII.

1 *Dewis fyddin Saul.* 3 *Saul yn galw 'r Hebreaid i Gilgal yn erbyn y Philistiaid, y rhai y taraw-fas Jonathan cu sefyllfa.* 5 *Mawr lu y Philistiaid.* 6 *Cyfyngdra 'r Israeliaid.* 8 *Saul yn blino yn aros am Samuel, ac yn abertha.* 11 *Samuel yn ei geryddu ef.* 17 *Tair byddin anrhaith y Philistiaid.* 19 *Dyfais y Philistiaid, na ddiaddefent yn gôf yn Israel.*

† Hebr. oedd fab blwydd yn ei deyrnasu.

SAul † a deyrnasodd yn flwyddyn, ac wedi iddo deyrnasu ddwy flynedd ar Israel,

2 Saul a ddewisodd iddo dair mil o Israel: dau fil oedd gyd â Saul yn Micmas, ac yn mynydd Bethel, a mil oedd gyd â Jonathan yn Gibeah Beniamin: a 'r bobl eraill à anfonodd efe, bawb iw babell ei hun.

† Hebr. Geba, y Bryn.

3 A Jonathan a darawodd sefyllfa y Philistiaid, yr hon oedd yn † Geba, a chlybu y Philistiaid *hyny*: a Saul a ganodd mewn vdcorn drwy 'r holl dir, gan ddywedyd, clywed yr Hebreaid.

4 A holl Israel a glywsant ddywedyd, daro o Saul sefyllfa y Philistiaid, a bôd Israel yn † ffieidd gan y Philistiaid: a'r bobl a ymgasclodd ar ôl Saul i Gilgal.

† Hebr. a drewn.

5 A'r Philistiaid a ymgynnullasant i ymladd ag Israel, deng-mil ar hugain o gerbydau, a chwe mil o wŷr meirch, a phobl *eraill* cyn amled a'r tywod *fydd* ar fin y môr: a hwy a ddaethant i fyny, ac a wersyllasant ym Micmas, o du 'r dwyrain i Bethafen.

6 Pan welodd gwŷr Israel fod yn gyfyng arnynt (canys gwasgasid ar y bobl:) yna y bobl a ymguddiasant mewn ogofeudd, ac mewn dyryfni, ac mewn creigiau, ac mewn tyrau, ac mewn pydewau.

7 A *rhai o'r* Hebreaid a aethant tros yr Iorddonen i dir Gad a Gilead: a Saul *eddi* etto yn Gilgal, a'r holl bobl a † aethant ar ei ôl ef, dan grynnu.

† Hebr. a gyrr ar ei ôl.

8 ª Ac efe a arhosodd faith niwrnod hyd yr amser gosodedic *a nodasei* Samuel: ond ni ddaeth Samuel i Gilgal; ar bobl a ymwascarodd oddi wrtho ef.

ª Pen. 10. 8.

9 A Saul a ddywedodd, dygwch attafi boeth offrwm, ac offrymau hedd: ac efe a offrymmodd y poeth offrwm.

10 Ac wedi darfod iddo offrymmu y poeth offrwm wele Samuel a ddaeth, a Saul a aeth allan iw gyfarfod ef ac † i gyfarch gwell iddo.

† Hebr. i fendithio.

11 A dywedodd Samuel, beth a wnaethoft di? a dywedodd Saul a ddywedodd, o herwydd gweled o honof i'r bobl ymwascarn oddi wrthif, ac na ddaethoft dithe o fewn y dyddiau gosodedic, ac i'r Philistiaid ymgasclu i Micmas.

12 Am hynny y dywedais, y Philistiaid yn awr a † ddeuant i wared attafi i Gilgal, ac ni † weddiais ger bron yr Arglwydd: am hynny 'r anturiais i, ac offrymmais boeth offrwm.

† Hebr. a ddeuant nyni i wared. † Hebr. a gerais wyneb yr Arglwydd.

13 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, ynfyd y gwnaethoft; ni chedwaist orchymyn yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a orchymynnodd efe i ti: canys yr Arglwydd yn awr a gadarnhasei dy frenhiniaeth di ar Israel, yn dragywydd.

14 Ond yn awr ni saif dy frenhiniaeth di; yr Arglwydd a geisiodd iddo ŵr wrth *fodd* ei galon ei hun, yr Arglwydd hefyd a orchymynnodd iddo fod yn flaenor ar ei bobl, o herwydd na chedwaist di yr hyn a orchymynnodd yr Arglwydd i ti.

15 A Samuel a gyfododd, ac a aeth i fyny o Gilgal i Gibeah Beniamin: a chyfrifodd Saul y bobl a gyfwyd gyd ag ef, ynghylch chwe chant o wŷr.

16 A Saul a Jonathan ei fab, a'r bobl a gasglwyd gyd â hwynt, oedd yn aros yn Gibeah Beniamin: a'r Philistiaid a wersyllasant ym Micmas.

17 A ddaeth allan o wersyll y Philistiaid anrhaith-wŷr, yn dair byddin, yn fyddin a drodd tua ffordd Ophrah, tua gwlad Sual.

18 A'r fyddin arall a drôdd *tua* ffordd Bethoron: a'r drydedd fyddin a drodd *tua* ffordd y terfyn sy 'n edrych tua dyffryn Zeboim, tua 'r anialwch.

19 Ac ni cheid gôf drwy holl wlâd Israel; canys dywedasei y Philistiaid, rhac gwneuthur o'r Hebreaid gleddyfau neu waywffyn.

20 Ond holl Israel a aent i wared at y Philistiaid, i flaen-llymmu bob vn ei ŷsŵch, a'i gwlltwr, a'i fwyall, a'i gaib.

† Hebr. a'i ogi.

21 Oad yr oedd llif-ddur *i wneuthur* min ar y ceibiau, ac ar y cwlltyrau, ac ar y pig-fforch, ac ar y bwyill, ac i † flaen-llymmu y fwmbylau.

22 Felly yn nydd y rhyfel ni chaed na chleddyf na gwaywffon yn llaw 'r vn o'r bobl *oedd* gyd â Saul

Saul, a Ionathan: ond a gaed gyd â Saul a Ionathan ei fab.

23 A ſefyllſa y Philiſtiaid a aeth allan i ſwlch Micmas.

PEN. XIIII.

1 *Ionathan heb wybod iw dad ac i'r offeiriad a'r bobl, yn myned ac yn taro amddiffynfa y Philiſtiaid yrhyſtiddol.* 15 *Dychryn Duw yn eu gyrru kynt i ladd ei gilydd.* 17 *Saul heb aros am atteb yr offeiriad, yn goſod arnynt.* 21 *Yr Hebreaid caethion a'r Iſraeliaidoedd yn llechu, yn troi yn eu herbyn hwy.* 24 *Ebrud addunedSaul yn rhwyſtro'r ymwchafiaeth.* 31 *Saul yn gwahardd i'r bobl fwytta gwaed,* 35 *ac yn adeiladu allor.* 36 *Y bobl yn achub Ionathan wedi ei ddal wrth gorl-bren.* 47 *Cryfdwr Saul a'i deuluu.*

A Bu dydd gwaith i Ionathan fab Saul ddywedyd wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn troſodd i amddiffynfa y Philiſtiaid, yr hon *ſydd* o'r tû hwnt: ond ni fynegodd efe *iw* dâd.

2 A Saul a arhoſodd ynghwr Gibeah, tan *bren* pomgranad, yr hwn *oedd* ym Migron: a'r bobl *oedd* gyd ag ef, *oedd* ynghylch chwe-chanwr.

3 Ac Ahiah mab Ahitob ſrawd * Ichabod fab Phinees, fab Eli, offeiriad yr Arglwydd yn Siloh, oedd yn gwiſco Ephod: ac ni wyddei y bobl i Ionathan ſyned ymmaith.

4 A rhwng y bylchau lle ceiſiodd Ionathan ſyned troſodd at amddiffynfa y Philiſtiaid, *yr oedd* craig ſerth o'r naill du i'r bwlch, a chraig ſerth o'r tu arall i'r bwlch, ac enw y naill *oedd* Bozez, ac enw y llall Seneh.

5 A † ſafiad y naill *oedd* oddi wrth y gogledd ar gyfer Micmas, a'r llall oddi wrth y dehau ar gyfer Gibeah.†

6 A dywedodd Ionathan wrth y llangc oedd yn dwyn ei arfau ef, tyred, ac awn troſodd i amddiffynfa y rhai *dienwaededichyn*; nid hwyrach y gweithia'r Arglwydd gyd â ni: canys nid *oes* rwyſtr i'r Arglwydd * waredu, drwy lawer neu drwy ychydig.

7 A'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ef a ddywedodd wrtho, gwna 'r hyn oll *ſydd* yn dy galon: cerdda rhagot, wele fi gyd â thi, fel y mynno dy galon.

8 Yna y dywedodd Ionathan, wele ni a awn troſodd at y gwŷr *hyn*, ac a ymddangoſwn iddynt.

9 Os dywedant fel hyn wrthyn, † arhoſwch nes i ni ddyfod atoch chwi: yna y ſafwn yn ein lle, ac nid awn i fynu attynt hwy.

10 Ond os fel hyn y dywedant, deuwch i fynu attom ni; yna 'r awn i fynu; canys yr * Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn ein llaw ni: a hyn *ſydd* yn argoel i ni.

11 A hwy a ymddangoſaſant ill dau i amddiffynfa y Philiſtiaid, a'r Philiſtiaid a ddywedaſant, wele 'r Hebreaid yn dyfod allan o'r tyllau y llechaſant ynddynt.

12 A gwŷr yr amddiffynfa a attebaſant Ionathan, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, ac a ddywedaſant, deuwch i fynu attom ni, ac ni a ddangoſwn beth i chwi: a dywedodd Ionathan wrth yr hwn oedd yn dwyn ei arfau, tyred i fynu ar fy ôl: canys yr Arglwydd a'i rhoddes hwynt yn llaw Iſrael.

13 A Ionathan a ddringodd i fynu ar ei ddwylo, ac ar ei draed, a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau ar ei ôl, a hwy a fyrthiaſant o flaen Ionathan: ei eſwyn hefyd oedd yn lladd ar ei ôl ef.

14 A'r laddfa gyntaf honno a wnaeth Ionathan a'r hwn oedd yn dwyn ei arfau, oedd ynghylch ugain-wr: megis o fewn ynghylch hanner cyter dan *ychen* o dir.

15 A bu fraw yny gwerſyll, yn y maes, ac yn myſc yr holl bobl; yr amddiffynfa a'r anrheithwyr hwythau hefyd a ddychrynaſant: y ddaiar hefyd a grynodd, a bu dychryn † Duw.

16 A gwil-wŷr Saul yn Gibeah Beniamin a edrychaſant, ac wele y lliaws yn ymwaſcaru, ac yn myned dan yngurtu.

17 Yna y dywedodd Saul wrth y bobl *oedd* gyd ag ef, cyſrifwch yn awr, ac edrychwch pwy a aeth oddi wrthym ni. A phan gyfrifaſant, wele Ionathan a chlududd ei arfau nid oeddynt *yno*.

18 A Saul a ddywedodd wrth Ahiah, dwg ymma Arch Dduw: (canys yr oedd Arch Duw y pryd hynny gyd â meibion Iſrael.)

19 A thra yr ydoedd Saul yn ymddiddan a'r offeiriad, y terfyſc yr hwn *oedd* yngwerſyll y Philiſtiaid, gan fyned a aeth ac a angwhanegodd: a Saul a ddywedodd wrth yr offeiriad, tyn attat dy law.

20 A Saul a'r holl bobl oedd gyd ag ef † a ymgynnullaſant, ac a ddaethant i'r rhyfel: ac wele * gleddyf pob vn yn erbyn ei gyfneſaf, a dimſtr mawr iawn *oedd yno*.

21 Yr Hebreaid hefyd *y rhai* oedd gyd â'r Philiſtiaid o'r blaen, y rhai a aethent i fyny gyd â hwynt i'r gwerſyll *o'r mŵdd* oddi amgylch, hwythau hefyd *a droeſant* i fod gyd a'r Iſraeliaid *oedd* gyd â Saul a Ionathan.

22 A holl wŷr Iſrael, y rhai oedd yn llechu yn mynydd Ephraim, a glywſant ffoi o'r Philiſtiaid, hwythau hefyd a'i herlidiaſant hwy o'i hôl yn y rhyfel.

23 Felly yr achubodd yr Arglwydd Iſrael y dydd hwnnw; a'r ymladd a aeth troſodd i Bethaſen.

24 A gwŷr Iſrael oedd gyſyng arnynt y dydd hwnnw, o herwydd tynghedaſei Saul y bobl, gan ddywedyd, melldigedic *ſyddo* y gŵr a fwyttao fwyd hyd yr hwyr, fel y dialwyf ar fyngelynion: felly nid archwaethodd yr vn o'r bobl *ddim* bwyd.

25 A'r rhai o'r holl wlâd a ddaethant i goed, lle 'r oedd mêl ar hyd wyneb y tîr.

26 A phan ddaeth y bobl i'r coed, wele *y mêl* yn diferu; etto ni chododd *vn* ei law at ei enau, canys ofnodd y bobl y llw.

27 Ond Ionathan ni chlywſei pan dynghedaſei ei dad ef y bobl; am hynny efe a eſtynnodd flaen y wialen *oedd* yn ei law, ac a'i gwlychodd yn nil y mêl, ac a drôdd ei law at ei enau, a'i lygaid a olenaſant.

28 Yna vn o'r bobl a attebodd, ac a ddywedodd, gan dyngedu y tyngedodd dy dad y bobl, gan ddywedyd, melldigedic *ſyddo* 'r gŵr a fwyttao fwyd heddyw. A'r bobl oedd luddedig.

29 Yna y dywedodd Ionathan, fy nhâd a flinodd y wlâd, gwelwch yn awr fel y goleuodd fy llygaid i, o herwydd i mi atchwaethu ychydig o'r mêl hwn:

30 Pa faint mwy, pe buyttaſei 'r bobl yn ddiwarafun heddyw o anrhaith engelynion, yr hon a gawſant hwy, oni buaſei yn awr fwy y laddfa ym myſc y Philiſtiaid?

31 A *hwy* a darawſant y Philiſtiaid y dydd hwnnw o Micmas *hyd* Aialon: a'r bobl oedd ddeffygiol iawn.

32 A'r bobl a ruthrodd at yr anrhaith, ac a gymerſant ddefaid, a gwartheg, a lloi, ac a'i lladdaſant

Pen. 4. 12.

† Heb. deau.

† Heb. gwel.

† Heb. ſyſnwch attom ni

† Heb. a'r ymgynnullaſant

* Pen. 22. 20.

† Heb. a gyriwyd yngkyd.

* Barn. 7. 22. 2 cron. 20. 23.

* Lenit. 7.26. & 19.26. deu 12.16.

ſant ar y ddiaſar, a'r bobl a'i bwyttaodd * gyd â'r gwaed.

33 Yna y mynegaſant hwy i Saul, gan ddywedyd, wele, y bobl ſy 'n pechu yn erbyn yr Arglwydd, gan ſwytta ynghyd â'r gwaed. Ac eſe a ddywedodd, ‖ trosseddaſoch; treiglwch attaſi heddyw faen mawr.

‖ Neu, wnaethoch yn fradwraidd.

34 Dywedodd heſyd Saul, ymwaſcerwch ymmyſc y bobl, a dywedwch wrthynt, dygwch attaſi bob vn ei ŷch, a phob vn ei lwdn dafad, a lleddwch hwynt ymma, a bwyttewch, ac na phechwch yn erbyn yr Arglwydd, gan ſwytta ynghyd â'r gwaed. A'r bobl oll a ddygaſant bob vn ei ŷch yn ei law y noſwaith honno, ac a'i lladdaſant yno.

35 A Saul a adeiladodd allor i'r Arglwydd: hon eedd yr allor gyntaf a adeiladodd eſe ir Arglwydd.

36 A dywedodd Saul, awn i wared ar ôl y Philiſtiaid liw nôs, ac anrheithiwn hwynt hyd oni oleuo 'r boreu, ac na adawn vn o honynt; hwythau a ddywedaſant gwna yr hyn oll *ſyddo* da yn dy olwg. Yna y dywedodd yr offeiriaid, neſſawn ymma at Dduw.

37 Ac ymofynnodd Saul â Duw, a âſi i wared ar ôl y Philiſtiaid? a roddi di hwynt yn llaw Iſrael? ond nid attebodd eſe ef y dydd hwnnw.

38 A dywedodd Saul, dyneſſwch ymma * holl † bennaethiaid y bobl: mynnwch wybod heſyd, ac edrychwch ym mhwy y bu y pechod hwn heddyw.

* Barn. 20.2. † Hebr. gonglau.

39 Canys *megis* mai byw yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn gwaredu Iſrael, pe byddei hyn yn Ionathan ſy mab, diau y llwyr roddir ef i farwolaeth. Ac nid attebodd *neb* o'r holl bobl ef.

40 Yna y dywedodd eſe wrth holl Iſrael, chwi a fyddwch ar y naill du, minneu heſyd, a Ionathan ſy mab, fyddwn ar y tu arall. A dywedodd y bobl wrth Saul, gwna *a fyddo* da yn dy olwg.

41 Am hynny y dywedodd Saul wrth Arglwydd Dduw Iſrael, ‖ dod eleuſynng. A daliwyd Ionathan, a Saul; ond y bobl a † ddiangodd.

‖ Neu, dangos y gwirion. † Hebr. aethant ymaith.

42 Dywedodd Saul heſyd, *bwriwch gotl-bren* rhyngoſi a Ionathan ſy mab: a daliwyd Ionathan.

43 Yna y dywedodd Saul wrth Ionathan, mynega i mi beth a wnaethoſt; a Ionathan a ſynegodd iddo, ac a ddywedodd, gan archwaithu yr archwaithais ychydig o ſêl ar flaen y wialen *oedd* yn ſy llaw, ac wele, a fyddaſi farw?

44 Dywedodd Saul heſyd; felly gwneled Duw i mi ac felly chwaneged, onid gan farw y byddi di farw, Ionathan.

45 A dywedodd y bobl wrth Saul, a leddir Ionathan, yr hwn a wnaeth yr ymwared mawr hyn yn Iſrael? na atto Duw: ſel mai byw yr Arglwydd ni ſyrth *vn* o wallt ei ben ef i'r ddaiar; canys gyd â Duw y gweithiodd eſe heddyw. A'r bobl a waredâſant Ionathan, ſel na laddwyd ef.

46 Yna Saul a aeth i fynu oddi ar ôl y Philiſtiaid; a'r Philiſtiaid a aethant iw lle eu hun.

47 Felly y cymmerodd Saul y frenhiniaeth ar Iſrael, ac a ymladdodd yn erbyn ei holl elynion oddiamgylch, yn erbyn Moab, ac yn erbyn meibion Ammon, ac yn erbyn Edom, ac yn erbyn brenhinoedd Zobah, ac yn erbyn y Philiſtiaid; ac yn erbyn pwy bynac yr ŵnaebodd, eſe a orchfygodd.

‖ Neu, Gweithiodd yn rymmus.

48 † Cynnullodd lû heſyd, a tharawodd Amalec, ac a waredodd Iſrael o law ei anrheithwyr.

49 A meibion Saul oedd Ionathan, ac Iſui, a Malchiſuah: a dymma henwau ei ddwy ferched ef; enw yr hynaf *oedd* Merab, ac enw yr ieuangaf Michal

50 Ac enw gwraig Saul *oedd* Ahinoam merch Ahimaaz; ac enw tywyſog ei ſiluriaeth ef *oedd* Abner mâb Ner, ewythr frawd ei dad i Saul.

51 Cis heſyd *oedd* dâd Saul, a Nêr tâd Abner *oedd* fab Abiel.

52 A bu ryfel caled yn erbyn y Philiſtiaid holl ddyddiau Saul: a phan welei Saul ŵr glew, a nerthol, eſe a'i cymmerei atto ei hun.

PEN. XV.

1 Samuel yn danfon Saul i diniſtrio Amalec. 6 Yntef yn arbed y Cenead. 8 ac Agag. a'r bŷn goreu o'r yſclyfaeth. 10 Samuel yn cyhoeddi i Saul, (ac eſe yntei ganmol ac yn ei eſcuſoai ei hun,) ddarfod i Ddnw ei wrthod ef am ei anufyddod. 24 Ymoſtyngiad Saul. 32 Samuel yn lladd Agag. 34 Samuel a Saul yn ymadel.

A Samuel a ddywedodd wrth Saul, * yr Arglwydd a'm hanfonodd i, i'th enneinio di yn frenin ar ei bobl, *ſef* ar Iſrael: ac yn awr gwrando ar lais geiriau yr Arglwydd.

* 1 Pen. 9.16.

2 Fel hyn y dywedodd Arglwydd y lluoedd, * cofiais yr hyn a wnaeth Amalec i Iſrael, † y modd y goſododdeſe iw erbyn ar y ffordd, pan ddaeth eſe i fynu o'r Aipht.

* Exod. 17.8. &c. † Hebr. a osodes.

3 Dos yn awr a tharo Amalec, a diniſtria yr hyn oll *ſydd* ganddo, ac nac eiriach ef; ond lladd *hwynt* yn ŵr, ac yn wraig, yn ddynbach, ac yn blentyn ſugno, yn ŷch, ac yn oen, yn gamel, ac yn aſſyn.

4 A Saul a gynhullodd y bobl, ac a'i cyfriſodd hwynt yn Telaim, dau can mil o wŷr traed, a deng-mil o wŷr Iuda.

5 A Saul a ddaeth hyd ddinas i Amalec, ac a ‖ gyullwynodd yn y dyffryn.

‖ Neu, a lechiodd

6 Dywedodd Saul heſyd wrth y Cenead, cerddwch, culiwch, ewch i wared o ſyſc yr Amaleciaid, rhai i mi eich deſtrywio chwi gyd a hwynt; herwydd ti a wnaethoſt drugaredd a holl feibion Iſrael, pan ddaethant i fynu o'r Aipht. A'r Cenead a ymadawſant o ſyſc yr Amaleciaid.

7 A Saul a darawodd yr Amaleciaid o Haſilah, *ffordd* y delech di i Sur, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Aipht.

8 Ac a ddaliodd Agag brenin yr Amaleciaid yn fyw, ac a laddodd yr holl bobl â mîn y cleddyf.

9 Ond Saul a'r bobl a arbedaſant Agag, a'r ‖ goreu o'r defaid, a'r ŷchen, a'r braſaf, a'r wyn, a'r hyn oll *ydoedd* dda, ac ni diſtrywient hwynt: ‖ Neu, a'i gwnaethant yn ddiwerth a phôb peth gwael, a falw, hwnnw a ddiſtrodſant hwy.

10 Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Samuel, gan ddywedyd,

11 Edifar yw gennif oſod Saul yn frenin: canys eſe a ddychwelodd oddi ar ſy ôl i, ac ni chyflawnodd fy ngeiriau. A bu ddrwg gan Samuel; ac eſe a lefodd ar yr Arglwydd ar hŷd y nôs.

12 A phan gyfododd Samuel yn foreu i gyfarfod Saul, mynegwyd *i* Samuel, gan ddywedyd, daeth Saul i Garmel, ac wele, eſe a oſododd iddo lê, eſe a amgylchodd *heſyd*, ac a dramwyodd, ac â aeth i wared i Gilgal.

13 A Samuel a ddaeth at Saul, a Saul a ddywedodd wrtho ef, bendigedic *fyddech* di gan yr Arglwydd; mi a gyflawnais air yr Arglwydd.

14 A dywedodd Samuel, beth yntau *yw* breſiad y defaid hyn yn fynghluſtiau, a beichiad y gwarthec, yr hwn yr ydwyf yn ei glywed?

15 A Saul a ddywedodd, oddi ar yr Amaleciaid y dygaſant hwy; canys y bobl a arbedodd y defaid

defaid goreu, a'r ychen, i aberthu i'r Arglwydd dy Dduw: a'r rhan arall a ddifrodasom ni.

16 Yna y dywedodd Samuel wrth Saul, Arhos, a mi a fynegaf i ti yr hyn a lefarodd yr Arglwydd wrthifi neithwyr. Yntef a ddywedodd wrtho, Llefara.

17 A Samuel a ddywedodd, ond pan oeddit fychan yn dy olwg dy han *y gwnaed* ti yn ben *ar* lwythau Iſrael, ac yr eneiniodd yr Arglwydd di yn frenin ar Iſrael?

18 Ar Arglwydd a'th anfonodd di i daith, ac a ddywedodd, dos a difroda y pechaduriaid yr Amaleciaid, ac ymladd iw herbyn † nes eu difa hwynt?

19 Pa ham gan hynny na wrandewaiſt ar lais yr Arglwydd, eithr troaiſt ar yr anrhaith, a gwnaethoſt ddrwg yngolwg yr Arglwydd?

20 A Saul a ddywedodd wrth Samuel, yn wîr mi a wrandewais ar lais yr Arglwydd, ac a rodiais yn y ffordd i'm anfonodd yr Arglwydd *iddi*, a dugrm Agag brenin Amalec, ac a ddifrodais yr Amaleciaid.

21 Ond y bobl a gymmerth o'r yſpail, ddefaid, a gwarthec, bliwion y ddifrodaeth, i aberthu i'r Arglwydd dy Dduw yn Gilgal.

22 A Samuel a ddywedodd, a *yw* ewyllys yr Arglwydd ar boeth offrymmau, neu ebyrth, megis ar wrando ar lais yr Arglwydd? wele * gwrando ſydd well nag aberth, ac yſyddhau nâ braſder hyrddod.

23 Canys anufydd-dod *ſydd fel* pechod dewiniaeth, a throſeddiad *ſydd* anwiredd, a delwaddoliaeth: o herwydd it ſwrw ymmaith air yr Arglwydd, yntau a'th ſwrw dithau ymaith o ſod yn frenhin.

24 A Saul a ddywedodd wrth Samuel, pechais; canys troſeddais air yr Arglwydd, a'th eiriau ditheu; o herwydd i'm ofni y bobl, a gwrando ar eu llais hwynt.

25 Ond yn awr maddeu attolwg ſy mhechod, a dychwel gyd â mi, ſel yr addolwyſ yr Arglwydd.

26 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, ni ddychwelaf gyd â thi; canys bwriaiſt ymmaith air yr Arglwydd, a'r Arglwydd a'th ſwriodd ditheu ymmaith o ſod yn frenin ar Iſrael.

27 A phan drôdd Samuel i fyned ymmaith, efe a ymaflodd ynghwrr ei fantell ef, a hi a rwygodd.

28 A Samuel a ddywedodd wrtho, yr Arglwydd a rwygodd frenhiniaeth Iſrael oddi wrthit ti heddyw, ac a'i rhoddes i gymydog i ti, gwell nâ thy di.

29 A hefyd, ‖cadernid Iſrael ni ddywed gelwydd, ac nid edifarhâ: canys nid dyn *yw* efe i edifarhau.

30 Yna y dywedodd *Saul*, pechais, anrhydedda fi attolwg yn awr ger bron henuriaid fy mkobl, a cher bron Iſrael, a dychwel gyd â mi, ſel yr addolwyſ yr Arglwydd dy Dduw.

31 Felly Samuel a ddychwelodd ar ôl Saul, a Saul a addolodd yr Arglwydd.

32 Yna y dywedodd Samuel, cyrchwch attaſi Agag brenin yr Amaleciaid: ac Agag a ddaeth atto ef yn hyw, ac Agag a ddywedodd, chwerwder marwolaeth yn ddiau a aeth ymmaith.

33 A Samuel a ddywedodd, * ſel y diblantodd dy gleddyf di wragedd, felly y diblentîr dy fam dithe ym myſc gwragedd. A Samuel a ddarniodd Agag ger bron yr Arglwydd yn Gilgal.

34 Yna Samuel a aeth i Ramah, a Saul a aeth i fynu iw dŷ yn Gibeah Saul.

35 Ac nid ymwelodd Samuel mwyach â Saul hyd ddydd ei farwolaeth ef: onid Samuel a alarodd am Saul: * ac edaſar ſu gan yr Arglwydd oſod Saul yn frenin ar Iſrael.

PEN. XVI.

1 *Samuel wedi ei ddanfon gan Ddnw, tanyſh alerthu, yn dyſod i Bethlehem.* 6 *Ceiddio ei fam ddynawl ef.* 11 *Eſe yn eneinio Dafydd.* 15 *Saul yn danfon am Ddafydd i lyngddu ei yſpryd drwg.*

A'R Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, pa hyd y galeri di am Saul, gan i mi ei fwrw ef ymaith o deyrnaſu ar Iſrael? llanw dy gorn ag olew, a dos, mi a'th anfonaf di at Ieſſe y Bethlehemiad; canys ym myſc ei feibion ef y darperais i'm frenin.

2 A Samuel a ddywedodd, pa ſodd yr âf? os Saul a glyw, efe a'm lladd i. A dywedodd yr Arglwydd, cymmer anner-ſuwch † gyd â thi, a dywed, dcuthum i aberthu i'r Arglwydd. †*Hebr.* yn dy law

3 A galw Ieſſe i'r aberth, a mi a yſpyſſaf i ti yr hyn a wnelych; a thi a eneini i mi yr hwn a ddywedwyſ wrthit.

4 A gwnaeth Samuel yr hyn a archaſei yr Arglwydd, ac a ddaeth i Bethlehem; a henuriaid y ddinas a ddychrynaſant wrth gyfarfod ag ef, ac a ddywedaſant; a'i heddychlon dy ddyfodiad?

5 Ac efe a ddywedodd, heddychlon: deuthum i aberthu i'r Arglwydd; ymſancteiddiwch a deuwch gyd â mi i'r aberth: ac efe a ſancteiddiodd Ieſſe, a'i feibion, ac a'i galwodd hwynt i'r aberth.

6 A phan ddaethant, efe a edrychodd ar Eliab, ac a ddywedodd, diau *ſod* eneiniog yr Arglwydd ger ei fron ef.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Samuel, nac edrych ar ei wyneb-pryd ef, nac ar vchter ei gorpholaeth ef, canys gwrthodais ef; o herwydd nid *edrych Dnw* fel yr edrych dyn; * canys dŷn a edrych ar y golygiad, ond yr Arglwydd a edrych ar y galon. *1. Cron. 28. 9. ier. 11. 20 & 17. 10. & 20. 12. ‖ pſal. 7. 9.

8 Yna Ieſſe a alwodd Abinadab, ac a barodd iddo ef ſyned o flaen Samuel: a dywedodd yntef, ni ddewiſodd yr Arglwydd hwn y chwaith.

9 Yna y gwnaeth Ieſſe i * Sammah ddyfod; a dywedodd yntef, ni ddewiſodd yr Arglwydd hwn ychwaith. *2. Sam. 21. 21.

10 Yna y parodd Ieſſe iw ſaith mab ddyfod ger bron Samuel; a Samuel a ddywedodd wrth Ieſſe, ni ddewiſodd yr Arglwydd y rhai hyn.

11 Dywedodd Samuel hefyd wrth Ieſſe, ai dymma *dy* holl blant? yntef a ddywedodd, yr ieuangaf eſtyn ſydd yn ôl, ac wele *mae* efe yn bugeilio y defaid. A dywedodd Samuel wrth Ieſſe, danfon, a chyrch ef; canys nid eiſteddwn ni i lawr, nes ei ddyfod ef yma. *2. Sa. 7. 8 ‖ pſ. 78. 70.

12 Ac efe a anfonodd, ac a'i cyrchodd ef: ac efe oedd wrid-coch, a thêg yr olwg, a hardd o wedd: a dywedodd yr Arglwydd, cyfot, eneinia ef; canys dymma efe.

13 Yna y cymmerth Samuel gorn yr olew, ac a'i henneiniodd ef ynghanol ei frodyr: a daeth * Yſpryd yr Arglwydd ar Ddafydd, o'r dydd hwnnw allan: yna Samuel a gyfododd, ac a aeth i Ramah. *Act. 7. 45 & 13. 22.

14 Ond Yſpryd yr Arglwydd a giliodd oddi wrth Saul, ac yſpryd drwg oddi wrth yr Arglwydd a'i ‖blinodd ef. ‖*Neu, dychrynodd.*

15 A gweiſion Saul a ddywedaſant wrtho ef, wele yn awr drwg yſpryd oddiwrth Dduw ſydd yn dy ſtino di.

16 Dyweded attolwg ein meiſtr ni *wrth* dy weiſion *ſydd* ger dy fron, *am* iddynt geiſio gŵr yn medru canu telyn; a bydd pan ddelo drwg yſpryd oddiwrth Dduw arnat ti, yna iddo ef ganu â'i law, a da fydd i ti.

17 A dywedodd Saul wrth ei weiſion, edrychwch

yn awr i mi *am* ŵr yn medru canu yn dda, a dygwch ef attaf.

18 Ac vn o'r llangcian a attebodd, ac a ddywedodd, wele, gwelais fab i Iesse y Bethlehemiad yn medru canu, ac yn rymmus o nerth, ac yn rhyfel-wr, yn ddoeth o ymadrodd hefyd, ac yn ŵr lluniaidd, a'r Arglwydd *sydd* gyd ag ef.

19 Yna yr anfonodd Saul gennadau at Iesse, ac a ddywedodd, anfon ataf i Ddafydd dy fab, yr hwn *sydd* gyd â'r praidd.

20 A Iesse a gymmerth asfyn *llwythoc* o fara, a chostrel leid o win, a mynn gafr, ac a'i hanfonodd gyd â Dafydd ei fab at Saul.

21 A Dafydd a ddaeth at Saul ac a safodd ger ei fron ef; yntef a'i hoffodd ef yn fawr, ac efe a aeth yn gludydd arfau iddo ef.

22 A Saul a anfonodd at Iesse, gan ddywedyd, arhoſed Dafydd attolwg ger fy mron i; canys efe a gafodd ffafor yn fyngolwg.

23 A phan fyddei *y dŵg* yſpryd oddiwrth Ddnw ar Saul, y cymmerei Dafydd delyn, âc y canei â'i ddwylaw: a byddei esmwythdra i Saul, a dâ *oedd hynny* iddo, a'r yſpryd drwg a giliei oddi wrtho.

PEN. XVII.

1 *Pan ydoedd Ilwoedd yr Iſraeliaid a'r Philiſtiaid yn barod i ymladd,* 4 *y mae Goliah yn dyſod allan yn rhyfygus, ac yn goſyn vn i ymladd ag ef.* 12 *Dafydd wedi iw dad ei danfon ef i ymweled a'i frodyr, yn cynnyg ymladd ag ef.* 28 *Eliab yn ei flŵdio ef.* 30 *Ei ddwyn ef ger bron Saul.* 32 *Ynteſ yn dangos yr achos yr oedd ef mor hyderus.* 38 *Y mae efe heb ddim ar fau, ond ffydd, yn lladd y cawr.* 55 *Saul yn cymmeryd cydnabod o Ddafydd.*

YNa y Philiſtiaid a gaſclasant eu byddinoedd i ryfel, ac a ymgynnullasant yn Sochoh yr hon *ſydd* yn Iuda, ac a wersyllasant rhwng Sochoh ac Azecah, ‖ ymghwr Dammim.

‖ *Ephes-Dammim*

2 Saul hefyd a gwŷr Iſrael a ymgaſclasant, ac a wersyllasant yn nyffryn Elah, ac a dresnasant y ſyddin i ryfel, yn erbyn y Philiſtiaid.

3 A'r Philiſtiaid oedd yn ſefyll ar ſynydd o'r naill du, ac Iſrael yn ſefyll ar ſynydd o'r tu arall; a dyffryn *oedd* rhyngddynt.

4 A daeth gŵr rhyngddynt hwy allan o werſyll-oedd y Philiſtiaid, a'i enw Goliath o Gath: ei vchder *oedd* chwe chubyd a rhychwant.

5 A helm o brês ar ei ben, a lluric em noc a wiſcai; a phwys y lluric *oedd* bum mil o ſiclau prês.

‖ *Neu, chalcer.*

6 A buttaſſau prês *oedd* ar ei draed ef, a ‖ tharian prês rhwng ei yſcwyddau.

7 A phaladr ei waywffon ef *oedd* fel carfan gwehydd, a blaen ei waywffon ef *oedd* chwe chan ſicl o haiarn: ac vn yn dwyn tarian oedd yn myned o'i flaen ef.

8 Ac efe a ſafodd, ac a waeddodd ar ſyddinoedd Iſrael, ac a ddywedodd wrthynt; i ba beth y deuwch i dreſnu eich byddinoedd? onid *ydwyf* fi Philiſtiad, a chwithau yn weiſion i Saul? dewiſwch i chwi ŵr i ddyſod i wared attaſi.

9 Os gall efe ymladd â mi, a'm lladd i, yna y byddwn ni yn weiſion i chwi; ond os myfi a'i gorchfygaf ef, ac a'i lladdaf ef, yna y byddwch chwi yn weiſion i ni, ac y gwaſanaethwch ni.

10 A'r Philiſtiad a ddywedodd, myfi a wradwyddais ſyddinoedd Iſrael y dydd hwn, moeſwch attaſi ŵr fel yr ymladdom ynghyd.

11 Pan glybu Saul, a holl Iſrael y geiriau hynny *gan* y Philiſtiad, yna y digalonnasant ac yr ofnasant yn ddirfawr.

Pen. 16. 12 A'r Dafydd hwn *oedd* fab i Ephratewr o Bethlehem Iuda, a'i enw Ieſſe, ac iddo ef *yr oedd* ŵyth o feibion: a'r gŵr yn nyddiau Saul a aiyn henafgwr ymmyſg gwyr.

13 A thri mab hynaf Ieſſe a aethant *ac* a ddilynſant ar ôl Saul i'r rhyfel: ac enw ei dri mab ef, y rhai aethant i'r rhyfel, *oedd* Eliab y cyntafanedig, ac Abinadab yr ail, a Sammah y trydydd.

14 A Dafydd *oedd* ieuangaf: a'r tri hynaf a aeth ar ôl Saul.

15 Dafydd hefyd a * aeth, ac a ddychwelodd oddi wrth Saul i fugeilio defaid ei dad, yn Bethlehem. * Neu, 1340.

16 A'r Philiſtiad a neſſodd foreu a hwyr, ac a ymddangoſodd ddeugain nhiwrnod.

17 A dywedodd Ieſſe wrth Ddafydd ei fab, cymmer yn awr i'th frodyr Epha o'r crâſŷd hwn, a'r dêc torth hyn, ac ar redeg dwg *hwynt* i'r gwerſyll at dy frodyr.

18 Dŵg hefyd y dêc coſlyn † îr hyn i dywyſog y mil, ac ymwel â'th frodyr a ydynt hwy yn iach, a gollwng *yn rhydd* eu gwyſtl hwynt. † Heb. llaeth.

19 Yna Saul, a hwythau, a holl wŷr Iſrael *oeddynt* yn nyffryn Elah yn ymladd â'r Philiſtiaid.

20 A Dafydd a gyfododd yn foreu, ac a adawodd y defaid gyd â cheidwad, ac a gymmerth, ac a aeth megis y gorchymynnaſei Ieſſe iddo ef; ac efe a ddaeth i'r gwerſyll, a'r llu yn myned allan i'r ſgâd, ac yn bloeddio i'r frwydr. [Neu, laſio.

21 Canys Iſrael a'r Philiſtiaid a ymfyddinaſent fyddin yn erbyn byddin.

22 A Dafydd a adawodd y † mûd oddi wrtho, tan law ceidwad y dodreſn, ac a redodd i'r llu, ac a ddaeth, ac a gyfarchodd well iw frodyr. † Heb. llaſtre.

23 A thra'r oedd efe yn ymddiddan â hwynt, wele yr gŵr (*oedd yn ſefyll* rhwng y ddeu-lu) yn dyfod i fynu o fyddinoedd y Philiſtiaid (Goliath y Philiſtiad o Gath *wrth* ei enw,) ac efe a ddywedodd yr vn fath eiriau, fel y clybu Dafydd.

24 A holl wŷr Iſrael pan welſant y gŵr hwnnw, a ffoeſant † rhagddo ef, ac a ofnaſant yn ddirfawr. † Heb. rhac a wynt o.

25 A dywedodd gwŷr Iſrael, oni welſoch chwi y gwr hwn a ddaeth i fynu? diau i wradwyddo Iſrael y mae yn dyfod i fynu: a'r gŵr a'i lladdo ef, y brenin a gyfoetho a hwnnw * â chyfoeth mawr, ac ei ferch hefyd a rydd efe iddo ef, a thŷ ei dad ef a wnâ efe yn rhydd yn Iſrael. * Deut. 13. 16.

26 A Dafydd a lefarodd wrth y gwŷr oedd yn ſefyll yn ei ymyl, gan ddywedyd, beth a wneir i'r gŵr a laddo y Philiſtiad hwn, ac a dynno ymmaith y gwradwydd oddi ar Iſrael? canys pwy yw y Philiſtiad dienwaredic hwn, pan wradwyddei efe ſyddinoedd y Duw byw?

27 A'r bobl a ddywedodd wrtho ef ſel hyn, gan ddywedyd, felly y gwneir i'r gŵr a'i lladdo ef.

28 Ac Eliab ei frawd hynaf a'i clybu pan oedd efe yn ymddiddan â'r gwŷr, a digtêr Eliab a enynnodd yn erbyn Dafydd, ac efe a ddywedodd, pa ham y daethoſt i wared yma? a chyd â phwy y gadewaiſt yr ychydic ddefaid hynny yn yr anialwch? myfi a adwen dy falchder di, a drygioni dy galon, canys i weled y rhyfel y daethoſt di i wared.

29 A dywedodd Dafydd, beth a wneuthum i yn awr? onid oes achos?

30 Ac efe a droes oddi wrtho ef at vn arall, ac a ddywedodd yr vn † modd; a'r bobl a'i hatteba ſant ef air yngair *fel* o'r blaen. † Heb. gair.

31 A phan glybuwyd y geiriau a lefarodd Dafydd, yna y mynegwyd hwynt ger bron Saul; ac efe † a anfonodd am dano ef. † Hebr. a'i cymerſ.

32 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, na lwſfr-haed

hæd calon neb o'i herwydd ef: dy wâs di a â, ac a ymladd â'r Philiſtiad hwn.

33 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, ni elli di fyned yn erbyn y Philiſtiad hwn i ymladd ag ef: canys llangc *ydwyt* ti, ac yntef ſydd yn rhyfel-wr o'i ſebyd.

34 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, bugail oedd dy wâs di ar ddefaid ei dâd, a daeth llew, ac arth, ac a gymmerafant ‖ oen o'r praidd.

35 A mi a euthum ar ei ôl ef, ac a'i tarewais ef, ac a'i hachubais o'i ſafn ef: a phan gyfododd ef i'm herbyn i, mi a ymaflais yn ei farf ef, ac a'i tarewais, ac a'i lleddais ef.

36 Felly dy wâs di a laddodd y llew, a'r arth: a'r Philiſtiad dienwaededig hwn ſydd megis vn o honynt, gan iddo amherchi byddinoedd y Duw byw.

37 Dywedodd Dafydd hefyd, yr Arglwydd yr hwn a'm hachubodd i o grafanc y llew, ac o balf yr arth, efe a'm hachub i o law y Philiſtiad hwn. A dywedodd Saul wrth Ddafydd, dos, a'r Arglwydd fyddo gyd â thi.

38 A Saul a wiſcodd Ddafydd â'i ‖ arfau ei hun, ac a roddodd helm o bres ar ei ben ef: ac a'i gwiſcodd ef *mewn* lluric.

39 A Dafydd a wregyſodd ei gleddyf ar ei arfau, ac a geiſiodd gerdded, am na phrofaſei efe: a dywedodd Dafydd wrth Saul, ni allaſi gerdded yn y rhai hyn, canys ni phrofais i i'a Dafydd a'i dioſcodd oddi am dano.

40 Ac efe a gymmerth ei ffon yn ei law, ac a ddewiſodd iddo bump o gerric llyfnion o'r ‖ afon, ac a'i goſododd mewnt † ynghôd y bugeiliaid, yr hon *oedd* ganddo, ſef yn yr ſcrepan ſ: a'i ffon dafl *oedd* yn ei law, ac efe a neſſiodd at y Philiſtiad.

41 A'r Philiſtiad a gerddodd, gan ſyned, a neſſu at Ddafydd, a'r gwr oedd yn dwyn y darian o'i flaen ef.

42 A phan edrychodd y Philiſtiad o amgylch, a chanfod Dafydd, efe a'i diyſtyrodd ef: canys llangc oedd efe, a gwrid-coch, a thêg yr olwg.

43 A'r Philiſtiad a ddywedodd wrth Ddafydd, ai ci ydwyfi, gan dy fod yn dyfod atafi â ffyn? a'r Philiſtiad a regodd Ddafydd i dduyw ei dduwiau ef.

44 Y Philiſtiad hefyd a ddywedodd wrth Ddafydd, tyred attafi, a rhoddaf dy gnawd i eheddiaid y nefoedd, ac i aniferliaid y maes.

45 Yna y dywedodd Dafydd wrth y Philiſtiad, ti ydwyt yn dyfod attafi, â chleddyf, ac â gwayw-ffon, ac â tharian: a minne ydwyf yn dyfod attat ti yn enw Arglwydd y llnoedd, Duw byddinoedd Iſrael, yr hwn a geblaiſt ti.

46 Y dydd hwn y † dyry yr Arglwydd dydi yn fy llaw i, a mi a'th darawaf di, ac a gymmeraf ymmaith dy ben oddi arnat, ac a roddaf gelanedd gwerſyll y Philiſtiaid y dydd hwn i eheddiaid y neſoedd, ac i ſwyſt-filod y ddaiar; fel y gwypo'r holl ddaiar fod Duw yn Iſrael.

47 A'r holl gynnulleidfa hon a gânt ŵybod, nad â chleddyf, nac â gwayw ffon y gwared yr Arglwydd: (canys eiddo yr Arglwydd *yw* y rhyfel) ac efe a'ch rhydd chwi yn ein llaw ni.

48 A phan gyfododd y Philiſtiad, a dyfod a neſſu i gyfarfod Dafydd, yna y bryſſiodd Dafydd, ac a redodd tu a'r fyddin i gyfarfod a'r Philiſtiad.

49 A Dafydd a eſtynnodd ei law i'r gôd, ac a gymmerth oddi yno garrec, ac a daflodd, ac a darawodd y Philiſtiad yn ei dalcen: a'r garrec a ſoddodd yn ei dalcen ef, ac efe a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb.

50 Felly * y gorthrechodd Dafydd y Philiſtiad, â ffon dafl, ac â charrec, ac a darawodd y Philiſtiad, ac a'i lladdodd ef: er nad *oedd* cleddyf yn llaw Dafydd.

51 Yna y rhedodd Dafydd, ac a ſaſodd ar y Philiſtiad, ac a gymmerth ei gleddyf ef, ac a'i tynnodd o'r wain, ac a'i lladdodd ef, ac a dorrodd ei ben ef ag ef. A phan welodd y Philiſtiaid farw o'i cawr hwynt, hwy a ffoeſant.

52 A gwŷr Iſrael a Iuda, a gyfodaſant, ac a floddaſant, ac a erlidiaſant y Philiſtiaid hyd *y ffordd* y delych i'r dyffryn, a hyd byrth Ecron: a'r Philiſtiaid a ſyrthiaſant yn archolledic ar hyd ffordd Saaraim, ſef hyd Gath, a hyd Ecron.

53 A meibion Iſrael a ddychwelaſant o ymlid ar ôl y Philiſtiaid, ac a antheithiaſant eu gwerſyll oedd hwynt.

54 A Dafydd a gymmerodd ben y Philiſtiad, ac a'i dûg i Ieruſalem, a'i arfau ef a oſododd efe yn ei babell.

55 A phan welodd Saul Ddafydd yn myned i gyfarfod â'r Philiſtiad, efe a ddywedodd wrth Abner tywyſog y filwriaeth, mab i bwy *yw* 'r llangc hwn, Abner? ac Abner a ddywedodd, *fel* y mae yn fyw dy enaid, ô frenin, nis gŵn i.

56 A dywedodd y brenin, ymofyn mab i bwy *yw* 'r gwr ieuange hwn.

57 A phan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philiſtiad, Abner a'i cymmerodd ef, ac a'i dûg o flaen Saul, a phen y Philiſtiad yn ei law.

58 A Saul a ddywedodd wrtho ef, mab i bwy *wyt* ti, y gwr ieuange? A dywedodd Dafydd, mab a'th wâs Ieſſe y Bethlehemiad.

PEN. XVIII.

1 *Jonathan yn caru Dafydd.* 5 *Saul yn cynſgeunn wrth ei glod ef.* 10 *yn ceiſio ei ladd yn ei gynddaredd.* 12 *yn ei ofnieſ, o herwydd ei fod mor llwyddiannus.* 17 *yn cynnyg iddo ei ferched i fod yn fab ynghyfraith i'r brenin, yn rhoddi deucant o flaen-gwyrn y Philiſtiaid yn lle cynnyſcaeth Michal.* 28 *Digaſſedd Saul, a gogeniant Dafydd, yn cynnyddu.*

AC wedi darfod iddo ymddiddan â Saul, enaid Ionathan a gylymmodd wrth enaid Dafydd; a Ionathan a'i carodd ef, megis ei enaid ei hun.

2 A Saul a'i cymmerth ef *atto* y diwrnod hwnnw, ac ni adawai iddo ddychwelyd i dŷ ei dâd.

3 Yna Ionathan a Dafydd a wnaeth gyfammod, o herwydd efe a'i carei megis ei enaid ei hun.

4 A Ionathan a ddioſcodd y fanrell *oedd* am dano ei hun, ac a'i rhoddes i Ddafydd, a'i wiſcoedd, ie hyd yn oed ei gleddyf, a'i ſwa, a'i wregis.

5 A Dafydd a aeth i ba *le* bynnac yr anfonodd Saul ef, ac a ‖ ymddûg yn ddoeth: a Saul a'i goſododd ef ar y rhyfel-wŷr, ac efe oedd gymmeradwy yngolwg yr holl bobl, ac yngolwg gweiſion Saul hefyd. ‖ *Neu, lwyddodd*

6 A bu (wrth ddyfod o honynt) pan ddychwelodd Dafydd o ladd y Philiſtiad, ddyfod or gwragedd allan o holl ddinaſoedd Iſrael dan ganu, a dawnſio i gyfarfod â'r brenin Saul, â thympanau, â gorfoledd, ac *offer* † cerdd dannau. † *Hebr.* *trichant.*

7 A'r gwragedd wrth ganu a ymattebent, ac a ddywedent, * lladdodd Saul ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn. * Pen. 21, 11. & 29. 5.

8 A digiodd Saul yn ddirfawr, a'r ymadredd hwn oedd ddrwg yn ei olwg ef, ac efe a ddywedodd, rhoddaſant i Ddafydd fyrddiwn, ac i mi y rhoddaſant filoedd: *beth mwy a roddirna* iddo ef, ond y frenhiniaeth? 9 A

9 A bu Saul a'i lygad ar Ddafydd o'r dydd hwnnw allan.

10 Bu hefyd drannoeth i'r drwg yſpryd oddiwrth Dduw ddyfod ar Saul, ac efe a brophwydodd yngханol y tŷ, a Dafydd a ganodd â'i law, fel o'r blaen: a gwayw-ffon oedd yn llaw Saul.

11 A Saul a daflodd y wayw-ffon, ac a ddywedodd, tarawaf trwy Ddafydd yn y pared: a Dafydd a giliodd ddwywaith o'i ŵydd ef.

12 A Saul oedd yn ofni Dafydd, o herwydd bod yr Arglwydd gyd ag ef, a chilio o honaw oddi wrth Saul.

13 Am hynny Saul a'i gyrrodd ef ymmaith oddi wrtho, ac a'i goſododd ef yn dywyſog ar fil: ac efe a aeth i mewn ac allan o flaen y bobl.

‖ *Neu, Inyddodd ffrdd* 14 A Dafydd a ‖ ymddûg yn ddoeth yn ei holl ffyrdd; a'r Arglwydd oedd gyd ag ef.

15 A phan welodd Saul ei fod ef yn ddoeth iawn, efe a'i hofnodd ef.

16 Eithr holl Iſrael, a Iuda a garodd Ddafydd, am ei fod ef yn myned i mewn ac allan o'i blaen hwynt.

17 A dywedodd Saul wrth Ddafydd, wele, Merab fy merch hynaf, hi a roddaſi i ti yn wraig; yn vnic bydd i mi yn fab nertbol: ac ymladd ryfeloedd yr Arglwydd: (canys dywedaſei Saul, ni bydd fy llaw i arno ef, onid llaw y Philiſtiaid fydd arno ef.)

18 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pwy *yw* fy *mywyd* fi? a pheth *yw* fy mywyd, *neu* dylwyth ‖ *Fab yng-hyfraith.* fy nhâd i yn Iſrael, fel y byddwn yn ‖ ddaw i'r brenin?

19 Eithr yn yr amſer *y dyleſid* rhoddi Merab merch Saul i Ddafydd, hi a roddwyd i Adriel y Maholathiad yn wraig.

20 A Michal merch Saul a garodd Ddafydd: a † *Hebr. vnion yn e i olwg e ſ.* mynegaſant *hynny* i Saul, a'r peth ſu † fodlon ganddo.

21 A dywedodd Saul, rhoddaf hi iddo ef, fel y byddo hi iddo'n fagl, ac y byddo llaw y Philiſtiaid yn ei erbyn ef: felly Saul a ddywedodd wrth Ddafydd, drwy vn o'r ddwy y byddi fab yng-hyfraith i mi heddyw.

22 A Saul a orchymynnodd iw weiſion *fel hyn*, ymddiddenwch â Dafydd yn ddirgel, gan ddywedyd, wele y brenin ſydd hoff ganddo dydi, a'i holl weiſion ef a'th garant di: yn awr gan hynny ymgyfathracha â'r brenin.

23 A gweiſion Saul a adroddaſant wrth Ddafydd y geiriau hyn: a Dafydd a ddywedodd, ai yſcafn *yw* yn eich golwg chwi ymgyfathrachu â brenhin, a minnau yn ŵr tlawd, a gwael?

24 A gweiſion Saul a ſynegaſant iddo, gan ddywedyd, † fel hyn y llefarodd Dafydd. † *Hebr. yn ôl y geiriau hyn.*

25 A dywedodd Saul, fel hyn y dywedwch wrth Ddafydd, nid yw y brenin yn ewyllyſio cynhyſcaeth, onid *cael* cant o flaen-grwyn y Philiſtiaid i ddial ar elynion y brenin: ond Saul oedd yn meddwl peri lladd Dafydd drwy law y Philiſtiaid.

26 A'i weiſion ef a ſynegaſant i Ddafydd y geiriau hyn, a'r ymadrodd ſu fodlon gan Ddafydd am ymgyfathrachu â'r brenin: ac ni † ddaethei yr amſer etto. † *Hebr. chyflawnaſid y dyddiau.*

27 Am hynny y cyfododd Dafydd, ac efe a aeth, a'i wŷr, ac a darawodd ddau can-wr o'r Philiſtiaid; a Dafydd a ddygodd eu blaen-grwyn hwynt, a hwy a'i cwbl dalaſant i'r brenin, i ymgyfathrachu o hono ef â'r brenin: a Saul a roddes Michal ei ferch yn wraig iddo ef.

28 A Saul a welodd, ac a wybu fod yr Arglwydd gyd â Dafydd, a bod Michal merch Saul yn ei garu ef.

29 A Saul oedd yn ofni Dafydd yn fwy etto; a bu Saul yn elyn i Ddafydd byth.

30 Yna tywyſogion y Philiſtiaid aent allan: a phan elent hwy, Dafydd a fyddei ddoethach nâ holl weiſion Saul; a'i enw ef aeth yn ‖ amhyde. ddus iawn. ‖ *Pryd. fawr.*

PEN. XIX.

1 *Jonathan yn datcuddio amcan ei dâd am ladd Dafydd: 4 ac yn annoc ei dâd i gymmodi ag ef. 8 Maleiſu gynddaredd Saul yn torri allan yn erbyn Dafydd, o herwydd ei dwyddiant ef mewn rhyfel newydd. 12 Michal yn ſiommi ei thâd a delw yngwely Dafydd. 18 Dafydd yn dyfod at Samuel yn Naioth. 20 Saul yn danfon cennadau i ddal Dafydd, 22 a Saul ei hun yn propwydo.*

A Saul a ddywedodd wrth Ionathan ei fab, ac wrth ei holl weiſion, am ladd Dafydd.

2 Ond Ionathan mab Saul oedd hôff iawn ganddo Ddafydd. A mynegodd Ionathan i Ddafydd, gan ddywedyd, Saul fy nhâd ſy yn ceiſio dy ladd di: ac yn awr ymgadw attolwg hyd y boreu, ac aroſ mewn lle dirgel, ac ymguddia.

3 A mi a âf allan, ac a ſafaf ger llaw fy nhâd yny maes y byddych di yn ddo, ac mi a ymddiddanaf â'm tâd o'ch blegit ti, a hyn a welwyf, mi a'i mynegaf i ti.

4 A Ionathan a ddywedodd yn dda am Ddafydd wrth Saul ei dâd, ac a ddywedodd wrtho, na phecheď y brenin yn erbyn ei wâs, yn erbyn Dafydd: o herwydd ni phechodd efe i'th erbyn di, ac o herwydd *bod* ei weithredoedd ef yn dda iawn i ti.

5 Canys efe a oſodes ei *enioes yn ei law, ac a darawodd y Philiſtiaid, a'r Arglwydd a wnaeth iechydwriaeth mawr i holl Iſrael; ti a'i gwelaiſt, ac a lawenychaiſt: pa ham gan hynny y pechi yn erbyn gwaed gwirion, gan ladd Dafydd yn ddiachos? * Ioſu. 9. 24. ‖ *Neu, ddiachos.*

6 A Saul a wrandawodd ar lais Ionathan; a Saul a dyngodd, fel mai byw 'r Arglwydd, ni leddir ef.

7 A Ionathan a alwodd ar Ddafydd, a Ionathan a ſynegodd iddo ef yr holl eiriau hyn: a Ionathan a ddug Ddafydd at Saul, ac efe a fu ger ei fron ef megis, † cynt. † *Hebr. dyddiau cyntaf.*

8 A bu chwaneg o ryfel, a Dafydd a aeth allan ac a ymladdodd yn erbyn y Philiſtiaid, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr, a hwy a ffoeſant † rhagddo ef. † *Hebr. o flaen.*

9 A'r drwg yſpryd oddiwrth yr Arglwydd oedd ar Saul, pan oedd efe yn eiſtedd yn ei dŷ, a'i wayw-ffon yn ei law: a * Dafydd oedd yn canu â'i law. * *Pen. 16. 16.*

10 A cheiſiodd Saul daro â'i wayw-ffon drwy Ddafydd, yn y pared; ond efe a giliodd o ŵydd Saul, ac yntef a darawodd y wayw-ffon yn y pared: a Dafydd a ffoawdd, ac a ddiangodd y nos honno.

11 Saul hefyd a anfonodd genhadau i dŷ Ddafydd iw wilied ef, ac iw ladd ef y boreu: a Michal ei wraig a ſynegodd i Ddafydd, gan ddywedyd, oni achubi dy eniees heno, y foru it'h leddir.

12 Felly Michal a ollyngodd Ddafydd, i lawr drwy feneſtr; ac efe a aeth, ac a ffôdd, ac a ddiangodd.

13 A Michal a gymmerodd ddelw, ac a'i goſododd yn y gwely, a chluſtog o *fwng* geifr a oſododd hi yn obennydd iddi; ac a'i gorchuddiodd â dillad.

14 A phan anfonodd Saul genhadau i ddala Dafydd, hi a ddywedodd, *y mae* efe yn glâf.

15 A Saul a anfonodd eilwaith genhadau i edrych Dafydd, gan ddywedyd; dygwch ef i fyny attaf yn ei wely, fel y lladdwyf ef.

16 A

16 A phan ddaeth y cennadau, wele y tŷdelw ar y gwely, a chlustog o *fleu* geifr yn obennydd iddi.

17 A dywedodd Saul wrth Michal, pa ham y twyllaist fi fel hyn, ac y gollyngaist *fy* ngelyn i ddiange? a Michal a ddywedodd wrth Saul, efe a ddywedodd wrthif, gollwng fi, onidê mi a'th laddaf di.

18 Felly Dafydd a ffoawdd, ac a ddiangodd, ac a ddaeth at Samuel i Ramah, ac a fynegodd iddo yr hyn oll a wnaethei Saul iddo ef: ac efe a aeth at Samuel, a hwy a drigasant yn Naioth.

19 A mynegwyd i Saul, gan ddywedyd, wele, y mae Dafydd yn Naioth o fewn Ramah.

20 A Saul a anfonodd genadau i ddala Dafydd, a phan welsant gynulleidfa y prophwydi yn prophwydo, a Samuel yn sefyll, wedi ei osod arnynt hwy: yr oedd ar genadau Saul Yspryd Duw, fel y prophwydasant hwythau hefyd.

21 A phan fynegwyd *hyn* i Saul, efe a anfonodd genadau eraill, a hwythau hefyd a brophwydasant: a thrachefn danfonodd Saul genadau y drydedd waith, a phrophwydasant hwythau hefyd.

22 Yno yntau hefyd a aeth i Ramah, ac a ddaeth hyd y ffynnon fawr *ſydd* yn Sechu: ac efe a ofynnodd, ac a ddywedodd, pa le y *mae* Samuel a Dafydd? ac yna a ddywedodd, wele y *maent* yn Naioth o fewn Ramah.

23 Ac efe a aeth yno i Naioth yn Ramah: ac ar yntau hefyd y daeth Ysbryd Duw, a chan fynedyr aeth ac y prophwydodd, nes ei ddyfod i Naioth yn Ramah.

24 Ac efe a ddiosgoddei ddillad, ac a brophwydodd hefyd ger bron Samuel, ac a syrthiodd i lawr yn noeth yr holl ddiwrnod hwnnw, a'r holl nôst am hynny y dywedent, * A ydyw Saul hefyd ym mysc y prophwydi?

PEN. XX.

1 *Dafydd yn ymgynghori a Ionathan am ei ddiogelwch.* 11 *Ionathan a Dafydd yn adnewyddu eu cyfammod trwy law* 18 *Arwydd Ionathan i Ddafydd.* 24 *Saul eiſteu cael gafael ar Dafydd yn ceiſio lladd Ionathan.* 35 *Ionathan yn gwneuthur yn ewn yn iach i Ddafydd.*

A Dafydd a ffoawdd o Naioth yn Ramah, ac a ddaeth, ac a ddywedodd ger bron Ionathan, beth a wnaethum i? beth *yw* fy anwiredd? a pheth *yw* fy mhechod o flaen dy dad ti, gan ei fod efe yn ceiſio fy enioes i?

2 Ac efe a ddywedodd wrtho, na atto Duw; ni byddi farw: wele, ni wna fy nhad ddim, na mawr na bychan, heb ei fynegi i mi: pa ham gan hynny y celai fy nhad y peth hyn oddi wrthif? nid felly y mae.

3 A Dafydd a dyngodd eilwaith, ac a ddywedodd, dy dad a wyr yn hyſpys i mi gael ffafor yn dy olwg di, am hynny y dywed, na chaed Ionathan wybod hyn, rhac ei driſtau ef: cyn wired a bod yr Arglwydd yn fyw, a'th enaid ditheu yn fyw, *nid oes* onid megis cam rhyngoſi ac angeu.

4 Yna y dywedodd Ionathan wrth Ddafydd, dywed beth *yw* dy ewyllys, a mi a'i cwplhâf i ti.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Ionathan, wele, *y dydd cynta ſ* o'r mis *yw* y ſoreu, a minnau gan eiſtedd a ddylwn eiſtedd gyd â'r brenin i ſwyttau: ond gollwng fi fel yr ymguddiwyſ yn y maes hyd brydnawn y trydydd *dydd*.

6 Os dy dad a ymofyn yn fanwl am danof: yna dywed, Dafydd gan ofyn a ofynnodd *genaad* gennifi, i redeg i Bethlehem ei ddinas ei hun: canys *yw* aberth *ſydd* yno i'r holl génedl.

7 Os fel hyn y dywed efe, da, heddwch *ſydd* i'th wâs; ond os gan ddigio y digia efe, gwybydd fod ei fryd ef ar ddrwg.

8 Gwna gan hynny drugaredd â'th wâs, * canys i gyfammod yr Arglwydd y dygaiſt dy was gyd â'th: ba beth y dygy fi ar dy dad?

9 A dywedodd Ionathan, na atto Duw hynny i ti: canys os gan wybod y cawn wybod fod malis wedi ei baratoi gan fy nhâd i ddyfod i'th erbyn, onis mynegwn i ti?

10 A Dafydd a ddywedodd wrth Ionathan, pwy a fynega i mi? neu beth os dy dâd a'th ettyb yn arw?

11 A dywedodd Ionathan wrth Ddafydd, tyred ac awn i'r maes: a hwy a aethant ill dau i'r maes.

12 A Ionathan a ddywedodd wrth Ddafydd: oh Arglwydd Ddnw Iſrael, wedi i mi chwilio *meddwl* fy nhad: ynghylch y pryd *hyn* y ſoreu neu drennydd, ac wele os daioni *ſydd* tu ag at Ddafydd, ac oni anfonaf yna attati, † a'i fynegi i ti,

† *Heb.* a datcuddio dy gluſt.

13 Fel hyn y gwnel yr Arglwydd i Ionathan ac ychwaneg: os da ſydd gan fy nhad wneuthur drwg i ti, yna y mynegaf it, ac a'th ollyngaf ymaith, fel yr elech mewn heddwch: a bydded Arglwydd gyd â thi, megis y bu gyd â'm tadi.

14 Ac nid yn vnic tra fyddwyſ byw, y gwnei drugaredd yr Arglwydd â mi, fel na byddwyſ fi marw:

15 Ond hefyd na thorr ymmaith dy drugaredd oddiwrth fy nhŷ i byth: na chwaith pan ddeſtrywio'r Arglwydd elynion Dafydd, bob yn oddi ar wyneb y ddaiar.

16 Felly y cyfammododd Ionathan â thŷ Dafydd, *ac eſt a dywedodd*, gofyned yr Arglwydd hyn ar law gelynion Dafydd.

17 A Ionathan a wnaeth i Ddafydd yntau dyngu, o herwydd efe a'i carei eſt canys fel y carei ei enaid ei hun y carei efe ef.

18 A Ionathan a ddywedodd wrtho ef, y ſoreu *yw* r *dydd* c) ntaf o'r mis, ac ymofynnir am danat, o herwydd fe fydd dy eiſtedle yn wag.

19 Ac wedi i ti athos dridiau, yna tyred i wared yn ‖ ſiau, a thyred i'r lle yr ymguddiaſt ynddo, * † pan oedd y peth ar waith, ac aros wrth faen Ezel.

‖ *Neu*, *ddiwydd*. *Heb.* ſamr. 1. Sam. 19 2.

20 A mi a ſaethaf dair o ſaethau tua'i ymlys of, fel pes gollyngwn *bwyſt* at nôd.

† *Heb.* *yn nydd gwan bo*

21 Wele hefyd mi a anfonaf langc *gan ddywedyd* dôs, cais y ſaethau: os gan ddywedyd y dywedaf wrth y llangc, wele y ſaethau o'r tu ymma i ti, dwg *hwynt*: yna tyred ti, canys heddwch *ſydd* i ti, ac nid oes dim *niwed*, fel mai byw yw'r Arglwydd.

22 Ond os fel hyn y dywedaf wrth y llangc, wele y ſaethau o'r tu hwnt i ti; dôs ymmaith, canys yr Arglwydd a'th anfonodd ymmaith.

23 Ac am y peth a leſarais i, mi a thi, wele'r Arglwydd *ſydd* rhyngoſi a thi, yn dragwydd.

24 Felly Dafydd a ymguddiodd yn y maes: a phan ddaeth y dydd cyntaf o'r mis, y brenin a eiſteddodd i ſwytta bwyd.

25 A'r brenin a eiſteddodd ar ei eiſtedd fa, megis ar amſeroedd eraill, *ſef* ar yr eiſtedd fa wrth y pared: a Ionathan a gyfododd, ac Abner a eiſteddodd wrth yſtlys Saul: a lle Dafydd oedd wâg.

26 Ac nid yngenodd Saul ddim y diwrnod hwnnw: canys meddyliodd *mai* damwain *oedd* hyn, nad oedd efe lân, a'i *fod yn* aflan.

27 A bu dranoeth, yr ail *dydd* o'r mis, ſef ilc Dafydd yn wâg: a dywedodd Saul wrth Ionathan

nathan ei fâb, pa ham m ddaeth mab Ieſſe at y
bwyd,na doe na heddyw?
28 A Ionathan a attebodd Saul, Dafydd gan ofyn
a ofynnodd i mi *am gael mynet* hyd Bethlehem.
23 Ac efe a ddywedodd, gollwng fi attolwg, o
herwydd i'n tylwyth ni *y mae* aberth yn y ddinas,
a'm brawd yntef a archodd i mi *fod yno*: ac yn awr
o chefais fiafor yn dy olwg, gad i mi fyned at-
tolwg, fel y gwelwyf fy mrodyr: o herwydd hyn,
ni ddaeth efe i fwrdd y brenin.
30 Yna y llidiodd digter Saul yn erbyn Iona-
than, ac efe a ddywedodd wrtho, *ti* fab ‖ y gyn-
dyn wrthnyſig, oni wn i ti ddewis mab Ieſſe yn
wradwydd it, acyn gwilydd i noethder dy fam?
31 Canys tra fyddo mab Ieſſe yn fyw ar y
ddaear, nâth fierheir di na'th deyrnas: yn awr
gan hynny, anfon, a chyrch ef attaf, canys † marw
a gaiff efe.
32 A Ionathan a attebodd Saul ei dad, ac a ddy-
wedodd wrtho, pa ham y bydd efe marw? beth a
wnaeth efe?
33 A Saul a ergydiodd wayw-ffon atto ef, iw
daro ef: wrth hyn y gwybu Ionathan *fod* ei dâd
efwedi rhoi ei fryd ar ladd Dafydd.
34 Felly Ionathan a gyfododd oddi wrth y bwrdd
mewn llid digllawn, ac ni fwyttaodd fwyd yr ail
dydd o'r mis, canys drwg oedd gantho dros Dda-
fydd; o herwydd iw dâd ei wradwyddo ef.
35 A'r borau yr aeth Ionathan i'r maes erbyn yr
amſer a ofodaſei ef i Ddafydd, a bachgen bychan
gyd ag ef.
36 Ac efe a ddywedodd wrth ei fachgen, rhed,
cais yn awr y ſaethau yr ydwyf yn eu ſaetha: a'r
bachgen a redodd, yntef a ſaethodd ſaeth † y tu
hwnt iddo ef.
37 A phan ddaeth y bachgen hyd y fan *yr oedd* y
ſaeth a ſaethaſei Ionathan, y llefodd Ionathan ar
ôl y bachgen, ac a ddywedodd, onid *yw* y ſaeth o'r
tu hwnt i ti?
38 A llefodd Ionathan ar ôl y bachgen, cy-
flymma, a bryſia, na ſaſa: a bachgen Ionathan a gaſ-
clodd y ſaethau, ac a ddaeth at ei feiſtr.
39 A'r bachgen ni wyddei ddim; yn vnic Iona-
than a Dafydd a wyddent y peth.
40 A Ionathan a roddes ei offer at ei fachgen, ac a
ddywedodd wrtho, dôs, dwg *y rhai hyn* i'r ddinas.
41 A'r bachgen a aeth ymmaith, a Dafydd a gy-
fododd oddiwrth y dehau, ac a ſyrthiodd i lawr
a'r ei wyneb, ac a ymgrymmodd dair gwaith: a hwy
a gusanaſant bob vn ei gilydd, ac a wylaſant y naill
wrth y llall, a Dafydd a ragorodd.
42 A dywedodd Ionathan wrth Ddafydd, dôs
mewn heddwch: yr hyn a dyngaſom ni ein dau yn
enw'r Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd
fyddo rhyngoſi â thi, a rhwng fy hâd i â'th hâd di
thau, *ſafed i'ymny* yn dragywydd. Ac efe a gyfo-
clodd ac a aeth ymmaith; a Ionathan a aeth i'r
ddinas.

PEN. XXI.

1 *Dafydd yn Nob yw cael gan Ahimelech fara cyſſegredic, 7 a Doeg yno yn breſennol. 8 Dafydd yn cymmeryd cleddyf Goliath, 10 yn cymmeryd arno yn ſyfdu, yn Gath.*

YNa y daeth Dafydd i Nob at Ahimelech yr offeiriad, ac Ahimelech a ddychrynodd wrth gyfarfod a Dafydd, âc a ddywedodd wrtho, pa ham yr ydwyt ti yn vnic, ac heb neb gyd â thi?
2 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech yr offeiriad, y brenin a orchymynnod i mi beth, ac a ddywedodd wrthif, na chaed neb wybod dim o'r peth *am* yr hwn i'th anfonais, ac y gorchy-

‖ *Neu, cyndyn gwrthnyſig. Heb. cyndyn wrthnyſigrwydd.*

† *Hebr. mab anghau yw efe.*

mynnais iti: a'r gweiſion a gyfarwyddais i'r lle ac'r lle.
3 Ac yn awr beth ſydd dan dy law? dod i mi bum torth yn ſy llaw, neu *pa peth* ſy iw gael.
4 A'r offeiriad a attebodd Dafydd, ac a ddywedodd, nid *oes* fara cyffredin tan ſy llaw iz eithr y mae *bara* cyſſegredic; os y llangciau a ymgadwaſant o'r lleiaf oddi wrth wragedd.
5 A Dafydd a attebodd yr offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, diau attal gwragedd oddi wrthym ni er ys dau ddydd neu dri, er pan gychwynnais i, lleſtri y llangciau hefyd ydynt ſanctaidd, a'r *bara* ſydd megis cyffredin, ‖ ie pettai wedi ei gyſſegru heddyw yn y lleſtr.
6 Felly yr offeiriad a roddes iddo eſy *bara* ſanctaidd, canys nid oedd yno fara, onid y bara gosod, yr hwn a dynaſid ymmaith oddi ger bron yr Arglwydd, i oſod bara brwd, yn y dydd y tynnid ef ymmaith.
7 Acyr oedd yno y diwrnod hwnnw vn o weiſion Saul yn aros ger bron yr Arglwydd, a'i enw yn Doeg, yr Edomiad, y pennaſ o'r bugeiliaid *oedd* gan Saul.
8 A dywedodd Dafydd wrth Ahimelech, onid oes ymma tan dy law di waywffon, neu gleddyf? canys ni ddygais fy nghleddyf, na'm harfau ychwaith i'm llaw, o herwydd bod gorchymmyn y brenin ar ffrwſt.
9 A dywedodd yr offeiriad, cleddyf Goliath y Philiſtiad, yr hwn a leiddaiſt di yn nyffryn * Elah, wele ef wedi ei obly gu mewn brethyn o'r tu ôl i'r Ephod: o chymmeri hwnnw i ti, cymmer; canys nid *oes* ymma yr vn arall onid hwnnw. A Dafydd a ddywedodd, nid *oes* o fâth hwnnw, dyro ef i mi.
10 Dafydd befyd a gyfododd, ac a ffodd y dydd hwnnw thag ofn Saul, ac a aeth at Achis brenin Gath.
11 A gweiſion Achis a ddywedaſant wrtho ef, onid hwn *yw* Dafydd *brenin y wlad*? onid i hwn y canâſant yny dawniau, gan ddywedyd, Saul a laddodd ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn?
12 A Dafydd a oſododd y geiriau hynny yn ei galon, ac a ofnodd yn ddirfawr rhac Achis brenin Gath.
13 Ac efe a newidiodd ei wedd yn eu golwg hwynt, ac a gymmerth arno vnfydu rhwng eu dwylo hwynt, ac a gripiodd ddrysau y porth, ac a ollyngodd ei boeryn i lawr ar ei farf.
14 Yna y dywedodd Achis wrth ei weiſion, wele gwelwch y gŵr yn gwallgofi, pa ham y dygaſoch ef attaf?
15 A i eiſieu ynfydion ſydd arnaſi, pan ddygaſoch hwn i ynfydu o'm blaen i? a gaiff hwn ddyfod i'm tŷ i?

PEN. XXII.

1 *Mintei odd yn cyrch'n at Ddafydd i Adulam.* 3 *Ynten yn Miſpah yn gorchymmyn ei dad a'i fam i frenin Moab,* 5 *ac wedi cael rhybudd gan Gad, yn dyfod i Hare h.* 6 *Saul wrth ei erlid ef: yn achwyn rhag anffyddlondebei weiſion.* 9 *Doeg yn cyhuddo Ahimelech.* 11 *Saul yn gorchymmyn lladd yr offeiriaid.* 17 *Yr hedegwyr yn naccau a Doeg yng wneithur ei orchymmyn ef.* 20 *Abiathar yn diange, at yn dwyn y newyddion i Ddafydd.*

A Dafydd a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddiangodd i ogof Adulam: a phan glybu ei frodyr † a holl dy ei dad ef *hynny* hwy a aethant i waered atto ef yno.
2 Yngynnullodd hefyd atto ef bob gŵr helbulus, a phob gŵr a oedd † mewn dyled, a phob gŵr † cyſtuddiedig o feddwl, ac efe a fu yn dywyſog

† Ereb. 21.10. 1 Sam. 16. 5. matth. 12.4. ‖ Neu, yn enwedic ſydd. † Neu, a'r holl deulu.

* Pen. 17.2. 18.7. 29.5. chron. 11.15.

arnynt hwy: ac yr oedd gyd ag ef ynghylch pedwar cant o wŷr.

3 A Dafydd a aeth oddi yno i Mispah Moab, ac a ddywedodd wrth frenin Moab, deled attolwg fy nhâd, a'm mam *i aros* gyd â chwi, hyd oni wypwyf beth a wnêl Duw i mi.

4 Ac ef a'i dûg hwynt ger bron brenin Moab: ac arhosasant gyd ag ef yr holl ddyddiau y bu Dafydd yn yr amddeffynfa.

5 A Gad y prophwyd a ddywedodd wrth Ddafydd, nac aros yn yr amddeffynfa: dôs ymmaith a cherdda thâgot i wlâd Iuda: felly Dafydd a ymadawodd, ac a ddaeth i goed Hareth.

6 A phan glybu Saul gael gwybodaeth am Ddafydd, a'r gwŷr *oedd* gyd ag ef: (a Saul oedd yn aros yn Gibeah tan *y bren* yn Ramah, a'i waew ffon yn ei law, a'i holl weision yn sefyll o'i amgylch.)

7 Yna Saul a ddywedodd wrth ei weision oedd yn sefyll o'i amgylch, clywêch attolwg feibion Iemini; a ddyry mab Iesse i chwi oll seuydd, a gwin: llunnoedd? *a* e sydd ese chwi oll yn dywysogion ar filoedd, ac yn dywysogion ar gantoedd?

8 Gan i chwi oll gyd-fwriadu i'm herbyn i, ac nâd oes a synego i mi, wrthyd o'm mab i gyngrair â mab Iesse, ac nid oes *neb* o honoch yn ddrwg cantho o'm plegit i, nac yn datcuddio *i* mi ddarfod i'm mab annog fyngwâs i gyllwyn i'm herbyn, megis y dydd hwn?

9 Yna yr attebodd Doeg yr Edomiad, (yr hwn oedd wedi ei osod ar weision Saul,) ac a ddywedodd, gwelais fab Iesse yn dyfod i Nob at Ahimelech fab Ahitob.

10 Ac ese a ymgynghorodd trosto ef a'r Arglwydd, ac a roddes fwyd iddo ef, cleddyf Goliath y Philistiad a roddes ese hefyd iddo.

11 Yna 'r anfonodd y brenin i alw Ahimelech yr offeiriad mab Ahitob, a holl dŷ ei dâd ef, *sef* yr offeiriaid *oedd* yn Nob: a hwy a ddaethant oll at y brenin.

12 A Saul a ddywedodd, gwrando yn awr mab Ahitob, dywedodd yntef, wele fi, fy Arglwydd.

13 A dywedodd Saul wrtho ef, pa ham y cydfwriadasoch i'm herbyn i, ti a mab Iesse, gan it roddi iddo fara, a chleddyf, ac ymgynghori â Duw trosto ef, fel y cyfodei yn fy erbyn i gynllwyn, megis heddyw.

14 Ac Ahimelech a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, pwy ym mysc dy holl weision di *fydd* mor ffyddlon â Dafydd, ac yn ddaw i'r brenin, ac yn myned wrth dy orchymmyn, ac yn anrhydeddus yn dŷ di di?

15 Ai 'r dydd *hwnw* y dechreuais i ymgynghori â Duw trosto ef? na atto Duw i mi: na osoded y brenin ddim yn erbyn ei was, *nac* yn erbyn neb o dŷ fy nhâd: canys ni wybu dy was di ddim o hynoll, nac ychydic na llawer.

16 A dywedodd y brenin, gan farw y byddi farw, Ahimelech, tydi, a holl dŷ dy dâd.

17 A'r brenin a ddywedodd wrth y rhedegwyr oedd yn sefyll o'i amgylch ef, trowch, a lleddwch offeiriaid yr Arglwydd, o herwydd bod eu llaw hwynt hefyd gyd â Dafydd, ac o herwydd iddynt wybod ffoi o honaw ef, ac na synegasant i mi. Ond gweision y brenin nid estynent eu llaw i ruthro ar offeiriaid yr Arglwydd.

18 A dywedodd y brenin wrth Doeg, tro di, a rhuthra ar yr offeiriaid. A Doeg yr Edomiad a drôdd, ac a ruthrodd ar yr offeiriaid, ac a laddodd y diwrnod hwnw bump a phedwar vgain o wŷr yn dwyn Ephod liain.

19 Ese a darawodd hefyd Nob dinas yr offeiriaid â min y cleddyf, yn ŵr, ac yn wraig, yn ddyn bach, ac yn blentyn sugno, ac yn ych ac yn asyn, ac yn oen, â min y cleddyf.

20 Ond vn mab i Ahimelech fab Ahitob, a'i enw Abiathar, a ddiangodd, ac a ffodd at ôl Dafydd.

21 Ac Abiathar a fynegodd i Ddafydd ddarfod i Saul ladd offeiriaid yr Arglwydd.

22 A dywedodd Dafydd wrth Abiathar, gwybûm y dydd hwnw pan *oedd* Doeg yr Edomiad yno, gan fynegi y mynegai ese i Saul: mi a sum achlysur *marwolaeth* i holl dylwyth tŷ dy dâd ti.

23 Aros gyd â mi, nac ofna: canys yr hwn fy 'n ceisio fy einioes i, fy 'n ceisio dy einioes dithau: ond gyd â mi y byddi di gadwedig.

PEN. XXIII.

1 Dafydd wedi ymosod â'r Arglwydd mewn Abiathar, yn gwaredu Ceilah, 7 a chwedi i Ddaw ddiangos iddo ddyfodiad Saul, a bradwriaeth y Ceiliaid. yn diange o Ceilah. 14 Ionathan yn ôfod i Ziph ac yn ei gysuro ef. 19 Y Ziphiaid yn dangos i Saul ple 'r oedd ef 25 Ynau yn diange rhag Saul yn llaw trwy ddyfodiad y Philistiaid i'r wlad, 29 ac yn trigo yn Engedi.

YNa y mynegasant i Ddafydd, gan ddywedyd, wele y Philistiaid yn ymladd yn erbyn Ceilah, ac y maent hwy yn anrheithio 'r ysyboriau.

2 Am hynny y gofynnodd Dafydd i'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf i a tharo y Philistiaid hyn? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dôs, a tharo y Philistiaid, ac achub Ceilah.

3 A gwŷr Dafydd a ddywedasant wrtho ef, wele ni yn ofnus ymma yn Iuda: pa faint mwy os awn i Geilah yn erbyn byddinoedd y Philistiaid?

4 Yna Dafydd eilwaith a ymgynghorodd â'r Arglwydd: a'r Arglwydd a'i hattebodd ef, ac a ddywedodd, cyfod, dos i wared i Geilah: canys myfi a roddaf y Philistiaid yndy law di.

5 A Dafydd a'i wŷr a aeth i Geilah, ac a ymladdodd â'r Philistiaid, ac a ddug eu gwartheg hwynt, ac a'i tarawodd hwynt â lladdfa fawr: felly y gwaredodd Dafydd drigolion Ceilah.

6 A bu pan *ffoawdd Abiathar mab Ahimelech at Ddafydd i Geilah, ddwyn o honaw ef Ephod yn ei law.

7 A mynegwyd i Saul ddyfod Dafydd i Geilah: a dywedodd Saul, Duw a'i rhoddes ef yn fy llaw i: canys caewyd arno ef, pan ddaeth i ddinas a phyrth ac â barrau *iddi*.

8 A Saul a alwodd yr holl bobl ynghyd i ryfel, i fyned i wared i Geilah, i warchae ar Ddafydd, ac ar ei wŷr.

9 A gwybu Dafydd fod Saul yn bwriadu drwg iw erbyn ef, ac ese a ddywedodd wrth Abiathar yr offeiriad, dŵg yr Ephod.

10 Yna y dywedodd Dafydd, O Arglwydd Dduw Israel, gan glywed y clybu dy was, fod Saul yn ceisio dyfod i Geilah, i ddestrywio y ddinas er fy mwyn i.

11 A ddyry arglwyddi Ceilah fi yn ei law ef? a ddaw Saul i wared megis y clybu dy was, O Arglwydd Dduw Israel? mynega attolwg i'th was a'r Arglwydd a ddywedodd, ese a ddaw i wared.

12 Yna y dywedodd Dafydd, a †ddyry arglwyddi Ceilah fyfi a'm gwŷr yn llaw Saul? a'r Arglwydd a ddywedodd, rhoddant.

13 Yna y cyfododd Dafydd a'i wŷr, *y rhai oedd* ynghylch chwe chant, ac a aethant o Geilah, ac a rodiasant lle y gallent: a mynegwyd i Saul fod Dafydd wedi diange o Geilah, ac ese a beidiodd a myned allan.

† Heb. gau,

14 A Dafydd a arhosodd yn yr anialwch mewn amddeffynfeudd, ac a arhôdd mewn mynydd, yn anialwch Ziph: a Saul a'i ceisiodd ef bob dydd, ond ni roddes Duw ef yn ei law ef.

15 A gwelodd Dafydd fod Saul wedi myned allan i geisio ei enioes ef: a Dafydd *oedd* yn aniałwch Ziph, mewn coed.

16 A Ionathan mab Saul a gyfododd, ac a aeth at Ddafydd i'r coed, ac a gryfhaodd ei law ef yn Nuw.

17 Dywedodd hefyd wrtho ef, nac ofna: canys llaw Saul fy nhâd nith gaiff di, a thi a deyrnesi ar Israel, a minnau a fyddai yn nesaf attat ti: a Saul fy nhad fydd yn gŵybod hyn hefyd.

18 A hwy ill dau a wnaethant gyfammod ger bron yr Arglwydd: a Dafydd a arhosodd yn y coed, a Ionathan a aeth iw dŷ ei hun.

19 Yna y daeth y Ziphiaid i fynu at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, onid yw Dafydd yn ymguddio gyd â ni mewn amddeffynfeudd yn y coed, yn †*Hebr.* *ar y Baw* *ddehau.* mryn Hachilah, yr hwn *ydd* † ar tu dehau i ‖'r diffaethwch?

‖*Iesimon.* 20 Ac yn awr ô frenin tyred i wared yn ôl holl ddymuniad dy galon, a *bydded* arnom ni ei roddi ef yn llaw y brenin.

21 A dywedodd Saul, bendigedic *fyddoch* chwi gan yr Arglwydd; canys tosturiasoch wrthif.

22 Ewch attolwg, parattowch etto, mynnwch † *Hebr.* *draed-le.* wybod hefyd, ac edrychwch am ei † gynniwerfa ef, lle y mae efe yn tramwy, *a* phwy a'i gwelodd ef yno: canys dywetpwyd i mi ei fod efe yn gyfrwys iawn.

23 Edrychwch gan hynny, a mynnwch wybod yr holl lochesan y mae efe yn ymguddio ynddynt, a dychwelwch attafi â ficrwydd, fal yr elwyf gyd â chwi: ac os bydd efe yn y wlad, mi a chwiliaf am dano ef drwy holl filoed Iuda.

24 A hwy a gyfodasant, ac a aethant i Ziph o flaen Saul: ond Dafydd a'i wŷr *oedd* yn anialwch ‖*Iesimon.* Maon, yn y rhos o'r tu dehau i ‖'r diffaethwch.

25 Saul hefyd a'i wŷr a aeth iw geisio *ef*, a mynegwyd i Ddafydd; am hynny efe a ddaeth i wared i graig, ac a arhosodd yn anialwch * Maon: *Iosuah 15.15.* a phan glybu Saul *hynny*, efe a erlidiodd ar ôl Dafydd yn anialwch Maon.

26 A Saul a aeth o'r naill du i'r mynydd, a Dafydd a'i wŷr o'r tu arall i'r mynydd: ac yr oedd Dafydd yn brysio i fyned ymmaith rhag ofn Saul: canys Saul a'i wŷr a amgylchynasent Ddafydd a'i wŷr, iw dala hwynt.

27 Ond cennad a ddaeth at Saul, gan ddywedyd, brysia a thyred, canys y Philistiaid a ymdaflasant ar hyd y wlad.

28 Am hynny y dychwelodd Saul o erlid ar ôl Dafydd, ac efe a aeth yn erbyn y Philistiaid; o herwydd hynny y galwasant y fan honno ‖*Craig y gwahaniadau.* Sela Hammahlecoth.

29 A Dafydd a aeth i fynu oddi yno, ac a arhosodd yn amddiffynfeudd * En-gedi. *Iosua 15.62.*

PEN. XXIIII.

1 Dafydd mewn ogof yn En-gedi, yn torri cwrr mantell Saul ac yn arbed ei enioes ef, 8 ac wrth hynny yn dangos ei ddiniweidrwydd. 16 Saul yn cydnabod â'i fai, ac yn cymmeryd llw gan Ddafydd, ac yn ymadel.

A Phan ddychwelodd Saul oddi ar ôl y Philistiaid, mynegwyd iddo gan ddywedyd, wele Dafydd yn aniałwch En-gedi.

2 Yna y cymmerth Saul dair mîl o wŷr etholedig o holl Israel: ac efe a aeth i geisio Dafydd a'i wŷr, ar hŷd coppa creigiau y geifr gwyllt ion.

3 Ac efe a ddaeth at gorlannau y defaid ar y ffordd, ac yno yr oedd ogof, a Saul a aeth i mewn i waelaethu ei gorph: a Dafydd a'i wŷr oedd yn aros yn ystlysau yr ogof.

4 A gwŷr Dafydd a ddywedasant wrtho ef, wele'r dydd *sôn* yr hwn y dywedodd yr Arglwydd wrthit, wele fi yn rhoddi dy elyn yn dy law di, fel y gwnelych iddo megis y byddo da yn dy olwg: yna Dafydd a gyfododd, ac a dorrodd gwrr y fantell *oedd* am Saul, yn ddirgel.

5 Ac wedi hyn calon Dafydd a'i tarawodd ef, o herwydd iddo dorri cwrr *mantell* Saul.

6 Ac efe a ddywedodd wrth ei wŷr, na atto'r Arglwydd i mi wneuthur y peth hyn i'm meistr, eneiniog yr Arglwydd, i estyn fy llaw yn ei erbyn ef; o blegit eneiniog yr Arglwydd *yw* efe.

7 Felly yr attaliodd Dafydd ei wŷr â'r geiriau *hyn*, ac ni adawodd iddynt gyfodi yn erbyn Saul: a Saul a godedd i fynu o'r ogof, ac a aeth i ffordd.

8 Ac yn ôl hyn Dafydd a gyfododd, ac a aeth allan o'r ogof, ac a lefodd ar ôl Saul, gan ddywedyd, fy Arglwydd frenin. A phan edrychodd Saul o'i ôl, Dafydd a oftyngodd ei wyneb tua'r ddaiar, ac a ymgrymmodd.

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Saul, pa ham y gwrandewi eiriau dynion, gan ddywedyd, wele y mae Dafydd yn ceisio niwed i ti?

10 Wele dy lygaid a welsant y dydd hwn ddarfod i'r Arglwydd dy roddi di yn fy llaw i heddyw yn yr ogof, a dywetpwyd *wrthif* am dy ladd di, ond *fy enaid* a'th arbedodd di, a dywedais, nid estynnaf fy llaw yn erbyn fy meistr, canys eneiniog yr Arglwydd *yw efe*.

11 Fy nhâd hefyd, gwêl, ie gwêl gwrr dy fantell yn fy llaw i: canys pan dorrais ymmaith gwrr dy fantell di heb dy ladd, gwybydd a gwêl nad oes yn fy llaw i ddrygioni, na chamwedd, ac na phechais i'th erbyn, etto'r wyt ti yn hêla fy enioes i, iw dala hi.

12 Barned yr Arglwydd rhyngofi a thitheu, a dialed yr Arglwydd fi arnat ti; ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

13 Megis y dywed yr hên ddihareb, oddiwrth y rhai anwir y daw anwiredd: ond ni bydd fy llaw i arnat ti.

14 Ar ôl pwy y daeth brenin Israel allan? ar ôl pwy'r vdwyt ti'n erlid? ar ôl ci marw, ar ôl chwannen?

15 Am hynny bydded yr Arglwydd yn farnwr, a barned rhyngofi a thi; edrycched hefyd a dadleued fy nadl, ac † achubed fi o'th law di. † *Hebr.* *farnu.*

16 A phân orphennodd Dafydd lefaru y geiriau hyn wrth Saul, yna y dywedodd Saul, ai dy lêf di *yw* hon, fy mab Dafydd? a Saul a ddercha fodd ei lêf, ac a wylodd.

17 Efe a ddywedodd hefyd wrth Ddafydd, cyfiawnach *wyt* ti nâ myfi: canys ti a delaist i mi dda, a minnau a delais i ti ddrwg.

18 A thi a ddangosaist heddyw wneuthur o honot â mi ddaioni: o herwydd † rhoddes yr Arglwydd fi yn dy law di, ac ni'm lleddaist. † *Hebr.* *Caeuo.*

19 O blegid os caffei gwr ei elyn, a ollyngei efe ef mewn ffordd dda? am hynny yr Arglwydd a dalo i ti ddaioni am yr hyn a wnaethoft i mi y dydd hwn.

20 Ac wele yn awr, mi a wn gan deyrnasu y teyrnesi di: ac y ficrheir brenhiniaeth Israel yn dy law di.

21 Tyng ditheu wrthifi yn awr i'r Arglwydd, na thorri ymmaith fy hâd i ar fy ôl; ac na ddifetha fy enw i, o dŷ fy nhâd.

22 A Dafydd a dyngodd wrth Saul; a Saul a aeth iw dŷ; Dafydd hefyd a'i wŷr a aethant i fynu i'r amddeffynfa.

PEN.

PEN. XXV.

1 *Marwolaeth Samuel.* 2 *Dafydd yn Paran yn danfon at Nabal, i'o a chwedl ei Dyfrol erwy deg-wydd Nabal, ar ſedr ei dâfleyha ef.* 14 *Abigail yn cael gwybod hynny,* 23 *ac yn dyhuddo Dafydd* 36 *Nabal wedi clywed hynny yn marw.* 39 *Dafydd yn priodi Abigail ac Ahinoam.* 44 *Rhoddi Michal i Phalti.*

1 A Bu farw Samuel, a holl Iſrael a ymgynnullaſant, ac a alarafant am dano ef, ac a'i claddaſant ef yn ei dŷ yn Ramah, a Dafydd a gyfododd, ac a aeth i wared i anialwch Paran.

2 Ac *yr oedd* gŵr ym Maon, a'i ‖ gyfoeth yn Carmel, a'r gŵr *oedd* fawr iawn, ac iddo ef *yr oedd* dair mil o ddefaid, a mil o eifr: ac yr oedd efe yn cneifio ei ddefaid yn Carmel.

3 Ac enw'r gŵr *oedd* Nabal, ac enw ei wraig Abigail: a'r wraig *oedd* yn dda *ei* deall, ac yn dêg ei gwedd; a'r gŵr *oedd* galed, a drwg *ei* weithredoedd, a Chalebiad *oedd* efe.

4 A chlybu Dafydd yn yr anialwch fod Nabal yn cneifio ei ddefaid.

5 A Dafydd a anfonodd ddêc o langciau, a Dafydd a ddywedodd wrth y llangciau, cerddwch i fyny i Garmel, ac ewch at Nabal, a chyferchwch well iddo yn fy enw i.

6 Dywedwch hefyd fel hyn wrtho ef *ſy 'n byw mewn llwyddiant, caſſiech* di heddwch, a'th dŷ heddwch, a'r hyn oll *ſydd* eiddo ti heddwch.

7 Ac yn awr clywais fod rhai yn cneifio i ti: yn awr y bugeiliaid *ſydd* genit a buant gyd â ni, ni wnaethom ſarhaed arnynt hwy, ac ni bu ddim yn eiſieu iddynt, yr holl ddyddiau y buant hwy yn Carmel.

8 Gofyn i'th langciau, a hwy a fynegant it; gan hynny caed y llangciau hyn ffafor yn dy olwg di; (canys ar ddiwrnod da y daethom ni) dyro attolwg yr hyn a ddelo i'th law, i'th weiſion, ac i'th fab Dafydd.

9 Ac wedi dyfod llangciau Dafydd, hwy a ddywedaſant wrth Nabal yn ôl yr holl eiriau hynny, yn enw Dafydd, ac a † dawſant.

10 A Nabal a attebodd weiſion Dafydd, ac a ddywedodd, pwy *yw* Dafydd, a phwy *yw* mab Ieſſe? llawer ſydd o weiſion heddyw yn torri ymmaith bob vn oddi wrth ei feiſtr.

11 A gymmeraſi fy mara, a'm dwfr, a'm † cîg, a leddais i'm cneifwyr, a'i rhoddi i wŷr nis gwn o ba le *y maent?*

12 Felly llangciau Dafydd a droeſant iw ffordd, ac a ddychwelaſant, ac a ddaethant, ac a fynegaſant iddo ef yr holl eiriau hynny.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth ei wŷr, gwregyſwch bob vn ei gleddyf. Ac ymwregyſodd pob vn ei gleddyf, ymwregyſodd Dafydd hefyd ei gleddyf: ac ynghylch pedwar cant o wŷr aeth i fyny ar ôl Dafydd, a dau cant a drigaſant gyd â'r dodrefn.

14 Ac vn o'r llangciau a fynegodd i Abigail gwraig Nabal, gan ddywedyd, wele, Dafydd a anfonodd genhadau o'r anialwch i gyfarch gwell i'n meiſtr ni; ond efe † a'i diſtrywodd hwynt.

15 A'r gwŷr *ſu* dda iawn wrthym ni, ac ni wnaed ſarhaed arnom ni, ac ni bu i ni ddim yn eiſieu yr holl ddyddiau y rhodiaſom gyd a hwynt, pan oeddym yn y maes.

16 Mûr oeddynt hwy i ni nôs a dydd, yr holl ddyddiau y buom gyd â hwynt yn cadw y defaid.

17 Yn awr gan hynny gwybydd, ac yſtyria beth a wnelech; canys paratowyd drwg yn erbyn ein meiſtr ni, ac yn erbyn ei holl dŷ ef: canys efe *ſydd* fab i Belial, fel na ellir ymddiddan ag ef.

18 Yna Abigail a fryſiodd, ac a gymmerth ddau cant o fara, a dwy goſtrelcid o win, a phump o ddefaid wedi eu gwneuthur yn barod, a phum hobeid o graſŷd, a chan *ſwp* o reſin, a dau can ‖ ſieſt o ſligys, ac a'i goſodod ar aſſynod.

19 A hi a ddywedodd wrth ei gweiſion, cerddwch o'm blaen i, wele fi yn dyfod ar eich ôl: ond wrth Nabal ei gŵr nid ynghênodd hi.

20 Ac a hi yn marchogaeth ar aſſyn, ac yn dyfod i wared ar yſtlys hyd y mynydd, yna wele Ddafydd a'i wŷr yn dyfod i wared iw herbyn, a hi a gyfarfu â hwynt.

21 A dywedaſai Dafydd, dîan gadw o honoſ yn ofer, yr hyn oll *oedd* gan hwn ſyn yr anialwch, fel na bu ddim yn eiſieu o'r hyn oll *oedd* ganddo ef, canys efe a dalodd i mi ddrwg dros dda.

22 Felly y gwnelo Duw i elynion Dafydd, ac y chwaneg, os gadawaf o'r hyn oll *ſydd* ganddo ef erbyn goleuni y boreu, *vn* a biſſo ar bared.

23 A phan welodd Abigail Ddafydd, hi a fryſiodd, ac a ddaſcynnodd oddi ar yr aſſyn, ac a ſyrthiodd ger bron Dafydd ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd hyd lawr.

24 Ac a ſyrthiodd wrth ei draed ef, ac a ddywedodd, arnaſi fy arglwydd, arnaſi byddai yr anwiredd, a llefared dy waſanaeth-ferch attolwg † wrthit, a gwrando eiriau dy law-forwyn. † *Hebr.* *yn dy*

25 Attolwg na oſoded ſy arglwydd ei galon yn erbyn y gŵr Belial hwn, *ſef* Nabal, canys fel *y gluſſen.* *mae* ei enw ef, felly *y mae* yntef; Nabal *yw* ei enw ef, ac ynfydrwydd *ſydd* gyd ag ef: a minneu dy waſanaethferch ni welais weiſion fy arglwydd, y rhai a anfonaiſt.

26 Ac yn awr fy arglwydd, *fel* y mae yr Arglwydd yn fyw, ac *mai* byw dy enaid ti, gan i'r Arglwydd dy luddias di rhac dyfod i *dywallt* gwaed, ac † i ymddial a'th law dy hun, yn awr bydded † *Hebr.* dy elynion di, a'r ſawl a geiſiant niwed i'm har- *i'th a-* glwydd, megis Nabal. *chwb dy*

27 Ac yn awr yr anrheg ymma, yr hon a ddug dy waſanaethferch i'm hargiwydd, rhodder hi i'r llangciau ſy yn † canlyn fy arglwydd. † *Hebr.*

28 A maddeu attolwg gamwedd dy waſanaeth- *rhodio* ferch: canys yr Arglwydd gan wneuthur a wna *wrth* i'm harglwydd dŷ ſicr, o herwydd fy arglwydd *draed.* ſy yn ymladd rhyfeloedd yr Arglwydd, a drygioni ni chaiwyd ynot ti yn dy holl ddyddiau.

29 Er cyſodi o ddyn i'th erlid ti, ac i geiſio dy enaid: etto enaid fy arglwydd a fydd wedi ei rwymo yn rhwymyn y bywyd, gyd â'th Arglwydd dy Dduw, ac enaid dy elynion a chwyrndeiſi efe, fel o ganol cwdyn y ſion daſl.

30 A phan wnelo'r Arglwydd i'm harglwydd, yn ôl yr hyn oll a leferodd efe o ddaioni am danat, a phan i'th oſodo di yn flaenor ar Iſrael;

31 Yna ni bydd hyn yn † ochenaid i ti, nac yn † *Hebr.* dramgwydd calon i'm harglwydd, ddarfod i ti *ſyſtrandod.* dywallt gwaed heb achos, neu ddial o'm harglwydd ef ei hun: ond pan wnelo Duw ddaioni i'm harglwydd, yna cofia di dy law forwyn.

32 A dywedodd Dafydd wrth Abigail, bendigedic *ſydd'o* Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a'th anfonodd di y dydd hwn i'm cyfarfod i.

33 Bendigedic hefyd *ſo* dy gyngor, a bendigedic *ſydd'och* dithe, yr hon a'm lluddiaiſt y dydd hwn rhac dyfod i *dywallt* gwaed, ac i ymddial â'm llaw fy hun.

34 Canys yn wîr fel y mae Arglwydd Dduw Iſrael yn fyw, yr hwn a'm hattaliodd i rhac *dy* cdrygu di; oni buaſei i ti fryſio a dyfod i'm cyfarfod, dîan na adawſid i Nabal erbyn goleuni y boreu, *vn* a biſſei ar bared.

35 Yna y cymmerodd Dafydd o'i llaw hi yr hyn a ddygasei hi iddo ei, ac a ddywedodd wrthi hi, dos i fyny mewn heddwch i'th dŷ; gwêl, mi a wrandewais ar dy lais, ac a dderbyniais dy wyneb.

36 Ac Abigail a ddaeth at Nabal, ac wele yr oedd gwledd ganddo ef yn ei dŷ, fel gwledd brenin; a chalon Nabal oedd lawen ynddo ef, canys meddw iawn oedd efe: am hynny ni ddangosodd hi wrtho ef air, na bychan na mawr, nes goleuo'r boreu.

37 A'r boreu pan aeth ei fed wedi allan o Nabal, mynegodd ei wraig iddo ef y geiriau hynny, a'i galon ef a fu farw o'i fewn, ac efe aeth fel carrec.

38 Ac ynghylch pen y deng-niwrnod, y tarawodd yr Arglwydd Nabal, fel y bu efe farw.

39 A phan glybu Dafydd farw Nabal, efe a ddywedodd, bendigedig *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn a ddadleuodd achos fy ngwarad i o dderbyn law Nabal, ac a attaliodd ei was rhac drwg: canys yr Arglwydd a dalodd ddrygioni Nabal ar ei ben ei hun. Dafydd hefyd a anfonodd i ymddiddan ag Abigail am ei chymmeryd hi yn wraig iddo.

40 A phan ddaeth gweision Dafydd at Abigail i Garmel, hwy a lefarasant wrthi, gan ddywedyd, Dafydd a'n hanfonodd ni attati, i'th gymmeryd ti yn wraig iddo.

41 A hi a gyfododd, ac a ymgrymmodd ar ei hwyneb hyd lawr, ac a ddywedodd, wele dy forwyn yn wasanaeth-lesu i olchi traed gweision fy Arglwydd.

42 Abigail hefyd a frysiodd, ac a gyfododd, ac a farchogodd ar asslyn, a phump o'i llangesau † yn ei chanlyn; a hi a aeth ar ol cennadau Dafydd, ac a aeth yn wraig iddo ef.

† *Hebr. wrth ei thraed.*

43 A Dafydd a gymmerth Ahinoam o * Iezreel, a hwy a fuant i'll dwyoedd yn wragedd iddo ef.

* Iosua 15.56.

44 A Saul a roddasei * Michal ei ferch, gwraig Dafydd, i Phalti fab Lais, o Galim.

* 2. Sam. 3.14.

PEN XXVI.

1 Saul wedi i'r Ziphiaid ddatcuddio Dafydd, yn dyfod i Hachilah yn ei erbyn ef. 4 Dafydd yn dyfod i'r wersyllfa, ac yn rhwystro i Abisai ladd Saul, esto yn cymmeryd ei wayw-ffon ef a'i ddwfr-lestr. 13 Dafydd yn cerydda Abner, 18 ac yn cynghori Saul. 21 Saul yn cydnabod ei fai.

A'R Ziphiaid a ddaethant at Saul i Gibeah, gan ddywedyd, * onid *ydyw* Dafydd yn llechu ym mryn Hachilah, ar gyfer † y difaethwch?

* Pen. 23.19. † *Jesimon.*

2 Yna y cyfododd Saul, ac a aeth i wared i anialwch Ziph, a thair mil o etholedigion gwŷr Israel gyd ag ef, i geisio Dafydd yn anialwch Ziph.

3 A Saul a wersyllodd ym mryn Hachilah, yr hwn *sydd* ar gyfer y difaethwch, wrth y ffordd: a Dafydd oedd yn aros yn yr anialwch, ac efe a welodd fod Saul yn dyfod ar ei ôl ef i'r anialwch.

4 Am hynny Dafydd a anfonodd ysbŷwyr, ac a wybu ddyfod o Saul yn siccr.

5 A Dafydd a gyfododd, ac a ddaeth i'r lle y gwersyllasei Saul ynddo; a chanfu Dafydd y lle yr oedd Saul yn gorwedd ynddo, ac * Abner mab Ner tywysog ei lu: a Saul oedd yn gorwedd † yn y wersyll, a'r bobl yn gwersyllu o'i amgylch ef.

* Pen. 14. 15. & 17. 55. † *Yn ynghanol* ‖ *glud.*

6 Yna y llefarodd Dafydd, ac y dywedodd wrth Ahimelech yr Hethiad, ac wrth Abisai fab Serhah brawd Ioab, gan ddywedyd, pwy a â i wared gyd â mi at Saul i'r gwersyll? a dywedodd Abisai, myfi a âf i wared gyd â thi.

7 Felly y daeth Dafydd ac Abisai, at y bobl liw nos, ac wele Saul yn gorwedd, ac yn cysgu yn y wersyll, a'i waywffon wedi ei gwthio i'r ddaear *wrth* ei obennydd ef: ac Abner, a'r bobl oedd yn gorwedd o'i amgylch ef.

8 Yna y dywedodd Abisai wrth Ddafydd, Duw a † roddes heddyw dy elyn yn dy law di: yn awr ††gan hyny gad i mi ei daro ef attolwg, â gwaywffon hyd y ddaear yn waith, ac nis ail tarawaf ef. †† *Gwasgaf.*

9 A Dafydd a ddywedodd wrth Abisai, na ddifetha ef; canys pwy a estynnei ei law yn erbyn eneiniog yr Arglwydd, ac a fyddei ddieuog?

10 Dywedodd Dafydd hefyd, *fel* y mae yr Arglwydd yn fyw, naill ai yr Arglwydd a'i tery ef, ai ei ddydd ef a ddaw i farw, ai elo a difetsyn i'r rhyfel, ac a ddifether.

11 Yr Arglwydd a'm cadwo i rhag estyn fy llaw yn erbyn eneiniog yr Arglwydd: ond yn awr, cymmer attolwg y wayw-ffon *sydd wrth* ei obennydd ef, a'r lestr dwfr, ac awn ymmaith.

12 A Dafydd a gymmerth y wayw-ffon, a'r dwfr oddi wrth obennydd Saul, a hwy a aethant ymmaith, ac nid oedd *neb* yn gweled, nac yn gwybod, nac yn neffro; canys yr oeddynt oll yn cysgu, o herwydd trymgwsc oddi wrth yr Arglwydd a syrthiasei arnynt hwe.

13 Yna Dafydd a aeth i'r tu hwnt, ac a safodd ar ben y mynedd o hir-bell, (*ac* eacyd fawr rhyngddynt:)

14 A Dafydd a lefodd ar y bobl, ac ar Abner fab Ner, gan ddywedyd, onid attebi di, Abner? yna Abner a attebodd, ac a ddywedodd, pwy *ydwyt* ti sy'n llefain ar y brenin?

15 A Dafydd a ddywedodd wrth Abner, onid gŵr *ydwyt* ti? a phwy *sydd* tel ti yn Israel? a pha ham na cheidwaist dy arglwydd frenin? canys daeth yn o'r bobl i ddifetha y brenin dy arglwydd di.

16 Nit da y peth hyn a wnaethost di, *fel* y mae'r Arglwydd yn fyw, meibion *enog* o farwoleth *ydych* chwi, am na chadwasoch eich meistr, eneiniog yr Arglwydd: ac yn awr edrychwch pa le y *mae* gwayw-ffon y brenin, a'r lestr dwfr *oedd wrth* ei obennydd ef.

17 A Saul a adnabu lais Dafydd, ac a ddywedodd, ai dy lais di yw hwn, fy mab Dafydd? a dywedodd Dafydd, fy llais i *ydyw*, fy arglwydd frenin.

18 Dywedodd hefyd, pa ham y mae fy arglwydd fel hyn yn erlid ar ôl ei was? canys beth a wnethum? neu pa ddrygioni *sydd* yn fy llaw?

19 Yn awr gan hyny, attolwg gwrandawed fy arglwydd frenin ei eiriau ei was. Os yr Arglwydd a'th annogodd di i'm herbyn, arogled offrwm: ond os meibion dynion, melldigedic *fyddant* hwy ger bron yr Arglwydd, o herwydd hwy am gyrrasant i allan heddyw, fel nad ydwyf yn cael glynu ynetifeddiaeth yr Arglwydd, gan ddywedyd, dos, gwasanaetha ddiwiau eleithr.

20 Yn awr gan hynny na syrthied fyngwaed i'r ddaear o flaen wyneb yr Arglwydd: canys brenin Israel a ddaeth allan i geisio *chwannen*, megis yn yr hela petris yn y mynyddoedd.

21 Yna Saul a ddywedodd, pechais, dychwel, Dafydd fy mab, canys ni'th ddrygaf mwy, o herwydd gwerth-fawr fu fy enioes i yn dy olwg di y dydd hwn: wele, ynfyd y gwnethum, ac mi a gyfeiliornais yn ddirfawr.

22 A Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, wele wayw-ffon y brenin, deled yn o'r llanegiau trosodd, a chyrched hi.

23 A'r Arglwydd a dalo i bôb yn ei gyfiawnder, ai ffyddlondeb: canys yr Arglwydd a'th roddes di heddyw yn *fy* llaw i, ond nid estynnwn i fy llaw yn erbyn eneiniog yr Arglwydd.

24 Ac wele, megis y bu werthfawr dy eniocs di heddyw yn fy ngolwg i; felly gwerthfawr fyddo fy enioes

fy einioes innau yngolwg yr Arglwydd, a gwaredeu fi o bob cyfyngdra.

25 Yna y dywedodd Saul wrth Ddafydd, bendigedic fyddi di, fy mab Dafydd; hefyd ti a wnei fawrddd. ac a orchfygi rhag llaw. A Dafydd a aeth i ffordd; a Saul a ddychwelodd iw fangre ei hun.

PEN. XXVII.

1 Saul yn clywed hod Dafydd yn Gath, ac heb ti geisio ef mwyach 5 Dafydd yn cael Siclag gan Achis, 8 a chan yspeilio gwledydd eraill, yn peri i Achis gredu mai yn erbyn Iuda yr ymladdasai ef.

A Dafydd a ddywedodd yn ei galon, yn awr difetthir fi ryw ddydd drwy law Saul: nid oes dim well i mi nâ diange i dîr y Philistiaid; fel yr anobeithio Saul *ddyfod* i mi, ac na'm ceisio mwy yn holl derfynau Israel: felly y diangaf o'i law ef?

2 A Dafydd a gyfododd, ac a dramwyodd, ese a'r chwe chan-ŵr *oedd* gyd âg ef, at Achis fab Maoch brenin Gath.

3 A Dafydd a arhosodd gyd âg Achis yn Gath, ese, a'i ŵr, pôb yn gyd â'i deu'u, Dafydd a'i ddwy wragedd, Ahinoam y Iezreelites, ac Abigail gwraig Nabal, y Garmelites.

4 A nyneguyd i Saul ffoi o Ddafydd i Gath; ac ni chwanegodd ese ei geisio ef mwy.

5 A Dafydd a ddywedodd wrth Achis, o chefais yn awr ffafor yn dy olwg di, rhodder i mi le yn vn o'r maes-drefi sel y trigwyf yno: canys pa ham yr erys dy wâs di yn ninas y brenin gyd â thi?

6 Yna Achis a roddes iddo ef y dydd hwnnw Siclag: am hynny y mae Siclag yn eiddo brenhinoedd Iuda hyd y dydd hwn.

7 A rhifedi y dyddiau yr arhosodd Dafydd yng wlad y Philistiaid, *oedd* flwyddyn a phedwar mis.

8 A Dafydd a'i ŵr a aethant i fynu, ac a ruthrasant ar y Gesriaid, a'r Girziaid, a'r Amalechiaid: canys hwynt hwy gynt oedd yn preswylio yn y wlad, ffordd yr elych i Sur, hyd wlad yr Aipht.

9 A Dafydd a darawodd y wlâd, ac ni adawodd yn fyw ŵr, na gwraig, ac a ddug y defaid, a'r gwarthec, a'r asllynnod, a'r camêlod, a'r gwisgoedd, ac a ddychwelodd, ac a ddaeth at Achis.

10 Ac Achis a ddywedodd ‖ i ba le y rhuthrasoch chwi heddyw? a dywedodd Dafydd, yn erbyn tu dehau Iuda, ac yn erbyn tu dehau y Ieramееliaid, ac yn erbyn tu dehau y Ceneaid.

11 Ac ni adawsei Dafydd yn fyw ŵr na gwraig i ddwyn chwedlau i Gath, gan ddywedyd, fel hyn y gwnaeth Dafydd, ac felly *y bydd* ei arfer ef, yr holl ddyddiau yr arhoso ese yng wlâd y Philistiaid.

12 Ac Achis a gredodd Ddafydd, gan ddywedyd, ese a'i gwnaeth ei hun † yn ffiaidd gan ei bobl ei hun Israel, am hynny y bydd ese yn wâs i mi yn dragywydd.

PEN. XXVIII.

1 Achis yn hyderu ar Ddafydd. 3 Saul wedi dysetha y dewiniaid, 4 yn ei ofn, wedi i Dduw ei wrthod, 7 yn myned at ddewines, 9 a honno yn codi i fynu Samuel. 15 Saul wrth glywed ei ddinystr yn llewygu, 12 a'r wraig a'i meithrin yn ei nerthu ef i bwyta.

A'r Philistiaid yn y dyddiau hynny a gynnullasant eu byddinoedd yn llu, i ymladd yn erbyn Israel: a dywedodd Achis wrth Ddafydd, gwybydd di yn ysgrys yr ai di gyd â mi allan i'r gwerssylloedd, ti a'th wŷr.

2 A dywedodd Dafydd wrth Achis, yn ddiau tiâ gei ŵybod beth a all dy wâs ei wneuthur. A dywedodd Achis wrth Dafydd yn wîr minneu a'th osodaf di yn geidwad ar fy mhen i byth.

3 A *Samuel a fuasei farw, a holl Israel a alarasent am dano ef, ac a'i claddasent yn Ramah, sef yn ei ddinas ei hun: a Saul a *yrrasei ymmaith y fwynyddion, a'r dewiniaid o'r wlâd.

4 A'r Philistiaid a ymgynnullasant, ac a ddaethant, ac a wersyllasant yn Sunem: a Saul a gasclodd holl Israel ynghyd, a hwy a wersyllasant yn Gilboa.

5 A phan welodd Saul wersyll y Philistiaid, ese a ofnodd, a'i galon a ddychrynodd yn ddirfawr.

6 A phan ymgynghorodd Saul â'r Arglwydd, nid atebodd yr Arglwydd iddo, na thrwy freuddwydion, na thrwy *Vrim, na thrwy brophwydi.

7 Yna y dywedodd Saul wrth ei weision, ceisiwch i mi wraig o berchen yspryd dewiniaeth, sel yr elwyf atti, ac yr ymofynnwyf â hi. A'i weision a ddywedasant wrtho, wele *y mae* gwraig o berchen yspryd dewiniaeth yn Endor.

8 A Saul a newidiodd ei ddull, ac a wisgodd ddillad eraill, ac ese a aeth a dau ŵr gyd âg ef, a hwy a ddaethant at y wraig liw nôs, ac ese a ddywedodd, dewinia attolwg i mi drwy yspryd dewiniaeth, a dwg i fynu attafi yr hwn a ddywedwyf wrthit.

9 A'r wraig a ddywedodd wrtho ef, wele tiâ wyddost yr hyn a wnaeth Saul, yr hwn a ddifethodd y swynyddion a'r dewiniaid, o'r wlâd: pa ham gan hynny yr ydwyt ti yn gosod magl yn erbyn fy einioes i, i beri i mi farw?

10 A Saul a dyngodd wrthi hi i'r Arglwydd, gan ddywedyd, fel mai byw yr Arglwydd ni ddigwydd i ti niwed am y peth hyn.

11 Yna y dywedodd y wraig, pwy a ddygaf i fynu attat ti? ac ese a ddywedodd, dwg i mi Samuel i fynu.

12 A'r wraig a ganfu Samuel, ac a lefodd â llef uchel: a'r wraig a lefarodd wrth Saul, gan ddywedyd, pa ham y twyllaist fi? canys ti *yw* Saul.

13 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, nac ofnac canys beth a welaist ti? a'r wraig a ddywedodd wrth Saul, duwiau a welais yn dercha fu o'r ddaear.

14 Yntau a ddywedodd wrthi, pa ddull *fyd* arno ef? a hi a ddywedodd, gŵr hên fydd yn dyfod i fynu, a hwnnw yn gwisco mantell. A gwybu Saul mai Samuel *oedd* ese, a cese a ostyngodd ei wyneb i lawr ac a ymgrymmodd.

15 A Samuel a ddywedodd wrth Saul, pa ham yr aflonyddaist arnaf, gan beri i mi ddyfod i fynu? a dywedodd Saul, y mae yn gyfyng iawn arnaf, canys y mae y Philistiaid yn rhyfela yn fy erbyn i, a Duw a giliodd oddi wrthif, ac nid yw yn fy ateb mwyach, na thrwy law prophwydi, na thrwy freuddwydion; am hynny y gelwais arnat ti, i yspysu i mi beth a wnawn.

16 Yna y dywedodd Samuel, pa ham gan hynny yr ydwyt ti yn ymofyn â mi, gan i'r Arglwydd gilio oddi wrthit, a bôd yn elyn i ti?

17 Yr Arglwydd yn ddiau a wnaeth ‖ iddo megis y llefarodd drwy * fy llaw i: canys yr Arglwydd a rwygodd y frenhiniaeth o'th law di, ac a'i rhoddes hi i'th gymmydog, i Ddafydd.

18 O herwydd na wrandewaist di ar lais yr Arglwydd, ac na chyflawnaist lidiawgrwydd ei ddigter ef yn erbyn Amalec, am hynny y gwnaeth yr Arglwydd y peth hyn i ti y dydd hwn.

19 Yr Arglwydd hefyd a ddyry Israel gyd â thi, yn llaw y Philistiaid; ac * y foreu *y bydd* di a'th feibion gyd â mi: a'r Arglwydd a ddyry werssylloedd Israel yn llaw y Philistiaid.

20 Yna Saul a ſtryſlioddd, ac a ſyrthiodd o'i hŷd gyhyd ar y ddaiar, ac a eſtodd yn ddiſtawr o herwydd geiriau Samuel: a nerth nid oedd ynddo; canys ni thwytaſei ſwyd yr holl ddiwrnod, na'r holl noſon honno.

21 A'r wraig a ddaeth at Saul, ac a genfu ei fod eſ yn ddychrynedig iawn: a hi a ddywedodd wrtho eſ, wele gwrandawodd dy lawforwyn ar dy lais di, a gofodais fy enioes † mewn enbydrwydd, ac vſydd i heais dy eiriau a leſaraiſt wrthif.

† Hebr. yn ſy llaw

22 Yn awr gan hynny gwrando dithau attolwg ar lais dy waſanaeth-ferch, a gâd i mi oſod ger dy fron di dammeid o fara, a bwytta, ſel y byddo nerth ynot, pan elech i'th fordd.

23 Ond eſe a wrthododdd, ac a ddywedodd, ni fwyttâf. Eithr ei weiſion a'r wraig heſyd a'i cymhellaſant ef, ac eſe a wrândawodd ar en llais hwynt; ac eſe a gyfododd oddi ar y ddaiar, ac a eiſteddodd ar y gwely.

24 Ac *yr oedd* gan y wraig lô brâs yn tŷ, a hi a fryſiodd, ac a'i lladdodd eſ, ac a gymmerth beillied, ac a'i tylinodd, ac a'i pobodd yn grîs.

25 A hi a'i dûg ger bron Saul, a cher bron ei weiſion, a hwy a fwyttaſant. Yna hwy a gyfodaſant, ac a aethant ymmaith y noſon honno.

PEN. XXIX.

1 Dafydd wrth fyned gyda'r Philiſtiaid yn erbyn ei wrthod gan y Tywyſogion. 6 Achis yn ei ollwng ef ymaith, ac yn canmol ei ffyddlondeb ef.

YNa y Philiſtiaid a gynnullaſant eu holl fyddinoedd i Aphec: a'r Iſraeliaid oedd yn gwerſyllu wrth ffynnon *ſydd* yn Iezreel.

2 A thywyſogion y Philiſtiaid oedd yn tramwy yn gantoedd, ac yn filoedd: ond Dafydd a'i wŷr oedd yn cerdded yn olaf gyd ag Achis.

3 Yna tywyſogion y Philiſtiaid a ddywedaſant, beth *a wna* yr Hebreaid hyn *yma*? ac Achis a ddywedodd wrth dywyſogion y Philiſtiaid, onid dymma Ddafydd gwâs Saul brenin Iſrael, yr hwn a fu gyd â mi y dyddiau hyn, neu yr blynyddoedd hyn, ac ni chefais ddim bai ynotho eſ, er y dydd y ſyrthiodd efe *attaf*, hyd y dydd hwn?

4 A thywyſogion y Philiſtiaid a lidiaſant wrtho a thywyſogion y Philiſtiaid a ddywedaſant wrtho, *gwna i'r gŵr hwn ddychwelyd iw le a oſodaiſt iddo, ac na ddeled i wared gyd â ni i'r rhyfel: rhac ei fod yn wrth wyneb-ŵr i ni yn y rhyfel: canys â pha beth y rhyngai hwn fôdd iw feiſtr? onid â phennau gwŷr hyn?

*1 Cron. 12.19.

5 Onid hwn *yw* Dafydd, am yr hwn y canaſant wrth ei gilydd yn y dawnſiau, gan ddywedyd, *Saul a lladdodd ei filoedd, a Dafydd ei fyrddiwn?

*Pen. 18.7. & 21.11.

6 Yna Achis a alwodd Ddafydd, ac a ddywedodd wrtho, *fel mai* byw yr Arglwydd, diau *dy fod* ti yn vnion, ac yn dda yn fyngolwg i, pan elît allan, a phan ddelit i mewn gyd â mi yn y gwerſyll: canys ni chefais ynot ddrygioni o'r dydd y daethoſt attaſi hyd y dydd hwn: eithr nid *wyt* ti † wrth fodd y tywyſogion.

† Hebr. dda yng olwg.

† Hebr. wna ddrwg yng olw tywyſogion.

7 Dychwel yn awr gan hynny a dos mewn heddwch, ac na † anfodlona dywyſogion y Philiſtiaid.

8 A dywedodd Dafydd wrth Achis, ond beth a wneuthum i? a pheth a gefaiſt di yn dy wâs o'r dydd y daethom o'th flaen di hyd y dydd hwn, fel na ddelwn i ymladd yn erbyn gelynion fy arglwydd frenin?

9 Ac Achis a attebodd, ac a ddywedodd wrth Ddafydd, gwn mai da *wyt* ti yn fy ngolwg i, megis angel Duw: ond tywyſogion y Philiſtiaid a ddywedaſant, ni ddaw eſe i fynu gyd â mi i'r rhyfel.

10 Am hynny yn awr cyfod yn foreu, a gweiſion dy feiſtr y rhai a ddaethant gŷd a thi: a phen gyfodoch yn foreu, a phanoleuo i chwi, ewch ymmaith.

11 Felly Dafydd a gyfododd, eſe a'i wŷr i fyned ymmaith y boreu i ddychwelyd i dîr y Philiſtiaid, a'r Philiſtiaid a aethant i fynu i Iezreel.

PEN. XXX.

1 Yr Amaleciaid yn yſpeilio Siclag. 4 Dafydd yn ymofyn â Duw, ac yn cael cyſſur iw berlid hwy, 11 a thrwy hâ'r Aiphiad yn cael ei ddwyn at y gelynion, ac yn ymlid adref yr holl yſpail. 22 Cyfraith Dafydd am rannu yr yſpail yn vniawn rhwng yr ymladd-wyr a'r rhai a gadwent yr yſpail. 26 Ef yn anfon anrhegion i'w gyfeillion.

A Phan ddaeth Dafydd a'i wŷr i Siclag y trydydd dydd, yr Amaleciaid a ruthraſent ar du y dehau, ac ar Siclag, ac a darawſent Siclag, ac a'i lloſcaſent hi â thân.

2 Caeth-gludaſent hefyd y gwragedd *oedd* yndi, o ſychan hyd fawr ni lladdaſent hwy nêb, eithr dygaſent *hwy* ymmaith, ac aethent iw ffordd.

3 Felly y daeth Dafydd a'i wŷr i'r ddinas, ac wele hi wedi ei lloſci â thân: ac gwragedd hwynt hefyd, a'i meibion, a'i merched, a gaeth-gludaſid.

4 Yna derchafodd Dafydd, a'r bobl *oedd* gyd ag ef, ei lef, ac a wylaſant hyd nad *oedd* nerth ynddynt i wylo.

5 Dwy wragedd Dafydd hefyd a gaethgludaſid, Ahinoam y Iezreelies, ac Abigail wraig Nabal y Carmeliad.

6 A bu gyfyng iawn ar Ddafydd; canys y bobl a feddyliaſant ei labyddio ef, o herwydd chwerwa. ſei enaid yr holl bobl, bôb yn am ei feibion, ac am ei ferched: ond Dafydd a ymgyſſurodd yn yr Arglwydd ei Dduw.

7 A Dafydd a ddywedodd wrth Abiathar yr roffeiriad, mab Ahimelech, dŵg i mi attolwg yr Effod: ac Abiathar a ddug yr Effod at Ddafydd.

8 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a erlidiaſi ar ôl y dorf hon? a oddiweddaſi hi? ac eſe a ddywedodd wrtho, erlid, canys gan oddyweddyd y goddiweddi, a chan waredu y gwaredi.

9 Felly Dafydd a aeth, eſe a'r chwe chan wr *oedd* gyd ag ef: a hwy a ddaethant hyd afon Beſor, lle yr arhoſodd y rhai a adawyd yn ôl.

10 A Dafydd a erlidiodd, eſe a pheduar cant o wŷr: (canys dau can wr a arhoſaſant yn ôl, y rhai a flinaſent ſel na allent fyned tros afon Beſor.)

11 A hwy a gawſant Aipht-ddyn yn y maes, ac a'i dygaſant ef at Ddafydd, ac a roddaſant iddo fara, ac eſe a fwyttâodd, a hwy a'i diodaſant ef â chwŷr.

12 A hwy a roddaſant iddo ddarn o ffigys, a dau ſwp o reſyng; ac eſe a fwyttâodd, a'i yſpryd a ddychwelodd atto; canys ni fwyttaſei fara, ac nid yfaſei ddwfr, dridiau, a thair nos.

13 A Dafydd a ddywedodd wrtho *gwâs* i bwy *wyt* ti, ac o ba le y *daethoſt* ti? ac eſe a dywedodd llangc o'r Aipht *ydwyf* fi, gwâs i ŵr o Amalec, a'm meiſtr a'm gadawodd, o blegit i mi glefychu er ys tridiau bellach.

14 Nyni a ruthraſom ar du dehau y Cerethiaid, a'r hyn *ſydd* eiddo Iuda, a thu dehau Caleb, Siclag hefyd a loſcaſom ni â thân.

15 A Dafydd a ddywedodd wrtho, a fedri di fyned â mi i wared at y dorf hon? yntef a ddywedodd, tyng wrthif i Dduw, na leddi fi, ac na roddi fi yn llaw fy meiſtr, ac mi a âf â thi i wared at y dorf hon.

16 Ac eſe a'i dûg ef i wared, ac wele hwynt wedi ymwaſtaru ar hŷd wyneb yr holl dîr, yn bwyttâ

bwytta, ac yn yſed, ac yn dawnſo, o herwydd yr holl yſpail fawr a ddygaſent hwy o wlâd y Philiſtiaid, ac o wl. d Iuda.

19 A Dafydd a'i tarawodd hwynt o'r cyfnos hyd bryd nawn † draſnoeth: ac ni ddiangodd vn o honynt, oddi eithr pedwar cant o wŷr ieuaingc, y rhai a farchogaſant ar gamelod, ac a ffoeſant.

18 A Dafydd a achubodd yr hyn oll a ddygaſei yr Amaleciaid: Dafydd hefyd a waredodd ei dewy wragedd.

19 Ac nid oedd yn eiſieu iddynt, na bychan na mawr, na mab, na merch, na'r anrhaith, na dim ac a ddygaſent hwy ganddynt: hyn oll o ddûg Dafydd aref.

20 Dûg Dafydd hefyd yr holl ddefaid, a'r gwarthegŷ, y rhai a yrraſant o flaenyr anifeiliaid eraill, ac a ddywedaſant, dymma anrhaith Dafydd.

21 A Dafydd a ddaeth at y ddau can-wr a'ſ flinaſent fel nad allent ganlyn Dafydd, ac a barſid iddynt aros wrth afon Beſor; a hwy a aethant i gyfarfod Dafydd, ac i gyfarfod a'r bobl *oedd* gyd ag eſt: a phan neſaodd Dafydd at y bobl, eſe a gyfarchodd well iddynt.

22 Yna'r attebodd pob gŵr drygionus, ac eiddo'r fall, o'r gwŷr a aethei gyd â Dafydd, ac a ddywedaſant, o herwydd nad aethant hwy gyd â ni, ni roddwn ni iddynt hwy *ddim* o'r anrhaith a achubaſom ni; eithr i bob vn ei wraig, a'i feibion: dygant *hwynt* ymmaith, ac ymadawant.

23 Yna y dywedodd Dafydd, ni wnewch chwi felly, fy mrodyr, am yr hyn a roddes yr Arglwydd i ni yr hwn a'n cadwodd ni, ac a roddes y dorf a ddaethei i'n herbyn yn ein llaw ni.

24 Canys pwy a wrendy arnoch chwi yn y peth hyn? canys vn fath *fydd* rhan yr hwn a elo i wared i ryſel, a rhan yr hwn a arhoſo gyd â'r dodreſn; hwy a gyd-rannant.

25 Ac o'r dydd hwnnw allan eſe a oſododd hyn yn gyfraith, ac yn farnedigaeth, yn Iſrael, hyd y dydd hwn.

26 A phan ddaeth Dafydd i Siclag, eſe a anfonodd o'r anrhaith i henuriaid Iuda, *ſef* iw gyfeillion (ganddywedyd, wele i chwi † anrheg o anrhaith gelynion yr Arglwydd.)

27 *Sef* i'r rhai *oedd* yn Bethel, ac i'r rhai *oedd* yn Ramoth tu a'r dehau, ac i'r rhai *oedd* yn Iattir,

28 Ac i'r rhai *oedd* yn Aroer, ac i'r rhai *oedd* yn Siphmoth, ac i'r rhai *oedd* yn Eſtemoa,

29 Ac i'r rhai *oedd* yn Rachal, ac i'r rhai *oedd* yn ninaſoedd y Ierahmeeliaid, ac i'r rhai *oedd* yn ninaſoedd y Ceneaid.

30 Ac i'r rhai *oedd* yn Hormah, ac i'r rhai *oedd* yn Corafan, ac i'r rhai *oedd* yn Athach,

31 Ac i'r rhai *oedd* yn Hebron, ac i'r holl leoedd y buaſei Dafydd a'i wyr yn cyuniweir ynddynt.

PEN. XXXI.

1 Saul wedi colli ei wyr, a lladd ei feibion, yn ei ladd ei hun. 7 Y Philiſtiaid yn perchenogi y dinaſoedd a adawſei'r Iſraeliaid, 8 ac yn gorfoleddu ar y cyrph meirw. 11 Gwŷr Iabes Gilead yn ymâll y cyrph liw nos, ac yn eu lloſci hwy yn Iabes, ac yn eu cladду yn alarus.

A R[a] Philiſtiaid oedd yn ymladd yn erbyn Iſ- [a] 1. Cron. rael, a gwŷr Iſrael a ffoeſant rhac y Phi- 10. 1.
liſtiaid, ac a ſyrthiaſant yn archolledic yn mynydd Gilboa.

2 A'r Philiſtiaid a erlidiaſant ar ol Saul a'i feibion, a'r Philiſtiaid a laddaſant Ionathan, ac Abinadab, a Malciſſua, meibion Saul.

3 A thrymhaodd y rhyfel yn erbyn Saul, a'r gwŷr bwâu a'i cawſant eſ, ac eſe a archollwyd yn dôſt, gan y ſaethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn a oedd yn dwyn ei arfau eſ, tynn dy gleddyf, a thrywana ſi ag eſ, rhac i'r rhai dienwaededic ymma ddyfod a'm trywanu i, a'm ‖ gwradwyddo. Ond ni ‖ Neu, fynnei ei eſwyn eſ, canys eſe a ddychrynaſei yn *gwaſtod* ddirfawr: am hynny Saul a gymmerodd gleddyf, ac a ſyrthiodd arno.

5 A phan welodd ei eſwyn farw o Saul, yntau hefyd a ſyrthiodd ar ei gleddyf, ac a fu farw gyd ag eſ.

6 Felly y bu farw Saul a'i dri mab, a'i eſwyn, a'i holl wŷr, y dydd hwnnw, ynghyd.

7 A phan welodd gwŷr Iſrael y rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r dyffryn, a'r rhai *oedd* o'r tu hwnt i'r Iordonen, ffoi o wŷr Iſrael, a marw Saul a'i feibion, hwy a adawſant y dinaſoedd, ac a ffoeſant, a'r Philiſtiaid a ddaethant, ac a drigaſant ynddynt.

8 A'r bora pan ddaeth y Philiſtiaid i ddioſg y lladdedigion, hwy a gawſant Saul a'i dri mab, yn gorwedd ym mynydd Gilboa.

9 A hwy a dorraſant ei ben eſ, ac a ddieſgſant ei arfau eſ, ac a anfonaſant i wlâd y Philiſtiaid o bob parth, i ſynegi yn nhŷ eu delwau hwynt, ac yn myſc y bobl.

10 A goſodaſant ei arfau eſ yn nhŷ Aſtaroth: a'i gorph ef a hoeliaſant hwy ar fûr Bethſan.

11 A phan glybu trigolion Iabes Gilead, yr hyn a wnaethei y Philiſtiaid i Saul,

12 Yr holl wŷr nerthol a gyſodaſant, ac a gerddaſant ar hŷd y nôs, ac a ddygaſant ymmaith gorph Saul, a chyrph ei feibion eſ, oddi ar fûr Bethſan, ac a ddaethant i Iabes, ac a'i [a] lloſcaſant hwynt yno. [a] Ier. 34. 5.

13 A hwy a gymmeraſant eu beſcyrn hwynt, ac a'i [a] claddaſant tan bren yn Iabes, ac a ymprydiaſant ſaith niwrnod. [a] 2 Sam. 2. 4.

¶YR AIL LLYFR I SAMVEL, YR HWN A ELWIR hefyd, Ail Llyfr y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 Yr Amaleciad a ddygaſei newyddion o'r gyfan, ac a'i cyhuddaſei ei hun o farwolaeth Saul, yn ceel ei ladd. 17 Dafydd yn gwneuthur marwnad i Saul a Ionathan.

AC yn ôl marwolaeth Saul, pan ddychwelaſei Dafydd * o ladd yr Amaleciaid, wedi aros o Ddafydd ddeu-dydd yn Siclag,

2 Yna, y trydydd dydd, wele wr yn dyfod o'r gwerſyll oddi wrth Saul, a'i ddillad wedi eu rhwygo, a phridd ar ei ben: a phan ddaeth eſe at Ddafydd, eſe a ſyrthiodd i lawr, ac a ymgrymmodd.

3 A Dafydd a ddywedodd wrtho eſ, o ba le y daethoſt di? yntef a ddywedodd wrtho, o werſyll Iſrael y diengais i.

4 A dywedodd Dafydd wrtho eſ, Pa † ſodd y bu? mynega attolwg i mi: yntef a ddywedodd, y bobl a ffoawdd o'r rhyfel, a llawer hefyd o'r bobl a ſyrthiodd, ac a ſunt feirw, a Saul a Ionathan ei fab a ſunt feirw. † *Hebr. beth a fu.*

5 A

5 A Dafydd a ddywedodd wrth y llangc oedd yn mynegi iddo, pa fodd y gwyddoſt di farw Saul, a Ionathan ei fab?

6 A'r llangc yr hwn oedd yn mynegi iddo, a ddywedodd, digwyddodd i mi ddyfod i fynydd Gilboah, ac wele Saul oedd yn pwyſo ar ei waywffon: wele hefyd y cerbydau a'r marchogion yn erlid ar ei ol ef.

7 Ac efe a edrychodd o'i ôl, ac a'm canfu i, ac a alwodd arnaſi, minneu a ddywedais, wele fi.

8 Dywedodd yntef wrthifi, pwy wyt ti? minneu, a ddywedais, wrtho, Amaleciad ydwyf fi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyfi, ſaf attolwg arnaf, a lladd fi; canys ‖cyfyngder a ddaeth arnaf, ‖Neu, ſy llwyg ſy yrm o herwydd *bod* fy holl einioes ynoſi etto. rhwyſtro, 10 Felly mi a ſefais arno ef, ac a'i lleddais ef, canys mi a wyddwn na byddei efe byw ar ôl ei gwympo: a chymmerais y goron *oedd* ar ei ben ef, ſod ſy boll, &c. a'r fraichled *oedd* am ei fraich ef, ac a'i dygum hwynt ymma at ſy Arglwydd.

11 Yna Dafydd a ymaflodd yn ei ddillad, ac *Pen. 3.31. & 23.31. a'i rhwygodd hwynt: a'r holl wŷr hefyd y rhai *oedd* gyd ag ef.

12 Galarafant hefyd, ac ŵylafant, ac ymprydiafant hyd yr hwyr, am Saul ac am Ionathan ei fab, ac am bobl yr Arglwydd, ac am dŷ Iſrael, o herwydd iddynt ſyrthio trwy y cleddyf.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth y llangc oedd yn mynegi *hyn* iddo, o ba le i'th *hexyw* di? yntef a ddywedodd, mab i ŵr dieithr o Amaleciad ydwyfi.

*Pſal. 105.15. 14 A dywedodd Dafydd wrtho, *pa fodd nad ofnaiſt di eſtyn dy law i ddifetha eneiniog yr Arglwydd?

15 A Dafydd a alwodd ar yn o'r gweiſion, ac a ddywedodd, neſſa, rhuthra iddo ef. Ac efe a'i tarawodd ef, fel y bu efe farw.

16 A dywedodd Dafydd wrtho ef, *bydded* dy waed ti ar dy ben dy hun: canys dy enau dy hun a deſtiolaethodd yn dy erbyn, gan ddywedyd, myfi a leddais eneiniog yr Arglwydd.

17 A Dafydd a alarnadodd yr alar-nad hon am Saul, ac am Ionathan ei fab.

18 (Dywedodd hefyd am ddyſcu meibion Iuda i *ſaethu* â bŵa: wele, y mae yn ſcrifennedic *Ioſ. 10.13. *yn llyfr ‖Iaſer.)

19 Oh ardderchawgrwydd Iſrael, efe a archollwyd ar dy vchelfaoedd di: pa fodd y cwympaſ *Neu, yr vnion. poddi y cedyrn!

*Mic. 1.10. 20 Nac *adroddwch *hyn* yn Gath, na fynegwch yn heolydd Aſcelon: rhac ſla wenychu merched y Philiſtiaid, rhac gorfoleddu o ferched y rhai dienwaededic.

21 Oh fynyddoedd Gilboah, na *ddeſcyned* arnoch chwi wlith na glaw, na meuſydd offrymmau: canys yno y bwriwyd ymaith darian y cedyrn yn ddirmygus, tarian Saul, fel pe buaſei heb ei eneinio ag olew.

22 Oddi wrth waedy lladdedigion, oddi wrth fraſder y cedyrn, ni thrôdd bŵa Ionathan yn ôl, a chleddyf Saul ni dychwelodd yn wâg.

‖Neu, hyfryd, neu beraidd. 23 Saul a Ionathan *oedd* gariadus ac ‖anwyl yn eu bywyd, ac yn eu marwolaeth ni wahanwyd hwynt: cyflt oeddynt nâ'r eryrod, a chryfach oeddynt nâ'r llewod.

24 Merched Iſrael, ŵylwch am Saul, yr hwn oedd yn eich dilladu chwi ag yſcarlat, gyd ag hyfrydwch, yr hwn oedd yn gwiſco addurn-wiſc aur ar eich dillad chwi.

25 Pa fodd y cwympodd y cedyrn ynghanol y rhyfel? Ionathan, ti a laddwyd ar dy vchelfaoedd.

26 Gofid *ſydd* arnaf am danat i, fy mrawd Ionathan, cu fawn fuoſt gennyfi: rhyfeddol oedd dy gariad tu ag attaf i, cu hwnt i gariad gwraged.

27 Pa fodd y ſyrthiodd y cedyrn, ac y difethwyd arfau rhyfel!

PEN. II.

1 *Dafydd ar archiad Duw, yn mynedd ŷderi wyr i Hebron lle y gwnaed ef yn frenhin ar Iudah, ſ yn canmol gwŷr Iabes Gilead am eu caredigrwydd i Saul.* 8 *Abner yn gwneuthur Iſboſeth yn frenhin ar Iſrael.* 12 *Ymladd creulon rhwng deuddec o wŷr Abner, a deuddec o wŷr Ioab.* 18 *Lladd Aſahel.* 25 *Ioab ar ddeiſyfiad Abner yn galw y bobl yn ol.* 32 *Cladddigaeth Aſahel.*

AC yn ol hyn yr ymoſynnodd Dafydd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âfi i fynu i'r vn o ddinaſoedd Iuda? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef, dos i fynu. A dywedodd Dafydd, i ba le yr âf i fynu? dywedodd yntef, i Hebron.

2 A Dafydd a aeth i fynu yno, a'i ddwy wragedd hefyd, Ahinoam y Iezreelites, ac Abigail gwraig Nabal y Carmeliad.

3 A Dafydd a ddug i fynu ei wŷr y rhai *oedd* gyd ag ef, pob vn a'i deulu: a hwy a arhoſaſant yn ninaſoedd Hebron.

4 *A gwŷr Iuda a ddaethant, ac a eneiniaſant *Dafydd yno yn frenin ar dŷ Iuda: a mynegaſant i Ddafydd, gan ddywedyd, mai gwŷr Iabes Gilead *oedd* gladdaſent Saul.

5 A Dafydd a anfonodd genna dan at wŷr Iabes Gilead, ac a ddywedodd wrthynt, bendigedic *ydych* chwi gan yr Arglwydd, y rhai a wnaethoch y drugaredd hon â'ch arglwydd Saul, ac a'i cladd-aſoch ef.

6 Ac yn awr yr Arglwydd a wnelo â chwi drugaredd, a gwirioned: minne hefyd a dalaf i chwi am y daioni hwn, o blegit i chwi wneuthur y peth hyn.

7 Yn awr gan hynny, ymnerthed eich dwylo, a buddwch feibion grymmus: canys marw a fu eich arglwydd Saul, a thŷ Iuda a'm heneiniaſant innau yn frenin arnynt.

8 Ond Abner mab Ner tywyſog y filwriaeth *oedd* gan Saul, a gymmerth Iſboſeth fab Saul, ac a'i dug ef trofodd i Mahanaim.

9 Ac efe a'i goſododd ef yn frenin ar Gilead, ac ar yr Aſſuriaid, ac ar Iezreel, ac ar Ephraim, ac ar Beniamin, ac ar holl Iſrael.

10 Mab deugain-mlwydd *oedd* Iſboſeth mab Saul, pan ddechreuodd deyrnaſu ar Iſrael, a dwy flynedd y teyrnaſodd efe: tŷ Iudah yn vnic oedd gyd â Dafydd.

11 (A rhifedi y dyddiau y bu Dafydd yn frenin yn Hebron ar dŷ Iuda, oedd ſaith mlynedd, a chwe mis.)

12 Ac Abner mab Ner, a gweiſion Iſboſeth fab Saul, a aethant allan o Mahanaim i Gibeon.

13 Ioab hefyd mab Serfiah', a gweiſion Dafydd a aethant allan, ac a gyfarfuant ynghyd wrth lyn Gibeon: a hwy a eiſtoddaſant wrth y llyn, rhai or naill du, a'r lleill wrth y llyn o'r tu arall.

14 Ac Abner a ddywedodd wrth Ioab, cyfoded yn awr y llangciau, a chwarânt ger ein bronnau ni: a dywedodd Ioab, cyfodant.

15 Yna y cyfodaſant, ac yr aethant troſodd dan rif, deuddec o Beniamin, ſef oddi wrth Iſboſeth fab Saul, a deuddec o weiſion Dafydd.

16 A phob vn a ymaflodd ym mhen ei gilydd, ac *a yrrodd* ei gleddyf yn ystlys ei gyfeill, felly y cyd

cyd-fyrthiasant hwy ‖ am hynny y galwyd y lle hwnnw ‖ Helcath Hazzurim, yn Gibeon.

17 A bu ryfel caled iawn y dwthwn hwnnw; a thrwyddo Abner, a gwŷr Israel, o flaen gweision Dafydd.

18 A thri mab Seruiah oedd yno, Ioab, ac Abisai, ac Asahel: ac Asahel *oedd* mor fuan ar ei draed ag vn o'r iyrchod sydd yn y maes.

19 Ac Asahel a ddilynoddar ôl Abner, ac wrth fyned ni thröddai ar y tu dehau, nac ar y tu asswy, eddi ar ôl Abner.

20 Yna Abner a edrychodd o'i ôl ac a ddywedodd, ai tydi yw Asahel ‖ a dywedodd ynteu, *Ie* myfi.

21 A dywedodd Abner wrtho ef, trô ar dy law ddehau, neu ar dy law asswy, a dal it vn o'r llangciau, a chymmer it ei ‖ arfau ei. Ond ni fynnei Asahel droi oddi ar ei ôl ef.

22 Ac Abner a ddywedodd eil-waith wrth Asahel, cilia oddi ar ly ôl: i pa ham y tarawaf di i lawr? canys pa fodd y codwn fyngolwg ar Ioab dy frawd ti *wedi hynny?*

23 Ond efe a wrthodeddymado, am hynny Abner a'i tarawodd ef â bôn wayw-ffon tan y bumned *au*, a'r wayw-ffon a aeth allan o'r tu cefn iddo, ac efe a fyrthiodd yno, ac a fu farw yn ei lê: a phawb a'r eedd yn dyfod i'r lle y fyrthiasei Asahel ynddo, ac a fusei farw, a safasant.

24 Ioab hefyd, ac Abisai a erlidiasant ar ôl Abner: pan fachludodd yr haul, yna y daethant hyd fryn Ammah, yr hwn *fydd* gyferbyn a Giah, tu ac anialwch Gibeon.

25 A meibion Beniamin a ymgasclasant ar ôl Abner, ac a aethant yn vn fintai, ac a safasant ar ben bryn.

26 Yna Abner a alwodd ar Ioab, ac a ddywedodd, a'i byth y difa'r cleddyf? oni wyddoft ti y bydd chwerwder yn y diwedd? hyd ba bryd gan hynny y byddei heb ddywedyd wrth y bobl am ddychwelyd oddi ar ôl eu brodyr?

27 A dywedodd Ioab, fel mai byw Duw, oni buasei *yr hyn* a ddywedaiſt, diau yna fy borau y'r aethei y bobl ‖ i fyny, beb vn oddi ar ôl ei frawd.

28 Felly Ioab a vdcanodd mewn vdcorn, a'r holl bobl a safasant, ac nid erlidiasant mwyach ar ôl Israel, ac ni chwanegasant ymladd mwyach.

29 Ac Abner a'i wŷr a aethant drwy'r gwastadedd ar hyd y nôs honno, ac a aethant trosyr Iorddonen, ac a aethant trwy holl Bithron, a daethant i Mahanaim.

30 A Ioab a ddychwelodd oddi ar ôl Abner, ac wedi iddo gasclu yr holl bobl ynghyd, yr oedd yn eisieu o weision Dafydd bedwar gŵr ar bymthec, ac Asahel.

31 A gweision Dafydd a darawsent o Beniamin, ac o wŷr Abner, dry-chant, a thri vgain gŵr, *sel* y buant farw.

32 A hwy a gymmerasant Asahel, ac a'i claddasant ef yn meddrod ei dâd, yr hwn *oedd* yn Bethlehem: a Ioab a'i wŷr a gerddasant ar hŷd y nôs, ac yn Hebron y goleuodd arnynt.

PEN. III.

1 *Dafydd yn myned yn gryfach tra y parhaodd y rhyfel.* 2 *Gen: chwe mab iddo ef yn Hebron.* 6 *Abner yn anfoddlon i Isboseth,* 12 *yn cilio at Ddafydd.* 13 *Dafydd yn ei daerhyn ef, yn anmodd iddo ef ddwyn iddo ei wraig Michal.* 17 *Abner wedi ymddiddan â'r Israeliaid, yn cael gwledd gan Ddafydd, a'i ollwng ymaith.* 22 *Ioab yn dychwelyd or rhyfel yn anfoddlawn i Ddafydd, ac yn lladd Abner.* 28 *Dafydd yn melltithio Ioab,* 31 *ac yn galaru am Abner.*

A Bu ryfel hîr rhwng tŷ Saul a thŷ Ddafydd: a Dafydd oedd yn myned gryfach gryfach, and tŷ Saul oedd yn myned wannach wannach.

2 A meibion a anwyd i Ddafydd yn Hebron: a'i gyntafanedic ef oedd Ammon o Ahinoam y Iezreelites.

3 A'i ail *mab* oedd * Chileab, o Abigail gwraig * 1 Cron. Nabal y Carmelhad: a'r trydydd, Absalom mab 1. 3. Maacah ferch Talmai brenin Gesur.

4 A'r pedwerydd, Adonijah mab Haggith: a'r pummed Sephatiah mab Abital.

5 A'r chweched, Ithream o Eglah gwraig Ddafydd: y rhai hyn a anwyd i Ddafydd yn Hebron.

6 A thra 'r ydoedd rhyfel rhwng tŷ Saul a thy Ddafydd, yr oedd Abner yn ymgynio dros dŷ Saul.

7 Ond i Saul y *buasei* ordderch-wraig, a'i henw * Rispah, merch Aiah: ac *Isboseth* a dywe- * Pen. dodd wrth Abner, pa ham yr aetheſt i mewn at 21.10. ordderch-wraig fy nhâd?

8 Yna y digiodd Abner yn ddirfawr o herwydd geiriau Isboseth, ac a ddywedodd, ai pen ci *ydwyf*, yr hwn ydwyf heddyw 'n erbyn Iuda yn gwneuthur trugaredd â thŷ Saul dy dâd ti, a'i frodyr, ac â'i gyfeillion, a heb dy roddi di yn llaw Dafydd, pan ofodaiſt i'm herbyn fai *am* y wraig hon heddyw.

9 Fel hyn y gwnelo Duw i Abner, ac fel hyn y chwanego iddo, onid megis y tyngodd yr Arglwydd wrth Ddafydd, felly y gwnaf iddo ef?

10 Gan droi y frenhiniaeth oddi wrth tŷ Saul, a derchafu gorſedd-fainge Dafydd ar Israel, ac ar Iuda, o Dan hyd Beerſeba.

11 Ac ni feiddiodd efe mwyach atteb gair i Abner, rhac ei ofn ef.

12 Ac a Abner anfonodd genadau at Ddafydd trosto ei hun, gan ddywedyd, eiddo pwy yw 'r wlâd? *a* chan ddywedyd, gwna gyngrair â mi, ac wele fy llaw i *fydd* gyd â thi, i droi attat ti holl Israel.

13 A dywedodd ynteu, da, myfi a wnaf gyfammod â thi: ettto vn peth yr ydwyfi yn ei geiſio gennit, gan ddywedyd, ni welifi fy wyneb oni ddygi di yn gyntaf Michal ferch Saul, pan ddelech i edrych yn fy wyneb.

14 A Dafydd a anfonodd genadau at Isboſeth fab Saul, gan ddywedyd, dyro *i mi* fyngwraig Michal yr hon a ddyweddiais i mi am * gant o * 1 Sam. flaen-grwyn y Philiſtiaid. 18.25, 27.

15 Ac Isboſeth a anfonodd, ac a'i dug hi o ddi wrth * *ei* gŵr, *ſef* oddi wrth Phaltiel fab * 1 Sam. Lais. 25.44.

16 A'i gŵr a aeth gyd â hi, gan fyned ac wylo ar ei hol hi hyd Bahurim: yna y dywedodd Abner wrtho ef, dos, dychwel. Ac efe a ddychwelodd. Phalti.

17 Ac Abner a lefarodd wrth henuriaid Iſrael, gan ddywedyd, † cyn hyn yr oeddych chwi 'n ceiſio Dafydd yn frenin arnoch. † *Hebr. doe ac echdoe.*

18 Ac yn awr gwnewch *hynny*: canys yr Arglwydd a lefarodd am Ddafydd, gan ddywedyd, drwy law Dafydd fy ngwâs y gwaredaf fy mhobl Iſrael o law y Philiſtiaid, ac o law yn holl elynion.

19 Dywedodd Abner hefyd wrth Beniamin: ac Abner a aeth i ymddiddan â Dafydd yn Hebron, am yr hyn oll *oedd* dda yngolwg Iſrael, ac yngolwg holl dŷ Beniamin.

20 Felly Abner a ddaeth at Ddafydd i Hebron, ac vgain-wr gyd ag ef: a Dafydd a wnaeth wledd i Abner, ac i'r gŵr *oedd* gyd ag ef.

21 A dywedodd Abner wrth Ddafydd, mi a gyfodlaf, ac a âf, ac a gaſclaf holl Iſrael at fy arglwydd frenin

ſtenin, ſel y gwnelont gyfammod â thi, ac y teyrnaſech di ar yr hyn oll a chwennych dy galon. A Dafydd a ollyngodd Abner ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

22 Ac wele weiſion Dafydd a Ioab, yn dyfod oddi wrth y dorf, ac anrhaith fawr a ddygaſent hwy ganddynt: (ond nid oedd Abner gyd â Dafydd yn Hebron, canys efe a'i gollyngaſei ef ymmaith, ac yntef a aethei mewn heddwch.)

23 Pan ddaeth Ioab a'r holl lu *oedd* gyd ag ef, mynegwyd i Ioab, gan ddywedyd, Abner mab Ner a ddaeth at y brenin, ac efe a'i gollyngodd ef ymmaith, ac efe a aeth mewn heddwch.

24 A Ioab a ddaeth at y brenin, ac a ddywedod, beth a wnaethoſti? wele daeth Abner attati, pa ham y gollyngaiſt ef i fyned ymmaith?

25 Tí a adwaenit Abner fab Ner, mai i'th dwyllo *di* y daeth efe, ac i ŵybod dy fynediad allan, a'th ddyfodiad i mewn, ac i ŵybod yr hyn oll yr wyt ti yn ei wneuthur.

26 A Ioab a aeth allan oddi wrth Ddafydd, ac a anfonodd gennadau ar ôl Abner, a hwy a'i dygaſant ef yn ôl oddi wrth ffynnon Siriah, heb ŵybod i Ddafydd.

27 A phan ddychwelodd Abner i Hebron, Ioab a'i trôdd ef o'r naill du yn y porth, i ymddidan ag ef mewn heddwch: ac a'i tarawodd ef yno, *tan* y bummed *ais* ſel y bu efe farw, o herwydd gwaed Aſahel ei frawd ef.

28 Ac wedi hynny y clybu Dafydd, ac y ddywedod, *dieuog ydwyf*, a'm brenhiniaeth ger bron yr Arglwydd byth, oddi wrth waed Abner fab Ner.

29 Syrthied ar ben Ioab, ac ar holl dŷ ei dad ef, ſel na phallo *fôd yn* o dŷ Ioab yn ddiferllyd, neu yn wahan-glwyfus, neu'n ymgynnal wrth fagl, neu yn ſyrthio ar gleddyf, neu mewn eiſieu bara.

30 Felly Ioab ac Abiſai ei frawd ef a laddaſant Abner, herwydd lladd o honaw ef Aſahel eu brawd hwynt, mewn rhyfel yn Gibeon.

31 A Dafydd a ddywedodd wrth Ioab, ac wrth yr holl bobl *oedd* gyd ag ef, rhwygwch eich dillad, ac ymwregyſiwch mewn ſach-liain, a galerwch o flaen Abner. A'r brenin Dafydd oedd yn myned ar ôl yr elor.

32 A hwy a gladdaſant Abner yn Hebron, a'r brenin a ddercheſodd ei lêf ac a ŵylodd wrth fedd Abner; a'r holl bobl a ŵylaſant.

33 A'r brenin a alar-nadodd am Abner, ac a ddywedodd, ai fel y mae'r ynfyd yn marw y bu farw Abner?

34 Dy ddwylo nid *oeddynt* yn rhwym, ac nid oedd dy draed wedi en rhoddi mewn egwydyddi: ſyrthiaiſt fel y ſyrthiei *yn* o flaen meibion enwir. A'r holl bobl a chwanegaſant ŵylo am dano ef.

35 A phan ddaeth yr holl bobl i beri Ddafydd fwytta bara, a hi etto yn ddydd, Dafydd a dyngodd, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, os archwaethaf fara, na dim oll, nes machludo'r haul.

36 A'r holl bobl a ŵybuant *hynny*, a da oedd *hyn* yn eu golwg hwynt: a'r hyn oll a wnai y brenin oedd dda yngolwg y bobl.

37 A'r holl bobl, a holl Iſrael a wybuant y diwrnod hwnnw, na dâr fuſei o fodd y brenin ladd Abner fab Ner.

38 A'r brenin a ddywedodd wrth ei weiſion; oni wyddoch chwi i dywyſog, ac i ŵr mawr ſyrthio heddyw yn Iſrael.

39 A minnau ydwyf eiddil heddyw, er fy enneiaio yn frenhin, a'r gwŷr hyn meibion Seruiah ſy ry galed i mi: yr Arglwydd a dâl i'r hwn a wnaeth y drwg, yn ôl ei ddrygioni.

PEN. IIII.

1 *Tra'r oedd yn Iſraeliaid yn ddychrynedic o achos marwolaeth Abner*, 2 *Baanah a Rechab yn lladd Iſboſeth, ac yn dwyn ei ben ef i Hebron.* 9 *Dafydd yn peri eu lladd hwythau, a chladdu pen Iſboſeth.*

A Phan glybu mab Saul farw o Abner yn Hebron, ei ddwylo a laeſaſant, a holl Iſrael a ofnaſant.

2 A dau wr oedd gan fab Saul yn dywyſogion dreitar dorſoedd, enw yn *oedd* Baanah, ac enw'r ail dwyd Rechab, meibion Rimmon y Beerothiad, o feibion Beniamin: (canys Beeroth hefyd a gyfrifid i Beniamin:

3 A'r Beerothiaid a ffoeſent i Gittaim, ac a ſuaſent yno yn ddieithriaid hyd y dydd hwn.)

4 Ac i Ionathan fab Saul *yr oedd* mab cliſt o'i draed: mab pum mlwydd oedd efe, pan ddaeth y gair am Saul a Ionathan o Iezreel, a'i fammaeth a'i cymmerth ef, ac a ffodd: a bu wrth fryſio o honi i ffoi, iddo ef ſyrthio, ſel y cloſiodd efe, a'i enw ef *oedd* Mephiboſeth.

5 A meibion Rimmon y Beerothiad, Rechab a Baanah, a aethant, ac a ddaethant, pan wreſogaſei y dydd, i dŷ Iſboſeth, ac efe oedd yn gorwedd ar wely ganol dydd.

6 Ac wele, hwy a ddaethant i mewn i ganol y tŷ, *ſel* rhaiqu pryns gwenith, a hwy a'i tarawſant ef tan y bummed *aſen*; a Rechab, a Baanah ei frawd, a ddiangaſant.

7 A phan ddaethant i'r ty, yr oedd efe yn gorwedd ar ei wely o fewn ſtafell ei wely, a hwy a'i tarawſant ef, ac a dorraſant ei ben ef, ac a gymmeraſant ei ben ef, ac a gerddaſant trwy y gwaſtadedd ar hyd y nôs.

8 A hwy a ddygaſant ben Iſboſeth at Ddafydd i Hebron, ac a ddywedaſant wrth y brenin, wele ben Iſboſeth fab Saul dy elyn di, 'r hwn a geiſiodd dy einioes di, a'r Arglwydd a roddes i'm hargluwdd frenin ddial y dydd hwn, ar Saul ac ar ei hâd.

9 A Dafydd gatteb*odd* Rechab, a Baanah ei frawd, meibion Rimmon y Beerothiad, ac a ddywedodd wrthynt, fel mai byw 'r Arglwydd, yr hwn a ryddhaodd fy enaid o bob cyfyngdra.

10 Pan fynegodd *un* i mi, gan ddywedyd, wele bu farw Saul, (ac yr oedd yn ei olwg hun, megis yn yn dwyn llawenchwedl) mi a ymaflais yndo, ac a'i lleddais ef yn Siclag, yr hwn a *dybiaſei* y rhoddaſwn iddo obrwy am ei chwedl.

11 Pa feint mwy *y gwnaſ* i ddynion annuwiol a laddaſant ŵr cyſon yn ei dŷ, ar ei wely? yn awr gan hynny oni cheiſiaf ei waed ef ar eich llaw chwi? ac *oni* thorraf chwi ymmaith oddiar y ddaiar?

12 A Dafydd a orchymynnodd iw langcian, a hwy a'i lladdaſant hwy, ac a dorraſant eu dwylo hwynt a'i traed, ac a'i crogaſant hwy wrth ben y llyn yn Hebron: ond pen Iſboſeth a gymmeraſant hwy, ac a'i claddaſant ym meddrod Abner, yn Hebron.

PEN. V.

1 *Y llwythau yn dyfod i Hebron i weinio Dafydd yn frenhin ar Iſrael.* 4 *Oedran Dafydd.* 6 *Dafydd yn ennill Sion oddiar y Iebuſiaid, ac yn trigo yn ddi.* 11 *Hiram yn anfon at Ddafydd.* 13 *Gwŷr meibion iddo yn Ieruſalem.* 17 *Dafydd drwy gyfarwyddyd Duw, yn taraw y Philiſtiaid yn Baal peratzim,* 22 *ac wrth y wer-wydd.*

Yna

YNa holl lwythau Iſrael a ddaethant at Ddafydd i Hebron, ac a leſarasant, gan ddywedyd, wele, dy aſcwrn di, a'th gnawd ydym ni.

2 Cyn hyn hefyd pan oedd Saul yn frenin arnom ni, ti oeddit yn arwain Iſrael allan, ac yn eu dwyn i mewn: a dywedodd yr Arglwydd wrthit ti, ti * a borthi ſy mhobl Iſrael, a thi a fyddi yn flaenor ar Iſrael.

3 Felly holl henuriaid Iſrael a ddaethant at y brenin i Hebron, a brenin Dafydd a wnaeth gyfammod â hwynt yn Hebron, ger bron yr Arglwydd: a hwy a eneiniaſant Ddafydd yn frenin ar Iſrael.

4 Mab deng mlwydd ar hugain *oedd* Dafydd pan ddechreuodd deyrnaſu, a deugain mlynedd y teyrnaſodd efe.

5 Yn Hebron * y teyrnaſodd efe ar Iudah ſaith mlynedd, a chwe nyſt ac yn Ieruſalem y teyrnaſodd efe dair blynedd ar ddec ar hugain, ar holl Iſrael a Iuda.

6 Ar brenin a'i wŷr a aethant i Ieruſalem, at y Iebuſiaid preſſwyl-wyr y wlâd: y rhai a leſarasant wrth Ddafydd, gan ddywedyd, ni ddeui di ymma oni thynai ymmaith y deillion, a'r cloffion; gan ‖ dybied, ni ddaw Dafydd ymma.

7 Ond Dafydd a ennillodd amddiffynfa Sion: honno yw dinas Dafydd.

8 A dywedodd Dafydd y dwthwn hwnnw, pwy bynnag a elo i ſym i'r gwtter, ac a darawo y Iebuſiaid, a'r cloffion, a'r deillion, y rhai ſy gâs gan enaid Dafydd, * *hwnnw fydd blaenor*: ‖ am hynny y dywedaſant, y dall a'r cloff ni ddaw i mewn i'r tŷ.

9 A Dafydd a drigodd yn yr amddiffynfa, ac a'i galwodd hi dinas Dafydd, a Dafydd a adeiladodd oddi amgylch, o Milo, ac oddi mewn.

10 A Dafydd a aeth rhagddo, † ac a gynnyddodd yn fawr, ac Arglwydd Dduw y lluoedd *oedd* gyd ag ef.

11 A * Hiram brenin Tyrus a anfonodd genhadau at Ddafydd, a choed cedr, a ſeiri prennau, a †ſeiri meini: a hwy a adeiladaſant dŷ i Ddafydd.

12 A gwybu Dafydd i'r Arglwydd ei ſicrhau ef yn frenin ar Iſrael, a derchafu o hono ei frenhiniaeth eſ, er mwyn ei bobl Iſrael.

13 A Dafydd a gymmerodd etto * ordderchwragedd, a gwragedd o Ieruſalem, wedi iddo ddyfod o Hebron, a ganwyd etto i Ddafydd feibion a merched.

14 Ac * dymma henwau y rhai a anwyd iddo ef yn Ieruſalem, Sammuah, a Sobab, a Nathan, a Salomon:

15 Ibhar hefyd, ac Eliſuah, a Nepheg, a Iaphia,

16 Eliſamah hefyd, ac Eliada, ac Eliphalet.

17 * Ond pan glybu y Philiſtiaid iddynt eneinio Dafydd yn frenin ar Iſrael, yr holl Philiſtiaid a ddaethant i fyny i geiſio Dafydd: a Dafydd a glybu, ac a aeth i wared i'r amddeffynfa.

18 A'r Philiſtiaid a ddaethant; ac a ymdanaſant yn nyffryn Rephaim.

19 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, gan ddywedyd, a âf i fyny at y Philiſtiaid? a roddi di hwynt yn ſy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ddafydd, dos i fyny; canys gan roddi y rhoddaf y Philiſtiaid yn dy law di.

20 A * Dafydd a ddaeth i Baal Perazim, a Dafydd a'i tarawodd hwynt yno, ac a ddywedodd, yr Arglwydd a wahanodd ſy ngelynion o'm blaen i, megis gwahaniu dyfroedd. Am hynny y galwodd efe henw y lle hwnnw ‖ Baal-Perazim.

21 Ac yno y gadawſant hwy eu delwau, a Dafydd a'i wŷr * a'i ‖ lloſcodd hwynt. *1.Cron. 14.12.

22 A'r Philiſtiaid etto a chwanegaſant ddyfod i fyny, ac a yndanaſant yn nyffryn Rephaim.

23 A Dafydd a ymofynnodd â'r Arglwydd, ac ef a ddywedodd, na ddôs i fyny: amgylchyna o'r tu ôl iddynt, a thyred arnynt hwy gyferbyn a'r morwydd.

24 A phan glywech drwſt cerddediad ymmrig y môr-wydd, yna ymegnia: canys yna yr Arglwydd a â allan o'th flaen di, i daro gwerſyll y Philiſtiaid.

25 A Dafydd a wnaeth megis y gorchymynaſei'r Arglwydd iddo ef, ac a darawodd y Philiſtiaid o Geba, hyd oni ddelych i Gazer.

PEN. VI.

1 Dafydd yn cyrchu'r Arch o Ciriath Iearim ar ſen newydd. 6 Tao Vzzah yn Perez Vzzah. 9 Dim yn bendithio Obed Edom o achos yr Arch. 12 Dafydd yn dwyn yr Arch i Sion gydag aberthau, ac yn dawnſio o'i blaen hi, a Michal yn ei ddirmygu ef am hynny. 17 Efe yn goſod yr Arch mewn Pabell gyda lawenydd mawr a gweddi. 20 Michal am gerydu Dafydd am ei lawenydd duwiol, yn ymlhaniad ny hyd ſirwolaeth.

A Chaſclodd Dafydd etto'r holl etholedigion yn Iſrael, *ſef* deng-mil ar hugain;

2 * A Dafydd a gyfododd, ac a aeth, a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, o Baale Iuda, i ddwyn i fyny oddi yno Arch Dduw, ‖ enw'r hon a elwir *ar enw* Arglwydd y lluoedd, yr hwn ſydd yn aros arni rhwng y Cerubiaid. *1.Cron. 13.5,6. ‖ Neu, wrth yr hon y gal-wyd ar er enw, ſef Vzza hefyd, ac Ahio meibion Abinadab oedd yn gyrru y ſen newydd. &c.*

3 A hwy a † oſodaſant Arch Dduw ar ſen newydd, ac a'i dygaſant hi o dŷ Abinadab yn ‖ Gibeah: Vzza hefyd, ac Ahio meibion Abinadab oedd yn gyrru y ſen newydd. † Heb. wnaeth-ant i

4 A hwy a'i dygaſant hi * o dŷ Abinadab yn Gibeah, gyd ag Arch Dduw, ac Ahio oedd yn myned o flaen yr Arch. *Arch Dduw*

5 Dafydd hefyd a holl dŷ Iſrael oedd yn chware ger bron yr Arglwydd, â phob *offer* o goed ſynnidwydd, ſef â thelynau, ac â Nablau, ac a thympanau, ac ag ydcyrn, ac â cymbalau. *ſurcha-gaeth. ‖ Neu, cerdd.*

6 A phan ddaethant i lawr dyrnu * Nachon, Vzzah a eſtynnodd ei law at Arch Dduw, ac a ymaflodd ynddi hi; canys'r ychen ‖ oedd yn ei hyſgwyd. *) Heb. Nacon. *1.Sam. 7.2. *1.Cron. 13.9.*

7 A digoſaint yr Arglwydd a Iidiodd wrth Vzzah, a Duw a'i tarawod ef yno am ‖ yr amryſnſedd hyn, ac efe a ſu farw yno wrth Arch Dduw. ‖ Neu, *a dram.*

8 A bu ddrwg gan Ddafydd am i'r Arglwydd dorri rhwygiad ar Vzzah; ac efe a alwodd y lle hwnnw, ‖ Perez Vzzah, hyd y dydd hwn. *gwyddan. ſant. ‖ Neu, ehuſtrau.*

9 A Dafydd a ofnodd yr Arglwydd y dydd hwnnw, ac a ddywedodd, pa ſodd y daw Arch yr Arglwydd attaf? *ydd. ‖ Sef, rhwyg Vzzah.*

10 Ac ni fynnei Dafydd ſudo Arch yr Arglwydd atto ef i ddinas Dafydd: ond Dafydd a'i trôdd hi i dŷ Obed Edom y Gethiad.

11 Ac Arch yr Arglwydd a arhoſodd yn nhŷ Obed Edom y Gethiad, dri mis: a'r Arglwydd a fendithiodd Obed Edom, a'i holl dŷ.

12 A mynegwyd i'r brenin Dafydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd a fendithiodd dŷ Obed Edom, a'r hyn oll *oedd* ganddo, * er mwyn Arch Dduw. Yna Dafydd a aeth, ac a ddûg i fynu Arch Dduw, o dŷ Obed Edom, i ddinas Dafydd, mewn llawenydd. *1.Cron. 15.25.*

13 A phan gychwynnodd y rhai oedd yn dwyn Arch yr Arglwydd chwech o gamrau, yna efe a offrymmodd ychen, a phaſcedigion.

14 A Dafydd a ddawnſiodd a'i holl egni, ger bron

bron yr Arglwydd: a Dafydd oedd wedi ymwregysu ag Effod liain.

15 Felly Dafydd, a holl dŷ Israel a ddygâsant i fynu Arch yr Arglwydd, drwy floddest, a sain vdcorn.

16 Ac fel yr oedd Arch yr Arglwydd yn dyfod i mewn i ddinas Dafydd, yna Michal merch Saul a edrychodd drwy ffenestr, ac a ganfu y brenin Dafydd yn neidio, ac yn llemmein o flaen yr Arglwydd, a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

17 A hwy a ddygâsant i mewn Arch yr Arglwydd, ac a'i gosodasant yn ei lle, yngханol y babell, yr hon a † osodasei Dafydd iddi. A Dafydd a offrymmodd boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ger bron yr Arglwydd.

† Hebr. eſtynnaſai.

18 Ac wedi gorphen o Ddafydd offrymmu poeth offrwm ac offrymmau hedd, * efe a fendithiodd y bobl yn enw Arglwydd y lluoedd.

* 1. Cron. 16. 2.

19 Ac efe a rannodd i'r holl bobl, ſef i holl dyrfa Israel, yn ŵr, ac yn wraig, i bob vn, deifen o fara, ac vn dryll o gig, ac vn goſtrêleid o *wîn*: felly'r aeth yr holl bobl, bawb tw dŷ ei hun.

20 Yna y dychwelodd Dafydd i fendigo ei dŷ: a Michal merch Saul a ddaeth i gyfarfod Dafydd, ac a ddywedodd, oh mor ogoneddus oedd brenin Israel heddyw, yr hwn a ymddioſcodd heddyw yng-ŵydd llawforwynion ei weiſion, fel yr ymddioſcei vn o'r vnfydion gan ymddioſc.

21 A dywedodd Dafydd wrth Michal, ger bron yr Arglwydd yr hwn a'm dewiſodd i o flaen dŷdad ti, ac o flaen ei holl dŷ ef, gan orchymyn i mi fod vn flaenor ar bobl yr Arglwydd, ar Israel, *y chwarddais* a mi a chwarâf ger bron yr Arglwydd.

22 Byddif etto waelach nâ hyn, a byddaf ddirmygus yn fy ngolwg fy hun: a chyd â'r llawforwynion (*am* y rhai y dywedaiſt wrthif) i'm gogoneddir.

23 Am hynny i Michal merch Saul ni bu etifedd, hyd ddydd ei marwolaeth.

PEN. VII.

1 *Nathan yn canmol amcan Dafydd ar adeiladu ty i'r Arglwydd,* 4 *ac ar ol hynny trwy air Duw yn gwaraſun iddo.* 12 *Yn addo iddo ddaioni a bendithion ynet hâd.* 18 *Gweddi a diolch Dafydd.*

A * Phan eiſteddodd y brenin yn ei dŷ, a rhoddi o'r Arglwydd lonydd iddo ef rhac ei holl elynion oddi amgylch;

* 1. Cron. 17. 2.

2 Yna y dywedodd y brenin wrth Nathan y prophwyd, wele yn awr fi yn preſwylio mewn tŷ o gedr-wŷdd, ac Arch Dduw yn aros o fewn y cortynnau.

3 A Nathan a ddywedodd wrth y brenin, dos, gwna'r hyn oll *ſydd* yn dy galon; canys yr Arglwydd *ſydd* gyd â thi.

4 A bu y noſſon honno, i air yr Arglwydd ddyfod at Nathan, gan ddywedyd;

5 Dos, a dywed wrth fy ngwâs Dafydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ai ty di a adeiledi i mi dŷ, lle y cyfanneddwyfi?

6 Canys nid arhoſais mewn tŷ, er y dydd yr arweiniais blant Israel o'r Aipht, hyd y dydd hwn, eithr bum yn rhodio mewn pabell ac mewn Tabernacl.

7 Yn mha le bynnac y rhodiais gyd â holl feibion Iſrael, a yngenais i air wrth vn o Lwythau Israel i'r rhai y gorchymynnais borthi fy mhobl Israel, gan dywedyd, pa ham nad adeiladaſoch i mi dŷ o gedr-wŷdd.

† Hebr. A chwir Barn-myr

* 1. Cron. 17. 6.

8 Ac yn awr, fel hyn y dywedi wrth fy ngwâs Dafydd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * myfi a'th gymmerais di o'r gorlan, oddiar ôl y praidd, i fod yn flaenor ar fy mhobl, ar Israel.

* 1. Sam. 16. 11, 12.

9 A bum gyd â thi ym mha le bynnac y rhodiaiſt, a torrais ymaith helyd dy holl elynion di o'th flaen, a gwneuthum enw mawr i ti, megis enw y rhai mwyaf ar y ddaear.

10 (Gofodaf hefyd i'm pobl Israel lê, a phlannaf ef, fel y trigo efe yn ei le ei hun, ac na ſymmudo mwyach; a meibion anwiredd ni chwanegant ei gyſtuddio ef, megis gynt

11 * Seſer y dydd yr ordeiniais i faruwŷr ar fy mhobl Israel, ac y rhoddais lonyddwch i ti oddi wrth dy holl elynion:) a'r Arglwydd ſydd yn mynegi i ti, y gwna † eſe dŷ i ti.

* 1. Cron. 17. 10.

† Hebr.

12 A phan * gyflawner dy ddyddiau di, a huno o honot gyd â'th dadau, mi a gyfodaf dy hâd ti ar dy ôl, yr hwn a ddaw allan o'th ymyſcaroedd di, a mi a gadarnhâf ei frenhiniaeth eſ.

* 1. Bren. 2. 10.

13 Efe *a adeilada dŷ i'm enw i, minne a gadarnhâf orſeddfainge ei frenhiniaeth eſ byth.

* 1. Bren. 5. 5. & 6. 12.

14 *Mi fi a fyddaf iddo ef yn dâd, ac yntef fydd i mi yn fabi os *croſedda efe, mi a'i ceryddaf â gwialen ddynawl, ac â dyrnodiau meibion dynion.

* 1. Cron. 22. 10. * Heb. 1. 5.

15 Ond fy nhrugaredd nid ymedy ag ef, megis ac y tynnais hi oddi wrth Saul, yr hwn a fwriais ymaith o'th flaen di.

* Pſal. 89. 30. 31. 32.

16 A'th dŷ di a ſicrheir, a'th frenhiniaeth yn dragwyddol o'th flaen di: dy orſedd-fainge a ſicrheir byth.

17 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Ddafydd.

18 Yna *e aeth y brenin Dafydd i mewn, ac a eiſteddodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy *ydwyf* ô Arglwydd Dduw? a pheth *yw* ty nhŷ, pan ddygit fi hyd ymma?

* 1. Cron. 17. 16.

19 * Ac etto bychan oedd hyn yn dy olwg di, ô Arglwydd Dduw; ond ti a leferaiſt hefyd am dŷ dy wâs dros hîr amſer: ai dymma † arfer dŷn, ô Arglwydd Dduw?

* 1. Cron. 17. 17. † Heb. 2 Torah Adam.

20 A pha beth mwyach a ddywed Dafydd ſchwaneg wrthit? canys ti a adwaenoſt dy wâs, ô Arglwydd Dduw.

21 Er mwyn dy air di, ac yn ôl dy feddwl dy hun, y gwnaethoſt yr holl fawredd hyn, i beri i'th was eu gwybod.

22 Am hynny i'th fawrhawyd, o Arglwydd Dduw: canys nid *oes neb* fel tydi, ac nid *oes* Duw onid ti, yn ôl yr hyn oll a glywſom ni â'n cluſtiau.

23 A * pha vn genedl ar y ddaiar *ſydd* megis dy bobl, megis Iſrael, yr hon yr aeth Duw i wneuthur yn bobl iddo ei hun, ac i oſod iddo enw, ac i wneuthur eroch chwi bethau mawr ac ofnadwy tros dy dir, * ger bron dy bobl, y rhai a wredaiſt i ti o'r Aipht, oddiwrth y cenhedloedd a'u duwiau?

* Deut. 4. 7. 8. 1. Cron. 17. 21.

24 Canys ti a ſicrheaiſt i ti dy bobl Iſrael, yn bobl i ti byth: a thi Arglwydd, ydwyt iddynt hwy yn Dduw.

25 Ac yn awr, ô Arglwydd Dduw, cwpla byth y gair a leferaiſt am dy wâs, ac am ei dŷ ef, a gwna megis y dywedaiſt.

26 A mawrhaer dy enw yn dragwyddol, gan ddywedyd, Arglwydd y lluoedd *ſydd* Dduw ar Iſrael: a bydded tŷ dy wâs Dafydd wedi ei ſicrhau ger dy fron di.

27 Canys ti, ô Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, a † ſynegaiſt i'th was, gan ddywedyd, adeiladaf dŷ i ti: am hynny dy was a gafodd yn ei galon weddio attati y weddi hon.

† Heb. agorwch glust dy fodd.

28 Ac yn awr, ô Arglwydd Dduw (ty di ſydd Dduw, * a'th eiriau di ſydd wirionedd, a thi a leferaiſt am dy wâs y daioni hwn;)

* 1 Sam. 3. 4.

19 Yn awr gan hynny rhyngeid bodd † it ſendigo tŷ dy wâs, i ſod ger dy fron di yn dragywydd: canys tiò Arglwydd Duw a leferaiſt, ac â'th fendith di y bendithier tŷ dy wâs yn dragywydd.

PEN. VIII.

1 Dafydd yn daroſtwng y Philiſtiaid a'r Moabiaid. 3 Yn taro Hadarezer a'r Syriaid. 9 Yn cyſſegru eurhegion Toi, i Dduw. 14 Yn goſod pennaethiaid yn Edom. 16 Swyddogion Dafydd.

AC wedi * hyn tarawodd Dafydd y Philiſtiaid, ac a'i daroſtyngodd hwynt: a Dafydd a ddug ymmaith ‖ Metheg Ammah o law y Philiſtiaid.

2 Ac eſe a darawodd Moab, ac a'i meſurodd hwynt â llinyn, gan eu cwympo hwynt i lawr: ac eſe a feſurodd â dau linyn i ladd, ac â llinyn llawn i gadw yn fyw: felly y Moabiaid ſnant i Ddafydd yn weiſion yn dwyn trêth.

3 Tarawodd Dafydd hefyd Hadarezer fab Rehob brenin Zobah, pan oedd eſe yn myned i ynnill ei derfynau wrth afon Euphrates.

4 A Dafydd a ennillodd ‖ oddi arno eſſilo *gerlyden, a ſaith gant o farchogion, ac vgain mil o wŷr traed: a thorrodd Dafydd linynnau garr meirch pob cerbyd, ac eſe a adawodd o honynt gan cerbyd.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Damaſcus, i gynnorthwyo Hadarezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy fil ar hugain o wŷr.

6 A Dafydd a oſodedd ſwyddogion yn Syria Damaſcus, a'r Syriaid a ſnant weiſion i Ddafydd, yn dwyn trêth: a'r arglwydd a gadwodd Ddafydd ym mha le bynnac yr aeth eſe.

7 Dafydd hefyd a gymmerth y tariannau aur oedd gan weiſion Hadarezer, ac a'i dûg hwynt i Ieruſalem.

8 O Betah hefyd, ac o Berothai, dinaſoedd Hadarezer, y dûg y brenin Dafydd lawer iawn o brês.

9 Pan glybu * Toi brenin Hamath, daro o Ddafydd holl lu Hadarezer,

10 Yna Toi a anfonodd * Ioram ei fab at y brenin Dafydd i † gyfarch gwell iddo, ac i w ſendithio, am iddo ymladd yn erbyn Hadarezer, a'i ſaeddu eſ, (canys gŵr rhyfelgar oedd Hadarezer yn erbyn Toi) a lleſtri arian, a lleſtri aur, a lleſtri prês † ganddo.

11 Y rhai hefyd a gyſſegrodd y brenin Dafydd i'r Arglwydd, gyd â'r arian, a'r aur a gyſſegraſei eſe o'r holl genhedloedd a oreſcynaſei eſe.

12 Oddi ar Syria, ac oddi ar Moab, ac oddi ar feibion Ammon, ac oddi ar y Philiſtiaid, ac oddi ar Amalec, ac o anrhaith Hadarezer mab Rehob brenin Zobah.

13 A Dafydd a ennillodd *ildo* enw, pan ddychwelodd eſe o ladd y Syriaid, yn myſſryn yr halen, *ſef* tair mil ar bymthec.

14 * Ac eſe a oſodedd bennaethiaid ar Edom, ar holl Edom y goſodedd eſe bennaethiaid, a bu holl Edom yn weiſion i Ddafydd: a'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth eſe.

15 A theyrnaſodd Dafydd ar holl Iſrael, ac yr oedd Dafydd yn gwneuthur barn a chyfiawnder, i w holl bobl.

16 A Ioab mab Seruiah *oedd ben* ar y llu, a Iehoſaphat mab Ahilud yn gofiadur.

17 A Zadoc mab Ahitob, ac * Ahimelech mab Abiathar *oedd* offeiriaid, a Seraiah yn ſcrifennydd.

18 Benaiah hefyd mab Iehoiada *oedd* ar y Cerethiaid, a'r Pelethiaid; a * meibion Dafydd oedd dywyſogion.

PEN. IX.

1 Dafydd irwy law Ziba yn darſyn ag Mephiboſeth. 7 Ac er mwyn Ionathan yn ei adferyn ef yn fwrdd, ac yn cadwyd iddo gwbl ac oedd eiddo Saul: 9 ac yn gwneuthur Ziba yn oruch wiliwr iddo ef.

A Dafydd a ddywedodd, a oes etto vn wedi ei adel o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd ag ef, er mwyn Ionathan?

2 Ac yr *oedd* gwas o dŷ Saul a'i enw Ziba: a hwy a'i galwaſant ef at Ddafydd, a'r brenin a ddywedodd wrtho ef, ai tydi yw Ziba? a dywedodd yntef, dy wâs yw eſe.

3 A dywedodd y brenin, a oes neb etto o dŷ Saul, fel y gwnelwyf drugaredd Duw ag ef? a dywedodd Ziba wrth y brenin, *y mae* etto fab i Ionathan, * yn gloff o'i draed.

4 A dywedodd y brenin wrtho, pa le y mae eſe? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele ef yn nhŷ Machir fab Ammiel yn Lo-debar.

5 Yna y brenin Dafydd a anfonodd, ac a'i cymchodd eſ o dŷ Machir fab Ammiel o Lo-debar.

6 A phan ddaeth Mephiboſeth mab Ionathan, mab Saul, at Ddafydd, eſe a ſyrthiodd ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd: a Dafydd a ddywedodd, Mephiboſeth: dywedodd yntef, wele dy wâs.

7 A Dafydd a ddywedodd wrtho ef, nac ofna: canys gan wneutlur y gwnaf drugaredd â thi, er mwyn Ionathan dy dâd, a mi a roddaf yn ei ôl i ti holl dir Saul dy dâd, a thi a ſwyttei fara ar fy nwrdd i yn waſtadol.

8 Ac eſe a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, beth *ydyw* dy was di, pan edrychit ar gî marw o'm bath i?

9 Yna y brenin a alwodd ar Ziba gwâs Saul, ac a ddywedodd wrtho, yr hyn oll oedd eiddo Saul, ac eiddo ei holl dŷ ef, a roddais i fab dy feiſtr di.

10 A thi a erddi y tir iddo ef, ti a'th feibion, a'th weiſion, ac a'i dygi i mewn, fel y byddo bara i fab dy feiſtr di, ac y bwytao eſe: a Mephiboſeth mab dy feiſtr di a ſwyty yn waſtadol fara ar fy nwrdd i. Ac i Ziba *oedd* pymthec o feibion, ac vgain o weiſion.

11 Yna y dywedodd Ziba wrth y brenin, yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd ſy Arglwydd y brenin i'w wâs, felly y gwna dy wâs: yna *y dywedodd Dafydd*, Mephiboſeth a ſwyty ar fy nwrdd i, fel vn o feibion y brenin.

12 Ac i Mephiboſeth *yr oedd* mab bychan, a'i enw *oedd* Micha: a phawb a'r *a oedd* yn cyſannedu tŷ Ziba *oedd* weiſion i Mephiboſeth.

13 A Mephiboſeth a drigodd yn Ieruſalem: canys ar fwrdd y brenin yr oedd eſe yn bwyta yn waſtadol; ac yr oedd eſe yn glôff o'i ddeu-droed.

PEN. X.

1 Y dirmyg a wnaed â'r cennadon a anfonaſei Dafydd i gyſſuro Hanon fab Nahas. 6 Ioab ac Abiſai yn gorchfygu'r Ammoniaid, er bôd y Syriaid yn eu cynnorthwyo. 15 Sobach yn ail caſclu y Syriaid, a Dafydd yn ei ladd ef yn Helam.

AC yn ôl hyn y bu i * frenin meibion Ammon farw, a Hanon ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

2 Yna y dywedodd Dafydd, mi a wnaf garedigrwydd a Hanon mab Nahas, megis y gwnaeth ei dâd ef garedigrwydd â mi. A Dafydd a anfonodd gyd â'i weiſion i w gyſſuro ef am ei dâd: gweiſion Dafydd a ddaethant i wlad meibion Ammon.

3 A thywyſogion meibion Ammon a ddywedaſant wrth Hanon eu harglwydd, † wyt ti yn tybied mai anrhydeddu dy dâd ti y mae Dafydd, o herwydd iddo ddanfon cyſſurwŷr attati? oniad mwyn chwilio'r ddinas a'i throedio, a'i diſtrŷw, yr anfonodd Dafydd ei weiſion attat ti?

4 Yn

* 1 Cron. 19. 1.

* Pen. 4. 4

† Hebr. yn dy olwg dim arall

4 Yna Hanon a gymerth weiſion Dafydd, ac a eilliodd hanner eu barfau hwynt, ac a dorrodd eu ddilladd hwynt yn eu hanner, hyd eu cluniau, ac a'i gollyngodd hwynt ymaith.

5 Pan ſynegwyd *hyn* i Ddafydd, eſe a anfonodd iw cyfarfod hwynt, canys y gwyr oedd wedi cywilyddio yn fawr: a dywedodd y brenin, arhoſwch yn Iericho hyd oni dyfo eich barfau chwi, yna dychwelwch.

*1.Cron. 19.6. 6 A meibion Ammon a welſant eu bod yn ffieidd gan Ddafydd, a meibion Ammon a anfonaſant, ac a gyflogaſant y Syriaid o Beth Rehob, a'r Syriaid o Zobah, vgain mîl o wŷr traed, a chan frenin Maacah fil o wŷr, ac o Iſtob ddeuddeng-mil o wŷr.

7 A phan glybu Dafydd, eſe a anfonodd Ioab, a holl lu y cedyrn.

8 A meibion Ammon a ddaethant, ac a luniaethaſant ryſel *yrth* ddrws y porth: a'r Syriaid, o Zobah, a Rehob, ac o Iſtob a Maachah *oedd* o'r naill-du yn y maes.

9 Pan ganfu Ioab fod wyneb y rhyfel yn ei erbyn ef, ym mlaen ac yn ôl, eſe a etholodd o holl etholedigion Iſrael, ac a ymfyddinodd yn erbyn y Syriaid.

10 A gweddill y bobl a roddes eſe tan law Abiſai ei frawd, iw byddino yn erbyn meibion Ammon.

11 Ac eſe a ddywedodd, os trêch fydd y Syriaid nâ mi, yna bydd di i mi yn gynnorthwy: ond os meibion Ammon fyddant trêch nâ thi, yna y deuaf i'th gynnorthwyo dithau.

12 Bydd bybyr, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinaſoedd ein Duw: a gwnaed yr Arglwydd yr hyn fyddo da yn ei olwg ef.

13 A neſſaodd Ioab, a'r bobl *oedd* gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a ffoeſant o'i flaen ef.

14 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwythau a ffoeſant o flaen Abiſai, ac a aethant i'r ddinas: a dychwelodd Ioab o ddi wrth feibion Ammon, ac a ddaeth i Ieruſalem.

15 A phan welodd y Syriaid eu lladd o flaen Iſrael, hwy a ymgynullaſant ynghyd.

16 A Hadarezer a anfonodd, ac a ddug y Syriaid *oedd* o'r tû hwnt i'r afon, a hwy a ddaethant i Helam; a * Sobach tywyſog llu Hadarezer o'i blaen.

*2.Cron. 18.16.

17 A phan ſynegwyd i Ddafydd *hyny*, eſe a gaſclodd holl Iſrael, ac a aeth tros yr Iorddonen, ac a ddaeth i Helam; a'r Syriaid a ymfyddinaſant yn erbyn Dafydd, ac a ymladdaſant ag ef.

18 A'r Syriaid a ffoeſant o flaen Iſrael, a Dafydd a laddodd o'r Syriaid, wŷr ſaith gant o gerbydau, a deugain mîl o wŷr meirch: ac eſe a darawodd Sobach tywyſog eu llû hwnt, ſel y bu eſe farw yno.

19 A phan welodd yr holl frenhinoedd *oedd* weiſion i Hadarezer eu lladd hwynt o flaen Iſrael, hwy a heddychaſant ag Iſrael, ac a'i gwaſanaethaſant hwynt: a'r Syriaid a ofnaſant gynnorthwyo meibion Ammon mwyach.

PEN. XI.

1 Dafydd, tra'r ydoedd Ioab yn gwarchae ar Rabbah, yn godinebu gydâ Bathſeba, 6 Yn anſon am Uria adref i geiſio colwo ei odineb, 14 Yn anſon llythyr gydag ef at Ioab i bers iddo farw. 18 Ioab yn danfon newyddion o'i farwolaeth ef i Ddafydd. 26 Dafydd yn cymmeryd Bathſeba yn wraig iddo.

† Hebr. yn nyeh wtlad.

A † wedi pen y flwyddyn, yn yr amſer y bydd ei brenhinoedd yn myned allan i *ryſel*, danfonodd Dafydd * Ioab a'i weiſion gyd ag ef, a holl Iſrael, a hwy a ddeſtrywiaſant feibion Ammon, ac a warchaeaſant ar Rabbah: ond Dafydd oedd yn aros yn Ieruſalem.

*2.Cron. 20.1.

2 A bu ar bryd-nawn-gwaith gyfodi o Ddafydd oddi ar ei wely, a rhodio ar nen tŷ y brenin; ac oddi ar y nen eſe a ganfu wraig yn ymolchi; a'r wraig oedd dêg iawn yr olwg.

3 A Dafydd a anfonodd, ac a ymofynnodd am y wraig: ac * dyma a ddywedodd, onid hon yw Bathſeba merch Eliam, gwraig Urias yr Hethiad?

* 1.Sam. 25.3.

4 A Dafydd a anfonodd gennadau, ac a'i cymmerth hi, a hi a ddaeth i mewn atto ef, ac eſe a orweddodd gyd â hi, (ac * yr oedd hi wedi ei glanhau oddi wrth ei haflendid) a hi a ddychwelodd iw thŷ ei hun.

* Lefit. 15.19. 18.19.

5 A'r wraig a feichiogodd, ac a anfonodd, ac a fynegodd i Ddafydd, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn feichiog.

6 A Dafydd a anfonodd at Ioab, *gan ddywedyd*, danfon attaf Urias yr Hethiad. A Ioab a anfonodd Urias at Ddafydd.

7 A phan ddaeth Urias atto ef, Dafydd a ymofrmodd am † lwyddiant Ioab, ac am lwyddiant y bobl, ac am ffyniant y rhyfel.

† Hebr. heddwch.

8 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Urias, dos i wared i'th dŷ, a golch dy draed. Ac Urias a aeth allan o dŷ'r brenin, a ſaig y brenin aeth ar ei ôl eſe.

9 Ond Urias a gyſcodd wrth ddrws tŷ y brenin gyd â holl weiſion ei arglwydd, ac nid aeth i wared iw dŷ ei hun.

10 Yna y mynegaſant i Ddafydd, gan ddywedyd, nid aeth Urias i wared iw dy ei hun: a Dafydd a ddywedodd wrth Urias, onid o'th daith yr ydwyt ti yn dyfod? pa ham nad ait ti i wared i'th dŷ dy hun?

11 A dywedodd Urias wrth Ddafydd, yr Arch, ac Iſrael hefyd, a Inda ſydd yn aros mewn pebyll, a Ioab fy Arglwydd, a gweiſion fy arglwydd, ſydd yn gwerſyllu ar hŷd wyneb y maes a â fi gan hyny i'm tŷ fy hun, i fwyta, ac i yfed, ac i orwedd gyd â'm gwraig? fel mai byw di, ac fel mai byw dy enaid di, ni wnaf y peth hyn.

12 A Dafydd a ddywedodd wrth Urias, aros ymma etto heddyw, ac y foru i'th ollyngaf di: ac Urias a arhoſodd yn Ieruſalem, y dwthwn hwnnw a thrannoeth.

13 A Dafydd a'i galwodd ef, i fwytta, ac iſed ger ei fron ef, ac a'i meddwodd ef: ac yn yr hwyr eſe a aeth i orwedd ar ei wely, gyd â gweiſion ei arglwydd, ac nid aeth i wared iw dŷ ei hun.

14 A'r boreu yr yſcrifennodd Dafydd lythyr at Ioab, ac a'i anfonodd yn llaw Urias.

15 Ac eſe a ſcrifennodd yn ei lythyr, gan ddywedyd, goſodwch Urias ar gyfer wyneb y rhyfel-wŷr glewaf, a dychwelwch oddiar ei ol ef, fâ y tarawer ef, ac y byddo marw.

16 A phan oedd Ioab yn gwarchae ar y ddinas, eſe a oſodes Urias yn y lle y gwyddei eſe fod gwŷr nerthol ynddo.

17 A gwŷr y ddinas a aethant allan, ac a ymladdaſant â Ioab; a ſyrthiodd *rhai* o'r bobl o weiſion Dafydd, ac Urias yr Hethiad a fu farw hefyd.

18 Yna Ioab a anfonodd, ac a ſynegodd i Ddafydd holl hanes y rhyfel.

19 Ac a orchymynnodd i'r gennad, gan ddywedyd, pan orphennech lefaru holl hanes y rhyfel wrth y brenin;

20 Os cyfyd llidiawgrwydd y brenin, ac os dywed wrthit, pa ham y neſſaſoch at y ddinas

ddimas i ymladd? oni wyddych y taflant hwy oddi ar y gaer?

Num. 25. 21 Pwy a darawodd * Abimelech fab Ierubbeſeth? ouid gwraig a daflodd arno ef ddarn o faen melin oddi ar y mûr, ſel y buaſe farw yn Thebez? paham y neſaſoch at y mûr? yna y dywedi, dy wâs Vrias yr Hethiad a fu farw hefyd.

22 Felly y gennad a aeth, ac a ddaeth, ac a ſynegoddi Ddafydd, yr hyn oll yr anfonaſei Ioab eſo'i blegit.

23 A'r gennad a ddywedodd wrth Ddafydd, yn ddiau y gwŷr oeddynt drech nâni, ac a ddaethant attom ni i'r maes, a ninneu a aethom arnynt hwy hyd ddrŵs y porth.

24 A'r ſaethyddion a ſaethaſant at dy weiſion oddi ar y mûr, a *rhai* o weiſion y bremin a ſuant feirw, a'th was Vrias yr Hethiad a fu farw hefyd.

25 Yna Dafydd a ddywedodd wrth y genngad, fel hyn y dywedi di wrth Ioab, na ſidded hyn ddrwg yn dy olwg di, canys † y naill fel y llall a ddifetha y cleddyf: cadarnhâ dy ryfel yn erbyn y ddinas, a deſtrywiwch hi, a chyſſura ditheu eſ.

26 A phan glŷw gwraig Vrias farw Vrias ei gŵr, hi a alarodd am ei phriod.

27 A phan aeth y galar heibio, Dafydd a anfonodd, ac a'i cyrchodd hi iw dŷ, i ſod iddo yn wraig, a hi a ymddug iddo fab: a drwg yngolwg yr Arglwydd oedd y peth a wnaethei Dafydd.

PEN. XII.

1 *Dammeg Nathan am yr oeſig, yn peri i Ddafydd fôd yn facwnw arno ei hun.* 7 *Dafydd wedi i Nathan ei geryddu, yn cyfaddef ei bechod ac yn cael maddeuant,* 15 *yn galaru ac yn gweddio tros y plentyn tra oedd fyw.* 24 *Genir Salomon a'i henw Ieddiah.* 26 *Dafydd yn ennill Rabbah, ac yn arteithio ei phobl hi.*

AR Arglwydd a anfonodd Nathan at Ddafydd: ac efe a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, dau ŵr oeddyn yr vn ddinas, y naill yn gyfoethog, a'r llall yn dlawd.

2 Gan y cyfoethog yr oedd llawer iawn o ddefaid, a gwartheg.

3 A chan y tlawd nid *oedd* dim onid vn oenic fechan yr hon a brynaſei efe, ac a fagâſei, a hi a gynnyddaſſe gyd ag ef, a chyd â'i blant: o'i dammeid ei y bwyttaei hi, ac o'i gwppan ef yr ŷſei hi, ac vn ei ſonwes ef y gorweddei hi, ac yr oedd hi iddo megis merch.

4 Ac ymdeithudd a ddaeth at y gŵr cyfoethog, ondefe a arbedodd gymeryd o'i ddefaid ei hun, ac o'i wartheg ei hun, i arlwyo i'r ymdeithiwr a ddaethei atto, ond efe a gymmerth oenic y gŵr tlawd, ac a'i paratôdd i'r gŵr a ddaethei atto.

5 A digoſaint Dafydd a enynnodd yn ddirfawr wrth y gŵr; ac efe a ddywedodd wrth Nathan, *fel* mai byw yr Arglwydd, (nag o farwolaeth yw yr gŵr a wnaeth hyn.

6 A'r oenic a dâl efe adref * yn bedwar dyblig, o herwydd iddo wneuthur y peth hyn, ac nad ârbedodd.

Exod. 22. 1.

7 A dywedodd Nathan wrth Ddafydd, ti yw yr gâr: fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, * myfi a'th eneiniais di yn frenin ar Iſrael, myfi hefyd a'th waredais di o law Saul.

1 Sam. 16. 13.

8 Rhoddais hefyd i ti dŷ dy arglwydd, a gwragedd dy arglwydd yn dy ſoowes, ac mi a roddais i ti dŷ Iſrael, a Iuda, a phe *rhy* fychan *fuaſei hynny*, mi a roddaſwn i ti ſwy o lawer.

9 Pa ham y dirmygaiſt air yr Arglwydd i wneuthur drwg yn ei olwg ef? V rias yr Hethiad a darawaiſt di â'r cleddyf, a'i wraig ef a gymmeraiſt i ti yn wraig, a thi a'i lleddaiſt ef â chleddyf meibion Ammon.

10 Yn awr gan hynny nid ymêdy'r cleddyf â'th dŷ di byth, o herwydd i ti fy nirmygu i, a chymmeryd gwraig Vrias yr Hethiad, i fod yn wraig i ti.

11 Felhyn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a gyfoddâf i'th erbyn ddrwg o'th dŷ dy hun, ac * mi a ddygaf dy wragedd di yngŵydd dy lygaid, ac a'i rhoddaf *hwynt* i'th gymydog, ac efe a orwedd gyd â'th wragedd di, yngolwg yr haul hwn. * Deut. 28. 30. pen. 16. 22.

12 Er i ti wneuthur mewn dirgelwch; etto myfi a wnaf y peth hyn ger bron holl Iſrael, a cher bron yr haul.

13 A dywedodd Dafydd wrth Nathan, * pechais yn erbyn yr Arglwydd. A Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, yr Arglwydd hefyd a dynnodd ymmaith dy bechod ti, ni buddi di marw. *Ecclus. 47. 11.

14 Etto, o herwydd i ti beri i elynion yr Arglwydd gablu drwy yr peth hyn, y plentyn a anwyd i ti a fydd marw yn ddiau.

15 A Nathan a aeth iw dŷ: a'r Arglwydd a darawodd y plentyn a blantaſe gwraig Vrias i Ddafydd, ac efe aeth yn glaf iawn.

16 Dafydd am hynny a ymbiliod â Duw dros y bachgen, a Dafydd a ymprydiodd ymprydd, ac a aeth ac a orweddodd ar y ddaiar, ar hyd y nos.

17 A henuriaid ei dŷ ef a gyfodaſant atto ef, i beri iddo godi oddi ar y ddaiar: ond ni fynnei efe, ac ni fwytaei farà gyd â hwynt.

18 Ac ar y ſeithfed dydd y bu farw y plentyn. A gweiſion Dafydd a ofnaſant fynegi iddo ef farw y bachgen: canys dywedaſent, wele, tra oedd y bachgen yn fyw y llefaraſom wrtho, ond ni wrandawei ar ein llais; pa ſodd gan hynny † yr ymoſidia, os dywedwn wrtho farw y plentyn? † *Hebr.* *y gwna niweid.*

19 Ond pan welodd Dafydd ei weiſion yn ſibrwdi, deallodd Dafydd farw y plentyn: a hwy a ddywedaſant, eſe a fu farw.

20 Yna Dafydd a gyfododd oddiar y ddaiar, ac a ymolchodd, ac a ymeneiniodd, ac a newidiodd ei ddillad, ac a ddaeth i dŷ'r Arglwydd, ac a addolodd: wedi hynny y daeth eſe iw dŷ ei hun, ac a ofynnodd, a hwy a roddaſant iddo ſara, ac efe a fwyttâodd.

21 Yna ei weiſion a ddywedaſant wrtho ef, pa beth *yw* hyn a wnaethoſt di? dros y plentyn byw y ymprydiaiſt, ac yr wylaiſt, ond pan fu y plentyn farw, ti a gyfodaiſt, ac a fwyttâaiſt ſara.

22 Ac efe a ddywedodd, tra yr ydoedd y plentyn yn fyw y ymprydiais, ac yr wylais: canys mi a ddywedais, pwy a wŷr a dugarha i yr Arglwydd wrthiſi, fely byddo byw y plentyn?

23 Ond yn awr efe ſu farw, i ba beth yr ymprydiwn i? a allaſwn ddwyneſyn ol mwyach, myfi a âf atto ef, ond ni ddichwel efe attaf i.

24 A Dafydd a gyſſurodd Bathſheba wraig, ac a aeth i mewn atti hi, ac a orweddodd gyd â hi: a hi a aymddug fab, ac * efe a alwodd ei enw ef Salomon, a'r Arglwydd a'i carodd ef. * 1. Cron. 22. 9.

25 Ac efe a anfonodd drwy law Nathan y proffwyd, ac efe a alwodd ei enw ef ‖ Iedidiah, * oblegit yr Arglwydd. ‖ *Anwyl gan yr Arglwydd.*

26 A Ioab a ymladdodd yn erbyn Rabbah meibion Ammon, ac a enillodd y frenhinawdd dinas.

27 A Ioab a anfonodd genhadau at Dafydd, ac a ddywedodd, rhyfelais yn erbyn Rabbah ac a enillais ddinas y dyfroedd.

28 Yn awr gan hynny caſcl weddill y bobl, a gwerſyllu yn erbyn y ddinas, ac enill hi: rhac i mi enilly ddinas, a gelw fy henw i arni hi.

O 29 A Da-

29 A Dafydd a gasclodd yr holl bobl, ac a aeth i Rabbah, ac a ymladdodd yn ei herbyn, ac a'i hennillodd hi.

1 Cron. 20. 3. 30 Ac *ese n gymmerodd goron en brenin hwynt oddi am ei ben (a'i phwys hi *oedd* dalent o aur, gŷd â'r main gwerthfawr,) a hi a osodwyd ar ben Dafydd, ac ese a ddûg ymmaith o'r ddinas, anrhaith fawr iawn.

31 Ac ese a ddûg ymmaith y bobl *oedd* ynddi, ac a'i gosododd tan linau, a than ogau heirn, a than fwyll heirn, ac a'i bwriodd hwynt i'r odinau calch; ac felly y gwnaeth i holl ddinasoedd meibion Ammon. A dychwelodd Dafydd a'r holl bobl i Ierusalem.

PEN. XIII.

1 *Ammon yn caru Tamar, a thrwy gyngor Ionadab yn cymmeryd arno fôd yn glâf, ac yntau threfslo hi: 15 ac yno yn ei chasau hi, ac yn ei throi ymaith yn gwaradwus. 19 Absalom yn ei derbyn hi, ac yn celu ei amcan, 23 ac wrth gneifio ei ddefaid, yn lâdd Ammon. 30 Dafydd yn pryddhan wrth glywed hynny, a Ionadab yn ei gyssuro ef. 47 Absalom yn ffo at Telmai i Gesur.*

AC yn ôl hyn yr oedd gan Absalom fab Dafydd chwaer dêg, a'i henw Tamar: ac Amnon mab Dafydd a'i carodd hi.

2 Ac yr oedd mor flin ar Amnon, fel y clafychodd efe o herwydd Tamar ei chwaer; canys gwyryf *oedd* hi; ac † anhawdd y gwele i Amnon wneuthur dim idi hi.

† Hebr. o hŷ fodd el neu, gwaredig yngolwg Amnon oedd wne. † Hebr. denu.

3 Ond gan Amnon yr oedd cyfaill, a'i enw Ionadab mab Simeah frawd Dafydd: a Ionadab *oedd* ŵr call iawn.

4 Ac efe a ddywedodd wrtho ef, ti fab y brenin, pa ham yr ydwyt yn † curio fel hyn † beunydd? oni fynegi di i mi? Ac Amnon a ddywedodd wrtho ef, caru yr ydwyf i Tamar chwaer Absalom fy mrawd.

† Hebr. o forcu i fore.

5 A Ionadab a ddywedodd wrtho ef, gorwedd ar dy wely, a chymer arnat fod yn glaf, a phan ddelo dy dad i'th edrych, dywed wrtho ef, deued attolwg Tamar fy chwaer, i roddi bwyd i mi, ac i arlwyo'r bwyd yn fy ngolwg, fel y gwelwyf, ac y bwytawyf o'i llaw hi.

6 Felly Amnon a orweddodd, ac a gymmerth arno fod yn glaf: a'r brenin a ddaeth iw edrych ef, ac Amnon a ddywedodd wrth y brenin, deued attolwg Tamar fy chwaer i grassu dwy deisen yn fy ngolwg i, fel y bwytawyf o'i llaw hi.

7 Yna Dafydd a anfonodd adref at Tamar, gan ddywedyd, dos yn awr i dŷ Amnon dy frawd, a pharatoa fwyd iddo.

8 Felly Tamar a aeth i dŷ Amnon ei brawd, (ac efe oedd yn gorwedd) a hi a gymmerth ‖ beillied, ac a'i telinodd, ac a wnaeth deisennau yn ei ŵydd efac a g asodd y teisennau.

‖ Neu, does.

9 A hi a gymmerth badell, ac a'i tywallt o ddi *hwynt* ger ei fron ef, ond efe a wrthododd fwytta: ac Amnon a ddywedodd, gyrrwch allan bawb oddi wrthŷf, a phawb a aethant allan oddi wrtho ef.

10 Yna Amnon a ddywedodd wrth Tamar, dŵg y bwyd i'r ſtafell, fell y bŵytawyf o'th law di. A Thamar a gymmerth y teisennau a wnaethei hi, ac a'i dug at Amnon ei brawd i'r ystafell.

11 A phan ddûg hi *hwynt* atto ef i fwytta, efe a ymaflodd ynddi hi, a dywedodd wrthi hi, tyrd, gorwedd gyd â mi, fy chwaer.

† Hebr. dlarc. ſtwng. * Lenit. 18. 9.

12 A hi a ddywedodd wrtho, paid fy mrawd, na † threisia fi; canys *ni wneir fel hyn yn Israel: na wna di yr vnfydawydd hyn.

13 A minnau, i ba le y bwriaf ymmaith fyng warth? a thi a fyddi fel vn o'r vnfydion yn Israel; yn awr gan hynny, ymddiddan attolwg, â'r brenin, canys ni emmiedd efe fi i ti.

14 Ond ni fynne efe wrando ar ei llais hi: eithr efe a fu drêch nâ hi, ac a'i treisiodd, ac orweddodd gyd â hi.

15 Yna Amnon a'i casâodd hi â châs mawr iawn: canys mwy *oedd* y câs â'r hwn y casasai efe hi, na'r cariad a'r hwn y carasei efe hi: ac Amnon a ddywedodd wrthi hi, cyfod, dôs ymmaith.

16 A hi a ddywedodd wrtho ef, nid *oes* achos: y drygioni hwn *ſef* fy ngyrru ymmaith, ſydd fwy nâ'r llall a wnaethoſt â mi: ond ni wrandawai efe arni hi.

17 Eithr efe a alwodd ar ei langc, ei wenidog, a ddywedodd, gyrrwch hon yn awr allan oddi wrthi ſi: a chlôa y drŵs ar ei hôl hi.

18 Ac am dani hi *yr oedd* mantell ſymmudliw: canys â'r cyfryw fentyll y dilledid merched y brenin, y rhai *oedd* forwŷnion: yna ei wenidog ef a'i dûg hi allan, ac a glôdd y drws ar ei hôl hi.

19 A Thamar a gymmerodd ludw ac ei phen, ac a rwygodd y fantell ſymmudliw *oedd* am dani, ac a osododd ei llaw ar ei phen, ac a aeth ymmaith, dan weiddi.

20 Ac Absalom ei brawd a ddywedodd wrth hi ai Amnon di frawd a fu gyd â thi? er hynny ya awr taw a ſôn fy chwaer, dy frawd ti *yw* efe, na osod dy galon ar y peth hyn. Felly Tamar a drigodd yn ymddifad yn nŷ Absalom ei brawd.

21 Ond pan glybu y brenin Dafydd yr holl bethau hynny, efe a ddigiodd yn aruthr.

22 Ac ni ddywedodd Absalom wrth Amnon, na drwg, na dâ: canys Absalom a gasâodd Amnon, o herwydd iddo dreisio Tamar ei chwaer ef.

23 Ac ar ôl dwy flynedd o ddyddiau, yr oedd gan Absalom rai yn cneifio yn Baal Hazor, yr hwn *ſydd* wrth Ephraim: ac Absalom a wahoddodd holl feibion y brenin.

24 Ac Absalom a ddaeth at y brenin, ac a dywedodd, wele yn awr rai yn cneifio i'th wâs di, deued i attolwg y brenin a'i weiſion gyd â'th wâs.

25 A dywedodd y brenin wrth Absalom, nâg fy mab, ni ddeuwn ni i gyd yn awr rhag i ni ormeſu arnat ti. Ac efe a fu daer arno; ond ni fynne efe ſyned, eithr efe a'i bendithiodd ef.

26 Yna y dywedodd Absalom, oni ddaw Amnon fy mrawd yn awr gyd â ni? a'r brenhin a ddywedodd wrtho ef, i ba beth yr â efe gyd a thi?

27 Eitto Absalom a fu daer arno, fel y gollyngodd efe Amnon gyd ag ef, a holl feibion y brenin.

28 Ac Absalom a orchymynnod iw langciau, gan ddywedyd, edrychwch attolwg pan ſyddo llawen calon Amnon gan win, a *phan* ddywedwyf wrthych, tarewch Amnon, yna lleddwch ef, nac ofnwch: ſon orchymynnais i chwi? ymwrolwch, a byddwch ‖ Neu, feibion glewion.

ewch

29 A llangciau Absalom: a wnethant i Amnon fel y gorchymynaſei Absalom: a holl feibion y brenin a gyfodaſant, a phob vn a farchogodd ar ei ful, i ffoi ac a ffyrfant.

30 A thra *yr oeddynt* hwy ar y ffordd, y daeth y chwedl at Dafydd, gan ddywedyd, Absalom a laddodd holl feibion y brenin, ac ni adawyd vn o honynt.

31 Yna y brenin a gyfododd, ac a rwygodd ei ddillad, ac a orweddodd ar y ddaiar: a'i holl weiſion oedd ynſefyll ger llaw, a'i gwiſcoedd yn rhwygedic.

32 A Ionadab mab Simiah frawd Dafydd, a attebodd ac a ddywedodd, na thybied fy Arglwydd iddynt hwy lladd yr holl llangciau, *ſef* meibion y brenin; canys Amnon yn vnic a fu farw

eunydd

canys yr oedd ‖ ym mryd Abſalom *lywny*, er y dydd y treiſiodd eſe Tamar ei chwaer ef.

33 Ac yn awr na ofeded ſy arglwydd frenin y peth at ei galon, gan dybied farw holl feibion y brenin: canys Amnon yn vnic a fu farw.

34 Ond Abſalom a ffodd: a'r llangc yr hwn oedd yn gwylio a ddercha ſodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele bobl lawer yn dyfod rhyd yſſordd ei ôl ef, ar hŷd yllŷs y mynydd.

35 A Ionadab a ddywedodd wrth y brenin, wele feibion y brenin yn dyfod: † fel y dywedodd dy was, felly y mae.

36 A phan orphennaſei eſe ymddiddan, wele, meibion y brenin a ddaethant, ac a dderchafaſant eu lleſ, ac a ŵylaſant: a'r brenin hefyd, a'i holl weſion a ŵylaſant ag ŵylofain mawr iawn.

37 Ac Abſalom a ffoawdd, ac a aeth at *Talmai fab ‖ Ammihud brenin Gefur: a *Dafydd* a alarodd am ei fab bob dydd.

38 Ond Abſalom a ffoawdd, ac a aeth i Gefur, ac yno y bu eſe dair blynedd.

39 Ac *enaid* Dafydd y brenin a ‖ hiraethodd am fynd at Abſalom: canys eſe a gyſſuraſid am Amnon, gan ei farw eſe.

PEN. XIIII.

1 *Ioab yn goſod gwraig weddŵ o Tecoah trwy ddamweg i droi calon y brenin i gyrchu ei fab adref. ac yn ei ddwyn ef i Ieruſalem.* 25 *Tegwch, gwallt, a phlant Abſalom.* 28 *Ioab ymadrodd dwy ſywaid yn dwyn Abſalom i wydd y brenin.*

YNa Ioab mab Serfiah a wybu fod calon y brenin tu ag at Abſalom.

2 A Ioab a anfonodd i Tecoah, ac a gyrchodd oddi yno wraig ddoeth, ac a ddywedodd wrthi, cymmer arnat attelwg alaru, a gwiſc yn awr alar-wiſc, ac nac ymira ag olew, eithr bydd fel gwraig yn galaru er ys llawer o ddyddiau am y marw:

3 A chyned at y brenin, a llefara wrtho yn ôl yr ymadrodd hyn: a Ioab a oſodedd yr ymadroddion yn ei genau hi.

4 A'r wraig o Tecoah pan ddywedodd wrth y brenin, a ſyrthiodd i lawr ar ei hwyneb, ac a ymgrymmodd, ac a ddywedodd, † cynnorthwya ô frenin.

5 A dywedodd y brenin wrthi hi, beth *a dlarfu* i tê? a hi a ddywedodd, yn wir gwraig weddw y mae fi, am gwr a fu farw.

6 Ac i'th lawforwyn *yr oedd* dau fab, a hwynt ddau a ymryſonaſant yn y maes, ond nid *oedd* † achubwr-wr rhyngddynt hwy: ond y naill a darawodd y llall, ac a'i lladdodd ef.

7 Ac wele yr holl deulwyth a gyfododd yn erbyn dy lawforwyn, a hwy a ddywedaſant, dyro yr hwn a darawodd ei frawd, fel y lladdom ni ef am enioes ei frawd a laddodd eſe, ac y difethom hefyd yr etifedd: felly y diffodient ſy marworyn, yr hwn a adawyd, heb adel i'm gŵr, nac enw nac epil, ar wyneb y ddaiar.

8 A'r brenin a ddywedodd wrth y wraig, dôs i'th dŷ, a mi a roddaf orchymmyn mo'th blegit di.

9 A'r wraig o Tecoah a ddywedodd wrth y brenin, *bydded* y camwedd hwn arnaſi, ty arglwydd frenin, ac ar dy ſy nhad i: a'r brenin a'i oeſedd-fainge ef yn ddieuog.

10 A'r brenin a ddywedodd, dêg attaſi yr hwn a ymgeo wrthit, ac ni chaiff mwyach gyffwrdd a thi.

11 Yna hi a ddywedodd, cofied attolwg y brenin dy Arglwydd Duw, rhac amlhau dialwŷr y gwaed i diſtrywio, a rhac difetha o honynt hwy fy mab i: ac eſe a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd, ni ſyrth vn o wallt pen dy fab di i lawr.

12 Yna y dywedodd y wraig, attolwg, gâd i'th law-forwyn ddywedyd gair wrth ty arglwydd frenin: yntef a ddywedodd, dywed.

13 A'r wraig a ddywedodd, pa ham gan hynny y meddi ddiaſt fel hyn yn erbyn pobl Duw? canys y mae yr brenin yn llefaru y gair hwn megis yn beius, gan na ddŵg y brenin adref ei herwr.

14 Canys gan farw yr ydym ni yn marw, ac ydym fel dyfroedd wedi eu tywallt ar y ddaiar, y rhai ni cheſglir: gan na ddug Duw ei enioes, eſe a feddyliodd foddion, fel na yrrer ymmaith ei herwr oddi wrtho.

15 Ac yn awr mi a ddaethum i ymddiddan â'm harglwydd frenin am y peth hyn, o blegit i'r bobl ſy nychryn: am hynny y dywedodd dy law-forwyn, ymddiddanaf yn awr â'r brenin; ond oddi ſa a wna y brenin ddymuniad ei law-forwyn.

16 Canys y brenin a wrendy, fel y gwaredo eſe ei law-forwyn o law y gŵr *a fynnei* ſy nifetha i, a'm mab hefyd, o etifeddiaeth Duw.

17 A'th law-forwyn a ddywedodd, bydded attolwg gair *ſy* arglwydd frenin † yn gyſſur: canys fel angel Duw yw ty arglwydd frenin, i wrando y da a'r drwg: a'r Arglwydd dy Dduw ſyddo gyd a thi. † *Hebr. yn orphwyſfa.*

18 Yna 'r attebodd y brenin, ac y dywedodd wrth y wraig, na chêla attolwg oddi wrthiſi y peth yr yſtyfyf yn ei ofyn i ti. A dywedodd y wraig, llefared yn awr ſy arglwydd frenin.

19 A'r brenin a ddywedodd, a *ydyw* llaw Ioab gyd â thi yn hyn holl? a'r wraig a attebodd, ac a ddywedodd, *fel* mai byw dy enaid ti, ſy arglwydd frenin, nid *gwiw troi* ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſiw oddi wrth yr hŵn oll a ddywedodd ſy arglwydd frenin, canys dy wâs Ioab a orchymynnodd i mi, ac a oſododd yr holl eiriau hyn yngenau dy law-forwyn.

20 Ar fedr troi y chwedl y gwnaeth dy wâs Ioab y peth hyn: ond ſy arglwydd *ſydd* ddoeth fel doethineb angel Duw, i wybod yr hyn oll *ſydd* ar y ddaiar.

21 A'r brenin a ddywedodd wrth Ioab, wele yn awr, gwneuthum y peth hyn: dôs, a dwg y llangc Abſalom yn ei ôl.

22 A Ioab a ſyrthiodd i lawr ar ei wyneb, ac a ymgrymmodd, ac a fendithiodd y brenin: a Ioab a ddywedodd, heddyw y gwybu dy wâs di gael o honof ffafor yn dy olwg di (ſy arglwydd frenin) am i'r brenin gyflawni dymuniad ‖ ei wâs. ‖ *Neu, dy.*

23 A Ioab a gyfododd, ac a aeth i Gefur, ac a ddug Abſalom i Ieruſalem.

24 A'r brenin a ddywedodd, troed iw dŷ ei hûn, ac nac edryched *yn* ŷ wyneb i: felly Abſalom a drôdd iw dŷ ei hun, ac ni welodd wyneb y brenin.

25 † Ac nid oedd ŵr mor ‖ lodfawr am ei degwch ag Abſalom o fewn holl Iſrael: o wadn ei droed hyd ei go yn, nid oedd wrthuni yn ddo ef. † *Hebr. Ac ſel Abſalom nid oedd we gldn yn holl Iſrael, i'w ganmol yn fawr.* ‖ *Neu, gwr.*

26 A phan gneifiei eſe ei ben (canys yn waith yn y dwyddyn y torrai eſe ei wallt: o herwydd ei fod yn drwm arno, am hynny eſe a'i torrai) eſe a bwyſei wallt ei ben yn ddau gan ſicl, wrth bwys y brenin.

27 A thri mab a anwyd i Abſalom, ac yn ferch, a'i henw hi *oedd* Tamar: yr oedd hi yn wraig dêg yr olwg.

28 Felly Abſalom a drigodd ddwy flŵydd gyfan yn Ieruſalem, ac ni welodd wyneb y brenin.

29 Am hynny Abſalom a ddanfonodd am Ioab, iw anfon ef at y brenin, ond ni ddeuai eſe atto ef: ac eſe a anfonodd etto 'r ail waith, ond ni ddeuai eſe ddim.

30 Am hynny ese a ddywedodd wrth ei weiſion, gwelwch randir Ioab ger ſy llaw i, a haidd *ſydd* ganddo ef yno; ewch a lloſcwch hi â thân: a gweiſion Abſalom a loſcaſant y rhan-dir â thân.

31 Yna Ioab a gyfododd, ac a ddaeth at Abſalom iw dŷ, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y lloſcodd dy weiſion di fy rhan-dir i â thân?

32 Ac Abſalom a ddywedodd wrth Ioab, wele mi a anfonais attat ti, gan ddywedyd, tyred yma fel i'th anfonwyf at y brenin, i ddywedyd, i ba beth y daethum i o Geſur? gwell fuaſei i mi fy mod yno ette: ac yn awr gadawer i mi weled wyneb y brenin, ac od oes camwedd ynof, lladded fi.

33 Yna Ioab a ddaeth at y brenin, ac a fyneg odd iddo ef, ac efe a alwodd am Abſalom, yntef a ddaeth at y brenin, ac a ymgrymmodd i'r lawr, i lawr ar ei wyneb, ger bron y brenin: a'r brenin a guſſanodd Abſalom.

P E N. XV.

1 *Abſalom trwy ei ſwyniddi-dra yn hedratta calonnau Iſrael,* 7 *ac yn rhith talu addwed, yn cael cennad i fyned i Hebron,* 10 *Ac yn gwreuthur cydſwriad mawr yno.* 13 *Daſydd wrth glywed hynny yn ffoi o Ieruſalem.* 19 *Ittai heb ymadael ag ef.* 24 *Danfon Zadoc ac Abiathar yn ei hôl a'r Arch,* 33 *Daſydd a'i cyfyllion yn myned i fynydd yr Olewydd tan wylo,* 31 *yn mellitio cyngor Ahitophel,* 32 *ac yn anfon Huſai yn ei ôl.*

AC wedi hyn y paratôdd Abſalom iddo ei hun gerbydau, a meirch, a deng-ŵr a deugain i redeg o'i flaen.

2 Ac Abſalom a gyfodei yn fore, ac a ſaſei ger llaw ſfordd y porth: ac Abſalom a alwei atto bob gŵr yr oedd iddo ſatter i ddyfod at y brenin am farn, ac a ddywedei, o ba ddinas *yr ydwyt* ti? yntef a ddywedei, o'r a o lwythau Iſrael *y mae* dy wâs.

3 Ac Abſalom a ddywedei wrtho ef, wele *y mae* dy ſatterion yn dda, ac yn vnion; ond nid *oes* neb tan y brenin a wrandawo arnat ti.

4 Dywedei Abſalom hefyd, oh na'm goſodid i yn farn-wr yn y wlad, fel y dele attaſi bob gŵr a fyddei ganddo hawl neu gynghaws, myfi a wnawn gyfiawnder iddo.

5 A phan neſſaei neb i ymgrymmu iddo ef, efe a eſtynnai ei law, ac a ymaflei ynddo ef, ac a'i cuſſanei.

6 Ac fel hyn y gwnai Abſalom i holl Iſrael y rhai a ddeuent am farn at y brenin: felly Abſalom a ledrattodd galon hol wŷr Iſrael.

7 Ac yn mhen dengain mlhynedd y dywedodd Abſalom wrth y brenin, gad i mi fyned attolwg, a thalu fy addunedau addunedais i'r Arglwydd yn Hebron.

8 Canys dy wâs a addunedodd addunedau, pan oeddwn i yn aros o fewn Geſur yn Syria, gan ddywedyd os gan ddychwelyd y dychwel yr Arglwydd fi i Ieruſalem, yna y gwaſanaethaf yr Arglwydd.

9 A'r brenin a ddywedodd wrtho ef, dos mewn heddwch: felly efe a gyfododd, ac a aeth i Hebron.

10 Eithr Abſalom a anfonodd yſpiwyr drwy holl lwythau Iſrael, gan ddywedyd, pan glywoch lais yr vdcorn; yna dywedwch, Abſalom ſydd yn teyrnaſu yn Hebron.

11 A dau cant o wŷr a aethant gyd ag Abſalom o Ieruſalem ar wahodd, ac yr oedd ynt yn myned yn eu gwiriondeb, ac heb wybod dim oll.

12 Ac Abſalom a anfonodd am Ahitophel y Giloniad, cynghor-ŵr Daſydd, o'i ddinas, o Gilo, tra oedd efe yn offrymmu aberthau: a'r cyſtudd-wriaeth *oedd* grŷf, a'r bobl oedd yn amlhau gyd ag Abſalom yn waſtadol.

13 A daeth cennad at Ddaſydd, gan ddywedyd, y mae calon gwŷr Iſrael ar ôl Abſalom.

14 A dywedodd Daſydd wrth ei holl weiſion, y rhai *oedd* gyd ag ef yn Ieruſalem, cyfodwch, a ffown; canys ni ddiangwn ni gan Abſalom: bryſiwch i fyned, rhac iddo ef ſruſyio a'n dala ni, a dwyn drwg arnom ni, a tharo y ddinas â min y cleddyf.

15 A gweiſion y brenin a ddywedaſant wrth y brenin, wele dy weiſion *yn barod*, ar ôl yr hyn oll a ddewiſo ſy arglwydd frenin.

16 A'r brenin a aeth, a'i holl dŷlwyth ar ei ôl: a'r brenin a adawodd ddeg o ordderchwragedd i gadw'r tŷ.

17 A'r brenin a aeth ymaith a'r holl bobl ar ei ôl; a hwy a arhoſaſant mewn lle o hirbell.

18 A'i holl weiſion ef oedd yn cerdded ger ei law ef, yr holl Gerethiaid, a'r holl Pelethiaid, a'r holl Gethiaid, y chwe chan-wr a ddaethei ar ei ôl ef o Gath, oedd yn cerdded o flaen y brenin.

19 Yna y dywedodd y brenin wrth Ittai y Gethiad, pa ham yr ei di hefyd gyd a ni? dychwel, a thrig gyd a'r brenin; canys alltud ydwyt ti, a dieithr hefyd allan o'th fro dy hun.

20 Doe y daethoſt ti, a ſudwn i di hed yw i fyned gyd a mi? myfi a âf i dychwel di a dos dy frodyr *gyd a thi*: trugaredd, a gwirioneddfydd gyd â thi.

21 Ac Ittai a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, *ſef* mai byw'r Arglwydd, ac mai byw fy arglwydd frenin, yn ddiau yn y lle y byddo fy arglwydd frenin yn ddo, pa un bynnac ai mewn angeu, ai mewn cnioes, yno y bydd dy wâs hefyd.

22 A Daſydd a ddywedodd wrth Ittai, dos, a cherdda trofodd. Ac Ittai y Gethiad a aeth trofodd a'i holl wŷr, a'r holl blant oedd gyd ag ef.

23 A'r holl wlad oedd yn wylofain a llef uchel; a'r holl bobl a aethant trofodd: a'r brenin aeth tros afon *Cidron, a'r holl bobl aeth tro ode tua ffordd yr anialwch.

24 Ac wele Zadoc, a'r holl Leſiaid *oedd* gyd ag ef, yn dwyn Arch cyfammod Duw, a hwy a oſodaſant i Lawr a ch Duw; ac Abiathar a aeth i fyny, nes darfod i'r holl bobl ddyfod allan o'r ddinas.

25 A dywedodd y brenin wrth Zadoc, dychwelag Arch Duw i'r ddinas: os caſi ffafor yng-lŷg yr Arglwydd, efe a'm dwg i eilwaith, ac a bair i mi ei gweled hi, a'i babell.

26 Ond os fel hyn y dywed efe, nid wyf ſoddlon it; wele fi, gwnaed i mi fel *y bydo* da yn ei olwg.

27 A'r brenin a ddywedodd wrth Zadoc yr offeiriad, onid *gweleduid *yn wyt* ti? dychwel i'r ddinas mewn heddwch, a'th ddau fab gyd gyd thi, *ſef* Ahimaaz dy fab, a Ionathan mab Abiathar.

28 Gwelwch, mi a drigaf yngwaſtadedd yr anialwch, nes dyfod gair oddi wrthych iw fynegi i mi.

29 Felly Zadoc, ac Abiathar a dlygaſant yn ei hôl Arch Duw i Ieruſalem, ac a arhoſaſant yno.

30 A Daſydd a aeth i fyny yr oliwyddi, ac yr oedd yn myned i fyny, ac yn wylo, a'i ben wedi ei orchguddio, ac yr oedd efe yn myned yn droednoeth; a'r holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag ef, a orchguddiaſant bawb ei ben, ac a aethant i fyny gan ſind ac wylo.

31 A mynegwyd Ddaſydd, gan ddywedyd, y mae Ahitophel ym myſc y cydſwriad-wyr gyd ag Abſalom: a Daſydd a ddywedodd, o Arglwydd, tro attolwg gyngor Ahitophel yn ffolineb.

32 A phan

33 A phan ddaeth Dafydd i ben *y bryn* yr addoldŷ lle yr addolai Duw yno, wele Hu ai yr Arciad yn ei gyfarfod ef, wedi rhwygo ei bais, a phridd ar ei ben.

34 A Dafydd a dywedodd wrtho, od ai trosodd gyd â mi, ti a fyddi yn faich arnaf.

35 Ond os dychwel i'r ddinas, a dywedyd wrth Abſalom, cy was di o'r tremia i ddiwr, gwas dy dâd fûm hyd yn hyn, ac yn awr dy wâs di fydd: ac felly y dieddyma i mi gyngor Ahitophel.

36 Ond *wele* gyd â thi yno Zadoc, ac Abiathar yr offeiriaid? am hynny pob gair a glywech o dŷ'r brenin, mynega i Zadoc, yr i Abiathar yr offeiriaid.

37 Wele y mae yno gyd â hwynt eu dau fab, Ahimaaz *mab* Zadoc, a Jonathan *mab* Abiathar; a danfonwch gan hynny gyd â hwynt attaſi, bob peth a'r a glywoch.

37 Felly Hu ai cyfeill Dafydd a ddaeth i'r ddinas, ac Abſalom a ddaeth i Ieruſalem.

PEN. XVII.

1 *Ziba tramy am begion a chel wyddau, yn cael ei ddanfon at Dafydd.* 5 *Simei yn melldithio Dafydd yn Bahurim.* 9 *Dafydd trwy amryw ddull yn ei gadw ei hun ac eraill rhag dial.* 15 *Huſai yn ymlaſo i mewn i gynghor Abſalom.* 20 *Cyngor Ahitophel.*

A Dywedodd Ahitophel wrth Abſalom, Gadewch imyned i Dafydd heno yr hwn, wele Ziba gwas Mephiboſeth yn ei gyfarfod ef, a hwyliau wedi eu cyfrwyo, ac arnynt ddau gan torth o fara a chant o reſyni, a chant o ffrwythydd haf, a chroſtreleid o win.

2 A dywedodd y brenin wrth Ziba, beth *yw* y rhai hyn *ſydd* gennit? A Ziba a ddywedodd, aſſynnod i gŵaſtŷ y brenin i farchogaeth, a bara, a ffrwythydd haf i'r llangciau i'w bwyttâ, a gwîn i'r rhai diffygiedig i yfed yn yr anialwch, *dywed hwy*.

3 A'r brenin a ddywedodd, a pha le *y mae* mab dy feiſtr? a Ziba a ddywedodd wrth y brenin, wele y mae efe yn aros yn Ieruſalem; canys efe a ddywedodd, ty Iſrael a roddant drachefn i mi heddyw frenhiniaeth fy nhad.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Ziba, wele, eiddo ti'r hyn oll *oedd* eiddo Mephiboſeth. A Ziba a ddywedodd, yr wfwyſ yn † attolwg gael o honof ffafor yn dy olwg di, fy arglwydd frenin.

5 A phan ddaeth y brenin Dafydd hyd Bahurim, wele yn o dylwyth tŷ Siaul yn dyfod allan oddi yno, a'i enw ef *oedd* Simei mab Gera: efe a ddaeth allan dan gerdded a melldigo,

6 Ac efe a daflodd Ddafydd â cherric, a holl weiſion y brenin Dafydd: ac yr oedd yr holl bobl, ar holl gedyrn, ar ei law ddehau, ac ar ei law aſſwy ef.

7 Ac felhyn y dywedei Simei wrth felldithio, tyred allan, tyred allan, ŵr gwaedlyd, a gŵr yr ſill.

8 Yr Arglwydd a drôdd arnat ti holl waed tŷ Saul, yr hwn y teyrnaſaſt yn ei le, a'r Arglwydd a roddodd y frenhiniaeth yn llaw Abſalom dy fab: ac wele di *wedi dy ddâl* yn dy ddrygioni, canys gŵr gwaedlyd *wyt* ti.

9 Yna y dywedodd Abiſai mab Serfiah wrth y brenhin, pa ham y melldithia y ci * marw hwn fy arglwydd frenin? gâd i mi fyned trosodd attolwg, a tho ri ei ben ef.

10 A'r brenin a ddywedodd, beth *ſydd* i mi a *wnelwyf* â chwi meibion Serfiah? felly melldithied, o herwydd yr Arglwydd a ddywedodd wrth, melldithia Ddafydd. Am hynny pwy a ddywed, pa ham y gwnaei fel hyn?

11 A Dafydd a ddywedodd wrth Abiſai, ac wrth ei holl weiſion, wele fy mab yr hwn a ddaeth allan o'm ymyſcaroedd i, yn ceiſio fy enioes; ac yn awr pa faint mwy *y caiſ* y Beniaminiad hwn? gedwch iddo, a melldithied; canys yr Arglwydd a archodd iddo.

12 Fe a allai yr edrych yr Arglwydd ar † fy nghyſtudd i, ac y dyry yr Arglwydd i mi ddaioni am ei felldith ef y dydd hwn.

13 Ac fel yr oedd Dafydd a'i wŷr yn myned rhyd y ffordd, Simei yntau oedd yn myned ar hŷd ystlys y mynydd, yr ei gyfer ef; ac fel yr oedd efe yn myned, efe a felldithiei, ac a daflai gerric, ac a † lwriai lŵch iw erbyn ef.

14 A daeth y brenin, a'r holl bobl *oedd* gyd ag ef, yn lluddedig; ac a orphwyſodd yno.

15 Ac Abſalom a'r holl bobl, gwŷr Iſrael, a ddaethant i Ieruſalem, ac Ahitophel gyd ag ef.

16 A phan ddaeth Huſai 'r Arciad, cyfeill Dafydd, at Abſalom, Huſai a ddywedodd wrth Abſalom, byw fo'r brenin, byw ſyddo 'r brenin.

17 Ac Abſalom a ddywedodd wrth Huſai, ai dymma dy garedigrwydd di i'th gyfeill? pa ham nad aethoſt ti gyd â'th gyfeill?

18 A Huſai a ddywedodd wrth Abſalom, Nage, eithr yr hwn a ddewiſo'r Arglwydd, a'r bobl ymma, a holl wŷr Iſrael, eiddo ef y byddâfi, a chyd ag ef yr arhoſaf fi.

19 A phwy heſyd a weiſnaethaf? onid ger bron ei fab ef? megys y gweiſnaethais ger bron dy dad ti, felly y byddaf ger dy fron di hefyd.

20 Yna y dywedodd Abſalom wrth Ahitophel, moeſwch eich cyngor beth a wnawn ni.

21 Ac Ahitophel a ddywedodd wrth Abſalom, dos i mewn at ordderch-wragedd dy dâd, y rhai a adawodd efe i gadw y tŷ; pan glywo holl Iſrael dy fod yn ffiaidd gan dy dad, yna y cryfhâ llaw y rhai oll *ſydd* gyd a thi.

22 Felly y tanaſant i Abſalom babell ar nen y tŷ: * ac Abſalom a aeth i mewn at ordderch-wragedd ei dâd yn ngolwg holl Iſrael.

23 A chyngor Ahitophel, yr hwn a gynghorai efe yn y dyddiau hynny, *oedd* fel pe ymofynnai rhŷw â gair Duw; felly *fu'r oedd* holl gyngor Ahitophel, gyd a Dafydd a chyd ag Abſalom.

PEN. XVII.

1 *Cyngor Huſai, trwy ewyllys Duw yn diſwyno cyngor Ahitophel.* 15 *Dauſon dirgel gyfarfyddiaeth i Ddafydd.* 23 *Ahitophel yn ymgrogi.* 25 *Gwneuthur Amaſa yn gapten.* 27 *Dafydd yn cael ymborth ym Mahanaim.*

DYwedodd Ahitophel hefyd wrth Abſalom, gad i mi yn awr ddewis deudeng-mil o wŷr, ac mi a gyfodaf, ac a erlidiaf ar ôl Dafydd y nos hon.

2 A mi a ddauaf arno, tra fyddo efe yn llddedig, ac yn wan ei ddwylaw, ac a'i brawychaf ef; a ffy', holl bobl *ſydd* gydag ef; ac mi a darawaf y brenin yn unig.

3 A thraſ yr holl bobl attat ti: megis pe dychwelei peb yn, yw y gŵr yr ydwyt ti'n ei geiſio: felly yr holl bobl fydd *yn* yn heddwch.

4 A da fu'r peth yngolwg Abſalom, ac yngolwg holl henuriaid Iſrael.

5 Yna y dywedodd Abſalom, galw ynawr hefyd ar Huſai yr Arciad; a gwrandawn beth † a ddywedo yntef hefyd.

6 A phan ddaeth Huſai at Abſalom, llefarodd Abſalom wrtho ef, gan dd wedyd, fel hyn y dywedodd Ahitophel, a wnawn ni † ei gyngor ef? ai onid ê, dywed ti.

7 A dywedodd Huſai wrth Abſalom, nid da y *rôi* ef, cyngor a gynghorodd Ahitophel y waith hon.

8 Canys, eb Huſai, tî a wyddoſt am dy dâd a'i wŷr, mai cryfion *ydynt* hwy, a † chreulon eu meddwl, megis arth wedi colli ei chenawon yn y maes: dy dad hefyd *ſydd* rytel-wr, ac nid erys efe tros nos gyd â'r bobl.

† *Hebr.* *chwerw* *eu henaid*

9 Wele yn awr y mae efe yn llechu, mewn rhyw ogof, neu mewn rhyw le: a phan fyrthio *rhai* o honynt yn y dechreu, yna y *bydd* a glyw, ac a ddywed, bu laddfa ym myſc y bobl *ſydd* ar ôl Abſalom.

10 Yna'r yn grymmus, yr hwn *y mae* ei galon fel calon llew, a lwirhia: canys gwŷr holl Iſrael mai glew *yw* dy dad ti, ac *mai* gwŷr grymmus *yw* y rhai *ſydd* gyd ag ef.

11 Am hynny y cynghoraf lwyr gaſclu attat ti holl Iſrael, o Dan hyd Beerſeba, fel y tywod wrth y môr o amlder, a myned o'th wyneb di dy hun i'r rhyfel.

12 Felly y deuwn arno ef i'r un o'r lleoedd yr hwn y ceffir ef ynddo, ac a ruthrwn arno ef, fel y ſyrth y gwlith ar y ddaear: ac ni adewir *dim* o honaw ef, nac un ychwaith o'r gwŷr ſydd gyd ag ef.

13 Ond os i ddinas yr ymgaſcl ef, yna holl Iſrael a ddygant raffau at y ddinas honno; ac ni a'i tynnwn hi i'r afon, fel na cheffir yno un garreg an.

14 A dywedodd Abſalom, a holl wŷr Iſrael, gwell *yw* cyngor Huſai yr Arciad, nâ chyngor Ahitophel: canys yr Arglwydd a † ordeiniaſei ddiddymmu cyngor da Ahitophel, fel y dygei yr Arglwydd ddrwg ar Abſalom.

† *Hebr.* *orceymynaſei.*

15 Yna y dywedodd Huſai wrth Zadoc, ac wrth Abiathar yr offeiriaid, fel hyn ac fel hyn y cynghorodd Ahitophel i Abſalom, ac i henuriaid Iſrael; ac fel hyn ac fel hyn y cynghorais innau.

16 Yn awr gan hynny anfonwch yn fuan a mynegwch i Ddafydd, gan ddywedyd, nac aros tros nos yng waſtadedd yr anialwch, onid gan ſyned dos, rhac dîſa y brenin, a'r holl bobl *ſydd* gyd ag ef.

17 Ionathan hefyd, ac Ahimaaz oedd yn ſefyll wrth En-Rogel, ac aeth llang es ac a ſynegodd iddynt, hwythau a aethant ac a ſynegaſant i'r brenin Dafydd: canys ni allent hwy ymddangos i ſyned i'r ddinas.

18 Eto llange a'i gwelodd hwynt, ac a ſynegodd i Abſalom; ond hwy a aethant ymaith ill dau yn fuan, ac a ddaethant i dŷ gŵr yn Bahurim, ac iddo *ef yr oedd* pydew yn ei gynteddu, ac hwy a aethant i waered yno.

19 A'r wraig a gymmerth, ac a ledodd † glawr ar wyneb y pydew, ac a daenodd arno falurion ŷd, fel na ŵybuwyd y peth.

† *Heb.* *gorchudd.*

20 A phan ddaeth gweiſion Abſalom at y wraig i'r tŷ, hwy a ddywedaſant, pa le y *mae* Ahimaaz a Ionathan? a'r wraig a ddywedodd wrthynt, hwy a aethant tros yr aber ddwfr: a phan geiſiaſant, ac nas cawſant *hwynt*, yna y dychwelaſant i Ieruſalem.

21 Ac ar ôl iddynt hwy fyned ymmaith, yna *y Bell* a ddaethant i ſynu o'r pydew, ac a aethant, ac a ſynegaſant i'r brenin Dafydd, ac a ddywedaſant wrth Dafydd, cyfodwch, ac ewch yn fuan tros y dwfr; canys fel hyn y cynghorodd Ahitophel yn erbyn eich bywi.

22 Yna y cododd Dafydd, a'r holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag ef, ac a aethant tros yr Iorddonen; erbyn goleuo'r borau, nid oedd un yn eiſiau, a'r nid aethai tros yr Iorddonen.

23 A phan welodd Ahitophel na wneuthid ei gyngor ef, efe a gyfrwyodd ei aſſyn, ac a gyfododd, ac a aeth iw dŷ ei hun, iw ddinas, ac a wnaeth drefn ar ei dŷ, ac a ymgrogodd, ac a fu farw, ac a gladdwyd ym medd rod ei dad.

24 Yna Dafydd a ddaeth i Mahanaim: ac Abſalom a aeth tros yr Iorddonen, efe a holl wŷr Iſrael gyd ag ef.

25 Ac Abſalom a oſododd Amaſa yn lle Ioab ar y llu: ac Amaſa *oedd* fab i ŵr a'i enw Ithra, yr hwn *oedd* Iſraeliad, yr hwn a aeth i mewn at Abigal ferch Nahas, chwaer Serfiah, mam Ioab.

26 Felly y gwerſyllodd Iſrael, ac Abſalom yng wlad Gilead.

27 A phan ddaeth Dafydd i Mahanaim, Sobi mab Nahas o Rabbath meibion Ammon, a Machir mab Ammiel o Lodebar, a Barzillai y Gileadiad o Rogelim,

28 A ddygaſant welŷ, a † chawgiau, a llêſtri † *Neu,* pridd, a gwenith, a haidd, a blawd, a chraſyd, a *ffacbys.* ffa, a ffacbys, a chresbys,

29 A mêl, ac ymenyn, a defaid, a chaws gwartheg, i Ddafydd, ac i'r bobl *oedd* gyd ag ef, iw bwytta: canys dywedaſant, *y mae'r* bobl yn newynog, yn ſtin hefyd, ac yn ſycheu ic yn yr anialwch.

PEN. XVIII.

1 *Dafydd yn edrych ar y lluoedd yn mynedallan, ac yn rhoddi gorchymmyn ynghylch Abſalom.* 6 *Lladfa fawr ar yr Iſraeliaid ynghoed Ephraim.* 9 *Abſalom ynghrog wrth ei wallt mewn derwen, a Ioab yn ei ladd ef, ac yn ei ſurrio mewn pyllau.* 18 *Lle Abſalom.* 19 *Ahimaaz a Chuſi yn dwyn newyddion i Dafydd.* 33 *Dafydd yn galaru am Abſalom.*

A Dafydd a gyfrifodd y bobl *oedd* gyd ag ef; ac a oſododdarnynt hwy hlwriaid, a chanwriaid.

2 A Dafydd a anforodd o'r bobl, y drydedd ran tan law Ioab, a'r drydedd ran tan law Abiſai fab Serfiah brawd Ioab, ar drydedd ran tan law Ittai y Gethiad: a'r brenin a ddywedodd wrth y bobl, gan ſyned yr âf finnau hefyd gyd â chwi.

3 Ond y bobl a atteb dd, nid ei di allan; canys os gan ffoi y ffown ni, ni oſodant hwy *ein* meddwl arnom ni, ac os bydd marw ein hanner ni, ni oſodant *ein* † meddwl arnom; ond yn awr *yr ydym* † *Hebr.* fel deng-mil o honom ni: yn awr gan hynny gwell *calon.* *yw* i ti fod i'n cynnorthwyo ni o'r ddinas.

4 A dywedodd y brenin wrthynt hwy, gwnaf yr hyn fyddo da yn eich golwg chwi. A'r brenin a ſafodd ger llaw'r porth, a'r holl bobl a aethant allan, yn gantoedd, ac yn filoedd.

5 A'r brenin a orchymynnodd i Ioab, ac Abiſai, ac Ittai, gan ddywedyd, byddwch ſinawyth er fy mwyn i wrth y llanc, Abſalom: a'r holl bobl a glywſant pan orchymynnodd y brenin i'r holl flaenoriaid yn aches Abſalom.

6 Felly'r aeth y bobl i'r maes i gyfarfod Iſrael; a'r rhyfel fu ynghoed Ephraim.

7 Ac yno y lladdwyd pobl Iſrael o flaen gweiſion Dafydd: ac yno y bu lladdfa fawr y dwthwn hwnw, *ſef* vgain mil.

8 Canys y rhyfel oedd yno wedi gwaſcaru ar hŷd wyneb yr holl wlad: a'r coed a † ddifethodd † *Hebr.* fwy o'r bobl, nâg a ddifethodd y cleddyf, y dwy- *amlhaodd ddifa.* nod hwnw.

9 Ac Abſalom a gyfarfu â gweiſion Dafydd yn *eu* hwyneb: ac Abſalom oedd yn marchogaeth ar fûl, a'r mûl aeth tan dewfrig derwen fawr, a'i ben ef a lynodd yn y dderwen; felly yr oedd efe rhwng y nefoedd a'r ddaear, a'r mûl *oedd* tanoef a aeth ymmaith.

10 A rhyw vn a ganfu *hynny* ac a ſynegodd i Ioab, ac a ddywedodd, wele, gwelais Abſalom ynghrog mewn derwen.

11 A dywed-

11 A dywedodd Ioab wrth ô gŵr oedd yn mynegi iddo, a chwele, ti a'i gwelaiſt eſ, pa ham na's tarewaiſt ef yno i'r llawr, ac arnaſi roddi i ti ddeg ſicl o arian, ac vn gwregys?

12 A dywedodd y gŵr wrth Ioab, pe chawn bwyſo ar fy llaw fil o ſiclau arian, nid eiſtynnwn fy llaw yn erbyn mab y brenin; canys gorchymynnodd y brenin lle y clywſom ni, wrthit ti, ac wrth Abiſai, ac wrth Itai gan ddywedyd, † gwiliwch gyffwrdd o neb â'r llangc Abſalom.

13 Os amgen, mi a wnaethwn ffalſder yn erbyn fy enioes; canys nid oes dim yn gudd rhac y brenin: tithe hefyd a ſafaſit yn fy erbyn.

14 Yna y dywedodd Ioab, nid arhoaf fel hyn ‖ gyda thi: ac efe a gymmerth dair o biccellau yn ei law, ac a'i brathodd trwy galon Abſalom, ac efe etto yn fyw † ynghanol y dderwen.

15 A'r deg llangc *y rhai* oedd yn dwyn arfau Ioab, a amgylchynaſant, ac a darawſant Abſalom, ac a'i lladdaſant.

16 A Ioab a vdcanodd mewn vdcorn, a'r bobl a ddychwelodd o ei lid ar ôl Iſrael: canys Ioab a attaliodd y bobl.

17 A hwy a gymmeraſant Abſalom, ac a'i bwriaſant ef mewn ffôs fawr yn y coed, ac a oſodaſant arno garnedd gerric fawr iawn: a holl Iſrael a ffoeſant bob vn iw babell.

18 Ac Abſalom a gymmeraſei, ac a oſodaſei iddo yn ei fywyd, golofn, * yn nyſtryn y brenin; canys efe a ddywedodd, nid *oes* fab gennif i waruthur coffa am fy enw: ac efe a alwodd y golofn ar ei enw ei hun, a hi a elwir lle Abſalom, hyd y dydd hwn.

19 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd, gâd i mi redeg yn awr, a mynegi i'r brenin ddarfodd i'r Arglwydd ei † ddial ef ar ei elynion.

20 A Ioab a ddywedodd wrtho ef, ni *fyddi* di yn gennadwr y dydd hwn, eithr mynegi ddiwrnod arall: ond heddyw ni byddi di gennad, o herwydd mai mâb y brenin.

21 Yna y dywedodd Ioab wrth Chuſi, dôs, dywed i'r brenin yr hyn a welaiſt. A Chuſi a ymgrymmodd i Ioab, a chredodd.

22 Yna Ahimaaz mab Zadoc a ddywedodd eilwaith wrth Ioab, † beth bynnac a fyddo, gâd i minnau attolwg redeg ar ôl Chuſi. A dywedodd Ioab, i ba beth y rhedi di, fy mab, gan nad *oes* gennit gennadwriaeth addas?

23 Ond beth bynnac a fyddo, *eb efe* gâd i mi redeg: a dywedodd yntef wrtho, rhed. Felly Ahimaaz a redodd rhyd y gwaſtadedd, ac a aeth heibio i Chuſi.

24 A Dafydd oedd yn eiſtedd rhwng y ddau borth: a'r gwiliedydd aeth ar nen y porth ar y mûr, ac a ddercheſodd ei lygaid, ac a edrychodd, ac wele ŵr yn rhedeg ei hunan.

25 A'r gwiliedydd a waeddodd, ac a fynegodd i'r brenin: a'r brenin a ddywedodd, os ei hun *y mae* efe, cennadwriaeth *ſydd* yn ei enau ef: ac efe a ddaeth yn fuan, ac a neſaodd.

26 A'r gwiliedydd a ganfu ŵr arall yn rhedeg; a'r gwiliedydd a alwodd ar y porthor, ac a ddywedodd, wele ŵr *arall* yn rhedeg ei hunan: a dywedodd y brenin, hwn hefyd ſyd gennad.

27 A'r gwiliedydd a ddywedodd, yr ydwyf fi yn gweled rhediad y blaenaf, fel rhediad Ahimaaz mab Zadoc. A dywedodd y brenin, gŵr da *yw* hwnnw, ac â chennadwriaeth dda y daw efe.

28 Ac Ahimaaz a alwodd, ac a ddywedodd wrth y brenin, heddwch. ac a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb ger bron y brenin, ac a ddywedodd, bendigedic *fyddo* 't Arglwydd dy Dduw 's hwn a warchaeodd ar y gwŷr a gyſodaſant eu llaw yn erbyn fy Arglwydd frenin.

29 A'r brenin a ddywedodd, † a dai diangol y llangc Abſalom? A dywedodd Ahimaaz, gwelais ‖ ythyrfwl mawr, pan anſonodd Ioab was y brenin, a'ch was dithen, ond ni wybûm i beth *y oedd*.

† *Hebr. oes hedd wch i'r llangc.*

30 A'r brenin a ddywedodd, tro heibio, ſaf ymma: ac efe a drôdd heibio ac a ſafodd.

31 Ac wele Chuſi a ddaeth, a dywedodd Chuſi, Cennadwri, Arglwydd frenin: canys yr Arglwydd a'th ddialodd di heddyw ar bawb ar a ymgyfododd i'th erbyn.

32 A dywedodd y brenin wrth Chuſi, a ddiangodd y llangc Abſalom? a dywedodd Chuſi, fel y llangc hwnnw y byddo gelynion fy Arglwydd frenin, a'r holl rai a ymgyfodant i'th erbyn di, er niweid i ti.

33 A'r brenin a gyffrôdd, ac a aeth i fynu i ſtafell y porth, ac a wylodd; ac fel hyn y dywedodd efe wrth fyned, ô fy mab Abſalom, fy mab, fy mab Abſalom; ô na buaſwn farw troſot ti, Abſalom fy mab fy mab.

PEN. XIX.

1 Ioab yn peri i'r brenhin beidio â galaru. 9 Yr Iſraeliaid yn dâer am ddwyn y brenhin adref. 11 Dafydd yn anfon at yr offeiriaid i ymhyrfu gwŷr Iuda. 18 Simei yn cael ei hardwn, 24 a Mephibooſhethei eſcuſodi. 30 Barzilai yn cael cennad i fyned adref, a chymerya Chumham ei fabef i dy'r brenhin. 41 Yr Iſraeliaid yn ymſenna a gwŷr Iuda am ddwyn y brenin adref heb ddyno hwy.

A Mynegwyd i Ioab, wele y brenin yn ŵylo, ac yn galaru im Abſolom.

2 A'r † buddugoliaeth a aeth y dwthwn hwnnw yn alar i'r holl bobl: canys clywodd y bobl y diwrnod hwnnw ddywedyd, drittau o'r brenin am ei fab.

† *Hebr. ymmared*

3 A'r bobl a aethant yn lledradaidd y diwrnod hwnnw i mewn i'r ddinas, fel pobl a fyddei yn myned yn lledradaidd, wedi cu cywilyddio wrth ffoi o'r ŷſel.

4 Ond y brenin a orchguddiodd ei wyneb; a'r brenin a waeddodd a llêf vchel, ô fy mab Abſalom, Abſalom fy mab, fy mab.

5 A Ioab a ddaeth i mewn i'r tŷ at y brenin, ac a ddywedodd, gwradwyddaiſt heddyw wyneb dy holl weiſion, y rhai a amddiffynaſant dy enioes di heddyw, ac enioes dy feibion, a'th ferched, ac enioes dy wragedd, ac enioes dy ordderch-wragedd,

6 Gan garu dy gaſeion, a chaſau dy garedigion: canys dangoſaiſt heddyw nad oedd ddim gennit dy dywyſogion, ma'th weiſion; o herwydd mi a wn heddyw pe Abſalom fuaſei byw, a ninnau i gyd yn feirw heddyw, mai da fuaſei *hyny* yn dy olwg di.

7 Cyſot yn awr gan hynny, cerdda allan, a dywed † yn deg wrth dy weiſion: canys yr wyf fi yn tyngu i'r Arglwydd, os ti nid ei allan, nad erys neb gyd a thi y nôs hon, a gwaeth fydd hyn i ti, nâr holl ddrwg a ddaeth i'th erbyn di, e'th febyd hyd yr awr hon.

† *Hebr. wrth feddcalon.*

8 Yna y brenin a gyſododd, ac a eiſteddodd yn y porth: a mynegwyd i'r holl bobl, gan ddywedyd, wele y brenin yn eiſtedd yn y porth; a'r holl bobl a ddaethant o flaen y brenin, canys Iſrael a ffoeſei bob vn iw babell.

9 Ac yr oed'd yr holl bobl yn ymryſon drwy holl lwythau Iſrael, gan ddywedyd, y brenin a'n gwaredodd ni o law ein gelynion, ac efe a'n gwaredodd ni o law y Philiſtiaid, ac yn awr efe a ffodd o'r wlad rhac Abſalom.

10 Ac Absalom yr hwn a eneiniasom ni arnom, a fu farw mewn rhyfel: ac yn awr pa ham yr ydych heb son am gyrchu yr brenin trachefn?

11 A'r brenin Dafydd a anfonodd at Zadoc, ac at Abiathar yr offeiriaid, gan ddywedyd, Lleferwch wrth henuriaid Iuda, gan ddywedyd, pa ham yr ydych chwi olaf i ddwyn y brenin yn ei ôl iw dŷ? (canys gair holl Israel a ddaeth at y brenin hyd ei dŷ.)

12 Fy mrodyr *ydych* chwi; fy asgwrn a'm cnawd *ydych* chwi: pa ham gan hynny 'r ydych yn olaf i ddwyn y brenin adref?

13 Dywedwch hefyd wrth Amasa; onid fy asgwrn i, a'm cnawd *wyt* ti? fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, onid tywysog y llu fyddi di ger fy mron i, yn lle Ioab byth.

14 Ac efe a dôdd galon holl wŷr Iuda, fel *calon* vn gŵr; a hwy a anfonasant at y brenin, *gan ddy wedyd*, dychwel di a'th holl weision.

15 Felly y brenin a ddychwelodd, ac a ddaeth i'r Iorddonen: a Iuda a ddaeth i Gilgal i fyned i gyfarfod â'r brenin, i ddwyn y brenin tros yr Iorddonen.

*2. Sam. 3.8. 16 A *Simei mab Gera, mab Iemini, yr hwn *oedd* o Bahurim, a frysiodd, ac a ddaeth i wared gyd â gwŷr Iuda, i gyfarfod a'r brenin Dafydd.

*Pen. 18.1. 17 A mil o wŷr o Beniamin *oedd* gyd ag ef; *Ziba hefyd gwâs tŷ Saul, a'i bymtheng mab, a'i vgain gwâs gyd ag ef; a hwy a aethant tros yr Iorddonen o flaen y brenin.

18 A chyscraffaeth trosodd i ddwyn trwodd dylwyth y brenin, ac i wneuthur yr hyn fyddei da yn ei olwg ef: a Simei mab Gera a syrthiodd ger bron y brenin, pan ddaeth efe tros yr Iorddonen;

19 Ac a ddywedodd wrth y brenin, na ddammoneded *fy* arglwydd i mi anwiredd, ac na chofia yr hyn a *wnaeth dy wâs yn anwir, y dydd yr aeth fy arglwydd frenin o Ierusalem; i osod o'r brenin *hynny* at ei galon.

*Pen. 16.2.

20 Canys dy wâs sydd yn cydnabod bod'm o honof: ac wele deuthum heddyw yn gyntaf o holl dŷ Ioseph, i ddyfod i wared, i gyfarfod â'm harglwydd frenin.

21 Ac Abisai mab Serfiah a attebodd, ac a dywedodd, A o herwydd hyn ni roddir Simei i farwolaeth; am iddo felldithio cneuoig yr Arglwydd?

22 A dywedodd Dafydd, beth *sydd* i mi *a wnel wyf* a chwi, meibion Serfiah, fel y byddych i mi yn wrthwynebwŷr heddyw? a roddir i farwolaeth heddyw neb yn Israel? canys oni wn i mae heddyw 'r ydwyf yn frenin ar Israel?

23 A'r brenin a ddywedodd wrth Simei, ni byddi di farw: a'r brenin a dyngodd wrtho ef.

24 Mephibosheth mab Saul hefyd a ddaeth i wared i gyfarfod â'r brenin; ac ni olchasei efe ei draed, ac ni thorrasai ei farf, ac ni olchasei ei ddillad, er y dydd yr aethei yr brenin, hyd y dydd y daeth efe drachefn mewn heddwch.

25 A phan ddaeth efe i Ierusalem i gyfarfod â'r brenin, yna y dywedodd y brenin wrtho ef, pa ham nad aethoft ti gŷd â mi, Mephibosheth?

26 Ac efe a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, fy nghâs a'm twyllodd i; canys dywedodd dy wâs, cyfrwyaf i mi âffyn fel y marchogwyf arni, ac yr elwyf at y brenin, o herwydd cloff *yw* dŷ wâs:

*Pen. 16.3. 27 * Ac efe a enllibiodd dy was wrth fy Arglwydd frenin: ond fy Arglwydd frenin *sydd* fel angel Duw: am hynny gwna yr hyn *fyddo* da yn dy olwg.

†*Heb. mae yn ddaiith.* 28 Canys nid oedd holl dŷ fy nhad i onid dynion † meirw ger bron fy Arglwydd y brenin; yetto tydi a osodaist dy wâs ym mhlith y rhai oedd yn bwyttar dy fwrdd dy hun! pa gyfiawnder gan hynny sydd i mi bellach i waeddi mwy ar y brenin?

29 A'r brenin a ddywedodd wrtho, i ba beth yr adroddi dy fatterion ym mhellach? dywedais, ti, a Ziba rhennwch y tîr.

30 A Mephibosheth a ddywedodd wrth y brenin, ie cymmered efe y cwbl, gan ddyfod fy Arglwydd frenin iw dŷ mewn heddwch.

31 A Barzilai y Gileadiad a ddaeth i wared o Rogelim, ac a aeth tros yr Iorddonen gyd a'r brenin iw hebrwng ef tros yr Iorddonen.

32 A Barzilai *oedd* hên iawn, yn fab pedwar vgain mlwydd; * efe oedd yn darparu lluniaeth i'r brenin, tra 'r ydoedd efe ym Mahanaim; canys gŵr mawr iawn *oedd* efe. *Pen. 17.27.

33 A'r brenin a ddywedodd wrth Barzilai, tyred trosodd gyd â mi, a mi a'th borthaf di gyd â mi yn Ierusalem.

34 A Barzilai a ddywedodd wrth y brenin, pa feint *yw* dyddiau blynyddoedd fy einioes i, fel yr elwn i fynu gyd â'r brenin i Ierusalem?

35 Mab pedwar vgain mlwydd *ydw i*: fi heddyw: a wn i ragoriaeth rhwng da a drwg? a ddichon dy wâs di archwaethu yr hyn a fwytâf, neu 'r hyn a yfaf? a glywaf fi bellach lais cerddorion, a cherddoresau? pa ham gan hynny y bydd dy wâs mwyach yn faich ar fy arglwydd frenin?

36 Dy was a ychydig tu hwnt i'r Iorddonen gyd â'r brenin: a pha ham y tâlai y brenin i mi gyfryw daledigaeth?

37 Gad attolwg i'th wâs ddychwelyd yn fy ôl, fel y byddwyf marw yn fy ninas fy hun, *ac fel vm cladder* ym meddrod fy nhad, a'm mam: ac wele Chimham dy was, efe a a trosodd gyd a'm harglwydd frenin, a gwna iddo yr hyn *fyddo* da yn dy olwg.

38 A dywedodd y brenin, Chimham a â gyd â mi, ac mi a wnaf iddo ef yr hyn *fyddo* da yn dy olwg di: a pheth bynnac a † erfyniech di arnaf, mi a'i † *Heb. dawnia* gwnaf etot.

39 A'r holl bobl a aethant tros yr Iorddonen; y *genny.* brenin hefyd a aeth trosodd; a'r brenin a gusanodd Barzilai, ac a'i bendithiodd ef, ac efe a ddychwelodd iw fangre ei hun.

40 Yna y brenin a aeth i Gilgal, a Chimham a aeth gyd ag ef: a holl bobl Iuda a hebryngasant y brenin, a hanner pobl Israel hefyd.

41 Ac wele holl wŷr Israel a daethant at y brenin, ac a ddywedasant wrth y brenin, pa ham y lleidrataodd ein brodyr ni gwŷr Iuda dy dî, ac y dygasant y brenin a'i dylwyth tros yr Iorddonen, a holl wŷr Dafydd gyd ag ef?

42 Ac attebodd holl wŷr Iuda i wŷr Israel, o blegid cîr agos *yw* 'r brenin i ni: pa ham gan hynny y digiasech chwi am y peth hyn? a fwytasem ni *ddim* ar draul y brenin? neu a anrhegodd efe ni ag anrheg?

43 A gwŷr Israel a attebasant wŷr Iuda, ac a ddywedasant, dêc rhan *sydd* i ni yn y brenin, hefyd y mae i ni yn Dafydd fwy nag i chwi; pa ham gan hynny y diystyraist fi? onid myfi a ddywedais yn gyntaf am gyrchu adref fy mrenin? ac ymadrodd gwŷr Iuda oedd galedach nag ymadrodd gwŷr Israel.

PEN. XX.

1 Seba o achos yr ymrafael yn codi plaid yn Israel. 3 Dec gordderchwraig Dafydd mewn carchar tragwyddol. 4 Gwneuthur Amasa yn benaeth ar Iudah, a Ioab yn ei ladd ef. 14 Ioab yn cyhoeddi Seba i Abel. 16 Gwraig ddoeth yn achub y ddinas trwy dorri pen Seba. 23 Swyddogion Dafydd.

Ac

ACyno y digwyddodd bod gŵr i'r fall, a'i enw Seba mab Bichri, gŵr o Ieimini: ac efe a vdcanodd mewn vdcorn, ac a ddywedodd, nid oes i ni ddim rhan yn Dafydd, nac etifeddiaeth i ni yn mab Iesse: pawb iw babell, ô Israel.

2 Felly holl wŷr Israel a aethant i fynu oddi ar ôl Dafydd, ar ôl Seba mab Bichri: ond gwŷr Iuda a lynasant wrth eu brenin, o'r Iorddonen hyd Ierusalem.

3 A dyfeth Dafydd iw dŷ ei hun i Ierusalem a'r brenin a gymmerth * y dêc gordderch-wraig a adawsei efe i gadw y tŷ, ac a'i rhoddes hwynt *mewn* cadwraith, ac a'i porthodd hwynt, ond nid aeth efe i mewn attynt hwy, eithr buant yn rhwym hyd ddydd eu marwolaeth † yn byw mewn gweddwdod.

4 Yna y dywedodd y brenin wrth Amasa, †Cynnull i mi wŷr Iuda *erbyn* y trydydd dydd, a bydd dithau ymma.

5 Felly Amasa a aeth i gynnull Iuda; ond efe a drigodd yn hwy nâ'r amser penodedig a osodasei efe iddo.

6 A dywedodd Dafydd wrth Abisai, Seba mab Bichri a'n dryga ni yn waeth nag Absalom: cymmer di weision dy arglwydd, ac erlid ar ei ôl ef, rhac iddo gael y dinasoedd caeroc, ac ymachub o'n golwg ni.

7 A gŵr Ioab, a'r * Cerethiaid, y Pelethiaid hefyd, a'r holl gedyrn a aethant ar ei ôl ef: ac a aethant allan o Ierusalem, i erlid ar ôl Seba mab Bichri.

8 *Pan oeddynt* hwy wrth y maen mawr *fydd* yn Gibeon, Amasa a aeth o'i blaen hwynt a Ioab oedd wedi gwregysu ei gochl oedd amdano, ac arni *yr oedd* gwregys, *a* chleddyf wedi ei rwymo ar ei lwynau ef yn ei wain, a phan gerddai efe *y cleddyf* a syrthiei.

9 A dywedodd Ioab wrth Amasa, a wyt ti yn llawen, fy mrawd? a llaw ddehau Ioab a ymaflodd ym marf Amasa iw gusanu ef.

10 Ond ni ddaliedd Amasa ar y cleddyf *oedd* yn llaw Ioab; felly efe a'i tarawodd ef ag ef, dan y bummed *ais*, ac a ollyngodd ei berfedd ef i'r llawr, ac nid ail tarawodd ef, ac efe a fu farw: felly Ioab, ac Abisai ei frawd a ganllynodd ar ôl Seba mab Bichri.

11 Ac vn o weision Ioab oedd yn sefyll yn ei ymyl ef, ac a ddywedodd, pwy bynnac a ewyllysio *yn dda* i Ioab, a phwy bynnac fydd gyd â Dafydd, *tled* ar ôl Ioab.

12 Ac Amasa oedd yn ymdrybaeddu mewn gwaed ynghanol y briffordd: a phan welodd y gŵr yr holl bobl yn sefyll, efe a symmudodd Amasa oddi ar y briffordd i'r maes, ac a daflodd gadach arno, pan welodd efe bawb ar a oedd yn dyfod heibio ef yn sefyll.

13 Pan symmudwyd ef oddi ar y briffordd, yr holl wyr a aethant ar ôl Ioab, i erlid ar ôl Seba mab Bichri.

14 Ac efe a dramwyodd drwy holl lwythau Israel i Abel, ac i Beth-maachah, ac i holl *leoedd* Berim: a hwy a ymgasclasant ac a aethant ar ei ôl ef.

15 Felly y daethant hwy, ac a warchanasant arno ef yn Abel Beth-maachah, ac a fwriasant glwydd yn erbyn y ddinas *yr hon* a safodd at y rhagfur: a'r holl bobl y rhai *oedd* gyd â Ioab, oedd yn † curo y mur iw fwrw i lawr.

16 Yna gwraig ddoeth o'r ddinas, a lefodd, clywch clywch, dywedwch attolwg wrth Ioab, nesa hyd yma, fel yr ymddiddanwyf â thi.

17 Pan nesaodd efe atti hi, y wraig a ddywedodd, ai ti *yw* Ioab? dywedodd yntef *ie* myfi: a hi à ddywedodd wrtho ef, gwrando eiriau dy lawforwyn; dywedodd yntef, yr ydwyf yn gwrando.

18 Yna hi a ddywedodd, * hwy a lefarent † gynt, gan ddywedyd, Diau yr ymofynnant ag Abel, ac felly y diben nent.

19 Myfi *wyf vn* o heddychol ffyddloniaid Israel: yr wyti yn ceisio difetha dinas a mam yn Israel; pa ham y difethi di etifeddiaeth yr Arglwydd?

20 A Ioab a atteboddo, ac a ddywedodd, na atto Duw, na atto Duw i mi, na difetha na diniſtrio.

21 Nid felly *y mae* 'r peth; eithr gŵr o fynydd Ephraim (Seba mab Bichri *ian* ei enw) a dderchafodd ei law yn erbyn y brenin, yn erbyn Dafydd; rhoddwch ef yn vnic, ac mi a âf ymmaith oddi wrth y ddinas. A dywedodd y wraig wrth Ioab, wele eibon ef a fwrir attat ti dros y mur.

22 Yna yr wraig o'i doethineb a aeth at yr holl bobl, a hwy a dorrasant ben Seba mab Bichri, ac a'i taflasant allan i Ioab; ac efe a ydcanodd mewn vdcorn, a hwy a wascarwyd oddi wrth y ddinas, bôb vn iw pabellau: a Ioab a ddychwelodd i Ierusalem at y brenin.

23 Yna * Ioab *oedd* ar holl lueddoedd Israel, a Benaiah mab Iehoiada ar y Cerethiaid, ac ar y Pelethiaid.

24 Ac Adoram *oedd* ar y dreth, a Iosaphat mab Ahilad yn goffadur.

25 Sefa hefyd yn ſcrifennydd, a Zadoc, ac Abiathar yn offeiriaid.

26 Ira hefyd y Iairiad oedd ‖ benllywydd ynghylch Dafydd.

PEN. XXI.

1 *Y tair blynedd newyn o achos y Gibeoniaid, yn peidio trwy groesi saith o feibion Saul.* 10 *Caredigrwydd Rispah merch Aia y mam.* 12 *Dafydd yn claddu esgyrn Saul a Jonathan.* 15 *Peleir câd yn erbyn y Philiſtiaid, lle y lladroid pedwar o gedyrn Dafydd hedwar o gawri.*

A Bu newyn yn nyddiau Dafydd dair blynedd ôl ynol, a Dafydd a † ymofynnodd ger bron yr Arglwydd: a'r Arglwydd a ddywedodd, o herwydd Saul, ac o herwydd *ei* dŷ gwaedlyd *y mae hyn*, o blegit lladd o honaw ef y Gibeoniaid.

2 Ar brenin a alwodd am y Gibeoniaid, ac a ymddiddanodd â hwynt; (a'r Gibeoniaid hynny nid *oeddynt* o feibion Israel, onid * o weddill yr Amoriaid, a meibion Israel a dyngasei iddynt hwy; etto Saul a geiſiodd eu lladd hwynt o'i serch i feibion Israel, a Iuda.)

3 A Dafydd a ddywedodd wrth y Gibeoniaid, beth a wnaf i chwi? ac â pha beth y gwnaf gymmod fel y bendithioch chwi etifeddiaeth yr Arglwydd?

4 A'r Gibeoniaid a ddywedasant wrtho, ni fynnwn ni nac arian nac aur gan Saul, na chan ei dŷ ef, ac ni fynnwn ni lodd neb yn Israel: ac efe a ddywedodd, yr hyn a ddywedoch chwi a wnaf i chwi.

5 A hwy a ddywedasant wrth y brenin, y gŵr a'n difethodd ni, ac ‖ a fwriadodd i'n herbyn ni i'n diniſtrio ni rhac arhos yn vn o derfynau Israel,

6 Rhodder i ni ſaith o wŷr o'i feibion ef, fel y crogom ni hwynt i'r Arglwydd yn Gibeah Saul, dewisedic yr Arglwydd. A dywedodd y brenin, myfi a'i rhoddaf.

7 Ond y brenin a arbedodd Mephiboſeth fab Ionathan, fab Saul, o herwydd * llŵ yr Arglwydd yr hwn *oedd* rhyngddynt hwy, rhwng Dafydd a Ionathan mab Saul.

8 Ond

† *Hebr.* *ynmy derchnaid.*

* Deut. 20,11.

† *Hebr.* *geiſiodd mwyach yr Arg.*

* Ioſ. 9,3. 16,27.

‖ *Neu,* *a'n ſorroaid ymaith.*

* 1 Sam. 18,3. & 20,8,42.

8 Ond y brenin a gymmerth ddau fab Riſpah merch Ahiah, y rhai a ymddug hi i Saul, ſef Armoni a Mephiboſeth, a phum mab *‖ Michal merch Saul, y rhai a blantodd hi i Adriel fab Barzilai y Maholathiad.

*1 Sam. 6.13. ‖ Neu, Cowaer Michal.

9 Ac eſe a'i rhoddes hwynt yn llaw y Gibeoniaid, a hwy a crogaſant hwy yn y mynydd ger bron yr Arglwydd: a'r laith hyn a gyd gwympaſant, ac a roddwyd i farwolaeth, yn y ddyddiau cyntaf o'r cynhaiaf, yn nechreuad cynhaiaf yr haidd.

* Pen. 3.7.

10 A *Riſpah merch Aiah a gymerth ſachliain, a hi a'i eſtynnodd ef iddi ar y graig, o ddechreu y cynhaiaf, nes diferu dwfr arnynt hwy o'r nefoedd, ac ni adawodd hi i eheddiaid y nefoedd orphwyys arnynt hwy y dydd, na bwyſt-fil y maes liw nôs.

11 A mynegwyd i Ddafydd yr hyn a wnaethei Riſpah merch Aiah, gordderch-wraig Saul,

12 A Dafydd a aeth ac a ddûg, eſcyrn Saul ac eſcyrn Jonathan ei fab, oddi wrth berchennogion Iabes Gilead, y rhai a'i lledratasent hwy

* 1 Sam. 31.10.

o heol Bethſan, yr hon *y crogaſei y Philiſtiaid hwynt ynddi, y dydd y lladdodd y Philiſtiaid Saul yn Gilboa.

13 Ac eſe a ddûg i fynu oddi yno eſcyrn Saul ac eſcyrn Jonathan ei fab; a hwy a gaſclasant eſcyrn y rhai a grogaſid.

14 A hwy a gladdaſant eſcyrn Saul, a Jonathan ei fab, yngwlad Beniamin, yn Zelah ym meddrod Cis ei dad; a hwy a wnaethant yr hyn oll a orchymynnaſei yr brenin: a ba Dduw foſlon i'r wlad ar ôl hyn.

15 A bu eil-waith ryfel rhwng y Philiſtiaid ag Iſrael, a Dafydd a aeth i wared a'i weiſion gyd ag eſ, ac a ymladdaſant a'r Philiſtiaid, a deffygiodd Dafydd.

‖ Neu, Rapha. † Hebr. Palaár, neu flaen ei waywffon.

16 Ac Iſbibenob, yr hwn *otâd* o feibion ‖ y cawr, (a phwys† ei waywiſon yn drychan ſicl o brês) ac wedi ei wregyſu *â chleddyf* newydd, a feddyliodd ladd Dafydd.

17 Ond Abiſai mab Serfiah a'i helpiodd eſ, ac a darawodd y Philiſtiad, ac a'i lladdod eſ: yna gwŷr Dafydd a dyngaſant wrtho eſ, gan ddywedyd, nid a'i di allan mwyach gyd a ni i ryfel, rhac it ddiffoddi † goleuni Iſrael.

† Hebr. canwyll, neu lamp.

18 Ac ar ôl hyn ſe fu eil-waith ryfel yn * Gob yn erbyn y Philiſtiaid: yna Sibbechai yr Huſiad a laddodd Saph, yr hwn *otâd* o feibiou y ‖ cawr.

*1 Cron. 20.4. ‖ Neu, Rapha.

19 A bu etto ryfel yn Gob yn erbyn y Philiſtiaid, ac Elhanan mab * Iaare Oregim y Bethlehemiad a darawodd *frawd* Goliath y Gethiad: a phren ei waywffon ef *oedd* fel carfau gwehydd.

*1 Cron. 20.5.

20 A bu etto ryfel yn Gath, ac yr oedd gŵr corphol, a chwech o fyſedd ar bôb llaw iddo, a chwech o fyſedd ar bob troed iddo, pedwar ar lugain o rifedi; ese hefyd *oedd* fab i'r ‖ cawr.

‖ Neu, Rapha.

21 Ac eſe a ‖ amharchodd Iſrael, a Jonathan mab * Simea brawd Dafydd a'i lladdodd eſ.

‖ Neu ddiſtawodd. * 1 Sam. 16.9.

22 Y pedwar hyn a aned i'r cawr yn Gath, ac a gwympaſant drwy law Dafydd, a thrwy law ei weiſion eſ.

PEN. XXII.

1 *Pſalm o ddiolchgarwch am allwg ymwared Duw, a'i amryw fendithion.*

A Dafydd a leſarodd wrth yr Arglwydd eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd eſ o law ei holl elynion, ac o law Saul.

* Pſal. 18.2, &c.

2 Ac eſe a ddywedodd, * Yr Arglwydd *yw* fy nghraig, a'm hamddiffynfa, a'm gwaredudd i.

3 Duw fy nghraig, ynddo eſ yr ymddiriedaf: fy nhariau, a chorn fy iechydwriaeth, fy uchel-dŵr a'm noddfa, *fy* achubwr; rhac trais i'm hachubaiſt.

4 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly i'm cedwir rhac fy nglynion.

5 Canys ‖ gofidion angau a'm cylchynaſant: afonyddoedd † fall a'm dechrynaſant i.

‖ Neu, glinie, neu donnau. † Hebr. Belial.

6 ‖ Doluriau yffern a'm hamgylchynaſant: maglau angau a'm rhacflaenaſant.

7 *Yn fy nghyſyngdra y gelwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: ac eſe a glybu fy llef o'i deml, a'm gwaedd *a aeth* iw gluſtiau eſ.

Pſal. 18.6.

8 Yna y cynnyrfodd, ac y crynodd y ddaiar, ſeiliau y nefoedd a gyffroeſant, ac a ymſigliaſant, am iddo eſ ddigio.

* Pſal. 18.6.

9 Derchafodd mwg o'i ffroenau eſ, a thân o'i enau eſ a yſoddt: glô a cynnaſant ganddo eſ.

10 Eſe a ogwyddodd y nefoedd, ac a ddeſcynnodd: a thywyllwch *oedd* tan ei draed eſ.

11 Marchogodd eſe hefyd ar y Cerub, ac a ehedodd: ie eſe a welwyd ar adenydd y gwynt.

12 Eſe a oſododd y tywyllwch yn bebyllo'i amgylch; *ſef* caſcliad y dyſtroedd, *a* thew gymmylau yr awyr.

13 Gan y diſcleirdeb ger ei fron eſ, yr enynnodd y marwor tan-llyd.

14 Yr Arglwydd a daranodd o'r nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lef.

15 Ac eſe a anſonodd *ei* ſaethau, ac a'i gwaſcarodd hwynt; mellt ac a'i dryllioddt hwynt.

16 Gwaelodion y môr a ymdd angoſoddt, *a* ſeiliau y byd a ddinoethwyd, gan gerydd yr Arglwydd, *a* chan chwythad anadl ei ffroenau eſ.

17 Eſe a anſonodd oddi vchod; cymmerodd ſi, tynnodd ſi o ddyfroedd ‖ lawer.

‖ Neu, nawer.

18 Gwaredodd ſi rhac fy ngelyn cadarn: a rhac fy nghaſeion; am eu bôd yn drêch nâ mi.

19 Achubaſant fy mlaen yn nydd fy ngofid: ond yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

20 Eſe a'm dûg i ehangder: eſe a'm gwaredodd i, am iddo ymhoffi ynof.

21 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl glendid fy nwylo y taledd eſe i mi.

22 Canys mi a gedwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth fy Nuw.

23 O herwydd ei holl ſaraedigaethau eſ *oedd* ger fy mron i: ac oddi wrth ei ddeddfau ni chiliais *i*.

24 Bum hefyd berffaith ‖ ger ei fron eſ: ac ymgedwais rhac fy anwiredd.

† Hebr. inîquitas.

25 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd *innau* yn ôl fy nghyfiawnder: yn ol fy nglendid o flaen ei lygaid eſ.

26 A'r trugarog y gwnei drugaredd: â'r gŵr perffaith y gwnei berffeithrwydd.

27 A'r glân y gwnei lendid: ac â'r cyndyn yr ymgyndynni.

28 Y bobl gyſtuddiedig a waredi: ond y mae dy lygaid ar y rhai vchel, iw daroſtwng.

29 Canys ti *yw* fy nghanwyll i, O Arglwydd: a'r Arglwydd a lewyrcha fy nhywyllwch.

30 O blegit ynot ti y ‖ rhedaf drwy fyddin: trwy fy Nuw y llammaf dros fûr.

‖ Neu, torraf.

31 Duw *ſydd* berffaith i ſor ii: ymadrodd yr Arglwydd ſydd buredic; tarian *yw* eſe i bawb a ymddiriedant ynddo.

32 Can ſpa y *ſydd* Duw heb law yr Arglwydd a pha *fyſdd* graig eithr ein Duw ni?

33 Duw yw ſynghadernid a'm nerth: ac a rwyddhaodd fy ffordd i yn berffaith.

34 Eſe ſydd yn gwnaethyd fy nhraed fel *traed* ewigod; ac eſe ſydd yn ſyngoſod ar fy vchelfeydd

35 Ese fydd yn dyscu fy nwylo i ryfel: fel y dyallir bŵa dûr yn fy mreichiau.

36 Rhoddaist hefyd i mi darian dy iechydwriaeth: ‖ ac â'th iwynder y lluosogaist fi.

37 Ehengaist fy ngherddediad tanaf: fel na lithrodd fy fodlau.

38 Erlidiais fy ngelynion, a difethais hwynt: ac ni dŷchwelais nes eu difa hwynt.

39 Difeais hwynt hefyd, a thrywenais hwynt fel na chyfodant: a hwy a fyrthiasant dan fy nhraed i.

40 Canys ti am gwregysaist i â nerth i ryfel: y rhai a ymgyfodent i'm herbyn a ddarostyngaist tanaf.

41 Rhoddaist hefyd i mi warrau fy ngelynion: fel y difethwn fy nghaseion.

42 Disgwiliasant, ond nid *oedd* achubudd: *ſef* am yr Arglwydd, ond nid attebodd hwynt.

43 Yna y maluriais hwynt fel llwch y ddaear: melais hwynt fel tom yr heolydd, *a* themais hwynt.

44 Gwaredaist fi rhac cynhennau fy mhobl: cedwaist fi yn ben *ar* genhedloedd: pobl nid adnabum a'm gwasanaethant.

45 Meibion dieithr a gymmerant arnynt ymddarostwng i mi: pan glywant, gwrandawant arnaf i.

46 Meibion dieithr a ballant: ac a ddychrynant o'u cuchardai.

47 ‖ Byw fyddo yr Arglwydd, a bendigedic *fyddo* fynghraig, a derchafer Duw, craig fy iechydwriaeth.

48 Duw ſydd yn ‡fy nial i: ac ſydd yn daroſtwng pobloedd tanaf i.

49 Ac ſydd yn fy nhywys i o blith fyngelynion: ti hefyd a'm derchefaiſt vwch law y rhai a gyfodent i'm herbyn: rhac y gŵr traws i'm hachubaiſt i.

50 Am hynny y moliannaf di ô Arglwydd, ym mhlith *y cenhedloedd: ac y canaf i'th enw.

51 *Ese fydd* dŵr iechydwriaeth iw frenin: ac yn gwneuthur trugaredd iw eneiniog, i Ddafydd, ac i'w hâd, * yn dragywydd.

PEN. XXIII.

1 *Dafydd yn ei eiriau diweddaf yn dangos fôd ei ffydd ef yn addewidion Duw, tu hwnt i lôb deall dynol. 6 Anghyfiawnder gyſtlwr yr annuwiol.* 8 *Henwau cedyrn Dafydd.*

DYmma eiriau diweddaf Dafydd: dywedodd Dafydd mab Ieſſe, a dywedoddy gŵr a oſodwyd yn vchel, eneiniog Duw Iacob, a pheraidd ganiadudd Iſrael,

2 Yſpryd yr Arglwydd a leſarodd ynofi, a'i ymadrodd ef *oedd* ar fy nhafod.

3 Duw Iſrael a ddywedodd wrthifi, craig Iſrael a ddywedodd: ‖ *bydded* llywodraethwr ar ddynion yn gyfiawn, yn llywodraethu *mewn* ofn Duw:

4 Ac efe a fydd fel y borau olcuni, pan gyfodo haul foregwaith heb gwmylau; fel eginyn *a dŷf* o'r ddaear, gan lewyrchiad yn ôl glaw.

5 Er nad yw fy nhŷ i felly gyd â Duw: etto cyfammod tragwyddol a wnaeth efe â mi, wedi ei ſaniaethu yn hollawl, ac yn ſicr: canys fy holl iechydwriaeth, a'm holl ddymuniad yw, er nad yw yn peri iddo flaguro.

6 A'r anwir *fyddant* oll fel drain wedi eu hwrw heibio: canys nawn llaw nis cymmerir hwynt.

7 Ond y gŵr a gyffyrddo â hwynt a ‡ ddeffynnir â haiarn, ac a phrenddr gwaywffon: ac a ſkaiu y lloſgir hwynt yn eu lle.

8 Dymma enwau y cedyrn oedd gan Ddafydd, ‖ y Tachmoniad a eiſteddai yn y gadeir yn bennaeth y tywyſogion, (hwnnw oedd Adino yr Eſniad) * *efe a ruthrodd* yn erbyn wyth gant, y rhai a laddodd efe ar vn waith.

9 Ac ar ei ôl ef *yr oedd* * Eleazar mab Dodo, fab Ahohi, ym mhlith y tri cedyrn gyd â Dafydd, pan ddifenwaſant hwy y Philiſtiaid a ymgynnullaſent yno i ryfel, a phan aeth gwŷr Iſrael ymaith.

10 Efe a gyfododd, ac a darawodd ar y Philiſtiaid nes deffygio ei law eſ, a glynu o'i law ef wrth y cleddyf; a'r Arglwydd a wnaeth iechydwriaeth mawr y diwrnod hwnnw: a'r bobl a ddychwelaſant ar ei ôl ef yn vnic i anrheithio.

11 Ac ar ei ôl *yr oedd* * Sammah mab Age yr Hariadiad: a'r Philiſtiaid a ymgynnullaſant ‖ yn dorf, ac yr oedd yno ran o'r maes yn llawn o ffacbys; a'r bobl a ffoawdd o flaen y Philiſtiaid.

12 Ond efe a ſafodd ynghanol y thandir, ac a'i hachubodd, ac a laddodd y Philiſtiaid: felly y gwnaeth yr Arglwydd ymwared mawr.

13 ‖ A thri o'r dêg pennaeth ar hugain a ddeſcynnaſant, ac a ddaethant y cynhaiaf at Dafydd i ogof Adulam: a thorf y Philiſtiaid oedd yn gwerſyllu yn nyffryn Rephaim.

14 A Dafydd *oedd* yna mewn amddeffynfa: a ſefyllfa y Philiſtiaid *yoedd* yna yn Bethlehem.

15 A blyſsiodd Dafydd, a dywedodd, ‖ *pwy* a'm dioda i â dwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *ſydd* wrth y porth?

16 A'r tri chedyrn a ruthraſant trwy werſyll y Philiſtiaid, ac a dynnaſant ddwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *oedd* wrth y porth, ac a'i cymeraſant hefyd, ac a'i dygaſant at Ddafydd: ond ni fynnei efe ei yfed, eithr efe a'i diod-offrymmodd i'r Arglwydd.

17 Ac a ddywedodd, *na atto yr Arglwydd i mi wneuthur hyn; onid gwaed y gwŷr a aethant mewn *perygl bywyd* am eu henioes yw hwnw? am hynny ni fynnei efe ei yfed. Hyn a wnaeth y tri chedyrn hynny.

18 Ac * Abiſai brawd Ioab, mab Seruiah oedd bennaf o'r tri, ac efe a gyfododd ei waywffon yn erbyn try-chant ‡ *ac a'i* lladdodd *hwynt*: ac iddo ef *yr oedd yr* enw ym mhlith y tri.

19 Onid anrhyddeddusaf *oedd ef* o'r tri? a bu iddynt yn dywyſog: ‡ etto ni chyrrhaeddodd efe y tri *cyntaf*.

20 A Benaiah mab Iehoiada, mab gŵr grymmus o Cabzeel, am ei weithredoedd, efe a laddodd ddau o ‡ gedyrn Moab; ac efe a aeth i wared, ac a laddodd lew mewn pydew, yn amſer eira.

21 Ac efe a darawodd Aipht-ddyn, gŵr * golygus o *faint*; ac yn llaw yr Aiphtiad *yr oedd* gwaywffon, eithr efe a ddaeth i wared atto ef a ffon, ac a ddug y waywffon o law yr Aiphtiad, ac a'i lladdodd ef, a'i waywffon ei hun.

22 Hyn a wnaeth Benaiah mab Iehoiada: ac iddo *yr oedd yr* enw ym mhlith y tri cedyrn.

23 ‖ Anrhyddeddusach *oedd* na'r dêc ar hugain, *ond* ni chyrhaeddodd efe y tri *cyntaf*: a Dafydd a'i goſododdef ar ‖ ei wŷr o gard.

24 * Aſahel brawd Ioab *oedd* yn o'r dêc ar hugain: Elhanan mab Dodo y Bethlehemiad.

25 * Sammah o'r Harodiad, Elica yr Harodiad.

26 Helez * y Paltiad, Ira mab Icces y Tecoiad.

27 Abieſer yr Anathothiad, Mebunnai yr Huſathiad,

28 Zalmon yr Ahohiad, Maharai y Netophathiad.

29 * Heleb

[Nen, Ioſubbaſales y Tachmoniad pen y 11. * 1 Cron. 11.11. * 1 Cron. 11.12.

* 1 Cron. 11.27. ‖ Neu, i o ffacbys; *ſefyllfa-eſtlu.*

[Neu, a'r *tri pennaeth ar.* * 1 Cron. 11.15.

‖ Neu, Anhyddeddus *oeddym myſc y 30* ‖ Neu, ei, *gyngor. Heb eirchymmyn* * Pen. 2.18. * 1 Cron. 11.27.

*1 Cron. 11.30. 39 *Heleb mab Baanah y Netophathiad: Ittai mab Ribai o Gibeah meibion Beniamin.

*1 Cron. 11.31. 30 Benaiah y Pirathoniad, *Hiddai o'r afonydd Gaas.

‖ Neu, dyffryn nodd. *1 Cron. 11.32. 31 *Abi-albon yr Arbathiad, Azmaveth *y Barhumiad.

*1 Cron. 11.32,33. 32 Eliahba y Saalboniad, o feibion Iaſen Ionathan.

33 Sammah yr Harariad, Ahiam mab Sarar yr Ararïad.

34 Eliphelet mab Ahasbai, mab y Maachathiad: Eliam mab Ahitophel y Giloniad.

35 Hezrai y Carmeliad, Paarai yr Arbïad.

36 Igal mab Nathan o Zobah, Bani y Gadïad.

37 Selec yr Ammoniad: Naharai y Beerothiad, yn dwyn arfau Ioab mab Serfiah.

38 Ira yr Ithriad, Gareb yr Ithriad.

39 Vrias yr Hethiad; dau ar bymthec, ar hugain o gwbl.

PEN. XXIIII.

*1 Satan yn temptio Dafydd, ac yntau yn gyrru Ioab i rifo y bobl. 5 Y captenïaid, ym mhen y naw mis: a'r vgain nbiwrnod yn dwyn cyfrif o drychan mil ar ddeg o ryfel-wyr. 10 Dafydd yn cael ei ddewis o dair pla, ac yn dewis tridiau o'r rhain, 15 ac wedi lladd deng mil ar hugain o'r bobl, yn edifarhau, ac wrth hynny yn achub dinifeir Ierusalem. 18 Dafydd trwy gynghor Gad yn prynu llawr dyrnu Arafnah, a'r bla yn peidio, wedi iddo ef aberthu.

‖ Satan, 1 Cron. 21.1. A Thracheſn digllonedd yr Arglwydd a enynnodd yn erbyn Iſrael, ‖ ac eſe a annogodd Ddafydd yn eu herbyn hwynt, i ddywedyd, dos, cyfrif Iſrael, a Iuda.

2 Canys y brenin a ddywedodd wrth Ioab tywyſog y llu oedd ganddo ef, ‖ dos yn awr drwy holl lwythau Iſrael, o Dan hyd Beerſeba, chyfrif y bobl, fel y gwypwyt rifedi y bobl.

‖ Neu, cylchyna. 3 A Ioab a ddywedodd wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a chwanego yr bobl yn gan cymmeint, ac y maent, fel y gwelo llygaid ſy arglwydd frenin: ond pa ham yr ewyllyſia fy arglwydd frenin y peth hyn?

4 A gair y brenin tu drech nâ Ioab, ac nâ thywyſogion y llu: Ioab am hynny a aeth allan, a thywyſogion y llu, o ŵydd y brenin, i gyfrif pobl Iſrael.

‖ Neu, afon. ‖ Neu, yr iſafn lad newydd yſanne-ddin. 5 A hwy a aethant tros yr Iorddonen, ac a werſyllaſant yn Aroer, o'r tu dehau i'r ddinas ſydd yngханol ‖ dyffryn Gad, a thua Iazer.

6 Yna y daethant i Gilead, ac ‖ i wlad Tachtim Hodſi; daethant hefyd i Dan Iaan, ac o amgylch i Sidon.

7 Daethant hefyd i amddiffynfa Tyrus, ac i holl ddinaſoedd yr Hefiaid, a'r Canaaneaid: a hwy a aethant i du dehau Iuda i Beerſeba.

8 Felly y cylchymaſant yr holl wlâd, ac a ddaethant ym mhen naw mis, ac vgain nbiwrnod i Ierusalem.

9 A rhoddes Ioab nifer cyfrif y bobl at y brenin: ac Iſrael yddoedd wyth gan mil o wŷr grymmus yn tynnu cleddyf; a gwŷr Iuda oedd bump cant mil o wŷr.

10 A chalon Dafydd a'i tarawodd ef, ar ôl iddo gyfrif y bobl: a dywedodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pechais yn ddirfawr yn yr hyn a wneuthum: ac yn awr delea, attolwg, ô Arglwydd, anwiredd dy wâs, canys ynfyd iawn y gweuthum.

11 A phan gyfododd Dafydd y boreu, daeth gair yr Arglwydd at Gad y prophwyd, gweliniad Dafydd, gan ddywedyd,

12 Dos, a dywed wrth Ddafydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yr ydwyf yn goſod tri pheth o'th flaen di; dewis it vn o honynt, a gwnaf hynny i ti.

13 *Felly Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a fynegodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, a fynni ddod it ſaith mlynedd o newyn yn dy wlad, neu ffoi dri mis o flaen dy elynion, a hwy yn dy erlid, ai ynteu bod haint yn y wlâd dri diwrnod? yn awr ymgynghora, ac edrych pa beth a attebaf i'r hwn a'm anfonodd i.

*1 Cron. 21.12.

14 A dywedodd Dafydd wrth Gad, y mae yn gyfyng iawn arnaf; bŷd i mi ſyrthio yn awr yn llaw yr Arglwydd (canys aml yw ei drugareddau ef) ac na chwympwyf yn llaw dyn.

15 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint yn Iſrael, o'r boreu hyd yr amſer nodedic: a bu farw o'r bobl, o Dan hyd Beerſeba, ddeg mil a thrugain o wŷr.

16 A phan eſtynnaſei yr Angel ei law *ar* Ieruſalem i'w dinyſtrio hi, *edifarhaodd ar yr Arglwydd *2 Sam. 24.16. y drwg hwn, ac a ddywedodd wrth yr angel oedd yn dinyſtrio yr bobl, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd *oedd* wrth lawr dyrnu *Arafnah y Iebuſiad.

17 A lleſarodd Dafydd wrth yr Arglwydd, pan ganfu eſe yr angel a darawſei y bobl, dywedodd, wele myfi a bechais, ac a wneuthum yn ddrygionus, ond y defaid hŷn, beth a wnaethant hwy? bydded attolwg dy law arnafi, ac ar dŷ fy nhâd.

18 A Gad a ddaeth at Ddafydd y dwthwn hwnnw, ac a ddywedodd wrtho, dos i fyny, cyfot allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Arafnah y Iebuſiad.

19 A Dafydd a aeth ifyny yn ôl gair Gad, fely gorchymynnaſei yr Arglwydd.

20 Ac Arafnah a edrychodd, ac a ganfu y brenin a'i weiſion yn dyfod tu ag atto: ac Arafnah a aeth allan, ac a oſtyngodd ei wyneb i lawr ger bron y brenin.

21 Ac Arafnah a ddywedodd, pa ham y daeth ſy arglwydd frenin at ei wâs? A dywedodd Dafydd, i brynu gennit ti y llawr dyrnu i adeiladu allor i'r Arglwydd, fel yr attalier y bla oddi wrth y bobl.

22 A dywedodd Arafnah wrth Ddafydd, cymmered, ac offrymmed fy arglwydd frenin yr hyn ſydd da yn ei olwg: wele yr ychen yn boeth offrwm, a'r ffuſtiau, ac offer yr ychen yn lle cynnyd.

23 Hyn oll a roddodd Arafnah *yn* brenin, i'r brenhin: a dywedodd Arafnah wrth y brenin, yr Arglwydd dy Dduw a fyddo bodlon i ti.

24 A dywedodd y brenin wrth Arafnah, nage, eithr gan brynu y prynaf *ef* mewn pris gennit, ac nid offrymmaf i'r Arglwydd fy Nuw boeth-offrymmau rhâd. Felly Dafydd a brynodd y llawr dyrnu a'r ychen, er dec a deugain o ſiclau arian.

25 Ac yno *y* adailadodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth-offrymmau, ac offrymmau hedd: a'r Arglwydd a gymmododd a'r wlâd, a'r blâ a attaliwyd oddi wrth Iſrael.

DIWYFF

¶ LLYFR CYNTAF Y BRENHINOEDD, yr hwn a elwir hefyd, Trydydd llyfr y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 *Alisag yn ymgeleddu Dafydd.* 5 *Adoniah, arwyddd Dafydd, yn ei wneuthur ei hun yn frenhin.* 11 *Nathan yn cynghori* 15 *i Bathseba ddywedyd i'r brenin,* 22 *ac yn dywedyd gyd â hi.* 28 *Dafydd yn adnewyddu ei lw i Bathseba.* 32 *Zadoc a Nathan, drwy archiad Dafydd, yn enneinio Salomon yn frenhin, a'r bobl yn gorfoleddu.* 41 *Ionathan yn aarodd hynny, a gwahoddwyr Adoniah yn ffo.* 50 *Adoniah yn cymmeryd nodfa wrth gyrn yr allor, a than ammod yn cael ei oliwng yn rhydd.*

A, R brenin Dafydd *oedd* hên, *ac* a aethei mewn †oedran, er iddynt ei anhuddo ef mewn dillad, etto ni chynhesei efe.

† Heb. amlu.

2 Am hynny ei weision a ddywedasant wrtho; † ceisier i'n harglwydd freniu langces o forwyn, a safed hi o flaen y brenin, a bydded yn gwneuthur ymgeledd iddo, a gorwedded yn dy foawes, fel y gwresogo fy arglwydd frenin.

† Heb. ceisier.

3 A hwy a geisiasant langces dêg drwy holl fiô Israel, ac a gawsant Abisag y Sunamites, ac a'i dygasant hi at y brenin

4 A'r llangces *oedd* dêg iawn, ac oedd yn ymgeleddu'r brenin, ac yn ei wasanaethu ef: ond ni chydnabu'r brenin a wnaeth â hi.

5 Ac Adoniah mab Haggith a ymdderchasodd, gan ddywedyd, myfi a †fyddaf frenin: ac efe a ddarparodd iddo gerbydau a gwŷr meirch, a * deng-wr a deugain i redeg o'i flaen.

† Heb. amlu.

* Neu, hanner cant.

6 A'i dâd nis anfodlonasei ef †yn ei ddyddiau, gan ddywedyd, pa ham y gwnaethost fel hyn? ynteu *oedd* dêg iawn o bryd, ac efe a anesid wedi Absalom.

† Heb. erioed.

7 †Ac efe a gyfrinach y gwnaeth efe Ioab fab Seruiah, ac Abiathar yr offeiriad: a hwy a gynnorthwasant ar ôl Adoniah.

† Heb. a chyfrinach.

8 Ond Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mab Iehoiada, a Nathan y prophwyd, a Simei, a Rei, a'r gwŷr cedyrn *a fuasei* gyd â Dafydd, nid *oeddynt* gyd ag Adoniah.

9 Ac Adoniah a laddodd ddefaid, a gwarthegi, a phasgedigion, wrth faen Zoheleth, yr hwn *sydd* wrth ‖ En Rogel, ac a wahoddodd ei holl frodyr meibion y brenin, a holl wŷr Iuda, gweision y brenin.

‖ Neu, ffynnon.

10 Ond Nathan y prophwyd, a Benaiah a'r gwŷr cedyrn, a Salomon ei frawd, ni wahoddodd efe.

11 Am hynny y dywedodd Nathan wrth Bathseba mam Salomon, gan ddywedyd, oni chlywaisti fod Adoniah mab *Haggith yn teyrnasu, a'n harglwydd Dafydd heb wybod *hynny*?

* Heb. Haggith.

12 Tyred gan hynny yn awr attolwg, rhoddaf it gyngor, fel yr achubech dy enioes dy hun, ac enioes Salomon dy fab.

13 Dos a cherdda i mewn at y brenin Dafydd, a dywed wrtho, oni thyngaist di fy arglwydd frenin wrth dy wasanaeth-wraig, gan ddywedyd, Salomon dy fab di a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fy ngorsedd-faingc i? pa ham gan hynny y mae Adoniah yn teyrnasu?

14 Wele tra fyddech yno etto yn llefaru wrth y brenin, minneu a ddeuaf i mewn ar dy ôl di, ac a † sicrhâf dy eiriau di.

† Heb. llenwaf.

15 A Bathseba a aeth i mewn at y brenin, i'r ystafell, a'r brenin oedd hên iawn, ac Abisag y Sunamites oedd yn gwasanaethu y brenin.

Neu, gyfiawnystafell.

16 A Bathseba a ostyngodd ei phen, ac a ymgrymmodd i'r brenin: a'r brenin a ddywedodd, beth a fynni di?

17 Hitheu a ddywedodd wrtho, fy arglwydd, ti a dyngaist i'r Arglwydd dy Dduw wrth dy wasanaethyddes, Salomon dy fab a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fyngorsedd-faingc i:

18 Ac yn awr, wele, Adoniah sydd frenin; ac yr awr hon fy arglwydd frenin, nis gwyddoist di *hyn.*

19 Ac efe a laddodd warthog, ac *anifeiliaid* breision, a defaid lawer iawn, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, ac Abiathar yr offeiriad, a Ioab tywysog y filwriaeth: ond dy was Salomon ni wahoddodd efe.

20 Tithen fy arglwydd frenin, *y mae* llygaid holl Israel arnat ti, am fynegi iddynt pwy a eistedd ar orsedd-faingc fy arglwydd y brenin, ar ei ôl ef.

21 Os amgen, pan orweddo fy arglwydd frenin gyd â'i dadau, yna y cyfrifir fi a'm mab Salomon yn bechaduriaid.

22 Ac wele tra'r oedd hi etto yn ymddiddan â'r brenin, y daeth Nathan y prophwyd heibio i mewn.

23 A hwy a fynegasant i'r brenin, gan ddywedyd, wele Nathan y prophwyd. Ac efe a aeth i mewn o flaen y brenin, ac a ymgrymmodd i'r brenin, a'i wyneb hyd lawr.

24 A dywedodd Nathan, fy Arglwydd frenin, a ddywedaist di, Adoniah a deyrnasa ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fyngorsedd-faingc?

25 Canys efe a aeth i wared heddyw, ac a laddodd ychen, ac *anifeiliaid* breision, a defaid lawer, ac a wahoddodd holl feibion y brenin, a thywysogion y filwriaeth, ac Abiathar yr offeiriad: ac wele hwynt yn bwyta ac yn yfed o'i flaen ef, ac y maent yn dywedyd, bydded fyw y brenin Adoniah.

26 Ond myfi dy was, a Zadoc yr offeiriad, a Benaiah mab Iehoiada, a'th wâs Salomon, ni wahoddodd efe.

27 Ai trwy fy arglwydd frenin y bu y peth hyn, heb ddangos o honot i'th wâs, pwy a eistedcei ar orsedd-faingc fy arglwydd y brenin, ar ei ôl ef?

28 A'r brenin Dafydd a attebodd, ac a ddywedodd, gelwch Bathseba attafi; a hi a ddaeth o flaen y brenin, ac a safodd ger bron y brenin.

29 A'r brenin a dyngodd, ac a ddywedodd, *fel* y mae'n Arglwydd yn fyw, yr hwn a waredodd fy enaid i allan o bob cyfyngder:

30 Yn ddiau megis y tyngais wrthit ti, i Arglwydd Dduw Israel, gan ddywedyd, Salomon dy fab a deyrnasa yn ddiau ar fy ôl i, ac efe a eistedd ar fyngorsedd-faingc i, yn fy lle i; felly y gwnaf, y dydd hwn.

31 Yna Bathseba a ostyngodd ei phen, a'i hwyneb i lawr, ac a ymgrymmodd i'r brenin, ac a ddywedodd, bydded fy arglwydd frenin Dafydd fyw byth.

32 A'r

31 A'r brenin Dafydd a ddywedodd, gelwch attafi Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Iehoiada. A hwy a ddaethant o flaen y brenin.

33 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, cymmerwch weision eich arglwydd gyd â chwi, a pherwch i Salomon fy mab farchogeth ar fy mules fy hun, a dygwch ef i wared i Gihon.

34 Ac eneinied Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, ef yno yn frenin ar Israel: ac vdcenwch mewn vdcorn, a dywedwch, bydded fyw y brenin Salomon.

35 Dewch chwithau i fynu ar ei ôl ef, a deued efe i fynu, ac eistedded ar fy ngorseddfa i, ac efe a deyrnasa yn fy lle i; canys ef a ordeiniais i fod yn flaenor ar Israel, ac ar Iuda.

36 A Benaiah mab Iehoiada a attebodd y brenin, ac a ddywedodd, Amen; yr vn modd y dywedo Arglwydd Dduw fy arglwydd frenin.

37 Megis y bu'r Arglwydd gyd â'm harglwydd y brenin, felly bydded gyd â Salomon, a gwnaed yn fwy ei orsedd-fainge ef, nâ gorsedd-fainge fy arglwydd y brenin Dafydd.

38 Felly Zadoc yr offeiriad a Nathan y prophwyd, a Benaiah mab Iehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, aethant i wared, ac a wnaethant i Salomon farchogaeth ar fules y brenin Dafydd, ac a aethant ag ef i Gihon.

39 A Zadoc yr offeiriad a gymmerodd gorn o olew allan o'r babell, ac a eneiniodd Salomon: a hwy a vdcanasant mewn vdcorn, a'r holl bobl a ddywedasant, bydded fyw brenin Salomon.

40 A'r holl bobl a aethant i fynu ar ei ôl ef, yn canu pibellau, ac yn llawenychu â llawenydd mawr, fel y rhwygei'r ddaear gan eu sŵn hwynt.

41 A chlybu Adoniah a'i holl wahoddedigion, y rhai *oedd* gyd ag ef, pan ddarfasei iddynt fwytta: Ioab hefyd a glywodd lais yr vdcorn, ac a ddywedodd, pa ham *y mae* twrwf y ddinas yn derfysgol?

42 Ac efe etto yn llefaru, wele daeth Ionathan mab Abiathar yr offeiriad, a dywedodd Adoniah, tyret i mewn, canys gŵr grymmus *ydwyt* tha daioni a synegi di.

43 A Ionathan a attebodd ac a ddywedodd wrth Adoniah, yn ddiau ein harglwydd brenin Dafydd a osodoi i Salomon yn frenin.

44 A'r brenin a anfonodd gyd ag ef Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd, a Benaiah fab Iehoiada, a'r Cerethiaid, a'r Pelethiaid, a hwy a barasant iddo ef farchogaeth ar fules y brenin.

45 A Zadoc yr offeiriad, a Nathan y prophwyd a'i heneiniasant ef yn frenin yn Gihon: a hwy a ddaethant i fynu oddi yno yn llawen, a'r ddinas a derfysgodd: dyma'r twrwf a glywloch chwi.

46 Ac y mae Salomon yn eistedd ar orsedd-fainge y frenhiniaeth.

47 A gweision y brenin a ddaethant hefyd i fendithio ein harglwydd brenin Dafydd, gan ddywedyd, dy Dduw a wnelo enw Salomon yn well nâ'th enw di, a chwelo yn fwy ei orsedd-fainge nâ'th orsedd-fainge di. A'r brenin a ymgrymmodd ar y gwely.

48 Fel hyn hefyd y dywedodd y brenin, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a roddodd heddyw yn i eistedd ar fyngorsedd-fainge, a'm llygaid inau yn gweled *hynny*.

49 A'r holl wahoddedigion, y rhai *oedd* gyd ag Adoniah, a ddychrynasant, ac a gyfodasant, ac a aethant bob vn ei ffordd.

50 Ac Adoniah oedd yn ofni rhac Salomon, ac a gyfododd, ac a aeth, ac a ymaflodd yngharn yr allor.

51 A mynegwyd i Salomon, gan ddywedyd, wele y mae Adoniah yn ofni y brenin Salomon: canys wele, efe a ymaflodd ynghyrn yr allor, gan ddywedyd, tynged y brenin Salomon i mi heddyw, na ladd efe ei wâs a'r cleddyf.

52 A dywedodd Salomon, os bydd efe yn wr da, ni syrth *vn* o'i wallt ef i lawr; ond os ceir drygioni ynddo ef, efe a fydd marw.

53 A'r brenin Salomon a anfonodd, a hwy a'i dygasant ef oddiwrth yr allor, ac efe a ddaeth, ac a ymgrymmodd i'r brenin Salomon: a dywedodd Salomon wrtho, dos i'th dŷ.

PEN. II.

1 Dafydd yn rhoi cyngor i Salomon, 3 i fod yn ddiwiol. 5 ynghylch Ioab, 7 Barzilai, 8 a Simei: 10 ac yn marw. 12 Salomon yn frenin ar ei ol ef. 13 Adoniah yn ceisio gan Bathsiba ddymedyd wrth Salomon am Abisag, ac yn cael ei ddibenydd. 26 Abiathar yn cael rhoddi, ac yn colli yr offeiriadaeth. 28 Ioab yn ffo at gyrn yr allor, ei ladd ef, 35 a gosod Benaiah yn lle Ioab, a Zadoc yn lle Abiathar. 36 Simei yn cael gorchymyn i arhos yn Ierusalem, ac am fynd i Gath, yn gorfod arno farw.

YNa dyddiau Dafydd a nesasant i farw, ac efe a orchymmynodd i Salomon ei fab, gan ddywedyd,

2 Myfi wyf yn myned ffordd yr holl ddaiar, am hynny ymnertha, a bydd ŵr.

3 A chadw gadwriaeth yr Arglwydd dy Dduw, i rodio yn ei ffyrdd ef, i gadw ei ddeddfau ef, a'i orchymynion, a'i farnedigaethau, a'i dystiolaethau; fel yr yscrifennwyd yngh yfraith Moses, fel ‖ y * llwyddoch yn yr hyn oll a wnelych, ac i ba le bynnac y troech.

4 Fel y cyflawno'r Arglwydd ei air, a lefarodd efe wrthif, gan ddywedyd, os dy feibion a gadwant eu ffyrdd, i rodio ger fy mron mewn gwirionedd, â'i holl galon, ac â'i holl enaid, * ni thorrir (eb efe) na *byddo* o honot ŵr ar orsedd-fainge Israel.

5 Tithe hefyd a wyddoft yr hyn a wnaeth Ioab mab Serfiah â mi, a'r hyn a wnaeth efe i ddau o dywyfogion Iluoedd Israel, i * Abner fab Ner, ac * i Amasa fab Iether, y rhai a laddodd efe, ac a † ollyngodd waed rhyfel mewn heddwch, a roddodd waed rhyfel ar ei wregys *oedd* am ei lwynau, ac yn ei escidiau *oedd* am ei draed.

6 Am hynny gwna yn ôl dy ddoethineb, ac na âd iw ben-llwydai ef ddescyn i'r bedd mewn heddwch.

7 Ond i feibion * Barzilai y Gileadiad y gwnei garedigrwydd, a byddant ym mysc y rhai a fwyttânt *ar* dy fyrdd di: canys felly y daethant attafi pan oeddwn yn ffoi rhac Absalom dy frawd di.

8 Wele hefyd * Simei fab Gera, fab Ieminiy o Bahurim, gyd â thi, yr hwn a'm melldithiodd i â melldith † dôft, y dydd yr euthum i Mahanaim: ond efe a ddaeth i wared i'r Iorddonen i gyfarfod â mi, ac mi a dyngais i'r Arglwydd wrtho ef, gan ddywedyd, * ni'th laddaf a'r cleddyf.

9 Ond yn awr na âd di ef heb gafpedigaeth, canys gŵr doeth *ydwyt ti*, a gwyddoft beth a wnei iddo; dôg ditheef i ben-wynni ef i wared i'r bedd mewn gwaed.

10 Felly * Dafydd a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn ninas Dafydd.

11 A'r dyddiau * y teyrnasodd Dafydd ar Israel, *oedd* ddeugain mlynedd: faith mlynedd y teyrnasodd efe yn Hebron, a thair blynedd ar ddec ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

12 A Salo-

‖ Neu, gwnewch yn fal.

* Deut. 29. 9. 10. 16. 9. * 2 Sam. 3. 27. * 2 Sam. 20. 10. † Heb. o'i gwaed.

* 2 Sam. 19. 31.

* 2 Sam. 16. 5. † Heb. galedu.

* 1 Sam. 19. 23.

* A&. 2. 29. & 13. 36. * 2 Sa. 5. 4. 1 Chron. 29. 26.

Cron. 11 A Salomon * a eisteddodd ar orsedd-fainge
29. Dafydd ei dâd, a'i frenhiniaeth ef a ſicrhawyd yn
ddirfawr.

13 Ac Adoniah mab Haggith a ddaeth at Bathſeba mam Salomon; a hi a ddywedodd, ai heddychlon dy ddyfodiad? yntef a ddywedodd, heddychlon.

14 Ac eſe a ddywedodd, *y mae* i mi air â thi: hithau a ddywedodd, dywed.

15 Yntef a ddywedodd, ti a wyddoſt mai eiddoſi oedd y frenhiniaeth, ac i holl Iſrael oſod eu hwynebau ar ſy ngwneuthur i yn frenin, eithr trôdd y frenhiniaeth, ac a aeth i'm brawd; canys trwy yr Arglwydd yr aeth hi yn eiddo ef.

16 Ond yn awr, dymunaf gennit vn dymuniad, na † ommedd ſi; hithau a ddywedodd wrthо, dywed.

17 Yntef a ddywedodd, dywed attolwg wrth y brenin Salomon (canys ni ommedd efe dy di) am roddi o honaw ef Abiſag y Sunamites yn wraig i mi.

18 A dywedodd Bathſeba, dâ, mi a ddywedaf droſot ti wrth y brenin.

19 Felly Bathſeba a aeth at y brenin Salomon, i ddywedyd wrtho ef trоs Adoniah: a'r brenin a gododdiw chyfarfod hi, ac a oſtyngodd iddi, ac a eiſteddodd ar ei orſedd-fainge, ac a barodd oſod gorſedd-fainge i fam y brenin, a hi a eiſteddodd ar ei ddeheulaw ef.

20 Yna hi a ddywedodd, vn dymuniad bychan yr ydwyſi yn ei ddymuno gennit, na ommedd ſi: a'r brenin a ddywedodd wrthi hi, gofyn, fy mam; canys ni'th ommeddaf.

21 A hi a ddywedodd, rhodder Abiſag y Sunamites yn wraig i Adoniah dy frawd.

22 A'r brenin Salomon a attebodd, ac a ddywedodd wrth ei fam, pa ham y ceiſi di Abiſag y Sunamites i Adoniah; gofyn hefyd y frenhiniaeth iddo ef, (canys fy mrawd hŷn nâ mi ydyw efe) a chyd ag ef y mae Abiathar yr offeiriad, a Ioab mab Seruiah.

23 A'r brenin Salomon a dyngodd i'r Arglwydd, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac ſel hyn y chwanego, onid yn erbyn ei eneiot y llefarodd Adoniah y gair hyn.

24 Yn awr gan hynny, *fel* mai byw'r Arglwydd, yr hwn a'm ſicrhaodd i, ac a wnaeth i mi eiſtedd ar orſedd-fainge Dafydd fy nhâd, yr hwn he ſyd a wnaeth i mi dŷ, megis y * dywedaſei efe; heddyw yn ddiau y rhoddir Adoniah i farwolaeth.

25 A'r brenin Salomon a anfonodd gyd â Benaiah mab Iehoiada, ac efe a ruthrodd arno ef, ſel y bu efe farw.

26 Ac wrth Abiathar yr offeiriad y dywedodd y brenin, dos i Anathoth, i'th frô dy hun, canys gŵr *yn heuddu* marwolaeth *ydwyt* ti: ond ni laddaf di y pryd hyn, o herwydd dwyn o honot Arch yr Arglwydd Duw o flaen ſy nhâd Dafydd, ac am dy gyſtaddio yn yr hyn oll y cuſluddiwyd ſy nhâd.

27 Felly y bu'riodd Salomon Abiathar ymmaith o ſod yn offeiriad i'r Arglwydd, ſel y * cyflawnai air yr Arglwydd, yr hwn a ddywedaſei efe am dŷ Eli yn Siloh.

28 A'r chwedl a ddaeth at Ioab (canys * Ioab a gyrafei ar ôl Adoniah, er na gyrafei efe ar ôl Abſalom) a ffôdd Ioab i babell yr Arglwydd, ac a ymaflodd vngyrn yr allor.

29 A mynegwyd i'r brenin Salomon, ffoi o Ioab i babell yr Arglwydd, ac wele *y mae* efe wrth yr allor; a Salomon a anfonodd Benaiah fab Iehoiada, gan ddywedyd, dos, rhuthra arno ef.

30 A daeth Benaiah i babell yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrtho ef, ſel hyn y dywed y brenin, tyred allan: yntef a ddywedodd, na *ddaraf*, eithr yma y byddaf farw: a Benaiah a ddug drachefn air at y brenin, gan ddywedyd, ſel hyn y dywedodd Ioab, ac ſel hyn i'm hattebodd.

31 A dywedodd y brenin wrtho ef, gwna ſel y dywedodd efe, a rhuthra arno ef, a chladd ef, ſel y tynnech y gwaed gwirion a dywalltodd Ioab, oddi arnaſi, ac oddi ar dŷ ſy nhâd i.

32 A'r Arglwydd a *ddychwel* ei waed ef ar ei ben ei hun; o herwydd efe a ruthrodd ar ddau ŵr cyfiawnach, a gwell nag ef ei hun, ac a'i lladdodd hwynt â'r cleddyf, a Dafydd ſy nhâd heb ŵybod, ſef * Abner fab Ner tywyſog llu Iſrael, ac * Amaſa fab Iether tywyſog llu Iuda. * 2. Sam. 3. 27.

33 A'i gwaed hwynt a dychwel ar ben Ioab, ac ar ben ei hâd ef yn dragywydd; ond i Ddafydd, ac iw hâd, ac iw dŷ, ac iw orſedd-fainge, y bydd heddwch yn dragywydd gan yr Arglwydd. * 2. Sam. 20, 10.

34 Felly'r aeth Benaiah mab Iehoiada i fynu, ac a ruthrodd arno, ac a'i lladdodd, ac efe a gladdwyd yn ei dŷ ei hûn yn yr anialwch.

35 A'r brenin a oſododd Benaiah fab Iehoiada yn ei le ef ar y ſilwriaeth, a'r brenin a oſododd Zadoc yr offeiriad yn lle Abiathar.

36 A'r brenin a anfonodd, ac a alwodd am Simei, ac a ddywedodd wrtho: adeilada it dŷ yn Ieruſalem, ac aros yno, ac na ddôs allan oddi yno, nac ymma na thraw.

37 Canys bydd, y dydd yr elych allan, ac yr elych dros afon Cidron, gan ŵybod y cei di ŵybod y lleddir di yn farwt: dy waed fydd ar dy ben dy hun.

38 A dywedodd Simei wrth y brenin, da yw'r gair; ſel y dywedodd ſy Arglwydd frenin, felly y gwna dy wâs. A Simei a drigoid yn Ieruſalem ddyddiau lawer.

39 Eithr ym mhen tair blynedd y ffôdd dau wâs i Simei at Achis fab Maachah brenin Gath; a mynegwyd i Simei, gan ddywedyd, wele dy weiſion di yn Gath.

40 A Simei a gyfododd, ac a gyſrwyodd ei aſſyn, ac a aeth i Gath at Achis, i geiſio ei weiſion: ac Simei a aeth, ac a gyrchodd ei weiſion o Gath.

41 A mynegwyd i Salomon fyned o Simei o Ieruſalem i Gath, a'i ddychwelyd ef.

42 A'r brenin a anfonodd ac a alwodd am Simei, ac a ddywedodd wrtho, oni pherais i ti dyngu i'r Arglwydd, ac *oni* thyſticlaethais wrthit, gan ddywedyd, yn y dydd yr elych allan, ac yr elych nac ymma, nac accw, gan ŵybod gŵybydd y lleddir di yn farw? a thi a ddywedaiſt wrthif, da yw'r gair a glywais.

43 Pa ham gan hynny na chedwaiſt lŵ yr Arglwydd, a'r gorchymmyn a orchymynnais i ti?

44 A dywedodd y brenin wrth Simei, ti a wyddoſt yr holl ddrygioni a ŵyr dy galon, yr hwn a wnaethoſt di yn erbyn Dafydd ſy nhâd: yr Arglwydd am hynny a ddychwelodd dy ddrygioni di ar dy ben dy hun.

45 A bendigedic *fydd* y brenin Salomon, a gorſedd-fainge Dafydd a ſicrheir o flaen yr Arglwydd yn dragywydd.

46 Felly y gorchymynnodd y brenin i Benaiah fab Iehoiada, ac efe a aeth allan, a a ruthrodd arno ef, ſel y bu efe farw: a'r frenhiniaeth * a ſicrhawyd yn llaw Salomon. * 2 Cron. 1. 1.

PEN. III.

1 *Salomon yn priodi merch Pharao, a'r wrth aberthu yn uchelfa Gibeon, y yn cael gan Dduw i dewiſo rôdd, as yn dewiſo doethineb; ac yn cael doethineb,*

dwethinth, a chyfoeth, ac amrhydedd. 16 Paru Salomon rhwng y ddwy buttain, yn ei wneuthur ef
yn ewnog.

[a] Pen.7.8. A Salomon a * ymgyfathriachodd â Pharao brenin yr Aipht, ac a briododd ferch Pharao, ac a'i dûg hi i ddinas Dafydd, nes darfod iddo adeiladu ei dŷ ei hun, a thŷ yr Arglwydd, a mûr Ierusalem oddi amgylch.

2 Eeto y bobl oedd yn aberthu mewn vchelfaoedd, o herwydd nad adeiladasid tŷ i enw 'r Arglwydd hyd y dyddiau hynny.

3 A Salomon a garodd yr Arglwydd, gan rodio yn neddfau Dafydd ei dad: eto to mewn vchelfaoedd yr oedd efe yn aberthu, ac yn arogldarthu.

4 A'r brenin a aeth i Gibeon i aberthu yno; canys honno oedd vchelfa fawr; mîl o boeth-offrymmau a offrymmodd Salomon ar yr allor honno.

5 Yn Gibeon yr ymddangosodd yr Arglwydd i Salomon mewn breuddwyd liw nos, a dywedodd Duw, gofyn beth a roddaf iti.

6 A dywedodd Salomon, ti a wnaethoft â'th was Dafydd fy nhâd fawr ‖ drugaredd, megis y rhodiodd efe o'th flaen di mewn gwirionedd, ac mewn cyfiawnder, ac mewn vniondeb calon gyd â thi; ie cedwaiſt iddo y drugaredd fa yr hon, a rhoddaiſt iddo fab i eiſtedd ar ei orſedd-faingc, fel *y gwelir* heddyw. ‖ *Neu, buchedd.*

7 Ac yn awr, o Arglwydd fy Nuw, ti a wnaethoft i'th was deyrnaſu yn lle Dafydd fy nhâd: a minne yn fachgen bychan: ni fedraf fyned nac allan nac i mewn.

8 A'th wâs *ſydd* ym myſc dy bobl, y rhai a ddewiſaiſt ti, pobl aml, y rhai ni rifir, ac ni chyfrifir gan luoſogrwydd.

[b] 2.Cron. 1.10. 9 Am hynny * dyro i'th wâs galon ‖ ddeallus i farnu dy bobl, i ddeall *rhagor* rhwng da a drwg: canys pwy a ddichon farnu dy luoſog bobl hyn? ‖ *Neu, wyfydd. Heb. yn ofywed.*

10 A'r peth fu dda yngolwg yr Arglwydd, am ofyn o Salomon y peth hyn.

11 A Duw a ddywedodd wrtho, o herwydd gofyn o honot y peth hyn, ac na ofynnaiſt it dyddiau lawer, ac na ofynnaiſt it olud, aona cheiſiaiſt einioes dy elynion, eithr gofynnaiſt it ddeall i wrando barn:

12 Wele gwneuthum yn ôl dy eiriau, wele, rhoddais it galon ddoeth a deallus, fel na bu dy fath o'th flaen, ac na chyfyd dy fath ar dy ôl.

[c] Doeth. 7.11. mat.6.33. 13 A * rhoddais it hefyd yr hyn nis gofynnaiſt, golud, a gogoniant hefyd; fel na ‖ byddo vn o'th fath ym myſc y brenhinoedd, dy holl ddyddiau di. ‖ *Neu, lu.*

[d] Pen.15.5 14 A cos rhodi yn fy ffyrdd i, gan gadw fy neddfau a'm gorchymynion, * megis y rhodiodd Dafydd dy dâd, eiſtynnaf hefyd dy ddyddiau di.

15 A Salomon a ddeffrôdd, ac wele, breuddwyd *oedd*; ac efe a ddaeth i Ierusalem ac a ſafodd o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, ac a offrymmodd offrymmau poeth, ac a aberthodd aberthau hedd, ac a wnaeth wledd iw holl weiſion.

16 Yna dwy wraged o butteiniaid a ddaethant at y brenin, ac a ſafaſant ger ei fron e.

17 A'r naill wraig a ddywedodd, ô fy Arglwydd, myfi a'r wraig hon oeddym yn trigo yn yr vn tŷ, ac mi a eſcorais yn tŷ gyd â hi.

18 Acar y trydydd dydd wedi eſcor o honofi, yr eſcorodd y wraig hon hefyd: ac yr *oeddem* ni yng-hyd, ni baralll yn tŷ gyd â ni, ond nyni ein dwyoedd yn tŷ.

19 A mab y wraig hon a fu farw liw nos: o herwydd hi a orweddodd arno ef.

20 A hi a gododd yngnoel vnôs, ac a gymmerodd fy mab i o'm hymyl, tra yr ydoedd dy lawforwyn yn cyſcu, ac a'i goſododd ef yn ei monwes hi, a'i mab marw hi a oſododd hi yn fy monwes inneu.

21 A phan godais i y boreu i beri i'm mab ſugno, wele marw oedd efe: ac wedi i mi ddal arno y boreu, wele, nid fy mab i, yr hwn a eſcoraſwn i, ydoedd efe.

22 A'r wraig arall a ddywedodd, nagê, eithr fy mab i *yw y* byw, a'th fab di the yw y marw. A hon a ddywedodd, nagê, eithr dy fab di yw y marw, a'm mab i yw y byw: fel hyn y llefaraſant o flaen y brenin.

23 Yna y dywedodd y brenin, hon ſydd yn dywedyd, dymma fy mab i ſydd fyw, a'th fab di the yw 'r marw, a hon accw ſydd yn dywedyd, nagê, eithr dy fab di yw 'r marw, a'm mab inne yw 'r byw.

24 A dywedodd y brenin, dygwch i mi gleddyf. A hwy a ddygaſant gleddyf o flaen y brenin.

25 A'r brenin a ddywedodd, rhennwch y bachgen byw yn ddau, a rhoddwch yr hanner i'r naill, a'r hanner i'r llall.

26 Yna y dywedodd y wraig *lioedd* y mab byw wrth y brenin (canys ei hymyſcaroedd a gynneſſei wrth ei mab,) ac a lefaodd, ô fy Arglwydd, rhoddwch iddi hi y baehgen byw, ac na leddwch ef ddim: ond y llall a ddywedodd, na fydded eiddo fi na thitheu, *eithr* rhennwch *ef*.

27 Yna yr attebodd y brenin, ac y dywedodd, rhoddwch y bachgen byw iddi hi, ac na leddwch ef ddim: dyna ei fam ef.

28 A holl Iſrael a glywſant y farn a farnaſei 'r brenin, a hwy a ofnaſant y brenin; canys gwelſant fod doethineb Duw ynddo ef i wneuthur barn.

PEN. IIII.

1 *Tywyſogion Salomon, 7 a deuddeg ſwyddog o lys ef. 20 a heddwch, a helaethrwyd ei frenhiniaeth. 22 ac arlwy ei fwrdd, 26 a'i ſtablau, 29 a'i ddoethineb 32 e'i lyfrau.*

A'r brenin Salomon oedd freninar holl Iſrael.

2 Ac dyma y tywyſogion *oedd* ganddo ef, Azariah mab Zadoc yr offeiriad.

3 Elihoreph, ac Ahiah, meibion Iſa, *oedd* ſcrifennyddion; Iehoſaphat mab Ahilud yn goſiadur:

4 A Benaiah mab Iehoiada *oedd* ar y llu; a Zadoc, ac Abiathar yn offeiriaid:

5 Ac Azariah mab Nathan *oedd* ar y ſwyddogion; a Zabud mab Nathan *oedd* benllywydd, ac yn gyfeillder brenin:

6 Ac Ahiſar *oedd* ben-teulu; * ac Adoniram mab Abda; ar y ‖ deyrnged.

7 A chan Salomon yr ydoedd deuddeg ſwyddogion ar holl Iſrael, y rhai a barotoent luniaeth i'r brenin a'i dŷ: mis yn y flwyddyn yr oedd ar *bob* vn ddarparu.

8 Dymma eu henwau hwynt; ‖ mab Hur yn mynydd Ephraim.

9 ‖ Mab Decar ym Macas, ac yn Saalbim, a Bethſemes, ac Elon-Bethanan.

10 Mab Heſed yn Aruboth, iddo ef *yr oedd* Sochoh, a holl dir Hepher.

11 ‖ Mab Abinadab *oedd yn* holl ardal Dor, Taphath merch Salomon oedd yn wraig iddo ef.

12 Baanah mab Ahilud *oedd yn* Taanach, a Megiddo, a Bethſean oll, yr hon *ſydd* ger llaw Sartanah, is law Iezreel; o Bethſean hyd Abelmehola, hyd y tu hwnt i Iocmeam.

13 ‖ Mab Geber *oedd* yn Ramoth Gilead, iddo ef *yr oedd* * trefydd Iair mab Manaſſeh, y rhai *ydd* yn Gilead: iddo ef *oedd* ardal Argob, yr hon

hen ſydd yn Baſan, ſef tri vgain o ddinaſoedd mawrion, a chaeran a barran prês.

14 Ahinadab mab Ido *oedd* yn Mahanaim.

15 Ahimaaz *oedd* yn Naphtali, yactef a gymmerodd Rasmath merch Salomon yn wraig.

16 Baanah mab Husai *oedd* yn Aſer, ac yn Aloth.

17 Iehoſaphat mab Parnah *oedd* yn Iſſachar.

18 Simei mab Elah *oedd* o ſewn Beniamin.

19 Geber mab Vri *oedd* yngwlâd Gilead, gwlâd Sehon brenhin yr Amoriaid. ac Og brenin Baſans a'r vnic ſwyddog *oedd* yn y wlâd *yſtoedd eſe*.

20 Iuda, ac Iſrael *oedd* aml, fel y tywod ſydd ger llaw'r mor o amldra, yn bwytta, ac yn gwneuthur yn llawen.

Exeter. 21 A * Salomon oedd yn llywodraethu ar yr holl deyrnaſoedd, o'r afon hyd wlâd y Philiſtiaid, ac hyd derſyn yr Aipht: yr oeddynt hwy yn dwyn anrhegion, ac yn gwaſanaethu Salomon holl ddyddiau ei einioes eſ.

Hebr. 22 A † bwyd Salomon brunydd oedd ddêc Corus ar hugain o beillied, a thri vgain Corus o flawd:

23 Dêc o ŷchen paſcedic, ac vgain o ŷchen porfadwy, a chant o ddefaid, heb law ceirw, ac iyrchod, a buail, ac ednod breiſion.

24 Canys eſe oedd yn llywodraethu ar y tu yma i'r afon oll, o Tiphſah, hyd Azzah, ar yr holl frenhinoedd o'r tu yma i'r afon: ac yr oedd iddo eſ heddwch o bob parth iddo o amgylch.

25 Ac yr oedd Iuda ac Iſrael yn preſſwylio yn † ddiogel, bob vn tan ei win-wydden, a than ei ffigyſ-bren, o Dan hyd Beerſeba, holl ddyddiau Salomon.

1 Cron. 26 Ac * yr oedd gan Solomon ddeugain mil o breſebau meirch iw gerbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch.

27 A'r ſwyddogion hynny a baratoent luniaeth i Salomon y brenin, ac i bawb a ddele i fwrdd y brenin Solomon, pob vn yn ei fis; ni adawſant eiſieu dim.

28 Haidd hefyd, a gwellt a ddygaſant hwy i'r meirch, ac i'r cyflym gamelod, i'r fan lle y byddei *y ſwyddogion*, pob vn ar ei ran.

Exodus. 29 A * Daw a roddodd ddoethineb i Salomon, a deall mawr iawn, a helaethdra calon, fel y tywod ſydd ar fin y mor.

30 A doethineb Salomon oedd fwy nâ doethineb holl feibion y dwyrain, ac nâ holl ddoethineb yr Aipht.

31 Ie doethach oedd eſe nag vn dŷn; nag Ethan yr Ezrahiad, nâ Heman, nâ Chalcol, nâ Darda, meibion Mahol: a'i enw ef oedd ym mhlith yr holl genhedloedd oddi amgylch.

32 Ac eſe a lefarodd dair mil o ddiharebion, a'i ganiadau ef oedd fil, a phump.

33 Llefarodd hefyd a'm brennau, o'r cedr-wŷdd *ydd* yn Libanus, hyd yr yſſop a dŷf allan o'r pared. Ac eſe a lefarodd am anifeiliaid, ac am ehediaid, ac am ymluſciaid, ac am byſcod.

34 Ac o bob pobloedd y daethpwyd i wrando doethineb Salomon, oddi wrth holl frenhinoedd y ddaiar, y rhai a glwyſent am ei ddoethineb eſ.

PEN. V.

1 Hiram yn gyrru i gyfarch Salomon, ac yn cael gwybod ei fod ef a'r ſedr adeiladu y Demi, ac yn addaw defnyddiau i'r gwaith. 7 Hiram yn llendidio Duw tros Salomon, yn cael ymborth iw deulu, ac yn gyrru coed i Salomon. 13 Rhifedi gweithwyr Salomon.

HIram hefyd brenin Tyrus a anfonodd ei weiſion at Salomon: (canys clybu meinio o honynt hwy ef yn frenin yn lle ei dad) canys bu ſoddi gan Hiram Ddafydd bob amſer.

2 * A Salomon a anfonodd at Hiram, gan ddy- *1. Cron. weyd, 2.3.

3 Ti a wyddoſt am Ddafydd fy nhâd, na allei efe adeiladu tŷ i enw'r Arglwydd ei Dduw gan y rhyfeloedd oedd o'i amgylch ef, nes rhoddi o'r Arglwydd hwynt dan wadnau ei draed ef.

4 Eithr yn awr yr Arglwydd fy Nuw a roddi i mi lonydd oddi amgylch, fel nad *oes* na gwrthwyneb, nac ymgyrfedd ni weithiol.

5 Ac wele fi † a'm bryd ar adeiladu tŷ i enw'r † Hebr. Arglwydd fy Nuw; * megis y llefarodd yr Ar- *yn dywed.* glwydd wrth Ddafydd fy nhad, gan ddywedyd, *dy* *dyd* mab, yr hwn a oſodaf yn dŷ le di ar dy orſedd-faingc *2. Sam.* di, efe a adeilada dŷ i'm henw i. *7. 13.*

6 Yn awr gan hynny gorchymyn dorri o honynt i mi cedr-wŷdd o Libanus, a'm gweiſion i a fy- *22. 10.* ddant gyd a'th weiſion di: a rhoddaf attat gyflog dy weiſion, yn ôl yr hyn a ddywedych: canys ti a wyddoſt nad *oes* yn ein plith ni ŵr a fedro gymmyn coed, megis y Sidoniaid.

7 A bu, pan glybu Hiram eirian Salomon, lawenychu o honaw ef yn ddirfawr, a dywedyd, bendigedig yw'r Arglwydd heddyw, yr hwn a roddes i Ddafydd fab doeth ar y bobl luoſog yma.

8 A Hiram a anfonodd at Salomon, gan ddywedyd, gwrandewais ar yr hyn a anfonaſit attaf mi a wnaf dy holl ewyllys di am goed cedr-wŷdd, a choed ffynidwŷdd.

9 Fy ngweiſion a'i dygant i wared o Libanus hyd y môr: ac mi a'i gwnaf hwynt yn gludeirian ar hyd y môr, hyd y fanʒ † oſodych di i mi ac yno † Hebr. y datrodaf hwynt, a chymmer di *hwynt*: ond ti a *a gwnaeth.* wnei ſy ewyllys i innau, gan roddi ymborth i'm teulu i.

10 Felly yr oedd Hiram yn rhoddi i Salomon o goed cedr-wŷdd, ac o goed ffynidwŷdd, ei holl ddymuniad.

11 A Salomon a roddodd i Hiram vgain mil Corus o wenith yn gynnhaliaeth iw dŷ, ac vgain Corus o olew coeth: felly y rhoddei Salomon i Hiram bob blwyddyn.

12 A'r Arglwydd a roddes ddoethineb i Salomon, fel * y dywedaſei wrtho: a bu heddwch rhwng * Pen. Hiram a Salomon, a hwy a wnaethant gyfammod *5.12.* ill dau. *Neu, a*

13 A'r brenin Salomon a gyfododd † dreth o holl *dygodd* Iſrael, a'r dreth oedd ddengmil ar hugain o *o wŷr.* wŷr.

14 Ac eſe a'i hanfonodd hwynt i Libanus, deng-mil yn y mŷs ar gylch: mis y byddent yn Libanus, a dau fis gartref: * ac Adoniram oedd ar * Pen. y dreth. *4.6.*

15 Ac yr oedd gan Salomon ddeng-mil a thrugain yn dwyn beichiau, a phedwar vgain mil yn naddu cerrig yn y mynydd.

16 Heb law pen ſwyddogion Salomon, y rhai *dd* ar ygwaith, ſef tair mil a thrychant, yn llywodraethu y bobl a weithient yn y gwaith.

17 A'r bren a orchymynnodd ddwyn o honynt hwy feini mawr, a meini coſtus, a meini nâdd, i ſylfaenu y tŷ.

18 Felly ſeiri Salomon, a ſeiri Hiram, a'r * Gibliaid, a naddaſant, ac a ddarparaſant goed a cherrig i adeiladu'r tŷ. * Ezec. 27.9.

PEN. VI.

1 Adeiladu Teml Salomon, 5 a'i ſtafelloedd. 11 Addewid Duw i'r Demi. 15 Byrddio ac addurno

'r Deml, 25 *Y Cherubiaid.* 31 *Y dorau.* 36 *Y cynteddau.* 37 *Yr hyd y buwyd yn adeiladu y Deml.*

6.1.Cron. 2.1. A C *yn y bedwaredd flwyddyn i deyrnasiad Salomon ar Israel, yn y mis Zif, hwnnw yw'r ail mis † y dechreuodd efe adeiladu tŷ'r Arglwydd.

† Heb. yr oedd iadodd.

2 A'r tŷ a adeiladodd y brenin Salomon i'r Arglwydd *oedd* dri ugain cufydd ei hŷd, ac ugain cufydd ei lêd, a dêc cufydd ar hugain ei vchter.

3 A'r porth o flaen teml y tŷ *oedd* ugain cufydd ei hŷd, yn ôl hŷd a lêd y tŷ, *ac* yn ddêc cufydd ei lêd, o flaen y tŷ.

‖ Neu, ar ôl: ac yn gwad. 4 Ac efe a wnaeth i'r tŷ ffeneſtri, ‖ yn llydain oddi fewn, ac yn gulyng oddi allan.

‖ Neu, a'r gafell: † Heb. lowlan. † Heb. All. 5 Ac efe a adeiladodd ‖ wrth ſur y tŷ † ſtafelloedd oddi amgylch mur y tŷ, ynghylch y deml, a'r gafell: ac a wnaeth † gelloedd o amgylch.

6 Yr ystafell i faſ *oedd* bum cufydd ei lêd, a'r ganol chwe chufydd ei lêd, a'r drydedd yn ſaith cufydd ei lled: canys efe a roddaſei attegion o'r tu allan i'r tŷ oddi amgylch, fel na rwymid *y trawſtiau* ym mur y tŷ.

7 A'r tŷ pan adeiladwyd ef, a adeiladwyd o gerrig wedi eu cwbl naddu cyn eu dwyn yno: fel na chlybuwyd na mor tŵyllion, *na* bwyill, *nac* vn offeryn haiarn, yn y tŷ, wrth ei adeiladu.

† Hebr. eſcwydd ddtham. 8 Drws y gell ganol *oedd* ar † ystlys deheu y tŷ, ac ar hŷd grifiau troedicy dringid i'r ganol, ac o'r ganol i'r drydedd.

9 Felly yr adeiladodd efe y tŷ, ac a'i gorphennodd: ac a ſyrddiodd y tŷ â thrawſtiau ac ystylled o gedr-wydd.

10 Ac efe a adeiladodd ſtafelloedd wrth'yr holl dŷ, yn bum cufydd ei buchdert ac â choed cedr yr oeddynt y pwyſo ar y ty.

11 A daeth gair yr Arglwydd at Salomon, gan dywedyd,

12 A'm y tŷ yr wyt ti yn ei adeiladu, os rhodi di yn fy neddfau i, a gwneuthur fy marnedigaethau, a chadw fy holl orchmynion, gan rodio yndynt: yna y cyflawnaf ‖ thi fy ngair * a leferais wrth Ddafydd dy dâd.

*2.Sam. 7.13. 1.Cron. 22.10. * Exod. 25.22. 13 Ac mi a breſſwyliaf * ym myſc meibion Iſrael, ac ni adawaf fy mhobl Iſrael.

14 Felly'r adeiladodd Salomon y tŷ, ac a'i gorphennodd.

15 Ac efe a ſyrddiodd barwydydd y tŷ oddi fewn ag ystyllod cedr-wŷdd, o lawr y tŷ hyd y llogel y byrddiodd efe ef â choed oddi fewn: byrddiodd hefyd lawr y tŷ â phlangeiau o ffynnidwŷdd.

16 Ac efe a adeiladodd vgain cufydd ar ystyſſau'r tŷ ag ystyllod cedr, o'r llawr hyd y parwydydd: felly'r adeiladodd iddo o fewn, *ſef* i'r gafell, i'r cyſſegr ſanctaidd oll.

17 A'r tŷ, ſef y Deml, o'i flaen ef, oedd ddeugain cufydd *ei hŷd.*

18 A chedr-wŷdd y tŷ oddi fewn *oedd* wedi eu cerfio yn gnappiau, ac yn flodau agoredd: y cwbl *oedd* gedr-wydd, ni welid carrec.

19 A'r gafell a ddarparodd efe yn y tŷ o fewn, i oſod yno Arch cyſammod yr Arglwydd.

20 A'r gafell yn y pen blaen, oedd vgain cufydd o hŷd, ac vgain cufydd o lêd, ac vgain cufydd ei huchter: ac efe a'i gwiſcodd ag aur pûr, felly hefyd y gwyſcodd efe *r allor* o gedrwŷdd.

† Heb. cauſaſie. 21 Salomon hefyd â wiſcodd y tŷ oddi fewn ag aur † pûr, ac a roddes ſarrau ar draws, wrth gadwyni aur, o flaen y gafell, ac a'i gwiſcodd ag aur.

22 A'r holl dŷ a wiſcodd efe ag aur, nes gorphen yr holl dŷ: yr allor hefyd oll, yr hon *oedd* wrth y gafell, a wiſcodd efe ag aur.

23 Ac efe a wnaeth yn y gafell ddau o Gerubiaid, o bren † oliwydd *pob vn yn* dêc cufydd, † Hebr. olew. ei vchter.

24 A'r naill aden i'r Cerub *oedd* bum cufydd, a'r aden arall i'r Cerub *oedd* bum cufydd: dêc cufydd *oedd* o'r naill gwrr iw adenydd eſhyd y gwrr arall iw adenydd ef.

25 A'r naill Cerub oedd o ddêc cufydd: y vn ſefur ag vn agwedd *oedd* y ddau Gerub.

26 Vchder y naill Gerub *oedd* dêc cufydd: ac felly *r oedd* y Cerub arall.

27 Ac efe a oſododd y Cerubiaid yn y tŷ oddi fewn, ‖ ac * adenydd y Cerubiaid a ymledaſant, ſel y cyffyrddodd aden y naill â'r *naill* bared, ac aden y Cerub arall oedd yn cyffwrdd â'r pared arall: a'i hadenydd hwy yughanol y tŷ, oedd yn cyffwrdd â'i gilydd. ‖ Neu, a'r Cerub arall oedd yn cyffwrdd â'r pared arall: bid ai adenydd eſan ea hanner tŷ.

28 Ac efe a wiſcodd y Cherubiaid ag aur.

29 A holl barwydydd y tŷ o amgylch a gerfiodd, * 30.32. efe â cherfiedig luniau Cerubiaid, a phalm-wŷdd, a 25.32. blodau agored, o fewn ac oddi allan.

30 Llawr y tŷ hefyd a wiſcodd efe ag aur, oddi fewn ac oddi allan.

31 Ac i ddrŵs y gafell y gwnaeth efe ddôrau o goed oliwŷdd: cappau y drws *a'r* gorſingau *oedd* ‖ bunmed ran *y pared.* ‖ Neu, bum gwin, ſef pedwar ugeinfed ran.

32 Ac ar ‖ y ddwy ddôr o goed oliwydd y cerfiodd efe gerfiadau Cerubiaid, a phalmwŷdd, a blodau agored, ac a'i gwiſcodd ag aur, ac a ledodd aur ar y Cerubiaid, ac ar y palm-wŷdd. ‖ Neu, ddalen-nau yn ôl.

33 Ac felly y gwnaeth efe i ddrws y deml orſingau o goed oliwŷdd, *y rhai oedd* ‖ bedwaredd ran *y pared.* ‖ Neu, bedair ongl.

34 Ac yr *oedd* y ddwy ddôr o goed ſfynnidwŷdd: dwy ddalen blygedic *oedd i'r* naill ddôr, a dwy ddalen blygedic i'r ddôr arall.

35 Ac efe a gerfiodd Gerubiaid a phalmwŷdd, a blodau agored *arnynt*, ac a'i gwiſcodd ag aur, yr hwn a gymhwyſwyd ar y cerfiad.

36 Ac efe a adeiladodd y cynteddd nefaf i mewn, â thair rhês o gerric nadd, ac â rhês o drawſtiau cedr-wydd.

37 Yn y bedwaredd flwyddyn y ſylſaenwŷd tŷ *r* Arglwydd, yn mis Zif.

38 Ac yn yr vnfed flwyddyn ar ddêc, yn mis Bul (dyna'r wythfed mis) y gorphenwyd y tŷ, a'i holl rannau a'i holl ‖ berthynaſau: felly *nawn* ſaith mlynedd yr adeiladodd efe ef. ‖ Neu, ordeiniadau.

PEN. VII.

1 *Adeiladu ty Salomon.* 2 *a thy coed Libanus,* 6 *a'r porth colofnau,* 7 *a phorth y frawdle,* 8 *a thy merch Pharaoh.* 13 *Gwaith Hiram ar y ddwy golofn.* 23 *Y môr tawdd.* 27 *Y xii ystol.* 38 *Y dog noe bêr.* 40 *A'r holl leſtri.*

E Ithr ei dŷ ei hun a adeiladodd Salomon mewn * tair blynedd ar ddêc, ac a orphennodd ei holl dŷ. * Pen. 9.10.

2 Efe a adeiladodd dŷ coedwic Libanus, yn gan cufydd ei hŷd, ac yn ddêc cufydd a deugain ei lêd, ac yn ddêc cnfydd ar hugain ei vchder: ar bedair rhês o golofnau cedr-wydd, a thrawſtiau cedr-wydd ar y colofnau.

3 Ac efe a dowydd â chedr-wŷdd oddi amodd ar † y trawſtiau *oedd* ar y pum colofn a deugain, ymthec *yn* y rhês. † Hebr, yr un.

4 Ac *yr oedd* tair rhês o ffeneſtri, † goleu ar gyfair goleu, yn dair rhenge. † Hebr, gwin a gwin, ſef goleu.

5 A'r holl ddryſſau a'r gorſingau *oedd* vſgwâr, *felly r oedd* y ffeneſtri: a goleu a'r gyfer goleu yn dair rhenge.

6 Hefyd

6 Hefyd efe a wnaeth borth o golofnau, yn ddêc cufydd a dugain ei hŷd, ac yn ddêc cufydd ar hugain ei lêd: a'r porth *oedd* o'i blaen hwynt; a'r colofnau eraill a'r ſwmmeran, *oedd* o'i blaen hwythau.

7 Porth yr orſeddfa hefyd, yr hwn y barnei efe yndo, a wnaeth efe, yn borth barn: ac efe a wiſcwyd â chedr-wŷdd † o'r naill gwre i'r llawr hyd y llall.

† Hebr. o lawr i lawr.

8 Ac *i'w* dŷ ei hun, yr hwn y trigei efe yndo, yr oedd cyntedd arall o fewn y porth, o'r yn fath waith: gwnaeth hefyd dŷ i Pharao * 'r hon a briodaſei Salomon, fel y porth hwn.

* Pen. 3.

9 Hyn oll *oedd* o feini coſtus, wedi eu naddu wrth ſeſur, a'i lladd â llif oddi fewn, ac oddi allan: a *hyny* o'r ſylfaen hyd y llogel: ac felly o'r tu allan hyd y cyntedd mawr.

10 Ac efe a ſylfaenefid â meini coſtus a meini mawr, â meini o ddêc cufydd, ac â meini o wyth cufydd.

11 Ac oddi arnodd *yr oedd* meini coſtus, (wedi eu naddu wrth ſeſur) a chedr-wŷdd.

12 Ac i'r cyntedd mawr *yr oedd* o amgylch, dair rhês o gerric nâdd, a rhês o drawſtiau cedr-wŷdd: i gyntedd tŷ 'r Arglwydd oddi fewn, ac i borth y tŷ.

13 A'r brenin Salomon a anfonodd, ac a gyrchodd Hiram o Dyrus.

14 Mab gwraig weddw *oedd* hwn, o lwyth Nephtali, a'i dâd yn ŵr o Dyrus: gôf pres *y dotedd* efe: a llawn ydoedd o ddoethineb, a deall, a gwybodaeth, i weithio pob gwaith o brês, ac efe a ddaeth at y brenin Salomon, ac a weithiodd ei holl waith ef.

15 Ac efe a † fwriodd ddwy golofn o brês, deunaw cufydd *oedd* vchder pob colofn, a llinyn o ddeuddec cufydd a amgylchei bob vn o'r dwy.

† Hebr. naddodd.

16 Ac efe a wnaeth ddau gnapp o brês tawdd, iw rhoddi ar bennau y colofnau: pum cufydd *oedd* vchder y naill gnapp; a phum cufydd vchder y cnapp arall.

17 Efe a wnaeth rwyd-waith, a phlethiadau o gadwyn-waith i'r cnappiau *oedd* ar ben y colofnau: ſaith i'r naill gnapp, a ſaith i'r cnapp arall.

18 Ac efe a wnaeth y colofnau, a dwy rês o bomgranadau o amgylch, ar y naill rwydwaith, i guddio y cnappiau *oedd* vwch ben: ac felly y gwnaeth efe i'r cnapp arall.

19 A'r cnappiau, y rhai *oedd* ar y colofnau, *oedd* o waith lili, yn y porth, yn bedwar cufydd.

20 Ac i'r cnappiau ar y ddwy golofn oddi arnodd, ar gyfer y canol, *yr oedd pomgranadau*, y rhai *oedd* wrth y rhwyd-waith: a'r pomgranadau *oedd* ddau cant, yn rhêſau o amgylch, ar y cnapp arall.

21 * Ac efe a gyſododd y colofnau ymmhorth y deml: ac a gyſododd y golofn ddehau, ac a alwodd ei henw hi Iachin; ac efe a gyſododd y golofn aſw, ac a alwodd ei henw hi Boaz.

* Pen. 5.40. † Hebr. Jachin. † Hebr. Boaz.

22 Ac ar ben y colofnau yr *oedd* gwaith lili: felly y gorphennwyd gwaith y colofnau.

23 Ac efe a wnaeth ſôr tawdd yn ddec cufydd o ymyl i ymyl; yn gewn oddi amgylch; ac yn hurn cufydd ei vchder; a llinyn o ddêg cufydd ar hugain a'i hamgylchei oddi amgylch.

24 A chnappiau a'i hamgylchent ef tan ei ymyl o amgylch, dec mewn cufydd oedd yn amgylchu y môr * o amgylch: y cnappiau *oedd* yn ddwy rês, wedi eu bwrw pan fwriwyd yntau.

* Chron.

25 Sefyll yr oedd ar ddeuddec o ŷchen, tri oedd yn edrych tua 'r gogledd, a thri yn edrych tua 'r gorllewin, a thri yn edrych tua 'r dehau, a thri yn edrych tua 'r dwyrain; a'r môr arnynt oddi arnodd, a'i penneu ôl hwynt oll o fewn.

26 Ei dewder hefyd *oedd* ddyrneiddiad i ymyl fel gwaith ymyl cwppan, a blodeu lili, dŵr ni o hâi hau a ſanei yndde.

27 Hefyd efe a wnaeth ddêc o ſyſtelion pres, pedwar cufydd *oedd* hŷd pob yſtôl, a phedwar cufydd oedd llêd, a thri chufydd eu huchdder.

28 Ac dyma waith yr yſtolion, ſyllyſau *oedd* iddynt, a'r cyſtyſau *oedd* rhwng y delltennau.

29 Ac ar yr yſtlyſau *oedd* rhwng y delltennau, *yr oedd* llewod, ychen, a Cherubiaid: ac ar y delltau *yr oedd* yſtôl oddi arnodd; ac oddi tan y llewod a'r ychen *yr oedd* o ſylltiadau o waith tenau.

30 A phedair olwyn bres *oedd* i bob yſtôl, a phlangcau pres: ac yn eu pedair congl *yr oedd* yſcwyddau iddynt: tan y noe *yr oedd* yſcwyddau, wedi eu toddi ar gyfer pob cyſyllti'ad.

31 A'i genau oddi ſewn y cwmpas, ac oddi arnodd, *oedd* cufydd: a'i genau hi oedd grwn, ar waith yr yſtôl, yn gufydd a hanner: ac ar ei hymyl hi *yr oedd* ceſiadau, a'i hyſtlyſau yn bedwar ochroc, nid yn grynion.

32 A'r pedair olwyn *oedd* tan yr yſtlyſau, ac echeſau yr olwynion yn yr yſtôl: ac vchder pob olwyn, yn gufydd a hanner cufydd.

33 Gwaith yr olwynion hefyd *oedd* fel gwaith olwyn ion menn, echeſau, a'i bochau, a'i cymmegau, a'i hadenydd, *oedd* oll yn ddoddedig.

34 Ac *yr oedd* pedair yſcwydd wrth bedair congl pob yſtôl; o'r yſtôl *yr oedd* ei hyſcwyddau hi.

35 Ac ar ben *yr* yſtôl *yr oedd* cwmpas o amgylch, o hanner cufydd o vchder; ar ben yr yſtôl hefyd *yr oedd* ei hymylau, a'i thalcithau o'r vn.

36 Ac efe a gerfiodd ar yſtyllod ei hymylau hi, ac ar ei thalcithau hi, Gerubiaid, llewod, a phalmwyddwrth noethder pob vn, a thyſſyllti adau oddi amgylch.

37 Fel hyn y gwnaeth efe y dêc yſtôl; yn dodiad, yn feſur, ac vn agwedd, *oedd* iddynt hwy oll.

38 Gwnaeth hefyd ddeng nâe brâs dugain faith a ddaliei pob noe, yn bedwar cufydd bôb noe, ac vn noe ar bob vn o'r dec yſtôl.

39 Ac efe a noſodes bump yſtôl ar † yſtlys dehau y tŷ, a phump ar yr yſtlys aſwy i'r tŷ: a'r môr a oſododd efe ar y tu dehau i'r tŷ, tua 'r dwyrain, ar gyfer y dehau. † Hebr. ſcwydd.

40 Gwnaeth Hiram hefyd y noeau, a'r rhawiau, a'r cawgiau; a Hiram a orphennodd wneuthur yr holl waith, yr hwn a wnaeth efe i'r brenin Salomon, yn nhŷ yr Arglwydd.

41 Y ddwy golofn, a'r cnappiau coronoc, y rhai oedd ar ben y ddwy golofn; a'r ddau rwyd-waith, i guddio y ddau gnapp goronoc, *oedd* ar ben y colofnau:

42 A phedwar cant o bomgranadau i'r ddau rwydwaith; dwy rês o bomgranadau i vn rhwydwaith, i guddio y ddau gnapp goronoc *oedd* ar y colofnau. [*Neu*, *ar wyneb*

43 A'r dêcyſtôl, a'r dêc noe ar yr yſtolion. *y colofnau.*

44 Ac vn môr, a deuddec o ŷchen tan y môr.

45 A'r crochanau, a'r rhawiau, a'r cawgiau: a'r holl leſtri a wnaeth Hiram i'r brenin Salomon, i dŷ yr Arglwydd, *oedd* o bres gloyw.

46 Yngwaſtadedd yr Iorddonen y teddodd y brenin hwynt, † mewn clei-dir, rhwng Succoth a Zarthan. † Hebr. *yn nhewdwr y ddaear.*

47 A Salomon a beidiodd *â phwyſo* yr holl leſtri, o herwydd eu lluoſogrwydd aufeidrol hwynt: ac ni † wybuwyd pwys y pres chwaith. † Hebr. *chwiliwyd.*

48 A Salomon a wnaeth yr holl ddodrefn *a berthynei* i dŷ yr Arglwydd: yr allor aur, a'r bwrdd

bwrdd aur, yr hwn *yr oedd* y barn gafod arno:

49 A phum canhwyll-bren o'r tu dehau, a phump o'r tu asswy, o flaen y gafell, yn aur pur, a'r blodau, a'r lucernau, a'r gefeilliau, o aur.

50 Y phiolau hefyd, a'r plaltringau, a'r cawgiau, a'r llwyau, a'r † thusserau, o aur coeth; a bachau doreu y tŷ o fewn y cyssegr sanctaiddiaf, a doreu tŷ y deml, *oedd* aur,

51 Felly y gorphennuwyd yr holl waith a wnaeth y brenin Salomon i dŷ yr Arglwydd. a Salomon a ddûg * i mewn yr hyn a gyssegrasei Dafydd ei dâd; yr arian, a'r aur, a'r dodrefn, a roddodd efe yn mhlith trysoreu tŷ yr Arglwydd.

† *Hebr. pedyll Uudw.*

* 2. Cron. 5. 1.

PEN. VIII.

1 Gwyl cyssegriad y Deml, 12 & 54 Bendith Salomon, 22 a'i weddi, 62 a'i hebdd aberth.

1. Cron. 5. 2.

YNa * Salomon a gasclodd henuriaid Israel, a holl bennau y llwythau, a thywysogion tadau meibion Israel, at y brenin Salomon yn Ierusalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd o ddinas Dafydd honno *yw* Sion.

2 A holl wŷr Israel a ymgynnullasant at y brenin Salomon, ar yr ŵyl, yn mis Ethanim, hwnnw *yw* y seithfed mis.

3 A holl henuriaid Israel a ddaethant, a'r offeiriaid a godasant yr Arch i fynu.

4 A hwy a ddygasanti fynu Arch yr Arglwydd, a phabell y cyfarfod, a holl lestri y cyssegr, y rhai *oedd* yn y babell, a'r offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygasant hwy i fynu.

5 A'r brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Israel, y rhai a ymgynnullasei atto ef, *oedd* gyd ag ef o flaen yr Arch, yn aberthu defaid, a gwarthec, y rhai ni rifid, ac ni chyfrifid gan luosogrwydd.

6 Felly yr offeiriaid a ddygasant Arch cyfammod yr Arglwydd, i'w lle ei hun, i gafell y tŷ, i'r cyssegr sanctaiddiaf, tan adenydd y Cerubiaid.

7 Canys y Cerubiaid oedd yn lledu eu hadenydd tros le yr Arch, a'r Cerubiaid a orucheuddient yr Arch, a'i barrau, oddi arnodd.

8 A'r barrau a estynasant fel y gwelid pennau y barrau o'r ‖ cyssegr, o flaen y gafell, ond nis gwelid oddi allan: ac yno y maent hwy hyd y dydd hwn.

‖ *Neu, Arch.* 2. *Cron.* 5. 9.

9 Nid *oedd* dim yn yr Arch * onid y ddwy lêch faen a osodasei Moses yno, yn Horeb, ‖ lle y cyfammododd yr Arglwydd â meibion Israel, pan oeddynt yn dyfod o wlâd yr Aipht.

* Deut. 10. 1. ‖ *Neu, pan gyfam.*

10 A phan ddaeth yr offeiriaid allan o'r cyssegr, * y cwmwl a lanwodd dŷ yr Arglwydd,

11 Fel na allei yr offeiriaid sefyll i wasanaethu o herwydd y cwmwl: canys gogoniant yr Arglwydd a lanwasai dŷ yr Arglwydd.

12 Yna y dywedodd Salomon, yr Arglwydd a * ddywedodd y preswyliei efe yn y tywyllwch.

* 2. Cron. 6. 1.

13 Gan adailadu yr adailedais dŷ yn breswylfod i ti; trig-le i ti i aros yn dragywydd yndo.

14 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Israel: (a holl gynnulleidfa Israel oedd yn sefyll.)

15 Ac efe a ddywedodd, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a lefarodd a'i enau, wrth Ddafydd fy nhâd, ac a'i cwplaodd â'i law, gan ddywedyd,

16 Er y dydd y dygum fy mhobl Israel allan o'r Aipht, ni ddewisais ddinas o holl lwythau Israel i adailadu tŷ, fel y byddei fy enw i yno; * eithr dewisais Ddafydd i fod ar fy mhobl Israel.

* 2. Sam. 7. 8.

17 Ac yr oedd ym mryd Dafydd fy nhâd adeiladu tŷ, i enw Arglwydd Dduw Israel.

18 A'r Arglwydd a ddywedod wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy fryd ti adeiladu tŷ i'm henw i, da y gwnaethoist fod *hynny* yn dy galon.

19 Etto nid adeiledi di y tŷ; ond dy fâb di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau di, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

20 A'r Arglwydd a gyflawnodd ei air a lefarodd efe, a mi a gyfodais yn lle Dafydd fy nhâd, ac a eisteddais ar deyrn-gader Israel, megis y lefarodd yr Arglwydd, ac a adeiledais dŷ i enw Arglwydd Dduw Israel.

21 A mi a osodais yno le i'r Arch, yr hon *y mae* ynddi gyfammod yr Arglwydd, yr hwn a gyfammododd efe â'n tadau ni, pan ddûg efe hwynt allan o wlâd yr Aipht.

22 A Salomon a safodd * o flaen allor yr Arglwydd, yngwydd holl gynnulleidfa Israel; ac a estynnodd ei ddwylo tua 'r nefoedd.

* 2. Cron. 6. 13.

23 Ac efe a ddywedodd, * ô Arglwydd Dduw Israel, nid *oes* Duw fel tydi, yn y nefoedd oddi vchod, nac ar y ddaear oddi isfod, yn cadw cyfammod, a thrugarcedd â'th weision, fydd yn rhodio ger dy fron di, a'i holl galon.

* Mat. 2. 8.

24 Yr hwn a gedwaist a'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a leferaist wrtho: traethaist hefyd â'th enau, a chwpleaist â'th law, megis heddyw *y mae*.

25 Ac * yn awr ô Arglwydd Dduw Israel, cadw â'th wâs Dafydd fy nhâd yr hyn a leferaist wrtho, gan ddywedyd, * ni thorrir ymmaith oddi wrthit *na byddo* gwr ger fy mron i yn eisteddar deyrn-gader Israel; os dy feibion a gadwant eu ffordd i rodio ger fy mron i, megis y rhodiaist di ger fy mron.

* 2. Cron. 6. 16. * Pen. 4. 25. 2. Sam. 7. 12.

26 Ac yn awr, ô Dduw Israel, poed gwir attolwg *fyddo* dy air a leferaist wrth dy wâs Dafydd fy nhâd.

27 Ai gwir yw y preswylia Duw ar y ddaear? wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd ni allant dy gwnhwys di, pa feint llai *y dichon* y tŷ hwn a adeiledais i?

28 Etto edrych ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llef a'r weddi y mae dy wâs yn ei weddio heddyw ger dy fron di:

29 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua 'r tŷ ymma, nôs a dydd, tua 'r lle y dywedaist am dano, * fy enw a fydd yno: i wrando ar y weddi a weddio dy wâs yn y lle hwn.

* Deut. 12. 11.

30 Gwrando gan hynny ddeisyfiad dy wâs, a'th bobl Israel pan weddiant yn y lle hwn: clyw hefyd o le dy breswylfa *sef* o'r nefoedd, a phan glywech, maddeu.

31 Os pecha gŵr yn erbyn ei gymydog, a gosfa gantho raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allor di yn y tŷ hwn:

32 Yna clyw di yn y nefoedd, gwna hefyd a barn dy weision, gan ddamnio y drygionus i ddwyn ei ffordd ef ar ei ben, a chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo ef yn ôl ei gyfiawnder.

33 Pan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn di, os dychwelant attat ti, a chyfaddef dy enw, a gweddio, ac ymbil â thi ‖ yn y tŷ hwn:

34 Yna gwrando di yn y nefoedd, a madden bechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tir a roddaist iw tadau hwynt.

‖ *Neu, mae.*

35 Pan ganer y nefoedd fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn; os gweddiant yn y lle hwn, a chyfaddef dy enw, a dychwelyd oddi wrth eu pechod, pan gystuddiech di hwynt:

36 Yna

36 Yna gwrando di yn y nefoedd, a maddeu
bechod dy weision, a'th bobl Israel, fel y dyscech
iddynt y ffordd oreu y rhodiant yuddi, a dyro law
ar dy dir a roddaist i'th bobl yn etifeddiaeth.

37 Os bydd newyn yn y tir, os bydd haint, llosc-
fi, malldod, locustiaid, os bydd y † indys i pan war-
chaeo ei elyn arno ef, ynghwlad ei † ddinasoedd: pa
bla bynnac, pa glefyd bynnac a fyddo;

38 Pob gweddi, pob deisyfiad, a fyddo gan vn
dyn, neu gan dy holl bobl Israel, y rhai a wyddant
bawb, bla ei galon ei hun, ac a estynnant eu dwylo
tua'r tŷ hwn,

39 Yna gwrando di yn y nefoedd, mangre dy
breswylfod, a maddeu: gwna hefyd, a dyro i bôb
vn yn ôl ei holl ffyrdd, yr hwn yr adwaenost ei ga-
lon; (canys ti yn vnic a adwaenost galonnau holl
feibion dynion.)

40 Fel i'th ofnont di yr holl ddyddiau y byddo-
ont byw, ar wyneb y tir a roddaist i'n tadau ni.

41 Ac am y dieithr-ddyn hefyd ni byddo o'th
bobl Israel, onid dyfod o wlad bell er mwyn dy
enw;

42 (Canys clywant am dy enw mawr di, a'th law
gref, a'th fraich estynnedig,) pan ddel a gweddio
tua'r tŷ hwn:

43 Gwrando di yn y nefoedd, mangre dy bres-
wylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a'r a lefo y di-
eithr-ddyn arnat am danot fel yr adwaeno holl
bobl y ddaiar dy enw di, i'th ofni di, fel y mae dy
bobl Israel, ac y gwyppont † mai ar dy enw di y
gelwir y tŷ hwn, a adeiladais i.

44 Os a dy bobl di allan a ryfel yn erbyn eu ge-
lyn, ar hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gwe-
ddiant ar yr Arglwydd * tua ffordd y ddinas a
ddewitaisti, a'r tŷ yr hwn a adeiladais i'th enw di.

45 Yna gwrando yn y nefoedd ar eu gweddi hwy-
nac, ac ar eu deisyfiad, a gwna farn iddynt.

46 Os pechant i'th erbyn, (* canys nid oes dyn
ni phecha) a digio o honot wrthynt, a'i rhoddi
hwynt o flaen eu gelynion, fel y caeth-gludont
hwynt yn gaethion i wlâd y gelyn, ymmhell neu
yn agos;

47 Os dychwelant at eu calon, yn y wlâd y caeth-
gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac erfyn arnat
yngwlad y rhai a'i caeth-gludasant, gan ddywedyd,
pechasom, troseddasom hefyd, a gwnaethom yn
annuwiol;

48 A dychwelyd attat ti â'i holl galon, ac â'i
holl enaid, yngwlad eu gelynion a'i caeth-gluda-
sant hwynt, a gweddio arnat ti tua'u gwlâd a
roddaist i'w tadau, a'r ddinas a ddewisaist, a'r tŷ a
adeiladais i'th enw di,

49 Yna gwrando di yn y nefoedd, mangre dy
breswylfod, eu gweddi hwynt, a'i deisyfiad, a gwna
farn iddynt,

50 A maddeu i'th bobl a bechâsant i'th erbyn,
a'i holl gamweddau yn y rhai y troseddasant i'th
erbyn, a phâr iddynt gael trugaredd gerbron y
rhai a'i caeth-gludasant, fel y trugarhaont wrth-
ynt hwy.

51 Canys dy bobl di a'th etifeddiaeth ydynt
hwy, y rhai a ddugosti allan o'r Aipht, o ganol y
ffwrn haiarn;

52 Fel y byddo dy lygaid yn agored i ddeisyfiad
dy was, a deisyfiad dy bobl Israel, i wrando arnynt
hwy, pa beyd bynnac y galwont arnat ti.

53 Canys ti a'i neilltuaist hwynt, yn etifeddiaeth
i ti, o holl bobl y ddaiar, fel y lleferaist drwy law
Moses dy wâs, pan ddygaist ein tadau ni * allan o'r
Aipht, ô Arglwydd Dduw.

54 Ac wedi gorphen o Salomon weddio ar yr
Arglwydd, yr holl weddi a'r deisyfiad ymma,
ese a gyfododd oddi ger bron allor yr Arglwydd,
o ostwng ar ei liniau, ac o estyn ei ddwylo tu a'r
nefoedd.

55 Ac ese a safodd, ac a fendithiodd holl gy-
mulleidfa Israel, â lleferchel, gan ddywedyd,

56 Bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, yr hwn a
roddes lonyddwch i'w bobl Israel, yn ôl yr hyn oll
a lefarodd efe: ni fyrthiodd vn gair o'i holl addo-
widion da ef, y rhai a addawodd efe trwy law
Moses ei was.

57 Yr Arglwydd ein Duw fyddo gyd â ni, fel y
bu gyd â'n tadau: na'm wrthoded ni, ac na'n gada-
wed ni:

58 I ostwng ein calonnau ni iddo ef, i rodio yn
ei holl ffyrdd ef, ac i gadw ei orchymynion ef, a'i
ddeddfau, a'i farnedigaethau, y rhai a orchymyn-
nodd efe i'n tadau ni.

59 A bydded fy ngeiriau hyn, y rhai a ddeisyfi-
ais ger bron yr Arglwydd, yn agos at *fy* Arglw-
ydd Duw, ddydd a nôs, i wneuthur barn i'w
was, a barn i'w bobl Israel, † beunydd, fel y byddo
yr achos.

60 Fel y gwypo holl bobl y ddaiar mai yr Ar-
glwydd sydd Dduw, ac nad oes arall.

61 Bydded gan hynny eich calon yn berffaith gyd
â'r Arglwydd ein Duw ni, i rodio yn ei ddeddfau
ef, ac i gadw ei orchymynion ef, fel heddyw.

62 A'r * brenin a holl Israel gyd ag ef, a aber-
thasant aberth ger bron yr Arglwydd.

63 A Salomon a aberthodd aberth hedd, yr hwn
a offrymmodd efe i'r Arglwydd, *sef* dwy fil ar hu-
gain o wartheg, a chwech vgain mil o defaid:
felly y brenin a holl feibion Israel a gyflegrasant
dŷ yr Arglwydd.

64 Y dwthwn hwnnw y sancteiddiodd y brenin
ganol y cyntedd *oedd* o flaen tŷ yr Arglwydd; ca-
nys yno yr offrymmodd efe y poeth-offrymmau, a'r
bwyd offrymmau a brasder yr offrymman hedd: o
herwydd yr * allor brês, yr hon *oedd* ger bron yr
Arglwydd, *oedd* yr ychan i ddderbyn y poeth of-
rymmau, a'r bwyd offrymmau, a brasder yr offry-
mmau hedd.

65 A Salomon a gadwedd y pryd hynny yŵyl, a
holl Israel gyd ag ef, cymmulleidfa fawr, o ddyfod-
fa Hamath hyd afon yr Aipht, ger bron yr Arglw-
ydd ein Duw, saith o ddyddiau, a saith o ddydd-
iau, *sef* pedwar diwrnod ar ddêc.

66 A'r wythfed dydd y gollyngodd efe ymmaith
y bobl, a hwy a † fendithiasant y brenin, ac a ae-
thant iw pebyll yn hyfryd, ac â chalon lawen, am
yr holl ddaioni a wnaethei yr Arglwydd i Ddi-
fydd ei was, ac i Israel ei bobl.

PEN. IX.

1 Ammod Duw a Salomon newn gweledigaeth. 10 Salomon a Hiram yn anrhegu ei gilydd. 15 Y cenhedloedd yn gaethion, a'r Israeliaid yn weision parhoedlawg, yngwaith Salomon. 24 Merch Pharaoh yn symmudo im tŷ. 25 Cyfoeddi aberthau blynyddawl Salomon. 26 A'i lynges ef yn Cyrchu aur o Ophir.

A Phan orphennodd * Salomon adeiladu tŷ yr
Arglwydd, a thŷ'r brenin, a chwbl o ddy-
muniad Salomon, yr hyn a ewyllysiodd efe ei
wneuthur,

2 Yr Arglwydd a ymddangosodd i Salomon yr
ail waith; fel yr * ymddangosasei iddo yn Gibeon.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, gwran-
dewais dy weddi di, a'th ddeisyfiad ti, yr hwn a
ddeisyfiaist ger fy mron i, cyflegrais y tŷ ymma a
adeiladaist, * i osod fy enw yniddo byth: ti fy llygaid
hefyd, a'm calon fydd yno yn wastadol.

4 Ac os rhodi di ger fy mron i, megis y rhodiodd Dafydd dy dad, mewn perfeithrwydd calon, ac vniondeb, i wneuthur yn ol yr hyn oll a orchymynais i ti, *a* os cedwi fy neddfau, a'm barnedigaethau:

5 Yna mi a *sicrhâf* orsedd-faingc dy frenhiniaeth di ar Israel yn dragywydd, fel y llefarais wrth Ddafydd dy dad, gan ddywedyd, *Nid phalla i ti vŵr ar orsedd-faingc Israel.*

6 Os gan ddychwelyd y dychwelych chwi a'ch meibion oddi ar fy ôl i, ac heb gadw fy *gorchymynion* a'm deddfau, y rhai a roddais o'ch blaen chwithe: myned a gwasanaethu duwiau eraill, ac ymgrymmu iddynt hwy,

7 Yna y torraf Israel oddi ar wyneb y tir a roddais iddynt hwy; a'r tŷ hwn *a* gyssegrais i'm enw, a fwrw allan o'm golwg: ac Israel fydd yn ddihareb ac yn wawd ym mysc yr holl bobloedd.

8 A'r tŷ vchel hwn, pawb a ganwero heibio iddo, a synna wrtho, ac a chwibiana; dywedant hefyd, pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn i'r wlad hon, ac i'r tŷ yma?

9 A hwy a ddywedant, am iddynt wrthod yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a ddug eu tadau hwynt allan o dîr yr Aipht, ac ymaflyd mewn duwiau eraill, ac ymgrymmu iddynt, a'u gwasanaethu hwynt: am hynny y dug yr Arglwydd arnynt hwy yr holl ddrwg hyn.

10 Ac *yn mhen yr vgain mlynedd wedi adailadu o Salomon y ddau dŷ, sef tŷ yr Arglwydd, a thŷ y brenin,

11 (Hiram i Hiram brenin Tyrus ddwyn i Salomon gorcd cedr, a choed ffynidwydd, ac aur, yn ol ei holl ewyllys ef:) y brenin Salomon a roddes i Hiram vgain ninas yngwlad Galilea.

12 A Hiram a ddaeth o Dyrus i edrych y dinasoedd a roddasei Salomon iddo ef, ac nid oeddynt †wrth ei fodd ef.

13 Ac efe a ddywedodd, pa ddinasoedd *yw* y rhai hyn, a roddaist i mi, fy mrawd? ac efe a'i galwodd hwynt gwlad Cabul, hyd y dydd hwn.

14 A Hiram a anfonodd i'r brenin chwech vgain talent o aur.

15 Ac dyma *fwnn* y dreth a gododd y brenin Salomon i adailadu tŷ yr Arglwydd, a'i dŷ ei hun, a Milo, a mur Ierusalem, a Hazor, a Megido, a Gezer.

16 Pharao brenin yr Aipht a aethe i fynu, ac a enillasei Gezer, ac a'i llosgasai hi â thân, ac a laddasei y Canaancaid oedd yn trigo yn y ddinas, ac a'i rhoddasei hi yn anrheg iw ferch, gwraig Salomon.

17 A Salomon a adailadodd Gezer, a Bethhoron isaf,

18 A Baalath, a *Thadmor yn yr anialwch, o fewn y wlad.

19 A holl ddinasoedd y trysorau, y rhai oedd gan Salomon, a dinasoedd y cerbydau, a dinasoedd y gwŷr meirch, †a'r hyn *oedd* ewyllys gan Salomon ei adailadu yn Ierusalem, ac yn Libanus, ac yn holl dîr ei lywodraeth.

20 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Amoriaid, Hethiaid, Pereziaid, Hefiaid, a'r Iebusiaid, y rhai nid oeddynt o feibion Israel:

21 *Sef* eu meibion hwy, y rhai a adawsid ar eu hôl hwynt yn y wlad, y rhai ni allodd meibion Israel eu lladd; ar y rhai hynny y cyfododd Salomon dreth warrogaeth, hyd y dydd hwn.

22 Ond o feibion Israel, *ni wnaeth Salomon *yn* yn gaeth-wâs: rhyfel-wŷr iddo ef oeddynt, a gweision i iddo, a thywysogion iddo, a chapteniaid iddo, a thywysogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch.

23 Y rhai hyn *oedd* bennaf ar y swyddogion *oedd* ar waith Salomon, pum cant a dêc a deugain, oedd yn llywodraethu *r bobl oedd yn gweithio yn y gwaith.

24 A'r merch Pharao a ddaeth i fynu o ddinas Dafydd iw thŷ ei hun, yr hwn a adeiladasei Salomo iddi hi: yna yr efe a adeiladodd Milo.

25 A thair gwaith yn y flwyddyn yr offrymmai Salomon boeth offrymmau, ac offrymmau hedd, ar yr allor a adeiladasei efe i'r Arglwydd, ac efe a arogl-darthodd †ar yr *allor oedd* ger bron yr Arglwydd: felly efe a orpheneuodd y tŷ.

26 A'r brenin Salomon a wnaeth longau yn Eziongaber, yr hon *ydd* wrth Eloth, ar lân y môr côch yngwlâd Edom.

27 A Hiram a anfonodd ei weision yn y llongau, *y rhai oedd* long-wŷr yn medru *odîth wrth* y môr, gyd â gweision Salomon.

28 A hwy a ddaethant i Ophir ac a ddygasant oddi yno bedwar cant ac vgain o dalentau aur, ac a'i dygasant at y brenin Salomon.

PEN. X.

1 *Brenhines Saba yn rhyfeddu gantbi ddoethineb Salomon.* 14 *Swm ei aur ef.* 16 *Ei darianau.* 18 *Ei orsedd-faingc Ifori.* 21 *Ei lestri.* 24 *Ei anrhegion.* 26 *Ei gerbydau a'i feirch.* 28 *Ei deyrn-ged.*

A Phan glybu brenhines* Saba glôd Salomon, am enw'r Arglwydd, hi a ddaeth iw brofi ef â chwestiwnau caled.

2 A hi a ddaeth i Ierusalem â llu mawr iawn, â chamêlod yn dwyn aroglau, ac aur lawer iawn, a meini gwerthfawr: a hi a ddaeth at Salomon, ac a leferodd wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

3 A Salomon a fynegodd iddi hi ei holl †ofynion: nid oedd dim yn guddiedic rhac y brenin, a'r na fynegodd efe iddi hi.

4 A phan welodd brenhines Saba holl ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladasei efe,

5 A bwyd ei fwrdd, ac eisteddfiad ei weision, a threfn ei wenidogion, a'i dillad hwynt, a'i diodlidau ef, a'r escynfa, ar hyd yr hon yr ai efe i fynu i dŷ'r Arglwydd: nid oedd mwyach yspryd ynddi.

6 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwir yw'r gair a glywais yn fy ngwlâd am dy ymadroddion di, ac am dy ddoethineb.

7 Etto ni chredais y geirian, nes i'm ddyfod, ac i'm llygaid weled; ac wele ni fynegasid i mi'r hanner: †mwy yw dy ddoethineb, a'th ddaioni, nâ'r glôd a glywais i.

8 Gwyn*ŷd* dy wŷr di, gwyn*ŷd* dy weision hyn, y rhai sydd yn sefyll yn wastadol ger dy fron di, yn clywed dy ddoethineb.

9 Bendigedic fyddo yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th hoffodd di, i'th roddi ar deyrn-gader Israel; o herwydd cariad yr Arglwydd tu ag at Israel yn dragywydd, y gosododd efe di yn frenin, i wneuthur barn a chyfiawnder.

10 A hi a roddes i'r brenin chwech vgain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerthfawr: ni ddaeth y fath bêr aroglau mwyach, cyn amled â'r rhai a roddes brenhines Saba i'r brenin Salomon.

11 A llongau Hiram hefyd, y rhai a gludent aur o Ophir, a dygasant o Ophir lawer iawn o goed *Almugim, ac o feini gwerthfawr.

12 A'r brenin a wnaeth o'r coed Almugim anrelau i dŷ'r Arglwydd, ac i dŷ'r brenin, a thelynau, a psaltringau i gantorion: ni ddaeth y fath goed Almugim, ac ni welwyd hyd y dydd hwn.

13 A'r

13 A'r brenin Salomon a roddes i frenhines Saba
ei holl dymunaid, yr hyn a olynnodd hi, hi blaw'r
hyn a roddodd Salomon iddi ïa † o'i frenhinol haelion: felly hi a ddychwelodd, ac a aeth iw gwlad,
hi a'i gweision.

14 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant, a thri ygain, a chwech o dalentau aur.

15 Heb Law *'r hyn o gaffe* gan y marchnadwyr, ac o farsiandiaeth y llysiau wyr; a chan holl frenhinoedd Arabia, a thywysogion y wlad.

16 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau cant o dariannau aur dilin: chwe chan *ffcl* o aur a roddodd efe yn mhob tarian.

17 A thrychant o fwcclcdi o aur dilin, tair punt o aur a roddes efe yn mhob bwccled: a'r brenin a'i thoddes hwynt yn nhŷ *coedwig Libanus.

18 A'r brenin a wnaeth *orſedd-fainge fawr o Ifori, ac a'i gwiſcodd hi ag aur eurgoch.

19 Chwech o rifion *oedd* i'r orſedd-fainge, a phen
cwn *oedd* i'r orſedd-fainge o'r tu ôl iddy; a chanllawiau o bob tu i'r eiſteddle, a dau lew yn ſefyll
yn ymyl y canllawiau.

20 A deuddec o lewod oedd yn ſefyll yno, ar y
chwe grîs o'r ddeutu: ni wnaethpwyd † y fath yn
yr deyrnas.

21 A holl leſtri yſed y brenin Salomon *oedd* o aur,
a holl leſtri tŷ coed-wig Libanus *oedd* aur pur; nid
oedd arian *ynddynt*, ni roddid dim bri arno yn
nyddiau Salomon.

22 O herwydd llongau Tharſis *oedd* gan y brenin
ar y môr, gyd â llongau Hiram: unwaith yn y tair
blynedd y deuei llongau Tharſis * yn ôl a dwyn aur, ac
arian, ac † ifori, ac eppaod, a pheunod.

23 A'r brenin Salomon a ragorodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth a doethineb.

24 A'r holl fŷd oedd yn ceiſio *gweled* wyneb Salomon, i glywed ei ddoethineb ef, a roddaſei Duw
yn ei galon ef.

25 A hwy a ddygaſant bob yn ei anrheg, lleſtri arian, a lleſtri aur, a gwiſcoedd, ac arfau, a phêr-aroglau
meirch, a mulod, dogn bob blwyddyn.

26 A * Salomon a gaſclodd gerbydau, a marchogion; ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o
gerbydau, a deuddeng-mil o farchogion: y rhai
roſodd efe yn ninaſoedd y gerbydau, a chydâ'r
brenin yn Ieruſalem.

27 A'r brenin a † wnaeth yr arian yn Ieruſalem
fel cerric, a'r cedr-wŷdd a wnaeth efe fel ſycomorwydd yn y dol-dir, o amldra.

28 A * [meirch a ddygid i Salomon o'r Alpht, ac
edifedd llin: marchnadyddion y brenin a gymmerent yr edifedd llin dan brîs.

29 A cherbyd a ddeuei i fyny, ac a ai allan o'r
Aipht, am chwech chan *ſicl* o arian, a march am
gant a deg a deugain: ac felly hyn i holl frenhinoedd
yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Syria, y dygent hwy
i'ſerch, trwy eu llaw hwynt.

PEN. XI.

1 *Gwragedd a gordderchadon Salomon.* 4 *Y rhai hyny, yn ei henaint yn ei cymmu ef i gamddiwinieb.* 9 *Duw yn ei fygwth ef.* 14 *Gwrthwynebwyr Salomon oedd, Hadad a aeth i'r Aipht,* 23 *Rezon a deyrnaſodd yn Damaſcus,* 26 *a Jeroboam i'r hwn y prophwydodd Ahiah.* 41 *Gweithredoedd, a theyrnaſiad, a marwolaeth Salomon, Rehoboam yn teyrnaſu ar ei ôl ef.*

ONd y brenin Salomon a garodd lawer o wragedd dieithr, (heb law merch Pharaoh) Moabiefau, Ammoniefau, Edomiefau, Sidoniefau, a Hethiefau,

2 O'r cenhedloedd am y rhai y dywedaſai yr
Arglwydd wrth feibion Iſrael, * Na chwch i mewn
attynt hwy, ac na ddeuant hwythau i mewn attoch
chwi, dian y troant eich calonau chwi ar ôl eu duwiau hwynt: i wrthynt hwy y glynodd Salomon
mewn cariad.

3 Ac yr oedd ganddo ef ſaith gant o wragedd,
yn frenineſau, a thry chant o ordderchwragedd: a'i
wragedd a droeſant ei galon ef.

4 A phan heneiddiodd Salomon, ei wragedd a
droeſant ei galon ef ar ôl duwiau dieithr: ac nid
oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei
Dduw, fel *y bu'ſi* calon Dafydd ei dâd ef.

5 Canys Salomon a aethai ôl * Aſtoreth dduwies
y Sidoniaid, ac ar ôl Milcom ffieidd-dra'r Ammoniaid.

6 A Salomon a wnaeth yr hyn *oedd* ddrwg yng-
olwg yr Arglwydd; ac ni chyflawnodd *fyned* ar ôl
yr Arglwydd, fel Dafydd ei dâd.

7 Yna Salomon a adeiladodd uchelfa i Chemos
ffieidd-dra Moab, yn y bryn *ſy dâd* ar gyfer Ieruſalem
ac i Moloch ffieidd-dra meibion Ammon.

8 Ac felly y gwnaeth efe iw holl wragedd dieithr, y rhai a arogl-darthaſant, ac a aberthaſant
iw duwiau.

9 A'r Arglwydd a ddigiodd wrth Salomon, o
herwydd troi ei galon ef oddi wrth Arglwydd
Dduw, Iſrael, yr hwn a ymddangoſai iddo ef
* ddwy waith,

10 Ac a orchymynaſei iddo * am y peth hyn, nad
elei efe ar ôl duwiau dieithr: ond ni chadwodd efe
yr hyn a orchymynaſei'r Arglwydd.

11 Am hynny y dywedodd yr Arglwydd wrth
Salomon, o herwydd bod hyn yno ti, ac na chedwaiſt fy nghyfammod, a'm deddfau, a orchymynais
i ti, gan rwygo y * rhwygaf y frenhiniaeth oddi
wrthit ti, ac a'i rhoddaf hi i'th was di.

12 Etto yn dy ddyddiau di ni wnaf hyn, er
mwyn Dafydd dy dâd: o law dy fab di y rhwygaf hi.

13 Ond ni rwygaf yr holl frenhiniaeth; yn llwyth
a roddaf i'th fab di, er mwyn Dafydd ſy ngwâs, ac
er mwyn Ieruſalem, yr hon a etholais.

14 A'r Arglwydd a gyfododd wrthwynebwr i
Salomon, Hadad yr Edomiadd o hâd y brenin yn
Edom, yr oedd efe.

15 Canys pan * oedd Dafydd yn Edom, a Ioab
tywyſog y filwriaeth yn myned i fyny i gladdu
y laddedigion, wedi iddo daro pob gwryw yn
Edom,

16 (Canys chwe mis yr arhoſodd Ioab yno, a holl
Iſrael, nes diffetha pob gwryw yn Edom.)

17 Yr Hadad hwnnw a ffodd, a gwŷr Edom o weiſion ei dâd gyd ag efe, i fyned i'r Aipht; a Hadad
yn fachgen bychan etto.

18 A hwy a gyfodaſant o Midian, ac a ddaethant i Paran, ac a gymmeraſant wŷr gyd â
hwynt o Paran, ac a ddaethant i'r Aipht at
Pharao brenin yr Aipht, ac efe a roddes iddo ef
dŷ, ac a dîr wedodd *am roddi* bwyd iddo, ac a roddodd dîr iddo.

19 A Hadad a gafodd ffafor fawr yngolwg Pharao, ac efe a roddes iddo ef yn wraig chwaer ei
wraig ei hun, chwaer Tahpenes y frenhines.

20 A chwaer Tahpenes a ymddug iddo ef Genubath ei fab, a Tahpenes a'i diddyfnodd ef ym mhlith
Pharao: a Genubath fu yn mhlith Pharao, ym myſc
meibion Pharao.

21 A phan glybu Hadad yn yr Aipht, hunio o Ddafydd gyd â'i dadau, a marw o Ioab tywyſog y filwriaeth, Hadad a ddywedodd wrth Pharao, † gollwng fi, fel yr elwyſi'm gwlad fy hun.

22 A dywedodd Pharao wrtho ef, ond pa beth ſydd arnat ei eiſieu gyd â mi, pan wyt, wele yn ceiſio myned i'th wlâd dy hun? ac efe a ddywedodd, dim ; eithr gan ollwng gollwng fi.

2. Sam. 8. 3. & 10. 18. 23 A Duw a gyfododd wrthwyneb-wr *arall* yn ei erbyn ef, Rezon fab Eliadah, yr hwn a ffoeſei oddi wrth Hadadezer brenin Zobah ei arglwydd:

24 Ac efe a gynhullodd wŷr atto, ac aeth yn dywyſog ar ſyddin, pan laddodd Dafydd hwynt o *Zobah* : a hwy a aethant i Ddamaſcus, ac a drigaſant ynddi, ac a deyrnaſaſant yn Damaſcus.

25 Ac yr oedd efe yn wrthwyneb-wr i Iſrael holl ddyddiau Salomon, heb law y drwg *a wnaeth* Hadad: ac efe a ffieiddiodd Iſrael, ac a deyrnaſodd ar Syria.

*2. Cron. 13. 6. 26 A *Ieroboam mab Nebat, Ephratead o Zereda, (ac enw ei fam ef *oedd* Serſah *yr hon oedd* wraig weddw) gwâs i Salomon, a dderchafodd hefyd *ei* law yn erbyn y brenin.

27 Ac o achos hyn y derchafodd efe *ei* law yn erbyn y brenin: Salomon a adeiladodd Milo, ac a gaeodd adwyau dinas Dafydd ei dâd.

28 A'r gŵr Ieroboam *oedd* rymmus o nerth: a Salomon a ganfu'r llangc hwnnw yn *medru* gwneuthur gwaith, ac a'i gwnaeth ef yn oruchwiliwr ar holl ‖ ſtrich tŷ Ioſeph. ‖ *waith.*

29 A'r prŷd hynny a Ieroboam yn myned allan o Ieruſalem, y prophwyd Ahiah y Siloniad a'i cafodd ef ar y ffordd, ac efe ordd wedi ei wiſco mewn gwiſc newydd, a hwynt ill dau *oeddynt* yn unic yn y maes.

30 Ac Ahiah a ymaflodd yn y wiſc newydd *oedd* am dano ei, ac a'i rhwygodd yn ddeudec o ddarnau.

31 Ac efe a ddywedodd wrth Ieroboam, cymmer i ti ddeg darn: canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, wele fi yn rhwygo y frenhiniaeth o law Salomon, a rhoddaf ddêc llwyth i ti:

32 (Ond yn llwyth ſydd iddo ef, er mwyn fy ngwas Dafydd, ac er mwyn Ieruſalem, y ddinas a etholais i o holl lwythau Iſrael.

33 O blegit iddynt fy ngwrthod i, ac ymgrymmu i Aſtoreth duwies y Sidoniaid, *ac* i Chemos duw y Moabiaid, ac i Milcom duw meibion Ammon, ac na rodiaſant yn fy ffyrdd i, i wneuthur yr hyn oedd vnion yn fy ngolwg i, ac i *wneuthur* fy neddfau, a'm barnedigaethau, fel Dafydd ei dâd.

34 Ond ni chymmeraf yr holl frenhiniaeth o'i law ef: eithr gwnaf ef yn dywyſog holl ddyddiau ei einioes, er mwyn Dafydd fy ngwâs, yr hwn a ddewiſais i, yr hwn a gadwodd fy ngorchymynion, a'm deddfau i.

*1. Pen. 12. 15. 35 Eithr *cymmeraf yr holl frenhiniaeth o law ei fab ef, a rhoddaf o honi i ti ddêc llwyth.

† *Heb. canwill, new lamp* 36 Ac iw fab ef y rhoddaf yn llwyth, fel y byddo † goleuni i'm gwâs Dafydd, yn waſtadol ger fy mron yn Ieruſalem, y ddinas a ddewiſais i mi, i oſod fy enw yno.

37 A thi a gymmeraſi fel y teyrnaſech yn ôl yr hyn oll a ddymuno dy galon: a thi a fyddi frenin ar Iſrael.

38 Ac os gwrandewi di ar yr hyn oll a orchymynwyf i ti, a rhodio yn fy ffyrdd i, a gwneuthur yr hyn *ſydd* vnion yn fy ngolwg i, gadw fy neddfau, a'm gorchymynion, fel y gwnaeth Dafydd fy ngwâs, yna mi a fyddaf gyd â thi, ac a adeiladaf i ti dŷ ſicr, fel yr adeiledais i Ddafydd, ac mi a roddaf Iſrael i ti.

39 A mi a gyſtuddiaf hâd Dafydd o blegit hyn, eithr nid yn dragywydd.

40 Am hynny Salomon a geiſiodd ladd Ieroboam, a Ieroboam a gyfododd, ac a ffoawdd i'r Aipht, at Siſac brenin yr Aipht, ac efe a fu yn yr Aipht hyd farwolaeth Salomon.

41 A'r rhan arall o ‖ weithredoedd Salomon, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'i ddoethineb ef, onid ydynt ‖ *ſcrifennedic* yn llyfr gweithredoedd Salomon? ‖ *Neu, ſcrifiau.*

42 A'r dyddiau y teyrnaſodd Salomon, yn Ieruſalem, ar holl Iſrael, *oedd* ddeugain mlynedd. *2. Cron. 9. 30. ‖ *Heb. wr mad.*

43 A Salomon a hunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd yn ninas Dafydd ei dâd, a Rehoboam ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef. *Iaſaac.*

PEN. XII.

1 *Yr Iſraeliaid wedi ymgaſclu yn Sichem i gorони Rehoboam, trwy Jeroboam yn ceiſio rhyddhâd gandde. 9 Rehoboam yn gwrthod cyngor yr henaſ-gwyr, a thrwy gyngor y gwŷr ieuainge, yn cu hatteb hwy yn arw. 16 Deg llwyth yn gwrthryſela, ac yn llâdd Adoram, ac yn gyrru Rehoboam i ffo. 21 Rehoboam yn caſclu llu, a Semaiah yn gwaraſun iddo. 25 Jeroboam yn ymgadarnhau, a threfydd, 26 a thrwy ddelw addoliaeth y ddau lo.*

YNa *Rehoboam a aeth i Sichem : canys i Sichem y daethei holl Iſrael iw wneddo ef yn frenin. *2. Cron. 10. 1.

2 A phan glybu Ieroboam mab Nebat, ac efe etto yn yr Aipht (canys efe *a ffoeſei o *1. Pen. wydd Salomon y brenin, a Ieroboam a arhoſei yn yr Aipht,) 11. 40.

3 Hwy a anfonaſant, ac a alwaſant arno ef, a Ieroboam a holl gynnulleidfa Iſrael a ddaethant, ac a ymddiddanaſant a Rehoboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd ti *a wnaeth ein hiau ni yn drom : ac yn awr yſcafnhâ *tithe* o gaethiwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, a roddes efe arnom ni, ac ni a'th waſanaethwn di. *1. Pen. 4. 6.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ewch etto dridiau, yna dychwelwch attaf. Ar hynt a aethant ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a fuaſei yn ſeſyll ger bron Salomon ei dâd ef, tra yr ydoedd efe yn fyw, ac a ddywedodd, pa ſodd yr ydych chwi yn cynghori attebi i'r bobl hyn?

7 A hwy a lefaraſant wrtho ef, gan ddywedyd, os byddi di heddyw wâs i'r bobl hyn, a'i gwaſanaethu hwynt, a'i hatteb hwynt, a llefaru wrthynt eiriau têg, yna y byddant weiſion i ti byth.

8 Ond efe a wrthododd gyngor yr henuriaid, yr hwn a gynghoraſent iddo ef, ac efe a ymgynghorodd â'r gwŷr ieuainge, a gynnyddaſei gyd ag efe, a'r rhai oedd yn ſeſyll ger ei fron ef.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yr ydych chwi yn ei gynghori, fel yr attebom y bobl hyn y rhai a lefaraſant wrthif, gan ddywedyd, yſcafnhâ yr iau a roddodd dy dâd arnom ni?

10 A'r gwŷr ieuainge, y rhai a gynnyddaſent gyd ag efe, a lefaraſant wrtho, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi di wrth y bobl ymma, y rhai a lefaraſant wrthit, gan ddywedyd, dy dâd ti a drymhaodd ein hiau ni, ond yſcafnhâ di *hi* arnom ni; fel hyn y lleferi di wrthynt, fy *mŷs* bach *ſydd* breiſ cach nâ lwynau fy nhâd.

11 Ac yn awr fy nhâd a'ch llŵythodd ag iau drom, a minne a chwanegaf ar eich iau chwi : fy nhad a'ch coſpodd chwi â ffrewyllau, a mi a'ch coſpaf chwi ag ſcorpionau.

12 A daeth Ieroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd

y trydydd dydd, ſel y llefarasei yr brenin, gan ddywedyd, dychwelwch attaf y trydydd dydd.

13 A'r brenin a atteboddy bobl yn † arw, ac a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gyngborasent hwy iddo;

14 Ac a lefarodd wrthynt hwy yn ôl cyngor y gwŷr ieuange, gan ddywedyd, * fy nhâd a wnaeth eich iau chwi yn drom, a minne a chwanegaf a'r eich iau chwi: fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a minnau a'ch ceryddaf chwi ag ſcorpionau.

15 Ac ni wrandawodd y brenin ar y bobl: o herwydd yr achos oedd oddi wrth yr Arglwydd, ſel y cwpleid ei air ef, yr hwn a lefarasei yr Arglwydd drwy law * Ahiah y Siloniad, wrth Ieroboam fab Nebat.

16 A phan welodd holl Iſrael na wrandawei'r brenin arnynt hwy, y pobl a attebaſant y brenin, gan ddywedyd, pa ran ſydd i ni yn Naſydd? nid oes i ni etifeddiaeth ym mab Ieſſe: ô Iſrael dos i'th bebyll; edrych yn awr ar dy dŷ dy hun. Dafydd: felly Iſrael a aethant iw pebyll.

17 Ond meibion Iſrael, y rhai oedd yn preſſwylio yn ninaſoedd Iuda, Rehoboam a deyrnaſodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Rehoboam a anfonodd Adoram, yr hwn oedd ar y dreth, a holl Iſrael a'i llabyddiaſant ef â meini, ſel y bu eſe farw: am hynny 'r brenin Rehoboam a † bryſſurodd i fyned iw gerbyd i ffoi i Ieruſalem.

19 Felly Iſrael a † wrthryſclaſant yn erbyn tŷ Ddafydd, hyd y dydd hwn.

20 A phan glybu holl Iſrael ddychwelyd o Ieroboam, hwy a anfonaſant, ac a'i galwaſant ef aty gynnulleidfa, ac a'i goſodaſant ef yn frenin ar holl Iſrael: nid oedd *yn mynet* ar ôl tŷ Ddafydd, onid llwyth Iuda * yn vnic.

21 A phan ddaeth Rehoboam i Ieruſalem, eſe a gaſclodd holl dŷ Iuda, a llwyth Beniamin, cant a phedwar vgain mil o ŵŷr dewiſol, cymmwyſ i ryſel, i ymlad yn erbyn tŷ Iſrael, i ddwyn drachefn y frenhiniaeth i Rehoboam fab Salomon.

22 Ond gair Duw a ddaeth at * Semaiah gŵr Duw, gan ddywedyd,

23 Adrodd wrth Rehoboam fab Salomon brenin Iuda, ac wrth holl dŷ Iuda, a Beniamin, a gweddill y bobl, gan ddywedyd,

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, nac ewch i fyny, ac nac ymleddwch yn erbyn eich brodyr meibion Iſrael; dychwelwch bob vn iw dŷ ei hun, canys drwof i mae y peth hyn: a hwy a wrandawſant ar air yr Arglwydd, ac a ddychwelaſant i fyned ymmaith, yn ôl gair Arglwyd.

25 Yna Ieroboam a adeiladodd Sechem mynydd Ephraim, ac a drigodd ynddi hi, ac a aeth oddi yno, ac a adeiladodd Penuel.

26 A Ieroboam a feddyliodd yn ei galon, yn awr y dychwel y frenhiniaeth at dŷ Ddafydd:

27 Os â y bobl hyn i fyny i wneuthur aberthau yn nhŷ 'r Arglwydd yn Ieruſalem, yna y trŷ calon y bobl hyn at eu harglwydd Rehoboam brenin Iuda, a hwy a'm lladdant i, ac a ddychwelant at Rehoboam brenin Iuda.

28 Yna 'r brenin a ymgynghorodd, ac a wnaeth ddau lo aur, ac a ddywedodd wrthynt hwy, gormodd yw i chwi fyned i fyny i Ieruſalem; * wele dy dduwiau di, o Iſrael, y rhai a'th ddug di i fyny o wlâd yr Aipht.

29 Ac eſe a oſododd vn yn Bethel, ac a oſodes y llall yn Dan.

30 A'r peth hyn a aeth yn bechod: o blegit y bobl a aethant ger bron y naill hyd Dan.

31 Ac eſe a wnaeth dŷ vchelfeydd, ac a wnaeth offeiriaid o'r rhai gwaelaf o'r bobl, y rhai nid oedd o feibion Lefi.

32 A Ieroboam a wnaeth vchel-ŵyl yn yr wythfed mis, ar y pymthecfed dydd o'r mis, fel yr vchelŵyl *oedd* yn Iuda, ac eſe a † offrymmodd ar yr allor (felly y gwnaeth eſe yn Bethel) gan aberthu i'r lloi a wnaethei eſe: ac eſe o oſododd yn Bethel offeiriaid yr vchelfaoedd a wnaethei eſe.

33 Ac eſe a † offrymmodd ar yr allor a wnaethei eſe yn Bethel, y pymthecfed dydd o'r wythfed mis, ſef yn y mis a ddychymygaſei eſe yn ei galon ei hun; ac eſe a wnaeth vchelwyl i feibion Iſrael, ac eſe aeth i fyny ar yr allor i aregl-darthu.

† Neu, aeth i fyny ar yr all.

† Neu, i aberthu.

† Neu, aeth i fyny ar yr all.

PEN. XIII.

1 *Llaw Ieroboam, yr hon a yſtynnaſai eſe yn erbyn yr hwn a brophwydaſai yn erbyn yr allor yn Bethel, yn gwywo, ac a ſbrwy weddi 'r Prophwyd yn mynet yn iach.* 7 *Y Prophwyd yn gwrthod croeſaw y brenin, ac yn mynet ymaith o Bethel.* 11 *Hên Brophwyd yn ei hudo ef, ac yntau a droi yn ei ol.* 20 *Duw 'n ei geryddu ef,* 23 *a llew 'n ei ladd ef.* 26 *Er hen Brophwyd yn ei gladdu ef,* 31 *ac yn cadarnhau ei brophwydoliaeth ef.* 33 *Cyndynrwydd Ieroboam.*

AC wele gŵr i Dduw a ddaeth o Iuda, drwy air yr Arglwydd, i Bethel: a Ieroboam oedd yn ſefyll wrth yr allor i † arogl-darthu.

† Neu, offrymmu.

2 Ac eſe a lefodd yn erbyn yr allor, drwy air yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô allor, allor, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, wele mâb a enir i dŷ Ddafydd, a'i enw * Ioſiah, ac eſe a abertha arnat ti offeiriaid yr vchelfeydd, y rhai ſydd yn arogldarthu arnat ti, a hwy a leſcant eſcyrn dynion arnat ti.

* 2 Bren. 23.17.

3 Ac eſe a roddes arwydd y dwthwn hwnnw, gan ddywedyd, dymma 'r argoel a lefarodd yr Arglwydd: wele 'r allor a rwygir, a'r lludw ſydd arni, a dywelltir.

4 A phan glybu y brenin air gŵr Duw, yr hwn a lefodd eſe yn erbyn yr allor yn Bethel, yna Ieroboam a eſtynnodd ei law oddi wrth yr allor, gan ddywedyd, deliwch ef: a diſtrywtkodd ei law ef, yr hon a eſtynnaſei eſe yn ei erbyn ef, fel na allei eſe ei thynnu hi atto.

5 Yr allor hefyd a rwygodd, a'r lludw a dywallttwyd oddi ar yr allor, yn ôl yr argoel a roddaſei gŵr Duw, drwy air yr Arglwydd.

6 A'r brenin a attebodd, ac a ddywedodd wrth ŵr Duw, gweddia attolwg ger bron yr Arglwydd dy Dduw, ac ymbil troſoſi, ſel yr adferer fy llaw i mi: a gŵr Duw a weddiodd ger bron yr Arglwydd, a llaw 'r brenin a adferwyd iddo ef, ac a fu fel cynt.

7 A'r brenin a ddywedodd wrth ŵr Duw, tyred adref gyd â mi, a chymmer luniaeth, ac mi a roddaf rodd i ti.

8 A gŵr Duw a ddywedodd wrth y brenin, pe rhoddit i mi hanner dy dŷ, ni ddeuwn i gyd â thi, ac ni fwytawn fara, ac ni yfwn ddwfr yn y fan hon:

9 Canys fel hyn y gorchymynnwyd i mi drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr, na ddychwel ychwaithar hyd y ffordd y daethoſt.

10 Felly eſe a aeth ymmaith ar hyd ffordd arall, ac ni ddychwelodd rhyd y ffordd y daethai ar hyd-ddi i Bethel.

11 Ac yr oedd rhyw hên brophwyd yn trigo yn Bethel, a'i fâb a ddaeth, ac a fynegodd iddo yr holl waith a wnelſei gŵr Duw y dydd *hwnnw* yn Bethel; a hwy a fynegaſant iw tâd y geiriau a lefaraſei eſe wrth y brenin.

12 A'i

12 A'i tâd a ddywedodd wrthynt, pa ffordd yr aeth efe? a'i feibion a welsent y ffordd yr aethei gŵr Duw, yr hwn a ddaethei o Iuda.

13 Ac efe a ddywedodd wrth ei feibion, cyfrwywch i mi 'r asyn. A hwy a gyfrwysasant iddo 'r asyn, ac efe a farchogodd arni.

14 Ac efe a aeth ar ôl gŵr Duw, ac a'i cafodd ef yn eistedd tan dderwen, ac a ddywedodd wrtho, ai ty di yw gŵr Duw, yr hwn a ddaethost o Iuda? ac efe a ddywedodd, ie myfi.

15 Yna efe a ddywedodd wrtho, tyred adref gyd â mi, a bwytta fara.

16 Yntef a ddywedodd, ni allaf ddychwelyd gyd â thi, na dyfod gyd â thi: ac ni fwytâf fara, ac ni yfâf ddwfr gyd â thi, yn y fan hon.

† Hebr. bu gair eiraf. 17 Canys † dywetpwyd wrthif drwy ymadrodd yr Arglwydd, na fwytta fara, ac nac yf ddwfr yno, ac na ddychwel gan fyned drwy 'r ffordd y daethoft ar hyd-ddi.

18 Dywedodd yntef wrtho, prophwyd hefyd ydwyf fel tithau, ac angel a lefarodd wrthif drwy air yr Arglwydd, gan ddywedyd, dychwel ef gyd â thi i'th dŷ, fel y bwyttao fara, ac yr yfo ddwfr? ond efe a ddywedodd gelwydd wrtho.

19 Felly efe a ddychwelodd gyd ag ef, ac a fwytaodd fara yn ei dŷ ef, ac a yfodd ddwfr.

20 A phan oeddynt hwy yn eistedd wrth y bwrdd, daeth gair yr Arglwydd at y prophwyd a barasei iddo ddychwelyd.

21 Ac efe a lefodd ar ŵr Duw, 'r hwn a ddaethei o Iuda, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd it annufyddhau i air yr Arglwydd, ac na chedwaist y gorchymyn a orchymynnodd yr Arglwydd dy Dduw i ti,

22 Eithr dychwelaist, a bwytteaist fara, ac yfaist ddwfr yn y lle, am yr hwny dywedodd *yr Arglwydd* wrthit ti na fwytta fara, ac nac yf ddwfr; nid a dy gelain di i feddrodd dy dadau.

23 Ac wedi iddo fwytta bara, ac wedi iddo yfed, efe a gyfrwyodd iddo 'r asyn, *sef* i'r prophwyd a barasei efe iddo ddychwelyd.

24 Ac wedi iddo fyned ymmaith, llew a'i cyfarfu ef ar y ffordd, ac a'i lladdodd ef: a bu ei gelain ef wedi ei dwrw ar y ffordd, a'r asyn oedd yn sefyll yn ei ymyl ef, a'r llew yn sefyll wrth y gelain.

25 Ac wele wŷr yn mynedheibio, ac a ganfuant y gelain wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r llew yn sefyll wrth y gelain: a hwy a ddaethant, ac a adroddasant *hynny* yn y ddinas yr oedd yr hên brophwyd yn aros ynddi.

26 A phan glybu y prophwyd, yr hwn a barasei iddo ef ddychwelyd o'r ffordd, efe a ddywedodd, gŵr Duw *yw* efe, yr hwn a annufyddhaodd air yr Arglwydd: am hynny yr Arglwydd a'i rhoddodd ef i'r llew, yr hwn a'i dryllioddef, ac a'i lladdodd ef, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd efe wrtho ef.

27 Ac efe a lefarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, cyfrwywch i mi 'r asyn, a hwy a'i cyfrwysasant.

28 Ac efe a aeth, ac a gafodd ei gelain ef wedi ei thaflu ar y ffordd, a'r asyn, a'r llew yn sefyll wrth y gelain, ac ni fwyttasei efe yr llew y gelain, ac ni drylliasei efe yr asyn.

29 A'r prophwyd a gymmerth gelain gŵr Duw, ac a'i gosododd hi ar yr asyn, ac a'i dug yn ei ôl: a'r hên brophwyd a ddaeth i'r ddinas i alaru, ac iw gladdu ef.

30 Ac efe a osododd ei gelain ef yn ei feddrod ei hun, a hwy a alarasant am dano ef, *gan ddywedyd*, oh fy mrawd.

31 Ac wedi iddo ei gladdu ef, efe a lefarodd wrth ei feibion, gan ddywedyd, pan fyddwyf farw cleddwch finne hefyd yn y bedd y claddwyd gŵr Duw ynddo: gosodwch fy esgyrn i wrth ei esgyrn ef.

32 Canys diammau y bydd yr hyn a lefodd efe drwy air yr Arglwydd yn erbyn yr allor *fydd* yn Bethel, ac yn erbyn holl dai 'r uchelfeydd *fydd* yn ninasoedd Samaria.

33 Wedi 'r peth hyn ni ddychwelodd Ieroboam o'i ffordd ddrygionus, onid efe a † wnaeth drachefn o wehilion y bobl, offeiriaid i'r uchelfeydd: y neb a fynnei, efe † a'i cysegrei ef, ac efe a gai fod yn offeiriad i'r uchelfeydd.

† Hebr. a dwnaeth eto.

34 Ar peth hyn aeth yn bechod i dŷ Ieroboam, † hyd yw ddiwreiddio hefyd, ac yw ddileu oddi ar wyneb y ddaear.

† Hebr. eto.

PEN. XIIII.

1 Ieroboam, pan glafychodd ei fab Abiah, yn gyrru ei wraig yn ddieithr ag anrhegion i'r Prophwyd Abiah i Siloh. 5 Abiah, ar rybydd Duw, yn cyhoeddi bayn Duw. 17 Abiah yn marw, a'i fab yn ddu ef. 19 Nadab yn dyfod ar ôl Ieroboam, a Sesac yn anrheithio Ierusalem. 29 Abiam yn dyfod ar ôl Rehoboam.

YPryd hyny y clafychodd Abiah mab Ieroboam.

2 A Ieroboam a ddywedodd wrth ei wraig, cyfod attolwg, a newid dy ddillad, fel na wypont mai ti yw gwraig Ieroboam; a dos i Siloh; wele, yno *y mae* Abiah y prophwyd, yr hwn * a ddywedodd wrthif *y byddwn* frenin ar y bobl ymma.

* Pen. 11.13.

3 A chymmer yn dy law ddêc o fara, a theisennau, a chostreleid o fêl, a dos atto ef: efe a fynega i ti beth a dderfydd i'r bachgen.

4 A gwraig Ieroboam a wnaeth felly, ac a gyfododd, ac a aeth i Siloh, ac a ddaeth i dŷ Abiah: ond ni allei Abiah weled, o herwydd ei lygaid oedd † ballasei o blegit ei henaint.

† Hebr. safasai gan henaint.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrth Abiah, wele y mai gwraig Ieroboam yn dyfod i geisio peth gennit tros ei mab, canys claf yw efe: fel hyn ac fel hyn y dywedi wrthi hi: canys pan ddelo hi i mewn, hi a ymddieithra.

6 A phan glybu Abiah drwst ei thraed hi yn dyfod i'r drws, efe a ddywedodd, tyred i mewn, gwraig Ieroboam, i ba beth yr wyti yn ymddieithroi? canys mysn a anfonwyd attat ti â *newyddion* caled.

7 Dôs, dywed wrth Ieroboam, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Israel, yn gymaint a darfod i mi dy dderchafu di o blith y bobl, a'th wneuthur di yn flaenor ar fy mhobl Israel,

8 A thorri ymaith y frenhiniaeth oddi wrth dŷ Ddafydd, a'i rhoddi i ti: ac na buoſti fel fy ngwâs Dafydd, yr hwn a gadwodd fy ngorchymynion, a'r hwn a rodiodd ar fy ôl i â'i holl galon, i wneuthur yn unic yr hyn oedd uniawn yn fy ngolwg i;

9 Onid a wnaethoſt ddrwg y tu hwnt i bawb a fu o'th flaen di: ac a aethoſt, ac a wnaethoſt it ddauwiau dieithr, a delwau toddedig, i'm digio i, ac a'm teflaiſt i o'r tu ôl i'th gefn:

* Pen. 15.29.

10 Am hynny * wele fi yn dwyn drwg ar dŷ Ieroboam, a thorraf ymmaith oddi wrth Ieroboam, * yr hwn a biſſo ar bared, y gwarchaedic, a'r gwaddilledic yn Iſrael, a mi a fwriaf allan weddillion tŷ Ieroboam, fel y bwrir allan dom, nes ei ddarfod.

* Pen. 16.11. pen. 21. 21. 2 Sam.

11 Y cwn a fwytty yr hwn fyddo farw o eiddo Ieroboam yn y ddinas; ac adar y neſoedd a fwyty yr hwn fyddo farw yn y maes: canys yr Arglwydd a'i dywedodd.

12 Cyfod

32 Cyfot ti gan hynny, dôs i'th dŷ: a phan ddelo dy draed i'r ddinas, bydd marw y bachgen.

13 A holl Israel a alarant am dano ef, ac a'i claddant ef; canys ese yn vnic o Ieroboam a ddaw i'r bedd, o herwydd cael yrddo ef beth daioni tu ag at Arglwydd Dduw Israel, yn nŷ Ieroboam.

14 Yr Arglwydd hefyd a gyfyd iddo frenin ar Israel, yr hwn a dyrr ymmaith dŷ Ieroboam, y dwthwn hwnnw: ond pa beth? ie ya awr.

15 Canys yr Arglwydd a dery Israel, megis y figlir y gorsen mewn dwfr, ac a ddiwreiddia Israel o'r wlâd ddâ hon, a roddodd efe iw tadau hwynt, ac a'i gwascar hwynt tu hwnt i'r afon: o herwydd gwneuthur o honynt eu llwyni, gan anog yr Arglwydd i ddigofaint.

16 Ac efe a ddyry heibio Israel, er mwyn pechodau Ieroboam, yr hwn a bechodd, a'r hwn a wnaeth i Israel bechu.

17 A gwraig Ieroboam a gyfododd, ac a aeth ymmaith, ac a ddaeth i Tirzah: ac a hi yn dyfod i drothwy'r tŷ, bu farw y bachgen.

18 A hwy a'i claddasant ef, a holl Israel a alarasant am dano, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a letarasei efe drwy law ei wâs Ahiah y prophwyd.

19 A'r rhan arall o weithredoedd Ieroboam, sel y rhyfelodd efe, ac fel y teyrnasodd efe, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Israel.

20 A'r dyddiau y teyrnasodd Ieroboam *oedd* ddwy flynedd ar hugain: ac efe a hunodd gyd â'i dadau, a Nadab ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

21 A Reboboam mab Solomon a deyrnasodd yn Iuda: mab vn mlwydd a deugain *oedd* Reboboam pan aeth efe yn frenin, a dwy flynedd ar bymthec y teyrnasodd efe yn Ierusalem, y ddinas a ddewisasei'r Arglwydd o holl lwythau Israel, i osod ei enw yno: ac enw ei fam ef *oedd* Naamah, Ammonites.

22 A Iuda a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, a hwy a'i annogasant ef i eiddigedd, thagor yr hyn oll a wnaethei eu tadau, yn tu pechodau a wnaethent.

23 Canys hwy a adeiladasant iddynt vchelfeydd, a delwau, a llwynau, ar bob bryn vchel, a than bob pren gwyrdd-las.

24 A gwŷr Sodomiaid oedd yn y wlâd: gwnaethant *hefyd* yn ôl holl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriasei'r Arglwydd allan o flaen meibion Israel.

25 Ac yn y bummed flwyddyn i'r brenin Reboboam, Sisac brenin yr Aipht a ddaeth i fynu yn erbyn Ierusalem:

26 Ac efe a ddug ymmaith drysorau tŷ'r Arglwydd, a thrysorau tŷ'r brenin, efe a'i dug hwynt: ymmaith oll: dûg ymmaith hefyd yr holl darianau aur *a wnaethei Salomon.

27 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn eu lle hwynt dariannau pres: ac a'i rhoddes *hwynt* i gadw yn llaw tywysogion y ‖ rhedeg-wŷr, y rhai oedd yn cadw drŵs tŷ'r brenin.

28 A phân elei'r brenin i dŷ'r Arglwydd, y rhedeg-wŷr a'i dygent hwy, ac a'i hauferent i ftafell y rhedeg-wŷr.

29 A'r rhan arall o weithredoedd Rehoboam, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

30 A rhyfel fu rhwng Rehoboam, a Ieroboam yr holl ddyddiau.

31 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: ac enw ei fam ef *oedd* Naamah Ammonites; ac Abiam ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

PEN. XV.

1 *Annuwiol deyrnasiad Abiam.* 7 *Asa ar ei ôl ef,* 9 *yn teyrnasu yn ddiddanions,* 16 *a'r rhyfel rhyngddo ef a Baasa yn peri iddo wneuthur cynghrair â Benhadad.* 23 *Iosaphas yn cyfod ar ei ol ef.* 25 *Drygioni tywodraeth Nadab,* 27 *Brâd Baasa yn ei erbyn ef,* 30 *yr hyn a fynegwyd oliaeth Ahiah* 31 *Hawes Nadab a'i farwolaeth.* 33 *Drygioni tywodraeth Baasa.*

AC yn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin Ieroboam mab Nebat, yr aeth * Abiam yn frenin ar Iuda. *2 Cron. 11.22.

2 Tair blynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Maachah merch Abisalom.

3 Ac efe a rodiodd yn holl bechodau ei dâd, y rhai a wnaethei efe o'i flaen ef: ac nid oedd ei galon ef berffaith gyd â'r Arglwydd ei Dduw, fel calon Dafydd ei dâd.

4 Ond er mwyn Dafydd y rhoddodd yr Arglwydd ei Dduw iddo ef † oleuni yn Ierusalem: i gyfodi ei fab ef ar ei ôl ef, a'i ficrhau Ierusalem: † *Hebr. gannyll.* *mu lamps*

5 O herwydd gwneuthur o Ddafydd yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ac na chiliodd oddi wrth yr hyn oll a orchymynnodd efe iddo, holl ddyddiau ei enioes, onid * yn achos Vriah yr Hethiad. *2 Sam. 11.4. & 12.9.

6 A rhyfel a fu rhwng Rehoboam a Ieroboam holl ddyddiau ei enioes.

7 A'r rhan arall o weithredoedd Abiam, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn * llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda? a rhyfel a fu rhwng Abiam a Ieroboam. *2 Cron. 13.3.

8 Ac Abiam a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd: ac Asa ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

9 Ac yn yr * vgeinfed flwyddyn i Ieroboam brenin Israel, yr aeth Asa yn frenin ar Iuda. *2 Cron. 14.1.

10 Ac vn mlynedd a deugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ‖ ei fam ef *oedd* Maachah merch Abisalom. ‖ *Sef, ei nain ef.*

11 Ac Asa a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad.

12 Ac efe a yrrodd ymmaith y gwŷr Sodomiaidd o'r wlâd, ac a fwriodd ymmaith yr holl ddelwau a wnaethei ei dadau.

13 Ac * efe a fymmudodd Maachah ei fam o *fod* yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi hi ddelw mewn llwyn, ac Asa a ddyllioddd ei delw hi, ac a'i llofcodd wrth afon Cidron. *2 Cron. 15.16.

14 Ond ni fwriwyd ymaith yr vchelfeydd: etto calon Asa oedd berffaith gyd â'r Arglwydd ei holl ddyddiau ef.

15 Ac efe a ddûg i mewn gyffegredic bethau ei dad, a'r pethau a gyffegrasei efe ei hun, i dŷ'r Arglwydd, yn arian, yn aur, ac yn llestri.

16 A rhyfel a fu rhwng Asa a Baasa brenin Israel, eu holl ddyddiau hwynt.

17 A Baasa brenin Israel a aeth i fynu yn erbyn Iuda, ac a adeiladodd Ramah, fel na adawei efe i neb fyned allan na dyfod i mewn at Asa frenin Iuda.

18 Yna * Asa a gymmerodd yr holl arian, a'r aur a adawfid yn nhrysorau tŷ'r Arglwydd, a thrysorau tŷ'r brenin, ac efe a'i rhoddes hwynt yn llaw ei weision: a'r brenin Asa a anfonodd at Benhadad mab Tabrimon, mab Hefion brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo yn Damascus, gan ddywedyd, *2 Cron. 16.2.

19 Cyfammod *fydd* rhyngofi a thi, rhwng fy nhâd i a'th dâd ti: wele mi a anfonais i ti anrheg o arian, ac aur: dyred, diddymma dy gyfammod

† *Hebr. yr elo i fynu odd.*

mod â Baasa brenin Israel, ſel † y cilio ese oddi wrthiſi.

20 Felly Benhadad a wrandawodd ar y brenin Asa, ac a anfonodd dywysogion y lluoedd, y rhai oedd ganddo ef, yn erbyn dinasoedd Israel, ac a darawodd Hion, a Dan, ac Abel Bethmaacah, a holl Cinneroth, gyd â holl wlâd Nephtali.

*2 Cron. 16.3.

21 A phan glybu Baasa *hynny*, ese a beidiodd ag adeiladu Ramah; ac a drigodd yn Tirzah.

22 Yna y brenin Asa a gaſglodd holl Iuda, heb lyſſu *neb*: a hwy a gymmeraſant gerric Ramah, a'i choed, â'r rhai yr adeiladaſei Baasa, a'r brenin Asa a adeiladodd â hwynt Geba Beniamin, a Miſpah.

23 A'r rhan arall o hanes Asa, a'i holl gadernid ef, a'r hyn oll a wnaeth ese, a'r dinasoedd a adeiladodd ese, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iuda? either yn amſer ei henaint, ese a glaſyſchodd o'i draed.

24 Ac Asa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dâd: a *Iolaphat ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

*Matth. 1.8.

25 A Nadab mab Ieroboam a † ddechreuodd deyrnaſu ar Israel, yn yr ail flwyddyn i Asa brenin Iuda, ac a deyrnaſodd ar Israel ddwy flynedd.

26 Ac ese a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dâd, ac yn ei bechod ef, â'r hwn y gwnaeth ese i Israel bechu.

27 A Baasa mab Ahiah, o dŷ Iſſachar a gydſwriadodd yn ei erbyn ef, a Baasa a'i tarawodd ef yn Gibethon eiddo'r Philiſtiaid: canys Nadab a holl Israel oedd yn gwarchae ar Gibethon.

28 A Baasa a'i lladdodd ef yn y drydedd flwyddyn i Asa brenin Iuda, ac a deyrnaſodd yn ei le ef.

29 A phan deyrnaſodd, ese a darawodd holl dŷ Ieroboam, ni adawodd yn *perchen* anadl i Ieroboam, nes ei ddifetha ef, yn ôl *gair yr Arglwydd, yr hwn a leſaraſei ese drwy law ei was Ahiah y Siloniad;

* Pen. 14.10.

30 Am bechodau Ieroboam y rhai a bechaſei ese, a *thrwy* y rhai y gwnaethei ese i Israel bechu; o herwydd ei waith ef yn digio Arglwydd Ddûw Israel.

31 A'r rhan arall o hanes Nadab, a'r hyn oll a wnaeth ese, onid ydynt yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Israel?

32 A rhyſel a fu rhwng Asa, a Baasa brenin Iſrael, en holl ddyddiau hwynt.

33 Yn y drydedd flwyddyn i Asa brenin Iuda, y teyrnaſodd Baasa mab Ahiah ar holl Israel yn Tirzah, bedair blynedd a'r hugain.

34 Ac ese a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd Ieroboam, ac yn ei bechod ef, *drwy* yr hwn y gwnaeth ese i Israel bechu.

PEN. XVI.

1. 7. *Prophwydoliaeth Iehu yn erbyn Baasa.* 5 *Elah yn dyſod ar ei ol ef.* 8 *a Zimri trwy frad, ar ei ol yntau.* 11 *ac yn dwyn i ben brophwydoliaeth Iehu.* 15 *Omri yn ei yrru ef in loſci ei hun.* 21 *a chwedi ymrannu o'r bobl, yn gorthrechu Tibni.* 23 *yn adeiladu Samaria.* 25 *yn teyrnaſu yn anuwiol.* 27 *Ahab ar ei ol ef.* 29 *yn teyrnaſu yn yſceler.* 34 *Melldith Ioſua yn dyſod i Hiel am adeiladu Jericho.*

YNs y daeth gair yr Arglwydd at Iehu fab Hanani, yn erbyn Baasa, gan ddywedyd,

2 O herwydd i'm dy dderchafu o'r llwch, a'th wneuthur yn flaenor ar fy mhobl Israel, a rhodio o honot tithau yn ffordd Ieroboam, a pheri i'm pobl Israel bechu, gan fy nigio â'i pechodau:

3 Wele fi yn torri ymmaith hiliogaeth Baasa, a hiliogaeth ei dŷ ef; ac mi a wnâf dy dŷ di fel *tŷ Ieroboam mab Nebat.

* Pen. 15.29.

4 *Y cŵn a fwytty'r hwn ſyddo marw o'r eiddo Baasa yn y ddinas, ac adar y neſoedd a fwytty yr hwn ſyddo marw o'r eiddo ef yn y maes.

* Pen. 14.11.

5 A'r rhan arall o hanes Baasa, a'r hyn a wnaeth ese, a'i gadernid ef, onid ydynt yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

*2 Cr. 16.1.

6 A Baasa a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwydd yn Tirzah, ac Elah ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

7 Heſyd drwy law Iehu fab Hanani y prophwyd, y bu gair yr Arglwydd yn erbyn Baasa, ac yn erbyn ei dŷ ef, o herwydd yr holl ddrygioni a wnaeth ese yngolwg yr Arglwydd, gan ei ddigio ef drwy waith ei ddwylaw, gan fod fel tŷ Ieroboam, ac o blegit iddo ei lladd ef.

8 Yn y chweched flwyddyn ar hugain i Asa brenin Iuda, y teyrnaſodd Elah mab Baasah ar Iſrael yn Tirzah, ddwy flynedd.

9 A Zimri ei wâs ef, tywyſog ar hanner y cerbydau, a gyd-ſwriadodd yn ei erbyn ef, ac ese yn yſted yn ſeddw, yn Tirzah, yn nhŷ Arzah yr hwn oedd † ben teuluyn Tirzah.

† Heb. ar dŷ Tirzah.

10 A Zimri a aeth ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, yn y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Asa brenin Iuda, ac a deyrnaſodd yn ei le ef.

11 A phan ddechreuodd ese deyrnaſu, ac eiſtedd ar ei deyrn-gader, ese a lladdodd holl dŷ Baasa; ni adawodd ese iddo ef *un* i biſſo yn erbyn y pared, na'i geraint, na'i gyfeillion.

12 Felly Zimri a ddiniſtriodd holl dŷ Baasa, yn ol gair yr Arglwydd, yr hwn a leſarodd ese yn erbyn Baasa, drwy law Iehu y prophwyd.

13 O herwydd holl bechodau Baasa, a phechodau Elah ei fab ef, *drwy* y rhai a pechaſant hwy, a thrwy y rhai y gwnaethant i Iſrael bechu, gan ddigio Arglwydd Dduw Iſrael, â'u gwagedd.

14 A'r rhan arall o hanes Elah, a'r hyn oll a wnaeth ese, onyd ydynt hwy'n ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

15 Yn y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Asa brenin Iuda, y teyrnaſodd Zimri ſaith niwrnod yn Tirzah: a'r bobl oedd yn gwerſyllu yn erbyn Gibethon eiddo'r Philiſtiaid.

16 A chlybu'r bobl y rhai oedd yn y gwerſyll ddywedyd, Zimri a gyd-ſwriadodd, ac a lladdodd y brenin. A holl Iſrael a goronaſant Omri, tywyſog y llu, yn frenin, y dwthwn hwnnw, ar Iſrael, yn y gwerſyll.

17 Ac Omri a aeth i fyny, a holl Iſrael gyd ag ef, o Gibethon: a hwy a warchaeſant ar Tirzah.

18 A phan welodd Zimri fod y ddinas wedi ei hennill, ese a aeth i balâs tŷ y brenin, ac a loſcodd dŷ'r brenin am ei ben â than, ac a fu farw,

19 Am ei bechodau yn y rhai y pechodd ese, gan wneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd, gan rodio yn ffordd Ieroboam ac yn ei bechod a wnaeth ese, i beri i Iſrael bechu.

20 A'r rhan arall o hanes Zimri, a'i gyd-ſwriadeth a gyd-ſwriadodd ese; onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

21 Yna yr ymrannodd pobl Iſrael yn ddwy ran: rhan o'r bobl oedd ar ol Tibni mab Ginath i'w oſod ef yn frenin, a rhan ar ôl Omri,

22 A'r bobl *oedd* ar ôl Omri, a orchfygodd y bobl *oedd* ar ôl Tibni mab Ginath: felly Tibni a fu farw, ac Omri a deyrnaſodd.

23 Yn ɜr vnfed flwyddyn ar ddêg ar hugain i Aſa brenin Iuda, y teyrnaſodd Omri ar Iſrael ddeuddeng mlynedd: yn Tirzah y teyrnaſodd efe chwe blynedd.

24 Ac efe a brynodd ſynydd Samaria gan Semer, er dwy dalent o arian: ac a adeiladodd yn y mynydd, ac a alwodd enw y ddinas a adeiladaſei efe, ar ôl enw Semer arglwydd y mynydd, † Samaria.

25 Ond Omri a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, ac a wnaeth yn waeth nâ'r holl rai a fuaſei o'i flaen ef.

26 Canys efe a rodiodd yn holl ffordd Ieroboam mab Nebat, ac yn ei bechod ef, *drwy* yr hwn y gwnaeth efe i Iſrael bechu, gan ddigio Arglwydd Dduw Iſrael â'u gwagedd hwynt.

27 A'r rhan arall o hanes Omri, yr hyn a wnaeth efe, a'i rymmuſder a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

28 Ac Omri a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yn Samaria, ac Ahab ei fab a deyrnaſodd yn i le ef.

29 Ac Ahab mab Omri a ddechreuodd deyrnaſu ar Iſrael, yn y drydedd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Aſa brenin Iuda: ac Ahab mab Omri a deyrnaſodd ar Iſrael yn Samaria, dwy flynedd ar hugain.

30 Ac Ahab mab Omri a wnaeth ddrygioni yngolwg yr Arglwydd, y tu hwnt i bawb o'i flaen ef.

31 †Canys yſcafn oedd ganddo ef rodio ym mhechodau Ieroboam mab Nebat, ac efe a gymmerth yn wraig, Iezebel merch Ethbaal brenin y Sidoniaid, ac a aeth ac a waſanaethodd Baal, ac a ymgrymmodd iddo.

32 Ac efe a gyfododd allor i Baal yn nhŷ Baal, yr hwn a adeiladaſei efe yn Samaria.

33 Ac Ahab a wnaeth lwyn, ac Ahab a wnaeth ſwy i ddigio Arglwydd Dduw Iſrael, nâ holl frenhinoedd Iſrael a fuaſei o'i flaen ef.

34 Yn ei ddyddiau ef Hiel y Bethеliad a adeiladodd Iericho: yn Abiram ei gyntafanedic, y ſylfaenodd efe hi, ac yn Segub ei fab ieuangaf y goſodod efe i phyrth hi, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leſaraſei efe * drwy law Ioſua mab Nun.

PEN. XVII.

1 *Elias, wedi i prophwydo yn erbyn Ahab, yn cael ei borthi gan gig, fraen yn Cerith,* 10 *a chan wraig weddw yn Sarepta,* 18 *a hono yn cael rhâd pendâd,* 17 *a chyfodi ei mab o farw i fyw,* 24 *ac yn credu Elias.*

AC † * Elias y Theſbiad, yn o breſſwylwŷr Gilead, a ddywedodd wrth Ahab, *fel* * mai byw Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn yr ydwyf yn ſefyll ger ei fron, ni bydd y blynyddoedd hyn, na gwlith, na glaw, onid yn ôl fyngair i.

2 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd,

3 Dôs oddi vmma, a thro tua'r dwyrain, ac ymguddia wrth afon Cerith, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Iorddonen.

4 Ac o'r afon yr ŷfi, a mi a berais i'r cigfrain dy borthi di yno.

5 Felly efe a aeth, ac a wnaeth yn ôl gair yr Arglwydd: canys efe a aeth, ac a arhoſodd wrth afon Cerith, yr hon *ſydd* ar gyfer yr Iorddonen.

6 A'r cigfrain a ddigent iddo fara a chîg y boreu, a bara a chig bryd nawn: ac efe a yfei o'r afon.

7 Ac yn ôl talm o ddyddiau y ſychodd yr afon: oblegid na buaſei law yn y wlâd.

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth atto ef, gan ddywedyd,

9 * Cyfod, dos i Sarepta, yr hon *ſydd* i Sidon, ac aros yno: wele gorchymynnais i wraig weddw dy borthi di yno. * Luc. 4. 26

10 Felly efe a gyfododd, ac a aeth i Sarepta: a phan ddaeth efe ac borth y ddinas, wele yno wraig weddw yn caſcln briwydd: ac efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dŵg attolwg i mi ychydig ddwfr mewn llcſtr, fel yr yfwyf.

11 Ac a hi yn myned i w gyrchu, efe a alwodd arni, ac a ddywedodd, dwg attolwg i mi dammeid o fara yn dy law.

12 A hi a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes gennif deiſen, onid lloneid llaw o flawd mewn celwrn, ac ychydig olew mewn ſtên: ac wele fi yn caſcln dau o friwydd, i fyned i mewn, ac i baratoi hynny, i mi ac i'm mab, fel y bwyttaom hynny, ac y byddom feirw.

13 Ac Elias a ddywedodd wrthi, nac ofna, dôs, gwna yn ôl dy air: etto gwna i mi o hynny deiſen fechan yn gyntaf, a dŵg i mi, a gwna i ti, ac i'th fab yn ôl hynny.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, y blawd yn y celwrn ni threulir, a'r olew o'r ſſten ni dderfydd, hyd y dydd y rhoddo yr Arglwydd law ar wyneb y ddaiar.

15 A hi a aeth, ac a wnaeth yn ôl gair Elias: a hi a ſwyttaodd, ac yntef, a'i chŷlwyth, † *ŷſpaid* blwyddyn. † *Neu, lawer o*

16 Ni ddarfu y celwrn blawd, a'r ſſten olew ni ddarfu, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a ddywedaſei efe drwy law Elias. *dyddiau.*

17 Ac wedi y pethau hyn, y clefychodd mab gwraig y tŷ, ac yr oedd ei gleſyd ef mor gryf, fel na thrigodd anadl yndo.

18 A hi a ddywedodd wrth Elias, beth *ſydd* i mi *a wnelwyf* â thi, gŵr Duw? a ddaethoſt ti attaf i gofio fy anwiredd, ac i ladd fy mab?

19 Ac efe a ddywedodd wrthi, Moes i mi dy fab: ac efe a'i cymmerth o'i mynwes hi, ac a'i dûg ef i fyny i ſtafell yr oedd efe yn aros ynddi, ac a'i goſodod ef ar ei wely ei hun.

20 Ac efe a leſodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, a ddrygaiſt ti y wraig weddw yr ydwyf i yn yndeithio gyd â hi, gan ladd ei mab hi?

21 Ac efe a † ymeſtynnodd ar y bachgen dair gwaith, ac a leſodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd fy Nuw, dychweled attolwg enaid y bachgen hwn † iddo eil-waith. † *Hebr. ymeſtynodd.*

22 A'r Arglwydd a wrandawodd ar leſ Elias, ac enaid y bachgen a ddychwelodd i mewn iddo, ac efe a ddadebrodd. † *Hebr. iw ſiwnio*

23 Ac Elias a gymmerodd y bachgen, ac a'i dug ef i wared o'r ſtafell i'r tŷ, ac a'i rhoddes ef iw fam: ac Elias a ddywedodd, gwêl, byw yw dy fab.

24 A'r wraig a ddywedodd wrth Elias, yn awr, wrth hyn y gwn mai gŵr Duw *ydwyt* ti, a mai gwirioned*dyw* gair yr Arglwydd yn dy enau di.

PEN. XVIII.

1 *Elias, pan oedd dofta'r newyn, wedi ei yrru at Ahab, yn cyfarfod ag Obadiah,* 9 *a hwnnw yn dwyn Ahab at Elias,* 17 *ac yntau yn argyoeddi Ahab a threwy dân o'r nef, yn cael y mats ar brophwydi Baal,* 41 *a thrwy weddi yn cael glaw, ac yn canlyn Ahab i Iezrtel.*

AC yn ôl dyddiau lawer, daeth gair yr Arglwydd at Elias, yn y drydedd flwyddyn, gan ddywedyd,

wedyd, dos, ymddangos i Ahab, a mi a roddaf law ar wyneb y ddaiar.

2 Ac Elias a aeth i ymdangos i Ahab, a'r newyn oedd dôst yn Samaria.

† Hebr. ar ei dy ef. 3 Ac Ahab a alwodd Obadiah, yr hwn *oedd* †ben teulu *iddo*: (ac Obadiah oedd yn ofni yr Arglwydd yn fawr:

† Hebr. Iezebel. 4 Canys pan ddestrywiodd † Iezebel brophwydi yr Arglwydd, Obadiah a gymmerodd gant o brophwydi, ac a'i cuddiodd hwynt, bôb yn deg a deugain mewn ogof, ac a'i porthodd hwynt â bara, ac â dwfr,)

5 Ac Ahab a ddywedodd wrth Obadiah, dôs i'r wlâd, at bôb ffynnon ddwfr, ac at yr holl afonydd: ysgatfydd ni a gawn las-wellt fel y cadwom yn fyw y ceffylau a'r mulod, fel † na adawom i'r holl anifeiliaid golli.

† Hebr. med ymdorrom oddiwrth yr anifeiliaid. 6 Felly hwy a rannasant y wlâd rhyngddynt iw cherdded: Ahab a aeth y naill ffordd ei hunan, ac Obadiah a aeth y ffordd arall ei hunan.

7 Ac fel yr oedd Obadiah ar y ffordd, wele Elias yn ei gyfarfod ef: ac efe a'i hadnabu ef, ac a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ddywedodd onid ti yw fy arglwydd Elias?

8 Yntef a ddywedodd wrtho, *Ie* myfi: dos, dywed i'th arglwydd, wele Elias.

9 Dywedodd yntef, pa bechod a wneuthum i, pan roddit ti dy was yn llaw Ahab i'm lladd?

10 *Fel* mai byw yr Arglwydd dy Dduw, nid oes genhedl, na brenhiniaeth, yr hon ni ddanfonodd fy arglwydd iddi i'th geisio di: a phan ddywedent, nid *yw efe yma*, efe a dyngei y frenhiniaeth, a'r genhedl, na chawsent dydi.

11 Ac yn awr, yr wyttei yn dywedyd, dos, dywed i'th arglwydd, wele Elias.

12 A phan elwyf fi oddi wrthit ti, Yspryd yr Arglwydd a'th gymmer di lle nis gwn i; a phan ddelwyf i fynegi i Ahab, ac yntef heb dy gael di, efe a'm lladd i: ond y mae dy was di yn ofni yr Arglwydd o'm mebyd.

13 Oni fynegwyd i'm harglwydd yr hyn a wneuthum i, pan laddodd Iezebel brophwydi'r Arglwydd, fel y cuddiais gan-ŵr o brophwydi yr Arglwydd, bôb yn ddeng-ŵr a deugain mewn ogof, ac y porthais hwynt â bara, ac â dwfr?

14 Ac yn awr ti a ddywedi, dos, dywed i'th arglwydd, wele Elias, ac efe a'm lladd i.

15 A dywedodd Elias, *fel* mai byw Arglwydd y Lluoedd, yr hwn yr wyf yn sefyll ger ei fron, heddyw yn ddiau yr ymddangosaf iddo ef.

16 Yna Obadiah a aeth i gyfarfod Ahab, ac a fynegodd iddo: ac Ahab a aeth i gyfarfod Elias.

17 A phan welodd Ahab Elias, Ahab a ddywedodd wrtho, onid ti yw yr hwn fydd yn blino Israel?

18 Ac efe a ddywedodd, ni flinais i Israel, onid ty di, a thy dy dad, am i chwi wrthod gorchymmyn yr Arglwydd, ac iti rodio ar ôl Baalim.

19 Yn awr gan hynny anfon, a chasgla attaf holl Israel i fynydd Carmel, a phrophwydi Baal, pedwar cant, a dêc a deugain, a phrophwydi y llwyn, pedwar cant, y rhai fydd yn bwytta ar fwrdd Iezebel.

20 Felly Ahab a anfonodd at holl feibion Israel, ac a gasglodd y prophwydi ynghyd i fynydd Carmel.

21 Ac Elias a ddaeth at yr holl bobl, ac a ddywedodd, pa hŷd yr ydych chwi yn cloffi rhwng dau feddwl? os yr Arglwydd *fydd* Duw, ewch ar ei ôl ef: ond os Baal, ewch ar ei ôl yntef: a'r bobl nid attebasant iddo air.

22 Yna y dywedodd Elias wrth y bobl, myfi fy fy hunan wyf yn fyw o brophwydi yr Arglwydd; ond prophwydi Baal *ydynt* bedwar cant a deugain.

23 Rhodder gan hynny i ni ddau fustach, a dewisant hwy iddynt yn fustach, a darniant ef, a gosodant ar goed, ond na osodant dân *tano*: a minnau a baratoaf y fustach arall, ac a'i gosodaf ar goed, ac ni roddaf dân tano.

24 A gelwch chwi ar enw eich duwiau, a minnau a alwaf ar *enw* yr Arglwydd: a'r Duw a atteb drwy dân, boded efe Duw: a'r holl bobl a attebasant, ac a ddywedasant, da yw yr † pêth.

† Hebr. gair.

25 Ac Elias a ddywedodd wrth brophwydi Baal, dewiswch i chwi yn fustach, a pharatowch ef yn gyntaf, canys llawer ydych chwi: a gelwch ar enw eich duwiau, ond na osodwch dân tano.

26 A hwy a gymmerasant y fustach a roddasid iddynt, ac a'i paratoesant, ac a alwasant ar enw Baal o'r boreu hyd hanner dydd, gan ddywedyd, Baal ‖ gwrando ni; ond nid oedd lleis, na neb yn atteb: a hwy a lammasant ‖ ar yr allor a wnelsid.

‖ Neu, attebai.

27 A bu ar hanner dydd, i Elias ewyllysio arnynt, a dywedyd, gwaeddwch â llef uchel, duw yw efe, naill ai ‖ ymddiddan *y mae*, neu erlid, neu yndeithio y mae efe, fe a allei ei fod yn cysgu, ac y mae *mai rhaid* ei ddeffro ef.

‖ Neu, myfyrio.

28 A hwy a waeddasant â llef uchel, ac a'i torrasant eu hunain yn ôl eu harfer â chyllill, ac ag ellyn, nes i'r gwaed ffrydio arnynt.

29 Ac wedi iddi fyned tros hanner dydd, a phrophwydo o honynt nes † offrymmu yr hwyr offrwm; ettonid oedd lleis, na neb yn atteb, nac yn ystyried.

† Hebr. dyrchafu offrwm hwyrol.

30 A dywedodd Elias wrth yr holl bobl, nessewch attaf, a'r holl bobl a nessasant atto ef. Ac efe a gweiriodd allor yr Arglwydd, yr hon a ddrylliasid.

31 Ac Elias a gymmerth ddeudec o gerric, yn ôl rhifedi llwythau meibion Iacob, yr hwn y daethei gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd, * Israel fydd dy enw di.

* Gen. 32.28.

32 Ac efe a adeiladodd â'r meini allor yn enw yr Arglwydd, ac a wnaeth ffos o gylch lle dau sear o hâd, o amgylch yr allor.

33 Ac efe a drefnodd y coed, ac a ddarniodd y fustach, ac a'i gosododd ar y coed,

34 Ac a ddywedodd, llenwch bedwar celyrnaid o ddwfr, a thywelltwch ar y poeth offrwm, ac ar y coed. Ac efe a ddywedodd, gwnewch eil-waith; a hwy a wnaethant eil-waith. Ac efe a ddywedodd, gwnewch y drydedd waith; a hwy a wnaethant y dryded i waith.

35 A'r dyfroedd a aethant o amgylch yr allor, ac a lanwodd y ffos o ddwfr.

36 A phan offrymmid yr hwyr offrwm, Elias y prophwyd a nessaodd, ac a ddywedodd, O Arglwydd Dduw Abraham, Isaac, ac Israel, gwybyddier heddyw mai ti *fydd* Duw yn Israel, a minnau yn was i ti, ac mai trwy dy air di y gwneuthum i yr holl bethau hyn.

37 Gwrando fi ô Arglwydd, gwrando fi, *fel* y gwypo y bobl hyn mai tydi yw'r Arglwydd Dduw; ac mai ti a dd'chwelodd eu calon hwy drachefn.

38 Yna tân yr Arglwydd a syrthiodd, ac a yssodd y poeth offrwm, a'r coed, a'r cerrig, a'r llwch, ac a leibiodd y dwfr *oedd* yn y ffos.

39 A'r holl bobl a welsant, ac a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a ddywedasant; yr Arglwydd, efe fydd Duw, yr Arglwydd, efe fydd Duw.

40 Ac Elias a ddywedodd wrthynt, hwy dalwch brophwydi Baal, na ddianged gŵr o honynt; a hwy

hwy a'i daliasant; ac Elias a'i dygodd hwynt i wared i afon Cison, ac a'i lladdodd hwynt yno.

41 Ac Elias a ddywedodd wrth Ahab, dôs i fyny, bwytta, ac yf; canys *wele* ‖ drwst llawer o law.

42 Felly Ahab a aeth i fyny i fwytta, ac i yfed, ac Elias a aeth i fyny i ben Carmel, ac a ymoftyngodd ar y ddaear, ac a ofodd ei wyneb rhwng ei liniau.

43 Ac a ddywedodd wrth ei langc, dôs i fyny yn awr, edrych tua'r môr. Ac efe a aeth i fyny ac a edrychodd, ac a ddywedodd, nid *oes* dim: dywedodd yntef, dôs etto faith waith.

44 A'r feithfed waith y dywedodd efe, wele gwmwl bychan fel cledr llaw gŵr yn derchafu o'r môr. A dywedodd yntef, dos i fyny, dywed wrth Ahab, rhwym *dy gerbyd*, a dôs i wared, fel na'th rwyftro'r glaw.

45 Ac yn yr ennyd honno, y nefoedd a dduodd gan gwmylau a gwynt, a bu glaw mawr. Ac Ahab a farchogodd, ac a aeth i Iezreel.

46 A llaw yr Arglwydd oedd ar Elias, ac efe a wregyfodd ei lwynau, ac a redodd o flaen Ahab, nes ‖ ei ddyfod i Iezreel.

PEN. XIX.

1 *Elias wrth fygwth Iezebel, yn ffo i Beerſeba, 4 a phan oedd ſim gantho ei einioes, yn cael cyſſur gan Angel. 9 Duw yn ymddangos iddo yn Horeb, ac yn cyfanſon ef i enneinio Hazael, Iehu, ac Eliſeus. 19 Eliſeus, wrth canu yn iach i'r eiddo, yn canlyn Elias.*

AC Ahab a fynegodd i Iezebel yr hyn oll a wnaethei Elias; a chyd â phob peth, y modd y lladdaſei efe yr holl brophwydi â'r cleddyf.

2 Yna Iezebel a anfonodd gennad at Elias, gan ddywedyd, fel hyn y gwnelo y duwiau, ac fel hyn y chwanegant, oni wnaf erbyn y pryd *hyn* y ſoru, cy eniocs di fel enioes vn o honynt hwy.

3 A phan welodd efe *hynny*, efe a gyfododdi, ac a aeth am ei enioes, ac a ddaeth i Beerſeba, yr hon *ſydd* yn Iuda, ac a adawodd ei langc yno.

4 Ond efe a aeth i'r anialwch daith diwrnod, ac a ddaeth ac a eiſteddodd tan ferywen: ac a ddeiſyfiodd ‡ iddo gael marw; a dywedodd hefyd, digon ywyn awr Arglwydd cymmer fy einioes; canys nid ydwyf fi well na'm tadau.

5 Ac ſel yr oedd efe yn gorwedd, ac yn cyſcu tan ferywen, wele angel a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, cyſot, bwytta.

6 Ac efe a edrychodd, ac wele deiſen wedi ei chraſu ar farwor, a phoſeid o ddwfr wrth ei ben ef: ac efe a fwytaodd, ac a yfodd, ac a gyſcodd drachefn.

7 Ac Angel yr Arglwydd a ddaeth drachefn yr ail waith, ac a gyffyrododd ag ef, ac a ddywedodd, cyſot a bwytta, canys *y mae* ‡ ti lawer o ffordd.

8 Ac efe a gyfododdi, ac a fwytaodd, ac a yfodd, a thrwy nym y bwyd hwnnw y cerddodd efe ddeugain nhiwrnod a deugain nhôr, hyd Horeb mynydd Duw.

9 Ac yno yr aeth efe i ſewn ogof, ac a lettyodd yno; ac wele air yr Arglwydd attô ef, ac efe a ddywedodd wrtho, beth *a wnei* di ymma Elias?

10 Ac efe a ddywedodd, dygais fawr zêl dros Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd i feibion Iſrael wrthod dy gyfammod ti, a deſtrywio dy allorau, a lladd i dy brophwydi â'r cleddyf, a ‖ mi ſy hunan a adawyd, a cheiſio y maent dawyn fy enioes imeu.

11 Ac efe a ddywedodd, dôs allan, a ſaſ yn y mynydd ger bron yr Arglwydd. Ac wele, yr Arglwydd yn myned heibio, a gwynt mawr a chryf yn rhwygo yr mynyddoedd, ac yn dryllio yr creigiau o flaen yr Arglwydd; *ond* nid *oedd* yr Arglwydd yn y gwynt: ac ar ôl y gwynt, daear-gryn, *ond* nid *oedd* yr Arglwydd yn y ddaear-gryn.

12 Ac ar ôl y ddaear-gryn, tân, *ond* nid *oedd* yr Arglwydd yn y tân: ac ar ôl y tân, llef ddiſtaw fain.

13 A phan glybu Elias, efe a orchyddodd ei wyneb yn ei fantell, ac a aeth allan, ac a ſafodd *wrth* ddrws yr ogof: ac wele lef *yn dyfod* atto, yr hon a ddywedodd, beth *a wnei* di ymma Elias?

14 Dywedodd yntef, dygais *fawr* zêl dros Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd i feibion Iſrael wrthod dy gyfammod ti, a deſtrywio dy allorau, a lladd dy brophwydi â'r cleddyf, a mi ſy hunan a adawyd, a cheiſio y maent fy enioes inneu iw dwyn hi ymaith.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel i'th ffordd i anialwch Damaſcus: a phan ddelych, enneinia Hazael yn frenin ar Syria.

16 A Iehu fab Nimſi a eneini di yn frenin ar Iſrael: ac * Eliſeus fab Saphat, o Abel Meholah, a eneini di yn brophwyd yn dy lle dy hun.

17 A'r * hwn a ddiango rhac cleddyf Hazael, Iehu a'i lladd ef: ac Eliſeus a ſadd yr hwn a ddiango rhac cleddyf Iehu.

18 Ac * mi a ‖ adewais yn Iſrael ſaith o filoedd; y glinian oll ni phlygaſant i Baal, a phob genau ar nis cuſanodd ef.

19 Felly efe aeth oddi yno, ac a gafodd Eliſeus fab Saphat yn aredic, a deuddec cwpl o *ychen* o'i flaen, ac efe *oedd* gyd â'r deuddecfed: ac Elias a aeth heibio iddo ef, ac a fwriodd ei fantell arno ef.

20 Ac efe a adawodd yr ychen, ac a redodd ar ôl Elias, ac a ddywedodd, attolwg gâd i mi guſſanu fy nhad a'm mam, ac yna mi a ddeuaf ar dy ol: ac yntef a ddywedodd wrtho, dôs, dychwel: canys beth a wneuthum i ti?

21 Ac efe a ddychwelodd oddi ar ei ôl ef, ac a gymmerth gwpl o ychen, ac a'i lladdodd, ac ag offer yr ychen y berwodd efe eu cig hwynt, ac a'i rhoddodd i'r bobl, a hwy a fwyttaſant: yna efe a gyfododd, ac a aeth ar ôl Elias, ac a'i gwaſanaethodd ef.

PEN. XX.

1 *Benhadad yn anfoddlon i wrogaeth Ahab, yn gwarchae ar Samaria. 13 Lladd y Syriaid trwy gyngor prophwyd. 22 Y Syriaid, ſel y dywedaſai'r prophwyd i Ahab, yn dyfod yn ei erbyn ef yn Aphec, 28 a thrwy air y Prophwyd, a barn Duw, yn cael eu taro drachefn, 31 ac yn ymroi, ac Ahab tau arnaiod yn gilfwng maith Benhadad. 35 Y Prophwyd trwy ddiammeg yn perſwadio Ahab ei farnu ei hun, ac yn dangos barn Duw yn ei erbyn ef.*

A Benhadad brenin Syria a gaſclodd ei holl lu, a deuddec brenin ar hugain gyd ag ef, a meirch, a cherbydau: ac efe a aeth i fyny, ac a warchaeodd ar Samaria, ac a ryſelodd iw herbyn hi.

2 Ac efe a anfonodd genhadau at Ahab brenin Iſrael, i'r ddinas,

3 Ac a ddywedodd wrtho, ſel hyn y dywed Benhadad, dy arian a'th aur ſydd eiddo fi; dy wragedd hefyd a'th feibion glanaf, rdynt eiddo fi.

4 A brenin Iſrael a attebodd, ac a ddywedodd, yn ôl dy air di, fy arglwydd frenin, myfi a'r hyn oll *ſydd* gennif, *ydym* eiddo ti.

5 A'r cennadau a ddychwelaſant, ac a ddywedaſant, ſel hyn yr ymadroddodd Benhadad, gan ddywedyd, er i mi anfon attat ti, gan ddywedyd, dy

* Inc. 4. 27.
* 2. Bren. 9. 1. 2. 3. Eccle. 48. 8.
* Rhuf. 11. 4.
‖ Neu, adawaſ.

dy arian, a'th aur, a'th wragedd, a'th feibion, a roddi di i mi.

6 Etto yngholch y pryd *hyn* y forn, yr anfonaf fy ngweiſion attat ti, a hwy a chwiliant dy dŷ di, a thai dy weiſion: a phob peth dymunol yn dy olwg a gymmerant hwy yn eu dwylo, ac a'i dygant ymmaith.

7 Yna brenin Iſrael a alwodd holl henuriaid y wlâd, ac a ddywedodd, gwybyddwch attolwg, a gwelwch mai ceiſio drygioni y mae hwn: canys eſe a anfonodd attaf ſi, am fy ngwragedd, ac am fy meibion, ac am fy arian, ac am fy aur, ac nis † gommeddais eſ.

† Hebr. nis cedwais oddi wrthо.

8 Yr holl henuriaid hefyd, a'r holl bob', a ddywedaſant wrtho eſ; na wrando, ac na chydtuna ag eſ.

9 Am hynny y dywedodd eſe wrth gennadau Benhadad, dywedwch i'm harglwydd y brenin, *am* yr hyn oll yr anfonaiſt ti at dy wâs ar y cyntaf, mi a'i gwnaf, ond ni allaf wneuthur y peth hyn: a'r cennadau a aethant, ac a ddygaſant air iddo dracheſn.

10 A Benhadad a anfonodd atto eſ, ac a ddywedodd, ſel hyn y gwnelo y duwiau i mi, ac ſel hyn y chwanegant, os bydd pridd Samaria ddigon o ddyrneidiau i'r holl bobl ſydd † i'm canlyn i.

† Hebr. neu, wrth ſynhwraed.

11 A brenin Iſrael a atteboddi, ac a ddywedodd, dywedwch *wrtho*, nac ymfroſtied yr hwn a wregyſſo *ei arfau*, fel yr hwn ſydd yn eu dioſc.

12 A phan glywodd eſe y † peth hyn (ac eſe yn yfed, eſ a'r brenhinoedd, yn y pebyll) eſe a ddywedodd wrth ei weiſion, ymoſodwch, a hwy a ymoſodaſant yn erbyn y ddinas.

† Hebr. gan hwn.

13 Ac wele, rhyw brophwyd a neſſaodd at Ahab brenin Iſrael, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, oni welaiſti'r holl dyrfa fawr hon? wele mi a'i rhoddaf yn dy law di heddyw, ſel y gwypech mai myfi *yw* yr Arglwydd.

14 Ac Ahab a ddywedodd, drwy bwy? dywedodd yntef, fel hyn y dywed yr Arglwydd drwy ‖ wŷr ieuainge tywyſogion y taleithiau: ac eſe a ddywedodd, pwy a † drefna'r ſyddin? dywedodd yntef, tydi.

‖ Neu, weiſion. † Hebr. rwymy.

15 Yna eſe a gyfrifodd wyr ieuainge tywyſogion y taleithiau, ac yr oeddynt yn ddau cant, *a* deuddec ar hugain: ac ar eu hôl hwynt, eſe a gyfrifodd yr holl bobl, cwbl o feibion Iſrael, yn ſaith mil.

16 A hwy a aethant allan ganol dydd: a Benhadad oedd yn yfed yn feddw yn y pebyll, eſ a'r brenhinoedd, y deuddec brenin ar hugain oedd yn ei gynnorthwyo eſ.

17 A gwyr ieuainge tywyſogion y taleithiau a aethant allan yn gyntaf; a Benhadad a anfonodd allan, a hwy a ſynegaſant iddo, gan ddywedyd, daeth gwŷr allan o Samaria.

18 Ac eſe a ddywedodd, os am heddwch y daethant allan, deliwch hwynt yn fyw; ac os i ryfel y daethant allan, deliwch hwynt yn fyw.

19 Felly'r aethant hwy allan o'r ddinas, *ſef* gwŷr ieuainge tywyſogion y taleithiau, a'r llu'r *hwn oedd* ar eu hôl hwynt.

20 A hwy a laddaſant bawb ei ŵr, a'r Syriaid o ffoeſant, ac Iſrael a'i herlidiodd hwynt: a Benhadad brenin Syria a ddiangodd ar farch, gydâ'r gwŷr-meirch.

21 A brenin Iſrael a aeth allan, ac a darawodd y meirch, a'r cerbydau, ac a laddodd y Syriaid â lladdfa fawr.

22 A'r prophwyd a neſſaodd at frenin Iſrael, ac a ddywedodd wrtho, dôs, ymgryfhâ, gwybydd hefyd, ac edrych beth a wnelech: canys ymmhen y flwyddyn brenin Syria a ddaw i'fyny i'th erbyn di.

23 A gweiſion brenin Syria a ddywedaſant wrtho eſ, duwiau y mynyddoedd *yw* eu duwiau hwynt, am hynny trêch fuant nâ ni: ond ymladdwn â hwynt yn y gwaſtadedd, ac ni a'i gorthrechwn hwynt.

24 A gwna hyn, tyn ymmaith y brenhinoedd bob yn o'i le, a goſod gaptenieid yn eu lle hwynt.

25 Rhifa hefyd it lu, fel y llu a † gollaiſt, meirch † Hebr. am feirch, a cherbyd am gerbyd, ac ni a ymladdwn *yn* â hwynt yn y gwaſtadtir, ac a'i gorthrechwn hwynt *yn* ac eſe a wrandawodd ar eu llais hwynt, ac a wnaeth felly.

26 Ac ym-mhen y flwyddyn, Benhadad a gyfrifodd y Syriaid, ac a aeth i fynu i Aphec, † i ryfela † Hebr. i ryfel. yn erbyn Iſrael.

27 A meibion Iſrael a gyfrifwyd, ac oeddynt oll *a'i* yn breſennol; ac a aethant iw cyfarfod hwynt: a meibion Iſrael a werſyllaſant ar eu cyfer hwynt; ſel dwy ddiadell fechan o eifr; a'r Syriaid oedd yn llenwi y wlâd.

28 A gŵr i Dduw a neſſaodd, ac a lefarodd wrth frenin Iſrael, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd dywedyd o'r Syriaid, Duw y mynyddoedd *yw* 'r Arglwydd, ac nid Duw'r dyffrynnoedd *yw* eſe: am hynny y rhoddaf yr holl dyrfa fawr hon i'th law di, a chwi a gewch wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd.

29 A hwy a werſyllaſant y naill ar gyfer y llall, ſaith niwrnod, ac ar y ſeithfed dydd y rhyfel a aeth ynghŷd, a meibion Iſrael a laddaſant o'r Syriaid gan mil o wŷr traed, mewn yn diwrnod.

30 A'r lleill, a ffoeſant i Aphec, i'r ddinas, a'r mûr a ſyrthiodd ar ſaith mil ar hugain o'r gwŷr a adawſid: a Benhadad a ffôdd, ac a ddaeth i'r ddinas o ſtafell i ſtafell.

31 A'i weiſion a ddywedaſant wrtho, wele ya awr, clywiom am frenhinoedd tŷ Iſrael, mai brenhinoedd trugarog ydynt hwy: goſodwn attolwg ſachliain am ein lwynau, a rhaffau am ein pennau, ac awn at frenin Iſrael, ond odid eſe a geidw dy enioes di.

32 Yno y gwregyſaſant ſach-liain am eu lwynau, a rhaffau am eu pennau, ac a ddaethant at frenin Iſrael, ac a ddywedaſant, Benhadad dy wâs a ddywed, attolwg gâd i mi fyw: dywedodd yntef, a ydyw eſe etto yn fyw? fy mrawd *yw* eſe.

33 A'r gwŷr oedd yn diſgwil yn ddyfal a ddeuant dim oddi wrth eſ, ac a'i cippiaſant ar frŷs, ac a ddywedaſant, dy frawd Benhadad. Dywedodd yntef, ewch dygwch eſ: yna Benhadad a ddaeth allan atto eſ, ac eſe a barodd iddo ddyfod i fynu i'r cerbyd.

34 A *Benhadad* a ddywedodd wrtho, y dinaſoedd a ddûg fy nhâd i oddiar dy dâd ti, a roddaf tracheſn, a chei wneuthur heolydd it yn Namaſcus, fel y gwnaeth fy nhâd yn Samaria. A *dywedodd Ahab*, mi a'th ollyngaf dan yr ammod *hwn*: felly eſe a wnaeth gyfammod ag eſ, ac a'i gollyngodd ef ymaith.

35 A rhyw ŵr o feibion y prophwydi a ddywedodd wrth ei gymmydog drwy air yr Arglwydd, taro fi attolwg. A'r gŵr a wrthododdi daro eſ.

36 Dywedodd yntef wrtho, o herwydd na wrandewaiſt ar lais yr Arglwydd, wele pan elech oddi wrthif, llew a'th ladd di. Ac eſe a aeth oddi wrtho eſ, a llew a'i cyfarfu eſ, ac a'i lladdodd.

37 Yna eſe a gafodd ŵr arall, ac a ddywedodd, taro fi attolwg. A'r gŵr a'i tarawodd eſ, gan ei daro, a'i archolli.

38 Felly

38 Felly'r prophwyd a aeth ymaith, ac a safodd o flaen y brenin ar y ffordd, a cha ymddieithrodd â lludw ar ei wyneb.

39 A phan ddaeth y brenin heibio, efe a lefodd ar y brenin, a dywedodd, dy wâs a aeth i ganol y rhyfel, ac wele gŵr a drôdd heibio ac a ddug ŵr attaf, ac a ddywedodd, cadw y gŵr hwn: os gangoll y cyll ef, yna y bydd dy einioes di yn lle ei einioes ef, neu ti a † deli dalent o arian.

40 A thra yr oedd dy wâs yn ymdroi ymma, ac acw, † efe a ddiangodd. A brenin Israel a ddywedodd wrtho, felly *y bydd* dy farn di, ti *a'i* rhoddaist *ar lawr*.

41 Ac efe a frysiodd, ac a dynnodd ymmaith y lludw oddiar ei wyneb; a brenin Israel a'i hadnabu ef, mai o'r prophwydi *'r oedd* efe.

42 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, *o herwydd it ollwng ymmaith o'th law y gŵr a nodais iw ddifetha, dy einioes di fydd yn lle ei einioes ef, a'th bobl di yn lle ei bobl ef.*

43 A brenin Israel a aeth iw dŷ ei hun, yn drist, a chyn ddigllon, ac a ddaeth i Samaria.

PEN. XXI.

1 *Ahab yn athrist am ei naccau o winllan Naboth.* 5 *Naboth ar lythyrau Iezebel, yn cael barn i farw am gabledd,* 15 *ac Ahab yn perchennogi ei winllan ef.* 17 *Elias yn datcan barn Duw yn erbyn Ahab a Iezebel.* 25 *A Duw ar edifeirwch Ahab yn oedi farnedigaeth.*

A Digwyddodd yn ôl y pethau hyn, fod gwinllan gan Naboth yn Iezreel, wrth balâs Ahab brenin Samaria.

2 Ac Ahab a lefarodd wrth Naboth, gan ddywedyd, dyro i mi dy winllan, fel y byddo hi i mi yn ardd hrâin, canys y mae hi yn agos i'm tŷ i, ac mi a roddaf it tir am dani hi win-llan well nâ hi: neu os da fydd † gennit, rhoddaf i ti ei gwerth hi yn arian.

3 A Naboth a ddywedodd wrth Ahab, na atto'r Arglwydd i mi roddi tref-tadaeth fy henafiaid i ti.

4 Ac Ahab a ddaeth iw dŷ yn athrist ac yn ddigllon, o herwydd y gair a lefarasei Naboth y Iezreeliad wrtho ef; canys efe a ddywedasei, ni roddaf it dref-tadaeth fy hensiaid: ac efe a orweddodd ar ei wely, ac a drôdd ei wyneb ymaith, ac ni fwytta fara.

5 Ond Iezebel ei wraig a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho, pa ham y mae dy yspryd mor athrist ac nad wyt yn bwytta bara?

6 Ac efe a ddywedodd wrthi, o herwydd i mi lefaru wrth Naboth y Iezreeliad, a dywedyd wrtho, dyro i mi dy win-llan er arian, neu, os myni di, rhoddaf it fy ngwinllan am deni: ac efe a ddywedodd, ni roddaf it fy ngwinllan.

7 A Iezebel ei wraig a'd fywedodd wrtho, ydwyt ti yn awr yn teyrnasu ar Israel? cyfot, bwytta fara, a llawenhaed dy galon: myfi a roddaf i ti winllan Naboth y Iezreeliad.

8 Felly hi a ferfennodd lythyrau yn enw Ahab, ac a'i felodd â'i felef, ac a anfonodd y llythyrau at yr henuriaid, ac at y pennaethiaid *oedd* yn ei ddinas yn trigo gyd â Naboth.

9 A hi a ferfennodd yn y llythyrau, gan ddywedyd, cyhoeddwch ympryd, a gosodwch Naboth uwch ben y bobl.

10 Cyfewch hefyd ddau ŵr o feibion y fall gyferbyn ag ef, i dyftiolaetha iw erbyn ef, gan ddywedyd, ti a gablaift Duw a'r brenin: ac yna dygwch ef allan a llabyddiwch ef, fel y bo farw.

11 A gwŷr ei ddinas, *fef* yr henuriaid, a'r pennaethiaid, y rhai oedd yn trigo yn ei dinas ef, a wnaethant yn ôl yr hyn a anfonasei Iezebel attynt hwy, *ac* yn ôl yr hyn oedd ferifennedig yn y llythyrau a anfonasei hi attynt hwy.

12 C.hoeddasant ympryd, a chyfleasant Naboth uwch ben y bobl.

13 A dau ŵr o feibion y fall a ddaethant, ac a eiſteddasant ar ei gyfer ef: a gwŷr y fall a dyftiolaethasant yn ei erbyn ef, fef yn erbyn Naboth, gerbron y bobl, gan ddywedyd, Naboth a gablodd Duw a'r brenin. Yna hwy a'i dygasant ef allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant ef â meini, fel y bu efe farw.

14 Yna 'r anfonasant hwy at Iezebel, gan ddywedyd, Naboth a labyddiwyd, ac a fu farw.

15 A phan glybu Iezebel labyddio Naboth, a'i farw, Iezebel a ddywedodd wrth Ahab, cyfot, perchennoga win-llan Naboth y Iefreeliad, yr hwn a wrthododd *ei* rhoddi i ti er arian, canys nid byw Naboth, eithr marw yw.

16 A phan glybu Ahab farw Naboth, Ahab a gyfododd i fyned i wared *i* win-llan Naboth y Iezreeliad, i gymmeryd meddiant yndді.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

18 Cyfod, dos i wared i gyfarfod Ahab brenin Israel, yr hwn *fydd* yn Samaria: wele efe yng winllan Naboth, yr hon yr aeth efe i wared iddi iw meddianu.

19 A llefara wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, a leddaifti, ac a feddiennaift hefyd? llefara hefyd wrtho ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywedyr Arglwydd, yn y fan lle y llyfodd y cŵn waed Naboth, y llyf cŵn dy waed tithau hefyd.

20 A dywedodd Ahab wrth Elias, a gefaifti fi, ô fy ngelyn? dywedodd yntef, cefais, oblegid i ti ymwerthu i wneuthur yr hyn *fydd* ddrwg yng olwg yr Arglwydd.

21 Wele * fi yn dwyn drwg arnat ti, a mi a dynnaf ymmaith dy hiliogaeth di, ac a dorraf oddi wrth Ahab * yr hwn a biſo arbared, y gwarchaeadic hefyd, * a'r gweddilledic yn Israel.

22 A mi a wnâf dy dŷ *fel tŷ Ieroboam mab Nebat, ac fel tŷ * Baasa mab Ahiah, o herwydd y digiter *drwy* 'r hwn a'm digiaift, ac y gwnaethoft * Israel bechu.

23 Am Iezebel hefyd y llefarodd yr Arglwydd, gan ddywedyd, * y cŵn a fwyty Iezebel wrth § fur Iezreel.

24 Y Cŵn a fwyty yr hwn a fyddo marw o'r eiddo Ahab yn y ddinas: *a'r* hwn a fyddo marw yn y maes a fwytty adar y nefoedd.

25 Diau na bu *neb* fel Ahab, yr hwn a ymwerthodd *i* wneuthur drwg yngolwg yr Arglwydd: o herwydd Iezebel ei wraig a'i hannogai efo.

26 Ac efe a wnaethyn ffiaidd iawn, gan fyned ar ôl delwau, yn ôl yr hyn oll a wnaeth yr Amoriaid, y rhai a yrrodd yr Arglwydd allan, o flaen meibion Israel

27 A phan glybu Ahab y geiriau hyn, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ofodd ſachliain am ei gnawd, a chymmynodd, ac a orweddodd mewn ſachliain, ac a gerddodd yn araf.

28 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Elias y Thesbiad, gan ddywedyd,

29 Oni welı di, fel yr ymoſtwng Ahab ger fy mron i? am ddo ymoſtwng ger fy mron i, ni dôf â'r drwg yn ei ddyddiau ef: ond *yn* nyddiau ei fab ef y dygaf y drwg ar ei dŷ ef.

PEN. XXII.

1 *Ahab wedi ei dwyllo gan y gau brophwydi.*

* Pen. 14.10.
2. Bren. 9.8.
* 1. Sam. 25.22. * Pen. 14.10.
* Pen. 15.29. * Pen. 16.3. * 2. Bren. 9.36.
§ Neu glawdd.
* Pen. 21.19.

yn ol gair Michea, yn cael ei ladd yn Ramoth Gilead. 37 *Y cwn yn llyfu ei waed ef, ac Abaziah yn teyrnasu ar ei ol ef.* 41 *Daionus lywodraeth Jehoſaphat,* 45 *a'i weithredoedd.* 50 *Iehoram yn frenin ar ei ol ef.* 51 *Drygionus lywodraeth Ahaziah.*

*2.Cron. 18. 7. A Buant yn aros dair blynedd heb ryfel rhwng Syria ac Iſrael.

2 Ac yn y drydedd flwyddyn, Iehoſaphat brenin Iuda a ddaeth i wared at frenin Iſrael.

3 (A brenin Iſrael a ddywedodd wrth ei weiſion, oni wyddoch mai eiddo ni *yw* Ramoth Gilead, a'n bod ni yn tewi, heb ei dwyn hi o law brenin Syria?)

*2.Cron. 18.3. 4 *Ac efe a ddywedodd wrth Iehoſaphat, a ei di gyd â mi i ryfel i Ramoth Gilead? a Iehoſaphat a ddywedodd wrth frenin Iſrael, *yr ydwyf fel tithen, fy mhobl i fel dy bobl dithen, fy meirch i fel dy feirch dithen.

*2.Bren. 3.7. 5 Iehoſaphat hefyd a ddywedodd wrth frenin Iſrael, ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Arglwydd.

6 Yna brenin Iſrael a gaſclodd y prophwydi, ynghylch pedwar cant o wŷr, ac a ddywedodd wrthynt, a âf fi yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, nen a beidiafi? dywedaſant hwythau, dôs i fyny, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw *r brenin.

7 A Iehoſaphat a ddywedodd, onid *oes* ymma *yn* prophwyd i'r Arglwydd niwyach, fel yr ymgynghoremag ef?

8 A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Iehoſaphat, *y mae* etto vn gŵr, drwy 'r hwn y *gallem* ymgynghori â'r Arglwydd: eithr cas yw gennyfi ef, canys ni prophwyda ese i mi ddaioni, namyn drygioni, Michea mab Iimlah *yw efe.* A dywedodd Iehoſaphat, na ddyweded y brenin felly.

‖ *Neu, ſwmch.* 9 Yna brenin Iſrael a alwodd ar ‖ vn o'i ſtafellyddion, ac a ddywedodd, pryſſura *ymma* Michea fab Iimlah.

10 A brenin Iſrael, a Iehoſaphat brenin Iuda, oeddynt yn eiſtedd bob vn ar ei deyrngader, wedi gwiſco eu *brenhiniawl* wiſcoedd, mewn llannerch *wrth* ddrws porth Samaria, a'r holl brophwydi oedd yn brophwydo ger eu bron *hwynt.*

11 A Zedeciah mab Cenaanah a wnaeth iddo gyrn heirn; ac efe a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, a'r rhai hyn y corni di y Syriaid, nes it eu difa hwynt.

12 Ar holl brophwydi oedd yn prophwydo fel hyn, gan ddywedyd, dos i fyny i Ramoth Gilead, a llwydda; canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw yr brenin.

*2. Cron. 18.12. 13 A'r gennad a aethei i alw Michea, a lefarodd wrtho ef, gan ddywedyd, wele yn awr eiriau y prophwydi yn vn-air yn dda i'r brenin: bydded attolwg dy air dithan, fel gair vn o honynt, a dywed y goreu.

14 A dywedodd Michea, *fel* mai byw 'r Arglwydd, yr hyn a ddywedo yr Arglwydd wrthif, hynny a lefarafi.

15 Felly ese a ddaeth at y brenin, a'r brenin a ddywedodd wrtho, Michea; a awn ni i ryfel yn erbyn Ramoth Gilead, ai peidio? dywedodd yntef wrtho, dôs i fyny, a llwydda, canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw 'r brenin.

16 A'r brenin a ddywedodd wrtho, pa fawl gwaith i'th dyngheda fdi, na ddywedech wrthif onid gwirioneddoch yn enw yr Arglwydd?

17 Ac efe a ddywedodd, gwelais holl Iſrael ar waſcar ar hŷd y mynyddoedd, fell defaid *ai bydaei* addynt ſugail. A dywedodd yr Arglwydd, nid *oes* feiſtr arnynt hwy, dychweled pob vn iw dŷ ei hun mewn heddwch.

18 A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Iehoſaphat, oni ddiwedais i wrthit ti na prophydei efe ddaioni i mi, eithr drygioni?

19 Ac efe a ddywedodd, clyw gan hynny air yr Arglwydd: gwelais yr Arglwydd yn eiſtedd ar ei orſedfa, a holl lu y neſoedd yn ſefyll yn ei ymyl, ar ei law dehau ac ar ei law aſwy.

20 A'r Arglwydd a ddywedodd, pwy a dwylla Ahab, fel yr elo efe i fyny, ac y ſyrthio yn Ramoth Gilead? ac vn a dywedodd fel hyn, ac arall oedd yn dywedyd fel hyn.

21 Ac yſpryd a ddaeth allan, ac a ſafodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, myfi a'i twyllaf ef. A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pa fodd?

22 Dywedodd yntef, mi a âf allan, ac a fyddaf yn yſpryd celwyddoc yngenau ei holl brophwydi ef. Ac efe a ddywedodd, twylli a gorchfygi *ef*; dôs ymaith, a gwna felly.

23 Ac yn awr wele, yr Arglwydd a roddodd yſpryd celwyddoc yngenau dy holl brophwydi hyn; a'r Arglwydd a lefarodd drwg am danat ti.

24 Ond Zedeciah mab Cenaanah a neſſodd, ac a darawodd Michea tan *ei* gern, ac a ddywedodd, *pa fford d yr aeth yſpryd yr Arglwydd oddi wrthifi i ymddiddan â thydi?

*1.Cron. 18.23.

25 A Michea a ddywedodd, wele ti a gai weled, y dwthwn hwnnw, dan elych di o ſtafell i ſtafell i ymguddio.

26 A brenin Iſrael a ddywedodd, cymmer Michea, a dŵg ef yn ei ôl at Amon tywyſog y ddinas, ac at Ioas mab y brenin:

27 A dywed, fel hyn y dywed brenin, rhowch hwn yn y charchar-dŷ, a bwydwch ef â bara cyſtudd, ac â dwfr blinder, nes i mi ddyfod mewn heddwch.

28 A dywedodd Michea, os gan ddychwelyd y dychweli di mewn heddwch, ni lefarodd yr Arglwydd ynofi: dywedodd hefyd, gwrandewch *hyn* yr holl bobl.

29 Felly brenin Iſarel a Iehoſaphat brenin Iuda, a aethant i fyny i Ramoth Gilead.

*2.Cron. 18.29. 30 A *brenin Iſrael a ddywedodd wrth Iehoſaphat, ‖ mi a newidiaf fy nillad, ac a âf i'r rhyfel, end gwiſc di dy dillad *dy hun.* A brenin Iſrael a newidiodd *ei ddillad* ac a aeth i'r rhyfel.

‖ *Neu, newidiodd ei ddillad*

31 A brenin Syria a orchymynaſai i dywyſogion y cerbydau *oedd* gantddo, (*ſef* deuddec ar hugain) gan ddywedyd, na cymleddwch â bychan, nac â mawr, onid â brenin Iſrael yn vnic.

32 A phan welodd tywyſogion y cerbydau Iehoſaphat, hwy a ddywedaſant, diau brenin Iſrael *yw* efe. A hwy a droſaſant i ymladd yn erbyn efo; a Iehoſaphat a waeddodd.

33 A phan welodd tywyſogion y cerbydau nad brenin Iſrael oedd efe, hwy a dychwelaſant oddi ar ei ôl ef.

34 A *rhyw ŵr a dynodd mewn bŵa †ar ei amcan, ac a darawodd frenin Iſrael rhwng † cyſ- ſylltiadau y lluric: am hynny ese a ddywedodd wrth ei gerbydwr, trô dy law, a dwg fiallan o'r fyddin, canys fe a'm clwſwyd i.

*1.Cro. 22.34. † Heb. y cyſylltiadau.

35 A'r rhyſela *†gryſhaodd y dwthwn hwnnw, a'r brenina gynnhelid i fynu yn ei gerbyd yn erbyn y Syriaid: ac efe a ſu farw gyd â'r hwyr: a gwaed yr archoll a ſſrydiodd i †ganol y cerbyd.

* Heb. yr oedd yn ſefyll yn erbyn. † Heb. ganol.

36 Ac fe aeth cyhoeddiad trwy 'r gwerſyll yng- hylch machludiad yr haul, gan ddywedyd, *eled* pob vn iw ddinas, a phob vn îw wlâd ei hun.

37 Felly y bu farw 'r brenin, ac a daeth ese i Samaria, a hwy a gladdaſant y brenin yn Samaria.

38 A golch-

38 A golchwyd ei gerbyd ef yn llyn Samaria, a'r cŵn a lyfasant ei waed ef, yr arfau hefyd a olchwyd, yn ol *gair yr Arglwydd, yr hwn a leferasei efe.

39 A'r rhan arall o hanesion Ahab, a'r hyn oll a wnaeth efe, a'r tŷ ifori a adeiladodd efe, a'r holl ddinasoedd a adeiladodd efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

40 Felly Ahab a hunodd gyd â'i dadau: ac Ahaziah ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.

41 *A Iehoſaphat mab Aſa a aeth yn frenin ar Iuda yn y bedwaredd flwyddyn i Ahab brenin Iſrael.

42 Iehoſaphat *oedd* fab pymthengmlwydd ar hegain pan aeth efe yn frenin, a phum mhlynedd ar hugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Azubah merch Silhi.

43 Ac efe a rodiodd yn holl ffordd Aſa ei dad, ni wyrodd efe oddi wrthi hi, gan wneuthur yr hyn oedd vniawn yngolwg yr Arglwydd. Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd; y bobl oedd etto yn offrymmu, ac yn aroglarthu yn yr vchelfydd.

44 A Iehoſaphat a heddychodd â brenin Iſrael.

45 A'r rhan arall o hanes Iehoſaphat, a'i rymmdra a wnaeth efe, a'r môdd y rhyfelodd efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

46 A'r rhan arall o'r Sodomiaid, a'r a adawyd yn nyddiau Aſa ei dad ef, efe a'i deleodd o'r wlâd.

47 Yna nid *oedd* brenin yn Edom: *onid* thaglaw oedd yn *lle* brenin.

48 Iehoſaphat ‖ a wnaeth longau ‖ môr i fyned i Ophir am aur, ond nid aethant, *canys y llongau a ddrylliodd yn Eſion Gaber.

49 Yna y dywedodd Ahaziah mab Ahab, wrth Iehoſaphat, eled fy ngweiſion i gyd â'th weiſion di yn y llongau: ond ni fynnei Iehoſaphat.

50 A Iehoſaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd ei dad: a Iehoram ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

51 Ahaziah mab Ahab a aeth yn frenin ar Iſrael yn Samaria, yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec i Iehoſaphat brenin Iuda, ac a deyrnaſodd ar Iſrael ddwy flynedd.

52 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn ffordd ei dad, ac yn ffordd ei fam, ac yn ffordd Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

53 Canys efe a waſanaethodd Baal, ac a ymgrymmodd iddo, ac a ddigiodd Arglwydd Dduw Iſrael, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dad.

*1 Neu, *oedd gennddo ddec llong.*

Trafis.

*2. Cron. 20. 37.

¶ AIL LLYFR Y BRENHINOEDD, YR hwn a elwir hefyd, Pedwerydd llyfr y Brenhinoedd.

PEN. I.

1 Moab yn gwrth-ryfela. 2 Ahaziah yn gyrru at Baal-zebub, ac yn cael ei farnu gan Elias. 5 Elias ddywaith yn dwyn tân o'r nefoedd, ar y rhai a anfonaſai Ahaziah iw ddal ef. 15 yn ioſturio mhby i dydd tywyſog, achwedi ei gyſſuro gan Angel, yn dangos i'r brenin ei farwolaeth. 17 Ieboram mab Ahab yn teyrnaſu yn lle Ahaziah.

YNa *Moab a wrthryfelodd yn erbyn Iſrael, wedi *marwolaeth Ahab.

2 Ac Ahaziah a ſyrthiodd drwy ddellt o'i loft yr hon oedd yn Samaria, ac a glafychodd: ac efe a anfonodd gennadau, ac a ddywedodd wrthynt, ewch, ac ymofynwch â Baal-zebub duw Ecron, a fyddaf byw o'r cleſyd hwn.

3 Ac angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Elias y Thesbiad, cyfod, dos i fynu i gyfarfod â chennadau brenin Samaria, a dywed wrthynt, ai am nad *oedd* Duw yn Iſrael, yr ydych chwi yn myned i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron?

4 Ac am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni ddiſcynni o'r gwely y dryngaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw. Ac Elias a aeth ymmaith.

5 A phan ddychwelodd y cennadau atto ef, efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y dychwelaſoch chwi?

6 A hwy a ddywedaſant wrtho, gŵr a ddaeth i fyny i'n cyfarfod ni, ac a ddywedodd wrthym ni, ewch, dychwelwch at y brenin a'ch anfonodd, a lleſerwch wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ai am nad oes Duw yn Iſrael yr ydwyt ti yn anfon i ymofyn â Baal-zebub duw Ecron? o herwydd hynny ni ddiſcynni o'r gwely y dringaiſt arno, eithr gan farw y byddi farw.

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, pa ddull *oedd* ar y gŵr a ddaeth i fynu i'ch cyfarfod chwi, ac a leſarodd wrthych yr ymadroddion ymma?

8 A hwy a ddywedaſant wrtho, gŵr blewog oedd efe, wedi ymwregyſu hefyd â gwregys croen am ei lwynau: dywedodd yntef, Elias y Thesbiad *oedd* efe.

9 Yna efe a anfonodd atto ef dywyſog ar ddêg a deugain, ynghyd â'i ddêg a deugain: ac efe a aeth i fynu atto ef, (ac wele ef yn eiſtedd ar ben bryn) ac a leſarodd wrtho, ti ŵr Duw, y brenin a leſarodd, tyred i wared.

10 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrth dywyſog y dêc a deugain, os gŵr Duw ydwyf, deſcyniued tân o'r nefoedd, ac yſſed di, a'th ddêc a deugain. A thân a ddeſcynnodd o'r nefoedd, ac a'i hyſſodd ef, a'i ddêc a deugain.

11 A'r *brenin* a anfonodd eilwaith atto ef dywyſog arall at ddêc a deugain, a'i ddêc a deugain: ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, ô ŵr Duw, fel hyn y dywedodd y brenin, tyred i wared yn ebrwydd.

12 Ac Elias a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, os gŵr Duw ydwyf, deſcenned tân o'r nefoedd, ac yſſed di a'th ddêc a deugain. A thân Duw a ddeſcynnodd o'r nefoedd, ac a'i hyſſodd ef, a'i ddêc a deugain.

13 A'r *brenin* a anfonodd etto y trydydd tywyſog ar ddêc a deugain, a'i ddêc a deugain: a'r trydydd tywyſog ar ddêc a deugain a aeth i fynu, ac a ddaeth, ac a ymgrymmodd ar ei liniau ger bron Elias, ac a ymbiliodd ag ef, ac a leſarodd wrtho, o ŵr Duw, attolwg bydded fy enioes i, ac enioes dy ddêc gwâs a deugain hyn, yn werthfawr yn dy olwg di.

14 Wele deſcynnodd tân o'r nefoedd, ac yſſodd y ddau dywyſog gyntaf ar ddêc a deugain, a'i dêc a deugeinnau: am hynny yn awr bydded fy enioes i yn werthfawr yn dy olwg di.

15 Ac angel yr Arglwydd a leſarodd wrth Elias, dos i wared gyd ag ef, nac ofna ef. Ac efe a gyfododdac a aeth i wared gyd ag ef at y brenin.

16 Ac efe a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, o herwydd it anfon cennadau i

ymofyn â Baal-zebub *duw* Ecron (a'i am nad *oes* Duw yn Israel i ymofyn a'i âi?) am hynny ni ddescyni o'r gwely y dringaist arno, eithr gan farw y byddi farw.

17 Felly efe a fu farw yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leferasei Elias; a Iehoram a deyrnasodd yn ei le ef yn yr ail flwyddyn i Iehoram fab Iehosaphat brenin Iuda, am nad oedd mab iddo ef.

18 A'r rhan arall o hanes Ahaziah, y rhai a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn scrifennedic yn *llyfr Cronicl brenhinoedd Israel?

*1. Bren. 22. 41.

PEN. II.

1 Elias wrth gan yn iâch i Eliseus yn holli yr Iorddonen â'i fanteil. 9 a chwedi rhoi ei ddymuniad i Eliseus, yn cael ei ddwyn a'r profedd mewn cerbyd tanllyd. 12 Eliseus yn holli yr Iorddonen â mantell Elias, ac graill yn gwybod wrth hynny ei fod ef yn lle Elias. 16 Meibion y prophwydi yn mynnu chwilio am Elias, a hèl ei gael ef. 19 Eliseus â halen yn iachau y dwfr. 23 Eirth yn destrywio'r plant a felldigasai Eliseus.

A Phan oedd yr Arglwydd ar gymeryd i fynu Elias mewn corwynt i'r nefoedd, aeth Elias, ac Eliseus allan o Gilgal.

2 Ac Elias a ddywedodd wrth Eliseus, arhos attolwg ymma; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Bethel; ac Eliseus a ddywedodd, *fel* mai byw yr Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi; felly hwy a aethant i waered i Bethel.

3 A meibion y prophwydi, y rhai *oedd* yn Bethel, a ddaethant allan at Eliseus, ac a ddywedasant wrtho; a wyddosti mai heddyw y mae 'r Arglwydd yn dwyn dy feistr † oddi arnatti? dywedodd yntef, mi a wn *hynny* hefyd, tewch chwi â sôn.

† Hebr. oddiar dy ben di?

4 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg, Eliseus; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i Iericho; dywedodd yntef, *fel* mai byw 'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. Felly hwy a ddaethant i Iericho.

5 A meibion y prophwydi, y rhai *oedd* yn Iericho, a ddaethant at Eliseus, ac a ddywedasant wrtho, a wyddosti mai heddyw y mae 'r Arglwydd yn dwyn dy feistr oddi arnatti? yntef a ddywedodd, mi a wn *hynny* hefyd, tewch chwi â sôn.

6 Ac Elias a ddywedodd wrtho, arhos ymma attolwg; canys yr Arglwydd a'm hanfonodd i'r Iorddonen; dywedodd yntef, *fel* mae byw dy enaid titheu, nid ymadawaf â thi. A hwy a aethant ill dau rhagddynt.

7 A deng-wr a deugain o feibion y prophwydi a aethant, ac a safasant ‖ ar gyfer o bell: a hwy ill dau a safasant wrth yr Iorddonen.

‖ Neu, mewn golwg: neu, i edrych.

8 Ac Elias a gymmerth ei fantell, ac a'i plygodd ynghyd, ac a darawodd y dyfroedd, a hwy a ymwahanasant ymma, ac accw, fel yr aethant hwy trwodd ill dau ar *dir* sych.

9 Ac wedi iddynt fyned trosodd, Elias a ddywedodd wrth Eliseus, gofyn y peth a wnelwyf i ti cyn fynghymeryd oddi wrthit. A dywedodd Eliseus, bydded gan hynny attolwg ddau parth o'th yspryd ti arnafi.

10 Dywedodd yntef, † gofynnaist beth anhawdd: os gweli fi wrth fynghymeryd oddi wrthit, fe fydd it felly, ac onid e, ni bydd.

† Hebr. caled y gwnaeth hosti yn gofyn.

11 Ac fel yr oeddynt hwy yn myned dan rodio ac ymddiddan, wele gerbyd tanllyd, a meirch tanllyd, a hwy a'i gwahanasant hwynt ill dau. * Ac Elias a dderchafodd mewn corwynt i'r nefoedd.

*Ecclesi. 48. 9. 1. mac. 2. 58.

12 Ac Eliseus oedd yn gweled; a efe a lefydd, * fy nhâd, fy nhâd, cerbyd Israel, a'i farchogion. Ac ni gwelodd ef mwyach: ac efe a ymaflodd yn ei ddillad, ac a'i rhwygodd yn ddeu-ddarn.

* Pen. 13. 14.

13 Ac efe a gododd i fynu fantell Elias, a fyrthiase oddi wrtho ef; ac a ddychwelodd, ac a safodd wrth fin yr Iorddonen.

14 Ac efe a gymmerth fantell Elias, a fyrthisei oddi wrtho ef, ac a darawodd y dyfroedd, ac a ddywedodd, pa le *y mae* Arglwydd Dduw Elias? Ac wedi iddo yntau daraw y dyfroedd, hwy a wahanwyd ymma, ac accw. Ac Eliseus a aeth trosodd.

15 A phan welodd meibion y prophwydi ef, y rhai *oedd* yn Iericho ar *ei gyfer, hwy a ddywedasant, gorphywysodd yspryd Elias ar Eliseus: a hwy a ddaethant iw gyfarfod ef, ac a ymgrymmasant hyd lawr iddo.

* Vers. 7.

16 A hwy a ddywedasant wrtho, wele yn awr y mae gyd â'th weision ddêc a deugain o † wŷr cryfion, elont yn awr a cheisiant dy feistr; rhac i Yspryd yr Arglwydd ei ddwyn ef, a'i fwrw ar † ryw fynydd, neu mewn rhyw ddyffryn: dywedodd yntef, na anfonwch.

† Hebr. feibion cryfion. † Hebr. na yr anfonwch.

17 Bu'o bnant daer arno, nes cywilyddio o hanaw, ac efe a ddywedodd, anfonwch: a hwy a anfonasant ddeng wr a deugain, y rhai a'i ceisiasant ef dridiau, ond nis cawsant.

18 A hwy a ddychwelasant atto ef, ac efe oedd yn arhos yn Iericho; ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, oni ddywedais i wrthych, nac ewch?

19 A gwŷr y ddinas a ddywedasant wrth Eliseus, wele attolwg, anfawdd y ddinas, da yw, fel y mae fy arglwydd yn gweled: ond y dyfroedd fydd ddrwg, a'r tir yn † ddiffaith.

† Hebr. erthyl.

20 Ac efe a ddywedodd, dygwch i mi phiol newydd, a dodwch yndi halen. A hwy a'i dygasant atto ef.

21 Ac efe a aeth at ffynhonnell y dyfroedd, ac a fwriodd yr halen yno, ac a ddywedodd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a iacheais y dyfroedd hyn; ni bydd oddi yno farwolaeth mwyach na diffrwythdra.

22 Felly 'r iachawyd y dyfroedd hyd y dydd hwn, yn ôl gair Eliseus, yr hwn a ddywedasei efe.

23 Ac efe a aeth i fynu oddi yno i Bethel: ac fel yr oedd efe yn myned i fynu ar hyd y ffordd, plant bychain a ddaeth allan o'r ddinas ac a'i gwatworasant ef, ac a ddywedasant wrtho ef, dôs i fynu moelyn, dôs i fynu moelyn.

24 Ac efe a drôdd yn ei ôl, ac a edrychodd arnynt, ac a'i melldithiodd yn enw 'r Arglwydd: a dwy arth a ddaeth allan o'r goedwic, ac a ddrylliodd o honynt ddau blentyn a deugain.

25 Ac efe a aeth oddi yno i fynydd Carmel, ac oddi yno efe a ddychwelodd i Samaria.

PEN. III.

1 Jehoram yn teyrnasu. 4 Mesa yn gwrth'ryfela. 6 Iehoram, a Iehosaphat, a brenin Edom, mewn cyfyngder am ddwfr, trwy Elias yn cael dwfr, ac addewid o ffadugoliaeth. 21 Y Moabiaid wedi eu twyllo gan liw y dwfr, wrth dyfod i yspeilio, yn cael eu gorchfygu. 26 Brenin Moab, trwy aberthu mab brenin Edom, yn gyru Israel i'w gwlad.

A Iehoram mab Ahab a aeth yn frenin ar Israel yn Samaria, yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Iehosaphat brenin Iuda, ac a deyrnasodd ddeuddeng mhlynedd.

2 Ac efe a wnaeth ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ond nid fel ei dâd, nac fel ei fam: canys efe a fwriodd ymmaith ddelw Baal, yr hon a wnaesei ei dâd.

3 Etto eſe a lŷnodd wrth bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu: ni chiliodd eſe oddi wrthynt hwy.

4 A Meſa brenin Moab oedd berchen deſaid, ac a dalai i ſrenin Iſrael gan-mil o wŷn, a chan-mil o hyrddod gwlânog.

5 Ond * wedi marw Ahab, brenin Moab a wrthryſelodd yn erbyn brenin Iſrael. * 2 Reg. 1. 1.

6 A brenin Iehoram a aeth allan y pryd hynny o Samaria, ac a gyſriſodd holl Iſrael.

7 Eſe a aeth heſyd, ac a anſonodd at Iehoſaphat brenin Iuda, gan ddywedyd, brenin Moab a wrthryſelodd i'm herbyn i, a ddeui di gyd â mi i ryſel yn erbyn Moab? dywedodd yntef, mi âf: i ſynu ‡ myſi * a ſyddaf ſel eithen, ſy mhobl i ſel dy bobl dithau, ſy meirch i ſel dy feirch dithau. ‡ Hebr. Brenin. * 2 Reg. 3. 4.

8 Ac eſe a ddywedodd, pa ffordd yr awn ni i ſynu? dywedodd yntef, ffordd anialwch Edom.

9 Felly yr aeth brenin Iſrael, a brenin Iuda, a * brenin Edom, ac a aethant o amgylch ar eu taith ſaith niwrnod: ac nid oedd dwſr a'r ſyddin, nac i'r anifeiliaid *oedd* † yn eu canlyn hwynt. * Brenin. Edom. † Hebr. yr oedd.

10 A brenin Iſrael a ddywedodd, gwae *ſi*, o herwydd i'r Arglwydd alw y tri brenin hyn ynghŷd, iw rhoddi yn llaw Moab.

11 A Iehoſaphat a ddywedodd, onid *oes* ymma brophwyd i'r Arglwydd ſel yr ymoſynnom ni a'r Arglwydd drwyddo ef? ac vn o weiſion brenin Iſrael a attebodd, ac a ddywedodd, *y mae* ymma Eliſeus mab Saphat, yr hwn a dywalltodd ddwfr ar dwylo Elias.

12 A Iehoſaphat a ddywedodd, y mae gair yr Arglwyd gyd ag ef. Felly brenin Iſrael, a Iehoſaphat, a brenin Edom, a aethant i wared atto ef.

13 A Eliſeus a ddywedodd wrth frenin Iſrael, beth *ſydd* i mi a *wnelwyf* â thi? dôs at brophwydi dy dâd, ac at brophwydi dy fam. A brenin Iſrael a ddywedodd wrtho, nagê: canys yr Arglwydd a alwodd y tri brenin hyn ynghyd, iw rhoddi yn llaw Moab.

14 Ac Eliſeus a ddywedodd, *ſel* mai byw Arglwydd y lluoedd, yr hwn yr ydwyf yn ſefyll ger ei fron, oni bai fy mod i yn perchi wyneb Iehoſaphat brenin Iuda, nid edrychaſwn i arnat ti, ac ni'th welwn.

15 Ond yn awr dygwch i mi gerddor. A phan ganodd y cerddor, daeth llaw'r Arglwydd arno ef.

16 Ac eſe a ddywedodd, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, gwna y dyffryn hwn yn llawn ffoſydd.

17 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, ni welwch wynt, ac ni welwch law, etto y dyffryn hwn a lenwir o ddwſr; ſel yr yſoch chwi, a'ch anifeiliaid, a'ch yſcrubliaid.

18 A pheth yſcafn yw hyn ynglŵg yr Arglwydd, eſe a ddyry Moab yn eich llaw chwi heſyd.

19 A chwi a darewch bob dinas gaeroc, a phob dinas ddetholedic, a phob pren têg a ſwrthwch chwi i lawr, yr holl ffynhonnau dyfroedd heſyd a genwch chwi, a phob darn o dir da a ddifwynwch chwi â cherric.

20 A'r boreu pan offrymmwyd y bwyd offrwm, wele ddyfroedd yn dyfod o ffordd Edom, a'r wlad a lanwyd o ddyfroedd.

21 A phan glybu'r holl Moabiaid ſod y brenhinoedd hynny wedi dyfod i fynu i ymladd yn eu herbyn hwynt, y galwyd ynghyd bawb ar a allei † wiſco arfau, ac vchod, a hwy a ſaſaſant ar y terfyn. † Hebr. gwiſco arfau.

22 A hwy a gyfodaſant yn boreu, a'r haul a gyfodaſei ar y dyfroedd; a'r Moabiaid a gaſuant ar *eu* cyſer y dyfroedd yn gôch ſel gwaed.

23 A hwy a ddywedaſant, gwaed *yw* hwn; gan ddiſetha y diſethwyd y brenhinoedd, a hwy a darawſant bawb ei gilydd: am hynny yn awr, at yr anrhaith, Moab.

24 A phan ddaethant at werſyll Iſrael, yr Iſraeliaid a gyfodaſant, ac a darawſant y Moabiaid, ſel y ffoeſant o'i blaen hwynt: a hwy a ‖ aethant rhagddynt, gan daro y Moabiaid, yn eu *gwlad* eu hun. ‖ *Neu* darawſant *yndді*, *gan* &c.

25 A hwy a ddeſtrywiaſant y dinaſoedd, ac i bob darn o dir da y hwrliaſant bawb ei garreg, ac a'i llanwaſant, a phob ffynnon ddyfr a gaeaſant hwy, a phob pren da a gwnaethant hwy i lawr: † yn vnic yn Cir-hareſeth y gadawſant ei chetric: etto y rhai oedd yn taflu a'i hamgylchynaſant, ac a'i tarawſant hi. † Hebr. *nas iddio adel ei cherrig yn Kir-Hareſeth.*

26 A phan welodd brenin Moab ſod y rhyſelwyr yn drêch nag ef, eſe a gymmerth ſaith gant o wŷr gyd ag ef yn tynnu cleddyf, i ruthro at frenin Edom; ond nis gallaſant hwy.

27 Yna eſe a gymmerodd ei fab cyntaf anedic eſ, yr hwn oedd i deyrnaſu yn ei le ei, ac a'i heſtrymmodd ef yn boeth offrwm ar y mur; a bu llid mawr yn erbyn Iſrael, a hwy a aethant ymmaith oddi wrtho ef, ac a ddychwelaſant iw gwlad eu hun.

PEN. IIII.

1 *Eliſeus trwy râd pellâd yn amlhau olew y wraig weddw ddyledog.* 12 *yn cael mab i'r Sunamites,* 18 *ac yn ei gyfodi ef o farw i fyw,* 38 *yn iachau'r cawl yn Gilgal.* 42 *Yn porthi canwr ag ŵgain torth o iarn.*

A Rhyw wraig o * wragedd meibion y proph- * pen. 2. 3.
wydi, a leſodd ar Eliſeus, gan ddywedyd, dy wâs, ſy ngwr a fu farw, a thi a wyddoſt ſod dy was yn ofni yr Arglwydd: a'r echwyn-wr a ddaeth i gymmeryd fy nau fab i i *ſod* yn gaethion iddo.

2 Ac Eliſeus a ddywedodd wrthi, beth a wnaſi i ti? myngea i mi, beth ſydd gennit ti yn *dy* dŷ? dywedodd hitheu, nid *oes* dim gan dy law-forwyn yn tŷ, onid yſtentid o olew.

3 Ac eſe a ddywedodd, dôs, cais it leſtri oddi allan gan dy holl gymmydogion; *ſef* lleſtri gweigion, ‖ nid ychydig. ‖ *Neu* na *phr. ychâ.*

4 A phan ddelych i mewn, cae'r drws arnat, ac ar dy feibion, a thywallt i'r holl leſtri hynny, a dôd heibio yr hwn *a ſyddo* llawn.

5 Felly hi a aeth oddi wrtho ef, ac a gaeodd y drws arni, ac ar ei meibion: a hwy nthwy a ddygaſant *y lleſtri* atti hi, a hithau a dywalltodd.

6 Ac wedi llenwi y lleſtri, hi a ddywedodd wrth ei mab, dŵg i mi etto leſtr; dywedodd yntef wrthi, nid *oes* mwyach *yn* lleſtr. A'r olew a beidiodd.

7 Yna hi a ddaeth, ac a fynegodd i ŵr Duw; dywedodd yntef, dôs, gwerth yr olew, a thal ‖ dy ddyled, a byddi di fyw tithau a'th feibion, ar y rhan arall. ‖ *Neu*, *yth dalyledwr.*

8 A bu *ar ryw* ddiwrnod i Eliſeus drammwyo i Sunem, ac yno 'r *oedd* gwraig oludog yr hon † a'i cymheiliodd ef i fwytta bara: a chynniſer gwaith ac y trammwyei eſe heibio, eſe a droe yno i fwytta bara. † Hebr. *ynaſfodd ynddo.*

9 A hi a ddywedodd wrth ei gŵr, wele yn awr mi a wn mai gŵr ſanctaidd i Dduw *yw'm* hwn ſydd yn cyniwer heibio i ni yn oeſtadol.

10 Gwnawn attolwg yſtafell fechan ar y mûr, a goſodwn iddo yno wely, a bwrdd, ac yſtol, a chanhwyll-bren; ſel y trô eſe yno, pan ddelo eſe attom ni.

11 Ac ar ddydd-gwaith ese a ddaeth yno, ac a drôdd i'r ystafell, ac a orphywysodd yno.

12 Ac ese a ddywedodd wrth Gehezi ei was, galw ar y Sunamites hon. Yntef a alwodd arni hi, hitheu a safodd ger ei fron ef.

13 Dywedodd hefyd wrtho, dywed yn awr wrthi hi, wele ti a ofelaiſt trosom ni â'r holl ofal ymma, beth *ſydd i'w* wneuthur erot it? a oes *a ſynnych* di ei ddywedyd wrth y brenin, neu wrth dywyſog y lluſ? hitheu a ddywedodd, ynghanol fy mhobl yr ydwyf yn trigo.

14 Ac ese a ddywedodd, beth gan hynny *ſydd* i'w wneuthur erddi hi? a Gehezi a ddywedodd, yn ddiau nid oes idd fab, a'i gŵr *ſydd* hên.

15 Ac ese a ddywedodd, galw hi: ac ese a'i galwodd hi, a hi a ſafodd yn y drws.

16 Ac ese a ddywedodd, * yoghylch † y pryd hyn wrth amſer bywiolaeth, ti a gofleidi fab: hitheu a ddywedodd, nage, fy arglwydd, gŵr Duw, na ddywed gelwydd i'th lawforwyn.

17 A'r wraig a feichiogodd, ac a ddug fab y pryd hwnnw, yn ôl amſer bywiolaeth, yr hyn a leſaraſei Eliſeus wrthi hi.

18 A'r bachgen a gynyddodd, ac a aeth ddydd-gwaith allan at ei dad, at y medelwyr.

19 Ac ese a ddywedodd wrth ei dâd, fy mhen, fy mhen: dywedodd yntef wrth i langc, dwg ef at ei fam.

20 Ac ese a'i cymmerth, ac a'i dûg ef at ei fam: ac ese a eiſteddodd ar ei gliniau hi, hyd hanner dydd, ac a fu farw.

21 A hi a aeth i fynu, ac a'i goſododd ef i orwedd ar wely gŵr Duw, ac a gaeodd *y drws* arno, ac a aeth allan.

22 A hi a alwodd ar ei gŵr, ac a ddywedodd, anfon atcholwg gyd â mi vn o'r llangciau, ac vn o'r aſlynnod: canys mi a redaf hyd at ŵr Duw, ac a ddychwelaf.

23 Dywedodd yntef, pa ham yr ai di atto ef heddyw? nid *yw hi* na newydd-loer, na Sabboth: hitheu a ddywedodd, pob peth yn † dda.

24 Yna hi a gyfrwyodd yr aſſyn, ac a ddwedodd wrth ei llangc, gyrr, a dôs rhagot: nac † aros am danaſi i farchogaeth, onid archwyf it.

25 Felly hi a aeth, ac a ddaeth at ŵr Duw i fynydd Carmel: a phan welodd gŵr Duw hi o bell, eſe a ddywedodd wrth Gehezi ei wâs, wele y Sunamites hoono.

26 Rhêd yn awr attolwg iw chyfarfod, a dywed wrthi hi, a wyt ti yn iach? a ydyw dy ŵr yn iach? a ydyw y bachgen yn iach? dywedodd hitheu, iach.

27 A phan ddaeth hi at ŵr Duw i'r mynydd, hi a ymaflodd yn ei draed ef: a Gehezi a neſſaodd iw gwthio hi ymmaith. A gŵr Duw a ddywedodd, gâd hi yn llonydd, canys ei henaid ſydd † ofidus ynddi, a'r Arglwydd a'i celodd oddi wrthiſi, ac nis mynegodd i mi.

28 Yna hi a ddywedodd, a ddymunais i fab gan fy arglwydd? oni ddywedais, na thwylla fi?

29 Yna ese a ddywedodd wrth Gehezi, gwregyſa dy lwynau, a chymmer fy ffon i yn dy law, a dôs ymmaith, o chyfarfyddi â neb, na * chyfarch iddo: ac o chyfarch neb di, nac attteb ef: a goſot fy ffon i ar wyneb y bachgen.

30 A mam y bachgen a ddywedodd, *fel* mai byw'r Arglwydd, ac mai byw dy enaid ti, nid ymadawaf â thi. Ac ese a gyfododd ac a aeth ar ei hôl hi.

31 A Gehezi a gerddodd o'i blaen hwynt, ac a oſododd y ffon ar wyneb y bachgen, ond nid oedd na lleſteirydd, na † chlywed: am hynny ese a ddychwelodd iw gyfarfod ef, ac a ſynegodd iddo, gan ddywedyd, ni ddeffrôdd y bachgen.

32 A phan ddaeth Eliſeus i mewn i'r tŷ, wele y bachgen wedi marw, yn gorwedd ar ei wely ef.

33 Felly ese a ddaeth i mewn, ac a gaeodd y drws arnynt ill dau, ac a weddiodd ar yr Arglwydd.

34 Ac ese * a aeth i fynu, ac a orweddodd ar y bachgen, ac a oſododd ei enau ar ei enau yntef, a'i lygaid ar ei lygaid ef, a'i ddwylaw ar ei ddwylaw ef, ac ese a ymeſtynnodd arno ef, a chynheſodd cnawd y bachgen.

35 Ac eſt a ddychwelodd, ac a rodiodd yn y tŷ † i fynu ac i wared, ac aeth i fynu ac a ymeſtynnodd arno ef: a'r bachgen a diſiodd hyd yn ſaith-waith, a'r bachgen a agorodd ei lygaid.

36 Ac ese a alwodd ar Gehezi, ac a ddywedodd, galw y Sunamites hon. Ac ese a alwodd arni hi; a hi a ddaeth ato ef: dywedodd yntef, cymmer dy fâb.

37 A hi a aeth i mewn ac a ſyrthiodd wrth ei draed ef, ac a ymgrymmodd hyd lawr, a gymmerodd ei mab, ac a aeth allan.

38 Ac Eliſeus a ddychwelodd i Gilgal, ac yr oedd newyn yn y wlâd, a meibion y prophwydi oedd yn eiſtedd gar ei fron ef: ac ese a ddywedodd wrth ei wâs, treſna y crochan mawr, a berw gawl i feibion y prophwydi.

39 Ac vn a aeth allan i'r maes i gaſclu breſych, ac a gaſodd winwydden wyllt, ac a gaſclodd o honi freſych gwyllion, lonciad ei wiſc, ac a ddaeth, ac a'i briwodd yn y crochan cawl: canys nid adwaenent *hwynt*.

40 Yna y tywalltâſant i'r gwŷr i fwytta: a phan fwyttaſant o'r cawl, hwy a waeddaſant, ac a ddywedaſant, ô ŵr Duw *y mae* angau yn y crochan; ac ni allent ei fwytta.

41 Ond ese a ddywedodd, dygwch flawd; ac ese a'i bwrlodd yn y crochan: dywedodd hefyd, tywallt i'r bobl fel y bwyttaont: ac nid oedd dim niwed yn y crochan.

42 A daeth gŵr o Baal Saliſa, ac a ddûg i wr Duw o fara blien-ſirwyth, ygain torth haidd, a thwyſſennau o ŷd newydd yn ei ‖ gibau: ac ese a ddywedodd, dôd i'r bobl, fel y bwyttaont.

43 A'i wenidog ef a ddywedodd, i ba beth y rhoddaf hyn ger bron can-wr? dywedodd yntef, dyro i'r bobl fel y bwyttaont; canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, * hwy a fwyttânt, a bydd gweddill.

44 Felly ese a'i rhoddodd ger eu bron hwynt, a hwy a fwyttaſant, ac a weddillaſant, yn ôl gair yr Arglwydd.

PEN. V.

1 *Naaman wrth chwedl ei gaeth-forwyn, yn ymned i Samaria iw iachau o'i wahan-glwyf.* 8 *Eliſeus yn ei yrru ef i'r Iorddonen iw iachau, 15 yn gwrthod ei roddion ef, ac yn rhoi iddo beth o'r dialar.* 20 *Gehezi yn ceiſio ei feiſtr yn cymmeryd rhoddion Naaman, ac yn cael gwahan-glwyf tragwyddol.*

A Naaman tywyſog llu brenin Syria oedd ŵr mawr yngolwg ei arglwydd, ac yn † anrhydeddus, canys drwyddo ei y rhoddaſei yr Arglwydd ymwared i Syria: ac yr oedd ese yn ŵr cadarn nerthol, ond yr oedd yn wahan-glwyfus.

2 A'r Syriaid a aethant allan yn finteioedd, ac a gaeth-gludaſant o wlâd Iſrael langces fechan, a honno oedd † yn gwaſanaethu gwraig, Naaman.

3 A hi a ddywedodd wrth ei meiſtres, ô na byddei fy arglwydd o flaen y prophwyd *ſydd yn*

* Gene. 18.10,14. † Heb. yn amſer bodedic.

† Hebr. bedairch. † Hebr. attal eyo ſi farchogaeth.

† Hebr. cbwerw.

* Luc. 10.4.

† Heb. yn wyando.

‖ Non. wiſp.

* Ioan. 6.11.

1. Reg. 17.21. 2. 10.

† Hebr. vnaraf. ymaraf.

† Heb. ſyrthiaſ.

yn Samaria: canys efe a'i † hiachaei ef o'i wahan- *Hebr. glwyf.*

4 Ac yn a aeth, ac a fynegodd iw arglwydd, gan ddywedyd, fel hyn ac fel hyn y dywedodd y llangces o wlad Israel.

5 A brenin Syria a ddywedodd, dôs, cerdda, a mi a anfonaf lythyr at frenin Israel: ac efe a aeth ymmaith, ac a ddûg † gyd ag ef ddêc talent o arian, a chwe mil o aur, a dêc par o ddillad. *Hebr. talaw.*

6 Ac efe a ddûg'y llythyr at frenin Israel, gan ddywedyd, yn awr pân ddêl y llythyr hwn attat ti, wele anfonais attat ti Naaman fy ngwâs, fel yr iacheit efo'i wahan-glwyf.

7 A phan ddarllennodd brenin Israel y llythyr, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ddywedodd, ai Duw *ydwyf* fi i farwhau, ac i fywhau, pan anfonei efe attaf, i iachau gŵr o'i wahan-glwyf? gwybyddwch gan hynny attolwg, a gwelwch mai ceisio achos y mae efe i'm herbyn i.

8 A phan glybu Eliseus gŵr Duw, rwygo o frenin Israel ei ddillad, efe a anfonodd at y brenin, gan ddywedyd, pa ham y rhwygaist dy ddillad? deued yn awr attaf, ac efe a gaiff wybod fod prophwyd yn Israel.

9 Yna Naaman a ddaeth, a'i feirch, ac a'i gerbyd, ac a safod *wrth* ddrws tŷ Eliseus.

10 Ac Eliseus a anfonodd atto ef gennad, gan ddywedyd, dôs, ac ymolch faith waith yn yr Iorddonen, a'th gnawd a ddychwel i ti, a thi a lanheir.

11 Ond Naaman a ddigiodd, ac a aeth ymmaith, ac a ddywedodd, wele mi a † feddyliais *Hebr. meth.* ymof fy hun, gan ddyfod y deuei efe allan, ac y safei efe, *with* ac y galwei ar enw yr Arglwydd ei Dduw, ac y *Hebr.* † gosodei ei law ar y fan, ac yr iachaei y gwahan- *rau.* glwyfus.

12 Onid gwell Abana a Pharpar, afonydd Damascus, na holl ddyfroedd Israel? oni allaf ymolchi ynddynt hwy, ac ymlanhau? felly efe a drôdd ac a aeth ymmaith mewn digter.

13 A'i weision a nessâsant, ac a lefarasant wrtho, ac a ddywedasant, fy nhâd, *pe* dywedasei y prophwyd beth mawr wrthit ti, onis gwnelsit? pa feint mwy gan iddo ddywedyd wrthit, ymolch, a bydd lân?

14 Yna efe a aeth i wared, ac a ymdrochodd *Hebr.* saith waith *yn yr Iorddonen, yn ôl gair gŵr Duw; 4.17* a'i gnawd a ddychwelodd fel cnawd dyn bâch, ac efe a lanhawyd.

15 Ac efe a ddychwelodd at ŵr Duw, efe a'i holl *Hebr.* lu, ac a ddaeth, ac a safodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd, wele yn awr y gwn nad *oes* Duw drwy yr holl ddaear, onid yn Israel: am hynny cymmer yn awr attolwg † rodd gan dy wâs.

16 Ond efe a ddywedodd, *fel* mai bwy yr Arglwydd, yr hwn yr ydwyf yn sefyll ger ei fron, ni chymmeraf: ac efe a gymhellodd arno *ei* chymmeryd, etto efe a'i gwrthladodd.

17 A Naaman a ddywedodd, oni roddir yn awr i'th wâs lwyth ewpl o fulod o ddaear? canys ni offrymma dŷ was di mwyach boeth offrwm, nac aberth i ddiwiniau eraill, onid i'r Arglwydd.

18 Yn y peth hyn yr Arglwydd a faddeuo i'th wâs, pan elo fy arglwydd i dŷ Rimmon i addoli yno a phwyso ar fy llaw i, a *phan* ymgrymmwyf inneu yn nhŷ Rimmon: pan ymgrymmwyf yn nhŷ Rimmon, maddeued yr Arglwydd i'th wâs yn y peth hyn.

19 Ac efe a ddywedodd wrtho, dôs mewn heddwch: ac efe a aeth oddi wrtho et ennyd o † ffordd.

20 Ond Gehezi, gwâs Eliseus gŵr Duw, a ddywedodd, wele fy meistr a arbedodd Naaman y Syriad hwn, heb gymmeryd o'i law ef yr hyn a ddygasei efe: *fel* mai byw'r Arglwydd, mi a redaf ar ei ôl ef, ac a gymmeraf ryw beth ganddo efe.

21 Felly Gehezi a gaullynodd ar ôl Naaman: a phan welodd Naaman *ef* yn rhedeg ar ei ôl, efe a ddescynnodd oddi ar y cerbyd iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd, † a yw pôb beth yn dda? *† Hebr. oes heddwch.*

22 Dywedodd yntef, y mae pôb peth yn dda; fy meistr a'm anfonodd i, gan ddywedyd, wele yn awr hyn, dau langc o fynydd Ephraim, o feibion y prophwydi, a ddaeth attaf: dyro yn awr iddynt hwy dalent o arian, a dau bâr o ddillaid.

23 A Naaman a ddywedodd, bydd fodlon, cymmer ddwy dalent: ac efe a fu daer arno ef, ac a rwymodd ddwy dalent o arian mewn dwy gôd, a dau bâr o ddillad, ac efe a'i roddodd at ddau o'i weision, iw dwyn o'i flaen ef.

24 A phan ddaeth efe i'r † bwlch, ef a'i cym- *† Hebr. lle dirgel* meith o'i llaw hwynt, ac a'i rhoddodd i gadw yn tŷ, ac a ollyngodd ymmaith y gwŷr, a hwy a aethant ymmaith.

25 Ond efe a aeth i mewn, ac a safodd o flaen ei feistr: ac Eliseus a ddywedodd wrtho ef, o ba lê *y daethost di* Gehezi? dywedodd yntef, nid aeth dy was *nac* ymma na thraw.

26 Ac efe a ddywedodd wrtho, onid aeth fy nghalon *gyd â thi*, pan drôdd y gŵr o'i diar ei gerbyd i'th gyfarfod ti? a *ydoedd hi* amser i gymmeryd arian ac i gymmeryd gwiscoedd, ac oliwyddlannau, a gwinllannau, a defaid, a gwarthegau, a gweision, a morwynion?

27 Am hynny gwahan-glwyf Naaman a lŷn wrthit ti, ac wrth dy hâd yn dragywydd: ac efe a aeth ymmaith o'i wŷdd ef, yn wahan glwyfus *cyn wynned* â'r eira.

PEN. VI.

1 *Eliseus yn canhiadu i feibion y prophwydi gael chwegi eu tersyau, ac yspeiri i'r hafarn nofio,* 8 *yn datcuddio cyfrinach brenin Syria.* 13 *Y llu a yrrwyd i ddal Eliseus yn cael eu taro â dallineb,* 19 *a chwedi eu dwyn i Samaria, yn cael eu gollwng ymmenyth.* 24 *Y newyn yn Samaria, yn peri i wraggedd fwyta eu plant.* 30 *Y brenin yn gyrru i lada Eliseus.*

A Meibion y prophwydi a ddywedasant wrth Eliseus, wele yn awr, y lle yr hwn yr ydym ni yn trigo ynddo ger dy fron di, sydd ry gyfyng i ni.

2 Awn yn awr hyd yr Iorddonen, fel y cymmerom oddi yno bawb ei drawst, ac y gwnelom i ni yno le i gyfanneddu ynddo: dywedodd yntef, ewch.

3 Ac yn a ddywedodd, bydd fodlon attolwg, a thyred gyd â th weision: dywedodd yntef, mi a ddeuaf.

4 Felly efe a aeth gyd â hwynt: a hwy a ddaethant at yr Iorddonen, ac a dorrasant goed.

5 A phan oedd yn yn bwrw i lawr drawst, ei † syrthiodd i'r dwfr: ac efe a wa- † *Hebr.* eddodd, ac a ddywedodd, och fi fy meistr, canys *haiarn.* benthyg oedd.

6 A gŵr Duw a ddywedodd, pa lê y syrthiodd? yntef a ddangosodd iddo yr fan; ac efe a dorrodd bren, ac a'i taflodd yno a'r haiarn a nofiodd.

7 Ac efe a ddywedodd, cymmer i fyny it: ac efe a estynnodd ei law, ac a'i cymmerodd.

8 A brenin Syria oedd yn rhyfela yn erbyn Israel, ac efe a ymgynghorodd â'i weision, gan ddywedyd, yn y lle *a'r* lle *y bydd* fyngwersyll, lle.

9 A gŵr Duw a anfonodd at frenin Israel, gan ddywedyd, ymgadw rhac myned i lle a'r lle, canys yno y dyscynnodd y Syriaid.

10 A brenin Iſrael a anſonodd i'r lle *ami yr* lawn y dywedaſei gŵr Duw wrtho ac yr rhybyddiaſe eſ, ac a ymgadwodd yno, nid vnwaith, ac nid dwywaith.

11 A chalon brenin Syria a gythryblwyd herwydd y peth hyn, ac efe a alwodd ar ei weiſion, ac a ddywedodd wrthynt, oni fynegwch i mi pwy o honom ni ſydd gydâ brenin Iſrael?

12 Ac vn o'r weiſion efa ddywedodd, nid *oes neb* ſy arglwydd frenin; onid Eliſeus y prophwyd, yr hwn *ſydd* yn Iſrael, a fynega i frenin Iſrael y geiriau a leferi di ynghanol dy ſtafell wely.

13 Ac efe a ddywedodd, ewch, ac edrychwch pa le y *mae* efe, fel yr anfonwyf i'w gyrchu efo. A nyngwyd iddo, gan ddywedyd wele yn Dothan y *mae* efe.

† *Hebr.* trwm. 14 Am hynny efe a anfonodd yno feirch, a cherbydau, a llu † mawr: a hwy a ddaethant liwnos, ac a amgylchynaiant y ddinas.

15 A phan gododd gwenidog gŵr Duw yn foreu a myned allan, wele lu yn amgylchynu y ddinas, â meirch ac â cherbydau: a'i was a ddywedodd wrtho ef, aha fy meiſtr pa fodd y gwnawn?

2. Cron 32.7. 16 Ac efe a ddywedodd, nac ofna: canys amlach *yw* y rhai *ſydd* gyd â ni, na'r rhai *ſy* gyd â hwynt.

17 Ac Eliſeus a weddiodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, agor attolwg ei lygaid ef, fel y gwelo. A'r Arglwydd a agorodd lygaid y llangc, ac efe a edrychodd, ac wele y mynydd yn llawn meirch, a cherbydau tanllyd, o amgylch Eliſeus.

18 A phan ddaethant i wared atto ef, Eliſeus a weddiodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd, taro attolwg y genhedl hon â dallineb: ac efe a'i tarawodd hwy â dallineb, yn ôl gair Eliſeus.

19 Ac Eliſeus a ddywedodd wrthynt, nid hon *yw* y ffordd, ac nid hon *yw* y dinas: deuwch ar ſy ôl i, ac mi a'ch dygaf chwi at y gŵr yr ydych chai yn ei geiſio: ond efe a'i harweiniodd hwynt i Samaria.

20 A phan ddaethant hwy i Samaria, Eliſeus a ddywedodd, ô Arglwydd, agor lygaid y rhai hyn, fel y gwelont. A'r Arglwydd a agorodd eu llygaid hwynt, a hwy a welſant, ac wele ynghanol Samaria *yr oeddynt.*

21 A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Eliſeus, pan welodd efe hwynt, gan daro a darawaf *hwynt* ſy nhâd?

22 Dywedodd yntef, na tharo; a darewit ti y rhai a gaethlwaiſta'th gleddyf, ac a'th fŵa dy hun? goſod fara a dwfr ger eu bron hwynt, fel y bwyttaent, ac yr yfont, ac yr elon at eu harglwydd.

23 Ac efe a arlwyodd iddynt hwy arlwy fawr: a hwy a fwyta ſant, ac a yfa ſant, ac efe a'i gollyngodd hwynt ymmaith, a hwy a aethant at eu harglwydd: felly bydd inoedd Syria ni chwanegaſant ddyfod mwyach i wlâd Iſrael.

24 Ac wedi hyn, Benhadad brenin Syria a gynhullodd ei holl lu, ac a aeth i fyny, ac a warchaeodd ar Samaria.

25 Ac yr oedd newyn mawr yn Samaria: ac wele yr oeddynt hwy yn gwarchae arni hi, nes bôd pen aſſyn er pedwar vgain *ſicl* o arian, a phedwerydd *ran* Cab o dom colomennod, er pum *ſicl* o arian.

26 Ac fel yr oedd brenin Iſrael yn myned heibio ar y mûr, gwraig a leſodd arno ef, gan ddywedyd, achub, fy arglwydd frenin.

‖ Neu, a achubaſe 27 Dywedodd yntef, ‖ oni achub yr Arglwydd dydi: pa fodd yr achubaſai di? ai o'r yſcubor, neu o'r gwîn-wryſt?

28 A'r brenin a ddywedodd wrthi hi, beth a *ddarfu* i ti? hitheu a ddywedodd, y wraig hon a ddywedodd wrthif, dyro dy fab, fel y bwyttaom ef heddyw, a'n mab inneu a fwyttawnni y forau.

29 Felly ni a ferwaſom fy mab i, ‖ac a'i bwyttaſom ef: a mi a ddywedais wrthi hitheu y diwrnod arall, dyro ditheu dy fab, fel y bwyttaom ef: ond hi a guddiodd ei mab. ‖ Lat. 26.39. 53.5.16.

30 A phan glybu y brenin eiriau yr wraig, efe a rwygodd ei ddillad, ac a aeth heibio ar y mur, a'r bobl a edrychodd, ac wele ſâchliain *oedd* am ei gnawd ef oddi fewn.

31 Ac efe a ddywedodd, fel hyn y gwnelo Duw i mi, ac fel hyn y chwanego, os ſaif pen Eliſeus mab Saphat arno ef heddyw.

32 Ond Eliſeus oedd yn eiſtedd yn ei dy, a'r henuriaid yn eiſtedd gyd ag ef: a'r *brenin* a anfonodd ŵr o'i flaen: ond cyn dyfod y gennad atto ef, efe a ddywedodd wrth yr henuriaid, a welwch chwi fel yr adfonodd mab ‖ *y* llofruddd hwn, i gymmeryd ymaith fy mhen i? edrychwch pan ddel y gennad i mewn, ceiwch y drws, a deliwch ef wrth y drws; onid *yw* trwſt traed ei arglwydd ar ei ôl ef? ‖ Heb. 6.1.

33 Ac efe etto yn ymddiddan â hwynt, wele y gennad yn dyfod i wared atto ef: ac efe a ddywedodd, wele y drŵg hyn *ſydd* oddi wrth yr Arglwydd, pa ham y diſgwiliaf wrth yr Arglwydd mwy?

PEN. VII.

1 *Eliſeus yn prophwydo helaethrwydd anhreddu yn Samaria.* 3 *Pedwar gwahan-glwyfus yn myned i werſyll y Syriaid, ac yn dangos iddynt ſſoi.* 12 *Y brenin yn cael hynny yn wir, ac yn ſpeilio pebyll y Syriaid,* 17 *Y pennaeth ni chaeliai eiriau y prophwyd, yn cael i ſathru tan draed nis ei farw.*

YNa Eliſeus a ddywedodd, gwrandewch air yr Arglwydd, fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yngh lch y pryd *hyn* y ſerny *gwenhir* ſat o beillied er ſicl, a dau ſat o haidd er ſicl, yn mhorth Samaria.

2 Yna † tywyſog yr oedd y brenin yn pwyſo ar ei † Hebr. law, a attebodd ŵr Duw, a dywedodd, wele, pe gwnai yr Arglwydd ffeneſtri yn y nefoedd, a ſyddei yn y peth hyn? dywedodd yntef, wele, ti a'i gweli a'th lygaid, ond ni fwytteio honaw.

3 Ac yr oedd pedwar gŵr gwahan-glwyfus wrth ddrws y porth: a hwy a ddywedaſant wrth eu gilyddd, pa ham yr ydym ni yn aros ymma nes eu meirw?

4 Os dywedwn ni, awn i mewn i'r ddinas, newyn *ſydd* yn y ddinas, ac ni a fyddwn feirw yno; a os trigwn ymma, ni a fyddwn feirw hefyd. Am hynny deuwch yn awr, ac awn i werſyll y Syriaid, o chadwant ni yn fyw, byw fyddwn, a chos lladdant ni, byddwn feirw.

5 A hwy a gyfodaſant ar dorriad dydd i fyned i werſyll y Syriaid. A phan ddaethant at gwrr eithaf gwerſyll y Syriaid, wele nid *oedd* neb yno.

6 Canys yr Arglwydd a baraſei i werſyll y Syriaid glywed trwſt cerbydau, a thrwſt meirch, trwſt llu mawr: a hwy a ddywedaſant wrth ei gilyd, wele brenin Iſrael a gyflogodd i'n herbyn ni frenhinoedd yr Hethiaid, a brenhinoedd yr Aipht, i ddyfod arnom ni.

7 Am hynny hwy a gyfodaſant, a chaſſant, ac laſiad cydd, ac a adawſant eu pebyll, a'u meirch, a'u haſſynnod, *ſef* y gwerſyll ſel yr ydoedd, a chaſſant am eu henioes.

8 A phan ddaeth y rhai gwahan-glwyfus hyn hyd gwrr eithaf y gwerſyll, hwy a aethant i vn babell, a chaſſant, a yfa ſant, a gymmeraſant

meraſant oddi yno arian, ac aur, a gwiſcoedd, ac ecſtur, ac a'i cuddiaſant, ac a ddychwelaſant, ac a aethant i babell arall, ac a gymmeraſant oddi yno, ac aethant, ac a'i cuddiaſant.

9 Yna y dywedodd ynaill wrth y llall, nid ydym ni yn gwneuthur yn iawn, y dydd hwn ſy ddydd llawen-chwedl, ac yr ydym ni yn tewi â ſôn: os arhoſwn ni hyd oleuni y boreu, † rhyw ddrwg a ddigwydd i ni: deuwch gan hynny yn awr, ac awn ſel y mynegom i dŷ yr brenin.

10 Felly hwy a ddaethant, ac a waeddaſant ar borthor y ddinas; a hwy a fynegaſant iddynt, gan ddywedyd, daethom i werſyll y Syriaid, ac wele nid oedd yno neb, na llais dŷn, onid y meirch yn rhwym, a'r aſſynnod yn rhwym, a'r pebyll megis yr oeddynt o'r blaen.

11 Ac efe a alwodd ar y porthorion; a hwy a'i mynegaſant i dŷ yr brenin oddi ſewn.

12 A'r brenin a gyfododd liw nôs, ac a ddywedodd wrthei weiſion, mynegaf yn awr i chwi yr hyn a wnaeth y Syriaid i ni: gwyddent mai newynoc oeddym ni, am hynny yr aethant ymaith o'r gwerſyll i ymgyddio yn y maes, gan ddywedyd, pan ddelont hwy allan o'r ddinas, ni a'i daliwn hwynt yn fyw, ac a awn i mewn i'r ddinas.

13 Ac vn o'r gweiſion a attebodd, ac a ddywedodd cymmer yn awr bump o'r meirch a adawyd, y rhai a adawyd yn y ddinas (wele *y maent* hwy ſel holl lu Iſrael, y rhai a arhoſaſant ynddi; wele *y maent* hwy ſel holl liaws Iſrael y rhai a ddarfuant) ac anfonwn, ac edrychwn.

14 Felly hwy a gymmeraſant feirch dau gerbyd: a'r brenin a anfonodd ar ôl gwerſyll y Syriaid, gan ddywedyd, ewch, ac edrychwch.

15 A hwy a aethant ar eu hôl hwynt hyd yr Iorddonen, ac wele yr holl ffordd ydoedd yn llawn o ddillad, a lleſtri, y rhai a fwriaſei y Syriaid ymmaith wrth fryſio: a'r cennadau a ddychwelaſant ac a fynegaſant i'r brenin.

16 Ar bobl a aethant allan, ac a anrhaithiaſant werſyll y Siriaid: a bu ſat o beillied er ſicl, a dau ſat o haidd er ſicl yn ôl gair yr Arglwydd.

17 A'r brenin a oſododd y tywyſing yr oedd efe yn pwyſo ar ei law, *i wilied* ar y porth: a'r bobl a'i mathraſant ef yn y porth, ac efe ſu farw, megis y lleferaſei gŵr Duw yr hwn a ddywedaſei *gynny*, pan ddaeth y brenin i wared atto ef.

18 A bu megis a lleferaſei gŵr Duw wrth y brenin, gan ddywedyd, dau ſat o haidd er ſicl, a ſat o beillied er ſicl, fydd y prŷd *hyn* y fory ym mhorth Samaria.

19 A'r tywyſog a attebaſei ŵr Duw, ac a ddywedaſei, wele pe gwnai yr Arglwydd ffeneſtri yn y neſoedd, a fyddei'r peth hyn? dywedodd yntef, wele ti a'i gwelai â'th lygaid, ond ni fwyttei o honaw.

20 Ac felly y bu iddo ef: canys y bobl a'i ſathraſant ef yn y porth, ac efe a ſu farw.

PEN. VIII.

1 *Y Sunamites, medi gadael ei gwlad ſalch mlynedd, i ſo rhag y newyn, yn cael gan y brenin eto ir yn ei ol, er mwyn gwyrthian Elizeus 7 hazael medi clywed y brophwydoliaeth, yn laiad ei feiſtr, ac yn teyrnaſu yn ei le ef. 16 Aunawiol lywodraeth Ierobiam yr Iuda. 20 Edom a Libnah yn cilio oddiwrth Iuda. 23 Ahaziah yn frenin ar ol Ieboram, 25 a'i lywodraeth annuwiol ef. 28 Ef yn ymuneiad â Ieboram, oedd frienhe yn Ieſrael.*

YNa Eliſeus a leſaroedd wrth y wraig y bywhaſei ac ŷ mab, gan ddywedyd, cyfod, a dos ti a'th dylwyth, ac ymdeithia lle y gellych ymdeithio: canys yr Arglwydd a alwodd am newyn, a *hwnw* a ddaw ar y wlâd ſaith mlynedd.

2 A'r wraig a gyfododd, ac a wnaeth yn ôl gair gŵr Duw: a hi a aeth, hi a'i thylwyth, ac a ymdeithiodd yngwlâd y Philiſtiaid ſaith mlynedd.

3 Ac ym mhen y ſaith mlynedd, y wraig a ddychwelodd o wlâd y Philiſtiaid: a hi a aeth i weiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thir.

4 A'r brenin oedd yn ymddiddan a Gehezi gwâs gŵr Duw, gan ddywedyd, adrodd i mi attolwg, yr holl bethau mawr a wnaeth Eliſeus.

5 Ac tel yr oedd efe yn mynegi i'r brenin y modd y bywhaſei efe y marw, yna wele y wraig y bywhaſei efe ei mab, yn gweiddi ar y brenin am ei thŷ, ac am ei thir. A Gehezi a ddywedodd, fy Arglwydd frenin, dymma yr wraig, ac dymma ei mâb, yr hwn a ddarlu i Eliſeus ei fywhau.

6 A'r brenin a ofynnodd i'r wraig, a hitheu a fynegodd iddo ef: a'r brenin a roddodd iddi ryw † ſtafellludd, gan ddywedyd, dôl trachefn yr hyn oll oedd eiddi hi, a holl gnŵd y maes, o'r dydd y gadawodd hi y wlad, hyd y prŷd hwn. † *Neu, Eunuch.*

7 A daeth Eliſeus i Ddamaſcus, a Benhadad brenin Syria oedd glâf; a mynegwyd iddo ef, gan ddywedyd, daeth gŵr Duw ymma.

8 A'r brenin a ddywedodd wrth Hazael, cymmer anrheg yn dy law, a dôs i gyfarfod â gŵr Duw; ac ymofyn â'r Arglwydd drwyddo ef, gan ddywedyd, a fyddâfi byw o'r cleſyd hwn?

9 Felly Hazael a aeth iw gyfarfod ef, ac a gymmerth anrheg yn ei law, a phôb peth *o'r a oedd* ddâ o Ddamaſcus, *ſef* llwyth deugaino gamelod; ac a ddaeth, ac a ſaſodd o'i flaen ef, ac a ddywedodd, Ben-hadad brenin Syria dy fab a'm hanfonodd attat, gan ddywedyd, a fyddâfi byw o'r cleſyd hwn?

10 Ac Eliſeus a ddywedodd wrtho, dôs a dywed wrtho, diau y gelli fyw: etto yr Arglwydd a ddangoſodd i mi y bydd efe marw yn ddiau.

11 Ac efe a oſododd ei wyneb, † ac a ddalioddſulw arno, nes cywilyddio o honaw ef; a gŵr Duw a wylodd. † *Hebr. ac a'i gyſodoid.*

12 A Hazael a ddywedodd, pa ham y mae fy arglwydd yn wylo? dywedodd yntef, am fy mod yn gwybod y drwg a wnei di i feibion Iſrael, eu hamddiffynfaoedd hwynt a loſci di â thân, a'r gwŷr ieuainge a leddi a'r cleddyf, a'i plant a bwyi, a'i gwragedd beichiogion a rwygi.

13 A Hazael a ddywedodd, Pa beth? ai ci yw dy wâs, ſel y gwnelei efe y mawr beth hyn? ac Eliſeus a ddywedodd, yr Arglwydd a ddangoſodd i mi y byddi di yn frenin ar Syria.

14 Felly efe a aeth ymmaith oddi wrth Eliſeus, ac a ddaeth at ei arglwydd, yr hwn a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd Eliſeus, wrthit ti? ac efe a attebodd, efe a ddywedodd wrthif y byddit ti byw yn ddiau.

15 A thrannoeth efe a gymmerth wrthban, ac a'i gwlychodd mewn dwfr, ac a'i lledodd ar ei wyneb ef, ſel y bu efe farw: a Hazael a deyrnaſodd yn ei lê ef.

16 Ac yn y bummed flwyddyn i Ioram fab Ahab frenin Iſrael, a Iehoſaphat yn frenin yn Iuda, y † dechreuodd * Iehoram mab Iehoſaphat brenin Iuda, deyrnaſu. † *Hebr. teyrnaſoedd.* * 2 Cron. 21. 4.

17 Mab ddeuddeng-mlwydd ar bugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, ac wyth mlynedd y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem.

18 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Iſrael, fel y gwnai tŷ Ahab, canys merch Ahab oedd yn

yn wraig iddo: felly efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

*1 Bren. 11.36.
*2 Sam. 7.13.
† Hebr. ganwyll neu lamp

19 Ond *ni fynnei 'r Arglwydd ddifetha Iuda, er mwyn Dafydd ei wâs, * megis yr addawsei efe, y rhoddei iddo † oleuni, ac iw feibion yn dragywydd.

20 Yn ei ddyddiau ef y gwrthryfelodd Edom oddi tan law Iuda, ac y gosodasant frenin arnynt eu hunain.

21 A Ioram a aeth trosodd i Zair, a'r holl gerbydau gyd ag ef, ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, oedd yn ei amgylchu ef, a thywysogion y cerbydau; a'r bobl a ffoawdd iw pebyll.

22 Er hynny Edom a wrthryfelodd oddi tan law Iuda hyd y dydd hwn: yna y gwrthryfelodd Libnah y pryd hynny.

23 A'r rhan arall o hanes Ioram, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Iuda?

24 A Ioram a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: * ac Ahaziah ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

*2 Cron. 22.1.

25 Yn y ddeuddecfed flwydd'yn i Ioram fab Ahab frenin Iſrael, yr aeth Ahaziah mab Iehoram brenin Iuda, yn frenin.

26 Mab dwy flwydd ar hugain *oedd* Ahaziah pan aeth efe yn frenin, ac yn flwyddyn y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, ac enw ei fam ef *oedd* Athaliah merch Omri brenin Iſrael.

27 Aceſe a rodiodd yn ffordd tŷ Ahab, ac a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel tŷ Ahab: canys ‖ daw cy Ahab *y doedd* efe.

‖ Mab yngbyfraith.

28 Ac efe a aeth gyd â Ioram mab Ahab i ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, i Ramoth Gilead, a'r Syriaid a darawſant Ioram.

29 A Ioram y brenin a ddychwelodd i Iezreel i ymiachau o'r briwiau † a roeſai y Syriaid iddo ef yn Ramah, wrth ymladd o honaw ef yn erbyn Hazael brenin Syria: ac Ahaziah mab Iehoram brenin Iuda, a aeth i wared i edrych Ioram mab Ahab yn Iezreel, canys clâf *y doedd* efe.

† Hebr. a'r rhai yr archollaſai y Syriad ef.

PEN. IX.

Eliſeus yn danfon prophwyd ieuange i eneinio Iehu yn Ramoth Gilead. 4 Y prophwyd wedi gwneuthur ei neges, yn ffo. 11 Iehu wedi ei wneuthur yn frenhin gan y milwyr, yn lladd Ioram ym maes Naboth. 27 Lladd Ahaziah yn Gur, a'i gladdu yn Ieruſalem. 30 Taſtu Iezebel allan drwy ffeneſtr, a chwn yn ei bwyttâ hi.

A Eliſeus y prophwyd a alwodd yn o feibion y prophwydi ac a ddywedodd wrtho, * gwregyſſa dy lwynau, a chymmer y phioleid olew hon yn dy law, a dôs i Ramoth Gilead.

*1 Bren. 19.17.

2 A phan ddelych yno, edrych yno am Iehu mab Iehoſaphat mab Nimſi, a dos i mewn a phâr idd'o godi o fyſc ei frodyr, a dŵg ef i ſtafell † ddirgel.

† Hebr. o fewn ſtafell.

3 * Yna cymmer y phioleid olew a thywallt ar ei ben ef, a dywed, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Iſrael: yna agor y drws, a ffo, ac nac aros.

*1 Bren. 19.16.

4 Felly y llange, *ſef* llangc y prophwyd, a aeth i Ramoth Gilead.

5 A phan ddaeth efe, wele tywyſogion y llu oedd yn eiſtedd; ac efe a ddywedodd, y mae i mi air â thi, ô dywyſog: a dywedodd Iehu, â pha un o honom ni oll? dywedodd yntef, â thydi ô dywyſog.

6 Ac efe a gyfododd, ac a aeth i mewn i'r ty, ac yntef a dywalltodd yr olew ar ei ben ef, ac a ddywedodd wrtho, ſel hyn y dywed Arglwydd Duw Iſrael, myfi a'th eneiniais di yn frenin ar boll yr Arglwydd, *ſef* ar Iſrael.

7 A thi a darewi dŷ Ahab dy arglwydd, fel y dialwyfi waed *fy* ngweiſion y prophwydi, a gwaed holl weiſion yr Arglwydd, *ar law Iezebel.

*1 Bren. 21.21.

8 Canys holl dŷ Ahab a ddifethir, a *mi a dorraf ymmaith oddi wrth Ahab, *yr hwn a biſſo ar bared, y gwarchaedic helyd, a'r hwn a adawyd yn Iſrael.

*1 Bren. 14.10. & 21.21. *1 Bren. 16.11. 2 Bren. 10.17.

9 A mi a wnâf * dŷ Ahab fel tŷ Ieroboam mab Nebat, ac fel * tŷ Baaſa mab Ahiah.

*1 Bren. 14.10. 2 Bren. 9.9. *1 Bren. 15.29.

10 A'r cŵn a fwyttânt Iezebel yn rhandir Iezreel ac ni *bydd* a'i claddo *hi*. Aceſe a agorodd y drws, a ffôdd.

11 A Iehu a aeth allan at weiſion ei arglwydd, a dywedwyd wrtho ef, a yw pob peth yn dda? pa ham y daeth yr ynfyd hwn attat ti? dywedodd yntef wrthynt, chwi a adwaenoch y gŵr, a'i ymadroddion.

12 Dywedaſant hwythau, celwydd, mynega yn awr i ni: dywedodd yntef, fel hyn ac fel hyn y llefarodd wrthif, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, mi a'th eneiniais di yn frenin ar Iſrael.

13 A hwy a fryſiaſant, ac a gymmeraſant bob yn ei wiſc, ac a'i goſodaſant tano ef ar ben vchaf y griſiau, ac a ganaſant mewn vdcorn, ac a ddywedaſant, Iehu ſydd † frenhin.

† Hebr. ymaſgyn.

14 A Iehu mab Iehoſaphat, mab Nimſi, a gyfwriadodd yn erbyn Ioram: (a Ioram oedd yn cadw Ramoth Gilead, efe a holl Iſrael, rhac Hazael brenin Syria.

† Hebr. ymaſgyn. † Hebr. ymaſgyn. † Hebr. taraw.

15 Ond † Ioram y brenin a ddychwelaſei i ymiachau i Iezreel, o'r archollion, *â* 'r rhai yr archollaſei y Syriaid ef wrth ymladd o honaw ya erbyn Hazael brenin Syria:) a dywedodd Iehu, os myn'wch chwi, nac eled vn diangol o'r ddinas i fynedi fynegi i Iezreel.

16 Felly Iehu a farchogodd, ac a aeth i Iezreel (canys Ioram oedd yn gorwedd yno) ac Ahaziah brenin Iuda a ddaethei i wared i edrych Ioram.

17 A gwiliwr oedd yn ſefyll ar y twr yn Iezreel, ac a ganfu ſutai Iehu pan oedd efe yn dyfod, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn gweled mintai: a Ioram a dywedodd, cymmer ŵr march ac anfon iw cyfarfod hwynt, a dyweded, a'i heddwch?

18 A gŵr march a aeth iw gyfarfod ef, ac a ddywedodd, fel hyn y dywed y brenin, oes heddwch? a dywedodd Iehu, beth *ſydd* i ti *a oſynnych* am heddwch? tro yn fy ôl i: a'r gwiliwr a fynegodd, gan ddywedyd, y gennad a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwcled.

19 Yna efe a anfonodd yr ail gŵr march, ac efe a ddaeth attynt hwy, ac a ddywedodd, ſel hyn y dywedodd y brenin, *oes* heddwch? a dywedodd Iehu, beth *ſydd* i ti *a oſynnych* am heddwch? tro yn fy ôl i.

20 A'r gwiliwr a fynegodd, gan ddywedyd, efe a ddaeth hyd attynt hwy, ond nid yw efe yn dychwelyd: a'r gyrriad *ſydd* fel gyrriad Iehu mab Nimſi, canys y mae efe yn gyrru yn ynfyd.

Nimſi, cenfi.

21 A Ioram a ddywedodd, rhwym *y cerbyd*, ynteſ a rwymodd ei gerbyd ef: a Ioram brenin Iſrael a aeth allan, ac Ahaziah brenin Iuda, pob vn yn ei gerbyd, a hwy aethant yn erbyn Iehu, a † chyfarfuant ag ef yn rhan-dir Naboth y Iezreeliad.

† Hebr. chwrdd.

22 A phan welodd Ioram Iehu, efe a ddywedodd, *oes* heddwch, Iehu? dywedodd yntef, pa heddwch tra *ſydd'o* putteindra Iezebel *dy* fam di, a'i hudoliaeth mor aml.

23 A Ioram a drôdd ei law, ac a ffôdd, ac a dywedodd

ddywedodd wrth Ahaziah, *y mae* bradwriaeth ỽ Ahaziah.

24 A Iehu † a gymmerth ſwa yn ei law, ac a darawodd Ioram rhwng ei yſcwyddau, ſel yr aeth y ſaeth drwy ei galon eſ, ac eſe a † ſyrthiodd yn ei gerbyd.

25 A *Iehu* a ddywedodd wrth Bidcar ei dywyſog, cymmer, bwrw eſ i randir maes Naboth yr Iezreeliad: canys cofia pan oeddym ni mi a thi yn marchogeth ynghyd ein dau, ar ôl Ahab ei dad eſ, roddi o'r Arglwydd arno eſ y baich hwn.

26 * Diau meddai yr Arglwydd, gwaed Naboth, a gwaed ei feibion a welais i neithwr, ac mi a dalaf i ti yn y rhandir hon, medd yr Arglwydd: gan hynny cymmer, *a* bwrw eſ yn awr yn y rhandir hon, yn ôl gair yr Arglwydd.

27 Ond pan welodd Ahaziah brenin Iuda *hynny*, eſe a ffôdd ar hyd ffordd tỽ'r ardd: a Iehu a ymlidiodd ar ei ôl eſ, ac a ddywedodd, tarewch hwn hefyd yn *ei* gerbyd, *a hwy a'i taraſſant eſ* yn rhiw Gwrr, yr hon *ſydd* wrth Ibleam, ac eſe a ffodd i Megido, ac a fu farw yno.

28 A'i weiſion a'i dygaſant eſ mewn cerbyd i Ieruſalem, ac a'i cladaſant eſ yn ei ſeddrod gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd.

29 Ac yn yr vnfed flwyddyn ar ddêc i Ioram fab Ahab, yr aethei Ahaziah yn frenin ar Iuda.

30 A phan ddaeth Iehu i Iezreel, Iezebel a glybu *hynny*, ac a golarodd ei † hwyneb, ac a wiſcodd yn wŷch am ei phen, ac a edrychodd drwy ffeneſtr.

31 A phan oedd Iehu yn dyfod i mewn i'r porth, hi a ddywedodd, a *fu* heddwch i Zimri, yr hwn a laddodd ei feiſtr?

32 Ac eſe a dderchafodd ei wyneb, at y feneſtr, ac a ddywedodd, pwy *ſydd* gyd â mi, pwy? a dau, *neu* dri o'r ſtafellyddion a edrychaſant arno eſ.

33 Yntef a ddywedodd, teflwch hi i lawr, a hwy a'i taflaſant hi i lawr, a thaenwyd *peth* o'i gwaed hi ar y pared, ac ar y meirch; ac eſe a'i mathrodd hi.

34 A phan ddaeth eſe i mewn, eſe a fwyttaodd, ac a yfodd, ac a ddywedodd, edrychwch am y *wrag* felldigedic honno, a chleddwch hi, canys merch brenin *ydyw* hi.

35 A hwy aethant iw chladdu hi; ond ni chawſant o honi onid y benglog, a'r traed, a chledrau y dwylo.

36 Am hyny hwy a ddychwelaſant, ac a fynegaſant iddo eſ: dywedodd yntef, dyna air yr Arglwydd, yr hwn a lefarodd eſe drwy law ei waſanaethwr Elias y Thesbiad, gan ddywedyd, * yn nhan-dir Iezreel y bwytty y cŵn gnawd Iezebel.

37 A chelain Iezebel a fydd fel tommen ar wyneb y maes, yn rhan-dir Iezreel, fel na ellir dywedyd, dymma Iezebel.

PEN. X.

1 *Iehu trwy lythyrau yn peri torri pennau deng mab a thrugain Ahab,* 8 *ac yn eſeſnſodi eihun â prophwydoliaeth Elias,* 12 *yn lladd dau a deugain o frodir Ahaziah, wrthy ty cuelſio,* 15 *yn cymmeryd Iehonadab attŷ,* 18 *a thrwy gyfrwyſdra yn diſeitha holl addol-wyr Baal,* 29 *yn canllyn pechodau Ieroboam.* 32 *Hazael yn gorthrymmu Iſrael.* 34 *Iouchaz yn frenin ar ol Iehu.*

AC i Ahab *yr oedd* deng mab a thrugain yn Samaria: a Iehu a ſcriſennodd lythyrau, ac a anfonodd i Samaria at dywyſogion Iezreel, ac at yr henuriaid, ac at dadmaethod Ahab, gan ddywedyd.

2 Ac yn awr pan dêl y llythyr hwn attoch chwi; canys gyd â chwi *y mae* meibion eich arglwydd, a chennych chwi *y mae* cerbydau, a meirch a dinaſoedd caeroc, ac arfau,

3 Yna edrychwch yr hwn ſydd oreu, ac yn gymhwyſaf o feibion eich arglwydd, a goſodwch *ef* ar deyrn-gader ei dâd, ac ymleddwch dros dŷ eich arglwydd.

4 A hwy a ofnaſant yn ddirfawr, ac a ddywedaſant, wele dau frenin ni ſaſaſant o'i flaen eſ: a pha ſodd gan hynny y ſaiſwn ni?

5 Am hynny'r anſonodd yr hwn *oedd* ar y tŷ, a'r hwn *oedd* ar y ddinas, a'r henuriaid, a'r tadmaethod, at Iehu, gan ddywedyd, dy weiſion di ydym ni, a'r hyn oll a ddywedych di wrthym a wnawn ni, ni wnawn ni neb yn frenin; gwna'r hyn a fyddo da yn dy olwg.

6 Yna eſe a ſcriſennodd yr ail llythyr attynt hwy, gan ddywedyd, os † eiddo fi fyddwch, ac † *Hebr.* *os* ar ly llais i y gwrandewch, cymmerwch ben- *troſof y* nau y gwŷr, meibion eich arglwydd, a deuwch *bydd wch.* attaſi y pryd hyn y fory, i Iezreel: a meibion y brenin, *ſef* deng-nŷn a thrugain *oedd* gyd â phennaethiaid y ddinas, y rhai oedd yn en meithrin hwynt.

7 A phan ddaeth y llythr attynt, hwy a gymmeraſant feibion y brenin, ac a laddaſant ddengnŷn a thrugain, ac a oſodaſant eu pennau hwynt mewn baſcedau, ac a'i danſonaſant atto *eſ* i Iezreel.

8 A chennad a ddaeth, ac a ſynegodd iddo *eſ*, gan ddywedyd, hwy a ddygaſant bennau meibion y brenin: dywedodd yntef, goſodwch hwynt yn ddau ben-twr wrth ddrws y porth, hyd y boreu.

9 A'r boreu eſe a aeth allan, ac a ſaſodd, ac a ddywedodd wrth yr holl bobl, cyfiawn ydych chwi: wele myfi a gyd-ſwriedais yn erbyn fy arglwydd, ac a'i lleddais eſ; ond pwy a laddodd yr holl rai hyn?

10 Gwybyddwch yn awr na ſyrth *dim* o air yr Arglwydd i'r ddaiar, yr hwn a lefarodd yr Arglwydd am dŷ Ahab: canys gwnaeth yr Arglwydd yr hyn a lefarodd eſe drwy law * Elias ei was. * 1 Bren. 21.29.

11 Felly Iehu a darawodd holl weddillion tŷ Ahab yn Iezreel, a'i holl bennaethiaid eſ, a'i gyfneſeſiniaid eſ, a'i offeiriaid, ſel na adawyd vn yngweddill. ‖ Neu, *gydnabod*

12 Ac eſe a gyfododd, ac a aeth ymaith hefyd, ac a ddaeth i Samaria: *ac* ſel *yr oedd eſe wrth* dŷ cneifio y bugeiliaid ar y ffordd,

13 Iehu a gyfarfu â brodyr Ahaziah brenin Iuda, ac a ddywedodd, pwy *ydych* chwi? dywedaſant hwythau, brodyr Ahaziah *ydym* ni, ac ni a ddaethom i wared i gyfarch gwell i feibion y brenin, ac i feibion y frenhines.

14 Ac eſe a ddywedodd, deliwch hwynt yn fyw. A hwy a'i daliaſant hwy yn fyw, ac a'i lladdaſant hwy wrth bydew y tŷ cneifio, *ſef* dau-wr a deugain, ac ni adawodd eſe ŵr o honynt.

15 A phan aethei eſe oddi yno, eſe a † gyfar- † *Hebr.* fu â Iehonadab fab Rechab yn cyfarfod ag eſ, *gaſodd.* ac † a gyfarchodd well iddo, ac a ddywedodd † *Heb.* wrtho, a yw dy galon di yn vnion fel *y mae* a'i *bendi-* fy nghalon gyd â'th galon di? a dywedodd Ie- *thiodd.* honadab, ydyw: od ydyw *eb eſe* moes dy law: rhoddodd yntef ei law, ac eſe a barodd iddo ddyfod i fyny atto i'r cerbyd.

16 Ac eſe a ddywedodd, tyred gyd â mi, a gwêl fy zêl i tu ac at yr Arglwydd: felly bwy a wnaethant iddo farchogaeth yn ei gerbyd eſ.

17 A phan ddaeth eſe i Samaria, eſe a darawodd yr holl rai a adawſai i Ahab yn Samaria, nes iddo ei daniſtrio eſ, yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leſaraſei eſe wrth Elias.

18 A Iehu a gynhullodd yr holl bobl yng-hyd, ac a ddywedodd wrthynt, Ahab a waſan-

aethodd

ſethodd Baal ychydig, Iehu a'i gwaſanaetha ef lawer.

19 Ac yn awr gelwch attaf i holl brophwydi Baal, ei holl weiſion, a'i holl offeiriaid ei, na ſydded vn yn eiſieu; canys aberth mawr *ſydd* gennif i Baal, pwy bynnac a ſyddo yn eiſieu, ni bydd efe byw. Ond Iehu a wnaeth *hyn* mewn cyfrwyſtra, fel y difethei efe addolwyr Baal.

† *Hebr. ſanctifiddwch gymanfa i Baal.*

20 A Iehu a ddywedodd, † cyhoeddwch gymanfa ſanctaidd i Baal, a hwy a'i cyhoeddaſant.

21 A Iehu a anfonodd drwy holl Iſrael, a holl addolwyr Baal a ddaethant, ac nid oedd vn yn eiſieu ar ni ddaethei: a hwy a ddaethant i dŷ Baal, a llanwyd tŷ Baal o ben bwy gilydd.

22 Ac efe a ddywedodd wrth yr hwn *oedd gaidwad* ar y gwiſcoedd, dwg allan wiſcoedd i holl addolwyr Baal: ac efe a ddug wiſcoedd iddynt.

23 A Iehu aeth i mewn, a Iehonadab mab Rechab, i dŷ Baal, ac a ddywedodd wrth addolwyr Baal, chwiliwch, ac edrychwch rhac bod ymma gyd â chwi *neb* o weiſion yr Arglwydd, onid addolwyr Baal yn vnic.

24 A phan ddaethant i mewn i wneuthur aberthau, a phoeth offrymmau, Iehu a oſododd iddo allan bedwar vgain-wr, ac a ddywedodd, os diangc yr vn o'r dynion a ddygais i'ch dwylo chwi, enioes yr hwn *y diango gantbo* fyddam ei enioes ef.

25 A phan orpheunodd efe wneuthur y poeth offrwm, Iehu a ddywedodd wrth y ſwyddogion, a'r tywyſogion, ewch i mewn, lleddwch hwynt, na ddeled neb allan: ſelly hwynt a'i tarawſant hwy â min y cleddyf: a'r ſwyddogion, a'r tywyſogion a'i taflaſant hwy allan, ac a aethant i ddinas tŷ Baal.

26 A hwy a ddygaſant allan ddelwau tŷ Baal, ac a'i lloſcaſant hwy.

27 A hwy a ddeſtrywiaſant ddelw Baal, ac a ddiniſtriaſant dŷ Baal, ac a'i gwnaethant ef yn dom-dŷ hyd heddyw.

28 Felly y deleodd Iehu Baal allan o Iſrael.

29 Etto pechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu, ni thrôdd Iehu oddi wrthynt hwy, *ſef oddi wrth* y lloi aur *oedd* yn Bethel, a'r rhai oedd yn Dan.

30 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Iehu, o herwydd it wneuthur yn dda, gan wneuthur yr hyn oedd vnion yn ſy ngolwg i, yn ôl yr hyn oll a'r a *oedd* yn ſy nghalon i y gwnaethoſti i dŷ Ahab, meibion y bedwaredd genhedlaeth i ti, a eiſteddant ar orſeddfainge Iſrael.

† *Hebr. ni wiliodd.*

31 Ond † nid edrychodd Iehu am rodio yngh-yfraith Arglwydd Dduw Iſrael â'i holl galon: *canys* ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Ieroboam, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

32 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd dorri cyrrau Iſrael: a Hazael a'i tarawodd hwynt yn oll derfynau Iſrael.

33 O'r Iorddonen *tua* chodiad haul, *ſef* holl wlad Gilead, y Gadiaid, a'r Rubeniaid, a'r Manaſſiaid, o Aroer, yr hon *ſydd* wrth afon Arnon, ‖ Gilead a Baſan hefyd.

‖ *Neu, hyd Gil.*

34 A'r rhan arall o hanes Iehu, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, a'i holl gadernid ef; onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

35 A Iehu a hunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd ef yn Samaria, a Ioachaz ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

36 A'r dyddiau y teyrnaſodd Iehu ar Iſrael yn Samaria, *oedd* wyth mlynedd ar hugain.

PEN. XI.

1 *Athaliah Ioas gan ei fodryb Ioſeba, pan laddodd Athaliah yr hâd brenhinol, a'i guddio chwe blynedd yn nhŷ Dduw. 4 Jehoiada, trwy gymeradwy'r tywyſogion, ar y ſeithfed flwyddyn, yn ei wneuthur ef yn frenhin. 13 Lladd Athaliah, 17 Jehoiada yn adferu gwaſanaeth Dduw.*

A Phan welodd * Athaliah mam Ahaziah fa- * 2 Cron. 22. 10.
rw o'i mab, hi a gyfododd, ac a ddifethodd † yr holl hâd brenhinawl.

† *Hebr. holl hâd brenhinawl.*

2 Ond Ioſeba merch y brenin Ioram, chwaer Ahaziah, a gymmerth Ioas fab Ahaziah, ac a'i lladratt aodd ef o yſyſc meibion y brenin y rhai a laddwyd: a hwy a'i cuddiaſant ef a'i fammaeth yn ſtaſell y gwelâu, rhac Athaliah, ſel na laddwyd ef.

† *Hebr. ſouls hid. Prob. marg.*

3 Ac efe a fu gyd â hi ynghudd *yn* nhŷ 'r Arglwydd chwe blynedd: ac Athaliah oedd yn teyrnaſu ar y wlâd.

4 Ac * yn y ſeithfed flwyddyn yr anfonodd Ie- * 2 Cron. 23. 1.
hoiada, ac y cymmerth dywyſogion y cantoedd a'r capteniaid, a'r ſwyddogion, ac a'i dûg hwynt i mewn atto i dŷ 'r Arglwydd, ac a wnaeth â hwynt gyfammod, ac a wnaeth iddynt dyngu yn nhŷ 'r Arglwydd, ac a ddangoſodd iddynt fab y brenin.

5 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, dymma 'r peth a wnewch chwi: trydedd ran o honoch ſy'n dyfod i mewn ar y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ y brenin.

6 A thrydedd ran *ſydd* * yn mhorth Sur, a * 2 Cron. 23. 5.
thrydedd ran yny porth o'r tu ôl i'r ſwyddogion: felly cedwch wiliadwriaeth y tŷ rhag ei dorri.

7 A ‖ deu-parth o honoch oll ſydd yn myned ‖ *Neu, dau barth.*
allan ar y Sabboth, a gadwant wiliadwriaeth tŷ 'r Arglwydd, ynghylch y brenin.

8 A chwi a amgylchynwch y brenin o bob parth, pob vn â'i arfau yn ei law; a'r hwn a ddelo i'r rheſau, lladder ef: a byddwch gyd â'r brenin pan elo efe allan, a phan ddelo ef i mewn.

9 A thywyſogion y cantoedd a wnaethant yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Iehoiada yr offeiriad, a chymmeraſant bawb eu gwŷr y rhai oedd yn dyfod i mewn ar y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn myned allan ar y Sabboth, ac a ddaethant at Iehoiada yr offeiriad.

10 A'r offeiriad a roddodd i dywyſogion y cantoedd, wayw-ffyn, a thariannau y brenin Dafydd, y rhai oedd yn nhŷ yr Arglwydd.

11 A'r * ſwyddogion a ſaſaſant bob vn â'i arfau * 2 Cron. 23. 10.
yn ei law, o'r † tu dehau i'r tŷ, hyd y tu aſſwy i'r tŷ, wrth yr allor a'r tŷ, amgylch ogylch y brenhin. † *Hebr. ysgwydd.*

12 Ac efe a ddug allan fab y brenin, ac a roddodd y goron arno ef, a'r dyſtiolaeth, a hwy a'i hurddaſant ef yn frenin, ac a'i heneiniaſant ef: curâſant hefyd eu dwylo, a dywedaſant, byw fyddo 'r brenin.

13 A phan glybu Athaliah dryſt y bobl yn rhedeg, hi a ddaeth i mewn at y bobl i dŷ 'r Arglwydd.

14 A phan edrychodd hi, wele y brenin oedd yn ſefyll wrth y golofn yn ôl yr arfer, a'r tywyſogion a'r vdcyrn, yn ymmyl y brenin, a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn canu mewn vdcyrn. Ac Athaliah a rwygodd ei dillad, ac a waeddodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

15 A Iehoiada yr offeiriad a orchymynnodd i dywyſogion y cantoedd, y rhai oedd wedi eu goſod ar y llu, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi o'r tu allan i'r rheſau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi, lladder ef â'r cleddyf: canys dywedaſei yr offeiriad, na ladder hi yn nhŷ yr Arglwydd.

16 A hwy a oſodaſant ddwylo arni hi, a hi a aeth ar hyd y ffordd ſyrch i dŷ 'r brenin, ac yno y lladdwyd hi.

17 A

17 A Iehoiada a wnaeth gyfammod rhwng yr Arglwydd a'r brenin, a'r bobl, i fod o honynt yn bobl i'r Arglwydd: a rhwng y brenin a'r bobl.

18 A holl bobl y wlad a aethant i dŷ Baal, ac a'i dinistriasant ef a'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliasant hwy yn chwilfriw, lladdasant hefyd Mattan offeiriad Baal, o flaen yr allorau: a'r offeiriad a osododd oruwchwil-wŷr ar dŷ'r Arglwydd.

19 Ese a gymmerth hefyd dywysogion y cantoedd, a'r capteniaid, a'r swyddogion, a holl bobl y wlad, a hwy a ddygasant i wared y brenin o dŷ'r Arglwydd, ac a ddaethant ar hyd ffordd porth y swyddogion, i dŷ'r brenin: ac ese a eisteddodd ar orseddfa y brenhinoedd.

20 A holl bobl y wlad a lawenychasant, a'r ddinas a lonyddodd: a hwy a laddasant Athaliah a'r cleddyf, *wrth* dŷ y brenin.

21 Mab saith mlwydd *oedd* Ioas pan aeth ese yn frenin.

PEN. XII.

1 Ioas yn teyrnasu yn ddiwiol tra fu fyw Iehoiada, 4 ac yn peri cywiriо'r Deml. 17 Tros Hazael oddiwrth Ierusalem ag anrheg o'r trysforau cyssegredig. 19 Ei weision yn lladd Ioas, ac Amasa yn myned yn frenin ar ei ôl ef.

YN y seithfed flwyddyn i Iehu y dechreuodd Ioas deyrnasu, a deugain mhlynedd y teyrnasodd ese yn Ierusalem, ac enw ei fam ef *oedd* Zibiah o Beer-seba.

2 A Ioas a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ei holl ddyddiau *yn* y rhai y dysgodd Iehoiada yr offeiriad ef.

3 Er hynny ni thynasfid ymmaith yr vchelfeydd: y bobl oedd etto yn offrymmu, ac yn arogl-darthu yn yr vchelfeydd.

4 A Ioas a ddywedodd wrth yr offeiriaid, holl ariany † pethau cyssegredic a ddyger i mewn i dŷ'r Arglwydd, arian y gŵr a gynniwero, arian † gweith eneidiau pob vn, a'r holl arian a glywo neb ar ei galon eu dwyn i mewn i dŷ'r Arglwydd,

5 Cymmered yr offeiriaid *hynny* iddynt, pawb gan ei gydnabod, a chyweiriant adwyan y tŷ, pa le bynnac y caffer adwy ynddo.

6 Ond yn y drydedd flwyddyn ar hugain i'r brenin Ioas, nid atgweriasei yr offeiriaid agennau y tŷ.

7 Yna y brenin Ioas a alwodd am Iehoiada yr offeiriad, a'r offeiriaid *eraill*, ac a ddywedodd wrthynt, pa ham nad ydych chwi yn cyweirio agennau y tŷ? yn awr gan hynny, na dderbyniwch arian gan eich cydnabod, ond rhoddwch hwy at *gyweirio* adwyau y tŷ.

8 A'r offeiriaid a gydsynniasant na dderbynient arian gan y bobl, ac na chyweirient agennau y tŷ.

9 Eithr Iehoiada yr offeiriad a gymmerth gist, ac a dyllodd dwll yn ei chaead, ac a'i gosododd hi o'r tu dehau i'r allor, ffordd y delei vn i mewn i dŷ'r Arglwydd, a'r offeiriaid y rhai oedd yn cadw y † drws, a roddent yno'r holl arian a ddygid i mewn i dŷ'r Arglwydd.

10 A phan welent fod llawer o arian yn y gist, y dae scrifennydd y brenin, a'r arch-offeiriad, i fyny, ac a † roent mewn codau, ac a gyfrifent yr arian a gawsid yn nhŷ'r Arglwydd.

11 A hwy a roddasant yr arian wedi eu cyfrif, yn nwylo gweith-wŷr y gwaith, goruchwil-wŷr tŷ'r Arglwydd: a hwy a'i † talasant i'r seiri pren, ac i'r adeiladwŷr oedd yn gweithio tŷ'r Arglwydd,

12 Ac i'r seiri meini, ac i'r naddwyr cerrig, ac i brynu coed a cherrig naddu, i gyweirio adwyau tŷ'r Arglwydd, ac am yr hyn oll a aethai allan i atgyweirio y tŷ.

13 Etto ni wnaed yn nhŷ'r Arglwydd gwppanau arian, saltringau, cawgiau, vdcyrn, na lleftri aur, na lleftri arian, o'r arian a ddygasid i mewn i dŷ'r Arglwydd:

14 Eithr hwy a'i rhoddasant i weith-wŷr y gwaith; ac a gyweirtasant â hwynt dŷ'r Arglwydd.

15 Ac ni cheisiasant gyfrif gan y dynion y rhoddasant hwy'r arian yn eu dwylo iw rhoddi i weith-wŷr y gwaith: canys yr oeddynt hwy yn gwneuthur yn ffyddlon.

16 Yr arian *dros* gamwedd, a'r arian *dros* bechodau, ni ddugpwyd i mewn i dŷ'r Arglwydd: eiddo'r offeiriaid oeddynt hwy.

17 Yna Hazael brenin Syria a aeth i fyny, ac a ymladdodd yn erbyn Gath, ac a'i hennillodd hi: a Hazael a osododd ei wyneb i fyned i fyny yn erbyn Ierusalem.

18 A Ioas brenin Iuda a gymmerth yr holl bethau cyssegredic, a gyssegrasei Iehosaphat, a Iehoram, ac Ahaziah, ei dadau ef brenhinoedd Iuda, a'i gyssegredic bethau ef ei hun, a'r holl aur a gafwyd yn nhrysforau tŷ'r Arglwydd, a thŷ'r brenin, ac a'i hanfonodd at Hazael brenin Syria, ac ese a † ymadawedd oddi wrth Ierusalem. † *Hebr.* *aeth i fynu.*

19 A'r rhan arall o hanes Ioas, a'r hyn oll a wnaeth ese; onid ydynt hwy yn scrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

20 A'i weision ef a gyfodasant, ac a gydfwriadasant fradwriaeth; * ac a laddasant Ioas *yn* † nhŷ Milo, wrth ddyfod i wared i Sila. * 2. Cron. 24. 25. † *Neu,* *Beth-milo.*

21 A Iozacar mab Simeath, a Iozabad mab Somer ei weision ef, a'i tarawsant ef, ac ese a fu farw; a hwy a'i claddasant ef gyd a'i dadau yn ninas Dafydd: ac Amasiah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef. * 2. Sam. 5. 9.

PEN. XIII.

1 Ammwiol lywodraeth Ioachaz, 3 a Hazael yn ei orthrymmu ef, ac yntau yn cael ymwared trwy weddi. 8 Ioas yn teyrnasu yn ei le ef. 10 Ei ammwiol lywodraeth ynteu. 12 Ieroboam yn dyfod ar ei ôl ef. 14 Eliseus wrth farw yn prophwydo y gorchfygai Ioas y Syriaid dair gwaith. 20 Y Moabiaid yn dyfod yn erbyn y wlad, ac escyn Eliseus yn cyfodi gwr marw. 22 Hazael yn marw, a Ioas dwy-waith yn gorchfygu Benhadad.

YN y drydedd flwyddyn ar hugain i Ioas fab Ahaziah brenin Iuda, y teyrnasodd Ioachaz mab Iehu ar Israel yn Samaria, a dwy flynedd ar bymthec *y teyrnasodd ese.*

2 Ac ese a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd ar ôl pechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Israel bechu: ni thrôdd oddi wrthynt hwy.

3 A digofaint yr Arglwydd a lidiodd yn erbyn Israel, ac ese a'i rhoddodd hwynt yn llaw Hazael brenin Syria, ac yn llaw Ben-hadad mab Hazael, *tu* holl ddyddiau *hwynt.*

4 A Ioachaz a erfyniodd ar yr Arglwydd, a gwrandawodd yr Arglwydd arno ef; o herwydd iddo ganfod gorthrymder Israel, canys brenin Syria a'i gorthrymmai hwynt.

5 (A'r Arglwydd a roddodd achubwr i Israel, fel yr aethant oddi tan law y Syriaid: a meibion Israel a drigasant yn eu pebyll fel † cynt. † *Hebr.* *doe ac echdoe.*

6 Etto ni throesant hwy oddi wrth bechodau tŷ Ieroboam yr hwn a wnaeth i Israel bechu, *eithr* † rhodiasant ynddynt hwy; a'r llwyn hefyd a safai yn Samaria.) † *Hebr.* *rhodiasid.*

7 Ac

7 Ac ni adawodd eſe i Ioachaz o'r bobl, onid dêc a deugain o wŷr meirch, a dêc cerbyd, a deng-mil o wŷr traed: o herwydd brenin Syria a'i diniſtriſei hwynt, ac a'i gwnaethei hwynt fel llwch wrth ddyrnu.

8 A'r rhan arall o hanes Ioachaz, a'r hyn oll a wnaeth eſe, a'i gadernid, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Iſrael?

9 A Ioachaz a hunodd gyd â'r dadau, a chladdaſant ef yn Samaria, a Ioas ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

10 Yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain i Ioas frenin Iuda, y teyrnaſodd Ioas mab Ioachaz ar Iſrael yn Samaria: vn mlynedd ar bymthec *y teyrnaſodd efe*.

11 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrô'id eſe oddi wrth holl bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu; *eithr* eſe a rodiodd ynddynt.

12 A'r rhan arall o hanes Ioas, a'r hyn oll a wnaeth eſe, a'i gadernid, *drwy* y'r hwn yr ymladdodd eſe ag Amaſiah brenin Iuda, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Iſrael?

13 A Ioas a hunodd gyd â'i dadau, a Ieroboam a eiſteddodd ar ei deyrn-gader eſt: a Ioas a gladdwyd yn Samaria gyd â brenhinoedd Iſrael.

14 Ac yr oedd Eliſêus yn glâf o'r clefyd y bu eſe farw o honaw, a Ioas brenin Iſrael a ddaeth i wared atto ef, ac a ŵylodd ar ei wyneb ef, ac a ddywedodd, ô ſy nhâd, * ſy nhâd, cerbyd Iſrael, a'i farchogion.

* Pen. 2.12.

15 Ac Eliſêus a ddywedodd wrtho ef, cymmer ſŵa a ſaethau: ac eſe a gymmerth ſŵa a ſaethau.

16 Ac eſe a ddywedodd wrth frenin Iſrael, dôd dy law ar y bŵa, ac eſe a roddodd ei law: ac Eliſêus a oſododd ei ddwylaw ar ddwylo'r brenin.

17 Ac eſe a ddywedodd, agor y ffeneſtr tua'r dwyrain; yntef a'i hagorodd: yna y dywedodd Eliſêus, ſaetha; ac eſe a ſaethodd: dywedodd yntef: ſaeth ymwared yr Arglwydd, a ſaeth ymwared rhag Syria; a thi a darewi y Syriaid yn Aphec, nes eu diſa hwynt.

18 Hefyd eſe a ddywedodd, cymmer y ſaethau: ac eſe a'i cymmerodd. Ac eſe a ddywedodd wrth frenin Iſrael, taro'r ddaiar; ac eſe a darawodd dair gwaith, ac a beidiodd.

19 A gŵr Duw a ddigiodd wrtho ef, ac a ddywedodd, *dylaſit* daro bump neu chwech o weithiau, yna y tarawſit Syria nes *ei* diſa: ac yn awr tair gwaith y tarewi Syria.

20 Ac Eliſêus a fu farw, a hwy a'i cladduſant ef: a minteioedd y Moabiaid a ddaethant i'r wlâd y flwyddyn honno.

21 A phan oeddynt hwy yn claddu gŵr, wele hwy a ganfuant dorf, ac a fwriaſant y gŵr i ſeddrod Eliſêus: a phan aeth y gŵr i lawr a chyffwrdd ag eſtyrn Eliſeus, * efe a ddadebrodd, ac a gyfododd ar ei draed.

* Eccleſ. 48.14.

22 A Hazael brenin Syria a orthrymmodd Iſrael holl ddyddiau Ioachaz.

23 A'r Arglwydd a drugarhaodd wrthynt hwy, ac a doſturiodd wrthynt hwy, ac a drô'id attynt hwy, er mwyn ei gyfammod ag Abraham, Iſaac, ac Iacob, ac ni fynnai eu diniſtrio hwynt, ac ni fwriodd eſe hwynt allan o'i ‖ olwg hyd yn hyn.

‖ Neu, wydd.

24 Felly Hazael brenin Syria a fu farw, a Benhadad ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

† Hebr. ddychwelodd ac a ymlodd.

25 A Ioas mab Ioachaz a † enillodd yn ea hôl o law Benhadad mab Hazael, y dinaſoedd a ddygaſei eſe o law Ioachaz ei dâd ef mewn rhyfel: Ioas a'i tarawodd ef dair gwaith, ac a ddûg adref ddinaſoedd Iſrael.

PEN. XIII.

1 Amaſiah y brenhin da. 5 Ei gyfnewidir o'y rhai a laddaſai ei dâd ef. 7 A'i orchfygiadeth ar Edom. 8 Amaſiah yn annog Ioas ac yn cael ei o chŷgu a'i ſpeilio. 15 Ieroboam yn dyſod yn lle Ioas. 17 Lladd Ieroboam trwy ſadwriaeth. 21 Athaliah yn dyſod ar ei ôl ef. 23 Anawſiol deyrnaſiad Ieroboam, 28 A Zechariah yn dyſod yn ei le yntau.

YN yr áil flwyddyn i Ioas fab Ioachaz brenin Iſrael, y teyrnaſodd * Amaſiah mab Ioâs brenin Iuda. 2.Cron. 25.1.

2 Mab pum-mlwydd ar hugain oedd efe pan aeth yn frenin, a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Ioodan o Ieruſalem.

3 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, etto nid fel Dafydd ei dâd: onid eſe a wnaeth yn ôl yr hyn oll a wnaethei Ioas ei dad ef.

4 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd: y bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn yr vchelfeydd.

5 A phan ſiccrhawyd ei deyrnas yn ei law ef, * efe a laddodd ei weiſion y rhai a laddaſent y brenin ei dâd ef. * Pen. 12.20. 2.Cron. 25.3.

6 * Ond ni laddodd efe feibion y lleiddiaid, fel y mae yn ſcrifennedic yn llyfr cyfraith Moſes, yn yr hon y gorchymynnaſei'r Arglwydd, gan ddywedyd, * na ladder y tadau dros y meibion, ac na ladder y meibion dros y tadau; onid lladder pob vn am ei bechod ei hun. * Deut. 24.16. Ier. 31.30. Eccl. 18. Eſek. 18. 20.

7 Efe a darawodd o'r Edomiaid, yn nyffryn yr halen, ddeng-mil, ac a emillodd ‖ y graig mewn rhyfel, ac a alwodd ei henw Ioctheel hyd y dydd hwn. 2.Cron. 25.11. ‖ Selah

8 Yna Amaſiah a anfonodd genadau at Ioas fab Ioachaz, fab Iehu, brenin Iſrael, gan ddywedyd, tyred, gwelwn wyneb ei gilydd.

9 A Ioas brenin Iſrael a anfonodd at Amaſiah brenin Iuda, gan ddywedyd, yr yſcellyn yn Libanus a anfonodd at y gedrwydden yn Libanus, gan ddywedyd, dyro dy ferch i'm mab i yn wraig. A bwyſtfil ymaes yr hwn *oedd* yn Libanus a dramwyodd ac a ſathrodd yr yſcellyn.

10 Gin daro y tarewaiſt yr Edomiaid, am hyny dy galon a'th falchiodd; ymffroſtia, ac eiſtedd yn dy dŷ; canys i ba beth yr ymyrri ith ddrwg dy hun, fel y ſyrthit ti, a Iuda gyd â thi?

11 Ond ni wrandawai Amaſiah; am hynny Ioas brenin Iſrael a aeth i fynu, a hwy a welſant wyneb ei gilydd, efe ac Amaſiah brenin Iuda, yn Bethſemes, yr hon *ſydd* yn Iuda.

12 A Iuda a darawyd o flaen Iſrael; a hwy a ffoeſant bawb iw pebyll.

13 A Ioas brenin Iſrael a ddaliodd Amaſiah brenin Iuda mab Ioas, fab Ahaziah, yn Bethſemes, ac a ddaeth i Ieruſalem, ac a dorrodd i lawr fûr Ieruſalem, o borth Ephraim, hyd borth y gongl, bedwar can cufydd.

14 Ac eſe a gymmerth yr holl aur, a'r ariau, a'r holl ieſtri a'r a gafwyd yn nhŷ'r Arglwydd, ac yn nhryſorau tŷ'r brenin, a gwyſtlon, ac a ddychwelodd i Samaria.

15 A'r rhan arall o hanes Ioas, yr hyn a wnaeth eſe, a'i gadernid, ac fel yr ymladdodd eſe ag Amaſiah brenin Iuda, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Croniel brenhinoedd Iſrael?

16 A Ioas a hunodd gyd a'i dadau, ac a gladdwyd yn Samaria gyd â brenhinoedd Iſrael, a Ieroboam ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef.

17 Ac Amaſiah mab Ioas brenin Iuda, a fu fyw

ſyw ar ôl marwolaeth Ioas fab Ioachaz brenin Iſrael, bym theng-mhlynedd.

18 A'r rhan arall o hanes Amaſiah, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iuda?

19 * Ond hwy a frâd-ſwriadaſant yn ei erbyn ef yn Ieruſalem; ac efe a ffoddi i Lachis: etto hwy a anfonaſant ar ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdaſant ef yno.

20 A hwy a'i dygaſant ef ar feirch, ac efe a gladdwyd yn Ieruſalem gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd.

21 A holl bobl Iuda a gymmeraſant ‖ Azariah, (ac yntef yn fab vn mlwydd ar bymthec) ac a'i hurddaſant ef yn frenin yn lle Amaſiah ei dad.

22 Efe a adeiladodd Elath, ac a'i rhoddoedd hi drachefn i Iuda, ar ôl huno o'r brenin gyd â'i dadau.

23 Yn y bymthecfed flwyddyn i Amaſiah fab Ioas brenin Iuda, y teyrnaſodd Ieroboam mab Ioas brenin Iſrael, yn Samaria, vn mlynedd a deugain.

24 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni chiliodd efe oddi wrth holl bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

25 Efe a ddug adref derfyn Iſrael o'r lle y rhoe'r eir i mewn i Hemath, hyd for y rhôs, yn ôl gair Arglwydd Duw Iſrael, yr hwn a leſaraſei efe drwy law ei wâs Ionas mab Amittai y prophwyd, yr hwn oedd o Gath Hepher.

26 Canys yr Arglwydd a welodd gyſtudd Iſrael yn ſîn iawn: * canys nid oedd neb gwarchae, dic, na neb wedi ei adel, na chynnorthwyndd i Iſrael.

27 Ac ni leſaraſei yr Arglwydd y deleai efe enw Iſrael oddi tan y nefoedd: onid efe a'i gwaredodd hwynt drwy law Ieroboam mab Ioas.

28 A'r rhan arall o hanes Ieroboam, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, a'i gadernid ef, y modd y rhyfeloddefe, a'r modd y dug efe adref Damaſcus, a Hemath, i Iuda yn Iſrael, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

29 A Ieroboam a hunodd gyd â'i dadau, ſef gyd â brenhinoedd Iſrael, a Zachariah ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.

PEN. XV.

1 *Deirnin deyrnaſiad Azariah.* 5 *Ef yn marw o'r gwahan glwyf, a Iotham yn dyfod yn ei le ef.* 8 *Zachariah y dwethaf o teneiil Iehu, yn teyrnaſu yn dwygionus, a'i ladd ef gan Salum.* 13 *Salum yn teyrnaſu ſis, a Menahem yn ei ladd ef.* 16 *Menahem yn creulon wrth gan Pul.* 21 *Pecahiah yn dyfod yn ei le ef.* 23 *Pecah yn ei ladd ef.* 27 *Tiglath Peleſer yn gorthrymmu Pecah a Hoſea yn ei ladd ef.* 32 *Iotham y brenin da.* 36 *Ahaz yn dyfod ar ei ol ef.*

YN y ſeithfed flwyddyn ar hugain i Ieroboam brenin Iſrael, y teyrnaſodd * Azariah mab Amaſiah brenin Iuda.

2 Mab vn mlwydd ar bymthec ydoedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, a deuddeng mhlynedd a deugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, ac enw ei fam oedd Iecholiah o Ieruſalem.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelſei Amaſiah ei dad efe;

4 Ond na thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd: y bobl oedd etto yn aberthu, ac yn arogl-darthu yn yr vchelfeydd.

5 A'r * Arglwydd a darawodd y brenin fel y bu efe hyd ddydd ei farwolaeth, ac y trigodd mewn tŷ o'r mailltu: a Iotham mab y brenin oedd ar y tŷ yn barnu pobl y wlâd.

6 A'r rhan arall o hanes Azariah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iuda?

7 Ac Azariah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef gyd â'i dadau, yn ninas Dafydd, a Iotham ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.

8 Yn y drydedd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Azariah frenin Iuda, y teyrnaſodd Zachariah mab Ieroboam ar Iſrael yn Samaria, chwe mîs.

9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, megis y gwnaethei ei dadau: ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

10 A Salum mab Iabes a frâd-ſwriadodd yn ei erbyn ef, ac a'i tarawodd ef ger bron y bobl, ac a'i lladdodd ef, ac a deyrnaſodd yn ei lle ef.

11 A'r rhan arall o hanes Zachariah, wele y mae yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

12 Dymma * air yr Arglwydd, yr hwn a leſaraſei efe wrth Iehu, gan ddywedyd, meibion y bedwaredd genhedlaeth i ti a eiſteddant ar orſeddfa Iſrael. Ac felly y bu. * Pen. 10.30.

13 Salum mab Iabes a ddechreuodd deyrnaſu yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain, i * Vzziah brenin Iuda, a † mis cyfan y teyrnaſodd efe yn Samaria. *Matth. 10.9. † Heb. mis a dyddiau.

14 Canys Menahem mab Gadi a aeth i fynu o Tirzah, ac a ddaeth i Samaria, ac a darawodd Salum fab Iabes yn Samaria, ac a'i lladdodd ef, ac a deyrnaſodd yn ei lle ef.

15 A'r rhan arall o hanes Salum, a'i fradwriaeth ef, yr hon a frâd-ſwriadodd efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

16 Yna Menahem a darawodd Tiphſah, a'r rhai oll *oedd* ynddi, a'i therfynau, o Tirzah: o herwydd nad agoraſant *iddo ef*, am hynny y tarawodd efe hi; a'i holl wragedd beichiogion a rwygodd efe.

17 Yn y bedwaredd flwyddyn ar bymthec ar hugain i Azariah brenin Iuda, y teyrnaſodd Menahem mab Gadi ar Iſrael, a deugnhlynedd *y teyrnaſodd efe* yn Samaria.

18 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe yn ei holl ddyddiau, oddi wrth bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

19 A * Phul brenin Aſſyria a ddaeth yn erbyn y wlâd: a Menahem a roddodd i Pul fil o dalentau arian, fel y byddei ei law gyd ag ef, i ſicrhau y frenhiniaeth yn ei law ei. * 1 Cron. 5.26.

20 A Menahem a gododd yr arian ar Iſrael, ſef ar yr holl rai cedyrn o allu, ar bob vn ddêc ſicl a deugain o arian, i'w rhoddi i frenhin Aſſyria: felly brenin Aſſyria a ddychwelodd, ac nid arhoſodd yno yn y wlâd.

21 A'r rhan arall o hanes Menahem, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyſr Cronicl brenhinoedd Iſrael?

22 A Menahem a hunodd gyd â'i dadau, a Phecahiah ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.

23 Yn y ddeufed flwyddyn a deugain i Azariah brenin Iuda, y teyrnaſodd Pecahiah mab Menahem ar Iſrael yn Samaria, a dwy flynedd *y teyrnaſodd efe*.

24 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd: ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

25 A Pechah mab Remaliah ei dywyſog ef, a lladd

frad-ſwriadodd yn ei erbyn ef, ac a'i tarawodd ef yn Samaria, yn llŷs y brenin, gyd ag Argob, ag Arieh, a chydag ef ddeng-wr a deugain o feibion y Gileadiaid: ac efe a'i lladdodd ef, ac a deyrnaſodd yn ei lê ef.

26 A'r rhan arall o hanes Pecahiah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

27 Yn y dieuddeccfed flwyddyn a deugain i Azariah brenin Iuda, y teyrnaſodd Pecah mab Remaliahar Iſrael yn Samaria, ac vgain mlynedd *y teyrnaſodd efe.*

28 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi wrth bechodau Ieroboam mab Nebat, yr hwn a wnaeth i Iſrael bechu.

*1.Cron. 5.26. 29 Yn nyddiau Pecah brenin Iſrael *y daeth Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, ac a ennillodd Iion, ac Abel-Beth-maachah, a Ianoah, Cedes heſyd, a Hazor, a Gilead, a Galilee, holl wlâd Nephtali, ac a'i caeth-gludiodd hwynt i Aſſyria.

30 A Hoſea mab Elah, a frad-ſwriadodd frad-wnaeth yn erbyn Pecah mab Remaliah, ac a'i tarawodd ef, ac a'i lladdodd, ac a deyrnaſodd yn ei lê ef, yn yr vgeinfed flwyddyn i Iotham fab Vzziah.

31 A'r rhan arall o hanes Pecah, a'r hyn oll a wnaeth efe, wele hwynt yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iſrael.

*2.Cron. 25.7. 32 *Yn yr ail flwyddyn i Pecah fab Remaliah brenin Iſrael, y dechreuodd Iotham mab Vzziah brenin Iuda deyrnaſu.

*2.Cron. 27.1. 33 * Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Ieruſa merch Zadoc.

34 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd: yn ôl yr hyn oll a'r a wnelſei Vzziah ei dad.

35 Er hynny ni thynnwyd ymmaith yr vchelfeydd; y bobl oedd etto yn aberthu ac yn arogl-darthu, yn yr vchelfeydd: efe a adeiladodd y porth vchaf i dŷ'r Arglwydd.

36 A'r rhan arall o hanes Iotham, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

37 Yn y dyddiau hynny y dechreuodd yr Arglwydd anfon yn erbyn Iuda, Rezin brenin Syria, a Phecah mab Remaliah.

38 A Iotham â hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd a'i dadau yn ninas Dafydd ei dad, ac Ahaz ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XVI.

1 *Annuwiol lywodraeth Ahaz.* 5 *Ahaz yn cyſtogli Tiglath Peleſer, yn erbyn Rezin a Phecah.* 10 *Ahaz yn anfon portreiad allor o Ddamaſcus i Uriah, ac yn mynnu'r allor brês iddo ei hun i offrymmu arni.* 17 *Ahaz yn yſpeilio'r Deml.* 19 *A Hezeciah yn teyrnaſu ar ei ôl ef.*

*2.Cron. 28.1. YN * y dieuddeccfed flwyddyn ar bymthec i Pecah fab Remaliah, y dechreuodd Ahaz mab Iotham brenin Iuda, deyrnaſu.

2 Mab vgain mlwydd *oedd* Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, ac ni wnaeth efe yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd ei Ddnw, fel Dafydd ei dâd:

3 Eithr rhodiodd yn ffordd brenhinoedd Iſrael, *Leuit. 18.21. deu.18.10 2.cro.28.3 * ac a dynnodd ei fab drwy'r tân, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a fwriaſei yr Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.

4 Ac efe a aberthodd, ac a arogl-darthodd yn yr vchelfeydd, ac ar y bryniau, a than bôb pren gwyrdd-laſ.

15 Yna y daeth * Rezin brenin Syria, a Phecah *2.Kro. 16.5 mab Remaliah brenin Iſrael, i fyny i Ieruſalem i ryfel: a hwy a warchaeaſant ar Ahaz, ond ni allaſant *hwy ei* orchfygu *ef.*

6 Yn yr amſer hwnnw Rezin brenin Syria, a ddug dracheſn Elath at Syria, ac a yrrodd yr Iddewon o Elath: a'r Syriaid a ddaethant i Elath, ac a breſſwyliaſant yno hyd y dydd hwn.

7 Yna Ahaz a anfonodd gennadau at * Tiglath *2.Cro. 28.16 Peleſer brenin Aſſyria, gan ddywedyd, dy was di, a'm fab di ydwyf i: tyred i fyny, a gwared fi o law brenin Syria, ac o law brenin Iſrael, y rhai ſydd yn cyſodi yn fy erbyn i.

8 Ac Ahaz a gymmerth yr arian, a'r aur a gaſwyd yn nŷ yr Arglwydd, ac yn nhryſoran tŷ y brenin, ac a'i hanfonodd yn anrheg i frenin Aſſyria.

9 A brenin Aſſyria a wrandawodd arno ef, a brenin Aſſyria a ddaeth i fyny i Ddamaſcus, ac a'i heunillodd hi, ac a gaeth-gludodd ei *thrigolion* i Cir, ac a laddodd Rezin.

10 A'r brenin Ahaz a aeth i Ddamaſcus i gyfarfod Tiglath Peleſer brenin Aſſyria, ac a welodd allor *oedd* yn Damaſcus: a brenin Ahaz a anfonodd at Uriah yr offeiriad, a gwedd yr allor a'i phortreiad, yn ôl ei holl wneuthuriad.

11 Ac Uriah yr offeiriad a adeiladodd allor, yn ôl yr hyn oll a anfonaſei y brenin Ahaz o Ddamaſcus, felly y gwnaeth Uriah yr offeiriad, erbyn dyfod y brenin Ahaz o Ddamaſcus.

12 A phan ddaeth y brenin o Ddamaſcus, y brenin a ganfu yr allor: a'r brenin a neſſaodd at yr allor, ac a offrymmodd arni hi.

13 Ac efe a loſcodd ei boeth offrwm, a'i ſwyd offrwm, ac a dywalltodd ei ddiod offrwm, ac a daenellodd waed ei offrymmau hedd, ar yr allor.

14 A'r allor brês, yr hon *oedd* ger bron yr Arglwydd, a dynnodd efe ymmaith o dalcen y tŷ, oddi rhwng yr allor a thŷ yr Arglwydd, ac a'i rhoddes hi o du gogledd yr allor.

15 A'r brenin Ahaz a orchymynnodd i Uriah yr offeiriad, gan ddywedyd, Nloſc ar yr allor fawr y poeth offrwm boreuol, a'r bwyd offrwm prydnhawnol, poeth offrwm y brenin heſyd, a'i ſwyd offrwm ef, a phoeth offrwm holl bobl y wlâd, a'i bwyd offrwm hwynt, a'i diodydd offrwm hwynt; a holl waed y poeth offrwm, a holl waed yr aberth, a daenelli di arni hi: a bydded yr allor brês i mi i ymofyn.

16 Ac Uriah yr offeiriad a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei y brenin Ahaz.

17 A'r brenin Ahaz a dorrodd ddaliadau yr ystolion, ac a dynnodd ymmaith y noe oddi arnyot hwy, ac a ddeſcynnodd y môr oddi ar yr ychen prês *oedd* tano, ac a'i rhoddodd ar balmant cerrig.

18 A gorchudd y Sabboth yr hwn a adeiladſent hwy yn tŷ, a dyfodſa y brenin oddi allan, a drôdd efe *oddi wrth* dŷ yr Arglwydd, o achos brenin Aſſyria.

19 A'r rhan arall o hanes Ahaz, yr hyn a wnaeth efe, onid *yanys* hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

20 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd a'i dadau yn ninas Dafydd, a Hezeciah ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XVII.

1 *Drygioni lywodraeth Hoſea.* 3 *Wedi ei ddaroſtwng gan Salmanaſar, y mae yn ymgyfuniadu â So brenin yr Aipht yn erbyn ef.* 5 *Caeth-gludo Samaria, am eu pechodau.* 25 *Y crabill-*

geol

odd dirioby a blawfed yn Samaria, wedi i Israel ei chaethgludo, yn gwrthwyneb cyfraith Duw, a'i gorchymynion.

YN y ddeuddegfed flwyddyn i Ahaz frenin Iuda, y teyrnasodd Hosea mab Elah yn Samaria ar Israel, naw mlynedd *y teyrnasodd* efe.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, etto nid fel brenhinoedd Israel, y rhai a fuafe o'i flaen ef.

3 A Salmanaeser brenin Assyria a ddaeth i fyny yn ei erbyn ef, a Hosea aeth yn was iddo ef, ac a † ddug iddo ‖ anrhegion.

4 A brenin Assyria a gafodd fradwriaeth yn Hosea, canys efe a ddanfonasai genadau at So brenin yr Aipht, ac ni ddanfonasei anrheg i frenin Assyria, fel *y bydei efe arferol* bôb blwyddyn: am hynny brenin Assyria a gaeodd arno ef, ac a'i rhwymodd ef mewn carchardy.

5 Yna brenin Assyria a aeth i fyny drwy yr holl wlad, ac a aeth i lyny i Samaria, ac a warchaeodd arni hi dair blynedd.

6 * Yn y nawfed flwyddyn i Hosea, yr enillodd brenin Assyria Samaria, ac y caeth-gludodd efe Israel i Assyria, ac a'i cyfleodd hwynt yn Halah, ac yn Habor, *wrth* afon Gozan, ac *yn* ninafoedd y Mediaid.

7 Felly y bu, am i feibion Israel bechu yn erbyn yr Arglwydd eu Duw, yr hwn a'i dygasei hwynt i fyny o wlâd yr Aipht, oddi tan law Pharao brenin yr Aipht, ac am iddynt ofni duwiau dieithr.

8 A rhodio yn neddfau y cenhedloedd, y rhai a fwriasei yr Arglwydd allan o flaen meibion Israel, ac *yn y deddfau* a wnaethei brenhinoedd Israel.

9 A meibion Israel a wnaethant yn ddirgel, bethau nid *oedd* vnion, yn erbyn yr Arglwydd eu Duw: ac a ddeiladasant iddynt vchelfeydd yn ei holl ddinasoedd, o dŵr y gwil-wŷr, hyd y dinas gaeroc.

10 Gosodasant hefyd iddynt ddelwau, a llwynau, ar bob bryn vchel, a than bob pren ir las.

11 Ac a arogl-darthasant yno yn yr holl vchelfeydd, fel y cenhedloedd y rhai a gaethgludasei yr Arglwydd o'i blaen hwynt, a gwnaethant bethau drygionus i ddigio yr Arglwydd.

12 A hwy a wasanaethasant eulynnod, *am* y rhai y dywedasei yr Arglwydd wrthynt, * na wnelch y peth hyn.

13 Er i'r Arglwydd dyſtyolaethu yn erbyn Israel, ac yn erbyn Iuda, drwy law yr holl brophwydi, *a* phob gweledydd, gan ddywedyd, * dychwelwch o'ch ffyrdd drygionus, a chedwch fyngorchymynion, a'm deddfau, yn ôl yr holl gyfraith a orchymynais i'ch tadau, a'r hona anfonais attoch, drwy law fy ngweiſion y prophwydi,

14 Etto ni wrandawſant, * eithr caledasant eu gwarrau, fel gwarrau eu tadau, y rhai ni chredasant yn yr Arglwydd eu Duw.

15 A hwy a ddirmygasant ei ddeddfau ef, a'i gyfammod, yr hwn a wnaethei efe â'i tadau hwynt, a'i deſtiolaethau ef, y rhai a deſtiolaethodd efe iw herbyn; a rhodiasant ar ôl ofered, ac a aethant yn ofer *arfeant* hefyd ar ôl y cenhedloedd, y rhai oedd o'i hamgylch, *am* y rhai y gorchymynasei yr Arglwydd iddynt, na wnelent fel hwyut.

16 A hwy a adawſant holl orchymynion yr Arglwydd eu Duw, ac a wnaethant iddynt ddelwau tawdd, *nid amged* dau lo: gwnaethant hefyd hwyn, ac yng ymmafant i holl lu y nefoedd, a gwasanaethasant Baal.

17 A hwy * a dynnasant eu meibion a'i merched drwy yr tân, ac a arferasant ddewiniaeth, a ſwynion, ac a ymwerthasant i wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, i'w ddigio ef.

18 Am hynny yr Arglwydd a ddigiodd yn ddirfawr wrth Israel, ac a'i bwriodd hwyut allan o'i olwg: ni adawyd onid llwyth Iuda yn vnig.

19 Ni chadwodd Iuda ychwaith orchymynion yr Arglwydd eu Duw, eithr rhodiasant yn neddfau Israel y rhai a wnelſent hwy.

20 A'r Arglwydd a ddiyſtyrodd holl hâd Israel ac a'i cyſtuddiodd hwynt, ac a'i rhoddodd hwynt yn llaw anrheithwŷr, nes iddo eu bwrw allan o'i olwg.

21 Canys efe a rwygodd Israel oddi wrth dŷ Ddafydd, a hwy a wnaethant Ieroboam fab Nebat yn frenin: a Ieroboam a yrrodd Israel oddi ar ôl yr Arglwydd, ac a wnaeth iddynt bechu pechod mawr.

22 Canys meibion Israel a rodiasant yn holl bechodau Ieroboam, y rhai a wnaeth efe, heb gilio oddi wrthynt:

23 Nes i'r Arglwydd ſwrw Israel allan o'i olwg, fel y llefarasei drwy law * ei holl weiſion y prophwydi: ac Israel a gaethgludwyd allan o'i wlad i fyny i Assyria, hyd y dydd hwn. * Iere. 25.9.

24 A brenin Assyria a ddûg *bobl* o Babilon, ac o Cutha, ac o Afa, o Hamath hefyd, ac o Sepharfaim, ac a'i cyfleodd hwynt yn ninafoedd Samaria, yn lle meibion Israel. A hwy a feddiannasant Samaria, ac a drigasant yn ei dinasoedd hi.

25 Ac yn nechreu eu trigias hwy yno, nid ofnasant hwy yr Arglwydd: am hynny 'r Arglwydd a anfonodd lewod yn eu plith hwynt, y rhai a laddasant rai o honynt.

26 Am hynny y mynegasant i frenin Assyria, gan ddywedyd, y cenhedloedd y rhai a ſudaiſt ti, ac a gyfleaiſt yn ninafoedd Samaria, nid adwaenant ddefod Duw y wlâd: am hynny efe a anfonodd lewod yn eu mysc hwynt, ac wele, lladdafant hwyut, am na wyddent ddefod Duw y wlâd.

27 Yna brenin Assyria a orchymynnodd, gan ddywedyd, dygwch yno vn o'r offeiriaid a ddygaſoch oddi yno, ‖ fyned ac i drigo yno: ac i ddyſcu iddynt ddefod Duw y wlâd.

28 Felly vn o'r offeiriaid a ddygaſent hwy o Samaria, a ddaeth ac a drigodd yn Bethel ac a ddyſcodd iddynt pa fodd yr ofnent yr Arglwydd.

29 Etto pob cenhedl oedd yn gwneuthur eu duwiau eu hun: ac yn eu gosod yn nhai yr vchelfeydd a wnaethei y Samariaid, pob cenedl yn eu dinasoedd yr oeddynt yn preſtſwylio ynddynt.

30 A gwŷr Babilon a wnaethant Succoth Benoth, a gwŷr Cuth a wnaethant Nergal, a gwŷr Hamath a wnaethant Aſima.

31 A'r Afiad a wnaethant Nibhaz, a Thartact a'r Sepharſiaid a loſcoſant eu meibion yn tân i Adramelech, ac i Hanammelech duwiau Sepharfaim.

32 Felly hwy a ofnasant yr Arglwydd, ac a wnaethant iddynt rai o'i gwehilion yn offeiriaid yr vchelfeydd, y rhai a wnaethant *aberthau* iddynt yn nhai 'r vchelfeydd.

33 * Yr Arglwydd yr oeddynt hwy yn ei ofni, a gwasanaethu 'r oeddynt eu duwiau, yn ôl defod y cenhedloedd y rhai ‖ a dygaſent oddi yno. * Zeph. 1.5. ‖ *Neu, a'i dygent.*

34 Hyd y dydd hwn y maent hwy yn gwneuthur yn ôl eu hên arferion: nid ydynt yn ofni 'r Arglwydd, ac nid ydynt yn gwneuthur yn ôl eu deddfau hwynt, nac yn ôl eu hafer, nac yn ôl y gyfraith, na'r gorchymyn, a orchymynnodd yr Arglwydd i feibion Iacob, yr hwn y gosododd efe 'r ei enw, Israel: * Genes. 32.28. 1. Bren. 18.31.

31 A'r Arglwydd a wnaethei gyfammod â hwynt,
* Barn. 6. 10. ier. 10. 1. a'u horchymynaſei iddynt, gan ddywedyd, * nac ofnwch dduwiau dieithr, ac nac ymgrymmwch iddynt, ac na wasanaetthwch hwynt, ac nac aberthwch iddynt:

36 Ond yr Arglwydd yr hwn a'ch dûg chwi i fynu o wlâd yr Aipht, â nerth mawr, ac â braich eſtynnedic, ei a nſpwch chwi, ac iddo ef yr ymgrymmwch, ac iddo yr aberthwch.

37 Y deddfau befyd a'r barnedigaethau, a'r gyfraith, a'r gorchymynn, a ſcrifennaſd efe i chwi, a gedwch chwi; fw gwneuthur byth; ac nac ofnwch dduwiau dieithr.

38 Ac nac anghofiwch y cyfammod a ammodais â chwi, ac nac ofnwch dduwiau dieithr.

39 Eithr ofnwch yr Arglwydd eich Duw, ac efe a'ch gwared chwi o law eich holl elynion.

40 Ond ni wrandawſant hwy, eithr yn ôl eu hên arfer y gwnaethant hwy.

41 Felly y cenhedloedd hyn oedd yn ofni yr Arglwydd, ac yn gwaſanaethu eu delwau cerfiedic; eu plant a'i hwyrion: fel y gwnaeth eu tadau, y maent hwy yn gwneuthur, hyd y dydd hwn.

PEN. XVIII.

1 Y brenhin duwiol Hezeciah, 4 yn dilyn delwaddoliaeth, ac yn llwyddo. 9 Caetholudo Samaria am eu pechodau. 13 Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda, a theyrnged yn ei ddyhudio ef. 17 Senacherib yn danfon Rabſaceh yr ail waith, ac yntau yn diſenwi Hezeciah a thrwy gabledrïau, yn annog y bobl i drot at frenin Aſſyria.

* 2. Cron. 28. 27. & 29. 1. AC yn * y drydedd flwyddyn i Hoſea fab Elah brenin Iſrael, y * teyrnaſodd Hezeciah mab Ahaz brenin Iuda.

* Matth. 1. 9. 2 Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe, pan aeth yn frenin, a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef oedd Abi, merch Zachariah.

3 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Dafydd ei dâd ef.

4 Efe a dynnodd ymmaith yr vchelfeydd ac a ddrylliodd y delwau, a ca dorredd y llwynau, ac a faluriodd * y ſarph brês a wnelſei Moſes: canys hyd y dyddiau hynny yr oedd meibion Iſrael yn arogl-darthu iddi hi, ac efe a'i galwodd hi Nehuſtan.

* Numb. 21. 8.

5 Yn Arglwydd Ddurw Iſrael yr ymddiriedodd efe, ac ar ôl ef ni bu ei fath ef ym mhlith holl frenhinoedd Iuda, nac *ym myſg* y rhai a fuaſei o'i flaen ef.

6 Canys efe a lynodd wrth yr Arglwydd, ni thrôdd efe oddi ar ei ôl *ef*, eithr efe a gadwodd ei orchymynion ef, y rhai a orchymynaſei yr Arglwydd wrth Moſes.

7 A'r Arglwydd fu gyd ag ef; i ba le bynnac yr aeth, efe a lwyddodd: ac efe a wrthryfelodd yn erbyn brenin Aſſyria, ac nis gwaſanaetheddef.

† Hebr. Azzah. 8 Efe a darawodd y Philiſtiaid hyd † Gaza a'i therfynau, * o dŵr y gwil-wŷr, hyd y ddinas gaeroc.

* Pen. 17. 9. * Pen. 17. 4. 9 Ac * yn ybedwaredd flwyddyn i'r brenin Hezeciah (honno *oedd* y ſeithfed flwyddyn i Hoſea fab Elah brenin Iſrael) y daeth Salmaneſer brenin Aſſyria i fynu yn erbyn Samaria, ac a warchaeodd arni hi.

* Pen. 17. 6. 10 Ac yn mhen y tair blynedd yr ennillwyd hi; yn y chweched flwyddyn i Hezeciah, (honno *oedd* y * nawfed flwyddyn i Hoſea brenin Iſrael) yr ennillwyd Samaria.

11 A brenin Aſſyria a gaeth-gludodd Iſrael i Aſſyria, ac a'i cyfleodd hwynt yn Halah, ac yn Habor *wrth* afon Gozan, ac yn ninaſoedd y Mediaid;

12 Am na wrandawſent ar lais yr Arglwydd eu Duw, eithr troſeddu ei gyfammod eſ, a'r hyn oll a orchymynaſei Moſes gwâs yr Arglwydd, ac na wrandawent arnynt, ac nas gwnaent *hwynt*.

13 Ac yn y bedwaredd flwyddyn ar ddeg i'r brenin Hezeciah, * y daeth Senacherib brenin Aſſyria i fynu yn erbyn holl ddinaſoedd caerog Iuda, a'i * 1. Cron. 32. 1. Eſa. 36. 1. hennillodd hwynt.

14 A Hezeciah brenin Iuda a anfonodd at frenin Aſſyria i Lachis, gan ddywedyd, pechais, dyfwel oddi wrthif; dygaf yr hyn a roddych arnaf. A brenin Aſſyria a oſododd ar Hezeciah brenin Iuda, dry-chant o dalentau arian, a dêc o hagain o dalentau aur.

15 A Hezeciah a roddodd *iddo* yr holl arian a gafwyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhryſorau † yr brenin.

16 Yn yr amſer hwnnw y torrodd Hezeciah *yn aur oddiar* ddryſau teml yr Arglwydd ac *oddiar* y colofnau a orchuddiaſei Hezeciah brenin Iuda, ac a'i rhoddes hwynt i frenin Aſſyria.

17 A brenin Aſſyria a anfonodd Tartan, a Rabſaris, a Rabſaceh, o Lachis, at frenin Hezeciah, â llû † dirfawr yn erbyn Ieruſalem: a hwy a aethant i fynu, ac a ddaethant i Ieruſalem: ac wedi eu dyfod i fynu, hwy a ddaethant ac a ſatſaſant wrth bitŷll y llynnwchaf, yr hwn *ſydd* yn nhrifford * maês y pannwr.

18 Ac wedi iddynt alw ar y brenin, daeth allan attynt hwy Eliacim mab Helciah, yr hwn *oedd* benteulu, a Sobnah yr ſcrifennydd, a Ioah mab Aſaph y cofiadur.

19 A Rabſaceh a ddywedodd wrthynt hwy, dywedwch yn awr wrth Hezeciah, fel hyn y dywedodd y brenin mawr, brenin Aſſyria, pa hyder yw hwn yr wyt yn ymddiried yndo?

20 ‖ Dywedyd yr ydwyt (ond *nid ydynt ond* geiriau † ofer) y mae gennyf gyngor a nerth i ryfel: ar bwy y mae dy hyder pan wrthryſeliaſt i'm herbyn i?

21 Wele yn awr y mae dy hyder ar y ffon gorſen ddrylliedic hon, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwſſo arni, hi a â i gledr ei law ef, ac a dylla trwyddi hi: felly *y mae* Pharaô brenin yr Aipht i bawb a ymddiriedant ardo ef.

22 A chos dywedwch wrthif, yn yr Arglwyddein Duw yr ydym ni yn ymddiried, oni ê efe ŷw yr hwn y tynnodd Hezeciah ymmaith ei vchelfeydd, a'i allorau, ac y dywedodd wrth Iuda, ac wrth Ieruſalem, o flaen yr allor hon yr ymgrymmwch chwi yn Ieruſalem?

23 Yn awr gan hynny, dôd wyſtlon attoh wg, i'm harglwydd brenin Aſſyria, a rhoddaf i ti dwy fil o feirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt hwy.

24 A pha ſodd y troi di ymmaith wyneb yn capten o'r gweiſion lleiaf i'm harglwydd, ac yr ymddiriedi yn yr Aipht am gerbydau a gwŷr meirch?

25 Ai heb yr Arglwydd y deuthum i, i fynu yn erbyn y lle hwn, ſw ddiniſtrio ef? yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dos i fynu yn erbyn y wlâd hon, a diniſtria hi.

26 Yna y dywedodd Eliacim mab Helciah a Sobna, a Ioah, wrth Rabſaceh, llefara attolwg wrth dy weiſion yn Syrian-aec, (canys yr ydym ni yn *ei* deall hi) ac nac ymddiddan â ni yn iaith yr Iddewon, lle y clyw yr bobl ſydd ar y mur.

27 Ond Rabſaceh a ddywedodd wrthynt, ai at dy feiſtr di, ac atat tithau yr anfonodd fy meiſtr fi, i lefaru y geiriau hyn? ond at yr dynion ſydd yn eiſtedd ar y mur, fel y bwyttaont eu tom eu hun,
ac yf

ac yr yſont eu † trwnge eu hun gyda chwi, yr an-
ſ in ſondd ſi.
28 Felly Rabſaceh a ſafodd, ac a waeddodd â
llef vchel yn iaith yr Iddewon, llefarodd heſyd a
dywedodd, gwrandewch air y brenin mawr, bre-
nin Aſſyria.
29 Fel hyn y dywedodd y brenin, na thwylled
Hezeciah chwi: canys ni ddichon eſe eich gwaredu
chwi o'm llaw i.
30 Ac na phared Hezeciah i chwi ymddiried yn
yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan
waredu a'n gwared ni, ac ni roddir y ddinas hon
yn llaw brenin Aſſyria.
31 Na wrandewch ar Hezeciah: canys fel hyn y
dywed brenin Aſſyria, gwnewch † fwynder â mi,
a dewch allan attaf, ac yna bwytewch bôb vn o'i
winwydden ei hun, a phob vn o'i ffigyſ-bren, ac
yſed pawb ddwfr ei | ffynnon ei hun.
32 Nes i'm ddyfod a'ch dwyn chwi i wlâd megis
eich gwlâd eich hun, gwlâd ŷd a gwin, gwlâd bara
a gwin-llanoedd, gwlâd olew olywydd a mêl, fel
y byddoch fyw, ac na byddoch feirw: ac na wran-
dewch ar Hezeciah, pan hudo eſ chwi, gan ddy-
wedyd, yr Arglwydd a'n gwared ni.
33 A lwyr waredodd yr vn o dduwiau y cenhed-
loedd ei wlâd o law brenin Aſſyria?
34 Mae duwiau Hamath ac Arpad? mae duwiau
Sepharſaim, Hena ac Ifah: a achubaſant hwy Sa-
maria o'm llaw i?
35 Pwy ſŷdd ym mhlith holl dduwiau y gwle-
ydde'd waredaſant eu gwlâd o'm llaw i; fel y
gwaredei yr Arglwydd Ieruſalem o'm llaw i?
36 Eithr y bobl a dawſant, ac nid attebaſant air
iddo: canys gorchymyn y brenin *oedd* hyn, gan
ddywedyd, nac attebwch eſ.
37 Yna y daeth Eliacim mab Helciah, yr hwn
oedd bentewla, a Sobna yr ſcrifennydd, a Ioab mab
Aſaph y coſiadur, at Hezeciah, a'i dillad yn rhwy-
gedic, ac a fynegaſant iddo eiriau Rabſaceh.

PEN. XIX.

1 Hezeciah yn galaru, ac yn anfon at Eſay i weddio troſto. 6 Eſay yn ei gyſuro ef. 8 Senache-rib yn mynet i ymladd a Thirhacah, ac yn danfon at Hezeciah lythyr yn llawn cabledeiau. 14 Gweddi Hezeciah. 20 Eſay yn prophwydo am ſhlcher a diniſtr Senacherib, a daioni Sion. 35 Angel yn lladd yr Aſſyriaid. 36 Ei ſeilion ei hun yn lladd Senacherib yn Ninefeh.

A * Phan glybu y brenin Hezeciah *hynny* eſe a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiſcodd a ſachlian, ac a aeth i mewn i dŷ yr Arglwydd.
2 Ac eſe a anfonodd Eliacim, yr hwn *oedd* bentewla, a Sobna yr ſcrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwiſco mewn ſach-lian, at Eſay y prophwyd, mab Amos.
3 A hwy a ddywedaſant wtho ef, fel hyn y dywed Hezeciah, diwrnod cyſyngdra, a cherydd, a | cabledd: *yw* yr dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr anedigaeth, ond nid oes grym i eſor.
4 Fe allai y gwrendy yr Arglwydd dy Dduw holl eiriau Rabſaceh, yr hwn a anfonodd brenin Aſſyria ei feiſtr eſ, i gablu y Duw byw, ac y ceryddu eſe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw: am hynny dercha dy weddi dros y gweddill ſydd yn gael.
5 Felly gweiſion y brenin Hezeciah a ddaethant at Eſay.
6 Ac Eſay a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywedwch wrth eich meiſtr, fel hyn y dywed yr Arglwydd: nac ofna rhag geiriau a glywaiſt, *drwy y* rhai y cablodd gweiſion brenin Aſſyria fi.
7 Wele fi yn rhoddi arno ef wynt, ac efe a glyw-ſwn, ac a ddychwel iw wlâd: gwnaf heſyd iddo ſyrthio gan y cleddyf yn ei wlâd ei hun.
8 Yna y dychwelodd Rabſaceh, ac a gafodd frenin Aſſyria yn ymladd yn erbyn Libnah: canys eſe a glywſei fyned o honaw ef ymmaith o Lachis.
9 A phan glybu eſe am Tirhacah brenin Ethiopia, gan ddywedyd, wele eſe a ddaeth allan i ryfela â thi; efe a anfonodd gennadau drachefn ac Hezeciah, gan ddywedyd,
10 Fel hyn y lleferwch wrth Hezeciah brenin Iuda, gan ddywedyd, na thwylled dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ymddiried yndde, gan ddywedyd, ni roddir Ieruſalem yn llaw brenin Aſſyria.
11 Wele ti a glywaiſt yr hyn a wnaeth brenhinoedd Aſſyria i'r holl wledydd, gan eu difrodi hwynt: ac a waredir di?
12 A waredodd duwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau i eu diniſtrio, *ſef* Goſan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai *oedd* o fewn Thelaſſar?
13 Mae brenin Hemath, a brenin Arpad, a brenin dinas Sepharſaim, Hena ac Ifah?
14 A Hezeciah a gymmerodd y llythyrau o law y cennadau, ac a'i darllenodd hwy: a Hezeciah a aeth i fyny i dŷ yr Arglwydd, ac a'i lledodd hwynt ger bron yr Arglwydd.
15 A Hezeciah a weddiodd ger bron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, O Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn wyt yn trigo *rhwng* y Cerubiaid, tydi ſydd Dduw, tydi yn vnic, i holl deyrnaſoedd y ddaear: ti a wnaethoſt y nefoedd, a'r ddaear.
16 Gogwydda Arglwydd *dy* gluſt, a gwrando: agor dy lygaid Arglwydd ac edrych, a gwrando eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i ddiſtewi y Duw byw.
17 Gwir *yw* ô Arglwydd, i frenhinoedd Aſſyria ddifa'r holl genhedloedd a'i tir,
18 A rhoddi eu duwiau hwynt yn tân: canys nid *oeddynt* hwy dduwiau, eithr gwaith dwylo dŷn; o goed, a maen: am hynny y diniſtriaſant hwynt.
19 Yn awr gan hynny ô Arglwydd ein Duw ni, achub ni attolwg o'i law eſ, fel y gwypo holl deyrnaſoedd y ddaear, mai tydi *yw* yr Arglwydd Dduw, tydi yn vnic.
20 Yna Eſay mab Amos a anfonodd at Hezeciah, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, gwrandewais ar yr hyn a weddiaiſt arnaſi, yn erbyn Senacherib brenin Aſſyria.
21 Dymma'r gair a leſarodd yr Arglwydd yn ei erbyn ef. Y forwyn merch Sion a'th ddiſtrywgoid di, *ac* a'th watwarodd, merch Ieruſalem a eſcydwodd ben ar dy ôl di.
22 Pwy a ddifenwaiſt ti, ac a gablaiſt? ac yn erbyn *pwy* y derchefaiſt di *dy* lef, ac y codaiſt yn vchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Iſrael.
23 Trwy law dy gennadau y cablaiſt ti yr Arglwydd, ac y dywedaiſt, â lliaws fy ngherbydau y dringais i vchelder y mynyddoedd, i ystlyſau Libanus; a mi a dorraf vchelder ei geirwyddf eſ, a'i ddewis ffyanidwyddf eſ: âſ heſyd iw lettŷ eithaf, *ac i* goedwig ei ddol-dir eſ.
24 Myfi a gloddiais, ac a yſais ddyfroedd dieithr, ac â gwadnau fy nhraed y diyſpyddais holl afonydd y | gwarchaedic.
25 Oni chlywaiſt ei ddarparu o honofi hyn er yſtalm, ac i mi lunio hynny er y dyddiau gynt? yn awr | y dygaiſ hynny i ben, fel y byddit i ddiniſtrio dinaſoedd caeroc yn garneddau diniſtriol.
26 Am hynny eu trigolion yn gwttoglaw a dŷcharyuwyd, ac a gywilyddiwyd: *oeddynt* megis

R 4 gwellt

| Neu, caeadlec.

| Neu, a dŷgnu o'i.

gwellt y mates, ſel gwyrᵭdyſsien, *neu* laſwellt yn ar beunau ſâd, neu ỽd wedi deilio cyn addfedu.

‖Neu, *drigaſa.* 27 Dy ‖eiſteddiad heſyd, a'th ſynediad allan, a'th ddyfodiad i mewn, a adnabum i, a'th gynddeiriawgrwydd i'm herbyn.

28 Am it ymgynddeiriogi i'm herbyn, ac i'th ddadwrdd ddyfod i fynu i'm cluſtiau iᵭ am hynny y goſodaf fy mâch yn dy froen, a'm ffrwyn yn dy weſtai, ac a'th ddychwelaf di ar hŷd yr vn ffordd ac y daethoſt.

29 ❧ hyn *fydd* yn argoel i ti ❧ *Hezeciah* y flwyddyn hony bwyttei a dyſo o honaw ei hun, ac yn yr ail flwyddyn yr attwſ, ac yn y drydedd flwyddyn hauwch, a medwch, plennwch winllannoedd heſyd, a bwyttewch en ffrwyth hwynt.

† *Hebr.* *dian ol.* 30 A'r † gweddillo dŷ Iuda *'r hwn*, a adewir, a wreiddia eilwaith i wared, ac a ddŵg ffrwyth i fynu.

31 Canis gweddill a â allan o Ieruſalem, a'r rhai diangol o ſynydd Sion: zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

32 Am hynny ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd am frenin Aſſyria, ni ddaw eſe i'r ddinas hon, ac ni ergydia ſaeth ynoi: heſyd ni ddaw eſe o'i blaen hi â thariaᵭ, ac ni ſwrw glawdd iw herbyn hi.

33 A'r hyd yr vn ffordd ac y daeth, y dychwel eſe, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

34 Canys mi a ddeffynnaf y ddinas hon, iw chadw hi er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd ❧ Eſa.37. fy ngwâs.

46.2.cro. 35 A'r noſſon honno 'r aeth ❧ Angel yr Arglwydd,
33.31. ac a darawodd yngwerſyll yr Aſſyriaid, bump a
tob.1.21. phedwar vgain a chant o filoedd: a phan gyſoda-
eccl.48. ſant yn foreu dranoeth, wele hwynt oll yn gelaneᵭ-
24.1.mac. ddau meirwon.

7.41. 36 Felly Senacherib brenin Aſſyria a ymadaw-
2.mac. odᵭ, ac a aeth ymaith, ac a dychwelodd, ac a
8.19. drigodd yn Niniſeh.

*2.Cron. 37 A bu, ſel yr oedd eſe yn addoli yn nhŷ Niſ-
32.21. roch ei ddiw, i Adramelech a Sarezer ei feibion,
eſa.38.37 ei ladd ef â'r cleddyf: a hwy a ddiangaſant i
† *Hebr.* *Ararat.* wlâd † Armenia: ac Eſarhadon ei fab a deyrnaſoᵭd yn ei le ef.

PEN. XX.

*1 Hezeciah, wedi cael rhybudd o'i farwolaeth, pwy weddi yn cael ſylŵ ei ots. 8 Yr haul yn myned yn ei ôl ddeg o raddau, yn argoel o'r adawid hwnnw. 12 Berodach Baladan yn danfon i'm weled â Hezeciah, o herwydd y rhyfeddod hwnnw, ac felly yn cael gwybodaeth am ei diyſorau ef. 14 Eſay yn cael gwybod hynny, ac yn rhagſinegi y caethgludⁱ *Babylon.* 23 *Manaſſeh yn frenin ar ol Hezeciah.*

*2.Cron. 32.24. Iſa.38.1. † *Heb.* *dod or-chymmyn am.* YN y dyddiau hynny *y clafychodd Hezeciah hyd farw, ac Eſay y prophwyd mab Amos a ddaeth atto, ac a ddywedodd wrtho, ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd, † tretna dy dŷ; canys marw fyddi, ac ni byddi byw.

2 Yna eſe a drôdd ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

3 Attolwg Arglwydd coſia yr awr hon i mi rodio ger dy fron di mewn gwirionedd, ac â chalon berffaith, a gwneuthur o honof yr hyn oedd dda yn dy olwg di: a Hezeciah a wylodd ag wyloſain mawr.

‖ Neu, *ymwas.* 4 A chyn myned o Eſay allan i'r ‖cynteᵭ canol, daeth gair yr Arglwydd atto, gan ddywedyd,

5 Dychwel, a dywed wrth Hezeciah blaenor fy mhobl i, ſel hyn y dywed Arglwydd Duw Daſyᵭ dy ᵭâd, clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau: wele fi yn dy iachâu di, y trydydd dydd yr ai di i fynu i dŷ 'r Arglwydd.

6 A mi a chwanegaf at dy ddyddiau di bymtheng-mlŷnedd, ac a'th waredaf di a'r ddinas hon, o Law brenin Aſſyria: deffynnaf heſyd y ddinas hon er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwâs.

7 A dywedodd Eſay, cymmerwch ſwp o figys: a hwy a gymmeraſant, ac a'i goſodaſant ar y cornwyd, ac eſe a aeth yn iach.

8 A Hezeciah a ddywedodd wrth Eſay, pa arwydd *fydd* yr iachâ 'r Arglwydd fi ac yr âf i fynu i dŷ 'r Arglwydd y trydydd dydd?

9 Ac Eſay a ddywedodd, hyn *fydd* i ti yn argoel oddi wrth yr Arglwydd, y gwna 'r Arglwydd y gair a leſarodd eſeza â y cyſcod ddêc o raddau ym mlaen, * neu a ddychwel eſe ddêc o raddau yn ôl? * Eſa. 38.8.

10 A Hezeciah a ddywedodd, hawdd yw i'r cyſcod ogwyddo ddêc o raddau: nid *felly*, onid dychweled y cyſcod yn ei ôl ddêc o raddau.

11 Ac Eſay y prophwyd a leſodd ar yr Arglwydd, ac eſe a drôdd y cyſcod ar hŷd y graddau, ar hŷd y rhai y deſeymnaſei eſe † yn neiᵭ Ahaz, ddêc o raddau yn ei ôl. † Hebr. yngrâs.

12 Yn yr amſer hwnnw 'r anſonodd * Berodach Baladan, mab Baladan brenin Babilon, lythyrau, ac anrheg, at Hezeciah: canys eſe a glywſei fod Heaeciah yn glâf. * Eſay 39.1.

13 A Hezeciah a wrandawodd arnynt, ac a ddangoſodd iddynt holl dŷ ei ‖dryſor, yr ariaᵭ, ar aᵭ, a'r pêr-aroglau, a'r olew gorau, a holl dŷ ei ‖arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei dryſor: nid oedd dim yn ei dŷ ef, nac yn ei holl gyfoeth eſyᵭ nas dangoſodd Hezeciah iddynt. ‖Neu, *hyᵭ.* *dyſfor-nas.*

14 Yna Eſay y prophwyd a ddaeth at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn? ac o ba le y daethant attat ti? a dywedodd Hezeciah, o wlad bell y daethant hwy, ſef o Babilon.

15 Yntef a ddywedodd, beth a welſant hwy yn dy dŷ di? a dywedodd Hezeciah, yr hyn oll *oedd* yn fy nhŷ i a welſant hwy: nid oes dim yn fy nhryſorau i nas dangoſais iddynt hwy.

16 Ac Eſay a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air yr Arglwydd.

17 Wele y dyddiau yn dyfod pan * ddyger i Babilon yr hyn oll *ſydd* yn dy dŷ di, a'r hyn a gaſloᵭd dy dadau hyd y dydd hwn: ni adewir dim, medd yr Arglwydd. * 2.Kro. 36.10. 2.Eſd. 5.14. Ier. 27.20.

18 Cymmerant heſyd o'th feibion di y rhai a ddaw allan o honot, y rhai a genheᵭli di, a hwy a fyddant yn ſtafellyddion yn llŷs brenin Babylon.

19 Yna Hezeciah a ddywedodd wrth Eſay, da yw gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaiſt. Dywedodd heſyd, ‖ond da os bydd heddwch a gwirioneᵭd yn fy nyddiau i? ‖Neu, *onid.*

20 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i holl rym ef, ac fel y gwnaeth eſe y llyn, a'r piſtyll, ac y dûg eſe y dyfroedd i'r ddinas, onid ydynt hwy yn ſcrifennedig yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda? Cro.

21 A Hezeciah a hunodd gyd a'i dadau, a Manaſſeh ei fab a deyrnaſoᵭd yn ei le ef.

PEN. XXI.

1 Teyrnaſiad Manaſſeh, 3 a'i ddelw aᵭoliaeth. 10 Ei annuwioldeb ef yn achos o brophwydoliaethau yn erbyn Iuda. 17 Amon ar ei ôl ef. 19 A'i annuwioldeb yntef. 23 Ei weiſion yn ei ladd ef, a'r bobl yn ei ladd hwythau, a Joſiah yn myned yn frenhin.

MAB deuddeng-mlwyᵭd oedd Manaſſeh pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a phymtheng-mlynedd a deugain y teyrnaſoᵭd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef oedd Hephſibah. * 2.Cro. 33.1.

a Ac

3 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl ffieidd-dra y cenhedloedd a ſwriodd yr Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael.

3 Canys eſe a adeiladodd drachefn yr vchelfeydd *a ddiſtriaſei Hezeciah ei dâd ef; ac a gyſododd alloran i Baal, ac a wnaeth lwyn, fel y gwnelſai Ahab brenin Iſrael, ac a addolodd holl lu y nefoedd, ac a'i gwaſanaethodd hwynt.

4 *Adeiladodd hefyd allorau yn nhŷ 'r Arglwydd, *am yr hwn y dywedaſei 'r Arglwydd*, yn Ieruſalem y goſodaſ ſy enw.

5 Ac eſe a adeiladodd allorau i holl lu y neſoedd, yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd.

6 Ac *eſe a dynnodd ei fab drwy dân, ac a arferodd hudoliaeth, a brudiau: ac a ſawrhaodd ſwyndyddion, a dewiniaid: eſe a wnaeth lawer o ddrwg yngolwg yr Arglwydd, iw ddigio eſ.

7 Ac eſe a oſododd ddelw gerfiedic y llwyn a wnelſei eſe, yn y tŷ, *am* yr hwn y dywedaſei 'r Arglwydd wrth Ddâfydd, ac wrth Salomon ei fab, *yn y tŷ hwn, ac yn Ieruſalem, yr hon a ddewiſais o holl lwythau Iſrael, y goſodaſi ſy enw yn dragywydd:

8 Ac ni ſymmudaſ mwyach droed Iſrael o'r wlâd a roddais iw tadau hwynt: eyn vnig os gwiliant ar wneuthur yr hyn oll a orchymynnais iddynt, ac yn ôl yr holl gyfraith a orchymynnodd ſy ngwas Moſes iddynt.

9 Ond ni wrandawſant hwy: a Manaſſeh a'i cyfeiliornodd hwynt i wneuthur yn waeth na'r cenhedloedd a ddiſethaſei yr Arglwydd o flaen meibion Iſrael.

10 A llefarodd yr Arglwydd drwy law ei weiſion y prophwydi, gan ddywedyd,

11 O *herwydd i Manaſſeh brenin Iuda wneuthur y ffieidd-dra hyn, a gwneuthur yn waeth na'r hyn oll a wnaethei yr Amoriaid a *fu* o'i flaen eſ, a pheri o honaw i Iuda bechu drwy ei eulynnod:

12 O blegid hynny, ſcl hyn y dywed Arglwydd Duw Iſrael, wele fi yn dwyn drwg ar Ieruſalem, a Iuda, *ſel y mtrwino dwy-gluſt y ſawl a'i clywant.

13 A mi a eſtynnaf linyn meſur Samaria ar Ieruſalem, a phwys tŷ Ahab: golchaf hefyd Ieruſalem, fel y gylch *yn* gwppan, *yr hwn pan* golcho, eſe a'i try ar ei wyneb.

14 A mi a wrthodaf weddill fy etifeddiaeth, ac a'i rhoddaf hwynt yn llaw ei gelynion, a hwy a fyddant yn anrhaith, ac yn yſpail iw holl elynion.

15 Am iddynt wneuthur yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg i, a'i bod yn fy nigio i, er y dydd y daeth en tadau hwynt allan o'r Aipht, hyd y dydd hwn.

16 Manaſſeh hefyd a dywalltodd lawer iawn o waed gwirion, hyd oni lanwodd efe Ieruſalem o *ben bwy gilydd, heb law ei bechod *drwy* yr hwn y gwnaeth eſe i Iuda bechu, gan wneuthur yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

17 A'r rhan arall o hanes Manaſſeh, a'r hyn a wnaeth eſe, a'i bechod a bechodd eſe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

18 A *Manaſſeh a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd yngardd ei dŷ ei hun, *ſef* yngardd Vzza, ac Amon ei fab a deyrnaſodd yn ei le eſ.

19 Mab dwy flwydd ar hugain *oedd* Amon pan decharoedd eſe deyrnaſu, a dwy flynedd y teyrnaſodd eſe yn Ieruſalem: ac enw ei fam eſ *oedd* Meſalemeth merch Harus o Iotbah.

20 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ſel y gwnelſei Manaſſeh ei dâd.

21 Ac eſe a rodiodd yn yr holl ffyrdd y rhodiaſei ei dad ynddynt, ac a waſanaethodd yr eulynod a waſanaethaſei ei dâd, ac a yngrymmodd iddynt.

22 Ac eſe a wtthododd Arglwydd Dduw ei dadau, ac ni rodiodd yn ffordd yr Arglwydd.

23 A gweiſion Amon a frau-fwriadaſant yn erbyn eſ, ac a laddaſant y brenin yn ei dŷ ei hun.

24 A phobl y wlâd a laddodd yr holl rai a fradfwriadaſent yn erbyn brenin Amon: a phobl y wlâd a oſodaſant Ioſiah ei fab eſ yn frenin yn ei le ef.

25 A'r rhan arall o hanes Amon, yr hyn a wnaeth eſe, onid ydynt hwy 'n ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

26 A chladdwyd eſ yn ei feddrod yngardd Vzza, a *Ioſiah ei fab a deyrnaſodd yn ei lê eſ. *Matth. 1.10.

PEN XXII.

1 Duwioldeb Ioſiah, 3 a'i ofal am gyweirio 'r Demol. 8 Helciah yn cael llyfr y gyfraith, a Ioſiah yn gyrru at Huldah i ymgynghori â'r Arglwydd. 15 Huldah yn prophwydo dinyſtr Ieruſalem, ond yr oedid hynny tros amſer Ioſiah.

MAb *wyth mlwydd *oedd* Ioſiah pan aeth eſe yn frenin, ac vn mlyneddar ddêc ar hugain y teyrnaſodd eſe yn Ieruſalem: ac enw ei fam eſ *oedd* Iedidiah merch Adaiah, o Boſcath. *2.Cron. 34.1.

2 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ac a rodiodd yn holl ffyrdd Dafyd ei dâd, ac ni thrôdd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aſſwy.

3 Ac yn y ddeunawfed flwyddyn i frenin Ioſiah, y brenin a antonodd Saphan, fab Aſaliah, fab Meſulam, yr ſcrifennydd, i dŷ 'r Arglwydd, gan ddywedyd,

4 Dôs i fyny at Helciah yr arch-offeiriad, fel y cyfrifo eſe yr arian a dducpwyd i dy 'r Arglwydd, y rhai a gaſclodd ceidwaid y † drws gan y bobl; † *Hebr. trothwy.*

5 A rhoddant hwy yn llaw gweithwŷr y gwaith, y rhai ſy olygwyr ar dŷ 'r Arglwydd: a rhoddant hwy i'r rhai ſydd yn gwneuthur y gwaith *ſydd* yn nhŷ 'r Arglwydd, i gweirio ageunau y tŷ:

6 I'r ſeiri coed ac i'r adeiladwŷr, ac i'r ſeiri main, ac i brynu coed a cherric nadd, i atgweirio y tŷ.

7 Etto ni chyfriſwyd â hwynt am yr arian a roddwydd yn eu llaw hwynt, am eu bod hwy 'n gwneuthur yn ffyddlon.

8 A *Helciah 'r arch-offeiriad a ddywedodd wrth Saphan yr ſcrifennydd, ceſais, llyfr y gyfraith yn nhŷ 'r Arglwydd: a Helciah a roddodd y llyfr at Saphan, ac eſe a'i darllennodd eſ. *2.Cron. 34.14.

9 A Saphan yr ſcrifennydd a ddaeth at y brenin, ac a adroddodd y peth i'r brenin, ac a ddywedodd, dy weiſion di a † gaſclaſant yr arian a gaſwyd yn tŷ, ac a'i rhoddaſant yn llaw gweith wŷr y gwaith, y rhai ſy olygwyr ar dŷ 'r Arglwydd. † *Hebr. dodidaſant.*

10 A Saphan yr ſcrifennydd a ſyegodd i'r brenin, gan ddywedyd, Helciah yr offeiriad a roddodd i mi llyfr: a Saphan a'i darllennodd eſ gerbron y brenin.

11 A phan glybu y brenin eiriau llyfr y gyfraith, eſe a rwygodd ei ddillad.

12 A'r brenin a *orchymynnodd i Helciah 'r offeiriad, ac hi Ahicam fab Saphan, ac i Achbor fab Michaiah, ac i Saphan yr ſcrifennydd, ac i Aſahiah gwâs y brenin, gan ddywedyd, *2.Cron. 34.20.

13 Ewch, ymofynnwch â'r Arglwydd droſoch, a thros y bobl, a thros holl Iuda, am eiriau y llyfr hwn

hwn a gafwyd : canys mawr ỳw llid yr Arglwydd, yr hwn a enynnodd i'n herbyn ni, o herwydd na wrandawodd ein tadau ni ar eiriau y llyfr hwn, i wneuthur yn ôl yr hyn oll a ſcrifennwyd o'n plegit ni.

14 Felly Helciah yr offeiriad, ac Ahicam, ac Achbor, a Saphan, ac Aſahiah, aethant at Huldah y
* 2. Cron. 34. 22. brophwydes, gwraig Salem mab * Tiqfah, fab Harhas, ceidwad y gwiſcoedd ; a hi oedd yn trigo yn Ierusalem yn ‖ yr yſcol-dy, a hwy a ymddiddanaſant â hi.
‖ Neu, ail rhan.

15 A hi a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywedodd Arglwydd Dduw Iſrael, dywedwch i'r gŵr a'ch anfonodd chwi attaſi ;

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg ar y lle hwn, ac ar ei drigolion, ſef holl eiriau y llyfr a ddarllennodd brenin Iuda.

17 Am iddynt fy ngwrthod i, ac arogl-darthu i dduwiau dieithr, i'm dig o i â holl waith eu dwylo : am hyny'r ennyn ỳ llid yn erbyn y lle hwn, ac nis diffoddir ef.

18 Ond wrth frenin Iuda, yr hwn a'ch anfonodd chwi i ymgynghori â'r Arglwydd, fel hyn y dywedwch wrtho ef, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, *am* y geiriau a glywaiſt ti.

19 O blegit i'th galon feddalnau, ac i tithau ymoſtwng o flaen yr Arglwydd, pan glywaiſt yr hyn a leferais yn erbyn y lle hwn, ac yn erbyn ei drigolion, y byddent yn anghyfannedd ac yn felldith, ac *am* rwygo o honot dy ddillad, ac wylo ger fy mron i ; minnau hefyd a wrandewais, medd yr Arglwydd.

20 O herwydd hynny, wele, mi a'th gymmeraf di ymmaith at dy dadau, a thi a ddygir i'th fedd mewn heddwch, fel na welo dy lygaid yr holl ddrwg yr ydwyf yn ei ddwyn ar y ſan hon. A hwy a ddygaſant air i'r brenin drachefn.

PEN. XXIII.

1 Joſiah yn peri darllain y gyfraith yngwydd yr holl lobl, 3 yn adnewyddu Cyfammod yr Arglwydd, 4 yn diſtetha'r eulyn-addolwyr a'r hoſſeiriaid, 15 yn lloſci eſtyrn y meirw ar allor Bethel, ſef y daroganeſid, 21 yn cadw Paſc ardderchog, 24 yn diſtetha y conſurwyr a phob ffieidd-dra. 26 Dygn ddigofaint Duw yn erbyn Iuda 29 Joſiah yn cyſfroi Pharaoh Nechoh, ac yn cael ei ladd ym Megido. 31 Ioas yn frenhin ar ei ôl ef, a Pharaoh Nechoh yn ei garcharu ef, ac yn gwneuthur Ioacim yn frenhin. 36 Aunuwiol tywodraeth Ioacim.

* 2 Cron. 34. 30. A'R brenin a anfonodd, a holl henuriaid Iuda, a Ierusalem a ymgynnullaſant atto ef.

2 A'r brenin a aeth i fyny i dŷ'r Arglwydd, a holl wŷr Iuda, a holl drigolion Ierusalem gyd ag ef, yr offeiriaid hefyd a'r prophwydi, a'r holl bobl o fychan hyd fawr : ac efe a ddarllennodd, lle y clywſant hwy, holl eiriau llyfr y cyfammod, yr hwn a gawſid yn nhŷ'r Arglwydd.

* 2 Cron. 34. 30. 3 A'r brenina ſafodd wrth * y golofn, ac a wnaeth gyfammod ger bron yr Arglwydd ar fyned ar ôl yr Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynion ef, a'i deſtiolaethau, a'i ddeddfau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid, i gyflawni geiriau y cyfammod hwn, y rhai oedd ſcrifennedic yn y llyfr hwn : a'r holl bobl a ſafodd wrth y cyfammod.

4 A'r brenin a orchymynnodd i Helciah yr archoffeiriad, ac i'r offeiriaid o'r ail *radd*, ac i geidwaid y drws, ddwyn allan o demi yr Arglwydd, yr holl leſtri a wnelſid i Baal, ac i'r llwyn, ac i holl lu y nefoedd : ac efe a'i lloſcodd hwynt o'r tu allan i Ierusalem, ym meuſydd Cidron, ac a ddug eu lludw hwynt i Bethel.

† Heb. Cherm. 5 Ac efe a ddiſwyddodd yr † offeiriaid a oſodaſei brenhinoedd Iuda i arogl-darthu yn yr vchelfeydd, yn ninaſoedd Iuda, ac yn amgylchoedd Ierusalem : a'r rhai oedd yn arogl-darthu i Baal, i'r haul, ac i'r lleuad, ac i'r ‖ planedau, ac i holl ‖ Neu, deuddec llu y nefoedd.

6 * Efe a ddûg allan hefyd y llwyn o dŷ'r Ar- * 2 Cron. 24. 4. glwydd, i'r tu allan i Ierusalem, hyd afon Cidron, ac a'i lloſcodd ef wrth afon Cidron, ac a'i malodd yn llwch, ac a daflodd ei lwch ar ſeddau meibion y bobl.

7 Ac efe a fwriodd i lawr dai y Sodomiaid, y rhai *oedd* wrth dŷ'r Arglwydd, lle yr oedd y gwragedd yn gwneu † cortynau i'r llwyn. † Heb. tai.

8 Ac efe a ddûg yr holl offeiriaid allan o dinaſoedd Iuda, ac a halogodd yr vchelfeydd yr oedd yr offeiriaid yn arogl-darthu arnynt, o Geba hyd Beer-ſeba, ac a ddeſtrywiodd vchelfeydd y pyrth, y rhai *oedd wrth* ddrws porth Iosua tywyſog y ddinas, y rhai *oedd* ar y llaw aſliwy i bawb *a ddelai* i borth y ddinas.

9 Etto offeiriaid yr vchelfeydd ni ddaethant i fyny at allor yr Arglwydd i Ierusalem, ond bwyta ſwytaſant ſara croyw ym myſc eu brodyr.

10 Ac efe a halogodd Topheth yr hon ſydd yn nyffryn meibion Hinnom, ſel na thynnai neb ei fab na'i ferch drwy dân i Moloch.

11 Ac efe a ddiſtethodd y meirch a roddaſei brenhinoedd Iuda i'r haul, wrth ddyfodfa tŷ yr Arglwydd, wrth vſtafell Nathan-melech yr † yſtafellydd, yr hwn *oedd* yn y pentref, ac a loſcodd ger. † Heb. Eunuch bydau'r haul yn tân.

12 Yr * allorau hefyd y rhai *oedd* ar ben yſtafell * Pen. Ahaz, y rhai a wnelſei brenhinoedd Iuda, a'r allorau a wnelſei Manaſſeh yn nau gynteddd tŷ'r Arglwydd, a ddeſtrywiodd y brenin, ac a'i bwri- ‖ Neu, rwaiad oddi hwynt i lawr oddi yno, ac a daflodd eu llŵch hwynt i afon Cidron.

13 Y brenin hefyd a ddiſwynodd yr vchelfeydd *oedd* ar gyfer Ierusalem, y rhai *oedd* o'r tu dehau i ‖ ſynydd y llygredigaeth, y rhai a adeiladaſei * Sa- ‖ Sef, nyddl yr lomon brenin Iſrael i Aſtoreth ffieidd-dra y Sidoniaid, ac i Chamos ffieidd-dra y Moabiaid, ac i Milchom ffieidd-dra meibion Ammon. * 1. Bren. 11. 7.

14 Ac efe a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwynau, ac a lanwodd eu lle hwynt ag eſcyrn dynion.

15 Yr allor hefyd, * yr hon *oedd* yn Bethel, a'r * 1. Bren. vchelfa a wnaethei Ieroboam mab Nebat, yr hwn 12. 33. a wnaeth i Iſrael bechu, ie'r allor honno a'r vchelfa a ddeſtrywiodd efe, ac a loſcodd yr vchelfa, ac a'i malodd yn llŵch, ac a loſcodd y llwyn.

16 A Ioſiah a edrychodd, ac a ganfu ſeddau, y rhai *oedd* yno yn y mynydd, ac a anfonodd, ac a gymmerth yr eſcyrn o'r beddau, ac a'i lloſcodd ar yr allor, ac a'i halogodd hi, yn ôl * gair yr Arglwydd * 1. Bren. yr hwn a gyhoeddaſei gŵr Duw, yr hwn a bre- 13. 2. gethaſei y geiriau hyn.

17 Yna efe a ddywedodd, pa ddîl *yw* hwn yr ydwyf yn ei weled ? a gwŷr y ddinas a ddywedaſant wrtho, bedd gŵr Duw'r hwn a ddaeth o Iuda, ac a gyhoeddodd y pethau hyn a wnaethoſt ti i allor Bethel, ydyw.

18 Ac efe a ddywedodd, gedwch ef yn llonydd ; nac ymyrred neb a'i eſcyrn ef : felly'r achubaſant ei eſcyrn ef gyd ag eſcyrn * y prophwyd a ddaethei * 1. Bren. o Samaria. 13. 31.

19 Ioſiah hefyd a dynnodd ymmaith holl dai'r vchelfeydd, y rhai *oedd* yn ninaſoedd Samaria, y rai a wnelſei brenhinoedd Iſrael i ddigio'r Arglwydd, ac a wnaeth iddynt yn ôl yr holl weithredodd a wnelſei efe yn Bethel.

30 Ac ese ‖ a laddodd holl offeiriaid yr wheliseu ydd oedd yno, ar yr allorau, ac a loscodd escyrn dynion arnynt, ac a dychwelodd i Ierusalem.

31 A'r brenin * a orchymynodd i'r holl bobl, gan ddywedyd, gwnewch Hase i'r Arglwydd eich Duw, * fel y mae yn scrifennedic yn llyfr y cyfammod hwn.

32 Yn ddiau ni wnaed y fath Base ă hwn, er dyddiau y barnwŷr a farnasant Israel, nac yn holl ddyddiau brenhinoedd Israel, ni brenhinoedd Iuda.

33 Ac yn y ddau-nawsfed flwyddyn i frenin Iosiah y cynhaliwyd y Pasc hwn i'r Arglwydd, yn Ierusalem.

34 Y ſwynyddion hefyd, a'r dewiniaid, a'r ‖ delwau, a'r eulynnod, a'r holl ffieidd-dra, y rhai a welwyd yngwlad Iuda, ac yn Ierusalem, a cynnodd Iosiah ymmaith, fel y cyflawnei efe * eiriau y gyfraith, y rhai oedd ſcrifennedic yn y llyfr a gafodd Helciah offeiriad yn nhŷ'r Arglwydd.

35 Ac ni bu o'i flaen frenin o'i fath ef, yr hwn a drodd at yr Arglwydd â'i holl galon, ac â'i holl enaid, ac â'i holl egnı, yn ôl cwbl o gyfraith Moſes, ac ar ei ôl ef ni chyfododd ei fath ef.

36 Er hynny ni thrôdd yr Arglwydd oddi wrth lidi ei digoſaint mawr, *drwy* 'r hwn y llidiodd ei ddigllonedd ef yn erbyn Iudas o herwydd yr holl ddigter *drwy* yr hwn y digiaſei Manaſſeh ef.

37 A Dywedodd yr Arglwydd, Iuda hefyd a fwriaf ymmaith o'm golwg, tel y bwriais ymmaith Iſrael, ac a wrthodaf y ddinas hon Ierusalem, yr hon a ddetholais, a'r tŷ *am* yr hwn y dywedais, *fy* enw a fyddyno.

28 A'r rhan arall o hanes Iosiah, a'r hyn oll a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

29 * Yn ei ddyddiau ef y daeth Pharao Nechoh brenin yr Aipht i fynu yn erbyn brenin Aſſyria, hyd afon Euphrates: ar brenin Iosiah a aeth iw gyfarfod ef, a *Pharao* a'i lladdodd ef ym Megido, pan welodd ef.

30 A'i weiſion a'i dygaſant ef mewn cerbyd yn farw o Megido, ac a'i dygaſant ef i Ierusalem, ac a'i claddaſant ef yn ei feddrod ei hun: a phobl y wlâd a gymmeraſant Ioachaz fab Iosiah, ac a'i heneiniaſant ef, ac a'i harddaſant yn frenin yn lle ei dad.

31 Mab tair blwydd ar hugain *oedd* Ioachaz pan aeth efe yn frenin, a thri mis y te rnaſodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef *oedd* Hamutal, merch Ieremiah o Libnah.

32 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd, ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dadau ef.

33 A Pharao Nechoh a'i rhwymodd ef yn Riblah yngwlad Hamath, ‖ fel na theyrnaſai efe yn Ierusalem; ac a oſododd dreth ar y wlâd o gan talent o ariant, a thalent o aur.

34 A Pharao Nechoh a oſododd Eliacim fab Iosiah yn frenin yn lle Iosiah ei dâd, ac a drodd ei enw ef * Ioachim: ac efe a ddûg ymmaith Ioachaz, ac efe a ddaeth i'r Aipht, ac yno y bu efe farw.

35 A Ioachim a roddodd i Pharao yr arian, a'r aur, ond efe a drethodd y wlâd i roddi yr arian wrth orchymyn Pharao: efe a gododd yr arian a'r aur, ar bobl y wlâd, ar bob vn yn ol i dreth, iw rhoddi i Pharaoh Nechoh.

36 Mab pum mlwydd ar hugain *oedd* Ioachim pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar ddeg y teyrnaſodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Zebudah, merch Pedaiah o Rumah.

37 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dadau.

PEN. XXIIII.

1 Ioachim yredi ei orchfygu gan Nabuchodonoſor, yn gwrthryfela yn erbyn: ſ. at ſelly, yndiswyn dwſſir arno ei ham. 5 Ioachim yn teyrnaſu ar ei ol ef. 7 Brenhin Babylon yn gorchfygu brenhin yr Aipht.
8 Drwg lywodraeth Ioachin. 10 Yntaid Ierusalem a chaethgludo'r bobl i Babylon. 17 Gwenithur Zedeciah yn frenhin: a'i ddrwg lywodraeth ef yn achos o lwyr ddinoſod Ierusalem.

YN * ei ddyddiau ef y daeth Nabuchodonoſor brenin Babilon i fynu, a Ioachim a fu wâs iddo ef dair blynedd: yna efe a drôdd, ac a wrthryfeloddyn ei erbyn ef. * 2 Cron. 36.6.

2 A'r Arglwydd a anfonodd yn ei erbyn ef dorfoedd o'r Caldeaid, a thorfoedd o'r Syriaid, a thorfoedd o'r Moabiaid, a thorfoedd o feibion Ammon, ac a'i hanfonodd hwynt yn erbyn Iuda iw dinyſtrio hi, * yn ôl gair yr Arglwydd, yr hwn a leſaraſei efe drwy law ei weiſion y prophwydi. * Pen. 20.17 & 23.27.

3 Yn ddiau drwy orchymyn yr Arglwydd y bu *hyn* yn erbyn Iuda, iw bwrw allan o'i olwg ef, o achos pechodau Manaſſeh, yn ôl yr hyn oll a wnaethei efe:

4 A hefyd o herwydd y gwaed gwirion a ollyngodd efe: (canys efe a lanwodd Ierusalem o waed gwarion) a hynny ni fynnei'r Arglwydd ei faddeu.

5 A'r rhan arall o hanes Ioachim, a'r hyn oll a'r a wnaeth efe, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Iuda?

6 A Ioachim * a hunodd gyd â'i dadau; a Ioachin ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef. * Ier. 22.19

7 Ac ni ddaeth brenin yr Aipht mwyach ô'i wlad: canys brenin Babilon a ddygaſei yr hyn oll a oedd eiddo brenin yr Aipht, o afon yr Aipht, hyd afon Euphrates.

8 * Mab deu-naw-mlwydd *oedd* Ioachin pan aeth efe yn frenin, a thri mis y teyrnaſodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Nehuſta merch Elnathan o Ierusalem. * 2 Cron. 36.9.

9 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei ei dad.

10 * Yn yr amſer hwnnw y daeth gweiſion Nabuchodonoſor brenin Babilon i fynu yn erbyn Ierusalem, † a gwarchaewyd ar y ddinas. * Dan. 1.2

11 A Nabuchodonoſor brenin Babilon a ddaeth yn erbyn y ddinas, a'i weiſion ef a warchaeſant arni hi. † Hebr. *a'r dai nau a ddaeth yng warchat.*

12 A Ioachin brenin Iuda a aeth allan at frenin Babilon, efe, a'i fam, a'i weiſion, a'i dywyſogion, a'i ‖ ſtafellyddion: a brenin Babilon a'i dalioddef, yn yr wythfed flwyddyn o'i deyrnaſiad. *Neu. Eunuchi.*

13 Ac efe a ddûg oddi yno holl dryſorau tŷ 'r Arglwydd, a thryſorau tŷ y brenin, ac a dorrodd yr holl leſtri aur a wnelſei Salomon brenin Iſrael, yn nhemil yr Arglwydd, fel y lleſaraſei 'r Arglwydd. 4 Kyn. 24. 13. & 25. 13. 2 Cron. 36.7. eſa 39.6.

14 Ac efe a ddûg ymmaith holl Ierusalem, yr holl dywyſogion hefyd, a'r holl gedyrn nerthol, *ſef* deng-mil o gaethion, a phob ſaer, a gôf: ni adawyd ond pobl dlodion y wlad *yno*.

15 Efe * hefyd a ddug ymmaith Ioachin i Babilon, a mam y brenin, a gwragedd y brenin, a'i ſtafellyddion, a chedyrn y wlâd a ddûg efe i gaethiwed o Ierusalem i Babilon. * 2 Cron. 39.10. either 2.6 ‖ *Neu. Eunuchi.*

16 A'r holl wŷr nerthol, *ſef* ſaith mil; ac o ſeiri, a gofaint, mil, y rhai oll oedd gryfion a rhyfelwŷr: hwynthwy a ddug brenin Babilon yn gaeth i Babilon.

17 A * brenin Babilon a oſododd Mattaniah brawd ei dâd ef yn frenin yn ei lê ef; ac a drôdd ei henw ef yn Sedeciah. * Ier. 37.1 & 52.3.

18 Mab vn-ar-hugain oedd Zedeciah, pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar-ddec y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw i fam oedd Hamutal merch Ieremiah o Libnah.

19 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Ioachin.

20 Canys trwy ddigofaint yr Arglwydd y bu hyn yn Ierusalem, ac yn Iuda, nes iddo eu taflu hwynt allan o'i olwg, sef i Zedeciah wrthryfela yn erbyn brenin Babilon.

PEN. XXV.

1 *Cylchyn Ierusalem. 4 Dal Zedeciah, a lladd ei feibion a thynnu ei lygaid ef. 8 Nabuzaradan yn diffodi y ddinas, ac yn dwyn y gweddill, and ychydig dlodion, i gaethiwed, 13 yn anrhaithio ac yn dwyn ymaith y pyloriau. 18 Lladd y lleiddigion yn Riblah. 22 Wedi lladd Gedaliah a ofodasid yn oen arnynt, y maent 'n ffoi i'r Aipht. 27 Euilmerodach yn derchafu Ioachin yn ei lys.*

*Ier.39.1 & 52.4. AC * yn y nawfed flwyddyn o'i deyrnasiad ef, yn y degfed mîs, ar y degfed *dydd* o'r mîs, y daeth Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a'i holl lû yn erbyn Ierusalem, ac a wersyllodd yn ei herbyn hi, a hwy a adeiladasant yn ei herbyn hi wrthglawdd o'i hamgylch hi.

2 A bu y ddinas yngwarchae hyd yr vfed flwyddyn ar ddêc i'r brenin Zedeciah.

*Ier.52.6. 3 Ac ar y nawfed * *dydd o'r phedwerydd* mîs, y trymhaodd y newyn yn y ddinas, ac nid oedd bara i bobl y wlâd.

4 A'r ddinas a dorrwyd, a'r holl ryfelwŷr *a ffoesant* liw nôs *ar hyd* ffordd y porth, rhwng y ddau fiir, y rhai *ydd* wrth ardd y brenin, (ar Caldeaid *oedd* wrth y ddinas o amgylch) *a'r brenin* a aeth y ffordd tu a'r rhôs.

5 A llu y Caldeaid a erlidiasant ar ôl y brenin, ac a'i daliasant ef yn rhosydd Ieriche: a'i holl lu ef a wasgarasid oddi wrtho.

6 Felly hwy a ddaliasant y brenin, ac a'i dygasant ef i fynu at * brenin Babilon i Riblah; ac * a † roddasant farn yn ei erbyn ef.

*2. Cron. 36.13. † Hebr. *Iesarasant farn* *y ddag ef.*

7 Lladdasant feibion Zedeciah hefyd o flaen ei lygaid, ac † a dynasant lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymasant ef mewn gefynnau prês, ac a'i dygasant ef i Babilon.

† Hebr. *ddallasant.*

8 Ac yn y pummed mîs, ar y seithfed *dydd* o'r mîs (honno *oedd* y bedwared flwyddyn ar bymthec i frenin Nabuchodonosor brenin Babilon) y daeth * Nabuzaradan y distain, gwâs brenin Babilon, i Ierusalem.

* Ierem. 52.12.

9 Ac efe a Ioscodd dŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, a holl dai Ierusalem, a phob tŷ mawr a Ioscodd efe â thân.

10 A holl lu y Caldeaid, y rhai *oedd gyd* â'r distain, a dorrasant i lawr fiurodd Ierusalem oddi amgylch.

11 A Nabuzaradan y distain a ddug ymmaith y rhan arall o'r bobl, a adawsid yn y ddinas a'r ffoaduriaid a giliasent at frenin Babylon, gyd â gweddill y dyrfa.

12 Ac o dlodion y wlâd y gadawodd y distain *yn*, yn winllan-wŷr, ac yn arddwŷr.

*Pen.20. 17.ier. 27.22.

13 Y * colofnau prês hefyd, y rhai *oedd* yn nhŷ 'r Arglwydd, a'r ystolion, a'r mor prês, yr hwn *oedd* yn nhŷ 'r Arglwydd, a ddrylliodd y Caldeaid, a hwy a ddygasant eu prês hwynt i Babilon.

14 Y * crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r pâl- yr Ezra 27.19 tringau, y llwyau, ar holl lestri prês, y rhai 'r oedd did yn gwasanaethu â hwynt, a ddygasant hwy ymmaith.

15 Y pedillau an hefyd, a'r cawgiau, y rhai *oedd* o aur yn aur, a'r rhai *oedd* o arian yn arian, a ddug y distain ymmaith.

16 Y ddwy golofn, yr vn môr, a'r ystolion a wnelsei Salomon i dŷ 'r Arglwydd; nid oedd bwys ar brês yr holl lestri hyn.

17 * Tri chubydd ar bymthec *oedd* vchter y mill golofn, a chnap prês *oedd* arni; ac vchter y cnap *oedd* rwyd- dri chlwyd a; plethwaith hefyd, a phomgranadau *oedd* ar y cnap o amgylch, yn brês ei gyd: ac felly y *oedd yr* ail golofn, a phleth-waith.

*1. Bren. 7.15. 2. Cron. 3.15. 16.

18 A'r distain a gymmerth Seraiah yr offeiriad pennaf, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r tri oedd yn cadw y † drws.

† Hebr. *rhiniau.*

19 Ac o'r ddinas efe a gymmerth * ystafellydd, yr hwn oedd ar y rhyfel-wŷr, a phum-ar-ugain o'r rhai oedd yn gweled-wyneb y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddinas, * ac ysgrifennydd tywysog y llu, yr hwn oedd yn byddino pobl y wlâd, a thriugain-ar-o bobl y wlad, y rhai a gafwyd yn y ddinas.

* Neu *ysgrifennydd.*

20 A Nabuzaradan y distain a gymmerth y rhai hyn, ac a'i dugat frenin Babilon, i Riblah.

21 A brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i lladdodd hwynt, yn Riblah, yngwlâd Hemath: felly y caeth-gludwyd Iuda o'i wlâd ei hun.

22 Ac *am y* * bobl a adawsid yngwlâd Iuda, y rhai a adawsei Nabuchodonosor brenin Babilon, efe a wnaeth yn swyddog arnynt hwy, Gedaliah fab Ahicham, fab Saphan.

*Ier. 52.16.

23 A * phan glybu holl dywysogion y lluoedd, hwynthwy a'i gwŷr, wmadhur o frenin Babilon Gedaliah yn swyddog, hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah, sef Ismael mab Nethaniah, a Iohanan mab Careah, a Seraiah mab Tanhumeth y Netophathiad, a Iaazaniah mab Maachathiad, hwynt a'i gwŷr.

24 A Gedaliah a dyngodd wrthynt hwy, ac wrth eu gwŷr ac a ddywedodd wrthynt, nac ofnwch *fod* yn weision i'r Caldeaid: trigwch yn y tîr, a gwasanaethwch frenin Babilon, a bydd da i chwi.

25 Ac yn y seithfed mîs, * y daeth Ismael mab * Ier. Nethaniah, fab Elisama, † o'r hâd brenhinawl, a 41.1. † Hebr. deng wr gyd ag ef, a hwy a darawsant Gedaliah, fel *o hâd* y bu efe farw: *tarawsant* hefyd yr Iddewon a'r *frenin.* Caldeaid oedd gyd ag ef ym Mispah.

26 A'r holl bobl o fychan hyd fawr, a thywysogion y lluoedd a gyfodasant ac a ddaethant i'r Aipht: canys yr oeddynt yn ofni y Caldeaid.

27 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o gaethiwed Ioachin brenin Iuda, yn y deuddegfed mîs, ar y seithfed *dydd* ar hugain o'r mis, Euil-merodach brenin Babilon (yn y flwyddyn yr aeth efe yn frenin) a dderchafodd ben Ioachin brenin Iuda o'r carchar-dŷ.

28 Ac efe a ddywedodd † yn dêg wrtho, ac a osododd ei gadair ef goruwch cadeiriau y brenhinoedd *oedd* gyd ag ef yn Babilon.

† Hebr. *bydd daioni.*

29 Ac efe a newidiodd ei garchar-wisc ef: ac efe a fwytâodd fwyd yn oestadol ger ei fron ef, holl ddyddiau ei enioes.

30 A'i rân ef *oedd* rân feunyddol, a roddid iddo gan y brenin, dogn dydd yn ei ddydd, holl ddyddiau ei enioes ef.

¶ Y LLYFR CYNTAF O'R CRONICL.

PEN. I.

1 Llin Addaf hyd Noah. 5 Meibion Japhet. 8 Meibion Cham. 17 Meibion Sem. 24 Llin Sem hyd Abraham. 29 Meibion Ismael. 32 Meibion Cetturah. 34 Hiliogaeth Abraham o Esau. 43 Brenhinoedd Edom. 51 Duwgiaid Edom.

Ddda,* Seth, Enos,
2 Cenan, Mahalaleel, Iered,
3 Henoch, Methuselah, Lamech,
4 Noah, Sem, Cam, a Iaphet.
5 Meibion * Iaphet, Gomer, ‖ Magog, a Madai, a Iafan, a Thubal, a Mesech, a Thiras.
6 A meibion Gomer, Aschenaz, a ‖ Riphath, a Thogarmah.
7 A meibion Iafan, Elisa, a Tharsis, Cittim, a ‖ Dodanim.
8 Meibion Cam: Cus, a Mizraim, Put, a Chanaan.
9 A meibion Cus: Siba, a Hafilah, a Sabta, a Raamah, a Sabteca: a Seba, a Dedan, meibion Raamah.
10 A Chus a genhedlodd * Nimrod: hwn a dechreuodd fod yn gadarn ar y ddaiar.
11 A Mizraim a genhedlodd Ludim, ac Anamim, a Lehabim, a Naphtuhim.
12 Pathrusim hefyd, a Casluhim, (y rhai y daeth y Philistiaid allan o honynt) a * Chaphtorim.
13 A Chanaan a genhedlodd Zidon ei gyntafanedic, a Heth.
14 Y Iebusiad hefyd, a'r Amoriad, a'r Girgasiad,
15 A'r Hefiad, a'r Arciad, a'r Siniad,
16 A'r Arfadiad, a'r Zamariad, a'r Hemathiad.
17 Meibion * Sem: Elam, ac Assur, ac Arphaxad, a Lud, ac Aram, ac Uz, a Hul, a Gether, a Mesech.
18 Ac Arphaxad a genhedlodd Selah, a Selah a genhedlodd Eber.
19 Ac i Eber y ganwyd dau o feibion: henw y naill *oedd* ‖ Peleg, (o herwydd mai yn ei ddyddiau ef y rhannwyd y ddaiar) ac enw ei frawd *oedd* Ioctan.
20 A * Ioctan a genhedlodd Almodad, a Seleph, a Hazermaveth, a Ierah.
21 Hadoram hefyd, ac Vsal, a Diclah,
22 Ac Ebal, ac Abimael, a Seba.
23 Ophir hefyd, a Hafilah, a Iobab: y rhai hyn oll *oedd* feibion Ioctan.
24 * Sem, Arphaxad, Selah,
25 * Eber, Peleg, Rehu,
26 Serug, Nabor Terah,
27 * Abram, hwnnw *yw* Abraham.
28 Meibion Abraham: * Isaac, ac * Ismael.
29 Dymma eu cenhedlaethau hwynt: * cyntafanedic Ismael *oedd* Nebaioth, yna Cedar, ac Adbeel, a Mibsam,
30 Misma a Dumah, Massa, ‖ Hadad, a Thema,
31 Ietur, Naphis, a Chedema. Dymma feibion Ismael.
32 A Meibion Cetturah, * gordderch wraig Abraham: hi a ymddug Zimran, a Iocsan, a Medan, a Midian, ac Isbac, a Suah. A meibion Iocsan, Seba, a Dedan.
33 A meibion Midian: Ephah, ac Ephar, a Henoch, ac Abida, ac Eldaah, y * rhai hyn oll *oedd* feibion Cetturah.
34 Ac * Abraham a genhedlodd Isaac. Meibion Isaac, Esau, ac Israel.
35 Meibion Esau: * Eliphaz, Reuel, a Ieus, a Iaalam, a Chorah.
36 Meibion Eliphaz: Teman, ac Omar, ‖ Zephi, a Gatam, Cenas, a Thimna, a Amalec.
37 Meibion Reuel: Nahath, Zerah, Sammah, a Mizzah.
38 A meibion Zeir: Lotan, a Sobal, a Zibeon, ac Anah, a Dison, ac Eser, a Disan.
39 A meibion Lotan, Hori, a ‖ Homam: a chwaer Lotan *oedd* Timna.
40 Meibion Sobal: ‖ Alian, a Manahath, ac Ebal, ‖ Sephi, ac Onam. A meibion Zibeon: Aiah ac Anah.
41 Meibion Anah, * Dison. A meibion Dison; ‖ Amram, ac Esban, ac Ithran, a Cheran.
42 Meibion Ezer: Bilhan, a Zafau, a ‖ Iacan. Meibion Dison: Vz, ac Aran.
43 Dymma hefyd y * brenhinoedd a deyrnasasant yn-nhir Edom, cyn teyrnasu o ſemin ar feibion Israel: Bela mab Beor: a henw ei ddinas ef *oedd* Dinhabah.
44 A phan ſu farw Bela, y teyrnasodd yn ei lê ef Iobab mab Zerah o Bozrah,
45 A phan ſu farw Iobab, Husam, o wlâd, y Temanſald, a deyrnasodd yn ei lê as.
46 A phan ſu farw Husam, yn ei lê ef y teyrnasodd Hadad mab Bedad, yr hwn a darawodd Midian ym maes Moab; ac enw ei ddinas ef *oedd* Asith.
47 A phan ſu farw Hadad; y teyrnasodd yn ei lê ef, Samlah o Masrecah.
48 A phan ſu farw Samlah, Saul o Reheboth *wrth yr* * afon, a deyrnasodd yn ei lê ef.
49 A phan ſu farw Saul, y teyrnasodd yn ei lê ef Baalhanan mab Achbor.
50 A bu farw Baalhanan, a theyrnasodd yn ei lê ef * Hadad; ac enw ei ddinas ef *oedd* * Pai: ac enw ei wraig ef Mehetabel, merch Matred, merch Mesahab.
51 A bu farw Hadad. A duwgiaid Edom oedd, * duwc Timna, duwc Ahilah, duwc Ietheth,
52 Duwc Aholibamah, duwc Elah, duwc Pinon,
53 Duwc Cenaz, duwc Teman, duwc Mibzar.
54 Duwc Magdiel, duwc Iram. Dymma dduwgiaid Edom.

PEN. II.

1 Meibion Israel. 3 Hiliogaeth Iuda o Thamar. 13 Meibion Iesse. 18 Hiliogaeth Caleb ſab Hesron. 21 Hiliogaeth Hesron o ferch Machir. 25 Hiliogaeth Ierahmeel. 34 Hiliogaeth Sesan. 42 Caingc arall o hiliogaeth Caleb. 50 Hiliogaeth Caleb mab Hur.

DYmma feibion ‖ Israel: * Ruben, Simeon, Lefi, a Iuda, Issachar, a Zabulon,
2 Dan, Ioseph, a Beniamin, Nephtali, Gad, ac Aser.
3 * Meibion Iudah: Erac Onan, a Selah. Y tri *hyn* a anwyd iddo ef o ferch Sua y * Gananites. Ond Er cyntafanedic Iuda ydoedd ddrygionus yngolwg yr Arglwydd, ac efe a'i lladdodd ef.
4 A * Thamar ei waudd ef a ymddug iddo Phares, a Zerah: holl feibion Iuda *oedd* bump.
5 Meibion * Pharez: Hesron a Hamul.
6 A meibion Zerah: ‖ Zimri, * ac Ethan, a Heman, a Chalcol, a ‖ Dara: hwynt oll *oedd* bump.

Gen. 36. 4, 9, 10. ‖ Neu, Zipho, Gen 36. 12. Gen. 36. 22. ‖ Neu, Aivam, Gen. 36. 23. ‖ Neu, Sepho. * Pen. 3. 31. ‖ Neu, Hemdan, Gen. 36. 26. ‖ Neu, Achan, Gen 36. 37. * Gen. 36. 31. * Gen. 36. 37. * Gen. 36. 29. Hadar. * Gen. 36. 39. Pau. * Gen. 36. 40.

38. 2. * Genes. 38. 29. matth. 1. 3. * Ruth 4. 18. ‖ Neu, Zabdi, Ios. 7. 1. * 1 Bren. 4. 31. ‖ Neu, Dardu.

‖ *Neu, Achan, Ios.6.19. & 7.1.25*

7 A meibion Charmi: ‖ Achar, yr hwn a flinodd Iſrael, ac a wnaeth gamwedd o blegid y diofryd-beth.

8 A meibion Ethan: Azariah.

9 A meibion Hezron, y rhai a anwyd iddo ef; Ierahmeel, a * Ram, a ‖ Chelubai.

‖ *Neu, Aram, mat.1.3.*

10 A Ram a genhedlodd * Aminadab, ac Aminadab a genhedlodd Nahſſon, pennaeth meibion Iuda.

‖ *Neu, Caleb, gwers* 18

11 A Nahſſon a genhedlodd Salma, a Salma a genhedlodd Boaz.

* *Ruth. 4.10.*

12 A Boaz a genhedlodd Obed, ac Obed a genhedlodd Ieſſe.

* *1 Sam. 16.6. & 17.12.*

13 A * Ieſſe a genhedlodd ei gyntaf-anedic Eliab, ac Aminadab yn ail, a ‖ Simma yn drydydd.

‖ *Neu. Samma, 2 Sam. 16.9.*

14 Nathanael yn bedwerydd, Radai yn bummed.

15 Ozem yn chweched, Dafydd yn ſeithfed.

16 A'i chwiorydd hwynt *oedd* Serfiah, ac Abigail. A meibion Serfiah, Abiſai, a Ioab, ac Aſahel: tri.

17 Ac Abigail a ymddug Amaza. A thâd Amaza *oedd* Iether yr Iſmaeliaid.

18 A Chaleb mab Hezron a ennilloddd blant o Azubah *ei* wraig, ac o Ierioth: ac dymma ei meibion hi: Ieſer, Sobab, ac Ardon.

19 A phan fu farw Azubah, Caleb a gymmerth iddo Ephrath, a hi a ymddug iddo Hur.

20 A Hur a genhedlodd Vri, ac Vri a genhedlodd * Bezaleel.

* *Exod. 31.2.*

21 Ac wedi hynny yr aeth Hezron i mewn at ferch Machir, * tâd Gilead, ac efe a'i † priododd hi, pan *ydoedd* fab trugain-mlwydd; a hi a ddug iddo Segub.

* *Num. 32.40.*

† *Hebr. cymmerth.*

22 A Segub a genhedlodd Iair: ac yr oedd iddo ef dair ar hugain o ddinaſoedd yngwlâd Gilead.

23 Ac efe a * enilloddd, Geſur, ac Aram, a threſydd Iair oddiarnynt, a Chenath a'i phen-trefydd, *ſef* trugain o ddinaſoedd. Y rhai hyn oll oedd eiddo meibion Machir tâd Gilead.

* *Num. 32.41. deu.3.14. Ioſ.13.30*

24 Ac yn ôl marw Hezron o fewn Caleb Ephratah, Abiah gwraig Hezron a ymddug iddo Aſhur, tâd Tecoa.

25 A meibion Ierahmeel cyntaf-anedic Hezron, oedd Ram yr hynaf; Banah, ac Oren, ac Ozem, *ac* Ahiah.

26 A gwraig arall ydoedd i Ierahmeel, a'i henw Atârah: hon *oedd* fam Onam.

27 A meibion Ram cyntaf-anedic Ierahmeel, oedd Maaz, a Iamin, ac Ecar.

28 A meibion Onam oedd Sammai, a Iada: a meibion Sammai; Nadab, ac Abiſur.

29 Ac enw gwraig Abiſur *oedd* Abihail, a hi a ymddug iddo Ahbad, a Molid.

30 A meibion Nadab; Selad, ac Appaim. A bu farw Seled yn ddiblant.

31 A meibion Appaim, Iſi: a meibion Iſi, Seſan: a meibion Seſan, Ahlai.

32 A meibion Iada brawd Sammai, Iether, a Ionathan: a bu farw Iether yn ddiblant.

33 A meibion Ionathan, Peleth, a Zaza. Y rhai hyn *oedd* feibion Ierahmeel.

34 Ac nid oedd i Seſan feibion, onid merched: ac i Seſan *yr oedd* gwâs o Aiphtiad, a'i enw Iarha.

35 A Seſan a roddodd ei ferch yn wraig i Iarha ei wâs. A hi a ymddug iddo Attai.

36 Ac Attai a genhedlodd Nathan, a Nathan a genhedlodd * Zabad,

* *Pen. 11. 41.*

37 A Zabad a genhedlodd Ephlal, ac Ephlal a genhedlodd Obed,

38 Ac Obed a genhedlodd Iehu, a Iehu a genhedlodd Azariah,

39 Ac Azariah a genhedlodd Helez, a Helez genhedlodd Eleaſah,

40 Ac Eleaſah a genhedlodd Siſamai, a Siſamai a genhedlodd Salum,

41 A Salum a genhedlodd Iecamiah, a Iecamiah a genhedlodd Eliſamah.

42 Hefyd meibion Caleb brawd Ierahmeel *oedd* Meſa ei gyntaf-anedic, hwn *oedd* dâd Ziph: a meibion Mareſa tâd Hebron.

43 A meibion Hebron: Corah, a Thapuah, a Recem, a Sema,

44 A Sema a genhedlodd Raham, tâd Iorcoam: a Recem a genhedlodd Sammai,

45 A mab Sammai *oedd* Maon: a Maon *oedd* dâd Bethzur.

46 Ac Ephah gordderch-wraig Caleb a ymddug Haran, a Moſa, a Gazez: a Haran a genhedlodd Gazez.

47 A meibion Iahdai: Regem, a Iotham, a Geſan, a Phelet, ac Ephah, a Saaph.

48 Gordderch-wraig Caleb, *ſef* Maachah, a ymddug Sebar, a Thirhanah.

49 Hefyd hi a ymddug Saaph, tâd Madmannah. Seſa, tad Machbenah a thâd Gibeah: a merch Caleb oedd Achſah.

50 Y rhai hyn oedd feibion Caleb fab Hur, cyntaf-anedic Ephratah: Sobal tâd Ciriath-Iearim,

51 Salma tâd Bethlehem: Hareph tâd Beth-Gader

52 A meibion oedd i Sobal, tâd Ciriath-Iearim; ‖ Haroeh, a ‖ hanner y ‖ Manahethiaid.

53 A theuluoedd Ciriath Iearim *oedd*: yr Ithriaid, a'r Puhiaid, a'r Sumathiaid, a'r Miſraiiaid: o'r rhai hyn y daeth y Zareathiaid, a'r Eſthauliaid.

54 Meibion Salmah: Bethlehem, a'r Netophathiaid, ‖ Ataroth tŷ Ioab, a hanner y Manahethiaid y Zoriaid.

55 A thylwyth yr ſcrifennyddion, y rhai a breſwylient yn Iabez; y Tyrathiaid, y * Simeathiaid, y Suchathiaid. Dymma y * Geniaid, y rhai a ddaethant o Hemath tŷ-lwyth * Rechab.

PEN. III.

1 Meibion Dafydd, to a'i lîn ef hyd Zedekiah. 17 Hiliogaeth Ieconiah.

Y Rhai hyn hefyd oedd feibion Dafydd, y rhai a anwyd iddo ef yn Hebron: y cyntaf-anedig, * Ammon, o Ahinoam y * Iezreelites: yr ail, Daniel o Abigail y Garmelites:

2 Y trydydd, Abſalom mab Maachah merch Talmai brenin Geſſur: y pedwerydd, Adoniah mab Haggith:

3 Y pummed, Sephatiah o Abital: y chweched, Ithream o * Eglah ei wraig.

4 Chwech a anwyd iddo yn Hebron, ac yno y teyrnaſodd efe ſaith mlynedd, a chwemis: a thair blynedd ar ddec ar hugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem.

5 A'r rhai hyn a anwyd iddo yn Ieruſalem; ‖ Simea, a Sobab, a Nathan, a Salomon, pedwar o Bathſua merch ‖ Ammiel.

6 Ibhar hefyd, ac ‖ Eliſama, ac Eliphelet,

7 A Noga, a Nepheg, a Iaphia,

8 Ac Eliſama, ‖ Eliada, ac Eliphelet, naw.

9 *Dymma* holl feibion Dafydd, heb law meibion y gordderch-wragedd, a Thamar * eu chwaer hwynt.

10 A mab Salomon *ydoedd* * Rehoboam: ‖ Abiah ei fab yntef, Aſa ei fab yntef, a Iehoſaphat ei fab yntef,

*a Sam.5.15. ‖ Neu, Beliada, pen.14.7. *2 Sam.13.1. 11.43. & 15.8. ‖ Neu, Abiam, 1 bren.15.1.*

11 Ioram

1 Sam. 16.9.

2 Sam. 5.14.

2 Sam. 3.3.

Ioſ.15. 56.

‖ *Neu, Chileab, 2 Sam. 3.3.*

2 Sam. 5.15.

2 Sam. 5.16.

‖ *Neu, Semmaa, ab.2.6.*

‖ *Neu, Bethſhua.*

2 Sam. 11.27.

‖ *Neu, Eliſama. 2 Sam. 5.16.*

‖ *Neu, Eliſua.*

1 Bren.

11 Ieram ei fab yntef; | Ahaziah, ei fab yntef; Ioas ei fab yntef;
12 Amaziah ei fab yntef; Azariah, ei fab yntef; Iotham, ei fab yntef;
13 Ahaz, ei fab yntef; Hezeciah, ei fab yntef; Manaſſeh, ei fab yntef;
14 Amon, ei fab yntef; Ioſiah, ei fab yntef.
15 A meibion Ioſiah, y cyntaf-anedic *oedd* | Iohanan, yr ail | Ioacim, y trydydd | Zedeciah, y pedwerydd Salum.
16 A meibion * Ioacim: | Ieconiah ei fab ef, Zedeciah ei fab yntef.
17 A meibion | Ieconiah, Aſſir, Salathiel * ei fab yntef,
18 Malchiram hefyd, a Phedaiah, a Senazar, a Iecamiah, a Hoſama, a Nedabiah.
19 A meibion Pedaiah, Zorobabel, a Semei: a meibion Zorobabel, Meſulam, a Hananiah, a Selomith eu chwaer hwynt.
20 A Haſubah, ac Ohel, a Berechiah, a Hazadiah, Iuſhabeſed, pump.
21 A meibion Hamniah, Pelatiah, a Ieſaiah: meibion Rephaiah, meibion Arnan, meibion Obadiah, meibion Sechaniah.
22 A meibion Sechaniah, Semaiah: a meibion Semaiah, Hattus, ac Igeal, a Bariah, a Neariah, a Saphat, chwech.
23 A meibion Neariah: Elioenai, a Hezeciah, ac Azricam, tri.
24 A meibion Elioenai *oedd* Hodaiah, ac Eliaſib, a Phelaiah, ac Accub, a Iohanan, a Delaiah, ac Anani, ſaith.

PEN. IIII.

1 Hiliogaeth Iuda o Caleb mab Hur, 5 Aſter mab Heſron 9 Iabes, a'r weddi. 21 Hiliogaeth Selah. 24 a Simeon, a'i ddinaſoedd. 39 Eu gorfodaeth ar Gedor, a'r Amalecſaid yn mynydd Seir.

MEibion Iuda: * Pharez, Heſron, a | Charmi; a Hur, a Sobal.
2 A | Reaiah mab Sobal a genhedlodd Iahath, a Iahath a genhedlodd Ahumai a Lahad. Dymma deuluoedd y Zorathiaid.
3 A'r rhai hyn *oedd o* dâd Etam: Iefreel, ac Iſma, ac Idbas: ac enw eu chwaer hwynt *oedd* Haſelelponi.
4 A Phenuel tâd Gedor, ac Eſer tâd Huſhah: dymma feibion Hur cyntaf-anedic Ephratah, tâd Bethlehem.
5 Ac i * Aſſur tâd Tecoa yr oedd dwy wragedd: Helah, a Naarah.
6 A Naarah a ddug iddo Ahuſam, a Hepher, a Themeni, ac Ahaſtari: dymma feibion Naarah.
7 A meibion Helah *oedd* Zereth, a Zoar, ac Ethnan.
8 A Choz a genhedlodd Anob, a Zobebah: a thuluoedd Aharhel fab Harum.
9 Ac yr oedd * Iabes yn anrhydeddusach nâ'i frodyr: a'i fam a alwodd ei enw ef Iabes, gan ddywedyd, o blegit i mi ei ddwyn *ef* drwy ofid.
10 A Iabes a alwodd ar Dduw Iſrael, gan ddywedyd, † o na lwyr fendithit fi, ac na ehengit fy nherfynau, a bod dy law gyd â mi, † a'm cadw oddi wrth ddrwg, fel na'm gofidier: a pharodd Duw ddyfod *iddo* yr hyn a ofynnaſei.
11 A Chelub brawd Suah a genhedlodd Mehir, yr hwn *oedd* dâd Eſton.
12 Ac Eſton a genhedlodd Beth-rapha, a Phaſeah a Thehinnah, tâd | dinas Nahas: dymma ddynion Rechah.
13 A meibion Cenas; Othniel, a Seraiah: a meibion Othniel | Hathath.
14 A Meonothai a genhedlodd Ephrah: a Seraiah a genhedlodd Ioab, tâd | glyn y creſſt-wŷr, canys creſſt-wŷr oeddynt hwy.
15 A meibion Caleb fab Iephunneh: Iru, Elah, a Naam: a meibion Elah *oedd* | Cenas.
16 A meibion Iehalleel: Ziph, a Ziphah, Tiria, ac Aſareel.
17 A meibion Ezra *oedd* Iether, a Mered, ac Epher, a Ialon: a hi a ddug Miriam, ac Sammai, ac Isbah, tâd Eſthemoa.
18 A'i wraig ef | Iehudiah a ymddug Ieredtâd Gedor, a Heber tâd Socho, a Iecuthiel tâd Zanoah: ac dymma feibion Bithiah merch Pharao, yr hon a gymmerth Mered.
19 A meibion ei wraig | Hodiah, chwaer Naham, tâd Ceilah y Garmiad, ac Eſthemoa y Maachathiad.
20 A meibion Simeon *oedd* Amnon, a Rinnah, Benhanan, a Thilon. A meibion Iſi *oedd* Zoheth, a Benzoheth.
21 A * meibion Selah fab Iuda, *oedd* Er, tâd Lecah, a Laadah, tâd Mareſah, a theuluoedd tylwyth gweithyddion lliain main o dŷ Asbeah.
22 A Iocim, a dynion Chozebah, a Ioas, a Saraph, y rhai oedd yn arglwyddiaethu ar Moab, a Iaſubi Lehem. Ac *y mae* y pethau hyn yn hên.
23 Y rhai hyn *oedd* grochenyddion yn cyfanneddu *ym myſg* plan-wydd, a chaeau: gyd â'r brenin yr arhoſaſant yno yn ei waith ei.
24 Meibion Simeon *oedd* | Nemuel, a Iamin, Iarib, Zerah, *a* Saul.
25 Sahum ei fab yntef, Mibſam ei fab yntef, Miſma ei fab yntef.
26 A meibion Miſma; Hamuel ei fab yntef, Zaccur ei fab yntef, Simei ei fab yntef.
27 Ac i Simei *yr oedd* vn ar bymthec o feibion, a chwech o ferched, onid iw frodyr ef nid *oedd* nemmor o feibion: ac nid amlhaſei eu holl deulu hwynt | megis meibion Iuda.
28 A hwy a breſwyliaſant yn * Beerſeba, a Moladah, a Hazar Sual.
29 Yn * Bilha hefyd, ac yn Ezem, ac yn | Tolad.
30 Ac yn Bethuel, ac yn Hormah, ac yn Ziclag.
31 Ac yn Beth-marcaboth, ac yn | Hazer Suſim, ac yn Beth-birei, ac yn Saaraim. Dymma eu dinaſoedd hwynt, nes teyrnaſu o Dafydd.
32 A'i trefydd hwynt *oedd*, | Etam, ac Ain, Rimmon, a Thochen, ac Aſan: pump o ddinaſoedd.
33 A'i holl beatrefydd hwynt hefyd, y rhai *oedd* o amgylch y dinaſoedd hyn, hyd | Baal. Dymma eu trigfannau hwynt, | a'i hachau:
34 A Meſobab, a Iamlech, a Ioſa mab Amaſiah,
35 A Ioel, a Iehu mab Ioſibia fab Seraia, fab Aſiel.
36 Ac Elioenai, a Iaacobah, a Ieſohaiah, ac Aſaiah, ac Adiel, a Ieſimiel, a Benaiah,
37 A Ziza mab Siphi, fab Alon, fab Iedaiah, fab Simri, fab Semaiah.
38 Y rhai hyn erbyn *eu* henwau, a aethant yn bennaethiaid yn eu teuluoedd, a'r amlhaſant dylwyth eu tadau yn fawr.
39 A hwy a aethant i flaenau Gedor, hyd at du dwyrain y dyffryn, i geiſio porfa iw praidd.
40 A hwy a gawſant borfa frâs, a da, a gwlâd ehang *ei* therfynau, heddychlon a thangneddfus: canys y rhai a breſwyliaſent yno o'r blaen, *oedd* o Cham.
41 A'r rhai hyn, yn ſcrifennedic erbyn enhenwau, a ddaethant yn nyddiau Hezeciah brenin Iuda, ac a darawſant eu pebyll, a'r anneddau a gafwyd yno, ac a'i difrodaſant hwy hyd y dydd hwn, a thrigaſant

| *Neu, trigolion dyffryn Charazim*
| *Neu, Ukna'r.*
| *Neu, Idgmet.*
| *Iehuaiah, a henwyd o'r blaen.*
* Gen. 38.1,5.
| *Neu, Iemuel, Gen. 46. 10. exod. 6.15.*
| *Neu, byd feibion.*
* Ioſ.
| *Neu, Bela, Ioſ. 19.3.*
| *Neu, Eltolad, Ioſ. 19.4.*
| *Neu, Hazer Suſa, Ioſ. 19.5.*
| *Neu, Eſher, Ioſ. 19.7.*
| *Neu, Baalath-beer, Ioſ. 19.8.*
| *Neu, ac felyr ymrannaſant yn genhedloedd yn eu myſc hwynt.*

thrigaſant yn eu lle hwynt; a'n *ſed* porſa iw praidd hwynt yno.

42 Ac o honynt hwy, *ſef* o feibion Simcon, yr aeth pum-cant o ddynion i fynydd Seir, a Phelatiah, a Neariah, a Raphaiah, ac Vzziel, meibion Iſi, yu ben arnynt.

43 Tarawſant hefyd y gweddill a ddiangaſei o Amalec, ac a wladychaſant yno, hyd y dydd hwn.

PEN. V.

1 *Llin Ruben, (yr hwn a gollodd ei anedigaeth-fraint) hyd y Caethgludiad i Babylon. 9 Eu trigfan, a'i gorſodaeth ar yr Hagariaid.* 11 *Penaduriaid a thrig-leoedd Gad.* 18 *Rhyfedd a gorfodaeth Ruben, a Gad, a hanner llwyth Manaſſeh.* 23 *Trig leoedd a phenaduriaid yr hanner llwyth hwnnw.* 25 *Eu caethiwed o herwydd eu pechod.*

*Gen.35. 22.& 49.4 A Meibion Ruben, cyntaf-anedic Iſrael (*canys efe oedd gyntaf-anedic, ond am iddo halogi gwely ei dâd, rhoddwyd ei anedigaeth-fraint ef i feibion Ioſeph, fab Iſrael; ac ni chyfrifir ei achau ef yn ôl yr anedigaeth-fraint:

*Gen. 49.9. 2 Canys * Iuda a ragorodd ar ei frodyr, ac o honaw ef *y daeth* * blaenor: a'r anedigaeth-fraint *a roddwyd* i Ioſeph.)

*Mich.5. 2.mat.2.6 *Gen.46. 9.exod.6. 14.num. 26.5. 3 * Meibion Ruben cyntaf-anedic Iſrael, *oedd* Hanoch, a Phalu, Hezron, a Charmi.

4 Meibion Ioel: Semaiah ei fab ef, Gog ei fab yntef, Simei ei fab yntef,

5 Micah ei fab yntef, Reaia ei fab yntef, Baal ei fab yntef,

*2 Bren. 15.29. & 16.7. ‖Neu, Tiglath. 6 Beera ei fab yntef, yr hwn *a gaeth-gludodd ‖ Tiglath-pileſer brenin Aſſyria: hwn *ydoedd* dywyſog i'r Rubeniaid.

7 A'i frodyr ef yn eu teulnoedd, wrth gymeryd eu hachau yn eu cenhedlaethau: y pennaf *oedd* Ieiel a Zechariah.

‖ Neu, Semaiah, verſ. 4. * Ioſ. 13. 33,16. 8 A Bela mab Azan, fab ‖ Sema, fab Ioel, yr hwn a gyfanneddodd yn * Aroer, a hyd at Nebo, a Baal-meon.

9 Ac o du yr dwyrain y preſſwyliodd efe, hyd y lle yr elir i'r anialwch, oddi wrth yr afon Euphrates: canys eu haniſeiliaid hwynt a amhaſei yngwlâd Gilead.

10 Ac yn nyddiau Saul y gwnaethant hwy ryfel yn erbyn yr Hagariaid, *y rhai* a ſyrthiaſant trwy eu dwylo hwynt; a thrigaſant yn eu pebyll hwyar, † trwy holl du dwyrain Gilead.

† Hebr. ar holl wyneb tu dwyrain. * Ioſ. 13. 11. 11 A meibion Gad a drigaſant gyferbyn â hwynt, yngwlâd Baſan, hyd at Salchah.

12 Ioel y pennaf, a Saphamyr ail, a Iaanai, a Saphat, yn Baſan.

13 A'i brodyr hwynt o dy eu tadau *oedd* Michael, a Meſulam, a Seba, a Iorai, a Iachan, a Zia, a Heber, ſaith.

14 Dymma feibion Abihail fab Huri, fab Iaroah, fab Gilead, fab Michael, fab Ieſiſai, fab Iahdo, fab Buz.

15 Ahi mab Abdiel, fab Guni, *y* pennaf o dŷ eu tadau.

16 A hwy a drigaſant yn Gilead, yn Baſan, ac yn ei threfydd, ac yn holl bentrefydd * Saron, wrth eu † terfynau.

* pen. 27.29. † Hebr. mynediad allan. 17 Y rhai hyn oll a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn nyddiau * Iotham brenin Iuda, ac yn nyddiau Ieroboam brenin Iſrael.

* 2 Bren. 15.5,32. † Hebr. feibion. 18 Meibion Ruben, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manaſſeh, o † wŷr nerthol, dynion yn dwyn tarian a chleddyf, ac yn tynnu bwa, ac wedi eu dyſcu i ryfel, *oedd* bedair mil a deugain, a ſaith gant, a thri vgain, yn myned allan i ryfel.

* Gen. 25.13. 19 A hwy a wnaethant ryfel yn erbyn yr Hagariaid, a * Ietur, a Nephis, a Nodab,

20 A chynnorthwywyd hwynt yn erbyn y rhai hyny, a rhoddwyd yr Hagariaid iw dwylo hwynt, a chwbl a'r a *ydoedd* gyd â hwynt: canys llefaſant ar Ddu w yn y rhyfel, ac efe a wrandawodd arnynt, o herwydd iddynt obeithio ynddo.

21 A hwy a gaethgludaſant eu haniſeiliaid hwynt, o'i camelod hwynt, ddeng-mil a deugain, ac o ddefaid, deucant a dec a deugain o filoedd, ac o aſſynnod ddwyfil, ac o ‖ ddynion gan-mil.

† Hebr. meibion. 22 Canys llawer yn archolledig a fuant feirw, am *ſod* y rhyfel oddi wrth Ddu w; a hwy a drigaſant yn eu lle hwynt hyd y caethiwed.

23 A meibion hanner llwyth Manaſſeh a drigaſant yn y tir: o Biſan hyd Baal-hermon, a Senir, a mynydd Hermon, yr aethant hwy yn aml.

24 Y rhai hyn hefyd *oedd* bennau tŷ eu tadau, ſef Epher, ac Iſi, ac Eliel, ac Azriel a Ieremiah, a Hodaſiah, a Iahdiel, gwŷr cedyrn o nerth, gwŷr enwoc, a phennau tŷ eu tadau.

25 *A hwy a droſeddaſant yn erbyn Duw eu tadau, ac a butteiniaſant ar ôl duwiau pobl y wlad, y rhai a ddiniſtriaſei Duw o'i blaen hwynt.

26 A *Duw Iſrael a annogodd ysbryd Pul brenin Aſſyria, ac ysbryd Tiglath-Pilneſer brenin Aſſyria, ac a'i caethgludodd hwynt. (ſef y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manaſſeh) ac a'i dug hwynt * i Halah, a Habor, a Hara, ac i afon Gozan, hyd y dydd hwn.

PEN. VI.

1 *Meibion Leui.* 4 *Llin yr offeiriaid hyd y Caethgludiad.* 16 *Teulnoedd Gerſom, Merari, a Chahath.* 49 *Swydd Aaron, a'i llin hyd Abimaas.* 54 *Dinaſoedd yr offeiriaid a'r Leſiaid.*

MEibion Leſi: ‖ * Gerſon, Cohath, a Merari.

2 A meibion * Cohath: Amram, Izhar, a Hebron, ac Vziel.

3 A phlant Amram, Aaron, a Moſes, a Miriam: a meibion Aaron, * Nadab, ac Abihu, Eleazar, ac Ithamar.

4 Eleazar a genhedlodd Phineheſ, Phinehes a genhedlodd Abiſua.

5 Ac Abiſua a genhedlodd Bucci, a Bucci a genhedlodd Vzzi,

6 Ac Vzzi a genhedlodd Zerahiah, a Zerahiah a genhedlodd Meraioth.

7 Meraioth a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

8 Ac * Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd Ahimaaz,

9 Ac Ahimaaz a genhedlodd Azariah, ac Azariah a genhedlodd Iohanan,

10 A Iohanan a genhedlodd Azariah, (hwn oedd yn offeiriad yn y * tŷ a adeiladodd Salomon yn Ieruſalem.

11 Ac Azariah a genhedlodd Amariah, ac Amariah a genhedlodd Ahitub,

12 Ac Ahitub a genhedlodd Zadoc, a Zadoc a genhedlodd ‖ Salum,

13 A Salum a genhedlodd Helciah, a Helciah a genhedlodd Azariah,

14 Ac Azariah a genhedlodd * Saraiah, a Saraiah a genhedlodd Iehozadach.

15 A Iehozadach a ymadawodd, * pan gaethgludodd yr Arglwydd Iuda a Ieruſalem, drwy law Nabuchodonoſor.

16 Meibion Leſi * ‖ Gerſom, Cohath, a Merari.

17 Ac dymma enwau meibion Gerſom: Libni, a Simei.

18 A meibion Cohath Amram, ac Izhar, a Hebron, ac Vzziel.

19 Meibion Merari, Mahli, a Muſi. Ac dymma dylwyth y Leſiaid, yn ôl eu tadau.

20 I Gerſom Libni ei fab, Iahath ei fab yntef,
Zimmah ei fab yntef,
21 Ioah ei fab yntef, Ido ei fab yntef, Zerah
ei fab yntef, a Ieaterai ei fab yntef.
22 Meibion Cohath: Aminadab ei fab ef * Co-
rah ei fab yntef, Aſſir ei fab yntef,
23 Elcanah ei fab yntef, ac Ebiaſaph ei fab yntef,
ac Aſsir ei fab yntef,
24 Tahath ei fab yntef, Vriel ei fab yntef, Vzziah
ei fab yntef, a Saul ei fab yntef.
25 A meibion Elcanah: Amaſai, ac Ahi-
moth.
26 Elcanah: meibion Elcanah, Zophai ei fab ef,
a Nahath ei fab yntef,
27 Eliab ei fab yntef, Ieroham ei fab yntef, El-
canah ei fab yntef.
28 A meibion Samuel y cyntaf-anedic Vaſui,
yno Abiah.
29 Meibion Merari, Mahli: Libni ei fab yntef,
Simei ei fab yntef, Vzza ei fab yntef,
30 Simea ei fab yntef, Haggiah ei fab yntef, A-
ſaiah ei fab yntef.
31 Y rhai hyn a oſododd Dafydd yn gantorion yn nhŷ yr Arglwydd, *ar ôl gorphywyſo'r Arch.
32 A hwy a fuant weinidogion mewn cerdd o flaen *tabernacl pabell y cyfarfod nes adailadu o Salomon dŷ yr Arglwydd yn Ieruſalem: a hwy a ſaſant wrth eu deſod yn eu gwaſanaeth.
33 A dymma y rhai a † weinaſant, a'i meibion
helyd: o feibion y Cohathiaid, Heman y cantor,
mab Ioel, fab Semuel,
34 Fab Elcanah, fab Ieroham, fab Eliel, fab
Toah,
35 Fab Zuph, fab Elcanah, fab Mahath, fab A-
maſai,
36 Fab Elcanah, fab Ioel, fab Azariah, fab Ze-
phaniah,
37 Fab Tahath, fab Aſsir, fab *Ebiaſaph, fab
Cerah.
38 Fab Izhar, fab Cohath, fab Leſi, fab Iſrael.
39 A'i frawd Aſaph (yr hwn oedd yn ſefyll ar ei law ddehau) ſef Aſaph mab Barachiah, fab
Simea,
40 Fab Michael, fab Baaſiah, fab Melchiah,
41 Fab Ethni, fab Zerah, fab Adaiah,
42 Fab Ethan, fab Zimmah, fab Simei,
43 Fab Iahath, fab Gerſom, fab Leſi.
44 A'i brodyr hwynt, meibion Merari *oedd* ar
y llaw aſſwy: Ethan mab Cifi, fab Abdi, fab
Maluch,
45 Fab Haſabiah, fab Amaziah, fab Helciah,
46 Fab Amzi, fab Bani, fab Samer,
47 Fab Mahli, fab Muſi, fab Merari, fab Leſi.
48 A'i brodyr hwynt, y *Leuiaid, oedd gwedi eu rhoddi ar holl waſanaeth Tabernacl tŷ
Dduw.
49 Ond Aaron a'i feibion a *aberthaſant ar allor y poeth offrwm, *ac ar allor yr arogl-darth, i
*holl waſanaeth y cyſſegr ſancteiddiolaf, ac
i wneuthur cymmod tros Iſrael, yn ôl yr hyn oll a
orchymynnaſei Moſes gwâs Duw.
50 Dymma hefyd feibion Aaron: Eleazar ei
fab ef, Phineches ei fab yntef, Abiſuah ei fab
yntef,
51 Bucci ei fab yntef, Vzzi ei fab yntef, Zerahiah
ei fab yntef,
52 Meraioth ei fab yntef, Amariah ei fab yntef,
Ahitub ei fab yntef,
53 Zadoc ei fab yntef, Ahimaaz ei fab yntef.
54 Ac dymma eu trigleoedd hwynt yn ôl eu pa-
laſau, yn eu terfynau, ſef meibion Aaron, o dy-
lwyth y Cohathiaid, o blegic eiddynt hwy ydoedd y
rhan hon.
55 A rhoddaſant iddynt Hebron yngwlâd Iuda, a'i
meuſydd pentrefol o'i hamgylch.
56 Ond maeſydd y ddinas, a'i phentrefydd, a roddaſant hwy i Caleb fab Iephunneh.
57 Ac i feibion Aaron y rhoddaſant hwy ddinaſoedd Iuda; yn *noddfa; Hebron, a Libnah, a'i meuſydd pentrefol, a Iattir, ac Eſthemoa, a'i meuſydd pentrefol,
58 A Hilen a'i meuſydd pentrefol, a Debir a'i meuſydd pentrefol,
59 Ac Aſan a'i meuſydd pentrefol, a Bethſemes a'i meuſydd pentrefol.
60 Ac o lwyth Beniamin, Geba a'i meuſydd pentrefol, ac Alemeth a'i meuſydd pentrefol, ac Anathoth a'i meuſydd pentrefol: ac holl ddinaſoedd hwynt drwy eu teuluoedd, *oedd* dair dinas ar ddêc.
61 Ac i'r rhan arall o feibion Cohath o deulu y llwyth hwnnw, *y rhoddwyd* o'r hanner llwyth, ſef hanner Manaſſeh, ddêc dinas, * wrth goel-bren.
62 *Rhoddaſant* hefyd i feibion Gerſom drwy eu teuluoedd, o lwyth Iſſachar, ac o lwyth Aſer, ac o lwyth Nephtali, ac o lwyth Manaſſeh, yn Baſan, dair ar ddêc o ddinaſoedd.
63 I feibion Merari drwy eu teuluoedd, o lwyth Ruben, ac o lwyth Gad, ac o lwyth Zabulon, *y rhoddaſant* drwy goel-bren, * ddeuddec o ddinaſoedd.
64 A meibion Iſrael a roddaſant i'r Leſiaid, y dinaſoedd hyn, a'u meuſydd pentrefol.
65 A hwy a roddaſant drwy goel-bren, o lwyth meibion Iuda, ac o lwyth meibion Simeon, ac o lwyth meibion Beniamin, y dinaſoedd hyn, y rhai a alwaſant hwy ar eu henwau hwynt.
66 *Yr rhai oedd* o deuluoedd meibion Cohath, yr ydoedd dinaſoedd eu terfyn, o lwyth Ephraim.
67 A hwy a roddaſant iddynt hwy *ddinaſoedd noddfa, ſef Sichem, a'i meuſydd pentrefol, ym mynydd Ephraim; Gezer hefyd a'i meuſydd pentrefol.
68 Iocmeam hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Bethoron a'i meuſydd pentrefol,
69 Ac Aialon a'i meuſydd pentrefol, a Gath-rimmon a'i meuſydd pentrefol.
70 Ac o hanner llwyth Manaſſeh, Aner a'i meuſydd pentrefol, a Bileam a'i meuſydd pentrefol, i deulu y rhai oedd yngweddill o feibion Cohath.
71 I feibion Gerſom, o deulu hanner llwyth Manaſſeh *y rhoddwyd* Golan yn Baſan, a'i meuſydd pentrefol, Aſtaroth hefyd a'i meuſydd pentrefol.
72 Ac o lwyth Iſſachar, Cedes a'i meuſydd pentrefol, Daberath a'i meuſydd pentrefol,
73 Ramoth hefyd a'i meuſydd pentrefol, ac Anem a'i meuſydd pentrefol.
74 Ac o lwyth Aſer, Maſal a'i meuſydd pentrefol, ac Abdon a'i meuſydd pentrefol,
75 Hucoc hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Rehob a'i meuſydd pentrefol.
76 Ac o lwyth Nephtali, Cedes yn Galilee a'i meuſydd pentrefol, Hammon hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Chiriathaim a'i meuſydd pentrefol.
77 I'r rhan arall o feibion Merari *y rhoddwyd* o lwyth Zabulon, Rimmon a'i meuſydd pentrefol, a Thabor a'i meuſydd pentrefol.
78 Ac am yr Iorddonen * a Iericho, *ſef* o du dwyrain yr Iorddonen, *y rhoddwyd* o lwyth Ruben,

1 Chron. 6. Num. 3. Num. 26. Exod. 6. Num. 3. Num. 4. Num. 16

‖ Neu. Borar, Ioſ.21.35. Ruben, ‖ Bezer yn yr aniałwch, a'i meuſydd pentrefol, Iahzah hefyd a'i meuſydd pentrefol,

79 Cedemoth hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Mephaath a'i meuſydd pentrefol.

80 Ac o Iwyth Gad, Ramoth yn Gilead, a'i meuſydd pentrefol, Mahanaim hefyd a'i meuſydd pentrefol,

81 Hefbon hefyd a'i meuſydd pentrefol, a Iazer a'i meuſydd pentrefol.

PEN. VII.

1 *Meibion Iſachar, 6 Beniamin, 13 Nephtali, 14 Manaſſeh. 20. 24 Ephraim. 21 Adſyd Ephraim gan wyr Gath. 23 Geni Beriah. 28 Trigleoedd Ephraim. 30 Meibion Aſer.*

A Meibion Iſſachar *oedd* * Tola, a Phuah, Iaſub, a Simron, pedwar.

2 A meibion Tola, Vzzi, a Rephaiah, a Ieriel, a Iahmai, a Iibſam, a Semuel, pennaethiaid ar dŷ eu tadau: o Tola *yr ydoedd* gwŷr cedyrn o nerth yn eu cenhedlaethau; eu * rhif yn nyddiau Dafydd *oedd* ddwy fil ar hugain, a chwe chant.

3 A meibion Vzzi, Izrahiah: a meibion Izrahiah, Michael, ac Obadiah, a Ioel, Iſiah, pump: yn bennaethiaid oll.

4 A chyd â hwynt yn eu cenhedlaethau, *ac yn ôl tŷ* eu tadau *yr ydoedd* byddinoedd mil-wyr i ryfel, yn mil ar bymthec ar hugain: canys llawer oedd ganddynt o wragedd, a meibion.

5 A'i brodyr cedyrn o nerth, o holl deuluoedd Iſſachar, a gyfrifwyd wrth eu hachau, yn ſaith mil a phed vir vgain *mil* oll.

6 *A meibion* * Beniamin *oedd* Bela, a Becher, a Iediael, tri.

7 A meibion Bela, Eſbon, ac Vzzi, ac Vzziel, a Ierimoth, ac Iri; pump o bennau tŷ eu tadau, cedyrn *o* nerth, a gofrifwyd wrth eu hachau, yn ddwy fil ar hugain, a phedwar ar ddec ar hugain.

8 A meibion Becher *oedd* Zemira, a Ioas, ac Eliezer, ac Elioenai, ac Omri, a Ierimoth, ac Abiah, ac Anathoth, ac Alameth: y rhai hyn oll *oedd* feibion Becher.

9 A hwy a riſwyd wrth eu hachau, yn ôl eu cenhedlaethau, yn bennau tŷ eu tadau, yn gedyrn o nerth, yn vgain mil a dau cant.

10 A meibion Iediael, Bilhan: a meibion Bilhan, Ieus, a Beniamin, ac Ehud, a Chenaanah, a Zethan, a Tharſis, ac Ahiſahar.

11 Y rhai hyn oll *oedd* feibion Iediael, yn bennau eu tadau, yn gedyrn o nerth, yn myned allan mewn llu i ryfel, yn ddwy fil ar bymthec, a deu-cant.

‖ Neu. Iri, Weſcr. 12 Suppim hefyd, a Huppim, meibion ‖ Ir; Huſim meibion ‖ Aher.

13 Meibion Nephtali, Iahziel, a Guni, a Iezer, a Sallum, meibion Bilhah.

‖ Neu. Aſiram nu 26.38. 14 Meibion Manaſſeh: Aſriel yr hwn a ymddug *ei wraig:* (*oud* ei or iderch-wraig o Syria a ymddug Machir * tâd Gilead.

*Gen. 46. 24. 15 A Machir a gymmerodd yn wraig *chwaer* Huppim, a Suppim, a henw eu chwaer hwynt *oedd* Maachah,) ac enw'r ail *mâb*, Zalphaad: ac i Zalphaad yr oedd merched.

16 A Maachah gwraig Machir a ymddug fab, a hi a alwodd ei enw ef Peres, ac enw ei frawd ef Seres, a'i feibion ef *oedd* Vlam, a Recem.

*1. Sam. 12. 11. 17 A meibion Vlam, * Bedan. Dymma feibion Gilead fab Machir, fab Manaſſeh.

18 A Hammoleceth ei chwaer ef a ymddug Iſhod, ac Abiezer, a Mahalah.

19 A meibion Semida oedd Ahian, ac Sechem, a Liechi, ac Aniham.

20 A meibion Ephraim; Suthelah, a Bered ei fab ef, a Thahath ei fab ynteſ, ac Eladah ei fab ynteſ, a Thahath ei fab ynteſ,

21 A Zabad ei fab ynteſ, a Suthelah ei fab ynteſ, ac Eſer, ac Elead: a dynion Gath, y rhai a anwyd yn y tîr, a'i lladdodd hwynt, o herwydd dyfod o honynt i wared i ddwyn eu hanifeiliaid hwynt.

22 Ac Ephraim eu tâd a alarodd ddyddiau lawer; a'i frodyr a ddaethant iw gyſſuro ef.

23 A phan aeth efe at ei wraig, hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fab; ac efe a lwodd ei enw ef Beriah, am fod dryg-fyd yn ei dŷ ef.

24 (Seera hefyd *oedd* ei ferch ef, a hi a adeiladodd Beth horon yr iſaf, a'r vchaf hefyd, ac Vzzen Seera.)

25 A Repha *oedd* ei fab ef, a Reſeph, a Thelah ei fab ynteſ, a Thahan ei fab ynteſ.

26 Laadan ei fab ynteſ, Amihud ei fab ynteſ, Eliſama ei fab ynteſ.

*Num. 13.9. 27 *Nun ei fab ynteſ, Ioſua ei fab ynteſ.

*Ioſua 7. † Heb. merched. 28 A'i meddiant, a'i cyfanneddau *oedd* Bethel a'i phen-trefyddau: ac o du'r dwyrain, * Naaran, ac o du'r gorllewin Gazer a'i ‖ phentrefydd; a Sechem a'i phen-trefydd; ‖ hyd Gaza a'i phentrefydd.

‖ Neu. Adiſa. *Num. 26. 41. *Ioſ. 17. *Ioſ. 16. 11. *Gen. 46. 17. 29 Ac ar derfynau meibion * Manaſſeh, Bethſean a'i phentrefi, Taanach a'i phentrefi, * Megido a'i phentrefi, Dor a'i phentrefi. Meibion Ioſeph mab Iſrael a drigaſant yn y rhai hyn.

30 * Meibion Aſer, Innah ac Iſuah, ac Iſui, a Beriah, a Serah, eu chwaer hwynt.

31 A meibion Beriah, Heber, a Malchiel, hwnyw tâd Birſaith.

32 A Heber a genhedlodd Iaphlet, a Somer, a Hotham, a Suah eu chwaer hwynt.

33 A meibion Iaphlet, Paſach, a Bimhal, ac Aſuath: dymma feibion Iaphlet.

34 A meibion Samer, Ahi, a Rohgah, Iehubbah ac Aram.

35 A mab ei frawd ef, Helem: Zophah, ac Imna, a Seles, ac Amal.

36 Meibion Zophah, Suah, a Harnepher, a Sual, a Beri, ac Imrah:

37 Bezer, a Hod, a Samma, a Silſah, ac Ithran, a Beera.

38 A meibion Iether: Iephunneh, Piſpa hefyd ac Ara.

39 A meibion Vla, Arah, a haniel, a Rezia.

40 Y rhai hyn oll oedd feibion Aſer, pennau eu cenedl, yn ddewis wŷr o nerth, yn bennau capteniaid. A'r cyfrif drwy eu hachau o wyr i ryfel, *oedd* chwe mil ar hugain o wŷr.

PEN. VIII.

1 *Meibion a phennaduriaid Beniamin. 33 Hynaſiaid Saul a Ionathan.*

BEniamin hefyd a genhedlodd * Bela ei gyntafanedic, Aſbel yr ail, ac Ahatah y trydydd,

*Gen. 46. 21. Num. 26. 38. 2 Nohah y pedwerydd, a Rapha y pumed.

3 A meibion Bela *oedd* ‖ Adar, a Gera, ac Abihud.

‖ Neu. Ard. Gen. 46. 21. 4 A Abiſua, a Naaman, ac Ahoa,

5 A Gera, a ‖ Sephuphan, a Huram.

‖ Neu. Suphim, Nym. 26. 6 Dymma hefyd feibion Ehud; dymma hwynt pennau cenedl preſwylwŷr Geba, a hwy a'i mudaſant hwynt i * Manahath.

7 Naaman hefyd, ac Ahiah, a Gera, efe a'i ſymmudodd hwynt, ac a genhedlodd Vzzi, ac Ahiud.

* Pen. 2. 52. 8 Cenhedlodd

8 Cenhedlodd hefyd Sabaraim vngwlâd Moab: gwedi eu gollwng hwynt ymmaith: Husim, a Baara oedd ei wragedd.

9 Ac efe a genhedlodd o Hodes ei wraig, Iobab, a Zibia, a Mesa, a Malcham,

10 A Iens, a Sachia, a Mirma: dymma ei feibion ef, pennau cenhedl.

11 Ac o Husim efe a genhedlodd Abitub, ac Elpaal.

12 A meibion Elpaal, *oedd* Eber, a Misham, a Samed, yr hwn a adeiladodd Ono, a Lod a'i phentrefydd.

13 Beriah hefyd, a Sema *oedd* bennau cenedl preswylwyr Aialon: y rhai a ymlidiasant drigolion Gath.

14 Ahio hefyd, Sasac, a Ieremoth.

15 Zebadiah hefyd, ac Arad, ac Ader.

16 Michael hefyd, ac Ispah, a Ioha, meibion Beriah.

17 Zebadiah hefyd, a Meshulam, a Hezeci, a Heber.

18 Ismerai hefyd, a Iezliah, a Iobab meibion Elpaal.

19 Iacim hefyd, a Zicri, a Zabdi.

20 Elienai hefyd, a Zilthai, ac Eliel.

21 Adaiah hefyd, a Beraiah, a Simrath, meibion Simhi.

22 Ispan hefyd, a Heber, ac Eliel.

23 Abdon hefyd, a Zicri, a Hanan.

24 Hananiah hefyd, ac Elam, ac Antothiah.

25 Iphedeiah hefyd, a Phenuel, meibion Sasac.

26 Samserai hefyd, a Seharaiah, ac Athaliah.

27 Iaresiah hefyd, ac Eliah, a Zicri, meibion Ieroham.

28 Y rhai hyn oedd bennau cenedl, *fel* pennaethiaid ar eu cenhedlaethau. Y rhai hyn a gyfanneddant yn Ierusalem.

29 Yn Gibeon hefyd y preswyliodd *tâd Gibeon, ac enw ei wraig ef *oedd* Maachah.

30 Ac Abdon ei fab cyntaf-anedic ef, Zur hefyd, a Chis, a Baal, a Nadab.

31 Gedor hefyd, ac Ahio, a Zacher.

32 Micloth hefyd a genhedlodd Simeah: y rhai hyn hefyd, ar gyfer eu brodyr, a breswyliasant yn Ierusalem gyd a'i brodyr.

33 *Ner hefyd a genhedlodd Cis, a Chis, a genhedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Ionathan, a Malchisua, ac Abinadab, ac Isbaal.

34 A mab Ionathan *oedd* Meribbaal, a Meribbaal a genhedlodd Micah.

35 A meibion Micah, Hithon, a Melec, a *Tharea, ac Ahaz.

36 Ac Ahaz a genhedlodd Iehoadah, a Iehoadah a genhedlodd Alemeth, ac Azmaseth, a Zimri: a Zimri a genhedlodd Moza.

37 A Moza a genhedlodd Binea: Rapha *oedd* ei fab ef, Elisa ei fab ynteu, Azel ei fab ynteu.

38 Ac i Azel y *bu* chwech o feibion, ac dymma eu henwau hwynt, Azricam, Bocheru, ac Ismael, a Seariah, ac Obadiah, a Hanan, y rhai hyn oll *oedd* feibion Azel.

39 A meibion Esec ei frawd ef *oedd* Vlam ei gyntaf-anedic ef, Iehus yr ail, ac Eliphelet y trydydd.

40 A meibion Vlam uedd ddynion cedyrn o nerth yn saethyddion, ac yn aml eu meibion a'i hwyrion, *sef* cant, a dec a deugain. Y rhai hyn oll *oedd* o feibion Beniamin.

PEN. IX.

1 *Achan Israel a Iuda, a 'r Israeliaid, 10 yr offeiriaid, 14 a'r Lefiaid, a'r Nethiniaid, oedd yn trigo yn Ierusalem. 27 Swyddau'r Lefiaid. 35 Hynaif Saul a Ionathan.*

A Holl Israel a rifwyd wrth eu hachau, ac wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel, a Iuda: a hwy a gaeth-gludwyd i Babilon am eu camwedd.

2 Y trigolion cyntaf hefyd y rhai oedd yn eu hetifeddiaethau yn eu dinasoedd, oedd yr Israeliaid, yr offeiriaid, y Lefiaid, a'r Nethiniaid.

3 *Ac yn Ierusalem y trigodd *rhai* o feibion Iu- *Nehem. da, ac o feibion Beniamin, ac o feibion Ephraim, a 11. 1. Manasseh:

4 Vthai mab Amihud, fab Omri, fab Imri, fab Bani, o feibion Phares fab Iuda.

5 Ac o'r Siloniaid: Asaiah y cyntafanedic, a'i feibion.

6 Ac o feibion Zerah: Ieuel, a'i brodyr, chwe chant, a dêc a phedwar vgain.

7 Ac o feibion Beniamin: Salu mab Mesulam, fab Hodafiah, fab Hasennah:

8 Ibneiah hefyd mab Ieroham, ac Elah mab Vzi, fab Michri, a Mesulam mab Sephatiah, fab Reuel, fab Ibnijah.

9 A'i brodyr yn ôl eu cenhedlaethau, naw cant, dec a deugain, a chwech: y dynion hyn oll *oedd* bennau cenedl ar dŷ eu tadau.

10 Ac o'r offeiriaid, Iedaiah, a Iehoiarib, a Iachin.

11 Azariah hefyd mab Helciah, fab Mesulam, fab Zadoc, fab Meraioth, fab Ahitub, tywysog tŷ Dduw.

12 Adaiah hefyd mab Ieroham, fab Pasur, fab Malciah, a Masiah mab Adiel, fab Iahzerah, fab Mesulam, fab Mesilemith, fab Immer.

13 A'i brodyr, pennaf ar dŷ eu tadau, yn fil, a saith gant, a thrugain: a yn wŷr gallusoc o nerth: waith gwasanaeth tŷ Dduw.

14 Ac o'r Lefiaid, Semaiah mab Hasub, fab Asricam, fab Hasabiah, o feibion Merari.

15 Bacbacar hefyd, Heres, a Galal: a Mattaniah mab Michah, fab Sichri, fab Asaph.

16 Obadiah hefyd mab Semaiah, fab Galal, fab Ieduthun: a Berechiah mab Asa, fab Elcanah, yr hwn a drigodd yn-nhrefydd y Netophathiaid.

17 Y porthorion hefyd *oedd* Salum, ac Accub, a Thalmon, ac Ahiman, a'i brodyr: Salum *ydoedd* bennaf.

18 A hyd yn hyn ym-mhorth y brenin o du 'r dwyrain, y rhai hyn o fateioedd meibion Lefi, *oedd* borthorion.

19 Salum hefyd mab Core, fab Ebiasaph, fab Corah, a'r Corahiaid ei frodyr ef o dylwyth ei dâd, oedd ar waith y wenidogaeth, yn cadw †porth y babell, a'i tadau hwynt ar lu yr Arglwydd, cedd yn cadw y ddyfodfa i mewn. †*Hebr. rhiniogau*

20 Phinehes hefyd mab Eleazar a fuasei dywysog arnynt hwy o'r blaen: a'r Arglwydd *ydoedd* gyd ag ef.

21 Zechariah mab Meselemiah, ydoedd borthor drws pabell y cyfarfod.

22 Hwynt oll y rhai a etholasid yn borthorion wrth y rhiniogau, *oedd* ddau cant, a deuddec. Hwynt hwy yn eu trefydd a rifwyd wrth eu hachau: gosodasei Ddafydd a Samuel y gweledydd, y rhai hynny yn eu ‖ swydd. ‖ *Neu, meddiant*

23 Felly hwynt a'i meibion *a sefens* wrth byrth tŷ 'r Arglwydd, *sef* tŷ y babell, i wilied wrth *rith.* wiliadwriaethau.

24 Y porthorion oedd ar bedwar o fannau, dwyrain, gorllewin, gogledd, a dehau.

25 A'i brodyr, y *rhai oedd* yn eu trefydd oedd i

ddyfod

ddyſod ar y ſeithfed dydd, o amſer i amſer, gyd â hwynt.

‖ *Neu, ymddiried* 26 Canys tan ‖ lywodraeth y Leſiaid hyn, y pedwar pen porthor, yr oedd yr ſtafelloedd, a thryſorau tŷ Dduw.

27 Ac o amgylch tŷ Dduw y llettuent hwy, canys arnynt *hwy yr oedd* yr orchwyliaeth, ac arnynt hwy hefyd *yr oedd* ei agoryd, o foran i foran.

28 Ac o honynt hwy *yr oedd* golygwŷr ar leſtri y wenidogaeth, ac mewn rhif y dygent hwynt i mewn, ac mewn rhif y dygent hwynt allan.

29 A *rhai* o honynt hefyd oedd wedi eu goſod ar y lleſtri, ac ar holl ddodreſn y cyſſegr, ac ar y peillied, a'r gwîn, a'r olew, a'r thûs, a'r aroglau peraidd.

30 *Rhai* hefyd o feibion yr offeiriaid oedd yn *Ex.30.23 gwneuthur * ennaint o'r aroglau peraidd.

31 A Mattithiah *yn* ô'r Leſiaid (yr hwn oedd gyntafanedic Salum y Corahiad) ydoedd mewn ‖ ſwydd ar waith * y ‖ radell.

‖ *Neu, ymddiried* 32 Ac *eraill* o feibion y Cohathiaid eu brodyr *Ex.25.30 hwynt, *oedd* ar y bara ‖ goſod, iw ddarparu bob Sabboth.

‖ *Neu, badell.* 33 Ac dymma'y cantorion, pennau cenedl y Leſiaid, *y rhai oedd* mewn ſtafelloedd yn yſcafala; o herwydd arnynt yr oedd y gwaith hwnnw ddydd a nos.

34 Dymma bennau cenedl y Leſiaid, pennau dwy eu cenhedlaethau: hwy a drigent yn Ieruſalem.

35 Ac yn Gibeon y trigodd tâd Gibeon, Ichiel, a henw ei wraig ef *oedd* * Maacha.

* pen. 8.29. 36 A'i fab cyntaf-anedic ef *oedd* Abdon, yno Zur, a Chis, a Baal, a Ner, a Nadab,

37 A Gedor, ac Ahio, a Zachariah, a Micloth.

38 A Micloth a genhedlodd Simeam: a hwyntau hefyd, ar gyfer eu brodyr, a drigaſant yn Ieruſalem, gyd â'i brodyr.

*1.Sam. 14.51. pen.8.33. *2.Sam. 9.6. 39 Ner * hefyd a genhedlodd Cis, a Chis a genhedlodd Saul, a Saul a genhedlodd Ionathan, a Malchiſua, ac Abinadab, ac Eſbaal.

40 A mab Ionathan *oedd* * Meribbaall, a Meribbaal a genhedlodd Micah.

41 A meibion Micah *oedd* Pithon, a Melech, a Thahrea, *ac* * *Ahaz*.

* Pen. 8.35. 42 Ac Ahaz a genhedlodd Iarah, a Iarah a genhedlodd Alemeth, ac Aſmafeth, a Zimri: a Zimri hefyd a genhedlodd Moza.

43 A Moza a genhedlodd Binea: a Rephaiah *oedd* ei fab ef, Eleaſah ei fab yntef, Azel ei fab yntef.

44 Ac i Azel *yr ydoedd* chwech o feibion, ac dymma ei henwau hwynt: Azricam, Bocheru, ac Iſmael, a Seariah, ac Obadiah, a Hanan. Dymma feibion Azel.

PEN. X.

1 Cwymp Saul a'i fâr wolaeth. 8 Gorfoledd y Philiſtiaid o'r achos hwnnw. 11 Caredigrwydd Iabes Gilead tu ac at Saul a'i feibion. 13 Pechod Saul, am yr hwn yr aeth y frenhiniaeth oddiwrtho ef i Ddafydd.

*1.Sam. 31.1,2. A'R * Philiſtiaid a ryfelaſant yn erbyn Iſrael, a ffoawdd gwŷr Iſrael o flaen y Philiſtiaid, ac a gwympaſant yn ‖ archolledic ym mynydd Gilboa.

‖ *Neu, Badkedic.* 2 A'r Philiſtiaid a erlidiaſant ar ôl Saul, ac ar ôl ei feibion: a'r Philiſtiaid a laddaſant Ionathan, ac ‖ Abinadab, a Malchiſua, meibion Saul.

‖ *Neu, Iesui, Sam.14. 49.* 3 A'r rhyfel a drymhaodd yn erbyn Saul, a'r perchen bwâu a'i cawſant ef, ac eſe a archollwyd gan y ſaethyddion.

4 Yna y dywedodd Saul wrth yr hwn oedd dwyn ei arfau ef, tyn dy gleddyf, a gwân ſi ag ef, rhac dyfod y rhai dienwaededig hyn, a'm gwatwar i: ond arweinudd ei arfau ef nis gwnai, canys ofnodd yn ddirfawr. Yna y cymmerth Saul gleddyf, ac a ſyrthiodd arno.

5 A phan welodd arweinudd ei arfau ef, farw o Saul, ſyrthiodd yntef hefyd ar y cleddyf, ac a fu farw.

6 Felly y bu farw Saul, a'i dri mâb ef, a'i holl dŷ-lwyth a ſuant feirw ynghyd.

7 A phan welodd holl wŷr Iſrael, y rhai *oedd* yn y dyffryn, ffoi o honynt hwy, a marw Saul, a'i feibion; hwy a ymadawſant o'i dinaſoedd, ac a ffoeſant, a'r Philiſtiaid a ddaethant, ac a drigaſant ynddynt.

8 A thrannoeth pan ddaeth y Philiſtiaid i ddioſc y lladdedigion, hwy a gawſant Saul, a'i feibion yn feirw ym mynydd Gilboa.

9 Ac wedi iddynt ei ddioſc, hwy a gymmeraſant ei ben ef, a'i arfau, ac a anfonaſant i wlâd y Philiſtiaid, o amgylch, i ddangos iw delwau, ac i'r bobl.

10 A hwy a oſodaſant ei arfau ef yn nhŷ eu duwiau, a'i bengloc a grogaſant hwy yn nhŷ Dagon.

11 A phan glybu holl Iabes Gilead yr hyn oll a wnaethei y Philiſtiaid i Saul,

12 Pob gŵr nerthol a godaſant, ac a gymmeraſant ymmaith gorph Saul, a chyrph ei feibion ef, ac a'i dygaſant i Iabes, ac a gladdaſant eu heſgyrn hwynt dan y dderwen yn Iabes, ac a ymprydiaſant ſaith niwrnod.

13 Felly y bu farw Saul, am ei gamwedd a † wnaethei ef e yn erbyn yr Arglwydd, ſef *yn erbyn gair yr Arglwydd, yr hwn ni chadwaſei efe, ac am iddo ymgynghori â dewines, i *ymofyn â hi:

14 Ac heb ymgynghori â'r Arglwydd, am hynny y lladdodd efe ef, ac y trôdd y frenhiniaeth i Ddafydd fab Ieſſe.

PEN. XI.

1 Eunuinio Dafydd yn Ho Saul, o gytundeb cyffredin, yn Hebron. 4 Ac ynteu yn ynnill tŵr Sion oddiar y Iebuſiaid, trwy wroliaeth Ioab. 10 Enwau cedyrn Dafydd.

YNa holl * Iſrael a ymgaſclaſant at Ddafydd i Hebron, gan ddywedyd, wele dy aſcwrn, a'th gnawd ti ydym ni. * 1.Sam. 31.1.

2 Doe hefyd, ac echdoe, pan ydoedd Saul yn frenin, ty di oedd yn arwain Iſrael i mewn a allan, a dywedodd yr Arglwydd dy Ddiaw wrthit, ti a ‖ borthi fy mhobl Iſrael, a thi a fyddi dywyſog ar fy mhobl Iſrael. ‖ *Neu, fyn.*

3 A holl henuriaid Iſrael a ddaethant at y brenin i Hebron, a Dafydd a wnaeth gyfammod â hwynt yn Hebron, ger bron yr Arglwydd, a hwy a eneiniaſant Ddafydd yn frenin ar Iſrael, *yn ôl gair yr Arglwydd, drwy law Samuel. * 1.Sam. 16.1.

4 A * Dafydd a holl Iſrael aeth i Ieruſalem, hon *yw* Iebus, ac yno y Iebuſiaid *oedd* drigolion y tir. * 2.Sam. 5.6.

5 A thrigolion Iebus a ddywedaſant wrth Ddafydd, ni ddeui i mewn ymma. Etto Dafydd a enillodd dŵr Sion, yr hwn *yw* dinas Dafydd.

6 A dywedodd Dafydd, * pwy bynnac a darawo y Iebuſiaid yn gyntaf, efe a fydd yn bennaf, ac yn dywyſog. Yna 'r eſcynnodd Ioab mab Seruiah yn gyntaf, ac a fu bennaf. * 1.Sam. 18.27.

7 A thrigodd Dafydd yn y tŵr: o herwydd hynny galwaſant ef ‖ dinas Dafydd.

8 Ac * efe a adeiladodd y ddinas oddi amgylch, o Milo amgylch ogylch: a Ioab a † adgyweiriodd y rhan arall ‖ r ddinas.

‖ Heb. *round about.* * 1.Sam. 15.32. 28.7.

§ A 4

9 A Dafydd a aeth, ac a gynnyddodd ſwyfwy, ac Arglwydd y Lluoedd *oedd* gyd ag ef.

2. Sam. 5. 10 *Dymma hefyd bennaethiaid y cedyrn oedd gan Ddafydd, yn ymgrythu gyd ag ef yn ei deyrnas, a chyd â holl Iſrael, iw wneuthur ef yn frenin ar Iſrael, yn ôl gair yr Arglwydd.

1. Sam. 16. 13. 11 *Ac dymma rif y cedyrn *oedd* gan Ddafydd: Iaſobeam ‖ mab Hachmoni, pen y capteiniaid: hwn a ddercheſodd ei waywffon yn erbyn tri chant, y rhai a laddwyd ar vn waith *ganddo*.

12 Acar ei ôl ef Eleazar mab Dodo, yr Ahohiad, hwn *oedd vn* o'r tri cedyrn.

13 Hwn oedd gyd â Dafydd yn ‖ Paſdammim; a'r Philiſtiaid a ymgynnullaſant yno i ryfel, ac yr oedd rhan o'r maes yn llawn haidd, a'r bobl a ffoeſant o flaen y Philiſtiaid.

14 A hwy a ‖ ymoſodaſant ynghanol y rhandir *honno*, ac a'i hachubaſant hi, ac a darawſant y *Philiſtiaid: felly y gwaredodd yr Arglwydd hwynt ag ymwared mawr.

15 ‖ A thri o'r dêc pennaeth ar hugain, a ddeſcynnaſant i'r graig at Ddafydd, i ogof Adulam: a llu y Philiſtiaid oedd yn gwerſyllu yn nyffryn Rephaim.

16 A Dafydd yna *ydoedd* yn yr amddiffynfa, a ſefyllfa y Philiſtiaid yna *oedd* yn Bethlehem.

2. Sam. 23. 15. 17 A Dafydd a * flyſiodd ac a ddywedodd, o pwy a rydd i mi ddiod ddwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *ſydd* wrth y porth?

18 A'r tri a ruthraſant trwy werſyll y Philiſtiaid, ac a dynnaſant ddwfr o bydew Bethlehem, yr hwn *oedd* wrth y porth, ac *a'i* cymmeraſant, ac *a'i* dygaſant i Ddafydd: ac ni fynnei Dafydd ei yfed ef, onid eſe a'i diod-offrymmodd ef i'r Arglwydd.

19 Ac eſe a ddywedodd, na atto ſy Nuw i mi wneuthur hyn. A yfaſi waed y dynion hyn † beryglaſant eu henioes? o herwydd mewn *enbydrydd am* eu henioes y dygaſant ef: am hyny ni fynnei efe ei yfed. Y tri cedyrn a wnaethant hyn.

20 Ac Abiſai brawd Ioab oedd bennaf o'r tri. A hwn a eſcydwodd ei wayw-ffon yn erbyn trychant, *ac a'i* lladdodd *hwynt*: ac iddo *y bu* enw ym mhlith y tri.

21 *O'r tri, anrhydeddu ſach nâ'r ddau *eraill*, a thywyſog iddynt, oedd efe; ond ni ddaeth efe hyd y tri *cyntaf*.

22 Benaiah mab Iehoiada, mab gŵr grymmus o Cabzeel, mawr *ei* weithredoedd: efe a laddodd ddau o † gedyrn Moab; ac efe a ddeſcynnodd, ac a laddodd lew mewn pydew yn amſer eira.

23 Ac efe a laddodd Aipht-ddyn, gŵr pum cufydd o feſur, ac yn llaw *i* Aipht-ddyn *yr oedd* gwayw-ffon megis carfan gwehydd; ac yntef a aeth i ward atto ef â ffonn, ac a ddug y wayw-ffon o law *i* Aipht-ddyn, ac *a'i* lladdodd ef â'i wayw-ffon eihun.

24 Hyn a wnaeth Benaiah mab Iehoiada, ac iddo *y bu* enw ym mhlith y tri cedyrn.

25 *Wele, anrhydeddus *oedd* efe ym myſc y dêc ar hugain, ond at y tri *cyntaf* ni ddaeth efe: a goſododdd Dafydd ef ar ei wyr o gard.

26 A chedyrn y llu *oedd* Aſahel brawd Ioab, Elhanan mab Dodo o Bethlehem,

27 Sammoth yr ‖ Harodiad, Helez y peloniad,

28 Ira mab Ickes y Tecoiad, Abieſer yr Antothiad,

29 Sibecai *i* Huſathiad, Hai *o* Ahoiniad,

30 Maharai y Netophathiad, * Heled mab Banaah y Netophathiad,

31 Ithai mab Ribai o Gibeah meibion Benjamin, Benaiah y Pirathoniad,

32 *Hurai o afonydd Gaas, Abiel yr Arbathiad,

33 Azmaſeth y Baharumiad, Eliahba y Saalboniad,

34 Meibion Haſſem y Gizoniad; Ionathan mab Sageth, yr Hararſiad,

35 Ahiham mab Sacar yr Hararſiad, Eliphal mab Vr,

36 Hepher y Mecherathiad, Ahiah y Peloniad,

37 Hezro y Carmeliad, Naarai mab Ezbai;

38 Ioel mab Nathan, Mibhar ‖ mab Haggeri, ‖ *Neu, yr Hagerïad.*

39 Zelec yr Ammoniad, Naharai y Berothiad, yr hwn oedd yn dwyn arfau Ioab mab Serfiah,

40 Ira *o* Ithriad, Gareb yr Ithriad,

41 Vrias yr Hethiad, Zabad mab Ahlai,

42 Adina mâb Siſa y Rubeniad, pennaeth y Rubeniaid, a chyd ag ef ddêc ar hugain,

43 Hanan mab Maacah, a Joſaphat y Mithniad,

44 Vzzia *o* Aſterathiad, Sama, a Iehiel, meibion Hothan yr Aroeriad.

45 Iediael ‖ mab Zimri, a Joha ei frawd ef, y Tiziad, ‖ *Neu, y Zyziad.*

46 Eliel y Mahaſiad, a Ieribai, a Joſauiah meibion Elnaan, ac Ithma y Moabiad,

47 Eliel, ac Obed, a Jaſiel o Meſobaiad.

PEN. XII.

1 Henwau y rhai a ddaeth at Ddafydd i Siclag, 23 a'r lluoedd a ddaeth attoef i Hebron.

AC * dymma y rhai a ddaeth at Ddafydd i Ziclag, *ac* eſe etto † yn cadw arno rhac Saul fab Cis: a hwy *oedd* ymmhlith y rai cedyrn, cynnorthwyŵyr y rhyfel. * 1. Sam. 27. 1. † *Hebr. wedi*

2 Yn arfogion *a* bwân, yn medru * o ddehau ac o aſſyw daflu â cherric, a ſaethu mewn bwân: o frodyr Saul, o Beniamin. *1. Chron. 12. 16.

3 Y pennaf *oedd* Ahiezer, yna Ioas, meibion ‖ Semaah y Gibeathiad, a Ieziel, a Phelet meibion Aſmaſeth, a Berachah, a Iehu yr Antothiad, ‖ *Neu. Haſmaa.*

4 Ac Iſmaiah y Gibeoniad, grymmus *oedd eſe* ym mhlith y dêc ar hugain, a gotuwch y dêc ar hugain; Ieremiah hefyd a Iehaziel, a Johanan, a Joſabad y Gederathiad.

5 Elcuſai, a Ierimoth, a Bealiath, a Semariah, a Sephatiah yr Harufhiad.

6 Elcana, a Ieſia, ac Azariel, a Ioezer, a Jaſobeam, y Corhiaid.

7 A Ioelah, a Zebadiah, meibion Ieroam o Gedor.

8 A *rhai o'r* Gadiaid a ymneilltuaſant at Ddafydd, i'r amddiffynfa i'r anialwch, yn gedyrn o nerth, gŵyr milwraidd i ryfel yn medru trîn tarian a bwcled, a'u wynebau llewod *oedd* eu hwynebau hwynt, ac megis iyrchod ar y mynyddoedd † o ſurnder *oeddynt hwy:* † *Hebr. i bryſnre.*

9 Ezer y cyntaf, Obadiah yr ail, Eliab y trydydd,

10 Maſmannah y pedwerydd, Ieremiah y pummed,

11 Atthai y chweched, Eliel y ſeithfed,

12 Johanan yr wythfed, Elſibad y nawfed,

13 Ieremiah y degfed, Macbbanai *o* vnfed ar ddêc.

14 Y rhai hyn *oedd* o feibion Gad, yn gaptеniaid y llu: yr vn lleiaf ‖ *oedd* ar gant, ar mwyaf ar fil. ‖ *Neu, a wrthwynebai gant, &c.*

15 Dymma hwy y rhai a aethant tros yr Iorddonen yn y mîs cyntaf, a hi wedi † llifo tros ei holl * dorlannau, ac a ytraſant i fo holl *drigolion* y dyffrynnoedd tua'r dwyrain, a thua'r gorllewin. † *Hebr. Bannt.* * Ioſua 3. 15. 4. 18.

16 A *rhai* o feibion Beniamin a Iuda, a ddaethant i'r amddiffynfa at Ddafydd.

17 A Dafydd a aeth † iw cyfarfod hwynt, ac a lefarodd, ac a ddywedodd wrthynt; os mewn heddwch y daethoch chwi attaſi i'm cynhorthwyo, bydd † *Hebr.* a'i *blaw*

‖Neu, *drais.*

fy nghalon ynvn â chwi: ond os i'm bradychu i'm gelynion, a minnau heb ‖ gamwedd yn fy nwylaw, Duw ein tadau ni a edrycho, ac a geryddo.

†Hebr. *wisfodd au.*

18 A'r Yſpryd a † ddaeth ar Amaſai pennaeth y capteiniaid, *ac eſe a ddywedodd*, eiddo ti Dafydd, a chyd â thi fab Iuſſe *y byddwnnw*; heddwch, heddwch i ti, a hedd i'th gynhorthwy-wŷr: o herwydd dy Dduw ſydd yn dy gynnorth di. Yna Dafydd a'i creſawodd hwynt, ac a'i goſodod hwy yn bennaethiaid ar y fyddin.

e 1. Sam. 29. 4.

19 A *rhai* o Manaſſeh a droes at Ddafydd, pan ddaeth eſe gyd â'r Philiſtiaid yn erbyn Saul i ryfel, ond ni chynnorthwyaſant hwynt: canys penaduriaid y Philiſtiaid wrth gyngor, a'i gollyngaſant eſ ymaith gan dywedyd, *eſe a ſyrth at ei feiſtr Saul am ein pennau ni.

‖Neu, *Lyda'r.*

20 Fel yr oedd eſe yn myned i Ziclag, trôdd attaw eſo Manaſſeh, Adnah, a Iozabad, a Iediel, a Michael, a Iozabad, ac Elihu, a Zilthai, y rhai *oedd* bennaethiaid y miloedd yn Manaſſeh.

‖Neu, *baruda.*

21 A'r rhai hyn a gynnorthwyaſant Ddafydd ‖ yn erbyn y dorf: canys cedyrn o nerth oeddynt hwy oll, a chapteiniaid ar y llû.

22 Canys rhai a ddaeth at Ddafydd beunydd y prydd *hynny*, iw gynhorthwyo eſ, hyd onid *oedd eſe* yn llu mawr, megis llu Duw.

23 Ac dymma riſedi y pennau, y rhai yn arfogion i ryfel a ddaethant at Ddafydd i Hebron, i droi brenhiniaeth Saul atto eſ, yn ôl gair yr Arglwydd.

‖Neu, *barudu.*

24 *O* feibion Iuda yn dwyn tarian, a ffon-wayw, chwe mil, ac ŵyth gant, yn ‖ arfog i ryfel.

25 O feibion Simcon yn gedyrn nerthol i ryfel, ſaith mil a chant.

26 O feibion Leſi, pedair mil, a chwe chant.

27 A Ichoiada oedd dywyſog ar yr Aaroniaid, a chyd ag eſ dair mîl, a ſaith gant.

28 Zadoc hefyd llangc grymmus nerthol, ac o dŷ ei dâd eſ, dau ar hugain o gapteiniaid.

29 Ac o feibion Beniamin, brodyr Saul, tair mil: canys hyd yn hyn llawer o honynt oedd yn dilyn tŷ Saul.

30 Ac o feibion Ephraim vgain mil, ac ŵyth gant, yn rymmus nerthol, yn wŷr enwoc yn nhŷ eu tadau.

31 Ac o hanner llwyth Manaſſeh, tair mil ar bymthec, y rhai a yſpyſſaſid erbyn *eu* henwau, i ddyfod i wneuthur Dafydd yn frenin.

32 Ac o feibion Iſſachar y rhai â fedrent ddeall yr amſeroedd i wybod beth a ddylei Iſrael ei wneuthur, eu pennaethiaid hwynt *oedd* ddeu-cant, a'i holl frodyr oedd wrth eu gorchymyn hwynt.

33 O Zabulon, y rhai aent allan i ryfel, yn medru rhyfela â phob arfau rhyfel, dengmil a deugain, yn medru byddino, a hymy † yn ffyddlon.

†Hebr. *beb galon achalon.*

34 Ac o Nephtali, mil o dywyſogion, a chyd â hwynt, â thariau a gwayw-ſion, ddwy ſilar bymthec ar hugain.

35 Ac o'r Daniaid, wyth mil a'r hugain a chwechant, yn medru rhyfela.

36 Ac o Aſer yr oedd ddeugain mil yn myned allan mewn byddin, yn medru ‖ rhyfela.

‖Neu, *byddino.*

37 Ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen, o'r Rubeniaid, ac o'r Gadiaid, ac o hanner llwyth Manaſſeh, y *daeth* chwech vgain mil, mewn pob rhyw arfau cymmwyſ i ryfel.

38 Yr holl ryfel-wŷr hyn yn medru byddino, a ddaethant mewn calon berffaith i Hebron, i wneuthur Dafydd yn frenin ar holl Iſrael: a'r rhan arall o Iſrael *oedd* hefyd yn vn feddwl, i wneuthur Dafydd y frenin.

39 A hwy a ſaant yno gyd â Dafydd dridiau, yn bwytta ac yn yſed: canys eu brodyr a arlwyaſent ddynt hwy.

40 A hefyd, y rhai oedd agos attynt hwy, hyd Iſſachar, a Zabulon, a Nephtali, a ddygaſant fara ar aſſynnod, ac ar gamelod, ac ar fulod, ac ar ychen, yn ‖ fwyd, yn flawd, yn ffigus, ac yn reiſingan, ac yn win, ac yn olew, ac y warthec, ac yn ddefaid yn helaeth: herwydd yr ydoedd llawenydd yn Iſrael.

‖Neu, *ymborth.*

o 1. Sam. 30.

PEN. XIII.

1 Dafydd mewn hwyſe fawr, yn cyrchu'r Arch o Ciriath-iearim, 9 ac o herwydd taro Uzzah, ya gadael yr Arch yn nhŷ Obed Edom.

A Dafyd a ymgynghorodd â chapteniaid y miloedd, a'r holl dywyſogion.

2 A Dafydd a ddywedodd wrth holl gynnulleidfa Iſrael, os da gennwch chwi, a *bod hyn o'r* Arglwydd ein Duw, † danfonwn ar led at ein brodyr y rhai a weddillwyd, drwy holl dîroedd Iſrael, a chyd â hwynt *at* yr offeiriaid, a'r Leſiaid o fewn † eu dinaſoedd a'i menſydd pentrefol, iw cynnull hwynt attom ni.

† Hebr. *barrau allan a dinaſoedd wn.*

3 A dygwn † drachefn Arch ein Duw attom ni; canys nid ymofynnaſom â hi yn nyddiau Saul.

† Hebr. *dinaſoedd eu mro ſydd.*

4 A'r holl dyrfa a ddywedaſant am wneuthur felly: canys vniawn *oedd* y peth yngolwg yr holl bobl.

† Hebr. *o amgylch.*

5 Felly y * caſclodd Dafydd holl Iſrael ynghyd, o Sihor yr Aipht, hyd y ffordd y delir i Hemath, i ddwyn Arch Duw o Giriath-Iearim.

*1. Sam. 7. 1. 2. Sam. 6. 2. Ieſua. 16. 9.

6 A Dafydd aeth i fynu, a holl Iſrael, i * Baalah, ſef Ciriath-Iearim, yr hon *ſydd* yn Iuda, i ddwyn oddi yno Arch yr Arglwydd Duw, yr hwn ſydd yn preſſwylio rhwng y Cerubiaid, ar yr hon y gelwir ei enw ef.

† Heb. *mwnth ant ſy Arch farchogaeth ar &c.*

7 A hwy a † ddygaſant Arch Duw ar ſenn newydd o dy Abinadab: ac Vzza ac Ahio oedd, yn gyrru y ſenn.

‖ Chidon *A elwir Nachon.* 2. Sam. 6. 6.

8 A Dafydd a holl Iſrael oedd yn chwarau ger bron Duw, â'i holl nerth, ac â chantadau, ac â thelynau, ac â nablau, ac a thympanau, ac â ſymbalau, ac ag vdcyrn.

‖ *Neu, a drawſ gymmaint.* *Nuah.* 4. Iſa. 54. ‖ *Sef Rhwyg Vzza.* † Heb. *hymmwdd oddi wrth.* 26. 5.

9 A phan ddaethant hyd lawr dyrnu ‖ Chidon, Vzza a eſtynnodd ei law i ddala yr Arch, canys yr ychen ‖ oedd yn ei hyſgwyd hi.

10 Ac enynnodd llid yr Arglwydd yn erbyn Vzza, ac eſe a'i lladdod eſ, *o blegit iddo eſtyn ei law at yr * Arch: ac yno y bu eſe farw ger bron Duw.

11 A bu ddrwg gan Ddafydd am i'r Arglwydd rwygo rhwygiad yn Vzza, ac eſe a alwodd y lle hwnnw ‖ Perets Vzza, hyd y dydd hwn.

12 A Dafydd a ofnodd Dduw y dydd hwnnw gan ddywedyd, pa fodd y dygaf Arch Dduw i mewn attaſi?

13 Ac ni † ddûg Dafydd yr Arch atto ei hun i ddinas Dafydd, ond eſe a'i clndodd hi i dŷ Obed Edom y Gethiad.

14 Ac Arch Dduw a arhoſodd gyd â theulu Obed Edom, yn ei dŷ eſ, dri mîs. A'r Arglwydd a * fendithiodd dŷ Obed-Edom, a'r hyn oll *y doedd* eiddo.

PEN. XIIII.

1 Caredigrwydd Hiram i Ddafydd: 2 Dedwyddwch Dafydd o'i bobl, o'i wragedd, ac o'i blant. 8 Y ddwy orchfaſnaeth a gofodd eſe yn erbyn y Philiſtiaid.

A *Hiram brenin Tyrus a anfonodd genadau at Ddafydd, a choed cedr, a ſeiri meini, a ſeiri prennau, i adailadu iddo eſ dŷ.

*2. Sam. 5. 11.

2 A gwybu Dafydd ſiccrhau o'r Arglwydd eſ yn frenin ar Iſrael, canys yr oedd ei frenhiniaeth eſ wedi ei derchafu yn vchel, o herwydd ei bobl Iſrael.

† Hebr. *etto.*

3 A chymmerth Dafydd wragedd † ychwanec yn Ieruſalem: a Dafydd a genhedlodd feibion ychwanec, a merched.

4 Ac dyma

4 Ac dymma henwau y plant oedd iddo ef yn Ieruſalem; Sammua, a Sobah, Nathan, a Salomon,
5 Ac Ibhar, ac Eliſua, ac Eipalet,
6 A Noga, a Nephec, a Iaphia,
7 Ac Eliſama, a ‖ Beeliada, ac Eliphalet.
8 A phan glybu y Philiſtiaid fod * Dafydd wedi ei eneinio yn frenin ar holl Iſrael, y Philiſtiaid oll a aethant i fynu i geiſio Dafydd: a chlybu Dafydd, ac a aeth allan yn eu herbyn hwynt.
9 A'r Philiſtiaid a ddaethant, ac a ymwaſcaraſant yn nyffryn Rephaim.
10 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw, gan ddywedyd, a âf i fynu yn erbyn y Philiſtiaid? ac a roddi di hwynt yn fy llaw i? a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, cerdda i fynu canys mi a'i rhoddaf hwynt yn dy law di.
11 Felly 'r aethant i fynu i ‖ Baal-Perazim, a Dafydd a'i tarawodd hwynt yno. A Dafydd a ddywedodd, Duw a dorrodd i mewn ar fy ngelynion drwy fy llaw i, fel rhwygo dyfroedd, am hynny y galwaſant hwy enw 'r lle hwnnw Baal-Perazim.
12 A phan adawſant hwy eu duwiau, dywedodd Dafydd am eu lloſci hwynt yn tân.
13 A thrachefn etto y Philiſtiaid a ymwaſcaraſant yn y dyffryn.
14 A Dafydd a ymgynghorodd â Duw drachefn, a Duw a dywedodd wrtho, na ddôs i fynu ar eu hôl hwynt, tro ymaith oddi wrthynt, * a thyred arnynt ar gyfer y morwydd.
15 A phan glywech drwſt cerddediad ymmrig y morwydd, yna dôs allan i ryfel: canys y mae Duw wedi myned o'th flaen di, i daro llu y Philiſtiaid.
16 A gwnaeth Dafydd megis y gorchymynnaſei Duw iddo, a hwy a darawſant lû y Philiſtiaid, o Gibeon hyd Gazer.
17 Ac enw Dafydd a aeth drwy 'r holl wledydd; a'r Arglwydd a roddes ei arſwyd ef ar yr holl genhedloedd.

PEN XV.

1 Dafydd yn paratoi lle i'r Arch, yn trefnu y offeiriaid a'r Leiaid i'w chyrchu hi o dy Obed-Edom, 25 Ac yn ei dwyn hi yn ei hol mewn llawenydd mawr. 29 Michal yn ei ddiſtyrru ef.

A *Dafydd* a wnaeth iddo dai yn ninas Dafydd, ac a baratôdd le i Arch Duw, ac a otodd iddi babell.
2 A Dafydd a ddywedodd, nid y w i neb ddwyn Arch Duw onid i'r Leiaid: canys hwynt a ddewiſodd yr Arglwydd i ddwyn Arch Duw, ac i weini iddo ef yn dragywydd.
3 A Dafydd a gynnhullodd holl Iſrael i Ieruſalem, i ddwyn i fynu Arch yr Arglwydd iw lle a baratoeſei efe iddi hi.
4 A Dafydd a gynhullodd feibion Aaron, a'r Leiaid.
5 O feibion Cohath, Vriel y pennaf, a'i ‖ frodyr, cant ac vgain.
6 O feibion Merari, Aſaiah y pennaf, a'i frodyr, dau cint ac vgain.
7 O feibion Gerſom, Ioel y pennaf, a'i frodyr, cant a deg ar hugain.
8 O feibion Elizaphan, Semaiah y pennaf, a'i frodyr, dau cant.
9 O feibion Hebron, Eliel y pennaf, a'i frodyr, pedwar vgain.
10 O feibion Vzziel, Aminadab y pennaf, a'i frodyr, cant a deuddec.
11 A Dafydd a alwodd am Zadoc, ac am Abiathar yr offeiriaid, ac am y Leiaid, am Vriel, Aſaiah, a Ioel, Semaiah, ac Eliel, ac Aminadab,
12 Ac a ddywedodd wrthynt, chwi *ſydd* bennau cenedl yn mlith y Leiaid: ymſancteiddiwch chwi a'ch brodyr fel y dygoch i fynu Arch Arglwydd Dduw Iſrael, i'r *lle* a baratoais iddi hi.
13 O herwydd * nas *gwnaethoch* o'r dechrenad, y torrod yr Arglwydd ein Duw arnom ni, o blegit na cheiſiaſom ef yn y modd y dyleſym. * Pen. 13.10.
14 Felly yr offeiriaid, a'r Leiaid a ymſanctaiddiſſant i ddwyn i fynu Arch Arglwydd Dduw Iſrael.
15 A meibion y Leiaid a ddygaſant Arch Duw ar eu hyſgwyddau, wrth dreſolion, megis y gorchymynnodd Moſes, * yn ôl gair yr Arglwydd. * Exod. 25.14.
16 A Dafydd a ddywedodd wrth dywyſogion y Leiaid, a'r iddynt oſod eu brodyr y cerddorion i leiſio ag offer cerdd, nablau, a thelynau, a ſymbalau, yn lleiſio gan ddechafu llêf mewn gorfoledd.
17 Felly y Leiaid a oſodaſant * Heman fab Ioel; ac o'i frodyr ef * Aſaph fab Berechiah; ac o feibion Merari, eu brodyr, * Ethan fab Cuſaiah. * Pen. 6. 33. * Ver. 37. * Ver. 44.
18 A chyd â hwynt eu brodyr o'r ail râdd, Zechariah, Ben, a Iaziel, a Semiramoth, a Iehiel, ac Vnni, Eliab, a Benaiah, a Maaſiah, a Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micnah, ac Obed Edom, a Iehiel y porthorion.
19 Felly Heman, Aſaph, ac Ethan, y cerddorion, *oeddynt* i leiſio â ſymbalau prês.
20 A Zechariah, ac Aziel, a Semiramoth, a Iehiel, ac Vnni, ac Eliab, a Maaſiah, a Benaiah, a *gaenent* nablau ar Alomoth.
21 A Mattithiah, ac Eliphaleh, a Micniah, ac Obed Edom, a Iehiel, ac Azaziah, *oeddynt* ‖ â thelynau ar y Sheminith i ragori. ‖ *Neu, ar yr wythfed i orchwylio.*
22 Cenaniah hefyd oedd flaenor y Leiaid ar y ‖ gân, efe a ddyſcei *eraill* am y † gan, canys cyfarwydd oedd. ‖ *Neu, clud.* † *Hebr.* i *derchafiad.*
23 A Berechiah, ac Elcanah, *oedd* borthorion i'r Arch.
24 A Sebniah, a Iehoſaphat, a Nathaneel, ac Amaſai, a Zechariah, a Benaiah, ac Eliezer, yr offeiriaid, *oedd* yn lleiſio mewn vdcyrn o flaen Arch Duw: Obed Edom hefyd, a Iehiah oedd borthorion i'r Arch.
25 * Felly Dafydd a henuriaid Iſrael, a thywyſogion y miloedd, a aethant i dwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o dŷ Obed Edom mewn llawenydd. * 2. Sam. 6.12.
26 A phan gynho thwyodd Duw y Leiaid oedd yn dwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, hwy a offrymmaſant ſaith o fustych, a ſaith o hyrddod.
27 A Dafydd oedd wedi ymwiſco mewn gwiſc o lian main, a'r holl Leiaid, y rhai oedd yn dwyn yr Arch, a'r cantorion, Cenaniah hefyd meiſtr y ‖ gân, a'r cerddorion. Ac am Ddafydd *yr oedd* * Ephod lian. ‖ *Neu, clud.*
28 A holl Iſrael a ddygaſant i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, â bloedd, â llais trwmpet, ag vdcyrn, ac â ſymbalau, yn lleiſio gyd â'r nablau, a'r telynau. * 2. Sam. 6.14.
29 A phan ydoedd Arch cyfammod yr Arglwydd yn dyfod i ddinas Dafydd, Michal merch Saul a edrychodd drwy ffeneſtr, ac a gaeſ: Ddafydd y brenin yn dawnſio a yn chwarae, a hi a'i dirmygodd ef yn ei chalon.

PEN XVI.

1 Dafydd yn aberthu, 4 yn ordeinio cantorion i ganu mawl i Dduw, 7 yn gwneuthur Pſalm i ddiolch i Dduw, 37 yn goſod gweinidogion, a phorthorion, ac offeiriaid, a cherddorion, i weini o'r Arch yn waſtadol.

FElly * y dygaſant hwy Arch Dduw i mewn, ac a'i goſodaſant ht ynghanol y babell, a * 2. Sam. 6.17.

oſodaſei Dafydd iddi hi: a hwy a offrymmaſant offrymman poeth, ac ebyrth hedd, ger bron Duw.

2 Ac wedi i Ddafydd orphen aberthu offrymmau poeth, ac ebyrth hedd, eſe a fendithiodd y bobl yn enw yr Arglwydd.

3 Ac eſe a rannodd i bob vn o Iſrael, yn wr, ac yn wraig, dorth o fara, a dryll o gig, a chofreleid *o win.*

4 Ac eſe a oſododd ger bron Arch yr Arglwydd, wenidogion o'r Lefiaid, i gofio ac i foliannu, ac i glodfori Arglwydd Duw Iſrael.

5 Aſaph *oedd* bennaf, ac yn ail iddo ef Zechariah, Ieiel, a Semiramoth, a Iehiel, a Mattithiah, ac Eliab, a Benaiah, ac Obed Edom; a Ieiel ag offer nablau, a thelynau; ac Aſaph oedd yn lleiſio â ſymbalau.

6 Benaiah hefyd, a Iahaziel yr offeiriaid, *oedd* ag vdcyrn yn waſtadol o flaen Arch cyfammod Duw.

7 Yna y dydd hwnnw, y rhoddes Dafydd *y pſalm hon* yn gyntaf i foliannu yr Arglwydd, yn llaw Aſaph a'i frodyr.

8 *Molienwch yr Arglwydd, gelwch ar ei enw ef, hyſpyſwch ei weithredoedd ef ym mhlith y bobloedd.

9 Cenwch iddo, clodforwch ef, ymadroddwch am ei holl ryfeddodau.

10 Ymlawenychwch yn ei enw ſanctaidd ef; ymhyfryded calon y ſawl a geiſiant yr Arglwydd.

11 Ceiſiwch yr Arglwydd, a'i nerth ef, ceiſiwch ei wyneb ef yn waſtadol.

12 Cofiwch ei wrthiau, y rhai a wnaeth efe, ei ryfeddodau, a barnedigaethau ei enau,

13 Chwi hâd Iſrael ei wâs ef; Chwi meibion Iacob ei etholedigion ef:

14 Efe yw'r Arglwydd dein Duw ni, ei farnedigaethau ef *ydd* drwy yr holl ddaiar.

15 Cofiwch yn dragywydd ei gyfammod, y gair a orchymynnodd efe i fil o genhedlaethau:

16 Yr * hwn a gyfammododd efe ag Abraham, a'i lŵ i Iſaac:

17 Ac a oſodod efe yn ddeddf i Iacob, *ac* yn gyfammod tragywyddol i Iſrael,

18 Gan ddywedyd, i ti y rhoddaf dîr Canaan, † rhandir eich etifeddiaeth.

19 Pan nad oeddych ond † ychydig, ie * ychydig, a dieithriaid ynddi:

20 A phan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth, ac o vn frenhiniaeth at bobl eraill:

21 Ni adawodd efe i neb eu gorthrymmu: ônid efe a * geryddodd frenhinoedd o'i plegit hwy, *gan ddywedyd,*

22 * Na chyffyrddwch a'm eneiniog, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

23 * Cenwch i'r Arglwydd yr holl ddaiar: mynegwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.

24 Adroddwch ei ogoniant ef ym mhlith y cenhedloedd; a'i wrthiau ym-mhlith yr holl bobloedd

25 Canys mawr *yw* 'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn: ofnadwy hefyd yw efe goruwch yr holl ddiuwau.

26 O herwyd i holl * dduwiau y bobloedd *ydynt* eulynnod; onid yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd'

27 Gogoniant a harddwch *ſydd* ger ei fron ef: nerth a gorfoledd yn ei fangre ef.

28 Moeſwch i'r Arglwydd, chwi deuluoedd y bobloedd; moeſwch i'r Arglwydd, ogoniant a nerth.

29 Moeſwch i'r Arglwydd ogoniant *ei* enw: dygwch aberth, a denwch ger ei fron ef: ymgrymmwch i'r Arglwydd mewn prydferthwch ſancteiddrwydd.

30 Oſnwch rhagddo ef yr holl ddaiar: y bŷd hefyd a ſiccrheir, ſel na ſyflo.

31 Ymlawenyched y nefoedd, ac ymhyfryded y ddaiar; a dywedant ym mhlith y cenhedloedd, yr Arglwydd ſydd yn teyrnaſu.

32 Rhued y môr a'i gyflawnder, llawenhaed y maes, a'r hyn oll *y ſydd* ynddo.

33 Yna prennau y coed a ganant o flaen yr Arglwydd, am ei fod yn dyfod i farnu y ddaiar.

34 * Clodforwch yr Arglwydd canys da yw: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

35 A dywedwch, achub ni ô Ddnw ein iechydwriaeth, caſcl ni hefyd, a gwared ni oddi wrth y cenhedloedd, i foliannu dy enw ſanctaidd di, ac i ymogoneddu yn dy foliant.

36 Bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Iſrael, o dragywyddoldeb, hyd dragywyddoldeb: a dywedodd yr * holl bobl, Amen, gan foliannu yr Arglwydd.

37 Ac efe a adawodd yno, o flaen Arch cyfammod yr Arglwydd, Aſaph a'i frodyr, i weini ger bron yr Arch yn waſtadol, gwaith dydd yn ei ddydd:

38 Ac Obed Edom, a'i brodyr, ŵyth a thri vgain: Obed Edom hefyd mab Ieduthun, a Hoſah, i fod yn borthorion.

39 Zadoc yr offeiriad, a'i frodyr yr offeiriaid, o flaen tabernacl yr Arglwydd, yn yr vchelfa *oedd* yn Gibeon,

40 I offrymmu poeth offrymman i'r Arglwydd ar allor y poeth offrwm yn waſtadol, foreu a hwyr: yn ôl yr hyn oll ſydd ſcrifennedic ynghyfraith yr Arglwydd, yr hon a orchymynnodd efe i Iſrael.

41 A chyd â hwynt Heman, a Ieduthun, a'r etholedigion eraill, y rhai a yſpyſafid wrth *eu* henwau i foliannu yr Arglwydd: am fod ei drugaredd ef yn dragywydd.

42 A chyd â hwynt Heman, a Ieduthun, yn lleiſio ag vdcyrn, ac â ſymbalau i'r cerddorion, ac offer cerdd Duw: a meibion Ieduthun *oedd* wrth y porth.

43 A'r holl bobl a aethant, bob vn iw dŷ ei hun: a Dafydd a ddychwelodd i fendigo ei dŷ yntef.

PEN. XVII.

1 *Nathan vnwaith yn foddion i arfeddyd Dafydd ar adeiladu ty i Ddnw, 3 a cowedi hynny, trwy air Duw, yn gwarafun iddo,* 11 *yn addo iddo fendithion, a daioni yn ei hâd.* 16 *Gwaddi Dafydd a'i ddiolch.*

A * Phan oedd Dafydd yn trigo yn ei dŷ, Dafydd a ddywedodd wrth Nathan y proph. wyd, wele fi yn trigo mewn tŷ o gedrwŷdd, ac Arch cyfammod yr Arglwydd tan gortynnau.

2 Yna Nathan a ddywedodd wrth Ddafydd, gwna 'r hyn oll *ſydd* yn dy galon, canys *y mae* Duw gyd â thi.

3 A'r noſon honno y daeth gair Duw at Nathan, gan ddywedyd,

4 Dos, a dywed wrth Ddafydd fy ngwâs, fel hyn y dywed yr Arglwydd, nid adeiledi di i mi dŷ i breſſwylio *ynddo.*

5 Canys ni phreſſwyliais i mewn tŷ er y dydd y * dygum i fynu Iſrael hyd y dydd hwn, ond bûm o babell i babell, ac o dabernacl bwyglodd.

6 Ym mha *le* bynnac y rhodiais gyd â holl Iſrael, a yngenais i air wrth vn o farnwŷr Iſrael (i'r rhai y gorchymynnaſwn borthi fy mhobl) gan ddywedyd, pa ham nad adeiladaſoch i mi dŷ o gedr-wydd?

7 Ac

7 Ac yr awr hon, ſel hyn y dywedi wrth Ddafydd ſy ugwâs; ſel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd, myn a'th gymmerais di o'r gorlan, oddiar ôl y praidd, i ſod yn dywyſog ar ſy mhobl Iſrael.

8 A bum gyd â thi, i ba le bynnac y rhodiaiſt, torrais ymmaith hefyd dy holl elynion o'th flaen, a gwnethum enw i ti, megis enw y gwyr mawr ſydd ar y ddaiar.

9 Goſodaf hefyd i'm pobl Iſrael le, ac a'i plannaſa hwy a dreigant yn eu lle, ac ni ſymudir hwynt mwyach, a meibion anwiredd ni chwanegant eu cyſtuddio, (megis yn y cyntaf,

10 *Ac er y dyddiau y gorchymynnais i farnwŷr fod ar ſy mhobl Iſrael) daroſtyngaf hefyd dy holl elynion di, a mynegaf i ti yr adeiladа yr Arglwydd i ti dŷ.

11 A bydd pan gyflawner dy ddyddiau di, i fynedd at dy dadau, y cyſodaf dy hâd ar dy ôl di, yr hwn a fydd o'th feibion di, a mi a ſicrhâf ei deyrnas eſ.

12 Efe a adeilada i mi dŷ, a minneu a ſicrhâf ei deyrn-gadair eſ byth.

13 *Myfi a fyddai iddo ef yn dâd, ac yntef fydd i mi yn lâb, a'm trugaredd ni thynnaf oddi wrtho eſ, megis y tynnais oddi wrth yr hwn a fu o'th flaen di.

14 Ond mi a'i goſodaf ef yn ſy nhŷ, ac yn ſy nheyrnas byth, a'i dcy n-gadair eſ a ſicrheir byth.

15 Yn ôl yr holl eiriau hyn, ac yn ôl yr holl weledigaeth hon, felly y llefarodd Nathan wrth Ddaiydd.

16 A daeth Dafydd y brenin, ac a eiſteddodd gerbron yr Arglwydd, ac a ddywedodd, pwy ydwyf fi, O Arglwydd Dduw, a pheth *yw* ſy nhŷ, pan ddygaiſi hyd ymma?

17 Etto* bychan *yw* hyn yn dy olwg di ô Dduw, canys dywedaiſt am dŷ dy wâs dros hir o amſer: a thi a edrychaiſt arnaſ (ô Arglwydd Dduw) fel ar gyflwr dyn vchel-radd.

18 Pa beth a chwanega Dafydd *ei ddywedyd* wrthit mwyach, am anrhydedd dy wâs? canys ti a adwaenoſt dy wâs.

19 Oh Arglwydd, er mwyn dy wâs, ac yn ôl dy feiddwl dy hun, y gwnaethoſt yr holl fawredd hyn, i ddangos pob mawredd.

20 O Arglwydd, nid *oes mh* fel ty di, ac nid *oes* Duw onid tydi, yn ôl yr hyn oll a glywſom â'n cluſtiau.

21 A pha vn genedl ar y ddaiar *ſydd* megis dy bobl Iſrael, yr hon yr aeth Duw iw gwaredu yn bobl iddo ei hun, i oſod i ti enw mawr ac ofnadwy, gan ſwrw allan genhedloedd o flaen dy bobl, y rhai a waredaiſt ti o'r Aipht?

22 Ti hefyd a wnaethoſt dy bobl Iſrael yn bobl i ti byth, a thi Arglwydd a aethoſt yn Dduw iddynt hwy.

23 Am hynny yr awr hon Arglwydd, y gair a leferaiſt am dy wâs, ac am ei dŷ ef, poed ſicr fyddo byth: gwna fel y lleferaiſt.

24 A phoed ſicr fyddo, ſel y mawrhaer dy enw yn dragywydd, gan ddywedyd, Arglwydd y Lluoedd, Duw Iſrael, *ſydd* Dduw i Iſrael: a *bydded* ty Ddafydd dy wâs yn ſicr, ger dy fron di.

25 Canys ti, ô fy Nuw, a † ddywedaiſt i'th wâs yr adeiladit ti dŷ iddo eſ: am hynny y cafodd dy wâs weddio ger dy fron di.

26 Ac yr awron, Arglwydd (ti ydwyt Dduw, a thi a leferaiſt am dy wâs y daient hwn,

27 Yn awr gan hynny, ‖ bid wiw gennit fendigo ty dy wâs, i ſod ger dy fron yn dragywydd: am i ti ô Arglwydd ei fendigo, bendigedic *ſydd* yn dragywydd.

PEN. XVIII.

1 *Dafydd yn daroſtyngy Philiſtiaid a'r Moabiaid, 3 yn taro Hadarezer a'r Syriaid. 9 Tou yn danfon Hadoram ag anrhegion i fendithio Dafydd, 11 ac yntau yn cyſegru'r anrhegion a'r yſpail i Dduw, 13 yn goſod amddiffynfydd yn Edom. 14 Swyddogion Dafydd.*

A Darſu wedi hyn, i Ddafydd daro y Philiſtiaid, a'i daroſtwng hwynt; a dwyn * Gath a'i phentrefydd o law y Philiſtiaid. * 2.Sam. 8.1.

2 Hefyd efe a darawodd Moab, a'r Moabiaid a fuant weiſion i Ddafydd, yn dwyn trêth.

3 Tarawodd Dafydd hefyd ‖ Hadarezer brenin Zobah *hyd* Hmath, pan oedd efe yn myned i ſicrhau ei lywodraeth wrth afon Euphrates. ‖ *Neu, Hadarezer, yn llyfr Samuel.*

4 A Dafydd a ddug oddiarno ef *ſil o gerbydau, a ſaith mil o wyr meirch, ac vgain mil o wyr traed; a thorrodd Dafydd linynnau garr meirch yr holl gerbydau, ond efe a adawodd o honynt gan cerbyd. * 2.Sam. 8.4.

5 A phan ddaeth y Syriaid o Ddamaſcus i gynhorthwyo Hadarezer brenin Zobah, Dafydd a laddodd o'r Syriaid ddwy ſil ar hugain o wŷr.

6 A goſododd Dafydd *amddiffynfeydd* yn Syria Damaſcus: a bu y Syriaid yn weiſion i Ddafydd, yn dwyn trêth. A'r Arglwydd a waredodd Ddafydd i ba le bynnac yr aeth.

7 A Dafydd a gymmerodd y tariannau aur oedd gan weiſion Hadarezer, ac a'i dûg hwynt i Ieruſalem.

8 Dûg Dafydd hefyd o ‖ Tibhath, ac o Chun, dinaſoedd Hadarezer, lawer iawn o brês, ſef hwn y gwnaeth Saloumon y * môr prês, a'r colofnau, a'r lleſtri prês. ‖ *A elwir yn llyfr Samuel, Beta a Berothai.* * 1.Bren. 7.23. 2.Cron.4. 15. ler. 52.20.

9 A phan glybu ‖ Tou brenin Hamath daro o Ddafydd holl lu Hadarezer brenin Zobah,

10 Efe a anfonodd at y brenin Dafydd * Hadoram ei fab, â phob lleſtri aur, ac arian, a phrês, *gyd ag ef*, i ymofyn am ei iechid ef, ac iw ſendithio eſ, am iddo ryfela yn erbyn Hadarezer a'i daro ef: canys † rhyfela yr oedd Hadarezer *yn erbyn* Tou. ‖ *Neu, Toi* 2.Sam. 8.9. ‖ *Neu, Ioram.* 2.Sam. 8.10. † *Hebr. yr oedd yn rhyfela.*

11 Y rhai hynny hefyd a gyſlegrodd y brenin Dafydd i'r Arglwydd, gyd â'r arian, a'r aur, a ddygaſei efe oddi ar yr holl genhedloedd, *ſef* oddi ar Edom, ac oddi ar Moab, ac oddi ar feibion Ammon, ac oddi ar y Philiſtiaid, ac oddi ar Amalec.

12 Ac Abiſai mab Serfiah a laddodd o Edom, yn nyffryn yr halen, dair mil ar bymthec.

13 Ac efe a oſododd amddiffynfeydd yn Edom, a'r holl Edomiaid a fuant weiſion i Ddafydd. A'r Arglwydd a gadwodd Ddafydd, i ba le bynnac yr aeth efe.

14 A Dafydd a deyrnaſodd ar holl Iſrael, ac yr oedd efe yn gwneuthur barn a chyfiawnder i'w holl bobl. * 2.Sam. 8 17. *Abimelech.*

15 A Ioab mab Serfiah *oedd* ar y llu, a Iehoſaphat mab Ahilud yn goſodur. ‖ *A elwir Savaa yn llyfr Samuel, a Siſa.* 1.Bren. 4.2.

16 A Zadoc mab Ahitub, ac * Abimelec mab Abiathar *oedd* offeiriaid; a ‖ Sauſa yn ſcrifennydd.

17 Benaiah hefyd mab Iehoiada *oedd* ar y Cerethiaid, a'r Pelethiaid: a meibion Dafydd *oedd* y rhai pennaf wrth law y brenin.

PEN. XIX.

1 *Traha Hanun a'r cennadau a ddanfonaſai Dafydd iw gyſuro eſ am ei dâd. 6 Yr Ammoniaid yn cael nerth gan y Syriaid a Ioab ac Abiſai yn eu gorchfygu hwynt. 16 Sophach yn cael cymmaint eto gan y Syriaid, a Dafydd yn ei ladd ef.*

A C yn ôl hyn y bu i * Nahas brenin meibion Ammon farw, a'i fab a deyrnaſodd yn ei le. * 2.Sam. 10.1.

2 A Dafydd a ddywedodd, mnaf gareddigrwydd

‖ *Hanon.* â ‖ Hanun ſab Nahas, o herwydd gwnaeth ei dâd â mŷſi garedigrwydd: ac anfonodd Dafydd gennadau iw gyſſuro ef am ei dâd: a gweiſion Datydd a ddaethant i wlâd meibion Ammon, at Hanun, iw gyſſuro ef.

2.Sam.10.

3 A thywyſogion meibion Ammon a ddywedaſant wrth Hanun, ai anrhydeddu dy dâd ti y mae Dafydd, † yn dy dŷb di; am iddo anfon cyſſur-wŷr attat ti? onid i chwilio, ac i ddiſtetha, ac a droedio y wlâd y daeth ei weiſion ef attat ti?

† *Hebr. yn dy olwg di.*

4 Yna y cymmerth Hanun weiſion Dafydd, ac a'i heiliodd hwynt, ac a dorrodd eu dillad hwynt yn eu hanner, wrth eu clunian, a'i gyrrodd hwynt ymmaith.

5 A hwy a aethant, ac a ſynegaſant i Ddafydd am y gwŷr; ac efe a anfonodd iw cyfarfod hwynt (canys y gwŷr oedd wedi cywilyddio yn fawr:) a dywedodd y brenin, triġwch yn Iericho, hyd oni dyfo eich barfau, yna dychwelwch.

6 Yna meibion Ammon a welſant ddarfod iddynt eu gwacuthur eu hunain † yn gâs gan Ddafydd, ac anfonodd Hanun, a meibion Ammon fil o dalentau arian i gyflogi iddynt gerbydau, a marchogion, o Meſopotamia, ac * o Syria Maachah, ac o Zobah.

† *Hebr. i ddrewi.*

* 2.Sam. 10.8.

7 A chyflogaſant iddynt ddeuddeng-mil ar hugain o gerbydau, a brenin Maachah a'i bobl; y rhai a ddaethant, ac a werſyllaſant o flaen Medeba: a meibion Ammon heſyd a ymgaſclaſant o'i dinaſoedd, ac a ddaethant i ryfel.

8 A phan glybu Dafydd, efe a anfonodd Ioab, a holl lu y cedyrn.

9 A meibion Ammon aethant allan, ac a ymſyddinaſant *wrth* borth y ddinas: a'r brenhinoedd y rhai a ddaeſſei, *oedd* o'r naill tu yn y maes.

* 2.Sam. 10.8.

10 A phan welſu Ioab fod ŵyneb y ryfel yn ei erbyn ef yn mlaen ac yn ôl: efe a etholodd o holl ‖ etholedigion Iſrael, ac a'i byddinodd hwynt yn erbyn y Syriaid.

‖ *Neu, wyr ieuainge.*

11 A gweddill y bobl a roddes efe dan law Abiſai ei frawd, a hwy a ymſyddinaſant yn erbyn meibion Ammon.

12 Ac efe a ddywedodd, os trêch *fydd* y Syriaid nâ mi, yna bydd di yn gynhorthwy i mi: ond os meibion Ammon a fyddant trêch nâ thi, yna mi a'th gynnorthwyaf dithau.

13 Bydd rymmus, ac ymwrolwn dros ein pobl, a thros ddinaſoedd ein Duw; a'r gwnaed yr Arglwydd yr hyn ſydd da yn ei olŵg ef.

14 Yna y neſſaodd Ioab, a'r bobl *oedd* gyd ag ef, yn erbyn y Syriaid i'r rhyfel, a hwy a ffoeſant o'i flaen ef.

15 A phan welodd meibion Ammon ffoi o'r Syriaid, hwyntau heſyd a ffoeſant o flaen Abiſai ei frawd ef, ac a aethant i'r ddinas: a Ioab a ddaeth i Ieruſalem.

16 A phan welodd y Syriaid eu llâdd o flaen Iſrael, hwy a anfonaſant gennadau, a a ddygaſant allan y Syriaid y rhai *oedd* or tu hwnt i'r ‖ afon; a ‖ Sophach capten llu Hadarezer oedd o'i blaen hwynt.

‖ *Sef, Euphrates.* ‖ *Neu, Sobach.*

17 A mynegwyd i Ddafydd, ac efe a gaſclodd holl Iſrael, ac a aeth tros yr Iorddonen, ac a ddaeth arnynt hwy, ac a ymſyddinodd yn eu herbyn hwynt: a phan ymſyddinodd Dafydd yn erbyn y Syriaid, hwy a ryfelaſant ag ef.

* 2.Sam. 10.16.

18 Ond y Syriaid a ffoeſant o flaen Iſrael, a lladdodd Dafydd o'r Syriaid ſaith mil *o wŷr yn ymladd* mewn cerbydau, a dengein-mil o wŷr traed, ac a laddodd Sophach, capten y llu.

19 A phan welodd gweiſion Hadarezer eu lladd o flaen Iſrael, hwy a heddychaſant â Dafydd: a gwaſanaethaſant ef: ac ni fynnei y Syriaid gynhorthwyo meibion Ammon mwyach.

PEN. XX.

1 Ioab yn gwarchae ar Rabbah, a Dafydd yn ei hamherthio hi, ac yn ariandio ei pobl. 4 Lladd tri chawr mewn pur chŵd yn erbyn y Philiſtiaid.

DArfu befyd * † wedi gorphen y flwyddyn, yn amſer myned o'r brenhinoedd allan i ryfela, arweiniodd Ioab gadernid y llu, ac anrheithiu gwlad meibion Ammon ac efe a ddaeth, ac a warchaeodd ar Rabbah: (ond Dafydd a arhoſodd yn Ieruſalem.) a Ioab a darawodd Rabbah, ac a'i dinyſtriodd hi.

* 1.Sam. 11.1. † *Hebr. yn dyfod dros y flwyddyn.*

2 A * chymmerth Dafydd goron eu brenin hwynt oddi am ei ben, a chaſodd hi o bwys talent o aur, ac ynddi feini gwerth-fawr, a hi a roed am ben Dafydd: ac efe a ddûg anrhaith fawr iawn o'r ddinas.

* 2.Sam. 12.30. 1 Chron. 20.2.

3 A'r bobl *oedd* ynddi a ddûg efe allan, ac a'i torrodd hwynt â llifiau, ac ag ogan heirn, ac â bwyill: ac fel hyn y gwnaeth Dafydd a holl ddinaſoedd meibion Ammon. a dychwelodd Dafydd a'r holl bobl, i Ieruſalem.

‖ *Neu, Parcau. Heb. ſocia. Gob.*

4 Ac yn ôl hyn, * y ‖ cyfodwyd rhyfel yn ‖ Gezer yn erbyn y Philiſtiaid, yna Sibbecai yr Huſathiad a laddodd Sippai yr hwn oedd o feibion ‖ y Cawr; felly y daroſtyngwyd hwynt.

* 1.Chron. 20.4. ‖ *Neu, Rephaim. Adi. Laarei Oregim.* 2.Sam. 21.19.

5 A bu dracheſn ryfel yn erbyn y Philiſtiaid, ac Elhanan mab ‖ Iair a laddodd Lahmi, brawd Goliath y Gethiad, a phaladr ei wayw-ffon ef *oedd* fel carſun gwehyddu.

* 2.Sam. 21.19.

6 Bu befyd trachefn ryfel yn * Gath, ac yr oedd gŵr † hîr, a'i fyſedd *oeddynt* bob yn chwech a chwech, *ſef* pedwar ar hugain; ynteu hefyd a aneſid i'r ‖ cawr.

* 2.Sam. 21.20. † *Heb. O fyſedd.* ‖ *Neu, Rapha. Adi. Samma.* 1.Sam. 16.6, 18.

7 Ond pan ddiſenwodd efe Iſrael, Ionathan mab ‖ Simea frawd Dafydd, a'i lladdodd ef.

8 Y rhai hyn a anwyd i'r cawr yn Gath, ac a laddwyd drwy law Dafydd, a thrwy law ei weiſion ef.

PEN. XXI.

1 Dafydd wedi ei demptio gan Satan, yn gyrru Ioab i riſo'r bobl, 5 A chwedi dwyn cyfiſ y bobl atto, yn edifar gantho hynny, 9 ac yn cael ei ddewis o dair pla, ac yn dewis haint y nodau, 14 ac wedi marw deng mil a thrugain o'r bobl irwy edifeirwch, yn achub diniſtr Ieruſalem. 18 Dan fydd, irwy gynghor Gad, yn pryny llawr dyrnu Ornan, ac yn gwneuthur yno allor, a Duw irwy dân yn rhoi iddo arwydd o'i ffafor; ac yn atal y bla. 28 Dafydd yn aberthu yno, wedi ei atal gan angel rhag myned i Gibeon.

A Satan a ſafodd i fyny yn erbyn Iſrael, ac a annogodd Ddafydd i gyfrif Iſrael.

* 2.Sam. 24.1.

2 A dywedodd Dafydd wrth Ioab, ac wrth bennaethiaid y bobl, ewch, cyfriwch Iſrael o Beerſeba hyd Dan: a dygwch attafi, fel y gwypwyf eu rhifedi hwynt.

3 A dywedodd Ioab, chwaneged yr Arglwydd ei bobl yn gymmeint ac ydynt: ô fy arglwydd frenin, onid gweiſion i'm hargliwydd *i dynt* hwy oll? pa ham y cais fy arglwydd hyn? pa ham y bydd efe yn achos camwedd i Iſrael.

4 Ond gair y brenin a ſn drêch nâ Ioab: a Ioab a aeth allan, ac a dramwyodd drwy holl Iſrael, ac a ddaeth i Ieruſalem.

5 A rhoddes Ioab nifer rhifedi y bobl i Ddafydd: a holl Iſrael oedd fil o filoedd, a chan mil o wŷr yn tynnu cleddyf: a Iuda *oedd* bedwar-cant *mil* a dêg mil a thrugain, o wŷr yn tynnu cleddyf.

6 Ond

6 Ond Leui, a Beniamin ni chwrfrifasei efe yn eumysc hwynt 3 canys ffiaidd oedd gan Ioab air y brenin.

7 A bu ddrŵg ŷ peth hyn yngolwg Duw, ac efe a darawodd Israel.

8 A Dafydd a ddywedodd wrth Dduw,* pechais yn ddirfawr, o herwydd i'm wneuthur y peth hyn: ac yr awr hon, delea attolwg anwiredd dy wâs, canys gwneuthum yn vnfyd iawn.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Gad, gweledydd Dafydd, gan ddywedyd,

10 Dôs, a llefara wrth Ddafydd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, tri pheth yr ydwyfi yn cynnyg gosod o'th flaen di, dewis i ti vn o honynt, ac mi a'i gwnaf i ti.

11 Ym Gad a ddaeth at Ddafydd, ac a ddywedodd wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, cymmer i ti,

12 *Naill a'i tair blynedd o newyn, a'i dy ddifetha dri mis o flaen dy wrthwynebwŷr, a chleddyf dy elynion yn dy oddiweddyd: ai ynte cleddyf yr Arglwydd, sef haint y nodau yny tŷr dri diwrnod, ac angel yr Arglwydd yn dinistrio drwy holl derfynau Israel. Ac yr awron edrych pa air a ddygaf drachefn i'r hwnn'm hanfonodd.

13 A Dafydd a ddywedodd wrth Gad, y mae yn gyfyng iawn arnafi: syrthiwyf attolwg yn llaw yr Arglwydd (canys ei drugareddau ef ydynt aml iawn) ac na syrthiwyf yn llaw dŷn.

14 Yna y rhoddes yr Arglwydd haint y nodau ar Israel: a syrthiodd o Israel ddeng mîl a thrugain mîl o wŷr.

15 A Duw a anfonodd angel i Ierusalem iw dinistrio hi, ac fel yr oedd yn ei dinistrio, yr Arglwydd a edrychodd, ac a edifarhaodd am y drwg, ac a ddywedodd *wrth yr angel oedd yn dinistrio, digon bellach, attal dy law: ac angel yr Arglwydd oedd yn sefyll wrth lawr dyrnu* Ornan y Iebusiad.

16 A Dafydd a ddercheffodd ei lygaid, ac a ganfu angel yr Arglwydd yn sefyll rhwng y ddaear a'r nefoedd, a'i gleddyf noeth yn ei law wedi ei eftyn tua Ierusalem. A syrthiodd Dafydd a'r henuriaid (y rhai oedd wedi ymwisco mewn sachlain) ar eu hwynebau.

17 A Dafydd a ddywedodd wrth Dduw, onid myfi a ddywedais am gyfrif y bobl? a mi yw'r hwn a bechais, ac a wneuthum fawr ddrwg, ond y defaid hyn, beth a wnaethant hwy? fy Arglwydd Dduw bydded attolwg dy law arnafi, ac ar dŷ fy nhâd, ac nid ynbli ar dy bobl.

18 *Yna angel yr Arglwydd a archodd i Gad ddywedyd wrth Ddafydd, am fyned o Dafydd i fynu i gyfodi allor i'r Arglwydd yn llawr dyrnu Ornan y Iebusiad.

19 A Dafydd a aeth i fynu, yn ôl gair Gad, yr hwn a lefarasei efe yn enw yr Arglwydd.

20 ‖ Yna y trôdd Ornan ac a ganfu yr angel, a'i bedwar mab gyd ag ef a ymguddiasant: ac Ornan oedd yn dyrnu gwenith.

21 A Dafydd a ddaeth at Ornan, ac edrychodd Ornan, aca ganfu Ddafydd, ac a aeth allan o'r llawr dyrnu, ac a ymgrymmodd i Dafydd, a'i wyneb tua'r ddaear.

22 A dywedodd Dafydd wrth Ornan, moes i mi lê y llawr dyrnu, fel yr adailadwyf ynddo allor i'r Arglwydd: dyro ef i mi am ei lawn werth, fel yr attalier y blâ oddi wrth y bobl.

23 Ac Ornan a ddywedodd wrth Ddafydd, cymmer it ti, a gwnaed fy arglwydd frenin yr hyn fyddo da yn ei olwg. Wele rhoddaf yr ychen yn boeth offrwm, a'r offer dyrnu yn gymmyd, a'r gwenith yn fwyd offrwm: hyn oll a roddafi.

24 *A'r brenin Dafydd a ddywedodd wrth Ornan, nid *felly*, onid gan *brynu y prynafef am ei lawn werth: canys ni chymeraf i'r Arglwydd yr eiddo ti, ac nid offrymmaf boeth offrwm yn rhâd.

25 Felly y rhoddes Dafydd i Ornan am y lle, chwe chan ficl o aur wrthbwys.

26 Ac yno *a adeiladodd Dafydd allor i'r Arglwydd, ac a offrymmodd boeth offrymmau, ac ebyrth hedd, ac a alwodd ar yr Arglwydd, ac efe a'i attebodd ef o'r nefoedd drwy dân ar allor y poeth offrwm.

27 A dywedodd yr Arglwydd wrth yr angel, ac yntef a roes ei gleddyf yn ei wain drachefn.

28 Y pryd hynny, pan ganfu Dafydd ddarfod i'r Arglwydd wrando arno ef yn llawr dyrnu Ornan y Iebusiad, efe a aberthodd yno.

29 Ond tabernacl yr Arglwydd, yr hon a wnelsei Moses yn yr anialwch, ac allor y poeth offrwm, oedd y pryd hynny yn yr vchelfa yn* Gibeon.

30 Ac ni allei Dafydd fynedo'i blaen hi i ymofyn â Duw: canys ofnasai rhag cleddyf angel yr Arglwydd.

PEN. XXII.

1 Dafydd wedi gwybod y lle yr adeiledid y Deml yn paratoi llawer o ddefnyddiau i'w hadeilad hi. 6 Dafydd yn dysgu i Salomon addewidion Duw, a'i ddîfed wrth adeiladu'r Deml, 17 ac yn gorchymyn i'r Tywysogion i gynnorthwyo ef.

A Dywedodd Dafydd, hwn yw tŷ'r Arglwydd Dduw, ac dymma allor y poeth offrwm i Israel.

2 Dywedodd Dafydd hefyd am gasclu y dieithriaid oedd yn nhir Israel: ac efe a osododd seiri meini i naddu cerric nâd, i adeiladu tŷ Dduw.

3 A pharatoawdd Dafydd haiarn yn helaeth tu ag at hoelion dryssau y pyrth, ac i'r cyssylltiadau, a phrês mor helaeth ac nad oedd arno bwys.

4 Coed cedr hefyd allan o rif: canys y Sidoniaid a'r Tyriaid a ddygent gedrwŷdd lawer i Ddafydd.

5 A dywedodd Dafydd, *Salomon fy mab *fydd* ieuange a thŷner, a'r tŷ a adailadir ir Arglwydd, rhaid iddo fod mewn mawredd, mewn rhagoriaeth, mewn enw, ac mewn gogoniant, drwy'r holl wledydd: paratoaf yn awr tu ag atto ef: felly y paratôdd Dafydd yn helaeth cyn ei farwolaeth.

6 Ac efe a alwodd ar Salomon ei fab, ac a orchymynnodd iddo adeiladu tŷ i Arglwydd Dduw Israel.

7 Dywedodd Dafydd hefyd wrth Salomon 3 fy mab, yr oedd yn fy mryd i adailadu tŷ i enw'r Arglwydd fy Nuw.

8 Eithr gair yr Arglwydd a ddaeth attafi, gan ddywedyd, *gwaed lawer, a dywelltaist ti, a rhyfeloedd mawrion a wnaethoft ti: nid adailledi di dŷ i'm henw i: canys gwaed lawer a dywelltaist ar y ddaiar yn fy ngwydd i.

9 Wele, mab a enir i ti, efe a fydd ŵr llonydd, ac mi a roddaf lonyddwch iddo efe gan ei holl elynion o amgylch: canys ‖ Salomon fydd ei enw ef, heddwch hefyd a thangneddyf a roddaf i Israel yn ei ddyddiau ef,

10 *Efe a adailada dŷ i'm henw, ac efe a fydd i mi yn fab, a minneu yn dâd iddo: ynte[d] a sicrhâf hefyd or seddfa ei frenhiniaeth ef ar Israel byth.

11 Yn awr fy mab, yr Arglwydd fyddo gyd â thi, a ffynna di thau, ac adeilada dŷ'r Arglwydd dy Dduw, megis a ddywedodd efe am danat ti.

12 Yn vnic rhodded yr Arglwydd i ti ddoethineb,

*1 Sam. 24.24.

*Pen. 16. 39. 2. cro. 1. 3. 2. bren 3. 1.

*Pen. 29. 2

*2 Sam. 24. 18. 2 Sam. 7. 13. 1 bren. 5. 5

thineb,a deall, a thodded it orcymynion am Iſrael, fel y cadwech gyfraith yr Arglwydd dy Dduw.

13 Yna y ſynni,os gwili ar wneuthur y deddfau, a'r barnedigaetha:a orchymynnodd yr Arglwydd i Moſes am Iſrael: yngryſhâ,ac ymwrola,nac ofna, ac na arſwyda.

‖ *Neu, nbrallod.* 14 Ac wele,yn ſy ‖ nhlodi paratoais i dŷ 'r Arglwydd,gan-mil o dalentau aur, a mil o filoedd o dalentau arian,ar brês hefyd,ac ar haiarn nid *oes* *verſe 3. *bwys, (canys y mae yn helaeth) coed hefyd,a meini a baratoais i,chwanega di thau attynt hwy.

15 Hefyd *y mae* yn aml gyd â thi weithwŷr gwaith,*ſef* cymyn-wŷr,a ſeiri maen, a phren,a phob rhai celfydd ym mhob gwaith.

16 Ar aur, ar arian, ar brês, ac ar haiarn, nid *oes* rifedi: cyfod tithau,a gweithia, a'r Arglwydd a fydd gyd â thi.

17 A Dafydd a orchymynnodd i holl dywyſogion Iſrael gynnorthwyo Salomon ei fab *gan ddywedyd,*

18 Onid *yw* 'r Arglwydd eich Duw gyd â chwi? ac oni roddes eſe lonyddwch i chwi oddi amgylch? canys rhoddes yn ſy llaw i drigolion y tir,a'r tir a ddaroſtyngwyd o flaen yr Arglwydd,ac o flaen ei bobl eſ.

19 Yn awr rhoddwch eich calon, a'ch enaid i geiſio yr Arglwydd eich Duw: cyfodwch hefyd, ac adeiladwch gyſſegr yr Arglwydd Dduw, i ddwyn Arch cyfammod yr Arglwydd, a ſanctaidd leſtri Duw,i'r tŷ a adeiledir i enw 'r Arglwydd.

PEN. XXIII.

1 Dafydd yn ei henaint yn gwneuthur Salomon yn frenhin. 2 Rhifedi a doſparthiadau y Leuiaid. 7 Teuluoedd y Gerſoniaid. 12 Meibion Cohath. 21 Meibion Merari. 24 Swydd y Leuiaid.

* pen.28. 5. 1 bren. 1.30. A Phan *oedd* Dafydd yn hên, ac yn llawn o ddyddiau,*eſe a oſododd Salomon ei fab yn frenin a'r Iſrael.

2 Ac eſe a gynnullodd holl dywyſogion Iſrael, a'r offeiriaid,a'r Leſiaid.

* Num. 4.3. 3 A'r Leſiaid a gyfrifwyd o *fab deng-mlwydd ar hugain,ac vchod: a'i nifer hwy wrth eu pennau, bob yn ŵr,*oedd* onid dwy fil deugain.

4 Or rhai yr oedd pedair mil ar hugain, i orchwylio ar waith tŷ 'r Arglwydd: ac yn ſwyddogion ac yn farnwyr,chwemil.

5 A phedair mîl yn borthorion,a phedair mîl yn moliannu 'r Arglwydd â'r offer a wnelſwn i *eb Dafydd* i foliannu.

* Pen. 6.1.exod. 6.16. 1 Cron. 8.14 & 29.25. * Pen. 26.21. ‖ *Neu, Libni,* pen.6.17. ‖ *Neu,* Zi-za, *ver.*11 † *Hebr. amlha-ſans ſiéion.* 6 A *doſparthodd Dafydd hwynt yn ddoſparthiadau,ym myſc meibion Leſi *ſef* Gerſon, Cohath,a Merari.

7 O'r *Gerſoniaid,*yr oedd* ‖ Laadan,a Simei.

8 Meibion Laadan, y pennaf Iehiel, a Zetham, a Ioel,tri.

9 Meibion Simei, Selomith,a Haziel,a Haran; tri. Y rhai hyn *oedd* benaua cenhedl Laadan.

10 Meibion Simei hefyd *oedd* Iahath, ‖ Zina, a Ieus, a Beriah. Dymma bedwar mab Simei.

‖ *Neu,* Zi-za, *ver.*11 † *Hebr. amlha-ſans ſiéion.* 11 A Iahath oedd bennaf, a Ziza yn ail: ond Ieus a Beriah nid † oedd nemmor o feibion iddynt: am hynny yr oeddynt hwy yn vn cyſtrif, wrth dŷ eu tâd

12 Meibion Cohath: Amram, Iſhar, Hebron, a Vzziel,pedwar.

* Exod. 3.2 & 4.20. * Exod. 28. hebr. 5.4. 13 Meibion *Amram, *oedd* Aaron, a Moſes: ac *Aaron a naillt wyd i ſancteiddio y cyſſegr ſanctaidd oloſaf, eſe a'i feibion byth, i arogldarthu ger bron yr Arglwydd, iw waſanaethu eſ, ac y ſendigo yn ei enw ef,yn dragywydd.

14 A *Moſes gŵr Duw,ei feibion eſe a alwyd yn llwyth Leſi. * Exod. 2.22.

15 Meibion Moſes *oedd* * Gerſom,ac Eliezer. * Exod. 18.3.

16 *O* feibion Gerſom,Sebuel *oedd* y pennaf. * Pen. 26.24.

17 A meibion Eliezer oedd *Rehabiah y pennaf: ac i Eliezer nid oedd meibion eraill; ond meibion Rehabiah a amlhâſant yn ddir-fawr.

18 O feibion Iſhar,Selomith y pennaf. ‖ Neu, pennaſ.

19 O feibion Hebron, Ieriah y cyntaf, Amariah 'r ail,Iahaziel y trydydd, a Iecamiam y pedwerydd.

20 O feibion Vzziel: Micah y cyntaf, a Iſſiah 'r ail.

21 Meibion Merari,*oedd* Mahli, a Muſi. Meibion Mahli, Eleazar,a Chis.

22 A bu farw Eleazar,a meibion nid oedd iddo ei,onid merched,a meibion Cis eu ‖ brodyr a'i priododdi hwynt. ‖ Neu, cornaſ.

23 Meibion Muſi: Mahli: ac Eder, a Ierimoth, tri.

24 Dymma feibion *Leſi,yn ôl tŷ eu tadau, pennau *eu* cenedl,wrth eu rhifedi,dan nifer *eu* henwau wrth eu pennau, y rhai oedd yn gwneuthur y gwaith i waſanaeth tŷ 'r Arglwydd, o fab *vgain mlwydd ac vchod. * Num. 1.3 to 24.

25 Canys dywedodd Dafydd,Arglwydd Dduw Iſrael a roddes lonyddwch iw bobl, ‖ i arosyn Ieruſalem byth: ‖ Neu, ac y mae yn aros,

26 A hefyd i'r Leſiaid: ni ddygant mwyach y tabernacl,na dim o'i leſtri,iw waſanaeth eſ.

27 Canys yn ôl geiriau diweddaf Dafydd, y cyfriſwyd meibion Leſi, o fab vgain mlwydd ac vchod.

28 A'i † gwaſanaeth hwynt *oedd* fod wrth law meibion Aaron yngwenidogaeth tŷ 'r Arglwydd yn y cynteddau, ac yn y ceiloedd, ac ym mhuredigaeth pob ſanctaidd-beth,ac yngwaith gwenidogaeth tŷ Dduw: † Heb. ſefiſiaſ.

29 *Yn y bara goſod hefyd, ac ymmhcillied y bwyd offrwm,ac yn y teiſemau croyw,yn y ‖ radell hefyd, ac yn y badell ffrio, ac ym mhob meſur; a chyfan meidroldeb: * Pen. 9.31. 1 Cron. 23. 29. ‖ Neu, Lactes,

30 Ac i ſefyll bob boreau i foliannu,ac i ogoneddu yr Arglwydd,ſelly hefyd bryd nawn:

31 Ac i offrymmu pob offrwm poeth i'r Arglwydd ar y Sabbothau,ar y newydd loerau, ac ar y gwiliau goſodedig,wrth rifedi, yn ôl y ddeſod *ſydd* arnynt, yn waſtadol ger bron yr Arglwydd.

32 Ac i gadw gorchwyliaeth pabell y cyfarfod, a gorchwyliaeth y cyſſegr, a gorchwyliaeth meibion Aaron eu brodyr, yngwaſanaeth tŷ 'r Arglwydd.

PEN. XXIIII.

1 Doſparthu meibion Aaron yn xxiiŵ o ddoſparthiadau wrth goel bren. 20 Rhannu y Cohathiaid, 27 a'r Merariaid wrth goel byrn.

* Lmit. 10.6. DYmma ddoſparthiadau * meibion Aaron. Meibion Aaron *oedd* Nadab,ac Abihu, Eleazar,ac Ithamar.

* Num. 3.4 & 26.60. 2 A bu farw * Nadab ac Abihu,o flaen eu tâd,ac nid oedd meibion iddynt:am hynny Eleazar,ac Ithamar a offeiriadaſant.

3 A Dafydd a'i doſparthodd hwynt, a Zadoc o feibion Eleazar, ac Ahimelech o feibion Ithamar, yn ôl eu ſwyddau,yn eu gwaſanaeth.

4 A chaſwyd mwy o feibion Eleazar yn llywodraethwŷr, nag o feibion Ithamar: ac fel hyn y rhannwyd hwynt. *Yr ydoedd* o feibion Eleazar, yn bennau ar dŷ eu tadau, yn ar bymthec, ac o feibion Ithamar,yn ôl tŷ eu tadau,ŵyth.

5 Felly y doſparthwyd hwynt wrth goelbrenau, y naill gyd â'r llall; canys tywyſogion y cyſſeg-

oſſiegr, a thywyſogion o'r Duw oedd o feibion Eleazar, ac o feibion Ithamar.

6 A Semaiah mab Nathaneel yſcrifennydd, o lwyth Leſi, a'i ſcrifennodd hwynt, ger bron y brenin, ac tywyſogion, a Zadoc yr offeiriaid, ac Ahimelech mab Abiathar, a phen cenedl yr offeiriaid, a'r Leſiaid; yn † teulu a ddaliwyd i Eleazar, ac yn *odd* a ddaliwyd i Ithamar.

7 A'r coel-bren cyntaf a ddaeth i Iehoiarib, a'r ail i Iedaiah,

8 Y trydydd i Harim, y pedwerydd i Seorim,

9 Y pummed i Malchiah, y chweched i Miiamin,

10 Y ſeithfed i Haccos, yr wythfed i *Abiah,

11 Y nawfed i Ieſua, y decfed i Secaniah,

12 Yr vnfed ar ddec i Eliaſib, y deuddecfed i Iacim,

13 Y trydydd ar ddêc i Huppah, y pedwerydd ar dêc i Ieſebeab,

14 Y pymthecfed i Bilgah, yr vnfed ar bymthec i Immer,

15 Y deufed ar bymthec i Hezir, y deunawfed i Aphſes,

16 Y Pedwerydd ar bymthec i Pethahiah, yr vgeinfed i Iehefecel,

17 Yr vnfed ar hugain i Iachin, y ddeufed ar hugain i Gamul,

18 Y trydydd ar hugain i Delaiah, y pedwerydd ar lug. in i Maaſiah.

19 Dymma eu doſparthiadau hwynt yn eu gwaſanaeth, i ſyned i dŷ 'r Arglwydd yn ôl eu defod, tan law Aaron eu tâd, ſel y gorchymynnaſei Arglwydd Duw Iſrael iddo ef.

20 Ar lleill o feibion Leſi oedd y rhai hyn o feibion Amram, Subael; o feibion Subael, Iehdeiah.

21 Am Rehabiah, Iſia oedd ben ar feibion Rehabiah.

22 Or Izhariaid, Selomoth: o feibion Selomoth, Iahath.

23 A * meibion *Hebron oedd* Ieriah.

24 O feibion Vziel, Michah: o feibion Michah, Samir.

25 Brawd Michah *oedd* Iſiah; o feibion Iſiah Zechariah.

26 Meibion Merari *oedd* Mahli, a Muſi; meibion Iaaziah, Beno.

27 Meibion Merari o Iaaziah, Beno, a Soham, a Zaccur, ac Ibri.

28 O Mahli *y daeth* Eleazar, ac ni bu iddo ef feibion.

29 Am Cis: mab Cis oedd Ierahmeel.

30 A meibion Muſi *oedd* Mahli, ac Eder, a Ierimoth. Dymma feibion y Leſiaid yn ôl tŷ eu tadau.

31 A hwy a ſwriaſant goel brennau ar gyfer eu brodyr meibion Aaron, ger bron Dafydd y brenin, a Sadoc, ac Ahimelech, a phennau cenedl yr offeiriaid, a'r Leſiaid, *ie* y pen-cenedl ar gyfer y brawd ieuangaf.

PEN. XXV.

1 *Rhiſedi a ſwyddau y cantorion.* § *Eu doſparthiadau hwy yn bedwar doſparthiad ar hugain.*

A Naillduodd Dafydd, a thywyſogion y llu, rai at y gwaſanaeth, o feibion Aſaph, a Heman, a Ieduthun, y rhai a brophwydent â thelynau, ac â nablau, ac â ſymbalau; a nifer y gweithwyr yn ôl eu gwaſanaeth ydoedd:

2 O feibion Aſaph; Zaccur, a Ioſeph, a Nethaniah, § Aſarelah, meibion Aſaph, *yr hwn* oedd yn prophwydo wrth law y brenin.

3 O Ieduthun: meibion Ieduthun, Gedaliah, § Zeri, a Ieſaiah, a Haſabiah, a Mattithiah, § chwech, tan law Ieduthun eu tâd, ar y delyn yn prophwydo, i foliannu, ac i glodfori yr Arglwydd.

4 O Heman: meibion Heman, Bucciah, Mattaniah, § Vziel, § Sebuel, a Ierimoth, Hananiah, Hanani, Eliatha, Gedalti, a Romamti-Ezer, Iosbecaſah, Malothi, Hothir, *a* Mahazioth,

5 Y rhai hyn oll *oedd* feibion Heman, gweledydd y brenin § yngeiriau Duw, i dderchafu y corn. Duw hefyd a roddes i Heman bedwar ar ddêc o feibion, a thair o ferched.

6 Y rhai hyn oll *oedd* tan law eu tâd, yn canu yn nhŷ 'r Arglwydd, â ſymbalau, â nablau, thelynau, i waſanaeth tŷ Duw; yn ôl † treſn y brenhin i Aſaph, a Ieduthun, a Heman.

7 A'i nifer hwynt, ynghyd â'i brodyr dyſcedic ynghanedau 'r Arglwydd, *ſef* pob vn cyſarwyddid, oedd ddau cant, pedwar vgain, ac vvch.

8 A hwy a ſwriaſant goel-brennau, cylch yn erbyn cylch, bychan a mawr, athro a diſcybl.

9 A'r coel-bren cyntaf a ddaeth dros Aſaph i Ioſeph, yr ail i Gedaliah, eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

10 Y trydydd i Zaccur: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

11 Y pedwerydd i Izri: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

12 Y pummed i Nethaniah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

13 Y chweched i Bucciah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

14 Y ſeithfed i Ieſarelah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

15 Yr wythfed i Ieſaiah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

16 Y nawfed i Mattaniah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

17 Y decfed i Simei: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

18 Yr vnfed ar ddec i Azareel: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

19 Y deuddecfed i Hazabiah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

20 Y trydydd ar ddêc i Subeal: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

21 Y pedwerydd ar ddêc i Mattithiah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

22 Y pymthecfed i Ierimoth: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

23 Yr vnfed ar bymthec i Hananiah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

24 Y ddeufed ar bymthec i Iosbecaſah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

25 Y deunawfed i Hanani: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

26 Y pedwerydd ar bymthec i Malothi: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

27 Yr vgeinfed i Eliathah: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

28 Yr vnfed ar hugain i Hothir: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

29 Y ddeufed ar hugain i Gedalti: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

30 Y trydydd ar hugain i Mahazioth: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

31 Y pedwerydd ar hugain i Romamti-Ezer: eſe a'i feibion a'i frodyr, *oedd* ddeuddec.

PEN. XXVI.

1 *Doſparthiadau y porthorion.* 13 *Rhannu iddynt y pyrth wrth goel-bren.* 20 *Y Leuiaid y rhai oedd ar y tryſorau.* 29 *Swyddogion allan wyr.*

Am

§ *Trwy yſbryd Sanct, vers.* 2.

17. *Neu, Azareel, vers.* 18.

Neu, Subael, vers. 20.

Neu, yn achoſion.

† *Hebr.* Llaw.

AM ddosparthiad y porthorion: o'r Corhiaid yr oedd ‖ Meselemiah mab Core o feibion ‖ Neu. Selemiah, ‖ Asaph. vers. 14.

2 A meibion Meselemiah *oedd* Zechariah y cyntaf-anedic, Iediael yr ail, Zebadiah y trydydd, Iathniel y pedwerydd, ‖ Neu, Abia- Saph, Pen. 9. 19 & 6. 37.

3 Elam y pummed, Iehohanan y chweched, Elioenai y seithfed.

4 A meibion Obed Edom, Semaiah y cyntaf-anedic, Iehozabad yr ail, Ioah y trydydd, a Saccar y pedwerydd, a Nethantel y pummed.

5 Ammiel y chweched, Issachar y seithfed, Peulthai yr wythfed: canys Duw a'i bendithiodd ‖ ef. ‖ Sef, Obed Edom Pen. 13. 25.

6 Ac i Semaiah ei fab ef, y ganwyd meibion, y rhai a arglwyddiaethasant ar dŷ eu tâd: canys cedyrn o nerth oeddynt hwy.

7 Meibion Semaiah: Othni, a Rephael, ac Obed, Elzabad, ei frodyr ef *oedd* wyr nerthol, *sef* Elihu, a Semachiah.

8 Y rhai hyn oll o feibion Obed Edom, hwynt hwy a'i meibion, a'i brodyr, yn wŷr nerthol mewn cryfdwr, tu ag at y wenidogaeth, *oedd* dri vgain a dau, o Obed Edom.

9 Ac i Meselemiah yn feibion, ac yn frodyr *yr oedd* tri ar bymthec o wyr nerthol.

10 O Hosah hefyd, o feibion Merari, yr oedd meibion, Zimri y pennaf, (er nad oedd efe gyntaf-anedic, etto ei dâd a'i gosododd ef yn ben,)

11 Helciah yr ail, Tebaliah y trydydd, Zechariah y pedwerydd: holl feibion a brodyr Hosah *oedd* dri ar ddêc.

12 Ymhlith y rhai hyn yr *oedd* dosparthiadau y porthorion, sef ymmhlith y pennaethiaid, ac iddynt orchwyliaeth ar gyfer eu brodyr i wasanaethu yn nhŷ'r Arglwydd.

13 A hwy a fyriasant goel-brennau, ‖ fychan a mawr, yn ôl tŷ en tadau, am bob porth. ‖ Neu, tros fychan.

14 A choel-bren ‖ Selemiah a fyrthiodd tu a'r dwyrain, a *thros* Zechariah ei fab (cynghorwr deallgar) y bwriasant hwy goel-brennau, a'i goelbren ef a ddaeth tu a'r gogledd. ‖ Neu, Meselemiah, vers. 1.

15 I Obed Edom tu a'r dehau, ac iw feibion *y daeth* tŷ ‖ Asuppim. ‖ Sef, cynnullfan.

16 I Suppim, a Hosah, tu a'r gorllewin, gyd â phorth Salecheth, yn ffordd y ‖ rhiw, *yr oedd* y naill orchwyliaeth ar gyfer y llall. ‖ Gwel, 1 Bren. 10. 4. 2 Cron. 9. 4, 11.

17 Tua'r dwyrain *yr oedd* chwech o Lefiaid, tua'r gogledd pedwar bennydd, tua'r dehau pedwar bennydd a thuac Asuppim dau a dau.

18 A Pharbar tua'r gorllewin, pedwar ar y ffordd, a dau yn Pharbar.

19 Dymma ddosparthiadau y porthorion, o feibion Core, ac o feibion Merari.

20 Ac o'r Lefiaid, Ahiah *oedd* ar drysorau tŷ Dduw, ac ar drysorau y pethau cyssegredic.

21 A'n feibion ‖ Laadan: meibion y Gersoniad Laadan, penau tylwyth Laadan y Gersoniad, *oedd* ‖ Iehieli. ‖ Neu, Libni, Pen. 6. 17.

22 Meibion Iehieli, Zethan a Ioel ei frawd, *oedd* ar drysorau tŷ'r Arglwydd. ‖ Neu, Iehiel, Pen. 23. 8

23 O'r Amramiaid, o'r Izhariaid, o'r Hebroniaid, o'r Ozieliaid.

24 A Sebuel mab Gersom, mab Moses, *oedd* olygvr ar y trysorau.

25 A'i frodyr ef o Eleazar: Rehabiah ei fab ef, a Iesaiah ei fab ynteef, a Ioram ei fab ynteef, a Zichri ei fab ynteef, a Selomith ei fab ynteef.

26 Y Selomith hwnnw a'i frodyr *oedd* ar holl drysorau y pethau cyssegredic a gasglasai Dafydd frenin, a'r tadau pennaf, a thywysogion y miloedd a'r canroedd, a thywysogion y llu

27 O'r rhyfeloedd, ac o'r yspail y cyssegrasant i gynnal tŷ'r Arglwydd.

28 A'r hyn oll a gyssegrodd Samuel y gweledydd a Saul mab Cis, ac Abner mab Ner, a Ioab mab Seruiah, a phwy bynnac a gyssegrasei ddim, yr oedd efe tan law Selomith a'i frodyr.

29 O'r Izhariaid, Cenaniah a'i feibion *oedd* yn Israel, yn swyddogion, ac yn farnwyr, ar y gwaith oddi allan.

30 O'r Hebroniaid Hasabiah a'i frodyr, meibion nerthol, mil a saith gant *oedd* mewn swydd yn Israel, o'r tu hwnt i'r Iorddonen tua'r gorllewin, yn holl waith yr Arglwydd, ac yngwasanaeth y brenin.

31 O'r Hebroniaid Ieriah, *oedd* ben o'r Hebroniaid, yn ôl eu cenedlaethau ei dadau, yn y ddengfed flwyddyn o deyrnasiad Dafydd y ceisiwyd hwynt, a chafwyd yn eu mysc hwy wŷr cryfion nerthol, yn Iaser Gilead.

32 A'i frodyr ef yn feibion nerthol *oedd* ddwy fil a saith gant o bennau cenedl: a Dafydd y brenin a'i gosododd hwynt ar y Rubeniaid, a'r Gadiaid, a hanner llwyth Manasseh, ym mhob gorchwyl Duw, a gorchwyl y brenin.

PEN. XXVII.

1 Y deuddec tywysog am bob mis. 16 Pennaethiaid y deuddeg-llwyth. 23 Rhwystro cyfrif y bobl. 25 Amryw swyddogion Dafydd.

PEdair mil ar hugain *oedd* bob dosparthiad o feibion Israel dan eu rhif, yn bennau cenedl, ac yn dywysogion miloedd, a chantoedd, a'i swyddogion yn gwasanaethu'r brenin ym mhob achos o'r dosparthiadau, yn dyfod i mewn, ac yn myned allan, o fis i fis, drwy holl fisoedd y flwyddyn.

2 Ar y dosparthiad cyntaf, tros y mis cyntaf, *yr oedd* Iasobeam mab Zabdiel, ac yn ei ddosparthiad ef *yr oedd* pedair mil ar hugain.

3 O feibion Perez *yr oedd* y pennaf o holl dywysogion y llu, tros y mis cyntaf.

4 Ac ar ddosparthiad yr ail mis *yr oedd* ‖ Dodai'r Ahohiad, ac o'i ddosparthiad ef yr oedd Micloth hefyd yn gapten: ac yn ei ddosparthiad ef bedair mil ar hugain. ‖ Neu, Dodai

5 Trydydd tywysog y llu tros y trydydd mis, *oedd* Benaiah mab Iehoiada yr ‖ offeiriad pennaf, ac yn ei ddosparthiad ef bedair mil ar hugain. ‖ Neu, Sunamiad

6 Y Benaiah hwn *oedd* gadarn *ym mhlith* y deg ar hugain, ac oddi ar y deg ar hugain: ac yn ei ddosparthiad ef *yr oedd* Amizabad ei fab ef.

7 Y pedwerydd, dros y pedwerydd mis *oedd* Asahel brawd Ioab, a Zebadiah ei fab yn ei ôl ef: ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

8 Y pummed, dros y pummed mis *oedd* dywysog Samhuth yr Izrahiad, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

9 Y chweched, dros y chweched mis *oedd* Ira mab Icces y Tecoad, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

10 Y seithfed, dros y seithfed mis, *oedd* Helez y Peloniad, o feibion Ephraim, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

11 Yr wythfed, dros yr wythfed mis, *oedd* Sibbecai'r Husathiad, o'r Zarhiaid, ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain:

12 Y nawfed, tros y nawfed mis, *oedd* Abiezer yr Anathothiad, o'r Beniaminiaid; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

13 Y degfed, dros y degfed mis, *oedd* Maharai y Netophathiad, o'r Zarhiaid; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

14 Yr vnfed ar ddeg, tros yr vnfed mis ar ddeg, *oedd* Benaiah y Pirathoniad, o feibion Ephraim;

ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

15 Y deuddeccfed, dros y deuddeccfed mis, *oedd* Heldai y Netophathiad, o Othniel; ac yn ei ddosparthiad ef, pedair mil ar hugain.

16 Ac ar lwythau Israel, ar y Rubeniaid, Eliezer mab Zichri *oedd* dywysog: ar y Simeoniaid, Sephatiah mab Maachah.

17 Ar y Leiaid, Hasabiah mab Cemuel: ar yr Aaroniaid, Zadoc.

18 Ar Iuda, Elihu vn o frodyr Dafydd: ar Issachar, Omri mab Michael.

19 Ar Zabulon Ismaiah, mab Obadiah: ar Nephtali Ierimoth mab Azriel.

20 Ar feibion Ephraim, Hoseah mab Azaziah: ar hanner llwyth Manasseh, Ioel mab Pedaiah.

21 Ar hanner llwyth Manasseh, yn Gilead, Ido, mab Zechariah: ar Beniamin, Iasiel mab Abner.

22 Ar Dan, Azariel mab Ieroham. Dymma dywysogion llwythau Israel.

23 Ond ni chymmerth Dafydd den rhifedi hwynt o fab vgain mlwydd ac ifod: canys dywedasai yr Arglwydd, yr amlhaai efe Israel, megis ser y nefoedd.

24 * Ioab mab Serfiah a ddechreuodd gyfrif, end ni orphennodd efe, am fod o achos hyn lidiawgrwydd yn erbyn Israel, ac nid aeth y cyfrif hwn vm mysc cyfrifon Cronicl y brenin Dafydd.

25 Ac ar drysorau y brenin, *yr oedd* Azmafeth mab Adiel: ac ar y tryssordai yn y maesydd, yn y dinasoedd, yn y pentrefi hefyd, ac yn y tyrau, *yr oedd* Iehonathan mab Vzziah.

26 Ac ar weith-wyr y maes, *y rhai oedd* yn llafurio y daiar, *yr oedd* Ezri mab Celub.

27 Ac ar y gwinllanoedd *yr oedd* Simei y Ramathiad, ac ar yr hyn *oedd* yn *dyfod* o'r gwinllanoedd, i'r seleran gwin, *yr oedd* Zabdi y Siphmiad.

28 Ac ar yr oliwydd, a'r sycomor-wydd, y rhai *oedd* yn y dyffrynoedd, yr *oedd* Baalhanan y Gederiad: ac ar y seleran olew, *yr oedd* Ioas.

29 Ac ar yr ychen pascedic yn Saron, *yr oedd* Setrai y Saroniad: ac ar yr ychen yn y dyffrynoedd, *yr oedd* Saphat mab Adlai.

30 Ac ar y camelod, *yr oedd* Obil yr Ismeliad, ac ar yr asslynod, Iehdeiah y Meronothiad.

31 Ac ar y defaid, *yr oedd* Iaziz yr Hageriad. Y rhai hyn oll *oedd* dywysogion y golud eiddo brenin Dafydd.

32 A Iehonathan ewythr Dafydd frawd ei dad, oedd gynghorwr, gwr doeth, ac ysgrifennydd: Iehiel hefyd * Hachmoni, *oedd* gyd â meibion y brenin.

33 Ac Ahitophel *oedd* gynghorwr y brenin, a Husai 'r Arciad *oedd* gyteill y brenin.

34 Ac ar ôl Ahitophel *yr oedd* Iehoiada mab Benaiah, ac Abiathar: a thywysog llu y brenin *oedd* Ioab.

PEN. XXVIII.

1 *Dafydd, yngwydd yr holl bobl, yn datcan daioni Duw iddo ef a'i addewid iw fab Salomon, ac yn ei hannog, hwynt i ofni Duw.* 9 *ac Yn rhoi cyssur yn Salomon i adeiladu y Demel,* 11 *ynghyd a gorchymmyn iddo ei dull a'i phortreiad hi, ac yn rhoddi iddo hyn ac arian yw gwneuthur hi.*

A Dafydd a gymmullodd holl dywysogion Israel, tywysogion y llwythau, a thywysogion y dosparthiadau, y rhai oedd yn gwasanaethu 'r brenin: tywysogion y miloedd hefyd, a thywysogion y cannoedd, a thywysogion holl olud [a meddiant y brenin, a'i feibion, gyd â'r] ystafellyddion, a'r rai dewr, a phob vn grymmusol o nerth, i Ierusalem.

2 A chyfododd Dafydd y brenin ar ei draed, ac a ddywedodd, gwrandewch arnaf fi fy mrodyr, a'm pobl: myfi *a feddyliai* yn fy nghalon adeiladu tŷ gorphywysfa i Arch cyfammod yr Arglwydd, * ac i ystôl draed ein Duw ni, ac mi a baratoais tu ag at adeiladu.

3 Ond Duw a ddywedodd wrthif, * nid adeiledi di dŷ i'm enw i, canys rhyfel-wr fuoft, a gwaed a dywelltaiſt.

4 Er hynny Arglwydd Dduw Israel a'm etholodd i o holl dŷ fy nhâd, i fod yn frenin ar Israel yn dragywydd: canys * Iuda a ddewisfodd efe yn llywiawdwr, ac o dy Iuda, tŷ fy nhâd i, ac o feibion fy nhâd, efe a fynnei i mi deyrnasu ar holl Israel:

5 * Ac o'm holl feibion innau (canys llawer o feibion a roddes yr Arglwydd i mi) efe hefyd a ddewisfodd Salomon fy mab, i eistedd ar orseddfa brenhiniaeth yr Arglwydd, ar Israel.

6 Dywedodd hefyd wrthif, * Salomon dy fab, efe a adeilada fy nhŷ a'm cynteddau i: canys dewisais ef yn fab i mi, a minnau a fyddaf iddo ef yn dâd.

7 A'i frenhiniaeth ef a ſicrhâf yn dragywydd, os efe a ymegnia i wneuthur fy ngorchymynion, a'm barnedigaethau i, megis y dydd hwn.

8 Yn *awr* gan hynny, ygŵydd holl Israel, cynulleidfa 'r Arglwydd, a llo y clywo ein Duw ni, oedwch, a cheisiwch holl orchymynion yr Arglwydd eich Duw, fel y meddiannoch y wlâd dda *hon*, ac y gadawech hi yn etifeddiaeth rhag meibion ar ech ôl, yn dragywydd.

9 A thithau Salomon fy mab, adnebydd Dduw dy dâd, a gwasanaetha ef â chalon berffaith, ac a meddwl ewyllyſcar: * canys yr Arglwydd ſydd yn chwilio yr holl galonnau, ac yn deall pob dychymyg meddyliau: o cheiſi ef, ti a'i cei, ond os gwrthodi ef, efe a'th fwrw di ymmaith yn dragywydd.

10 Gwêl yn awr mai 'r Arglwydd a'th ddewisfodd di, i adeiladu tŷ y cyſſegr: ymgryfhâ, a gwna.

11 Yna y rhoddes Dafydd i Salomon ei fab, bortreiad y porth, a'i dai, a'i ſeleran, a'i gellau, a'i ſtafelloedd oddi fewn, a thŷ y drugareddfa:

12 A phortreiad yr hyn oll a oedd ganddo trwy 'r Yſpryd, am gynteddau tŷ 'r Arglwydd, ac am yr holl ſtafelloedd o amgylch, am dryſorau tŷ Dduw, ac am drysorau y pethau cyſſegredic:

13 Acam ddosparthiadau yr offeiriaid, a'r Leiaid: ac am holl waith gwenidogaeth ty 'r Arglwydd, acam holl leſtri gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd.

14 Efe *a roddes* o aur wrth bwys, i'r pethau o aur tu ag at holl leſtri pob gwasanaeth, *ac arian* i'r holl leſtri arian, mewn pwys, tu ag at holl leſtri pob math ar wasanaeth:

15 Sef pwys * y canhwyll-brenni aur, a'i lampau aur, wrth bwys i bob canhwyll-bren ac iw lampau: ac i'r canhwyll-brennau arian wrth bwys, i'r canhwyll-bren ac iw lampau, yn ôl gwasanaeth pob canhwyll-bren.

16 Aur hefyd *tan* bwys, tu ag at fyrddau *y bara* gosod, i bob bwrdd, ac arian i'r byrddau arian.

17 * Ac aur pur i'r cigweiniau, ac i'r phiolau, ac i'r dyſclau, ac i'r gorſtychau aur, wrth bwys pob gorſtwch: ac i'r gorſtychau arian wrth bwys pob gorſtwch.

18 Ac i allor yr arogl-darth, aur pur wrth bwys, ac aur i bortreiad cerbyd y * Cerubiaid oedd yn ymledu, ac yn gorchguddio Arch cyfammod yr Arglwydd.

19 Hyn oll *tb yr Dafydd* a wnaeth yr Arglwydd

glwydd i mi ei ddeall mewn ſcrifen, trwy ei law ef arnaſ, *ſef* holl waith y portreiad hwn.

20 A dywedodd Dafydd wrth Salomon ei fab, ymgryfha, ac ymegnia, a gweithia, ac ofna, ac na arſwyda: canys yr Arglwydd Ddnw, ſy Nuw i, *ſydd* gyd â thi, nid ymedy eſe â thi, ac ni'th wrthyd, nes gorphen holl waith gwaſanaeth tŷ 'r Arglwydd.

21 Wele hefyd ddoſparthiadau 'r offeiriaid a'r Lefiaid, i holl waſanaeth tŷ Dduw, a chyd â thi *y maent* yn yr holl waith, a phob yn ewyllyſgar cywreint i bob gwaſanaeth: a y tywyſogion hefyd, a'r bobl oll *ſyddant* wrth dy orchymyn yn gwbl.

PEN. XXIX.

1 Dafydd trwy ei eſampl ei hun, a'i chriol, 6 yn peri i'r tywyſogion ac i'r bobl offrymmu yn ewyllyſgar. 10 Diolch Dafydd a'i weddi. 20 Y bobl, wedi bendithio Duw ac aberthu iddo, yngwneuthur Salomon yn frenhin. 26 Yr hyd y teyrnaſodd Dafydd, a'i farwolaeth ef.

YNa y dywedodd Dafydd y brenin wrth yr holl dyrfa, Duw a ddewiſodd yn unig fy mab Salomon, * *ac y mae eſt* yn ieuange, ac yn dyner, a'r gwaith *ſydd* fawr; canys nid i ddyn y mae 'r llŷs, onid i'r Arglwydd Dduw.

2 Ac â'm holl gryfdwr y paratoais i dŷ fy Nuw aur i'r *gwaith* aur, ac arian i'r arian, a phrês i'r prês, a haiarn i'r haiarn, a choed i'r *gwaith* coed: meini Onix, a *meini* goſod, meini Carbunculus, ac o amryw liw, a phob maen gwerthfawr, a meini Marmor yn aml.

3 Ac etto am *ſod* fy ewyllys tua thŷ fy Nuw, y mae gennif o'm heiddo fy hun, aur, ac arian, yr hwn a roddaf tu ag at dŷ fy Nuw; heb law yr hyn oll a baratoais tua 'r tŷ ſanctaidd.

* 2 Bren. 9.28. 4 Tair mil o dalentau aur, o aur * Ophir: a ſaith mil o dalentau arian puredic, i oreuro parwydydd y tai.

5 Yr aur i'r *gwaith* aur, a'r arian i'r arian, a thu ac at yr holl waith, drwy law y rhai celfydd: pwy hefyd a ymrŷdd yn ewyllyſcar i † ymgyſlegru heddyw i'r Arglwydd?

† Hebr. lenwi ei law.

6 Yna tywyſogion y teuluoedd, a thywyſogion llwythau Iſrael, a thywyſogion y miloedd a'r cantoedd, a ſwyddogion gwaith y brenin, a offrymmaſant yn ewyllyſcar.

7 Ac a roddaſant tu ag at waſanaeth tŷ Dduw, bum mil o dalentau aur, a deng mil o ſyltau, a deng-mil o dalentau arian, a deunaw mil o dalentau prês, a chan mil o dalentau haiarn.

8 A chyd â'r hwn y caid meini, hwy a'i rhoddaſant i dryſor tŷ 'r Arglwydd, drwy law Iehiel y Gerſoniad.

9 A'r bobl a lawenhaſant pan offrymment o'i gwirfodd: am eu bod â chalon berffaith yn ewyllyſcar yn offrymmu i'r Arglwydd: a Dafydd y brenin hefyd a lawenychodd â llawenydd mawr.

10 Yna y bendithiodd Dafydd yr Arglwydd yngwydd yr holl dyrfa, a dywedodd Dafydd, bendigedic *wyt* ti Arglwydd Dduw Iſrael, ein tad ni, o dragwyddoldeb hyd dragwyddoldeb.

11 I ti Arglwydd *y mae* mawredd, a gallu, a gogoniant, a goruwchaſiaeth, a harddwch: canys y cwbl yn y neſoedd, ac yn y ddaiar *ſydd* eiddoti, * y deyrnas *ſydd* eiddo ti Arglwydd, yr hwn hefyd a ymddercheſaiſt yn ben ar bob peth.

* Matth. 6.13. 1 tim. 1. 17. datc. 5.13.

12 Cyfoeth hefyd ac anrhydedd *a ddeuant* oddi wrthit ti, a thi ſydd yn arglwyddiaethu ar bob peth, ac yn dy law di y mae nerth, a chadernid, yn dy law di hefyd y *mae*, mawrhau, a nerthu pob dim.

13 Ac yn awr ein Duw ni, yr ydym ni yn dy foliannu, ac yn clodfori dy enw gogoneddus.

14 Eithr pwy ydwyf, a phwy yw fy mhobl i, fel y caem ni rim i offrymmu yn ewyllyſcar fel hyn? canys oddi wrthit ti *y mae* pob peth, ac o'th law dy hun y rhoeſom i ti.

15 O herwydd dieithriaid *ydym* ni ger dy fron di, ac alltudion fel ein holl dadau: fel * cyſcod *yw* ein dyddiau ni ar y ddaiar, ac nid oes † ymaros.

16 Oh Arglwydd ein Duw, yr holl amldder hyn o baratoeſom ni i adeiladu i ti dŷ, i'th enw ſanctaidd, o'th law di y mae, ac eiddo ti ydyw, oll.

17 Gwn hefyd, ô fy Nuw, * mai ti ſydd yn profi y galon, ac yn ymhoſloni mewn cyfiawnder. Myfi yn vniondeb fy nghalon, ô, wirfodd a offrymmais hyn oll, ac yn awr y gwelais dy bobl a gaſwyd ymma, yn offrymmu yn ewyllyſcar i ti, a hynny mewn llawenydd.

18 Arglwydd Dduw Abraham, Iſaac, ac Iſrael, ein tadau, cadw hyn yn dragywydd ym mwŷd meddyliau calon dy bobl: a † pharatoa en calon hwynt attat ti.

19 A dyro i Salomon fy mab galon berffaith, i gadw dy orchymynion, dy deſtiolaethau, a'th ddeddfau, ac iw gwneuthur *hwynt* oll, ac i adeiladu y llŷs yr hwn y darperais iddo.

20 Dywedodd Dafydd hefyd wrth yr holl dyrfa, bendithiwch attolwg yr Arglwydd eich Duw. A'r holl dyrfa a fendithiaſant Arglwydd Dduw eu tadau, ac a ymgrymmaſant i'r Arglwydd, ac i'r brenin.

21 Aberthaſant hefyd ebyrth i'r Arglwydd, a thrannoeth *yn ôl* y dydd hwnnw, yr aberthaſant yn boerth offrymmau i'r Arglwydd fil o ſuſych, a mil o hyrddod, mil o ŵyn, a'i diod offrymmau, ac ebyrth yn lluoſog, dros holl Iſrael:

22 Ac a fwyttaſant, ac a yfaſant ger bron yr Arglwydd y diwrnod hwnnw, mewn llawenydd mawr, a goſodaſant Salomon fab Dafydd yn frenin yr ail waith; ac * eneiniaſant eſ i'r Arglwydd, yn flaenor, a Zadoc yn offeiriad.

23 Felly 'r eiſteddodd Salomon ar orſeddfa 'r Arglwydd, yn frenin yn lle Dafydd ei dâd, ac a lwyddodd; a holl Iſrael a wrandawſant arno.

24 Yr holl dywyſogion hefyd, a'r cedyrn, a chyd â hynny holl feibion y brenin Dafydd, a roddaſant eu dwylo *ar fod* tan Salomon y brenin.

25 A'r Arglwydd a fawrygodd Salomon yn thigorol yngwydd holl Iſrael, ac a * roddes iddo ogoniant brenhinawl, mâth yr hwn ni bu i vn brenin o'i flaen ef yn Iſrael.

26 Felly * Dafydd mab Ieſſe a deyrnaſodd ar holl Iſrael.

27 A'r dyddiau y teyrnaſodd eſe ar Iſrael *oedd* ddeugain mlhynadd. Saith mlhynedd y teyrnaſodd eſe yn Hebron, a thair blynedd ar ddec ar hugain y teyrnaſodd eſe yn Ieruſalem.

28 Ac eſe a fu farw mewn oedran têg, yn gyflawn o ddyddiau, cyfoeth, ac anrhydedd: a Salomon ei fab a deyrnaſodd yn ei le eſ.

29 Ac *am* weithrodoedd cyntaf a diweddaf y brenin Dafydd, wele y maent yn ſcrifennedic yngeiriau Samuel y gweledydd, ac yngeiriau Nathan y prophwyd, ac yngeiriau Gad y gweledydd.

30 Gyd a'i holl frenhiniaeth eſ, a'i gadernid, a'r amſeran a aethant troſto ei, a thros Iſrael, a thros holl deyrnaſoedd y gwledydd.

¶ All

¶ AIL LLYFR Y CRONICL.

PEN. I.

1 *Salomon yn offrymmu yn Gilcon, 7 yn dewis doethineb, a Duw yn rhoddi ei ddewis ef.* 13 *Ei allu a'i gyfoeth ef.*

A Salomon mab Dafydd a ymgadarnhaodd yn ei deyrnas, * a'r Arglwydd ei Dduw *oedd* gyd ag ef, ac a'i mawrhaodd ef yn ddirfawr.

2 A Salomon a ddywedodd wrth holl Iſrael, wrth dywyſogion y miloedd a'r canteedd, ac wrth y barn-wŷr, ac wrth bob llywodraethwr yn holl Iſrael, *ſef* y pennau cenedl.

3 Felly Salomon a'r holl dyrfa gyd ag ef, a aethant i'r * vchelfa *oedd* yn Gibeon: canys yno yr oedd pabell cyfarfod Duw, yr hon a wnelſei Moſes gwâs yr Arglwydd, yn yr anialwch.

4 Eithr * Arch Duw a ddygaſei Dafydd i fyny o Ciriath-iearim, i'r *lle* a ddarparaſei Dafydd iddi: canys efe a oſodaſai iddi hi babell yn Ieruſalem.

5 Hefyd, yr allor brês a * wnelſei Bezaleel mab Vri fab Hur, oedd yno o flaen pabell yr Arglwydd: a Salomon a'r dyrfa a'i hargeiſtiodd hi.

6 A Salomon a aeth i fyny yno at yr allor brês, ger bron yr Arglwydd, yr hon *oedd* ym mhabell y cyfarfod, a * mil o boeth offrymmon a offrymmodd efe arni hi.

7 Y noſſon honno'r ymddangoſodd Duw i Salomon, ac y dywedodd wrtho ef, Gofyn yr hyn a roddaf i ti.

8 A dywedodd Salomon wrth Dduw, ti a wnaethoſt i mi deyrnaſu yn ei lê ef:

9 Yn awr ô Arglwydd Dduw, ſiccrhaer dy air wrth fy nhâd Dafydd; * canys gwnaethoſt i mi deyrnaſu ar bobl † mor lluoſog a llwch y ddaear.

10 * Yn awr, dyro i mi ddoethineb, a gwybodaeth, fel yr elwyf allan, ac y delwyf i mewn, o flaen y bobl hyn: canys pwy a ddichon farnu dy bobl lnoſog hyn?

11 A dywedodd Duw wrth Salomon, o herwydd bod hyn yn dy feddwl di, ac na ofynnaiſt na chyfoeth, na golud, na gogoniant, nac enioes dy elynion, ac na ofynnaiſt lawer o ddyddiau ychwaith; eithr gofyn o honot i ti ddoethineb, a gwybodaeth, fel y bernit fy mhobl, i'th oſodais yn frenin arnynt:

12 Doethineb, a gwybodaeth a roddwyd it, cyfoeth hefyd, a golud, a gogoniant, a roddaf it, * y rhai ni bu eu cyffelyb gan y brenhinoedd a *fu* o'th flaen di, ac ni bydd y cyffelyb i neb ar dy ôl di.

13 A Salomon a ddaeth o'r vchelfa *oedd* yn Gibeon, i Ieruſalem oddi ger bron pabell y cyfarfod, ac a deyrnaſodd ar Iſrael.

14 A * Salomon a gaſclodd gerbydau, a marchogion; ac yr oedd ganddo fil a phedwar cant o gerbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch, ac efe a'i goſododd hwynt yn ninaſoedd y cerbydau, ac yn Ieruſalem gyd â'r brenin.

15 A'r brenin a † wnaeth yr arian, a'r aur yn Ieruſalem cyn amled a'r cerric, a chedrwŷdd a roddes efe fel y ſycomorwŷdd o amldra, y rhai ſydd yn iſſa yn y dol-dir.

16 † A * meirch a ddygid i Salomon o'r Aipht, ac * edafedd llin: marchnadwŷr y brenin a gymerent yr edafedd llin dan bris.

17 Canys deuent i fyny, a dygent o'r Aipht, ger bŷd am chwe chan *darn* o arian, a march am gant a hanner; ac felly y dygent i holl frenhinoedd yr Hethiaid, ac i frenhinoedd Syria gyd â hwynt.

† *Hebr. Myntiad y meirch*

oedd gan Salomon oedd o'r Aipht.

* 1. Bren. 10.28. 2.cron.9.28. * Eſa.39.9.ezec.27.7. † *Hebr. ſtrwy en llaw bwynt.*

PEN. II.

1 *Ac yn gwaithwyr Salomon wrth adeiladu'r Demel.* 3 *Salomon yn gyrru at Hiram am weithwyr a defnyddiau.* 11 *A Hiram yn ei ateb ef yn gartrefig.*

A Salomon a roes ei fryd ar adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

2 A Salomon a rifodd ddeng-mil a thrugain o gladwŷr, a phedwar vgain mil o gymyn-wyr, yn y mynyddoedd, ac yn oruchwil-wŷr arnynt hwy, dair mil a chwe-chant.

3 A Salomon a anfonodd at ‖ Hiram brenin Tyrus, gan ddywedyd, * megis y gwnaethoſt â Dafydd fy nhâd, ac yr anfonaiſt iddo gedr-wŷdd i adeiladu iddo dŷ i drigo ynddo, *felly gwna â minnau.*

‖ *Neu, Hurom.*

* 2. Sam. 5. 11.

4 Wele fi yn adeiladu tŷ i enw yr Arglwydd fy Nuw, iw gyſlegru iddo, ac i arogl-darthu arogldarth llyſieuog ger ei fron ef, ac i'r gwaſtadol oſodiad *bara*, a'r poeth offrymmau boren a hwyr; ar y Sabbothau, ac ar y newydd loerau, ac ar oſodedic wyliau yr Arglwydd ein Duw ni. Hyd byth y mae hyn ar Iſrael.

5 A'r tŷ a adeiladaſi *fydd* mawr; canys mwy *yw* ein Duw ni nâ'r holl dduwiau.

6 * A phwy † fydd abl i adeiladu iddo eſ dŷ, gan na all y nefoedd, ie nefoedd y nefoedd ei amgyffred? a phwy ydwyfi, ſel yr adeiladwn iddo ei dŷ, ond yn vnic i arogldarthu ger ei fron ef?

* 1. Bren. 8.27. pen. 6.18.

† *Hebr. a gaiff nerth.*

7 Felly yn awr anfon i mi ŵr cywraint, i weithio mewn aur, ac mewn arian, ac mewn prês, ac mewn haiarn, ac mewn porphor, ac yſcarlat, a glâs, ac yn medru cerfio cerfiadau gyd â'r rhai celfydd ſydd gyd â mi yn Iuda, ac yn Ieruſalem, y rhai a ddarparodd fy nhâd Dafydd.

8 Anfon hefyd i mi goed cedr, a ffynnidwydd, ac ‖ Algumim-wydd o Libanus: (canys myfi a wn y meidr dy weiſion di naddu coed Libanus) ac wele, fy ngweiſion inneu a *fyddant* gyd â'th weiſion ditheu:

‖ *Neu algumim,* 2. *Bren.* 10.11.

9 A *hyny* i ddarparu i mi lawer o goed, canys y tŷ yr ydwyfi ar ei adeiladu, *fydd* mawr a rhyfeddol.

pen.9.10.

10 Ac wele i'th weiſion, i'r ſeiri a naddant y coed, y rhoddaf vgain-mil Corus o wenith wedi ei guro, ac vgain-mil Corus o haidd, ac vgain-mil Bath o win, ac vgain-mil Bath o olew.

11 A Hiram brenin Tyrus a atteboddd mewn yſcrifen, ac a anfonodd at Salomon; o gariad yr Arglwydd ar ei bobl, y rhoddes efe dydi yn brenin arnynt hwy.

12 Dywedodd Hiram hefyd, bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a wnaeth nef a daiar, yr hwn a roddes i'r brenin Dafydd fab doeth, † gwybodus o ſynwyr a deall, i adeilad tŷ i'r Arglwydd, a brenhin-dŷ iddo ei hun.

† *Hebr. yn gwybod ſynwyr a deall.*

13 Ac

13 Ac yn awr mi a anfonais ſŵr celfydd, cywraint,
a deallus, o'r eiddo fy nhâd Hiram:
*1.Bren. 7.14. 14 *Mab gwraig o ferched Dan, a'i dad yn ŵr o
Dyrus, yn medru gweithio mewn aur, ac mewn ari-
an, mewn prês, mewn hairn, mewn cerrig, ac mewn
coed, mewn porphor, ac mewn glâs, ac mewn llain
main, ac mewn ſcarlat; ac i gerfio pôb cerfiad, ac
i ddychymygu pôb dychymyg a roddir atto ef, gyd
â'th rai cywraint di, a rhai cywraint fy arglwydd
Dafydd dy dâd.
15 Ac yn awr y gwenith, a'r haidd, yr olew, a'r
gwin, y rhai a ddywedodd fy arglwydd, anfoned
hwynt iw weiſion.
16 Ac ni a gymynwn goed o Libanus, yn ôl dy
holl raid, ac a'i dygwn hwynt it yn gludeirian ar
hŷd y môr i † Ioppa: a dŵg dithau hwynt i fyny i
Ieruſalem.
‖ Megis, ver. 2. 17 ‖ A Salomon a rifodd yr holl wŷr dieithr oedd
yn nhir Iſrael, wedi y rhifiad â'r bon y rhifaſe Da-
fydd ei dâd ef hwynt: a chaed tair ar ddêc a ſaith
vgain o filoedd, a chwechant.
‖ Megis, ver. 1. 18 Ac efe a wnaeth o honynt hwy ‖ ddeng-mil a
thri vgain yn gluſ wŷr, a phedwar vgain mil yn
nadd-wyr yn y mynydd, a thrit-mil a chwe-chant yn
oruwchwil-wŷr, i roi y bobl ar waith.

PEN. III.

1 *Y lle a'r amſer yr adeiladwyd y Deml.* 3 *Ei meſur a'i hadeiliwrn.* 11 *Y Cerubiaid.* 14 *Y llen a'r colofnau.*

*1.Bren. 6.1. A Salomon *a ddechreuodd adeiladu tŷ 'r Ar-
glwydd yn Ieruſalem yn mynydd Moriah:
‖ Neu, yr hwn a welwid gan Dafydd. lle yr ymddangoſaſei yr Arglwydd i Ddafydd
ei dâd ef, yn y lle a ddarparaſei Dafydd, yn llawr
dyrnu ‖ Ornan y Jebuſiad.
2 Ac efe a ddechreuodd adeiladu ar yr ail dydd
o'r ail mîs, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyrnaſiad.
‖ Neu, Arafnah 2.Sam. 24.18. 1.Cro.21. 18. 3 * Ac dymma ‖ ſeſurau Solomon
wrth adeiladu tŷ Duw. Yr hŷd oedd o gufyddau
wrth y meſur cyntaf, yn dri vgain cufydd, a'r lled
yn vgain cufydd.
4 * A'r porth oedd wrth dalcen y tŷ oedd vn
hŷd a lled y tŷ, yn vgain cufydd, a'i vchder yn
chwech vgain cufydd; ac efe a wiſcodd hwn o fewn,
ag aur pûr.
*1.Bren. 6.2. 5 A'r tŷ mwya a fyrddiodd efe â ffenmidwŷdd, y
‖ Neu, yr pethau yr addyſcwyd, (Hebr.) Jylfaenwyd) Salomon yn ddiynt. rhai a wiſcodd efe ag aur dilyn, ac a gerfiodd balm-
wydd a chadwyni ar hyd-ddo ef.
6 Ac efe a † addurnodd y tŷ â meini gwerthfawr
yn harddu, a'r aur oedd aur Parfaim.
7 Ie efe a wiſcodd y tŷ, y trawſtiau, y rhiniogau,
a'i barwyddfâu, a'i dorau, ag aur, ac a gerfiodd Ge-
rubiaid ar y parwyddfâu.
8 Ac efe a wnaeth dŷ y cyſſegr ſanctaiddiolaf, ei
*1.Br 6.3 † Hebr. orchuddiodd. hŷd oedd yn hŷd a lled y tŷ, yn vgain cufydd, a'i led
yn vgain cufydd: ac efe a'i gwiſcodd ef ag aur da,
ſef â chwechant talent.
9 Ac yr oedd pwys yr hoelion o ddêc ſicl a
deugain o aur; y lloſtydd hefyd a wiſcodd efe
ag aur.
‖ Neu, delwau, neu, fymudau. dwy. 10 Ac efe a wnaeth yn nhŷ y cyſſegr ſanctaiddiolaf
ddau Gerub, o waith ‖ cywraint, ac a'i gwiſcodd
hwynt ag aur.
*1.Bren. 6.24. 11 Ac *adenydd y Cerubiaid *oedd* vgain cufydd en
hŷd, canys aden o bum cufydd, yn cyrhaeddyd pared
y tŷ: a'r aden arall o bum cufydd yn cyrhaeddyd at
aden y Cerub arall:
12 Ac aden y Cerub arall o bum cufydd, yn cyr-
haeddyd pared y tŷ: a'r aden arall o bum cufydd
yn cyhyd a'r aden y Cerub arall.
† Hebr. a'r cyf. 13 Adenydd y Cerubiaid hyn a ledwyd yn vgain
cufydd, ac y roeddynt hwy yn ſefyll ar eu traed, a'i
hwynebau tu † ag i fewn.
14 Ac efe a wnaeth y * wahan-len o ſidan glâs, a * Ymorphor, ac yſcarlat, a llain main, ac a † weithiodd Gerubiaid ar hynny. † Heb. 17.10.
15 Gwnaeth hefyd * ddwy golofn o flaen y tŷ, yn
hymthec cufydd ar hugain o hŷd, a'r cnap ar ben pob
vn o honynt, oedd bum cufydd.
16 Ac efe a wnaeth gadwyni *fel* yn y gafell, ac
a'i rhoddo'd ar ben y colofnau; ac efe a wnaeth
gant a bomgranadau, ac a'i rhoddodd ar y cade-
wynau:
17 * A chyfododd y colofnau o flaen y deml, vn o'r
tu deheu, ac vn o'r tu aſſwy, ac a alwodd henw y
ddeheu, ‖ Iachin, a henw yr aſſwy, ‖ Boaz.

PEN. IIII.

1 *Yr allor brês.* 2 *Y môr tawdd ar ddeuddeg o ychen.* 6 *Y deg noe, y canhwyllbrenni a'r hyddau.* 9 *Y cynteddau a'r doddfa brês.* 19 *Yr offer aur.*

AC efe a wnaeth allor brês, o vgain cufydd ei
hŷd, ac vgain cufydd ei lled, a deg cufydd ei
huchder.
2 * Gwnaeth hefyd fôr tawdd, yn ddêc cufydd
† o ymyl i ymyl, yn grwn o amgylch, ac yn bum cu-
fydd ei vchder, a llinyn o ddêc cufydd ar hugain a'i
hamgylchei oddi amgylch.
3 * A llun ychen *oedd* tano yn ei amgylchu o ‖ ïn
amgylch, mewn dêc cufydd yr oeddynt yn amgylchu
y môr oddi amgylch: dwy rês o ychen oedd wedi
eu toddi, pan doddwyd yntau.
4 Sefyll yr oedd ar ddeuddec o ychen; tri yn
edrych tua'r gogledd, a thri yn edrych tua'r gor-
llewin, a thri yn edrych tua'r dehau, a thri yn
edrych tua'r dwyrain: a'r môr armynt oddi ar-
nodd, a'i holl bennau ôl hwynt oedd o fewn.
5 * A'i dewder *oedd* ddyrnfedd, a'i vmmyl fel
gwaith ymyl cwppan, ‖ â blodeu lili: a thair mil o
Bathau a ddaliei.
6 Gwnaeth hefyd ddec o noeau, ac efe a ro-
ddodd bump o'r tu dehau, a phump o'r tu aſſwy,
i ymolchi ynddynt: trochent ynddynt ddefnydd y
poeth offrwm, ond y môr *oedd* i'r offeiriaid i ym-
olchi ynddo.
7 * Ac efe a wnaeth dêc canhwyll-bren aur yn
ôl eu portreiad, ac a'i goſododd yn y deml, pump
o'r tu dehau, a phump o'r tu aſſwy.
8 Gwnaeth hefyd ddêc o fyrddau, ac a'i goſododd
yn y deml, pump o'r tu dehau, a phump o'r tu aſſwy;
ac efe a wnaeth gant o ‖ gawgiau aur.
9 Ac efe a wnaeth gyntedd yr offeiriaid, a'r cyn-
tedd mawr, a dorau i'r cynteddoedd; a'i dorau
hwynt a wiſcodd efe â phrês.
10 Ac efe a oſododd y môr ar yr yſlys dehau, tu
'r dwyrain, ar gyfer y dehau.
11 Gwnaeth Hiram hefyd y crochanau, a'r rhwi-
aau, ‖ a'r cawgiau: a dirfu i Hiram wneuthur
y gwaith a wnaeth efe tros frenin Salomon i dŷ
Dduw.
12 Y ddwy golofn, a'r cnappiau, a'r coronau ar
ben y ddwy golofn, a'r dwy bleth i guddio y dau
gnapp goronoc, y rhai *oedd* ar ben y colofnau.
13 A phedwar-cant o bomgranadau ar y ddwy
bleth, dwy rês *oedd* o bomgranadau ar pob pleth,
i guddio y dau gnapp goronoc *oedd* ar † bennau y
colofnau.
14 Ac efe a wnaeth yſtolion, ac a wnaeth ‖ noeau
ar yr yſtolion.
15 Un môr, a deuddec o ychen tano.
16 Y crochanau hefyd, a'r rhawiau, a'r cigweiniau, a'i holl leſtri hwynt, a wnaeth Hiram ei dad i'r brenin Salomon, yn nhŷ 'r Arglwydd, o brês gloyw.
17 Yng waſtadedd yr Iorddonen y coddodd y brenin

brenin hwynt, † mewn clei-dir, rhwng Succoth a Zeredathah.

18 Felhyn y gwnaeth Salomon yr holl leſtri hyn, yn lluoſog iawn; canys anfeidrol oedd bwys y prês.

19 A Salomon a wnaeth yr holl leſtri oedd yn nhŷ Dduw, a'r allor aur, a'r byrddau oedd a'r bara gôsd arnynt.

20 A'r canhwyll-brennau, a'i lampau, i oleuo yn ôl y ddeſtod o flaen y gafell, o aur pûr.

21 Y blodau heſyd, a'r lampau, a'r gefeiliau, *oedd* aur, a hwnnw † yn aur perffaith.

22 Y pſaltringau heſyd, a'r ‖ cawgiau, a'r llwyau, a'r thuſſerau, *oedd* aur pûr. A drws y tŷ, a'i ddorau, o du fewn y cyſſegr ſanctaiddiolaf, a dorau tŷ y deml, *oedd* aur.

PEN. V.

1 *Tryſorau cyſſegredic.* 2 *Dwyn Arch Duw yn bochedic i'r cyſſegr.* 11 *Duw, yn ôl ei ſoliannu, yn llenwi armyſtl o'i ſfafor.*

FElly y * gorphennwyd yr holl waith a wnaeth Salomon i dŷ yr Arglwydd: a Salomon a ddug imewn yr hyn a gyſſegrasei Dafydd ei dâd; ac a roddodd yn thryſſorau tŷ Dduw, yr arian, a'r aur, a'r holl leſtri.

2 ‖ Yna y cynhullodd Salomon henuriaid Iſrael, a holl bennau y llwythau, pennau cenedl meibion Iſrael, i Ieruſalem, i ddwyn i fynu Arch cyfammod yr Arglwydd, o ddinas Dafydd, honno *yw* Sion.

3 Am hynny holl wŷr Iſrael a ymgynullaſant at y brenin, ar yr wŷl *oedd yn* y ſeithfed mis.

4 A holl henuriaid Iſrael a ddaethant, a'r Lefiaid a godaſant yr Arch.

5 A hwy a ddygaſant i fynu'r Arch, a phabell y cyfarfod, a holl leſtri y cyſſegr, y rhai *oedd* yn y babell, yr offeiriaid a'r Lefiaid a'i dygaſant hwy i fynu.

6 Hefyd brenin Salomon, a holl gynnulleidfa Iſrael, y rhai a gynullaſid atto ef, o flaen yr Arch, a aberthaſant o ddefaid, a gwartheg, fyw nag a ellid en rhifo, na'i cyfrif gan luoſogrwydd.

7 A'r offeiriaid a ddygaſant Arch cyfammod yr Arglwydd iw lle, i gafell y tŷ, i'r cyſſegr ſanctaiddiolaf, hyd tan adenydd y Cerubiaid.

8 A'r Cerubiaid oedd yn lledu eu hadenydd tros lŷr Arch: a'r Cerubiaid a gyſcodent yr Arch a'i thrôſolion, oddi arnodd.

9 A thynnaſant allan y trôſolion, fel y gwelid pennau y trôſolion o'r Arch o flaen y gafell, ac ni welid hwynt oddi allan. Ac yno y ‖ mae hi hyd y dydd hwn.

10 Nid *oedd* yn yr Arch ond y ddwy lêch, a * rodd-ſei Moſes *yndâ* yn Horeb, lle y gwnaethei yr Arglwydd gyfammod â meibion Iſrael, pan ddaethent hwy allan o'r Aipht.

11 A phan ddaeth yr offeiriaid o'r cyſſegr (canys yr holl offeiriaid, y rhai a gafwyd, a ymſanctaiddiaſent, heb gadw doſparthiad,

12 * Felly y Lefiaid, y rhai oedd gantorion, hwynt hwy oll o Aſaph, o Heman, o Ieduthun, a'i meibion hwynt, ac a'i brodyr, wedi eu gwiſco â llîain main, â ſymbalau, ac â nablau, a thelynau, yn ſefyll o du dwyrain yr allor, a chyd â hwynt chwe vgain o offeiriaid yn vdcanu mewn vdcyrn.)

13 Ac fel yr oedd yr vdcanwyr, a'r cantorion, megis vn, i feinio vn ſain i glodfori, ac i foliannu yr Arglwydd: ac wrth dderchafu ſain mewn vdcyrn, ac mewn ſymbalau, ac mewn offer cerdd, ac wrth foliannu'r Arglwydd, *gan dda wedyd*, * Canys da yw, ac yn dragywydd *y mae* ei drugarcedd eſt: yna y llanwyd y tŷ â chymmwl, *ſef* tŷ'r Arglwydd:

14 Fel na allei yr offeiriaid ſefyll i waſanaethu gan y cymmwl; o herwydd gogoneſant yr Arglwydd a lanwaſei dŷ Dduw.

PEN. VI.

1 *Salomon, wedi bendithio'r bobl, yn bendithio Duw.* 12 *Gweddi Salomon wrth gyſſegru'r Deml, allan o'r pulpud prês.*

YNa y * lleſarodd Salomon, Yr Arglwydd a ddywedodd yr arhoſei eſe yn y * tywyllwch.

2 A minneu a adeiledais dŷ yn drigfa it, a lle i'th breſſwylfod yn dragywydd.

3 A'r brenin a drôdd ei wyneb, ac a fendithiodd holl gynnulleidfa Iſrael; a holl gynnulleidfa Iſrael oedd yn ſefyll.)

4 Ac eſe a ddywedodd, Bendigedic *fyddo* Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn a leſarodd a'i enau wrth Ddafydd fy nhâd, ac a gwplaodd â'i ddwylaw, gan ddywedyd,

5 Er y dydd y dugym i fy mhobl allan o wlâd yr Aipht, ni ddetholais ddinas o holl lwythau Iſrael, i âdeiladu tŷ, i fod fy enw ynddo, ac ni ddewiſais ŵr i fod yn flaenor ar fy mhobl Iſrael.

6 Ond mi a etholais Ieruſalem i fod fy enw yno, ac a ddewiſais Ddafydd, i fod ar fy mhobl Iſrael.

7 Ac yr * oedd yn mryd Dafydd fy nhâd adeiladu tŷ i enw Arglwydd Dduw Iſrael.

8 Ond dywedodd yr Arglwydd wrth Ddafydd fy nhâd, o herwydd bôd yn dy fryd di adeiladu tŷ i'm henw i, da y gwaethoſt fod *hynny* yn dy galon.

9 Er hynny nid adeiledi di y tŷ, onid dy fab di, yr hwn a ddaw allan o'th lwynau, efe a adeilada y tŷ i'm henw i.

10 Am hynny yr Arglwydd a gwplaodd ei âir a leſarodd efe: canys mi a gofodais yn lle Dafydd fy nhâd, ac a eiſteddais ar orſeddfa Iſrael, fel y lleſarodd yr Arglwydd, ac a adeiledais dŷ i enw Arglwydd Dduw Iſrael.

11 Ac yno y goſodais yr Arch, yn yr hon *y mae* cyfammod yr Arglwydd, yr hwn a ammododd eſe â meibion Iſrael.

12 A *Salomon* a ſaſodd o flaen allor yr Arglwydd yngwydd holl gynnulleidfa Iſrael, ac a eſtynnodd ei ddwylaw:

13 Canys Salomon a wnaethei bulpud prês, ac a'i goſodaſei yngханol y cyntedd, yn bum cufydd ei hŷd, a phum cufydd ei lêd, a thri chufydd ei vchder, ac a ſaſodd arno, ac a oſtyngodd ar ei linian, gar bron holl gynnulleidfa Iſrael, ac a eſtynnodd ei ddwylo tua'r neſoedd.)

14 Ac eſe a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw Iſrael, * nid *oes* Duw cyffelyb i ti yn y neſoedd, nac ar y daiar, yn cadw cyfammod a thrugaredd a'th weiſion fydd yn rhodio ger dy fron di â'r holl galon:

15 Yr hwn a gedwaſt â'th wâs Dafydd fy nhâd, yr hyn a leſeraiſt wrtho, ſel y lleſeraiſt â'th enau, ſelly y cwpleaſt â'th law, megis *y mae* y dydd hwn.

16 Ac yn awr ô Arglwydd Dduw Iſrael, cadw â'th wâs Ddafydd fy nhâd, * yr hyn a leſeraiſt wrthe, gan ddywedyd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit *na fyddo* gwr ger fy mron i, yn eiſtedd ar deyrn-gadair Iſrael; * os dy feibion a wiliant ar eu fordd, i rodio yn fy nghyfraith i, fel y rhodiaiſt ti ger fy mron i.

17 Yn awr gan hynny ô Arglwydd Dduw Iſrael, poed gwir fyddo dy air a leſeraiſt wrth dy wâs Dafydd.

18 ‖ A| gwîr yw y preſſwylia Duw gyd â dyn a'r

* 1. Bren. 8 12.
* Lenit. 16. 2.
* 2. Sam. 7. 2 1. Cro. 28. 2.
* Exod. 15. 11. 2 mac. 2. 8.
* 2 Sam. 7. 12. 1 bren. 8. 25. & 2. 4. & 6. 12.
* Pſal. 132. 12.

*1. Bren. 8. 27. pen. 2. 6. (ii. 66. 1. act. 7. 49. a'r y ddaiar? * wele y nefoedd, a nefoedd y nefoedd edd ni allant dy ymgyffred, pa feint llai *y dichon* y tŷ hwn a adeiledais i?)

19 Edrych gan hynny ar weddi dy wâs, ac ar ei ddeisyfiad ef, ô Arglwydd fy Nuw, i wrando ar y llêf, ac ar y weddi y mae dy wâs yn ei gweddio ger dy fron:

20 Fel y byddo dy lygaid yn agored tua'r tŷ ymma ddydd a nôs, tua'r lle *am* yr hwn y dywedaist, y gosodit dy enw yno, i wrando ar y weddi a weddio dy wâs di ‖ yn y fan hon.

‖ *Neu, tua ar fan hon.*

21 Gwrando gan hynny ddeisyfiad dy wâs, a'th bobl Israel, y rhai a weddiant yn y lle hwn: gwrando di hefyd o lê dy breswylfod, *sef* o'r nefoedd, a phan glywech, madden.

*1. Bren. 8. 31. 22 * Os pecha gŵr yn erbyn ei gymmydog, a gosyn ganddo raith, gan ei dyngu ef, a dyfod y llw o flaen dy allôr di yn y tŷ hwn:

23 Yna gwrando di o'r nefoedd, gwna hefyd, a barna dy weision, gan dalu i'r drygionus, drwy roddi ei ffordd ef ar ei ben ei hun, a chan gyfiawnhau y cyfiawn, drwy roddi iddo yntef yn ôl ei gyfiawnder.

24 A phan darawer dy bobl Israel o flaen y gelyn, am iddynt bechu yn dy erbyn: os dychwelant, a chyffaddef dy enw, a gweddio ac ymbil ger dy fron di,

‖ *Neu, tua'r ty.* ‖ yn y tŷ hwn;

25 Yna gwrando di o'r nefoedd, a madden bechod dy bobl Israel, a dychwel hwynt i'r tîr a roddaist iddynt hwy, ac iw tadau.

*1. Bren. 17. 1. 26 * Pan gauer y nefoedd, fel na byddo glaw, o herwydd pechu o honynt i'th erbyn: os gweddiant yn y lle hwn, a chyffaddef dy enw, a dychwelyd oddiwrth eu pechod, pan gystuddiech hwynt:

27 Yna gwrando di o'r nefoedd, a madden bechod dy weision, a'th bobl Israel, pan ddyscech iddynt y ffordd dda, yr hon y rhodient ynddi, a dyro law ar dy wlâd a roddaist i'th bobl yn etifeddiaeth.

*1. Bren. 8. 37. pen. 20. 9. 28 * Os bydd newyn yn y tîr, os bydd haint, deisiad, neu sallodd, os bydd locustiaid neu lindys, os gwarchae ei elyn arno ef † yn ninasoedd ei wlâd; *neu* pa blâ bynnac, neu glefyd bynnac *a fyddo*;

† *Hebr. yn wlâd eu pyrth.*

29 Pôb gweddi, pôb deisyfiad a fyddo gan bôb dyn, neu gan holl bobl Israel; pan wypo pawb ei blâ ei hun, a'i ddolur, ac estyn ei ddwylaw ‖ tua'r tŷ hwn:

‖ *Neu, yn y ty ewn.*

30 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, a madden, a dyro i bob yn ŵl ei holl ffyrdd, yr hwn a adwaenost ei galon ef: * (canys ty di yn vnic a adwaenost galon meibion dynion:)

*1. Cron. 28. 9.

31 Fel i'th ofnont gan rodio yn dy ffyrdd di, yr holl ddyddiau y byddont hwy byw ar wyneb y ddaiar, yr hon a roddaist i'n tadau ni.

*Ecclus. 12. 20. act. 8. 37. 32 Ac am y dieithr-ddyn hefyd, * yr hwn ni *bydd* o'th bobl di Israel, onid wedi dyfod o wlâd bell, er mwyn dy enw mawr a'th law gadarn, a'th fraich estynnedic: os deuant, a gweddio yn y tŷ hwn:

33 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, a gwna yn ôl yr hyn oll a lefo y dieithr-ddyn arnat; fel yr adwaeno holl bobl y ddaiar dy enw di, ac i'th ofnont, fel y mae dy bobl Israel, ac y gwypont mai † ar dy enw di y gelwir y tŷ ymma a adeiledais i.

† *Hebr. dy enw di a elwir ar y ty hwn.*

34 Os â dy bobl allan i ryfel yn erbyn eu gelynion, ar hyd y ffordd yr anfonych hwynt, os gweddiant arnat i tua'r ddinas yanna, yr hon a ddetholaist, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di;

35 Yna gwrando o'r nefoedd ar eu gweddi hwynt, ac ar eu deisyfiad; a gwna farn iddynt.

36 Os pechant i'th erbyn (* canys nid *oes* dyn ni phecha) a digloni o honot iw herbyn hwynt, a'i rhoddi o flaen eu gelynion, † ac iddynt eu caethgludo yn gaethion i wlâd bell, neu agos:

37 Os dychwelant ar eu calon yn y wlâd y caeth-gludwyd hwynt iddi, a dychwelyd, ac ymbil â thi yngwlâd eu caethiwed, gan ddywedyd, pechasom, troseddasom, a gwnaethom yn anuwiol:

38 Os dychwelant attat â'i holl galon, ac â'i holl enaid, yngwlâd ei caethiwed, lle y caethgludasant hwynt, a gweddio tu a'i gwlâd, a roddaist iw tadau, a'r ddinas a ddetholaist, a'r tŷ a adeiledais i'th enw di:

39 Yna gwrando di o'r nefoedd, o fangre dy breswylfod, eu gweddi hwynt, a'i deisyfiadau, a gwna farn iddynt: a madden i'th bobl a bechasant i'th erbyn.

40 Yn awr ô fy Nuw, bydded attolwg dy lygaid yn agored, a'th glustiau yn ymwrando a'r weddi *a wneir yma* 'r lle ymma.

41 Ac * yn awr cyfod ô Arglwydd Dduw i'th orphywyssa, ti ac Atch dy gadernid: dillader dy offeiriaid, ô Arglwydd Duw, ag iechydwriaeth, a llawenyched dy saincť mewn daioni.

42 O Arglwydd Dduw, na thro ymmaith wyneb dy eneiniog: cofia drugareddau Dafydd dy was.

PEN. VII.

1 *Duw yn teſtiolaetha gŷd â gweddi Salomon, trwy dân o'r nef, a gogoniant yn y Demł; a'r bobl yn ei addoli ef.* 4 *Gwneddyrth Salomon.* 8 *Salomon, yn ôl cadw gwyl y Pebyll, a gwyl cyſſegriad yr allor, yn gollwng y bobl ymaith.* 12 *Duw yn ymddangos i Salomon, ac yn rhoi iddo addewidion tan ammod.*

AC wedi gorphen o Salomon weddio, * tân ddeſcynnodd o'r nefoedd, ac a yſoddi y poeth offrwm, a'r ebyrth; a gogoniant yr Arglwydd a lanwoddy tŷ,

2 Ac ni allei yr offeiriaid fyned i mewn i dŷ yr Arglwydd, o herwydd gogoniant yr Arglwydd a lanwasei dy 'r Arglwydd.

3 A phan welodd holl feibion Israel y tân yn deſcyn, a gogoniant yr Arglwydd ar y tŷ; hwy a ymgrymmasant â'i hwynebau i lawr ar y palmant, ac a addolasant, ac a glodforasant yr Arglwydd, canys daionus yw efe, o herwydd bôd ei drugaredd ef yn dragywydd.

4 * Yna 'r brenin a'r holl bobl a aberthasant ebyrth ger bron yr Arglwydd.

5 A'r brenin Salomon a aberthodd aberth o ddwy fil ar hugain o ychen, a chwech vgain mil o ddefaid: felly y brenin, a'r holl bobl a gyſegrasant dŷ Dduw.

6 * A'r offeiriaid oedd yn ſefyll yn eu gorchwyliaeth; a'r Lefiaid ag offer cerdd yr Arglwydd, y rhai a wnaethei Dafydd y brenin i gyffesu 'r Arglwydd, o herwydd yn dragywydd *y mae* ei drugaredd ef, pan oedd Dafydd ym molianu *Duw* † drwyddynt hwy: a'r offeiriaid oedd yn vcanu ar eu cyfer hwynt, a holl Iſrael oddi yn ſefyll.

7 A Salomon a gyſſegrodd ganol y cynedd, yr hwn *oedd* o flaen tŷ 'r Arglwydd; canys yn yr offrymmodd efe boeth offrymmau, a braster yr aberthau hedd; canys ni allei yr allor brâs a wnaethei Salomon dderbyn y poeth offrwm, a'r bwyd offrwm, a'r brasder.

8 A Salomon a gadwodd wŷl y pydd ſeith niwrnod, a holl Iſrael gyd ag ef, cynulleidfa fawr iawn, o ddyſodfa Hemath * hyd yr Aipht.

9 *Gwrth*

9 Gwnaethant hefyd yr wythfed dydd † gymmanfa; canys cyssegriad yr allor a gadwasant hwy ſaith niwrnod, a'r wyl ſaith niwrnodd.

10 Ac yn y trydydd dydd ar hugain o'r ſeithfed mis, y gollyngodd efe y bobl iw pabellau yn hyfryd, ac yn llawen eu calon, am y daioni a wnaethei 'r Arglwydd i Ddafydd, ac i Solomon, ac i Iſrael ei bobl.

11 Felhyn y gorphennodd * Solomon dŷ 'r Arglwydd, a thŷ yr brenin: a'r hyn oll oedd ym mŷd Solomon eiwneuthur yn nhŷ 'r Arglwydd, ac yn ei dŷ ei hun, a wnaeth efe yn llwyddiannus,

12 A'r Arglwydd a ymddangoſodd i Solomon liw nôs, ac a ddwedodd wrtho, gwrandewais dy weddi; ac * mi a ddewiſais y ſan hon i mi yn dŷ aberth.

13 Os caeaf ſi y nefoedd ſel na byddo glaw, neu es gorchymynnaf i'r locuſtiaid ddifa y ddaiar: ac es anfonaf haint ymmyſc fy mhobl;

14 Os fy mhobl y rhai y gelwir fy enw arnynt, a ymoſtyngant, ac a weddiant, ac a geiſiant fy wyneb; ac a droant o'i ffyrdd drygionus: yna y gwrandawſo'r nefoedd, ac y maddeuaf i ddynt eu pechodau, ac yr iachâf eu gwlâd hwynt.

15 Yn awr fy llygaid a fyddant yn agored, a'm * cluſtiau yn ymwrando a'r weddi *a wneir yn y ſan hon.

16 * Ac yn awr mi a ddetholais, ac a ſanctteiddiais y tŷ hwn, i fod fy enw yno hyd byth: fy llygaid hefyd a'm calon a fyddant yno yn waſtadol.

17 A thithau os rhodi ger fy mron, fel y rhodieddd Dafydd dy dâd, a gwneuthur yr hyn oll a orchymynnaiſi ti, a chadw fy neddfau, a'm barnedigaethau:

18 Yna y ſiccrhâf deyrn-gader dy frenhiniaeth di, megis yr ammodais â Dafydd dy dâd, gan ddywedyd, ni thorrir ymmaith oddi wrthit *na bydd* gŵr yn arglwyddiaethu yn Iſrael.

19 * Ond os dychwelwch; ac *os* gwrthodwch fy neddfau, a'm gorchymynion a roddais ger eich bron, ac os ewch a gwaſanaethu duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt hwy;

20 Yna mi a'i diwreiddiaf hwynt o'm gwlâd a roddais iddynt, a'r tŷ a ſanctteiddiais i'm henw a ſwriaf allan o'm golwg, ac mi a'i rhoddaf ef yn ddiareb ac yn wawd, ym myſc yr holl bobloedd.

21 A'r ty ymma 'r hwn ſydd vchel, a wna i bawb ar a êl heibio iddo, ſynnu; fel y dywedo, *Paham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn a'r wlad hon, ac i'r tŷ hwn?*

22 Yna y dywedant, am iddynt wrthod Arglwydd Duw eu tâdau, yr hwn a'i dug hwy allan o wlâd yr Aipht, ac *am* iddynt ymaffyd mewn duwiau dieithr, ac ymgrymmu iddynt, a'i gwaſanaethu hwynt: am hynny y dûg efe yr holl ddrwg yma arnynt hwyn.

PEN. VIII.

1 *Adeiladad Salomon.* 7 *Salomon yn dwyn y cenhedloedd a adawſid, tan dreth ganged iddo, ac yn gwneuthur yr Iſraeliaid yn llywiawdwyr tâno.* 11 *Merch Pharao yn ſymmudo yw thy.* 16 *Cyflawnid aberthau blynyddawl Salomon.* 14 *Salomon yngoſod yr offeiriaid a'r Leſiaid yn eu llevaidd.* 17 *Y llyngeſ yn cyrchu auro Ophir.*

AC * ym mhen yr vgain mhlynedd, *yn* y rhai 'r adeiladodd Solomon dŷ 'r Arglwydd, a'i dŷ ei hun.

2 Solomon a adeiladodd y dinaſoedd a roddaſei Hiram i Solomon, ac a wnaeth i feibion Iſrael drigo yno.

3 A Solomon a aeth i Hamath Zobah, ac a'i gorchfygodd hi.

4 Ac efe a adeiladodd Tadmor yn yr anialwch, a holl ddinaſoedd y tryſorau, y rhai a adeiladodd efe yn Hamath.

5 Efe hefyd a adeiladodd Beth-horon vchaf, a Beth-horon iſaf, dinaſoedd wedi eu cadarnhau â muriau, pyrth, a barrau:

6 Baalath hefyd, a holl ddinaſoedd y tryſorau oedd gan Salomon, a holl ddinaſoedd y cerbydau, a dinaſoedd y marchogion, † a'r hyn oll oedd ewyllys gan Salomon i adeiladu yn Ieruſalem, ac *yn Libanus, ac yn holl dir ei arglwyddiaeth ef.

7 Yr holl bobl y rhai a adawyd o'r Hethiaid, a'r Amoriaid, a'r Phereziaid, a'r Hefiaid, a'r Iebuſiaid, y rhai nid oeddynt o Iſrael,

8 Ond o'i meibion hwynt y rhai a drigaſant ar ôl hwynt yn y wlâd, y rhai ni ddifethaſei meibion Iſrael, Salomon a'i gwnaeth hwynt yn drethawl, hyd y dydd hwn.

9 Ond o feibion Iſrael ni roddodd Salomon *nêb* yn weiſion yn ei waith: canys hwynt *hwy oeddynt* ryfel-wŷr a thywyſogion ei gapteiniaid ef, a thywyſogion ei gerbydau, a'i wŷr meirch ef.

10 Ac dymma y rhai pennaf o ſwyddogion y brenin Salomon; *ſef* dau cant a dêc a deugain, yn arglwyddiaethuar y bobl.

11 A Solomon a ddug * ferch Pharao i fynu o ddinas Dafydd i'r tŷ a adeiladaſei efe iddi hi: canys efe a ddywedodd, ni thrig fy ngwraig i yn nhŷ Ddafydd brenin Iſrael, o herwydd † ſanctaidd yw, oblegit i Arch yr Arglwydd ddyfod i mewn iddo.

12 Yna Solomon a offrymmodd boeth offrymmau i'r Arglwydd ar * allor yr Arglwydd, yr hon a adeiladaſei efe o flaen y porth;

13 I * boeth-offrymu dogn dydd yn ei ddydd, yn ôl gorchymyn Moſes, ar y Sabbothau, ac ar y newydd-loerau, ac ar y gwylian arbenic, * dair gwaith yn y flwyddyn; *ſef* ar wŷl y bara croyw, ac ar wŷl yr wythnoſau, ac ar wŷl y pebyll.

14 Ac efe a oſodedd, yn ôl trefn Dafydd ei dâd, * ddoſparthiadau yr offeiriaid yn eu gwaſanaeth, a'r Leſiaid yn eu gorchwyliaeth, i foliannu, ac i weini gerbron yr offeiriaid, fel yr oedd ddyledus bob dydd yn ei ddydd; a'r * porthorion yn eu doſparthiadau wrth bob porth: canys felly *'r oedd* gorchymyn Dafydd gŵr Duw.

15 Ac ni throeſant hwy oddi wrth orchymyn y brenin i'r offeiriaid, a'r Leſiaid, am vn peth, nac am y tryſorau.

16 A holl waith Salomon oedd wedi ei baratoi hyd y dydd y ſeiliwyd tŷ 'r Arglwydd, a hyd oni orphennwyd ef. Felly y gorphennwyd tŷ yr Arglwydd.

17 Yna 'r aeth Salomon i Ezion-Geber, ac i Eloth, ar fin y môr, yngwlâg Edom.

18 A Hiram a anfonodd gyd â'i weiſion longau, a gweiſion cyfarwydd ar y môr, a hwya aethant gyd â gweiſion Salomon i Ophir, ac a gymmeraſant oddi yno bedwar cant a dêc a deugain talent o aur, ac a'i dygaſant i'r brenin Salomon.

PEN. IX.

1 *Brenhines Saba yn hyfrydu genthi ddoethineb Salomon.* 13 *Aur Salomon,* 15 *a'i gariannau,* 17 *a'i orſeddfainge Iwori,* 20 *a'i leſtri,* 23 *a'i anrhegion,* 25 *a'i gerbydau, a'i feirch,* 26 *a'i deyrnged,* 29 *Pa hyd y teyrnaſodd ef, a'i farwolaeth.*

A Phan glybu * brenhines Saba gl d Salomon, hi a ddaeth i Ieruſalem, i brofi Salomon â chweſtiwnau caled, â llâ mawr lawn, ac â chamêlod yn dwyn aroglau, ac aur lawer, a meini gwerthfawr: a hi a ddaeth at Salomon, ac a ddywedodd wrtho ef yr hyn oll oedd yn ei chalon.

1. Bren. 9. 18.

† Heb. a holl ddymunad Salomon, a dda mynnodd ef ei adeiladu.

* 1. Bren. 7. 2.

* 1. Bren. 3. 2. & 7. 8.

† Hebr. ſanctteiddiwyd

* Pen. 4. 1.

* Exod. 29. 23.

* Lenit. 23. exod. 23. deut. 16. 16.

* 1. Cron. 24. 1.

* 1. Cron. 9. 17.

Neu, Elath. Deut. 2. 8.

* 1. Bren. 10. 1. mat. 12. 42. luc. 11. 31.

2 A Salomon a fynegodd *iddi* hi ei holl ofynion: ac nid oedd dim yn guddiedic rhac Salomon, a'r na fynegodd efe iddi hi.

3 A phan welodd brenhines Saba ddoethineb Salomon, a'r tŷ a adeiladasei efe,

4 A bwyd ei fwrdd, ac eisteddiad ei weision, a threfn ei weinidogion, a'i dillad, a'i drulliadau ef, a'i gwisgoedd, a'i esgynfa ar hyd yr hon yr ai efe i fynu i dŷ 'r Arglwydd; nid oedd mwyach yſpryd ynddi.

5 A hi a ddywedodd wrth y brenin, gwîr yw y gair a glywais yn fy ngwlâd, am dy ‖ weithredoedd di, ac am dy ddoethineb. ‖ *Neu, ymadroddion.*

6 Etto ni choeliais iw geiriau hwynt, nes i'm ddyfod, ac i'm llygaid weled, ac wele ni fynegesid i mi hanner helaethrwydd dy ddoethineb: chwanegaiſt at y glôd a glywais i.

7 Gwynfŷd dy wŷr di, a gwynfydedic *yw* dy weiſion hyn, y rhai ſydd yn ſefyll yn oeſtadol ger dy fron, ac yn clywed dy ddoethineb.

8 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn a'th hoffodd di, ith oſod ar ei orſedfa ef, yn frenin tros yr Arglwydd dy Dduw: o herwydd cariad dy Dduw tu ag at Iſrael iw ſiccrhau yn dragywyddoldeb, am hynny y gwnaeth efe dydi yn frenin arnynt hwy, i wneuthur barn a chyfiawnder.

9 A hi a roddodd i'r brenin chwech vgain talent o aur, a phêr aroglau lawer iawn, a meini gwerthfawr: ac ni bu y ſath bêr aroglau a'r rhai a roddodd brenhines Saba i frenin Salomon.

10 Gweiſion Hiram hefyd, a gweiſion Salomon, yr hai a ddygaſant aur o Ophir, a ddygaſant goed * Algummim, a meini gwerthfawr. *1. Bren. 10. 11.

11 A'r brenin a wnaeth or coed Algummim † riſiau i dŷ 'r Arglwydd, ac i dŷ 'r brenin, a thelynau, a nablau, i'r cantorion: ac ni welſid cu math o'r blaen yng wlâd Iuda. *pen. 2. 8.* † *Hebrif-ſyrdd.*

12 A'r brenin Salomon a roddodd i frenhines Saba ei holl ddymuniad, yr hyn a ofynnodd hi, heb law 'r hyn a ddygaſei hi i'r brenin: ſelly hi a ddychwelodd, ac a aeth iw gwlâd, hi a'i gweiſion.

13 A phwys yr aur a ddoe i Salomon bob blwyddyn, oedd chwe chant, a thri vgain, a chwech o dalentau aur:

14 Heb law 'r hyn yr oedd y marchnadwŷr, a'r marſiandwŷr yn cu dwyn: a holl frenhinoedd Arabia, a thywyſogion y wlâd, oedd yn dwyn aur ac arian i Salomon.

15 A'r brenin Salomon a wnaeth ddau can tarian o aur dilin: chwe chan *ſicel* o aur dilin a roddodd efe ym mhob tarian.

16 A thry chant o ſwcledi o aur dilin, trychan *ſicl* o aur a roddodd efe ym mhob bwcled: a'r brenin a'i goſododd hwynt yn nhŷ coed Libanus.

17 A'r * brenin a wnaeth orſeddfa fawr o Iſori, ac a'i gwiſcodd ag aur pur. *1. Bren. 10. 18.

18 A chwech o riſiau *oedd* i'r orſeddfa, a throedle o aur, yng hlŷn wrth yr orſeddfa, la chanllawiau o bob tu i'r eiſteddle, a dau lew yn ſefyll wrth y canllawiau:

19 A deuddec o lewod yn ſefyll yno ar y chwe gris o bob tu: ni wnaethpwyd y ſath mewn vn deyrnas. † *Hebr. cancaic.*

20 A holl leſtri diod y brenin Salomon *oedd* o aur, a holl leſtri tŷ coed Libanus *oedd* aur † pur: ‖ nid oedd yr vn o arian: nid oedd dim bri arno yn nyddiau Salomon. ‖ *Neu, nid oedd arian yn ddim.* * 1. Bren. 10. 22.

21 Canys llongau * y brenin oedd yn myned i Tharſis gyd â gweiſion Hiram: vnwaith yn y tair blynedd y deuei llongau Tharſis yn dwyn aur, ac arian, ‖ ac Iſori, a cheppaod, a phiunod. ‖ *Neu, o dant. elephant.*

22 A'r brenin Salomon a ragorodd ar holl frenhinoedd y ddaiar, mewn cyfoeth, a doethineb.

23 A holl frenhinoedd y ddaiar oedd yn ceiſio *gweled* wyneb Salomon, i wrando eî ddoethineb, a roddaſei Dŵr yn ei galon ef.

24 A hwy a ddygaſant bob vn ei anrheg, lleſtri arian, a lleſtri aur, a gwiſcoedd, arfau, a phêr-aroglau, meirch a mulod, dogn bob blwyddyn.

25 Ac yr oedd gan * Salomon bedair mil o breſebau meirch, a cherbydau, a deuddeng-mil o wŷr meirch, ac efe a'i cyfleodd hwynt yn ninaſoedd y cerbydau, a chyd â'r brenin yn Ieruſalem. * 1. Bren. 4. 26.

26 Ac yr oedd efe yn arglwyddiaethu ar yr holl frenhinoedd, o'r * ‖ afon hyd wlâd y Philiſtiaid, a hyd derfyn yr Aipht. * *Gen.* ‖ *Heb.*

27 A'r brenin a † wnaeth yr arian yn Ieruſalem ‖ ſel cerric, a'r cedr-wŷdd a wnaeth efe ſel y ſycomorwydd yn y dol-dir, o amldra. † *Heb.* ‖ *Iſa.*

28 Ac yr oeddynt hwy yn dwyn * meirch i Salomon o'r Aipht, ac o bob gwlâd. * *1. Bren.*

29 A'r rhan arall o * weithredoedd Salomon, cyntaf a diwethaf, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yng eiriau Nathan y prophwyd, ac ym mhrophwydoliaeth Ahiah y Siloniad, ac yng weledigaethau * Ido y gweledydd yn erbyn Ieroboam mab Nebat? * *1. Bren.*

30 A * Solomon a bunodd gyd â'i dadau, a chladdwyd ef yn ninas Dafydd ei dâd, a Reboboam ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef. * *1. Bren.*

PEN. X.

1 Yr Iſraeliaid yn ymgaſclu yn Sychem i gyrcul Reboboam, a thrwy Ieroboam yn ceiſio gando tu ŷddhau hwy. 6 Reboboam yn gwrthod cyngor yr hynaſgwŷr, a thrwy gyngor y gwŷr ieuainge, yn ei hateb hwy yn arw. 16 Dec llwyth yn cilio oddiwrtho ef, yn lladd Hadoram, ac yn ei yrru ymſen i ffo.

A * Rehoboam a aeth i Sichem: canys i Sichem y daethei holl Iſrael iw vrddo ef yn frenin. * 1. Bren. 12. 1.

2 A phan glybu Ieroboam mab Nebat, (ac yntef yn yr Aipht lle y ffoeſei efe o ŵydd Salomon y brenin) Ieroboam a ddychwelodd o'r Aipht.

3 Canys hwy a anfonaſent, ac a alwaſent amdano ef: a Ieroboam a holl Iſrael, a ddaethant ac a ymddiddanaſant â Rehoboam, gan ddywedyd,

4 Dy dâd a wnaeth ein iau ni yn drom: yn awr gan hynny ysgafnhâ *beth* o gaethwed caled dy dâd, ac o'i iau drom ef, yr hon a roddodd efe arnom ni, ac ni a'th wasanaethwn di.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, ym mhen y tridiau dychwelwch attaſi: ar bobl a aethant ymaith.

6 A'r brenin Rehoboam a ymgynghorodd â'r henuriaid a ſnaſei yn ſefyll o flaen Salomon ei dâd ef, gan ydoedd efe yn fyw, gan ddywedyd, pa fodd yr ydych chwi yn cynghori attebu y bobl hyn?

7 A hwy a leſaraſant wrtho, gan ddywedyd, os bydi yn dda i'r bobl ymma, a'i bodloni hwynt, ac ar dywedi wrthynt eiriau têg, hwy a fyddant yn weiſion i ti byth.

8 Ond efe a wrthododd gyngor yr henuriaid, a gynghoraſent hwy iddo: ac efe a ymgynghorodd â'r gwŷr ieuainge a gynnyddaſent gyd ag ef, a'r rhai oedd yn ſefyll ger ei fron ef.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, beth yr y'ych chwi yn ei gynghori, ſel yr attebom y bobl hyn, y rhai a leſaraſant wrthif, gan ddywedyd, yſgafnhâ *beth ar* yr iau a oſododd dy dâd arnom ni?

10 A'r gwŷr ieuainge, y rhai a gynnyddaſent gyd

gyd ag eſ, a Iefarafant wrthe, gan ddywedyd, fel hyn y dywedi wrth y bobl a letarafant wrthit, gan ddywedyd, dy dâd a wnaeth ein hiau ni yn drom, yſcafhâ dithau hi oddi arnom ni: fel hyn y dywedi wrthynt, fy mŷs bâch fydd ffyrfach nâ lwynau fy nhâd.

11 Ac yn awr * fy nhâd a'ch llwythodd chwi ag iau drom, minneu hefyd a chwanegaf ar eich iau chwi: fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu, a'ch ceryddaf ag ſcorpionau.

12 Yna y daeth Ieroboam, a'r holl bobl, at Rehoboam y trydydd dydd, fel y llefarafei y brenin, gan ddywedyd, dychwelwch attaſi y trydydd dydd.

13 A'r brenin a'i hatteboddd hwynt yn arw: a brenin Rehoboam a wrthododdd gyngor yr henuriaid.

14 Ac eſe a lefarodd wrthynt yn ôl cyngor y gwŷr ieuainge, gan ddywedyd, fy nhâd a wnaeth eich iau chwi yn drom, a minneu a chwanegaf arni hi: fy nhâd a'ch ceryddodd chwi â ffrewyllau, a minneu a'ch ceryddaf chwi ag ſcorpionau.

15 Ac ni wrandawoddd y brenin ar y bobl: a herwodd yr achos oedd oddi wrth Dduw, fel y cyflawnei 'r Arglwydd ei air, a lefarafei efe drwy law * Ahiah y Siloniad, wrth Ieroboam fab Nebat.

16 A phan * welodd holl Iſrael na wrandawei y brenin arnynt hwy, y bobl a attebaſant y brenin, gan ddywedyd, pa ran ſydd i ni yn Naſyddi? nid oes y bwaith i ni etifeddiaeth ym mab Ieſſe: ô Iſrael ed pawb iw pebyll; edrych yn awr ar dy dŷ dy hun Daſydd. Felly holl Iſrael a aethant iw pebyll.

17 Ond meibion Iſrael, y rhai oedd yn preſſwylio yn ninaſoedd Iuda, Rehoboam a deyrnaſodd arnynt hwy.

18 A'r brenin Rehoboam a anfonodd Hadoram, yr hwn oedd ar y drêth, a meibion Iſrael a'i lladdaſant eſ â meini, fel y bu eſe farw: ond y brenin Rehoboam a † bryſſurodd i fyned yn gerbyd, i ffoi i Ieruſalem.

19 Ac Iſrael a wrthryfelaſant yn erbyn tŷ Ddaſyd, hyd y dydd hwn.

PEN. XI.

1 *Rehoboam yn codi llu i ddwyn Iſrael tano, a Semaiah yn gwaraſan iddo.* 5 *Rehoboam yn cadarnhau 'r dyeynas ag ymddiffyneſyd ac angenrheidiau.* 13 *Yr o ſeiriaid a'r Leſiaid a'r rhai oedd yn ofni Duw, wedi i Iroboam eu gwrthod, yn cadarnhau teyrnas Iuda.* 18 *Gwragedd a phlant Rehoboam.*

A Phan * ddaeth Rehoboam i Ieruſalem, eſe a gaſclodd o holl dŷ Iuda, ac o Beniamin, gant a phedwar vgain mil o wŷr dewiſol, cymmwys i ryfel, i ymladd ag Iſrael, ac i ddwyn drachefn y frenhiniaeth i Rehoboam.

2 Ond gair yr Arglwydd a ddaeth at Samaiah gŵr Duw, gan ddywedyd,

3 Dywed wrth Rehoboam fab Salomon brenin Iuda, ac wrth holl Iſrael yn Iuda a Beniamin, gan ddywedyd,

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ewch i fyny, ac nac ymleidwch yn erbyn eich brodyr; dychwelwch bob vn iw dŷ ei hun, canys o'm rhwof fi y gwnaethpwyd y peth hyn. A hwy a wrandawſant ar eiriau 'r Arglwydd, ac a ddychwelaſant, heb fyned yn erbyn Ieroboam.

5 A Rehoboam a drigodd yn Ieruſalem, ac a adeiladodd ddin ſaedd cedyrn yn Iuda.

6 Ac eſe a adeiladodd Bethlehem, ac Etam, a Thecoa,

7 A Bethzur, a Soco, ac Adulam,

8 A Gath, a Mareſa, a Ziph,

9 Ac Adoraim, a Lachis, ac Azecah,

10 A Zorah, ac Aialon, a Hebron, y rhai oedd yn Inda, ac yn Beniamin; dinaſoedd o gadernid.

11 Ac eſe a gadarnhaodd yr amddeffynfaoedd, ac a oſododdd flaenoriaid ynddynt hwy, a chellau bwyd, ac olew, a gwin,

12 Acym mhob dinas *y goſododdi eſe* darianau a gwaywffyn, ac a'i cadarnhaodd hwynt yn gadarn iawn, ac eiddo eſ oedd Iuda, a Beniamin.

13 A'r offeiriaid a'r Leſiaid, y rhai oedd yn holl Iſrael, a gyrchaſant atto eſ o'i holl derfynau.

14 Canys y Leſiaid a adawſant eu meuſydd pentrefol, a'i meddiant, ac a ddaethant i Iuda, ac i Ieruſalem: * canys Ieroboam a'i feibion a'i bwriaſei hwynt ymmaith o fod yn offeiriaid i'r Arglwydd. * Pen. x. 13.9.

15 Ac * eſe a oſododdd iddo offeiriaid i'r uchelfeydd, ac i'r * cythreuliaid, ac i'r lloi a wnaethei eſe. * 2. Bren. 11. 15. * Eſay. 34. 14.

16 Ac ar ei hôl hwynt, o holl lwythau Iſrael, y rhai oedd yn rhoddi eu calon i geiſio Arglwydd Dduw Iſrael, a ddaethant i Ieruſalem, i aberthu i Arglwydd Dduw eu tadau.

17 Felly hwy a gadarnhaſant frenhiniaeth Iuda, ac a gryfhaſant Rehoboam fab Salomon, dros dair blynedd: canys hwy a rodiaſant yn ffordd Daſydd, a Salomon, dair blynedd.

18 A Rehoboam a gymmerth Mahalath, ſeirch Ierimoth fab Daſydd, yn wraig iddo, ac Abihail ferch Eliab fab Ieſſe:

19 A hi a vuddug iddo eſ feibion, ſef Ieus, a Samariah, a Zaham.

20 Ac ar ei hôl hi eſe a gymmerth * Maachah ferch Abſalom, a hi a ynddug iddo eſ Abiah, ac Atthai, a Ziza, a Selomith. * 1. Bren. 15. 2.

21 A Rehoboam a garodd Maachah ferch Abſalom yn fwy nâ'i holl wragedd a'i orderchadon, canys deu-naw o wragedd a gymmerth eſe, a thri vgain o orderchadon, ac eſe a genhedlodd wyth ar hugain o feibion, a thri vgain o ferched.

22 A Rehoboam a oſododdd Abiah fab Maachah yn ben, yn flaenor ar ei frodyr; canys *yr oedd yn ei fŷd* ei vreddo eſ yn frenin.

23 Ac eſe a fu gall, ac a waſgarodd *rai* o'i feibion i holl wledydd Iuda, a Beniamin, i bob dinas gadarn; a co roddes iddynt hwy lymaeth yn helaeth: ac eſe a geiſiodd liaws o wragedd.

PEN. XII.

1 *Rehoboam yn ymwrthod â Duw, a Siſac yn ei goſpi ef.* 5 *Efe a'i dwyſogion yn editarhau wrth bregeth Semaiah, ac yn cael ymwared rhac eu dinſtrio, ond nid rhac eu hanhaeddio.* 13 *Pa hyd y teyrnaſodd Rehoboam, a'i farwolaeth ef.*

AC wedi i Rehoboam ſicrhau y frenhiniaeth, a'i chadarnhau, eſe a wrthododdd gyfraith yr Arglwydd, a holl Iſrael gyd ag eſ.

2 A chyn y tymmed ſiwyddyn i'r brenin Rehoboam, y daeth Siſac brenin yr Aipht i fyny yn erbyn Ieruſalem; (* o herwydd iddynt wrthryſela yn erbyn yr Arglwydd.) * 1. Bren. 14. 24.

3 A mîl a dau cant o gerbydau, a thri vgeinmil o wŷr meirch; ac nid oedd nifer ar y bobl a ddaeth gyd ag ef o'r Aipht, ſef y Lubiaid, y Succiaid, a'r Ethiopiaid.

4 Ac eſe a enillodd y dinaſoedd cedyrn, y rhai oedd yn Iuda, ac a ddaeth hyd Ieruſalem.

5 Yna Semaiah y prophwyd a ddaeth at Rehoboam, a thywyſogion Iuda, y rhai oedd wedi ymgaſclu yn Ieruſalem rhac ofn Siſac, ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, chwi a'm gwrthodaſoch i, am hynny myfi a'ch gadewais chwi yn llaw Siſac.

6 Yna tywyſogion Iſrael a'r brenin a ymoſtyngaſant, ac a ddywedaſant, cyfiawn yw 'r Arglwydd.

7 A phan welodd yr Arglwydd iddynt hwy ymoſtwng, daeth gair yr Arglwydd at Semaiah, gan ddywedyd, hwy a ymoſtyngaſant, *am hynny* ni ddifethaf hwynt, onid rhoddaf iddynt ymwared ar fyrder, ac ni thywelldir fy llid yn erbyn Ieruſalem drwy law Siſac.

8 Etto byddant yn weiſion iddo ef, fel yr adnabydduont fy ngwaſanaeth i, a gwaſanaeth teyrnaſoedd y gwledydd.

*1.Bren. 14.26. 9 Yna *Siſac brenin yr Aipht a ddaeth i fynu yn erbyn Ieruſalem, ac a gymmerth dryſſorau tŷ 'r Arglwydd, a thryſſorau tŷ 'r brenin, ac a'i dûg hwynt ymmaith oll: dûg ymmaith hefyd y tariannau aur *a wnaethei Salomon.

*Pen.9. 15. 10 A'r brenin Rehoboam a wnaeth yn en llê hwynt dariannau pres, ac a'i rhoddodd *hwynt* i gadw tan law tywyſogion gwyr y gard, y rhai oedd yn cadw drws tŷ y brenin.

11 A phan elei 'r brenin i dŷ 'r Arglwydd, gwŷr y gard a ddeuent, ac a'i cyrchent hwy, ac a'i dygent trachefn i ſtafell gwŷr y gard.

12 A phan ymoſtyngodd efe, llid yr Arglwydd a ddychwelodd oddi wrtho ef, ſel nas dinſtriei yn hollawl, ‖ ac yn Iuda hefyd yr oedd pob peth yn dda.

‖ *Neu, ac eto yn Iuda 'r oedd pethau na-ſonus.*

13 *Felly y brenin Rehoboam a ymgryfhaodd yn Ieruſalem, ac a deyrnaſodd: a mab yn mlwydd a deugain *oedd* Rehoboam pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a dwy flynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, y ddinas a ddewiſaſei 'r Arglwydd i oſod ei enw ef ynddi, o holl lwythau Iſrael: ac enw ei fam *oedd* Naamah, Ammonies.

*1.Bren. 14.21.

14 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg, canys ni ‖ pharottôdd efe ei galon i geiſio 'r Arglwydd.

‖ *Neu, ſefydlodd, neu oſodd, neu gyfeiriodd.*

15 Am y gweithredoedd cyntaf a diweddiaf i Rehoboam, onid ydynt hwy yn ſcrifennedic yngeiriau Semaiah y prophwyd, ac Ido y gweledydd, yn yr achau? a *bu* rhyfeloedd *rhwng* Rehoboam a Ieroboam yn waſtadol.

16 A Rehoboam a hunodd gyd â'i dadau, ac a gliddwyd yn ninas Dafydd, ac Abiah ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XIII.

1 *Abiah yn dyſod yn lle Rehoboam, ac yn rhyfela â Ieroboam* 4 *yn adrodd ddaioni oedd ei achos,* 13 *yn rhoi ei hyder ar Ddûw, ac yn gorchfygu Ieroboam.* 21 *Gwragedd a phlant Abiah.*

*1.Bren. 13.1. A Chyn y ddeunawfed flwyddyn i'r brenin Ieroboam, y dechreuodd * Abiah deyrnaſu ar Iuda.

2 Tair blynedd y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem, ac enw ei fam ef *oedd* Michaiah merch Uriel o Gibea: ac yr oedd rhyfel rhwng Abiah a Ieroboam.

3 Ac Abiah a gydiodd y rhyfel â llu o ryfel-wŷr grymmus, *ſef* pedwar can mîl o wŷr etholedig: a Ieroboam a luniaethodd y rhyfel yn ei erbyn ef, ag wyth gan mil o wŷr etholedig, grymmus, neithiol.

4 Ac Abiah a gyfododd ar ſynydd Zemaraim, yr hwn *ydd* ym mynydd Ephraim, ac a ddywedodd, ô Ieroboam, a holl Iſrael, gwrandewch ſi:

5 Oni *ddylech* chwi wybod roddi o Arglwydd Dduw Iſrael y frenhiniaeth i Ddafydd, ar Iſrael yn dragywydd, iddo ef ac iw feibion, drwy gyfammod halen?

6 Etto Ieroboam mab Nebat gwâs Salomon fab Dafydd, a gyfododd ac *a wrthryſelodd yn erbyn ei Arglwydd.

*1.Bren. 11.26.

7 Ac oſer ddynion, *ſef* meibion y fall, a ymgaſclaſant atto ef, ac a ymgadarnhaſant yn erbyn Rehoboam mab Salomon, pan oedd Rehoboam yn *fachgen, ac yn wan ei galon, ag ni allai ymgadarnhau iw herbyn hwynt.

*1.Bren. 12.31.

8 Ac yn awr yr ydych yn meddwl ymgadarnhau yn erbyn brenhiniaeth yr Arglwydd, *yr hon ſydd* yn llaw meibion Dafydd, ac yr ydych yn dyrfa fawr, a chyd â chwi y mae y llofi aur a *wnaeth Ieroboam yn dduduwiau i chwi.

*1.Bren. 12.28.

9 *Oni yrraſoch ymmaith offeiriaid yr Arglwydd, meibion Aaron, a'r Leſiaid? ac oni wnaethoch i chwi offeiriaid fel pobl y gwledydd eraill? pwy bynnac ſyddo yn dyfod † iw gyſſegru, â bustach ieuangc, ac â ſaith o hyrddod, hwnnw ſydd yn offeiriad i'r *rhai* nid *ydynt* dduwiau.

* Pen. 11.14. † Heb. i lenwi ei law.

10 Ninnau, yr Arglwydd yw ein Duw ni, ac nis gwrthodaſom ef; a'r offeiriaid y rhai ſydd yn gwaſanaethu 'r Arglwydd *yw* meibion Aaron, a'r Leſiaid *ſydd yn eu* gorchwyl.

11 *Ac y maent hwy yn lloſci i'r Arglwydd boeth offrymmau bob boreu, a phob hwyr, ac arogldarth peraidd; ac *yn cadw* treſn *y bara *goſod* ar y bwrdd pur, a'r canhwyll-bren aur a'i lampau, i loſci bob prydnhawn; canys yr ydym ni yn cadw gorchwyliaeth yr Arglwydd ein Duw, ond chwi a'i gwrthodaſoch ef.

*Pen.2. 4. *Leu. 24.6.

12 Ac wele, Duw *ſydd* ben gyd â ni, a'i offeiriaid ef, ac udcyrn ſonorus i udcanu yn eich erbyn chwi: ô feibion Iſrael, nac ymleddwch yn erbyn Arglwydd Dduw eich tadau, canys ni lwyddwch chwi.

13 Ond Ieroboam a barodd oſod cynllwyn o amgylch, a dyfod o'i hôl hwynt: felly 'r oedd yn hwy o flaen Iuda, a'r cynllwyn o'r tu ôl iddynt.

14 A Iuda a edrychodd yn ôl, ac wele ryfel iddynt ym mlaen ac yn ôl, a hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd, a'r offeiriaid a leiſiaſant mewn udcyrn.

15 A gŵŷr Iuda a floeddiaſant: a phan waeddodd gwŷr Iuda, Duw a darawodd Ieroboam, a holl Iſrael, o flaen Abiah a Iuda.

16 A meibion Iſrael a ffoeſant o flaen Iuda: a Duw a'i rhoddodd hwynt iw llaw hwynt.

17 Ac Abiah a'i bobl a'i tarawſant hwy â lladdfa fawr: a ſyrthiodd yn archolledic o Iſrael bum can mil o wŷr etholedig.

18 Felly y daroſtyngwyd meibion Iſrael y pryd hynny; a meibion Iuda a orfuant, oherwydd iddynt bwyio ar Arglwydd Dduw eu tadau.

19 Ac Abiah a erlidiodd ar ôl Ieroboam, ac a ddug oddi arno ef ddinaſoedd. Bethel a'i phentrefydd, a Ieſanah a'i phen-trefydd, ac Ephraim a'i phen-trefydd.

20 Ac ni chafodd Ieroboam nerth mwyach yn nyddiau Abiah: ond yr Arglwydd a'i tarawodd ef, ſel y bu efe farw.

21 Ond Abiah a ymgryfhaodd, ac a gymmerth iddo bedair ar ddêc o wragedd, ac a genhedlodd ddau fab ar hugain, ac vn ar bymtheg o ferched.

22 A'r rhan arall o hanes Abiah, a'i fyrdd ef, a'i eiriau, y maent yn ſcrifennedic yn ‖ llyfr y prophwyd *Ido.

PEN. XIIII.

1 *Aſa yn dyſod ar ôl Abiah, ac yn dilyn ddaioldeb, ô a chwedl carl heddwch. yn casanhau ei deyrnas ag amddiffynfeydd ac ag allu:* 9 *Yn galw ar Ddûw, ac yn gorchfygu Zerah, ac yn ysbeilio 'r Ethiopiaid.

FElly Abiah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef yn ninas Dafydd, ac *Aſa ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef: yn ei ddyddiau ef y cafodd y wlad lonydd ddeng-mhlynedd.

2 Ac Aſa a wnaeth yr hyn oedd dda ac vniawn yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

3 Canys efe a ſwriodd ymmaith *allorau y

dawiau dieithr, a'r vchelfeydd, ac a ddrylliodd y delwau, ac a dorrodd y llwynau:

4 Ac a orchymmynnodd i Iuda geisio Arglwydd Dduw eu tadau, a gwneuthur y gyfraith, a'r gorchymyn.

5 Ac efe a fwriodd ymmaith o holl ddinasoedd Iuda yr vchelleydd a'r † delwau, a chasodd y freniniaeth lonydd o'i flaen ef.

6 Ac efe a adeiladodd ddinasoedd cedyrn yn Iuda; o herwydd bod y wlâd yn cael llonydd, ac nid *oedd* rhyfel yn ei erbyn ef yn y blynyddoedd hyny, o blegit yr Arglwydd a roddasei lonyddwch iddo.

7 Am hyny efe a ddywedodd wrth Iuda, adeiladwn y dinasoedd hyn, ac amgylchwn *hwynt* â mûr, a thŷrau, a dryssau, ac â barrau, tra *fyddo* y wlâd o'n blaen ni, o herwydd i ni geisio yr Arglwydd ein Duw, ni a'i ceisiasom, ac efe a roddodd lonyddwch i ni o amgylch: felly hwy a adeiladasant, ac a lwyddasant.

8 Ac yr oedd gan Asa lû *o wŷr* yn dwyn tariannau a gwayw-ffŷm o *Iuda* trychan mûl, ac o Beniamin dau cant a phedwar vgain-mil yn dwyn tarianau, ac yn tynnu bwa: y rhai hyn oll *oedd* wŷr gymmas.

9 * A Zerah yr Ethiopiad a ddaeth allan yn eu herbyn hwynt, â llû o fil o filoedd, ac â thrychant o gerbydau; ac a ddaeth hyd Maresah.

10 Yna Asa a aeth allan yn ei erbyn ef, a hwy a luniaethasant ryfel yn nyffryn Sephathah wrth Maresah.

11 Ac Asa a waeddodd ar yr Arglwydd ei Dduw, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, * nid *yw ddim* i ti gymorthwyo, pa vn bynnac ai gyda llawer, ai gyda'r rhai nid oes ganddynt gryfdwr, cymorthwya di ni ô Arglwydd ein Duw, canys pwyso 'r ydym ni arnat ti, ac yn dy enw di y daethom yn erbyn y dorf hon: ô Arglwydd, tydi Duw ni ydwyt ti, na orfydded dŷn i'th erbyn.

12 Felly 'r Arglwydd a darawodd yr Ethiopiaid o flaen Asa, ac o flaen Iuda, a'r Ethiopiaid a ffoesant.

13 Ac Asa, a'r bobl *oedd* gyd ag ef, a'i herlidiasant hwy hyd Gerar: a syrthiodd yr Ethiopiaid fel na allent ymadgrythau, canys drylliasid hwynt o flaen yr Arglwydd, ac o flaen ei lu ef, a hwy a ddygasant ymmaith anrhaith fawr iawn.

14 A tharawsant yr holl ddinasoedd o amgylch Gerar, canys yr oedd dychryn yr Arglwydd arnynt hwy: a hwy a anrheithiasant yr holl ddinasoedd, canys anrhaith fawr oedd ynddynt.

15 Llueſtai yr anifeiliaid hefyd a darawsant hwy, ac a gaeth-gludasant lawer o ddefaid, a chamelod, ac a ddychwelasant i Ierusalem.

PEN. XV.

1 Asa a Iuda, a llawer o Israel, trwy annog prophwydoliaeth Azariah mab Oded, yn gwneuthur cyboedd gyfammod â Duw. 16 Yn symmudo Maachah ei fam o fod yn frenhines, o herwydd ei delw-addoliaeth. 18 Yn dwyn y pethau cyssegredic i dy Dduw, ac yn cael bŷr heddwch.

AC Yſpryd Duw a ddaeth ar Azariah fab Oded.

2 Ac efe a aeth allan ‖ o flaen Asa, ac a ddywedodd wrtho, ô Asa, a holl Iuda, a Beniamin, gwrandewch fi, yr Arglwydd *fydd* gyd â chwi, tra fyddoch gyd ag ef, ac os ceisiwch ef, chwi a'i cewch ef, ond os gwrthodwch chwi ef, yntef a'ch gwrthyd chwithau.

3 Dros lawer y bu Israel heb y gwir Dduw, a heb offeiriad yn ddyscawr, a heb gyfraith.

4 Ond pan ddychwelent yn eu cyfyngdra at Arglwydd Dduw Israel, a'i geisio ef, efe a gaid ganddynt.

5 Ac yn yr amseroedd hyny nid *oedd* heddwch i'r hwn oedd yn myned allan, nac i'r hwn oedd yn dyfod i mewn: ond blinder lawer oedd ar holl breſſwyl wŷr y gwledydd.

6 A chenedl a † ddimaith-iwyd gan genedl, a dinas gan ddinas: o blegit Duw oedd yn eu poeni hwy â phob aflwydd.

7 Ymgrythewch gan hyny, ac na laeſed eich dwylo: canys y mae gwobr i'ch gwaith chwi.

8 A phan glybu Asa y geiriau hyn, a phrophwydoliaeth Oded y prophwyd, efe a grythaodd, ac a fwriodd ymmaith y † ffiaidd *eulynnod* o holl wlâd Iuda, a Beniamin, ac o'r holl ddinasoedd a enillasei efe o fynydd Ephraim, ac a adnewyddodd allor yr Arglwydd, yr hon *oedd* o flaen porth yr Arglwydd.

9 Ac efe a gynhullodd holl Iuda, a Beniamin, a'r dieithriaid gyd â hwynt, o Ephraim a Manaſſeh ac o Simeon: (canys hwy a syrthiasant atto ef yn aml o Israel, pan welsant fod yr Arglwydd ei Dduw gyd ag ef.)

10 Felly hwy a ymgynullasant i Ierusalem, yn y trydydd mis, yn y bymthecfed flwyddyn o deyrnasiad Asa.

11 A hwy a aberthasant i'r Arglwydd y dwthwn hwnnw, o'r anrhaith a ddygasent, saith gant o eidionau, a saith mil o ddefaid.

12 A hwy a aethant dan gyfammod i geisio Arglwydd Dduw eu tadau, â'i holl galon, ac â'i holl enaid:

13 * A phwy bynnac ni cheiſiei Arglwydd Dduw Israel, fod ei roddi ef i farwolaeth, yn ſychan, *ac* yn fawr, yn ŵr, *ac* yn wraig.

14 A hwy a dyngasant i'r Arglwydd â llef vchel, ac â bloedd; ag vdcyrn helyd, ac â thrwmpêdau.

15 A holl Iuda a lawenychasant o herwydd y llŵ: canys â'i holl galon y tyngasent, ac â'i holl ewyllys y ceiſiasant ef, a hwy a'i cawsant ef: a'r Arglwydd a roddodd lonyddwch iddynt o amgylch.

16 A'r brenin Asa a ſymmdoddd * Maachah ei fam o *fod* yn frenhines, o herwydd gwneuthur o honi † ddelw mewn llwyn: ac Asa a dorrodd ei delw hi, ac a'i drylliodd, ac a'i lloſcodd wrth afon Cidron.

17 Ond ni thynnwyd ymaith yr vchelfeydd o Israel: etto yr oedd calon Asa yn berffaith ei holl ddyddiau ef.

18 Ac efe a ddûg i mewn i dŷ 'r Arglwydd yr hyn a gyſſegrasei ei dâd, a'r hyn a gyſſegrasei efe ei hun, arian, ac aur, a lleſtri.

19 Ac ni bu ryfel mwyach hyd y bymthecfed flwyddyn ar hugain o deyrnasiad Asa.

PEN. XVI.

1 Asa, drwy gymmorth y Syriaid, yn rhwyſtro i Baasa adeiladu Ramah. 7 Hanani yn ei argyoeddi ef am hynny, ac yntau yn ei ſwrw ef yng-harchar. 11 Ym mhlith ei weithredoedd eraill, y mae efe, yn ei gleſyd, yn ymgais, nid â Duw, ond â'r phyſygwyr. 13 Ei farwolaeth ef a'i gladdedigaeth.

YN yr * vnfed flwyddyn ar bymthec ar hugain o deyrnasiad Asa, y daeth Baasa brenin Israel i fyny yn erbyn Iuda, ac a adeiladodd Ramah, fel na adawei i neb fyned allan na dyfod i mewn at Asa brenin Iuda.

2 Yna Asa a ddûg allan arian, ac aur, o dryſorau tŷ 'r Arglwydd, a thŷ 'r brenin, ac a'i hanfonodd

at Benhadad brenin Syria, yr hwn oedd yn trigo
† *Hebr. Darmeſec* yn † Damaſcus, gan ddywedyd,

3 Cyſanmod *ſydd* rhyngoſi â thi, ſel y bu rhwng
fy nhâd i â'th dad tithau: wele, anfonais attat
arian, ac aur, dôs, torr dy gyfammod â Baaſa bre-
nin Iſrael, fel y ciliо efe oddi wrthifi.

4 A Benhadad a wrandawodd ar y brenin Aſa,
ac a anfonodd dywyſogion ei lueddoedd yn erbyn di-
nasoedd Iſrael, a hwy a darawſant Iion, a Dan, ac
Abel-maim, a holl dryſſor-ddinaſoedd Nephtali.

*1.Bren. 15.22. 5 A *phan glybu Baaſa *hynny*, efe a beidiodd ag
adeiladu Ramah: ac a adawodd ei waith i ſefyll.

6 Yna Aſa'r brenin a gymmerth holl Iuda, a
hwy a gludaſant ymmaith gerrig Ramah, a'i choed,
â'r rhai yr adeiladai Baaſa, ac a adeiladodd â
hwynt Geba, a Mitſpah.

7 Y pryd hynny y daeth Hanani y gweledydd at
Aſa frenin Iudah, ac a ddywedodd wrtho, gan i ti
roi dy bwys ar frenin Syria, ac na roddaiſt dy bwys
ar yr Arglwydd dy Dduw, am hynny y diangodd
llu brenin Syria o'th law di.

*Pen.12. 3.& 14.9. 2.mac.9. 5.& 12.22 8 Onid oedd yr *Ethiopiaid, a'r Lubiaid yn
† Hebr. Riaws. † llu dirfawr, a cherbydau, ac a gwŷr meurch yn
anſi iawn? eto am it roi dy bwys ar yr Arglwydd,
efe a'i rhoddodd hwynt yn dy law di.

† *Hebr.* 3 *ymgryfhâu.* 9 Canys y mae llygaid yr Arglwydd yn edrych
ar yr holl ddaiar, † iw ddangos ei hun yn gryf gyd
â'r rhai ſydd a'i calon yn berffaith tu ag atto ef.
Yn ſyd y gwnaethoſt yn hyn, am hynny rhyfeloedd
fydd o'th erbyn o hyn allan.

10 Yna y digiodd Aſa wrth y gweledydd, ac a'i
rhoddodd ef mewn carchar-dŷ; canys *yr oedd efe*
† *Hebr. yſbrydoli.* yn ddigllon wrtho am y peth hyn. Ac Aſa a † or-
thrymmodd *rai* o'r bobl y pryd hynny.

11 Ac wele, gweithredoedd Aſa y rhai cyntaf, a'r
rhai diweddaf; wele, y maent yn ſcrifennedic yn
llyfr brenhinoedd Iuda, ac Iſrael.

12 Ac Aſa a glaſychodd o'i draed yn y bedwar-
edd flwyddyn ar bymthec ar hugain o'i deyrnaſiad,
nes iw gleſyd *ſymed* yn ddirfawr; etto ni cheiſiodd
efe yr Arglwydd yn ei gleſyd, onid y meddygon.

13 Ac Aſa a hunodd gyd â'i dadau, ac a fu farw
yn yr vnfed flwyddyn a dengain o'i deyrnaſiad.

14 A chladdaſant ef yn ei feddrod ei hun, yr
† *Hebr. yſtoddiaſgei.* hwn a † wnaethei efe iddo yn nimas Dafydd, a
rhoddaſant ef i orwedd mewn gwely a lanwaſid â
phêr aroglau o amryw rywogaethau, wedi eu
gwneuthur drwy waith apothecari; a hwy a gyn-
neuaſant iddo ef gynnеu mawr iawn.

PEN. XVII.

1 Iehoſaphat yn dyſtio ar ôl Aſa, yn teyrnaſu yn ddiarnuns, ac yn ffynnu, 7 yn anfon Leuiaid gyda'r pennaethiaid i ddyſcu Iuda. 10 Duw yn aſcrynu ei elynion ef, a rhai o hwynt yn dwyn iddo anrhegion a theyrn-ged. 12 Ei ſawredd, a'i gaptenſiaid, a'i luoedd ef.

A *Iehoſaphat ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef,
ac a ymgryfhaodd yn erbyn Iſrael.

*1.Bren. 15.24. 2 Ac efe a roddodd fyddinoedd ym mhob vn o
gaeroc ddinaſoedd Iuda, ac a roddes raglawiaid
yngwlâd Iuda, ac yn ninaſoedd Ephraim, y rhai a
enillaſei Aſa ei dad ef.

3 A'r Arglwydd a fu gyd â Iehoſaphat, o ber-
wydd iddo rodio *yn ffyrdd cyntaf Dafydd ei
*1.Cron. 29.29. dâd, ac nad ymofynnodd â Baalim:

4 Eithr Duw ei dâd a g-eiſiodd efe, ac yn ei or-
chymynion eſ y rhodiodd, ac nid yn ôl gweithred-
oedd Iſrael.

5 Am hynny'r Arglwydd a ſicrhaodd y frenhini-
aeth yn ei law ef, a holl Iuda a roddaſant anrhegion i Iehoſaphat, ac yr ydoedd iddo olud, ac anrhydedd yn helaeth.

6 ‖ Ac efe a dderchaſodd ei galon yn ffyrdd yr ‖ 2Cro.
Arglwydd: ac efe a fwriodd heſyd yr vchelfeydd a'r llwynau allan o Iuda. 17.6 Allan o'r

7 Heſyd yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnaſiad, yſgrif.
efe a anfonodd at ei dywyſogion, ſef Benhail, ac
Obadiah, a Zechariah, a Nethaneel, a Michaiah, i
ddyſcu yn ninaſoedd Iuda.

8 A chyd â hwynt *yr anfonodd efe* Leſiaid, Se-
maiah, a Nethaniah, a Zebadiah, ac Aſahel, a Se-
miramoth, a Ionathan, ac Adoniah, a Thobiah, a
Thob-adoniah, y Leſiaid: a chyd â hwynt Eliſama,
a Iehoram yr offeiriaid.

9 A hwy a ddyſcaſant yn Iuda, a chyd â hwynt
yr oedd llyfr cyfraith yr Arglwydd: ielly'r amgy-
lchaſant hwy holl ddinaſoedd Iuda, ac y dyſcaſant y bobl.

10 Ac arſwyd yr Arglwydd oedd ar holl deyr-
naſoedd y gwledydd *oedd* o amgylch Iuda, fel nad
ymladdaſant hwy yn erbyn Iehoſaphat.

11 A *rhai* o'r Philiſtiaid oedd yn dwyn i Iehoſ-
phat anrhegion, a theyrnged o arian: yr Arabiaid
heſyd oedd yn dwyn iddo ef ddiadelloedd, ſaith
mil a ſaith gant o hyrddod, a ſaith mil a ſaith
gant o ſychod.

12 Felly Iehoſaphat oedd yn mynd rhagddo, ac
yn cynnyddu yn vchel, ac efe a adeiladodd yn Iuda
‖ balaſau, a dinaſoedd tryſſoran. ‖ Neu, gaſtyll.

13 A llawer o waith oedd ganddo ef yn ninaſo-
edd Iuda, a rhyfel-wŷr cedyrn nerthol yn Ierwſalem.

14 Ac dymma eu rhifeu hwynt, yn ôl ty eu ta-
dau, o Iuda yn dywyſogion miloedd: *yr oedd* Ad-
nah y pennaſ, a chyd ag ef drychan mil o *wŷr* ce-
dyrn nerthol.

15 A cher ei law ef, Iehohanan y tywyſog, a
chyd ag ef ddau cant a phedwar vgain mil.

16 A cher llaw iddo ef, Amaſiah mab Zichri, yr
hwn o'i wirfodd a ymroddodd i'r Arglwydd, a
chyd ag ef ddau can mil o *wŷr* cedyrn nerthol.

17 Ac o Beniamin, *yr oedd* Eliada yn *ŵr* cadarn
nerthol, a chyd ag ef ddau can-mil yn arfogion â
bwâu a thariannau.

18 A cher llaw iddo ef, Iehozibad, a chyd ag ef
gant a phedwar vgain mil yn barod i ryfel.

19 Y rhai hyn oedd yn gwaſanaethu 'r brenin,
heb law y rhai a roddaſei y brenin yn y dinaſoedd
caeroc, drwy holl Iuda.

PEN. XVIII.

1 Iehoſaphat yn ymgyfathrachu ag Ahab, ac yn myned gyd ag ef i Ramoth Gilead. 4 Gan-brophwydi yn ewyllo Ahab, a'i ladd ef yn ôl gair Michea.

AC i Iehoſaphat yr ydoedd golud, ac anrhyd-
edd yn helaeth, ac efe a ymgyfathrachodd
ag Ahab.

2 *Ac ym mhen *ennyd* o flynyddoedd, efe a aeth *1.Bren.
i waered at Ahab i Samaria; ac Ahab a laddodd 22.3.
ddefaid, a gwartheg lawer, iddo ef ac *i'r* bobl
oedd gyd ag ef, ac a'i hanogodd ef i fyned i fyny
gyda g ef i Ramoth Gilead.

3 Ac Ahab brenin Iſrael a ddywedodd wrth Ie-
hoſaphat brenin Iuda, a ei di gyd â mi i Ramoth
Gilead? yntef a ddywedodd wrtho, yr ydwyfi fel
tithau, a'm pobl i fel dy bobl dithau, a *byddwn*
gyd â thi yn y rhyfel.

4 Iehoſaphat heſyd a ddywedodd wrth frenin
Iſrael, ymgynghora attolwg heddyw â gair yr Ar-
glwydd.

5 Am hynny brenin Iſrael a gaſclodd o'r pro-
phwydi bedwar cant o *wŷr*, ac a ddywedodd wrth-
ynt, a awn ni yn erbyn Ramoth Gilead i ryfel, neu
a beidiaſi? dywedaſant hwythau, dôs i fyny, canys
Duw a'i dyry yn llaw y brenin.

6 Ond Iehoſaphat a ddywedodd, enid oes ymma
yn prophwyd i'r Arglwydd etto niwyach, ſel yr
ymgynghorem ag ef?

7 A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Iehoſa-
phat, *mae* etto vn gŵr drwy 'r hwn y *gallem* ym-
gynghori i'r Arglwydd; ond y mae yn gas gennifi ef,
canys nid yw'n prophwydo i mi ddaioni, enid drygi-
oni gricod; ef ydy Michaih mab Imla. A dywe-
ddodd Iehoſaphat, na ddyweded y brenin felly.

8 A brenin Iſrael a alwodd ar vn o'i ‖ſtafe-
llyddion, ac a ddywedodd, pryſſura Michea fab
Imla.

9 A brenin Iſrael a Iehoſaphat brenin Iuda, oedd-
ynt yn eiſtedd bob vn ar ei deyrngader, wedi eu
gwiſco mewn *brenhinawl* wiſcoedd, eiſtedd yr
oeddynt mewn llannerch *wrth* ddrws porth Sa-
maria, a'r holl brophwydi oeddyn prophwydo ger
eu bron hwynt.

10 A Zedeciah mab Chenaanah a wnaethei iddo
ei hun gyrn heirn, ac efe a ddywedodd, fel hyn y dy-
wedodd yr Arglwydd, â'r rhai hyn y corni di y Syr-
iaid, nes it eu difa hwynt.

11 A'r holl brophwydi oedd yn prophwydo fel
hyn, gan ddywedyd, dôs i fynu i Ramoth Gilead,
a ffynna; canys yr Arglwydd a'i dyry hi yn llaw
y brenin.

12 A'r genhadd a aethei alw Michea, a leſarodd
wrtho ei, gan ddywedyd, wele ſiriau y pro-
phwydi yn vn-air yn dda i'r brenin: bydded gan
hynny attolwg dy air di theu fel vn o'r rhai hyny, a
dywed y gorcu.

13 A Michea a ddywedodd, *fel* mai byw 'r
Arglwydd, yr hyn a ddywedo fy Nuw, hyny
a leſaraſi.

14 A phan ddaeth eſe at y brenin, y brenin a
ddywedodd wrtho, Michea, a awn ni i ryſel yn er-
byn Ramoth Gilead, neu a beidiafi? dywedodd yn-
teſ, ewch i fynu a ffynnwch, a rhoddir hwynt yn
eich llaw chwi.

15 A'r brenin a ddywedodd wrtho, rafawl gwaith
ith dyngheiaf di, na leſerech wrthif o enid gwirio-
nedd, yn enw 'r Arglwydd?

16 Yna eſe a ddywedodd, gwelais holl Iſrael yn
waſcaredic ar y mynyddoedd fel defaid ni *bydde*
id ynt ſugail: a dywedodd yr Arglwydd, nid oes
i'ſtr arnynt hwy, dychweled peb vn iw dŷ ei hun
mewn tangnheddyf.

17 (A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Iehoſa-
phat, oni ddywedais i wrthit, na phrophwydei eſe
ddaioni i mi, onid ‖drygioni?)

18 Yntef a ddywedodd, gan hynny gwrandŵ air
yr Arglwydd, gwelais yr Arglwydd yn eiſtedd ar ei
orſeddfa, a holl lû y neſoedd yn ſefyll ar ei ddeheu-
law, ac ar ei law aſſwy.

19 A dywedodd yr Arglwydd, pwy a dwylla A-
hab brenin Iſrael, fel yr elo eſe i fynu, ac y ſyrthio
yn Ramoth Gilead? ac vna leſarodd gan ddywe-
dyd fel hyn, ac arall gan ddywedyd fel hyn.

20 Yna *yſpryd a aeth allan, ac a ſa odd ger bron
yr Arglwydd, ac a ddywedodd, myfi a'i twyllaf ef.
A dywedodd yr Arglwydd wrtho, pa fodd?

21 Dywedodd yntef, myfi a âf allan, *ac a fyddaf yn
yſpryd celwyddoc yngenau ei holl brophwydi ef. A
dywedodd *yr Arglwydd*, twylli, a gorchfygi, dôs
allan, a gwna felly.

22 Ac yn awr wele 'r Arglwydd a roddodd yſpryd
celwyddoc yngenau dy brophwydi hyn a'r Arglwydd
a leſarodd ddrwg amdanat ti.

23 Yna Zedeciah mab Chenaanah a neſſaodd, ac a
darawodd Michea tan *ei* gern, ac a ddywedodd,
pa ffordd yr aeth Yſpryd yr Arglwydd oddi wrthif
i ymddiddan â thydi?

24 A Michea a ddywedodd, wele ti a gei weled y
dwthwn hwnnw, pan elych di ſo ſtafell i ſtafell i
ymguddio.

25 A brenin Iſrael a ddywedodd, cymmerwch
Michea, a dygwch ef yn ei ol at Amon tywyſog y
ddinas, ac at Ioas mab y brenin;

26 A dywedwch, fel hyn y ddywedodd y brenin,
rhowch hwn yn y carchar-dŷ, a bwydwch ef a bara
cyſtudd, ac a dwfr blinder, nes i mi ddyfod ei lwaith
mewn heddwch.

27 Yna y dywedodd Michea, o gan ddychwelyd y
dychweli di mewn heddwch, ni leſarodd yr Ar-
glwydd ynô fi: eſe a ddywedodd hefyd, gwran-
dewch *hyn* yr holl bobl.

28 Felly brenin Iſrael, a Iehoſaphat brenin Iuda,
a aethant i fynu i Ramoth Gilead.

29 A brenin Iſrael a ddywedodd wrth Iehoſaphat, *2 Bren.
mi a newidiaf fy nillad, ac a âf i'r rhyfel, ond 22.30.
gwiſc di dy ddillad. Felly brenin Iſrael a newidi-
odd ei ddillad, a hwy a aethant i'r rhyfel.

30 A brenin Syria a orchymynaſei i dywyſogi-
on y cerbydau, y rhai *oedd* ganddo ef, gan ddywedyd,
nac ymleddwch â bychan nac â mawr, onid a brenin
Iſrael yn vnic.

31 A phan welodd tywyſogion y cerbydau Iehoſ-
phat, hwy a ddywedaſant, brenin Iſrael *yw*
eſe, a hwy a ‖droeſant i ymladd yn ei erbyn *Amryl.*
eſ; ond Iehoſaphat a waeddodd, a'r Arglwydd *chaſant.*
a'i cynnorthwyodd ef, a Duw a'i gyrnodd hwynt
oddi wrtho ei.

32 A phan welodd tywyſogion y cerbydau, nad *1 Bren.
brenin Iſrael oedd eſe, hwy a ddychwelaſant oddi 22.32.
ar ei ôl ef.

33 *A *rhyw* ŵr a dynnodd mewn bŵa † ar ei *Hebr.
amcan, ac a darawodd brenin Iſrael rhwng cyſ- *yn ei wi-*
ddiadau y lluric: am hyny eſe a ddywedodd wrth *riondeb.*
ei gerbydwr, trô dy law, a dwg fi allan o'r gâd, ca- † *Hebr.*
nys fo'm clwyſwyd i. *rhwng*
y cyſ-
tadau, a
rhwng
ddwy-
fronneg.

34 A'r rhyfel a gryfhaodd y dwthwn hwnnw: a
brenin Iſrael a gynnhelid yn ei gerbyd yn erbyn y
Syriaid, hyd yr hwyr: ac eſe a fu farw ynghylch
machludiad haul.

PEN. XIX.

1 Iehu yn ceryddu Iehoſaphat, ac ynteu yn ymwe-
led â'i deyrnas, 5 ac yn rhoi athrawiaeth i'w
farn-wyr, 8 ac ir offeiriaid, a'r Leuiaid.

A Iehoſaphat brenin Iuda a ddychwelodd iw dŷ
ei hun i Ieruſalem mewn heddwch.

2 A Iehu mab Hanani y gweledydd a aeth o'i
flaen eſ, ac a ddywedodd wrth y brenin Iehoſaphat,
ai cynnorthwyo yr annuwiol, a charu y rhai oedd yn
caſſau yr Arglwydd, a wnait ti? am hyn digoſaint
oddi wrth yr Arglwydd *fydd* arnat ti.

3 Er hynny *pethau da a gafwyd ynec ti; canys * Pen.
ti a dynnaſt ymmaith y llwyni o'r wlad, ac a bara- 17.4,6.
toaiſt dy galon i geiſio Duw. † *Hebr.*
dajahwe-
4 A Iehoſaphat a drigodd yn Ieruſalem: ac eſe *lodd ac a*
a † aeth drachefn trwy yr bobl, o Beerſeba hyd fyn- *aeth.*
ydd Ephraim, ac a'i dug hwynt eil-waith at Ar-
glwydd Duw eu tadau.

5 Ac eſe a oſododd farn-wŷr yn y wlad, † *Hebr.*
drwy holl ddinaſoedd caeroc Iuda, o ddinas bwy- *yn achos*
gilydd. *y farn.*

6 Ac eſe a ddywedodd wrth y barn-wŷr, edrych- * Deut.
wch beth a wneloch, canys nid tros ddŷn yr ydych 10.17.iob
yn barnu, onid tros yr Arglwydd, ac *eſe a fydd* 34.19.2.Sa.
gyd â chwi † wrth roddi barn. 10.34.

7 Yn awr gan hynny bydded ofn yr Arglwydd thuſ.2.21
arnoch chwi; gwiliwch, a gwnewch *hyny*: o gdat.2.6.
herwydd nid *oes* anwiredd gyd â'r Arglwydd ephe.6.9.
ein Duw, * na derbyn wyneb; na chymmeryd c lo.3.25
gwobr. 1 pet.1.17

8 A Iehoſaphat a oſododd hefyd yn Ieruſalem *rai* o'r Leſiaid, ac o'r offeiriaid, ac o bennau tadau Iſrael, *i'r* barnedigaethau yr Arglwydd ac ymraſaelion, pan ddychwelent i Ieruſalem.

9 Ac efe a orchymynnodd iddynt, gan ddywedyd, Fel hyn y gwnewch mewn ofn yr Arglwydd, mewn ffyddlondeb, ac â chalon berffaith.

10 A pha ymraſiel bynnac a ddêl attoch chwi oddi wrth eich brodyr, y rhai ſy yn trigo yn eu dinaſoedd, rhwng gwaed a gwaed, rhwng cyfraith a gorchymyn, deddfau a barnedigaethau, rhybyddiwch hwynt na throſſeddont yn erbyn yr Arglwydd, a bod digoſaint arnoch chwi, ac ar eich brodyr: felly gwnewch, ac na throſſeddwch.

11 Ac wele Amarïah 'r arch-offeiriad *ſydd* arnoch chwi ym mhob peth *a berthyn i'r* Arglwydd, a Zebadiah mab Iſmael blaenor tŷ Iuda, ym mhob achos i'r brenin; a'r Leſiaid yn ſwyddogion ger eich bron chwi; ymwrolwch, a gwnewch *bynny* 'r Arglwydd ſydd gyd â'r daionus.

PEN. XX.

1 *Iehoſaphat yn ei oſa, yn cyhoeddi ympryd, 5 ac yn gweddio.* 14 *Propheſydoliaeth Iahaziel.* 20 *Iehoſaphat yn cynghori 'r bobl, ac yn goſod pencrion i ſoliannu 'r Arglwydd.* 22 *Mawr ddimſtr y gelynion.* 26 *Y bobl, wedi bendithio Duw yn Berachah, yn dychwelyd mewn gorfoledd.* 31 *Teyrnaſiad Iehoſaphat.* 35 *Ei lonyaeſ ac Aḥaziah yn dryllio.*

AC wedi hyn meibion Moab, a meibion Ammon a ddaethant, a chyd â hwynt *eraill* heb law 'r Ammoniaid, yn erbyn Iehoſaphat, i ryſel.

2 Yna y deuwyd, ac a mynegwyd i Iehoſaphat, gan ddywedyd, tyrfa fawr a ddaeth yn dy erbyn di o'r tu hwnt i'r môr, o Syria; ac wele *y maent* hwy yn Hazazon Tamar, honno *yw* Engedi.

† *Hebr. roddodd ei wyneb.* 3 A Iehoſaphat a ofnodd, ac a † ymroddodd i geiſio 'r Arglwydd, ac a gyhoeddodd ympryd drwy holl Iuda.

4 A Iuda a ymgaſclaſant i oſyn *cymmorth* gan yr Arglwydd: canys hwy a ddaethant o holl ddinaſoedd Iuda I geiſio 'r Arglwydd.

5 A Iehoſaphat a ſaſodd ynghynnulleidfa Iuda, a Ieruſalem, yn nhŷ 'r Arglwydd, o flaen y cyntedd newydd,

6 Ac a ddywedodd, ô Arglwydd Dduw ein tadau, onid wyt ti yn Dduw yn y nefoedd, ac yn llywodraethu ar holl deyrnaſoedd y cenhedloedd? ac onid yn dy law di *y mae* nerth a chadernid, fel nad oes a ddichon dy wrthwynebu di?

7 Onid tydi ein Duw ni, a yrraiſt ymmaith breſſwylwŷr y wlâd hon o flaen dy bobl Iſrael, ac a'i rhoddaiſt hi i hâd Abraham, dy garedigol, yn dragywydd?

8 A thrigaſant ynddi, ac adeiladaſant i ti ynddi gyſegr i'th enw, gan ddywedyd,

9 *Pan ddêl niwed arnomni, *ſef* cleddyf, barnedigaeth, neu haint, y nodau, neu newyn; os ſawn o flaen y tŷ hwn, a cher dy fron di (canys dy enw di *ſydd* yn y tŷ hwn) a gwaeddi arnat yn ein cyſyngdra ti a wrandewi, ac a'n gwaredi ni.

2 Pen. 6. 28 a bren. 8. 37.

10 Ac yn awr wele feibion * Ammon, a Moab, a *thrigolion* mynydd Seir, y rhai ni chanhiedaiſt i Iſrael ſyned attynt, pan ddaethant o wlad yr Aipht, ond hwy a droſcant oddi wrthynt ac ni ddiſethaſant hwynt.

* Gene. 36. 8. deut 2. 4. 1ſod. 23.

11 Ette wele hwyntwy yn talu i ni, gan ddyfod i'n bwrw ni allan o'th etifeddiaeth di, yr hon a wnaethoſt i ni ei hetifeddu.

12 Oh ein Duw ni, oni ſerni di hwynt? canys nid *oes* genym ni nerth *i ſefyll* o flaen y dyrfa fawr hon, ſydd yn dyfod i'n herbyn; ac ni wyddom ni beth a wnawn; ond arnat ti *y mae* ein llygaid.

13 A holl Iuda oedd yn ſefyll ger bron yr Arglwydd; a'i rhai bachgen gwraged, a'i plant.

14 Yna yr Iahaziel mab Zechariah, fab Benaiah, fab Iehiel, fab Mattaniah, Leſiad o feibion Aſaph, y daeth yſpryd yr Arglwydd, yng hanol y gynnulleidfa.

15 Ac efe a ddywedodd, gwrandewch holl Iuda, a thrygolion Ieruſalem, a *thi* Iehoſaphat frenin: felhyn y dywed yr Arglwydd wrthych chwi, nac ofnwch, ac na ddigalonnwch rhac y dyrfa fawr hon, canys nid eiddo chwi y rhyfel, eithr eiddo Duw.

16 Y fory ewch i wared yn eu herbyn hwynt; wele hwynt yn dyfod i fyny wrth riw Ziz: a chwi a'i gaddiweddwch hwynt yng hwrt ‖ yr afon, ‖ *neu* anialwch Ieruel.

17 Nid *rhaid* i chwi ymladd yn y *rhyfel* hwn, *ſefwch yn llonydd; a gwelwch ymwared yr Arglwydd tu ag attoch, ô Iuda, a Ieruſalem; nac ofnwch, ac na ddigalonnwch, ewch y fory allan yn eu herbyn hwynt, a'r Arglwydd *fydd* gyd â chwi.

‖ *Neu,* y dyffryn. * Exod. 14. 13.

18 A Iehoſaphat a ymgrymmodd i lawr ar ei wyneb: holl Iuda hefyd, a holl drigolion Ieruſalem a ſyrthiaſant ger bron yr Arglwydd, gan addoli 'r Arglwydd.

19 A'r Leſiaid, o feibion y Cohathiaid, ac o feibion y Corhiaid, a gyfodaſant i ſoliannu Arglwydd Dduw Iſrael â llef uchel dderchafedig.

20 A hwy a gyſodaſant yn forau, ac a aethant i anialwch Tecoa: ac wrth fyned o honynt, Iehoſaphat a ſaſodd, ac a ddywedodd, gwrandewch fi ô Iuda, a thrigolion Ieruſalem, * credwch yn yr Arglwydd eich Duw, a chwi a ſicrheir; coeliwch ei brophwidi ef, a chwi a ffynnwch.

* Eſa. 7. 9.

21 Ac efe a ymgynghôrodd â'r bobl, ac a oſododd gantorion i'r Arglwydd, a rhai i ſoliannu prydferthwch ſancteiddrwydd, pan aent allan o flaen y rhyfelwŷr; ac i ddywedyd, * clodforwch yr Arglwydd, o herwydd ei drugarcdd *a bery* yn dragywydd.

* Pſal. 136.

22 Ac yn yr amſer y dechreuaſant hwy y gân a'r moliant, y rhoddodd yr Arglwydd gynlliwyawŷr yn erbyn meibion Ammon, Moab, a *thrigolion* mynydd Seir, y rhai oedd yn dyfod yn erbyn Iuda, a bwy la laddaſant bawb ei gilydd.

‖ *Neu,* a dawr ſanctaidd.

23 Canys meibion Ammon, a Moab, a gyfodaſant yn erbyn trigolion mynydd Seir, iw difrodi ac iw difetha *hwynt*: a phan orphennaſent hwy drigolion Seir, hwy a helpiaſant ddifetha pawb ei gilydd.

24 A phan ddaeth Iuda hyd ‖ Miſpah yn yr anialwch, hwy a edrychaſant ar y dyrfa, ac wele hwynt yn gelaneddau meirwon, yn gorwedd ar y ddaear, ac † heb yr dianghol.

‖ *Neu,* yr wylfa. † *Hebr.* nid oedd.

25 A phan ddaeth Iehoſaphat a'i bobl i ſclyfaethu eu hyſpail hwynt, hwy a gawſant yn eu mysc hwy lawer o olud, gyd â'r cyrph meirw, a thlyſau dymunol *yr* hyn a ſclyfaethaſant iddynt) beth anfeidrol: a thridiau y buant yn yſclyfaethu 'r yſpail, canys mawr oedd.

26 Ac ar y pedwerydd dydd yr ymgynnullaſant i * ddyffryn ‖ y fendith; canys yno y bendithiaſant yr Arglwydd: am hynny y gelwir henw y fan honno dyffryn ‖ y fendith hyd heddyw.

‖ *Neu,* glod.

27 Yna y dychwelodd holl wŷr Iuda, a Ieruſalem, a Iehoſaphat yn flaenor iddynt, i fyned yn ôl i Ieruſalem mewn llawenydd, canys yr Arglwydd

Arglwydd a roddasei lawteydd iddynt hwy ar eu gwhyion.

18 A hwy a ddaethant i Ierusalem, â nablan, a thelyman, ac vdcyrn, i dŷ 'r Arglwydd.

19 Ac ofn Duw oedd ar holl deyrnasoedd y ddaiar, pan glywsant hwy fel y rhyfelasei yr Arglwydd yn erbyn gelynion Israel.

20 Felly teyrnas Iehosaphat a gafodd lonydd; canys ei Dduw a roddodd iddo lonyddwch o amgylch.

21 A Iehosaphat a deyrnasodd ar Iuda: * mab pymtheng-mlwydd ar hugain *oedd efe* pan ddechreuodd teyrnasu, a phum mhlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac enw ei fam ef *oedd* Azubah merch Silhi.

22 Ac efe a rodiodd yn ffordd Asa ei dâd, ac ni chiliodd oddi wrthi, gan wneuthur yr hyn oedd vniawn yngolwg yr Arglwydd.

23 Er hynny, ni thynnwydd yr vchelfeydd ymaith: canys ni pharatoesei y bobl eu calon etto at Dduw en tadau.

24 A'r rhan arall o'r gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Iehosaphat, wele hwy yn scrifennedic ym nyfc geiriau Iehu mab Hanani, 'r † hwn † crybwyllir amdano yn llyfr brenhinoedd Israel.

25 Ac wedi hyn, Iehosophat brenin Iuda a ymgyteillodd ag Ahaziah brenin Israel, yr hwn a ymroddasei i ddrygioni.

26 Ac efe â vnodd ag ef ar wneuthur llongau i fynd i Tarfis: a gwnaethant y llongau yn Ezion Geber.

27 Yna Eliezer mab Dodafah o Mareſah, a brophwydodd yn erbyn Iehosaphat, gan ddywedyd; o herwydd i ti ymgyfeillathu ag Ahaziahl, yr Arglwydd a ddrylliod dy waith di; * a'r llongau a ddrylliwyd ſel na allafant fyned i Tarfis.

PEN. XXI.

1 *Iehoram yn teyrnaſu ar ôl Iehoſaphat, ac yn lladd ei frodyr.* 5 *Ei annuwioldeb ef.* 8 *Edom a Libnah yn troi oddiwrthoef.* 12 *Prophwydoliaeth Eliaſ yn ei erbyn ef.* 16 *Y Philiſtiaid a'r Arabiaid yn ei orthrymmu ef.* 18 *Ei anaele gleſyd ef, a'i wraddydiau furwolaeth, a'i gladdedigaeth.*

A * Iehoſaphat a hunodd gyd â'i dadau, ac a gladdwyd gyd â'i dadau yn ninas Dafydd: a Iehoram ei faba deyrnasodd yn ei le ef.

2 Ac iddo ef *yr oedd* brodyr, meibion Iehoſaphat Azariah, a Iehiel, a Sechariah, ac Azariah, a Michael, a Sephatiah: y rhai hyn oll *oedd* feibion Iehoſaphat brenin Iſrael.

3 A'i tad a roddodd iddynt roddion lawer, o arian, ac aur, a gwerth-fawr bethau, gyd â dinaſoedd caerog yn Iuda: ond efe a roddodd y frenhiniaeth i Iehoram, canys efe *oedd* y cyntafanedic.

4 A * Iehoram a gyfodedd ar frenhiniaeth ei dâd, ac a ymgadarnhaodd, ac a laddodd ei holl frodyr â'r cleddyf, a'r *rhai* hefyd o dywyſogion Iſrael.

5 Mab deudeng-mlwydd ar hugain *oedd* Iehoram pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac wyth mlynedd y teyrnaſodd efe yn Ierusalem.

6 Ac efe a rodiodd yn ffordd brenhinoedd Iſrael, fel y gwnelſei tŷ Ahab; canys merch * Ahab oedd wraig iddo: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

7 Ond ni fynnei 'r Arglwydd ddifetha tŷ Ddafydd er mwyn * y cyfammod a ammodaſei efe â Dafydd, fel y dywedaſei, y rhoddei efe iddo ‖ oleuni, ac iw feibion byth.

8 Yn ei ddyddiau ef y gwrthryfelodd Edom o dan law Iuda, ac y gofodaſant frenin arnyn eu hun.

9 A * Iehoram a aeth allan, â'i dywyſogion, a'i holl gerbydau gyd ag ef: ac efe a gyfododd liw nôs, ac a darawodd yr Edomiaid, y rhai oedd yn ei amgylchu ef, a thywyſogion y cerbydau.

10 Felly Edom a wrthryfelodd oddi tan law Iuda hyd y dydd hwn: a * gwrthryfelodd Libnah y pryd hynny oddi tan ei law ef, o herwydd iddo ymwrthod yr Arglwydd Dduw ei dadau.

11 Efe a wnaeth hefyd vchelfeyddym mynyddoedd Iuda, ac a wnaeth i drigolion Ierusalem buttëinio, ac a gymhellodd Iuda *i hynny*.

12 A daeth yſcrifen oddi wrth Elias y prophwyd atto ef, gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dŷ dâd, o herwydd na rodiaiſt ti yn ffyrdd Iehoſaphat dy dâd, nac yn ffyrdd Aſa brenin Iuda;

13 Eithr rodio o honot yn ffordd brenhinoedd Iſrael, a gwneuthur o honot i Iuda, ac i drigolion Ierusalem butteinio, fel y butteiniodd tŷ Ahab, a lladd o honot dy frodyr hefyd o dŷ dy dâd, y rhai *oedd* well na thydi:

14 Wele, yr Arglwydd a dery â † phlâ mawr dy bobl di, a'th blant, a'th wragedd, a'th holl olud.

15 A thi a gei gleſyd mawr, cleſyd o'th ymyſcaroedd, nes myned o'th goladdion allan gan y cleſyd, o ddydd i ddydd.

16 Felly 'r Arglwydd a gyffrôdd yn erbyn Iehoram yſpryd y Philiſtiaid, a'r Arabiaid y rhai *oedd* ger llaw 'r Ethiopiaid.

17 A hwy a ddaethant i fyny i Iuda, ac a'i drylliaſant hi, ac a gaeth gludaſant yr holl gyſoeth a gafwyd yn nhŷ 'r brenin, a'i feibion hefyd a'i wragedd; ſel na adawyd mab iddo onid ‖ Iehoahaz yr ieuangaf o'i feibion.

18 Ac wedi hyn oll yr Arglwydd a'i tarawodd ef yn ei ymyſcaroedd â chleſyd anaele.

19 A bu, yn ôl talm o ddyddiau, ac wedi darfod yſpaid dwy flynedd, ei ymyſcaroedd efa aeth allan, gan ei gleſyd; felly y bu efe farw o gleſydau drwg. A'i bobl ni wnaethant iddo gynneu megis cynneu ei dadau.

20 Mab deudeng-mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac wyth mlynedd y teyrnaſodd efe yn Ierusalem; ac efe a ymadawodd heb hiraeth *am dano*: a chladdaſant ef yn ninas Dafydd, ond nid ym meddrod y brenhinoedd.

PEN. XXII.

1 *Ahaziah yn dyfod ar ol Iehoram, ac yn teyrnaſu yn annuwiol.* 5 *Ei gyngrair ef a Ioram mab Ahab, a Iehu yn ei ladd ef.* 10 *Athaliah yn diſetha 'r holl hâd brenhinol ond Ioas, yr hwn a guddiaſai Iofabeah ei fodryb, ac yn cymryd arni y frenhiniaeth.*

A * Thrigolion Ierusalem a wrddaſant Ahaziah ei fab ieuangaf ef yn frenin yn ei lê ef, canys y ſyddin a ddelſei gyd â'r Arabiaid i'r gwerſyll, a laddaſei y rhai * hynaf oll. Felly Ahaziah mab Iehoram brenin Iuda a deyrnaſodd.

2 Mab dwy flwydd a deugain *oedd* Ahaziah pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac yn flwyddyn y teyrnaſodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd* * Athaliah merch Omri.

3 Yntau hefyd a rodiodd yn ffyrdd tŷ Ahab: canys ei fam oedd ei gyngor ef i wneuthur drwg.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, fel tŷ Ahab: canys hwynt hwy oedd gynghoriaid iddo ef, ar ôl marwolaeth ei dâd, iw ddinifter ef.

5 Ac efe a rodiodd yn ôl eu cyngor hwynt, ac a aeth gyd â Iehoram mab Ahab brenin Iſrael i ryfel,

* 2 Bren. 8.21.

* 2 Bren. 8.22.

† Heb. dyrnod.

‖ Neu. Ahaziah Pen. 22. 1. Neu, Azariah verſ 6.

* 2 Bren. 8.24.

* Pen. 21.17.

* Pen. 21.6.

ryfel, yn erbyn Hazael brenin Syria, yn Ramoth Gilead: a'r Syriaid a darawſant Ioram.

6 Ac eſe a ddychwelodd i ymiachâu i Iezreel, o herwydd yr archollion â'r rhai y tarawſent eſ yn Ramah, pan ymladdodd eſe â Hazael brenin Syria: ac ‖ Azariah mab Iehoram brenin Iuda a aeth i wared i ymweled â Iehoram mab Ahab Iehoahaz, i Iezreel, canys claf oedd eſe.

Ahazia, verſ. 1.

7 A † dinistr Ahaziah oedd oddi wrth Dduw, wrth ddyfod at Ioram: canys pan ddaeth, eſe a aeth gyd â Iehoram yn erbyn Iehu mab Nimſi 'r hwn a * enneiniaſei 'r Arglwydd i dorri ymaith dŷ Ahab.

*pen. 21. 17. †Hebr. mathrad. *2 Bren. 9. 7.*

8 A phan farnodd Iehu yn erbyn tŷ Ahab, eſe a gafodd dywyſogion Iuda, a meibion brodyr Ahaziah, y rhai oedd yn gwaſanaethu Ahaziah, ac eſe a'i lladdodd hwynt.

9 * Ac eſe a geiſiodd Ahaziah, a hwy a'i daliaſant eſ (canys yr oedd eſe yn llechu yn Samaria) a hwy a'i dygaſant eſ at Iehu, lladdaſant eſ hefyd, a chladdaſant eſ: canys dywedaſant, mab Iehoſaphat *yw* eſe, yr hwn a geiſiodd yr Arglwydd â'i holl galon: felly nid oedd gan dŷ Ahaziah nerth i lywn yn y deyrnas.

2 Bren. 9. 27.

10 Ond pan welodd * Athaliah mam 'Ahaziah farw o'i mab, hi a gyſododd, ac a ddifethodd holl frenhinawl hâd tŷ Iuda.

2 Bren. 11. 1.

11 Ond Iofabeah merch y brenin a gymmerth Ioas fab Ahaziah, ac a'i lladrataodd eſ o yſc meibion y brenin y rhai a lladdwyd, ac a'i rhoddedd eſ a'i ſammaeth yn ſtafell y gwelâu: felly Iofabeah merch y brenin Iehoram gwraig Iehoiada yr offeiriad, (canys chwaer Ahaziah ydoedd hi) a'i cuddiodd eſ rhac Athaliah, fel na laddodd hi eſ.

12 Ac eſe a fu ynghuid gyd â hwynt yn nhŷ Dduw, chwe blynedd, ac Athaliah oedd yn teyrnaſu ar y wlâd.

PEN. XXIII.

1 Iehoiada, wedi goſod pethau mewn trefn, yn gwneuthur Ioas yn frenhin. 12 Llâdd Athaliah. Iehoiada yn edfryd gwaſanaeth Duw.

AC yn * y ſeithfed flwyddyn yr ymgadarnhaodd Iehoiada, ac y cymmerodd dywyſogion y cantoedd, Azariah mab Ierobam, ac Iſmael mab Iehanan, ac Azariah mab Obed, a Maaſiah mab Adaiah, ac Eliſaphat mab Zichri, gyd ag eſ mewn cyfammod.

2 Bren. 11. 4.

2 A hwy a aethant o amgylch yn Iuda, ac a gynnullaſant y Leſiaid o holl ddinaſoedd Iuda, a phenaus cenedl Iſrael, ac a ddaethant i Ieruſalem.

3 A'r holl gynnulleidfa a wnaethant gyfammod â'r brenin yn nhŷ Dduw: ac eſe a ddywedodd wrthynt hwy, wele, mâb y brenin a deyrnaſa, * fel y llefarodd yr Arglwydd am feibion Dafydd.

2 Sam. 7. 12. 1 bren. 2. 4. & 9. 5. 2 cron. 6. 16. & 7. 18

4 Dymma y peth a wnewch chwi: y drydedd ran o honoch, y rhai a ddeuant i mewn *ar* y Sabboth, o'r offeiriaid, ac o'r Leſiaid, *fydd* yn borthorion i'r trothwyau.

5 * A'r drydedd ran *fydd* yn nhŷ 'r brenin, a'r drydedd ran wrth borth y ſylfaen, a'r holl bobl ynghynteddiau tŷ 'r Arglwydd.

2 Bren. 11. 6.

6 Ac na ddeler *neb* i dŷ 'r Arglwydd, onid yr offeiriaid, a'r gwenidogion o'r Leſiaid, deuant hwy i mewn, canys ſanct iddynt: ond yr holl bobl a gadwant wiliadwriaeth yr Arglwydd.

7 A'r Leſiaid a amgylchant y brenin o bob tu, pôb un a'i arfau yn ei law, a phwy bynnac arall a ddelo i'r tŷ, lladder eſ: ond byddwch chwi gyd â'r brenin, pan ddelo eſe i mewn, a phan êl o eſe allan.

8 A'r Leſiaid a holl Iudah a wnaethant yn ôl yr *hyn* oll a orchymynaſei Iehoiada yr offeiriad, a hwy a gymmeraſant bawb eu gŵr, y rhai oedd yn dyfod i mewn *ar* y Sabboth, gyd â'r rhai oedd yn myned allan *ar* y Sabboth: (canys ni ryddhaſei Iehoiada 'r offeiriad y doſparthiadau.)

9 A Iehoiada 'r offeiriad a roddodd i dywyſogion y cantoedd, y gwaywffyn, a'r tariannau, a'r eitylch, *a ſaſaid* yn eiddo y brenin Dafydd, y rhai *oedd* yn nhŷ Dduw.

10 Ac eſe a * gyfleodd yr holl bobl, a phob un â'i arf yn ei law, o'r † tu dehau i'r tŷ, hyd y tu aſſuy i'r tŷ, yngbylch yr allor a'r tŷ, yn ymyl y brenin oddi amgylch.

2 Bren. 11. 8. †Heb. dexter.

11 Yna y dygaſant allan fab y brenin, a rhoddaſant y gorou arno eſ, a'r * dyſtiolaeth, ac a'i hurddaſant eſ yn frenin: Iehoiada hefyd a'i feibion a'i heneiniaſant eſ, ac a ddywedaſant, byw fyddo 'r brenin.

Deut. 17. 18.

12 A phan glybu Athaliah drŵſt y bobl yn rhedeg ac yn moliannu y brenin; hi a ddaeth at y bobl i dŷ 'r Arglwydd.

13 A hi a edrychodd, ac wele y brenin yn ſeſyll wrth ei golofn yn y ddyfodfa, a'r tywyſogion, a'r udcyrn yn ymyl y brenin: a holl bobl y wlâd yn llawen, ac yn lleiſio mewn udcyrn: a'r cantorion ag offer cerdd, a'r rhai a fedrent ſoliannu. Yna Athaliah a rwygodd ei dillad, ac a ddywedodd, bradwriaeth, bradwriaeth.

14 A Iehoiada yr offeiriad a ddug allan dywyſogion y cantoedd, *ſef* ſwyddogion y lû, ac a ddywedodd wrthynt, dygwch hi allan o'r rheſtau, a'r hwn a ddelo ar ei hôl hi lladder eſ â'r cleddyf: canys dywedaſei 'r offeiriad, na leddwch hi yn nhŷ 'r Arglwydd.

15 A hwy a roddaſant ddwylo arni hi, a hi a ddaeth tu a'r porth y deuei y meirch i dŷ y brenin, ac yno y lladdaſant hwy hi.

16 A Iehoiada a wnaeth gyfammod rhyngddo ei hun a rhwng yr holl bobl, a rhwng y brenin, i fod yn bobl i'r Arglwydd.

17 Yna 'r holl bobl a aethant i dŷ Baal, ac a'i deſtrywiaſant eſ, a'i allorau, ei ddelwau hefyd a ddrylliaſant hwy, ac a laddaſant * Mattan offeiriad Baal o flaen yr allor.

Deut. 13. 6.

18 A Iehoiada a oſododd ſwyddau *yn* nhŷ 'r Arglwydd, tan law yr offeiriaid y Leſiaid, y rhai a * ddoſparthaſei Dafydd yn nhŷ yr Arglwydd, i offrymmu poeth offrymmau 'r Arglwydd, * fel y mae yn ſcrifennedic yngbyfraith Moſes, mewn llawenydd a chân: † yn ol trefn Dafydd.

1 Cron. 24. 1. 2 Cron. 23. 18. 1 Cron. 16. 40. & 21. 29. 2 Cron. 29. 27. † Heb. trefn Dauid.

19 Ac eſe a * gyfleodd y porthorion wrth byrth tŷ 'r Arglwydd, fel na ddêle i mewn neb a *ſyddai* aflan mewn dim oll.

20 Cymmerodd befyd dywyſogion y cantoedd, a'r pendefigion, a'r rhai oedd yn arglwyddiaethu ar y bobl, a holl bobl y wlâd, ac eſe a ddug y brenin i wared o dŷ 'r Arglwydd: a hwy a ddaethant drwy y porth uchaf i dŷ 'r brenin, ac a gyfleaſant y brenin ar orſeddfa y frenhiniaeth.

21 A holl bobl y wlad a lawenychaſant, a'r ddinas a fu lonydd wedi iddynt ladd Athaliah a'r cleddyf.

PEN. XXIIII.

1 Ioas yn teyrnaſu yn ddaionus, tra fu fyw Iehoiada, 4 yn peri cymeirio 'r Demi. 15 Marwolaeth Iehoiada a'i barchedig angladd. 17 Ioas yn troi at ddelw-addoliaeth, ac yn lladd Zechariah mab Iehoiada. 23 Y Syriaid yn ei anrheithio ef. 26 Zabad a Iozabad yn ei laddu ef. 27 Amaziah yn teyrnaſu ar ei ol ef.

Mab

MAb *saith mlwydd *oedd* Ioas pan ddechreuodd efe deyrnasu, a deugain mhlynedd y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam *oedd* Zibeah o Beer-seba.

2 A Ioas a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, holl ddyddiau Iehoiada 'r offeiriad.

3 A Iehoiada a gymmerth iddo ddwy wragedd: ac efe a gmbeddodd feibion a merched.

4 Ac wedi hyn Ioas a rocs ei fryd ar adnewyddu tŷ 'r Arglwydd.

5 Ac efe a gynhullodd yr offeiriaid, a'r Lefiaid, ac a ddywedodd wrthynt, ewch i ddinasoedd Iuda, a chesclwch gan holl Israel arian i gyweirio tŷ eich Duw, o flwyddyn i flwyddyn: pryssurwch chwithau y peth: ond ni fryssiodd y Lefiaid.

6 A'r brenin a alwodd am Iehoiada yr *offeiriad* pennaf, ac a ddywedodd wrtho, pa ham na cheisiaist gan y Lefiaid ddwyn o Iuda, ac o Ierusalem dreth Moses gwâs yr Arglwydd, a chynnulleidfa Israel, i *babell y dystiolaeth?

7 Canys meibion Athaliah y wraig ddrygionus honno, a rwygasent dŷ Dduw; a holl gyssegredic bethau ty 'r Arglwydd a roesant hwy i Baalim.

8 A wrth orchymyn y brenin, hwy a wnaethant gist, *ac a'i gosodasant hi yn mhorth tŷ 'r Arglwydd oddi allan.

9 A rhoddasant † gyhoeddiad yn Iuda; ac yn Ierusalem ar ddwyn i'r Arglwydd dreth Moses gwas Duw, *yr hon a roesid ar* Israel yn yr anialwch.

10 A'r holl dywysogion, ar holl bobl a lawenychasant, ac a ddygasant, ac a fwriasant i'r gist, nes gorphen o honynt.

11 A bu, yr amser y dugpwyd y gîst at swyddog y brenin drwy law y Lefiaid, a phan welsant fod llawer o arian, ddyfodd o scrifennydd y brenin, a swyddog yr Arch-offeiriad, a thywallt y gîst, a'i chymmeryd hi, a'i dwyn drachefn yw lle ei hun. Felly y gwnaethant o ddydd i ddydd, a chasclasant arian lawer.

12 A'r brenin, a Iehoiada a'i rhoddodd i'r rhai oedd yn gweithio gwasanaeth tŷ 'r Arglwydd, a chyflogasant seiri maen, a seiri pren, i gweirio tŷ 'r Arglwydd: a gofaint haiarn a phres, i gadarnhau ty 'r Arglwydd.

13 Felly y gweith-wŷr a weithiasant, † a'r gwaith a orphennwyd drwy eu dwylo hwynt: a hwy a wnaethant dŷ Dduw yn ei drefn ei hun, ac a'i cadarnasant ef.

14 A phan orphennasant hwy ef, hwy a ddygasant y gweddill o'r arian ger bron y brenin a Iehoiada, a hwy a wnaethant o honynt lestri i dŷ 'r Arglwydd, *sef* llestri y weinidogaeth, † a'r offrymmeran, a'r llwyau, a'r llestri aur ac arian, ac yr oeddynt hwy yn offrymmu poeth offrymmau yn nhŷ yr Arglwydd yn oestadol, holl ddyddiau Iehoiada.

15 Ond Iehoiada a heneiddiodd, ac oedd gyflawn o ddyddiau, ac a fu farw: mab can mlwydd a dêc ar hugain *oedd efe* pan fu farw.

16 A hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd gyd a'r brenhinoedd: canys efe a wnelsei ddaioni yn Israel, tn ag at Ddow a'i dŷ.

17 Ac wedi marw Iehoiada, tywysogion Iuda a ddaethant, ac a ymgrymmasant i'r brenin: yna y brenin a wrandawodd arnynt hwy.

18 A hwy a adawsant dŷ Arglwydd Dduw eu tadau, ac a wasanaethasant y llwynau, a'r delwau: a daeth digofaint ar Iuda, a Ierusalem, o herwydd eu camwedd hyn.

19 Etto efe a anfonodd attynt hwy brophwydi, iw troi hwynt at yr Arglwydd; a hwy a dystiolaethasant yn eu herbyn hwynt ond ni wrandawsant hwy.

20 Ac Yspryd Duw a † ddaeth ar Zechariah fab Iehoiada yr offeiriad, ac efe a safodd oddi ar bobl, ac a ddywedodd wrthynt hwy, fel hyn y dywedodd Duw, pa ham yr ydych chwi yn trosseddu gorchymynion yr Arglwydd? diau na ffynnowch chwi, canys gwrthodasoch yr Arglwydd, am hynny ynteu a'ch gwrthyd chwithau.

21 A hwy a gyd-fwriadasant yn ei erbyn ef, ac a'i llabyddiasant ef â meini wrth orchymyn y brenin, yng hyntedd tŷ 'r Arglwydd.

22 Ac ni chofiodd Ioas y brenin y caredigrwydd a wnaethei Iehoiada ei dâd ef ag ef, ond efe a laddodd ei fab ef: a phan oedd efe yn marw, efe a ddywedodd, edryched yr Arglwydd, a gosynned.

23 Ac † ymmhen y flwyddyn y daeth llaw Syriaid i fyny yn ei erbyn ef, a hwy a ddaethant yn erbyn Iuda, a Ierusalem, ac a ddifethasant holl dywysogion y bobl o blith y bobl, ac a anfonasant eu holl anrhaith hwynt i frenin Damascus.

24 Canys llu y Syriaid a ddaethei ag ychydig wŷr, a'r Arglwydd a roddodd yn eu llaw hwynt lu mawr iawn; am iddynt wrthod Arglwydd Dduw eu tadau: felly y gwnaethant hwy farn yn erbyn Ioas.

25 A phan aethant hwy oddi wrtho ef (canys hwy a'i gadawsant ef mewn clefydau mawrion) ei weision ei hun a gydfwriadodd iw eroyn ef, o herwydd gwaed meibion Iehoiada yr offeiriad, ac a'i lladdasant ef ar ei wely, ac efe a fu farw: a hwy a'i claddasant ef yn ninas Dafydd, ond ni chladdasant ef yn meddau y brenhinoedd.

26 Ac dymma y rhai a fradfwriadasant yn ei erbyn ef; ‖ Zabad mab Simeah yr Ammonites, a Iehozabad mab ‖ Simrith y Moabites.

27 Am ei feibion ef, a maint y baich a roddwyd arno, a sylfaeniad tŷ Dduw, wele hwy yn scrifenedic yn hystori llyfr y brenhinoedd: ac Amaziah ei fab a deyrnasodd yn ei lê ef.

PEN. XXV.

1 *Amaziah yn dechreu teyrnasu yn ddaioni,* 3 *Yn gwneuthur cyfiawnder ar brâdwyr,* 5 *yn cyflogi llu o'r Israeliaid yn erbyn yr Edomiaid, ac ar air y prophwyd yn colli y can talent cyflog, ac yn eu gollwng bwynt ymmaith,* 11 *yn gorchfygu 'r Edomiaid.* 10. 13. *Yr Israeliaid yn ddifrifoli arno eu gollwng ymaith, yn ysbeilio wrth fynd adref.* 14 *Amaziah yn balchio arn ei orchafiaeth, ac yn gwasanaethu duwiau Edom, ac yn ddystrywio hyddysg y Prophwyd,* 17 *yn cyffroi Ioas yn ddirfawr i'w hun.* 25 *Yr hyd y teyrnosodd efe.* 27 *Ei ladd ef trwy fradwriaeth.*

MAb * pûm-mlwydd ar hugain *oedd* Amaziah pan ddechreuodd efe deyrnasu, a naw mhlynedd ar hugain y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac enw ei fam ef *oedd* Iehoadan o Ierusalem.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, ond nid â chalon berffaith.

3 A phan ficrhawyd ei deyrnas † iddo ef, efe a laddodd ei weision a laddasent y brenin ei dâd ef.

4 Ond ni laddodd efe eu meibion hwynt, ond *efe a wnaeth* fel y mae * yn scrifennedic yn y gyfraith yn llyfr Moses, lle y gorchymynasei yr Arglwydd, gan ddywedyd, ni bydd marw y tadau dros y meibion, ac ni bydd marw y meibion dros y tadau, onid pob yn a fydd marw am ei bechod ei hun.

5 Ac

5 Ac Amaziah a gynhullodd Iuda, ac a'i gwnaeth hwy, yn ôl tŷ eu tadau, yn dywyſogion ar filoedd, ac yn dywyſogion ar gantoedd, drwy holl Iuda, a Beniamin: ac efe a'i cyfrifodd hwynt o fab vgain mlwydd ac vchod, ac a'i cafodd hwy yn dry-chan mîl o wyr etholedig yn *gallu* myned i ryfel, yn medru trin gwayw-ſion a tharian.

6 Ac efe o goſtogodd o Iſrael gan mîl o *wyr* cedyrn nerthol, er can talent o arian.

7 Ond gŵr Duw a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, ô frenin, nac aed llu Iſrael gyd â thi: canys nid *yw* 'r Arglwydd gyd ag Iſrael, ſef gyd â holl feibion Ephraim.

8 Ond os myned a fynni, gwna, ymgadarnhâ i ryfel: *eto* Duw a wna it ſyrthio o flaen dy elynion; canys y mae gan Dduw nerth i gynnorthwyo, ac i gwympo.

9 Ac Amaziah a ddywedodd wrth ŵr Duw, ond beth a wneir am y can talent a roddais i dorf Iſrael? a dywedodd gŵr Duw, y mae ar law yr Arglwydd roddi i ti lawer mwy nâ hynny.

10 Felly Amaziah a'i naillttuodd hwynt, ſef y dorf a ddaeſei atto ef o Ephraim, i fyned iw mangre ei hun. A llidiodd yn digllonedd hwy yn ddirfawr yn erbyn Iuda, a dychwelaſant iw mangre eu hûn mewn llid ddigllon.

11 Ac Amaziah a ymgadarnhaodd, ac a dywyſodd allan ei bobl, ac a aeth i ddyffryn yr halen, ac a darawodd o feibion Seir ddeng-mil.

12 Meibion Iuda hefyd a gaeth-gludaſant ddeng-mil yn fyw, * ac a'i dygaſant i ben y graig, ac a'i taflaſant hwy o ben y graig, ſel y drylliwyd hwynt oll.

13 A'r rhyfelwyr y rhai a ddarfuaſei i Amaziah eu troi yn ôl rhac myned gyd ag ef i ryfel, a ruthraſant ar ddinaſoedd Iuda, o Samaria hyd Beth-Horon, ac a darawſant o honynt dair mil, ac a yſclyfaethaſant anrhaith fawr.

14 Ac wedi dyfod Amaziah o ladd yr Edomiaid, efe a ddûg ddelwau meibion Seir, ac a'i goſodod hwynt iddo ef yn ddelwau, ac a addolodd ger eu bron hwynt, ac a arogl-darthodd iddynt.

15 Am hynny y llidiodd digllonedd yr Arglwydd yn erbyn Amaziah, ac efe a anfonodd brophwyd atto ef, yr hwn a ddywedodd wrtho ef, pa ham y ceiſiaiſt ti ddelwau y bobl, y rhai nid achubaſant eu pobl eu hun o'th law di?

16 A phan oedd efe yn llefaru wrtho ef, *y brenin* a ddywedodd wrtho ynteef, a wnaed tydi yn gynghor-wr i'r brenin? paid, i ba beth i'th darewyd? a'r prophwyd a beidiodd, ac a ddywedodd, mi a wn fod Duw wedi † arfaethu dy ddiniſtrio di, am it wneuthur hyn, ac na wrandewaiſt ar fy nghyngor i.

17 Yna Amaziah brenin Iuda a ymgynghorodd, ac a anfonodd at Ioas fab Iehoahaz, fab Iehu brenin Iſrael, gan ddywedyd, tyred, gwelwn wyneb ei gilydd.

18 A'r Ioas brenin Iſrael a anfonodd at Amaziah brenin Iuda, gan ddywedyd, yr ‖ yſcellyn *ſydd* yn Libanus a anfonodd at y gedr-wydden ſydd yn Libanus, gan ddywedyd, dyro dy ferch i'm mab i yn wraig: a bwyſt-ſîl y maes, yr hwn *oedd* yn Libanus a dramwyodd, ac a ſathrodd yr yſcellyn.

19 Dywedaiſt, wele tarawaiſt yr Edomiaid, a'th galon a'th ddercha ſodd i ymffroſtio; eiſtedd yn awr yn dy dŷ, pa ham yr wyt yn ymyrryd er drwg i ti dy hun, ſel y ſyrthit ti, a Iuda gyd â thi?

20 Ond ni wrandawai Amaziah, canys oddi wrth Dduw *'r oedd* hynny, ſel y rhoddid hwynt yn llaw *y gelyn*, am iddynt geiſio duwiau Edom.

21 Felly Ioas brenin Iſrael a aeth i fyny, a hwy a welſant wyneb ei gilydd, eſe ac Amaziah brenin Iuda, yn Beth-ſemes yr hon *oedd* yn Iuda.

22 A Iuda a darawyd o flaen Iſrael; a hwy a ffoeſant bawb iw pebyll.

23 A Ioas brenin Iſrael a ddaliodd Amaziah mab Ioas, fab Iehoahaz brenin Iuda, yn Beth-ſemes, ac a'i dûg ef i Ieruſalem, ac a dorredd i lawr fur Ieruſalem, o borth Ephraim hyd borth † y gongl, pedwar can cufydd.

24 Ac *efe a gymmerth* yr holl aur, a'r arian, a'r holl leſtri a gaſwyd yn nhŷ Dduw gyd ag Obed Edom, a thryſorau tŷ y brenin, a'r gwyſtlon hefyd, ac a ddychwelodd i Samaria.

25 Ac Amaziah mab Ioas brenin Iuda a fu fyw, wedi marwolaeth Ioas mab Iehoahaz brenin Iſrael, bymtheng mlynedd.

26 A'r rhan arall o'r gweithredoedd cyntaf a diweddaf i Amaziah, wele, onid ydynt hwy yn yſcrifennedic yn * llyfr brenhinoedd Iuda, ac Iſrael?

27 Ac wedi yr amſer yr ymadawodd Amaziah oddi ar ôl yr Arglwydd, hwy a fradfwriadaſant fradwriaeth yn ei erbyn ef yn Ieruſalem, ac efe a ffoawdd i Lachis: ond hwy a anfonaſant ar ei ôl ef i Lachis, ac a'i lladdaſant ef yno.

28 A hwy a'i dygaſant ef ar feirch, ac a'i claddaſant ef gyd â'i dadau ‖ yn ninas Iuda.

PEN. XXVI.

1 *Vzziah yn frenin ar ôl Amaziah, ac yn llwyddiannu yn dda tra fu fyw Zechariah, ac yn llwyddo. 16 Wedi hynny yn balchîo, ac yn cymmeryd arno 'r offeiriadaeth, ac yn cael ei dawl gwahan-glwyf. 22 Efe yn marw, a Iotham yn teyrnaſu ar ei ol ef.*

YNa holl bobl Iuda a * gymmeraſant ‖ Vzziah, ac ynteef yn fab vn mlwydd ar bymthec; ac a'i hurddaſant ef yn frenin yn lle Amaziah ei dad.

2 Efe a adeiladodd Eloth, ac a'i dug hi drachefn i Iuda, ar ôl huno o'r brenin gyd â'i dadau.

3 Mab vn mlwydd ar bymthec *oedd* Vzziah pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a deuddeng mhlynedd a deugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem; ac enw ei fam ef *oedd* Iecoliah o Ieruſalem.

4 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vniawn yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Amaziah ei dâd ef.

5 Ac efe a ymgeiſiodd â Duw yn nyddiau Zechariah, yr hwn oedd gantho ddeall † yngwele digaethau Duw: a'r dyddiau y ceiſiodd efe yr Arglwydd, Duw a'i llwyddodd ef.

6 Ac efe a aeth allan, ac a ryfelodd yn erbyn y Philiſtiaid, ac a dorredd i lawr fur Gath, a mur Iabneh, a mur Aſdod, ac a adeiladodd ddinaſoedd yn Aſdod, ac yn myſcy Philiſtiaid.

7 A Duw a'i cynnorthwyodd ef yn erbyn y Philiſtiaid, ac yn erbyn yr Arabiaid, y rhai oedd yn trigo yn Gur-baal, a'r Mehuniaid.

8 A'r Ammoniaid a roeſant roddion i Vzziah, a'i enw ef a aeth hyd y mynediad i'r Aipht: o herwydd efe a ymgryfhaodd yn ddirfawr.

9 Hefyd Vzziah a adeiladodd dyrau yn Ieruſalem * wrth borth y gongl, ac wrth borth y glyn, ac wrth droad y mur, ac a'i ‖ cadarnhaodd hwynt.

10 Ac efe a adeiladedd dyrau yn yr anialwch, ac a ‖ gloddiodd bydewau lawer, oblegid yr oedd ganddo lawer o anifeiliaid, yn y dyffrydir ac yn y gwaſtadedd: *a* llaſur-wyr a gwinllan-wyr yn y mynyddoedd, ac yn ‖ Carmel: canys hŷſ oedd ganddo *goltâd* y ddaiar.

11 Ac

*2 Bren. 14.7.

† *Hebr. meibiun y ſyddin.*

† *Hebr. yngheuri.*

*2 Bren. 14.8.

*2 Bren. 14.9.

‖ *Neu, eithinen, neu, y diſarteu.*

11 Ac yr oedd gan Vzziah lu o ryfel-wyr, yn myned allan yn ſyddinoedd, yn ôl nifer eu cyſrif hwynt trwy law Ieiel yr yſcrifennydd, a Maaſiah y llywydd, tan law Hananiah vn o dywyſogion y brenhin.

12 Holl nifer pennau cedeil y rhai cedyrn o nerth, *oedd* ddwy fil a *chwe chant*.

13 A than eu llaw hwynt yr oedd llu *gryммus*, trychan mil, a ſaith mil, a phum cant, yn rhyfela â chryſder nerthol, i gynnorthwyo 'r brenin yn erbyn y gelyn.

14 Ac Vzziah a ddarparodd iddynt *ſef* i'r holl lu, dariannau, a gwayw-llyn, a helmau, a llurigau, a bwau, a † thaflau *i daflu* cerrig.

15 Ac efe a wnaeth yn Ieruſalem offer drwy gelfyddyd rhai cywraint, i fod ar y tyrau ac ar y congau, i ergydio ſaethau, a cherrig mawrion: a'i enw ef aeth ym mhell, canys yn rhyfedd y cynnorthwywyd ef, nes ei gadarnhau.

16 Ond pan aeth yn gryf, ei galon a dderchafwyd *iw ddinyſtr ei hun*: canys efe a drofleddodd yn erbyn yr Arglwydd ei Dduw: ac efe a aeth i mewn i deml yr Arglwydd i arogl-darthu ar allor yr arogl-darth.

17 Ac Azariah 'r offeiriad a aeth i mewn ar ei ôl ef, a chyd ag ef bedwar vgain o offeiriaid yr Arglwydd, yn feibion grymmus.

18 A hwy a ſafaſant yn erbyn Vzziah y brenin, ac a ddywedaſant wrtho, * ni *pherthyn* i ti, Vzziah, arogl-darthu i'r Arglwydd, * onid i'r offeiriaid meibion Aaron, y rhai a gyſſegrwyd i arogl-darthu: dôs allan o'r cyſſegr; canys ti a droſſeddaiſt, ac ni *bydd hun* i ti yn ogoniant oddiwrth yr Arglwydd Dduw.

19 Yna yllidiodd Vzziah, a'r arogl-darth ſaroglddarthu *oedd* yn ei law ef: a thra ydoedd efe yn llidiog yn erbyn yr offeiriaid, gwahan-glwyf a gyfodd yn ei dalcen ef, yngwydd yr offeiriaid, yn nhŷ 'r Arglwydd, ger llaw allor yr arogl-darth.

20 Ac edrychodd Azariah yr arch-offeiriad a'r holl offeiriaid arno ef, ac wele *yr oedd* efe yn wahan-glwyfus yn ei dalcen; a gwnaethant iddo fryſio oddi ynot ac yntau hefyd a ſiryſiodd i fyned allan, o herwydd i'r Arglwydd ei daraw ef.

21 Ac * Vzziah y brenin a fu wahan-glwyfus hyd ddydd ei farwolaeth, ac a drigodd yn wahan-glwyfus * mewn tŷ † naill tuol, canys efe a dorraſid ymmaith o dŷ 'r Arglwydd: a Iotham ei fab ef *oedd* ar dŷ 'r brenin, yn barnu pobl y wlâd.

22 A'r rhan arall o weithredoedd cyntaf a diweddaf Vzziah, a ſcrifennodd Eſay y prophwyd mab Amos.

23 Felly Vzziah a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef gyd â'i dadau ym maes beddrod y brenhinoedd; canys dywedaſant, gwahan-glwyfus *ydyw* efe: a Iotham ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XXVII.

1 *Iotham yn teyrnaſu yn dda, ac yn llwyddo.* 5 *Yn dawſoliwg yr Ammoniaid.* 7 *Ei deyrnaſiad ef,* 9 *Ac Ahaz yn teyrnaſu ar ei ôl ef.*

MAB pum mlwydd ar hugain * *oedd* Iotham pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem; ac enw ei fam *ef oedd* Ieruſah merch Zadoc.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelſei Vzziah ei dâd; eithr nid aeth efe i deml yr Arglwydd: a'r bobl oedd etto yn ymlygru.

3 Efe a adeiladodd y porth vchaf i dŷ 'r Arglwydd; ac ar ſûr † y tŵr yr adeiladodd efe lawer. *Ophel.*

4 Dinaſoedd hefyd a adeiladodd efe yn mynyddoedd Iuda, ac yn y coedydd yr adeiladodd efe balâſau, a thŷrau.

5 Ac efe a ryfelodd yn erbyn brenin meibion Ammon, ac a aeth yn drech nâ hwynt. A meibion Ammon a roddaſant iddo ef gan talent o arian y flwyddyn honno, a deng-mil Corus o wenith, a deng-mil Corus o haidd. Hyn a roddodd meibion Ammon iddo ef, yr ail flwyddyn a'r drydedd.

6 Felly Iotham aeth yn gadarn, oblegid efe a † baratôdd ei ffyrdd ger bron yr Arglwydd ei Dduw. † *Neu, ſiccrha.*

7 A'r rhan arall o hanes Iotham, a'i holl ryfeloedd ef, a'i ffyrdd, wele, y maent yn ſcrifennedic yn llyfr brenhinoedd Iſrael a Iuda. *odd.*

8 Mab pum mlwydd ar hugain oedd efe pan ddechreuodd deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem.

9 A Iotham a hunodd gyd â'i dadau, a chladdaſant ef yn ninas Dafydd: ac Ahaz ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XXVIII.

1 *Ahaz yn teyrnaſu yn ddrygionus, a'r Syriaid yn ei ſinio ef.* 6 *Yr Iſraeliaid yn caethgludo gwyr Iuda, a thrwy gyngor Oded y Prophwyd, yn eu gollwng hwy adref.* 16 *Ahaz yn gyrru am gymmorth i Aſſyria, a hynny heb leſoldde.* 22 *Yn ei gyſyngder yn chwanegu ei ddrwg-addoliaeth.* 26 *Yn marw, a Hezeciah yn dyfod ar ei ôl ef.*

MAB vgain mlwydd *oedd* * Ahaz pan ddechreuodd efe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar bymthec y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ond ni wnaeth efe yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, fel Dafydd ei dad. *2. Bren. 16. 2.*

2 Eithr efe a rodiodd yn ffyrdd brenhinoedd Iſrael, ac a wnaeth i Baalim *ddelwau* toddedic.

3 Ac efe a † arogl-darthodd yn nyffryn † Benhinnom, ac * a loſcodd ei blant yn tân, yn ôl ffieidddra y cenhedloedd a fwriaſei yr Arglwydd allan o flaen meibion Iſrael. † *Neu, offrymmodd aberth.* † *Mab Hinnom.* * Leuit. 18. 21. pen. 33. 6.

4 Efe a aberthodd hefyd, ac a arogl-darthodd yn yr vchelfeydd, ac ar y brynnau, a than bob pren gwyrdd-las.

5 Am hynny 'r Arglwydd ei Dduw a'i rhoddodd ef yn llaw brenin Syria, a hwy a'i tarawſant ef, ac a gaethgludaſant ymmaith oddi ganddo ef gaethglud fawr, ac a'i dygaſant i Ddamaſcus: ac yn llaw brenin Iſrael hefyd y rhoddwyd ef, yr hwn a'i tarawodd ef â lladdfa fawr.

6 Canys Pecah mab Remaliah a laddodd yn Iuda chwech vgain mil, mewn vn diwrnod, hwynt oll yn feibion grymmus, am wrthod o honynt Arglwydd Dduw eu tadau.

7 A Zichri gwr grymmus o Ephraim a laddodd Maaſeiah fab y brenin, ac Azricam llywodraethwr y tŷ, ac Elcanah † y neſſaf at y brenin. † *Hebr. yr ail i'r brenhin.*

8 A meibion Iſrael a gaeth-gludaſant o'i brodyr ddau can mil, yn wragedd, yn feibion, ac yn ferched, ac a ſclyfaethaſant anrhaith fawr oddi arnynt, ac a ddygaſant yr yſpail i Samaria.

9 Ac yno 'r oedd prophwyd i'r Arglwydd a'i enw Oded, ac efe a aeth allan o flaen y llu oedd yn dyfod i Samaria, ac a ddywedodd wrthynt, wele, o herwydd digoſaint Arglwydd Dduw eich tadau yn erbyn Iuda, y rhoddodd efe hwynt yn eich llaw chwi; a lladdaſoch hwynt mewn cynddaredd, yn cyrhaeddyd hyd y neſoedd.

10 Ac yn awr yr ydych chwi yn amcanu daroſtwng meibion Iuda a Ieruſalem, yn gaeth-weiſion, ac yn gaeth ſotwyaion i chwi; onid oes gydâ chwi,

yn gydâ

ſe gydâ chwi bechodau yn erbyn yr Arglwydd eich Duw?

11 Yn awr gan hynny gwrandewch arnaſi, a gollyngwch adref y gaeth-glud a gaeth-gludaſoch o'ch brodyr: oblegid y mae llidiog ddigofaint yr Arglwydd arnoch chwi.

12 Yna rhai o bennaethiaid meibion Ephraim, Azariah mab Iohanan, Berechiah mab Meſilemoth, a Iehizciah mab Salum, ac Amaſa mab Hadlai, a gyſodaſant yn erbyn y rhai oedd yn dyſod o'r ſilwriaeth,

13 Ac a ddywedaſant wrthynt, ni ddygwch y gaeth-glud ymma; canys gan i ni bechu cuſys yn erbyn yr Arglwydd, yr ydych chwi yn amcanu chwanegu a'r ein pechodau ni, ac a'r ein camweddau: canys *y mae ein* camwedd ni yn ſawr, ac y mae digofaint llidiog yn erbyn Iſrael.

14 Felly y llu a adawodd y gaeth-glud a'r anrhaith o flaen y tywyſogion, a'r holl gynnulleidfa.

15 A'r gwŷr, y rhai a henwyd wrth eu henwau, a gyſodaſant, ac a gymmeraſant y gaeth-glud, ac a ddilladaſant eu holl rai noethion hwynt â'r yſpail, a dilladaſant hwynt, a rhodlaſant iddynt eſcidiau, ac a wnaethant iddynt ſwytta ac yſed, eneiniaſant hwynt hefyd, a dygaſant ar aſſynnod bob vn llesc, ie dygaſant hwynt i Iericho, * dinas y palmwŷdd, at eu brodyr. Yna hwy a ddychwelaſant i Samaria.

16 Yr amſer hwnnw yr anfonodd y brenin Ahaz at frenhinoedd Aſſyria, iw gynnorthwyo ef.

17 A'r Edomiaid a ddaethent etto, ac a darawſent Iuda, ac a gaeth-gludaſent gaeth-glud.

18 Y Philiſtiaid hefyd a ruthraſent i ddinaſoedd y gwaſtadedd, a thŷ dehau Iuda, ac a enniliſſent Beth-ſemes, ac Aialon, a Gederoth, a Socho, a'i phentrefydd, Timnah hefyd a'i phen-trefydd, a Gimzo a'i phen-trefydd, ac a drigaſant yno.

19 Canys yr Arglwydd a ddaroſtyngodd Iuda o achos Ahaz brenin Iſrael: o blegit efe a noethodd Iuda, gan droſſeddu yn erbyn yr Arglwydd yn ddirfawr.

20 A *Thiglath Pilneſer brenin Aſſyria a ddaeth atto ef: ac a gyſyngodd arno ef, ac ni's cynnorthwyodd ef.

21 Er * i Ahaz gymmeryd rhan allan o dŷ'r Arglwydd, ac o dŷ'r brenin, a chan y tywyſogion, a'i rhoddi i frenin Aſſyria; etto ni's cynnorthwyodd efe ef.

22 A'r amſer yr oedd yn gyſyng arno, efe a chwanegodd droſſeddu yn erbyn yr Arglwydd: hwn *yw* 'r brenin Ahaz.

23 Canys efe a aberthodd i ddduwiau Damaſcus, y rhai a'i tarawſent ef; ac efe a ddywedodd, am i ddduwiau brenhinoedd Syria eu cynnorthwyo hwynt, minnau a aberthaf iddynt hwy, fel i'm cynnorthwyont innau: ond hwy a fuant iddo ef, ac i holl Iſrael yn dramgwydd.

24 Ac Ahaz a gaſclodd leſtri tŷ Dduw, ac a ddarniodd leſtri tŷ Dduw, ac a gaeodd ddryſſau tŷ'r Arglwydd, ac a wnaeth iddo allorau ym mhob congl i Ieruſalem.

25 Ac ym mhob dinas yn Iuda y gwnaeth efe uchelfeydd i ‖ arogl-darthu i ddduwiau dieithr, ac a ddigllonodd Arglwydd Dduw ei dadau.

26 A'r rhan arall o'i hanes ef, a'i holl ffyrdd, cyntaf a diweddaf, wele hwy yn ſcrifenedic yn llyſyr brenhinoedd Iuda ac Iſrael.

27 Ac Ahaz a hunodd gyd â'i dadau, a hwy a'i cladaſant ef yn y ddinas yn Ieruſalem, ond ni ddygaſant hwy ef i feddrod brenhinoedd Iſrael: a Hezeciah ei fab a deyrnaſodd yn ei lle ef.

PEN. XXIX.

1 Y brenin duwiol Hezeciah, 3 yn adferu tŷ'r teſtyddi, 5 yn cynghori y Leuiaid, 12 A hwythau yn ymſanctaiddio ac yn glanhau tŷ Dduw. 20 Hezeciah yn aberthu elyrth cyſoedd, lle'r oedd y Leuiaid yn barottach nâ'r offeiriaid.

MAb * pum mlwydd ar hugain oedd Hezeciah pan ddechreuodd efe deyrnaſu, a naw mlynedd ar hugain y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac enw ei fam ef *oedd* Abiah merch Zechariah.

2 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnelſei Dafydd ei dâd.

3 Yn y flwyddyn gyntaf o'i deyrnaſiad ef, yn y mis cyntaf, efe a agorodd ddryſſau tŷ'r Arglwydd, ac a'i cyweiriodd hwynt.

4 Ac efe a ddug i mewn yr offeiriaid, a'r Lefiaid, ac a'i caſclodd hwynt ynghŷd i heol y dwyrain,

5 Ac a ddywedodd wrthynt hwy, gwrandewch ſi ô Lefiaid, ymſanctaiddiwch yn awr, a ſanctaiddiwch dŷ Arglwydd Dduw eich tadau, a dygwch yr aflendid allan o'r lle ſanctaiddd.

6 Canys ein tadau ni a droſſeddaſant, ac a wnaethant yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ein Duw, ac a'i gwrthodaſant ef, ac a droſſant ei hwynebau oddi wrth babell yr Arglwydd, ac a † droſſant *ei* gwarrau.

7 Caeaſant hefyd ddryſſau y porth, ac a ddiffoddaſant y lampau, ac nid arogl-darthaſant arogldarth, ac ni offrymmaſant boeth offrymmau yn y cyſſegr i Dduw Iſrael.

8 Am hynny digoſaint yr Arglwydd a ddaethyn erbyn Iuda a Ieruſalem, ac efe a'i rhoddodd hwynt yn gyffro yn ſyndod, ac yn watwargerdd, fel yr ydych yn gweled â'ch llygaid.

9 Canys wele, ein tadau ni a ſyrthiaſant drwy'r cleddyf, ein meibion hefyd, a'n merched, a'n gwragedd, *ydyw* mewn caethiwed o herwydd hyn.

10 Yn awr *y mae* yn ſy mryd i, wneuthur cyfammod ag Arglwydd Dduw Iſrael; fel y tro ei ddigoſaint llidiog ef oddi wrthym ni.

11 Fy meibion, na ‖ ſyddwch ddiffraw yn awr: canys yr Arglwydd a'ch dewiſodd chwi i * ſefyll ger ei fron ef, i weini iddo ef, ac i fod yn gweini, ac yn arogl-darthu iddo ef.

12 Yna y Lefiaid a gyſodaſant, Mahath mab Amaſai, a Ioel mab Azariah o feibion y Cohathiaid: ac o feibion Merari, Cis mab Abdi, ac Azariah mab Iehaleleel: ac o'r Gerſoniaid, Ioah mab Zimmah, ac Eden mab Ioah:

13 Ac o feibion Eliſaphan, Simri, a Iehiel: ac o feibion Aſaph, Zecharіah, a Mattaniah:

14 Ac o feibion Heman, Iehiel a Simei: ac o feibion Ieduthun, Semaiah ac Vzziel.

15 A hwy a gynnullaſant eu brodyr, ac a ymſanctaiddiaſant, ac a ddaethant yn ôl gorchymyn y brenin, ‖ drwy eiriau'r Arglwydd, i lanhau tŷ'r Arglwydd.

16 A'r offeiriaid a ddaethant i ſewn tŷ'r Arglwydd iw lanhau ef, ac a ddygaſant allan yr holl frynti a gawſant hwy yn nheml yr Arglwydd, i gynteedd tŷ'r Arglwydd. A'r Lefiaid a'i cymmeraſant iw ddwyn ymmaith allan i afon Cidron.

17 Ac yn y *dydd* cyntaf o'r mis cyntaf y dechreuaſant *ei* ſanctaiddio, ac ar yr wythfed dydd o'r mis y daethant i borth yr Arglwydd: ac mewn wyth niwrnod y ſanctaiddiaſant dŷ'r Arglwydd, ac yn yr vnfed dydd ar bymthec o'r mis cyntaf, y gorphennaſant.

18 Yna y daethant hwy i mewn at Hezeciah y brenin

* Deut. 34.3.

*2. Bren. 19.7.

*1. Bren. 16.8.

‖ Neu, *ſyrthiaſant*

† Heb. *yr wyneb.*

‖ Neu, *yn ol.*

*Neu, *ar ei.*

brenin, ac a ddywedaſant, glanhaſom holl dŷ 'r Arglwydd, ac allor y poeth offrwm, a'i holl leſtri, a bwrdd y bara goſod, a'i holl leſtri.

19 A'r holl leſtri a fwrtaſei y brenin Ahaz ymmaith yn ei gamwedd, pan oedd eſe yn teyrnaſu, a baratoeſom ac a ſancteiddiaſom ni: ac wele hwy gerbron allor yr Arglwydd.

20 Yna Hezeciah y brenin a godeddd yn foreu, ac a gaſclodd dywyſogion y ddinas, ac a aeth i fynu i dŷ yr Arglwydd.

21 A hwy a ddygaſant ſaith o ſuſtych, a ſaith o hyrddod, a ſaith o wyn, a ſaith o ſychod geifr * yn bech-aberth dros y freſhiniaeth, a thros y cyſſegr, a thros Iuda: ac eſe a ddywedodd wrth yr offeiriaid meibion Aaron, am offrymmu y rhai hynny ar allor yr Arglwydd.

22 Felly hwy a laddaſant y buſtych, a'r offeiriaid a dderbyniaſant y gwaed, ac a'i taenellaſant ar yr allor: lladdaſant hefyd yr hyrddod, * a thaenellaſant y gwaed ar yr allor: a hwy a laddaſant yr wyn, ac a thaenellaſant y gwaed ar yr allor.

23 A hwy a ‖ ddygaſant ſychod y pech-aberth, o flaen y brenin a'r gynnulleidfa, ac a oſodaſant eu * dwylo arnynt hwy.

24 A'r offeiriaid a'i lladdaſant hwy, ac a wnaethant gymmod ar yr allor, â'i gwaed hwynt, i wneuthur cymmod dros holl Iſrael: canys tros holl Iſrael yr archaſei y brenin *wneuthur* y poeth offrwm, a'r pech-aberth.

25 Ac eſe a oſododd y Leſiaid yn nhŷ 'r Arglwydd, â ſymbalau, ac â nablau, ac â thelynau, * yn ôl gorchymyn Dafydd, a Gad gweledydd y brenin, a Nathan y prophwyd: canys y gorchymyn *odd* drwy law 'r Arglwydd, trwy law ei brophwydi ef.

26 A'r Leſiaid a ſaſaſant ag offer Dafydd, a'r offeiriaid â'r vdcyrn.

27 A Hezeciah a ddywedodd am offrymmu poeth-offrwm ar yr allor: a'r amſer y dechreuodd y poeth-offrwm, y dechreuodd cân yr Arglwydd, â'r vdcyrn, ac ag offer Dafydd brenin Iſrael.

28 A'r holl gynnulleidfa oedd yn addoli, a'r ‖ canorion yn canu, a'r vdcyrn yn lleiſio: hyn oll *a barhâdd* nes gorphen y poeth-offrwm.

29 A phan orphennaſant hwy offrymmu, y brenin a'r holl rai a gafwyd gyd ag ef, a ymgrymmaſant, ac a addolaſant.

30 A Hezeciah y brenin, a'r tywyſogion a ddywedaſant wrth y Leſiaid am foliannu yr Arglwydd â geiriau Dafydd, ac Aſaph y gweledydd: ſelly hwy a foliannaſant â llawenydd, ac a ymoſtyngaſant, ac a addolaſant.

31 A Hezeciah a atteboddd, ac a ddywedodd, yn awr yr † ymgyſſegraſoch chwi i'r Arglwydd: neſewch, a dygwch ebyrth, a dyrrth moliant i dŷ 'r Arglwydd: a'r gynnulleidfa a ddygaſant ebyrth, ac ebyrth moliant, a phob ewyllyſcar o galon, boeth offrymmau.

32 A rhifedi y poeth offrymmau a ddug y gynnulleidfa, oedd ddêc a thrugain o ſuſtych, cant o hyrddod, dau cant o ŵyn: y rhai hyn oll *oedd* yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

33 A'r pethau cyſſegredig oedd, chwe chant o ſuſtych, a thair mil o ddefaid.

34 Ond yr oedd rhy ſychan o offeiriaid, ſel na allent flingo 'r holl boeth offrymmau: am hynny eu brodyr y Leſiaid a'i cynnorthwyuſant hwy, nes gorphen y gwaith, ac nes i'r offeiriaid ymgyſſegru: canys y Leſiaid *oedd* vniawnach o galon i ymgyſſegru, na'r offeiriaid.

35 Y poeth offrymmau hefyd *oedd* yn aml, gyd â braſter yr hedd offrwm, a'r ddiod offrwm i'r poeth offrymmau. Felly y treſnwyd gwaſanaeth tŷ 'r Arglwydd.

36 A Hezeciah a lawenychodd, a'r holl bobl, o herwydd paratoi o Dduw y bobl: o blegit yn ddiſymmwth y bu y peth.

PEN. XXX.

1 Hezeciah yn cyhoeddi Pâſc arbennig ar yr ail mis, i Iuda ac i Iſrael. 13 Y gynnulleidfa wedi diſtrywio allorau delw-addoliaeth, yn caelw yr wyl bedwar dirnod ar ddêc. 27 Yr offeiriaid a'r Leiaid yn bendithio 'r bobl.

A Hezeciah a anfonodd at holl Iſrael a Iuda, ac a ſcrifennodd lythyrau hefyd at Ephraim, a Manaſſeh, i ddyfod i dŷ 'r Arglwydd i Ieruſalem, i gynnal Paſc i Arglwydd Duw Iſrael.

2 A'r brenin a ymgynghorodd, a'i dywyſogion, a'r holl gynnulleidfa, yn Ieruſalem, am gynnal y Paſc * yn yr ail mis. *Num. 9.11.

3 Canys ni allent ei gynnal ef y pryd hwnnw, o blegit nid ymſanctteiddiaſai 'r offeiriaid ddigon, ac nid ymgaſclaſei y bobl i Ieruſalem.

4 † A da oedd y peth yngolwg y brenin, ac yngolwg yr holl gynnulleidfa. †Hebr. Ac vniõn.

5 A hwy a orchymynaſant gyhoeddi drwy holl Iſrael o Beer-ſeba hyd Dan, am ddyfod i gynnal y Paſc i Arglwydd Duw Iſrael yn Ieruſalem: canys ni wnaetheut er yſtalm, ſel yr oedd yn ſcrifennedic.

6 Felly y rhedeg-wŷr a aethant â'r llythyrau o law y brenin, a'i dywyſogion, drwy holl Iſrael a Iuda, ac wrth orchymyn y brenin, gan ddywedyd, O meibion Iſrael, dychwelwch at Arglwydd Duw Abraham, Iſaac, ac Iſrael, ac eſe a ddychwel at y gweddill a ddiangodd o honoch chwi, o law brenhinoedd Aſſyria.

7 Ac na fyddwch ſel eich tadau, nac ſel eich brodyr, y rhai a drofeiddiaſant yn erbyn Arglwydd Duw eu tadau: am hynny eſe a'i rhoddodd hwynt yn anghyfannedd megis y gwelwch chwi.

8 Yn awr na chaledwch eich gwarr, ſel eich tadau: rhoddwch law i'r Arglwydd, a dewch iw gyſſegr a gyſſegrodd eſe yn dragywydd: a gwaſanaethwch yr Arglwydd eich Duw, ſel y trô llid ei ddigoſaint eſ oddi wrthych chwi.

9 Canys os dychwelwch chwi at yr Arglwydd, eich brodyr chwi, a'ch meibion *a gânt* drugaredd ger bron y rhai a'i caeth-gludodd hwynt, ſel y dychwelont i'r wlâd ymma: o blegit graſol, a * thrugarogŷw 'r Arglwydd eich Duw, ac ni thrŷ eſe ei wyneb oddi wrthych, os dychwelwch atto eſ. *Hnod. 34.6.

10 Felly y rhedeg-wŷr a aethant o ddinas i ddinas drwy wlâd Ephraim, a Manaſſeh, hyd Zabulon: ond hwy a wawdiaſant, ac a'i gwatwaraſant hwy.

11 Er hynny gwŷr o Aſer, a Manaſſeh, ac o Zabulon a ymoſtyngaſant, ac a ddaethant i Ieruſalem.

12 Llaw Duw hefyd ſu yn Iuda, i roddi *iddynt* vn galon, i wneuthur gorchymyn y brenin a'r tywyſogion, yn ôl gair yr Arglwydd.

13 A phobl lawer a ymgaſclaſant i Ieruſalem, i gynnal gŵyl y bara croyw, yn yr ail mis: cynnulleidfa fawr iawn.

14 A hwy a gyſodaſant, ac a ſwriaſant ymmaith yr * allorau *oedd* yn Ieruſalem: bwriaſant ymmaith allorau 'r arogl-darth, a thaflaſant *hwynt* i afon Cidron. *Pens. 28.24.

15 Yna y lladdaſant y Paſc ar y pedwerydd *dydd* ar ddêc o'r ail mis: yr offeiriaid hefyd a'r Leſiaid a gywilyddiaſant, ac a ymſanctteiddiaſant, ac a ddygaſant y poeth offrymmau i dŷ 'r Arglwydd,

† Hebr. ſefyllfa.

16 A hwy a ſafasant yn eu † lle, wrth eu harfer, yn ôl cyſtraith Moſes gŵr Duw: yr offeiriaid oedd yn taenellu y gwaed o law y Lefiaid.

17 Canys *yr oedd* llawer yn y gynnulleidfa y rhai nid ymſanctteiddiasent: ac ar y Lefiaid yr *oedd* lladd y Paſc, dros yr holl rai aflan, *i'w* ſanctteiddio i'r Arglwydd.

18 O herwydd llawer o'r bobl, *ſef* llawer o Ephraim, a Manaſſeh, Iſſachar, a Zabulon, nid ymlanhasent, eto hwy a fwytasant y Paſc, yn amgenach nag yr oedd yn ſcrifennedic. Ond Hezeciah a weddiodd droſtynt hwy, gan ddywedyd, yr Arglwydd daioni a faddeuo i bob yn,

19 A baratodd ei galon *i* geiſio Duw, *ſef* Arglwydd Dduw ei dadau, er na *lanhawyd ef* yn ôl puredigaeth y cyſſegr.

20 A'r Arglwydd a wrandawodd ar Hezeciah, ac a iachaodd y bobl.

21 A meibion Iſrael, y rhai a gafwyd yn Ieruſalem, a gynhaliasant wyl y bara croyw ſaith niwrnod, drwy lawenydd mawr: y Lefiaid hefyd, a'r offeiriaid oedd yn moliannu'r Arglwydd o ddydd i ddydd, *gan gana* ag offer † ſoniarus i'r Arglwydd.

† Hebr. ſyſtem.

22 A Hezeciah a ddywedodd wrth *holl* galon yr holl Lefiaid, y rhai oedd yn dyſcu gwybodaeth ddaionus yr Arglwydd: a hwy a fwytasant ar hyd yr wyl, ſaith niwrnod, *ac* a aberthasant ebyrth hedd, ac a gyffeſſasant i Arglwydd Dduw eu tadau.

23 A'r holl gynnulleidfa a ymgynghorasant i gynnal ſaith o ddyddiau eraill: felly y cynhaliasant ſaith o ddyddiau *eraill drwy* lawenydd.

† Hebr. ddercha-fodd, neu, offrym-modd.

24 Canys Hezeciah brenin Iuda a † roddodd i'r gynnulleidfa fil o fuchyn, a ſaith mil o ddefaid; a'r tywyſogion a roddaſant i'r gynnulleidfa fil o fuchyn, a deng-mil o ddefaid: a llawer o offeiriaid a ymſanctteiddiasant.

25 A holl gynnulleidfa Iuda a lawenychasant, gyd â'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r holl gynnulleidfa a ddaeth o Iſrael, a'r dieithriaid a ddaethei o wlad Iſrael, ac oedd yn gwladychu yn Iuda.

26 Felly y bu llawenydd mawr yn Ieruſalem: canys er dyddiau Salomon mab Dafydd brenin Iſrael, ni *bu* y cyffelyb yn Ieruſalem.

27 Yna yr offeiriaid a'r Lefiaid a gyſodaſant, ac a fendithiaſant y bobl; a gwrandawyd ar eu lleſ hwynt; a'i gweddi hwynt a ddaeth i fynu i'w breſwylfa † ſanctaidd ef i'r nefoedd.

† Hebr. ei ſanct. eiddw. ydd ef.

PEN. XXXI.

1 Y bobl yn chwanagu i ddileu delw-addoliaeth. 2 Hezeciah yn trefnu cylchoedd yr offeiriaid a'r Lefiaid, ac yn parattoi gwaith a chymhelliaeth iddynt. 5 Parodrwydd y bobl i dalu degwm ac offrwm. 11 Hezeciah yn gofod ſwyddogion i ddoſparthu'r degymau. 20 Purdeb Hezeciah.

AC wedi gorphen hyn i gyd, holl Iſrael y rhai † oedd breſennol, a aethant allan i ddinaſoedd Iuda, * ac a ddrylliaſant y delwau, ac a dorraſant y llwynau, ac a ddeſtrywiaſant yr uchelfeydd, a'r allorau, allan o holl Iuda a Beniamin; yn Ephraim hefyd, a Manaſſeh, nes *eu* † llwyr ddifa. Yna holl feibion Iſrael a ddychwelaſant bob yn i'w feddiant, iw dinaſoedd.

† Hebr. agaſwyd. *Deut. 7. 25. ioſ. 7. 1 2. br. 18. 4. 2. mac. 12. 40.

† Hebr. gorphen.

2 A Hezeciah a oſododd ddoſparthiadau yr offeiriaid, a'r Lefiaid, yn eu cylchoedd, pob yn yn ôl ei wenidogaeth, yr offeiriaid a'r Lefiaid i'r poeth offrwm, ac i'r ebyrth hedd, i weini, ac i foliannu, ac i ganmol, yn mhyrth gwerſyllordd yr Arglwydd.

3 A rhan y brenin *oedd* o'i olud ei hun i'r poeth offrymmau, *ſef* i boeth offrymmau y bore a'r hwyr, ac i boeth-offrymmau y Sabbothau, a'r newydd-loeau, a'r gwyliau arbennic, fel y mae yn ſcrifennedic * yng hyttaith yr Arglwydd.

4 Efe a ddywedodd hefyd wrth y bobl, trigolion Ieruſalem, am roddi rhan i'r offeiriaid, a'r Lefiaid, fel yr ymgryfhaent yng hyttaith yr Arglwydd.

5 A phan gyhoeddwyd y gair hwn, meibion Iſrael a ddygaſant yn amlˆ, ſbeth ffrwyth yr ŷd, y gwin, a'r olew, a'r mêl, ac o holl gnwd y maes, a'r degwm o bob peth a ddygaſant hwy yn helaeth.

6 A meibion Iſrael a Iuda y rhai oedd yn trigo yn ninaſoedd Iuda, hwythau a ddygaſant ddegwm gwartheg, a defaid, a * degwm y pethau cyſſegredic a gyſſegraſid i'r Arglwydd eu Duw; ac a'i goſodaſant † bob yn ben-twrr.

7 Yn y trydydd mis y dechreuaſant hwy ſeilio y pentyrrau; ac yn y ſeithfed mis y gorphenaſant hwynt.

8 A phan ddaeth Hezeciah a'r tywyſogion, a ymgweled y pentyrrau, hwy a fendithiaſant yr Arglwydd, a'i bobl Iſrael.

9 A Hezeciah a ymofynnodd â'r offeiriaid, â'r Lefiaid, o herwydd y pentyrrau.

10 Ac Azariah yr offeiriad pennaf o dŷ Zadoc, a ddywedodd wrtho, ac a lefarodd, er pan ddechreuwyd dwyn offrymmau i dŷ yr Arglwydd, bwytaſom a digonwyd ni, gweddillaſom hefyd lawer iawn: canys yr Arglwydd a fendithiodd ei bobl; a'r gweddill yw'r anuldra hyn.

11 A Hezeciah a ddywedodd am baratoi ſtoddi yn nhŷ'r Arglwydd, a hwy a'i paratoſant.

12 Ac a ddygaſant i mewn y blaen-ffwyth, ır degwm, a'r pethau cyſſegredic, yn ffyddlon: a Chonaniah y Lefiad oedd flaenor arnynt hwy, a Simei ei frawd ef yn ail.

13 Iehiel hefyd, ac Azaziah, a Nahath, ac Azahel, a Ierimoth, a Iozabad, ac Eliel, ac Iſmachiah, a Mahath, a Benaiah, *oedd* ſwyddogion † ran law Conaniah, a Simei ei frawd ef, drwy orchymyn Hezeciah y brenin, ac Azariah blaenor tŷ Dduw.

14 A Chore mab Imnah y Lefiad y porthr tua'r dwrain, *oedd* ar y pethau a offrymmid yn ewyllyſcar i Dduw i rannu offrymmau'r Arglwydd, a'r pethau ſanctteiddiolaf.

15 Ac wrth ei law ef *yr oedd* Eden a Miniamin, a Ieſua, a Semaiah, Amariah, a Secaniah, yn ninaſoedd yr offeiriaid yn eu † ſwydd, i roddi'w brodyr yn ôl eu rhan, i fawr, ac i fychan:

16 Heb law y gyrfiaid o'i cenedl hwynt, o fab tair blwydd ac ychod, i bawb a'r oedd yn dyfod i dŷ'r Arglwydd, ddogn dydd yn ei dydd, yn eu gwaſanaeth hwynt, o fewn eu gorchwylion thau, yn ôl eu doſparthiadau.

17 I genedl yr offeiriaid wrth dŷ eu tadau, ac i'r Lefiaid, o fab ugain mlwydd ac ychod, yn ôl eu gorchwyliaethau, yn eu doſparthiadau:

18 Ac i genedl eu holl blant hwy, eu gwragedd, a'i meibion, a'i merched, trwy'r holl gynnulleidfa: o blegit † trwy eu ffyddlondeb y trineſ hwy yn ſanctaidd, yr hyn oedd ſanctaidd:

19 Ac i feibion Aaron, yr offeiriaid, *y rhai oedd* yn meuſydd pentrefol eu dinaſoedd, ym mhob dinas, y gwŷr a henwaſid wrth eu henwau, i rhoddi rhannau i bob gwryw ym mhlith yr offeiriaid, ac i'r holl rai a gyfrifwyd wrth achau ymmhlith y Lefiaid.

20 Ac fel hyn y gwnaeth Hezeciah drwy holl Iuda, ac efe a wnaeth yr hyn oedd dda, ac uniawn

a'r gwirioned ger bron yr Arglwydd el Duw.

21 Ac ym mhob gwaith a ddechreuodd efe ymgeisiogaeth tŷ Duw, ac yn y gyfraith, ac yn y gorchymyn: i geisio ei Dduw, efe a'i gwnaeth a'i holl galon, ac a ffynnodd.

PEN. XXXII.

1 *Senacherib yn dyfod yn erbyn Iuda, a Hezeciah yn ymgadarnhau, ac yn cyffuro ei bobl.* 9 *Hezeciah ac Iſay yn gweddio yn erbyn cabledd Senacherib.* 21 *Angel yn difetha llu'r Aſſyri id, a hynny yn barch i Hezeciah.* 24 *Hezeciah yn gweddio yn ei glefyd, a Duw yn rhoi iddo arwydd iechyd.* 25 *Hezeciah yn balchio, a Duw'n ei ddarſtwng ef.* 27 *Ei gyfoeth of, a'r westhredoedd.* 31 *Ei fai ef yng hylch cennadon Babilon.* 32 *Ei fin yn marw, a Manaſſeh yn teyrnaſu ar ei ôl ef.*

WEdyn pechau hyn, a'i ſiecrhau, * y daeth Senacherib brenin Aſſyria, ac a ddaeth i mewn i Iuda; ac a werſyllodd yn erbyn y dinaſoedd caeroc, ac a ſaddyliodd en † benaill hwynt iddo ei hun.

2 A phan welodd Hezeciah ddyfod Senacherib, a bod ai wyneb ef i ryfela yn erbyn Ieruſalem,

3 Efe a ymgynghorodd â'i dywyſogion, ac â'i gedymmy am argau dyfroedd y ffynhonnau, y rhai oedd allan o'r ddinas: a hwy a'i cynnorthwyaſant ef.

4 Felly pobl lawer a ymgaſclaſant, ac a argaeſant yr holl ffynhonnau, a'r afon ſydd yn † rhedeg drwy gaſeol y wlâd, gan ddywedyd, pa ham y daw brenhinoedd Aſſyria, ac y cant ddyfroedd lawer?

5 Ac efe a ymgryfhaodd, ac a adeiladodd yr holl fur drylliedic, ac a'i cyfododd i fynu hyd y tŷrau, a mur arall oddiallan, ac a gadarnhaodd * Milo yn ninas Dafydd, a a wnaeth lawer o | biccellau, ac o dariannau.

6 Ac efe a oſododd dywyſogion rhyfel ar y bobl, ac a'i caſclodd hwynt atto i heol porth y ddinas, ac a leſaroddwrth ſi. dd eu calon hwynt, gan ddywedyd,

7 Ymwrolwch, ac ymgadarnhewch, nac ofnwch, ac na ddigalonnwch rhac brenin Aſſyria, na rhac yr holl dyrfa ſydd gyd ag ef: canys y *mae* gyd â ni fwy na chyd ag ef.

8 * Gyd ag ef y *mae* braich cnawdol, ond yr Arglwydd ein Duw *ſydd* gyd â ni, i'n cynnorthwyo, ac i ryfela ein rhyfeloedd. Ar bobl a † hyderaſant ar eiriau Hezeciah brenin Iuda.

9 Wedi hyn, yr anfonodd * Senacherib brenin Aſſyria ei weiſion i Ieruſalem (ond *yr ydoedd* efe ei hun *yn rhyfela* yn erbyn Lachis, a'i holl † allu gyd ag ef) at Hezeciah frenin Iuda, ac at holl Iuda, y rhai *oedd* yn Ieruſalem, gan ddywedyd,

10 Fel hyn y dywedodd Senacherib brenin Aſſyria, ar ba beth yr ydych chwi yn hyderu, chwi y rhai ſy'n aros | yng warchae o fewn Ieruſalem.

11 Ond Hezeciah ſydd yn eich hudo chwi, i'ch rhoddi chwi i farw drwy newyn, a thrwy ſyched, gan ddywedyd, yr Arglwydd ein Duw a'n gwared ni o law brenin Aſſyria?

12 Onid yr Hezeciah hwnnw a dynnodd ymmaith ei vchelfeydd ef, a'i allorau, ac a orchymynnodd i Iuda, a Ieruſalem, gan ddywedyd, o flaen yn allor yr addolwch, ac ar honno yr arogldderthwch?

13 Oni wyddoch chwi beth a wnethum mi a'm tadau i holl bobl y tiroedd? âi gan allu y gallei ddiwiau cenhedloedd y gwledydd achub en gwlâd o'm llaw i?

14 Pwy *oedd* ym myſc holl ddiwiau y cenhedloedd hyn, (y rhai a ddarfu i'm tadau en difetha) a allai waredu ei bobl o'm llaw i fel y gallei eich Duw chwi eich gwaredu chwi o'm llaw i?

15 Yn awr gan hynny na thwyllied Hezeciah chwi, ac na huded mobonoch fel hyn, ac na choeliwch iddo ef; canys ni allodd Duw yn genedl na theyrnas, achub ei bobl o'm llaw i, nac o law fy nhadau i: pa laint llai y gwared eich duw chwychwi o'm llaw i?

16 A'i weiſion ef a ddywedaſant y chwaneg yn erbyn yr Arglwydd Dduw, ac yn erbyn Hezeciah ei wâs ef.

17 Ac efe a ſcrifennodd lythyrau i gablu Arglwydd Dduw Iſrael, ac i leſaru yn ei erbyn ef, gan ddywedyd, fel nid achubodd duwiau y cenhedloedd y gwledydd en pobl o'm llaw i felly nid achub Duw Hezeciah ei bobl o'm llaw i.

18 Yna y gwaeddaſant hwy â llef vchel, yn ialth yr Iddewon, ar bobl Ieruſalem, y rhai *oedd* ar y mûr, iw hofni hwynt, ac iw brawychu, fel yr enillynt hwy y ddinas.

19 A hwy a ddywedaſant yn erbyn Duw Ieruſalem, fel yn erbyn duwiau pobloedd y wlâd, *ſef* gwaith dwylo dŷn.

20 Am hynny y gweddiodd Hezeciah y brenin, ac Eſay y prophwyd mab Amos, ac a waeddaſant â'r nefoedd.

21 A'r Arglwydd a anfonodd angel, yr hwn a laddodd bôb cadarn nerthol, a *phob* blaenor a thywyſog yng werſyll brenin Aſſyria: felly efe a ddychwelodd â chywilydd *ar ei* wyneb iw wlâd ei hun. A phan ddaeth efe i dŷ ei Dduw, * y rhai a ddaethant allan o'i ynyſcaroedd ei hun a'i † lladaſant ef yno â'r cleddyf.

22 Felly y gwaredodd yr Arglwydd Hezeciah a thrigolion Ieruſalem o law Senacherib brenin Aſſyria, ac o law pawb *arall*, ac a'i cadwodd hwynt oddi amgylch.

23 A llawer a ddygaſant | roddion i'r Arglwydd i Ieruſalem, a phethau gwerthfawr i Hezeciah brenin Iuda: ſel y derchafwyd ef o hynny allan yng ŵydd yr holl genhedloedd.

24 Yn * y dyddiau hunny y claſychodd Hezeciah hyd farw, ac a weddiodd ar yr Arglwydd; yntef a ddywedodd wrtho, ac a roddes argoel iddo.

25 Ond ni thalodd Hezeciah dracheſn yn ôl, yr hyn a roddaſid iddo; canys ei galon ef a ddercha fodd: a *digoſaint* a ddaeth arno ef, ac ar Iuda, a Ieruſalem.

26 Er hynny Hezeciah a ymoſtyngodd o herwydd derchafiad ei galon, efe a thrigolion Ieruſalem, ac ni ddaeth digoſaint yr Arglwydd arnynt yn nyddiau Hezeciah.

27 Ac yr oedd gan Hezeciah gyfoeth ac anrhydedd mawr iawn; ac efe a wnaeth iddo dryſorau o arian, ac o aur, ac o feini gwerthfawr, o ber aroglau hefyd, ac o dariannau, ac o bôb lleſtri † hyfryd.

28 A ſeſerau i gnŵd yr ŷd, a'r gwin, a'r olew; a phreſebau i bôb math ar anifail, a chorlannau i'r diadellau.

29 Ac efe a wnaeth iddo ddinaſoedd, a chyfoeth o ddefaid a gwarthec lawer: canys Duw a roddaſei iddo ef gyfoeth mawr iawn.

30 A'r Hezeciah ymma a argaeodd yr aber vchaf i ddyfroedd Gihon, ac a'i dug hwynt yn vnion oddi tanodd, tua thu'r gorllewin, i ddinas Dafydd. A ffynnodd Hezeciah yn ei holl waith.

31 Etto yn *nheg* † cennadau tywyſogion Babilon, y rhai a anfonwyd atto ef, i ymofyn am y rhyfeddod a * wnaethid yn y wlâd, Duw a'i gadawodd ef, iw brofi ef, i wybod y cwbl *ac oedd* yn ei galon ef.

32 A'r rhan arall o hanes Hezeciah, a'i gare-
digrwydd ef, wele hwy yn ſcrifennedic yngweledi-
*2.Bren. 18.19.20. gaeth Eſay y proplwyd mab Amos, ac yn *llyfr
brenhinoedd Iuda ac Iſrael.

33 A Hezeciah a hunodd gyd â'i dadau, a chla-
ddaſant eſyn yr vchaf o feddau meibion Dafydd; a
holl Iuda a thrigolion Ieruſalem a wnaethant an-
rhydedd iddo ef wrth ei farwolaeth: a Manaſſeh ei
faba deyrnaſodd yn ei lê ef.

PEN. XXXIII.

1 *Y brenin annuwiol Manaſſeh, 3 yn goſod i
fynu delw-addoliaeth, ac heb gymmeryd rhybydd-
11 ſi gaeth gludo ef i Babilon, 12 A'i weddi at
Dduw yn achos ei rydhâd, ac yntau yn tynnu
i lawr ddelw-addoliaeth. 18 Weithredoedd, 20
a'i farwolaeth ef, ac Amon yn dyfod ar ei ôl ef.
21 Annuwiol deyrnaſiad Amon, a'i weiſion yn
ei laddef. 25 Lladd y lleiddiaid, a ioſiah yn
myned yn frenin.

*2.Bren. 21.1. MAb *deuddeng mlwydd oedd Manaſſeh pan
ddechreuodd eſe deyrnaſu, a phymtheng
mhlyned a deugain y teyrnaſodd ef yn Ieruſalem.

2 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng-
olwg yr Arglwydd, yn ôl ffieidd-dra y cenhed-
* Deut. 18. 9. loedd *a fwriaſei 'r Arglwydd allan o flaen mei-
bion Iſrael.

† Hebr. ddychwelodd ac a adeiladodd. 3 Canys eſe a †adeiladodd dracheſn yr vchel-
feydd, *y rhai a ddiniſtriaſei Hezeciah ei dad ef,
*2.Bren. 18.4. *ac a gyfododd alloran i Baalim: ac a wnaeth lwy-
nau, ac a addolodd holl lû y nefoedd, ac a'i gwaſa-
naethodd hwynt.

*Ier. 32. 34. * Deut. 12.11. 1.bren. 8. 29. & 9.3. 2.bren. 21.5. 2.cron. 6.6. & 7. 15. *2.Bren. 16.3. *1.Bren. 8.29. & 9.3. 2.bren. 21.7. pſal. 132. 14. 2.ſam. 7.10. 4 Adeiladodd hefyd alloran yn nhŷ 'r Arglwydd;
*am yr hwn y dywedaſei 'r Arglwydd, *yn Ieruſa-
lem y bydd ſy enw i yn dragywydd.

5 Ac eſe a adeiladodd alloran i holl lû y ne-
foedd, yn nau gyntedd tŷ 'r Arglwydd.

6 Ac * eſe a yrrodd ei feibion drwy 'r tân yn
nyffryn mab Hinnom, ac a arferodd ſrûd, a hudo-
liaeth, a chyſareddion, ac a fawrhaodd ſwynydd-
on, a dewiniaid: eſe a wnaeth lawer o ddrwg yng-
olwg yr Arglwydd, iw ddigio ef.

7 Ac eſe a oſododd y ddelw gerfiedic (y ddelw
a wnelſei eſe) yn nhŷ Dduw, *am yr hwn y dy-
wedaſei duw wrth Ddafydd, ac wrth Salomon ei
fab, * yn y tŷ hwn, ac yn Ieruſalem, (yr hon a dde-
wiſais i o holl lwythau Iſrael) y goſodaf fy enw
yn dragywydd.

8 Ac ni chwanegaf *ſymmud troed Iſrael oddi
ar y tîr a ordeiniais i'ch tadau chwi; os gwiliant
ar wneuthur yr hyn holl a orchymynnais iddynt, yn
ôl yr holl gyfraith a'r deddfau, a'r barnedigaethau
trwy law Moſes.

9 Felly Manaſſeh a wnaeth i Iuda, a thrigolion
Ieruſalem gyfeiliorni, *a gwneuthur yn waeth na'r
cenhedloedd a ddiſethaſei 'r Arglwydd o flaen
meibion Iſrael.

10 Er lleſaru 'r Arglwydd wrth Manaſſeh, ac
wrth ei bobl, etto ni wrandawſant hwy.

11 Am hynny y dûg yr Arglwydd arnynt hwy dy-
wyſogion llu brenin Aſſyria, a hwy a ddaliaſant
Manaſſeh mewn dyrysni; ac a'i rhwymaſant ef â
dwy gadwyn, ac a'i dygaſant ef i Babilon.

*Neu, llyfre-thenau. 12 A phan oedd gyſyng arno ef, eſe a weddi-
odd ger bron yr Arglwydd ei Dduw, ac a ymo-
ſtyngodd yn ddirfawr o flaen Duw ei dadau.

13 Ac a weddiodd arno ef, ac eſe a fu fodlon iddo,
ac a wrandawodd ei ddymuniad ef, ac a'i dug ef
drachefn i Ieruſalem iw frenhiniaeth: yna y gwy-
bu Manaſſeh mai 'r Arglwydd oedd Dduw.

14 Wedi hyn hefyd eſe a adeiladodd y mûr oddi-
allan i ddinas Dafydd, o du 'r gorllewin i * Gihon,
* pen. 32.30. yn y dyffryn, hyd y ddyfodfa i borth y pyſcod, ac a
amgylchodd †Ophel, ac a'i cyfododd yn vchel †Hebr. y rhy.
iawn, ac a oſododd dywyſogion y llu yn yr holl
ddinaſoedd caerog o fewn Iuda.

15 Ac eſe a dynnodd ymmaith y duwiau dieithr,
a'r ddelw, allan o dŷ yr Arglwydd, a'r holl allo-
rau a adeiladaſei eſe yn mynydd tŷ 'r Arglwydd,
ac yn Ieruſalem, ac a'i taflodd allan o'r ddinas.

16 Ac eſe a gyweiriodd allor yr Arglwydd, ac
a aberthodd arni hi ebyrth hedd a moliant: a dy-
wedodd hefyd wrth Iuda, am waſanaethu Ar-
glwydd Dduw Iſrael.

17 Er hynny y bobl oedd etto yn aberthu yn yr
vchelfeydd yetto i'r Arglwydd eu Duw yn vnic.

18 A'r rhan arall o hanes Manaſſeh, a'i weddi
ef at ei Dduw, a geiriau y gweledyddion a lefa-
ſant wrtho ef, yn enw Arglwydd Dduw Iſrael,
wele hwynt *ym mlhith geiriau brenhinoedd Iſ- *2.Bren. 21.
rael.

19 Ei weddi ef hefyd, a'r modd y cymmododd
Duw ag ef, a'i holl bechod ef, a'i gamwedd, a'r
lleoedd yr adeiladodd eſe ynoddynt vchelfeydd, ac y
goſododd lwynau, a delwau cerfiedig, cyn ymoſh-
wng o honaw ef; wele hwynt yn ſcrifennedic ym
myſc geiriau ‖ y gweledyddion. ‖ Neu, Hoſai.

20 Felly Manaſſeh a hunodd gyd â'i dadau, a'i
chladdaſant ef yn ei dŷ ei hun, ac Amon ei fab a
deyrnaſodd yn ei lê ef.

21 *Mab dwy flwydd ar hugain oedd Amon, pan *2.Bren.
ddechreuodd eſe deyrnaſu, a dwy flynedd y teyr- 21.19.
naſodd eſe yn Ieruſalem.

22 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr
Arglwydd, fel y gwnaethei Manaſſeh ei dad ef:
canys Amon a aberthodd i'r holl ddelwau cerfie-
dig a waelſei Manaſſeh ei dâd ef, ac a'i gwaſana-
thodd hwynt.

23 Ond nid ymoſtyngodd eſe ger bron yr Ar-
glwydd, fel yr ymoſtyngaſei Manaſſeh ei dad ef:
eithr yr Amon vmma a †bechodd fwy-fwy. † Hebr. a lluo-

24 A'i weiſion ef a *frad-fwriadaſant iw er-
byn ef, ac a'i lladdaſant ef yn ei dŷ ei hun. *2.Bren. 21.23.

25 Ond pobl y wlâd a laddaſant yr holl rai a *frad-fwriadaſent yn erbyn y brenin Amon: a phobl *2.Bren. 21.24.
y wlâd a vrddaſant Ioſiah ei fab ef yn ei fremin yn ei le ef.

PEN. XXXIIII.

1 Ioſiah yn teyrnaſu yn ddiwyſol, 3 ac yn diniſtrio
delw-addoliaeth, 8 yn peri adgyweirio y Deml, 14
Helciah yn cael llyfr y gyfraith, a Ioſiah yn gyrru
at Huldah i ymofyn â'r Arglwydd, 23 A hithau
yn prophwydo diniſtr Ieruſalem, end yr oedd
hynny tros amſer Ioſiah. 29 Ioſiah yn peri darllen
llyfr y gyfraith, yngwydd yr holl bobl, ac yn
adnewyddu y cyfammod â Duw.

MAb *wyth mlwydd oedd Ioſiah pan ddechreu- *2.Bren. 22.1.
odd eſe deyrnaſu, ac vn mlynedd ar ddêc
ar hugain y teyrnaſoedd eſe yn Ieruſalem.

2 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd vnion yngolwg yr
Arglwydd, ac a rodiodd yn ffyrdd Dafydd ei dâd,
ac ni ogyddodd ar y llaw ddehau, nac ar y llaw
aſiwy.

3 Canys yn yr wythfed flwyddyn o'i deyrnaſiad
(tra'r ydoed eſe etto yn fachgen) eſe a ddechreuodd
geiſio Duw Dafydd ei dâd: ac yn y ddeuddegfed
flwyddyn, eſe a ddechreuodd *lanhau Iuda a Ieru- *2.Bren.
ſalem, oddiwrth yr vchelfeydd, a'r llwynau, a'r del- 23.4.
wau cerfiedic, a'r delwau toddedic.

4 *Deſtriwiaſant hefyd yn ei ŵydd ef allorau Ba- *Lef.
lim, a'r ‖ delwau y rhai oedd i fynu oddi arnynt: hwy ‖ Neu,
a dorrodd eſe y llwynau hefyd, a'r delwau cerfie- haul-
dic, a'r delwau toddedic, a ddrylliodd eſe, ac a fa- luriodd:
luriodd: tânodd hefyd eu llwch hwy ar hyd wyneb
beddau y rhai a aberthaſant iddynt hwy.

5 Ac

5 Ac eloyrn yr offeiriaid a *loſcodd eſe ar eu
halloran, ac a lanhâodd Iuda, a Ieruſalem.

6 Felly *y gwnaeth eſe* yn ninaſoedd Manaſſeh,
ac Ephraim, a Simeon, a hyd Nephtali; a'u | cei-
bau oddi amgylch.

7 A phan ddiniſtriaſei eſe yr alloreu, a'r Ilwy-
nau, a dryllio o honaw y delwau cerfiedic, gan *eu*
malurio yn llûch, a thorri yr eulynnod i gyd trwy
holl wlâd Iſrael: eſe a ddychwelodd i Ieruſa-
lem.

8 * Ac yn y ddeunawſed flwyddyn o'i deyrnaſiad
eſ, wedi glanhau y wlad, a'r tŷ, eſe a anfonodd Sa-
phan fab Azaliah, a Maaſiah tywyſog y ddinas, a
Ioah fab Ioahaz y cofiadur, i gyweirio tŷ yr Arglwydd ei Dduw.

9 A phan ddaethant hwy at Helciah yr arch-
offeiriad, hwy a roddaſant yr arian a ddygaſid i
dŷ Dduw, y rhai a gaſclaſei y Leſiaid oedd yn
cdw y dryſau, o law Manaſſeh, ac Ephraim, ac
oddi gan holl weddill Iſrael, ac oddi ar holl
Iuda, a Beniamin; a hwy a ddychwelaſant i Ieruſa-
lem.

10 A hwy a'i rhoddaſant yn llaw y gweithwŷr, y
rhai oedd oruchwilwŷr ar dŷ'r Arglwydd: hwy-
nta'i rhoddaſant i wneuthur-wŷr y gwaith, y
rhai oedd yn gweithio yn nhŷ'r Arglwydd, i gy-
weirio, ac i gadarnhau y tŷ.

11 Rhoddaſant hefyd i'r ſeiri, ac i'r adeiladwŷr,
i brynu cerrig nâdd a choed, tu ag at y cyſſylltia-
dau, ac i | fyrddu y tai a ddiniſtriaſei brenhinoedd
Iuda.

12 A'r gwŷr oedd yn gweithio yn y gwaith yn
ſyddlon, ac arnynt hwy yn olyg-wŷr yr oedd Ia-
hath ac Obadiah, y Leſiaid o feibion Merari, a Ze-
chariah, a Meſulam o feibion y Cohathiaid, iw
hannog: ac o'r Leſiaid pôb yn a oedd gyfarwŷdd ar
eſſer cerdd.

13 Yr oeddynt hefyd ar y clud-wŷr, ac yn olyg-
wŷr ar yr holl rai oedd yn gweithio ymmhob
rhyw waith: ac o'r Leſiaid *yr oedd* ſcrifennyddion,
a ſwyddogion, a phorthorion.

14 A phan ddygaſant hwy allan yr arian a ddy-
gaſid i dŷ'r Arglwydd, *Helciah yr offeiriad a
gafodd lyfr cyfraith yr Arglwydd, *yr hwn a ro-
ddaſid* drwy law Moſes.

15 A Helciah a attebodd, ac a ddywedodd wrth
Saphan yr ſcrifennydd, ceſais lyfr y gyfraith yn
nhŷ'r Arglwydd. A Helciah a roddodd y llyfr at
Saphan.

16 A Saphan a ddug y llyfr at y brenin, ac a
ddug air drachefn i'r brenin, gan ddywedyd, yr
hyn oll a roddwyd yn llaw dy weiſion di, y maent
hwy yn ei wneuthur.

17 † Caſclaſant hefyd yr arian a gafwyd yn nhy
'r Arglwydd, a rhoddaſant hwynt yn llaw y golyg-
wŷr, ac yn llaw y gweithwŷr.

18 Saphan yr ſcrifennydd a fynegodd hefyd i'r
brenin, gan ddywedyd, Helciah 'r offeiriad a rodd-
odd i mi lyfr. A Saphan a ddarllennodd ynddo ef
gŵr bron y brenin.

19 A phan glybu y brenin eiriau y gyfraith, eſe a
rwygodd ei ddillad.

20 A'r brenin a orchymynnodd i Helciah, ac i
Ahicam fab Saphan, ac i | Abdon fab Micah, ac i
Saphan yr ſcrifennydd, ac i Aſaiah gwâs y brenin,
gan ddywedyd,

21 Ewch, ymofynnwch â'r Arglwydd troſoſi, a
thros y gweddillyn Iſrael ac yn Iuda, am eiriau
llyfr a gafwyd: canys mawr *yw* llid yr Arglwydd,
a dywalltodd eſe arnom ni, o blegit na chadwodd
ein tadau ni air yr Arglwydd, gan wneuthur yn ôl
yr hyn oll ſydd ſcrifennedic yn y llyfr hwn.

22 Yna 'r aeth Helciah a'r rhai *a yrrodd* y brenin,
at Huldah y brophwydes, gwraig Salum mab Ti-
cnath, fab | Haſrah, ceidwad y gwiſcoedd (a hi | *Neu,*
oedd yn aros yn Ieruſalem yn yr | yſcol-dŷ,) ac a | *Harhas,*
ymddiddanaſant â hi felly. 2. *Bren.*
22.14.

23 A hi a ddywedod wrthynt, ſel hyn y dywe- | *Neu,*
dodd Arglwydd Dduw Iſrael, dywedwch i'r gŵr | *ail yhau.*
a'ch anfonodd chwi attaf,

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd; wele fi
yn dwyn drwg ar y lleſhwn, ac ar ei drigolion, ſef
yr holl felldithion ſydd ſcrifennedic yn y llyfr a
ddarllenaſant *hwy* ger bron brenin Iuda:

25 Am iddynt fy ngwrthod i, ac arogldarthu i
dduwiau dieithr, i'm digio i â holl waith eu dwy-
lo: am hynny yr ymdywallt fy llid i ar yr lle hwn,
ac nis diffoddir eſ.

26 Ond am frenin Iuda, yr hwn a'ch anfonodd
chwi i ymofyn â'r Arglwydd, ſel hyn y dywedwch
wrtho, ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael
am y geiriau a glywaiſt:

27 O blegic i'th galon feddalhau, ac i eithen
ymoſtwng o flaen Duw, pan glywaiſt ei eiriau eſ, yn
erbyn y ſan hon, ac yn erbyn ei thrigolion, ac ymoſt-
wng o honot ger fy mron, a rhwygo dy ddillad, ac
wylo o'm blaen i, am hynny y gwrandewais innau,
medd yr Arglwydd.

28 Wele mi a'th gymmeraf di ymmaith at dy
dadau, a thi a ddyger ymmaith i'r bedd mewn
heddwch, ſel na welo dy lygaid di yr holl ddrwg
yr ydwyfi yn ei ddwyn ar y lan hon, ac yn erbyn ei
phreſſwyl-wŷr: felly hwy a ddygaſant air i'r bre-
nin drachefn.

29 *Yna y brenin a anfonodd, ac a gynhullodd | *2. Bren.
holl henuriaid Iuda, a Ieruſalem. 23.

30 A'r brenin a aeth i fyny i dŷ 'r Arglwydd, a
holl wŷr Iuda, a thrygolion Ieruſalem, y. offeiriaid
hefyd a'r Leſiaid, a'r holl bobl o fawr i fychan, ac
eſe a ddarllennodd, lle y clywſant *hwy*, holl eiriau
llyfr y cyfammod, yr hwn a gawſid yn nhŷ 'r Ar-
glwydd.

31 A'r brenin a ſaſodd yn ei le, ac a wnaeth gy-
fammod ger bron yr Arglwydd, ar rodio ar ôl yr
Arglwydd, ac ar gadw ei orchymynion eſ, a'i dy-
ſtiolaethau, a'i ddeſtodau, â'i holl galon, ac â'i holl
enaid; i gwplau geiriau y cyfammod, y rhai ſydd
ſcrifennedic yn y llyfr hwnnw.

32 Ac eſe a wnaeth i bawb a'r a gafwyd yn Ieru-
ſalem, ac yn Beniamin, ſefyll *wrth yr ammod*: tri-
golion Ieruſalem hefyd a wnaethant yn ôl cyfam-
mod Duw, *ſef* Duw eu tadau.

33 Felly Ioſiah a dynnodd ymaith y ffieidd-dra
i gyd o'r holl wledydd, y rhai *oedd* eiddo meibion
Iſrael, ac eſe a wnaeth i bawb a'r a gafwyd yn
Iſrael waſanaethu, *ſef* gw. ſauaethu 'r Arglwydd
eu Duw. *Ac yn* ei holl ddyddiau eſ ni throeſant
hwy oddi ar ôl Arglwydd Dduw eu tadau.

PEN. XXXV.

1 *Ioſiah yn cadw Pâſc godidog, 20 yn anrog Pharao Nechob, ac yn cael ei ládd ym Megido.*
25 *Galar-nâd Ioſiah.*

A *Ioſiah a gynhaliodd Baſc i'r Arglwydd yn | *2. Bren.
Ieruſalem: hwy a lladdaſant y Paſc, ar y | 23.21.
pedwerydd *dydd* ar ddêc o'r * mîs cyntaf. | * Exod.
12.6.

2 Ac eſe a gyſteodd yr offeiriaid yn eu gorch-
wyliaethau, ac a'i annogodd hwynt i wenidogaeth
tŷ 'r Arglwydd.

3 Ac a ddywedodd wrth y Leſiaid, y rhai oedd
yn dyſcu holl Iſrael, ac oedd ſanctaidd i'r Arg-
lwydd, rhoddwch yr Arch ſanctaidd yn y tŷ a adei-
ladodd Solomon mab Dafydd brenin Iſrael; na *fy-
dded bi mwyach* i chwi yn ſaich ar yſcwyddau gwaſa-

Y a gaeth-

nacthwch yn awr yr Arglwydd eich Duw, a'i bobl Israel.

4 Ac ymberatowch wrth dyluoedd eich tadau, * yn ôl eich dosparthiadau, *yn ôl scrifen Dafydd brenin Israel, ac * yn ôl scrifen Salomon ei fab ef.

5 A sefwch yn y cyssegr yn ôl dosparthiadau † tylwyth tadau eich brodyr † y bobl, ac *yn ôl* dosparthiad tylwyth y Lefiaid.

6 Felly lleddwch hy Pasc, ac ymsancteiddiwch, a pharatowch eich brodyr, i wneuthur yn ôl gair yr Arglwydd drwy law Moses.

7 A Iosiah a ‖roddodd i'r bobl ddiadell o ŵyn, a mynnod, i gyd tu ag at y Pasc-aberthau, *ſef* i bawb a'r a gafwyd, hyd rifedi deng-mil ar hugain, a thâir mil o eidionau; hyn *oedd* o gyfoeth y brenin.

8 Ai dwysogion ei a ‖roddasant yn ewyllyscar i'r bobl, i'r offeiriaid, ac i'r Lefiaid: Helciah, a Zachariah, a Iehiel, blaenoriaid tŷ Dduw, a roddasant i'r offeiriaid tu ag at y Pasc-aberthau, ddwy fil a chwe chant o *ddefaid*, a thrychant o eidionau.

9 Conaniah hefyd, a Iehiel, a Iozabad, tywysogion y Lefiaid, a ‖ roddasant i'r Lefiaid yn Pasc-aberthau, bum mil o *ddefaid*, a thrychant o eidionau.

10 Felly y paratowyd y gwasanaeth, a'r offeiriaid a safasant yn eu lle, a'r Lefiaid yn eu dosparthiadau, yn ôl gorchymyn y brenin.

11 A hwy a laddasant y Pasc: a'r offeiriaid a daenellasant y *gwaed* o'i llaw hwynt, a'r Lefiaid oedd yn *eu* ‖ blingo *hwynt*.

12 A chymerasant ymmaith y poeth offrymmau i w rhoddi yn ôl dosparthiadau teuluoedd y bobl, i offrymmu i'r Arglwydd, fel y mae yn scrifennedic yn llyfr Moses: ac felly am yr eidionau.

13 A hwy a * rostiasant y Pasc wrth dân, yn ôl y *dd*efod; a'r cyssegredic bethau *eraill* a ferwasant hwy mewn crochanau, ac mewn pedyll, ac mewn peniau, ac a'i rhannasant ar redeg i'r holl bobl,

14 Wedi hynny y paratoesant iddynt eu hunain, ac i'r offeiriaid, canys yr offeiriaid meibion Aaron, oedd yn offrymmu y poeth offrymmau a'r brasder, hyd y nôs: am hynny y Lefiaid oedd yn paratoi iddynt eu hunain, ac i'r offeiriaid meibion Aaron.

15 A meibion Asaph y cantorion *oedd* yn sefyllfa * yn ôl gorchymyn Dafyd, ac Asaph, a Heman, a Iedithun gweledydd y brenin; * a'r porthorion ym mhob porth: ni chaent hwy ymado o'i gwasanaeth, canys eu brodyr y Lefiaid a baratoent iddynt hwy.

16 Felly y paratowyd holl wasanaeth yr Arglwydd y dwthwn hwnnw, i gymmal y Pasc, ac i offrymmu poeth offrymmau ar allor yr Arglwydd, yn ôl gorchymyn y brenin Iosiah.

17 A meibion Israel yr hai a gafwyd, a gynhaliasant y Pasc yr amser hwnnw, a gŵyl y bara croyw, saith niwrnod.

18 Ac ni chynhaliasid Pasc fel hwnnw yn Israel, er dyddiau Samuel y prophwyd: ac ni chynhaliodd neb o frenhinoedd Israel gyffelyb i'r Pasc a gynhaliodd Iosiah, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a holl Iuda, a'r neb a gafwyd o Israel, a thrigolion Ierusalem.

19 Yn y ddeunawfed flwyddyn o deyrnasiad Iosiah y cynhaliwyd y Pasc hwn.

20 *Wedi hyn oll, pan baratoesei Iosiah y ‖ tŷ, Necho brenin yr Aipht a ddaeth i fyny i ryfela yn erbyn Carchemis, wrth Euphrates: a Iosiah a aeth allan yn ei erbyn ef.

21 Yntef a anfonodd gennadau atto ef, gan ddywedyd, beth *fydd* i mi a *wnelwyf* â thi, ô frenin Iuda? nid yn dy erbyn di *y daethum i* heddyw, ond yn erbyn tŷ *arall y mae* fy rhyfel i a Duw a archodd i mi frysio: paid ti a Duw, yr hwn *fydd* gyd â mi, fel na ddifetho efe dydi.

22 Ond ni throe Iosiah ei wyneb oddi wrtho ef, eithr newidiodd ei ddillad i ymladd yn ei erbyn ef, ac ni wrandawodd ar eiriau Necho o enau Duw, ond efe a ddaeth i ymladd i ddyffryn Megido.

23 A'r saethyddion a saethasant at y brenin Iosiah: a'r brenin a ddywedodd wrth ei weision dygwch fi ymmaith, canys clwyfwyd fi yn dôst.

24 Felly ei weision a'i tynnasant ef o'r cerbyd, ac a'i gosodasant ef yn yr ail cerbyd, yr hwn *oedd* ganddo; dygasant ef hefyd i Ierusalem, ac efe fu farw, ac a gladdwyd ym ‖ meddrod ei dadau. * A holl Iuda, a Ierusalem a alarasant am Iosiah.

25 Ieremi hefyd a alar-nadodd am Iosiah, a'r holl gantorion, a'r cantoresau yn eu galarnadau a soniant am Iosiah hyd heddyw, a hwy a'i gwnaethant yn ddefod yn Israel; ac wele hwynt yn scrifennedic yn y galar-nadau.

26 A'r rhan arall o hanes Iosiah, a'i † ddaioni ef; yn ôl yr hyn oedd scrifennedic yng hyfraith yr Arglwydd,

27 A'i weithredoedd ef, cyntaf a diweddaf, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel, a Iuda.

PEN. XXXVI.

1 Ioachaz yn frenin ar ol Iosiah, a Pharao yn ei ddiſwyddo ef, ac yn ei ddwyn i'r Aipht. 5 Ioachim yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn ef yn rhwym i Babilon. 9 Ioachin yn teyrnasu yn ddrygionus, a'i ddwyn yntau i Babylon. 11 Zedeciah y brenin drygionus, yn diyſtyru y Prophwydi, ac yn gwerthyſyfela yn erbyn Nabuchodonosor 14 Llwyr ddifrodi Ierusalem am bechodau'r offeiriaid a'r bobl. 22 Cyrus yn cyhoeddi yr adeiledu y Deml.

YNa i bobl y wlâd a gymmerasant * Ioachaz fab Iosiah, ac a'i hurddasant ef yn frenin yn lle ei dad, yn Ierusalem.

2 Mab teir blwydd ar hugain *oedd* Ioachaz pan ddechreuodd efe deyrnasu; a thri mis y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

3 A brenin yr Aipht a'i † diſwyddodd ef yn Ierusalem; ac a drethodd ar y wlâd gan talent o arian, a thalent o aur.

4 A brenin yr Aipht a * wnaeth Eliacim ei frawd ef yn frenin ar Iuda a Ierusalem, ac a droſdd ei henw ef yn Ioachim: a Necho a gymmerodd Ioachaz ei frawd ef, ac a dûg ef i'r Aipht.

5 Mab pum mlwydd ar hugain *oedd* Ioachim pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac yn mlnedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Ierusalem: ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ei Dduw.

6 * Nabuchodonosor brenin Babilon a ddaeth i fyny yn ei erbyn ef, ac a'i rhwymodd ef mewn ‖ cadwynau pres, iw dwyn i Babilon.

7 * Nabuchodonosor hefyd a ddug o lestri tŷ'r Arglwydd i Babilon, ac a'i rhoddodd hwynt yn ei demel, o fewn Babilon.

8 A'r rhan arall o hanes Ioachim, a'i ffieidddra ef y rhai a wnaeth efe, a'r hyn a gafwyd ynddo ef, wele hwynt yn scrifennedic yn llyfr brenhinoedd Israel a Iuda: a ‖ Ioachin ei fab a deyrnasodd yn ei le ef.

9 Mab wyth mlwydd *oedd* Ioachin pan ddechreuodd * efe deyrnasu, a thri mis a deng-nhiw-

pod y

nod y teyrnasodd efe yn Ierusalem; ac efe a wnaeth yr hwn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

10 Ac † ymmhen y flwyddyn yr ansonodd y brenin Nabuchodonosor, ac a'i dûg ef i Babilon, gyd â llestri dymunol tŷ 'r Arglwydd, ac efe a wnaeth ‖ Zedeciah ei frawd ef yn frenin ar Iudah, a Ierusalem.

11 *Mab vn mlwydd ar hugain *oedd* Zedeciah pan ddechreuodd efe deyrnasu, ac vn mlynedd ar ddêc y teyrnasodd efe yn Ierusalem.

12 Ac efe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd ei Dduw, ac nid ymostyngodd efe o flaen Ieremi y prophwyd, *yr hwn oedd yn llefaru* o enau 'r Arglwydd.

13 Ond efe a wrthryfelodd yn erbyn brenin Nabuchodonosor, yr hwn a wnaethei iddo dyngu i Dduw: ond efe a galedodd ei warr, ac a gryfhaodd ei galon, rhac dychwelyd at Arglwydd Dduw Israel.

14 Holl dywysogion yr offeiriaid hefyd, a'r bobl, a chwanegasant gamfucheddau yn ôl holl ffieiddbra y cenhedloedd; a hwy a halogasant dŷ 'r Arglwydd, yr hwn a sancteiddiasei efe yn Ierusalem.

15 * Am hynny Arglwydd Dduw eu tadau a anfonodd attynt hwy drwy law ei gennadau, gan foreu godi ac anfon: am ei fod ef yn tosturio wrth ei bobl, ac wrth ei bresswylfod.

16 Ond yr oeddynt hwy yn gwatwar cennadau Duw, ac yn tremygu ei eiriau ef, ac yn gwawdio ei brophwydi ef; nes cyfodi o ddigofaint yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, fel nad oedd iachâd.

17 Am hynny efe a *ddygodd i fynu arnynt hwy frenin y Caldeaid, yr hwn a laddodd eu gŵŷr ieuaingc hwy â'r cleddyf, yn nhŷ eu cyssegr, ac nid arbedodd na gŵr ieuangc, na morwyn, na hên, na 'r hwn oedd yn cammu gan oedran: efe a'i thoddodd hwynt oll yn ei law ef.

18 Holl lestri tŷ Dduw hefyd, mawrion a bychain, a thrysforau tŷ 'r Arglwydd, a thrysforau y brenin a'i dywysogion: y rhai hyny oll a ddûg efe i Babilon.

19 A hwy a loscasant dŷ Dduw, ac a ddestrywiasant fûr Ierusalem; a'i holl balasau hi o loscasant hwy â than, a'i holl lestri dymunol a ddinystriasant.

20 † A'r rhai a ddiangasai gan y cleddyf a gethgludodd efe i Babilon; lle y buant hwy yn weision iddo ef, ac iw feibion nes teyrnasu o'r Persiaid.

21 I gyflawni gair yr Arglwydd drwy enau * Ieremi, nwyfhau o'r wlad ei * Sabbothau: *canys* yr holl ddyddiau *y bu hi* yn anghyfannedd y gorphwysodd hi, i gyflawni deng-mlynedd a thrugain.

22 Ac * yn y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Persia, (fel y cyflawnid gair yr Arglwydd *yr hwn a ddywedyd* drwy enau * Ieremi) yr Arglwydd a gyffrodd yspryd Cyrus brenin Persia, fel y cyhoeddodd efe drwy ei holl frenhiniaeth, a hyny mewn scrifen, gan ddywedyd,

23 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Persia, Arglwydd Dduw 'r nefoedd a roddodd holl deyrnasoedd y ddaiar i mi, ac efe a orchymynodd i mi adeiladu tŷ iddo yn Ierusalem, yr hon *ydd* yn Iuda: pwy *ydd* yn eich mysc chwi o'i holl bobl ef? yr Arglwydd ei Dduw *ydddo* gyd ag ef, ac eled i fynu.

¶ LLYFR EZRA.

PEN. I.

1 *Cyrus yn gorchymmyn adeiladu 'r Deml,* 5 *Y bobl yn ymbaratoi i ddyhewlyd yn eu hôl,* 7 *Cyrus yn rhoi yn ôl llestri y Deml i Seshazzar.*

YN y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Persia, (i gyflawni gair yr Arglwydd * o enau Ieremi) y cyffrodd yr Arglwydd yspryd Cyrus brenin Persia, fel y tcyhoeddodd efe trwy ei holl deyrnas, a *hyny* hefyd mewn yscrifen, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywed Cyrus brenin Persia, Arglwydd Dduw 'r nefoedd a roddes i mi holl deyrnasoedd y ddaiar, ac efe a * orchymynnodd i mi adeiladu iddo ef dŷ yn Ierusalem, yr hon *ydd* yn Iuda.

3 Pwy fydd o honoch o'i holl bobl ef? bydded ei Dduw gyd ag ef, ac eled i fynu i Ierusalem, yr hon *ydd* yn Iuda, ac adeiladed dŷ Arglwydd Dduw Israel (dyna 'r Duw) yr hwn *ydd* yn Ierusalem.

4 A phwy bynnac a adawyd mewn vnman lle y mae efe yn ymdeithio, † cynnorthwyed gwŷr ei wlad ef ag arian, ac ag aur, ac a golud, ac ag anifeiliaid, gyd ag ewyllysgar offiwm tŷ Dduw, yr hwn *ydd* yn Ierusalem.

5 Yna y cododd pennau cenedl Iuda a Beniamin, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, a phob vn y cyffrodd Duw ei yspryd, i fyned i fynu i adeiladu tŷ yr Arglwydd, yr hwn *oedd* yn Ierusalem.

6 A'r rhai oll o'i hamgylch a'i † cynnorthwyasant hwy, â llestri arian, ac aur, a golud, ac ag anifeiliaid, ac â phethau gwerth-fawr; heb law 'r hyn oll a offrymmwyd yn ewyllysgar.

7 A'r brenin Cyrus a ddûg allan llestri tŷ 'r Arglwydd, * y rhai a ddygasei Nabuchodonosor allan o Ierusalem, ac a roddasei efe yn nhy ei dduwiau ei hun.

8 Y rhai hynny a ddug Cyrus brenin Persia allan, trwy law Mithredath y trysforadd, ac a'i rhifodd hwynt at ‖ Seshazzar pennaeth Iuda.

9 Ac dymma eu rhifedi hwynt; dêc ar hugain o gawgiau aur, mil o gawgiau arian, naw ar hugain o gyllyll:

10 Dêc ar hugain o orfiychau aur, dêc a phedwar cant o ail fath o orfiychau arian, a mîl o lestri eraill.

11 Yr holl lestri yn aur, ac yn arian, *oedd* hum mîl a phedwar cant. Y rhai hyn oll a ddug Seshazzar i fynu gyd â'r † gaeth-glud a ddygwyd i fynu o Babilon i Ierusalem.

PEN. II.

1 *Rhifedi y bobl a ddychwelodd.* 36 *a'r offeiriaid,* 40 *a'r Leuiaid.* 43 *a'r Nethinaiid,* 55 *a gweision Salomon,* 62 *a'r offeiriaid ni fedrent ddangos eu hachau.* 64 *Rhifedi y cwbl, a'i golud.* 68 *Eu hoffrymmau.*

AC * dymma feibion y dalaith y rhai a ddaeth i fynu o gaethiwed y gaeth-glud, yr hon a gethgludasei Nabuchodonosor brenin Babilon i Babilon, ac a ddychwelasant i Ierusalem, a Iuda, pob vn iw ddinas ei hun.

2 Y rhai a ddaeth gyd â Zorobabel, Iesua, Nehemiah, ‖ Saraiah, Reelaiah, Mordecai, Bilsan, Mispar,

Miſpar, Biguai, Rehum, Baamh: rhifedi gwŷr pobl Iſrael.

3 Meibion Paros, dwy fil, *a* deuddec ac wyth vgain.

4 Meibion Sephatiah, try-chant, *a* deuddec a thri vgain.

5 Meibion Arah; ſaith gant, a phymthec a thrugain.

6 Meibion * Pahath Moab, o feibion Ieſua *a* Ioab; dwy fil, wyth gant, a deuddec. *Nehe. 7.10.

7 Meibion Elam; mil, dau cant a phedwar ar ddêc a deugain.

8 Meibion Zattu, naw cant, a phump a deugain.

9 Meibion Zaccai; ſaith gant, a thri vgain.

10 Meibion ‖ Bani; chwe-chant, a dau a deugain. ‖ Neu. Binui,

11 Meibion Babai; chwe-chant, a thri ar hugain. Nehe. 7.

12 Meibion Azgad; mil, dau cant, a dau ar hugain. 15.

13 Meibion Adonicam; chwe-chant, a chwech a thrugain.

14 Meibion Biguai; dwy fil, ac onid pedwar trugain.

15 Meibion Adin, pedwar cant, a phedwar ar ddêc a deugain.

16 Meibion Ater o Hezeciah; onid dau pum hugain.

17 Meibion Bezai, trychant, a thri ar hugain.

18 Meibion ‖ Iora; cant, a deuddec. ‖ Neu, Hariph,

19 Meibion Haſum, dau cant, a thri ar hugain. Nehe. 7.

20 Meibion ‖ Gibbar; pymthec a phedwar vgain. 24.

21 Meibion Bethlehem; cant a thri ar hugain. ‖ Neu, Gibeon,

22 Gwŷr Netophah; onid pedwar trugain. Nehe. 7.

23 Gwŷr Anathoth; cant, ac wyth ar hugain. 25.

24 Meibion ‖ Aſmaveth; dau a deugain. ‖ Neu, Beth-Aſmaveth, Nehe. 7.

25 Meibion Ciriatharim, Cephirah, a Beeroth; ſeith gant, a thri a deugain. 28.

26 Meibion Ramah, a Gaba; chwe-chant, ac vn ar hugain.

27 Gwŷr Michmas; cant, a dau ar hugain.

28 Gwŷr Bethel, ac Ai; dau cant, a thri ar hugain.

29 Meibion Nebo; denddec a deugain.

30 Meibion Magbis; cant, ac onid pedwar tri vgain.

31 Meibion * Elam arall; mil, dau cant, a phedwar ar ddêc a deugain. *Verſ. 7.

32 Meibion Harim; try-chant, ac vgain.

33 Meibion Lod, ‖ Hadid, ac Ono; ſeithgant, a phump ar hugain. ‖ Neu, Harid.

34 Meibion Iericho; try-chant, a phump a deugain.

35 Meibion Senaah; tair mil, a chwe-chant, a dêc ar hugain.

36 Yr offeiriaid meibion Iedaiah, o dŷ Ieſua; naw cant, dêc a thri vgain a thri.

37 Meibion * Immer; mil a deuddec a deugain. *1. Cron. 24.7.

38 Meibion * Paſur; mil, dau cant, a laith a deugain. *1. Cron. 24.14. &

39 Meibion * Harim; mil a dau ar bymthec. 9.12.

40 Y Leſiaid: meibion Ieſua, a Chadmiel, o feibion ‖ Hodaſia; pedwar ar ddêc a thrugain. *1. Cron. 24.8.

41 Y cantoriaid, meibion Aſaph; cant ac wyth ar hugain. ‖ Neu, Iuda,

42 Meibion y porthorion, *ſef* meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hattita, meibion Sobai, *oedd* oll gant, ac onid vn deugain. pen 3.9 Neu. Hodeiah, Neh. 7.43

43 Y * Nethiniaid: meibion Ziha, meibion Aſupha, meibion Tabbaoth, *Ioſua 9.3.

44 Meibion Ceros, meibion Siaha, meibion Padon,

45 Meibion Lebanah, meibion Hagabah, meibion Accub,

46 Meibion Hagab, meibion ‖ Salmai, meibion Hanan, ‖ Neu, Salmai.

47 Meibion Gidel, meibion Gahar, meibion Reaiah,

48 Meibion Rezin, meibion Necoda, meibion Gazam,

49 Meibion Vzza, meibion Paſeah, meibion Beſai,

50 Meibion Aſnah, meibion Mehunim, meibion Nephuſim,

51 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,

52 Meibion ‖ Bazluth, meibion Mehida, meibion Harſa, ‖ Neu. Bazlith, Nehem.

53 Meibion Barcos, meibion Siſera, meibion Thamah,

54 Meibion Nſiah, meibion Hatipha.

55 Meibion gweiſion Salomon: meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion ‖ Perida, ‖ Neu, Perida, Nehem.

56 Meibion Iaalah, meibion Darcon, meibion Gidel,

57 Meibion Sephatiah, meibion Hattil, meibion Pocereth o Zebaim, meibion ‖ Ami. ‖ Neu, Amon, Nehem. * Eſdras 5.31. 1. cron. 8. *1. Esdr.

58 Yr holl * Nethiniaid, a meibion * gweiſion Salomon, *oedd* drychant, deuldec a phedwar vgain.

59 A'r rhai hyn a aethant i fyny o Telmelah, Telharſa, Cherub, Adan *ac* Immer: ond ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i hiliogaeth, ai o Iſrael *yr oeddynt*.

60 Meibion Delaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda, chwe-chant, a deuddec a deugain. 5.34.

61 A meibion yr offeiriaid, meibion Hebaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, (yr hwn a gymerâſei wraig o ferched * Barzilai y Gileadiad, ac a alwaſid ar eu henw hwynt.) * 2.61. 17.34.

62 Y rhai hyn a geiſiaſant eu ſcrifen ym mhlith yr achau, ond ni chaſwyd hwynt: am hynny † y bwriwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth. † Heb. halaiu

63 A'r ‖ Tirſatha a ddywedoid wrthynt, na fwyttaent o'r pethau ſanctaiddiaf hyd oni chyfodai offeiriad, ag * Vrim ac â Thummim. ‖ Neu, Iſtirſatha. * Exod. 28.30.

64 Yr holl dyrfa ynghyd, *oedd* ddwy fil a deugain, try-chant, *a* thri vgain:

65 Heb law eu gweiſion, a'i morwynion, y rhai hyny *oedd* ſaith mil, try-chant, a dau ar bymthec ar hugain: ac yn eu myſc *yr oedd* dau cant yn gantorion, ac yn gantoreſau.

66 Eu meirch *oedd* ſaith gant, ac onid pedwar deugain: eu mulod yn ddau cant, ac yn bump a deugain.

67 Eu camelod yn bedwar cant, ac yn bymthec ar hugain: eu haſſynnod yn chwe mil, ſaith gant, ac vgain.

68 Ac o'r pennau cenedl pan ddaethant i dŷ yr Arglwydd, yr hwn *oedd* yn Ieruſalem, *rhai* a offrymmaſant o'i gwaith eu hun tu ag at dŷ'r Arglwydd, iw gyfodi yn ei lê.

69 Rhoddaſant yn ôl eu gallu i * dryſſor-dŷ y gwaith vn fil a thrugain o ddrachmonau aur, a phum mil o bunnoedd o arian, a chant o wiſcoedd offeiriaid. *Eſdras 2.69.

70 Yna'r offeiriaid a'r Leſiaid, a rhai o'r bobl, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethiniaid, a deigſant yn eu dinaſoedd, a holl Iſrael yn eu dinaſoedd.

PEN. III.

1 *Goſod i fyny yr allor.* 4 *Amled yr offrymmau.* 7 *Parotoi gweithwyr.* 8 *Goſod ſylfaen y Deml gydâ llawenydd mawr, a galar.*

A Phan ddaeth * y ſeithfed miſ, a meibion Iſrael yn eu dinaſoedd, y bobl a ymgaſglaſant i Ieruſalem megis vn gŵr.

8 Yna

2 Yna y cyfododd Ieſua mab Iozadac, a'i frodyr yr offeiriaid, a * Zorobabel mab Salathiel a'i frodyr, ac a adeiladaſant allor Duw Iſrael, i offrymmu arni offrymmau poeth, fel yr ſcrifennaſid *ynghyfraith Moſes gŵr Duw.

3 A hwy a oſodaſant yr aller ar ei hyſtelion (canys *yr oedd* arnynt ofn pobl y wlâd) ac a offrymmaſant arni boeth offrymmau i'r Arglwydd; poeth offrymmau boreuau a hwyr.

4 Cadwaſant hefyd ŵyl y pebyll, fel *y mae yn ſcrifennedic, ac *a offrymmaſant* *boeth aberth beunydd tan riſedi, yn ôl y ddeſod, dogn dydd yn ei ddydd,

5 Ac wedi hynny y poeth offrwm gwaſtadol, ac *offrwm* y newydd loerau, a holl ſanctaidd oſodedic wyliau 'r Arglwydd; offrwm ewyllyſcar pob vn a offrymmei o honaw ei hun, *a offrymmaſant* i'r Arglwydd.

6 O'r dydd cyntaf i'r ſeithfed mis y dechreuaſant offrymmu poeth offrymmau i'r Arglwydd; end Teml yr Arglwydd ni ſyltaenaſid etto.

7 Rhoddaſant hefyd arian i'r ſeiri maen, ac i'r ſeiri pren, a bwyd a diod ac olew i'r Sidoniaid, ac i'r Tyriaid, am ddwyn coed cedr o Libanus hyd y môr i Ioppa: yn ôl ceniadhâd Cyrus brenin Perſia iddynt hwy.

8 Ac yn yr ail flwyddyn wedi eu dyfod hwy i dŷ Dduw i Ieruſalem, yn yr ail mîs, y dechreuodd Zorobabel mab Salathiel, a Ieſua mab Iozadac, a'r rhan arall o'i brodyr hwynt, yr offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r rhai oll a ddaethai o'r chaethiwed i Ieruſalem; ac a oſodaſant y Leſiaid, o ſab vgain mlwydd ac vchod, yn olygwyr ar waith tŷ 'r Arglwydd.

9 Yna y ſaſodd Ieſua a'i feibion, a'i frodyr, Cadmiel a'i feibion, meibion Iuda, yn gydtûn i oruchwilio ar weith-wŷr y gwaith yn nhŷ Ddow, meibion Henadad, a'i meibion hwythau, a'i brodyr y Leſiaid.

10 A phan oedd y ſeiri yn ſylfaenu Teml yr Arglwydd, hwya oſodaſant yr offeiriaid yn eu gwiſcoedd ag vdcyrn, a'r Leſiaid meibion Aſaph â ſymbalau, i foliannu 'r Arglwydd, * yn ôl ordinhâd Dalydd brenin Iſrael.

11 A hwy a gydganaſant wrth foliannu, ac wrth glodfori yr Arglwydd, mai da oedd, mai yn dragywydd *yr ydoedd* ei drugaredd ef ar Iſrael: a'r holl bobl a floeddiaſant â bloedd fawr, gan foliannu yr Arglwydd, am ſylfaenu tŷ 'r Arglwydd.

12 Ond llawer o'r offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r penau cenedl y rhai oedd hên, a'a welſent y tŷ cyntaf, wrth ſylfaenu 'r tŷ hwn yn eu golwg, a wylaſant a llêf vchel: a llawer oedd yn derchafu llef mewn bloedd gorfoledd:

13 Fel nad oedd y bobl yn adnabod ſain bloedd y llawenydd, oddi wrth ſain wylofaen y bobl: canys y bobl oedd yn bloeddio â bloedd fawr, a'r ſŵn a glywid yn mhell.

PEN. IIII.

1 Gwrthwynebwyr Iuda, am na chynhwyſid iddynt adeiladu 'r Deml gyda 'r Iddewon, yn ceiſio lleſtair ei hadeiladu hi. 7 Ac Ilythyrau hwy at Artaxerxes. 17 Gorchymyn Artaxerxes. 23 Rhwyſtro adeiladu y Deml.

YNa gwrthwynebwŷr Iuda, a Beniamin a glywſant fod meibion y gaeth-glud yn adeiladu Teml i Arglwydd Dduw Iſrael:

2 Ac a ddaethant at Zorobabel, ac at y pennau cenedl, ac a ddywedaſant wrthynt, adeiladwn gyd â chwi; canys fel chwithau y ceiſiwn etich Duw chwi, ac iddo ef yr ydym ni yn aberthu, er dyddiau Eſarhadon brenin Aſſyria, yr hwn a'n dûg ni i fyny ymma.

3 Eithr dywedodd Zorobabel, a Ieſua, a'r rhan arall o benau cenedl Iſrael wrthynt, nid *yw* i chwi ac i ninnau adeiladu tŷ i'n Duw ni: eithr nyni a gyd-adeiladwn i Arglwydd Dduw Iſrael, megis i'n gorchymynnodd y brenin Cyrus, brenin Perſia.

4 A phobl y wlâd oedd yn anghyſuro pobl Iuda, ac yn eu rhwyſtro hwy i adeiladu,

5 Ac yn cyflogi cynghor-wŷr yn eu herbyn hwynt i ddiddymmu eu cynghor hwynt, holl ddyddiau Cyrus brenin Perſia, a hyd deyrnaſiad Darius brenin Perſia.

6 Ac yn nheyrnaſiad Ahaſferus, yn nechreuad ei deyrnaſiad ef, yr ſcrifennaſant *atto* achwyn, yn erbyn trigolion Iuda a Ieruſalem.

7 Ac yn nyddiau Artaxerxes yr ſcrifennodd Biſlam, Mithredath, Tabeel, a'r rhan arall o'i †cyfeillion, at Artaxerxes brenin Perſia; ac yſcrifen y llethr a ſcrifennwyd yn Syriaec, ac a eglurwyd yn Syriaec.

8 Rehum y cofiadur, a Simſai yr yſcrifennydd, a ſcrifennaſant lythyr yn erbyn Ieruſalem at Artaxerxes y brenin, fel hyn:

9 Yna *yr ſcrifennodd* Rehum y cofiadur, a Simſai yr yſcrifennydd, a'r rhan arall o'i †cyfeillion, y Dinaiaid, yr Apharſathciaid, y Tarpeliaid, yr Apharſiaid, yr Archeniaid, y Babiloniaid, y Suſanchiaid, y Dehaſeaid, yr Elamiaid,

10 A'r rhan arall o'r bobl, y rhai a ddug Aſnappar mawr ac enwoc, ac a oſododd eſe yn ninaſoedd Samaria, a'r rhan arall tu yma i'r afon, † a'r amſer a'r amſer:

11 Dymma yſtyr y llythyr a anfonaſant atto ef, *ſef* at Artaxerxes y brenin: *DY WASANAETH-WYR* o'r tu ymma i'r afon, a'r amſer a'r amſer.

12 Bid hyſpys i'r brenin ſod yr Iddewon a ddaethant i fynu oddi wrthit ti attom ni, wedi dyfod i Ieruſalem, *ac* yn adeiladu y ddinas wrthryfelgar ddrygionus, a'r muroedd a ſylfaenaſant hwy, ac a gyd-wniaſant y ſylfaenau.

13 Yn awr bydded hysbys i'r brenin, os adeiledir y ddinas hon, a gorpheu ei chaeran, na roddant na tholl, na theyrnged, na thrêth, felly y drygi † dry ſſor y brenhinoedd.

14 Ac yn awr o herwydd ein bod ni yn cael †ein cynhaliaeth o lŷſ *y brenhin*, ac nad oedd weddaidd i ni weled gwarth y brenin, am hynny 'r anfonaſom, ac yr yſpyſaſom i'r brenin,

15 Fel y ceiſier yn llyfr hyſtoriâu dy dadau, a thi a gei yn llyfr yr hyſtoriau, ac a elli wybod, fod y ddinas hon yn ddinas wrthryfelgar, niweidiol i frenhinoedd, a thaleithiau, a bod yn gwneuthur brâdfwriad o fewn hon er yſtalm, am hynny y dinſtriwyd y ddinas hon.

16 Yr ydym yn yſpyſu i'r brenin, os y ddinas hon a adeiledir, a'i muriau a ſylfaenir, wrth hynny ni fydd i ti ran o'r tu ymma i'r afon.

17 *Yna* yr anfonodd y brenin atr Rehum y cofiadur, a Simſai'r ſcrifennydd, a'r rhan arall o'i †cyfeillion hwyor, y rhai a drigent yn Samaria; ac at y llaill o'r tu hwnt i'r afon, Tangneddyf, a'r amſer a'r amſer.

18 Y llythyr a anfonaſoch attaf a ddarllennwyd yn eglur ger fy mron.

19 Ac mi a oſodais orchymyn, a chwiliwyd, a chafwyd fod y ddinas hon er ys talm yn ymdderchaſu yn erbyn brenhinoedd, a gwneuthur ynddi anufyddod, a gwrthryfel.

20 A brenhinoedd cryfion a fu ar Ieruſalem, yn ll, wodraethu ar bawb o'r tu hwnt i'r afon, ac iddynt hwy y rhoddid toll, teyrnged, a thrêth.

21 Yn awr rhoddwch orchymyn, i beri i'r gwŷr hynny beidio, ac nad adeilader y ddinas honno, hyd oni roddwyf fi orchymyn eſto.

22 A gwiliwch wneuthur yn amryfus yn hyn: pa ham y tyfi niwed i ddirygu y brenhiniaeth?

23 Yna pan ddarllenwyd yſtyr llythr Artaxerxes y brenin o flaen Rehum, a Simſai 'r ſcrifennydd, a'i cyfeillion, hwy a aethant i fynu ar frys i Ieruſalem at yr Iddewon, ac a wnaethant iddynt beidio, drwy fraich a chryfder.

24 Yna y peidiodd gwaith tŷ Dduw 'r hwn ſydd yn Ieruſalem, ac y bu yn ſefyll hyd yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Darius brenin Perſia.

PEN. V.

1 *Zorobabel a Salathiel, wedi eu hennog gan Haggai a Zechariah, yn rhwyddhau adeiladu 'r Deml.* 3 *Tatnai a Sethar-boznai heb allel rhwyſtro yr Iuddewon.* 6 *Eu llythyr hwy at Ddarius yn erbyn yr Iuddewon.*

YNa y prophwydi * Haggai y prophwyd, a * Zechariah mab Ido, a brophwydaſant i'r Iddewon oedd yn Iuda, ac yn Ieruſalem; yn enw Duw Iſrael y prophwydaſant iddynt.

2 Yna Zorobabel mab Salathiel, a Ieſua mab Iozadac, a godaſant ac a ddechreuſant adeiladu tŷ Dduw yr hwn *ſydd* yn Ieruſalem: a phrophwydi Duw *oedd* gyd a hwynt yn eu cynnorthwyo.

3 Y pryd hynny y daeth attynt hwy Tatnai tywyſog tu yma i'r afon, a Setharboznai, a'i cyfeillion, ac ſel hyn y dywedaſant wrthynt, pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn, ac i ſyſfaenu y muriau hyn?

4 Yna ſel hyn y dywedaſom wrthynt beth yw henwau y gwŷr a adeiladant yr adeiladaeth ymma?

5 A golwg eu Duw oedd ar henuriaid yr Iddewon, ſel na wnaethant iddynt beidio, nes dyfod yr achos at Ddarius; ac yna 'r attebaſant *drwy* lythyr am hyn.

6 Yſtyr y llythyr a anfonodd Tatnai tywyſog y tu ymma i'r afon, a Setharboznai, a'i cyfeillion yr Apharſachiaidd, y rhai *oedd* o'r tu yma i'r afon, at y brenin Darius.

7 Anfonaſant lythyr atto ef, ac ſel hyn yr yſcrifennaſid † yndo; POB heddwch i'r brenin Darius.

8 Bydded hyſpys i'r brenin fyned o honom ni i dalaith Iudea i dŷ y Duw mawr, a bod yn ei adeiladu ef a meini † mawr, a bod yn goſod coed yn ei batwydd ef, a bod y gwaith yn myned rhagddo ar frys, a'i fod yn llwyddo yn eu dwylo hwynt.

9 Yna y gofynnaſom i'r henuriaid hynny, *ac* a ddywedaſom wrthynt ſel hyn, pwy a roddes i chwi orchymyn i adeiladu y tŷ hwn, ac i ſyſfaenu y mûr ymma?

10 Gofynnaſom hefyd iddynt eu henwau, ſel yr yſgyfiem i ti, *ac* ſel yr ſcrifennem henwau y gwŷr *oedd* yn bennau iddynt.

11 A'r geiriau hyn a attebaſant hwy i ni, gan ddywedyd, nyni ydym weiſion Duw nef a daear, ac yn adeiladu y tŷ 'r hwn a adailadwyd cyn hyn lawer o flynyddoedd, a * brenin mawr o Iſrael a'i hadeiladodd, ac a'i ſeiliodd ef.

12 Eithr wedi i'n tadau ni ddigio Duw y neſoedd, efe a'i * rhoddes hwynt yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon y Caldead, a'r tŷ hwn a ddiſtriodd efe, ac a gaeth-gludodd y bobl i Babilon.

13 Ond yn * y flwyddyn gyntaf i Cyrus brenin Babilon, y rhoddes y brenin Cyrus orchymyn i adeiladu y tŷ Dduw hwn.

14 A lleſtri tŷ Dduw hefyd o aur ac arian, y rhai a ddygaſei Nabuchodonoſor o'r deml yn Ieruſalem, ac a'i dygaſei i deml Babylon, y rhai hyny a ddûg y brenin Cyrus allan o deml Babilon, a roddwyd hwynt i un * Sesbazzar *wrth* ei henw, yr hwn a oſodaſei efe yn ‖ dywyſog.

15 Ac efe a ddywedodd wrtho, cymmer, y lleſtri hyn, dos, dwg hwynt i'r deml yn Ieruſalem, ac adeilader tŷ Dduw yn ei lê.

16 Yna y daeth y Sesbazzar hwnnw, ac a oſododd ſylfeini tŷ Dduw yn Ieruſalem, ac o'r pryd hyny hyd yr awr hon yr ydys yn ei adeiladu, ac ni orphennwyd eſt.

17 Ac yn awr (os dâ gan y brenin) ceiſier yn nhryſorfa dŷ y brenin yna yn Babilon, a ddarfu i'r brenin Cyrus oſod gorchymyn am adeiladu y tŷ Dduw hwn yn Ieruſalem; ac anfoned y brenin ei ewyllys attom am y peth hyn.

PEN. VI.

1 *Darius, wedi gweled gorchymyn Cyrus, yn rhoi gorchymmyn newydd i yrru gwaith y Deml ym-malen.* 13 *Gorphen y Deml, trwy gymhorth y gelynion a chyfarwyddiad y Prophwydi.* 16 *Cadw gwyl y Cyſſegriad,* 19 *a gwyl y Pâſc.*

YNa 'r brenin Darius a oſododd orchymyn, a chwiliwyd yn nhŷ y llyfrau, lle y † cedwid y tryſſorau yn Babilon.

2 A chafwyd yn ‖ Achmetha yn y llŷs yn nhalaith Media ryw lyfr, ac fel hyn yr yſcrifennaſid yndo yn goffadwriaeth:

3 Yn y flwyddyn gyntaf i'r brenin Cyrus, y goſodedd y brenin Cyrus orchymyn, am dŷ Dduw o fewn Ieruſalem, adeilader y tŷ, y ſan lle yr aberthent aberthau, a gwnaer yn gadarn ei ſyſfeint, yn dri rhagain cyfydd ei uchder, *ac* yn driugain cyfydd ei lêd:

4 Yn dair rhês o feini mawr, a rhês o goed newydd; a rhodder y draul o dŷ 'r brenin.

5 A lleſtri tŷ Dduw hefyd, yn aur ac yn arian, y rhai a ddûg Nabuchodonoſor o'r deml yn Ieruſalem, ac a ddug efe adref i Babilon, a rhodder hwynt † i'w dwyn i'r deml yn Ieruſalem, *i'w* lê, a goſoder hwynt yn nhŷ Dduw.

6 Yn awr Tatnai tywyſog y tu hwnt i'r afon, Sethar-boznai a'ch † cyfeillion yr Arpharſachiaid, y rhai *ydych* o'r tu hwnt i'r afon, eiliwch oddi yno:

7 Gadewch yn llonydd waith tŷ Dduw hwn, a deiladed tywyſogion a henuriaid yr Iddewon, y tŷ hwn i Dduw yn ei lê.

8 Goſodais hefyd orchymyn am yr hyn a wnewch i henuriaid yr Iddewon hyn, wrth adeiladu y tŷ Dduw hyn, mai o gyfoeth y brenin, ſef o'r deyrnged o'r tu hwnt i'r afon, y rhoddir traul i'r gwŷr hyn, fel na pheidio *â gwaith*.

9 A'r hyn *a fyddo* angen-rheidiol i boeth offrymmau Duw y neſoedd, yn eidionnau, neu yn hyrddod, neu yn ŵyn, yn ŷd, yn hâlen, yn win, ac yn olew, yn ôl yr hyn a ddywedo 'r offeiriaid *ſydd* yn Ieruſalem, rhodder iddynt bob dydd yn ddibaid:

10 Fel yr offrymmont aroglau † peraidd i Dduw 'r neſoedd, ac y gweddiont tros einioes y brenin, a'i feibion.

11 Goſodais hefyd orchymyn, pa dûn bynnac a newidio y gair hwn, tynner coed o'i dŷ ef, a goſoder i ſefyll, *ac* ar hwnnw † croger ef, a bydded ei dŷ ef yn dommen am hynny.

12 A'r Duw, yr hwn a wnaeth iw enw breſſwylio yno, a ddiniſtrio bob brenin a phobl, a ſtynno ei law i newidio, *ac* i ddiſtrywio y tŷ hwn eiddo Duw yn Ieruſalem. Myfi Darius a oſodais y gorchymyn, gwneler ef yn ebrwydd.

13 Yna * Tatnai tywyſog y tu ymma i'r afon Sethar-

* Hagg. 1.1.
* Zech.1.1
* 2 Bren. 6.1.2 cro. 3.2.
* 2 Bren. 24.2.& 25.8.
* Pen.1.1.
* Ezra. 5.14.
† Chald. yn ei gadwel ef.
† Cald. ſreiglo.
† Cald. yn ddirgel.
† Cald. cyſſeiliaid.
† Cald. cyſſeiliaid.
† Cald. ſymlyn wch.
† Cald. cyſtuddio.
† Cald. yn ſwlt.
† Cald. cyſſeiliaid.
* Ezra. 5.3.

Setharboznai ai cyfeillion, megis yr anfonodd brenin Darius, felly y gwnaethant yn ebrwydd.

14 A henuriaid yr Iddewon a adeiladasant, ac a lwyddasant, drwy brophwydoliaeth Haggai y prophwyd, a Zechariah fab Ido, le adeiladasant, a gorpheuasant, wrth orchymyn Duw Israel, ac wrth † orchymyn Cyrus, a Darius, ac Artaxerxes brenin Persia.

15 A'r tŷ hwn a orpheuwyd y trydydd dydd o'r mis Adar, pan oedd y chweched flwyddyn o deyrnasiad y brenin Darius.

16 A meibion Israel, yr offeiriaid, a'r Leiaid, a'r rhan arall o feibion y gaeth-glud, a gyflegrasant y tŷ hwn eiddo Duw, mewn llawenydd;

17 Ac a offrymmasant wrth gyflegru y tŷ hwn eiddo Duw, gant o ychen, dau cant o hyrddod, pedwar cant o ŵyn, a deuddec o fychod geifr, yn beck-aberth tros Israel, yn ôl rhifedi llwythau Israel.

18 Gosodasant hefyd yr offeiriaid yn eu dosparthiadau, a'r Leiaid yn eu cylchoedd hwythau, i wasanaeth Duw yn Ierusalem, yn ôl yscrifen * Llyfr Moses.

19 Meibion y gaeth-glud hefyd a gadwasant y Pasc, ar y pedwerydd *dydd* ar ddec o'r mis cyntaf:

20 Canys yr offeiriaid a'r Leiaid a ymlanhasant yn gyddunawn lân i gyd oll, ac a aberthasant y Pasc tros holl feibion y gaeth-glud, a thros eu brodyr yr offeiriaid, a throstynt eu hunain.

21 A meibion Israel, y rhai a ddychwelasent o'r gaeth-glud, a phob yn a ymneilltuasei oddi wrth halogedigaeth cenhedloedd y wlâd attynt hwy, i geisio Arglwydd Dduw Israel, a fwyttâsant,

22 Ac a gadwasant ŵyl y bara croyw saith niwrnod, mewn llawenydd; canys yr Arglwydd a'i llawenhasei hwynt, ac a droesei galon brenin Assyria attynt hwy, † i w cynnorthwyo hwynt yngwaith tŷ Dduw, Duw Israel.

PEN. VII.

1 Ezra yn myned i fyny i Ierusalem, 11 medi tael cennad a gorchymmyn gan Artaxerxes, 27 Ac yn benaithin Duw am ei dangnefedd.

A Chwedi y pethau hyn, yn nheyrnasiad Artaxerxes brenin Persia, Ezra mab Seraiah, fab Azariah, fab Helciah,

2 Fab Salum, fab Zadoc, fab Ahitab,

3 Fab Amariah, fab Azariah, fab Meraioth,

4 Fab Zeraiah, fab Vzzi fab Bucci,

5 Fab Abisuah, fab Phineches, fab Eleazar, fab Aaron yr offeiriad penaf:

6 Yr Ezra hwn a aeth i fyny o Babylon, ac efe oedd scrifennydd cyflym ynghyfraith Moses, yr hon a roddasei Arglwydd Dduw Israel; a'r brenin a roddes iddo ef ei holl ddymuniad, fel yr *ydoedd* llaw'r Arglwydd ei Dduw arno ef.

7 A rhai a aethant i fyny o feibion Israel, ac o'r offeiriaid, a'r Leiaid, a'r cantorion, a'r porthorion, a'r Nethinaid, i Ierusalem, yn y seithfed flwyddyn ir brenin Artaxerxes.

8 Ac efe a ddaeth i Ierusalem yn y pummed mis, yr hwn *oedd* yn y seithfed flwyddyn i'r brenin.

9 Canys ar y *dydd* cyntaf o'r mis cyntaf | dechreuodd efe fyned i fyny o Babylon, ac ar y *dydd* cyntaf o'r pummed mis y daeth efe i Ierusalem, fel *yr oedd* daionus law ei Dduw gyd ag ef.

10 Canys Ezra a barottoesei ei galon i geisio cyfraith yr Arglwydd, ac i gwneuthur, ac i ddyscu yn Israel, ddeddfau a barnedigaethau.

11 Ac dymma yſtyr y llythyr a roddodd y brenin Artaxerxes i Ezra yr offeiriad a'r yscrifennydd, *ſef* yscrifennyd geirlan gorchymynion yr Arglwydd, a'i ddeddfau ef i Israel.

12 Artaxerxes brenin y brenhinoedd at Ezra yr offeiriad, | scrifennydd deddf Duw y nefoedd, perffaith *dangnefedfyſ*, a'r amſer a'r amſer.

13 Myfi a osodais orchymyn, fod i bwy bynnac yn fy nheyrnas i o bobl Israel, ac o'i offeiriaid ef a'i Leiaid, fydd ewyllysiar i fyned i Ierusalem, gael myned gyd â thi.

14 O herwydd dy anfon di oddi wrth y brenin a'i saith * gynghoriaid i ymweled â Iuda, ac â Ierusalem, wrth gyfraith dy Dduw yr hon *ſydd* yn dy law di:

15 Ac i ddwyn yr arian, a'r aur a offrymmedd y brenin a'i gynghoriaid, o honynt eu hunain, i Dduw Israel, yr hwn *y mae* ei breſtwyſfa yn Ierusalem:

16 * A'r holl arian, a'r aur a fedrych ei gael yn holl dalaith Babilon, gyda g offrymman gwirfoddol bobl a'r offeiriaid, y rhai a offrymmant o honynt eu hunain, tu ag at dŷ eu Duw yn Ierusalem,

17 Fel y prynech yn ebrwydd a'r arian hynny ychen, hyrddod, ŵyn, a'i bwyd offrymmau, a'i diod offrymmau, a'i hoffrwn hwynt ar allor tŷ eich Duw yn Ierusalem.

18 A'r hyn a fyddo da gennit ti, a chan dy frodyr, ei wneuthur â'r rhan arall i'r arian, a'r aur, gwnewch yn ôl ewyllys eich Duw.

19 A'r lleſtri, y rhai a roddwyd it i wasanaeth tŷ dy Dduw, côd ádref o flaen dy Dduw *yn* Ierusalem.

20 A pheth bynnac ychwaneg a fyddo anghenrhaid i dŷ dy Dduw, yr hyn a ddigwyddo it ei roddi, a roddi di o dryſſor-dŷ 'r brenin.

21 A minnau y brenin Artaxerxes ydwyf yn gosod gorchymyn i holl dryſſor-wŷr y tu hwnt i'r afon, beth bynnac a geiſio Ezra, offeiriad *ac* scrifennydd deddf Duw 'r nefoedd, gennych, gwneler yn ebrwydd:

22 Hyd gan talent o arian, a hyd gan Corus o wenith, a hyd gan Bath o win, a hyd gan Bath o olew, a hâlen heb feſur.

23 Beth bynnac † yw gorchymmyn Duw y nefoedd, gwneler yn ddyſal i dŷ Duw 'r nefoedd; canys pa ham y byddai llidiawgrwydd yn erbyn teyrnas y brenin a'i feibion?

24 Yr ydym yn yſpyſſu i chwi befyd *am* yr holl offeiriaid, a'r Leiaid, cantorion, porthorion, Nethiniaid, a gwenidogion y tŷ Duw hwn, na ellir bwrw arnynt doll, na theyrnged, na thrèth.

25 Titheu Ezra, yn ôl doethineb dy Dduw, yr hon *ſydd* yn dy law, goſod ſwyddogion a barnwŷr, i farnu 'r holl bobl o'r tu hwnt i'r afon, y rhai oll a fedrant gyfraith dy Dduw; a dyſcwch y rhai nis medrant.

26 A phwy bynnac ni wnelo gyfraith dy Dduw, a chyfraith y brenin, gwneler barn yn ebrwydd arno ef, pa vn bynnag ai i farwolaeth, ai iw † ddeol, ai i ddirwy o ddâd, ai i garchar.

27 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw ein tadau, yr hwn a roddes fel hyn ynghalon y brenin, i harddu tŷ 'r Arglwydd, yr hwn *ſydd* yn Ierusalem:

28 Ac a barodd i mi drugaredd, y flaen y brenin, a'i gynghoriaid, ac o flaen holl gedyrn dywyſogion y brenin, a mi a gynnorthwywyd, fel *yr oedd* llaw yr Arglwydd ſy Nuw arnaſi, a chaſchais o Iſrael bennaethiaid i fyned i fyny gyd â mi.

PEN. VIII.

1 Parai a ddychwelaſant gydag Ezra o Babilon. 15 Ezra yn dauſon at Ido am weinidogion i'r Demi, 21 yn cadw ympryd, 24 yn gorchymmyn y pryſoran

| Neu, ſcrifennydd perffaith *deddf Duw y nefoedd* tangnefeddyſ, &c. * Eſth. 1.14.

* Pen. 8.25.

† Hebr. *Dda mwyb* *ſydd* *ddimwrthddio.*

† *Chald.*

tryſorau i gadwriaeth yr offeiriaid. 31 *Y bobl yn dyfod o Abana i Ierusalem.* 33 *Pwyſo'r tryſor yn y Deml.* 36 *Rhoi gorchymmyn y brenin at y pendefigion.*

*1 Esdr. 8.29.

Ac ymma en pennau cenedl hwynt, a'i hachau, y rhai a aeth i fynu gyd â mi, yn nheyrnaſiad *Artaxerxes y brenin, allano Babilon.

2 O feibion Phinehes, Gerſom; o feibion Ithamar, Daniel; o feibion Dafydd, Hattus;

3 O feibion Sechaniah, o feibion Pharos, Zechariah; a chyd ag ef y rhiſwyd wrth eu hachau gant, a dêc a deugain o wr-rywiaid.

4 O feibion Pahath-Moab, Elihoenai mab Zerahiah; a chyd ag ef ddau cant o wr-rywiaid.

5 O feibion Sechaniah, mab Iahaziel, a chyd ag ef dry-chant o yrfiaid.

6 O feibion Adin hefyd, Ebed mab Ionathan, a chyd ag ef ddêc a dengain o wr-rywiaid.

7 Ac o feibion Elam, Ieſaiah mab Athaliah, a chyd ag ef ddêc a thrugain, o yrfiaid.

8 Ac o feibion Sephatiah, Zebadiah mab Michael: a chyd ag ef bedwar vgain o wr-rywiaid.

9 O feibion Ioab, Obadiah mab Iehiel: a chyd ag ef ddau cant a deunaw o wr-rywiaid.

10 Ac o feibion Selomith, mab Iosiphia, a chyd ag ef wyth vgain o yrfiaid.

11 Ac o feibion Bebai, Zechariah mab Bebai: a chyd ag ef wyth ar hugain o wr-rywiaid.

12 Ac o feibion Azgad, Iohanan ‖ mab Haccatan: a chyd ag ef ddeng-mab a chant.

‖ *Neu, ymab iohanngaf.*

13 Ac o feibion olaf Adonicam, dymma hefyd en heuwau hwynt, Eliphelet, Iehiel, â Samaiah: a chyd â hwynt drugain o yrfiaid.

14 Ac o feibion Biguai, Vthai, a ‖ Zabbud: a chyd â hwynt ddêc a thrugain o yrfiaid.

‖ *Neu, Zaccur.*

15 A chaſclais hwynt wrth yr afon ſydd yn myned i Ahafa, ac yno y gwerſyllaſom ni dridiau: ac mi a yſtyriais y bobl, a'r offeiriaid ond ni chefais yno *neb* o feibion Lefi.

16 Yna 'r anfonais am Eliezer, am Ariel, am Semaiah, ac am Elnathan, ac am Iarib, ac am Elnathan, ac am Nathan, ac am Zechariah, ac am Meſulam, y pennaethiaid, ac am Ioiarib ac am Elnathan, y rhai doethion:

17 A rhoddais orchymmyn gyd â hwynt at Ido, pennaeth yn y fan *a elwir* Caſiphia: a goſodais yn eu pennau hwynt eiriau iw traethu wrth Ido, a'i frodyr y Nethiniaid, yn y fan *a elwir* Caſiphia, fel y dygent attom ni wenidogion i dŷ ein Duw.

18 A hwy a ddygaſant attom, (ſel *yr oedd* daioni law ein Duw arnom ni,) ŵr deallgar o feibion Mahli, fab Lefi, fab Iſrael, â Serabiah, a'i feibion, a'i frodyr, ddeu naw.

19 A Haſabiah, a chyd ag ef Ieſaiah o feibion Merari, a'i frodyr, a'i meibion, vgain:

20 Ac o'r *Nethiniaid a roddaſei Dafydd, a'r tywyſogion, ynghwaſaneth y Lefiaid, dau cant ac vgain, o Nethiniaid: hwynt oll a yſpyſſaſid erbyn *en* henwau.

*Pen. 2.43.

21 Ac yna wrth afon Ahafa y cyhoeddais ympryd, i ymgyſtuddio ger bron ein Duw ni, i geiſio ganddo efforddd vnion i ni, ac i'n plant, ac i'n gelud oll.

22 Canys cywilydd oedd gennif geiſio gan y brenin ſyddin, a gwŷr meirch, i'n cynnorthwyo rhag y gelynaw y fforddd: canys llefaraſem wrth y brenin, gan ddywedyd, llaw ein Duw ni *ſydd* er daioni ar bawb a'i ceiſiant ef, a'i gryfdwr a'i ddigter yn erbyn pawb a'i gadawant ef.

23 Am hynny yr ymprydiaſom, ac yr ymbiliaſom â'n Duw am hynny: ac efe a wrandawodd arnom.

24 Yna y mill'nais ddeuddec o bennaethiaid yr offeiriaid; Serebiah, Haſabiah, a dêc o'i brodyr gyd â hwynt,

25 Ac a bwyſais attynt hwy yr arian; a'r aur a'r lleſtri, *ſef* offrwm ty ein Duw ni, yr hyn a offrymaſei 'r brenin, a'i gynghoriaid, a'i cywyſogion, a holl Iſrael, y rhai a gawſid *yno*.

26 *Ie pwyſais iw dwylo hwynt, chwechant a dêc a deugain talent o arian, ac o leſtri arian gan talent, a chan talent o aur;

*1. Bren. 9.14.

27 A dêc o orfiychau aur, o fil o *ddrachmonau, a dau leſtr o brês melyn da, mor †brydferth ag aur.

*Pen. 8.69. † *hardd*

28 A dywedais wrthynt, ſanctaidd *ydych* chwi i'r Arglwydd, a'r lleſtri *yduat* ſanctaidd: yr arian hefyd, a'r aur, *ſydd* offrwm gwirfodd i Arglwydd Dduw eich tadau.

dyma

29 Gwiliwch, a chedwch *hwynt* hyd oni phwyſoch *hwynt* ger bron pennaethiaid yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a phennau cenedl Iſrael, yn Ierusalem, yng-helloedd tŷ 'r Arglwydd.

30 Felly 'r offeiriaid, a'r Lefiaid a gymmeraſant bwys yr arian, a'r aur, a'r lleſtri, iw dwyn i Ierusalem i dŷ ein Duw ni.

31 A chychwynnaſom oddi wrth afon Ahafa ar y deuddecfed *dydd* o'r mis cyntaf, i fyned i Ierusalem: a llaw ein Duw oedd arnom ni, ac a'n gwaredodd o law y gelyn, a'r rhai oedd yn cyllwyn ar y ffordd.

32 Ac ni a ddaethom i Ierusalem, ac a arhoſaſom yno dridiau.

33 Ac ar y pedwerydd dydd y pwyſwyd yr arian, a'r aur, a'r lleſtri, yn nhŷ ein Duw ni, trwy law Meremoth fab Uriah yr offeiriad, ac Eleazar mab Phinehes oedd gyd ag ef, a Iozabad mab Ieſua, a Noadiah, mab Binnui y Lefiaid, *oedd* gyd â hwynt:

34 Wrth riſedi, *ac* wrth bwys pob vn; a'r holl bwyſau a ſcrifennwyd y pryd hynny.

35 Meibion y gaeth-glud y rhai a ddaeth o'r caethiwed a offrymmaſant boeth offrymmau i Dduw Iſrael, *ſef* deuddec o ſuſtych dros holl Iſrael, onid pedwar pum hugain o hyrddod, amyn tri pedwar vgain o ŵyn, *a* deuddec o ſychod yn bech-aberth: y cwbl *oedd* yn offrwm poeth i'r Arglwydd.

36 A rhoddaſant orchymmyn y brenin at benlefigion y brenin, a thywyſogion y tu hwnt i'r afon: a hwy a gynnorthwyaſant y bobl, a thŷ Dduw.

PEN. IX.

1 *Ezra yn gofidio am fod y bobl yn ymgyſlathru â dieithriaid.* 5 *Yn gweddio Duw, ac yn cyffeſſu eu pechodau hwynt.*

AC wedi darfod hyniny, y tywyſogion a ddaethant attaſi gan dd. we lyd, nid ymneillduodd pobl Iſrael, a'r offeiriaid, a'r Lefiaid, oddi wrth bobl y gwledydd: *gwnaethant* yn ôl eu ffiaiddra hwynt, *ſef* y Canaaneaid, yr Hethiaid, y Pheresiaid, y Iebuſiaid, yr Ammoniaid, y Moabiaid, yr Aiphtiaid, a'r Amoriaid.

2 Canys cymmeraſant o'i merched iddynt eu hun ac iw meibion, a'r hâd ſanctaidd a ymgymyſcodd â phobl y gwledydd, a llaw y pennaethiaid a'r tywyſogion fu gyntaf yn y camwedd hyn.

3 Pan glywais inneu hyn, mi a rwygais fy nillad a'm gwiſc, ac a dynnais wallt fy mhen a'm barf, ac a eiſteddais yn ſyn.

4 Yna 'r ymgaſclodd attaſi bob vn a'r a ofnodd eiriau Duw Iſrael, am gamwedd y rhai a gaethgludaſſi; ac myfi a eiſteddais yn ſyn, hyd yr aberth *pryd*nhawnol.

*Ezra 10.3.

5 Ac ar yr aberth prydnhawnol, mi a gyfodais

o'm

o'n cyſnidd, ac wedi i mi rwygo fy nillad, a'm gwiſc, mi a oſtyngaiſar fy nglinian, ac a lenais fy nwylo at yr Arglwydd fy Nuw:

6 Ac a ddywedais, ô fy Nuw, y mae arnaf gwrlydd a gorchwyledd godi fy wyneb attat ti fy Nuw: o herwydd ein hanwireddau ni aethant yn aml tros ben; a'n ‖ camwedd a dyfodd hyd y nefoedd.

7 Er dyddiau ein tadau *'r ydym ni mewn camwedd mawr hyd y dydd hwn, ac am ein hanwireddau rhoddwyd ni, ein brenhinoedd, a'n hoffeiriaid, i law brenhinoedd y gwledydd, i'r cleddyf, i gaethiwed, ac i anrhaith, ac i warthrudd wyneb, megis heddyw.

8 Ac yn awr, tros ennyd fechan y daeth grâs oddi wrth yr Arglwydd ein Duw, i adel i ni weddill i ddiange, ac i roddi i ni hoel yn ei lê ſanctaidd eſ; fel y golcuai etn Duw ein llygaid, ac y rhoddei i ni ychydig o ymbywyſdra yn ein caethiwed.

9 Canys caethion *oeddym ni, ond ni adawodd ein Duw ni yn ein caethiwed; eithr parodd i ni drugaredd o flaen brenhinoedd Perſia, i roddi i ni orphwyſdra i ddercha'u tŷ ein Duw ni, ac i gyfodi ei leoedd anghyfannedd eſ, ac i roddi i ni ſur yn Iuda, a Ieruſalem.

10 Ac yn awr, beth a ddywedwn wedi hyn, ô ein Duw? canys gadawſom dy orchymynion di,

11 Y rhai a orchymynnaiſt drwy law dy weiſion y prophwydi, gan ddywedyd, y * wlâd yr ydych yn myned iddi i'w meddiannu, gwlâd halogedic yw hi, trwy halogediga'th pobl y gwledydd, o bl'git eu ffiaidd-dra hwynt, y rhai a'i llanwaſant hi â'i haſlendid, † o gwr bwy gilydd.

12 Ac yn awr, na roddwch eich merched i'w meibion hwynt, ac na chymmerwch eu merched hwynt i'ch meibion chwi, ac na cheiſiwch eu heddwch hwynt na'i daioni byth; fel y * cryfhaoch, ac y mwyhaoch ddaioni y wlâd, ac y gadawoch hi yn etifeddiaeth i'ch meibion byth.

13 Ac wedi yr hyn oll a ddaeth arnom am ein drwg weithredoedd, a'n mawr gamwedd, am i ti ein Duw † ein coſpi yn llai na'n henwiredd, a rhoddi i ni ddiangfa fel hyn;

14 A dorrem ni dracheſn dy orchymynion di, ac ymgyfathrachu † â'r ffiaidd bobl hyn? oni ddigitti wrthym, nes *ein* difetha, fel na *byddei* dim gweddill, na diangol?

15 *Arglwydd Duw Iſrael, cyfiawn *ydwyt* ti, eithr gweddill diangol ydym ni, megis heddyw: wele ni o'th flaen di yn ein camweddau; canys ni allwn ni ſefyll o'th flaen di am hyn.

PEN. X.

1 Sechaniah yn annog Ezra i ddiwygio y prhodaſau dieithr. 6 Ezra yn galaru, ac yn caſclu yr holl ynghyd. 9 Y bobl, trwy eirioll Ezra, yn edifarhau, ac yn addaw gwellhau. 15 Ei gofal am gyſtawni hyny. 18 Henwau y rhai a briodaſei wragedd dieithr.

AC wedi i Ezra weiddio a chyffeſſu, gan wylo a ſyrthio i lawr o flaen tŷ Dduw, cyrfa fawr o Iſrael a ymgaſclaſant atto eſ, yn wŷr, ac yn wragedd, ac yn blant; canys y bobl a wylaſant ag wylofain mawr.

2 Yna y lleferodd Sechaniah mab Iehiel, o feibion Elam, ac a ddywedodd wrth Ezra, ni a bechaſom ynerbyn ein Duw, ac a gyttaliaſom â gwragedd dieithr, o bobl y wlâd: etto yn awr y mae gobaith i Iſrael am hyn.

3 Yn awr, gan hyny, gwnawn gyfamnod â'n Duw, ar fwrw allan yr holl wragedd, a'i plant, wrth gyngor yr Arglwydd, a'r rhai a ofnant orchymynion ein Duw: a gwnelar yn ôl y gyfraith.

4 Cyfod, canys arnat ti *y mae'r peth: ac ni a *fyddwn gyd â thi, ymwrola, a gwna.

5 Yna y cyfododd Ezra, ac a dyngodd bennaethiaid yr offeiriaid a'r Lefiaid, a holl Iſrael, ar wneuthur ar ôl y peth hyn: a hwy a dyngaſant.

6 Yna'r y cyfododd Ezra o flaen tŷ Dduw, ac a aeth i ſtafell Iohanan fab Eliaſib: a phan ddaeth yno, ni fwytaodd fara, ac nid yfodd ddwfr: canys galarn'r oedd am gamwedd y gaeth-glud. a 1 Eſdr. 9.1.

7 A chyhoeddaſant yn Iuda, a Ieruſalem, ar i holl feibion y gaeth-glud, ymgaſclu i Ieruſalem;

8 A phwy bynnac ni ddelei o fewn tridiau, yn ôl cyngor y pennaethiaid, a'r henuriaid, eie a gollai ei holl olud, ac yntef a ddidolid oddi wrth gymmuleidia y rhai a gaethgludaſid.

9 Felly holl wŷr Iuda, a Beniamin, a ymgaſclaſant i Ieruſalem o fewn tridiau; hynny *oedd y nawfed mis, ar yr ugeinfed *dydd* o'r mis, a'r holl bobl a eiſteddaſant yn heol tŷ Dduw, yn crynu o achos y peth hyn, ac o achos y glawogydd.

10 Ac Ezra yr offeiriad a gyfododd, ac a ddywedodd wrthynt, chwi a bechaſoch, ac a gyttaliaſoch â gwragedd dieithr, gan chwanegu ar bechod Iſrael.

11 Ac yn *awr, rhoddwch foliant i Arglwydd * Iof. 7. Duw eich tadau, a gwnewch ei ewyllys eſ, ac 1,9. yſcerwch oddi wrth bobl y tir, ac oddi wrth y gwragedd dieithr.

12 A holl dyrfa Iſrael a attebaſant, ac a ddywedaſant â lleſ vchel, yn ôl dy air di y mae arnom ni wneuthur.

13 Eithr y bobl ſydd lawer, a'r amſer yn lawog, ac ni ellir ſefyll allan, ac nid gwaith vn diwrnod na dau *ydym i* canys pechaſom ‖ yn ddirfawr yn y peth hyn. ‖ Neu, lawer o bonom.

14 Safed yn awr ein pennaethiaid o'r holl dyrfa, a deued y rhai o'n dinaſoedd, a gyttaliaſant â gwragedd dieithr, ar amſeroedd goſodedic, a henuriaid pôb dinas, a'i barn-wŷr gyd â hwynt, ‖ nes troi digter ein Duw oddi wrthym ‖ am y peth hyn. ‖ Neu, nis gorphen y peth hyn.

15 Yn vnic Ionathan mab Aſahel, a Iahaſiah mab Tiequah, a † oſodwyd ar hyn: Meſulam heſyd, a Sabbethai y Lefiad a'i cynnorthwyaſant hwy. † Hebr. ſaſodd.

16 A meibion y gaeth-glud a wnaethant felly: ac Ezra yr offeiriad, a'r gwŷr *oedd* bennau cenhedl tŷ eu tadau, a hwynt oll wrth eu henwau, a neilltuwyd, ac a eiſteddaſant, ar y dydd cyntaf o'r degfed mis, i ymoſyn am y peth hyn.

17 A hwy a wnaethant ben a'r holl wŷr a gyttaliaſent â gwragedd dieithr, erbyn y dydd cyntaf o'r mis cyntaf.

18 A chaſwyd o feibion yr offeiriaid, y rhai a gyttaliaſent â gwragedd dieithr, o feibion Ieſua fab Iozadac a'i frodyr, Maaſeiah, ac Eliezer, a Iarib, a Gedaliah.

19 A hwy a roddaſant eu dwylo ar fwrw allan eu gwragedd; a chan iddynt bechu, *a offrymaſai* hwrdd o'r praidd drosen camwedd.

20 Ac o feibion Immer, Hanani, a Zebadiah.

21 Ac o feibion Harim; Maaſeiah, ac Eliah, a Semaiah, a Iehiel, ac Vzziah.

22 Ac o feibion Paſur; Elioenai, Maaſeiah, Iſmael, Nethaneel, Iozabad, ac Elaſah.

23 Ac o'r Lefiaid, Iozabad, Simei, a Chelaiah, (hwnnw *yw* Celitah) Pethahiah, Iuda, ac Eliezer.

24 Ac

24 Ac o'r cantorion, Eliasib : ac o'r porthorion, Salum, a Thelem, ac Vri.

25 Ac o Israel, o feibion Paros, Ramaiah, a Iesiah, a Malachiah, a Miamin, ac Eleazar, a Malchiah, a Bemaiah.

26 Ac o feibion Elam, Mattaniah, Zechariah, a Iehiel, ac Abdi, a Ieremoth, ac Eliah.

27 Ac o feibion Zattu, Elioenai, Eliasib, Mattaniah, a Ieremoth, a Zabad, ac Aziza.

28 Ac o feibion Bebai : Iehohanan, Hananiah, Zabbai, ac Athlai.

29 Ac o feibion Bani, Mesulam, Maluch, ac Adaiah, Iasub, a Seal, a Ramoth.

30 Ac o feibion Pahath-Moab, Adna, a Chelal, Benaiah, Maaseiah, Mattaniah, Bezaleel, a Binnui, a Manasseh.

31 Ac o feibion Harim, Eliezer, Issiah, Malchiah, Semaiah, Simeon,

32 Beniamin, Maluch, Semariah.

33 O feibion Hasum, Mattenai, Mattatha, Zabad, Elipheleť, Ieremai, Manasseh, a Simei.

34 O feibion Bani, Maadai, Amram, ac Vel,

35 Banaiah, Bediah, Cheluh,

36 Vaniah, Meremoth, Eliasib,

37 Mattaniah, Mattenai, a Iaasau,

38 A Bani, a Binnui, Simei,

39 A Selemiah, a Nathan, ac Adaiah,

40 ‖ Machnadebai, Sasai, Sarai,

41 Azareel, a Selemiah, a Semariah,

42 Salum, Amariah, a Ioseph.

43 O feibion Nebo, Iehiel, Mattathiah, Zabad, Zebina, Iadau, a Ioel, a Benaiah.

44 Y rhai hyn oll a gymmeraseť wragedd eithr; ac yr oedd *i rai* o honynt wragedd, a ddygasei blant iddynt.

¶ LLYFR NEHEMIAH.

PEN. I.

1 *Nehemiah, wrth glywed gan Hanani ddrwg gyflwr Ierusalem, yn galaru, ac yn ymprydio, ac yn gweiddio.* 5 *Ei weddi ef.*

Geiriau Nehemiah mab Hachaliah. A bu vn mis Cisleu, yn yr vgainfed flwyddyn, pan oeddwn i * ym mrenhinllys Susan,

* Esther 1.2.

2 Ddyfod o Hanani vn o'm brodyr, ese a gwŷr o Iuda; a gofynnais iddynt am yr Iddewon a ddianghasei, y rhai a adawsid o'r caethiwed, ac am Ierusalem.

3 A hwy a ddywedasant wrthif, y gweddillion y rhai a adawyd o'r gaethglud, yno yn y dalaith, *ydynt* mewn blinder mawr, a gwradwydd: * mûr Ierusalem hefyd a ddrylliwyd, a'i phyrth a loscwyd â thân.

* 2 Bren. 25.9.

4 A phan glyweis y geiriau hyn, mysi a eisteddais, ac a wylais, ac a alerais, *dalm o ddyddiau*: a bûm yn ymprydio, ac yn gweddio ger bron Duw y nefoedd.

5 A dywedais, attolwg * Arglwydd Ddiuw y nefoedd, y Duw mawr ac ofnadwy, yr hwn sydd yn cadw cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant ef, ac a gadwant ei orchymynion:

* Dan. 9.4.

6 Bydded attolwg dy gluſt yn clywed, a'th lygaid yn agored i wrando ar weddi dy wâs, yr hon yr ydwyfi yn ei gweddio ger dy fron di yr awron ddydd a nôs, dros feibion Israel dy weision; ac yn cyffesſu pechodau meibion Israel, y rhai a bechasom i'th erbyn: mysi hefyd a thŷ fy nhâd a bechasom.

7 Gwnaethom yn llygredig iawn i'th erbyn; ac ni chadwasom y gorchymynion, na'r deddfau, na'r barnedigaethau, a orchymynnaiſt i Moſes dy wâs.

8 Cofia attolwg y gair a orchymynnaiſt wrth Moſes dy wâs, gan ddywedyd, os chwi a droſeddwch, * myfi a'ch gwaſcaraf chwi ym myſc y bobloedd.

* Deut. 4.25, &c.

9 Ond *os* dychwelwch attafi, a chadw fy ngorchymynion, a'i gwneuthur hwynt, * pe gyrrid rhai o honoch chwi hyd eithaf y nefoedd, *etto* mi a'i caſclaf hwynt oddi yno, ac a'i dygaf i'r lle a etholais i drigo o'm henw ynddo.

* Deut. 30.4.

10 A hwy *ydynt* dy weiſſion, a'th bobl; y rhai a waredaiſt â'th fawr allu, ac â'th law nerthol.

11 Attolwg Arglwydd bydded yn awr dy gluſt yn gwrando ar weddi dy wâs, ac ar weddi dy weiſſion y rhai ſydd yn ewyllyſio ofni dy enw, llwydda hefyd attolwg dy wâs heddyw, a chaniadâ iddo *gael* trugaredd ger bron y gŵr hwnt canyt myfi oedd drûlliad i'r brenin.

PEN. II.

1 *Artaxerxes, pan welo'r achos yr oedd Nehemiah yn athriſt, y mae anfon ef â llythyrau ac â gorchymynion i Ierusalem.* 9 *Nehemiah yn cyfod i Ierusalem, a'r gelynion yn ddrwg ganthynt hynny.* 12 *Yntau yn gyfrinachol yn golygu adſtil y caeran.* 17 *ac yn annog yr Iuddewon i adeiladu Ierusalem, er gwaethaf eu gelynion.*

AC ymmis Nisan *yn* yr vgeinfed flwyddyn i Artaxerxes y brenin, yr oedd gwin o'i flaen ef: a mi a gymmerais y gwin, ac a'i rhoddais i'r brenin; ond ni byddwn *arferol o fod* yn driſt ger ei fron ef.

2 Am hynny y brenin a ddywedodd wrthif, pa ham *y mae* dy wyneb pryd yn driſt, a thithen heb fod yn glaf? nid *yw* hyn onid triſtwch calon: yna 'r ofnais yn ddirfawr:

3 A dywedais wrth y brenin, byw ſyddo'r brenin yn dragywydd: pa ham na thriſtâe fy wyneb pan ſyddei y ddinas, yr beddrod fy nhadau, wedi *eu* diniſtrio, a'i phyrth wedi eu hyſſu â thân?

4 A'r brenin a ddywedodd wrthif, pa beth yr wyt ti yn ei ddymuno? yna y gweddiais ar Dduw y nefoedd,

5 A mi a ddywedais wrth y brenin, o thyngu bodd i'r brenin, ac od yw dy wâs yn gymmeradwy ger dy fron di, ar it anfon i Iuda i ddinas beddrod fy nhadau, fel yr adeiladwſ hi.

6 A'r brenin a ddywedodd wrthif, (a'i wraig yn eiſtedd yn ei ymyl ef) pa hŷd y bydd dy daith di, a pha bryd *y dychweli*? a gwelodd y brenin da fy anfon i, a minneu a nodais iddo amſer.

7 Yna y dywedais wrth y brenin, o thyngu bodd i'r brenin, rhodder i mi lythyrau at y tywyſogion o'r tu hwnt i'r afon, fel y trosglwyddont fi nes fy nyfod i Iuda;

8 A llythyr at Asaph ceidwad coedwig y brenin, fel y rhoddo ese i mi goed i wneuthur trawſtiau i byrth y palâs, y rhai *a berthyn* i'r tŷ, ac i ſur y ddinas, ac i'r tŷ yr elwyf iddo: a'r brenin a roddodd i mi, fel yr *oedd* daioni law fy Nuw arnaſi.

9 Yna y daethum at y tywyſogion o'r tu hwnt i'r afon, ac a roddais iddynt lythyrau y brenin: (a'r brenin a anfonaſei dywyſogion y lla, a marchogion gyd â mi.)

To Pan

10 Pan glybu Sanbalat yr Horoniad a Tobiah y gwâs, yr Ammoniad, *y peth hyn*, bu ddrwg iawn ganddynt, am ddyfod dŷn i geisio daioni i feibion Israel.

11 Felly mi a ddeuthum i Ierusalem, ac a fum yno dri-diau.

12 A chyfodais liw nôs, myfi ac ychydig wŷr gyd â mi, ac ni fynegais i nêb beth a roddasei fy Nuw yn fy nghalon ei wneuthur yn Ierusalem: ac anifail nid oedd gennif, onid yr anifail yr oeddwn yn marchogaeth arno.

13 A mi a euthum allan liw nôs drwy borth y glyn ar gyfer ffynnon y ddraig; ac at borth y dom; ac a ddilais fulw ar furoedd Ierusalem y rhai oedd wedi eu drylliо, a'i phyrth *y rhai* oedd wedi eu hyssu â thân.

14 Yna y tramwyais i borth y ffynnon, ac at bys-cod-lyn y brenin: ac nid *oedd* le i'r anifail oedd tanif i fyned heibio.

15 A mi a aethum i fynu gan lan yr afon liw nôs, ac a ddeliais fu'w ar y mûr, ac a ddychwelais, ac a ddaethum drwy borth y glyn, ac felly y trois yn ôl.

16 A'r pennaethiaid ni wyddent i ba le 'r aethwn i, na pheth yr oeddwn yn ei wneuthur, a hyd yn hyn ni fynegasawn *ddim* i'r Iddewon, nac i'r offeiriaid, nac i'r pendefigion, nac i'r pennaethaid, nac i'r rhan arall oedd yn gwneuthur y gwaith.

17 Yna y dywedais wrthynt, yr ydych yn gweled yr adfyd yr ydym ynddo, fod Ierusalem wedi ei dinistrio, a'i phyrth wedi eu llosci â thân: deuwch, ac adeiladwn fûr Ierusalem, fel na byddom mwyach yn wradwydd.

18 Yna y mynegais iddynt fod llaw fy Nuw yn daioni-us tu ag attaf, a geiriau y brenin hefyd y rhai a ddywedasei efe wrthif. A hwy a ddywedasant, cyfnewn, ac adeiladwn: felly y cryfhasant eu dwylo i ddaioni.

19 Ond pan glybu Sanbalat yr Horoniad, a Thobiah y gwâs, yr Ammoniad, a Gesem yr Arabiad, *hyn*, hwy a'n gwatwarasant ni, ac a'n dirmygasant, ac a ddywedasant, pa beth *yw* hyn yr ydych chwi yn ei wneuthur? a wrthryfelwch chwi yn erbyn y brenin?

20 Yna yr attebais hwynt, ac y dywedais wrthynt, Duw y nefoedd, efe a'n llwydda ni, a ninnau ei weision ef a gyfodwn, ac a adeiladwn: ond nid *oes* i chwi ran, na chyfiawnder, na choffadwriaeth yn Ierusalem.

PEN. III.

1 *Enwau a threfn y rhai a adeiladasant gatrau Ierusalem.*

YNa Eliasib yr arch-offeiriad a gyfododd, a'i frodyr yr offeiriaid, a hwy a adeiladasant borth y defaid; hwy a'i cyssegrasant, ac a osodasant ei ddorau ef; ie hyd dŵr Meah y cyssegrasant ef, a hyd dŵr *Hamneel.

2 A cher llaw iddo ef yr adeiladodd gwŷr Iericho: a cher llaw iddynt hwy yr adeiladodd Zaccur mab Imri.

3 A meibion Hasenaah a adeiladasant borth y pyscod; hwynt hwy a osodasant ei drawstiau ef, ac a osodasant ei ddorau, ei glôau, a'i farrau.

4 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Merimoth mab Vriah fab Cos: a cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Mesulam mab Berechiah fab Mesezabel: a cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Zadoc mab Baana.

5 A cher llaw iddynt hwy y cyweiriodd y Tecoaid; ond eu gwŷr mawr ni osodasant eu gwddf yng wasanaeth eu Harglwydd.

6 A Iehoiada mab Paseah, a Mesulam mab Besodaiah, a gyweiriasant yr hên borth, hwy a osodasant eu drawstiau ef, ac a osodasant i fynu ei ddorau, a'i glôau, a'i farrau.

7 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Melatiah y Gibeoniad, a Iadon y Meronothiad, gwŷr Gibeon a Mizpah, hyd orseddfa y llywydd *oedd* tu yma i'r afon.

8 Ger llaw iddo ef y cyweiriodd Vzziel mab Harhaiah o'r gofaint aur; ger llaw iddo yntef y cyweiriodd Hananiah mab *un o'r* apothecariaid; a hwy a ‖ gyweiriasant Ierusalem hyd y mûr llydan. ‖ *Neu. adawsant*

9 A cher eu llaw hwynt y cyweiriodd Rephaiah mab Hur, tywysog hanner rhan Ierusalem.

10 A cher llaw iddynt hwy y cyweiriodd Iedaiah mab Harumaph ar gyfer ei dŷ: a Hattus mab Hasabneiah a gyweiriodd ger llaw iddo yntef.

11 Malciah mab Harim, a Hasub mab Pahath-Moab, a gyweiriasant † ran arall, a thŵr y ffyrnau. † *Heb. yr ail mesur.*

12 A cher llaw iddo ef y cyweiriodd Salum mab Halohes, tywysog hanner rhan Ierusalem, efe a'i ferched.

13 Porth y glyna gyweiriodd Hanun, a thrigolion Zanoah; hwynt hwy a'i hadeiladasant ef, ac a osodasant ei ddorau ef, ei glôau, a'i farrau; a mil o gufyddau ar y mûr, hyd borth y dom.

14 Ond porth y dom a gyweiriodd Malchiah mab Rechab tywysog rhan o Beth-haccerem: efe a'i hadeiladodd, ac a osododd ei ddorau, ei glôau, a'i farrau.

15 A Salum mab Col-hozeh tywysog rhan o Mispah, a gyweiriodd borth y ffynnon, efe a'i hadeiladodd, ac a'i tôdd, ac a osododd ei ddorau ef, ei glôau, a'i farrau: a mûr pyscod-lyn * Siloah wrth ardd y brenin, a hyd y grisiau sydd yn dysfod i waered o ddinas Dafydd. *Io. 9. 7.

16 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Nehemiah mab Azbuc tywysog hanner rhan Beth-zur, hyd ar gyfer beddrod Dafydd, a hyd y pyscod-lyn a wnelsid, a hyd * dŷ y cedyrn. *2. Bren. 20. 20.

17 Ar ei ôl ef y cyweiriodd y Lefiaid, Rehum mab Bani: ger llaw iddo ef y cyweiriodd Hasabiah, tywysog hanner rhan Ceilah, yn ei frô ei hun.

18 Ar ei ôl ef eu brodyr hwynt a gyweiriasant, Basai mab Henadad, tywysog hanner rhan Ceilah,

19 A cher llaw iddo ef y cyweiriodd Ezer mab Iesua tywysog Mispah ran arall, ar gyfer y ddringfa i dŷ yr arfau, wrth y drofa.

20 Ar ei ôl ef Baruc mab ‖ Zabbai yn awyddus a gyweiriodd y mesur arall, o'r drofa hyd ddrws tŷ Eliasib yr arch-offeiriad. ‖ *Neu. Zaccai.*

21 Ar ei ôl ef Meremoth mab Vriah fab Coz a gyweiriodd y mesur arall, o ddrws tŷ Eliasib, hyd dalcen tŷ Eliasib.

22 A'r ar ei ôl ef yr offeiriaid, gwŷr y gwastadedd a gyweiriasant.

23 Ar ei ôl ef y cyweiriodd Beniamin, a Hasub, gyferbyn a'i tŷ: wedi yntef Azariah mab Maaseiah fab Ananiah, a gyweiriodd wrth ei dŷ.

24 Ar ei ôl yntef Binnui mab Henadad a gyweiriodd fesur arall, o dŷ Azariah hyd y drofa, sef hyd y gongl.

25 Palal mab Vzai, ar gyfer y drofa, a'r tŵr sydd yn myned allan o ychel-dŷ 'r brenin, * yr hwn sydd wrth gyntedd y carchar: ar ei ôl ef Pedaiah mab Paros. *Ier. 32. 2. *Ezr. 2. 43

26 A'r * Nethiniaid, y rhai oedd yn trigo yn ‖ Ophel hyd ar gyfer porth y dwfr, tua 'r dwyrain, a'r tŵr oedd yn mynod allan. *2. Cron. 27. 3. ‖ *Y fan o*

27 Ar

37 Ar ei ôl yntef y Tecoiaid a gweiriasant ſefur arall, ar gyfer y tŵr mawr ſydd yn myned allan, hyd ſûr Ophel.

28 Oddi ar borth y meirch, yr offeiriaid a gweiriasant bôb vn gyferbyn â'i dŷ.

29 Ar ei ôl hwynt Zadoc mab Immer a gweiriodd ar gyfer ei dŷ, ac ar ei ôl yntef y cweiriodd Semaiah mab Secaniah, ceidwad porth y dwyrain.

30 Ar ei ôl ef y cweiriodd Hananiah mab Selemiah, a Hanun, chweched mab Zalaph, y meſur arall: ar ei ôl yntef Meſulam mab Berechiah a gweiriodd ar gyfer ei ſtafell.

31 Ar ei ôl yntef Malciah mab y gôf aur a gweiriodd hyd dŷ y Nethinîaid, a'r marchnadyddion, ar gyfer porth Miphcad, hyd ſtafell y gongl.

32 A rhwng ſtafell y gongl a phorth y defaid, yr eurychod, a'r marchnadyddion a gweiriasant.

PEN. IIII.

1 Nehemiah yn gweithio, ac yn myned rhagddo yn adeiladu Ieruſalem, er boa y gelynion yn ei watwor.
7 A phen wybu eu digllonedd a'i cyſtrinach hwy, yn goſod gwiliedwriaeth, 13 yn arfogi y gweithwyr, 19 ac yn dyſcu iddynt ryſela.

PAn glybu Sanbalat ein bod ni yn adeiladu'r mur, efe a gynddeiriogodd ynddo, ac a lidiodd yn ddirfawr, ac a watworodd yr Idde von.

2 Ac efe a lefarodd o flaen ei frodyr a lû Samaria, ac a ddywedodd, beth y mae'r Iddewon gweiniaid hyn yn ei wneuthur? a adewir iddynt hwy? a aberthant? a orphemant mewn diwrnod? a godant hwy y cerrig o'r tyrrau llwch, wedi eu lloſci?

3 A Thobiah yr Ammoniad *oedd* yn ei ymyl, ac efe a ddywedodd, ei eu bod hwy yn adeiladu, *etto* ped elei lwynog i fyny, efe a fwriai i lawr eu mûr cerric hwynt.

† *Hebr.* *ddirmyg.* 4 Gwrando ô ein Duw, canys yr ydym yn †ddirmygus: dychwel heſyd eu gwradwydd ar eu pennau hwynt, a dôd hwynt yn anrhaith yngwlad y caethiwed.

5 Ac na orchguddia eu hanwiredd hwynt, ac na ddeleer en pechod hwynt o'th ŵydd di: canys digiaſant *dydi* ger bron yr adeiladwŷr.

6 Felly nini a adeiladaſom y mûr, a chyfannwyd yr holl fûr hyd ei hanner: canys yr oedd gan y bobl galon i weithio.

† *Hebr.* *ddereiaſu o ſuroedd.* 7 Ond pan glybu Sanbalat, a Thobiah, a'r Arabiaid, a'r Ammoniaid, a'r Aſdodiaid, † gwbl gyweirio mur oedd Ieruſalem, a dechreu cau yr adwyau; yna y llidiaſant yn ddirfawr.

† *Hebr.* *i wneuthur i'r adwyaſu-ſedd.* 8 A hwy oll a fradfwriadaſant ynghŷd, ddyfod i ymladd yn erbyn Ieruſalem, ac † i wneuthur rhwyſtro.

9 Ynaî y gweddiaſom ar ein Duw, ac y goſodaſom wiliadwriaeth yn eu herbyn hwynt, ddydd a nôs, o'i hegid hwynt.

10 A Iuda a ddywedodd, nerth y cludwŷr a wanhâodd, a phriddfaen lawer *ŷdd*, fel na allwn ni adeiladu'r mûr.

11 A'n gelynion hwynt-hwŷr a ddywedaſent, ni chânt wybod, na gweled, nes i ni ddyfod iw myſc hwynt, a'i lladd, a rhoi ſtro ar eu gwaith hwynt.

12 A phan ddaeth yr Iddewon oedd yn preſſwylio yn eu hymyl iwynt, dywedaſant wrthym ddengwaith, † o'r holl leoedd *drwy* y rhai y gallech ddychwelyd attom ni, *y byddant arnoch chwi.*

13 Am hynny mi a oſodais *rai* † yn y lleoedd iſſaf, o'r tu ôl i'r mûr, ac yn y lleoedd vchaf: yn ôl eu teuluoedd hefyd y goſodais y bobl, a'i cleddyfau a'i gwaywffyn, ac a'i bwâu.

14 Ac mi a edrychais, ac a gyfodais, ac a ddywedais wrth y pendefigion, a'r ſwyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, nac ofnwch rhag ddynt: cofiwch yr Arglwydd mawr ac ofnadwy, ac ymleddwch dros eich brodyr, eich meibion a'ch merched, eich gwragedd a'ch tai.

15 A phan glybu ein gelynion fod *y peth* yn yſpys i ni, Duw a ddiddymmodd eu cynghor hwynt: a ninnau oll a ddychwelaſom at y mûr, bawb iw waith.

16 Ac o'r dydd hwnnw, hanner fy ngweiſion oedd yn gweithio yn y gwaith, a'i hanner hwynt oedd yn dal gwayw-ffyn, a tharianau, a bwâu, a llurigau: ar tywyſogion *oedd* ar ôl holl dŷ Iuda.

17 Y rhai oedd yn adeiladu ar y mûr, ac yn dwyn beichiau, a'r rhai oedd yn llwytho, oeddynt ag vn llaw yn gweithio yn y gwaith, ac â'r *llaw* arall yn dal arf.

18 Canys pob vn o'r adailad-wŷr oedd wedi gwregyſſu ei gleddyf ar ei † glun, ac yn adeiladu: a'r hwn oedd yn lleiſio mewn vdcorn *yanedd* yn ſy-ymyl i.

19 Ac mi a ddywedais wrth y pendefigion, ac wrth y ſwyddogion, ac wrth y rhan arall o'r bobl, y gwaith ſydd fawr a helaeth, a nyni a waſcarwyd ar hyd y mûr, ym mhell oddi wrth ei gilydd:

20 Yn y fan lle y clywoch ſain yr vdcorn, vno yngeſclwch attom: ein Duw ni a ymladd troſom.

21 Felly 'r oeddem ni yn gweithio yn y gwaith: a'i hanner hwynt yn dal gwayw-ffyn, o gyfodiad y wawr, hyd gyfodiad y ſêr.

22 Dywedais hefyd a pr̃ŷd hynny wrth y bobl, Lletened pob vn a'i wâs yn Ieruſalem, fel y bydd-ont i ni yn williadwriaeth y nôs, a'r dydd *mewn* gwaith.

23 Felly myfi a'm brodyr, a'm gweiſion a'r gwil-wŷr *oedd* ar fy ôl, ni ddiofiaſom ein dillad; † ond a'i hoſ a ddioſcai pob vn iw golchi.

PEN. V.

1 Yr Iuddewon yn cwyno rhac eu dyledion, a'i pryd, a'i caethiwed. 6 Nehemiah yn cerydin yr vſur-wyr, ac yn peri iddynt roi yr oeſr a'r pryd yn ei ôl, 14 yn maddeu ei gyn halaeth i'r bobl, ac yn cadw ty.

AC yr oedd gweiddi mawr gan y bobl, a'i gwragedd, yn erbyn yr Iddewon eu brodyr.

2 Canys yr oedd rhai yn dywedyd *y mae* llawer o honom ni, ein meibion, a'n merched: am hynny yr ydym yn cymmeryd ŷd, fel y bwytaom, ac y byddom byw.

3 Yr oedd rhai hefyd yn dywedyd, ein meuſydd, a'n gwin-llannoedd, a'n tai, yr ydym ni yn eu gwyſtio, fel y prynom ŷd rhac y newyn.

4 Ac yr oedd rhai *eraill* yn dywedyd, benthyga-ſom arian i *dalu* treth y brenin, a hynny ar ein meoedd a'n gwin-llannoedd.

5 Ac yn awr, ein cnawd ni *ſydd* fel cnawd ein brodyr, ein plant ni fel eu plant hwy: ac wele ni yn daroſtwng ein meibion a'n merched yn weiſion: ac y mae *rhai* o'n merched ni wedi eu caethiwo, ac heb fod geanym *iw rhyddhau*, canys gan eraill *y mae* ein meuſydd, a'n gwin-llannoedd hyn.

6 Yna y llidiais yn ddirfawr, pan glywais eu gwaedd hwynt, a'r geiriau hyn.

7 Fy nghalon hefyd a † feddyliodd ynof, a mi a ddwrdiais y pendefigion, a'r ſwyddogion, ac a ddywedais wrthynt, yr ydych chwi yn cymmeryd occreth bob vn gan ei frawd. A goſodais yn eu herbyn hwynt gynnulleidfa fawr.

8 Dywedais hefyd wrthynt, nyni yn ôl ein gallu a brynaſom ein brodyr yr Iddewon, y rhai a gy-werthaſid

werthuſid i'r cenhedloedd, ac a ydych chwithau yn gwertha eich brodyr? neu a werthir hwynt i nì? yna y tawſant, ac ni chawſant air i atteb.

9 A mi a ddywedais, nit da'r peth yr ydych chwi yn ei wneuthur: oni ddylech chwi rodio mewn ofn ein Duw ni, o achos gwradwydd y cenhedloedd ein gelynion?

10 Myfi hefyd *am* brodyr, a'm llangcian, ydym yn echwynio iddynt arian, ac ŷd: peidiwn attolwg a'r ocreth ymma.

11 Rhoddwch attolwg iddynt heddyw eu meuſydd, eu gwin-llanneoedd, a'i holiwyddlannoedd, a'i tai dracheſn; a chanfed *ran* yr arian, a'r ŷd, y gwîn, a'r olew, yr ydych chwi yn ei fynnu ganddynt.

12 Hwythau a ddywedaſant, nyni a'i rhoddwn dracheſn, ac ni cheiſiwn *ddim* ganddynt: felly y gwnawn fel yr ydwyt yn lleſau: yna y gelwais yr offeiriaid, ac a'i tyngais hwynt ar wneuthur yn ôl y gair hwn.

13 A mi a eſcydwais odran *fy ngwiſc*, ac a ddywedais, felly'r eſcydwo Duw bob gwr o'i dŷ ac o'i lafur, yr hwn ni chwplao y gair hwn, ac felly y byddo eſe yn eſcydwedic, ac yn wâg: a'r holl gynulleidfa a ddywedaſant, Amen, ac a foliannaſant yr Arglwydd; a'r bobl a wnaeth yn ôl y gair hwn.

14 Ac o'r dydd y goſodwyd ſi yn dywyſog iddynt hwy yngwlâd Iuda, o'r vgeinfed flwyddyn hyd y cofnoddecfed flwyddyn ar hugain i Artaxerxes y brenin, *ſef* deudeng mhlynedd, ni fwyteais i na'm brodyr fara y tywyſog.

15 Ond y tywyſogion cyntaf, y rhai *a ſuaſei* o'm blaen i, ſuaſent drymion ar y bobl, ac a gymmeraſent ganddynt fara a gwin, heb law deugain ſicl o arian, eu llangeiau hefyd a arglwyddiaethent ar y bobl: ond ni wneuthum i felly rhag ofn Duw.

16 Eithr myfi a gweiriais *ran* yngwaith y mûr hwn, ac ni phrynaſom *dir* maes: am holl weiſion i a ymgynullaſant yno at y gwaith.

17 Ac *yr oedd* ar ſy mwrdd i, o Iddewon ac o ſwyddogion, ddeng-ŵr a faith vgain, heb law y rhai oedd yn dyfod attom ni o'r cenhedloedd, y rhai *oedd* o'n hamgylch.

18 A'r hyn a arlwyid beunydd oedd vn ſych, chwech o ddefaid dewiſol, ac adar wedi eu paratoi imi; a phob deng-nhiwnod *y rhoddid* gwîn o bob math, yn ddiandlawd: ac er hyn ni cheiſiais fara y tywyſog, canys trwm oedd y caethiwed ar y bobl ymma.

19 *Cofia fi, ô fy Nuw, er lles i mi: yn ôl yr holl* a wneuthum i'r bobl hyn.

PEN. VI.

1 *Sanbalat trwy ddichellion, a chwedlau, a brudio gau, yn ceiſio dychrynu Nehemiah.* 15 *Gorphen adeiladu Ieruſalem, a hynny yn ddychryn i'r gelynion.* 17 *Pendefigion Iuda, a'i gelynion, yn deall cyſmachei gilydd.*

A Phan glybu Sanbalat, a Thobiah, a Geſem yr Arabiad, a'r rhan arall o'n gelynion, adeiladu o honofi y mûr, ac nad oedd adwy wedi ei gadel yndo: (er na oſodaſwn i y pryd hynny y dorau ar y pyrth)

2 Yna'r anſonodd Sanbalat, a Geſem attaſ, gan ddywedyd, tyred, ac ymgyfarfyddwn yngnhyd yn *yn* o'r pentrefydd yngwaſtadedd Ono: ac yr oeddynt hwy yn bwriadu gwneuthur niwed i mi.

3 Minnau a anfonais gennadau attynt hwy, gan ddywedyd, gwaith mawr yr ydwyfi yn ei wneuthur, a herwydd hynny ni allaf ddyfod i wared, pa ham y ſafai y gwaith, pan ymadawn ag ef a dyfod i wared attoch chwi?

4 Etto hwy a anfonaſant attaſi yn y wedd hon bedair gwaith, ac yn y modd hwnnw yr attebais hwynt.

5 Yna Sanbalat a anfonodd ei wâs attaſi y bummed waith yr vn ffunyd, a llythyr agored yn ei law.

6 Ynddo'r oedd yn ſcrifennedic, Ym myſc y cenhedloedd y mae'r gair, a ‖ Gaſmu ſydd yn dywedyd, dy fod ti a'r Iddewon, yn amcanu gwrthryſela: o herwydd hynny dy fod ti yn adeiladu y mûr, fel y byddit frenin arnynt, yn ôl y geiriau hyn. ‖ *Geſem, verſ. 1.*

7 A'th fod tithau hefyd wedi goſod prophwydi i bregethu am danat yn Ieruſalem, gan ddywedyd, *y mae* brenin yn Iuda. Ac yn awr y fath ymadroddion a hyn a glyw y brenin: gan hynny tyred yn awr, ac ymgynghorwn yr ghyd.

8 Yna'r anfonais atto, gan ddywedyd, ni ddarfu yn ôl yr ymadroddion hyn yr ydwyt ti yn eu dywedyd: ond o'th galon dy hun yr ydwyt yn eu dychymygu hwynt.

9 O blegit hwyntwy oll oedd yn ceiſio ein hofni ni, gan ddywedyd, eu dwylo hwy a laeſant oddi wrth y gwaith fel na'ſ gwneir ef: gan hynny cryfhâ yn awr ô *Dduw* fy nhylaw i.

10 A mi a ddaethum i dŷ Semaiah mab Delaiah, fab Mehetabel, yr hwn oedd wedi cau arno: ac efe a ddywedodd, cyfarfyddwn yn nhŷ Dduw, a chaewn ddryſau y demi, canys y maent yn dyfod i'th lâdd di, a lliw nôs y dewant i'th lâdd di.

11 Yna y dywedais, a ſŷ gŵr ô'm bâth i? neu pwy *ſydd* fel myfi'r hwn a elei i'r demi, fel y byddei byw? nid âf i mewn.

12 Ac wele, gwybûm mad Duw a'i hanfonaſei ef; onid Ileſara o honaw ef y brophwydoliaeth hon yn fy erbyn i canys Tobiah a Sanbalat a'i cyflogaſent ef.

13 O herwydd hyn y cyflogaſid ef fel i'm hofnid i, ac y gwnawn felly, ac y pechwn, ac y byddei *hynny* ganddynt yn enllib *i'm beriyn* fel i'm gwradwyddent.

14 O ſy Nuw, cofia Tobiah, a Sanbalat, yn ôl eu gweithredoedd hyny: a Noadiah, y brophwydes hefyd, a'r rhan arall o'r prophwydi, y rhai oedd yn fy nychryny i.

15 A'r mûr a orphenwyd ar y pummed *dydd* ar hugain o Elul, mewn deuddeng-nhiwnod a daugain.

16 A phan glybu ein holl elynion ni hynny, a gweled h'r holl genhedloedd y rhai *oedd* o'n hamgylch, hwy a ofnaſant, ac a lwſrhaſant yn ddirfawr ynddynt eu hun: canys gwybuant mai drwy ein Duw ni y gwnelſid y gwaith hwn.

17 Ac yn y dyddiau hyn, pendefigion Iuda oedd yn mynych ddanfon eu llythyrau at Tobiah: a'r eiddo Tobiah oedd yn dyfod attynt hwythau.

18 Canys *yr oedd* llawer yn Iuda mewn cyngrair ag ef, o herwydd ‖ daw *oedd* efe i Seconiah fab Arah, a Iohanan ei fab ef a gymmeraſei ferch Meſulam fab Berechiah *yn wraig iddo*. ‖ *Mab yng hyfraith.*

19 A'i gymmwynaſant ef y byddent hwy yn eu mynegi ger fy mron i, ‖ fy ngeiriau innau hefyd y byddent yn eu hadrodd iddo ynteſ: a Thobiah a anfonodd lythyrau i'm dychrynu i. ‖ *Neu, fy maeſterion.*

PEN. VII.

1 *Nehemiah yn gorchymmyn Ieruſalem i Hanani a Hananiah.* 5 *Llyſſ achau y rhai a ddaeth gyntaf allan o Babilon,* 9 *a'r bobl,* 39 *a'r offeiriaid,* 42 *a'r Leuiaid.* 46 *a'r Nethinaiaid,* 57 *a gweiſion Salomon.* 63 *Yr offeiriaid ni fedrent gael eu hachau.* 66 *Rhifedi y cynhulleidfa, a'i gofud,* 70 *a'i hoffrymmau.*

A:

*Eccleſ. 49 13. AC wedi * adeiladu y mûr, a chyſodi o honof y dorau, a goſod y porthorion, a'r cantoriõn, a'r Lefiaid:

2 Yna mi a orchymynnais i Hanani ſy mrawd, ac i Hananiah tywyſog y palâs yn Ieruſalem; (canys efe *oedd* ŵr ffyddlon, ac yn ofni Duw yn fwy na llawer.)

3 A mi a ddywedais wrthynt, nac agorer pyrth Ieruſalem nes gwreſogi'r haul, a thra ſyddont hwy yn ſefyll yno, caeant y dryſau a phrenniant: ac mi a oſodais wilwyr o drigolion Ieruſalem, pob vn yn ei wiliadwriaeth, a phob vn ar gyfer ei dŷ.

4 A'r ddinas *oedd* chang, a mawr, ac ychydig bobl ynddi; a'r tai *nid* oeddynt wedi eu hadeiladu.

5 A'm Duw a roddodd vn fy nghalon gynnull y pendefigion, y tywyſogion hefyd a'r bobl, iw cyfrif wrth eu hachau: a mi a gefais lyfr achau y rhai a ddaethei i fynu yn gyntaf, a chefais yn ſcrifennedic ynddo;

*Ezra 2.1. 6 * Dymma feibion y dalaith, y rhai a ddaeth i fynu o gaeth wed y gaeth-glud a gaeth-gludaſei Nabuchodonoſor brenin Babilon, ac a ddychwelaſant i Ieruſalem, ac i Iuda, pob vn iw ddinas ei hun:

7 Y rhai a ddaethant gyd â Zorobabel, Ieſua, Nehemiah, ‖ Azariah, Raamiah, Nahamani, Mordecai, Bilſan, Miſpereth Biguai, Nahum, Baanah: *dymma* rifedi dynion pobl Iſrael.

‖ Neu, Seraiah.

8 Meibion Paros, dwy fil, cant, a deuddec a thrugain.

9 Meibion Sephatiah, try-chant, a deuddec a thrugain.

10 Meibion Arah, chwe chant, a deuddec a deugain.

11 Meibion Pahath-Moab: o feibion Ieſua a Ioab, dwy fil, ac wyth gant, a thri ar bymthec.

12 Meibion Elam, mîl, dau cant, a phedwar ar ddec a deugain.

13 Meibion Zattu, wyth gant, a phump a deugain.

14 Meibion Zaccai, ſaith gant, a thri vgain.

‖ Neu, Bani. 15 Meibion ‖ Binui, chwe chant, ac ŵyth a deugain.

16 Meibion Bebai, chwe chant, ac ŵyth ar hugain.

17 Meibion Azgad, dwy fil, try-chant, a dau ar hugain.

18 Meibion Adonicam, chwe chant, a ſaith a thrugain.

19 Meibion Biguai, dwy fil, a ſaith a thrugain.

20 Meibion Adin, chwe chant, a phymthec a deugain.

21 Meibion Ater o Hezeciah, tri ar bymthec a deugain.

22 Meibion Haſum, try-chant, ac ŵyth ar hugain.

23 Meibion Bezai, try-chant, a phedwar ar hugain.

‖ Neu, Iora. 24 Meibion ‖ Hariph, cant, a deuddec.

25 Meibion ‖ Gibeon, pymthec a phedwar vgain.

‖ Neu, Gibbar.

26 Gwŷr Bethlehem, a Netophah, cant, wyth a phedwar vgain.

27 Gwŷr Anathoth, cant, ac wŷth ar hugain.

‖ Neu, Azmaueth. 28 Gwŷr ‖ Beth-azmaueth, dau a deugain.

29 Gwŷr ‖ Ciriath Iearim, Cephirah, a Beeroth; ſaith gant, a thri a deugain.

‖ Neu, Ciriath-arim. 30 Gwŷr Ramah, a Geba, chwe chant, ac vn âr hugain.

31 Gwŷr Micmas, cant, a dau ar hugain.

32 Gwŷr Bethel, ac Ai, cant, a thri ar hugain.

33 Gwŷr Nebo arall, deuddec a deugain.

34 Meibion * Elam arall, mil, dau cant, a phed- *Ezr. 2.31 war ar ddec a deugain.

35 Meibion Harim, try-chant ac vgain.

36 Meibion Iericho, try-chant, a phump a deugain.

37 Meibion Lod, Hadid, ac Ono, ſaith gant, ac vn ar hugain.

38 Meibion Senaah, tair mil, naw cant, a dec ar hugain.

39 Yr offeiriaid; meibion * Iedaiah, o dŷ Ieſu, *1 Chr. naw cant, a thri ar ddêc a thri vgain. 24.7

40 Meibion Immer, mil, a deuddec a deugain.

41 Meibion Paſur, mil, dau cant, a ſaith a deugain.

42 Meibion Harim, mil, a dau ar bymthec.

43 Y Lefiaid; meibion Ieſua, o Cadmiel, ac o feibion ‖ Hodeſah, pedwar ar ddêc a thrugain.

44 Y cantorion: meibion Aſaph, cant, ac ŵyth a deugain.

45 Y porthorion: meibion Salum, meibion Ater, meibion Talmon, meibion Accub, meibion Hatita, meibion Sobai; cant, a thri ar bymthec ar hugain.

46 Y Nethiniaid; meibion Ziha, meibion Haſupha, meibion Tabaoth,

47 Meibion Ceros, meibion Sia, meibion Padon,

48 Meibion Lebana, meibion Hagaba, meibion Salmai,

49 Meibion Hanan, meibion Gidel, meibion Gahar,

50 Meibion Reaiah, meibion Rezin, meibion Necoda,

51 Meibion Gazzam, meibion Vzza, meibion Paſeah,

52 Meibion Beſai, meibion Meunim, meibion Nephiſeſim,

53 Meibion Bacbuc, meibion Hacupha, meibion Harhur,

54 Meibion Baſlith, meibion Mehida, meibion Harſa,

55 Meibion Barcos, meibion Siſera, meibion Tamah,

56 Meibion Neziah, meibion Hatipha.

57 Meibion gweiſion Salomon: meibion Sotai, meibion Sophereth, meibion Perida,

58 Meibion Iaala, meibion Dacon, meibion Gidel,

59 Meibion Sephatiah, meibion Hattil, meibion Pochereth Zebaim, meibion ‖ Amon.

60 Yr holl Nethiniaid, a meibion gweiſion Salomon, *oedd* dri chant, a deuddec a phedwar vgain.

61 * A'r rhai hyn a ddaethant i fynu o Tel- *Ezr. melah, Telhareſa, Cherub, Adon, ac Immer: ond 2.59 ni fedrent ddangos tŷ eu tadau, na'i ‖ hiliogaeth, ai o Iſrael yr oeddynt.

62 Meibion Delaiah, meibion Tobiah, meibion Necoda; chwe chant, a dau a deugain.

63 Ac o'r offeiriaid, meibion Habaiah, meibion Coz, meibion Barzilai, yr hwna gymmerth wr o ferched Barzilai y Gileadiad yn wraig, ac a elwyd ar eu henw hwynt.

64 Y rhai hyn a geiſiaſant eu ſcrifen ym mîlfil yr achau, ond nis cafwyd: am hynny y ſyrthiwyd hwynt allan o'r offeiriadaeth.

65 A'r ‖ Tirſatha a ddywedodd wrthynt, na fwytaent o'r pethau ſanctaiddiolaf, hyd oni chyſodai offeiriad ag * Vrim ac â Thummim.

66 Yr holl gynnulleidfa yngyd *oedd* ddwy fil a deugain, try-chant, a thrugain.

67 Heb law eu gweiſion hwynt a'i morwynion, y rhai

yrhai hyny *oedd* faith mil, trychant, a deu ar bymthec ar hugain: a chan *ddynt hwy yr oedd* deu cant, a phump a deugain o gantorion, ac o gantoresau.

68 Eu meirch hynt *oedd* faith gant, ac vn ar bymthec ar hugain; a'r můles yn ddau cant, a phump a deugain:

69 Y camelod *oedd* bedwar cant, a phymthec ar hugain: yr aſſynod *oedd* chwe mil faith gant, ac vgain.

70 A † rhai o'r tadau pennaf a roddaſant tu ag at y gwaith: y Tirſatha a roddodd i'r tryſſor fil o ddracmonau aur, dec a deugain o phiolau, pum cant a dec ar hugain o wiſcoedd offeiriaid.

71 A *rhai* o'r tadau pennaf a roddaſant i dryſſor y gwaith, vgain mil o ddracmonau aur, a dwy fil, a deucant o bunnau o arian.

72 A'r hyn a roddodd y rhan arall o'r bobl, *oedd* vgain mil o ddracmonau aur, a dwy fil o bunnau yn arian, a faith a thrugain o wiſcoedd offeiriaid.

73 A'r offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r porthorion, a'r cantorion, a *rhai* o'r bobl, a'r Nethiniaid, a holl Iſrael, a drigaſant yn eu dinaſoedd. A phan ddaeth y ſeithfed mis, yr oedd meibion Iſrael yn eu dinaſoedd.

PEN. VIII.

1 Dwiol a'ſer gwrando a darllen y gyfraith. 9 Nehemiah, ac Ezra, a'r Lefiaid, yn cyſſuro'r bobl. 13 Parodrwydd y bobl i wrando ac i dyſcu. 16 Cadw gwyl y Pebyll.

A'r holl bobl a ymgaſclaſant o vn-fryd i'r heol *oedd* o flaen porth y dwfr: ac a ddywedaſant wrth * Ezra yr ſcrifennydd, am ddwyn llyfr cyfraith Moſes, yr hon a orchymynnaſei'r Arglwydd i Iſrael.

2 Ac Ezra yr offeiriad a ddůg y gyfraith o flaen y gynnulleidfa o wŷr, a gwragedd, a phawb a'r a oedd yn † medru gwrando yn ddeallus, ar y dydd cyntaf o'r ſeithfed mis.

3 Ac eſe a ddarllennodd ynddo ar wyneb yr heol *oedd* o flaen porth y dwfr, o'r † borau hyd hanner dydd, ger bron y gwŷr, a'r gwragedd, a'r rhai oedd yn medru deall: a chluſtiau'r holl bobl *oedd yn gwrando* ar lyfr y gyfraith.

4 Ac Ezra yr ſcrifennydd a ſaſodd ar † bulbyd o goed, yr hwn a wnelſid i'r peth *hyn*, a chyd ag eſy ſaſodd Mattithiah, a Sema, ac Anaiah, ac Uriah, a Helciah, a Maaſeiah, ar ei law ddehau eſ: a Phedaiah, a Miſael, a Malchiah, a Haſhum, a Haſbadana, Zechariah, *a* Meſulam, ar ei law aſſwy eſ.

5 Ac Ezra a agorodd y llyfr † yngwydd yr holl bobl, (canys yr oedd eſe oddi ar yr holl bobl) a phanagorodd, yr holl bobl a ſaſaſant.

6 Ac Ezra a fendithiodd yr Arglwydd, y Duw mawr: ar holl bobl a attebaſant, Amen, Amen, gan ddercháu eu dwylo: a hwy a ymgrymmaſant ac a addolaſant yr Arglwydd, *a'i* hwynebau *tua'r* ddaear.

7 Ieſua hefyd, a Bani, a Serebiah, Iamin, Acub, Sabbethai, Hodiiah, Maaſeiah, Celita, Azzariah, Iozabad, Hanan, Pelaiah, a'r Leſiaid, oedd yn dyſcu y gyfraith i'r bobl, a'r bobl yn ſefyll yn eu lle.

8 A hwy a ddarllennaſant yn eglur yn y llyfr, yngh*yfraith* Dduw; gan oſod *allan* y ſynwyr, fel y deallent wrth ddarllen.

9 A Nehemiah, eſe *yw* y ‖ Tirſatha, ac Ezra yr offeiriad a'r ſcrifennydd, a'r Leſiaid y rhai oedd yn dyſcu'r bobl, a ddywedaſant wrth yr holl bobl, y mae heddyw yn ſanctaidd i'r Arglwydd eich Duw, na alerwch, ac na ŵylwch: canys yr holl bobl oedd yn ŵylo pan glywſant eiriau y gyfraith.

10 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, ewch, *bwytewch* y breiſion, ac yfwch y melyſion, ac anfonwch rannau i'r hwn nid *oes* ganddo *ddim* yn barod: canys y mae heddyw yn ſanctaidd i'n Harglwydd: am hyny na thriſtewch, canys llawenydd yr Arglwydd yw eich nerth chwi.

11 A'r Leſiaid a oſtegaſant yr holl bobl, gan ddywedyd, tewch, canys y dydd heddyw ſydd ſanctaidd, ac na thriſtêwch.

12 A'r holl bobl a aethant i fwytta, ac i yfed, ac i anfon ymmaith rannau, ac i wneuthur llawenydd mawr: o herwydd iddynt ddeall y geiriau a ddyſcaſent hwy iddynt.

13 A'r trail dydd, tadau pennaf yr holl bobl, yr offeiriaid, a'r Leſiaid, a ymgynnullaſant at Ezra yr ſcrifennydd, ‖ i w dyſcu ymgeiriau y gyfraith.

14 A hwy a gawſant yn ſcrifennedig yn y gyfraith, yr hon a orchymynnaſei'r Arglwydd drwy law Moſes, y dylei meibion Iſrael * drigo mewn bythod, ar ŵyl y ſeithfed mis:

15 Ac y dylent gyhoeddi, a gyrru gair trwy eu holl ddinaſoedd, a thrwy Ieruſalem, gan ddywedyd, ewch i'r mynydd, a dygweh ganghennau oliwydd, a changau pin-wydd, a changau y myrtwydd, a changau y palmwydd, a changhennau o'r prennau caeadfrig, i wneuthur bythod, fel y mae yn ſcrifennedig.

16 Felly y bobl a aethant allan, ac a'i dygaſant, ac a wnaethant iddynt fythod, bob vn ar ei ben, ac yn eu cynteddoedd, ac yng nghynteddoedd tŷ Dduw, ac yn heol porth y dwfr, ac yn heol porth Ephraim.

17 A holl gynnulleidfa y rhai a dychwelaſent o'r caethiwed, a wnaethant fythod, ac a eiſteddaſant yn y bythod: canys er dyddiau Ioſua fab Nun hyd y dydd hwnnw, ni wnaethei meibion Iſrael felly ac yr oedd llawenydd mawr iawn.

18 Ac *Ezra* a ddarllenodd yn llyfr cyfraith Dduw beunydd, o'r dydd cyntaf hyd y dydd diweddaf: a hwy a gynhaliaſant yr ŵyl ſaith niwrnod, ac ar yr wythfed dydd *y bu* † cynnaſa yn ôl y ddefod.

PEN. IX.

1 Ymprydcyhoedd, ac ymdiſtrewch y bobl. 4 Y Leuiaid yn gwneuthur duwiol gyffes o ddaioni Duw, a drygioni'r bobl.

A Car y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis hwn, meibion Iſrael a ymgynnullaſant * mewn ympryd, ac mewn ſachliain, a phridd arnaddynt.

2 A hâd Iſrael a ymneilltuaſant oddi wrth bob † dieithraid, ac a ſaſaſant, ac a gyffeſſaſant eu pechodau, ac anwireddau eu tadau.

3 A chodaſant i fyny yn eu lle, ac a ddarllennaſant yn llyfr cyfraith yr Arglwydd eu Duw, bedair gwaith yn y dydd; a phedair gwaith yr ymgyffeſſaſant: ac yr ymgrymmaſant i'r Arglwydd eu Duw.

4 Yna y ſaſodd ‖ ym mhulpud y Leſiaid, Ieſua, a Bani, Cadmiel, Sebaniah, Bunni, Serebiah, Bani, a Chenani: a gwaeddaſant â llef uchel ar yr Arglwydd eu Duw.

5 A'r Leſiaid, Ieſua, a Chadmiel, Bani, Haſabniah, Serebiah, Hodiah, Sebaniah, Pethahiah, a ddywedaſant cyſodwch, bendithiwch yr Arglwydd eich Duw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb: a bendithier dy enw gogoneddus a derchafedic, goruwch pob bendith a meliant.

6 Ti yw vnic wyt Arglwydd, * ti a wneuthuſt y neſoedd, neſoedd y neſoedd, a'i holl lu oedd hwynt, y ddaiar a'r hyn oll *ſydd* arni, y moroedd a'r hyn oll *ſydd* ynddynt, a thi ſydd yn

† Hebr. gwahardd iad.

† Hebr. meibion dieithr.

‖ Neu, i ddyſcu.

* Leuit. 23. 34. Deut. 16 13.

* Gen. 2 1.

eu cynnal hwyrtoll, a llu y neſoedd yn ymgrymmu iti.

7 Ti yw 'r Arglwydd Dduw, 'r hwn a derbolaiſt * Abram, ac a 'i dygaiſt ef allan o Vr y Caldeaid, ac a roddaiſt iddo enw Abraham.

* Gen. 11.31. & 22.1. & 17.5.

8 A * chefaiſt ei galon ef yn ffyddlawn ger dy fron di, ac a * wnaethoſt gyſammod ag ef, ar roddi 'n ddiau iw hâd ef wlâd y Canaaneaid, yr Hefiaid, yr Amoriaid, a 'r Phereziaid, a 'r Iebuſiaid, a 'r Gergaſiaid; a chwpleaiſt dy eiriau, o herwydd cyfiawn wyt.

* Gene. 15.6. * Gene. 15.18. & 12. 7. & 17.19.

9 * Gwelaiſt hefyd gyſtudd ein tadau yn yr Aipht; a thi a wrandewaiſt eu gwaedd hwynt wrth y môr côch,

* Exod. 3.7. & 14.10.

10 A thi a * wnaethoſt arwyddion, a rhyfeddodau ar Pharao, ac ar ei holl weiſion, ac ar holl bobl ei wlâd ef; canys gwybuoſt i 'r rhai hyn falchio yn erbyn hwynt: a gwnaethoſt it enw fel y gwelir y dydd hwn.

* Exod. penn. 7, 8, 9, 10, 12, & 14.

11 Y * mor hefyd a holltaiſt o 'i blaen hwynt, fel y treiddiaſant drwy ganol y môr ar hyd ſych-dir, a 'i herlidwyr a ſwriaiſt i 'r gwaelod, fel maen i * ddyfroedd cryfion?

* Exod. 14.22.

12 Ac a 'i * harweiniaiſt hwy liw dydd mewn colofn gwmmwl; a lliw nôs mewn colofn dân, i oleuo iddynt hwy y ffordd yr oeddynt yn myned rhyd-ddi.

* Exod. 15.10. * Exod. 13. 21.

13 Ti * a ddeſcynnaiſt hefyd ar fynydd Sinai, ac a ymddiddenaiſt â hwynt o 'r neſoedd; rhoddaiſt hefyd iddynt farnedigaethau vniawn, a chyfreithiau † gwir, deddfau a gorchymynion daionus.

* Exod. 20.1. & 19.20. † Heb. gwirioneddol.

14 A 'th Sabboth ſanctaiddaiſt hyſpyſaiſt iddynt; gorchymynion hefyd, a deddfau, a chyfreithiau a orchymynaiſt iddynt drwy law Moſes dy wâs.

15 * Bara hefyd o 'r neſoedd a roddaiſt iddynt yn eu newyn, a dwfr o 'r graig a dynnaiſt iddynt yn eu ſyched; a thi * a ddywedaiſt wrthynt, y deuent i etifeddu y wlâd a † dyngaſit ar ei rhoddi iddynt.

* Exod. 16.15. & 17.6. & 20.9 * Deut. 1. 8. † Hebr. godaſit ay law.

16 Ond hwynt hwy a 'n tadau ni a falchiaſant, ac a galedâſant eu gwarrau, ac ni wrandawſant ar dy orchymynion di;

17 Ac a wrthodaſant wrando, ac ni chofiaſant dy ryfeddodau, y rhai a wneſit ti erddynt; caledaſant hefyd eu gwarrau, a goſodaſant * ben arnynt i ddychwelyd iw caethiwed yn eu cyndynrwydd: eto ti ydwyt † Ddaw parod i faddeu, grâſ-lawn, a thrugarawg, hwyrfrydic i ddigter, ac aml o drugaredd, ac ni wrthodaiſt hwynt.

* Numb. 14.4. † Hebr. Duw y maddeuant.

18 * Hefyd pan wnaethent iddynt lô toddedic, a dywedyd, dymma dy Dduw di 'r hwn a 'th ddûg di i fyny o 'r Aipht; a chablaſent yn ddirfawr:

* Exod. 32.4.

19 Er hynny yn dy aml doſturiaethau, ni adewaiſt di hwynt yn yr anialwch: * y goloſn gwmmwl ni chiliodd oddi wrthynt drwy 'r dydd, iw harwain hwynt ar hyd y ffordd, na 'r goloſn dân drwy 'r nos, i oleuo iddynt, aci ddangos y ffordd y cerddynt ynddi.

* Exod. 13.22. Numb. 14. 14.1. Cor. 10. 1.

20 Dy * Yſpryd daſenus hefyd a roddaiſt i 'w dyſcu hwynt: ac nid atteliaiſt dy * Manna rhag eu genau, dwfr hefyd a roddaiſt iddynt yn eu ſyched.

* Numb. 11.17. * Exod. 16.15. & 17.6. ioſ. 5.12.

21 Felly deugain mlynedd y porthaiſt hwynt yn yr anialwch, heb ſod arnynt eiſieu dim: * eu gwiſcoedd ni heneiddiaſant, a 'i traed ni chwyddaſant.

* Deut. 8.4.

22 A thi a roddaiſt iddynt frenhiniaethau, a phobloedd, a rhennaiſt hwynt i gonglau tſelly hwy a feddiannaſant * wlâd Sihon, a gwlâd brenin Heſbon, a gwlâd Og brenin Baſan.

* Numb. 21.21.

23 Lluoſogaiſt hefyd eu meibion hwynt fel ſêr y neſoedd, ac a 'i dygaiſt hwynt i 'r wlâd a ddywedaſit wrth eu tadau y deuent i'ddi iw meddiannu.

24 Felly y meibion a aethant i mewn, ac a feddiannaſant y wlâd a thi a ddaroſtyngaiſt drigolion y wlâd, y Canaaneaid, o 'i blaen hwynt, ac a 'i rhoddaiſt yn eu llaw hwynt, eu brenhinoedd hefyd, a phobloedd y wlâd, fel y gwnaent iddynt yn ôl eu hewyllys.

25 A hwy a ennillaſant ddinaſoedd cedyrn, a daiar frâs, ac a feddiannaſant dai llawn o bob daioni, pydewau cloddiedic, gwin-llannoedd, ac oliwydd-lannoedd, a choed † ffrwyth-lawn yn aml; a hwy a fwytaſant ac a ddigonwyd, ac a fraſſlawyd, ac a ymhyfrydaſant yn dy fawr ddaioni di. † Hebr. ymlawn.

26 Eto hwy a annufyddhaſant, ac a wrthryfelaſant yn dy erbyn, taflaſant hefyd dy gyfraith o 'r tu ôl iw cefn, * a 'th brophwydi a laddaſant, y rhai a deſtiolaethaſent wrthynt, am ddychwelyd attat; ac a gablaſant yn ddirfawr. * Ezr. 9.26.

27 Am hynny ti a 'i rhoddaiſt hwynt yn llaw eu gorthrym-wyr, y rhai a 'i cyſtuddiaſant, ac yn amſer eu cyſyngdra pan waeddaſant arnat, a 'i gwrandewaiſt hwynt o 'r neſoedd, ac yn ôl dy aml doſturiaethau rhoddaiſt iddynt achub-wyr, y rhai a 'i hachubaſant o law eu gwerthwynebwyr.

28 Ond pan lonyddodd arnynt, dychwelaſant i wneuthur drygioni yn dy ŵydd di: am hynny y gadewaiſt hwynt yn llaw eu gelynion y rhai a arglwyddiaethaſant arnynt; etto pan ddychwelaſant, a gwaeddu arnat, tithau o 'r neſoedd a wrandewaiſt, ac a 'i gwaredaiſt hwynt, yn ôl dy doſturiaethau, lawer oamſeroedd.

29 A thi a dyſtiolaethaiſt yn eu herbyn hwynt, iw dychwelyd at dy gyfraith di, ond hwy a falchiaſant, ac ni wrandawſant ar dy orchymynion, eithr pechaſant yn erbyn dy farnedigaethau, y rhai os gwna dyn (*hwynt*, * efe fydd byw ynddynt,) a † gwnaethant yſcwydd i gilio, ac a galedaſant eu gwarrau, ac ni wrandawſant. * Lat. † Heb. rhoddi gwar-rau.

30 Er hynny ti a 'i hoedaiſt hwynt flynyddoedd lawer, ac a * dyſtiolaethaiſt wrthynt drwy dy Yſpryd † yn dy brophwydi; ond ni wrandawſant am hynny y rhoddaiſt hwynt yn llaw pobl y gwledydd. * Neh. 9.26. † Heb. yn dy ſanct-aidd.

31 Eto er mwyn dy fawr drugareddau, ni lwyrddifethaiſt hwynt, ac ni wrthodaiſt hwynt; canys * a Duw graſlawn, a thrugarog ydwyt. * Neh. 9.31.

32 Ac yn awr, ô ein Duw ni, y Duw * mawr, cadarn, ac oſnadwy, yr hwn * wyt yn cadw cyfammod * a thrugaredd; na fydded bychan o 'th flaen di yr holl flinder † a ddigwyddodd i ni, i 'n brenhinoedd, i 'n tywyſogion, ac i 'n hoffeiriaid, ac i 'n prophwydi, ac i 'n tadau, ac i 'th holl bobl, o 'r dyddiad brenhinoedd Aſſyria, hyd y dydd hwn. * Exod. 34.6. * Neh. 1.5. † Heb. a ddaeth arnom.

33 Titheu *ydwyt* gyfiawn yn yr hyn holl a ddigwyddodd i ni: canys gwirioneddu a wnaethoſt ti, a ninneu a wnaethom yn anbuwiol.

34 Ein brenhinoedd hefyd, ein tywyſogion, ein hoffeiriaid, a 'n tadau, ni chadwaſant dy gyfraith, ac ni wrandawſant ar dy orchymynion, na 'th deſtiolaethau, y rhai a dyſtiolaethaiſt wrthynt.

35 A hwy ni 'th waſanaethaſant yn eu brenhiniaeth, nac yn dy fawr ddaioni a roddaiſt iddynt, nac yn y wlâd chang a brâs, yr hon a oſodaiſt o 'i blaen hwynt; ac ni ddychwelaſant oddi wrth eu drwg weithredoedd.

36 Wele ni heddyw yn weiſion; ac am y wlâd a roddaiſt i 'n tadau ni, i fwytta ei ffrwyth, a 'i daioni, wele ni yn weiſion yndi.

37 A mawr yw ei thoreth hi i 'r brenhinoedd a oſodaiſt arnom ni, am ein pechodau: ac arglwyddiaetha y maent ar ein cyrph, ac ar ein hanifeiliaid

yn ôl eu hewyllys: ac yr ydym mewn cysyngder
Hebr. mawr.
38 Ac o herwydd hyn oll yr ydym yn gwneuthur
cysammod sicr, ac yn ei scrifennu, ac y mae ein
tywysogion, ein Lefiaid, a'n hoffeiriaid, yn ei selio.

PEN. X.

1 Henwau y rhai a seliasant y Cysammod yhwng Duw a'r bobl. 29 Pynciau y Cysammod.

A'R rhai † a seliodd *oedd*, Nehemiah y Tirsatha, mab Hachaliah, a Zidciah,
2 Seraiah, Azariah, Ieremiah,
3 Pasur, Amariah, Malchiah,
4 Hattus, Sebaniah, Maluch,
5 Harim, Meremoth, Obadiah,
6 Daniel, Ginnethon, Baruch,
7 Mesulam, Abiah, Mijamin,
8 Maaziah, Bilgai, Semaiah: dyma'r offeiriaid.
9 A'r Lefiaid: Iesua mab Azaniah, Binnui, o feibion Henadad, Cadmiel.
10 A'i brodyr hwynt: Sebaniah, Hodiah, Celitah, Pelaiah, Hanan,
11 Micah, Rehob, Hosabiah,
12 Zaccur, Serebiah, Sebaniah,
13 Hodiah, Bani, Beninu.
14 Pennaethiaid y bobl, Paros, Pahath-Moab, Elam, Zattu, Bani,
15 Bunni, Azgad, Bebai,
16 Adoniah, Bigvai, Adin,
17 Ater, Hizciah, Azzur,
18 Hodiah, Hasum, Bezai,
19 Hariph, Anathoth, Nebai,
20 Magpias, Mesulam, Hezir,
21 Mesezabeel, Zadoc, Iadua,
22 Pelatiah, Hanan, Anaiah,
23 Hosea, Hananiah, Hasub,
24 Halohes, Pileha, Sobec,
25 Rehum, Hasabnah, Maaseiah,
26 Ac Ahiah, Chanan, Anan,
27 Maluch, Harim, Baanah.
28 *A'r rhau arall o'r bobl, yr offeiriaid, y Lefiid, y porthorion, y cantorion, y Nethiniaid, a phawb a'r a ymneillduasent oddi wrth bobl y gwledydd at gyfraith Dduw, eu gwragedd hwynt, eu meibion, a'i merched; pawb a'r a oedd a gwybodaeth ac a deall ganddo:
29 Hwy a lynasant wrth eu brodyr, eu pennaethiaid, ac a aethant mewn rhaith a llw ar rodio yng hyfraith Dduw, yr hon a roddasid drwy law Moses gwas Duw; ac ar gadw, ac ar wneuthur holl orchymynion yr Arglwydd ein hargl wydd ni, a'i farnedigaethau, a'i ddeddfau:
30 Ac ar na roddem ein merched i bobl y wlad: ac na chymmerem en merched hwy i'n meibion ni.
31 *Ac o *bydd*ei pobl y tir yn dwyn marchnadoedd, neu ddim llyniaeth ar y dydd Sabboth iw werthu, na phrynem *ddim* ganddynt ar y Sabboth, neu ar y dydd sanctaidd; ac *y gadawem heibio y seithfed flwyddyn, ac *chodi † pob dyled.
32 A ni a osodasom arnom ddeddfau, ar i ni roddi traian sicl yn y flwyddyn, tu ag at wasanaeth tŷ ein Duw ni,
33 A thu ag at y bara gosod, a'r bwyd offrwm gwastadol, a thu ag at y poeth offrwm gwastadol, y Sabbothau, y newydd loerau, a'r gwyliau arbennic, a thu ag at y cysegredic bethau, a thu ag at y pech-ebyrth, i wneuthur cymmod tros Israel; *a thu ag at* holl waith tŷ ein Duw.
34 Ac ni a fwriasom gorl-brennau yr offeiriaid, y Lefiaid, a'r bobl, am goed yr offrwm, fel y dygent *hwynt* i dŷ ein Duw ni yn ôl tai ein tadau ni, ar amseroedd nodedic, o flwyddyn i flwyddyn, iw llosci ar allor yr Arglwydd ein Duw, fel y mae'n scrifennedic yn y *gyfraith: *Numb.
35 Ac i ddwyn blaen-ffrwyth ein tir, a blaen-ffrwyth o bob ffrwyth o bob pren, o flwyddyn i flwyddyn, i dŷ'r Arglwydd: pen. 28. 29. & exod. 23. 19.
36 A'r rhai cyntaf-anedic o'n meibion, ac o'n hanifeiliaid (fel y mae yn scrifennedic yn y *gyfraith) a chyntaf-anedigion ein gwarthegau, a'n defaid, iw dwyn i dŷ ein Duw, at yr offeiriaid, sydd yn gwasanaethu yn nhŷ ein Duw ni: 19. 23. *Exod. 13. 2. levit. 23. 17
37 A blaenion ein toes, a'n hoffrymmau, a ffrwyth bob pren, gwin, ac olew, a ddygem at yr offeiriaid i gelloedd tŷ ein Duw, a degwm ein tir i'r Lefiaid; fel y cai y Lefiaid hwythau ddegwm drwy holl ddinasoedd ein llafur ni. numb. 15. 19. & 18. 12.
38 A bydd yr offeiriaid, mab Aaron, gyd â'r Lefiaid, pan fyddo y Lefiaid yn *degymmu; a dreged y Lefiaid i fynu ddecfed ran y degwm i dŷ ein Duw ni, i'r celloedd yn y trysor-dŷ. *Numbs. 18. 26.
39 Canys meibion Israel, a meibion Lefi a dygant offrwm yr ŷd, y gwin, a'r olew i'r ſtafelloedd, lle y mae llestri y cyssegr, a'r offeiriaid sydd yn gweini, a'r porthorion a'r cantorion: a nac ymwrthodwn â thŷ ein Duw.

PEN. XI.

1 Y tywysogion, a'r rhai a ewyllysient, a'r degfed gwr a ddewisid wrth gorl-brenu, yn trigo yn Ierusalem. 3 Rhol o'i henwau hwynt. 20 Y bobl eraill yn trigo mewn dinasoedd eraill.

A Thywysogion y bobl a drigasant yn Ierusalem: a'r rhan arall o'r bobl a fwriasant goelbrennau i ddwyn vn o'r dêc i drigo yn Ierusalem y ddinas sanctaidd, a naw rhan *i fod* yn y dinasoedd *eraill*.
2 A'r bobl a fendithiasant yr holl wŷr a ymroddasent yn ewyllysgar i breswylio yn Ierusalem.
3 Ac dymma bennaethiaid y dalaith, y rhai a drigasant yn Ierusalem: ond yn ninasoedd Iuda pawb a drigasant yn eu meddiant o fewn eu dinasoedd, *sef* Israel, yr offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r Nethiniaid, a *meibion gweision Salomon. *1. Esra. 9. 21.
4 A *rhai* o feibion Iuda, ac o feibion Beniamin a drigasant yn Ierusalem. O feibion Iuda: Athaiah mab Vzziah, fab Zechariah, fab Amariah, fab Sephatiah, fab Mahalaleel, o feibion Perez.
5 Maaseiah hefyd mab Baruch, fab Col-hozeh, fab Hazaiah, fab Adaiah, fab Ioiarib, fab Zechariah, fab Siloni.
6 Holl feibion Perez y rhai oedd yn trigo yn Ierusalem, *oedd* bedwar cant, ac wyth a thri ugain o wŷr grymmus.
7 Ac dymma feibion Beniamin; Salu mab Mesulam, fab Ioed, fab Pedaiah, fab Colaiah, fab Maaseiah, fab Ithiel, fab Esay.
8 Ac ar ei ôl ef Gabbai, Salai: naw cant, ac wyth ar hugain.
9 A Ioel mab Zichri, *oedd* swyddog arnynt hwyt a Iuda mab Semah yn ail ar y ddinas.
10 O'r offeiriaid. Iedaiah mab Ioiarib, Iachin;
11 Seraiah mab Helciah, fab Mesulam, fab Zadoc, fab Meraioth, fab Ahitub, blaenor tŷ Dduw,
12 A'i brodyr y rhai oedd yn gweithio gwaith y tŷ, *oedd* wyth cant, a dau ar hugain: ac Adaiah mab Ieroham, fab Pelaliah, fab Amzi, fab Zechariah, fab Pasur, fab Malchiah,
13 A'i frodyr, pennan cenedl, dau cant, a dau dengain: ac Amasai mab Azareel, fab Ahazai, fab Mesillemoth, fab Immer.
14 A'i brodyr hwynt yn gedyrn o nerth *oedd* ‖ Vn a'r gant, ac wyth ar hugain: a Zabdiel mab ‖ Hag-gedolim yn swyddog arnynt. gwyr mawr.

15 Ac o'r Lefiaid, Semaiah mab Haſſub, ſab Azricam, ſab Haſabiah, ſab Bauni.

16 Sabbethai hefyd, a Iozabad, o benneſthiaid y Lefiaid, *oedd* *uwchaf* ar y gwaith o'r tu allan i dŷ Ddûw.

17 Mattaniah hefyd mab Micha, ſab Zabdi, ſab Aſaph oedd bennaf i ddechreu tal diolch mewn gweddi; a Bacbuciah yn ail o'i frodyr, ac Abda mab Sammua, ſab Galal, ſab Iedwthun.

18 Yr holl Lefiaid yn y ddinas ſanctaidd *oedd* ddau cant, a phedwar, a phedwar vgain.

19 A'r porthorion, Accub, Talmon, a'i brodyr † yn cadw y pyrth, *oedd* gant, *a* deuddec a thrugain.

† *Hebr. wrthy pyrth.*

20 A'r rhan arall o Iſrael, o'r offeiriaid, *ac* o'r Lefiaid, *a drigent* yn holl ddinaſoedd Iuda, pob vn yn ei etifeddiaeth.

21 Ond y * Nethiniaid oeddynt yn aros yn ‖ y tŵr: a Ziha, a Giſpa *oedd* ar y Nethiniaid.

* *Pen.* 3. 26. ‖ *Ophel.*

22 A ſwyddog y Lefiaid yn Ieruſalem *oedd* Vzzi, mab Bani, ſab Haſabiah, ſab Mattaniah, ſab Micha: o feibion Aſaph, y cantorion *oedd* ar waith tŷ Ddûw.

23 Canys gorchymyn y brenin am danynt hwy, *oedd* ſôd ‖ ordinhâd ſafadwy i'r cantorion, dogn dydd yn ei ddydd.

‖ *Neu, rhaw.*

24 A Phethahiah mab Meſezabel o feibion Zerah fab Iuda, *oedd* wrth law 'r brenin ym mhob peth *a berthenai* i'r bobl.

25 Ac am y treſydd, a'i meuſydd: *rhai* o feibion Iuda, a drigaſant yngkaer Arba a'i phentrefydd; ac yn Dibon, a'i phentrefydd, ac yn Iecabzeel, a'i phentrefydd,

26 Ac yn Ieſua, ac ym Moladah, ac yn Bethpelet,

27 Ac yn Hazer-Sual, ac yn Beerſeba, a'i phentrefydd,

28 Ac yn Ziclag, ac ym Meconah, ac yn ei phentrefydd,

29 Ac yn En-rimmon, ac Zarea, ac yn Iarmuth,

30 Zanoah, Adulam, a'i trefydd, Lachis a'i meuſydd, yn Azecah a'i phentrefydd. A hwy a wladychaſant o Beerſeba hyd ddyffryn Hinnom.

31 Meibion Beniamin o Geba *a dryganſant* ‖ *ym* Michmas, ac Aia, a Bethel, a'i pentrefydd:

‖ *Neu, hyd.*

32 Yn Anathoth, Nob, Ananiah,

33 Hazor, Ramah Gittaim,

34 Hadid, Zeboim, Nebalat,

35 Lod, ac Ono, glyn y creſtwyr.

36 A cho'r Lefiaid *yr oedd* rhannau *yn* Iuda, *ac yn* Beniamin.

PEN. XII.

1 Yr offeiriaid & A'r Leuiaid a ddaeth i fynu gyd a Zorobabel. 10 Heliogaeth yr offeiriaid, 22 Rhai o'r Leuiaid pennaf. 27 Cyhoedd gyſſegriad muriau Ieruſalem. 44 Goſod ſwyddau i'r offeiriaid ac i'r Leuiaid yn y Demł.

* *Ezra* 2. 1. DYmma * hefyd yr offeiriaid a'r Lefiaid, y rhai a ddaethant ì fynu gyd â Zorobabel mab Salathiel, a Ieſua: ſef Seraiah, Ieremiah, Ezra,

2 Amariah, ‖ Maluch, Hattus,

‖ *Neu, Meluch, ver.* 14.

3 ‖ Secaniah, ‖ Rehum, ‖ Meremoth,

4 Ido, ‖ Ginnetho, Abiah,

‖ *Neu, Seba-niah, ver.* 14.

‖ *Neu, Harim, ver.* 15.

5 ‖ Miamin, ‖ Madiah, Bilgah,

6 Semaiah, a Ioiarib, Iedaiah:

7 Salu, Amoc, Helciah, Iedaiah: dymma bennaethiaid yr offeiriaid, a'i brodyr yn nyddiau Ieſua.

‖ *Neu, Meraioth, ver.* 15. ‖ *Neu, Ginnethon, ver.* 16. ‖ *Neu, Miniamin, ver.* 17. ‖ *Neu, Moadiah, ver.* 17. ‖ *Neu, Salai, ver.* 20.

8 A'r Lefiaid: Ieſua, Binnui, Cadmiel, Serebiah, Iuda; *a* Mattaniah *oedd* ar y ‖ gerdd, ele a'i frodyr.

‖ 36ſ. *Pſalmau diolch.*

9 Bacbuciah hefyd, ac Vnni, eu brodyr hwynt oedd ar eu cyfer yn y gwiliadwriaethau.

10 A Ieſua a genhedlodd Ioiacim; a Ioiacim a genhedlodd Eliaſib, ac Eliaſib a genhedlodd Ioiada,

11 A Ioiada a genhedlodd Ionathan, a Ionathan a genhedlodd Iadua,

12 Ac yn nyddiau Ioiacim, yr offeiriaid *yn* oedd bennau cenedl: o Seraiah, Meraiah; o Ieremiah, Hananiah:

13 O Ezra, Meſulam: o Amariah, Iehohanan:

14 O Melicu, Ionathan; o Sebaniah, Ioſeph:

15 O Harim, Adnah; o Meraioth, Helcai;

16 O Ido, Zechariah; o Ginnethon, Meſulam:

17 O Abiah, Zichri: o Miniamin, o Moadiah, Piltai:

18 O Bilgah, Samua; o Semaiah, Ionathan:

19 Ac o Ioiarib, Mattenai; o Iedaiah, Vzzi:

20 O Salai, Calai; o Amoc, Eber:

21 O Helciah, Haſabiah; o Iedaiah, Nethaneel,

22 Y Lefiaid yn nyddiau Eliaſib, Ioiada, a Iohanan, a Iadua, *oedd* wedi eu ſcrifennu yn bennau cenedl: a'r offeiriaid hyd deyrnaſiad Dareius y Perſiad.

23 Meibion Lefi *y pennau cenedl oedd* wedi eu ſcrifennu yn * llyfr y Cronicleu, hyd ddyddiau Iohanan mab Eliaſib.

* 1. *Cron.* 9.

24 A phennaethiaid y Lefiaid *oedd* Haſabiah, Serebiah, a Ieſua mab Cadmiel, a'i brodyr ar eu cyfer, i ogoneddu, *ac* i foliannu, yn ôl gorchymyn Dafydd gŵr Duw: gwiliadwriaeth ar gyfer gwiliadwriaeth.

25 Mattaniah, a Bacbuciah, Obadiah, Meſulam, Talmon, Accub, *a oedd* borthorion yn cadw gwiliadwriaeth wrth ‖ drothwyau y pyrth.

‖ *Neu, a ſef-ſaſant*

26 Y rhai hyn *oedd* yn nyddiau Ioiacim fab Ieſua, fab Iozadac: ac yn nyddiau Nehemiah y tywyſog, ac Ezra 'r offeiriad, *a'r* ſcrifennydd

ſynno

27 Ac yngkyſſegriad mur Ieruſalem y ceiſiaſant *ſan.* y Lefiaid o'i holl leoedd iw dwyn i Ieruſalem, i wneuthur y cyſſegriad, â gorfoledd, mewn diolchgarwch, ac mewn cân, â ſymbalau, nabl u, ac â thelynau.

28 A meibion y cantorion a ymgynnullaſant o'r gwaſtadedd o amgylch i Ieruſalem, ac o dreſydd Netophathi,

29 Ac o dŷ Gilgal, ac o fenſydd Geba, ac Azmaueth: canys y cantorion a adeiladaſent bentrefydd iddynt o amgylch Ieruſalem.

30 Yr offeiriaid hefyd, a'r Lefiaid a ymlanhaſant: glanhaſant hefyd y bobl, a'r pyrth, a'r mur.

31 A mi a berais i dywyſogion Iuda ddringo ar y mûr: a goſodais ddwy *fintai* fawr o rai yn moliannu; a mynediad *y naill oedd* ar y llaw ddehau, ar y mûr, tua phorth y dom.

32 Ac ar eu hôl hwynt yr aeth Hoſaiah, a hanner tywyſogion Iuda:

33 Azariah hefyd, Ezra, a Meſulam,

34 Iuda, a Beniamin, a Semaiah, a Ieremiah:

35 Ac o feibion yr offeiriaid ag vdcyrn, Zechariah mab Ionathan, fab Semaiah, fab Mattaniah, fab Michaiah, fab Zaccur, fab Aſaph:

36 A'i frodyr ef, Semaiah, ac Azareel, Milalai, Gilalai, Maai, Nethaneel, a Iuda, Hanani, ag offer cerdd Dafydd gŵr Duw: ac Ezra yr ſcrifennydd o'i blaen hwynt.

37 Ac wrth borth y ffynnon, yr hon *oedd* ar eu cyfer hwynt, y driagaſant ar riſiau dinas Dafydd yn nringfa y mûr; oddi ar dŷ Ddafydd, hyd borth y dwfr tua 't dwyrain.

38 A'r ail *ſiantai* o'r rhai oedd yn moliannu, oedd yn myned ar eu cyfer hwynt, a minneu ar ei hol: a hanner y bobl *oedd* ar y mur, oddiar dwr y ffyrnau, hyd y mûr llydan.

39 Ac oddi ar borth Ephraim, ac oddiar yr hên borth, ac oddiar borth y pyſcod, a thŵr Hananeel, a thŵr Meah, hyd borth y defaid: a hwy a ſafaſant ym mhorth y wiliadwriaeth.

40 Felly y ſaſant hwy'r ddwy ſiantai, y rhai oedd yn moliannu, a ſafaſaf yn nhŷ Dduw: a minneu, a hanner y ſwyddogion gyd â mi:

41 Yr offeiriaid hefyd: Eliacim, Maaſeiah, Miniamin, Michaiah, Elioenai, Zachariah, Hananiah, ag vdcyrn.

42 Maaſeiah hefyd, a Semaiah, ac Eleazar, ac Vzzi, a Iehohanan, a Malchiah, ac Elam, ac Ezer: a'r cantorion a † ganâſant yn gröch, a Iazrahiah *eu* blaenor.

43 A'r diwrnod hwnnw 'r aberthaſant ebyrth mawrion, ac y llawenhaſant, canys Duw a'i llawenychaſei hwynt â llawenydd mawr: y gwragedd hefyd, a'r plant a orſoleddaſant: ſel y clybuwyd llaweny d Ieruſalem hyd ym mhell.

44 A'r dwthwn hwnnw goſodwyd *gwŷr* ar gelloedd y tryſſorau, ar yr offrymmau, ar y blaenffrwyth, ac ar y degmmau, i gaſclu iddynt hwy o feuſydd y dinaſoedd, y rhannau cyfreithlon i'r offeiriaid, a'r Leſiaid: canys llawenydd Iuda *oedd* ar yr offeiriaid, ac ar y Leſiaid, y rhai oedd yn ſefyll *yno*.

45 Y cantorion hefyd a'r porthorion a gadwaſant wiliadwriaeth eu Duw, a gwiliadwriaeth y glanhâd, *yn ôl gorchymyn Dafydd, a Salomon ei fab.

46 Canys *gynt yn nyddiau Dafydd, ac Aſaph, *yr oedd* y pen-cantorion, a chaniadau canmoliaeth, a moliant i Dduw.

47 Ac yn nyddiau Zorobabel, ac yn nyddiau Nehemiah, holl Iſrael oedd yn rhoddi rhannau i'r cantorion, a'r porthorion, dogn dydd yn ei ddydd; a hwy a gyſſegraſant *bethau ſanctaidd* i'r Leſiaid, *a'r Leſiaid a'i cyſſegraſant i feibion Aaron.

PEN. XIII.

1 Darllein y gyſgaith, a gyrrau 'r bobl gymmyſc o blith Iſrael. 4 Nehemiah, pan ddychwelodd, yn prif glanhau 'r yſtafelloedd, 10 yn dwyn ſwyddau i Dduw i well treſn, 15 yn lleſtair halogi 'r Sabboth, 23 a phriodi gwragedd o ſtrou genedl.

YDwthwn hwnnw y darllennwyd yn llyfr Moſes † lle clybu y bobl; a chafwyd yn ſcrifennedic ynddo, na ddylei 'r Ammoniaid, a'r Moabiaid, *ddyfod i gynnulleidfa Duw yn dragywydd;

2 *Am na chyfarfuaſent â meibion Iſrael â bara, ac a dwfr, eithr cyflogaſent Baalam yn eu herbyn iw melldigo hwynt: etto ein Duw ni a drôdd y felldith yn fendith.

3 A phan glywſant hwy y gyfraith, hwy a naillduaſant yr holl rai cymmyſc oddi wrth Iſrael.

4 Ac o flaen hyn, Eliaſib yr offeiriad, yr hwn a oſodaſid ar yſtafell tŷ ein Duw ni, *oedd* gyfathrachwr i Tobiah:

5 Ac efe a wnaeth iddo ef yſtafell fawr, ac yno y byddent o'r blaen yn rhoddi y bwyd offrymmau, y thus, a'r lleſtri, a degwm yr ŷd, y gwîn, a'r olew; † a orchymmynnaſid *ei roddi* i'r Leſiaid, a'r cantorion, a'r porthorion; ac offrymmau yr offeiriaid.

6 Ac yn hyn i gyd *o amſer*, ni bûm i yn Ieruſalem: canys yn y ddeuddegfed flwyddyn ar hugain i Artaxerxes brenin Babilon, y deuthum i at y brenin; ac yna mi a *gefais* [Neu, gofynnais] *caniatâd* gan y brenin,

7 Ac a ddaethum i Ieruſalem, ac a ddeallais y drygioni a wnaethei Eliaſib er Tobiah, gan wneuthur iddo ſtafell yng hynteddoedd tŷ Dduw.

8 A bu ddrwg iawn gennif: am hynny mi a fwriais holl ddodrefn tŷ Tobiah allan o'r yſtafell.

9 Erchais hefyd i ddynt lânhau yr yſtafelloedd: a mi a ddygais yno dracheſn leſtri tŷ Dduw, yr offrwm, a'r thus.

10 Gwybûm hefyd fod rhannau y Leſiaid heb eu rhoddi *iddynt*: canys ffoeſei y Leſiaid, a'r cantorion, y rhai oedd yn gwneuthur y gwaith, bob vn iw faes.

11 Yna y dwrdiais y ſwyddogion, ac y dywedais, pa ham y gwrthodwyd tŷ Dduw? a mi a'i ceſclais hwynt ynghyd, ac a'i goſodais yn eu † lle.

12 Yna holl Iuda a ddygaſant ddegwm yr ŷd, a'r gwîn, a'r olew i'r tryſſor-dai.

13 A mi a wnaethum yn dryſſor-wŷr ar y tryſſorau, Selemiah yr offeiriad, a Zadoc yr ſcrifenuydd, a Phedaiah o'r Leſiaid: a cher llaw iddynt hwy yr oedd Hanan fab Zaccur, fab Mattaniah; canys ffyddlon y cyfrifid hwynt, ac arnynt hwy *yr oedd* rannu iw brodyr.

14 *Cofia fi fy Nuw o herwydd hyn; ac na ddolea fy ngharedigrwydd, a wneuthum i *dŷ fy Nuw*, ac iw wiliadwriaethau ef.

15 Yn y dyddiau hynny y gwelais yn Iuda *rai* yn ſengi gwîn-wryfau ar y Sabboth, ac yn dwyn i mewn yſcubau ŷd, ac yn llwytho aſſynnod, gwîn hefyd, a grawn-win, a ffigys, a phob beichiau, oc yn *eu* dwyn i Ieruſalem ar y dydd Sabboth: a mi a dyſtiolaethais *yn eu herbyn* ar y dydd y gwerthaſant lyniaeth.

16 Y Tyriaid hefyd oedd yn trigo ynddi, *ac* yn dwyn pyſcod, a phob peth gwerthadwy, y rhai yr oeddynt hwy yn *eu* gwerthu ar y Sabboth, i feibion Iuda, ac yn Ieruſalem.

17 Yna y dwrdiais bendefigion Iuda, ac y dywedais wrthynt, pa beth ydyw'r drygioni yw hwn yr ydych chwi yn ei wneuthur, gan halogi y dydd Sabboth?

18 Ond fel hyn y gwnaeth eich tadau chwi? ac oni ddûg ein Duw ni 'r holl ddrwg hyn arnom ni, ac ar y ddinas hon? a chwithau ydych yn chwanegu digoſaint ar Iſrael, trwy halogi y Sabboth.

19 A phan dywyllaſei pyrth Ieruſalem cyn y Sabboth, yr erchais gau y dorau, ac a orchymynnais nad agorid hwynt, hyd wedi 'r Sabboth: a mi a oſodais *rai* o'm gweiſion wrth y pyrth, ſel na ddelei baich i mewn ar ddydd y Sabboth.

20 Felly y marchnad-wŷr, a gwerth-wyr pôb peth gwerthadwy, a letteuaſant o'r tu allan i Ieruſalem, vn-waith neu ddwy.

21 A mi a dyſtiolaethais yn eu herbyn hwynt, a'a dywedais wrthynt, pa ham yr ydych chwi yn aros tros nôs wrth y mûr? os gwnewch ejlwaith, mi a eſtynnaf fy llaw i'ch erbyn. O'r pryd hwnnw ni ddaethant ar y Sabboth *mwyach*.

22 A mi a ddywedais wrth y Leſiaid am iddynt ymlanhau, a dyfod i gadw y pyrth, gan ſancteiddio y dydd Sabboth: *am* hyn hefyd cofia fi fy Nuw, ac arbed fi yn ôl ‖ lliaws dy drugaredd.

23 Yn y dyddiau hynny hefyd y gwelais Iddewon † a briodaſent Aſcodieſaid, Ammoniaid, a' Moabieſaid, yn wragedd *iddynt*.

24 A'i plant hwy oedd yn l'eſaru *y naill* hanner o'r Aſcodi-aec, ac heb fedru ymddiddan yn Iaith yr Iddewon; ond yn ôl tafodiaith † y ddau bar bobl.

¶ Neu, *diſgwaſg.*

25 Yna 'r ymryſonais ſi hwynt, ac y ¶ melldithiais hwynt, tarewais hefyd rai o honynt, ac a bliciais eu gwallt hwynt: ac mi a'i tyngais hwynt drwy Dduw, *gan dywedyd*, na roddwch eich merched iw meibion hwynt, ac na chymmerwch o'i merched hwynt i'ch meibion, nac i chwi eich hunain.

26 Ond o achos y rhai hyn y pechodd Salomon brenin Iſrael? er na bu brenin cyffelyb iddo ef ym myſc cenhedloedd lawer, yr hwn oedd hôff gan ei Dduw, a Duw a'i gwnaeth ef yn frenin ar holl Iſrael: etto * gwragedd dieithr a wnaethant iddo ef bechu.

*1. Bren. 11. 1. eccluſ. 47. 19.

27 Ai arnoch chwi y gwrandawn, i wneuthur yr holl ddrygioni mawr hwn, gan drofleddu yn erbyn ein Duw, drwy briodi gwragedd dieithr?

28 Ac vn o feibion Ioiada fab Eliaſib yr archoffeiriad, *oedd* ddaw i Sanbalat yr Horoniad: yr hwn a ymlidiais i oddi wrthif.

29 O ſy Nuw cofia hwynt, am † iddynt halogi 'r offeiriadaeth, a chyſammod yr offeiriadaeth, a'r Leſiaid. † *Heb. halogi.*

30 Yna y glanheais hwynt oddi wrth bôb eſtron; goſodais hefyd orchwyliaethau i'r offeiriaid, ac i'r Leſiaid, pôb vn yn ei waith,

31 Ac at goed yr offrwm mewn amſerau nodedic, ac at y flaen-ffrwythau. Cofia fi ô ſy Nuw er daioni.

¶ LLYFR ESTHER.

PEN. I.

1 *Ahaſuerus yn gwneuthur gwleddoedd brenhinol.* 10 *Yn anfon i gyrchu atto y frenhines Vaſthi, a hithau yn gwrthod dyfod.* 13 *Ahaſuerus, trwy gynghor Memucan, yn gwneuthur cyfraith ar fod o'r gwyr yn ben ar tu gwragedd.*

YN nyddian Ahaſuerus, (eſe yw Ahaſuerus yr hwn oedd vn teyrnaſu o India hyd Ethiopia, *ſef ar* gant, a ſaith ar hugain o daleithiau.)

2 Yn y dyddiau hynny pan eiſteddodd y brenin Ahaſuerus ar o ſ. ddſa ei frenhiniaeth, yr hon *oedd* yn * Suſan y breuhin-llys:

*Nehe. 1. 1.

3 Yn y drydedd flwyddyn o'i deyrnaſiad, eſe a wnaeth wledd iw holl dywyſogion, a'i weiſion; cadernid Perſia, a Media, y rheglawiaid, a thywyſogion y taleithiau *oedd* gar ei fron ef:

4 Fel y dangoſei eſ. gyfoeth *a* gogoniant ei deyrnas, ac anrhydedd *a* phrydfer-thwch ei fawredd, ddyddiau lawer, *ſef* cant a phedwar vgain o ddyddiau.

5 Ac wedi gorphen y dyddiau hynny, y brenin a wnaeth i'r holl bobl a gafwyd yn Suſan y brenhin-llys, o'r mwyaf hyd y lleiaf, wledd *dros* ſaith niwrnod, ynghyntedd gardd palâs y brenin.

¶ *Neu, gleiſion.*

6 *Lle 'r oedd lleni* gwynion, gwyrddion, a ¶ rhudd-gochion, wedi eu cylymmu â llinynau ſidan, ac a phorphor, wrth fodrwyau arian, a cholofnau marmor: y gwelân *oedd* o aur ac arian, ar balmant o *faen* Griſial, a Marmor, ac Alabaſter, a Iaſpſt.

7 Ac yſed dhod *yr oeddynt* mewn lleſtri aur, a chyfnewid amryw leſtri, a gwin brenhinawl lawer, yn ôl † gallu y brenin.

† *Hebr. law.*

8 Yr yſed hefyd *oedd* wrth ddefod, nid *oedd* neb yn cymhell: canys goſodaſei y brenin *orchymyn* ar bôb ſwyddwr o *fewn* ei dŷ, ar wneuthur yn ôl ewyllys pawb.

9 Y frenhines Vaſthi hefyd a wnaeth wledd i'r gwragedd, *yn* y brenhin-dŷ *oedd* eiddo Ahaſuerus y brenin.

10 Ar y ſeithfed dydd, pan oedd lawen calon y brenin gan win, eſe a ddywedodd wrth Mehuman, Bizzha, Harbona, Bigtha, ac Abagtha, Zethar, a Charcas, y ſaith ¶ ſtafellydd oedd yn gweini ger bron y brenin Ahaſuerus,

¶ *Neu, Eunuch.*

11 Am gyrchu y frenhines Vaſthi o flaen y brenin, yn y frenhinawl goron, i ddangos i'r bobloedd, ac i'r tywyſogion ei glendid hi; canys glân yr golwg ydoedd hi.

12 Ond y frenhines Vaſthi a wrthododd ddyfod wrth air y brenin drwy law ei ſtafellyddion: am hynny y llidiodd y brenin yn ddirfawr, a'i ddigloneddd ef a ennynodd ynddo.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y doethion oedd yn gwybod yr amſerau: (canys felly yr oedd arfer y brenin tuac at bob rhai a fyddei yn gwybod cyfraith a barn,

14 A nefaf atto ef *oedd* Carſena, Sethar, Admatha, Tarſis, Meres, Marſena, a Memucan, * ſaith dywyſog Perſia a Media, y rhai oedd yn gweled wyneb y brenin, *ac* yn eiſtedd yn gyntaf yn y frenhiniaeth.) * *Ezra* 7. 14.

15 Beth ſydd iw wneuthur wrth y gyfraith i'r frenhines Vaſthi, am na wnaeth hi archiad y brenin Ahaſuerus drwy law 'r ſtafellyddion?

16 Yna Memucan a ddywedodd ger bron y brenin a'r tywyſogion, nid yn erbyn y brenin yn vnic y gwnaeth Vaſthi y frenhines ar fai; onid yn erbyn yr holl dywyſogion hefyd a'r holl bobloedd *ſydd* drwy holl daleithiau y brenin Ahaſuerus:

17 Canys gweithred y frenhines a â allan at yr holl wragedd, fel y tremygant eu gwŷr yn eu golwg eu hun, pan ddywedont, y brenin Ahaſuerus a archodd gyrchu Vaſthi y frenhines o'i flaen, ond ni ddaeth hi.

18 Arglwyddeſau Perſia a Media, y rhai a glywſant weithred y frenhines, a ddywedant heddyw wrth holl dywyſogion y brenin: felly *y bydd* mwy nâ digon o ddirmyg, a digter.

19 Os † bydd bodlon gan y brenin, eled brenhinawl orchymyn oddi wrtho, ac ſerſenner ef ym myſc cyfreithiau y Perſiaid a'r Mediaid, fel na throſſedder ef; na ddêl Vaſthi *mwy* ger bron y brenin Ahaſuerus, a rhodded y brenin ei brenhinfraint hi iw chyfeilles, yr hon ſydd well nâ hi. † *Heb. da fydd.*

20 A phan glywer gorchymyn y brenin, yr hwn a wnelo eſe, drwy ei holl frenhiniaeth, yr hon ſydd fawr; yna 'r holl wragedd a roddant anrhydedd iw gwŷr, o'r mwyaf hyd y lleiaf.

21 A da oedd y peth yngolwg y brenin, a'r tywyſogion: a'r brenin a wnaeth ar ôl gair Memucan.

22 Canys eſe a anfonodd lythyrau i holl daleithiau y brenin, ſe i bôb talaith yn ôl ei ſcrifen ac at bôb pobl yn ôl en tafodiaith eu hun; ar fod pob gŵr yn arglwyddiaethu yn ei dŷ ei hun, † a chyhoeddi *hyn* yn ôl tafodiaith pob thyw bobl. † *Heb.*

PEN. II.

1 *Dewis brenhines i Ahaſuerus o ſyſe y gwyryſon glanaf.* 5 *Mordecai tad-maith Eſther.* 8 *Hogai yn gweled Eſther yn mêt nag yr vn o'r lleill.* 12 *Y modd y glanhâid y gwyryſon, ac yr aeni i mewn at y brenhin.* 15 *Eſther yn rhyngu bodd y brenin*

brenin yn erbyn, ac yn cael ei gwneuthur yn frenhines. 21 *Mordecai yn datcudio bradwriaeth, ac yſcrifennu hynny yn y Cronicl.*

WEdi y pethau hyn, pan lonyddodd digllonedd y brenin Ahaſſerus, eſe a gofiodd Vaſthi, a'r hyn a wnelſei hi, a'r hyn a farnaſid arni.

2 Am hynny gweiſion y brenin, y rhai oedd yn gweini iddo, a ddywedaſant, ceiſier i'r brenin langceſau têg yr olwg o weryſon.

3 A goſoded y brenin ſwyddogion drwy holl daleithiau ei frenhiniaeth, a chaſclant hwythau bôb llangces dêg yr olwg, o wyryf, i Suſan y brenhin-llys, i dŷ y gwragedd, tan law ‖Hege ſtaſellydd y brenin, ceidwad y gwragedd; a rhodder iddynt bethau iw glanhau.

4 A'r llangces a fyddo dâ yngolwg y brenin, a deyrnaſa yn lle Vaſthi. A da oedd y peth hyn yngolwg y brenin, ac felly y gwnaeth eſe.

5 Yn Suſan y brenhin-llys yr oedd rhwy Iddew, a'i enw Mordecai mab Iaïr, ſab Simei, ſab Cis, gŵr o Iemini,

6 Yr hwn a ddygaſid o Ieruſalem gyd â'r gaethglud * a gaeth-gludaſid gyd â Ieconiah brenin Iuda, yr hwn a ddarſuaſei i Nabuchodonoſor brenin Babilon ei gaeth-gludo.

7 Ac eſe a ſagaſei Hadaſſah (honno yw Eſther,) merch ei ewythr ei frawd ei dad, canys nid oedd iddi dad, na mam: a'r llangces oedd †weddiddi-lwys, a glân yr olwg, a phan ſuaſei ei thad a'i mam hi farw, Mordecai a'i cymmeraſei hi yn ferch iddo.

8 A phan gyhoeddwyd gair y brenin, a'i gyfraith, pan gaſclaſid helyd langceſau lawer i Suſan y brenhin-llys, tan law Hegai; cymmerwyd Eſther i dŷ y brenin, tan law Hegai ceidwad y gwragedd.

9 A'r llangces oedd † dêg yn ei olwg ef, a hi a gafodd ffafor ganddo, am hynny eſe ar frys a barodd roddi iddi bethau iw glanhau, a'i rhannau, a rhoddi iddi ſaith o langceſau golygus, o dŷ 'r brenin; ac eſe a'i † ſymmydodd hi a'i llangceſau, i'r lle goreu yn nhŷ y gwragedd.

10 Ond ni ſynegaſai Eſther ei phobl, na'i chenedl: canys Mordecai a orchymynaſei iddi nad ynge nei.

11 A Mordecai a rodiodd beunydd o flaen cyntedd tŷ 'r gwragedd, i wybod † llwyddiant Eſther, a pherth a wnelid iddi.

12 A phan ddigwyddei amſer pob llangces i ſyned i mewn at y brenin Ahaſſerus, wedi bod iddi hi yn ôl defod y gwragedd ddeuddeng-mis (canys felly y cyflawnid dyddiau eu putredigaethau hwynt, chwe mis mewn olew myrh, a chwe mis mewn pêr-aroglau, a phethau eraill i lânhau y gwragedd.)

13 Yna fel hyn y deuei y llangces at y brenin; pa beth bynnac a ddyweder hi *am dano* a roddid iddi, i ſyned gyd â hi o dŷ 'r gwragedd i dŷ 'r brenin.

14 Gyd â'r hwyr yr ai hi i mewn, a'r boreu hi a ddychwelei i dŷ arall y gwragedd tan law Saaſgaz ſtaſellydd y brenin, ceidwad y gordderchadon: ni ddeuei hi i mewn at y brenin mwyach, oddieithr i'r brenhin ei chwennych hi, a'i galw hi wrth ei henw.

15 A phan ddigwyddodd amſer Eſther merch Abihail ewythr Mordecai, (yr hon a gymeraſei eſe yn ferch iddo) i ſyned i mewn at y brenin, ni cheiſiodd hi ddim ond yr hyn a ddywedaſei Hegai ſtaſellydd y brenin, ceidwad y gwragedd: ac Eſther oedd yn cael ffafor yngolwg pawb a'r oedd yn edrych arni.

16 Felly Eſther a gymmerwyd at y brenin Ahaſſerus iw frenhin-dŷ ef, yn y degfed mis, (honno yw mis Tebeth:) yn y ſeithfed flwyddyn o'i deyrnaſiad ef.

17 A'r brenin a hoffodd Eſther rhagor yr holl wragedd, a hi a gafodd ffafor a charedigrwydd yn ei wydd ef, rhagor yr holl wryfon; ac eſe a oſododd y deyrn-goron ar ei phen hi, ac a'i gwnaeth yn frenhines yn lle Vaſthi.

18 Yna y gwnaeth y brenin wledd fawr iw holl dywyſogion, a'i weiſion, ſef gwledd Eſther; a ceſe a wnaeth † ydd-did i'r taleithiau, ac a roddodd roddion yn ôl gallu y brenin.

19 A phan gaſclwyd y gwryfon yr ail waith, yna Mordecai oedd yn eiſtedd ym mhorth y brenin.

20 Nid oedd Eſther yn mynegi ei chenedl, na'i phobl, megis y gorchymynaſei Mordecai iddi: canys Eſther oedd yn gwneuthur yr hyn a ddywedei Mordecai, ſel *cynt pan* oedd hi yn ei meithrin gyd ag ef.

21 Yn y dyddiau hynny (pan oedd Mordecai yn eiſtedd ym mhorth y brenin) y llidiodd ‖ Bigthan, a Theres, dau o ſtaſellyddion y brenin, *ſef* o'r rhai oedd yn cadw y trothwy, a cheſaſant eſtyn llaw yn erbyn y brenin Ahaſſerus.

22 A'r peth a wybu Mordecai, ac eſe a'i mynegodd i Eſther y frenhines; ac Eſther a'i dywedodd wrth y brenin, yn enw Mordecai.

23 A phan chwiliwyd y peth, fe a gafwyd *felly*, am hynny y crogwyd hwynt ill dau ar bren: ac ſcrifennwyd *hynny* mewn llyfr Cronicl ger bron y brenin.

PEN. III.

1 *Ahaſuerus yn dyrchafu Haman, ac yntau, am i Mordecai ei ddiyſtyru yn ceiſio dial ar yr holl Iuddewon,* 7 *Ac yn bwrw coel-bren.* 8 *A thrwy ewyllys yn cael gan y brenin wneuthur cyfraith i ladd yr holl Iuddewon.*

WEdi y pethau hyn, y brenin Ahaſſerus a fwrhaodd Haman fab Hammedatha * yr Agagiad, ac a'i derchafodd ef a goſododd hefyd ei orſeddfainge ef goruwch yr holl dywyſogion *oedd* gyd ag ef.

2 A holl weiſion y brenin, y rhai *oedd* ym mhorth y brenin, oedd yn ymgrymmu, ac yn ymoſtwng i Haman, canys felly y gorchymynaſei 'r brenin am dano ef: ond nid ymgrymmodd Mordecai, ac nid ymoſtyngodd.

3 Yna gweiſion y brenin, y rhai *oedd* ym mhorth y brenin, a ddywedaſant wrth Mordecai, pa ham yr ydwyt ti yn troſſeddu gorchymyn y brenin.

4 Ac er eu bod hwy beunydd yn dywedyd wrtho *fel hyn*, etto ni wrandawei eſe arnynt hwy: am hynny y mynegaſant i Haman, i edrych a ſaſei gelrian Mordecai, canys eſe a ſynegaſei iddynt mai Iddew *ydoedd* eſe.

5 A phan welodd Haman nad oedd Mordecai yn ymgrymmu, nac yn ymoſtwng iddo, Haman a lanwyd o ddigllonedd.

6 Er hynny diyſtyr oedd ganddo yn ei olwg ei hun eſtyn llaw yn erbyn Mordecai ei hunan: (canys mynegaſent iddo bobl Mordecai:) am hynny Haman a geiſiodd ddiſetha 'r holl Iddewon, y rhai *oedd* drwy holl frenhiniaeth Ahaſſerus, *ſef* pobl Mordecai.

7 Yn y mîs cyntaf, (hwnnw yw mis Niſan) yn y ddeuddegfed flwyddyn i'r brenin Ahaſſerus, eſe a barodd ſwrw Pwr (hwnnw yw y coelbren) ger bron Haman, o ddydd i ddydd, ac o fis i fis, *hyd* y deuddegfed *mis*, hwnnw yw mis Adar.

8 A Haman a ddywedodd wrth y brenin Ahaſferus; y mae rhyw bobl waſcaredic, a gwahanedic yn mhlith y bobloedd drwy holl daleithiau dy frenhiniaeth; a'i cyfreithiau hwyut ſy yn ymrafaelio oddi wrth yr holl bobl, ac nid ydynt yn gwneuthur cyfreithiau y brenin, am hynny nid buddiol i'r brenin eu ‖ dioddef hwynt.

‖ Neu, cymmyn.

9 O bydd bodlon gan y brenin, ſcrifenner † am eu difetha hwynt: a dengmil o dalentau arian a † gaſaf ar ddwylo y rhai a wnânt y weithred hon, iw dwyn i dryſorau y brenin.

† Hebr. iw difetha. † Hebr. dwyſaſs.

10 A thynnodd y brenin ei fodrwy oddi am ei law; ac a'i rhoddes i Haman fab Hamedatha yr Agagiaid ‖ gwrthwynebwr yr Iddewon.

‖ Neu, gorthrymmwr.

11 A'r brenin a ddywedodd wrth Haman, rhodder yr arian i ti, a'r bobl i wneuthur a hwynt fel y byddo da yn dy olwg.

12 Yna y galwyd ſcrifenyddion y brenin yn y mîs cyntaf, ar y trydydd dydd ar ddêc o'r mis hwnnw, ac yr ſcrifenwyd yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Haman, at bendefigion y brenin, ac at y dugiaid *oedd* ar bob talaith, ac at dywyſogion pob pobl, i bob talaith yn ôl ei ſcrifen, ac *at* bob pobl yn ôl eu taſod-iaith; yn enw y brenin Ahaſferus yr ſcrifennaſid, a'ca modrwy y brenin y ſelaſid *hyn.*

13 A'r llythyrau a anfonwyd gyd â'r rhedeg wŷr i holl daleithiau y brenin; i ddinyſtrio, i ladd, ac i ddifetha'r holl Iddewon, yn ieuainge, ac yn hên, yn blant, ac yn wragedd, mewn un dydd, *ſef* ar y trydydd *dydd* ar ddêc o'r deuddegfed mîs, (hwnnw *yw* mis Adar,) ac i ſclyfaethu eu hyſpail hwynt.

14 Teſtyn yr ſcrifen i roi gorchymyn ym mhob talaith a gyhoeddwyd i'r holl bobloedd, i fod yn barod erbyn y diwrnod hwnnw.

15 Y rhedeg-wŷr a aethant wedi eu cymmell drwy air y brenin, a'r gorchymyn a roddaſid yn Suſan y brenhin-llys: y brenin hefyd, a Haman a eiſteddaſant i yfed, a dinaſyddion Suſan oedd yn athrift.

PEN. IIII.

1 Mawr alar Mordecai a'r Iuddewon. 4 Eſther pan wybu hynny, ymdanſon at Mordecai, ac ymneu yn dangos iddi'r achos, ac yn ei chynghori i eiriol troſtynt hwy. 10 Hithau yn ymeſcuſodi, a Mordecai yn ei bygwth hi. 15 A hithau yn gofod ymprŷd, ac yn addaw eiriol troſtynt.

PAn wybu Mordecai yr hyn oll a wneſid, Mordecai a rwygodd ei ddillad, ac a wiſcodd ſachliain a lludw, ac a aeth allan i ganol y ddinas, ac a waeddodd â chwerw-lef vchel.

2 Ac eſe a ddaeth hyd o flaen porth y brenin: ouid ni *cheid* dyfod i borth y brenin mewn gwiſc o ſach.

3 Ac ym mhob talaith, a lle, a'r y daethei gair y brenin a'i orchymyn *iddo, yr oedd* galar mawr gan yr Iddewon, ac ympryd, ac wyloſain, ac oer-nad; a † llawer a orweddent mewn ſach-liain, a lludw.

† Hebr. ſach liain a lludw a dentid tan lawer.

4 Yna llangceſan Eſther a'i † ſtafellyddion hi a ddaethant, ac a fynegaſant *hynny* iddi hi, a'r frenhines a driſtaodd yn ddirfawr; a hi a ddanfonodd wiſcoedd i ddilladu Mordecai, ac i dynnu ymmaith ei ſach-liain eſoddi am dano, ond ni chymmerei eſe *hwynt.*

† Hebr. Eunuchiaid.

5 Am hynny Eſther a alwodd ar Hatach *un* o ſtafellyddion y brenin, yr hwn a oſodaſei eſe *i waſanaethu* o'i blaen hi; a hi a orchymynnodd iddo am Mordecai, fynnu gwybod pa beth *oedd* hyn, ac am ba beth *yr oedd* hyn.

6 Yna Hatach a aeth allan at Mordecai i heol y ddinas, yr hon *ſydd* o flaen porth y brenin.

7 A Mordecai a fynegodd iddo'r hyn oll a ddigwyddaſei iddo; a ſwm yr arian y rhaid a addawſei Haman eu talu i dryſorau y brenin, am yr Iddewon iw difetha *hwynt.*

8 Ac efe a roddodd iddo deſtyn yſcrifen y gorchymyn a oſodaſid yn Suſan *iw* dinyſtrio hwynt, iw ddangos i Eſther, ac *iw* fynegi iddi, ac i orchymyn iddi fyned i mewn at y brenin i ymbil ag oſe, ac i ymnhêdd o'i flaen eſ dros ei phobl.

9 A Hatach a ddaeth ac a fynegodd i Eſther eiriau Mordecai.

10 Ac Eſther a ddywedodd wrth Hatach, ac a orchymynnodd iddo *ddywedyd* wrth Mordecai.

11 Holl weiſion y brenin, a phobl taleithiau y brenin, ydynt yn gwybod, mai pa ŵr bynnac, neu wraig a ddelo i mewn at y brenin i'r cyntedd nefaf i mewn, heb ei alw, yn o'i gyfreithiau eſ yw ei farwolaethu eſ, oddieithr yr hwn yr eſtynno'r brenin y deyrn-wialen aur iddo, ſel y buddo byw: ac mîn galwyd i ddyfod i mewn at y brenin, bellach *er* ys deng-nhiwrnod ar hugain.

12 A hwy a fynegaſant i Mordecai eiriau Eſther.

13 Yna Mordecai a ddywedodd am iddynt atteb Eſther; na ſeddwl yn dy galon y diengi yn nhŷ'r brenin rhagor yr holl Iddewon.

14 O herwydd os tewi â ſon a wnei di y pryd hyn eſmwythder ac ymwared a gyfyd i'r Iddewon o le arall, eithen a thŷ dy dâd a gyfrgollir: a phwy ſydd yn gwybod ai o herwydd y fath amſer a hyn y daethoſt ti i'r frenhiniaeth?

15 Yna Eſther a ddywedodd am atteb Mordecai *ſel hyn,*

16 Dôs, a chaſel yr holl Iddewon a geffer yn Suſan, ac ympryd wch droſofi, na ſwytewch hefyd, ac nac yfwch *dros* dri-diau, nôs na dydd; a minneu a'm Hanceſau a ympryd iaf felly; ac felly'r âf i mewn at y brenin, yr hwn *beth* nid yw gyfreithlon, ac o derfydd am danaf, darfydded.

17 Felly Mordecai a aeth ymmaith, ac a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Eſther iddo.

PEN. V.

1 Eſther wrth anturio ar ſlafor y brenin, yn cael yſtyn atti y deyrn-wialen aur, ac yn gwahodd y brenin a Haman i'r wledd. 6 a chwedi cael cyſſur gan y brenin am y peth yr oedd hi yn ei geiſio, yn ox gwahodd hwy dranoeth i wledd arall. 9 Haman yn falch o'i godiad, yn dirmygu ſanbo ſod Mordecai yn ei ddiyſtyru ef, 14 a thrwy gyngor Zeres yn gwneuthur crocbren iddo ef.

AC ar y trydydd dydd, Eſther a ymwiſcodd *mewn* brenhinawl *wiſcoedd*, ac a ſaſodd yng-hyntedd tŷ'r brenin o'r tu fewn, ar gyfer tŷ'r brenin: a'r brenin oedd yn eiſtedd ar ei deyrn-gader yn y brenhin-dŷ gyferbyn â drws y tŷ.

2 A phan welodd y brenin Eſther y frenhines yn ſefyll yn y cyntedd, hi a gafodd ffafor yn ei olwg ef: a'r brenin a eſtynnodd * y deyrn-wialen aur *oedd* yn ei law ef, tu ag at Eſther; ac Eſther a neſſaodd, ac a gyffyrddodd â phen y deyrn-wialen.

* Neu, 63b.

3 Yna y brenin a ddywedodd wrthi, beth a fynnit ti, y frenhines Eſther? a pha beth *yw* dy ddeiſyfiad? * hyd yn hanner y frenhiniaeth, ac fe a'i rhoddir it.

* Neu, 63b.

4 A dywedodd Eſther, o rhynga bodd i'r brenin, deled y brenin a Haman heddyw, i'r wledd a wneuthum iddo.

5 A'r

5 A'r brenin a ddywedodd, perwch i Haman fryſſio i wneuthur yn ôl gair Eſther ſelly y daeth y brenin a Haman i'r wledd a wnaethei Eſther.

6 A'r brenin a ddywedodd wrth Eſther ynghyſſedd ych gwin, beth yr wyt ti yn ei ofyn, ac ſe a roddir i ti? a pheth yr wyt ti yn ei geiſio? *gofyn* hyd yn hanner y frenhiniaeth, ac ſe a'i cwpleir.

7 Ac Eſther a atteboddac a ddywedodd, fy nymuniad, a'm deiſyfiad *yw*.

8 O chefais ffafor yngolwg y brenin, ac o rhyglydd bodd i'r brenin roddi fy nymuniad, a gwneuthur fy neiſyfiad; deled y brenin a Haman i'r wledd a'rlwywyr iddynt, ac y foruy gwnâf yn ôl gair y brenin.

9 Yna Haman a aeth allan y dwthwn hwnnw yn llawen, ac yn hyfryd ei galon: ond pan welodd Haman Mordecai ym mhorth y brenin, na chyfodaſei eſe, ac na ſyflaſei erddo ef, Haman a gyflawnwyd o ddigllonedd yn erbyn Mordecai.

10 Er hynny Haman a ymattaliodd, a phan ddaeth iw dŷ ei hun, eſe a anfonodd, ac a †alwodd am ei gredigion, a Zeres ei wraig.

11 A Haman a adroddodd iddynt ogoniant ei gyfoeth ac amldra ei feibion, a'r hyn oll y mawrhaſei y brenin ef ynddynt, ac ſel y derchafaſei *y brenin* ef goruwch y tywyſogion, a gweiſion y brenin.

12 A dywedodd Haman heſyd, ni wahoddodd Eſther y frenhines *neb* gyd â'r brenin i'r wledd a wnaethei hiſonid nyſi; ac y foru heſyd i'm gwahoddwyd atti hi gyd â'r brenin.

13 Ond aid yw hyn oll yn lleſſu i mi, tra fyddwiſi yn gweled Mordecai'r Iddew yn eiſtedd ymmhorth y breuin.

14 Yna y dywedodd Zeres ei wraig, a'i holl garedigion wrtho, paratoes pren o ddec cufydd a deugain o uchder, a'r boreu dywed wrth y brenin am grogi Mordecai arno; yna dôs gyd â'r brenin i'r wledd yn llawen. A da oedd y peth ger bron Haman, am hyny eſe a baratôdd y *croc*-pren.

PEN. VI.

1 *Ahaſuerus wrth ddarllein yn y Cronicl am y gwaſanaeth da a wnaethei Mordecai iddo yn gofidus am wneuthur tâl iddo.* 4 *Haman wrth geiſio peri crogi Mordecai, mewn anwybod yn rhoi cynghor i berlidio goel parch,* 12 *yn cwyno mor drwch ſiaſi, a'r eiddo ei hun yn dangos iddo ei dynged.*

YNoſon honno, cwſc y brenin a gilfodd ymmaith; am hynny eſe a archodd ddwyn llyfr eſſiadwriaethau haneſion yr amſeroedd, a darllenwyd hwynt ger bron y brenin.

2 Yna y cafwyd yn ſcrifennedic yr hyn a fynegaſei Mordecai am ‖ Bigthana, a Theres, dau o ſtafellyddion y brenin, o'r rhai oedd yn cadw y trothwy; *ſef* y rhai a geiſiaſent eſtyn llaw yn erbyn brenin Ahaſferus.

3 A dywedodd y brenin, pa anrhydedd, neu fawredd, a wnaed i Mordecai am hyn? a gweiſion y brenin, *ſef* ei wenidogion eſa ddywedaſant, ni wnaed dim erddo eſ.

4 A'r brenin a *ddywedodd*, pwy *ſydd* yn y cyntedd? (a Haman a ddaethei i gyntedd neſaf allan ŷ'r brenin, i ddywedyd wrth y brenin am grogi Mordecai ar y pren a baratoeſei eſe iddo.)

5 A gweiſion y brenin a ddywedaſant wrtho, wele Haman yn ſefyll yn y cyntedd. A dywedodd y brenin, deled i mewn.

6 A phan ddaeth Haman i mewn, dywedodd y brenin wrtho; beth a wneir i'r gŵr y mae y brenin yn ewyllyſio ei † anrhydeddu? (yna Haman a ddywedodd yn ei galon, i bwy yr ewyllyſia y brenin wneuthur anrhydedd yn ſwy nag i mi?)

7 A Haman a ddywedodd wrth y brenin, y gŵr y mae y brenin yn chwennych ei † anrhydeddu, *† Hebr. awyddo.*

8 Dygant y wiſc frenhinawl *iddo* yr hon a wiſc y brenin; a'r march y merchyg y brenin arno, a rhodder y frenhinawl goron am ei ben ef: *iddo.*

9 A rhodder y wiſc, a'r march, yn llaw yn o dywyſogion arderchocaf y brenin, a gwiſcant am y gŵr y mae y brenin yn chwennych ei anrhydeddu, a pharaſt iddo farchog-eth ar y march drwy heol y ddinas, a chyhoeddant o'i flaen ef, Fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae y brenin yn chwennych ei anrhydeddu.

10 Yna y brenin a ddywedodd wrth Haman, bryſſia, cymmer y wiſc a'r march, fel y lleſeraiſt, a gwna felly i Mordecai yr Iddew, yr hwn ſydd yn eiſtedd ym mhorth y brenin: na âd † heb wneuthur ddim o'r hyn oll a leſeraiſt. *† Hebr. i adaw.*

11 Felly Haman a gymmerth y wiſc a'r march, *gwiſgo* ac a wiſcodd am Mordecai; ac a wnaeth heſyd *a'r, &c.* iddo farchogaeth drwy heol y ddinas, ac a gyhoeddodd o'i flaen ef, Fel hyn y gwneir i'r gŵr y mae y brenin yn mynnu ei anrhydeddu.

12 A dychwelodd Mordecai i borth y brenin: a Haman a fryſiodd iw dŷ ynalarus wedi gorchuddio ei ben.

13 A Haman a adroddodd i Zeres ei wraig ac iw holl garedigion, yr hyn oll a ddigwyddaſei iddo. Yna ei ddoethion, a Zeres ei wraig, a ddywedaſant wrtho, os o hâd yr Iddewon *y mae* Mordecai, yr hwn y dechreuaiſt ſyrthio o'i flaen, ni orchfygi mo honaw, onid gan ſyrthio y ſyrthi o'i flaen ef.

14 Tra'r oeddynt hwy etto 'n ymddiddan ag ef, yſtafellyddion y brenin a ddaethant, ac a gyrchaſant Haman ar frys i'r wledd a wnaeſei Eſther.

PEN. VII.

1 *Eſther wrth wneuthur croeſaw i'r brenin ac i Haman, yn gofyn ei beiniocs ti bun a'i phobl,* 5 *yn achwyn ar Haman,* 7 *a'r brenin yn ei ddig, wrth glywed ſôn am y croc-pren a wnaethai Haman i Mordecai, yn peri ei grogi ef ar hynny.*

FElly daeth y brenin a Haman i † gyfeddach gyd ag Eſther y frenhines. *† Hebr. yſed.*

2 A dywedodd y brenin wrth Eſter dracheſn yr ail dydd, wrth gyfeddach y gwin, beth *yw* dy ddymuniad Eſther y frenhines, ac ſe a roddir i ti? a pha beth *yw* dy deiſyfiad? *gofyn* hyd yn hanner y deyrnas, ac ſe a'i cwpleir.

3 A'r frenhines Eſther a atteboddac a ddywedodd, o chefais ffafor yn dy olwg di ô frenin, ac o rhyglydda bodd i'r brenin, rhodder i mi fy eniocs ar fy nymuniad, a'm pobl ar fy neiſyfiad.

4 Canys gwerthyd ni, myfi a'm pobl ‖ i'n dinſtrio, i'n lladd, ac i'n diſetha: ond pe gwerthaſid ni yn gaeth-weiſion, ac yn gaeth-forwyſion, mi a dawſwn â ſôn, er mad *yw* y gwrthwynebwr yn cyſtadlu colled y brenin. *‖ Nyni. fel yn diſtrio, i'n lladd, &c. nifstriwn, &c.*

5 Yna y lleſaredd y brenin Ahaſferus, ac y dywedodd wrth Eſther y frenhines, pwy yw hwnnw, a pha le y mae efe, yr hwn † a glywei ar ei galon wneuthur ſelly? *† Hebr. y llawenodd ei galon ef i wnc.*

6 A dywedodd Eſther, y gwrthwynebwr a'r gelyn *yw* 'r Haman ddrygionus hwn. Yna Haman a ofnodd ‖ ger bron y brenin, a'r frenhines.

7 A'r brenin a gyfodedd yn ei ddigllonedd o gyfeddach y *gwin, at a aeth* i ardd y palâs: a Haman *yn ymofyn* a ſafodd i ymbil ag Eſther y frenhines am ei eniocs; canys eſe a welodd fod drwg wedi ei barottoi yn ei erbyn ef oddi wrth y brenin.

8 Yna

8 Yna y dychwelodd y brenin o ardd y palâs i dŷ cyfeddach y gwin, ac yr oedd Haman wedi ſyrthio ar y gwely *yr oedd* Eſther arno. Yna y dywedodd y brenin, ai treiſio y frenhines hefyd *y mae eſe* yn tŷ gyd â mi? *hwy'n gyntaf ac* yr aeth y gair allan o enau y brenin, hwy a orch-guddiaſant wyneb Haman.

9 A Harbona yn o'r ſtafellyddion a ddywedodd yngŵydd y brenin: wele hefyd y crocbren a baratôdd Haman i Mordecai, yr hwn a leſarodd ddaioni am y brenin, yn ſefyll yn nhŷ Haman, yn ddec cufydd a deugain o vchder: yna y dywedodd y brenin, crogwch ef ar hwnnw.

10 Felly hwy a grogaſant Haman, ar y pren a baraſei eſe ei ddarparu i Mordecai. Yna digllonedd y brenin a lonyddodd.

PEN. VIII.

1 Cyfoddiad Mordecai. 3 Eſther yn circhi am alw llythyrau Haman yn ol. 7 Abaſferus yn rhoi cennad i'r Iddewon i'w hamddiffyn eu hun. 15 Anrhydeddi Mordecai, a llawenydd yr Iuddewon.

YDwthwn hwnnw y rhoddodd y brenin Ahaſferus i'r frenhines Eſther dŷ Haman gwrthwyneb-ŵr, yr Iddewon; a Mordecai a ddaeth o flaen y brenin; canys Eſther a fynegaſei * beth *oedd* eſe iddi hi.

* Pen. 2.7.

2 A'r brenin a dynnodd ymaith y ſodrwy a gymmeraſei eſe oddi wrth Haman, ac a'i rhoddodd i Mordecai. Ac Eſther a oſododd Mordecai ar dŷ Haman.

3 Ac Eſther a leſarodd dracheſn ger bron y brenin, ac a ſyrthioid wrth ei draed ef, a wylodd hefyd, ac ymbiliodd ag ef am ſwrw ymmaith ddrygioni Haman yr Agagiad, a'i fwriad yr hwn a fwriadaſei eſe yn erbyn yr Iddewon.

4 A'r brenin a eſtynnodd * y deyrn-wialen aur tu ag at Eſther. Yna Eſther a gyfododd, ac a ſaſodd o flaen y brenin,

* Pen. 5.2.

5 Ac a ddywedodd, o bydd bodlon gan y brenin, ac o chefais ffafor o'i flaen ef, ac od ydyw y peth yn iawn ger bron y brenin, a minneu'n gymmeradwy yn ei olwg ef; ſcrifenner am alw yn ôl lythyrau bwriad Haman fab Hammedatha'r Agagiad, | y rhai a ſcrifennodd eſe i ddifetha'r Iddewon *ſydd* drwy holl daleithiau y brenin.

| *Neu, yr hwn a ſcrifennodd i diinifetrio &c.*

6 Canys pa fodd y gallaf edrych ar y drygfyd a gaiff fy mhobl? a pha fodd y gallaf edrych ar ddifetha fy nghenedl?

7 A'r brenin Ahaſerus a ddywedodd wrth Eſther y frenhines, ac wrth Mordecai yr Iddew; wele tŷ Haman a roddais i Eſther, a hwy a'i crogaſant ef ar y pren, am iddo eſtyn ei law yn erbyn yr Iddewon.

8 Scrifennwch chwithau hefyd dros yr Iddewon fel y gweloch yn dda, yn enw y brenin, ac inſeliwch â modrwy y brenin: canys yr ſcrifen a ſcrifennwyd yn enw y brenin, ac a ſeliwyd â modrwy y brenin, | *Gwêl, pen. 1.19.*

| ni all neb ei datroi.

9 Ynay galwyd ſcrifennyddion y brenin yr amſer hwnnw yn y trydydd mis (hwnnw *yw* y mis Sifan) ar y trydydd *dydd* ar hugain o honaw, ac ſcrifennwyd (yn ôl yr hyn oll a orchymmynnodd Mordecai) at yr Iddewon, ac at y rhaglawiaid, y pennaduriaid hefyd, a thywyſogion y taleithiau, y rhai *oedd* o Indïa hyd Ethiopia, *ſef* cant a ſaith ar hugain o daleithiau, i bob talaith wrth ei ſcrifen, ac *at* bob pobl yn ôl eu tafod iaith; at yr Iddewon hefyd yn ôl eu ſcrifen hwynt, ac yn ôl eu tafod-iaith.

10 Ac eſe a ſcrifennodd yn enw y brenin Ahaſferus, ac a'i ſeliodd â modrwy y brenin; a anfonodd lythyrau gyd â'r rhedegwyr yn marchogaeth ar feirch, dromedariaid, mulod, *a* ebolion ceſtig:

11 *Drwy* y rhai y caniadhaodd y brenin i'r Iddewon, y rhai *oedd* ym mhob dinas, ymgynnull, a ſefyll am eu heniocs, i ddiniſtrio, i ladd, ac i ddiſtetha holl allu y bobl a'r dalaith a oſodai arnynt, yn blant, ac yn wragedd, ac i ſelyſtha eu hyſpail hwynt,

12 Mewn vn dydd, drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus, *ſef* ar y trydydd *dydd* ar ddec o'r deddeſed mis, hwnnw *yw* mis * Adar.

13 Teſtyn yr ſcrifen i roddi gorchymyn ym mhob talaith, a † gyhoeddwyd i bob rhyw bobl; ac ar oſod yr Iddewon yn barod erbyn y diwrnod hwnnw i ymddial ar eu gelynion.

14 Y rhedeg-wŷr, y rhai oedd yn marchogaeth y dromedariaid *a'r* mulod, a aethant ar frŷs, wedi eu gyrru trwy air y brenin; a'r gorchymyn a roddaſid yn Suſan y brenhin-llys.

15 A Mordecai, a aeth allan o ŵydd y brenin mewn brenhinawl wiſc o rudd-goch, a gwyn, ac â choron fawr o aur, ac *mewn* dillad ſiain, a phorplan; a dinas Suſan a orfoleddodd, ac a lawenychodd.

16 I'r Iddewon yr oedd goleuni a llawenydd; a hyfrydwch, ac anrhydedd.

17 Ac ym mhob talaith, ac ym mhob dinas, lle y daeth gair y brenin a'i orchymyn, *yr oedd* llawenydd a hyfrydwch gan yr Iddewon, gwledd *ſefyd* a diwrnod daionus: a llawer o bobl y wlâd a aethant yn Iddewon, o blegit arſwyd yr Iddewon a ſyrthiaſei arnynt hwy.

PEN. IX.

1 Yr Iuddewon (trwy fod y llyodraeth-wyr, rhag ofn Mordecai, yn eu helpio hwynt) yn lladd eu gelynion, a deng mab Haman. 12 Aha ſerus a rodd-muniad Eſther, yn caniattau diwrnod eto i ladd, ac i gropi meibion Haman. 20 Gwnaethur ddiwrnod y Purim yn wyliau.

FElly yn y deuddeceſed mis (hwnnw *yw* mis Adar) ar y trydydd dydd ar ddec o honaw, pan neſſaodd gair y brenin a'i orchymyn *i'w* cyflawni; yn y dydd y gobeithiaſai gelynion yr Iddewon y caent ſuddugoliaethu arnynt, (ond yn gwrthwyneb i hynny *y bu*, canys yr Iddewon a arglwyddiaethaſant ar eu caſeion.)

2 Yr Iddewon a ymgynnullaſant yn eu dinaſoedd, drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus, i eſtyn llaw yn erbyn y rhai oedd yn ceiſio niwed iddynt; ac ni ſaſodd neb yn eu hwyneb, canys eu hofnyd a ſyrthiaſei ar yr holl bobloedd.

3 A holl dywyſogion y taleithiau, a'r penderigion a'r duguiaid, a'r rhai oedd yn gwneuthur y gwaith *oedd* eiddo'r brenin, oedd yn cynnorthwyo yr Iddewon; canys arſwyd Mordecai a ſyrthiaſei arnynt hwy.

4 Canys mawr *oedd* Mordecai yn nhŷ'r brenin, a'i glôd ef oedd yn myned drwy'r holl daleithiau: a herwydd y gŵr hwn Mordecai oedd yn myned rhagddo, ac yn cynnyddu.

5 Felly'r Iddewon a darawſant eu holl elynion â dyrnod y cleddyf, a lladdenigaeth, a deſtryw; a gwnaethant iw caſeion yn ôl eu hewyllys a hun.

6 Ac yn Suſan y brenhin-llys, yr Iddewon a laddaſant, ac a ddiſethaſant bum cant o wŷr.

7 Parſandatha hefyd, a Dalphon, ac Aſpatha,

8 Poratha hefyd, ac Adalia, ac Aridatha,

9 Parmaſt

9 Parmſta hefyd, ac Arifai, Aridai hefyd, a Jaizatha:

10 Deng-mab Haman fab Hammedatha, gwrthwynebwr yr Iddewon a laddaſant hwy; ond nid eſtynaſant eu llaw ar yr anrhaith.

11 Y dwthwn hwnnw nifer y lladdedigion yn Suſa yr brenhin-dŷ, a ddaeth ger bron y brenin.

12 A dywedodd y brenin wrth Eſther y frenhines, yr Iddewon a laddaſant, ac a ddiſethaſant yn Suſan y brenhinllys, bum cant o wŷr, a deng-mab Haman; yn y rhan arall o daleithiau y brenin beth a wnaethant hwy? beth gan hynny yw dy ddymuniad? ac fe a roddir it; a pheth yw dy ddeiſyfiad ymmhellach? ac fe a'i gwneir.

13 Yna y dywedodd Eſther, o rh glydda bodd yr brenin, caniadhaer y foru i'r Iddewon ſydd yn Suſan wneuthur yn ôl y gorchymyn heddyw; a throgant ddeng-mab Haman ar y pren.

14 A'r brenin a dywedodd am wneuthur felly, yr gorchymyn a roddwyd yn Suſan; a hwy a progaſant ddeng-mab Haman.

15 Felly y r Iddewon, y rhai oedd yn Suſan a ymgynullaſant ar y pedwerydd dydd ar ddec o fis Adar hefyd, ac a laddaſant drychant o wŷr yn Suſan: ond nid eſtynnaſant eu llaw ar yr yſpail.

16 A'r rhan arall o'r Iddewon, y rhai oedd yn nhaleithiau y brenin a ymgaſclaſant, ac a ſafaſant am eu henioes, ac a gawſant lonyddwch gan eu gelynion, ac a laddaſant bymtheng-mîl a thri ugain o'i caſeion; ond nid eſtynnaſant eu llaw ar yr anrhaith.

17 Ar y trydydd dydd ar ddec o fis Adar y lla hyn, ac ar y pedwerydd dydd ar dec † o honaw y gorphywyſaſant, ac y cynhaliaſant ef yn ddydd gwledd a gorfoledd.

18 Ond yr Iddewon, y rhai oedd yn Suſan, a ymgynullaſant ar y trydydd dydd ar ddêc o honaw; ac ar y pedwerydd dydd ar ddec o honaw; ac ar y pymthecfed o honaw y gorphywſaſant, a gwnaethant ef yn ddydd cyfeddach a llawenydd.

19 Am hynny Iddewon y pentrefydd, y rhai oedd yn trigo mewn dinaſoedd heb gaerau, oedd yn cynnal pedwerydd dydd ar ddêc o'r mîs Adar, mewn llawenydd a chyfeddach, ac yn ddiwrnod daionus, ac i anfon rhannau iw gilydd.

20 A Mordecai a ſcrifennodd y geiriau hyn, ac a anfonodd lythyrau at yr holl Iddewon oedd drwy holl daleithiau y brenin Ahaſferus, yn agos ac ym mhell,

21 I ordeinio iddynt gadw y pedwerydd dydd ar ddec o fis Adar, a'r pymthecfed dydd o honaw, bob blwyddyn;

22 Megis y dyddiau y cawſei yr Iddewon ynddynt lonydd gan eu gelynion, a'r mîs yr hwn a ddychwelaſei iddynt o drſtwch i lawenydd, ac o alar yn ddydd daionus: gan eu cynnal hwynt yn ddyddiau gwledd, a llawenydd, a phawb yn anfon anrhegion iw gilydd, a rhoddion i'r rhai anghenus.

23 A'r Iddewon a gymmeraſant arnynt wneuthur fel y dechreuaſant: ac fel yr ſcrifenaſei Mordecai attynt;

24 Canys Hanan mab Hammedatha 'r Agagiad, gwrthwyneb-wr yr holl Iddewon, a arfaethaſei yn erbyn yr Iddewon, am eu diſetha hwynt; ac eſe a fwriaſei Pwr (hwnnw yw y coelbren) iw † diniſtrio hwynt, ac iw diſetha.

25 A phan ddaeth † Eſther o flaen y brenin, eſe a archodd drwy lythyrau, ddychwelyd ei ddrwg fwriad eſ, yr hwn a fwriadodd eſe yn erbyn yr Iddewon, ar ei ben ei hun; a'i grogi ef a'i feibion ar y pren.

26 Am hynny y galwaſant y dyddiau hynny Pwrim, ar enw y ‖ Pwr; am hynny o herwydd holl eiriau y llythr hwn, ac o *ber wydd* y peth a welſent hwy am y peth hyn, a'r peth a ddigwyddaſei iddynt,

27 Yr Iddewon a ordeiniaſant, ac a gymeraſant arnynt, ac ar eu hâd, ac ar yr holl rai oedd yn yn â hwynt; † na phallai bod cynnal y ddau ddydd hynny, yn ôl eu ſcrifen hwynt, ac yn ôl eu tymmor, bob blwyddyn;

28 Ac *y dyddei* y dyddiau hynny iw cofio, ac iw cynnal drwy bob cenhedlaeth, a phob teulu, pob talaith, a phob dinas: ſef † na phallei y dyddiau Pwrim hynny, o ſyſc yr Iddewon, ac na ddarfyddei eu coffadwriaeth hwy o blith eu hâd.

29 Ac yſcrifennodd Eſther y frenhines merch Abihail, a Mordecai yr Iddew drwy en holl rym; i ſicrhau ail llythyr y Pwrim hwn.

30 Ac eſe a anfonodd lythyrau at yr holl Iddewon drwy y cant a'r ſaith dalaith ar hugain o frenhiniaeth Ahaſferus, *â* geiriau heddwch a gwirionedd,

31 I ſicrhau y dyddiau Pwrim hynny yn eu tymhorau, fel yr ordeiniaſei Mordecai yr Iddew, ac Eſther y frenhines, iddynt hwy, ac fel yr ordeiniaſent hwythau † troſtynt eu hun, a thros eu hâd, eiriau yr ymprydiau, a'i gweiddi.

32 Ac ymadrodd Eſther a gadarnhaodd achoſion y *dyddiau* Pwrim hynny; ac yſcrifennwyd *hyn* mewn llyfr.

PEN. X.

1 *Mawredd Ahaſferus, a chyfiawnder Mordecai.*

A'R brenin Ahaſferus a oſododd dîreth ar y wlâd, ac ar ynyſoedd y môr.

2 A holl weithredoedd ei rym ef, a'i gadernid, ac yſpyſrwydd o fawredd Mordecai, â'r hwn a mawrhaodd y brenin eſ, onid ydynt hwy ſcrifennedic yn llyfr Cronicl brenhinoedd Media a Pherſia?

3 Canys Mordecai yr Iddew *oedd* yn neſſaf i frenin Ahaſferus, ac yn fawr gan yr Iddewon, ac yn gymmeradwy ym myſc lliaws ei frodyr; yn ceiſio daioni iw bobl, ac yn dywedyd *am* heddwch iw holl ‖ hiliogaeth.

† *Hebr. kyſſigo.*

† *Hebr. fi.*

‖ *Sef, coeli-bren.*

† *Hebr. nadelai beibio.*

† *Hebr. nadelai beibio.*

† *Hebr. uros eu henwiſiau*

‖ *Hâd.*

¶ LLYFR IOB.

PEN. I.

1 Sancteiddrwydd Iob, a'i gyfoeth a'i ddawiol ofal tros ei blant. 6 Satan yn ymddangos ger bron Duw, a thrwy eullib yn cael cennad i demptio Iob. 13 Iob yn ei golled am ei olud a'i blant, ac yn ei alar yn bendithio Duw.

YR oedd gŵr yngwlâd Hus a'i enw Iob; ac yr oedd y gŵr hwnnw yn *perffaith, ac yn vniawn, ac yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

* Pen. 2.3.

2 Ac iddo y ganwyd ſaith o feibion a thair merched.

¶ Neu, amſeiliaid, neu, dda.

3 A'i ¶ olud oedd ſaith mîl o ddefaid, a thair mil o gamêlod, a phum cant ien o ŷchen, a phum cant o aſſynnod, a llawer iawn o ¶ waſanaethyddion; ac yr oedd y gŵr hwn yn fwyaf o holl feibion y dwyrain.

¶ Neu, anſwonnoeth.

4 A'i feibion eſ a aent, ac a wnaent wlêdd yn eu tai, bob vn ar ei ddiwrnod, ac a anfonent ac a wahoddent eu tair chwiorydd, i fwytta, ac i yfed gyd â hwynt.

5 A phan ddaeth dyddiau y wlêdd oddi amgylch, yna Iob a anfonei, ac a'i ſancteiddiei hwynt, ac a gyfode 'n foreu, ac a offrymmei bueth offrymmau yn ôl eu rhifedi hwynt oll; canys dywedodd Iob, fy meibion ond odid a bechaſant, ac

* 1 Pen. 21.10,13.

* a felldithiaſant Dduw yn eu calonnau: felly y gwnai Iob yr holl ddyddiau hynny.

6 A dydd a ddaeth i feibion Duw ddyfod i ſefyll ger bron yr Arglwydd; a † Satan hefyd a ddaeth yn eu † plith hwynt.

† Hebr. y gwrthwynebwr.

7 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o bale 'r ydwyt ti yn dyfod? a Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, * odramwy ar hyd y ddaiar, ac o ymrodio ynddi.

† Hebr. canol.

* 1 Pet. 5.8.

8 A dywedodd yr Arglwydd wrth Satan, † ddeliaiſt ti ar ſy ngwâs Iob, nad oes gyffelyb iddo ar y ddaiar? yn ŵr perffaith, ac vniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni.

† Hebr. roddaiſt i dy galon.

9 Yna Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, ai yn ddiachos y mae Iob yn ofni Duw.

10 Oni chateiſt o'i amgylch eſ, ac o amgylch ei dŷ, ac ynghylch yr hyn oll ſydd eiddo oddi amgyleh? ti a fendithiaiſt waith ei ddwy-law eſ, a'i ¶ ddâ eſ a gynnyddodd ar y ddaiar.

¶ Neu, olud, neu, amſeiliaid.

11 * Eithr eſtyn yn awr dy law, a chyffwrdd â'r hyn o'l ſydd ganddo; † ac efe a'th felldiga o flaen dy wyneb.

* Pen. 2.5.

† Hebr. en'rth felldiga.

12 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele 'r hyn oll ſydd eiddo eſ yn dy law di; yn vnic yn ei erbyn eſ ei hun nac eſtyn dy law: felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd.

13 A dydd a ddaeth, pan oedd ei feibion eſ a'i ferched yn bwyta, ac yn yfed gwin, yn nhŷ en brawd hynaf:

14 A daeth cennad at Iob, ac a ddywedodd, yr ychen oedd yn aredic, a'r aſſynnod oedd yn pori ger llaw iddynt;

15 A'r Sabeaid a ruthraſant, ac a'i dygaſant ymmaith; y llangciau hefyd a darawſant hwy â min y cleddyf: a mi ſy hunan a ddiengais yn vnic, i ſynegi i ti.

16 Tra oedd hwn yn llefaru, yn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, tân ¶ Duw a ſyrthiodd o'r nefoedd, ac a loſcodd y defaid, a'r gweiſion, ac a'i hyſſodd hwynt; ond myfi ſy hunan a ddiengais yn vnic, i ſynegi i ti.

¶ Neu, gwaew.

17 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, yn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd, y Caldeaid a oſodaſant dair byddin, ac a ruthraſant i'r camelod, ac a'i dygaſant ymmaith, ac a darawſant y llangciau â min y cleddyf; a minneu ſy hun yn vnic a ddiengais i ſynegi i ti.

18 Tra 'r ydoedd hwn yn llefaru, yn arall hefyd a ddaeth, ac a ddywedodd; dy feibion a'th ferched oedd yn bwyta, ac yn yfed gwin, yn nhŷ en brawd hynaf;

19 Ac wele gwynt mawr a ddaeth † oddi ar yr anialwch, ac a darawodd wrth bedair congl y tŷ, ac efe a ſyrthiodd ar y llangciau, a buant farw: ond myfi ſy hun yn vnic a ddiengais i ſynegi i ti.

20 Yna y cyfododd Iob, ac a rwygodd ei fantell, ac a eilliodd ei ben, ac a ſyrthiodd i lawr, ac a addolodd,

21 Ac a ddywedodd, * noeth y daethum o groth fy mam, a noeth y dychwelaf yno; yr Arglwydd a roddodd, a'r Arglwydd a ddygodd ymmaith: bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd.

22 Yn hyn i gyd ni phechodd Iob, ac ni roddodd ¶ yn ynfyd ddim yn erbyn Duw.

PEN. II.

1 Satan yn ymddangos ger bron Duw, ac yn cael cennad etto i demptio Iob, 7 ac yn ei daro of i chorunwydd blin. 9 Iob yn cerydda ei wraig am geiſio ganddo felldithio Duw. 11 Ei drichyſail yn cyd-ddoluro ag ef mewn diſt a lludw.

A Dydd a ddaeth i feibion Duw ddyfod i ſefyll ger bron yr Arglwydd, a Satan hefyd a ddaeth yn eu plith hwynt, i ſefyll ger bron yr Arglwydd.

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, o ba le 'r ydwyti yn dyfod? a * Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, o dramwy ar hyd y ddaiar, ac o ymrodio ynddi.

3 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, a ddeliaiſt ti ar ſy ngwâs Iob, nad oes gyffelyb iddo ar y ddaiar? yn ŵr perffaith, ac vniawn, yn ofni Duw, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni, ac yn parhau yn ei berffeithrwydd, er i ti ſy annog i yn ei erbyn eſ, iw † ddifa eſ heb achos.

4 A Satan a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd, croen am groen, a'r hyn oll ſydd gan ddyn a ddyry efe am ei enioet.

5 * Eithr eſtyn yn awr dy law, a chyffwrdd â'i eſcyrn eſ, ac a'i gnawd; ac efe a'th felldiga di o flaen dy wyneb.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, wele eſ yn dy law di, ¶ eithr cadw ei hoedl eſ.

7 Felly Satan a aeth allan oddi ger bron yr Arglwydd, ac a darawodd Iob â chornwydd blin, o wadn ei droed hyd ei goryn.

8 Ac efe a gymmerth gragen i ymgrafu â hi; ac a eiſteddodd yn y lludw.

9 Yna ei wraig a ddywedodd wrtho, a wyt ti etto 'n parhau yn dy berffeithrwydd? melldithia Dduw, a bydd farw.

10 Ond efe a ddywedodd wrthi, Llefaraiſt fel y llefarai vn o'r ynfydion: a dderbyniwn ni gan Dduw 'r hwn ſy dda, ac oni dderbyniwn yr hyn ſydd ddrwg? yn hyn i gyd ni pechodd Iob â'i wefuſau.

yr A

11 A phan ghlu tri chyfeill Iob yr holl ddrwg
vmma, a ddigwyddaſe iddo ef, hwy a ddaethant
bob vn o'i fangre ei hun; Eliphaz y Temaniad, a
Bildad y Suhiad, a Zophar y Naamathiad; canys
hwy a gyttunaſent i ddyfod i gydgofidio ag ef, ac
iw gyſſuro.

12 A phan ddercha'aſant eu llygaid o bell, ac
heb ei adnabod ef, hwy a ddercha'aſant eu lleſ,
ac a gwlaſant; rhwygaſant hefyd bob vn ei fan-
tell, a thaſant lwch ar eu penau tua'r nef-
oedd.

13 Felly hwy a eiſteddaſant gyd ag ef ar y ddaiar
ſaith niwrnod, a ſaith noſwaith; ac nid oedd neb a
ddywedei air wrthoef, canys gwelent fyned ei ddolur ef yn fawr iawn.

PEN. III.

1 *Iob yn melldithio dydd ei enedigaeth.* 13 *Eſ-
wythder marwolaeth.* 23 *Iob yn ſtin gan ſbo ei
vnion, a achos i gyſtudd.*

WEdi hyn Iob a agorodd ei enau, ac a felldi-
godd ei ddydd.

2 A Iob a leſaodd, ac a ddywedodd,

3 *Darfydded am y dydd i'm ganwyd ynddo,
a'r nôs y dywedwyd, ennillwyd gŵr-tyw.

4 Bydded y dydd hwnnw yn dywyllwch, *a* Duw
oddi vchod heb ei yſtyried, ac na thywynned
llewyrch arno.

5 Tywyllwch, a chyſcod marwolaeth a'i ha-
logo, ac arhoſed cwmwl arno; ‖ dued y diwrnod
ei dychryno.

6 Y nôs honno, tywyllwch a'i cymmero, na
‖ chydier hi ă dyddiau y flwyddyn, ac na ddeued i
rifedi y miſoedd.

7 Bydded y noſwaith honno yn vnic, ac na fydded
gorfoledd ynddi.

8 A'r rhai a felldigant *y* dydd, ac ſy barod i
gyffroi ‖ eu galar, a'i melldithio hi.

9 A bydded ſer ei chyſddydd hi yn dywyll, diſ-
gwilied am oleuni, ac na *ſydded iddi*; ac na chaſſed
weled ‖ y wawr ddydd:

10 Am na chaeodd ddryſſau crôth *fy mam*, ac na
chuddiodd oſid oddi wrth ſy llygaid.

11 Pa ham na bum farw o'r bru? *ac* threngais
pa ddaethum allan o'r grôth?

12 Pa ham y derbyniodd glinian fyſi? a pha ham
y ſeſſau fronnau i ſugno?

13 O herwydd yn awr mi a gawſwn orwedd, a
gorphywys, *a* huno, yna *y bua'ſei* llonyddwch
i mi.

14 Gyd ă brenhinoedd, a chyngor-wŷr y ddaiar,
y rhai a adeiladaſant iddynt eu hunain fannau ang-
hyfanedd,

15 Neu gyd ă thywyſogion *ac* aur ganddynt, y
rhai a lanwaſant eu tai ag arian,

16 Neu fel erthyl cuddiedig, ni buaſwn ddim i
megis plant bychain heb weled goleuni.

17 Yno yr anuvolion a beidiant ă'i cyffro: ac
yno y gorphywys y rhai ‖ lluddedic.

18 Y rhai a garcharwyd a gânt *yno* lonydd yng-
hyd, ni chlywant lais y gorthrymmudd.

19 Bychan a mawr *ſydd* yno; a'r gwâs a ryddha-
wyd oddi wrth ei feiſtr.

20 Pa ham y rhoddir goleuni i'r hwn ſydd mewn
llaſur? a bywyd i'r gofidus ei enaid?

21 Y rhai ſy'n diſgwil am farwolaeth ac heb ei
chael, ac yn cloddio am dani yn fwy nag am dryſſor cu-diedic:

22 Y rhai a lawenychant mewn hyſrydwch; ac a
orfoleddant pan gaffont y bedd.

23 *Pa ham y rhoddir goleuni* i'r dŷn y mae ei
ffordd yn guddiedic, * ac y caeodd Duw arno.

24 O blegit o flaen fy mwyd y daw fy vcho-
maid; am rhuadau a dywellt ir megis dyfroedd.

25 Canys yr hyn a fawr ofnais a ddaeth arnaf, a'r
hyn a arſwydais a ddigwyddodd i mi.

26 Ni chefais na llonydd nac eſmwythdra, ac ni
orphywyſais: er hynny daeth cynnwrf.

PEN. IIII.

1 *Eliphaz yn ceryddu Iob am na baiſantho ſyddai,
a'i dangos nad ar y cyſtawn, onid ar yr anwir, y
daw barnedigaethau Duw.* 12 *Ei weledigaeth
erbyll ef, i ddaroſtwng godidowgrwydd y creaduriaid ger bron Duw.*

YNa Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pe profem ni air wrthit, a fyddei blîn gennit ti? ond pwy a all attal *ei* ymadroddion?

3 Wele ti a ddyſcaiſt lawer, ac a gryſheaiſt
ddwylo wedi llaeſu.

4 Dy ymadroddion a godaſant i fynu yr hwn
oedd yn ſyrthio: a thi a nerthaiſt y gliniau oedd
yn cammu.

5 Ond yn awr, daeth arnat tithau, ac y mae'n
ſtin gennit; cyffyrddodd â thi, a chryſnaiſt.

6 Onid *ymma* dy ofn di, dy hyder, perffeithrwydd dy ffyrdd, a'th obaith?

7 Cofia atolwg pwy, *ac* efe'n ddiniwed, a
gollwyd? a pha lle y torrwyd y rhai vniawn ymmaith?

8 *Hyd y gwelais i, y rhai a arddant anwiredd, *Dih.22.8
ac a hauant ddrygioni, a'i medant. hoſ.10.13.

9 Gan anadl Duw y difethir hwynt a chan
*chwythad ei ffroenau eſ y darfyddant. *Eſa.30.
33.

10 Rhuad y llew, a llais y llew creulon, a dannedd
cenawon y llewod, a dorrwyd.

11 Yr hen llew a fethodd o eiſion ſchyfaeth; a
chenawon y llew mawr a waſcarwyd.

12 Ac attaſi y dygwyd gair yn † ddirgel: a'm † Hebr.
cluſt a dderbyniodd ychydig o honaw. Bedwadaidd.

13 Ym mhlith meddyliau *yn dyſod* o weledigaethau y nôs, pan ſyrthio trym-gwſc ar ddynion:

14 Ofn † a ddaeth arnaf, a dychryn, ac a wnaeth † Hebr.
† i'm holl eſcyrn grygu. a gyſtuſo i mi.

15 Yna yſpryd a aeth heibio o flaen fy wyneb: ac † Hebr.
a wnaeth i ſtew fy ngnhawd ſefyll. i lianw fy

16 Eſe a ſaſodd, ac nid adwaenwn ei agwedd eſ, drychioliaeth *oedd* o flaen fy llygaid: ‖ bu diſtawrwydd, ac mi a glywais lef *yn dywedyd*. eſcyrn.
‖ Neu,
mi a glywais lef diſtaw.

17 A fydd dyn marwol yn gyfiawnach nâ Duw? a
fydd gŵr yn burach nâ'i wneuthur-wr?

18 * Wele, yn ei waſanaethwŷr ni roddes ym-
ddiried, ‖ ac yn erbyn ei angellion y goſodod yn-
fydrwydd: *Pen.15.
15. 2.pet.
2. 4.

19 Pa faint llai ar y rhai ſydd yn trigo mewn
*tal o glai, y rhai *ſy* a'i ſail mewn pridd, y rhai a
falurir yn gynt nâ gwyfyn? ‖Neu,
nac yn ei angellion,
yn y rhai
y dodes
oleuni.
*2.Cor.
5.1.

20 O'r boran hyd hwyr y malurir hwynt, difethir
hwynt yn dragywydd heb *neb* yn yſtyried.

21 Onid aeth y rhagoriaeth oedd ynddynt ymmaith? hwy a fyddant feirw, ac nid mewn doethineb.

PEN. V.

1 *Y niwrid a ddaw o eiſion yſtyriol.* 3 *Allwydd
yw diwedd yr annuwiol.* 6 *Rhaid yw coſio
Duw mewn adſyd.* 17 *Dedwydd ddiwedd ceryddion Duw.*

GAlw yn awr, od oes *neb* a ettyb i ti, ac at bwy
o'r ſaint ‖ y troi di? ‖Neu, yr
wyneb.

2 Canys diglondeb a ladd yr ynfyd, a ‖ chenfigen
a ladd yr annoeth. ‖Neu,
digaſo-
rieth.

3 Mi a welais yr ynfyd yn gwreiddio: ac a fell-
dithiais ei drigfa eſ yn ddiſymmwth.

4 Ei feibion eſ a bellhair ddiarth iechydwri-
aeth;

aeth t dryllir hwynt heſyd yn y porth, ac nid oes gwaredudd.

5 Yr hwn y bwytty y newynog ei gynhaiaf, wedi iddo ei gymmeryd o blith drain, a'r ‖ ſychedic a lwngc eu cyſoeth.

6 Er na ddaw ‖ cyſtudd allan o'r pridd, ac na flagura gofid allan o'r ddaear:

7 Ond dŷn a aned i ‖ flinder, ſel †yr eheda gwreichionen i fyny.

8 Etto myfi a yngynghorwn'â Duw: ac ar Dduw y rhoddwn ſy achos.

9 *Yr hwn ſydd yn gwneuthur pethau mawrion ac anchwiliadwy; rhyfeddol † heb rifedi:

10 Yr hwn ſydd yn rhoddi glaw ar wyneb y ddaiar; ac yn danfon dyfroedd ar wyneb y †meuſydd.

11 *Gan oſod rhai iſel mewn vchelder; ſel y derchafir y galârus i iechydwriaeth.

12 Eſe *ſydd yn diddymmu amcanion y cyfrwys, ſel na allo eu dwylo ddwyn dim i ben.

13 *Eſe ſydd yn dal y doethion yn eu cyfrwyſdra: a'chyngor y cyndyn a ddiddymmir.

14 * Lliw dydd y ‖ cyfarfyddant â thywyllwch, a hwy a balfalant hanner dydd, megis lliw nos.

15 Yr hwn hefyd a achub y tlawd rhac y cleddyf, rhac eu ſafn hwy, a rhac llaw y cadarn.

16 Felly *y mae gobaith i'r tlawd, ac anwiredd yn cau ei ſafn.

17 *Wele gwyn ei fyd y dŷn a gerydd Duw; am hynny na ddiyſtyra gerydd yr Holl-alluog.

18 *Canys eſe a glwyfa, ac a rwyma; eſe a archolla, a'i ddwylaw eſ a iachânt.

19 *Mewn chwech o gyfyngderau, eſe a'th wared ti; ie mewn ſaith ni chyffwrdd drwg â thi.

20 Mewn newyn eſe a'th ‖ wared rhac marwolaeth: ac mewn rhyfel rhag † nerth y cleddyf.

21 ‖ Rhac ffrywyll tafod i'th guddir; ac ni ofni rhac diniſtr pan ddelo.

22 Mewn diniſtr a newyn y chwerdei; ac ni ofni rhac bwyſt-filod y ddaiar.

23 * Canys â chertrig y maes y *byddi* mewn cyngrair: a bwyſtfil y maes hefyd fydd heddychol â thi.

24 A thi a gei ŵybod ‖ *y lydd* heddwch *yn* dy lueſt: a thi a ymweli â'th drigfa, ac ni ‖ phechi.

25 A chei ŵybod hefyd mai ‖ lluoſog *fydd* dy hâd: a'th hiliogaeth megis gwellt y ddaiar.

26 Ti a ddeui mewn henaint i'r bedd: ſel y cyfyd yſcaſn o ŷd yn ei hamſer.

27 Wele hyn, ni a'i chwiliaſom, felly *y mae*: gwrando hynny, a gwybydd er dy fwyn dy hun.

ſa 30.26. oſe.6.1. * Pſal.91.3. † *Hebr.llaw.* ‖ *Neu, Pan ffrewyllio y lafod.* * Oſe.2.18. † *Neu, mai heddwch yw dy lueſt.* ‖ *Neu, chyfeillyrni.* ‖ *Neu, mawr.*

PEN. VI.

1 *Iob yn dangos nad heb achos y mae yn cwyno,* 8 *yn deiſyf cael marw, ac felly yn ſiccr ganddo y caiff gyffur,* 14 *Yn argyoeddi ei gyfeillion o angharedigrwydd.*

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 O gan bwyſo na phwyſid fy ngofid: ac na chydgodid fy nhrychineb mewn gloriannau.

3 Canys yn awr trymmach fyddei nâ thywod y môr: am hynny y pallodd geiriau gennif.

4 * O herwydd *y mae* ſaethau 'r Holl-alluog ynof, y rhai y mae eu gwenwyn yn yfed fy yſpryd: dychrynfâu Duw a ymfyddinaſant i'm herbyn.

5 A rûa aſſyn wyllt vwch ben glaſ-wellt? a freſŷch vwch ben ei borthiant?

6 A fwyteir peth diflas heb hâlen? a oes flas ar wyn ŵy?

7 Y pethau a wrthododd *fy* enaid eu cyffwrdd, ſydd megis bwyd gofidus i mi.

8 O na ddeuei fy nymuniad! ac na roddei Duw 'r hyn yr ydwyf yn ei ddiſgwil!

9 Sef rhyngu bodd i Dduw fy nryllio, a gollwng ei law yn rhŷdd, a'm torri ymmaith.

10 Yna cyſſur a fyddei etto imi, ie mi a ymgaledwn mewn gofid; nac arbeded, canys ni chelais ymadroddion y Sanctaidd.

11 Pa nerth *ydd* i mi i obeithio? a pha ddiwedd *fydd* i mi, ſel yr eſtynnwn fy hoedl?

12 Ai cryfder y cerrig *yw* fy nghryfder? a ydyw fy nghnawd o brês?

13 Onid *ydyw* fy nghymmorth ynofi; a ſwriwyd doethineb yn llwyr oddi wrthif?

14 † I'r cyſtuddiol y byddei trugaredd oddi wrth ei gyfeill, ond eſe a adawodd ofn yr Holl-alluog.

15 Fy mrodyr *a'm* twyllaſant, megis afon: aethant heibio ſel lliſeiriant afonydd:

16 Y rhai a ddûaſant gan rew; ac yr ymgoddiodd eira ynddynt:

17 Yr amſer y cynheſant, hwy a dorrir ymmaith: † pan wreſogo *yr hîn* hwy a ddarfyddant allan o'i lle:

18 Llwybrau cu ffordd hwy a giliant: hwy a ânt yn ddiddim, ac a gollir.

19 Byddiaeedd Tema a edrychaſant: minteioedd Seba a ddiſgwiliaſant am danynt.

20 Hwy a gywilyddiwyd am iddynt obeithio; hwy a ddaethant hyd yno, ac a wladeiddiaſant.

21 Canys yn awr ‖ nid ydych chwi ddim; chwi a welloch *fy* nhaſlu i lawr, ac a ofnaſoch.

22 A ddywedais i, dygwch i mi? neu o'ch golud rhoddwch roddi on troſoſi?

23 Neu, gwaredwch fi o law y gelyn; neu, rhyddewch fi o law y cedyrn?

24 Dyſcwch fi, ac myfi a dawaſ: a gwnewch i mi ddeall *yn* mha beth y cam-gymmerais.

25 Mor gryfion ydyw geiriau vniondeb? eod pa beth a argyoedda argyoeddiad *yn* o honoch chwi?

26 Ai argyoeddi ymadroddion a amcenwch chwi, a geiriau yn diobaith, y rhai ſy megis gwynt?

27 Chwi a † ruthrwch hefyd am ben yr ymddifad, ac a gloddiwch *hvll* i'ch cyfaill.

28 Yn awr gan hynny, byddwch foddlon, edrychwch yn armſi, canys y mae yn † eglur i chwi os dywedaf gelwydd.

29 Dychwelwch attolwg, na fydded anwiredd; ſe trowch etto; *y mae* fy nghyfiawnder yn hyn.

30 A oes anwiredd yn fy nhafod? oni ddeall tafod fy ngenau gam flâs?

PEN. VII.

1 *Iob yn ei eſcuſodici hun am ddiflyſu anpen,* 12 *yn cwyno aneſm wythed yw arno,* 17 *ac mor wiliadwrus ydyw Duw.*

ONid oes ‖ amſer terfynedic i ddŷn ar y ddaiar? on'd yw ei ddyddiau ef megis dyddiau gwâs cyflog?

2 Megis y dehenu gwâs am gyſcod, ac y diſgwil cyflog-ddyn *wobr* ei waith:

3 Felly y gwnaethpwyd i mi ſeddiannu miſoedd o oferedd; a noſweithiau blinion a oſodwyd i mi.

4 Pan orweddwyf, y dywedaf, pa bryd y codaf † ac †yr ymedy y nos canys caf ddigon o ymdroi hyd y cyfddydd.

5 Fy nghawsl a wiscodd bryfed, a thom pridd-lyd: fy nghroen a agorwyddi, ac aeth yn ffiaidd.
6 * Fy nyddiau fydd gynt na gwennol gwehydd, ac a ddarfuant heb obaith.
7 Cofia mai gwynt ydw fy hoedl: ni welʃ fy llygad ddioni mwyach.
8 Y llygad a'm gwelodd, ni'm gwel mwyach: dy lygad ſydd arnaf, ac nid ydwyf.
9 Fel y derfydd y cwmwl, ac yr â ymmaith: felly'r hwn ſydd yn deſcyn i'r bedd, ni ddaw i fynu mwyach.
10 Ni ddychwel mwy iw dŷ: a'i lê nid edwyn ef mwy.
11 Gan hynny ni orafunaf i'm genau, mi a lefaraf yngwyngdra fy yſpryd: myfi a gwynaf yn chwerwder fy enaid.
12 Ai môr ydwyf neu for-fil, gan dy fod yn goſod gwiliaeth arnaf?
13 Pan ddywedwyf, fy nghwely a'm cyſſura: fy ngorweddfa a esmwythâ fy nghwynfan:
14 Yna i'm brawychi â breuddwydion: ac a'm dychryni â gweledigaethau.
15 Am hynny y dewiſei fy enaid ymdagu: a marwolaeth yn fwy na'm † hoedl.
16 Ffieiddiais *einioes*, ni fynnwn fyw byth: paid â mi, canys oferedd *ydyw* fy nyddiau.
17 * Pa beth *ydyw* dŷn pan fawrheiſ ef? a phan oſodit dy feddwl arno?
18 Ac ymweled ag ef bob borau, a'i brofi ar bob moment?
19 Pa hŷd *y byddi* heb gilio oddi wrthif? ac na adewi fi yn llonydd tra llyngcwyf fy mhoeryn?
20 Myfi a bechais, beth a wnaf i ti, ô geidwad dyn? pa ham y goſodaiſt fi yn nôd i ti, ſel yr ydwyf yn faich i mi fy hun?
21 A pha ham na faddeui fy nghamwedd, ac na fyri heibio fy anwiredd? canys yn awr yn y llwch y gorweddaf, a thi a'm ceiſi yn forau, ond ni byddaf.

PEN. VIII.

1 *Bildad yn dangos gyfiawned ydyw Duw, gan i ſod yn gwneuthur â phawb yn ôl ei withred,* 8 *yn dangos o'r hen oeſoedd gynt, mor ſicer yw diwiſtr y rhai-rithiwr.* 20 *yn fyr w at Job gyfiawned y gwna Duw â phawb.*

YNa Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,
2 Pa hŷd y dywedi di hynny? ac *y bydd* geiriau dy enau megis gwynt cryf?
3 * A wyra Duw farn? neu a wyra'r Holl-alluog gyfiawnder?
4 Os dy feibion a bechâſant yn ei erbyn ef; a bariw o hono ef hwynt ymaith † am eu camwedd:
5 * Os tydi a foreu-godi at Dduw, ac a weddii ar yr Holl-alluog,
6 Os pur, ac vniawn *fyddi*, yn wir efe a ddeffry atat ti yr awron, ac a wna drigfa dy gyfiawnder yn llwyddiannus:
7 Er bod dy ddechreuad yn fychan; etto dy ddiwedd a gynnydda yn ddirfawr.
8 * O blegit gofyn attolwg i'r oes gynt, ac ymbarotâa i chwilio eu henafiaid hwynt.
9 * (Canys *er* doe'r ydym ni, ac ni wyddom ddim, o herwydd cyſcod *yw* ein dyddiau ni ar y ddaear.)
10 Oni ddyſcant hwy di, ac oni ddywedant i ti, ac oni ddygant ymadroddion allan o'i calon?
11 A gyfyd brŵyneu heb wlybaniaeth? a dŷf heſc heb ddŵr?
12 * Tra ſyddo hi etto yn wyrddlas, heb ei thorri, hi a wywa o flaen pôb glaſ-wellt arall.
13 Felly *y mae* llwybrau pawb a'r ſydd yn gollwag Duw dros goſ, ac y * derfydd am obaith y rhagrithiwr.
14 Yr hwn y torrir ymmaith ei obaith; ac *ſel* tŷ pryf coppyn *y bydd* ei hyder ef.
15 Efe a bwyſſa ar ei dŷ, ond ni ſaif: efe a ymeifl ynddo, ond ni phery.
16 Y mae efe yn ſir o flaen yr haul: ac yn ei ardd y daw ei frig allan.
17 Plethir ei wraidd ef ynghylch y pentwr: ac efe a wêl le cerrig.
18 Os diwreiddia efe ef allan o'i lê: efe a'i gwâd ef, *gan ddywedyd*, ni'th welais.
19 Wele, dymma lawneydd ei ffordd ef: ac o'r ddaiar y blagura eraill.
20 Wele, ni wrthyd Duw y perffaith; ac nid ymeifl efe yn llaw y rhai drygionus.
21 Oni lanwo efe dy enau di â chwerthin; a'th wefuſau â † gorfoledd.
22 A gwiſcir dy gaſeion di â chywilydd, ac ni bydd lluefty'r annuwiol.

PEN IX.

1 *Iob yn cydnabod gyfiawnder Duw, ac yn dangos nad gwiw ymryſon ag ef.* 22 *Nad wrth ei gyfrydd y mae barnu gwirioneddyn.*

YNa Iob a attebodd, ac a ddywedodd,
2 Yn wîr mi a wn mai ſelly *y mae*: * canys pa ſodd y cyfiawnheir dŷn, gyd â Duw.
3 Os myn efe ymryſon ag ef; ni all atteb iddo *am vn peth* o ſil.
4 Y mae efe yn ddoeth o galon, ac yn alluog o nerth: pwy a yngaledodd yn ei erbyn ef, ac a lwyddodd?
5 Yr hwn ſydd yn ſymmud mynyddoedd, ac heb wybod iddynt: yr hwn ſydd yn eu dymchwelyd hwynt yn ei ddigofaint:
6 Yr hwn ſydd yn cynhyrfu y ddaiar allan o'i lle; ſel y cryno ei cholofnau hi:
7 Yr hwn a ddywed wrth yr haul, ac ni chyfyd: ac a ſelia ar y ſêr.
8 * Yr hwn yn vnig ſydd yn taenu'y nefoedd, ac yn ſathru âr ‖ donnau y môr.
9 Yr hwn ſydd yn gwneuthur † Arcturus, Orion, a Phleiades, ac ſtafellodd y deheu.
10 * Yr hwn ſydd yn gwneuthur pethau mawrion anchwiliadwy; a rhyfeddodau aneirif.
11 Wele, efe â heibio i mi, ac ni welaf *ef*; ac efe a â rhagddo, ac ni chanfyddaf ef.
12 * Wele, efe a ſclyfaetha, pwy a'i † lluddia? pwy a ddywed wrtho, pa beth yr wyt yn ei wneuthur?
13 Oni threʃ Duw ei ddigllonedd ymmaith; tano ef y crymma cynhorthwy-wŷr ‖ balchder.
14 Pa feint llai'r attebaf iddo ef; *ac* y gallaf ddewis fy ngeiriau *i ymreſymmu* ag ef?
15 I'r hvn, pe bawn cyfiawn, nid attebwn, eithr ymbiliwn â'm barn-wr.
16 Pe galwaſwn, a phed attebaſei efe i mi, ni chredwn y gwrandawei efe fy lleferydd.
17 Canys efe a'm dryllia â chor-wynt; ac a amlhâ fy archollion yn ddi-achos.
18 Ni ddioddef efe i mi gymmeryd fy anadl: ond efe a'm lleinw â chwerwder.
19 Os *ſoniaf* am gadernid, wele ef yn gadarn: ac os am farn, pwy a ddadleu trofoſi?
20 Os myfi a yn gyfiawnhâf, fy ngenau a'm barn yn euog: *os* perffaith *y dywedaf fy mod*, efe a'm barn yn gildyn.
21 *Pe* byddwn berffaith, *etto* nid adwaenwn fy enaid: ffiaidd *fyddai* genniſ fy einioes.
22 Dymma vn peth, am hynny mi a'i dywedais: y mae efe yn diſetha y perffaith a'r anguwiol.

23 Os

*Pen.11. 20.& 18.
14.pſ.112. 10.dih.10 31.
† *Hebr. bloead gorfoledd*
* Pſal. 143.2.
* Gen.1.6 † *Hebr. vebelderaw.*
* Amos 5 8.pen. 38.31.&c. † *Hebr. Ays, Ceſil, a Chimah*
* *Gwel,* pen.5.9. * Eſa.45. 9. ier.18. 6.rhuſ.9. 20.
† *Hebr. a'i try yn ôl.*
† *Neu, nerth.*

23 Os lla'd y ſfrywyll yn ddiſſymmwth; eſe a chwardd am ben profedigaeth y diniweid.

24 Y ddaiar a roddwyd yn llaw 'r annuwiol, eſe a farnw hŵg dros wyneb au ei barn-wŷr hi: onid ê, pa le *y mae*, a phwy *yw eſe*?

25 A'm dyddiau i ſydd gynt nâ rhedegwr: ffeant ymaith, heb wêled daioni.

† *Hebr. dymunad, neu, Abeb.* 26 Aethant heibio megis llongau † buain; megis yr eheda eryr at ymborth.

27 Os dywedaf, gollyngaf fy nghŵyn dros gof; mi a adawaf fy nhrymder, ac a ymgyſſuraf:

28 Yr wyf yn ofni ſy holl ddoluriau: gwn na 'm berni yn wirion.

29 *Os* euog ſyddaf: pa ham yr ymflinaf yn ofer?

30 Os ymolchaf mewn dŵr eira; ac *os* glanhâf fy nwylaw yn lân;

31 Etto ti a'm trochi yn y pwll; a'm dillad a'm ffieiddiant.

† *Hebr. a'r yoeddwn, neu, ro-fynwn. † Hebr. yr wyf.* 32 Canys nid gŵr fel myfi *yw eſe* fel yr attebwn iddo, ac y delem ynghyd i farn.

33 Nid oes rhyngom ni † ddyddiwr a all oſod ei law arnom ein dau.

34 Tynned ymmaith ei wialen oddi arnaf; ac na ddychryned ei ofn ef myfi:

35 Yna y dywedwn, ac nid ofnwn ef: ond nid felly † y mae gyd â myfi.

PEN. X.

1 *Iob yn cymmeryd rhyddid i achwyn, ac yn ymmliw â Duw o achos ei gyſtudd, 18 yn cwyno ei fod yn ſyw, ac yn trſyn cael ychydig eſmwythdra cyn ei farw.*

YMae ſy enaid ‖ yn blino ar fy einioes; arnaf fy hun y gadawaf fynghŵyn; ac yn chwerwder fy enaid y llefaraf.

‖ *Neu, wedi ei dorri ymmaith trwy fwyf hyn † Hebr. laſwr.* 2 Dywedaf wrth Dduw, na farn fi yn euog, gwna i mi wybod pa ham yr ymryſoni â mi.

3 Ai da i ti orthrymmu, ſel y diyſtyrit † waith dy ddwylaw, ac y llewyrchit gyngor yr annuwiol?

4 Ai llygaid o gnawd ſy i ti? ai ſel y gwêl dŷn y gweli di?

5 A ydyw dy ddyddiau di ſel dyddiau dŷn? *a ydyw* dy flynyddoedd di ſel dyddiau gwr,

6 Pan geiſi fy anwiredd, a phan ymofynni am fy mhechod?

† *Hebr. Mae er dy wybod eſb di.* 7 † Ti a wyddoſt nad ydwyf annuwiol; ac nid *oes* a waredo o'th law di.

8 Dy ddwylaw di a'm gweithiaſant, ac am cyd-luniaſant o amgylch; etto fy niſetha yr wyt.

9 Cofia attolwg mai fel clai y gwnaethoſt fi; ac a ddygi di fi i'r pridd dracheſn?

*Pſ.139.4 & 14.15. 10 * Oni thywelkaiſt fi fel llaeth, ac oni cheulaiſt fi fel caws?

11 Ti a'm gwiſcaiſt â chroen, ac â chnawd; ti a'm † diſſynnaiſt i ag eſcyrn ac â giau.

† *Hebr. cauaiſt.* 12 Bywyd a thrugaredd a ddarperaiſt i mi, a'th yngeledd a gadwodd fy yſpryd.

13 A'r pethau hyn a guddiaiſt di yn dy galon; gwn ſod hyn gyd â thi.

14 Os pechaſ, ti a'm gwili, ac ni'm glanhei oddi wrth fy anwiredd.

15 Os ydwyf annuwiol, gwae fi; ac os cyfiawn ydwyf, *er hynny* ni chodaf fy mhen; *yr ydwyf yn* llawn o warthrudd, am hynny gwel fy nghyſtudd:

16 Canys cynyddu y mae: fy hela yr ydwyt fel llew creulon: er hynny draheſn ti a wnei yn rhyfedd â mi.

17 Yr wyt ti yn adnewyddu dy dyſtion i'm herbyn, ac yn amlhau dy ddigoſaint wrthif; cyfnewidion a thyfel ſydd i'm herbyn.

18 * Pa ham gan hynny y dygaiſt fi allan o'r groth? *ô na* buaſwn farw, ac na'm gwelſei llygad.

19 Mi a fuaſwn megis pe na buaſwn, a myfn a ddygaſid o'r bru i'r bedd.

20 * Ond ychydig *yw* fy nyddiau? paid gan hynny, gâd i'm lonydd, ſel yr ymgyſſurwyf ychydig,

21 Cyn myned o honof lle ni ddychwelwyf, i dir tywyllwch a chyſcod angeu.

22 Tir ty'llwch fel y fagddu, *a* chyſcod angeu, a heb dreſn; lle y mae y goleuni fel y tywyllwch.

PEN. XI.

1 *Zophar yn ceryddu Iob am ei cyfiawnhau ei hun, 5 ac yn dangos mor anchwiliadwy ydyw doethineb Duw. 13 Siccred yw bendith edifeirwch.*

AZophar y Naamathiad a attebodd, ac a dywedodd,

2 Oni attebir amlder geiriau? ac a gyfiawnhêir gŵr † fiaradus?

† *Hebr. ŵr ſyn.* 3 A dy ‖ gelwyddau a wnâ i wŷr dewi? a phan watwarech, oni bydd a'th wradwyddo?

‖ *Neu, rhwyſtra.* 4 Canys dywedaiſt, pur *ydyw* fy nyſceidiaeth; a glân ydwyf yn dy olwg di.

5 Ond, ô na leſarei Duw, ac *nad* agorei ei weſuſan yn dy erbyn,

6 A mynegi i ti ddirgeledigaethau doethineb en bod yn ddau cymmeint a'r hyn ſydd: cydnabydd gan hynny i Dduw oſyn gennit lai nag a haedda dy anwiredd.

7 A elli di wrth chwilio, gael gafael ar Dduw? A elli di gael yr Holl-alluog hyd berffeithrwydd?

8 † Cyſuwch a'r neſoedd ydyw, beth a wnei † di? Dyfnach nag vffern yw, beth a elli di ei wybod?

9 Mae ei feſur ef yn hwy nâ'r ddaiar, ac yn lled nâ'r môr.

10 Os tyrr efe ymmaith, ac os carchara; os caſcl ynghyd, pwy a'i ‖ thwyſtra ef?

‖ *Neu, rhwyſtra.* 11 Canys efe a edwyn ofer ddynion, ac a wêl anwiredd; ond yſtyria efe gan hynny?

12 Dŷn gwag er hynny a gymmer arno ſod yn ddoeth; er geni dŷn fel llwdn aſſyn wyllt.

13 Os dydi a baratoi dy galon, ac a eſtyni dy ddwylaw atto ef.

14 Od oes drygioni yn dy law, bwrw ef ymmaith ym-mhell, ac na ddioddef i anwiredd drigo yn dy lueſtai:

15 Canys yna y codi dy wyneb yn ddi ſrychau, ie byddi ſafadwy, ac nid ofni:

16 Oblegid ti a ollyngi dy ofid dros gôf; fel dyfroedd *y rhai* a aethant heibio y coſi *ef*.

17 Dy oedran hefyd † a fydd diſclaerach nâ hanner dydd, llewyrchi *a* byddi fel y borau-ddydd.

18 Hyderus ſyddi hefyd, o herwydd bod gobaith: ie ti a gloddi, ac a orweddi mewn diogelwch.

19 * Ti a orweddi hefyd, ac ni *bydd a'th* ddychryno, a llawer a ymbiliant â'th wyneb.

20 Ond llygaid yr annuwolion a ddefvigiant, metha ganddynt ffoi, a'i * gobaith *ſydd fel* ymadawiad yr enaid.

PEN. XII.

1 *Iob yn ei ymddiffyn ei hun, yn erbyn ei gyſcion oedd yn ei geryddu, 7 yn cydnabod fod Duw yn Holl-alluog.*

AIob a attebodd, ac a ddywedodd:

2 Diau mai chwychwi *ſy* bobl; a chyd â chwi y bydd marw doethineb.

3 Eithr *y mae* gennifi † dealt fel chwithau, nid

ddoeth yn nid ydwyf † waeth nâ chwithau. † a phwy ni ŵyr y fath bethau a hyn?

4 Ydwyf *fel* vn a watworid gan ei gymmydog, yr hwn a eilw ar Dduw, ac efe a'i hetyb: gwatworgerdd yw y cyfiawn perfaith.

5 Lamp ddiyſtyr yn meddwl y llwyddiannus yw hwn ſydd barod i lithro o'i draed.

6 Llwyddiannus yw llueſtai yſpeilwŷr, ac y mae diogelwch i'r rhai ſydd yn cyſtroi Duw, y rhai y cyſoetheg a Duw eu dwylo.

7 Odd gofyn yn awr i'r anifeiliaid, a hwy a'th ddyſcant, ac i ehediaid yr awyr, a hwy a fynegant i ti.

8 New dywed wrth y ddaiar, a hi a'th ddyſc: a phyſcod y môr a yſpyſant i ti.

9 Pwy ni ŵyr yn y rhai hyn oll, mai llaw yr Arglwydd a wnaeth hyn?

10 Yr hwn y *mae* ‖ enioes pob beth byw yn ei law, ac anadl pob † math ar ddŷn.

11 ‖ Onid y gluſt a farna ymadroddion? ar geuau archwaetha ei ſwyd?

12 Doethineb *ſydd* mewn henoriaid; a deall mewn hir ddyddiau.

13 Gyd ag ef y *mae* doethineb, a chadernid: cynghor, a deall ſydd ganddo.

14 *Wele, efe a ddeſtrywia, ac nid adailedir, efe a gae ar ŵr, ac nid agorir arno.

15 Wele, efe a attal y dyſtroedd, a hwy a ſychant: efe a'i deuſyn hwynt, a hwy a ddadymchwelant y ddaiar.

16 Gyd ag ef y mae nerth a doethineb: efe piau y twyllodic, a'r twyllodrus.

17 Efe ſydd yn gwneuthur i gynghoriaid fyned yn anrhaith; ac efe a ynfyda farnwŷr.

18 Efe ſydd yn dattod rhwym brenhinoedd, ac yn rhwymo gwregys am eu lwynau hwynt.

19 Efe ſydd yn gwneuthur i dywyſogion fyned yn anrhaith: ac a blyga y rhai cedyrn.

20 * Efe ſydd yn dwyn ymaith † ymadrodd y ſyddion; ac yn dwyn ſynwyr y rhai hên.

21 Efe ſydd yn tywallt diyſtyrwch ar dywyſogion: ac yn † gwanhau nerth y rhai cryfion.

22 Efe ſy'n datcuddio *pethau* dyſnion, allan o dywyllwch; ac yn dwyn cyſcod angeu allan i oleuni.

23 Efe ſydd yn amlhau y cenhedloedd, ac yn eu deſtrywio hwynt: efe ſydd yn ehangi ar y cenhedloedd, ac efe a'i dyg hwynt i *gyfyng-dra*.

24 Efe ſy'n dwyn calon pennaethiaid pobl y ddaiar: ac efe a wna iddynt grwydro mewn anialwch heb ffordd.

25 Hwy a balfalant yn y tywyllwch, heb oleuni: ac efe a wna iddynt hwy gyfeiliorni *fel* meddwyn.

PEN. XIII.

1 *Iob yn argyoeddi ei gyfeillion am eu bod yn dueddol,* 24 *yn dangos ei ymddiried yn Nuw,* 2o *yn dymuno cael gwybod ei bechod au, ac annerch Duw yrth ei gyfiuddio ef.*

WEle fy llygad a welodd *hyn* oll: fy nghluſt a'i clywodd, ac a'i deallodd.

2 Mi a wn yn gyſtal a chwithau; nid ydwyf waeth nâ chwithau.

3 Yn wir myſi a lefaraf wrth yr Hollalluog, ac yr ydwyf yn chwennych ymreſymmu â Duw.

4 Ond rhai yn aſsio celwydd *ydych* chwi: meddygon diddym ydych chwi oll.

5 Oh gan dewi na thawech, a *hynny* a fyddei i chwi yn ddoethineb.

6 Clywch attolwg fy rheſwm, a gwrandewch ar ddadl fy ngwefuſau.

7 A ddywedwch chwi anwiredd tros Dduw? ac a ddywedwch chwi dwyll er ei ſwyn ef?

8 A dderbyniwch chwi ei wyneb ef? a ymryſonwch chwi tros Dduw?

9 Ai da *fydd hyn* pan chwillio efe chwi? a dwyllwch chwi ef fel twyllo dŷn?

10 Gau geryddu efe ac'ch cerydda chwi; os derbyniwch wyneb yn ddirgel.

11 Oni ddychryna ei ardderchawgrwydd ef chwi? ac oni ſyrth ei arſwyd ef arnoch?

12 Cyffelyb i ludw *yd yw* eich cofiadwriaeth chwi; a'ch cyrph i gyrph o glai.

13 Tewch, † geddwch lonydd, fel y llefarwyf i mau; a deued arnaf yr hyn a *ddêlo*.

14 Pa ham y cymmeraf fy nghnawd â'm dannedd? ac y goſodaf fy enioes yn fy llaw?

15 Pe lladdei efe fi, etto mi a obeithiaf ynddo eſt er hynny fy ffyrdd a † ddiffynnaf ger ei fron ef.

16 Hefyd efe *fydd* iechydwriaeth i mi? canys ni ddaw rhagrithiwr yn ei ŵydd ef.

17 Gan wrando gwrandewch fy ymmadrodd, ac *fy* hyeddiaſ a fynegwy, â'ch cluſtiau.

18 Wele yn awr trefnais *fy* achos, gwn i'm cyfiawnheir.

19 Pwy ydyw 'r *hwn* a ymddadleu â mi? canys yn awr *os* tawaf, mi a drengaf.

20 Ond dau *beth* na wna i mityna *nid* ymguddiaf rhagot.

21 Pellhâ dy law oddi arnaft ac na dychryned dy ddychryn fi.

22 Yna galw, ac myfi a attebaf: neu myfi a lefaraf, ac atteb di fi.

23 Pa faint o gamweddau, ac o bechodau ſy yno? par i mi wybod fyngham wedd a'm pechod.

24 Pa ham y cuddi dy wyneb, ac y cymmeri fi yn elyn i ti?

25 A ddrylli di ddeilen eſcwydedic? a ymlidi di ſoflyn ſych?

26 Canys yr wyt ti yn ſcrifennu pethau chwerwon yn fy erbyn; * ac yn gwneuthur i mi fediannu camweddau fy ieuengctid.

27 Ac yr ydwyt ti yn goſod fy nhraed mewn cyffion, ac yn gwilied ar ty holl lwybrau: *ac* yn nodi † gwadnau fy nhraed.

28 Ac efe megis pydrni a beneiddia, fel dilledyn yr hwn a yſſa gwyfyn.

PEN. XIIII.

1 *Iob yn mbil a Duw am ei ſiafor, o herwydd byrred oes dyn, a ſicred marwolaeth.* 7 *Er nas gellir eael eniores, wedi ei chollí vnwaith, eto y mae eſe yn diſgwyl am gael ei newidio.* 16 *Trwy bechod y mae y creadur dan lygriadaeth.*

DYn a aned o wraig *ſydd* fyrr o ddyddiau, a llawn o helbul.

2 * Fel bledeuyny daw allan, ac y torrir eſ ymmaith: ac efe a gilia fel cyſcod, ac ni ſaif.

3 A agori di dy lygaid ar y fath ymma? ac a ddygi di fi i farn gyda thi?

4 Pwy * a ddyry *beth* glân allan o *beth* aflan? neb.

5 * Gan ſod ei ddyddiau ef wedi eu rhagderfynu, thiefdi ei ſiſoedd ef gyd â thi, a goſod o honot ei derfynau, fel nad êl troſtynt,

6 Trô oddi wrtho, fel y ‖ gorphwyſo, hyd oni orphenno, fel gwâs cyflog, ei ddiwrnod.

7 Canys y mae gobaith o bren, er ei dorri y blaguro efe etto, ac na phaid ei flagur ef *a lhyſu*.

8 Er heneiddio ei wreiddyn ef yn y ddaiar, a marweiddio ei ſon-cyff ef yn y pridd,

9 Efe a flagura oddi wrth arogl dyfroedd; ac a fwrw gangenau fel planhigyn.

10 Ond gŵr a fydd marw, ac a dorrir ymmaith, a dŷn a drenga, a pha le y mae?
11 *Fel* y mae dyfroedd yn pallu o'r môr, a'r afon yn myned yn ddiyſpydd, ac yn ſychu:
12 Felly gŵr a orwedd ac ni chyfyd, hyd oni byddo heb ac lordd; ni ddihunant, ac ni ddeffroant o'i cwſc.
13 O na chuddit fi yn y bedd; *na'm* cedwit yn ddirgel, nes troi dy lid ymmaith; *na* oſodit amſer nodedig i mi, a'm cofio.
14 Os bydd gŵr marw, a fydd eſe byw *drachefn*? diſgwiliaf holl ddyddiau ty milwriaeth, hyd oni ddelo ſy nghyfnewidiad.
15 Gelwi, ac myfi a'th attebaf; chwennychi waith dy ddwylaw.
16 Canys yr awr hon y * rhifi fy nghamrau: onid wyt yn gwilied ar fy mhechod?
17 Fy nghamwedd a ſeliedmewn côd; a thi a wnaiſt i ſynu ſy anwiredd.
18 Ac yn wir, y mynydd a ſyrthio a ddiſtawna; a'r graig a ſymmudir o'i lle.
19 Dyfroedd a dreulian ty cerrig; yr wyt yn † golchi ymaith y pethau ty'n tytu o bridd y ddaear, ac yn gwneuthur i obaith dŷn golli.
20 Yr wyt yn ei orchfygu ef yn dragywydd, ſel yr elo ymmaith: a chan newidio ei wyneb ef, yr wyt yn ei ddanfon ef i ffordd.
21 Ei feibion ef a ddaw i anrhydedd, ac nis gwybydd efe: a hwy a oſtyngir, ac ni ŵyr efe oddi wrthynt.
22 Ond ei gnawd arno a ddoluria, a'i enaid yndo a alara.

PEN. XV.

1 *Eliphaz yn ceryddu Iob am ei annuwioldeb yn ei ymadrawnhau ei hun, 17 Ac yn profi o bennaeth yr hên bobl, mor anſawdl ydyw yr an-nuwiol.*

YNa Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,
2 A adrodd *gŵr* doeth wybodaeth o wynt? ac a lenwe efe ei fol â'r dwyreinwynt?
3 A ymreſyma efe â gair ni fuddia? neu ag ymadroddion, y *rhai* ni wna efe leſſâd â hwynt.
4 Yn ddiau ti a † dorraiſt ymmaith ofn: yr ydwyt yn attal ‖ gweddi ger bron Duw.
5 Canys dy enau † a draetha dy anwiredd; ac yr wyt yn dewis tafod y cyfrwys.
6 Dy enau di ſydd yn dy ſwrw yn euog, a nid myfi: a'th weſuſau ſydd yn tyſtiolaethu yn dy erbyn.
7 A aned tydi yn gyntaf dŷn? a lunied tydi o flaen y bryniau?
8 *A glywaiſt ti cyfrinach Duw? ac a atteli di ddoethineb gyd â thi dy hun?
9 Betha wyddoſt ti ar n'as gwyddom ni? *beth* a ddealli di, heb fod hynny heſyd gennym ninnau?
10 Y mae yn ein myſc ni y penllwyd, a'r oedranus heſyd, hŷn o oedran na'th dâd ti.
11 Ai bychan gennit ti ddiddanwch Duw? a oes dim dirgel gyd â thi?
12 Pa beth ſydd yn dwyn dy feddwl oddi arnat? ac ar ba beth yr amneidia dy lygaid,
13 Gan *i* ti droi dy feddwl yn erbyn Duw; a gollwng y *gath* eiriau allan o'th enau?
14 *Pa beth *yw* dŷn i fod yn lân: a'r hwn aned o wraig i fod yn gyfiawn?
15 * Wele ni roddes efe ymddiried yn ei ſaint; a'r nefoedd nid ydynt lân yn ei olwg ef.
16 Pa faint mwy ffiaidd, a drewedic *ydyw* dŷn, yr hwn ſydd yn yfed anwiredd fel dwfr.
17 Dangoſa fi ti, gwrando arnaf; a'r hyn a welais a fynegaf.
18 Yr hyn a fynegodd gwŷr doethion oddiwrth eu tadau, ac nis celaſant:
19 I'r rhai yn unic y rhoddwyd y ddaiar: ac ni ddaeth allfed yn eu plith hwy.
20 Holl ddyddiau *r annuwiol y bydd efe yn ymoſidio: a rhifedi y blynyddoedd a guddiwyd oddi wrth y traws.
21 Trwſt † oſnadwy *ſydd* yn ei gluſtiau efmewn † Hebr. heddwch y daw y ddiniſtrudd arno. dychryn.
22 Ni chrêd efe y dychwel allan o dywyllwch: ac y mae ycleddyf yngwilied arno.
23 Y mae efe yn crwydro am fara, pa le y *bydd*: efe a wŷr fod dydd tywyllwch yn barod wrth ei law.
24 Cyſtudd, a chyfyngdra a'i brawycha efe: *buy* a'i gorchfygant fel brenin parod i ryfel.
25 Canys efe a eſtynnodd ei law yn erbyn Duw; ac yn erbyn yr Holl-alluog yr ymnerthodd.
26 Efe a rêd yn y gwddf iddo ef; trwy dewdwr torrau ei dariannau:
27 Canys efe a dôdd ei wyneb â'i fraſder: a a wnaeth dyrch o *floneg* ar *ei* dynewynnau.
28 A thrigo y mae mewn dinaſoedd wedi eu diniſtrio, *a* thai anghyfannedd: y rhai ſydd barod *i fod* yn garneddau.
29 Ni chyſoethoga efe, ni phery ei clud of ſelwaith; ac nid eſtyn efe eu perfeithrwydd hwy ar y ddaiar.
30 Nid ymedy efe allan o dywyllwch, y fflam a wywa ei frig ef; ac efe a ymedy trwy anadl ei enau ef.
31 *Yr hwn* a dwylled nac ymddirieded mewn oferedd: canys oferedd ſydd ei obr ef.
32 Efe a dorrir ymmaith cyn ei ddydd; a'i gangen ni laſſa.
33 Efe a ddilidla ei rawn anaddfed fel gwinwydden; ac a fwrw ei flodeuyn fel oliwydden.
34 Canys cynnulleidfa rhacrith-wŷr *fydd* unic: a thân a yſſa lueſtai gwobr-wŷr.
35 Y maent yn ymddwyn blinder, ac * yn eſcor ar ‖ wagedd: a'i bol ſydd yn darparu twyll.

PEN. XVI.

1 *Iob yn beio ar ei gyfeillion, eu hanhyngarcced, 7 yn dangos mor doſtur yw ei gyſtwr, 17 ac yn ymddiffyn ei ddiniweidrwydd.*

A Iob a attebodd, a a ddywedodd,
2 Clywais lawer o'r fath hyn: * cyſtwr-wŷr ‖ gofidus *ydych* chwi oll.
3 Oni *cheir* diwedd ar eiriau † ofer? neu pa beth ſydd yn dy gryſhau di i atteb?
4 Mi a fedrwn ddywedyd fel chwithau, pe byddei eich enaid chwi yn lle fy enaid i, medrwn ben-tyrru geiriau i'ch erbyn, ac yſcwyd fy mhen arnoch.
5 Ond ni a'ch cryſhawn chwi â'm genau: a ſymmudiad fy ngwefuſau a ainwythai *eich gref*.
6 Os llefaraf i, ni dd eſmwytha fy nolur; ac os peidiaf, † ai llai fy ngofid?
7 Ond yn awr efe a'm blinodd i: a mi chithau fy holl gymulleidfa:
8 A chroen-grychaiſt fi, a hynny ſydd dyſtiolaeth: a'm culni yn codi ynof, a dyſtiolaetha yn fy wyneb.
9 Yn ei ddigllondeb i'm rhwyga yr hwn a'm caſa, efe a eſcyrnyga ddannedd arnaf: fy ngwrthwynebwr a ſtacnllymmodd ei lygaid yn fy erbyn.
10 Hwy a ledaſant eu ſafnau arnaf, tarawſant fy nghernau yn ddirmygus; ymgaſclaſant yn gyfed yn erbyn.
11 Duw a'm † rhoddes i'r anwir; ac a'm trodd i ddwylo'r annuwiolion.

12 Yr

* Pſal. 139.23

† Hebr. *Eiſeiro troſy pethau.*

‖ Neu, *ymadrodd.*

† Heb. *ſy yn dyſcu.*

* Rhuf. 11. 34

* Pen. 14.4. 1. Bren. 8.46. 2. Cron. 6.36. Pſ. 8.4. Diar. 20.9. 1. Ioa. 1.8.

* Iob. 4. 18.

11 Yr oeddwn yn eſmwyth, ond eſe a'm dryllioddi, ac a ymaflodd yn fy ngwddf, ac a'm drylliodd yn chwil-friw, ac a'm cododd yn nôd iddo ei hun.

13 Ei ſaethyddion eſ ſy yn fy amgylchu, y mae eſe yn hollti fy arennau, ac nid ỽyw yn arbed, y mae yn tywallt fy muſtl ar y ddaiar.

14 Y mae yn fy rhwygo â rhwygiad ar rwygiad: y mae eſe yn theideg arnaf, fel cawr.

15 Gwnaiſ ſachlen ar fy nghroen ſ a halogais fy nghorn yn y llwch.

16 Fy wyneb ſy ſudr gan ỽylo, a chyſcod marwolaeth ſydd ar fy amrantau;

17 Er nad *oes* gamwedd yn fy nwylaw ſ a *bod* ſy ngweddi yn bûr.

18 O ddaiaren, na orchguddia *fy* ngwaed, ac na ſydded lle i'm gwaedd.

19 Wele heſyd yn awr fy nhyſt yn y nefoedd: a'm ryſtiolaeth yn yr vchelder.

20 Fy nghyſeillion † ſydd yn fy ngwawdio: fy llygad a ddiferodd *ddagrau* wrth Dduw.

21 O na chai yn ymddadleu â Duw dros ddyn, fel mab dyn dros ei | gymmydog.

22 Canys *pan ddel* | vchydig ſynyddoedd, yna mi a rodiaf lwybr *ar hyd yr hwn* ni ddychwelaſ.

PEN. XVII.

1 *Iob yn appelio oddiwrth ddynion at Dduw. 6 Y gall awhugareddynion wrth y cyſtuddiol, beri i'r duwiol ſynnu, ond nas gall beri iddynt ddigalonni. 11 Nad mewn hyrydd, ond mewn marwoleth, y mae ei obaith ef.*

FY | anadl a lygrwyd, fy nyddiau a ddiffoddwyd, beddau *ſy barod* i mi.

2 Onid *oes* watwar-ỽyr gyd â mi? ac onid yw fy llygad yn † aros yn eu chwerwedd hwynt?

3 Dyro i lawr yn awr, dyro i mi feichiau gyd â thi: *pwy ydyw* eſe a dery ei law yn fy llaw i?

4 Canys cuddiaiſt en calon hwynt oddi wrth ddeall: am hynny ni ddercheſi di *hwynt*.

5 Yr hwn a ddywed weniaith iw gyſeillion, llygaid ei feibion eſa ballant.

6 Yn ddiau eſe a'm goſodod yn ddihareb i'r bobl, a lor blaen yr oeddwn megis tympan ddiynt.

7 Am hynny y tywyllodd fy llygad gan ddigllonedd: *ac y mae* fy | aelodau oll fel cyſcod.

8 Y rhai vniawn a ſynnant am hyn; a'r dauwed a ymgryfa yn erbyn y rhagrithiwr.

9 Y cyfiawn heſyd a ddeil ei ffordd; a'r glân ei ddwylaw a chwanega gryfdwr.

10 Ond chwi oll dychwelwch a dewch yn awr: am na chaſ ỽr doeth yn eich plith chwi.

11 Fy nyddiau aeth heibio; fy amcanion a dynned ymmaith; *ſef* | meddyliau fy nghalon:

12 Gwnânt y nos yn ddydd, † byrr yw'r goluni o herwydd tywyllwch.

13 Os diſgwiliaf, y bedd *ſydd* dŷ i mi: mewn tywyllwch y cyweiriais fy ngwely.

14 Gelwais ar y pwll, ty di *yw* fy nhâd: ar y pryf, fy mam a'm chwaer *wyt*.

15 A pha lê yn awr y *mae* fy ngobaith? *pwy* hefyd a ganfydd *fy* ngobaith?

16 Deſcynnant *i* tarau y pwll, pan fyddo ein cyd-orphywyſa yn y llŵch.

PEN. XVIII.

1 *Bildad yn beio ar Iob am ei ryfyg a'i amioddefgarwch. 5 Trueni yr annuwiol.*

A Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pa *bryd* y derfydd eich ymadrodd? yſtyriwch, wedi hynny nimneu a leſarwn.

3 Pa ham y cyfrifed nyni fel aniſeiliaid? *ac* yr ydym yn wael yn eich golwg chwi?

4 O yr hwn ſydd yn rhwygo ei enaid yn ei ddigllonddeb, *a* er dy ſwyn di y gadewir y ddaiar? neu y ſymmudir y graig allan o'i lle?

5 Ie goleuni'r annuwolion a ddiffoddir, a gwreichionen ei dân ef ni lewyrcha.

6 | Goleuni a dywylla yn ei lueſtŷ ef: a'i luſern a ddiffydd gyd ag ef. | *Neu, ganwyll.*

7 Camrau ei gryfdwr ef a gyſyngir; a'i gyngor ei hun a'i bwrw ef i lawr.

8 Canys eſea deſtir i'r rhwyd erbyn ei draed; ac ar faglau y rhodia eſe.

9 Magl a ymeiſt yn ei ſodl *ef*, a'r gwilliad ſydd trech nag ef.

10 Hoenyn a guddied iddo ef yn y ddaiar, a magl iddo ar y llwybr.

11 Braw a'i brawycha eſo amgylch; ac a'i † gyrr i *gymmeryd* ei draed. † *Hebr. ymaſcara.*

12 Ei gryfdwr ſydd newynllyd, a diniſtr *ſydd* parod wrth ei ſyſtlys.

13 Eſea yſſa † gryfdwr ei groen eſt cyntafanedig angeu a ſwyty ei gryfdwr ef. † *Hebr. ſarrian.*

14 * Ei hyder eſa dynnir allan o'i luefty: a *hynny* a'i harwain eſat frenin dychryniadau. * Pen. 8.14.&

15 *Eſe* a drig yn ei lueſt ef, am nad eiddo ef *ydyw*: brwmſtan a waſcerir ar ei drigfa ef. 11.20. pſ. 112.10.

16 Ei wraidd a ſychant oddi tanodd, a'i frig a dihareb. dorrir oddi arnodd. 28.

17 * Ei goffadwriaeth a gollir o'r ddaiar, a ni *chaid* enw iddo ar wyneb yr heol. * Dihar. 10.22.

18 † Eſe a yrrir allan o oluni i dywyllwch: eſe † *Hebr. Gyrrant* a ymlidir allan o'r bŷd. *eſatan.*

19 Ni *chydd* iddo fab, nac ŵyr, ym myſc ei bobl; nac vn wedi ei adel yn ei drigfannau ef. *&c.*

20 Y rhai a ddêl ar ei ôl a ſynna arnynt o herwydd ei ddydd ef: a'r rhai o'r blaen a † gawſant ofn. † *Hebr. ymſlafraw.*

21 Yn wir, dymma drigfeoedd yr anwir; ac dymma lê *y dyn* nid edwyn Dduw. *ſans mewn braw.*

PEN. XIX.

1 *Iob yn cwyno greuloned yw ei gyfeillion, ac yn dangos ſud yndaw ef ddigon o dyſtion i barbau eu creuloneb hwy. 21. 28 Yn ymbil am doſturi, 23 ac yn credu yr ail-gyfodiad.*

A Iob a attebodd, ac a dywedodd,

2 Pa hyd y cyſtuddiwch fy enaid? ac i'm dryllio â geiriau?

3 Deugwaith bellach i'm gwradwyddaſoch, ac nid cywilydd gennych ymgaledu i'm herbyn.

4 Hefyd pe *byddei* wir wneuthur o honoſi yn amryſus; gyd â mi y trig fy amryſuſedd.

5 Yn wîr os ymfawrygwch yn fy erbyn, a dadleu ſy ngwradwydd im herbyn:

6 Gwybyddwch yn awr mai Duw a'm dymchwelodd i, ac a'm hamgylchodd â'i rwyd.

7 Wele, lleſaf *rhac* trawſter, ond ni'm attebir gwaeddaſ, ond nid oes barn.

8 Eſe a gaeodd fy ffordd fel nad elwyf troſodd: y mae eſe yn goſod tywyllwch ar fy llwybrau.

9 Eſe a ddioſcodd fy ngogoniant oddi amdanaf, ac a ddygodd ymmaith goron fy mhen.

10 Y mae eſe yn fy neſtrywio oddi amgylch *nes* yr ydwyf yn myned ymmaith: ac eſe a ſymmudodd fy ngobaith fel pren.

11 Gwnaeth hefyd *i*w ddigoſaint gynneu yn fy erbyn; ac a'm cyfrifodd iddo fel *vn o'i* elynion.

12 Ei dorfoedd *ſy* yn dyfod ynghyd; ac yn palmantu eu ffyrdd yn fy erbyn, ac yn gwerſyllu o amgylch fy nhabell.

13 Eſe a bellhâodd fy mrodyr oddi wrthif, a'r rhai oedd yn fy adnabod hefyd a ymddieithraſant oddi wrthif.

14 Fy nghyfneſaf a ballaſant, a'r rhai oedd o'm cydnabod a'm hanghofiaſant.

15 Y rhai oedd yn trigo yn fy nhŷ, a'm morwynion, ly'n fy nghyfrif yn ddieithr: † alltud ydwyf yn eu golwg.

† Heb. bol.

16 Galwais ar fy ngwasanaeth-wr, ac nid attebodd; ymbiliais ag ef a'm genau.

‖ Neu, yr enwir.

17 Dieithr oedd fy anadl i'm gwraig; er ymbil o honof â hi er mwyn fy mhlant o'm † corph.

* Pſal. 41.9. & 55.19.

18 ‖ Plant hefyd a'm diyſtyrent: cyſodais, a dywedaſant i'm herbyn.

‖ Neu, ſel wrth, &c.

19 * Fy holl gyfrinach-wŷr ſy'n fy ſfieiddio: a'r rhai a gerais a droeſant yn fy erbyn.

20 Fy eſcyrn a lynodd wrth fy nghroen, ‖ ac wrth fy ngnawd; ac â chroen fy nannedd y diengais.

† Hebr. Pwy d ddyry ſcrifennu ſyng.

21 Trugarhewch wrthif, trugarhewch wrthif, fy nghyfeillion; canys llaw Duw a gyffyrddodd â mi.

‖ Neu, weai i'm dcefro, er diniſtrio y corph hwn, etto o'm cnawd y gwelaf Duw.

22 Pa ham yr ydych chwi yn ſy erlid i fel Duw, heb gael digon ar fy nghnawd?

23 † Oh nad ſcrifennid fy ngeiriau yn awr: ô na orgrephid hwynt mewn llyfr.

24 Oh nad ſcrifennid hwynt yn y graig dros byth; â phinо haiarn, ac â phlwm.

25 Canys myſi a wn fod fy mhryn-wr yn fyw, acy ſaif yn y diwedd ar y ddaiar:

† Hebr. divithr.

26 Ac ‖ er yn ôl ſynghroen i *bryfed* ddifetha *y corph* hwn, etto caf weled Duw yn fy nghnawd:

† Hebr. yn fy mon wes.

27 Yr hwn a gaf fi i'm fy hun ei weled; a'm llygaid a'i gwelant, ac nid † arall; *er* i'm arennau ddarfod † ynof.

‖ Neu, pa wreiddyn mae ev a gaid, &c.

28 Eithr chwi a ddylech ddywedyd, pa ham yr erlidiawn êf? ‖ canys gwreiddyn y matter a gaed ynof.

29 Ofnwch am danoch rhac y cleddyf: canys *y mae* digofaint *yn dwyn* coſpedigaethau y cleddyf, fel y gwybyddoch *fod* barn.

PEN. XX.

1 *Zophar yn dangos cyſtwr a rhan yr annuwiol.*

YNa Sophar y Naamathiad a attebodd, ac a ddywedodd,

3 Am hynny mae fy meddyliau yn peri i mi atteb; ac am *hyn* y *mae* brŷs † arnaf.

† Hebr. ynof.

3 Yr ydwyf yn clywed cerydd gwradwyddus i mi: ac ymae yſpryd fy neall yn peri i mi atteb.

4 Oni wyddoſt ti hyn er ioed, er pan oſodwyd dŷn ar y ddaiar,

5 *Mai † byrr yw gorfoledd yr annuwolion: a llawenydd y rhagrithwŷr dros ſunud awr?

* Pſal. 37.37. † Hebr. o agos.

6 Pe derchafei ei oddiawgrwydd ei i'r neſoedd; a chyrhaeddyd o'i ben ef hyd y † cymmylau,

† Hebr. mybren.

7 Efe a gollir yn dragywydd, fel ei dom: y rhai a'i gwelſanta ddywedant, pa le y mae efe?

8 Efe a eheda ymaith megis breuddwyd, ac ni cheir ef: *ac* efe a ymlidir fel gweledigaeth nos.

9 Y llygad a'i gwelodd ni wel ef mwy: a'i lê ni chenfydd mwy o hono.

‖ Neu, y tlodion a orthrymmaei hlant.

10 ‖ Ei feibion a gais fodloni y tlodion; a'i ddwylawa roddant adref ei golud hwynt.

11 Ei eſcyrnſy'n llawn *o bechod* ei ienengtid, yr hwn a orwedd gyd ag ef yn y pridd.

12 Er bod drygioni yn ſelus yn ei enau ef: er iddo ei gau dan ei dafod:

13 Er iddo ei arbed, ac heb ei ado, eithr ei attal o fewn tafod ei enau:

14 Ei ſwyd a dry yn ei ymyſcaroedd: buſtl aſpiaid *ydyw*, o'i fewn ef.

15 Efe a lyngcodd gyfoeth, ac efe a'i chwyda; Duw a'i tynn allan o'i ſol ef.

16 Efe a ſugn wenwyn aſpiaid: tafod gwiber a'i lladd ef.

17 Ni chaiff weled afonydd, ſtrydiau, *ac* aberoedd o fêl, ac ymenyn.

18 Y mae efe yn rhoddi adref yr hyn a lafurioddamdano, ac nis llwnge: † yn ôl ei olud y rhydd adref, ac heb gael llawenydd o honaw.

† Hebr. êf gw.

19 Am iddo ddrylliо, a gadaw y tlodion i'ſyfaethu * tŷ nid adeiladodd:

* Eccl. 5.12.

20 Diau † na chaiff lonydd yn ei ſol; na weddill o'r hyn a ddymunodd.

† Hebr. nid gw.

21 Ni *bydd* gweddill ‖ o'i fwyd ef: am hyny ni ddiſgwil neb am ei dda ef.

22 Pan gyflawner ei ddigonoldeb, cyfyng *bydd* arno: llaw pob *dyn* blin a ddaw arno.

‖ Neu, cyfyng

23 *Pan* fyddo efe ar fedr llenwi ei ſol, Duw a ddenfyn arno angerdd ei ddigofaint: ac a'i glawia *hi* arno ef ym myſc ei fwyd.

24 Efe a ffŷ oddi wrth arfau haiarn: a'r bŵa dûr a'i trywana ef.

25 Efe a dynnir ac a ddaw allan o'r corph, a gloyw-lafn a ddaw allan o'i fuſtl ef; dychryn fydd arno.

26 Pob tywyllwch *a fydd* cuddiedic yn ei ddirgeloedd ef, tân heb ei chwythu a'i hyſſa efe: yr hyn a adawer yn ei lueſtŷ ef, a ddrygir.

27 Y nefoedd a ddatcuddiann ei anwiredd ef: † a'r ddaiar a gyfyd yn ei erbyn ef.

† Hebr. cnwd.

28 Cynnydd ei dŷ ef a gilia: *ei dda* a liſa ymaith yn nydd ei ddigofaint ef.

29 Dymma ran dŷn annuwiol gan Dduw † a'r etifeddiaeth a oſodwyd iddo gan Dduw.

† Hebr. ef Duw.

PEN. XXI.

1 *Job yn dangos fod iddo achos i ofidio, ŵ yn marn dyn.* 7 *Bod yr annuwiol weithiau yn gymmaint eu llwyddiant, ac y pair iddynt ddiyſtyru Duw:* 16 *A bod eu dimſtr bwy weithiau yn eglur.* 22 *Nad oes rhagor rhwng y cyſtaun a'r aughyſtawn, yn angeu.* 27 *Ac mai mewn ſyn arall y mae barnedigaeth yr annuwiol.*

A Iob a attebodd, ac a ddywedodd;

2 Gan wrando gwrandewch fy ymadrodd; a bydded hyn *yn lle* eich cyſſur.

3 Dioddefwch fi, a minneu a leſaraf: ac wedi i mi ddywedyd, gwatworwch.

4 A minnau, ydwyf *yn gwneuthur* fy nghŵyn wrth ddyn? ac os *yawyſ*, pa ham † na byddai gir fyng ar fy yſpryd?

† Hebr. fyng gw.

5 Edrychwch arnaf, a ſynnwch; a goſowch *eich* llaw ar *eich* genau.

6 Minneu pan gofiwyſ a ofnaf; a dychryn a ymeiſt yn fy nghnawd.

7 * Pa ham y mae 'r annuwolion yn byw, yn henciddio, ac yn cryfhau *mewn* cyfoeth?

* Ier. 12.1.

8 Eu hâd hwy *ſydd* ſafadwy o'i blaen gyd â hwynt, a'i hiliogaeth yn eu golwg.

9 Eu tai *ſy mewn* heddwch allan o ofn, ac nid *ydyw* gwialen Duw arnynt hwy.

10 Y mae ei tarw hwynt yn cyſioi, ac ni chyll ei hâd; ei fuwch ef a fwrw lô, ac nid ertbyla.

11 Danfonant allan eu rhai bychain fel diadell, a'i bechgyn a neidiant.

12 Cymmetant dympan a thelyn, a llawenychant wrth lais yr organ.

13 Treuliant eu dyddiau mewn daioni, ac mewn moment y deſcymant i'r bedd.

14 * Dywedant hefyd wrth Dduw, cilia oddi wrthym; canys nid ydym yn chwennych gwybod dy ffyrdd.

* Iob 22.17.

15 Pa beth *ydyw* 'r Holl-alluog fel y gwaſanaethem ef? a pha fudd *fydd* i ni os gweddiwn arno?

16 Wele, nid *ydyw* eu daioni hwy yn eu llaw eu hun: pell yw cyngor yr annuwiol oddi wrthif fi.

17 Pa fawl gwaith y diffydd ‖ canwyll yr annuwolion?

‖ Neu, y annuwolion?

wolion? ac y daw eu dinistr arnynt hwy? *Duw* a rann ofidiau yn ei ddig.

18 Y maent hwy fel soff o flaen gwynt: ac fel mân-us yr bwn a ‡ gippia y corwynt.

19 Duw a gaddua ei anwiredd ef iw feibion: efe a dâl iddo, ac efe a'i gwybydd.

20 Ei lygaid a welant ei ddinistr ef; ac efe a ŷf o ddigofaint yr Holl-alluog.

21 Canys pa wynfyd sydd ganddo ef yn ei dŷ ar ei ôl, pan hannerer rhifedi ei fisoedd ef?

22 A ddysc *neb* wybodaeth i Dduw? gan ei fod yn barnu y rhai vchel.

23 Y naill ſydd yn marw yn ‖ ei gyflawn nerth, ac efe yn esmwyth, ac yn heddychol yn gwbl.

24 Ei ‖ fronnau ef ſy yn llawn llaeth; a'i escyrn yn iraidd gan ſêr.

25 A'r llall *ſydd* yn marw mewn chwerwder enaid; ac ni fwytaodd mewn hyfrydwch.

26 Hwy a orweddant ynghŷd yn y pridd, a'r pryfed a'i gorchguddia hwynt.

27 Wele mi a adwen eich meddylian; a'r bwriadau 'r ydych chwi yn eu dychymmygu ar gam yn ſy erbyn.

28 Canys dywedwch, pa lê *y mae* tŷ y pendefig? a pha lê *y mae* lluefty anneddau 'r annuwolion?

29 Oni ofynnaſoch chwi i'r rhai oedd yn myned heibio rhyd y ffordd? ac onid adwaenoch chwi eu harwyddion hwy?

30 * Mai hyd ddydd diniſtr yr arbedir y drygionus: yn nydd † cynddaredd y dygir hwynt allan.

31 Pwy a fynega ei ffordd ef yn ei wyneb eſ? a phwy a dal iddo ef ſel y gwnaeth?

32 Etto efe a ddygir i'r † bedd, ac a † erys yn y pentwrr.

33 Y mae priddellau y dyffryn yn ſêlus iddo, a phob dyn a dyn ar ei ôl ef: megis *yr aeth* aneirif o'i flaen ef.

34 Pa ſodd gan hynny y cyſſurwch ſi ag oferedd; gan fod camwedd yn eich attebion chwi?

PEN. XXII.

1 *Eliphaz yn dangos nad yw daioni dyn yn gwneuthur dim lles i Dduw,* 5 *Yn cyhuddo Iob o amryw bechodau,* 21 *yn ei gyngbori ef i edifarhau, trwy addewidion o drugaredd.*

YNa Eliphaz y Temaniad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 A wna gŵr leſſâd i Dduw? ſel y gwna y ſynhwyrol leſſâd iddo ei hun.

3 Ai digrifwch *ydyw* i'r Holl-alluog dy fod ti yn gyfiawn? neu ai elw dy fod yn perffeithio dy ffyrdd?

4 Ai rhac dy ofn y cerydda efe dydi? *neu* yr â efe gyd â thi i farn?

5 Onid ydyw dy ddrygioni di yn aml? a'th anwireddau heb derfyn.

6 Canys cymmeraiſt wyſtl gan dy frawd yn ddiachos; a dioſcaiſt ddillad y rhai noethion.

7 Ni roddaiſt ddwfr iw yſed i'r lluddedic; a thi a atteliaiſt fara oddi wrth y newynoc.

8 Ond y gwr † cadarn, efe bioedd y ddaear, a'r † anrhydeddus a drigei ynddi.

9 Danfonaiſt ymmaith wragedd gweddwon yn wag-law; a breichiau y rhai ymddifaid a dorrwyd.

10 Am hynny *y mae* maglau o'th amgylch: ac ofn diſommwth yn dy ddychryna di;

11 Neu dywyllwch rhac gweled o honot: a llawer o ddyfroedd a'th orchgudiant.

12 Onid *ydyw* Duw yn vchelder y nefoedd? gwel hefyd † vchder y ſêr, mor vchel ydynt.

13 A thi a ddywedi, pa ‖ ſodd y gŵyr Duw? a farn efe drwy y cwmmwl tywyll?

14 Y tew gwmylau *ſydd* loches iddo, ac ni wêl y ac y mae efe yn rhodio ar gylch y nefoedd.

15 A yſtyriaſt ti yr hên ffordd a fathrodd y gwŷr cnwir?

16 Y rhai a dorrwyd pan nid *oedd* amſer: afon a dywalltwyd ar eu ſylfaen hwy.

17 * Hwy a ddywedaſant wrth Dduw, cilia oddi wrthym: a pha beth a wnâ yr Holl-alluog iddynt hwy?

18 * Etto efe a lanwaſei eu tâl hwy o ddaioni: ond pell *yw* cyngor yr annuwolion oddi wrthi.

19 * Y rhai cyfiawn a welant, ac a lawenychant, a'r diniwed a'i gwatwar hwynt:

20 Gan na thorred ymmaith ein ſylwedd ni. Eithr y tân a yſſodd eu ‖ gweddill hwy.

21 Ymarfer attolwg ag ef, a bydd heddychlon: o hyn y daw i ti ddaioni.

22 Cymmer y gyfraith attolwg o'i enau ef; a goſod ei eiriau ef yn dy galon.

23 * Os dychweli at yr Holl-alluog, ti a adeiledir; ſynmudi anwiredd ym mhell oddi wrth dy lueſtai.

24 Rhoddi aur i gadw ‖ fel pridd: ac *aur* Ophir fel cerrig yr afonydd.

25 A'r Holl-alluog ſydd yn ‖ amddeffyn i ti; a thi a gei † amldra o arian,

26 Canys yna 'r ymhoffi yn yr Holl-alluog: ac a ddercheſi dy wyneb at Dduw.

27 Ti a weddii arno ef, ac efe a'th wrendy; a thi a dâli dy addunedau.

28 Pan ragluniech di beth, efe a ſicrhâ i ti; a'r goleuni a lewyrcha ar dy ffyrdd.

29 Pan oſtynger hwynt, yna y dywedi di, y mae gorchafaeth: ac efe a achub y goſtyngedic *ei* olwg.

30 ‖ Efe a wareda ynys y diniwed: a thrwy lendid dy ddwylaw y gwaredir hi.

PEN. XXIII.

1 *Iob yn hiraethu am fyned ger bron Duw,* 6 *o hyder ar ei drugaredd ef.* 8 *Y mae Duw, er ei fod yn anweledig, yn dal ar ein ffyrdd ni.* 11 *Gwna i. oneieb Iob.* 15 *Bod barn Duw yn anghyfnewidiol.*

AIob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Y mae fy ymadrodd heddyw yn chwerw; fy † nialedd ſydd drymmach na'm vchenaid.

3 Oh na wyddwn pa le y cawn eſ? *fel* y deuwn at ei eiſteddfa eſ?

4 Trefnwn fy matter ger ei fron eſ: a llanwn fy ngenau â rheſymmau.

5 Mynnwn wybod *â pha* eiriau i'm hattebei: a deall pa beth a ddywedei efe wrthif.

6 A ddadleu efe i'm herbyn â helaethrwydd ei gadernid? na *wna*: ond efe a oſodei *nerth* ynof.

7 Yno 'r vniawn a ymreſymmei ag eſ: felly mi a ddiangwn byth gan fy marn-wr.

8 Wele ym mlaen yr âf, ond nid ydyw efe *yno*: yn ôl heſyd, ond ni fedraf ei ganfod eſ:

9 Ar y llaw aſſwy, lle y mae efe yn gweithio, ond ni fedraf ei weled *of*: ar y llaw ddehau y mae yn ymguddio, fel na chaf *ei* weled.

10 Ond efe a edwyn † fy ffordd i, wedi iddo fy mhrofi, myfi a ddeuaf allan tel aur.

11 Fy nhroed a ddilynodd ei gerddediad eſ: cedwais ei ffordd eſ, ac ni ŵyrais.

12 Nid ydwyf ychwaith yn cilio oddi wrth orchymyn ei weſuſau eſ: † he ffais eiriau ei enau eſ yn fwy na'm *ymborth* angenrhe dâol.

13 Ond y mae efe yn vn, a phwy a'i trŷ eſ? a'r hyn y mae * ei enaid eſ yn ei chwennycha, efe a'i gwna.

14 Canys efe a gyflawna 'r hyn a oſodwyd i mi: ac *y mae* ganddo lawer o'r fath bethau.

15 Am hynny y dechrynais rhag ei ofn eſ: yſtyriais, ac ofnais eſ.

16 Canys Duw a feddalhaodd ſy nghalon: a'r Holl-alluog a'm cythrybliodd.

17 O herwydd na thorrwyd ſi ymmaith o flaen y tywyllwch: ac na chuddiodd efe y tywyllwch o'm gwydd.

PEN. XXIIII.

1 Bod anwredd yn ſynych yn diange rhac ei gospi, 17 A bod barn dirgel i'r annuwiol.

PAham gan na chuddiwyd yr amſeroedd rhag yr Holl-alluog, na welei y rhai ſydd yn ei adnabod ef, ei ddyddiau ef?

* Deut. 19.14. & 27.17. ‖ Neu, *en porthi bwynt.*

2 Y mae *rhai* yn ſymmudo * terfynau; yn ſclyfaethu defaid, ac yn ‖ ymborthi *arnynt.*

3 Y maent yn gyrru aſſynnod yr ymddifad ymmaith: maent yn cymmeryd ych y wraig weddw ar wyſtl.

4 Maent yn troi 'r anghenog allan o'r ffordd: tlodion y ddaear a ymgyd-lechant.

† Hebr. *cymmyſedyd.* †Heb. *a'r annuwiol a gaſclant y winllan.*

5 Weithy maent *fel* aſſynnod gwyllt ion yn yr anialwch, yn mynod allan iw gwaith, gan geiſio ſclyfaeth yn ſoreu: y diffaethwch *ſydd yn dwyn* iddynt ſwyd, *ac* iw plant.

6 Medant eu † hŷd yn y maes: a † gwinllan yr annuwiol a gaſclant.

7 Gwnant i'r tlawd lecian yn noeth heb ddillad; ac heb wiſc mewn oerni.

† Heb. *a'r annuwiol a gaſclant y winllan.*

8 Gwlychant gan lifeiriant y mynyddoedd; ac o eiſiau diddoſrwydd y coſleidiant graig.

9 Tynnant yr ymddifad oddi wrth y fron; cymmerant wyttl gan y tlawd.

10 Gwnant *iddo* fyned yn noeth heb ddillad; a dygant ddyrneidiau *llaſſa* y rhai newyneg.

11 Y rhai ſy yn gwneuthur olew o fewn eu parwydydd hwynt; *ac* ſy yn ſathru eu cafnau gwin, ydynt ſychedic.

12 Y mae gwŷr yn griddfan o'r dinas; ac y mae eneidiau y rhai archolledic yn gweiddi; ac nid yw Duw yn rhoi ffolineb *yn eu berŷn.*

13 Y rhai hynny ſy ym mhlith y rhai ſydd yn gwrthwynebu goleuni; nid ydynt yn adnabod ei ffyrdd, nac yn aros yn ei lwybrau.

14 Gyd â'r goleuad y cyſyd y lleiddiad, ac y lladd efe y tlawd, a'r anghenog; a'r nôs y bydd efe fel lleidr.

15 A llygad y godineb-wr ſydd yn gwilied am y cyſnos, gan ddywedyd, ni chaiff llygad ſy ngweled; ac efe a eſyd hŵg ar ei wyneb.

16 Yn y tywyll y maent yn cloddio trwy dai, *y rhai* a nodaſant iddynt eu hunain liw dydd; nid adwaenant hwy oleuni.

17 Canys megis cyſcod marwolaeth *ydyw* y borau iddynt hwy: dychryn cyſcod marwolaeth *yw*, os edwyn neb *hwynt.*

18 Yrcafa ydyw ar wyneb y dyfroedd; meiltygedic ydyw eu rhan-dir hwy ar y ddaear: ni thrŷ efe ei wyneb at ffordd y gwin-llanneodd.

19 Sychdwr a gwres ſydd yn cippio dyfroedd eira; *felly* y bedd *y rhai* a bechaſant.

20 Y groth a'i gollwng ef dros gof, melus ydd gan y pryf ef, ni chofiir ef mwy: ac anwiredd a dorrir ſel pren.

21 Y mae efe yn diyllio yr amhlantadwy, *yr hon* ni phlanta; ac nid ydyw yn gwneuthur daioni i'r weddw.

‖ Neu, *nid ymdawiad yw cwiſgo ei bun.* † Hebr. *nid yd ains* † Hebr. *gwmyd e wynt.*

22 Ac y mae efe yn tynnu hai cedyrn wrth ei nerth: y mae efe yn codi, ac ‖ nid oes *neb* diogel o'i enioes.

23 Er rhoddi iddo ſod mewn diogelwch, ar yr hwn y mae ei bwyſ, etto *y mae* ei lygaid ef ar eu ffyrdd hwy.

24 Hwyntwy a dderchafwyd dros ychydig, ond hwy † a ddarfuant, ac a oſtyngwyd; hwy a † ddeuthpwyd ymmaith fel pawb *eraill*, ac a dorrwyd ymmaith fel pen twyſen.

25 Ac onid *ydyw felly* yn awr, pwy a'm gwna i yn gelwyddog, ac a eſyd fy ymadrodd yn ddiddym?

PEN. XXV.

1 Bildad yn dangos na all neb fod yn ſyſawn ger bron Duw.

YNa Bildad y Suhiad a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Arglwyddiaeth, ac ofn *ſydd* gyd âg ef: y mae efe yn gwneuthur hedcwch yn ei uchel-lannau.

3 A oes gyfrif o'i luoedd ef? ac ar bwy ni chyſyd ei oleuni?

4 * Pa ſodd y cyfrownheir dŷn gyd â Duw? neu pa ſodd y bydd yr hwn a aned o wraig yn lan?

* Pen. 4. 17 &c. & 15.14 &c.

5 Wele *hyd* yn oed y lleuad, ac ni lewyrcha hi, a'r ſer nid ydynt bûr yn ei olwg ef:

6 Pa faint llai dŷn, *yr hwn ſydd* bryf; a mab dŷn *yr hwn ſydd* * abwydyn?

* Pſal. 22.6.

PEN. XXVI.

1 Iob yn ceryddu anrhugarogrwyſtryd Bildad, 5 ac yn cydnabod fod gallu Duw yn anſyſmol, ac yn anchwilladwy.

AIob a attebodd, ac a ddywedodd,

2 Pwy a gynnorthwyaiſt ti? ai y dineirth a achubaiſt ti y breich *ſydd* heb gadernid?

3 Pa ſodd y cynghoraiſt ti yr annoeth? ac y mynegaiſt yn helaeth y peth fel y mae?

4 Wrth bwy y mynegaiſt ymadreddion? ac yſpryd pwy a ddaeth allan o honot ti?

5 Pethau meirw a lunir o dan y dyfroedd, a'r rhai ſydd yn trigo yn-dynt hwy.

‖ Neu, *Gwae'r rhai, &c.* * Diharh. 25.11.

6 * Y mae vffern yn noeth ger ei bron ef: ac nid oes dŵr ddeiſtryw.

7 Y mae efe yn tanu y gogledd ar y gwâgle: y mae efe yn crogi y ddaiar ar ddiddim.

8 Y mae efe yn rhwymo y dyfroedd yn ei gwmylau: ac nid ydyw 'r cwmwl yn holltu tanyt hwy.

9 Y mae efe yn attal wyneb *ei* orſeddfaingc: y mae efe yn tanu ei gwmwl arni hi.

10 Efe a amgylchodd i wyneb y dyfroedd â therfynau, † nes dibenu goleuni, a thywyllwch.

† Hebr. *hyd derfyn meiſtad goleuni hyd â thywyllwch.*

11 Y mae colofnau y nefoedd yn crynu, ac yn ſynnu wrth ei geryddu ef.

12 Efe a rannu y môr a'i nerth: ac a dery falchder â'i ddoethineb.

13 Efe a addurnodd y nefoedd â'i Yſpryd; ei law ef a luniodd y ſarph dorchoc.

14 Wele dymma rannau ei ffyrdd ef; ond môr fychan *ydyw* 'r peth yr ydym ni yn ei glywed am dano ef! ond pwy a ddeall daranau ei gadernid ef?

PEN. XXVII.

1 Iob yn dangos ei burdeb, 8 ac nad oes gobaith i'r rhagrithiwr. 11 Y troir bendithion yr annuw yn felldithion.

AIob a † barablodd eil-waith, ac a ddywedodd,

† Hebr. *chwanegodd gwneuthur ei ddameg.*

2 Y mae Duw yn fyw *yr hwn* a dewg ymaith fy marn, a'r Holl-alluog *yr hwn* a † ofidiodd fy enaid.

† Hebr. *chwerwodd.*

3 Tra *ſydo* fy anadl ynof; ac Yſpryd Duw yn fy ffroenau;

4 Ni ddywed fy ngwefuſau anwiredd; ac ni thuetha fy nhafod dwyll.

5 Na ato Duw i mi eich cyfiawnhau chwi: ond threngwyf, ni ſymmudaf fy mherffeithrwydd oddi wrthif.

6 Yn fy nghyfiawnder y glynais, ac nis gollyngaf hi: ni wradwydda fy nghalon *fi*, † tra fyddwyf byw.

† Hebr. *er fy nyddiau.*

7 Bydded

7 Bydded ſy ngelyn ſel yr annuwiol; a'r hwn ſydd yn codi yn ſy erbyn, ſel yr anwir.

*Matth. 16.26. 8 *Canys pa obaith *ſydd* i'r dhagrithiwr, er ehwa o honaw eſ, pan dymno Duw ei enaid eſ allan?

*Iſai.28 cap.8.8 der arno?

9 *A wrendy Duw ar ei leſ, pan ddêlo cyſyngder arno?

10 A ymlawnycha eſe yn yr Holl-alluog? a eilw eſe ar Dduw bob amſer?

11 Myſi a'ch dyſcaf chwi, trwy law Dduw: ni chuddiaf yr hyn ſydd gyd â'r Holl-alluog?

12 Wele, chwychwi oll a'i gwelſoch: a pha ham yr ydych chwi felly yn ofera *mewn* ofer-edd?

13 Dymma ran dŷn annuwiol gyd â Duw; ac etifeddiaeth y rhai trawſ, *yr hyn* a gafant hwy gan yr Holl-alluog.

14 Oſei lcibion eſ a amlheir, *hwy a amlheid* i'r cleddyf: a'i hiliogaeth eſ ni ddigonir â bara.

*Pſal. 78.59. 15 *Ei weddillion eſ a gleddir yn marwolaeth: a'i wragedd gweddwon ni wylant.

16 Er iddo bentyrru arian ſel llwch, a darparu dillad ſel clai,

17 Eſe a'i darpara, ond y cyfiawn a'i gwiſc: a'r dieuog a gyfranna'r arian.

18 Eſe a adeiladodd ei dŷ ſel gwyſyn, ac ſel bôth a wnai gwili-wr.

19 Y cyſoethog a hûn, ac nis ceſclir eſ; eſe a egyr ei lygaid, ac nid yw.

*Pſa. 49.17. 20 *Dychryniadau a'i goddiweddant eſ ſel dyfroedd: corwynt a'i lladratta eſ liw nôs.

21 Y dwyrein-wynt a'i cymmer eſ i ffordd, ac eſe a â ymmaith; ac a'i teiſi eſ ſel corwynt allan o'i lê.

22 Canys *Duw* a deiſt arno eſ, ac nid arbed: gan ffoi, eſe a ffynai ffo rhag ei law eſ.

23 Curant eu dwylaw arno: ac a'i hyſſiant allan o'i lê.

PEN. XXVIII.

1 Bod gwybodaeth am bethau naturiol. 12 Ond maigodiaeth ddiwm Duw yw doethineb.

DIau ſod gwythen i'r arian; a lle i'r aur, *lle* y cotthant eſ.

2 Haiarn a dynnir allan o'r prîdd: ac o'r garreg y roddir prês.

3 *Duw* ſydd yn goſod terſyn ar dywyllwch, ac yn chwilio allan bob perffeithrwydd: *ſyd yn ocd* meini tywyllwch, a chyſcod angeu.

4 Y mae yr afon yn torri allan oddi wrth y trigolion, *y dyſtodd* a anghofiwyd gan y troed: *hwy* a ſychaiant ac a aethant ymmaith oddiwrth dynion.

5 Y ddaiaren, o honi y daw bara, trowyd megis tân odditani.

6 Ei cherrig hi *a ſyddant* lê i Saphir: a ‖ phriddellau aur ſydd iddi.

7 *Y mae* llwybr nid adnabu aderyn: ac ni chanfu llygad barcud.

8 Yr hwn ni ſathrodd cenawon llew, nid aeth hên lew trwyddo.

9 Y mae eſe yn eſtyn ei law at y gallęſtr: y mae eſe yn dymchwelyd mynyddoedd o'r gwraidd.

10 Y mae eſe yn pert i afonydd dorri drwy y creigiau: ac y mae ei lygad eſ yn gweled pob peth gwerthfawr.

11 Y mae eſe yn rhwymo'r afonydd rhag † llifo, ac yn dwyn peth dirgel allan i oleuni.

12 Ond pa le y ceir doethineb? a pha le y mae triigle deall?

13 Ni wyr dŷn beth a dâl hi; ac ni cheir hi yn nhir y rhai byw.

14 *Y mae 'r dyfnder yn dywedyd, nid *ydyw* hi ynoſ: ac y mae 'r môr yn dywedyd, nid *ydyw hi* gyd â myn.

15 † Ni * cheir hi er aur pûr: ac ni ellir pwyſo ei gwerth hi o'r arian.

16 Ni chyffelybir hi i'r aur o Ophir: nac i'r Onix gwerthfawr, nac i'r Saphir.

17 Nid aur a grifial a'i cyſtadla hi: na lleſtr o aur dilin *ſydd* gyfnewerth iddi.

18 Ni chofir y ‖ Cwrel, na'r Gabis, canys *gwell yw* caffaeliad doethineb, nâ gemmau.

19 Ni ellir cyffelybu y Topaz o Ethiopia iddi hi: ni chyd-bryſir hi ag aur pur.

20 *Can hynny o ba le y daw doethineb? a pha lê y mae man gre deall?

21 Canys hi a guddied oddi wrth lygaid pob dîn byw: a hi a guddiwyd oddiwrth ehediaid y neſoedd.

22 Colled ig aeth, a marwolaeth ſydd yn dywedyd ni a giywſom â'n cluſtiau ſôn am dani hi.

23 Duw ſydd yn deall ei ffordd hi; ac eſe a edwyn ei lle hi.

24 Canys y mae eſe yn edrych ar eithaloedd y ddaiar: ac yn gweled dan yr holl neſoedd:

25 I wneuthur pwys i'r gwynt; ac eſe a bwyſa y dyfroedd wrth feſur.

26 Pan wnaeth eſe ddeddf i'r glaw; a ffordd i fellt y taranau:

27 Yna eſe a'i gwelodd hi, ac a'i ‖ mynegodd hi; eſe a'i parâtodd hi, a hefyd eſe a'i chwiliodd hi allan.

28 * Ac wrth ddŷn eſe a ddywedodd, wele ofn yr Arglwydd, hynny ydyw doethineb: a chilio oddi wrth ddrwg, ſydd ddeall.

PEN. XXIX.

1 Iob yn cwyno iddo ei hun o herwydd ei lwyddiant a'i anrhydedd o'r blaen.

YNa Iob a † barablodd dracheſn, ac a ddywedodd,

2 Oh na bawn i fel yn y miſoedd o'r blaen; fel yn y dyddiau pan gadwei Duw fi.

3 Pan wnai ele tw ‖ oleuni lewyrchu ar fy mhen: wrth oleuni yr hwn y rhodiwn drwy dywyllwch.

4 Pan oeddwn yn myddiau fy ieuengtid, a dirgelwch Duw ar fy mhabell:

5 Pan *oedd* yr Holl-alluog etto gyd â mi; a'm plant o'm hamgylch:

6 Pan olchwn fy nghamrau ag ymenyn: a *phan* dywalldei y graig † i mi afonydd o olew:

7 Pan awn i allan i'r porth trwy 't dref: pan barotown fy eiſteddfa yn yr heol:

8 Llangciau a'm gwelent, a'm ymguddient, a henariaid a gyfodent, ac a ſaſent i fynu.

9 Tywyſogion a attalient eu ymadroddion; ac a oſodent eu llaw ar eu genau.

10 † Pendefigion a dawent â ſon: a'i tafod a lynei wrth daflod eu genau.

11 Pan i'm clywai cluſt, hi a'm bendithiai, a phan i'm gwelai llygad, eſe a deſtiolaethei gyd â mi:

12 Am fy mod yn gwaredu y tlawd a fyddei yn gweiddi; a'r ymddifad, a'r *hwn* ni *byddei* cynnorthwy-we iddo.

13 Bendith yr hwn oedd ar ddarfod am dano, a ddeuei arnaf; a gwnawn i galon y wraig weddw lawenychu.

14 Gwiſcwn gyfiawnder, a hitheu a wiſcei am danaf: am barn *fyddei* fel mantell, a choron.

15 Llygaid oeddwn i'r dall; a thraed oeddwn i'r cloff.

16 Tâd oeddwn i'r anghenog; a'r cŵyn ni wyddwn a chwiliwn allan.

17 Drylliwn hefyd gil-ddannedd yr anghy-
† Hebr. fwrisiwn. fawn; ac a † dynnwn yr yſclyfaeth allan o'i ddan-
nedd ef.
18 Yna y dywedwn, byddaf farw yn fy nyth: a
byddaf morr aml fy nyddiau a'r tywod.
† Hebr. agored. 19 Fy ngwreiddyn *oedd* yn † ymdanu wrth
y dyfroedd; a'r gwlith a arhoſodd ar hyd nos ar
fy nrig.
† Hebr. newydd. 20 Fy ngogoniant oedd † îr ynoſi: a'm bŵa a
† adnewyddei yn fy llaw.
† Hebr. ewinhai. 21 Hwy a wrandawent arnaf, ac a ddiſgwilient;
diſtawent wrth fy ngbyngor.
22 Ar ôl fy ymadrodd ni ddywedent hwy eilwaith
a'm ymadrodd a ddiferei arnyat hwy.
23 A hwy a ddiſgwilient amdanaf fel am y glaw;
ac a ledent eu genau fel *am y* diweddar-law.
24 Os chwarddwn arnynt hwy, ni chredent; ac
ni wnaent hwy i lewyrch fy wyneb ſyrthio.
25 Dewiſwn eu ffordd hwynt, eiſteddwn yn ben-
naf, a thrigwn fel brenin mewn llu; megys yr hwn
a gyſſura rai galarus.

PEN. XXX.

1 Yn ei anhyddedd Iob yn dâygyn ddiyſtyrwch. 15 A'i hawdd fyd yn adfyd.

† Hebr. lai o ddyddiau nâ mi. ONd yn awr, y rhai ſy † ieuangach nâ mi ſy yn
fy ngwatwar, y rhai y diyſtyraſwn eu tadau,
iw goſod gyd â chŵn fy nefaid.
2 I ba beth *y gwaſanaethai* cryſdwr eu dwy-
law hwynt i mi? darfuaſei am henaint ynddynt
hwy.
† Hebr. oeithiwyr 3 Gan angen, a newyn, vnig oeddynt; yn ffô i'r
anialwch † gynt, yn ddiffaeth ac yn wyllt.
4 Y rhai a dorrent yr hoccys mewn bryſclwyni;
a gwraidd meryw yn fwyd iddynt.
5 Hwy a yrrid ymmaith o fyſc dynion, (gwaedd-
ent ar eu hôl hwy, fel ar ôl lleidr.)
‖ dyffryn-noedd. 6 I drigo mewn holltau ‖ afonydd: *mewn* ty-
llau y ddaiar, yn y creigiau.
7 Hwy a ruent ym mhlith perthi: hwy a ymgaſ-
clent dan ddanadl.
8 Meibion yr ynfyd, a meibion rhai anenwog
*oedd yn*t, gwaelach nâ'r ddaiar oeddynt.
9 * Ac yn awr eu câu hwy ydwyfi: ac myfi ſydd
yn deſtyn iddynt.
10 Y maent yn ffieiddio, yn cilio ym mhell
† Hebr. attaliant boeri o'm hwyn. oddi wrthif; ac nid † arbedant boeri yn fy wyneb.
11 O blegid iddo ddattod fy rhaff, a'm cyſtu-
ddio; hwythau a ollyngaſant y ffrwyn yn fy ng-
olwg i.
12 Y rhai ieuainge fy yn codi ar fy llaw ddeheu,
y maent yn gwthio fy nrhaed; ac yn ſarnu i'm her-
byn ffyrdd eu diniſtr.
13 Am heithiant fy llwybr, chwanegant fy nhrueni;
heb ſôd help iddynt.
14 Y maent hwy yn dyfod *arnaf*, megis *dwfr trwy*
adwy lydan: y maent yn ymdreiglo arnaf wrth
yr anrhaith.
15 Dychryniadau a drowyd arnaf: ſel gwynt yr
† Hebr. arbennig. ei lidiant fy † enaid: a'm iechydwriaeth a â heibio
fel cwmwl.
16 Am hynny 'r ymdywalt fy enaid yn awr arnaf;
dyddiau cyſtuaid a ymaflaſant ynof.
17 Y nos y tyllir fy eſcyrn o'm mewn: a'm glân
nid ydynt yn gorphywys.
18 Trwy fawr nerth *fy mbleſyd*, fy ngwiſc
a newidiodd, *eſe* a'm hamgylcha fel coler fy
mhais.
19 Eſe a'm taflodd yn y clai; ac aethym yn gy-
ffelyb i lwch a lludw.
20 Yr ydwyf yn llefain arnat ti, ac nid ydwyt
yn gwrando: yr ydwyf yn ſefyll, ac *nid* yſtyri
wrthif.
21 Yr wyt yn troi yn greulon yn fy 'erbyn, yr wyt
yn fy ngwrthwyneb â nerth dy law.
22 Yr wyt yn fy nerchaſu i'r gwynt, yr ydwyt yn
gwneuthur i mi ſarchogaeth *arno*, ac yr ydwyt yn
toddi fy ‖ ſylwedd.
‖ Neu, nerthoi 23 Canys myfi a wn y dygi di fi i farwolaeth; ac
i'r tŷ rhacderſynedic i bôb dyn byw.
† Hebr. gwnaeth. 24 Diau nad eſtyn *eſ* law i'r † bedd: ac *Iod* gwa-
edd ganddynt yn ei ddiniſtr ei.
*Rhai. gwnaeth. 25 *Oni wylais i dros yr hwn oedd galed *ei* † fyd?
oni ofidiodd fy enaid tros yr anghenog?
12.25. ſal. 35.13. 26 Pan edrychais am ddaioni, dryg ſyd a ddaeth:
pan ddiſgwiliais am oleuni, tywyllwch a ddaeth.
† Hebr. ddiwrnod 27 Fy ymyſcaroedd a ferwaſant, ac ni orphywy-
ſaſant: dyddiau cyſtudd a'm rhacflaenaſant.
28 Cerddais yn alarus heb yr haul: codais a
gwaeddais yn y gynnulleidfa.
29 * Yr ydwyf yn frawd i'r dreigiau; ac yn gy-
faill i gwiion yr Eſtris.
30 Fy nghroen a ddnodd am danaf: a'm heſcyrn a
loſcaſant gan wres.
31 Aeth fy nhelyn hefyd yn alar, a'm horgan *ſel*
llais rhai yn wylo.

PEN. XXXI.

*Iob a gyhoedd yn dangos ei burdeb mewn am-
ryw bethau.*

MYfi a wneuthum ammod â'm llygaid, pa ham
gan hynny y meddyliwn am forwyn?
2 Canys pa ran *ſydd oddi wrth* Dduw oddi vch-
od? a *pha* etifeddiaeth *ſydd oddi wrth* yr Holl-
alluog o'r vchelder?
3 Onid *oes* digiſtr i'r anwir? a *dialedd* dieithr
i'r rhai ſy yn gwneuthur anwiredd?
4 * Onid ydyw eſe yn gweled fy ffyrdd i? ac yn * 2 Cron.
16.9. prov.
cyſrif fy holl gamrau, 32.21. ſbha.
5 Os rhodiais mewn eferedd; ac *os* pryſuodd 5.21 & 15.3.
fy nhroed i dwyllo,
6 Pwyſed fi mewn cloriannau cyfiawn, a mynned
Duw ŵybod fy mherffeithrwydd.
7 Os gŵyrodd fyngherddediad allan o'r ffordd;
a myned o'm calon ar ôl fy llygaid: neu lŷnu dim
aſlan wrth fy mwyſâw:
8 *Yna* hauwyf fi, a bwytaed arall; ſe dadwrei-
ddier fy hiliogaeth i.
9 Os twylled fy nghalon gan wraig; ac os cyr-
wynais wrth ddrws fy nghymydog,
10 Maled fy-ngwraig inneu i ŵr arall: ac ym-
grymmed eraill arni hi.
11 Canys ſcelerder ydyw hyn, ac anwiredd ydyw,
ŷw choſpi gan farnwyr.
12 Canys tân ydyw, a yſſa oni anrheithio; ac eſe a
ddadwreithia fy holl ffrwyth.
13 Os diyſtyrais achos fy ngwâs a'm gwaſanaeth-
ferch, pan ymryſonent â mi:
14 Pa beth gan hynny a wnaf pan godo Duw? a
phan ymwelo eſe, pa beth a attebaf iddo?
15 Ond yr hwn a'm gwnaeth i yn y grôth,
a'i gwnaeth yntef? ac ‖ ond yr vn a'n llunioddd ‖ Neu, onid eſe a'n llunioddd ni mewn croth? † Hebr. yhnamaib. ‖ Syſ. y mother.
yn y bru?
16 Os atteliais *ddim* o ddeiſyfiad y tlawd; ac os
gwneuthum i lygaid y weddw ddeffygio;
17 Ac os bwyteais fy † mwyd yn vnic, ac oni
ſwytaodd yr ymddifad o honaw;
18 (Canys eſe a gynnyddodd *gyd â* mi, fel *gyd â*
thâd, o'm hieuengtid; ac o groth fy mam mi a'i
tywyſais ‖ hi:)
19 Os gwelais *neb* yn marw o eiſieu dillad; a'r
anghenog heb wiſc;
20 Os ei lwynau ef ni'm bendithiaſant, ac *oni*
chynheſoddd eſe gan gnû fy nefaid i;
21 Os codais fy llaw yn erbyn yr ymddifad, pan
welwn fy nghymmorth yn y porth;

22 Syrthied

22 Syrthied ſy mraich oddi wrth fy yſcwydd: a thorrer ſy mraich oddi wrth y cymmal.

23 Canys ofn diniſtr Duw *oedd* arnaf: a chan ei ŵhelder ef ni allwn *oddef*.

24 Os goſodais ſy ngobaith *mewn* aur: ac os dywedais wrth aur coeth, fy ymddiried *wyt*:

25 Os llawenychais am foû fy nghyfoeth yn fawr: ac oblegid im llaw gael llawer:

26 Os edrychais ar yr haul, pan dywynneiſa'r lleuad yn cerdded yn ddiſclair:

27 Ac os hudwyd fy nghalon yn guddiedic: ac *os* ſy ngenau a guſanodd fy llaw:

28 Hyn hefyd *fuaſei* anwiredd iw *goſpi* gan y barnwyr: canys gwadaſwn Dduw vchod.

29 Os llawenychais i am drychineb yr hwn a'm caſâe, ac os ymgodais pan † ddigwyddodd drwg iddo.

30 (Ac ni ddioddefais i daflodd fy ngenau bechu, gan ofyn ei einioes ef drwy felldigo.)

31 Oni ddywedodd dynion fy mhabell, o na cha-em o'i gnawd ef? ni ddigonaſt ni.

32 Ni letteiodd dieithr ddyn yn yr heol; agorais fy nrŵſau i'r ‖ ſforddolion.

33 Os cuddiais fy nghamweddau fel ‖ Adda, gan guddio fy anwiredd yn fy monwes:

34 A ofnais i dyrfa laoſog, neu a'm dychrynei dirmyg teulu, fel y tawn heb fyned allan *yn* drŵs?

35 Oh am va a'm gwrandawei; wele, fy ‖ nymuniad yw, a'r Holl-alluog fy atteb i, ac ſcrifennu o'm gorthrwmder wr lŷfr.

36 Diau y dygwn ef ar fy yſcwydd; *a* rhwymwn ei yn *lle* coron i mi.

37 Mynegwn iddo rifedi fy nghamrau; fel tywyſſig y neſſawn atto.

38 Os ydyw fy nhîr i yn llefain yn fy erbyn; ac os ydyw ei gwyſau ef yn cydŵylo:

39 Os bwyteais i ei † gnŵd ef heb arian; ac *os* cyſtuddiais enaid ei berchennogion ef;

40 Tyfed yſcall yn lle gwenith, a ‖ bulwg yn lle haidd. *DIWEDDWYD GEIRI. AV IOB.*

PEN. XXXII.

1 *Elihu yn ddig wrth Iob a'i gyſtillion: 6 Ac am nad yw doethineb yn dyfod o beuaint, yn eſcuſodi hyſbâd ei ieuengctid ei hyn: 11 Ac yn beio amynt hwy nad oeddynt yn bodloni Iob. 16 Ei zêl ef i leſaru.*

FElly y tri gŵr ymma a beidiaſant ag atteb i Iob; am ei *fod* ef yn gyfiawn yn ei olwg ei hun.

2 Yna digoſaint Elihu mab Barachel y Buziad, o genedl Ram, a gynnenodd: ei ddigoſaint ef a enynnodd yn erbyn Iob, am farnu o honaw ei enaid yn gyfiawn o flaen Duw.

3 A'i ddigoſaint ef a gynnenodd yn erbyn ei dri chyfaill, am na chawſent hwy atteb, ac er hynny, farnu o honynt Iob yn enog.

4 Elihu hefyd a ‖ arhoſaſſei ar Iob nes darfod iddo leſaru: canys yr oeddynt hwy yn hŷn gan eſo † oedran.

5 Pan welodd Elihu nad *oedd* atteb gan y tryŵſe hyn, yna y cynneuodd ei ddigoſaint ef.

6 Ac Elihu mab Barachel y Buziad a attebodd ac a ddywedodd, † ieuange ydwyf o oedran, chwithau *ydych* hen iawn: am hynny 'r arſwydais, ac yr ofnais ddangos fy meddwl i chwi.

7 Dywedais, dyddiau, a draethant, a lliaws o flynyddoedd a ddyſcant ddoethineb.

8 *Ond y mae yſpryd mewn dŷn; ac yſpryd-oliaeth yr Holl-alluog ſydd yn gwneuthur iddynt hwy ddeall.

9 Nid *yn gwŷr* mawrion ddoeth *bob amſer*: ac nid yw henaſ gwŷr yn deall barn.

10 Am hynny y dywedais, gwrandŵ fi, minneu a ddangoſaf fy meddwl.

11 Wele, diſgwiliais wrth eich geiriau; cluſtymwrandewais â'ch † reſymmau, tra y chwiliaſoch chwi am eiriau.

12 Ie, mi a ddeliais arnoch, ac wele, nid *oedd* un o honoch yn argyoeddi Iob gan atteb ei eiriau ef.

13 Rhac dywedyd o honoch, ni a gawſom ddoethineb: Duw ſydd yn ei wthio ef i lawr, ac nid dŷn.

14 Er na ‖ hwyliodd efe ei ymadroddion yn fy erbyn i: ac nid attebaf finnau iddo â'ch geiriau chwi.

15 Hwy a ſynnaſant, nid attebaſant mwy: † peidiaſant â lleſaru.

16 Wedi diſgwil o honof, (canys ni leſarent, eithr ſefyll heb atteb mwy,)

17 *Dywedaf* minne a attebaf fy rhan, minneu a ddangoſaf fy meddwl.

18 Canys yr ydwyf yn llawn geiriau: y mae 'r † yſpryd ſydd ynof yn fy nghymmell i.

19 Wele, fy mol *Ydd* fel gwîn nid agorid arno: y mae efe yn bollti fel coſtrelau newyddion.

20 Dywedaf, fel y caffwyf fy anadl: agoraf fy ngwefuſau, ac attebaf.

21 Ni dderbyniaf yn awr wyneb neb: ni weneithiaf wrth ddŷn.

22 Canys ni fedraf weneithio, *pe gwnawn* buan â'm cymmerei fy ngwneuthur-wr ymmaith.

PEN. XXXIII.

1 *Elihu yn ymbyncyg i ymreſymmu â Iob troſ Ddaw, mewn purdeb a llarieiddrâ, 8 yn dangos nad yw rwymedig Duw i roi cyfrif o'i ſyrdd i ddŷn. 14 Duw yn galw dyn i adſeiwnch trwy weledigaethau, 19 trwy gyſtuddiau. 23 a thrwy ei weinidogion. 31 Y mae efe yn annog Iob i wrando.*

OHerwydd pa ham, Iob, clwy attolwg fy ymadroddion; a gwrando fy holl eiriau.

2 Wele, 'r ydwyf yn awr yn agoryd fy ngenau; mae fy nhafod yn dywedyd yn nhafod fy ngenau.

3 O vniondeb fy nghalon *y bydd* fy ngeiriau: a'm gwefuſau a adroddant wybodaeth bur.

4 Yſpryd Duw a'm gwnaeth i; ac anadl yr Holl-alluog a'm bywioccaodd i.

5 Os gelli, atteb fi: ymbaratoa, *a* ſaf o'm blaen i.

6 *Wele, fi yn ôl dy † ddymuniad ti yn lle Duw: allan o'r clai y torrwyd finneu.

7 Wele, nâth ddychryna fy arſwyd i; ac ni bydd fy llaw yn drom arnat.

8 Dywedaiſt yn ddiau † lle y clywais i: ac myfi a glywais lais *dy* ymadroddion.

9 Pûr *ydwyf* fi heb gamwedd: glân *ydwyf* ac heb anwiredd ynof.

10 Wele, efe a gafodd achoſion yn fy erbyn: y mae efe yn fy nghyfrif yn elyn iddo.

11 Y mae yn goſod fy nhraed yn y cyffion: y mae yn gwilied fy holl lwybrau.

12 Wele *yn* hyn, nid ydwyt gyfiawn: mi a'th attebaf, mai mwy ydyw Duw na dŷn.

13 Pa ham yr ymryſoni yn ei erbyn ef? o herwydd nid ydyw efe yn † rhoi cyſrif am ddim o'i weithredoedd.

14 Canys y mae Duw yn lleſaru vnwaith, ie ddwywaith, ond ni ddeall dŷn.

15 Drwy hûn, *a thrwy* weledigaeth nos, pan ſyrthio

Neu, nerthloſ
† Hebr. deall.
Rhuf. 12.15. ſal. 55.13.
† Hebr. ddarmod
Pſal. 101.6.
2 Cron. 16.9. per. 32.21 & 15.3.
Neu, ond eſe a'm lluſg odd ni mewn ym † Hebr. ddamod
Pſal. 7 mwyn.

syrthio trym-gwsc ar ddyaicn, wrth heppian ar wely,

† Hebr. y datcudda. 16 Yna † yr egyr esc glustiau dynion: ac y seliа esc addysc iddynt:

17 I dynnu dŷn *oddi wrth* ei waith, ac i guddio balchder oddi wrth ddyn.

† Hebr. myned ymaith. 18 Y mae esc yn cadw ei enaid ef rhag y pwll; a'i hoedl ef, rhag † ei chollı trwy y cleddyf.

19 Ac esc a geryddir trwy ofid ar ei wely: a lliaws ei escyrn ef *a gofid* caled.

* Psal. 107.17. 20 * Fel y ffieiddio ei fywyd ef fara; a'i enaid fwyd † blasus.

† Hebr. dymunawl. 21 Derfydd ei gnawd esc allan o olwg: saif ei escyrn allan, *y rhai* ni welid o'r *blaen*.

22 Nessau y mae ei enaid i'r bedd, a'i fywyd i'r dinistr-wyr.

23 Os bydd gydag ef gennad o ladmerydd, vn o fil, i ddangos i ddyn ei vniondeb:

24 Yna esc a drugarha wrtho, ac a ddywed, gollwng ef, rhac descyn o honaw i'r clawdd; myfi a gefais ‖ iawn.

‖ Neu, gymmod. † Hebr. mabolaeth. 25 Ireiddiach *fydd* ei gnawd nâ † bachgen; esc a ddychwel at ddyddiau ei ieuengetid.

26 Esc a weddia ar Dduw, ac yntef a fydd bodlon iddo, ac esc a edrych yn ei wyneb ef mewn gorfoledd: canys efe a dâl i ddyn ei gyfiawnder.

‖ Neu, ac a ddywed. ‖ Neu, *w tredodd fy enaid.* ‖ Neu, *a'm bywyd.* 27 Esc a edrych ar ddynion, ‖ ac os dywed neb, mi a bechais, ac a wyrais vniondeb, ac ni lwyddoddi i mi:

28 Efe a ‖ ware ei enaid ef rhag myned i'r clawdd: ‖ a'i fywyd a wêl oleuni.

29 Wele, hyn oll a wna Duw ddwy-waith *neu* dair, â dyn,

30 I ddwyn ei enaid ef o'r pwll: iw oleuo â goleuni y rhai byw.

31 Gwrando Iob, clyw fi; taw, ac mi a lefaraf.

32 Od oes geiriau gennit, atteb fi: llefara, canys chwennychwn dy gyfiawnhau di.

33 Onid ê gwrando arnafi, bydd ddistaw, ac myfi a ddyscaf i ti ddoethineb.

PEN. XXXIIII.

1 Elihu yn beio ar Iob am fwrw ar Dduw fod yn anghyfiawn. 10 Nas gall Duw Holl-alluog fod yn anghyfiawn. 31 Rhaid i ddyn ymddarostwng i Dduw. 34 Elihu yn ceryddu Iob.

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 *Ha wŷr* doethion, gwrandewch fy ymadroddion: a *chwychwi* y rhai ydych yn gŵybod, clust-ymwrandewch:

* Pen. 12.11. † Hebr. tafiad y genau. 3 *Canys y glust a farn ymadroddion; fel yr archwaetha † y genau fwyd.

4 Dewiswn i ni farn, gŵybyddwn rhyngom pa beth fydd dda.

† Hebr. faeth. 5 Canys dywedodd Iob, cyfiawn ydwyf: a Duw a ddug ymmaith fy marn.

* Exod. 32.4. Iob 8.3 & 36. 23. pſa. 92. 15. rhuf. 9.14. * pſal. 62. 12. dih. 24. 12. ier. 2. 32. ezec. 33. 20. matth. 16. 27. rhuf. 2. 6. 2 cor. 5. 10. 1 pet. 1. 17. dat. 22. 12. 6 A ddwedaf i gelwydd yn erbyn fy matter fy hun? anaele yw fy † archoll, heb gamwedd.

7 Pa wr *fydd* fel Iob, *yr hwn* a yf watworgerdd fel dwfr?

8 Ac a rodio ynghymdeithas gyd â gweithredwŷr anwiredd: ac iydd yn myned gyd â dynion annuwiol?

9 Canys dywedodd, ni fuddia i wr ymlyfrydu â Duw.

10 Am hynny chwychi wŷr calonnog, gwrandewch arnaf, * pell oddi wrth Duw fyddo *gwneuthur* anwiredd, ac oddi wrth yr Holl-alluog *weithredu* anwiredd.

11 * Canys efe a dâl i ddyn ei waith: ac efe a wna i wr gael yn ôl ei ffyrdd i ei hun.

12 Diau hefyd na wna Duw yn annuwiol; ac na dir. 32. 12. wyra'r Holl-alluog farn.

13 Pwy a roddes iddo ef lywodraeth y ddaiar? a pha wy a osododd † yr holl fyd?

14 * Os gosyd ei galon † ar *dyn*: os casel efe atto ei hun ei yspryd, a'i anadl ef;

15 * Pôb cnawd a gyd-drenga; a dŷn a ddychwel i'r prâdd.

16 Ac od oes ddeall *ynot* gwrando hyn: clust-ymwrando â lleſ fy ymadreddion.

17 A gaiff yr hwn sydd yn casau barn † lywodraethu? ac a ferni di yr hwn sydd gyfiawn odieth, ya annuwiol?

18 A ddywedir wrth frenin, dirgionus ydwyt; *ac* annuwiol ydych wrth dywysogion?

19 * *Pa faint llai wrth* yr hwn ni dderbyn wyneb tywysogion, ac nid edwyn y goludoc o flaen y tlawd: canys gwaith ei ddeheu-law ef ydynt oll.

20 Hwy a fyddant meirw mewn moment, a hanner nos y cynhyrfa y bobl, ac yr ânt ymaith: a'r cadarn a † symmadir heb *waith* llaw.

21 * Canys ei lygaid ef *fydd* ar ffyrdd dŷn: ac efe a wêl ei holl gamrau ef.

22 Nid *oes* dywyllwch, na chyſcod angeu; lle y gall y rhai fydd yn gweithio anwiredd ymguddio.

23 Canys ni esid *Duw* ar ddyn y chwaneg *nag a haeddo*, fel y gallo efe fyned i gyfraith â Duw.

24 Efe a ddryllia rai cedyrn † yn aneiryf: ac a esyd eraill yn eu lle hwynt.

25 Am hynny efe a edwyn en gweithredoedd hwy: a phan newidio efe y nôs, hwy a † ddryllir.

26 Efe a'i tery hwynt, megis rhai annuwiol, yn † amlwg:

27 Am iddynt gilio oddi ar ei ôl ef; ac nad yſtyrient ddim o'i ffyrdd ef:

28 Gan ddwyn gwaedd y tlawd atto ef: ac efe a wrendy waedd y cystuddiol.

29 Pan esmwythâo efe, pwy a aneſmwythâ? a phan guddio efe ei wyneb, pwy a edrych arno? pa yn bynnag ai yn erbyn cenhedl, ai yn erbyn dyn yn vnic:

30 Fel na theyrnaſei dŷn fiuantus, *ac* na rwyder y bobl.

31 Ond wrth Dduw † hwn a ddywed, mi a faddeuais, nid antheithiâf, *y dylid dywedyd*,

32 Heb law a welaſ, dyſc di fi; o gwneuthum anwiredd, ni wnaſi mwy.

33 Ai † wrth dy feddwl di y byddei? efe a'i tâl, pa yn bynnia a wnelych ai gwrthod ai dewis, ac nid myfi: am hynny dywed yr hyn a wyddoſt.

34 Gwŷr † call, dywedant i mi; a'r gŵr doeth, clywed fi.

35 Iob a ddywedodd yn annoeth; a'i eiriau ydynt heb ddoethineb.

36 Fy nhâd, profer Iob hyd y diwedd: am *roddi* attebion tros ddynion anwir.

37 Canys efe a chwanegodd ſcelerder at ei bechod; efe a gurodd ei ddwylo yn eiu plith ni; ac a amlhâodd ei eiriau yn erbyn Duw.

PEN. XXXV.

1 Nad oes mor ymgyſtadlu â Duw, annad ott nau dioni ni na'u drygioni yn dda nac yn ddrwg iddo ef. 6 Bod llawer yn gwaeddi ar Dduw yn eu cyſtuddiau heb gael eu gwrando, o eiſieu ffydd.

AC Elihu a lefarodd, ac a ddywedodd,

2 A gyfrifaiſt di yn vnion ddywedyd o honot, *y mae* fy nghyfiawnder i yn fwy na'r eiddo Duw?

3 Canys dywedaiſt, pa lês a wna *hyny* i ti? pa peth a enillaf ‖ *er fynglanhau* oddi wrth fy mhechod?

4 Myfi a † attebaf i ti, ac i'th gyfeillion gyd â thi.

5 Edrych

5 Edrych ar y nefoedd a gwêl; ac edrych ar y cwmylau, *y rhai* sydd uwch nâ thi.

6 Os pechi, pa *niwed* a wnei di iddo ef? os aml fydd dy anwireddau, pa beth yr wyt yn ei wneuthur iddo ef?

7 *Os cyfiawn fyddi, pa beth yr wyt yn ei roddi iddo ef? neu pa beth y mae efe yn ei gael ar dy law di?

8 I ŵr fel ty di, dy annuwioldeb; ac i fab dŷn, dy gyfiawnder, *a'r ryw beth.*

9 Gan faint y gorthrymder, hwy a wnant i'r *gorthrymedic* lefain: hwy a floeddiant rhac braich y cedyrn.

10 Ond ni ddywed *neb*, pa lê y mae Duw 'r hwn a'm gwnaeth i? yr hwn fydd yn rhoddi *achoſion i* gan y nôs,

11 Yr hwn fydd yn ein dyſcu yn fwy nag aniſeiliaid y ddaear; ac yn ein gwneuthur yn doethach nag ehediaid y nefoedd.

12 Yna hwy a waeddant rhac balchder y rhai drwg, ac ni chlyw efe.

13 *Diau na wrendy Duw oferedd; ac nad ſtyrch yr Holl-alluoc arno.

14 Er dywedyd o honot na weli ef, etto *y mae* barn gêr ei fron ef, diſgwil ditheu wrtho.

15 Ac yn awr, am nad yw felly, ‖ efe a ymweloldyn ei ddigoſaint; etto ni wyr ‖ efe mewn dirfawr galedi.

16 Am hyny y llêda Iob ei ſafn yn ofer; ac yr amlha eiriau heb ŵybodaeth.

PEN. XXXVI.

1 *Elihu yn dangos bod Duw yn gyfiawn yn ei ſynnu.* 10 *Y modd y mae pechodau Iob yn atal trugaredd Duw.* 24 *Rhaid yw mawrhau gweithredoedd Duw.*

A C Elihu a aeth rhagddo, ac a ddywedodd,

2 Goddef i mi ychydig, ac myfi a fynegaf i ti, *ſid gennyf* ymadroddion etto tros Dduw.

3 O bell y cymeraf fy ngwybodaeth; ac i'm gwneuthur-wr y rhoddaf gyfiawnder.

4 Canys yn wîr nid celwydd fydd fy ymadroddion: y perffaith o wybodaeth ſydd gyd â thi.

5 Wele, cadarn ydyw Duw, ac ni ddiyſtyra efe *neb*: cadarn o gaderuid a † doethineb *yw efe.*

6 Nid achub efe fywyd yr annuwiol: ond efe a rydd rheſtonedd i'r ‖ trueiniaid.

7 *Ni thynn efe ei olwg oddi ar y cyfiawn; eithr y maent gyd â brenhinoedd, ar yr orſeddfainge, ie efe a'i ſicrhâ yn dragywydd, a hwy a dderchefir.

8 Ac os hwy a rwymir ‖ gefynnau, *ac* a ddelir â rhaffau gorthrymder,

9 Yna efe a dengys iddynt hwy eu gwaith, a'i hanwireddau, amlhau o honynt:

10 Ac a egyr eu cluſtiau hwy i *dderbyn* ceryddiad: ac a dywed am droi o honynt oddi wrth anwiredd.

11 Os gwrandawant hwy, a'i waſanaethu *efe*, *hwy a dreuliant eu dyddiau mewn daioni, a'i blynyddoedd mewn hyfrydwch.

12 Ac oni wrandawant, † difethir hwy gan y cleddyf, a hwy a drengant heb ŵybodaeth.

13 Ond y rhai rhagrithiol o galon a chwanegant ddigter: ni waeddant pan rwymo efe hwynt.

14 Eu henaid hwythau fydd marw mewn ieuengctid; a'i bywyd gyd â'r ‖ aflan.

15 Efe a wared y ‖ tlawd yn ei gyſtudd; ac a egyr eu cluſtiau hwynt mewn gorthrymder.

16 Felly hefyd efe a'th ſummudaſai di o enau cyfyngder i ehengder, lle nid oes gwaſcfa, † a ſaig dy fwrdd di *ſiaſai* yn llawn braſder.

17 Ond ti a gyflawnaiſt farn yr annuwiol: barn a chyfiawnder ‖ a ymaflant ynot.

18 O herwydd *bod* digoſaint, *gochel* rhac iddo dy gymmeryd ti ymmaith a'i doyrnod: yna ni'th † wared lawn mawr.

19 A briſtia efe ar dy olud ti? na *phriſſia* ar aur, nac ar holl gadernid nerth.

20 Na chwennych y nos, pan dorrer pobl ymmaith yn eu lle.

21 Ymochel, nac edrych ar anwiredd, canys hyny a ddewiſaiſt o flaen cyſtudd.

22 Wele, Duw drwy ei nerth a dderchafa; *pwy ſydd yn dyſcu tel ef?*

23 Pwy a orchymynnodd ei ffordd ef iddo? a phwy a ddywed, gwnaethoſt anwiredd?

24 Cofia fawrhau ei waith ef; ar yr hwn yr edrych dynion.

25 Pob dŷn a'i gwel; a dŷn a'i cenſydd o bell.

26 Wele mawr *yw* Duw, ac nid adwienom ef? ac ni fedrir chwilio allan nifer ei flynyddoedd ef.

27 Canys efe a wna y defnynnau dyfroedd yn fân, *hwy* a dywalltant law fel y byddo ei darth.

28 Yr hwn a ddifera, ac a ddefnynna y cwmmylau, ar ddyn yn helaeth.

29 Hefyd, a ddeall *dŷn* daniadau y cwmylau; a thwrwf ei babell ef?

30 Wele, efe a daenedd ei oleuni arno, ac a orchuddiodd † waelod y môr.

31 Canys â hwynt y barn efe y bobloedd, *ac* y rhydd efe fwyd yn helaeth.

32 Efe a guddia y goleuni â chwmylau: ac a rydd orchymmyn iddo *na ſhyrjnno* trwy y *cwmmwl* ſydd rhyngthynt.

33 Ei dwrwf a fynega am dano, a'r aniſeiliaid am † y tarth.

PEN. XXXVII.

1 *Rhaid yw ofni Duw, o herwydd ei weithredoedd.* 15 *Bod ei ddoethineb ef yn anghŷmhariadwy yndalyn hwy.*

WRth hyn hefyd y cryn fy nghalon, ac y dychlamma i o'i lle,

2 Gan wrando gwrandewch ar fân ei lef; ac ar y ſain a ddaw allan o'i enau ef.

3 Efe a'i hyfforddia dan yr holl nefoedd; a'i ‖ fellt hyd † eithafoedd y ddaiar.

4 Sân a rua ar ei ôl ef, efe a wna darânau â *oleuni.* llais ei odidawgrwydd, ac ni ocda efe hwynt, pan glywir ei dwrwf ef.

5 Efe a wna darânau â'i lais yn rhyfedd: y mae yn gwneuthur *pethau* mwy nag a ŵyddom ni.

6 *Canys efe a ddywed wrth yr eira, bydd ar y ddaiar; ac wrth gawod o law, ac wrth † law mawr ei nerth ef.

7 Efe a ſelia law pob dŷn, fel yr adwaeno pawb ei waith ef.

8 Yna yr â y bwyſtfil iw loches; ac y trig yn ei le.

9 O'r † lehau y daw corwynt: ac oerni oddi wrth y † gogledd.

10 A'i wynt y rhydd Duw rew: a llêd y dyfroedd a gyfyngir.

11 Hefyd efe a ſfina gwmwl yn dwfrhau: efe a waſcar † ei gwmwl goleu.

12 Ac y mae hwnnw yn ymdroi oddi amgylch wrth ei lywodraeth ef: fel y gwnelont hwy beth bynnac a orchymynno efe iddynt, ar hŷd wyneb y bŷd, ar y ddaiar:

13 Pa vn bynnac ai yn † gofpedigaeth, ai iw ddaiar, ai er daioni, efe a bar iddo ddyfod.

14 Gwrando hyn Iob; ſaf, ac yſtyria ryfeddodau Duw,

15 A ŵyddoſt

Hebr. dry heibio

Hebr. wrandaw.

Hebr. yr eſgymaid.

Pſal. 147 15. & 17.

Hebr. gan wedy dal o law mawr.

Hebr. yſtafell.

Hebr. gwyntoedd gwaſcarog.

Hebr. gwmwl ei oleuni.

Hebr. wialen.

15 A ŵyddoſt ti pa bryd y doſparthodd Duw
hwynt, ac y gwnaeth eſe i oleuni ei gwmwl
lewyrchu?
16 A wyddoſti oddi wrth bwyſau y cwmwl-
au? rhyfeddodau *yr hwn ſydd* berffaithgwbl o
wybodaeth?
17 Pa ſodd y mae dy ddillad yn gynnes, pan baro
eſe y ddaiar yn dawel â'r dehcuwynt?
18 A denaiſt ti gyd ag eſ yr wybren, yr hon a
ſiccrhawyd fel drŷch toddedic?
19 Gwna i ni ŵybod pabeth a ddywedwn wrthoc:
ni ledrwn ni gyſleu*ein geiriau* gan dywyllwch.
20 A ſynegir iddo ef os llefaraf? os dywed neb,
dian y llyngcir eſ.
21 Ac yn awr, ni wêl *neb* y goleuni diſclaer ſy
'n y cwmylau: ond myned y mae y gwynt, a'i ſu-
ro hwynt.
† *Hebr. aur.* 22 O'r gogledd-wynt y daw † *hin dda*: ond *y mae*
yn Nuw ogoniant nuwy ofnadwy.
23 Am yr Holl alluog, ni allwn ni moi gael eſ:
ardderchawg yw o nerth, a barn, a helaethrwydd
cyfiawnder; ni chyſtuddia eſe.
24 Am hynny yr ofna dynion eſ: nid edrych eſe ar
neb doeth eu calon.

PEN. XXXVIII.

1 Duw yn annog Iob i atteb. 4 Duw, trwy ei allnog wrthtedodd, yn dangos i Iob ei anwybodaeth, 31 a'i wendid.

YNa'r Arglwydd a atteboddIob allan o'r cor-
wynt, ac a ddywedodd,
2 Pwy *yw* hwn ſydd yn tywyllu cyngor ag yma-
droddion heb ŵybodaeth?
† *Hebr. gwna i mi wybod.* 3 Gwregyſa dy lwynau yn awr fel gŵr; a † myne-
ga i mi *yr hyn* a ofynnwyſi ti.
Pſal. 104 5. dihar. 30. 4. 4 *Pa le 'roeddit ti pan ſylfaenais i y ddaiar:
mynega, os medri ddeall.
5 Pwy a oſodod ei meſuran hi, os gwyddoſt?
neu pwy a eſtynnodd linyn arni hi?
6 Ar ba beth y † ſiccrhawyd ei? † *ſyſſeini hi?* neu
pwy a oſodod ei chongl-faen hi?
† *Hebr. ſoddwyd.* 7 Pan gyd-ganodd ſêr y borau; ac y gorfoleddo-
odd holl feibion Duw?
† *Hebr. morteiſiſ. au, neu. yſtoiſon.* 8 *A *phŵy* a gaeodd y môr â dôrau, pan ruthrodd
eſe allan *megis* pe deuei allan o'r groth?
9 Pan oſodais i y cwmwl yn wiſc iddo: a niwl
tew yn riwymyn iddo,
* pſal. 104. 9. 10 Pan oſodais ſy nghor chymyn arno, a *phan* oſo-
dais droſolion a dôrau,
11 Gan dywedyd, hyd ymma y deui, ac nid ym-
hellach: ac ymma 'r attelir ymchŵyd dy donnau di.
12 A orchymynnaiſt ti y borau er dy ddyddiau?
a ddangoſaiſt ti i'r wawr ddydd ei lle?
† *Hebr. eſyll.* 13 I ymaflyd yn † eithafoedd y ddaiar, fel yr eſ-
cylwer yr annuwiol allan o honi hi?
14 *Canys* hi a ymnewidia fel clai'r ſêl: a hwy a
ſafant fel dillad:
15 Ac attelir eu goleuni oddi wrth yr annuwiol:
dryllir y braich derchafedic.
16 A ddaethoſt ti i eigion y môr? ac a rodiaiſti
ynghilfachau y dyfnder?
17 A agorwyd pyrth marwolaeth i ti? neu a we-
laiſt ti byrth cyſcod angeu?
18 A yſtyriaiſt ti lêd y ddaiar? mynega os ad-
waenoſt ti hi i gyd.
19 Pa ffordd *yr eir lle* y trig goleuni? a pha lê y
y mae lle y tywyllwch?
‖ *Neu, yn ôl.* 20 Fel y cymmerit eſ † hyd ei derfyn, ac y me-
drit y llwybrau iw dŷ ef.
21 A wyddit ti yna y genid ty di? ac *y byddei*
rhifedi dy ddyddiau yn fawr.
22 A aethoſt ti i dryſorau 'r eira? neu a welaiſt
di dryſorau y cenllyſc?
23 Y rhai a gedwais i hyd amſer cyfyngder;
hyd ddydd ymladd a rhyfel.
24 Pa ffordd yr ymrannu goleuni? yr hwn a waſ-
car y dwyrein-wynt ar y ddaiar?
25 Pwy a rannodd ddyfrlle i'r lliſ-ddyfroedd?
a ffordd i fellt y taranau,
26 I lawio ar y ddaiar *lle* ni byddo dyn: ar yr
anialwch *ſydd* heb ddŷn ynddo;
27 I ddigoni y tir diffaeth a gwyllt: ac i beri i
gwŷd o laſ-wellt dyfu?
28 A oes dad i'r glaw? neu pwy a genhedlodd
ddefnynnau 'r gwlith?
29 O grôth pwy y daeth yr iâ allan? a phwy a
genhedlodd hwyd-tew y neſoedd?
30 Y dyfroedd a guddir megis â chaſteg, ac
wyneb y dyfnder a † rewodd.
31 A rwymi di hyfryddwch ‖ Pleiades? neu a
ddatodi di rwymau † Orion?
32 A ddygi di allan ‖ Mazzaroth yn ei hamſer?
neu a dwyſi † di Arcturus a'i feibion?
33 A adwaenoſt ti ordeiniadau y neſoedd? a o-
ſodi di ei lywodraeth ef ar y ddaiar?
34 A ddercheſi di dy lêf ar y cwmwl, fel y gorch-
guddio helaethrwydd o ddyfroedd dyni?
35 A ddanfoni di fellt allan, fel yr elont ac y dy-
wedont wrthit, wele ni?
36 *Pwy a oſododd ddoethineb yn yr ymſeato-
edd? neu pwy a roddodd ddeall i'r galon?
37 Pwy a gyfrif y cymmylau drwy ddoethineb?
a phwy a all † attal coſtrelau y neſoedd,
38 Pan † droer y llwch yn dom, fel y glŷno y †
priddellau ynghyd?
39 *A elli di hela ſclyfaeth ir llew? neu a elli
di lenwi † gwangc cenawon y llewod,
40 Pan ymgrymmant yn eu llochefan: pan di-
ſtteddant mewn ffau i gynllwyn?
41 *Pwy a ddarpar i'r gig-fran ei bwyd? pan
lefo ei chywion ar Dduw, gwibiant o eiſiau bwyd.

PEN. XXXIX.

1 Am y geifr gwyllion a'r ewigod, 5 yr aſyn wyllt, 9 yr unicorn, 13 y paun, a'r ôſtrys, 19 march, 26 y gwalch, 27 a'r eryr.

A *Wyddoſt ti yr amſer i eifr gwyllt ion y
creigiau lydnu? a ſedri di wilied *yr amſer*
bwrw 'r ewigod loi?
2 A gryfhâ di y miſoedd a gyflawnant hwy? ac
a wyddoſt ti 'r amſer y llydnant?
3 Ymgrymmant, bwriant eu llydnod, *ac* ymaliwa-
ant â'i gofid.
4 Eu llydnod a gryfhâ, cynnyddant ‖ yn y maes:
ânt allan, ac ni ddychwelant attynt hwy.
5 Pwy a ollyngodd yr aſſyn wyllt yn rhydd?
neu pwy a ddatododdi twyman 'r aſſyn wyllt?
6 Yr hwn y goſodais yr anialwch yn dŷ iddo:
a'r † diffaethwch yn driglâ iddo.
7 Eſe a chwardd am *ben* lluaws tref: ni wrth-
dy ar lais y † geilwad.
8 Cilfachau y mynyddoedd *yw* ei borfa eſ: ac y
eſe a chwilia am bob glaſ-wellt yn.
9 A gydtuna 'r unicorn i'th waſanaethu di? a
erys eſe wrth dy breſeban di?
10 A rwymi di unicorn â'i did mewn rhych? a
lyfna eſe y dolydd ar dy ôl di?
11 A ymddiriedi wrtho am ſod ei gryfdwr yn
fawr? a adewi di dy lafur iddo?
12 A goeli di eſ, y dŵg eſe dy hâl ti drachefn?
ac y caſcl eſe eſ i'th lawr-dyrnu di?
13 *A roddaiſt ti* adenydd hyfryd i'r peunod?
neu ‖ adeinydd a phlu i'r Eſtrys?
14 Yr hon a âd ei hwyau yn y ddaiar; ac a'i cy-
hreſa yn y llwch;

15 Ac

15 Ac y mae hi yn gollwng tros gof y gall-
ei troed en dryllio hwynt ; neu anifail y maes eu
ſathro.

16 Caled yw hi wrth ei chywion, *ſel pe na*
byddai eiddi hi ; ei gwaith hi *fydd* ofer, heb
ofn.

17 Oblegid na roddes Duw iddi ddoethineb ; ac
na chyfrannodd iddi ddeall.

18 Yr amſer yr ymgodo hi yn vchel, hi a ddiyſty-
ra y march a'i farchog.

19 A roddaiſt ti gryfdwr y farch, neu a ddyſeaiſt
iddo weryru ?

20 A ddychryni di ef ſel ceiliog rhedyn ? dychryn
ydyw ardderchawgrwydd ei ffroen ef.

21 *Ei draed ef* a gloddiant yn y dyffryn, ac efe
a lawenycha yn ei gryfdwr : efe a â allan i gyfar-
fod arfau.

22 Efe a ddiyſtyra arſwyd ; ac ni ddychryna efe :
ac ni ddyhwdwel yn ei ôl rhag y cleddyf.

23 Y cawell ſaethau a dervitia yn ei erbyn, y ddiſ-
clair wayw-ffon a'r darian.

24 Efe a lwnge y ddaiar gan greulondeb a chyn-
ddaraidd : ac ni chred mai llais yr vdcorn *yw*.

25 Efe a ddywed ymmhlith yr vtcyrn, Ha ha,
ac a arogla o bell ryfel, twrf tywyſogion, a'r
bloddin.

26 A ſerwy dy ddoethineb di 'r rheda y gwalch,
ac y lledu efe ei adenydd tua 'r deau ?

27 Ai with dy † orchymyn di 'r ymgyfyd yr eryr,
ac y gwna efe ei uſth yn vchel ?

28 Y trig efe, ac yr eryſ *mewn* craig : *ac* ar yſci-
thredd y graig, a'r lle cadarn ?

29 Oddi yno y chwilia am fwyd : ei lygaid a
gaſoddant o bell.

30 Ei gwaion hefyd a ſugnant waed : a lle y
bydd celanedd yno *y bydd* efe.

PEN. XL.

1 Iob yn ymoſtwng ger bron Duw. 6 Duw yn ei gyffroi ef i ddangos ei gyfiawnder, a'i allu, a'i doethineb. 15 Am y Behemoth.

YR Arglwydd hefyd a atteboddIob, ac a ddy-
wedodd,

2 Ai dyſceidiaeth yw ymryſon â'r Holl-allwg ?
A rgweddo Duw, attebed i hynny.

3 A Iob a atteboddyr Arglwydd, ac a ddy-
wedodd,

4 Wele gwael ydwyf, pa beth a atteba ſi ti ? mi
a ſodaf fy llaw ar fy ngenau.

5 Dywedais vn-waith, ond nid atteba ſi : ie ddwy-
waith, ond ni chwanegaf.

6 A'r Arglwydd a atteboddIob allan o'r cor-
wynt, ac a ddywedodd,

7 * Gwregyſa yn awr dy lwynau fel gŵr ; a myſi
a ofynnaf i ti, mynega ditheu i mi.

8 * A wnei di fy marn i yn ofer ? a ferni di fi yn
anghyfiawn, i'th gyfiawnhau dy hun ?

9 A oes i ti fraich fel i Dduw ? neu a wnei di
daranu â'th lais fel yntef ?

10 * Ymdrwſia yn awr â mawredd, ac â godi-
dawgrwydd : ac ymwiſc â gogoniant, ac â phryd-
ferthwch.

11 Gwaſcara gynddaredd dy ddigoſaint ; ac e-
drych ar bob balch, a thoſi ef i lawr.

12 Edrych ar bob balch, a goſtwng ef ; a mathra
'r annuwiol yn eu lle.

13 Cudd a hwynt ynghyd yn y pridd : a rhwym eu
hwynebau hwy mewn *lle* cuddiedic.

14 Yna hefyd myſi a addefaf i ti, y gall dy dde-
heu-law dy achub.

15 Yn awr wele ‖ y Behemoth, yr hwn a wneu-
thum gyd â thi ; glaſ-wellt a ſwytty efe ſel ych.

16 Wele yn awr, ei gryfder ef *ſydd* yn ei lwy-
nau : a'i nerth ym mogel ei ſol.

17 Efe a gyfyd ei gynffon ſel cedr-wyddenn ; ge-
wynnau ei arennau ei ſy blethedic.

18 Pibellau *pres ydyw* ei eſcyrn ef : ei eſcyrn
ſydd ſel ffyn heirn.

19 Pennaf o ffyrdd Duw *ydyw* efe : yr hwn a'i
gwnaeth a all beri iw gleddyf neſſau *atto ef*.

20 Y mynyddoedd yn ddiau a ddygant daſ-
wellt iddo : ac yno y chwery holl aniſeiliaid y
maes.

21 Efe a orwedd dan goedyddyſcod-ſawr : mewn
lloches o gyrs a ſiglennydd.

22 Coed cyſcod-ſawr a'i gorchguddiant â'i cyſ-
cod : helyg yr afon a'i hamgylchant.

23 Wele, efe a † ſyfa afon, *ac* ni phryſſura, efe a † *Hebr.*
obeithiai y tynnai efe yr Iorddonen i'w ſafn. *drifia.*

24 A ddeil neb ef o flaen ei lygaid ? a dylla *neb*
ei drwyn *ef* â bachau ?

PEN. XLI.

1 Mawr allu Duw yn y Leuiathan.

A Dynni di yr ‖ Leſiathan allan â bâch ? ‖ neu a *Heb.*
rwymi di ei dafod ef â rhaff ? *ſef, mor*
fil.

2 A oſodi di fâch yn ei drwyn ef ? neu a dylli di ‖ *Neu,*
aſcwrn ei ên ef â mynawyd. *ei do-*
fod ef a
rhâf a

3 A fawr ymbil efe â thi ? a ddyweda efe wrthit *dyngyeh*
ti yn dêg ? *i lawr.*

4 A wna efe ammod â thi ? a gymmeri di ef yn *Heb. a*
wâs tragywyddol ? *ſoddych.*

5 A chwarei di ag ef, ſel ag aderyn ? neu a rwymi
di ef i'th langceſan ?

6 A ſwpera cyſeillion arno ? a gyfranna at hwy
ef rhwng marſiand-wŷſ ?

7 A lenwi di ei groen ef â phigau heyrn ? neu ei
ben a thryferau ?

8 Goſot dy law arno ef : cofia y rhyfel ; na wna
mwy.

9 Wele, oſer ydyw ei obaith ef : oni chwymp vn
gan ei olwg ef ?

10 Nid *oes neb mor* hyderus a'i godi ef : a phwy
a ſaif ger fy mron i ?

11 * Pwy a roddodd i mi yn gyntaf, *beth lynnac* *apoſ. 24. 2.*
ſydd dan yr holl neſoedd, eiddoſi *yw*. *& 50. 23.*
1. cor. 10.
26.

12 Ni chelaf ei aelodau eſ, na'i gryfder, na gwe-
ddeidd-dra ei yſtym eſ.

13 Pwy a ddatcuddia wyneb ei wiſc ef ? pwy a
ddaw *atto ef* â'i ffrwyn ddau-ddyblyg ?

14 Pwy a egyr ddorau ei wyneb ef ? oſnadwy *yw*
amgylchoedd ei ddannedd ef.

15 Ei falchder yw *ei* † emmau, wedi ei cau yng- † *Hebr.*
hŷd megis â ſêl gaeth. *gryſion*
dorian-
nau.

16 Y mae 'r naill mor agos at y llall, ſel na ddaw
gwynt rhyngddynt.

17 Pob vn a lŷn wrth ei gilydd ; hwy a gydym-
gyſylltant, ſel na wahenir hwy.

18 Wrth ei diſſan ef y tywynna goleuni, a'i ly-
gaid ef *ſydd* ſel amrantau y bore.

19 Ffaglau a ânt allan, a gwreichion tanllyd a
neidiant o'i enau ef.

20 Mwg a ddaw allan o'i ffroenau ; ſel o bair,
neu grochan berwedic.

21 Ei anadl a wna i'r glo loſci : a fflam a ddaw
allan o'i enau.

22 Yn ei wddf y trig cryfder : a thriſtwch a † dry- † *Hebr.*
yn llawenydd o'i flaen ef. *lawenyd-*
cha.

23 Llyweithau ei gnawd a lynant ynghyd : caled-
odd ynddo ei hun ſel na ſyflo.

24 Caled ydyw ei galon ſel carreg : a chaled ſel
darn o'r maen iſſaf i *ſo'lin*.

25 Rhai cryfion a oſn ant pan godo ef : rhag ei
drylliadau eſ yr ymlaſthânt.

28 Cleddyf

26 Cleddyf yr hwn a'i tarawo, ni ẟdeil; y waywffon, y biccell, nac ‖ llurig.

Neu, dauy-fronneg.

27 Efe a gyfrif haiarn fel gwellt, a phres fel prẽn pwdr.

28 Ni phâr saeth iddoffoi: cerrig tafl a droed iddo yn sofl.

29 Piccellau a gyfrifir fel sofyn, ac efe a chwardd wrth ysgwyd gwaywffon.

30 Tano *ef y bydd* megis darnau llymion o lestri pridd: efe a dau bethau llymion ar lŷd y clai.

31 Efe a wna i'r *dyfnder* ferwi fel crochan: efe a esyd y môr fel crochan o ennaint.

32 Efe a wna lwybr golau ar ei ôl: *fel* y tybygid *fod* y dyfnder yn frig-wyn.

Neu, ymddûg.

33 Nid *oes* ar y ddaiar gyffelyb iddo: yr hwn a ‖ wnaethpwyd heb ofn.

34 Efe a edrych ar bob peth uchel: brenin *ydyw* ar holl feibion balchder.

PEN. XLII.

1 Iob yn ymroi i Dduw. 7 A Duw yn barnu achos Iob yn erbyn, ac yn peri iw gyfeillion ymroi iddo, ac yn ei adferbynnu ef yn ymmeradwy, 10 ac yn ei fawrhau, ac ynei fendithio. 16 Oedran a marwolaeth Iob.

A Iob a attebodd yr Arglwydd, ac a ddywedodd,

Neu, rwyfrir yn o'th feddyliau.

2 Mi a wn y gelli di bob peth: ac na ‖ attelir *yn* meddwl oddi wrthit.

3 *Pwy ydyw 'r hwn* fydd yn cuddio cyngor heb wybodaeth? am hynny y llefarais yr hyn nis deallais; *pethau* rhy ryfedd i mi, y rhai ni's gwyddwn.

Pen. 38. 1.

4 Gwrando attolwg, ac mi a lefaraf: gofynnaf i ti, dyro ditheu finnau.

5 Mi a glywais â'm clustiau sôn amdanat: ond yn awr fy llygad a'th welodd di.

6 Am hynny y mae yn ffiaidd gennif fi *fy hun*; ac yr ydwyf yn edifar hau mewn llwch, a lludw.

7 Ac wedi dywedyd o'r Arglwydd y geiriau hyn wrth Iob; yr Arglwydd a ddywedodd wrth Eliphaz y Temaniad, *fy* nigofaint a gynneuodd yn dy erbyn di, ac yn erbyn dy ddau gyfaill, am na ddywedasoch am danaf yn vniawn fel fy ngwasanaeth-wr Iob.

8 Yn awr gan hynny cymmerwch i chwi saith o ſustych, a saith o hyrddod, ac ewch at fy ngwasanaeth-wr Iob; ac offrymmwch boeth aberth drosoch, a gweddied fy ngwasanaeth-wr Iob drosoch; canys mi a dderbynniaf ei wyneb ef, fel na wnelwyf i chwi *yn ôl eich* ffolineb, am na ddywedasoch yr vniawn am danaf, fel fy ngwasanaeth-wr Iob.

9 Felly Eliphaz y Temaniad, a Bildad y Suhiad, a Sophar y Naamathiad, a aethant ac a wnaethant fel y dywedasei 'r Arglwydd wrthynt: a'r Arglwydd a dderbyniodd wyneb Iob.

10 Yna 'r Arglwydd a ddychwelodd gaethiwed Iob, pan weddiodd efe dros ei gyfeillion: yr Arglwydd a chwanegodd yr hyn oll *a fuasei* gan Iob yn ddau-ddyblyg.

11 Yna ei holl geraint, a'i holl gyfeſn, a phawb o'i gydnabod ef o'r blaen, a ddaethant atto, ac a fwyttasant fwyd gyd ag ef yn ei dŷ, ac a gwynasant iddo, ac a'i cyſuras ant ef, am yr holl ddrwg a ddygasei 'r Arglwydd arno ef: a hwy a roddasant iddo bob vn ddarn o arian, a phob vn dlws o aur.

12 Felly yr Arglwydd a fendithiodd ddiwedd Iob yn fwy nâ'i ddechreuad: canys yr oedd ganddo bedair mil ar ddêc o ddefaid, a chwe mil o gamelod, a mil o gyplau ychen, a mil o aſſynod.

13 Ac yr oedd iddo saith o feibion, a thair o ferched.

14 Ac efe a alwodd henw y gyntaf, Iemima, a henw yr ail Cezia, a henw y drydedd Cerenhappuch.

15 Ac ni cheid gwragedd mor lîn a merched Iob, yn yr holl wlâd hono: a'i tâd a roddes iddynt hwy etifeddiaeth ym mhlith eu brodyr.

16 A Iob a fu fyw wedi hyn gant a deugain o flynyddoedd: ac a welodd o'i feibion, a meibion ei feibion, bedair cenhedlaeth.

17 Felly Iob a fu farw yn hên, ac yn llawn o ddyddiau.

¶ LL YFR

¶ LLYFR Y PSALMAV.

PSAL. I. { Boreuol weidi.

1 Dedwyddwch y Dawiol. 4 Anedwyddwch yr annuwiol.

GWyn ei fyd y * gŵr ni rodia ynghynghor yr annuwolion, ac ni ſaif yn ffordd pechaduriaid, ac nid eiſtedd yn eiſteddfa gwatwar-wŷr:

2 Onid ſydd a'i ewyllys ynghyfraith yr Arglwydd: ac yn myſyrio yn ei gyfraith ef ddydd a nôs.

3 Ac eſe a fydd fel prenwedi ei blannu ar lan afonydd diſtorddi, yr hwn a rydd ei ffrwyth yn ei brŷd, a'i ddalen ni † wywa, a pha beth bynnac a wnel, eſe a lwydda.

4 Nid * felly *y bydd* yr annuwiol: onid fel mân yr hwn a chwâl y gwynt ymnaith.

5 Am hynny yr annuwolion ni ſafant yn y farn, na phechaduriaid ynghynnulleidfa y rhai cyfiawn.

6 Canys yr Arglwydd a edwyn ffordd y rhai cyfiawn; ond ffordd yr annuwolion a ddifethir.

PSAL. II.

1 Brenhiniaeth Chriſt, 10 A chynghori brenhinoedd yn derbyn.

PAham y * terfyſca y cenhedloedd? ac y myſuria y pobloedd beth oſer?

2 Y mae brenhinoedd y ddaiar yn ymoſod, a'r pennethiaid yn ymgynghori ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Gruſ ef, *gan dywedyd,*

3 Drylliwn eu rhwymau hwy† a thaflwn eu rheffynnoedd wrthym.

4 * Yr hwn ſydd yn preſſwylio yn y neſoedd a chwardd: yr Arglwydd a'i gwatwar hwynt.

5 Yna y llefara eſe wrthynt yn ei lîd, ac yn ei ddigllonrwydd y † dychryna eſe hwynt.

6 Minnau a † oſodais fy Mrenin ar Sion † ſy mynydd ſanctaidd.

7 * Mynegaf ‖ y ddeddf: dywedodd yr Arglwydd wrthif, fy Mab *ydwyt* ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

8 * Gofyn i mi, a rhoddaf y cenhedloedd yn eiſeddiaeth i ti: a therfynau y ddaiar i'th feddiant.

9 * Dryllî hwynt â gwialen haiarn, maluri hwynt fel lleſtr prŷdd.

10 Gan hynny † ê-awr hon ſyniwch ddoethion: barn-wŷr y ddaiar cymmerwch ddyſc.

11 Gwaſanaethwch yr Arglwydd mewn ofn; ac ymlawenhewch mewn dychryn.

12 Cuſanwch y mâb rhag iddo ddigio, a'ch diſetha chwi o'r ffordd: pan gynneuo ei lîd ef ond ychydig: * gwyn eu byd pawb a ymddiriedant iddo ſe.

PSAL. III.

Diogelwch nawdd, ac amddiffyn Duw.

¶ Pſalm Dafydd, pan * ffodd eſe rhag Abſalom ei fab. * 2. Sam. 15. 13.

ARglwydd mor aml yw ſy nhallod-wŷr: llawer *yw y rhai* ſy'n codi i'm herbyn.

2 Llawer *yw y rhai* ſy'n dywedyd am fy enaid, nid *oes* iechydwriaeth iddo yn ti Duw. *Selah.*

3 Ond tydi, Arglwydd, *ydwyt* darian ‖ i mi: fy ngogoniant, a derchafydd fy mhen. ‖ Neu, troſoſ.

4 A'm llef y gelwais ar yr Arglwydd, ac eſe a'm clybu o'i fynydd ſanctaidd. *Selah.*

5 * Mi a orweddais, ac a gyſcais; *ac* a ddeffroais; canys yr Arglwydd a'm cynhaliodd. *Pſal. 4. 9

6 * Nid ofnaf fyrddiwn o bobl: y rhai o amgylch a ymoſodaſant i'm herbyn. *Pſa. 27. 3

7 Cyfod Arglwydd, achub fi fy Nuw; canys tarewaiſt ſy holl elynion *ar* garr yr ên: torraiſt ddannedd yr annuwolion. *Eſa. 43.

8 * Iechydwriaeth *ſydd* eiddo'r Arglwydd: dy fendith *ſydd* ar dy bobl. *Selah.* 17. hoſea 13. 4.

PSAL. IIII.

1 Dafydd yn gweddio ar gael ei wrando, a Yn ceryddu, ac yn cynghori eraillion. 6 Yn ſpeſor Duw y mae dedwyddwch dŷn.

¶ I'r ‖ pen-cerdd ar Neginoth. ‖ Neu, gorfgwr.

Pſalm Dafydd.

GWrando fi pan alwyſ, ô Dduw fy nghyfiawnder, mewn cyfyngder yr ehengaiſt ârnaf: ‖ trugarhâ wrthif, ac erglyw fy ngweddi. ‖ Neu, byddi rannu.

2 O feibion dynion, pa hŷd *y trowech* ſy ngogoniant yn warth? yr hoffwch wegi, ac yr argeiſiwch gelwydd? *Selah.* ſol i mi.

3 Ond gwybyddwch i'r Arglwydd nailltuo y duwiol iddo ei hun: yr Arglwydd a wrendy pan alwyf arno.

4 Oſnwch, ac na phechwch, ymddiddenwch â'ch calon ar eich gwely, a thewch. *Selah.*

5 * Aberthwch ebyrth cyfiawnder, a gobeithiwch yn yr Arglwydd. *Pſal. 51. 14. & 31. 19.

6 Llawer ſy'n dywedyd, pwy a ddengys i ni ddaioni? Arglwydd, dercha arnom lewyrch dy wynebpryd.

7 Rhoddaiſt lawenydd yn ſy nghalon, mwy nâ'r amſer yr amlhâodd eu ŷd, a'i gwin hwynt.

8 * Mewn heddwch heiſyd y gorweddaf, ac yr hunaf: canys ti Arglwydd yn unic a wnei i mi drigo mewn diogelwch. *Pſal. 3. 5

PSAL. V.

1 Dafydd yn gweddio, ac yn datcan ei ddiymdrwſdd yn gweddio. 4 Ni ffafria Duw 'r annwir. 7 Dafydd yn dangos ei ffydd, ac yn gweddio ar Dduw am ei gyffirwyddoſ, 10 a diſetha ei elynion, 12 a gwobrwya y duniol.

¶ I'r

¶ I'r pen-cerdd ar Nehiloth, Psalm Dafydd.

GWrando fy ngeiriau Arglwydd: deall fy myfyrdod.

2 Erglyw ar lêf fy ngwaedd, fy Mrenin, a'm Duw: canys arnat y gweddiaf.

*Pſ.30.6. 3 * Yn foreu Arglwydd y clywi fy llêf: yn foreu y cyfeiriaf attat, ac yr edrychaf i fyny.

4 O herwydd nid myt ti Ddiaw 'n ewyllyſio anwiredd: a drwg ni thrig gyd â thi.

† Hebr. o flaen dy lygaid. 5 Yniſydion ni ſafant † yn dy olwg: caſeiſt holl weithred-wyr anwiredd.

6 Difethi y rhai a ddywedant gelwydd: yr Arglwydd a ffieiddia y gŵr gwaedlyd, a'r twyllodrus.

† Hebr. a Theml dy ſanctteiddiwydd. 7 A minneu a ddeuaf i'th dŷ di yn amlder dy drugaredd: ac a addolaf tu † a'th Deml ſanctaiddd yn dy ofn di.

8 Arglwydd arwain fi yn dy gyfiawnder o achos † fy ngelynion: ac vniona dy ffordd o'm blaen.

† Hebr. fy ngwilwyr. 9 Canys nid oes ‖ vniondeb yn ‖ eu genau, eu ceudod ſydd anwireddau: * bedd agored yw eu cêg, gwenieithiant â'i tafod.

‖ Neu, ffyddlondeb. neu, ſicrwydd. 10 ‖ Deſtrywia hwynt ô Dduw, ſyrthiant oddi wrth eu cynghorion, gyrr hwynt ymmaith yn amlder eu camweddau: canys gwrthryſelaſant i'th erbyn.

‖ Neu, ei enau. *Rhuf.3.13 ‖ Neu, gwna hwynt yn euog. 11 Ond llawenhaed y rhai oll a ymddiriedant ynot ti: llafar-ganant yn dragywydd, am i ti eu cyſgodi: a'r rhai a garant dy enw, gorfoledant ynot.

12 Canys ti Arglwydd a fendithi y cyfiawn: â charedigrwydd megis â tharian y coroni di ef.

PSAL. VI. } Prydnawnol weddi.

1 *Achwynion Dafydd yn ei gluſyd: & y mae eſe erwy ffydd yn ymwroleddu ar ei elynion.*

‖ Yr wyſtfyd. * Pſ.36.1. ¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth ar ‖ y Sheminith, Pſalm Dafydd.

ARglwydd * na cherydda fi yn dy lidiawgrwydd, ac na choſpa fi yn dy lid.

2 Trugarha wrthif Arglwydd, canys lleſc ydwyfi: iachâ fi ô Arglwydd, canys ſy eſcyrn a gyſtuddiwyd.

3 A'm henaid a ddychrynwyd yn ddirfawr: tithau Arglwydd, pa hŷd?

4 Dychwel Arglwydd, gwared fy enaid: achub fi er mwyn dy drugaredd.

*Pſ.30.10 & 88.11. & 115.17. & 118.17. eſa.38.18. 5 *Canys yn angeu nid oes goffa am danat: yn y bedd pwy a'th folianna?

6 Deffygiais gan fy ochain, bob nos yr ydwyf yn gwneutlur fy ngwely yn foddfa: yr ydwyfi 'n gwlychu fy ngorweddfa â'm dagrau.

7 Treuliodd fy llygad gan ddigter: heneiddiodd o herwydd fy holl elynion.

*Mat.7. 23.& 25. 41.luc.13. 27. 8 *Ciliwch oddi wrthif holl weithred-wŷr anwiredd: canys yr Arglwydd a glywodd lêf fy ŵylofain.

9 Clybu'r Arglwydd fy neiſyfiad: yr Arglwydd a dderbyn fy ngweddi.

10 Gwradwydder, a thralloder yn ddirfawr fy holl elynion: dychweler, a chywilyddier hwynt yn ddiſymmwth.

PSAL. VII.

Dafydd yn gweddio yn erbyn malis ei elynion, ac yn dangos ei wiriondeb, 10 a thrwy ffydd, yn gweled yr amddiffynnid eſ, ac y diſtriwid ei elynion.

¶ Sigaion Dafydd, yr hwn a ganodd eſe i'r Arglwydd, oblegit ‖ geiriau *Cuſ fab Iemini. Arglwydd fy Nuw, ynot yr ymddiriedaiſt achub fi rhag fy holl erlidwŷr, a gwared fi.

2 Rhag iddo larpio fy enaid fel llew: gan ei rwygo, pryd na byddo gwaredudd.

3 O Arglwydd fy Nuw, os gwneuthum hyn, od oes anwiredd yn fy mwylaw:

4 O thelais ddrwg i'r neb oedd heddychol i mi: (ie mi a waredais yr hwn ſydd elyn i mi heb achos:)

5 Erlidied y gelyn fy enaid, a goddiwedded: ſathred heſyd fy mywyd i'r llawr, a goſoded fy ngogoniant yn y llŵch. *Selah.*

6 Cyſot Arglwydd yn dy ddigllonedd, ymddercha o herwydd llid fy ngelynion: deffro heſyd droſof i'r farn a orchymynnaiſt.

7 Felly cynnulleidfa y bobloedd a'th amgylchynant: er en mwyn dychwel ditheu i'r vchelder.

8 Yr Arglwydd a farn y bobloedd: barn fi, ô Arglwydd, * yn ôl fy nghyfiawnder, ac yn ôl fy mherffeithrwydd ſydd ynof.

9 Darfydded weithian anwiredd yr annuwioldon, eithr cyſarwydda di y cyfiawn: canys y *Duw cyfiawn a chwilia y calonnau, a'r arennau.

10 † Fy amddeffyn ſydd o Ddduw, iachawdur y rhai vniawn o galon.

11 Duw ‖ ſydd farnudd cyfiawn, a Duw ſy ddigllon beunydd *wrth yr annuwiol.*

12 Oni ddychwel *yr annuwiol,* eſe a hôga ei gleddyf; eſe a anneledd ei fŵa, ac a'i paratôdd.

13 Paratôdd heſyd iddo arfau angheſol, eſe a drefnodd ei ſaethau yn erbyn yr erlidwyr.

14 Wele eſe a *ymddwg anwiredd, ac a feichiogodd ar gamwedd, ac a eſcorodd ar gelwydd.

15 Torrodd bwll, cloddiodd eſ, *ſyrthiodd heſyd yn y clawdd a wnaeth.

16 Ei anwiredd a ymchwel ar ei ben ei hun: a'i draha a ddeſcyn ar ei goppa ei hun.

17 Clodforaf yr Arglwydd yn ôl ei gyfiawnder: a chan-molaf enw 'r Arglwydd goruchaf.

PSAL. VIII.

Mawrygu gogoniant Duw wrth ei weithredoedd ac wrth ei gariad tu ac at dyn.

I'r pen-cerdd ar Gittith: Pſalm Dafydd.

ARglwydd ein Iôr ni, mor ardderchog, yw dy enw ar yr holl ddaiar! yr hwn a oſodaiſt dy ogoniant vwch y neſoedd.

2 O * enau plant bychain, a rhai yn ſugno y ‖ peraiſt nerth, o achos dy elynion: i ottegu y gelyn, a'r ymddialydd.

3 Pan edrychwyf ar dy neſoedd, gwaith dy ſyſedd, y lloer a'r ſer, y rhai a ordeiniaiſt:

4 * Pa beth yw dŷn i ti iw gofio? a mab dŷn i ti i ymweled ag eſ?

5 Canys gwnaethoſt ef ychydig îs nâ 'r angelion: ac a'i coronaiſt â gogoniant, ac â harddwch.

6 Gwnaethoſt iddo arglwyddiaethu ar weithredoedd dy ddwylo; goſodaiſt bôb peth dan ei draed ef.

7 Defaid, ac ychen oll, ac aniſeilltaid y maes hefyd:

8 Ehediaid y neſoedd, a phyſcod y mor: ac y ſydd yn tramwyo llwybrau y moroedd.

9 Arglwydd ein Iôr, mor ardderchog yw dy enw ar yr holl ddaiar!

PSAL. IX. } Bortwol weddi.

1 *Dafydd yn moliannu Duw am wnaethur hyn, 11 ac yn annog eraill iw glodfori eſ, 13 ac yn gweddio ar iddo gael achos iw foliannu eſ.*

Yr

PSAL. IX. Buenol wedi.

1 Dafydd yn molianu Duw am wneuthur barn, 11 ac yn annog eraill iw gloſoriaeth, 13 ac yn gweddio ar ido gael achos iw foliannu ef.

I'r pen-cerdd ar Muth * Labben, Pſalm Dafydd.

1 CLodforaf *di* ô Arglwydd, â'm holl galon: myneg af dy holl ryfeddodau.

2 Llawenychaf, a gorfoleddaf ynot: canaf i'th enw di, y Goruchaf.

3 Pan ddychweler fy ngelynion yn eu hôl, hwy a gwympant ac a ddifethir o'th flaen di.

4 Canys gwnaethoſt fy marn a'm matter *yn ddêc*: eiſteddaiſt ar orſedd-faingc, gan farnu †yn gyfiawn.

5 Ceryddaiſt y cenhedloedd, diſtrywiaiſt yr annuwiol: en henw hwynt a ddeléaiſt byth bythoedd.

6 ‖Hâ elyn, darfu am ddiniſtr yn dragywydd, a dinyſtrioddiaiſt y dinaſoedd, darfu eu coffadwriaeth *gyd â* hwynt.

7 Ond yr Arglwydd a bery yn dragywydd: *eſe a baratôdd ei orſedd-faingc i farn.

8 Ac eſe a farn y bŷd mewn cyfiawnder: eſe a farn y bobloedd mewn vniondeb.

9 Yr *arglwydd hefyd fydd ‖ noddfa i'r gorthrymmedig, noddfa yn amſer trallod.

10 A'r rhai a adwaenant dy enw a ymddiriedant ynot: canys ni adewaiſt, ô Arglwydd, y rhai a'th geiſient.

11 Canmolwch yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn preſſylio yn Sion: mynegwch ymmyſc y bobloedd ei weithredoedd eſ.

12 *Pan ymofynno eſe am waed, eſe a'i cofia hwynt: nid angofia waedd y cyſtuddiol.

13 Tiugarha wrthif Arglwydd, gwêl ly mlinder gan ſynghaſeion, fynerchaſudd o byrth angau:

14 Fel y mynegwyſ dy holl foliant ym mhyrth merch Sion: llawenychaf yn dy iechydwriaeth.

15 Y * cenhedloedd a ſoddaſant yn yffôs a wnaethant: yn y rhwyd a guddiaſant, y daliwyd eu troed eu hun.

16 Adweinir yr Arglwydd, wrth y farn a wnaeth: yr annuwiol a ſaglwyd, ynghweithredoedd ei ddwylo ei hun. *Higaion. Selah.*

17 Y rhai drygionus a ymchwelant i vffern: *a'r* holl genhedloedd a anghofiant Dduw.

18 Canys nid anghofir y tlawd byth, gobaith y trueiniaid ni chollir byth.

19 Cyſot Arglwydd, na orfydded dŷn: barner y cenhedloedd ger dy fron di.

20 Goſod Arglwydd ofn arnynt, fel y gŵybyddo y cenhedloedd *mai* dynion ydynt. *Selah.*

PSAL. X.

1 *Dafydd yn cwyno wrth Dduw rhac traha yr annuwiol, 12 Ac yn gweddio am ymwared, 16 ac yn dangos ei lyder.*

PAham Arglwydd y ſefi o bell, yr ymguddi yn amſer cyfyngder?

2 Yr annuwiol mewn balchder a erlid y tlawd: *dalier hwynt yn y bwriadau a ddychymmygaſant.

3 Canys yr annuwiol a ymffrôſtia am ewyllys ei † galon: ‖ac a fendithia y cybydd, *yr hwn* y mae yr Arglwydd yn ei ffieiddio.

4 Yr annuwiol gan vchder ei ffroen ni chais *Duw*: ‖nid *yw Duw yn ei holl feddyliau ef.

5 Ei ffyrdd ſydd ſlinbôb amſer, vchel *yw* dy farnedigaethau allan o'i olwg ef: chwythu y mae yn erbyn ei holl elynion.

6 Dywedodd yn ei galon, ni'm ſymmudir, o herwydd ni *byddaf* mewn dryg ſyfd, hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

7 Ei *enau ſydd yn llawn melldith, a dichell, a thwyll: tan ei dafod y mae ‖ camwedd, ac ‖ anwiredd.

8 Y mae eſe yn eiſtedd ynghynllwynfa y pentrefydd, mewn cilfachau y lladd eſe y gwirion: ei lygaid a †dremiant yn ddirgel ar y tlawd.

9 Eſe a gynllwyna mewn dirgelwch, megis llew yn ei ffau: cynllwyn'y mae i ddal y tlawd, eſe a ddeil y tlawd gan ei dynnu iw rwyd.

10 Eſe a †ymgrymma, ac a ymoſtwng: ſel y cwympo tyrfa trueiniaid gan ei gedyrn ef.

11 Dywedodd yn ei galon, anghofiodd Duw: *cuddiodd ei wyneb, ni wêl byth.

12 Cyſot Arglwydd, ô Dduw dercha dy law: nac anghofia y cyſtuddiol.

13 Pa ham y dirmyga'r annuwiol Dduw? dywedodd yn ei galon, nid ymofynni.

14 Gwelaiſt *hyn*, canys tu a ganfyddi anwired, a chaim, i roddi *tâl* a'th ddwylo dy hun: arnat ti y gedy y tlawd, ti yw cynnorthwy-wr yr ymddifad.

15 Tor fraich yr annuwiol, a'r drygionus: cais ei ddrygioni ef, *hyd* na chaffech ddim.

16 * Yr Arglwydd *ydd* Frenin byth, ac yn dragywydd: diſetbwyd y cenhedloedd allan o'i dir ef.

17 Arglwydd clywaiſt ddymuniad y tlodion; ‖paratoi eu calon hwynt, gwrendy dy gluſt *arnynt*.

18 I farnu yr ymddifad a'r gorthrymmedig: ſel na chwanego dŷn daiarol ‖ bert ofn mwyach.

PSAL. XI.

1 *Dafydd yn ymgyſſuro yn Nuw, yn erbyn ei elynion. 4 Rhagddarbodaeth a chyfiawnder Duw.*

¶ I'r pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd.

YN yr Arglwydd yr wyf yn ymddiried, pa fodd y dywedwch wrth fy enaid, cheda i'ch mynydd *fel* aderyn?

2 Canys wele, y drygionus a annelant fŵa, paratoeſant en ſaethu ar y llinyn, i ſaethu †yn ddirgel y rhai vniawn o galon.

3 ‖ Canys y ſeiliau a ddiniſtriwyd: pa beth a wna y cyfiawn?

4 * Yr Arglwydd *ydd* yn Nheml ei ſancteiddrwydd; gorſeddfa yr Arglwydd *ydd* yn y nefoedd: y mae ei lygaid eſ yn gweled, ei amrantau yn profi meibion dynion.

5 Yr Arglwydd a brawf y cyfiawn: eithr eſu gan ei enaid eſ y drygionus, a'r hwn ſydd hoffganddo drawſder.

6 Ar yr annuwolion y glawia eſe faglau, tân a brwmſtan, a phoeth-wynt yſtormus: dymma * ran eu phiol hwynt.

7 Canys yr Arglwydd cyfiawn a gâr gyfiawnder: ei wyneb a edrych ar yr vniawn.

PSAL. XII. Pſydnhawnol wedi.

1 *Dafydd hebgan ddiffyg cyſſur dynol, yn erfyn cymmorth gan Ddaw, 3 ac yn ymgyſſuro â barnedigaethau Duw ar yr euwir, a'r ymddiriedym mroſedig addewidion Duw.*

¶ I'r pen-cerdd ar ‖ Sheminith, Pſalm Dafydd.

AClub Arglwydd, canys darfu y trugaredd o herwydd pallodd y ffyddloniaid o blith meibion dynion.

2 Oferedd a ddywedant bôb vn wrth ei gymmydog; â gwefus wenhieithgar, *ac* â † chalon ddau ddyblyg y llefarant.

3 Torred yr Arglwydd yr holl wefuſau gwenhieithus, *a'r* tafod a ddywedo fawrhydri.

4 Y rhai a ddywedant, â'u tafod y gorfyddwn:

† *Hebr.* gyda ni.

ein gwefusau ſydd † eiddom ni, pwy ſydd Arglwydd arnom ni?

5 O herwydd anhaith y rhai cyſſuddiedic, o herwydd vchenaid y tlodion, y cyſodaf yn awr, medd yr Arglwydd: rhoddaf mewn iechydwriaeth yr hwn y ‖ magler iddo.

‖ *Chwyth er ar.*

6 Geiriau yr Arglwydd ydynt eiriau purion; *fel* * arian wedi ei gothi mewn ffwrn briddy, wedi ei buro ſeith-waith.

* 2. Sam. 23. 3. pſal 18. 29. & 119. 140. dihar. 30. 5.

7 Ti Arglwydd a'i cedwi hwynt: cedwi † hwynt rhag y genhedlaeth hon yn dragywydd.

† *Heb.* ef.

8 Yr annuwiolion a rodiant o amgylch: pan ddercheſer y gwaelaf o feibion dynion.

PSAL. XII.

1 *Dafydd yn cwyno bod yn oedi ei ymwared ef, 3 yn gweddio amerkiu in rag flaenau, 5 yn ymffroſtio yn ngobaith Duw.*

¶ I'r ‖ pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

‖ *Golygwr.*

PA hyd, Arglwydd, i'm anghofi, *ai* yn dragywydd? pa hyd y cuddi dy wyneb rhagof.

2 Pa hyd y cymmeraf gynghorion yn fy enaid, gan fod blinder beunydd yn fy nghalon? pa hyd y derchefir fy ngelyn arnaf?

3 Edrych, a chlyw fi, o Arglwydd fy Nuw: goleua fy llygaid rhag i'm hûno yn yr angeu.

4 Rhag dywedyd o'm gelyn, gorchfygais ef: ac i'm gwrthwyneb-wŷr lawenycha os gogwyddaf.

5 Minneu hefyd a ymddiriedais yn dy drugaredd di, fy nghalon a ymlawenycha yn dy iechydwriaeth: canaf i'r Arglwydd am iddo ſynio arnaf.

PSAL. XIIII.

1 *Dafydd yn dangos llygredigaeth natur dyn, 4 yn argoeddi 'r annuwiol trwy oleuni eu cydwybod eu hun, 7 yn ymogoneddu yn iechydwriaeth Duw.*

¶ I'r pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd.

* Pſal. 53. 1. & 10. 4.

YR * ynfyd a ddywedodd yn ei galon, nid oes yn Duw: ymlygraſant, ffieidd-waith a wnaethant; nid oes a wnêl ddaioni.

2 Yr Arglwydd a edrychodd i lawr o'r nefoedd ar feibion dynion; i weled a *oedd neb* deallgar, yn ymgeiſio â Duw.

* Rhuſ. 3. 10.

3 Ciliodd pawb, cŷd-ymddifwynâſant, nid oes a wnêl ddaioni, nac oes vn.

4 Oni wŷr holl weithred-wŷr anwiredd? y rhai ſy yn bwyta fy mhobl *fel* y bwyttaent fara: ni alwâſant ar yr Arglwydd.

5 Yno y dychrynaſant gan ofn; canys y mae Duw ynghenhedlaeth y cyfiawn.

6 Cyngor y tlawd a wradwyddaſech chwi, am *fod* yr Arglwydd yn obaith iddo.

7 Pwy a ddyry iechydwriaeth i Iſrael o Sion? pan ddychwelo yr Arglwydd gaethiwed ei bobl, yr ymhyſryda Iacob, ac y llawenhâ Iſrael.

PSAL. XV. *Boreuol weddi.*

1 *Dafydd yn dangos pa ſath ſydd ar ddinaſyddion Sion.*

¶ Pſalm Dafydd.

* Pſal. 24. 1. † *Hebr. ymdeithia.* * Eſai. 33. 15.

ARglwydd * pwy a † drîg yn dy babell: pwy a breſſwylia ym mynydd dy ſancteiddrwydd?

2 * Yr hwn a rodia yn berffaith, ac a wnêl gyfiawnder, ac a ddywed wir yn ei galon:

3 Heb abſennu â'i dafod: heb wneuthur drwg i'w gymmydog, a heb ddderbyn enllib yn erbyn ei gymmydog.

4 Yr hwn y mae y drygionus yn ddirmygus yn ei olwg, ond a anrhydedda y rhai a ofnant yr Arglwydd: yr hwn a dwng i'w niwed *ei hun*, ac ni newidia.

5 * *Yr hwn* ni roddes ei arian ar vſuriaeth, ac ni chymmer wobr yn erbyn y gwirion: a wnêlo hyn nid yſcogir yn dragywydd.

* Exod. 22. 25. Leu. 25. Deu. 23. 19. & 15. 7.

PSAL. XVI.

2 *Dafydd o anymddiried iw hatteddigathau eiun hun, ac o gâs ar ddelw-addoliaeth, yn cyrchu at Dduw am ymwared. 5 Yn dangos gobaith ei al. wediaeth, yr adgyfodiad, a bywyd tragywyddol.*

¶ Michtam Dafydd.

CAdw fi ô Dduw, canys ynot yr ymddiriedaf.

2 *Fy enaid*, dywedaiſt wrth yr Arglwydd, fy Arglwydd ydwyt ti: * ſy nâ nid *yw* ddim i ti:

* Pſal. 73. 25.

3 *Ond* i'r ſainct ſydd ar y ddaiar, a'r rhai rhagorawl, yn y rhai y mae fy holl hyfrydwch.

4 Gofidiau a amlhânt i'r rhai a ‖ fyſsiant *ar ôl Duw* dieithr: eu diod offrwm o waed nid offrymmaf fi; ac * ni chymmeraf eu henwau yn fy ngwefusau.

‖ *gant*

* Exod. 23. 13.

5 * Yr Arglwydd *yw* rhan fy † etifeddiaeth i, a'm phiol: ti a gynheli fy ngheelbren.

* Deut. 10. 9.

6 Y llinynnau a ſyrthiodd i mi mewn lleoedd hyfryd: ie *y mae* i mi etifeddiaeth dêg.

7 Bendithiaf yr Arglwydd yr hwn a'm cynghôrodd: fy arennau hefyd a'm dyſcant yn nôs.

8 * Goſodais yr Arglwydd bob amſer ger fy mron: am ei fod ar fy neheu-law, ni'm ſyſgogir.

* Act. 2. 25.

9 O herwydd hynny llawenychodd fy nghalon, ac ymhyfrydodd fy ngogoniant: fy nghnawd hefyd a † orphywys mewn gobaith.

† *Heb.* breſa yn obaith.

10 Canys, * ni adewi fy enaid yn vffern: ac ni oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

* Act. 2. 31.

11 Dangoſi i mi lwybr bywyd: digonolrwydd llawenydd *ſydd* ger dy fron: ar dy ddeheu-law y mae digriſiwch yn dragywydd.

PSAL. XVII.

Dafydd o hyder ar ei wiriondeb, yn goſyn cymmorth Duw yn erbyn ei elynion, 10 yn dangos eu balchder, a'i dichell, a'i creulondeb hwy, 3 yn gweddio yn eu herbyn hwy, mewn hyder ar ei olwg.

Gweddi Dafydd.

CLyw Arglwydd gyfiawnder: yſtyria ſy llefain, gwrando ſy ngweddi † o wefuſau diddwyll.

† Heb. heb.

2 Deued ſy marn oddi ger dy fron, edryched dy lygaid ar vniondeb.

3 Profaiſt fy nghalon, goſwyaiſt *fi* y nos, chwiliaiſt fi, *ac* ni chei ddim: bwriedais na throſeddai fy ngenau.

4 Tu ag at am weithredoedd dynion, wrth eiriau dy wefuſau yr ymgedwais *rhag* llwybrau yr yſpeiliwr.

5 Cynnal fy nghamrheddiad yn dy lwybrau, *fel* † na lithro fy nhraed.

† Heb. na lithroſy nhraed.

6 Mi a elwais arnat, canys gwrandewi arnaf ô Dduw: goſtwng dy gluſt attaf, ar eiglyw fy ymadrodd.

7 Dangos dy ryfeddol drugareddau, ô achubydd y rhai a ymddiriedant *ynot*, rhag y ſawl a ymgyſodant yn erbyn dy ddeheu-law.

8 Cadw fi fel canwyll llygad: cudd fi dan gyſcod dy adenydd,

9 Rhag yr annuwiolion, y rhai a'm † gorthrymant: *rhag* fy ngelynion ſmarwol, *y rhai* a'm lamgylchant.

† *Heb.* gorthrymant.

10 Caeaſant gan eu braſder, â'i genau y leferant mewn balchder.

11 Ein cynniweiriſa ni a gylchynaſant bellach: awr hon, goſodaſant eu llygaid i gynnu i lawr i'r ddaiar.

12 † Eu dull *ydd* ſel llew a chwennycha ſyſaethu, ac megis llew ieuange yn aros mewn llyſoedd dirgel.

† Heb. llew.

13 Cyſod Arglwydd, achub ei flaen ef, cwympa

cſ; gwaſ

eſ: gwaret ſy emaid rhag yr annuwiol ‖ *yr hwn yw dy gledyf di.*

14 Rhac dynion *y rhai yw* dy law, O Arglwydd, rhag dynion y byd, *y rhai* y mae eu rhan yn y bywyd *yma*, a'r rhai y llenwaiſt eu boliau â'th gudiedic dryſſor: llawn ‖ ydynt o feibion, a gadawant eu gweddill i'w rhai bychain.

15 Mi a edrychaf ar dy wyneb mewn cyfiawnder: digonir fi, pan ddihunwyf, â'th ddelw di.

PSAL. XVIII. *Prydhawnol weddi.*

Dafydd yn moliannu Duw am ei amryw a'i ryfeddol fendithion.

¶ I'r pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd gwâs yr Arglwydd, yr hwn a leſarodd wrth yr Arglwydd *eiriau y gân hon, yn y dydd y gwaredodd yr Arglwydd ef o law ei holl elynion, ac o law Saul: ac efe a ddywedodd,

CAraf di Arglwydd ſy nghadernid.
2 Yr Arglwydd *yw* ſy nghraig, a'm hamddeffynfa, a'm gwaredwr; ſy Nuw, ‖ *ſy* nghadernid, yn *yr hwn yr ymddiriedaf; ſy nharian, a chorn iy iechydwriaeth, a'm huchelfwr.

3 Galwaf ar yr Arglwydd canmoladwy: felly i'm cedwir rhag fy ngelynion.

4 *Gofidion angau a'm cylchynaſſant: ac afonydd ‖ y ſall a'm dychrynaſſant i.

5 ‖ Gofidiau vffern a'm cylchynaſſant: maglau angau a ddaethant ſy mlaen.

6 Yn ſy nghyfyngder y gelwais ar yr Arglwydd, ac y gwaeddais ar fy Nuw: efe a glybu fy llef o'i Demil, a'm gwaedd ger ei fron a ddaeth iw gluſtiau ef.

7 Yna y ſigladd, ac y crynodd y ddaiar, a ſeiliau y mynyddoedd o gynnhyrfodd, ac a ymſiglodd, am ddo ef ddigio.

8 Diechafodd mŵg ‖ o'i ffroenau, a thân a yſſodd o'i enau: glô a enynnâſant ganddo.

9 Efe hefyd a oſtyngodd y nefoedd, ac a ddeſcynnodd: a thywyllwch *oedd* tan ei draed ef.

10 Marchogodd hefyd ar y Cerub, ac a chedodd: ie efe a chedodd ar adenydd y gwynt.

11 Efe a wnaeth dywyllwch yn ddirgelfa iddo: a'i bobell o'i amgylch *oedd* dywyllwch dyfroedd, a thew-gwmwlau yr awyr.

12 Gan y diſcleirdeb oedd ger ei fron, ei gwmwlau aethant heibio: cenllyſc a marwor tanllyd.

13 Yr Arglwydd hefyd a darànodd yn y nefoedd: a'r Goruchaf a roddes ei lef: cenllyſc a marwor tanllyd.

14 Ie efe a anſonodd ei ſaethau, ac a'i gwaſcarodd hwynt: ac a ſaethodd *ei* ſellt, ac a'i gorchfygodd hwynt.

15 Gwaelodion y dyfroedd a welwyd, a ſeiliau y byd a ddinoethwyd: gan dy gerydd di ô Arglwydd, a chan chwythiad anadl dy ffroenau.

16 Anſonodd oddi vchod, cymmerodd fi, tynnodd fi allan o ddyfroedd ‖ lawer.

17 Efe a'm gwaredodd oddi wrth fy ngelyn cadarn, a rhag fy nghaſeion: canys yr oeddynt yn drech na mi.

18 Achubaſant fy mlaen yn nydd fy ngoſid: ond yr Arglwydd oedd gynhaliad i mi.

19 Dug fi hefyd i ehengder, gwaredodd fi: can ſ ymhoffodd ynof.

20 Yr Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl glendid fy nwylo y talodd efe i mi.

21 Canys cedwais ffyrdd yr Arglwydd: ac ni chiliais yn annuwiol oddi wrth fy Nuw.

22 O herwydd ei holl farnedigaethau *ef oedd* ger fy mron i: a'i ddeddfau ni fyniais oddi wrthi.

23 Bum hefyd yn berffaith gyd ag efe: ac ymgedwais rhag fy anwiredd.

24 A'r Arglwydd a'm gobrwyodd yn ôl fy nghyfiawnder: yn ôl purdeb fy nwylo, o flaen ei lygaid ef.

25 A'r trugarog y gwnei drugaredd: â'r gŵr perffaith y gwnei berffeithrwydd.

26 A'r glân y gwnei lendid: ac â'r cyndyn yr ymgyndyni.

27 Canys ti a waredi y bobl gyſtuddiedic: *ond* ti a oſtingi olygonvchel.

28 O herwydd tia oleui fy ‖ nghanwyll: yr Arglwydd fy Nuw a lewyrcha fy nhywyllwch. ‖ *Neu, lamzo.*

29 O blegit ynot ti y ‖ rhedais trwy fyddin: ac yn fy Nuw y llemmais dros fûr. ‖ *Neu, ſorras.*

30 Duw *ſydd* berffaith ei ffordd, *gair yr Arglwydd ſydd wedi eiburo: tarian yw efe i bawb a ymddiriedant ynddo. *Pſal. 12.6.&c 119.140.

31 *Canys pwy *ſydd* Dduw heb law yr Arglwydd? *Deut. 32.39. 1.Sam. 2.2. Pſal. 86.8. Eſa. 44.6. & 45.5. Dan. 3.29.

a phwy *ſydd* graig onid ein Duw ni?

32 Duw ſy 'n fy nghweregyſſu â nerth, ac yn gwneuthur fy ffordd yn berffaith.

33 Goſod y mae efe fi nhraed, fel *traed* ewigod: ac ar fy vchel fannau i'm ſefydla.

34 Efe ſy yn dyſcu fy nwylo i ryfel: fel y dryllir bŵa dûr *yn* fy mreichiau.

35 Rhoddaiſt hefyd i mi darian dy iechydwriaeth, a'th ddeheu-law a'm cynhaliodd, ‖ a'th fwyneder a'm lluoſogodd. ‖ *Neu, ac a'th ſwyneder.*

36 Ehengaiſt fy nghamre dani: fel na lithrodd ſy ‖ nhraed. ‖ *y'm llwybr.*

37 Erlidiais fy ngelynion, ac a'i goddiweddais: ac ni ddychwelais nes eu diſa hwynt.

38 Archollais hwy, fel na allent godi: ſyrthiaſſant dan fy nhraed.

39 Canys gwregyſaiſt fi â nerth i ryfel: ‡ daroſtyngaiſt tanaf y rhai a ymgodaſſant i'm herbyn.

40 Rhoddaiſt hefyd i mi wartau fy ngelynion: fel y diſetthwn fy nghaſeion.

41 Gwaeddiſant, ond nid *oedd* achubudd: *ſ'ef cry*ar yr Arglwydd, ond nid attebodd efe hwynt.

42 Maluriais hwynt hefyd fel llŵch o flaen y gwynt: teflais hwynt allan megis tom yr heolydd.

43 Gwaredaiſt fi rhag cynhennau y bobl, goſodaiſt fi yn ben cenhedloedd: pobl nid adnabum a'm gwaſanaethant.

44 ‡‡ *Pan* glywant amdanaf, vfyddhânt i mi: meibion dieithr a ‡ gymmerant arnynt ymddaroſtwng i mi.

45 Meibion dieithr a ballânt: ac a ddychrynant allan o'i dirgel fannau.

46 Byw yw 'r Arglwydd, a bendithier fy nghraig: a dercheſer Duw fy iechydwriaeth.

47 Duw ſydd yn rhoddi i mi *allu* ymddial: a ddaroſtwng y bobloedd tanaf.

48 Efe ſyad yn fy ngwared oddi wrth fy ngelynion: ie ti a'm dercheſi vwch law y rhai a gyfodant i'm herbyn: achubaiſt fi rhag y gŵr ‖ trawus. ‖ *Neu,*

49 Am hynny * y ‖ moliannai di ô Arglwydd, yn mhlith y cenhedloedd, ac y canaf i'th enw.

50 Efe ſydd yn gwneuthur mawr ynwared i'w frenin, ac yn gwneuthur trugaredd i'w eneiniog, i Dafydd, ac i'w hil ef byth.

PSAL. XIX. *Borenol weſtri.*

1 *Bod y creaduriaid yn dangos gogoniant Duw, 7 A'i air yn dangos eiräs ef.* 12 *Dafydd yn gweddio am räs.*

¶ I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.

YNefoedd ſy yndadcan gogoniant Duw: a'r ſterfafen ſy yn mynegi gwaith ei ddwylaw ef.

2 Dydd i dydd a draetha ymadrodd: a nôs i nôs a ddengys wybodaeth.

‖ *Neu, heb y rhai hyn y clywir eu lleſ hwynt.*

3 Nid oes iaith nac ymadrodd, ‖ lle ni chlybyd eu lleſerydd hwynt.

4 * Eu ‖ llinyn aeth drwy'r holl ddaiar, a'i geiriau hyd eithafoedd byd: yn hanl y goſododdeſe babell ynddynt.

5 Yr hwn ſydd fel gŵr priod yn dyfod allan o'i ſtafell: ac a ymlawenha fel cawr i redeg gyrfa.

6 O eithaf y neſoedd *y mae* ei ſynediad e ſallan, a'i amgylchiad hyd eu heithafoedd hwynt: ac nid ymgudd *dim* oddi wrth ei wres ef.

7 Cyfraith yr Arglwydd *ſydd* berffaith, yn ‖ troi yr enaid: tyſtiolaeth yr Arglwydd *ſydd* ſicr, ac yn gwneuthur y gwirion yn doeth.

8 Deddfau yr Arglwydd *ſydd* vniawn, yn llawenhau y galon: gorchymmyn yr Arglwydd *ſydd* bûr, yn goleuo y llygaid.

9 Ofny'r Arglwydd *ſydd* lân, yn parhau yn dragywydd: barnau'r Arglwydd *ydynt* wirioneddˆ cyfiawn *ydynt* i gyd.

10 * Mwy dymunol ŷnt nag aur, ïe nag aur coeth lawer: melyſach hefyd na'r mêl, ac nâ diferiad diliau mêl.

11 Yoddynt hwy hefyd y rhybuddir dy wâs: o'i cadw *y mae* gwobr lawer.

12 Pwy a ddeall *ei* gamweddau? glanhâ fi oddi wrth fy *meiau* cuddiedic.

13 Attal hefyd dy wâs oddi wrth bechodau rhyfygus, naˆ glwyd diaethant arnaf: yna i'm perfeithir, ac i'm glanheir oddi wrth ‖ anwiredd lawer.

14 Bydded ymadroddion fy ngenau, a myfyrdod fy nghalon, yn gymmeradwy ger dy fron, ô Arglwydd, fy nghraig, a'm pryſwr.

PSAL. XX.

1 *Yr eglwys yn bendithio'r brenin yn ei fawrhydi.* 7 *Ei hyder ef yng hymmorth Duw.*

¶ I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.

GWrandawed yr Arglwydd arnat yn nydd cyſyngder: enwˆ Duw Iacob a'th † ddeffynno.

† *Hebr. adercha ſi.*

2 Anfoned † i ti gymmorth o'r cyſegr: a † nerthed di o Sion.

† *Heb. ei gyrmoriſh.*

3 Cofied dy holl offrymmau: a † bydded ſodlon i'ch boeth offrwm. *Selah.*

4 Rhodded i ti wrth *fodd* dy galon a chyflawned dy holl gyngor.

† *Hebr. ateged, neu. chyſhalwd.*

5 Gorfoleddwn yn dy iechydwriaeth di, a derchafwn ſaner yn enw ein Duw: cyflawned yr Arglwydd dy holl ddymuniadau.

† *Hebr. gwnaed yn lludw neu, yn frâs.*

6 Yr awr hon y gwn y gwared yr Arglwydd ei eneiniog; eſe a wrendy arno o nefoedd ei ſanctaiddrwydd, yn nerth iechyd ei ddeheu-law eſe.

7 *Ymddiried* rhai mewn cerbydau, a rhai mewn meirch: ond nyni a gofiwn enw yr Arglwydd ein Duw.

8 Hwy a gwympaſant, ac a ſyrthiaſant: ond nyni a gyfodaſom, ac a ſaſaſom.

9 Achub Arglwydd: gwrandawed y Brenin arnom, yn y dydd y lleſom.

PSAL. XXI.

1 *Tâl dielch am ſuddugoliaeth:* 7 *A hyder ar gael ychwaneg o lwyddiant.*

¶ I'r pen-cerdd. Pſalm Dafydd.

ARglwydd yn dy nerth y llawenycha y brenin: ac yn dy iechydwriaeth di, mor ddirfawr yr ymhyfryda?

2 Deiſyfiad ei galon a roddaiſt iddo: a dymuniad ei weſuſau ni'ſ gommeddaiſt. *Selah.*

3 Canys achubaiſt ei flaen ef â bendithion daioni: goſodaiſt ar ei ben ef goron o aur coeth.

† *Hebr. ẽyr adyddiau.*

4 Gofynnodd oes gennit, *a* rhoddaiſt iddo: ie † hir-oes, byth ac yn dragywydd.

5 Mawr *yw* ei ogoniant yn dy iechydwriaeth: goſodaiſt arno ogoniant a phryderthwch.

6 Canys gwnaethoſt ef yn fendithion yn dragywyddol, llawenychaiſt ef â llawenydd âth wyneb-pryd.

7 O herwydd bod y brenin yn ymddiried yn yr Arglwydd, a thrwy drugaredd y Goruchaf, nid ſcogir ef.

8 Dy law a gaiff afael âr dy holl elynion: dy ddeheu-law a gaiff afael ar dy gaſeion.

9 Ti a'i gwnei hwynt fel ffwrn danllyd yn amſer dy lid: yr Arglwydd yn ei ddigllonedd a'i llwngc hwynt, a'r tân a'i hyſſa hwynt.

10 Eu ffrwyth hwynt a ddiniſtri di oddi ar y ddaiar: a'i hâd o blith meibion dynion.

11 Canys bwriadaſant ddrwg i'th erbyn: meddyliaſant amcan, heb allu o honynt *ei gwplau.*

12 Am hynny y gwnei iddynt droi eu † cefnau: † *Hebr.* ar dy linynnau y paratoi di *ſarthau* yn erbyn eu *wyneb.* hwynebau.

13 Ymddercha Arglwydd yn dy nerth: canwn, a chan-molwn dy gadernid.

PSAL. ? ? *Prydnhawnol*
XXII. ? ? *weddi.*

1 *Dafydd yn achwyn mewn anghyſſur mawr,* 9 *yn gweddio mewn cyſyngder mawr,* 23 *ac yn cloaſori Duw.*

I'r pen-cerdd ar ‖ Aieleth haſhahar. ‖ *Eneth y tarw.*

Pſalm Dafydd. *Matth.* 27.46.

FY * Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gwrthodaiſt? *pa ham* yr ydwyt mor bell rhag fy iechydwriaeth, a geiriau fy lleſain.

2 Fy Nuw, lleſain yr ydwyf y dydd, ac ni wrandewi: y nôs hefyd, ac i nid *oes* oſteg i mi.

3 Ond tydi wyt ſanctaidd, ô dydi yr hwn wyt yn cyfanneddu yn moliant Iſrael.

4 Ein tadau a obeithiaſant ynot: gobeithiaſant, a gwaredaiſt hwynt.

5 Arnat ti y lleſaſant, ac achubwyd hwynt: ynot yr ymddiriedaſant, ac ni'ſ gwradwyddwyd hwynt.

6 A minneu pryf ydwyf, ac nid gŵr: gwarthrudd dynion, a dirmyg y bobl.

7 * Pawb a'r a'm gwêlant a'm gwatwarant: † llaeſant weſt, eſgydwant ben, *gan ddywedyd,*

8 * † Ymddiriedodd yn yr Arglwydd, gwareded ef: achubed ef, ‖ gan ei fod yn dda ganddo. ‖ *Neu, o.*

9 Canys ti a'm cymmaiſt o'r grôth: ‖ gwnaethoſt i mi obeithio *pan oeddwn* ar fronnau fy mam. ‖ *Neu, pan oeddwn.*

10 Arnat ti i'm bwriwyd o'r brû: o grôth fy mam fy Nuw yd wyt.

11 Nac ymbellhâ oddi wrthif, o herwydd cyfyngder *ſydd* agos: canys nid *oes* cymmorthwyˆwr.

12 Teirw lawer a'm cylchynaſant: gwrdd deirw Baſan, a'm hamgylchaſant.

13 Agoraſant arnaf eu genau: *fel* llew rheipus, a rhuadwy.

14 Fel dwfr i'm tywalltwyd, a'm heſgyrn oll a ymwahanaſant: fy nghalon ſydd fel cŵyr, hi a ddoddodd ynghanol fy mherfedd.

15 Fy nerth a wywodd fel pridd-leſtr, a'm taſod a lynodd wrth daflod fy ngenau: ac i lŵch angau i'm dygaiſt.

16 Canys cŵn a'm cylchynaſant, cynnulleidfa ‖ *Neu,* drygionus a'm hamgylchaſant: * trywanaſant fy *dryginus.* dwylaw a'm traed.

17 Gallaf gyfrif fy holl eſgyrn: y maent yn tremio, ac yn edrych arnaf.

18 Y maent yn rhannu fy nillad yn eu myſc: ac ar fy ngwiſc yn bwriw coelbren.

19 Ond tydi Arglwydd nac ymbellhâ: fy nghadernid bryſſia i'm cynnorthwyo.

20 Gwared fy enaid rhag y cleddyf: fy vnig † *enaid* o † feddiant y cŵn.

21 Achub

21 Achub fi rhag ſafn y llew: canys o blith cyrn unicorniaid i'm gwrandewaiſt.
22 *Mynegaf dy enw i'm brodyr: ynghanol y gynnulleidfa i'th folaf.
23 Yr hai ſy yn ofni 'r Arglwydd, molwch eſ, holl hâd Iacob, gogoneddwch eſ: a holl hâd Iſrael, ofnwch eſ.
24 Canys ni ddirmygodd, ac ni ffieiddiodd gyſtudd y clawdd; ac ni chuddiodd ei wyneb rhagddo: ond pan lefodd eſe arno, eſe a wrandawodd.
25 Fy mawl *ſydd* o honot ti yn y gynnulleidfa fawr: fy addunedau a dalaf ger bron y rhai a'i hofnant eſ.
26 Y clodion a fwyttânt, ac a ddiwellir, y rhai a geiſiant yr Arglwydd a'i moliannant eſ: eich calon fydd byw yn dragywydd.
27 *Holl derfynau y ddaiar a gofiant, ac a droant at yr Arglwydd: a holl dylwythau y cenhedloedd a addolant ger dy fron di.
28 Canys eiddo 'r Arglwydd *yw* 'r deyrnas: ac eſe ſydd yn llywodraethu yn mhlith y cenhedloedd.
29 Yr holl rai breiſion *ar y* ddaiar a fwyttânt, ac a addolant: y rhai a ddeſcynnant i'r llwch a ymgymmant ger ei fron eſ: ac nid oes neb a all gadw yn fyw ei enaid ei hun.
30 *Eu* hâd a'i gwaſanaetha eſ: cyfrifir eſ i'r Arglwydd yn genhedlaeth.
31 Deuant, ac adroddant ei gyfiawnder eſ i'r bobl a enir: mai eſe a wnaeth *hyn*.

PSAL. XXIII.

1 *Hyder Dafydd ar râs Duw.*

Pſalm Dafydd.

YR *Arglwydd *yw* fy mugail: ni bydd eiſiau arnaf.
2 Eſe a wna i'm orwedd mewn porfeydd gwelltog: eſe a'm tywys ger llaw y dyfroedd † tawel.
3 Eſe a ddychwel fy enaid, eſe a'm harwain ar hyd llwybrau cyfiawnder, er mwyn ei enw.
4 Ie pe rhodiwn ar hŷd glynn cyſcod angau, nid ofnaf niwed; canys yr wyt ti gyd â mi: dy wialen, a'th ffon a'm cyſſurant.
5 Ti a arlwyi fort ger fy mron, yngwydd fy ngwrthwynebwŷr: † iraiſt fy mhen ag olew, fy phiol *ſydd* lawn.
6 Daioni, a thrugaredd yn ddiau a'm canlynant, oll ddyddiau fy mywyd: a phreſſwyliaf yn nhŷ 'r Arglwydd yn dragywydd.

PSAL. XXIIII.

Boreuol weddi.

1 *Arglwyddiaeth Duw yn y lŷd hwn.* 3 *Dynhaſlion ei yſprydol deyrnas eſ.* 7 *Cynghor iw dderbyn eſ.*

Pſalm Dafydd.

ELddo *yr Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder: y bŷd, ac a breſſwylia ynddo.
2 *Canys eſe a'i ſeiliodd ar y moroedd: ac a'i ſicrhaodd ar yr afonydd.
3 *Pwy a eſcyn i fynydd yr Arglwydd? a phwy a ſaif yn ei le ſanctaidd eſ?
4 *Y glân *ei* ddwylo, a'r pur ei galon: yr hwn ni ddercha ſodd ei † feddwl at wagedd, ac ni thyngodd i dwyllo.
5 Eſe a dderbyn fendith gan yr Arglwydd, a chyfiawnder gan Dduw ei iechydwriaeth.
6 Dymma genhedlaeth y rhai a'i ceiſiant eſ: y rhai a geiſiant dy wyneb di ſŷ Iacob. *Selah.*
7 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymddercheſwch ddryſau tragywyddol: a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.
8 Pwy *yw* yr brenin gogoniant hwn? yr Arglwydd nerthol, a chadarn: yr Arglwydd cadarn mewn rhyfel.
9 O byrth, derchefwch eich pennau, ac ymddercheſwch ddryſau tragywyddol, a brenin y gogoniant a ddaw i mewn.
10 Pwy yw 'r brenin gogoniant hwn? Arglwydd y lluoedd, eſe *yw* brenin y gogoniant. *Selah.*

PSAL. XXV.

1 *Hyder Dafydd yn ei weddi 7 Y mae yn gweddio am ſaddeuant pechodau, 16 ac am gymmorth mewn treallod.*

¶ *Pſalm* Dafydd.

ATtat ti ô Arglwydd, y derchafaf fy emaid.
2 *O fy Nuw, ymot ti 'r ymddiriedais, na'm gwradwydder: na orfoledded fy ngelynion arnaf. * Pſal. 22. 5. & 31. 2. & 34. 9.
3 * Ie na wradwydder neb ſydd yn diſgwyl wrthit ti: gwradwydder y rhai a droſſeddant heb achos. * Eſa. 28. 14. rhuf. 10. 11.
4 *Par i mi wŷbod dy ffyrdd ô Arglwydd: dyſc i mi dy lwybrau. * Pſal. 27. 11. & 86.
5 Tywys fi yn dy wirionedd, a dyſc fi: canys ti *yw* Duw fy iechydwriaeth, wrthit ti y diſgwyliaf ar hŷd y dydd. 11. & 119.
6 *Cofia Arglwydd dy † doſturiaethau, a'th drugareddau: canys erioed *y maent* hwy. *Pſal. 103 17 & 106.
7 Na chofia bechodau fy ieuengctid, na'm camweddau: yn ôl dy drugaredd meddwl di am danaſer mwyn dy ddaioni Arglwydd. 1. & 107. 1 Ier. 33. 3. † Hebr. *myſcaroedd.*
8 Da ac vniawn *yw* yr Arglwydd: o herwydd hynny y dyſc eſe bechaduriaid yn y ffordd.
9 Y rhai llariaidd a hŷffordda eſe mewn barn: a'i ffordd a ddyſc eſe i'r rhai goſtyngedic.
10 Holl lwybrau 'r Arglwydd *ydynt* drugaredd, a gwirionedd, i'r rhai a gadwant ei gyfammod, a'i deſtiolaethau eſ.
11 Er mwyn dy enw, Arglwydd, madden fy anwiredd: canys mawr yw.
12 Pa ŵr yw eſe ſy 'n ofni yr Arglwydd? eſe a'i dyſc eſ yn y ffordd a ddewiſo.
13 Ei enaid eſ a † erys mewn daioni: a'i hâd a etifedda y ddaiar. † *Hebr. lettewa.*
14 *Dirgelwch yr Arglwydd ſydd gydâ 'r rhai a'i hofnant eſ: a'i gyfammod hefyd, † iw cyſarwyddo hwynt. * Dihar. 3. 32. † *Hebr. i hori ydâyno*
15 Fy llygaid *ſydd* yn waſtad ar yr Arglwydd: canys eſe a ddŵg fy nhraed allan o'r rhwyd. *mylod.*
16 Trô attaf, a thrugarhâ wrthif: canys vnic, a thlawd vdwyf.
17 Gofi liau fy nghalon a helaethwyd: dwg di fi allan o'm cyſyngderau.
18 Gwêl fy nghyſtudd, a'm helbul: a madden fy holl bechodau.
19 Edrych ar fy ngelynion, canys amlhaſant: â chaſineb traws hefyd i'm caſſaſant.
20 Cadw fy enaid, ac achub fi: na'm gwradwydder, canys ymddiriedais ynot.
21 Cadwed perffeithrwydd, ac vniondeb fi, canys yr wyf yn diſgwyl wrthit.
22 O Dduw, gwared Iſrael o'i holl gyſyngderau.

PSAL. XXVI.

1 *Dafydd yn cyrchu at Ddaw mewn hyder o'i diniwetdwydd.*

¶ *Pſalm* Dafydd.

BArn fi Arglwydd, canys rhodiais yn fy mherffeithrwydd, ymddiriedais hefyd yn yr Arglwydd, *am hynny* ni lithraſ.
2 *Holla fi Arglwydd, a phrawf fi: chwilia fy arennau, a'm calon. * Pſal. 7. 9.
3 Canys dy drugaredd *ſydd* o flaen fy llygaid: ac mi a rodiais yn dy wirionedd.

*Pſal. 1.1. 4 *Nid eiſteddais gyd â dynion coegion, a chyd â'r rhai troſans nid aſ.

5 Caſſeais gymmalleidſa y drygionus: a chyd â'r annuwolion nid eiſteddaf.

6 Golchaf ſy nwylo mewn diniweidrwydd: a'th allor ô Arglwydd, a amgylchynaf:

7 I gyhoeddi â lleſ clodforedd: ac i ſynegi dy holl ryfeddodau.

‖ Neu, taſerwch. 8 Arglwydd, hoffais drigfan dy dŷ: a lle ‖ preſ-ſwylfa dy ogoniant.

9 Na chaſel ſy enaid gyd â phechaduriaid: na'm bywyd gyd â dynion gwaedlyd:

10 Y rhai *y mae* ſcelerder yn eu dwylo, a'i dehey-law yn llawn gwobrau.

11 Either mi a rodiaf yn ſy mheiſeithrwydd: gwared fi, a thrugarhá wrthif.

12 Fy nhroed ſydd yn ſefyll ar yr vnion: yn y cynnulleidfaoedd i'th fendithiaf ô Arglwydd.

PSAL. XXVII. ¶ *Prydnhawnol weddi*

1 Dafydd yn aſtegu ei ffydd trwy allu Duw, 4 trwy es ſerch i waſanaeth Duw, 9 trwy weddi.

¶ *Pſalm* Dafydd.

*Pſal. 118.6. Heb. 13.6. YR Arglwydd *yw* fy ngoleuni, a'm hiechydwriaeth, rhag pwy yr ofnaf? *yr Arglwydd *yw* nerth fy mywyd, rhag pwy y dychrynaf?

2 Pan neſſhodd y rhai drygionus, *ſef* fy ngwrthwynebwŷr, a'm gelynion i'm herbyn, i ſwytta fy nghnawd: hwy a dramgwyddaſant, ac a ſyrthiaſant.

*Pſal. 3.6 3 *Pe gwerſyllei llu i'm herbyn, nid ofna fy nghalon: pe cyfodei cad i'm herbyn, yn hyn mi a fyddaf hyderus.

4 Vn peth a ddeiſyfiais i gan yr Arglwydd, hynny a geiſiaf, *ſef* caſſel trigo yn nhŷ 'r Arglwydd holl ddyddiau fy mywyd: i edrych ar ‖ brydferthwch yr Arglwydd, ac i ymofyn yn ei Deml.

‖ Neu, hyfrywch. 5 Canys yn y dydd blin i'm cuddia o ſewn ei babell: yn nirgelfa ei babell im cuddia, ar graig i'm cyfyd i.

6 Ac yn awr y dercha eſe fy mhen goruwch fy ngelynion o'm hamgylch: am hynny 'r aberthaf yn ei babell eſ obrth † gorfoledd: canaf, ie canmolaf yr Arglwydd.

† Hebr. *bloedd.*

7 Clyw ô Arglwydd fy lleſerydd pan leſwyf, trugarhá heſyd wrthif, a gwrando arnaf.

8 *Pan ddywedaſt*, ceiſiwch fy wyneb, fyngha-lon a ddywedodd wrthit, dy wyneb a geiſiaf, ô Arglwydd.

9 Na chuddia dy wyneb oddi wrthif, na fwrw yn maith dy was mewn ſorſant: fy nghymmorth fuoſt; na âd fi, ac na wrthod fi, ô Dduw fy iechydwriaeth.

10 Pan yw fy nhâd, a'm mam yn fy ngwrthod: yr Arglwydd a'm † derbyn.

† Hebr. *caſel.* 11 *Dyſc i mi dy ffordd Arglwydd: ac arwain fi ar hŷd llwybrau vniondeb, o herwydd fy † ngelynion.

*Pſal. 25. 4. & 86. 11. & 119. 7 Hebr. ngwil-ſmyr.

12 Na ddyro fi i fyny i ewyllys fy ngelynion: canys gau dyſtion, a *rhai* a adroddant drawſter a gyfodaſant i'm herbyn.

13 *Deffygiaſwn*, pe na chredaſwn weled daioni 'r Arglwydd yn nhir y rhai byw.

*Pſal. 31. 35. eſay 25. 9. Iuba. 2. 3. 14 *Diſgwil wrth yr Arglwydd, ymwrola, ac eſe a nertha dy galon: diſgwil *meddaf* wrth yr Arglwydd.

PSAL. XXVIII.

1 Dafydd yn gweddio yn daer yn erbyn ei elynion, 6 yn benaithio Duw, 9 ac yn gweddio dros y bobl.

¶ *Pſalm* Dafydd.

*Pſal. 143.7. ARnat ti Arglwydd y gwaeddaf, fy nghraig na ddiſtawa wrthif: *rhag o thewi wrthif, i'm fod yn gyffelyb i rhai yn deſcyn i'r pwll.

2 Erglyw lef fy ymbil, pan waeddwyf arnat; pan dderchafwyf fy nwylo tu ag at † dy gaſell ſanctaidd.

† Hebr. *gaſel dy gyffeſg.* *Pſal. 134.2. 143. 8.

3 Na thyn fi gyd â'r annuwolion, a chyd â gweithredwŷr anwiredd, y *rhai a leſarant hedd-wch wrth eu cymmydogion, a drwg yn eu calon.

4 Dyro iddynt yn ol eu gweithred, ac yn ôl drygioni eu dychymmygion, dyro iddynt yn ôl gweithredoedd eu dwylo: tâl iddynt eu haeddedigaeth.

5 Am nad yſtyriant weithredoedd yr Arglwydd, na gwaith ei ddwylo ef, y dinyſtria eſe hwynt, ac nis adeilada hwynt.

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd: canys clybu lêf fy ngweddian.

7 Yr Arglwydd *yw* fy nerth a'm tarian, ynddo ef yr ymddiriedodd fy nghalon, ac myfi a gynnorthwywyd: o herwydd hyn y llawenychodd fy nghalon, ac *â* fy nghân y clodforaf ef.

‖ Neu, tros. 8 Yr Arglwydd *ſydd* nerth i'r cyferyw ‖ rai, a chadernid iechydwriaeth ei eneiniog *yw* efe.

‖ Neu, llywyd-dwch. 9 Cadw dy bobl, a bendithia dy etifeddiaeth: ‖ portha hwynt hefyd, a dyrcha hwynt yn dragywydd.

PSAL. XXIX.

1 Dafydd yn annog tywyſogion i roi gogoniant i Dduw, 3 o herwydd es fawr allu, 11 a'i ymddiffyn iw bobl.

¶ Pſalm Dafydd.

MOeſwch i'r Arglwydd *chwi* feibion cedrus: moeſwch i'r Arglwydd ogoneſtaw, a nerth.

2 Moeſwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: addolwch yr Arglwydd ym ‖ mhrydferthwch ei ſanctaidd rwydd.

‖ Neu, ei bryf-ferthwch. 3 Llef yr Arglwydd *ſydd* ar y dyfroedd, Duw y gogoniant a darana: yr Arglwydd *ſydd* ar y dyfroedd mawrion.

4 Llef yr Arglwydd *ſydd* mewn grym: llêf yr Arglwydd ſy mewn prydferthwch.

5 Llef yr Arglwydd ſy yn dryllio y cedr-wŷdd: ie dryllia 'r Arglwydd gedr-wŷdd Libanus.

*Deut. 3.9. 6 Eſe a wna iddynt lammu fel llô: Libanus a *Syrion fel llwdn vnicorn.

7 Llef yr Arglwydd a ‖ waſcâra y fflammau tân.

‖ Neu, gryn. 8 Lef yr Arglwydd a wna i'r anialwch ‖ grynu: yr Arglwydd a wna i anialwch Cades gryn.

‖ Neu, ofnadwy. 9 Llef yr Arglwydd a wna i'r ewigod hdnu, ac a ddinoetha y coedydd: ac yn ei Deml, ‖ pawb a draetha ei ogoniant *ef*.

10 Yr Arglwydd ſydd yn eiſtedd ar y lliſeirdd-ant, ie yr Arglwydd a eiſtedd yn Frenin yn dragywydd.

11 Yr Arglwydd a ddyry nerth iw bobl: yr Arglwydd a fendithia ei bobl â thangneddyf.

PSAL. XXX. *Borau weddi.*

1 Dafydd yn moli Duw am ei ymwared, 4 yn annog eraill iw glodfori, wrth meled ſul yr oedd Duw yn gwenithur a Dafydd.

Pſalm neu gân o gyſſegriad tŷ Dafydd.

MAwrygaf ei ô Arglwydd, canys derchafiſt fi: ac ni lawenheaiſt fy ngelynion o'm plegit.

2 Arglwydd fy Nuw, llefais arnat: a thithau a'm hiacheaiſt.

3 Arglwydd

3 Arglwydd derchefaiſt ſy emid i'r bedd, cadwaiſt fi yn fyw, rhag deſcyn o honaſ i'r pwll.

4 Canwch i'r Arglwydd ei ſaint ef: a chlodforwch wrth goffadwriaeth ei ſancteiddrwydd ef.

5 Canys ennyd fechan y bydd yn ei lid, yn ei fodlonrwydd *y mae* bywyd: † tros brŷd nawn yr erys wylofain, ac erbyn y borau *y bydd* † gorfoledd.

6 A mi a ddywedais yn fy llwyddiant, ni'm ſyflia yn dragywydd.

7 O'th ddaioni Arglwydd, y goſodaiſt gryfder yn fy mynydd: cuddiaſt dy wyneb, a bum helbulus.

8 Arnat ti Arglwydd y llefais: ac a'r Arglwydd yr ymbiliais.

9 Pa fudd *ſydd* yn fy ngwaed pan ddeſcynnwyf i'r ffos? *a glodfora y llwch di? a fynêga efe dy wirioneddˆ?

10 Clyw Arglwydd, a thrugarhâ wrthif: Arglwydd bydd gynnorthwywr i mi.

11 Troſaiſt fy ngalar yn llawenydd i mi: dioſcaiſt fy ſach-wiſc, a gwregyſaiſt fi â llawenydd.

12 Fel y cano fyngogoniant i ti, ac na thawo: ô Arglwydd fy Nuw, yn dragywyddol i'th foliannaſ.

PSAL. XXXI.

1 Dafydd yn dangos ei ymddiriedyn Nuw, ac yn gofyn help ef, 7 yn ymlawenychu yn ei drugaredd ef, 9 yn gweddio yn ei adſyd, 19 ac yn moliannu Duw am ei ddaioni.

¶ I'r pen-cerdd Pſalm Dafydd.

YNot ti Arglwydd yr ymddiriedais, na'm gwradwydder yn dragywydd: gwared fi yn dy gyfiawnder.

2 Gogwydda dy gluſt attaf, gwared fi ar frys: bydd i mi yn graig † gadarn, yn dŷ amddiffyn, i'm cadw.

3 Canys fy nghraig a'm caſtell *ydwyt*. gan hynny er mwyn dy enw, tywys fi, ac arwain fi.

4 Tynn fi allan o'r rhwyd a guddiaſant i mi: canys ti *yw* fy nerth.

5 *I'th law y gorclymynnaf fy yſpryd: gwaredaiſt fi ô Arglwydd DdUw y gwirioned.

6 Caſeais y rhai ſy yn dal ar ofer-wagedd: minnau obeithiaf yn yr Arglwydd.

7 Ymlawenhâf, ac ymhyfrydaf yn dy drugaredd: canys gwelaiſt fy adfyd. adnabuoſt fy enaid mewn cyfingderau.

8 Ac ni warcheiaſt fi yn llaw y gelyn, *onid* goſodaiſt fy nhraed mewn ehangder.

9 Trugarhâ wrthif Arglwydd, canys cyſyng *yw* arnaf: dadwinodd fy llygad gan ofid, ie fy enaid, a'm bol.

10 Canys fy mywyd a balledd gan ofid, a'm blynyddoedd gan ochain: fy nerth a balledd o herwydd fy anwiredd, a'm heſcyrn a bydraſant.

11 Yn warthradd yr ydwyf ym myſc fy holl elynion, a *hynny* yn ddirfawr ymmyſc fy nghymydogion: ac yn ddychryn i'r rhai a'm hadwaenant; y rhai a'm gwelent allan, a gilient oddi wrthif.

12 Angho'fiwyd fi fel yn marw allan o feddwl, yr ydwyf fel lleſtr methedic.

13 Canys clywais ogan llaweroedd, dychryn *oedd* o bob parth: pan gyd-ymgynghoraſant yn fy erbyn, y bwriadaſant fy nieneidio.

14 Ond mi a obeithiais ynot ti Arglwydd, dywedais, fy Nuw ydwyt.

15 Yn dy law di *y mae* fy amſeran: gwared fi o law fy ngelynion, ac oddi wrth fy erlidwŷr.

16 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs: achub fi er mwyn dy drugaredd.

17 Arglwydd na wradwydder fi, canys gelwais arnat: gwradwyder yr annuwolion, torrer hwynt i'r bedd.

18 Goſteger y gwefuſau celwyddoc, y rhai a ddywedant yn galed drwy falchder, a diyſtyrwch, yn erbyn y cyfiawn.

19 *Mor fawr *yw* dy ddaioni a roddaiſt i gadw i'r rhai a'th ofnant; *ac a wnaethoſt i'r rhai a ymddiriedant ynot, ger bron meibion dynion!

20 Cuddi hwynt yn nirgelfa dy wyneb, rhag balchder dynion: cuddi hwynt mewn pabell, rhag cynnen tafodau.

21 Bendigedic fyddo'r Arglwydd, canys dangoſodd yn rhyfedd ei garedigrwydd i mi, mewn dinas ‖ gadarn.

22 Canys mi a ddywedais yn fy ſtrwſt, ſorn bwriwyd allan o'th olwg: er hynny tu a wrandewaiſt lais fy ngweddiau, pan leſais arnat.

23 Cerwch yr Arglwydd ei holl ſainct: eſt yr Arglwydd a geidw *y* ffyddloniaid, ac a dâl yn ehelaeth i'r neb a wna falchder.

24 *Ymwrolwch, ac efe a gryfhâ eich calon: chwychwi oll y rhai ydych yn gobeithio yn yr Arglwydd.

PSAL. XXXII.

Prydnhawnol weddi.

1 Yn maddeuant pechodau y mae dedwyddweb yn ſefyll. 3 Bud cyfaddef pechodau yn eſmwythau ar y gydwybod. 8 Addewidion Duw yn dwyn llawenydd.

¶ *Pſalm* Dafydd ‖ er athrawiaeth.

GWyn *ei fyd *y neb y* maddeuwyd ei droſedd: *ac y cuddiwyd ei bechod.

2 Gwyn ei fyd y dŷn ni chyfrif yr Arglwydd iddo anwiredd: ac ni *bo* dichell yn ei yſpryd.

3 Tra y tewais, heneiddiodd ſy eſcyrn, gan fy rhuad ar hyd y dydd.

4 Canys trymhâodd dy law arnaf ddydd a nos: ſy irder a drowyd yn ſychder hâf. *Selah.*

5 Addefais ſy mhechod wrthit, a'm hanwyredd ni chuddiais: dywedais, * cyffeſſaf yn fy erbyn fy hun fy anwireddau i'r Arglwydd, a thi a faddeuaiſt anwiredd ſy mhechod. *Selah.*

6 Am hyn y gweddia pob duwiol arnat ti yn †yr amſer i'th geffir: yn ddiau yn llifeiriant dyfroedd mawrion, ni chânt neſſau atto ef.

7 *Ti *ydwyt* leches i mi: cedwi fi rhag ing: amgylchyni fi â chanîadau ymwared. *Selah.*

8 Cyfarwyddaf di, a dyſcaf di yn y ffordd yr elech: cynghoraf.

9 *Na fyddwch fel march, *neu* fûl, heb ddeall: *yr hwn y mae rhaid* attal ei ên â genfa, ac â ſtrwyn, rhag ei ddineſau atat.

10 Gofidiau lawer *ſydd* i'r annuwiol, ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, trugaredd a'i cylchŷna ef.

11 Y rhai cyfiawn, byddwch lawen a hyfryd yn yr Arglwydd: a'r rhai vniawn o galon oll, ceuwch yn llafar.

PSAL. XXXIII.

1 Bod yn rhaid moliannu Duw, am ei ddaioni, 6 am ei allu, 12 am ei raglunieth. 20 Ar DdUw y mae hyderu.

YMlawenhewch y rhai cyfiawn, yn yr Arglwydd: i'r rhai vniawn gweddus *yw* mawl.

2 Molwch yr Arglwydd â'r delyn: cenwch iddo â'r nabl, *ac* â'r deckant.

3 Cenwch iddo ganiad newydd: cenwch yn gerdd dda, yn ſoniarus.

4 Canys vnialwn yw gair yr Arglwydd a'i holl weithredoedd *a wnaed* mewn ffyddlondeb.

*Psal. 119.64. 5 *Efe a gâr gyfiawnder, a barn: o drugaredd yr Arglwydd y *mae* y ddaiar yn gyflawn.

*Gen.1.6. 6 *Trwy air yr Arglwydd y gwnaethpwyd y nefoedd: a'i holl luoedd hwy trwy yſpryd ei enau ef.

7 Caſcla y mae efe ddyfroedd y mor ynghyd, megis pen-twrr: y mae yn rhoddi y dyfnderoedd mewn tryſorau.

8 Ofned yr holl ddaiar yr Arglwydd: holl drigolion y byd arſwydant ef.

9 Canys efe a ddywedodd, ac *ſilly* y bu: efe a orchymynnodd, a *hynny* a ſafodd.

*Eſa.19.3 10 *Yr Arglwydd ſydd yn diddymmu cyngor y cenhedloedd: y mae efe yn diddymmu amcanion pobloedd.

*Diha.19 21.eſa.46. 10. 11 *Cyngor yr Arglwydd a ſaif yn dragywydd: meddyliau ei galon, o genhedlaeth i genhedlaeth.

*Pſa.65.4 & 144.15. 12 *Gwyn ei fyd y genedl y mae yr Arglwydd yn Dduw iddi: a'r bobl a ddetholes efe yn etifeddiaeth iddo ei hun.

13 Yr Arglwydd ſy yn edrych i lawr o'r nefoedd: *y mae* yn gweled holl feibion dynion.

14 O breſſwyl ei drigfa yr edrych efe ar holl drigolion y ddaiar.

15 Efe a *gyd*-luniodd eu calon hwynt: efe a ddeall eu holl weithredoedd.

16 Ni waredir brenin gan liaws llu: ni ddiangc cadarn dra ey ei fawr gryfder.

17 Peth ofer *yw* march i ymwared: ac nid achub efe neb drwy ei fawr gryfder.

*Iob.36.7 & 34.14. 1 pet.3.12 18 *Wele y mae llygad yr Arglwydd ar y rhai a'i hofnant ef: *ſef* ar y rhai a obeithiant yn ei drugaredd ef,

19 I waredu eu henaid rhag angeu: ac iw cadw yn fyw yn *amſer* newyn.

20 Ein henaid ſydd yn diſgwil am yr Arglwydd: efe yw ein porth a'n tarian.

21 Canys ynddo ef y llawenycha ein calon; o herwydd i ni obeithio yn ei enw ſanctaidd ef.

22 Bydded dy drugaredd Arglwydd arnom ni, megis yr ydym yn ymddiried ynot.

PSAL. XXXIIII.

1 *Dafydd yn clodfori Duw, ac yn annog eraill i wneuthur hynny, wrth a brofaſai ef.* 8 *Dedwydd yw y rhai ſy yn ymddiried yn Nuw.* 11 *Cyngor i ofni Duw.* 15 *Rhagor-fraint y cyfiawn.*

¶ Pſalm Dafydd pan newidiodd efe ei wedd o flaen ‖ Abimelech, yr hwn a'i gyrrodd ef ymmaith, ac efe a ymadawodd.

‖ *Achiſh.* 1 Sam.21. 11.

BEndithiaf yr Arglwydd bob amſer: ei foliant *ſydd* yn ſy ngenau yn waſtad.

2 Yn yr Arglwydd y gorfoledda fy enaid: y rhai goſtyngedic a glywant *hyn*, ac a lawenychant.

3 Mawrygwch yr Arglwydd gyd â mi: a chydderchafwn ei enw ef.

4 Ceiſias yr Arglwydd, ac efe a'm gwrandawodd: gwaredodd fi hefyd o'm holl ofn.

5 Edrychaſant arno, a hwy a oleuwyd: a'i hwynebau ni chywilyddiwyd.

6 Y tlawd hwn a lefodd, a'r Arglwydd a'i clybu, ac a'i gwaredodd o'i holl drallodau.

7 Angel yr Arglwydd a gaſtella o amgylch y rhai a'i hofnant ef, ac a'i gwared hwynt.

8 Proſwch, a gwelwch morr dda yw'r Arglwydd: gwyn ei fyd y gŵr a ymddiriedo ynddo.

9 Ofnwch yr Arglwydd ei ſanct ef: canys nid *oes* eiſieu ar y rhai a'i hofnant ef.

10 Y mae eiſiau, a newyn ar y llewod ieuainge, ond y ſawl a geiſiant yr Arglwydd, ni bydd arnynt eiſieu dim daioni.

11 Deuwch blant, gwrandewch arnaf: dyſcaf i chwi ofn yr Arglwydd.

12 *Pwy *yw* 'r gŵr a chwennych fywyd, ac a gâr *hîr* ddyddiau, i weled daioni?

1.Pet. 3.10.

13 Cadw dy dafod rhag drwg: a'th weſtiau rhag traethu twyll.

14 Cilia oddi wrth ddrwg, a gwna dda: ymgais â thangneddyf, a dilyn hi.

15 *Llygaid yr Arglwydd *ſydd* ar y cyfiawn: a'i gluſtiau *ſydd yn agored* iw lleſain hwynt.

*Iob.36. 7. pſal.33. 18. 1 pet.3. 12.

16 Wyneb yr Arglwydd *ſydd* yn erbyn y rhai a wna ddrwg: i dorri eu cofa oddi ar y ddaiar.

17 *Y rhai cyfiawn* a lefant, a'r Arglwydd a glyw, ac a'i gwared o'i holl drallodau.

18 Agos *yw* 'r Arglwydd at y rhai dryllieddic o galon: ac efe a geidw y rhai briwedic o yſpryd.

19 Aml ddrygau *a gaiff* y cyfiawn: ond yr Arglwydd a'i gwared ef oddi wrthynt oll.

20 Efe a geidw ei holl eſcyrn ef: ni thorrir un o honynt.

21 Drygioni a ladd yr annuwiol: a'r rhai a gaſant y cyfiawn a ‖ anrheithir.

‖ Neu, *a fyddant euog.*

22 Yr Arglwydd a wared eneidiau ei weiſion: a'r rhai oll a ymddiriedant ynddo ef, nid anrheithir hwynt.

PSAL. XXXV. *Boreuol weidi.*

1 *Dafydd yn gweddio am ddiogelwch iddo ei hun, a gwarth iw elynion,* 11 *yn achwyn rhac y cam a wnaent ag ef,* 22 *Ac wrth hynny, yn annog Duw yn eu herbyn hwy.*

¶ Pſalm Dafydd.

DAdleu fy *nadl* Arglwydd, yn erbyn y rhai a ddadleuant i'm herbyn: ymladd â'r rhai a ymladdant â mi.

2 Ymafel yn y darian a'r aſtalch, a chyfod i'm cymmorth.

3 Dwg allan y wayw-ffon, ac argaea yn erbyn fy erlidwŷr: dywed wrth fy enaid, myfi *yw* dy iechydwriaeth.

4 *Cywilyddier, a gwradwydder y rhai a geiſiant fy enaid: ymchweler yn eu hôl, a gwarthaer y ſawl a fwriadant fy nrygu.

*pſal. 40.14. 70.2. 129.5.

5 *Byddant fel vs o flaen y gwynt: ac angel yr Arglwydd yn *eu* herlid.

*Iohan. 18.6.

6 Bydded *eu* ffordd yn dywyllwch, ac yn llithrigfa: ac angel yr Arglwydd yn eu hymlid.

*Iere. 23.12. 6 heſa.

7 Canys heb achos y cuddiaſant eu rhwyd i mi mewn pydew, yr hwn heb achos a gloddiaſant i'm henaid.

8 Deued arno ddeſtryw ni wŷpo, a'i rwyd yr hon a guddiodd a'i dalio: ſyrthied yn y diſtryw hwnnw.

9 A llawenycha fy enaid i yn yr Arglwydd: *efe* a ymhyfryda yn ei iechydwriaeth ef.

10 Fy holl eſcyrn a ddywedant, O Arglwydd, *pwy ſydd* fel tydi, yn gwaredu y tlawd rhag yr hwn a fyddo trêch nag ef, y truan hefyd a'r tlawd, rhag y neb a'i hyſpeilio?

11 Tyſtion gau a gyfodaſant: holaſant i mi yr hyn nis gwn oddi wrtho.

12 Talâſant i mi ddrwg dros dda; i †yſpeilio fy enaid.

† Hebr. *anfrwyn.*

13 A minneu pan glaſychent hwy, *orddwn* a'm gwiſc o ſach-len, ‖ goſtyngais fy enaid, ag ymprydiais: a'm gweddi a ddychwelodd i'm mynwes, fy hun.

‖ Neu, *cyſtuddiais* ef.

14 †Ym

14 † Ymddygais fel *pe baſſel* 'n gyfaill, neu yn frawd i mi ſymoſtyngais mewn galar-wiſc, fel *vn* yn galaru am *ei* fam.

15 Ond ymlawenhaſant hwy yn ſy † adſyd i, ie ymgaſclaſant: ymgaſclodd eſtrydion yn ſy erbyn, ac nis gwyddwn: rhwygaſant *fi*, ac ni phetrſient.

16 Ym myſc y gwatwarwyr rhag-rithiol mewn galeddoedd, ſycrymygaſant eu dannedd arnaf.

17 Arglwydd, pa hŷd yr edrychi di *ar hyn*? gwared ty enaid rhag eu deſtryw hwynt, ſy vnic enaid rhag y llewod.

18 *Mi a'th gladdoraf yn y gynnulleidfa fawr: moliannaf di ym mhlith pobl † lawer.

19 Na lawenychant o'm herwydd y rhai ſydd elynion i mi †heb achos: y ſawl a'm caſant yn ddiachos, nac amneidiant â llygad.

20 Canad ymddiddanant yn dangneddyfus: eithr dychymygant eiriau dichellgar, yn erbyn y rhai llonydd yn y tir.

21 Lledaſant eu ſafn arnaf, gan ddywedyd: Ha, ha gweloddein llygad.

22 Gwelaiſt *hyn* Arglwydd, na thaw dithen: nac ymbellhâ oddi wrthif, ô Arglwydd.

23 Cyfod, a deffro i'm barn, *ſef* i'm dadl, ſy Nuw, a'm Harglwydd.

24 Burn ſi Arglwydd ſy Nuw, yn ôl dy gyfiawnder: ac na lawenhânt o'm plegit.

25 Na ddywedant yn eu calon, ô ein † gwynſyd: na ddywedant, llyngcaſom ef.

26 Cywilyddier, a gwradwydder hwy i gyd, y rhai ſy lawen am ſy nryg-ſyd: gwiſcer â gwarth ac â chywilydd, y rhai a ymfawrygant i'm herbyn.

27 Caned a llawenycheđ y rhai a hoffant fy nghyfiawnder, dywedant hefyd yn waſtad mawryger yr Arglwydd, yr hwn a gâr lwyddiant ei was.

28 Fy nhafod innau, a leſara am dy gyfiawnder, a'th ſoliant, ar hyd y dydd.

PSAL. XXXVI.

1 *Blin gyſtwr yr annuwiol.* 5 *Godidawgrwydd trugaredd Duw.* 10 *Daſdyd yn gweddio am ſſafor i blant Duw.*

¶ I'r pen-cerdd; *Pſalm* Daſydd gwâs yr Arglwydd.

YMae anwiredd yr annuwiol yn dywedyd o fewn ſy nghalon, nad *oes* ofn Duw o flaen ei lygaid ef.

2 O herwydd ymwenbie ithio y mae efe iddo ei hun, yn ei olwg ei hunan, † nes cael ei anwiredd yn atcas.

3 Geiriau ei enau *ydynt* anwiredd a thwyll: peidiodd â bod yn gall i wneuthur daioni.

4 ‖ Anwiredd a ddychymmyg efe ar ei wely, efe a'i oſyd ei hun ar ffordd nid *yw* dda: nid ffiaidd gantho ddrygioni.

5 *Dy drugaredd Arglwydd *ſydd* hyd y nefoedd, a'th witioneđd hyd y cymmylau.

6 Fel mynyddoedd † cedyrn *y mae* dy gyfiawnder, dyfnder mawr *yw* dy farnedigaethau: dŷn ac anifail a gedwi di, Arglwydd.

7 Mor werth-fawr *yw* dy drugaredd ô Dduw! am hynny 'r ymddiried meibion dynion tan gyſcod dy adenydd.

8 † Llawn-ddigonir hwynt â brafder dy dŷ: ac ag afon dy hyfrydwch y diodi hwynt.

9 Canys gyd â thi y *mae* ffynnon y bywyd: yn dy oleuni di y gwelwn oleuni.

10 Eſtyn dy drugaredd i'r rhai a'th adwaenant a'th gyfiawnder i'r rhai vniawn o galon.

11 Na ddeued troed balchder i'm herbyn: na ſyfled llaw yr annuwiol ſi.

12 Yno y ſyrthiodd gweith-wŷr anwiredd: gwthiwyd hwynt i lawr, ac ni allant gyfodi.

PSAL. XXXVII.

Prydnhawnol weddi.

1 *Daſydd yn annog i ymnyntdd, ac i hyderu ar Ddaw, o herwydd y rhagor ſydd rhwng cyſtwr y duwiol a'r annuwiol.*

¶ *Pſalm* Daſydd.

NAc * ymddigia o herwydd y rhai drygionus, ac na cheuſigenna wrth y rhai a wnant anwiredd. * Dih.23. 17.&24.1.

2 Canys yn ebrwydd y torrir hwynt i'r llawr ſel glaſ-wellt, ac y gwywant ſel gwyrdd lyſiau.

3 Gobeithia ynyr Arglwydd, a gwna dda: *ſelly* y trigi yn y tîr, a thi a borthir yn ddiau.

4 Ymddigrifa hefyd yn yr Arglwydd, ac efe a ddyry i ti ddymuniadau dy galon.

5 *Treigla dy ffordd ar yr Arglwydd, ac ymddiried ynddo, ac efe a'i dwg i ben. * Dih.16. 3.matth. 6.25. 1 pet.5.7.

6 Efe a ddwg allan dy gyfiawnder fel y goleuni: a'th farn fel hanner dydd.

7 Diſtawa yn yr Arglwydd, a diſgwyl wrthe, nac ymddigia o herwydd yr hwn a lwyddo ganddo ei ffordd, wrth y gŵr ſydd yn gwneuthur *ei* ddrwg amcanion.

8 Paid â digofaint, a gâd ymnaith gynddaredd: nac ymddigia er dim, i wneuthur drwg.

9 Canys torrir ymmaith y drwg-ddynion, ond y rhai a ddiſgwiliant wrth yr Arglwydd, hwy ynetwy a etifeddant y tîr.

10 Canys etto ychydigyn, ac ni *welir* yr annuwiol, a thi a edrychi am ei le ef, ac ni *fydd* dim o honaw.

11 *Eithr y rhai oſtyngedic a etifeddant y ddaiar, ac a ymhyſrydant gan liaws tangneddyf. *Matth. 5.5.

12 Yr annuwiol a amcana yn erbyn y cyfiawn, ac a eſcyrnega ei ddannedd arno.

13 *Yr Arglwydd a chwardd am ei ben ef, canys gwêl fod ei ddydd ar ddyfod. * Pſal. 2.4.

14 Yr annuwiolion a dynnaſant eu cleddyf, ac a annelaſant eu bŵa, i ſwrw i lawr y tlawd, a'r anghenog, *ac* i ladd y rhai vniawn *eu* ffordd.

15 Eu cleddyf a â yn eu calon eu hunain, a'i bŵau a ddryllir.

16 Gwell *yw* 'r ychydig ſydd gan y cyfiawn, nâ mawr olud annuwolion lawer.

17 Canys breichiau 'r annuwolion a dorrir: ond yr Arglwydd a gynnal y rhai cyfiawn.

18 Yr Arglwydd a edwyn ddyddiau y rhai perffaith, a'i hetifeddiaeth hwy fydd yn dragywydd.

19 Nis gwradwyddir hwy yn amſer drygſyd, ac yn amſer newyn y cânt ddigon.

20 Eithr collir yr annuwolion, a gelynion yr Arglwydd ſel † braſter wyn a ddiflannant: yn ſŵg y diflannant hwy. † *Hebr. gwerthfawrawgrwydd.*

21 Yr annuwiol a echwŷna, ac ni thâl adref: ond y cyfiawn ſydd drugarog, ac yn rhoddi.

22 Canys y rhai a ſendigo efe, a etileddant y tîr: a'r rhai a felldithio efe, a dorrir ymmaith.

23 Yr Arglwydd a ‖ ſforddia gerddediad gŵr *da*: a da ſydd ganddo ei ffordd ef. ‖ *Neu, ſiccrhâ.*

24 Er iddo gwympo, ni lwyr ſwrir ef i lawr: canys yr Arglwydd ſydd yn *ei* gynnal *ef* â'i law.

25 Mi a fum ieuange, ac yr ydwyf yn hên: etto ni welais y cyfiawn wedi ei adu, na'i hâd yn cardotta bara,

25 † Peb

† Hebr. Ar hyd y dydd, neu, bôb dydd.

26 † Pob amser y mae efe yn drugarog, ac yn rhoddi benthyg: a'i hâd a fendithir.

27 Cilia di oddi wrth ddrwg, a gwna dda, a chyfannedda yn dragywydd.

28 Canys yr Arglwydd a gâr farn, ac ni edy ei feinc: cedwir hwynt yn dragywydd, ond hâd yr annuwiol a dorrir ymmaith.

29 Y rhai cyfiawn a etifeddant y ddaiar, ac a bresswyliant ynddi yn dragywydd.

30 Genau y cyfiawn a lyfega ddoethineb, a'i dafod a draetha farn.

31 Deddf ei Dduw ſydd yn ei galon ef, a'i † gamrau ni lithrant.

‖ Neu, gerddediad.

32 Yr annuwiol a wilia ar y cyfiawn, ac a gais ei ladd ef.

33 Ni âd yr Arglwydd ef yn ei law ef, ac ni âd ef yn euog pan ei barner.

34 Gobeithia ynyr Arglwydd, a chadw ei ffordd ef, ac efe a'th dderchafa, fel yr etifeddech y tir: pan ddifether yr annuwolion, ti a'i gweli.

‖ Neu, prenn gwyddlas yn tyfu o bono ei hun.

35 Gwelais yr annuwiol yn gadarn, ac yn frigog, fel ‖ y lawryf gwyrdd.

36 Er hynny efe a aeth ymmaith, ac wele nid oedd mwy o honaw: a mi a'i ceiſiais, ac nid oedd i'w gael.

37 Ystyr y perffaith, ac edrych ar yr vniawn, canys diwedd y gŵr hwnnw ſydd tangneddyf.

38 Ond y troſedd-wyr a gŷd-ddeſtrywir, diwedd yr annuwolion a dorrir ymaith.

39 Ac iechydwriaeth y cyfiawn ſydd oddiwrth yr Arglwydd: efe yw eu nerth yn amſer trallodd.

40 A'r Arglwydd a'i cynmorth hwynt, ac a'i gwared: efe a'i gwared hwynt rhag yr annuwolion, ac a'i ceidw hwynt, am iddynt ymddiried ynddo.

PSALM XXXVIII. Boreuol weddi.

Dafydd yn erfyn ar Ddaw doſturio wrth ei doſtur gyſtwr ef.

¶ Pſalm Dafydd er coffa.

ARglwydd na cherydda fi yn dy lid: ac na choſpa fi yn dy ddigllonedd.

2 Canys y mae dy ſaethau ynglŷn ynof: a'th law yn drom arnaf.

3 Nid oes iechyd yn fy nghnawd, o herwydd dy ddigllonedd: ac nid oes heddwch i'm heſgyrn, o blegit fy mhechod.

4 Canys fy nghamweddau a aethant dros fy mhen, megis baich trwm y maent yn rhy drwm i mi.

5 Fy nghleiſiau a bydraſant, ac a lygraſant gan fy ynfydrwydd.

6 Crymmwyd a daroſtyng yd fi 'n ddirfawr: beunydd yr ydwyf yn myned yn alarus.

7 Canys fy lwynau a lanwyd o ffieiddglwyf, ac nid oes iechyd yn fy nghnawd.

8 Gwanhawyd, a dryllſwyd fi 'n dramawr: rhuais gan aflonyddwch fy nghalon.

9 O'th flaen di Arglwydd y mae fy holl ddymuniad, ac ni chuddiwyd fy ochenaid oddi wrthit.

10 Fy nghalon ſydd yn llammu, fy nerth a'm gadawodd, a llewyrch fy llygaid nid yw ychwaith genaif.

11 Fy ngharedigion, a'm cyfeillion a ſaſent oddi ar gyfer fy † mhla, a'm ‖ cyfaſeſiſiaid a ſaſent o hir-bell.

† Hebr. gyrnod. ‖ Neu, cymmydogion.

12 Y rhai hefyd a geiſient fy einioes a oſodaſant faglau, a'r rhai a geiſient fy niwed a draethent anwireddau, ac a ddychmygent ddichellion ar hyd y dydd.

13 A minnau fel byddar ni chlywn, ac fel mudan heb agoryd ei enau.

14 Felly 'r oeddwn fel gŵr ni chlywai, ac heb argyoeddion yn ei enau.

15 O herwydd i'm obeithio ynot Arglwydd, ti Arglwydd fy Nuw a ‖ wrandewi.

‖ Neu, atſiwi.

16 Canys dywedais, *gwrando fy*, rhag llawenychu *o honynt* i'm herbyn, pan lithrei fy nhroed, ymfawrygent i'm herbyn.

17 Canys parod wyf i gloffi: a'm dolur ſydd ger fy mron yn waſtad.

18 Diau y mynegaf fy anwiredd, ac y pryderaſo herwydd fy mhechod.

19 Ac y mae fy ngelynion yn fyw ac yn gedyrn, amlhawyd hefyd y rhai a'm caſſant ar gam:

20 A'r rhai a dalant ddrwg dros da, a'm gwrthwynebant: am fy mhod yn dilyn daioni.

21 Na âd fi, o Arglwydd: fy Nuw, nac ymbellhâ oddi wrthif.

22 Bryſia i'm cymmorth, ô Arglwydd fy iechydwriaeth.

PSAL. XXXIX.

I Goſaf Dafydd am ei feddyliau. A ſyſpriol fyred ac ofered oes dyn, 7 parch barnedigaeth Duw, Io a gweddi, yn ſirwyno ei anwiadeſgarwch ef.

¶ Pſalm Dafydd i'r pen cerdd, ſef I *Ieduthun.

*1 Cr. 25.3.

DYwedais, cadwaf fy ffyrdd rhag pechu â'm tafod: cadwaf ffrwyn yn fy ngenau, tra fyddo'r annuwiol yn fy ngolwg.

2 Tewais yn ddiſtaw, ie tewais â daioni: a'm dolur a gyffrodd.

3 Gwreſogodd fy nghalon o'm mewn: tra oeddwn yn myſyrio, enynnodd tân, a mi a lefeais â'm tafod.

4 Arglwydd par i mi wybod fy niwedd, a pheth yw meſur fy nyddiau: fel y gwypwyf ‖ o ba ordraw y byddaf fi.

‖ Neu, mor fyr ydwyf.

5 Wele, gwnaethoſt fy nyddiau fel dyrneſedd, a'm heniocs ſydd megis dim ddim yn dy olwg di: diau mai * cwbl wagedd yw pôb dŷn, pan ſyo † ar y gorau. *Selah.*

* Pſ. 62. 9 & 144. 4. † Hebr. wedi ſefydlu.

6 Dyn yn ddiau ſydd yn rhodio mewn † cyſtud, ac yn ymdrafferthu yn ofer: efe a dyrra *olud*, ac ni's gwyr pwy a'i caſcl.

† Hebr. rwyn.

7 Ac yn awr, beth a ddiſgwiliaf, ô Arglwydd: fy ngobaith ſydd ynot ti.

8 Gwared fi o'm holl gamweddau: ac na oſod fi yn wradwydd i'r ynfyd.

9 Aethum yn fûd, ac nid agorais fy ngenau: canys ti a wnaetheſt *hyn*.

10 Tyn dy blâ oddi wrthif: gan † ddyrnod dy law y darfûm i.

† Hebr. fy nyrn.

11 *Pan* goſpit ddyn â cheryddon am anwiredd, † dattodit fel gŵyfyn ei ardderchawgrwydd ef: gwagedd yn ddiau yw pôb dŷn. *Selah.*

† Hebr. ſoddeſi. *Lamh. 39.5. 144.4. Pſ. 90.9. 119.83. Eccleſ. 1 pen. 2.

12 Gwrando fy ngweddi Arglwydd, a chlyw fy llef, na thaw wrth fy wylofain: canys * ymdeithudd ydwyf gyd â thi, ac alltud fel fy holl dadau.

13 Paid â mi, fel y cryfhawyf cyn fy mynad: ac na byddwyf *mwy*.

PSAL. XL.

I Y lles ſydd o hyderu ar Ddaw. 6 Vſyddod yw yr aberth goreu. 11 Dyrnau Dafydd yn peri iddo weddio yn daerach.

¶ I'r pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

† Hebr. gan ddiſgwiliais.

DIſgwiliais † yn ddyfal am yr Arglwydd, ac efe a ymoſtyngodd attaf: ac a glybu fy lleiſio.

2 Cyfododd ſi hefyd o'r pydew † erchyll, allan o'r prîdd

prîdd tenlyd: ac a ofodedd ſy nhraed ar graig, ſ a hwylio iy nghenddediad.

3 A rhoddodd yn ſy ngenau ganiad newydd o foliant i'n Duw ni: llawer a welant *hyn*, ac a ofnant, ac a ymddiriedant yn yr Arglwydd.

4 Gwyn ei ſyd y gŵr a oſodo 'r Arglwydd yn ymddiried iddo: ac ni thrŷ at feilchion, nac at y rhai a ŵyrant at gelwydd.

5 Lluoſog y gwnaethoſt ti, ô Arglwydd ſy Nuw, dy ryfeddodau, a'th amcanion tuag attom; ni *ellir* ymdreſnu en cyfrif *hwynt*: ni thi: pe mynegwn, a phe *traethwn* hwynt, amlach ydynt nag y gellir eu rhifo.

6 *Aberth ac offrwm nid ewyllyſiaiſt, † agoreſt, rauſt ſy nghluſtiau: poeth offrwm a phech aberth ni ſeſymaiſt.

7 Yna y dywedais, wele 'r ydwyf yn dyfod: yn llyfr dhol y llyſir yr ſcrifennwyd am danaf.

8 Da gennif wneuthur dy ewyllys, ô ſy Nuw: a'th gyfraith ſydd † o fewn fy nghalon.

9 Pregethais gyhawnder yn y gynnulleidfa fawr: wele, nid attelaiſ fy ngwefuſau, ti Arglwydd a'i gwyddoſt.

10 Ni chuddiais dy gyfiawnder o fewn fy nghalon, treuthais dy ffyddlondeb a'th iechydwriaeth: ni chelais dy drugaredd na'th wirioneedd, yn y gynnulleidfa luoſog.

11 Titheu Arglwydd, nac attal dy drugareddau oddi wrthif: cadwed dy drugaredd, a'th wirioneedd ſi bŷth.

12 Canys drygau aniſeiriol a'm cylchynaſant o amgylch, fy mhechodau a'm daliaſant, ſel na allwn edrŷch *i fynu*: amlach ydynt nâ gwallt fy mhen, am hynny † y pallodd fy nghalon genniſ.

13 Rhynged bodd it Arglwydd fy ngwaredu: bryſia Arglwydd i'm cymmorth.

14 *Cyd-gywilyddier, a gwradwydder y rhai a geiſiant fy enioes iw difetha: gyrrer yn eu hôl, a chywilyddier, y rhai a ewyllyſiant i mi ddrwg.

15 Anrheithier hwynt yn wobr am eu gwradwydd, y rhai a ddywedant wrthif, Hŷ, ha.

16 Llawenyched, ac ymhyfryded ynot ti y rhai oll a'th geiſiant: dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth bôb amſer, mawryger yr Arglwydd.

17 Ond yr wyf fi yn dlawd, ac yn anghenus, *etto* yr Arglwydd a feddwl am danaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd *ydwyt* ti: fy Nuw na hîr dſig.

PSAL. XLI. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Gofal Duw tros y tlawd.* 4 *Dafydd yn cyfaddefhad ei elynion,* 10 *yn tiſko at Dduw am gymmorth.*

¶ I'r pencerdd, Pſalm Dafydd.

GWyn ei fyd a yſtyria wrth ‖ y tlawd: yr Arglwydd a'i gwared ef yn † amſer adfyd.

2 Yr Arglwydd a'i ceidw, ac a'i bywhâ, gan hyfedic fydd ar y ddaiar: na ddod tithau ef wrth ewyllys ei elynion.

3 Yr Arglwydd a'i nertha ef ar ei glaſ-wely: † cyweirt ei holl wely ef yn ei glefyd.

4 Mi a ddywedais, Arglwydd trugarhâ wrthif: iachâ fy enaid, canys pechais i'th erbyn.

5 Fy ngelynion a leſarent ddrwg am danaf, *pan ddywedyd*: pa bryd y bydd cfe farw, ac y derfydd am ei enw ef?

6 Ac os daw i'm hedrych, efe a ddywed gelwydd, ei galon a gaſcl atti anwiredd: *pan* êl allan, efe a'i traetha.

7 Fy holl gaſeion a gyd-huſtyngant i'm herbyn: yn fy erbyn y dychymygant ddrwg i mi.

8 † Aſtwydd, *meddant*, a lyn wrtho: a chan ei fod yn gorwedd, ni chyfyd muvy.

9 *Hefyd y gŵr oedd † anwyl gennif, yr hwn yr ymddiriedais iddo, *ac a* fwyttaodd fy mara, a † ddarch fodd *i* fodl i'm herbyn.

10 Eithr ti Arglwydd trugarhâ wrthif; a chyfod fi fel y talwyf iddynt.

11 Wrth hyn y gwn hoffi o honot fi: am na chaiff fy ngelyn orfoleddu i'm herbyn.

12 Ond am danaf fi, yn fy mheiſeithrwydd i'm cynheli; ac i'm oſodi ger dy fron yn dragywydd.

13 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Iſrael, o dragywyddoldeb a hyd dragywyddoldeb, Amen, ac Amen.

PSAL. XLII.

1 *Zêl Dafydd i weddio Duw yn ei Deml.* 5 *Y mae yn cynnhyrfu ei enaid i rot ei oglud ar Dduw.*

¶ I'r pen-cerdd, ‖ Maſchil ei feibion Corah.

FEl y breſa 'r hŷdd am yr afonydd dyfroedd: ſefelly 'r hiraetha fy enaid am danat ti ô Dduw.

2 Sychedic yw fy enaid am Dduw, am y Duw byw: pa bryd y deuaf, ac yr ymddangoſaf ger bron Duw?

3 * Fy nagrau oedd fwyd i'm ddydd a nôs: tra dywedant wrthif bôb dydd, pa le *y mae* dy Dduw?

4 Tywalltwn fy enaid ynof, pan gofiwn hynny: canys aethwn gyd â'r gynnulleidfa, cerddwn gyd â hwynt i dy Dduw, mewn ſain cân a molianț, *ſel* tyrfa yn cadw gŵyl.

5 Pa ham fy enaid † i'th ddaroſtyngir, ac yr ymderfyſci ynof? gobeithia yn Nuw, oblegit moliannaf ef etto, ‖ *am* iechydwriaeth ei wyneb-pryd.

6 Fy Nuw, fy enaid a ymddaroſtwng ynof: am hynny y cofiaf di, o dîr yr Iorddonen, a'r Hermoniaid, ‖ o fryn Miſſar.

7 Dyfnder a eilw ar ddyfnder, wrth ſŵn dy biſtylloedd di: dy holl donnau a'th lifeiriant a aethant trooſti.

8 *Etto* yr Arglwydd a orchymmyn ei drugaredd liw dydd, a'i gân fydd gyd â mi liw nôs; *ſef* gweddi ar Dduw fy eniocs.

9 Dywedaſ wrth Dduw fy nghraig, pa ham yr anghofiaiſt fi? pa ham y rhodiaf yn alarus trwy orthrymder y gelyn?

10 *Megis* â ‖ chleddyf yn fy eſcyrn *y mae* fy ngwrthwynebwŷr yn fy ngwradwyddo, pan ddywedant wrthif bôb dydd, pâ le *y mae* dy Dduw?

11 Pa ham i'th ddaroſtyngir fy enaid? a pha ham y terfyſci ynof? ymddiried yn Nuw, canys etto y moliannaf ef, *ſef* iechydwriaeth fy wyneb, a'm Duw.

PSAL. XLIII.

1 *Dafydd yn gweddio am gael ei ddwyn drotheſu i'r Deml, ac yn addaw gwaſanaethu Duw yn llawen:* 5 *yn cynnhyrfu ei enaid i ymddiried yn Nuw.*

BArn fi ô Dduw, a dadleu fy nadl yn erbyn y genhedlaeth anthugarog; gwared fi rhag y dŷn twyllodrus, ac anghyfiawn.

2 Canys ti *yw* Duw fy nerth, pa ham i'm bwri ymaith? pa ham yr âf yn alarus trwy orthrymder y gelyn?

3 Anfon dy oleuni, a'th wirioneedd, tywyſant hwy fi, ac arweiniant fi i fynydd dy ſanctaiddrwydd, ac i'th bebyll.

4 Yna

† *Hebr. Peth, ſy Fall.neu, Belial.*

* Io. 13.18.

† *Hebr. heddweh i mi.*

† *Hebr. ſawrygodi.*

‖ *Neu, Pſalm yn rhoddi athrawiaeth mai lion Corah.*

* Pſ. 80.5

† *Hebr, yr ymgrymmi,*

‖ *Neu, iechydwriaeth yn ei wyneprŷd.*

‖ *Or bryn bychan.*

‖ *Neu, Radiſad.*

4 Yna'r âf at allor Duw, at Ddow hyfrydwch
fy ngorfoledd, ac mi a'th folafmaf ar y delyn ô
Dduw, fy Nuw.

5 Pa ham i'th ddaroſtyngir fy enaid? a pha
ham y terfyſci ynof? gobeithia yn Nuw, canys
*pſal 42. 5. & 12. etto y moliannaf ef, *ſef* iechydwriaeth fy wy-
neb, a'm Duw.

PSAL. XLIIII. *Boreuol weddi.*

1 *Yr eglwys wrth gofio daioni Duw tuac atti o'r blaen, 7 yn cwyno rhag ei dryglyd preſennol. 17 yn dangos ei phurdeb, 24 ac yn gweddio yn ddiſtrif am gymmorth.*

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Maſchil.

DVw, clywſom â'n cluſtiau, ein tadau a fy-
negaſant i ni y weithred a wnaethoſt yn
eu hamſer hwynt, yn y dyddiau gynt.

2 Ti â'th law a yrraiſt allan y cenhed-
loedd, ac a'i plannaiſt hwythau; ti a ddrygaiſt y
|Gyrraiſt ymaith. bobloedd, ac a'i |cynnyddaiſt hwythau.

3 Canys nid â'i cleddyf eu hun y goreſcynna-
ſant y tîr, nid eu braich a barodd iechydwriaeth
iddynt; eithr dy ddeheu-law di, a'th fraich, a
lliewyrch dy wyneb, o herwydd it eu hoffi hwynt.

4 Ti Dduw yw fy Mrenin: gorchymmyn ie-
chydwriaeth i Iacob.

5 Ynot ti y cilgwthiwn ni ein gelynion: yn dy
enw di y ſathrwn y rhai a gyfodaunt i'n herbyn.

6 O herwydd nid yn fy mŵa 'r ymddiriedaf:
nid fy nghleddyf chwaith a'm hachub.

7 Eithr ti a'n hachubaiſt ni oddi wrth ein gwrth-
wyneb-wŷr, ac a wradwyddaiſt ein caſeion.

8 Yn Nuw yr ymfroſtiwn bôb dydd: ac ni a
glodfôrwn dy enw yn dragywydd. *Selah.*

9 Ond ti a'n bwriaiſt ni ymmaith, ac a'n gwra-
dwyddaiſt, ac nid wyt yn myned allan gyd â'n
lluoedd.

10 Gwnaethoſt i ni drei yn ôl oddi wrth y gelyn:
a'n caſeion a anrheithiaſant iddynt eu hun.

11 Rhoddaiſt ni ſel defaid iw bwytta, a gwaſce
raiſt ni ym myſc y cenhedloedd.

12 Gwerthaiſt dy bobl heb †elw, ac ni chawnê-
†*Hebr.* *elud.* gaiſt *dy o'ud* o'i gwerth hwynt.

13 *Goſodaiſt ni yn warthrudd i'n cymmydo-
* Pſal. 79.4. gion, yn watwargerdd, ac yn wawd i'r rhai yd-
ynt o'n hamgylch.

14 *Goſodaiſt ni yn ddihareb ym myſc y cen-
* Ier. 24.9. hedloedd, yn rhai i eſcwyd pen arnynt ym myſc
y bobloedd.

15 Fy ngwarthrudd *ſydd* beunydd ger fy mron,
a chywilydd fy wyneb a'm tôdd.

16 Gan lais y gwarthrudd-wŷr, a'r cablwr, o
herwydd y gelyn, a'r ymddi'al-wr.

17 Hyn oll a ddaetharnom: etto ni'th anghofia-
ſom di, ac ni buom anffyddlon yn dy gyfammod.

18 Ni throdd ein calon yn ei hol, ac nid aeth
ein cerddediad allan o'th lwybr di.

19 Er i ti ein cûro yn-nhrigfa dreigiau, a thei
troſom â chyſcod angeu.

20 Os anghofiaſom enw ein Duw: neu eſtyn ein
dwylo at Dduw dieithr:

21 Oni chwilia Duw hyn allan? canys eſe a ŵyr
ddirgelbedd y galon.

* Rhuf. 8.36. 22 Ie *er dy'wen di i'n lleddir bunydd, cyfri-
fir ni fel defaid iw lladd.

23 Deffro, pa ham y cyſci, ô Arglwydd? cyfod,
na fwrw ni ymaith yn dragywyd.

24 Pa ham y cudi dy wyneb, ac yr anghofi ein
cyſtudd, a'n gorthrymder?

25 Canys goſtyngwyd ein henaid i'r llwch: glŷ-
nodd ein bol wrth y ddaiar.

26 Cyfod yn gymmorthwy i ni, a gwared ni er
mwyn dy drugaredd.

PSAL. XLV.

1 *Mawrhydi a rhâd brenhiniaeth Chriſt. 10 Dledſwyddyr Eglwys, a'r bndd ſydd o hyny.*

¶ I'r pen-cerdd ar Sheſannim, i feibion Corah,
Maſchil, Cân cariadau.

†TRaetha fy nghalon beth da, dywedyd yr
ydwyf y pethau a wneuthym i'r brenin: fy
nhafod *ſydd* bin ſcrifennodd buan.

2 Tegach ydwyt nâ meibion dynion; tywall-
wyd gras ar dy wefuſau, o herwydd bynny i'th
fendithiod Duw yn dragywydd.

3 Gwregyſa dy gleddyf ar dy glûn ô gadarn,
â'th ogoniant, a'th harddwch.

4 Ac yn dy harddwch † marchog yn llwyddi-
annus, o herwydd gwirioneddd, a llednei ſtrwydd,
a chyfiawnder: a'th ddeheu-law a ddyſc i ti be-
thau ofnadwy.

5 Pobl a ſyrthiant tanat: *o herwydd* dy ſa-
thau llymion *yn plyau* ynghalon gelynion y brenin.

6 *Dy orſedd di ô Dduw, *ſydd* byth, ac yn dra-
gywydd: teyrn-wialen vniondeb *yw* teyrn-wialen
dy frenhiniaeth di.

7 Ceraiſt gyfiawnder, a chaſeaiſt ddrygioni:
am hynny i'th eneiniodd Duw, *ſef* dy Dduw di,
ag olew llawenydd yn fwy na'th gyfeillion.

8 *Arogl* Myrr, Aloes, a Chaſia *ſydd ar* dy holl
wiſcoedd: *allan* o'r palâſau Ifori, â'r rhai i'th
lawenhaſant.

9 Merched brenhinoedd *oedd* ym mhlith dy bo-
nheſgeſau, ſaſei y frenhines ar dy ddeheu-law mewn
aur coeth o Ophir.

10 Gwrando ſerch, a gwêl, a goſtwng dy gluſt:
ac anghofia dy bobl dy hun, a thŷ dy dâd.

11 A'r brenin a chwennych dy degwch: canys
eſe yw dy Iôr di: ymoſtwng ditheu iddo ef.

12 Merch Tyrus hefyd fydd yno ag anhegau cyf-
foethogion y bobl a ymbiliant â'th wyneb.

13 Merch y brenin *ſydd* oll yn ogoneddus o fewn:
gem-waith aur *yw* ei gwiſc hi.

14 Mewn gwaith cuyf a nodwydd y dygir hi at
y brenin: y morwynion *yr hai a ddeuant* ar ei hôl,
yn gyfeillesau iddi, a ddygir attat ti.

15 Mewn llawenydd, a gorfoledd y dygir hwynt:
deuant i |ſys y brenin.

16 Dy feibion fydd yn lle dy dadau: y rhai a
wnei yn dywyſogion yn yr holl dir.

17 Paraf gofio dy enw ym mhob cenhedlaeth,
ac oes: am hynny y bobl a'th foliannant byth *ac* yn
dragywydd.

PSAL. XLVI.

1 *Yr ymddiried ſydd gan yr Eglwys yn Nuw. 8 Cyngor i yſtyried hynny.*

¶ I'r pen-cerdd | o feibion Corah, cân ar Alamoth.

DVw ſydd noddfa, a nerth i ni, cymorth hawdd
ei gael mewn cyfyngder.

2 Am hynny nid ofnwn pe ſymmudai y ddaiar, a phe treiglid y mynyddoedd i † ganol y
môr:

3 *Er* rhuo a therfyſcu o'i ddyfroedd, *er* cryn o'r
mynyddoedd gan ei ymchŵydd ef. *Selah.*

4 *Y mae* afon, a'i frydiau a lawenhânt ddinas
Dduw; cyſſegr preſſwlfeydd y Goruchaf.

5 Duw *ſydd* yn ei chanol, nid yſcog hi: Duw a'i
cynnorthwya † yn foreu iawn.

6 Y cenhedloedd a derfyſcaſant, y teyrnaſoe-
edd a yſcogaſant: *eſe a roddes ei lef*, toddodd
y ddaiar.

7 I

7 Y mae Arglwydd y lluoedd gyd â ni: y mae Duw Iacob yn † amddeffynfa i ni. *Selah.*

8 Dunwch, gwelwch weithredoedd yr Arglwydd: pa anghyfannedd-dra a wnaeth efe ar y ddaiar.

9 Gwna i ryfeloedd beidio hyd eithaf y ddaiar, efe a dòr yllia'r bôw, ac a dyrr y waywffon, efe a lysc y cerbydau â thân.

10 Peidiwch, a gwybyddwch mai myfi *fydd* Dduw: derchefir fi ym mysc y cenhedloedd, derchefir fi ar y ddaiar.

11 Y mae Arglwydd y lluoedd gyd â ni: amddeffynfa i ni yw Duw Iacob. *Selah.*

PSAL. XLVII. *Pryddnawnol weddi.*

Cynghori y cenhedloedd i groesawu teyrnas Christ yn llawen.

¶ I'r pen-cerdd, Psalm ‖ i feibion Corah.

YR holl bobl curwch ddwylo: llafar genwch i Dduw â llef gorfoleddd.

2 Canys yr Arglwydd goruchaf ſydd ofnadwy: brenin mawr ar yr holl ddaiar.

3 Efe a ddwg y bobl tanom ni: a'r cenhedloedd tan ein traed.

4 Efe a ddethol ein etifeddiaeth i ni, ardderchawgrwydd Iacob, yr hwn a hoffodd efe. *Selah.*

5 Derchafodd Duw â llawen-floedd, yr Arglwydd â ſain vdcorn.

6 Cenwch fawl i Dduw, cenwch: cenwch fawl i'n Brenin, cenwch.

7 Canys Brenin yr holl ddaiar *yw* Duw: cenwch fawl † yn ddeallus,

8 Duw ſydd yn teyrnaſu ar y cenhedloedd: eiſtedd y mae Duw ar orſeidd-ſainge ei ſancteiddrwydd.

9 ‖ Pendefigion y bobl a ymgaſclâſant ynghyd, ‖ ſef pobl Duw Abraham: canys tariannau y ddaiar *ydynt* eiddo Duw, dirfawr y derchafwyd ef.

PSAL. XLVIII. *Addurn a rhagor-ſraint yr Eglwys.*

¶ Cân Pſalm i feibion Corah.

MAwr *yw'r* Arglwydd, a thra moliannus yn ninas ein Duw ni, *yn* ei fynydd ſanctaidd.

2 Tegwch bro, llawenydd yr holl ddaiar *yw* mynydd Sion *yn* yſtlyſan y gogledd: dinas y Brenin mawr.

3 Duw yn ei phalâſau, a adwaenir yn amddeffynfa.

4 Canys wele y brenhinoedd a ymgynnullaſant: aethant heibio ynghyd.

5 Hwy a welſant, felly y rhyfeddaſant: brawychaſant, ac aethant ymmaith ar ffrŵſt.

6 Drychyn a ddaeth arnynt yno, *a* dolur megis gwraig yn eſcor.

7 A gwynt y dwyrain y drylli longau ‖ y môr.

8 Megis y clywſom, felly y gwelſom yn ninas Arglwydd y lluoedd, yn ninas ein Duw ni: Duw a'i ſicrhâ hi yn dragywydd. *Selah.*

9 Meddyliaſom ô Dduw, am dy drugaredd, yng-hanol dy Deml.

10 Megis *y mae* dy enw ô Dduw, felly *y mae* dy fawl hyd eithafoedd y tîr: cyfiawn o gyfiawnder yw dy ddeheu-law.

11 Llawenyched mynydd Sion: ac ymhyfryded merched Iudea, o herwydd dy farnedigaethau.

12 Amgylchwch Sion, ac ewch o'i hamgylch hi: thifwch ei thŵrau hi.

13 † Yſtyriwch ei rhagfuriau, ‖ edrychwch ar ei phalaſau, ſel y gyuegoch i'r oes a ddêlo yn ôl.

14 Canys y Duw hwn *yw* ein Duw ni byth, ac yn dragywydd: efe a'n tywys ni hyd angeu.

PSAL. XLIX.

I Eiriol diſpriſ i adeiladu ſyddi yr adyryſedaad, nid ar allu bydol, ond ar Ddaw. 16 Na ddylid rhyfeddu wrth ſwyddiant bydol.

¶ I'r pen-cerdd, ‖ Pſalm i feibion Corah. ‖ *Pſalm mawlgan.*

CLywch hyn yr holl bobloedd, gwrandewch *hyn* holl drigolion y bŷd.

2 Yn gyſtal gwrêng a bonheddig, cyfoethog a thlawd ynghyd.

3 Fy ngenau a draetha ddoethineb: a myſyrdod fy nghalon *ſydd am* ddeall.

4 *Goſtyngaf fy nghluſt at ddihareb, ſy nammeg a ddatguddiaf gyd â'r dêlyn. *Matth. 13.35. pſal. 78.2.*

5 Pa ham yr ofnaf yn amſer adfyd, *pan* i'm hamgylchyno anwiredd fy ſodlau?

6 Rhai a ymddiriedant yn eu golud, ac a ymffroſtiant yn lluoſogrwydd eu cyfoeth.

7 Gan waredu ni wared neb *ei* frawd: *ac* ni all efe roddi iawn troſto i Dduw:

8 (Canys gwerth-fawr yw pryniad eu hemaid, *a hynny* a bair byth)

9 Fel y byddo efe byw byth, ac na welo lygredigaeth.

10 Canys efe a wêl ſod y doethion yn meirw, yr vn ſiumyd y derfydd am ffol ac ynfyd, gadawant eu golud i erailll.

11 Eu meddwl *yw y perŷ* eu tai yn dragywydd, a'i trigfeydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: henwant eu tiroedd ar eu henwau eu hunain.

12 Er hynny dŷn mewn anrhydedd nid eryſt tebyg yw i anifeiliaid a ddiſethir.

13 Eu ffordd ymma yw eu ynfydrwydd: etto eu hiliogaeth ydynt ſodlon iw † hymadrodd. *Selah.* † *Hebr. genau.*

14 Fel defaid y goſodir hwynt yn ‖ vffern, angeu a ymborth arnynt, a'r rhai cyfiawn a lywodraetha arnynt y boreu: a'i ‖ tegwch a ddetſydd ‖ yn y bedd o'i cartref. ‖ *Neu, gryſtdir.*

15 Etto Duw a wared *ſy* enaid i, o † feddiant ‖ vffern: canys efe a'm derbyn i. *Selah.* ‖ *Neu, y bedd yw cartref pob un o honynt.*

16 Nac ofna pan gyfoethogo vn, pan chwanego gogoniant ei dŷ ef. † *Hebr. law.*

17 *Canys wrth farw ni ddwg efe ddim ynaith, ac ni ddeſcyn ei ogoniant ar ei ôl ef. ‖ *Neu, y bedd.* *Iob 27. 19.*

18 Er iddo yn ei fywyd fendithio ei enaid: canmolant ditheu o byddi da wrthit dy hun.

19 Efe a â at genhedlaeth ei dadau, *ac* ni welant oleuni byth.

20 Dŷn mewn anrhydedd, ac heb ddeall, ſydd gyffelyb i anifeiliaid a ddiſethir.

PSAL. L. *Boreuol weddi.*

1 Mawrhydi Duw ynti eglwys. 5 Ei dreſu ef am gaſclu y Sainct ynghyd. 7 Nad oes cwllyſ gan Ddaw mewn Ceremoniau, 14 ond mewn gwir vfydd-dod.

¶ Pſalm ‖ Aſaph. ‖ *Neu, i Aſaph.*

DVw y duwiau, *ſef* yr Arglwydd a leſarodd, ac a alwodd y ddaiar, o godiad haul hyd ei fachludiad.

2 Allan o Sion perffeithrwydd tegwch, y llewyrchodd Duw.

3 Ein Duw ni a ddaw, ac ni bydd diſtaw, tân a yſſa o'i flaen ef, a thymheſtl ddirfawr ſydd o'i amgylch.

4 Geilw ar y nefoedd oddi vchod: ac ar y ddaiar, i farnu ei bobl.

5 Ceſclwch fy ſainct ynghyd attaſi, y rhai a wnaethant gyfammod â mi trwy aberth.

6 A'r

6 A'r neſoedd a ſynegant ei gyfiawnder eſ,canys Duw ei hun *ſydd* farn-wr. *Selah.*

7 Clywch ſy mhobl, a mi a leferaſ, ô Iſrael, a mi a dyſtiolaethaf i'th erbyn: Duw *ſef* dy Dduw di *ydwyf* fi.

8 Nid am dy aberthau i'th geryddaf, ma'th boeth offrymmau, *am nad oeddynt* ger ſy mron i yn waſtad.

9 Ni chymmeraf fuſtach o'th dŷ, na bychod o'th gorlannau

10 Canys holl fwyſt-filod y coed ydynt eiddo fi: *a'r* aniſeiliaid ar fil o fynyddoedd.

11 Adwaen holl adar y mynyddoedd: a gwyllt aniſeiliaid y maes *ydynt* † eiddo fi.

† *Hebr. gyd â mi.*

12 * Os bydd newyn arnaf ni ddywedaf i ti: *canys y bŷd â'i gyflawnder, ſydd* eiddo fi.

*Ex.19.5. deu.10.14 pſal 24.1.

13 A fwyttaſi gîg teirw? neu a yſaf fi waed bychod?

*Iob 41.3. 1.cor.10. 23,26.

14 Aberth foliant i Dduw, a thâl i'r Goruchaf dy addunedau:

15 A galw arnaſi yn nydd trallod: *mi* a'th waredaf, a thi a'm gogoneddi.

16 Ond wrth yr annuwiol y dywedodd Duw, beth *ſydd* i ti a ſynegech ar ſy neddfau, neu a gymmerech ar ſy nghyfammod yn dy enau?

*Rhuſ.2, 21.

17 * Gan dy fod yn caſau addyſc, ac yn taflu ſy ngeiriau i'th ôl.

18 Pan welaiſt leidr, cyttunaiſt ag ef: a'th gyfran *oedd* gyd â'r godineb-wŷr.

19 Gollyngaiſt dy ſafn i ddrygioni, a'th dafod a gyd-bletha ddichell.

20 Eiſteddaiſt, a dywedaiſt yn erbyn dy frawd: rhoddaiſt enllib i fab dy fam.

21 Hyn a wnaethoſt, a mi a dewais: tybiaiſt ti then fy mod yn gwbl fel ti dy hun: ond mi a'th argyoeddaf, ac a'i trefnaf o flaen dy lygaid.

22 Deell vch hyn yn awr, y rhai ydych yn anghofio Duw, rhag i mi *eich* rhwygo, ac na *byddo* gwaredudd.

23 Yr hwn a abertho foliant, a'm gogonedda i: a'r neb a oſodo ei ffordd *yn iawn*, dangoſaf iddo iechydwriaeth Duw.

PSAL. LI.

Dafydd yn gweddio am faddeuant pechodau, ac yn gwneuthur cyffes ddiffuant o honynt. 6 Yn gweddio am ei ſancteiddio. 11 Nad oes emlŷs gan Dduw mewn aberth, ond mewn purdeb calon. 18 Y mae yn gweddio tros yr Eglwys.

*2.Sam. 12.1. & 11.1.. ¶ I'r pen-cerdd, Pſalm Dafydd, pan ddaeth, * Nathan y prophwyd atto, wedi iddo fyned i mewn at Bathſeba.

TRugarhâ wrthif ô Dduw yn ôl dy drugarogrwydd: yn ôl lluaws dy dofturiaethau dyleu fy anwireddau.

2 Golch fi yn llwyr-ddwys oddi wrth fy anwiredd: a glanhâ fi oddi wrth fy mhechod.

3 Canys yr wyf yn cydnabod fy nghamweddau: a'm pechod ſydd i yn waſtad ger fy mron.

*Rhu.3.4 4 * Yn dy erbyn di, dydi dy hunan, y pechais, ac y gwneuthum y drwg hyn yn dy olwg: fel i'th gyfiawnhaer pan leferych, *ac* y byddit bur pan farnech.

5 Wele mewn anwiredd i'm lluniwyd, ac mewn pechod y † beichiogodd fy mam arnaf.

† *Hebr. cynheſodd fy mam.*

6 Wele, ceraiſt wirionedd oddi mewn: a pheri i mi ŵybod doethineb yn y dirgel.

* Lenic. 14.6. nu. 19.19. 7 * Glanhâ fi ag Yſſop, ac mi a lanheir: golch fi, a byddaf wynnach nâ'r eira.

8 Pair i mi glywed gorfoledd, a llawenydd; *fel* y llawenycho yr eſgyrn a ddrylliaiſt.

9 Cuddia dy wyneb oddi wrth fy mhechodau: a dyleu fy holl anwireddau.

10 Crea galon lân ynof ô Dduw; ac adnewydda yſpryd † vniawn o'm mewn.

† *Hebr.* 17

11 Na fwrw fi ymmaith oddi ger dy fron: ac na chymmer dy Yſpryd ſanctaidd oddi wrthif.

12 Dyro drachefn i mi orfoledd dy iechydwriaeth: ac â'th hael Yſpryd cynnal fi.

13 Yna y dyſcaf dy ffyrdd i rai anwir: a phechaduriaid a droir attat.

14 Gwared fi oddi wrth waed ô Dduw, Duw fy iechydwriaeth: a'm tafod a gân yn llafar am dy gyfiawnder.

15 Arglwydd agor fy ngwefuſau, a'm genau a fynega dy foliant.

16 Canys ni chwenychi aberth, † pe amgen mi a'i rhoddwn; poeth offrwm ni fynni.

† *Hebr.* 16

17 * Aberthau Duw *ydynt* yſpryd drylliedic: calon ddrylliog gyffuddiedic, ô Dduw, ni ddiſtrywgi.

*Iſa.57.15.

18 Gwna ddaioni, yn dy ewyllyſcarwch i Sion: adeilada furiau Ieruſalem.

19 Yna y byddi fodlon i ebyrth cyfiawnder, i boeth offrwm, ac aberth lloſc: yna'r offrymmant ſuſtych ar dy allor.

PSAL. LII.

Dafydd yn barnu ar gorgui Doeg ac yn prophwydo eid limſtr ef. 6 ac y llawenhâ y cyfiawn o'i blegid. 8 Dafydd, o'i hyder ar drugaredd Duw, yn rhoddi diolch.

¶ I'r pen-cerdd, Maſchil, *Pſalm* Dafydd: * pan ddaeth Doeg yr Edomiad, a mynegi i Saul, a dywedyd wrtho, Daeth Dafydd i dy Ahimelech.

*1.Sam. 21.7. 22.9.

PAham yr ymffroſti mewn drygioni, ô gadarn? y mae trugaredd Duw *yn parhau* yn waſtadol.

2 Dy dafod a ddychymmyg ſcelerder: fel dlŷn llym, yn gwneuthur twyll.

3 Hoffaiſt ddrygioni yn fwy nâ daioni: a chelwydd yn fwy nâ thraethu cyfiawnder. *Selah.*

4 Hoffaiſt bob geiriau deſtriw, ô dafod twyllodrus.

5 Duw a'th † ddeſtrywia ditheu yn dragywydd, eſe a'th gipia di ymaith, ac a'th dynn allan o'th babell: ac a'th ddiwreiddia o dir y rhai byw. *Selah.*

† *Hebr.* 20

6 Y cyfiawn hefyd a welant, ac a ofnant, ac a chwarddant am ei ben.

7 Wele'r gŵr ni oſododdd Duw yn gadernid iddo: eithr ymddiriedodd yn llaoſogrwydd ei olud, ac a ymnerthodd yn ei † ddrygioni.

† *Hebr.* 20

8 Ond myfi ſydd fel oliwydden werdd yn nhŷ Dduw: ymddiriedaf yn nhrugaredd Duw byth, ac yn dragywydd.

9 Clodforaf di yn dragywydd, o herwydd i ti wneuthur hyn: a diſgwiliaf wrth dy enw; canys da yw ger bron dy ſainct.

PSAL. LIII.

Pryddnawnol meddâ.

Dafydd yn gofidallan hyd eithaeth dynnuriol. 4 yn argyoeddi'r annuwiol wrth oleuni ei gydwybod eu hun. 6 yn ymgoneddu yn iechydwriaeth Duw.

¶ I'r pen-cerdd ar y Mahalath, Maſchil, *Pſalm* Dafydd.

DYwedodd yr * ynfyd yn ei galon nid oes Duw: ymlygraſant, a gwnaethant ffieidd-dra anwireddau, * nid oes *un* yn gwneuthur daioni.

*Pſ.14.1.

2 Edrychodd Duw i lawr o'r neſoedd ar feibion dynion, i edrych a *oedd neb* yn ddeallus, ac yn ceiſio Duw.

3 Ciliaſei

3 Cilioſci pob vn o honyn yn ôyſc oi gefn; cyd
ddiſwyniaſent, nid oes a wnêl ddaioni, nac
oes vn.
4 * Oni ôyr gweithred wŷr anwireidd y rhai
ſydd yn bwytta fy mhobl fel y bwytaent fara, ni
alwaſant ar Dduw.
5 Yno'r ofnaſant gan ofn, lle nid oedd ofn: canys
Duw a waſgarodd eſcyrn yr hwn a'th warchaeo-
odd, gwradwyddaiſt ôwynt, am i Dduw eu dir-
mygu hwy.
6 † Oh na roddid ſechydwriaeth i Iſrael o Si-
on! pan ymchwelo Duw gaethiwed ei bobl, y lla-
wenycha Iacob, ac yr ymhyfryda Iſrael.

PSAL. LIIII.

1 *Dafydd yn cwyno rhag y Ziphiaid, ac yn gwe-
ddio am i'ch amddiffyn. 4 Ac o hyder ar gynnorth
Duw, yn addaw aberth.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth, Maſchil, *Pſalm*
Dafydd, pan ddaeth y Ziphiaid a dywedyd
wrth Saul: * onid ydyw Dafydd yn
ymguddio gyd â ni?

ACh ſub ſi ô Dduw, yn dy enw: a barn ſi yn dy
gadernid.
2 Duw, clyw fy ngweddi; gwrando ymadrodd
fy ngenau.
3 Canys dieithriaid a gyfodaſant i'm herbyn:
a'r trawſion a geiſiant fy enaid, ni oſodaſant Dduw
o'i blaen. *Selah.*
4 Wele, Duw ſydd yn fy nghynnorthwyo: yr
Arglwydd *ydd* ym myſc y rhai a gynhaliant fy
enaid
5 Efe a dâl ddrwg i'm † gelynion: torr hwynt
ymaith yn dy wirionedd.
6 Aberthaf it yn ewyllyſcar: clodforaf dy enw,
ô Arglwydd canys da yw.
7 Canys efe a'm gwaredodd o bob trallod, a'm
llygad a welodd *ei ewyllys* ar fy ngelynion.

PSAL. LV.

1 *Dafydd yn ei weddi yn cwyno ei gyflwr er-
chyll. 8 Yn gweddio yn erbyn ei elynion, ac yn ach-
wyn rhag eu hanwireddau a'i lwad hwy, 16 yn ym-
ddiſſaro, o herwydd nawdd Duw yn ei gadw, ac o
herwydd gwradwyddaid ei elynion.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth, Maſchil,
Pſalm Dafydd.

GWrando ſy ngweddi ô Dduw, ac nac ymgu-
ddia rhag fy neiſyfiad.
2 Gwrando arnaf ac eirglyw fi, cwynfan yr yd-
wyf yn ſy ngweddi; a thuchan.
3 Gan lais y gelyn, gan orthrymder yr anrai-
wol; o herwydd y maent yn bwrw anwiredd arnaf,
acyn ſyngh ſofn yn llidiog.
4 Fy nghalon a ofidia o'm mewn: ac ofn angau a
ſyrthiodd arnaf.
5 Ofn ac arſwyd a ddaeth arnaf: a dychryn a'm
gorchguddiodd.
6 A dywedais, ô na bai i mi adenydd fel co-
lommen; *yna* 'r ehedwn ymaith, ac y gorphy-
wſwn.
7 Wele crwydrwn ym mhell, ac arhoſwn yn yr
anialwch. *Selah.*
8 Bryſiwn i ddiange rhag y gwynt ſtormus, a'r
cenhedl.
9 Dinyſtria ô Arglwydd, *a* gwahan eu tafo-
dau; canys gwelais drawſder a chynnen, yn y
ddinas.
10 Dydd a nôs yr amgylchant hi ar ei muriau, ac
y mae anwiredd a blinder yn ei chanol hi.
11 Anwireddau *ydd* yn ei chanol hi, ac ni chilia
twyll a dichell o'i heolydd hi.
12 Canys nid gelyn a'm diſtrywodd, yna y dio-
ddefaſwn i: nid fy nghaſ-ddyn a ymfawrygodd
i'm herbyn, yna mi a ymguddiaſwn rhagddo ef.
13 Eithr tydi ddyn, fy nghyd-radd, fy ſtorddwr,
a'm cydnabod.
14 Y thai oedd felys gennym gyd-gyſtrinachu: *ac*
a rodiaſom i dŷ Dduw yngh ŷd.
15 Rhuthred marwolaeth arnynt, a deſcynant i
uffern yn fyw; canys drygioni *ydd* yn eu cartref, *ac* yn eu myſg.
16 Myfi a waeddaf ar Dduw, a'r Arglwydd a'm
hachub i.
17 Hwyr a boren, a hanner dydd y gweddiaf, a
byddaf daer: ac efe a glyw fy lleiſerydd.
18 Efe a waredodd fy enaid mewn heddwch oddi
wrth y rhyſel *oedd* i'm herbyn: canys yr oedd
llawer gyd â mi.
19 Duw a glyw, ac a'i dareſtwng hwynt, yr hwn
ſydd yn aros er ioed, *Selah*: am nad *oes* gyfne-
widiau iddynt, am hynny nid ofnaot Dduw.
20 Efe a eſtynnodd ei law yn erbyn y rhai oedd
heddychlon ag ef, *efe* a † dorrodd ei gyfammod.
21 Llyſnach oedd ei enau nag ymenyn, a rhyſel yn
ei galon; tynerach oedd ei eiriau nag olew, a
hwynt yn gleddyfau noethion.
22 * Bwrw dy faich ar yr Arglwydd, ac efe a'th
gynnal di; ni âd i'r cyfnewn yſcogi byth.
23 Titheu Dduw a'i deſcynni hwynt i bydew
diniſtr: gwŷr gwaeddlyd a thwyllodrus ni † dyddant byw hanner eu dyddiau, onid myfi a obeithiaf
ynot ti.

PSAL. LVI. *Bwrnol weddi.*

1 *Dafydd wrth weddio Duw o hyder ar ei air, yn
cwyno rhag ei elynion. 9 yn datcan ei ymddiried
yngair Duw, ac yn addo ei foliannu ef.*

I'r pen-cerdd ar Ionath Elem Rechokim, Mich-
tam Dafydd: pan ddaliodd y * Philiſtiaid
ef yn Gath.

TRugarhâ wrthif ô Dduw, canys dŷn
a'm llyngcei: beunydd gan ymladd, i'm
gorthrymma.
2 Beunydd i'm llyngcei † fy ngelynion,
canys llawer ſydd yn rhyſcla i'm herbyn, ô *Dduw*
goruchaf.
3 Y dydd yr ofnwyf, mi a ymddiriedaf ynot ti.
4 Yn Nuw y clodforaf ei air, yn Nuw y gobei-
thiaf, nid ofnaf beth a wnêl cnawd i mi.
5 Beunydd y cam-gymerant fy ngeiriau; eu holl
fedyliau *ydd* i'm herbyn er drwg.
6 Hwy a ymgaſclant, a lechant, *ac* a wiliant
fy nghamrau, pan ddiſgwiliant am fy enaid.
7 A ddiangant hwy drwy anwiredd? deſcyn
y bobloedd *hyn* ô Dduw yn dy lidiawgrwydd.
8 Ti a gyfriſaiſt fy ſymudiadau, dod fy nagreu
yn dy goſtrel: onid *ydynt* yn dy lyfr di?
9 Y dydd y lleſwyf *arnat*, yna *y* dychwelir *fy*
ngelynion yn en gwrthôl: hyn a wn, am *fod* Duw
gyd â mi.
10 Yn Nuw y moliannaf *ei* air: yn yr Arglwydd
y moliannaf *ei* air.
11 Yn Nuw 'r ymddiriedais; nid ofnaf beth a
wnêl dyn i mi.
12 Arnaſi ô Dduw *y mae dy* addoneddau: talaf
i ti ſoliant.
13 Canys gwaredaiſt fy enaid rhag angau; eni
waredi fynhraed rhag ſyrthio? i fel y rhodiwyf ger
bron Duw yngoleuni y rhai byw.

PSAL. LVII.

1 *Dafydd yn cilio at Dduw i'w weddi, ac yn
cwyno ei gyflwr gyſtwr, 7 yn ymgyſſuro i foliannu
Duw.*

12

Pſalmau. xj. dydd.

Pſalm euraid. * 1. Sam. 21. 11.

† Hebr. ſy ngwiliwyr

Neu, bedd.

Neu, cyfod y rhai nid oes gyfne-widiau.

Neu, ettio.

† Hebr. halogodd. *Pſa. 37. 8 mat. 6. 25. luc. 12. 22. 1. pet. 5. 7.

Neu, dy ŵdd.

† Hebr. hanner eu dyddiau.

‖ Neu, Na ddiſtha.

¶ I'r Pencerdd, ‖ Al-taſchith, Michtam Dafydd. * Pan ſôdd rhag Saul i'r ogof.

*1.Sam. 24.1.

TRugarhâ wrthif ô Dduw, trugarhâ wrthif; canys ynot y gobeithiodd fy enaid: ie yng-hyſcod dy adenydd y gobeithaf, hyd onid êl yr aflwydd *hyn* heibio.

2 Galwaf ar Dduw goruchaf, ar Dduw a gwplâ ſi mi.

‖ Neu, efe a warthrudda yr hwn, &c.

3 Efe a enfyn o'r nefoedd, ac ‖ a'm gwared *oddi wrth* warthrudd yr hwn a'm llyngcei, *Selah*: denfyn Duw ei drugaredd, a'i wirionedd.

4 Fy enaid ſydd ym myſc llewod, gorwedd yr wyf ym myſc *dynion* poethion: *ſef* meibion dynion, y rhai y mae ei dannedd yn waywffyn a ſaethau, a'i tafod yn gleddyf llym.

5 Ymddercha Dduw vwch y nefoedd: *a hydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

*Pſ.7.15. & 9.15.

6 * Darparaſant rwyd i'm traed, crymmwyd fy enaid, cloddiaſant bydew o'm blaen, fyrthiaſant yn ei ganol. *Selah.*

*Pſ.108.1

7 * Parod yw fy nghalon o Dduw, parod yw fy nghalon: canaf, a chanmolaf.

8 Deffro fy ngogoniant, deffro Nabl a thêlyn; deffroaf yn foreu.

9 Clodforaf di Arglwydd ym myſc y bobloedd; canmolaf di ym myſc y cenhedloedd.

*pſ.36.6. & 108.5.

10 * Canys mawr *yw* dy drugaredd hyd y nefoedd, a'th wirioneid hyd y cymylau.

11 Ymddercha Dduw vwch y nefoedd: *a hydded* dy ogoniant ar yr holl ddaiar.

PSAL. LVIII.

1 Dafydd yn argyoeddi barn wyr enwir, 3 yn dangos naturiaeth yr annuwiol, 6 yn ymroi i farnedigaethau Duw, 10 y rhai a bâr i'r cyfiawn lawenychu.

‖ Neu, na ddiſtha, en-naid Pſalm Dafydd.

¶ I'r pen-cerdd ‖ Al-taſchith, Michtam Dafydd.

AI cyfiawnder yn ddiau a draethwch chwi, ô gymulleidfa? a fernwch chwi vniondeb, ô feibion dynion?

2 Anwiredd yn hyttrach a weithiedwch yn y galon: trawſter eich dwylo yr ydych yn ei bwyſo ar y ddaiar.

3 O'r groth yr ymddieithrodd y rhai annuwiol; o'r brû y cyfeiliornaſant, gan ddywedyd celwydd.

† Hebr. yn ôl cyffelybrwydd gwen ‖ Neu, yr aſp.

4 Eu gwenwyn *ſydd* † fel gwenwyn ſarph: y maent fel ‖ y neidr tyddar *yr hon* a gae ei chluſtiau,

5 Yr hon ni wrendy ar lais y rhai-wŷr, *er* cyfarwyddo ſi ddiô'r ſwyn-wr.

6 Dryllia ô Dduw eu dannedd yn eu geneuau: torr ô Arglwydd, gîl-ddanneddy llewod ieuainge.

7 Todder hwynt fel dyfroedd ſydd yn rhedeg yn waſtad: pan ſaetho en ſaethau, *byddant* megis wedi eu torri.

8 Aed ymmaith fel malwoden dawdd, *neu* erthyl gwraig: *fel* na welont yr haul.

† Hebr. megis bŷw, megis digoſaint.

9 Cyn i'ch crochanau glywed y mieri, efe a'i cymmer hwynt ymaith megis â chorwynt, †yn fyw, ac yn eiddigoſaint.

10 Y cyfiawn a lawenycha pan welo ddial: efe a ylch ei draed yngwaed yr annuwiol.

11 Fel y dywedo dyn, diau *ſôd* ‖ ffrwyth i'r cyfiawn: diau fod Duw a farna ar y ddaiar.

PSAL. LIX. } *Prydnawnol weddi.*

1 Dafydd yn gweddio am gael ei wared oddiwrth ei elynion, 6 yn cwyno rhag eu creulondeb hwy, 8 yn ymddiried yn Nuw, 11 yn pwyddo yn eu herbyn hwy, 16 ac yn cladfori Duw.

¶ I'r pen-cerdd ‖ Al-taſchith, Michtam Dafydd. * Pan yrredd Saul rai i gadw y tŷ iw ladd ef.

FY Nuw, gwared fi oddi wrth fy ngelynion: † amddeffyn fi oddi wrth y rhai a ymgyfodant i'm herbyn.

2 Gwared fi oddi wrth weithredwyr anwiredd: ac achub fi rhag y gwŷr gwaedlyd.

3 Canys wele, cynllwynaſant yn erbyn fy enaid: ymgaſclodd cedyrn i'm herbyn: nid *ar* fy mai ac am fy mechod i, o Arglwydd.

4 Rhedant, ymbaratoant, heb anwiredd *yno*: deffro dithau i'm † cymmorth, ac edrych.

5 A thi Arglwydd Dduw'r Lluoedd, Duw Iſrael, deffro i ymweled â'r holl genhedloedd: na thrugarhâ wrth neb a wnânt anwiredd yn faleiſon. *Selah.*

6 Dychwelant gyd â'r hŵyr, cyfarthant fel cŵn, ac ymgylchant y ddinas.

7 Wele, bytheiriant â'i genau, * cleddyfau *ſydd* yn eu gwefuſau: canys pwy *meddant* a glŷw?

8 Ond tydi ô Arglwydd, a'i gwatweri hwynt, ac a chwerddi am ben yr holl genhedloedd.

9 *O herwydd* ei nerth ef, y diſgwiliaf wrthit i: canys Duw *yw* fy † amddeffynfa.

10 Fy Nuw trugarog a'm rhagflaena: Duw a wnâ i mi weled *fy ewyllys* ar † fy ngelynion.

11 Na lladd hwynt, rhag i'm pobl anghofio: gwaſcar hwynt yn dy nerth, a daroſtwng hwynt, ô Arglwydd ein tarian.

12 *Am* bechod eu genau, *ac* ymadredd eu gwefuſau, dalier hwynt yn eu balchder: *ac am* y felldith, a'r celwydd a draethant.

13 Diſa *hwynt* yn *dy* lîd, diſa, fel na byddont: a gwybyddant mai Duw ſydd yn llywodraethu yn Iacob, hyd eithafoedd y ddaiar. *Selah.*

14 A dychwelant gyd â'r hwyr, a chyfarthant fel cŵn, ac amgylchant y ddinas.

15 Cyrwydrant † am fwyd, ac onis digonir † grwgnachant.

16 Minneu a ganaf am dy nerth, ie llafar ganaf am dy drugaredd yn foreu: canys buoſt yn amddeffynfa i mi, ac yn noddfa, yn y dydd *y bu* cyfyngder i mi.

17 I ti fy nerth y canaf: canys Duw yw fy amddeffynfa, a Duw fy nhrugaredd.

PSAL. LX.

1 Dafydd yn cwyno wrth Dduw am farnedigaethau o'r blaen: 4 ac yr awrhon, ar obaith gwir, yn gweiddio am ymwared: 6 yn ymgyſſuro yn addawidion Duw, ac yn diſŷf cael yr help yno ſai ei hyder arno.

¶ I'r pen-cerdd ar Suſan-Eduth, ‖ Michtam Dafydd i ddyſcu. Pan ymladdodd yn erbyn Syriaid Meſopotamia, a Syriaid Sobah: * pan dôyſtwelodd Ioab, a lladd deuddeng mil o'r Edomiaid, yn nyffryn yr halen.

O * Dduw bwriaiſt ni ymaith, † gwaſcaraiſt ni, a ſoraiſt: dychwel attom drachefn.

2 Gwnaethoſt i'r ddaiar gryno, a holltaiſt hi: iachâ ei briwiau, canys y mae yn crynu.

3 Dangoſaiſt i'th bobl galedi: diodaiſt ni â gwîn ‖ madrondod.

4 Rhoddaiſt faner i'r rhai a'th ofnant, i'w dderchafu o herwydd y gwirionedd. *Selah.*

5 * Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando ſi.

6 Duw a lefarodd yn ei ſancteiddrwydd, llawenychaf, rhannaf Sichem, a meſuraf ddiffryn Succoth.

7 Eiddo

7 Eiddo ſ yw Gilead, ac eiddo ſi Manaſſeh: Ephraim hefyd yw nerth fy mhen, Iuda yw fy neddfwr.

8 Moab yw fy nghrochan golchi: tros Edom y bwriaf fy eſgid, Philiſtia, ymorfoledda di o'm plegid ie.

9 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm harwain hyd yn Edom?

10 Onid tydi, Dduw, a'm bwriaſt ymmaith? a thydi, o Dduw, yr hwn nid eit allan gyd â'n lluoeddi?

11 Moes i ni gynhorthwy rhag cyfyngder: canys ofer yw iachawdwriaeth dyn.

12 Yn Nuw y gwnawn wroldeb, canyseſe efe ſathr ein gelynion.

PSALM LXI.

1 Dafydd yn cilio at Dduw, wrth adroddiad o'r blaen, 4 ac yn addunedu ei waſanaethu ef yn oeſoldeb, o herwyddi adcadwedigaeth.

¶I'r pen-cerdd ar Neginoth, Pſalm Dafydd.

CLyw o Dduw fy llefain, gwrando ar fy ngweddi.

2 O eithaf y ddaiar y llefaſ attat, pan leſmeirio fynghalon: arwain fi i graig a ſyddo uwch nâ mi.

3 Canys buoſt yn noddfa i mi, ac yn dŵr cadarn rhag gelyn.

4 Preſſwyliaf yn dy babell byth: a'm ymddiried ydd dan orchudd dy adenydd. *Selah.*

5 Canys tu Dduw a glywaiſt fy addunedau, rhoddiſt etifeddiaeth i'r rhai a ofnant dy enw.

6 Ti a †chwanegi oes y brenin, ei flynyddoedd ſydd fel †cenhedlaethau lawer.

7 Eſe a erys byth ger bron Duw: darpar drugaredd a gwirioneddau, fel y cadwont ef.

8 Felly y canmolaf dy enw yn dragywydd: fel y talwyf fy addunedau beunydd.

PSALM LXII.

1 Dafydd wrth ddangos ei hyder yn Nuw, yn ngolwyn ei elynion, 5 ac yn yr un hyder, yn hela calon yny Duwiol. 9 Nad yw i neb roſi ei ogla ar beth bynhâ. 11 Gallu a thrugaredd a berthyn i Dduw.

¶I'r pen-cerdd, i Ieduthun, Pſalm Dafydd.

WRth Dduw ỽ yn vnic y † diſgwil fy enaid: o honaw ef y daw fy iechydwriaeth.

2 Eſe yn vnic yw fy nhraig a'm hiechydwriaeth: a'm † hamddeffyn, ni'm mawr ſyſgir.

3 Pahŷd y bwriedwch arnŵydd yn erbyn gwrſ lleddir chwi oll, *a hyddwch* fel magwyr ogwyddedic, *neu* bared ar ei ogwydd.

4 Ymgynghorasant yn vnic ỽ ſwrw ef i lawr o'i fawredd, hoffaſant gelwydd, â'i genau y bendithiant, ond o'i mewn y melldithiant. *Selah.*

5 Ond fy enaid diſgwil wrth Dduw yn vnic: canys yndo ef y *mae* fy ngobaith.

6 Eſe yn vnic yw fy nghraig a'm hiechydwriaeth: eſe yw fy amddeffynfa, ni'm hyſcogir.

7 Yn Nuw y *mae* fy iechydwriaeth a'm gogoniant: craig fy nghadernid, a'm noddfa ſydd yn Nuw.

8 Gobeithiwch ynddo ef bob amſer, ô bobl tywellwch eich calon ger ei fron ef: Duw *ſydd* noddfa i ni. *Selah*

9 Gwageded yn ddian yw meibion dynion, gendŵ yw meibion gwŷr: iw goſod yn y clorian, yſ eſafachdynt hwy i gyd nâ gwegi.

10 Na ymddiriedwch mewn trawſder, ac mewn trais na fyddwch ofer: os cynyddir golud, na roddwch eich calon arno.

11 Yn-waith y dywedodd Duw, clywais hynny dŵyw-waith, mai eiddo Duw *yw* cadernid.

12 Trugaredd hefyd *ſydd* eiddo ti, ô Arglwydd, canys ti a dâli i bob dyn yn ôl ei weithred.

1. Iob. 34. 11. diar. 24. 12. ier. 32. 19 exec. 18. 30 mar. 16. 27. rhuf. 2. 6. 1. cor. 3. 10. gſal. 6. 8. col. 3. 25. 1. pet. 1. 17. Dat. 22. 12.

PSALM LXIII.

1 Hiraeth Dafydd am Dduw. 4 Y modd y bwriadai eſo Dduw. 9 Ei hyder a ddiſtrywir ỽ rhyniau, a'u dinyſgiaeth a hun.

¶Pſalm Dafydd, *pan oedd eſe yn* : *anialwch Iuda.*

1. Sam. 23. 14.

TI ô Dduw, *yw* fy Nuw i, yn foreu i'th geiſiaf, ſychedodd fy enaid am danat, hiraetha dd fy nghnawd am danat, mewn tîr crâs a † lychedic heb ddwfr:

† Hebr. llla.

2 I weled dy nerth a'th ogoniant, *fel* y'th welais yn y cyſſeg.

3 Canys gwell *yw* dy drugaredd di na'r bywyd, fy ngwefuſau a'th foliannant.

4 Fel hyn i'th glodforaf yn fy mywyd, der chafaf fy nwylo yn dy enw.

5 Megis â mŵer, ac â braſder y digonir fy enaid: a'm genau a'th fawl â gwefuſau llafar:

† Hebr. braſdy.

6 Pan i'th gofiwyf ar fy ngwely, myfyriaf am danat yngwyliadwriaethau y nos.

7 Canys buoſt gymorthwy i mi, am hynny yngyſcod dy adenydd y gorfoleddaf.

8 Fy enaid a lŷn wrthit, dy ddeheu-law a'm cynal.

9 Ond y rhai a geiſiant fy enaid i ddeſtrŵy, a ânt i iſſeldirau y ddaiar.

† Hebr. Gwnant i ddo la- ſfeirio- ſi wy dinyſo a gleddyf.

10 † Syrthiant ar lîn y cleddyf: rhan llwynogod fyddant.

11 Ond y brenin a lawenycha yn Nuw: gorfoledda pob un a dyngo iddo ef, eithr cenau gennau y rhai, a ddywedant gelwydd.

PSALM LXIIII.

1 Dafydd yn gweithio am ymwared, ac yn cymorthog ei elynion, 7 Yn addaw iddo ei bum y cai weledy ſathamlyg ddiwedd ar ei elynion, ac a barai i'r cyfiawn lawenychu o'i blegid.

¶I'r pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

CLyw fy llef ô Dduw yn fy ngweddi: cadw fy enioes rhag ofn y gelyn.

2 Cuddia fi rhag cynlluniau y rhai drygionus, rhag terfyſc gweithredwŷr anwiredd:

3 * Y rhai a hogant eu tafod fel cleddyf, ac ergydyant eu ſaethau, ſef geiriau chwerwion:

** Pſal. 11. 3.*

4 I ſaethu'r perffaith yn ddirgel, yn ddiſymmwth y ſaethant ef, ac nid ofnant.

5 Ymwroldant mewn † peth drygionus, ymchwedleuant †am oſod maglau yn ddirgel: dywedant, pwy a'i gwêl hwynt?

‖ Neu, gair. † Hebr. ‖ gaddo maglau. ‖ Neu, trenlia- ſom gan yr hyn a ddyſai.

6 Chwiliant allan anwireddau, ‖ gorphennant ddyſal chwilio: cendoſi a chalon bob yn o honyn ſydd ddofn.

7 Eithr Duw a'i ſaetha hwynt: â ſaeth ddiſymmwth ỽ yr archollir hwynt.

8 Felly hwy a wnant iw tafodau eu hun fyrthio arnynt: pob un a'i gwelo a gilia.

9 A phob dyn a ofna, ac a fynega waith Duw: canys doeth ymyriant ei waith ef.

† Heb. chwilia- ſant.

10 Y cyfiawn a lawenycha yn yr Arglwydd, ac a obeithia yndo: a'r rhai vniawn o galon oll a orfoleddant.

PSAL. LXV. Pryddawrnod wedd.

1 *Dafydd yn moliannu Duw am ei rîvâs. 4 Ddedwyddwch ei holdidion Duw, a bleſſyd amryw ddaioni.*

¶ I'r pen-cerdd, Psalm ẽn Dafydd.

MAwl †a'th eryſ di yn Sion, ô Dduw: ac i ti y telir yr âddued.

2 Ti yr hwn a wrandewi weddi, attat ti y daw pob cnawd.

3 Pethau anwir a'm gorchſygasant, ein camweddau ni, ti a'i glanhei.

4 Gwyn ei fyd *yr hwn* a ddewiſech, ac a neſſiech attat; fel y trigo yn dy gynteddoedd: ni a ddigonir â daioni dy dŷ, *ſef* dy Deml ſanctaidd.

5 Attebi i ni *trwy bethau* o nadwy, yn *dy* gyfiawnder, ô Dduw ein iechydwriaeth: gobaith holl gyrrau y ddaiar, a'r rhai ſydd bell ar y mor.

6 Yr hwn a ſiccrhâ y mynyddoedd drwy ei nerth, ac a wregyſſir â chadernid.

7 Yr hwn a oſtega dwrf y moroedd, twrf eu tonnau, a therfyſc y bobloedd.

8 A phreſſwyl-wŷr eithafoedd *y byd* a ofnant dy arwyddion; gwnei i derfynau boreu a hwyr ‖ lawenychu.

9 Yr wyt yn ymweled â'r ddaiar, ‖ ac yn ei dwſrhau hi, yr ydwyt yn ei chyſoethogi hi yn ddirfawr a'r afon Duw, yr hon ſydd yn llawn dwſr: yr wyt yn paratoi ŷd yddynt pan ddarperaiſt felly iddi.

10 Gan ddwſrhau ei chefnau, *a* ‖ goſtwng ei rhychau, yr ydwyt yn ei †mwydo hi a chaſodau, ac yn bendithio ei chnwd hi.

11 Coroni yr ydwyt y flwyddyn â'th ddaioni, a'th lwybrau a ddiferant fraſter.

12 Diferant *ar* borfeydd yr anialwch: a'r bryniau a ‖ ymwregyſant â hyfrydwch.

13 Y dolydd a wiſcir â defaid, a'r dyffrynoedd a orchuddir ag ŷd, *am bynny* y bloeddiant, acy cânant.

PSAL. LXVI.

1 *Dafydd yn annog i foliannu Duw, 5 i ddal ar ei weithredoedd ef, 8 i'w fendithio am ei ddoniau graſuſol i: 12 Tu addaw troſto ei bun waſanaeth trefyddol i Dduw: 16 Tu datcan cnwdig ddoniau Duw idda ef.*

¶ I'r pen-cerdd, Cân *neu* Psalm.

LAwen-floeddiwch i Dduw, yr holl ddaiar.

2 Dadcenwch ogoniant ei enw: gwnewch ei foliant yn ogoneddus.

3 Dywedwch wrth Dduw, mor o nadwy *wyt yn* dy weithredoedd! o herwydd maint dy nerth, y cymmer dy elynion arnyot ſod yn ddaroſtyngedig i ti.

4 Yr holl ddaiar a'th addolant di, ac a ganant i ti, *ie* canant i'th enw. *Selah.*

5 Deuwch, a gwelwch weithredoedd Duw: o nadwy *yw yn ei* weithred tu ag at feibion dynion.

6 Trôdd efe y môr yn ſych-dir; aethant drwy'r afon ar draed: yna y llawenychaſom ynddo.

7 Efe a lywodraetha drwy ei gadernid byth, ei lygaid a edrychant ar y cenhedloedd, nac ymdderchafed yr hai anufydd. *Selah.*

8 Oh bobloedd, bendithiwch ein Duw: a pherwch glywed llaiſei fawl eſ:

9 Yr hwn ſydd yn goſod ein henaid mewn bywyd, ac ni âd i'n troed lithro.

10 Canys profaiſt ni ô Dduw, coethaiſt ni fel coethi arian.

11 Dygaiſt ni i'r rhwyd, goſodaiſt waſcfa ar ein lwynau.

12 Peraiſt i ddynion farchogaeth ar ein penau, aethom drwy yr tân, a'r dwfr: a thi a'n dygaiſt allan i *le* † diwall.

13 Deuaf i'th dŷ ag offrymmau poeth, talaf it fy addunedau,

14 Y rhai a † adroddodd fy nghweſtiwn, ac a ddywedodd fy ngenau yn fy nghyfyngder.

15 Offrymmaf it boeth offrymmau † breiſcion, ynghyd ag arogl-darth hyrddod: aberthaf ychen, a bythod. *Selah.*

15 Deuwch, gwrandewch, yrhai oll a ofnwch Dduw: a mynegaf yr hyn a wnaeth efe i'm henaid.

17 Llefais arno â'm genau, ac efe a dderchafwyd â'm tafod.

18 Pe edrychaſwn ar anwiredd yn fy nghalon, ni wrandawſei'r Arglwydd.

19 Duw yn ddiau a glybu, ac a wrandawodd ar lais fy ngweddi.

20 Bendigedic fyddo Duw 'r hwn ni chrôdd fy ngweddi *odd wrtho*, na'i dangaredd ef oddi wrthif innau.

PSAL. LXVII.

1 *Gweddi am belaeth teyrnas Duw, ‖ yr ewtaydd yr bobl, 6 ac yr amlhau bendithion Duw.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth.

Pſalm neu gân.

DUw a drugarhao wrthym, ac a'n bendithio, a thywynned ei wyneb † arnom. *Selah.*

2 Fel yr adwaener dy ffordd ar y ddaiar, a'th iechydwriaeth yn mhlith yr holl genhedloedd.

3 Moliannent y bobl di ô Dduw: moliannent yr holl bobl dydi.

4 Llawenhaed y cenhedloedd, a byddant hyfryd: canys ti a fernı y bobl yn uniawn, ac a † lywodraethi y cenhedloedd ar y ddaiar. *Selah.*

5 Moliannent y bobl di ô Dduw: moliannent yr holl bobl dydi.

6 *Yna* 'r ddaiar a rydd ei ffrwyth: a Duw, *ſef* ein Duw ni a'n bendithia.

7 Duw a'n bendithia, a holl derfynau 'r ddaiar a'i hofnant ef.

PSAL. LXVIII. Boreuol wedd.

1 *Gweddi wrth ſymmud o'r Arch. 4 Cyngor i foliannu Duw am ei drugaredd, 7 am ei oſal dros ei Eglwys, 19 am ei fawr drugareddau.*

¶ I'r pen-cerdd. Pſalm *neu* gan Dafydd.

CYfoded Duw, gwaſcarer ei elynion: a ffoed ei gaſeion † o'i flaen ef.

2 Chweli *fwyn* ſol chwiliu mŵg: fel y tawdd cŵyr wrth y tân, dileuier y rhai annuwiol o flaen Duw.

3 Ond llawenycher y rhai cyfiawn, a gorfoleddant ger bron Duw: a byddant hyfryd o lawenydd.

4 Cenwch i Dduw, can-molwch ei enw, derchefwch yn *hwn* ſydd yn marchogaeth ar y neſoedd, a'i enw yn IAH: a gorfoleddwch ger ei fron ef.

5 Tâd yr ymddifaid, a barn-wr y gweddwon *yw* Duw, yn ei breſſwylfa ſanctaidd.

6 Duw ſydd yn goſod yr vnig mewn teulu: yn dwyn allan y rhai a rwymwyd mewn gefynnau, onid y rhai cyndyn a breſſwyliant graſ-dir.

7 Pan aethoſt ô Dduw, o flaen dy bobl: pan gerddaiſt trwy yr anialwch; *Selah.*

8 Y ddaiar a grynod, a'r neſoedd a ddiferaſant o flaen Duw: Sinai yntef *a grynodd* o flaen Duw, *ſef* Duw Iſrael.

9 Dihidlaiſt law graſlawn ô Dduw, *ar* dy etifedd ddiaeth: ti a'i gwreiddiaiſt wedi ei blino.

10 Dy gymmuleidfa di ſydd yn trigo ynddi: dy

Heb. a chiſtawn ni.

‖ *Neu, gawn.*

‖ *Neu, wedi it bei ddi chwennych glaw.*

‖ *Neu, pheri i'r glaw ddiſcyn yn ei rhychau.*

† *Hebr. datrodd.*

‖ *Lawenychant o bob tu.*

† *Heb. ſyſcu dwr.*

† *Heb. argoel.*

† *Heb. ſyſcu.*

a ſyſ.

dy ddaioni ô Dduw, yr wyt yn darparu i'r tlawd.
11 Yr Arglwydd a roddes y gair: mawr oedd † mintai y rhai a'i pregethent.
12 Brenhinoedd byddinoe a † ffoesant ar ffrwst: a'r bon a drigodd yn tŷ a rannodd yr yspail.
13 Er gorwedd o honoch ymmysc y crochanau, *bydweh fel* eskyll colommen wedi eu gwisco ag arian, a'i hadenydd ag aur melyn.
14 Pan wasgarodd yr Holl-alluog frenhinoedd yddi, yr oedd hi yn wen fel eira yn Salmon.
15 Mynydd Duw *ydyw fel* mynydd Basan, yn fynydd cribog *fel* mynydd Basan.
16 Pa ham y llemmwch chwi fynyddoedd cribog? dymma'r mynydd a chwennycheodd Duw ei breswyliow: ie preswylia'r Arglwydd yndo byth.
17 Cerbydau Duw *ydynt* ugain mil, *ffyrf* miloedd o angelion: yr Arglwydd sydd yn eu plith megis yn Sinai yn y Cyssegr.
18 * Derchefaist i'r uchelder, caeth-gludaist caethiwed, derbyniaist roddion † i ddynion: ie i'r rhai cyndyn hefyd. fel y preswyliai'r Arglwydd Duw *yn eu plith.*
19 Bendigedic *fyddo* yr Arglwydd, *yr hwn* a'n llwytha beunydd *â daioni: sef* Duw ein iechydwriaeth. *Selah.*
20 Ein Duw ni sydd Dduw iechydwriaeth: ac i'r Arglwydd Dduw *y perthyn* diangfa rhag marwolaeth.
21 Duw yn ddiau a archolla ben ei elynion: *a* chorpa wallteg yr hwn a rodio rhagddo yn ei pechodau.
22 Dywedodd yr Arglwydd, dygaf *fy mhobl* trachefn o Fasan, dygaf *hwynt* drachefn o ddyfnder y môr.
23 Fel y † trother dy droed yngwaed dy elynion, *a* thafod dy gŵn yn yr un rhyw.
24 Gwelsant dy fynediad ô Dduw, mynediad fy Nuw, fy Mrenin, yn y cyssegr.
25 Y cantorion a aethant o'r blaen, a'r cerddorion ar ôl: yn eu mysg yr oedd y llangcesau yn canu tympanau.
26 Bendithiwch Dduw yn y cynnulleidfaoedd, *sef* yr Arglwydd, *y rhai ydych* o ffynnon Israel.
27 Yno *y mae* Beniamin fychan a'n llywydd, tywysogion Iuda a'u cynnulleidfa: tywysogion Zabulon, a thywysogion Nephtali.
28 Dy Dduw a orchymynnodd dy nerth: cadarnha ô Dduw, yr hyn a wnethoist ynom ni.
29 Brenhinoedd a ddygant i ti anrheg, er mwyn dy Deml yn Ierusalem.
30 Cerydda † dyrfa y gwyweffyn, cynnulleidfa y gwŷdd-deirw, gyda lloi y bobl, fel y delont yn ostyngedic â darnau arian: † gwascar y bobl sy dda ganddynt ryfel.
31 Pendefigion a ddeuant o'r Aipbt, Ethiopia a estyn ei dwylo'n brysur at Dduw.
32 Teyrnasoedd y ddaear, canwch i Dduw, canmolwch yr Arglwydd. *Selah.*
33 Yr hwn a ferchyg ar nef y nefoedd, y rhai oedd erioed: wele efe yn † anfon ei lef, *a hono'n* lef nerthol.
34 Rhoddwch i Dduw gadernid: ei oruchelder *sydd* ar Israel, a'i nerth yn yr wybrenau.
35 Ofnadwy wyt ô Dduw o'th gyssegr: Duw Israel yw efe, sydd yn rhoddi nerth, a chadernid i'r bobl: bendigedic *fyddo* Duw.

PSAL. LXIX.

Pryddhawnol weddi.

1 *Dafydd yn cwyno ei gystudd,* 13 *Yn gweddio am ymwared,* 22 *Yn dosparthu ei elynion i ddialedd,* 30 *Yn moliannu Duw gyd â diolch.*

I'r pen-cerdd ar Shoshannim, *Psalm* Dafydd.

1 ACh ti ô Dduw, canys y dyfroedd a ddaethant i mewn hyd at *fy* enaid.
2 Soddais † mewn tom ayfn, lle nid oes sefyllfa: deuthum i ddyfnder dyfroedd, a'r ffrwd a lifodd trosof.
3 Blinais yn llefain, sychodd fy nghêg: pallodd *fy llygaid: cyn ydoyf* yn disgwil wrth fy Nuw.
4 Amlach na gwallt *fy* mhen yw y rhai a'm casant heb achos: cedyrn yw fy ngelynion diachos, y rhai a'm difethent: yna y telais yr hyn ni chymmerais.
5 O Dduw ti a adwenoist fy ynfydrwydd, ac nid yw † fy nghamweddau gaddiedic rhagot.
6 Na chywilyddier o'm plegit ti, y rhai a obeithiant ynot ti, Arglwydd Duw y lluoedd: na wradwyddier o'm plegit i, y rhai a'th geisiant ti, ô Dduw Israel.
7 Canys er dy fwyn di y dygais warthrudd, ac y codd cywilydd fy wyneb.
8 Euthym yn ddieithr i'm brodyr, ac *fel* estron gan blant fy mam.
9 Canys * selodi dŷ o'm hysfodd, ac * gwradwyddiad y rhai a'th wradwyddent di a syrthiodd arnaf.
10 Pan wylais *gan gystuddio* fy enaid ag ymprydu, *hyn bynny* yn wradwydd i mi.
11 Gwiscais hefyd sack-lliain, ac euthym yn ddihareb iddynt.
12 Yr oedd y rhai a eisteddent yn y porth, ac yfent meddwon yr oeddwn yn † gwawdi.
13 Ond myfi, fy ngweddi sydd attat ti ô Arglwydd, mewn amser cymmeradwyw ô Dduw, yn llawfogrwydd dy drugaredd, gwrando fi, yngwiricpedd dy iechydwriaeth.
14 Gwared fi o'r dom, ac na soddwyf, gwireder fi oddi wrth fy nghasewion, ac o'r dyfroedd dyfnion.
15 Na lifed y ffrwd ddwfr trosof, ac na lyngred y dyfnder fi: na chaued y pydew ynghauadh ei safn arnaf.
16 Clyw fi Arglwydd, canys da *yw* dy drugaredd: yn ôl lliawsdra dy dosturiaethau edrych arnaf.
17 Ac na chuddia dy wyneb oddi wrth dy was, canys *y mae* cyfyngder arnaf, brysia, gwrando fi.
18 Nesa at fy enaid, a gwared ef, achub fi o herwydd fy ngelynion.
19 Ti a adwenoist fy ngwarthrudd, a'm cywilydd, a'm gwradwydd: fy holl elynion *yfyd* ger dy fron di.
20 Gwarthrudd a dorrodd fy nghalon, yr ydwyf mewn gofid: a disgwiliais *am rai* † i drugario *wrthif*, ac nid oedd *neb*, ac am gyssurwyr, ac ni chefais *neb*.
21 Rhoddasant hefyd fustl yn fy mwyd, ac * am diodasant yn fy syched â finegr.
22 * Bydded eu bwrdd yn fagl ger eu bron, a'u llwyddiant yn drangwydd.
23 Tywyller eu llygaid fel na welont, a gwna iw lwynau grynu bob amser.
24 Tywallt dy ddig arnynt: a chyrhaedded llidiawgrwydd dy ddigofaint hwynt.
25 Bydded eu † preswylfod yn anghyfannedd, ac na fydded a drigo yn eu pebyll:
26 Canys erlidiasant yr hwn a darawsit ti, ac am ofid † y rhai a archollaist ti, y chwedleuant.
27 Dôd ti † anwiredd ar eu hanwireddi hwynt, ac na ddeelont i'th gyfiawnder di.
28 Deleer hwynt o lyfr y rhai byw: ac na scriffenner hwynt gyd â'r rhai cyfiawn.
29 Minnau, truan a gofidus ydwyf: † dy iechydwriaeth di ô Dduw, a'm derchafo

30 Molianmaf enw Duw a glos a mawrygaf ef mewn mawl.

31 A hyn ſydd gwell gan yr Arglwydd nag ych neu fustach cornigog, carnol.

32 Y trueniaid a lawenychant pan welant hyn: eich calon chwithau, y rhai a geiſiwch Dduw, a fydd byw.

33 Canys gwrendy'r Arglwydd ar dlodion, ac ni ddiſtyrra efe ei garcharorion.

34 Molocdd, a daiar, y mor a'r hyn oll a ymſuco yndo, molana ef.

35 Canys Duw a achub Sion, ac a adeilada ddinaſoedd Iuda, fel y trigont yno, ac y meddiannont hi.

36 A hiliogaeth ei weiſion a'i meddiannant hi a'r rhai a hoffant ei enw eſa breſwyliant yddi.

PSAL. LXX.

1 Dafydd yn ymbil â Duw am gyflym ddiwſtr yr annuwiol, a'i mawdd yr duwiol.

¶ I'r pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd i gofio.

O Dduw pryſura i'm gwaredu, bryſia Arglwydd i'm cymmorth.

2 Cywilyddier, a gwarthruddier y rhai a geiſiant fy enaid: troer yn ol hôl, a gwradwydder y rhai a ewyllyſiant ddrwg i mi.

3 Datroer yn llo gwobr am eu cywilydd, y rhai a ddywedant ha, ha.

4 Llawenyched, a gorfoledded ynot ti y rhai oll a'th geiſiant, a dyweded y rhai a garant dy iechydwriaeth yn waſtad, mawryger Duw.

5 Minnau *ydwyf* dlawd ac anghenus: ô Dduw bryſia attaf, fy nghymmorth a'm gwaredudd *ydwyt* ti, ô Arglwydd, na hir dria.

PSAL. LXXI. Bertnoi ſ. ſ. weddi.

1 *Dafydd mewn hyder ſydd, a phrawf o ffaſor Duw, yn gweddio troſto ei hun, ac yn trhyn gelynion ei enaid: 14 Yn addo tod yn diaunadal: 17 yn gweddio am nerth i barhau: 19 Yn mawhenna Duw, ac yn addaw gwneuthur hynny yn llawen.*

Y Not ti ô Arglwydd, y gobeithiais, na'm gwilyddier byth.

2 Achub fi, a gwared fi yn dy gyfiawnder: goſtwng dy gluſt attaf, ac achub fi.

3 Bydd i mi'n † drigfa gadarn, i ddyfod iddi bob amſer: gorchymmynaiſt fy achub, canys ti yw fy nghraig a'm hamddeffynfa.

4 Gwared fi ô fy Nuw, o law'r annuwiol, o law yr anghyfion, a'r trawſ.

5 Canys ti yw fy ngobaith, ô Arglwydd Duw, fy ymddiried o'm ieuengtid.

6 Wrthit ti i'm cynhaliwyd o'r bru, ti a'm tynneiſt o grôth fy mam: fy mawl *ſydd* yn waſtad am danat ti.

7 Oeddwn i lawer megis yn rhyfeddod: eithr tydi yw fy nghadarn noddfa.

8 Llanwer fy ngenau â'th ſoliant, ac â'th ogoniant beunydd.

9 Na fwrw fi ymmaith yn amſer henaint: na wrthet fi pan ballo fy nerth.

10 Canys fy ngelynion ſydd yn dywedyd i'm herbyn, a'r rhai a ddiſgwiliant am fy enaid, a gyd-ymgynghorant,

11 Gan ddywedyd, Duw a'i gwrthododd ef, erlidiwch, a deliwch ef: canys nid *oes* gwaredudd.

12 Ô Dduw, na fydd bell oddi wrthif, fy Nuw, bryſia i'm cymmorth.

13 Cywilyddier, a difether y rhai a wrthwynebant fy enaid; â gwarth ac â gwradwydd y gorchguddier y rhai a geiſiant ddrwg i mi.

14 Minnau a obeithiaf yn waſtad, ac a'th foliannaf di fwy-fwy.

15 Fy ngenau a fynega dy gyfiawnder, a'th iechydwriaeth beunydd: canys ni wn rifedi *amyn.*

16 Ymhadermid yr Arglwydd Dduw y creddaf, dy gyfiawnder di yn vnic a gofiaf fi.

17 O'm ieuengtid i'm dyſcaiſt ô Dduw, hyd yn hyn y mynegais dy ryfeddodau.

18 Na wrthod fi ychwaith, ô Dduw, † mewn henaint, a phen-llwydni, hyd oni fynegwyf dy † nerth i'r genhedlaeth *hon*, a'th gadernid i bob vn a ddelo.

19 Dy gyfiawnder hefyd ô Dduw, ſydd vchel, yr hwn a wnaethoſt *bethau* mawrion: pwy, ô Duw, *ſydd* debyg i ti?

20 Ti yr hwn a wnaethoſt i mi weled ami a blin gyfluddian, a'm bywhei dracheflo, ac a'm cyfodi dracheflo o orddyfnder y ddaiar.

21 Amlhei fy mawrhad, ac a'm cyſſuri oddi amgylch.

22 Minnau a'th foliannaf ar offeryn nabl, *ſef* dy wirioneddô fy Nuw: canaf it a'r delyn, ô Sanct Iſrael.

23 Fy ngwefuſau a fyddant hyfryd pan canwyf i ti, a'm henaid, yr hwn a waredaiſt.

24 Fy nhafod hefyd a draetha dy gyfiawnder beunydd, ô herwydd cywilyddiwyd, a gwradwyddwyd y rhai a geiſiant niwed i mi.

PSAL. LXXII.

1 *Dafydd, wrth weddio troſ Solomon, yn dangos daioni a gogoneiant ei deyrnas eſ yn y cyfiad, ond mewn gwirionedd, teyrnas Chriſt: 18 yn benbilhio Duw.*

Pſalm i Salemon.

O Dduw, dôd it'r brenin dy farnedigaethau: ac i fab y brenin dy gyfiawnder.

2 Efe a farn dy bobl mewn cyfiawnder: a'th druenjaid â barn.

3 Y mynyddoedd a ddygant heddwch i'r bobl a'r brymiau, trwy gyfiawnder.

4 Efe a farn druenjaid y bobl, efe a achub feibion yr anghenus: ac a ddryllia y gorthrymmydd.

5 Tra fyddo haul a lleuad i'th oſnant, yn oes oeſoedd.

6 Efe a ddeſcyn fel glaw ar † gnu gwlân, fel cawodydd yn dyſrhau y ddaiar.

7 Yn ei ddyddiau ef y bloſſena y cyfiawn, a amlder o heddwch fydd, † tra *fyddo* lleuad.

8 Ac efe a lywodraetha o lôr-lyd lôr, ac o afon hyd derfynau y ddaiar.

9 O'i flaen ef yr ymgrymma trigolion yr anialwch: a'i elynion a lyfiant y llwch.

10 Brenhinoedd Tarſis, a'r ynyſoedd, a dalant anrheg, brenhinoedd Sheba a Scba a dygant rodd.

11 Ie 'r holl frenhinoedd a ymgrymmant iddo: yr holl genhedloedd a'i gwaſanaethant ef.

12 Canys efe a wared yr anghenog pan weddio: y truan hefyd, a'r *hwn* ni *byddo* cynnorthwy iddo.

13 Efe a arbed y tlawd a'r rheidus: ac a achub eneidiau y rhai anghenus.

14 Efe a wared eu henaid oddi wrth dwyll, a thrawlder: a gwerthfawr fydd eu gwaed yn ei olwg ef.

15 Byw hefyd fydd efe, a rhoddir iddo o aur Seba: gweddiant hefyd troſto efe yn waſtad beunydd y clodforir ef.

16 Bydd dyrned o ŷd ar yr ddaiar, yn mben y mynyddoedd; ei ffrwyth a eſcwyd fel Libanus: a *bobl* y ddinas a flodeuant, fel gwellt y ddaiar.

17 Ei

17 Ei ewy fydd yn dragywydd, ei ewy i Bery tra ſyddo haul: ac ymlendithiant yndde yr holl genhedloedd a'i galwant yn wynfydedig.

18 Bendigedic *fyddo* yr Arglwydd Dduw, Duw Iſrael: yr hwn yn vnic ſydd yn gwneuthur rhyfeddodau.

19 Bendigedic hefyd *fyddo* ei enw gogoneddus ef yn dragywydd: a'r holl ddaiar a lanwer o'i ogoniant, Amen, ac Amen.

Gorphen gwyddlien Dafydd ſab Ieſſe.

PSAL. LXXIII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Prophwyd wedi gwiſod rhyw breſedigaeth, a'r yr achlyſur hwnnw, yn dangos fwy ddiliant yr eurb: 13 a'r briw a gafodd ef wrth hynny, ſef anymddiried. 15 Ei orfodaeth, ſef gwybod amcan Duw, yn diſotha yr annuwiol, ac yn cynnal y cyfiawn.*

¶ Pſalm i Aſaph.

YN ddiau da *yw* Duw i Iſrael: *ſef* i'r rhai glân o galon.

2 Minnau, braidd na lithrodd fy nhraed, prin na thrippiodd fy ngherddediad.

3 *Canys cenfigennais wrth y rhai ynfyd, pan welais lwyddiant y rhai annuwiol.

4 Canys nid oes rhwymau yn eu marwolaeth, eithr cryſder *ſydd* † helni.

5 Nid *ydynt* mewn blinder *fel* dynion eraill, ac ni ddiolediir arnynt hwy gyd â dynion eraill.

6 Am hyny y cadwynodd balchder *hwynt*, *ac* y gwiſc trawſder am danynt *fel* dilledyn.

7 Eu llygaid a ſaif allan gan fraſder: a aethant tros feddwl calon *o gyfoeth.*

8 Y maent wedi llygru, yn chwedleu yn ddrygionus am drawſder, yn dywedyd yn uchel.

9 Goſodaſant eu genau yn erbyn y nefoedd: a'i tafod a gerdd trwy'r ddaiar.

10 Am hyny y dychwel ei bobl ef ymma, ac y gweſcir iddynt ddwfr *pobl* lawn.

11 Dywedant hefyd: pa fodd y gwyr Duw? a oes gwybodaeth gan y Goruchaf?

12 Wele, dymma y rhai annuwiol, a'r rhai ſydd lwyddiannus yn y byd: *ac* a amlhaſant olud.

13 Diau *mai* yn ofer y glanhèais fy nghalon, ac y golchais fy nwylo mewn diniweidrwydd.

14 Canys ar hyd y dydd i'm maeddwyd, fy ngherydd *a ddanai* bob boreu.

15 Os dywedwn, mynegaf fel hyn, wele *â* chenhedlaeth dy blant di y gwnawn gam.

16 Pan amcenais wybod hyn, blin *oedd* hyny yn fy ngolwg i.

17 Hyd onid euthum i gyflegr Duw: yna y deallais eu diwedd hwynt.

18 Diau oſod o honot *hwynt*, mewn llithrigfa, a chwympo o honot hwynt i ddiniſtr.

19 Morr ddiſymwth yr aethant yn anghyfannedd: pallâſant, a darfuant gan oſn.

20 Fel breuddwyd wrth ddihuno *vw*, felly ô Arglwydd, pan ddeffroech y dirmygi eu gwedd hwynt.

21 Fel hyn y goſodiodd fy nghalon: ac i'm pigwyd yn fy arennau.

22 Mor ynfyd *oeddwn*, ac heb ſybed: anifail oeddwn † o'th flaen di.

23 Etto yr *ydwyf* yn waſtad gyd â thi: ymaflaiſt yn fy llaw ddehau.

24 A'th gyngor i'm harweini: ac wedi *hynny* i'm cymmeri i ogoniant.

25 Pwy *ſydd* gennifi yn y nefoedd *ond tydi*? ac ni ewyllyſiais ar y ddaiar *neb* gyd â thydi.

26 Pallodd fy nghnawd a'm calon: ond † nerth fy nghalon a'm rhan, *yw* Duw yn dragywydd.

27 Canys wele eiſcithir y rhai a bellhânt oddi wrthit: i torriaſt ymaith bôb vn a buteinio oddi wrthit.

28 Minnau, neſſau *ac* Duw *ſydd* dda i mi, yn yr Arglwydd Dduw y goſodais fy ngobaith, i dreuthu dy holl weithredoedd.

PSAL. LXXIIII.

1 *Y prophwyd yn cwyno anrhaithio y Cyſſegr: 10 Yn erfyn cymmorth gan Dduw, wrth y ſyried ei allu, 18 a'i elynion callinni, a'i blant, ei gyſammod.*

¶ Maſchil i Aſaph.

PAham Dduw i'n bwriaiſt heibio yn dragywydd, *ac* y myga dy ddigoſaint yn erbyn defaid dy borfa?

2 Coſia dy gynnulleidfa *yr hon* a brynaiſt gynt, *a* llwyth dy etifeddiaeth *yr hwn* a waredaiſt: mynydd Sion hwn, y preſwyli yoddo.

3 Dercha dy draed at anrhaith dragywyddol: *ſef* at yr holl ddrwg a wnaeth y gelyn yn y Cyſſegr.

4 Dy elynion a ruaſant ynghanol dy gynnulleidfaoedd: goſodaſant eu baneraū yn arwyddion.

5 Hyned oedd gwr, ſel y codaſai fwyill mewn dyryſ-goed.

6 Ond yn awr y maent yn dryllio ei cherfiadau ar vnwaith, â bwyill ac â morthwyliou.

7 Bwriaſant dy gyſſegroedd yn tân, byd lawr yr halogaſant breſwylfa dy enw.

8 Dywedaſant yn eu calonau, cyd † anrheithiwn hwynt; lloſcaſant holl ſynagogau Duw yn y tir.

9 Ni welwn ein harwyddion, nid *oes* brophwyd mwy, nid oes gennym a wyr pa hŷd.

10 Pa hŷd Dduw, y gwarthrudda'r gwrthwyneb-wr? a gabla'r gelyn dy enw yn dragywydd?

11 Pa ham y tynni yn ei ôl dy law, *ſef* dy ddehau-law? tynn hi allan o ganol dy fonwes;

12 Canys Duw *yw* fy Mrenin o'r dechreuad; gwneuthur-wr iechydwriaeth o fewn y tîr.

13 Ti yn dy nerth a † berthaiſt y môr, drylliaiſt bennau ‖ dreigiau yn y dyfroedd.

14 Tî a ddrylliaiſt ben Liſiathan, thoddaiſt ef yn fwyd i'r bobl *yn* yr anialwch.

15 Tî *a hollcaiſt y ffynnon, a'r afon, ti a ddiyſpyddaiſt afonydd cryfion.

16 Y dydd *ſydd* eiddo ti, y nos hefyd *ſydd* eiddo ti: ti a baratoaiſt oleuni, a haul.

17 Tî a oſodaiſt holl derfynau 'r ddaiar; † ti a luniaiſt hâf, a gaeaf.

18 Cofia hyn, i'r gelyn gablu, ô Arglwydd, ac i'r bobl ynfyd ddifenwi dy enw.

19 Na ddyro enaid dy durtur i gynnulleidfa y *gelynion*, nac anghofia gynnulleidfa dy dreuliaid byth.

20 Edrych ar y cyfammod, canys llawn yw tywyll-leoedd y ddaiar o driganman trawſter.

21 Na *ddychweled* y ‖ clawd yn wradwyddus, molianned y truan, a'r anghenus dy enw.

22 Cyfod ô Dduw, dadleu dy ddadl, cofia dy wradwydd gan yr ynfyd beunydd.

23 Nac anghofia lais dy elynion: dadwrdd y rhai a gyfodant i'th erbyn, ſydd yn driugo yn waſtadol.

PSAL. LXXV. *Bornual weddi.*

1 *Y prophwyd yn moliannu Duw, 2 yn addaw barnu yn gyfiawn, 4 yn ceryddu'r beilchion, trwy yſtyried rhaghuniaeth Duw; 5 yn moliannu Duw, ac yn addaw gwneuthur cyfiawnder.*

¶ Yr

¶ Neu, Na ddifetha.

¶ Neu, gymmerwch ar ei ffordd, &c.

† Hebr. cnaiadwch

¶ I'r pen-cerdd, ¶ Al-tasthith. Psalm neu gan i Asaph.

CLodforwn dydi ô Dduw, clodforwn, canys agos yw dy enw: dy ryfeddodau a fynegant hynny.

2 Pan ddarbyniwyf y gynnulleidfa, mi a farnaf yn vniawn.

3 Ymddatodwyd y ddaiar, a'i holl drigolion: myfi fydd yn cynnal ei cholofnau. Selah.

4 Dywedais wrth y rhai ynfyd, nac ynfydwch: ac wrth y rhai annuwiol, na dderchefwch eich corn.

5 Na ddercheſwch eich corn yn vchel, na ddywedwch yn war-dyth.

6 Canys nid o'r dwyrain, nac o'r gorllewin, nac o'r † delau, y daw goruchafiaeth.

7 Ond Duw ſydd yn barnu, efe a ostwng y naill, ac a gyfyd y llall,

8 O blegid y mae phiol yn llaw 'r Arglwydd, a'r gwin ſydd gôch, yn llawn cymmyſc, ac efe a dywallto o hwnnw: eto holl annuwiolion y tîr a wascant, ac a yfant ei waelodion.

9 Minneu a fynegaf yn dragywydd, ac a ganaf i Dduw Iacob.

10 Torraf hefyd holl gyrn y rhai annuwiol, a chyrn y rhai cyſnawn a dderchefir.

PSAL. LXXVI.

1 *Datcan mawrhydi Duw yn ei Eglwys.* 11 *Cynghor iw masnachu ef yn barchedig.*

¶ I'r pen-cerdd ar Neginoth. Psalm neu gân i Asaph.

HYnod yw Duw yn Iuda, mawr yw ei enw ef yn Iſrael.

2 Ei babell hefyd ſydd yn Salem, a'i drigfa yn Sion.

3 Yna y torrodd efe ſaethau y bŵa, y tarian, y cleddyf hefyd a'r frwydr. Selah.

4 Gogoneddusach wyt, a chadarnach nâ mynyddoedd yr yſpail.

5 Yſpeiliwyd y cedyrn galon, hunaſant eu hûn; a'r holl wŷr o nerth ni chawſant eu dwylo.

6 Gan dy geryydd di ô Dduw Iacob, y rhoed y cerbyd a'r march i gyſcu.

7 Tydi, tydi wyt ofnadwy, a phwy a ſaif o'th flaen, pan ynno dy ddigter?

8 O'r nefoedd y peraiſt glywed barn, ofnodd, a goſtegodd y ddaiar.

9 Pan gyfododd Duw i farn, i achub holl rai llèddnais y tîr. Selah.

10 Diau, cynddaredd dyn a'th folianna di, gweddill cynddaredd a waheddi.

11 Addunewch, a thelwch i'r Arglwydd eich Duw; y rhai oll ydynt o'i amgylch ef, dygant anrheg i'r † ofnadwy.

† Hebr. eſu.

12 Efe a dyr ymmaith yſpryd tywyſogion, y mae yn ofnadwy i frenhinoedd y ddaiar.

PSAL. LXXVII.

1 *Y Pſalmwadd yn dangos pa ymdrech creulon a fuaſai rhyngtho ac anobaith,* 10 *a'r orucheſtaeth a gaſodd, wrth yſtyried mawr a graſuſol weithredoedd Duw.*

¶ I'r pencerdd i Iedithun: Psalm i Asaph.

Am llef y gwaeddais ar Dduw: am llef ar Dduw, ac efe a'm gwrandawodd.

2 Yn nydd fy phrallod y ceiſiais yr Arglwydd: fy † archoll a redodd liw nôs, ac ni pheidiodd: fy enaid a wrthododd ei ddiddanu.

3 Coſnis Duw, ac a'm cythryblwyd, cwynais a therfyſcwyd fy yſpryd. Selah.

4 Deliaiſt fy llygaid yn neſtio, ſymmodd a naf, fel na allaf leſaru.

5 Yſtyriais y dyddiau gynt, blynyddoedd yr hen oeſoedd.

6 Coſnis yr pdwyf fy nghân y nôs, yr ydwyf yn ymddiddan â m calon: fy yſpryd ſydd yn chwilio yn ddyfal.

7 Ai yn dragywydd y bwrw 'r Arglwydd heibio! ac oni bydd efe boſlon mwy?

8 A ddarfu ei drugaredd ef tros byth? a balla ei addewid ef yn oes oeſoedd?

9 A anghofiodd Duw drugarhau? a gaeydd efe ei drugareddau mewn ſoriant? Selah.

10 A dywedais, dymma fy ngwendid, eithr cofiaf flynyddoedd deheu-law y Goruchaf.

11 Cofiaf weithredoedd yr Arglwydd; ie cofiaf dy wrthion gynt.

12 Myfyriaf hefyd ar dy holl waith: ac am dy weithredoedd y chwedleuaf.

13 Dy ffordd ô Dduw, ydd yn y cyſſegr: pa dduw mor fawr a'n Duw ni?

14 Tì yw y Duw ſydd yn gwaeithur rhyfeddodau, dangoſaiſt dy nerth ym myſc y bobloedd.

15 Gwaredaiſt â'th fraich dy bobl, meibion Iacob, a Ioſeph. Selah.

16 Y dyfroedd a'th welſant o Dduw, y dyfroedd a'th welſant; hwy a ofnaſant; y dyfnderau hefyd a gynhyrfwyd.

17 Y cwmwlau a † dywalltaſant ddwfr, yr wybrennau a roddaſant dwrw: ſ dy ſaethau hefyd a gerddaſant.

18 Twrf dy daran a glywyd o amgylch; mellt a oleuaſant y byd: cyſtodd, a chrynodd y ddaiar.

19 Dy ffordd ydd yn y môr, a'th lwybrau yn y dyfroedd mawrion: ac nid adweinir dy ôl.

20 * Tywyſaiſt dy bobl fel defaid, drwy law Moſes, ac Aaron.

PSALM. LXXVIII. *Prydnhawnol weddi.*

1 *Cynnor i ddyſcu ac i bregethu cyſnlltiau Duw.* 9 *Hiſtori digoſtlmi Duw yn erbyn yr anyſtyddawy, a'r anaſſydd* 67 *Wedi hwnw hanes Iſraeliaid, y mae Duw yn dewis Iuda, Sion, a Dafydd.*

¶ Maſchil i Aſaph.

GWrando ſy nghyſraith fy mhobl, goſtyngwch eich cluſt at eiriau fy ngenau.

2 * Agoraf fy ngenau mewn diharheb, traethaf ddammegion o'r cynfyd;

3 Y rhai a glywſom, ac a wybuom, ac a fynegodd ein tadau i ni.

4 Ni chelwn rhag eu meibion, gan fynegi i'r oes a ddêl foliant yr Arglwydd a'i nerth, a'i ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe.

5 Canys efe a ſicrhaodd dyſtiolaeth yn Iacob, ac a oſododd gyfraith yn Iſrael: y rhai a orchymynodd efe i'n tadau * eu dyſcu iw plant.

6 Fel y gwybyddei 'r oes a ddêl, ſef y plant a enid, a phan gyfodent, y mynegent hwy iw plant hwythau.

7 Fel y goſodent eu gobaith ar Dduw, heb anghofio gweithredoedd Duw, eithr cadw ei orchymynion ef.

8 Ac na byddent fel eu tadau yn genhedlaeth gyndyn, a gwrthryſelgar, yn genhedlaeth ni † oſododd ei chalon yn vniawn, ac nid yw ei hyſpryd ffyddlon gyda Duw.

9 Meibion Ephraim yn arfog, ac yn ſaethu â bŵa, a droſant en cefnau yn nydd y frwydr.

10 Ni chadwaſant gyfammod Duw, eithr gwrthodaſant rodio yn ei gyfraith ef.

11 Ac anghofiaſant ei weithredoedd, a'i ryfeddodau, y rhai a ddangoſaſei efe iddynt.

31 Eſe a wnaethei wrthiau o ſhaen eu tadau hwynt yn nhir yr Aipht, yn maes Zoan.

32 *Eſe a barhoddd y môr, ac a'i peith â hwynt drwodd; gwnaeth hefyd i'r dwfr ſefyll fel pen-twr.

33 *Y dydd hefyd y tywyſodd eſe hwynt â chwmwl, ac ar hyd y nos â goleuni tân.

34 *Eſe a holkoddd y creigiau yn yr anialwch, a rhoddes ddiod oddi yno megis o ddyfnderau dirfawr:

35 Canys eſe a ddug ffrydiau allan o'r craig, ac a dynoddd i lawr megis afonydd o ddyfroedd.

36 Er hynny chwanegaſant etto bechu yn erbyn eſ, gan ddigio y Goruchaf yn y diſerthwch:

37 A chemptiaſant Dduw yn eu calon, gan ofyn bwyd wrth eu blŷs.

38 * Llefaraſant hefyd yn erbyn Duw, dywedaſant, a ddichon Duw † arlwyo bwrdd yn yr anialwch?

39 *Wele, eſe a darawoddd y graig, fel y piſtyllodd dwfr, ac y llifodd afonydd; a ddichon eſe roddi bara hefyd? a ddarpara eſe gig i'w bobl?

40 Am hynny y clybu'r Arglwyddd, ac y digiodd, athia a enynnoddd yn erbyn Iacob, a digoſaint hefyd a gynnoddd yn erbyn Iſrael.

41 Am na chredent yn Nuw, ac na obeithient yn ei lechyduriaeth eſ.

42 Er iddo eſ orchymyn i'r wybrenau oddi vchod, ac egoryd dryſau y neſoedd:

43 A glawio *Manna arnynt iw ſwytta: a rhoddi iddynt ŷd y neſoedd:

44 *‖ Dyna ſwper taodd fara angelion, anſonodd iddynt ſwyd yn ddigonol.

45 Gyrroddd y dwyrein wynt yn y neſoedd: ac yn ei nerth y dûg eſe ddeheuwynt.

46 Glawioddd hefyd gîg arnynt, fel llwch: ac adar aſcelloc fel tywod y môr.

47 Ac a wnaeth *iddynt* gwympo o fewn eu gwerſyll, o amgylch eu preſſwylfeydd.

48 Felly y bwyttaſant, ac y llwyr ddiwallwyd hwynt, ac eſe a barodd eu dymuniad iddynt.

49 Ni omeddwyd hwynt o'r hyn a flyſiaſant, *er hynny* *tra yr ydoedd eu bwyd yn eu ſafnau,

50 Diglloneddd Duw a gynnenoddd yn eu herbyn hwynt, ac a laddodd y rhai braſaf o honynt, ac a ‖ gwympodd ‖ etholedigion Iſrael:

51 Er hyn oll pechaſant etto, ac ni chredaſant *iw* ryfeddodau eſ.

52 Am hynny y treuliodd eſe eu dyddiau hwynt mewn oſtredd, a'i blynyddoedd mewn dychryn.

53 Pan ladde eſe hwynt, hwy a'i ceiſient eſ, ac â ddychwelent, ac a geiſient Dduw yn foreu:

54 Cofient hefyd mai Duw *oedd* eu craig, ac mai y Goruchaf Dduw *oedd* eu gwaredwr.

55 Er hynny, rhagrithio yr oeddynt iddo eſ â'i genau, a dywedyd celwydd wrtho a'i tafod:

56 A'i calon heb *ſod* yn vniawn gyd ag eſ, na'i bod yn ffyddlon yn ei gyfammod eſ.

57 Er hynny eſe yn drugarog a faddenodd *eu* hanwireddd, ac ni ddiſethodd *hwynt*: ie trôdd ymaith ei ddigoſaint yn fynych, ac ni chyffrôdd ei holl lid.

58 Canys eſe a gofiei mai cnawd oeddynt, *a* gwynt yn myned, ac heb ddychwelyd.

59 Pa fawl gwaith y ‖ digiaſant eſ yn yr anialwch, ac y gofidiaſant eſ yn y diſtaethwch?

60 Ie trioſant, a phroſiaſant Dduw, ac a ſoſdaſant Sanct yr Iſrael.

61 Ni chofiaſant ei law eſ, na'r dydd y gwaredodd efe hwynt oddi wrth ‖ y gelyn,

62 Fel y goſodaſei eſe ei arwyddion yn yr Aipht, a'i ryfeddodau yn maes Zoan:

63 *Ac y troeſei eu hafonydd yn waed: ac ni fedrent ſel na allent yfed.

64 *Anſonodd gymyſcobla yn eu plith, yr hon a'i diſſodd hwynt: a llyffaint iw diſetha.

65 *Ac eſe a roddodd eu cnwd hwynt i'r lindys, a'i llafur i'r locuſt.

66 *‖ Deſtrywiodd eu gwin-wŷdd â chenllyſc, a'i Sycomor-wŷdd â ‖ rhew.

67 *Rhoddodd hefyd eu hanifeiliaid i'r cenllyſc, a'i golud i'r mellt.

68 † Rhoddodd hefyd eu hanifeiliaid i'r cenllyſc, a'i golud i'r mellt.

69 Anſonodd arnynt gnddaredd ei lid, llidiawgrwydd, a digter, a chyfyngder, trwy anſon angelion drwg.

70 Cymmhwyſodd ffordd i w ddigoſaint, nid attaliodd eu henaid oddi wrth angeu: ond eu ‖ bywyd a roddodd eſe i'r haint.

71 *Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn yr Aipht, ſef blaenion eu nerth hwynt ym mhebyll Ham.

72 Ond eſe a yrrodd ei bobl ei hun fel defaid, ac a'i harweiniodd hwynt fel praidd yn yr anialwch.

73 Tywyſodd hwynt hefyd yn ddiogel, fel nad ofnaſant: *a'r môr a orchgaddiodd en gelynion hwynt.

74 Hwythau a ddug eſe i oror ei ſanctteiddrwydd: i'r mynydd hwn a ennillodd ei ddeheulaw eſ.

75 Ac *eſe a yrrodd allan y cenhedloedd o'i blaen hwynt, ac a rannodd iddynt etifeddiaeth wrth linyn, ac a wnaeth i lwythau Iſrael drigo yn eu pebyll hwynt.

76 Er hynny temptiaſant a digiaſant Dduw goruchaf, ac ni chadwaſant ei dyſtiolaethau:

77 Eithr ciliaſant a bnant anffyddlon fel eu tadau; troeſant fel bŵa twyllodrus.

78 *Digiaſant ef hefyd â'i hachel-fannau: a gyraſant eiddigedd arno â'i cerfiedig ddelwau.

79 Clybu Duw *hyn*, ac a ddigiodd, ac a ffieiddiodd Iſrael yn ddirfawr.

80 *Fel y gadawodd ef dabernacl Siloh, y babell a oſodaſei eſe ym myſc dynion:

81 Ac y rhoddodd ei nerth mewn caethiwed, a'i brydferthwch yn llaw'r gelyn.

82 Rhoddes hefyd ei bobl i'r cleddyf, a digiodd wrth ei etifeddiaeth.

83 Tân a yſſodd eu gwyr ieuſinge, a'i morwynion ni † phriodwyd.

84 Eu hoffeiriaid a laddwyd â'r cleddyf, a'i gwragedd gweddwon nid ‖ alaſant.

85 Yna y deffrôdd yr Arglwydd fel *un* o gyſcu: fel cadarn yn bloeddio gwedi gwin.

86 Ac eſe a darawodd ei elynion o'r tu ôl: rhoddes iddynt warth tragywyddol.

87 Gwrthododdd hefyd babell Ioſeph, ac ni etholodd lwyth Ephraim:

88 Ond eſe a etholodd lwyth Iuda, mynydd Sion, yr hwn a hoffodd.

89 Ac a adeiladodd ei gyſſegr fel *ſŷs* vchel: fel y ddaiar, yr hon a ſeiliodd eſe yn dragywyddd.

90 *Etholodd hefyd Ddafydd ei was, ac a'i cymmerth o gorlannau y defaid.

91 *Oddi ar ôl *y defaid* cyfebron, y daeth ag ef i borthi Iacob ei bobl, ac Iſrael ei etifeddiaeth.

92 Yntef a'i porthodd hwynt yn ôl perffeithrwydd ei galon, ac a'i trinoddd wrth gyfarwyddyd ei ddwylo.

PSAL. LXXIX. } *Borreal weddi.*

1 *Y Pſalmwdd yn cwyno diſrod Ieruſalem, 8 yn gweddio am ymwared, 13 ac yn addo diolch.*

¶ Psalm I Asaph.

YCenhedloedd, ô Dduw, a ddaethant i'th etifeddiaeth, halogasant dy Deml sanctaidd; gosodasant Ierusalem yn garneddau.

2 Rhoddasant geluedd dy weision yn fwyd i adar y nefoedd, a chig dy seinct i fwyst-filod y ddaiar.

3 Tywallasant eu gwaed fel dwfr o amgylch Ierusalem, ac nid oedd a'i claddei.

a Psal. 44.14. 4 a Yr ydym ni yn warthruddd i'n cymmydogion, dirmyg a gwatwargedd i'r rhai sydd o'n hamgylch.

b Psal. 89.46. c Ier.10. 25. 5 b Pa hŷd Arglwydd, a ddigi di'n dragywydd? a lysc dy eiddigedd di fel tân?

6 c Tywallt dy lid ar y cenhedloedd ni'th adnabuant: ac ar y teyrnasoedd ni alwasant ar dy enw.

7 Canys yssasant Iacob, ac a wnaethant ei bresswylfa yn anghyssanedd.

d Esay.64 9. 8 d Na chofia'r anwireddau gynt i'n herbyn brysia, rhacflaened dy dostur drugareddau ni: canys lleſc iawn i'n gwnaethpwyd.

9 Cynnorthwya ni, ô Dduw ein iechydwriaeth, er mwyn gogoniant dy enw: gwared ni hefyd, a thrugarha wrth ein pechodau, er mwyn dy enw.

10 Pa ham y dywed y cenhedloedd, pa le y mae eu Duw hwynt? bydded hyſpys ym mhlith y cenhedloedd yn ein golwg ni, wrth ddial gwaed dy weision, yr hwn a dywallwyd.

e Hebr. fraich. 11 Deued vchenaid y carcharorion ger dy fron, yn ôl mawredd dy e nerth: cadw blant marwolaeth.

12 A thâl i'n cymmydogion ar y seithfed iw monwes eu cabledd, drwy'r hon i'th gablasant di, ô Arglwydd.

13 A minnau dy bobl, a defaid dy borfa, a'th foliannwn di yn dragywydd: dadcanwn dy foliant o genhedlaeth i genhedlaeth.

PSAL LXXX.

1 *Dafydd yn ei wedd yn cwyno trueni yr Eglwys.* 8 *Daioni Duw o'r blaen, yn troi yn farnedigaeth.* 14 *Y mae yn gweddio dros yr vn wared.*

¶ I'r pen-cerdd ar Soſhannim Eduth, Psalm i Asaph.

GWrando ô fugail Israel, yr hwn wyt yn arwain Ioseph fel praidd: ymddiſcleiria yr hwn wyt yn eiſtedd rhwng y Cerubiaid.

2 Cyſod dy nerth o flaen Ephraim, a Beniamin, a Manaſſeh, a thyred yn iechydwriaeth i ni.

3 Dychwel ni ô Dduw, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

f Hebr. meyzi. 4 O Arglwydd Dduw f'r lluoedd, pa hŷd y ſſorri wrth weddi dy bobl?

5 Porthaiſt hwynt â bara dagrau, a diodaiſt hwynt â dagrau *wrth* feſur mawr.

6 Gosodaiſt ni yn gynnen i'n cymmydogion, a'n gelynion a'n gwatwarent yn eu myſc eu hun.

7 O Duw'r lluoedd dychwel ni, a llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

8 Mudaiſt win-wydden o'r Aipht, bwriaiſt y cenhedloedd allan, a phlennaiſt hi.

9 Arloeſaiſt o'i blaen, a pheraiſt iw gwraidd wreiddio, a hi a lanwodd y tîr.

10 Caddiwyd y mynyddoedd gan ei chyſcod? a'i changhennau *oedd fel* cedr-wŷdd ŧ rhagorol.

g Hebr. Duw. 11 Hi a eſtynnodd ei changau hyd y môr, a'i blagur hyd yr afon.

12 Pa ham y rhwygaiſt ei chaeau, fely tynno pawb a elo heibio *ar hŷd y* ſſordd *ei grawn hi?*

13 Y baedd o'r coed a'i tarria, a bwyſt-fil y maes fi pawr.

14 O Dduw f'r lluoedd, dychwel attolwg: edrych o'r nefoedd a chaſfydda cymwel a'r winwydden hon;

15 A'r winllan a blannodd dy ddeheulaw, ac a'r planhigyn a gadarnheiſt i ti dy hun.

16 Lloſcwyd hi â thân, torrwyd hi i lawr: gan gerydd dy wyneb y diſethir hwynt.

17 Bydded dy law dros ŵr dy ddeheu-law: a thros fab dyn *yr hwn* a gadarnheiſt i ti dy hun.

18 Felly ni chiliwn yn ôl oddi wrthit ti; bywhâ ni, ac ni a alwn ar dy enw.

19 O Arglwydd Dduw f'r lluoedd, dychwel ni: llewyrcha dy wyneb, ac ni a achubir.

PSAL. LXXXI.

1 *Y mae yn annog i roi cyhoeddi diolch i Dduw,* 4 *Bod Duw yn goſyn hynny o ddyled, oblegid ei ddoniau.* 8 *Duw wrth annog i vſſuddiad, yn cwyno rhag eu hanufuddiad hwy, yr hon ſy wedi'i chosmi.*

¶ I'r pen-cerdd ar Gittith, Psalm i Asaph.

CEnwch yn llafar i Dduw ein cadernid: canwch yn llawen i Dduw Iacob.

2 Cymmerwch pſalm, a tambwrin dympan, y delyn fwyn, a'r nabl.

3 Vdcenwch vdcorn ar y lloer newydd, ar yr amſer nodedic, yn nydd ein hymhelŷd.

4 Canys deddf *yw* hyn i Israel, a deſod i Dduw Iacob.

5 Efe a'i goſododd yn deſtiolaeth yn Ioſeph: pan aeth efe allan ŧ trwy dîr yr Aipht, lle y clywais iaith ni ddeallwn.

6 Tynnais ei yſcwydd oddi wrth y baich: ei ddwylo a ymadawſant â'r crochanau.

7 Mewn cyſyngder y gelwaiſt, ac mi a'th waredaiſt gwrandewais di yn nirgelwch y dâran, profais di wrth ddyfroedd * ¶ Meribah. *Selah.*

8 Clyw ſy mhobl, a mi a dyſtiolaethaf i ti Iſrael: os gwrandewi arnaf,

9 Na fydded ynot Dduw arall, ac na ymgrymma i Dduw dieithr.

10 Myfi f'r Arglwydd dy Dduw, *yw* f'r hwn a'th ddûg di allan o dîr yr Aipht: lleda dy ſafn, a mi a'i llanwaf.

11 Ond ni wrandawai fy mhobl ar fy lleſc, ac Iſrael ni'm mynnai.

12 * Yna y gollyngais hwynt ymhyndyrwydd eu calon, aethant wrth eu cyngor eu hunain.

13 Oh na wrandawſei fy mhobl arnaf: na rodiaſai Iſrael yn fy ffyrdd.

14 Buan y goſtyngaſwn eu gelynion: ac y troiwn fy llaw'n erbyn eu gwrthwynebwŷr.

15 Caſeion yr Arglwydd a ymmeraſant ag ef: ond ymoſtwng iddo ef, a'i hamſer hwythau fuaſai dragywydd.

16 Bwydaſai hwynt hefyd â braſder gwenith: ac â mêl o'r graig i'th ddiwallaſwn.

PSAL. LXXXII. } *Pryddnawnol.* } *weddi.*

1 *Dafydd wedi cynghori y barnwyr, a'i cheryddu eu beſcenluſtra hwy, a'u hyſbyſu er Duw farn.*

¶ Pſalm i Asaph.

DUW ſydd yn ſefyll yngynnulleidfa y gallucg: ym mhlith y duwiau y barn efe.

2 Pa hŷd y bernwch ar gam ac y derbyniwch, * wyneb y rhai annuwiol? *Selah.*

3 ‖ Bernwch y tlawd a'r ymddifad, cyſiawnhewch y cyſtuddiedig a'r rheidus.

4 Gwaredwch

4 * Gwaredwch y tlawd a'r anghenus: achubwch eneidiau plant anghenion, a thorrwch lawr y gorthrymwr.

5 Ni wyddant, ac ni ddeallant, mewn tywyllwch yr ydynt: holl ſylfaenau y ddaear a ſymmudwyd allan.

6 Myfi a ddywedais, * duwiau ydych chwi, a meibion y Goruchaf ydych chwi oll.

7 Eithr byddwch feirw fel dynion, ac fel un o'r tywyſogion y ſyrthiwch.

8 Cyſod ô Dduw, barna'r ddaiar, canys ti a etifeddi'r holl genhedloedd.

PSAL. LXXXIII.

1 Achwyn wrth Dduw rhag brad y gelyn. 9 Gweddi yn erbyn y rhai ſy yn gorthrymmu yr Eglwys.

¶ Cân neu Pſalm i Aſaph.

O Dduw na oſtega, na thaw, ac na ſyfod lonydd, ô Dduw.

2 Canys welerydd elynion ſydd yn terfyſcu, a'th gaſtion yn cyfodi eu pennau.

3 Ymgynrwiochaſant yn ddichellgar yn erbyn dy bobl, ac ymgynghoraſant yn erbyn dy rai dirgel di.

4 Dywedaſant, deuwch, a diſetheuwn hwynt, fel na byddont yn genhedl, ac na chofier enw Iſrael mwyach.

5 Canys ymgynghoraſant yn † yn-fryd, ac ymunethant i'th erbyn.

6 Pebyll Edom, a'r Iſmaeliaid, y Moabiaid, a'r Hagariaid.

7 Gebal, ac Ammon, ac Amalec, y Philiſtiaid, gyd â phreſwylwyr Tyrus.

8 Aſſur hefyd a ymgwplyſodd a hwynt, buant frâich i blant Lot. *Selah.*

9 * Gwna di iddynt fel i Midian, megis i * Siſera, megis i Iabin, wrth afon Ciſon.

10 Yn Endor y diſetheuwyd hwynt, aethant yn dail i'r ddaiar.

11 Gwna en penduſogion fel * Oreb, ac fel Zeeb, a'i holl dywyſogion fel Zebah, ac fel Salmunah.

12 Y rhai a ddywedaſant, cymmerwn i ni gyſanneddau Duw yn meddiannu.

13 Goſot hwynt, ô fy Nuw, fel olwyn; fel ſoſ o flaen y gwynt.

14 Fel y llyſg tân goed, ac fel y goddeithia fflam fynyddoedd:

15 Felly erlit ti hwynt â'th demheſtl, a dychryna hwynt â'th gorwynt.

16 Llanw en hwynebau â gwarth, fel y ceiſſont dy enw, ô Arglwydd.

17 Cywilyddier, a thralloder hwynt yn dragywydd: ie gwradwydder, a diſether hwynt.

18 Fel y gwypont mai tydi, yr hyn yn unic wyt Iehova wrth dy enw, wyt Oruchaf ar yr holl ddaiar.

PSAL. LXXXIIII.

1 Dafydd yn hiraetha am gyſundeb y Cyſegr, 4 ac yn dangos mor ddedwydd yw y rhai ſy yn aros ynddo; 8 Ac yn gweddio ar gael o bono yntau fynd yno drachefn.

¶ I'r pen-cerdd, ar Gittith, Pſalm i feibion Corah.

MOr hawddgar yw dy bebyll di, ô Arglwydd y lluoedd!

2 Fy enaid a hiraetha, ie ac a flyſia am gyntedda'r Arglwydd: fy nghalon, a'm cnawd a waeddaut am y Duw byw.

3 Aderyn y tô hefyd a gaſodd dŷ, a'r wennol nyth iddi, lle y geſyd ei chywion; ſef dy allorau di, ô Arglwydd y lluoedd, fy Mrenin a'm Duw.

4 Gwyn ſyd yn dŷ yn y maent ei gadernid ynot, eto ffyrdd yn eu calon.

5 Y rhai yn myned trwy ddyffryn † Baca, a'i gwnaint yn ffynnon, a'r glaw a † leinw y llynnau.

6 Ant o † nerth i nerth: ymddengys pob un gerbron Duw yn Sion.

7 O Arglwydd Dduw'r lluoedd, clyw fy ngweddi: gwrando, ô Dduw Iacob. *Selah.*

8 O Dduw ein tarian, gwel, ac edrych ar wyneb dy eneiniog.

9 Canys gwell yw diwrnod yn dy gyntedda di nâ mil: dewiſwn † gadw drws yn nhŷ fy Nuw, no aros trigo yn-mhebyll annuwioldeb.

10 Canys haul a tharian yw'r Arglwydd Dduw: yr Arglwydd a rydd râs a gogoniant: ni attal efe ddim daioni oddi wrth * y rhai a rodiant yn berffaith.

11 O Arglwydd y lluoedd, gwyn ſyd y dyn a ymddyried ynot.

PSAL. LXXXV.

1 Dafydd wedi profi trugaredd Duw o'r blaen, yn gweddio ar iddynt barhau. 8 ac o hyder ar ddaioni Duw, yn addo diſgwil wrthynt.

¶ I'r pen-cerdd, i feibion Corah, Pſalm.

GRaſ-lawn fuoſt, ô Arglwydd, i'th dîr: dychwelaiſt gaethiwed Iacob.

2 * Maddeuaiſt anwiredd dy bobl: cuddiaiſt en holl bechod. *Selah.*

3 Tynnaiſt ymmaith dy holl lid, † troiſt oddi wrth lidiawgrwydd dy ddigter.

4 Trô ni ô Dduw ein iechydwriaeth: a thorr ymmaith dy ddigofaint wrthym.

5 Ai byth y digi wrthym? a eſtynai di dy ſorriant hyd genhedlaeth a chenhedlaeth?

6 Oni throi di, a'n bywhau ni, fel y llawenycho dy bobl ynot ti?

7 Dangos i ni, Arglwydd, dy drugaredd: a dod i ni dy iechydwriaeth.

8 Gwrandawaf beth a ddywed yr Arglwydd Dduw: canys efe a draetha heddwch iw bobl, ac iw ſainct: ond na throcant at yufydrwydd.

9 Diau ſod ei iechyd ef yn agos i'r rhai a'i hofnant: fel y trigo gogoniant yn ein tîr ni.

10 Trugaredd a gwirioneddi a ymgyfarfuant: cyfiawnder a heddwch a ymgufanaiant.

11 Gwirioneddi a darddu o'r ddaiar: a chyfiawnder a edrych i lawr o'r nefoedd.

12 Yr Arglwydd hefyd a rydd ddaioni: a'n daiar a rydd ei chnwd.

13 Cyfiawnder â o'i flaen ef: ac a oſyd ei draed ef ar y ffordd?

PSALM LXXXVI. Pwnsel weddi.

1 Dafydd yn cadernhau ei weddi, trwy ymbiliaw fod gantho ffydd, 4 trwy ddaioni a gallu Duw, 11 yn dnſſu parhau o'r gras cynnaf: 14 Ac wrth gwyno rhag y balch, yn tryſtyngu o'r gwyddi o ddaioni Duw.

¶ Gweddi Dafydd.

GOſtwng, ô Arglwydd, dy gluſt, gwrando, ſit canys tnuan ac anghenus ydwyf.

2 Cadw fy enaid, canys † ſanctaidd ydwyf: achub di dy wâs, ô fy Nuw, yr hwn ſydu yn ymddiried ynot.

3 Trugarha wrthif Arglwydd, canys arnat y llefaf † beunydd.

4 Llawenha enaid dy wâs, canys attat y dercha ſaf fy enaid.

5 * Canys ti ô Arglwydd ydwyt dda, a maddeugar: ac o fawr drugaredd i'r rhai oll a alwant arnat.

6 Clyw

6 Clyw Arglwydd, fy ngweddi: ac ymwrando
i lhais fy ymbil.
7 Yn nydd fy nghyfyngder y llefaf arnat: canys gwrandewi fi.
8 Nid oes tel tydi ym mysc y duwiau, ô Arglwydd: * na gwneithredoedd fel dy weithredoedd di.
9 Yr holl genhedloedd, y rhai a wnaethoft a ddeuant, ac a addolant ger dy fron di, ô Arglwydd: ac a ogoneddant dy enw.
10 Canys ydwyt fawr, ac yn gwneuthur rhyfeddodau: * ti yn vnic wyt Dduw.
11 *Dyſc i mi dy ffordd ô Arglwydd, mi a rodiaf yn dy wirioned: vna fy nghalon i ofni dy enw.
12 Moliannaf di ô Arglwydd fy Nuw, â'm holl galon: a gogoneddaf dy enw yn dragywydd.
13 Canys mawr ydw dy drugaredd tu ag attaf, a gwaredaiſt fy enaid ‖ o vffern iſſod.
14 Rhai beilchion a gyfodaſant i'm herbyn, ô Dduw, a chynnulleidfa † y crawſion a geiſiaſant fy enaid, ac ni ch oſodaſant di ger eu bron.
15 *Eithr ti ô Arglwydd, wyt Dduw trugarog, a graſ-lawn; hwyſtydic i lid, a helaeth o drugaredd a gwirioned.
16 Edrych arnaf, a thrugarha wrthif: dyro dy nerth i'th wâs, ac achub fab dy waſanaeth-ferch.
17 Gwna i mi arwydd er daioni, fel y gwelo fy nghaſeion, ac y gwradwydder hwynt: am i ti, ô Arglwydd, fy nghynnorthwyo a'm diddanu.

PSAL. LXXXVII.

1 Naturieth a gogoniant yr Eglwys. 4 Cynnyd, a pharch, a diddanwch atteuluoedd yr Eglwys.

¶ Pſalm neu gân i ſeibion Corah.

EI ſail ſydd ar y mynyddoedd ſanctaidd.
2 Yr Arglwydd a gâr byth Sion, yn fwy nâ holl breſſwylfeydd Iacob.
3 Gogoneddus bethau ſydd am danat ti, ô ddinas Dduw. *Selah.*
4 Coſiaf Rahab a Babilon wrth ſynghydnabod: wele Philiſtia a Thyrus ynghyd ag Ethiopia; yno y ganwyd hwn.
5 Ac am Sion y dywedir, y gwr a'r gwr a anwyd ynddi, a'r Goruchaf ei hun a'i ſicrhâ hi.
6 Yr Arglwydd a gyfrif pan ſcrifenno y bobl, eni hwn yno. *Selah.*
7 Y cantorion a'r cerddorion *a fyddant yno:* fy holl ffynhonnau *ſydd* ynot ti.

PSAL. LXXXVIII.

Gweddi yn cynnwys achwyn chwerw-doſt.

¶ Pſalm neu gân i ſeibion Corah, i'r pencerdd ar Mahalath Leannoth, ‖ Maſchil Hemân yr Ezrahiad.

‖ *Neu,* Pſalm *Hem ỳr yn rhoi athraw-iaeth.*

OArglwydd Dduw fy iechydwriaeth, gwaeddais o'th flaen ddydd a nos.
2 Deued fy ngweddi ger dy fron, goſtwng dy gluſt at fy llefain.
3 Canys fy enaid a lanwyd o flineran, a'm henioes a neſâ i'r beddrod.
4 Cyfriſwyd fi gyd a'r rhai a ddeſcynnent i'r pwll: ydwyf fel gŵr heb nerth:
5 Yn rhydd ym mysc y meirw, fel rhai wedi eu lladd, yn gorwedd mewn bedd: y rhai ni choſi mwy; a hwy a dorrwyd ‖ oddi wrth dy law.

‖ *Neu, gen.*

6 Goſodaiſt fi yn y pwll iſſaf: mewn tywyllwch, yn y dyfnderau.
7 Y mae dy ddigofaint yn pwyſo arnaf: ac â'th holl donnau i'm cyſtuddiaiſt. *Selah.*
8 Pellhaiſt fy nghydnabod oddi wrthif, gwnaethoſt fi yn ffieidd-dra iddynt: gwarchaewyd fi, fel nad awn allan.
9 Fy llygad a ofidiodd gan fy nghyſtudd, llefais arnat Arglwydd beunydd: eſtynnais fy nwylo attat.
10 A'i i'r meirw y gwnei ryfeddod? a gyfod y meirw â'th foliannu di? *Selah.*
11 A dreuthir dy drugaredd mewn bedd? a'th wirioned yn neſtruw?
12 A adwaenir dy ryfeddod yn y tywyllwch? a'th gyfiawnder yn nhîr anghof?
13 Ond myſi a lefais arnat Arglwydd: a yn ſorre yr achub fy ngweddi dy flaen.
14 Pa ham Arglwydd y gwrthodi fy enaid? y cuddi dy wyneb oddi wrthif?
15 Trwan yſtwyn, ac ar drangcedigaeth o'm hieuengctid, dygais dy ofn, ac yr ymwyſ yn petruſo.
16 Dy ſorion † a aeth trofof, dy ddychrynedigaethau a'm torrodd ymmaith.
17 Fel dwfr i'm cylchynaſant ‖ beunydd: ac i'm cyd-amgylchaſant.
18 Car a chyfaill a yrraiſt ym mhell oddi wrthif, a'm cydnabod i dywyllwch.

PSAL. LXXXIX. *Boreuol weddi.*

1 Dafydd yn moliannu Duw am ei gyfammod, 5 am ei ryfeddol allu, 15 am ei ofal tros ei Eglwys, 19 am ei ffafor i frenhiniaeth Dafydd: 38 Ond yn cwyno am yr hyn a adawyddaſai yn gwrthwynebu, 46 yn ymmyliw a Duw yn y mddio, ac yn ei ſmdithio.

¶ ‖ Maſchil Ethan yr Ezrahiad.

TRugareddau 'r Arglwydd a ddatcanaf byth, â'm genau y mynegaf dy wirioned, o genhedlaeth hyd genhedlaeth.
2 Canys dywedais, adeiladir trugaredd yn dragywydd: yn y nefoedd y ſicrhei dy wirioned.
3 Gwneuthum ammodd â'm etholedig, * tyngais i'm gwâs Dafydd.
4 Yn dragywydd y ſicrhâf dy hâd ti: ac o genhedlaeth i genhedlaeth yr adeiladaf dy orſeddfainge di. *Selah.*
5 A'r nefoedd, ô Arglwydd a foliannant dy ryfeddod, a'th wirioned yn nynſulleidfa y ſainct.
6 Canys pwy yn y nef a gyfteddlir â'r Arglwydd? pwy a gyffelybir i'r Arglwydd ym mysc meibion y cedyrn?
7 Duw ſydd ofnadwy iawn yng hynnullciddfa'r ſainct: ac iw arſwydo yn ei holl amgylchoedd.
8 O Arglwydd Dduw 'r lluoedd, pwy ſydd fel tydi, yn gadarn lor? a'th wirioned o'th amgylch?
9 Ti wyt yn llywodraethu ymchwydd y môr: pan gyfxio ei donnau, ti a'i goſtegi.
10 Ti a ddrylliaiſt yr ‖ Aipht, fel yn lladdedig: drwy † nerth dy fraich y gwaſceraiſt dy elynion.
11 *Y nefoedd ydynt eiddo ti, a'r ddaear ſydd eiddo ti: ti a ſeiliaiſt y byd a'i gyflawnder.
12 Ti a greaiſt ogledd a dehau: Tabor a Hermon a lawenychant yn dy enw.
13 Y mae i ti fraich, a chadernid; cadarn yw dy law, ac vchel yw dy ddehau-law.
14 Cyfiawnder, a barn yw ‖ trigfa dy orſeddfainge: trugaredd a gwirioned a ragflaenant dy wyneb.
15 Gwyn ei fyd y bobl a adwaenant yr ‖ hyfrydlais: yn llewyrch dy wyneb ô Arglwydd y rhodiant hwy.
16 Yn dy enw di y gorfoleddant beunydd, ac yn dy gyfiawnder yr ymdderchafant.
17 Canys godidawgrwydd eu cadernid hwynt yd wyt ti; ac yn dy ewyllys da y derchefir ein corn ni.
18 Canys ‖ yr Arglwydd yw ein tariant a Sanct Iſrael yw ein Brenin

19 Yna

19 Yna 'r ymddiddenaist mewn gweledigaeth wrth saint, ac a ddywedaist, gosodais gymmorth ar un cadarn: derchefais vn etholedic o'r bobl.

20 *Cefais Ddafydd fy ngwasanaeth-wr: eneiniais ef â'm holew sanctaidd.

21 Yr hwn a ſicrheir fy llaw gyd ag ef: a'm braich a'i nertha ef.

22 Ni orthrymma y gelyn ef, a'r mab anwir nis cyſluddia ef.

23 Ac mi a goethaf ei elynion o'i flaen, a'i gaſcïon a darawaf.

24 Fy ngwirioneddhefyd, a'm trugaredd fydd gyd ag ef: ac yn fy enw y derchefir ei gorn ef.

25 A gosodaf ei law yn y môr, a'i ddeheu-law yn yr afonydd.

26 Efe a lefa arnaf, ti yw fy Nhâd, fy Nuw, a chraig fy iechydwriaeth.

27 Minnau a'i gwnaf yntef yn gynſaf, goruwch brenhinoedd y ddaiar.

28 Cadwaf iddo fy nhrugaredd yn dragywydd: a'm cyfammod fydd ſicer iddo.

29 Gosodaf hefyd ei hâd yn dragywydd: a'i orſedd-faingc fel dyddiau y nefoedd.

30 Os ei feibion a adawant fy nghyfraith: ac ni rodiant yn fy marnedigaethau,

31 Os fy neddfau a halogant: a'm gorchymynion ni chadwant,

32 Yna mi a ymwelaf â'u camwedd â gwialen, ac â'i hanwireddâ ffrewyllau.

33 Ond ni thorraf fy nghrugaredd oddi wrthoi: ac ni phallaf o'm gwirioneedd.

34 Ni thorraf fy nghyfammod: ac ni newidiaf yr hyn a ddaeth allan o'm genau.

35 Tyngais vnwaith i'm ſanctteiddrwydd, na ddywedwn gelwydd i Ddafydd:

36 *Bydd ei hâd ef yn dragywydd: a'i orſeddfaingc fel yr haul ger fy mron i.

37 Sicrheir ef yn dragywydd fel y lleuad, ac fel tyſt ffyddlon yn y nef, *Selah.*

38 Ond ti a wrthodaiſt ac a ffieiddiaiſt, ti a ddigiaiſt wrth dy eneiniog.

39 Diddymmaiſt gyfammodd dy wâs, halogaiſt ei goron gan ei thaflu i lawr.

40 Dryllaiſt ei holl gaeau ef, gwnaethoſt ei amddeffynfeydd yn adwyau.

41 Yr holl ffordd olion a'i hyſpeiliant ef: aeth yn warthradd iw gymmydogion.

42 Derchefaiſt ddeheu-law ei wrthwynebwyr: llawenhaiſt ei holl elynion.

43 Troiſt hefyd ſîn ei gleddyf, ac ni chadarnhaiſt ef mewn rhyfel.

44 Peraiſt iw † harddwch ddarfod, a bwriaiſt ei orſedd-faingc i lawr.

45 Byrhâaiſt ddyddiau ei ieuenctid, toniſt gywilydd trosto ef, *Selah.*

46 Pa hŷd Arglwydd yr ymgeddi, *a* yn dragywydd? a lyſc dy ddigolaint ti fel tân?

47 Cofia pa amſer ſydd i mi: pa ham y creaiſt holl blant dynion yn ofer?

48 Pa ŵr a fydd byw, ac ni wêl farwolaeth? a wared ef ei enaid o law 'r bedd? *Selah.*

49 Pa lê y mae dy hên drugareddau ô Arglwydd, *y rhai* a dyngaiſt i Ddafydd yn dy wirioneedd?

50 Cofia ô Arglwydd wradwydd dy weiſion, *yr hwn* a ddygais yn fy mynwes *gan yr* holl boblocdd fawrion.

51 A'r hwn y gwradwyddaſant ôl troed dy eneiniog.

52 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd yn dragywyd, Amen, ac Amen.

PSAL. XC. *Rannol*

1 *Moſes yn dangos rhagluniaeth Duw, yn enwedig rhag brenhinoedd dyn, 7 a chyflawniad Duw, 10 a hyrwyd yr emmes: 13 Ac yn gweddio am gael gwybodaeth a phrawf o dirionwch rhagluniaeth Duw.*

¶ Gweddi Moſes gwr Duw.

1 Arglwydd fuoſt yn breſwyliſa i ni † ymhob cenhedlaeth: † *Heb. yng-henlaeth.*

2 Cyn gwneuthur y mynyddoedd a lluniio o honot y ddaiar, a'r byd; ti hefyd wyt Dduw o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb. *a cenhedlaeth.*

3 Troi ddŷn i ddiniſtr; a dywedi, dychwelwch feibion dynion.

4 *Canys mil o flynyddoedd *yſyt* yn dy olwg di fel doe, wedi 'r êl heibio, ac *fel* gwiliadwriaeth nôs. * 2 Pet. 3. 8.

5 Dygi hwyat ymaith megis â lliſeiriant, y maent *fel* hûn: y boreu y maent fel lyſieuau a newidir.

6 Y boreu y blodeua, ac y tyf: pryd-nawn y torrir ef ymmaith, ac y gwywa.

7 Canys yn dy ddîg y diſethwyd ni, ac yn dy lidiawgrwydd i'n brawychwyd.

8 Gosodaiſt ein anwireddau ger dy fron, ein dirgel *bechodau* yr goleuni dy wyneb.

9 Canys ein holl ddyddiau ni a † ddarfuant gan dy ddigoſaint di: trenliaſom ein blynyddoedd fel ‖ chwedl. † *Hebr. droſsant en hŷmwbau.* ‖ *Neu, myſyrdod.*

10 ‖ Yn nyddiau ein blynyddoedd *y mae* deng-mhlynedd a thrugain, ac os o gryfder *y cyrhaeddir* pedwar ugain mhlynedd, etto eu nerth *ſydd* boen a blinder: canys ebrwydd y dethlydd, ac ni a ehedwn ymmaith. ‖ *Neu, Dyddiau ein blynyddoedd, ynddynt y mae.*

11 Pwy a edwyn nerth dy ſorriant? canys fel *y mae* dy ofn, *y mae* dy ddigter.

12 Dyſc i ni felly gyfrif ein dyddiau, fel y dygom ein calon i ddoethineb.

13 Dychwel Arglwydd, pa hŷd? ac edifarhâ o ran dy weiſion. *&c.*

14 Diwalla ni yn foreu â'th drugaredd; fel y gorfoleddom, ac y llawenychom dros ein holl ddyddiau.

15 Llawenhâ ni yn ôl y dyddiau y cyſtuddiaiſt ni, a'r blynyddoedd y gwelſom ddrygioni.

16 Gweler dy waith tu ag at dy weiſion: a'th ogoniant tu ag at eu plant hwy.

17 A bydded prydferthwch yr Arglwydd ein Duw arnom ni: a threfna waith ein dwylo yn ein plith, ie trefna waith ein dwylo.

PSAL. XCI.

1 *Cyſtwy y duwiol, 3 a'i diogelwch, 9 a'i freiniau. 11 Ei gweiſion, 14 a'i garedigaeth a dilyniad i'r ſaint.*

YR hwn ſydd yn trigo yn nirgelwch y Goruchaf a † erys ynghyſcod yr Holl-alluoc. † *Hebr. ieſtyna.*

2 Dywedaf am yr Arglwydd, fy noddfa am hamddeffynfa: *yw* fy Nuw, yndde yr ymddiriedaf.

3 Canys efe a'th wareda di o fagl yr heliwr: ac oddi wrth haint echryſlon.

4 A'i aſcell y cyſcoda efe troſot, a than ei adenydd y byddi diogel: ei wirioneedd *fydd* darian, ac aſtalch *i ti.*

5 Nid ofni rhag dycheryn nôs; na rhag y ſaeth a ehetto 'r dydd.

6 Nag rhag yr haint a rodio yn y tywyllwch, na rhag y dinſtr a ddiniſtrio ganol dydd.

7 Wrth dy yſtlys y cwymp mil, a dengmil wrth dy ddeheu-law: ond ni ddaw ynagos atat ti.

8 Yn vnig ti a ganfyddi â'th lygaid, ac a wêli dâl y rhai annuwiol.

9 Am

9 Am i ti wneuthur yr Arglwydd fy noddfa, ſef y Goruchaf, yn bresſwylfa i ti?
10 Ni ddigwydd i ti niwed, ac ni ddaw plâ yn agos i'th babell.
11 Canys efe a * orchymyn iw angelion am dani ti, dy gadw yn dy holl ffyrdd.
12 Ar eu dwylo i'th ddygant, rhag taro dy droed wrth garreg.
13 Ar y llew, ac ‖ aſp y cerddi: y conewillew, a'r ddraig a ſethri.
14 Am iddo roddi ei ſerch arnaf: am hynny y gwaredaf ef: am iddo adnabod fy enw.
15 Efe a alwa arnaf, a mi a'i gwrandawaf: mewn ing y byddaf ſi gyd gâ ef, y gwaredaf, ac y gogoneddaf ef.
16 Digonaf ſi â hir ddyddiau: a dangoſaf iddo fy iechydwriaeth.

PSAL. XCII.

1 *Daſydd yn annog i ſoliannu Duw, 4 am ei ſawr, wirioneddd, 6 am ei farnedigaethau ar yr annuw, 10 ac i ddathoni yr duwiol.*

¶ Pſalm neu gân ar y dydd Sabboth.

DA yw moliannu'r Arglwydd: a chanu mawl i'th enw di, y Goruchaf:
2 A mynegi y boreu am dy drugaredd, a'th weirioneddd y noſweithiau.
3 Ar ddec-tant, ac ar nabl, ac ar delyn † yn ſyſyriol.
4 Canys llawenychaiſt ſi â'r Arglwydd, â'th weithred: yngwaith dy ddwylo y gorfoleddaf.
5 Mor fawredic â Arglwydd, yw dy weithrededd, dwfn iawn yw dy feddyliau.
6 Gŵr anoeth ni wŷr, a'r ynfyd ni ddeall hyn.
7 Pan flodeuo y rhai annuwiol ſel llyſieuyn, a blaguro holl weithredwŷr anwiredd, *i mi fydd* iw diniſtrio byth bythoedd.
8 Tithau Arglwydd wyt ddercha ſedic yn dragywydd.
9 Canys wele dy elynion â Arglwydd, wele dy elynion, a ddiſtethir: gwaſcerir holl weithredwŷr anwiredd.
10 Ond fynghorn i a ddercheſi ſel vnicorn, ag olew ir i'm enneinir.
11 Fy llygad hefyd a wêl *ſy ngwyſyfyd* ar fy ngwrthwyneb-wŷr: *fy* nghluſtiau a glywant *fy nymuniad* am y rhai drygionus a gyſodant i'm herbyn.
12 * Y cyſawn a flodeua ſel palm-wydden, ac a gynnydda ſel cedr-wydden yn Libanus.
13 Y rhai a blannwyd yn nhŷ'r Arglwydd, a flodeuant yngluntedoedd ein Duw.
14 Ffrwythant etto yn *eu* henaint, ciriion, ac iraidd fyddant,
15 I fynegi mai vnawn yw'r Arglwydd fy nghraig: ac nad *oes* anwiredd yndo.

PSAL. XCIII. *Prydnhawnol weddi.*

Mawrhydi, gallu, a ſaithtiddrydd teyrnas Chriſt.

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, efe a wiſcodd arddercha wgrwydd, gwiſcodd yr Arglwydd nerth ac ymwregyſodd: y byd hefyd a ſicrhawyd ſel na ſyſio.
‖ Cynt. 2 Darparwyd dy eiſteddfa pngc ‖ erioed: tithau er tragywyddoldeb.
3 Y llifeiriaint, ô Arglwydd, a ddercha ſant, y llifeiriaint a ddercha ſant eu twrwf: y llifeiriaint a ddercha ſant eu tonnau.
4 Yr Arglwydd yn yr vchelder ſydd gadarnach nâ thwrwf dyfroedd lawer, *nâ* chedyrn donnau y môr.
5 Siccr iawn yw dy dyſtiolaethau: ſanctaidd-rwydd a weddei i'th dŷ, O Arglwydd, ŷ byth.

PSAL. XCIIII.

1 † *Prophwyd wrth alw am ddialedwr, 12 cwyno rhag traia ac annuwioldeb: 8 yn dyſcu rhagluniaeth Duw: 12 yn dangos dedwyddwch cyſſylltedd. 16 Mai Duw yw amddiffynnwr y ſanctaidd ion.*

O Arglwydd Dduw'r dial, ô Dduw'r dial, ymddiſcleiria.
2 Ymddercha farnwr y byd: tâl ei gwobr i'r beilchion.
3 Pa hŷd Arglwydd *y caiff* yr annuwiolion? pa hyd *y caiff* yr annuwiol orfoleddu?
4 *Pa hyd* y ſiaradant, ac y dywedant yn galed? yr ymfawryga holl weithred-wŷr anwiredd?
5 Dy bobl Arglwydd a ddrylliant: a'th etifeddiaeth a gyſtuddiant.
6 Y weddw a'r dieithr a laddant, a'r rhaddifad a ddieneidiant.
7 * Dywedant hefyd, ni wêl yr Arglwydd: ac nid yſtyria Duw Iacob *hyn*.
8 Yſtyriwch chwi rai annoeth ym myſc y bobl: ac ynfydion, pa bryd y deellwch?
9 * Oni chlyw'r hwn a blannodd y gluſt? oni wêl yr hwn a luniodd y llygad?
10 Oni cherydda'r hwn a goſpa y cenhedloedd? *oni wŷr* yr hwn ſydd yn dyſcu gwybodaeth i ddyn.
11 * *Gŵyr* yr Arglwydd feddyliau dyn, mai gwagedd ydynt.
12 Gwyn ei fŷd y gŵr a geryddi di ô Arglwydd: ac a ddyſci yn dy gyſraith;
13 I beri iddo lonydd oddi wrth ddyddiau drygfyd: hyd oni chloddier ffos i'r annuwiol.
14 Canys ni âd yr Arglwydd ei bobl, ac ni wthyd efe ei etifeddiaeth.
15 Eithr barn a ddychwel at gyfiawnder, a'r holl rai vniawn o galon *a ânt* ar ei ôl.
16 Pwy a gyfyd gyd â mi yn erbyn y rhai drygionus? pwy a ſaif gyd â mi yn erbyn gweithred-wŷr anwiredd?
17 Oni *buaſei* 'r Arglwydd yn gymmorth i mi, braidd na thrigaſei *fy* enaid *mewn* diſtawrwydd.
18 Pan ddywedais, Ilithrodd fy nhroed, dy drugaredd di ô Arglwydd, a'm cynhaliodd.
19 Yn amlder *fy* meddyliau o'm mewn, *y* ddiddanwch di a lawenycha fy enaid.
20 A fydd cydymdeithas i ti â gorſeddfainc anwiredd? yr hon a lunia anwiredd yn lle cyfraith?
21 Yn ſinteioedd y deuant yn erbyn enaid y cyfiawn: a gwaed gwirion a farnant yn euog.
22 Eithr yr Arglwydd ſydd yn amddeffyn i mi, a'm Duw *yw* craig fy nodded.
23 Ac efe a dâl iddynt eu hanwiredd, ac yn tyrr ymmaith yn eu drygioni: yr Arglwydd ein Duw a'i tyrr hwynt ymmaith.

PSAL. XCV. *Boreuol weddi.*

1 *Cynnor i ſoliannu Duw, 3 o herwydd ei fawredd, 6 ac i ddioloch: 8 ac na thempiwn ef.*

DEuwch, canwn i'r Arglwydd: ymlawenhawn † yn nerth ein hiechyd.
2 † Deuwn ger ei fron ef â diolch: canwn yn llafar iddo â pſalmau.
3 Canys yr Arglwydd *ſydd* Dduw mawr, a brenin mawr goruwch yr holl ddiwiau.
4 Yr hwn y *mae* gorddyfnderau y ddaear yn ei law: ac ‖ vchelderau y mynyddoedd yn eiddo,

5 T

9 Y mae ſydd ddân, ac eſe a'i gwneth a'i
lawia a lanhâant y ſychdir.
6 Deuwch, addolwn, ac ymgrymmwn: gollym
gwo ar ein glinieu ger bron yr Arglwydd ein gwneuthurwr.
7 Canys eſe yw ein Duw ni; a ninneu ym bobl ei
borfa, a defaid ei law: heddyw os gwrandewch ar
ei lefain ydd.
8 *Na chaledwch eich calonnau, * megis yn
Meriboth, fel yn nydd * profedigaeth yn yr
anialwch:
9 Pan demptiodd eich tadau fi, y profâant fi, ac
gwelſant fy ngweithredoedd.
10 Deugain mlynedd yr ymryſonais â'r genedlaeth hon, a dywedais, pobl gyfeiliornus yw ei calon
hwy, ac nid adnabuant fy ffyrdd.
11 *Wrth y rhai y tyngais yn fy llid, yna ddeuent
im gorphywyſfa.

PSALM XCVI.

1 *Canyw i glodfori Duw, 4 am ei fawredd, 8 ei farnieuaeth, 11. a'i ſyrcyſſ ddawl.*

*Canwch i'r Arglwydd gan iad newydd: canwch i'r Arglwydd yr holl ddaiar.
2 Canwch i'r Arglwydd, bendigwch ei enw: dangoſſwch o ddydd i ddydd ei iechydwriaeth ef.
3 Dadcanwch ym myſc y cenhedloedd ei ogoniant ef, yn mhlith yr holl bobloedd ei ryfeddodeu.
4 Canys mawr yw'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn, ofnadwy ſy'n ei'r goruwch yr holl ddiwiau.
5 Canys holl ddiwiau'r bobloedd *ydynt* eulynnod: ond yr Arglwydd a wnaeth y nefoedd.
6 Gogoniant, a harddwch *ſydd* o'i flaen ef; nerth a hyfrydwch *ſydd* yn ei gyſſegr.
7 Tylwythau y bobl, rhoddwch i'r Arglwydd; rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant a nerth.
8 Rhoddwch i'r Arglwydd ogoniant ei enw: dygwch offrwm, a deuwch i'w gyntedd oedd.
9 Addolwch yr Arglwydd *yn* mewn prydferthwch ſancteiddrwydd: ofnwch gar ei fron ef.
10 *Dywedwch ym myſc y cenhedloedd, yr Arglwydd ſydd yn teyrnaſu: a'r byd a ſicrhaodd efe, fel nad yſcogo: efe a farna y bobl yn uniawn.
11 Llawenhaed y nefoedd, a gorfoledded y ddaiar: rhaed y môr a'i gyflawnder.
12 Gorfoledded y maes, a'r hyn oll *ſydd* ynddo: yna holl brennau'r coed a ganant,
13 O flaen yr Arglwydd. Canys y mae yn dyfod, canys y mae'n dyfod i farnu'r ddaiar: efe a farna'r byd drwy gyfiawnder, a'r bobloedd â'i wirioneddd.

PSALM XCVII.

1 *Mawrhydi teyrnas Duw. 7 Yr Eglwys yn llawenychu o herwydd ba rediguetbau Duw ar ddilyn addolwyr. 10 Cynghor i ddawioldeb a llawenydd.*

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, gorfoledded y ddaiar, llawenyched yuyſoedd ſi lawer.
2 Cymmylau a thywyllwch *ſydd* o'i amgylch ef: * cyfiawnder, a barn *yw* ſi trigfa ei orſeddfainge ef.
3 Tân â allan o'i flaen ef, ac a lŷſe ei elynion o amgylch.
4 Ei fellt a lewyrchâſant y byd, y ddaiar a welodd, ac a grynodd.
5 Y mynyddoedd a doddaſant fel cŵyr o flaen yr Arglwydd: o flaen Arglwydd yr holl ddaiar.
6 Y nefoedd a ſynegant ei gyfiawnder ef: a'r holl bobl a welant ei ogoniant.
7 * Gwradwydder y rhai oll a waſanaethant ddelw gerfiedic, y rhai a ymffrostiant mewn eulynnod: addolwch ef yr holl dduwiau. *Ex. 20.4 leu. 26.1. deut. 5.8.
8 Sion a glywodd, ac a lawenychodd; a merched Iuda a orfoleddaſant; o herwydd dy farnedigaethau di, ô Arglwydd. heb. 1.6.
9 Canys ti Arglwydd, wyt oruchel goruwch yr holl ddaiar: dirfawr i'th ddyrchafwyd goruwch yr holl dduwiau.
10 *Y rhai a gerwch yr Arglwydd, caſewch ddrygioni: efe ſydd yn cadw eneidiau ei ſainct, efe a'i gwared o law y rhai annuwiol. *Pſ. 34.18 amos 5.15 rhuf. 12.9.
11 Hauwyd goleuni i'r cyfiawn, a llawenydd i'r rhai vniawn o galon.
12 Y rhai cyfiawn, llawenychwch yn yr Arglwydd: a molianwch wrth gofadwriaeth ei ſanctiddrwydd ef.

PSALM XCVIII. Tŷrdebawnol odd.

1 *Dafydd yn anrog yr luddewon, 4 a'r cenhedloedd, 7 a'r holl greaduriaid, i glodfori Duw.*

¶ Pſalm.

CEnwch i'r Arglwydd gan iad newydd, canys efe a wnaeth berthau rhyfedd: ei ddeheulaw, a'i fraich ſanctaidd a barodd iddo feddugoliaeth.
2 *Ty'ſyſſodd yr Arglwydd ei iechydwriaeth: datcuddiodd ei gyfiawnder yngolwg y cenhedloedd. *Eſa. 52. 10.
3 Cofiodd ei drugaredd, a'i wirioneddd i dŷ Iſrael: holl derfynau y ddaiar a welſant iechydwriaeth ein Duw ni.
4 Cenwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: lleſwch, ac ymlawenhewch, a chenwch.
5 Canwch i'r Arglwydd gyd â'r delyn: gyd â'r delyn â lleſ Pſalm.
6 Ar vtgyrn a ſtin cornet, canwch yn llafar o flaen yr Arglwydd y Brenin.
7 Rhued y môr a'i gyflawnder, y byd a'r rhai a drigant o'i fewn.
8 Cored y llifeiriaint eu dwylo: a chydgined y mynyddoedd i
9 O flaen yr Arglwydd, * canys y mae'n dyfod i farnu y ddaiar: efe a farna'r byd â chyfiawnder, ar bobloedd ag vniondeb.

PSALM XCIX.

1 *Dafydd yn gofod adan dyrnas Duw yn Sion, 5 ac yn annog pawb, wrth eſampl yr hen dadau, i addoli Duw yn ei fynydd ſanctaidd.*

YR Arglwydd ſydd yn teyrnaſu, cryned y bobloedd: eiſtedd y mae rhwng y Cerubiaid, yn gynhyrfed y ddaiar.
2 Mawr *yw* yr Arglwydd yn Sion, a derchafedic yw efe goruwch yr holl bobloedd.
3 Moliannant dy enw mawr ac ofnadwy, canys ſanctaidd yw.
4 A nerth y brenin a hoffa farn, tu a ſicrhaei vniondeb; barn, a chyfiawnder a wnaeth di yn Iacob.
5 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch o flaen ei ſŵl-draed ef; canys ſanctaidd *yw*.
6 Moſes ac Aaron ym mhlith ei offeiriaid ef, a Samuel ym myſc y rhai a alwant ar ei enw; galwaſant ar yr Arglwydd, ac efe a'i gwrandawodd hwynt.
7 Llefarodd wrthynt yn y golofn gwmmwl, cadwaſant ei dyſtiolaethau, a'r ddeddf a roddodd efe iddynt.
8 Gwrandewaiſt arnynt, ô Arglwydd ein Duw

Duw

Duw oeddit yn ei harbed, ie pan ddiellit am ei dychymmygion.

9 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw, ac ymgrymmwch ar ei fynydd ſanctaidd; canys ſanctaidd *yw* 'r Arglwydd ein Duw.

PSAL. C.

1 Cyngor i foliannu Duw yn llawen hyfryd, 3 am ei ſawredd, 4 ac am ei allu.

¶ Pſalm | o foliant.

| *Neu, o ddiolch.*

CEnwch yn llafar i'r Arglwydd, yr holl ddaiar: 2 Gwaſanaethwch yr Arglwydd mewn llawenydd: dewch o'i flaen ef â chân.

3 Gwybyddwch mai'r Arglwydd ſydd DdUw; efe a'n gwnaeth, ac | nid ni ein hunain: ei bobl ef *ydym*, a defaid ei borfa.

| *Neu, nidio ef ydym.*

4 Ewch i mewn i'w byrcheſ â diolch, ac i'w gweddau â mawl: diolchwch iddo, a bendithiwch ei enw.

5 Canys da *yw* 'r Arglwydd; ei drugaredd *ſydd* yn dragwyddol; a'i wirioneddyd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

PSAL. CI.

Dafydd yn gwneuthur addunedau a phroffeſſ o ddiwioldeb.

¶ Pſalm Dafydd.

CAnaf am drugaredd a barn: i ti Arglwydd y canaf.

2 Byddaf ddeallus mewn ffordd berffaith: pa bryd y deui attaf? rhodiaf mewn perffeithrwydd fy nghalon, o fewn fy nhŷ.

| *Neu, i'r ſall. Heb. Belial.*

3 Ni oſodaf ddim i anwir o flaen fy llygaid, câs gennif waith y rhai ſydd yn troi; ni lŷn wrthif fi.

4 Calon gyndyn a gilia oddi wrthif, nid adnabyddaf *ddŷn* drygionus.

5 Torraf ymmaith yr hwn a enllibia ei gymmydog yn ddirgel: yr hwn ni all ddioddef balchder llygaid, ni allaf *ei ddioddef*.

6 Fy llygaid *ſydd* ar ffyddloniaid y tîr, fel y trigiant gyd â mi: yr hwn a rodio | mewn ffordd berffaith, hwnnw a'm gwaſanaetha i.

| *Neu, yn berffaith yn y ffordd.*

7 Ni thrig o fewn fy nhŷ yr hwn a wnelo dwyll: ni † thrig yn fy ngolwg yr hwn a ddywedo gelwydd.

† *Heb. ſicerbit.*

8 Yn foreu y torraf ymmaith holl anuwiolion y tîr: i ddiwreiddio holl weithred-wŷr anwiredd o ddinas yr Arglwydd.

PSAL. CII. *Tarnol*

1 Y Prophwyd yn ei wendid yn cwyno yn ebwyndoſt: 12 Yn cymmeryd cyſſur o dragywyddoldeb a thrugaredd Duw. 18 Rod yn rhaid cadw coffa o drugareddau Duw. 23 Y mae yn attegu ei wendid ag anfoyſnewidioldeb Duw.

¶ Gweddi y cyſtuddiedic, pan fydlo mewn blinder, ac yn tywallt ei gŵyn ger bron yr Arglwydd.

ARglwydd clyw fy ngweddi, a deled fy llef attat.

2 Na chudd dy wyneb oddi wrthif, yn nydd fy nghyfyngder goſtwng dy gluſt attaf: yn y dydd y galwyf, bryſtia, gwrando fi.

3 Canys fy nyddiau a ddarfuant | fel mŵg: am beſcyrn a boethaſant fel aelwyd.

| *Neu, yn fwg.*

4 Fy nghalon a darawyd; ac a wywodd fel llyſieuyn: fel yr anghofiais fwytta fy mara.

5 Gan lais fy nhuchan y glŷnodd fy eſcyrn wrth | fy ngnahawd.

| *Fyngrhoen.*

6 Tebyg wyf i belican yr anialwch, ydwyf fel dylluan y diffaethwch.

7 Gwiliais, ac ydwyf fel aderyn y tô, unic ar ben y tŷ.

8 Fy ngelynion a'm gwaradwyddant beunydd; y rhai a ymfydant wrthif a dyngaſant yn fy erbyn.

9 Canys bwyttteis lŵch fel bara: a chymmyſcais fy niod ag wylofain,

10 O herwydd dy lid ti a'th ddigoſaist: canys codaiſt fi i fynu, a theflaiſt fi i lawr.

11 * Fy nyddiau *ſydd* fel cyſcod yn cilio; a minnau fel glaſwellt yn ſywais.

12 Tithau Arglwydd a barhei yn dragywyddol: a'th goffadwriaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.

13 Ti a gyfodi, ac a drugarhei wrth Sion: canys yr amſer i drugarhau wrthi, ie yr amſer noddedic, a ddaeth.

14 Oblegid y mae dy weiſion yn hoffi ei meini: ac yn tofturio wrth ei llŵch hi.

15 Felly y cenhedloedd a ofnant enw 'r Arglwydd: a holl frenhinoedd y ddaiar dy ogoniant.

16 Pan adeilado yr Arglwydd Sion, y gwelir *ef* yn ei ogoniant.

17 Efe a edrych ar weddi y gwael: ac ni ddiyſtyrodd ei dymuniad.

18 Hyn a ſcrifennir i'r genhedlaeth a ddêl: a'r bobl a greuir a foliannant yr Arglwydd.

19 Canys efe a edrychodd o vchelder ei ſegr: yr Arglwydd a edrychodd o'r nefoedd ar y ddaiar,

20 I wrando vchenaid y carcharorion: ac i ryddhau plant angeu.

21 I fynegi enw 'r Arglwydd yn Sion, a'i foliant yn Ieruſalem:

22 Pan gaſeler y bobl ynghyd; a'r teyrnaſoedd i waſanaetha 'r Arglwydd.

23 † Goſtyngodd efe fy nerth ar y ffordd; byrhaodd fy nyddiau.

† *Heb.* | *Neu,* | *Hebr.*

24 Dywedais, fy Nuw, na chymmer fi ymmaith yng hanol fy nyddiau: dy flynyddoedd di *ſydd* yn oes oeſoedd.

25 * Yn y dechreuad y ſeiliaiſt y ddaiar, a'r nefoedd *ydynt* waith dy ddwylo.

26 Hwy a ddarfyddant, a thi a † barhêi, ie hwy oll a heneiddiant fel dilledyn: fel gwiſc y newidi hwynt, a hwy a newidir.

† *Neu,*

27 Tithau 'r vn *ydwyt*, a'th flynyddoedd ni ddarfyddant.

28 Plant dy weiſion a barhânt, a'i hâd a ſiccrhêir ger dy fron di.

PSAL. CIII.

1 Cyngor i fendithio Duw am ei drugaredd, 13 a'i ddiawnadalwch.

¶ *Pſalm* Dafydd.

FYenaid, bendithia 'r Arglwydd, a chwbl ſydd ynoſ, ei enw ſanctaidd ef.

2 Fy enaid, bendithia 'r Arglwydd, ac nac anghofia ei holl ddoniau ef.

3 Yr hwn ſydd yn madden dy holl anwireddau: yr hwn ſydd yn iachâu dy holl leſcedd.

4 Yr hwn ſydd yn gwaredu dy fywyd o ddiſtryw, yr hwn ſydd yn dy goreni â thrugaredd, ac â thoſturi.

5 Yr hwn ſydd yn diwallu dy enau â daioni: fel yr adnewyddir dy ieuengctid fel yr eryr.

6 Yr Arglwydd ſydd yn gwneuthur cyfiawnder, a barn i'r rhai gorthrymmedic oll.

7 Yſpyſodd ei ffyrdd i Moſes; ei weithredoedd i feibion Iſrael.

8 * Trugarog, a graſlawn *yw* 'r Arglwydd: hwyrfrydic i lid, a mawr o drugarogrwydd.

9 Nid byth yr ymryſſon eſe, ac nid byth y cedw eſe *ei ddigoſaint*.

10 Nid

10 Nid yn ôl ein pechodau y gwnaeth efe â ni: ac nid yn ôl ein anwireddau y talodd efe i ni.

11 Canys cyfawch ac yw 'r nefoedd uwchlaw 'r ddaear, y rhagorodd ei drugaredd ef ar y rhai a'i hofnant ef.

12 Cyn belled ac yw 'r dwyrain oddi wrth y gorllewin, y pellhaodd efe ein camweddau oddi wrthym.

13 Fel y toſturia tâd wrth eiblant, felly y toſturia yr Arglwydd wrth y rhai a'i hofnant ef.

14 Canys efe a edwyn ein defnydd ni: cofia, mai lludw ydym.

15 Dyddiau dyn *fydd* fel glaſ-wellyn: megis blodeyn y maes, felly y blodeua efe.

16 Canys y gwynt a drotſo, ac ni *fydd* mwy o honaw: a'r le nid edwyn ddim o honaw ef mwy.

17 Ond trugaredd yr Arglwydd *fydd* o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, ar y rhai a'i hofnant ef: a'i gyfiawnder i blant eu plant:

18 * I'r rai a gadwant ei gyfammod ef: ac a gofiant ei orchymynion, iw gwneuthur.

19 Yr Arglwydd a baratôdd ei orſeddfa yn y nefoedd: a'i frenhiniaeth ef ſydd yn llywodraethu ar bôb peth.

20 Bendithiwch yr Arglwydd, ei angelion eſt: cryfion o nerth yn gwneuthur ei air ef, gan wrando ar lediydd ei air ef.

21 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl lucedd ef: ei holl weiſion yn gwneuthur ei ewyllys ef.

22 Bendithiwch yr Arglwydd, ei holl weithredoedd ef: ym mhob man o'i lywodraeth. Fy enaid bendithia 'r Arglwydd.

PSAL. CIII. ☞ *Prydnhawnol weddi.*

1 *Myſyrdod ar gadarn alw, 7 arbyſeddol ragddarlodeth Duw.* 31 *Bod gogoneiant Duw yn dragywyddol.* 33 *Y Prophwyd yn addaw moliannu Duw yn ddibaid.*

FY enaid bendithia 'r Arglwydd, ô Arglwydd fy Nuw tra mawr ydwyt: gwiſcaiſt ogoniant, a harddwch.

2 Yr hwn wyt yn gwiſco goleuni fel dilledyn: ac yn tanu y nefoedd fel llen.

3 Yr hwn ſy yn goſod ſtafellau ei ſtafelloedd yn y dyfroedd, yn gwneuthur y cwmylau yn gerbyd iddo: ac yn rhodio ar adenydd y gwynt.

4 * Yr hwn ſydd yn gwneuthur ei gennadon yn yſprydion: a'i weinidogion yn dân fflamllyd.

5 Yr hwn a ſeiliodd y ddaear ar ei ſylfeini: fel na ſymmodo byth, yn dragywydd.

6 Teiſit hi a'r gorddyfnder, megis â gwiſc: y dyfroedd a ſafent goruwch y mynyddoedd.

7 Gan dy geryddi di y ffoeſant; rhag ſŵn dy daran y pryſorafant ymaith.

8 ‖ *Gan y* mynyddoedd yr ymgodant, ar hyd y dyſtynaoedd y deſcynnant, i'r lle a ſeiliaiſt iddynt.

9 Goſodaiſt derfyn, fel nad elont trosôdd, fel na ddychwelont i orchguddio 'r ddaiar.

10 Yr hwn a yrr ffynhonnau i'r dyffrynnoedd, y rhai a gerddant rhwng y bryniau.

11 Diodant holl fwyſtfilod y maes: yr aſſymod gwyllt yn a dorrant eu ſyched.

12 Adar y nefoedd a drigant ger llaw iddynt; y rhai a leiſiant oddi rhwng y cangau.

13 Y mae efe yn dwrthau y bryniau o'i ſtafelloedd: y ddaiar a ddigonir o ffrwyth dy weithredoedd.

14 Y mae yn peri i'r gwellt dyfu i'r aniſeiliaid, a llyſiau i waſanaeth dyn; * fel y dycco ſara allan o'r ddaiar:

15 A gwin, yr hwn a lawenycha galon dyn, ‡ olew i beri iw wyneb ddiſgleirio: a bara, yr hwn a gynnal galon dyn.

16 Prennau 'r Arglwydd ſydd lawn ſugn: cedrwyddLibanus y rhai a blannodd efe.

17 Lle y nytha 'r adar: a ſyſnnidwydd yn tŷ y Ciconia.

18 Y mynyddoedd uchel *ſydd* noddfa i'r geifr; a'r creigiau i'r cwningod.

19 Efe a wnaeth y lleuad i amſerau nodedic: yr haul a edwyn ei fachludiad.

20 Gwnei dywyllwch, a nôs ſydd: † yndi yr ymluſia pôb bwyſt-fil coed.

21 Y cenawon llewod a rŵant am yſclyfaeth, ac a geiſiant eu bwyd gan Dduw.

22 *Pan* godo haul, yngaſclant, a gorweddant yn eu lloſchefau.

23 Dŷn a â allan iw waith, ac iw orchwyl hyd yr hwyr.

24 Mor lluoſog *yw dy* weithredoedd, o Arglwydd! gwnaethoſt hwynt oll mewn doethineb, llawn yw 'r ddaiar o'th gyfoeth.

25 Felly y mae y môr mawr, llydan: yno y mae ymluſciaid heb rifedi, bwyſt-filod bychain a mawrion.

26 Yno 'r â y llongau: *yno y mae* ‖ Leuiathan, *yr hwn* a luniaiſt i chwarae yndo.

27 * Y rhai hyn oll a ddiſgwiliant wrthit, am roddi iddynt eu bwyd yn ei bryd.

28 A roddech iddynt a gaſclant; agori dy law a diwellir hwynt â daioni.

29 Ti a guddi dy wyneb, hwythau a drallodir: dygi ymaith en hanadl a'r threngant, a dychwelant iw llwch.

30 *Pan* ollyngych dy yſpryd y crenir hwynt, ac yr adnewyddi wyneb y ddaiar.

31 Gogoneiant yr Arglwydd ſydd yn dragywydd: yr Arglwydd a lawenycha yn ei weithredoedd.

32 Efe a edrych ar y ddaiar, a hi a grynn; efe a gyffwrdd â'r mynyddoedd, a hwy a fygant.

33 Canaf i'r Arglwydd tra fyddwyf fyw, canaf i'm Duw tra fyddwyf.

34 Bydd melys ſy myfyrdod amdanot: mi a lawenychaf yn yr Arglwydd.

35 Derfydded y pechaduriaid o'r tîr, na fydded yr anuwiolion mwy: fy enaid bendithia di 'r Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CV. ☞ *Borawol weddi.*

1 *Cyngor i foliannu Duw, ac i chwilio allan ei weithredoedd ef.* 7 *Hiſtori rhagluniaeth Duw tuag at Abraham,* 16 *a Ioſeph,* 23 *d Jacob yn yr Aipht,* 26 *a Moſes yn gwaredu 'r Iſraeliaid,* 37 *a'r Iſraeliaid wedi eu dwyn allan o'r Aipht, yn eu porthi hwy yn yr anialwch, ac yn eu plannu yngwlad Canaan.*

CLodforwch yr Arglwydd, gelwch ar ei enw: mynegwch ei weithredoedd ym myſc y bobloedd. * 1 Cor. 16. 8, 1 Chr. 16. 8.

2 Cenwch iddo, canmolwch eſ: ymddiddenwch am ei holl ryfeddodau eſ.

3 Gorfoleddwch yn ei enw ſanctaidd; llawenyched calon y rhai a geiſiant yr Arglwydd.

4 Ceiſiwch yr Arglwydd a'i nerth: ceiſiwch ei wyneb eſ bôb amſer.

5 Cofiwch ei ryfeddodau, y rhai a wnaeth efe; ei wrthiau, a barnedigaethau ei enau;

6 Chwi hâd Abraham ei wâs eſ: chwi meibion Iacob ei etholedigion.

7 Efe

7 Efe yw'r Arglwydd ein Duw ni, ei farnedigaethau ef *sydd* trwy'r holl ddaear.

8 Cofiodd ei gyfammod byth: y gair a orchymynodd efe i fil o genhedlaethau:

*Gen. 17. 2 & 22.16 & 26.3. & 28.13. & 35. 11. Iuc. 1. 73. Heb. 6. 17.

9 * Yr hyn a ammododd efe â Abraham, a'i lw i Isaac,

10 A'r *hyn* a sofodd efe yn ddeddf i Iacob, ac yn gyfammod tragwyddol i Israel;

11 * Gan ddywedyd, I ti y rhoddaf dir Canaan, † rhandir eich etifeddiaeth.

12 Pan oeddynt ychydig o rifedi, ie ychydig, a

* Gen. 23. dieithriaid ynddi,

13 Pan rodient o genhedlaeth i genhedlaeth: o'r

10. * *mail* deyrnas at bobl arall:

† Hebr. *Ainyn.* 14 Ni adawodd i neb eu gorthrymmu, ie cerydddodd frenhinoedd o'i plegit:

15 *Gan ddywedyd,* na chyffyrddwch â'm rhai eneiniog, ac na ddrygwch fy mhrophwydi.

Yorredd. | P son. 16 Galwodd hefyd am newyn ar y tîr: a | dinistriodd holl | gynhaliaeth bara.

*Gen. 37. 28. 17 Anfonodd ŵr o'i blaen hwynt, * Ioseph yr hwn a werthwyd yn wâs.

*Gen. 39. 30. 18 * Cystuddiasant ei draed ef mewn gefyn: ei enaid aeth mewn heirn:

19 Hyd yr amser y daeth ei air ef: gair yr Arglwydd a'i profodd ef.

*Gen. 41. 14. 20 * Y brenin o anfonodd, ac a'i gollyngodd ef, llywodraeth-wr y bobl, ac a'i rhyddhaodd ef.

*Gen. 42. 40. 21 * Gosododd ef yn Arglwydd ar ei dŷ, ac yn llywydd ar ei holl † gyfoeth:

† Hebr. *feddant.* 22 I rwymo ei dywysogion ef wrth ei ewyllys, ac i ddysgu doethineb iw henuriaid ef.

*Ge. 46. 6 23 * Aeth Israel hefyd i'r Aipht, ac Iacob a ymdeithiodd yn nhîr Ham.

24 Ac efe a gynnyddodd ei bobl yn ddirfawr: ac a'i gwnaeth yn gryfach na'i gwrthwynebwŷr.

*Ex. 1. 8. 25 * Trôdd eu calon hwynt i gasau ei bobl ef, i wneuthur yn ddichellgar â'i weision.

*Ex. 3. 10. 26 * Efe a anfonodd Moses ei wâs, *ac* Aaron yr hwn a ddewisasei.

*Ex. 7. 9. † Hebr. *eiriau ei arwyddion ef.* 27 * Hwy a ddangosasant † ei arwyddion ef yn eu plith hwynt: a rhyfeddodau yn nhîr Ham.

28 * Efe a anfonodd dywyllwch, ac a dywyllodd: ac nid anufyddhasant hwy ei air ef.

*Ex. 10. 22 *Ex. 7. 20. *Ex. 8. 6. 29 * Efe a drôdd eu dyfroedd yn waed, ac a laddodd eu pysgod.

30 * Ei tîr a heigiodd lyffaint, yn stafelloedd eu brenhinoedd.

*Ex. 8. 17. & 24. 31 * Efe a ddywedodd, a daeth cymmysgbla, *a* llau yn ei holl frô hwynt.

*Ex. 9. 23. † Hebr. *roddes.* 32 * Efe a † wnaeth eu glaw hwynt yn genllysc, ac yn fflammau tân yn eu tîr.

33 Tarawodd hefyd eu gwinwŷdd, a'i ffigyswydd: ac a ddrylliodd goed eu gwlad hwynt.

*Ex. 10. 4. 34 * Efe a ddywedodd, a daeth y locustiaid, a'r lindys yn anneirif,

35 Y rhai a fwytasant yr holl laswellt yn eu tîr hwynt: ac a ddifasant ffrwyth eu daear hwynt.

*Ex. 12. 29 36 * Tarawodd hefyd bôb cyntaf-anedic yn eu tîr hwynt; blaen ffrwyth eu holl nerth hwynt.

37 Ac a'i dug hwynt allan ag arian, ac ag aur: ac heb un llesc yn eu llwythau.

*Ex. 12. 33 38 * Llawenychodd yr Aipht pan aethant allan, canys syrthiasei eu hariwyd arnyot hwy.

*Ex. 13. 21 39 * Efe a danodd gwmwl yn dô, a thân i oleuo liw nôs.

*Ex. 16. 13 40 * Gofynnasant, ac efe a ddug soflieir, ac a'i diwallodd â bara nefol.

*Ex. 17. 6. Nu. 20. 11. 1. Cor. 10. 4 41 * Efe a holltodd y graig, a'r dyfroedd a ddyliasodd, cerddasant ar hŷd *lleoedd* sychion yn afonydd.

42 Canys efe a gofiodd ei air sanctaidd, *ac* Abraham ei wâs.

43 Ac a ddûg ei bobl allan mewn llawenydd: ei etholedigion mewn † gorfoledd.

† Hebr. *canu.*

44 * Ac a roddes iddynt diroedd y cenhedloedd: a meddiannasant lafur y bobloedd.

* Iofu. 11. 23.

45 Fel y cadwent ei ddeddfau ef, ac y cynhaliant ei gyfreithiau. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CVI.

Pryddhawnol meddi.

1 *Y Psalmydd yn annog i folianna Duw, 4 yn gweddio am faddeuant pechodau, mewn y gynnarth Duw a'r tadau. 7 Hiliwri o wrthryfelgarwch y bobl, a thrugaredd Duw. 47 Y mae efe yn diweddu â gweddi ac â moliant.*

† Hebr. *Halleluiah.* MOlwch yr Arglwydd. * Clodforwch yr Arglwydd, canys da yw: o herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywydd.

* 1. Chron. 16. 34. 2 * Pwy a draetha nerthoedd yr Arglwydd? ac a fynega ei holl fawl ef?

3 Gwyn eu byd a gadwant farn: a'r hwn a wnel gyfiawnder bôb amser.

4 Cofia fi Arglwydd yn ôl *dy* raslonrwydd i'th bobl, ymwel â mi â'th iechydwriaeth.

5 Fel y gwelwyf ddaioni dy etholedigion, fel y llawenychwyf yn llawenydd dy genhedl dit fel y gorfoleddwyf gyd â'th etifeddiaeth.

6 * Pechasom gyd â'n tadau, gwnaethom gamwrdd, anwireddus fuom.

7 Ein tadau ni ddeallasant dy ryfeddodau yn yr Aipht, ni chofiasant lnosogrwydd dy drugareddau, * eithr gwrth-ryfelgar fuant wrth y môr, *sef* y môr coch.

8 Etto efe a'i hachubodd hwynt er mwyn ei enw: i beri adnabod ei gadernid.

9 Ac a geryddodd y môr coch, fel y sychodd efe: a thywysodd hwynt trwy'r dyfnder megis trwy'r anialwch:

10 Achubodd hwynt befyd o law eu digasog: ac a'i gwaredodd o law y gelyn.

11 * A'r dyfroedd a doesant eu gwrthwynebwŷr: ni adawyd vn o honynt.

12 * Yna y credasant ei eiriau ef: canasant ei fawl ef.

13 * † Yn y fan yr anghofiasant ei weithredoedd ef, ni ddisgwiliasant am ei gyngor ef.

14 * Eithr blysiasiant † yn ddirfawr yn yr anialwch: a themptiasant Dduw yny diffarthwch.

15 * Ac efe a rhoddes eu dymuniad iddynt: eithr efe a anfonodd gulni iw henaid.

16 * Cynfigennasant hefyd wrth Moses yn y gwersyll: *ac* wrth Aaron sanct yr Arglwydd.

17 * Y ddaiar a agorodd, ac a lyngcodd Dathan, ac a orchguddiodd gynnulleidfa Abiram.

18 * Cynneuodd tân hefyd yn eu cynnulleidfa hwynt: fflam a loscodd y rhai annuwiol.

19 * Llô a wnaethant yn Horeb: ac yngrymasant i'r ddelw dawdd.

20 Felly y troesant eu gogoniant i lun cidion yn pori glas-wellt.

21 Anghofiasant Dduw eu hachub-wr, yr hwn a wnelsei bethau mawrion yn yr Aipht:

22 Pethau rhyfedd yn nhîr Ham: pethau ofnadwy wrth y môr coch.

23 * Am hynny y dywedodd y diniſtriai efe hwynt, oni buase i Moses ei etholedig sefyll ar yr adwy o'i flaen ef, i droi ymmaith ei lidiart rhag ei diniſtrio.

24 Dyſtyrasant hefyd y tîr dymunol: ni chredasant ei air ef:

25 * Dad

39 *Ond grwgnachaſant yn eu pebyll: ac ni wrandawſant ar lais yr Arglwydd.

26 Yna y derchafodd eſe ei law yn eu herbyn hwynt, iw cwympo yn yr anialwch;

27 Ac i gwympo eu hâd ymmyſc y cenhedloedd, ac iw gwaſcaru yn y tiroedd.

28 *Ymgyſylltzſant hefyd a Baal-peor, â bwyttaſant ebyrth y meirw.

29 Felly y digiaſant ef â'i dychymmygion eu hun: ac y tarawodd plâ yn eu myſc hwy.

30 *Yna y ſafodd Phinehes, ac a lawn farnodd: a'r plâ a attalſwyd.

31 A chyſrifwyd hyn iddo yn gyfiawnder: o genhedlaeth i genhedlaeth byth.

32 Llidiaſant ef hefyd wrth *ddyfroedd y gyndon: fel y bu ddrwg i Moſes o'i plegit hwynt:

33 O herwydd eythruddo o honynt ei yſpryd ef, fel y cam-ddywedodd â'i wefuſau.

34 *Ni ddiniſtriaſant y bobloedd, am y rhai y dywedaſei'r Arglwydd wrthynt:

35 *Eithr ymgymmyſcſant â'r cenhedloedd: a dyſcaſant eu gweithredoedd hwynt:

36 A gwaſanaethaſant eu delwau hwynt, y rhai a fuyn fagl iddynt.

37 Aberthaſant hefyd eu meibion, a'i merched i gythreuliaid.

38 Ac a dywalltaſant waed gwirion, ſef gwaed eu meibion, a'i merched, y rhai a aberthaſant i ddelwau Canaan, a'r tir a halogwyd â gwaed,

39 Felly 'rynhalogaſant yn eu gweithredoedd eu hun, ac y putteiniaſant gyd â'i dychymmygion.

40 Am hynny y cynneuodd dîg yr Arglwydd yn erbyn ei bobl, ſel y ffieiddiodd eſe ei etifeddiaeth.

41 Ac eſe a'i theddes hwynt yn llaw 'r cenhedloedd, a'i caſeion a lywodraethaſant arnynt.

42 Eu gelynion hefyd a'i gorthrymmaſant; a droſtyngwyd hwynt tan eu dwylo hwy.

43 *Llawer gwaith y gwaredodd eſe hwynt, hwythau a'i digiaſant ef â'i cyngor eu hun: a hwy a ſuanhychwyd am eu hanwireddau.

44 Etto eſe a edrychodd pan oedd ing arnynt: pan glywodd eu lleſain hwynt.

45 *Ac eſe a gofiodd ei gyfammod â hwynt, ac a edifarhaodd yn ôl lluoſogrwydd ei drugareddau:

46 Ac a wnaeth iddynt *gael trugaredd gan y rhai oll a'i caethiwai.

47 Achub ni ô Arglwydd ein Duw, a chynnull ni o blith y cenhedloedd, i gloddfori dy enw ſanctaidd: ac i orfoleddu yn dy foliant.

48 Bendigedic fyddo Arglwydd Dduw Iſrael, er ioed, ac yn dragywyddd: a dyweded yr holl bobl, Amen. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CVII. *Boreuol weddi.

1 *Dyſſydd yn eunoc y gwaredigion, wrth gloddfori Duw i yſpryd ei anwyl ragluniaeth ef, 4 trwc ei ſfordduton, 10 a chaethion, 17 a rhai chiſion, 23 a môr-wyr, ac yn amraſol ddamweiniau y byd hwn.

CLoddforwch yr Arglwydd canys da yw: o herwydd ei drugaredd *ſydd yn dragywyddd.

2 *Felly dyweded gwaredigion yr Arglwydd; y rhai a waredodd eſe o law y gelyn;

3 Ac a gaſclodd eſe o'r tiroedd, o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, o'r gogledd, ac o'r ♱ dehau.

4 Crwydraſant yn yr anialwch mewn ffordd ddiſathr: heb gael dinas i aros yndi:

5 Yn newynog ac yn ſychedig: eu henaid a lewygodd yndynt.

6 Yna y lleſaſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: ac eſe a'i gwaredodd o'i gorthrymderau.

7 Ac a'i tywyſodd hwynt ar hŷd y ffordd uniawn, i fyned i ddinas gyfanneddol.

8 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

9 Canys eſe a ddiwalla yr enaid ſychedig, ac a leinw yr enaid newynog â daioni.

10 Y rhai a breſſwyliant yn y tywyllwch a chyſcod angeu, yn rhwym mewn cyſtudd a hairnt.

11 O herwydd annifyddhau o honynt eiriau Duw, a dirmygu cyngor y Goruchaf:

12 Am hynny yntef a oſtyngodd eu calon â blinder: ſyrthiaſant, ac nid oedd cynnorthwy-wr.

13 Yna y gwaeddaſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: eſe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

14 Dug hwynt allan o dywyllwch, a chyſcod angeu: a drylliodd eu rhwymau hwynt.

15 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

16 Canys eſe a dorrodd y pyrth pres, ac a ddrylliodd y barrau heirn.

17 Ynfydion o blegit eu camweddau, ac o herwydd eu hanwireddau a gyſtuddir.

18 *Ei henaid a ffieiddiei bôb bwyd: a daethant hyd byrth angeu. *Iob. 33. 20.

19 Yna y gwaeddaſant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder: ac eſe a'i hachubodd o'i gorthrymderau.

20 Anfonndd ei air, ac iachâodd hwynt, ac a'i gwaredodd o'i diniſtr.

21 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

22 Aberthant hefyd aberth molianr a mynegant ei weithredoedd ef mewn ♱ gorfoledd. ♱ Hebr. cân.

23 Y rhai a ddeſcynnant mewn llongau i'r môr, gan wneuthur eu gorchwyl mewn dyfroedd mawrion.

24 Hwy a welant weithredoedd yr Arglwydd: a'i ryfeddodau yn y dyſnder.

25 Canys eſe a orchymyn, a chyſyd tymheſtlwynt: yr hwn a dderchafa ei donnau ef.

26 *Hwy a eſcynnant i'r neſoedd, deſcynnant i'r dyſnder, tawdd en henaid gan flindet.

27 Ymdrount, ac ymſimudant fel meddwyn: a'i holl ddoethineb a ♱ ballodd. ♱ Hebr. ynge-mydd.

28 Yna y gwaeddant ar yr Arglwydd yn eu cyfyngder, ac eſe a'i dwg allan o'i gorthrymderau.

29 Eſe a wna yr ſtorm yn dawel: a'i tonnau a oſtegant.

30 Yna y llawenhânt am eu goſtêgu, ac eſe a'i dwg i'r porthladd a ddymunent.

31 O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni, a'i ryfeddodau i feibion dynion.

32 A derchafant e ſynghymmalleidfa y bobl, â moliannant ef yn eiſteddfod yr henuriaid.

33 Eſe a wna afonydd yn ddiffaethwch: a ffynhonnau dyfroedd yn ſychdir.

34 *A thir ffrwyth-lawn yn ♱ ddiffrwyth: am ddrygioni y rhai a drigant yndo. ♱ Hebr. hallinah. * Eſai. 41. 18.

35 *Eſe a dry yr anialwch yn llyn dwfr: a'r tîr creas yn ffynhonnau dwfr.

36 Ac yno y gwna i'r newynog aros: fel y darparont ddinas i gyfanneddu:

37 Ac yr hauont feuſydd, ac y plannont winllannoedd, y rhai a ddygant ffrwyth toreithlog:

38 Ac eſe a'i bendithia hwynt fel yr amlhâont yn ddirfawr, ac ni âd iw hanifeiliaid leihau.

39 Lleiheir hwynt hefyd, a goſtyngir hwynt, gan gyfyngder, dryg-fyd, a chyſot: *Iob. 12. 21.

40 *Eſe a dywallt ddirmyg ar foneddigion, ac a wna iddynt gyrrwydro mewn ♱anialwch heb ffordd. ♱ Neu, gwâg-le.

*1. Sam. 2. 8. 41 * Ond ese a gyfyd y tlawd ‖ o gystudd, ac a wna iddo deuluoedd fel praidd.
* Psal. 113. 7. 8. 42 * Y rhai vniawn a welant ẏn, ac a lawenychant: a phob anwiredd a gae ei safn.
‖ Neu, ar ôl cystudd. 43 Yneb ẏsdd ddoeth ac a gadwo hyn, hwy a ddeallant drugareddau'r Arglwydd.
*Iob. 22. 19. & 5. 16

PSAL. CVIII. Prydnhawngl weddi.

1 *Dafydd yn ymroli i foliannu Duw, 5 yn gweddio am gymmorth Duw yn ol ei addewid. 11 Ei hyder ef ar gymmorthwy Duw.*

¶ Cân neu Psalm Dafydd.

* Psal. 57. 7. PArod yw fy nghalon ô Dduw, canaf a chanmolaf â'm gogoniant.
2 Deffro y nabl a'r delyn, minnau a deffroaf yn foreu.
3 Clodforaf di Arglwydd yn myſc y bobloedd: canmolaf di ym myſc y cenhedloedd.
4 Canys mawr yw dy drugaredd oddi ar y nefoedd, a'th wirioneddau hyd yr wybren.
* Psal. 60. 7. 5 * Ymddercha ô Dduw, vwch y nefoedd: a bydded dy ogoniant ar yr holl ddaiar.
6 Fel y gwareder dy rai anwyl: achub â'th ddeheu-law, a gwrando fi.
7 Duw a lefarodd yn ei ſancteiddrwydd: llawenychaf, rhannaf Sichem, a meſuraf ddyffryn Succoth.
8 Eiddo fi yw Gilead, eiddo fi Manaſſeh: Ephraim hefyd yw nerth fy mhen: Iuda yw fy neddf-wr.
* Psal. 60. 8. 9 Moab yw fy nghrochan golchi, tros Edom y taflaf fy eſcid: buddugoliaethaf ar Philiſtia.
10 Pwy a'm dwg i'r ddinas gadarn? pwy a'm dwg hyd yn Edom?
11 Onid tydi o Ddduw, *yr hwn* a'n bwriaiſt ymaith, ac onid ei di allan, ô Dduw, gyd â'n lluoedd?
12 Dyro i ni gynnorthwy rhag cyfyngder, canys gau yw ymwared dyn.
13 Trwy Dduw y gwnawn wroldeb, canys efe a ſathr ein gelynion.

PSAL. CIX.

1 *Dafydd yn cwyno rhag enllib ei elynion, ac yn rhith Iudas yn eu meddigo hwy. 16 Yn dangos eu pechod hwy: 21 Yn cwyno rhag ei drueni ei hun, ac yn gweddio am help: 31 Yn addo bod yn ddiolchgar.*

¶ I'r pen-cerdd, Psalm Dafydd.

† Heb. genau twyll. NA thaw, ô Dduw fy moliant.
2 Canys genau'r annuwiol, a ‖ genau y twyllodrus a ymagorasant arnaf: â thafod celwyddog y llefarasant i'm herbyn.
3 Cylchynasant fi hefyd â geiriau câs, ac ymladdasant â mi heb achos.
4 Am fy nghared digrwydd i'm gwrthwynebant: minnau *a arferaf* weddi.
5 Talasant hefyd i mi ddrwg am dda: a chas am fy nghariad.
‖ Neu, y gwrthwynebwr * Act. 1. 20. 6 ‖ Satan wrth ei ddeheu-law ef.
7 Pan farner ef, eled yn euog, a bydded ei weddi yn bechod.
8 * Ychydig ẏddo ei ddyddiau: *a* chymmered arall ei ſwydd ef.
9 Bydded ei blant yn ymddifaid: a'i wraig yn weddw.
10 Gan gyrwydro hefyd cyrwydred ei blant ef, a chardottant: ceiſiant hefyd *yn bell* o'i hanghyfanneddfeydd

11 Rhwydded y ceſſiad yr hyn oll ſydd ganddo ac anheithied dieithriaid ei lafur ef.
12 Na fydded *neb* a eſtynno drugaredd iddo: ac na fydded *neb* a drugarhao wrth ei ymddifaid ef.
13 Torrer ymaith ei hiliogaeth ef, delêer en henw yn yr oes neſaf.
14 Coffer anwiredd ei dadau o flaen yr Arglwydd: ac na ddelêer pechod ei fam ef.
15 Byddant bob amſer ger bron yr Arglwydd: fel y torro efe ymnaith eu coffadwriaeth o'r tîr.
16 Am na chofiodd wneuthur trugaredd, eithr erlid o honaw y truan a'r tlawd, a'r cyſtuddiedig o galon, iw ladd.
17 Hoffodd felldith, a hi a ddaeth iddo: ni fynnai fendith, a hi a bellhaodd oddi wrtho.
18 Ie gwiſcodd felldith fel dilledyn, a hi a ddaeth fel dwfr iw fewn, ac fel olew iw eſgyrn.
19 Bydded iddo fel dilledyn, *yr hwn* a wiſco efe, ac fel gwregys a'i gwregyſo efe yn oeſtadol.
20 Hyn *ẏddo* tâl ẏ gan yr Arglwydd: a'r rhai a ddywedant ddrwg yn erbyn fy enaid.
21 Tithau Arglwydd Dduw, gwna eroſi er mwyn dy enw, am fod yn dda dy drugaredd, gwared fi.
22 Canys truan a thlawd *ydwyf*, a'm calon a archollwyd o'm mewn.
23 Euthum fel cyſcod pan gilio, fel locuſt i'm hescydwir.
24 Fy nglinieu a aethant yn egwan gan ymprydio: a'm cnawd a guriodd o eiſiau braſder.
25 Gwradwydd hefyd oeddwn iddynt: *pan* welent fi, ſiglent eu pennau.
26 Cynnorthwya fi ô Arglwydd fy Nuw: achub fi ynôl dy drugaredd.
27 Fel y gwypont mai dy law di *yw* hyn: *mai* ti Arglwydd a'i gwnaethoſt.
28 Melldithiant hwy, ond bendithia di: cywilyddier hwynt, pan gyfodant: a llawenyched dy wâs.
29 Gwiſcer fy ngwrthwyneb-wŷr â gwarth: ac ymwiſcant â'u cywilydd megis â chochl.
30 Clodforaf yr Arglwydd yn ddirfawr â'm genau: iê moliannaf eſ yn myſc llawer.
31 O herwydd efe a ſaif ar ddeheu-law'r tlawd: iw achub oddi wrth y rhai a farnant ei enaid.

PSAL. CX. Boreuol weddi.

1 *Brenhiniaeth, 4 offeiriadaeth, 5 goruchafiaeth, 7 a dioddefaint Chriſt.*

¶ Psalm Dafydd.

DYwedodd yr * Arglwydd wrth fy Arglwydd, eiſtedd ar fy nehau-law: hyd oni oſodwyf dy elynion yn feinge ith draed.
2 Gwialen dy nerth a enfyn yr Arglwydd o Sion: llywodraetha di ynghanol dy elynion.
3 Dy bobl *a fyddant* ewyllyſcar, yn nydd dy nerth mewn harddwch ſanctteiddrwydd ‖ o groth y wawr: *y mae* gwlith dy ‖ anedigaeth i ti.
4 Tyngodd yr Arglwydd, ac nid edifarha: * ti *wyt* offeiriad yn dragywyddol yn ôl vrdd Melchiſedec.
5 Yr Arglwydd ar dy ddeheu-law, a drywana frenhinoedd yn nydd ei ddigofaint.
6 Efe a farna ym myſc y cenhedloedd, lleinw *oedd* â chelanedd dau: archolla ben ‖ llawer gwlad.
7 Efe a ŷf o'r afon ar y ſfordd, am hynny y dercha efe *ei* ben.

PSAL. CXI.

1 *Y Pſalmwydd, trwy ei efengyl ei hun, yn ar-*

neu treiſl i ſiliannu Duw am ei oganeddiw, ; a'i raſaſal weithredoedd. 10 Mai oſu Duw ſy yn mayn gwir ddorthiwch.

† MOlwch yr Arglwydd. Clodforaſ yr Arglwydd a'm holl galon ; ynghymmanſa y rhai vniawn, ac yn y gymmulleſdfa.

2 Mawr *yw* gweithredoedd yr Arglwydd : wedi ei ceiſio gan bawb a'i hoffant.

3 Gogoniant a harddwch *yw* ei waith ef : a'i gyfiawnder ſydd yn parhau byth.

4 Gwnaeth gofio ei ryfeddodau ; graſlawn a thrugarog *yw* 'r Arglwydd.

5 Rhoddodd † ymborth i'r rhai a'i hofnant ef, eſe a gofia ei gyfammod yn dragywydd.

6 Mynegodd iw bobl gadernid ei weithredoedd : i roddi iddynt etifeddiaeth y cenhedloedd.

7 Gwirioneddau barn *yw* gweithredoedd ei dwylaw eſ : *a* holl orchymynion *ydynt* ſiccr :

8 Wedi eu ſiccrhau byth ac yn dragywydd, *a'i* gwneuthur mewn gwirioneedd, ac vniawnder.

9 Anfonodd ymwared iw bobl, gorchymynnodd ei gyfammod yn dragywyddol : ſanctaidd ydi, ac ofnadwy *yw* ei enw eſ.

10 *Dechreuad doethineb yw ofn yr Arglwydd : deall da ſydd gan y rhai a wnant † i orchymynion eſ ; y mae ei foliant eſ yn parhau byth.*

PSAL. CXII.

1 *Dwynlleb ſydd iddi addwiſd o'r hywyd yma, 4 ac o'r hywyd a ddaw. 10 Y bydd drwg gan yr euwir weled ſiwyddiant y dawnol.*

† MOlwch yr Arglwydd. Gwyn ei fyd y gwr a ofna 'r Arglwydd, *ac* ſydd yn hoffi ei orchymynion eſ yn ddirfawr.

2 Ei had ſydd cadarn ar y ddaiar ; cenhedlaeth y rhai vniawn a fendithir.

3 Golud a chyfoeth *ſydd* yn ei dŷ eſ : a'i gyfiawnder ſydd yn parhau byth.

4 Cyſyd goleuni i'r rhai vniawn yn y tywyllwch : trugarog, a thoſturiol, a chyfiawn *yw eſe.*

5 Gŵr da *ſydd* gymmwynaſcar, ac yn rhoddi benthyg : wrth farn y llywodraetha eſe ei achoſion.

6 Yn ddiau nid yſcogir eſ byth, y cyfiawn fydd byth mewn coffadwriaeth.

7 Nid ofna eſe rhag chwedl drwg, ei galon ſydd ddiſigl, yn ymddiried yn yr Arglwydd.

8 Attegwyd ei galon, nid ofna eſe byd oni welo ei ewyllys ar ei elynion.

9 *Gwaſcarodd, rhoddodd i'r tlodion, a'i gyfiawnder ſydd yn parhau byth : ei gorn a dderchefir mewn gogoniant.*

10 Yr annuwiol a wêl *hyn*, ac a ddigia, eſe a ſcyrnyga ei ddannedd, ac a dawdd ymmaith : derfydd am ddymuniad y rhai annuwiol.

PSAL. CXIII.

1 *Cynyor i ſoliannu Duw, o herwydd ei ardderchawgrwydd, 6 a'i drugaredd.*

† MOlwch yr Arglwydd. Gweiſion yr Arglwydd, molwch : *ſe* molwch enw 'r Arglwydd.

2 *Bendigedic fyddo enw 'r Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd.*

3 *O godiad haul hyd ei fachludiad, moliannus yw enw 'r Arglwydd.*

4 Vchel yw yr Arglwydd goruwch yr holl genhedloedd : a'i ogoniant *ſydd* goruwch y neſoedd.

5 Pwy *ſydd* fel yr Arglwydd ein Duw ni, yr hwn ſydd yn † preſſwylio yn vchel?

6 Yr hwn a ymddaroſtwng, i edrych *y pethau* yn y neſoedd, ac yn y ddaiar?

7 *Eſe* ſydd yn codi y tlawd o'r llwch : *ac* yn dercheſu yr angheuus o'r dommen ;

8 Iw oſod gyd â phrendefigion : *ie* gyd â phrendefigion ei bobl.

9 Yr hwn a wna i'r amhlantadwy † gadw tŷ, i bod yn llawen-ſam plant. Canmolwch yr Arglwydd. † *Hebr.* drigo mewn tŷ.

PSAL CXIIII.

Pryduhawnol weddi.

Dafydd, trwy eſampl y creaduriaid mudion, yn anog i ofni Duw yn ei ſglwyf.

PAn * aeth Iſrael o'r Aipht, tŷ Iacob oddi wrth bobl anghyfiaith. * *Exod.* 13.3.

2 Juda oedd ei ſanctaidd-rwydd : *ac* Iſrael ei arglwyddiaeth.

3 * Y môr a welodd *hyn*, ac a giliodd : * yr Iorddonen a drôdd yn ôl. * *Exod.* 14.21.

4 Y mynyddoedd a neidiaſant ſel hyrddod, *a'r* bryniau ſel ŵyn defaid. * *Ioſ.* 3.13.

5 Beth *ddaeſu* i ti ô fôr pan giliaiſt? *ſubau* Iorddonen *pa ham* y troaiſt yn ôl?

6 *Pa ham* fynyddoedd y neidiaſch ſel hyrddod? *a'r* bryniau ſel ŵyn defaid?

7 Ofna di ddaiar rhag yr Arglwydd : rhag Duw Iacob? * *Exod.* 17.6.

8 * Yr hwn ſydd yn troi 'r graig yn llynn dwfr, *a'r* gallestr yn ffynnon dyfroedd. * *Num.* 20. 11.

PSAL. CXV.

1 *O herwydd bod Duw yn wir-ogoneddus, 4 ac eulynnoddyn magedi, 9 Y mae yn cynhori rhai lydet ar Ddaw. 12 Y dylid bendithio Duw am ei ſendithion.*

NId i ni ô Arglwydd, nid i ni, onid i'th enw dy hun dod ogoniant, er mwyn dy drugaredd, er mwyn dy wirioneedd.

2 * Pa ham y dywedai y cenhedloedd, pa le yn awr *y mae* eu Duw hwynt? * *Pſal.* 42.10.

3 * Ond ein Duw ni *ſydd* yn y neſoedd : eſe a wnaeth yr hyn a fynnodd oll. * *Pſal.* 79.10.

4 * Eu delwau hwy *ydynt* o aur, ac arian, gwaith dwylo dynion. * *Pſal.* 135.6.

5 Genau *ſydd* iddynt, ond ni leſarant, llygaid *ſydd* ganddynt, ond ni welant. *Pſal.* 135.15.

6 *Y mae* cluſtiau iddynt, ond ni chlywant, ffroenau *ſydd* ganddynt, ond ni aroglant.

7 Dwylo *ſydd* iddynt, ond ni theimlant : traed *ſy* iddynt, ond ni cherddant : ni leiſiant chwaith a'i gwddf.

8 Y rhai a'i gwnânt ydynt ſel hwythau, *a* phob vn a ymddiriedo ynddynt.

9 O Iſrael, ymddiried ti yn yr Arglwydd, eſe yw eu porth, a'i tarian.

10 Tŷ Aaron, ymddiriedwch yn yr Arglwydd : eſe yw eu porth, a'i tarian.

11 Y rhai a ofnwch yr Arglwydd, ymddiriedwch yn yr Arglwydd : eſe yw eu porth, a'i tarian.

12 Yr Arglwydd a'n cofiodd ni, eſe *a'n* bendithia ; bendithia eſe dŷ Iſrael ; bendithia eſe dŷ Aaron.

13 Bendithia eſe y rhai a ofnant yr Arglwydd, ſy-chain, † a mawrion. † *Hebr.* 3ydd.

14 Yr Arglwydd a'ch chwanega chwi fwyfwy : chwychwi a'ch plant hefyd.

15 Bendigedic ydych chwi gan yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nef a daiar.

16 Y neſoedd, *ie* 'r neſoedd, *ydynt* ciddo yr Arglwydd : a'r ddaiar a roddes eſe i feibion dynion.

17 Y meirw ni foliannant yr Arglwydd, na 'r neb ſydd yn deſcyn i ddiſtawrwydd.

18 * Ond nyni a fendithiwn yr Arglwydd, o hyn allan ac yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd. * *Dan.* 2.20. 3 1

PSAL. CXVI.

1 *Dafydd yn dangos ei gariad a'i ddiolchgarwch do Ddaw am ei waared ef : 12 ac yn ymgnoio i fod yn ddiolchgar.*

DAgeunifwrandoc'r Arglwydd ar fy llef
a'm gweddiau.
2 Am oſtwng o honaw ei glaſt attaf.
Am hynny lleſaf tros fy nyddiau *awnaf.*
* Pſal. 18.5.6. 3 * Gofidionangeu a'm cylchynaſant, a gofidiau vffern a'm † dalíaſant, ing a blinder a gefais.
† *Hebr.* caw *ſant.* 4 Yna y gelwais ar enw 'r Arglwydd, attolwg Arglwydd gwared fy enaid.
5 Graſlawn yw 'r Arglwydd, a chyfiawn; a thoſturiol yw ein Duw ni.
6 Yr Arglwydd ſydd yn cadw y rhai annichellgar: tlodais, ac eſe a'm hachubodd.
7 Dychwel ô fy enaid i'th orphywyſſa, canys yr Arglwydd fu dda wrthit.
8 O herwydd it waredu fy enaid oddi wrth angeu, fy llygad oddi wrth ddagrau, a'm traed rhag llithro:
9 Rhodiaf o flaen yr Arglwydd yn nhîr y rhai byw.
* 2. Cor. 4. 13. * Rhuſ. 3. 5. 10 * Credais, am hynny y llefarais: cyſtuddiwyd fi 'n ddirfawr.
11 Mi a ddywedais yn fy ffrwſt, * pob dyn *ſydd* gelwyddoc.
12 Beth a dalaf i'r Arglwydd *am* ei holl ddonian i mi?
13 Phiol iechydwriaeth a gymmeraf, ac ar enw 'r Arglwydd y galwaf.
14 Fy addunedau a dalaf i'r Arglwydd, yn awr yngwydd ei holl bobl ef.
15 Gwerth-fawr yngolwg yr Arglwydd *yw* marwolaeth ei ſainct ef.
16 O Arglwydd, yn ddiau dy wâs di *ydwyf*, dy wâs di *ydwyf*, mab dy waſanaeth-wraig; datodaiſt fy rhwymau.
17 Aberthaf i ti aberth moliant: a galwaf ar enw 'r Arglwydd.
18 Talaf fy addunedau i'r Arglwydd: yn awr yngwydd ei holl bobl;
19 Yngnyntedoedd tŷ 'r Arglwydd: yn dy ganol di ô Ieruſalem. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXVII.

Cyngor i foliannu Duw am ei drugaredd a'i wirioneedd.

* Rhuſ. 115.11. MOlwch * yr Arglwydd yr holl genhedloedd: clodforwch ef yr holl bobloedd.
2 O herwydd ei drugaredd ef tu ag attom ni ſydd fawr: a gwirioneedd yr Arglwydd *a bery* yn dragywydd. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXVIII.

1 Cyngor i foliannu Duw am ei drugaredd. 5 Y Pſalmudd wrth a brofaſai efe ei hun, yn dangos mor dda ydyw hyderu ar Duw. 19 Mynegi ayfodiad Chriſt yn ei deyrnas, tan rith a chyfcod y Pſalmudd.

* Pſal. 106.1.& 107.1.& 136.1. 1. cron. 16 7. CLodforwch * yr Arglwydd, canys da yw, o herwydd ei drugaredd *a bery* yn dragywydd.
2 Dyweded Iſrael yr awr hon, fod ei drugaredd ef *yn parhau* yn dragywydd.
3 Dyweded tŷ Aaron yn awr, fod ei drugaredd ef *yn parhau* yn dragywydd.
4 Yn awr dyweded y rhai a ofnant yr Arglwydd, fod ei drugaredd ef *yn parhau* yn dragywydd.
† *Heb. Allan o ing.* 5 † Mewn ing y gelwais ar yr Arglwydd; yr Arglwydd a'm clybu, *ac a'm goſodedd mewn* chander.
* Heb. 13. 16. pſa. 36. 4. 11. 6 * Yr Arglwydd *ſydd* gyd â mi, nid ofnaſt beth a wna dŷn i mi?
7 Yr Arglwydd *ſydd* gyd â mi, ym mhlith fy nghynnorthwy-wŷr: am hynny y caf weled *fy ewyllys* ar fy nghaſeion.
8 Gwell *yw* gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn dŷn.
9 * Gwell *yw* gobeithio yn yr Arglwydd, nag ymddiried mewn tywyſogion. * Pſal. 146.1.
10 Yr holl genhedloedd am hamgylchynaſant: ond yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.
11 Amgylchynaſant fi, ie amgylchynaſant fi, ond yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.
12 Amgylchynaſant fi fel gwenyn, diffoddaſant fel tân drain: o herwydd yn enw 'r Arglwydd, mi a'i torraf hwynt ymmaith.
13 Gan wthio y gwthiaiſt fi fel y ſyrthiwn: ond yr Arglwydd a'm cynnorthwyodd.
14 * Yr Arglwydd *yw* fy nerth a'm cân: ac * Exod. 15.2.& 12.2. ſydd iechydwriaeth i mi.
15 Llef gorfoledd, ac iechydwriaeth *ſydd* ym mhebyll y cyfiawn: deheulaw 'r Arglwydd ſydd yn gwneuthur grymmuſder.
16 Deheu-law 'r Arglwydd a dderchafwyd: deheu law 'r Arglwydd ſydd yn gwneuthur grymmuſder.
17 Ni byddaf farw, onid byw: a mynegaf weithredoedd yr Arglwydd.
18 Gan goſpi i'm coſpodd yr Arglwydd: ond ni'm rhoddodd i farwolaeth.
19 Agorwch i mi byrth cyfiawnder: âf i mewn iddynt, *a* chlodforaf yr Arglwydd.
20 Dymma borth yr Arglwydd, y rhai cyfiawn a ânt i mewn iddo.
21 Clodforaf *di*, o herwydd i ti fy ngwrando, a'th fod yn iechydwriaeth i mi.
22 * Y maen a wrthododd yr adeilad-wŷr a aeth yn ben i'r gongl. * Matth. 21.42.
23 O'r Arglwydd y daeth hyn, hyn *oedd* rhyfedd yn ein golwg ni.
24 Dymma 'r dydd a wnaeth yr Arglwydd: gorfoleddwn, a llawenychwn ynddo.
25 Attolwg Arglwydd, achub yn awr; attolwg Arglwydd, par yn awr lwyddiant.
26 * Bendigedic yw a dêl yn enw 'r Arglwydd: bendithiaſom chwi o dŷ 'r Arglwydd. * Matth. 21.9.
27 Duw yw 'r Arglwydd, yr hwn a lewyrchodd i ni: rhwymwch yr aberth â rhaffau hyd wrth gyrn yr allor.
28 Fy Nuw *ydwyt* ti, mi a'th glodforaf, derchafaf di, fy Nuw.
29 Clodforwch yr Arglwydd, canys da *yw*: o herwydd yn dragywydd *y pery* ei drugaredd ef.

PSAL. CXIX. *Pryduhawnol weddi.*

Y Pſalm hon ſydd yn cynnwys amryw weithian, a moliannau, ac addewidion vſydd dod.

Aleph, א

GWynfyd y rhai perffaith *en* ffordd: y rhai a rodiant yngnyfraith yr Arglwydd.
2 Gwynfyd y rhai a gadwant ei dyſtiolaethau ef: *ac* a'i ceiſiant ef â'r holl galon.
3 Y rhai hefyd ni wnant anwiredd, hwy a rodiant yn ei ffyrdd ef.
4 Ti a orchymynnaiſt gadw dy orchymynion yn ddyfal.
5 O am gyfeirio fy ffyrdd, i gadw dy ddeddfau.
6 Yna ni'm gwradwyddid, pan edrydiwn ar dy holl orchymynion.
7 Clodforaf di ag vniondeb calon, pan *ddyſcwyf* farnedigaethau dy gyfiawnder.
8 Cadwaf dy ddeddfau: na âd fi 'n hollawl.

Beth. ב

9 PA fodd y glanhâ llangc ei lwybr? wrth ymgadw yn ôl dy air di.

10 A'm

10 A'm holl galon i'th geisiais, na âd i mi gyfeiliorni oddi wrth dy orchymynion.

11 Cuddiais dy ymadroddion yn fy nghalon, fel na phechwn i'th erbyn.

12 Ti Arglwydd wyt fendigedic: dyfc I mi dy ddeddfau.

13 A'm gwefusau y treuthais holl farnedigaethau dy enau.

14 Bu mor llawen gennif ffordd dy dyſtiolaethau â'r holl olud.

15 Yn dy orchymynion y myfyriaf, ac ar dy lwybrau yr edrychaf.

16 Yn dy ddeddfau 'r ymddigrifaf, nid anghofiaf dy air.

Gimel. ג

17 BYdd dda wrth dy wâs, fel y byddwyf byw, ac y cadwyf dy air.

18 Dadguddia fy llygaid, fel y gwelwyf *bethau* rhyfedd allan o'th gyfraith di.

Gen 47. 9. Lcvit. 25. 23. 1 Chron. 29. 15. Pſal. 39. 12. Heb. 11. 13

19 Dieithr ydwyfi ar y ddaiar, na chudd di rhagof dy orchymynion.

20 Drylliwyd fy enaid gan awydd i'th farnedigaethau bob amſer.

21 Ceryddaiſt y beilchion melltigedic: y rhai a gyfeiliarnant oddi wrth dy orchymynion.

22 Trô oddi wrthif gywilydd a dirmyg, o blegit dy deſtiolaethau di a gedwais.

23 Tywyſogion hefyd a eiſteddaſant, *ac* a ddywedaſant i'm herbyn; dy wâs dithau a fyfyriti yn dy ddeddfau.

24 A'th deſtiolaethau *oeddynt* fy hyfrydwch a'm cynghor-wŷr.

Daleth. ד

25 GLŷnodd fy enaid wrth y llwch, bywhâ fi 'n ol dy air.

26 Fy ffyrdd a fynegais, a gwrandewaiſt fi: dyſc i mi dy ddeddfau. Pſal. 25. 4. Ezek. 17. 11. Heb. 11. 15.

27 Gwna i mi ddeall ffordd dy orchymynion, ac mi a fyfyriaf yn dy ryfeddodau.

28 Diferodd fy enaid gan ofid: nertha fi 'n ôl dy air.

29 Cymmer oddi wrthif ffordd y celwydd, ac yn raſlawn dôd i mi dy gyfraith.

30 Dewiliais ffordd gwirioned: geſodais dy farnedigaethau o'm blaen.

31 Glynais wrth dy deſtiolaethau: ô Arglwydd, na'm gwradwydda.

32 Ffordd dy orchymynion a redaſ, pan ehangech fy nghalon.

He. ה

Bortwol meddi.

33 DYſc i mi ô Arglwydd, ffordd dy ddeddfau, a chadwaf hi *byd* y diwedd.

34 Gwna i mi ddeall, a chadwaf dy gyfraith: le cadwaf hi â'm holl galon.

35 Gwna i mi gerdded yn llwybr dy orchymynion: canys ynddo y mae fy ewyllys.

36 Goſtwng fy nghalon at dy deſtiolaethau: ac nid at gybydd-dra.

37 Tro heibio fy llygaid, rhag edrych ar wagedd: a bywhâ fi yn dy ffyrdd.

38 Siccrhâ dy air i'th wâs, yr hwn *ſy'n ymrodli* i'th ofn di.

39 Tro heibio fy ngwradwydd yr wyf yn ei ofni: canys dy farnedigaethau *ſydd* dda.

40 Wele awyddus ydwyf i'th orchymynion: gwna i mi fyw yn dy gyfiawnder.

Vau. ו

41 DEned i mi dy drugaredd Arglwydd, *a* i'th iechydwriaeth yn ôl dy air.

42 Yna ſ yr atteba'f i'm cabludd: o herwydd yn dy air y gobeithiais. ſ *Neu, yr atteba'f beth i'r bwn a'm cerydda.*

43 Na ddwg dithau air y gwirioned o'm genau yn llwyr: o herwydd yn dy farnedigaethau di y gobeithiais.

44 A'th gyfraith a gadwaf yn waſtadol, byth ac yn dragywydd.

45 Rhodiaf hefyd mewn ehangder, o herwydd dy orchymynion di a geiſiaf.

46 Ac am dy deſtiolaethau di y lleſaraf, o flaen brenhinoedd, ac ni bydd cywilydd genif.

47 Ac ymddigrifaf yn dy orchymynion, y rhai a beſtais.

48 A'm dwylo a ddercha'af at dy orchymynion y rhai a gerais, ac mi a fyfyriaf yn dy ddeddfau.

Zain. ז

49 COfia y gair wrth dy wâs, yn yr hwn y peraiſt i mi obeithio.

50 Dymma fy nghyſſur yn fy nghyſtudd, canys dy air di a'm bywhaodd i.

51 Y beilchion a'm gwatwaraſant yn ddirfawr: *er hynny* ni throais oddi wrth dy gyfraith di.

52 Cofnais, o Arglwydd, dy farnedigaethau er ioed, ac ymgyſſurais.

53 Dychryn a ddaeth arnaf, o blegit yr annuwolion, y rhai ſydd yn gadu dy gyfraith di.

54 Dy ddeddfau oedd *fy* nghân, yn nhŷ fy mhererindod.

55 Cofnais dy enw Arglwydd, y nôs: a chedwais dy gyfraith.

56 Hyn oedd gennif, a'm gadw o houof dy orchymynion di.

Cheth. ח

57 OArglwydd fy rhan *ydwyt*, dywedais y cadwn dy eiriau.

58 Ymbiliais â'th wyneb â'm holl galon: trugarha wrthif yn ôl dy air.

59 Meddyliais am fy ffyrdd, a throais fy nhraed at dy deſtiolaethau di.

60 Bryſiais, ac nid oedais gadw dy orchymynion.

61 ſ Minteioedd yr annuwolion a'm hyſpeiliaſant: *ond* nid anghofiais dy gyfraith di. ſ *Neu, Byddinoedd.*

62 Hanner nôs y cyfodaf i'th foliannu, am farnedigaethau dy gyfiawnder.

63 Cyfaill *ydwyf* i'r rhai oll a'th ofnant, ac i'r rhai a gadwant dy orchymynion.

64 Llawn yw 'r ddaiar o'th drugaredd, ô Arglwydd: dyſc i mi dy ddeddfau.

Teth. ט

65 GWnaethoſt yn dda â'th wâs, ô Arglwydd, yn ôl dy air.

66 Dyſc i mi lawn ddeall, a gwybodaeth: o herwydd dy orchymynion di a greuais.

67 Cyn fy nghyſtuddio yr oeddwn yn cyfeiliorni: *ond* yn awr, cedwais dy air di.

68 Da *ydwyt*, a daionus, dyſc i mi dy ddeddfau.

69 Y beilchion a glyttiaſant gelwydd i'm herbyn: minneu a gadwaf dy orchymynion â'm holl galon.

70 Cyn braſed a'r bloneg yw eu calon: minneu a ymddigrifais *yn* dy gyfraith di.

71 Da yw i mi fy nghyſtuddio, fel y dyſcwn dy ddeddfau. * Pſal. 19. 9. dih. r. 8. 13.

72 * Gwell i mi gyfraith dy enau, nâ miloedd o aur, ac ariau.

Iod. י

Pryddhawnol weddi.

73 DY ddwylo a'm gwnaethant, ac a'm lluniasant: pâr i mi ddeall, fel y dyscwyf dy orchymynion.

74 Y rhai a'th ofnant a'm gwelant, ac a lawenychant, o blegit gobeithio o honof yn dy air di.

75 Gwn, Arglwydd, mai † cyfiawn *yw* dy farnedigaethau: ac mai mewn ffyddlondeb i'm cystuddiaist.

† *Hebr.* cyfiawnder.

76 Bydded attolwg dy drugaredd i'm cyssuro, yn ôl dy air i'th wasanaeth-wr.

77 Deued i mi dy drugareddau, fel y byddwyf byw: o herwydd dy gyfraith *yw* fy nigrifwch.

78 Cywilyddier y beilchion, canys gwnaint gam â mi yn ddiachos: *ond* myfi a fyfyriaf yn dy orchymynion di.

79 Troer attaf i y rhai a'th ofnant di, a'r rhai a adwaenant dy dyſtiolaethau.

80 Bydded fy nghalon yn berffaith yn dy ddeddfau, fal na'm cywilyddier.

Caph. כ

81 DEffygiodd *fy* enaid am dy iechydwriaeth: wrth dy air yr ydwyf yn diſgwil.

82 Y mae fy llygaid yn pallu am dy air, gan ddywedyd; pa bryd i'm diddeni?

83 Canys ydwyf fel coſtrel mewn mŵg: *ond* nid anghofiais dy ddeddfau.

84 Pa nifer *yw* dyddiau dy wâs? pa bryd y gwnei farn ar y rhai a'm herlidiant?

85 Y beilchion a gloddiasant byllau i mi, yr hyn nid yw wrth dy gyfraith di.

86 Dy holl orchymynion *ydynt* ‖ wirioned: ar gam i'm herlidiasant, cynnorth fi.

‖ *Neu,* ffyddlonaeth.

87 Braidd na'm diſasant ar y ddaiar, minnau nı adewais dy orchymynion.

88 Bywhâ fi yn ôl dy drugaredd: felly y cadwaf dyſtiolaeth dy enau.

Lamed. ל

89 YN dragwyddol ô Arglwydd, y mae dy air wedi ei ſicrhau yn y nefoedd.

90 Dy wirioned ſydd hyd genhedlaeth a chenhedlaeth: ſeiliaiſt y ddaiar, a hi a ſaif.

91 Wrth dy farnedigaethau y ſaſant heddyw: canys dy weiſion yw pob peth.

92 Oni bai *fod* dy ddeddf yn hyſtyddwch i mi, dar naſei yna am danaf yn fy nghyſtudd.

93 Byth nid anghofiaf dy orchymynion: canys â hwynt i'm bywheaiſt.

94 Eiddo ti ydwyf, cadw fi; o herwydd dy orchymynion a geiſiais.

95 Y rhai annuwiol a ddiſgwiliaſant am danaf i'm difetha: ond dy dyſtiolaethau di a yſtyriaſi.

96 Yr ydwyf yn gweled diwedd ar bob perffeithrwydd: *ond* dy orchymyn di ſydd dra ehang.

Mem. מ

97 MOr gu gennif dy gyfraith di? hi yw fy myſyrdod ‖ beunydd.

‖ *Ar hyd y dydd.*

98 A'th orchymynion yr ydwyt yn ſy ngwneuthur yn ddoethach na'm gelynion: canys byth y † maent gyd â mi.

† *Hebr.* gwaſ.

99 Deellais ſwy nâ'm holl athrawon: o herwydd dy dyſtiolaethau *yw* fy myſyrdod.

100 Deellais yn well nâ'r henuriaid, am ſy mod yn cadw dy orchymynion di.

101 Attaliais fy nhraed oddi wrth bob llwybr drwg, fel y cadwn dy air di.

102 Ni chiliais oddi wrth dy farnedigaethau, herwydd ti a'm dyſcaiſt.

103 *Mor ſelus yw dy eiriau † i'm genau? mwy nâ mêl i'm ſafn.

* *Pſal.* 119.

† *Hebr. Iuſaeb* na mêl i'm ſafn.

104 Trwy dy orchymynion di y pwyllais: am hynny y caſeais bob gau lwybr.

Nun. נ

Boreuol weddi.

105 ‖ LLuſern *yw* dy air i'm traed: a llewyrch i'm llwybr.

‖ *Neu,* Canwyll.

106 Tyngais, a chyſtawnaf, y cadwn farnedigaethau dy gyfiawnder.

107 Cyſtuddiwyd ſi yn dditeuawr: bywha ſi ô Arglwydd, yn ôl dy air.

108 Attolwg, Arglwydd, bydd ſodlon i ewyllyſcar offrymmau ſy ngenau, a dyſc i mi dy farnedigaethau.

109 *Y mae* fy enaid yn fy llaw yn oeſtadol: er hynny nid wyf yn anghofio dy gyfraith.

110 Y rhai annuwiol a oſodaſant fagl i mi: ond ni chyfeiliorais oddi wrth dy orchymynion.

111 Cymmerais dy orchymynion yn etifeddiaeth dros byth: o herwydd llawenydd ſy ngalon ydynt.

112 Goſtyngais fy nghalon, i wneuthur dy ddeddfau byth *hyd* y diwedd.

Samech. ס

113 MEddyliau *oſer* a gaſeais, a'th gyfraith di a hoffais.

114 Fy lloches a'm tarian ydwyt: yn dy air y gobeithiaſ.

115 *Ciliwch oddi wrthif rai drygionus: canys cadwaf orchymynion fy Nuw.

* *Matth.* 7.23.

116 Cynnal fi yn ôl dy air, fel y byddwyf byw: ac na âd i mi gywilyddio am fy ngobaith.

117 Cynnal fi, a diangol fyddaf, ac ar dy ddeddfau yr edrychaf yn waſtadol.

118 Sethraiſt y rhai oll a gyfeiliornant oddi wrth dy ddeddfau: canys twyllodrus yw en dichell hwynt.

† *Hebr. Gwrthodaſt* y rhai oll a'th *ddiyſtiolaethau*, &c.

119 † Bwriaiſt heibio holl annuwolion y tîr *fel* ſothach: am hynny i'r hoffais dy dyſtiolaethau.

120 Dychrynodd fy nghnawd rhag dy ofn, ac ofnais rhag dy farnedigaethau.

Ain. ע

121 GWneuthum farn, a chyfiawnder: na âd fi i'm gorthrym-wŷr.

122 Mechnia dros dy wâs er daioni: na âd i'r beilchion fy ngorthrymmu.

123 Fy llygaid a ballaſant am dy iechydwriaeth, ac am ymadrodd dy gyfiawnder.

124 Gwna i'th wâs yn ôl dy drugaredd: a dyſc i mi dy ddeddfau.

125 Dy wâs ydwyf, pâr i mi ddeall: fel y gwypwyf dy dyſtiolaethau.

126 Amſer *yw* i'r Arglwydd weithio: diddymaſant dy gyfraith di.

127 *Am hynny i'r hoffais dy orchymynion yn fwy nag aur, ie yn fwy nag aur coeth.

* *Pſal.* 19. diha. b.

128 Am hynny vniawn y cyfrifais dy orchymynion am bob peth: *a chaſeais bob gau lwybr.

Pe. פ

129 RHyfedd yw dy dyſtiolaethau, am hynny y ceidw fy enaid hwynt.

130 Agoriad dy eiriau a rydd oleuni, pair ddeall i rai annichellgar.

131 Agorais fy ngenau a dyheais, oblegit awyddus oeddwn i'th orchymynion di.

132 Edryc-

131 Edrych arnaſ, a thrugarha wrthif: yn ôl *dy* arfer ‖ i'r rhai a garant dy enw.

133 Cyfarwydda fy nghamrau yn dy air, ac na lywodraethed dim anwiredd arnaf.

134 Gwaret ſi oddi wrth orthrymder dynion: felly y cadwaf dy orchymynion.

135 Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs, a dyſc i mi dy ddeddfau.

136 Aſonydd o ddyfroedd a redant o'm llygaid, am na chadwaſant dy gyfraith di.

Tſadi.

137 CYfiawn *ydwyt* ti, ô Arglwydd, ac vniawn yw dy farnedigaethau.

138 Dy dyſtiolaethau y rhai o orchymynnaiſt, ydynt † gyfiawn a ffyddlon iawn.

139 * Fy Zêl a'm ‖ difaodd, o herwydd i'm gelynion anghofio dy eiriau di.

140 Purwyd dy ymadrodd yn ddirfawr: am hynny y mae dy wâs yn ei hoffi.

141 Bychan *ydwyf ſ*, a dirmygus: *ond* nid anghofiais dy orchymynion.

142 Dy gyfiawnder *ſydd* gyfiawnder byth: a'th gyfraith *ſydd* wirioned.

143 Adfyd a chyſtudd † a'm goddiweddaſant: a'th orchymynion *oedd* fy nygrifwch.

144 Cyfiawnder dy dyſtiolaethau *a bery* yn dragywydd: gwna i mi ddeall, a byw fyddaf.

Coph. *Pryderhawnol weddi.*

145 LLefais â'm holl galon, clyw fi ô Arglwydd: dy ddeddfau a gadwaf.

146 Llefais arnat, achub fi: ‖ a chadwaf dy dyſtiolaethau.

147 Achubais flaen y cyſddydd, a gwaeddais: wrth dy air y diſgwiliais.

148 Fy llygaid a achubaſant flaen gwiliadwriaethau y nos, i ſyſyrio yn dy air di.

149 Clyw fy lleſ yn ôl dy drugaredd: Arglwydd bywha fi yn ôl dy farnedigaethau.

150 Y rhai a ddilynant ſcelerder a neſaſant oddi wrth dy gyfraith di.

151 Tithen Arglwydd *wyt* agoſ: a'th holl orchymynion *ſydd* wirioned.

152 Er yſtalm y gwyddwn am dy dyſtiolaethau, ſallio o honot hwynt yn dragywydd.

Reſh.

153 GWêl fy nghyſtudd, a gwared fi: canys nid anghofiais dy gyfraith.

154 Dadleu fy nadl, a gwared fi: bywhâ fi yn ol dy air.

155 Pell *yw* iechydwriaeth oddi wrth y rhai annuwiol: o herwydd ni cheiſiant dy ddeddfau di.

156 Dy drugareddau Arglwydd *ſydd* aml: bywhâ fi yn ol dy farnedigaethau.

157 Llawer ſydd yn fy erlid, ac yn fy ngwrthwynebu: *er hynny* ni throais oddi wrth dy dyſtiolaethau.

158 Gwelais y troſedd-wyr, a greſſynais: am na chadwent dy air di.

159 Gwêl fy mod yn hoffi dy orchymynion: Arglwydd, bywhâ fi yn ôl dy drugarogrwydd.

160 † Gwirionedd o'r dechreuad yw dy air: a phob vn o'th gyfiawn farnedigaethau *a bery* yn dragywydd.

Schin.

161 TYwyſogion a'm herlidiaſant heb achos: er hynny fy nghalon a gryncì rhag dy air di.

162 Llawen ydwyf ſi o blegid dy air: fel vn yn cael ſelyſaeth lawer.

163 Celwydd a gaſeais, ac a ffieiddiais: a'th gyfraith dt a hoffais.

164 Seith-waith yn y dydd yr ydwyf yn dy glodfori: o herwydd dy gyfiawn farnedigaethau.

165 Heddwch mawr *ſydd* i'r rhai a garant dy gyfraith: ac nid *oes* dramgwydd iddynt.

166 Diſgwiliais wrth dy iechydwriaeth di, ô Arglwydd: a gweuthum dy orchymynion.

167 Fy enaid a gadwodd dy dyſtiolaethau: a hoff iawn gennif hwynt.

168 Cedwais dy orchymynion a'th dyſtiolaethau: canys y mae fy holl ffyrdd ger dy fron di.

Tau.

169 NEſſaed *ly* ngwaedd o'th flaen, Arglwydd: gwna i mi ddeall yn ôl dy air.

170 Deued fy ngweddi ger dy fron: gwared fi yn ôl dy air.

171 Py ngwefuſau a draetha foliant: pan ddyſgech i mi dy ddeddfau.

172 Fy nhafod a ddatcan dy air: o herwydd dy holl orchymynion *ſydd* gyfiawnder.

173 Bydded dy law i'm cynorthwyo: o herwydd dy orchymynion di a ddewiſais.

174 Hiraethais ô Arglwydd, am dy iechydwriaeth: a'th gyfraith *yw* fy hyfrydwch.

175 Bydded byw fy enaid fel i'th foliannu di: a chynorthwyed dy farnedigaethau fi.

176 Cyfeiliornais fel dafad wedi colli: cais dy wâs, o blegid nid anghofiais dy orchymynion.

PSAL. CXX. *Duetnol weddi.*

Dafydd yn gweiddio yn erbyn Doeg, a yn cryddu ei dafod ef, a yn cwyno fod yn rhaid iddo fyw tal a bucheddu gydâ'r cenwir.

¶ Caniad y graddau.

AR yr Arglwydd y gwaeddais yn fy nghyfyngder: ac efe a'm gwrandawodd i.

2 Arglwydd, gwared fy enaid oddi wrth wefuſau celwyddoc, ac oddi wrth dafod twyllodrus.

3 ‖ Beth a roddir i ti? neu pa beth a wneir i ti dydi dafod twyllodrus?

4 Llymmion ſaethau crwr ynghyd a marwor meryw.

5 Gwae fi fy med yn preſſwylio ym Meſech: yn cyfanneddu ym mhebyll Cedar.

6 Hir y trigodd fy enaid, gyd â'r hwn oedd yn casau tangneddyf.

7 Heddychol ydwyf ſi, ond pan leſarwyf, y maent yn barod i ryfel.

PSAL. CXXI.

Mawr ddiogelwch y dywed ſydd yn bydwa ar nawdd ac amddiffyn Duw.

¶ Caniad y graddau.

DErchafaf fy llygaid i'r mynyddoedd, o'r lle y daw fy nghymmorth.

2 * Fy nghymmorth *a ddaw* oddi wrth yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar.

3 Ni âd efe i'th droed lithro, ac ni huna dy geidwad.

4 Wele, ni huna ac ni chwſc ceidwad Iſrael.

5 Yr Arglwydd *yw* dy geidwad, yr Arglwydd *yw* dy eyſcod ar dy ddeheulaw.

6 Nith dery'r haul y dydd, na'r lleuad y nôs.

7 Yr Arglwydd a'th geidw rhag pob drwg: efe a geidw dy enaid.

8 Yr Arglwydd a geidw dy ſynediad, a'th ddyfodiad, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

‖ *Neu, Beth a rydd ia- ſod twyllodrus it, neu, beth a chwanegaiſ ti?*

‖ *Neu, A ddarcheſaf?*

* Pſal. 124 7.

PSAL. CXXII.

1 Dafydd yn dangos ei lawenydd tros yr Eglwys, 6 ac yn gweddio am heddwch iddi.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

LLawenychais pan ddywedesant wrthif, awn i dŷ 'r Arglwydd.

2 Ein traed a ſafant o fewn dy byrth di, ô Ieruſalem.

3 Ieruſalem a adeiladwyd fel dinas wedi ei chydgyſylltu yuddi ei hun.

4 Yno 'r eſcyn y llwythau, llwythau 'r Arglwydd, yn dyſtiolaeth i Iſrael, i ſolianne enw 'r Arglwydd.

†Hebr. yr eiſtedd

5 Canys yno † y goſodwyd gorſedd-feingcian barn: gorſedd-feingcian tŷ Dafyd.

6 Dymunwch heddwch Ieruſalem: llwydded y rhai a'th hoffant.

7 Heddwch fyddo o fewn dy ragfur: a ffynniant yn dy bal-ſtau.

8 Er mwyn fy mrodyr a'm cyſeillion, y dywedaf yn awr, heddwch fyddo i ti.

9 Er mwyn tŷ 'r Arglwydd ein Duw, y ceiſiaf i ei ddaioni.

PSAL. CXXIII.

1 Y duwiol yn dangos eu hyder ar Ddaw, 3 ac yn gweddio ar gael eu gwared oddiwrth ddirmyg.

¶ Caniad y graddau.

ATtat ti y derchafaf fy llygaid, ti yr hwn a bresſwyli yn y nefoedd.

2 Wele, fel *y mae* llygaid gweiſion ar law eu meiſtred, *neu* fel *y mae* llygaid llawforwyn ar law eu meiſtres: felly *y mae* ein llygaid ni ar yr Arglwydd ein Duw, hyd oni thrugarhao eſe wrthym ni.

3 Trugarha wrthym Arglwydd, trugarha wrthym, canys llawer ydym ni a dirmyg yn ddirfawr.

4 Yn ddirfawr y llanwyd ein henaid â gwarwargerdd y rhai goludog, *ac* â diyſtyrwch y beilchion.

PSAL. CXXIIII.

1 Yr Eglwys yn bendithio Duw am iryſtiddol ymwared.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

ONi buaſei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni: y gall Iſrael ddywedyd yn awr:

2 Oni buaſei 'r Arglwydd, yr hwn a fu gyd â ni, pan gyfododd dynion yn ein herbyn:

3 Yna i'n llyngcaſent ni yn fyw, pan enynnodd eu llid hwynt i'n herbyn.

4 Yna y dyfroedd a lifaſei troſom: y ſſewd a aethei tros ein henaid.

beilchion

5 Yna 'r aethei tros ein henaid ddyfroedd ‖ chwyddedig:

6 Bendigedic fyddo 'r Arglwydd, yr hwn ni roddodd ni yn yſclyfaeth iw dannedd hwynt.

7 Ein henaid a ddiangodd, fel aderyn o fagl yr adarwŷr: y fagl a dorrwyd, a ninneu a ddianghaſom:

8 *Ein porth ni ſydd yn enw 'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar.

*pſal. 121. 2.

PSAL. CXXV.

1 Diogelwch y rhai ſy yn ymddiried yn Nuw. 4 Gweddi tros y duwiol, ac yn erbyn yr anuwiol.

¶ Caniad y graddau.

YRhai a ymddiriedant yn yr Arglwydd, ſyddant fel mynydd Sion: *yr hwn* ni ſyflir, ond a bery yn dragywydd.

2 Fel *y mae* Ieruſalem a'r mynyddoedd o'i hamgylch; felly *y mae* 'r Arglwydd o amgylch ei bobl o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

3 Canys ni orphywys gwialen anuwioldeb, ar randir y rhai cyfiawn: rhag i'r rhai cyfiawn eſtyn eu dwylo at anwiredd.

4 Oh Arglwydd, gwna ddaioni i'r rhai daionus: ac i'r rhai vniawn yn eu calonnau.

5 Ond y rhai a ymdroant iw troſeyddu, yr Arglwydd a'i gyrr gyd â gweithred-wyr anwiredd: *a bydd* tangneddyf ar Iſrael.

PSAL. CXXVI. { Prydnhawnol weddi.

1 Yr Eglwys wrth ddangos coffa o'i rhyfeddol ymwared allan o gaethiwed, 4 yn gweddio am lwyddiant, ac yn ebrophwydo.

¶ Caniad y graddau.

PAn ‖ ddychwelodd yr Arglwydd gaethiwed Sion, yr oeddem fel rhai yn breuddwydio.

‖ Hebr. ddyſcu

2 Yna y llanwyd ein genau â chwerthin, a'n tafod â chanu: yna y dywedaſant ym myſc y cenhedloedd, yr Arglwydd a † wnaeth bethau mawrion i'r rhai hyn.

‖ Hebr. ſawnha odd wn

† Hebr. dyſcu

3 Yr Arglwydd a wnaeth i ni bethau mawrion, *am hynny* 'r ydym yn llawen.

‖ ſaw yr Oc.

4 Dychwel Arglwydd ein caethiwed ni, fel yr afonydd yn y dehau.

‖ Neu, cân.

5 Y rhai ſydd yn hau mewn dagrau, a fedant mewn ‖ gorfoledd.

‖ Neu, bâcia

6 *Yr hwn* ſydd yn myned rhagddo, ac yn wylo, gan ddwyn ‖ hâd gwerthfawr, gan ddiſgo a ddaw mewn gorfoledd, dan gludo ei yſcubau.

PSAL. CXXVII.

1 Rhinwedd bendithion Duw. 3 Dawn Duw yw plant rhinweddol.

¶ Caniad y graddau i Salomon.

OS yr Arglwydd nid adeilada y tŷ, ofer y llafuria ei adeilad-wŷr wrtho: os yr Arglwydd ni cheidw 'r ddinas, ofer y gwilia y ceidwaid.

2 Ofer i chwi foreu-godi, myned yn hwyr i gyſcu, bwytta bara gofidiau: felly y rhydd eſe hûn iw anwyliyd.

‖ Neu, ddau yn unol gel. yn pſal. 128. 1.

3 Wele, plant *ydynt* etifeddiaeth yr Arglwydd ei wobr eſ *yw* ffrwyth y groth.

4 Fel *y mae* ſaethau yn llaw y cadarn, felly *y mae* plant ieuengctid.

5 Gwyn ei fyd y gŵr a lanwodd ei gawell o ſethau â hwynt'ai: ni gwradwyddir hwy, pan ‖ ymddiddanant â'r gelynion yn y porth.

PSAL. CXXVIII.

Yr amryw fendithion ſydd yn canlyn y rhai a ofnant Duw.

¶ Caniad y graddau.

GWyn ei fyd pob vn ſydd yn ofni 'r Arglwydd: yr hwn ſydd yn rhodio yn ei ffyrdd ei.

2 Canys mwynhei lafur dy ddwylo: gwyn dy fyd, a da fydd it.

3 Dy wraig fydd fel gwin-wŷdden ffrwythlawn, ar hŷd yſtlyſau dy dŷ: dy blant fel planhigion oliwydd o amgylch dy ford.

4 Wele, ſel hyn yn ddiau y bendithir y gŵr a ofno 'r Arglwydd.

5 Yr Arglwydd a'th fendithia allan o Sion; a thi a gei weled daioni Ieruſalem holl ddyddiau dy enioes:

6 A thi a gei weled plant dy blant, a thangneddyf ar Iſrael.

PSAL. CXXIX.

1 Y mae 'n anuog i ſoliannu Duw am gadw Iſrael yn ei fawr gyfluddiau. 5 Melldithio y rhai a gaſânt Eglwys Duw.

¶ Caniad y graddau.

LLawer gwaith i'm cyfluddiaſant o'm hieuengctid, y dichon Iſrael ddywedyd yn awr:

2 Llawer

3 Llawer gwaith ſ'm cyſtuddiaſant o'm hieuengtidetto ni'm gorſnant.
3 Yr arddwſyr a arddaſant ar ſy nghefo, eſtynnaſant eu cwyſau yn hîrion.
4 Yr Arglwydd ſydd gyfiawn, eſe a dorrodd raſau y rhai annuwiol.
5 Gwradwydder hwy oll, a gyrrer yn eu hol, y rhai a gaſant Sion.
6 Byddant fel glaſ-wellt pen tai, yr hwn a wywa cyn y ſ tynner eſymmaith.
7 A'r hwn ni leinw y pladur-wr ei law: na'r hwn ſyddo yn rhwymo yr yſcubau, ei ſonwes.
8 Ac ni ddywed'y rhai a ânt heibio, bendith yr Arglwydd arnoch: bendithiwn chwi yn enw'r Arglwydd.

PSAL. CXXX.

1 7 *Pſalmudd yn dangos ei obaith mewn gweddi; 5 Ai diſiodefgarwch mewn gobaith. 7 Y mae yn anog Iſrael i obeithio yn Nuw.*

¶ Caniad y graddau.

O'R dyfnder y lleſais arnat, ô Arglwydd.
2 Arglwydd clyw fy lleſain, yſtyried dy gluſtiau wrth leſ fy ngweddian.
3 Os creffi ar anwireddau, Arglwydd: ô Arglwydd, pwy a ſaif?
4 Onid y *mae* gydâ thi faddeuant fel i'th ofner.
5 Diſgwiliaf am yr Arglwydd, diſgwil fy enaid, ac yn ei air ef y gobeithiaſ.
6 Fy enaid *ſydd yn diſgwil* am yr Arglwydd, yn fwy nag y mae y gwil-wyr am y boreu; ‖ *yn fwy* nag y mae y gwilwyr am y boreu.
7 Diſgwilied Iſrael am yr Arglwydd, o herwydd y *mae* trugaredd gyd â'r Arglwydd, ac aml ymwared gyd ag ef.
8 Ac efe a wared Iſrael, oddi wrth ei holl anwireddau.

PSAL. CXXXI.

1 *Dafydd yn dangos ei oſtyngeiddrwydd, 3 ac yn anog Iſrael i obeithio yn Nuw.*

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

O Arglwydd nid ymfalchiodd fy nghalon, ac nid ymdderchafodd fy llygaid: ni rodiais ychwaith mewn pethau rhy fawr, a rhy † uchel i mi.
2 Eithr goſodais, a gorſegais fy enaid, fel yn wedi ei ddiddyfnu oddi wrth ei fam: fy enaid ſydd yoſ fel yn wedi ei ddiddyfnu.
3 Diſgwilied Iſrael wrth yr Arglwydd, o'r † pryd hyn hyd yn dragywydd.

PSAL. CXXXII.

Boreuol weddi.

1 *Dafydd yn ei weddi yn dangos i Ddnw ei ddiwyd ofal tros yr Arch* 3 *Y gweddio wrth ſymmudo yr Arch,* 11 *ac yn ail-adrodd addewidion Duw iddo.*

¶ Caniad y graddau.

O Arglwydd, cofia Ddafydd, a'i holl flinder:
2 Y modd y tyngodd efe wrth yr Arglwydd, *ac* yr addunodd i rymmus *Ddnw* Iacob.
3 Ni ddeuaf i fewn pabell fy nhŷ, ni ddringaf ar erchwyn fy ngwely;
4 Ni roddaf gwſc i'm llygaid, na hun i'm amrantau:
5 Hyd oni chaffwyf le i'r Arglwydd, † preſwylfod i rymmus *Ddnw* Iacob.
6 Wele, clywſom am dani yn Ephrata: cawſom hi ym meuſydd y coed.
7 Awn iw bebyll ef, ymgrymmwn o flaen ei ſaingc draed ef.
8 *Cyſod Arglwydd i'th orphywyſfa, ti ac Arch dy gadernid.*
9 Gwiſced dy offeiriaid gyfiawnder: a gorfoledded dy ſainct.
10 Er mwyn Dafydd dy wâs, na thro ymmaith wyneb dy eneiniog.
11 *Tyngodd yr Arglwydd mewn gwirionedd i Ddafydd, ni thrŷ eſe oddi wrth hynny: o ffrwyth dy † gorph y goſodaf ar dy orſedd-ſaingc.* *2 Sam. 7. 12. 1 bren. 8. 25.
12 Os ceidw dy feibion fy nghyfammod a'm tyſtiolaeth, y rhai a ddyſcwyf iddynt: eu meibion hwythau yn dragywydd a eiſteddant ar dy orſedd-ſaingc. 2 cro. 6. 16 luc. 1. 32. ac. 2. 30. † Hebr. ffrwyth.
13 Canys dewiſodd yr Arglwydd Sion, *ac a'i ffrwythlonodd* yn drigfa iddo ei hun.
14 Dymma fy ngorphywyſfa yn dragywydd: yma y trigaf, canys chwennychais hi.
15 Gan fendithio y bendithiaf ei llyniaeth: diwallaf ei thlodion â bara.
16 Ei hoffeiriaid hefyd a wiſcaf â iechydwriaeth: a'i ſainct dan ganu a ganant.
17 * Yna y paraf i gorn Dafydd flaguro: darperais ‖ lamp i'm heneiniog. *Luc. 1. 69 ‖ Neu, canwyll.
18 Ei elynion ef a wiſcaf â chywilydd, arno yntef y blodeua ei goron.

PSAL. CXXXIII.

Budd cymmundeb y Sainct.

¶ Caniad y graddau, o'r eiddo Dafydd.

WEle, mor ddaionus, ac mor hyfryd, *yw* trigo o frodyr ynghyd.
2 *Y mae* fel yr ennaint gwerthfawr ar y pen, yn deſcyn ar hŷd y farf, *ſef* barf Aaron: yr hwn *oedd* yn deſcyn ar hyd ymyl ei wiſcoedd ef.
3 Fel gwlith Hermon, *ac fel y gwlith* yn deſcyn ar fynyddoedd Sion: canys yno y gorchymynnodd yr Arglwydd y fendith, *ſef* bywyd yn dragywydd.

PSAL. CXXXIIII.

Y mae 'n anog i fendithio Duw.

¶ Caniad y graddau.

WEle, holl weiſion yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai ydych yn ſefyll yn nhŷ 'r Arglwydd y nôs.
2 Derchefwch eich dwylo ‖ yn y cyſſegr: a bendithiwch yr Arglwydd. ‖ *Neu, mewn ſanctaidd rwydd.*
3 Yr Arglwydd yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, a'th fendithio di allan o Sion.

PSAL. CXXXV.

1 *Y mae 'n anog i glodfori Duw am ei ddaioni,* 5 *am ei allu,* 8 *am ei farnedigaethau.* 15 *Oferedd yr eulynnod.* 19 *Y mae 'n anog i fendithio Duw.*

MOlwch yr Arglwydd. Molwch enw 'r Arglwydd, gweiſion yr Arglwydd, molwch *ef.*
2 Y rhai ydych yn ſefyll yn nhŷ 'r Arglwydd, ynghynteddoedd tŷ ein Duw ni.
3 Molwch yr Arglwydd, canys da *yw* yr Arglwydd: canwch iw enw, canys hyfryd yw.
4 O blegit yr Arglwydd a ddetholodd Iacob iddo ei hun, *ac* Iſrael yn briodoriaeth iddo.
5 Canys mi a wn mai mawr yw yr Arglwydd; a *bod* ein Harglwydd ni goruwch yr holl dduwiau.
6 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn oll a fynnei yn y nefoedd, ac yn y ddaiar, yn y môr, ac yn yr holl ddyfnderau.
7 * Y mae yn codi tarth o eithafoedd y ddaiar, * mellt a wnaeth eſe ynghyd â'r glaw: gan ddwyn y gwynt allan o'i dryſorau. *Ierem. 10. 13. *Exod. 12. 29.
8 * Yr hwn a darawodd gyntaf-anedic yr Aipht, † yn ddŷn ac yn anifail. † *Hebr. o ddyn hyd anifail.*
9 Danfonodd arwyddion a rhyfeddodau i'th ganol di 'r Aipht, ar Pharao, ac ar ei holl weiſion.
10 * Yr

*Num.21 2,3.25,26 a 34.35. 10 *Yr hwn a darawodd genhedloedd lawer, ac a laddodd frenhinoedd cryfion:

11 Sehon brenin yr Amoriaid; ac Og brenin Basan: a holl frenhiniaethau Canaan:

*Ios.12.7 12 *Ac a roddodd en tîr hwynt yn etifeddiaeth, yn etifeddiaeth i Israel ei bobl.

13 Dy enw ô Arglwydd, *a bery* yn dragywydd: dy gofiadwriaeth, ô Arglwydd, † o genhedlaeth i genhedlaeth.

† *Hebr. i genhedlaeth a chenhedlaeth.*

14 Canys yr Arglwydd a farna ei bobl, a bydd edifar gantho o ran ei weision.

* Pſ. 115. 4,5,&c. 15 *Delwau y cenhedloedd *ydynt* arian ac aur, gwaith dwylo dyn.

16 Genau *ſydd* iddynt, ond ni leferant: llygaid *ſydd* ganddynt, ond ni welant.

17 Y *mae* cluſtiau iddynt, ond ni chlywant: nid oes ychwaith anadl yn eu genau.

18 Fel hwynt y mae y rhai a'i gwnant, a phob vn a ymddiriedo ynddynt.

19 Tŷ Iſrael, bendithiwch yr Arglwydd: bendithiwch yr Arglwydd, tŷ Aaron.

20 Ty Leſi, bendithiwch yr Arglwydd: y rhai a ofnwch yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd.

21 Bendithier yr Arglwydd o Sion, yr hwn ſydd yn trigo yn Ieruſalem. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXXXVI. { *Pryánhawnol.* *weddi.*

Y mae 'n annog i ſiliannu Duw, am ei drugareddau neilltuol.

* Pſ.106.1 & 107.1. & 118.1. * CLodforwch yr Arglwydd, canys da *yw*, o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

2 Clodforwch Dduw y duwiau: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

3 Clodforwch Arglwydd yr arglwyddi: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

4 Yr hwn yn vnic ſydd yn gwneuthur rhyfeddodau: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Gen.1.1. 5 *Yr hwn a wnaeth y nefoedd mewn doethineb: o herwydd ei drugaredd *ſydd* dragywydd.

*Gen.1.6 Ier.10.12 6 *Yr hwn a eſtynnodd y ddaiar oddiar y dyfroedd: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Gen.1.14. 7 * Yr hwn a wnaeth oleuadau mawrion: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

† *Hebr. lywodraeth y dydd.* 8 Yr haul i † lywodraethu 'r dydd: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

9 Y lleuad a'r ſêr, i lywodraethu 'r nos: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 12.29. 10 *Yr hwn a darawodd yr Aipht, yn eu cyntaf-anedic: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 13.17. 11 *Ac a ddug Iſrael o'i myſc hwynt: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

12 A llaw greſ, ac â braich eſtynnedic: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Ex.14. 21,22. 13 * Yr hwn a rannodd y môr côch yn ddwyran: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

14 Ac a wnaeth i Iſrael ſyned trwy ei ganol: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Exod. 14.28. 15 *Ac a eſcyttiodd Pharao a'i lu, yn y môr côch: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

* Exod. 15.22. 16 *Ac a dywyſoid ei bobl drwy 'r anialwch: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

17 Yr hwn a darawodd frenhinoedd mawrion:

*Deu.29. 7.pſ.135. 20,11. o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

18 *Ac a laddodd frenhinoedd ardderchogion: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

*Num. 21.23. 19 * Sehon brenin yr Amoriaid: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

20 *Ac Og brenin Basan: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

21 *Ac a roddodd en tîr hwynt yn etifeddiaeth: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

22 Yn etifeddiaeth i Iſrael ei wâs: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

23 Yr hwn yn ein iſel-radd a'n cofiodd ni: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

24 Ac a'n hachubodd ni oddi wrth ein gelynion: o herwydd ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

25 Yr hwn ſydd yn rhoddi ymborth i bob cnawd: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

26 Clodforwch Dduw 'r nefoedd: canys ei drugaredd *ſydd* yn dragywydd.

PSAL. CXXXVII.

1 Diawnadalwch yr Iddewon mewn caethiwed, 7 Y Prophwyd yn melldithio Edom a Babel.

WRrth afonydd Babilon, yno yr eiſteddaſom, ac wylaſom, pan feddyliaſom am Sion.

2 Ar yr helyg o'i mewn y crogaſom ein telynau.

3 Canys yno y gofynnodd y rhai a'n caethiwaſent i ni † gân, a'r rhai a'n ‖ antheithiaſei, lawenydd: *canwch i ni rai* o ganiadau Sion.

4 Pa fodd y canwn gerdd yr Arglwydd, mewn gwlad ddieithr?

5 Os angofiaf di Ieruſalem, anghofied fy neheulaw *ganu*.

6 Glyned fy nhafod wrth daflod fy ngenau; oni chofiaf di, oni chodaf Ieruſalem goruwch † fy llawenydd pennaf.

7 Cofia Arglwydd blant Edom yn nydd Ieruſalem: y rhai a ddywedent, dinoethwch, dinoethwch hi, hyd ei ſylfaen.

8 * Oh ferch Babilon a anrheithir, gwyn ei fyd a †dalo i ti, ſel y gwnaethoſt i ninnau.

9 * Gwyn ei fyd, a gymmero, ac a darawo dy rai bâch wrth y † meini.

PSAL. CXXXVIII.

1 Dafydd yn moliannu Duw am wirioneddi ei air: 4 Yn prophwydo y bydd i frenhinoedd y ddaiar foliannu Duw: 7 Yn dangos ei ymddiried yn Nuw.

¶ *Pſalm* Dafydd.

* CLodforaf di â'm holl galon: yngŵydd y dduwiau y canaf it.

2 Ymgrymmaf tu a'th deml ſanctaidd: a chlodforaf dy enw, am dy drugaredd a'th wirioneddi: o blegit ti a fawrheaiſt dy air uwchlaw dy enw oll.

3 Y dydd y llefais i'm gwrandawaiſt: *ac a'm* cadarnheaiſt â nerth yn fy enaid.

4 Holl frenhinoedd y ddaiar a'th glodforant, ô Arglwydd: pan glywant eirian dy enau.

5 Canant hefyd am ffyrdd yr Arglwydd: canys mawr *yw* gogoniant yr Arglwydd.

6 Er bod yr Arglwydd yn uchel, etto eſe a edrych ar yr iſſel, ond y balch a edwyn eſe o hir-bell.

7 Pe rhodiwn ynghanol cyſyngder, ti a'm bywhaiti: eſtynnit dy law yn erbyn digofaint fy ngelynion, a'th ddeheulaw a'm hachubei.

8 Yr Arglwydd a gyflawna â mi: dy drugaredd Arglwydd, *ſydd* yn dragywydd: nac eſceuluſa waith dy ddwylo.

PSAL. CXXXIX. { *Bortuol* *weddi.*

1 Dafydd yn moliannu Duw am ei raglunieth ſydd yn cenfoi pob peth: 19 Yn ſiarſiio yr annuwiol: 23 Yn gweddio am burdeb.

¶ 2

¶ Pr pen-cerdd, *Pſalm* Dafydd.

ARglwydd chwiliaiſt, ac adnabuoſt fi.
2 Ti a adwenoſt ſy eiſteddiad, a'm cyſodiad: deelli ſy meddwl o bell.
3 Amgylchyni ſy llwybr a'm gorweddfa: ac y-lŷs wyt yn ſy holl ſyrdd.
4 Canys nid *oes* air ar ſy nhafod, ond wele Arglwydd, tí a'i gŵyddoſt oll.
5 Amgylchynaiſt fi yn ôl, ac ym mlaen: a goſodaiſt dy law arnaf.
6 *Dymma* ŷbodaeth ry ryfedd i mi: vchel yw, ni fedraf oddi wrthi.
7 I ba le'r âf oddi wrth dy Yſpryd? ac i ba le y ffoaf o'th ŵydd?
8 * Os dringaf i'r neſoedd, yno yr wyt ti; os gwneiriaf fyngwely yn vffern, wele di *yno*.
9 Pe cymmerwn adenydd y wawr, *a* phe trigun yn eithafoedd y môr:
10 Yna befyd a'm cywyſei dy law, ac a'm daliai dy ddeheu-law.
11 * Pe dywedwn, diau y tywyllwch a'm cuddia *yn* *y dyddi*: y nos yn oleuni o'm hamgylch.
12 Ni thywylla y tywyllwch rhagot ti, ond y nôs a oleua fel dydd: † yn ſiunyd *yw* tywyllwch a goleuni *i ti*.
13 Canys ti a feddiennaiſt ſy arennau, toaiſt fi ynghroth fy mam.
14 Cladoſaf dydi, canys ofnadwy, a rhyfedd i'm gwnaed: rhyfedd *yw* dy weithredoedd, a'm henaid a ŵyr *hynny* yn † dda.
15 Ni chuddiwyd ly † ſylwedd oddi wrthit, pan i'm gwnaethpwyd yn ddirgel, ac im cywreiniwyd yn iſſelder y ddaiar.
16 Dy lygaid a welſant fy anelwig ddefnydd, ac yn dy lyfr di yr ſcrifennwyd ‖ hwynt oll, y dydd y † lluniwyd hwynt, pan nad oedd yr vn o honynt.
17 * Am hynny mor werth-fawr yw dy feddyliau gennif, ô Dduw! mor ſawr yw eu ſwm hwynt!
18 *Pe* cyfriſwn hwynt, amlach ydynt nâ'r tywod: *pan* ddeffrowyſ, gyd â thi *a ydwyſi* yn waſtad.
19 Yn ddiau o Dduw, ti a leddi yr annuwiol: am hynny y gwŷr gwaedlyd, ciliwch oddi wrthif:
20 Y rhai a ddywedant ſcelerder yn dy erbyn, dy elynion a gymmerant *dy enw* yn ofer.
21 Onid câs gennif, ô Arglwydd, dy gaſeion di? onid ffiaidd gennif y rhai a gyfodant i'th erbyn?
22 A chas cyflawn y caſeais hwynt: cyfrifais hwynt i mi yn elynion.
23 Chwilia fi ô Dduw, a gŵybydd fy nghalon: prawf fi, a gwybydd fy meddyliau.
24 A gwel, a oes ffordd † annuwiol gennif: a thywys fi yn y ffordd dragywyddol.

PSAL. CXL.

1 *Dafydd yn gweddio am gael ei wared uddiwrth Saul a Doeg*; 8 *yn gweddio yn erbyn hwy*: 12 *yn ymgyſſuro trwy ymddiriedd yn Nuw.*

I'r pen-cerdd, Pſalm Dafydd.

GWared fi, ô Arglwydd, oddi wrth y dŷn drwg; cadw fi rhag y gŵr † traws.
2 Y rhai ſydd yn bwriadu drygioni yn *eu* calon: ymgaſclant beunydd i ryfel.
3 * Golymmaſant eu tafodau fel ſarph: gwenwyn aſp ſydd tan eu gweſuſau. *Selah.*
4 Cadw fi, ô Arglwydd, rhag dwylo'r annuwiol, cadw fi rhag y gwr traws; y rhai a fwriadaſant ſachlu fy nhraed.
5 Y beilchion a guddiaſant faglau i mi, ac a eſtynnaſant rwyd *wrth* donnau ar ymmyl y llwybrau: goſodaſant hoenynnau ar fy medr. *Selah.*
6 Dywedais wrth yr Arglwydd, fy Nuw ydwyt ti; clyw, ô Arglwydd, lef fy ngweddiau.
7 Arglwydd Dduw, nerth fy iechydwriaeth: gorchguddiaiſt fy mhen yn nydd brwydr.
8 Na chaniadhâ Arglwydd, ddymuniad yr annuwiol: na lwydda ei ddrwg ſeddwl, † *rhag* eu balchio hwynt. *Selah.*
9 Y † pennaf o'r rhai a'm hamgylchyno, blinder eu gwefuſau a'i gorchguddio.
10 Syrthied marwor arnyat, a bwrier hwynt yn tân: *ac* mewn cen-ffoſydd, ſel na chyfodant.
11 Na ſiccrhaer dŷn † llaradus ‖ ar y ddaiar: drwg a hêla y gŵr traws iw ddiſtryw.
12 Gwn y dadleu yr Arglwydd ddadl y tlawd, ac y barna eſe y tlodion.
13 Y cyfiawn yn ddiau a glodforant dy enw di: y rhai vniawn a drigant ger dy fron di.

PSAL. CXLI.

1 *Dafydd yn gweddio ar ſod ei arch ef yn gymmeradwy, a'i gyſdwybod yn bur, 7 a'i cunnoes yn ddiogel oddi wrth faglau.*

¶ Pſalm Dafydd.

ARglwydd, yr wyf yn gweiddi arnat; bryſsia attaf: clyw ſy llais pan lefwyf arnat.
2 Cyfeirier ſy ngweddi ger dy fron *fel* arogldarth, *a* derchafiad fy nwylo *fel* yr offrwm prydnhawnol.
3 Goſod Arglwydd, gadwriaeth o flaen fy ngenau: cadw ddrws fy ngwefuſau.
4 Na oftwng fy nghalon at ddim drwg, i fwriadu gweithredoedd drygioni, gyd â gwŷr a weithredant anwiredd: ac na âd i mi fwyta o'i danteithion hwynt.
5 Cured y cyfiawn fi ‖ yn garedig, a cherydded fi: ‖ na thorred *eu* helew pennaf *hwynt* fy mhen: canys fy ngweddi *fydd* etto yn eu drygau hwynt.
6 Pan daffer eu barn-wŷr i lawr mewn lleoedd carregoc, clywant fy ngeiriau, canys melus ydynt.
7 Y mae ein eſcyrn ar waſcar ar ſyn y bedd, megis *pan* yn torri, neu yn hollti *coed* ar y ddaiar.
8 Eithr arnat ti ô Arglwydd Dduw, *y mae* fy llygaid: ynot ti y gobeithſais, ‖ na âd fy enaid yn ddiymgeledd.
9 Cadw fi rhag y fagl a oſodaſant i mi: a hoenynnau gweithred-wŷr anwiredd.
10 Cyd-gwymped y rhai annuwiol yn eu rhwydau eu hun, tra elwyſi heibio.

PSAL. CXLII.

Pryduhawnol weddi.

1 *Dafydd yn dangos mai gweddio Duw oedd ei holl gyſſur ef mewn trallod.*

¶ ‖ Maſchil Dafydd: gweddi pan oedd eſe yn yr ogof.

GWaeddais â'm llef ar yr Arglwydd: â'm llef yr ymbiliais â'r Arglwydd.
2 Tywelltais fy myſyrdod o'i flaen eſu: mynegais fy nghyſtudd ger ei fron ef.
3 Pan ballodd fy yſpryd o'm mewn, tithau adwaenit fy llwybr: yn y ffordd y rhodiwn y cuddiaſant i mi fagl.
4 ‖ Edrychais ar y tu dehau, a ‖ deliais ſylw, ac nid *oedd neb* a'm hadwaenai: † pallodd nodded i mi, nid *oedd neb* yn ymofyn am fy enaid.
5 Lleſiais arnat ô Arglwydd, *a* dywedais, ti *yw* fy ngobaith, a'm rhan, yn nhîr y rhai byw.

6 Yſtyr

nac ymddercha-fant.
† *Hebr. taſod.*
‖ *Neu, y gwr traws, dros-gwr y daiar: heb ſer of ŷw ddiſtryw.*
‖ *Neu, caredigrwydd ſydd.*
‖ *Neu, oſtwng-gorol ſydd, yr hwn ni thyrr ſy mhen.*
† *Hebr. na wacâa ſy enaid.*
‖ *Neu, Pſalm, Dafydd yn rhoi athrawaeth.*
‖ *Neu, Edrych. ‖ Neu, gwel.*
† *Hebr. collaſai nodded oddi-wrthif.*

6 Yſtyr wrth ſy ngwaedd, canys tlawd iawn ydwyf: gwared fi oddi wrth fy erlidwyr, canys trech ydynt nâ mi.

7 Dwg fy enaid allan o garchar, fel y molianwyf dy enw: y rhai cyhawn a'm cylchynant, canys ti a fyddi da wrthif.

PSAL. CXLIII.

1 Dafydd yn gweddio am ſaſor mewn barn: 3 Yn cwyno yr hag ei ofidiau: 5 Cadarnhau ei ffydd trwy fyfyrio a gweddio: 7 Yn gweddio am râs, 9 am ymwared, 10 am ſancteiddrwydd, 12 am ddiniſtr ar ei elynion.

¶ Pſalm Dafydd.

ARglwydd clyw fy ngweddi, a gwrando ar fy neiſyfiadau: er eglyw ſi yn dy wirionedd, ac yn dy gyfiawnder.

* Exod. 34. 7. rhuſ. 3. 20. gal. 2. 16.

2 Ac na ddôs i farn â'th wâs, * o herwydd ni chyfiawnhâir neb byw yn dy olwg di.

3 Canys y gelyn a erlidiodd fy enaid, curodd fy enaid i lawr, gwnaeth i mi drigo mewn tywyllwch, fel y rhai a fu feirw er yſtalm.

4 Yna y pallodd fy yſpryd o'm mewn: ac y ſynnodd fy nghalon ynof.

5 Coſiais y ddyddiau gynt, myſyriais ar dy holl waith: ac yngweithredoedd dy ddwylo y myſyriaf.

6 Lledais fy nwylaw attat: fy enaid fel tîr ſychedic ſydd yn hiraethu am danat. *Selah.*

7 Oh Arglwydd, gwrando ſi yn ebrwydd: pallodd fy yſpryd: na chuddia dy wyneb oddi wrthif, † rhag fy mod yn gyffelyb i'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

‖ Neu, acthym yn gyffelyb, &c.

8 Pâr i mi glywed dy drugarogrwydd y boreu: o herwydd ynot ti y gobeithiaf; pâr i mi wybod y ffordd y rhodiwyf, o blegit attat ti y derchaſaf fy enaid.

9 Gwared ſi oddi wrth fy ngelynion, ô Arglwydd: gyd â thi 'r ymguddiais.

‖ Neu, enddu ſi gyd â thi.

10 Dyſc i mi wneuthur dy ewyllys di: canys ti yw fy Nuw; tywyſed dy Yſpryd daionus ſi i dir vnionedd.

‖ Neu, daionus yw dy yſpryd, tywys ſi, &c.

11 Bywhâ ſi ô Arglwydd, er mwyn dy enw: dwg fy enaid allan o ing, er mwyn dy gyfiawnder.

12 Ac er dy drugaredd, diniſtria fy ngelynion; a diſetha holl gyſtuddwyr fy enaid: o blegit dy wâs di ydwyf.

PSALM. CXLIIII.

Boreuol weddi.

1 Dafydd yn bendithio Duw am ei drugaredd tuac atto ef, a thu ac at bob dyn: 5 Yn gweddio ar i Ddaw yn allwg ei wared ef oddiwrth ei elynion: 9 Yn addo bendithio Duw: 11 Yngweddio tros ddedlwydd gyſtwr y deyrnas.

¶ Pſalm Dafydd.

† Hebr. fy nghraig.

BEndigedic *fyddo* 'r Arglwydd † fy nerth, yr hwn ſydd yn dyſcu fy mwylo i ymladd, a'm byſſedd i ryfela.

* 2 Sam. 22. 33. & 35. & 39.

2 * Fy nhrugaredd a'm hamddeffynfa, fy nhŵr, a'm gwaredudd, fy nharian *yw efe*, ac ynddo y gobeithiais; yr hwn ſydd yn daroſtwng fy mhobl tanaf.

* Iob 7. 17. pſ. 8. 4 heb. 2. 6. * Pſ. 39 6. iob 14. 2.

3 * Arglwydd, beth *yw* dŷn, pan gydnabyddit ef? neu fab dŷn pan wnait gyfrif o honaw?

4 * Dyn ſydd debyg i wagedd, ei ddyddiau ſydd fel cyſcod yn myned heibio.

5 Arglwydd, goſtwng dy nefoedd, a deſcyn; cyffwrdd â'r mynyddoedd, a mygant.

* Pſal. 18. 13, 14.

6 * Saetha fellt, a gwaſcar hwynt: ergydia dy ſaethau, a diſa hwynt.

† Hebr. dy ddwylo.

7 Anfon † dy law oddi vchod, achub, a gwared fi o ddyfroedd mawrion, o law plant eſtron;

8 Y rhai y llefera eu genau wagedd, ac y mae eu dehey-law yn ddehey-law ffalſder.

9 Canaf i ti ô Ddaw, ganiad newydd: ar y nabl, a'r deccant y canaf i ti.

10 Efe ſydd yn rhoddi ‖ iechydwriaeth i freninoedd, yr hwn ſydd yn gwaredu Dafydd ei wâs rhag oddi wrth y cleddyf niweidiol.

‖ Yw rhoi.

11 Achub fi, a gwared fi, o law meibion eſtron, y rhai y lleſara eu genau wagedd, ac y mae eu dehey-law yn ddehey-law ffalſder.

12 Fel *y byddo* ein meibion fel planhigion tyfu yn eu hieuengctid, a'n merched, fel congfeiau nâdd, wrth gyffelybrwydd palâs.

13 Fel y byddo ein celloedd yn llawn, yn treſnu pob rhyw luniaeth, a'n defaid yn dwyn miloedd, a myrddiwn yn ein heolydd.

14 A'n hychen yn gryfion i ‖ lafurio, heb ni rhuthro i mewn, na myned allan, na gwaedd yn ein heolydd.

‖ Yn lafurio.

15 Gwyn ei fyd y bobl *y mae* felly iddynt, * gwyn ei fyd y bobl y *mae* 'r Arglwydd yn Dduw iddynt.

* Pſ. 33. 12. & 65. 4.

PSAL. CXLV.

1 Dafydd yn moliannu Duw o herwydd ei enw, 8 ei ddaioni, 11 ei frenhiniaeth, 14 ei ragluddodeth, 17 a'i drugaredd yn achub.

¶ Clodforedd Dafydd.

DErchafaf di fy Nuw, ô Frenhin: a bendithiaf dy enw byth, ac yn dragywydd.

2 Beunydd i'th fendithiaf, a'th enw a folaf byth, ac yn dragywydd.

3 Mawr *yw* 'r Arglwydd, a chanmoladwy iawn: a'i fawredd ſydd anchwiliadwy.

4 Cenhedlaeth wrth genhedlaeth a fawl dy weithredoedd, ac a fynega dy gadernid.

5 Ardderchawgrwydd gogoniant dy fawredd, a'th bethau rhyfedd a draethaf.

6 Traethant hwy gadernid dy *weithredoedd* ofnadwy: mynegaf inneu dy fawredd.

7 Coffadwriaeth amlder dy ddaioni a draethant: a'th gyfiawnder a ddadcanant.

8 * Graſlawn, a thrugarog *yw* 'r Arglwydd: hwyrfrydic i ddig, a mawr *ei* drugaredd.

* Exod. 34. 6. num. 14. 18. neh. 9. 17. pſ. 86. 15. & 103. 8. & 111. 4. & 112. 4. & 116. 5. & 145. 8. ioel 2. 13. ion. 4. 2.

9 Daionus *yw* 'r Arglwydd i bawb: a'i drugaredd *ſydd* ar ei holl weithredoedd.

10 Dy holl weithredoedd a'th glodforant, ô Arglwydd: a'th ſainct a'th fendithiant.

11 Dywedant am ogoniant dy frenhiniaeth: a thraethant dy gadernid,

12 I beri i feibion dynion adnabod ei gadernid ef: a gogoniant ardderchawgrwydd ei frenhiniaeth.

13 Dy frenhiniaeth di *ſydd* frenhiniaeth † dragywyddol: a'th lywodraeth *a bery* yn oes oeſoedd.

† Hebr. oſ oes oeſoedd.

14 Yr Arglwydd ſydd yn cynnal y rhai oll a ſyrthiant: ac ſydd yn codi pawb a ddaroſtyngwyd.

15 Llygaid pob peth a ddiſgwiliant wrthit; ac yr ydwyt yn rhoddi eu bwyd iddynt yn ei bryd:

16 Gan agoryd dy law, a ‖ diwallu pob peth byw *â'th* ewyllys da.

‖ Yn cyflawni.

17 Cyfiawn *yw* 'r Arglwydd yn ei holl ffyrdd: a ‖ ſanctaidd yn ei holl weithredoedd.

‖ Yn ſanctaidd.

18 Agos *yw* 'r Arglwydd at y rhai oll a alwant arno: at y rhai oll a alwant arno mewn gwirionedd.

19 Efe a wna ewyllys y rhai a'i hofnant: gwrendy hefyd eu llefain, âc a'i hachub hwynt.

20 Yr Arglwydd ſydd yn cadw pawb a'i carant ef, ond yr holl rhai annuwiol a ddiſetha efe.

21 Traetha fy ngenau feliant yr Arglwydd: a bendithied pob cnawd ei enw ſanctaidd ef, byth ac yn dragywydd.

PSAL

PSAL. CXLVI.

1 Y Pſalmodd yn addiwedu moliant gwaſtadol i Ddiuw: 3 yn annog na bydemr ar ddyn. 5 Diuw yn vnic, o herwydd ei allu, a'i gyfiawnder, a'i drugaredd, a'i ffyddlonder, ſydd mwy hydrin arno.

† MOlwch yr Arglwydd. Fy enaid mola di'r Arglwydd.

2 Molaf yr Arglwydd yn fy myw: canaf i'm Duw tra fyddwyf.

3 *Na hyderwch ar dywyſogion, *nac* ar fab dyn, yr hwn nid oes iechydwriaeth yndo.

4 Ei anadl a â allan, eſe a ddychwel iw ddaiar: y dydd hwnnw y derfydd am ei *holl* amcanion ef.

5 Gwyn ei fyd yr hwn *y mae* Duw Iacob yn gymmorth iddo: *ſydd* a'i obaith yn yr Arglwydd ei Dduw.

6 Yr hwn a wnaeth nefoedd a daiar, y môr a'r hyn oll *ſydd* ynddynt: yr hwn ſydd yn cadw gwirioneddyn dragywydd.

7 Yr hwn ſydd yn gwneuthur barn i'r rhai gorthrymmedic, yn rhoddi bara i'r newynoc: yr Arglwydd ſydd yn gollwng y carcharorion yn rhydd.

8 Yr Arglwydd ſydd yn agoryd *llygaid* y deilliion: yr Arglwydd ſydd yn codi y rhai a ddaroſtyngwyd: yr Arglwydd ſydd yn hoffi y rhai cyfiawn.

9 Yr Arglwydd ſydd yn cadw y dieithriaid, eſe a gynnal yr ymddifad a'r weddw: ac a ddadymchwel ffordd y rhai annuwiol.

10 *Yr Arglwydd a deyrnaſa byth: *ſef* dy Dduw di Sion, dros genhedlaeth a chenhedlaeth. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLVII. { *Pryddhawnol weddi.*

1 Y Prophwyd yn annog i foliannu Duw, am ei ofal tros ei Eglwys: 4 am ei allu, 6 a'i drugaredd, 7 a'i ragluniaeth, 12 a'i ſendithion ar y deyrnas, 15 a'i allu ar y tywydd, a'r eira, a phob tywydd arall: 19 a'i ddeddfau yn yr Eglwys.

MOlwch yr Arglwydd, canys da *yw* canu i'n Duw ni: o herwydd hyfryd yw, *ie* gweddus yw mawl.

2 Yr Arglwydd ſydd yn adeiladu Ieruſalem, eſe a gaſcl waſcaredigion Iſrael.

3 Eſe ſydd yn iachau y rhai briwedic o galon; acyn rhwymo eu doluriau.

4 Y mae eſe yn rhifo rhifedi y ſêr; geilw hwynt oll wrth eu henwau.

5 Mawr *yw* ein Harglwydd, a mawr ei nerth, anneirif *yw* ei ddeall.

6 Yr Arglwydd ſydd yn derchafu y rhai llariaidd, gan oſtwng y rhai annuwiol hyd lawr.

7 Cyd-genwch i'r Arglwydd mewn diolchgarwch: cenwch i'n Duw â'r delyn.

8 Yr hwn ſydd yn toi y nefoedd â chwmylau: yn paratoi glaw i'r ddaiar: gan beri i'r gwellt dyfu ar y mynyddoedd.

9 *Eſe ſydd yn rhoddi i'r anifail ei borthiant: *ac* i gwiwiony gig-fran, pan leſant.

10 Nid oes nyfrydwch ganddo yn nerth march: ac nid ymhoffa eſe yn eſceiriau gŵr.

11 Yr Arglwydd ſydd hôff ganddo y rhai a'i hofnant ef: *ſef* y rhai a ddiſgwiliant wrth ei drugaredd ef.

12 Ieruſalem mola di'r Arglwydd, Sion molianna dy Dduw.

13 O herwydd eſe a gadarnhaodd ſarrau dy byrth, eſe a fendithiodd dy blant o'th fewn.

14 Yr hwn ſydd yn gwneuthur dy fro yn † heddychol, *ac* a'th ddiwalla di â braſter gwenith. † *Hebr. beadmeth.*

15 Yr hwn ſydd yn anfon ei orchymyn *ar* y ddaiar: a'i air a red yn dra buan.

16 Yr hwn ſydd yn rhoddi eira fel gwlân: *ac* a dana rew fel lludw.

17 Yr hyn ſydd yn bwrw ei iâ fel tammeidiau, pwy a erys gan ei oerni ef?

18 Eſe a enfyn ei air, ac a'i tawdd hwynt: â'i wynt y chwyth eſe, a'r dyfroedd a lifant.

19 Y mae eſe yn mynegi ei eiriau i Iacob: ei ddeddfau a'i farnedigaethau i Iſrael.

20 Ni wnaeth eſe felly ag yn genedl: ac nid adnabuant ei farnedigaethau eſ. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLVIII.

1 Y Pſalmodd yn annog y creaduriaid uſcl, 7 a daiarol, 11 a beſymmod; i foliannu Duw.

† MOlwch yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd o'r nefoedd: molwch eſ yn yr vchelderau. † *Hebr. Halelniah*

2 Molwch eſ ei holl angelion: molwch eſ ei holl luoedd.

3 Molwch eſ haul a lleuad: molwch eſ yr holl ſêr goleuni.

4 Molwch eſ nef y nefoedd: a'r dyfroedd y rhai *ydych* oddi ar y nefoedd.

5 Molant enw'r Arglwydd: o herwydd eſe a orchymynnodd, a hwy a grewyd.

6 A gwnaeth iddynt barhau byth yn dragywydd: goſodod ddeddf, ac nis troſeddir hi.

7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaiar, y dreigiau a'r holl ddyfnderau.

8 Tân a chenllyſc, eira, a tharth: gwynt yſtormus, yn gwneuthur ei air ef.

9 Y mynyddoedd a'r bryniau oll, y coed ffirwythlawn a'r holl gedr-wŷdd.

10 Y bwyſt-filod, a phob anifail: yr ymlaſciaid, ac adar aſcelloc.

11 Brenhinoedd y ddaiar a'r holl bobloedd: tywyſogion a holl farnwŷr y byd.

12 Gwŷr ieuainge a gwerȳſon hefyd: henaſ-gwŷr a llangcian:

13 Molant enw'r Arglwydd: o herwydd ei enw ef yn vnic ſydd dderchafadwy: ei ardderchawgrwydd ef *ſydd* vwch law daiar a nefoedd.

14 Ac eſe ſydd yn derchafu corn ei bobl, moliant ei holl ſainct, *ſef* meibion Iſrael, pobl agos atto. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CXLIX.

1 Y Prophwyd yn annog i foliannu Duw, am ei gariad tuag at yr Eglwys, 5 ac am y gallu a roddes ef i'r Eglwys, 7 lywodraethu cydwybodau dynion.

† MOlwch yr Arglwydd. Canwch i'r Arglwydd ganiad newydd: a'i foliant ef yng hynnulleidfa y ſainct. † *Hebr. Halelniah*

2 Llawenhaed Iſrael yn yr hwn a'i gwnaeth: gorfoledded meibion Sion yn eu brenin.

3 Molant ei enw ef ar y ‖ dawns: canant iddo ar dympan, a thelyn. ‖ *Neu, libell.*

4 O herwydd hoffodd yr Arglwydd ei bobl: eſe a brydfertha y rhai llednais ag iechydwriaeth.

5 Gorfoledded y ſainct mewn gogoniant: a chânant ar eu gwelau.

6 *Bydded* ardderchog *foliant* Duw yn eu † genau: a chleddyf dau-finioc yn eu dwylo, † *Hebr. cſt.*

7 I wneuthur dial ar y cenhedloedd, a chosb ar y bobloedd:

8 I rwymo eu brenhinoedd â chadwynau, a'u pendefigion â gefynnau heirn:

9 *I wneu-

*Deu.7.1. 9 * I wneuthur arnynt y farn ſcrifennedict yr ardderchawgrwydd hyn ſydd iw holl ſainct ef. Molwch yr Arglwydd.

PSAL. CL.

1 Y mae yn annog i foliannu Duw, 3 â phob meth ar offer cerdd.

† Hebr. Halelwiah. ‖ Gyſſegr. † MOlwch yr Arglwydd. Molwch Dduw yn ei ‖ ſanctaid lrwydd: molwch ef yn ffirfaſen ei nerth.

2 Molwch ef am ei gadernid: molwch ef yn ôl amlder ei fawredd.

3 Molwch ef â llais vdcorn: molwch ef â nabl, ac â thelyn.

4 Molwch ef â thympan, ac â ‖ dawns: molwch ef â thannau, ac ag organ. ‖ Neu phibau

5 Molwch ef â ſymbalau ſoniarus: molwch ef â ſymbalau llafar.

6 Pob *perchen* anadl molianned yr Arglwydd. Molwch yr Arglwydd.

¶ DIHAREBION SALOMON.

PEN. I.

1 Amcan y diharebion. 7 Cyngor i oſni Duw, ac i gredu ei air; 10 i ochel bud pechaduriaid. 20 Doethineb yn cwyno fod yn ei diyſtyru hi, 24 ac yn hyſpyth y rhai a'i diyſtyrent.

DIharebion Salomon fab Dafydd brenin Iſrael,

2 I wybod doethineb ac addyſc; i ddeall geiriau ſylwyr;

3 I gymmeryd athrawiaeth deall, cyfiawnder, a barn, ac vniondeb;

4 I roi callineb i'r anghall, ag i'r bachgen ŵybodaeth, a ſynwyr.

5 Y doeth a wrendy, ac a chwanega addyſc, a'r deallgar a ddaw i gyughorion pwyllog:

6 I ddeall dihareb a'i deongl; geiriau'r doethion, a'i dammegion.

*Iob 28. 28. pſ. 111. 10. dih. 9. 10. ‖ Neu, yhan benaf. ‖ Chwaneg.

7 * Ofn yr Arglwydd yw ‖ dechreuad gwybodaeth: ffyliaid a ddiyſtyrant ddoethineb, ac addyſc.

8 Fy mab gwrando addyſc dy dâd, ac nac ymado â chyfraith dy fam.

9 Canys ‖ cynnydd grâs a fyddant hwy i'th ben, a chadwyni am dy wddf di.

10 Fy mab, os pechaduriaid a'th ddenant, na chydtuna.

11 Os dywedant, tyred gyd â ni cynllwynwn am waed, ymguddiwn yn erbyn y gwirion yn ddiachos:

12 Llyngcwn hwy yn fyw, fel y bedd; ac yn gyfan, fel rhai yn deſcyn i'r pydew:

13 Nyni a gawn bôb cyfoeth gwerth-fawr, nyni a lanwn ein tai ag yſpail:

14 Bwrw dy goel-bren yn ein myſc, bydded yn pwrs i ni i gyd:

15 Fy mab, na rodia yn y ffordd gyd â hwy nt, attal dy droed rhag eu llwybr hwy.

*Eſa. 59. 7 thuſ. 3. 15. 16 * Canys eu traed a redant i ddrygioni, ac a bryſurant i dywallt gwaed.

17 Diau gwaith ofer yw taenu rhwyd, yngolwg pôb perchen aden:

18 Ac y maent hwy yn cynllwyn am eu gwaed ei hun: am eu henioes ei hun y maent yn llechu.

19 Felly y mae llwybrau y rhai oll ſydd chwannog i elw: yr hwn â ddwg enioes ei berchennogion.

† Hebr. Doethineb: ſef, Gedidog ddoethineb. 20 † Doethineb ſydd yn gweiddi oddi allan; * y mae hi yn adrodd ei lleferydd yn yr heolydd.

21 Y mae hi yn lleſain ym-mhrifeoedd y dyrfa, yn nryſau y pyrth, yn y ddinas y mae hi yn traethu ei hymadroddion,

22 Pa hŷd, chwi ynfydion, y cerwch ynfydrwydd? a chwi watwarwŷr, y bydd hoff gennych watwar, ac y caſâ ffyliaid ŵybodaeth?

gan ddywedyd,

*Dih. 8. 1.

23 Dychwelwch wrth fy ngherydd: wele mi a dywalltaf fy yſpryd i chwi, fy ngeiriau yſpyſaf i chwi.

24 * Yn gymmeiſt ac i mi *eich* gwahodd, ac i chwithau wrthod, i mi eſtyn fy llaw, a neb heb yſtyried:

25 Ond diyſtyraſoch fy holl gyngor i, ac ni fynech ddim o'm ceryddd:

26 Minneu befyd a chwarddaf yn eich dialeidd chwi; mi a wandiaf pan ſyrthio arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni.

27 * Pan ddêl arnoch yr hyn yr ydych yn ei ofni, megis deſtryw, ac y dêl eich dialedd arnoch megis cor-wynt, a dyfod arnoch wafcfa a chaledi:

*Rhi. ef. 1. ier. 18. & 19. *Mic.

28 * Yna y galwant arnaf, ond ni wrandawaf; yn foreu i'm ceiſiant, ond ni'm cânt.

29 Canys câs ſu ganddynt ŵybodaeth, ac ofn yr Arglwydd ni ddewiſaſant.

30 Ni chymmerent ddim o'm cyngor i; dirmygaſant fy holl gerydd.

31 Am hynny hwy a gânt fwytta ffrwyth eu ffordd eu hunain, a'i llenwi â'i cynghorion eu hunain.

32 Canys eſmwythâ y rhai anghall a'i lladd: a llwyddiant y rhai ffôl a'i difetha.

33 Er hynny y ſawl a wrandawo arnaſi, a gaiff aros yn ddiogel, ac a gaiff lonyddwch oddi wrth ofn drwg.

PEN. II.

1 Doethineb yn adlaw dewisldeb iw phlant, 10 a diogelwch rhag cyfeillach ddrwg, 20 a chyfarwyddyd mewn ffyrdd da.

FY mab, os derbynni di fy ngeiriau, ac os cuddi fy ngorchymynion gyd â thi:

2 Fel y parech i'th gluſt wrando ar ddoethineb, ac y gogwyddech dy galon at ddeall:

3 Ïe os gwaeddi ar ôl gŵybodaeth, es † cyfodi dy lef am ddeall;

† Hebr. ydoddi. *Mat. 13. 44.

4 * Os ceiſi hi, fel arian; os chwili am dani, fel am dryſorau cuddiedig:

5 Yna y cei ddeall ofn yr Arglwydd, ac y cei ŵybodaeth o Dduw.

6 * Canys yr Arglwydd ſydd yn rhoi doethineb, allan o'i enau ef y mae gŵybodaeth a deall *yn dyfod.* *Pr. No. 2. 6. iag. 1. 5.

7 Y mae ganddo ynghadw i'r rhai vniawn wir ddoethineb: tarian yw efe i'r ſawl a rodiant yn vniawn.

8 Y mae efe yn cadw llwybrau barn, ac yn cadw ffordd ei ſainct.

9 Yna y cei di ddeall cyfiawnder, a barn, ac vniondeb, a phob llwybr daionus.

10 Pan ddelo doethineb i mewn i'th galon, a phan fyddo hyfryd gan dy enaid ŵybodaeth;

11 Yna cyngor a'th gynnal, a ſynwyr a'th geidw:

12 I'th

13 Ith achub di oddi wrth y ffordd ddrwg, ac oddi wrth y dŷn a lefaro drawſedd:
14 Yrhai a ymadawant â llwybrau vniawndeb, i rodio mewn ffyrdd tywyllwch:
15 Yrhai a ymlawenychant i wneuthur drwg, ac a ymddigrifant yn anwiredd y drygionus:
16 Y rhai ſydd a'i ffyrdd yn geimion, ac yn gildyn yn eu llwybrau:
17 Ith wared oddi wrth y fenyw eſtronaidd, oddi wrth y * ddieithr wenieithus ei geiriau.
18 Yr hon a ymedy â llywodraeth-wr ei hieuengtid, ac a ollwng dros gôf gyfammod ei Dduw.
19 Canys y mae ei thŷ yn gŵyro at angeu, a'i llwybrau at y meirw.
20 Pwy bynnac a elo i mewn atti hi ni ddychwelant, ac nid ymafaelant yn llwybrau y bywyd.
21 Fel y rhodiech di rhyd ffordd gwŷr-da, a chadw llwybrau y cyfiawn.
22 Canys y gwŷr cyfiawn a breſſwyliant y ddaear, a'r rhai perfaith a gânt aros ynddi.
23 *Ond yr annuwolion a dorrir oddi ar y ddaear, ac troſſedd-wŷr a ddiwreiddir allan o honi.

PEN. III.

1 *Y mae'n annog i vſydd-dod, 5 a ffydd, 7 a mwyhâd, 9 a dwyſolder, 11 ac ymmynedd. 13 Dedwydd ein Doethineb. 19 Gallu, 21 a chymmwyſau Doethineb. 27 Cynghor i ſod yn garedig, 30 yn bedwitbol, 31 ac yn ſodlongar. 33 Cyſtwy melldigedic yr anwir.

FY mab, na ollwng fy nghyfraith tros gôf, ond cadwed dy galon fy ngorchymynion.
2 Canys hir-ddyddiau, a blynyddoedd bywyd, a heddwch, a chwanegant hwy i ti.
3 Na âd i drugaredd a gwirioneddd ymadel â thi: *cylymma hwy am dy wddf, ſcrifenna hwy ar lech dy galon.
4 *Felly y cei di râs, a † deall da ger bron Duw, a dynion.
5 Gobeithia yn yr Arglwydd â'th holl galon, ac na ymddiried i'th ddeall dy hûn.
6 *Yn dy holl ffyrdd cydnebydd ef, ac efe a hyſforddia dy lwybrau.
7 *Na ſydd ddoeth yn dy olwg dy hûn; ofna yr Arglwydd, a thynn ymmaith oddi wrth ddrygioni.
8 Hynny a ſydd † iechyd i'th ſegel, a † mêr i'th eſgyrn.
9 *Anrhydedda yr Arglwydd â'th gyfoeth, ac â'r peth pennaf o'th holl ffrwyth:
10 *Felly y llenwir dy yſcuboriau â digonoldeb, a'th win-wryſoedd a dorrant gan win newydd.
11 *Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac na flina ar ei goſpedigaeth ef.
12 Canys y neb a fyddo Duw yn ei garu, efe a'i ceryddu megis tâd ei fab anwyl ganddo.
13 Gwyn ei fyd y dŷn a gaffo ddoethineb, a'r dŷn a ddyco ddeall allan.
14 *Canys gwell yw ei marſiandiaeth hi, nâ marſiandiaeth o arian, a'i chynnyrch hi ſydd well nag aur coeth.
15 Gwerthfawrocach yw hi nâ gemmau, a'r holl bethau dymunol nid ydynt gyffelyb iddi.
16 Hir-hoedl ſydd yn ei llaw ddehau hi; ac yn ei llaw aſſyw *y mae* cyfoeth a gogoniant.
17 Et ffyrdd hi ſydd ffyrdd hyſtyddwch, a'i holl lwybrau hi ydynt heddwch.
18 Pren bywyd *yw* hi i'r neb a ymafło ynddi: gwîn ei fyd a ddalio ei afael ynddi hi.
19 Yr Arglwydd, trwy ddoethineb, a ſeiliodd y ddaear; ſtrwy dîcall y † ſycthaodd efe y nefoedd.
20 Drwy ei wybodaeth ef yr holltodd y dyfnderau, ac y defnynna yr wybrennau wlith.
21 Fy mab, na ollwng hwynt allan o'th olwg, cadw ddoethineb, a phwyll.
22 Yna y byddant yn fywyd i'th enaid, ac yn râs i'th wddf.
23 *Yna y cei rodio dy ffordd yn ddiofal, a'th droed ni thramgwydda.
24 Pan orweddych, nid ofni, ti a orweddi, a'th gwſc fydd melys.
25 Nac ofna *rhag* braw diſymmwth, na rhag dinîſtr yr annuwiol, pan ddelo.
26 Canys yr Arglwydd a fydd dy hyder di, ac a geidw dy droed rhag ei ddal.
27 Na attal ddaioni oddi wrth † y rhai y perthyn iddynt, pan fyddo ar dy law ei wneuthur.
28 Na ddywed wrth dy gymmydog, cerdda ymmaith, a thyred amſer arall; ac y fory mi a roddaf, a chennyt *beth yn awr.*
29 Na feddwl ddrwg yn erbyn dy gymmydog, ac yntef yn trigo yn ddiofal yn dy ymyl.
30 Nac ymryſon â neb heb achos, os eſe ni wnaeth ddrwg i ti.
31 *Na chenfi enna wrth ŵr † traws, ac na ddewis yr va o'i ffyrdd ef.
32 Canys ffiaidd gan yr Arglwydd y cyndyn, *ond gyd â'r rhai vniawn y mae ei gyfrinach ef.
33 *Melldith yr Arglwydd ſydd yn nhŷ'r annuwiol, ond efe a fendithia drigfa y cyfiawn.
34 Diau efe a watwar y gwatwarus, ond ei râs a rydd efe i'r goſtyngedig.
35 Y doethion a etifeddant anrhydedd, a gwarth † *ſydd* derchafad ffyliaid.

PEN. IIII.

1 *Salomon, er mwyn dyſcu vſydd-dod i eraill, 3 yn dangos pa aſbrawieth a gafodd ef gan ei rieni, 5 i geiſio Doethineb, 14 ac i ochel llwybrau'r annuwiol. 20 Y mae yn anneg i ffydd, 23 ac i ſancteiddrwydd.

GWrandewch blant addyſc tâd, ac erglywch i ddyſcu deall.
2 Canys yr ydwyſi yn rhoddi i chwi addyſc da, na wrthodwch ſy nghyfraith.
3 Canys yr oeddwn yn fab im tâd, yn *dyner, ac yn anwyl † yngolwg fy mam.
4 *Efe a'm dyſcei, ac a ddywedei wrthif, dalled dy galon fy ngeiriau: cadw *fy* ngorchymynion, a bydd fyw.
5 Cais ddoethineb, cais ddeall; na âd dros gôf, ac na ŵyra oddi wrth eiriau fy ngenau.
6 Nâc ymâd â hi, a hi a'th geidw; câr hi, a hi a'th wared di.
7 Pennaf peth yw doethineb, cais ddoethineb; ac â'th holl gyfoeth, cais ddeall.
8 Derchafa di hi, a hithau a'th dderchafa di; hi a'th ddwg di i anrhydedd, os coſſeidi hi.
9 *Hi a rydd ychwaneg o râs i'th ben di; † ie hi a rydd i ti goron gogoniant.
10 Gwrando ſy mab, a derbyn fy ngeiriau; a blynyddoedd dy fywyd a amlheir.
11 Yr ydwyſ yn dy ddyſcu yn ffordd doethineb, ac yn dy dywys yn llwybrau vniondeb.
12 Pan rodiech, dy gerddediad ni bydd cyfyng; a *phan redech ni thramgwyddi.
13 Ymafel mewn addyſc, ac na ollwng hi: cadw *hi*, canys dy fywyd di yw hi.
14 *Na ddôs i lwybr yr annuwolion, ac na rodia ar hyd ffordd y drygionus.
15 Gochel hi, na ddôs ar hyd-ddi; cilia oddi wrthi hi, a dôs heibio.
16 Canys ni chyſcant, nes gwneuthur drwg; a'i ſwſc a gollant, nes iddynt gwympo *dŷn dŷn.*
17 Canys

17 Canys y maent yn bwytta bara annuwioldeb, ac yn yfed gwin trais.

18 Ond llwybr y cyfiawn *fydd* fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy-fwy hyd ganol dydd.

19 *Eithr* ffordd y drygionus ydd fel y tywyllwch; ni wyddant wrth ba beth y tramgwyddant.

20 Fy mab, gwrando ar fy ngeiriau; gogwydda dy glust at fy ymadroddion.

21 Na âd iddynt fyned ymmaith o'th olwg; cadw hwynt ynghanol dy galon.

† *Hebr. meddygiaeth.*

22 Canys bywyd ydynt i'r neb a'i cassont, ac † iechyd iw holl gnawd.

23 Cadw dy galon yn dra diesceulus; canys allan o honi y mae bywyd yn dyfod.

† *Hebr. gau-grwydd genau*

24 Bwrw oddi wrthit † enau tauogaidd: a gwefusau trofaus yn mhell oddi wrthit.

25 Edryched dy lygaid yn vniawn; ac edryched dy amrantau yn vnion o'th flaen.

‖ *Neu, ebrefwr.*

26 Ystyria lwybr dy draed, a ‖ threfner dy holl ffyrdd yn vniawn.

*Deu.5.32

27 * Na thro ar y llaw ddehau, nac ar y llaw aflwy; fymmud dy droed oddi wrth ddrygioni.

PEN. V.

1 *Salomon yn annog i geisio doethineb*; 3 *yn dangos scelerder putteindra ac anlywodraeth*: 15 *Yn annog i fodlonrwydd, hatlusni, a diwirdeb.* 22 *Bod en pechodau eu hun yn goddiwes yr annuwiol.*

FY mab, gwrando ar fy noethineb, a gostwng dy glust at fy neall:

2 Fel y gellych ystyried pwyll, a'th wefusau gadw gwybodaeth.

*Pen.2.16 & 6.24.

3 * Canys gwefusau y ddieithr a ddiferant *fel* y dil mêl, † a'i genau fydd lysnach nag olew.

† *Hebr. a thafod ei genau.*

4 Ond ei diwedd hi a fydd chwerw fel y wermod, yn llym fel cleddyf dau-finiog.

*Pen. 7.17.

5 * Ei thraed hi a ddescynnant i angeu, a'i cherddediad a fang vffern.

6 Rhag i ti ystyrio ffordd bywyd, y fymmud ei chamrau hi, heb wybod i ti.

7 Yr awr hon gan hynny, ô blant gwrandewch arnaf fi, ac na ymadewch â geiriau fy ngenau.

8 Cadw dy ffordd ym mhell oddi wrthi hi, ac na nessa at ddrws ei thŷ hi,

9 Rhag i ti roddi dy harddwch i eraill, a'th flynyddoedd i'r creulon:

† *Hebr. merch.*

10 Rhag llenwi 'r eftron â'th † gyfoeth dihac i'th lafur fod yn nhŷ y dieithr,

11 Ac o'r diwedd i ti ochain, wedi i'th gnawd a'th gorph gurio,

12 A dywedyd, pa fodd y caseais i addyfc? pa fodd y dirmygodd fy nghalon gerydd?

13 Ac na wrandewais ar lais fy athrawon, ac na oftyngais fy nghlust i'm dyfcawdwŷr?

14 Bûm o fewn ychydig at bôb drwg, ynghanol y gynnulleidfa, a'r dyrfa.

15 Yf ddwfr o'th bydew dy hun, a ffrydiau allan o'th ffynnon dy hun.

16 Tardded dy ffynhonnau allan, a'th ffrydian dwfr yn yr heolydd.

17 Byddant yn eiddo ti dy hun yn vnic, ac nid yn eiddo dieithriaid gyd â thi.

† *Hebr. ddyfrhau.*

18 Bydded dy ffynnon yn fendigedic; ac ymlawenhâ gyd â gwraig dy ienengtid.

† *Hebr: a chyfeiliorna.*

19 *Bydded fel* ewig gariadus, ac fel iwrch hawddgar: gâd iw bronnau hi dy † lenwi bob amfer, † ac ymfodlona yn ei chariad hi yn oeftadol.

*Iob 31.4 & 34.21. pen. 15.3. ier. 16.17. & 32.19.

20 A pha ham fy mab yr ymddigrifi yn y wraig ddieithr, ac y cofleidi fonwes yr hon nid yw eiddo ti?

21 * Canys ffyrdd dŷn fydd yngolwg yr Arglwydd, ac y mae efe yn dal ar ei holl lwybrau ef.

22 Ei anwiredd ei hun a ddeil yr annuwiol, ac efe a ddelir â rhaffau ei bechod ei hun.

23 Efe fydd farw o eifieu addyfc, a thrag maint ei ffolineb yr â ar gyfeiliorn.

PEN. VI.

1 *Yn erbyn mechniaeth, 6 a fegwyd,* 12 *ac ystelerder.* 16 *Saith beth cas gan Dduw.* 20 *Bendithion vfydd-dod.* 25 *Drygioni putteindra.*

FY mab, os machnaiaft dros dy gymmydog, ac os tarewaiſt dy law *yn llaw* y dieithr,

2 Ti a faglwyd â geiriau dy enau, a ddaliwyd â geiriau dy enau.

3 Gwna hyn yr awr hon fy mab, a gwared dy hun, gan i ti fyrthio i law dy gymmydog; cerdda, ac ymoftwng iddo, ac ymbil â'th gymmydog.

4 Na ddyro gwfc i'th lygaid, na hûn i'th amrantau.

5 Gwared dy hun, fel yr iwrch o law *yr heliwr*, ac fel aderyn o law yr adar-wr.

6 Cerdda at y morgrugyn tydi ddiogyn, edrych ar ei ffyrdd ef, a bydd ddoeth.

7 Nid oes ganddo neb iw arwain, iw lywodraethu, nac iw feiftroli,

8 *Ac er hynny* y mae efe yn paratoi ei fwyd yr hâf, ac yn cafclu ei lymaeth y cynhayaf.

9 * Pa hŷd, ddiogyn, y gorweddi? pa bryd y cyfodi o'th gwfc?

*Pen. 24.33.

10 Etto ychydig cyfcu, ychydig hepian, ychydig blethu dwylaw i gyfcu.

11 Felly y daw tlodi arnat fel ymdeithydd, a'th angen fel gŵr arfog.

12 Dŷn i'r fall, *a* gŵr anwir, a rodia â genau cyndyn.

13 Efe a amneidia â'i lygaid, efe a lefara â'i draed, efe a ddyfc â'i fyfedd.

14 Y mae pob rhyw gyndynrwydd yn ei galon, y mae yn dychymmyg drygioni bob amfer, yn peri cynhennau.

15 Am hynny ei ddiniftr a ddaw arno yn ddifymwth: yn ddifymmwth y dryllir ef, fel na byddo meddyginiaeth.

16 Y chwe pheth hyn fydd gâs gan yr Arglwydd: ie faith beth fydd † ffiaidd ganddo ef.

† *Hebr.*

17 Llygaid beilchion, tafod celwyddog, a'r dwylo a dywalltant waed gwirion,

18 Y galon a ddychymmygo feddyliau drwg, traed yn rhedeg yn fuan i ddrygioni.

19 Tyft celwyddog yn dywedyd celwydd, a'r neb a gyfodo gynnen rhwng brodyr.

20 * Fy mab, cadw orchymyn dy dâd, ac nag ymado â chyfraith dy fam.

21 Rhwym hwynt ar dy galon yn oeftadol: cwlwm hwynt am dy wddf.

22 Pan rodiech, hi a'th gyfarwydda; pan orweddych hi a'th wilia; pan ddeffroych hi a gâd ymddiddan â thi.

23 * Canys ‖ canwyll yw 'r gorchymyn, a goleuni yw 'r gyfraith, a ffordd i fywyd y cerddon addyfc:

24 * I'th gadw rhag y fenyw ddrwg, a rhag gweniaith tafod ‖ y dieithr.

25 * Na chwennych ei phrŷd hi yn dy galon, ac na âd iddi dy ddal a'i hamrantau.

26 O blegid y fenyw buteinig *y dyn i* dammaid o fara, a gwraig gŵr *arall* a hela yr enaid gwerth-fawr.

27 A ddichon gŵr ddwyn tân yn ei fynwes, heb lofci ei dillad?

28 A ddichon gŵr rodio ar hyd marwor, ac heb lofci ei draed?

29 Felly, pwy bynnac a êl at wraig ei gymmydog; y neb a gyffyrddo â hi, ni bŷdd glan.

30 Nid

30 Ni ddirmyga neb leidr a ledrattao i ddiwallu ei enaid, pan fyddo arno newyn.
31 Ond os delir ef, efe a dâl yn saith ddyblyg, efe a rydd cymaint oll ag a feddo yn ei dŷ.
32 Ond y neb a wnêl odineb â benyw, sydd beb †synwyr: y sieb a'i gwnêl a ddifetha ei enaid ei hun.
33 Archoll a gwarth a gaiff efe, a'i gwrlydd ni ddeleir.
34 Canys cynddaredd yw eiddigedd gwr, am hynny, nid erbyd efe yn nydd dial.
35 Ni † bydd ganddo bris ar ddim iawn, ac ni follonir ef, er rhoi rhoddion lawer.

PEN. VII.

1 *Salomon yn cynghori lodmewn pur a chariadus ysteillach â doethineb: 6 Wrth a welsai ef ei hun, yn dangos 10 eysyrwystra puttain, 22 ac enbyd wirioneb yr ieuange nwyfus: 24 Yn cynghori gochelyd y cyfryw annuwioldeb.*

FY mab, cadw fy ngeiriau, a chuddia fy ngorchymynion gyd â thi.
2 *Cadw fy ngorchymynion, a bydd fyw; a'm cyfraith, fel canwyll dy lygad.
3 Rhwym hwynt am dy fysedd, scrifenna hwynt ar lech dy galon.
4 Dywed wrth ddoethineb, fy chwaer wyt ti, a galw ddeall yn gares;
5 * Fel i'th cadwont oddi wrth y wraig ddieithr, a rhag y fenyw â'r ymadrodd gwenicithus.
6 Canys *a mi* yn ffenestr fy nhŷ, mi a edrychais drwy fy nellt.
7 Ac mi a welais ym mysc y ffyliaid, *ie* mi a gaufum ym mhlith † yr ieuengctid, ddyn ieuange heb ddeall gandde,
8 Yn myned ar hyd yr heol, ger llaw ei chongl hi, ac efe a ai ar hŷd y ffordd iw thŷ hi.
9 Yn †y cyfnos, gyd â'r hŵyr, pan oedd hi yn nos du, ac yn dywyll:
10 Ac wele fenyw yn cyfarfod ag ef, a chanthi ymddygiad puttain, ac â chalon ddicheligar.
11 * (Stiradus ac annufydd yw hi, ei thraed nid arhsant yn ei thŷ.
12 Weithieu yn y drws, weithieu yn yr heolydd, acyn cyllwyn ym mhob congl.)
13 Hi a ymafaelodd ynddo, ac a'i cussanodd, ac †gwyneb digywilydd, hi a ddywedodd wrthot
14 *Yr oedd* arnaf aberthau hedd, heddyw y cyflwirais fy addunedau:
15 Acam hynny y daethom allan i gyfarfod â thi, i chwilio am dy wyneb, a chefais afael arnat.
16 Mi a drwsiais fy ngwely â llenni, ac â cherfadwaith llieiniau yr Aipht.
17 Mi a fwgderthais fy ngwely â myrrh, aloes, a Synamon.
18 Tyred, moes i ni ymlenwi o garu hyd y bore, ymnyfrwdwn â chariad.
19 Canys nid yw y gŵr gartref, efe aeth i ffordd bell.
20 Efea gymmerth gadeid o arian yn ei law, efe a ddaw adref ar ŷ ‖ dydd ammodol.
21 Hi a'i troes ef âi haml eiriau têg, ac â gwenieithi ei gwefusau hi a'i cymhellodd ef.
22 Efe a'i canlynodd hi ar † frys, fel yr ŷch yn myned i'r lladdfa, neu fel ynfyd yn myned i'r cyffion iw gospi:
23 Hŷd oni ddryllio y saeth ei afu ef, fel yr aderyn ysgyssuro i'r fagl, heb wybod ei bod yn erbyn ei enioes ef.
24 Ynawr, gan hynny, *fy* meibion, gwrandewch arnaf, acyfstyriwch eiriau fy ngenau.
25 Na thuedded dy galon at ei ffyrdd hi, na chyfeilierna ar hyd ei llwybrau hi.
26 Canys llawer a gwympodd hi yn archolledic, gwŷr grymmus lawer a laddodd hi.
27 Ffordd * i vffern *yw* ei thŷ hi, yn descyn i ystafelloedd angeu. * Pen. 2 18.& 5 5.

PEN. VIII.

1 *Annocced, 6 ac eglured yw Doethineb. 10 Godidawgrwydd, 12 naturiaeth, 15 gallu, 18 cyfoeth, 22 a thragywyddoldeb Doethineb. 32 Bod Doethineb yn ddymunol, o achos y dedwyddwch y mae yn eiddyn.*

*ONd yw doethineb yn gweiddi, a deall yn rhoi llefain? * pen. 1.20.
2 Ym mhen lleoedd vchel, ger llaw'r ffordd, lle mae llwybrau lawer, y mae hi yn sefyll.
3 Ger llaw y pyrth ym mhen y dref, yn ymyl y drysau y mae hi yn llefain,
4 Arnoch chwi wŷr, yr wyfi yn galw, ac at feibion dynion y mae fy llais.
5 Ha ynfydion, deallwch gyfrwysder; a chwi wŷr angall byddwch o galon ddeallus.
6 Gwrandewch, canys myfi a draethaf i chwi bethau ardderchog, ac a agoraf fy ngwefusau ar bethau vnion.
7 Canys, fy ngenau a draetha wirionedd; † ffiaidd gan fy ngwefusau ddrygioni. † *Hebr. ffieddira fy ngwefusau drygioni.*
8 Holl eiriau fy ngenau ydynt gyfiawn, nid oes ynddynt na gŵyrni, na thrawsedd.
9 Y maent hwy oll yn amlwg i'r neb a ddeallo, ac yn vniawn i'r rhai a gafodd ŵybodaeth.
10 Derbyniwch fy addyfc, ac nid arian; a gŵybodaeth o flaen aur etholedig.
11 * Canys gwell yw doethineb nâ gemmau, nid oes dim dymunol cyffelyb iddi. * Iob. 28.15.
12 Myfi doethineb wyf yn trigo gydâ challineb: pfal.19. 11. pen. 3.15.& 16.16.
yr ydwyf yn cael allan ŵybodaeth cyngor.
13 Ofn yr Arglwydd *yw* casau drygioni: balchder, ac vchder, a ffordd ddrygionus, a'r genau trawsedd, sydd gâs genniti.
14 Mi piau cyngor, a gwir ddoethineb, deall ydwyf, mi piau nerth.
15 Drwofi y teyrnasa brenhinoedd, ac y barna y pennaethiaid gyfiawnder.
16 Drwofi y rheola tywysogion, a phendefigion, fef holl farn-wŷr y ddaiar.
17 Y fawla'm carant i, a garaf innau, a'r fawl a'm ceisiant yn foreu, a'm cânt.
18 * Gydâ myfi y mae cyfoeth, ac anrhydedd, gelad parhaus, a chyfiawnder. * pen. 3. 16.
19 * Gwell yw fy ffrwyth i nag aur, ie nag aur coeth; a'm cynnyrch fydd well na'r arian detholedig. * pen. 3. 14.
20 At hyd ffordd cyfiawnder ‖ yr arweiniaf, ar hŷd canol llwybrau barn: ‖ *Neu, y rhoddiaf.*
21 I beri i'r rhai a'm carant etifeddu fylwedd; ac mi a lanwaf eu trysoran.
22 Yr Arglwydd a'm meddiannodd i ynechreuad ei ffordd, cyn ei weithredoedd erioed.
23 Er tragywyddoldeb i'm henciniwyd, er y dechreuad, cyn bôd y ddaiar.
24 Pŷd nad oedd dyfnder i'm cenhedlwyd, cyn bôd ffynhonnau yn llawn o ddyfroedd.
25 Cyn fylfaenu y mynyddoedd, o flaen y bryniau, i'm cenhedlwyd.
26 Cyn gwneuthur o honaw ef y ddaiar, na'r meuydd, † nac vchder llwch y bŷd. † *Hebr. na phenn.*
27 Pan baratôdd efe y nefoedd, yr oeddwn i yno: pan osododd efe gylch ar wyneb y dyfnder:
28 Pan gadarnhaodd efe y cwmylau vwch ben, a phan nerthodd efe ffynhonnau y dyfnder:

* Gene. 39.1. 1.Sam.9.8. Pan roddes efe ei ddeddf i'r môr, ac i'r dytroedd, na thorrent ei orchymyn: ef pan ofododd efe fylfeini y ddaiar;

Pfal.149. 30 Yna yr oeddwn i gyd ag ef, megis yn wedi ei feithrin gyd ag efe: ac yr oeddwn yn hyfrydwch iddo beunydd, yn ymlawenhau ger ei fron ef bob amfer.

31 Ac yn llawenychu ynghyfannedd-le ei ddaiar ef, a'm hyfrydwch oedd gyda meibion dynion.

Pfal. 119.1.& 128 Luc. 11.28. 32 Yr awron gan hynny, o feibion, gwrandewch arnaf, canys * gwyn eu byd a gadwant fy ffyrdd i.

33 Gwrandewch addyfc, a byddwch ddoethion, nac ymwerthodwch â hi.

34 Gwyn ei fyd y dyn a wrandawo arnaf, ac a wilio yn ddyfal beunydd wrth fy nrysau, gan warchod wrth byst fy nhyrth i.

35 Canys y neb a'm caffo i, a gaiff fywyd, ac a † feddianna ewyllys da gan yr Arglwydd.

† Hebr. dyn allan 36 Ond y neb a becho yn fy erbyn a wna gam â'i enaid ei hun: fy holl gaseion a garant angeu.

PEN. IX.

1 Addyfc, 4 ac athrawiaeth Doethineb. 15 Afer, 16 ac annyfufedd yfyd wyddi.

DOethineb a adeiladodd ei thŷ, hi a naddodd ei faith golofn.

† Hebr. lladdfu. 2 Hi a laddodd ei † hanifeiliaid, hi a gymyfcodd ei gwîn, ac a buliodd ei bwrdd.

3 Hi a yrrodd ei llawforwynion; y mae yn llefain oddi ar fannau vchel y ddinas:

4 Pwy bynac fydd annichellgar tyned i mewn ymma, ac wrth yr annoeth y mae hi yn dywedyd,

5 Deuwch, a bwytewch o'm bara, ac yfwch o'r gwin a gymmyfcais.

6 Ymadewch â'r rhai ffôl, a byddwch fyw, a cherddwch yn ffordd deall.

* Matth. 7.16. 7 Yr hwn a geryddo watwar-wr â gaiff wradwydd iddo ei hun: a'r hwn a feio ar y drygionus, a gaiff anaf.

8 * Na cherydda watwar-wr, rhag iddo dy gasau: cerydda y doeth, ac efe a'th gâr di.

9 Dyro addyfg i'r doeth, ac efe fydd doethach; dyfc y cyfiawn, ac efe a chwanega ei ddyfceidiaeth.

* Iob. 28. 28. pfal. 111.10 10 * Dechreuad doethineb yw ofn yr Arglwydd; a gwybodaeth y fanctaidd, yw deall.

penat. 7. * Pen. 10.7. * Pen. 7.11. 11 * Canys drwofi yr amlheir dy ddyddiau, ac y chwanegir blynyddoedd dy enioes.

12 Os doeth fyddi, doeth fyddi i ti dy hun; ond os gwatwar-wr fyddi, tydi dy hun a'i dygi.

13 * Gwraig ffôl a fydd fiaradus; anghall yw, ac ni wŷr ddim:

14 Canys hi a eiftedd ar ddrws ei thŷ, ar fainge, yn yr leoedd vchel yn y ddinas,

15 I alw ar y neb a fyddo yn myned heibio, y rhai a fydd yn cerdded en ffyrdd yn vniawn:

16 Pwy bynac fydd ehud, troed ymma; a phwy bynac fydd ddifynwyr: a hi a ddywed wrtho.

17 Dyfroedd lleidr fydd felus, a bara cudd fydd beraidd.

18 Ond ni wŷr efe mai meirw yw y rhai fydd yno, a bod ei gwahodd-wŷr hi yn nyfnder vffern.

PEN. X.

O'r pennod yma hyd y pummed ar hugain, y mae awdurdw addyfc ynghylch rhinweddau da, a'i gwrthwynebfeiau.

* Pen. 25.20. * Pen. 11.4. * Pfal. 37.15 DIharebion Salomon. * Mâb doeth a wna dâd llawen, a mâb ffôl a driftâ ei fam.

2 * Ni thycciа tryfforau drygioni, ond cyfiawnder a wared rhag angeu.

3 * Ni edy yr Arglwydd i enaid y cyfiawn newynu ond efe a chwâl ymmaith † gyfoeth y drygionus.

4 * Y neb a weithio â llaw ‖ dwyllodrus fydd tlawd: ond llaw y diwyd a gyfoetho.

5 Mab fynhwyrol yw yr hwn a gafel amfer hâf: ond mab gwradwyddus yw yr hwn a gwfc amfer cynhayaf.

6 Bendithion *fydd* ar ben y cyfiawn, * ond trawfedd a gae ar enau y drygionus.

7 * Coffadwriaeth y cyfiawn fydd fendigedig; ond enw y drygionus a bydra.

8 Y galon ddoeth a dderbyn orchymynion; ond y ffôl ei wefnfau a ‖ gwymp.

9 * Y neb a rodio yn vnion, a rodia yn ddiogel, ond y neb a gam-dry ei ffyrdd a fydd hynod.

10 * Y neb a amneidio â'i lygaid, a bair flinder, a'r ffôl ei wefnfau a ‖ gwymp.

11 * Ffynnon bywyd yw genau y cyfiawn; ond trawfedd a gae ar enau y drygionus.

12 Cafineb a gyfyd gynhennau: * ond cariad a guddia bob camwedd.

13 Yngwefnfau fynhwyrol y ceir doethineb; ond gwialen *a weddei* i gefn † yr angall.

14 Y doethion a ftoriant y bodaeth, ond diniftr fydd gyfagos i enau y ffôl.

15 Cyfoeth y cyfoethog yw dinas ei gadernid ef, ond diniftr y tlodion yw eu tlodi.

16 Gwaith y cyfiawn *a dynn* at fywyd, ond ffrwyth y drygionus tuag at bechod.

17 Ar y ffordd i fywyd y mae 'r neb a gadwo addyfc; ond y neb a wrthodo gerydd fydd yn cyfeiliorni.

18 A guddio gâs â gwefnfau celwyddog, a'r neb a ddywed enllib, fydd ffôl.

19 Yn amlder geiriau ni bydd pall ar bechod, ond y neb a attalio ei wefnfau fydd fynhwyrol.

20 Tafod y cyfiawn fydd *fel* arian detholedig: calon y drygionus ni thâl ond ychydig.

21 Gwefnfau y cyfiawn a borthant lawer; ond y ffyliaid o ddiffyg † fynwyr, a fyddant feirw.

22 Bendith yr Arglwydd a gyfoetha, ac ni ddwg ftinder gyd â hi.

23 * Hyfryd gan ffôl wneuthur drwg, a chan ŵr fynhwyrol y *mae* doethineb.

24 Y peth a ofno y drygionus a ddaw iddo, ond y peth a ddeifyfio y rhai cyfiawn, *Duw* a'i rydd.

25 Fely mae 'r corwynt yn myned heibio: felly ni bydd y drygionus mwy: ond y cyfiawn fydd fylfaen a bery byth.

26 Megis finegr i'r dannedd, a mŵg i'r llygaid, felly y bydd y diog i'r neb a'i gyrrant.

27 * Ofn yr Arglwydd a † eftyn dyddiau: ond blynyddoedd y drygionus a fyrheir.

28 Gobaith y cyfiawn fydd llawenydd; ond gobaith y drygionus a ddarfydd am dano

29 Ffordd yr Arglwydd *fydd* gadernid i'r perffaith; ond diniftr fydd i'r rhai a wnant anwiredd.

30 * Y cyfiawn nid yfcog byth, ond y drygionus ni phreffwyliant y ddaiar.

31 Genau y cyfiawn a ddwg allan ddoethineb, a'r tafod cyndyn a dorrir ymmaith.

32 Gwefnfau y cyfiawn a wyddant beth fy gymeradwy: ond genau 'r drygionus *a* lefara drawfedd.

PEN. XI.

* Pen. 16.11. 33.& 18.12. * CLorianau † anghywir fydd ffiaidd gan yr Arglwydd, ond carreg † vnion fydd foddlon gantddo ef.

2 * Pan ddêl balchder, fe ddaw gwarth: ond gyda'r goftyngedig y mae doethineb.

† Hebr. ‖ gwyll. † Hebr. ‖ terfgaith.

3 * Gor-

3 *Perfferthrwydd yr vniawn a'i tywys hwynt, ond trawsedd yr anffyddloniaid a'i difetha hwynt.
4 Ni thycciа* cyfoeth yn nydd digofaint, ond cyfiawnder a wared rhag angeu.
5 Cyfiawnder y perffaith † a'i hyffordda ef: ond o achos ei ddrygioni, y syrth y drygionus.
6 *Cyfiawnder y cyfiawn a'i gwared hwynt; ond troseddwyr a ddelir yn eu drygioni.
7 * Pan fyddo marw dyn drygionus, fe a ddarfu am ei obaith ef: a gobaith y trawsa a gyfrgollir.
8 *Y cyfiawn a waredir o gyfyngder, a'r drygionus a ddaw yn ei lê ef.
9 *Rhagrithiwr a'i enau a lygra ei gymydog: ond y cyfiawn a waredir drwy wybodaeth.
10 Yr holl ddinas a ymlawenhâ o herwydd llwyddiant y cyfiawn: a phan gyfrgoller y drygionus, y bydd gorfoledd.
11 Trwy fendith y cyfiawn y derchefir y ddinas; ond trwy enau y drygionus y dinistrir hi.
12 Y neb fy † ddilynwyr a ddiystyra ei gymydog; ond y synhwyrol a daw â sôn.
13 Yr hwn a rodia yn athrodwr, a ddatguddia gyfrinach, ond y ffyddlon ei galon a gela 'r pêth.
14 *Lle ni byddo cyngor, y bobl a syrthiant: ond lle y byddo llawer o gynghor-wŷr, y bydd diogelwch.
15 † Blinder mawr a gaiff y neb a fachnio dros ddieithr-ddyn: ond y neb a gasâo † fachniaeth fydd diogel.
16 Gwraig rasol a gaiff anrhydedd, a'r gilluog a gânt gyfoeth.
17 Gŵr trugarog fydd dda wrth ei enaid ei hun: ond y creulon a fina ei gnawd ei hun.
18 Y drygionus a wna waith twyllodrus; ond i'r neb a hano gyfiawnder, y bydd gwobr sicr.
19 Fel yr arwain cyfiawnder i fywyd: felly dilyn drygioni a *dyn yr* i angeu.
20 Ffiaidd gan yr Arglwydd y neb fydd gyndyn eu calonnau, eithr hôff ganddo ef y rhai fy berffaith yn eu ffyrdd.
21 ‖ Er maint fyddo cymmorth, y drygionus ni bydd dieuog: ond hâd y cyfiawn a waredir.
22 Fel modrwy aur yn nrhwyn hôch, yw benyw lân heb synhwyr.
23 Deisyfiad y cyfiawn fydd ar ddaioni yn vnic: ond gobaith y drygionus fydd ddigter.
24 Rhyw vn a wascar ei dda, ac fe a chwanegir iddo: a rhyw vn arall a arbed mwy nag a weddai, ac a syrth i ddodi.
25 *Yr enaid † hael a frasheir: a'r neb a ddwfrhâo a ddwfrhêir yntau hefyd.
26 Y neb a attalio ei ŷd, y bobl a'i melldithia: ond bendith a fydd ar ben y neb a'i gwertho.
27 * Y neb a ddyfal geisio ddaioni, a ennill ewyllys da: ond y neb a geisio ddrwg, iddo *ei hun* y daw.
28 Y neb a roddo ei oglad ar ei gyfoeth, a syrth: * ond y cyfiawn a flodeuant megis cangen.
29 Y neb a flino ei dŷ ei hun, a berchennoga 'r gwynt: a'r ffôl a fydd gwâs i'r synhwyrol ei galon.
30 Ffrwyth y cyfiawn sydd megis pren y bywyd: a'r neb a † ennillo eneidiau fydd ddoeth.
31 *Wele, telir i'r cyfiawn ar y ddaiar: pa faint mwy i'r drygionus, a'r pechadur?

PEN. XII.

YNeb a garo addysc a gâr ŵybodaeth: ond y neb a gasâo gerydd, anifeiliaidd yw.
2 Gŵr da a gaiff ffafor gan yr Arglwydd: ond gŵr o ddichellion drwg, a ddamna efe.
3 Ni sicheir dŷn drwy ddrygioni: ond gwraidd y cyfiawn nid ysgoga.
4 *Gwraig rymmus fydd goron iw gŵr: ond y wradwyddus fydd megis pydrni yn ei escyrn ef.
5 Meddyliau y cyfiawn fydd vnion: a chynghorion y drygionus fydd dwyllodrus.
6 * Geiriau y drygionus yw cynllwyn am waed: ond genau yr vniawn a'i gwared hwynt.
7 * Difethir y drygionus, fel na byddont hwy: ond tŷ y cyfiawn a saif.
8 Yn ôl ei ddeall y canmolir gŵr: ond gŵr cyndyn ei galon a ddiystyrir.
9 Gwell yw 'r hwn a'i cydnabyddo ei hun yn wael, ac fydd ‖ wâs iddo ei hun; nâ'r hwn a'i hanrhydeddo ei hun, ac sydd arno eisieu bara.
10 Y cyfiawn a fydd ofalus am fywyd ei anifail: ond † trosturi y drygionus fydd greulon.
11 * Y neb a lafurio ei dir, a ddigonir o fara: ond y neb a ganlyno ofer-wŷr, disynwyr yw.
12 Y drygionus fydd yn deisyf rhwyd y drygionus: ond gwreiddiny cyfiawn a rydd *ffrwyth.*
13 * † Drwy drosedd ei wefusau y meglir y drygionus: ond y cyfiawn a ddaw allan o gyfyngder.
14 * Trwy ffrwyth ei enau y digonir gŵr â daioni: a thaledigaeth dwylo dyn, a delir iddo.
15 *Ffordd yr ynfyd sydd vniawn yn ei olwg ei hun: ond y neb a wrandawo ar gyngor, fydd gall.
16 Mewn vn-dydd y gwybyddir digter yr ynfyd: ond y call a guddia gwaradwydd.
17 *Y neb a ddywedo 'r gwir a ddengys gyfiawnder: ond gau dyst *a draetha* dwyll.
18 * Rhyw ddyn a ddywed eiriau fel brath cleddyf: ond tafod y doethion sydd feddiginiaeth.
19 Gwefus gwirionedd a saif byth: ond tafod celwyddog ni saif funyd awr.
20 Dichell sydd ynghalon y rhai a dychymmygant ddrwg: ond i gyngbor-wyr heddwch y bydd llawenydd.
21 Ni ddigwydd i'r cyfiawn ddim blinder: ond y drygionus a lenwir â drwg.
22 Ffiaidd gan yr Arglwydd wefusau celwyddog: ond y rhai a wnant yn ffyddlon a cyngant fodd iddo ef.
23 * Gŵr pwyllog a gela ŵybodaeth: ond calon ffyliaid a gyhoedda ffolineb.
24 * Llaw 'r diysceulus a deyrnasa: *ac* 'r ‖ twyllodrus a fydd tan deyrnged.
25 *Gofid ynghalon gŵr a bair iddi grymmu: ond gair da a'i llawenhâ hi.
26 Y cyfiawn a ragora ar ei gymmydog: ond ffordd y rhai drygionus a'i twylla hwynt.
27 Ni rosti a y twyllodrus ei helwriaeth: ond golud y dyn diysceulus fydd werthfawr.
28 Yn ffordd cyfiawnder y mae bywyd: ac yn ei llwybrau hi nid oes marwolaeth.

PEN. XIII.

MAb doeth *a wrendy* ar athrawiaeth ei dâd, ond gwatwar-wr ni wrendy ar gerydd.
2 *Gŵr a fwynhâ ddaioni o ffrwyth ei enau: ac enaid yr anghyfiawn *a fwynhâ* drawsedd.
3 Y neb a geidw ei enau, a geidw ei enioes: ond y neb a ledo ei wefusau, a ddinistrir.
4 Enaid y diog a ddeisyf, ac ni chaff ddim: ond enaid y diwyd a wneir yn frâs.
5 Câs gan y cyfiawn gelwydd: ond y drygionus sydd ffiaidd, ac a ddaw i gywilydd.
6 *Cyfiawnder a geidw y perffaith yn ei ffordd: ond anmuwioldeb a ddymchwel † y pechadur.
7 Rhyw vn a ymffrostia ei fod yn gyfoethog, ac heb ddim ganddo: ac arall ei fod yn dlawd, a chyfoeth lawer iddo.
8 Iawn fun enioes gŵr yw ei dda: ond y tlawd ni chlyw gerydd.

* Iob. 18. 6. & 21. 17.
9 Golcuni y cyfiawn a lawenhâ: * ond ‖ canwyll y drygionus a ddiffoddir.

‖ Neu, lamp.
10 Drwy falcheddyn vnic y cyffry cymmen: ond gyd â'r pwyllog y mae doethineb.

* Pen. 10.2. & 20.2.
11 * Golud a gafcler drwy ofereddau a leiheir: ond y neb a gafclo â'i lawa chwanega.

12 Gobaith a oeder, a wanhâ'r galon: ond pren y bywyd yw deifyfiad, pan ddêl i ben.

‖ Neu, fydd mewn heddwch.
13 Yr hwn a ddirmygo'r gair, a ddifethir: ond yr hwn fydd yn ofni y gorchymyn, a ‖ obrwyir.

* Pen. 14.27.
14 * Cyfraith y doeth *fydd* ffynnon bywyd, i giliо oddi wrth faglau angeu.

* Pen. 12.23. & 15.2.
15 Deall da a ddyry râs: ond ffordd troſedd-wŷr *fydd* galed.

16 * Pob call a wna *beth* a trwy ŵybodaeth: ond yr ynfyd a ddengys ynfydrwydd.

17 Cennad annuwiol a fyrth i ddrygioni: ond cennad ffyddlon *fydd* iechyd.

18 Tlodi a gwradwydd *fydd* i'r hwn a wrthodo addyſc: ond yr hwn a gadwo gerydd a anrhydeddir.

19 Dymuniad wedi ei gyflawni fydd felus gan yr enaid: ond ffiaidd gan ynfydion gilio oddi wrth ddrygioni.

† Hebr. ddryllir.
20 Yr hwn a rodia gyd â doethion, fydd doeth: ond yr hwn fydd gyfaill i ynfydion, a † gyfluddir.

21 Drygfyd a erlyn bechaduriaid: ond daioni a delir i'r rhai cyfiawn.

* Iob. 27.17.
22 Yg ŵr daionus a âd etifeddiaeth i feibion *ei* feibion: * a golud y pechadur a roddwyd i gadw i'r cyfiawn.

* Pen. 12.11.
23 * Llawer o ymborth *fydd* ym maes y tlodion: ond y mae a ddiniſtrir o eiſiau barn.

* Pen. 23.13.
24 * Yr hwn a arbedo y wialen, fydd yn caſâu ei fab: ond yr hwn a'i câr ef, a'i cerydda mewn amſer.

* Pſal. 37.1. & 34.10.
25 * Y cyfiawn a fwyty hyd oni ddigoner ei enaid: ond bol yr annuwolion fydd mewn eiſiau.

PEN. XIIII.

GWraig ddoeth a adeilada ei thŷ: ond y ffolog a'i tyn ef i lawr â'i dwylo.

* Iob. 22.4.
2 Yr * hwn fydd yn rhodio yn ei vniawnder, fydd yn ofni yr Arglwydd: a'r hwn fydd gyndyn yn ei ffyrdd, fydd yn ei ddirmygu ef.

3 Yngenau y ffôl y mae gwialen balchder: ond gwefuſau y doethion a'i ceidw hwynt.

4 Lle nid oes ychen, glan yw y preſebt: ond llawer o gnŵd *fydd yn dyfod* drwy nerth yr ŷch.

* Exod. 20.16. & 23.1. pen. 1.7. & 6. 19. & 12. 17.
5 * Tyſt ffyddlon ni ddywed gelwydd: ond gau dyſt a draetha gelwyddau.

6 Y gwatwarwr a gais ddoethineb, ac ni's *caiff*: * ond gŵybodaeth fydd hawdd i'r deallus.

7 Dos ymmaith oddi wrth ŵr ffol, pan wypech nad *oes ganddo* wefuſau gŵybodaeth.

* Pen. 8.9.
8 Doethineb y call *yw* deall ei ffordd ei hun: ond ffolineb y ffyliaid *yw* twyll.

* Pen. 10.23.
9 Y ffyliaid a ymhyfrydant mewn * camwedd: ond ym mhlith y rhai vniawn *y mae* ewyllys da.

10 Y galon fydd yn gŵybod chwerwder ei henaid ei hun: a'r dieithr ni bydd gyfrannog o'i llawenydd hi.

* Pen. 16.25.
11 Tŷ yr annuwolion a ddiniſtrir: ond pabell y rhai vniawn a flodeua.

* Pen. 1.31.
12 * Y mae ffordd fydd vniawn yngolwg dŷn: ond ei diwedd hi yw ffyrdd angeu.

‖ Neu, a ddigonir gan ei hun.
13 Ie wrth chwerthin y bydd blin ar y galon: a diwedd y llawenydd hwnnw *yw* triſtwch.

14 Y gwrthnyſig o galon a * gaiff ddigon o'i ffyrdd ei hun: ond y gŵr daionus ‖ *a gilia* oddi wrtho ef.

15 Yr ehud a goelia bob gair: a'r call a ddeil ar ei gamrau.

16 Y doeth fydd yn ofni, ac yn cilio oddi wrth ddrygioni: ond y ffôl fydd ffrom, a hyderus.

17 Gŵr digllon a wna ffolineb: a chas yw'r gŵr dichellgar.

18 Y rhai ehud a etifeddant ffolineb: ond y rhai call a goronir â gŵybodaeth.

19 Y rhai drygionus a ymoſtyngant ger bron y daionus: a'r anuwiol ym mhyrth y cyfiawn.

* Pen. 19.7.
20 * Y tlawd a gaſeir, ſe gan ei gymmydog ei hun: ond llawer fydd yn caru y cyfoethog.

* Pſal. 41.1.
21 A ddirmygo ei gymmydog, fydd yn pechu: * ond y trugarog wrth y tlawd, gwyn ei fyd ef.

22 Onid ydyw y rhai a ddychymmygant ddrwg yn cyfeiliorni? eithr trugaredd a gwirioneddfydd i'r rhai a fawl a ddychymmygant ddaioni.

23 Ym mhôb llafur y mae elw: ond o eiriau gwefuſau nid oes dim ond tlodi.

24 Coron y doethion yw eu cyfoeth: ond ffolineb y ffyliaid fydd ffolineb.

25 * Tŷſt ffyddlon a weryd eneidiau: ond y twyllodrus a ddywed gelwyddau.

26 Yn ofn yr Arglwydd y mae gobaith cadarn: ac i'w blant ef y bydd noddfa.

27 * Ofn yr Arglwydd yw ffynnon y bywyd, i ddianc rhag maglau angeu.

28 Mewn amlder y bobl y mae anrhydedd y brenin: ac o ddiffyg pobl y diniſtrir y tywyſog.

29 Y dioddefgar ei yſpryd a ddercha ſa ynfydrwydd.

30 Calon iach yw bywyd y cnawd: ond cenfigen a bydra'r eſcyrn.

31 * Y neb a orthrymma'r tlawd, a gwilddia ei greawdwdd: ond y neb a drugarhao wrth yr anghenus a'i anrhydedda ef.

32 Y drygionus a yrrir ymmaith yn ei ddrygioni: ond y cyfiawn a obeithia pan fyddo yn marw.

33 Doethineb fydd yn gorphwys yng halon y call: ond yr hyn fydd yng hanuol ffyliaid a wybyddir.

34 Cyfiawnder a ddercha fa genhedl: ond cywilydd pobloedd yw pechod.

35 Ewyllys da'r brenin fydd ar ei was ſynhwyrol: ond ei ddigoſaint a fydd ar *más* gwradwyddus.

PEN. XV.

ATteb arafaidd a ddetry lid: ond gair * garw a gyffry ddigoſaint.

2 Tafod y ſyniwyrol a draetha ŵybodaeth yn dda: ond genau y ffyliaid a † dywalle * ffolineb.

3 * Ym mhob lle y mae llygaid yr Arglwydd, yn canfod y drygionus a'r daionus.

4 Pren y bywyd yw † tafod iach: ond trawfedd ynddo, fydd rwyg yn yr yſpryd.

5 * Dŷn ffol a ddiyſtyra addyſc ei dad, ond y neb a ddioddefo gerydd fydd gall.

6 Yn nhŷ'r cyfiawn y bydd mawr gyfoeth: ond yn olud yr annuwiol y mae trallod.

7 Gwefuſau y doethion a waſcarant ŵybodaeth: ond calon y ffyliaid, ni *wna* felly.

8 * Aberth yr annuwiol fydd ſiaidd gan yr Arglwydd: ond gweddi'r vniawn fydd hoff ganddo.

9 Ffordd yr annuwiol fydd ſiaidd gan yr Arglwydd: ond eſe a gâr y neb a ddilyn gyfiawnder.

10 ‖ Cerydd fydd flin gan y neb a dry oddi ar y ffordd: a'r neb a gaſao gerydd â fydd marw.

11 * Vffern a diniſtr fydd ger bron yr Arglwydd: pa faint mwy, calonnau plant dynion!

12 Ni châr y gwatwar-wr mŵy neb a'i ceryddo: ac nid â at y doethion.

13 *Calon

13 *Calon lawen a wna wyneb ſiriol: ond drwy ddolur y galon y torrir yr yſpryd.
14 Calon y ſynhwyrol a ymgais â gwybodaeth: ond genau y ffyliaid a borthir â ffolineb.
15 Holl ddyddiau y cyſtuddiedic ſydd flin: ond gwledd oeſtadol yw calon lawen.
16 *Gwell yw ychydig gyd ag ofn yr Arglwydd, nâ thryſor mawr â thrallod gyd ag ef.
17 *Gwell yw pryd o ddail, lle byddo cariad: nag ych paſcedig a chas gyd ag ef.
18 *Gŵr digllon a gyffry gynnen: ond gŵr hwyr-frydig a lid a dyr ymryſon.
19 Ffordd y diog ſydd fel cae drain: ond ffordd yr vniawn †ſydd waſtad.
20 *Mab doeth a lawenhâ ei dad: ond dyn ffol a ddiſtyra ei fam.
21 *Ffolineb ſydd hyfryd gan yr † ynfyd: ond gŵr deallus a rodia yn vniawn.
22 *Ofer ſydd bwriadau, lle ni byddo cyngor: ac mewn amlder cynhgorwyr y ſicrheir *bwynt*.
23 Llawenydd ſydd i ŵr o herwydd ymadrodd ei enau, ac ô mor dda yw gair yn ei amſer!
24 *Ffordd y bywyd ſydd ‖ irŷ i'r ſynhwyrol, i'chel vntern ‖ obry.
25 *Yr Arglwydd a ddiwreiddia dŷ'r beilchion: ond efe a ſicrhâ derfyn y weddw.
26 *Meddyliau'r annuwiol ſydd ffiaidd gan yr Arglwydd: ond geiriau'r glân ynt beraidd.
27 Y neb a fyddo dra-chwannog i elw a derfyſca ei dŷ: ond y neb a gaſao roddion, fydd byw.
28 Calon y cyfiawn a fyſyria i atteb: ond genau y drygionus a dywallt allan ddrwg.
29 *Pell yw'r Arglwydd oddi wrth y rhai annuwiol: ond efe a wrendy weddi y cyfiawn.
30 Llewyrch y llygaid a lawenhâ'r galon: a ſair da a ſraſſâ'r eſcyrn.
31 Y ſhiſt a wrandawo ar gerydd y bywyd, a breſſwylia ym mhlith y doethion.
32 Y neb a wrthodo ‖ addyſc a ddiyſtyra ei enaid ei hun: ond y neb a wrandawo ar gerydd a feddianna † ddeall.
33 Addyſc doethineb yw ofn yr Arglwydd: *ac o flaen anrhydedd yr â goſtyngeiddrwydd.

PEN. XVI.

PAratoad y galon mewn dyn, ac ymadrodd y tafod, oddi wrth yr Arglwydd y mae.
2 *Holl ffyrdd dŷn ydynt lân yn ei olwg ei hun: ond yr Arglwydd a bwyſa yr yſprydion.
3 *Treigla dy weithredoedd ar yr Arglwydd: ac ſych feddyliau a ſaſant.
4 Yr Arglwydd a wnaeth bôb peth er ei ſwyn ei hun: a'r *annuwiol heſyd erbyn y dydd drwg.
5 *Ffiaidd gan yr Arglwydd bob dŷn vchel galont: † er maint fyddo ei gymmorth, ni bydd dieuog.
6 Drwy drugaredd a gwirionedd y deleir pechod: a thrwy ofn yr Arglwydd, y mae ymado oddi wrth ddrwg.
7 Pan fyddo ffyrdd gŵr yn rhyngu bodd i'r Arglwydd: efe a bair iw elynion fod yn heddychol ag ef.
8 *Gwell yw ychydig drwy gyfiawnder, na chnwſd mawr drwy gam.
9 *Calon dŷn a dychymmyg ei ffordd: ond yr Arglwydd a gyfarwydda ei gerddediad ef.
10 †Ymadrodd Duw ſydd yng weſuſau y brenin: ni wyra ei enau ef mewn barn.
11 *Pwys a chlorannau cywir, yr Arglwydd a'i piau: ei waith ef yw holl gerrig y gôd.
12 Ffiaidd yw i frenhinoedd wneuthur anwiredd: canys drwy gyfiawnder y cadarnheir yr orſedd.
13 Gweſuſau cyfiawn ſydd gymmeradwy gan frenhinoedd, a'r brenin a gâr a draetho yr vniawn.
14 Digofaint y brenin ſydd megis cennad angeu: ond gŵr doeth a'i goſtega.
15 Yn ſiriol wynebpryd y bo enhin y mae bywyd: a'i ewyllys da ef ſydd *megis cwmwl glaw diweddar. *Pen. 19.12.
16 *Cael doethineb, ô mor well yw nag aur coeth! a chael deall, mwy dymunol yw nag arian. *Pen.8.11
17 Sarn y cyfiawn yw dychwelyd oddi wrth ddrwg: y neb a gadwo ei ffordd a geidw ei enaid.
18 *Balchder ſydd yn myned o flaen dinſtr: ac vchder yſpryd o flaen cwymp. *Pen.11.2 & 18.12.
19 Gwell yw bod yn oſtyngedig gyd â'r goſtyngedig: na rhannu'r yſpail gyd a'r beilchion.
20 A ‖ drino ſatter yn ddoeth, a gaiff ddaioni: a'r *neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, ô gwyn ei fyd hwnnw. ‖ Neu, ddeall o ſatter a gaiff. *Pſal.2.
21 Y doeth ei galon a elwir yn ddeallus; a melſuſder y gweſuſau a chwanega ddyſceidiaeth. 12.& 34.9 & 145.1.
22 *Ffynnon y bywyd yw deall iw pherchennog: ond addyſc ffyliaid yw ffolineb. eſa. 30.18 Ier.17.7.
23 Calon y doeth a reola ei enau ef yn ſynhwyrol: ac a chwanega addyſc i'w weſuſau. * Pen. 13.14.
24 Geiriau teg ydynt megis dil mel, yn ſclus i'r enaid, ac yn iechus i'r eſcyrn. * Pen. 14.12.
25 *Mae ffordd a dybir ei bod yn vniawn yng-olwg dyn: ond ei diwedd yw ffyrdd marwolaeth. † Hebr. Enaid y neb.
26 † Y neb a lafurio, a lafuria iddo ei hun: canys ei enau † a'i gofyn ganddo. † Hebr. a ymoſtwng iddo.
27 Dŷn † i'r fall ſydd yn cloddio drwg: ac ar ei weſuſau yr erys fel tân poeth. † Hebr. i Belial.
28 *Dŷn cyndyn a bair ymryſon: a'r huſlyngwr a naillttua dywyſogion. * Pen.6.
29 Gŵr traws a hnda ei gymmydog: ac a'i tywys i'r ffordd nid yw dda. † Heb. i Belial.
30 Efe a gae ei lygaid i ddychymmyg trawſedd, gan ſymud ei weſuſau, y dwg efe ddrwg i ben. * Pen.6.
31 Coron anrhydeddus yw penllwydni, os bydd mewn ffordd cyfiawnder. 14.19. & 15.18.
32 Gwell yw'r ſog i ddigofaint nâ'r cadarn: a'r neb a reola ei yſpryd ei hûn, nâ'r hwn a ennillo ddinas. & 26.21. & 29.22.
33 Y coel-bren a ſwrir i'r arffed: ond oddiwrth yr Arglwydd y mae ei holl lywodraethiad ef.

PEN. XVII.

GWell *yw tammeid ſych, a llonyddwch gyd ag ef, na thŷ yn llawn o † aberthau gyd ag ymryſon. * Pen. 15.17. † Hebr. ſyd da.
2 Gwas ſynhwyrol a feiſtrola ar fab gwradwyddus: ac a gaiff ran o'r etifeddiaeth ym mhlith y brodyr. *Pſal.26. 2.pen.27. 21. ier.17
3 *Y tawdd-leſtr ſydd i'r arian, a'r ffwrn i'r aur; ond yr hwn a brawf y calonnau yw'r Arglwydd. 1 a mal. 3.3.
4 Y drygionus a wrendy ar weſus anwir: a'r celwyddog a rydd glûſt i dafod drwg. * Pen. * Pſal.
5 Y *neb a watwano y tlawd, ſydd yn gwradwyddo ei wneuthurwr ef: a'r neb a ymddigrifo mewn cyſtudd, ni bydd dieuog. 127.4. & 128.1. † Hebr. weſus rhagoriaeth.
6 *Coron yr henaſ-gwŷr yw eu hwyrion: ac anrhydedd y plant yw eu tadau. * Pen.
7 Anweddaidd yw i ffol † ymadrodd rhagorawl: mwy o'lawer i bendefig weſuſau celwyddog. 18.16.
8 *Maen gwerth-fawr yw arrh g yngolwg ei pherchennog: pa le bynnac y tro, hi a ffynna. * Pen.
9 *Y neb a guddia bechod, ſydd yn ‖ ceiſio cariad: ond y neb a adnewydda fai, ſydd yn ‖ ymwyſogion. 10.12. ‖ Neu, peri.
10 Yn ſenn a ofna y call, yn fwy nâ phe baeddaid y ffol gan waith. ‖ Caredigion.

11 Y dyn drwg sydd a'i fryd ar derfysc yn vnic: a chennad greulon a anfonir yn ei erbyn ef.
* Rhuf. 12.27. 12 Gwell i ŵr gysarfod ag arthes wedi colli ei chenawon, nag â'r ffôl yn ei ffolineb.
1.the.5.15 1.pet.3.9. 13 *Y neb a dâlo ddrwg dros dda: nid ymedy drwg â'i dŷ ef.
† Heb. dyfroedd. 14 Pen y gynnen sydd megis ped agorid † argae: am hynny gâd ymmaith ymryson, cyn ymyryd arni.
*Ex.23.7. 15 *Y neb a gyfiawnhao y drygionus, ac a gondemnio y gwirion; ffiaidd gan yr Arglwydd ydunt eill dau.
*Jsen. 18.24. 16 Pa ham y bydd gwerth yn llaw'r ffôl, i berchennogi doethineb, ac ynteu heb galon *gantho*.
*Pen. 6.1 & 11.15. 17 *Cydymaith a gâr bob amser: a brawd a anwyd erbyn caledi.
† Hebr. galon. 18 *Dŷn heb † pwyll a dery ei law, ac a fachnia o flaen ei gyfaill.
*Pen.10.1 *Pen.15. 13.& 12. 19 Y neb sydd hoff ganddo ymsennu, sydd hoff ganddo bechod, a'r hwn fydd yn gwneuthur ei udrws yn vchel, sydd yn ceisio niwed.
25.* 20 Y cyndyn ei galon ni chaiff ddaioni: a'r hwn sydd drofaus yn ei dafod, a syrth i ddrwg.
‖ Neu, i feddiginaeth. 21 *Y neb a genhedlo vn ffôl *a ennill* iddo ei hûn driſtwch: ac ni bydd llawen tâd yr ynfyd.
*Eccle.2. 14.& 8.1 22 *Calon lawen a wna les ‖ fel meddyginiaeth; ond meddwl trwm a sych yr escyrn.
*Pen.10.1 & 15.10. & 19.25. 23 Yr annuwiol a dderbyn rodd o'r fynwes, i gymdrei llwybrau barn.
† Hebr. 24 * Doethineb sydd yn wyneb y deallgar: ond llygaid y ffyliaid sydd ynghyrrau'r bŷd.
i'r hon a'i hescorodd. 25 *Mab ffôl a bair ddigllonedd iw dâd, a chwerwder † iw fam.
26 Hefyd nid da cospi'r cyfiawn: na tharo pennaethiaid, *pan fyddant* ar yr iawn.
*Iac.1.19 ‖ Neu, ser, neu oddiawg. 27 * Gŵr synhwyrol a attal ei ymadroddion: a gwr pwyllog ſydd ‖ ymarhous ei yſpryd.
*Iob 13.5 28 *Y ffôl, tra tawo, a gyfrifir yn ddoeth: a'r neb a gaeo ei wefuſau, yn ddeallus.

PEN. XVIII.

‖ Neu, Trwy ddeſyſiad, y cais y naillun, ac yr ymmyr a phob doethineb.
Y ‖ Naillttuol a gais wrth ei ddeſyfiad *ei hûn*; ac a ymmyr a phob peth.
2 Y ffôl nid hôff ganddo ddeall: ond bod iw galon ei datguddio ei hun.
3 Wrth ddyfodiad y drygionus y daw diyſtyrwch: a chyd â gogan, gwradwydd.
4 *Geiriau yngenau gŵr ſydd fel dyfroedd dyfnion: a ffynnon doethineb ſydd megis afon yn lliſo.
* Pen. 20 5. 5 *Nit da derbyn wyneb yn annuwiol: i ddymchwelyd y cyfiawn mewn barn.
* Pen.24. 23.Ieuit. 19.15. deut.21.7 & 16.19. 6 Gweſuſau y ffôl a ânt i mewn i gynnen: a'i enau a eilw am ddyrnodiau.
7 *Genau y ffôl yw ei ddiniſtr: a'i weſuſau ſydd fagl iw enaid.
8 *Geiriau'r huſtyng-wr ſydd megis ‖ archollion: ac a ddeſcynnant i † gilfachau y bol.
*Pen.10. 14.& 18. 9 Y neb a lyddio diog yn ei waith, ſydd frawd i'r treul-gar.
* Pen.12. 18.& 26. 10 * Tŵr cadarn yw enw'r Arglwydd: atto y cheda y cyfiawn, ac y mae yn † ddiogel.
22. 11 *Cyfoeth y cyfoethog ſydd iddo yn ddinas gadarn, ac yn fûr vchel, yn ei dyb ei hun.
‖ Neu, rhai a archollwyd. 12 *Cyn diniſtr y balchâ calon gŵr: a chyn anrhydedd y bydd goſtyngeiddrwydd.
† Hebr. gelloedd. 13 Y * neb a † attebo beth cyn ei glywed, ffolineb a chywilydd ſydd iddo.
* Pſal. 18.2 & 27.1. & 144 2. 14 Yſpryd gŵr a gynnal ei glefyd ef: ond yſpryd cyſtuddiedig pwy a'i ‖ cyfyd?
15 Calon y pwyllog a berchennoga wybodaeth: a chlûſt y doethion a gais wybodaeth.
16 *Rhodd dŷn a ehanga arno: ac a'i dwg ef ger bron pennaethiaid.
17 Y cyntaf yn ei hawl *a dybir ei ſod* yn gyfiawn: ond ei gymmydog a ddaw, ac a'i chwilia ef.
18 Y coel-bren a wna i gynhennau beidio, ac a athrywyn rhwng cedyrn.
19 Anhawſ *yw ennill ewyllys da* brawd *pan ddigier* nâ dinas gadarn: a'i hymryſon ſydd megis troſol caſtell.
20 *A ffrwyth genau gŵr y diwellir ei ſol: ac o ffrwyth y gweſuſau y digonir ef.
21 Angeu a bywyd ſydd ym meddiant y tafod: a'r rhai a'i hoffant ef, a ſwytânt ei ffrwyth ef.
22 *Y neb ſydd yn cael gwraig, ſydd yn cael peth daionus: ac yn cael ffafor gan yr Arglwydd.
23 Y tlawd a ymbil: a'r cyfoethog a ettyb * yn erwin.
24 Y neb y mae iddo gyfeillion, cadwed gariad: * ac y mae cyfaill a lŷn *wrthi* yn well nâ brawd.

PEN. XIX.

GWell *yw'r tlawd a rodio yn ei vnondeb nâ'r traws ei weſuſau, ac ynteu yn ffôl.
2 Hefyd, bod yr enaid heb wybodaeth, nid yw dda: a'r hwn ſy bryſur ei draed a becha.
3 Ffolineb dŷn a ŵyra ei ffordd ef: a'i galon a ymddigia yn erbyn yr Arglwydd.
4 *Cyfoeth a chwanega lawer o gyfeillion: ond y tlawd a ddidolir oddi wrth ei gymmydog.
5 *Tyſt celwyddog ni bydd dieuog: a lluniwr celwyddau ni ddiange.
6 Llawer a ymbiliant o flaen pendefig: a phawb ſydd gyfaill † i'r hael.
7 *Holl frodyr y tlawd a'i caſânt ef: pa faint mwy yr ymbellhâ ei gyfeillion oddi wrtho: er maint a ymnheddo, ni throant atto.
8 A gaffo † ddoethineb a gâr ei enaid: a gadwo ddeall a ennill ddaioni.
9 *Tyſt celwyddog ni bydd dieuog: a thraethwr celwyddau a ddifethir.
10 Nid gweddaidd i ffôl hyfrydwch: anweddeiddiach o lawer *i wâs, arglwyddiaethu ar bennaethiaid.
11 *‖ Synwyr dŷn a oeda ei ddigofaint ef: a harddwch yw iddo fyned tros gamwedd.
12 *Llid y brenin ſydd megis rhuad llew ieuange: ond ei ffafor ef ſydd megis gwlith ar laſ-wellt.
13 *Mab ffôl ſydd o'thrymder iw dâd: ac ymſerth gwraig ſydd megis *defni parhaus.
14 Tŷ a chyfoeth ŷnt etifeddiaeth y tadau: ond *rhodd yr Arglwydd yw gwraig bwyllog.
15 Syrthni a bair drym-gwſc: * ac enaid ‖ twyllodrus a newyna.
16 *Y neb a gadwo'r gorchymyn a geidw ei enaid: a'r neb a yſceuluſa ei ffyrdd ſydd marw.
17 *Y neb a gymmero drugaredd ar y tlawd, ſydd yn rhoddi echwyn i'r Arglwydd: a'i ‖ rodd a dâl efe iddo drachefn.
18 *Cerydda dy fab tra fyddo gobaith: ac nac arbeded dy enaid ef, ‖ iw ddifetha.
19 Y mawr ei ddig a ddwg goſpedigaeth: canys os ti a'i gwaredi, rhaid it ‖ wneuthur hynny drachefn.
20 Gwrando gyngor, a chymmer addyſc, fel y byddoch ddoeth yn dy ddiwedd.

*Luc.11.28. *Mat.10.42.& 25.40.2.cor.9.6.& 7. *Pen.13.14.& 23.13. ‖ Er iddo weiddi. † Heb, chwyngyrn.

11 *Bwriadau lawer ſydd ynghalon dŷn: ond cyngor yr Arglwydd, hwnnw a ſaif.
12 Deiſyfiad dyn yw ei drugaredd ef: a gwell yw'r gŵr tlawd na'r gŵr celwyddog.
13 Ofn yr Arglwydd *a dywys* i fywyd: a'r *neb y bydo gantdi* a erys yn ddiwall, heb ei ddtwg ymweled ag ef.
14 * Y dŷn ſwrth a gudd ei law yn ei fynwes: ac ni eitya hi at ei enau.
15 *Taraw watwatwr, a'r rhud fydd cyfrwyſach; a phan geryddech y deallus, eſe a ddeall wybodaeth.
16 Mab gwradwyddus gwarthus, a antheithia ei ddd, ac a yrr ei ſam ar grwydr.
17 Fy mab, paid a gwrando yr addyſce *a bair i ti* gyfeiliorni oddi wrth eirtau gwybodaeth.
18 Tiſt † y ſall a watwyr farn: a genau'r drygionus a lwnge anwiredd.
19 Barn ſyod barod i'r gwatwar-wŷr: a chleiſiau i gefn y ffyliaid.

PEN. XX.

GWatwarus yw gwîn, a therſyſcaidd yw diod gadarn: pwy bynnac a ſommer ynddi nid yw ddoeth.
2 * Megis rhuad llew ieuangc yw ofn y brenin: *pwy a'r neb* a'i cyffrô ei ddygoſaint, yn pechu *yn erbyn* ei enaid ei hun.
3 Anrhydeddus yw i ŵr beidio ag ymryſon: ond pob ffôl a ſynn ymmyrraeth.
4 * Y diog nid ardd o herwydd *nerder* y gaiaf, am hynny y cardotta eſe y cynharaf, ac ni chaiff ddim.
5 * Megis dyfroedd dyfnion yw pwyll ynghalon gŵr: eithr *y gŵr* call a'i tynn allan.
6 Llawer dŷn a gyhoedda ei † drugarogrwydd ei hun, ond pwy a gaiff ŵr ffyddlon?
7 Y cyfiawn a rodia yn ei vniawndeb; gwyn eu byd ei blant ar ei ôl ef.
8 Brenin yn eiſtedd ar orſedd barn, a waſcar â'i lygaid bob drwg.
9 * Pwy a ddithon ddywedyd, mi a lanheais fy nghalon; glân wyf oddi wrth fy mhechod.
10 * † Amryw bwyſau, ac amryw ſeſurau: ffiaidd ganyr Arglwydd bob yn o'r ddau.
11 Bachgen a adweinir wrth ei waith; ai pûr ai miawn yw ei waith.
12 * Y gluſt yn clywed, a'r llygaid yn gweled: yr Arglwydd a wnaith bob yn o'r ddau.
13 * Na châr gyſcu, rhag dy fyned yn dlawd: agor dy lygaid, ſel i'th ddigoner â bara.
14 Drwg, drwg, medd y prynwr: ond pân êl o'r naillu, eſe a ymffroſtia.
15 Y mae aur, a gemmau lawer: ond gwefuſau gwybodaeth ſydd ‖ ddodrefnyn gwerthfawr.
16 * Cymmer wiſc y gwr a fachnio dros eſtron: a chymmer wyſtl ganddo dros eſtrones.
17 * Melus gan ŵr fara *trwy* ffalſedd: ond o'r diwedd ei enau a lenwir â graian.
18 Bwriadau a ſicrheir drwy gyngor: a thrwy gyngor diyſceulus dâs i ryfela.
19 * Y neb a fyddo athrodwr, a ddatguddia gyfrinach: am hynny nac ymmer a'r hwn a ‖ weniethio â'i wefuſau.
20 * Y neb a felldithio ei dâd neu ei fam, ei ‖ ganwyll a ddiffoddir yn y tywyllwch dû.
21 Etifeddiaeth a geir ar frys yn y dechrenad, ond ei diwedd ni fendithir.
22 Na ddywed, * mi a dalaf ddrwg: diſgwil wrth yr Arglwydd, ac eſe a'th achub.
23 * Ffiaidd gan yr Arglwydd amryw bwyſau: a chlorian rwyllodrus nid yw dda.
24 * Oddiwrth yr Arglwydd y mae cerddediad gŵr: ond beth a ddeall dŷn o'i ffordd ei hun?
25 Magl yw i ŵr lyngcu peth cyſſegredig: ac wedi addunedau ymofyn.
26 * Brenin doeth a waſcar yr annuwiol: ac a dry'r olwyn arnynt.
27 ‖ Canwyll yr Arglwydd yw yſpryd dŷn, yn chwilio holl gelloedd y bol.
28 * Trugaredd a ffyddlondeb a gadwant y brenin a'i orſeddfa a gadarnheir drwy drugaredd.
29 * Gogoniant gwŷr ieuangc yw eu nerth: a harddwch henaſgwŷr yw gwallt gwyn.
30 Cleiſian briw † a lanhâ ddrwg: ſelly y gwna dyrnodiau gelloedd y bol.

PEN. XXI.

FEl aſonydd o ddwſr, y mae calon y brenin yn llaw'r Arglwydd: eſe a'i try hi lle y mynno.
2 * Pob ffordd gŵr ſydd vnion yn ei olwg ei hun: ond yr Arglwydd a bwyſa y calonnau.
3 * Gwnuthur cyfiawnder a barn, ſydd well gan yr Arglwydd nag aberth.
4 * Vchder golwg, a balchdtr calon, ac ‖ âr yr annuwiol, ſydd bechod.
5 Bwriadau y diyſceulus ſydd at helaethrwydd yn vnic: ond yr eiddo pob pryſur at eiſiau yn vnic.
6 * Tryſſoran a gaſcler â thaſod celwyddog, a chwelir megis gwagedd; gan y neb ſydd yn ceiſio angeu.
7 Anrhaith yr annuwiol a'i † diſetha hwynt: am iddynt wrthod gwneuthur barn.
8 Trofans a dieithr yw ffordd dyn: ond y pur ſydd vniawn ei waith.
9 * Gwell yw bod mewn congl y to nen tŷ: nâ bod gyd â gwraig anynad mewn tŷ † ehang.
10 * Enaid yr annuwiol a ddeiſyf ddrwg: nid graſol yw ei gymmydog yn ei olwg ef.
11 * Pan goſper gwatwar-wr, y bydd yr ehud callach: a phan ddyſcer y doeth, efe a dderbyn wybodaeth.
12 Call y mae y cyfiawn yn yſtyried am dŷ yr annuwiol, *ond y mae Duw* yn diſetha y rhai annuwiol am *eu* drygioni.
13 * Y neb a gaeo ei gluſt rhag lleſy tlawd; a leſain ei hunan, ac ni's gwrandewir ef.
14 * Rhodd yn y dirgel a dyrr ddigoſaint: a gobr yn y ſynwes, lid cryf.
15 Llawen gan y cyfiawn wneuthur barn: ond dinſtr *ſydd* i weithwyr anwiredd.
16 Dyn yn myned a'r gyfeiliorn oddi ar ffordd deall, a erphywys ynghynnulleidfa y meirw.
17 Y neb a garo ‖ ddiſyrrwch, a ddaw i ddodi: a'r neb a garo wîn ac olew, ni bydd cyfoethog.
18 * Yr annuwiol *a roddir* yn lawn dros y cyfiawn a'r troſeddwr dros yr vniawn.
19 * Gwell yw aros † yn yr anialwch, nâ chyd â gwraig anynad ddigllon.
20 Y mae tryſſor dymunol, ac olew, yn nhrigfa y doeth: ond dŷn ffôl a'i llwnge hwynt.
21 Y neb a ddilyno gyfiawnder a thrugaredd, a gaiff fywyd, cyfiawnder, ac anrhydedd.
22 * Y doeth a ddring i ddinas y cedyrn, ac a ſwrw i lawr y cadernid y mae hi yn hyderu arno.
23 * Y neb a gadwo ei enau a'i daſod, a geidw ei enaid rhag cyfyngder.
24 Y balch, a'r gwatwar-wr vchel, yw henw y gŵr a wnelo beth mewn digllonedd † balch.
25 * Deiſyfiad y diog a'i lladd: canys ei ddwylo a wrthodant weithio.
26 Yn hŷd y dydd y mae yn fawr ei awydd: ond * y cyfiawn a rydd, ac ni arbed.

*Deut. 32. 35. Rhu. 12. 19. 1 Theſſ. 5. 15. 1 Pet. 3. 9.

*Pen.15.8 pſal.50.9. eſay 1.13. &66 3. ier.6.20. eccles.34. 20.amos. 5.22.
* Pen. 19 5.9.
† Hebr. ſceleroſos.
27 *Aberth y rhai annuwiol ſydd ffiaidd: pa faint mwy, pan offrymmant mewn † meddwl drwg.
28 *Tyſt celwyddog a ddifetlir: ond y gŵr a wrandawo, a lefara yn waſtad.
29 Gŵr annuwiol a gaieda ei wyneb: ond yr vnc iawn a † gyfarwydda ei ffordd.
30 *Nid oes doethineb, na deall, na chyngor, yn erbyn yr Arglwydd.
31 *Y march a ddarperir erbyn dydd y frwydr: ond *ymwared ſydd oddiwrth yr Arglwydd.

‖ Neu, yſtyria. *Ier.9.23. *Pſal.33.17. * Pſal.3.9.

PEN. XXII.

*Eccluſ. 7.2.
MWy dymunol * yw enw da, nâ chyfoeth lawer: a gwell yw ffafor dda nag arian, ac nag au.
* Pen. 29.13.
2 *Y tlawd a'r cyfoethog a gyd-gyfarfyddant: yr Arglwydd, yw gwneuthur-wr y rhai hyn oll.
* Pen. 27.12. *Pſal. 11.2.13.
3 *Y call a genfydd y drwg, ac a ymgudd: ond y ffyliaid a ânt rhagddynt, ac a goſpir.
4 *Gobr goſtyngeiddrwydd, ac ofn yr Arglwydd yw cyfoeth, anrhydedd, a bywyd.
5 Drain a maglau ſydd yn ffordd y cyndyn: y neb a gadwo ei enaid a fydd bell oddi wrthynt hwy.
6 Hyffordda blentyn yn mhen ei ffordd: a phan heneiddio nid ymedy a hi.
*Iob.4.8. hoſ.10.13. † Hebr y derfydd am dano.
7 Y cyfoethog a arglwyddiaetha ar y tlawd: a gwâs ſydd yr hwn a gaffo ſenthyg, i'r gŵr a roddo ſenthyg.
* Eccluſ. 31.23. 2 cor.9.8. *Pſ.101.6 † Hebr. Y dalonus ei lygad.
8 *Y neb a hano anwiredd a fêd flinder: a gwialen ei ddigofaint † ef a balla.
9 *† Yr hael ei lygad a fendithir: canys eſe a rydd o'i fara i'r tlawd.
10 *Bwrw allan y gwatwar-wr, a'r gymmen a â allan: ie 'r ymryſon, a'r gwarth a ddarfydd.
11 Y neb a garo lendid calon, ‖ am râs ei wefuſau a gaiff y brenin yn garedig iddo.
12 Llygaid yr Arglwydd a gadwant ŵybodaeth, ac eſe a ddinſtria ‖ eiriau y troſedd wr.
13 *Medd y diog, y mae llew allan: ſo'm lleddir ynghanol yr heolydd.
14 *Ffôs ddyfn yw genau gwtagedd dieithr: y neb y byddo 'r Arglwydd yn ddig wrtho, a ſyrth yno.
15 Ffolineb ſydd yn rhwym ynghalon plentyn: *ond gwialen cerydd a'i gyrr ym mhell oddiwrtho.
16 Y neb a orthrymmo y tlawd er chwanegu ei gyſoeth, a'r neba roddo i'r cyfoethog, a ddaw i ddodi yn ddiamman.
*Pen.2.16 &23.27 & 5.3.&7.5 *Pen.13. 24 &19. 18.& 23. 13.& 29. 15.17.
17 Gogwydda dy glûſt, a gwrando eiriau y doethion, a goſod dy galon ar ſy ngwybodaeth.
18 Canys peth peraidd yw, os cedwi hwynt yn dy † galon: cymhwyſir hwynt hefyd yn dy wefuſau:
19 Fel y byddo dy obaith ynyr Arglwydd, yr yſpyſais i ti heddyw, ïe i ti.
20 Oni ſcrifennais i ti *eiriau* arddercho, o gyngor a gwybodaeth?
† Hebr. ſol.
21 I beri i ti adnabod ſiecrwydd geiriau gwirionedd, fel y gallit atteb geiriau y gwirionedd, i'r neb ‖ a anſonant attat.
‖ Neu, gobeithla *dirion.*
22 Nac yſpeilia mo'r tlawd, o herwydd ei fod yn dlawd: ac *na orthrymma y cyſtuddiol yn y porth.
‖ Neu, a'th *anſonant.*
*Zac.7.10 *Pen.23. 11.iob. 31.21.
23 Canys * yr Arglwydd a ddadlau eu dadl hwynt, ac a orthrymma enaid y neb a'i gorthrymmo hwynt.
24 Na fydd gydymmaith i'r digllou: ac na chydgerdd â gŵr ffrdiog:
*Pen.
& 21.
*Dent. 27.17. 19.14. 23.10.
25 Rhag i ti ddyſcu ei lwybrau ef, a chael magl i'th enaid.
26 *Na fydd yn o'r rhâi a roddant eu dwylo, o'r rhai a fachnïant am ddyledion.
27 Oni bydd genait i dalu, pa ham y cymmerai efe dy wely oddi tanat?
28 *Na ſymmud môr hên derfyn, yr hwn a oſododdy dadau.
29 A welaiſt ti ŵr diyſceulus yn ei orchwyl? efe a ſaif ger bron brenhinoedd, ac ni ſaif ger bron rhai iſſel-radd.

PEN. XXIII.

PAn eiſteddych i fwyta gyd â thywyſog, yſtyria yn ddyfal beth ſydd ger dy fron:
2 A goſod gyllell ar dy gêg, os byddi dŷn blyſig.
3 Na ddeſyf ei ddanteithion ef: canys bwyd twyllodrus ydyw.
4 *Na ymlîna i ymgyfoethogi: dôd heibio dy ſynwyr dy hun.
5 A berndi i'th lygaid ehedeg ar y peth nid yw? canys *goland* yn ddiau a gymmer adenydd, ac a ehed a ymmaith megys eryr tu a'r wybr.
6 Na fwyta ſwyd y drwg ei lygad: ac na chwenych mo'i ddainteithion ef.
7 Canys fel y meddylia yn ei galon, felly eſe a ddywed wrthit, bwyta, ac yf, a'i galon heb fod gyd â thi.
8 Y tammaid a fwytêiſt a fwri i fynu: a'th eiriau melus a golli.
9 Na lefara lle y clywo y ffôl: canys eſe a ddiſtyna ddoethineb dy eiriau.
10 Na * ſymmyd mo'r hên derfyn, ac na ddôs i feuſydd yr ymddifaid.
*Deut. 27.17. 19.14. pro 22 28. 23.10.
11 *Canys eu gwared-wr hwynt ſydd nerthol: ac a amddeffyn eu cweryl hwynt yn dy erbyn di.
12 Goſot dy galon ar addyſc, a'th gluſtiau ar eiriau gwybodaeth.
13 *Na thyn gerydd oddi wrth dy blentyn: os curi ef â gwialen, ni bydd eſe farw.
14 Cur ef â gwialen, a thi a achubi ei enaid rhag vffern.
15 Fy mab, os dy galon di ſydd doeth, fy nghalon innau a lawenycha.
16 Ie ſy arennau a grych-neidiant, pan draetho dy wefuſau di gyfiawnder.
17 *Na wynfyded dy galon wrth bechaduriaid: ond *aros* ymoſn yr Arglwydd yn hŷd y dydd.
18 *Canys yn ddiau y mae gwobr; ac ni phalla dy ddiſgwiliad.
19 Erglyw ſy mab, a bydd ddoeth; a chyfarwydda dy galon yn y ffordd.
20 *Na fydd ymmyſg y rhai ſydd yn meddwi ar wîn: ymmyſg rhai glythion ar † gîg.
21 Canys y meddw, a'r glwth a ddaw i ddodi: a chyfcu † a bair ſyned mewn gwiſc garpiog.
22 *Gwrando ar dy dâd a'th genhedlodd: ac na ddiyſtyra dy fam, pan heneiddio.
23 Pryn y gwir, ac na werth; felly doethineb, ac addyſc, a deall.
24 *Tad y cyfiawn a orfoledda yn fawr: a'r neb a genhedlo fab doeth, a lawenhâ o'i blegid.
25 Dy dâd a'th fam a lawenycha: a'r hon a'th ymddug a orfoledda.
26 Fy mab, moes i mi dy galon: dalied dy lygaid ar fy ffyrdd i.
27 Canys * ffos ddyfn yw puttain: a phydew cyfyng yw 'r ddieithr.
28 Ie hi * a gynllwyn fel ‖ gwilliad: ac a chwanega bechaduriaid ym myſc dynion.
29 *I bwy y mae gwae? i bwy *y mae* ochain? i bwy y mae cynnen? i bwy y mae dadwrdd? ac i bwy

bwy y mae gweliau heb achos? i bwy y mae llygaid cochlon?

30 Yr neb ſydd yn aros wrthy gwîn: i'r neb ſydd yn myned i ymofyn a'm win cymyſcedig.

31 Nac edrych ar y gwîn pan ſyddo côch, pan dangoſo ei liw yn y cwppan: *pan ymgynnyrfo* yn iawn.

32 Yny diwedd eſe a fraîth fel ſarph: ac a biga fel neidr.

33 Dy lygaid a edrychant ar wragedd dieithr: a'th galon a draetha drawſedd.

34 Ti a ſyddi megis yn yn cyſcu † ynghanol y môr: ac fel yn yn cyſcu ym mhen yr hwyl-bren.

35 Curent fi *meddi*, ac ni chlafychais: dulient fi, ac ni gwybûm: pan ddeffrowyſ, mi a âf rhagof, ni a'i ceiſiaf drachefn.

PEN. XXIIII.

1 NA chenfigenna wrth wŷr annuwiol: ac na chwennych fod gyd â hwynt.

2 *Canys eu calon a fyſyrria anrhaith: a'i gweſtîn a draetha flinder.

3 Trwy ddoethineb yr adeiledir tŷ, a thrwy ddeall y ſiccrheir ef.

4 A thrwy wybodaeth y llenwir y cellordd o bob gîlud gwerth-fawr, a hyfryd.

5 Gŵr doeth ſydd nerthol: a gŵr pwylleg a chwanega ei nerth.

6 Canys * trwy gyngor doeth y gwnei dy ryfel: a thrwy lawer o gynghor-wyr y bydd dwgelwch:

7 Rhy vchel yw doethineb i ffol: ni egyr eſe ei enau yn y porth.

8 Y neb a fwriada ddrygu, a elwyr yn yſceler.

9 Bwriad y ffôl ſydd bechod: a ffiaidd gan ddynion y gwatwarus.

10 Os llwſrhêi ‖ mewn amſer cyfyngder, ‖ bychan yw dy nerth.

11 *Gwared y rhai a luſcir i angeu: a ymadewit â'r neb ſydd barod iw lladd?

12 Os dywedi, wele, ni wyddom ni hyn: onid yw pwyſwr y calonnau yn deall? a'r hwn ſydd yn cadw dy enaid, oni wŷr eſe? ac oni thâl eſe i bob vn* yn ôl ei weithred?

13 *Fy mab, bwyta ſêl, canys da yw: a'r dil mêl, *canys* melys yw ‖ i'th enau.

14 Felly *y bydd* gwybodaeth doethineb i'th enaid: os cei di hi, * yn ddiau ſe fydd gwobr, a'th obaith ni phalla.

15 Na chynlluwyn dî (ô annuwiol) wrth drigfa'r cyfiawn, na anrheithia ei orphywyſſa ef.

16 * Canys ſeith-waith y ſyrth y cyfiawn, ac eſe a gyfyd drachefn: ond yr annuwolion a ſyrthiant mewn drygióni.

17 * Pan ſyrthio dy elyn, na lawenycha: a phan dramgwyddo, na orfoledded dy galon:

18 Rhag i'r Arglwydd weled, a bod hynny yn ddrwg yn ei olwg ef, ac iddo droi ei ddig oddi wrtho ef *attat ti*.

19 * Nac ‖ ymddigia o herwydd y drwgweithredwŷr; na chynfigenna wrth yr annuwolion.

20 * Canys ni bydd gwobr i'r drygionus: ‖ canwyll yr annuwoliona ddiffoddir.

21 Fy mab o'na'r Arglwydd a'r brenin: ac nac ymmyr a'r ‖ rhai anwaſtad.

22 Canys yn ddiſymmwth y cyfyd eu deſtryw hwy: a phwy a wŷr eu diniſtr hwy ill dau?

23 Dymma hefyd *bethau* doethion: * nit da derbyn wyneb mewn barn.

24 Y neb a ddywedo wrth yr annuwiol, * cyfiawn wyt, y bobl a'i melldithiant ef; cenhedloedd a'i ffieiddiant ef:

25 Ond i'r neb a'i ceryddo, y bydd hyſrydwch: a bendith † dda a ddigwydd iddynt. † *Hebr. daioni.*

26 *Pwrb* a guſana wefuſau'r neb a attebo eirlan vniawn.

27 Darpara dy orchwyl oddi allan, a doſpartha ef i ti yn y maes: ac wedi hynny adeilada dy dŷ.

28 Na ſydd dŷſt heb achos yn erbyn dy gymmydog ac na huda â'th wefuſau.

29 Na ddywed, mi a wnaf iddo ef, ſel y gwnaeth yntef i minnau, mi a dalaf i'r gŵr yn ôl ei weithred. * Pen. 20.22.

30 Mi a euthym heibio i faes y dŷn dieg, a heibio i win-llan yr angall:

31 Ac wele, codaſei drain ar hyd-ddo oll: dynadl a gaddiaſei ei wyneb ef; ‖ fagwyr gerrig a ſyrthiaſe i lawr.

32 Gwelais hyn, ac mi a † yſtyriais yn ddwys, edrychais arno, a chymmerais addyſc. † *Hebr. oſodais fy nghalon.*

33 * Ychydig gyſcu, ychydig heppian, ychydig, waſcu dwylo i gyſgu. *Pen. 6.9.

34 Felly y daw dy dlodi megis ymdeithydd, a'th angen fel gwr † arfog. † *Hebr. iarian.*

PEN. XXV.

1 *Addyſc ynghylch brenhinoedd, & gochel a-choſion i ymaſoctlio.*

DYmma hefyd ddiharebion Salomon, y rhai a ‖ gaſclodi gwŷr Ezeciah brenin Iuda. ‖ *Copîcdd.*

2 Anrhydedd Duw yw dirgelu peth, ond anrhydedd brenin yw chwilio peth allan.

3 Y nefoedd am ychder, y ddaiar am ddyfnder; a chalon brenhinoedd, ni ellir en chwilio.

4 Tynn yr amhuredd oddi wrth yr arian, a daw i'r goſ arian, leſtr.

5 * Tynn yr annuwiol o olwg y brenin, ei orſeddfa ef a gadarnheir drwy gyfiawnder. * Pen. 20.8.

6 Nac ymogonedda ger bron y brenin: ac na ſaſ yn lle gwŷr mawr.

7 * Canys gwell it ddywedyd wrthit, tyret ymma i fyny; na'th ſwrw yn îs, ger bron pendefig, yr hwn a welodd dy lygaid. * Luc. 14.10.

8 Na ddôs allan i gynhennu ar frŷs: rhag na *wypech* beth a wnelych yn ei diwedd, wedi dy gywilyddio gan dy gymmydog.

9 * Ymreſymma a'th gymmydog *ei hun*: ond na ddatcuddia gyfrinach ‖ i arall: * Matth. 5.25. & 18.15.

10 Rhag i'r neb a ſyddo yn gwrando ddwyn gwarth arnat ti: ac i'th gywilydd na thro y-ma byth. ‖ *Neu, yn erall.*

11 Gair a ddyweder ‖ mewn amſer, ſydd megis afalau aur, mewn gwaith arian cerfiedig. ‖ *Neu, yn eilê.*

12 Cerydd-wr doeth, i'r glûſt a wrandawo, ſydd fel anwyl-dlws euraid, a gwiſc o aur rhagorol. *Heb. ar ei ol wynion.*

13 * Megis oerder eira yn amſer cynhaiaf, yw cennad ffyddlon i'r rhai a'i gyrrant: canys eſe a lawenycha enaid ei feſtred. * Pen. 13.17.

14 Y neb a ymffroſtio o achos gau rodd, ſydd gyfelyb i gwmylau, a gwynt, heb law. * Pen. 25. 1. gen. 32.

15 * Drwy hir-ymaros y bodlonir pendefig: a thafod eſmwyth a dyrr aſcwrn. * 5. & 16. 14 1 ſam.

16 Pan gaffech ſêl, bwyta a'th waſanaetho: rhag wedi dy lenwi o bonaw, i ti ei chwydu ef. 25.24. ‖ *Neu, ymgadw dy rhag.*

17 ‖ Cadw dy droed allan o dŷ dy gymmydog, rhag iddo † ſino arnat, a'th gaſau. *Bid na ſymych dy droed yn ei gymmydog, ſydd megis gordd, a chleddyf, a ſaeth lem.* *nhy dy, &c.*

18 Y neb a ddygo * gam deſtiolaeth yn erbyn ei gymmydog, ſydd megis dant wedi ei dorri, a throed wedi tyrfu. * Exod. 20. deut. 5. a 17. & 16. 19. Io. 7. 24. * Pen. 19. 15. eſay. 5. 23. † *Hebr. gaeſ digon.*

19 Hyder ar ffalſwr yn nŷdd cyfyngder, ſydd megis dant wedi ei dorri, a throed wedi tyrfu.

20 Fel yr hwn a ddygo ymmaith wiſc yn amſer oerfel, *ac fel* fineger ar nitr, felly y mae yr hwn ſydd yn canu caniadau i galon drift. * Pſ. 120. 4. pen. 12. 18.

21 *Os dy elyn a newyna, portha ef â bara; ac os sycheda, dod iddo ddiod iw yfed.
22 Canys marwor a bentyrri ar ei ben ef: a'r Arglwydd a dâl i ti.
23 Gwynt y gogled † a yrr y glaw ymaith: felly y gyrr ‖ wyneb-pryd digllon dafod athrodgar.
24 *Gwell yw trigo mewn congl yn nen tŷ, na chŷd â gwraig anynad mewn tŷ ehang.
25 Fel dyfroedd oerion i enaid sychedig, yw newyddion da o wlâd bell.
26 Gŵr cyfiawn wedi syrthio i lawr ger bron y drygionus, sydd megis ffynnon wedi ei chymysgu â gofer budr.
27 Nit da bwytallawer o fêl, *ac* felly *chwilio eu hanrhydedd, nid anrhydedd yw.
28 *Y neb ni byddo ganddo attal ar ei yspryd ei hun, sydd megis dinas ddrylliog heb gaer.

PEN. XXVI.

1 *Addyfe ynglŷch ynfydion, 13 a rhai segurŷd; 17 ac ynghylch dynion cynhennus, trasferthus.*

MEgis ôd yr hâf, neu law y cynhaiaf, felly nid cymmwys i'r fôl anrhydedd.
2 Fel yr aderyn wrth grwydro, a'r wennol wrth ehedeg: felly y felldith ddiachos, ni ddaw.
3 * Ffrewyll i farch, ffrwyn i assyn, a gwialen i gefn yr ynfyd.
4 Nâ attreb vnfyd yn ôl ei ynfydrwydd; rhag dy fod yn gyffelyb iddo.
5 Atteb yr ynfyd yn ôl ei ynfydrwydd; rhag iddo fod yn ddoeth yn ei olwg ei hun.
6 Y neb a yrro negesau gyd ag vn angall, a dyrr ymmaith y traed, ac a ŷf ‖ golled.
7 Nid gogyhyd eiseiriau y cloff: felly dammeg yngenau ffyliaid.
8 Fel vn ‖ yn rhwymo carreg mewn taflysfelly y gwna'r neb a anrhydeddo ffol.
9 Fel draen yn mynedi law dŷn meddiw: felly y mae dihareb yngenau yr angall.
10 ‖ Y *Duw mawr yr hwn a loniodd bob peth, sydd yn gobrwyo y ffol, ac yn talu i'r troseddwŷr.
11 *Megis y mae'r ci yn dychwelyd at ei chwdfa; felly y mae ffol yn † dychwelyd at ei ffolineb.
12 A weli di ŵr doeth yn ei olwg ei hun? gwell yw'r gobaith am ffol nag am hwnnw.
13 *Y mae llew mawr ar y ffordd, medd y diog, y mae llew yn yr heolydd.
14 Fel y drws yn troi ar ei golyn, felly *y trŷ'r diog yn ei wely.
15 Y *diog a guddia ei law yn ei fynwes, blin ganddo ei hefyn at ei enau drachefn.
16 Doethach yw'r diog yn ei olwg ei hun, nâ feithwŷr yn adrodd rheswm.
17 Y neb wrth fyned heibio a ‖ ymmyrro â chynnen ni pherthyn iddo, sydd megis vn yn cymeryd cî erbyn ei gluſtiau.
18 Fêl dŷn gwall-gofus a dafio † bentew ynion tân, saethau, ac *arfau* marwolaeth:
19 Felly y mae'r gŵr a dwyllo ei gymmydog, ac a ddywed, ond cellwair yr ydwyf?
20 Megis † pan ddarfyddo'r coed, y diffydd y tân: felly pryd na byddo *athrodwr, † derfydd y gynnen.
21 Fel glo i'r marwor, a choed i'r tân, felly y mae gŵr cynhennus *i enyn cynnen.
22 *Geiriau'r athrodwr fydd megis archollion, a hwy a ddescynnant i gelloedd y bol.
23 Fel sorod arian wedi eu bwrw dros ddrylliau o lestr pridd; felly y mae gwefusau poeth, a chalon ddrwg.
24 Y digasog a ‖ ragrithia â'i wefusau; ac yn ei galon yn bwrtadu cwyll.
25 Pan † ddywedo ese yn dêg, nac ymddiried iddo: canys y mae saith ffieidd-dra yn ei galon ef.
26 ‖ Drwy gyfrwysdet y cuddir digasedd; ond ei ddrygioni a ddatguddir yn y gynnulleidfa.
27 * Y neb a gloddio bydew a syrth ynddo, a'r neb a dreiglo garreg, atto y dychwel.
29 Y tafod celwyddog a gasâ'r neb a gystuddio ese, a'r genau gwenieithus a wna ddinistr.

PEN. XXVII.

1 *Ynghylch sereb arnom ein hunain: 3 Am wir gariad: 11 Gofalu am ochel rhyfstraw: 23 A gofalu tros dy a thylwyth.*

NAc * ymffrostia o'r dydd y foru: canys ni wyddoſt beth a ddigwydd *mewn* diwrnod.
2 Canmoled arall dydi, ac nid dy enau dy hun; eſtron, ac nid dy husan.
3 Trom yw'r garreg, a phwys fawr yw'r tywôd, ond digofaint y ffôl ſyrd drymmach nâ hwy ill-dau.
4 Creulon yw llid, fel llif ddwfr yw digofaint: a phwy a ddichon ſefyll o flaen ‖ cenfigen?
5 Gwell yw cerydd cyhoedd, nâ chariad *dirgel.
6 * Ffyddlon yw archollion y caredig: ond cuſanau y digasog ydynt ‖ dwyllodrus.
7 † Y dŷn *llawn a fathra'r dil mêl; ond i'r newynog, pob peth chwerw ſydd fêls.
8 Gwr yn ymdaith o'i lê ei hun, ſydd debyg i aderyn yn cilio o'i nŷth.
9 Olew ac arogl-darth a lawenycha y galon, felly *y gwna* mwynder cyfaill, trwy gyngor † ffyddlon.
10 Nac ymado â'th gydymaith dy hyn, a chydymaith dy dâd: ac na ddôs i dŷ dy frawd yn amſer dy orthrymder; *canys gwell yw cymmydog yn agos, nâ brawd ym mhell.
11 * Bydd ddoeth, fy mab, a llawenycha fynghalon, fel y gallwyf atteb i'r neb a'm gwradwyddo.
12 *Y call a wêl y drwg *yn dyfod*, ac a ymgyddŷ ond yr angall â ânt rhagddynt, ac a gospir.
13 *Cymmer wiſe yr hwn a fachnio dros y dieithr; a chymmer wyſtl ganddo, dros y dieithr.
14 Y neb a fendithio ei gydymaith â llef vchel, boreu pan gyſodo, cyfrifir *hyn* yn felldith iddo.
15 *Defni parhaus ar ddiwrnod glawog, a gwraig anynad, cyffelyb ydynt.
16 Y mae yr hwn a'i cuddio hi, *megis* yn cuddio y gwynt; ac olew ei ddeheu law, yr hwn a ymddengys.
17 Haiarn a hoga'r haiarn: felly gŵr a hoga wyneb ei gyfeill.
18 Y neb a gadwo ei ffigysbren, a fwyty o'i ffrwyth ef; a'r neb a wasanaetho ei feiſtr, a ddaw i anrhydedd.
19 Megis *mewn* dwfr *y mae* wyneb *yn atteb* i wyneb; felly y mae calon dŷn i ddŷn.
20 * Ni leu vir vffern na deſtryw, felly ni leuwir llygaid dŷn.
21 *Fel y rawdd-leſtr i'r arian, a'r ffwrnes i'r aur; felly y mae gwr i'w glod.
22 Er i tiwio ffol mewn morter, â phefil yn mhlith gwenith; etto nid ymedy ei ffolineb ag ef.
23 Edrych yn ddyfal ar dy anifeiliaid, † gofala am dy braidd.
24 Canys † cyfoeth ni phery byth: ac a bery y goron o genhedlaeth i genhedlaeth?
25 Y gwair a flaen ardda, a'r glaſ-wellt a ymddengys, a llyſieu y mynyddoedd a gaſclir.
26 Yr

Rhŷm. 12. 20. † *Hebr. a eſcor ar y glaw.* ‖ *Neu, tafod athrodgar wyneb-dig.* * Pen. 11. 9. & 19. 13 * Eccluſ. 3. 2. * Pen. 26. 3.

* Pen. 10. 13. pſal. 32. 7. ‖ *Neu, arnat.* ‖ *Neu, yn gofod. mewn* gwerthfawr *mewn carnedd gerrig.* ‖ *Neu,* Gwr *mawr a gyrŷnnidde bawb, ac ſydd yn cyflogi y ffol, &c.* * 2 Pet. 2. 22. † *Hebr. adwenneſtun.* * Pen. 22. 13. * Pen. 19. 24. ‖ *Neu, ymddigio mewn cynnen ni, &c.* † *Hebr. wreichion* †*Heb. heb goed.* * Pen. 22. 10. † *Hebr. roſlega.* * Pen. 15. 8. & 29. 19. & 29. 22 Eccluſ. 28. 10 * Pen. 18. 8

Pen. 17. 17. & 18. 24. * Penſion? Pen. 23. 34. * Pen. 22. 3. * Pen. 20. 16. * Pen. 19. 13.

‖ *Neu, adwenneſtun.* † *Hebr. wneb ei leſtyrdi yn herwid gor.* ‖ *Neu, yn y dengl.* Pſ. 34. 5. & 91. 5. Eccl. 12. 5.

* Eccl. 4. 4. * Pen. 11. 4. ‖ *Neu, cudd gyfeill.* ‖ *Neu, aber. neu, aml.* † *Hebr. Tr cared.* Eccl. 4. 7. † *Hebr. gofod dy galon ar dy draidd.* † *Hebr. wrth.*

26 Yr ŵyn a'th ddillada; ac o'r geifr y ceir werth tîr.

27 Hefyd ti a gei ddigon o laeth geifr yn fwyd i ti, yn fwyd i th dŷlwyth, ac yn † gynhaliaeth i'th langeufau.

PEN. XXVIII.

Athrawiaethau cyffredinol ynghylch annuwioldeb, a duwiol burdeb.

YR * annuwiol a ffŷ heb neb yn ei erlid; ond y rhai cyfiawn fydd hŷ megis llew.

2 O herwydd camwedd gwlad, aml fydd ei phenaethiaid: ond † lle y byddo gwr pwyllog ynhwyrol, y † pery hi yn hir.

3 Gŵr tlawd yn gorthrymmu tlodion, fydd debyg i lif ddŵr, † yr hwn ni âd lymiaeth.

4 Y rhai a ymadawant â'r gyfraith, a ganmolant yr annuwiol: ond y neb a gadwant y gyfraith, a ymlidd â hwynt.

5 Dynion annuwiol ni ddeallant farn: ond y neb a geisiant yr Arglwydd a ddeallant bob peth.

6 * Gwell yw y tlawd a rodio yn ei vniawndeb, nâ'r trawsei ffyrdd, er ei fod yn gyfoethog.

7 * Y neb a gadwo'r gyfraith fydd fab deallus: ond y neb † a fyddo cydymaith i leddest-wŷr, a gwrthyddia ei dâd.

8 * Y neb a chwanego ei gyfoeth drwy vsuriaeth ac escreth, fydd yn casclu i'r neb a fydd trugarog wrth y tlawd.

9 Y neb a drŷ ei gluft *ymmaith* rhag gwrando'r gyfraith, fydd ffiaidd ei weddi hefyd.

10 * Y neb a ddeno'r cyfiawn i fordd ddrwg, a syrth yn ei bydew ei hun: ond y cyfiawn a feddianna ddaioni.

11 Gŵr cyfoethog fydd ddoeth yn ei olwg ei hun: ond y tlawd deallus a'i chwilia ef allan.

12 * Pan fyddo llawen y cyfiawn, y mae anrhydedd mawr: ond pan ddercheifer yr annuwiolion, y chwilir am ddŷn.

13 * Y neb a guddio ei bechodau ni lwydda: ond y neb a'i hadwaeso, ac a'i gadawo, a gaiff drugaredd.

14 Gwyn ei fŷd y dŷn o ôfno yn oesfadol; ond y neb a g-ledo ei galon a ddigwydda i ddrwg.

15 Fel y llew rhuadus, a'r arth wangeus, yw llywydd annuwiol i bobl dlodion.

16 Pennadur heb ddeall, fydd yn fawr ei drawsfedd: ond y neb a gasao gybydd-dra, a estyn ei ddyddiau.

17 * Dŷn a wnelo drawsfedd i waed neb, a ffŷ i'r pwll, nac attalied neb ef.

18 * Y neb a rodio yn vniawn a waredir: ond y neb a fyddo trawsei ffyrdd, a syrth ar vnwaith.

19 * Y neb a lafurio ei dir, a ddigonir o fara: ond y * neb a ganlyno oferwŷr, a gaiff ddigon o dlodi.

20 Gŵr ffyddlon a fydd aml ei fendithion: ond y * neb a brysuro i fod yn gyfoethog, ni bydd digerydd.

21 * Nid da derbyn wyneb; canys y cyfryw ŵr am dammaid o fara a wna gam.

22 Gŵr drwg ei lygaid a brysura i yngyfoethogi: ond bychan y gŵyr efe, y daw tlodi arno.

23 * Y neb a geryddo ddyn, a gaiff yn y diwedd fwy o ffafr, nâ'r neb a draetho weniaith âi dafod.

24 Y neb a yspeilio ei dâd neu ei fam, ac a ddywed, nid yw hyn gamwedd, fydd gymmar i ddinistriwr.

25 * Gŵr vchel ei feddwl a ennyn gynnen: ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd, a wneir yn frâs.

26 Y neb a ymddiriedo yn ei galon ei hun fydd ffôl: ond y neb a rodio yn bwyllog a achubir.

27 * Y neb a roddo i'r tlawd, ni bydd angen arno: ond y neb a guddio ei lygaid, a gaiff lawer o felldithion. * Deu.15. 8.pen.22. 9.

28 * Pan ddercheifer yr annuwiol, dynion a ymguddia; ond wedi darfod am danynt, yr amlheir y cyfiawn. * Verſ.12. pen.29.2

PEN. XXIX.

Addyfe ynghylch llywodraeth yffredinol, a naillttuol: a'r ynghylch llid, balchder, lladrad, ffyddlondeb ac anwyredd-dra, a llygredigaeth fwyddogion.

GWr † a gerydder yn fynych ac a galeda ei warr, a ddrylliir yn ddiſymmwth, fel na byddo meddyginiaeth. † Hebr. ceryddiad.

2 * Pan amlhaer y cyfiawn, y bobl a lawenychant: ond pan fyddo'r annuwiol yn llywodraethu, y bobl a ochenaidia. * Pen.11. 10. & 28. eccleſ. 10.5.

3 * Gŵr a garo ddoethineb a lawenycha ei dad: ond y neb a fyddo * gyfaill i butteiniaid, a ddifa ei dda. * Pen.10.1 & 15.20. & 27.11.

4 Brenin, drwy farn, a gadarnhâ y wlad, ond † y neb a garo anrhegion, a'i dinistria hi. * Luc. 15. 13.pen.5. 9.& 28.7.

5 Gŵr a ddywedo weniaith wrth ei gymmydog, fydd yn tanu rhwyd iw draed ef. † Hebr. gwr ar rhegion.

6 Yngham wedd dŷn drwg y mae magl, ond y cyfiawn a gân, ac a fydd lawen.

7 * Y cyfiawn a ystyria fatter y tlodion, ond yr annuwiol ni ofala am ei wybod.

8 Dynion gwatwarus a † saglant ddinas; ond y doethion a droant ymmaith ddigofaint. * Iob 29. 16. † Hebr. loſcant.

9 Os gŵr doeth a ymryſon a dŷn ffôl, pa vn bynnac a wnel ai digio, ai chwerthin, etto ni bydd llonyddwch.

10 Gwŷr gwaedlyd a gasânt yr vniawn, ond yr vniawn a gais ei enaid ef.

11 Y ffôl a dywallt ei hôll feddwl: ond gŵr doeth a'i hattal hyd yn ôl.

12 Os llywydd a wrendy ar gelwydd, ei hôll weiſion fyddant annuwiol. * Pen. 22.2.

13 Y tlawd * a'r † twyllodrus a gŷd-gyfarfyddant, a'r Arglwydd a lewyrcha eu llygaid hwy ill dau. † Neu, occurro. Pen. 20 28.

14 * Y brenin a farno'r tlodion yn ffyddlon, ei oſsedd a ſicrheir. * Gwel. verſ.17.

15 * Y wialen a cherydd a rydd ddoethineb: * ond mab a gaffo ei rwyſe ei hun, a gywilyddia ei fam. * Pen.10. 1.& 17.21 & 25.

16 Pan amlhâo'r rhai annuwiol, yr amlhâ camwedd: * ond y rhai cyfiawn a welant eu cwymp hwy. * Pſal.37. 36. & 58. 11.& 91.8

17 * Ceryddu dy fab, ac efe a bair i ti lonyddwch: ac a bair hyſrydwch i'th enaid. * Pen.13. 24. & 22. 15. & 23. 13.

18 Lle ni byddo gweledigaeth, † methu a wna'r bobl: ond y neb a gadwo'r gyfraith, gwyn ei ſŷd efe. † Neu, y morthair y bobl.

19 Ni chymmer gwâs addyſe ar eiriau: canys er ei fod yn deall, etto nid ettyb. † Neu, ſas ervion.

20 A weli di ddŷn pryſſur yn ei † eiriau? gwell yw'r gobaith am y ffôl nag am dano ef. * Pen.15.

21 Y neb a ddygo ei wâs i fyny yn foethus o'i febyd, o'r diwedd efe a fydd *fel* mab *iddo*.

22 * Gŵr digllon a ennyn gynnen, a'r llidiog fydd aml ei gamwedd. 18 & 26. 21.

23 * Balchder dŷn a'i goſtwng ef, ond y goſtyngedig o yſpryd a gynnal anrhydedd. * Pen.15. 33. & 18.

24 Y neb a ſo cyfrannog â lleidr, a gasâ ei enaid ei hun: efe a wrendy ar felldith, ac nis mynega. 12.ieb22 29.mat. 23.12.luc. 14.11.

25 Ofn dŷn fydd yn dwyn magl: ond y neb a ymddiriedo yn yr Arglwydd a ddercheſir.

26 * Llawer

* Pen. 19.6. 26 *Llawer a ymgeisiant ag wyneb y llywydd: ond oddiwrth yr Arglwydd y mae barn pob dyn.

17 Ffnaidd gan y cyfiawn ŵr anghyfiawn: a ffiaidd gan yr annuwiol ŵr vniawn ei ffordd.

PEN. XXX.

1 *Cyffes Agur o'i ffydd.* 7 *Dau bwnge ci weddi ef.* 10 *Na ddy'id gwneuthur cam a'r rhai gwatlaf.* 11 *Pedwar cenedlaeth ddrygionus.* 15 *Pedwar peth ni ellir eu digoni.* 17 *Na ddylid dyfsyru tâd a mam.* 18 *Pedwar peth anhawdd en gwybod.* 21 *Pedwar peth ni ellir en ffoddef.* 24 *Pedwar peth doeth drosben.* 29 *Pedwar peth mawr-frydig.* 32 *Rhaid yw achub blaen digofaint.*

GEiriau Agur mab Iaceh: sef y brophwydoliaeth: y gwr a lefarodd wrth Ithiel, wrth Ithiel meddaf, ac Ucal.

2 Yn wîr yr ydwyf yn ffolach nâ neb, ac nid oes deall dyn gennif.

3 Ni ddyscais ddoethineb, ac † nid oes gennif wybodaeth y sanctaidd.

† Hebr. nis gwn wybodaeth.

4 * Pwy a esgynnodd i'r nefoedd, neu a ddescynnodd? pwy a gasclodd y gwynt yn ei ddyrnau? pwy a rwymodd y dyfroedd mewn dilledyn? pwy a gadarnhâodd ôll derfynau y ddaear? beth yw ei enw ef, a pheth yw enw ei fab, os gwyddoft?

* Iob 38. 4. pſ. 104. 3. eſa. 40. 12. 10. 3. 13

5 *Holl air Duw ſydd † bur: tarian yw efe i'r neb a ymddiriedant ynddo.

* Pſal. 12. 7. & 18. 32 & 19. 8. & 119. 140. † Hebr. buredig.

6 * Na ddyro ddim at ei eiriau ef, rhag iddo dy geryddu, a'th gael yn gelwyddog.

* Deu. 4. 2 & 12. 32. dact. 21. 19.

7 Dau beth yr ydwyf yn eu gofyn gennit, † na ommedd hwynt i mi cyn fy marw.

† Hebr. nac attal bwynt oddi wrthif.

8 Tynn ymmhell oddi wrthif wagedd a chelwydd, na ddyro i mi na thlodi na chyfoeth; *portha fi a'm † digonedd o fara.

*Matth. 6. 11. † Hebr. dogn.

9 *Rhag i mi ymlenwi, a'th wadu di, a dywedyd, pwy yw 'r Arglwydd? a rhag i mi fyned yn dlawd, a lledratta, a chymmeryd enw fy Nuw yn ofer.

* Deut. 32. 15; † Hebr. Ns ymweiſa a'th dafod.

10 † Nac achwyn ar wâs wrth ei feiſtr, rhag iddo dy felldithio, a'th gael yn euog.

* pen. 6. 17.

11 Y mae cenhedlaeth a felldithia ei thâd, a'i mam ni fendithia.

12 Y mae cenhedlaeth lân yn ei golwg ei hun, er nas glanhawyd oddi wrth ei haſtendid.

* Pſal. 52. 3. & 57. 5. Iob 29. 17 † Hebr. golud.

13 *Y mae cenhedlaeth, ô mor vchel yw ei llygaid! â'i hamrantau a ddercha ſwyd.

14 * Y mae cenhedlaeth, a'i dannedd yn gleddyfau, a'i chil-ddannedd yn gyllill: i ddifa'r tlodion oddi ar y ddaear, a'r anghenus o blith dynion.

15 I'r gele y mae dwy ferch, yn llefain, moes, moes. Tri pheth ni ddiwellir, ie pedwar peth ni ddywedant byth, † digon.

16 Y Bedd, y grôth amhlanta dwy, y ddaiar ni ddiwellir â dyfroedd; a'r tan ni ddywed, digon.

17 Llygad yr hwn a watwaro ei dâd, ac a ddiſtyro vfyddhau ei fam, a dynn cig-frain | y dyffryn, a'r cywion eryrod a'i bwyty.

† Hebr. golud. | Neu, yr afon.

18 Tri pheth ſydd guddiedig i mi; ie pedwar peth nid adwaen:

† Hebr. ynghalon.

19 Ffordderyr yn yr awyr, ffordd neidr ar graig, ffordd llong † ynghanol y môr, a ffordd gŵr gyd â morwyn.

20 Felly y mae ffordd merch odinebus, hi a fwyty, ac a ſych ei ſafn, ac a ddywed, ni wneuthum i anwiredd.

21 O herwydd tri pheth y cynnhyrfir y ddaiar, ac o herwydd pedwar, y rhai ni ddichon hi eu dioddef:

22 *O herwydd gwâs pan deyrnaſo, ac vn ffol pan lanwer ef o fwyd; * Pen. 19. 10.

23 O herwydd *gwraig* atgâs pan briodir hi, a llawforwyn a êlo yn aeres i'w meiſtres.

24 Y mae pedwar peth bychain ar y ddaiar, ac etto y maent yn ddoeth † iawn:

† Hebr. meibion.

25 *Nid yw 'r morgrug bobl nerthol, etto y maent yn darparu eu llymniaeth yr hâf.

* Hebr. gwan. † Hebr. ſhir.

26 Y cwningod nid ydynt bobl rymmus, etto hwy a wnânt eu tai yn y graig.

* Pen. † Hebr.

27 Y locuſtiaid nid oes brenin iddynt, etto hwy a ânt allan † yn dorfeydd.

28 Y pryf coppyn a ymafaela â'i ddwylaw, ac y mae yn llŷs y brenin.

29 Y mae tri pheth a gerddant yn hardd, ie pedwar peth a rodiant yn weddus;

30 Llew erŷſ ym mhlith, aniſeiliaid, ni thry | yn ôl er neb.

| Neu, Marc. H. & regyſ. 21. 19. * 1 Sam. 2. 30.

31 | Milgi *crŷſ yn ei ſeingefn*, a bwch, a brenin, yr *hwn* ni chyfyd neb yn ei erbyn.

32 * Os buoſt ffôl yn ymdderchafu, ac os meddyliaiſt ddrwg, dyro dy law ar dy enau:

* Iob 40. 4.

33 Yn ddiau corddi llaeth a ddwg allan ymenyn, a gwaſcu ffroenau a dynn allan waed: felly cynnaell llid a ddwg allan gynnen.

PEN. XXXI.

1 *Addyſc Lemuel ynghylch diweirdeb a chymhedrolder.* 6 *Bod yn rhaid cyſſuro, ac amddiffyn y cyfiawnddyn.* 10 *Clod a chynneddfau gwraig dda.*

GEiriau Lemuel frenin: *y* brophwydoliaeth a ddyſcodd ei fam iddo.

2 Pa *beth* ſy mab! pa beth mab fynghroth! ie pa beth mab fy addunedau!

3 Na ddyro i wragedd dy nerth: na'th fyrdd i'r hyn a ddiſtetha frenhinoedd.

4 Nid *gweddâdd* i frenhinoedd, o Lemuel, nid *gweddâdd* i 'frenhinoedd, yſed gwîn: nac i bennaduriaid ddîod gadarn;

5 Rhag iddo yſed, ac ebargofi y dyledd'f a newidio barn † yr yn o'r rhai gorthrymmedig.

† Hebr. holl fyn yſtlu.

6 *Rhoddwch ddiod gadarn i'r neb ſydd ar ddarfod amdano: a gwîn i'r rhai ſy trwm eu calon.

* Pſal. 104. 15.

7 Yſed eſe, fel yr anghofio ei dlodi; ac na'i meddylio am ei ſin-ſyd mwy.

† Hebr. cymmer yn lle.

8 Agor dy enau dros y mûd; yn achos holl blant diniſtr.

9 Agor dy enau, barn yn gyfiawn; * a dadleu dros y tlawd a'r anghenus.

* Lev. 19. 15. Deu. 1. 16. * pen. 24. 24.

10 *Pwy a fedr gael gwraig rinweddol? gwerthfawrocach yw hi na'r carbwncl.

11 Calon ei gŵr a ymddiried ynddi: fel na bydd arno eiſieu anhaith.

12 Hi a wna iddo lês, ac nid drwg, holl ddyddiau ei bywyd.

13 Hi a gais wlân a llin, ac a'i gweithia â'i dwy-law, yn ewyllyſgar.

14 Tebyg yw hi i long marſiandwr, hi a ddwg ei hymborth o bell.

15 Hi a gyfyd hefyd liw nôs, ac a rydd fwyd iw thylwyth, a'i dogn iw llangceſau.

16 Hi a feddwl am faes, ac a'i † pryn ef: â † Hebr. cymmer. gwaith ei dwylo, hi a blanna win-llan.

17 Hi a wregyſa ei lwynau â nerth: ac a gryfha ei breichiau.

† Hebr. cymmerth.

18 Hi a wêl fôd ei marſiandiaeth yn fuddiol; ni ddiffydd ei chanwyll ar hyd y nôs.

19 Hi a rydd ei llaw ar y werthyd, a'i llaw a ddeil y cogeil.

20 Hi a † egyr ei llaw i'r tlawd, ac a eſtyn i dwylo i'r anghenus.

† Hebr. a ddiſtendir i'r.

21 Nid ofna hi am ei thylwyth rhag yr eira, canys ei holl dŷ hi a ddilledir | â g yſgarlad.

22 Hi

22 Hi a weithia iddi ei hun garpedau, ei gwisc yw sidan a phorphor.

23 Hyned yw ei gwr hi yn y pyrth, pan eisteddo gyd â henuriaid y wlad.

24 Hi a wna llain main, ac a'i gwerth, ac a rydd wregysau at y marsiandwr.

25 Nerth ac anrhydedd yw ei gwisc, ac yn yr amser a ddaw, hi a chwardd.

26 Hi a egyr ei genau yn ddoeth, a chyfraith trugaredd sydd ar ei thafod hi.

27 Hi a graffa ar ffyrdd tylwyth ei thŷ: ac ni fwyty hi fara segurdra.

28 Ei phlant a godant, ac a'i galwant yn ddedwydd: ei gŵr *hefyd*, ac a'i can-mol hi:

29 Llawer merch a weithiodd yn rymmus, ond ‖ *Neu, gawsant* ti a ragoraist arnynt oll. *ohoni.*

30 Siomedig yw ffasr, ac ofer yw tegwch: ond benyw yn ofni yr Arglwydd, hi a gaiff glod.

31 Rhoddwch iddi o ffrwyth ei dwylo, a chanmoled ei gweithredoedd hi yn y pyrth.

¶ ECCLESIASTES, NEU Y PREGETH-WR.

PEN. I.

1 *Y Pregeth-wr yn dangos ofered gorchwylion dyn: 4 O herwydd bod y creaduriaid yn diseithpŵys yn eu cylchoedd, 9 nad ydynt yn dwyn dim newydd, 4 bod yr hen bethau wedi eu hebrgoſi, 12 ac o herwydd mai ſelly y caſodd efe wrth chwilio doethineb.*

Eiriau y Pregeth-wr mâb Dafydd, frenin yn Ierusalem.

2 *Gwagedd o wagedd, medd y Pregeth-wr, gwagedd o wagedd, gwagedd yw'r cwbl.

3 * Pa fudd ſydd i ddyn o'i holl lafur a gymmer efe dan yr haul?

4 Yn genhedlaeth â ymmaith, a chenhedlaeth a ddaw; *ond y ddaiar a ſaif byth.

5 Yr haul hefyd a gyſyd, a'r haul a fachlud, ac a † brysura iw le, lle y mae yn codi:

6 Y gwynt â i'r deau, ac a amgylcha i'r gogledd: y mae yn myned oddi amgylch yn wastadol, y mae 'r gwynt yn dychwelyd yn ei gwmpaſoedd.

7 *Yr holl afonydd a redant i'r môr, etto nid yw 'r môr yn llawn: o'r lle y daeth yr afonydd, yno y dychwelant † eil-waith.

8 Pob peth ſydd yn llawn blinder, ni ddichon dyn ei draethu: ni chaiff y llygad ddigon o edrych: ac ni ddigonir y glust â chlywed.

9 'Y peth a fu a fydd, a'r peth a wnaed a wneir, ac nid oes dim newydd dan yr haul.

10 A oes dim y gellir dywedyd am dano, edrych ar hwn, dymma beth newydd? efe fu eiſus, yn yr hên amſer o'm blaen ni.

11 Nid oes goffa am y pethau gynt, ac ni bydd coffa am y pethau a ddaw, gan y rhai a ddaw ar ôl.

12 Myfi y Pregeth-wr, oeddwn frenin ar Iſrael yn Ierusalem:

13 Ac a roddais ſy † mryd ar geiſio, a chwilio drwy ddoethineb, am bôb peth a wnaed tan y nefoedd: y llafur blin yma a roddes Duw ar feibion dynion i ‖ ymguro ynddo.

14 Mi a welais yr holl weithredoedd a wnaed tan haul; ac wele, gwagedd a gorthrymder yſpryd yw 'r cwbl.

15 * Ni ellir vniawni yr hyn ſydd gam, na chyfrif yr hyn ſydd ddeffygiol.

16 Mi a ymddiddenais â'm calon fy hun, gan ddywedyd, wele, mi a aethym yn fawr, * ac a gefclais ddoethineb, tu hwnt i bawb a fu o'm blaen i yn Ierusalem: a'm calon a † ddeallodd lawer o ddoethineb, a gwybodaeth.

17 * Mi a roddais fy nghalon hefyd i wybod doethineb, ac i wybod ynfydrwydd, a ffolineb: mi a wybûm fod hyn hefyd yn orthrymder yſpryd.

18 Canys mewn llawer o ddoethineb, y mae llawer o ddig: a'r neb a chwanêgo wybodaeth, a chwanega ofid.

PEN. II.

1 *Ofered gwaith dyn yn ei ddiſyrrwch.* 12 *Er bod y doeth yn well nâ'r ynfyd, etto yr vn diwedd ſydd i bob vn o'r ddau.* 18 *Ofered llafur dyn, gan fod yn rhaid iddo adael y cwbl, ni wyr i bwy.* 24 *Nad oes dim well nâ chymeryd llawenydd o'n llafur, etto rhodd Duw yw hynny.*

MI a ddywedais yn fy nghalon, iddo yn awr, mi a'th brofaf â llawenydd; am hynny cymmer dy ſyd yn ddifyr; ac wele, hyn hefyd ſydd wagedd.

2 Mi a ddywedais am chwerthin, ynfyd yw: ac am lawenydd, pa beth a wna?

3 *Mi a geiſiais yn fy nghalon † ymroddi i wîn, (etto yn arwain fy nghalon mewn doethineb,) ac i † *Heb.* gofleidio ffolineb, hyd oni welwn beth oedd y da *dynnu fy* dynion i feibion dynion, yr hyn a wnânt hwy tan *nghnawd* y nefoedd, † hôll ddyddiau eu bywyd. *i gwin.*

4 Mi a wneuthum i mi waith mawr, mi a † *Heb.* adeiledais i mi dai, mi a blennais i'm win-llan- *rhoddi dy-* noedd. *ddiau en*

5 Mi a wneuthym erddi a pherllannau, ac a blen- *benioes.* nais ynddynt brennau o bôb ffrwyth.

6 Mi a wneuthym lynnau dwfr, i ddyfrhau â hwynt y llwynau ſy 'n dwyn coed.

7 Mi a ddarperais weiſion, a morwynion: hefyd yr oedd i mi † gaeth-weiſion tŷ; îe yr oeddwn i † *Hebr.* yn perchen llawer o wartheg a defaid, tu hwnt i *feilion ty.* bawb a fuaſei o'm blaen i yn Ierusalem.

8 *Mi a bentyrrais i mi hefyd arian ac aur, a *1. Bren.* thryſſor pennaf brenhinoedd, a thaleithiau: mi a *9. 28. &* ddarperais i mi gantorion a chantoreſau, a phôb *10. 4.* rhyw offer cerdd, difyrrwch meibion dynion.

9 A mi a aethym yn fawr, ac a gynnyddais yn fwy na neb a fuaſei o'm blaen i yn Ierusalem: a'm doethineb oedd yn ſefyll gyd â mi.

10 A pha beth bynnac a ddeiſiaſei fy llygaid, ni ommeddwn hwynt, ni attaliwn fy nghalon oddi wrth ddim hyfryd: canys fy nghalon a lawenychei yn fy holl llafur, a hyn oedd fy rhan i o'm holl lafur.

11 Yna mi a edrychais ar fy holl weithredoedd a wnathei fy nwylaw, ac ar y llafur a lafuriais yn ei wneuthur; ac wele, hyn oll *oedd* * wagedd *Pen. 1. 2.* a gorthrymder yſpryd, ac nid oedd dim budd tan yr haul.

12 Ac mi a droais i edrych ar ddoethineb, ac ar *Pen. 1. 17 & 7. 23.* * ynfydrwydd, a ffolineb, (canys beth *a wnai'r* ‖ *Neu,* dyn a ddeuai ar ol y brenin? ‖ y peth a wnaed *yn y pe-* eiſus.) *thau, &c.*

13 Yna

13 Yna mi a welais † ſôd doethineb yn rhagori ar ffolineb, fel y mae goleuni yn rhagori ar dywyll ych.

14 * Y doeth ſydd a'i lygaid yn ei ben; ond y ffôl a rodia yn y tywyllwch: a ttec etto mi a welais yr vn damwain yn digwydd iddynt oll. *

15 Yna y dywedais yn fy nghalon, fel y digwydd i'r ffôl y digwydd i minneu, pa beth gan hynny a dâl i mi ſôd yn ddoeth mwyach? yna y dywedais yn fy nghalon, tôd hyn hefyd yn wagedd.

16 Canys ni bydd coffa am y doeth mwy nag am yr annoeth, yr dragywydd; y pethau ſydd yr awr hon, yn y dyddiau a ddaw a ollygir oll dros goſt: a pha ſodd y mae y doeth yn marw? fel yr annoeth.

17 A'm hynny câs gennif einioes: canys blin gennif y gorchwyl a wneir tan haul, canys gwagedd a gorthrymder yſpryd yw'r cwbl.

18 Ie câs gennif fy holl lafur yr ydwyfi yn ei † gymmeryd tan haul, am ſod yn rhaid i mi ei adel i'r neb a ſydd ar fy ôl i.

19 * A phwy a wŷr ai doeth ai annoeth fydd efe etto efe a fydd feiſtr ar fy holl lafur, yr hwn a gymmerais, ac yn yr hwn y bum ddoeth tan haul. Dymma wagedd hefyd.

20 A'm hynny mi a droais i beri i'm calon anobeithio o'r holl lafur a gymmerais tan yr haul.

21 Canys y mae dŷn yr hwn y mae ei lafur yn bwyllog, yn ſynhwyrol, ac yn vniawn: ac y mae yn ei † adel yn rhan i'r neb ni lafuriodd wrtho: hyn hefyd ſydd wagedd, a gorthrymder mawr.

22 * Canys beth ſydd i ddŷn o'r holl lafur a gorthrymder ei galon, yr hwn a gymmerodd efe tan haul?

23 Canys ei holl ddyddiau ſy * orthrymder, a'i lafur yn ofid: ie ni chymmer ei galon eſmwythâdra y nôs: hyn hefyd ſydd wagedd.

24 * Nid oes daioni mwy i ddŷn nag iddo fwyta ac yfed, a pheri i'w enaid gael daioni o'i lafur: hyn hefyd a welais, mai o law Duw yr oedd hyn.

25 Canys pwy a ddichon fwytta? a phwy a'i mynhaie o'm blaen i?

26 Canys i'r neb a fyddo da † yn ei olwg ef, y rhydd Duw ddoethineb, a gwybodaeth, a llawenydd: ond i'r pechadur, y rhydd efe boen i gaſclu, ac i dyrru, * iw roddi i'r neb a fyddo da ger bron Duw: hynny hefyd ſydd wagedd, a gorthrymder yſpryd.

PEN. III.

1 Bod angheurhaid gyſtrewid yr amſeroedd, yn chwanegu gwagedd at lafur dyn. 11 Godidawgrwydd gweithredoedd Duw: 16 Ond dyn, Duw a fârn ei weithredoedd ef yn y byd a ddaw, ac yna ni bydd ond cyffelyb i anifail.

YMae amſer i bob peth, ac amſer i bob amcan tan y neſoedd.

2 Amſer i † eni, ac amſer i farw; amſer i blannu, ac amſer i dynnu y peth a blannwyd;

3 Amſer i ladd, ac amſer i iachau; amſer i fwrw i lawr, ac amſer i adeiladu;

4 Amſer i wylo, ac amſer i chwerthin; amſer i alaru, ac amſer i ddawnſio;

5 Amſer i daflu cerrig ymaith, ac amſer i gaſclu cerrig ynghyd; amſer i ymgofleidio, ac amſer i † ochel ymgofleidio;

6 Amſer i geiſio, ac amſer i golli; amſer i gadw, ac amſer i fwrw ymmaith;

7 Amſer i rwygo, ac amſer i wnio; amſer i dewi, ac amſer i ddywedyd;

8 Amſer i garu, ac amſer i gaſau; amſer i ryfel, ac amſer i heddwch.

9 * Pa fudd ſydd i'r gweithiudd yn yr hyn y mae 'n llafurio?

10 Mi a welais y blinder a roddes Duw ar feibion dynion, i ymflino ynddo.

11 *Efe* a wnaeth bôb pêth yn dêg, yn ei amſer: efe a oſododd y bŷd hefyd yn eu calonau hwy, fel na allo dŷn gael allan y gwaith a wnaeth Duw o'r dechreuad hyd y diwedd.

12 Mi a wn nad oes dim da ynddynt, ond bod *i ddyn* fôd yn llawen, a gwneuthur daioni yn ei fywyd.

13 A bod i bob dŷn fwyta, ac yfed, a mwynhau daioni o'i holl lafur; rhodd Duw yw hynny.

14 Mi a wn beth bynnac a wnêl Duw, y bydd hynny byth; ni ellir na bwrw atto, na thynnu dim oddi wrtho: ac y mae Duw yn gwneuthur hyn, fel yr ofnei dynion ger ei fron ef.

15 * Y peth a fu o'r blaen, ſydd yr awron: a'r peth ſydd ar ddyfod, a fu o'r blaen: Duw ei hun a ofyn y peth a † aeth heibio.

16 Hefyd mi a welais dan yr haul Ie barn, yno 'r oedd anwiredd; a lle cyfiawnder, yno 'r oedd anwiredd.

17 Mi a ddywedais yn fy nghalon, Duw a farn y cyfiawn a'r anghyfiawn: * canys y mae amſer i bôb amcan, ac i bôb gwaith yno.

18 Mi a ddywedais yn fy nghalon am gyflwr meibion dynion; ‖ fel y bydde i Dduw eu hamlygu hwynt, ac y gwelent hwythau mai anifeiliaid ydynt.

19 * Canys digwydd meibion dynion a ddigwydd i'r anifeiliaid, yr vn digwydd ſydd iddynt: fel y mae 'r naill yn marw, felly y bydd marw 'r llall; ië yr vn chwythad ſydd iddynt oll: fel nad oes mwy rhagoriaeth i ddŷn nag i anifail: canys gwagedd yw'r cwbl.

20 Y mae y cwbl yn myned i'r vn lle: pob vn ſydd o'r pridd, a phob vn a drŷ i'r pridd eilwaith.

21 Pwy a edwyn yſpryd † dŷn, yr hwn ſydd yn eſgyn i fynu, a chwythad anifail, yr hwn ſydd yn deſcyn i wared i'r ddaiar?

22 * Am hynny mi a welaſ nad oes dim well nag i ddyn ymlawenychu yn ei weithredoedd ei hun, canys hyn yw ei ran ef: canys pwy a'i dwg ef i weled y peth ſydd ar ei ôl?

PEN. IIII.

1 Bod trais, 4 a chynhigen, 5 a ſegurdd, 7 a chybydd-dod, 9 a naillteulwriaeth, 13 a gwrthnyſigrwydd, yn chwanegu ar wagedd dyn.

FElly * mi a ddychwelais, ac a edrychais ar yr holl orthrymderau ſydd tan yr haul; ac wele ddagrau y rhai gorthrymmedig heb nêb iw cyſſuro, ac ar law eu treiſiwŷr yr oedd gallu, a hwythau heb neb iw cyſſuro.

2 * Ac mi a ganmolais y meirw y rhai ſydd yn barod wedi marw, yn fwy na'r byw, y rhai ſydd yn fyw etto.

3 * Gwell na'r ddau yw 'r neb ni bu erioed, yr hwn ni welodd y gwaith blin ſydd tan haul.

4 Ac mi a welais ſôd pob llafur, a phob vniondeb gwaith dŷn, † yn peri iddo genfigen gan ei gymmydog; hyn hefyd ſydd wagedd a gorthrymder yſpryd.

5 * Y ffôl a waſc ei ddwylo ynghŷd, ac a fwyty ei gnawd ei hun.

6 * Gwell yw lloneid llaw trwy lonyddwch, na lloneid dwy law trwy flinder a gorthrymder yſpryd.

7 Yna mi a droais, ac a welais wagedd tan yr haul.

8 Y mae

8 Y mae vn *yn vnic* ac heb ail; ſe nid oes iddo ni mâb na brawd; ac etto nid oes diwedi ar ei lafur oll: ïe ni chaiff ei lygaid ddigon o gyfoeth, *ni ddywed eſe*, i bwy yr ydwyf yn llafurio, ac yn diſtiddio fy eunſd oddi wrth hyfrydwch? hyn hefyd ſydd wagedd, ac dymma crafferth flin.

9 Gwell yw dau nag vn, o achos bod iddynt wobr da am eu llafur;

10 Canys os ſyrthiant, y naill a gyfyd y llall: ond gwae yr vnic: canys pan ſyrthio eſe, nid oes all iw gyfodi.

11 Hefyd os dau a gŷd-orweddant, hwy a ymgynhſunt; ond yr vnic, pa fodd y cynneſa eſe?

12 Ac os cryfach fydd vn nag eſ, dau a'i gwrthwynebant yntef; a rhaff deir-cainge ni thorrir ar fryſ.

13 Gwell yw bachgen tlawd a doeth, na brenin hên ac vnſyd, yr hwn ni feidr gymmeryd rhybydd mwyach.

14 Canys y *naill* ſydd yn dyfod allan o'r carchardŷ i deyrnaſu, a'r llall wedi ei eni yn ei frenhiniaeth, *yn myned* yn dlawd.

15 Mi a welais y rhai byw oll, y rhai ſydd yn rhodio dan yr haul, gyd â'r ail mâb, yr hwn a ſaif yn ei le ef.

16 Nid oes diben ar yr holl bobl, *ſef* ar y rhai oll a fu o'i blaen hwynt, a'r rhai a ddêl ar ôl, ni lawenychant ynddo: gwagedd yn ddiau a blinder yſpryd *yw* hyn hefyd.

PEN. V.

1 *Gwagedd ynghwaſanaeth Duw,* 8 *mewn grwgnach yn erbyn trais,* 9 *ac mewn cyfoeth.* 18 *Rhodd Duw yn cael llawenyddo'n cyfoeth.*

GWilia ar dy droed, pan ſyddech yn myned i dŷ Dduw, a bydd barottach i wrando * nag i roi aberth ffyliaid: canys ni wyddant hwy eu bôd yn gwneuthur drwg.

2 Na fydd *ry* bryſur â'th enau, ac na fryſied dy galon i draethu ‖ dim ger bron Duw: canys Duw ſydd yn y neſoedd; a thithau ſydd ar y ddaiar; ac am hynny *bydded dy eiriau yn anaml.

3 Canys breuddwyd a ddaw o drallod lawer: ac ymadrodd y ffôl o lawer oedd o eiriau.

4 Pan* addunedech addunedi i Ddnw, nac oeda ei thalu; canys nid oes ganddo ffâs ar rai ynfyd: y * peth a addunedaiſt tâl.

5 Gwell i ti fôd heb addunedu, nag i ti addunedu, a bôd heb dalu.

6 Na âd i'th enau beri i'th gnawd bechu, ac na ddywed ger bron yr angel, amryſuſedd ſu: pa ham y digiai Duw wrth dy leferydd, a difetha gwaith dŷ ddwylo?

7 Canys mewn llawer o ſreuddwydion y mae gwagedd, ac mewn llawer o eiriau: ond ofna di Dduw.

8 Os gweli dreiſio y tlawd, a thrawſ-wyro barn a chyfiawnder mewn gwlâd, na ryfedda †o achos hyn; canys y mae hwn ſydd uwch nâ'r vchaf yn gwilied, ac y mae *yn* ſydd uwch nâ hwynt.

9 Cynnyrch y ddaiar hefyd ſydd i bôb peth: wrth dir llafar y mae y brenin yn byw.

10 Y neb a garo arian, ni ddigonir ag arian, na'r neb a hoffo amldra, a chynnyrch: hyn hefyd ſydd wagedd.

11 Lle y byddo llawer o dda, y bydd llawer iw dâſta: pa ſudd gan hynny ſydd i'w perchennog, ond ei gweled a'r llygaid?

12 Melus yw hûn y gweithiwr, pa vn bynnac ai ychydig ai llawer a fwytao: ond llawnder y coſoethog ni âd iddo gyſcu.

13 Y mae trueni blin a welais tan yr haul, cyfoeth wedi eu cadw yn niwed iw perchennog.

14 Ond derſydd am y cyfoeth hyny trwy drallod blin, ac eſe a ennill fab, ac nid oes dim yn ei law ef.

15 *Megis y daeth allan o groth ei fam vn noeth, y dychwel i fynêd modd y daeth, ac ni ddwg ddim o'i lafur yr hyn a ddygo ymmaith yn ei law. *Iob 1.21. 1.Tim.6.7 pſ.49.17.

16 A hyn hefyd ſydd ofid blin, yn hollawl y modd y daeth, felly yr â eſe ymmaith: * a pha ſudd *ſydd* iddo ef a lafuriodd am y gwynt? *Pen.1.3. *Pen.2.24 & 3.12.

17 Ei holl ddyddiau y bwyty eſe mewn tywyllwch, mewn digter mawr, gofid, a llid. † *Hebr.* Y mae *prŷd da yr hwn ſydd dêg*

18 * Wele y peth a welais i, † da yw a thêg i *ddyn*; bwytta, ac yſed, a chymmeryd byd da o'i holl lafur a lafuria tan yr haul, † holl ddyddeian ei fywyd, y rhai a roddes Duw iddo: canys hyny yw ei ran ef. † *Hebr.* • *riſedi dyddiau.*

19 Ie i bwy bynnac y rhoddes Duw gyfoeth a golud, ac y rhoddes iddo rydd-did i fwyta o honynt, ac i gymmeryd ei ran, ac i lawenychu yn ei lafur; rhodd Duw yw hyn. ‖ *Neu, Yr na rydd lawer, etto eſe a gofia ddyddiau, &c.*

20 ‖ Canys ni fawr gofia eſe ddyddiau ei fywyd, am fôd Duw yn atteb i lawenydd ei galon ef.

PEN VI.

1 *Oſfered yw cyfoeth heb eu harfer,* 3 *Plant* 6 *Hunain heb gyfoeth.* 9 *Oſfered golwg, a deiſyfiadau anwaſtad.* 11 *Diwtddgwiwm ar bob gwagedd.*

YMae drwg a welais tan haul, a hwnnw yn ‖ fawr ym myſc dynion. ‖ *Aml.*

2 Gŵr y rhoddodd Duw iddo gyfoeth, a golud, ac anrhydedd, heb arno eiſieu dim iw enaid ar a ddymunei; a Duw heb roi gallu iddo i fwytta o honaw; ond eſtron a'i bwytty, dymma wagedd, ac y mae yn ofid blin.

3 Os ennill gwr gant o *blant*, ac a fydd byw lawer o flynyddoedd, fel y bo dyddiau ei flynyddoedd yn llawer, os ei enaid ni ddiwellir â daioni, ac oni bydd iddo gladdedigaeth, mi a ddywedaf mai gwell yw erthyl nag ef.

4 Canys mewn oferedd y daeth, ac yn y tywyllwch yr ymedy, a'i enw a guddir â thywyllwch.

5 Yntau ni welodd môr haul, ac ni wybu ddim: mwy o lonyddwch ſydd i hwn nag i'r llall.

6 Pe byddei eſe ſyw ddwy-fil o flynyddoedd, etto ni welodd eſe ddaioni: onid i'r un lle yr â pawb?

7 Holl lafur dŷn ſydd tros ei enau, ac etto ni ddiwellir ei enaid ef.

8 Canys pa ragoriaeth ſydd i'r doeth mwy nag i'r annoeth? beth ſydd i'r tlawd a fedr rodio ger bron y rhai byw?

9 Gwell yw golwg y llygaid nag ymdaith yr enaid: hyn hefyd ſydd wagedd a gorthrymder yſpryd.

10 Beth bynnac fu, y mae henw arno: ac y mae yn hyſpys mai dŷn yw eſe: ac ni ddichon eſe ymryſon â'r neb ſydd drech nag ef. † *Hebr. riſedi dyddiau hyd oferedd.*

11 Gan fod llawer o bethau yn amlhau gwagedd, beth yw dyn well?

12 Canys pwy a wyr beth ſydd dda i ddyn yn y bywyd hwn, † holl ddyddiau ei fywyd ofer, y rhai a dreulia eſe fel * cyſcod: canys pwy a ddengys i ddŷn beth a ddigwydd ar ei ôl ef tan yr haul? * Pſal. 144.4.

PEN. VII.

1 *Help yn erbyn gwagedd, yw enw da,* 2 *mewnlaethu y cnawd,* 7 *ymmynedd.* 11 *Doethineb,* 23 *ac anhawſed y dyn ei chael.*

* GWell yw enw da nag ennaint gwerthfawr a dydd marwolaeth nâ dydd genedigaeth. * Dihar. 22.1. & 15.30.

2 Gwell yw myned i dŷ galar, nâ myned i dŷ gwledd, canys hynny yw diwedd pôb dyn, a'r byw a'i geſyd at ei galon.

3 Gwell

‖ *Neu, triſtwch.*

3 Gwell yw ‖ digter nâ chwerthin t canys trwy driſtwch yr wyneb-prŷd y gwellheir y galon.

4 Calon doethion ſydd yn nhŷ y galar: ond calon ffyliaid yn nhŷ llawenydd.

*Dih. 13. 18. & 15. 31, 32.

5 *Gwell yw gwrando ſen y doeth, nâ gwrando cân ffyliaid.

6 Canys chwerthiniad dŷn ynſyd, ſydd fel clindarddach drain tan grochan; dymma wagedd heſyd.

*Deut. 16 19.

7 Yn ddiau trawſedd a ynfyda 'r doeth, a *rhôdd a ddifetha yr galon.

8 Gwell yw diweddiad peth nâ'i ddechreuad; gwell yw y dioddefgar o yſpryd nâ'r balch o yſpryd.

*Dih. 14. 17. & 16. 32.

9 *Na ſydd gyflym yn dy yſpryd i ddigio: o blegit dig ſydd yn gorphywys ym mynwes ffyliaid.

10 Na ddywed, pa ham y bu 'r dyddiau o'r blaen yn well nâ'r dyddiau hyn? canys nid o ddoethineb yr wyt yn ymofyn am y peth hyn.

‖ *Neu, Cyſtal yw doethineb ac etifeddiaeth: ie gwell ŷr rhai ſydd, &c.*

11 ‖ Da yw doethineb gyd ag etifeddiaeth; ac o *hynny* y mae elw i'r rhai ſydd yn gweled yr haul.

12 Canys cyſcod yw doethineb, a chyſcod yw arian; ond rhagoriaeth gŵybodaeth, yw bod doethineb yn rhoddi bywyd i'w pherchennog.

* Pen. 8.15.

13 * Edrych ar orchwyl Duw: can/s pwy a all wnioni 'r peth a gammodd efe?

14 Yn amſer gwynfyd, bydd lawen; ond yn amſer adfyd, yſtyria: Duw hefyd a wnaeth y naill ar gyfeir y llall, er mwyn na chai dyn ddim ar ei ôl ef.

15 Hyn ôll a welais yn nyddiau ſy ngwagedd; y mae vn cyfiawn yn diflannu yn ei gyfiawnder, ac y mae vn annuwiol yn eſtyn *ei ddyddiau* yn ei ddrygioni.

16 Na ſydd ry gyfiawn, ac na chymmer arnat fôd yn rhy ddoeth: pa ham i'th ddifethit dy hun?

17 Nâ ſydd ry annuwiol, ac na ſydd ffôl: pa ham y byddit farw † cyn dy amſer.

† *Hebr. Nid yn dy amſer.*

18 Da i ti ymafel yn hyn, ac oddi wrth hyn na ollwng dy law: canys y neb a ofno Dduw a ddaw allan o honynt oll.

* Dihar. 21. 21. & 24. 5. pen. 9. 16.

19 * Doethineb a nertha 'r doeth, yn fwy nâ dêc o gedyrn a fyddant yn y ddinas.

20 * Canys nid oes dyn cyfiawn ar y ddaiar, a wna ddaioni, ac ni phecha.

*1. Bren. 8 46. 2. cron. 6. 36. dih. 20. 9. 1. ioan 1. 8

21 Na † oſod dy galon ar bob gair a ddyweder; rhag it glywed dy wâs yn dy felldithio.

22 Canys llawer gwaith hefyd y gŵyr dy galon, ddarfod i ti dy hun felldithio eraill.

† *Hebr. ddod.*

23 Hyn ôll a brofais drwy ddoethineb; mi a ddywedais, mi a fyddaf ddoeth, a hithau ym mhell oddi wrthif.

24 Y peth ſydd bell a dwfn iawn, pwy a'i caiff?

25 Mi a droais â'm calon i wybod, ac i chwilio, ac i geiſio doethineb, a rheſwm: ac i adnabod annuwioldeb ffolineb, ſef ffolineb, ac ynfydrwydd:

*Dihar. 22. 14. † *Hebr. ger bron.*

26 * Ac mi a gefais beth chwerwach nag angeu, y wraig y mae ei chalon yn faglau ac yn rhwydau, a'i dwylo yn rhwymau: y neb ſydd dda † gan Dduw, a waredir oddi wrthi hi, ond pechadur a ddelir genddi.

27 Wele, hyn a gefais (medd y pregeth-wr) wrth chwilio o'r naill *beth* i'r llall, i gael y ‖ rheſwm:

‖ *Cyſrif.*

28 Yr hwn beth etto y chwilia ſy enaid am dano, ac ni chefais; vn gŵr a gefais ym mhlith mil, ond vn wraig yn eu plith hwy oll nis cefais.

*Gen. 1. 27

29 Wele hyn yn vnig a gefais, *mai Duw a wnaeth dyn yn vniawn: ond hwy a chwiliaſant allan lawer o ddychymmygion.

PEN. VIII.

1 *Am yſyddfau brenhinoedd.* 6 *Rhaid yw dal ar raglunaeth Duw.* 12 *Gwell yw 'r byd ar y duwiol mewn adfyd, nag ar yr annuwiol mewn hawddfyd.* 16 *Mor anchwiliadwy yw gweithredoedd Duw.*

PWy ſydd debyg i'r doeth? a phwy a ſedr ddeongl peth? * doethineb gŵr a lewyrcha ei wyneb, a nerth ei wyneb ef a newidir.

*Dihar. 17. 24.

2 Yr ydwyf *yn dy rybuddio* i gadw gorchymyn y brenin, a hynny o herwydd llw Duw.

3 Na ddôs ar frys allan o'i olwg ef, na ſaf mewn peth drwg: canys efe a wna a fynno ei hun.

4 Lle y byddo gair y brenin y mae gallu: a phwy a ddywed wrtho, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

5 Y neb a gadwo y gorchymyn, ni wybydd oddi wrth ddrwg: a chalon y doeth a edwyn amſer, a barn.

6 Canys y mae amſer a barn i bob amcan: ac y mae truenſ dyn yn fawr arno.

7 Canys ni ŵyr efe beth a fydd: canys pwy a ddengys iddo pa ‖ bryd y bydd?

‖ *Neu, fiaſ.*

8 Nid oes vn dŷn yn arglwyddiaethu * ar yr yſpryd, i attal yr yſpryd; ac nid oes ganddo allu yn nydd marwolaeth; ac nid oes bwrw arfau yny rhyfel hwnnw, ac nid achub annuwioldeb ei perchennog.

*Ieb

9 Hyn oll a welais i, a goſodais fy nghalon ar bob gorchwyl a wneir dan haul; y mae amſer pan arglwyddiaetha dŷn ar ddŷn, er drwg iddo.

10 Ac felly mi a welais gladdu y rhai annuwiol, y rhai a ddaethent, ac a âethent o le y Sanctaidd, a hwy a ebergofwyd yny ddinas, lle y gwnaethent felly: gwagedd yw hyn hefyd.

11 O herwydd na wneir barn yn erbyn gweithred ddrwg yn fuan; am hynny calon plant dynion ſydd yn llawn ynddynt, i wneuthur drwg.

12 Er gwneuthur o bechadur ddrwg ganwaith; ac eſtyn ei *ddyddiau* ef; * etto mi a wn yn ddiau y bydd daioni i'r rhai a ofnant Dduw, y rhai a arſwydnant ger ei fron ef.

*Pſal. 10, 11

13 Ond ni bydd daioni i'r annuwiol, ac ni eſtyn efe ei ddyddiau: *y rhai ſydd* gyfflyb i gyſcod, am nad yw yn ofni ger bron Duw.

14 Y mae gwagedd a wneir ar y ddaiar, bod y cyfiawn * yn damwain iddynt yn ôl gwaith y drygionus: a bod y drygionus yn digwyddo iddynt yn ôl gwaith y cyfiawn: mi a ddywedais fod hyn hefyd yn wagedd.

* Pſal. 73 12.

15 * Yna mi a gan-molais lawenydd, am nad oes dim well i ddŷn dan haul, nâ bwyta ac yfed, a bod yn llawen: canys hynny a lŷn wrth ddŷn o'i lafur, ddyddiau ei fywyd, y rhai a roddes Duw iddo tan yr haul.

* Pre. 3. 12.

16 Pan oſodais i fy nghalon i wybod doethineb, ac i edrych ar y drafferth a wneir ar y ddaiar, (canys y mae ni wêl hûn â'i lygaid, na dydd na nôs:)

17 Yna mi a edrychais ar holl waith Duw, na ddichon dŷn ddeall y gwaith a wneir tan haul; oblegid, er i ddyn lafurio i geiſio, etto nis caiff; ie pe meddyliei y doeth ſynnu gŵybod, etto ni allai efe gael hynny.

PEN. IX.

1 *Yr vn faith bethau a ddigwydd yr drwg a'r da.* 4 *Bod yn angheurhaid i ddynion farw.* 7 *Cyſſur yw eu holl van hwy yn y ſiechedd yma.* 11 *Bod rhagluniaeth Duw yn llywodraethu pob peth.* 13 *Gwell yw doethineb nâ chryfder.*

EK hyn oll mi a † yſtyriais yn ſy nghalon, i ddangos hyn oll: bod y cyfiawn a'r doethion, a'i gweithredoedd yn llaw Ddiuw, ni ŵyr dyn gaſineb, neu gas, wrth yr hyn oll ſydd o'i blaen.

2 * Yr yn peth *a ddamwain* i bawb ſef i gilydd; yr vn peth a ddamwain i'r cyfiawn, ac i'r anuwiol, i'r da, ac i'r glân, ac i'r aflân; i'r neb a aberthi, ac i'r neb ni aberthai; ſef y mae 'r da, ſelly y mae y pechadur, a'r neb a dyngo, ſef y neb a ofno dyngu.

3 Dymma ddrwg ymmyſc yr holl bethau a wneir tan haul, *ſef* bod yr vn diben i bawb; heſyd calon meibion dynion ſydd yn llawn drygioni, ac yſydrwydd ſydd yn eu calon, tra fyddant fyw, ac yn ôl hynny y maent yn myned at y meirw.

4 Canys i'r neb a fo ynghymdeithas y rhai byw oll, ymae gobaith: canys gwell yw ci byw nâ llew marw.

5 O herwydd y rhai byw, a ŵyddant y byddant feirw, eithr nid oes dim gŵybodaeth gan y meirw, ac nid oes iddynt ŵobr mwyach, canys eu coffa hwyat a anghofiwyd.

6 Eu cariad heſyd a'i casineb, a'i cenfigen, a ddarfu yn awr; ac nid oes iddynt gyfran byth mwy o ddim oll a wneir tan yr haul.

7 Dôs, bwyta dy ſwyd yn llawen, ac ſef dy wîn â chalon hyſtyd; canys yn awr cymmeradwy gan Ddiuw dy weithredoedd.

8 Bydded dy ddillad yn wynion bob amſer, ac na ſydded diffyg olew ar dy ben.

9 † Dwg dy ſŵd yn llawen gyd â'th wraig anwyl holl ddyddiau bywyd dy ofereidd, y rhai a roddas eſe i ti tan yr haul, holl ddyddiau dy ofereidd: * canys dyma dy ran di yn y bywyd yma, ac yn dy lafur a gymmeri tan yr haul.

10 Beth bynnac a ymaſel dy law yndâo iw wneuthur, gwna â'th *oll* egni, canys nid oes na gwaith na dychymmyg, na gŵybodaeth, na doethineb, yn y bedd, lle yr wyt ti yn myned.

11 Mi a droais ac a welais tan haul, nad yw y rhedfa yn eiddo 'r cyflym, na 'r rhyfel yn eiddo 'r cedyrn, na 'r bwyd yn eiddo 'r doethion, na chyfoeth yn eiddo 'r pwyllog, na ffafr yn eiddo 'r cyfarwyddion: amſer, a damwain, a ddigwydd iddynt oll.

12 * Canys ni ŵyr dyn chwaith ei amſer, ſel y pyſcod a ddelir â'r rhwyd niweidiol, ac ſel yr adar a ddelir yn y delm; ſelly y delir plant dynion yn amſer drwg, pan ſyrthio arnynt yn ddiſymmwth.

13 Hefyd y doethineb hyn a welais i tan haul, ac îydd fawr gennif fi.

14 *Tr oedd* dinas fechan, ac ynddi ychydig wŷr; a brenin mawr a ddaeth yn ei herbyn hi, ac a'i hamgylchynodd, ac a gododd glawdd vchel yn ei herbyn:

15 A chaſwyd ynddi ŵr tlawd doeth, ac efe a waredodd y ddinas honno â'i ddoethineb; etto ni chofiodd neb y ŵr tlawd hwnnw.

16 * Yna y dywedais, gwell yw doethineb nâ nerth, er hynny dirmygir doethineb y tlawd, ac ni wrandewir ar ei eiriau ef.

17 Geiriau y doethion a wrandewir mewn diſtawrwydd, rhagor bloedd yr hwn ſy 'n llywodraethu yn myſc ffyliaid.

18 Gwell yw doethineb nag arfau rhyfel, ond vn pechadur a ddiniſtria lawer o ddaioni.

PEN. X.

1 *Pethau i ddal arnynt ynghylch doethineb ac yſydrwydd.* 16 *Am anllywodraeth,* 18 *diogi,* 19 *ac arian.* 20 *Rhaid i bawb ſtaddwl yn barchedig o'r brenin.*

GWybed † meirw a wnant i ennaint yr apothecari ddrewi; ſelly y gwna ychydig ffolineb i wr ardderchog o herwydd doethineb ac anrhydedd.

2 Calon y doeth ſydd ar ei ddeheu-law, a chalon y ffôl ar ei law aſſiwy.

3 Le y ffôl pan rodio ar y ffordd, ſydd a'i galon yn pallu, ac y mae yn dywedyd wrth bawb ei fod yn ffôll.

4 Pan gyfodo yſpryd pennadur yn dy erbyn, nac ymado â'th lê; canys ymoſtwng a oſtega bechodau mawrion.

5 Y mae drwg a welais tan yr haul, cyffelyb i gyfeiliorni ſydd yn dyfod oddi ger bron y llywydd:

6 Goſodir ffolineb mewn † graddau vchel, a'r cyfoethog a eiſtedd mewn lle iſel.

7 Mi a welais weiſion * ar feirch, a thywyſogion yn cerdded fel gweiſion ar y ddaiar.

8 * Y ſawl a gloddio bwll a ſyrth ynddo; a'r neb a waſcaro gae, ſarpha'i brâth.

9 Y ſawl a ſymudo gerrig, a gaiff ddolur oddi wrthynt, a'r neb a holldo goed, a gaiff niwed oddi wrthynt.

10 Os yr hayarn a bŷla, oni hogo eſe y min; hâid iddo roi nwy o nerth; etto doethineb ſydd ragorol i gyfarwyddo.

11 Os brâth ſarph heb ſwyno, nid gwell yw † dyn ſiaradus.

12 * Geiriau genau 'r doeth ſydd † raſol: ond gwefuſau 'r ffôl a'i difetha eſ ei hun.

13 Ffolineb yw dechreuad geiriau ei enau eſ, a diweddiad geiriau ei enau ſydd anfad yn ſydrwydd.

14 * Y ffol hefyd ſydd aml ei eiriau; ni ŵyr neb * beth a ſydd, o phwy a ſynega iddo pa beth ſydd ar ei ôl ef?

15 Llafur y ffyliaid a flina bawb o honynt: canys ni feidr eſe fyned i'r ddinas.

16 * gwae di 'r wlâd ſydd a bachgen yn frenin i ti, a'th dywyſogion yn bwyta yn foreu.

17 Gwyn dy ſŷd di y wlad ſydd a'th frenin yn fab i bendefigion, a'th dywyſogion yn bwyta en bwyd yn ei hamſer, er cryſder, ac nid er meddwdod.

18 Drwy ddiogi lawer yr adfeilia yr adeilad; ac wrth llaeſu 'r dwylo y gollwng y tŷ ddefni:

19 Ar lwyant wledd i chwerthin, a gwin a * lawenycha y rhai byw, ond arian ſydd yn atteb i bob peth.

20 * Na felldithia 'r brenin yn dy † feddwl, ac yn ſtafell dy wely na felldithia 'r cyfoethog: canys ehediad yr awyr a gyboedda y llais, a pherchen aden a fynega y peth.

PEN. XI.

1 *Addyſc ai gariad yr ſaith.* 7 *Rhaid yw mwynhau am amſer mewn bywyd,* 9 *ac am dŷdd y farn mewn ttwng ſiid.*

BWrw dy fara ar wyneb y dyfroedd, canys ti a'i cei * yn ôl llawer o ddyddiau.

2 Dyro ran i ſaith, a hefyd i ŵyth: canys ni ŵyddoſt pa ddrwg a ddigwydd ar y ddaiar.

3 Os bydd y cwmylau yn llawn glaw, hwy a ddefnynnant ar y ddaiar: ac os tua 'r dehau neu tua 'r gogledd y ſyrth y pren, lle y ſyrthio y pren, yno y bydd eſe.

4 Y neb a ddalio ar y gwynt, ni hauo: a'r neb a edrycho ar y cwmylau, ni feda.

5 Megis na's gwyddoſt ffordd yr yſpryd; na phaſodd y *ffurfhew* yr eſcyrn ynghroth y feichiog: felly ni wyddoſt waith Duw, yr hwn ſydd yn gwneuthur y cwbl.

6 Y boreu hauo dy hâd, a phrydnawn nac attal dy law; canys ni wyddoſt pa vn † a ffynna ai hyn

ymma, ai hyn acw, ai ynten da fyddant ill dau yn
y ya flamyd.

7 Melus yn ddiau yw 'r goleuni, a hyfryd yw i'r
llygaid weled yr haul.

8 Ond pe byddei dyn fyw lawer o flynyddoedd,
a bod yn llawen ynddynt oll, etto cofied ddyddiau
tywyllwch, canys llawer fyddant: beth bynnac a
ddigwydda, oftredd yw.

9 Gwna yn llawen ŵr ieuange yn dy ieuengtid, a
llawenyched dy galon ynnyddiau dy ieuengtid, a
rhodia yn flyrdd dy galon, ac yngolwg dy lygaid: ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am
hyn ôll.

‖ Neu, drifwch. 10 Am hyony bwrw ‖ ddig oddiwrth dy galon, a
thro ymaith ddrwg oddiwrth dy gnawd; canys
gwagedd yw mebyd ac ieuengtid.

PEN. XII.

1 *Rhaid yw meddwl am ein Gwneuthur-wr
mewn pryd.* 8 *Gofal y pregethwr am adeiladu
eraill.* 13 *Ofn Duw yw 'r help pennaf yn erbyn
pob gwagedd ac oferedd.*

* Dihar. 6. 22. COfia ynawr dy greawdr yn nyddiau dy ieuengtid, cyn dyfod y dyddiau blin, a nefau
o'r blynyddoedd yn y rhai y dywedi, nid oes i mi
ddim diddanwch ynddynt:

2 Cyn tywyllu 'r haul, a'r goleuni, a'r llenad,
a'r ſêr, a dychwelyd y cwmylau ar ôl y glaw:

3 Yr amſer y cryna ceidwaid y tŷ, ac y crymma
y gwŷr cryfion, ac y metha y rhai fydd yn malu, am
eu bod yn ‖ ychydig, ac y tywyllâ y rhai fydd yn
edrych drwy ffeneſtri:

‖ Neu, malu ychydig. 4 A chan 'r pyrth yn yr heolydd, pan fo iſel ſŵn
y malu, a'i gyfodi wrth lais yr aderyn, a goſtwng
i lawr hôll ferched cerdd.

5 Ie *yr amſer* yr ofnant yr hyn fydd vchel, ac yr
arſwydant yn y ffordd, ac y blodeua 'r pren Al-
mon; ac y bydd y ceiliog-rhedyn yn faich, ac y palla
chwant; pan êlo dyn i dŷ ei hir gartref, a'r gala-
wyr yn myned o bôb tu yn yr heoll:

6 Cyn torri y llinyn arian, a chyn torri yr cawg
aur, a chyn torri 'r piſer ger llaw 'r flynnon, neu dor-
ri 'r olwyn wrth y pydew.

7 Yna y * dychwel y pridd i'r dlaiar, fel y bu, * Ge. 3. 19.
ac y dychwel yr yſpryd at Dduw yr hwn a'i
rhoes ef.

8 * Gwagedd o wagedd, (medd y pregethwr) * Pen. 1. 2.
gwagedd yw 'r cwbl.

9 A hefyd, am fod y pregethwr yn ddoeth, efe
addyſcodd etto wybodaeth i'r bobl, ie efe a yſty-
riodd ac a * chwiliodd allan, ac a drefnodd ddi- * Pen. 1. 13.
harebion lawer.

10 Chwiliodd y pregethwr am eirian † cym- † Heb. dymeradwy, a'r hyn oedd ſcrifennedig oedd vniaw. d mu-
ſef geirian gwirionedd.

11 Geirian 'r doethion ſydd megis ſymbylau, ac ‖ Neu, fel hoelion wedi en ſicrhau gan feiſtred y gymm- Duw.
lleidfa, y *rhai* a roddir oddiwrth vn bugail.

12 Yn-mhellach hefyd, fy mab, cymmer rybudd
wrth y rhai hyn; nid oes diben ar wneuthur llyfrau
lawer, a darllain llawer fydd flinder i'r cnawd.

13 ‖ Swm y cwbl a glybuwyd yw, ofna Dduw, a * Pen. 12. 8.
chadw ei orchymmynion: canys hyn yw holl *dŷ-* 2. 18.
red dŷn.

14 * Canys Duw a ddwg bob gweithred i farn, a t. 10.
phob peth dirgel, pa vn bynnac fyddo ai da ai drwg. 5. 20.

¶ CANIAD SALOMON.

PEN. I.

1 *Cariad yr Eglwys ar Grift.* 5 *Y mae hi
yn cyfaddef ei gwrthuni,* 7 *ac yn gweddio am
gael ei chyfarwyddo at ei ddiddedi ddefaid ef.*
8 *Chriſt yn ei chyfarwyddo hi at lebyll y Bugeiliaid:* 9 *A chan ddangos ei gariad tuac atti,* 12
yn gwneuthur iddi addewidion graſuſol. 12 *Chriſt
a'i Eglwys yn ymgaredigo.*

CAn y caniadau eiddo Salomon.

2 Cuſaned fi â chuſanau ei fin, * canys gwell yw dy gariad nâ gwin.

3 O herwydd arogl dy ennaint dai-
onus, ennaint tywalltedig *yw* dy enw
am hyny y llangceſau a'th garant.

* Pen. 4. 10.

4 * Tynn fi, ni a redwn ar dy ôl; y brenin a'm
dug i iw ſtafellau; ni a ymhyfrydwn, ac a ym-
lawenhawn ynot, ni a goſtwn dy gariad yn fwy nâ
gwin, ‖ y rhai yntawn iydd yn dy garu.

* Ioan. 6. 44. ‖ Neu, drwy a'th gavant yn unian.

5 Du *ydwyf* fi, ond hâwddgar, merched Ieruſa-
lem) fel pebyll Cedar, fel lleni Salomon.

6 Nac edrychwch arnaf am fy *mod* yn ddu, *ac* am
i'r haul edrych arnaf: meibion fy mam a ddigia-
ſant wrthif, goſodaſant fi i gadw gwin-llannoedd
eraill: fy ngwinllan fy hun ni's cedwais.

7 Mynega i mi, 'r hwn a hoffodd fy enaid, pa lê
yr wyt yn bugeilio, pa le y gwnei iddynt orwedd
ganol dydd? canys pa ham y byddaf megis vn ‖ yn
troi heibio, wrth ddiadellau dy gyfeillion?

‖ Neu, wedi ei gorchu-ddio.

8 Oni ŵyddoſt ti, y deccaf o'r gwragedd: dôs
allan rhagot ar hŷd ôl y praidd, a phortha dy fyn-
nod ger llaw pebyll y bugeiliaid.

9 I'r meirch yngherbydau Pharao i'th gyſſelly-
bais, fy anwylyd.

10 Hardd yw dy ruddiau gan dlyſſau, a'th wdd
gan gadwyni.

11 Tlyſſau aur, a boglynnau o arian, a wnawn
i ti.

12 Tra yw y brenin ar ei fwrdd, fy Nardus i a
rydd ei arogl.

13 Fy anwylyd ſydd i'm yn bwyſi myrh, rhwng fy
mronnau yr erys tros nôs.

‖ Neu, ngwin llannoedd Engedi.

14 Cangeno rawn Camphyr yw fy anwylyd i mi,
yngwinllannoedd Engedi.

15 Wele di yn dêg, ‖ fy anwylyd, wele di yn * Pen.
dêg, *y mae* i ti lygaid colomennod. 4. 1.

16 * Wele di fy anwylyd yn dêg, ac yn hawdd- t. 16.
gar; ein gwely hefyd *ſydd* iraidd. ‖ Neu,

17 ‖ Swmmeran ein tai *ſydd* gedr-wŷdd, ein conif-
dyllion *ſydd* ſſynnid-wŷdd. rous.

PEN. II.

1 *Y cariad ſydd rhwng Chriſt a'i Eglwys.* 8
Gobaith, 10 *agalwediqeth yr Eglwys,* 14 *agal
ſal Chriſt trofti.* 16 *Profiſ yr Eglwys, a'i ffydd,
a'i gobaith.*

RHoſyn Saron, a lili y dyffi ynnoedd *ydwyf* fi. ‖ Hab.

2 Megis lili ym myſc y drain; felly *y mae* dyſſ.
fy anwylyd ym myſc y merched.

3 Megis pren afalau ym myſc prennau 'r coed, † Heb.
felly *y mae* fy anwylyd ym mhlith y meibion: ‖ Neu,
bu dda gennif eiſtedd dan ei gyſcod ef, a'i ffiwyth ſyngno-
oedd ſelus † i'm genau. deu.

4 Efe a'm dug i'r gwin-dŷ a'i ſanet troſof *ya-
edd* gariad.

5 Cynheliwch fi â phottelau, † cyſſurwch fi ag
afalau, canys claf *ydwyf* fi o gariad

6 ¶ Ei

6 *Ei law aſſwy ſydd tan fy mhen, a'i ddehau-
law ſydd yn fy nghofleidio.
7 *Merched Ieruſalem, tynghedaf chwi trwy
rymod ac ewigod y maes, na chyffroch ac na ddeffroch fy nghariad, hyd oni fynno ei hun.
8 Dyma lais fy anwylyd† wele ef yn dyfod,
yn neidio ar y mynyddoedd, ac yn llammu ar y
bryniau.
9 *Tebyg yw fy anwylyd i iwrch neu lwdn
ifanc: wele efe yn ſefyll y tu ol i'n pared, yn edrych
trwy'r ffeneſtri, yn ymddangos trwy'r delltr.
10 Fy anwylyd a leſarodd, ac a ddywedodd
wrthi, cyſot ſy anwylyd, a thyred ti fy mhryd-
ferth.
11 Canys wele, y gaiaf a aeth heibio, y glaw a
baſſiodd, ac aeth ymmaith.
12 Gwelwyd y blodau ar y ddaiar, daeth amſer
yr *adar i ganu, clywyd llais y dyrtur yn ein
gwlad.
13 Y ffigyſ-bren a ſwrtiodd allan ei ffigys irion,
ac y gwin-wydd â'i hegin grawn, a roddaſant
arogl *ſêg: cyſot ti fy anwylyd, a thyred ti fy
mhrydferth.
14 Fy nghalomen, yr hon wyt yn holltau y
graig, yn lloches y grifian, gâd i mi weled dy wyneb, gâd i mi glywed dy lais: canys dy lais ſydd
beraidd; a'th olwg yn hardd.
15 Dalwch i ni y llwynogod, y llwynogod bychain, y rhai a ddifwynant y gwinllannoedd, canys
y mae i'n gwinllannoedd egin grawn-win.
16 *Fy anwylyd ſydd eiddo fi, a minnau yn
eiddo meſ; y mae efe yn bugeilio ym myſg y lili.
17 *Hyd oni wawrio 'r dydd, a chilio o'r cyſ-
codau; tro, bydd debyg, fy anwylyd, i *iwrch, neu
lwdn hydd ym mynyddoedd ‖ Bether.

PEN. III.

1 Ymdrech yr Eglwys, a'i gorſiddaeth mewn profedigaeth. 6 Yr Eglwys yn ymogoneddu yn Chriſt.

LLiw nos yn fy ngwely y ceiſiais yr hwn a
hoffa fy enaid, ceiſiais eſ, ac ni's cefais.
2 Codaf yn awr ac âf o amgylch y ddinas,
trwy'r heolydd a'r ſtrydoedd; ceiſiaf yr hwn a
hoffa fy enaid; ceiſiais eſ, ac ni's cefais.
3 Y gwil-wŷr, y rhai aent o amgylch y ddinas,
a'm cawſant: *gofynnais, a welſoch chwi yr hwn
ſydd hoff gan fy enaid.
4 Nid aethwn i nepell oddi wrthynt, hyd oni
chefais yr hwn ſydd hoff gan fy enaid; deliais
ef, ac ni's gollyngais, hyd oni ddygais ef i dŷ fy
mam, ac i ſtafell yr hon a'm hymddug.
5 *Merched Ieruſalem, tynghedaf chwi trwy
rymod ac ewigod y maes, na chyffroch, ac na dde-
ffroch fy nghariad, hyd oni fynno ei hun.
6 *Pwy yw hon ſydd yn dyfod i fynu o'r anialwch, megis colofnau mwg wedi ei phêr-arogli â
Myrrh, ac â thus, *ac â phob powdr yr Apothecari.
7 Wele ei wely ef, ſef yr eiddo Salomon, *y mae
triugain o gedyrn o'i amgylch, *ſef o gedyrn Iſrael.
8 Hwynt oll a ddaliant gleddef, wedi en dyſcu
i rŷfel, pob un a'i gleddyf ar ei glun, rhag ofn
ſom nos.
9 Gwnaeth y brenin Salomon iddo ‖ gerbyd o
goed Libanus.
10 Ei bŷſt ef a wnaeth efe o arian, ei lawr o
aur, ei lenni o borphor, ei ganol a balmantwyd â
chariad i ferched Ieruſalem.
11 Ewch allan merched Sion, ac edrychwch ar
y brenin Salomon, yn y goron *â'r hon y coronodd
ei fam ef, yn ei ddydd dyweddi ef, ac yn nydd
llawenydd ei galon ef.

PEN. IIII.

1 Chriſt yn goſod allan harddgar ddoniau yr Eglwys: 8 yn dangos ei gariad iw ac atti. 16 Yr Eglwys yn gweddio ar gael ei gymmeſur yn gymmwys i'w ſorſennoldeb ef.

WEle di yn dêg fy anwylyd, wele di yn dêg,
dy lygaid *yſtu golomennaidd, rhwng dy
lywethau dy wallt *ſydd fel *diadell o eifr, y
rhai a ymddangoſant o ſowdd Gilead.
2 Dy ddannedd *ſydd fel diadell o *ddefaid
gwaſtad-gnaif, y rhai a ddaethant i fynu o'r olch-
fa, y rhai *oeddynt bob yn un dwyn dau oen, ac nid
oedd un yn eddym yn ddi-heppil.
3 Dy weſuſau *ſydd fel edef yſcarlad, a'th ba-
rabl yn weddus: dy arleiſiau rhwng dy lywethau
*ſydd fel darn o bomgranad.
4 Dy wddf *ſydd fel tŵr Dafydd, yr hwn a
adeiladwyd yn dŷ arfau, tariannau fil ſydd yn
crogi yndo, i gyd yn eſtylch y cedyrn.
5 *Dy ddwy fron ſydd fel dau lwdn iwrch o
eſelliaid, yn pori ym myſc lili.
6 *Hyd oni †wawrio 'r dydd, a chilio o'r cyſ-
codau, âf i fynydd y Myrrh, ac i fryn y Thus.
7 *Ti oll *ydwyt dêg fy anwylyd: ac nid oes
ynot frychewyn.
8 Tyred gyd â mi o Libanus, fy nyweddi, gyd
â mi o Libanus, edrych o ben Amana, o goppa Se-
nir, a *Hermion, o lochesau y llewy, o fynyddoedd
y llewpardiaid.
9 Dygaiſt fy nghalon, fy chwaer a'm dyweddi;
dygaiſt fy nghalon ag yn o'th lygaid, ag yn gad-
wyn wrth dy wddf.
10 Mor dêg *yw dy gariad, fy chwaer, a'm *dy-
weddi! pa faint gwell yw dy gariad nâ gwin, ac
arogl dy olew, nâ'r holl bêr-aroglau!
11 Dy weſuſau *fy nyweddi, ſydd yn diferu *fel
dil mêl, *y mae mêl a llaeth tan dy dafod, âc arogl
dy wiſcoedd fel arogl Libanus.
12 Gardd †gaedic *yw fy chwaer, a'm dywe-
ddi: ffynnon gloedic, ffynnonſeliedic *yw.
13 Dy blanhigion *ſydd berllan o bomgranadau,
a ffrwyth peraidd, Camphir, a Nardus.
14 *A Nardus, a ſaphrwn, Calamus a Synamwn,
â phob pren Thus, Myrrh, ac Aloes, ynghyd â phob
rhagoral ber-lyſiau.
15 Ffynnon y gerddi, ffynnon y dyfroedd byw, a
ſtryliau o Libanus.
16 Deffro di ogledd-wynt, a thyred ddeheu-
wynt, chwyth *ar fy ngardd, *ſel y gwaſgarer ei
phêr-aroglau: deued fy anwylyd iw ardd, a bwyty-
ted ei ffrwyth peraidd ei hun.

PEN. V.

1 Chriſt yn deffroi yr Eglwys â'i alwad. 2 Yr Eglwys, wedi profi caria'l Chriſt, yn gläſ o gariad. 9 Portreiadu Chriſt wrth ei rinweddau.

DEuthym i'm gardd, fy chwaer a'm dyweddi,
ceſclais fy Myrrh gyd â'm pêr-arogl, bwyty-
teais fy nil gyd â'm mêl, yſais fy ngwin gyd â'm
llaeth thwytewch gyfeillion, yſwch, ie ‖ yſwch
yn helaeth fy rhai anwyl.
2 Mvſi *ſydd yn cyſcu, a'm calon yn neffro; llais
fy anwylyd yw, yn curo, *gan ddywedyd: fy chwaer,
fy anwylyd, fy nghalomen, fy nihalog, agor i mi;
canys llanwyd fy mhen â gwlith, a'm gwallt â
defynnau 'r nôs.
3 Diofleiais fy mhais, pa ſodd y gwiſcaf hi? gol-
chais fy thraed, pa ſodd y diwynaf hwynt?
4 Fy anwylyd a eſtynodd ei law drwy'r twll,
a'm ymyſcaroedd a gyffrôdd ‖ er ei fwyn.
5 Mi a gyſodais i agori i'm anwylyd, a'm
dwylo a ddiferaſant gan Fyrrh, a'm byſedd gan
Fyrrh yn diferu ar *hyd befyrnau 'r clo.

6 Agorais i'm anwylyd, end fy anwylyd a giliasei, ac a aethei ymaith, fy enaid a lewygodd pan lefarodd, ceisais, ac ni'm cefais; gelwais ef, ond ni'm hatteboddi.

7 Y gwil-wŷr y rhai a aent o amgylch y ddinas, a'm cawsant, a'm tarawsant, a'm harcholiasant: gwil-wyr y caerau a ddygasant fy ngorchudd oddi arnaf.

8 Merched Ierusalem, gorchymynnaf i chwi, os cewch fy anwylyd, fynegi iddo fy mod yn glaf o gariad.

9 Beth *yw* dy anwylyd rhagor anwylyd *arall*, y deccaf o'r gwragedd i beth *yw* dy anwylyd rhagor anwylyd *arall*, pan orchymynni i ni felly?

10 Fy anwylyd *ſydd* wynn a gwridoc, yn † rhagori ar ddeng mil;

11 Ei ben *ſel* aur coeth, ei wallt yn ‖ grych, yn ddu fel y fran.

12 * Ei lygaid fel *llygaid* colomennod wrth afonydd dyfroedd, wedi eu golchi â llaeth, † wedi eu gosod yn gymmwys.

13 Ei ruddiau fel gwely per-lysiau, fel blodau peraidd: ei wefusau *fel* lili yn diferu Myrrh diferol.

14 Ei ddwylo *ſydd fel* modrwyau aur, wedi ei llenwi o Beril: ei fol *fel* diſclair Iſori, wedi ei wiſco a Saphyr.

15 Ei goeſau fel coloſnau Marmor, wedi eu gosod ar wadnau oaur coeth; ei wynebpryd fel Libanus, morr ddewiſol a chedrwydd.

16 Melus odieth *yw* ‖ ei enau, ie y mae efe oll yn hawdd-gar. Dymma fy anwylyd, ymma fy nghyfaill, *o ferched Ieruſalem.*

PEN. VI.

1 Yr Eglwys yn gwneuthur proſeſſ o'i ffydd yn Ghriſt. 4 Chriſt yn dangos bawddgar ddawiau yr Eglwys, 10 A'i gariad ef tuac atti.

I Ba le'r aeth dy anwylyd, y deccaf o'r gwragedd? i ba le y troawdd dy anwylyd, fel y ceiſiom ef gydâ thi?

2 Fy Anwylyd aeth i wared iw ardd, i welâu y per-lyſiau, i ymborth yn y gerddi, ac i gaſclu lili.

3 *Myfi *wyf* eiddo fy anwylyd, a'm hanwylyd yn eiddo finneu, yr hwn ſydd yn bugeilio ym myſc y lili.

4 Tê*g ydwyt* ti fy anwylyd, megis Tirzah, gweddus megis Ieruſalem, ofnadwy megis *llu* baneroc.

5 Tro dy lygaid oddi wrthif, canys hwy a'm ‖ gorchſygaſant; dy wallt *ſydd* * fel diadell o eifr, y rhai a ymddangoſant o Gilead.

6 Dy ddannedd ſydd fel diadell o ddefaid a ddaei fynno'r olchfa: y rhai ſydd bob yn un dwyn dau oen, ac heb un yn ddi-heppilyn eu myſc.

7 Dy arleiſiau rhwng dy lywethau *ſydd* fel darn o bom-granad.

8 Y mae tri vgain o frenhineſau, ac o ordderch. wragedd bedwar vgain; a langceſau heb riſedi.

9 Vn *ydyw* hi fy ngholomen, fy nihalog, vnic ei mam *yw* hi, dewiſol *yw* hi gan yr hon a'i beſcorodd: y merched a'i gwelſant, ac a'i galwaſant yn ddedwydd, y brenhineſau a'r gordderch-wragedd, a hwy a'i canmolaſant hi.

10 Pwy *yw* hon a welir fel y wawr? yn dêg fel y lleuad, yn bûr fel yr haul, yn ofnadwy fel *llu* baneroc?

11 Euthum i wared i'r ardd gnau, i edrych am ffrwythydd y dyffryn, i weled a flodeuaſei y winwyden, a flodeuaſei y pom-granadau.

12 Heb wybod i mi ‖ i'm gwnaeth fy enaid megis cerbydau Ammi-nadib

13 Dychwel, dychwel, y Salamithes; dychwel, dychwel, fel yr edrychom arnat: beth a welwch chwi yn y Salamithes? megis tyrfa ‖ dau lu.

PEN. VII.

1 Ymyſtrwydd pellach o radau yr Eglwys. 10 Yr Eglwys yn gwneuthur proſeſſ o'i ffydd ac o'i dymuniad.

MOr deg *yw* dy draed mewn eſcidiau, ferch pendefig! cymmalau dy forddwydydd *ſydd* fel tlyſau, gwaith dwylo'r cywraint.

2 Dy fogel *ydd ſel* gorſiwch crwn, heb eiſiau † lleithder: dy fru fel twrr gwenith wedi ei amgylchu â lili.

3 * Dy ddwyfron megis dau lwdn iwrch o eſo- lliaid.

4 Dy wddf fel twr o Iſori, dy lygaid *fel* pyſcod-lyn noedd yn Hesbon, wrth borth Bath-rabbim; dy drwyn fel twr Libanus yn edrych tua Damaſcus.

5 Dy ben *ſydd* arnat fel ‖ Carmel, a gwallt dy ben fel porphor: y brenin ſy wedi ei rwymo yn y rhodfeydd!

6 Morr dêg ydwyt, ac morr hawddgar, fy nghariad, am hyſtrydwch!

7 Dy vchder ymma ſydd debyg i balm-wydden, a'th fronnau i'r grawn-ſyppiau.

8 Dywedais, dringaf i'r balm-wydden, ymaflaf yn ei cheingciau; ac yn awr dy fronnau fyddant megis grawn-ganghennau y win-wydden: ac arogl dy ffroenau megis afalau;

9 A thafiod dy enau megis y gwin goreu i'm anwylyd, yn myned i wared yn † ſelus, ac yn peri i wefuſau y rhai a fyddo yn ‖ cyſcu, lefaru.

10 * Eiddo fy anwylyd *ydwyf* fi, ac attaf y mae ei ddymuniad ef.

11 Tyret, fy anwylyd, awn i'r maes, a llettewn yn y pen-trefydd.

12 Boreu-godwn i'r gwinllannoedd, edrychwn a flodeuodd y win-wydden, a ‖ agorodd egin y grawn-win, a flodeuodd y pomgranadau; yno y rhoddaf fy ngharia d i ti.

13 *Y mandragorau a roddaſant arogledd, ac wrth ein dryſiau y mae pob rhyw odidawg ffrwythau newydd a hên, y rhai a rois i gadw i ti, fy anwylyd.

PEN. VIII.

1 Cariad yr Eglwys tuac at Ghriſt. 6 Mor angerddol yw cariad. 8 Galwad y cenhedloedd. 14 Yr Eglwys yn gweddio am ddyfodiad Chriſt.

ONa bait megis brawd i'm, yn ſugno bronnau fy mam? *pan* i'th gawn allan, cuſſiawn di, ac ni'm † dirmygid.

2 Arweiniwn a dygwn di i dŷ fy mam, yr hon a'm dyſceai: parwn it yfed * gwin llyſcuog, ſugn fy mhomgranadau.

3 * Ei law aſſiwy *ſyddei* tan fy mhen, a'i law ddehau a'm coſleidiai.

4 * Tynghedaf chwi ſerched Ieruſalem; † na chyffrôch, ac na ddeffröch fy nghariad, hyd oni fynno ei hun:

5 *(pwy *yw* hon ſydd yn dyfod i fyny o'r anialwch, *ac* yn pwyſo ar ei hanwylyd?) tan yr afallen i'th gyfodais, yno i'th eſcorodd dy fam, yno i'th eſcorodd yr hon a'th ymddug.

6 Goſod fi megis ſêl ar dy galon, fel ſel ar dy fraich; canys cariad *ſydd* grŷf fel angeu, eiddigedd ſydd † greulon fel y bedd: ei farwor *ſydd* farwor tanllyd, a fflam angerddol iddynt.

7 Dyfroedd lawer ni allant ddiffoddi cariad, ac afonydd nis boddant: pe rhoddei ŵr holl gyfoeth ei dŷ am gariad, gan ddirmygu y dirmygid hynny.

8 Y *mae* i ni chwaer feichan, ac nid oes fronnau

Hebr. fanerog.
‖ *Neu, yn gadynnog.*
* Pen. 1.15. & 4.1.
† *Hebr. yn eiſtedd mewn cyflawnder.*
‖ *Taſlod ei enau.*
* Pen. 2.16. & 7.10.
‖ *Neu, chwyddaſant.*
* Pen. 4.12.
‖ *Neu, fy enaid a'm goſododd ar gerbydau fy mhobl ewyllysgar.*

idē, beth a wnawn i'n cliwaer, y dydd y dyweder am dani?

9 Os caer *yw* hi, ni a adeiladwn arni bulās arian; ac os drws *yw* hi, ni a'i cawn hi ag ystyllod cedr-wyddi.

10 Caer *ydwyfi*, a'm bronnau fel tyrau; yna 'r oeddwn yn ei olwg ef, megis wedi cael ‖ tangnedd*yf*.

11 Yr oedd gwin-llan i Salomon yn Baal-hamon, ese a oſododd y winllan i warcheidwaid; pob vn a ddygai am ei ffrwyth, fil o *arianau* arian.

12 Fy ngwinllan *ſydd* ger fy mron, mil *Arcadw* i ti Salomon, a dau cant i'r rhai a gadwant ei ffrwyth hi.

13 Oh yr hon a drigi yn y gerddi, y cyfeillion a wrandawant ar dy lais: par i mi ei glywed.

14 † Bryſia fy anwylyd, a bydd debyg i iwrch neu lwdn bydd, ar fynyddoedd y pēr lyſiau. † *Heb. ffo ymaith.*

¶ LLYFR Y PROPHWYD ESAY.

PEN. I.

1 *Eſay yn achwyn ar Iuda am ei hanufyddhâd:* 5 *Yn goſodio am ei barnedigaeth hi:* 10 *Yn tāu idaynt en holl weſanaeth,* 16 *Yn annog i ymbarchu, a'u hy addewidion a bygythiau:* 21 *Yn cwyno am hanurwioled hwy, ac yn datcan barnedigaethau Daw:* 25 *Yn addo grâs:* 28 *Ac yn bygwth dinſtr ar yr annuwiol.*

GWeledigaeth Eſay fab Amos, yr hon a welodd efe am Iuda, a Ieruſalem, * yn nyddiau Vzziah, Iotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Iuda.

2 * Gwrandewch neſoedd, clyw dithe ddaiar; canys yr Arglwydd a leſarodd; negais, a meithrinais * feibion, a hwy a wrthryſolaſant i'm herbyn.

3 *Yr ych a edwyn ei ſeddiannudd, a'r aſſyn bratſh ei berchennog: *ond* Iſrael nid edwyn, fy mhobl ni ddeall.

4 Oh genhedlaeth bechadurus, pobl lwythoc o anwiredd, hâd y rhai drygionus, meibion yn llygru; gwrthodaſant yr Arglwydd, digiaſant Sanct Iſrael, † ciliaſant yn ôl.

5 I ba beth i'th tarewir mwy? cildynrwydd a chwanegwch: y pen oll *ſydd* glwyſus, a'r holl galon yn lleſc.

6 O wadn y troed hyd y pen, nid *oes* dim ‖ cyfan ynddo; *ond* archollion, a chleiſiau, a gwelian crawllyd: ni waſcwyd hwynt, ac ni rwymwyd, ac ni thynerwyd ag olew.

7 * Y mae eich gwlâd yn anrheithledic, eich dinaſoedd wedi eu lloſci â thân; eich tîr a dieithriaid yn eſ yſſu yn eich gŵydd, ac wedi ei anrheithio fel † pe ymchwelei eſtroniaid eſ.

8 A merch Sion a adewir megis llueſtŷ mewn gwinllan, megis lletŷ mewn gardd cucumeran, megis dinas warchaedic.

9 Oni buaſe i Arglwydd y lluoedd * adel i ni ychydig iawn weddill; fel * Sodoma y buaſem, a chyffelyb fuaſem i Gomorrah.

10 Gwrandewch air yr Arglwydd, tywyſogion Sodoma: clywch gyfraith ein Duw ni, pobl Gomorrah.

11 Beth *yw* * lluoſogrwydd eich aberthau i mi, medd yr Arglwydd? llawn ydwyf o boeth aberthau hyrddod, ac o fraſder *anifeiliaid* bretſion: gwaed buſtych hefyd, ac ŵyn, a bychod, nid ymbyrſydais ynddynt,

12 Pan ddeloch † i ymddangos ger fy mron, pwy a geiſiodd hyn ar eich llaw, *ſef* ſengi fy nghynteddau?

13 Na chwanegwch ddwyn offrwn ofer, arogldarth ſydd ffiaidd gennif: ni allaf oddef *y* newydd-locrau na'r Sabbothau, cyhoeddi cymanfa; ‖ anwiredd *ydyw* ſef yr wyl helwyl gyſarſod.

14 Eich lleuadau newydd, a'ch gwyliau goſodedic, a gaſaodd fy enaid; y maent yn faich arnaf, blinais yn eu dwyn.

15 A phan eſtynnoch eich * dwylo, mi a guddiaf fy llygaid rhagoch: hefyd pan † weddioch lawer ni wrandawaf: * eich dwylo ſydd lawn o waed. * Dihar. 1.28. ier. 14.12.

16 Ymolchwch, ymlanhewch, bwriwch ymmaith ddrygioni eich gweithredoedd oddi ger bron fy llygaid; * peidiwch a gwneuthur drwg. † *Hebr. amlhaoch weddi.*

17 Dyſcwch wneuthur daioni, ceiſiwch farn, gwnewch vniondeb i'r gorthrymmedic, gwnewch farn i'r ymddifad, dadleuwch *tros* y weddw. * Eſay 59.3.

18 Deuwch yr awr hon, ac ymreſymmwn, medd yr Arglwydd, pe byddei eich pechodau fel yſcarlad, ânt cyn wynned a'r eira, pe cochent fel porphor, byddant fel gwlân. * 1. Pet. 3.21.

19 Os byddwch ewyllyſgar ac vfydd, daioni y tîr a fwyttewch.

20 Ond os gwrthodwch, ac *os* anufyddhewch, â chleddyf i'ch yſſir: canys genau yr Arglwydd a'i lleſarodd.

21 Pa wedd yr aeth y ddinas ffyddlawn yn butain? cyflawn *ſu* o farn, lletenodd cyfiawnder ynddi; ond yr awr hon lleiddiaid.

22 Dy arian a aeth yn ſothach, dy wîn ſydd wedi ei gymyſcu â dwfr.

23 Dy dywyſogion *ſydd* gyndyn, ac yn gyfrannogion â lladron; pob vn yn caru rhoddion ac yn dilyn gwobrant: * ni farnant yr ymddifad, a chwyn y weddw ni chaiff dyfod attynt. * Ier. 5.28 zac. 7.10.

24 Am hynny, medd yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, cadarn *Ddaw* Iſrael: Aha, ymgyſſuraf ar fy ngwrthwyneb-wŷr, ac ymddialaf ar fy ngelynion.

25 Ac mi a ddychwelaf fy llaw arnat, ac a † lânburaf dy ſothach; ac a dynnaf ymmaith dy holl alcam. † *Hebr. buraf fal purediad.*

26 Adferaf hefyd dy farn-wŷr fel cynt, a'th gynghoriaid megis yn y dechreu: wedi hynny i'th elwir yn ddinas cyfawnder, yn dref ffyddlon.

27 Sion a waredir â barn, a'r rhai a ddychwelant ynddi â chyfiawnder.

28 * A † dinſtr y troſeddwyr, a'r pechadurïaid *ſydd* ynghyd: a'r rhai a ymadawant â'r Arglwydd, a ddifethir. *Iob 31.3. pſal. 1.6. & 5.6. & 73.27. & 92.10. & 104.35. † *Hebr. drylliad.*

29 Canys cywilyddiant o achos y derw a chwennychaſoch: a gwarthruddir chwi am y gerddi a ddetholaſoch. ‖ *Neu, maith.*

30 Canys byddwch fel derwen a'i dail yn ſyrthio, ac fel gardd heb ddwfr iddi.

31 A'r cadarn ſydd fel carth, a'i ‖ weithudd fel gwreichionen: a hwy a loſcant ill dau ynghyd, ac ni *bydd* a'i diffoddo.

PEN. II.

1 *Eſay yn prophwydo dyſodiad brenhiniaeth Chriſt.* 6 *Amnawildeb yw'r achos y mae Duw yn gwrthod dyn.* 10 *Y mae yn annog i ofni, o herwydd maint yw gallu mawrhydi Duw.*

YGair yr hwn a welodd Esay mab Amos, am Iuda, a Ierusalem.

2 A * bydd yn y dyddiau diweddaf, sod mynydd ‖ Neu, sicrhaus. tŷ'r Arglwydd wedi ei ‖ barattoi yn mhen y mynyddoedd, ac yn dderchafedic goruwch y bryniau; a'r holl genhedloedd a ddylifant atto.

3 A phobloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac escynnwn i fynydd yr Arglwydd, i dy Duw Iacob, ac efe a'n dysc ni yn ei ffyrdd, ac ni a rodiwn yn ei lwybrau ef: canys y gyfraith a a allan o Sion, a gair yr Arglwydd o Ierusalem:

4 Ac efe a farn chwng y cenhedloedd, ac a geryddo bobloedd lawer: a hwy a gurant eu cleddyfau yn sychau, a'i gwaywffyn yn bladuriau; ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddysgant ymhellach ymwyach.

5 Tŷ Iacob, deuwch, a rhodiwn yngoleuni yr Arglwydd.

6 Am hynny y gwrthodaist dy bobl, tŷ Iacob; am eu bod wedi eu llenwi ‖ allan o'r dwyrain, a'i bod yn swyn-wŷr megis y Philistiaid: ac mewn plant dieithriaid yr ymlodiouant. ‖ Neu, yn fwy na'r dwyrain.

7 A'i tir sydd gyflawn o arian, ac aur, ac nid oes diben ar eu trysorau; a'i tir sydd lawn o feirch, ac nid oes diben ar eu cerbydau. ‖ Neu: yr ymddigonant.

8 Ei tir hefyd sydd lawn o eulynnod; i waith eu dwylo eu hun yr ymgrymmant, i'r hyn a wnaeth eu bysedd eu hun.

9 A'r gwreng sydd yn ymgrymmu, a'r bonheddig yn ymostwng: am hynny na faddeu iddynt.

10 Dos i'r graig, ac ymgudd yn y llwch, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef.

*Pen.5.15 11 * Vchel-drem dyn a ifelir, ac vchder dynion a ostyngir: a'r Arglwydd yn vnic a ddercheir, yn y dydd hwnnw.

12 Canys dydd Arglwydd y lluoedd *fydd* ar bôb balch, ac vchel, ac ar bôb derchafedic, ac efe a ostyngir:

13 Ac ar holl vchel, a derchafedic gedrwydd Libanus; ac ar holl dderi Basan;

14 Ac ar yr holl fynyddoedd vchel; ac ar yr holl fryniau derchafedic;

15 Ac ar bôb tŵr vchel; ac ar bôb magwyr gadarn;

16 Ac ar holl longau Tarsis; ac ar yr holl luniau dymunol.

17 Yna yr ifelir vchelder dŷn, ac y gostyngir vchder dynion: a'r Arglwydd yn vnic a ddercheir yn y dydd hwnnw.

‖ Neu ânt ymmaith. 18 A'r eulynnod ‖ a fwrw ese ymmaith yn hollawl.

*Heb. 10 8. Inc. 2.3.10 alat. 6.16 & 9.6. † Heb. y llwch. † Hebr. eulynnod ei arian. ‖ Neu, ïddo.

19 A hwy a ânt i * dyllau y creigiau, ac i ogofau † llychlyd, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef; pan gyfodo efe i gynhyrfu y ddaiar.

20 Yn y dydd hwnnw y teifl dyn † ei eulynnod arian, a'i eulynnod aur, (y rhai a wnaethant ‖ iddynt iw haddoli) i'r wadd, ac i'r ystlumod:

21 I fyned i agennau y creigiau, ac i gopâu y clogwyni, rhac ofn yr Arglwydd, a rhac gogoniant ei fawredd ef; pan gyfodo efe i gynhyrfu y ddaiar.

22 Peidiwch chwithau â'r dŷn, yr hwn *fydd* a'i anadl yn ei ffroenau: canys ym mha beth y gwnelir cyfrif o honaw.

PEN. III.

1 *Y mawr wraidd sydd yn dysgu o bechu.* 9 *Digwyddedra'r bobl.* 12 *Traha a chybydd-dod y llywodraethwyr.* 16 *Pa ddialedd a ddaw am ffalchder y gwragedd.*

CAnys wele yr Arglwydd, Arglwydd y Lluoedd, a dynn ymmaith o Ierusalem, ac o Iuda y cynhaliaeth, a'r ffon † holl gynhaliaeth bara, a holl gynhaliaeth dwfr,

2 Y cardaw, a'r rhyfel-wr, y brawd-wr, a'r prophwyd, y synhwyrol, a'r hen-wr.

3 Y tywysog dêc a dengain, a'r † amheddun, a'r cynghor-wr, a'r crefftwr celfydd, a'r araithi-wr hyawdl.

4 A rhoddaf * blant yn dywysogion iddynt, a bechgyn a arglwyddiaetha arnynt.

5 A'r bobl a orthrymmir y naill gan y llall, a phob vn gan ei gymmydog: y bachgen yn erbyn yr hen-wr, a'r gwael yn erbyn yr anrhydeddus, a ymfalchia.

6 Pan ymaflo gŵr yn ei frawd o dŷ ei dâd, *gan ddywedyd*, y mae dillad gennit, bydd dywysog i ni, a bydded y cwymp hwn tan dy law di.

7 Yntef a † dyngu yn y dydd hwnnw, gan ddywedyd, ni byddaf ‖ iachawr: canys yn fy nhŷ nid oes fwyd, na dillad, na ofodwch fi yn dywysog i'r bobl.

8 Canys cwympodd Ierusalem, a syrthiodd Iuda: o herwydd eu tafod hwynt, a'i gweithredoedd *fydd* yn erbyn yr Arglwydd, i gyffroi llygaid ei ogoniant ef.

9 Dull eu hwynebau hwynt a dystiolaetha yn eu herbyn, a'i pechod fel * Sodoma a fynegant, ac ni chelant: gwae eu henaid, canys talasant ddrwg iddynt eu hunain.

10 Dywedwch mai da *fydd* i'r cyfiawn: canys ffrwyth eu gweithredoedd a fwyhânt.

11 Gwae yr anwir, drwg *fydd iddo*: canys gwobr ei ddwylaw ei hun a ‖ fydd iddo.

12 Fy mhobl *fydd* a'i treis-wŷr yn fechgyn: a gwragedd a arglwyddiaetha arnynt: ô fy mhobl, y rhai a'th ‖ dywysant fy'n peri it gyfeiliorni, a ffordd dy lwybrau a † ddifetha.

13 Yr Arglwydd *fy* yn sefyll i ymddadleu: ac yn sefyll i farnu y bobloedd.

14 Yr Arglwydd a ddaw i farn â henuriaid ei bobl, a'i tywysogion: canys chwi a ‖ borasoch y winllan; anrhaith y tlawd *fydd* yn eich tai.

15 Beth *fydd* i chwi a guroch ar fy mhobl? a'r falochi ar wyneb y tlodion, medd Arglwydd Dduw y lluoedd?

16 A'r Arglwydd a ddywedodd, o herwydd balchio o ferched Sion, a rhodio â gwddf estynedic, ac â llygaid ‖ gwammal, gan rodio a thyngyn wrth gerdded, a thrystio a'i traed.

17 Am hynny y clafra yr Arglwydd gorynau merched Sion: a'r Arglwydd a ddinoetha eu gwarthle hwynt.

18 Yn y dydd hwnnw y tynn yr Arglwydd ymmaith addurn yr esgidiau, y rhwyd-waith hefyd, a'r lleuadau wisceedd.

19 Y ‖ cadwynau, a'r breichledau, a'r moledau.

20 Y pen-guwch, ac addurn y coesau, a'r snoderniau, a'r † diwyfronnegau, a'r clust-dlysau.

21 Y modrwyau, ac addurn y trwyn,

22 Y gwisceedd symmud-liw, a'r mentyll, a'r mitynau, a'r crych-nodwyddau,

23 Y drychau hefyd, ar lliain main-wych, a'r coccyllau, a'r gynau.

24 A bydd yn lle per-arogl ddrewi, bydd hefyd yn lle gwregys rwygiad; ac yn lle tawn dresu *gwallt*, foelni; ac yn lle dwyfronnec, gwregys o sach-liain; a llosgfa, yn lle prydferthwch.

25 Dy wyr a fyrthtant gan y cleddyf, a'th ‖ gadarnhâd drwy ryfel.

26 A'i phyrth hi a ofidiant, ac a alarant: a hithau yn ‖ anhaithiedig a eistedd ar y ddaiar.

PEN. IIII.

Mewn dirgn adfydd teyrnas Christ a fydd noddfa.

Ac yn

ACyn y dydd hwnnw, saith o wragedd a ymlaant mewn vn gŵr, gan ddywedyd, ein bara ein hun a fwytawn, a'n dillad einhun a wiscwn, yn vnic galwer dy enw di arnom ni; ‖ cymmer ymmaith ein gwarth ni.

2 Yr pryd hyny y bydd Blaguryn yr Arglwydd yn brydferthwch, ac yn ogoniant: a ffrwyth y ddaiar yn rhagorol, ac yn hardd †i'r rhai a ddiangasant o Israel.

3 A bydd, *am yr hwn a adewir yn Sion, ac a wedillir yn Ierusalem, y dywedir wrtho, ô sanct: *sef* pob vn a'r a scrifennwyd * ‖ ym mhlith y rhai byw yn Ierusalem:

4 Pan ddarffo i'r Arglwydd olchi budredd i merched Sion, a charthu gwaed Ierusalem o'i chanol, mewn yspryd barn, ac mewn yspryd llosgfa.

5 A'r Arglwydd a grea ar bôb trigfa o fynydd Sion, ac ar ei gymanfaoedd, *gwmwl a mŵg y dydd, a llewyrch tan fflamllyd y nôs: canys ‖ ar yr holl ogoniant *y bydd* † amddeffyn.

6 A phabell fydd yn gysgod y dydd rhac gwrês, ac yn noddfa, ac yn ddiddos rhac temestl, a rhac glaw.

PEN. V.

Trwy ddammeg y winllan y mae Duw yn esgusodi ei hun fanwl am ei gyhuddiad hwnw, 8 Ei farnedigaethau cyn dyfod. 8 Ei farnedigaethau ef yn erbyn cybydd-dod; 11 a thrythyllwch, 13 ac annuwioldeb, 20 ac anghyfiawnder. 29 Y rhai a ddialeddir tros Dduw.

CAnaf yr awr hon i'm hanwylyd ganiad fy anwylyd am ei winllan: *gwinllan fydd i'm hanwylyd † mewn bryn tra ffrwythlon:

2 Ac efe a'i ‖ cloddiodd hi, ac a'i digarregodd, ac a'i plannodd o'r winwydden oreu, ac a adeiladodd dŵr yn ei chanol, ac a drychodd win-wryf ynddi: ac efe a ddisgwiliodd *iddi* ddwyn grawnwin, ithau a ddûg rawn gwyllt ion.

3 Ac yr awr hon preswylwŷr Ierusalem, a gŵr Iuda, bernwch attolwg rhyngof a'm gwinllan.

4 Beth *oedd* iw wneuthur ychwaneg i'm gwinllan, nag a wneuthum ynddi? pa ham, a mi yn disgwil iddi ddwyn grawnwin, y dûg hi rawn gwyllt ion?

5 Ac yr awr hon, mi a hysbysaf i chwi yr hyn a wnaf i'm gwinllan: tynnaf ymmaith ei chaes, fel y porer hi, torraf ei magwyr, fel y byddo hi yn sathrfa.

6 A mi a'i gosodaf hi yn ddifrod, nid yscythrir hi, ac ni chloddir hi, onid mieri a drain a gyfyd; ac i'r cwmylau y gorchymynaf na lawiont law arni.

7 Din. gwinllan Arglwydd y lluoedd *yw* tŷ Israel, a gŵr Iuda *yw* † ei blanhigyn hyfryd ef: ac efe a ddisgwiliodd am farn, ac wele † drais; am gyfawnder, ac wele lef.

8 *Gwae y rhai sy yn cyssylltu tŷ at dŷ, *ac yn* cydio maes wrth faes; hyd oni byddo eisieu lle, ac y trigoch chwi yn vnic yng hanol y tîr.

9 ‖ Lle y clywais *y dywedodd* Arglwydd y lluoedd, yn ddiau bydd tai lawer, mawrion, a thêg, yn anghyfannedd heb drigiannydd.

10 Canys dêc cyseir o winllan a ddygant vn Bath a lle Gomer a ddwg Ephah.

11 Gwae y rhai a gosodant yn foreu, *i ddilyn diod gadarn; a arhosant hyd yr hwyr, *hyd oni* ‖ enynno y gwin hwynt.

12 Ac yn eu gwleddoedd hwynt, y mae y delyn, a'r nabl, y tympan, a'r bibell, a'r gwin: ond am waith yr Arglwydd nid edrychant, a gweithred ei ddwylaw ef nid ystyriant.

13 Am hyny y caeth-gludwyd fy mhobl, am nad oes ganddynt wybodaeth, a'i † gwŷr anrhydeddus sydd newynog, a'i lliaws a wywodd gan syched.

14 Herwydd hyny *y* ymhehangodd vffern, ac yr agorodd ei safn yn anfeidrol, ac yno y disgyn eu gogoniant, a'i lliaws, a'i rhwysc, a'r hwn a lawenycha ynddi.

15 *A'r gwrêng a gymmir, a'r gallueg a ddarostyngir: a llygaid y rhai vchel a ïsselir.

16 Ond Arglwydd y lluoedd a ddercheir mewn barn; a'r Duw † sanctaidd a sanctcidir mewn cyfiawnder.

17 Yr ŵyn hefyd a borant yn ôl eu harfer: a diolthriaid a fwyttânt ddiffeithfeodd y breision.

18 Gwae y rhai a dynnant anwiredd â rhêffynnau oferedd; a phechod megis â rhaffau menn:

19 *Y rhai a ddywedant, bryssied, a phryssured ei orchwyl, fel y gwelom: nesaed hefyd, a deued cyngor Sanct yr Israel, fel y gwypom.

20 Gwae y rhai a ddywedant am y drwg, da *yw*; ac am y da, drwg *yw*: gan osod tywyllwch am oleuni, a goleuni am dywyllwch; y rhai a osodant chwerw am felys, a melys am chwerw.

21 Gwae y rhai *hŷdd ddoethion yn eu golwg eu hun; a'r rhai deallgar yn eu golwg eu hun.

22 Gwae y rhai cryfion i yfed gwîn, a'r dynion nerthol i gymmysgu diod gadarn.

23 *Y rhai a gyfiawnhânt yr anwir er gobr, ac a gymmerant ymmaith gyfiawnder y rhai cyfiawn oddi ganddynt.

24 Am hynny megis ac yr yssa y † ffagl dân y sofl, ac y disa y fflam y mân-us: *felly* y bydd eu gwreiddyn hwynt yn bydredd, a'i blodeuyn a gyfyd i fynu fel llŵch; am iddynt ddiystyru cyfraith Arglwydd y lluoedd, a dirmygu gair Sanct yr Israel.

25 Am hynny *y* enynnodd llid yr Arglwydd yn ei bobl, ac yr estynnodd efe ei law arnynt, ac a'i tarawodd hwynt; a chrynodd y mynyddoedd, a bu en celanedd hwynt ‖ yn rhwygedic yng hanol yr heolydd: *er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, ond ette *y mae* ei law ef wedi ei hestyn allan.

26 Ac efe a gyfyd faner i'r cenhedloedd o bell, ac a chwibiana arnynt hwy o eithaf y ddaiar; ac wele, ar frŷs yn fuan y deuant.

27 Ni *bydd* yn blin, na thramgwyddedic yn eu plith; ni huna'r vn ac ni chwsc, ac ni ddatodir gwregys ei lwynau, ac ni ddryllir carrai ei escidiau.

28 Yr hwn *sydd* a'i saethau yn llymion, a'i holl fwâu yn anneloc: carnau ei feirch ef a gyfrifir fel calledstr, a'i olwynion fel corwynt.

29 Ei rnad *fydd* fel llew, efe a rua fel cenawon llew; efe a chwyna hefyd, ac a ymeifl yn yr ysclyfaeth, efe a ddiange hefyd, ac a'i dwg ymmaith yn ddiogel, ac ni bydd achubydd.

30 Ac efe a rua arnynt y dydd hwnnw, fel rhuad y môr: os edrychir ar y tîr, wele dywyllwch, a chysyngder; ‖ a'r goleuni a dywyllir yn ei nefoedd.

PEN. VI.

1 Esay mewn gweledigaeth yn gweled Duw yn ei ogoniant, 5 a chwedi ofni, yn cael ei gadarnhau i'w genadwri. 9 Y mae 'n dangos gwrthnysigrwydd y bobl, ac eu dinistrio. 13 Y gweddill a fydd cadwedig.

YN y flwyddyn y bu farw y brenin Vzziah, y *gwelais hefyd yr Arglwydd yn eistedd ar eisteddfa vchel, a derchafedig; a'i odrau yn llenwi y Deml.

2 Y Seraphiaid oedd yn sefyll eddi ar hynny: uwch

† *Hebr. canrhydeddi sydd newynog.*

*Esa 2. 9. 11. 17.

† *Hebr. y Sanctaidd.*

*2 Pet. 3. 4.

*Dih. 3. 7. 1 hul. 12.

*Dih. 17. 15.

† *Hebr. tafod tân.*

‖ *Neu, fel rom.*

* Pen. 9. 11. 16. 21. & 10. 4

‖ *Neu, a phan fo gotuc, sywyll y myll fydd yn eu dinistr.*

chwech adẽ ydoddẽ ; bôb vn ; â dwy y cudiai ei wyneb, ac â dwy y cuddiei ei draed, ac â dwy yr ehedai.

† Hebr. hwn at hwn. 3 A llefodd † y naill wrth y llall, ac a ddywedodd : *Sanct, Sanct, Sanct, yw Arglwydd y lluoedd, † yr holl ddaiar ſydd lawn o'i ogoniant eſ.

*Dat.4.8 † Hebr. llonaid yr holl ddaiar yw ei ogoniant. † Hebr. torrwyd ſi ymaith. 4 A phỽſt y rhiniogau a ſymmudaſant, gan leſ yr hwn oedd yn llefain : a'r tŷ a lanwyd gan fwg.

5 Yna y dywedais, gwae fi, canys † darfu am danaſ, o herwydd gŵr halogedic ei wefuſau ydwyf i, ac ym myſc pobl halogedic o wefuſau yr ydwyf yn trigo : canys ſy llygaid a welſant y brenin, Arglwydd y lluoedd.

6 Yna yr ehededd attaf vn o'r Seraphiaid, ac yn ei law farwor yn a gymmeraſei eſe oddi ar yr allor mewn gefail ;

7 Ac a'i rhoes i gyffwrdd â'm genau, ac a ddywedodd, wele, cyffyrddodd hwn â'ch wefuſau, ac ymadawodd dy anwiredd, a glanhawyd dy bechod.

8 Clywais hefyd lêf yr Arglwydd yn dywedyd, pwy a anfonaf ? a phwy a â troſom * ni ? yna y dywedais, wele fi, anſon fi.

*Gene. 1.26. 9 Ac eſe a ddywedodd, dôs, a dywed wrth y bobl hyn, * gan glywed clywch, ond na ddeellwch ; a chan weled gwelwch, ond na wybyddwch.

*Mat.13. 14. mar.4 12.luc.8. 10 Braſſhâ galon y bobl hyn, a thrymhâ eu cluſtiau, a chae en llygaid : rhag iddynt weled â'i llygaid, a chlywed â'i cluſtiau, a deall â'i calon, a dychwelyd, a'i meddiginiaethu.

10.ioſo.12. 40.26.28 26.thuſ. 21.8. 11 Yna y dywedais, pa hyd Arglwyddſ ac eſe a attebodd, hyd oni anrheithier y dinaſoedd heb drigiannydd, a'r tâi heb dŷn, a gwneuthur y wlâd yn gwbl anghyfannedd ;

‖ Neu, wedi ei dychwelyd, a'i phort. 12 Ac i'r Arglwydd bellhau dynion, a bod ymadawiad mawr ynghanol y wlâd.

‖ Neu, bôn cyff. 13 Ac etto *bydd* ynddi ddegwm, ‖ a hi a ddychwel, ac a borir. fel y llwyfen a'r dderwen, y rhai wrth ſwrw eu *dail, y mae* ‖ ſylwedd ynddynt ; ſelly yr hâd ſanctaidd ſydd ei ſylwedd hi.

PEN. VII.

1 Ahaz pan oedd o'u Rezin a Phecah yn ei ſtino eſ, yn cael cyſſur gan Eſay. 10 Ahaz wedi cael cennad i ddewiſ arwydd, yn ei wrthod ; ac yn cael yn lle arwydd, addewid o Criſt. 17 Prophwydo y daw y dialedd arno ef o Aſſyria.

*2.Bren. 16.5. A Bu yn nyddiau *Ahaz fab Iotham, fab Vzziah frenin Iuda, ddyfod o Rezin brenin Syria, a Phecbah mab Remaliah, brenin Iſrael, i fyny *tua* Ieruſalem, i ryfela arni : ond ni allodd ei gorchfygu.

‖ Neu, orphwys ar Ephraim, ‖ Sef, y gweddill a ddychwel. 2 A mynegwyd i dŷ Ddafydd, gan ddywedyd, Syria a ‖ gydſymiodd ag Ephraim ; a'i galon ef a gyffrôdd, a chalon ei bobl, megis y cynnhyrfa prennau y coed o flaen y gwynt.

*2.Bren. 18.17. ‖ Neu, yn farn. 3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrth Eſay, dôs allan yr awr hon i gyfarfod Ahaz, ti a ‖ Sear-Iaſub dy fâb, * wrth ymyl piſtyll y llynn vchaf, ‖ ymmbriffordd maes y pann-wr :

4 A dywed wrtho, ymgadw a bydd lonydd, nac ofna, ac na feddalhaed dy galon, rhag dwy gloren y pentewynion mygliyd hyn ; rhag angerdd llid Rezin, a Syria, a mab Remaliah.

‖ Neu, deſtrown. 5 Canys Syria, ac Eyhraim, a mab Remaliah, a ymgynghorodd gyngor drwg yn dy erbyn, gan ddywedyd ;

6 Eſcynnwn yn erbyn Iuda, a ‖ blinwn hi, torrwn hi hefyd attom, a goſodwn frenin yn ei chanol hi ; ſef mab Tabeal.

7 Fel hyny dywed yr Arglwydd Dduw, ni faiſ, ac ni bydd *hyn*.

8 Canys pen Syria *yw* Damaſcus, a phen Damaſcus yw Rezin ; ac o fewn pum mhlyneddd a thri ygain y torrir Ephraim rhac bod yn bobl.

‖ Neu, chwedl hèir chwi. 9 Hefyd pen Ephraim *yw* Samaria, a phen Samaria *yw* mab Remaliah : ‖ oni chredwch, dian ni ſicrhèir chwi.

10 A'r Arglwydd a chwanegodd lefaru wrth Ahaz, gan ddywedyd,

11 Goſyn it arwydd gan yr Arglwydd dy Dduw : goſyn o'r dyfnder, neu o'r vchelder oddi arnodd.

12 Ond Ahaz a ddywedodd, ni ofynnaf, ac ni themptiaf yr Arglwydd.

13 A dywedodd yntef, gwrandewch yr awr hon tŷ Ddafydd, ai bychan gennych flino dynion, oni flinoch hefyd fy Nuw ?

14 Am hynny yr Arglwydd ei hun a ddyry i chwi arwydd ; * wele morwyn a fydd feichiog, ac a eſcor ar fab, ‖ ac a eilw ei enw ef, Immanu-El.

*Mat. 1.22. 15 Ymenyn a mêl a fwytty efe, fel y medro ymwrthod â'r drwg, ac ethol y da.

‖ Neu, chwi fe 16 Canys cyn medru o'r bachgen ymwrthod â'r drwg, ac ethol y da ; y gwrthodir y wlâd a fieddiaſſ, gan ei dau frenin.

17 Yr Arglwydd a ddŵg arnat ti, ac ar dy bobl, ac ar dŷ dy dadau, ddyddiau ni ddaethant er y dydd yr ymadawodd Ephraim oddi wrth Iuda, ſef brenin Aſſyria.

18 A bydd, yn y dydd hwnnw i'r Arglwydd chwibianu am y gwybedyn *ſydd* yn eithaf afonydd yr Aipht, ac am y wenynen *ſydd* yn nhir Aſſyria :

19 A hwy a ddeuant, ac a orphwyſant oll yn y dyffrynnoedd anghyfannedd ol, ac ynghromlechydd y creigiau ; ac yn yr yſpyddeid oll, ac yn y perthi oll.

*2.Bren. 18.13. 20 Yn y dydd hwnnw yr eillia'r Arglwydd â'r * ellyn a gyllogir, ſef â'r rhai o'r tu hwnt i'r afon, *ſef* â brenin Aſſyria, y pen, a blew'r traed ; a'r farf hefyd a ddiſa efe.

21 A bydd yn y dydd hwnnw i ŵr fagu anneiſuwch, a dwy ddafad.

22 Bydd hefyd o amlder y llaeth a roddant, iddo fwytta ymenyn ; canys ymenyn a mêl a fwytty pawb a adewir † o fewn y tîr.

23 A bydd y dydd hwnnw, fod pob lle yr hwn yn bo ynddo ſil o win-wydd, *er* mûl o arian *bathol*, yn fieri ac yn ddrain y bydd.

24 A ſaethau, ac â bwâu y daw yno : canys yn fêri ac yn ddrain, y bydd yr holl wlâd.

25 Eithr yr holl fynyddoedd, y rhai a geibir â cheibian, ni ddaw yno ofn mieri na drain : ond bydd yn hebryngfa gwarthec ac yn ſathrfa defaid.

PEN. VIII.

1 Yn Maher-ſhalal-haſh-baz, y mae eſe yn prophwydo y daroſtyngir Syria ac Iſrael gan Aſſyria ; 5 A Iuda hefyd, am eu hanffyddlondeb. 9 Na gaffir gwrthwynebu barnedigaeth Duw. 11 Yhyd cyſſur i'r rhai a ofno Ddaw. 19 Trallod bin a dallu-addolwyr.

A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer it rol fawr, ac ſcrifenna arni â phin dyn am Maher-ſhalal-haſh-baz.

2 A chymmerais yn dyſtiolaeth i mi dyſtion ffyddlon, Uriah yr offeirad, a Zechariah fab Ieberechiah.

3 Ac mi a neſſeais at y brophwydes, a hi a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fab : yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, galw ei enw ef, ‖ Maher-ſhalal-haſh-baz.

4 Canys cyn y medro'r bachgen alw ſy thâd,

ren ſy mam, ‖ golud Damaſcus, ac yſpail Samaria, a dygir ymaith o flaen brenin Aſſyria.

5 A chwanegodd yr Arglwydd lefaru wrthif drachefn, gan ddywedyd,

6 O herwydd i'r bobl hyn wrthod dyfroedd Siloah y rhai ſy yn cerdded yn araf, *a chymmeryd* llawenydd o Rezin, a mab Remaliah:

7 Am hynny wele y mae 'r Arglwydd yn dwyn arnynt ddyfroedd yr afon, yn gryfion, ac yn fawrion *ſef* brenin Aſſyria, a'i holl ogoneſant; ac eſe a eſcyn ar ei holl aſonyddi, ac ar ei holl geulennydd eſ.

8 Ie trwy Iuda y treiddia eſe, eſe a lifa, ac a groſodd, eſe a gyrhaedd hyd y gwddf; ac eſtyniad ei adenydd eſ, fydd llonaid lled dy dîr di, ô Immanuel.

9 Yngyfeillechwch bobloedd, ‖ a chwi a ddryllir; a gwrandewch holl belledigion y gwledydd: ymwregyſwch, a chwi a ddryllir, ymwregyſwch, a chwi a ddryllir.

10 Ymgynghorwch gyngor, ac fe a ddiddymmir: dywedwch y gair, ac ni ſaif: canys y mae Duw gyd â ni.

11 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif † â llaw grêf: ac eſe a'm dyſcodd na rodiwn yn ffordd y bobl hyn, gan ddywedyd;

12 Na ddywedwch, Cydſwriad, wrth y rhai oll y dywedo y bobl hyn, Cydſwriad: nac ofnwch ychwaith eu hofn hwynt, ac nac arſwydwch.

13 Arglwydd y lluoedd ei hun a ſanctеiddiwch, a bydded eſ yn ofn i chwi, a bydded eſ yn arſwyd i chwi;

14 Ac eſe a ſydd yn noddfa; *ond yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwyſtr, i ddau dŷ Iſrael; yn fagl, ac yn rhwyd i breſwylwyr Ieruſalem.

15 * A llawer yn eu myſc a dramgwyddant, ac a ſyrthiant, ac a dorllir, ac a rwydir, ac a ddelir.

16 Rhwym y dyſtiolaeth, ſela y gyſtraith ymhlith fy niſcyblion.

17 A minneu a ddiſgwiliaf am yr Arglwydd ſydd yn cuddio ei wyneb oddi wrth dŷ Iacob, ac a wiliaf am dano.

18 * Wele fi a'r plant a roddes yr Arglwydd i mi, yn arwyddion ac yn rhyfeddodau yn Iſrael; oddi wrth Arglwydd y lluoedd, yr hwn ſydd yn trigo yn mynydd Sion.

19 A phan ddywedant wrthych, ymofynnwch â'r ſwynyddion, ac â'r dewiniaid, y rhai ſy yn hutlyng, ac yn ſibrwd: onid â'i Duw 'r ymofyn pobl? tros y byw, at y meirw?

20 * At y gyſtraith, ac at y dyſtiolaeth: oni ddywedant yn ôl y gair hwn, hynny ſydd am nad oes † goleuni ynddynt.

21 A hwy a dramwyant drwyddi, yn galed arnynt, ac yn newynoc: a bydd pan newynont, yr ymddigiant ac y melldigant eu brenin, a'i Duw, ac a edrychant i fyny.

22 A hwy a edrychant ar y ddaiar, ac wele drallod, a thywyllwch, niwl cyſyngder: a byddant wedi ei gwthio i dywyllwch.

PEN. IX.

1 Pa lawenydd a ſydd ynghanol blinderau, trwy frenhiniaeth a gweddigaeth Chriſt. 8 Barnedigaethau yn erbyn Iſrael am eu balchder, 13 am eu rhagrith, 18 ac am eu hanudiſtrwch.

ETto ni *bydd* tywyllwch yn ôl yr hyn a fu yn y gofid; megis yn yr amſer cyntaf y cyſſyllddodd yn yſcafn â thir Zabulon, a thîr Nephtali, ac wedi hynny yn ddwyſach y cyſtuddiodd hi *wrth* ffordd y môr, tu hwnt i'r Iorddonen, yn Galilee, ‖ y cenhedloedd.

2 Y *bobl a rodiaſant mewn tywyllwch, a welſant oleuni mawr: y rhai ſydd yn arhoſ yn nhir cyſcod angeu, y llewyrchodd goleuni arnynt.

3 Amlheaiſt y genhedlaeth, ‖ ni chwanegaiſt lawenydd, llawenychaſant ger dy fron, megis y llawenydd amſer cynhaiaf, *ac megis y llawenychant wrth rannu yſpail.*

4 ‖ Canys dryllïaiſt iau ei faich eſ, a ffon ei yſcwydd eſ, gwialen ei orthrymmwr, megis yn nydd * Midian.

5 ‖ Canys pôb câd y rhyfel-wr ſydd mewn trwſt, a dillad wedi eu tryboeddn mewn gwaed: ‖ ond bydd hwn drwy loſciad *a* † chynnyd tân.

6 Canys bachgen a aned i ni, * mab a roddwyd i ni, a bydd y llywodraeth ar ei yſcwydd eſ: a gelwir ei enw eſ, Rhyfeddol, Cynghor-wr, y Duw cadarn, Tad tragywyddoldeb, Tywyſog tangneddyf.

7 Ar helaethrwydd ei llywodraeth, a'i dangneddyf * ni *bydd* diwedd ar orſeddfa Dafydd, ac ar ei frenhiniaeth eſ, iw threfnu hi, ac iw chadarnhau, â barn, ac â chyfiawnder, o'r pryd hyn, a hyd byth: * zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

8 Yr Arglwydd a anfonodd air i Iacob; ac eſe a ſyrthiodd ar Iſrael.

9 A'r holl bobl a wybydd, ſef Ephraim a thrigiannudd Samaria, y rhai a ddywedant mewn balchder, ac mewn mawredd calon;

10 Y priddfeini a ſyrthiaſant, ond â cherrig nâdd yr adeiladwn: y ſycomor-wŷdd a dorrwyd, ond ni a'i newidiwn yn gedrwydd.

11 Am hynny 'r Arglwydd a dderchafa wrthwyneb-wŷr Rezin yn ei erbyn eſ, ac a † gyſyllta ei elynion eſ ynghyd.

12 Y Syriaid o'r blaen, a'r Philiſtiaid hefyd o'r ôl, a hwy a yſſant Iſrael yn ſafn-rhwth: * er hyn i gyd, ni ddychwelodd ei lid eſ, onid etto *y mae* ei law eſ yn eſtynnedig.

13 A'r bobl ni ddychwelant at yr hwn a'i tarawodd; ac ni cheiſiant Arglwydd y lluoedd.

14 Am hynny y tyrr yr Arglwydd oddiwrth Iſrael, ben a chynffon, cangen a brwynen, yn yr un dydd.

15 Yr hen-wr, a'r anrhydeddus yw 'r pen; a'r prophwyd ſydd yn dyſcu celwydd, eſe yw 'r gynffon.

16 Canys ‖ cyfarwydd-wyr y bobl hyn ſy'n peri iddynt gyfeilïorni; a llyngcwyd y rhai a ‖ gyfarwyddir ganddynt.

17 Am hynny nid ymlawenhâ 'r Arglwydd yn eu gwŷr ieuainge hwy, ac wrth ei hymddifaid a'i gweddwon ni thoſturia: canys pob un o honynt *ſydd* ragrithi-wr, a drygionus, a phob genau yn traethu ‖ ynſyndrwydd: er hyn oll ni ddychwelodd ei lid eſ, onid etto *y mae* ei law eſ yn eſtynnedic.

18 O herwydd anwiredd a lŷſe ſel tân; y mieri a'r drain a yſſa eſe, ac a gynneu yn myſni y coed; a hwy a ddierchafant, *fel* ymdderchafiad mŵg.

19 Gan ddigoſaint Arglwydd y lluoedd y tywylla 'r ddaiar, ac y bydd y bobl fel ymborth tân: nid eiriach neb ei frawd.

20 Ac eſe a † gippia ar y llaw ddehau, ac a newyna; bwytty hefyd ar y llaw aſſwy, ac ni's digonir hwynt: bwytânt bawb gig ei fraich ei hun.

21 Manaſſeh Ephraim; ac Ephraim Manaſſeh, hwythau ynghyd yn erbyn Iuda: er hyn oll ni ddychwelodd ei lid eſ, ond etto *y mae* ei law eſ yn eſtynnedic.

PEN. X.

1 Gwae y rhai trawſion. 5 Aſſyria, gwialen rhagrithwyr, am ei falchder a dorrir. 20 Yr achubir gweddill o Iſrael. 25 Cyſſura Iſrael, trwy addo addyned gael eu gwared oddiwrth Aſſyria.

Gwae

GWae y rhai ſy yn gwneuthur deddfau anwir, a'r ſcrifennyodion ſydd yn ſcrifennu blinder;

2 I ymchwelyd y tlodion oddi wrth farn, ac i ddwyn barn anghenogion ſy mhobl: ſel y byddo gweddwon yn yſpail iddynt, ac yr amheithiont yr ymddifaid.

3 A pha beth a wnewch yn nydd yr ymweliad, ac yn y deſtryw a ddaw o bell? at b vy y ffowch am gymhorthwy? a pha le y gedwch eich gogoniant?

4 Heboſi y crymmant tan y carcharorion, a than y rhai a laddwyd y ſyrthiant: * er hyn oll ni ddychwelodd ei lid ef, onid etto y mae ei law ef yn eſtynedic.

5 ‖ Gwae Aſſur, gwialen ſy llid, a'r ffon yn eu llaw hwynt yw ſy nigoſaint.

6 At genhedl ragrithiol yr anfonaf ef, ac yn erbyn pobl ſy nigtet y gorchymynnaf iddo yſpeilio yſpail, ac yſclyſaethu yſclyſaeth, a'i goſod hwynt yn ſathrfa, megis tom yr heolydd.

7 Ond nid felly yr amcana efe, ac nid felly y meddwl ei galon, eithr y mae yn ei fryd diſfetha, a thorri ymmaith, genhedloedd nid ychydig.

8 * Canys efe a ddywed, onid yw ſy nhywyſogion i gyd yn frenhinoedd?

9 Onid ſel Carchemis yw Calno? onid ſel Arpad yw Hamath? onid ſel Damaſcus yw Samaria?

10 Megis y cyrhaeddodd ſy llaw deyrnaſoedd yr eulynnod, a'r rhai yr oedd eu delwau cerfiedig yn rhagori ar yr eiddo Ieruſalem, a Samaria?

11 Ond megis y gwneuthum i Samaria, ac iw heilunnod, felly y gwnaf i Ieruſalem ac iw delwau hithau?

12 A bydd pan gyflawno'r Arglwydd ei holl waith ym * mynydd Sion, ac yn Ieruſalem; yr ymwelaf â ffrwyth mawredd calon brenin Aſſur, ac â gogoniant uchelder ei lygaid ef:

13 Canys dywedodd, drwy nerth fy llaw y gwneuthum hyn, a thrwy fy noethineb, o herwydd doeth ydwyf: ac mi a ſymmudais derfynau pobloedd, a'i tryſſorau a yſpeiliais, ac a fwriais i'r llawr y trigolion ſel ‖ gwr grymmus.

14 A'm llaw a gafodd gyfoeth y bobloedd, fel nyth; ac megis y ceſclir wyau wedi eu gadu, y ceſclais yr holl ddaiar, ac nid oedd a ſymmudei aden, nac a agorei ſafn, nac a ynganei.

15 A ymfrofftia'r ſwyall yn erbyn yr hwn a gymmyno â hi? a ymfawryga y llif yn erbyn yr hwn a'i tynno? megis pe ymdderchafei y wialen yn erbyn y rhai a'i codei hi i fynu, neu megis pe ‖ ymdderchafai y ffon, fel pe na byddei yn bren.

16 Am hynny'r hebrwng yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd, ym mhlith ei ireiſion ef gulni; a than ei ogoniant ef y llyſc llofciad, megis llofciad tân.

17 A bydd goleuni Iſrael yn dân, a'i Sanct ef yn fflam: ac efe a lyſc, ac a yſſa ei ddrain, a'i fieri mewn vn dydd.

18 Gogoniant ei goed hefyd, a'i ddol-dir, a yſſa efe, † enaid a chorph: a byddant megis pan lefmeirio baner-wr.

19 A phrennau gweddill ei goed ef a ſyddant o rifedi, fel y rhifo plentyn hwynt.

20 A bydd yn y dydd hwnnw, na chwanega gweddill Iſrael, a'r rhai a ddiangodd o dŷ Iacob, ymgynnal mwyach ar yr hwn a'i carawodd: onid pwyſant ar yr Arglwydd, Sanct Iſrael, mewn gwirioned.

21 Y gweddill a ddychwel, ſef gweddill Iacob, at y Dwr cadarn.

22 * Canys pe byddei dy bobl di Iſrael fel tywod y môr, gweddill o honynt a ddychwel: darfodiad ter fynedic a liſa drefodd mewn cyfiawnder.

23 * Canys darfodedigaeth, a bennu yn derfynedig a wna Arglwydd Dduw y lluoedd, yng hanol yr holl dir.

24 Am hynny felhyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, ſy mhobl yr hwn a breſſwyli yn Sion, na ofna rhag yr Aſſyriad: â gwialen i'th dery di, ac efe a gyfyd ei ffon ſi'th erbyn, yn ôl ffordd * yr Aipht.

25 Canys etto ychydig bach, ac efe a ddarfydd y lliid, a'm digoſaint yn eu diniſtr hwy.

26 Ac Arglwydd y lluoedd a gyfyd ffrewyll yn erbyn efe, megis * lladdfa Midian ynghraig Oreb: ac fel y bu ei wialen * ar y môr, felly y cyfyd efe hi yn ôl ffordd yr Aipht.

27 A bydd, yn y dydd hwnnw y ſymmudir ei faich ef oddi ar dy yſcwydd di, a'i iau ef oddi ar dy wart dit a dryllir yr iau, o herwydd yr enneiniad.

28 Daeth at Aiath, tramwyodd i Migrom, yn Michmas y rhoddes ei ddodrefn i gadw.

29 Aethant trwy y rhŷd, yn Geba y lletteuſant: dychrynodd Ramah; Gibeah Saul a ffoes.

30 Bloeddia â'th lêf, merch Galim: par ei chlywed hyd Lais, ô Anathoth dlawd.

31 Ymbelliodd Madmenah, trigolion Gebim a ymgaſclaſant i ffoi.

32 Etto y dydd hwnnw y ſaif efe yn Nob, efe a gyfyd ei law yn erbyn mynydd merch Sion, bryn Ieruſalem.

33 Wele, yr Arglwydd Arglwydd y lluoedd, yn yſcythru y gangen â dychryn: a'r rhai uchel o gyrph a dorrir ymmaith, a'r rhai goruchel a oſtyngir.

34 Ac efe a dyrr ymmaith fryſclwyni y coed â haiarn: a Libanus drwy vn cryſ, a gwymp.

PEN. XI.

1 Heddychol frenhiniaeth y Blaguryn a darddia o wreiddyn Ieſſe. 10 Gorfodus adnewyddiad Iſrael, a galwedigaeth y cenhedloedd.

YNa y daw allan wialen o gyff * Ieſſe: a blaguryn a dyf o'i wraidd ef:

2 Ac yſpryd yr Arglwydd a orphywys arno ef; yſpryd doethineb a deall, yſpryd cyngor a chadernid, yſpryd gwybodaeth ac ofn yr Arglwydd:

3 Ac a wna ei † ddeall ef yn fywiog yn ofn yr Arglwydd, ac nid wrth olwg ei lygaid y barn efe, nac wrth glywed ei gluſtiau y cerydda efe.

4 Ond efe a farn y tlodion mewn cyfiawnder, ac a argyoedda tros rai llarlaidd y ddaiar, mewn vniondeb; ac * efe a dery y ddaiar â gwialen ei enau, ac ag anadl ei wefuſau y lladd efe yr anwir.

5 A chyfiawnder fydd gwregys ei lwynau ef, a ffyddlondeb yn wregys ei arennau.

6 * A'r blaidd a drig gyd â'r oen, a'r llewpard a orwedd gyd â'r mynn: y llo hefyd, a chenau y llew, a'r anifail brâs, fyddant ynghyd, a bachgen bychan a'i harwain.

7 Y fuwch hefyd a'r arth a borant ynghyd, eu llydnod a gyd orweddant: y llew, fel yr ŷch, a bwyo wellt.

8 A'r plentyn ſygno a chwery wrth dwll yr aſp: ac ar ffau y wiber yr oſtyn yr hwn a ddiddyfnwyd ei law.

9 Ni ddrygant, ac ni ddifethant, yn holl ſynydd fy ſancteiddrwydd: canys y ddaiar a fydd llawn o wybodaeth yr Arglwydd, megis y mae y dyfroedd yn toi y môr.

10 * Ac yn y dydd hwnnw y bydd gwreiddyn Ieſſe, yr hwn a ſaif yn arwydd i'r bobloedd, ag ef a ymgais â'r cenhedloedd, a'i orphywyſſa ſydd yn ogoniant.

11 Bydd

11 Bydd hefyd yn y dydd hwnnw, i'r Arglwydd ſwrw eilwaith ei law i feddiannu gweddill ei bobl, y rhai a weddillir gan Aſſyria, a chan yr Aipht, a chan Pathros, a chan Ethiopia, a chan Elam, a chan Sinar, a chan Hamath, a chan ynyſoedd y môr.

12 Ac eſe a gyſyd faner i'r cenhedloedd, ac a gynnull gwydriaid Iſrael; ac a gaſcl waſcaredigion Iuda, o bedair † congl y ddaiar.

13 Cenfigen Ephraim a ymedy hefyd, a gwrthwynebwyr Iuda a dorrir ymmaith: ni chenfigenu Ephraim wrth Iuda, ac ni chyſynga Iuda ar Ephraim.

14 Ond hwy a ehedant ar yſcwyddau y Philiſtiaid tua 'r gorllewin, ynghyd yr yſpeiliant feibion y dwyrain † hwy a oſodant eu llaw ar Edom a Moab, a meibion Ammon † fydd *mewn* yſpydd-dod iddynt.

15 Yr Arglwydd hefyd a ddifroda dafod môr yr Aipht, ac a'i wynt nerthol eſe a gyſyd ei law ar yr afon; ac a'i tery hi yn y ſaith ffrwd, ac a wna fyned troſodd yn † droed-ſych.

16 A hi a fydd yn briſſordd i weddill ei bobl eſ, y rhai a adewir o Aſſyria, megis ac y bu i Iſrael, yn y dydd y daeth eſe i fynn o dir yr *Aipht.

PEN. XII.

Dawnſ diolch y ſſyddloniaid am drugareddau Duw.

YNa y dywedi yn y dydd hwnnw, molaf di ô Arglwydd: er i't ſorri wrthif, dychwelit dy lid, a thi a'm cyſſuri.

2 Wele, Duw *yw* fy iechydwriaeth, gobeithiaf, ac nid ofnaf, canys yr Arglwydd Duw *yw* fy *nerth a'm cân; eſe hefyd yw fy iechydwriaeth.

3 Am hynny mewn llawenydd y tynnwch ddwfr o ffynhonnau iechydwriaeth.

4 A chwi a ddywedwch yn y dydd hwnnw, *molwch yr Arglwydd, ‖ gelwch ar ei enw, hyſpyſſwch ei weithredoedd i ef yn mhlith y bobloedd, coffwch mai derchafedig yw ei enw ef.

5 Cenwch i'r Arglwydd, canys godidawgrwydd a wnaeth eſe; hyſpys yw hyn yn yr holl dir.

6 Bloeddia, a chroch-leſa, preſſwyl-ferch Sion; canys mawr *yw* Sanct Iſrael o'th fewn di.

PEN. XIII.

1 *Duw yn hyddino llueedd ei ddiogſaint: 6 yn hyguwth diſtrywio Babilon trwy y Mediaid.* 19 *Difrod Babilon.*

BAich Babilon, yr hwn a welodd Eſay mab Amoz.

2 Derchefwch faner ar y mynydd vchel, derchefwch lef attynt, yſgydwch law fel yr elont i fewn pyrth y pendefigion.

3 Myfi a orchymynnais i'm rhai ſanctaidd; gelwais hefyd fy nghedyrn i'm digter, y rhai a ymlyſ ydant yn fy nerchafiad.

4 Llêſ tyrfa yn y mynyddoedd, ‖ yn gyffelyb i bobl lawer; ſŵn twrwſ teyrnaſoedd y cenhedloedd wedi ymgynnull; Arglwydd y lluoedd ſydd yn cyfrif llu y rhyfel.

5 Dyfod y maent o wlâd bell, o eithaf y nefoedd, *ſef* yr Arglwydd, ac arfau ei lidiawgrwydd, i ddiſtr 'r holl dir.

6 Udwch, canys agos yw diwrnod yr Arglwydd; megis anthaith oddi wrth yr Hollalluog y daw.

7 Am hynny 'r holl ddwylo a ‖ lesâ; a chalon pob dyn a dawdd.

8 A hwy a ofnant; gwewyr, a dolurian a'i deil hwynt; megis *gwreigyn* eſcor yr ymofidiant pawb wrth ei ‖ gyfaill a ryſeddu; eu hwynebau *ſy-* ‖ *New,* *gŵyddol.*
ddant wynebau flamllyd.

9 Wele ddydd yr Arglwydd yn dyfod yn greulon, a digoſaint, a digter llidiog, i oſod y wlâd yn ddiſaethwch; a'i phechaduriaid a ddiſa-eſe allan o honi.

10 Canys ſêr y nefoedd a'i planedau, ni roddant eu llewyrch; * yr haul a dywyllir yn ei godiad, a'r lloer ni oleua â llewyrch. * Exec. 32.7. ioel 3.15. & 2. pet. 3.10. matt. 24.29. marc. 13. luc. 21.25.

11 A mi a ymwelaf â'i byd *am ei* ddrygioni, ac â'r annwolion *am* eu hanwireddau: a gwnaf i falchder y rhai rhyfygus beidio: a goſtyngaf hefyd vchder y rhai ofnadwy.

12 Gwnaf ddŷn yn werthfawrocach nag aur coeth; ie dŷn, na chŷn o aur Ophir.

13 Am hynny yr yſcydwaf y nefoedd, a'r ddaiar a grŷn o'i lle, yn nigoſaint Arglwydd y lluoedd, ac yn nydd llid ei ddigter eſ.

14 A hi a fydd megis ewig wedi ei tharſu, ac fel dafad heb neb a'i caſeddo; pawb a wnaebant at eu pobl eu hun, a phawb iw gwlad eu hun a ffoant.

15 Pob vn a gaffir *yndd*i, a drywenir; a phawb a chwaneger *atti* a fyrth drwy 'r cleddyf.

16 Eu * plant hefyd a dduyllir o flaen eu llygaid; eu tai a yſpeilir, a'i gwragedd a dreiſſir. * Pſal. 137.9.

17 Wele fi yn cyfodi y Mediaid yn eu herbyn hwy; y rhai ni roddant ſri ar arian; a'r aur nid ynhyfrydant ynddo.

18 Eu bwâu hefyd a dduyllia y gwŷr ieuaingc, ac *wrth* ffrwyth bru ni thoſturiant; eu llygad nid eirioch y rhai bach.

19 A Babilon, prydferthwch y teyrnaſoedd, gogoniant, godidawgrwydd y Caldeaid, fydd megis dinſtr Duw * ar Sodoma, a Gomorrah. * Gen. 19. 24. ier. 50. 40. * Eſa. 34. 14. ier. 50. 39. zeph. 2. 14.

20 Ni chyfanneddir hi yn dragywydd, ac ni phreſſwylir hi o genhedlaeth i genhedlaeth; ac ni phabella yr Arabiad yno, a'r bugeiliaid ni chorllannant yno. † *Hebr.* Zŷm.

21 Ond * † aniſeiliaid gwyllt yr anialwch a orweddant yno, a'i tai hwynt a lenwir o † ormeſſiaid, a † chywion yr eſtris a drigant yno; a'r ellyllon a lammant yno. † *Hebr.* Ochim. † *Hebr.* merchêd. † *Hebr.* Iim.

22 A'r † cathod a gyddiccbant yn ei gweddwdai hi, a'r dreigiau yn y palaſoedd hyfryd: a'i hamſer *ſydd* yn agos i ddyfod, a'i dyddiau nid oedir.

PEN. XIIII.

1 *Duw yn drugarog yn adnewyddu Iſrael:* 4 *A'r gorfoledd hwythau yn erbyn Babilon.* 24 *Amcan Duw yn erbyn Aſſyria.* 29 *Bygwth Paleſtina.*

CAnys yr Arglwydd a dofturia wrth Iacob, ac a ddetholi Iſrael etto, ac a bair iddynt orphwys yn eu tir eu hunain: a'r dieithr a ymgyſſyllta â hwynt, a hwy a lynant wrth dŷ Iacob.

2 Y bobl hefyd a'i cymmer hwynt, ac a'i dygant i'w lle: a thŷ Iſrael a'i meddianna hwynt yn * *nhir* yr Arglwydd, yn weiſion, ac yn ſorwyniou: a hwy a gaethiwant y rhai a'i caethiwodd hwythau, ac a lywodraethant ar eu gorthrymwŷr. * 2 Cor. 10.5.

3 A bydd yn y dydd y thoddo 'r Arglwydd lonyddwch i ti oddi wrth dy ofid, ac oddi wrth dy ofn, ac oddi wrth y caethiwed caled y gwaſanaethaiſt yndo;

4 I ti gymmeryd y ddihareb hon yn erbyn brenin Babilon, a dywedyd, pa wedd y peidiodd y gorthrymmwr? *ac* y peidiodd y *dref* aur? *Hebr.* dŷnadd. † *Hebr.* heb ſyn-nud.

5 Yr Arglwydd a ddrylliodd ffon yr anwiriaid, *a* theyrn-wialen y llywiawdwŷr:

6 Yr hwn ſydd yn taro y bobloedd mewn digllonedd heb ſyn-nud ‖ phlî † gwaſtadol, yr hwn ſydd yn llywodraethu

y cen-

y cenhedloedd mewn lliciawgrwydd, a erlidir heb neb yn lluddias.

7 Gorphywysfodd, a llenyddodd yr holl ddaiar, canasant o lawenydd.

8 Y ffynnid-wydd hefyd a chedr-wydd Libanus a lawenhasant yn dy erbyn, gan ddywedyd; er pan orweddaist, nid escynnodd cymmynydd i'n herbyn.

‖ Neu, y bedd. † Hebr. fychod mawr.

9 ‖ Vffern oddi tanodd a gynnhyrfodd o'th achos, i gyfarfod â thi wrth dy ddyfodiad; hi a gyfododd y meirw i ti; sef holl† dywysogion y ddaiar, cyfododd holl frenhinoedd y cenhedloedd o'i gorseddfaoedd.

10 Y rhai hynny oll a lefarant, ac a ddywedant wrthit; a wanhawyd tithau fel ninnau? a aethoft ti yn gyffelyb i ni?

11 Diſcynnwyd dy falchder i'r bedd, a thrwſt dy nablau: tanat y tenir prŷſ, pryfed befyd a'th doant.

‖ Neu, ŵyfferen ddydd.

12 Pa fodd y ſyrthiaiſt o'r nefoedd ‖ Lufiffer, mab y wawr ddydd? pa fodd i'th dorrwyd ti i lawr, yr hwn a wanheaiſt y cenhedloedd?

13 Canys ti a ddywedaiſt yn dy galon, mi a ddringaf * i'r nefoedd, oddi a'r ſêr Duw y derchafaf fy ngorſeddfa, ac mi a eiſteddaf yn mynydd y gynnulleidfa, yn yſtlyſſau y gogledd.

* Pſal. 48.2.

14 Dringaf yn vwch nâ'r cwmylau, tebyg fyddaf i'r Goruchaf.

15 Er hynny i vffern i'th ddeſcynnir, i yſtlyſau yr ffôs.

16 Y rhai a'th welant a edrychant arnat yn graff, ac a'th yſtyriant, gan dâywedyd, a'i dymma y gwr a wnaeth i'r ddaiar grynu, ac a gynhyrfodd deyrnaſoedd?

17 A oſododd y byd fel anialwch, ac a ddiniſtriodd ei ddinaſoedd, heb ollwng ei garcharorion yn rhydd tuag adref?

18 Holl frenhinoedd y cenhedloedd, iê hwy oll a orweddaſant mewn gogoniant, bob vn yn ei dŷ ei hun.

19 Eithr tydi a fwriwyd allan o'th fedd, fel cangen ffiaidd, neu wiſc y lladdedigion, y rhai a drywanwyd â chleddyf; y rhai a ddeſcynnent i gerric y ffôs, fel celain wedi ei mathru.

20 Ni byddi mewn vn bedd â hwynt, o herwydd dy dir a ddiſethaiſt, a'th bobl a leddaiſt; * ni bydd hâd yr annuwiol enwog bŷth.

* Iob 18. 19. pſal. 21.11. & 37.28. & 109.13.

21 Darperwch laddfa iw feibion ef, * am anwiredd en tadau, rhac codi o honynt a goreſcyn y tîr, a llenwi wyneb y byd â dinaſoedd.

* Ex. 20.5 matth. 23.35.

22 Minneu a gyfodaf yn eu herbyn hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, ac a dorraf allan o Babilon henw a gweddill, a mab, ac wŷr, medd yr Arglwydd:

23 Ac a'i goſodaf hi yn feddiant i aderyn y bwn, ac yn byllau dyfroedd; yſcubaf hi hefyd ag yſcubau deſtryw, medd Arglwydd y lluoedd.

24 Tyngodd Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; diau megis yr amcenais, felly y bydd; ac fel y bwriedais, hynny a ſaif;

25 Am ddryllio Aſſur yn fy nhir, canys mathraf ef ar fy mynyddoedd, yna y cilia ei iau ef oddi arnynt, ac y ſymmudir ei faich ef oddi ar eu hyſcwyddau hwynt.

26 Dymma y cyngor a gymmerwyd am yr holl ddaiar, ac dymma y llaw a eſtynnwyd ar yr holl genhedloedd.

*2 Cron. 20.6. iob 9.12. dih. 21.30. dan. 4.32. *Pen. 13.1

27 O herwydd Arglwydd y lluoedd *a'i bwriadodd, a phwy a'i diddymma? ei law ef hefyd a eſtynnwyd, a phwy a'i try yn ôl?

28 Yn y flwyddyn y bu farw brenin Ahaz, y bu *y baich hwn.

29 Paleſtina, na lawenycha di oll, er torri gwialen dy darawudd â: o herwydd o wreiddyn y ſarph y daw gwiber allan, a'i ffrwyth hi fydd ſarph danllyd hedegog.

30 A chyn-blant y tlodion a ymborthant, a'r rhai anghenus a orweddant mewn diogelwch: ac mi a laddaf dy wreiddyn â newyn, yntef a ladd dy weddill.

31 Vdo barth, gwaedda ddinas; Paleſtina, tiolt: a doddwyd: canys mwg ſydd yn dyfod o'r gogledd, ac ni bydd vnic ynei ‖ amſeroedd nodedic ei.

32 A pha beth a attebir i genhadau y genhedloedd? * ſeilio o'r Arglwydd Sion, ac y ‖ gobeithia trueniaid ei bobl ef ‖ yndi.

PEN. XV.

Tostur gyfiwr Moab.

1 * BAich Moabs: o herwydd y nôs y diniſtrwyd Ar Moab, ac y ‖ diſtawyd hi; o herwydd y nôs y diniſtriwyd Cir Moab, ac y diſtawyd hi.

2 Aeth i fynu i Baith, ac i Dibon, i'r uchelfeydd i wylo: am Nebo, ac am Medeba yr vda Moab; * bydd moelni ar eu holl beunan, a phob barf wedi ei heillio.

3 Yn eu heolydd yr ymwregyſant â ſachliain; ar bennau eu tai, ac yn eu heolydd yr vda pob vn, † gan wylo yn hidl.

4 Gwaedda Hesbon hefyd, ac Elealeh: hyd yn Iahaz y clywir eu lleſain hwynt: am hynny arfogion Moab a floeddiant, pob vn a fiina ar ei enioes.

5 Fy nghalon a waedda am Moab, ‖ ei ffoaduriaid hi a ânt hyd Zoar, * fel anner deiflwydd; mewn wylofain y dringant hyd allt Luith: canys codant waedd † diniſtr ar hyd ffordd Horonaim.

6 O herwydd dyſtroedd Nimrim a ſyddant yn anrhaith; canys gwywodd y lyſiau; darfu y* gwellt; nid oes gwyrdd-leſni.

7 Am hynny yr helaethrwydd a gawſant, a'r hyna roeſant i gadw, a ddygant i ‖ afon yr helyg.

8 Canys y gweiddi a an gylchynedd derfyn Moab, eu hudfa hyd Eglaim, a'i hochain hyd Beer-Elim.

9 Canys dyſtroedd Dimon a lenwir o waed, canys goſodaf ychwaneg ar Dimon, llewod ar yr hwn a ddiango ym Moab, ac ar weddill y wlad.

PEN. XVI.

1 Annog Moab i ymddiddan i frenhiniaeth Chriſt. 6 Bygwth Moab am ei balchder. 9 Y Prophwyd yn cwynfan troſti 12 Barnedigaeth Moab.

1 ANſonwch oen i lywodraeth-wr y tîr, † o Sela i'r anialwch, i fynydd merch Sion.

2 Bydd fel aderyn yn gwibio, ‖ wedi ei fwrw allan o'r nŷth; felly y bydd merched Moab wrth rydau Arnon.

3 † Ymgynghora, gwna farn, gwna dy gyſcod fel nôs ynghanol hanner dydd: cuddia y rhai gwaſgaredic, na ddatcuddia y cyrwydrad.

4 Triged fy ngwaſcaredigion gyd â thi; Moab, bydd di ſoches iddynt rhag y diniſtrudd: canys dyweddwyd y gorthrymmudd: yr anrheithiwr a beidiodd, y mathr-wŷr a ddarfuant o'r tîr.

5 A gorſedd-fainge a ddarperir mewn trugaredd, ac arni yr * eiſtedd eſe mewn gwirionedd, o fewn pabell Dafydd, yn barnu, ac yn ceiſio barn, ac yn pryſſuro cyfiawnder.

6 Clywſom * am falchder Moab (balch iawn yw) am ei falchder, a'i draha, a'i ddigllonedd: ond nid felly y bydd ei gelwyddau.

7 Am hynny yr * vda Moab am Moab, pob vn a vda: am ſyſſeini Cir-Hareſeth y griddfenwch yn ddiau hwy a darawyd.

3 Canys | gwin-wydd Hesbon a wanhafant; *ac* | *an* win-wydden Sibmah, arglwyddi y cenhedloedd a ſcydwaſant ei phêr-winwydd hi; hyd Iazer y cyrhaeddaſant; cyrwydraſant ar hŷd yr anialwch; ei changhennau a | ymeſtynnaſant, *ac* a aethant tros y môr.

9 Am hynny y galaraf ag wylofain Iazer, gwinwydden Sibmah; dwfrhâf di Hesbon, ac Elealeh â'th dagrau: canys | ar dy ffrwythydd hâf, ac | ar dy gynhaiaf y ſyrthiodd | bloedd.

10 * Y llawenydd hefyd a'r gorfoledd a ddarfu o'r dolydd; ni chenir, ac ni floeddir yn y gwinllanoedd; ni ſathr ſathrudd wîn yn y gwryſoedd: gwnaethym iw bloedd *gynhaiaf* beidio.

11 Am hynny y rhûa fy ymyſcaroedd am Moab, fel telyn; a'm perfedd am Cir-Hares.

12 A phan weler ſlino o Moab ar yr vchelfan, yna y daw eſe iw gyſſegr i * weddio, end ni thycia iddo.

13 Dymma yr gair a lefarodd yr Arglwydd am Moab, er yr amſer hwnnw.

14 Ond ynawr y llefarodd yr Arglwydd, gan ddywedyd; o ſewn tair blynedd, fel blynyddoedd gwâs cyflog, y dirmygir gogoniant Moab, a'r holl dyrfa fawr, a'r gweddill, *ſydd* ychydig bach, | a dirym.

PEN. XVII.

1 *Bygwth Syria, ac Iſrael.* 6 *Gweddill a ymwrthyd â deiwaddoliaeth:* 9 *A'r leill a gânt ddiluddd am eu hannuwioldeb.* 12 *Gwae gelynion Iſrael.*

BAich Damaſcus. Wele Ddamaſcus wedi ei ſymmud o *ſod* yn ddinas, a charnedd wedi ſyrthio, a fydd hi.

2 Gwrthodwyd dinaſoedd Aroer: i ddiadellau y byddant, y rhai a orweddant, ac ni *bydd* a'i dychryno.

3 A derfydd amddeffynfa o Ephraim, a brenhiniaeth o Ddamaſcus, a gweddill Syria: fel gogoniant meibion Iſrael y byddant, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Ac ar y dydd hwnnw y bydd i ogoniant Iacob feinhau, a braſder ei gîg ef a gulhâ.

5 Ac eſe a fydd fel pan gaſclo y cynhalaſwr yr ŷd, a medi â'i fraich y twyſennau: a bydd fel caſgladd twyſſennau ynglŷn Rephaim.

6 (Etto ynddo y gadewir lloffion grawn-wîn, fel eſcydwad oliwŷdden, *ſef* dau *neu* dri o rawn ymlaen y brîg, *a* phedwar *neu* bump yn ei changhennau ffrwythlawn eithaf, medi Arglwydd Dduw Iſrael.

7 Yn y dydd hwnnw yr edrych dŷn at ei wneuthur-wr, a'i lygaid a edrychant ar Sanct Iſrael:

8 Ac nid edrych am yr allorau, *y rhai ydynt* waith ei ddwylo; ſe nid edrych am yr hyn a wnaeth ei fyſedd, na'r llwyni, na'r | delwau.)

9 Yn y dydd hwnnw y bydd eu dinaſoedd cedyrn, fel cangen wrthodedic, a'r brig, y rhai a adawſant o herwydd meibion Iſrael: felly y bydd anghyfannedd-dra.

10 O herwydd anghofio o honot Dduw dy iechydwriaeth, ac na chofiaiſt graig dy gadernid; am hynny y plenni blanhigion hyfryd, ac yr impi hwynt â changhennau dieithr.

11 Y dydd y gwnei i'th blanhigyn dyfu, a'r boreu y gwnei i'th hâd flodeuo, ond bydd y cynhaiaf | *yn* ben-twrr ar ddydd llefcedd, a dolur gofidus.

12 Gwae | dyrfa pobloedd lawer, fel twrwf y môr y tryſtiant, ac i dwrwſ y bobloedd a dryſtiant fel ſŵn dyfroedd lawer.

13 Fel ſŵn dyfroedd lawer y tryſtia y bobl; a *Duw* a'i cerydda hwynt, a hwy a ffoant yn mhell, ac a erlidir fel peiſwyn mynydd o flaen y gwynt, ac fel | peth yn treiglo ym mlaen corwynt. | *Neu,*

14 Ac wele dralled ar beyd nawn, a chyn y boreu ni bydd. Dymma rau y rhai a'n hanrheithiant ni, a *gwenwyched.* chwel-bren y rhai a'n hyſpeiliant ni.

PEN. XVIII.

1 *Duw o'ſal tros ei bobl, yn addo diſtrywio yr Ethiopiaid:* 7 *Ac o hynny y daw cynnydd ŵr â'glwyſ.*

GWae'r tîr ſy yn cyſcodi ag adenydd, yr hwn *ſydd* tu hwnt i afonydd Ethiopia.

2 Yr hwn a hebrwng genhadau hyd y môr, ac ar hyd wyneb y dyfroedd, mewn lleſtri brŵyn *gan dŵr-eddyd*, ewch gennadon cyflym, at genhedlaeth waſcaredic, ac yſpailiedic, * at bobl ofnadwy, er pan ydynt, ac etto: | cenhedlaeth wedi ei meſur a'i ſathru, yr hon | yr yſpeiliodd yr afonydd ei thîr. * Deut. 28. 37. | *Neu, cen. yn meſur ac yn ſathru. Heb. cen.*

3 Holl drigolion y byd, a phreſſwyl-wŷr y ddaiar, gwelwch pan gyfodo eſe ſaner *ar* y mynyddoedd, a chlywch pan vdcano ag vdcorn. *Llwyn* a *llwyn, a mathrade.*

4 Canys ſel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, byddaf lonydd, a mi a yſtyriaf | yn fy annedd, megis gwrês eglur | ar lyſiau, ſel niwl gwlith yngwres cynhaiaf. | *Neu,*

5 Canys o flaen cynhaiaf, pan fyddo y blodeun yn berffaith, a'r grawn-win ſurion yn addfedu yn y blodeuyn; eſe a dyrr y brig â chrymmanau, ac a dynn ymmaith, *ac* a dyrr y canghennau. *y dwymberffaith. y rodd.* | *Neu, ſy anneddle.*

6 Gadewir hwynt ynghyd i adar y mynyddoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac arnynt y bwrw yr adar yr hâf, a holl anifeiliaid y ddaiar a oiaſa arnynt. | *Neu, ar ôl glaw.*

7 Yr amſer hwnnw y dygîr rhodd i Arglwydd y lluoedd, *gan* bobl waſcaredic, ac yſpailiedic; a chan bobl ofnadwy, er pan ydynt ac etto: cenedl wedi ei meſur a'i ſathru, yr hon yr yſpeiliodd yr afonydd ei thîr, i le enw Arglwydd y lluoedd, *ſef* i fynydd Sion.

PEN. XIX.

1 *Gwraidwydd yr Aipht.* 11 *Ynfydrwydd eu pendefigion hwy.* 18 *Galw'r Aipht at yr Arglwyſ.* 23 *Cyngrair yr Aipht, Aſſyria, ac Iſrael.*

BAich yr Aipht. Wele'r Arglwydd yn marchogaeth ar gwmwl yſcafn, ac eſe a ddaw i'r Aipht, ac eulynnod yr Aipht a gynnhyrfant rhagddo ef: a chalon yr Aipht a dawdd yn ei chanol. * Pen. 13. 1

2 †Gyrraf hefyd yr Aiphtiaid yn erbyn yr Aiphtiaid, a hwy a * ymladdant bob vn yn erbyn ei frawd, a phob vn yn erbyn ei gymmydog; dinas yn erbyn dinas, a theyrnas yn erbyn teyrnas. † *Hebr. Cymmyſcaf.* * 2 Cron. 20. 22.

3 Ac yſpryd yr Aipht a † balla yn ei chanol, ac mi a † ddiddymmaf ei chyngor hi: yna'r ymofynnant ag eulynnod, ac â ſwynyddion, ac â dewiniaid, ac â brud-wŷr. * Pen. 44. 25. † *Hebr. dywellir.*

4 Ac mi a gaeaf yr Aipht yn llaw Arglwydd caled, a brenin cadarn a lywodraetha arnynt, medd yr Arglwydd, Arglwydd y lluoedd. † *Hebr. lyngcaſ.*

5 A'r dyſroedd a ddarfyddant o'r môr, yr afon hefyd a ſa yn hesb, ac yn ſych.

6 A hwy a droant yr afonydd ym mhell, y ſiryddion ymddiffyn a ddlyſpyddir, ac a ſychant: torrir ymmaith *bob* corſen, a heſcen.

7 Y papur-frwyn wrth yr afon, ar ſîn yr afon, a phob peth a hauwyd wrth yr afon, a wywa, a chwelir, ac ni bydd *mwy.*

8 Y pyſcod-wŷr hefyd a driſtiant, a'r rhai oll a fwriant fachau i'r afonydd a alarant: felly y rhai a danant rwydau ar hŷd wyneb y dyfroedd, a leſcânt.

9 Gwrad-

9 Gwradwyddir hefyd y rhai a weithiant feinllin, a'r rhai a weuant ‖ rwyd-waith.

‖ Neu, waith gwyn.

10 A hwy a dorrir yn eu † bwriadau, y rhai oll a wnânt argaeau a † physcod-lynnau.

† Hebr. ſeilleu.

11 Diau ynfydion yw tywysogion Zoan, cyngor doethion gynghor-wŷr Pharao aeth yn ynfyd: pa fodd y dywedwch wrth Pharao, mab y doethion ydwyf, mab hên frenhinoedd?

† Hebr. llynnau i bethau byw.

12 Mae hwynt? mae dy ddoethion? a mynegant it yr awr hon, a gwybyddant pa gyngor a gymerodd Arglwydd y lluoedd yn erbyn yr Aipht.

13 Tywysogion Zoan a ynfydasant, twyllwyd tywysogion Noph, a ‖ phennaethiaid eu llwythau a hudasant yr Aipht.

‖ Neu, llywodraeth-wyr, Hebr. chonglau.

14 Cymmyscodd yr Arglwydd ynddi yſpryd gwrthnyſigrwydd, a hwy a wnaethant i'r Aipht gyfeiliorni yn ei holl waith, fel y cyfeiliorna meddwyn yn ei chwdfa.

15 Ac ni bydd gwaith i'r Aipht, yr hwn a wnelo y pen na'r gloren, y gangen na'r frŵynen.

16 Y dydd hwnnw y bydd yr Aipht fel gwragedd; canys hi a ddychryna, ac a ofna rhag eſcydwad llaw Arglwydd y lluoedd, yr hon a yſcydwa efe arni hi.

17 A bydd tir Iuda yn arſwyd i'r Aipht; pwy bynnac a'i cofio hi, a ofna ynddo ei hun, o herwydd cyngor Arglwydd y lluoedd, yr hwn a gynmerodd efe yn ei herbyn hi.

18 Y dydd hwnnw y bydd pum dinas yn nhîr yr Aipht yn llefaru † iaith Canaan, ac yn tyngu i Arglwydd y lluoedd: dinas ‖ deſtryw y gelwir yn.

† Hebr. gwefus. ‖ Neu, Heres, neu, yr haul.

19 Y dydd hwnnw y bydd allor i'r Arglwydd ynghanol tir yr Aipht, a cholofn i'r Arglwydd ger llaw ei therfyn hi.

20 Yn arwydd hefyd ac yn deſtiolaeth y bydd, i Arglwydd y lluoedd yn nhîr yr Aipht; canys llefant ar yr Arglwydd o herwydd y gorthrymwŷr, ac efe a enfyn iddynt Iachawdur, a Phennaeth, ac efe a'i gwared hwynt.

21 A'r Arglwydd a adweinir gan yr Aipht; ie yr Aiphtiaid a adwaenant yr Arglwydd yn y dydd hwnnw: gwnânt hefyd aberth ac offrwm, ac a ddunant addunedau i'r Arglwydd, ac a'i talant.

22 Yr Arglwydd hefyd a dery yr Aipht; efe a'i tery ac a'i hiachâ, hwythau a droant at yr Arglwydd, ac efe a'i gwrendy hwynt, ac a'i hiachâ hwynt.

23 A'r dydd hwnnw y bydd priſ-ffordd o'r Aipht i Aſſyria, ac yr â yr Aſſyriad i'r Aipht, a'r Aiphtiad i Aſſyria: a'r Aiphtiaid gyd â'r Aſſyriaid a wasanaethant.

24 Y dydd hwnnw y bydd Iſrael yn drydydd gyd â'r Aipht, ac a chyd ag Aſſyria, *ſef* yn fendith o fewn y tîr.

25 Yr hwn a fendithia Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; bendigedic yw 'r Aipht fy mhobl i, ac Aſſyria gwaith fy nwylo, ac Iſrael fy etifeddiaeth.

PEN. XX.

1 Arwydd a chyſcod yn rhag-arwyddoccau caethiwed yr Aipht ac Ethiopia.

2 a. Bren. 8. 7.

YN y flwyddyn y daeth * Tartan i Aſdod, (pan ddanſonodd Sargon brenin Aſſyria ef,) ac yr ymladdodd yn erbyn Aſdod, ac a'i hennillodd hi;

2 Yr amſer hwnnw y bu gair yr Arglwydd trwy law Eſay fab Amoz, gan ddywedyd, dôs a datrod y ſach-liain oddi am dy lwynau, a dioſc dy eſcidiau oddi am dy draed: ac efe a wnaeth felly, gan rodio yn noeth, ac heb eſcidiau.

3 Dywedodd yr Arglwydd hefyd, megis y rhodiodd fy ngwâs Eſay yn noeth, ac heb eſcidiau, dair blynedd, yn arwydd, ac yn argoel yn erbyn yr Aipht, ac yn erbyn Ethiopia:

4 Felly yr arwein brenin Aſſyria gaethiwed yr Aipht, a chaethglud Ethiopia, *ſef* yn llangciau, a henaſ-gwŷr, yn noethion, ac heb eſcidiau, ac yn dinoeth, yn † warth i'r Aipht.

† Hebr. nerthau.

5 Brawychant a chywilyddiant o achos Ethiopia, eu gobaith hwynt; ac o achos yr Aipht, eu gogoniant hwy.

6 A'r dydd hwnnw y dywed preſſwylwŷr ‖ yr ynys hon, wele, fel hyn *y mae* ein gobaith ni, lle y ffoeſom am gymmorth i'n gwared rhag brenin Aſſyria: a pha fodd y diangwn?

‖ Neu, y wlad.

PEN. XXI.

1 Y Proph wyd wrth gwyno caethiwed ei hobl, mewn gweledigaeth yn gweled cwymp Babilon gan y Mediaid a'r Perſiaid. 11 Edom yn gwatwar y Proph wyd, a'i hannog i edifarhau. 13 Amſer nodedig adſyd Arabia.

BAich anialwch y môr. Fel y mae cor-wynt yn y dehau yn myned trwodd, *felly* y daw o'r anialwch, o wlâd ofnadwy.

2 Gweledigaeth galed a ſynegwyd i mi, yr anffyddlon ſydd yn anffyddloni, a'r diniſtrudd ſydd yn diniſtrio: Elam, dring; Media, gwarchae; gwnaethym iw holl riddfan hi ddarfod.

3 Am hynny y llanwyd fy lwynau o ddolur, gwewyr a'm daliaſant, fel gwewyr gwraig yn eſcor; ſyrthiais wrth ei glywed, brawychais wrth ei weled.

4 Cyfeiliornodd fy nghalon, braw a'm dychrynodd, efe a † drôdd fy nghyfnos ddymunol yn ddychryn i mi.

† Hebr. o'm hanner.

5 Paretter a bwrdd; gwilia yn y ddiſgwilfa; bwytta, ſyf; cyſodwch dywyſogion, enneinwch y darian.

6 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, dôs, goſot wiliedydd, myneged yr hyn a welo.

7 Ac efe a welodd gerbyd, *a dau o wŷr meirch*; cerbyd aſſynnod, a cherbyd cameled, ac efe a yſtyriodd yn ddyfal iawn dros ben.

‖ Neu, *fel llew.*

8 Ac efe a lefodd, ‖ llew: fy Arglwydd, * ar y ddiſgwilfa yr wyf 'n ſefyll liw dydd yn waſtad, ac ar fy nghadwriaeth yr ydwyf yn ſefyll bub nôs.

* Heb. dat. 14. & 18.2.

9 Ac wele, ymma y mae yn dyfod gerbyd o wyr, *a dau o wŷr meirch*; ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, ſyrthiodd, ſyrthiodd * Babilon: a holl ddelwau cerfiedig ei duwiau hi a dduylliodd efe i lawr.

* Jer. 51. 8.

10 O ſy nyrniad, a † chnŵd ſy llawr dyrnu; yr hyn a glywais gan Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, a ſynegais i chwi.

† Hebr. mab.

11 Baich Dumah. Arnaſi y mae 'n galw o Seir; y gwiliedydd, beth am y nôs? y gwiliedydd, beth am y nôs?

12 Dywedodd y gwiliedydd, daeth y borau a'r nôs hefyd: os ceiſiwch, ceiſiwch: dychwelwch, deuwch.

13 Baich ar Arabia. Yn y coed yn Arabia y lletteuwch chwi, ffordd olion Dedanim.

14 ‖ Dygwch ddyfroedd i gyfarfod â'r ſychedig, trigolion tîr Tema; ‖ achubwch â'ch cyrwydrad â'i fara.

‖ Neu, dygaſant. ‖ Neu, achubaſant.

15 O herwydd rhag cleddyfau y ffoeſant, rhag cleddyf noeth, a rhag y bŵa anneloc, a rhag trymder rhyfel.

‖ Neu, rhag ſy-ſwn. Hebraeg wyneb.

16 O herwydd fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyn pen blwyddyn o fath blwyddyn gwâs cyflog, y derfydd hefyd holl ardderchowgrwydd Cedar.

17 A'r

17 A'r gweddill o riſedi † ſaethyddion gwyr
gedyn meibion Cedar, a leiheir: canys Arglwydd
Duw Iſrael a'i dywedodd.

PEN. XXII.

1 *Y Prophwyd yn cwyno dyſtriad y Perſiaid i
Iuda.* 8 *Yn beio ar eu ſyrthwyr dirywiol, a'i ſta-
wydd bydol hwy:* 15 *Yn prophwydo y diſwyddiad
Sobnah, a'r* 20 *ac y gosodid Eliacim yn ei le ef, yr hwn
oedd arwydd o ſcrythinieth Chriſt.*

BAich glyn gweledigaeth. Beth *a ddarfu* i
ti yn awr, pan ddringaiſt ti oll i nennau
y tai?

2 Ti yr hon wyt yn llawn terfyſc, yn ddinas der-
fyſcol, yn ddinas lawen: dy laddedigion ni laddwyd i chleddyf, na'th ſeirw mewn rhyfel.

3 Dy holl dywyſogion a gyd-ffoesant, gan y
parthau bwâu y rhwymwyd hwynt: y rhai oll a
gafwyd ynot a gyd-rwymwyd, y rhai a ffoesant
o bell.

4 *Am hynny y dywedais,* edrychwch oddi-
wrthif, † mi a wylaf yn chwerw, na lafuriwch ſy
gyſſuro am ddinaſtr merch ſy mhobl.

5 O herwydd diwrnod blinder yw, a mathru, a
dryſſni, gan Arglwydd Ddiuw'r lluoedd, ynglyn
gwledigaeth, yn diſurio y gaer, ac yn gweiddi i'r
mynydd.

6 Elam hefyd a ddug y cawell ſaethau, mewn
cerbydau dynion, *a* gwŷr meirch: Cir hefyd a ddi-
noethodd y darian.

7 A bydd † dy ddyſſrynnoedd dewiſol yn llawn
o gerbydau, a'r gwŷr meirch a ymfyddinant ‖ tua
'r porth.

8 Ac eſe a ddinoethodd dô Inda, ac yn y dydd
hwnnw yr edrychaiſt ar arfogaeth tŷ y goedwic:

9 A gwelſech rwygiadau dinas Ddafydd, mai
lawer oeddynt: a chaſclaſoch ddyfroedd y pyſcoullyn
iſaf:

10 Rhifaſoch hefyd dai Ieruſalem, a thynnaſoch
y tai i lawr, i gadarnhau y mûr.

11 A rhwng y ddau fûr y gwnaethoch lynn i ddy-
froedd yr hên byſcodlyn: ond nid edrychaſoch am ei
wneuthurwr, nid yſtyriaſoch yr hwn a'i lluniodd
ef er yſtalm.

12 A'r dydd hwnnw y gwahoddodd Arglwydd
Ddiuw y lluoedd *vai* i wyleſain, ac i alar-nâd, ac i
foeldd, ac i ymwregyſſu â ſach-liain.

13 Ac wele lawenydd, a gorfoledd, gan ladd
gwarthec, a lladd defaid, gan fwytta cig, ac yfed
gwin: *bwyttawn ac yfwn,* canys y doeth *meddant,*
y dyddiwn feirw.

14 A datcuddiwyd *hyn* lle y clywais gan Arglwydd y lluoedd: yn ddiau ni lanheir yr anwiredd
hyn, hyd oni byddoch feirw, medd Arglwydd Ddiuw
y lluoedd.

15 Fel hyn y dywed Arglwydd Diuw y lluoedd,
ewch, dôs at y tryſſorydd hwn, *ſef* at Sobna, yr
hwn *ſydd* ben-teulu, *a dywed.*

16 Beth ſydd i ti ymma? a phwy *ſydd* gennit ti
ymma, pan dryehaiſt i ti ymma fedd, ‖ fel yr hwn a
dryckai ei fedd yn uchel, ac a naddai iddo ei hun
drigfa mewn craig?

17 Wele 'r Arglwydd ‖ yn dy ſudo di â chaethiwed † toſt, a chan wiſco, a'th wiſc di.

18 Gan dreiglo i'th dreigla di *ſel* treiglo pêl, i
wlâd ehang: yno y byddi farw, ac yno *y bydd* cerbydau dy gogoniant yn warth i dŷ dy feiſtr.

19 Yna i'th yrraf o'th ſefyllfa, ac o'th ſefyllfa
y dinyſtria eſe di.

20 Ac yn y dydd hwnnw y galwaf ar ſy ngwâs
Eliacim fab Helciah:

21 A'th wiſc di hefyd y gwiſcaf eſ, ac â'th wregis
di y nerthaf eſ; a thân ei law eſ y rhoddaf dy lywodraeth di, ac eſe a fydd yn dâd i breſſwylwŷr
Ieruſalem, ac i dŷ Iudâ.

22 Rhoddaf hefyd agoriad tŷ Ddafydd ar ei yſcwydd eſ; *yna* yr egyr eſe, ac ni *bydd* a gaeo; ac
eſe a gae, ac ni *bydd* a agoro. *Iob 12. 14. 2tc.*

23 A mi a'i ſicrhâf eſ, fel hoel mewn man 3.7.
ſiccr, ac eſe a fydd yn oeſeddfa gogoniant i dŷ
ei dâd.

24 Acarno eſ y crogant holl ogoniant tŷ ei dâd,
hil a heppil; yr holl ſan leſtri; o'r lleſtri meilion,
hyd yr holl ‖ offer cerdd. ‖ *Neu, leſtri ca-*
ſrelau.

25 Yn y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd,
y ſymmudir yr hoel a hoeliwyd yn y mann ſiccr,
a hi a dorrir, ac a ſyrth: torrir hefyd y llwyth
oedd arni, canys Arglwydd y lluoedd a'i dywedodd.

PEN. XXIII.

1 *Gofidus gwymp Tyrus.* 17 *Ei trwch ddyfodwliad hwy.*

BAich Tyrus. Llongau Tarſis, vdwch; canys
anheithiwyd *hi,* ſel nad oes na thŷ, na
chyntedd: o dîr Chittim y dadcuddiwyd iddynt.

2 Diſtewch drigolion yr ynys, yr hon y mae
marchnadyddion Zidon, y rhai ſy yn trammwy 'r
môr, yn dy lenwi.

3 Ac wrth ddyfroedd lawer, hâd Sihor, cynhaiaf
yr afon *yw* ei chnwd hi: ſelly marchnadfa cenhedloedd yw hi.

4 Cywilyddia Zidon, canys y môr, *ie* cryfder y
môr a leſarodd, gan ddywedyd; nid ymddygais, ac
nid eſcorais, ni fegais wŷr ieuainge ychwaith, ac ni
feithrinais forwynion.

5 Megis wrth glywed ſôn am yr Aiphtiaid, yr
ymofidiant wrth glywed ſôn am Tyrus.

6 Ewch trofodd i Tarſis, vdwch, preſſwylwŷr yr
ynys.

7 Ai hon yw eich *dinas* lawen chwi, yr hon y mae
hynafiaeth er y dyddiau gynt? ei thraed a'i dygant hi, i ymdaith † i bell. † *Hebr. o bell.*

8 Pwy a gynghorodd hyn yn erbyn Tyrus
goronoc? yr hon *yr ydoedd* ei marchnattawyr
yn dywyſogion, a'i marſiand-wŷr yn bendefigion
y ddaiar?

9 Arglwydd y lluoedd a fwriadodd hyn, i ddifwyno balchder pôb gogoniant, *ac* i ddirmygu
holl bendefigion y ddaiar.

10 Dôs drwy dy wlâd fel afon, ô ferch Tarſis: nid *oes* † nerth mwyach. † *Hebr. wregys.*

11 Eſtynnodd ei law ar y môr; dychrynodd y
reyrnaſoedd; gorchymynnodd yr Arglwydd ‖ am ‖ *Neu, ynerbyn.*
† *ddinas* y farſiandiaeth, ddiniſtrio ei chaddernyd. † *Hebr. Canaan.*

12 Ac eſe a ddywedodd, ni chei orfoleddu mwyach, yr orthrymedic forwyn, merch Zidon, cyſot
dôs i Chittim: yno ychwaith ni bydd llonyddwch.

13 Wele dîr y Caldeaid, nid oedd y bobl hyn,
nes i Aſſur ei ſylfaenu hi i drigolion yr anialwch: derchafaſſant ei thyrau, cyfodaſant ei phalaſau, ac eſe a'i tynnodd hi i lawr.

14 Llongau Tarſis, vdwch; canys anheſtiwyd
eich nerth.

15 A'r dydd hwnnw yr angheſit Tyrus ddeng-mhlynedd a thrugain, megis dyddiau vn brenin: † *Hebr. y bydd i Tyrus megis cân puſtaiu.*
ym mhen y deng-mhlynedd a thrugain, † y cân
Tyrus megis puttain.

16 Cymmer y delyn, amgylchyna 'r ddinas, ti
buttain anghofiedic; cân gerdd yn dda; cân
lawer fel i'th gofier.

17 Ac ym mhen y deng-mhlynedd a thrugain,
yr Arglwydd a ymwel â Tyrus, a hi a ddychwel
at ei

verſ. 18. gan dreiglo a'th dreigla, &c. † Hib. gwŷr.

at ei helw, ac a butteinia â holl deyrnaſoedd y byd, ar wyneb y ddaiar.

18 Yna y bydd ei marchnad, a'i helw, yn ſancteiddrwydd i'r Arglwydd: ni thryſorir ac ni's cedwir; canys eiddo y rhai a drigant o flaen yr Arglwydd ſydd ei marſiandiaeth, i ſwytta yn ddigonol, ac yn ddillad † parhaus.

† Hebr. hîn.

PEN. XXIIII.

1 *Toſtaw farnedigaethau Duw ar y wlâd.* 13 *Y llawen gloſfora y gweddill Duw.* 16 *Y derchafu Duw ei deyrnas yn ei farnedigaethau.*

WEle yr Arglwydd yn gwneuthur y ddaiar yn wâg, ac yn ei diſwyno hi; canys eſe a ddadymchwel ei hwyneb hi, ac a waſcar ei thrigolion.

2 Yna y bydd yr vn ſiunyd i'r bobl ac i'r *| offeiriad, i'r gwâs ac iw feiſtr, i'r llaws-forwyn ac i'w meiſtres, i'r prynudd ac i'r gwerthudd, i'r hwn a roddo, ac i'r hwn a gymmero echwyn, i'r hwn a gymmero lôg, ac i'r hwn a dalo lôg iddo.

*Hoſ.4.9. | Neu, tywyſog.

3 Gan waghâu y gwaghe'r, a chan yſpeilio'r yſpeiliir y wlad; canys yr Arglwydd a leferodd y gair hwn.

4 Galarodd a diſlannodd y ddaiar; lleſcâodd a dadwinodd y byd; dihoenodd † pobl ſeilchion y ddaiar:

† Hebr. vchder pobl y ddaiar.

5 Y daiar hefyd a halogwyd tan ei phreſſwylwŷr, canys troſeddaſant y cyfreithiau, newidiaſant y deddfau, diddymmaſant y cyfammod tragywyddol.

6 Am hynny melldith a yſſodd y tîr, a'r rhai oedd yn trigo ynddo a anrheithiwyd: am hynny preſſwyl-wŷr y tîr a loſcwyd, ac ychydig dynion a adawyd.

7 Galarodd y gwin, lleſcodd y win-wŷdden, y rhai llawen galon oll a riddfanaſant.

8 * Darfu llawenydd y tympanau, peidiodd trwſt y gorfoledd-wŷr, darfu hyfrydwch y delyn.

*Ier.7.34. & 16.9. & 25.10. ezr.26.13. hoſ.2.11.

9 Nid yfant win dan ganu, chwerw ſydd diod gref i'r rhai a'i hyfant.

10 Drylliwyd y ddinas wagedd, caewyd pôb tŷ, fel na ddeler i mewn.

11 *Y mae* lleſain am wîn yn yr heolydd, tywyllodd pôb llawenydd; hyſrydwch y tir a ſudodd ymmaith.

12 Yn y ddinas y gadawyd anghyfanneddrwydd, ag anrhaith hefyd y dryllir y porth.

13 Oblegid bydd o fewn y tir, ynghanol y bobloedd, megis eſcidwad oliwydden, *ac* fel grawn lloffa, pan ddarffo cynhaiaf y gwîn.

14 Hwy a ddercha'ſant eu lleſ, *ac* a ganant; o herwydd godidawgrwydd yr Arglwydd, bloeddiant o'r môr.

15 Am hynny gogoneddwch yr Arglwydd, yn y | dyffrynnoedd; enw Arglwydd Dduw Iſrael, yn ynyſoedd y môr.

| Neu, tân.

16 O † eithafoedd y ddaiar y clywſom ganiadau, *ſef* gogoniant 'r cyfiawn: a dywedais, † ô ſy nghulni, ô ſy nghulni. gwae fi, y rhai anffyddlon a wnaethant yn anffyddlon, ie gwnaeth yr anffyddlon o'r fath anfyddlonaſ.

† Hebr. culmi imi, neu, ſynghyſi-mach imi.

17 Dychryn, a ffos, a magl *ſydd* arnati, breſſwyludd y ddaiar.

18 A'r hwn a ffy rhag trwſt y dychryn, a ſyrth yn *y ffos; a'r hwn a gyfodo o ganol y ffos, a ddelir yn y fagl: o herwydd ffeneſtri o'r vchelder a agorwyd, a ſeiliau y ddaiar ſydd yn crynu.

*Ier.48. 44.

19 Gan ddryllio 'r ymddrylliodd y ddaiar, gan rwygo 'r ymrwygodd y ddaiar; gan ſymmud yr ymſymmudodd y ddaiar.

20 Y ddaiar gan ſymmud a ymſymmud fel meddwyn, ac a ymfigla megis bwth; a'i chamwedd ſydd trwm arni, a hi a ſyrth ac ni chyſyd mwy.

21 Yr amſer hwnnw 'r ymwel yr Arglwydd â llu 'r vchel, yr hwn ſydd yn yr vchelder; ac â brenhinoedd y ddaiar, ar y ddaiar.

22 A cheſclir hwynt † fel y ceſclir carcharorion mewn daiar-dŷ, a hwy a garcherir mewn carchar, ac ym mhen llawer o ddyddiau | yr ymwelir â hwynt.

† Hebr. a ei cau hwynt. | Neu, y carcharorion.

23 Yna y * lleuad a wrîda, a'r haul a gwilyddia, pan deyrnaſo Arglwydd y lluoedd ym mynydd Sion, ac yn Ieruſalem, ac o flaen ei henuriaid, | *mewn* gogoniant.

| Neu, yn ſyſtal.

* Pen.13.10. ezec.32. 7. ioel.2.31. & 3.15. | Neu, y lleuad gogoniant.

PEN. XXV.

1 *Y Prophwyd yn moliannu Duw, am ei farnedigaethau,* 6 *Am ei ddoniau ymmwrtd,* 9 *Ac am ei orfoleddus iechydwriaeth.*

O Arglwydd, ty Nuw ydwyt, derchafaf di, moliannaf dy enw, canys gwneuthoſt ryfeddodau; *dy* gynghorion er yſtalm *ſydd* wirioned a ſicrwydd.

2 Canys goſodaiſt ddinas yn bentwrr, a thref gadarn yn garnedd: palâs dieithriaid, ſel na byddo ddinas; nid adeiledir hi byth.

3 Am hynny pobl nerthol a'th ogonedda, dinas y cenhedloedd ofnadwy a'th arſwyda.

4 Canys buoſt nerth i'r tlawd, a chadernid i'r anghenog yn ei gyfyngder, yn nodded rhag temheſtl, yn gyſcod rhag gwrês, pan *oedd* gwynt y cedyrn fel tymheſtl *yn erbyn* mur.

5 Fel gwrês mewn ſychder y daroſtyngi drwſt dieithriaid: *ſef* gwrês â chyſcod cwmwl; daroſtyngir cangen yr ofnadwy.

6 Ac Arglwydd y lluoedd a wna i'r holl bobloedd yn y mynydd hwn, wledd o baſcedigion, gwledd o loyw-win, o baſcedigion breiſion, a gloywin puredig.

7 Ac eſe a † ddifa, yn y mynydd hwn, y gorchudd ſydd yn gorchuddio yr holl bobloedd; a'r llen, yr hon a daenwyd ar yr holl genhedloedd.

† Hebr. a ddifa.

8 Eſe a lwnge angen mewn buddugoliaeth, a'r Arglwydd Dduw * a ſych ymmaith ddagrau oddi ar bôb wyneb: ac eſe a dyn ymmaith warthrudd ei bobl, oddi ar yr holl ddaiar: canys yr Arglwydd a'i llefarodd.

*Dat. 7.17. & 21.4.

9 A'r dydd hwnnw y dywedir, wele dymma ein Duw ni, gobeithiaſom ynddo, ac eſe a'n ceidw: dymma 'r Arglwydd, gobeithiaſom ynddo, gorfoleddwn, a llawenychwn yn ei iechydwriaeth ef.

10 Canys llaw 'r Arglwydd a orphywys yn y mynydd hwn, a Moab a | ſethrir tano, fel | ſathru gwellt mewn tommen.

| Dôr.

11 Ac eſe a eſtyn ei ddwylo yn eu canol hwy, fel yr eſtyn noſiedydd *ei ddwylo* i noſio, ac eſe a oſtwng eu balchder hwynt, ynghyd ag yſpail eu dwylo.

| Neu, fel yr eſtyn y nofiwr ei ddwylo i nofio, ac eſe a oſtwng eu balchder hwynt, ynghyd ag yſpail eu dwylo.

12 Fella y gogwydda, y goſtwng, *ac* y bwrw efe i lawr hyd y llwch, gadernid vchelder dy gaerau.

PEN. XXVI.

1 *Cân yn amſer hyddru ag Ddaw,* 5 *o herwydd ei farnedigaethau,* 12 *a'i ffafor iw bobl.* 20 *Cynghor i ddiſgwyl wrth Ddaw.*

Y Dydd hwnnw y cenir y gân hon, yn nhîr Iuda; Dinas gadarn *ſydd* i ni, *Duw* a oſyd iechydwriaeth yn gaerau, ac yn rhacfur.

2 Agorwch y pyrth, ſel y dêl y genhedl gyfiawn i mewn, yr hon a geidw wiriondeb.

3 Yr

5 Ti a gedwi mewn tangnhefdyf † heddychol, yr hwn fydd a'i feddyl-fryd *arnat ti*, am ei fod yn ymddiried ynot.

4 Ymddirfedwch yn yr Arglwydd byth : o herwydd yn yr Arglwydd Dduw *y mae* † cadernid tragwyddol.

5 Canys efe a oftwng preftwylwyr yr uchelder, trefi uchel a oftwng efe : efe a'i daro ftwng hi i'r llawr, ac a'i bwrw hi i'r llwch.

6 Troed a'i fathr hi *fef* traed y trueiaid, a chamre y tlodion.

7 Uniondeb yw llwybr y cyfiawn ; tydi yr uniawn wyt yn pwyfo ffordd y cyfiawn.

8 *Ar* lwybr dy farnedigaethau hefyd i'th difgwiliafom Arglwydd ; dymuniad ein henaid *fydd* at dy enw, acat dy goffadwriaeth.

9 A'm henaid a'th ddymuniais, liw nôs ; & ym hyfpryd befyd o'm mewn i'th forfu geifiaft cam ; pan fyddo dy farnedigaethau ar y ddaiar, dyfcant gyfiawnder, pan

10 Gwneler cymwynas i'r annuwiol, etto ni dyfg efe gyfiawnder : yn nhir uniondeb y gwna ar gam, ac ni wel vchelder yr Arglwydd.

11 Ni welant, Arglwydd, pan dderchafer dy law ; eithr cant weled, a chywilyddiant am eu heiddigedd † *wrth* y bobl ; ie tân dy elynion a'i hyfia hwynt.

12 Arglwydd, ti a drefni i ni heddwch ; canys ti hefyd a wnaethoft ein holl weithredoedd † ynom ni.

13 O Arglwydd ein Duw, arglwyddi *eraill* heb dy law di a arglwyddiaethafant arnom ni ; yn vnic trwot ti y cofiawn dy enw.

14 Meirw ydynt, ni byddant fyw : ymnadawfant, ni chyfodant, am hyny y gofwyaift, a difethaift *hwynt*, a dinyftriaift befyd bôb coffa am danynt.

15 Chwanegaift ar y genedl ô Arglwydd, chwanegaift ar y genedl ; ti a ogoneddwyd ti a'i fymuddaft yn-mhell, i holl gyrrau y ddaiar.

16 Mewn adfyd Arglwydd yr ymwelfant â thi, tywalltafant † weddi, pan *oedd* dy gofpedigaeth arnynt.

17 Fel y gofidia, *ac* y gwaedda gwraig feichiog dan ei gwewyr, *pan* fyddo agos i efcor ; felly 'r oeddem e'th flaen di, Arglwydd.

18 Beichiogafom, gofidiafom, oeddym fel pe deforem ar wynt : ni wnaethom ymwated ar y ddaiar, a phreftwylwyr † byd ni fyrthiafant.

19 Dy feirw a fyddant byw, *fel* fy nghorph i yr adgyfodant, deffrowch, a chrewch, preftwylwyr y llwch : canys dy wlith *fydd fel* gwlith llyfiau, a'r ddaiar a fwrw y meirw allan.

20 Tyred, fy mhobl, dôs i'th ftafelloedd ; achae dy ddrws arnat : llecha megis ennyd bach, byd enid elo y llid heibio.

21 Canys wele 'r Arglwydd * yn dyfod allan o'i fangre, i ymweled ag anwiredd preftwylwyr y ddaiar : a'r ddaiar a ddadcuudia ei gwaed, ac ni chuddia mwyach ei lladdefigion.

PEN. XXVII.

1 *Gofal Duw trot ei winllan.* 7 *Y mae rhagor rhwng ei geryddon of ei farnedigaethau.* 12 *Eglwyfyr Iddewon a'r Cenhedloedd.*

YDydd hwnnw yr ymwel yr Arglwydd â'i gleddyf caled, mawr, a chadarn ; â Leviathan yfarph hîr-braff, ie â Leviathan y farph dorchoc ; ac efe a lâdd y ddraig fydd yn y môr.

2 Yn y dydd hwnnw, cenwch iddi ; gwinllan y gwin coch.

3 Myfi 'r Arglwydd a'i ceidw, ar *bob* moment y dyfrhâf hi eadwaf hi nôs a dydd, rhac i neb ei drygu.

4 Nid *oes* llidiawgrwyddyno ; pwy a ofodei fieri a drain yn fy erbyn, mewn rhyfel ? myfi a † fawn trwyddynt, mi a'i llofcwn hwynt ynghyd.

5 Neu ymafied yn fy nerth i, fel y gwnelo he ddwch â mi, *ac* efe a wna heddwch â mi.

6 Efe a wna i hiliogaeth Iacob wreiddio, Ifrael a flodeua, ac a flaen-dardda ; a hwy a lenwant wyneb y byd â chnwd.

7 A darawodd efe ef, † fel y tarawodd y rhai a'i tarawfei ef ? a laddwyd ef, fel lladdfa ei laddedigion ef ?

8 Wrth feifur, pan ſêl allan, yr ymddadleua ag ef : y mae yn attal ei wynt gerw, ar ddydd dwyrein-wynt.

9 Am hynny trwy hyn y glanheir anwiredd Iacob, ac dymma 'r holl ffrwyth, tynnu ymmaith ei bechod : pan wnelo efe holl gerric yr allor, fel cerric calch briwedic, ni faif y llwyni, na'r † delwau.

10 Etto, y ddinas gadarn *fydd* vnic, a'r annedd wedi ei adel, a'i wrthod, megis yn neialwch ; yno y pawr y llô, ac y gorwedd, ac y difa ei blagur hi.

11 Pan wywo ei brig hi, hwy a dorrir : gwragedd a ddaw, ac a'i llofgant hi ; canys nid pobl ddeallgar ydynt : am hynny 'r hwn a'i gwnaeth, ni thofturia wrthynt ; a'r hwn a'i lluniodd, ni thrugarhâ wrthynt.

12 A'r dydd hwnnw y bydd i'r Arglwydd ddyrnu, o ffrwd yr afon hyd afon yr Aipht : a chwi meibion Ifrael a gefglir bôb yn vn ac vn.

13 Ac yn y dydd hwnnw 'r vdcenir ag vdcorn mawr : yna y daw y rhai ar ddarfod am danynt yn nhir Aſſyria, a'r rhai a wafcarwyd yn nhir yr Aipht, ac a addolant yr Arglwydd, yn y mynydd ſanctaidd, yn Ieruſalem.

PEN. XXVIII.

1 *Y Prophwyd yn bygwth Ephraim am eu balchder a'u meddwdod.* 5 *Y gwedill a dderchefir yn nheyrnas Chriſt.* 7 *Y mae yn argyoeddi eu hamryfuſedd hwy,* 9 *a'i drwg athrylith a dyfcu.* 15 *a'i diofalwch.* 16 *Adnewid o Chriſt.* 19 *ſail ſicr.* 18 *Y profir eu diofalwch hwy.* 23 *Eu hannog hwy i ymſtyried pwyſleg ragluniaeth Duw.*

GWae goron balchder, meddwon Ephraim ; yr hwn y mae arddercbawgrwydd ei ogoniant yn flodeuyn diflannedic, yr hwn *fydd* ar ben y dyffrynnoedd breiſion, y rhai a † orchfygwyd gan win.

2 Wele vn grymmus a nerthol fydd gan yr Arglwydd, fel tymheſtl cenllyſc, *neu* gorwynt dinſtriol, fel llifeiriant dyfroedd mawrion, yn llifo trofodd, yr hwn a fwrw i lawr â llaw.

3 † Tan draed y fethrir coron balchder, meddwon Ephraim :

4 Ac ardderchawgrwydd ei ogoniant, yr hwn *fydd* ar ben y dyffryn brâs, fydd blodeuyn diflannedig, megis ffigyſen gynnar cyn yr haf, yr hon *pan* welo 'r hwn a edrycho arni, efe a'i llwnge hi, a hi etto yn ei law.

5 Yn y dydd hwnnw y bydd Arglwydd y lluoedd, yn goron ardderchawgrwydd, ac yn goron gogoniant, i weddill ei bobl ;

6 Ac yn yſpryd barn i'r hwn a eiſteddo ar farn, ac yn gadernid i'r rhai a ddychwelant y rhyfel i'r porth.

7 Ac er hynny hwy a gyfeiliornafant drwy win, ac a ymryſafant drwy ddiod gadarn ; yr offeiriaid a'r prophwyd, a gyfeiliornafant drwy ddiod gadarn, difawyd hwy gan win, cyfeiliornafant

naſant trwy ddiod gadarn, amryſuſafant mewn gweledigaeth, tramgwyddafant mewn barn.

8 Canys y byrddau oll ſydd lawn o chwdfa, a budreddi, heb le glân.

9 I bwy y dyſc efe wybodaeth? ac i bwy y pâr efe ddeall yr hyn a glywo? i'r rhai a ddiddyfnwyd oddi wrth laeth, y rhai a dynnwyd oddi wrth y bronnau.

10 Canys ‖ rhoddir gorchymyn ar orchymyn, gorchymyn ar orchymyn, llin ar lin, llin ar lin, ychydig ymma, ac ychydig accw.

11 Canys * â bloeſeni † gweſuſau, ac â thafodiaith ddieithr y ‖ lleſara efe wrth y bobl hyn.

12 Y rhai y dywedodd eſe wrthynt, dymma orphywyſdra, gadewch i'r deſnyddiol orphywyſo, a dymma eſmwythder; ond ni fynnent wrando:

13 Eithr gair yr Arglwydd oedd iddynt yn orchymyn ar orchymyn, yn orchymyn ar orchymyn, yn llin ar lin, yn llin ar lin; ychydig ymma, ac ychydig accw; fel yr elent ac y fyrthient yn ôl, ac y dryllier, ac y magler, ac y daliei hwynt.

14 Am hynny gwrandewch air yr Arglwydd, ddynion gwatwarus, llywodraethwyr y bobl hyn, y rhai ſydd yn Ieruſalem.

15 Am ichwi ddywedyd, gwnaethom ammodag angeu, ac ag vffern y gwnaethom gyngrair; pan ddêl ſſrewyll lifeiriol, ni ddaw attom ni, canys goſodaſom ein gobaith *ar* gelwydd, a than ſſaſter y llechaſom.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn ſylſaenu * maen yn Sion, maen profedig, congl-faen gwerthfawr, ſylfaen ſafadwys: ni fryſsia'r hwn a gredo.

17 Ac mi a oſodaf farn wrth linyn, a chyfiawnder wrth bwys; y ceallyſc a yſcuba noddfa celwydd, a'r dyfroedd a foddant y lloches:

18 A diddymmir eich ammod ag angeu, a'ch cyngrair ag vffern ni ſaif; pan ddêl y ſſrewyll lifeiriol, byddwch yn ſathrfa iddi.

19 O'r amſer y delo y cymmer chwi, canys daw bôb boreu, ddydd a nôs; a bliader yn vnic fydd ‖ i beri deall yr hyn a glywir.

20 Canys byrrach yw'r gwely nag y *galler* ymeſtyn *ynddo*; cûl yw'r cwrlid i ymdroi yndo.

21 Canys yr Arglwydd a gyſyd megis ym mynydd * Perazim, efe a ddigia megis ynglyn * Gibeon, i wneuthur ei waith, ei ddieithr waith; ac i wneuthur ei weithred, ei ddieithr weithred.

22 Ac yn awr na watworwch, rhag cadarnhau eich rhwymau: canys clywais *fod* darfodedigaeth derfynol oddi wrth Arglwydd Dduw'r lluoedd, ar yr holl dîr.

23 Clywch, a gwrandewch ſy llais, yſtyriwch, a gwrandewch ſy lleſerydd.

24 Ydyw yr ardêwr yn aredic ar hyd y dydd i hau? ydyw eſ yn agoryd, ac yn llyſnu ei dîr?

25 Onid wedi iddo lyſnhau ei wyneb, y tana efe y ffagbys, ac y gwaſcar y cwmin, ac y bwrw ‖ y gwenith ardderchawg, a'r haidd nodedig, a'r rhyg *yn* ei ‖ gyfle?

26 ‖ Canys ei Dduw a'i hyſforddia eſ mewn ſynwyr, ac a'i dyſc eſ.

27 Canys nid ag ôg y dyrnir ffacpys, ac ni throir olwyn men ar gwmin; eithr dyrnir ffacpys â ffon, a chwmin â gwialen.

28 Yd bara a feilir, ond gan ddyrnu ni ddwrn y dyrn-wr eſ yn waſtadol, ac ni yſsiga eſ ag olwyn ei fenn, ac nis mâl eſ â'i wyn-meirch.

29 Hyn hefyd a ddaw oddi wrth Arglwydd y lluoedd: yr hwn ſydd ryfedd yn ei gyngor, *ac* ardderchog yn ei waith.

† PEN. XXIX.

1 Gorthrwm ſarnedigaeth Duw ar Iſrael. 9 Na ddigonir ei gelynion hi. 9 Anneallgarwch. 13 a rhagrŵb yr Iuddewon. 18 Addaw ſaluciaddo y Jawiol.

‖ Neu, ceo Dan. † Heb. torres kynn.

GWae ‖ Ariel, Ariel, y ddinas y trigodd Dafydd *ynddi*: chwanegwch flwyddyn at flwyddyn, † lladdant ebyrth.

2 Eto mi a gyfyngaf ar Ariel, a bydd galar, a griddfan: a hi a fydd i mi fel Ariel.

3 A gwerſyllaf yn gylch i'th erbyn, ac a warchaeaf i'th erbyn *mewn* gwarchaeſwr, ac a gyfodaf wrth-glawdd yn dy erbyn.

4 A thi a oſtyngir, o'r ddaear y lleferi, ac o'r llwch y bydd iſſel dy leferydd: *ſ*i dy lais ſydd bêr o'r ddaear, fel *llais* ſwyn-wr; a'th ymadrodd a lithrfyng o'r llwch.

5 A thyrfa dy ddieithriaid ſydd fel llwch mân, a thyrfa y cedyrn fel peiſwyn yn myned heibio; ie bydd yn ddiſymmwth ddiaetrec.

6 Oddi wrth Arglwydd y lluoedd y gobwyir drwy daranau, a thrwy ddaear-gryn, a thwrf mawr; *trwy* gorwynt, a thymeſtl, a fflam dân yſol.

7 Yna y bydd tyrfa'r holl genhedloedd, yrhai a ryfelant yn erbyn Ariel, fel breuddwyd gwely-feigaeth nôs, ſef y rhai oll a ymladdant yn ei herbyn hi a'i hamddeffynfa, ac a'i warchâeu arni.

8 Ie bydd, megis newyoc a freuddwydio, ac wele ef yn bwyttâ, a phan ddeffro, gwâg ſydd ei enaid: ac megis y ſychedic a freuddwydio, ac wele ef yn yſed, a phan ddeffro, wele ef yn ddiffygiol, a'i enaid yn chwennych *diod*; felly y bydd tyrfa yr holl genhedloedd a ſneddant yn erbyn mynydd Sion.

9 Areſwch, a rhyfeddwch, bloeddiwch a gweddwch, meddwaſant, ac nid *trwy* win; penddwaſant, ac nid *trwy* ddiod gadarn.

10 Canys tywallodd yr Arglwydd arnoch yſpryd trym-gyſc, ac a gaeodd eich llygaid: chwi ‖ Neu, gwlyb. eich prophwydi, a'ch pennaethiaid, y gweledyddion, a orchguddiodd efe.

11 A gweledigaeth pob vn o *honyn* ſydd i chwi fel geiriau ‖ llyſr ſeledic, yr hwn os rhoddant ef at *vn* a feidr *ar* lyſr, gan ddywedyd, darllain hwn attolwg; yna y dywed, ni allaf, canys ſchlyſedig.

12 Os rhoddir y llyſr at yr hwn ni feidr *ar* lyſr, gan ddywedyd, darllen hwn attolwg i'm yna y dywed, ni ſedraf *ar* lyſr.

13 * Am hynny y dywedodd yr Arglwydd, a herwyddo bod y bobl hyn yn neſau attaf â'i genau, ac yn fy anrhydeddu â'i gweſuſau, a phellhau eu calon oddi wrthif, a bod eu hofn iu ac attaf, wedi ei ddyſcu allan o athrawiaeth dynion: * Matth. 15.8.

14 Am hynny wele fi yn † myned rhagof, i weithiur yn rhyfedd yn myſc y bobl hyn, *ſef* gwrthbin a rhyfeddod; * canys diflchir doethineb eu doethion hwynt, a deall eu rhai deallgar hwynt a ymguddia. † Heb. ychwanegu. * 1 Cor. 1.19.

15 Gwae'r rhai a ddyſu geiſiant, i guddio eu cyngor oddi wrth yr Arglwydd, ac y mae gweithredoedd mewn tywyllwch, ac a ddywedant, * pwy a'n gwêl ni, a phwy a'n hedwyn i

16 Diau ſef clal crochenydd y cyfrifir eich trofedd chwi; * canys a ddywed y gwaith am ei gwneuthudd, ni'm gwnaeth i? neu a ddywed y peth a lunniwyd am yr hwn a'i lluniodd, nid ydyw deallus?

17 Onid ychydig bach ſydd etto hyd yno throir Libanus yn ddol-dir, a'r dol-dir a gyfrifir yn goed?

18 A'r dydd hwnnw, y rhai byddar a glywant eiriau y llyſr, a llygaid y deillion a welant o'allan o niwl, a thywyllwch.

19 A'r

19 A'r rhai llariaidd a chwanegant lawenychu
yn yr Arglwydd; a'r dynion tlodion a ymhyfrydant
yn Sanct Israel.
20 Canys darfu am yr ofnadwy, a difethwyd y
gwatwarus, a'r rhai oll a wiliant am anwiredd, a
dorrit ymaith.
21 Y rhai a wnant ddyn yn drofeddwr o herwydd gair, ac a osodant faglau i'r hwn a geryddo
yn y porth, ac a wnant a'r cyfiawn ŷyro am beth
coeg;
22 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd,
yr hwn a waredodd Abraham, am dŷ Iacob weithiau ni chwiliyddiir Iacob, ac ni lâs ei wyneb ef.
23 Eithr pan welo efe ei feibion, gwaith ŷ
mwlo o'i fewn, hwy a sancteiddiant ŷ enw, ie
sancteiddiant Sanct Iacob, ac ofnant Duw Israel.
24 A'r rhai cyfeiliornus o yspryd a † ddyscant
ddeall, a'r griwgarwyr a ddyscant addysc.

PEN. XXX.

1 *Y Prophwyd yn bygwth y bobl am ŷ dderw ar yr Aipht,* 8 *ac am ddiystyru gair Duw.* 18 *Trugaredau Duw i'w Eglwys.* 27 *Dieddfau Duw, a llawenydd y bobl am ddinistr Assyria.*

GWae'r meibion cyndyn, medd yr Arglwydd,
a gymmerant gyngor, ond nid gennif; acia
orchuddiant â gorchudd, ac nid o'm Yspryd i, i
chwanegu pechod ar bechod:
2 Y rhai sydd yn myned i ddescyn i'r Aipht,
(heb ymofyn â mi,) i ymnerthu yn nerth Pharao,
ac i ymddiried ynghysgod yr Aipht.
3 Am hynny y bydd nerth Pharao yn gywilydd
i chwi; a'r ymddiried ynghysgod yr Aipht yn
wradwydd.
4 Canys bu ei dywysogion yn Zoan, a'i genn-
adau a ddaethant i Hanes.
5 Hwynt oll a gywilyddiwyd o herwydd y bobl
ni fuddia iddynt, ni *byddant* yn gymmorthwy nac
yn lesâd, eithr yn warth ac yn wradwydd.
6 Baich anifeiliaid y dehau: drwy gyfodd, ac
ing, *lle y daw* o honynt yr hên lew, a'r llew ieuanc, y wiber, a'r sarph danllyd hedegog; y dygant eu golud ar gefnau assynod, a'i trysorau ar
gefnau camelod, at bobl ni wna lês.
7 Canys yn ddiles ac yn ofer y cynnorthwya yr
Aipht: am hynny y llefais arni, cu nerth hwynt *yw* aros yn llonydd.
8 Dos yn awr, scrifenna hyn mewn llech ger
ei bron hwynt, ac scrifenna mewn llyfr, fel y
bydd hyd y dydd diweddaf, yn oes oesoedd:
9 Mai pobl wrthryselgar yw y rhai hyn, plant
celwyddoc, plant ni fynnant wrando cyfraith yr
Arglwydd:
10 Y rhai a ddywedant wrth y gweledyddion,
na welwch; ac wrth y prophwydi, na phrophwydwch i ni bethau union; treuthwch i ni weithiau,
prophwydwch i ni ffeithiau gaeth.
11 Cilwch o'r ffordd; ciliwch o'r llwybr;
perwch i Sanct Israel beidio â ni.
12 Am hynny, fel hyn y dywed Sanct Israel; am
wrthod o honoch y gair hwn, ac ymddiried o honoch mewn † twyll, a cham, a chŵyso ar hynny;
13 Am hynny y bydd yr anwiredd hyn i chwi,
fel rhwygiad chwyddedig, mewn mur uchel ar
ŷrthio: yr hwn y daw ei ddrylliad yn ddisymwth heb attrec.
14 Canys efe a'i dryllia hi, fel dryllio † llestr
crochenyddŷgun guro heb arbed, fel na chaffer ym
mysc ei darnau, gragen i gymmeryd tân o'r aelwyd, nac i godi dwfr o'r ffos.
15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw,
Sanct Israel, drwy ddychwelyd a gorphwys y
byddwch gadwedig, mewn llonyddwch a gobaith
y bydd eich cadernid, ond ni fynnech:
16 Eithr dywedasoch, nid *felly*, canys ni a ffown
ar ſtrîch, am hynny y ffowch: a marchogwn ar
feirch buain, am hynny y bydd buan y rhai a'ch
erlidio.
17 Mil *a ffy* wrth gerydd un, ac wrth gerydd
pump y ffowch, hyd onid gadawer megis hwylbren ar ben mynydd, ac fel baner ar fryn.
18 Ac am hynny y disgwil yr Arglwydd i drugarhau wrthych, ie am hynny y ymddyrchaif i
dosturio wrthych: canys Duw cyfiawnder *yw* yr
Arglwydd, * gwyn eu byd y rhai oll a ddisgwiliant wrtho.
19 Canys y bobl a drig yn Sion, o fewn Ierusalem: gan wylo nid wylo, gan dirfawr ofer a
dirfawrâ wrthit: wrth lef dy waedd, pan ŵi dywo, efe a'th attebo di.
20 A'r Arglwydd a rydd i chwi fara ingcs a dwfr
gorthrymder, ond ni chornelir dy athrawon mwy,
eithr dy lygaid fyddant yn gweled dy athrawon:
21 A'th glustiau a glywant air ôl yn dywedyd, dyma'r ffordd, rhodiwch ynddi, pan
buyſoch ar y llaw ddehau, neu pan buyſoch ar y
llaw aſſwy.
22 Tŷr ti fulogwch bull † dy gerfddelwau arian,
ac Ephud dy ddawdd-ddelw aur, gwasgar i hwynt fel
cadach mis-glwyſ; a dywedi wrthynt dos ymaith.
23 Ac efe a rydd law ir hâd, pan hauech di y
dir, a bara cnwd y ddaiar, ac efe a fydd yn dew
ac yn ranfi: a'r dydd hwnnw y pawr dy anifeiliaid
mewn porfa helaeth.
24 Dy ychen hefyd a'th aſſynod, y rhai a lafuriant y tîr, a borant ebran † pur, yr hon a nithiwyd
â gwyntyll, ac â gogr.
25 Bydd ffrwd ar bob mynydd uchel, ac ar bob
bryn derchafedic, a fynydd a ffydau dyfroedd, yn
nyddy lladdfa fawr, pan ſyrthio yr tyrau.
26 A bydd llewyrch y lleuad, fel llewyrch yr
haul; a llewyrch yr haul ſydd ſaith mwy, megis
llewyrch ſaith niwrnod; yn y dydd y rhwyma yr
Arglwydd friw ei bobl, ac yr iachâo archoll eu
dyrnod hwynt.
27 Wele enw'r Arglwydd yn dyfod o bell, yn
lloſci gan ei ddigoſtinwrel, a'i faich ſydd drwm;
ei wefuſau a lanwyd o ddigter, a'i dafod *ſydd*
megis tân ſyſol:
28 Ei anadl befyd megis afon lifeiriol, a gyrhaedd hyd hanner y gwddf, i nithio y cenhedloedd
â gogr ofereddol: a bydd ffrwyn yngenau'r bobloedd, yn cu gyrru ar gyfeiliorn.
29 Y bydd gennych megis y mwynhâ y
ſancteiddiau ŷchel-wyl, a llawenydd calon, megis
pan elo yn â phibell, i fyned i fynydd yr Arglwydd, at † gadarn yr Iſrael.
30 A'r Arglwydd a wna glywed ardderchowgrwydd ei lefaſau, a dangos ddeſcyniad ei fraich,
mewn digter llidioc, ac a lliaws dân yſſol, a gwaſgarfa, ac a thymeſtl, ac a cherrig cenllyſc.
31 Canys a'llais yr Arglwydd y destrywir Aſſur,
yr hwn a darawei â'r wialen.
32 † A pha le bynnac yr elo y wialen ddiſcog,
yr hon a † ſyd yr Arglwydd arno ef, gyd a thympanau, a thelynau y bydd: ac â rhyfel thân yr ymladd efe yn ei erbyn.
33 Canys darparwyd Topheth er doe; ie parato-
wyd hi, yr brenin, efe a'i dynnodd hi, ac a'i
chemgodd; ei chynnwnd *ſydd* dân a choed lawer;
anadl yr Arglwydd, megis afon o frwmſtan, ſydd
yn ei hennyn hi.

PEN. XXXI.

1 *Y Prophwyd yn dangos anhddigrifwch yſpryd-*

rwydd y bobl, yn hyderu ar yr Aipht, ac yn ymwrthod â Duw. 6 Y mae yn annog i edifarhau 8 Ac yn dangos trwmp Aſſyria.

GWae y rhai a ddeſcynnant i'r Aipht am gynnorthwy, ac a ymddiriedant mewn meirch; ac a hyderant ar gerbydau, am eu *bod* ynaml; ac ar wŷr meirch, am eu bod yn nerthol iawn: ond nid edrychant am Sanct Iſrael, ac ni cheiſiant yr Arglwydd.

2 Etroy mae eſe yn ddoeth, ac a ddaw â chroſpedigaeth, ac ni † eilw ei air yn ôl; eithr cyſyd yn erbyn tŷ y rhai drygionus, ac yn erbyn cynnorthwy y rhai a weithredant anwiredd.

† Hebr. *ſy wnnuda ei air.*

3 Yr Aiphtiaid hefyd *ydynt* ddynion, ac nid Duw, a'i meirch yn gnawd, ac nid yn yſpryd: pan eſtyno'r Arglwydd ei law, yna y ſyrth y cymorthwywr, ac a gwymp y cymorthwyedic, a hwnnw oll a gyd-ballant.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthif, megis y rhua hên lew, a'r llew ieuanc, ar ei ſclyfaeth, yn hwn er galw lluaws o ſugeiliaid yn ei erbyn, ni ddychrynn rhac eu llef *hwnt*; ac nid ymoſtwng er eu ‖ cwrwf hwynt: felly y deſcyn Arglwydd y lluoedd, i ryfela tros ſynydd Sion, a thros ei fryn ef.

‖ Neu, *lluaws, neu, yr ſu.*

5 Megis adar yn chedeg, felly † ymddiffyn Arglwydd y lluoedd Ieruſalem, gan ymddiffyn a gwared, gan baſſio heibio ac achub.

* pen. 2. 20.

† Hebr. *gulynnod ei arian, &c.*

6 Dychwelwch at yr hwn y llwyr-giliodd meibion Iſrael o ddi wrtho.

7 O herwydd yn y dydd hwnnw * gwrthodant bob vn ſei eulynnod arian, a'i eulynnod aur, y rhai a wnaeth eich dwylo eich hun, yn bechod i chwi.

8 A'r Aſſyriad a ſyrth, trwy gleddyf nid eiddo gŵr grymmus; a chleddyf nid eiddo dyn gwael, a'i diſa eſ: a'r eſe a ffŷ ‖ rhac y cleddyf, a'i wŷr ieuainc a fyddant tan dreth.

‖ Neu, *a'i graig ẑ ymoſtha rhag ofn.*

9 ‖ Ac eſe â iw graig, rhac ofn; a'i dywyſogion a oſnant rhac y faner, medd yr Arglwydd, yr hwn y mae ei dân yn Sion, a'i ffwrn yn Ieruſalem.

PEN. XXXII.

1 Bendithion teyrnas Chriſt. 9 Rhagdlangos diſrod. 15 Ac addaw adnewyddiad yn ôl hynny.

WEle, brenin a deyrnaſa mewn cyfiawnder, a thywyſogion a lywodraethant mewn barn.

2 A gŵr fydd megis yn ymguddfa *rhac* y gwynt, ac yn lloches *rhac* y demheſtl: megis afonydd dyfroedd mewn ſtrdir: megis cyſcod craig † fawr, mewn tîr ‖ ſychedic.

† Hebr. *drom.*

‖ Neu, *ſlin.*

3 Yna llygaid y rhai a welant, ni chaeir: a chluſtiau y rhai a glywant, a wrandawant.

4 Calon y rhai chud hefyd a ddeall, y bodaeth, a thafod y rhai bloeſc a bryſiura leſâru yn ‖ eglur.

‖ Neu, *byanedd.*

5 Ni elwir mwy y coeg-ddyn yn ſonheddig, ac ni ddywedir am y cybydd, hael *yw*.

6 Canys coegwr a draetha goegni, a'i galon a wna anwiredd, i ragrithio, ac i draethu amryfuſedd yn erbyn yr Arglwydd: i ddiddymmu enaid y newynog, ac eſe a wna i ddiod y ſychedic ballu.

7 Arfau y cybydd *ſydd* ddrygionus: eſe a ddychymyg ddichellion i ddifwyno y truenuiaid, trwy ymadroddion gau: pan draetho ‖ anghenus yr vnion.

‖ Neu, *yn erbyn yr anghenus mewn barn.*

8 Ond yr hael a ddychymyg haelioni: ac ar haelioni y ‖ ſaif eſe.

‖ Neu, *y ſerbolr.*

9 Cyſtudwch, wragedd diwaith, clywch fy llais; gwrandewch fy ymadrodd ſerched diofal.

10 ‖ Dyddiau gyd â blwyddyn y trallodir chwi, wragedd diffrawſ, canys darfu y cyhaiaf gwin, ni ddaw cynnull.

‖ Dyddiau a blwyddyn a drallodir chwi, *wragedd*

11 Oſnwch, rai diſraw; dychrynwch, rai diofal; ymddioſcwch, ac ymnoethwch, a gwregyſwch *ſachlian* am eich lwynau.

12 Galarant am y tethau, am y meuſydd hyfryd, am y win-wydden ffrwythlon.

13 Cyſyd drain, a mieri, ar dir ſy mhobl, ie ‖ bob tŷ llawenydd *yn y* ddinas hyfryd.

‖ Neu, *llofft.*

14 Canys y palaſau a wrthodir, lluoſogrwydd y ddinas a adewir, yr amddeffynfeydd a'r tŵrau, fyddant yn ogofeydd hyd byth, yn hyfrydwch aſynnod gwyllion, yn borfa diadellau;

15 Hyd oni thywallter arnom yr yſpryd o uchelder, a bod yr anialwch yn dôl-dir, a chaiſy dôl-dir yn gored-tir.

16 * Yna y trig barn yn yr anialwch, a chyf- * Pen. jawnder a erys yn y dôl-dir. 33. 5.

17 A gwaith cyfiawnder ſydd heddwch, a gweithred cyfiawnder *ſydd* llonyddwch, a diogelwch hyd byth.

18 A'm pobl a drig mewn preſſwylfa heddychlon, ac mewn anneddau diogel, ac mewn gorphwyſfaoedd llonydd:

19 Pan ddiſcynno cenllyſc *ar* y coed, a'r ddinas ‖ gan ddinas ‖ mewn lle iſſel. ‖ Neu,

20 Gwyn eich byd y rhai a hauwch ger llaw pob dyfroedd, y rhai a yrrwch draed yr ych a'r aſſyn *yno*.

PEN. XXXIII.

1 Barnedigaethau Duw yn erbyn gelynion yr Eglwys. 13 Rhagor-fraint y duwiol.

GWae *di* an theithiwr, a thi heb dy anheithio; a *thi* anffyddlon, er na wnaed yni anffyddlon â thi: pan ddarffo it anheithio, i'th anheithir; a phan ddarffo it ſnd yn anffyddlon, hy ddant anffyddlon i ti.

2 Arglwydd trugarha wrthym, wrthoc y diſgwiliaſom, bydd fraith iddynt bob boreu, yn dy chydwriaeth ninnau yn amſer cyſtudd.

3 Wrth lais y trwrw, y gwibiodd y bobl; wrth yndderchafu o honot y gwaſcarwyd y cenhedloedd.

4 A'ch yſpail a gynhullir *fel* cynhulliad lindus; fel gwibiad ceiliogod i hedyn y rhed efe arnynt.

5 Derchafwyd yr Arglwydd, canys preſſwylia y mae yn yr vchelder; eſe a lanwodd Sion o farn a chyfiawnder.

6 A ſicrwydd dy amſeroa, a nerth iechydwriaeth ſydd doethineb, a gwybodaeth: ofn yr Arglwydd yw ei dryſſor ef.

7 Wele, y rhai dewrion a wnaeddant ‖ gri allan: cennadon heddwch a wylant yn chwerw. ‖ Neu, *ennaid*

8 Aeth y priffyrdd yn ddiſathr: darfu ymwerydd dlwybr: diddymmodd y cyfammod: diyſtyrodd y dinaſoedd; ni wneth gaſtiſ ddirmyg.

9 Galarodd a lluſcaodd y ddaiar, cywilyddiodd Libanus, a ‖ thorrwyd ef: Saron aeth megis anialwch; ac ysgydwyd Baſan hefyd a Charmel. ‖ Neu, *y*

10 Cyſodaf yn awr, medd yr Arglwydd, yn dderchafaf y weithian, yn godaf bellach.

11 Chwi a wneddygwch vs, *ac* a eſcorthwch ſŷd, eich anadl *fel* tân a'ch yſſa chwi.

12 A'r bobloedd ſyddant *fel* lloſc-feydd, *fel* drain wedi eu torri y lloſcir hwy yn tân.

13 Gwrandewch bell a'r digion, yr hyn a wnethum, a gwybyddwch gymmydogion, fy nerth.

14 Pechaduriaid a oſnaſant yn Sion, dychryn a ddaliodd y rhagrithwŷr: pwy o honom a drig gyda'r tân yſoliaſ? pwy o honom a breſſwylia gyda lloſcfeydd tragywyddol?

15 * Yr hwn a rodia mewn cyfiawnder, a'r ſy- * Pen. dracht yn uniawn; a wrthyd elw trawſion, a 33. 16. cryſau

eſgydwo ei law rhac derbyn gwobr, a gâeo ei gluſt rhac clywed † col. bedd, ac a gâeo ei lygaid rhac eirych ar ddrygioni,

16 Eſe a breſſwylia *r vchelderoa, cadyll y creigiau ſydd ei amddeffynfa: eſ 2. ei fara a roddir iddo, ei ddwfr ſydd ſicer.

17 Dy lygaid a welant y brenin yn ei degwch: gwelant † y tir pell.

18 Dy galon a fyſyria ofn: pa le *y mae *r ſcrifennydd? pa le *y mae † tryſorwr? pa le *y mae thiſwr y tyrau?

19 Ni chei weled pobl greulon, pobl o iaith dyfnach nag a ddeallech di, *neu* ſoeſe dafod, ſel na dieallech.

20 Gwel Sion, dinas ein cyfarfod: dy lygaid a welant Ieruſalem, y breſſwylfa lonydd, y tabell ni thynnir i lawr, ac ni ſyſtir vn o'i hoelion byth, ac ni thorrir vn o'i rhaffau.

21 Eithr yr Arglwydd addercheawg *ſydd* yno i ni, yn fangre afonydd *a* ffrydau † llydain: y nawf-long nid â trwyddo, a llong eddawg nid â troſt-w.

22 Canys yr Arglwydd *yw* ein barn-wr, yr Arglwydd *yw* ein deddf-wr, yr Arglwydd *yw* ein brenin, eſe a'n ceidw.

23 † Gollyngaſant dy raffau, ni chadarnhaſant eu hwyl-bren yn iawn, ni thanaſant yr hwyl, yna y rhennir yſclyfaeth yſpaid fawr: y cloſſion a ſclyfaethant yr ſclyfaeth.

24 Ac ni ddywed y preſſwylydd, claf ydwyf: maddeuir anwiredd y bobl a drigant ynddi.

PEN. XXXIIII.

1 Y barnedigaethau y mae Duw yn dial ei Eglwys â hwynt. 11 Diſbod ei gyfynion hi. 16 Sicred yw y brophwydoliaeth.

NEſſewch genhedloedd i glywed, a gwrandewch bobloedd: gwrandawed † y ddaear *ac* oll y ſydd ynddi, y byd a'i holl gnwd.

2 Canys llidiawgrwydd yr Arglwydd ſydd ar yr holl genhedloedd, a'i ſoriant ar eu holl lluoedd hwynt: diſtrudodd hwynt, rhoddes hwynt i'r lladdfa.

3 A'i lladdedigion a fwrir allan, a'i drewiant o'i celanedd a gyfyd i fynu y mynyddoedd hefyd a ddoddant o'i gwaed hwynt.

4 Holl lu y nefoedd hefyd a ddatrodir, a'r nefoedd *a blygir fell llyſr: a'i holl lu a ſyrth, fel y ſyrthiei deilen o'r winwydden, ac fel *ffigyſen yn ſyrthio oddiar y pren.

5 Canys fy nghleddyf a drochir yn y nefoedd: wele, ar Edom y deſcyn i farn, ac ar y bobl a eſymmumais.

6 Cleddyf yr Arglwydd a lanwyd o waed, te-wychodd gan fraſter, a chan waed wŷn a bychod, gan fraſter arennau hyrddod: canys mae i'r Arglwydd aberth yn Bozrah, a lladdfa fawr yn nhir Edom.

7 A deſcyn yr vnicorniaid gyd a hwynt, a'r boliych gyd â'r teirw, a'i tir hwynt a feddwa o'i gwaed hwynt, a'i llwch ſydd tew o fraſter.

8 Canys diwrnod *dial yr Arglwydd, blwyddyn tâledigaeth yn achos Sion, yw.

9 A'i hafonydd a drotir yn bŷg, a'i llwch yn frwmſtan, a'i daiar yn bŷg ſloſcedic.

10 Nis diſſoddir, nos na dydd, ei *mŵg a ddring byth, o genhedlaeth y difeicheir hi; *ni bydd* cyniwerydd trwyddi, byth bythoedd.

11 *Y Pelican hefyd a'r draenoc a'i meddiannu, y dylluan a'r gigfran a drigant ynddi, ac eſe a eſtyn arni linyn anrhefn, a meini gwâgedd.

12 Ei phendefigion hi a alwant i'r frenhiniaeth, ond ni bydd yr vn yno; a'i holl dywyſogion hi a ddarfant ddiddym,

13 Syſyd hefyd yn ei phalaſau ddrain, dânall ac yſceiſi o ſewn ei cheuryddi: a hi a fydd yn drigfa dreigiau, yn gynnedd i † grwion yr eſtrys.

14 *Ac † anifeiliaid gwyllt ion yr anialwch, a'r *ſyrcled.* | cythrel a ymgyfarfyddant, yr ellyll a eilw ar ei gyfaill, yr wyll a orphywys yno hefyd, ac a gaiff orphywyſfa iddi.

15 Yna y nytha y dylluan, ac y dodwa, ac y deſhora, ac a gaſcl yn ei chyſcod: y fulturiaid a ymgaſclant yno hefyd, pob vn gyd a'i gymmar.

16 Ceiſiwch allan o lyfr yr Arglwydd, a darllennwch: ni phalla vn o hyn, ni bydd vn heb ei gymmar, canys fy ngenau, ef a orchymynnodd, a'i yſpryd, ef a'u caſclodd hwynt.

17 Eſe hefyd a fwriodd y coel-bren iddynt, a'i law ef a'i rhannodd hi iddynt wrth linya: meddiannant hi hyd byth, a phreſſwyliant yndoi genhedlaeth i genhedlaeth.

PEN. XXXV.

1 Hyfrydwch a gogoneddau teyrnas Chriſt. 3 Cyſſuro y gwanaid trwy rinweddau a bendithion yr Efengyl.

YR anialwch, a'r anghyfanneddle a lawenychant o'i plegid, y diſaethwch hefyd a orfoledda, ac a flodeua fel rhoſſyn.

2 Gan flodeu y blodeua, ac y llawenycha hefyd, â llawenydd, ac â chân: gogoneiant Libanus a roddir iddo, godidawgrwydd Carmel a Saron: hwy a welant ogoniant yr Arglwydd, a'r godidawgrwydd ein Duw ni.

3 *Cadarnhewch y dwylo lleſc, a chryſhewch y glinieu gwenhnd.

4 Dywedwch wrth y rhai † ofnus o galon, ymgryſhewch, nac ofnwch: wele, eich Duw chwi a ddaw â dial, ie Duw â thaledigaeth, eſe a ddaw, ac a'ch achub chwi.

5 *Yna *r agorir llygaid y deillion, a chluſtian y byddarion a agorir.

6 Yna y llamma y choſ fel hydd, ac y can *tafod y mudan, canys *dyfroedd a dyrr allan yn yr anialwch, ac a ſonydd yn y chiſerlwch.

7 Y *eraſdir hefyd ſydd yn llyn, a'r tir ſychedic yn ffynhonnau dyfroedd: yn nhrigfa y dreigiau a'i gorweddfa, *y bydd* cyſtal corſennau a bewyd.

8 Yna y bydd priſ-ffordd, a ffordd: a gelwir hi ſanctaidd y gelwir hi; yr halogedic nid â ar hyd-ddi, canys † hi a *ſydd* i'r rhai hynny: a rhodio *r ffordd, pe *bydden* ynfydion, ni chyfilioraant.

9 Ni bydd yno lew, a bwyſ-fil gormeſol ni ddring iddi, ac ni's ceir yno: eithr y rhai gwaredol a rodiant yno.

10 *A gwaredigion yr Arglwydd a ddychwelant, ac a ddeuant i Sion, â chanedigaeth, ac â llawenydd tragwyddol ar eu pen: † goddiweddant lawenydd a hyfrydwch: a chyſedd a galar a ffŷ ymmaith.

PEN. XXXVI.

1 Senacherib yn cyfod yn erbyn Iudea. 4 Rabſaceh wedi ei anfon gan Senacherib, a'i yſgymmun cablaidd, yn ceiſio gan'y bobl droi oddiwrth Hezeciah. 22 Mynegi ei eiriau yſ i Hezeciah.

*AC yn y bedwaredd flwyddyn ar ddec i'r brenin Hezeciah, y daeth Senacherib brenin Aſſyria i fynu, yn erbyn holl gaereo ddinaſoedd Iuda, ac a'i goreſcynnodd hwynt.

2 A brenin Aſſyria a anfonodd Rabſaceh o Lachis i Ieruſalem, at y brenin Hezeciah, â llu dirfawr, ac eſe a ſaſodd wrth bibyll y llyn vchaf, yn mhriſſordd maes y pannwr.

3 Ac aeth atto ef Eliacim mab Hilciah, yr hwn *oedd* ben-teulu, a Sobna yr ſcrifennydd, a Ioah mab Aſaph y cofiadur.

4 A dywedodd Rabſaceh wrthynt, dywedwch yn awr wrth Hezeciah; fel hyn y dywed y brenin mawr, brenin Aſſyria, pa hyder *yw* hwn, yr ymddiriedi *ynddo*?

5 Dywedais *meddi* (ond nid *ydynt ond* geiriau ofer:) cyngor a nerth *ſydd* †*gennif* i ryfel: ar bwy attolwg yr hyderi, pan wyt yn gwrthryſela i'm herbyn?

6 Wele hyderaiſt ar y *ſion gorſen ddrylliedic honno, ar yr Aipht, yr hon pwy bynnac a bwyſo arni, hi â i gledr ei law ef, ac a dylla trwyddi: felly *y mae* Pharao brenin yr Aipht i bawb a hyderant arno.

7 Ond os dywedi wrthif, yn yr Arglwydd ein Duw 'r ydym yn ymddiried; onid ef *yw* 'r hwn y darſu i Hezeciah dynnu i lawr ei vchelfeydd, a'i allorau, a dywedyd wrth Iuda, a Ieruſalem, o flaen yr allor hon yr addolwch?

8 Ac yn awr, dòd wyttlon attolwg i'm harglwydd, brenin Aſſyria, ac mi a roddaf i ti ddwy fil o feirch, os gelli di roddi rhai a farchogo arnynt.

9 A pha fodd y troi di ymmaith wyneb vn capten, o'r gweiſion lleiaf i'm harglwydd, ac yr ymddiriedi yn yr Aipht, am gerbydau ac am farchogion?

10 Ai heb yr Arglwydd y daethum i ſynu yr awr hon, yn erbyn y wlad hon, iw diniſtrio? yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dos i ſynu yn erbyn y wlad hon, a diniſtria hi.

11 Yna y dywedodd Eliacim, a Sobna, a Ioah, wrth Rabſaceh, Ilefara attolwg wrth dy weiſion yn Syriaec, canys yr ydym ni yn ei deall: ac na lefara wrthym yn iaith yr Iddewen, lle y clywo 'r bobl *ſydd* ar y mur.

12 Ond Rabſaceh a ddywedodd, ai at dy feiſtr, ac attat titheu, yr anfonodd fy meiſtr fi, i lefaru y geiriau hyn? onid at y dynion ſydd yn eiſtedd ar y mur *yr anfonodd fi*, ſef y bwyttâont eu tom eu hun, ac yr yfont eu trwnge eu hun, gyd â chwi?

13 A ſafodd Rabſaceh, a gwaeddodd â llêf vchel yn iaith yr Iddewon, ac a ddywedodd, gwrandewch eiriau y brenin mawr, brenin Aſſyria.

14 Fel hyn y dywed y brenin, na thwylled Hezeciah chwi; canys ni ddichon efe eich gwaredu chwi.

15 Ac na phared Hezeciah i chwi ymddiried yn yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd gan waredu a'ch gwaredi chwi, ni roddir y ddinas hon yn llaw brenin Aſſyria.

16 Na wrandewch ar Hezeciah; canys ſel hyn y dywed brenin Aſſyria; gwnewch †fwynder â mi, a deuwch allan attaf, a bwyttewch bob vn o'i win-wydden ei hun, a phob vn o'i ffigyſ-bren, ac yfed pawb ddwfr ei ffynnon ei hun.

17 Nes i'm dùyſod a'ch dwyn chwi i wlad megis eich gwlad eich hun; gwlad ŷd, a gwin; gwlad bara, a gwinllanoedd.

18 *Gwiliweh* rhac i Hezeciah eich hudo chwi, gan ddywedyd; yr Arglwydd a'n gwared ni. A waredodd vn o dduwiau y cenhedloedd, ei wlad o law brenin Aſſyria?

19 Mae duwiau Hamath, ac Arphad? mae duwiau Sepharfaim? a waredaſant hwy Samaria o'm llaw i?

20 Pwy *ſydd* ym mhlith holl dduwiau y gwledydd hyn, ar a waredaſant eu gwlad o'm llaw i? fel y gwaredai yr Arglwydd Ieruſalem o'm llaw?

21 Eithr hwy a dawſant, ac nid attebaſant air iddo: canys gorchymyn y brenin *oedd* hyn, gan ddywedyd, nac attebwch ef.

22 Yna y daeth Eliacim mab Helciah, yr hwn *oedd* ben-tenlu, a Sobna 'r ſcrifennydd, a Ioah mab Aſaph y cofiadur, at Hezeciah, a'i dillad yn rhwygedic, ac a fynegaſant iddo eiriau Rabſaceh.

PEN XXXVII.

1 Hezeciah yn ei driſtwch yn gyrru at Eſay, i gael gantho weddio troſto ef a'i bobl. 6 Eſay yn en cyſſuro hwy. 8 Senacherib yn mynet i ymladd a Thirhacah, ac yn anfon llythyrau cabledd at Hezeciah. 14 Gweddi Hezeciah. 21 Eſai yn prophwydo halchder a chwymp Senacherib, a gwyddiant Sion. 36 Angel yn lladd yr Aſſyriaid. 37 Llada Sennacherib yn Ninioueh gan ei feibion ei hun.

A Phan glybu y brenin Hezeciah *hynny*, efe a rwygodd ei ddillad, ac a ymwiſcodd mewn ſachliain, ac a aeth i dŷ yr Arglwydd;

2 Ac a anfonodd Eliacim y penteulu, a Sobna 'r ſcrifennydd, a henuriaid yr offeiriaid, wedi ymwiſco mewn ſachliain, at Eſay y prophwyd, fab Amoz.

3 A hwy a ddywedaſant wrtho, fel hyn y dywedodd Hezeciah, diwrnod cyfyngder, a cherydd, a ‖chabledd, *yw* 'r dydd hwn: canys y plant a ddaethant hyd yr anedigaeth, ond mid *oes* grym i'w cor.

4 Fe allai y gwrendy yr Arglwydd dy Dduw eiriau Rabſaceh, yr hwn a anfonodd brenin Aſſyria ei feiſtr, i gablu y Duw byw, ac y cerydda efe y geiriau a glybu yr Arglwydd dy Dduw: am hynny dercha dy weddi dros y gweddill ſydd iw gael.

5 Felly gweiſion y brenin Hezeciah a ddaethant at Eſay.

6 A dywedodd Eſay wrthynt, fel hyn y dywedwch wrth eich meiſtr; fel hyn y dywed yr Arglwydd, nac ofna y geiriau a glywaiſt, *â'rmŷ* y thai y cablodd gweiſion brenin Aſſyria fi.

7 Wele fi yn rhoddi ‖arno ef wynt, ac efe a glyw ſwn, ac a ddychwel iw wlad: gwnaf hefyd iddo fyrthio gau y cleddyf, yn ei wlad ei hun.

8 Yna y dychwelodd Rabſaceh, ac a gafodd frenin Aſſyria yn rhyfela yn erbyn Libnah; canys efe a glywſei ddarfod iddo fyned o Lachis.

9 Ac efe a glywodd *ſôn* am Tirhacah brenin Ethiopia, gan ddywedyd; efe a aeth allan i ryfela â thi; a phan glywodd *hynny*, efe a anfonodd genadau at Hezekiah, gan ddywedyd;

10 Fel hyn y dywedwch wrth Hezeciah brenin Iuda, gan ddywedyd; na thwylled dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ymddiried ynddo, gan ddywedyd, ni roddir Ieruſalem yn llaw brenin Aſſyria.

11 Wele, ti a glywaiſt yr hyn a wnaeth brenhinoedd Aſſyria, i'r holl wledydd, gan eu diſtrodi hwynt; ac a waredir di?

12 A waredodd duwiau y cenhedloedd hwynt, y rhai a ddarfu i'm tadau eu diniſtrio, ſef Gozan, a Haran, a Rezeph, a meibion Eden, y rhai oedd o fewn Telaſſar.

13 Mae brenin Hamath? a brenin Arphad? a brenin dinas Sepharſaim, Hena, ac Ifah?

14 A chymmerth Hezeciah y llythyr o law y cennadau, ac a'i darllenodd, a Hezeciah a aeth i fynu i dŷ 'r Arglwydd, ac a'i lledodd ger bron yr Arglwydd.

15 A Hezeciah a weddiodd at yr Arglwydd, gan ddywedyd,

16 Arglwydd y llnoedd, Duw Iſrael, yr hwn wyt yn trigo *rhwng* y Cerubiaid, ti ydwyt Dduw, ie tydi yn vnic, i holl deyrnaſoedd y ddaiar; ti a wnaethoſt y nefoedd a'r ddaiar.

17 Gogwydd

17 Gogwydda Arglwydd, dy glaſh, a gwrando; | agor dy lygaid Arglwydd, ac edrych: gwrando hefyd holl eiriau Senacherib, yr hwn a anfonodd i ddiſtrowi y Duw byw.

18 Gwir yw, ô Arglwydd, i ſrenhinoedd Aſſyria diſa'r holl † genhedloedd a'i gwledydd,

19 A rhoddi eu duwiau hwy yn tân: canys nid *oeddynt* hwy dduwiau, onid gwaith dwylo dyn, o goed, a maen; am hynny y diniſtriaſant hwynt.

20 Yr awr hon gan hynny, ô Arglwydd ein Duw, achub ni o'i law ef; fel y gwypo holl deyrnaſoedd y ddaiar, mai ti yw 'r Arglwydd, ty dâ yn unig.

21 Yna Eſay mab Amoz a anfonodd at Hezeciah, gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, o herwydd it weddio attaſi yn erbyn Senacherib brenin Aſſyria.

22 Dymma 'r gair a lefarodd yr Arglwydd yn ei erbyn ef; y foſwyn merch Sion a'th ddiſtrywgodd, a'th watwarodd; merch Ieruſalem a eſcydwodd benat dy ôl.

23 Pwy a ddifenwaiſt, ac a geblaiſt; ac yn erbyn pwy dyrchefaiſt dy lêf; ac y cyſodaiſt yn uchel dy lygaid? yn erbyn Sanct Iſrael.

24 Trwy law dy weiſion y ceblaiſt yr Arglwydd, ac dywedaiſt, â lliaws fy ngherbydau y daethum iſym i uchelder y mynyddoedd, i yſtlyſau Libanus: ac mi a dorraf uchelder ei gedr-wydd, a'i dewis ffynnid-wydd; â'i hefyd yw gwrt uchaf a'i goed ei ‖ ddol-dir.

25 Myſi a gloddiais, ac a yfais ddwſr; â gwaddau ſy nhraed hefyd y ſychais holl aſonydd y gwarchaedic.

26 Oni chlywaiſt wneuthur o honof hyn er yſtalm, a'i lunio er y dyddiau gynt? ‖ yn awr y dugum hynny i ben, fel y byddit i ddeſtrywio dinaſoedd caerog yn garneddau diniſtriol.

27 Am hynny eu trigolion yn gwrtogiaw a ddychrynwyd, ac a gywilyddiwyd: oeddynt *megis* pwllty maes, ſel gwyrdd lyſiau, a glaſ-welit a'r to tai, neu ŷd wedi deifio cyn addfedu.

28 Dy eiſteddiad hefyd, a'th ſynediad allan, a'th ddiſoddiad i mewn, a adnabûm; a'th gynddeiriogrwydd i'm herbyn.

29 Am it ymgynddeiriogi i'm herbyn, ac i'th diawerdd ddyfod i ſynu i'm cluſtiau; am hynny y thoddaf fy mach yn dy ffroen di, a'm ffrwyn yn dy weſtiau, ac a'th ddychwelaf di ar hyd yr vn-ffordd a dy daethoſt.

30 A hyn *ſydd* yn arwydd i ti *Hezeciah*, y ſlwyddyn hon y bwyttei a dyfo o honaw ei hun ac yn yr ail flwyddyn yr attwſ, ac yn y drydedd flwyddyn, hauwch, a medwch, plennwch winllannoedd hefyd, a bwyttewch eu ffrwyth hwynt.

31 A'r gweddill o dŷ Iuda, *yr hwn* a adewir, a wreiddia eilwaith i wared, ac a ddŵg ffrwyth i ſyny.

32 Canys gweddill â âllan o Ieruſalem, a'r rhai dangol o ſynydd Sion: *zêl Arglwydd y lluoedd a wna hyn.

33 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd am frenin Aſſyria, ni ddaw eſe i'r ddinas hon, ac nid ergidia eſe ſaeth yno: hefyd ni ddaw o'i blaen â tharian, ac ni ſwrw glawdd iw herbyn.

34 Ar hŷd yr vn-ffordd ac y daeth y dychwel, ac ni ddaw i mewn i'r ddinas hon, medd yr Arglwydd.

35 * Canys mi a ddeffynnaf y ddinas hon, iw chadw hi er fy mwyn fy hun, ac er mwyn Dafydd fy ngwas.

36 *Yna 'r aeth Angel yr Arglwydd, ac a darawodd yng werſyll yr Aſſyriaid gant a phedwar vgain, a phump o filoedd: a phan gyſodaſant yn foreu dranoeth, wele hwynt oll yn gelanedd-meirwon.

37 Felly Senacherib brenin Aſſyria a ymadawodd ac a aeth, ac a ddychwelodd, ac a drigodd yn Niniueh.

38 A bu fel yr ydoedd eſe yn addoli yn nhŷ Niſroch ei dduw, i Adrameſech, a Sareze ei feibion, ei daraw eſ â'r cleddyf; a hwy a ddiangaſant i wlad † Armenia: a Eſarhadon ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef. † Hebr. Ararat.

PEN. XXXVIII.

1 *Hezeciah wedi cael cennadwri o'i ſarwolaeth, trwy weddi yn cael yſtyn ei einioes. 8 Yr haul yn mynet ddeg o raddau yn ei ôl, yn arwydd wirionedd hynny. 9 Cân diolch Hezeciah.*

*YN y dyddiau hynny y claſychodd Hezeciah hyd farw? Ac Eſay y Prophwyd mab Amoz a ddaeth atto ef, ac a ddywedodd wrtho; fel hyn y dywed yr Arglwydd; † teffin dy dŷ, canys marw fyddi, ac ni byddi byw. 2. Brenh. 20. 1. 2. cron. 32. 24. † Hebr. ddod oſtyn-nyn am dy dŷ.

2 Yna Hezeciah a droes ei wyneb at y pared, ac a weddiodd at yr Arglwydd;

3 A dywedodd, attolwg Arglwydd, coſia, yr awr hon i mi rodio ger dy fron di, mewn gwirioneedd, ac â chalon berffaith, a gwneuthur o honof yr hyn *oedd* dda yn dy olwg: a Hezeciah a wyledd ag wylofain mawr.

4 Yna y bu gair yr Arglwydd wrth Eſay, gan ddywedyd,

5 Dôs, a dywed wrth Hezeciah, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Dafydd dy dâd; clywais dy weddi di, gwelais dy ddagrau, wele mi a chwanegaf at dy ddyddiau di bymtheng mhlynedd.

6 Ac o law brenin Aſſyria i'th waredaf di, a'r ddinas: ac mi a ddeffynnaf y ddinas hon.

7 A hyn *ſydd* i ti yn arwydd oddi wrth yr Arglwydd, y gwna 'r Arglwydd y gair hwn, a lefarodd.

8 Wele fi yn dychwelyd eyſcod y graddau, yr hwn a ddeſcynnodd † yn nial Ahaz gyd â'r haul, dêc o raddau yn ei ôl: felly 'r haul a ddychwelodd dêc o raddau, ar hŷd y graddau y deſcynnaſei *ar hyd-ddynt*. † Hebr. yngrad-diau.

9 Scrifen Hezeciah brenin Iuda, pan glaſychaſei a byw o honaw o'i glefyd.

10 Myſi a ddywedais yn nhorriad fy nyddiau, âf i byrth y bedd; diſoddiwyd fi o weddill fy mlynyddoedd.

11 Dywedais, ni chaſ weled yr Arglwydd Ior, yn nhir y rhai byw: ni welaf ddŷn mwyach ym myſc trigolion y byd.

12 Fy ‖ nhrigfa a aeth, ac a ſymmudwyd oddi wrthif, ſel llueſt bugail: torrais ymmaith fy hoedl megis gwehydd; ‖ â nychdod i'm tyrr ymaith: o ddydd hyd nos y gwnei ben am danaf. ‖ Neu, oddiwrth yr eddi.

13 Cyſrifais hyd y boreu, mai megis llew y dryllia eſe fy holl eſcyrn: o dydd hyd nos y gwnei ddiben arnaf.

14 Megis garan *neu* wennol, felly trydar a wneuthum; gruddfenais megis colommen: ſy llygaid a dderchafwyd i fyny: ô Arglwydd gorthrymmwyd fi; eſmwythâ arnaf.

15 Beth a ddywedaſ? canys dywedodd wrthif, ac efe ei hun a'i gwnaeth: mi a gerddaf yn araf fy holl flynyddoedd, yn chwerwedd fy enaid.

16 Arglwydd, drwy y pethau hyn yr ydys yn byw ac yn yr holl bethau hyn y mae bywyd fy yſpryd i, ‖ Neu, ar ſy feddwch. ſelly yr iachei, ac y bywhei fi.

17 Wele ‖ yn lle heddwch i mi chwerwder

† Hebr. cerasit sy cuuid o bwll llyfred, &c.

chverw: ond † o gariad ar sy enaid y gwaredaist ef, o bwll llygredigaeth: canys ti a deflaist sy holl bechodau o'r tu ôl i'th gefn.

18 Canys y bedd ni'th fawl di, angeu ni'th glodfora: y rhai sy yn descyn i'r pwll ni obeithiant am dy wirioneedd.

19 Y byw, y byw, efe a'th fawl di, fel yr wyfi heddyw: y tad a hyspysa i'r plant dy wirioneedd.

20 Yr Arglwydd sydd i'm cadw: am hynny y canwn fy nghaniadau, holl ddyddiau ein heniocs, yn nhŷ'r Arglwydd.

21 Canys Esay a ddywedasai, cymmerant swp o ffigys, a rhwymant yn blastr ar y cornwyd, ac efe a fydd byw.

22 A dywedasai Hezeciah, pa arwydd sydd, y câf fyned i fynu i dŷ'r Arglwydd?

PEN. XXXIX.

1 *Merodach-Baladan yn anfon i ymwelcd a Hezeciah, o herwydd y rhyfeddod, ac wrth hynny yn cael gwybodaeth o'i dryssorau ef: 3 Ac Esay yn cael gwybod hynny, ac yn rhagsynegi y caethgludi i Babilon.*

*2. Bren. 20. 12.

YN *yr amser hwnnw Merodach Baladan, mab Baladan brenin Babilon, a anfonodd lythyrau, ac anrheg, at Hezeciah: canys efe a glywsei ei fod ef yn glaf, a'i fyned yn iach.

2 A Hezeciah a lawenychodd o'i herwydd hwynt ac a ddangosodd iddynt ‖ dŷ ei drysorau, yr arian, a'r aur, a'r llysiau, a'r olew gwerthfawr, a holl dŷ ei ‖ arfau, a'r hyn oll a gafwyd yn ei dryssorau ef: nid oedd dim yn ei dŷ ef, nac yn ei holl gyfoeth ef, a'r na's dangosodd Hezekiah iddynt.

‖ Neu, lysieu dy. ‖ Neu, dlysau. Heb. ddodrefn.

3 Yna y daeth Esay y prophwyd at y brenin Hezeciah, ac a ddywedodd wrtho, beth a ddywedodd y gwŷr hyn? ac o ba le y daethant attat? a dywedodd Hezekiah, o wlad bell y daethant attaf sef o Babilon.

4 Yntef a ddywedodd, beth a welsant hwy yn dŷ di? a dywedodd Hezeciah, yr hyn oll oedd yn fy nhŷ i a welsant, nid oes dim yn fy nhrysorau a'r na's dangosais iddynt.

5 Yna Esay, a ddywedodd wrth Hezeciah, gwrando air Arglwydd y lluoedd.

6 Wele y dyddiau'n dyfod, pan ddygir i Babilon yr hyn oll sydd yn dy dŷ di, a'r hyn a gynhilodd dy dadau di hyd y dydd hwn: ni adewir dim, medd yr Arglwydd.

7 Cymmerant hefyd o'th feibion di, y rhai a ddaw o honot, sef y rhai a genhedli, fel y byddont ffasell yddion yn llys brenin Babilon.

8 Yna y dywedodd Hezeciah wrth Esay, da yw gair yr Arglwydd, yr hwn a leferaist: dywedodd hefyd, canys bydd heddwch a gwirioneedd yn fy nyddiau i.

PEN. XL.

1 *Cyhoeddi yr Efengyl.* 3 *Pregeth Ioan Fedyddiwr:* 9 *A'r Apostolion.* 12 *A Prophwyd, irwy ddangos fod Duw yn Holl alluog. ac nad oes dim cyffelyb na chyfartal iddo,* 26 *yn cyffuro'r bobl.*

CYffurwch, cyffurwch fy mhobl, medd eich Duw.

‖ Neu, yn gyffurus wrth Ier.

2 Dywedwch ‖ wrth fodd calon Ierusalem, llefwch wrthi hi, gyflawni ei ‖ milwriaeth: ddalen ei hanwiredd: o herwydd derbyniodd o law'r Arglwydd yn ddau ddyblyg am ei holl bechodau.

‖ Neu, hamser nodedic.

3 *Llêf vn yn llefain yn yr anialwch, paratowch ffordd yr Arglwydd, vniawch lwybr i'n Duw ni,

*Mat. 3. 3. marc. 1. 3. luc. 3. 4. ioa. 1. 23.

4 Pob pant a gyfodir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, a gwŷr a wnaiff yn vniawn, a'r aspwastad yn wastadedd.

5 A gogoniant yr Arglwydd a ddatcenddirá, a phob cnawd ynghŷd a'i gwel: canys genau'r Arglwydd a lefarodd hyn.

6 Y llef a ddywedodd, gwaedda: yntef a ddywedodd, beth a waeddaf? * pob cnawd sydd wellt, a'i holl odidawgrwydd fel blodeuyn y maes.

7 Gwywa y gwellt yn, syrth y blodeuyn, canys Yspryd yr Arglwydd a chwythodd arno: gwellt yn ddiau yw'r bobl.

8 Gwywa y gwellt yn, syrth y blodeuyn: * ond gair ein Duw ni a saif byth.

9 Dring rhagot, yr ‖ efengylwr Sion, i fynydd uchel: dercha dy lef trwy nerth, ô efengylwr Ierusalem: derchafa, nac ofna: dywed wrth ddinasoedd Iuda, wele eich Duw chwi.

10 Wele'r Arglwydd Dduw a ddaw ‖ yn erbyn y cadarn, a'i fraich a lywodraetha trosto: wele ei wobr gyd ag efe, a'i ‖ waith o'i flaen.

11 * Fel bugail y portha efe ei braidd, a'i fraich a gasgl ei ŵyn, ac a'i dŵg yn ei fonwes, ac a goledd y ‖ mammogiaid.

12 Pwy a fesurodd y dyfroedd yn ei ddwrn? ac a fesurodd y nefoedd â'r rychwant, ac a gynhwyfodd holl bridd y ddaear mewn mesur, ac a bwysodd y mynyddoedd mewn pwysau, a'r bryniau mewn cloriannau?

13 * Pwy a gyfarwyddodd Yspryd yr Arglwydd? ac yn ŵr o'i gyngor a'i cyfarwyddodd ef?

14 A phwy ‖ y ymgynghorodd efe, ie pwy ‖ a'i cyfarwyddodd, ac a'i dyscodd yn llwybr barn? ac a ddyscodd iddo ŵybodaeth, ac a ddangosodd iddo ffordd deallddwriaeth?

15 Wele, y cenhedloedd a gyfrifwyd fel defnyn o gelwrn, ac fel mân-lwch y cloriannau: wele, fel brychewyn y cymmer efe yr ynysoedd i fynu.

16 Ac nid digon Libanus i gynneu tân: nid digon ei swyft-filod chwaith, yn boeth offrwm.

17 Yr holl genhedloedd ydynt megis * diddim ger ei fron ef; yn llai nâ dim, ac nâ gwagedd ‖ y cyfrifwyd hwynt ‖ ganddo.

18 I bwy gan hynny y * cyffelybwch Dduw? a pha ddelw a osodwch iddo?

19 Y crefftwr a dawdd gerf-ddelw, a'r arlych ei goreura, ac a dawdd gadwyni arian.

20 Yr hwn fydd dlawd ei offrwm a ddewis bren ni phydra: efe a gais atto faer cywraint, i barato cerf-ddelw, yr hon ni fyst.

21 Oni ŵybuoch? oni chlywsoch? oni fynegwyd i chwi o'r dechreuad? oni ddeallasoch er seilad y ddaiar?

22 Efe fydd yn eistedd ar amgylchoedd y ddaiar, a'i thrigolion fydd fel locustiaidd: yr hwn * dana y nefoedd fell llen, ac a'i lleda fel pabell i drigo ynddi.

23 Yr hwn a wna * lywodraethwŷr yn ddiddim: fel gwagedd y gwna efe farnwŷr y ddaiar.

24 Ie ni phlennir hwynt, ni's hauir ychwaith: ie ni foncyff hefyd ni wreiddia yn y ddaiar: ac efe a chwyth arnynt, a hwy a wywant, a chorwynt a'i dwg hwynt ymmaith fel sofl.

25 I bwy gan hynny i'm cyffelybwch, ac i'm cydlit, medd y Sanct?

26 Derchefwch eich llygaid i fyny, ac edrychwch pwy a greawdd y rhai hyn, a ddwg eu llu hwynt allan mewn rhifedi: efe a'i geilw hwynt oll wrth eu henwau: gan amlder ei nyni ffyrnigdra, ac am ei fod yn gadarn allu, ni phalla vn.

27 Pa ham y dywedi Iacob, ac y lleferi Israel: cuddiwyd fy ffordd oddi wrth yr Arglwydd, ac y barn aeth heibio i'm Duw?

28 Oni ŵyddoft? oni chlywaist na ddeallaist, ac na fuan Duw tragwyddoldeb, yr Arglwydd creawdr

comdc cyrrau 'r ddaiar ‖ ? ni ellir chwilio allan
e hnhwyt ef.
19 Yr hwn a rydd nerth i'r deffygiol, ac a amlha
gyfeir i'r dirym.
20 Canys yr ieuengtid a ddeffygia, ac a flina, a'r
gwŷr ieuaingc gan syrthio a syrthiant:
21 Eithr y rhai a obeithiant yn yr Arglwydd a
adnewyddant eu nerth, chedant fel eryrod, rhe-
dant ac nis blinant, rhodiant ac ni ddeffygiant.

PEN. XLI.

1 *Duw yn ym-ymliw a'i hobl, ynghylch ei dwyga-
niau iw Eglwys,* 10 *a'i addewidion;* 21 *Ac
ynghylch oferedd delwau ac eulynod.*

Dlhwch ymyſoedd, ger fy mron, adnewydded y
cenhedloedd eu nerth; dcuant yn nês yna lle-
uaint; cydnesſawn i farn.
2 Pwy a gyfododd † y cyſiawn o'r dwyrain,
a gyhwoddau ac ei droed, a roddodd y cenhedlo-
ed o'i flaen ef, ac a wnaeth iddo lywodraethu
ar frenhinoedd? ese a'i rhoddodd *bwyat* fel
lwch iw gleddyf, *ac* fel ſoſi gwaſcaredic iw
fau ef.
3 Y mae ef yn eu herlid hwynt, *ac* yn myned
n ddiogel, *ar hyd* llwybr ni cherddaſai ese ẑ'i
aed.
4 Pwy a weithredodd, ac a wnaeth *hyn*?
an alw y cenhedlaethau o'r dechreuad? myfi
Arglwydd * y cyntaf, myfi hefyd ſydd gyd a'r
weddaf.
5 Yr yoyſoedd a welſant, ac a ofnaſant, eithaſo-
au y ddaiar a ddychrynaſant, a neſaſant, ac a
aethant.
6 Pôb vn a gynnorthwyodd ei gymmydog, ac a
ywedodd wrth ei frawd, ymgryfhâ.
7 Felly y ſaer a gyſſurodd yr ‖ eurych, *a'r* morth-
wr, yr hwn oedd *yn* taro ar yr einion, ‖ gan
ddywedyd; y mae yn barod iw aſsio, ac ese a'i ſicer-
haodd a hoelion, fel nad yſcogir.
8 Eithr ti Iſrael, ſy ngwas vdwyt ti, Iacob * yr
hwn a etholeis hâd Abraham ſy * anwylyd.
9 Ti yr hwn a gymmerais o eithaſoedd y ddaiar
a'th elwais oddi wrth ei phendefigion, ac y dy-
wedais wrthit, ty ngwâs *wyt* ti, dewiſais di, ac
ni'th wrthodais.
10 Nac ofna, canys yr *ydwyf* gyd â thi; na lwſrha
canys myfi *yw* dy Dduw † cadarnhâf di, cynnorth-
wyaſ di hefyd, a chynhaliaf di â deheulaw fy nghy-
fawnder.
11 Wele † cywilyddir, a gwradwyddir y rhai oll
a lidiaſant wrthit; † dy wrthwyneb-wŷr a fyddant
megis diddim, ac a ddifethir.
12 Tia'i ceiſi, ac ni's cei hwynt, *ſef* † y dynion
a ymgynhennaſant â thi: † gwŷr a ryfelant â
thi, fyddant megis diddim, a megis peth heb
ddim.
13 Canys myfi yr Arglwydd dy Dduw, a ymaflaf
ynddyddeheulaw, a ddywed wrthit, nac ofna, myfi
a'th gynnorthwyaf.
14 Nac ofna, di bryf Iacob, gwyr Iſrael; myfi a'th
gynnorthwyaf, medd yr Arglwydd, a'th waredydd,
Sanct Iſrael.
15 Wele, goſodaf di yn fenn ddyrnu newydd
† ddanheddog; y mynyddoedd a ddyrni, ac a fêli,
goſodi hefyd y bryniau fel ‖ mwſwg.
16 Nithi hwynt, a'r gwynt a'th dwg ymmaith, a'r
corwynt a'i gwaſcar hwynt; a thi a lawenychi yn
yr Arglwydd, yn Sanct Iſrael y gorfoleddi.
17 Pan geiſio'y truenaidd a'r tlodion ddwſr, ac
nid cânt: pan ballo eu tafod o ſyched, myfi 'r Ar-
glwydd a'i gwrandawaf hwynt, *myfi* Duw Iſrael
ni'n gadawaf hwynt.
18 Agoraf * afonydd ar leoedd vchel, a ffynhon-
nau yng hanol y dyffrynnoedd: gwnaf y * diffe-
thwch yn llyn dwfr, a'r crasdir yn ffrydiau dy-
froedd.
19 Goſodaf yn yr anialwch y cedr-wyddi, Shit-
tah, myrt-wydd, ac oliwydd; goſodaf yn y dif-
faethwch ffynnidwydd, ffawydd, a'r prenbox
ynghyd:
20 Fel y gwelont, ac y gwybyddont, ar yſtyſ-
rient, ac y deallont ynghyd mai llaw 'r Arglwydd
a wnaeth hyn, a Sanct Iſrael a'i creawdd.
21 Deuwch yn nês a'ch cwyn, medd yr Arglw-
ydd, dygwch eich *rheſymmau* cadarnaf, medd bren-
in Iacob.
22 Dygant hwynt allan, a mynegant i ni y pe-
thau a ddigwyddant; mynegwch y pethau gynt
beth ydynt, ſef † yr ystyrion, ac y gwypom
eu diwedd hwynt; neu draethwch i ni y pethau
a ddaw.
23 Mynegwch y pethau a ddaw yn ôl *hyn*, ſef
y gwypom mai dewiſsu *ydych* chwi; gwnewch
hefyd dda neu ddrwg, ſef y ſyrno arnom, ac y
gwelom ynghyd.
24 Wele, peth heb ddim ydych chwi, a'ch
gwaith ſydd ‖ ddiddim: ffiaidd *yw'r* gŵr a'ch
dewiſo chwi.
25 Cyſodais *vn* o'r gogledd, ac ese a ddaw:
o gyſodiad haul y geilw ese ar fy enw, ac ese a
ddaw ar dywyſogion fel ar glai, ac fel y fatler
crochenydd bridd.
26 Pwy a fynegodd o'r dechreuad, fel y gwyby-
ddom? ac ym mlaen llaw, fel y dywedom, cyn-wn
yw? nid oes a fynega, nid oes a draetha y chwaith,
ac nid oes a glyw eich ymadroddion.
27 Y cyntaf *a ddywed* wrth Sion, wele, wele
hwynt, rhoddaf hefyd *efengyl*-wr i Ieruſalem.
28 Canys edrychais, ac nid oedd neb, ie yn eu
plith, ac nid *oedd* gynghor-wr, pan ofynnais idd-
ynt, a fedrau † atteb gair.
29 Wele, hwyat oll *ydynt* wagedd, a'i gwei-
thredoedd yn ddiddim; gwynt a gwagedd *yw*
eu tawdd-ddelwau.

PEN. XLII.

1 *Swydd Chriſt, ynghyd a'i lwyddiant a'i ddi-
anwadalwch.* 5 *Addewid Duw iddo ef.* 10 *Y
mae yn annog i foliannu Duw am ei ſſyngyl-
ion.* 23 *Ac yn beio ar y bobl am eu hanghredyniaeth.*

WEle fy ngwâs, yr hwn yr ydwyf yn ei
gynnal, fy etholedig, * i'r hwn y mae
fy enaid yn fodlon: † rhoddais fy Yſpryd arno: ese
a ddwg allan farn i'r cenhedloedd.
2 Ni waedda, ac ni ddarchafa, ac ni phair gly-
wed ei lef yn yr heol.
3 Ni dryllia gorſen yſaig, ac ni ddiffydd llin yn
‖ mygu: ese a ddwg allan farn at wirioned.
4 Ni phalla ese, ac ni ddigalonna, hyd oni
oſodo farn ar y ddaiar; yr ynyſoedd hefyd a
ddiſgwiliant am ei gyfraith ef.
5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, creaw-
ddûd y nefoedd a'i hefynnodd, lledudd y ddaiar
a'i chwyd, rhoddudd anadl i'r bobl arni, ac y-
ſpryd i'r rhai a rodiant ynddi.
6 Myfi 'r Arglwydd a'th elwais mewn cyfi-
awnder, ac ymaflaf yn dy law, cadwaf di hefyd,
a rhoddaf di yn gyfamnod pobl, *ac* yn * oleuni
cenhedloedd:
7 I agoryd llygaid y deillion, i * ddwyn all-
an y carcharor o'r carchar, a'r rhai a eiſteddant
mewn * tywyllwch o'r carchar-dŷ.
8 Myfi yw yr Arglwydd, dynma fy enw, * ac
gogoniant ni roddaf i arall, na'm mawl i ddelwau
cerfiedic.
9 Wele y pethau a'r blaen a ddaethant i ben,

* Pſal. 107.35.

† Hebr. y gyſ-
dom cŷn
galon ar-
nynt.

‖ Neu, paeth na
o'r eiddo
gwneer.

† Hebr. ddych-
welyd.

* Matth. 12.18.
* Mat 3. 17.& 17.5
& phe.1.16.

‖ Neu, yn Beſai
y ddwyn

* Pen. 49.6. Inc. 2.32. act. 13.47.

* Pen. 7. Luc.4. 18.heb.2.

* Pen. 40.12.

a mynegi 'r ydwyfi bethau newydd; traethaf *hwy* i chwi cyn eu tarddu allan.

10 Cenwch i'r Arglwydd gân newydd, a'i fawl ef o eithaf y ddaiar: yr hai a ddescynnwch i'r môr, † ac ſydd ynddo; yr ynyſoedd a'i trigolion.

† Hebr. a'i gyſtawdur.

11 Y diſſaethwch a'i ddinaſoedd, derchafant *eu llef*, y maeſ-dref a breſſylia Cedar: caned preſſwyl wyr y graig, bloeddient o ben y mynyddoedd.

12 Rhoddant ogoniant i'r Arglwydd, a mynegant ei fawl yn yr ynyſoedd.

13 Yr Arglwydd â allan fel cawr, fel rhyfelwr y cyffry eiddigedd: efe a waedda, ie efe a rua, *ac a* † ſydd trech ni'i elynion.

† Hebr. ymwrola mewn a ſydd gwrol yn erbyn ei, &c.

14 Tewais er yſtalm, diſtewais, ymatteliais; lleſaf fel gwraig yn eſgor, diſwynaf, a † difethaf ar yn-waith.

† Hebr. llyngcaf.

15 Mi a wnaf y mynyddoedd a'r bryniau yn ddiffaethwch, a'i holl wellt a wywaf; ac a wnâf yr afonydd yn ynyſoedd, a'r llynnoedd a ſychaf.

16 Arweiniaf y deilliaid ar hŷd ffordd nid adnabuant, a gwnaf iddynt gerdded ar hyd llwybrau ni adnabuant, gwnaf dywyllwch yn oleuni o'i blaen hwynt, a'r pethau ceimion yn vniawn. Dymma y pethau a wnaf iddynt, ac ni'n gadawaf hwynt.

* Pſ. 97. 7 pen. 1. 29. & 44. 11. & 46. 18.

17 * Troir yn eu hôl, *a* llwyr-wradwyddir y rhai a ymddiriedant mewn delwau cerfiedic, y rhai a ddywedant wrth y delwau tawdd, chwi *yw* ein duwiau ni.

18 O ſyddariaid, gwrandewch, a'r deillion, edrychwch i weled.

19 Pwy *ſydd* ddall onid ſy ngwâs i? neu fyddar fel ſynghennad a anfonais? pwy morr ddall a'r perffaith, a dall fel gwâs yr Arglwydd?

* Rhuf. 2. 2.

20 *Er* gweled llawer, * etto nid yſtyri; *er* agoryd cluſtiau, etto ni wrendy.

21 Yr Arglwydd ſydd fodlon, er mwyn ei gyfiawnder, efe a fawrhâ y gyfraith, ac a'i gwna yn anrhydeddus.

22 Etto dymma bobl a yſpeiliwyd, ac a anrheithiwyd, ‖ hwy a ſaglwyd oll mewn tyllau, mewn carcharau hefyd y cuddiwyd hwynt: y maent yn yſpail, ac heb waredudd; yn † anrhaith, ac heb a ddywedei, dyro yn ei ôl.

‖ Neu, yn magle eu holl *wyr ieuainge hwynt*, mewn carcharau, &c. † Hebr. ſaithrſa.

23 Pwy o honoch a wrendy hyn? *pwy* a yſtyr, ac a glyw erbyn † yr amſer a ddaw?

† Hebr. yr amſer *yn ôl.*

24 Pwy a roddes Iacob yn anrhaith, ac Iſrael i'r yſpeil-wŷr? onid yr Arglwydd, yr hwn y pechaſom iw erbyn? canys ni fynnent rodio yn ei ffyrdd, ac nid vſyddhaent iw gyfraith.

25 Am hynny y tywalltodd efe arno lidſawgrwydd ei ddigter, a chryfder rhyfel: efe a'i henynnodd oddi amgylch, ond ni wybu efe; lloſcodd ef hefyd, ond nid yſtyriodd.

PEN. XLIII.

1 Yr Arglwydd yn cyſſuro ei Iglwys â'i addewidion: 8 yn appelio at y bobl, i ſed yn dyſtion o'i Holl-alluogrwydd: 14 yn rhagfynegi iddynt ddiniſtr Babilon, 18 a rhyfeddol ymwared ei bobl: 22 yn argyoeddi 'r bobl megis rhai diecus.

ONd yr awr hon, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dy greawdr di, Iacob; a'th luniwr di, Iſrael, nac ofna, canys gwaredais di: gelwais *di* erbyn dy enw, eiddo fi ydwyt.

2 Pan elych trwy 'r dyfroedd, myfi a *fyddaf* gyd â thi; a thrwy 'r afonydd, *fel* na lifant troſot: pan rodiech drwy 'r tân, n'ith loſcir; ac ni eunyn y fflam arnat.

3 Canys myfi yw 'r Arglwydd dy Dduw, Sanct Iſrael, dy waredudd: myfi a roddais yr Aipht yn iawn troſot, Ethiopia, a Seba am danat.

4 Er pan aethoſt yn werthfawr yn fy ngolwg, i'th ogoneddwyd, a mi a'th hoffais: am hynny y rhoddaf ddynion am danat ti, a phobloedd tros dy einioes di.

5 * Nac ofna, canys yr ydwyfi gyd â thi; o'r dwyrain y dygaf dy hâd, ac o'r gorllewin i'th gaſclaf.

6 Dywedaf wrth y gogledd, dôd; ac wrth y deheu, nac attal: dŵg fy meibion o bell, a'm merched o eithaf y ddaiar:

7 *Sef* pob vn a elwir ar fy enw; canys i'm gogoniant y creais ef, y lluniais ef, ac y gorcſthum ef.

8 Dwg allan y bobl ddall ſydd a llygaid iddynt; a'r byddariaid ſydd a chluſtiau iddynt.

9 Caſcler yr holl genhedloedd ynghyd, a chymhuller y bobloedd; * pwy yn eu mvſg a fynega hyn? ac a draetha i ni y pethau o'r blaen? dyganed tyſtion, ſel y cyfiawnhaer hwynt, neu wrandawant, a dywedant, gwir *yw*.

10 Fy nhyſtion i *ydych* chwi, medd yr Arglwydd a'm gwâs yr hwn a ddewiſais; ſel yr adnabyddoch, ac y credoch fi, ac y dealloch mai myfi *yw*: o'm blaen nid *oedd* ‖ duw wedi ei ffurfio, ac ni bydd ar ſy ôl.

‖ Neu, o'm blaen nid oes geiwad onid myfi.

11 * Myfi, myfi *yw* 'r Arglwydd; ac nid *oes* geiwad onid myfi.

12 Myfi a fynegais, ac a achubais, ac a ddangoſais, pryd nad *oedd* duw dieithr yn eich myſc; am hynny chwi *ydych* fy nhyſtion (medd yr Arglwydd,) mai myfi *ſydd* Dduw.

13 Ie cyn *bod* dydd yr ydwyfi; ac nid *oes* a wared o'm llaw: gwnaf, * a phwy a'i † lludda?

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, eich gwaredudd chwi, Sanct Iſrael; er eich mwyn chwi 'r anfonais i Babilon, ac y tynnais i lawr eu holl † bennaduriaid, a'r Caldeaid, ſydd a'i bloedd mewn llongau.

15 Myfi 'r Arglwydd *yw* eich Sanct chwi, creawdudd Iſrael, eich Brenin chwi.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a wnaeth ffordd yn y môr, a * llwybr yn y dyfroedd cryfion:

17 Yr hwn a ddwg allan y cerbyd a'r march, y llu a'r cryſder: cyd-orweddant, ni chodant; darfuant, fel llîn y diffoddaſant.

18 Na chofiwch y pethau o'r blaen, ac nac yſtyriwch y pethau gynt.

19 * Wele fi yn gwneuthur peth newydd; yr awr hon y dechreu; oni chewch ei wybod? gwnaf ffordd yn yr anialwch, ac afonydd yn y diffaethwch.

20 Bwyſt-fil y maes, y dreigiau, a † chywion yr Eſtrys, a'm gogoneddant, am roddi o honof dŵfr yn yr anialwch, a'r afonydd yn y diffaethwch, i roddi diod i'm pobl, fy newiſedic.

21 * Y bobl hyn a luniais i'm fy hun, fy moliant a fynegant.

22 Eithr ni elwaiſt arnaf, Iacob; ond blinaiſt arnaf, Iſrael.

23 Ni ddygaiſt i'm † filod dy offrymmau poeth, ac ni'm anrhydeddaiſt a'th ebyrth: ni pheraiſt i'm ſy ngwaſanaethu ag offrwm, ac ni'th flinais ag arogl-darth.

24 Ni phrynaiſt i'm Galamus ag arian, ag ni'm † llenwaiſt â braſter dy ebyrth; eithr ti a wnaethoſt i mi waſanaethu â'th bechodau, blinaiſt fi â'th anwireddau.

25 * Myfi, myfi *yw* 'r hwn a ddelea dy gamweddau, er fy mwyn fy hun, ac ni chofia dy bechodau.

25 Dwg

u Dwg ar gof i'm, cyd-ymddadleuwn, adrodd di di i'th gyfiawnhaer.

y Dy dad cyntaf a bechodd, a'th † athrawon a wnaeth gamwedd i'm herbyn.

ll Am hynny yr halogais ‖ dywysogion y cyssegr, ac y rhoddais Iacob yn ddiofryd-beth, ac Israel yn wradwydd.

PEN. XLIIII.

1 *Duw yn cyssuro ei Eglwys a'i addewidion.* ‖ *Gwaſgaid ac offeredd Ruhynnod: a ac ymſyniad y rhai a'i gwna.* 21 *Y mae yn annog i ſiarad Duw am ei ymwared, ac am ei Hoſſdeupwydd.*

A Chyn awr gwrando, * Iacob fy ngwâs, ac Israel a ddewiſais.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'th wnaeth, ac a'th lunioddd, o'r gróth, ese a'th gynnorthwya; nac ofna, fy ngwâs Iacob, a thi Ieſurun, yr hwn a ddewiſais.

3 'Canys tywalldaf ddyfroedd ar y ſychedic, a llifeiriau ar y ſych-dir; tywalldaf fy Yſpryd ar dy had, a'm bendith ar dy hiliogaeth.

4 A hwy a dyfant megis ym myſc glaſ-wellt, megis helyg wrth ffrydiau dyfroedd.

5 Hwn a ddywed, eiddo 'r Arglwydd ydwyf, a'r llall a'i geilw ei *hun* ar enw Iacob, ac arall a ſgrifenna â'i law, eiddo 'r Arglwyd *ydwyf*, ac a gyuenwa ar enw Iſrael.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Brenin Iſrael a'i waredwr, Arglwydd y lluoedd, * myfi *yw y* cyntaf, diweddaf *ydwyf* a hefyd, ac nid oes Duw ond myfi.

7 Pwy hefyd fel fi, a eilw, a ſynega, ac a eſyd i'm dreſnu i mi, er pan oſodais yr hên bobl? a mynegant iddynt y pethau ſy ar ddyfod, a'r pethau a ddaw.

8 Nac ofnwch, ac nac arſwydwch a chi: onid er pan oeſer y treuthais it, ac y mynegais? a'm tyſtion *ydych* chwi a oes Duw onid myfi? ie * nid oes Duw: nid adwen i yr vn.

9 Offeredd ydynt hwy oll, y rhai a luniant ddelw gerfiedic, ni wna eu pethau ‖ dymunol leſâd: eu tyſtion ydynt iddynt eu hun, * na welant, ac na ſyſtyriant, fel y byddo cywilydd arnynt.

10 Pwy a luniei ddiw, neu a fwriei ddelw gerfiedic, heb wneuthur dim lles?

11 Wele, ei holl gyfeillion a * gywilyddir, y rhai hefyd o ddynion y maent: caſcler hwynt oll, ſefuant i fyny; etto hwy a ofnant, ac a gyd-gywilyddiant.

12 'Y gôf ‖ â'r efeil a weithia yn y glô, ac a'i nertha â morthwylion, ac â nerth ei fraich y gweithafe hi: newynog *yw* hefyd, a'i nertha a balla, ac ſef ddiwſh, ac y mae'n deſvgio.

13 Y ſaer pren a eſtyn ei linyn, eſe a'i llunia â wrth linyn côch, eſe a'i cymmhwyſa hi â bwyeill, ac a'i gweithia wrth gwmpas, ac a'i gwna ar ddelw ddyn, ſel prydferthwch dyn, i aros mewn tŷ.

14 Eſe a dyrr iddo gedr-wyddi, ac a gymmer cypreſ-wydden a'r dderwen, ac ‖ a ymegnia ymyſg prennı 'r coed: eſe a blanna onnen, a'r glaw a'i maetha.

15 Yna y bydd i ddyn i gymmeu *tân*; canys eſe a gymmer o honi, ac a ymdwymna; ie eſe a'i cynnhe ac a boba ſara; gwna hefyd ddaw, ac a'i addola ef, gwna ef yn ddelw gerfiedic, ac a ymgrymma iddo.

16 Rhan o honaw a lŷſe eſe yn tân, wrth ran o honaw y bwytty gîg, y rhoſtia roſt, ſel y diwaller ef: eſe a ymdwymna hefyd, ac a ddywed, ha, ymdwymnais, gwelais dân.

17 A'r rhan arall yn *dduw* y gwna, yn ddelw gerfiedic iddo, eſe a ymgrymma iddo, ac a'i haddola, ac a weddia arno, ac a ddywed, gwared fi, canys fy nuw ydwyt.

18 Ni wyddant, ac ni deallant, canys *Duw a* ‖ gaeodd eu llygaid hwynt rhag gweled, a'i calonnau rhag deall.

19 Ie ni † feddwl *nêb* yn ei galon, ie nid *oes* wybodaeth, na deall i ddywedyd, loſcais ran o hono yn tân, ac ar ei farwor y pobais ſara, y rhoſtiais gig, ac y bwytteais; ac a wnaf fi y rhan arall yn ffiaidd-beth? a ymgrymmaf † i foncyff o bren?

20 Ymborth ar ludw y mae, calon ſommedic a'i gŵyr-dröddi eſ, ſel na waredo ei enaid, ac na ddywedo, onid oes celwydd yn fy neheu-law?

21 Meddwl hyn, Iacob, ac Iſrael, canys fy ngwâs *ydwyt* ti: lluniais di, gwâs i mi *ydwyt*, Iſrael, nid with anghofio gennif.

22 Deleais dy gamweddau fel cwmwl, a'th bechodau fel niwl: dychwel attaf, canys myfi a'th waredais di.

23 Cenwch neſoedd, canys yr Arglwydd a wnaeth *hyn*, bloeddiwch gwaelodion y ddaiar, bloeddiwch gan ſynyddoedd, y coed a phob pren ynddo: canys gwaredodd yr Arglwydd Iacob, ac yn Iſrael yr ymgoneddia eſe.

24 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd dy waredydd, a'r hwn a'th lunieddd o'r gróth; myfi yw 'r Arglwydd ſydd yn gwneuthur pob peth, yn eſtyn y neſoedd fy hunan, yn lledu y ddaiar o honof fy hun:

25 Yn diddymmu arwyddion y rhai celwyddog, ac yn ynfydu dewiniaid, yn troi y doethion yn eu hôl, ac yn gwneuthur eu gwybodaeth yn ynfyd:

26 Yr hwn a gyſtawna air ei wâs, ac a gwplha gyngor ei genhadon, yr hwn a ddywed wrth Ieruſalem, ti a breſſwylir; ac wrth ddinaſoedd Iuda, chwi a adeiledir; a chyſodaf ei † hedwyau:

27 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth y dyfnder, bydd ſych; ac nei a ſychaf dy afonydd:

28 Yr hwn wyf yn dywedyd wrth Cyrus, fy mugail yw, ac efe a gyflawna fy holl ewyllys, gan ddywedyd wrth Ieruſalem, * ti a adeiledir, ac wrth y deml, ti a ſylfeinir.

PEN. XLV.

1 *Duw yn galw Cyrus er mwyn ei Eglwys?* 5 *Yn gofyn wyddoddam ei fodyn Hollalluog?* 20 *Yn dangos offered yspyw Iuhymnod, nrth ei allu yn ymwared.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd wrth ei eneiniog, wrth Cyrus, yr hwn ‖ yr ymaflais i yn ei ddeheu-law, i ddaroſtwng cenhedloedd o'i flaen ef; ac mi a ddatodaf lwynau brenhinoedd, i agoryd y dôrau o'i flaen ef: a'r pyrth ni chenir.

2 Mi af o'th flaen di, ac a wnaf y gŵyr-geimion, y doreu prês a dorraf, a'r barrau heirn a ddrylliaf:

3 Ac a roddaf it dryſorau cuddiedic, a chuddfeydd dirgel, ſel y gwypech, mai myfi yr Arglwydd, yr hwn a'th alwodd erbyn dy enw, yw Duw Iſrael.

4 Er mwyn Iacob fy ngwâs, ac Iſrael fy etholedic i'th elwais erbyn dy enw; mi a'th gyfenwais er na'm hadwaenit.

5 * Myfi *ydwyf* yr Arglwydd, ac nid arall, nid *oes* Duw onid myfi: gwregyſais di er na'm hadwaenit.

6 Fel y gwypont o gyliad haul, ac o'r gor-

llewin,

Neu, ddewisais di.
† Hebr. eſyd nêb oi galon.
† Hebr. yr hyna ddaw o bren.
Hebr. diſſaethaſtcoedd.
2 Cron. 36.22. ezra 1.1. pen. 43, 13.
Neu, cyſſegreais ei ddeheu-law.
* Deut. 4. 35.39. & 32.39. pen 44.6.

llewin, nad neb onid myfi; myfi *yw* 'r Arglwydd, ac nid arall:

7 Yn llunio goleuni, ac yn creu tywyllwch, yn gwneuthur llwyddiant, ac yn creu dryg‡yd: myfi 'r Arglwydd ſydd yn gwneuthur hyn oll.

8 Deſnynnwch nefoedd oddi vchod, a thywalled yr wybrennau gyfiawnder, ymagored y ddaear, ffrwythed iechydwriaeth a chyfiawnder, cyd-tarddant; myfi 'r Arglwydd a'i creais.

9 Gwae a ymryſono a'i luni-wr, *ymryſoned* priddell â phriddellau 'r ddaear; * a ddywed y clai wrth ei luni-wr, beth a wnei? neu y mae dy waith heb ddwylo iddo?

10 Gwae a ddywedo wrth ei dâd, beth a genhedli? neu wrth y wraig, beth a eſcoraiſt.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd‖ Sanct Iſrael, a'i luni-wr, gofynnwch i mi y pethau a ddaw am fy meibion, a gorchymynnwch i am waith fy nwylo.

12 Myfi a wneuthum y ddaear, ac a greais ddyn arni; myfi, ie fy nwylo i a eſtynnaſant y nefoedd, ac a orchymynnais eu holl luoedd.

‖ *Neu, vniawnaſ.* 13 Myfi a'i cyſodais eſ mewn cyfiawnder, a'i holl ffyrdd a* ‖ gyfarwyddaf; eſe a adeilada fy ninas, eſe a ollwng fy ngharcharorion, heb na gwerth na gobrwy, medd Arglwydd y lluoedd.

* 2 Cron. 36.22.23. Eſr. 1. pen. 44. 28. 14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, llafur yr Aipht, a marſiandiaeth Ethiopia, a'r Sabeaid hirion a ddeuant attat ti, ac eiddo ti fyddant, ar dy ôl y deuant, mewn cadwyni y deuant troſodd; ac ymgrymmant i ti, attat y gweddiant *gan ddywedyd:* yn ddiau ynot ti *y mae* Duw, ac nid *oes* arall, nac oes duw.

15 Ti yn ddiau wyt Dduw yn ymguddio, ô Dduw Iſrael yr achubwr.

* Pen. 44. 11. 16 Cywilyddir a gwradwyddir hwynt oll, * ſeiri delwau a ânt ynghyd i wradwydd.

17 Iſrael a achubir yn yr Arglwydd *ag* iechydwriaeth dragywyddol: ni'ch cywilyddir, ac ni'ch gwradwyddir byth bythoedd.

18 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, creawdudd y nefoedd, y Duw ei hun a luniodd y ddaear, ac a'i gwnaeth; eſe a'i ſiccrhaodd hi, ni chrewdd hi yn ofer, iw phreſſwylio y lluniodd hi; myfi *yw* 'r Arglwydd, ac nid neb amgen.

* Deut. 3. 11. 19 Ni leferais * mewn dirgelwch, mewn man tywyll o'r ddaear, ni ddywedais wrth hâd Iacob, ceiſiwch fi yn ofer: myfi 'r Arglwydd wyf yn lleſaru cyfiawnder, *ac* yn mynegi pethau vnion.

20 Ymgeſclwch, a ſtewch, cyd-neſſewch, rai diangol y cenhedloedd, nid oes gwybodaeth gan y rhai a dderchafant goed eu cerf-ddelw, ac a weddiant Dduw nid all achub.

21 Mynegwch, a neſſewch *hwynt*, cyd-ymgynghoraut heſyd, pwy a draethodd hyn er cynt? *pwy* a'i mynegodd er y pryd hynny? onid myfi 'r Arglwydd? ac nid oes Duw arall onid myfi? yn Dduw cyfiawn, ac yn achubudd, nid *oes* onid myfi.

* Rhuf. 14. 11. phil. 2. 10. 22 Trowch eich wynebau attaf, holl gyrrau 'r ddaear, ſel ich achuber: canys myfi *myf* Dduw, ac nid neb arall.

‖ *Neu, eſe a ddywed am danaf, yn mewn* cyfiawnder, ac ni ddychwel, mai * i mi y *yr Arg.y mae pôb glin, y twng pob tafod.*

24 Yn ddiau ‖ yn yr Arglwydd (medd vn) *y mae* i mi gyfiawnder, a nerth; atto eſ y deuir, a chywilyddir pawb a ddigiant wrtho.

cyfiawnderau. 25 Yn yr Arglwydd y cyfiawnheir, ac yr ymgonedda holl hâd Iſrael.

PEN. XLVI.

1 Na allai eulynnod Babylon eu hachub ei hun. 3 Bod Duw yn achub ei bobl hyd y diwedd. 5 Nad yw eulynnod gyffelyb i Dduw mewn gallu. 12 nac mewn ymwared prydnawn.

CRymmodd Bel, plygodd Nebo; eu delwau oedd ar ſwyſtfilod, ac ar anifeiliaid a thâl-clud a ſwythwyd yn drwm, llwyth ydynt i'r deffygiol.

2 Goſtyngant, cyd-grymmant, ni allent achub llwyth, † ond aeth ei hun mewn caethiwed cyn i nain.

3 Tŷ Iacob, gwrandewch arnaſi, a holl weddill tŷ Iſrael, y rhai a ddygwyd gennif o'r grôth, ac a arweddwyd o'r bru.

4 Hyd henaint hefyd myfi yw; ie myfi eſe dygaf oni hyd ben-wynnoch: gwneuthum, arweiniaf hefyd, ie dygaf, a gwaredaf *chwi.*

5 I bwy i'm gwnewch yn debyg, ac im cyffelyblwch, * ac i'm cyffelybwch, ſel y byddom debyg?

6 Hwy a waſtraffant aur o'r pwrs, ac a bwyſant arian mewn cloriau, a gyflogant euryd, a eſe a'i gweithia yn dduw, goſtyngant, ac ymgrymmant.

7 Dygant ef ar yſcwyddau, dygant ef ac yr goſodant yn ei lê, ac eſe a ſaif; ni ſyfl o'i lê, os lleſa *vn* arno, nid ettyb, ac ni'a gwared o'i gyſtudd.

8 Cofiwch hyn, a byddwch wŷr; attoſwch, droſeddwyr.

9 Cofiwch y pethau gynt er ioed, canys myfi *ydwyf* Dduw, ac nid neb arall; Duw *ydwyf*, ac heb fy mâth:

10 Yn mynegi y diwedd o'r dechreuad, ac o cynt yr hyn ni wnaed *etto*, yn dywedyd, * fy nghor a ſaif, a'm holl ewyllys a wnaf:

11 Yngalw aderyn o'r dwyrain, y † gwr a wna fy-nghyngor, o wlad bell; dywedais, ac mi a'i dygaf i ben, mi a'i lluniais, ac mi a'i gwnaf.

12 Gwrandewch arnaſi, y rhai cedyrn galon, y rhai pell oddi wrth gyfiawnder.

13 Neſſeais fy nghyfiawnder; ni bydd bell, ni hiechydwriaeth nid erys: rhoddaf hefyd iechydwriaeth yn Sion, i'm gogoniant Iſrael.

PEN. XLVII.

1 Barnedigaethau Duw ar Babilon a'ſbeilia, a'i amcan hamrywiaworyngwydd, 7 a'i balchder, ac ebyfyg: 11 Ac nas gellir eu gwrthwynebu.

DEſcyn, ac eiſtedd yn y llwch, *ti* forwyn-ferch Babilon: eiſtedd ar lawr, nid oes eſtâl i'th faingc, *ti* ferch y Caldeaid: canys ni'th elwir mwy yn dyner, ac yn foethus.

2 Cymmer y meini melin, a mala flawd, dinoedda dy lywethau, noetha dy ſodlau, dilwydda dy fforddwydydd, dôs drwy 'r afonydd.

3 Dy noethni a ddatcuddir, dy warth hefyd a welir; dialaf, ac nid ſel dŷn i'th gyfarfyddaf.

4 Ein gwaredydd ni, ei enw *yw* Arglwydd y lluoedd, Sanct Iſrael.

5 Eiſtedd yn ddiſtaw, a dôs i dywyllwch; ô ferch y Caldeaid; canys ni'th elwant mwy yn arglwyddes y teyrnaſoedd.

6 Digiais wrth fy mhobl; halogais fy etifeddiaeth, a rhoddais hwynt yn dy law di; ni chymmeraiſt drugaredd arnynt, rhoddaiſt dy iau yn drwm iawn ar yr henuriaid.

7 A dywedaiſt, byth y byddaf * arglwyddes; felly nid yſtyriaiſt hyn, ac ni chofiaiſt di dy ddiwedd hi.

8 Am hynny yn awr gwrando hyn, *ti* ſy'n hoethus, yr hon a drigi yn ddiofâl, yr hon a dywedi

nâ'th galon, myfi fydd, ac nid neb ond myfi: nid oddiar yn wreiddw, ac ni chaif fyhed beth yw dherpiledd.

7 ¶ Ond y ddan beth hyn a ddaw it yn ddiſymmeth yr yn dyda, dihepiledd, a gwedywed; yn gall y debant arnat, am amlder dy hudoliaethau, a'r nerth dy ſwynion.

10 Canys ymddiriedaiſt yn dy ddrygioni, dywedaſt, nim gwel neb: dy ddoethineb, a'th wybodeth a'th hurtiant, a dywedaiſt yn dy galon, myfi ſydd, ac nid neb arall ond myfi.

11 Am hynny y daw arnat ddrygfyd, yn hwn ni dei wybod ei † gyſodiad: a ſyrth arnat ddinyſtr a'r gelli ei ochelyd: ac daw arnat ddeſtryw yn ddiſymmeth, heb wybod it.

12 Saſ yn awr gyd â'th ſwynion, a chyd ag amlder dy hudoliaethau, yn y rhai 'r ymflinaiſt oth ieuengctid; a ſdrych, a elli wneuthur hŷn, a dycha dyddi grymmuſ.

13 Ymflinaiſt yn amlder dy gynghorion dy hun, ſaed yn awr aſtronomyddion y neſoedd, y rhai a feiniant ar y ſêr, y rhai a rifyſſant am y miſoedd, ac achubant di oddi wrth y pethau a ddeuant arnat.

14 Wele, hwy a fyddant fel ſoſt; y tân a'i lloſc hwynt, ni waredant eu † henioes o feddiant y fflam: ni bydd marwolyn i yndwynno, na thân i eiſtedd ac ei gyfer.

15 Felly y byddant hwy it, gyd â'r rhai yr ymflinaiſt, ſef dy farſiand-wŷr o'th ieuengctid, cyrriuſant bob vn ar ei cutdd; ni bydd neb a'th achub di.

PEN. XLVIII.

1 *Duw, i argyoeddi'r bobl wi hynod gyndyn-rydd, yn datcudd to ei hoephwydaliaethau.* 9 *Er ſiſyn ei hun y mae efe yn eu gwared hwy.* 12 *Ymae yn eu hannog hwy i fod yn vfydd, o herwydd ei allu a'i rageluiaeth ef:* 16 *Yn cwynno neilltuwyrdd hwy.* 20 *O'i ſiawn allan y mae yn gorchymmyn i Babilon.*

GWrandewch hyn ty Iacob, y rhai a elwir ar enw Iſrael, ac a ddaethant allan o ddyfroedd Iuda: y rhai a dyngant i enw yr Arglwydd, ac a gofiant am Dduw Iſrael; nid mewn gwirioneddd, na mewn cyfiawnder.

2 Canys hwy a'i galwant eu hunain o'r ddinas ſanctaidd, ac a bwyſant ar Dduw Iſrael, enw yr hwn yw Arglwydd y lluoedd.

3 Y pethau gynt a ſyngais er y pryd hynny, a ddaethant o'm genau, ac mi a'i traethais, mi a'i gwaethum yn ddiſymmwth, daethant i ben.

4 O herwydd i'm gwybod dy fod ti yn galed, ac warr fel genyn haiarn, a'th dalcen yn bres:

5 Mi a'i mynegais i ti er y pryd hynny, adredais it cyn ei ddyfod, rhac dywedyd o honot, fy nelw a'i gwnaeth, fy ngherfiedelw, a'm tawddddelw, a'i gorchymynnodd.

6 Ti a glywaiſt, gwel hyn oll, ac oni ſynegwch chwithau eſt? adro dais it bethau newyddion o'r pryd hyn, a phethau cuddiedig, y rhai ni wyddit oddi wrthynt.

7 Yn awr y crewyd hwynt, ac nid er y dechreuad, yn y dydd ni chlywaiſt ſôn am danynt: rhac dywedyd o honot, wele gwyddwn hwynt.

8 Ie nis clywſt, ac nis gwyddit chwaith, nid ymagaſid dy gluſt y pryd hynny: canys gwyddwn y byddit hwyr anffyddlon, a'th alw o'r groth yn troſeddwr.

9 Er mwyn fy enw 'r oedaf fy llid, ac er fy mawl yr ymattaliaf oddi wrthit, rhag dy ddifetha: 10 Wele, myfi a'th burais, ond nid † fel arian; dewiſais di mewn pair cyſtudd.

11 Er fy mwyn fy hun, er fy mwyn fy hun, y gwnaf *hyn*: canys pa fodd yr halogid *fy enw i*? ac *ni* roddaf fy ogoneiant i arall.

12 Gwrando arnaſi Iacob, ac Iſrael yr hwn a elwais; *myfi yw*, myfi *yw* y cyntaf, a mi yw y diwethaf.

13 Fy llaw i hefyd a ſeiliodd y ddaiar, a'm deheulaw i a † ſythwantodd y neſoedd: pan alwyfi arnynt, hwy a gyd-ſaſant.

14 Ymgeſclwch oll a gwrandewch: pwy o honynt hwy a fynegodd hyn? yr Arglwydd a'i hoffodd: ei a wna ei ewyllys ar Babilon, a'i fraich *a fydd* ar y Caldeaid.

15 Myfi, myfi a leferais, ac a'i galwais ef: dygais ef, ac ſe a lwyddo ei ffordd ef.

16 Neſſewch attaf, gwrandewch hyn: ni leferais o'r cyntaf yn ddirgel: er y pryd y mae hynny *yn bod* yno: ac yn awr yr Arglwydd Dduw a'i Yſpryd a'm hanfonodd.

17 Fel hyn y dywed yr Arglwydd dy waredwdd, Sanct Iſrael; myfi yw 'r Arglwydd dy Dduw, yr hwn wyf yn dy ddyſcu di i wellhau, gan dy arwain yn y ffordd y dylit rodio.

18 O na wrandawſit ar fy ngorchymmynion, yna y buaſei dy heddwch fel afon, a'th gyfiawnder fel tonnau 'r môr.

19 A buaſei dy hâd fel y tywod, ac epil dy gorph fel ei ratan ef: ni thorraſid, ac ni ddiniſtriaſid ei enw, oddi ger fy mron.

20 Ewch allan o Babilon, ffowch oddi wrth y Caldeaid, â llef gorfoleddu mynegwch, *ac* adroddwch hyn, creuthwch ef hyd eithafoedd y ddaiar: dywedwch, *y gwaredodd* yr Arglwydd ei wâs Iacob.

21 Ac ni ſychedaſant pan arweiniodd hwynt yn yr anialwch, *gwnaeth* i ddŵr biſtyllio ddyfat o'r graig: holltodd y graig hefyd, a'r dwfr a ddiliſodd.

22 ¶ Nid *oes* heddwch, medd yr Arglwydd, i'r rhai annuwiol.

PEN. XLIX.

1 *Chriſt medd ei daſcu at yr Iuddewon, yn ddiwyn rhagddynt.* 5 *Ei anfon ef at y Cenhedloedd ag addwiddion graſuſol.* 13 *Bod cariad Duw tuat at ei ſeiliwys, yn drugarogddol.* 18 *Hiraeth unſeiu yr eglwys.* 24 *Y gallung ymwared allan or ewinbrenedd.*

GWrandewch arnaf ynyſoedd, ac yſtyriwch bobl o bell. Yr Arglwydd a'm galwodd o'r groth, o ymyſeroedd fy mam y gwnaeth gofio ein fy enw.

2 Goſodedd hefyd fy nghenau fel cleddyf llym, yng hyſcod ei law i'm cuddiod, a gwnaeth fi yn ſaeth loyw; cuddiodd fi yn ei gawell ſaethau.

3 Ac a ddywedodd wrthif, fy ngwas i *ydwyt* ti Iſrael, yr hwn yr ymogoneddaf ynot.

4 Minau a ddywedais, yn ofer y llafuriais, yn ofer ac am ddim y treuliais fy nerth: *eto* fy marn gyd â'r Arglwydd, a'm † gwaith gyd â'm Duw.

5 Ac yn awr, medd yr Arglwydd, yr hwn a'm llimiodd o'r groth yn wâs iddo, i ddychwelyd Iacob atto ef, ſi er nad ymgaſclodd Iſrael, etto gogoneddus fyddaſi yngolwg yr Arglwydd, a'm Duw fydd fy nerth.

6 Ac efe a ddywedodd, † gwael *yw dy* ſei yn wâs *Iſrael* i mi, i gyfodi llwythau Iacob, ac i adferu † rhai *atto*, *ai* cadwedic Iſrael, mi a'th roddaf hefyd yn * olau *y bydi*-ſ yr cenhedloedd, fel y byddych yn iechydwriaeth i *myfi yn* mi, hyd eithaf y ddaiar.

*† Neu, ai gwaeiaeb wyt neu y byddſi yn wâs. * Pen. 42. 6.*

Neu, ai gwaſgu. Pen. 42. 6.

7 Fel

‖ Neu, gan ddyn.

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, gwaredadd Israel a'i Sanct, wrth y dirmygedic ‖ o enaid, wrth yr hwn ſydd ffiaidd gan y genhedl, wrth was llywodraeth-wyr; brenhinoedd a welant, ac a gyfodant, tywyſogion hefyd a ymgrymmant, er mwyn yr Arglwydd, yr hwn ſydd ffyddlon, Sanct Israel, ac efe a'th ddewiſodd di.

*1. Cor. 6. 2.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * mewn amſer bodlon-gar i'th wrandewais, ac yn nydd iechydwriaeth i'th gynnorthwyais, a mi a'th gadwaf yn gyſammod y bobl, i ‖ ſiccrhau y ddaiar, i beri etifeddu yr etifeddiaethau anghyfaneddol;

‖ Neu, i gyfodi.

*Pen. 42. 8

9 Fel y dywedych wrth y * carcharorion, ewch allan; wrth y rhai ſydd mewn tywyllwch, ymddangoſwch; ar y ffyrdd y porant, ac yn yr holl vchelfannau y bydd ei porfa hwynt.

*Datc. 7. 16.

10 * Ni newynant, ac ni ſychedant, ac ni's tery gwres, na haul hwynt: o herwydd yr hwn a drugarha wrthynt, a'i tywys, ac a'i harwein wrth y ffynhonnau dyfroedd.

11 A mi a wnaf fy holl fynydd yn ffordd, a'm priffyrdd a gyfodir.

12 Wele, y rhai hyn a ddeuant o bell, ac wele, y rhai accw o'r gogledd, ac o'r gorllewin, a'r rhai ymma o dir Sinim.

13 Cenwch nefoedd; a gorfoledda ddaiar, blaeddiwch gan y mynyddoedd; canys yr Arglwydd a gyſurodd ei bobl, ac a drugarha wrth ei druenlaid.

14 Etto dywedodd Sion, yr Arglwydd a'm gwrthododd, a'm Arglwydd a'm anghofiodd.

† Hebr. vhag tofluriо.

15 A anghofia g wraig ei phlentyn ſugno, † fel na thoſturia wrth fab ei chroth? ie hwy a allant anghofio, etto myfi nid anghofiaf di.

16 Wele, ar gledr fy nwylo i'th argreffais, dy furiau ſydd ger fy mron bob amſer.

‖ Neu, adeiladwyr.

17 Dy ‖ blant a fryſiant, y rhai a'th ddiſtrywiant, ac a'th ddeſtrywiant, a ânt allan o honot.

* Pen. 60. 4.

18 * Dercha dy lygaid oddi amgylch, ac edrych; y rhai hyn oll a ymgaſclant, ac a ddeuant attat: fel mai byw fi, medd yr Arglwydd, dian y gwiſci hwynt oll, fel hardd-wiſc, ac y rhwymi hwynt am danat, fel priod-ferch.

19 Canys dy ddiffaithwch, a'th anialwch, a'th dir dinſtriol, yn ddiau ſydd yn awr yn rhy gyfyng gan breſſwyl-wŷr; a'r rhai a'th lyngcant a ymbellhânt.

20 Plant dy ddi-heppiledi, a ddywedant etto lle y clywech, cyfyng yw y lle hwn i mi; dôd le i mi fel y preſſwyliwyf.

21 Yna y dywedi yn dy galon, pwy a genhedlodd y rhai hyn i mi; a mi yn ddi-heppil, ac yn vnic, yn gaeth, ac ar grwydr? a phwy a fagoddo y rhai hyn? wele, myfi a adawyd fy hunan, ‖ o ba le y daeth y rhai hyn?

‖ Neu, pa le'r oedd.

22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele, cyfodaf fy llaw at y cenhedloedd, a derchafaf fy mâner at y bobloedd; a dygant dy feibion ‖ yn eu monwes, a dygir dy ferched ar yſcwyd lau.

‖ Neu, ar eu bryſcbiau.

† Hebr. fy mhyſogeſau.

23 Brenhinoedd hefyd ſydd dy dadmaethod, a'i † brenhineſau dy ſammaethod, crymmant it a'i hwynebau tua'r llawr, * a llyſant lwch dy draed, a chei wybod mai myfi yw'r Arglwydd; canys ni chywilyddir y rhai a ddiſgwiliant wrthiſi.

*Pſ. 72. 9.

24 A ddygir y caffaeliad oddi ar y cadarn? neu a waredir † y rhai a garcherir yn gyfiawn?

† Hebr. eacchimtd y cyfiawn

25 Oad fel hyn y dywed yr Arglwydd, ie † carcharorion y cadarn a ddygir, ac amhaith y creulon a ddiange? canys myfi a ymryſſonaf a'th ymryſſonadd, ac myfi a achubaf dy feibion.

† Hebr. eatthgiad

*Datc. 14. 20 & 16. 6

26 Gwnaf hefyd i'th orthrymwŷr fwyttta eu cig eu hunain, ac ar eu * gwaed eu hun y meddwant, fel ar win ‖ melys; a gwybydd pob cnawd mai myfi'r Arglwydd yw dy achubydd, a'th gadarn waredydd Iacob.

PEN. L.

1 *Chriſt yn dangos nad eſt yw 'r achos y gwahodwyd yr Iuddewon, am eu ſod yn ali'n o'r achos hwy, 5 am ei ſod yn vfydd i ewyllyſ Duw, 7 ac am ei ſod yn ymddiried ynghymmorth Duw.* 10 *Annog hyderu ar Ddaw, ac nid arnn ni hunain.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, pa le'y mae llythyr yſcar eich mam, ‖ trwy 'r hwn y gollyngais hi ymmaith? neu pwy o'm dyledwyr y gwerthais chwi iddo? wele am eich anwireddau y gwerthwyſoch, ac am eich camweddau y gollyngwyd ymmaith eich mam.

‖ Neu pan ddenthum, nad oedd neb yn derbyn? pan elwais, nad attebodd neb? ‖ gan gwtogi a gwtogodd fy llaw, fel na allei ymwaredu? neu onid oes ynof nerth i achub? wele â'm cerydd i * ſychaf y môr: gwneuthum yr * afonydd yn ddiffaethwch, eu pyſcod a ddrewant o eiſiau dwfr, ac a fyddant feirw o ſyched.

‖ Neu pan ddenthum, nad oedd neb yn derbyn?

3 Gwiſcaf y nefoedd â thywyllwch, a ſachlian yn dô iddynt.

4 Yr Arglwydd Dduw a roddes i'm dafod y diſcodic, i ſedru mewn pryd lefaru gair wrth y * rheſſyglol; deffry fi bob boreu, deffry 'm clyw i glywed fel y dyſcedic.

5 Yr Arglwydd Dduw a agorodd fy nghlûs, a minneu ni * wrthwynebais, ac ni chiliais yn ôl.

6 Fy nghorph * a roddais i'r cur-wŷr a'm cernodd i'r rhai a dynnai 'r blew, ni chuddiais fy wyneb oddi wrth wradwydd, a phoeredd.

7 O herwydd yr Arglwydd Dduw a'm cynnorthwya, am hynny ni'm cywilyddir; am hynny goſodais fy wyneb fel calleſtr, a gwn na chywilyddir.

8 * Agos yw 'r hwn a'm cyfiawnha, pwy a ymryſſon â mi? ſafwn ynghyd; pwy yw † fy aguſtwyneb wr? neſſaed attaf.

9 Wele 'r Arglwydd Dduw a'm cynnorthwya, pwy yw 'r hwn a'm bwrw yn euog? wele, hwynt oll a heneiddiant fel dilledyn, y gwyfyn a'i hyſſa hwynt.

10 Pwy yn eich mvſc ſydd yn ofni 'r Arglwydd, yn gwrandaw ar lais ei was ef, yn rhodio mewn tywyllwch, ac heb lewyrch iddo? gobeithied yn enw 'r Arglwydd, ac ymddirieded yn ei Dduw.

11 Wele, chwi oll y rhai ydych yn cynneu tân, ac yn eich amgylchu eich hunain â gwreichion tân: diwch wrth lewyrch eich tân, ac wrth y gwreichion a gynneuaſech; * o'm llaw i y bydd hyn i chwi: mewn gofid y gorweddwch.

PEN. LI.

1 *Cryngbor i hyderu ar Chriſt, yn ſi eſampl Abraham,* 13 *o herwydd ei addewidion cyſſuron, a'i gyfiawn ymwared,* 7 *a marwoldeb dyn, a Bod Chriſt â'i ſanctaidd ſtrach, yn ymddiſpwyll y riddo rhag ofn dyn.* 17 *Y mae yn cwynu ar Jeruſalem,* 21 *ac yn addaw ymwared.*

GWrandewch arnaſi ddilyn-wŷr cyfiawnder, y rhai a geiſiwch yr Arglwydd: edrychwch ar y graig i'ch naddwyd, ac ar geudod y ſîdt i'ch cloddiwyd o honynt.

2 Edrychwch ar Abraham eich tâd, ac ar Sara yr hon a'ch eſcorodd; canys ei hunan y gelwais ef, ac y bendithiais, ac yr amlheais ef.

‖ O herwydd

9 O herwydd vr Arglwydd a gyſſura Sion: efe a
gura ei holl anghyſannedd-leoedd hi, gwna heſyd
a'i anialwch hi ſel Eden, a'i diſſaethwch ſel gardd
yr Arglwydd: ceir yndda lawenydd a hyfrydwch,
diolch, a llais cân.

4 Gwrandewch arnaf ſy mhobl, cluſt-ymwrandewch â mi, ſy nghenedl: canys cyfraith a â allan oddi wrthif, a goſodaf ſy marn yn oleuni pobloedd.

5 Agos yw ſy nghyfiawnder: ſy iechydwriaeth a â allan, ſy mreichiau hefyd a farnant y bobloedd: yr ynyſoedd a ddiſgwiliant wrthif, ac a ymddiriedant yn ſy mraich.

6 Derchefwch eich llygaid tua'r nefoedd, ac edrychwch ar y ddaiar iſſod: * canys y nefoedd a ddiflyddant ſel mŵg, a'r ddaiar a heneiddia ſel dilledyn, a'i phreſſwyl-wŷr yr un modd a fyddant meirw: ond fy iechydwriaeth i a fydd byth, a'm cyfiawnder ni ddarfydd.

7 Gwrandewch arnaf, y rhai a adwaenoch gyfiawnder, *y bobl ſy a'm cyfraith yn eu calon: * nac ofnwch wradwydd dynion, ac nac arſwydwch rhac eu diſtawdd.

8 Canys y pŷf a'i bwytty, ſel dilledyn; a'r gwyfyn a'i hyſſa, ſel gwlân: eithr fy nghyfiawnder a fydd yn dragywydd: a'm iechydwriaeth o genhedlaeth i genhedlaeth.

9 Deffro, deffro: gwiſc nerth, ô fraich yr Arglwydd, deffro ſel yn y dyddiau gynt, yn yr oeſoedd gynt: onid ti yw'r hwn a dorraiſt Rahab, ac a archolliaſt y * ddraig?

10 Onid ti yw'r hwn a * ſychaiſt y môr, dyfroedd y dyfnder mawr; yr hwn a wnaethoſt ddyfnderoedd y môr, yn ffordd i'r gwaredigion i fyned trwodd.

11 Am hynny y * dychwel gwaredigion yr Arglwydd, a hwy a ddeuant i Sion â chanu, ac â llawenydd tragywyddol ar eu pennau, goddiweddant lawenydd, a hyfrydwch: gofid a griddfan a ffoant ymaith.

12 Myfi, myfi, yw yr hwn a'ch diddanaf chwi: pwy wyt ti ſel yr * ofnaiſt ddyn, yr hwn ſydd marw, a mab dyn yr hwn a wneir ſel * glaſ-welltyn?

13 Ac a anghofi yr Arglwydd dy wneuthurwr, yr hwn a eſtynnodd y nefoedd, ac a ſeiliodd y ddaiar? ac a ofnaiſt bob dydd yn waſtad rhac llid y gorthrymmadd, ſel pe darparei i ddiniſtrio? a pha le mae llid y gorthrymmudd?

14 Y carcharor ſydd yn bryſio i gael ei ollwng yn rhydd, ſel na byddo farw yn y pwll, ac na phallo ei fara ef.

15 Eithr myfi yw yr Arglwydd dy Dduw, yr hwn a darthodd y môr, pan ruodd ei donnau: ei enw yw Arglwydd y lluoedd.

16 Goſodais hefyd fy ngeiriau * yn dy enau, ac a guddiaſond fy llaw i'th dduiſs, ſel y plannwn y nefoedd, a'r ſeiliwn y ddaiar, ac a dywedwn wrth Sion, fy mhobl ydwyt.

17 * Deffro, deffro, cyfod Ieruſalem, yr hon a yfaiſt o law'r Arglwydd gwppan ei lidiawgrwydi ef: yſaiſt waddod y gwppan erchyll, ie ſugnaiſt ef.

18 Nid oes arweinydd iddi o'r holl feibion a genhedlodd: ac nid oes a ymafio yn ei llaw o'r holl feibion a fagodd.

19 * Y ddau beth hyn a ddigwyddaſant it: pwy a'th lia troſot? diniſtr, a † deſtriw, a newyn, a chleddyf? *trwy* bwy i'th gyſaraf?

20 Dy feibion a lewygaſant, gorweddant ym mhen pob heol, ſel tarw gwyllt *mewn* magl: llawn ydynt o lidiawgrwydd yr Arglwydd, a cherydd o Dduw.

21 Am hynny gwrando ſi yn awr, y dryſan, a'r feddw, ac nid *trwy* win.

22 Fel hyn y dywed dy Arglwydd, yr Arglwydd a'th Dduw di, *yr hwn* a ddadleu *tros ei* bobl: wele, cymmerais o'th law y cwppan erchyll, ſef gwaddod cwppan ſy lidiawgrwydd; ni chwanegi ei yfed mwy.

23 Eithr rhoddaf ef yn llaw dy gyſtuddwyr, y rhai a ddywedaſant wrth dy enaid, goſtwng ſel yr elom troſot; a thi a oſodaiſt dy gorph ſel y llawr, ac ſel heol i'r rhai a elent troſto.

PEN. LII.

1 Chriſt yn perſwadio ei Eglwys i gredu ei râd brynedigaeth ef; 7 I ddarlun gwynfydedig yr adbrynedigaeth, 9 I lawenychu yn ei gallu hi, 11 Ac i'w rhyddhau eu hunain oddiwrth gaethiwed.
12 *Y derchefir teyrnas Chriſt.*

DEffro,* deffro, gwiſc dy nerth, Sion; gwiſc wiſcoedd dy ogoniant, ſanctaidd ddinas Ieruſalem: canys ni ddaw o'th fewn mwy ddieithr waededic, nac aflan. * Pen. 51.17.

2 Ymeſcwyd o'r llâch, cyfod, eiſtedd, Ieruſalem; ymddatted o'ddiwrth rwymau dy wddf, gaeth-ferch Sion.

3 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, yn rhâd yr ymwerthaſoch, ac nid ag arian i'th gwaredir.

4 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd Dduw, fy mhobl aeth i wared i'r Aipht yn y dechreuad, i ymdaith yno; a'r Aſſyriad a'i gorthrymmodd yn ddiachos. * Pen. 46.6.

5 Ac yn awr beth *ſydd* ymma i mi, medd yr Arglwydd, pan ddygid fy mhobl ymaith yn rhâd? eu llywodraethwŷr a wnâ *idyntu* vdo, medd yr Arglwydd: a phob dydd ya waſtad, * y cablir fy enw. * Ezec. 36.20,23. rhaſ.2.24

6 Am hynny y caiff fy mhobl adnabod fy enw, am hynny *y câns myfod* y dydd hwnnw, mai myfi *yw* yr hwn ſy'n dywedyd, wele, myfi *yw*. * Nahum. 1.15 ſachar. 10.18.

7 * Morr weddaidd ar y mynyddoedd *yw* traed yr hwn ſydd yn efangylu, yn cyhoeddi heddwch i'r hwn ſydd yn mynegi daioni, yn cyhoeddi iechydwriaeth, yn dywedyd wrth Sion, dy Dduw di ſydd yn teyrnaſu?

8 Dy wil-wŷr a dderchafant lef; gyd â'r lleſ y cyd-ganant; canys gwelant lygad yn llygad pan ddychwelo yr Arglwydd Sion.

9 Bloeddiwch, cyd-genwch, anialwch Ieruſalem; canys yr Arglwydd a gyſſurodd ei bobl, efe a waredodd Ieruſalem.

10 Dioſcodd yr Arglwydd fraich ei ſanctaiddrwydd yngolwg yr holl genhedloedd, * a holl gyrrau'r ddaiar a welant iechydwriaeth ein Duw ni. * Pſal.98. 8.luc.3.6.

11 Ciliwch, ciliwch, ewch allan oddi yno, * na chyffyrddwch â dim halogedic, ewch allan o'i chanol, ymlanhewch, y rhai a ddygwch leſtri'r Arglwydd. * 2 Cor. 6.17. dat. 18.4.

12 Canys nid ar frys yr ewch allan, ac nid ar ffô y cerddwch; canys yr Arglwydd â o'ch blaen chwi, a Duw Iſrael a'ch caſcl chwi.

13 Wele, fy ngwas a lwydda, eſe a godir, a dderchefir, ac a fydd vchel iawn. ‖ Neu, wneir gad.

14 Megis y rhyfeddodd llawer wrthit (mor llygredic *oedd* ei *wedd* yn anad neb, a'i brſſ yn anad meibion dynion!) * Pen. 53.3.

15 Felly y taenella eſe genhedloedd lawer, brenhinoedd a gaeant eu genau wrtho ef; canys gwelant *yr hyn* ni ſynegaſid iddynt, a dyſtallant yr hyn ni chlywſent. * Rhuſ. 15.21.

PEN.

PEN. LIII.

1 *Y Prophwyd yn ewyno rhag anghredynaeth, ac yn ejcusodi rhwyſtr y Groes, 4 trwy ddaugos y daioni a ddaw o ddioddefaint Christ, 10 a ffrwiant y groes.*

*Joan.12. 38.rhuf. 10.16. ‖ Neu, addyſc. Heb clywed.

PWy * a gredodd i'n ‖ ymadrodd? ac i bwy y datcuddiwyd braich yr Arglwydd.

2 Canys eſe a dyfu o'i flaen ef fel blaguryn, ac fel gwreiddyn o dir ſych: nid oes na phryd na thegwch iddo: pan edrychom arno, ni bydd prŷd fel y dymunem ef.

3 * Dirmygedic yw a diyſtyraf o'r gwŷr, gŵr gofidus, a chynnefin â dolur, ac ‖ yr oeddym megis yn cuddio ein wynebau oddi wrtho; dirmygedic oedd, ac ni wnaethom gyfrif o honaw.

4 Diau * eſe a gymmerth ein gwendid ni, ac a ddug ein doluriau: etto ni a'i cyfrifaſom ef wedi ei faeddu, ei daro gan Dduw, a'i gyſtuddio.

5 * Ond eſe a ‖ archollwyd am ein camweddau ni, eſe a ddrylliwyd am ein hanwireddau ni: cospedigaeth ein heddwch ni oedd arno ef, a * thrwy ei gleiſiau ef yr iachawyd ni.

6 Nyni oll a gyrwydraſom fel defaid, troeſom bawb iw ffordd ei hun; a'r Arglwydd a † roddes arno ef ein hanwireddau ni i gyd.

7 * Eſe a orthrymmwyd, ac eſe a gyſtuddiwyd, ac nid agorei ei enau; fel oen yr arweinid ef i'r lladdfa, * ac fel y gan dafad o flaen y rhai a'i cneifiei, felly nid agorei ynteu ei enau.

8 O ‖ garchar, ac o farn y cymmerwyd ef: a phwy a draetha ei oes ef? canys eſe a dorrwyd o dir y rhai byw, *rhoddwyd* pla arno ef am gamwedd fy mhobl.

9 Ac eſe a wnaeth ei fedd gyd â'r rhai anwir, a chyd â'r cyfoethog yn ei farwolaeth; am na wnaethei gam, ac nad oedd * twyll yn ei enau.

10 Eithr yr Arglwydd a fynnei ei ddrylliо ef, eſe a'i clwyfodd: pan ‖ ofodo eſe ei enaid yn aberth dros bechod, eſe a wêl ei hâd, eſe a eſtyn ei ddyddiau ac ewyllys yr Arglwydd a lwydda yn ei law ef.

11 O lafur ei enaid y gwêl, ac y diwellir; fy ngwâs cyfiawn a gyfiawnhâ lawer trwy ei wybodaeth; canys eſe a ddwg eu hanwireddau hwynt.

12 Am hynny y rhannaf iddo ran gyd â ‖ llawer, ac eſe a rana'r yſpail gyd â'r cedyrn; am iddo dywallt ei enaid i farwolaeth: ac eſe a gyfrifwyd * gyd â'r troſedd-wŷr: ac eſe a ddug bechodau llawer, oedd, ac a † eiriolodd dros y troſedd-wŷr.

*Mar. 14. 27. & 27.12. Joan.10.17. *Act.8 32. ‖ Neu, gyfrangder. *1.Pet. 2.21. 1.Io.3.5. ‖ Neu, mwclo ei enaid eſ. aberth. ‖ 'r mawrion. *Mar.15.28. Luc.22.37. * Luc.23.

PEN. LIIII.

1 *Y Prophwyd, ex mewn cyſſuro y cenhedloedd, yn prophwydo helaethrwydd yr Eglwys:* 4 *Ei gogelwch hwy,* 6 *A'i ficer ymwared allan o gyſtudd,* 11 *A'i hadeiliad dêg,* 16 *A'i diogel gadwedigaeth.*

CAn *di* amhlantadwy nid escorodd, bloeddia * gann, a gorfoledda, *yr hon* nid escorodd: o herwydd amlach meibion yr hon a adawyd, no'r hon y mae gwr iddi, medd yr Arglwydd.

*Luc.23. 29. Gal. 4.27.

2 Helaetha lê dy babell, ac eſtynnant gortyniau dy breſwylfeydd; nac attal, eſtyn dy raffau, a ficerha dy hoeliou.

3 Canys ti a dorri allan ar y llaw ddehau, ac ar y llaw aſſwy, a'th hâd a etifedda y cenhedloedd, a dinaſoedd anhaithiedic a wnant yn gyfanneddol.

4 Nac ofna; canys nith gywilyddir; ac nath wradwydder, am nath warthruddir; canys ti anghofi wradwydd dy ieuengctid, a gwarthrudd wedd vdod ni chofi mwyach.

5 Canys dy briod *yw* 'r hwn a'th wnaeth (* Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw:) *y gwaredydd* hefyd, Sanct Iſrael, Duw 'r holl ddaear ſy gelwir ef.

6 Canys fel gwraig wrthodedic, a chyſtuddiedic o yſpryd, i'th alwodd yr Arglwydd, a gwraig ieuengctyd, pan oeddit wrthodedic, medd dy Dduw.

7 Tros ennyd fechan i'th adewais, ond â mawr drugareddau i'th gaſclaf.

8 Mewn ychydig ſorriant y cuddiais *fy* wyneb oddi wrthit ennyd awr, ond â chrugaredd dragwyddol y trugarhâf wrthit, medd yr Arglwydd dy waredydd.

9 Canys *fel* dyfroedd * Noah *y mae hyn i mi*: canys *megis* y tyngais nad elei ddyfroedd Noah mwy dros y ddaiar; felly y tyngais na ddigiwn wrthit, ac na'th geryddwn.

10 Canys y mynyddoedd a giliant, ac a fynnadant: eithr fy nhrugaredd ni chilia oddiwrthit, a chyſammod fy hedd ni ſyfl medd yr Arglwydd ſydd yn trugarhau wrthit.

11 Y druan, helbulus gan deimlaſt, y diſgyn wele, * mi a oſodaf dy gerrig di â Chadmael, a'th ſylfaenaf â *meini* Saphyr.

12 Gwnaf hefyd dy ffenestri o riſialaeth hyfryd, a'th holl derfynau o gerric dymunol.

13 Dy holl feibion hefyd *fyddant* * wedi eu dyſc gan yr Arglwydd, a mawr *fydd* heddwch y feibion.

14 Mewn cyfiawnder i'th ficerheir; bydd bell oddi wrth orthrymder; canys nid ofni: ac nid wrth ddychryn, canys ni nesâ attat.

15 Wele, gan ymgaſclu hwy a ymgaſclant, ond nid o honof: pwy bynnac o honot ti a ymgaſclo i'th erbyn, eſe a ſyrth.

16 Wele, myfi a greais y gôf yr hwn a chwyth y marwor yn tân, ac a ddeſnyddia, arf iw wneuthur: myfi hefyd a greais y dinyſtrydd i ddeſtrywio.

17 Ni lwydda un offeryn a lunier i'th erbyn; a'r tafod a wnei yn euog bob tafod a gyfodo yn barn mewn barn: dynna etifeddiaeth gwaſanaeth yr Arglwydd, a'i cyfiawnder hwy *ſydd* oddi wrthof, medd yr Arglwydd.

PEN. LV.

1 *Y Prophwyd, trwy addewidion a Gras, yn galw pawb i gredu, 6 ac i edifarhau.* 8 *Dadyscu lwybreuau y rhai a gredo.*

OH * deuwch i'r dyfroedd, bob un y mae ſyched arno, ie yr hwn nid oes ganddo ddim; deuwch, prynwch, a bwyttewch; ie deuwch, prynwch win a llaeth, heb arian, ac heb werth.

2 Pa ham y † gweriwch arian am yr hyn nid *ydyw* fara? a'th llafur am yr hyn nid yn ddigoni i? gan wrando gwrandewch arnaf, a bwyttewch yr hyn ſydd dda; ac ymhyfryded mewn naid mewn braſder.

3 Gogwyddwch eich cluſt, a deuwch attaf: gwrandewch, a bydd byw eich enaid; ac mi a wnaf gyfammod tragywyddawl â chwi, *ſef* * ſicrder gruareddau Dafydd.

4 Wele, rhoddais ef yn dyſt i'r bobl, yn dywynor, ac yn athro i'r bobloedd.

5 Wele, cenedl nid adwenni, a chenedl nid adwaenai di, a red attat, o herwydd yr Arglwydd dy Dduw, ac o herwydd Sanct Iſrael; canys eſe a'th ogoneddodd.

6 Ceiſiwch

4 Ceisiwch yr Arglwydd, trary galler ei gael
ei jawch arno, tra fyddo yn agos.
7 Gadawed y drygionus ei ffordd, a'r anghyfiawn ei feddyliau, a dychweled at yr Arglwydd, ac efe a gymmer drugaredd arno; ac at ein Duw ni, o herwydd efe a faddau yn helaeth.
8 Canys nid fy meddyliau i, yw eich meddyliau chwi; ac nid eich ffyrdd chwi, yw fy ffyrdd i, medd yr Arglwydd.
9 Canys fel y mae'r nefoedd yn uwch na'r ddaear, felly y mae fy ffyrdd i yn uwch na'ch ffyrdd chwi, a'm meddyliau i, na'ch meddyliau chwi.
10 Canys fel y defcyn y glaw, a'r eira, o'r nefoedd, ac ni ddychwel yno, eithr dyfrhau y ddaear, a'i gwneuthur a tharddu a thyfu, fel y rhoddo hâd i'r hauwr, a bara i'r bwyttawr:
11 Felly y bydd fy ngair, yr hwn a ddaw allan o'm genau i: ni ddychwel attaf yn wâg; eithr efe a wna yr hyn a fynnwyf, ac a lwyddia yn y peth y anfonais efo'n blegid.
12 Canys mewn llawenydd yr ewch allan, ac mewn hedd i'ch arweinir: y mynyddoedd a'r bryniau a floeddiant ganu o'ch blaen, a holl goed yr maes a garant ddwylo.
13 Yn lle draen y cyfyd myrtwydd: a thra fydd Arglwydd yn enw, ac yn arwydd tragwyddol, ni thorrir ymaith.

P E N. LVII.

1 Y Prophwyd yn annog i fain Eglwys yr oes honno, a'r oes hon, i ymadawy byd [a'r bydol] yn y ffyddlon, ac i dderbyn ymwared. 9 Y mae efe yn rhoi anfri ar gwilwyr deillion.

CEll hyn y dywed yr Arglwydd, cadwch farn, a gwnewch gyfiawnder: canys fy iechydwriaeth fydd ar ddyfod, a'm cyfiawnder ar ymddangos.
2 Gwyn ei fyd y dyn a wnelo hyn, a mab y dyn a ymfalo yndde'r gan gadw'r Sabboth heb ei halogi, a chadw ei law rhag gwneuthur dim drwg.
3 Ac na lefared y dieithr-fab, yr hwn a lynodd wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd, yr Arglwydd a'm didoledd odditwrth ei bobl: ac na ddyweded y difpaddedic, wele fi yn bren crin.
4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth y difpaddedic, y rhai a gadwant fy Sabbothau, ac a ddewisant yr hyn a ewyllyfwyf, ac a ymafiant yn fy nghyfammod i,
5 I'r rhoddaf iddynt yn fy nghŵ, ac o fewn fy muriau, lle ac enw gwell na meibion, ac na merched: rhoddaf iddynt enw tragwyddol, yr hwn ni thorrir ymaith.
6 A'r meibion dieithr, y rhai a lynant wrth yr Arglwydd, gan ei wasanaethu ef, a chan garu enw'r Arglwydd, i fod yn weision iddo ef, pob un a gadwo Sabboth rhag ei halogi, ac a ymafio yn fy nghyfammod;
7 Dygaf hwynhau hefyd i'm mynydd fy sancteiddrwydd, a llawenychaf hwynt yn nhŷ fy nghweddi: eu poeth offrymmau hefyd ac hebyrth fyddant gymmeradwy ar fy allor i: canys fy nhŷ a elwir yn dŷ gweddi, i'r holl bobloedd.
8 Medd yr Arglwydd Dduw, yr hwn a gasgl wasgariadigion Israel, eto ni a gasglaf eraill atto, heblaw'r rhai fy wedi eu casglu atto.
9 Pob bwyftfil y maes, dewch i ddifa, a phob bwyftfil yn y coed.
10 Deillion yw ei wiliedyddion i gŷd, wyddant hwy oll ddim, cŵn mudion ydynt hwy oll, ni allant gyfarth: yn breuddwydio y maent, yn gorwedd, ac yn caru hepian.
11 Ie cŵn gwancus ydynt, ni chydnabyddant

ddigon, a bugeiliaid ydynt ni, ffydd ni ddeallant: wynebant oll at eu ffordd eu hun, pob un at ei elw ei hun, o'i eithaf.
12 Dewch medd ef, cymmerafi win, a meddwn ddiod gref, a bydd y foreu megis heddyw, a mwy o lawer iawn.

P E N. LVII.

1 Bendigedig fo'r walaeth y dyfawn. 3 Duw yn argyoeddi'r Iuddewon, canys puteinieiddio dieithr-addoliaeth. 13 Y mae'r dduwiau ffalfi yn methu helpu'r ffyddloniaid.

DArfu am y cyfiawn, ac ni edy neb at ei galon: a'r gwŷr trugarog a gymmerir ymaith, heb ddim ystyried, mai rhag drygfyd y cymmerir y cyfiawn ymmaith.
2 Efe a ddaeth i dangneddyf, hwy a orphywysant yn eu ffelfeloedd, fef pob un a rodiodd yn ei uniondeb.
3 Nesewch ymma, meibion yr hudoles, hâd y godinebus, ac buttain.
4 Yn erbyn pwy y ymddigrifwch? yn erbyn pwy y lledwch safn, ac yr eſtynnwch dafod? onid meibion camwedd, a hâd ffalfedd ydych chwi?
5 Yr hai a ymwreſſingwch â'r dderwen, tan bob pren deiliog, gan ladd y plant yn y glynnoedd, tan gromlechydd y creigiau.
6 Ymhoelftain yr oes yma: dyma, hwynt hwy yw dy gyfran: iddynt hwy hefyd y tywelltaſt ddiod-offrwm, ac yr offrymmaſt bwyd offrwm, ai yn y rhai hyn yr ymgyſſurwn?
7 Ar fynydd uchel a derchafedig y gofodaſt dy wely: dringaſt hefyd yno i aberthu aberth.
8 Ymhôll y drylliu hefyd, ac yſtŷ y gofodaſt dy gofiadwriaeth: canys ymddiofcudaſt i arall heblaw i, a dringaſt i helaethaſt dy wely, a gwnaeth iti rai mod rhyngot a hwynt: hoffaſt eu gorwedfa lle hwynt, [yn] dy weled.
9 Cyfeiriaſt hefyd at y brenin ag eneſnt, ac amlheaſt dy berarogleu: anfonaſt hefyd dy genadau i bell, ac ymoſtyngaſt hyd yffern.
10 Yn maint dy ffordd yr ymlaiſaſt, ac ni ddywedaſt, nid oes obaith: cefaſt fywyd dy law, am hynny ni chlafychaſt.
11 Pwy hefyd a arſwydaſt, ac a ofnaſt, fal y dywedaſt gelwydd, ac na chofiaſt fi, ac nid yſtyriaſt yn dy galon? oni thewais i, a hynny er ystalm, a thithau heb fy ofni.
12 Myfi a fynegaf dy gyfiawnder, a'th weithredoedd, canys ni wnânt it lês.
13 Pan waeddech, gwareded dy gynnulleidfaeddau di, eithr chwy gwynt a dŵg hwynt ymmaith oll, ofered a'i cymmer hwynt i ond yr hwn a obeithia ynof, a etifedda y tîr, ac a feddianna fy mynydd fy ſanctaidd rwydd.
14 Ac efe a ddywed, palmentwch, palmentwch, paratowch y ffordd, cyfodwch y rhwyſtr o ffordd fy mhobl.
15 Canys fel hyn y dywed y Goruchel, yr hwn a breſwylia dragwyddoldeb, ac y mae ei enw yn Sanctaidd: y goruchelder a'r cyſegr a breſwyliaf ynddo, a'r cyſtuddiedig ac iſſel o yſpryd, i fywhau yſpryd yr iſſel, ac i fywhau calon y rhai cyſtuddiedig.
16 Canys nid byth fe y cynhyrfocaf, ac nid yn ddigyfydd y digiaſt o herwydd yr yſpryd a ballo o'm blaen, a'r rheiddiau a wneuthum.
17 Am anwiredd ei gofodd-dod ef, y digiais, ac y tarewais ef, yn guddiais, a digiais, ac efe a aeth rhagddo yn ddrygionus, ar hyd ffordd ei galon.
18 Mi welais ei ffyrdd, ac mi a'i hiachâf: mi a'i tywyſaf hefyd, ac a adferaf gyſſuriadau iddo ef ac i'w alarwyr.
19 Myfi fy'n creu fydd yr wyneb[au] heddwch,

Ff heddwch,

* Phil. 12.2. mic. 7.2.
† Heb. trugaredd, neu, duwiol.
deb.
| Neu, rhag dyfgiaeth.
| Neu, meibion ſuigiau dafyn.
| Neu, yn ei gar eiddyf.
| Neu, yn ymgyſſurwn.
| Neu, yn nwſtan dafyn.
* Lefit. 18.22, 2 chron. 24.24.
| Neu, a'i hanfoniſt ir beddau yn belaeth ym yr eiddyf hwy.
| Neu, ſarhaeſt mi.
* Pſal. 40.2. & 61.2.
| Neu, adferaf.

heddwch, i boll, ac i agos, medd yr Arglwydd, ac mi a'i iachâf ef.

20 Ond y rhai anwir *ſydd* fel y môr yn dygyfor, pan na allo fod yn llonydd, yr hwn y mae ei ddyfroedd, yn bwrw allan dom, a llaid.

* Pen. 48.12. 21 * Ni *bydd* heddwch, medd fy Nuw, i'r rhai annuwiol.

PEN. LVIII.

1 Y Prophwyd wedi ei yrru i argyoeddi rhagrith, 3 yn dangos beth yw ympryd ſanctaidd, a gwir ympryd, 8 yn dangos pa addewidion ſy ddaledus am ddiwyloeb, 13 ac am gadw y Sabboth.

LLefa â'th gêg, nac arbed, derchafa dy lais fel vdcorn, a mvnega i'm pobl eu camweddau, a'i pechodau i dŷ Iacob.

2 Ecto beunydd i'm ceiſiant, ac a ewyllyſiant wybod fy ffyrdd, fel cenhedlaeth a wnelei gyfiawnder, ac ni wrthbedei farnedigaeth ei Duw: gofynnant i mi farnedigaethau cyhawnder ewyllyſiant neſau at Ddiuw.

3 Pa ham *meddant* yr ymprydiaſom, ac ni'n gwelaiſt? a cyſtuddiaſom ein henaid, ac ni'n gwybuoſt? wele yn y dydd yr ymprydioch, yr ydych yn ‖ Neu, y peth an y gofiadoch cael gwyniſyd: ac yn mynnu ‖ eich holl ddyledion.

4 Wele, i ymryſon a chynnen yr ymprydwch, ac i daro â dwrn anwiredd: † nac ymprydiwch, fel ydydd *hwn*, i beri clywed eich llais yn yr vchelder. ‖ Heb. gofidiaw.

‖ Neu, nid *yr yb yn ympridio.* † Zec. 7.5.

5 A'i dymma'r ympryd a ddewiſais? * dydd i ddyn i gyſtuddio ei enaid? ai crymmu ei ben fel brwynen, *ydyw*? a thaenu ſach-llain a lludw tanō? ai hyn a elwi yn ympryd, ac yn ddiwrnod cymmeradwy gan yr Arglwydd?

* Leuit. 16.29.

6 Onid dymma'r ympryd a ddewiſais, dattod rhwymau anwiredd, tynnu ymmaith feichiau † trymion, a gollwng y rhai † gorthrymedic yn rhyddion, a thorri ohonoch bob iau?

‖ Neu, cyſtuddio ddyn ei enaid gros ddiwrnod? ‖ Hebr. yr iau. † Hebr. dryllsedic.

7 * Oni'd torri dy fara i'r newynog? a dwyn o honot y ‖ cyrwydraid i dŷ? a phan welych noeth, ei ddillady, ac nad ymguddiech oddi wrth dy gnawd dy hun?

* Ezec. 18.8.

8 Yna y cyrr dy oleuni allan fel y wawr, a'th iechyd a dardda yn fuan, a'th gyfiawnder â o'th flaen; gogoniant yr Arglwydd a'th † ddilyn.

‖ Neu, y cyſtuddiedic. † Hebr. gaſcle

9 Yna y gelwi, a'r Arglwydd a ettyb; y gweiddi, ac efe a ddywed, wele fi: os bwri o'th fyſc yr iau, eſtyn bys, a dywedyd oferedd?

10 Os tynni allan dy enaid i'r newynoc, a diwalla yr enaid cyſtuddiedic; yna dy oleuni a gyfyd mewn tywyllwch, a'th dywyllwch *ſydd* fel hanner dydd.

‖ Heb. tywylla.

11 A'r Arglwydd a'th arwein yn waſtad, ac a ddiwalla dy enaid ar ſychder, ac a wna dy eſgyrn yn freiſioni: a thi a fyddi fel gardd wedi ei dwfrhau, ac megis ffynnon ddwfr, yr hon ni † phalla ei dyfroedd.

† Heb. ſbwylla.

12 A'r rhai a fyddant o honot ti, a * adeiladant yr hên ddiffaethleoedd, ti a gyfodi ſylfeini llawer cenhedlaeth; a thi a elwir yn gae-wr yr adwy, yn gwneiri-wr llwybrau, i gyfanneddu ynddynt. * Pen. 61.6.

13 O throi dy droed oddi wrth y Sabboth, *heb* wneuthur dy ewyllys ar ſy nydd ſanctaidd, a galw y Sabboth yn hyfrydwch, ſanct yr Arglwydd yn ogoneddus, a'i anrhydeddu eſ, heb wneuthur dy ffyrdd dy hun, heb geiſio dy ewyllys dy hun, na dywedyd dy eiriau du hun,

14 Yna yr ymhyfrydi yn yr Arglwydd, ac mi a wnaf it * farchogaeth ar vchelfeydd y ddaear, ac a'th borthaf ag etifeddiaeth Iacob dy dâd; canys genau yr Arglwydd a'i llefarodd. * Deut. 32.13

PEN. LIX.

1 Yſceler naturioeth pechod. 3 Pechodau yr Iuddewon. 9 Am hechod y daw adwyddiant o Ddiuw yn vnic y mae iechydwriaeth, ac Eſiampl o hyn.

WEle, ni * fyrhawyd llaw'r Arglwydd, fel na allo achub, ac ni thrymhâodd ei gluſt o, fel na allo glywed. * Neu, pen

2 Eithr eich anwireddau chwi a yſcarodd rhyngoch chwi a'ch Duw, a'ch pechodau a'i guddiaſant ei wyneb oddi wrthych, fel na chlyvo.

3 * Canys eich dwylo a haloguyd â gwaed, a'ch byſedd â chamwedd; eich gweſuſau a draethaſant gelwydd, eich tafod a ſyſyrioddo anwiredd.

4 Nid oes a alwo am gyfiawnder, nac a ddadlo trosy gwirionedd: *y maent* yn gobeithio ar wagedd, ac yn dywedyd celwydd, yr * beichiog ar ſinder, ac yn eſcor ar anwiredd.

5 Wyau baſilisc a ddodwaſant, a gweuedd y pryf coppyn a weant, yr hwn a fwytto o'i wyau ſydd farw, a'r hwn a ‖ fathrer a dyrr allan yn wiber.

6 * Eu gweoedd hwy ni byddant yn wiſcoedd, ac ni ymddilladant â'r gweithredoedd: eu gweithredoedd *ydynt* weithredoedd anwiredd, a gwaith trawſder ſydd yn eu dwylo.

7 * En traed a redant i ddrygioni, a hwy a fyſiant i dywallt gwaed gwirion: eu meddyliau *ydd* ſy ddylian anwiredd; diſtryw a ‖ diniſtr *ydd* ar eu ffyrdd hwynt.

8 Ffordd heddwch nid adwaenant, ac nid oes gyfiawnder yn eu llwybrau: gwnaethant iddynt lwybrau ceimion; pwy bynnac a rodio yno, nid adwyn heddwch.

9 Am hynny y ciliodd barnedigaeth oddi wrthym, ac ni'n goddiweddodd cyfiawnder: edrychaſom am oleuni, ac wele dywyllwch; am ddisgleirdeb, ac yn y ſagdeu yr ydym yn rhodio.

10 Palpalaſom fel deillion a'r pared, ie fel rai heb lygaid y palpalaſom: tramgwyddaſom am hanner dydd fel y cyſnos, *oedd*, ni mewn lleoedd anghyfannedd fel rhai meirw.

11 Nyni oll a ruaſom fel eirth, a chan riddfan y griddfanaſom fel colomenod: diſgwiliaſom am farn, ac *nid oes dim*; am iechydwriaeth, ac ymbellhaodd oddi wrthym.

12 Canys amlhaodd ein camweddau ger bron, a thyſtiolaethodd ein pechodau i'n herbyn: canys ein camweddau *ſydd* gyda ni, a'n hanwireddau, ni a'i hadwaenom:

13 Camweddu, a dywedyd celwydd yn erbyn Arglwydd, a chilio oddi ar ôl ein Duw, dywedyd trawſder, ac annyddo-dod, myſyrio a thraethu o galon eiriau gau.

14 Barn hefyd a droed yn ei hôl, a chyſſeuder a ſafodd o hirbell; canys gwirionedd a gwympodd yn yr heol, ac vniondeb ni all dyfod i mewn.

15 Ie gwirionedd ſydd yn pallu, a'r hwn *ydd* yn cilio oddi wrth ddrygioni ‖ a'i gwna ei hun yn beilla: a gwelodd yr Arglwydd *hyn*, a drwg oedd yn ei olwg, nad *oedd* barn.

16 Gwelodd hefyd nad *oedd* ŵr, a rhyfeddodd nad *oedd* eiriol-wr. * Am hynny ei fraich yr achubodd, a'i gyfiawnder ei hun a'i cynhaliodd.

17 * Canys efe a wiſcodd gyfiawnder fel llurig helm iechydwriaeth am ei benſe: a wiſcodd ddillad eoedd dial yn ddillad; ie gwiſcodd zêl fel mantell.

18 Yn ôl y * ‖ gweithredoedd, ie yn ôl hynny y tâl efe, llid iw wrthwynebwŷr, talediguaeth i'w gelynion, taledigaeth i'r ynyſoedd a dâl efe.

19 Felly'r ofnant enw yr Arglwydd o'r gorllewin, a'i ogoniant eſo o godiad haul; pan ddêlo

ᵍimewn sel a son, Yspryd yr Arglwydd ‖ a'i hyn-
lli ef ymmaith.
2 20 Ac i Sion y daw y gwaredydd, ac i'r rhai
ᵍi droant oddi wrth anwiredd yn Iacob, medd yr
Arglwydd.
21 A minneu, dymma fy nghyfammod â hwynt
medd yr Arglwydd, fy yspryd yr hwn ‖ sydd arnat,
a'm geiriau y rhai a osodais yn dy enau, ni chili-
ant o'th enau, nac o enau dy hâd, nac o enau hâd dy
hâd, medd yr Arglwydd, o hyn allan byth.

PEN. LX.

*1 Gogoniant yr Eglwys, pan ddelo'r cenhedloedd
atti eu hail a'i, 15 A'i benuthion mawr a fydd
o'i hachubig gyfiudd.*

Cyfod, llewyrcha, canys daeth dy oleuni, a
gogoniant yr Arglwydd arnat.
2 Canys wele, tywyllwch a orchguddia y ddaiar,
a thywyllwch ᵍogyddu y bobloedd: ond arnat ti y cyfyd yr
Arglwydd, a'i ogoniant a welir arnat.
3 *Cenhedloedd hefyd a rodiant at dy oleuni,
a brenhinoedd at ddisgleirdeb dy gyfodiad.
4 *Cyfot dy lygaid oddi amgylch, ac edrych,
pawbpawb ydynt oll, daethant attat: dy feibion a
ddeuant o bell, a'th ferched a fegir wrth dy ystlys.
5 Yna y cei weled, ac yr ‖ ymddisgleiri, dy ga-
lon hefyd a ofna ac a helaethir, am droi attat ‖ luo-
ᵍogrwydd y môr, golud y cenhedloedd a ddaw i ti.
6 Llawer y camelod a'th orchguddiant, *sef*
ᵍyny camelod Midian, ac Ephah: hwynt oll o
Seba a ddeuant, *aur a thus a ddygant, a moliant
yr Arglwydd a fynegant.
7 Holl ddefaid Cedar a ymgasclant attat ti,
ᵍwyddon Nebaioth a'th wasanaethant: hwy a
ddeuant i fynu yn gymmeradwy ar fy allor, ac mi
a ᵍanrydedaf dŷ fy ngogoniant.
8 Pwy ‖ yw y rhai hyn a ehedant fel cwmwl?
a fel colomennod iw ffenestri?
9 Ta ddiau yr ynysoedd a'm disgwiliant, a llong-
au Tarsis yn ‖ bennaf, *i ddwyn dy feibion o bell,
a'u harian *hefyd* a'i haur gyd â hwynt, i enw'r
Arglwydd dy Dduw, ac i Sanct Israel, am iddo
dy ogoneddu di.
10 A meibion dieithr a adeiladant dy furiau, a'i
brenhinoedd a'th wasanaethant: canys yn fy nig
th darewais, ac o'm ewyllys da fy bum y tosturi-
ais wrthit.
11 *Am hynny dy byrth a fyddant yn agored yn
wastad, ni cheuir hwynt na dydd na nôs, i ddwyn
attat olud y cenhedloedd, fel y dyger eu brenhin-
oedd hwynt hefyd.
12 Canys y genedl a'r deyrnas ni'th wasanaetho
ᵍnant, a ddifethir; a'r cenhedloedd hynny a lwyr
ddifethir.
13 Gogoniant Libanus a ddaw attat, y ffynnid-
ᵍwydd, fawydd, a box ynghyd, i harddu lle fy
nghyssegr; harddaf hefyd le fy nhraed.
14 A meibion dy gystudd-wŷr a ddeuant attat yn
ᵍgrwgnach: a'r rhai oll a'th ddiystyrasant a *ym-
grymant wrth wadnau dy draed, ac a'th alwant
ddinas yr Arglwydd, yn Sion Sanct Israel.
15 Lle y buoit yn wrthodedic, ac yn gâs, ac
na ymdeithiai neb trwot, gwnâf di yn arddercha-
ᵍwydd tragywyddol, *ac* yn llawenydd i'r
holl genhedlaethau.
16 Sugni hefyd laeth y cenhedloedd, ie bronnau
brenhinoedd a sugni, a chei wybod mai myfi 'r
Arglwydd *yw* dy achubudd, a'th wareddudd *yw*
Cadarn Dduw Iacob.
17 Yn lle prês y dygaf aur, ac yn lle haiarn y
dygaf arian, ac yn lle coed, brês, ac yn lle cerrig,
haiarn: a gwnaf dy swyddogion yn heddychol,
a'th gymhwŷsyr yn gyfiawn.
18 Ni chlywir mwy *sôn am* drais yn dy wlâd,
na destryw, na diniſtr yn dy derfynau: eithr ti a
elwi dy fagwyryddyn iechydwriaeth, a'th byrth yn
foliant.
19 *Ni bydd yr haul it mwyach yn oleuni y
dydd, a'r lleuad ni oleua yn llewyrch i ti: eithr
yr Arglwydd fydd iti yn oleuni tragywyddol, a'th
Ddaw yn ogoniant it.
20 Ni fachluda dy haul mwyach, a'th leuad
ni phalla: o herwydd yr Arglwydd fydd it yn
oleuni tragywyddol, a dyddiau dy alar a ddar-
fyddant.
21 Dy bobl hefyd fyddant gyfiawn oll, etife-
ddant y tîr byth, sef blaguryn fy mhlanhigion,
gwaith fy nwylo, fel i'm gogonedder.
22 Y bychan a fydd yn fil, a'r gwael yn genhedl
gref: myfi 'r Arglwydd a bryssuraf hynny yn ei
amser.

PEN. LXI.

*1 Swydd Christ. 4 Parodrwydd, 7 a benu-
thion y ffyddloniaid.*

Yspryd yr *Arglwydd Ddaw *fydd* arnaf, o
herwydd yr Arglwydd a'm heneiniodd, i
efangylu i'r rhai llariaidd, efe a'm banfonodd i
rwymo y rhai ysig en calon, i gyhoeddi rhydd-
did i'r caethion, ac agoriad carchar i'r rhai fy'n
rhwym:
2 I gyhoeddi blwyddyn gymmeradwy yr Ar-
glwydd, a dydd dial ein Duw ni, i gyssuro pob ga-
larus;
3 I osod i alarwŷr Sion, *ac* i roddi iddynt ogo-
niant yn lle lludw, olew llawenidd yn lle galar,
gwisc moliant yn lle yspryd cystuddiedic; fel y
gelwyd hwynt *yn brennau cyfiawnder, yn blanhi-
gyn yr Arglwydd fel y gogonedder ef.
4 *A deiladant hefyd yr hên ddiffaethfa, cyfo-
dant yr anghyfanneddfa gynt, ac adnewyddant ddi-
nasoedd diffaeth, ac anghyfanneddfa llawer oes.
5 A dieithriaid a safant, ac a borthant eich
praidd, a meibion dieithr *fydd* arddwŷr a gwin-
llanwŷr i chwi.
6 Chwithau a elwir yn offeiriaid i'r Arglwydd:
gwenidogion ein Duw ni meddir wrthych, *gor-
lud y cenhedloedd a fwynhewch, ac yn eu gogoni-
ant hwy 'r ymddercheſwch.
7 Yn lle eich cywilydd *y cewch* ddau ddyblyg,
ac yn lle gwradwydd, hwy a lawenychant yn eu
rhan: am hynny yn ‖ eu tîr y meddiannant *ail* ddwbl:
llawenydd tragywyddol fydd iddynt.
8 Canys myfi 'r Arglwydd a hoffaf gyfiawnder,
yr wyf yn casau trais yn boeth offrwm, ac a gyfar-
wyddaf eu gwaith mewn gwirionedd, ac a wnaf â
hwynt gyfammod tragywyddol.
9 Eu hâd hwynt hefyd a adweinir ym mysc y
cenhedloedd, a'i hiliogaeth hwynt ynghanol y
bobl: y rhai a'i gwelant a'i hadnabyddant mai
hwynt hwy *yw* 'r hâd a fendithiodd yr Arglwydd.
10 Gan lawenychu y llawenychaf yn yr Arglwydd,
fy enaid a orfoledda yn fy Nuw, canys gwiscodd fi
â gwisc oedd iechydwriaeth, gwiscodd fi â mantell
cyfiawnder: megis y mae priod-fab ‖ yn ymwisco
a hardd-wisg, ac fel yr ymdrwsia priod-ferch a'i
thlyssau.
11 Canys megis y gwna 'r ddaiar iw gwellt dyfu, ac fel y gwna gardd iw hadau egino, felly y
gwna 'r Arglwydd Iôr i gyfiawnder a moliant
dardduger bron yr holl genhedloedd.

PEN. LXII.

*1 Awydd yn chwant y Prophwyd i gadarnhau
yr Eglwys yn addewidion Duw. 5 Dleddfydd y
gwenidogion wrth bregethu. 6 Ffyddlo, 10 a pha-
rottoi 'r bobl i'w derbyn.*

*Datc. 21. 22. & 22. 5.

†Hebw yn ymbarddu fel offeiriaid.

ER mwyn Sion ni thawaf, ac er mwyn Ierusalem ni ostegaf, hyd onid elo ei chyfiawnder hi allan fel disgleirdeb, a'i hiechydwriaeth hi fel lamp yn llosci.

2 A'r cenhedloedd a welant dy gyfiawnder, a'r holl frenhinoedd dy ogoniant; yna y gelwir armat enw newydd, yr hwn a enwa genau 'r Arglwydd.

3 Byddi hefyd yn goron gogoniant yn llaw 'r Arglwydd, ac yn dalaith frenhinawl yn llaw dy Dduw.

* Hos. 1. 10. 1. pet. 2. 10. 4 Ni ddywedir am danat mwy, *Gwrthodedig; am dy dir hefyd ni ddywedir mwy, anghyfannedd; eithr ti a elwir Hephzi-bah: a'th dir, ‖ Beulah: canys y mae 'r Arglwydd yn dy hoffi, a'th dir a briodir.

‖ Sef, y mae fy ewyllys ynti.

5 Canys *fel* y prioda gŵr ieuange forwyn, y prioda dy feibion dydi, ac â llawenydd priodfab am briod-ferch, y llawenycha dy Duw o'th blegit ti.

‖ Sef, priodol.

6 Ar dy furiau di, Ierusalem, y gosodais geidwaid, y rhai ni thawant ddydd na nôs yn wastad; y rhai ydych ‖ yn cofio yr Arglwydd, na ddistewch.

‖ Neu, gosiadwriaid yr Arglwydd.

7 Ac na adewch ddistawrwydd iddo, hyd oni sicrhao, ac hyd oni osodo Ierusalem yn foliant ar y ddaiar.

8 Tyngodd yr Arglwydd iw ddehen-law, ac iw fraich nerthol, †yn ddiau ni roddaf dy ŷd mwyach yn ymborth i'th elynion, a meibion dieithr nid yfant dy win, yr hwn y llafuriaſt am dano.

† Hebr. os rhoddaf.

9 Eithr y rhai a'i casclant a'i bwyttânt, ac a foliannant yr Arglwydd; a'r rhai a'i cynnullasant a'i hyfant, o fewn cynteddoedd sy sanctaiddrwydd.

10 *Cynniwerwch, cynniwerwch, trwy 'r pyrth, parattowch ffordd y bobl; palmentwch, palmentwch brifforddi; digarregwch *hi*: cysodwch faner i'r boloedd.

* Pen. 40. 3. & 57. 14.

11 Wele, yr Arglwydd a gyhoeddodd hyd eithaf y ddaiar, * dywedwch wrth ferch Sion, wele dy iechydwriaeth yn dysod, wele * ei gyflog gyd ag ef, a'i † waith o'i flaen.

* Zech. 9. 9. mat. 21. 5. 10. 13. 15. * Pen. 40. 10. † Hebr. daliad.

12 Galwant hwynt hefyd yn bobl sanctaidd, yn waredigion yr Arglwydd: titheu a elwir, yr hon a geisiwyd, dinas ni'n gwrthodwyd.

PEN. LXIII.

1 Christ yn dangos pwy ydyw, 2 A pha beth yw ei oruchafiaethau ei elynion. 10 Yn ei gystawn ddigllonedd, y mae yn meddwl am ei hael drugareddau. 15 Yr Eglwys yn ei gwtâdi, 17 a'i hachwyn, yn ei gwneuthur proffes o'i ffydd.

PWy *yw* hwn yn dyfod o Edom, yn gôch ei ddillad o Bozrah? hwn *sydd* hardd yn ei wisc, yn ymdaith yn amlder ei rym? myfi, yr hwn a lefaraf mewn cyfiawnder, *ac* wyf gadarn i iachau.

* Datch. 19. 13. 2 *Pa ham *yr ydwyt* yn gôch dy ddillad, a'th wiscoedd fel hwn a sathrei mewn gwin-wryf?

3 Sethrais y gwin-wryf fy hunan, ac o'r bobl nid oedd vn gyd âmi; canys mi a'i sathraf hwynt yn fy nig, ac a'i mathraf hwynt yn fy llidiawgrwydd, a'i gwaed hwynt a daenellir ar fy nillad, a'm holl wiscoedd a lychwinaf.

* Pen. 34. 8. 4 *Canys dydd dial *sydd* yn fy nghalon, a blwyddyn fy ngwaredigion a ddaeth.

* Pen. 38. 16. 5 Edrychais hefyd, ac nid *oedd* gynnorthwywr; rhyfeddais hefyd am nad *oedd* gynhaliwr; yna fy * breich fy hun a'm hachubodd, a'm llidiawgrwydd, a'm cynhaliodd.

6 Ac mi a sathraf y bobl yn fy nig, ac a'i meddwaf hwynt yn fy llidiawgrwydd, a'i caderaid a ddescynnaf ir llawr.

7 Cofia *drugareddau yr Arglwydd, a moliant* Duw, yn ôl yr hyn oll a roddodd Duw i ni, ac amlder *ei* ddaioni i dŷ Israel, yr hyn a roddodd efe iddynt yn ôl ei dosturiaethau, ac yn ôl amlder ei drugareddau.

8 Canys efe a ddywedodd, diau fy mhobl ydynt hwy, meibion ni ddywedant gelwydd; felly efe a aeth yn iachawdur iddynt.

9 Yn eu holl gystudd hwynt, efe a gystuddiwyd, ac Angel ei gydrycholdeb a'i hachubodd hwynt; * yn ei gariad, ac yn ei drugaredd y gwaredodd efe hwynt: efe a'i dygodd hwynt, ac a'i harweiniodd yr holl ddyddiau gynt.

* Deut. 7. 8. & 9. 5.

10 *Hwythau oeddynt wrthryfelgar, ac a ofidiasant ei Yspryd sanctaidd ef; am hynny y trôdd efe yn elyn iddynt, *ac* yr ymladdodd yn erbyn hwynt.

* Esay. 42. 24. Act. 7. 51. Ephes. 4. 30.

11 Yna y cofiodd *efe y dyddiau gynt*, Moses a'i bobl, *gan ddywedyd*, mae 'r hwn *a'i dygodd hwynt i fynu o'r môr, gyd â ‖ bugeil ei braidd? mae 'r hwn a osododd ei Yspryd sanctaidd ynt fewn ef?

* Esay. 42. 24. Act. 7. 51. Ephes. 4. 30. ‖ Neu, bugail.

12 Yr hwn a'i tywysodd *bwynt* â dehey-law Moses, ac â'i ogoneddus fraich, gan * hollti y dyfroedd o'i blaen hwynt, i wneuthur iddo ei hun enw tragywyddol?

* Exod. 14. 21.

13 Yr hwn a'i harweiniodd hwynt trwy 'r dyfnderau, fel march yn yr anialwch, fel na thramgwyddynt?

14 Fel y descyn anifail i'r dyffryn, y gwnaeth Yspryd yr Arglwydd iddo orphywys: felly y tywysaist dy bobl, i wneuthur it enw gogoneddus.

15 * Edrych o'r nefoedd, a gwel; o anedd dy sancteiddrwydd, a'th ogoniant: mae dy zêl, a'th gadernid, ‖ llosogrwydd dy dosturiaethau, a'th drugareddau tuac attafi? a ymattaliasant?

* Esay. 64. 1. ‖ Neu, lluosogrwydd.

16 Canys ti yw ein Tâd ni, er nad edwyn Abraham ni, ac na'n cydnebydd Israel; ti Arglwydd *yw* ein Tâd ni, ein gwaredydd; dy enw *sydd* o'r tragy-

17 Pa ham Arglwydd y gwnaethoſt i ni gyfeiliorni allan o'th ffyrdd? *ac* y caledaist ein calon rhag arnau oddi wrth dy ofn? dychwel, er mwyn dy wasanaeth, llwythau dy etifeddiaeth.

18 Tros ychydig ennyd y meddiannodd dy bobl sanctaidd, ein gwrthwynebwŷr a fathrasant dy gyssegr di.

19 Nyni ydym *eiddo ti*, er ioed ni buoſt yn llywyddiaethu arnynt hwy, *ac* ‖ ni elwid di erioed arnynt.

‖ Neu, ni chwedi di.

PEN. LXIIII.

1 Yr Eglwys yn gweddio ar i Ddaw ymddangos allan, 5 Ac wrth sawrygu trugaredd Duw, i cyfaddef ei llygredigaeth naturiol: 9 Yn cwyno rhag ei chystudd.

OH na rwygit y nefoedd, a descyn, *sel* y tawdd y mynyddoedd o'th flaen di,

2 Fel pan loscoi y tân greision, y pair y tân i dwfr ferwi: i ysbyssu dy enw i'th wrthwynebwŷr, *sel* yr ofno y cenhedloedd rhagot.

3 Pan wnaethoſt *betha* ofnadwy ni ddisgwiliasom *am descynt*, y descynnaiſt, a'r mynyddoedd a doddasant o'th flaen.

4 Ac * er ioed ni chlywsant, ni ddeirbyniasant â chlustiau, ac ni welodd llygad, ‖ oh Dduw, ond tydi, *yr hyn* a ddarparodd efe i'r neb a ddisgwyl wrtho.

* 1. Cor. 2. 9. ‖ Neu, ond tydi.

5 Cyfarfyddi â'r hwn sy lawen, ac a wna gyfiawnder; y rhai yn dy ffyrdd a'th gofiant di: wele ti a ddigiaiſt, pan bechasom: yndynt hwy y mae parhau, ac ni a fyddwn cadwedic.

6 Eithr yr ydym ni oll megis peth aflan, a megis brattiau budron yw ein holl gyfiawnderau: a * megis deilen y syrthiasom ni oll: a'n hanwireddau, megis gwynt, a'n dug ni ymmaith.

* Esay. 1. 30. & 34. 4.

7 Ac nid oes a alwo ar dy enw, nac a ymgyfyd i ymaflyd ynot: canys cuddiaist dy wyneb oddi wrthym, † diseasti ni o herwydd ein hanwireddau.

8 Ond yn awr O Arglwydd, ein Tâd ni *ydwyt* ti, nyni *ydym* glai, a thitheu yw ein lluni-wr ni; ac gwaith dy law *ydym* ni oll.

9 * Na ddigia, Arglwydd, yn ddirfawr, ac na chofia anwireddau yn dragywydd: wele, edrych attolwg; dy bobl di *ydym* ni oll.

10 Dy sanctaidd ddinasoedd sydd anialwch; Sion sydd yn ddiffaethwch, a Ierusalem yn anghyfannedd.

11 Tŷ ein sancteiddrwydd, a'n harddwch ni, lle y moliannei ein tadau dydi, a losgwyd â thân, a'n holl bethau dymunol, sydd yn anrhaith.

12 A ymatteli di Arglwydd wrth y pethau hyn? a dewi di, ac a gystuddi di ni yn ddirfawr?

PEN. LXV.

1 *Galwadigaeth y cenhedloedd.* 2 *Gwrthod yr Iuddewon, am eu hangrhedyniaeth, a'i delwaddoliaeth, a'i rhagrith.* 8 *Gweddill a achubir.* 11 *Barnedigaethau ar yr enwir. a bendithion ar y duniol.* 17 *Dedwydd gyflwr Ierusalem newydd.*

1 CEisiwyd fi gan y rhai ni ymofynnaisant am *danaf*, * cafwyd fi gan *y rhai* ni'm ceisiasant: dywedais; wele fi, wele fi, wrth genhedlaeth ni alwyd ar fy enw.

2 † Estynnais fy llaw ar hŷd y dydd at bobl wrthryfelgar, y rhai a rodient y ffordd nid *oedd* dda, ar ôl eu meddyliau eu hun.

3 Pobl, y rhai a'm llidient i yn wastad, yn fy wyneb, yn aberthu mewn gerddi, ac yn arogl-darthu ar alloran prjdd-feini.

4 Y rhai a arhoent ym mysc y beddau, ac a letuent yn y monwentau; y rhai a fwyttaent gîg moch, ac yscell ffiaidd bethau *yn* eu llestri;

5 Y rhai a ddywedent, saf ar dy ben dy hun, na nesâ attafi, canys sancteiddiach ydwyf nâ thi; y rhai hyn *sydd* fŵg yn ‖ fy ffroenau, tân yn llosci ar hŷd y dydd.

6 Wele, scrifennwyd ger fy mron; ni thawaf; eithr talaf, ie talaf i'w monwes,

7 Eich anwireddau chwi, ac anwireddau eich tadau ynghyd, (medd yr Arglwydd,) y rhai a arogldarthasant ar y mynyddoedd, ac a'm cablasant ar y bryniau: am hyny y messuraf en hên weithredoedd hwynt iw monwes.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y ceir gwin newydd mewn swpp o rawn, ac y dywedir, na ddiliwyna ef, canys *y mae* bendith ynddo, felly y gwnaf er mwyn fy ngwasanaeth, na ddistrywiwyf hwynt oll.

9 Eithr dygaf hâd allan o Iacob, ac o Iuda yn a etifeddo fy mynyddoedd: a'm hetholedigion a'i hetifeddant, a'm gweision a drigant yno.

10 Saron hefyd fydd yn gorlan defaid, a glyn Achor yn orweddfa gwarthec, i'm pobl y rhai a'm ceisiasant.

11 Ond chwi yw y rhai a wrthodwch yr Arglwydd, a anghofiwch fy mynydd sanctaidd, a arlwywch fwrdd i'r ‖ llu accw, ac a lenwech ddiod offrwm i'r ‖ nifeiri accw.

12 Rhifaf chwithau i'r cleddyf, a chwi oll a ymostyngwch i'r lladdedigaeth; o * herwydd pan alwais chwi, nid attebasoch: pan lefarais, ni wrandawsoch; * ond gwnaethoch ddrygioni yn fy ngolwg, a dewisasoch yr hyn nid oedd dda genif.

13 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele, fy ngweision a fwyttânt, a chwithau a newynwch: wele, fy ngweision a yfant, a chwithau a sychedwch: wele, fy ngweision a lawenychant, a chwithau a fydd cywilydd arnoch.

14 Wele, fy ngweision a ganant o hyfrydwch calon, a chwithau a waeddwch rhac gofid calon, ac a vdwch rhac † cystudd yspryd.

15 A'ch enw a adewoch yn felldith gan fy etholedigion; canys yr Arglwydd Dduw a'ch lladd di, ac a elwir ei weision *ar* enw arall.

16 Fel y bo i'r hwn a ymfendigo ar y ddaiar, ymfendigo yn Nuw y gwirioneddi; ac i'r hwn a dyngo ar y ddaiar, dyngu i Dduw y gwirioneddi: am anghofio y trallodau gynt, ac am eu cuddio hwynt o'm golwg.

17 Canys wele fi yn * creu nefoedd newydd, a daiar newydd, a'r rhai cyntaf ni chofir, ac ni † feddylir am danynt.

18 Eithr llawenychwch, a gorfoleddwch yn dragywydd, yn y pethau a grewyfi; canys wele fi yn creu Ierusalem yn orfoledd, a'i phobl yn llawenydd.

19 Gorfoleddaf hefyd yn Ierusalem, a llawenychaf yn fy mhobl; ac ni chlywir ynddi mwyach * lais wylofain, na llef gwaedd.

20 Ni bydd o hynny allan blentyn o oed, na henafgwr, yr hwn ni chyflawnodd ei ddyddiau; canys y bachgen fydd marw yn fab can-mlwydd, ond y pechadur yn fab can-mlwydd a felldithir.

21 A hwy a adeiladant dai, ac a'i cyfanneddant; planant hefyd winllannoedd, a bwyttânt eu ffrwyth.

22 Nid adeiladant hwy, fel y cyfanneddo arall; ac ni phlannant, fel y bwyttao arall: eithr megis dyddiau pren *y bydd* dyddiau fy mhobl, a'm hetholedigion a ‖ hir-fwynhânt waith eu dwylo.

23 Ni lafuriant yn ofer, ac ni chenhedlant i drallod; canys hâd rhai bendigedic yr Arglwydd *ydynt* hwy, a'i heppil gyd a hwynt.

24 A bydd * cyn galw o honynt, i mi atteb, ac a hwy etto yn llefaru, mi a wrandawaf.

25 Y * blaidd a'r oen a borant ynghyd, y llew fel ych a bawr wellt: a'r sarph, llwch *fydd* ei bwyd hi: ni ddrygant, ac ni ddistrywiant, yn fy holl fynydd sanctaidd, medd yr Arglwydd.

PEN. LXVI.

1 *Y myn y gogoneddu Duw ei wasanaeth mewn gostyngedig buraeth.* 5 *Y mae yn cyflawn y gostyngedig a rhyfeddol genhadlaeth a graslusol ddaioni yr Eglwys.* 15 *Tost farnedigaethau Duw yn erbyn yr annuwiol.* 19 *Y bydd i'r Cenhedloedd eglwys sanctaidd,* 24 *Ac y cânt weled dienyddiaeth yr annuwiol.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, * y nef yw fy ngorsedd-faingc, a'r ddaiar yw lleithig fy nhraed: mae 'r ty a adeiledwch i mi? ac mae 'r fan y gorphywysfa?

2 Canys y pethau hyn oll a wnaeth fy llaw, a *bu* pethau hyn oll, medd yr Arglwydd: ond ar hwn yr edrychaf, *sef* ar y truan, a'r cystuddiedic o yspryd, ac sydd yn crynu wrth fy ngair.

3 Yr hwn a laddo ŷch, *sydd fel* yr hwn a laddo ŵr; yr hwn a abertho ‖ oen *sydd fel* yr hwn a dorfynyglo gi: yr hwn a offrymma offrwm, *sydd fel* pe offrymmai waed môch; yr hwn a arogldartha thus, sydd fel pe bendigei enllyn: ie hwy a ddewisasant eu ffyrdd eu hun, a'i henaid a ymhyfrydodd yn eu ffieidd-dra.

4 Minnau a ddewisaf eu ‖ dychymygion hwynt, ac a ddygaf arnynt yr hyn a ofnant, * am alw ac nid oedd a attebei; lleferais, ac ni wrandawsant: * eithr gwnaethant yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg, ac hyn nid oedd dda genif, a ddewisasant.

5 Gwrandewch air yr Arglwydd, y rhai a grynwch wrth ei air ef: eich brodyr y rhai a'ch casâ sant,

† *Heb.* drylliad.

* Pen. 66. 22. 2. pet. 3. 13. date. 21. 1

† *Heb.* ddaw i fynu ar y galon.

* Dat. 6. 21. 4.

‖ *Neu, a drefniant.*

* Psal. 32. 5.

* Pen. 11. 6. 7.

* 1. Bren. 27. 2. cor. 6. 1. 8. Act. 7. 49. & 17. 24.

‖ *Neu, fynu.*

sant, ac a'ch gyrrasant ar encil, er mwyn fy enw i,
*Pen.5.19 a ddywedasant, *gogonedder yr Arglwydd: etto
i'ch llawenydd chwi y gwelir ef, a hwynt a wradwyddir.

6 Llef soniarus o'r ddinas, llef o'r Deml, llef
yr Arglwydd yn talu'r pwyth iw elynion.

7 Cyn ei chlefychu yr escorodd; cyn dyfod gwewyr arni y rhydd-hawyd hi ar fab.

8 Pwy a glybu y fath beth a hyn? pwy a welodd
y fath bethau a hyn? a wneir i'r ddaiar dufy mewn
vn-dydd? a enir cenhedl *ar* vnwaith? pan glefychodd Sion, yr escorodd hefyd ar ei meibion.

9 A ddygaf fi i'r eneidigaeth, ac oni pharaf escor, medd yr Arglwydd? a barafi escor, ac a luddiaf, medd dy Dduw?

10 Llawenhewch gyd â Ierusalem, a byddwch hyfryd gyd â hi, y rhai oll a'i cerwch hi; llawenychwch gyd â hi yn llawen, y rhai oll a alerwch o'i phlegid hi:

11 Fel y sugnoch, ac i'ch diwaller â bronnau ei
diddanwch hi: fel y godrech, ac y byddoch hyfryd gan ‖ helaethrwydd ei gogoniant hi.
‖ *Neu,* *ddisclevrdeb.*

12 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele,
mi a estynnaf iddi heddwch, fel afon; a gogoniant y cenhedloedd, fel ffrŵd lifeiriol: yna y sugnwch, *ar ei hystlys *hi* i'ch dygir, ac ar ei gliniau
*Pen.49. 22. & 60.4. i'ch diddenir.

13 Fel vn yr hwn y diddana ei fam ef, felly y
diddanaf fi chwi, ac yn Ierusalem i'ch diddenir.

14 A phan weloch hyn y llawenycha eich calon,
eich escyrn hefyd a flodeuant fel llysieuyn: ac fe
adweinir llaw'r Arglwydd tuag at ei weision, a'i lidiawgrwydd wrth ei elynion.

15 Canys wele'r Arglwydd a ddaw â thân, ac
a'i gerbydau fel trô-wynt, i dalu ei ddigter â llidiawgrwydd, a'i gerydd â fflamman tân.

16 Canys yr Arglwydd a ymddadleu â thân, ac
â'i gleddyf yn erbyn pôb cnawd, a lladdedigion
yr Arglwydd fyddant aml.

17 Y rhai a ymsancteiddiant, ac a ymlanhânt yn
y gerddi, † yn ôl ei gilydd, yn y canol, gan fwyta
cig môch, a ffieidd-dra, a llygod, a gyd-ddiweddir, medd yr Arglwydd.
† Heb. o'r ol i'w pen

18 Canys mi a *adwen* eu gweithredoedd hwynt, a'i meddyliau: y mae *'r amser* yn dyfod, i
gasclu'r holl genhedloedd, a'r ieithoedd, a hwy
a ddoant, ac a welant fy ngogoniant.

19 A gosodaf yn eu mysc arwydd, ac anfonaf y
rhai diangol o honynt, at y cenhedloedd, i Tarsis,
‖ Affrica, a Lydia, y rhai a dynnant *mewn* bwa,
‖ Italia, a Groec, i'r ynysoedd pell, y rhai ni
chlywsant sôn am danaf, ac ni welsant fy ngogoniant: a mynegant fy ngogoniant ym mysc y cenhedloedd.
‖ Pul.
Lud.
Tubal.
a Iaun.

20 A hwy a ddygant eich holl frodyr o blith yr
holl genhedloedd, yn offrwm i'r Arglwydd, ar
feirch, ac ar gerbydau, ac ar elorau meirch, ac ar
fulod, ac ar anifeiliaid bnain, i'm mynydd sanctaidd Ierusalem, medd yr Arglwydd; megis y
dŵg meibion Israel offrwm, mewn llestr glân,
dŷ'r Arglwydd.
* Esay 66.20. 6.14.c. 24.9.

21 Ac o honynt hwy y cymmeraf *rai* yn *offeiriaid, ac yn Lefiaid, medd yr Arglwydd.
* Pen 1.16.

22 Canys *megis y saif ger fy mron y nefoedd
newydd, a'r ddaiar newydd, y rhai a wnaf, medd
yr Arglwydd; felly y saif eich hâd chwi, a'ch
enw chwi.
* Esay 65.17. 2.pet.3.13. Rhi.21.1.

23 Bydd hefyd o newydd-loer † i newydd-loer,
ac o Sabboth † i Sabboth, i bob cnawd ddyfod i
addoli ger fy mron i, medd yr Arglwydd.
† Heb. o loer i loer. † Heb. o Sabboth i Sabboth.

24 A hwy a ânt allan, ac a edrychant ar gelanedd y rhai a wnaethant gamwedd i'm herbyn, canys cu *pryf ni bydd marw, a'i tân ni ddiffydd;
* Marc. 9.44. a byddant yn ffieidd-dra gan bob cnawd.

¶ LLYFR Y PROPHWYD IEREMI.

PEN. I.

1 *Amser, 3 a galwad Ieremi:* 11 *Ei brophwydol weledigaeth ef, am y wialen Almon a'r crochan berwedig.* 15 *Ei drom gennadwri ef yn erbyn Iuda.* 17 *Duw yn ei gyffuro ef, trwy addo iddo ei gynnorthwy.*

*2. Bren. 22.8. *Iosua. 21.18.

GEiriau Ieremi fab *Helciah, o'r offeiriaid, y rhai *oedd* yn *Anathoth, o fewn tir Beniamin;

2 Yr hwn y daeth gair yr Arglwydd atto, yn nyddiau Iosiah fab
Amon brenin Iuda; yn y drydedd
flwyddyn ar ddêc o'i deyrnasiad ef.

3 Ac fe ddaeth yn nyddiau Iehoiacim fab Iosiah
brenin Iudah; nes darfod yn mlynedd ar ddêc i
Zedeciah fab Iosiah brenin Iuda; hyd ddygiad
Ierusalem i gaethiwed, yn y pummed mis.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan
ddywedyd;

*Esay 49.1,5. * Galar. 1.15. *Exod. 3.4 & 4.1 pen.6.11.

5 Cyn i mi dy *lunio di yn y groth, mi a'th
adnabûm; a chyn dy ddyfod o'r groth, * y sancteiddiais di; *ac* mi a'th roddais yn brophwyd i'r
cenhedloedd.

6 Yna y dywedais, *ô Arglwydd Dduw, wele,
ni fedraf ymadrodd; canys bachgen ydwyfi.

7 Ond yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, na
ddyweds bachgen ydwyf; canys ti a ei at y rhai
oll i'th anfonwyf, a'r hyn oll a orchymynnwyf it,
a ddywedi.

8 *Nac ofna rhag eu hwynebau hwynt; * canys
yr ydwyfi gyd â thi, i'th waredu, medd yr Arglwydd.
*Esay 51.12. *Esay. 1.19.

9 Yna'r estynnodd yr Arglwydd ei law, ac a
*gyffyrddodd â'm genau; a'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, wele, *rhoddais fy ngeiriau yn
dy enau di.
*Pen.5.14. *Pen.15.16. Esay.6.7. Heb.10.16.

10 Gwel, heddyw i'th osodais *ar y cenhedloedd, ac ar y teyrnasoedd, i *ddiwreiddio, ac i
dynnu i lawr, i ddifetha, ac i ddestrywio, i adeiladu, ac i blannu.
*Pen.18.7. Esay.61.4. Heb.12.27.

11 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan
ddywedyd, Ieremi, beth a weli di? minneu a ddywedais, gwialen almon a welaf fi.
*Pen.1.12. 7.20. Esay.11.1.

12 A dywedodd yr Arglwydd wrthif; da y gwelaist, canys mi a brysuraf fy ngair i'w gyflawni.

13 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf yr ail
waith, gan ddywedyd; beth a weli di? ac mi a
ddywedais, mi a welaf grochan berwedic, a'i
wyneb † tua'r gogledd.
† Heb. oddiwrth wyneb y gogledd.

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif: *o'r
gogledd † y tyrr drwg allan, ar holl drigolion
y tir.
* Pen.4.6. † Heb. yr agorir.

15 Canys wele, *myfi a alwaf holl deuluoedd
teyrnasoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a hwy
a ddeuant, ac a osodant bob vn ei orseddfainge
wrth ddrws porth Ierusalem, ac yn erbyn ei
muroedd oll o amgylch, ac yn erbyn holl ddinasoedd Iuda.
* Pen.25.9. 39.3.

16 A mi

16 Amii a draethaf fy mar-tedigrethau yn enherbyn, am holl anwiredd y rhai a'm gadawsant, ac a arglodarthasant i ddiwiau eraill, ac a addolasant weithredredd eu dwylo eu hunain.

17 Am hynny gwregyssi dy lwynau, a chwfod, a dyred wrthynt yr holl oll yr ydwyf yn ei hymyrru it: nac arswyda eu hwynebau, * rhag i mi dy ddryfrwain dê ger eu bron hwynt.

18 Canys wele, heddyw yr ydwyf yn dy roddi di yn * ddinas gaerog, ac yn golofn haiarn, ac yn fur pres, yn erbyn yr holl dir, yn erbyn brenhinoedd Iwda, yn erbyn ei thywysogion, yn erbyn ei hoffeiriaid ac yn erbyn pobl y tîr.

19 Ymladdant hefyd yn dy erbyn, ond ni orchfygant; canys myfi *fydd* gyd â thi, i'th. ymwared, medd yr Arglwydd.

PEN. II.

1 *Duw medi dangos ei garedigrwydd o'r llaw, yn mlin âr Iddewon am drofoddiwrthe mor ddiachos, 9 y tu hwnt i bawb o nâd. 14 Mai hwynthwy eu hunain yw'r achos o'i hadwydd. 20 Pechodau Iuda. 31 Gwrthod ei fyched ei.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth atta'i, gan ddywedyd:

2 Cerdda, a llefa yng hlustiau Ierusalem, gan ddywedyd; fel hyn y dywed yr Arglwydd, * cofiais dî, caredigrwydd dy ieuengctid, a ffrch dy ddywedi, pan i'm canlynaist yn y diffaethwch, mewn tîr ni hauwyd.

3 Israel *oedd* sanctaidd rwydd i'r Arglwydd, ffrwyth ei gnwd oedd pawb oll a'r a bwytao a ddechant; drwg a ddigwyddai iddynt, medd yr Arglwydd.

4 Gwrandewch air yr Arglwydd ty Iacob, a holl deuloedd ty Israel.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, pa anwiredd a gyfodd ych tadau chwi ynof, gan iddynt ymbellhau oddi wrthif, a rhodio ar ol ofered, ac ofered yn aethant?

6 Ac ni ddywedant, * pa le y mae'r Arglwydd a dug ni i fynu o dir yr Aipht? a'n harweiniodd trwy'r anialwch, trwy dîr diffaeth, a phyllau, trwy dîr ffichter, a chyfedd angeu, trwy dîr nid aeth gŵr trwyddo, ac ni thrigodd dyn ynddo?

7 Dygais chwi hefyd i wlad gnuddawn, i bwyta ei ffrwyth a'i daioni: eithr pan ddaethoch i mewn halogasoch fy nhîr i, a gwnaethoch fy etifeddiaeth yn ffiedd-dra.

8 Yr offeiriaid ni ddywedasant, pa le y mae'r Arglwydd? * a'r rhai fy yn trino y gyfraith nid adnabuant fi: y bugeiliaid hefyd a droseddasant yn erbyn, a'r prophwydi a brophwydasant yn enw Baal, ac a aethant ar ol *y pethau* ni wnaent lesâd.

9 Oblegid hyn, mi a ddadleuaf â chwi etto, medd yr Arglwydd: ie dadleuaf â meibion eich meibion chwi.

10 Canys ewch i tros ynysoedd Chittim, ac edrychwch; a danonwch i Cedar, ac ystyriwch yn ddiwyd ac edrychwch a fu y cyfryw beth.

11 A newidiodd *un* genhedl ei duwiau, a hwy, heb fod yn dduwiau? eithr fy mhobl i a newidiodd ei gogoniant, am *yr hyn* ni wna lesâd.

12 O chwi nefoedd, synnwch wrth hyn, ac ofnwch yn arbennig, byddwch anghyfannedd fawr, medd yr Arglwydd.

13 Canys dau ddrwg a wnaeth fy mhobl, * hwy a'm gadawsant i, fynnon y dyfroedd byw, ac a gloddiasant iddynt eu hunain bydewau, ie pydewau wedi eu torri ni ddalient ddwfr.

14 A'i gwas ydyw Israel? *ai* gwâs a anwyd yn ty *ei* dî? pa ham † yr yfpeiliwyd ei?

15 Y llewod ieuainge a ruasant arno, ac a lleisiasant; a'i dir ef a osodasant yn anghaith: ei ddinasoedd a losgwyd heb drigiannydd.

16 Meibion Noph hefyd, a Tahapanes, a † dorrasant dy goron di.

17 Onid tydi a beraist hyn it dy hun, am wrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw, pan yoedd efe yn dy arwain ar hyd y ffordd?

18 A'r awr bonheth *fydd* i ti, *a wallych* yn ffordd yr * Aipht, i yfed dwfr ‖ Nilus? a pheth *fydd* i ti yn ffordd Aſſyria, i yfed dwfr yr afon?

19 Dy ddrygioni dy hun a'th † gosp di, a'th wrthdro a'th geryddo: gwybydd gan hyny a gwel mai drwg, a chwerw ydyw gwrthod o honot yr Arglwydd dy Dduw, ac nad *ydyw* ffrh ofn i, yno ti, medd Arglwydd Dduw y lluoedd.

20 O blegid er yſtalm mi a dorrais dy iau di, ac a ddrylliais dy rwymau, a thi a ddywedaſt, ni † throſeddaf, * er hyny ti a wibraiſt gan buteinio ar bob bryn uchel, a than bob pren deiliog.

21 * Etto myfi a'th blennaſum yn bur-winwydden, oll: pa fodd gan hyny i'th droſwyd im yn blanhigyn aſyrnig gwinwydd ea dieithr?

22 * Canys pe byddei it ymolchi â nitr, a chymeryd it lawer o ſebon; etto nodwyd dy anwiredd gar fy mron i, medd yr Arglwydd Duw.

23 Pa fodd y dywedi, ni halogwyd fi, ac nid aethym yn ôl Baalim? edrych dy ffordd yn y glyn, gwybydd beth a wnaethoti, † camel brain ydwyt yn amgylchu ei ffyrdd.

24 ‖ Aſyn wyllt wedi ei † chynnefino i'r jaſal, wch, wrth ddymuniad ei chalon yn yſed gwynt: *wrth* ei bechlyſau, pwy a'i try ymaith? pawb a'r a'i ceiſianto, nid ymflinant; yn ei mis y cânt hi.

25 Cadw dy droed rhag ‖ noethni, a'th gêg rhag ſychedd: eithr a ddywedaiſt, ‖ nid oes obaith, nac *oes*: canys cerais ddieithriaid, ac ar eu hôl hwynt yr af fi?

26 Megis y cywilyddia lleidr pan ddaliter ef; felly y cywilyddia ty Israel; hwynthwy, eu brenhinoedd, eu tywyſogion, a'i hoffeiriaid, a'i brophwydi;

27 Y rhai a ddywedant wrth bren, ti *ydwyt* fy nhad; ac wrth garreg, ti a'm cenhedlaiſt i: canys hwy a droſeſant attaf wegil, ac nid wyneb: ond yn amſer eu * haſfyd y dywedant; cyfod, a chadw ni.

28 Eithr pa le *y mae dy* dduwiau, y rhai a wnaethoſt i ti? codant, os * gallant dy gadw yn amſer dy † adfyd: canys *wrth* * rifedi dy ddinaſoedd y mae dy dduwiau di, yn Iuda.

29 Pa ham yr ymddadleuwch â mi? chwi oll a droſeddaſoch i'm herbyn, medd yr Arglwydd.

30 Yn ofer y * tarewais eich plant chwi, ni dderbyniaſant gerydd: eich cleddyf a'ch hun, * a ddifodd eich prophwydi, megis llew yn † dyſtryo.

31 O genhedlaeth, gwelwch air yr Arglwydd: * a ſum i yn anialwch i Iſrael? neu † dir tywyllwch? pa ham y dywed fy mhobl, † arglwyddi ydyn ni, ni ddeuwn ni mwy attat ti?

32 A anghofio morwyn ei hardd wiſg? neu briodas-dlred ei thiſian? etto fy mhobl i a'm anghofiaſant ddyddiau anrif.

33 Pa ham yr wyt ti yn tywyſtio dy ffordd i geiſio cariad? am hynny hefyd y dyſgaiſt dy ffyrdd i rai drygionus.

34 Hefyd yn dy odrau di y † caſwyd gwaed eneidiau y tlodion diniwed; nid wrth † chwilio y canfuoſt hyn, eithr ar y rhai hyn oll.

35 Etto ti a ddywedi, am fy mod yn ddiniwed

yn ddiuy tryci lid ef oddi wrthi: swelle dadleuaf â thi am ddywedyd o honot, ni phechais.

36 Paham y gwibi di cymmaint i dewidio dy ffordd? canys ti a wradwyddir o herwydd yr Aipht fel i'th wradwyddwyd o herwydd Assiria.

*2 Sam. 13.19. 37 Hefyd ti a ddeui allan oddi wrtho, *a'th ddwylo ar dy ben: o blegit yr Arglwydd a wrthodes dy hyder di, ac ni lwyddi ynddynt.

PEN. III.

1 *Mawr drugaredd Duw yn ffyscler buttteindra Iuda.* 9 *Mal gwaeth yw Iuda nag Israel.* 12 *Adferiadion yr Esmwyl i'r edifeiriol.* 22 *Duw yn hyryddu, ac yn galw Israel, a bwrtham yn gwneuthur cyffes gyhoedd o'i pechodau.*

†Helyr. *Gan ddywedyd.* *Deut. 24.4. †HWy a ddywedant, o gerr gwr ei wraig ymmaith, a'm ned o honi oddi wrthoef, ac iddi fod yn eiddo gwr arall; *a ddychwel efe ati hi mwyach? oni lwyr halogir y tir hwnnw? ond ti a buttteiniaist lawer o gyfeillion: a dychwel attaf fi, medd yr Arglwydd.

2 Derchafa dy lygaid i'r lleoedd uchel, ac edrych pa le ni phutteiniaist? ti a eisteddaist ar y ffyrdd iddynt hwy, megis Arabiad yn yr anialwch, ac a halogaist y tir â'th buttteindra, ac â'th drygioni.

*Deut. 28.34. ver. 9. 13. *Pen. 5.25 3 Am hynny *attaliwyd *y cafodydd, ac ni bu glaw diweddar; *a thalcen putteiniwraig oedd i ti, gwrthodaist gywilyddio.

4 Oni lefi di arnaf o hyn allan, fy nhad, *tydi yw tywysog fy ieuengctid?

5 A ddeui *efe i ddig* byth? a'i cedw yn ddrygwydd? wele dywedaist, a gwnaethoft yr hyn oedd ddrwg, hyd y gellaist.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, yn amser Iosiah y brenin, a welaist ti hyn a wnaeth Israel wrthrhyxig? hi a *aeth i bob mynydd uchel, a than bob pren deilioc, ac a butteiniodd yno.

*Pen. 2.20

7 A mi a ddywedais wedi iddi wneuthur hyn i gyd, dychwel attaf; ond ni ddychwelodd: a Iuda ei chwaer anffyddlon hi a welodd *hynny*.

8 A gwelais yn ddiau, yr achosion oll y putteiniodd Israel wrthynt, sic, ollwng o honof hi ymmaith, ac a roddais iddi ei llythyr yscar: er hyn ni ofnodd Iudah ei chwaer anffyddlon: eithr aeth a phutteiniodd hithau hefyd.

[Neuadr. 9 A chan lysgafnder ei phutteindra, fe halogodd hi y tir: canys gyd â'r maen, a'r pren y putteiniodd hi.

10 Ac er hyn oll hefyd, ni ddychwelodd Iuda ei chwaer anffyddlon attaf, â'i holl galon, eithr mewn †thagrith, medd yr Arglwydd.

†Hebr. *fal sider mwy cel-ydd.* 11 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, Israel wrthrysig *a'i cyfiawnhaodd ei hun rhagor Iuda anffyddlon.

12 Cerdda, a chyhoedda y geiriau hyn tua'r gogledd, a dywed: tu Israel wrthrysig, dychwel, medd yr Arglwydd; ac ni adawaf i'm llid fyrthio arnoch; *canys trugarog ydwyf, medd yr Arglwydd, ni ddaliaf *fi'd* yn dragywydd.

*Pſal. 86.15. & 103.8,9.

13 Yn unic cydnebydd dy anwiredd, droseddu o honot yn erbyn yr Arglwydd dy Dduw, a gwasgaru o honot dy ffyrdd i ddieithriaid, dan bob pren deilioc, ac ni wrandawech ar fy llef, medd yr Arglwydd.

14 Trowch, chwi blant gwrthrysig, medd yr Arglwydd; canys myfi a'ch priodais chwi: ac mi a'ch cymmeraf chwi, yn o ddinas, a dau o deuln, ac a'ch dygaf chwi i Sion.

*Pen. 23.4 15 Ac a roddaf i chwi *fugeiliaid wrth fodd fy nghalon, y rhai a'ch porthant chwi â gwybodaeth, ac â deall.

16 Ac wedi darfod ac amlhau, a chynnyddu ar y ddaear yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, ni ddywedant mwy, Arch gyfamod yr Arglwydd: ac ni ddaw meddwl calon am dani, ac ni chofir hi; nid ymwelant â hi ychwaith, ac ni wneir *hynny* mwy.

17 Yn yr amser hwnw y galwant Ierusalem yn orsedd yr Arglwydd, ac y cesclir atti yr holl genhedloedd, at enw'r Arglwydd i Ierusalem: ac ni rodiant mwy yn ôl cildyuriwydd eu calon drygionus.

18 Yn y dyddiau hynny y rhodia tŷ Iuda †yn dy Israel, a hwy a ddeuant ynghyd, o dir y gogledd, i'r tir a roddais i yn etifeddiaeth i'ch tadau chwi.

19 Ond mi a ddywedais, pa fodd i'th osoaf yn mhlith y plant, ac y rhoddaf i ti dir dymunol, *yr* etifeddiaeth †ardderchawg lluoedd y cenhedloedd? ac a ddywedais, ti a elwi arnaf, fy nhâd: ac ni throi ymaith oddi ar fy ol i.

20 Yn ddiau fel yr anffyddlona gwraig oddi wrth ei chyfaill; felly, ty Israel, y buoch anffyddlon i mi, medd yr Arglwydd.

21 Llef a glywyd yn y mannau uchel, wylofain a dymmuniadau meibion Israel, canys gwyrdroisant eu ffordd, *ac* anghofiasant yr Arglwydd eu Duw.

22 *Ymchwelwch feibion gwrthrysig, ac mi a iachâf eich gwrthrysigrwydd chwi. wele ni yn dyfod attat ti, o blegit ti yw yr Arglwydd ein Duw.

23 Diau *fod* yn ofer *ymddirchel am bryniau, ac o liaws y mynyddoedd: diau fod* iachydwriaeth Israel yn yr Arglwydd ein Duw.

24 Canys gwarth a yfodd lafur ein tadau o'n hieuengctid: eu defaid, a'i gwarchec, eu meibion, a'i merched.

25 Gorwedd yr ydym yn ein cywilydd, a'n gwarth a'n cudd ni: canys yn erbyn yr Arglwydd ein Duw y pechasom, nyni a'n tadau, o'n ieuengctid, hyd y dydd heddyw, ac ni wrandawsom ar lais yr Arglwydd ein Duw.

PEN. IIII.

1 *Duw yn galw Israel, trwy ei addewid, a'r annog Iuda i ddiwygiad, trwy farnedigaethau ofnadwy.* 19 *Tosturi gwyrion am drueni Iuda.*

ISrael, os dychweli, *dychwel attaf, medd yr Arglwydd: hefyd os rhoi heibio dy ffieidd-dra oddi ger fy mron, yna ni'th symmudir.

2 A thi a dyngi, byw yw'r Arglwydd, mewn gwirionedd, mewn barn, ac mewn cyfiawnder; yr cenhedloedd a ymfendithiant yndo: ie ynddo yr *ymgloforant.

3 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth wŷr Iuda, ac wrth Ierusalem; *branerwch i chwi rwyddiad, ac na heuwch mewn drain.

4 Ymenwaedwch i'r Arglwydd, a rhoddwch heibio ddienwaediad eich calon, chwi gwŷr Iuda, a thrigolion Ierusalem: rhag i'm digofaint ddyfod allan fel tân, a llosci, fel na *byddo* diffoddwr, o herwydd drygioni eich amcanion.

5 Mynegwch yn Iuda, a chyhoeddwch yn Ierusalem, a dywedwch, vdcnwch vdcnn yn y tir: gwaeddwch, ymgesclwch, a dywedwch, ymgynullwch, ac awn i'r dinasoedd caerog.

6 Codwch faner tua Sion, llowchwch, na sefwch: canys mi a ddygaf ddrwg o'r *gogledd, a'r anfri mawr.

7 Y *llew a ddaeth i fynu o'i loches, a dinistwr y cenhedloedd a gychwynnodd, ac a aeth allan o'i drigle, i wneuthur dy dir yn orwag; a'th ddinasoedd a ddiffrir heb drigiannydd.

1 *Am hyn ymwregyſwch â lliain ſich, galarwch ac vdwch: canys angerdd llid yr Arglwydd nâdroes oddi wrthym ni.

2 Ac yn y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, ydeſydd am galon y brenin, ac am galon y pennaeiliaid: yr offeiriaid hefyd a ſynnant, a'r prophwydi a ryfeddant.

3 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, yn ſicr yn dwyllo ti a dwyllaiſt y bobl ymma a Ieruſalem, gan ddywedyd, *bydd heddwch i chwi, ac etto y daeth y cleddyf hyd at yr enaid.

4 Yn yr amſer hwnnw y dywedir wrth y bobl hyn, ac wrth Ieruſalêm, gwynt ſych yr vchel-leoedd yn y diffaethwch, tua merch fy mhobl, nid i nithio, nid i buro;

5 Gwynt llawn o'r *lleoedd hynny, a ddaw atafi: weithian hefyd myfi a draethaf farn yn erbyn hwy.

6 Wele, megis cwmylau y daw i fyny, a'i gerbydau megis cor-wynt: ei feirch ſy yſcafnach nâ'r eryrod; gwae nyni, canys ni a anrheithiwyd.

7 O Ieruſalem * golch dy galon oddi wrth ddrygioni, fel y byddech gadwedic: pa hyd y llettevi ath fewn goec ancanion.

8 Canys llêf ſydd yn mynegi allan o *Dan, ac yn ſyhoeddi cuſtudd allan o fynydd Ephraim.

9 Coffewch i'r cenhedloedd; wele, cyhoeddwch yn erbyn Ieruſalem, ddyfod gwŷl-wŷr o wlâd bell, a lleiſu yn erbyn dinaſoedd Iuda.

10 Megis ceidwaid maes y maent o amgylch yn ti, herbyn; am iddi ſy mgilioni, medd yr Arglwydd.

11 *Dy ffordd di a'th amcanion a wnaethant hyn i ti, dymma dy ddrygioni di, am ei fod yn chwerw, am ei fod yn cyrhaeddyd hyd at dy galon di.

12 *Fy mol, ſy mol, gofidus wyf o barwydeniau fy nghalon, mae fy nghalon yn terfyſcu ynof: ni allaf ſemi, am it glywed ſain yr vdcorn, ô fy enaid, a rhwydd rhyfel.

13 Dinſtr ar ddinſtr a gyhoeddwyd, canys y holl dîr a anrheithiwyd: yn ddiſymmwth y deſtrywiwyd ſy llueſtai i'y, a'm cortenni yn ddiſtrêc.

14 Pa hyd y gwelaf faner? ac y clywaf ſain yr vdcorn?

15 Canys y mae fy mhobl i yn ynfyd heb fy adnabod i; meibion angall ydynt, ac nid deallgar hwynt: y maent yn ſynhwyrol i wneuthur drwg, eithr gwneuthur da ni fedrant.

16 Mi a edrychais ar y ddaear, *ac wele, afluniaidd, a gwâg oedd; ac ar y nefoedd, a goleuni nid oedd ganddynt.

17 Mi a edrychais ar y mynyddoedd, ac wele, yr oeddynt yn cryno: a'r holl fryniau a ymeſgynnent.

18 Mi a edrychais, ac wele, nid oedd dŷn, a holl adar y nefoedd a giliaſent.

19 Mi a edrychais, ac wele y dol-dir yn anialwch, a holl ddinaſoedd a ddeſtrywiaſid o flaen yr Arglwydd, gan lidiawgrwydd ei ddigter ef.

20 Canys fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, Tir oll ſydd diffaethwch, *ac etto ni wnaf ddiben.

21 Am hynny y galara y ddaear, ac y tywylla y nefoedd oddi vchod: o herwydd dywedyd o honof, mi a'i bwriedais, ac ni bydd edifar genif, ac ni thrôf oddi wrtho.

22 Rhag trôſt y gwyt meirch a'r ſaethyddion, y ffy holl ddinas; hwy a âant i'r dryſni, ac a ddringant ar y creigiau: yr holl ddinaſoedd a adewir, ac ni bydd neb a drigo ynddynt.

23 A thitheu yr anrheithiedic, beth a wnei? er ymwiſco o honot ac yſcarlad, er it ymdrwſio â thlyſſau aur, er i ti liwio dy wyneb â lliwiau, yn ofer i'th wnei dy hyn yn dêg, dy gariadau a'th ddirmygant, *ac a geiſiant dy enioes.

24 Canys clywais lef megis gwraig yn eſcor, cyfyngder fel benyw yn eſcor ar ei hetiſedd cyntaf, lleſ merch Sion, yn ochein, *ac yn lledu ei dwylo, gan ddywedyd, gwae fi yr awr hon, o blegit deſfygiodd fy enaid gan leiddiaid.

PEN. V.

1 *Barnedigaethau Duw ar yr Iddewon, am eu gwrthnyſigrwydd, 7 am eu godineb, 10 am eu hannawiaeth, 19 am iddynt ddiyſtyru Duw, 25 am eu mawr lygredigaeth yn eu llywodraeth ſydd, 30 ac eſgluyſig.*

RHedwch ymma a thraw, ar hyd heolydd Ieruſalem, ac edrychwch yr awr hon, mynnwch wybod hefyd, a cheiſiwch yn ei heolydd hi o chewch ŵr, a oes a wnêl barn, a gais wirioned, ac myfi a'i harbedaf hi.

2 Ac er dywedyd o honynt, byw yw'r Arglwydd etto yn gelwyddog y tyngant.

3 O Arglwydd, onid ar y gwirioned y mae dy lygaid ti? ti a'i tarewaiſt hwynt, ac nid ymofidiaſant: difeaiſt hwynt, *eithr* gwrthodaſant dderbyn cerydd; hwy a wnaethant eu hwynebau yn gallettach nâ chraig, gwrthodaſant ddychwelyd.

4 Ac mi a ddywedais, yn ſicr tlodion ydŷw y rhai hyn, ynfydion ydynt: canys nid adwaenant ffordd yr Arglwydd, *a barn eu Duw.

5 Mi a âf rhagof at y gwŷr mawr, ac a ymddiddanaf â hwynt, canys *hwy* a wybuant ffordd yr Arglwydd, *a barn eu Duw, eithr y rhai hyn a gyd-dorraſant yr iau, ac a ddrylliaſant y rhwymau.

6 O blegit hyn, llew o'r coed a'i tery hwy, blaidd ſo'r anialwch a'i deſtrywia hwy, llewpard a wilia ar eu dinaſoedd hwy: pawb a'r a ddêl allan o honynt a rwygir, canys eu camweddau a amlhaſant, *a* gwrthdroſeydd a'u chwanegaſant.

7 Pa ſodd i'th arbedwn am hyn? dy blant a'm gadawſant i, ac a dyngaſant i'r *rhai* nid ydynt dduwiau: a phan ddiwellais hwynt gwneſthant odineb, ac a heidiaſant i dŷ'r buttain.

8 Oeddynt *fel* meirch porthiannus y boreu, *gwiſcyrent bob yn ar wraig ei gymmydog.

9 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl a hon?

10 Dringwch ar ei muriau hi, a diſtrywiwch, *ond* ni orpheuwch yn llwyr: tynnwch ymaith ei mur-ganllawiau hi; canys nid eiddo'r Arglwydd ydynt.

11 O blegit tŷ Iſrael, a thŷ Iuda a wnaethant yn anffyddlon iawn â mi, medd yr Arglwydd.

12 Celwyddog ſiant ymeibyn yr Arglwydd, a dywedaſant, nid ef cyn, *ac ni ddaw dryg ſyd arnom; ac ni welwn gleddyf, na newyn.

13 A'r prophwydi a ſiaſ ſel gwynt, a'r gair nid yw ynddynt: fel hyn y gwneir iddynt hwy.

14 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y Lluoedd, am i chwi ddywedyd y gair hwn, wele fi yn rhoddi fy ngeiriau yn dy enau di yn *dân, a'r bobl hyn yn goeuyd, ac efe a'i difa hwynt.

15 Wele, mi a ddygaf arnoch chwi tŷ Iſrael, *genhedl o bell, medd yr Arglwydd, cenhedl nerthol ydyw, cenhedl *a fu* er yſtalm, cenhedl ni wyddoſt ei hiaith, ac ni ddeelli beth a ddywedant.

16 Ei

16 Ei chawell ſaethau hi *ſydd* ſel bedd agored, cedyrn *ydynt* oll.

*Leu.26. 16.deu.28 31.33. 17 A hi a ſwytty dy * gwahayſ di, a'th fara, yr hwn a gawſei dy feibion di a'th ferched ei ſwytta: hi a ſwytty dy ddefaid ti a'th wartheg, hi a ſwytty dy winwydd a'th ffigyſ-wydd: dy ddinaſoedd cedyrn, y rhai yr wyt yn ymddiried ynddynt, a dlodi hi a'r cleddyf.

*Pen. 4.27. 18 Ac er hyn, yn y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, * ni wnaf gwbl ben â chwi.

*Pen. 16.10. & 13.22. 19 A bydd pan ddywedoch, * pa ham y gwna yr Arglwydd ein Duw hyn oll i ni? ddywedyd o honot titheu wrthynt, megis y gwrthodaſoch fi, ac y gwaſanaethaſoch ddieithr, yn eich tîr eich hun; felly y gwaſanaethwch ddieithriaid, mewn tîr ni *bydd* eiddo chwi.

20 Mynegwch hyn yn nhŷ Iacob; a chyhoeddwch hyn yn Iuda, gan ddywedyd;

*Eſa.8.9 mat.13. 14.act.28 26.rhuf. 21 Gwrando hyn yn awr, * ti bobl ynfyd, a heb † ddeall, y rhai y mae llygaid iddynt, ac ni welant, *a chluſtiau* iddynt, ac ni chlywant.

11.8.10. 12.40. † *Hebr. galon.* 22 Onid ofnwch chwi fi, medd yr Arglwydd? oni chrynwch rhag fy mron? yr hwn a oſodais y tyſod * yn derfyn i'r môr, *trwy* ddeddf dragywyddawl, fel nad elo tros hwnnw, er i'r tonnau ymgyrchu, etto ni thyccia iddynt; er iddynt derfyſcu, etto ni ddenant tros hwnnw.

* Iob 38. 10,11. pſ. 104.9. 23 Eithr i'r bobl hyn y mae calon wrthnyſig, ac anufyddgar: hwynt hwy a giliaſant, ac a aethant *ymmaith*:

24 Ac ni ddywedant yn eu calon, ofnwn weithian yr Arglwydd ein Duw, yr hwn ſydd yn rhoi * y glaw cynnar a'r diweddar yn ei amſer: *ofe* a geidw i ni ddefodol wythnoſau cynhaiaf.

*Eſa.59.2 ‖ *Neu, a dremiant fel adar. wyr yn cynllwyn* 25 * Eich anwireddau chwi a droes heibio y rhai hyn, a'ch pechodau chwi a attaliaſant ddaioni oddi wrthych.

26 Canys ym myſc fy mhobl y ceir anwiriaid, y rhai a ‖ wiliant megis *yn* yn goſod maglau: goſodant offer diniſtr, dynion a ddaliant.

27 Fel cawell yn llawn o adar, felly *y mae* eu tai hwynt yn llawn o dwyll: am hynny y cynnyddaſant, ac yr ymgyfoethogaſant.

*Deut. 32.15. *Eſa.1.23 22c.7.10. 28 * Tewychaſant, diſcleiriaſant, aethant heſyd tuhwnt i weithredoedd y drygionus, * ni farnant farn, barn yr ymddifad: etto ffynnaſant, ac ni farnant farn yr anghenus.

‖ *Neu, Synhoda bryntl.* 29 Onid ymwelaf am y pethau hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl â hon?

* Pen. 14.18. & 23.25.22c. 13.6. † *Hebr. gymcrant y ndwylo* 30 ‖ Peth aruthr ac erchyll a wnaed yn y tîr.

31 Y prophwydi a brophwydant * gelwydd, yr offeiriaid heſyd a † lywodraethant trwy eu gwaith hwynt, a'm pobl a hoffant hynny: etto beth a wnewch yn niwedd hyn?

PEN. VI.

1 Y gelynion a yrrwyd yn erbyn Iuda, 4 yn ymgyſuro. 6 Duw yn goſod y gelynion ar waith, o herwydd pechodau ei bobl. 9 Y Prophwyd yn cwyno rhag barnedigaethau Duw, o herwydd eu pechodau hwy: 18 Yn cyhoeddi digofaint Duw, 26 yn galw 'r bobl i alaru, o herwydd barnedigaethau Duw, am eu pechodau hwy.

YMgynnullwch i ffoi, meibion Beniamin, o ganol Ieruſalem, ac yn Tecoa vdcenwch vdcorn; a chodwch ſſagl * yn Beth-haccerem, canys drwg a welir o'r gogledd, a diniſtr mawr.

* Neh. 3.14 2 Cyffelybais ferch Sion i *wraig* ‖ dêg foethus.

‖ *Neu, yn trigo gwtref.* 3 Atti hi y daw y bugeiliaid a'i diadellau, yn ei herbyn hi o amgylch y goſodant eu pebyll: poran bob vn yn ei le.

4 Parottowch ryfel yn ei herbyn hi, codwch, ac awn i fynu ar hanner dydd; gwae ni o herwydd ciliodd y dydd, canys cyſcodau 'r hwyr a ymeſtynnaſant.

5 Codwch, ac awn i fynu o *bŷd* nôs, a dyſtrywiwn ei phalaſau hi.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, torrwch goed, a ‖ chodwch glawdd yn erbyn Ieruſalem, dymma 'r ddinas ſydd i ymweled â hi; gorthrymder yw hi oll o'i mewn.

7 * Megis y gwna ffynnon ir dwfr dardda allan, felly y mae hi yn bwrw allan ei drygioni; anhrais ac yſpail a glywir ynddi, gofid a dyrnodiau ſy yn waſtad ger ly mron.

8 Cymmer addyſc, ô Ieruſalem, rhag i'm henaid i ‖ ymado oddi wrthit; rhag i mi dy ddifa di yn anrhaith, yn dir anghyfanneddol.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan loffa y lloffant weddill Iſrael, fel gwinwydden: tro dy law yn ei hôl, megis caſcladd grawn-wia i'r baſcedau.

10 Wrth bwy y dywedaf fi, a phwy a rybuddiaf, fel y clywant? wele, * eu cluſt hwy *ſy* ddienwaedledic, ac ni allant wrandaw: wele, dirgus ganddynt air yr Arglwydd, nid oes ganddynt ewyllys iddo.

11 Am hynny 'r ydwyf yn llawn o lid yr Arglwydd, blinais yn ymattal: tywalltaf ef ar y plant ‖ yn yr heol; ac ar gynnulleidfa y gwŷr ie-‖ ‖ainge hefyd: canys a gŵr a'r wraig a ddelo, a yr hen-wr a'r llawn o dyddiau.

12 A'i tai a ddigwyddant i eraill, eu meyſydd a'i gwragedd hefyd: canys eſtynnaf fy llaw yn drigolion y wlad, medd yr Arglwydd.

13 O blegit o'r lleiaf o honynt hyd y mwya * pob vn ſydd yn ymroi i gybydd-dod; ac o'r prophwyd hyd yr offeiriad, pob vn ſydd yn gwneuthur ffalſter.

14 A hwy a * iachaſant † friw merch fy mhobl i, yn eſmwyth, gan ddywedyd, heddwch, heddwch; er nad *oedd* heddwch.

15 *A ydoedd arnynt hwy gywilydd pan wnaethent ffieidd-dra? nid ydoedd arnynt hwy ddim cywilydd, ac ni fedrent wrido: am hynny y cwympant ym mhlith y rhai a gwympant; yn yr amſer yr ymwelwyf â hwynt y cwympant, medd yr Arglwydd.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, ſefwch ar y ffyrdd, ac edrychwch, a gofynnwch am yr * hen lwybrau, lle mae ffordd dda, a rhodiwch ynddi; a chwi a gewch * orphwyſdra i'ch enaidiau: eithr hwy a ddywedaſant, ni rodiwn ni *ynddi*.

17 Ac mi a oſodais wiliwŷr arnoch chwi, gan ddywedyd, gwrandewch ar ſain yr vdcorn; eithr hwy a ddywedaſant, ni wrandawn ni ddim.

18 Am hynny, clywch genhedloedd; a thi gynnulleidfa, gwybydd pa bethau ſy yn eu plith hwynt.

19 Gwrando, tyſit 'r ddaiar, wele fi yn dwyn drwg-fyd ar y bobl hyn, *ſef* ffrwyth eu meddyliau eu hunain; am na wrandawſant ar fy ngeiriau, na'm cyſtraith, eithr gwrthodaſant hi.

20 I ba beth y daw i mi * thus o Seba, a Chalamus peraidd o wlad bell? eich poethoffrymau nid ydynt gymmeradwy; a'ch aberthau gennif.

21 Am hyany, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn rhoddi tramgwyddfeini i'r bobl hyn, fel y tramgwyddo wrthynt y tadau a'r meibion ynghyd; cymmydog a'i gyfaill a ddifethir.

a Yr

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele bobl yn
dyfod o ‖ dîr y gogledd ; a chenhedl fawr a gy-
fodir o ystlysau y ddaiar.
12 Yn y bwa a'r waywffon yr ymaflant, creulon
ydynt, ac ni chymmerant drugaredd : eu llais a
rua megis y môr, ac ar feirch y marchogant yn
drefnu, megis gwyr i ryfel yn dy erbyn di, merch
Sion.
13 Clywsom sôn am danynt, ein dwylo a laes-
sant, blinder a'n daliodd, fel gofid gwraig
yn esor.
14 Na ddôs allan i'r maes, ac na rodia rhyd
y ffordd ; canys cleddyf y gelyn, *ac* arswyd sydd
oddi amgylch.
15 Merch fy mhobl, * ymwregysa â sachliain, ac
ymdrowia yn y lludw : gwna it gwynfan a galar tost,
megis am vnic *fab* ; canys y destrywiwr a ddaw
yn ddisymmwth arnom ni.
16 Mi a'th roddais di yn * dŵr, *ac* yn gader-
nid yn mysc fy mhobl, i wybod, ac i brofi
o fordd hwy.
17 Cynlyn o'r fath gyndynnaf ydynt oll, yn
rhodio ag enllib : * efydd, a haiarn ŷnt, llygru y
maent hwy oll.
18 Llosgodd y fegin, gan dân y darfu'r plwm ;
yn ofer y toddodd y toddudd, canys ni thynnwyd
y rhai drygionus ymmaith.
19 * Yn arian gwrthodedig y galwant hwynt ;
am wrthod o'r Arglwydd hwynt.

PEN. VII.

1 *Anfon Ieremi i alw am wir edifeirwch, i lu-
dfa y caethiwed.* 8 *Y mae yn llyfu eu hofer
ymdiried hwy,* 12 *trwy efampl Siloh.* 17 *Y mae
yn chwyrnu am eu delw-addoliaeth :* 21 *Yn llyfu
ofrth yr anuſyd* ; 29 *Yn eu hannog i alaru, o
ans eu ffieiddi-dra yn Topheth,* 32 *a'r barnedigaeth
a ddoe am hynny.*

Y Gair yn hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth
yr Arglwydd, gan ddywedyd ;
2 Saf di ym mhorth tŷ yr Arglwydd, a chy-
hoedda 'r gair hwn yno, a dywed ; Gwrandewch air yr Arglwydd, chwi holl Iuda, y rhai a
ddewch i mewn trwy 'r pyrth hyn, i addoli
yr Arglwydd.
3 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw
Israel, * gwellhewch eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd, a mi a wnaf i chwi drigo yn y man ymma.
4 Na ymddiriedwch mewn geiriau celwyddog,
gan ddywedyd ; Temel yr Arglwydd, Temel yr Arglwydd, Temel yr Arglwydd ydynt.
5 Canys os gan wellhau y gwellhewch eich ffyrdd,
a'ch gweithredoedd, os gan wneuthur y gwaewch
farn rhwng gŵr a'i gymydog ;
6 *Ac* ni orthrymmwch y dieithr, yr ymddifad, a'r weddw ; ac ni thywellwch waed gwirion yn y fan hon, ac ni rodiwch ar ôl duwiau
dieithr, i'ch niwed eich hun ;
7 Yna y gwnaf i chwi drigo yn y fan hon, yn y
tîr a roddais i'ch tadau chwi, yn oes oesoedd.
8 Wele chwi yn ymddiried mewn geiriau celwyddog ni wnânt lês.
9 A lyn lladratta, yn lladd, ac yn godinebu, a
thyngu anudon, ac arogl darthu i Baal, a rhodio
ar ôl duwiau dieithr, y rhai nid adwaenoch ;
10 Y deuwch, ac y ſefwch ger fy mron i yn
y tŷ hwn, yr hwn ſy gelwir ſy enw i arno, ac
yr edrychwch ; rhyddhawyd ni i wneuthur y ffieiddi-dra hyn oll ?
11 * Ai yn lloches lladron yr aeth y tŷ yma, ar yr hwn y gelwir ſy enw i, ger bron
eich llygaid ? wele minnau a welais *hyn*, medd
yr Arglwydd.
12 Eithr ewch attolwg, ewch i'm lle, yr hwn *a ſu*,
yn Siloh, lle y gosodais ſy enw ar y cyntaf, ac * e-
drychwch beth a wneuthym i hwnnw, o herwydd
anwiredd ſy mhobl Israel.
13 Ac yn awr, am wneuthur o honoch yr holl
weithredoedd hyn, medd yr Arglwydd, minneu
a leſarais wrthych gan godi yn foreu, a lleſaru, etto
ni chlywſoch ; a * gelwais arnoch, ond nid attebuſoch :
14 Am hynny y gwnaf i'r tŷ hwn y gelwir ſy
enw arno, yr hwn yr ydych yn ymddiried ynddo, ac i'r lle a roddais i chwi, ac i'ch tadau,
megis y gwneuthum * i Siloh.
15 Ac mi a'ch taflaf allan o'm golwg, ſel y teflais
eich holl frodyr, *ſef* holl hâd Ephraim.
16 Am hynny, * na weddia tros y bobl hyn, ac na
ddercha waedd, na gweddi trofiynt ; ac nac
eiriol arnaf ; canys ni'th wrandawaf.
17 Oni wcli di beth y maent hwy yn ei wnethur, yn ninaſoedd Iuda, ac yn heolydd Ieruſalem ?
18 Y plant ſy yn caſclu cynny'l, a'r tadau yn cynnen tân, a'r gwragedd yn tylino toes, i wneuthur teiſennau * i ‖ frenhines y nef, ac i dywallt dieu offrymmau i ddiwiau dieithr, i'm digio i.
19 Ai ſi y maent hwy yn ei ddigio, medd yr Arglwydd ? ai hwynt eu hun, er cywilydd iw hwyneban eu hun ?
20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele ſy llid a'm digoſaint a dywellir ar y man ymma, ar ddyn, ac ar anifail, ar goed y maes, ac ar ffrwyth y ddaiar, ac efe a lſic, ac ni'n diffoddir.
21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael ; * rhoddwch eich poeth-offrymmau ar eich aberthau, a bwyttewch gig.
22 Canys ni ddywedais i wrth eich tadau, ac ni orchymynnais iddynt, y dydd y dugym hwynt o dîr yr Aipht, am † boeth offrymmau, neu aberthau.
23 Eithr y peth hyn a orchymynnais iddynt, gan ddywedyd ; * gwrandewch ar ſy llêſ, ac mi a fyddaf Duw i chwi, a chwithau fyddwch yn bobl i minneu ; a rhodiwch yn yr holl ffyrdd a orchymynnais i chwi, ſel y byddo yn ddaionus i chwi.
24 Eithr ni wrandawſant, ac ni oſtyngaſant eu cluſt, onid rhodiaſant yn ôl cynghorion, ‖ a childynrwydd eu calon ddrygionus, ac † aethant yn ôl, ac nid ym mlaen.
25 O'r dydd y daeth eich tadau chwi allan o wlâd yr Aipht, hyd y dydd hwn, * mi a ddanfonais attoch ſy holl waſanaeth-wŷr y prophwydi, *bob* dydd gan foreu-godi, ac anfon :
26 Er hynny ni wrandawſant arnaſ, ac ni oſtyngaſant eu cluſt, * eithr caledaſant eu gwarran, gwnaethant yn waeth na'i tadau.
27 Am hynny ti a ddywedi y geiriau hyn oll wrthynt, ond ni wrandawant arnat ; gelwi heſyd arnynt, ond nid attebant di ;
28 Eithr ti a ddywedi wrthynt, dymma genhedl
ni wrendy ar lais yr Arglwydd ei Duw, ac ni dderbyn ‖ gerydd : darfu am y gwirionedd, a thorrwyd
hi ymmaith o'i genau hwynt.
29 * Cneifia dy wallt, *ô Ieruſalem*, â bwrw i
ffordd, a chyfod gwynfan ar y lleoedd uchel : canys
yr Arglwydd a fwriodd i ffordd, ac a wrthodedd
genhedlaeth ei ddigoſaint.
30 Canys meibion Iuda a wnaethant ddrwg yn
ſy ngolwg, medd yr Arglwydd : goſodaſant eu
ffieidd-dra yn y tŷ, yr hwn y gelwir ſy enw arno,
i'w halogi eſ.

31 A

* 1 Sam. 4.11. pſal. 78.60.
pen. 26.6.
* Dih. 1. 24. eſa. 65 12. & 66. 4
* 1 Sam. 4 11. pſ. 78. 60. & 132. 6. pen. 26. 6.
* Pen. 12. 14. & 14. 11. exod. 32. 10.
* 2 Bren. 23. 5 pen. 44. 19.
‖ *Neu, maith.*
* Eſa. 1. 11 pen 6. 20. amos 5. 21
† *Hebr. mzefau poeth-offr*
* Ex. 19. 5. lem. 26. 12 den. 6. 3.
‖ *Neu, ac am canion.*
† *Hebr. oddaſant yn ol.*
* 1 Cron. 36. 15.
* Pen. 18. 12.
‖ *Neu, addyſt.*
* Iob 1. 20. mic. 1. 16.

* 2 Bren. 23.10. pen.19.5. † Hebr. eſcymmodd ar ſy nghalon. * Leuit. 18.21. & 20.3. Deut. 18.10. Pen.19.6 * Pen. 34.20. & 16.4. Pſal. 79. 13. Hoſ. 2. 11.

31 A hwy a adeiladaſant * uchelfeydd Tophet, yr hon *ſydd* ynglyn mab Hinnom; i loſci eu meibion, a'i merched yn tân, yr hyn ni orchymynnais, ac ni † feddyliodd ſy nhalon.

32 Am hynny, * wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, na elwir hi mwy Tophet, na glyn mab Hinnom, namyn glyn lladdedigaeth: canys claddant o fewn Tophet, nes bod eiſieu lle.

33 A bydd * celanedd y bobl hyn yn ſwyd i adar y neſoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar, ac ni *bydd* a'i tarfo.

34 * Yna y gwnaf i lais llawenydd, a llais diglſwch, llais priod-fab, a llais priod-ferch, ddarfod allan o ddinaſoedd Iuda, ac o heolydd Ieruſalem; canys yn anhaith y bydd y wlâd.

2. * Eſay 24.7. Pen.16.9. & 25.10. & 33.11. Ezec. 26.

PEN. VIII.

1 Gofid yr Iuddewon, yn ſyw ac yn ſtrŵw. 4 Y mae yn edrŷch iddynt eu hynſyda'i digwyliydd anedifeirwch: 13 Yn dangos y ſaru doſt a garant hwy, 18 ac yn cwyno eu henbyd gyflwr hwy.

YN yr amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y dygant hwy eſcyrn breuhinoedd Iuda, ac eſcyrn ei dywyſogion, ac eſcyrn yr offeiriaid, ac eſcyrn y prophwydi, ac eſcyrn trigolion Ieruſalem, allan o'i beddau.

2 A hwy a'i tanant o flaen yr haul, ac o flaen y lleuad, a holl lu y neſoedd, y rhai a garaſant hwy, a'r rhai a waſanaethaſant, a'r rhai a rhodiaſant ar eu hôl, a'r rhai a geiſiaſant, a'r rhai a addolaſant: ni chaeſlir hwynt, ac ni'm cleddir; yn dommen ar wyneb y ddaiar y byddant.

3 Ac angeu a ddewiſir o flaen bywyd, gan yr holl weddillion a adewir o'r teulu drwg hwn, y rhai a adewir yn y lleoedd oll y gyrrais i hwynt yno, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Ti a ddywedi wrthynt hefyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd; a gwympant hwy, ac ni chodant? a dry eſe ymaith, ac oni ddychwel?

5 Pa ham y ciliodd pobl Ieruſalem ymma yn ei hôl, ag encil tragywyddol? glynaſant mewn twyll, gwrthodaſant ddychwelyd.

6 Mi a wrandewais ac a glywais, ond ni ddywedent yn iawn, nid edifarhaodd neb am ei anwiredd, gan ddywedyd, beth a wneuthum i? pob yn oedd yn troi iw yrfa, megis march yn rhuthro i'r ftwydr.

7 Ie y * ciconia yn yr awyr a edwyn ei dymhorau, y durtur hefyd, a'r aran, a'r wennol, a gadwant amſer eu dyfodiad; eithr fy mhobl i, ni wyddant farn yr Arglwydd.

8 Pa fodd y dywedwch, doethion *ydym* ni, a chyfraith yr Arglwydd *ſydd* gyd â ni? wele, yn ddiau ‖ ofer y gwnaeth hi; ofer yw pin yr ſcrifenyddion.

9 * Y doethion ‖ a wradwyddwyd, a ddychrynwyd, ac a ddaliwyd; wele, gwrthodaſant air yr Arglwydd, a † pha ddoethineb *ſydd* ynddynt?

10 Am hynny y rhoddaf eu gwragedd hwynt i eraill, a'i meuſydd i'r rhai a'i meddianno: * canys o'r lleiaf hyd y mwyaf, pob yn ſy yn ymroi i gybydd-dod, o'r prophwyd hyd at yr offeiriad, pawb ſydd yn gwneuthur ffalſter.

11 * Iachaſant hefyd archoll merch fy mhobl yn yſcafn, gan ddywedyd, * heddwch, heddwch, pryd nad *oedd* heddwch.

12 * A ſu gywilydd arnynt hwy pan wnaethant ffieidd-dra? na fu ddim cywilydd arnynt, ac ni fedraſant wrido: am hynny y ſyrthiant ym myſc y rhai a ſyrthiant: yn amſer eu hymweliad y ſyrthiant, medd yr Arglwydd.

13 Gan ‖ ddiſa y diſaf hwynt, medd yr Arglwydd; ni *bydd* grawn-win * ar y winwydden, na ffigys * ar y ffigyſ-bren, a'r ddeilen a ſyrth, ac yr hyn a roddais iddynt a ymedy â hwynt.

14 Pa ham yr ydym ni yn aros? ymgaſclwch ynghyd, ac awn i'r dinaſoedd cedyrn, a diſtawyno: canys yr Arglwydd ein Duw a'n goſtegodd, ac a roes i ni * ddwfr ‖ buſtl yw yfed, o herwydd pechu o honom yn erbyn yr Arglwydd.

15 * Diſgwil yr oeddym am heddwch, ettto nid *daeth* daioni; am amſer meddiginiaeth, ac wele ddychryn.

16 * O Ddan y clywir ffroeniad ei feirch ef, gan lais gweryrfa ei gedyrn eſy crynodd yr holl ddaiar: canys hwy a ddaethant, a chwyttaſant y tir, † ac oll a oedd ynddo; y ddinas a'r rhai ſy yn trigo ynddi.

17 Canys wele, mi a * ddanfonaf ſeirph, aſpiſiaid i'ch myſc, y rhai * nid *oes* ſwyn rhag-ddynt: a hwy a'ch brathant chwi, medd yr Arglwydd.

18 Pan ymgyſſurwn yn erbyn gofid, fy nghalon ſydd yn gofidio † ynof.

19 Wele lais gwaedd merch fy mhobl, o blegid † y rhai o wlâd bell: ond *ydyw* yr Arglwydd yn Sion? onid *yw* ei Brenin hi yndddi? paham i'm digiaſant â'i delwau cerfiedig, ac â'r oferedd dieithr?

20 Y cynhaiaf aeth heibio, darfu'r hâf, ac ni ydym ni gadwedic.

21 Am friw merch fy mhobl i'm briwyd i, † galerais, daliodd ſyndet fy.

22 Onid *oes* driacl * yn Gilead? onid *oes* yno phyſygwr? pa ham na † weithia iechyd merch fy mhobl?

PEN. IX.

1 Ieremiah yn cwynfan o achos amryw brechdau yr Iuddewon, a'i barnedigaethau. 12 Am ſydd dod yw achos eu chwerw ofid hwy. 17 Y mae yn eu hannog i gwynfan o achos eu cam: 23 ac i hydrew, nid arnynt eu hunain, ond a Duw. 25 Y mae yn bygwth Iuddewon a chenhedloedd beſyd.

† ONa * bai fy mhen yn ddyfroedd, a'm llygad yn ffynnon o ddagrau, ſel yr wylwn ddydd a nôs, am liddedigion merch fy mhobl.

2 Oh na byddei i mi yn yr anialwch lettŷ ddollion, ſel y gadawn fy mhobl, ac yr elwn oddi wrthynt; canys hwynt oll *ydynt* odinebwyr, a chynulliad anffyddloniaid.

3 A hwy a annelaſant eu tafod *fel* eu bŵa, i ffalſder: ac nid at wirioned yr ymgryfhaſant ar y tir; canys aethant o ddrwg i ddrwg, ac ni adnabuant fi, medd yr Arglwydd.

4 * Gochelwch bawb ei ‖ gyfnydog, ac na choſlied neb ei frawd: canys pôb brawd gan ddiſodla a ddiſodla, a phob cymydog a rodia yn dwyllodrus.

5 Pôb yn hefyd a ‖ dwylla ei gymydog, ac ni lefwir ni'n dywedant: hwy a ddyſcaſant eu tafod i ddywedyd celwydd, ymflinaſant yn gwneuthur anwiredd.

6 Dy drigfan *ſydd* yngханol twyll: o herwydd twyll y gwrthodaſant fy adnabod i medd yr Arglwydd.

7 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd: wele fi yn eu toddi hwynt, ac yn eu profi hwynt; canys pa wedd y gwnaf o herwydd merch fy mhobl?

8 Saeth ‖ lem * yw eu tafod hwy, yn dywedyd twyll; a'i enau y traetha yn heddwch wrth ei gymydog, eithr o'i fewn y geſyd ‖ gyullwyn ldlo.

9 *Onid

9 *Onid ymwelaf â hwynt am hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl a hon?

10 Tros y mynyddoedd y codaf ŵylofain a dwyfan, a galar tros ‖ lannerchau yr anialwch; am eu ‖ llosci hwynt, fel na thramwyo neb trwyddynt, ac na chlywir llais yscrubliaid: adar y nefoedd, a'r anifeiliaid hefyd a giliasant, aethant ymmaith.

11 Ac mi a wnaf Ierusalem yn garneddau, ac yn ffau dreigiau, a dinasoedd Iuda a wnâf yn ddiffaith heb breswyludd.

12 Pa ŵr *fydd* ddoeth a ddeall hyn? a phwy y traethodd genau yr Arglwydd wrtho, fel y mynegai pa ham y darfu am y tîr, *ac* y llosgwyd fel anialwch, heb gynniwernedd?

13 A dywedodd yr Arglwydd, am wrthod o honynt fy nghyfraith, yr hon a roddais ger eu bron hwynt, ac na wrandawsant ar fy llef, na thodio yddi?

14 Eithr myned yn ôl ‖ cyndynrwydd eu calon eu hun, ac yn ôl Baalim, yr hyn a ddysgodd eu tadau iddynt.

15 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; wele, mi a'i bwydaf hwynt, sef y bobl hyn, â * wermod, ac a'i diodaf hwynt â dwfr bustl.

16 * Gwascaraf hwynt hefyd ym mysc cenhedloedd nid adnabuant hwy na'i tadau: ac mi a ddanfonaf ar eu hôl hwynt gleddyf, hyd oni ddifetheiwyf hwynt.

17 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, edrychwch, a gelwch am alar-wragedd i ddyfod, a danfonwch am y rhai cyfarwydd, i beri iddynt ddyfod.

18 A brysio, a chodi cwynfan am danom ni, fel y gollyngo ein llygaid ni ddagrau, ac y differo ein amrantau ni ddwfr.

19 Canys llais cwynfan a glybuwyd o Sion, pa wedd i'n hanrheithiwyd? ni a lwyr wradwyddwyd; o herwydd i ni adael y tîr, o herwydd i'n trigfannau ein bwrw ni allan.

20 Etto gwrandewch air yr Arglwydd, wragedd, a derbynied eich clust air ei enau ef: dysgwch hefyd gwynfan i'ch merched, a galar bôb un ei gilydd.

21 O herwydd dringodd angeu i'n ffeneſtri, *ac* a ddaeth i'n palasau, i ddeſtrywio y rhai bychain oddi allan, a'r gwŷr ieuaingc o'r heolydd.

22 Dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, celanedau dynion a syrthiant megis tom ar wyneb y maes, ac megis y dyrneid ar ôl y medelwr, ac ni chynnull *neb hwynt*.

23 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * nac ymffrosted y doeth yn ei ddoethineb, ac nac ymffrosted y cyfoethog yn ei gyfoeth:

24 Eithr y neb a ymffrostio, ymffrosted yn hyn, o fod yn deall, ac yn fy adnabod i, mai myfi yw yr Arglwydd a wna drugaredd, barn, a chyfiawnder, yn y ddaear; o herwydd yn y rhai hynny yr ymhyfrydais, medd yr Arglwydd.

25 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan ymwelwyf â phob enwaededic ynghyd â'r rhai dienwaededig.

26 A'r Aipht, ac â Iuda, ac ag Edom, ac â meibion Ammon, ac â Moab, ac â'r rhai oll † sydd * yn y gorau eithaf, a'r rhai a drigant yn yr anialwch: canys yr holl genhedloedd hyn sy ddienwaededic, a holl dŷ Israel sydd â * chalon ddienwaededic.

PEN. X.

1 *Yr anhyfelyhrwydd sydd rhwng Duw ac eilunod,* 17 *Y mae'n anog i ochel y gosbedau sydd ar ddyfod:* 19 *Yn cwyno amhaith y Tabernacl gan fugeiliaid ynfydion:* 23 *Yn gwneuthur gweddi ostyngedig.*

GWrandewch y gair a ddywed yr Arglwydd wrthych chwi, tŷ Israel.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddyscwch ffordd y cenhedloedd, ac * nac ofnwch arwyddion y nefoedd: canys y cenhedloedd a'i hofnant hwy.

3 Canys * deddfau'r bobloedd sydd oferedd: o herwydd cymmyna yn bren o'r coed, (gwaith llaw 'r saer) â bwyall.

4 Ag * arian, ac ag aur yr harddant ef, â hoelion, ac â morthwylion y sicrhânt ef, fel na syfło.

5 Megis palm-wydden syth ydynt hwy, * ac ni lefarant: y mae'n * rhaid eu dwyn hwy, am na allant gerdded: nac ofnwch hwynt, canys * ni allant wneuthur drwg, a gwneuthur c'a nid *oes* yddynt.

6 Yn gymmaint ac nad *oes neb* * fel tydi Arglwydd, mawr wyt, a mawr *yw* dy enw mewn cadernid.

7 * Pwy ni'th ofna di, Brenin y cenhedloedd? canys i tî y ‖ gweddai: o herwydd ym mysc holl ddoethion y cenhedloedd, ac ym mysc eu holl deyrnasoedd hwy, nid *oes neb* fel ty di.

8 Eithr † cyd-ynfydasant, ac * amhwyllasant: athrawiaeth oferedd yw c'ŷ.

9 Arian wedi ei yrru yn ddalennau a ddygir o Tarsis, ac aur o Vphaz, gwaith y celfydd, a dwylaw'r toddudd: sidan glâs a phorphor *yw* eu gwisc hwy, gwaith y celfydd *yn* oll.

10 Eithr yr Arglwydd ydyw'r † gwîr Dduw, efe yw'r Duw byw, a'r Brenin † tragywyddol, rhag ei llid ef y cryna'r ddaear, a'r cenhedloedd ni allant ddioddef ei sorriant ef.

11 Fel hyn y dywedwch wrthynt: y duwiau ni wnaethant y nefoedd a'r ddaear, difether hwynt o'r ddaear, ac oddi tan y nefoedd.

12 * Efe a wnaeth y ddaear trwy ei nerth, efe a sicrhaodd y byd trwy ei ddoethineb, ac a estynnodd y nefoedd trwy ei synwyr.

13 Pan roddo efe ei lais, *y lydd* ‖ twrwf dyfroedd, ac efe a wna i'r tarth ddyrchafu o eithafoedd y ddaear: efe a wna fellt ‖ gyd â'r glaw, ac a ddŵg y gwynt allan o'i drysorau.

14 * Ynfyd yw pôb dyn yn ei ŵybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddudd trwy y ddelw gerbydig: canys celwydd yw ei ddelw dawdd, ac nid oes anadl ynddynt.

15 Oferedd ynt a gwaith cyfeilliorni: yn amser eu gofwy y difethir hwynt.

16 Nid fel y rhai hyn, yw * rhan Iacob: canys Ilunîwr pob peth yw efe, ac Israel yw gwialen ei etifeddiaeth ef: Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw.

17 Casgl o'r tîr dy farsiandiaeth, yr hon wyt yn trigo yn yr amddiffynfa.

18 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn taflu trigolion y tîr y waith hon, a chyfyngaf arnynt, fel y caffont felly.

19 Gwae fi am fy mriw, dolurus *yw* fy archoll: ond mi a ddywedais, yn ddiau, dymma ofid, a mi a'i dygaf.

20 Fy mhabell i a anheithiwyd, a'm rhaffau oll a dorrwyd, fy mhlant a aethant oddi wrthif, ac nid ydynt: nid oes mwy a ledo fy mhabell, nac a gyfyd fy llenni.

21 Canys y bugeiliaid a ynfydasant, ac ni cheisiasant

* Onid ymwelaf â hwynt am hyn, medd yr Arglwydd? oni ddial fy enaid ar gyfryw genhedl a hon?

* Gwascaraf hwynt hefyd ym mysc cenhedloedd nid adnabuant hwy na'i tadau: ac mi a ddanfonaf ar eu hôl hwynt gleddyf, hyd oni ddifetheiwyf hwynt.

* nac ymffrosted y doeth yn ei ddoethineb, ac nac ymffrosted y cyfoethog yn ei gyfoeth:

* Deut. 18.10.

* Deut. 12.30.

* Esa. 44. 12.

* Psal. 115.5.

* Esa. 46. 1,7.

* Esa. 42. 28.

* Psal. 6. 8,10.

* Dat. 15.4

† Neu, pryfygnai

† Hebr. yn ŵn, *neu*, *ar* ewinedd yr ynfydasant.

* Esa. 41. 29. hab. 2. 18. zech. 10.2.

† Hebr. Duw y gwirionedd.

† Hebr. yng ngwyddoldeb.

* Gen. 1.6. ier. 51.15. ‖ Neu, Barnus.

‖ Neu, i'r glaw.

* Per. 51. 17,18.

* pen. 51.19. den. 32.9. ps. 16.5.

ſant yr Arglwydd, am hynny ni lwyddant; 2 *a defaid* eu poſtia hwy oll a waſcerir.

23 Wele, trôſtv ſon a ddaeth, a chynnwrf mawr
*Pen.1.15 *o dir y gogledd, i oſod i dinaſoedd Iu'a yn ddi-
& 5.15. & ffaethwch, *ac* yn * drigfan dreigiau.
6.22. 23 Gwn Arglwydd, * nad eiddo dyn ei ffordd; nid
*Pen.9.11 ar law gŵr a rodio, y mae llywodraethu ei ger-
*Dih.16.1 ddediad.
& 20.44. 24 *Coſpa fi Arglwydd, etto mewn barn, nid yn
*Pſal.6.1. dy lid, rhag it † fyngwneuthur yn ddiddim.
& 38.1. 25 *Tywallt dy lid ar y cenhedloedd, y rhai
pen.30.11 ni'th adnabuant, ac ar y teuluoedd ni alwaſant
† *Hebr.* ar dy enw; canys bwyttaſant Iacob, ie bwytta-
ſy Ieibau ſant ef, diſaſant ef heſyd, ac anrheithiaſant ei
*Pſ.79.6. gyfannedd.

PEN. XI.

1 *Ieremi yn cyhoeddi Cyfammod Duw*: 8 *Yn ceryddu yr Iuddewon am fod yn anufydd iddo*, 11 *yn prophwydo y dia drygau arnynt hwy*. 18 *ac ar wyr Anathoth, am gydſwriadu lladd Ieremi.*

Y Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a dywedwch wrth wyr Iuda, ac wrth breſwylwyr Ieruſalem;

3 Dywed hefyd wrthynt, ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael; * melldigedic fyddo'r gŵr ni
*Deut. 27.26. wrendy ar eiriau y cyfammod hwn;
Gal.3.10. 4 Yr hwn a orchymynnais i'th tadau chwi, y dydd y dugym hwynt o wlâd yr Aipht, o'r ffwrn
*Len.26. haiarn, gan ddywedyd; * gwrandewch ar fy llêf, a
3,12. gwnewch hwynt, yn ôl yr hyn oll a orchymynwyf i chwi: felly chwi a fyddwch yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw i chwithau:
*Deu.7.12 5 Fel y gallwyf gwplan * y llw a dyngais wrth eich tadau, ar roddi iddynt dir yn llifeirio o laeth a mêl, megis *y mae* heddyw: yna yr attebais, ac y dy-
† *Hebr.* wedais, ô Arglwydd, † felly y byddo.
Amen. 6 Yna yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, cyhoedda y geiriau hyn oll yn ninaſoedd Iuda, ac yn heolydd Ieruſalem, gan ddywedyd; gwrandewch eiriau y cyfammod hwn, a gwnewch hwynt.

7 Canys gan dyſtiolaethu y tyſtiolaethais wrth eich tadau, y dydd y dugym hwynt i fynu o dir
*Ier.7.13. yr Aipht, hyd y dydd hwn, * dwy godi yn foreu, a thyſtiolaethu, gan ddywedyd; gwrandewch ar fy llais.

8 Ond ni wrandawſant, ac ni ogwyddaſant
‖ *Neu, meddyl-fyd.* eu cluſt, eithr rhodiaſant bawb ar ôl ‖ cyndynrwydd eu calon dryglonus: am hynny y dygaf arnynt * holl eiriau y cyfammod hwn, yr hwn a
*Leu.26. 14. deut. 28.16. orchymynnais iddynt ei wneuthur, ond ni wnaethant.

9 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, cydſtradwriaeth a gafwyd yngwŷr Iuda; ac ymmyſc trigolion Ieruſalem.

10 Troeſant at anwiredd eu tadau gynt, y rhai a wrthodaſant wrando fy ngeiriau; a hwy a aethant ar ôl duwiau dieithr iw gwaſanaethu hwy: tŷ Iuda, a thŷ Iſrael a dorraſant fy ughyſammodi, yr hwn a wneuthum â'i tadau hwynt.

11 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi yn dwyn drwg arnynt, yr hwn ni's gallant fyned
*Dih.1.28 oddi wrtho, * yna y gwaeddant arnaf, ac ni wran-
eſa.1.15. pen.14.12 dawaf hwynt.
ezec.8.18. mic.3.8. 12 Yna dinaſoedd Iuda a thrigolion Ieruſalem a ânt, ac a waeddant ar y duwiau yr arogl-darthant iddynt; ond gan waredu ni allant eu gwared hwynt,
*Pen.2.28 13 Canys yn ôl thŷfedi dy * ddinaſoedd, yr oedd dy ddduwiau ô Iuda; ac yn ôl rhifedi heolydd Ieruſalem, y goſoddaſoch alloreu i'r † peth gwraſusddus hwnnw; *ie* alloreu i ſwg-darthu i Baal.

14 Am hynny * na weddia dros y bobl hyn, ac na chyſod waedd, neu weddi troſtynt: canys ni wrandawaf yr amſer y gwaeddant arnaf o herwydd eu drygſyd.

15 † * Beth *a wna* fy anwyl yn fy nhŷ, gan iddi † wneuthur ſcelerder lawer? a'r cîg cyſſegredic a aeth ymmaith oddi wrthit: † pan wnelit ddrygioni, yna y llawenychit.

16 Oliwydden ddeilioc dêg, o ffrwyth prydferth, y galwodd yr Arglwydd dy enw: trwy drwſt cynnwrf mawr y cyneuodd tân ynddi, a'i changhennau a dorrwyd.

17 Canys Arglwydd y lluoedd, yr hwn a'th blannodd, a draethodd ddrwg yn dy erbyn, o herwydd drygioni tŷ Iſrael, a thŷ Iuda, y rhai a wnaethant yn eu herbyn eu hun, i'm digio i, drwy ſwg-darthu i Baal.

18 A'r Arglwydd a yſpyſodd i'm, ac mi a'i gwn; yna y dangoſaiſt i'm eu gweithredoedd hwy.

19 A minneu *oeddwn* fel oen, neu fuſtach a ddygid iw ladd, ac ni wyddwn ſwriadu o honynt ſwriadau yn fy erbyn i, *gan ddywedyd*, deſtrywiwn y pren ynghyd â'i † ffrwyth, a *difethwn* ef o dir y rhai byw, fel na chofier ei enw ef mwy.

20 Eithr ô Arglwydd y Lluoedd, barn-wr cyfiawnder, * a chwiliwr yr aremau a'r galon, gwelwyf dy ddialedd arnynt; canys i ti y datcuddiais fy nghŵyn.

21 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd am wŷr Anathoth, y rhai a geiſiant dy enioes, gan dywedyd; na phrophwyda yn enw yr Arglwydd, rhag dy farw trwy ein dwylo ni:

22 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd: wele fi yn ymweled â hwynt: y gwŷr ieuainge a ſyddant feirw trwy'r cleddyf; eu meibion, a'i merched a fyddant feirw o newyn.

23 Ac ni bydd gweddill o honynt: canys mi a ddygaf ddrygfyd ar wŷr Anathoth, *ſef* blwyddyn eu goſwy.

PEN. XII.

1 *Ieremi yn cwyno rhag llwyddiant yr annuwiol, a thrwy ffydd yn gweled eu cwymp hwy.* 5 *Duw yn ei rybuddio of o fradwriaeth ei frodyr yn erbyn*, 7 *Ac yn gofidio tros ei etifeddiaeth*; 14 *Ac yn addo i'r ddiffyriol gael dychwelyd i'w gaethiwed.*

CYfiawn wyt, ô Arglwydd, pan ddadleuwyf ‖ thi: er hynny ymreſymmaf â thi *am dy* farnedigaethau: * pa ham y llwydda ffordd yr annuwiol, ac y ffynna'r anffyddloniaid oll?

2 Plennaiſt hwy, ie gwreiddiaſant, † cynnyddant, ie dygant ffrwyth; agos wyt yn eu genau, a phell oddi wrth eu harennau.

3 *Ond ti Arglwydd, a'm adwaenoſt i; ti a'm gwelaiſt, ac a broſaiſt fy nghalon † tuag attat tyna allan hwynt megis defaid i'r lladdfa, a pharatoa hwynt erbyn dydd y lladdfa.

4 Pa hŷd y galara y tîr, ac y gwywa gwellt yr holl faes, * o blegit drygioni y rhai ſy yn trigo ynddo: methodd yr aniſeiliaid a'r adar, o blegit iddynt ddywedyd, ni wêl efe ein diweddi ni.

5 O rhedaiſti gyd â'r gwŷr traed, a hwy yn dy flino, pa fodd yr ymdarewi ŷr meirch? ac os *dianſant di* mewn tîr heddychlawn, *yn yr ôwn* yr ymddiriedaiſt; yna pa fodd y gwnei yn ymchwydd yr Iorddonen?

6 * Canys dy frodyr, a thŷ dy dâd; ie y rhai hynny a wnaethant yn anffyddlon â thi, hwyoi hwy

ſefyd ‖ a maeddaſant yn gröch ar dy ôl, na choelia neb yr iddynt ddywedyd † geiriau têg wrthit.

7 Gadewais ſy nhŷ, gadewais ſy etifeddiaeth; mi a roddais † anwylyd fy enaid yn llaw ei gelynion.

8 Fy etifeddiaeth ſydd i mi, megis llew yn y coed: ſiouo y mae i'm herbyn, am hynny caſeais hi.

9 Y mae fy etifeddiaeth i mi, ſel aderyn ‖ brith, y mae yr adar o amgylch yn ei herbyn hi; deuwch, ymgaſclwch, holl ſwyſt-filod y maes; ‖ deuwch i fwyta.

10 Bugeiliaid lawer a ddeſtrywiaſant fy ngwinllan; ſathraſant fy rhandir, fy rhandir dirion a wnaethant yn ddiffaethwch anrheithiol.

11 Gwnaethant hi yn anrhaith, ac wedi ei hanrheithio y galara hi wrthif: y tir i gyd a anrheithiwyd, am nad *oes neb yn ei gymmeryd at ei galon.

12 Anrheithwŷr a ddaethant ar yr holl fryniau trwy yr anialwch: canys cleddyf yr Arglwydd a ddifetha o'r *naill gwrr i'r ddalar, hyd y gwrr *arall ddalar: nid *oes heddwch i vn cnawd.

13 † Hauſaſant wenith, ond hwy a fedant ddrain; mâonaſſant, ond ni thyccia iddynt: a hwy a gywilyddiant am eich ffrwythydd chwi, o herwydd llid digoſaint yr Arglwydd.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd yn erbyn fy holl gymydogion drwg, y rhai ſy yn cyffwrdd â'r etifeddiaeth a berais i'm pobl Iſrael ei hetifeddu: wele, mi a'i tynnaf hwy allan o'i tir, ac a dynnaf dŷ Iuda o'i myſc hwynt.

15 Ac wedi i mi eu tynnu hwynt allan, mi a doſturiwelaf ac a drugarhâf wrthynt; a dygaf hwynt drachefn bôb vn iw etifeddiaeth, a phob vn iw dir.

16 Ac os gan ddyſcu y dyſcant ffyrdd fy mhobl, i dyngu i'm enw, (byw yw'r Arglwydd, megis y dyſcaſant ſy mhobl i dyngu i Baal,) yna yr adeiledir hwy ynghanol fy mhobl.

17 † Eithr oni wrandawant, yna gan ddiwreiddio y diwreiddiaſi y genhedl hon, a chan ddifetha myſi ei difmtriaf hi, medd yr Arglwydd.

PEN. XIII.

1 *Trwy arwydd y gwregys lliain a guddiwyd yn Euphrates, y mae Duw yn rhagddangos dimſtr ei ldl. 12 Trwy ddammeg coſtrelau a lenwir â gwin, parhaſſynegi y meddwid hwy â dryghyfd. 16 Y mae yn peru hannog i ochel y barnedigaethau ſydd ar dŷſod; 22 Ac yn dangos mai eu ffieidd-dra hwy *a'i achos o hynny.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd wrthif; dôs a phryna it wregys lliain, a dod ef am dy lwynau, na ddod ef mewn dwfr.

2 Felly y ceiſiais wregys yn ôl gair yr Arglwydd, ac a'i dodais am fy lwynau.

3 A daeth gair yr Arglwydd attaf eilwaith, gan ddywedyd;

4 Cymmer y gwregys a geſaiſt, ac ſydd am dy lwynau, a chyſod, dôs i Euphrates, a chuddia ef yno yn nhwll o'r graig.

5 Felly mi a aethum, ac a'i cuddiais ef yn Euphrates, megis y gorchymynnaſei yr Arglwydd i mi.

6 Acar ôl dyddiau lawer, y dywedodd yr Arglwydd wrthif, cyſod, dôs i Euphrates, a chymmer oddi yno y gwregys a orchymynnais i ti ei guddio yno.

7 Yna 'r aethum i Euphrates, ac a gloddiais, ac a gymmerais y gwregys o'r man lle y cuddiaſwn eſ; ac wele, pydraſei y gwregys, ac nid oedd eſe dda i ddim.

8 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, felly y gwnaſ i falchder Iuda, a mawr falchder Ieruſalem bydru.

10 Y bobl ddrygionus hyn, y rhai a wrthodant wrando fy ngeiriau i, y rhai a rodiant ynghyndyrnwydd eu calon, ac a ânt ar ol eunuau dieithr, iw gwaſanaethu hwynt, ac i ymoſtwng iddynt; a fyddant ſel y gwregys ymma, yr hwn nid yw dda i ddim.

11 Canys megis ac yr ymwaſc gwregys am lwynau gŵr, felly y gwnaeth hnm i holl dŷ Iſrael, a holl dŷ Iuda lynu wrthif, medd yr Arglwydd, i fod i mi yn bobl, ac yn enw, ac yn ſoliant, ac yn ogoniant; ond ni wrandawent.

12 Am hynny y dywedi wrthynt y gair ymma; ſel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, pôb coſtrel a lenwir â gwin; a dywedant wrthit ti; oni wyddom ni yn ſicer y llenwir pôb coſtrel â gwin?

13 Yna y dywedi wrthynt; ſel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn llenwi holl drigolion y tir hwn, ie y brenhinoedd ſy vn eiſtedd yn lle Dafydd ar i orſeddfainge eſ, yr offeiriaid, hefyd a'r prophwydi, a holl breſtſwyl wŷr Ieruſalem, â meddwdod.

14 Tarawaf hwy † y naill wrth y llall, y tadau a'r meibion ynghyd, medd yr Arglwydd; nid arbedaf, ac ni thrugarhâf, ac ni reſtynaf, † onid eu difetha hwynt.

15 Clywch, a gwrandewch, na falchiwch; canys yr Arglwydd a lefarodd.

16 Rhoddwch ogoniant i'r Arglwydd eich Duw cyn iddo ef ddwyn * tywyllwch, a chyn i chwi daro eich traed wrth y mynyddoedd tywyll, a thra ſôch yn diſgwil am olcuni, iddo ef ei droi yn gyſcod angau, a'i wneuthur yn dywyllwch.

17 Ond oni wrandewch chwi hyn, fy enaid a wyla mewn lleoedd dirgel, am eich balchder; ‖ am llygaid gan ŵylo a wylant, ac a ollyngant ddagrau, o achos dwyn diadell yr Arglwydd i gaethiwed.

18 Dywed wrth * y brenin a'r frenhines, ymoſtyngwch, eiſteddwch i lawr; canys deſcynnodd eich ‖ pendefigaeth, *ſef* coron eich anrhydedd.

19 Dinaſoedd y deau a gaeir, ac ni bydd a'i hagoro; Iuda i gyd a gaeth-gludir, yn llwyr y dygir hi i gaethiwed.

20 Codwch i fynu eich llygaid, a gelwch y rhai ſy yn dyfod o'r gogledd, pa le *y mae y ddiadell a roddwyd i ti; *ſef* dy ddiadell brydferth.

21 Beth a ddywedi, pan ymwelo â thi? (canys ti a'i dyſcaiſt hwynt yn dywyſogion, ac yn ben arnat) oni oddiwes gofidiau di, megis gwraig yn eſcor?

22 Ac o dywedi yn dy galon, * pa ham y digwydd hyn i mi? o herwydd amlder dy anwireddau y noethwyd dy odrau, ac y ‖ dinoethwyd dy ſodlau.

23 A newidia yr Ethiopiad ei groen? neu 'r llewpard ei frychni? *felly* chwithau a ellwch wneuthur da, y rhai a gynneſiwyd a gwneuthur drwg.

24 Am hynny y chwalaf hwynt megis ſoflyn myned ymmaith gyd â gwynt y diffaethwch.

25 Dymma dy gyfran di, y rhan a feſurais i ti, medd yr Arglwydd, am i ti fy anghofio i, ac ymddiried mewn celwydd.

26 Am hynny y dinoethais innau dy odrau di tros dy wyneb, fel yr amlyger dy warth.

27 Gwelais dy odineb, a'th weryrad, bryuti dy butteindra; a'th ffieidd-dra, ar y bryniau yn y maeſydd: gwae di Ieruſalem, a ymlanhei di? † pa bryd bellach?

PEN.

† Hebr. wrth ei frawd. † Hebr. yhag eu diſetha.

* Eſa. 8.22

* Galar. 1.2.16. & 2.18.

* 2. Bren. 24.12. ‖ Neu, pen-wiſt.

† Hebr. yn ôl pa bryd eſtiri?

PEN. XIIII.

1 Y newyn tost, 7 yn peri i Ieremi weddio. 10 Ni ſynn yr Arglwydd ymbil ag of tros y bobl. 13 Nad yw gau-brophwydi yn eſcus iddynt hwy. 17 Cyſſroi Ieremi i gwyno troſtynt hwy.

GAir yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Ieremi, † o achos y drudaniaeth.

† Hebr. am eiriau y drudan. neu, y gwaberdaiadau.

2 Galar Iuda, a'i phyrth a leſcânt; y maent yn ddu hyd lawr, a gwaedd Ieruſalem a dderchafodd i ſynu.

3 A'i boneddigion a hebryngaſant eu rhai bychain i'r dwſr, daethant i'r ffoſydd, ni chawſant ddwſr; dychwelaſant a'i lleſtri yn weigion; cywilyddio, a gwladeiddio a wnaethant, a chuddio eu pennau.

4 O blegit agenau o'r ddaear, am nad oedd glaw ar y ddaiar, cywilyddiodd y llafurwyr, cuddiaſant eu pennau.

5 Ie yr ewig hefyd a lydnodd yn y maes, ac a'i gadawodd, a'm nad oedd gwellt.

6 A'r aſſynnod gwyllt ion a ſaſaſant yn y lleoedd vchel; yſaſant wynt fel dreigiau: eu llygaid hwy a ballaſant, am nad oedd gwellt.

7 O Arglwydd, er i'n anwireddau dyſtiolaethu i'n herbyn, gwna di, er mwyn dy enw: canys aml yw ein cildynrwydd ni, pechaſom i'th erbyn.

8 Gobaith Iſrael, a'i Geidwad yn amſer adfyd, pa ham y byddi megis pererin yn y tîr, ac fel ymdeithydd yn troi i letteua tros noſwaith?

9 Pa ham y byddi megis gŵr wedi ſynnu? fel gŵr cadarn heb allu achub? etto yr ydwyt yn ein myſc ni Arglwydd, a'th enw di a elwir arnom, na âd ni.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth y bobl hyn, fel hyn yr hoffaſant hwy gyrwydro, ac ni attaliaſant eu traed: am hynny ni's myn yr Arglwydd hwy: yr awr hon y coſia efe eu hanwireddu hwy, ac a ymwel â'i pechodau.

*Pen.7.16 & 11.14. ex.32.10. *Diſhar. 1.28. eſa.1.15. pen.11.11. ez.8.18. mic.3.4. † Hebr. gwirioneddi, neu, ſicrwydd *Pen.23. 21. & 27. 15. & 29. 8,9.

11 Yna dywedodd yr Arglwydd wrthif; * na weddia tros y bobl hyn am ddaioni.

12 * Pan ymprydiant ni wrandawaf eu gwaedd hwynt, a phan offrymmant boeth offrwm a bwyd offrwm, ni byddaf bodlon iddynt: ond â'r cleddyf, ac â newyn, ac â haint, y difaf hwynt.

13 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, wele, mae y prophwydi yn dywedyd wrthynt, ni welwch chwi gleddyf, ac ni ddaw newyn attoch, eithr mi a roddaf heddwch † ſicr i chwi yn y lle ymma.

14 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif; y prophwydi ſy yn prophwydo celwyddau, yn fy enw i, * nid anſonais hwy, ni orchymynnais iddynt ychwaith, ac ni leferais wrthynt: gau weledigaeth, a dewiniaeth, a choegedd, a thwyll eu calon eu hun, y maent hwy yn eu prophwydo i chwi.

15 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, am y prophwydi ſy yn prophwydo yn fy enw i, a minneu heb eu hanfon hwynt, etto hwy a ddywedant, cleddyf, a newyn ni bydd yn y tîr hwn: trwy gleddyf a newyn y difethir y prophwydi hynny:

16 A'r bobl, y rhai y maent yn prophwydo iddynt, a fyddant wedi eu taflu allan yn heolydd Ieruſalem, o herwydd y newyn a'r cleddyf, ac ni bydd neb iw claddu, hwynt hwy, na'i gwragedd, na'i meibion, na'i merched: canys mi a dywalltaf arnynt eu drygioni.

17 Am hynny y dywedi wrthynt y gair ymma, *Galar.2. 16.&2.18 pen.13.17. * diſered ſy llygaid i ddagrau, nôs a dydd, ac na pheidiant; canys â briw mawr y briwyd y wyryf, merch fy mhobl, ac a phlâ toſt iawn,

18 Os âſi allan i'r maes, wele rai wedi eu lladd â'r cleddyf; ac o deuaf i mewn i'r ddinas, wele rai lleſc o newyn; canys y prophwyd, a'r offeiriad helyd, ſy yn ‖ amgylchu i dir nid adwaenant.

‖ Hebr. marchogaeth.

19 Gan wrthod a wrthodaiſt ti Iuda? neu ſi. ddiodd dy enaid ti Sion? pa ham y tarewaiſt ni, ac nad oes i ni feddiginiaeth? * diſgwiliaſom am heddwch, ac nid oes daioni, ac am amſer iachâd, ac wele ſtoner.

20 Yr ydym yn cydnabod, Arglwydd, ein camwedd, ac anwiredd ein tadau; o blegit * ni a bechaſom yn dy erbyn di.

21 Na ffieiddia ni, er mwyn dy enw, ac na ſwrw i lawr orſeddfa dy ogoniant: cofia, na thor dy gy. fammod â ni.

22 A oes neb ym mhlith * oferedd y cenhedloedd a wna iddi lawio? neu a rydd y nefoedd gy. ſodau? ond ti yw efe, ô Arglwydd ein Duw ni? am hynny arnat ti y diſgwiliwn ni; canys ti a wnaethoſt y pethau hyn oll.

PEN. XV.

1 Llwyr wrthodiad, ac amryw farnedigaethau 'r Iuddewon. 10 Ieremi yn cwyno rhag ei lwcaſ wydd hwy, ac yn derbyn addewid iddo ei hun. 12 a bygwth arnynt bwythau: 15 yn gweddio. 19 ac yn cael addewid graſuſawl.

A Dywedodd yr Arglwydd wrthif; * pe ſaſai * Moſes, a * Samuel, ger fy mron, etto nid byddai fy ſerch ar y bobl yma, bwrw hwy allan o'm golwg, ac elont ymaith.

2 Ac os dywedant wrthit, i ba le yr awn? tithau a ddywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * y ſawl *ſydd i angeu, i angeu; a'r ſawl i'r cleddyf, i'r cleddyf; a'r ſawl i'r newyn, i'r newyn; a'r ſawl i gaethiwed, i gaethiwed.

3 Ac * mi a oſodaf arnynt bedwar † threwgaeth, medd yr Arglwydd, y cleddyf i ladd, a'r cŵn i lu. pio, ac adar y nefoedd, ac anifeiliaid y ddaear, i yſſu, ac i ddifa.

4 * Ac a'i rhoddaf hwynt iw ſymdoi holl dy. naſoedd y ddaiar; * herwydd Manaſſeh mab Hezeciah brenin Iuda, am yr hyn a wnaeth efe yn Ieruſalem.

5 Canys pwy a drugarhâ wrthit ti, ô Ieruſalem? a phwy a gwyna i ti? a phwy a dry i'ſyn. fyn † pa ſodd yr wyt ti?

6 Ti a'm gadewaiſt, medd yr Arglwydd, aet. aetholt yn ôl: am hynny yr eſtynnaf fy llaw yn dy erbyn di, ac a'th ddifethaf, myfi a flinais yn edifarhau.

7 Ac mi a'i chwalaf hwynt â gwincill, yn mhyrth y wlad: † diblantaf, difethaf fy mhobl, gan na ddychwelaſant oddi wrth eu ffyrdd.

8 Eu gweddwon a amlhaſant i mi, yn hwy dywod y môr: dugym arnynt yn erbyn mam gwyr ieuaingc, anrheithiwr ganol dydd, peraidd ddo ſyrthio yn ddiſymmwyth arni hi, a dychryn y ddinas.

9 * Yr hon a blantodd ſaith, a leſcaodd; hi a henaid hi a lyſmeiriodd, ei haul a ſachlaſai tra oedd hi yn ddydd; hi a gywilyddiwyd, ac a wradwyddwyd; a rhoddaf y gweddillion o honyn i'r cleddyf, yngwydd eu gelynion, medd yr Arglwydd.

10 * Gwae fi fy mam, ymddwyn o honot fyn gŵr ymryſon, ac yn gŵr cynhen i'r holl ddaear! ni logais, ac ni logwyd i mi; etto pawb o honynt ſy yn fy melldigo i.

11 Yr Arglwydd a ddywedodd, yn ddiau bydd dy weddill di mewn daioni: yn ddiau ‖ gwnaf i'r gelyn fod yn dda wrthyt, yn amſer adfyd ac yn amſer cyſtudd?

‖ Hebr. gwnaf i'r gelyn dy gyfarfod.

13 A dyrr haiarn yr haiarn o'r gogledd; a'r
dur!
14 Dr gyfoeth, a'th dryssoran a rod laf yn * yſ-
gwaid am werth, oniid o blegit dy holl bechoſ-
ion drwy dy holl derfynau.
15 Gwnaf it fyned hefyd gyd â'th elynion i dir
ni adwenoſt: canys * tân a enynnodd yn fy nigo-
ſion, arnoch y llyſic.
16 Ti a wyddoſt Arglwyddd, coſia fi, ac ymwel
â mi, a dial troſof ar fy erlidwyr, na ddwg fi yn
ôl yn dy hir-ymaros: gwybydd ddwyn o honof
waradwydd er dy fwyn di.
17 Dy eiriau a gaed, a mi a'i * bwyteais hwynt,
a'r oedd dy air di i mi yn llawenydd, ac yn hyf-
ſrwch fy nghalon: canys dy enw di a alwyd ar-
nâ, ô Arglwydd Ddduw y lluoeddd.
18 Nid eiſteddais ynghymanfa y gwatwarwyr,
ac nid ymhyfrydais: eiſteddais fy hunan
herwydd dy law di: canys ti a'm llenwaiſt
â llid.
19 Pa ham y mae fy * poenau i yn dragywy-
ddol a'm plâ yn anaele, ſel na ellir ei ia-
ſhâ? a fyddi di i mi megys celwyddoc, neu fel
dyfroedd † a ballant.
20 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd,
na dychweli, yna i'th ddygaf eilwaith, a thi a
ſei gar fy mron, os tynni ymmaith y gwerthlo-
ſion oddi wrth y gwael, byddi ſel fy ogo-
nuit dychwelant hwy attat ti, ondna ddyci-
wel di attynt hwy.
21 Gwnaf di hefyd i'r bobl yma yn * ſagwyr
dyd gadarn, a hwy a ryfelant yn dy erbyn di,
nac a'th * orchfygant: canys yr ydwyn gyd a thi,
ſi a'th achub, ac i'th waredmedd yr Arglwydd.
22 Acmi a'th waredaf di o law y rhai drygio-
nus, ac a'th rydhâf di o law yr ofnadwyr.

PEN. XVI.

1 *Prophwyd trwy gyſtudiau, ſef, trwy ymat-
ni oddiwrth bawdas, ac oddiwrth dai galar a
gwledd, yrhaddangos llwyr ddiſtrod yr Iudde-
won, 10 am eu bod yn watsh nâi ſadau. 14 A
hai rhyddhach eu hymwared hwy allan o gaeth-
iwed, nag allan o'r Aipht. 16 A'idl Duw
iawn eu delw-addoliaeth yn ddau-ddyblyg.

GAir yr Arglwydd a ddaeth hefyd attaſo gan
dywedyd,
2 Na chymmer i ti wraig, ac na fydded i ti
feibion na merched, yn y lle hwn.
3 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, am y
meibion, ac am y merched a anwyd yn y lle
hwn, ac am eu mammau a'l dug hwynt, ac am eu
tadau a'i cenhedlodd hwynt yn y wlâd hunt
4 * O angeu nychlyd y byddant feirw, * ni ale-
tir am danynt, ac nis cleddir hwynt; byddant ſel
tail ar wyneb y ddaiar; a darfyddant drwy yr
cleddyf, a thrwy newyn: a'i * celanеddau fydd
yn ymborth i adar y neſoedd, ac i aniſeiliaid y
ddaiar.
5 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, na ddôs i
dŷ galar, ac na dôs i alaru, ac na chwyna iddynt
canys myſi a gymmerais ymmaith fy heddwch oddi
wrth y bobl hyn, medd yr Arglwydd, ſef trugа-
redd a thoſturi.
6 A byddant feirw yn y wlâd hon, fawr a by-
chan, ni chleddir hwynt; ac ni alerir am danynt;
ni ymdorrir, ac nid ymfoeliir troſtynt.
7 I * Ni rannant iddynt *ſwp* mewn galar, i
roddi cyſſur iddynt am y marw, ac ni pharant
iddynt yfed o phiol cyſſur, am eu tâd, neu am
eu mam.
8 Na ddôs i dŷ gwledd, i eiſtedd gyd â
hwynt, i fwyta, ac i yfed.

9 Canys ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoeddd,
Duw Iſrael, wele, * myſi a baraf i lais eerdd
a llawenydd, i lais y priod-fab, ac i lais y briod-
ferch, ddarfod o'r lle hwn, o flaen eich llygaid, ac
yn eich dyddiau chwi.
10 * A phan ddangoſech i'r bobl yma yr holl
eiriau hyn, ac iddynt hwythau ddywedyd wrthit,
am ba beth y llefarodd yr Arglwydd yr holl fawr-
ddrwg hyn i'n herbyn ni? neu pa beth yw ein han-
wireddi? neu beth yw ein pechod a bechaſom yn
erbyn yr Arglwydd ein Duw?
11 Yna y dywedi wrthynt; o herwydd i'th ta-
dau fy ngadel i, medd yr Arglwydd, a myned ar
ôl duwiau dieithr, a'i gwaſanaethu hwynt, ac ym-
grymmu iddynt, a'm gwrthod i, a bod heb gadw
fy nghyfraith;
12 A chwithau a wneethoch * yn waeth na'ch
tadau, (canys wele chwi yn rhodio, bob yn ôl
cyndyn twydd ei galon ddrwg, heb wrando arnaf;)
13 * Am hynny mi a'ch taflaf chwi o'r tîr hwn,
i wlad nid adwenoch chwi, nac eich tadau; ac yno
y gwaſanaethwch ddwyiau dieithr, ddydd a nos,
lle ni ddangoſaf i chwi ffafor.
14 *Gan hynny, wele yr dyddiau yn dyfod, medd
yr Arglwydd, pryd na ddywedir mwyach, byw yw
'r Arglwydd yr hwn a ddaeth feibion Iſrael i fyny
o dîr yr Aipht;
15 Eithr byw yw 'r Arglwydd, yr hwn a ddug
i fyny feibion Iſrael o dîr y gogledd, ac o'r holl
dîr oedd lle y gyrraſei efe hwynt: a mi a'i dygaf
hwynt drachefn i'w gwlad a roddais i'w tadau.
16 Wele fi yn anfon am byſcod-wŷr lawer, medd
yr Arglwydd, a hwy a'i pyſcottaſ: hwyn ac wedi
hynny mi a anfonaf am helwŷr lawer, a hwy a'i he-
liant hwynt oddi ar bob mynydd, ac oddi ar bob
bryn, ac o ogeſeydd y creigiau.
17 * Canys y mae fy nglwyg ar eu holl ffyrdd
hwynt: nid ydynt guddiedic o'm gwydd: ni ac
nid yw eu hanwiredd hwynt guddiedic oddi ar gy-
fer fy llygaid.
18 Acyn gyntaf myfi a dalaf yn gyflawn am eu
hanwiredd a'i pechod hwynt, am iddynt halogi fy
nhîr â'i ffiaidd gelanеddau ac â'i ffieidd-dra y llaw-
enaſant fy etifeddiaeth.
19 O Arglwydd, fy nerth, a'm caeroid, a'm
noddfa, yn nyddiau trallodus attat ti y daw y cenhed-
loedd o eithafoedd y ddaiar, ac a ddywedant, diau
mai celwydd a ddarfu i'n tadau ni ei etifeddiaeth, ofer-
edd a phethau heb lês ynddynt.
20 A wna dyn ddiwiniau iddo ei hun, a hwythau
* heb fod yn ddiwiniau?
21 Am hynny, wele mi a wnaf iddynt wybod y waith hon, dangoſaf iddynt fy llaw, a'm grym: a
chânt wybod mai yr Arglwydd yw fy enw.

PEN. XVII.

1 *Cystlwyd Iuda am eu pechod, y Meſſiaſ
ymddwyfo mewn dyn, 7. a bendithio ymddiried ynо
Nuw. 9 Nu gall y galon dwyllodrus dwyllo
Duw. 12 Iechydwriaſh Duw. 15 Y Prophwyd
yn cwyno rhag y rhai oedd yn gwatwar ei ragfy-
nydoliaeth ef. 19 Ei anfon ef i ddarparyddu *y
Cyſſegrfod, trwy ſanctaiddio'r Sabboth.

PEchod Iuda a ſcrifennwyd * â phin o haiarn,
ag ewin o adamant y cerfwyd yſ ar lech eu
calon, ac ar gyrn eich allorau:
2 Gan fod eu meibion yn cofio eu hallorau,
a'i * llwyni wrth y pren deiliog, ar y bryni-
au uchel.
3 O fy mynydd * yn y maes, dy elud a'th holl
dryſſoran di a roddaf yn anrhaith, a'th uchelfeydd
i bechod, drwy dy holl derfynau.

Gg 4 A Ti

† *Hebr. y nos dy gynnau.*

4 Ti a adewy hefyd † di hunan, heb dy etifeddiaeth a roddais i ti, ac mi a wnaf i ti wasanaethu dy elynion, mewn tir nid adwaenoist: canys cynneuasoch dânyn fy nig, yr hwn a lysc byth.

5 Fel hyn y dywedd yr Arglwydd, melldigedic fyddo 'r gŵr a hydero mewn dyn, ac a wnelo gnawd yn fraich iddo, a'r *hwn* y cilio ei galon oddi wrth yr Arglwydd.

* Pen. 48.6.

6 Canys efe a fydd fel y * grûg yn y diffaethwch, ac ni wel pan ddêl daioni; eithr efe a gyfannedda boeth-fannau yn yr anialwch, mewn tîr halltt, ac anghyfanedôl.

7 * Bendigedic yw'r gŵr a ymddiriedo yn yr Arglwydd, ac y byddo yr Arglwydd yn hyder iddo.

* Pſal. 2. 12. & 34.10. & 32.10. dr har. 16. 20. cap. 18.

8 Canys efe a fydd megis * pren wedi ei blannu wrth y dyfroedd, ac a eſtyn ei wraidd wrth yr afon; ac ni wyr oddiwrth ddyfod gwres, ei ddeilen fydd ir, ac ar ſſwyddyn ‖ ſychder ni ofala, ac ni phaid â ffrwytho.

* Pſal. 1.3.

9 Y galon ſydd ſwy ei thwyll nâ dim, a drwg dalobaith ydyw: pwy a'i hedwyn?

‖ Neu, *atfalua-eth.*

10 * Myfi yr Arglwydd ſydd yn chwilio y galon, yn profi yr arennau, i roddi i bob vn yn ôl ei ffyrdd, *ac yn* ôl ffrwyth ei weithredoedd.

* 1. Sam. 16.7. 1. cron. 28 9. pſal. 7. 10. pen. 11. 20. & 20. 12. dat. 2. 23.

11 *Fel* peteris yn ‖ eiſteddo, ac heb ddodo, *yn* yr hwn a beliô gyfoethyn anheilwng: yn hanner ei ddyddiau y gedy hwynt, ac yn ei ddiwedd ynfyd ydd.

12 Gorſedd ogoneddus ddechafedic o'r dechreuad, *yw* lle ein cyſſegr ni.

‖ Neu, *cafcla* o'r wion *nid eſcoroddôi.*

13 O Arglwydd, gobaith Iſrael, * y rhai oll a'th wrthodant a wradwyddir, ſcrifennir yn y ddaiar y rhai a giliant oddi wrthif: am iddynt adel yr Arglwydd, * ffynnon y dyfroedd byw.

* Pſal. 73.25. eſa 1.28.

14 Iachâ fi o Arglwydd, a mi a iacheir; achub fi, a mi a achubir; canys tydi *yw* fy moliant.

15 Wele hwynt-en dywedyd wrthif, * pale *y mae* gair yr Arglwydd? deued bellach.

* Pen. 2.3.

16 Ond myfi, ni phyſurais rhag bod yn ſugail ar dy ôl di, * ac ni ddymunais y dydd blin, ti a'n gwyddoſt: yr oedd yr hyn a ddaeth o'm gwefuſau yn vniawn ger dy fron di.

* Eſay 5.19.

17 Na fydd yn dychryn i mi, ti *yw* fy ngobaith yn nydd y dryglyd.

* Pen. 1.4.&c.

18 * Gwradowydder ſy erlidwyr ac na'm gwradwydder i; brawycher hwynt, ac na'm brawycher i: dŵg arnynt ddydd drwg, * a dryllia hwynt â drylliad dau ddyblyg.

* Pſal. 35.4. & 40.15.

19 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd wrthyf, cerdda, a taſ yn mhorth meibion y bobl, trwy yr hwn yr â brenhinoedd Iuda i mewn, a thrwy yr hwn y deuant allan; ac yn holl byrth Ieruſalem,

* Pen. 31.20.

20 A dywed wrthynt, gwrandewch air yr Arglwydd, brenhinoedd Iuda, a holl Iuda, a holl bobl Ieruſalem, y rhai a ddeuwch drwy yr pyrth hyn:

21 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * diſgwiliwch ar eich eneidiau, ac na ddygwch faich ar y dydd Sabboth, ac na ddygwch ef i mewn drwy byrth Ieruſalem.

*Nehem. 13.19.

22 Ac na ddygwch faich allan o'ch tai ar y dydd Sabboth, ac na wnewch ddim gwaith; eithr ſancteiddiwch y dydd Sabboth, * fel y gorchymynnais i'ch tadau.

* Exod. 20.8. & 23.12. & 31.13. ezec. 20. 12.

23 Ond ni wrandawſant, ac ni ogwyddaſant eu cluſt, eithr caledaſant eu gwarrau rhac gwrando, a rhac derbyn addyſc.

24 Er hynny os dyſal wrandewch arnaf, medd yr Arglwydd, heb ddwyn baich trwy byrth y ddinas hon ar y dydd Sabboth, ond ſanctteiddio y dydd Sabboth, heb wneuthur dim gwaith arno:

* Pen. 32.44.

25 * Yna y daw drwy byrth y ddinas hon, frenhinoedd, a thywyſogion, yn eiſtedd ar orſedd Dyfydd, yn marchogaeth mewn cerbydau, a'r feiſtri hwy a'r tywyſogion, gwŷr Iuda, a phreſſylwyr Ieruſalem: ar d dinas hon a gyfanneddir byth.

26 Ac o ddinaſoedd Iuda, ac o amgylchoedd Ieruſalem, ac o wlâd Beniamin, ac o'r gwaſtadedd, ac o'r mynydd, ac o'r deau, y daw rhai yn dwyn poeth offrymmau, ac aberthau, a bwyd offrymmau, a thûs, ac yn dwyn aberthau moliant, i dŷ yr Arglwydd.

27 Ond os chwi ni wrendy arnaf, i ſanctteiddio y dydd Sabboth, heb ddwyn baich, wrth ddyfod i byrth Ieruſalem, ar y dydd Sabboth; yna mi a gynneuaf dân yn ei phyrth hi, ac efe a yſa bâlau Ieruſalem, ac ni's diffoddir.

PEN. XVIII.

I Trwy grochenydd y dangoſir iſrawn allu Duw, i wneuthur a phôb creadur pell a fynno. 11 Brygwth ar Iuda am ydd oddiwrth Duw. 18 Ieremi yn gweddio yn erbyn y rhai oedd mewn cyd-fwriad ida.

Y Gair yr hwn a ddaeth ar Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd,

2 Cyſtod, y dos i wared i dŷ y crochenydd, ac yno y parafi ti glywed fy ngeiriau.

3 Yna mi a euthym i wared i dŷ y crochenydd, ac wele ef yn gwneuthur *ei* waith ar ‖ droell.

4 A'r lleithr yr hwn yr oedd efe yn ei wneuthur ‖ o glai a ddiſwynwyd yn llaw y crochenydd: ſelly efe † a'i gwnaeth ef drachefn yn lestr arall, ſel y gwelodd y crochenydd *yn* dda ei wneuthur ef.

5 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf gan ddywedyd;

6 Oni allaf, ſel y crochenydd hwn, wneuthur chwi, tŷ Iſrael, medd yr Arglwydd? wele, megis ac y mae y clai yn llaw crochenydd, ſelly yſtwch chwithau yn fy llaw i, tŷ Iſrael.

7 *Pa bryd bynnac* y dywedwyf am ddiwreiddio a thynnu i lawr, a diſtetha cenhedl neu frenhiniaeth,

8 Os y genhedl honno y dywedais yn erbyn hi, a dry oddiwrth ei drygioni, myfi a edifarhâf am y drwg a amcenais ei wneuthur iddi.

9 A *pha bryd bynnac* y dywedwyf am adeiladu ac am blannu cenhedl, neu frenhiniaeth;

10 Os hi a wna ddrygioni yn fy ngolwg, fel na wrandoe ar fy llais, minnau a edifarhâf am y daioni a'r hwn y dywedaſſwn y gwnawn lês iddi.

11 Yn awr gan hynny attolwg, dywed wrth wŷr Iuda, ac wrth breſſwyl-wŷr Ieruſalem, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele, yr ydwyf yn llunio drwg i'ch erbyn, ac yn dychymygu i'ch erbyn: * dychwelwch yr awr hon bob vn o'i ffordd ddrwg, a gwnewch eich ffyrdd a'ch gweithredoedd yn dda.

12 Hwythau a ddywedaſant, * nid oes obaith: ond ar ôl ein dychymygion ein hunain yr awn, a gwnawn bob vn amain ei ddrwg galon ei hun.

13 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd; Gofynnwch attolwg yn myſc y cenhedloedd, pwy a glywodd y cyfryw bethau? gwnaeth y forwyn Iſrael beth erchyll iawn.

14 A wrthyd dyn ‖ eira Libanus, yr hwn ſydd *yn dyfod* o graig y maes? neu a wrthodir y dyfroedd oerion rhecegog, ſydd yn dyfod o le arall?

15 O herwydd i'm pobl fy * anghofio i, dŷ gan arogl-darthaſant i wageddu, ac a wnaethant iddynt dramgwyddo yn eu ffyrdd, allan o'r hên lwybrau i gerdded llwybrau ffordd ddifaithe,

16 I wneuthur eu tir yn * anghyfannedd ac yn

of. * Pen. 2. 13. & 17. 13. * Pen. 36. 3. * Pen. 29. 8. & 37. 9. cimſtanc

dwnuiad byth: pob vn a elo heibio iddo a synn, ac a escwyd ei ben.

17 Megis â gwynt y dwyrain y chwalaf hwynt o flaen y gelyn: fy ngwegil, ac nid fy wyneb a dangosaf iddynt, yn amser eu dialedd.

18 Yna y dywedasant, deuwch a dychymygwn dychymygion yn erbyn Ieremi: * canys ni chyll y gyfraith gan yr offeiriad, na chyngor gan y doeth, na'r gair gan y prophwyd: deuwch, tarawn ef â'r tafod, ac nac ystyriwn yr vn o'i eiriau ef.

19 Ystyria di wrthif ô Arglwydd, a chlyw lais y rhai sydd yn ymrysonu â mi.

20 A delir drwg dros dda? canys cloddiasant ffos i'm henaid: cofia i mi sefyll ger dy fron di, i ddywedyd daioni drostynt, ac i droi dy ddigllonedi wrthynt.

21 Am hynny dyro eu plant hwy i fynu i'r newyn, a * thywallt *eu gwaed* hwynt, drwy † nerth y cleddyf: a bydded eu gwragedd heb eu plant, a'u weddwon: a lladder hefyd eu gwŷr yn teirw, a tharawer eu gwŷr ieuainge â'r cleddyf yn y rhyfel.

22 Clywer eu gwaedd o'i tai, pan ddygech fyddin arnynt yn ddisymwth, canys cloddiasant ffos i'm dal, a chuddiasant faglau i'm traed.

23 Tithau ô Arglwydd a wyddost eu holl gynghorion i'm herbyn, † i'm lladd i: na faddau ddim iddynt, na dileer eu pechodau o'th wŷdd, eithr byddant dramgwyddedig ger dy fron: gwna yn iddynt yn amser dy ddigofaint.

PEN. XIX.

1 Yn ôl torri Ilestr crochenydd, y mae yn dangos dinistr yr Iuddewon am eu pechodau.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, dôs a chais i ti ben bridd y crochenydd, a *chymmer* o henuriaid y bobl ac o henuriaid yr offeiriaid,

2 A dôs allan i ddyffryn mab Hinnom, yr hwn sydd wrth ddrws porth † y dwyrain, a chyhoedda yn y geiriau a ddywedwyf wrthit.

3 A dywed, brenhinoedd Iuda, a phreswylwŷr Ierusalem, clywch air yr Arglwydd: fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Dow Israel, wele fi yn dwyn ar y lle hwn ddrwg, yr hwn * *pwy* bynnac'i clywo, ei glustiau a ferwinant.

4 Am iddynt fy ngwrthod i, a dieithro y lle hwn, ac arogl-darthu ynddo i ddiwiau dieithr, y rhai nid adwaenent hwy, na'i tadau, nâ brenhinoedd Iuda: a llenwi o bonynt y lle hwn o waed perchiniaid.

5 Adeiladasant hefyd uchelfeydd Baal, i losci eu meibion â thân, yn boeth offrymmau i Baal: * yr hyn ni orchymynais, ac ni ddywedais, ac ni ddaethiodd fy nghalon.

6 Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na elwir y lle hwn mwyach * Tophet, na dyffryn mab Hinnom, onid dyffryn y lladdfa.

7 A mi a wnaf yn ofer gyngor Iuda, a Ierusalem, yn y lle hwn, a pharaf iddynt syrthio gan y cleddyf, o flaen eu gelynion, a thrwy law y rhai a geisiant eu henioes hwy: rhoddaf hefyd eu * celaneddau hwynt yn fwyd i ehediaid y nefoedd, ac i anifeiliaid y ddaiar.

8 A * mi a wnaf y ddinas hon yn anghyfannedd, ac yn ffiaidd: pob vn a elo heibio iddi, a synna, ac a chwibiana, o herwydd ei holl ddialeddau hi.

9 A mi a * baraf iddynt fwytta cnawd eu meibion, a chnawd eu merched, bwytânt hefyd bob vn gnawd ei gyfaill, yn y gwarchae a'r cyfyngder, â'r hwn y cyfynga eu gelynion, a'r rhai sy yn ceisio eu henioes, arnynt.

10 Yna y torri yr ſtên yng ngŵydd y gwŷr a êl gyd a thi,

11 Ac y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, yn y modd hwn y dryllia'f y botel hyn, a'r ddinas hon, fel y dryllia *yn* ieir pridd, yr hwn ni ellir ei † gyfanna mwyach: ac yn * Tophet y † Heb. cleddir hwynt, o eisieu lle i gladdu. *ſoddigh.*

12 Fel hyn y gwnaf i'r lle hwn, medd yr Arglwydd, ac i'r rhai sy yn trigo yndde: ac mi a * wnaf y ddinas hon megis Tophet. *Pen. 7.32.*

13 A thai Ierusalem, a thai brenhinoedd Iuda, a fyddant halogedic, fel maengre Tophet: o herwydd yr holl * dai, y rhai yr arogldarthasant ar * Pen. en pennau, i holl lu y nefoedd, ac y tywalltasant 32.29. ddiod offrymmau i ddiwiau dieithr.

14 Yna y daeth Ieremi o Tophet, lle yr anfonasei yr Arglwydd ef i broffwydo, ac a safodd yng *hyntedd* † *yr* Arglwydd, ac a ddywedodd wrth yr holl bobl,

15 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Dow Israel, wele fi yn dwyn ar y ddinas hon, ac ar ei holl drefydd, yr holl ddrygau a leferais iw herbyn, am galedu o honynt eu gwarrai, rhag gwrando fy ngeiriau.

PEN. XX.

1 Pasur yn taro Ieremi, ac yn cael ewn urwydd, a barn ofnadwy. 7 Ieremi yn achwyn rhag drwg, 10 a bradwriaeth, 14 ac yn cwyno ei eni.

PAnglybu Pasur mab * Immer yr offeiriad, yr hwn oedd yn ben llywodraethwr yn nhŷ yr Arglwydd, i Ieremi brophwydo y geiriau hyn, *1.Cron. 24.14.*

2 Yna Pasur a darawodd Ieremi y prophwyd ac a'i rhoddodd ef yn y † charchar *oedd* yn y porth vchaf i Beniamin, yr hwn *oedd* wrth dŷ yr Arglwydd. † *Cyffion.*

3 A thrannoeth, Pasur a ddug Ieremi allan o'r † charchar: yna Ieremi a ddywedodd wrtho ef; Mi † *Cyffion.* alwodd yr Arglwydd dy enw di Pasur, onid † Ma- † *Sef,* gor Missabib. *Dychryn*

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele fi o *amgylch.* yn dy wneuthur di yn ddychryn i ti dy hun, ac i'r rhai oll a'th garant: a hwy a syrthiant ar gleddyf eu gelynion, a'th lygaid di yn gweledu rhoddaf hefyd holl Iuda yn llaw brenin Babilon, ac efe a'i caetholuda hwynt i Babilon, ac a'i lladd hwynt â'r cleddyf.

5 * Rhoddaf hefyd holl olud y ddinas hon, * 2.Barn. a'i holl lafur, a phob dim a'e y sydd werth- 20.17. fawr genddi, a holl drysoran brenhinoedd Iuda a roddaf yn llaw eu gelynion, y rhai a'i hanrheithiant hwynt, ac a'i cymerant, ac a'i dygant i Babilon.

6 A thithau Pasur, a phawb a'r sydd yn trigo yn dy dŷ, a ewch i gaethiwed, a thi a ddeui i Babylon: ac yno y byddi farw, ac yno y'th gleddir, ti a'r rhai oll a'th garant, y rhai y prophwydaist iddynt yn gelwyddog.

7 O Arglwydd, ti a'm hudaist, ac mi a † hud- † *Neu,* wyd: cryfach oeddit nâ mi, a gorchfygaist: yr yd- *a dderwyd.* wyf yn watwargerdd ar hŷd y dydd, a pob vn sydd *mwyd.* yn fy ngwatwar.

8 Canys er pan leferais, mi a waeddais, trais, ac anrhaith a lefais: am fod gair yr Arglwydd yn wradwydd, ac yn watwargerdd i mi beunydd.

9 Yna y dywedais, ni soniaf am dano ef, ac ni * Phſl. leſaraf yn ei enw ef mwyach: onid *oi* air efoedd 39.3.Ieb. yn fy nghalon * yn llosci fel tân, wedi ei gau o 20.18.

fewn ſy elcyrn, ac mi a ſlinais yn ymattal, ac ni allwn *beidio*.

10 Canys clywais ogan llawer, dychryn o amgylch, mynegwch *meddant*, a ninnau a'i mynegwn pob dyn † heddychol ä mi, *oedd* yn diſgwil i mi gloffi, *gan feddwl*, yſgatſydd eſe a hudir: ac ni a'i gorchfygwn eſ, ac a ymddiſlwn arno.

† *Hebr. ſy heddwch.*

11 Ond yr Arglwydd oedd gyd ä mi, fel yn cadarn ofnadwy, * am hynny ſy erſlidwyſ a dramgwyddant, ac ni orchfygant; gwradwyddir hwynt yn ddirfawr, canys ni lwyddant; nid anghofir *eu* * gwarth tragwyddol byth.

* Pen. 17.18 & 15.20. * Pen. 23.40.

12 Ond tydi Arglwydd y lluoedd; yr hwn wyt yn profi y cyfiawn, * yn gweled yr arennau a'r galon, gâd i mi weled dy ddialedd arnynt; canys i ti y datguddiais fy nghŵyn.

* 1.Sam. 16. 7. 1. cron. 28.9. pſal.7.9. pen.11. 20.& 17. 10.

13 Cenwch i'r Arglwydd, moliennwch yr Arglwydd: canys eſe a achubodd enaid y tlawd, o law y drygionus.

14 Melldigedic *fyddo* y dydd i'm ganwyd arnaſ na fendiger y dydd i'm heſcorodd fy mam.

* Iob. 3.3.pen. 15.10.

15 * Melldigedic fyddo y gŵr a ſynegodd i'm tâd, gan ddywedyd; ganwyd i ti blentyn gwryw, gan ei lawenychu eſ yn fawr.

* Gene. 19.25.

16 A bydded y gŵr hwnaw fel y dinaſoedd a * ymchwelodd yr Arglwydd, ac ni bu edifar gantdoza chaffed eſe glywed gwaedd y boren, a bloedd bryd hanner dydd,

17 Am na laddodd fi *wrth ddyfod* o'r grôth; neu na buaſei fy mam yn fedd i mi, a'i chroth yn feichiog *arnaſ* byth.

18 * Pa ham y deuthum i allan o'r grôth, i weled poen a gofid, fel y darfyddei fy nyddiau mewn gwarth?

PEN. XXI.

1 [Zedeciah yn anfon at Ieremi, i ymofyn pa beth a ddigwyddai o ryfel Nabuchodonoſor. 3 Ieremi yn darogan gwarchae tôſt, a chaethiwed gofidus. 8 Y mae yn cynhori 'r bobl i droi at y Chaldeaid: 11 ac yn tâlim i dy 'r brenin.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, pan anfonodd y brenin Zedeciah atto eſ Paſur fab Melchiah, a Zephaniah fab Maaſeiah, yr offeiriad, gan ddywedyd;

2 Ymofyn attolwg a'r Arglwydd droſom ni, canys y mae Nabuchodonoſor brenin Babilon yn rhyfela yn ein herbyn ni) i edrych a wna yr Arglwydd â ni, yn ôl ei holl ryfeddodau, fel yr elo eſe i fynu oddi wrthym ni.

3 Yna y dywedodd Ieremi wrthynt; fel hyn y dywedwch wrth Zedeciah;

4 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, wele fi yn troi yn eu hôl yr arfau rhyfel ſy yn eich dwylo, y rhai yr ydych yn ymladd â hwynt, yn erbyn brenin Babilon, ac yn erbyn y Caldeaid, y rhai ſydd yn gwarchae arnoch, or tu allan i'r gaer; ac mi a'i caſclaf hwynt i ganol y ddinas hon.

5 A mi ſy hun a ryſelaf i'ch erbyn * â llaw eſtynnedic, ac â braich cryf, mewn ſoriant, a llid, a digoſaint mawr.

* Exod. 6.6.

6 Tarawaf hefyd drigolion y ddinas hon, yn ddŷn, ac yn anifail; byddant feirw o haint mawr.

7 Ac wedi hynny, medd yr Arglwydd, y rheddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i weiſion, a'r bobl, a'r rhai a weddillir yn y ddinas hon, gan haint, gan y cleddyf, a chan y newyn; i law Nabuchodonoſor brenin Babylon, ac i law eu gelynion, ac i law y rhai ſydd yn ceiſio eu henioes; ac eſe a'i cery hwynt â min y cleddyf: ni thoſturia wrthynt, ac nid erbyd, ac ni chymmer drugaredd.

8 Ac wrth y bobl hyn y dywedi, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi yn rhoddi gerbron, ffordd enioes, a ffordd angeu.

9 * Yr hwn a drigo yn y ddinas hon a laddir * gan y cleddyf, a chan y newyn, a chan yr haint: ond y neb a elo allan, ac a gilio at y Caldeaid, y rhai ſydd yn gwarchae arnoch, a fydd byw, ei eniocs fydd * yn ſclyfaeth iddo.

* Pen. 38.2. * Pen. 39.18.

10 Canys mi a oſodais fy wyneb yn erbyn y ddinas hon, er drwg, ac nid er da, medd yr Arglwydd: yn llaw brenin Babilon y rheddir hi, ac efe a'i llyſc hi â thân.

11 Ac am dŷ brenin Iuda, *dywed*, gwrandewch air yr Arglwydd.

12 O ty Ddafydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; * bernwch vnondeb y boreu, ac achubwch * y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr, rhac i'm llid dorri allan fel tân, a lloſci fel ni allo neb ei ddiffodd, o herwydd drygioni eich gweithredoedd.

* Pen. 22.3.

13 Wele fi yn dy erbyn, yr hon wyt yn preſwylio y dyffryn, a chraig y gwaſtadedd, medd yr Arglwydd; y rhai a ddywedwch, pwy a ddaw i'n herbyn? neu pwy a ddaw i'n hannedd?

14 Onid mi a ymwelaf â chwi yn ôl * ffrwyth eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd; ac mi a gynneuaf dân yn ei choed-wig, ac efe a yſſa bob dim o'i hamgylch hi.

* Pen. 17.10.

PEN. XXII.

1 Y mae yn annog i edifeirwch, trwy allwedion a bygythion. 10 Barn Salum, 13 Iehoiacim, 20 a Choniah.

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, dôs di i waered i dŷ brenin Iuda, a llefara yno y gair hwn;

2 A dywed, gwrando air yr Arglwydd, frenin Iuda, yr hwn wyt yn eiſtedd ar frenhin-ſaingc Dafydd, ti a'th weiſion, a'th bobl y rhai ſydd yn dyfod i mewn trwy ŷr pyrth hyn.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * gwnewch farn a chyfiawnder, a gwaredwch y gorthrymmedig o law y gorthrymmwr: a na wnewch gam, na threiſiwch y dieithr, yr ymddifad, na'r weddw, ac na thywelltwch waed gwirion yn y lle hwn.

* Pen. 7.5.

4 Canys os gan wneuthur y gwnewch y peth hyn, daw drwy byrth y tŷ hwn, frenhinedd yn eiſtedd † ar deyrngader Dafydd, * yn marchogaeth mewn cerbydau, ac ar feirch, efe a'i weiſion, a'i bobl.

† *Hebr.* ſy hun. * Pen. 17.25.

5 Eithr oni wrandewch y geiriau hyn, i mi ŷ rhon y tyngaſ, medd yr Arglwydd, y bydd y tŷ hwn yn anghyfannedd.

6 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd am dŷ brenin Iuda, Gilead *wyt* i mi, a phen Libanus, *eto* yn ddiau mi a'th wnaf yn ddiffaithwch a'r ddinaſoedd anghyfannedd ol.

7 Paratoaf hefyd i'th erbyn anrheithwyr, pob vn a'i arfau, a hwy a dorrant dy ddewis gedwŷdd, ac a'i bwriant i'r tân.

8 A chenhedloedd lawer a ânt heb law y ddinas hon, * ac a ddywedant bob vn wrth ei gilydd, pa ham y gwnaeth yr Arglwydd fel hyn, ar ddinas fawr hon?

9 Yna yr attebant, am iddynt ymwrthod â chyfammod yr Arglwydd eu Duw, ac addoli duwiau dieithr, a'i gwaſanaethu hwynt.

10 Nac wylwch dros y marw, ac na ymofidiwch am dano; *ond* gan wylo wylwch am yr hwn ſydd yn myned i ymmaith: canys ni ddychwel mwyach, ac ni wêl wlad ei anedigaeth.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd am Salum fab Ioſiah brenin Iuda, yr hwn a deyrnaſodd

yn lle Iosiah ei dâd; yr hwn a aeth allan o'r lle hwn; ni ddychwel efe yno mwyach.

12 Eithr yn y lle y caeth-gludasant ef iddo, yno y bydd efe marw; ac ni wel efe y wlad hon mwyach.

13 *Gwae yr hwn a adeilado ei dŷ trwy anghyfiawnder, a'i ftafellau trwy gam: gan beri iw gymydog ei wasanaethu yn rhâd, ac heb roddi iddo am ei waith.

14 Yr hwn a ddywed, mi a adeiladaf i mi dŷ eang, ac ystafellau helaeth, ac a nâdd iddo ffenestri; a llofft o gedr-wydd, wedi ei lliwio â fermilion.

15 A gei di deyrnasu, ami i ti ymgais mewn cedr-wydd? oni fwytteiodd, ac oni yfodd dy dâd, a oni wnaeth efe farn, a chyfiawnder, ac yna y bu dda iddo?

16 Efe a farnodd gŵyn y tlawd a'r anghenus, yna y llwyddodd: ond fy adnabod i *oedd* hyn, medd yr Arglwydd?

17 Er hynny dy lygaid ti a'th galon nid *ydynt* mid ar dy gybydd-dod, ac ar dywallt gwaed gwirion, ac ar wneuthur trais, a cham.

18 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd am Iehoiacim fab Iosiah frenin Iuda, ni alarant am dano, *gan ddywedyd*, ô fŷ mrawd, neu ô fy chwaer! ni alarant am dano ef *gan dywedyd*, oh Ior, neu oh ei ogoniant ef.

19 A chladdedigaeth *aſſyn y cleddir ef, wedi ei luſco a'i daflu tu hwnt i byrth Ierusalem.

20 Dring i Libanus a gwaedda; cyfod dy lef yn Basan, a bloeddia o'r ‖ bylchau; canys dinistriwyd yr holl a'th garant.

21 Dywedais wrthit pan oedd eſmwyth arnat, eithr a ddywedaiſt, ni wrandawaf: dymma dy arfer o'th ieuengtid, na wrandewaiſt ar fy llais.

22 Y gwynt a yssa dy holl fugeiliaid, a'th gariadau a ânt i gaethiwed: yna i'th gywilyddir, ac ith wradwyddir, am dy holl ddrygioni.

23 Tî yr hon wyt yn trigo yn Libanus, yn nythu yn y cedr-wydd, mor hawddgar fyddi pan ddêl gwewyr arnat, *fel* cnoteyddi gwraig yn eſine?

24 *Fel* mai byw fi, medd yr Arglwydd, pe byddei Coniah mab Iehoiacim brenin Iuda, yn fodrwy ar fy neheulaw, diau y tynnwn di oddi yno.

25 Ac mi a'th roddaf di yn llaw y rhai fy yn ceiſio dy eneidiau, ac yn llaw y rhai y mae arnat ofn a'u hwynebau, ſef i law Nabuchodonoſor brenin Babilon, ac i law y Caldeaid.

26 Bwriaf dithau befyd, a'th fam a'th eſcorodd, i wlâd ddieithr, yr hon ni'th ganwyd yndi: ac yno y byddwch farw.

27 Odd i'r wlâd ŷ bydd arnynt hiraeth am ddychwelyd iddi, ni ddychwelant yno.

28 Ai delw ddirmygus ddrylliedig *yw* y gŵr hwn Coniah? ai lleſtr yw heb hoffder yuddo? paham y bwriwyd hwynt ymmaith, eſe a'i hâd, ac y taflwyd hwynt i wlâd nid adwaenant?

29 O ddaiar, ddaiar, ddaiar, gwrando air yr Arglwydd.

30 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, ſeriſennwch y gŵr hwn yn ddiblant; gŵr ni ffynna yn ei ddyddiau: *canys* ni ffynna o'i hâd ef yn eiſteddo ar oreſddfa Dafydd, nac a lywodraetho mwyach yn Iuda.

PEN. XXIII.

1 Y mae yn prophwydo yr adfeiriz y praidd ſaeſoreddig: 5 Yn dangos y teyrnaſa Chriſt. ac Ierusalem eſe hwy. 9 Yn erbyn gau-brophwydi, 33 a gwaſanaeſwyr y gwir brophwydi.

GWae *y bugeiliaid ſydd yn diſetha, ac yn gwaſcaru defaid fy mhorfa, medd yr Arglwydd. *Ezec. 34.2.

2 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, yn erbyn y bugeiliaid ſydd yn bugeilio fy mhobl; chwi a waſcaroſoch fy nefaid, ac a'u hymlidiaſoch, ac nid ymwelſoch â hwynt: wele fi yn ymweled â chwi, am ddrygioni eich gweithredoedd, medd yr Arglwydd.

3 Ac mi a gaſclaf weddill fy nefaid o'r holl wledydd lle y gyrrais hwynt, ac mi a'i dygaf hwynt drachefn iw corlannau; yna yr amlhânt, ac y chwanegant.

4 Goſodaf hefyd arnynt *fugeiliaid, y rhai a'i bugeilia hwynt, ac nid ofnant mwyach, ac ni ddychrynant, ac ni byddant yn eiſiau, medd yr Arglwydd. *Per. 3. 15. ezec. 34. 11, 12.

5 *Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y cyfodaf i Ddafydd Flaguryn cyfiawn, a brenin a deyrnaſa, ac a lwydda, ac a wna farn, a chyfiawnder ar y ddaiar. *Pen. 33. 14, 15. eſa. 4. 2. & 11. 1. & 40. 11 dan. 9. 24. Ier. 23. Deut. 33. 28.

6 *Yn ei ddyddiau ef yr achubir Iuda, ac Iſrael a breſſwylia yn ddiogel; a hyn ſydd ei enw, *er* yr hwn y gelwir ef, ŷ Yr Arglwydd ein cyfiawnder. *Pen. 33. 16. ‖ Heb. Iehovah-ſidkenu.

7 Am hynny *wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pryd na ddywedant mwyach, byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug feibion Iſrael i fynu o wlad yr Aipht; *Pen. 16. 14, 15.

8 Eithr byw yw'r Arglwydd, yr hwn a ddug i fynu, ac a dywyſodd hâd tŷ Iſrael o dir y gogledd, ac o bob gwlad lle y gyrraſwn i hwynt; a hwy a gânt aros yn eu gwlad eu hun.

9 O herwydd y Prophwydi y torrodd fy nghalon ynof, fy holl eſcyrn a grynant: (yr ydwyf fel yn meddw, ac fel yn wedi i win ei orchfygu;) o herwydd yr Arglwydd, ac o herwydd geiriau ei ſancteiddrwydd ef.

10 Canys llawn yw yr ddaiar o odineb*wŷr*; canys o herwydd ‖ llwon y gofidiodd y ddaiar, ac y ſychodd tirion leoedd yr anialwch, a'i ‖ helynt ſydd ddrwg, a'i cadernid nid *yw* vniawn. ‖ Neu, meſuriaſthau. ‖ Neu, trewſaſt.

11 Canys y prophwyd a'r offeiriad befyd a ragrithiaſant; yn fy nhŷ hefyd y cefais eu drygioni hwynt, medd yr Arglwydd.

12 Am hynny y bydd eu ffordd yn llithric iddynt yn y tywyllwch: gyrrir hwynt rhag-llynt, a ſyrthiant yndi: canys myfi a ddygaf arnynt ddrygfyd, *ſef* blwyddyn eu goſwy, medd yr Arglwydd.

13 Ar brophwydi Samaria y gwelais befyd beth ‖ diflas: prophwydaſant yn Baal, a luddaſant fy mhobl Iſrael. ‖ Neu, dreiſſwm.

14 Ac ar brophwydi Ierusalem y gwelais beth erchyll; torri priodas, a rhodio mewn celwydd; cymorthwyant hefyd dwylo y drygionus, fel na ddychwel neb oddi wrth ei ddrygioni: y mae y rhai hyn oll i mi fel *Sodoma, a'i thrigolion fel Gomorrah. ‖ Neu, anwiredd *Eſa. 1. 9

15 Am hynny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am y prophwydi; wele, mi a'i bwydaf hwynt â'r *wermod, ac a'i diodaf hwynt â dwfr buſtl: canys oddi wrth brophwydi Ierusalem yr aeth ‖ lledrith allan a'r holl dir. *Pen. 8. 14 & 9. 15. ‖ Neu, anwiredd

16 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd na wrandewch ar eiriau y prophwydi ſy yn prophwydo i chwi; y maent yn eich gwneuthur yn ofer: gweledigaeth eu calon eu hunain a leferant, ac nid o enau yr Arglwydd. *Pen. 6. 14. & 8. 11 ezec. 13. 10. zec. 10. 2.

17 *Gan ddywedyd y dywedant wrth fy nirmygwŷr, yr Arglwydd a ddywedodd, bydd i chwi heddwch; ac *wrth* bob vn ſydd yn rhodio wrth ‖ ymen-

‖ Neu, gyndyn-rwydd.
‖ amcan ei galon ei hun y dywedant, ni ddaw arnoch niwed.

‖ Neu, ynghyngor.
18 Canys pwy a safodd ‖ ynghyfrinach yr Arglwydd? ac a welodd, ac a glywodd ei air ef? pwy hefyd a ddaliodd ar ei air ef, ac a'i gwrandawodd?

*Pen. 30.23.
19 *Wele, corwynt yr Arglwydd *aeth allan mewn* llidiawgrwydd, sef corwynt angerddol a syrth ar ben y drygionus.

*Pen. 30.24.
20 *Digofaint yr Arglwydd ni ddyckwel, nes iddo wneuthur, a nes iddo gwplau meddwl ei galon: yn y dyddiau diwethaf y deellwch hynny yn eglur.

*Pen.14. 14.& 27. 15.& 29.8
21 *Ni hebryngais i y prophwydi *hyn*, etto hwy a redasant: ni leferais wrthynt, er hynny hwy a brophwydasant.

22 A phe safasent yn fy nghyngor, a phe traethasent fy ngeiriau i'm pobl: yna y gwnaethent iddynt ddychwelyd o'i ffordd ddrwg, ac oddi wrth dorygioni eu gweithredoedd.

23 Ai Duw o agos ydwyf, medd yr Arglwydd, ac nid Duw o bell?

*Psal. 139.7, &c. Amos 9.2,3.
24 *A lecha vn mewn dirgel-leoedd, fel na's gwelwyfi ef, medd yr Arglwydd? onid ydwyfi yn llenwi y nefoedd a'r ddaiar, medd yr Arglwydd?

25 Mi a glywais beth a ddywedodd y prophwydi sydd yn prophwydo celwydd yn fy enw, gan ddywedyd; breuddwydiais, breuddwydiais.

26 Pa hyd y bydd *hyn* ynghalon y prophwydi sydd yn prophwydo celwydd? ie prophwydi hudoliaeth eu calon eu hunain ydynt.

*Barn.3. 7.& 8.33.
27 Y rhai sydd yn meddwl peri i'm pobl* anghofio fy enw trwy eu breuddwydion a fynegant bob vn iw gymydog; fel yr anghofiodd eu tadau fy enw er mwyn Baal.

†Hebr. gyd ag ef.
28 Y prophwyd sydd a breuddwyd † ganddo, myneged freuddwyd; a'r hwn y mae ganddo fy ngair, llefared fy ngair *mewn* gwirionedd: beth yw'r ys wrth y gwenith, medd yr Arglwydd?

29 Ond yw fy ngair i megis tân, medd yr Arglwydd, ac fel gordd yn dryllio y graig?

*Deut. 18.20. pen.14. 34.15.
30 Am hynny *wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai sy'n lleddratta fy ngeiriau, bob vn oddi ar ei gymydog.

31 Wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai a lysfhaint eu tafodau, ac a ddywedant, *efe* a ddywedodd.

32 Wele fi yn erbyn y rhai a brophwydant freuddwydion celwyddoc, medd yr Arglwydd, ac a'i mynegant, ac a hudant fy mhobl â'u celwyddau, ac a'u gwagedd, a mi heb eu gyrru hwynt, ac heb orchymyn iddynt: am hynny ni wnant ddim lles i'r bobl hyn, medd yr Arglwydd.

33 A phan ofynno y bobl hyn, neu y prophwyd, neu yr offeiriad, i ti, gan ddywedyd; beth *yw* baich yr Arglwydd? yna y dywedi wrthynt, pa faich? eich gwrthod a wnaf, medd yr Arglwydd.

34 A'r prophwyd, a'r offeiriad, a'r bobl, y rhai a ddywedo, baich yr Arglwydd; myfi a ymwelaf â'r gŵr hwnnw, ac â'i dŷ.

35 Fel hyn y dywedwch bob vn wrth ei gymydog, a phob vn wrth ei frawd, beth a atebodd yr Arglwydd? a pha beth a leferodd yr Arglwydd?

36 Ond am faich yr Arglwydd na wnewch gofia mwyach, canys baich i bawb fydd ei air ei hun: o herwydd chwy-lwi a wyrasoch eiriau y Duw byw, Arglwydd y lluoedd, ein Duw ni.

37 Fel hyn y dywedi wrth y prophwyd; pa beth a atebodd yr Arglwydd i ti? a pha beth a leferodd yr Arglwydd?

38 Ond gan eich bod yn dywedyd, baich yr Arglwydd, am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd; am i chwi ddywedyd y gair hwn, baich yr Arglwydd, a mi wedi anfon attoch, gan ddywedyd, na ddywedwch, Baich yr Arglwydd;

39 Am hynny wele, myfi a'ch llwyr anghofiaf chwi, ac mi a'ch gadawaf chwi, a'r ddinas, yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau, *ac a'ch bwrw allan o'm golwg.

*Pen. 30.23.
40 *Ac mi a roddaf arnoch warthrudd tragwyddol, a gwradwydd tragywydd, yr hon ni anghofir.

PEN. XXIIII.

1 Yn rith ffigys da a drwg, 4 Y maent yn dorogan yr adferid y rhai atthai ynghaethiwed, 8 ac y destrywid Zedeciah a'r lleill.

YR Arglwydd a ddangosodd i mi, ac wele ddau gawell o ffigys wedi eu gosod ar gyfer teml yr Arglwydd, wedi i Nabuchodonosor *brenin Babilon gaethgludo Ieconiah fab Iehoiacim brenin Iuda, a thywysogion Iuda, gyd â'r seiri a'r gofaint, o Ierusalem, a'i dwyn i Babylon.

2 Yn cawell *oedd* o ffigys da iawn, fel ffigys yr addfediad cyntaf: a'r cawell arall oedd o figys drwg iawn, y rhai ni ellid eu bwyta rhag eu drycced.

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, beth a weli di, Ieremi? ac mi a ddywedais, ffigys: y ffigys da, yn dda iawn; a'r rhai drwg, yn ddrwg iawn, y rhai ni ellir eu bwyta rhac eu drycced.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, fel y ffigys da hyn, felly y cydnabyddaf gaethglud Iuda, y rhai a anfonais o'r lle hwn i wlad y Caldeaid, er daioni.

6 Canys mi a osodaf fy ngolwg arnynt er daioni, ac a'i dygaf trachefn i'r wlad hon, ac a'i hadeiladaf hwynt, ac ni thynnaf i lawr; plannaf *hefyd hwynt, ac ni's diwreiddiaf.

7 Rhoddaf hefyd iddynt *galon i'm hadnabod, mai yr Arglwydd ydwyf; *a bydd yn eiddynt hwy t canys hwy a droant attaf â'u holl galon.

8 Ac fel y* ffigys drwg, y rhai ni ellir eu bwyta rhac eu drycced, (dian fel hyn y dywed yr Arglwydd,) felly y rhoddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i bennaethiaid, a gweddill Ierusalem, y rhai a weddillwyd yn y wlad hon, a'r rhai sydd yn trigo yn nhir yr Aipht.

9 *Ie rhoddaf hwynt † i symud i holl deyrnasoedd y ddaiar, er drwg iddynt, i fod yn warthrudd ac yn ddihareb, yn watworgerdd, ac yn felldith, yn mhob man lle y gyrrwyf hwynt.

10 Ac mi a anfonaf arnynt y cleddyf, newyn, a haint; nes eu darfod oddi ar y ddaiar, yr hon a roddais iddynt, ac iw tadau.

PEN. XXV.

1 Ieremi yn argyoeddi yr Iuddewon am eu hanufyddhad i'r prophwydi, 3 yn rhagfynegi deng-mlynedd a thrugain o gaethiwed, 12 a chwedi hynny, dinistr Babylon. 15 Yn rith y phiolaid win, y mae 'n darogan dinistr yr holl genhedloedd. 34 Udfa y bugeiliaid.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi am holl bobl Iuda, yn y bedwaredd flwyddyn i Iehoiacim fab Iosiah frenin Iuda; hon *oedd* y flwyddyn gyntaf i Nabuchodonosor frenin Babilon;

2 Yr hwn a leferodd y prophwyd Ieremi wrth holl

holl bobl Iuda, ac wrth holl breſſwylwyr Ieruſalem gan ddywedyd;

3 Er y dydd dd ſiwyddyn ar ddêc i Iofiah fab Amon frenin Iuda, hyd y dydd hwn, (hcmo yw y dydd dd ſiwyddyn ar hugain) y daeth gair yr Arglwydd attaf, ac mi a ddywedais wrthych * gan ymdrwdd godi, a llefaru, ond ni wrandawſoch.

4 A'r Arglwydd a anſonodd attoch chwi ei holl weiſion y prophwydi, gan foreu-godi a'i hanſon, ond nawrandawſoch, ac ni ogwyddaſoch eich cluſt i glywed.

5 Hwy a ddywedent, * dychwelwch yr awr hon bôb un oddi wrth ei ffordd ddrwg, ac oddi wrth ddrygioni eich gweithredoedd; a thrigwch yn y tîr a roddodd yr Arglwydd i chwi, ac i'ch tadau, byth ac yn dragywydd:

6 Ac nac ewch ar ôl duwiau dieithr, iw gwaſanaethu, ac i ymgrymmu iddynt; ac na lidiwch fi i gwithredoedd eich dwylo, ac ni wnaf niwed i chwi.

7 Er hynny ni wrandawſoch arnaf medd yr Arglwydd, fel y digiech fi â gweithredoedd eich dwylaw drwg i chwi eich hunain.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd y lluoedd, o herwydd na wrandawſoch ar fy ngeiriau;

9 Wele, mi a anfonaf, ac a gymeraf holl deuluoedd y gogledd; medd yr Arglwydd, a Nabuchodonoſor brenin Babilon fy ngwâs, ac mi a'i dygaf hwynt yn erbyn y wlâd hon, ac yn erbyn ei preſſwyl-wyr, ac yn erbyn yr holl genhedloedd hyn oddi amgylch; a difrodaf hwynt hefyd, a goſodaf hwynt yn ſyndod, ac yn chwibaniad, ac yn anrhaith tragywyddol.

10 Paraf hefyd i lais hyfrydwch, a'i lais llawenydd, i lais y prioda-fab, ac * i lais y briod-ferch, i ſŵn y meini melinau, ac i lewyrch y canhwyllau, † hollo ganddynt.

11 A'r holl dîr hwn ſydd yn ddiffaethwch, ac yn ſyndod; a'r cenhedloedd hyn a waſanaethant frenin Babylon ddeng-mlynedd a thriugain.

12 A phan gyflawner * deng-mlynedd a thriugain, myfi a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'r genedl honno, medd yr Arglwydd, am eu hanwiredd, ac â gwlad y Caldeaid; ac mi a'i gwnaf hi yn anghyfannedd tragywyddol.

13 Dygaf hefyd ar y wlâd honno fy holl eiriau, rhai a leſerais i yn ei herbyn, ſef cwbl ac ſydd ſcrifennedig yn y llyfr hwnw yr hwn a brophwydodd Iermi yn erbyn yr holl genhedloedd.

14 Canys cenhedloedd lawer, a brenhinoedd mawrion a'ſ ſynnant waſanaeth gapddynt hwythau, a mi a dalaf iddynt yn ôl eu gweithredoedd, ac yn ôl gwaith eu dwylo eu hun.

15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw Iſrael, wrthif; cymmer * phiol win y digofaint ymma o'm llaw, a dôd hi iw hyfed i'r holl genhedloedd, y rhai yr wyf yn dy anfon attynt.

16 A hwy a yfant, ac a frawychant, ac a wallgofiant, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonaf yn eu plith.

17 Yna mi a gymmerais y phiol o law yr Arglwydd, ac a'i rhoddais iw hyfed i'r holl genhedloedd, y rhai yr anfonaſei yr Arglwydd fi attynt.

18 I Ieruſalem, ac i ddinaſoedd Iuda, ac iw thywyſogion; iw gwneuthur hwynt yn ddiffaethwch, yn ſyndod, yn chwibaniad, ac yn felldithiſel y maent heddyw:

19 I Pharaoh frenin yr Aipht, ac iw weiſion, ac iw thywyſogion, ac iw holl bobl;

20 Ac i'r holl bobl gymmyſc, ac i holl frenhinoedd gwlâd * Hûz, a holl frenhinoedd gwlâd y Philiſtiaid ac i Aſcelon, ac Azzah, Ecron, a gweddill Aſdod;

21 I * Edom, a * Moab, a meibion * Ammon;

22 I holl frenhinoedd * Tyrus hefyd, ac i holl frenhinoedd Sidon, ac i frenhinoedd † yr ynyſoedd, y rhai ſydd tros * y mor:

23 I * Dedan, a Thema, a Buz, ac i bawb † o'r cyrrau eithaf,

24 Ac i holl frenhinoedd Arabia, ac i holl frenhinoedd y † bobl gymmyſc, y rhai ſydd yn trigo yn yr anialwch,

25 Ac i holl frenhinoedd Zimri, ac i holl frenhinoedd * Elam, ac i holl frenhinoedd y Mediaid;

26 Ac i holl frenhinoedd y gogledd, agos a phell, bob yn gyd â'i gilydd, ac i holl deyrnaſoedd y bŷd, y rhai ſydd ar wyneb y ddaiar: a brenin * Seſach a yfſ ar eu hôl hwynt.

27 A thi a ddywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael: yfwch a meddwch, a chwydwch, a ſyrthiwch, ac na chyfodwch, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonwyf i'ch plith.

28 Ac oni gymmerant ddarbŷn y phiol o'th law di i yfed, yna y dywedi wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y Lluoedd; diau yr yfwch.

29 Canys wele fi yn dechreu dryllio * y ddinas y gelwir ei enw arni, ac a ddiengwch chwi yn ddigerydd? ni ddiengwch, canys yr wyfi yn galw am gleddyf ar holl drigolion y ddaiar, medd Arglwydd y Lluoedd.

30 Am hynny prophwyda yn eu herbyn yr holl eiriau hyn, a dywed wrthynt, * yr Arglwydd oddi vched a rua, ac a rydd ei lef o dŷ ei ſanctifddrwydd; gan roi y rhai eſe ar ei drigle bloedd fel rhai yn ſathru grawn-win, a rydd eſe yn erbyn holl breſwylwyr y ddaiar.

31 Daw twrwf hyd eithafoedd y ddaiar, canys y mae cŵyn rhwng yr Arglwydd a'r cenhedloedd; eſe a ymddadleu â phob cnawd; y drygionus a ddyry eſe i'r cleddyf, medd yr Arglwydd.

32 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele ddrwg yn myned allan o genhedl yr genhedl; a * chorwynt mawr yn cyſodi o eſgeiliau y ddaiar.

33 A lladdedigion yr Arglwydd a fyddant y dydd hwnw hwnw, o'r * naill gwrr i'r ddaiar; hyd y cwrr *arall* i'r ddaiar; * ni alerir droſynt, ac ni'u ceſclir, ac ni'u cleddir hwynt; fel tommen y byddant ar wyneb y ddaiar.

34 * Udwch ſugeiliaid, a gwaeddwch, ac ymdreiglwch mewn lludw, chwi flaenoriaid y praidd, canys cyflawnwyd † dyddiau eich haddigaeth, a'ch gwaſgariſa, a chwi a ſyrthiwch fel llestr dymunol.

35 Metha gan y bugeiliaid ffoi, a chan flaenoriaid y praidd ddianc.

36 *Clywir* lleſ gwaedd y bugeiliaid, ac vdfa blaenoriaid y praidd o herwydd yr Arglwydd a anrheithiodd eu porfa hwynt.

37 A'r aſceddfau heddychlon a ddryllir, gan lid digofaint yr Arglwydd.

38 Efe a wthiodd ei loches, fel cenaw llew: canys y mae ei tîr yn † anghyfannedd, gan lid y gorthrymwr, a chan lid ei ddigofaint ef.

CHAP. XXVI.

Ieremi a roes addwidion i bobl Iuddah, yn amodi y bobl i edifarhau, & a'i dalai ef am hynny. 10 A'i achwyn gar bronn yr Ariaid yn troſto ei hun. 16 A'i farn yn dilleuad, trwy ymadrodd Micah, 20 ac Uriah, 24 a thrwy ofal Ahicam.

YN nechreu teyrnaſiad Iehoiacim fab Ioſiah brenin Iuda, y daeth y gair hwn oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

‖ Neu, *gyndyn-rwydd.* ‖ amcan ei galon ei hun y dywedant, ni ddaw arnoch niwed.

‖ Neu, *ynghyf-ngor.* 18 Canys pwy a safodd ‖ ynghyfrinach yr Arglwydd? ac a welodd, ac a glywodd ei air ef? pwy hefyd a ddaliodd ar ei air ef, ac a'i gwrandawodd?

* Pen. 30.23. 19 * Wele, corwynt yr Arglwydd *aeth allan mewn* llidiawgrwydd, sef corwynt angerddol a syrth ar ben y drygionus.

* Pen. 30.24. 20 * Digofaint yr Arglwydd ni ddychwel, nes iddo wneuthur, a nes iddo gwplau meddwl ei galon: yn y dyddiau diwethaf y deellwch hyny yn eglur.

* Pen. 14. 34. & 27. 15. & 28. 8 21 * Ni hebryngais i y prophwydi *hyn*, etto hwy a redasant: ni leferais wrthynt, er hynny hwy a brophwydasant.

22 A phe safasent yn fy nghyngor, a phe traethasent fy ngeiriau i'm pobl: yna y gwnaethent iddynt ddychwelyd o'r ffordd ddrwg, ac oddi wrth ddrygioni eu gweithredoedd.

23 Ai Duw o agos ydwyf, medd yr Arglwydd, ac nid Duw o bell?

* Psal. 139.7, &c. Amos 9.2,3. 24 * A lecha vn meuwn dirgel-leoedd, fel na's gwelwyfi ef, medd yr Arglwydd? onid ydwyfi yn llenwi y nefoedd a'r ddaear, medd yr Arglwydd?

25 Mi a glywais beth a ddywedodd y prophwydi fydd yn prophwydo celwydd yn fy enw, gan ddywedyd; breuddwydiais, breuddwydiais.

26 Pa hyd y bydd *hyn* ynghalon y prophwydi sydd yn prophwydo celwydd? ie prophwydi hudoliaeth eu calon eu hunain ydynt.

* Barn. 3. 7. & 8. 33. 27 Y rhai sydd yn meddwl peri i'm pobl * anghofio fy enw trwy eu breuddwydion a fynegant bob vn iw gymydog; fel yr anghofiodd eu tadau fy enw er mwyn Baal.

† Hebr. *gyd ag ef.* 28 Y prophwyd sydd a breuddwyd † ganddo, myneged freuddwyd; a'r hwn y mae gauddo fy ngair, llefared fy ngair *mewn* gwirionedd: beth yw'r ys wrth y gwenith, medd yr Arglwydd?

29 Ond yw fy ngair i megis tân, medd yr Arglwydd, ac fel gordd yn dryllio y graig?

* Deut. 18.20. pen. 14. 34.15. 30 Am hynny * wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai sy'n lledratta fy ngeiriau, bob vn oddi ar ei gymydog.

31 Wele fi yn erbyn y prophwydi, medd yr Arglwydd, y rhai a lysfhant eu tafodau, ac a ddywedant, *efe* a ddywedodd.

32 Wele fi yn erbyn y rhai a brophwydant freuddwydion celwyddoc, medd yr Arglwydd, ac a'i mynegant, ac a hudant fy mhobl â'u celwyddau, ac a'u gwagedd, a mi heb eu gyrru hwynt, ac heb orchymyn iddynt: am hynny ni wnant ddim lles i'r bobl hyn, medd yr Arglwydd.

33 A phan ofynno y bobl hyn, neu y prophwyd, neu yr offeiriad, i ti, gan ddywedyd; beth *yw* baich yr Arglwydd? yna y dywedi wrthynt, pa faich? eich gwrthod a wnaf, medd yr Arglwydd.

34 A'r prophwyd, a'r offeiriad, a'r bobl, y rhai a ddywedo, baich yr Arglwydd; myfi a ymwelaf a'r gŵr hwnnw, ac a'i dŷ.

35 Fel hyn y dywedwch bob vn wrth ei gymydog, a phob vn wrth ei frawd, beth a atebodd yr Arglwydd? a pha beth a lefarodd yr Arglwydd?

36 Ond am faich yr Arglwydd na wnewch gofia mwyach, canys baich i bawb fydd ei air ei hun: o herwydd chwy'n a ŵyrasoch eiriau y Duw byw, Arglwydd y lluoedd, ein Duw ni.

37 Fel hyn y dywedi wrth y prophwyd; pa ateb a roddodd yr Arglwydd i tì? a pha beth a lefarodd yr Arglwydd?

38 Ond gan eich bod yn dywedyd, baich yr Arglwydd, am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd; am i chwi ddywedyd y gair hwn, baich yr Arglwydd, a mi wedi anfon attoch, gan ddywedyd, na ddywedwch, Baich yr Arglwydd;

39 Am hynny wele, myfi a'ch llwyr anghofiaf chwi, ac mi a'ch gadawaf chwi, a'r ddinas, yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau, *ac a'ch lluosf* allan o'm golwg.

* Pen. 20.40. 40 * Ac mi a roddaf arnoch warthrudd tragwyddol, a gwradwydd tragywydd, yr hon nid anghofir.

PEN. XXIIII.

1 Yn rith ffigys da a drwg, 4 Y mae yn dwyn allan yr adferid y rhai a'th ynghaethiwed, 8 ac y destrywid Zedeciah a'r Iuddewon.

YR Arglwydd a ddangosodd i mi, ac wele ddau gawell o ffigys wedi eu gosod ar gyfer teml yr Arglwydd, wedi i Nabuchodonosor brenin Babilon gaethgludo Ieconiah fab Iehoiacim brenin Iuda, a thywysogion Iuda, gyd â'r seiri a'r gofaint, o Ierusalem, a'i dwyn i Babylon.

2 Yn cawell *oedd* o ffigys da iawn, fel ffigys yr addfediad cyntaf; a'r cawell arall oedd o figys drwg iawn, y rhai ni ellid en bwyta rhag eu drycced.

3 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, beth a weli di, Ieremi? ac mi a ddywedais, figys; y ffigys da, yn dda iawn; a'r rhai drwg, yn ddrwg iawn, y rhai ni ellir en bwyta rhac eu drycced.

4 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Israel, fel y ffigys da hyn, felly y cydnabyddâfi gaethglud Iuda, y rhai a anfonais o'r lle hwn i wlad y Caldeaid, er daioni.

6 Canys mi a osodaf fy ngolwg arnynt er daioni, ac a'i dygaf trachefn i'r wlad hon, ac a'i hadeiladaf hwynt, ac ni thynnaf i lawr; a phlanna hefyd hwynt, ac ni's diwreiddiaf.

* Deut. 30.6. 7 Rhoddaf hefyd iddynt * galon i'm hadnabod, mai yr Arglwydd ydwyf; * a bwy a fyddant yn bobl i mi, a minnau a fyddaf yn Dduw iddynt hwy: canys hwy a droant attaf â'u holl galon.

* Jer. 29.17. 8 Ac fel y * ffigys drwg, y rhai ni ellir en bwyta rhac eu drycced, (dïau fel hyn y dywed yr Arglwydd,) felly y rhoddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i beunaethiaid, a gweddill Ierusalem, y rhai a weddillwyd yn y wlad hon, a'r rhai sydd yn trigo yn nhir yr Aipht.

* Deut. 28.37. 9 * Ie rhoddaf hwynt † i fynud i holl deyrnasoedd y ddaear, er drwg iddynt, i fod yn warthrudd ac yn ddihareb, yn watworgerdd, ac yn felldith, yn mhob man lle y gyriwyf hwynt.

10 Ac mi a anfonaf arnynt y cleddyf, newyn, a haint; nes en darfod oddi ar y ddaear, yr hon a roddais iddynt, ac iw tadau.

PEN. XXV.

1 Ieremi yn argoeddi yr Iuddewon am en hanufydd-dod i'r prophwydi, 3 yn rhagfynegi deng-mlwyddd a thriugain o gaethiwed, 12 a chwedi hynny, dimistr Babylon. 15 Yn rith y phiolaid win, y mae 'n darogan dinistr yr holl genhedloedd. 34 Udfa y bugeiliaid.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi am holl bobl Iuda, yn y bedwaredd flwyddyn i Iehoiacim fab Iosiah frenin Iuda; hon *oedd* y flwyddyn gyntaf i Nabuchodonosor frenin Babilon;

2 Yr hwn a lefarodd y prophwyd Ieremi wrth holl

holl bobl Iuda, ac wrth holl breſſwylwyr Ieruſalem gan ddywedyd;

3 Er y dydd̂d ſiwyddyn ar ddêc i Ioſiah fab Amon frenin Iuda, hyd y dydd hwn, (honno yw y dydd̂d ſiwyddyn ar hugain) y daeth gair yr Arglwydd attaf, ac mi a ddywedais wrthych* gan ſaru godi, a llefaru, ond ni wrandawſoch.

4 A'r Arglwydd a anfonodd attoch chwi ei holl weiſion y prophwydi, gan foreu-godi a'i hanfon, ond nawrandawſoch, ac ni ogwyddaſoch eich cluſt i glywed.

5 Hwy a ddywedent, * dychwelwch yr awr hon bôb yn oddi wrth ei ffordd ddrwg, ac oddi wrth ddrygioni eich gweithredoedd; a thrigwch yn y tîr a roddodd yr Arglwydd i chwi, ac i'ch tadau, byth ac yn dragywydd:

6 Ac nac ewch ar ôl duwiau dieithr, iw gwaſanaethu, ac i ymgrymmu iddynt; ac na lidiwch fi i gynddredoedd eich dwylo, ac ni wnaf niwed i chwi.

7 Er hynny ni wrandawſoch arnaf medd yr Arglwydd, fel y digiech fi â gweithredoedd eich dwylaw drwg i chwi eich hunain.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd o lluoedd, o herwydd na wrandawſoch ar fy ngeiriau;

9 Wele, mi a anfonaf, ac a gymmeraf holl deuluoedd y gogledd, medd yr Arglwydd, a Nabuchodonoſor brenin Babilon fy ngwâs, ac mi a'i dygaf hwynt yn erbyn y wlâd hon, ac yn erbyn y preſſwyl-wŷr, ac yn erbyn yr holl genhedloedd hyn oddi amgylch, a difrodaf hwynt hefyd, a goſodaf hwynt yn ſyndod, ac yn chwibaniad, ac yn anialwch tragywyddol.

10 Paraf hefyd i lais hyfrydwch, a'i lais llawenydd, i lais y prioda-ſab, ac i lais y breid-ferch, i ſŵn y meini melinau, ac i lewyrch y canhwyllau, i ſŵn ganddynt.

11 A'r holl dîr hwn ſydd yn ddiffaethwch, ac yn ſyndod; a'r cenhedloedd hyn a wasanaethant frenin Babylon ddeng-mlynedd a thrugain.

12 A phan gyflawner *deng-mlynedd a thrugain, myfi a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'r genhedl honno, medd yr Arglwydd, am eu hanwiredd, ac â gwlad y Caldeaid; ac mi a'i gwnaf hi yn anialdiroedd tragywyddol.

13 D, gaf, hefyd ar y wlâd honno fy holl eiriau, y rhai a leferais i yn ei herbyn, ſef cwbl ac ſydd ſcrifennedig yn y llyfr hwn, yr hwn a brophwydodd Iirmi yn erbyn yr holl genhedloedd.

14 Canys cenhedloedd lawer, a brenhinoedd mawrion a *ſynnant wasanaeth gandynt hwythau, a mi a dalaf iddynt yn ôl eu gweithredoedd, ac yn ôl gwaith eu dwylo eu hun.

15 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw Iſrael, wrthif̂i; cymmer *phiol win y digoſtâint ymma o'm llaw, a dôd hi iw hyfed i'r holl genhedloedd, y rhai yr wyf yn dy anfon attynt.

16 A hwy a yſant, ac a frawychant, ac a wallgofiant, oherwydd y cleddyf, yr hwn a anfonaf yn eu plith.

17 Yna mi a gymmerais y phiol o law yr Arglwydd, ac a'i rhoddais iw hyfed i'r holl genhedloedd, y rhai yr anfonaſei yr Arglwydd fi attynt.

18 I Ieruſalem, ac i ddinaſoedd Iuda, ac iw thywyſogion; iw gwneuthur hwynt yn ddiffaethwch, yn ſyndod, yn chwibaniad, ac yn fellditĥifel y mae heddyw:

19 I Pharaoh frenin yr Aipht, ac iw weiſion, ac iw thywyſogion, ac iw holl bobl;

20 Ac i'r holl bobl gymmyſc, ac i holl frenhinoedd gwlâd * Hûz, a holl frenhinoedd gwlâd y Philiſtiaid ac i Aſcelon, ac Azzah, Ecron, a gweddill Aſdod;

21 I * Edom, a * Moab, a meibion * Ammon;

22 I holl frenhinoedd * Tyrus hefyd, ac i holl frenhinoedd Sidon, ac i frenhinoedd * yr ynyſoedd, y rhai ſydd tros * y mor:

23 I * Dedan, a Thema, a Buz, ac i bawb † o'r cŷr-rau eithaf,

24 Ac i holl frenhinoedd Arabia, ac i holl frenhinoedd y * bobl gymmyſc, y rhai ſydd yn trigo yn yr anialwch,

25 Ac i holl frenhinoedd Zimri, ac i holl frenhinoedd * Elam, ac i holl frenhinoedd y Mediaid;

26 Ac i holl frenhinoedd y gogledd, agos a phell, bob yn gyd â'i gilydd, ac i holl deyrnaſoedd y bŷd, y rhai ſydd ar wyneb y ddaiar: a brenin * Seſach a ſŷf ar eu hôl hwynt.

27 A thi a ddywedi wrthynt, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael: yfwch a meddwch, a chwdwch, a ſyrthiwch, ac na chyfodwch, o herwydd y cleddyf, yr hwn a anfonwyf i'ch plith.

28 Ac oni gwrthodant ddêrbyn y phiol o'th law di i yfed, yna y dywedi wrthynt, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, diau yr yfwch.

29 Canys wele fi yn dechreu dryllio * y ddinas y gelwir ei enw arni, ac a ddiengwch chwi yn ddiengtyddo? ni ddiengwch, canys yr wyf fi yn galw am gleddyf ar holl drigolion y ddaiar, medd Arglwydd y lluoedd.

30 Am hynny prophwyda yn eu herbyn yr holl eiriau hyn, a dywed wrthynt, * Yr Arglwydd oddi vchod a rua, a cn rydd ei lef o drigle ei ſanctaidd: rwydd o gan ruo y rhua efe ar ei drigle; bloedd fel rhai yn ſathru grawn-win, a rydd efe yn erbyn holl breſwylwyr y ddaiar.

31 Daw trwſt hyd eithafoedd y ddaiar, canys y mae cŵyn rhwng yr Arglwydd a'r cenhedloedd; efe a ymddadleu â phob cnawd; y drygionus a ddyry efe i'r cleddyf medd yr Arglwydd.

32 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele ddrwg yn myned allan o genhedl yr genhedl, a * chorwynt mawr yn cyfodi o ſŷſ fy ddaiar.

33 A lladdedigion yr Arglwydd a fyddant y dydd hwnnw, o'r naill gwr i'r ddaiar, hyd y gwr arall i'r ddaiar; * ni alerir droſtynt, ac ni'u ceſchir, ac ni'u cleddir hwynt; ſel teminen y byddant ar wyneb y ddaiar.

34 * Udwch ſugeiliaid, a gwaeddwch, ac ymdreiglwch mewn lludw, chwi flaenoriaid y praidd, canys cyflawnwyd † dyddiau eich lladdedigaeth, a'ch gwaſgariâd, a chwi a ſyrthiwch ſel llestr dymunol.

35 Metha gan y bugeiliaid ffoi, a chan flaenoriaid y praidd ddianc.

36 Clywir lleſ gwaedd y bugeiliaid, ac vdfa blaenoriaid y praidd; canys yr Arglwydd a anrheithiodd eu porfa hwynt.

37 A'r anneddau heddychlon a ddyllir, gan lid digoſtâint yr Arglwydd.

38 Efe a wrthododd ei loches, ſel cenaw llew; canys y mae eu tîr yn anghyfannedd, gan lid y gorthrymmwr, a chan lid ei ddigoſtâint ef.

PEN. XXVI.

Ieremi trwy addfwdiad a bygythiau, yn annog y bobl i edifeirwch, 8 a'i dâl ar am hyny. 10 a'i dduyn ger bron yr Ei brofi yn ffoſo o hon. 16. an ſaeru yn diffuant; trwy eſampl Micah, 20 ac Uriah, 24 a thrwy ofal Ahicam.

YN nechreu teyrnaſiad Ioſiah fab Ioſiah brenin Iuda, y daeth y gair hwn oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

2 Fel

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, ſaf ynghyntedd tŷ yr Arglwydd, a llefara wrth holl ddinaſoedd Iuda, y rhai a ddêl i addoli i dŷ yr Arglwydd, yr holl eiriau a orchymynnwyf i ti eu llefaru wrthynt, * nac attal air:

* Act.20. 27.

3 I edrych a wrandawant, ac a ddychwelant bob vn o'i ffordd ddrwg; ſel yr edifarhawyf innau am * y drwg a amcenais ei wneuthur iddynt, am ddrygioni eu gweithredoedd.

* Pen. 18.8.

4 A dywed wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd, oni wrandewch arnaf, i rodio yn fy nghyfraith, yr hon a roddais ger eich bron,

5 I wrando ar eiriau fy ngweiſion y prophwydi, y rhai a anfonais attoch, gan godi yn foreu, ac anfon, ond ni wrandawſoch chwi:

6 Yna y gwnaf y tŷ hwn ſel * Siloh, a'r ddinas hon a wnaf yn felldith i holl genhedloedd y ddaear.

* 1.Sam. 4.12.pen. 7.12,14. & 26.6,9.

7 Yr offeiriaid hefyd, a'r prophwydi, a'r holl bobl a glywſant Ieremi yn lefaru y geiriau hyn, yn nhŷ yr Arglwydd.

8 A phan ddarfu i Ieremi lefaru yr hyn oll a orchymynaſei yr Arglwydd ei ddywedyd wrth yr holl bobl; yna yr offeiriaid, a'r prophwydi, a'r holl bobl a'i daliaſant ef, gan ddywedyd, ti a fyddi farw yn ddiau.

9 Pa ham y prophwydaiſt yn enw yr Arglwydd, gan ddywedyd, fel Siloh y bydd * tŷ hwn, a'r ddinas hon a wneir yn anghyfannedd heb preſſwyliwr? ſelly ymgaſclodd yr holl bobl yn erbyn Ieremi yn nhŷ yr Arglwydd.

* Pſal. 132.14. mat.26. 61.act. 6.13.

10 Pan glybu tywyſogion Iuda y geiriau hyn, yna hwy a ddaethant i fyny o dŷ yr brenin i dŷ yr Arglwydd; ac a eiſteddaſant ar ddrws porth newydd tŷ yr Arglwydd.

11 Yna yr offeiriaid a'r prophwydi a lefaraſant wrth y tywyſogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddywedyd; barn marwolaeth ſydd ddyledus i'r gŵr hwn, canys eſe a brophwydodd yn erbyn y ddinas hon, megis y clywſoch â'ch cluſtiau.

12 Yna y llefarodd Ieremi wrth yr holl dywyſogion, ac wrth yr holl bobl, gan ddywedyd; yr Arglwydd a'm hanfonodd i prophwydo yn erbyn y tŷ hwn, ac yn erbyn y ddinas hon, yr holl eiriau a glywſoch.

13 Gan hynny * gwellhewch yn awr eich ffyrdd, a'ch gweithredoedd, a gwrandewch ar lais yr Arglwydd eich Duw; ac fe a * edifarhâ yr Arglwydd am y drwg a lefarodd eſe i'ch erbyn.

* Pen.7.3. * Ver.19.

14 Ac amdanaf, wele fi yn eich dwylo; gwnewch i mi, fel † y gweloch yn dda, ac yn vniawn.

† Hebr. y mae yn dda ac yn vniawn yn eich golwg.

15 Onid gwybyddwch yn ſicr, os chwi a'm lladd, eich bob yn dwyn gwaed gwirion arnoch eich hunain, ac ar y ddinas hon, ac ar ei thrigolion; canys meiſn gwirionedd, yr Arglwydd a'm hanfonodd attoch, i lefaru † lle y clywech, yr holl eiriau hyn.

† Hebr. yn eich cluſtiau.

16 Yna y tywyſogion, a'r holl bobl, a ddywedaſant wrth yr offeiriaid a'r prophwydi, ni haeddei y gŵr hwn farn marwolaeth: canys yn enw yr Arglwydd ein Duw y llefarodd eſe wrthym.

17 Yna rhai o henuriaid y wlâd a godaſant, ac a lefaraſant wrth holl gynnulleidfa y bobl, gan ddywedyd;

18 Micah y Morſethiad * oedd yn prophwydo yn nyddiau Hezeciah brenin Iuda, ac eſe a lefarodd wrth holl bobl Iuda, gan ddywedyd; ſel hyn y dywed Arglwydd y llu oedd; Sion a * erddir ſel maes, a Ieruſalem a fydd yn garneddau, a mynydd y tŷ yn uchelfeydd i goed.

* Mic.1.1. & 3.12.

19 A roddodd Hezeciah brenin Iuda, a holl Iuda eſ i farwolaeth? oni ofnodd eſe yr Arglwydd, ac oni weddiodd eſe ger bron yr Arglwydd, ſel yr edifarhaodd yr Arglwydd am y drwg a draethaſai eſe yn eu herbyn? ſel hyn y gwnaem ddrwg mawr yn erbyn ein heneidiau.

20 Ac yr oedd hefyd ŵr yn prophwydo yn enw yr Arglwydd, Uriah mab Semaiah, o Ciriathiarim, yr hwn a brophwydodd yn erbyn y ddinas hon, ac yn erbyn y wlâd hon, yn ôl holl eiriau Ieremi,

21 A phan glywodd y brenin Iehoiacim, a'i holl gedyrn, a'r holl dywyſogion, ei eiriau eſ; y brenin a geiſiodd ei lladd eſ: ond pan glywodd Uriah eſe a ofnodd, ac a ffodd, ac a aeth i'r Aipht.

22 A'r brenin Iehoiacim a anfonodd wŷr i'r Aipht, ſef Elnathan fab Achbor, a gwŷr gyd âg ef i'r Aipht.

23 A hwy a gyrchaſant Uriah allan o'r Aipht, ac a'i dygaſant ef at y brenin Iehoiacim; yr hwn a'i lladdodd ef â'r cleddyf, ac a ſwriodd ei gelain ef i feddau † y cyffredin.

† Hebr. meibion y bobl.

24 Eithr llaw Ahicam fab Saphan oedd gyd â Ieremi; ſel na roddwyd ef i law y bobl, iw ladd.

PEN. XXVII.

1 Tan rith rhwymau ac iau, y mae'n prophwyta y daroſtyngid tan Nabuchodonoſor y brenin meddi oedd gymydogion iddo. 8 Y mae yn rhaid i'r rhai a wrandawſai ymroi, ac na chredent y gau brophwydi. 12 Y mae yn gwneuthur yr vn peth i Zedeciah. 19 Yn dangan y dygid yr hyn a adawſid, o'r Teſtri, i Babilon ac y byddent yno hyd ddydd yr ymweliad.

YN nechreu teyrnaſiad Iehoiacim fab Ioſiah brenin Iuda, y daeth y gair hwn at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd:

2 Fel hyn y dydywed yr Arglwydd wrthif; gwna i ti rwyman, a † geſynnau, a dôd hwynt am dy wddf;

† Hebr. iau.

3 Ac anfon hwynt at frenin Edom, ac at frenin Moab, ac at frenin meibion Ammon, ac at frenin Tyrus, ac at frenin Sidon, yn llaw y cennadau a ddêl o i Ieruſalem at Zedeciah frenin Iuda:

4 A gorchymmyn iddynt ddywedyd wrth eu harglwyddi, ſel hyn y dywed Arglwydd y llu oedd, Duw Iſrael, ſel hyn y dywedwch † wrth eich arglwyddi:

† Hebr. wrth eu harglwyddi.

5 Myfi a wneuthum y ddaiar, y dŷn, a'r anifail ſydd ar wyneb y ddaiar, â'm gryn nawr, a'm braich eſtynnedig, ac a'i * rhoddais hwynt i'r neb y gwelais yn dda.

* Pen.27.6.

6 Ac yn awr mi a roddais yr holl diroedd hyn yn llaw Nabuchodonoſor brenin Babilon, * fy ngwâs: ac mi a roddais hefyd anifeiliaid y maes iw waſanaethu ef.

* Pen.25.9.

7 A'r holl genhedloedd a'i gwaſanaethant ef, a'i fab, a mab ei fab; nes dyfod gwir amſer ei wlâd ef; yna cenhedloedd lawer, a brenhinoedd mawrion a ſymant waſanaeth ganddo eſ.

8 Ond y genhedl a'r deyrnas ni's gwaſanaetho ef, ſef Nabuchodonoſor brenin Babilon, a'r rhai ni roddant en gwddf tan iau brenin Babilon, â'r cleddyf, ac â newyn, ac â haint yr ymwelaſ'r genhedl honno, medd yr Arglwydd, nes i mi yn ddiotha hwynt trwy ei law ef.

9 Am hyny na wrandewch ar eich prophwydi, nac ar eich dewiniaid, nac ar eich † breuddwydwyr, nac ar eich hudoliaid, nac ar eich ſwynyddion, y rhai ſydd yn llefaru wrthych, gan ddywedyd, ni chewch i chwi waſanaethu brenin Babilon:

† Hebr. breuddwydwyr dy.

10 Can's celwydd y mae y rhai hyn yn i brophwydo i chwi, i'ch gyrru chwi yn bell

rhgwlîd, ac fel y bwriwn chwi ymmaith, ac y nethoch.

11 Ond y genhedl a roddo ei gwddf dan iau brenin Babilon, ac a'i gwasanaetho ef, y rhai hyny a adawaf yn eu gwlâd eu hun, medd yr Arglwydd, a hwy a'i llafurant hi, ac a drigant yddi.

12 Ac mi a leferais wrth Zedeciah frenin Iuda, yn ôl yr holl eiriau hyn, gan ddywedyd; rhoddwch eich gwarrau dan iau brenin Babilon, a gwasanaethwch ef, a'i bobl, fel y byddoch byw.

13 Pa ham y byddwch feirw, ti a'th bobl, trwy'r cleddyf, fel y dywedodd yr Arglwydd yn erbyn y genhedl ni wasanaethei brenin Babilon?

14 Am hynny na wrandewch ar eiriau y prophwydi yma a leferant wrthych, gan ddywedyd, nid rhaid i chwi wasanaethu brenin Babilon: canys y maent yn prophwydo celwydd i chwi.

15 O herwyd nid myfi a'i hanfonedd hwynt, medd yr Arglwydd, eithr hwy hwy a brophwydant yn fy enw ar gelwydd, fel y gyrrwn chwi ymmaith, a'r difryddei am danoch chwi, a'r prophwydi fydd yn prophwydo i chwi.

16 Myfi a leferais wrth yr offeiriaid, a'r holl bobl hyn, gan ddywedyd; fel hyn y dywed yr Arglwydd, na wrandewch ar eiriau eich prophwydi yma fydd yn prophwydo i chwi, gan dywedyd wele, llestri tŷ yr Arglwydd a ddygir yn eu buan o Babilon, bellach ar frŷs canys celwydd y maent yn ei brophwydo i chwi.

17 Na wrandewch arnynt, gwasanaethwch chwi frenin Babilon, a byddwch fyw: pa ham y byddai y ddinas hon yn ddiffaethwch?

18 Ond os prophwydi ydynt hwy, ac od ydyw gair yr Arglwydd gyd â hwynt, *eiriolant yr awr hon yr Arglwydd y lluoedd, nad elo y llestri a adawyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhŷ brenin Iuda, ac yn Ierusalem, i Babilon.

19 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, am y *colofnau, ac am y môr, ac am yr ystolion, ac am y rhan arall o'r llestri a adawyd yn y ddinas hon,

20 Y rhai ni ddug Nabuchodonozor brenin Babilon ymmaith, * pan gaeth-gludodd ese Iechoniah fab Ioiacim frenin Iuda, o Ierusalem i Babilon, a holl bendefigion Iuda, a Ierusalem;

21 Ie fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw Israel, am y llestri a adawyd yn nhŷ yr Arglwydd, ac yn nhŷ brenin Iuda, a Ierusalem;

22 Hwy a *ddygir i Babilon, ac yno y byddant hyd y dydd yr *ymwelwyf â hwynt medd yr Arglwydd: yna y dygaf hwynt i fyny, ac y dychwelaf hwynt i'r lle hwn.

PEN. XXVIII.

1 *Hananiah yn gau-brophwydo y dychwelai y llestri yn tu bôl, a Ieremiah befyd.* 5 *Ieremi yn dymuno lod hynny yn wir; ac yn dangos mai'r diwedd a ddengys pa rai fŷ wir brophwydi.* 10 *Hananiah yn torri iau Ieremi.* 12 *Ieremi yn darogan iau heyarn,* 15 *a marwolaeth Hananiah.*

AC yn y flwyddyn honno, yn nechreu teyrnasiad Zedeciah brenin Iuda, yn y bedwaredd flwyddyn, ar y pummed mîs, y lleferodd Hananiah mab Azur y prophwyd, yr hwn oedd o *Gibeon, wrthifi yn nhŷ yr Arglwydd, yngwydd yr offeiriaid, a'r holl bobl, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, gan ddywedyd; myfi a dorrais iau brenin Babilon.

3 O fewn yſpaid dwy flynedd, myfi a ddygaf drachefn i'r lle hwn, holl lestri tŷ yr Arglwydd, y rhai a gymmerth Nabuchodonosor brenin Babilon ymmaith o'r lle hwnnw, a'i dug i Babilon:

4 Ac mi a ddygaf Iechoniah fab Ioiacim frenin Iuda, a holl gaeth-glud Iuda, y rhai a aethant i Babilon, drachefn i'r lle hwn, medd yr Arglwydd: canys mi a dorraf iau brenin Babilon.

5 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd, yngwydd yr offeiriaid, ac yngwydd yr holl bobl, y rhai oedd yn ſefyll yn nhŷ yr Arglwydd:

6 Ie'r prophwyd Ieremi a ddywedodd, Amen, poed felly y gwnelo yr Arglwydd: yr Arglwydd a gyflawno dy eiriau di, y rhai a brophwydaiſt, i ddwyn drachefn lestri tŷ yr Arglwydd, a'r holl gaeth-glud, o Babilon i'r lle hwn.

7 Etto gwrando di yr awr hon y gair yma, yr hwn a leferafi † lle y clywech di, a lle clywo yr holl bobl. † Heb. yn dy glu.

8 Y prophwydi y rhai a fuant o'm blaen i, ac o'th flaen di erstalm oed, a brophwydasant yn erbyn gwledydd lawer, ac yn erbyn teyrnasoedd mawrion, am ryfel, ac am ddryg-ſŷd, ac am haint.

9 Y prophwyd a brophwydo am heddwch, pan ddêl gair y prophwyd i ben, yr adnabyddir y prophwyd, mai yr Arglwydd a'i hanfonodd ef mewn gwirionedd.

10 Yna Hananiah y prophwyd, a gymmerodd * y gefyn oddi am wdd Ieremi y prophwyd, ac a'i torrodd ef. * Pen. 27. 2.

11 A Hananiah a leferodd yngwydd yr holl bobl, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, y modd hyn y torraf iau Nabuchodonoſor brenin Babilon, o fewn yſpaid dwy flynedd oddi ar war pob cenhedl; a Ieremi y prophwyd a aeth i ffordd.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, (wedi i Hananiah y prophwyd dorri y gefyn oddi am wdd) prophwyd Ieremi, gan ddywedyd;

13 Dôs ac a dywed i Hananiah, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd; gefynnau pren a dorraiſt ti, ond ti a wnei yn eu lle hwynt efynnau o haiarn.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, rhoddaſi iau o haiarn, ar wŷs yr holl genhedloedd hyn, fel y gwaſanaethont Nabuchodonoſor frenin Babilon, a hwy a'i gwaſanaethant ef: mi a roddais hefyd anifeiliaid y maes iddo ef.

15 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrth Hananiah y prophwyd, gwrando yn awr Hananiah, ni anfonodd yr Arglwydd mo honoti, ond yr wyt yn peri i'r bobl hyn ymddiried mewn celwydd.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, mi a'th ſwrthaf di oddi ar wyneb y ddaiar, ô fewn y flwyddyn hon y byddi farw; o herwydd i ti ddyſcu * † gwrthryfel yn erbyn yr Arglwydd. * Deu. 18. 5. pen. 29. 32. † Heb. ymadawſoſt.

17 Felly Hananiah y prophwyd a fu farw y flwyddyn honno, yn y ſeithfed mîs.

PEN. XXIX.

1 *Ieremi yn anfon llythyr at y rhai oedd yngaethkiwed Babilon, ar fod o honynt yn llonydd yno:* 8 *ac na chaelsent gwrandawiad ein prophwydi;* 10 *ac y caent adfeil wrth yn nes blŷnyddoedd.* 15 *Y mae yn rhag-fynegi dinistr y Rhûf, am eu hanufyddhad:* 20 *ac yn damnegu ereſyll Ahab a Zedeciah, dau lŵ brophwyd celwyddog.* 24 *Semaiah yn ſcrifennu llythyr yn erbyn Ieremi:* 30 *a Ieremi yn dangos ei furmeiniaeth hwnw.*

Dymma

DYmma eiriau y llythyr a anfonodd Ieremi y prophwyd, o Ierusalem, at weddill henuriaid y gaeth-glud, ac at yr offeiriaid, ac at y prophwydi, ac at yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludasei Nabuchodonosor, o Ierusalem i Babilon.

2 (Wedi myned * Ieconiah y brenin, a'r frenhines, a'r ‖ stafellyddion, tywysogion Iuda, a Ierusalem, a'r seiri, a'r gofaint, allan o Ierusalem.)

3 Yn llaw Elasah fab Saphan, a Gemariah fab Helciah, y rhai a anfonodd Zedeciah brenin Iuda, at Nabuchodonosor frenin Babilon, i Babilon, gan ddywedyd;

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wrth yr holl gaeth-glud, yr hon a berais ei caeth-gludo o Ierusalem i Babilon:

5 Adeiledwch dai, a phreswyliwch ynddynt, a phlennwch erddi, a bwytewch eu ffrwyth hwynt.

6 Cymmerwch wragedd, ac emillwch feibion, a merched; a chymmerwch wragedd i'ch meibion, a rhoddwch eich merched i wŷr, fel yr escorant ar feibion, a merched; ac yr amlhaoch chwi yno, ac na leihaoch.

7 Ceisiwch hefyd heddwch y ddinas, yr hon i'ch caeth-gludais iddi, a gweddiwch ar yr Arglwydd drosti hi; canys yn ei heddwch hi, y bydd heddwch i chwithau.

8 O herwydd fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd Duw Israel, na * thwylled eich prophwydi, y rhai ſydd yn eich mysc chwi mo honoch, na'ch dewiniaid; ac na wrandewch ar eich breuddwydion, y rhai yr ydych chwi yn peri eu breuddwydio:

9 Canys y maent hwy yn prophwydo i chwi ar gelwydd yn fy enw i: ni anfonais i mo honynt, medd yr Arglwydd.

10 O herwydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, pan gyflawner yn Babilon * ddeng-mlynedd a thrugain, yr ymwelaf â chwi; ac a gyflawnaf â chwi fy ngair daionus, drwy eich dwyn chwi drachefn i'r lle hwn.

11 O blegit myfi a wn y meddyliau yr wyfi yn eu meddwl am danoch chwi, medd yr Arglwydd, meddyliau heddwch ac nid niwed, i roddi i chwi † y diwedd yr ydych chwi yn ei ddisgwil.

12 Yna y gelwch chwi arnaf, ac yr ewch, ac y gweddiwch arnafi, a minnau a'ch gwrandawaf.

13 Ceisiwch fi hefyd, ac chwi a'm cewch; pan â'm ceisioch a'ch holl galon.

14 Ac mi a adawaf i chwi fynghael, medd yr Arglwydd. ac mi a ddychwelaf eich caethiwed, ac a'ch casclaf chwi o'r holl genhedloedd, ac o'r holl leoedd, y rhai i'ch gyrrais iddynt, medd yr Arglwydd, ac mi a'ch dygaf chwi drachefn, i'r lle y peris eich caeth-gludo chwi allan o honaw.

15 O herwydd i chwi ddywedyd, yr Arglwydd a gyfododd brophwydi i ni yn Babilon:

16 *Gwybyddwch* mai fel hyn y dywed yr Arglwydd am y brenin ſydd yn eiſtedd ar deyrnagder Dafydd, ac am yr holl bobl ſydd yn trigo yn y ddinas hon, ac am eich brodyr, y rhai nid aethant allan gyd â chwi i gaeth-glud:

17 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn anfon arnynt * y cleddyf, a newyn, a haint, ac mi a'i gwnaf hwynt fel * ffigys bryntion, y rhai ni ellir eu bwytta rhac eu drycced.

18 Ac mi a'i herlidiaf hwynt â'r cleddyf, â newyn, ac â haint: ac mi a'i rhoddaf hwynt i'w ſymmud i holl deyrnaſoedd y ddaiar * yn fel dith, ac yn chwithdra, ac yn chwibaniad, ac yn watſyn mysc yr holl genhedloedd, lle y gyrrais i hwynt.

19 Am na wrandawſant ar fy ngeiriau, medd yr Arglwydd, y rhai a anfonais i attynt, * gan â'm gweſtion y prophwydi, gan gyſodi yn fore, a'i hanfon; ond ni wrandawech, medd yr Arglwydd.

20 Gan hynny gwrandewch air yr Arglwydd, chwi oll o'r gaeth-glud a anfonais o Ierusalem i Babylon.

21 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, am Ahab fab Colaiah, ac am Zedeciah fab Maaſeiah, y rhai ſy yn prophwydo celwydd i chwi yn fy enw i; wele, myfi a'i rhoddaf hwynt yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon, ac efe a'i lladd hwynt yngwydd eich llygaid chwi.

22 A holl gaeth-glud Iuda, yr hon *ſydd* yn Babilon, a gymmerant y rhêg *hon* oddi wrthynt hwy, gan ddywêdyd; gwneled yr Arglwydd dydi fel Zedeciah ac fel Ahab, y rhai a roſtiodd brenin Babilon wrth tân.

23 Am iddynt wneuthur ſcelerder yn Iſrael, â gwneuthur godineb gyd â gwragedd eu cymdogion, a llefaru o honynt eirian celwyddog yn fy enw i, y rhai ni orchymmynais iddynt: a minneu yn gwybod, ac yn dyſt, medd yr Arglwydd.

24 Ac wrth Semaiah y ‖ Nehelamiad y llyſeri, gan ddywedyd;

25 Fel hyn y llefarodd Arglwydd y lluoedd Duw Iſrael, gan ddywedyd; am i ti anfon yn dy enw dy hun lythyrau at yr holl bobl ſy yn Ierusalem, ac at Zephaniah fab Maaſeiah yr offeiriad, ac at yr holl offeiriaid, gan ddywedyd;

26 Yr Arglwydd a'th oſodedd di yn offeiriad yn lle Iehoiada yr offeiriad, i ſod yn olygwyr yn nhŷ yr Arglwydd, ar bob * gŵr gorphwyllog, ac yn cymeryd arno brophwydo, fw roddi ef mewn carchar a chyſtion.

27 Ac yn awr pa ham na cheryddaiſt di Ieremi o Anathoth, yr hwn ſydd yn prophwydo i chwi?

28 Canys am hynny yr anfonodd attom ni i Babilon, gan ddywedyd, hîr fydd *y gaethiwed* hon, adeiledwch dai, a preſwyliwch ynddynt, a phlennwch erddi, a bwytewch ei ffrwyth hwynt.

29 A Zephaniah yr offeiriad a ddarllenodd y llythyr hwn, lle y clywodd Ieremi y prophwyd.

30 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd;

31 Anfon at yr holl gaeth-glyd, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd am Semaiah y Nehelamiad; o herwydd i Semaiah brophwydo i chwi, a minneu heb ei anfon ef, a pheri o honaw i chwi ymddiried mewn celwydd;

32 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele mi a ymwelaf â Semaiah y Nehelamiad, ac â'i hâd ef; ni bydd iddo ŵr a drigo ym mysc y bobl hyn, ac ni chaiff efe weled y daioni a wnaf i'm pobl, medd yr Arglwydd; am iddo * dduſcu † gwrthryſel yn erbyn yr Arglwydd.

PEN. XXX.

1 *Duw yn dangos i Ieremi y dychwelai yr Iuddewon:* 4 *ac yn ôl eu trallod y cânt ymwared.* 10 *Y mae yn cyſſuro Iacob.* 18 *Y bydd yn dychweliad hwy yn rasuſol.* 20 *Y ſprih digoſiant o'r euwir.*

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddiwrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

*2 Bren. 24.12.&c. ier.24.1. ‖ *Neu, Kunuchiaid.*

* Pen. 14.14.& 23.21.& 27.15.

*2 Cron. 36.21. ezra 1.1. pen.25.12 & 27.22. dan.9.2.

† *Hebr. addiwedd a diſgwiliad.*

* Pen. 24.8.10.

* Pen. 24.8.

* Pen. 26.6.

1 Fel hyn y llefarodd yr Arglwydd, Duw Israel, gan ddywedyd; ſcrifenna i ti yr holl eiriau a lefrais i wrthit, mewn llyfr.

2 Canys wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, i mi ddychwelyd caethiwed fy mhobl Israel a Iuda, medd yr Arglwydd: ac mi a'i dygaf hwynt drachefn yr wlad a roddais iw tadau, a hwy a'i meddiannant hi.

4 Dymma hefyd y geiriau a lefarodd yr Arglwydd am Israel, ac am Iuda.

5 O herwydd fel hyn y dywed yr Arglwydd, Clywſom dychryn a glwyſom ni, ofn ac nid heddwch.

6 Gofynnwch yr awr hen, ac edrychwch a eſgor gwr-yw? pa ham yr ydwyf yn gweled pob gwr a'i ddwylo ar ei lwynau, fel gwraig wrth esgor, ac y trowyd yr holl wynebau yn leſni?

7 *Och, canys mawr yw y dydd hwn, heb gyffelybiddo: amſer blinder yw hwn i Iacob; ond efe a waredir o honaw.

8 Canys y dydd hwnnw medd Arglwydd y lluoedd, y torraſi ei iau o oddi ar dy warr di, a mi a ddrylliaf dy rwymau, ac ni chaiff dieithriaid wneuthur iddo ef eu gwaſanaeth hwnt mwyach.

9 Eithr hwy a waſanaethant yr Arglwydd eu Duw, *a Dafydd eu brenin, yr hwn a godaſi iddynt.

10 *Ac nac ofna di, ô ſy ngwas Iacob, medd yr Arglwydd, ac na frawycha di, ô Iſrael: canys wele, mi a'th achubaf di o bell, a'th hâd o dir eu caethiwed, ac Iacob a ddychwel, ac a orphywys, ac a fyd lonydd, ac ni bydd a'i dychryno.

11 Canys yr ydwyn gyd â thi, medd yr Arglwydd, i'th achub di: er i mi wneuthur pen am yr holl genhedloedd, lle i'th waſgerais, etto ni wnaf ben am danat ti, *eithr mi a'th geryddaf di mewn barn, ac ni'th adawaf yn gwbl ddigerydd.

12 O blegit fel hyny dywed yr Arglwydd, anaſus yw dy ysigiad, a dolurus yw dy archoll.

13 Nid oes a ddadleuo dy gwyn, †fel i'th iachâer: nid oes feddiginiaeth iechyd i ti.

14 Dy holl gariadau a'th anghofiaſant: ni cheiſiant mo honot ti, canys mi a'th darewais â dyrnod gelyn, *â chaſtedigaeth y creulon, am amlder dy anwireddi: o blegit dy bechodau a amlhaſant.

15 *Pa ham y bloeddi am dy ysigiad? anaſus yw dy ddolur; gan amlder dy anwireddau o herwydd amlhau o'th bechodau, y gwneuthum hyn i ti.

16 Am hynny y rhai oll a'th yſſant a *yſsir, a'th holl elynion a aſpt i gaethiwed: a'th anrheithwyr di a fyddant yn anrhaith, a'th holl yſpeilwyr a roddaſi yn yſpail.

17 Canys myfi a roddaf iechyd i ti, ac a'th iachâf di o'th friwiau, medd yr Arglwydd: o blegit hwy a'th alwaſant di, yr hon a yrrwyd ymaith, *gan ddywedyd, Dymma Sion, yr hon nid oes neb yn ei cheiſio.

18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a ddychwelaf gaethiwed pebyll Iacob, ac a gymmeraf drugaredd ar ei anneddau ef: a'r ddinas a adeiledir ar ei charnedd: a'r llys a eryſ yn ol ei arfer.

19 A molianc a â allan o honynt, a llais rhai yn gorfoleddu: ac mi a'i hamlhâf hwynt, ac ni byddant anaml: ac mi a'i anrhydeddaf hwynt, ac ni byddant wael.

20 Eu meibion hefyd ſydd megis cynt, a'i cynnulleidfa a ſiccrheir ger ſy mron: ac mi a ymwelaf â'i holl orthrymwyr hwynt.

21 A'i pendefigion ſydd o honynt eu hun, a'i llywiawdr a ddaw allan o'i myſc eu hun, ac mi a baraf iddo neſau, ac efe a ddaw attaf: canys pwy yw hwn a lwyr-roddodd ei galon i neſau attaf, medd yr Arglwydd?

22 *A chwi a fyddwch yn bobl i mi, a minau a fyddaf yn Duw i chwithau.

23 Wele *gorwynt yr Arglwydd yn myned allan mewn digter, corwynt parhaus: ar ben annwylion yr erys.

24 Ni ddychwel digoſiant llidioc yr Arglwydd, nes iddo ei wneuthur, ac nes iddo gyflawni meddyliau ei galon: yn y dyddiau diweddaf y deellwch hyn.

PEN. XXXI.

1 *Adferu Iſrael: 10 a chyhoeddi hynny. 15 Rahel yn galaru am ei phlant. 18 Ephraim yn edifarhau, ac yn cael trugaredd. 22 Addewid o Grift. 27 Ei ofal ef dros ei Eglwys. 31 Ei gyfammod newydd ef. 35 Sicrwydd, 38 a helaethrwydd yr Eglwys.

YR amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y byddaf Dduw i holl deuluoedd Iſrael: a hwythau a fyddant bobl i mi.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y bobl y rhai a weddillwyd gan y cleddyf, a gaſoid ſaſor yn yr anialwch, pan aethym i beri llonyddwch iddo ef, ſef i Iſrael.

3 †Er yſtalm yr ymddangoſodd yr Arglwydd i mi, *gan ddywedyd* â chariad tragwyddol i'th gerais: am hynny ‖ tynnais di â thrugaredd.

4 Myfi a'th adeiladaf etto, a thi a adeiledir, ô forwyn Iſrael: yn adrwſsi etto a'th *dympanau, ac a ai allan gyd â'r chwaryddion dawns.

5 Ti a blenni etto winllanoedd yn mynyddoedd Samaria: y planwyr a blannant, ac a'i †mwynhânt yn gyffredin.

6 Canys daw'r dydd y lleſa y gwilwyr yn mynydd Ephraim, codwch, ac awn i fyny i Sion, at yr Arglwydd ein Duw.

7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, canwch orfoledd i Iacob, a chrechwenwch ym mhith rhai pennaf y cenhedloedd: cyhoeddwch, molwch a dywedwch, ô Arglwydd, cadw dy bobl, gweddill Iſrael.

8 Wele, mi a'i hatwiniaf hwynt o dir y gogledd, ac a'i caſclaf hwynt o yſtlyſau y ddaiar, y dall, a'r cliſſ, y feichiog, a'r hon ſydd yn eſcor, ar unwaith gyd â hwynt: cynnulleidfa fawr a ddychwelant yma.

9 Mewn wylofain y deuant, ac mewn ‖ teſtlu iachâd y dygaf hwynt, gwraſ iddynt redeg wrth ſtrydian dyfroedd, mewn ffordd uniawn, yr hon ni thrippiant ynddi: o blegit myfi ſydd dad i Iſrael, ac Ephraim yw *fy nghynta-anedig.

10 Gwrandewch air yr Arglwydd, ô genhedloedd, a mynegwch yn yr ynyſoedd o bell, a dywedwch, yr hwn a waſcarodd Iſrael a'i caſcl ef, ac a'i ceidw, fel hugall ei braidd.

11 O herwydd yr Arglwydd a waredodd Iacob, ac a'i hachubodd ef, o law yr hwn oedd drech nag ef.

12 Am hynny y deuant, ac y canant yn uchalder Sion, a hwy a redant at ddaioni yr Arglwydd, am wenith, ac am win, ac am olew, ac am bepil y defaid, a'r gwarthec: a'i benaid fydd fel gardd ddyfradwy, ac ni ofidiant mwyach.

13 Yna y llawenycha y forwyn yn y dawns, a'r gwŷr ieuainge a'r henaſgwŷr ynghyd: canys myfi a droſ eu galar yn llawenydd, ac a'i diddanaf hwynt, ac a'i llawenychaf o'u trifterch.

14 A'r

14 Ac mi a ddiwallaf enaid yr offeiriaid â braſter: a'm pobl a ddigonir â'm daioni, medd yr Arglwydd.

*Matth. 2.18. 15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * llef a glywyd yn Ramah, cwynfan, ac wylofain chwerw, Rahel yn wylo am ei meibion, ni fynnei ei chyſſuro am ei meibion o herwydd nad oeddynt.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, attal dy lêf rhac wylo, a'th lygaid rhac dagrau; canys y mae tâl i'th lafur, medd yr Arglwydd, a hwy a ddychwelant o dir y gelyn:

17 Ac y mae gobaith yn dy ddiwedd, medd yr Arglwydd; y dychwel dy blant iw brô eu hun.

18 Gan glywed y clywais Ephraim yn cwynfan *fel hyn*, coſpaiſt fi, ac mi a goſpwyd, fel llo heb ei gynnehno â'r iau: dychwel di fi, ac myfi a ddychwelir; o blegit ti yw yr Arglwydd fy Nuw.

* Deut. 30.3. 19 * Yn ddiau wedi i mi ddychwelyd, mi a edifarheais, ac wedi i mi wybod, mi a darewais *fy* morddwyd: myfi a gywilyddiwyd, ac a wradwyddwyd hefyd, am i mi ddwyn gwarth fy ieuengctid.

20 Ai mab hôff gennif yw Ephraim? a'i plentyn hyfrydwch yw? canys er pan leſerais i yn ei erbyn ef, gan gofio y cofiaf ef etto; am hynny fy mherfedd a ruant am dano ef: gan drugarhau y trugarhâf wrtho ef, medd yr Arglwydd.

21 Cyfod it arwyddion ſfordd, goſot i ti garneddau vchel: goſod dy galon tu a'r briſſordd, y ffordd yr aethoſt: dychwel forwyn Iſrael, dychwel i'th ddinaſoedd hyn.

22 Pa hŷd yr ymgyrwydri ô ferch wrthnyſig? o blegit yr Arglwydd a greawdd beth newydd ar y ddaiar; benyw a amgylcha ŵr.

23 Fel hyn y dywed yr Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, dywedant etto y gair hwn yngwlad Iuda, ac yn ei dinaſoedd, pan ddychwelwyf eu caethiwed hwynt; Yr Arglwydd a'th fendithio, trigfâ cyfiawnder, mynydd ſancteiddrwydd.

†Hebr. rhai'n mynet allan gîd â diaſtebau. 24 Yna ardd-wŷr a † bugeiliaid a breſſwyliant vnddi hi Iuda, ac yn ei holl ddinaſoedd ynghŷd.

25 O herwydd yr enaid deſſygiol a ddigonais, a phob enaid triſt a lenwais.

26 Ar hyn y deffroais, ac yr edrychais, a melys oedd fy hûn gennif.

27 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr hauaf dŷ Iſrael, a thŷ Iuda, â hâd dyn, ac â hâd anifail.

28 Ac megis y gwiliais arnynt i ddiwreiddio, ac i dynnu i lawr, ac i ddiniſtrio, ac i ddifetha, ac i ddryga; felly y gwiliaf arnynt, i adeiladu, ac i blannu, medd yr Arglwydd.

29 Yny dyddiau hynny, ni ddywedant mwyach,

* Ezec. 18.2. y * tadau a fwytaſant rawn-win ſurion, ac ar ddannedd y plant y mae dingcod.

30 Ond pob vn a fydd farw am'ei anwiredd ei hun, pob dŷn a'r a fwyttao rawn-win ſurion, ar ei ddannedd ef y bydd dingcod.

*Heb. 8.8 31 Wele, y * dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, y gwnaf gyfammod newydd â thŷ Iſrael, ac â thŷ Iuda,

32 Nid fel y cyfammod a wneuthum a'i tadau hwynt, ar y dydd yr ymaflis yn eu llaw hwynt iw dwyn allan o dir yr Aipht; yr hwn gyfammod mau fi a ddarfu iddynt hwy ei ddiddymmu, ‖ er fy mod i yn briod iddynt, medd yr Arglwydd:

‖ Neu, a barhawn i yn briod iddynt? 33 Ond dymma y cyfammod a wnaf â thŷ Iſrael; Ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; myfi a roddaf fy nghyfraith o'i mewn hwynt, ac a'i ſcrifennaf hi yn eu calonnau hwynt, ac * mi a fyddaf iddynt hwy yn Ddûw, a hwythau a fyddant yn bobl i mi.

34 Ac ni ddyſcant mwyach bob vn ei gymydog, a phob vn ei frawd, gan ddywedyd; adnabyddwch yr Arglwydd; o herwydd * hwynt hwy oll o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt, a'm hadnabyddant, medd yr Arglwydd; o blegit * mi a faddeuaf eu hanwiredd, a'i pechod ni chofiaf mwyach.

35 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn rhoddi * yr haul yn oleuni dydd, deſodau y lloer a'r ſêr, yn oleuni nôs; yr hwn ſydd yn rhwygo yr * môr, pan ruo ei donnau; Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw.

36 *Os cilia y deſodau hynny o'm gŵydd i, medd yr Arglwydd, yna hâd Iſrael a baid a bod yn genedl ger fy mron i yn dragywydd.

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * os gellir meſur y neſoedd oddi vchod, a chwilio ſyſylfeini y ddaiar hyd iſod, minneu heſyd a wrthodaf holl hâd Iſrael, am yr hyn oll a wnaethant hwy, medd yr Arglwydd.

38 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, yr * adeiledir y ddinas i'r Arglwydd, o dŵr Hananeel, hyd borth y gongl.

39 A'r llinyn meſur a allan etto ar ei gyfer ef, ar fryn Gareb, ac a amgylcha hyd Goath.

40 A holl ddyffryn y celaneddau, a'r ſludw, a'r holl feuſydd, hyd afon Cidron, hyd gornel porth y meirch tua 'r dwyrain, *a ſydd* ſanctaidd i'r Arglwydd, ni'n diwreiddir, ac ni'n diſtrywir mwyach byth.

PEN. XXXII.

1 Ieremi, wedi ei garcharu gan Zedeciah brenin Iuda, 6 yn pryna maes Hanameel. 13 Baruch yn rhaid iddo gadw'r ſcrifennadau, rhag yn arwyddion o adychweliad y bobl. 16 Ieremi, yn ei weddi, yn achwyn wrth Dduw. 26 Duw yn ficcrhau y caethiwed am ei pechodau hwy, 36 ac yn addo hiddyn rafoſol dychwelliad.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd yn y ddegfed flwyddyn i Zedeciah frenin Iuda; honno *oedd* y ddeunawfed flwyddyn i Nabuchodonoſor.

2 Canys y pryd hynny yr oedd llu brenin Babilon yn gwarchae ar Ieruſalem, a Ieremi y proffwyd ydoedd wedi cau arnaw ynghyntedd y carchar, yr hwn *oedd* yn nhŷ brenin Iuda.

3 Canys Zedeciah brenin Iuda a gaeaſai arno ef, gan ddywedyd, pa ham y proffwydi, gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * wele mi a roddaf y ddinas hon yn llaw brenin Babilon, ac efe a'i hennill hi,

4 Ac ni ddiange Zedeciah brenin Iuda o law y Caldeaid, ond * efe a roddir yn ddiau yn llaw brenin Babilon, ac efe a ymddiddan â'i enau ef enau yngenau, a'i lygaid ef a edrych ar ei lygaid ynteu.

5 Ac efe a arwain Zedeciah i Babilon, ac yno y bydd efe, hyd oni ymwelwyſi ag ef, medd yr Arglwydd: er i chwi ymladd â'r Caldeaid, ni lwyddwch.

6 A Ieremi a leſarodd, gair yr Arglwydd a ddaeth attaſi, gan ddywedyd,

7 Wele Hanameel fab Salum dy ewythr di a ddaw atat, gan ddywedyd, pryn i ti fy maes i *ſydd* yn Anathoth, * o blegit i ti y mae'r hawlfraint y prynu ef.

8 Felly Hanameel mab fy ewythr

ddil a ddaeth attaf i gyntedd y carchar-dŷ, yn ſgyr yr Arglwydd, ac a ddywedodd wrthif i, prŷn attolwg ſy maes *ſydd* yn Anathoth, yn dir Beniamin, canys i ti *y mae* cyfnewnder yr eiſeidiaeth, ac i ti y perthyn ei ollwng, pryn ef iti: yna y gwybûm mai gair yr Arglwydd *oedd* hyn.

9 Ac mi a brynais y maes oedd yn Anathoth, gan Hanameel fab fy ewythr frawd fy nhad, ac a bwyſais iddo yr arian, ſaith ſicl, a dêc *darn* o arian.

10 Ac mi a ſcrifennais *hyn* mewn llyfr, ac a'i ſelais, cymmerais hefyd dyſtion, a phwyſais yr arian mewn cloriannau.

11 Yna mi a gymmerais lyfr y pryniad, ſef yr hwn oedd wedi ei ſelio *wrth* gyfraith a defod, a'r hwn oedd yn agored.

12 Ac mi a roddais lyfr y pryniad at Baruch fab Neriah, fab Maaſeiah, yng nghydd Hanameel mab fy ewythr, ac yngwydd y tyſtion a ſcrifennaſant lyfr y pryniedi gaeth, ynghwydd yr holl Iddewon oedd yn eiſtedd ynghyntedd y carchar-dy.

13 Ac mi a orchymynnais i Baruch yn eu gwydd hwynt, gan ddywedyd;

14 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, cymmer y llyfrau hyn, *ſef* y llyfr hwn o'r pryniad, yr hwn ſydd ſeliedic, a'r llyfr agored hwn, rhôd hwynt mewn lleſtr pridd, fel y parhaont ddyddiau lawer.

15 O herwydd i fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; tai, a meuſydd, a gwinllanoedd a ſiddiennir etto, yn y wlad hon.

16 Ac wedi i mi roddi llyfr y pryniad at Baruch fab Neriah, myſi a weddiais ar yr Arglwydd, gan ddywedyd,

17 O Arglwydd Ddaw, wele, ti a wnaethoſt y nefoedd a'r ddaiar, â'th fawr allu, ac âth fraich dynnedic, nid oes dim † rhy anhawdd i ti.

18 *Yr wyt* yn gwneuthur trugaredd i filoedd, a'm talu anwireddau y tadau i fonwes eu meibion ar eu hôl hwynt: y Duw mawr cadarn, Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw.

19 Mawr mewn cyngor, a gallucg ar weithred, (canys *y mae* dy lygaid yn agored ar holl ffyrdd meibion dynion, i roddi i bob vn yn ôl ei ffyrdd, ac yn ôl ffrwyth ei weithredoedd.)

20 Yr hwn a oſodaiſt arwyddion, a rhyfeddodau yngwlad yr Aipht, hyd y dydd hwn, ac yn Iſrael, ac yn mŷſc dynion eraill, ac a wnaethoſt i ti hefyw megis heddyw.

21 Ac a *ddygaiſt dy bobl Iſrael allan o dir yr Aipht, ag arwyddion, a rhyfeddodau, ac â llaw gref, ac â braich eſtynnedic, ac ag ofn mawr,

22 Ac a roddaiſt iddynt y wlad ymma, yr hon a dyngaiſt wrth eu tadau y rhoddit iddynt, *ſef* gwlad yn llifeirio o laeth a mêl.

23 A hwy a ddaethant i mewn, ac a'i meddiannaſant hi; ond ni wrandawſant ar dy lais, ac ni rodiaſant yn dy gyfraith; ni wnaethant ddim o'r hyn oll a orchymynnaiſt iddynt ei wneuthur: am hynny y peraiſt i'r holl niwed hyn ddigwydd iddynt.

24 Wele, † peiriannau ergydion a ddaeth at y ddinas, iw goreſcyn hi, a'r ddinas a roddir i law y Caldeaid, y rhai ſydd yn ymladd ynei herbyn: o herwydd y cleddyf, â'r newyn, a'r haint, a'r hyn a ddywedaiſt ti, a gwelphawydd, ac wele ti a'i gweli.

25 A thi a ddywedaiſt wrthif, ô Arglwydd Ddaw, pryn i ti y maes ag arian, a chymmer dyſtion: gan fod y ddinas wedi ei rhoddi i law y Caldeaid.

26 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd;

27 Wele, myfi *yw* 'r * Arglwydd, Duw pob * Num. cnawd; a oes dim † rhy anhawdd i mi? 16.22.

28 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele † *Nym.* fi yn rhoddi y ddinas hon yn llaw y Caldeaid, ac *caddirdic* yn llaw Nabuchedonoſor brenin Babilon, ac efe a'i *rhagof i* hennill hi.

29 A'r Caldeaid y rhai a ryfelant yn erbyn y ddinas hon, a ddeuant, ac a ſiglant y ddinas hon i thân, ac a'i lloſcant hi, a'r * tai y rhai yr arogldarthaſant ar eu pennau i Baal, ac y tywalltaſant * Pen. 19.13. ddiod offrwm i ddduwiau dieithr, i'm digio i.

30 Oblegit meibion Iſrael a meibion Iuda oeddynt yn gwneuthur yn vnig yr hyn oedd ddrwg yn fy ngolwg i, o'i mebyd: o herwydd meibion Iſrael oeddynt yn vnig yn fy nigllonni i â gweithredoedd eu dwylo, medd yr Arglwydd.

31 Canys i'm digoſaint, ac i'm llid, y bu y ddinas hon i mi, er y dydd yr adeiladaſant hi, hyd y dydd hwn, i beri ei ſymmud oddi ger bron fy wyneb:

32 Am holl ddrygioni meibion Iſrael, a meibion Iuda, y rhai a wnaethant i'm digio i, hwynthwy, eu brenhinoedd, eu tywyſogion, eu hoffeiriaid, a'i prophwydi, a gwŷr Iuda, a phreſtwyl-wŷr Ieruſalem.

33 *Er i mi eu dyſcu, * gan forey-godi i roddi addyſc *iddynt*, etto ni wrandawſant i gymmeryd athrawiaeth, eithr * troſant attaf eu gwarrau, ac nid eu hwynebau: * Dih.1.24 pen.7.13. & 25.3. * Pen.2.27

34 * Eithr goſodaſant eu ffieidd-dra yn y tŷ y * Pen. gelwir fy enw arno, i'w halogi ef. 23.11.

35 A hwy a adeiladaſant vchelfeydd Baal, y rhai ſydd yn nyffryn mab Hinnom, i wneuthur iw * meibion, a'i merched fyned trwy *yr tân* i * Molech, yr hyn ni orchymynnais iddynt; ac ni ſeddyliodd fy nghalon iddynt wneuthur y ffieidd-dra hyn, i beri i Iuda bechu. * Pen.7.31 & 19.6. * Leuit. 18.21.

36 Ac yn awr am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, am y ddinas hon, am yr hon y dywedwch chwi, rhoddir hi i law brenin Babilon trwy y cleddyf, a thrwy newyn, a thrwy haint:

37 Wele, * myfi a'i cynhullaf hwynt, o'r holl diroedd, y rhai yn fy nig a'm llid, a'm ſort- * Deut. 30.3. ant mawr y gyrrais hwynt iddynt; ac a'i dygaf yn eu hôl i'r lle hwn, ac a wnaf iddynt † eiſtedd yn ddiogel.

38 A hwy a fyddant * yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwythau. * Pen.24.7 & 30.22.

39 *A* mi a roddaf iddynt * yn galon, ac yn ffordd, i'm hofni † byth, er lles iddynt, ac i'w meibion ar eu hôl. * Ezec.11. 19.

40 Ac mi a wnaf â hwynt gyfammod tragwyddol, na throaf † oddi wrthynt, heb wneuthur lles iddynt; ac mi a oſodaf fy ofn yn eu calonnau, fel na chiliont oddi wrthif. † *Hebr. yr bod ddyddiaeth.*

41 Ie mi a lawenychaf yndddynt, gan wneuthur lles iddynt, ac mi a'i plannaf hwynt yn y tir hwn † yn ſiccr, â'm holl galon, ac â'm holl enaid. † *Hebr. mewn gwirionedd, neu, mewn ſicrwydd.*

42 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, megis y dygais i ar y bobl hyn yr holl fawr ddrwg hyn; felly y dygaf arnynt yr holl ddaioni a addawais iddynt.

43 A meuſydd a ſeddiennir yn y wlad yma, am yr hon yr ydych chwi yn dywedyd, anghyfanedd yw hi, heb ddŷn nac anifail; yn llaw y Caldeaidd y rhoddwyd hi.

44 Meuſydd a brynant am arian, ac a ſcrifennant mewn llyfrau, ac a ſelant, ac a wnânt

ſyllŷs

dyſtion yn nhir Beniamin, ac yn amgylchoedd Ieruſalem, ac yn ninaſoedd Iuda, ac yn ninaſoedd y mynyddoedd, ac yn ninaſoedd y gwaſtad, ac yn ninaſoedd y deau: canys mi a dduchwelaf eu caethiwed hwynt, medd yr Arglwydd.

PEN. XXXIII.

1 Duw yn addo i'r gaeth-glud raſuſol ddychweliad, 9 a llawen gyſtwr, 12 a llywodraeth ddiyſcog, 15 a Chriſt, blaguryn cyfiawnder; 17 Y parhaet eu brenhiniaeth a'i hoffeiriadaeth, 20 a ſiccrwydd o hâd bendigedig.

GAir yr Arglwydd heſyd a ddaeth at Ieremi yr ail waith (ac eſe etto * yn garcharor yngharcharedd y carchar-dŷ) gan ddywedyd?

* Pen. 32.2.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, yr hwn a'i * gwnaeth, yr Arglwydd, yr hwn a'i lluniodd, iw ſiccrhau; yr Arglwydd *yw* ei enw:

* Eſa.37. 26.

3 Galw arnaf, ac mi a'th attebaf, ac a ddangoſaf i ti *bethau* mawrion, a ‖ chedyrn, y rhai nis gwyddoſt.

‖ *Neu. dirgel.*

4 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, am dai y ddinas hon, ac am dai brenhinoedd Iuda, y rhai a ddiniſtriwyd â * pheiriannau rhyfel, ac â chleddyf:

* Pen. 32.24.

5 Y maent yn dyfod i ymladd â'r Caldeaid, ond iw llenwi â chelanedd dynion, y rhai a leddais yn fy llid a'm digoſaint, ac am i mi guddio fy wyneb oddi wrth y ddinas hon, am ei holl ddrygioni hwynt.

6 Wele, myſi a ddygaf iddi hi iechyd a meddiginiaeth, ac mi a'i meddiginiaethaf hwynt, ac a ddatcuddiaf iddynt amlder o heddwch a gwirionedd.

7 Ac mi a ddychwelaf gaethiwed Iuda, a chaethiwed Iſrael, ac mi a'i hadeiladaf hwynt, megis yn y dechreuaid.

8 Ac mi a'i puraf *hwynt* oddi wrth eu holl anwiredd a bechaſant i'm herbyn, ac * mi a faddeuaf iddynt eu holl bechodau, *drwy* y rhai y pechaſant i'm herbyn, a *thrwy* y rhai y troſeddaſant yn fy erbyn.

* Pen.31. 34.mic.7. 18.

9 A *hyn* fydd i mi yn enw llawenydd, yn glod, ac yn ogoniant, o flaen holl genhedloedd y ddaiar, y rhai a glywant yr holl ddâ oni yr ydwyfi yn ei gwneuthur iddynt: a bwythan a ofnant, ac a grynant am yr holl ddaioni, a'r holl lwyddiant yr ydwyfi yn eu gwneuthur i'r *ddinas* hon.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, clywir etto yn y lle hwn, (*am* yr hwn y dywedwch, anialwch yw eſe heb ddŷn, ac heb anifail, yn ninaſoedd Iuda, ac yn heolydd Ieruſalem, y rhai a wnaed yn anghyfanedd, heb ddŷn, a heb breſſwylwr, a heb anifail.)

11 * Llef gorfoledd, a llef llawenydd, llef y priodfab, a llef y briodferch, llef rhai yn dywedyd, * molwch Arglwydd y lluoedd, o herwydd daioni yw yr Arglwydd, o blegit ei drugaredd *a bery* yn dragywydd: *Ref* rhai yn dwyn offrwm moliant i dŷ'r Arglwydd: canys mi a ddychwelaf gaethiwed y wlad, megis yn y dechreuad, medd yr Arglwydd.

* Pen.7.34 & 16.9. * 1.Cron. 16.8. pſ.106.1. & 118.1.

12 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, bydd etto yn y lle ymma, yr hwn ydd anghyfanneddol heb ddŷn, a heb anifail, ac yn ei holl ddinaſoedd, drigfa bugeiliaid yn corlannu y praidd.

13 Yn ninaſoedd y mynydd, yn ninaſoedd y gwaſtad, ac yn ninaſoedd y deau, ac yngwlad Beniamin, ac yn amgylchoedd Ieruſalem, ac yn ninaſoedd Iuda, yr â defaid etto, tan law yr hwn ſy'n eu rhifo, medd yr Arglwydd.

14 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, fel y cyflawnwyf y peth daionus a addewais i dŷ Iſrael, ac i dŷ Iuda.

15 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, y paraf * i Flagaryn cyfiawnder flaguro i Ddafydd, ac eſe a wna farn, a chyfiawnder yn y tir.

* Pen. 23.5.

16 Yn y dyddiau hynny Iuda a waredir, a Ieruſalem a breſſwylia yn ddiogel, a hwn *yw'r enw y* gelwir ef, ‖ yr Arglwydd ein cyfiawnder.

‖ *Heb.*

17 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, * ni phalla † phalla i Ddafydd wr yn eiſtedd ar frenhin-ſaingc tŷ Iſrael;

* 1.Cron. 22.10. † 2.Sam. 7.16.

18 Ac ni phalla i'r offeiriaid y Leſiaid, *ac* offrymu i, i offrymmu poeth offrwm, ac i offrymmu bwyd offrwm, ac i wneuthur aberth yn ddyddiol wyddwn.

19 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi, gan ddywedyd,

20 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, * ai gellwch ddiddymmu fy nghyfammod â'r dydd, *a'r* cyfammod â'r nôs, ac na byddo dydd a nôs yn eu hamſer,

* Ier. 31.36.

21 Yna y diddymmir fy nghyfammod i Ddafydd fy ngwâs, na byddo iddo fab yn teyrnaſu ar ei deyrngadeir ef, ac â'r Leſiaid yr offeiriaid fy ngweinidogion.

22 Megis * na ellir cyſtrif llu y neſoedd, ac na ellir meſur tyfod y môr; felly myſi a amlhâf hâd Dafydd fy ngwâs, a'r Leſiaid y rhai ſydd yn gweini i mi.

* Gen. 22.17. & 26.4. & 32.12.

23 Heſyd, gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi, gan ddywedyd,

24 Oni weli di pa beth y mae y bobl hyn yn eſeifaru, gan ddywedyd, y ddau deulu a ddewiſodd yr Arglwydd, eſe a'i gwrthododd hwynt? felly y dirmygaſant fy mhobl, fel nad ydynt mwyach yn genhedl, yn eu golwg hwynt.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, os fy nghyfammod â'r dydd, ac â'r nôs ni *ſaif*, ac oni oſodais i ddefodau y neſoedd, a'r ddaiar,

26 Yna hâd Iacob a Dafydd fy ngwâs a wrthoddaf, fel na chymmerwyf o'i hâd ef lywodraethwŷr ar hâd Abraham, Iſaac, ac Iacob: canys mi a ddychwelaf eu caethiwed hwynt, ac a drugarhaf wrthynt.

PEN. XXXIIII.

1 Ieremi yn Prophwydo caethiwed Zedeciah, a'r dinas. 8 Y rywyſogion a'r bobl, wedi iddynt ryddhau eu caeth-weiſion, yngwrth-wyneb i gyfammod Duw, yn eu cymmeryd hwy drachefn. 12 Ieremi am eu hanufydd-dod, yn cyhoeddi hyn a Zedeciah, yn unwlo eu gelynion.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd (pan oedd * Nabuchodonoſor brenin Babilon a'i holl lû, a holl deyrnaſoedd y ddaiar, *y rhai oedd* tan lywodraeth ei law ef, a'r holl bobloedd, yn rhyfela yn erbyn Ieruſalem, ac yn erbyn ei holl ddinaſoedd hi,) gan ddywedyd;

* 2.Cron. 36.6. Dan. 1.1.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, dôs a lefara wrth Zedeciah frenin Iuda, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd, * wele fi yn rhoddi y ddinas hon i law brenin Babilon, ac eſe a'i lloſc hi â thân:

* Ier. 21.7. & 32.3. & 37.17.

3 Ac ni ddiengi dithau o'i law ef, canys dan * ſ'th ddelir, ac ſ'th roddir iw law ef, a'th lygaid ti a gânt weled llygaid brenin Babilon, a'i enau ef a ymddiddan â'th enau di, a thithau a i Babilon.

4 Er hynny, o Zedeciah brenin Iuda, gwrando air yr Arglwydd; fel hyn y dywed yr Arglwydd am danat ti, ni byddi di farw drwy yr cleddyf:

5 Mewn

y Mewn heddwch y byddi farw, a hwy a wnant *ar-oglun* i ti, *ſef* y lloſcwyd i'th dadau, y brenhinoedd gynt, y rhai a fu o'th flaen di; a hwy a alarant am danat ti, *gan ddywedyd*, Oh arglwydd; canys myfi a ddywedais y gair, medd yr Arglwydd.

6 Yna Ieremi y prophwyd a leſarodd wrth Zedeciah frenin Iuda, yr holl eiriau hyn, yn Ieruſalem,

7 Pan oedd llu brenin Babilon yn rhyfela yn erbyn Ieruſalem, ac yn erbyn holl ddinaſoedd Iuda, rhai a adawſid, yn erbyn Lachis, ac yn erbyn Azeciah canys y dinaſoedd caerog hyn a adawſid o ddinaſoedd Iuda.

8 Y gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, wedi i'r brenin Zedeciah wneuthur cyfammod â'r holl bobl *oedd* yn Ieruſalem, am gyhoeddi iddynt * rydd-did,

9 I ollwng o bob vn ei waſanaeth-wr a phob vn o wiſmeth-ferch, *y rhai ſydd* Hebread neu Ibreet; yn rhyddion, ac na cheiſiei neb waſanaeth gaddynt, *ſef* gan ei frawd o Iddew.

10 A phan glybu yr holl benneſthiaid, a'r holl bobl, y rhai a aethant i'r cyfammod, am ollwng o bob vn ei waſanaeth-wr, a phob vn ei waſanaeth-ferch, yn rhyddion, fel na cheiſient waſanaeth ganddynt mwyach; yna hwy a wrandawſant, ac a'i gollyngſant ymmaith.

11 Ond wedi hynny yr edifarhaedd arnynt, i hwy a ddygaſant yn ol eu hoſl eu gweiſion, a'i mewnion'i, y rhai a ollyngaſent yn rhyddion, a'i caethiwaſant hwy yn weiſion, ac yn forwynion.

12 Am hynny y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd, gan ddywedyd;

13 Fel hyn y dywed Arglwydd Dduw Iſrael, mi a wneuthum gyfammod â'th dadau chwi, y dydd y dygais hwynt allan o dir yr Aipht, o dŷ y caethiwed, gan ddywedyd;

14 Ym mhen * ſaith mlynedd, gollyngwch bob vn i frawd o Hebread, yr hwn a * werthwyd i ti, a'th waſanaethodd chwe blynedd; gollwng ef yn rhydd oddi wrthit; ond ni wrandawodd eich tadau arnaf, ac ni egwyddaſant eu cluſtiau.

15 A chwithau a gymmeraſech edifeirwch heddyw, ac a wnaethech yr hyn oedd vniawn yn fy ngolwg, am gyhoeddi rhydd-did bob vn i'w gymydog; ac a wnaethech gyfammod yn fy ngwydd i, yn y tŷ ygelwir fy enw arno.

16 Ond chwi a ddychwelaſoch, ac a halogaſoch fy enw, ac a ddygaſoch yn ol bob vn ei waſanaeth-wr, a phob vn ei waſanaeth-ferch, y rhai a ollyngaſech yn rhyddion, wrth eu hewyllys eu hun; ac a'i darwnion a chwi, a'i gwnaethoch hwynt hefyd i fod yn weiſion, ac yn forwynion i chwi.

17 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ni wrandawſoch arnaſi, gan gyhoeddi rhyddid bob vn iw frawd, a phob vn iw gymmydog: wele fi yn cyhoeddi i'ch erbyn, medd yr Arglwydd, rydd-did i'r cleddyf, i'r haint, ac i'r newyn, ac mi a wnaf eich * ſymmud chwi i holl deyrnaſoedd y ddaear.

18 Ac mi a roddaf y dynion a droſeddodd fy nghyfammod, y rhai ni chwplaſant eiriau y cyfammod a wnaethant ger fy mron, wedi iddynt fyned rhwng rhannau y llo, * yr hwn a holltaſent yn ddau,

19 Tywyſogion Iuda, a thywyſogion Ieruſalem, yr holldyddion a'r offeiriaid, holl bobl y wlad, y rhai aethant rhwng rhannau y llo,

20 Ie mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw eu gelynion, a llaw y rhai ſydd yn ceiſio eu heneidiau: * a'i celain ſydd yn ſwyd i eheiriaid y neſoedd, ac i anifeiliaid y ddaear.

21 Ac mi a roddaf Zedeciah frenin Iuda, a'i dywyſogion, i law eu gelynion, ac i law y rhai ſy yn ceiſio eu heneidiau, ac yn llaw brenin Babilon, y rhai a aethant i fyny oddi wrthych.

22 Wele, mi a orchymynnaf, medd yr Arglwydd, ac a wnaf iddynt droi yn ôl at y ddinas hon, a hwy a ryſelant yn ei herbyn hi, ac a'i goreſcynnant hi, ac a'i lloſcant hi â thân: ac mi a wnaf ddinaſoedd Iuda yn anghyfanneddfa heb breſſwylydd.

PEN. XXXV.

1 *Trwy ddangos vſydd-dod y Rechabiaid,* 12 *Y mae Ieremi yn barnu ar anufydd-dod yr Iuddewon.* 18 *Duw yn bendithio y Rechabiaid am eu hufydd-dod.*

Y Gair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth yr Arglwydd * yn nyddiau Ieboiacim mab Ioſiah brenin Iuda, gan ddywedyd; *Pen. 27.2

2 Dôs di i dŷ y Rechabiaid, a llefara wrthynt, a phâr iddynt ddyfod i dŷ yr Arglwydd, i vn o'r ſtafelloedd, a rhôd iddynt win i yfed.

3 Yna myfi a gymmerais Iazaniah, fab Ieremiah, fab Habaziniah, a'i frodyr, a'i holl feibion, a holl deulu y Rechabiaid.

4 Ac mi a'i dugum hwynt i dŷ yr Arglwydd, i ſtafell meibion Hanan fab Igdaliah, gŵr i Dduw, yr hon oedd wrth ſtafell y tywyſogion, yr hon ſydd goruwch ſtafell Maaſeiah mab Salum ceidwad y trŵs.

† *Hebr.* *Vrbining.*

5 Ac mi a roddais ger bron meibion tŷ y Rechabiaid, phiolau yn llawn o win, a chwpanau; ac mi a ddywedais wrthynt, yfwch win.

† *Hebr.* *meibion.*

6 Ond hwy a ddywedaſant, nid yfwn ni ddim gwin, o herwydd Ionadab mab Rechab ein tad, a roddodd i ni orchymmyn, gan ddywedyd; na yfwch win, na chwychwi, na'ch plant, yn dragywydd.

7 Nac adeiladwch dŷ, ac na heuwch hâd, ac na phlennwch win-llan, ac na fydded gennych chwi; eithr mewn gebyll y preſwyliwch, fel holl ddyddiau, fel y byddoch chwi fyw dros ddiau lawer ar wyneb y ddaear, lle yr ydych yn ddieithriaid.

8 Ac nyni a wrandawſom ar lais Ionadab mab Rechab ein tâd, am bob peth a orchymynnodd efe i ni; mal yſem ni win ein holl ddyddiau, nyni, ein gwragedd, ein meibion, a'n merched;

9 Ac nad adeiladem i ni dai iw preſſwylio, na bod oes gennym na gwin-llan, na maes, na thâd.

10 Eithr trigo a wnaethom mewn gebyll; a gwrandaw, a gwneuthur yn ol yr hyn oll a orchymynnodd Ionadab ein tâd i ni.

11 Ond pan ddaeth Nabuchodonoſor brenin Babilon i fynu i'r wlad, nyni a ddywedaſom, dewch, ac awn i Ieruſalem, rhac lluoedd y Caldeaid, a rhac llu yr Aſſyriaid: ac yn Ieruſalem yr ydym ni yn preſſwylio.

12 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi gan ddywedyd,

13 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, dôs, a dywed wrth wŷr Iuda, ac wrth breſſwyl-wŷr Ieruſalem, a oni chymmerwch chwi addyſc i wrando ar fy ngeiriau medd yr Arglwydd?

14 Geiriau Ionadab mab Rechab, y rhai a orchymynnodd efe iw feibion, mal yſent win, a gyflawnwyd; canys nid yſant hwy win hyd y dydd hwn, ond hwy a wrandawſant ar orchymyn eu tâd: a minnau a ddywedais wrthych chwi, gan godi yn fore, a lle fain, eithr ni wrandawſoch

15 arnaſ,

35 Myſi a anſynais hefyd attoch chwi ſy holl weiſion y prophwydi, gan godi yn foreu ac anfon, gan ddywedyd, * dychwelwch yn awr bawb oddi wrth ei ffordd ddrwg, a gwellhewch eich gweithredoedd, ac nac ewch yn ôl duwiau dieithr, rw gwaſanaethu hwynt: a chwi a drigwch yn y wlad yr hon a roddais i chwi, ac i'ch tadau: ond ni ogwyddaſoch eich cluſtiau, ac ni wrandawſoch arnaſ.

* Pen. 18.11. & 25.5.

16 Gan i feibion Ionadab mab Rechab gyflawni gorchymyn eu tad, yr hwn a orchymynodd efe iddynt; oud y bobl ymma ni wrandawſant arnaſi.

17 Am hyny fel hyn y dywed Arglwydd Ddaw y lluoedd, Duw Iſrael, wele fi yn dwyn ar Iuda, ac ar holl drigolion Ieruſalem, yr holl ddrwg a leferais yn eu herbyn: o herwydd i mi ddywedyd wrthynt, ond ni wrandawſant, a galw arnynt, ond nid attebaſant.

18 A Ieremi a ddywedodd wrth dŷ Iwyth y Rechabiaid, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; o herwydd i chwi wrando ar orchymyn Ionadab eich tad, a chadw ei holl orchymynion ef, a gwneuthur yn ôl yr hyn oll a orchymynnodd efe i chwi,

† Hebr. ni thorrir ymmaith i Ionadab.

19 Am hyny fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; † ni phalla i Ionadab fab Rechab, ŵr i ſefyll ger fy mron i yn dragywydd.

PEN. XXXVI.

1 Ieremi yn peri i Baruch yſgrifennu ei brophwydoliaeth ef. 5 a'i darllein ar gyhoedd. 11 Y tywyſogion wedi cael gwybodaeth o hynny trwy Micaiah, yn anfon Iehudi i gyrchu y llyfr, ac yn ei ddarllen: 19 Yn erchi i Baruch ymguddio, ef, a Ieremi. 20 Y brenin Iehoiacim wedi clywed ſôn am y llyfr, yn gwranda peth o honaw, ac yn ei loſci ef. 27 Ieremi yn adrodd ei ſarn ef. 32 Ieremi yn ſcrifennu y llyfr o newydd.

* Pen. 25.1.

AC yn y * bedwaredd flwyddyn i Iehoiacim fab Ioſiah frenin Iuda, y daeth y gair hwn oddiwrth yr Arglwydd at Ieremi, gan ddywedyd;

2 Cymmer i ti blyg llyfr, ac ſcrifenna vnddo yr holl eiriau i leferais i wrthyt yn erbyn Iſrael, ac yn erbyn Iuda, ac yn erbyn yr holl genhedloedd, o'r dydd y lleſerais i wrthit ti, er dyddiau Ioſiah hyd y dydd hwn.

3 Fe aſſai pan glywo tŷ Iuda yr holl ddrwg, yr ydwyfi yn amcanu ei wneuthur iddynt; y dychwelant bob vn o'i ffordd ddrygionus, fel y maddeuwyf eu hanwireddau a'i pechod.

4 Yna Ieremi a alwodd Baruch fab Neriah, a Baruch a ſcrifennodd o enau Ieremi holl eiriau yr Arglwydd, y rhai a leſaraſei efe wrtho, mewn plyg llyfr.

5 A Ieremi a orchymynnodd i Baruch, gan ddywedyd; caewyd arnaſi, ni allaſi fyned i dŷ yr Arglwydd.

6 Am hyny dos di, a darllein o'r llyfr a ſcrifennaiſt o'm genau, eiriau yr Arglwydd, lle y clywo y bobl yn nhŷ yr Arglwydd, ar y dydd ympryd: a lle y clywo holl Inda hefyd, y rhai a ddelont o'i dinaſoedd, y darllenni di hwynt.

† Hebr. y cwymp eu deiſyfiad.

7 Fe allei y † daw eu gweddi hwynt ger bron yr Arglwydd, ac y dychwelant bob vn o'i ffordd ddrygionus; canys mawr yw yr llid, a'r digoſaint, a draethodd yr Arglwydd yn erbyn y bobl hyn.

8 Felly Baruch mab Neriah a wnaeth yn ôl yr hyn oll a orchymynnaſei Ieremi y prophwyd iddo, gan ddarllen o'r llyfr eiriau yr Arglwydd, yn nhŷ yr Arglwydd.

9 Ac yn y bummed flwyddyn i Iehoiacim fab Ioſiah brenin Inda, ar y nawfed mis, y cyhoeddaſant ympryd ger bron yr Arglwydd, i'r holl bobl yn Ieruſalem, ac i'r holl bobl a ddaethent o ddinaſoedd Inda i Ieruſalem.

10 Yna Baruch a ddarllennodd o'r llyfr eiriau Ieremi, yn nhŷ'r Arglwydd, yn ſtafell Gemariah mab Saphan yr ſcrifennydd, * yn y cyntedd uchaf, wrth ddrws porth newydd tŷ yr Arglwydd, lle y clybu yr holl bobl.

* Pen.

11 Pan glybu Micaiah mab Gemariah fab Saphan, holl eiriau yr Arglwydd allan o'r llyfr:

12 Yna efe a aeth i wared i dŷ y brenin, i ſtafell yr ſcrifennydd, ac wele, yr holl dywyſogion oedd yno yn eiſtedd; ſef Eliſama yr ſcrifennydd, a Delaiah mab Semaiah, ac Elnathan mab Achbor, a Gemariah mab Saphan, a Zedeciah mab Hananiah, a'r holl dywyſogion.

13 A Micaiah a fynegodd iddynt yr holl eiriau a glywſei efe, pan ddarllennaſei Baruch y llyfr lle y clybu y bobl.

14 Yna yr holl dywyſogion a anfonaſant Iehudi fab Nethaniah, fab Selemiah, fab Cuſi, at Baruch gan ddywedyd; cymmer yn dy law y llyfr y darllennaiſt allan o honaw lle y clybu y bobl, a tyred: felly Baruch mab Neriah a gymerodd y llyfr yn ei law, ac a ddaeth attynt.

15 A hwy a ddywedaſant wrtho, eiſtedd yn awr, a darllen ef lle y clywom ni: felly Baruch a'i darllennodd lle y clywſant hwy.

16 A phan glywſant yr holl eiriau, hwy a ofnaſant bawb gyd â'i gilydd, a hwy a ddywedaſant wrth Baruch, gan fynegi mynegwn yr holl bethau hyn i'r brenin.

17 A hwy a ofynnaſant i Baruch, gan ddywedyd, mynega i ni yn awr, pa fodd yr ſcrifennaiſt ti yr holl eiriau hyn o'i enau ef?

18 Yna Baruch a ddywedodd wrthynt, efe a draethodd yr holl eiriau hyn wrthiſ â'i enau, a minneu â'i ſcrifennais *hwynt* yn y llyfr ag inc.

19 Yna y tywyſogion a ddywedaſant wrth Baruch dos ac ymguddia ti a Ieremi, ac na wypo neb *y bydoch* chwi.

20 A hwy a aethant at y brenin i'r cyntedd, (ond hwy a gadwaſant y llyfr yn ſtafell Eliſama yr ſcrifennydd) ac a fynegaſant yr holl eiriau, lle y clybu y brenin.

21 A'r brenin a anfonodd Iehudi, i gyrchu y llyfr: ac efe a'i dug ef o ſtafell Eliſama yr ſcrifennydd. a Iehudi a'i darllennodd lle y clybu y brenin, a lle y clybu yr holl dywyſogion oedd yn ſefyll yn ymyl y brenin.

22 A'r brenin oedd yn eiſtedd yn y ſtafell dŷ, ar y nawfed mis, a thân wedi ei gynneu ger ei fron.

23 A phan ddarllennaſai Iehudi dair dalen neu bedair, *yna* efe a'i torrodd â chyllell ſcrifennydd, ac a'i bwriodd i'r tân *oedd* yn yr aelwyd, nes darfod yr holl lyfr gan y tân oedd yn yr aelwyd.

24 Etto nid ofnaſant, ac ni rwygaſant eu dillad; na'r brenin, nac yr vn o'i weiſion y rhai a glywſant yr holl eiriau hyn.

25 Etto Elnathan, a Delaiah, a Gemariah, a pheliaſant ar y brenin na loſcei efe y llyfr: ond ni wrandawai efe arnynt.

26 Ond y brenin a orchymynnodd i Ierahmeel fab Hammelech, a Seraiah fab Aziel, a Selemiah fab Abdiel, ddala Baruch yr ſcrifennydd, a Ieremi y prophwyd: ond yr Arglwydd a'i cuddiodd hwynt.

27 Yna y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi

neſti i'r brenin loſci y llyſyr, a'r geiriau a ſcrifenaſei Baruch o enau Ieremi,) gan ddywedyd;

28 Cymmer i ti etto lyſyr arall, ac ſcrifenna arnyn holl eiriau cyntaf, y rhai oedd yn y llyſyr cyntaf, yr hwn a loſcoddaſ brenin Iuda:

29 A dywed wrth Iehoiacim frenin Iuda, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ti a loſceiſt y llyſyr hwn, gan ddywedyd, pa ham yr ſcrifennaiſt yndo, gan ddywedyd; diau y daw brenin Babilon, ac a anrheithia y wlad hon: ac ese a wna i ddyn ac i anifail dárfod o honi?

30 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd am Iehoiacim frenin Iuda; ni bydd iddo ef a eiſteddo ar brenhin-ſainge Dafydd: a'i * gelain ef a fwrir allan i wres y dydd, ac i rew y nôs.

31 Ac mi a ymwelaf ag ef, ac â'i hâd, ac â'i weiſion, am eu hanwiredd; ac mi a ddygaf arnynt hwy, ac ar drigolion Ieruſalem, ac ar wŷr Iuda yr holl ddrwg a lefarais iw herbyn; ond ni wrandawſant.

32 Yna Ieremi a gymmerth lyſyr arall, ac a'i rhoddodd at Baruch fab Neriah yr ſcrifennydd, ac eſe a ſcrifennodd ynddo o enau Ieremi, holl eiriau y llyſyr a loſcaſei Iehoiacim brenin Iuda yn tân: a chwaneyd attynt etto eiriau lawer ſel hwythau.

PEN. XXXVII.

1 Weli darfod i'r Aiphtiaid yrru y Chaldeaid ymaith, o warchae ar Ieruſalem, Y mae 'r brenin Iechiah yn anfon at Ieremi i weddio tros y bobl. Ieremi yn prophwydo y dychwelai y Chaldeaid, ac yrethyſgynt. 11 Ei ddal ef megis ffoadur, a'i ſtelcio, a'i garcharu. 16 Y mae eſe yn ſicrhau Zedeciah o'r gaethiwed: 18 Yn ymbil am gael ei dyno yn rhydd, ac yn cael petth ffafor.

A'R brenin Zedeciah * mab Ioſiah a deyrnaſodd yn lle Coniah fab Iehoiacim, yr hwn a wnaeth Nabuchodonoſor brenin Babilon, yn frenin ngwlad Iuda.

2 Ond n'i wrandawodd eſe, na'i weiſion, na phobl y tir, ar eiriau yr Arglwydd, y rhai a draethodd eſe trwy law Ieremi y prophwyd.

3 A'r brenin Zedeciah a anſonodd Iehucal fab Selemiah, a Sephaniah fab Maaſeiah yr offeiriad, at Ieremi y prophwyd, gan ddywedyd; gweddia atolwg droſom ni ar yr Arglwydd ein Duw.

4 A Ieremi oedd yn myned i mewn ac allan ym myſcy bobl: canys ni roddaſent hwy ef *etto* yn y carchar-dŷ.

5 Allu Pharao a ddaethei allan o'r Aipht: a pan glybu y Caldeaid oedd yn gwarchae ar Ieruſalem, ſôn amdanynt, hwy a aethant ymaith oddi wrth Ieruſalem.

6 Yna gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi y prophwyd, gan ddywedyd,

7 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, fel hyn y dywedwch chwi wrth frenin Iuda, yr hwn a'ch anfonodd chwi attafi, i ymofyn â mi, wele, llu Pharao, yr hwn a ddaeth allan yn gynhorthwy i chwi, a ddychwel iw wlad ei hun i'r Aipht.

8 A'r Caldeaid a ddychwelant, ac a ryfelant yn erbyn y ddinas hon, ac a'i henillant, ac a'i lloſcant â thân.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, na thwyllwch † eich hunain, gan ddywedyd, diau yr â y Caldeaid oddi wrthym ni, o blegit nid ânt hwy.

10 Canys pe tarawech chwi holl lu y Caldeaid, y rhai ſydd yn rhyfela i'ch erbyn, fel na weddillid o honynt onid gwŷr † archolledig, *etto* hwy a gyfodent bôb yn ei babell, ac a loſcent y ddinas hon â thân.

11 A phan aeth llu y Caldeaid † ymwaith oddi wrth Ieruſalem, rhac llu Pharao.

12 Yna Ieremi a aeth allan o Ieruſalem, i fyned i wlâd Beniamin, i † ymlithro oddi yno ynghanol y bobl.

13 A phan oedd eſe ym mhorth Beniamin, yr *oedd* yno ben-ſwyddog, a'i enw ef *oedd* Iriah, mab Selemiah, fab Hananiah; ac eſe a ddaliodd Ieremi y prophwyd, gan ddywedyd i ciliu at y Caldeaid yr wyt ti.

14 Yna y dywedodd Ieremi, † nid gwir, nid yddwyn yr ciliu at y Caldeaid; ond ni wrandawei eſe arno: felly Iriah a ymaflod yn Ieremi, ac a'i dygodd ef at y tywyſogion.

15 Am hynny y tywyſogion a ddigiaſant wrth Ieremi, ac a'i tarawſant, ac a'i rhoddaſant yn y carchar-dŷ, yn nhŷ Ionathan yr ſcrifennydd: o herwydd hwnnw a wnaethent hwy yn garchar-dŷ.

16 Pan ddaeth Ieremi i'r daiar-dŷ, ac i'r ſeabanau; ac *wedi* i Ieremi aros yno ddyddiau lawer:

17 Yna y brenin Zedeciah a anſonodd, ac a'i cymmerodd ef allan: a'r brenin a ofynnodd iddo yn gyfrinachol yn ei dŷ ei hun, ac a ddywedodd; a oes gair oddi wrth yr Arglwydd? a dywedodd Ieremi, oes; canys tydi *ei efe* a roddir yn llaw brenin Babilon.

18 Ieremi hefyd a ddywedodd wrth y brenin Zedeciah, pa bechod a wneuthum i'th erbyn di, neu yn erbyn dy weiſion, neu yn erbyn y bobl hyn, pan i'm rhoddaſoch yn y carchar-dŷ?

19 Pa le y *mae* eich prophwydi a brophwydaſant i chwi, gan ddywedyd, ni ddaw brenin Babilon i'ch erbyn, nac yn erbyn y wlâd hon.

20 Ac yn awr gwrandewch atolwg, ô fy arglwydd frenin, atolwg † deued fy ngweddi ger dy fron: fel na phareth i mi ddychwelyd i dŷ Ionathan yr ſcrifennydd, rhac fy marw yno.

21 Yna y brenin Zedeciah a orchymynnodd iddynt hwy roddi Ieremi ynghyntedd y carchar-dŷ, a rhoddi iddo ef deiſen o fara bennydd, o heol y pobyddion, nes darfod yr holl fara yn y ddinas. Felly Ieremi a arhoſodd ynghyntedd y carchar-dŷ.

PEN. XXXVIII.

1 Ieremi ar gam achwyn yn cael ei ſwrw i ddalar-dy Malchiah; 7 Ac Ebedmelech yn cael petth rhyddid iddo ef. 14 Ieremi trwy ymddiddan cyfrinachol, yn cynghori i'r brenin achub ei enaid trwy yntoi: 24 A thrwy archiady brenin yn celu yr ymddiddan hwnnw oddiwrth y tywyſogion.

YNa Sephatiah mab Mattan, a Gedaliah mab Paſur, a Iucal mab Seleminh, a Phaſur mab * Malchiah, a glywſant y geiriau a draethaſei Ieremi wrth yr holl bobl, gan ddywedyd,

2 Fel hyn y dywedodd yr Arglwydd, * yr hwn a arhoſo yn y ddinas hon, a fydd farw trwy'r cleddyf, trwy newyn, a thrwy haint; ond y neb a elo allan at y Caldeaid, a fydd byw; canys ei enioes fydd yn ſelyfaeth iddo, a byw fydd.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y ddinas hon a roddir yn ddiau yn llaw llu brenin Babilon, yr hwn a'i henill hi.

4 Yna y tywyſogion a ddywedaſant wrth y brenin, rhodder atolwg y gŵr hwn i farwolaeth, o blegit fel hyn y mae eſe yn gwanhau dwylo y rhyfel-wŷr a adawyd yn y ddinas hon, a dwylo yr holl bobl, wrth ddywedyd wrthynt yn ôl y geiriau hynt o herwydd nid yw y gŵr hwn yn ceiſio † llwyddiant i'r bobl hyn, onid niwed.

5 A'r

Jer. 21.1. & 52.1.

Neu, y mi wnaiſwn.

Hebr. ſyna.

Neu, ymwaith.

Hebr. celwydd.

Neu, cellyddu.

Hebr. cwymp.

5 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd, wele ef yn eich llaw chwi: canys nid yw y brenin wr a ddichon ddim yn eich erbyn chwi.

6 Yna hwy a gymmerasant Ieremi, ac a'i buriasant ef i daiar-dŷ Malchiah mab ‖ Hammelech, yr hwn oedd ynghyntedd y carchar: â hwy a ollyngasant Ieremi i wared wrth raffau: ac nid oedd dwfr yn y daiar-dy, onid tom; felly Ieremi a lynodd yn y dom. ‖ Neu, y brenin.

7 A phan glybu Ebedmelech yr Ethiopiad (yn o'r ſtatellyddion, yr hwn oedd yn nhŷ y brenin) iddynt hwy roddi Ieremi yn y daiar-dy, (a'r brenhin yn eiſtedd ym-mhorth Beniamin;)

8 Ebedmelech a aeth allan o dy'r brenin, ac a lefarodd wrth y brenin, gan ddywedyd;

9 O fy arglwydd fremin, drwg y gwnaeth y gwŷr hyn yn yſgwbl ac a wnaethant i Ieremi y prophwyd, yr hwn a fwriasant hwy i'r daiar-dy, ac efe a fydd marw o newyn yn y ſan lle y mae, o herwydd nid oes bara mwyach yn y ddinas.

10 Yna y brenin a orchymynnodd i Ebedmelech yr Ethiopiad, gan ddywedyd; cymmer oddi yma ddeng-wr ar hugain † gyd â thi, a chyſod Ieremi y prophwyd o'r daiar-dy, cyn ei farw. † Hebr. ynd dy law, neu, gyd â'th law.

11 Felly Ebedmelech a gymmerodd y gwŷr gyd ac ef, ac a aeth i dŷ'r brenin, tan y tryſſor-dy, ac a gymmerodd oddi yno hên garpiau, a hên dwrfratteu, ac a'i gollyngodd i wared at Ieremi, i'r daiar-dy, wrth raffau.

12 Ac Ebedmelech yr Ethiopiad a ddywedodd wrth Ieremi, goſod yn awr yr hên garpiau, a'r pwdr fratteu hyn, dan dy geſſeilian oddi tan y rhaffau: a Ieremi a wnaeth felly.

13 Felly hwy a dynnaſant Ieremi i fynu wrth y rhaffau, ac a'i codaſant ef o'r daiar-dy: a Ieremi a arhoſodd ynghyntedd y carchar-dŷ.

14 Yna y brenin Zedeciah a anfonodd, ac a gymmerodd Ieremiy prophwyd atto ‖ i'r trydydd cyntedd, yr hwn ſydd yn nhŷ yr Arglwydd; a'r brenin a ddywedodd wrth Ieremi, mi a ofynnaf i ti beth, na chela ddim oddi wrthin. ‖ Neu, yr ail gyntedd penaſ.

15 A Ieremi a ddywedodd wrth Zedeciah, os mynegaf i ti, oni roddi di fi i farwolaeth? ac os rhoddaf i ti gynghor, ont wrandewi di arnaf?

16 Felly y brenin Zedeciah a dyngodd wrth Ieremi yn gyfrinachol, gan ddywedyd, fel mai byw a'r Arglwydd, yr hwn a wnaeth i ni yr enaid hwn, ni roddaf di i farwolaeth ac ni roddaf di yn llaw y gwŷr hyn ſydd yn ceiſio dy enioes.

17 Yna y dywedodd Ieremi wrth Zedeciah, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw y lluoedd, Duw Iſrael, os gan fyned yr ai di allan at dywyſogion brenin Babilon, yna y bydd dy enaid fyw, ac ni loſcir y ddinas hon â thân, a thitheu a ſyddi fyw, ti a'th denlu.

18 Ond onid ai di allan at dywyſogion brenin Babilon, yna y rhoddir hon a roddir i law y Caldeaid, a hwy a'i lloſcant hi â thân, ac ni ddiengi di dheu o'r llaw hwnt.

19 A'r brenin Zedeciah a ddywedodd wrth Ieremi, yr ydwyf yn ofni yr Iddewon a giliaſant at y Caldeaid, rhac iddynt hwy fy rhoddi i yn eu llaw hwynt, ac i'r rhai hynny ſy ngwatwar.

20 A Ieremi a ddywedodd, ni roddant ddim: gwrando attolwg ar lais yr Arglwydd, yr hwn yr ydwyf yn ei draethu i ti. felly y bydd yn dda i ti, a'th enaid a fydd byw.

21 Ond os gwrthodi fyned allan, dymma y gair a ddangoſodd yr Arglwydd i mi;

22 Ac wele, yr holl wragedd, y rhai a adawyd yn nhŷ brenin Iuda, a ddygir allan at dywyſogion brenin Babilon: a hwy a ddywedant, † dy gyfeillion a'th hudaſant, ac a'th orchfygaſant, dy draed a lynaſant yn y dom, a hwythau a droſſant yn eu hôl.

23 Felly hwy a ddygant allan dy holl wragedd a'th blant, at y Caldeaid, ac ni ddiengi ditheu o'i llaw hwynt; canys â llaw brenin Babilon i'th ddalir, ar ddinas hon a loſci â thân.

24 Yna y dywedodd Zedeciah wrth Ieremi, na chaſſed neb wŷbod y geiriau hyn, ac ni'th roddir i farwolaeth.

25 Ond os y tywyſogion a gwlyant i mi ymddiddan â thi, ac os deuant attat ti, a dywedyd wrthit, mynega yn awr i ni beth a draethaſti wrth y brenin, na chela oddi wrthym ni, ac ni roddwn ni mo honot ti i farwolaeth; a pha beth a draethodd y brenin wrthit titheu?

26 Yna dywed wrthynt, myfi a weddiais yn oſtyngedic ger bron y brenin, na yrrei efe fi drachefn i dŷ Ionathan, i farw yno.

27 Yna yr holl dywyſogion a ddaethant at Ieremi, ac a'i holaſant ef, ac efe a ſynegodd iddynt yn ôl yr holl eiriau hyn, y rhai a orchymynaſai y brenin: felly hwy † a beidiaſant ag ymddiddan ag ef, canys ni chaſwyd clywed y peth. † Hebr. a chwedlasant.

28 A Ieremi a arhoſodd ynghyntedd y carchar-dŷ, hyd y dydd yr ennillwyd Ieruſalem; ac yr oedd efe, pan ennillwyd Ieruſalem. yn ſefyll.

PEN. XXXIX.

1 Ennill Ieruſalem. 4 Tynnu llygaid Zedeciah, a'i anfon i Babilon. 8 Difrodi y ddinas, a'r chaethiwo'r bobl. 11 Nabuchodonoſor yn rhoi gorchymmyn ar fod yn dda wrth Ieremi. 15 Addewid Duw i Ebed-melech.

YN y nawfed flwyddyn i Zedeciah brenin Iuda, ar y degfed mis; y daeth Nabuchodonoſor brenin Babilon, a'i holl lu, yn erbyn Ieruſalem, ac a warchaeaſant arni.

2 Yn yr unfed flwyddyn ar ddêc i Zedeciah, yn y pedwerydd mis, ar y nawfed *dydd* o'r mis y torrwyd y ddinas.

3 A holl dywyſogion brenin Babilon a ddaethant i mewn, ac a eiſteddaſant yn y porth canol, ſef Nergal-Sarezer, Samgar-Nebo, Sarſechim, Rabſaris, Nergal Sarezer, Rabmag, a holl dywyſogion eraill brenin Babilon.

4 A phan welodd Zedeciah brenin Iuda hwynt, a'r holl ryfelwŷr, hwy a ffoeſant, ac a aethant allan o'r ddinas liw nôs trwy ffordd gardd y brenin, i'r porth rhwng y ddau fûr: ac efe a aeth allan tua'r anialwch.

5 A llu y Caldeaid a erlidiaſant ar eu hôl hwynt, ac a oddiweddaſant Zedeciah yn rhoſydd Iericho, ac a'i daliaſant ef, ac a'i dygaſant at Nabuchodonoſor frenin Babilon, i Riblah yngwlad Hamath; lle y † rhoddodd efe farn arno.

6 Yna brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah yn Riblah, o flaen ei lygaid ef: brenin Babilon hefyd a laddodd holl bendefigion Iuda.

7 Ac efe a dynnodd lygaid Zedeciah, ac a'i rhwymodd ef â † chadwynau, iw ddwyn i Babilon.

8 A'r Caldeaid a loſcaſant dŷ'r brenin, a thai y bobl, â thân; a hwy a ddrylliaſant furiau Ieruſalem.

9 Yna Nabuzaradan, † pennaeth y milwyr a gaeth-gludodd i Babilon weddill y bobl, y rhai a adawſid yn y ddinas, a'r cwbl-wŷr, y rhai a giliaſent atto ef, ynghyd â gweddill y bobl y rhai a adawſid.

10 A Nabuzaradan pennaeth y milwyr a adawodd o dlodion y bobl, y rhai nid oedd dim gan ddynt, yngwlad Iuda, ac efe a roddodd iddynt winllannoedd a meuſydd † y pryd hyn.

11 A Na-

11 A Nabuchodonosor brenin Babilon a roddsodd orchymyn am Ieremi, † i Nabuzaradan pen-
† Heb. a roth y mil-wŷr, gan ddywedyd;
12 Cymmer ef, a bwrw olwg arno, ac na wna
dim niwed i: ond megis y dywedo efe
wrthit ti, felly gwna iddo.
13 Felly Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a
anfonodd, Nebusarban heliwr, Rabsaris, a Nergal-
Sarezer, Rabmag, a holl bennaethiaid brenin
Babilon:
14 Ie hwy a anfonasant, ac a gymmerasant Ieremi o gyntedd y carchar-dŷ, ac a'i rhoddasant ef
at Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan iw ddwyn
allan: felly efe a drigodd ym mysc y bobl.
15 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi, pan
oedd efe wedi ei gau arno ynghyntedd y carchar, gan
ddywedyd;
16 Dos, a dywed i Ebedmelech yr Ethiopiad,
gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele, mi a barai i'm geiriau
ddyfod yn erbyn y ddinas hon, er niwed, ac nid er
lles, a hwy a gwpleir o flaen dy wyneb y dwthwn
hwnnw.
17 Ond myfi a'th waredaf di y dydd hwnnw,
medd yr Arglwydd; ac ni'th roddir yn llaw y
gwŷr yr ydwyt ti yn ofni rhagddynt.
18 Canys gan achub mi a'th achubaf, ac ni syrth
di trwy'r cleddyf; eithr bydd dy enioes yn yspeilieth i ti, am it ymddiried ynofi, medd yr Arglwydd.

PEN. XL.

1 Ieremi, wedi darfod i Nabuzaradan ei ollwng o'r rhydd, yn wyned at Gedaliah: 7 A'r hanran oedd ar wasgar, yn ymgasglu atto ef. 13 Iohanan yn aseendio bradwriaeth Ismael, heb yn ei gredu.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi oddi wrth
yr Arglwydd, wedi i Nabuzaradan pennaeth
mil-wŷr ei ollwng ef yn rhydd o Ramah, wedi
iddo ei gymmeryd ef, ac yntau yn rhwym mewn
cadwynau, ym mysc holl gaeth-glud Ierusalem a
Iudah, rhai a gaeth-gludasid i Babilon.
2 A phennaeth y mil-wŷr a gymmerodd Ieremi,
a ddywedodd wrtho; yr Arglwydd dy Dduw a
leferodd y drwg yma yn erbyn y lle hwn.
3 A'r Arglwydd a'i dug i ben, ac a wnaeth megis y llefarodd; am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawsoch ar ei lais ef; am
hyny y daeth y peth hyn i chwi.
4 Ac yn awr wele, mi a'th ryddheais di heddyw o'r cadwynau oedd am dy ddwylo, os da gennit ti ddyfod gyd â mi i Babilon, tyred, ac myfi
a fyddaf da wrthit; ond os drwg y gweli ddyfod
gyd â mi i Babilon, paid: wele yr holl dir o'th
flaen di, i'r fan *y byddo* da a bodlon gennit fyned,
yno dos.
5 Ac yn awr, ac efe etto heb ddychwelyd, efe a
ddywedodd, dychwel at Gedaliah fab Ahicam, fab
Saphan, yr hwn a osododd brenin Babilon ar ddinasoedd Iuda, ac aros gyd ag ef ym mhlith y bobl;
neu dos lle y gwelech di yn dda fyned: felly
rhoddes pennaeth y mil-wŷr a roddodd iddo ei lyniaeth,
a rhodd, ac a'i gollyngodd ef ymmaith.
6 Yna yr aeth Ieremi at Gedaliah fab Ahicam
i Mispah; ac a arhosodd gyd ag ef, ym mysc y bobl
a adawsid yn y wlad.
7 A phan glybu holl dywysogion y lluoedd, y
rhai oedd ar hyd y wlâd, hwynt hwy a'i gwŷr, i
fenin Babilon osod Gedaliah fab Ahicam ar y
wlad, ac iddo roddi tan ei law ef wŷr, a gwragedd, a phlant, ac o dlodion y wlâd, o'r rhai ni
chaeth-gludasid i Babilon;
8 Yna hwy a ddaethant at Gedaliah i Mispah,
sef Ismael mab Nethaniah, a Iohanan, a Ionathan meibion Careah, a Seraiah mab Tanhumeth, a
meibion Ephai y Netophathiad, a Iezaniah mab
Maachathiad, hwynt hwy a'i gwŷr.
9 A Gedaliah mab Ahicam fab Saphan a dyngodd wrthynt hwy, ac wrth eu gwŷr, gan ddywedyd, nac ofnwch wasanaethu y Caldeaid, trigwch,
yn y wlâd, a gwasanaethwch frenin Babilon, felly
y bydd daioni i chwi. 2 Bren. 25. 24.
10 Am danaf finneu wele, mi a drigaf ym Mispah, i wasanaethu y Caldeaid, y rhai a ddeuant
attom ni: chwithau casglwch win, a ffrwythydd
hâf, ac olew, a dodwch *hwynt* yn eich llestri, a
thrigwch yn eich dinasoedd, y rhai yr ydych yn eu meddiannu.
11 A phan glybu yr holl Iddewon y rhai *oedd* yn Moab, ac ym mysc meibion Ammon, ac yn Edom, ac yn yr holl wledydd, i frenin Babilon adel gweddill o Iuda, a gosod Gedaliah fab Ahicam fab Saphan, yn llywydd arnynt hwy:
12 Yna yr holl Iddewon a ddychwelasant, o'r holl leoedd lle y gyrrasid *hwynt*, ac a ddaethant i wlad Iuda at Gedaliah i Mispah; ac a gasclasant win, a ffrwythydd hâf lawer iawn.
13 Iohanan hefyd mab Careah, a holl dywysogion y lluoedd, y rhai oedd ar hyd y wlâd, a ddaethant at Gedaliah i Mispah,
14 Ac a ddywedasant wrtho, a wyddost ti yn
hyspys i Baalis, brenin meibion Ammon, anfon
Ismael fab Nethaniah † i'th ladd di? ond ni chre- † Heb. i'th lad.
oddd Gedaliah mab Ahicam iddynt hwy. 2 16 dara
15 Yna Iohanan mab Careah a ddywedodd wrth yn yr
Gedaliah yn Mispah, yn gyfrinachol, gan ddywe- cuudd.
dyd: gad i mi fyned attolwg, ac mi a laddaf
Ismael fab Nethaniah, ac ni chaiff neb wybod: pa
ham y lladdei efe di, fel y gwascerid yr holl
Iddewon, y rhai a ymgasclasant attat ti, ac y darfyddei am y gweddill yn Iuda?
16 Ond Gedaliah mab Ahicam a ddywedodd
wrth Iohanan fab Careah, na wna y peth hyn,
canys celwydd yr ydwyt ti yn ei ddywedyd am
Ismael.

PEN. XLI.

1 Ismael trwy fradwriaeth yn lladd Gedaliah ac eraill, ac yn amcanu, ef a'r lleill, fo ai yr Ammoniaid. 11 Iohanan yn ennill y caethion, ac yn weddnt fo i'r Aipht.

ACyn y seithfed mis, daeth Ismael mab Nethaniah fab Elisama o'r hâd brenhinawl, a 2 Bren.
phendefigion y brenin, sef deng-wr, gyd ag ef, at 25. 23.
Gedaliah fab Ahicam i Mispah: a hwy a fwytasant yno fara ynghyd ym Mispah.
2 Ac Ismael mab Nethaniah a gyfododd, *efe*
a'r deng-wr oedd gyd ag ef, ac a darawsant Gedaliah fab Ahicam, fab Saphan â'r cleddyf, ac a'i
lladdasant ef, yr hwn a osodasei brenin Babilon
yn llywydd ar y wlâd.
3 Ismael hefyd a laddedd yr holl Iddewon
oedd gyd ag ef, sef gyd â Gedaliah ym Mispah;
a'r Caldeaid y rhai a gafwyd yno, y rhyfel-wyr.
4 A'r ail dydd wedi iddo ef ladd Gedaliah, heb
neb yn gwybod;
5 Yna y daeth gŵyr o Sichem, o Siloh, ac o Samaria, *sef* pedwar ugain-wr, wedi eillio eu barfau, a rhwygo eu dillad, ac ymdoredi, ag offrymau
ac arthus yn eu dwylo, *iw dwyn i dŷ yr Arglwydd.*
6 Ac Ismael mab Nethaniah a aeth allan o Mispah, iw cyfarfod hwynt, gan gerdded tra chlo, ac
ylyfu: a phan gyfarfu efe â hwynt, efe a dywedodd wrthynt, dewch at Gedaliah fab Ahicam.

7 A phan ddaethant hwy i ganol y ddinas, yna Iſmael mab Nethaniah a'i lladdodd hwynt, *ac a'i hwriodd* i ganol y pydew, eſe a'r gwŷr *oedd* gyd ag ef.

8 Ond deng-wr a gafwyd yn eu mysc hwynt, y rhai a ddywedaſant wrth Iſmael, na lâdd ni, o blegit y mae gennym ni dryſſor yn y maes, o wenith, ac o haidd, ac o olew, ac o fêl: felly eſe a beidiodd, ac ni laddodd hwynt ym mysc eu brodyr.

9 A'r pydew i'r hwn y bwriodd Iſmael holl gelaneddau y gwŷr a laddaſei eſe, (er mwyn Gedaliah, *yw* yr hwn a wnaethei y brenin Aſa, rhac ofn Baaſa brenin Iſrael: hwnnw a ddarfu i Iſmael mab Nethaniah ei leiwi â'r rhai a laddaſid.

‖ Neu, *gar llaw. Heb. trwy law, neu, wrth yſlys Gedaliah.*

10 Yna Iſmael a gaethgludodd holl weddill y bobl y rhai *oedd* ym Miſpah, *ſef* merched y brenin, a'r holl bobl, y rhai a adawſid ym Miſpah, ar y rhai y goſodaſei Nebuzaradan pennaeth y mil-wŷr, Gedaliah fab Ahicam y llywydd, ac Iſmael mab Nethaniah a'i caeth-gludodd hwynt ac a ymadawodd i fyned troſodd at feibion Ammon.

11 Ond pan glybu Iohanan mab Careah, a holl dywyſogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, yr holl ddrwg a wnaethei Iſmael mab Nethaniah;

12 Yna hwy a gymmeraſant *eu* holl wŷr, ac a aethant i ymladd ag Iſmael mab Nethaniah, ac a'i cawſant ef wrth y dyfroedd mawrion y rhai ſydd yn Gibeon.

13 A phan welodd yr holl bobl, y rhai *oedd* gyd ag Iſmael, Iohanan fab Careah, a holl dywyſogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, yna hwy a lawenychaſant.

14 Felly yr holl bobl, y rhai a gaeth-gludaſei Iſmael ymmaith o Miſpah, o droeſant ac a ddychwelaſant, ac a aethant at Iohanan fab Careah.

15 Ond Iſmael mab Nethaniah a ddiangodd, yng-hyd ag wyth-nyn, oddi gan Iohanan, ac a aeth at feibion Ammon.

16 Yna Iohanan mab Careah a holl dywyſogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, a gymmeraſant holl weddill y bobl, y rhai a ddygaſei eſe yn eu hôl oddi ar Iſmael fab Nethaniah o Miſpah, (wedi iddo ef lâdd Gedaliah fab Ahicam) *ſef* cedyrn ryfel-wyr, a'r gwragedd, a'r plant, a'r ſtaſellyddion, y rhai a ddygaſei eſe o Gibeon.

17 A hwy a aethant oddi yno, ac a eiſteddaſant yn nrhigfa Chimham, yn agos at Bethlehem, i fyned i'r Aipht,

18 Rhag y Caldeaid; o herwydd eu bod yn eu hofni hwynt, am i Iſmael mab Nethaniah ladd Gedaliah fab Ahicam, yr hwn a roddaſei brenin Babylon yn llywydd yn y wlâd.

P E N. XLII.

1 *Johanan yn trſyn ar Ieremi ymofyn â Duw, ag yn addo bod yn vfydd i'w ewyllys ef.* 7 *Ieremi yn dangos iddo y cas eſe ddigwſcho yn Iudea,* 13 *a dinifle yn yr Aipht.* 19 *Y mae yn beio ar eu rhagrith hwy yn peri ymofyn âr Arglwydd, am yr hyn nid oedd yn ei bryd ei wneuthur.*

FElly holl dywyſogion y llu, a Iohanan mab Careah, a Iezaniah mab Hoſaiah, a'r holl bobl, o ſychan hyd fawr, a neſaſant,

2 Ac a ddywedaſant wrth Ieremi y Prophwyd, * atolwg † gwrando ein deiſyfiad ni, a gweddia droſom ni ar yr Arglwydd dy Dduw, *ſef* tros yr holl weddill hyn, (canys nyni a adawyd, o lawer yn ychydig, ſel y mae dy lygaid yn ein gweled ni.)

3 Fel y dangoſo yr Arglwydd dy Dduw i ni y ffordd y mae i ni rodio yndi, ar peth a wnelom.

* Peh. 36. 7. † Heb. *ewyn-ped ein deiſyfiad ger ei fron.*

4 Yna Ieremi y prophwyd a ddywedodd wrthynt, myfi a'ch clywais *chwi:* wele mi a weddiaf ar yr Arglwydd eich Duw, yn ôl eich geiriau chwi; a pheth bynnac a ddywedo yr Arglwydd am danoch, myfi a'i mynegaf i chwi, nid atalaf ddim oddi wrthych.

5 A hwy a ddywedaſant wrth Ieremi, yr Arglwydd fyddo tyſt cywir a ffyddlon rhyngom ni, onis gwnawn yn ôl pôb gair a anfono yr Arglwydd dy Dduw *gyd â* thi attom ni.

6 Os da neu os drwg *fydd*, ar lais yr Arglwydd ein Duw (yr hwn yr ydym ni yn dy anfon atto) y gwrandawn ni; ſel y byddo da i ni, pan wrandawom ar lais yr Arglwydd ein Duw.

7 Ac ym mhen y deng nhiwrnoo y daeth gair yr Arglwydd at Ieremi.

8 Yna eſe a alwodd ar Iohanan fab Careah, ac ar holl dywyſogion y llu, y rhai *oedd* gyd ag ef, ac *ar* yr holl bobl, o ſychan hyd fawr,

9 Ac a ddywedodd wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, yr hwn yr anfonaſch i atto, i roddi i lawr eich gweddiau ger ei fron ef:

10 Os trigwch chwi yn waſtad yn y wlad hon, myfi a'ch adeiladaf chwi, ac ni'n tynnaf i lawr, myfi a'ch plannaf chwi, ac ni'n diwreiddiaf: o blegit y mae yn edifar gennif am y drwg a wnethum i chwi.

11 Nac ofnwch rhac brenin Babilon, yr hwn y mae arnoch ei ofn; nac ofnwch ef, medd yr Arglwydd: canys myfi a fyddaf gyd â chwi, i'ch achub, ac i'ch gwaredu chwi o'i law ef.

12 Ac mi a roddaf i chwi drugaredd, fel y trugarhao efe wrthych, ac y dygo chwi drachefn i'ch gwlad eich hun.

13 Ond os dywedwch, ni thrigwn ni yn y wlad hon; heb wrando ar lais yr Arglwydd eich Duw,

14 Gan ddywedyd nagê, ond i wlad yr Aipht yr awn ni, lle ni welwn ryfel, ac ni chlywn lais vdcorn, ac ni bydd arnom newyn bara, ac yno y trigwn ni:

15 Am hynny, ô gweddill Iuda, gwrandewch air yr Arglwydd, ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; os chwi gan ofod a osodwch eich wynebau i fyned i'r Aipht, ac a ewch i ymdeithio yno,

16 Yna y bydd i'r cleddyf, yr hwn yr ydych yn ei ofni, eich goddiwes chwi yno yn nhir yr Aipht, a'r newyn yr hwn yr ydych yn gofalu rhagddo, a'ch dilyn chwi yn yr Aipht, ac yno y byddwch feirw.

17 Felly y bydd i'r holl wŷr a oſodant eu hwynebau i fyned i'r Aipht, i aros yno, hwy a leiddir â'r cleddyf, â newyn, ac â haint, ac ni bydd yr un honynt yngweddill, neu yn ddiangol, gan y dwyn a ddygaſ arnynt.

18 Canys ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, megis y tywalltwyd fy llid, a'm digofaint ar breſſwyl-wŷr Ieruſalem; ſelly y tywalltir fy nigofaint arnoch chwithau, pan ddeloch i'r Aipht: a chwi a fyddwch yn felltith, ac yn ſyndod, ac yn rhêg, ac yn warth, ac ni chewch weled y lle hwn mwyach.

19 O gweddill Iuda, yr Arglwydd a ddywedodd amdanoch, nac ewch i'r Aipht; gwybyddwch yn hyſpys i mi † eich rhybuddio chwi heddyw.

20 Canys † rhagrithiaſoch yn eich calonnau wrth fy anfon i at yr Arglwydd eich Duw, gan ddywedyd; gweddia droſom ni at yr Arglwydd ein Duw, a mynega i ni yn ôl yr holl a ddywedo yr Arglwydd ein Duw, a nyni a'i gwnawn.

11 Ac mi a'r mynegais i chwi heddyw, ond ni wrandawsoch ar lais yr Arglwydd eich Duw, nac ar ddim oll ar y danfonodd efe fi attoch o'i blegid.
12 Ac yn awr gwybyddwch yn hyspys, mai drwy y cleddyf, a thrwy newyn, a thrwy haint y byddwch chwi feirw, yn y lle yr ydych yn ewyllysio myned i ymdeithio ynddo.

PEN. XLIII.

1 Johanan yn angbotlio prophwydoliaeth Ieremi, ac yn ei ddwyn ef ac eraill i'r Aipht. 8 Ieremi, trwy gyfcod, yn prophwydo y gorfcynnid y Aipht gan y Babiloniaid.

A Phan ddarfu i Ieremi lefaru wrth yr holl bobl, holl eiriau yr Arglwydd eu Duw, am y rhai'r anfonasei yr Arglwydd eu Duw ef attynt; sef yr holl eiriau hyn;
2 Yna y llefarodd Azariah mab Hoſaiah, a Iohanan mab Careah, a'r holl ddynion beilchion, gan ddywedyd wrth Ieremi, celwydd yr wyt ti yn ei ddywedyd; ni anfonodd yr Arglwydd ein Duw ni yn dweyd ti i ddywedyd, nac ewch i'r Aipht i ymdeithio yno.
3 Eithr Baruch mab Neriah a'th annogodd di yn erbyn ni, i gael ein rhoddi ni yn llaw y Caldeaid i'n lladd, ac i'n caeth-gludo i Babilon.
4 Ond ni wrandawodd Iohanan mab Careah, na holl dywyſogion y llu, na'r holl bobl, ar lais yr Arglwydd, i drigo yn nhîr Iuda:
5 Eithr Iohanan mab Careah a holl dywyſogion y llu a ddygasant ymmaith holl weddill Iuda, rhai a ddychwelasent oddi wrth yr holl genhedloedd, lle y gyrrasid hwynt, i aros yngwlad Iuda,
6 Yn wŷr a gwragedd a phlant, a merched y brenin, a pheb enaid a'r a adawsei Nabuzaradan penaeth y mil-wŷr, gyd â Gedaliah mab Ahicam fab Saphan; y prophwyd Ieremi hefyd, a Baruch fab Neriah.
7 Felly hwy a ddaethant i wlâd yr Aipht, canys ni wrandawsant ar lais yr Arglwydd; fel hyn y daethant i Tahpanhes.
8 A gair yr Arglwydd a ddaeth at Ieremi yn Tahpanhes, gan ddywedyd,
9 Cymmer yn dy law gerrig mawrion, a chuddia hwynt yn y clai, yn yr odyn briddfaen, yr hon ſydd yn nrws tŷ Pharao, yn Tahpanhes, yngolwg gwŷr Iuda;
10 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, wele mi a anfonaf, ac a gymmeraf Nabuchodonoſor frenin Babilon * ſy wâs, ac a oſodaf ei frenin-ſaingc ef ar y cerrig hyn, y rhai a guddiais, ac efe a dana ei frenhinol babell arnynt.
11 A phan ddelo, efe a dery wlâd yr Aipht, * y rhai ſydd i angeu, ag angeu; a'r rhai ſydd i gaethiwed â chaethiwed, a'r rhai ſydd i'r cleddyf, i'r cleddyf.
12 Ac mi a gynneuaf dân yn nhai duwiau yr Aipht, ac efe a'i llŵſc hwynt, ac a'i caethgluda hwynt; ac efe â ymwiſe â gwlad yr Aipht fel y gwiſc bugail ei ddillad: ac efe â allan oddi yno newn heddwch.
13 Ac efe a dyrr ddelwau tŷ yr haul, yr hwn ſydd yngwlâd yr Aipht, ac efe a lyſc dai duwiau yr Aipht â thân.

PEN. XLIIII.

1 Ieremi yn adrodd dinſtr Iuda am eu delwaddoliaeth; 11 Yn prophwydo dinſtr y rhai a wnaei ddelw-addoliaeth yn yr Aipht. 15 Gwrthwynebrwydd yr Iuddewon; 20 A Ieremi yn eu hyspyſu hwy o'i herwydd, 29 Ac yn lle arwydd, yn prophwydo dinſtr yr Aipht.

YGair yr hwn a ddaeth at Ieremi, am yr holl Iddewon y rhai oedd yn trigo yngwlad yr Aipht, ac yn preſſwylio ym Migdol, ac yn Tahpanhes, ac yn Noph, ac yngwlad Pathros, gan ddywedyd,
2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel; chwi a welſoch yr holl ddrwg a ddygais i ar Ieruſalem, ac ar holl ddinaſoedd Iuda, ac wele hwy heddyw yn anghyfannedd, ac heb breſſwylydd ynddynt,
3 O achos eu drygioni, yr hwn a wnaethant i'm digio i, gan fyned i arogl-darthu, ac i waſanaethu duwiau dieithr, y rhai nid adwaenent, na hwy, na chwithau, na'ch tadau.
4 Er i mi anfon attoch fy holl weiſion y prophwydi, * gan foreu-godi, ac anfon i ddywedyd, na wnewch attolwg y ffieidd-beth hyn, yr hwn ſydd gâs gennifi,
5 Etto ni wrandawſant, ac ni ogwyddaſant eu cluſt, i ddychwelyd oddi wrth eu drygioni, ſel nad arogl-darthent i ddieithr.
6 Am hynny y tywalltwyd fy llîd, a'm digofaint, ac y lloſcodd efe yn ninaſcedd Iuda, ac yn heolydd Ieruſalem, ac y maent hwy yn anghyfannedd, ac yn ddiffaethwch, ſel *y gwelir* heddyw.
7 Ac yn awr, fel hyn y dywed Arglwydd Dduw y lluoedd, Duw Iſrael; pa ham y gwnewch y mawr ddrwg hwn yn erbyn eich eneidiau? i dorri ymmaith oddiwrthych, ŵr a gwraig, plentyn, a'r hwn ſydd yn ſugno, † allan o Iuda, ſel na adawer i chwi weddill?
8 Gan fy nigio i â gweithredoedd eich dwylo, gan arogl-darthu i ddieithr yngwlad yr Aipht, yr hon yr aethoch i aros ynddi, i'ch diſetha eich hunain, ac i ſod yn felldith, ac yn warth, ym myſc holl genhedloedd y ddaiar.
9 A anghofiaſoch chwi † ddrygioni eich tadau, a drygioni brenhinoedd Iuda, a drygioni eu gwragedd hwynt, a'ch drygioni eich hunain, a drygioni eich gwragedd, y rhai a wnaethant hwy yngwlad Iuda, ac yn heolydd Ieruſalem?
10 Nid ydynt † wedi ymoſtwng hyd y dydd hwn, ac nid ofnaſant, ni rodiaſant ychwaith yn fy nghyfraith, nac yn fy neddfau, y rhai a roddais i o'ch blaen chwi, ac o flaen eich tadau.
11 Am hyny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael, * wele, myfi a oſodaf fy wyneb yn eich erbyn chwi, er niwed, ac i ddiſetha holl Iuda.
12 Ac mi a gymmeraf weddill Iuda, y rhai a oſodaſant eu hwynebau i ſyned i wlad yr Aipht, i aros yno, a hwy a ddiſethir oll; yngwlad yr Aipht y ſyrthiant; drwy yr cleddyf, a thrwy newyn y difethir hwynt: o ſychan hyd fawr, trwy'r cleddyf, a thrwy newyn, y byddant feirw: * a hwy a fyddant yn felldith, ac yn ſyndod, ac yn rheg, ac yn warth.
13 Canys myfi a ymwelaf â thrigolion gwlad yr Aipht, fel yr ymwelais â Ieruſalem â chleddyf, â newyn, ac â haint.
14 Fel na byddo yn a ddiango, nac a adawer o weddill Iuda, (y rhai a aethant i ymdeithio yno i wlad yr Aipht,) i ddychwelyd i wlad Iuda, yr hon y † mae eu hewyllys ar ddychwelyd i aros ynddi; canys ni ddychwel ond y rhai a ddiangant.
15 Yna yr holl wŷr, y rhai a wyddent iw gwragedd arogl-darthu i ddieithr, a'r holl wragedd y rhai oedd yn ſefyll yno, cynnulleidfa fawr, yr holl bobl, y rhai oedd yn trigo yngwlad yr Aipht, yn Pathros, a attebaſant Ieremi, gan ddywedyd;
16 Am y gair a leferaiſt ti wrthym ni, yn

* Pen. 7. 25. & 25. 3 & 26. 5 & 29. 19 & 32. 33.

† Hebr. o ganol Iuda.

† Hebr. ddrygau, neu gofper. digaethau.

† Hebr. ddrygioni.

* Amos 9. 4.

* Pen. 26. 6 & 41. 18

enw yr Arglwydd, ni wrandawn ni arnat.

17 Onid gan wneuthur y gwnaiwn ni bob peth a'r a ddelo allan o'n genau, gan arogl-darthu i *§ frenhines y nefoedd, a thywallt iddi hi ddiodydd offrwm, megis y gwnaethom, nyni a'n tadau, ein brenhinoedd, a'n tywysogion, yn ninasoedd Iuda, ac yn heolydd Ierusalem: canys *yna* yr oeddem ni yn ddigonol o fara, ac yn dda, ac heb weled drwg.

18 Ond er pan beidiasom ag arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac a thywallt diod-offrwm iddi hi, bu arnom eisiau pob *dim*: trwy gleddyf hefyd, a thrwy newyn y darfuom ni.

19 A phan oeddem ni yn arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac yn tywallt diod offrwm iddi; ai heb ein gwŷr y gwnaethom ni iddi hi deisenau iw haddoli hi, ac y tywalltasom ddiod offrwm iddi?

20 Yna Ieremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, wrth y gwŷr, ac wrth y gwragedd, ac wrth yr holl bobl a'i hattebasent ef felly; gan ddywedyd;

21 Oni chofiodd yr Arglwydd yr arogl-darth a arogl-darthasoch chwi yn ninasoedd Iuda, ac yn heolydd Ierusalem, chwychwi a'ch tadau, eich brenhinoedd a'ch tywysogion, a phobl y wlâd? ac oni ddaeth yn ei feddwl ef?

22 Fel na allei yr Arglwydd gyd-ddwyn yn hwy, o achos drygioni eich gweithredoedd, *a* chan y ffiaidd bethau a wnaethech: am hynny yr aeth eich tir yn anghyfannedd, ac yn syndod, ac yn felldith, heb breswylydd, megis *y gwelir* y dydd hwn.

23 O herwydd i chwi arogl-darthu, am i chwi bechu yn erbyn yr Arglwydd, ac na wrandawsoch ar lais yr Arglwydd, ac na rodiasoch yn ei gyfraith ef, nac yn ei ddeddfau, nac yn ei destiolaethau: am hynny y digwyddodd i chwi yr aflwydd hwn, fel *y gwelir* heddyw.

24 A Ieremi a ddywedodd wrth yr holl bobl, ac wrth yr holl wragedd; gwrandewch air yr Arglwydd, holl Iuda, y rhai *ydych* yngwlad yr Aipht.

25 Fel hyn y llefarodd Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, gan ddywedyd; chwychwi, a'ch gwragedd a leferasoch â'ch genau, ac a gyflawnasoch â'ch dwylo, gan ddywedyd; gan dala ni a dalwn ein haddunedau y rhai a addunasom, am arogl-darthu i frenhines y nefoedd, ac am dywallt diod-offrwm iddi: llwyr y cwblhewch eich addunedau, a llwyr y telwch yr hyn a addunasoch.

26 Am hynny, gwrandewch air yr Arglwydd, holl Iuda, y rhai sy yn aros yngwlad yr Aipht; wele, myfi a dyngais i'm enw mawr, medd yr Arglwydd, na elwir fy enw i mwyach, o fewn holl wlâd yr Aipht, yngenau un gŵr o Iuda, gan ddywedyd, byw yw'r Arglwydd Dduw.

27 Wele, mi a wiliaf arnynt hwy er niwed, ac nid er daioni, a holl wŷr Iuda, y rhai *sy* yngwlad yr Aipht, a ddifethir â'r cleddyf, ac â newyn, hyd oni ddarfyddont.

28 A'r rhai a ddiangant gan y cleddyf, a ddychwelant o wlâd yr Aipht i wlâd Iuda, *ychydig* ydynt ychydig o nifer: a holl weddill Iuda, y rhai a aethant i wlâd yr Aipht i aros yno, a gânt wybod gair pwy a saif, † ai 'r eiddoſi, ai yr eiddynt hwy.

29 A hyn *fydd* yn arwydd i chwi, medd yr Arglwydd, sef yr ymwelaf â chwi yn y lle hwn, fel y gwypoch y saif fy ngeiriau i'ch erbyn chwi, er niwed.

30 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, myfi a roddaf Pharao Hophra frenin yr Aipht, yn llaw ei elynion, ac yn llaw y rhai sy yn ceisio ei einioes ei, fel y rhoddais i Zedeciah frenin Iuda yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon ei elyn, a'r hwn oedd yn ceisio ei einioes.

PEN. XLV.

1 *Baruch yn ei anghysſur, 4 yn cael ei ddyſcu, a'i gyſſuro gan Ieremi.*

YGair yr hwn a lefarodd Ieremi y prophwyd wrth Baruch fab Neriah, pan ſcrifennaſei efe y *geiriau hyn o enau Ieremi mewn llyfr, yn y bedwared flwyddyn i Iehoiacim fab Iofiah brenin Iuda, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, Duw Iſrael, wrthit ti Baruch;

3 Tydi a ddywedaiſt, gwae fi yn awr, canys yr Arglwydd a chwanegodd driſtwch ar fy nghoſ: *myfi a dleffygiais yn fy ochain, ac nid wyf yn cael gorphywyſtra.

4 Fel hyn y dywedi wrtho ef, yr Arglwydd a ddywed fel hyn, wele, myfi a ddiſtrywiaf yr hyn a adeiledais, ac mi a ddiwreiddiaf yr hyn a blennais, nid amgen, yr holl wlâd hon:

5 Ac a geiſi di fawredd i ti dy hun? na chais: canys wele, myfi a ddygaf ddrwg ar bob cnawd, medd yr Arglwydd; ond mi a roddaf i ti dy einioes * yn ſclyfaeth, yn mha le bynnac yr elych di.

PEN. XLVI.

1 *Ieremi yn prophwydo ainiſtr Eu Pharao wrth Euphrates, 13 Ac y goreſcynnud yr Aipht gan Nabuchodonoſor. 27 Y mae yn cyſſuro Iacob yn ei gerydd.*

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Ieremi y prophwyd, yn erbyn y cenhedloedd,

2 Yn erbyn yr Aipht, yn erbyn llu * Pharao Necho brenin yr Aipht, yr hwn oedd wrth afon Euphrates yn Carchemis, yr hwn a ddarfu i Nabuchodonoſor brenin Babilon ei daraw, yn y bedwaredd flwyddyn i Iehoiacim fab Iofiah, brenin Iuda.

3 Teccelwch y dariau, a'r aſtalch, a neſewch i ryfel.

4 Cenglwch y meirch, ac ewch arnynt farchogion, ſeſwch yn *eich* helmau, gloywch y gwaywffyn, gwiſcwch y llurigau.

5 Pa ham y gwelais hwynt yn ddychrynedig, wedi cilio yn eu hôl, a'i cedyrn † wedi eu curo, a lawr, a ffoi ar ffrwſt, ac heb edrych ya eu hôl? dychryn *ſydd* o amgylch, medd yr Arglwydd.

6 Na chaed y buan ffo, na'r cadarn ddiangc: tua 'r gogledd, ger llaw afon Euphrates, y trippant, ac y ſyrthiant.

7 Pwy *yw* hwn *ſydd* yn ymgodi fel afon? a'i ddyfroedd yn dygyſor fel yr afonydd?

8 Yr Aipht ſydd *fel* afon yn ymgodi, a'i dyfroedd ſy yn dygyſor fel yr afonydd: a hi a ddywed, mi a af i fyny, ac a orchguddiaf y ddaear; myfi a ddifethaf y ddinas, a'r rhai ſydd yn trigo ynddi.

9 O feirch, deuwch i fyny, a chwithau gerbydau, yngyndeiriogwch, a deuwch allan y cedyrn, † yr Ethiopiaid, a'r † Libiaid y rhai ſy yn dwyn tarian, a'r Lydiaid y rhai ſydd yn teimlo, ac yn annclu bwa.

10 Canys dydd Arglwydd Dduw y lluoedd yw hwn, dydd dial, fel yr ymddialo efe ar ei elynion: a'r cleddyf a yſſa, ac a ddigonir, ac a feddwir o'i gwaed hwynt: canys * aberth ſydd i Arglwydd Dduw y lluoedd yn nhîr y gogledd, wrth afon Euphrates.

11 O forwyn, ferch yr Aipht, dôs i fyny i Gilead, a chymmer driacl: yn ofer yr arferi lyſeu o feddiginiaeth: canys ni *fydd* iachâd i ti.

12 Tyr-

* Pen. 7. 18.
§ Neu, wasio.

† Hebr. ai oddi wrthiſi ai oddi wrthynt hwy.

† Hebr. Cu.

11 Y ceuhedloedd a glywsant dy wradwydd, dy weidd a lanwodd y wlâd; canys cadarn wrth gadarn a dramgwyddodd, a hwy ill dau a gyd-syrthiasant.

12 Y gair yr hwn a lefarodd yr Arglwydd wrth Ieremi y prophwyd, y denai Nabuchodonosor brenin Babilon, ac y tarawai wlad yr Aipht.

14 Mynegwch yn yr Aipht, cyhoeddwch ym Migdol, yssywch yn Noph, ac yn Tahpanhes; dywedwch, sâf, a bydd barod, o blegid y cleddyf a yssa dy amgylchoedd.

15 Pa ham ‖ y syrthiodd dy rai cryfion? ni safasant am i'r Arglwydd eu gwthio hwynt.

16 Ete a ‡ wnaeth i lawer syrthio, ie pawb a syrthiodd ar ei gilydd, a hwy a ddywedasant, cyfodwch, a dychwelwn at ein pobl, i wlad ein ganedigaeth, rhac cleddyf y gorthrymwr.

17 Yno y gwaeddasant, Pharao brenin yr Aipht *sid yw* ond trwst: aeth tros yr amser penodic.

18 Fel mai byw fi, medd y Brenin, enw yr hwn yw Arglwydd y lluoedd, cyn ficcred a *bod* Tabor yn y mynyddoedd, a Charmel yn y mor, efe a ddaw.

19 O ferch drigiannol yr Aipht, gwna i ti offer ymdeithiad; canys Noph a fydd anghyfannedd, ac a ddifethir heb breswylydd.

20 Yr Aipht *fydd* anner brydferthaf, mae diniwed yn dyfod o'r gogledd y mae 'n dyfod.

21 Ei gwŷr cyflog hefyd *fydd* o'i mewn hi, fel lloi † pasgedig; canys hwythau hefyd a droesant eu hwynebau, ac a gyd-ffoesant, ac ni safasant, o herwydd dydd eu gofid, ac amser eu gofwy a ddaethai arnynt.

22 Ei llais hi a allan fel sarph, canys â llŵ ant hwy, ac a bwyllyd y dsuant yn ei herbyn hi, fel cynhaeafwyr coed.

23 Hwy a gymynant i lawr ei choed hi, medd yr Arglwydd, er na ellir ei chwilio: canys amlach fyddant na'r ceiliogod rhedyn, ac heb rifedi arnynt.

24 Merch yr Aipht a gywilyddir; hi a roddir yn llaw pobl y gogledd.

25 Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, sydd yn dywedyd, wele, myfi a ymwelaf â'llaiw No, ac â Pharao, ac â'r Aipht, ac a'i duwiau hi, ac â'i brenhinoedd, sef â Pharaoh, ac â'r rhai sydd yn ymddiried yddo.

26 Ac mi a'i rhoddaf hwynt yn llaw y rhai sydd yn ceisio eu hemioes, ac yn llaw Nabuchodonosor brenin Babilon, ac yn llaw ei weision et: ac wedi hyny hi a gyfanneddir, megis y dyddiau gynt, medd yr Arglwydd.

27 * Ond nac ofna di, ô fy ngwâs Iacob, a thithau Israel na ddychryna, canys wele, myfi a'th gadwaf o bell, a'th hâd o wlad eu caethiwed; ac Iacob a dychwel, ac a orphwys, ac a fydd esmwyth arno, ac heb neb a'i dychryno.

28 O fy ngwâs Iacob, nac ofna, medd yr Arglwydd, canys yr ydwyfi gyd â thi, canys mi a wnaf ddiben ar yr holl genhedloedd, y rhai i'th fwriais attynt, ond ni wnaf ddiben arnat ti: eithr ni a'th gospaf di ‖ mewn barn, ac ni'th dorraf ymaith yn llwyr.

PEN. XLVII.

Dinistr y Philistiaid.

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Ieremi y prophwyd yn erbyn y Philistiaid, cyn i Pharao daro † Gaza.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, dyfroedd a gyfodant * o'r gogledd, ac a fyddant fel afon lifuriol, a hwy a lifant tros y wlad, a'r hyn fydd ynddi; y ddinas, a'r rhai sy yn trigo ynddi: yna y dynion a waeddant, a holl breswylwŷr y wlad a ydant.

3 Rhac ſŵn trwſ carnau *y meirch* cryfion, rhac trwſt ei gerbydau, a thrwſt ei olwynion ni † y tadan nid edrychant yn ôl ar eu plant, gan wendid dwylo.

4 O achos y dydd fydd yn dyfod i ddeſtrywio yr holl Philiſtiaid, ac i ddinyſtrio o Tyrus a Sidon bob cynhorthwywr ac y ſydd yngweddill: o blegid yr Arglwydd a ddinyſtria y Philiſtiaid, gweddill ‖ ynys Caphtor.

5 Moelni a ddaeth ar Gaza, torrwyd ymmaith Aſcelon, gyd â'r rhan arall o'i dyffrynnoedd hwynt: * pa hŷd yr ymrwygi di?

6 Oh cleddyf yr Arglwydd, pa hyd ni lonyddi? † dychwel i'th wain, gorphwys, a bydd diſtaw.

7 Pa fodd y ‡ lonydda efe, gan i'r Arglwydd ei orchymyn ef, yn erbyn Aſcelon, ac yn erbyn glan y môr? yno y goſododd ef.

PEN. XLVIII.

1 *Barnedigaeth Moab, 7 am eu balchder. 11 a'i dawelwch, 14 a'i hyder cuawdol, 28 a'i dyſtrywch as Duw a'i bollt. 27 Adferu Moab.*

FEl hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Israel, yn erbyn Moab; gwae Nebo, canys hi a anrheithiwyd gwradwydd-wyd Cirtharhaim, ac ennillwyd hi: ‖ Miſgab a wradwyddwyd, ac a ddychrynwyd.

2 Ni bydd ‖ ymffroſt Moab mwy yn Hesbon, hwy a ddychymmygaſant ddrwg iw herbyn hi; dewch, dinyſtriwn hi a lawr, fel na byddo yn genhedl; titheu Madmen ‖ a dorrir i lawr, y cleddyf † a'th erlid.

3 Llef yn gweiddi *a glywir* o Horonaim; anrhaith, a dinyſtr mawr.

4 Moab a ddeſtrywiwyd, gwnaeth ei rhai bychain glywed gwaedd.

5 * Canys yn rhiw Luhith, galar â'i ſynn mewn wylofain, ac yng Horiwared Horonaim, y gelynion a glywſant waedd dinyſtr.

6 Ffowch, achubwch eich enioes, a byddwch fel * y ‖ grug yn yr anialwch.

7 O herwydd am i ti ymddiried yn dy weithredoedd, a'th dryſorau dy hun, titheu a ddelir: * Chamos hefyd â allan i gaethiwed, * a'i offeiriaid, a'i dywyſogion yn yghyd.

8 A'r anrheithiwr a ddaw i bob dinas, ac ni ddiange yr un ddinas; eithr derfydd am y dyffryn, a'r gwaſtad a ddiſtrywir: megis y dywedodd yr Arglwydd.

9 Rhoddwch adenydd i Moab, ſel yr ehedo, ac yr elo ymaith; canys ei dinaſoedd hi a fyddant anghyfannedd, heb breſwylydd ynddynt.

10 Melldigedic fyddo yr hwn a wnelo waith yr Arglwydd yn ‖ dwyllodrus, a melldigedic fyddo yr hwn a attalio ei gleddyf oddiwrth waed.

11 Moab a fu eſmwyth arni, ac ei hiſtengiſtid, a hi a orphwyſsodd ar ei gwaddod, ac ni thywalltwyd hi o leſtr i leſtr, ac nid aeth hi i gaethiwed: am hynny y ſaſodd ei blâs arni, ac ni newidiodd ei harogl.

12 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan anfonwyſ ſud-wŷr, y rhai a'i mudant hi, ac a waghânt ei lleſtri hi, a'u dryllſant eu coſtrelau.

13 A Moab a gywilyddia o blegid Chamos, ſel y cywilyddiodd ty Iſrael, o blegid Bethel eu hyder hwynt.

14 Pa ſodd y dywedwch chwi, * crŷdyn ydym ni, a gwŷr nerthol i ryſel.

Nen, gwlad. * Deut. 14.1.

† Hebr, ymgaſel. Ionydda ei hŵ

Nen, yr ychelfa.

Nen, clâd. Nen, a daſcwir † Hebr. a ar dy ôl.

*Eſa.15,5

*Pen. 17.6.

Nen, ochrau. Nen, brenin.

*Pen. 49.30.

Nen, eſcelusi.

15 Moab a anrheithiwyd, ac aeth i fynn o'i dinaſoedd, † a'i dewis wŷr ieuaingc a ddeſcynaſant i'r lladdfa, medd y Brenin, a'i enw Arglwydd y lluoedd.

† Hebr. a dewis ei gwŷr ieuaingc.

16 Agos yw diniſtr Moab i ddyfod, a'i dialedd hi ſydd yn bryſio yn ſfeſt.

17 Alaethwch droſti hi, y rhai ydych o'i hamgylch; a phawb a'r a edwyn ei henw hi, dywedwch, pa fodd y torrwyd y ffon gref, a'r wialen hardd?

18 O breſſwyl-ferch Dibon, deſcyn o'th ogoniant, ac eiſtedd mewn ſyched: canys antheithi-wr Moab a ddaw i'th erbyn, ac a ddiniſtria dy amddeffynfeydd.

19 Preſſwyl-ferch Aroer, ſaf ar y ffordd, a gwilia, gofyn i'r hwn a fyddo yn ffo, ac i'r hon a ddiango, a dywed, beth a ddarfu?

20 Gwradwyddwyd Moab, canys hi a ddiniſtriwyd: * vdwch, a gwaeddwch; mynegwch yn Arnon anrheithio Moab.

* Eſa. 16. 7

21 A barn a ddaw ar y tîr gwaſtad, ar Holon, ac ar Iahazah, ac ar Mephaath,

22 Ac ar Dibon, ac ar Nebo, ac ar Beth-Diblathaim,

23 Ac ar Ciriathaim, ac ar Beth-gamul, ac ar Beth-Meon,

24 Ac ar Cerioth, ac ar Bozrah, ac ar holl ddinaſoedd gwlad Moab, ym mhell, ac yn agos.

25 Corn Moab a yſcythrwyd, a'i braich hi a dorwyd, medd yr Arglwydd.

26 Meddwch hi, o blegit hi a ymfawrygodd yn erbyn yr Arglwydd; ie Moab a ymdrybaedda yn ei chwydfa, am hynny y bydd hi hefyd yn watwargerdd.

27 Ac oni bu Iſrael yn watwargerdd i ti? a gafwyd ef ym myſc lladron? canys er pan ſoniaiſt am dano, yr ymgynnhyrfaiſt.

28 Trigolion Moab, gadewch y dinaſoedd, ac arhoſwch yn y graig, a byddwch megis colommen, yr hon a nytha yn yr yſtlyſau, ar lîn y twll.

29 Nyni * a glywſom falchder Moab, (*y mae hi* yn falch iawn,) ei huchder, a'i rhyfyg, a'i hymchwydd, ac vchder ei chalon.

* Eſa. 16. 6

30 Myfi a adwen ei llîd hi, medd yr Arglwydd, ond nid felly y bydd: ‖ ei chelwyddau hi ni wnant felly.

‖ Neu, ei hatteg-ion (Hebarrau) hi ni wnant yn iawn.

31 Am hynny yr vdaf i dros Moab, ac y gwaeddaf tros holl Moab: *ſy nghalon* a riddfana dros wŷr Cir-heres.

32 Myfi a fylaf droſot ti, gwin-wydden Sibmah ag wylofain Iazer, dy gangau a aethant dros y mor, hyd fôr Iazer y cyrhaeddant: yr antheithi-wr a ruthrodd ar dy ffrwythydd hâf, ac ar dy gynhaiaf gwîn.

33 A dygir ymmaith * lawenydd, a gorfoledd o'r dol-dir, ac o wlad Moab, ac mi a wnaf i'r gwîn ddarfod o'r caſnau, ni ſathr neb drwy floddeſt, eu bloddeſt ni bydd bloddeſt.

* Eſay 16. 10.

34 O ſloedd Hesbon hyd Elealeh a hyd Iahaz, y lleſaſant, o * Zoar hyd Horonaim, *fel* anner deir-blwydd: canys dyſroedd Nimrim a fyddant † ang-hyfannedd.

* Eſay 15. 5. 6. † Hebr. anghyfanneddleoedd.

35 Mi a wnaf hefyd ballu ym Moab, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn offrymmu mewn vchelfeydd, a'r hwn ſydd yn arogl-darthu iw dduwiau.

36 Am hynny y lleiſia fy nghalon am Moab, fel pibellau, ac am wŷr Cir-heres y lleiſia fy nghalon, fel pibellau: oblegid darfod y golud a gaſclodd.

* Eſa. 15. 3.

37 Oblegit pob * pen a fydd moel, a phob barf a ‖ dorrir, ar bob llaw *y bydd* rhwygiadau, ac ar y lwynau, ſach-liain

‖ Hebr. ſach-liain

38 Ar holl bennau tai Moab, a'i heolydd ell, *y bydd* alaeth: o blegit myfi a dorraf Moab, fel llestr heb hoffter ynddo, medd yr Arglwydd.

39 Hwy a vdant *gan daywedyd*, pa fodd y bwriwyd hi i lawr? pa fodd y trôdd Moab ei gwar trwy gywilydd? felly Moab a fydd yn watwargerdd, ac yn ddychryn i bawb o'i hamgylch.

40 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, efe * a eheda fel eryr, ac a leda ei adenydd dros Moab.

* Ier. 48. 40.

41 ‖ Y dinaſoedd a oreſcynnir, a'r amddiffynfeydd a ennillir, a chalon cedyrn Moab fydd y dydd hwnnw, fel calon gwraig wrth eſcor.

‖ Hebr. a chalon gwraig wrth eſcor.

42 A Moab a ddiſethir o fod yn bobl, am iddi ymfawrygu yn erbyn yr Arglwydd.

43 * Ofn, a ffos, a magl *a ddaw* arnat ti, trigianol Moab, medd yr Arglwydd.

* Eſa. 24. 17.

44 Y neb a ffy rhag yr ofn, a fyrth yn y ffos, a'r hwn a gyfyd o'r ffos, a ddelir yn y fagl, canys myfi a ddygaf arni, *ſef* ar Moab, flwyddyn eu hymweliad, medd yr Arglwydd.

45 Ynghyſcod Hesbon y ſiſodd y rhai a fieſiai rhac y caderaid; eithr tân a ddaw allan o Hesbon, a flam o ganol Sihon, ac a yſſa gongl Moab, a chorn † y meibion tryſt-fawr.

† Hebr. y meibion tryſt-fawr.

46 Gwae di Moab, darfu am bobl Chamos; canys cymmerwyd ymmaith dy feibion † yn gaethion, a'th ferched yn gaethion.

† Hebr. a'th ferched yn gaethion.

47 Etto myfi a ddychwelaf gaethiwed Moab, yn nydyddiau diwethaf, medd yr Arglwydd. Hyd yma *y mae* barn Moab.

PEN. XLIX.

1 *Barnedigaeth yr Ammoniaid:* 5 *ei ledfeiriad.* 7 *Barnedigaeth Edom,* 23 *Damaſcus,* 28 *Kedar,* 30 *Hazor,* 34 *a'r Aiphi.* 39 *Adferiad Elam.*

I AM feibion Ammon, fel hyn y dywed yr Arglwydd, onid oes feibion i Iſrael? onid oes etifedd iddo? pa ham y mae ‖ eu brenin hwy yn etifeddu Gad, a'i bobl yn aros yn ei ddinoedd ef?

‖ Hebr. eu brenin hwy

2 Am hynny wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, pan wnelwyf glywed trwſt rhyfel yn * Rabbath meibion Ammon, a hi a fydd yn garnedd anghyfanneddol, a'i merched hi a loſcir â thân; yna Iſrael a feddianna y rhai a'i meddianaſant, medd yr Arglwydd.

* Rabbath meibion Ammon, a hi a fydd yn garnedd anghyfanneddol, a'i merched hi a loſcir â than; yna Iſrael a feddianna y rhai a'i meddianaſant, medd yr Arglwydd.

3 Vda Hesbon, am anrheithio Ai, gwaeddwch chwi merched Rabbah, ymwregyſwch mewn ſachliain; alaethwch, a gwibiwch gan y gwrycheddau; blegit ‖ en brenin a â i gaeth iwed, ei offeiriaid, ai bennaethiaid ynghyd.

‖ Hebr. eu brenin a â i gaeth iwed, ei offeiriaid, ai bennaethiaid ynghyd.

4 Pa ham yr ymffroſti di yn y dyffryn di, ô ferch wrthrynilladd dy ddyffryn di ymmaith, ô ferch wrthrynilyr hon a ymddiriedodd yn ei thryſorau, gan *daywedyd*; pwy a ddaw attaſi?

5 Wele, myfi a ddygaf arſwyd arnat ti, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, rhag pawb o'th amgylch; a chwi a yrrir allan bob vn o'i flaen, ac ni *bydd* a gaſclo y crwydrad.

6 Ac wedi hynny, myfi a ddychwelaf gaethiwed meibion Ammon, medd yr Arglwydd.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd am Edom; * onid *oes* doethineb mwy yn Teman? a'r fethodd cyngor gan y rhai deallgar? a fethodd eu doethineb hwynt?

8 Pſowch, trowch eich cefnau, ewch yn iſel i drigo preſſwyl-wŷr Dedan: canys mi a ddygaf ddinistr Eſau arno, amſer ei ofwy.

9 Pe deuei cynhaiaf-wŷr gwin attat ti, ni weddillent

weddillent hwy lofſion grawn? pe lladron liw nos, hwy a amheithient † nes cael digon.

10 Ond myfi a ddinoethais Eſau, ac a ddadguddiais ei locheſau eſ, ſel na allo lechu: ei hâd ſ'a ddiſethwyd, a'i frodyr, a'i gymmydogion, ac ni yw eſe.

11 Gâd dy ymddifaid, myfi a'i cadwaſ hwynt yn fyw: ac ymddirieded dy weddwon ynof fi.

12 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd, wele, y rai nid oedd eu barn i yfed o'r phiol, gan yfed a yfant, ac a ddiengi di yn ddigerydd? na ddiengi: eithr tithau a yfi yn ſiccr.

13 Canys i mi fy hun y tyngais, medd yr Arglwydd, mai yn anghyfannedd, yn warth, yn anialwch, ac yn felldith, y bydd Bozrah; a'i holl ddinaſoedd yn ddiſaethwch tragywyddol.

14 Myfi a glywais * chwedl oddi wrth yr Arglwydd, bod cennad wedi ei anfon at y cenhedloedd *y gymmyſgwch*, a dywedyd yn ei herbyn hi, ymgaſglwch i'r rhyfel.

15 O herwydd wele, myfi a'th wnaf di yn fychan ym myſc y cenhedloedd, ac yn wael ym mlith dynion.

16 Dy erwindeb a'th dwyllodd, a balchder dy galon, ti yr hon ydwyt yn aros ynghromlechau y graig, ac yn meddiannu vchelder y bryn: er i ti oſod dy nyth cyn vched a'r eryr, myfi a'i tynnaf i ti ddeſcyn oddi yno, medd yr Arglwydd.

17 Edom heſyd a fydd yn anghyfannedd, * pawb a'r ſelo heibio iddi a ſynna, ac a chwibana am holl ddialeddau hi.

18 Fel yn * niniſtr Sodoma, a Gomorrah, a'i chymydogeſau, medd yr Arglwydd; ni phreſſwylia neb yno, ac nid erys mab dyn ynddi.

19 Wele, * fel llew y daw i fyny oddi wrth ymchwydd yr Iorddonen, i drigfa y cadarn: eithr mi a'i gwnaf iddo redeg yn ddiſymmwth oddi wrthi hi, a phwy ſy wr dewiſol, a oſodwyf ar'ni hi? canys pwy *Dduw* fel myfi? a phwy a *[illegible]eſyd i mi amſeru? a phwy *yw* y bugail hwnnw a faif o'm blaen i?

20 Am hynny gwrandewch gyngor yr Arglwydd, yr hwn a gymmerodd eſe yn erbyn Edom, a'i fwriadau a fwriadodd eſe yn erbyn preſſwyl *yſ* Teman: yn ddiau y rhai lleiaf o'r praidd a'i lluſcant hwy; yn ddiau eſe a wna yn anghyfannedd eu trigfaeddgyd â hwynt.

21 Gan lef eu cwymp hwynt y cryn y ddaiar: a llais eu gwaedd hwynt a glybuwyd yn y môr coch.

22 Wele, fel eryr y daw i fyny, ac eſe a eheda, ac a ledu ei adenydd tros Bozrah: yna y bydd calon cedyrn Edom y dydd hwnnw, fel calon gwraig wrth eſcor.

23 A'm Damaſcus; Hamath, ac Arphad a wradwyddwyd, o herwydd hwy a glywſant chwedl drwg, † llleſmeiriaſant; y mae gofal † ar y môr heb fedru gorphywyſo.

24 Damaſcus a leſcaodd, ac a ymdry i ffoi, ond dychryn a'i goddiweddodd *hi*, gwaſcfa a phoenau a'i daliodd hi, fel gwraig yn eſcor.

25 Pa fodd na adewir dinas moliant, caer fy llawenydd?

26 Am hynny ei gwŷr ieuainge a fyrthiant yn ei heolydd: a'r holl ryfel-wŷr a ddiſethir y dydd hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd.

27 Ac mi a gynneuaf * dân ym mur Damaſcus, ac eſe a ddifa lyſoedd * Benhadad.

28 Am Cedar, ac am deyrnaſoedd Hazor, y rhai a ddiniſtria Nabuchodonoſor brenin Babilon, fel hyn y dywed yr Arglwydd; cyſodwch, ewch i fyny yn erbyn Cedar, ac anrheithiwch feibion y dwyrain.

29 Eu llueſtai, a'i diadellau, a gymmerant ymaith, eu llenni, a'i holl leſtri, a'i cameled, a gymmerant iddynt eu hunain, a hwy a floeddiant arnynt, y mae ofn o amgylch.

30 * Ffowch, ciliwch † ym mhell, ewch yn iſel i drige, preſſwyl-wŷr Hazor, medd yr Arglwydd: o herwydd Nabuchodonoſor brenin Babilon a gymmerodd gyngor yn eich erbyn chwi, ac a fwriadodd fwriad yn eich erbyn chwi.

31 Cyſodwch, ac ewch i fyny at y genhedlu † oludog, yr hon ſydd yn trigo yn ddiofal, medd yr Arglwydd, heb ddorau na barrau iddi; wrthyat eu hunain y maent yn trigo.

32 A'i camelod a fydd yn anrhaith, a'i mintei-oedd aniſeiliaid yn yſpail, ac mi a waſcaraf tua phob gwynt, y rhai † ſy yn y conglau eithaf: ac mi a ddygaf o bob ystlys iddi eu diniſtr hwynt, medd yr Arglwydd.

33 Hazor heſyd ſydd yn drigfa dreigiau, *ac yn* anghyfannedd byth; ni phreſſwylia neb yno, ac nid erys mab dyn ynddi.

34 Gair yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Ieremi y prophwyd yn erbyn Elam, yn nechreu teyrnaſiad Zedeciah brenin Iuda, gan ddywedyd,

35 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn torri bŵa Elam, eu cadernid pennaf hwynt.

36 Ac mi a ddygaf ar Elam bedwar gwynt, o bedwar eithaf y neſoedd, ac mi a'i gwaſcaraf hwynt tu a'r holl wyntoedd hyn; ac ni bydd cenhedl, at yr hon ni ddelo *rhai* o gyrwydraid Elam.

37 Canys mi a yrraf ar Elam ofn eu gelynion, a'r rhai a geiſiant eu henioes; ac nyſi a ddygaf arnynt aflwydd, ſef angerdd fy nigofaint, medd yr Arglwydd; ac mi a anfonaf y cleddyf ar eu hôl, nes i mi eu diſetha hwynt.

38 Ac mi a oſodaf fy nheyrn-gader yn Elam, ac mi a ddiſethaf oddi yno y brenin a'r tywyſogion, medd yr Arglwydd.

39 Ond * yn y dyddiau diweddaf, myfi a ddychwelaf gaethiwed Elam, medd yr Arglwydd.

PEN. L.

1. 2. 21. 35 *Barnedigaeth Babilon.* 4. 17. 33 *Ymwared Iſrael.*

Y Gair a lefarodd yr Arglwydd yn erbyn Babilon, *ac* yn erbyn gwlad y Caldeaid, † trwy Ieremi y prophwyd.

2 Mynegwch ym myſc y cenhedloedd, a chyhoeddwch, a chodwch arwydd, cyhoeddwch, na chelwch, dywedwch, goreſcynwyd Babilon, gwradwyddwyd Bel, drylliwyd Merodach, ei heulunod a gwiliyddiwyd, a'i delwau a ddrylliwyd.

3 Canys o'r gogledd y daw cenhedl yn ei herbyn hi, yr hon a wna ei gwlâd hi yn anghyfannedd, ſel na byddo preſſwylydd ynddi: yn ddyn ac yn anifail y mudant, ac y ciliant ymmaith.

4 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, * meibion Iſrael a ddaeth ant, hwy a meibion Iuda ynghyd, dan gerdded ac wylo yr ânt, ac y ceiſiant yr Arglwydd eu Duw.

5 Hwy a ofynnant y ffordd i Sion, tu ag yno *y bydd* eu hwynebau hwynt: dewch *meddant*, a glynwn wrth yr Arglwydd, *drwy* gyfammod tragywyddol, *yr hwn* nid anghofir.

6 Fy mhobl a fu *ſel* praidd colledig; eu bugeiliaid a'i gyrraſant hwy ar gyfeilliorn, ar y mynyddoedd y troeſant hwynt ymmaith, aethant o ſynydd i fryn, anghofiaſant eu gorwedd fa.

7 Pawb

Verſ 8. † *Hebr.* yn ddirmerodd gyngor yn eich erbyn chwi, *ſwr.* fwriad yn eich erbyn chwi.

Neu, ſmwythlwydd. *arni.*

† *Hebr.* a myfi a ddygaf o bob ystlys iddi *dorrwyd* gonglau, *neu,* dorrwyd eyrrau eu *gwalle.*

* Pen. 49. 6. & 48. 47.

Ymwared Iſrael. 4. 17. 33

† *Hebr.* trwy law Jeremi.

7 Pawb a'r a'i cawſant a'i difaſant, a'i gelynion a ddywedaſant, ni wnaethom ni ar fai, canys hwy a bechaſant yn erbyn yr Arglwydd, trigle cyfiawnder; ſef yr Arglwydd, gobaith eu tadau.

*Eſa.48. pen.51.6. datc.18.4 8 *Ciliwch o ganol Babilon, ac ewch allan o wlâd y Caldeaid; a byddwch ſel bychod o flaen y praidd.

9 O herwydd wele, myfi a gyfodaf, ac a ddygaf i fyny yn erbyn Babilon, gynulleidfa cenhedloedd mawrion, o dir y gogledd: a hwy a ymfoddiranat yn ei herbyn, oddi yno y goreſcynnir hi, eu ſaethau fydd fel *ſaethau* cadarn ‖ cyſarwydd, ni ddychwelant yn ofer.

‖ Neu, yn dirion ſtrywsneu, yn diſnoddio. 10 A Chaldea fydd yn yſpail; pawb a'r a'i yſpeiliant hi a ddigonir, medd yr Arglwydd.

11 Am i chwi fod yn llawen, am i chwi fod yn hyfryd, chwi fathr-wyr fy etifeddiaeth, am i chwi ‖ frathau fel anner *mewn* glaſ-welltˆ; a beichio fel teirw;

12 Eich mam a gywilyddir yn ddirfawr, a'r hon a'ch ymddug a wradwyddir: wele, yr olaf o'r cenhedloedd yn anialwch, yn graſ-dir, ac yn ddiffaethwch.

13 O herwydd digoſaint yr Arglwydd ni'ſ preſſwylir hi, eithr hi a fydd i gyd yn anghyfannedd: * pawb a êl heibio i Babilon a ſynna, ac a chwibana am ei holl ddialeddau hi.

14 Ymfyddinwch yn erbyn Babilon o amgylch, yr holl berchen bwâu, ſaethwch atti, nac arbedwch ſaethau; o blegit hi a bechodd yn erbyn yr Arglwydd.

15 Bloeddiwch yn ei herbyn hi o amgylch, hi a roddes ei llaw; ei ſylfeini hi a ſyrthiaſant, ei muriau a fwriwyd i lawr, o herwydd dial yr Arglwydd *yw* hyn: dielwch arni; fel y gwnaeth, gwnewch iddi.

16 Torrwch ymmaith yr hau-wr o Babilon, a'r hwn a ddalio ‖ grymmu ar a uſer cyuhaiaf: rhag cleddyf y gorthrym-wr, y troant bob yn at ei bobl ei hun, ac y ffoant bob yn iw wlâd.

‖ Neu, bladur. 17 Fel dafad ar waſgar *yw* Iſrael, llewod a'i hymlidiaſant ymmaith: brenin Aſſyria yn gyntaf a'i hwſſodd, a'r Nabuchodonoſor ymma brenin Babilon, yn olaf ‖ a'i dieſcyrnodd.

‖ Neu, a darllodd ei eſcyrn. 18 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y llu oedd, Duw Iſrael; wele, myfi a ymwelaf â brenin Babilon, ac â'i wlâd, fel yr ymwelais â brenin Aſſyria.

19 Ac mi a ddychwelaf Iſrael iw drigfa, ac efe a bawr ar Carmel, a Baſan; ac ar fynydd Ephraim, a Gilead, y digonir ei enaid ef.

20 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y ceiſir anwiredd Iſrael, ac ni bydd; a phechodau Iuda, ond nis ceir hwynt: canys myfi a faddeuaf i'r rhai a weddillwyf.

‖ Neu, y gwrthryfelwyr. ‖ Neu, y goſwy. 21 Dôs i fyny yn erbyn gwlad ‖ Merathaim, ſe yn ei herbyn hi, ac yn erbyn trigolion ‖ Pekod: anrheithia di a diſproda ar eu hôl hwynt, medd yr Arglwydd, a gwna yn ôl yr hyn oll a orchymynnais i ti.

22 Trwſt rhyfel *ſydd* yn y wlad; a diniſtr mawr.

23 Pa fodd y drylliwyd, ac y torrwyd gordd yr holl ddaear? pa fodd yr aeth Babilon yn ddiffaethwch, ym myſg y cenhedloedd?

24 Mi ſi a oſodais figl i ti, a thitheu Babilon a ddaliwyd, a heb ŵybod i ti: ti a gafwyd, ac a ddaliwyd, o herwydd i ti ymryſon yn erbyn yr Arglwydd.

25 Yr Arglwydd a agorodd ei dryſſor, ac a ddug allan arfau ei ddigofaint: canys gwaith Arglwydd Dduw y llu oedd *yw* hyn, yng wlad y Caldeaid.

26 Deuwch yn ei herbyn o'r cwr eithaf, agorwch ei yſcuboriau hi, ‖ dyrnwch hi fel pentwſ *yd*, a llwyr ddiniſtriwch hi, na ſydded gweddill o honi.

‖ Neu, ymgyrchwch ſaſerni. 27 Lleddwch ei holl fuſtych hi; deſcynnant i'r lladdfa; gwae hwynt, canys eu dydd a ddaeth, ac amſer eu hymweliad.

28 Llef y rhai a ffoant, ac a ddiangant o wlâd Babilon, i ddangos yn Sion ddial yr Arglwydd ein Duw ni, dial ei Deml ef.

29 Gelwch y ſaethyddion ynghyd yn erbyn Babilon; y perchen bwâu oll, gwerſyllwch i'w herbyn hi o amgylch; na chafed neb ddianc o honi: talwch iddi yn ôl ei gweithred, ac yn ôl yr hyn oll a wnaeth hi, gwnewch iddi: o herwydd hi a fu falch yn erbyn yr Arglwydd, yn erbyn Sanct Iſrael.

*Dat. 18.6. 30 Am hynny ei gwŷr ieuainge a fyrthiant yn ei heolydd hi, a'i holl ryfel-wŷr a ddiſethir y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd.

† Heb. falchder. 31 Wele fi yn dy erbyn di, ô † falch, medd Arglwydd Dduw y llu oedd, o herwydd dy ddydd a ddaeth, yr amſer yr ymwelwyf â thi.

32 A'r balch a dramgwydda, ac a fyrth, ac ni fydd a'i cyfodo: ac mi a gynneuaf dân yn ei ddinaſoedd, ac efe a ddifa ei holl amgylchoedd ef.

33 Fel hyn y dywed Arglwydd y llu oedd, meibion Iſrael, a meibion Iuda, a orthrymmwyd yng-hyd, a phawb a'r a'i caethiwodd hwynt a'i daliaſant yn dynn, ac a wrthodaſant eu gollwng hwy ymmaith.

34 Eu gwared-wr *ſydd* gref, Arglwydd y llu oedd *yw* ei enw, efe a lwyr ddadleu eu dadl hwynt, i beri llonyddu i'r wlâd, ac aflonyddwch i breſſwylŵr Babilon.

35 Cleddyf *ſydd* ar y Caldeaid, medd yr Arglwydd, ac ar drigolion Babilon, ac ar ei thywyſogion, ac ar ei doethion.

‖ Neu, dewrddi ymmaſnachu. 36 Cleddyf *ſydd* ar y ‖ celwyddog, a hwy a ynfydant: cleddyf *ſydd* ar ei chedyrn, a hwy a ddychrynant.

37 Cleddyf *ſydd* ar ei meirch, ar ei cherbydau, ac ar yr holl werin ſydd yn ei chanol hi, a hwy a fyddant fel gwragedd; cleddyf *ſydd* ar ei thryſoran, a hwy a yſpeiliir.

38 Sychder ſydd ar ei dyfroedd hi, a hwy a ſychant: o herwydd gwlâd delwau cerfiedig *yw* hi, ac mewn eulynnod y maent yn ynfydu.

*Eſa.13.21. 39 Am hynny anifeiliaid gwyllt yn anialwch a chathod a arhoſant yno, a chywion yr eryrs a drigant ynddi; ac ni phreſſwylir hi mwyach byth; ac ni'ſ cyfanneddir hi, o genhedlaeth i genhedlaeth.

*Gen. 19.25. 40 * Fel yr ymchwelodd Duw Sodoma a Gomorah, a'i chymydogeſau, medd yr Arglwydd; felly ni preſſwylia neb yno, ac ni erys mab dyn yndi.

41 Wele pobl a ddaw o'r gogledd, a chenhedl fawr, a brenhinoedd lawer, a godir o eithafoedd y ddaiar.

42 Y bŵa a'r wayffon a ddaliant; creulon yd-ynt, ac ni thoſturiant; eu llef fel mor, a rhâi; ac ar feirch y marchogant yn daclus i'th erbyn di merch Babilon, fel gwr i ryfel.

43 Brenin Babilon a glywodd ſôn am danynt, a'i ddwylo ef a laſcaſant: gwaſgfa a'i daliodd ef, a gwewyr fel gwraig wrth eſcor.

*Ier. 49.19. 44 * Wele, fel llew y daw i fyny oddi wrth ymchwydd yr Iorddonen, i drigfa y cadarn: eithr mi a wnaf iddo ef redeg yn ddiſymmwth oddi wrth

y wrthi hi, a phwy ſy wr dewiſol a oſydwyfi arni
hi? canys pwy *Ddd* ſel myfi? a phwy a * eſyd
i mi yr amſer? a phwy *yw* y bugail hwnnw a
a ſaif o'm blaen i?

45 Am hynny gwrandewch chwi gyngor yr Arglwydd, yr hwn a gymmerodd eſe yn erbyn Babilon, a'i ſwriadau a ſwriadodd eſe yn erbyn gwlâd y Caldeaid: yn ddiau y rhai lleiaf o'r praidd, a'i lluſcant hwy: yn ddiau eſe a wna yn anghyfannedd en trigleordd gyd â hwynt.

46 Gan drwſt goreſcyniad Babilon y cynnhyrfa y ddaear, ac y clywir y waedd ym myſc y cenhedloedd.

PEN. LI.

1 *Toſt farnedigaeth Duw yn erbyn Babilon, er mwyn dial ar Iſrael.* 59 *Ieremi yn rhoddi llyſſe y Brophwydoliaeth at Seraiah, iw ſwrw i Euphrates, a thrwy i arwyddoccau y ſoddai Babilon trosbyth.*

FEl hrn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a godaf wynt dinittriol yn erbyn Babilon, ac yn erbyn y rhai ſy'n trigo † ynghanol y rhai a gotant yn fy erbyn i.

2 Ac mi a anfonaf i Babilon nith-wŷr, a hwy a'i nithiant hi, ac a waghânt ei thir hi; o herwydd hwy a fyddant yn ei herbyn hi o amgylch, ar ddydd blinder.

3 Yn erbyn yr hwn a ennylo, ennyled y ſaethydd ei ſwa, ac yn erbyn yr hwn ſydd yn ymddierchalu yn ei luryg: nac arbedwch ei gwyr ieuainge, difrodwch ei holl lu hi.

4 Felly y rhai lladdedig a ſyrthiant yng-wlad y Caldeaid, a'r rhai a drywanwyd, yn ei heolydd hi.

5 Canys Iſrael ni adawyd, na Iuda gan ei Ddaw, gan Arglwydd y lluoedd; er bod eu gwlâd hwynt yn llawn o gamwedd, yn erbyn Sanct yr Iſrael

6 * Ffowch o ganol Babilon, ac achubwch bawb ei enaid ei hun, na adewch eich difetha yn ei hanwiredd hi, o blegit amſer dial *yw* hwn i'r Arglwydd, eſe a dâl y pwyth iddi hi.

7 Phiol aur *oedd* Babilon yn llaw yr Arglwydd, yn meddwi pôb gwlâd: yr holl genhedloedd a yfaſant o'i gwin hi, am hynny y cenhedloedd a ynfydaſant.

8 * Yn ddiſymmwth y ſyrthiodd Babilon, ac y drillwyd hi: vdwch droſti, cymmerwch driacl iw dolur hi, i edrych a iachâ hi.

9 Nyni a iachaſom Babilon, ond nid aeth hi yn iach, gadewch hi, ac awn bawb iw wlâd: canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a ddercha'wyd hyd yr wybren.

10 Yr Arglwydd a ddug allan ein cyfiawnder ni: dewch, a thraethwn yn Sion waith yr Arglwydd ein Duw.

11 † Gloywch y ſaethau; ceſclwch y tariannau; yr Arglwydd a gyfododd yſpryd brenhinoedd Media, o blegit y mae ei ſwriad ef yn erbyn Babilon, iw dinſtrio hi: * canys dial yr Arglwydd yw hyn, dial ei Deml ef.

12 Derchefwch faner ar furiau Babilon; eadamkewch y wiliadwriaeth; goſodwch i fyny gwil-wŷr; darperwch y cyullwynwŷr; canys yr Arglwydd a ſwriadodd, ac eſe a wnaeth hefyd yr hyn a leferodd, yn erbyn trigolion Babilon.

13 Tydi yr hon ydwyt yn aros ar ddyfroedd lawer, yn aml dy dryſſoran, dy ddiwedd di a ddaeth, *ſef* meſur dy gybydd-dod.

14 * Arglwydd y lluoedd a dyngodd † iddo ei hun, *gan dywedyd*, diau i'th lawnaf â dynion megis â lindys: a hwy a lafnant ſlodeſt i'th erbyn.

15 * Eſe a wnaeth y ddaiar drwy ei nerth, *ac* aſiceithiodd y bŷd trwy ei ddoethineb, ac a danodd y nefoedd drwy ei ddeall.

16 Pan roddo eſe ei lêf y mae ‖ twſ dyfroedd yn y nefoedd, ac y mae eſe yn codi y niwloedd o eithaf y ddaiar, ac eſe ſydd yn gwneuthur y mellt gydâ'r glaw, ac yn dwyn y gwynt allan o'i dryſſorau.

17 * Ynſyd yw pôb dyn o gybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddydd, gan y ddelw gerfiedig: canys celwyddoc yw *ei* ddelw dawdd, ac nid oes chwythad ynddynt.

18 Oferedd ydynt, gwaith cyfeilliorni; yn amſer eu hymweliad y difethir hwynt.

18 Nid fel y rhai hyn, eithr Iluniwr y cwbl oll, yw rhan Iacob; * ac *Iſrael yw* gwialen ei etifeddiaeth of; Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw ef.

20 Ti wyt forthwyl i mi, ac arfau rhyfel; canys â thi y drylliaf y cenhedloedd, ac â thi y diniſtriaf deyrnaſoedd.

21 A thi hefyd y gwaſcaraf y march a'r marchwŷr, ac â thi y drylliaf y certyd a'i farchog.

22 A thi y drylliaf wŷr a gwraig, ac â thi y drylliaf hên ac ieuange, ac â thi y drylliaf y gwr ieuange a'r forwyn.

23 A thi hefyd y drylliaf y bugail a'i braidd, ac â thi y drylliaf yr ardd-wr a'i iau ychen, ac â thi y drylliaf y tywyſogion a'r pennaethiaid.

24 Ac mi a dalaf i Babilon, ac i holl breſſwylwŷr Caldea eu holl ddrwg a wnaethant yn Sion, yn eich golwg chwi, medd yr Arglwydd.

25 Wele fi i'th erbyn di, ô tyrdd diniſtriol, yr hyn *wyt* yn diniſtrio yr holl ddaiar, medd yr Arglwydd; ac myfi a eſtynnaf fy llaw arnat, ac a'th dreiglaf di i lawr o'r creigiau, ac a'th wnaf di yn fynydd lloſc:

26 Ac ni chymmerant o honot faen congl, na ſylfaen; ond diffaethwch tragywyddol a fyddi di, medd yr Arglwydd.

27 Derchefwch faner yn y tir; lleiſiwch vdcorn ym myſc y cenhedloedd; darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi; gelwch ynghyd deyrnaſoedd Ararat, Minni, ac Aſchenaz yn ei herbyn hi: goſodwch dywyſog yn ei herbyn hi: gwnewch i feirch ddyfod i fyny, cyn amled â'r lindys blewog.

28 Darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi, gydâ brenhinoedd Media, a'i thywyſogion, a'i holl bennaethiaid, a holl wlâd ei lywodraeth eſ.

29 Y ddaiar hefyd a gryna ac a ofidia; oblegid ſe gyflawnir bwriadau yr Arglwydd, yn erbyn Babilon, i wneuthur gwlâd Babilon yn anghyfannedd heb drigiannol *yndâi*.

30 Cedyrn Babilon a beidiaſant ag ymladd, ac y maent hwy yn aros o fewn en hamddiffynfeydd: pallodd eu nerth hwynt; aethant yn wrageddos; ei hanneddau hi a loſcwyd, a'i barrau a dorrwyd.

31 Redeg-wr a rêd i gyfarfod â rhedegwr, a chennad i gyfarfod â chennad, i fynega i frenin Babilon oreſcyn ei ddinas ef o'i chwtr,

32 Ac ennill y rhydau, a lloſci o honynt y cyrs â than, a ſynnu ar y rhyfel-wŷr.

33 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; merch Babilon *ſydd* fel llawr dyrnu ‖ amſer ei dyrnu hi *a ddaeth*: ac ar ſyder y daw amſer cynhaiaf iddi.

34 Nabuchodonoſor brenin Babilon a'm hyſodd, *ac* a'm yſtigodd i; eſe a'm gwnaeth fel llefty gwâg; eſe a'm llyngcodd fel draig; ac a lanwodd ei ſol o'm dainteithion, eſe a'm bwriodd i allan.

35 † Y cam *a wnaed i* mi, ac i'm ‖ cnawd, *a ddelo*

ar

7 Pawb a'r a'i cawſant a'i diſaſant, a'i gelynion a ddywedaſant, ni wnaethom ni ar fai, canys hwy a bechaſant yn erbyn yr Arglwydd, trigle cyfiawnder; ſef yr Arglwydd, gobaith eu tadau.

*Eſa.48. pen.51.6. datcu18.4

8 *Ciliwch o ganol Babilon, ac ewch allan o wlâd y Caldeaid; a byddwch ſel bychod o flaen y praidd.

9 O herwydd wele, myfi a gyfodaf, ac a ddygaf i fynu yn erbyn Babilon, gynnulleidfa cenhedloedd mawrion, o dîr y gogledd: a hwy a ymfyddinant yn ei herbyn, oddi uno y goreſcynnir hi, eu ſaethau ſydd fel *ſaethau* cadarn ‖ cyſarwydd, ni ddychwelant yn ofer.

‖ Neu, yn ainſtrio, neu, yn diſgu-ddio.

10 A Chaldea ſydd yn yſpail; pawb a'r a'i yſpeiliant hi a ddigonir, medd yr Arglwydd.

‖ Neu, gynnyddu, neu, fynca yn gorphol, neu, yn ſawr.

11 Am i chwi ſod yn llawen, am i chwi ſod yn hyfryd, chwi fathr-wyr ſy etifeddiaeth, am i chwi ‖ frathau fel anner *mewn* glaſ-wellt; a beichio fel teirw;

12 Eich mam a gywilyddir yn ddirfawr, a'r hon a'ch ymddug a wradwyddir: wele, yr olaf o'r cenhedloedd yn anialwch, yn graſ-dir, ac yn ddiffaethwch.

*Pen. 49.17.

13 O herwydd digoſaint yr Arglwydd ni's preſwylir hi, eithr hi a fydd i gyd yn anghyfannedd: * pawb a êl heibio i Babilon a ſynna, ac a chwy bana am ei holl ddialeddau hi.

14 Ymfyddinwch yn erbyn Babilon o amgylch, yr holl berchen bwâu, ſaethwch atti, nac arbedwch ſaethau; o herwydd hi a bechodd yn erbyn yr Arglwydd.

15 Bloeddiwch yn ei herbyn hi o amgylch, hi a roddes ei llaw; ei ſylfeini hi a ſyrthiaſant, ei muriau a ſwrliwyd i lawr, o herwydd dial yr Arglwydd *yw* hyn: dielwch arni; fel y gwnaeth, gwnewch iddi.

‖ Neu, bladur.

16 Torrwch ymmaith yr hau-wr o Babilon, a'r hwn a ddalio ‖ grymmin ar a'ſer cynhaiaf: rhag cleddyf y gorthrym-wr, y troant bob un at ei bobl ei hun, ac y ffoant bob un i'w wlâd.

17 Fel dafad ar waſgar *yw* Iſrael, llewod a'i hymlidiaſant ymmaith: brenin Aſſyria yn gyntaf a'i hwſſodd, a'r Nabuchodonoſor ymma brenin Babilon, yn olaf ‖ a'i dieſcyrnodd.

‖ Neu, a darr-lioddei eſcyrn.

18 Am hynny, fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; wele, myfi a ymwel â brenin Babilon, ac â'i wlâd, fel yr ymwelais â brenin Aſſyria.

19 Ac mi a ddychwelaf Iſrael iw drigfa, ac efe a bawr ar Carmel, a Baſan; ac ar fynydd Ephraim, a Gilead, y digonir ei enaid ef.

20 Yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, medd yr Arglwydd, y ceiſir anwiredd Iſrael, ac ni bydd; a phechodau Iuda, ond nis ceir hwynt: canys myfi a faddeuaf i'r rhai a weddillwyf.

‖ Neu, y gwrthwyſelwyr. ‖ Neu, y goſwy.

21 Dôs i fynu yn erbyn gwlad ‖ Merathaim, ie yn ei herbyn hi, ac yn erbyn trigolion ‖ Pekod: anrhaithia di a diſroda ar eu hôl hwynt, medd yr Arglwydd, a gwna yn ôl yr hyn oll a orchymynais i ti.

22 Trwſt rhyfel *ſydd* yn y wlad; a diniſtr mawr.

23 Pa fodd y drylliwyd, ac y torrwyd gordd yr holl ddaiar? pa fodd yr aeth Babilon yn ddiffaethwch, ym myſc y cenhedloedd?

24 Mi a oſodais figl i ti, a thitheu Babilon, a ddaliwyd, a heb wybod i ti: ti a gafwyd, ac a ddaliwyd, o herwydd i ti ymryſon yn erbyn yr Arglwydd.

25 Yr Arglwydd a agorodd ei dryſſor, ac a ddug allan arfau ei ddigoſaint: canys gwaith Arglwydd Dduw y lluoedd *yw* hyn, yngwlad y Caldeaid.

26 Deuwch yn ei herbyn o'r cwrr eithaf, agorwch ei yſcuboriau hi, ‖ dyrnwch hi fel pentwſ *ſd*, a llwyr ddiſtriwch hi, na fydded gweddill o honi.

27 Lleddwch ei holl fuſtych hi; deſcynnant i'r lladdfa; gwae hwynt, canys eu dydd a ddaeth, ac amſer eu hymweliad.

28 Llef y rhai a ffoant, ac a ddiangant o wlad Babilon, i ddangos yn Sion ddial yr Arglwydd ein Duw ni, dial ei Demel ef.

29 Gelwch y ſaethyddion ynghyd yn erbyn Babilon; y perchen bwâu oll, gwerſyllwch i'w herbyn hi o amgylch; na chafed neb ddiange o honi: talwch iddi yn ôl ei gweithred, ac yn ôl yr hyn oll a wnaeth hi, gwnewch iddi: o herwydd hi a fu falch yn erbyn yr Arglwydd, yn erbyn Sanct Iſrael.

30 Am hynny ei gwŷr ieuainge a ſyrthiant yn yr heolydd hŷ, a'i holl ryfel-wŷr a ddiſethir y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd.

31 Wele fi yn dy erbyn di, ô † falch, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, o herwydd dy ddydd a ddaeth, yr amſer yr ymwelwyf â thi.

32 A'r balch a dramgwyddo, ac a ſyrth, ac ni fydd a'i cyfodo: ac mi a gynneuaf dân yn ei ddinaſoedd, ac efe a ddifa ei holl amgylchoedd ef.

33 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, meibion Iſrael, a meibion Iuda, a orthrymmwyd ynghyd, a phawb a'r a'i caethiwodd hwynt a'i dalíaſant yn dynn, ac a wrthodaſant eu gollwng hwy ymmaith.

34 Eu gwared-wr *ſydd* gref, Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw, efe a lwyr ddadleu eu dadl hwynt, i beri llonydd i'r wlâd, ac anniddwch i breſwylwŷr Babilon.

35 Cleddyf *ſydd* ar y Caldeaid, medd yr Arglwydd, ac ar drigolion Babilon, ac ar ei thywyſogion, ac ar ei doethion.

36 Cleddyf *ſydd* ar y ‖ celwyddog, a hwy a ynfydant: cleddyf *ſydd* ar ei chedyrn, a hwy a ddychrynant.

37 Cleddyf *ſydd* ar ei meirch, ar ei cherbydau, ac ar yr holl werin ſydd yn ei chanol hi, a hwy a fyddant fel gwragedd: cleddyf *ſydd* ar ei thyſorau, a hwy a yſpeilir.

38 Sychder ſydd ar ei dyfroedd hi, a hwy a ſychant: o herwydd gwlad delwau cerfiedig *yw* hi, ac mewn eulynnod y maent yn ynfydu.

39 Am hynny anifeiliaid gwylltion yr anialwch a chathod a arhoſant ynno, a chywion yr eſtrys a drigant ynddi; ac ni phreſwylir hi mwyach byth: ac ni's cyfanneddir hi, o genhedlaeth i genhedlaeth.

40 * Fel yr ymchwelodd Duw Sodoma a Gomorrah, a'i chymydogeſau, medd yr Arglwydd; felly ni preſwylia neb yno, ac ni erys mab dyn ynddi.

41 Wele pobl a ddaw o'r gogledd, a chenhedlaeth fawr, a brenhinoedd lawer, a godir o eithaſedd y ddaiar.

42 Y bŵa a'r waywffon a ddaliant; creulon ydynt, ac ni thoſturiant; eu lleſ fel mor, a rhâi; ac ar feirch y marchogant yn daclus i'th erbyn di merch Babilon, fel gwr i ryfel.

43 Brenin Babilon a glywodd ſôn am danynt, a'r ddwylo eſ a liſgaſant: gwaſgfa a'i daliodd ef, a gwewyr fel gwraig wrth eſcor.

44 * Wele, fel llew y daw i fynu oddi wrth ymchwydd yr Iorddonen, i drigfa y cadarn: eithr mi a wnaf iddo ef redeg yn ddiſymmwth oddi wrthi

y wthi hi, a phwy ſy wr dewiſol a oſydwyſi arni hi? canys pwy *ſydd* fel myfi? a phwy a * eſyd i mi yr amſer? a phwy *yw* y bugail hwnnw a ſaif o'm blaen i?

45 Am hynny gwrandewch chwi gyngor yr Arglwydd, yr hwn a gymmerodd eſe yn erbyn Babilon, a'i fwriadau a fwriadodd eſe yn erbyn gwlad y Caldeaid: yn ddiau y rhai lleiaf o'r praidd, a'i lluſcant hwy: yn ddiau eſe a wna yn anghyfannedd eu trigfeydd gyd â hwynt.

46 Gan drwſt goreſcyniad Babilon y cynnhyrfa y ddaear, ac y clywir y waedd ym myſc y cenhedloedd.

PEN. LI.

1 Toſt farnedigaeth Duw yn erbyn Babilon, er mwyn dial ar Iſrael. 59 Ieremi yn rhoddi llyfr y Proffwydoliaeth at Seraiah, iw fwrw i Euphrates, a thymi i arwyddocau y ſoddai Babilon i roſt byth.

YFel hyn y dywed yr Arglwydd, wele myfi a godaf wynt diniſtriol yn erbyn Babilon, ac yn erbyn y rhai ſy'n trigo † ynghanol y rhai a gotir, cant yn fy erbyn i.

2 Ac mi a anfonaf i Babilon nithwyr, a bwy a'i nithiant hi, ac a waghânt ei thir hi; o herwydd hwy a fyddant yn ei herbyn hi o amgylch, ar ddydd blinder.

3 Yn erbyn yr hwn a ennylo, ennyled y ſaethydd ei ſwa, ac yn erbyn yr hwn ſydd yn ymdderchafu yn ei luryg; nac arbedwch ei gwyr ieuainge, diſtrodwch ei holl lu hi.

4 Felly y rhai lladdedig a ſyrthiant yng-wlad y Caldeaid, a'r rhai a drywanwyd, yn ei heolydd hi.

5 Canys Iſrael ni adawyd, na Iuda gan ei Duw, gan Arglwydd y lluoedd; er bod eu gwlâd hwynt yn llawn o gamwedd, yn erbyn Sanct yr Iſrael.

6 *Ffowch o ganol Babilon, ac achubwch bawb ei enaid ei hun, na adewch eich diſetha yn ei hanwireddi hi, o blegit amſer dial *yw* hwn i'r Arglwydd, eſe a dâl y pwyth iddi hi.

7 Phiol aur *oedd* Babilon yn llaw yr Arglwydd, yn meddwi pôb gwlâd: yr holl genhedloedd a yfaſant o'i gwin hi, am hynny y cenhedloedd a ynfydaſant.

8 *Yn ddiſymmwth y ſyrthiodd Babilon, ac y drilliwyd hi: vdwch droſti, cymmerwch driacl iw dolur hi, i edrych a iachâ hi.

9 Nyni a iachaſom Babilon, ond nid aeth hi yn iach, gadewch hi, ac awn bawb iw wlâd: canys ei barn a gyrhaedd i'r nefoedd, ac a ddercha-wyd hyd yr wybren.

10 Yr Arglwydd a ddug allan ein cyfiawnder ni: deuwch, a thraethwn yn Siom waith yr Arglwydd ein Duw.

11 †Gloywch y ſaethau, ceſclwch y tarianau; yr Arglwydd a gyfododd yſpryd brenhinoedd Media, o blegit y mae ei fwriad ef yn erbyn Babilon, iw diniſtrio hi: * canys dial yr Arglwydd yw hyn, dial ei Deml ef.

12 Derchefwch faner ar furiau Babilon; eadamkewch y wiliadwriaeth; goſodwch i fyny y gwil-wyr; darperwch y cyullwyuwyr; canys yr Arglwydd a fwriadodd, ac efe a wnaeth hefyd yr hyn a lefarodd, yn erbyn trigolion Babilon.

13 Tydi yr hon ydwyt yn aros ar ddyfroedd lawer, yn aml dy dryſſorau, dy ddiwedd di a ddaeth, *ſef* meſur dy gybydd-dod.

14 *Arglwydd y lluoedd a dyngodd †iddo ei hun, gan *ddywedyd*, diau i'th lawnaf â dynion megis â lindys: a hwy a † ganant ffoddeſt i'th erbyn.

15 * Eſe a wnaeth y ddaear drwy ei nerth, ac a ſicerhaodd y byd trwy ei ddoethineb, ac a danodd y nefoedd drwy ei ddeall.

16 Pan roddo eſe ei lêf y mae † twſf dyfroedd yn y nefoedd, ac y mae eſe yn codi y niwloedd o eithaf y ddaear, ac eſe ſydd yn gwneuthur y mellt gyda'r glaw, ac yn dwyn y gwynt allan o'i dryſſorau.

17 *Ynſyd yw pôb dyn o gybodaeth, gwradwyddwyd pôb toddydd, gan y ddelw gerfiedig: canys celwyddoc yw *ei* ddelw dawdd, ac nid oes chwythad ynddynt.

18 Oferedd ydynt, gwaith cyfeilliorni; yn amſer eu hymweliad y difethir hwynt.

19 Nid fel y rhai hyn, eithr Iluniwr y cwbl oll, yw rhan Iacob; *ac *Iſrael yw* gwialen ei etifeddiaeth ef; Arglwydd y lluoedd *yw* ei enw ef.

20 Ti wyt forthwyl i mi, ac arfau rhyfel; canys â thi y drylliaf y cenhedloedd, ac â thi y diniſtriaf deyrnaſoedd.

21 A thi befyd y gwaſcaraf y march a'r marchwr, ac â thi y drylliaf y cerbyd a'i farchog.

22 A thi y drylliaf wr a gwraig, ac â thi y drylliaf hên ac ieuange, ac â thi y drylliaf y gwr ieuange a'r forwyn.

23 A thi befyd y drylliaf y bugail a'i braidd, ac â thi y drylliaf yr ardd-wr a'i iau ychen, ac â thi y drylliaf y tywyſogion a'r pennaethiaid.

24 Ac mi a dalaf i Babilon, ac i holl breſſwyliwyr Caldea eu holl ddrwg a wnaethant yn Sion, yn eich golwg chwi, medd yr Arglwydd.

25 Wele fi i'th erbyn di, ô fynydd diniſtriol, yr hyn *wyt* yn diſtrio yr holl ddaiar, medd yr Arglwydd; ac myfi a eſtynnaf fy llaw arnat, ac a'th dreiglaf di i lawr o'r creigiau, ac a'th wnaf di yn fynydd lloſc.

26 Ac ni chymmerant o honot faen congl, na ſylfaen; onid diſſaethwch tragywyddol a fyddi di, medd yr Arglwydd.

27 Derchefwch faner yn y tir; lleiſiwch vdcorn ym myſc y cenhedloedd; darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi; gelwch ynghyd deyrnaſoedd Ararat, Minni, ac Aſchenaz yn ei herbyn hi: goſodwch dywyſog yn ei herbyn hi: gwnewch i ſeirch ddyfod i fyny, cyn amled â'r lindys blewog.

28 Darperwch y cenhedloedd yn ei herbyn hi, gyda brenhinoedd Media, a'i thywyſogion, a'i holl bennaethiaid, a holl wlâd ei lywodraeth ef.

29 Y ddaiar befyd a gryna ac a ofidia; oblegid ſe gyflawnir bwriadau yr Arglwydd, yn erbyn Babilon, i wneuthur gwlâd Babilon yn anghyfannedd heb drigiannol *ynddi*.

30 Cedyrn Babilon a beidiaſant ag ymladd, ac y maent hwy yn aros o fewn eu hamddeffynfeydd: pallodd eu nerth hwynt; aethant yn wragedd: ei hanneddau hi a loſcwyd, a'i barrau a dorrwyd.

31 Redeg-wr a red i gyfarfod â rhedegwr, a chennad i gyfarfod â chennad, i fynegi i frenin Babilon ereſcyn ei ddinas ef o'i chwtr,

32 Ac ennill y rhydau, a lloſci o honynt y cyrs â than, a ſynnu ar y rhyfel-wyr.

33 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, Duw Iſrael; merch Babilon *ſydd* fel llawr dyrnu; amſer ei dyrnu hi *a ddaeth*: ac ar ſyder y daw amſer cynhaiaf iddi.

34 Nabuchodonoſor brenin Babilon a'm hyſodd, ac a'm yſtigodd i; eſe a'm gwnaeth ſel llefn gwâg; eſe a'm llyngcodd ſel draig; ac a lanwodd ei ſol o'm dainteithion, eſe a'm bwriodd i allan.

35 †Y cam *a wnaed i* mi, ac i'm † cnawd, *a ddelo* ar

Neu, yr amſer y dyrnu eſe hi.

†*Hebr. Fy nhrais.*

‖ *Neu, gwaddiſt.*

ar Babilon, medd preſſwyl-ferch Sion; am gwaed
i ar drigolion Caldea, medd Ieruſalem.

36 Am hynny ſel hyn y dywed yr Arglwydd,
wele, myſi a ddadleuaf dy ddadl di, ac a ddialaf
troſot ti; ac mi a ddiyſpyddaf ei môr hi, ac a
ſychaf ei ffynhonnau hi.

37 A bydd Babilon yn garneddau, yn drigfa
dreigiau, yn ſyndra, ac yn chwibaniad, heb bres-
ſwylydd.

‖ Neu, ymeſcyd-want. 38 Cyd-rûant ſel llewod; ‖ bloeddiant ſel ce-
nawon llewod.

*Dan. 5.2 39 *Yn eu gwrês hwynt y goſodaf wleddoedd
iddynt, ac mi a'i meddwaf hwynt, ſel y llawe-
nychont, ac y cyſcont hûn dragywyddol, ac na
ddeffrônt, medd yr Arglwydd.

40 Myſi a'i dygaf hwynt i wared ſel ŵyn i'r
lladdfa, ſel hyrddod a bychod.

41 Pa ſodd y goreſcynnwyd Seſach? pa ſodd yr
ennillwyd gogoniant yr holl ddaiar? pa ſodd yr
aeth Babilon yn ſyndod, ym myſc y cenhedloedd?

42 Y môr a ddaeth i ſyny ar Babilon: hi a orch-
guddiwyd ag amlder ei donnau ef.

43 Ei dinaſoedd hi a aethant yn anghyfan-
nedd, yn graſ-dîr, ac yn ddiffaethwch: gwlâd
ni thrîg yn gŵr ynddi, ac ni thramwya mab dŷn
trwyddi.

44 Ac mi a ymwelaf â Bel yn Babilon, ac mi
a dynnaf o'i ſafn eſ yr hyn a lyngcodd; a'r cen-
hedloedd ni ddylifant atto mwyach, iê mûr Ba-
bilon a ſyrth.

45 Deuwch allan o'i chanol, ô fy mhobl, ac a-
chubwch bôb vn ei enaid, rhac llid digofaint yr
Arglwydd.

46 A rhac llwſrhau eich calonnau, ac ofni rhag
y chwedl a glywir yn y wlâd: a'r naill flwyddyn
y daw chwedl newydd, ac ar ôl hynny chwedl new-
ydd, y flwyddyn *arall*; a thrais yn y wlâd, lly-
wodraeth-ŵr yn erbyn llywodraeth-ŵr.

47 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, yr
ymwelwyf â delwau Babilon, a'i holl wlâd hi a
wradwyddir, a'i holl rai lladdedig hi a ſyrthiant
yn ei chanol.

48 Yna y nefoedd a'r ddaiar, a'r hyn oll *ſydd*
ynddynt, a ganant o herwydd Babilon: o blegit
o'r gogledd y daw yr anrheith-wŷr atti, medd
yr Arglwydd.

‖ Neu, Babilon ſydd i ſyrthio, chwi la-ddedigion Iſrael, a chydâ Babilon y ſyrth, &c. 49 ‖ Fel y gwnaeth Babilon i'r rhai lladdedic
o Iſrael ſyrthio; felly yn Babilon y ſyrth lladde-
digion yr holl ‖ ddaiar.

50 Y rhai a ddiangaſoch gan y cleddyf, ewch
ymmaith, na ſefwch; cofiwch yr Arglwydd o bell,
a deued Ieruſalem yn eich cof chwi.

51 Gwradwyddwyd ni, am i ni glywed cabledd,
gwarth a orchguddiodd ein hwynebau: canys da-
eth eſtroniaid i gyſſegroedd tŷ yr Arglwydd.

52 Am hynny, wele y dyddiau yn dyfod, medd
yr Arglwydd, pan ymwelwyfi â'i delwau hi; a
thrwy ei holl wlâd hi yr archolledig a riddfan.

53 Er i Babilon dderchafu i'r nefoedd, ac er
iddi gadarnhau ei hamddeffynfa yn vchel; *etto*
anrheith-wŷr a ddaw atti oddi wrthyfi, medd
yr Arglwydd.

54 Sain gwaedd *a glywir* o Babilon; a diniſtr
mawr o wlâd y Caldeaid:

55 O herwydd yr Arglwydd a anrheithiodd
Babilon, ac a ddiniſtriodd y mawr-air allan o honi,
hi: er rhuo o'i tonnau ſel dyfroedd lawer, a rho-
ddi twrwf eu lleſ hwynt.

56 Canys yr anrheithi-ŵr a ddaeth yn ei her-
byn hi, ſef yn erbyn Babilon, a'i chedyrn hi a
ddaliwyd; en bŵa a dorrwyd: canys Arglwydd
Dduw y gwobr a obrwya yn ſicr.

57 Ac myſi a feddwaf ei thywyſogion hi, a'i
doethion, ei phennaethiaid, a'i ſwyddogion, a'i
chedyrn; a hwy a gyſcant hûn dragywyddol, ac
ni ddeffroant, medd y Brenin, enw yr hwn yw
Arglwydd y lluoedd.

58 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, pa
‖ ddryllio y dryllir ‖ llydan furiau Babilon, a'i
huchel byrth a loſcir â thân: a'r bobl a ymbo-
nant mewn ofereddau, a'r cenhedloedd mewn tân,
a hwy a ddeffygiant.

59 Y gair yr hwn a orchymynnodd Ieremi y
prophwyd i Seraiah fab Neriah, fab Maaſeiah,
pan oedd eſe yn myned ‖ gyd â Zedeciah frenin Iu-
da, i Babilon, yn y bedwaredd flwyddyn o'i deyr-
naſiad ef: a Seraiah oedd ‖ dywyſog llonydd.

60 Felly Ieremi a ſcrifennodd yr holl aflwydd
oedd ar ddyfod yn erbyn Babilon, mewn vn llyfr,
ſef yr holl eiriau a ſcrifennwyd yn erbyn Ba-
bilon.

61 A Ieremi a ddywedodd wrth Seraiah, yn
ddelych i Babilon, a gweled a darllen yr holl
eiriau hyn,

62 Yna dywed; ô Arglwydd, ti a leferaiſt yn
erbyn y lle hwn, am ei ddiniſtrio, fel na byddai
ynddo breſſwylydd, na dŷn nac anifail, eithr ei fod
yn ‡ anghyfannedd tragywyddol.

63 A phan ddarlleuo i ti ddarllen y llyfr hwn,
rhwym faen wrtho, a bwrw ef i ganol Euphrates,

64 A dywed, fel hyn y ſoddir Babilon, ac ni chy-
fyd hi, gan y drwg a ddygaf arni; a hwy a dde-
ffygiant. Hyd hyn *y mae* geiriau Ieremi.

PEN. LII.

1 Zedeciah yn gwrth-ryfela. 4 Amgylchyn Ieruſalem, a'i gorchfygu. 8 Llaidd meibion Zedeciah, a chynnu ei lygaid ynteu. 12 Nabuzaradan yn lloſci ac yn anrheithio y ddinas. 24 Yn dwyn caethion ymaith. 32 Evil-merodach yn dyrchafu Iehoiachin.

MAb * yn mlwydd ar hugain *oedd* Zedeciah pan
† ddechreuodd eſe deyrnaſu, ac vn mlwy-
nedd ar ddêc y teyrnaſodd eſe yn Ieruſalem;
ac enw ei fam ef oedd Hamutal, merch Ieremiah
o Libnah.

2 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yng ngolwg
yr Arglwydd, yn ôl yr hyn oll a wnaethei Iehoiacim.

3 O herwydd *gan* ddigofaint yr Arglwydd y
bu yn Ieruſalem, ac yn Iuda, hyd oni fwriodd
eſe hwynt allan o'i olwg; wrth-ryſela o Zedeci-
ah, yn erbyn brenin Babilon.

4 Ac yn y * nawfed flwyddyn o'i deyrnaſiad ef,
yn y degfed mîs, ar y degfed *dydd* o'r mîs, y daeth
Nabuchodonoſor brenin Babilon, eſe a'i holl lu, yn
erbyn Ieruſalem, ac a werſyllaſant yn ei herbyn hi,
ac a adeiladaſant gyferbyn â hi, amddeffynfa o
amgylch ogylch.

5 Felly y ddinas a fu yngwarchae hyd yr vn-
fed flwyddyn ar ddêc i'r brenin Zedeciah.

6 Yn y pedwerydd mîs, ar y nawfed *dydd* o'r
mîs, y newyn a drymhaodd yn y ddinas, fel na
oedd bara i bobl y wlâd.

7 Yna y torrwyd y ddinas, a'r holl ryfelwyr
a ffoefant, ac a aethant allan o'r ddinas liw nôs,
ar hyd ffordd y porth, rhwng y dîau ſâr, yr
hwn *oedd* wrth ardd y brenin, (a'r Caldeaid oedd
wrth y ddinas o amgylch,) a hwy a aethant ar
hyd ffordd y rhôs.

8 Ond llû y Caldeaid a ymlidiaſant ar ôl y bre-
nin, ac a oddiweddaſant Zedeciah yn rhoſydd Je-
richo, a'i holl luoſ a waſcarwyd oddi wrtho.

9 Yna hwy a ddaliaſant y brenin, ac a'i dyg-
ſant eſ at frenin Babilon, i Riblah, yngwlad Ha-
math, ac eſe a roddodd farn arno ef.

10 A

10 A brenin Babilon a laddodd feibion Zedeciah
yngŵydd ei lygaid ef : efe a laddodd hefyd holl dy-
wyſogion Iuda, yn Riblah.
11 Yna efe a † dynnodd lygaid Zedeciah, ac a'i
rhwymodd ef â † chadwyni ; a brenin Babilon a'i
harweiniodd ef i Babilon, ac a'i rhoddodd ef mewn
carchar-dŷ, hyd ddydd ei farwolaeth.
12 Ac yn y pummed mis, ar y decfed *dydd* o'r
mis, (hon *oedd* y bedwaredd flwyddyn ar bym-
thec i'r brenin Nabuchodonoſor, brenin Babi-
lon,) y daeth Nabuzaradan † pennaeth y mil-
wŷr, (yr hwn a ſaſei ger bron brenin Babilon,) i
Ieruſalem ;
13 Ac efe a loſcodd dŷ yr Arglwydd, a thŷ yr
brenin, a holl dai Ieruſalem ; a phob tŷ mawr a
loſcodd efe â thân.
14 A holl lu y Caldeaid, y rhai *oedd* gyd â phen-
naeth y mil-wŷr, a ddrylliaſant holl furiau Ieru-
ſalem o amgylch.
15 Yna Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-
gludodd *rai* o'r bobl wael, a'r gweddill o'r bobl a
adawſid yn y ddinas, a'r ffoaduriaid a giliaſent at
frenin Babilon, a'r gweddill o'r bobl.
16 Ond Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr, a
adawodd *rai* o dlodion y wlâd, yn winllan-wŷr, ac
yn ardd-wŷr.
17 A'r Caldeaid a ddrylliaſant y * colofnau prês,
y rhai *oedd* yn nhŷ'r Arglwydd, a'r ystolion, a'r
môr prês, yr hwn *oedd* yn nhŷ'r Arglwydd ; a hwy
a ddygaſant eu holl brês hwynt i Babilon.
18 A hwy a ddygaſant ymmaith y crochanau, a'r
rhawiau, a'r pſaltringau, a'r cawgiau, a'r thuſſerau,
a'r holl leſtri prês, y rhai yr oeddid yn gwaſanaethu
â hwynt.
19 A'r phiolau, a'r pedyll tân, a'r cawgiau, a'r
crochanau, a'r canhwyll-brennau, a'r thuſſerau,
a'r cwppanau, y rhai *oedd* o aur yn aur, a'r rhai oedd
o arian yn arian, a gymmerodd pennaeth y mil-wŷr
ymmaith :
20 Y ddwy golofn, yn môr, a deu-ddec o ychen
prês, y rhai *oedd* tan yr ystolion, y rhai a wnaethei
y brenin Salomon, yn nhŷ'r Arglwydd : nid oedd
pwys † ar brês yr holl leſtri hyn.
21 Ac am y * colofnau, deu-naw cufydd *oedd* yr
vchder yn golofn, † a llinyn o ddeunddec cufydd oedd
yn ei hamgylchu : a'i thewdwr yn bedair modfedd,
ac yn gau *yr oedd*.
22 A chnap prês *oedd* arni, a phum cufydd *oedd*
vchder vn cnap ; a rhwyd-waith, a phomgranedau
ar y cnap o amgylch, yn brês i gyd : ac fel hyn yr
oedd yr ail golofn, a'i phomgranedau.
23 A'r pomgranadau oeddynt onid pedwar cant
ar yſtlys : yr holl bomgranadau ar y rhwyd-waith
o amgylch, oedd gant.
24 A phennaeth y mil-wŷr a gymmerodd Seraiah
yr archoffeiriad, a Zephaniah yr ail offeiriad, a'r
tri oedd yn cadw y † drws.
25 Ac efe a gymmerodd o'r ddinas ystafell ydd, yr
hwn oedd ſwyddog ar y rhyfel-wŷr, a ſeith-wŷr o
weiſion pennaf y brenin, y rhai a gafwyd yn y ddi-
nas, † a phen-ſcrifennydd y llû, yr hwn a fyddei yn
byddino pobl y wlâd, a thri vgein-wŷr o bobl y wlâd,
y rhai a gafwyd yn y ddinas.
26 A Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gym-
merodd y rhai hyn, ac a aeth a hwynt i Riblah, at
frenin Babilon.
27 A brenin Babilon a'i tarawodd hwynt, ac a'i
lladdodd hwynt yn Riblah, yngwlad Hamath. Fel
hyn y caeth-gludwyd Iuda o'i wlad ei hun.
28 Dymma y bobl a gaeth-gludodd Nabuchodo-
noſor yn y ſeithfed flwyddyn, tair mil, a thri ar
hugain o Iuddewon.
29 Yn y ddeu-nawfed flwyddyn i Nabuchodonoſor, efe a gaeth-gludodd o Ieruſalem, wyth gant a
denddec ar hugain o † ddynion.
30 Yn y drydedd flwyddyn ar hugain i Nabucho-
donoſor, Nabuzaradan pennaeth y mil-wŷr a gaeth-
gludodd ſaith gant, a phump a deugain o Iddewon :
yr holl ddynion hyn *oedd* bedair mil, a chwe
chant.
31 Ac yn y ddwyfed flwyddyn ar bymthec ar ha-
gain, wedi caeth-gludo Iehoiacim brenin Iuda, yn
y denddecfed mis, ar y pummed *dydd* ar hugain
o'r mis, Efil-merodach brenin Babilon (yn y
flwyddyn *gyntaf* o'i deyrnaſiad) a ddercheſodd
ben Iehoiacim brenin Iuda, ac a'i dug ef allan o'r
carchar-dŷ,
32 Ac a † ddywedodd yn dêg wrtho, ac a oſo-
dodd ei frenhin-ſainge ef vwch law gorſedd-feing-
cian y brenhinoedd, y rhai *oedd* gyd ag ef yn Ba-
bilon.
33 Ac efe a newidiodd ei garchar-wiſe ef : ac efe
a fwytâodd fara ger ei fron ef, yn oeſtad, holl ddy-
ddiau ei enioes.
34 Ac am ei lynniaeth ef, llynniaeth gwaſtadol a
roddwyd iddo gan frenin Babilon, dogn dydd yn
ei ddydd, hyd ddydd ei farwolaeth ; holl ddyddiau
ei enioes.

¶ GALAR-NAD IEREMI.

PEN. I.

1 Gofidiau gyſtwr Ieruſalem o herwydd ei phechodau, 12 A hithau yn cwyno rhag ei gofid, 18 Ac yn cyfaddef bod barnedigaethau Duw yn gyfiawn.

PA fodd y mae y ddinas aml *ei* phobl,
yn eiſtedd ei hunan ? *pa fodd* y mae
y luoſog ym mhlith y cenhedloedd,
megis yn weddw ? *pa fodd* y mae
tywyſoges y taleithiau tan dyrnged ?
2 * Y mae hi yn wylo yn hîdl * liw nos, ac
y mae ei dagrau ar ei gruddiau, heb *neb* o'i
holl gariadau yn ei chyſſuro : ei holl gyfeillion a
fuant anghywir iddi, *ac* a aethant yn elynion
iddi.
3 Iuda a ſydodd ymmaith gan flinder, a chaeth-
faint caethiwed : y mae hi yn aros ym myſc y
cenhedloedd, heb gael gorphywyſfra : ei holl
erlid-wŷr a'i goddiweddaſant hi, mewn lleoedd
cyfyng.
4 Y mae ffyrdd Sion yn galaru, o eiſieu rhai yn
dyfod i'r ŵyl arbennic : ei holl byrth hi *ydd* ang-
hyfannedd, ei hoffeiriaid yn vchenéidio, ei morwy-
nion yn ofidus, a hithau yn † flin arni.
5 * Ei gwrthwynebwŷr ydynt bennaf, y mae ei
gelynion yn ffynnu ; canys yr Arglwydd a'i gofidi-
odd hi, am amlder ei chamweddau, * ei phlant a
aethant i gaethiwed o flaen y gelyn.
6 A holl harddwch merch Sion a ymadawodd
â hi ; y mae ei thywyſogion hi fel hyddod heb gael porfa, ac yn myned yn ddinerth o flaen yr ymlidiwr.

y Y mae

‖ Neu, beth-au dywynol.

7 Y mae Ierusalem, yn nyddian ei blinder a'i chaledi, yn cofio ei holl ‖ hyfrydwch, oedd *ddi* yn y dyddiau gynt, pan syrthiodd ei phobl hi yn llaw yr gelyn, heb *neb* yn ei chynnorthwyo hi: y gelynion a'i gwelsant *hi*, ac a chwarddasant am *len* ei Sabbothau.

† Hebr. yr ath yn ymmuliad, neu, yn grwydr.

8 Ierusalem a bechodd bechod, am hynny ‖ y symmudwyd hi; yr holl rai a'i hanrhydeddent, sy yn ei dyfsyn hi, o herwydd iddynt weled ei noethni hi: ïe y mae hi yn vcheneidio, ac yn troi yn ei hôl.

9 Ei hafiendid sydd yn ei godrau, nid yw hi yn meddwl am ei diwedd, am hynny y syrthiodd hi yn rhyfedd, heb *neb* yn ei chysuro. Edrych Arglwydd ar fy mlinder, canys ymfawrygodd y gelyn.

‖ Neu, ddymunol neu, hyfryd.

10 Y gwrth-wyneb-ŵr a estynnodd ei law ar ei holl ‖ hoff-bethau hi: hi a welodd y cenhedloedd yn dyfod i mewn iw chyssegr, i'r rhai y * gorchymynasic ti, na ddelent i'th gynnulleidfa.

*Deu.23.3

11 Y mae ei holl bobl hi yn vcheneidio, yn ceisio bwyd: hwy a roddasant eu hoff-bethau am fwyd i † ddadebru yr enaid; edrych Arglwydd a gwêl, canys dirmygus ydwyfi.

† Hebr. ddychwel yd.

12 ‖ Onid gwaeth gennych chwi † y ffordd-olion oll? gwelwch ac edrychwch a oes y fath ofid a'm gofid i, yr hwn a wnaethpwyd i mi? a'r hwn y gofidiodd yr Arglwydd fi, yn nydd angerdd ei ddigter.

‖ Nen, Nid gwaeth.

† Hebr. y rhai a dramwy-wch y ffordd.

13 O'r vchelder yr anfonodd efe dân i'm hescyrn i, yr hwn a aeth yn drech na hwynt: efe a ledodd rwyd o flaen fy nhraed, ac a'm dychwelodd yn *fy* ôl, efe a'm gwnaeth yn anrheithiedic, *ac* yn ofidus ar hyd y dydd.

14 Rhwymwyd i'm fy nghamweddau â'i law ef, hwy a blethwyd, ac a ddaethant i fynu am fy ngwddf: efe a wnaeth i'm nerth syrthio, yr Arglwydd a'm rhoddodd mewn dwylo, *oddi tan y rhai* ni allaf gyfodi.

15 Yr Arglwydd a fathrodd fy holl rai grymmus o'm mewn; efe a gyhoeddodd i'm herbyn gymmanfa, i ddifetha fy ngwŷr ieuainge: ‖ *fel* gwinwryf y fathrodd yr Arglwydd y forwyn, merch Iuda.

‖ Neu, fathrodd yr Arg. winwryf y forwyn. Ier.13. 7.& 14. 7. pen.2. 8.

16 Am hyn yr ydwyf yn ŵylo, * y mae fy llygad, fy llygad yn rhedeg gan ddwfr, o herwydd pellhau oddi wrthif ddiddanwr a † ddadebrai fy enaid: fy meibion sydd anrhaithiedic, am i'r gelyn orchfygu.

† Hebr. ddychwelai.

17 Sion a ledodd ei dwylo, heb neb yn ei diddanu: yr Arglwydd a orchymynnodd am Iacob, fod ei elynion yn ei gylch: Ierusalem sydd fel gwraig fisglwysus yn eu mysc hwynt.

Dan.9.7

18 * Cyfiawn yw'r Arglwydd, o blegit mysi a fûm anufydd iw ‖ air ef; gwrandewch atolwg; bobloedd oll a gwelwch fy nghofid: fy morwynion, a'm gwŷr ieuainge, a aethant i gaethiwed.

‖ Neu, rchymyn: Heb. nau.

19 Gelwais am fy nghariadau, *a* hwy a'm twyllasant, fy offeiriaid a'm henafi-gwŷr a drengasant yn y ddinas; tra oeddynt yn ceisio iddynt fwyd i ddadebru eu henaid.

20 Gwêl ô Arglwydd, canys y mae yn gyfyng arnaf, fy * ymysgaroedd a gyffroesant, fy nghalon a drôdd ynof, o herwydd fy mod yn rhy anufydd: y mae y cleddyf yn difetha oddi allan, megis marwolaeth sy gartref.

Esa.26. 1. ier. 8.36.

21 Clywsant fy mod i yn vcheneidio, nid oes a'm diddano: fy holl elynion, *pan* glywsant fy nryg-fyd, a lawenychasant am i ti wneuthur *hynny*: *ond* ti a ddygi i ben y dydd a gyhoeddaist, a hwy a fyddant fel finneu.

22 Deued eu holl ddrygioni hwynt o'th flaen di; a gwna iddynt hwy fel y gwnaethoft i minneu, am fy holl gamweddau: o blegid *y mae* fy vcheneidiau yn aml, a'm calon yn ofidus.

PEN. II.

1 Jeremi yn galaru am ofid Ierusalem: 20 Ac yn cwyno wrth Ddaw ſant oedd.

PA fodd y dug yr Arglwydd gwmmwl ar ferch Sion, yn ei ffortiant; y bwriodd degwch Israel i lawr o'r nefoedd, ac na chofiodd leithic ei draed yn nydd ei ddigofaint?

2 Yr Arglwydd a lyngcodd heb arbed, holl anneddau Iacob; efe a ddifrododd yn ei ddigter, amddeffynleydd merch Iuda; efe † a'i tynnodd ‖ *hwynt* i lawr, *ac* a ddifwynodd y deyrnas, a'i thywysogion.

‖ Neu, idi a

3 Mewn ſoriant digllon y torrodd efe holl gorn Israel; efe a dynnodd *ei* ddeheulaw yn ôl oddi wrth y gelyn: ac yn erbyn Iacob y cyneuodd megis fflam danllyd, *yr hon* a ddifa o amgylch.

‖ Neu, ffyrnig

4 Efe a annelodd ei ſwa fel gelyn, safodd a'i ddeheu-law fel gwrth wyneb-wr, ac a laddodd bob dim hyfryd i'r golwg, ym mhabell merch Sion; fêl tân y tywalltodd efe ei ddigofaint.

5 Yr Arglwydd ſydd megis gelyn, efe a lyngcodd Israel, efe a lyngcodd ei holl balasau hi, efe a ddifwynodd ei hamddeffynfeydd, ac a wnaeth gwynfan a galar yn aml, ym merch Iuda.

6 * Efe a anrheithiodd ‖ ei babell fel gardd, efe a ddinistriodd leoedd ei gymanfa: yr Arglwydd a wnaeth anghofio yn Sion, yr vchel-ŵyl a'r Sabboth, ac yn llidiawgrwydd ei ſoriant, y dirmygodd efe y brenin a'r offeiriad.

‖ Neu, ei gwrthodfa.

7 Yr Arglwydd a wrthododd ei allor; a ffieiddiodd ei gyſſegr; † rhoddodd gaeran ei phalasau hi yn llaw y gelyn: rhoddaſant floedd yn yſŷ yr Arglwydd, megis ar ddydd vchel-wyl.

8 Yr Arglwydd a fwriadodd ddifwyno mûr merch Sion; efe a eſtynnodd linyn, ac nid attalioddei law rhag † difetha: am hynny y gwnaeth efe i'r rhaeſur, ac i'r mûr, alaru, cyd-leſcaſant.

9 Ei phyrth a ſoddaſant i'r ddaear; efe a ddifethodd, ac a ddrylliodd ei barran hi; ei brenin a'i thywyſogion vdynt ym mysc y cenhedloedd; heb gyfraith y mae, * a'i phrophwydi heb gael gweledigaeth gan yr Arglwydd.

10 Henuriaid merch Sion a eiſteddant ar lawr, a dawant â ſon, goſodaſant lwch ar eu pennau, ymwregyſaſant â ſachliain: gwyryſon Ierusalem a oſtyngaſant eu pennau i lawr.

11 Fy llygaid fy yn pallu gan ddagrau, fy ymyſgaroedd a gyffroeſant, fy afu a dywalltwyd ar y ddaear; o herwydd dinistr merch fy mhobl, pan lewygodd y plant, a'r rhai yn ſugno, yn heolydd y ddinas.

12 Hwy a ddywedant wrth eu mammau, pa le *y mae* ŷd a gwîn? pan lewygent fel yr archolledic yn heolydd y ddinas; pan dywalltent eu henaid i'm mynwes eu mamau.

13 Pa beth a gymmeraf yn dyſt i ti? beth a gyffelybaf i ti, o ferch Ierusalem? beth a gyſtadlaf â thi, fel i'th ddiddanwyſ, ô forwin, merch Sion? canys *y mae* dy ddinistr yn fawr, fêl y môr, pwy a'th iachâ di?

14 * Dy brophwydi a welſant i ti gelwydd a diſlaſrwydd, ac ni ddatcuddiaſant dy anwiredd, i droi ymaith dy gaethiwed: eithr hwy a welſant i ti feichiau celwyddog, ac achoſion deol.

15 Y rhai oll a dramwyent y ffordd, a gurent eu dwylo arnat ti, chwibanent, ac eſcydwent eu pennau ar ferch Ierusalem, *gan ddywedyd*: ai dyma'r

dynna y ddinas a alwent yn * berffeithrwydd
prydferth, yn llawenydd yr holl ddaiar?

15 Dy holl elynion a ledasant eu safnau arnat
ti; chwibanasant, ac a escyrnygasant ddannedd,
ac a ddywedasant; llyngcasom hi: yn ddiau dymma
y dydd a ddisgwiliasom ni, ni a'i cawsom, ni a'i
welsom.

17 Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn a * ddychymygodd, ac a gyflawnodd ei air, yr hwn a orchymynodd ese er y dyddiau gynt; ese a ddifrododd, ac nid arbedodd; ese a wnaeth i'r gelyn lawenychu uwch dy erbyn di, ese a dderchefodd gorn dy wrthwynebwyr di.

18 Eu calon hwynt * a waeddodd ar yr Arglwydd, ô fûr merch Sion, tywallt ddagrau ddydd a nos, fel afon: na orphywys, ac na pheidied cannwyll dy lygad.

19 Cyfod, cyhoedda liw nôs, yn nechreu y wiliadwriaeth, tywallt dy galon fel dwfr, ger bron yr Arglwydd; derchafa dy ddwylo atto ef, am eniocs dy blant, y rhai sydd yn llewygu o newyn, ym mhen pob heol.

20 Edrych Arglwydd, a gwêl i bwy y gwnaethost fel hyn: a fwyty y gwragedd eu ffrwyth eu hun, plant † o rychwant o hyd? a leddir yr offeiriad a'r Prophwyd yngh yffegr yr Arglwydd?

21 Ieuange a hên fydd yn gorwedd ar lawr yn heolydd: fy morwynion, a'm gwŷr ieuainge a syrthiasant drwy yr cleddyf: ti a'u lleddaist *dwynt* yn nydd dy soriant, lleddaist *hwy* heb arbed.

22 Gelwaist megis ar ddydd wledd-wyl, fy nychryn tuagulch, fel na ddiangodd, ac na adawyd neb yn nydd soriant yr Arglwydd: y gelyn a ddifethodd y rhai a faethais, ac a fegais i.

PEN. III.

1 *Y ffyddloniaid yn cwynfan am eu gofidiau: 21 Athrwy drugareddau Duw, yn cadarnhau eu gobaith. 37 Yn cydnabod cyfiawnder Duw: 55 Ymweddio am ymwared iddynt eu hunain, 64 a dial ar eu gelynion.*

Mfi yw y gŵr a welodd flinder gan wialen ei ddigofaint ef.

2 I dywyllwch, ac nid i oleuni yr arweiniodd, ac a dywysodd ese fi.

3 Yn sy erbyn i yn ddiau y trôdd ese, *ac* y mae ese yntni ei law ar hyd y dydd.

4 Ese a wnaeth fy nghnawd a'm croen yn hên, ese a ddrylliodd fy escyrn.

5 Ese a adeiladodd i'm herbyn, ac a'm hamgylchodd â bustl, ac â blinder.

6 Ese a'm gosododd mewn tywyllle leoedd, fel y rhai sydd wedi marw er ys talm.

7 Ese a gaeodd o'm hamgylch, fe I nad elwy allan: ese a wnaeth fy llyffe heir i yn drom.

8 Pan lefwyf, a *phan* floeddiwyf, ese a gae allan fy ngweddi.

9 Ese a gaeodd fy ffyrdd â cherrig nâdd, ese a wyrodd fy llwybrau.

10 Yr oedd ese i mi *fel* arth yn cynllwyn, *neu* lew mewn llochesau.

11 Ese a wyrodd fy ffyrdd, ac a'm dryllíodd, yn anhaithiedic y gwnaeth fi.

12 Ese a ennyfodd ei fŵa, ac a'm gosododd fel nôd i saeth.

13 Ese a wnaeth i † saethau ei gawell fyned i'm arennau.

14 * Gwatworgerdd oeddwn i'm holl bobl, a'i chân hŷd y dydd.

15 Ese a'm llanwodd â chwerwder, *ese* a'm meddwodd â'r wermod.

16 Ese a dorrodd fy nannedd â cherrig, ac a'm trybaeddodd yn y llŵch.

17 A phelleaist fy enaid oddiwrth heddwch, anghofiais ddaioni.

18 Ac mi a ddywedais, darfu a'm fy nerth a'm gobaith, oddi wrth yr Arglwydd.

19 ‖ Cofia fy mlinder a'm gofid, y wermod, a'r bustl.

20 Fy enaid gan gofio a gofia, ac a ‖ ddarostyngwyd ynofi.

21 Hyn yr ydwyf yn ei † atcofio, am hynny y gobeithiaf.

22 Trugareddau yr Arglwydd *yw* na ddarfu am danom ni: o herwydd ni phalla ei dosturiaethau ef.

23 Bob boreu *y deuant* o newydd: mawr yw dy ffyddlondeb.

24 * Yr Arglwydd yw fy rhan i, medd fy enaid; am hynny y gobeithiaf ynddo.

25 Daionus *yw* yr Arglwydd i'r rhai a ddisgwiliant wrtho; ac i'r enaid a'i ceisio.

26 Da *yw* gobeithio, a disgwil yn ddistaw am iechydwriaeth yr Arglwydd.

27 Da *yw* i ŵr ddwyn yr iau yn ei ieuenctid.

28 Eſe a eistedd ei hunan, ac a dau â sôn: am iddo ei dwyn hi arno.

29 Ese a ddyry ei enau yn y llwch, *i edrych* a oes obaith.

30 Ese a ddyry *ei* gern i'r hwn a'i tarawo, ese a lanwir â gwradwydd.

31 O blegit nid yn dragywydd y gwrthyd yr Arglwydd:

32 Ond er iddo gystuddio, etto ese a dosturia, yn ôl amlder ei drugareddau.

33 Canys nid o'i † fodd y blina ese, nac y cystuddia blant dynion.

34 I fathru holl garcharorion y ddaiar tan ei draed,

35 I ŵyro barn gŵr, o flaen wyneb y Goruchaf.

36 Nid yw yr Arglwydd yn gweled *yn dda* wneuthur cam â gŵr yn ei fatter.

37 * Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymmyn?

38 * Oni ddaw o enau y Goruchaf ddrwg a da?

39 Pa ham y ‖ grwgnuch dyn byw; gŵr am gospedigaeth ei bechod?

40 Ceisiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd.

41 Derchaiwn ein calonnau a'n dwylo, at Dduw yn y nefoedd.

42 Nyni a wnaethom gamwedd, ac a fuom anufydd, tithau nid arbedaist.

43 Gorchguddiaist *ni* â soriant, ac erlidiaist ni a lleddaist, nid arbedaist.

44 Ti a'th guddiaist dy hun â chwmwl, fel na ddeuai *ein* gweddi trwodd.

45 Ti a'n gwnaethoft yn * sorod, ac yn ysciubion, ynghanol y bobl.

46 Ein holl elynion a ledasant eu safnau yn ein herbyn.

47 * Dychryn, a magl, a ddaeth arnom, anhaith a dinistr.

48 Fy llygad a ddiferodd ffyddiau o ddwfr, o herwydd dinistr merch fy mhobl.

49 Fy llygad a ddiferodd, ac ni pheidiodd, am nad oes gorphywyſtra.

50 Hyd oni edrycho, ac *oni* ystyrio yr Arglwydd o'r nefoedd.

51 Y mae fy llygad yn blino fy enaid, ‖ o herwydd holl ferched fy ninas.

52 Fy

16 Ese a dorrodd fy nannedd â cherrig, ac a'm trybaeddodd yn y llŵch.

17 A phelleaist fy enaid oddiwrth heddwch, anghofiais ddaioni.

18 Ac mi a ddywedais, darfu a'm fy nerth a'm gobaith, oddi wrth yr Arglwydd.

19 ‖ Cofia fy mlinder a'm gofid, y wermod, a'r bustl.

20 Fy enaid gan gofio a gofia, ac a ‖ ddarostyngwyd ynofi.

21 Hyn yr ydwyf yn ei † atcofio, am hynny y gobeithiaf.

22 Trugareddau yr Arglwydd *yw* na ddarfu am danom ni: o herwydd ni phalla ei dosturiaethau ef.

23 Bob boreu *y deuant* o newydd: mawr yw dy ffyddlondeb.

24 * Yr Arglwydd yw fy rhan i, medd fy enaid; am hynny y gobeithiaf ynddo.

25 Daionus *yw* yr Arglwydd i'r rhai a ddisgwiliant wrtho; ac i'r enaid a'i ceisio.

26 Da *yw* gobeithio, a disgwil yn ddistaw am iechydwriaeth yr Arglwydd.

27 Da *yw* i ŵr ddwyn yr iau yn ei ieuenctid.

28 Eſe a eistedd ei hunan, ac a dau â sôn: am iddo ei dwyn hi arno.

29 Ese a ddyry ei enau yn y llwch, *i edrych* a oes obaith.

30 Ese a ddyry *ei* gern i'r hwn a'i tarawo, ese a lanwir â gwradwydd.

31 O blegit nid yn dragywydd y gwrthyd yr Arglwydd:

32 Ond er iddo gystuddio, etto ese a dosturia, yn ôl amlder ei drugareddau.

33 Canys nid o'i † fodd y blina ese, nac y cystuddia blant dynion.

34 I fathru holl garcharorion y ddaiar tan ei draed,

35 I ŵyro barn gŵr, o flaen wyneb y Goruchaf.

36 Nid yw yr Arglwydd yn gweled *yn dda* wneuthur cam â gŵr yn ei fatter.

37 * Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymmyn?

38 * Oni ddaw o enau y Goruchaf ddrwg a da?

39 Pa ham y ‖ grwgnuch dyn byw; gŵr am gospedigaeth ei bechod?

40 Ceisiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd.

41 Derchaiwn ein calonnau a'n dwylo, at Dduw yn y nefoedd.

42 Nyni a wnaethom gamwedd, ac a fuom anufydd, tithau nid arbedaist.

43 Gorchguddiaist *ni* â soriant, ac erlidiaist ni a lleddaist, nid arbedaist.

44 Ti a'th guddiaist dy hun â chwmwl, fel na ddeuai *ein* gweddi trwodd.

45 Ti a'n gwnaethoft yn * sorod, ac yn ysciubion, ynghanol y bobl.

46 Ein holl elynion a ledasant eu safnau yn ein herbyn.

47 * Dychryn, a magl, a ddaeth arnom, anhaith a dinistr.

48 Fy llygad a ddiferodd ffyddiau o ddwfr, o herwydd dinistr merch fy mhobl.

49 Fy llygad a ddiferodd, ac ni pheidiodd, am nad oes gorphywyſtra.

50 Hyd oni edrycho, ac *oni* ystyrio yr Arglwydd o'r nefoedd.

51 Y mae fy llygad yn blino fy enaid, ‖ o herwydd holl ferched fy ninas.

52 Fy

‖ Neu, *beunos dywmnol.*

7 Y mae Ierusalem, yn nyddiau ei blinder a'i chaledi, yn cofio ei holl ‖ hyfrydwch, oedd *ddi* yn y dyddiau gynt, pan syrthiodd ei phobl hi yn llaw yr gelyn, heb *neb* yn ei chynnorthwyo hi: y gelynion a'i gwelsant *hi*, ac a chwarddasant am *ben* ei Sabbothau.

† Hebr. *yr atebo yn dymunddiad, neu, yn grwydr.*

8 Ierusalem a bechodd bechod, am hynny ‖ y symmudwyd hi; yr holl rai a'i hanrhydeddent, sy yn ei diystyru hi, o herwydd iddynt weled ei noethni hi: ie y mae hi yn ochneidio, ac yn troi yn ei hôl.

9 Ei haflendid sydd yn ei godrau, nid yw hi yn meddwl am ei diwedd, am hynny y syrthiodd hi yn rhyfedd, heb *neb* yn ei chysuro. Edrych Arglwydd ar fy mlinder, canys ymfawrygodd y gelyn.

‖ Neu, *ddymunol neu, hyfryd.*

10 Y gwrthwyneb-ŵr a estynnodd ei law ar ei holl ‖ hoff-bethau hi: hi a welodd y cenhedloedd yn dyfod i mewn iw chyssegr, i'r rhai y * gorchymynasit ti, na ddelent i'th gynnulleidfa.

11 Y mae ei holl bobl hi yn ochneidio, yn ceisio bwyd: hwy a roddasant eu hoff-bethau am fwyd i † ddadebru yr enaid; edrych Arglwydd a gwêl, canys dirmygus ydwyf.

*Deu.23.3 † Hebr. *ddychwelyd.*

12 ‖ Onid gwaeth gennych chwi † y ffordd-lion oll? gwelwch ac edrychwch a oes y fath ofid a'm gofid i, yr hwn a wnaethpwyd i mi? a'r hwn y gofidiodd yr Arglwydd fi, yn nydd angerdd ei ddigter.

‖ Neu, *Nid gwaeth.* † Hebr. *y rhai a dramwymoch y ffordd.*

13 O'r uchelder yr anfonodd efe dân i'm hescurn i, yr hwn a aeth yn drech nâ hwynt: efe a ledodd rwyd o flaen fy nhraed, ac a'm dychwelodd yn *fy* ôl, efe a'm gwnaeth yn anrheithiedic, *ac* yn ofidus ar hyd y dydd.

14 Rhwymwyd iau fy nghamweddau â'i law ef, hwy a blethwyd, ac a ddaethant i fynu am fy ngwddf: efe a wnaeth i'm nerth syrthio, yr Arglwydd a'm rhoddodd mewn dwylo, *oddi tan y rhai* ni allaf gyfodi.

‖ Neu, *Sathrodd yr Arg. winwryf y forwyn.* Ier.13. 7.& 14. 7. pen.2. 8. † Hebr. *dychwelai.* Dan.9.7 Neu, *rchymyn: Heb. nau.*

15 Yr Arglwydd a sathrodd fy holl rai grymmus o'm mewn; efe a gyhoeddodd i'm herbyn gymmanfa, i ddifetha fy ngwŷr ieuainge: ‖ *fel* gwinwryf y sathrodd yr Arglwydd y forwyn, merch Iuda.

16 Am hyn yr ydwyf yn ŵylo, * y mae fy llygad, fy llygad yn rhedeg gan ddwfr, o herwydd pellhau oddi wrthif ddiddanwr a † ddadebrei fy enaid: *fy* meibion sydd anrhaithiedic, am i'r gelyn orchfygu.

17 Sion a ledodd ei dwylo, heb neb yn ei diddanu: yr Arglwydd a orchymynnodd am Iacob, fod ei elynion yn ei gylch: Ierusalem sydd fel gwraig fisglwyfus yn eu mysc hwynt.

18 * Cyfiawn yw'r Arglwydd, o blegit myfi a fûm anufydd iw ‖ air ef; gwrandewch atolwg; bobloedd oll a gwelwch fy nghofid: fy morwynion, a'm gwŷr ieuainge, a aethant i gaethiwed.

19 Gelwais am fy nghariadau, *a* hwy a'm twyllasant, fy offeiriaid a'm henafgwŷr a drengasant yn y ddinas; tra oeddynt yn ceisio iddynt fwyd i ddadebru eu henaid.

20 Gwêl ô Arglwydd, canys y mae yn gyfyng arnaf, fy * ymysgaroedd a gyffroesant, fy nghalon a drôdd ynof, o herwydd fy mod yn rhy anufydd: y mae y cleddyf yn distetha oddi allan, megis marwolaeth sy gartref.

Esa.26. 1. Ier. 8.36.

21 Clywsant fy mod i yn ochneidio, nid *oes* a'm diddano: fy holl elynion, *pan* glywsant fy nrwg-fyd, a lawenychasant am i ti wneuthur *hynny: ond* ti a ddygi i ben y dydd a gyhoeddaisi, a hwy a fyddant fel finneu.

22 Deued eu holl ddrygioni hwynt o'th flaen di; a gwna iddynt hwy fel y gwnaethost i minneu, am fy holl gamweddau: o blegid *y mae* fy nheneidiau yn aml, a'm calon yn ofidus.

PEN. II.

1 Jeremi yn galaru am ofid Ierusalem: 20. Ac yn cwyno wrth Ddaw fâm oedd.

PA fodd y dug yr Arglwydd gwmmwl ar ferch Sion, yn ei sorriant; y bwriodd degwch Israel i lawr o'r nefoedd, ac na chofiodd leithic ei draed yn nydd ei ddigofaint?

2 Yr Arglwydd a lyngcodd heb arbed, holl anneddau Iacob; efe a ddifrododd yn ei ddigter, amddeffynfeydd merch Iuda; efe † a'i tynnodd *hwynt* i lawr, *ac* a ddifwynodd y deyrnas, a'i thywysogion.

† Ddi. a wnaeth

3 Mewn soriant digllon y torrodd efe holl † *corn* Israel; efe a dynnodd *ei* ddeheulaw yn ôl oddi wrth y gelyn: ac yn erbyn Iacob y cynneuodd megis fflam danllyd, *yr hon* a ddifa o amgylch.

† Ddi. corn.

4 Efe a annelodd ei fwa fel gelyn, safodd a'i ddeheu-law fel gwrth wyneb-wr, ac a laddodd bob dim hyfryd i'r golwg, ym mhabell merch Sion; fêl tân y tywalltodd efe ei ddigofaint.

5 Yr Arglwydd fydd megis gelyn, efe a lyngcodd Israel, efe a lyngcodd ei holl balasau hi; efe a ddifwynodd ei hamddeffynfeydd, ac a wnaeth gwynfan a galar yn aml ym merch Iuda.

6 * Efe a anrheithiodd ‖ ei babell fel gardd, efe a ddinistriodd leoedd ei gymanfa: yr Arglwydd a wnaeth anghofio yn Sion, yr uchel-ŵyl a'r Sabboth, ac yn llidiawgrwydd ei soriant, y dirmygodd efe y brenin a'r offeiriad.

‖ Neu, *ei pe.*

7 Yr Arglwydd a wrthododd ei allor; a ffieiddiodd ei gyssegr; † rhoddodd gaeran ei phalasau hi yn llaw y gelyn: rhoddasant floedd yn nhŷ yr Arglwydd, megis ar ddydd uchel-wyl.

† Ddi. canod.

8 Yr Arglwydd a fwriadodd ddifwyno mûr merch Sion; efe a estynnodd linyn, ac nid attaliodd ei law rhag † difetha: am hynny y gwnaeth efe i'r rhaeffur, ac i'r mûr, alaru, cyd-lesgasant.

† Ddi. dyngu.

9 Ei phyrth a soddasant i'r ddaear; efe a ddifethodd, ac a ddrylliodd ei barrau hi; ei brenin a'i thywysogion ydynt ym mysc y cenhedloedd; heb gyfraith y mae, * a'i phrophwydi heb gael gweledigaeth gan yr Arglwydd.

*Phil. 3.6

10 Henuriaid merch Sion a eisteddant ar lawr, a dawant â sôn, gosodasant lwch ar eu pennau, ymwregysasant â sachliain: gwyryfon Ierusalem a ostyngasant eu pennau i lawr.

11 Fy llygaid fy yn pallu gan ddagrau, fy mysgaroedd a gyffroesant, fy afu a dywalltwyd ar y ddaear; o herwydd dinistr merch fy mhobl; pan lewygodd y plant, a'r rhai yn sugno, yn heolydd y ddinas.

12 Hwy a ddywedant wrth eu mammau, pa le *y mae* ŷd a gwîn? pan lewygent fel yr archolledic yn heolydd y ddinas; pan dywalltent eu henaid'in ym mynwes eu mammau.

13 Pa beth a gymmeraf yn dŝt i ti? beth a gyffelybaf i ti, o ferch Ierusalem? beth a gyssolaf â thi, fel i'th ddiddanwyf, ô forwin, merch Sion? canys *y mae* dy ddinistr yn fawr, fêl y môr: pwy a'th iachâ di?

*Esa.14. 24.

14 * Dy brophwydi a welsant i ti gelwydd a † dîsclfrwydd, ac ni ddadcuddiasant dy anwiredd, i droi ymaith dy gaethiwed: eithr hwy a welsant i ti feichiau celwyddog, ac achosion deol.

† Esa. 58.1.

15 Y rhai oll a dramwyent y ffordd, a gurent eu dwylo arnat ti, chwibanent, ac ysgydwent eu pennau ar ferch Ierusalem, *gan ddywedyd*: ai dyma

dymma y ddinas a alwent yn * berſſeithrwydd
ngwch, yn llawenydd yr holl ddaiar?
Dy holl elynion a ledaſant eu ſafnau arnat
, a chwibanaſant, ac a eſcyrnygaſant ddannedd,
a ddywedaſant; llyngcaſom hi: yn ddiau dymma
y dydd a ddiſgwiliaſom ni, ni a'i cawſom, ni a'i
gwelſom.
Yr Arglwydd a wnaeth yr hyn a * ddychymygodd, ac a gyflawnodd ei air, yr hwn a orchymynnodd ers er y dyddiau gynt: eſe a ddifrododd, ac nid arbedodd; eſe a wnaeth i'r gelyn lawenychu yn dy erbyn di, eſe a ddercha ſodd gorn dy wrthwynebwyr di.
Eu calon hwynt * a waeddodd ar yr Arglwydd, ô fûr merch Sion, tywallt ddagrau ddydd a nos, ſal aſon: na orphywys, ac na pheidied cannwll dy lygad.
Cyſod, cyhoedda liw nôs, yn nechreu y wiliadwriaeth, tywallt dy galon ſel dwfr, ger bron yr Arglwydd; derchaſa dy ddwylo atto ef, am enioes dy blant, y rhai ſydd yn llewygu o newyn, ym mhen pob heol.
Edrych Arglwydd, a gwêl i bwy y gwnaethoſt ſel hyn: a ſwyty y gwragedd eu ffrwyth eu hun, plant † o rychwant o hyd? a leddir yr offeiriad a'r Prophwyd yng hyſlegr yr Arglwydd?
Iſunge a hên ſydd yn gorwedd ar lawr yn heolydd: ſy morwynion, a'm gwŷr ieuainge a ſyrthiaſant drwy yr eleddyf: ti a'i lleddaiſt *dwyno* yn ddydd dy ſoriant, lleddaiſt *hwy* heb arbed.
Gelwaiſt megis ar *ddydd* wheel-wyl, ſy nychryn tangwlch, ſel na ddiangodd, ac na adawyd neb yn ddydd ſoriant yr Arglwydd: y gelyn a ddiſethodd y rhai a faethais, ac a fegais i.

PEN. III.

1 *Y ſſyddloniaid yn cwynfan am eu goſodiau: a*
th Arhwy drugareddau Duw, yn cadarnhau eu
gobaith. 37 *Yn cydnabod cyfiawnder Duw:* 55
Ymddiddan ymwared iddynt eu hunain, 64 a
dial ar eu gelynion.

MIſi yw y gŵr a welodd flinder gan wialen ei ddigoſaint eſ.
I dywyllwch, ac nid i oleuni yr arweiniodd, ac a ſtywſodd eſe fi.
Yn ſy erbyn i yn ddiau y trôdd eſe, ac y mae eſe yntwi ei law ar hyd y dydd.
Eſe a wnaeth ſy nghnawd a'm croen yn hên, eſe a ddrylliodd ſy eſcyrn.
Eſe a adeiladodd i'm herbyn, ac a'm hamgylchodd â buſtl, ac â blinder.
Eſe a'm goſododd mewn tywyll leoedd, ſel y rhai ſydd wedi marw er ys talm.
Eſe a gaeodd o'm hamgylch, ſel nad elwy ſ allan: eſe a wnaeth fy llyffethair i yn drom.
Pan leſwyſ, a *phan* floeddiwyſ, eſe a gae a'ſan ſy ngweddi.
Eſe a gaeodd ſy ffyrdd â cherrig nâdd, eſe a wyrodd ſy llwybrau.
Yr oedd eſe i mi *fel* arth yn cynllwyn, *neu* lew mewn llochesau.
Eſe a wyrodd fy ffyrdd, ac a'm drylliodd, yn anrhaithiedic y gwnaeth fi.
Eſe a ennyladd ei ſŵa, ac a'm goſododd ſel nôd i ſaeth.
Eſe a wnaeth i † ſaethau ei gawell fyned i'm arennau.
Gwatworgerdd oeddwn i'm holl bobl, a'i cân ar hŷd y dydd.
Eſe a'm llanwodd â chwerwder, *eſe* a'm meddwodd â'r wermod.
Eſe a dorrodd fy nannedd â cherrig, ac a'm trybaeddodd yn y llŵch.
A phelleaiſt fy enaid oddiwrth heddwch, anghofiais ddaioni.
Ac mi a ddywedais, darfu a'm ſy nerth a'm gobaith, oddi wrth yr Arglwydd.
‖ Cofia fy mlinder a'm goſid, y wermod, a'r buſtl.
Fy enaid gan gofio a gofia, ac a ‖ ddaroſtyngwyd ynofi.
Hyn yr ydwyf yn ei † atcofio, am hynny y gobeithiaf.
Trugareddau yr Arglwydd *yw* na ddarfu am danom ni: o herwydd ni phalla ei dofturiaethau ef.
Bob boreu *y deuant* o newydd: mawr yw dy ffyddlondeb.
*Yr Arglwydd yw fy rhan i, medd ſy enaid; am hynny y gobeithiaf ynddo.
Daionus *yw* yr Arglwydd i'r rhai a ddiſgwiliant wrthoi, ac i'r enaid a'i ceiſio.
Da *yw* gobeithio, a diſgwil yn ddiſtaw am iechydwriaeth yr Arglwydd.
Da *yw* i ŵr ddwyn yr iau yn ei ieuenctid.
Eſe a eiſtedd ei hunan, ac a dau â ſôn: am iddo ei dwyn hi arno.
Eſe a ddyry ei cnau yn y llwch, *i ddyfod* a oes obaith.
Eſe a ddyry *ei* gern i'r hwn a'i tarawo, eſe a lenwir â gwaradwydd.
O blegit nid yn dragywydd y gwrthyd yr Arglwydd:
Ond er iddo gyſtuddio, etto eſe a dofturia, yn ôl amlder ei drugareddau.
Canys nid o'i † ſodd y blina eſe, nac y cyſtuddia blant dynion.
I fathru holl garcharorion y ddaiar tan ei draed,
I ŵyro barn gŵr, o flaen wyneb y Goruchaf.
Nid yw yr Arglwydd yn gweled *yn dda* wneuthur cam â gŵr yn ei fater.
*Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymmyn?
* Oni ddaw o enau y Goruchaf ddrwg a da?
Pa ham y ‖ grwgnich dyn byw; gŵr am goſpedigaeth ei bechod?
Ceiſiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd.
Derchaſwn ein calonau a'n dwylo, at Ddnw yn y neſoedd.
Nyni a wnaethom gamwedd, ac a ſucm anuſydd, eithen nid arbedaiſt.
Gorchguddiaſt *ni* â ſoriant, ac erlidiaiſt ni a lleddaiſt, nid arbedaiſt.
Ti a'th guddiaſt dy hun â chwmwl, fel na ddenei *ein* gweddi trwodd.
Ti a'n gwnaethoſt yn * ſorod, ac yn yſcubion, vnghanol y bobl.

16 Eſe a dorrodd ſy nannedd â cherrig, ac a'm trybaeddodd yn y llŵch.
17 A phelleaiſt fy enaid oddiwrth heddwch, anghofiais ddaioni.
18 Ac mi a ddywedais, darfu a'm ſy nerth a'm gobaith, oddi wrth yr Arglwydd.
19 ‖ Cofia fy mlinder a'm goſid, y wermod, a'r buſtl.
20 Fy enaid gan gofio a gofia, ac a ‖ ddaroſtyngwyd ynofi.
21 Hyn yr ydwyf yn ei † atcofio, am hynny y gobeithiaf.
22 Trugareddau yr Arglwydd *yw* na ddarfu am danom ni: o herwydd ni phalla ei dofturiaethau ef.
23 Bob boreu *y deuant* o newydd: mawr yw dy ffyddlondeb.
24 *Yr Arglwydd yw fy rhan i, medd ſy enaid; am hynny y gobeithiaf ynddo.
25 Daionus *yw* yr Arglwydd i'r rhai a ddiſgwiliant wrthoi, ac i'r enaid a'i ceiſio.
26 Da *yw* gobeithio, a diſgwil yn ddiſtaw am iechydwriaeth yr Arglwydd.
27 Da *yw* i ŵr ddwyn yr iau yn ei ieuenctid.
28 Eſe a eiſtedd ei hunan, ac a dau â ſôn: am iddo ei dwyn hi arno.
29 Eſe a ddyry ei cnau yn y llwch, *i ddyfod* a oes obaith.
30 Eſe a ddyry *ei* gern i'r hwn a'i tarawo, eſe a lenwir â gwaradwydd.
31 O blegit nid yn dragywydd y gwrthyd yr Arglwydd:
32 Ond er iddo gyſtuddio, etto eſe a dofturia, yn ôl amlder ei drugareddau.
33 Canys nid o'i † ſodd y blina eſe, nac y cyſtuddia blant dynion.
34 I fathru holl garcharorion y ddaiar tan ei draed,
35 I ŵyro barn gŵr, o flaen wyneb y Goruchaf.
36 Nid yw yr Arglwydd yn gweled *yn dda* wneuthur cam â gŵr yn ei fater.
37 *Pwy a ddywed y bydd dim heb i'r Arglwydd ei orchymmyn?
38 * Oni ddaw o enau y Goruchaf ddrwg a da?
39 Pa ham y ‖ grwgnich dyn byw; gŵr am goſpedigaeth ei bechod?
40 Ceiſiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd.
41 Derchaſwn ein calonau a'n dwylo, at Ddnw yn y neſoedd.
42 Nyni a wnaethom gamwedd, ac a ſucm anuſydd, eithen nid arbedaiſt.
43 Gorchguddiaſt *ni* â ſoriant, ac erlidiaiſt ni a lleddaiſt, nid arbedaiſt.
44 Ti a'th guddiaſt dy hun â chwmwl, fel na ddenei *ein* gweddi trwodd.
45 Ti a'n gwnaethoſt yn * ſorod, ac yn yſcubion, vnghanol y bobl.

*Pſal. 16.5. & 73.26. & 119.57. Ier. 10.16.
† Hebr. ddychmelyd at ſy ngbalon.
*Pſal. 33.9.
* Amos 3.6.
‖ Neu, cwyna.
* 2 Cor. 4.13.
* Eſay 24.17.
‖ Neu, yn fwy nâ,

52 Fy ngelynion gan hela a'm heliasant yn ddiachos, fel aderyn.

53 Torrasant ymaith fy enioes yn y pwll; a bwriasant gerrig arnaf.

54 Y dyfroedd a lifasant tros fy mhen, dywedais, torrwyd fi ymaith.

55 Gelwais ar dy enw di, ô Arglwydd, o'r pwll isaf.

56 Ti a glywaist fy llef: na chudd dy glust rhac fy vchenaid a'm gwaedd.

57 Ti a ddaethost yn nês y dydd y gelwais arnat, dywedaist, nac ofna.

58 Ti ô Arglwydd, a ddadleuaist gyd â'm henaid, gwaredaist fy enioes.

59 Ti ô Arglwydd a welaist fy ngham: barn di fy marn i.

60 Ti a welaist eu holl ddial hwynt, a'i holl amcanion i'm herbyn i.

61 Clywaist eu gwradwydd ô Arglwydd, a'i oll fwriadau i'm herbyn:

62 Gwefusau y rhai a godant im herbyn, a'i myfyrdod i'm herbyn, ar hŷd y dydd.

63 Edrych ar eu heisteddiad a'i cyfodiad, myfi yw eu cân hwynt.

64 Tâl y pwyth iddynt ô Arglwydd, yn ôl gweithred eu dwylo.

‖ *Neu, gynnyrchydd.*

65 Dô i iddynt ‖ ofid calon, dy felldith iddynt.

66 Erlid hwynt â digofaint, a difetha hwy oddi tan * nefoedd yr Arglwydd.

*Psl.8.4.

PEN. IIII.

1 *Sion yn cwyno ei thoſtur gyſtwr:* 23 *Yn eyſſu ei phechodau.* 21 *Bygythio Edom;* 22 *A chyſſur o Sion.*

PA fodd y tywyllodd yr aur? y newidiodd yr aur coeth da? taflwyd cerrig y Cyſſegr ym mhen pob heol.

2 Gwerthfawr feibion Sion, a chyſtal ag aur pur; pa fodd y cyfrifwyd hwynt fel ſtenau pridd, gwaith dwylo y crothenydd?

3 Y dreigiau a dynnant allan eu bronnau, a roddant ſugn iw cenawon; merch fy mhobl *a aeth yn greulon, * fel yr eſtrifiaid yn yr anialwch.

*Iob 39. 17.

4 Tafod y plentyn ſugno ſydd yn glynu wrth dafiod ei enau gan ſyched: y plant a ofynnant fara, *and* nid *oedd* a dorrei iddynt.

5 Y rhai a ymborthent yn foethus a ddifethwyd yn yr heolydd: y rhai a feithrinwyd mewn ſcarlad a gofleidiant y tommennydd.

6 Canys mwy yw ‖ anwiredd merch fy mhobl nâ ‖ phechod Sodoma, yr hon a * ddiniſtriwyd megis yn ddiſymmwth, ni ſafodd llaw arni.

‖ *Neu, coſpedigaeth.* ‖ *Choſpedigaeth.* *Gen. 19. 25.

7 Purach oedd ei Nazareaid hi nâ'r eira, gwynnach oeddynt nâ'r llaeth: gwridogach oeddynt o gorph nâ'r cwrel, a'i trwſiad *oedd* o Saphyr.

† *Hebr. Tywyllach nâ du.*

8 † Duach yw 'r golwg arnynt nâ'r gloan; nid adwenir hwynt yn yr heolydd: eu croen a lŷn wrth eu heſcyrn, gwywodd, aeth yn debyg i bren.

9 Gwell yw y rhai a laddwyd â chleddyf, nâ'r rhai a laddwyd â newyn: o blegit y rhai hyn a † ddihoenant, wedi eu trywanu o eiſieu cnwd y maes.

† *Hebr. liſeiriant.*

10 * Dwylo gwragedd tofturiol a ferwaſant eu plant eu hun; eu hymborth oeddynt yn niniſtr merch fy mhobl.

*2.Bre.6. 29.deut. 28.57.

11 Yr Arglwydd a gyflawnodd ei ddigter, a dywalltodd lidiawgrwydd ei ſoriant, ac a gynneuodd dân yn Sion, yr hwn a ddifaodd ei ſeiliau hi.

12 Ni chredaſai brenhinoedd y ddaiar, na holl drigolion y bŷd, y deuei y gwrthwynebwr a'r gelyn, i mewn i byrth Ieruſalem,

13 * Am bechodau ei phrophwydi, *ac* anwiredd ei hoffeiriaid, y rhai a ollyngaſant waed y rhai cy fiawn o'i mewn hi.

14 Gwibiaſant *fel* deillion yn yr heolydd, o ymddifwynaſant gan waed, ‖ fel na ellid cyffwrdd â'i dillad hwynt.

15 Gwaeddaſant arnynt, ciliwch, ‖ aflan yw, ciliwch, ciliwch na chyffyrddwch: pan ffoeſant, ac a yr aethant ymmaith, dywedent yn myſc y cenhedloedd, ni thrigant hwy *ymma* mwyach.

16 † Sorriant yr Arglwydd a'i gwaſcarodd hwynt, nid edrych eſe arnynt mwy: ni pharchent hwy yr offeiriaid, ni thoſturient wrth yr henuriaid gwŷr.

17 Ninnau hefyd, ein llygaid a ballaſant am ein cynnorthwy ofer: gan ddiſgwil diſgwil yr oedd em ni wrth genhedlaeth ni allei ein hachub.

18 Hwy a olrheiniant ein cerddediad, fel na allwn fyned ar hŷd ein heolydd; y mae ein diwedd ni yn agos; ein dyddiau ni a gyflawnwyd, canys daeth ein diwedd ni.

19 Buanach yw ein erlid-wŷr nag eryrod yr awyr, y maent yn ein herlid ni ar y mynyddoedd, yn ein cynllwyn yn yr anialwch.

20 * Anadl ein ffroenau, eneiniog yr Arglwydd, a ddaliwyd yn eu ‖ rhwydau hwynt: am yr hon y dywedaſom, tan ei gyſcod ef y byddwn ni byw ym myſc y cenhedloedd.

21 Bydd lawen a hyfryd, merch Edom, yr hon wyt yn trigo yn nhir Huz: daw y cwppan attat ti theu hefyd, ti a feddwi ac a ymnoethi.

22 Gorphennwyd dy ‖ goſpedigaeth di, merch Sion, ni chaeth-gluda ef di mwy: eſe a ymweld â'th anwiredd di, merch Edom, ‖ eſe a ddadguddia dy bechodau.

PEN. V.

Toſtur gwynfan Sion, mewn gweddi at Dduw.

COfia ô Arglwydd, beth a ddaeth i ni: edrych gwêl ein gwradwydd.

2 Ein hetifeddiaeth ni a drowyd i eſtroniaid, a'n tai i ddieithriaid.

3 Ymddifaid ydym heb dadau; ein mamau *ſydd* megis gweddwon.

4 Yr ydym yn yfed ein dwfr am arian; ein coed ſy yn dyfod am werth.

5 † Ein gwarrau ſydd tan erlid: llafurio yr ydym, nid oes gorphywyſtra i ni.

6 Rhoeſom ein llaw i'r Aiphtiaid, i'r Aſſyriaid, i gael digon o fara.

7 * Ein tadau a bechaſant, ac nid ydynt: nyni a gan ſy yn dwyn eu ‖ coſp hwynt.

8 Gweiſion ſy yn llywodraethu arnom ni, heb *fod* a'n gwaredo o'i llaw hwynt.

9 *Mewn enbydrwydd* am ein heneicoes y dygem ein bara i mewn, o herwydd cleddyf yr anialwch.

10 * Ein croen a dduodd fel ffwrn, ‖ gan newyn tôſt.

11 Hwy a dreiſiaſant y gwragedd yn Sion, a'r morwynion yn ninaſoedd Iuda.

12 Crogaſant dywyſogion â'i dwylo: ni pharchid wynebau yr henaſ-gwŷr.

13 Hwy a gymmeraſant y gwŷr ieuainc i falu; a'r plant a ſyrthiaſant tan y coed.

14 Yr henaſ-gwŷr a beidiaſant â'r porth: y gwŷr ieuainc â'i cerdd.

15 Darfu llawenydd ein calon: ein dawns a drôdd yn alar.

16 Syrthiodd y goron oddi am ein pen: gwae ni yn awr bechu o honom.

17 Am

17 Am hyn y maeein calon yn ofidus, am hyn y tywyllodd ein llygaid,

18 O herwydd mynydd Sion, yr hwn a anrheithiwyd; y mae 'r llwynogod yn rhodio ynddo.

19 ¶ Ti Arglwydd a barhei byth: dy orseddfainge yn oes oesoedd.

20 Pa ham yr anghofi ni byth, ac y gadewi ni dros hîr ddyddiau?

21 * Dychwel ni ô Arglwydd, attat ti; ac ni a ddychwelir: adnewydda ein dyddiau megis cynt. * Ier. 31. 18.

22 ¶ Eithr ti a'n llwyr wrthodaist ni: ti a ddigiaist wrthym ni yn ddirfawr. ¶ Canys a llwyr wrthodi di, nyni?

¶LLYFR Y PROPHWYD EZECIEL.

PEN. I.

1 *Yr amser y prophwydodd Ezeciel yn Chebar.* 4 *Gwelediges y pedwar Cherub,* 15 *Y pedair olwyn.* 26 *Agogoniant Duw.*

DArfu yn y ddegfed flwyddyn ar hugain yn y pewerydd *mis*, ar y pummed *dydd* o'r mis, (a mi ym mysc ¶ y gaeth-glud wrth afon Chebar,) a geryd y nefoedd: a gwelwn weledigaethau Duw.

2 Yn y pummed *dydd* o'r mis, (honno oedd y bummed flwyddyn o gaeth-gludiad brenin Iehoiacin.)

3 Y daeth gair yr Arglwydd, yn eglur at ¶ Ezeciel mab Buzi, yn nhîr y Caldeaid, wrth afon Chebar, ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arno ef.

4 Yna 'r edrychais, ac wele 'n dyfod o'r gogledd gorwynt, a chwmwl mawr, a thân yn yngymmeryd, a disgleirdeb o'i amgylch iddo: a'o'i ganol, *sef* o ganol tân sel lliw amber.

5 Hefyd o'i ganol *y ddaeth* cyffelybrwydd i bedwar peth byw, ac dymma eu hagwedd hwynt; dyn oedd iddynt.

6 A phedwar wyneb i *bôb* vn, a phedair aden i bôb vn o honynt.

7 A'i traed yn ¶ draed vniawn, a gwadn eu traed, fel gwadn troed llò, a gwreichionai yr oeddynt, fel lliw efydd gloyw.

8 Ac *yr oedd* dwylo dyn oddi tan eu hadenydd, a'u pedwar ystlys: eu hwynebau hefyd, a'i hadenydd *oedd* ganeidynt ill pedwar.

9 Eu hadenydd hwynt oedd wedi eu cyssylltu ynaill wrth y llall: ni pan gerddent ni throent; aeut bob vn yn vnion rhag ei wyneb.

10 Dymma ddull eu hwynebau hwynt, wyneb dyn, ac wyneb llew, *oedd* ar y tu dehau iddynt ill pedwar: ac wyneb ych o'r tu asfwy iddynt ill pedwar, ac wyneb eryr iddynt ill pedwar.

11 Dymma eu hwynebau hwynt: a'i hadenydd oedd wedi eu ¶ dosparthu oddi arnodd, dwy i bob vn wedi eu cyssylltu a'r gilydd, a dwy oedd yn cuddio eu cyrph.

12 A aent hefyd bob vn yn vnion rhag ei wyneb, i'r lle y byddei 'r yspryd ar fyned, yno yr aent: ni throent pan gerddent.

13 Dymma ddull y pethau byw: eu gwelediad oedd fel marwor tân yn llosci, *ac* fel gwelediad flagiau: yr oedd efe yn ymgerdded rhwng y pethau byw, a disclair oedd y tân, a mellt yn dyfod allan o'r tân.

14 Rhedai hefyd a dychwelei 'r pethau byw, fel gwelediad mellten.

15 Edrychais hefyd ar y pethau byw: ac wele ar lawr yn ymyl y pethau byw, yn olwyn gyd a'i hedwar wyneb.

16 Dull yr olwynion, a'i gwaith oedd fel lliw beril: ac vn dull oedd iddynt ill pedair, a'i gwedd hwynt, a'i gwaith, fel pe byddei olwyn yngh anol olwyn.

17 Pan elent, aent ar ei pedwar ochr: ni throent pan gerddent.

18 Eu cantau hefyd oedd gyfuwch ac yr oeddynt yn ofnadwy: a'i cantau oedd yn llawn llygaid oddi amgylch ill pedwar.

19 A phan gerddei 'r pethau byw, yr olwynion a gerddent wrthynt, a phan ymgodei 'r pethau byw oddi ar y ddaear, yr ymgodei 'r olwynion.

20 I'r lle y byddei 'r yspryd i fyned, yr aent yno 'r *oedd* eu tyspryd ar fyned: a'r olwynion a ymgodent ar eu cyfer hwynt, canys yspryd ¶ y peth byw *oedd* yn yr olwynion. ¶ Neu, bywyd.

21 Cerddent pan gerddent hwythau, a safent pan safent hwythau; a phan ymgodent hwy oddi ar y ddaear, yr olwynion a ymgodent ar eu cyfer hwythau: canys yspryd ¶ y peth byw *oedd* yn yr olwynion. ¶ Neu, bywyd.

22 Ac *yr oedd* ar bennau 'r pethau byw ddull y ffurfafen, fel lliw Grifftal ofnadwy, wedi ei hestyn tros eu pennau hwynt, oddi arnodd.

23 A than y ffurfafen yroedd eu hadenydd hwynt, yn vniawn y naill tuag at y llall: dwy i bob vn, yn eu cuddio or naill du, a dwy i bob vn yn Cuddio eu cyrph, o'r tu arall.

24 Ac mi a glywn ſwn eu hadenydd hwynt, fel ſwn dyfroedd lawer, fel ſwn yr Holl-alluog, pan gerddent: ſwn lleferydd, fel ſwn llu: a pan safent, llaſcent eu hadenydd.

25 A'yr oedd llais oddi ar y ffurfafen, yr hon *oedd* ar eu pennau hwynt: pan safent ac y llaſcent eu hadenydd.

26 Ac oddi ar y ffurfafen, yr hon *oedd* ar eu pennau hwynt, yr oedd cyffelybrwydd gorſedd-fainge, fel gwelediad maen Saphir: ac ar gyffelybrwydd yr orſedd-fainge yr *oedd* oddi arnodd arno ef, gyffelybrwydd megis gwelediad dyn.

27 Gwelais hefyd megis lliw Amber, fel gwelediad tân o'i fewn o amgylch, o welediad ei lwynau ac vchod, ac o welediad ei lwynau ac yſtod, y gwelais megis gwelediad tân, a diſclair oedd iddo oddi amgylch.

28 Fel gwelediad y bŵa a fydd yn y cwmwl ar dydd glawoc, fel hyn yr *oedd* gwelediad y diſclairdeb o amgylch. Dymma welediad cyffelybrwydd gogoniant yr Arglwydd: a phan welais, syrthiais ar fy wyneb, a chlywais lais yn yn llefaru.

PEN. II.

1 *Am dwedud Ezeciel, ac ai addyſc. y Prophwyd ei orchwyn trophwydoliaeth ef.*

AC efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, ſaf ar dy draed, ac mi a lefaraf wrthit.

2 A'r yſpryd aeth ynof, pan lefarodd efe wrthif, ac a'm goſodedd ar fy nhraed, fel y clywais yr hwn a lefarodd wrthif.

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, mab dyn, yr ydwyf yn dy ddanfon di at feibion Iſrael, at ¶ genedl gwrthryfelgar, y rhai a wrthryfelaſant i'm herbyn

herbyn; hwynt hwy, a'i tadau, a droſeddaſant i'm herbyn hyd gorph y dydd hwn.

4 Meibion wyneb-galed hefyd, a chadarn galon, yr wyfi yn dy ddanfon attynt: dywed titheu wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw.

5 A pha va bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio, (canys tŷ gwrthryfelgar ydynt,) etto cânt wybod fod prophwyd yn eu myſc hwynt.

*Iere. 1 17. ‖ Neu, wiſri.

6 Titheu fab dŷn, *nac ofna rhagddynt, ac na arſwyda er eu geiriau hwynt, er *bôd* ‖ gwrthryſelwŷr a drain gyd â thi, a thitheu yn trigo ym myſc ſcorpionau: nac ofna rhag eu geiriau hwynt, ac na ddychryna gan eu hwynebau hwynt, er mai tŷ †gwrthryſelgar ydynt.

† Heb. gwrthryſel.

† Hebr. gwrthryſel.

7 Etto llefara di fy ngeiriau wrthynt, pa vn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio canys †gwrthryſelgar ydynt.

*Datc. 10.9.

8 Titheu fab dyn, gwrando 'r hyn yr ydwŷf fi yn ei leſaru wrthit, na fydd di wrthryſelgar fel y tŷ gwrthryſelgar hwn: llêda dy ſafn, a *bwytta 'r hyn yr ydwyfi yn ei roddi i ti.

9 Yna 'r edrychais, ac wele law wedi ei hanſon attaf, ac wele ynddi blŷg llyfr.

10 Ac eſe a'i dadblygodd o'm blaen i, ac yr oedd eſe wedi ei ſcrifennu, ŵyneb a chefn, ac yr oedd wedi ſcrifennu arno, galar, a griddfan, a gwae.

PEN. III.

1 Ezeciel yn bwytta 'r plyg llyfr: 4 A Duw yn ei nerthu ef: 15 Ac yn dangos iddo reol prophwydoliaeth: 22 Acyn cau ac yn egori genau y prophwyd.

AC eſe a ddywedodd wrthif, mab dŷn bwytta 'r hyn a geffych, *bwytta y llyfr hwn, a dôs, *a* llefara wrth dŷ Iſrael.

*Iere. 25.16. *Datc. 10.10.

2 Yna mi a agorais fy ſafn, ac eſe a wnaeth i mi fwytta y llyfr hwnnw.

3 Dywedodd hefyd wrthif, bwyda dy fol, a llanw dy berfedd, fab dŷn, â'r llyfr hwn yr ydwyfi yn ei roddi attat: yna y *bwytteais, ac yr oedd eſe yn fy ſafn fel mêl o felyſder.

*Datc. 10.9.

4 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mab dŷn cerdda, dôs at dŷ Iſrael a llefara â'm geiriau wrthynt.

†Heb. ddiwſu o wefuſau, a thrwm o dafod fydd verſ. 6.

5 Canys nid at bobl †o iaith ddieithr, ac o dafod-iaith galed i'r anfonir di, *onid* at dŷ Iſrael.

6 Nid at bobloedd lawer o iaith ddieithr, ac o dafod-iaith galed, y rhai ni ddeelli eu hymadroddion: ſoni wrandawſei y rhai hynny arnat, *pe* i'r anfonaſwn attynt?

7 Etto tŷ Iſrael ni fynnant wrando arnat ti, canys ni fynnant wrando arnaf fi: o blegit talgryfion, a chaled galon *ydynt* hwy holl dŷ Iſrael.

‖ Neu, diau y gwrand. &c. pe i'th anfonaſ. &c.

8 Wele, gwnaethum dy wyneb yn grŷf yn erbyn eu hwynebau hwynt, a'th dâl yn gryf yn erbyn eu talcennau hwynt.

*Iere. 1, 8.

9 Gwnaethum dy dalcen fel adamant, yn galedach na'r galleſtr; *nac ofna hwynt, ac na ddychryna rhag eu hwynebau, er mai tŷ gwrthryſelgar ydynt.

10 Dywedodd hefyd wrthif, fab dŷn, derbyn â'th galon, a chlyw â'th gluſtiau, fy holl eiriau a leſarwyf wrthit.

11 Cerdda hefyd, *a* dôs at y gaeth-glud, at feibion dy bobl, a llefara hefyd wrthynt, a dywed wrthynt; ſel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw; pa vn bynnac a wnelont ai gwrando ai peidio.

12 Yna yr Yſpryd a'm cymmerodd, a chlywn ſŵn cynnwrf mawr o'm hôl; *yn dywedyd*, Bendigedic *ydo* gogoniant yr Arglwydd o'i lê:

†Hebr. enſann ni gliydd.

13 A ſŵn adeydd y pethau bŷw oedd yn †cyſwrdd â'i gilydd, a ſŵn yr olwynion ar eu cyfer hwynt; a ſŵn cynnwrf mawr.

14 A'r yſpryd a'm cyſododd, ac a'm cymmerodd ymaith, a mi a aethym yn chwerw yn angerdd ſy yſpryd, ond llaw 'r Arglwydd *oedd* grêt arnaf.

15 Acmi a ddeuthym i Telabib, at y gaethglud oedd yn arces wrth afon Chebar, ac mi a eiſtedais lle 'r oeddynt hwytheu yn eiſtedd, ie eiſtedais yno ſaith niwrnod yn ſyndyn yn eu plith hwynt.

16 Ac ym mhen y ſaith niwrnod, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

17 Mab dyn, mi a'th wneuthym di yn *ſyllydd i dŷ Iſrael: am hynny gwrando 'r gair yn genau, a rhybuddia hwynt oddi wrthif.

18 Pan ddywedwrf wrth y drygionus, gan farw y byddi farw, oni rybuddi ef, ac oni leſeri rybuddio y drygionus oddi wrth ei ddryg-ffordd, fel y byddo byw; y drygionus hwn a fydd marw yn ei anwiredd, ond ei waed ef a ofynnaf ar dy law di.

19 Ond os rhybuddi y drygionus, ac yntau heb droi oddi wrth ei ddrygioni, na'i ffordd ddrygionus, efe a fydd marw yn ei ddrygioni, ond tithau achubaiſt dy enaid.

20 *Hefyd pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur camwedd, a rhoddi dim o flaen ef, efe fydd marw, yn am na rybuddiaiſt ef, am ei bechod y bydd efe farw, a'i gyfiawnder yr hwn a wnaeth efe, ni chofir: ond ei waed ef a ofynnaf ar dy law di.

21 Ond os tydi a rybuddi y cyfiawn, rhag pechu o'r cyfiawn, ac na phechoefe, gan fyw a bydd efe byw, am ei rybuddioca thi hauaachubaiſt dy enaid.

22 Ac yno y bu llaw 'r Arglwydd arnaf, acefe a ddywedodd wrthif, cyfod, dôs i'r gwaſtadedd, ac yno y llefaraf wrthit.

23 Yna y cyfodais, ac yr euthym i'r gwaſtadedd, ac wele ogoniant yr Arglwydd yn ſefyll yno, fal y gogoniant a welſwn *wrth afon Chebar, ac mi a ſyrthiais ar fy wyneb.

24 Yna y daeth yr yſpryd ynof, ac a'm goſodaſ ar fy nhraed, ac a ymddiddanodd â mi, ac a ddywedodd wrthif, dôs, a chae arnat o fewn dy dŷ.

25 Titheu fab dŷn, wele, hwy a roddant rwymau arnat, ac a'th rwymant â hwynt, ac ni ddoi allan yn eu plith.

26 A mi a wnaf i'th daſod lynu wrth daflod dy enau, a thi a wneir yn fûd, ac ni byddi iddynt yn gerydd wr: canys tŷ gwrthryſelgar ydynt.

27 Ond pan leſarwyf wrthit yr agorai dy fin, a dywedi wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiuw, yr hwn a wrandawo, gwrando wed; *a'r hwn a beidio, peidied: canys tŷ gwrthryſelgar ydynt.

PEN. IIII.

1 Yn rhith a chyſcod anghlybyna 'r ddinas yn dangos yr amſer o warchyſal Jeruſalem byd y cathiwed: 9 A thrwy ddarpariaeth mewn gwarchae, yn dangos ymborth ddai 'r newyn.

TItheu fab dŷn cymmer it briddlech, a dod i hi oth flaen, a llunia arni ddinas Jeruſalem.

2 A gwarchae yn ei herbyn hi, ac adeilada wrthi ‖ warchglawdd, a bwrw o'i hangylch i wrthglawdd: dôd hefyd werſyllfeydd wrthi, a goſot offer thyſel yn ei herbyn o amgylch.

3 Cymmer it hefyd ‖ badell haiarn, a goſot hi yn fûr haiarn rhyngot a'r ddinas, a chyfria dy wyneb atti, a bydd mewn gwarchae gaeth, a gwarchae di arni: arwydd fydd hyn i dŷ Iſrael.

4 Gorwedd hefyd ar dy yſtlys aſwy, a goſot anwiredd tŷ Iſrael arno; *wrth* rifedi y dyddiau gorwedd yich arno, y dygi eu hanwiredd hwy.

5 Canys

5 Canys rhoddais arnoti ſtywyddoedd en amweddi hwynt, wrth riſedi y dyddiau, trychan diwrnod a dêc a phedwar vgain: * felly y dygi amwredd tŷ Iſrael.

6 A phan orphennych y rhai hyny, gorwedd gennitch ar dy yſtlys ddehau, a thi a ddygi anwiredd yr Iuda ddeugain nhiwrnod: † pob diwrnod am ſwyddyn a roddais i ti.

7 A chroſiria dy wyneb at warchaedigaeth Ieruſalem, a'th ſraich yn noeth: a thi a brophwydi yn erbyn hi.

8 Wele hefyd, rhoddais rwymau arnat, ſel na throch i o yſtlys i yſtlys: nes gorphen o honot ddyddiau dy warchaedigaeth.

9 Cymmer it hefyd wenith, a haidd, a ffa, a lefrins, a milet, a chor-bys, a dŵd hwynt mewn vn ſtên, a gwna hwyat i ti yn fara, *tros* riſedi y ddiau y gorweddych ar dy yſtlys, trychan nhiwrnod, a dêc a phedwar vgain, y bwyttei ef.

10 A'th fwyd a fwyttei, a ſydd wrth bwys, vgain ſiclau y dydd: o amſer i amſer y bwyttei ef.

11 Y dwfr hefyd a yſi wrth meſur; chweched rhan *Hin* a yſi, o amſer i amſer.

12 Ac fel teiſen haidd y bwyttei ef, ti a'i creſi hi'n ſyd wrth dail tom dyn, yn eu gŵydd hwynt.

13 A dywedodd yr Arglwydd, felly y bwytty meibion Iſrael en bara halogedic, ym myſc y cenhedoedd, y rhai y gyrraf hwynt attynt.

14 Yna y dywedais, o Arglwydd Dduw, wele ni halogwyd fy enaid, ac ni fwyttteais ſargin neu ddrycth, o'm hieuengctid hyd yr awrhon; ac ni ddaeth i'm genau ſamgig ffiaidd.

15 Yntef a ddywedodd wrthif, wele, mi a roddais it ſiweil gwarthec yn lle tom dyn, ac â hyny y gwnei dy fara.

16 Dywedodd hefyd wrthif, mab dŷn, wele fi a thori * ffon bara yn Ieruſalem, fel y bwyttiont fara tan bwys, ac mewn gofal, ac yr yſont ddwfr dan feſur, ac mewn ſyndod.

17 Fel y byddo arnynt eiſieu bara, a dwfr, ac y ſynnont, yn gyd ag arall; ac y darſyddont yn eu hanwredd.

PEN. V.

1 *Yn rith a chyſgod y gwaith, ſ y mae yn ſangu barnedigaeth Ieruſalem am ei hanuſyddiad:* 12 *A hyny trwy newyn, a chleddyf, a ſpeſrſa.*

Tithen fab dŷn, cymmer it gyllell lem, cymmer it elha eillio, † ac eillia dy ben a'th farf: a cymmeri it gloriannau pwys, ac y rhanni hwynt.

2 Traian a loſci yn tân, ynhanol y ddinas, pan ddaeth dyddiau y gwarchae: traian a gymmeri hefyd, ac a'i tarewi â'r gyllell o'i amgylch; a traian a deni gyd â'r gwynt, ac mi a dynnaf gleddyf ar eu hol hwynt.

3 Cymmer hefyd oddi yno ychydig o nifer, a chlymma hwynt yn dy † odreu.

4 A chymmer eilwaith rai o honynt hwy, a thaſl hwynt i ganol y tân, a lloſc hwynt yn tân; o hono y daw allan dân i holl dŷ Iſrael.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Ieruſalem yw hon, goſodais hi ym myſc y cenhedloedd, a'r tiroedd o'i hamgylch.

6 A hi a newidiodd ſy marnedigaethau i ddrygioni fwy nâ'r cenhedloedd, a'm deddfau yn fwy nâ'r gwledydd ſydd o'i hamgylch: canys gwrthodaſant fy marnedigaethau, am deddfau, ni rodiaſant yddynt.

7 Am hyny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am ichwi amlhau yn fwy nâ'r cenhedloedd ſydd o'ch amgylch, heb rodio o honoch yn fy neddfau, na gwneuthur fy marnedigaethau, ac na wnaethoch yn ol barnedigaethau y cenhedloedd ſydd o'ch amgylch.

8 Am hyny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi, ie myfi ydwyf yn dy erbyn, a gwnaf yn dy ganol di farnedigaethau, yngolwg y cenhedloedd.

9 A gwnaf ynot yr hyn nis gwnaf eſi ſith mwy; am dy holl ffieidd-dra.

10 Am hyny y tadau a * fwyttant y plant yn dy * Lenit. 26. 29. dent. 28. 53. 2. bren. 6. 29. Jar. 4. 10. baruc. 2. 3. * Pen. 7. 4. 14.

11 Am hyny *fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, yn ddiau am halogi o honot fy nghyſegr, â'th holl ffieidd-dra, ac â'th holl ſyrſati: am hyny hefyd y prinhâf innau di, * ac nid arbed fy llygad, ac nithoſtariaf ychwaith.

12 Dy draian fyddant feirw o'r haint, ac a ddarfyddant o newyn yn dy ganol: a thraian a ſyrthiant ar y cleddyf o'th amgylch, a thraian a daniaf gyd â phob gwynt, a thynnaf gleddyf ar eu hol hwynt.

13 Felly y gorphennir fy nîg, ac y llonyddaf fy llidiawgrwydd yn eu herbyn hwynt, ac yngyſuraf: a hwy a gânt wybod mai myfi'r Arglwydd a'i lleferais yn fy ngwŷn, pan orphenuwyt fy llid yn ythynt.

14 A rhoddaf di hefyd yn anrhaith, ac yn warth, ym myſc y cenhedloedd ſydd o'th amgylch; yngolwg pawb a êl heibio.

15 Yna y bydd y * gwradwydd a'r gwarthrudd, yn ddyſc, ac yn ſyndod i'r cenhedloedd ſydd o'th amgylch, pan wnelwyf ynot farnedigaethau mewn dig, a llidiaw grwydd, a cheryddi llidiog: myfi'r Arglwydd a'i lleferais. * Deut. 28. 37.

16 Pan anfonwyf arnynt ddrwg ſaethau newyn, y rhai ſyddant i'w difetha, y rhai a ddanfonaf i'ch difetha: caſlaf hefyd newyn arnoch, a * thorraf eich ſon bara. * Lenit. 26. 26.

17 Anfonaf hefyd arnoch newyn, * a bwyſtl drwg, ac eſe a'th ddiblanta di: haint hefyd, a gwaed a dramwya trwot ti: a dygaf gleddyf arnat, myfi yr Arglwydd a'i lleferais. * pen. 4. 26 & 14 13. * Pen. 26. 22.

PEN. VI.

1 *Barnidiaeth Iſrael am eu delw-addoliaeth:* 8 *Gweddill a ſenhirir.* 11 *Amneg y ſyddiannau i gwyno en goſid.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

2 Mab dŷn, goſod dy wyneb tua * mynyddoedd * Pen. 36. 2. Iſrael, a phroſphwyda yn en herbyn;

3 A dywed, mynyddoedd Iſrael, gwrandewch air yr Arglwydd Dduw; fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth ynentydd, ac wrth y dyffrynnoedd: wele fi, ie myfi'n dwyn cleddyf arnoch, ac mi a ddiſtrîaf eich uchelleoedd.

4 Eich alloran hefyd a ddifwynir, a'th † haul-ddelwau a ddrylliir; a chwympaf eich archolledigion, o flaen eich eulynnod. † Neu, *delwau* felly *vers.* 6.

5 A rhoddaf gelaneddd meibion Iſrael gan bron eu heulynnod; a thaniaf eich eſcyrn o amgylch eich alloran.

6 Yn eich holl drigfaon, y dinaſoedd a anrheithir, a'r uchelfaon a ddifwynir, fel yn anrheithier, ac y diſwyner eich alloran, o'ch torrer, ac y peidio eich eulynnod, ac y torrer ymaith eich haul-ddelwau, ac y daleer eich gweithredoedd.

7 Yr archolledic hefyd a ſyrth yn eich canol, a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

8 Etto gadawaf weddill, ſel y byddo i chwi rai wedi diange gan y cleddyt, ym myſc y cenhedloedd, pan waſcarer chwi trwy'r gwledydd.

9 A'chrhai diangol a'm cofiant i ymmyſc y cenhedloedd, y rhai y caethgludir hwynt attynt, am fy mylio â'i calon butteinillyd, yr hon a giliodd oddi wrthif, ac â'i llygaid, y rhai a butteiniaſant ar ôl'eu heulynnoddyna 'r ymffieiddiant ynddynt eu hun, am y drygioni a wnaethant yn eu holl ffieidd-dra.

10 A chânt wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd, ac na leſerais yn ofer, am wneuthur iddynt y drwg hwn.

* Pen. 11. 17. 11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, *târo â'th law, a chur â'th droed, a dywed, âh rhac holl ffieidd-dra drygioni t'ŷ Iſrael, canys trwy gleddyf, trwy newyn, a thrwy haint, y fyrthiant.

12 Y pellennic a fydd marw o'r haint, a'r cyfagos a fyrth gan y cleddyf: y gweddilledic heſyd, a'r gwarchaedic a fydd marw o newyn. Fel hyn y gorphennaf fy llidiawgrwydd wrthynt.

13 A chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, pan fyddo eu harcholledigion hwynt ym myſc eu heulynnod, o amgylch eu halloran, ar bob bryn vchel, ar holl bennau y mynyddoedd, a than bob pren îr, a than bob derwen gaead-frig, lle y rhoddaſant arogl peraidd iw holl eulynnod.

* Pen. 5. 14. 14 Felly 'r eſtynnaf fy llaw arnynt, a gwnaf y tir yn anrhaith, ie yn fwy ‖ anraithtiol nâ'r anialwch tua Diblath, trwy'n holl drigfaeu: a chânt wybod mai myfi *yw* 'r Arglwydd.

PEN. VII.

1 Llwyr anrhaith Iſrael, 16 Galarus edifeirwch y rhai a ddiangant. 20 Y gelynion yn halogi y Cyſſegr, o herwydd ffieidd-dra yr Iſraeliaid. 23 Tan rhibcadwyn, y mae yn dangos eu gofidus gaethiwed hwy.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Titheu fab dyn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wrth dir Iſrael, Diwedd, diwedd, a ddaeth ar bedair congl y tîr.

3 *Daeth* yr awr honddiwedd arnat, a mi a anfonaf fy nîg arnati: barnaf di hefyd yn ôl dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

4 Fy llygad hefyd ni'th arbed di; ac ni thoſturiaf, eithr rhoddaf dy ffyrdd arnati: a'th ffieidd-dra fydd yn dy ganol di, ſel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Drwg, drwg vnic, wele, a ddaeth.

6 Diwedd a ddaeth, daeth diwedd, y mai yn gwilio † am danat, wele eſe a ddaeth.

† *Hebr. yn dy erbyn.* 7 Daeth y boregwaith attat, preſſwylydd y tîr; daeth yr amſer, agos *yw* y dydd terfyſc, ac nid addiain mynyddoedd.

8 Weithian ar fyrder y tywalldaf fy llîd arnat, ac y gorphennaf fy nîg wrthitt barnaf di hefyd yn ôl dy ffyrdd, a rhoddaf dy holl ffieidd-dra arnat.

9 A'm llygad nid arbed, ac ni thoſturiaf, rhoddaf arnat yn ôl dy ffyrdd, a'th ffieidd-dra a fydd yn dy ganol di, a chewch wybod mai myfi yr Arglwydd fydd yn tarn.

10 Wele 'r dydd, wele *eſe* yn dyfod, y boregwaith a aeth allan, blodeuodd y wialen, blagurodd balchder.

11 Cyfododd trahaus wialen drygioni; ni *bydd* dim o honynt, nac o'i ‖ lliaws, nac o'r eiddynt, na galar drueſtynt.

‖ *Neu, awyſte. Heb. terfyſc.* 12 Yr amſer a ddaeth, y dydd a neſaodd, na lawenyched y prynwr, ac na thriſtaed y gwerth-wr; canys mae digllondd ar ei holl liaws hi.

13 Canys y gwerthudd ni ddychwel at yr hyn a werthwyd, † er eu bod etto 'n fyw; o blegit weledigaeth *ſydd* am ei holl liaws, y rhai ni ddychwelant; ac nid ymgrythâ neb ‖ yn anwiredd ei fuchedd.

14 Vdcanaſant yr vdcorn, i baratoi pawb; etto nid â neb i'r rhyfel: am *fod* fy migllonedd yn erbyn eu holl liaws.

15 Y cleddyf *ſydd* oddi allan, yr haint hefyd a newyn o fewn: yr hwn *ſydd* yn y maes, a fydd farw gan gleddyf; a'r hwn a fyddo yn y ddinas, newyn, a haint a'i diſa ef.

16 Etto eu rhai diangol hwynt a ddiangant, ac ar y mynyddoedd y byddant hwy, i gyd fel colommod y dyffryn yn griddfan, bob vn am ei anwiredd.

17 * Yr holl ddwylo a laeſant, a'r holl liniau â ânt yn ddwſr.

18 * Ymwregyſant hefyd *mewn* ſachlian, a arſwyd a'i toa hwynt, a *bydd* cywilydd ar bob wyneb, a moelni ar eu holl bennau hwynt.

19 Eu harian a daflant i'r heolydd, a'i haur † a roir heibio: * eu harian, na'i haur ni ddichon eu gwared hwynt, yn nydd digter yr Arglwydd: eu henaid ni ddiwallant, a'i coluddion ni lanwant, oblegid ‖ tramgwydd eu hanwiredd yw.

20 A thegwch ei harddwch ef a oſodaſ ef yn rhagoriaeth: ond gwnaethant ynddo ddelwau eu ffieidd-dra a'i bynci: am hynny y ‖ rhoddais o ymmhell oddi wrthynt.

21 Ac mi a'i rhoddaf yn llaw dieithriaid yn yſpail, ac yn anrhaith i rai drygionus y tîr, a hwy a'i halogant ef.

22 Troaf hefyd fy wyneb oddi wrthynt, a halogant fy nirgelfa: ie ‖ anrheith-wŷr a ddiwreiddiant ac a'i halogant.

23 Gwna gadwyn, canys llanwyd y tîr o waedlyd, a'r ddinas ſydd lawn o drais.

24 Am hynny y dygaf rai gwaethaf y cenhedloedd, ſel y meddiannont eu tai hwynt: gwnaf hefyd i falchder y cedyrn beidio, a'i cyſſegrfeydd a ‖ halogir.

25 Y mae † diniſtr yn dyfod, a hwy a geiſiant heddwch, ac ni's *cânt*.

26 Daw trychineb ar drychineb, a bydd chwedl ar chwedl, yna y ceiſiant weledigaeth gan y proffwyd: ond cyfraith a gyll gan yr offeiriad, a chyngor gan yr henuriaid.

27 Y brenin a alara, a'r tywyſog a wiſco anrhaith, a dwylo pobl y tir a drallodir: gwnaf hwynt yn ôl eu ffordd, ac a'i barnedigaetha barnaf hwynt, ſel y gwybyddont mai myfi yr Arglwydd.

PEN. VIII.

1 Ezeciel mewn gweledigaeth, yn Ieruſalem, yn cael dangos iddo delwau ffieidd-dra, 5 a ffelloedd y delwau, 13 a galar-wyr Tammuz, a'r rhai oedd yn addoli ina 'r Haul 18 Dyſgwyl Duw am eu delw-addoliaeth hwy.

A Bu yn y chweched flwyddyn, yn y chweched mis, ar y pummed dydd o'r mis, a mi yn eiſtedd yn fy nhŷ, a henuriaid Iuda yn eiſtedd yn fy mron, fyrthio o law 'r Arglwydd Dduw arnaf yno.

2 Yna 'r edrychais, ac wele *ffurf* yn gweledigaeth tân, o weledigaeth ei lwynau ac i waered tân; ac o'i lwynau ac vchod, fel gwelediad diſgleirdeb, megis lliw ambr.

3 Ac eſe a * eſtynodd lûn llaw, ac a'm cymmerodd erbyn cudyn o'm pen, a chododd *fy ſyſpi*

rhwng y ddaiar a'r neſoodd, ac a'm dug i Ieruſalem mewn gweledigaetheu Duw, hyd ddrws y porth neſaf i mewn, yr hwn ſydd yn edrych tua'r gogledd, lle 'r *ydoedd eiſteddfa delw 'r eiddigedd yr hon a wna eiddigedd.

4 Ac wele yno ogoniant Duw Iſrael, ſel y welais yn y †weliſwn yn y gwaſtadedd.

5 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mab dyn, cyſod yn awr dy lygaid *tua* ffordd y gogledd; ſelly y cyſodais fy llygaid *tua* ffordd y gogledd, ac wele, tua'r gogledd, wrth borth yr allor, ddelw 'r eiddigedd hon, yn y cyntedd.

6 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mab dyn, a weli di beth y maent hwy yn ei wneuthur, y ffieiddeiriau mawr y mae tŷ Iſrael yn ei wneuthur ymma, i'm gyru ymmhell oddiwrth ſy nghyſſegr? ac eto dychwel, cei weled ffieidd-dra mwy.

7 Ac eſe a'm dug i ddrws y cyntedd, a phan edrychais, wele dwll yn y pared.

8 Ac eſe a ddywedodd wrthif, mab dyn, cloddia yn y pared: a phan gloddiais yn y pared, wele ddrws.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthif, dos i mewn, ac edrych y ffieiddiedd-dra drygionus y maent hwy yn eu gwneuthur ymma.

10 Felly mi a enthyrn, ac a edrychais, ac wele bob llun ymluſciaid, ac anifail ffiaidd, a holl eulyniau tŷ Iſrael, wedi eu portreio ar y pared, o amgylch oglych:

11 A dang-ŵr a thrugain o henuriaid tŷ Iſrael, a Iſſfill ar eu cyfer hwynt, a Iaazaniah mab Saphan yn ſefyll yn eu canol: pôb vn a'i thuſſer yn ei law, a chwmwl tew o fwg-darth oedd yn dduſau.

12 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di fab dyn yr hyn y mae henuriaid Iſrael yn ei wneuthur yn y tywyllwch, bôb vn o fewn ei ddelw-gelloedd canys dywedant, *nid yw 'r Arglwydd yn ein gweled, gadawodd yr Arglwydd y ddaiar.

13 Ac eſe a ddywedodd wrthif, tro etto, cei weled ffieidd-dra mwy, y rhai y maent hwy yn eu gwneuthur.

14 Ac eſe a'm dûg i ddrws porth tŷ 'r Arglwydd, yr hwn *oedd* tua 'r gogledd, ac wele yno wragedd yn eiſtedd yn ŵylo am Tammuz.

15 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di *hyn* fab dyn? dychwel etto, cei weled ffieidd-dra mwy ni hyn.

16 Ac eſe a'm dûg i gyntedd tŷ 'r Arglwydd o odfi fewn, ac wele *wrth* ddrws Temil yr Arglwydd, rhwng y porth a'r *allor*, ynghylch pum-ŵr ar hugain, a'i cefnau tuag at Deml yr Arglwydd, a'u hwynebau tua 'r dwyrain, ac yr oeddynt hwy yn ymgrymmu i'r haul, tua 'r dwyrain.

17 Ac eſe a ddywedodd wrthif, a weli di *hyn* fab dyn? ai peth yſcafn gan dŷ Iuda wneuthur yr ffieidd-dra a wnant ymma? canys llawnſafant y tir â thrais, a gwrth-droeſant i'm cyffroi i: ac wele hwy yn goſod blaguryn yrth eu trwyn.

18 Minnau hefyd a wnaf mewn llid, *nid arbed fy llygaid, ac ni thoſturiaf: ac er iddynt †lefain yn fy nghluſtiau â llef vchel, ni wrandawaf hwynt.

PEN. IX.

1 *Gweledigaeth yn dangos yr achubid rhai, 5 a'r diſtrywid y lleill.* 8 *Duw yn gwrthod gweddi erwul troſtynt.*

LEſodd hefyd â llef vchel lle y clywais, gan ddywedyd; gwnewch i ſwyddogion y ddinas neſau, a phob vn a'i arf diniſtr yn ei law.

2 Ac wele chwech o wŷr yn dyfod o ffordd y porth vchaf, yr hwn ſydd yn †edrych tua 'r gogledd, a phob vn †a'i arf diniſtr yn ei law: ac yr *oedd* vn gŵr yn eu myſc hwynt, wedi ei wiſco â lliain, a cheru dû ſcrifennydd wrth ei †glun, a hwy a aethant i mewn, ac a ſaſaſant wrth yr allor bres.

3 A gogoniant Duw Iſrael a gyfododd oddi ar y Cherub yr ydoedd efe arno, hyd riniog y tŷ, ac efe a lefodd ar y gŵr oedd wedi ei wiſco â lliain, yr hwn *yr oedd* corn dû ſcrifennydd wrth ei glun.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, dôs trwy ganol y ddinas, trwy ganol Ieruſalem, *a noda nôd ar dalcennau y dynion ſydd yn ochneidio, ac yn gweiddi am y ffieidd-dra oll a wnair yn ei chanol hi.

5 Ac wrth y lleill y dywedodd efe, lle y clywais, ewch trwy 'r ddinas ar ei ôl ef, a thanewch: nac arbeded eich llygad, ac na thoſturiwch.

6 Lleiddwch yn farw yr hen-ŵr, gŵr ieuange, a'r forwyn, y plant hefyd a'r gwragedd: ond na ddeuwch yn agos at vn gŵr y bydd o nôd arno: ac ar ſy nghyſſegr y dechreuwch? yna y dechreuaſant ar y gwŷr hên, y rhai oedd o flaen y tŷ.

7 Dywedodd wrthynt hefyd, halogwch y tŷ, a lleuwch y cynteddoedd o rai lladdedic, ewch allan: felly hwy a aethant allan, ac a darawſant yn y ddinas.

8 A bu, a hwy yn lladd, a'm gado innau, i mi ſyrthio ar fy wyneb, a gwaeddi a dywedyd, ô Arglwydd Dduw, a ddiſtethi di holl weddill Iſrael, wrth dywallt dy lid ar Ieruſalem?

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, anwiredd tŷ Iſrael, a thŷ Iuda, ſydd fawr tros ben: a'r llawn yw y tîr o waed, a llanwyd y ddinas o gamwedd: o herwydd dywedant, *gwrthododd yr Arglwydd y ddaiar, ac nid yw 'r Arglwydd yn gweled.

10 Ac am danaf, *nid erbyd fy llygad, ac ni thoſturiaf: rhoddaf eu ffordd en hun ar eu pennau.

11 Ac wele, y gŵr wedi ei wiſco â lliain, yr hwn yr *oedd* y corn dû wrth ei glun, yn dwyn gair drachefn, gan ddywedyd: gwneuthum ſel y gorchymynnaiſt i mi.

PEN. X.

1 *Gweledigaeth y marwor tân, a maſterid tros y ddinas.* 8 *Gweledigaeth y Cherubiaid.*

YNa 'r edrychais, ac wele yn y *ffurfafen, yr hon *oedd* vwch hen y Cherubiaid, megis maen Saphir, fel dull cyffelybrwydd gorſeddfa, a welid arnynt hwy.

2 Ac efe a lefarodd wrth y gŵr a wiſcaſid â lliain, ac a ddywedodd, dôs i mewn rhwng yr olwynion, hyd tan y Cherub, a llanw †dy ddwylo o farwor tanllyd, oddi rhwng y Cherubiaid, a thaena ar y ddinas: ac efe a aeth o flaen fy llygaid.

3 A'r Cherubiaid oedd yn ſefyll o du deheu y tŷ, pan aeth y gŵr i mewn; a'r cwmmwl a lanwodd y cyntedd neſaf i mewn.

4 Yna y cyfodlodd gogoniant yr Arglwydd oddi ar y Cherub, *ac a ſafodd* oddiar riniog y tŷ, a'r tŷ a lanwyd â'r cwmmwl; a llanwyd y cyntedd o ddiſcleirdeb gogoniant yr Arglwydd.

5 A *ſŵn adenydd y Cherubiaid a glybuwyd hyd y cyntedd neſaf allan, fel ſŵn Duw Holl alluog pan leferai.

6 Bu hefyd wedi iddo orchymyn i'r gŵr a wiſcaſid â lliain, gan ddywedyd, cymmer dân, oddi rhwng yr olwynion, o'di rhwng y Cherubiaid; yna yntau a aeth, a ſefyll wrth yr olwynion.

7 Yna †'r eſtynnodd yr Cherub ei law, oddi rhwng y Cherubiaid, i'r tân, yr hwn *oedd* rhwng y Cherubiaid; ac a gymmerth, ac a roddodd *hwnw* yn

nwylo 'r hwn a wiſcefid â lliain: yntef a'i cymerodd, ac a aeth allan.

8 A gwelid yn y Cherubiaid, lun llaw dŷn, tan eu hadenydd.

9 Edrychais hefyd, ac wele bedair olwyn wrth y Cherubiaid, yn olwyn wrth yn Cherub, ac yn olwyn wrth Gerub arall: a gweledigaeth yr olwynion oedd fel * lliw maen Beril.

*Pen. x. 15

10 A'i gwelediad, yn wedd oedd iddynt ill pedair, fel pe byddei olwyn ynghanol olwyn.

11 Pan gerddent, ar eu pedwar ochr y cerddent, ni throent pan gerddent, onid lle 'r edrychei y pen, y cerddent ar ei ôl ef; ni throent pan gerddent.

‖ Sef, corph.

12 En holl ‖ gnawd hefyd, a'i cefnau, a'i dwylo, a'i hadenydd, a'r olwynion, oedd yn llawn llygaid oddi amgylch: ſef yr olwynion oedd iddynt ill pedwar.

‖ Neu, A'r olwynion a alwyd lle y clywais i, Olwyn, neu Galgal.

13 ‖ Galwyd hefyd lle y clywais, arnynt hwy, ſef ar yr olwynion, ô olwyn.

14 A phedwar wyneb oedd i bôb vn; yr wyneb cyntaf yn wyneb Cherub, a'r ail wyneb yn wyneb dŷn, a'r trydydd yn wyneb llew, a'r pedwerydd yn wyneb eryr.

15 A'r Cherubiaid a ymddercha ſaſant: dymma 'r * peth byw a welais wrth afon Chebar.

* Ezec. i. 5.

16 A phan gerddei y Cherubiaid, y cerddei 'r olwynion wrthynt, a phan godei y Cherubiaid eu hadenydd i ymdderchafu oddi ar y ddaiar, yr olwynion hwythau ni throent ychwaith oddi wrthynt.

17 Safent, pan ſafent hwytheu, a chodent gyd â hwy, pan godent hwythen, canys yſpryd ‖ y peth byw oedd ynddynt.

‖ Neu, ïsmyd.

18 Yna gogoniant yr Arglwydd a aeth allan oddi ar riniog y tŷ, ac a ſafodd ar y Cherubiaid.

19 A'r Cherubiaid a godaſant eu hadenydd, ac a ymdderchafaſant oddi ar y ddaiar, o flaen ſy llygaid: a'r olwynion oedd yn eu hymyl, pan aethant allan: a ſafodd *pob vn wrth* ddrŵs porth y dwyrain i dŷ 'r Arglwydd; a gogoniant Duw Iſrael *oedd* arnynt oddi arnodd.

20 Dymma 'r peth b, w a welais tan Dduw Iſrael, wrth afon Chebar; a gwybûm mai y Cherubiaid oeddynt.

21 Pedwar wyneb oedd i bôb vn, a phedair aden i bôb vn, a chyffelybrwydd dwylo dŷn dan eu hadenydd.

22 Cyffelybrwydd eu hwynebau *oedd* yr vn wynebau ac a welais wrth afon Chebar, eu dull hwynt, a hwythau: cerddent bôb vn yn vnion rhag ei wyneb.

PEN XI.

1 *Rhyſyſ y tywyſogion.* 4 *Eu pechod a'i barnedigaeth.* 13 *Ezeciel yn cwyno, a Duw yn dangos iddo ei arfaeth wrth achub gweddill,* 21 *a chaſpi yr annuwiol.* 22 *Gogoniant Duw yn gadael y ddinas.* 24 *Dychwelyd Ezeciel at y gaeth-glud.*

YNa i'm cyſododd yr yſpryd, ac i'm dûg hyd borth dwyrain tŷ yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn edrych tua 'r dwyrain; ac wele bum-wr ar hugain yn nrŵs y porth, ac yn eu myſc y gwelwn Iaazaniah fab Azur a Phelatiah fab Benaiah, tywyſogion y bobl.

2 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ha fab dŷn, dymma y gwŷr ſydd yn dychymygu anwiredd, ac yn ymghori drwg gyngor yn y ddinas hon.

*2. Pet. 3. 4. pen. 12. 27.

3 Y rhai a ddywedant, * nid ‖ yw yn agos, adeiladwn dai; hi yw 'r crochan, ninneu 'r cig.

‖ Neu, nid yw ini adeiladu tai yn agos.

4 Am hynny prophwyda ‖ iw herbyn hwynt, prophwyda fab dyn.

5 Yna y ſyrthiodd yſpryd yr Arglwydd arnaf, ac a ddywedodd wrthif; dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, ty Iſrael, fel hyn y dywedaſoch; canys mi a wn y pethau ſy'n dyfod i'ch meddwl chwi, bob vn o *honynt.*

6 Amlhaſoch eich lladdedigion, o fewn y ddinas hon, a llanwaſoch ei heolydd hi â chelenddau.

7 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eich lladdedigion, y rhai a oſodaſoch yn ei chanol hi, yw 'r cig, a hitheu yw yr crochan; chwithau a ddygaf allan o'i chanol.

8 Y cleddyf a ofnaſoch, a'r cleddyf a ddygaf arnoch, medd yr Arglwydd Duw.

9 Dygaf chwi hefyd allan o'i chanol hi, a rhoddaf chwi yn llaw dieithriaid, a gwnaf farn yn eich myſc.

10 Ar y cleddyf y * ſyrthiwch; ar derfyn Iſrael y barnaf chwi, fel y gwypoch mai myfi yw 'r Arglwydd.

*2. Bren. 25.

11 Y *dinas* hon ni bydd i chwi yn grochan, ni byddwch chwithau yn gig o'i mewn; ond ar derfyn Iſrael y barnaf chwi.

12 A chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd; canys ni rodiaſoch yn fy neddfau, ac ni wnaethoch fy marnedigaethau; onid yn ôl defodau y cenhedloedd o'ch amgylch y gwnaethoch.

13 A phan brophwydais, bû farw Pelatiah mab Benaiah: yna ſyrthiais ar fy wyneb, a gwaeddais â llef vchel, a dywedais; ô Arglwydd Dduw! wnei di drange ar weddill Iſrael.

14 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan dywedyd,

15 Ha fab dŷn, dy frodyr, dy frodyr, dynion dy geraint, a holl dŷ Iſrael yn gwbl, *ydyw y rhai* y dywedodd preſſwylwŷr Ieruſalem wrthynt, ymbellhewch oddi wrth yr Arglwydd, i ni y rhoddwyd y tîr hwn yn etifeddiaeth.

16 Dywed am hynny, fal hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; er gyrru o honof hwynt yn mhlith yn myſc y cenhedloedd, ac er gwaſgaru o honof hwynt trwy y gwledydd, etto byddaf yn gyſegr bychan iddynt yn y gwledydd lle y deuant.

17 Dywed gan hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, caſclaf chwi hefyd o fyſc y bobloedd, a chynhullaf chwi o'r gwledydd i'ch gwaſgarwyd ynddynt, a rhoddaf i chwi dîr Iſrael.

18 A hwy a ddeuant yno, ac a ſymmudant eilun fryntiau hi, a'i holl ffieidd-dra allan o honi hi.

19 * A rhoddaf iddynt vn ganol, ac yſpryd newydd a roddaf ynoch: tynnaf hefyd y galon gerrec ymaith o'i cnawd hwynt, a rhoddaf iddynt galon gig:

20 Fel y rhodiont yn fy neddfau, ac y cadwont fy marnedigaethau, ac y gwnelont hwynt: a hwy a fyddant yn bobl i mi, a minneu a fyddaf Duw iddynt hwy.

21 Ond *am y rhai* y mae eu calon yn myned ar ôl meddwl eu brynti, a'i ffieidd-dra, rhoddaf eu ffordd hwynt ar eu pennau eu hun, medd yr Arglwydd Dduw.

22 Yna y Cherubiaid a gyſodaſant eu hadenydd, a'r olwynion yn eu hymyl, a gogoniant Duw Iſrael *oedd* arnynt oddi arnodd.

23 A gogoniant yr Arglwydd a ymdderchafodd oddi ar ganol y ddinas, ac a ſafodd ar y mynydd ſydd o'r tu dwyrain i'r ddinas.

24 Yna 'r yſpryd a'm cododd i, ac a'm dûg i'r Caldea at y gaeth-glud, mewn gweledigaeth drwy Yſpryd Duw: a'r weledigaeth a welais a ddercha ſodd oddi wrthif.

25 Yna y lleferais wrth y rhai o'r gaeth-glud

holleiriau'r Arglwydd, y rhai a ddangosasei efe im.

PEN. XII.

1 *Rhib ac arwydd ymmadiad Ezeciel, 8 yn dangos caethiwed Zedeciah.* 17 *Dychryn Ezeciel yn dangos anghyfannedd-dra yr Iuddewon.* 24 *Beth a ryssigai ddiberth yr Iuddewon.* 26 *Ebrwyddy weledigaeth.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Trigo'r wyt ti, fab dyn, yng hanol tŷ gwrthryfelgar, y rhai *y mae* llygaid iddynt i weled, ac ni welant; clustiau iddynt i glywed, ac ni chlywant: canys tŷ gwrthryfelgar ydynt.

3 Athithau, fab dyn, gwna it ‖offer caeth-glud, a mudia liw dydd o flaen eu llygaid hwynt, ie muda oth le dy hun i le arall, yng wydd eu llygaid hwynt: nid hwyrach y gwelant, er eu bod yn dŷ gwrthryfelgar.

4 A dwg allan dŷ ddodrefn liw dydd yng wydd eu llygaid, fel dodrefn caeth-glud: a dos allan yn yr hwyr, yng wydd eu llygaid, fel ‖ rhai yn myned allan i gaeth-glud.

5 Cloddia i mi o flaen eu llygaid hwynt drwy y mur, a dwg allan trwy hynny.

6 Ar dy ysgwydd y dygi, yng wydd eu llygaid hwynt, yn y tywyll y dygi allan: dy wyneb a guddiel na welo'r llawr: canys yn arwydd i'th roddais i dŷ Israel.

7 Ac mi a wnaethum felly, fel i'm gorchymynwyd, dygais fy offer allan liw dydd, fel offer caeth-glud: ac yn yr hwyr y cloddiais drwy y mûr, â'm llaw: yn y tywyll y dygais allan, ar fy ysgwydd y dygais o flaen eu llygaid hwynt.

8 A'r boreu y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

9 Ha fab dyn, oni ddywedodd tŷ Israel, y tŷ gwrthryfelgar, wrthit, beth yr wyt ti yn ei wneuthur?

10 Dywed ti wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; i'r tywysog yn Ierusalem y mae y baich hwn, ac i holl dŷ Israel, y rhai sydd yn eu mysc.

11 Dywed, eich arwydd chwi ydwyf fi: fel y gwnaethum i, felly y gwneir ‖ddynt hwy: mewn caeth-glud yr ânt i gaethiwed.

12 A'r tywysog, yr hwn *sydd* yn eu canol, a ddwg ar ei ysgwydd, yn y tywyll, ac a â allan: cloddiant trwy'r mûr i ddwyn allan trwyddo: ei wyneb a guddia, fel na welo efe y ddaiar â'i lygaid.

13 Ac mi a danaf fy rhwyd *arno ef, fel y dalier ef yn fy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, tîr y Caldeaid, ac ni wêl efe hi, etto yno y bydd efe farw.

14 A gwascaraf yr holl rai sydd yn ei gylch ef i'w gynhorthwyo, a'i holl ‖ddinoedd, tu a phob gwynt; a thynnaf gleddyf ar eu hôl hwynt.

15 A hwy a gânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, wedi gwascaru o honof hwynt yn mysc y cenhedloedd, a'i tann ar hŷd y gwledydd.

16 Etto gweddillaf o honynt ‖ychydig ddynion, oddi wrth y cleddyf, oddi wrth y newyn, ac oddi wrth yr haint; fel y mynegont eu holl ffieidd-dra yn mysc y cenhedloedd, lle y delont: a gŵybyddant mai myfi *yw* yr Arglwydd.

17 Gair yr Arglwydd hefyd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dyn, bwyttei dy fara tan grynu, a'th ddŵr a yfi mewn dychryn, a gofal.

19 A dywed wrth bobl y tîr, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am drigolion Ierusalem a am wlad Israel: eu bara a fwytânt mewn gofal, a'i dŵr a yfant mewn syndod, fel yr amheithir ei thîr ô'i chyflawnder, am drais y rhai oll a drigant ynddi.

20 A'r dinasoedd cyfanneddol a anghyfanneddir, a'r tîr a fydd anrhaithiol; felly y gŵybyddwch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

21 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

22 Ha fab dyn, beth *yw* y ddihareb hon genny ch am dîr Israel, gan ddywedyd, y dyddiau a estynnwyd, a darfu am bôb gweledigaeth?

23 Am hyny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwnaf i'r ddihareb hon beidio, fel nad arderont hi yn ddihareb mwy yn Israel: ond dywed wrthynt, y dyddiau sydd agos, a sylwedd pob gweledigaeth.

24 Canys ni bydd mwy yn weledigaeth ofer, na dewiniaeth wenieithus, o fewn tŷ Israel.

25 Canys myfi yw'r Arglwydd, mi a lefaraf, a'r gair a lefarwyf a wneir, nid oedir ef mwy: o herwydd yn eich dyddiau chwi, ô dŷ gwrthryfelgar, y dywedaf y gair, ac a'i gwnaf, medd yr Arglwydd Dduw.

26 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

27 Ha fab dyn, wele dŷ Israel yn dywedyd, *y weledigaeth a welo efe *fydd* wedi dyddiau lawer, a phrophwydo y mae efe am amseroedd pell.

28 Am hyny dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, nid oedir aini o'm geiriau mwy, ond y gair a ddywedais a wneir, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XIII.

1 *Argyoeddi prophwydi celwyddog.* 10 *ei priddgiff heb dymmherw.* 17 *Y prophwydesau a'i clustogau.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Prophwyda, fab dyn, yn erbyn prophwydi *Israel, y rhai sydd yn prophwydo; a dywed wrth y rhai †a brophwydant o'i calon eu hun, gwrandewch air yr Arglwydd.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae'r prophwydi ynfyd, y rhai a rodiant yn ôl eu hysbryd eu hun, ‖ac heb weled dim.

4 Dy brophwydi Israel ydynt fel llwynogod yn ‖yr anialwch.

5 Ni safasoch yn ‖yr adwyau, ac ni chaeasoch y cae i dŷ Israel, i sefyll yn y rhyfel, ar ddydd yr Arglwydd.

6 Gwagedd, a gau-ddewiniaeth a welsant, y rhai a ddywedant, dywedodd yr Arglwydd, a'r Arglwydd heb en hanfon hwynt: a pharasant i eraill ddisgwyl am gyflawni y gair.

7 Onid ofer weledigaeth a welsoch, a gau-ddewiniaeth a draethasoch, pan ddywedasoch, yr Arglwydd a ddywedodd, a minnau heb ddywedyd?

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am lefaru o honoch wagedd, a gweled o honoch gelwydd, am hynny wele fi yn erbyn eich byn, medd yr Arglwydd Dduw.

9 A bydd fy llaw yn erbyn y prophwydi sydd yn gweled gwagedd, ac yn dewinio celwydd; ‖yng hyfrinach fy mhobl ni byddant, ac o fewn scrifen tŷ Israel ni scrifennir hwynt; i dîr Israel befyd ni ddeuant, a gŵybyddwch mai myfi *yw* yr Arglwydd Dduw.

10 O achos, ie o achos hudo o honynt fy mhobl gan ddywedyd, *heddwch, ac nid *oedd* heddwch: ac yntau adeiladei ‖bared, ac wele eraill yn ei briddo â chlai heb ei dymmherw.

11 Dywed wrth yrhai a'i priddant â phridd rhydd, y ſyrth eſe: canys cur-law a fydd, a chwithau gerric cenllyſe a ſyrthiwch; a gwynt temheſtleg a'i rhwyga.

12 Wele, pan ſyrthio 'r pared, oni ddywedir wrthych, mae 'r clai â'r hwn y priddaſoch eſ?

13 Am hyny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, minneu a'i rhwygaf â gwynt temheſtlog yn fy llid; a chur-law fydd yn fy nig; a cherric cenllyſe yn fy llidiaw grwydd, iw ddiſetha.

14 Felly y bwriaf i lawr y pared a briddaſoch â phridd heb ei dymmheru, ac a'i tynnaf hyd lawr, ſel y dinoether ei ſylſaen, ac eſe a ſyrth, a chwythau a ddifethir yn ei ganol eſ, a chewch wybod mai myfi yw 'r Arglwydd.

15 Fel hyn y gorphennaf ſy llid ar y pared, ac ar y rhai a'i priddaſant â phridd heb dymmheru, a dywedaf wrthych; y pared nid yw, na'r rhai a'i priddaſant:

16 Sef prophwydi Iſrael, y rhai a brophwydant am Ieruſalem, ac a welant iddi weledigaethau heddwch, ac nid oes heddwch, medd yr Arglwydd Dduw.

17 Tithau fab dŷn; goſod dy wyneb yn erbyn merched dy bobl, 'y rhai a brophwydant ô'i calon eu hyn; a phrophwyda yn eu herbyn hwynt,

18 A dywed, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae y gwniaddyddeſau cluſtogau tan holl ‖ ben elinoedd ſy mhobl, a'r rhai a weithiant ſoledau am ben pob corpholaeth, i hela eneidiau. Ai eneidiau ſy mhobl a heliwch chwi, ac a gedwch chwi yn fyw yr eneidiau *a ddêl* attoch?

19 Ac a halogwch chwi ſi ym-myſg ſy mhobl, er dyrneidiau o haidd, ac am dammeidiau o fara, i ladd yr eneidiau ni ddylent farw, a chadw yn fyw yr eneidiau ni ddylent fyw, gan ddywedyd o honoch gelwydd wrth ſy mhobl, y rhai a wrandawent gelwydd?

20 Am hyny ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele ſi yn erbyn eich cluſtogau chwi, a'r ‖ rhai yr ydych yno yn hela eneidiau, ‖ i beri iddynt ehedeg, a rhwygaf hwynt oddi wrth eich breichiau; a gollyngaf yr eneidiau, *ſef* yr eneidiau yr ydych yn eu hela, i beri iddynt ehedeg.

21 Rhwygaf hefyd eich moledau chwi, a gwaredaf ſy mhobl o'ch llaw, ac ni byddant mwy yn eich llaw chwi yn helfa, a chewch wybod mai myfi, *yw* yr Arglwydd.

22 Am driſtau calon y cyſiawn drwy gelwydd, a minneu heb ei oſidio eſ; ac am gadarnhau dwylo 'r annuwiol, ſel na ddychwelei o'i ffordd ddrygionus, ‖ trwy addo iddo einioes.

23 O herwydd hyny, ni welwch wagedd, ac ni ddewiniwch ddewiniaeth mwy; canys gwaredaf ſy mhobl o'ch llaw chwi, a chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XIIII.

1 *Duw yn atteb delw-addolwyr yn ôl meddwl eu calon eu hun.* 9 *Eu hannog hwy i edifarhau, rhag ofn barnedigaethau, o herwydd gau-brophwydi.* 12 *Siecr fawn Duw ar ddianſon newyn,* 15 *a bwyſtfilod niweidiol.* 17 *a chleddyf,* 19 *a haint y nodau.* 22 *Gweddill a achubir er eſampl i eraill.*

YNa y daeth attaf wŷr o henuriaid Iſrael, ac a eiſteddaſant o'm blaen.

2 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

3 Y gwŷr hyn, ô fab dŷn, a ddercha ſaſant eu heulynnod yn eu calonnau, ac a roddaſant dramgwydd eu hanwiredd ar gyfer eu hwynebau; gan ymofyn a ymofyn y cyfryw â myfi?

4 Am hyny ymddiddan â hwynt, a dywed wrthynt; ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pob vn o dŷ Iſrael, yr hwn a ddercha ſo ei eulynnod yn ei galon, ac a oſodo dramgwydd ei anwiredd ar gyfer ei wyneb, ac a ddaw at y prophwyd; myfi yr Arglwydd a attebaf yr hwn a ddelo, yn ôl amlder ei eulynnod,

5 I ddal tŷ Iſrael yn eu calonnau, am iddynt ymddieithro oddi wrthif oll, trwy eu heulynnod.

6 Am hyny, dywed wrth dŷ Iſrael; ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; trowch a ‖ dychwelwch oddi wrth eich eulynnod, a throwch eich wynebau oddi wrth eich holl ffieidd-dra. ‖ Heb.

7 Canys pob vn o dŷ Iſrael, ac o'r dieithr a ymdeithio o fewn Iſrael, a ymneillduo oddi ar ſy ôl i, ac a ddercha ſo ei eulynnod yn ei galon, ac a oſodo dramgwydd ei anwiredd ar gyfer ei wyneb, a ddêl at brophwyd i ymofyn â myfi, trwyddo eſ, myfi 'r Arglwydd a attebaf iddo trwof fy hun.

8 Goſodaf hefyd fy wyneb yn erbyn y gŵr hwnnw, * a gwnaf eſ yn arwydd, ac yn ddihareb, a thorraf eſ ymmaith o fyſc fy mhobl ſel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

9 Ac os twyllir y prophwyd pan leſaro air, myfi 'r Arglwydd a dwyllodd y prophwyd hwnw; ac mi a eſtynnaf hefyd fy llaw arno eſe, ac a'i diſethaf o fyſc fy mhobl Iſrael.

10 A hwy a ddygant eu hanwiredd, yn ôl fydd anwiredd yr ymofynnydd, ac anwiredd y prophwyd:

11 Fel na chyfeilliorno tŷ Iſrael mwy oddi ar ſy ôl; ac na haloger hwynt mwy â'i holl droſeddau, ond bod o honynt i mi yn bobl, a minneu iddynt hwy yn Duw, medd yr Arglwydd Dduw.

12 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn gan ddywedyd;

13 Ha fab dŷn, pan becho gwlad i'm herbyn trwy wneuthur camwedd, yna 'r eſtynnaf fy llaw arni, * a thorraf ffon ei bara hi, ac anfonaf arni newyn, ac a dorraf ymmaith o honi ddŷn a anifail.

14 * Pe byddei yn ei chanol y tri-wŷr hyn, Noa, Daniel, a Iob, hwynt hwy yn eu cyfiawnder a achubent eu heneidiau eu hun *yn unig*, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Os bwyſt-fil niweidiol a yrraf trwy 'r wlad, a'i ‖ difa o hwnnw, ſel y byddo yn anghyfannedd, heb gynniwer ydd, rhag ofn y bwyſt-fil,

16 Pe byddei y try wyr hyn yn ei chanol, fel *mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni waredent na meibion, na merched: hwynt hwy yn vnic a waredid, a'r tîr a fyddei yn anghyfannedd.

17 Neu os cleddyf a ddygaf ar y tîr hwnw, a dywedyd o honof, cynniwer gleddyf trwy 'r tîr, ſel y torrwyf ymmaith o honaw ddŷn, a anifail,

18 A'r try-wyr hyn yn ei ganol, *fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni achubent na meibion, na merched; ond hwynt hwy yn vnic a achubid.

19 Neu os haint a anfonaf i'r wlid honno, a thywallt o honof ſy llid arni mewn gwaed, yn dorri ymmaith o honi ddyn ac anifail.

20 A Noah, Daniel, a Iob yn ei chanol, *fel mai* byw fi medd yr Arglwydd Dduw, na waredent na mab, na merch; hwynt hwy yn eu cyfiawnder a waredent eu heneidiau eu hun *yn unig*.

21 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ‖ pa faint mwy pan anfonwyf * fy

dryg-

Neu, ſel yr achubwn ei enaid. Heb. a'm fyw-hau.

Neu, ſerddi.

Neu, geſeiliau.

dyg-ſarn, cleddyf, a newyn, a bwyſt. ſi niweidiol, a haint, yr Ieruſalem, i derri ymmaith o honi ddyn, ac anifail?

11 Etto wele, bydd ynddi weddill diangol, y rhai a ddygir allan, yn feibion a merched: wele hwynt yn dyfod allan attoch, a chewch weled eu ffyrdd hwynt, a'i gweithredoedd, ſef yr ymgyſſuroch, o herwydd yr adſyd a ddygais ar Ieruſalem, ſef yr hyn oll a ddygais arni.

12 Ie cyſſurant chwi, pan welloch eu ffordd, a'i gweithredoedd: a chewch wybod nad heb achos y gwneuthum yr hyn oll a wneuthum iw herbyn hi, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XV.

1 *Trwy ddiangos mor anghymmwys i wneuthur ufyddid o honi, ydyw'r winwyddden, & y dangoſir y lliſid ac y gwrthodiad Ieruſalem.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dyn, beth yw coed y win-wydden, ſ=wy ai phob coed arall, neu gainge, yr hon ſydd ym myſc prennau y coed?

3 A gymmerir o honi goed i wneuthur gwaith? a gymmerant o honi hoel, i grogi yn offeryn arni?

4 Wele, yn ymborth i'r tân y rhoddir hi; diſaddo'r tân ei dau pen hi, ei chanol a oloſgwyd, a ſwaſnetha hi mewn gwaith?

5 Wele, pan oedd gyſan nid †oedd gymmwys i ddim gwaith, pa faint llai, gan ei diſa o dân â'i goloſgi, yr oedd hi etto gymmwys i waith?

6 Am hynny ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw anghen pren y win-wyddden ym myſc prennau y coed yn yr hon a roddais yn ymborth i'r tân; felly y rhoddaf drigolion Ieruſalem.

7 A goſodaf fy wyneb yn eu herbyn hwynt, o'r tân y dianc allan, a thân arall a'i diſa hwynt: a chwi a gwybydd mai myfi yw yr Arglwydd, pan oſodwyf fy wyneb iw herbyn hwynt.

8 Gwnaf hefyd y wlad yn anrhaith, am †wneuthur o honynt gamwedd, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XVI.

1 *Trwy gyffelybrwydd o ddyn bach mewn gwaedlyn ſyfrw, y dangoſir cyflwr naturiol Ieruſalem. 6 Anſtitiol gariad Duw iwac atti hi: 15 A'i hanrhib butteindra hithau: 35 a'i barn doſt. 44 Ac ei phechod yn gymmeint a'r eiddo ei mam, ac ſi=wy nâ'r eiddo ei chwiorydd Sodoma a Gomorrah, ac am hynny yn gaſlw am furnedigaethau. 60 Addaw trugaredd iddi yn y diwedd.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dyn, gwna î Ieruſalem adnabod ei ffieidd-dra,

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth Ieruſalem; dy ‖ drigfa, a'th enedigaeth ſydd o'r wlad Canaan; dy dâd oedd Amoriad, a'th fam yn Hittites.

4 Ac am dy enedigaeth, ar y dydd i'th anwyd, ni thorrwyd dy ſogail, ac mewn dwfr ni'th olchwyd ‖ i'th feddalhau, ni'th gyweiriwyd ychwaith â halen, ac ni'th rhwymwyd â rhwymyn,

5 Ni thoſturiodd llygad wrthit, i wneuthur ie yn o hyn, i doſturio wrthit: ond ar wyneb y maes i'th daflwyd, i ffieiddio dy eneces, ar y dydd i'th anedd.

6 A phan dramwyais heibio it, a'th weled ‖ yn ymdrybaeddu yn dy waed, dywedais wrthit yn dy waed, bydd fyw; ie dywedais wrthit yn dy waed, bydd fyw.

7 Yn fyrddiwn i'th wneuthum, ſel 'gwellt y maes, a thi a gynnyddaiſt, ac a aethoſt yn fawr, ac a ddaethoſt i †harddwch godidog; dy fronnau a chwyddaſant, a'th wallt a dyfodd, a thi yn llom ac yn noeth o'r blaen.

8 Pan euthum heibio it, ac edrych arnat, wele dy amſer yn amſer ſerchawgrwydd, yna lledais fy aden droſot, a chuddiais dy noethni: tyngais hefyd it, ac euthym mewn cyfammod â thi, medd yr Arglwydd Dduw, a thi a aethoſt yn eiddof fi.

9 Yna mi a'th olchais â dwfr, ie golchais dy waed oddi wrthit, ac irais di ag olew.

10 Mi a'th wiſcais hefyd â gwaith edeſa nodwydd, rhoddais it hefyd eſgidiau o groen daear-loch; a gwregyſais di â lliain main, a gorchguddiais di â ſidan.

11 Mi a'th herddais hefyd â harddwch, a rhoddais freichledau am dy ddwylo, a chadwyn am dy wddf.

12 Rhoddais hefyd dlws ar dy dalcen, a thlyſau wrth dy gluſtiau, a choron hardd am dy ben.

13 Felly i'th harddwyd ag aur, ac arian, a'th wiſc oedd liain main, a ſidan, a gwaith edeſ a nodwydd: peillied, a mêl, ac olew a fwyteit, tê hefyd odieth oeddit, a gymmaiſt yn frenhiniaeth.

14 Aeth allan hefyd it cêw ym myſc y cenhedloedd, am dy degwch: canys cyflawn oedd, gan fy harddwch, yr hwn a oſodaſwn arnat, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Ond ti a ymddiriedaiſt i'th degwch, a phutteiniaiſt o herwydd dy enw: a thywelltaiſt dy butteindra ar bob cyniweryddi, eiddo ef ydoedd.

16 Cymmeraiſt hefyd o'th ddillad, a gwnaethoſt it uchel-ſeydd brithion, a phutteiniaiſt arnynt: *y fath* ni ddaw, ac ni bydd *ſy*.

17 A chymmeraiſt offer dy harddwch o'm haur, ac o'm harian i, y rhai a roddaſwn i ti, a gwnaethoſt it ddelwau † gwŷr; a phutteiniaiſt † gyd â hwynt.

18 Cymmeraiſt hefyd dy wiſcoedd o waith edeſ a nodwydd, ac a'i gwiſcaiſt hwynt: fy olew hefyd a'm harogl-darth a roddaiſt o'i blaen hwynt.

19 Felly fy mwyd, yr hwn a roddaſwn i ti, yn beillied, ac yn olew, ac yn fêl, â'r rhai i'th borthaſwn di; rhoddaiſt hynny hefyd o'i blaen hwynt, yn arogl † peraidd: fel hyn y bu, medd yr Arglwydd Dduw.

20 Cymmeraiſt hefyd dy feibion, a'th ferched, y rhai a blantaſit i mi, a'r rhai hyn a aberthaiſt iddynt iw bwyta: ai bychan hyn o'th butteindra di,

21 Ladd o honot fy mhlant, a'i rhoddi hwynt iw tynnu trwy'r tân iddynt?

22 Ac yn dy holl ffieidd-dra, a'th butteindra, ni chofiaiſt ddyddiau dy ieuengtid, pan oeddit, lom, a noeth, a'th fod yn ymdrybaeddu yn dy waed.

23 A bu ar ôl dy holl ddrygioni (gwae, gwae it, medd yr Arglwydd Dduw,)

24 Adeiladu o honot it uchelfa, a gwneuthur it ‖ uchelfa ym mhob heol.

25 Ym mhen pob ſtrêd yr adeiledaiſt dy uchelfa, a gwnaethoſt dy degwch yn ffiaidd; a'r a ledaiſt dy draed i bob cyn, wetydd, a amlheaiſt dy butteindra.

26 Putteiniaiſt hefyd gyd â meibion yr Aipht, dy gymydogion mawr eu cnawd; a'r a amlheaiſt dy butteindra i'm digio i.

27 Am

27 Am hynny wele, estynnais fy llaw arnat, a phrinheais dy ran, a rhoddais di wrth ewyllys dy gaseion, merched y Philistiaid; y rhai sydd gywilydd ganddynt dy ffordd ysceler.

‖ Neu, *trefi.*

28 Putteiniaist hefyd gyd â meibion Assur, o eisieu cael dy ddigon: a hefyd wedi putteinio gyd â hwynt, ni'th ddigonwyd.

29 Amlheaist hefyd dy butteindra yngwlâd Canaan hyd Caldea; ac etto ni'th ddigonwyd a hyn.

30 Morr llesc yw dy galon, medd yr Arglwydd Dduw, gan it wneuthur hyn oll, *sef* gwaith putteiniwraig yn llywodraethu.

‖ Neu, *yn dy ferched y mae dy ochelfa.*

31 ‖ Pan adeiledaist dy ychelfa ym mhen pob ffordd, ac y gwnaethoft dy ychelfa ym mhob heol, ac nid oeddit fel puttain, gan dy fod yn dirmygu gwobr:

32 *Ond fel* gwraig a dorrai ei phriodas, ac a gymmerai ddieithriaid yn lle ei gŵr.

33 I bob puttain y rhoddant wobr, ond tydi a roddi dy wobr i'th holl gariadau; ac a'i gobrwyi hwynt i ddyfod attat oddi amgylch, i'th butteindra.

34 Ac ynot ti y mae y gwrthwyneb i wraged *eraill* yn dy butteindra, gan na phutteiniodd neb ar dy ôl di: canys lle y rhoddi wobr, ac na roddir gwobr it, yna 'r wyt yn y gwrthwyneb.

35 Gan hynny, ô buttain, clyw air yr Arglwydd.

36 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am dywallt dy frynti, a datcuddio dy noethni, trwy dy butteindra gyd â'th gariadau, a chyd â holl eulynnod dy ffieidd-dra, a thrwy waed dy feibion y rhai a roddaist iddynt;

* Ezec. 23.9.

37 Am hynny wele fi yn casclu * dy holl gariadau gyd â'r rhai yr ymddigrifaist, a'r rhai oll a geraist, gyd â'r rhai oll a gaseaist; ie casglaf hwynt i'th herbyn oddi amgylch, ac a ddinoethaf dy noethni iddynt, fel y gwelont dy holl noethni.

‖ Neu, *fel barnu.*

38 Barnaf di hefyd ‖ â barnedigaethau putteiniaid, a'r rhai a dywalltant waed: a rhoddaf i ti waed mewn llidiawgrwydd, ac eiddigedd.

39 Ie rhoddaf di yn eu dwylo hwynt, a hwy a ddiniftriant dy ychelfa, ac a fwriant i lawr dy uchel-leoedd: dioscant di hefyd o'th ddillad, a chymmerant ddodrefn dy harddwch, ac a'th adawant yn llem ac yn noeth.

40 Dygant hefyd dyrfa i'th erbyn, ac a'th labyddiant â meini, ac â'i cleddyfau i'th drywanant.

* 2 Bren. 25.9. ter. 52.13.

41 * Lloscant hefyd dy dai â than, a gwnant arnat farnedigaethau, yngolwg gwragedd lawer: ac mi a wnaf it beidio a phutteinio, a hefyd ni roddi wobr mwy.

42 Felly y llonyddaf fy llid i'th erbyn, a symmud fy eiddigedd oddi wrthit, mi a lonyddaf hefyd, ac ni ddigiaf mwy.

43 Am na chofiaist ddyddiau dy ieuengtid, onid ennogaist ti i lid ya hyn oll, am hynny wele, myfi a roddaf dy ffordd ar dy *ben*, medd yr Arglwydd Dduw: fel na wnelech yr scelerder hyn, am ben dy holl ffieidd-dra.

44 Wele, pob dihareb udd a ddihareba am danat, gan ddywedyd; fel y fam y mae yr ferch.

45 Merch dy fam, yr hon a ffieiddiodd ei gŵr a'i meibion *ydwyt* ti; a chwaer dy chwiorydd ydwyt, y rhai a ffieiddiasant eu gwŷr a'i meibion: eich mam oedd Hitties, a'ch tâd yn Amoriad.

† Hebr. *lai nâ 161.*

46 A'th chwaer hynaf yw Samaria, hi a'i merched, yn trigo ar dy law aswy: a'th chwaer ieuangach nâ thi, yr hon sydd yn trigo ar dy law ddehau, *yw* Sodoma a'i merched.

47 Etto ni rodiaist yn eu ffyrdd hwynt, ac nid yn ôl eu ffieidd-dra hwynt y gwnaethoft: megis pettai *hynny* ychydig bach, y mi lygraist yn fwy na hwy yn dy holl ffyrdd.

48 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni wnaeth Sodoma dy chwaer, na hi na'i merched, fel y gwnaethoft ti a'th ferched.

49 Wele, hyn oedd anwiredd dy chwaer Sodoma balchder, digonedd bara, ac amlder o seguryd oedd yn yddi, ac yn ei merched, ac ni chrysiaodd hi law nac yr anghenog a'r tlawd.

50 A hwy a ymddercha fasant, ac a wnaethant ffieidd-dra o'm blaen i: am hynny y symmudais hwynt, fel y gwelais yn dda.

51 Samaria hefyd ni phechodd fel hanner dy bechod ti, ond tydi a amlheaist dy ffieidd-dra yn fwy nâ hwynt, ac a gyfiawnheaist dy chwiorydd yn dy holl ffieidd-dra a wnaethoft.

52 Tithau yr hon a fernaist ar dy chwiorydd, dwg dy wradwydd am dy bechodau, y rhai a wnaethoft yn ffieiddiach nâ hwynt: cyfiawnach ydynt nâ thi: cywilyddia ditheu, a dwg dy wradwydd, gan gyfiawnhau o honot dy chwiorydd.

53 Pan ddychwelwyf eu caethiwed hwynt, caethiwed Sodoma a'i merched, a chaethiwed Samaria a'i merched, yna y *dychwelaf* gaethiwed dy gaethion ditheu a'th ferched, yn eu canol hwynt;

54 Fel y dygech dy warth, ac i'th wradwydder, am yr hyn oll a wnaethoft, gan gyssuro o honot hwynt.

55 Pan ddychwelo dy chwiorydd, Sodoma a'i merched, iw hên gyflwr, a phan ddychwelo Samaria a'i merched iw hên gyflwr, yna tithau a'th ferched a ddychwelwch i'ch hên gyflwr.

56 Canys † nid oedd mor ſôn am Sodoma dy chwaer yn dy enau, yn nydd dy falchder,

57 Cyn * datcuddio dy ddrygioni, megis yn amser dy wradwydd gan ferched † Syria, a'r holl rai o'i hamgylch, merched y Philistiaid, y rhai a'th ddirmygant o bob parth.

58 Dy scelerder, a'th ffieidd-dra hefyd, ti a'i dygaist hwynt, medd yr Arglwydd.

59 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, felly y gwnaf â thi fel y gwnaethoft, yr hon a ddiystyraist lŵ, i ddiddymma y cyfammod.

61 Etto mi a gofiaf fy nghyfammod â thi, yn nyddiau dy ieuengtid, ac a sicrhâf it gyfammod tragwyddol.

61 Yno y cofi dy ffyrdd, ac y cywilyddi, pan dderbyniech dy chwiorydd hŷn nâ thi, gyd â'r rhai ieuangach nâ thi: a rhoddaf hwynt * yn ferched it, a *hynny* nid wrth dy ammod ti.

62 Ac mi a sicrhâf fy nghyfammod â thi, a chei wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd:

63 Fel y cofiech di, ac y cywilyddiech, ac na ddoes it mwy agoryd sasn gan dy wradwydd, pan ddyhudder fi tu ac attat, am yr hyn oll a wnaethoft, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XVII.

1 *Trwy ddammeg o ddau eryr a gwinlan, yn y dangosir barnedigaeth Duw ar Ierusalem, am dori oddiwrth Babilon at yr Aiphti.* 22 *Duw yn addaw plannu Cedr-wyddau yr Eſeng yl.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

2 Mâb dyn, traetha ddychymmyg, a diharha ddihareb wrth dŷ Israel;

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, eryr mawr, mawr ei adenydd, hir ei asell, llawn

pâi, yr hwn oedd iddo † amryw liwiau, a ddaeth
1.Libanus, ac a gymmerth frigyn vchaf y gedr-
wyddcn.
4 Torrodd frig ei blagur hi, ac a'i cug i dîr
meſiandiaeth, yn ninas marchnadyddion y goſo-
dodd ef.
5 A chymmerth * o hâd y tîr, ac a'i bwriodd
mewn maes † ffrwythlon: eſe a'i goſododd ef
wrth ddyfroedd lawer, ac a'i plannodd fel he-
lygen.
6 Ac eſe a dyfodd, ac aeth yn win-wŷdden
wâſtroc, iſſel o dwſ, a'i changau yn troi atto ef: a
i'r gwraidd oedd tano ef: felly yr aeth yn win-
wŷdden, acy dug geingcian, ac y bwriodd frîg.
7 Yr oedd hefyd ryw eryr mawr, mawr ei eſ-
yll, ac â llawer o blu, ac wele y win-wŷdden
hon yn plygu ei gwraidd tuag atto ef, ac yn
bwrw ei cheingcian tu ag atto, iw dyfrhau ar
lyd rhigolau ei phlanniad.
8 Mewn maes da wrth ddyfroedd lawer y phan-
nâd hi, i fwrw brîg, ac i dduyn ffrwyth, fel y
byddai yn win-wŷdden hardd-deg.
9 Dywed. fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw,
a lwydda hi? oni thynn eſe ei gwraidd hi? ac oni
thyrr eſe'i ffrwyth hi fel y gwywo? ſych holl ddail
ei brig, ac nid trwy fraich mawr, na thrwy bobl
lawer, iw thynnu hi o'i gwraidd.
10 Îê wele, wedi ei phlannu, a lwydda hi? gan
wywo, oni wywo, pan gyffyrddo gwynt y dwyrain
â hi? ynrhigolau ei thwf y gwywa.
11 Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan
ddywedyd;
12 Dywed yr awr hon wrth y tŷ gwrthryfelgar,
oni wyddoch beth yw hyn? dywed, wele, daeth
brenin Babilon i Ieruſalem, ac eſe a gymmerodd
ei brenin hi, a'i thywyſogion, ac a'i dûg hwynt
gyda ef i Babilon:
13 Ac a gymmerodd or hâd brenhinol, ac a
wnaeth ag ef gyfammod, ac a'i dûg ef tan lw;
cymmerodd hefyd gedyrn y wlâd,
14 Fel y byddei y deyrnas yn iſſel, heb yn-
dderchafu, either † ſefyll o honi trwy gadw ei gy-
fammod ef.
15 Onid gwrthryfeladd iw erbyn, gan anfon ei
genadau i'r Aipht, fel y rhoddid iddo feirch,
a phobl lawer? a lwydda eſe? a ddiange yr hwn
a wnelo hyn? neu a ddiddymma eſe y cyfammod,
ac a wnedir ef?
16 Fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Ddnw,
ynghartref y brenin yr hwn a'i gwnaeth ef yn fre-
nin, yr hwn y diyſtyrodd eſe ei lw, a'r hwn y
diddymmodd eſe ei gyfammod, gydag ef y bydd
eſe marw ynghanol Babilon.
17 Ac ni wna Pharao â'i lu mawr, ac â'i fin-
tai lioſog, *ddim* gyd ag ef mewn rhyfel, wrth
godi clawdd, ac wrth adeiladu ceſtyll, i dorri
ymmaith lawer eniocs.
18 Gan ddiyſtyru o honaw y llw, gan ddiddymmu
y cyngrair, (canys wele, eſe a roddaſei ei law) a
gwnaeth hur o honaw hynny oll, ni ddiarge.
19 Am hynny ſel hyn y dywed yr Arglwydd
Ddnw, *fel mai* byw fi, fy llw yr hwn a ddiyſtyrodd
eſe, a'm cyfammod, yr hwn a ddiddymmodd eſe,
hwnnw a roddaſi ar ei ben ef.
20 Canys * taraf fy rhwyd arno, ac eſe a ddelir
yn fy rhwyd, a dygaf ef i Babilon, ac yno yr ym-
ddadleuaf ag ef, *am* ei gamwedd a wnaeth i'm
herbyn.
21 A'i holl ffoaduriaid ynghyd â'i holl ſyddi-
oedd a ſyrthiant gan y cleddyf, a'r gweddill a
waſgerir gyd â phob gwynt; ſel y gwypoch mai
myfi'r Arglwydd a'i lleferais.
22 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, mi a
gymmeraf hefyd frig y gedr-wŷdden vchel, ac a'i
goſodaf: o frig ei blagur y torraf vn tyner, ac
mi a'i plannaf ar fynydd vchel, a derchafedig.
23 Ar fynydd vchelder Iſrael y plannaf ef, ac
eſe a fwrw frig, ac a ddwg ffrwyth, ac a fydd
yn gedr-wŷdden hardd-deg, a phob aderyn o bob
rhyw a'gell a drig tani, tan gyſcod ei changhennau
y trigant.
24 A holl brennau'r maes a gânt wybod mai
myfi'r Arglwydd a oſtyngais y pren vchel, ac
a dderchefais y pren iſſel, a ſychais y pren ir,
ac a ireiddiais y pren crin: myfi'r Arglwydd
a'i lleferais, ac a'i gwneuthum.

PEN. XVIII.

1 *Dnw yn argyoeddi anghyfiawn ddihareb y*
grawn-win furion; 5 yn aangos y modd y gwna
eſe â ſydd cyfiawn: 10 ac â mab anghyfiawn
i ddd cyfiawn: 14 ac â mab cyfiawn i ddd
anghyfiawn: 19 ac a'r annuwiol a edifarhao:
24 ac a'r duwiol a ymadawo â'i duwioldeb. 25
Y mae yn ymddiffyn ei gyfiawnder, 31 ac yn ym-
ofyn i edifeirwch.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddy-
wedyd;
2 Pa ham gennych arferu y ddihareb hon am
dîr Iſrael, gan ddywedyd; * y tadau a fwyttâ-
ſant rawn-win furion, ac ar ddannedd y plant
y mae dingcod?
3 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Ddnw,
ni bydd i chwi mwy arferu y ddihareb hon yn
Iſrael.
4 Wele, yr holl eneidiau, eiddo fi ydynt, fel
enaid y tâd, felly hefyd enaid y mâb, eiddo fi ſa-
ynt: yr enaid a becho hwnnw a fydd marw.
5 Canys os bydd gŵr yn gyfiawn, ac yn gw-
neuthur barn, a chyfiawnder;
6 Heb fwytta ar y mynyddoedd, na chyfcdi ei
lygaid at eulynnod ty Iſrael, a heb * halogi gwraig
ei gymmydog, na neſſau at * wraig fîs glwyfus;
7 Na * gorthrymmu neb, ond a * roddes ei wyſtl
i'r dyledwr yn ei ôl, ni threiſiodd drais, * ei fara
a rôdd i'r newynog, ac a ddilladodd y noeth:
8 Ni roddes * ar vſuriaeth, ac ni chymmerodd
ychwaneg, ei law a dynnodd yn ei hôl oddi wrth le
anwiredd, gwir farn a wnaeth rhwng gŵr a gŵr;
9 Yn ſy neddfau y rhodiodd a'm barnedigae-
thau a gadwodd, i wneuthur gwiriondeb; cy-
fiawn yw, gan fyw efe a fydd byw, medd yr Ar-
glwydd Ddnw.
10 Os cenhedla efe fab yn † lleidr, ac yr hwn
tywallt gwaed; ac a wna † gyfelyb i'r vn o'r
pethau hyn,
11 Ac ni wna yr vn o'r pethau hynny, onid ar
y mynyddoedd y bwytty, a gwraig ei gymyd-
dog a haloga;
12 Yr angherus a'r tlawd a orthrymma, trais
a dreiſia, gwyſtl ni ryddhaeſu, ac ar eulyn-
nod y cyfyd ei lygaid, a wnaeth ffieidd-dra;
13 Ar vſuriaeth y rhoddes, ac ychwaneg a gym-
mer, gan hynny a fydd efe byw? ni bydd byw:
gwnaeth yr holl ffieidd-dra hyn, gan farw y bydd
efe, ei waed a fydd arno ei hun.
14 Ac wele, os cenhedla fab a wêl holl becho-
dau ei dâd, y rhai a wnaeth efe, ac a yſtyria,
ac ni wna felly;
15 Ar y mynyddoedd ni fwytty, a'i lygaid ni
chyfyd at eulynnod ty Iſrael, ni haloga wraig
gymydog;
16 Ni orthrymma neb ychwaith, ni † attal wyſtl,
ac ni threiſia drais, ei fara a rydd i'r newynog, a'r
noeth a ddillada;

17 *Ni* thrŷ ei law oddi wrth yr anghenoc, vſuriaeth na llôg ni chymmer, ſy marnau a wna, yn ſy neddfau y rhodia; hwnnw ni bydd farw am anwiredd ei dâd, gan ſyw y bydd eſe byw.

18 Ei dâd am orthrymmu yn dôſt, a threiſio ei frawd trwy orthrech, a gwneuthur yr hyn nid oedd dda ym myſc ei bobl; wele, eſe a ſydd marw yn ei anwiredd.

19 Etto chwi a ddywedwch, paham? oni ddŵg y mab anwiredd y tâd? pan wnelo y mâb farn a chyfiawnder, a chadw ſy holl ddeddfau, a'i gwneuthur hwynt: gan ſyw eſe a ſydd byw.

*Deu.24. 16.2 bren. 14.6. 2 cron.25. 4. ier.31. 29.

20 Yr *enaid a becho, hwnnw a ſydd marw; y mab ni ddŵg anwiredd y tâd, a'r tâd ni ddŵg anwiredd y mâb: cyfiawnder y cyfiawn ſydd arno ef; a drygioni y drygionus ſydd arno ef.

21 Ond os yr annuwiol a dd; chwel oddi wrth ei holl bechodau, y rhai a wnaeth, a chadw ſy holl ddeddfau, a gwneuthur barn a chyfiawnder, eſe gan ſyw a ſydd byw, ni bydd eſe marw.

22 Ni chofir iddo yr holl gamweddau a wnaeth, yn ei gyfiawnder a wnâeth y bydd eſe byw.

*Pen. 33.11.

23 *Gan ewyllyſio a ewyllyſawn i farw yr annuwiol, medd yr Arglwydd Duw, *ac* na ddychwelai oddi wrth ei ffyrdd, a byw?

24 Ond pan ddychwelo y cyfiawn oddiwrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a gwneuthur yn ôl yr holl ffieidd-dra a wnelo'r annuwiol; a ſydd eſe byw? ni chofir yr holl gyfiawnderau a wnaeth eſe: yn ei gamwedd yr hwn a wnaeth, ac yn ei bechod a bechodd, ynddynt y bydd eſe marw.

*Pen. 33.20.

25 Etto chwi a ddywedwch, *nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd: gwrandewch yr awr hon tŷ Iſrael, onid yw gymmwys ſy ffordd i? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys.

26 Pan ddychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a gwneuthur anwiredd, a marw ynddynt, am ei anwiredd a wnaeth y bydd eſe marw.

27 A phan ddychwelo yr annuwiol oddi wrth ei ddrygioni yr hwn a wnaeth, a gwneuthur barn a chyfiawnder, hwnnw a geidw yn fyw ei enaid.

28 Am iddo yſtyried a dychwelyd oddi wrth ei holl gamweddau y rhai a wnaeth, gan ſyw y bydd byw, ni bydd marw.

29 Etto tŷ Iſrael a ddywedant, nid cymmwys yw ffordd yr Arglwydd, tŷ Iſrael, onid cymmwys ſy ffyrdd i? onid eich ffyrdd chwi nid ydynt gymmwys?

*Mat.3.2 | *Neu, a throwch eraill.

30 Am hynny barnaf chwi tŷ Iſrael bob vn ôl ei ffyrdd ei hun, medd yr Arglwydd Duw: *dychwelwch | a throwch oddiwrth eich holl gamweddau, fel na byddo anwiredd yn dramwydd i chwi.

*Ier.32. 39.pen.11. 29. & 36. pſ.51. 10.

31 Bwriwch oddi wrthych eich holl gamweddau y camweddaſoch ynddynt, a gwnewch iwch *galon newydd, ac yſpryd newydd: canys pa ham, tŷ Iſrael, y byddwch feirw?

*Pen. 33.11. 2 pet.3.9 | *Neu, troweb eraill.

32 *Canys nid oes ewyllys gennif i farwolaeth y marw, medd yr Arglwydd Duw; | dychwelwch gan hynny, a byddwch fyw.

PEN. XIX.

1 Cwynfan am dywyſogion Iſrael, trwy ddammeg o genawon llew a ddelid mewn pydew: 10 Ac am Ierusalem, trwy ddammeg o win-wydden a wreiddiedig.

CYnnmer dithen alar-nâd am dywyſogion Iſrael.

2 A dywed, Beth yw dy fam? llewes: gorweddodd ym myſg llewod: ynghanol llewod ieuainge y maethodd hi ei chenawon.

3 A hi a ddug i fynu vn o'i chenawon; eſe aeth yn llew ieuange, ac a ddyſcodd yſclyfaeth yſclyfaeth, bwyttaodd ddynion.

4 Yna y cenhedloedd a glywſant ſôn am dano, daliwyd ef yn eu ffôs hwynt, a dygaſant ef mewn cadwynau, i dîr yr *Aipht.

5 A phan welodd iddi ddiſgwil, a darfod am ei gobaith, hi a gymmerodd vn *arall* o'i chenawon, ac a'i gwnaeth eſ yn llew ieuange.

6 Yntef a dramwyodd yn myſc y llewod, eſe aeth yn llew ieuange, ac a ddyſcodd yſclyfaeth yſclyfaeth, bwyttaodd ddynion.

7 Adnabu hefyd eu | gweddwon hwynt, a'i dinaſoedd a anrheithioedd eſe: ie anrheithiwyd y tîr a'i gyflawnder, gan lais ei ruad ef.

8 Yna y cenhedloedd a ymoſodaſant yn erbyn ef o amgylch, o'r taleithiau, ac a daenaſant eu rhwyd arno; ac eſe a ddaliwyd yn eu ffôs hwynt.

9 A hwy a'i rhoddaſant ef yngharchar mewn | cadwyni, ac a'i dygaſant at frenin Babilon; dygaſant ef i ymddiffynfeydd, fel na chlywid ei lais ef mwy ar fynyddoedd Iſrael.

10 Dy fam *fydd* fel gwinwydden yn dy | waed di, wedi ei phlannu wrth ddyfroedd, ffrwythlon a brigoc oedd, o herwydd dyfroedd lawer.

11 Ac yr oedd iddi wiall cryfion, yn deyrnwiall llywodraethwŷr, a'i huchder *oedd* vchel ymmyſg y tew-frîgc: fel y gwelid hi yn ei changhennau.

12 Ond hi a ddiwreiddiwyd mewn llidigrwydd: bwriwyd hi i'r llawr: a *gwynt dwyrain a wywodd ei ffrwyth hi; ei gwiall cryfion a dorrwyd, ac a wywaſant, tân a'i hyſodd.

13 Ac yr awr hon hi a blannwyd mewn anialwch, mewn tîr crâs, a ſychedic.

14 A thân a aeth allan o wialen ei changhennau yſſodd ei ffrwyth hi, fel nad oedd ynddi wialen grêf, yn deyrn-wialen i lywodraethu. Galar-nad yw hyn, ac yn alar-nad y bydd.

PEN. XX.

1 Daw yn gwrthod gadael i benniaid Iſrael ymgynhori ag eſ: 5 Yn adrodd hiſtori eu hanfyddoldeb hwy yn yr Aipht, 10 yn yr anialwch, 27 ac yn eu gwlad: 33 Yn addaw eu cynnull hwy trwy yr eſengyl. 45 Tan yma yssid wiſg mae yn dangos dinyſtr Ierusalem.

YN y ſeithfed flwyddyn, o fewn y pumed mis, ar y decfed *dydd* o'r mîs, y daeth gwŷr o henuriaid Iſrael i ymgynghori â'r Arglwydd, ac a eiſteddaſant ger fy mron i.

2 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

3 Ha fab dŷn, llefara wrth henuriaid Iſrael, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw: a'i i ymofyn â mi yr ydych chwi yn dyfod? fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, ni fynnaf geunych ymofyn â mi.

4 | A *ferni di hwynt? mab dŷn, a ferni di *hwynt*? gwna iddynt wybod ffieidd-dra eu tadau:

5 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ar y dydd y dewiſais Iſrael, ac y † tyngais wrth hâd tŷ Lacob, ac i'm * gwneuthum yn hyſpys iddynt yn nhîr yr Aipht, pan dyngais wrthynt, gan ddywedyd; myfi *yw yr* Arglwydd eich Duw chwi,

6 Yn y dydd y tyngais wrthynt, ar eu dwyn
hwynt allan o dir yr Aipht, i wlad yr hon a ddar-
paſwn iddynt, yn llifeirio o laeth, a mêl, yr hon
yw gogoniant yr holl diroedd:

7 Yna y dywedais wrthynt, bwriwch ymmaith
bob vn ffieidd-dra ei lygaid, * ac nac ymhalogwch
â eulynnod yr Aipht, myfi yw yr Arglwydd eich
Duw chwi.

8 Er hynny gwrthryfelaſant i'm herbyn, ac ni
fynent wrando arnaf: ni fwriaſant ymmaith
ffieidd-dra eu llygaid bob vn, ac ni adawſant eulyn-
nod yr Aipht: yna y dywedais, tywalltaf arnynt
fy llidiawgrwydd, i gyflawni fy nig arnynt, yng-
hanol gwlad yr Aipht.

9 Etto gwneuthum er mwyn fy enw, rhac eu
halogi yngolwg y cenhedloedd, y rhai yr *oeddynt*
hwy yn eu myſc: yngwŷdd pa rai yr ymſpyſiais
iddynt hwy, wrth eu dwyn hwynt allan o dir yr
Aipht.

10 Am hynny * y dygais hwynt allan o dir yr
Aipht, ac a'i dygais hwynt i'r anialwch.

11 A rhoddais iddynt fy neddfau, † ac yſpyſais
iddynt fy marnedigaethau: * y rhai y bydd byw
vnddynt, y dŷn a'i gwna hwynt.

12 Rhoddais hefyd iddynt * fy Sabbothau, i fod
yn arwydd rhyngofi â hwynt, i wybod mai myfi yw
yr Arglwydd a'i ſancteiddiodd hwynt.

13 Er hynny tŷ Iſrael a wrthryfelaſant i'm her-
byn yn yr anialwch, ni rodiaſant yn fy neddfau, onid
dyſtyraſant fy marnedigaethau, y rhai y bydd byw
vnddynt, y dŷn a'i gwnelo hwynt: fy Sabbothau he-
fyd a *halogaſant yn ddirfawr: yna y dywedais
y tywalltwn fy llid arnynt yn yr * anialwch, iw
diſetha hwynt.

14 Etto gwneuthum er mwyn fy enw, fel na ha-
logid ef yngolwg y cenhedloedd, y rhai y dygais
hwynt allan yn eu gŵydd.

15 Ac etto mi a dyngaſwn iddynt yn yr anialwch,
na ddygwn hwynt i'r wlâd a roddaſwn iddynt, yn
llifeirio o laeth a mêl: honno yw gogoniant yr
holl wledydd:

16 O herwydd iddynt ddiyſtyru fy marnedi-
gaethau, ac na rodiaſant yn fy neddfau, ond halogi
fy Sabbothau: canys eu calon oedd yn myned ar ôl
eu heulynnod.

17 Etto toſturiodd fy llygaid wrthynt, rhac eu
dinſtrio, ac ni wneuthum ddiben amdanynt yn yr
anialwch.

18 Ond mi a ddywedais wrth eu meibion
hwynt yn yr anialwch, na rodiwch yn neddfau
eich tadau, ac na chedwch eu barnedigaethau
hwynt, nac ymhalogwch ychwaith â'u heulynnod
hwynt.

19 Myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi: rho-
diwch yn fy neddfau, a chedwch fy marnedigae-
thau, a gwnewch hwynt:

20 Sanctеiddiwch hefyd fy Sabbothau, fel y by-
ddont yn arwydd rhyngofi a chwithau, i wybod mai
myfi yw yr Arglwydd eich Duw chwi.

21 Y meibion hwythau a wrthryfelaſant i'm
herbyn, yn fy neddfau ni rodiaſant, a'm barnedi-
gaethau ni chadwaſant, drwy eu gwneuthur hwynt,
y rhai y bydd byw vnddynt y dyn a'i gwnelo hwynt:
halogaſant fy Sabbothau: yna y dywedais y ty-
walltwn fy llid arnynt, i gyflawni fy nig wrthynt
yn yr anialwch.

22 Etto troais heibio fy llaw, a gwneuthum
er mwyn fy enw, fel na halogid ef yngolwg y
cenhedloedd, y rhai y dygaſwn hwynt allan yn eu
gŵydd.

23 Hefyd mi a dyngaſwn wrthynt yn yr ani-
alwch, ar eu gwaſcaru hwynt ym myſc y cen-
hedloedd, a'i tana hwynt, ar hyd y gwledydd.

24 O herwydd fy marnedigaethau ni wnaethent,
ond fy neddfau a ddiyſtyraſent, fy Sabbothau he-
fyd a halogaſent, a'i llygaid oedd ar ôl eulynnod
eu tadau.

25 Minneu hefyd a roddais iddynt ddeddfau nid
oeddynt dda, a barnedigaethau ni byddent fyw yn-
ddynt:

26 Ac a'i halogais hwynt yn eu hoffrymmau, wrth
dynnu * *tramy ddin* bob peth a egoro yr groth, fel y
diniſtriwn hwynt; fel y gwybyddent mai myfi yw
yr Arglwydd.

27 Am hynny, fab dŷn, llefara wrth dŷ Iſrael, a
dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd
Duw, etto yn hyn i'm tabloddeich tadau, gan
† wneuthur o honynt gamwedd i'm herbyn.

28 Canys dygais hwynt i'r tîr, a dyngaſwn ar ei
roddi iddynt, a gwelſant bob bryn vchel, a phob
pren brigoc, ac aberthaſant yno eu hebyrth, ac yno
y rhoddaſant eu hoffrymman digllonedd: yno hefyd
y goſodaſant eu hârogl perſedd, ac yno y tywallta-
ſant eu diod offrymmau.

29 Yna y dywedais | wrthynt, beth yw yr vchel-
fa yr ydych chwi yn myned iddi? a Bamah y galwyd
ei henw hyd y dydd hwn.

30 Am hynny dywed wrth dŷ Iſrael, fel hyn
y dywed yr Arglwydd Duw, ai ar ffordd eich ta-
dau yr ymhalogwch chwi? ac a butteiniwch chwi
ar ôl eu ffieidd-dra hwynt?

31 Canys pan offrymoch eich offrymau, gan dynnu
eich meibion drwy'r tân, yr ymhalogwch wrth
eich holl eulynnod hyd heddyw: a finnau fi gennych
ymoſyn â mi, tŷ Iſrael? *fel mai byw fi* medd yr Ar-
glwydd, nid ymoſynnir â mi gennych.

32 † Eich bwriad hefyd ni bydd ddim, yr hyn a
ddywedwch, byddwn fel y cenhedloedd, fel teulu-
oedd y gwledydd, i waſanaethu pren a maen.

33 *Fel mai* byw fi, medd yr Arglwydd Duw,
yn ddiau â llaw gadarn, ac â braich eſtynedic,
ac â llidiawgrwydd tywalltedic, y teyrnaſaf ar-
noch.

34 A dygaf chwi allan o fyſc y bobloedd, a chaſ-
chaf chwi o'r gwledydd, y rhai i'ch gwaſcarwyd
ynddynt, â llaw gadarn, ac â braich eſtynedic, ac
â llidiawgrwydd tywalltedic.

35 A dygaf chwi i anialwch y bobloedd, ac yn-
ddadleuaf â chwi yno wyneb yn wyneb.

36 Fel yr ymddadleuais â'ch tadau, yn anialwch
tir yr Aipht, felly yr ymddadleuaf â chwithau,
medd yr Arglwydd Duw.

37 A gwnaf i wch fyned tan y wialen, a dygaf
chwi i | rwym y cyfammod.

38 A charthaf o honoch y rhai gwrthryfelgar,
a'r rhai a droſeddaſant i'm herbyn, dygaf hwynt o
wlâd eu hymdaith, ac i wlad Iſrael ni ddeuant: a
chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

39 Chwithau tŷ Iſrael, fel hyn y dywed yr Ar-
glwydd Duw, ewch, gwaſanaethwch bob vn ei
eulynnod, ac yn ôl hyn hefyd, oni wranderwch ar-
naf: ond na halogwch mwy fy enw ſanctaidd â'ch
offrymmau, ac â'ch eulynnod.

40 Canys yn fy mynydd ſanctaidd, yn mynydd
vchelder Iſrael, medd yr Arglwydd Duw, yno i'm
gwaſanaetha holl dŷ Iſrael, cwbl o'r wlâd: yno y
byddaf fodlon iddynt, ac yno y gofynnaf eich offrym-
mau, | a blaen-ffrwyth eich offrymmau, gŷd â'ch
holl ſanctaidd bethau.

41 Byddaf fodlon i chwi gyd â'ch arogl-darai-
raidd, pan ddygwyf chwi allan o blith y bobl-
oedd, a'ch caſclu chwi o'r tiroedd y'ch gwaſcarwyd
ynddynt, ac mi a ſanctеiddir ynoch yngolwg y cen-
hedloedd.

42 Hefyd

* Pen. 16.21.

† Hebr. gammeddau o honynt gammedd.

| Neu, iddynt, beth oedd yr uchelfa, neu, y Bamah, &c.

† Hebr. a'r hyn a eſcynno

ar eich ysbryd.

| Neu, draddodiad.

| Neu, ar penau o'r rhyngom.

† Hebr. gan pobl, a meſſia.

42 Hefyd eewch ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan ddygwyf chwi i dîr Israel, i'r tîr y tyngais am ei roddi i'ch tadau.

43 Ac yno y cofiwch eich ffyrdd, a'ch holl weithredoedd y rhai yr ymhalogasoch ynddynt, fel yr allaroch arnoch eich hun, am yr holl ddrygioni a wnaethoch.

44 A chewch ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan wnelwyf a chwi, er mwyn fy enw: nid yn ôl eich ffyrdd drygionus chwi, nac yn ôl eich gweithredoedd llygredic, ô tŷ Israel, medd yr Arglwydd Dduw.

45 Daeth drachefn air yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

46 Gosod dy wyneb fab dŷn, tua'r dehau, ie dîfera *eiriau* tua'r deau, a phrophwyda yn erbyn coed maes y deau;

47 A dywed wrth goed y deau, gwrando air yr Arglwydd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cynneu ynot ti dân, ac efe a yssa ynot ti bob pren îr, a phob pren sŷch, ffagl y fflam ni ddiffydd, a'r holl wynebau, o'r deau hyd y gogledd, a loscir ynddo.

48 A phob cnawd a welant, mai myfi yr Arglwydd a'i cynneuais, ni's diffoddir ef.

49 Yna y dywedais, ô Arglwydd Dduw, y maent hwy yn dywedyd am danaf; onid dammegion y mae hwnyn eu traethu?

PEN. XXI.

1 Ezeciel yn Prophwydo yn erbyn Ierusalem trwy arwydd ochenciân. 8 Y cleddyf glorwlym, 18 yn erbyn Ierusalem, 25 yn erbyn y frenhiniaeth, 28 ac yn erbyn yr Ammoniaid.

A Dieth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Gosod dy wyneb, fab dŷn, tu a Ierusalem, a dîfera *dy eiriau* tua'r cyssegroedd, a phrophwyda yn erbyn gwlad Israel.

3 A dywed wrth wlad Israel, fel hyn y dywed yr Arglwydd; wele fi i'th erbyn, tynnaf hefyd fy nghleddyf o'i wain, a thorraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn.

4 O herwydd y torraf o honot gyfiawn ac anghyfiawn; am hynny y daw fy nghleddyf allan o'i wain, yn erbyn pob cnawd, o'r deau hyd y gogledd;

5 Fel y gwypo pob cnawd i mi yr Arglwydd dynnu fy nghleddyf allan o'i wain: ni ddychwel efe mwy.

6 Ochain dithau, fab dŷn, gydag ysigiad lwynau, ie ochain yn chwerw, yn eu golwg hwynt.

7 A bydd, pan ddywedant wrthit, am ba beth yr ydwyt yn ochain, yna ddywedyd o honot, am y chwedl newydd, am ei fod yn dyfod, fel y toddo pob calon, ac y llesco y dwylo oll, ac y pallo pob yspryd, a'r gliniau oll a ânt † fel dwfr: wele efe yn dyfod, ac a fydd, medd yr Arglwydd Dduw.

Hebr. † *a ddwsf. Neu, wialen y mab w; dirygu pob rew y nac. Neu, wthiryd wynt i cwrs'r cleddyf ydd'm robl. Act. 21. 19*

8 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

9 Prophwyda, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dywed, cleddyf, cleddyf, a hogwyd, ac a loywyd.

10 Efe a hogwyd i ladd lladdfa, efe a loywyd, fel y byddei ddisclair: a lawenychwn ni? y mae efe'n dirmygu gwialen fy mab, fel pob pren.

11 Ac efe a'i rhoddes i'w loywi, iw ddal mewn llaw, y cleddyf hwnw a hogwyd, ac a loywyd, iw roddi yn llaw y lleiddiad.

12 Gwiedda ac vda, fab dŷn, canys hwn fydd ar fy mhobl, hwn fydd yn erbyn holl dywysogion Israel; † dychrynfa gan y cleddyf fydd ar fy mhobl: am hynny * curo hwn ar dy glun.

13 ‖ Canys profiad yw; a pheth os y cleddyf † ddiystyra y wialen? ni bydd efe mwy, medd yr Arglwydd Dduw.

14 Tithau, fab dŷn, prophwyda, a tharawa wrth law, a dybler y cleddyf y drydedd waith; cleddyf y lladdedigion, cleddyf lladdedigaeth gwŷr mawr *ydyw*, yn myned iw stafellau hwynt.

15 Rhoddais ‖ flaen y cleddyf yn erbyn eu holl byrth hwnt, i doddi *eu* calon, ac i amlhau eu tramgwyddiadau; oh, gwnaed ef yn loyw, ‖ hogwyd ef i ladd.

16 Dôs ryw ffordd, naill ar y llaw ddehau, † ai ar y llaw asswy, lle y tueddo dy wyneb.

17 Minnau hefyd a darawaf y naill law yn y llall, ac a lonyddaf fy llid: myfi yr Arglwydd a'i lleferais.

18 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

19 Tithau, fab dŷn, gosod i ti ddwy ffordd, fel dêl y cleddyf brenin Babilon; o un tîr y deuant ill dwy: a dewis lê, yn mhen ffordd y ddinas y dewisi *ef*.

20 Gosod ffordd i ddyfod o'r cleddyf tua Rabbath meibion Ammon, a thu a Iuda, yn erbyn Ierusalem gaeroc.

21 Canys safodd brenin Babilon † ar y groes-ffordd, yn mhen y ddwy-ffordd, i ddewino dewiniaeth, gloywodd ei ‖ saethau, ymofynnodd †† â delwau, edrychodd mewn afu.

22 Yn ei law ddehau yr oedd dewiniaeth Ierusalem, am osod ‖ capteiniaid i agoryd safn mewn lladdedigaeth, i dderchafu llef gydâ bloedd, i osod offer rhyfel yn erbyn y pyrth, i fwrw clawdd, i adeiladu ynddiffynfa.

23 A *hyn* fydd ganddynt, fel dewino dewiniaeth gwagedd yn eu golwg hwynt, i'r rhai a dyngasant lwon: ond efe a gofia yr anwiredd, iw dal *hwynt*.

24 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, im beri o honoch gofio eich anwiredd, gan amlygu eich camweddau, fel yr ymddengys eich pechodau yn eich holl weithredoedd: am beri o honoch *eich* cofio, i'ch delir â llaw.

25 Tithau halogedic anmhiol dywysog Israel, yr hwn y daeth ei ddydd, yn amser diwedd anwiredd,

26 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, symmod y meitr, a thynn ymaith y goron, nid yr un *fydd* hon: cyfod yr isel, a gostwng yr uchel.

27 † Dymchwelaf, dymchwelaf, dymchwelaf hi, ac ni bydd mwyach, hyd oni ddelo yr hwn y mae yr hawl gyfia yn i dio, ac iddo ef y rhoddaf hi.

28 Prophwyda dithau, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am feibion Ammon, ac am eu gwradwydd hwnw; dywed ti, y cleddyf, y cleddyf a dynnwyd, i ladd y gloywyd ef, i ddifetha o herwydd y disgloirdeb.

29 Wrth weled gwagedd i ti, wrth ddewino celwydd, ith roddi ar yddfau y lladdedigion, y drygionus, y rhai y daeth en dydd yn amser diwedd eu hanwiredd.

30 ‖ A ddychwelaf *ef* iw wain? yn y lle y'th grewyd, yn nhir dy gynnefin i'th farnaf.

31 A thywalltaf fy nigllonedd arnat, a chwythaf arnat, a thi a roddaf di yn llaw dynion ‖ poethion, cywraint i ddinistrio.

32 Per tân y byddi yn ymborth, dy waed fydd ynghanol y tir, ni'th gofir *mwyach*, canys myfi yr Arglwydd a'i dywedais.

PEN. XXII.

1 *Rhestr o iechodau Ierusalem.* 13 *Y Rysc Dewhwynt megis sothach yn ei ffwrn.* 23 *Llygrugiaeth yr holl offeiriaid, a'r tywysogion, a'r holl.*

GAir yr Arglwydd a ddaeth attaf dracheſn, gan ddywedyd;

2 Tithau fab dŷn, ‖ *a ferni di? a ferni ddinas y gwaed? ie ti a wnei iddi ŵybod ei holl ffieidd-dra.

3 Dywed tithau, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, tywallt gwaed y mae yr ddinas yn ei chanol, i ddyfod o'i hamſer, ac eulynnod a wnaeth hi yn erbyn ei hun i ymhalogi.

4 Ewog wyt yn dy waed, yr hwn a * dywelltaiſt, a halogedig yn dy eulynnod, y rhai a wnaethoſt: a thi a neſſaiſt dy ddyddiau, a daethoſt hyd at dy flynyddoedd, am hynny i'th wneuthum yn warth i'r cenhedloedd, ac yn watwar gerdd i'r holl wledydd.

5 Y rhai agos a'r rhai pell oddi wrthit a'th watwarant, yr halogedic o enw, ac aml dy drallod.

6 Wele, tywyſogion Iſrael oeddynt ynot, bôb yn ei † allu, i dywallt gwaed.

7 Dirmygaſant ynot did a mam, gwnaethant yn ‖ dwyllodrus â'r eieithr o'th ſewn: gorthrymmaſant ynot yr ymddifad a'r weddw.

8 Dirmygaiſt fy mhethau ſanctaidd, a halogaiſt fy Sabbothau.

9 Athrod-wŷr oedd ynot i dywallt gwaed; ar fynyddoedd hefyd y bwyttaſant ynot ti: gwnant ſcelerder o'th ſewn.

10 Ynot ti * y cafoddient noethni en tâd: * yr oedd-ynt yn ffiaglwſ a ddaroſtynt ynot.

11 Gwnai * ŵr hefyd ffieidd-dra â * gwraig ei gymmydog, a gŵr a halogei ei * wandd ei hun mewn ſcelerder; ie daroſtyngei gŵr ynot ei chwaer ei hun, merch ei dad.

12 Gwobr a gymmerent ynot am dywallt gwaed; ormeraiſt vſuriaeth ac occraeth, ac elwaiſt ar dy gymmydogion trwy dwyll, ac anghofiaiſt fi, medd yr Arglwydd Duw.

13 Am hynny wele, * tarewais fy llaw wrth dy gybydd-dod, yr hwn a wnaethoſt, ac am y gwaed oedd o'th ſewn.

14 A bery dy galon? a grylhâ dy ddwylo yn y dyddiau y bydd i mi a wnelwyſ â thi? myfi yr Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwnaſ.

15 Cams gwaſcaraf di ym myſc y cenhedloedd, a thanaf di ar hŷd y gwledydd; a gwnaf i'th aflendid ddarfod allan o honot.

16 A thi a ‖ etiſeddi ynot dy hun yngŵydd y cenhedloedd, a chei ŵybod mai myfi ydw yr Arglwydd.

17 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

18 Ha fab dŷn, tŷ Iſrael aeth gennif yn ammhuredd; prês, ac alcam, a haiarn, a phlwm ydynt oll, ynghanol y pair: ammhuredd ariant ydynt.

19 Am hynny, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, am eich bôd chwi oll yn ammhuredd, am hynny, wele fi yn eich caſclu chwi i ganol Ieruſalem.

20 Fel caſclu arian, a phrês, a haiarn, a phlwm, ac alcam i ganol y ffwrn, i chwythu tân arnynt yn toddi: felly yn fy llid, a'm dig, y caſclaf chwi, ac y cch gadawaf yno, ac a'ch toddaf.

21 Ie caſclaf chwi, a chwythaf arnoch â thân fy llidiawgrwydd, ſel y todder chwi yn ei chanol ſi.

22 Fel y toddir arian ynghanol y pair, felly y toddir chwi yn ei chanol hi: a ſel y gŵypoch mai myfi yr Arglwydd a dywelltais fy llidiawgrwydd arnoch.

23 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

24 Dywed wrthi hi, ſab dŷn, ti yw y tir ſy heb ei buro, heb lawio arno, yn nydd digter.

25 Cydfradwriaeth ei phrophwydi o'i mewn, *fydd* ſel llew rhuadwy yn ſclyſaethu ſclyſaeth, * eneidiau a yſſaſant, tryſſor a phethau gwerthfawr a gymmeraſant; ei gwedowon hi a amlhaſant hwy o'i mewn. *Mat. 23 14.

26 Ei heſſeiriaid a dreiſiaſant fy nghyfraith, ac a halogaſant fy mhethau ſanctaidd: ni wnaethant ragor rhwng cyſſegredic a halogedic, ac ni wnaethant ŵybod *rhagor* rhwng yr aflan a'r glân: a cuddiaſant hefyd eu llygaid oddi wrth fy Sabbothau, a halogwyd ſi yn eu myſc hwynt.

27 Ei phennaethiaid oedd yn * ei chanol, ſel bleiddiaid yn ſclyſaethu ſclyſaeth, i dywallt gwaed, i ddiſtetha eneidiau, er elwa elw. *Mic.3.11 zech.3.3.

28 Ei * phrophwydi heſyd a'i priddaſant hwy â *chlai* anwhymherus, gan weled gwagedd, a dewino iddynt gelwydd, gan ddywedyd, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, a'r Arglwydd heb ddywedyd. *Per.23.6

29 Pobl y tîr a arferaſant ‖ dwyll, ac a dreiſiant drais, ac a orthrymmaſant y truan, a'r tlawd; y dieithr heſyd a orthrymmaſant † yn anghyfiawn. ‖ *Neu, dran.* † *Heb.* heb ſtrin, neu, wmlynedd.

30 Ceiſiais hefyd ŵr o honynt i gau y cae, ac i ſefyll ar yr adwy o'm blaen, tros y wlâd, rhag ei diniſtrio, ac ni'm cefais.

31 Am hynny y tywelltais fy nigoſaint arnynt, â thân fy llidiawgrwydd y difethais hwynt, eu ffordd eu hun a roddais ar eu pennau hwynt, medd yr Arglwydd Duw.

PEN. XXIII.

1 *Putteindra Aholah ac Aholibah.* 22 *Dialeddu ar Aholibah gan ei chariadau.* 36 *Y Prophwyd yn argyoeddi eu gweithredoedd, 45 ac yn dangos eu barn hwy.*

YNa y daeth gair yr Arglwydd, attaf gan ddywedyd;

2 Ha fab dŷn, dwy wraig oedd ſerched i'r vn fam:

3 A phutteiniaſant yn yr Aipht, yn eu hieuengtid y putteiniaſant; yno y pwyſwyd ar eu bronnau, ac yno yr yſgigaſant ddidennau eu morwyndod.

4 A'i henwau hwynt *oedd* Aholah yr hynaf, ac Aholibah ei chwaer: ac yr oeddynt yn eiddo fi, a phlantaſant feibion, a merched: dymma eu henwau; Samaria *yw* Aholah, a Ieruſalem Aholibah.

5 Ac Aholah a buttelniodd pan oedd eiddo fi, ac a ymſerchodd yn ei chariadau, ei chymmydogion yr Aſſyriaid:

6 Y rhai a wiſcid â glâs, yn ddugiaid, ac yn dywyſogion, o ŵyr ieuainge dymunol i gyd yn farchogion yn marchogaeth meirch.

7 Fel hyn y † gwnaeth hi ei phutteindra â hwynt, â dewis feibion Aſſur oll, a chyd-â'r rhai oll yr ymſerchodd ynddynt, â'i holl eulynnod hwynt yr ymhalogodd hi. † *Heb.* rhoddes.

8 Ac ni adawodd ei phutteindra *a ddygaſei hi* o'r Aipht: canys gorwedcaſent gyd â hi yn eu hieuengtid, a hwy a yſgigaſent ſtennau ei morwyndod hi; ac a dywalltaſent eu putteindra arni.

9 Am hynny y rhoddais hi yn llaw ei chariadau, ſef yn llaw * meibion Aſſur, y rhai yr ymſerchodd hi ynthynt. * a Bren. 26.7.

10 Y

10 Y rhai hynny a ddatcuddiasant ei noethni hi, hwy a gymmerasant ei meibion hi a'i merched, ac a'i lladdasant hithau â'r cleddyf; a hi a aeth yn † enwoc ym mysc gwragedd, canys gwnaethent farn arni.

† Hebr. enw.

11 A phan welodd ei chwaer Aholibah, hi a lygrodd ei thraserch yn fwy na hi; a'i phutteindra yn fwy nâ phutteindra ei chwaer.

12 Ymserchodd ym meibion Assur, y dugiaid a'r tywysogion o gymmydogion, wedi eu gwisco yn wych iawn, yn farchogion yn marchogaeth meirch, yn wŷr ieuaingc dymunol i gyd.

13 Yna y gwelais ei halogi hit a bod yn ffordd ganddynt ill dwy;

14 Ac iddi hi chwanegu ar ei phutteindra, canys pan welodd wŷr wedi eu llunio ar y pared, delwau y Caldeaid wedi eu llunio â fermilion,

15 Wedi eu gwregysu â gwregys am eu lwynau yn rhagori mewn lliwiau am eu pennau, mewn golwg yn dywysogion oll, o ddull meibion Babilon yn Caldea, tir eu ganedigaeth.

† Hebr. wrth weledigaeth ei llygaid.

16 Hi a ymserchodd ynddynt † pan eu gwelodd â'i llygaid, ac a anfonodd gennadau attynt i Caldea.

17 A meibion Babilon a ddaethant atti, i wely cariad, ac a'i halogasant hi â'i putteindra, a hi a ymhalogodd gydâ hwynt, a'i meddwl a giliodd oddi wrthynt.

18 Felly y datcuddiodd hi ei phutteindra, ac y datcuddiodd ei noethni, yna y ciliodd fy meddwl oddi wrthi, fel † y ciliasei fy meddwl oddi wrth ei chwaer hi.

† Hebr. y datcudasei wen, yr ymoll-yngasai.

19 Etto hi a chwanegodd ei phutteindra, gan gofio dyddiau ei hieuengtid, yn y rhai y putteiniasai hi yn nhir yr Aipht.

20 Canys hi a ymserchodd yn ei gordderchwŷr, y rhai yr oedd eu cnawd fel cnawd asllynod, a'i diferlif fel ddiferlif meirch.

21 Felly y cofiaist scelerder dy ieuengtid, pan ysigwyd dy ddideunau gan yr Aiphtiaid, am fronnau dy ieuengtid.

22 Am hynny Aholibah, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cyfodi dy gariadau i'th erbyn, y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt, a dygaf hwynt i'th erbyn o angylch,

23 Meibion Babilon, a'r holl Galdeaid, Pecod, a Soa, a Choa, holl feibion Assur gyd â hwynt, yn wŷr ieuaingc dymunol, yn ddugiaid, a thywysogion i gyd, yn bennaethiaid, ac yn enwoc, yn marchogaeth meirch, bawb o honynt.

24 A deuant i'th erbyn â menni, cerbydau, ac olwynion, ac â chynnulleidfa o bobl; gosodant i'th erbyn oddi angylch astalch, a tharian, a helm: a rhoddaf o'i blaen hwynt farnedigaeth, a hwy a'th farnant â'i barnedigaethau eu hun.

25 Ac mi a osodaf fy eiddigedd yn dy erbyn, a hwy a wnant â thi yn llidiog: dy drwyn a'th glustiau a dynnant ymmaith, a'th weddill a syrth gan y cleddyf: hwy a ddaliant dy feibion a'th ferched: a'th weddill a ysir gan y tân.

† Hebr. ddodresn dy hardd-wch.

26 Dioscant hefyd dy ddillad, a dygant † dy ddodrefn hyfryd.

27 Felly y gwnaf i'th scelerder, a'th butteindra o dir yr Aipht, beidio â thi: fel na chodech dy lygaid attynt, ac na chofiech yr Aipht mwy.

28 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy roddi yn llaw y rhai a gasaist, yn llaw y rhai y ciliodd dy feddwl oddi wrthynt.

29 A gwnant â thi yn atcas, ac a gymmerant dy holl lafur, ac a'th adawant di yn llom, ac yn noeth, a datcuddir noethni dy butteindra; le dy scelerder, a'th butteindra.

30 Mi a wnaf hyn i ti, am butteinio o honot ar ôl y cenhedloedd, am dy halogi gyd â'i heilyngl hwynt:

31 Ti a rodiaist yn ffordd dy chwaer, am hynny y rhoddaf inneu ei chwppan hi yn dy law di.

32 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ŷfi a helaeth gwppan dy chwaer a yfi; ti a fyddi yn watwar, ac i'th dremygu: y mae llawer yn gynnddo.

33 Ti a lenwir â meddwdod, ac â gofid, o gwppan syndod, ac anrhaith, o gwppan dy chwaer Samaria.

34 Canys ti a yfi, ac a fugni o honaw, dryllia hefyd ei ddarnau ef, ac a dynni ymaith dy fronnau dy hun: canys myfi a'i lleferais, medd yr Arglwydd Dduw.

35 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; o herwydd it fy anghofio, a'm bwrw honot tu ôl i'th gefn; am hynny dwg dithau dy scelerder, a'th butteindra.

36 Dywedodd yr Arglwydd hefyd wrthif; A fi fermi di, fab dŷn, * Aholah, ac Aholibah? ie mynega iddynt eu ffieidd-dra;

37 *Iddynt dorri priodas, a bod gwaed yn nwylo, ie gyd â'i heulynnod y putteiniasant, a'i meibion helyd y rhai a blantasant i mi, a dynasant drwy ân iddynt, i'w bwyta.

38 Gwnaethant hyn y chwaneg i mi, fy nghyssegr a afiaethasant yn y dydd hwnnw, a'm Sabbothau a hologasant.

39 Canys pan laddasant eu meibion iw heilynnod yna y daethant i'm cyssegr yn y dydd hwnnw, ie halogi ef, ac wele, * fel hyn y gwnaethant yngholl fy nhŷ.

40 A hefyd gan anfon o bonoch am wŷr † i ddyfod o bell, y rhai yr anfonwyd cennad attynt, a wele daethant; er mwyn pa rai yr ymolchaist, y lliwiaist dy lygaid, ac yr ymberddaist â harddwch.

41 Eisteddaist hefyd ar wely anrhydeddus, a bord drefnus o'i flaen, * a gosodaist arno fy nghrogdarth a'm holew i,

42 A llais tyrfa heddychol oedd gydâ ni, a dynion † cyffredin y dygwyd y † Sabeaid o'r anialwch, y rhai a roddasant freichledau am eu dwylo hwynt, a choronau hyfryd am eu pennau hwynt.

43 Yna y dywedais wrth yr hên ei pheiriedra; a wnânt hwy yn awr butteindra gyd â hi, a hithau *gyd â hwythau?*

44 Etto aethant atti, fel mynd at butteinwraig, felly yr aethant at Aholah, ac Aholibah, y gwragedd sceler.

45 A'r gwŷr cyfiawn hwythau a'i barnant hwy â barnedigaeth * putteiniaid, ac â barnedigaeth rhai yn tywallt gwaed: canys putteiniwŷ meirch, a gwaed *sydd* yn eu dwylo.

46 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, dygaf i fynu dyrfa arnynt hwy, a rhoddaf hwynt † i'w mado ac i'w hanrheithio.

47 A'r dyrfa a'i llabyddiant hwy â meini, a'i † torrant hwy â'i cleddyfau: eu meibion a'u merched a laddant, a'i tai a losgant â thân.

48 Fel hyn y gwnaf inneu i scelerder beidio o'r wlâd, fel y dyscir yr holl wragedd, na wnelont yn ôl eich scelerder chwi.

49 A hwy a roddant eich scelerder i'ch cof byn, a chwi a ddygwch bechodau eich eilunod, ac a gewch ŵybod mai myfi yw yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXIII.

1 *Trwy ddameg o grotfan Ierwsalem,* 5 *dangosir siccr ddinistr Ierusalem.* 15 *Trwy yr*

frycheil beb alarm am furwolaeth ei wraig, 19 y gwahardd bod gofid yr Iuddewon y tu hwnt i bob ystyriaeth.

DRacheſn yn y nawſed flwyddyn, yn y decfed mis, ar y decfed *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Scrifenna it benw y dydd hwn, (ſab dyn) ie enwir y dydd hwn: ymoſododdo brenin Babilon yn erbyn Ierusalem, o fewn corph y dydd hwn.

3 A thraetha ddihareb wrth y tŷ gwrthryfelgar, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gosod y crochan, gosod, a thywalltheſyd ddwfr yndo.

4 Caſel ei ddryllian iddo, pob dryll teg, y morddarn, a'r yſcwyddoc, llanw *ef* ar dewis eſtyrn.

5 Cymmer ddewis o'r praidd, a chynneu yr ascre tano, a berw eſ yn ferwedic, ie berwed ei eſgyrn o'i fewn.

6 Am hynny yr Arglwydd Dduw a ddywed fel hyn, gwae ddinas y gwaed, y crochan, yr hwn y mae ei fcum ynddo, ac nid aeth ei fcum allan o honaw, tynn eſ allan bôb yn ddryll: na ſyrthied coelbren arno.

7 O herwydd ei gwaed ſydd yn ei chanol; ar gopa craig y goſododd hi eſ, ni'n tywallt todd ar yddaear, i fwrw arno lwch:

8 Iberi i lid godi, i wneuthur dial; rhoddais ei gwaed hi ar gopa craig, rhag ei guddio.

9 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae ddinas y gwaed, minneu a wnaf ei thwſſllwyth yn fawr.

10 Amlhâ y coed, cynneu yr tân, diſa y cig, a gwna yr ieiaeth, a lluſcer yr eſgyrn.

11 A dôd eſ ar ei farwor yn wâg, fel y twymno, a'r lloſco ei brês, ac y toddo ei aflendid ynddo, a'y darſyddo ei fcum.

12 Ymflinodd â chelwyddau, ac nid aeth ei fcum mawr allan o honi; yn tân y *bydd* ei fcum hi.

13 Yn dy aflendid y *mae* ſcelerder, o herwydd glanhau o honof di, ac nid wyt lân, o'th aflendid n'th fanheir mwy, hyd oni pharwyf i'm llid orphwys arnat.

14 Mi yr Arglwydd a'i lleferais, daw, a gwnaf, nâ iſ yn ôl, ac nid arbedaf, ac nid edifarhâf, yn ôl dy fyrdd, ac yn ôl dy weithredoedd y barnant di, medd yr Arglwydd Dduw.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

16 Wele, fab dyn, fi yn cymmeryd oddi wrthit dymuniant dy lygaid, â dyrnod: etto nac alara ac na wyla, ac na ddeued dy ddagreu.

17 Taw â llefain, na wna farw-nâd, rhwym dy gap am dy fêr, a dôd dy eſcidiau am dy draed, ac na chae ar *dy* genau, na fwytta ſchwaith fara dynion.

18 Felly lleferais wrth y bobl y boreu, a bu farw fy ngwraig yn yr hŵyr, a gwneuthum y boreu drannoeth, fel y gorchymynaſid i mi.

19 A'r bobl a ddywedaſant wrthif, oni fynegi i ni beth *yw* hyn i ni, gan ie wneuthur *felly*?

20 Yna y dywedais wrthynt; gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

21 Dywed wrth dŷ Iſrael, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn halogi fy nghyſſegr, gorddowgrwydd eich nerth, dymuniant eich llygaid, † ac anwyldra eich enaid; a'ch meibion, a'ch merched, y rhai a adawſoch, a ſyrthyant gan y cleddyf.

22 Ac fel y gwneuthum i, y gwnewch chwithau ni chewch ar eich genau, ac ni fwyttewch fara dynion.

23 *Dyddwch* a'ch cappiau am eich pennau, a'ch eſcidiau am eich traed: ni alarwch, ac ni wylwch, onid am eich anwireddau yſ'gilydd, a chydgenuſcwch bob yn wrth ei gilydd.

24 Felly y mae Ezeciel yn arwydd i chwi, yn ôl yr hyn oll a wnaeth eſe y gwnewch chwithau, a phan ddelo hyn, chwi a gewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd Dduw.

25 Tithau fab dyn, onid yn y dydd y cymmeraf oddi wrthynt eu nerth, llawenydd eu gogoniant, dymuniant eu llygaid, † ac anwyldra eu henaid, eu meibion, a'i merched,

26 Y dydd hwnnw y daw yr hwn a ddiango, atat, i beri it ei glywed â'th gluſtiau?

27 Yny dydd hwnnw yr agorir dy ſafn wrth yr hwn a ddiango, lleferi helyd, ac ni byddi fud mwy; a byddy ddynt yn arwydd, ſef, y gwyſgont, mai myfi *yw* yr Arglwydd.

P E N. XXV.

1 *Dial Duw ar yr Ammoniaid am eu chwyſ yn erbyn yr Iuddewon:* 8 *Ac ar Moab, a Seir* 12 *Ac ar Edom,* 15 *Ac ar y Philiſtiaid.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Ha fab dyn, * goſod dy wyneb yn erbyn Ammon, a phroffwyda yn eu herbyn hwyt,

3 Dywed wrth feibion Ammon gwrandewch air yr Arglwydd Dduw, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am ddywedyd o honoc, haha, yn erbyn fy nghyſegr, pan halogwyd; ac yn erbyn tîr Iſrael, pan anrheithiwyd, ac yn erbyn tŷ Iuda, pan aethant mewn caeth-glud.

4 Am hynny, wele fi yn dy roddi di yn etifeddiaeth i feibion y dwyrain, ſef, y goſodant eu palasau ynoot, ac y goſodant eu pebyll o'th fewn: a hwy a yſſant dy ffrwyth, a hwy a yſant dy laeth.

5 Rhoddaf hefyd * Rabbah yn dreigla camelod, a meibion Ammon yn orwedfa deſaid: ſef y gwnewch chwi wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd.

6 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd caro o honot † dy ddwylaw, a churo o honot â'th draed, a llawenychu o honot yn dy holl † falon â'th holl ddirmyg yn erbyn tîr Iſrael;

7 Am hynny wele, mi a eſtynnaf fy llaw arnoot, ac a'th roddaf yn † ſwyd i'r cenhedloedd, ac a'th dorraf ymaith o fyſc y bobloedd, ac a'th ddifethaf o'r tiroedd: dinyſtrioc di, ſef y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

8 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * am ddywedyd o Moab a Seir, wele dŷ Iuda ſef yr holl genhedloedd;

9 Am hynny wele fi yn agori † yſſlys Moab o'r dinaſoedd, o'i dinaſoedd ei, *y rhai ſydd* yn ei gyrrau: gogoniant y wlâd, Beth-ieſimoth, Baalmeon, a Chiriathaim,

10 I feibion y dwyrain, † ynghyd â meibion Ammon, a rhoddaf hwynt yn etifeddiaeth, ſef na chofier meibion Ammon yn myſc y cenhedloedd.

11 Gwnaf farn hefyd ar Moab, ſef y gwypoont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

12 Fel hyny dywed yr Arglwydd Dduw, am i Edom wneuthur yn erbyn tŷ Iuda, wrth † wneuthur dial, a gwnaethur camwedd mawr, ac yn ddial arnynt:

13 Am hynny, medd yr Arglwydd Dduw; yr eſtynaf i'm llaw ar Edom, a thorraf o honi ddŷn, ac anifail, a gwnaf hi yn anrheith o Temman; a'r rhai o Dedan a ſyrthiant gan y cleddyf.

14 A rhoddaf fy nialedd ar yr Edomiaid, trwy law fy mhobl Iſrael, a hwy a wnant ag Edom yn ôl fy nigllonedd, ac yn ôl fy llid; ſel y gwypont fy nialeddymedd yr Arglwydd Dduw.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, am wneuthur o'r Philiſtiaid trwy ddial, a dialu dial drwy ddirmyg calon, i'w dinyſtrio ‖ am yr hên gâs:

‖ Neu, a chas tragywyddol.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn eſtyn fy llaw ar y Philiſtiaid, a thorraf ymmaith y Cerethiaid, a diſethaf weddill porthladd y môr.

† Hebr. dialeddion.

17 A gwnaf arnynt † ddialedd mawr, trwy geryddu llidioc: a chânt wybod mai myfi yw 'r Arglwydd, pan roddwyf fy nialedd arnynt.

PEN. XXVI.

1 *Bygwth Tyrus am ewrhyſyg yn erbyn Ieruſalem.* 7 *Galw Nabuchodonoſor yn ei herbyn hi.* 15 *Cwynfan a ſyndod y môr, o herwydd ei chwymp hi.*

A C yn yr vnfed ſlwyddyn ar ddêc, ar *y dydd* cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd atcaſ, gan ddywedyd,

2 Ha fab dyn, o herwydd dywedyd o Tyrus am Ieruſalem, aha, toerwyd hi, pyrth y bobloedd, trôdd attaſi, ſo'm llenwir, anrheithiedic yw hi.

3 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn ô Tyrus, a chodaf genhedloedd lawer i'th erbyn, fel y cyfyd ymôr ei donnau.

4 A hwy a ddiniſtriant geurydd Tyrus, a'i thyrau a ddiniſtriant; minneu a grafaf ei llwch o honi, ac a'i gwnaf yn goppa craig.

5 Yn danfa rhwydau y bydd, ynghanol y môr, canys myfi a lefarodd *hyn*, medd yr Arglwydd Dduw; a hi a fydd yn yſpail i'r cenhedloedd.

6 Ei merched hefyd, y rhai *ſydd* yn y maes, a leddir â'r cleddyf; fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

7 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw: wele fi yn dwyn ar Tyrus o'r gogledd, Nabuchodonoſor brenin Babilon, brenin brenhinoedd, a meirch, ac â cherbydau, ac â marchogion, a thorfoedd, a phobl lawer.

8 Dy ferched a ladd efe yn y maes â'r cleddyf, ac a ‖ oſyd wrth-glawdd i'th erbyn, ac a fwrw glawdd i'th erbyn, ac a gyfyd darian i'th erbyn.

‖ Neu, dywallt offer ergydio.

9 Ac efe a oſyd beiriannau rhyfel yn erbyn dy geurydd, a'th dyrau a fwrw efe i lawr â'i fwyill.

10 Gan amlder ei feirch eſ, eu llwch a'th doa, dy geurydd a gynhyrfant gan ſŵn y marchogion, a'r olwynion, a'r cerbydau, pan ddelo trwy dy byrth dí, fel dyfod i ddinas adwyog.

11 A charnau ei feirch y ſathr efe dy heolydd oll; dy bobl a ladd efe â'r cleddyf; a'th ſeſyllfannau cedyrn a ddeſcyn i'r llawr.

12 A hwy a anrheithiant dy gyfoeth, ac a yſpeiliant dy farchnadaeth, ac a ddiniſtriant dy geurydd, a'th dai dymunol a dynnant i lawr, a'th gerric, a'th goed, a'th bridd, a oſodant ynghanol y dyfroedd.

* Eſa. 24. 8. ier. 7. 34. & 16. 9.

13 * A gwnaf i ſŵn dy ganiadau beidio, ac ni chlywir mwy lais dy delynau.

14 A gwnaf di yn goppa craic, taſi rhwydau fyddi, na'th adeiledir mwy: canys myfi yr Arglwydd a'i lleferais, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth Tyrus, ont chryn yr vnyſoedd gan ſŵn dy gwymp, pan waeddo'r archolledic, pan ladder lladdfa yn dy ganol?

16 Yna holl dywyſogion y môr a ddeſcynnant o'i gorſedd-feingcian, ac a fwriant ymmaith eu mantelloedd, ac a ddioſcant eugwiſcoedd ſymud-liw; † dychryn a wiſcant, ar y ddaiar yr eiſteddant, ac a ddychrynant ar *bob* moment, ac a ſynnant wrthit.

† Hebr. dychrynfadau.

17 Codant hefyd * alarnad am danat, o dywedant wrthit; pa ſodd i'th ddifethwyd, yr hon a breſſwylir † gan forwyr, y ddinas ganmoladwy, yr hon oedd gref ar y môr, hi a'i thrigolion, y rhai a roddaſant eu harſwyd ar eiholl ymdeith-wyr hi!

* Datc. 18 9.

18 Yr awr hon yr ynyſoedd a ddychrynant yn nydd dy gwymp, ie yr ynyſoedd y rhai ſydd yn y môr a drallodir wrth dy fynediad di ymmaith.

19 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan roddwyf di yn ddinas anrheithiedic, fel dinaſoedd ni's cyfanneddir gan ddwyn arnat y gorder, fel y'th guddio dyfroedd lawer,

20 A'th ddeſcyn o honof gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll, at y bobl gynt, a'th oſod yn ſiderau y ddaiar, yn yr hên anrhaith, gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll, fel na'th breſſwylier, a rhoddi o honof ogoniant yn nhir y rhai byw;

21 Gwnaf di yn ddychryn, ac ni byddi, er di gaelir geir mwy, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXVII.

1 *Cyfoeth Tyrus, 26 A'i hanſaf gwymp.*

G Air yr Arglwydd a ddaeth atgal drachefn gan ddywedyd,

2 Tithau fab dyn, cyfod alar-nad am Tyrus.

3 A dywed wrth Tyrus, ô dydi yr hon wyt yn trigo wrth bor thladdoedd y môr, marchnadyddes y bobloedd ynyſoedd lawer, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; Tyrus, ti a ddywedaſt, mi wyf berffaith o degwch;

4 Dy derfynau *ſydd* † ynghalon y môr, dy adeiladwyr a berffeithiaſant dy degwch.

5 Adeiladaſant dy holl ystyllod o ffynidwydd o Senir, cymmeraſant gedr-wydd o Libanus, i wneuthur hwyl-bren i ti.

6 Gweithiaſant rwyfau o dderw o Baſan; † dy gattai 'r Aſſuriaid a wnaethant dy feingcian o ifori o ynyſoedd Chittim.

7 Lliain main o'r Aipht o ſymmud-liw, oedd yn *hyn* a ledit i ſod yn hwyl it: ‖ glâs, a phorphor o ynyſoedd Eliſah oedd dy do.

8 Trigolion Sidon, ac Arfad oedd dy rwyfwyr: dy ddoethion di Tyrus, o'th fewn *oedd* dy lywiawd-wyr.

9 Henuriaid Gebal, a'i doethion oedd yno, yn † cau dy agennau, holl longau y môr, a'i mân wŷr oedd ynot ti, i farchnatta dy farchnad.

10 Y Perſiaid, a'r Lydiaid, a'r Phutiaid, oedd yn ryſelwŷr it yn dy luoedd: tarian a helm a grogſant ynot, hwy a roddaſant it harddwch.

11 Meibion Arfad oedd gyd â'th luoedd, ar dy gaerau oddi amgylch, a'r Gammadiaid yn dy dyrau: crogaſant en tariannau ar dy gaeran oddi amgylch; hwy a berffeithiaſant dy degwch.

12 Tarſis *oedd* dy farchnadyddes, o herwydd amldra pob golud; ag ariant, haiarn, alcam, a phlwm, y marchnattaſant *yn* dy ffeiriau.

13 Iafan, Tubal, a Meſech, hwythau *oedd* dy farchnadyddion; marchnattaſant *yn* dy ‖ farchnad am ddynion, a lleſtri pres.

14 *Y rhai* o dŷ Togarmah, a farchnattaſant yn dy ffeiriau, a meirch, a marchogion, a mûlod.

15 Meibion Dedan oedd dy farchnad-wyr: y ynyſoedd lawer *oedd* farchnadoedd dy law: dygant yn ôl i ti [illegible] Hebenus yn anrheg iti.

16 ‖ Aram *oedd* dy farchnadudd, o herwydd amled pethau o'th waith di: am Garbuncl, porphor, a gwaith edef a nodwydd, a lliain main, a chwrel, a gemmau, y marchnattaſant yn dy ffeiriau.

17 Iuda, a thir Iſrael, hwythau *oedd* dy farchnaddyddion: marchnattaſant *yn* dy farchnad, am wenith Minnith, a Phanneg, a mêl, ac olew, a ‖ thriagl.

18 Damaſcus oedd dy farchnadudd, yn [illegible] dy waith

dwmp.

drwith o herwydd llawer pob golud, am wîn Helbon, a gwlân gwyn.

19 Dan hefyd, a Iafan ‖ yn cynniwer, a farchnatteisse yn dy farchnadoedd: haiarn wedi ei weithio, Casiis, ac Calamus oedd yn dy farchnad.

20 Dedan oedd dy farchnadydd mewn brethynnau † gwerth-fawr i gerbydau.

21 Arabia, a holl dywysogion Cedar oedd law-thau † farchnadyddion ic am ŵyn, hyrddod, a bychod; yn y rhai hyn yr oedd dy farchnadyddion.

22 Marchnadyddion Sebah, a Ramah, hwythau oedd dy farchnadyddion: marchnatteisant yn dy feiriau, am bob prif bêr-aroglau, ac am bob maen gwerth-fawr, ac aur.

23 Haran, a Channeh, ac Eden, marchnadyddion Sebah, Assur, a Chilmad oedd yn marchnatteu dhi.

24 Dynesu dy farchnadyddion, ‖ am bethau perffaith, am frethynnau † gleision, a gwaith edef a nodwydd, ac am gistiau gwisoedd gwerth-fawr, wedi eu rhwymo â rhaffau, a'i gwneuthur o gedrwydd yn mysc dy farchnadaeth.

25 Llongau Tarsis oedd ‖ yn canu amdanat yn dy farchnad, a thi a lanwyd, ac a ogoneddwyd yn odieth yng hanol y moroedd.

26 Yrhai a'th rwyfasant, a'th ddygasant i ddyfroedd lawer: gwynt y dwyrain a'th ddrylliodd † yng hanol y moroedd.

27 Dy olud, a'th feiriau, dy farchnadaeth, dy lyw-wyr, a'th feistred llongau, cyweirwyr dy agennau, a marchnadwŷr dy farchnad, a'th ryfel-wŷr oll, y rhai ſydd ynot, a'th holl gynnulleidfa, yr hon ſydd yn dy ganol, a ſyrthiant † yng hanol y môr, ar ddydd dy gwymp di.

28 Wrth lêf gwaedd dy feistred llongau, y lanwan a gyffrosant.

29 Yna pob rhwyf-wr, y mêrwŷr, holl lywyddion y moroedd, a ddeſcynnant o'r llongau, ar y tîr y ſafant.

30 A gwnant glywed eu lêf amdanat, a gwaeddiac yn chwerw, a chodant lŵch ar eu pennau, ac ymdrybeddant yn y lludw.

31 A hwy a'i gwnant eu hunain yn foelion am dinat, ac a ymwregyſant â ſachliain, ac a wylant amdanat â chwerw alar, mewn chwerwedd calon.

32 A chodant amdanat alar-nad yn eu cwynfan, a galarant amdanat *gan ddywedyd*, *pwy oedd* ſel Tyrus, fel yr hon a ddiniſtriwyd yng hanol y môr?

33 Pan ddelei dy farchnadaeth o'r moroedd, diwellit bobloedd lawer: â'g amlder dy olud, a'th farchnadoedd, y cyfoethogaiſt frenhinoedd y ddaiar.

34 Y pryd i'th dorrwyd gan y môr, yn nyfnderau y dyfroedd, dy farchnad, a'th holl gynnulleidfa, a ſyrthiaſant yn dy ganol.

35 Holl breſſyl-wŷr yr ynyſoedd a ſynnant amdanat, a'i brenhinoedd a ddychrynant ddychryn: hwy a drallodir yn eu hwyneban.

36 Y marchnadyddion ym mysc y bobloedd a chwibanant arnat, † dychryn fyddi, ac ni *fyddi* byth *mwyach*.

PEN. XXVIII.

1 *Barnedigaeth Duw ar dywyſog Tyrus, am ei ſhichder yn erbyn Duw.* 11 *Cwynfan am fod ei fawr ogoniant ef wedi ei lygru gan bechod.* 20 *Barnedigaeth Zidon.* 24 *Adferu Iſrael.*

DAeth gair yr Arglwydd attaf drachefn, gan ddywedyd:

2 Ha fab dŷn, dywed wrth dywyſog Tyrus, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw: am falchio dy galon, a dywedyd o honot, Duw *ydwyf* fi, eiſtedd yr ydwyf yn eiſtedd'fa Duw, ‖ yng hanol y moroedd, a'thi yn *ddyn, ac nid yn Duw, er galoi o honot dy galon fel calon Duw.

† *Hebr. yng halon.*

3 Wele di yn ddoethach nâ Daniel; ni chuddiodim dirgelwch oddi wrthit.

* Ef. 31. 13.

4 Trwy dy ddoethineb a'th ddeallgarwch y cefaiſt gyfoeth it, le y cefaiſt aur ac arian i'th dryſorau.

5 Trwy † dy fawr ddoethineb, *ac* wrth dy farchnadaeth, yr amlhealſt dy gyfoeth, a'th galon a falchiodd o herwydd dy gyfoeth.

† *Hebr. amlder dy ddoethineb.*

6 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, am oſoda honot dy galon fel calon Duw:

7 O herwydd hynny, wele fi yn dwyn i'th erbyn ddieithriaid, y grawſaf o'r cenhedloedd; a'thynnant en cleddyfau ar degwch dy ddoethineb, a halogant dy loywder.

8 Dei cynnant di i'r ffos a byddi farw o farwolaeth yr archolledig cyghanol y mor.

9 Gan ddywedyd a ddywedi di o flaen dy leiddiad, Duw *ydwyf* fi, a thi a fyddi yn dŷn, ac nid yn Ddnw, yn llaw dy leiddiad.

‖ *Neu, archolledydd.*

10 Byddi farw o farwolaeth y dieuwaededic drwy law dieithriaid: canys myfi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Duw.

11 Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf drachefn, gan ddywedyd:

12 Cyfod, fab dŷn, alar-nad a'm frenin Tyrus, a dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, ti ſeliwr nifer, llawn o ddoethineb, a chyflawn o degwch:

13 Ti a fuoſt yn Eden, gardd Duw; pob maen gwerth-fawr a'th orchuddiai, ‖ Sardine, Tophas, ac Adamant, Beril, Onix, a Iaſpis, Saphir, Rubi, ac Smaragdus, ac aur: a gwaith dy dympanau, a'th bibellau, a baratowyd ynot, ar y dydd i'th greuwyd.

‖ *Neu, Rtubi.*

14 Cherub eneiniog ydwyt yn gorchuddio; ac felly i'th roddaſwn: oeddit ar fanctaidd fynydd Duw: ymrodiaſt yng hanol y certic tanllyd.

15 Perffaith *oeddit* ti yn dy ffyrdd, er y dydd i'th greuwyd, hyd oni chaed ynot anwiredd.

16 Yn amlder dy farchnadaeth y llanwaſant dy ganol â thrais, a thi a bechaiſt: am hynny i'th halogafallan o fynydd Duw, a i'th ddifethaf di, Gerub yn gwarchaddio, o gaſiol y certic tanllyd.

17 Balchiodd dy galon yn dy degwch, llygraiſt dy ddoethineb o herwydd dy loywder: buaſ di i'r llawr; o flaen brenhinoedd i'th oſodaſ fel yr edrychont arnat.

18 Trwy amlder dy anwireddau, ag anwiredd dy farchnadaeth yr halogaiſt dy gyſſegreddau: am hynny y dygaf dân allan o'th ganol, *honaw* a'th yſſa, a gwnaf di yn lludw ar y ddaiar, yngolwg pawb a'th welant.

19 Y rhai a'th adwaenent oll yn mysc y bobloedd, a ſynnant o'th achos: † dychryn fyddi, ac ni *fyddi* byth.

† *Hebr. dychryniadau.*

20 Yna gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd:

21 Gosot fab dyn, dy wyneb yn erbyn Zidon, a phrophwyda yn ei herbyn hi.

22 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; welaſ i'th erbyn Zidon, ſel i'm gogoneddir yn dy ganol, ac y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd; pan wnelwyſ yndi farnedigaethau, ac i'm ſancteiddier yndi.

23 Canys anfonaſ iddi haint, a gwaed yn heolydd; a berair yr archolledic o'i mewn, ſyrtleddyf yr *hwn fydd* arni oddi amgylch; a chânt *fyfod* mai myfi *yw* yr Arglwydd.

24 Ac ni bydd mwy i dŷ Iſrael, o'r holl rai o'i hamgylch

hamgylch ár a'i dirmygáſant, yſpyddáden bigog, nd draenen oſdus, a chant ſwybod mai myſi *yw* yr Arglwydd Duw.

25 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, pan gaſclwyſ dŷ Iſrael o ſyſc y bobloedd, y rhai y gwaſcarwyd hwy yn eu plith, ac yr ymſancteiddiwyſ ynddynt yngolwg y cenhedloedd: yna y trigant yn eu gwlád a roddais i'm gwás Iacob.

‖ *Neu, mewn tyder.*

26 Ie trigant ynddi ‖ yn ddiogel, ac adeiladant dai, a phlannant winllannoedd, a phreſſwyliant mewn diogelwch: pan wnelwyſ farnedigaethau ár rhai oll a'i ‖ dirmygant hwy o'i hamgylch, ſel y gwypont mai myſi *yw* yr Arglwydd eu Duw.

‖ *Neu, awrbithiaſt.*

PEN. XXIX.

1 Barnedigaeth Pharaoh am ei ſraſ wiaeth i Iſrael. 8 Dinſtr yr Aipht, 13 a'i haſaſen ym mhen deugain mlynedd. 17 Nabuchodonoſor yn cael yr Aipht yn gyflog ac yn wobr am goſpi Tyrus. 21 Yr adferir Iſrael.

YN y decfed mis o'r ddecfed flwyddyn, ar y deuddecfed, *dydd o'r* mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Goſod, fab dŷn, dy wyneb yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, a phrophwyda yn ei erbyn ef, ac yn erbyn yr Aiphtoll.

3 Llefara, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, wele fi i'th erbyn, Pharao brenin yr Aipht, * y ddraig fawr, yr hwn a ddywedodd, eiddofi *yw* fy afon, ac mi a'i gwneuthum hi i mi fy hun.

* Pſal. 74.13. eſa.51.9. & 27.1.

4 Eithr goſodaf fachau yn dy ſochgernau, a gwnaf i byſcod dy afonydd lynu yn dy emmau, a chodaf di o ganol dy afonydd, iê holl byſcod dy afonydd a lynant wrth dy emmau.

5 Ac mi a'th adawaf yn yr anialwch, ti a holl byſcod dy afonydd; ſyrthi ar wyneb y maes, ni'th geſclir, acni'th gynhullir: i ſwyſt-filod y maes, ac i ehediaid y nefoedd, i'th roddais yn ymborth.

6 A holl drigolion yr Aipht a gânt wybod mai myſi *yw* yr Arglwydd, am iddynt ſod * yn ffon gorſen i dŷ Iſrael.

* 2. Bren. 28.21. eſa.36.6.

7 Pan ymaflafant ynot erbyn dy law, ti a dorraiſt, ac a rwygaiſt eu holl ſcwydde: a phan bwyſaſant arnat, tra derraiſt, ac a wnaethoſt iw holl arennau ſefyll.

8 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw; wele fi yn dwyn arnat gleddyf, a thorraf ymmaith o honot ddŷn, ac anifail.

9 A bydd tîr yr Aipht yn ddiniſtr, ac yn anrhaith, a chânt wybod mai myſi *yw* yr Arglwydd: am iddo ddywedyd, eiddo fi yw yr afon, ac myſi a'i gwneuthum.

10 Am hynny wele fi yn dy erbyn di, ac yn erbyn dy afonydd, a gwnaf dir yr Aipht yn † ddiffaethwch anrhaithiedic, ac yn anghyſannedd, o dŵr Syene, hyd yn nherſyn Ethiopia.

† *Hebr. ddiffaith-faſedd ddiffaithſa.*

11 Ni chymiwer troed dŷn trwyddi, ac ni chymiwer troed anifail trwddi, ac ni'n cyſanneddir hi, ddeugainmlynedd.

† *Hebr. Seuenth.*

12 Ac mi a wnaf wlad yr Aipht yn anghyſannedd ynghanol gwledydd anghyſanneddol, a'i dinaſoedd ſyddant yn anghyſannedd, ddeugain mlynedd, ynghanol dinaſoedd anrhaithiedic, ac mi a waſcaraf yr Aiphtiaid yn myſc y cenhedloedd, ac a'i tanaf hwynt ar hyd y gwledydd.

* Eſay. 19.23. Iere.46. 26.

13 Etto ſel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, * ym mhen deugain mlynedd y caſclaf yr Aiphtiaid o ſyſc y bobloedd, lle y gwaſcarwyd hwynt.

14 A dychwelaf gaethiwed yr Aipht, a dwelaf hwynt i dîr Pathros, i dîr eu ſ preſwylfa; ac yno y byddant yn frenhiniaeth iſel.

15 Iſſaf ſydd o'r brenhiniaethau, ac ni ddyrchafi mwy oddiar y cenhedloedd: canys lleihâf hwynt, rhag arglwyddiaetha ar y cenhedloedd.

16 Ac ni bydd hi mwy i dŷ Iſrael yn hyder, yn dwyn ár gof eu hanwireddu, pan edrychont hwy ar eu hôl: hwythau a eirbt cânt wybod mai myſi yw yr Arglwydd Dduw.

17 Ac yn y mlwyddyn a ſeithfed ar hugain, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

18 Ha fab dŷn, Nabuchodonoſor brenin Babilon a wnaeth iw lu waſanaeth gwaſanaeth mawr yn erbyn Tyrus: pob pen a foelwyd, a phob ſcwyd a ddinoethwyd, ond nid oedd iddo, na'i lu, am y gwaſanaeth a waſanaethaſe yn erbyn hi.

19 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw; wele fi yn rhoddi tîr yr Aipht i Nabchodonoſor brenin Babilon, ac efe a gymmer ei lliaws hi, ac a yſpeilia ei hyſpail hi, ac a yſclyſaetha ei yſclyſaeth hi, ſel y byddo hi yn gâg iw lû ef.

20 ‖ Rhoddi ei waith yn hwn a waſanaethodd yn ei herbyn hi, y rhoddais iddo dîr yr Aipht; hefyd i mi y gweithiaſant, medd yr Arglwydd Dduw.

‖ *Neu* i mi.

21 Yn y dydd hwnnw y gwnaf i gorn i'r Iſraeliaid flaguro, a rhoddaf i tithau agoriad genau yn eu canol hwynt, a chânt wybod mai myſi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXX.

1 Dinſtr yr Aipht a'i chynnorthwywyr. 5 Y caſtrubeir braich Babilon, 21 a'r braich y Aipht.

AGair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Prophwyda, fab dŷn, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; Udwch, ôch o'r dydd wrnod.

3 Canys agos dydd, ie agos dydd yr Arglwydd dydd cwmwl oc, amſer y cenhedloedd fyddant.

4 A'r cleddyf a ddaw ar yr Aipht, a bydd ofid blin yn Ethiopia, pan ſyrthio yr archolledig yn yr Aipht, a chymmeryd o honynt ei lliaws hi, a dinſtrio ei ſeiliau.

5 Ethiopia, a † Libia, a Lydia, a'r gwerinos, a Chub hefyd, a meibion y tîr ſydd yn y cyfamod, a fyrthiant gyd â hwynt gan y cleddyf.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, y rhai ſy'n cynnal yr Aipht a fyrthiant hefyd; a bahâ'r nerth hi a diſcyn, fyrthiant ynddi gan y cleddyf o dŵr Syene, medd yr Arglwydd Dduw.

7 A hwy a wneir yn anghyſannedd ymmhlith y gwledydd anghyſanneddol, a'i dinaſoedd fyd ynghanol y dinaſoedd anrhaithiedic.

8 A chânt wybod mai myſi *yw* yr Arglwydd, pan roddwyf dân yn yr Aipht, ac y torrer ei holl gynnorthwywyr hi.

9 Y dydd hwnnw cennadau a êm allan oddiwrthiſi mewn llongau, i ddychrynu Ethiopia ddifal, a bydd gofid blin arnynt fel yn dydd yr Aipht; canys wele ef yn dyfod.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwnaf hefyd i lnwys yr Aipht ddarfod, trwy law Nabchodonoſor brenin Babilon.

11 Efe a'i bobl gyd ag ef, yrhai erchyſlon cenhedloedd, a ddygir i ddiffetha y tîr: a dynnant eu cleddyfau ár yr Aipht, ac a lanwant y wlâd â chelanedd.

11 Gwn

11 Gwnaf hefyd yr *Aifft yn fychder, a gwerthaf y wlad i law y drygionus: ie, anrheithiaf y wlad a'i chyflawnder, trwy law dieithriaid: myfi 'r Arglwydd a'i dywedodd.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, * difethaf hefyd y delwau, a gwnaf i'r eilunod darfod o Noph, ac ni bydd tywysog mwyach o dir yr Aipht: ac ofn a roddaf yn nhir yr Aipht.

13 Pathros hefyd a anrheithiaf, a rhoddaf dân yn Zoan: a gwnaf farnedigaethau yn No.

14 A thywalltaf fy llid ar Sin, cryfder yr Aipht: ac a dorraf ymaith liaws No.

15 Ac mi a roddaf dân yn yr Aipht, gan ofidio yn ddirfawr Sin, a No a fyrgir, a bydd ar Noph gyfyngderau beunydd.

16 Gwŷr ieuangc Afen, a Phubeseth, a syrthiant gan y cleddyf: a'r gaethiwed yr âant hwy.

17 Ac ar Tehaphanches y tywylla y diwrnod, pan dorrwyf yno iau yr Aipht: a balchder ei nerthoedd a ddarfydd: yndi y cuawdl a'i gaidd a hi, a'i merched a âant i gaethiwed.

18 Felly y gwnaf farnedigaethau yn yr Aipht, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

19 Ac yn y *mis cyntaf o'r vned flwyddyn ar ddec, ar y seithfed *dydd o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

20 Ha fab dyn, torrais fraich Pharao brenin yr Aipht: ac wele, ni'n rhwymir, i roddi meddigiaethau *wrtho, i osod rhwymyn i rwymo, i'w gryfhau i dal y cleddyf.

21 Am hyny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn Pharao brenin yr Aipht, ac mi a dorraf ei freichiau ef, y cryf, a'r hwn oedd dryllliedig, ac a wnaf i'r cleddyf syrthio o'i law ef.

22 Ac mi a wasgaraf yr Aiphtiaid ym mysc y cenhedloedd, ac a'i tamaf hwynt ar hyd y gwledydd.

23 Ac mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, a rhoddaf fy nghleddyf yn ei law ef: ond mi a dorraf freichiau Pharao, ese a ochain o'i flaen ef ag ochneidiau archolledig.

24 Ond mi a gadarnhâf freichiau brenin Babilon, a breichiau Pharao a syrthiant, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd, wedi i mi roddi fy nghleddyf yn llaw brenin Babilon, ac ido yntau ei estyn ef ar wlad yr Aipht.

25 Ac mi a wasgaraf yr Aiphtiaid yn mysc y cenhedloedd, ac a'i tamaf hwynt ar hyd y gwledydd, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XXXI.

1 *Adrodd i Pharao, 3 *gyffelybu Assyria, 10 a'i chwymp, 18 *a'r cwbl dinistr yr Aipht.

AC yn y trydydd *mis o'r vned flwyddyn ar ddec, ar y *dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd:

2 Dywed, fab dyn, wrth Pharao frenin yr Aipht, ac wrth ei liaws, i bwy yr ydwyt debyg yn dy fawredd?

3 Wele, Assur oedd gedr-wydden yn Libanus, yn dêg ei changhenau, a'i brig yn cysodi, ac yn uchel ei huchder, a'i brigyn oedd rhwng y tewfrig.

4 Dyfroedd a'i maethasei hi, y dyfnder a'i derchafasei, â'i hafonydd yn cerdded o amgylch ei phlanfa, buriodd hefyd ei ffrydian at holl goed y maes:

5 Am hyny yr ymderchafodd ei huchder hi goruwch holl goed y maes, a'i changhenau a amlhasant, a'i changhennau a ymestynasant, o herwydd dyfroedd lawer, pan ſ fwriodd hi allan.

6 *Holl ehediaid y nefoedd a nythent yn ei changhenau hi, a holl fwyst-filod y maes a lydnent dan ei changhennau hi, le yr holl genhedloedd lluosog a eisteddent dan ei chyfcod hi. *Dan. 4.12.

7 Felly têg ydoedd hi yn ei mawredd, yn hŷd ei brig, o herwydd ei gwreiddyn ydoedd wrth ddyfroedd lawer.

8 Y cedr-wyddi * ynghardd Duw ni allent ei chuddio hi, y ffynidwyddi nid oeddynt debyg iw cheingciau hi, a'r fawydd nid oeddynt fel ei changhennau hi, ac na prenn ynghardd yr Arglwydd, nid ydoedd debyg iddi hi, yn ei thegwch. * Gen. 2.

9 Gwnaethum hi yn dêg gan liaws ei changhennau, a holl goed Eden, yr hai oedd ynghardd Duw, a genfigennasant wrthi hi.

10 Am hyny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd ymderchafu o honot mewn vchder, a rhoddi o honi ei brig yn mysc y tewfrig, ac ymderchafu a'i chalon yn ei huchder;

11 Am hyny y rhoddais hi yn llaw cadarn y cenhedloedd; gan wneuthur y gwna efe iddi: ami a'i drygioni y lwriais hi allan.

12 A dieithriaid, rhai ofnadwy y cenhedloedd a'i torrasant, a hwynaith, ac a'i gadawsant: hi ar y mynyddoedd, ac yn yr holl ddyfrynoedd y syrthiodd ei brig hi, a'i changhennau a dorrwyd yn holl afonydd y ddaear: a holl bobloedd y ddaear a ddescynnasant o'i chyscod hi, ac a'i gadawsant hi.

13 Holl ehediaid y nefoedd a drigasai ar ei chyfr hi: a holl fwyst-filod y maes a fyddant ar ei changhennau hi: † Hebr. chwymp.

14 Fel nad ymderchafo holl goed y dyfroedd yn eu huchder, ac na roddont en brigyn rhwng y tew-frig, ac na ſafo 'r holl goed dyfradwy ſ yn eu huchder: canys rhoddwyd hwynt oll i farwolaeth yn y tir iſſaf, ynghanol meibion dynion, gyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll. † Hebr. arnynt eu huchder.

15 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yn y dydd y descynnodd hi i'r bedd, gwneuthum alaru, tosis y dyfnder am dani hi: ac attaliais ei hafonydd, fel yr attaliwyd dyfroedd lawer: ſ gwnethum i Libanus alaru am dani hi, ac yr *holl goed ar maes lesmair am dani hi. † Hebr. dusis nen tywyllais Libanus am dani hi. *holl goed

16 Gan ſŵn ei chwymp hi y cynhyrfais y cenhedloedd, pan wneuthum iddi ddescyn i vffern, gyd â'r rhai a ddescynnant i'r pwll: a holl goed Eden, y dewis a'r goreu yn Libanus, y dyfradwy oll, a yngyſſurant yn y tir iſſaf.

17 Hwythau hefyd gyd â hi a ddescynnant i vffern, at laddedigion y cleddyf, a'r rhai oedd fraich iddi, *y rhai* a drigasant tan ei chyscod hi, ynghanol y cenhedloedd.

18 I bwy felly yn-mysc coed Eden yr oeddit debyg mewn gogoniant, a mawredd? etto ti a ddescynnir gyd â choed Eden i'r tir iſſaf: gorwedd-ddi ynganol y rhai * dienwaededig, gyd â laddedigion y cleddyf. I dynna Pharao a'i holl liaws, medd yr Arglwydd Dduw. * Pen. 28.10.

PEN. XXXII.

1 *Cwynfan am trychyll gwymp yr Aipht. 11 *Cleddyf Babilon a'i dinistria hi. 19 *Y rhyw hi a'i *wared i vffern, ym mhlith y Cenhedloedd dienwaededig.

AC yn y deuddecfed *mis o'r ddeuddecfed flwyddyn, ar y *dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf; gan ddywedyd:

2 Ha fab dŷn, cyfod alar-nad am Pharao brenin yr Aipht, a dywed wrtho; tebygaiſt i lew ieuange y cenhedloedd, ac yr *yntyt* ti fel morfil yn y moroedd: a daethoſt allan gyd â'th afonydd, cythryblaiſt hefyd y dyfroedd â'th draed, a mathraiſt eu hafonydd hwynt. | Neu, draig.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, minneu a danaf fy rhwyd arnat a chymulleidfa pobloedd lawer; a hwy a'th godant yn fy rhwyd i.

4 Gadawaf di hefyd ar y tir, taflaf di ar wyneb y maes, a gwnaf i holl ehediaid y nefoedd drigo arnat ti; ac o honot ti y diwallaf fwyſtfilod yr holl ddaear.

5 Rhoddaf hefyd dy gîg ar y mynyddoedd, a llanwaf y dyffrynnoedd â'th vchder di.

6 Mwydaf hefyd â'th waed † y tir yr wyt yn nofio ynddo, hyd y mynyddoedd, a llenwir yr afonydd o honot.

7 Ie cuddiaf y nefoedd * wrth dy ddiffoddi, a thywyllaf eu ſêr hwynt, yr haul a guddiaf â chwmwl, a'r lleuad ni wna iw goleuni oleuo.

8 Tywyllaf arnat holl lewyrch goleuadau y nefoedd; a rhoddaf dywyllwch ar dy dir, medd yr Arglwydd Dduw.

9 A digiaf galon pobloedd lawer, pan ddygwyf dy ddiniſtr ym myſc y cenhedloedd, i diroedd nid adnabuoſt.

10 A gwnaf i bobloedd lawer ryſeddu wrthit, a'i brenhinoedd a ofnant yn fawr o'th blegid, pan wnelwyf i'm cleddyf ddiſcleirio o flaen eu hwynebau hwynt, a hwy ar bob munyd a ddychrynant bob vn am ei enioes, yn nydd dy gwymp.

11 Canys ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, cleddyf brenin Babilon a ddaw arnat ti.

12 A chleddyfau y rhai cedyrn y cwympaf dy liaws, *byddant* oll yn gedyrn y cenhedloedd, a hwy a anrheithiant falchder yr Aipht; a'i holl liaws hi a ddiniſtrir.

13 Diſethaf hefyd ei holl aniſeiliaid hi oddi wrth ddyfroedd ‖ lawer, ac ni ſathr troed dŷn hwynt mwy, ac ni fathra carnau aniſeiliaid hwynt. ‖ Neu, mawrion

14 Yna y gwnaf yn ddyfnion eu dyfroedd hwynt, a gwnaf i'w hafonydd gerdded ſel olew, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Pan roddwyf dîr yr Aipht yn anrhaith, ac anrheithio'r wlad o'i llawnder, pan darawyf y rhai oll a breſſwyliant ynddi, yna y cânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd.

16 Dymma y galar a alarant am dani hi; merched y cenhedloedd a alarant am dani hi: galarant am dani hi, *ſef* am yr Aipht, ac am ei lliaws oll, medd yr Arglwydd Dduw.

17 Ac yn y ddeuddecfed flwyddyn, ar y pymthecfed *dydd* o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

18 Cŵyna, fab dŷn, am liaws yr Aipht, a diſcyn hi, hi a merched y cenhedloedd enwog, i'r tir iſaf, gyd â'r rhai a ddiſcynnant i'r pwll.

19 Tegach nâ phwy oeddit? diſcyn a gorwedd gyd â'r rhai dienwaededic.

20 Syrthiant ynghanol y rhai a laddwyd â'r cleddyf: ‖ i'r cleddyf y rhoddwyd hi: lluſcwch hi a'i lliaws oll. ‖ Neu, goſodwyd y cleddyf.

21 Llefared cryſion o'r cedyrn wrthi hi o ganol vffern, gyd â'i chynnorthwy-wŷr: deſcynnaſant gorweddant yn ddienwaededic, wedi eu lladd â'r cleddyf.

22 Yno *y mae* Aſſur a'i holl gynnulleidfa, a'i feddau o amgylch, wedi eu lladd oll, a ſyrthio drwy'r cleddyf.

23 Yr hon y rhoddwyd ei beddau yn yſtlyſſau y pwll, a'i chynnulleidfa ydoedd o amgylch ei bedd; wedi eu lladd oll, a ſyrthio drwy y cleddyf: y rhai a barafant arſwyd yn nîr y rhai byw.

24 Yno *y mae* Elam, a'i holl lliaws o amgylch ei bedd, wedi eu lladd oll a ſyrthio drwy y cleddyf, y rhai a ddeſcynnaſant yn ddienwaededic i'r tîr iſaf, y rhai a barafent eu hartſwyd yn nîr y rhai byw a'r rhai a ddygaſant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

25 Ynghanol y rhai lladdedic y goſodaſant iddi wely ynghyd a'i holl liaws; a'i beddau o amgylch: y rhai hynny oll yn ddienwaededic a laddwyd â'r cleddyf, er pert eu harſwyd yn nîr y rhai byw: etto dygaſant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddeſcynnent i'r pwll; ynghanol y lladdedigion y rhoddwyd ef.

26 Yno y mae Meſech, Tubal, a'i holl liaws, a'i beddau o'r amgylch, y rhai hynny oll yn ddienwaededic wedi eu lladd â'r cleddyf; er pert o honynt eu harſwyd yn nhir y rhai byw.

27 Ac ni orweddant gyd â'r cedyrn a ſyrthiaſant o'r rhai dienwaededic, y rhai a ddeſcynnaſant i vffern † â'i hartfau rhyfel: a rhoddaſant eu cleddyfau tan eu pennau; eithr eu hanwireddau fydd ar eu heſcyrn hwy, er eu bod yn artſwyd â'r rhain yn nhîr y rhai byw.

28 A thitheu a ddryllir ym myſc y rhai dienwaededic, ac a orweddi gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf.

29 Yno y mae Edom a'i brenhinoedd, a'i holl dywyſogion, y rhai a roddwyd â'i cadernid gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf: hwy a orweddant gyd â'r rhai dienwaededic, a chyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

30 Yno y mae holl dywyſogion y gogledd, a holl Zidoniaid, y rhai a ddeſcynnant gyd â'r lladdedigion; gyd â'i harſwyd y cywilyddiant yn eu cadernid; gorweddant, hefyd yn ddienwaededic gyd â'r rhai a laddwyd â'r cleddyf, ac a ddygant eu gwradwydd gyd â'r rhai a ddeſcynnant i'r pwll.

31 Pharao a'i gwêl hwynt, ac a ymgyſura o'i holl liaws: Pharao a'i holl lu, wedi eu lladd â'r cleddyf, medd yr Arglwydd Dduw.

32 Canys rhoddais fy ofn yn nhîr y rhai byw: gwnair iddo orwedd ynghanol y rhai dienwaededic, gyd â lladdedigion y cleddyf, *ſef* Pharao ac holl liaws, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXXIII.

1 *Yn ſi dlod gwiltaw yn rhybuddio'r bâb, y dygiw ar gôf i Ezeciel ei ddlod ymlan.* 10 *Dwy yn dangos mor vnion ydyw ei ffyrdd ef, ac a yr edifeiriol, a thrw ac at y rhai a gân ddwrtho:* 17 *Yn ymddiffyn ei gyfiawnder.* 21 *Wrth glywed darfod ymaill Ierwſalem, y mae yn prophwydo diniſtr y wlâd.* 30 *Rhagluan Duw yn crbyn y rhai a watwarant Prophwydi.*

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

2 Llefara, fab dŷn, wrth feibion dy bobl, a dywed wrthynt; † pan ddygwyf gleddyf ar wlâd, a chymmeryd o bobl y wlâd ryw ŵr o'i cyrrau, a'i roddi yn wiliedydd iddynt:

3 Os gwêl efe gleddyf yn dyfod ar y wlâd, a vdcanu mewn vdcorn, a rhybuddio y bobl.

4 Yna hwn † a glywo lais yr vdcorn, ac ni chymmer rybydd, eithr dyfod o'r cleddyf a'i gymeryd ef ymaith, ei waed fydd ar ei ben ei hun.

5 Efe a glybu lais yr vdcorn, ac ni chymmerodd rybydd, ei waed fydd arno: ond yr hwn a gymmero rybydd a wared ei enaid.

6 Ond pan welo y gwiliedydd y cleddyf yn dyfod, ac ni vdcana mewn vdcorn, a'r bobl heb eu rhybuddio; eithr dyfod o'r cleddyf a gymeryd vn o honynt, efe a ddaliwyd yn ei anwiredd,

eid, ond mi a ofynnaf ei wæd ef ar law y gwiliedydd.

7 * Felly ditheu fab dyn, yn wiliedydd i'th roddais i dy Iſrael; ſel y clywech air o'm genau, ac y rhybuddiech hwynt oddi wrthif ſi.

8 Pan ddywedwyf wrth yr annuwiol, *ti* annuwiol gan farw a fyddi farw; oni leferi di i rybuddio yr annuwiol o'i ffordd; y annuwiol hwn a fydd marw yn ei anwiredd; ond ar dy law di y gofynnaf ei wæd ef.

9 Ond os rhybuddi di yr annuwiol o'i ffordd; i dychwelyd o honi; os eſe ni ddychwel o'i ffordd, eſe fydd marw yn ei anwiredd, a thithau a waredaiſt dy enaid.

10 Lleſara heſyd wrth dŷ Iſrael; ti fab dŷn, ſel hyn gan ddywedyd y dywedwch, os yw ein hanwireddau a'n pechodau arnom, a ninneu yn dihoeni ynddynt, pa ſodd y byddem ni byw?

11 Dywed wrthynt, ſel mai byw ſi, medd yr Arglwydd Dduw, * nid ymhoffaf ym marwolaeth yr annuwiol, onid troi o'r annuwiol oddi wrth ei ffordd, a byw: dychwelwch oddi wrth eich ffyrdd drygionus; canys, (tŷ Iſrael) * pa ham y byddwch feirw?

12 Dywed heſyd, fab dŷn, wrth feibion dy bobl; * cyfiawnder y cyfiawn ni's gwared ef, yn nydd ei anwiredd: felly am annuwioldeb yr annuwiol, ni ſyrth eſe o'i herwydd, yn y dydd y dychwelo oddi wrth ei anwiredd: ni ddichon y cyfiawn ychwaith fyw oblegid *ei gyfiawnder* yn y dydd y pecho.

13 Pan ddywedwyf wrth y cyfiawn, gan fyw y byddi farw; os dychwel ef oddi wrth ei lechod, a gwneuthur barn, a chyfiawnder:

14 Os yr annuwiol a ddadrydd ŵyſtl, ac a rydd yn ôl yr hyn a dreiſiodd, a rhodio yn neddfau y bywyd, heb wneuthur anwiredd; gan fyw y bydd efe byw, ni bydd marw.

16 Ni chofleir iddo yr holl bechodau a bechodd, barn a chyfiawnder a wnaeth, eſe gan fyw a fydd byw.

17 A meibion dy bobl a ddywedant, nid yw union * ffordd yr Arglwydd, eithr eu ffordd hwynt nid yw union.

18 Pan dychwelo y cyfiawn oddi wrth ei gyfiawnder, a wnaethur anwiredd; efe a fydd marw yndynt.

19 A phan ddychwelo yr annuwiol oddiwrth ei annuwioldeb, a gwneuthur barn a chyfiawnder, yn y rhai hyny y bydd efe byw.

20 Etto chwi a ddywedwch nad yw union * ffordd yr Arglwydd; barnaf chwi tŷ Iſrael bob un yn ôl ei ffyrdd ei hun.

21 Ac yn y decfed *mis* o'r ddeuddecfed flwyddyn o'n caethgludiad ni, ar y pummed *dydd* o'r mis, y daeth yn a ddiangaſei o Ieruſalem attaf ſi, gan ddywedyd, * tarawyd y ddinas.

22 A llaw yr Arglwydd a fuaſei arnaf yn yr hwyr, yn dyfod y diangodd, ac a agoraſai fy ſafn, nes ei ddyfod attaf y boreu; ſe ymagorodd fy ſafn, ac ni bûm * fud mwyach.

23 Yna y daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

24 Ha fab dŷn, preſſwyl-wŷr y diſſaethwch hyn ya nhir Iſrael, ydynt yn lleſaru gan ddywedyd: Abraham oedd yn, ac a feddiannodd y tîr; ninnau ydym lawer, i ni y rhoddwyd y tîr yn etifeiddiaeth.

25 Am hynny dywed wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr ydych yn bwyta ynghyd â'r gwaed, ac yn derchafu eich llygaid at eich gau ddelwiau, ac yn tywallt gwaed; a ea feddienwch chwi y tîr?

26 Sefyll yr ydych ar eich cleddyf, gwnaethoch ffieidd-dra, halogaſoch heſyd bob yn wraig ei gymydog; ac a feddienwch chwi y tîr?

27 Fel hyn y dywedi wrthynt, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ſel mai byw ſi, drwy y cleddyf y ſyrth y rhai *ſydd* yn y diſſaethwch; a'r hwn *ſydd* ar wyneb y maes, i'r bwyſt-ſil y rhoddaſ ef iw ſwytta: a'r rhai *ſydd* yn yr amddiffynfeydd, ac mewn ogofeydd, a fyddant feirw o'r haint.

28 Canys gwnaf y tîr yn anrhaith, *ſe* yn anrhaith; a * balchder ei nerth ef a baid, ac anrheithir mynyddoedd Iſrael, heb gymeriwredd yndynt.

29 A chânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan wneluwf y tîr yn anrhaith, ie yn anrhaith, am eu holl ffieidd-dra a wnaethant.

30 Tithau fab dŷn, meibion dy bobl ſydd yn ſiarad i'th erbyn, wrth y parwydydd, ac o fewn dryſau y tai, ac yn dywedyd y naill wrth y llall, pob un wrth ei gilydd, gan ddywedyd, deuwch attaf ſwy, a gwrandewch beth *yw* y gair ſydd yn dyfod oddi wrth yr Arglwydd.

31 Denant heſyd attar, ſel † y daw y bobl, ac eiſteddant o'th flaen, *fel* fy mhobl, gwrandawant heſyd dy eiriau, ond ni's gwnant hwy: canys â'i genauau y dangoſant gariad, a'i calon ſydd yn myned ar ôl eu cybydd-dod.

32 Wele di heſyd iddynt fel cân cariad *yn* hyfryd-laſ, ac yn canu yn dda; canys gwrandawant dy eiriau, ond ni's gwnant hwynt.

33 A phan ddelo hyn (wele ef yn dyfod) yna y cânt wybod fod prophwyd yn eu myſc.

PEN. XXXIIII.

1 *Argyoeddir y bugeiliaid*; 7 *A bran Duw yn eu herbyn hwy*; 11 *A'i raglunaeth tros ei ddefaid*. 20 *Brenhiniaeth Chriſt*.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd.

2 Prophwyda, fab dyn, yn erbyn * bugeiliaid Iſrael, prophwyda, a dywed wrthynt, wrth y bugeiliaid, ſel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gwae ſugeiliaid Iſrael, y rhai ſydd yn eu porthi eu hunain: oni phortha y bugeiliaid y praidd?

3 Y braſder a ſwyttwch, a'r gwlân a wiſgwch, y brâs a leddwch, ond ni phorthwch y praidd?

4 Ni chryf haſoch y rhai lleſe, ac ni ſeddiginaethaſoch y glaf: ni rwymaſoch y ddrylliedig ychwaith, a'r gyfeiliornus ni ddygaſoch adref; a'r golledig ni cheiſiaſoch, eithr * llywodraethaſoch hwynt â thrais ac â chreulondeb.

5 A hwy a waſgarwyd † o eiſieu bugail, a buant yn ymborth i holl fwyſtfilod y maes, pan waſgarwyd hwynt.

6 Fy neſaid a gyrwydraſant ar hŷd yr holl fynyddoedd, ac ar bob bryn uchel: ei gwaſgarwyd fy mhraid ar hŷd holl wyneb y ddaiar, ac nid oedd a'i ceiſiei, nac a ymoſymei amdanynt.

7 Am hynny ſugeiliaid, gwrandewch air yr Arglwydd.

8 Fel mai byw ſi, medd yr Arglwydd Dduw, am, ſod fy mhraidd yn yſpail, a bod fy mhraidd yn ymborth i holl fwyſtfilod y maes o eiſieu bugail, ac na cheiſiodd fy mugeiliaid fy mhraidd, eithr y bugeiliaid a'i porthaſant eu hunain, ac ni phorthaſant fy mhraidd:

Kk 9 Am

a Pen. 7.24. & 24 21. & 30. 6.7.

† Hebr. *dyfodiad y bobl.*

* Ier. 23.1

a 1. Pet. 5.3. † Hebr. *heb fugail felly vers. 8.*

9 Am hynny, o fugeiliaid, gwrandewch air yr Arglwydd.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn erbyn y bugeiliaid, a gofynnaf fy mhraidd ar eu dwylo hwynt, a gwnaf iddynt beidio a phorthi y praidd; a'r bugeiliaid ni phorthant eu hunain mwy: canys gwaredaf fy mhraidd o'i safn hwy, fel na byddont yn ymborth iddynt.

11 Canys fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele myfi, ie myfi a ymofynnaf am fy mhraidd, ac a'i ceisiaf hwynt.

12 Fel y cais bugail ei ddiadell, ar y dydd y byddo yn myfe ei ddefaid gwasgaredic, felly y ceisiaf fiinau fy nefaid, ac a'i gwaredaf hwynt o bob lle y gwasgaret hwynt iddo, ar y dydd cwmyloc a thywyll.

13 A dygaf hwynt allan o fyfc y bobloedd, a chasglaf hwynt o'r tiroedd, a dygaf hwynt iw tir eu hun, a phorthiaf hwynt ar fynyddoedd Israel, wrth yr afonydd, ac yn holl drigfannau y wlad.

14 Mewn porfa dda y porthaf hwynt, ac ar uchel fynyddoedd Israel y bydd eu corlan hwynt: yno y gorweddant mewn corlan dda, ie mewn porfa fras y porant ar fynyddoedd Israel.

15 Myfi a borthaf fy mhraidd, a myfi a'i gorweddfiaf hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

16 Y golledic a geisiaf, a'r darfedic a ddychwelaf, a'r ftriwedic a rwymaf, a'r lesca a gryfhaf: eithr dinistriaf y fras a'r gref, a barn y porthaf hwynt.

17 Chwithau fy mhraidd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele fi yn barnu rhwng milyn a milyn, rhwng yr hyrddod a'r bychod.

18 Ai bychan genmych bori o honoch y borfa dda, oni bydd i chwi fathru dan eich traed y rhan arall o'ch porfeydd? ac yfed o honoch y dyfroedd dyfnion, oni bydd i chwi fathru y rhan arall â'ch traed?

19 A'm praidd i, y maent yn pori fathefa eich traed chwi: a mathrfa eich traed a yfant.

20 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrthynt hwy, wele myfi, myfi a farnaf rhwng milyn brâs, a milyn cul.

21 O herwydd gwthio o honoch ag ystlys, ac ag yscwydd, a chornio o honoch â'ch cyrn y rhai lleic oll, hyd oni wasgarafoch hwynt allan:

22 Am hynny y gwaredaf fy mhraidd, fel na byddont mwy yn yspail, a barnaf rhwng milyn a milyn.

*Esay 40.11. Ier.10.10.11. Ier.30.9. Oseas.3.5.

23 Cyfodaf hefyd *un bugail arnynt, ac efe a'i portha hwynt, sef fy ngwâs Dafydd; efe a'i portha hwynt, ac efe a fydd yn fugail iddynt.

24 A minneu yr Arglwydd, a fyddaf yn Dduw iddynt, a'm gwâs Dafydd yn dywysog yn eu mysc: myfi yr Arglwydd a leferais hyn.

25 Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod heddwch, a gwnaf i'r bwyft-fil drwg beidio o'r tir: a hwy a drigant yn ddiogel yn yr anialwch, ac a gyscant yn y coedydd.

26 Hwynt hefyd, ac amgylchoedd fy mryn a wnaf yn feudith, a gwnaf i'r glaw ddifcyn yn ei amser: a cawodydd bendith a fydd.

27 A rhydd pren y maes ei ffrwyth, a'r tîr a rydd ei gynnyrch, a byddant yn eu tîr eu hun mewn diogelwch, ac a gânt wybod mai fi yw yr Arglwydd, pan dorrwyf rwyman eu hiau hwynt, a'i gwared hwynt o law y rhai oedd yn mynnu gwasanaeth ganddynt.

28 Ac ni byddant mwyach yn yspail i'r cenhedloedd, a bwyft-fil y tir ni bwytty hwynt: eithr trigant mewn diogelwch, ac ni *bydd* a'i dychryno.

29 Cyfodaf iddynt hefyd *blanhigyn † cnwd, a ni byddant mwy wedi † trengi o newyn yn y ac ni ddygant mwy wradwydd y cenhedloedd.

30 Fel hyn y cânt wybod mai myfi'r Arglwydd eu Duw, *fydd* gyd â hwynt, ac mai hwythau tŷ Israel *yw* fy mhobl i, medd yr Arglwydd Dduw.

31 Chwithau fy *mhraidd, defaid fy mhorfa, dynion *ydych* chwi, myfi *yw* eich Duw chwi, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XXXV.

Barnedigaeth mynydd Seir, am eu câs tuag at Israel.

A Daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

2 Gofod dy wyneb, fab dyn, tua ag at fynydd Seir, a phrophwyda yn ei erbyn,

3 A dywed wrtho, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi i'th erbyn di mynydd Seir, ac estynnaf fy llaw i'th erbyn, a † gwnaf di yn anghyfannedd, ac yn ddiffaethwch.

4 Gosodaf dy ddinasoedd yn ddiffaethwch, a thitheu a fyddi yn anghyfannedd, fel y gwypech mai myfi *yw* yr Arglwydd.

5 Am fod gennit alanaftra ‖ tragywyddol, a thywallt o honot *waed* meibion Israel â † nerth y cleddyf, yn amser eu gofid, yn amser diwedd eu hanwiredd *hwynt*:

6 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, mi a'th wnaf di yn waed, a gwaed a'th ymlid di, gan na chaseist waed, gwaed a ddilyd.

7 Gwnaf hefyd fynydd Seir yn anrhaith, ac yn ddiffaethwch, a thorraf ymmaith o honaw yr hwn a elo allan, a'r hwn a ddychwelo.

8 Llanwaf hefyd ei fynyddoedd ef a'i laddedigion; yn dy fryniau, a'th ddyffrynnoedd, a'th holl afonydd, y fyrth y rhai a laddwyd â cleddyf.

9 Gwnaf di yn anrhaith tragywyddol, a'th ddinasoedd ni ddychwelant, fel y gwypoch mai myfi *yw* yr Arglwydd.

10 Am ddywedyd o honot, y ddwy genhedlaeth a'r ddwy wlad hyn fyddant eiddo fi: a myfi a'm hetifeddiannwn, er bod yr Arglwydd yno:

11 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw, gwnaf yn âl dy ddig, ac yn ôl dy genfigen y rhai o'th gâs yn eu herbyn hwynt a wnaethoft, fel i'm hadwaenet yn eu mysc hwynt, pan farnwyf di.

12 A chei wybod mai myfi yw'r Arglwydd, a i mi glywed dy holl gabledd a draethaift yn erbyn mynyddoedd Israel, gan ddywedyd; anrheithiwyd hwynt, i ni y rhoddwyd hwynt i'w † difa.

13 Ymfawrygasoch hefyd â'ch genau yn erbyn i, ac amlhasoch eich geiriau i'm herbyn: mi a'u clywais.

14 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, pan lawenycho'r holl wlad, mi a'th wnaf di yn anghyfannedd.

15 Yn ôl dy lawenydd di am feddiant tŷ Israel o herwydd ei anrheithio, felly y gwnaf i tithau: anrheithi fyddi di mynydd Seir, ac Edom oll i gyd; fel y gwypont mai myfi *yw* yr Arglwydd.

PEN. XXXVI.

1 Cyffura gwlad Israel, trwy ddinistr y proffwydi a mwynent yn drahaus â hi, 8 a thrwy addewidion Duw iddi. 16 Mai am eu pechodau y gwrthodwyd Israel, 21 and yr adfywhaodd hwy dros chefn, fyth iddynt ei haeddu. 25 Bendithion ar bobl Christ.

Tuha'r

Tithẽ fab dŷn, prophwyda wrth ſynyddoedd Iſrael, a dywed; gwrandewch *ſynyddoedd Iſrael, air yr Arglwydd.

2 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd dywedyd o'r gelyn hyn am danoch chwi, ha, arfeiaeth yr hẽn vchelfaon hefyd yn etifeddiaeth i ni:

3 Am hynny prophwyda, a dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; ſ Gan herwydd iddynt eich anrheithio, a'ch llyncu o amgylch, i fod o honoch yn etifeddiaeth i weddill y cenhedloedd, a ſ myſed o honoch yn watwargerdd tafodau, ac yn ogan pobloedd.

4 Am hynny mynyddoedd Iſrael, gwrandewch air yr Arglwydd Dduw, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth ſ yr afonydd, ac wrth y dyffrynnoedd, wrth y diffaethwch anghyfannedd oedd, ac wrth y dinaſoedd gwrthodedig, y rhai aeth yn yſpail, a gwatwar, i'r rhan arall o'r cenhedloedd o'i hamgylch:

5 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, diau yn angerdd ſy ddigedd y lleſenais yn erbyn y rhan arall o'r cenhedloedd, ac yn erbyn holl Edom; y rhai a roddaſant fy nhir yn etifeddiaeth iddynt eu hun, â llawenydd en holl galon, trwy ſtddwl dirmygus, i'w yrru allan yn yſpail.

6 Am hynny prophwyda am dîr Iſrael, a dywed wrth y mynyddoedd, ac wrth y bryniau, wrth yr afonydd, ac wrth y dyffrynnoedd, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; wele, yn ſy ddigedd, ac yn ſy llid y lleſerais, o herwydd dwyn o honoch wradwydd y cenhedloedd:

7 Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, myfi a dyngais, diau y dwg y cenhedloedd ſydd o'ch amgylch chwi eu gwradwydd.

8 A chwithau, mynyddoedd Iſrael, a ſwrwch allan eich ceingciau, ac a ddygwch eich ffrwyth i'm pobl Iſrael; canys agos ydynt ar ddyfod.

9 Canys wele fi attoch, ſe troaf attoch, fel i'ch aredder, ac i'ch hauer.

10 Amlhâf ddyniou ynoch chwi hefyd, holl dŷ Iſrael i gyd, fel y cyfanneddet y dinaſoedd, ac yr adeilader y diffaethwch.

11 Ie amlhâf ynoch ddŷn ac anifail, a hwy a chynyddant, ac a ffrwythant, a gwnaf i chwi breſſylio fel yr oeddych gynt: ie gwnaf i chwi well nag yn eich dechreuad, fel y gwypoch mai myfi ydw yr Arglwydd.

12 Ie gwnaf i ddynion rodio arnoch, ſef fy mhobl Iſrael, a hwy a'th etifeddant di, a byddi yn etifeddiaeth iddynt, ac ni chwanegi eu gwneuthur hwy yn amddifaid mwy.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, o herwydd eu bod yn dywedyd wrthych, yr wyt ti yn ddyn dyniou, ac yn gwneuthur dŷ genhedloedd yn amddifaid;

14 Am hynny ni ſwyttei ddynion mwy, ac ni wnai dy genhedloedd mwyach yn amddifaid, medd yr Arglwydd Dduw.

15 Ac ni adawaf glywed gwradwydd y cenhedloedd yn dy erbyn mwyach, ac ni wnei mwy i'th genhedloedd ſyrthio, medd yr Arglwydd Dduw.

16 Daeth hefyd gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd,

17 Ha fab dŷn pan oedd tŷ Iſrael yn trigo yn eu tîr eu hun, hwy a'i halogaſant ef â'u ffordd, ac â'i gweithredoedd eu hun: eu ffordd ydoedd ger fy mron i, fel aflendid gwraig ſi-glwyſus.

18 Yna y tywellais fy llid arnynt, am y gwaed a dywallaſent ar y tîr, ac am eu delwau *drwy y rhai yr halogaſent ef:

19 Ac a'i gwaſgarais hwynt ym mhlith y cenhedloedd, a hwy a chwalwyd ar hŷd y gwledydd: yn ôl eu ffyrdd, ac yn ôl eu gweithredoedd, y bernais hwynt.

20 A phan ddaethant at y cenhedloedd, y rhai yr aethant attynt, bwy a'u halogaſant ſy enw ſanctaidd, pan ddywedyd wrthynt, dynnu pobl yr Arglwydd, ac o'i wlad ef yr aethant allan. *Eſa.52.5 rhuſ.2.24

21 Er hynny arbedais dangos, er mwyn fy enw ſanctaidd, yr hwn a halogedd tŷ Iſrael ym myſc y cenhedloedd, y rhai yr aethant attynt.

22 Am hynny dywed wrth dŷ Iſrael, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; nid er eichmwyn chwi tŷ Iſrael, yr ydwyf fi yn gwneuthur hyn, onid er mwyn fy enw ſanctaidd, yr hwn a halogaſoch chwi, ym myſc y cenhedloedd lle yr aethoch.

23 A mi a ſanctaiddiaf fy enw mawr, yr hwn a halogwyd ym myſc y cenhedloedd, yr hwn a halogaſoch chwi yn eu myſc hwynt, fel y gwypo y cenhedloedd mai myfi yw yr Arglwydd, medd yr Arglwydd Dduw; pan ſanctaidder ydwyf i ynoch o flaen eich llygaid. Neu, eu llygaid hwynt.

24 Canys mi a'ch cymmeraf chwi o'ſyſcy cenhedloedd, ac a'ch caſclaf chwi o'r holl wledydd, ac a'ch dygaf o'ch tîr eich hun.

25 Ac a daenllaf arnoch ddwfr glân, fel y byddoch lân; o'ddi wrth eich holl lygriadau, ac wrth eich holl eilunod y glanhâf chwi.

26 A rhoddaf i chwi galon newydd, a ſpryd newydd hefyd a roddaf o'ch mewn chwi, a thynnaf y galon garreg o'ch cnawd chwi, ac mi a roddaf i chwi galon gig. *Ier.32. 39.pen.31 19.

27 Rhoddaf hefyd fy *Yſpryd o'ch mewn, a gwnaf i chwi rodio yn fy neddfau, a chadw fymunedigaethau, a'i gweuthur. *Pen. 11.19.

28 Cewch drigo hefyd yn y tîr a roddais i'ch tadau; a byddwch yn bobl i mi, a minnau a fyddaf Dduw i chwithau.

29 Achubaf chwi hefyd oddi wrth eich holl aflendid, a galwaf am yr ŷd, ac a'i lluoſhâf, ac ni roddaf arnoch newyn.

30 Amlhâf hefyd ffrwyth y coed, a chynnyrch y maes, fel na dderbyoch mwy gwradwydd newyn, ym myſc y cenhedloedd.

31 Yna y cofiwch eich ffyrdd drygionus, a'ch gweithredoedd nid oeddynt dda, a byddwch yn flinaidd genyych eich hunain, am eich anwireddau, ac am eich ffieidd-dra.

32 Nid er eich mwyn chwi yr ydwyf fi yn gwneuthur hyn, medd yr Arglwydd Dduw; bydded hyſpys i chwi: ô tŷ Iſrael, gwridwch, a chywilyddiwch am eich ffyrdd eich hun.

33 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw; yn y dydd y glanhawyf chwi o'ch holl anwireddau, y parâf hefyd i'r dinaſoedd y dinaſoedd, ac yr adeiledir yr anghyfannedd-leoedd.

34 A'r tîr anrheithiedic a goledir, lle y bu anrhaith, yngolwg pôb cynniwyddi.

35 A hwy a ddywedant, y tîr anrheithiedic hwn aeth fel gardd *Eden, a'r dinaſoedd anghyfannedd, ac anrheithiedic, a dinyſtriol, a arthant yn gaerog, ac a gyfanneddir. * Pen. 28.13.

36 Felly y cenhedloedd y rhai a weddillir o'ch amgylch, a gânt wybod mai myfi yr Arglwydd ſydd yn adeiladu y lleoedd dinyſtriol, ac yn plannu eich mannau anrheithiedic: myfi yr Arglwydd a'i lleferais, ac a'i gwnaf. * Pen.17. 24.& 22. 14.& 37. 14.

37 Fel

37 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ymofynnic â myfi etto gan dŷ Iſrael, i wneuthur hyn iddynt: amlhâf hwynt â dynion, fel praidd.

38 Fel † y praidd ſanctaidd, fel praidd Ieruſalem, yn eu huchel-wyliau, felly y dimſoedd angheb. hyfannedd Iyddant lawn o finteioedd o ddynion, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

† Heb. praidd ſanctteidd-

PEN. XXXVII.

1 *Trwy adyfodi eſcyrn ſychion,* 11 *yr adſyniaeth ar wy obaith Iſrael.* 15 *Trwy gyddio dau bren,* 18 *yr arwyddocâir cyſſylltu Iſrael at Iuda.* 20 *Addewidion brenhiniaeth Chriſt.*

BV llaw 'r Arglwydd arnaf, ac a'm dûg allan yn Yſpryd yr Arglwydd, ac a'm goſodedd ynghanol dyffryn, a hwnnw *oedd* yn llawn eſcyrn.

2 Ac eſe a wnaeth i'm fyned heibio iddynt, o amgylch ogylch, ac wele *bwynt* yn aml iawn ar wyneb y dyffryn, wele hefyd ſychion iawn *oeddynt.*

3 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ha fâb dŷn, a fydd byw 'r eſcyrn hyn? a mi a ddywedais, O Arglwydd Dduw, ti a'i gwyddoſt.

4 Ac eſe a ddywedodd wrthif, prophwyda am yr eſcyrn hyn, a dywed wrthynt; O eſcyrn ſychion, clywch air yr Arglwydd.

5 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw wrth yr eſcyrn hyn, wele fi yn dwyn anadl i'ch mewn, fel y byddoch byw.

6 Giau hefyd a roddaf arnoch, a pharaf i gîg gyfodi arnoch, gwiſcaf chwi hefyd â chroen, a rhoddaf anadl ynoch, fel y byddoch byw, ac y gwypoch mai myfi yw yr Arglwydd.

7 Yna y prophwydais, fel i'm gorchymynaſid; ac fel yr oeddwn yn prophwydo, bu ſŵn, ac wele gynnwrf, a'r eſcyrn a ddaethant ynghyd, aſcwrn at ei aſcwrn.

8 A phan edrychais wele cyſodaſei giau a chig arnynt, a gwiſcaſei croen amdanynt, ond nid *oedd* anadl ynddynt.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthif, prophwyda tua 'r ‖ gwynt, prophwyda, fab dyn, a dywed wrth y gwynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ô anadl tyred oddi wrth y pedwar gwynt, ac anadla ar y lladdedigion hyn, fel y byddont byw.

‖ Neu, anadl.

10 Felly y prophwydais, fel i'm gorchymynnaſid, a'r anadl a ddaeth ynddynt, a buant fyw, a ſafaſant ar eu traed, yn llu mawr iawn.

11 Yna y dywedodd wrthif, ha fab dŷn, yr eſcyrn hyn ydynt dŷ Iſrael oll: wele, dywedant, ein heſcyrn a wywaſant, a'n gobaith a gollod, torrwyd ni ymmaith, o'n rhan ni.

12 Am hynny prophwyda, a dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn agori eich beddau, fy mhobl, codaf chwi hefyd o'ch beddau, a dygaf chwi i dir Iſrael.

13 A chewch wybod mai myfi yw yr Arglwydd, pan agorwyf eich beddau, a phan gyfodwyf chwi i fyny o'ch beddau, fy mhobl,

14 Ac y rhoddwyf fy Yſpryd ynoch, ac y byddoch byw; a chy goſodwyf chwi yn eich tir eich hun, yna y cewch wybod mâi myfi 'r Arglwydd a leferais, a wneuthum hyn, medd yr Arglwydd.

15 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd,

16 Titheu, fab dŷn, cymmer it vn pren, ac ſcrifenna arno, i Iuda, ac i feibion Iſrael ei gyſeillion; a chymmer it bren arall, ac ſcrifenna arno, I Ioſeph pren Ephraim, ac i holl dŷ Iſrael ei gyſeillion:

17 A chydia hwynt y naill wrth y llall, yn vn pren i ti, fel y byddont yn vn yn dy law di.

18 A phan Ieſaro meibion dy bobl wrthit gan ddywedyd, oni fynegi i ni beth yw hyn gennit?

19 Dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd pren Ioſeph hwn *ſydd* yn llaw Ephraim, a llwythau Iſrael gyſeillion, ac mi a'i rhoddaf hwynt gyda ef, ſef dâ phren Iuda ac a'i gwnaf hwynt yn yn pren, a byddont yn fy llaw yn vn.

20 A bydded yn dy law o flaen eu llygaid hwynt, y prennau yr yſcrifenaych arnynt;

21 A dywed wrthynt, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn cymmeryd meibion Iſrael o fyſc y cenhedloedd yr aethant attynt, ac mi a'i caſclaf hwynt o amgylch, ac a'i dygaf hwynt i'w tîr eu hun.

22 A gwnaf hwynt yn vn genhedl o fewn y tîr ym mynyddoedd Iſrael, ac vn * Brenin fydd yn frenin iddynt oll: ni byddant hefyd mwy yn ddwy genhedl, ac ni rennir hwynt mwyach yn ddwy frenhiniaeth.

23 Ac ni ymhalogant mwy wrth eu heilvnod na thrwy eu ffieidd-dra, nac yn eu holl anwireddau eithr cadwaf hwynt o'i holl driſfaoedd, y rhai pechaſant ynddynt, ac mi a'i glanhâf hwynt, ſef byddont yn bobl i mi, a minneu a fyddaf yn Dduw iddynt hwythau.

24 A'm * gwâs Dafydd *fydd* brenin arnyt, a vn bûgail fydd iddynt oll: yn fy marnedigaethau hefyd y rhodiant, a'm deddfau a gadwant, a'i gwnant.

25 Trigant hefyd yn y tîr a roddais i'm gwâs Iacob, yr hwn y trigodd eich tadau yndde, a hwy a drigant ynddo, hwy a'i meibion, a meibion eu meibion byth; a Dafydd fy ngwâs *fydd* dywy iddynt yn dragywydd.

26 * Gwnaf hefyd â hwynt gyfammod hedd ammod tragywyddol a fydd â hwynt; a goſod hwynt, ac a'i amlhâf, a rhoddaf * fy nghyſegr yn eu myſc hwynt yn dragywydd.

27 A'm tabernacl fydd gyd â hwynt, ie myfyddaf iddynt yn * Dduw, a hwythau a fyddant mi yn bobl.

28 A'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi 'r Arglwydd ſydd yn ſancteiddio Iſrael: gan fod nghyſegr yn eu myſc hwynt yn dragywydd.

PEN. XXXVIII.

1 *Llu, 8 a mâl o Gog.* 14 *Barn Duw yn dirîyn ſi.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

2 Goſod dy wyneb, fab dyn, yn erbyn * Gog, tîr Magog, ‖ pen-tywyſog Meſech, a Thubal, a phrophwyda yn ei erbyn;

3 A dywed, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, wele fi yn dy erbyn di, Gog, pentywyſog Meſech a Thubal,

4 Dychwelaf di hefyd, a * rhoddaf fachau yn dy foch-gernau, ac mi a'th ddygaf allan, a'th holl lu, y meirch a'r marchogion, wedi eu gwiſco i gyd â phôb rhyw *arfau*, yn gynnulleidfa fawr, â tharianau ac eſtylch, hwynt oll yn dwyn cleddfau:

5 Perſia, Ethiopia, a ‖ Libia, gyd â hwynt, hwynt oll *yn dwyn* tarian a helm:

6 Gomer a'i holl fyddinoedd, tŷ Togarmah, a yſtlyſſau y gogledd, a'i holl fyddinoedd, a phobl lawer gyd â thi.

7 Ymbaratto, ſe paratto i ti dy hun, ti a'th holl gynnulleidfa, y rhai a ymgynhullaſant attat, a bydd yn gadwraeth iddynt.

8 Wedi dyddiau lawer yr ymwelir â thi: yn y blynyddoedd dywethaf y deui i dir wedi ei ddwyn

ddwyn yn ei ôl oddi wrth y cleddyf, wedi ei gyscu o bobloedd lawer, yn erbyn mynyddoedd Israel, y rhai a fuant yn anghyfannedd bôb amser: eithr ese a ddygwyd allan o'r bobloedd, a hwynt oll a drigant mewn diogelwch.

9 Dyngi hefyd fel temhestl, dem, a byddi fel cwmwl, i guddio'r ddaiar, tî a'th holl fyddinoedd, a phobloedd lawer gyd â thi.

10 Felhyn y dywed yr Arglwydd Duw; bydd hyd yn y dydd hwnnw, i bethau ddyfod i'th feddwl, a thi a'† fedyli feddwl drwg.

11 A thi a ddywedi, mi a âf i fynû i wlâd meresthdd, âf at y rhai llonydd, y rhai fydd yn preswylio | yn ddiogel, gan drigo oll heb gaerau, ac nid oes ganddynt farrau na dorau iddynt;

12 I yspeilio yspail, i sclyfaethu sclyfaeth, i droi dy law ar anghyfannedd leoedd y rhai a gyfanneddir yr awr hon, ac ar y bobl a gasclwyd o'r cenhedloedd, y rhai a ddarparasant anifeiliaid, a golud, ac ydynt yn trigo † yngha-nol y wlâd.

13 Seba, a Dedan, a marchnaddyddion Tarsis hefyd, a'i holl lewod ieuaingc, a ddywedant wrthit, a i yspeilio yspail ydaethoft di? ai i sclyfaethu sclyfaeth y cesclaist y gynnulleidfa? ai i ddwyn gwaith ariau, ac aur, a gymmeryd anifeiliaid, a golud, i yspeilio yspail fawr?

14 Am hynny prophwyda fab dŷn, a dywed wrth Gog, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; I ddydd hwnnw, pan breswylio fy mhobl Israel yn diogel, oni chei di wybod?

15 A thi a ddeui o'th fangre dy hun, o ystlysau y gogledd, ti a phobl lawer gyd â thi, hwynt oll yn marchogaeth ar feirch, yn dyrfa fawr, ac yn fyddin luosoc.

16 A thi ai i fynu yn erbyn fy mhobl Israel, fel cwmwl i guddio y ddaiar: yn y dyddiau diweddaf y bydd hyn; a mi a'th ddygaf yn erbyn fy nhir, fel yr adwaeno y cenhedloedd fi, pan † sancteiddiwyf ynot ti Gog, o flaen eu llygaid hwynt.

17 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, ai tydi yw'r hwn y llefarais am dano, yn y dyddiau gynt, trwy law fy ngweision, prophwydi Israel, y rhai a brophwydasont y dyddiau hyny flynyddoedd lawer, y dygwn di yn eu herbyn hwynt?

18 A bydd' yn y dydd hwnnw, yn y dydd y delo Gog yn erbyn tîr Israel, medd yr Arglwydd Duw, i'm llid gyfodi yn fy sorriant.

19 Canys yn fy eiddigedd, ac yn angerdd fy nigleued y dywedais y bu ddiau bydd yn y dydd hwnnw, ddychryn mawr yn-nhir Israel.

20 Fel y cryno pyscod y môr, ac ehediaid y nefoedd, a bwyst-filod y maes a phob ymlusciad a ymlusco ar y ddaiar, a pheb dŷn ar wyneb y ddaiar, ger fy mron i; a'r mynyddoedd a ddrylliai lawr, a'r grisiau a syrthiont, a phob mur a syrth i lawr.

21 Ac mi a alwaf am gleddyf yn ei erbyn, trwy fy holl fynyddoedd, medd yr Arglwydd Duw: cleddyf pôb vn fydd yn erbyn ei frawd.

22 Mi a ddadleuaf hefyd yn ei erbyn ef â haint, ac â gwaed: glawiaf hefyd gur law, a cherrig cenllysc, tân a brwmstan, arno ef, ac ar ei holl fyddinoedd, ac ar y bobloedd lawer *fydd* gyd ag ef.

23 Fel hyn yr * ymfawrygaf, ac yr ymsanctteiddiaf, a pharaf fy adnabod yngolwg cenhedloedd lawer, fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

PEN. XXXIX.

1 Barn Duw yn erbyn Gog. 8 Buddigoliaeth Israel. 11 Claddu Gog yn Hamon-Gog. 17 Gwahodd yr adar. 23 Wedi alltudiaeth Israel am eu hechwydau, eſe a gasclir drachefyn, ac ny adawa neb o honynt.

PRophwyda hefyd, fab dŷn, yn erbyn Gog, a dywed; fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw, wele fi yn dy erbyn di Gog, pen-tywysog Mesech, a Thubal.

2 Ac mi a'th deuchwelaf, ac | ni adawaf o honot ond y chwechedran, ac a'th ddygaf i fynu o yſtlysau y gogledd, ac a'th ddygaf ar fynyddoedd Israel:

3 Ac a darawaf dy fŵa o'th law aſſwy, a gwnaf i'th saethau syrthio o'th law ddehau.

4 Ar fynyddoedd Israel y syrthi, ti a'th holl fyddinoedd, a'r bobloedd *ſydd* gyd â thi: i'r ehediaid, † i bob rhyw aderyn, ac i fwyſt-filod y maes i'th roddaf † i'th ddifa.

5 Ar wyneb y maes y syrthi, canys myfi a'i dywedais, medd yr Arglwydd Duw.

6 Anfonaf hefyd dân ar Magog, ac ym mysc y rhai a breſſwyliant yr ynyſoedd yn | ddiofal: fel y gwypont mai myfi yw yr Arglwydd.

7 Felly y gwnaf adnabod fy enw ſanctaidd, yng-hanol fy mhobl Israel, ac ni adawaf halogi fy enw ſanctaidd mwy: a'r cenhedloedd a gânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd, y Sanct yn Israel.

8 Wele ei a ddaeth, ac a ddarſu, medd yr Arglwydd Duw, dymma'r dŵrnod am yr hwn y dywedais.

9 A phreſſwylwŷr dinaſoedd Israel a ânt allan, ac a gynneuant, ac a loſcant yr arfau, a'r tarian, a'r aſtalch, y bŵa, a'r ſaethau, a'r llawddrŵn, a'r waŷw-ffon; ac | loſcant hwynt yn tân ſaith mlynedd.

10 Ac ni ddygant goed o'r maes, ac ni thorant *ddim* o'r coedydd: canys a'r arfau y cynnauant dân, a hwy a yſpeiliant eu hyſpeilwŷr, ac a ſclyſaethant *eddi* ar eu ſclyſaeth-wŷr, medd yr Arglwydd Duw.

11 Bydd hefyd yn y dydd hwnnw i'm rhoddi i Gog le bedd yno yn Israel, dyffryn y fforddolion o du dwyrain y môr: ac efe a gae | *ſyrrenau* y fforddolion, ac yno y claddant Gog a'i holl dyrfa, a ſafnau *ef* dyffryn | Hamon-Gog.

12 A thŷ Israel fydd yn eu claddu hwynt ſaith mis, er mwyn glanhâu y tîr.

13 Ie holl bobl y tîr a'i claddant, a hyn fydd enwoc iddynt, y dydd i'm gogoneddir, medd yr Arglwydd Duw.

14 A hwy a neillduant wŷr gwaſtadol, y rhai a gymniweirant trwy'r wlâd, i gladdu gyd â'r fforddolion, y rhai a adawyd ar wyneb y ddaiar, iw glanhâu hi: ym mhen ſaith mis y chwiliant.

15 A'r tramwywŷr a gymniweirant trwy'r tîr; pan welo yn aſcwrn dŷn, ese a † gyfyd nod wrtho, hyd oni chladdo y claddwŷr ef, yn nyffryn | Hamon-Gog.

16 A henw y ddinas hefyd *fydd* | Hamonah: felly y glanhâant y wlâd.

17 Tithau fab dŷn, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw; dywed wrth † bob rhyw aderyn, ac wrth holl fwyſt-filod y maes, ymgeſchwch, a dewch, ymgynhullwch oddi amgylch, ar ŷ | aberth yr ydwyf yn ei aberthu i chwi, aberth mawr ar fynyddoedd Israel; fel y bwyttaoch gig, ac yf yfoch waed.

18 Cig y cedyrn a fwyttawch, a chwi a yfwch waed tywyſogion y ddaiar, hyrddod, ŵyn, a bychod, buſtych, yn baſcedigion Baſan oll,

19 Bwyt-

19 Bwyttewch hefyd fraſder hyd ddigon, ac yſwch waed hyd oni feddwoch, o'm haberth a aberthais i chwi.

20 Felly i'ch diwellir ar fy mwrdd i, â meirch a cherbydau, â gwyr cedyrn, a phob rhyfel-wr, medd yr Arglwydd Dduw.

21 A gosodaf fy ngogoniant ym myſc y cenhedloedd, a'r holl genhedloedd a gânt weled fy marnedigaeth, yr hon a wneuthum, a'm llaw yr hon a osodais arnynt.

22 A thŷ Iſrael a gânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, o'r dydd hwnnw allan.

23 Y cenhedloedd hefyd a gânt wybod mai am eu hanwireddau eu hun y caeth-gludwyd tŷ Iſrael, o herwydd gwneuthur o honynt gamwedd i'm herbyn, am hynny y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt, ac y rhoddais hwynt yn llaw eu gelynion; felly hwy a fyrthiaſant oll trwy'r cleddyf.

24 Yn ôl eu haſlendid eu hun, ac yn ôl eu hanwireddau, y gwneuthum â hwynt, ac a'y cuddiais fy wyneb oddi wrthynt.

25 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, yr awr hon y dychwelaf gaethiwed Iacob, toſturiaf hefyd wrth holl dy Iſrael, a gwynfydaf dros fy enw ſanctaidd:

26 Wedi dwyn o honynt eu gwradwydd, a'i holl gamweddau a wnaethant i'm herbyn; pan drigent yn eu tîr eu hun yn ddiſtraw, a heb ddychrynudd;

* Exec. 36.23. 27 Pan ddychwelwyf hwynt oddi wrth y bobloedd, a'i caſclu hwynt o wledydd eu gelynion, ac i'm * ſancteiddier ynddynt yngolwg cenhedloedd lawer;

† Hebr. wrth gaeth-gludo o honof hwynt. 28 Yna y cânt wybod mai myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, † yr hwn a'i caethgludais hwynt ym-myſc y cenhedloedd, ac a'i ceſclais hwynt iw tîr eu hun, ac ni adewais mwy ûm o honynt yno.

* Ioel 2. 28. act. 2. 17. 29 Ni chuddiaf ychwaith fy wyneb mwy oddi wrthynt, o herwydd * tywelltais fy Yſpryd ar dŷ Iſrael, medd yr Arglwydd Dduw.

PEN. XL.

1 Amſer, a dull, a dibeny meſuredigaeth. 6 Portreiad porth y dwyrain, 20 a phorth y gogled hefyd, 24 a phorth y dehau, 32 a phorth y dwyrain, 35 a phorth y gogledd. 39 Yr wythawrdd. 44 Yr yſtafelloedd. 48 Porth y tŷ.

YN y bummed flwyddyn ar hugain o'n caeth-gludiad, ni yn nechreu y flwyddyn, ar y decfed *dydd* o'r mîs, yn y bedwaredd flwyddyn ar ddêc, wedi taro y ddinas; o fewn corph y dydd hwnnw, y daeth llaw'r Arglwydd arnaf, ac a'm dûg yno.

2 Yngweledigaethau Duw y dûg efe fi i dîr Iſrael, ac a'm goſododd ar fynydd vchel iawn, ac ‖ arno *yr oedd* megis adaîl dinas, o du'r dehau.

‖ Neu, wrtho.

3 Ac efe a'm dûg yno, ac wele wr a'i weledîad fel gwe lediad prês, ac yn ei law linyn llîn, a chorſen feſſur, ac yr ydoedd efe yn ſefyll yn y porth.

4 A dywedodd y gŵr wrthif, ha fab dŷn, gwel â'th lygaid, gwrando hefyd â'th gluſtiau, a goſot dygalon ar yr hyn oll a ddangoſwyf it; o herwydd er mwyn dangos i ti *hyn*, i'th ddygwyd ymma: mynega i dŷ Iſrael yr hyn oll a weli.

5 Ac wele fûr o'r tu allan i'r tŷ o amgylch ogylch; a chorſen feſſur yn llaw'r gŵr, yn chwe chufyd o *hŷd*, wrth gufydd a dyrnfedd: ac efe a feſurodd lêd yr adeiladaeth yn yn gorſen, a'r vchder yn yn gorſen.

6 Ac efe a ddaeth i'r porth *oedd* a'i wyneb tu a'r dwyrain, ac a ddringodd or hŷd ei rîſiau: ac a feſurodd rhiniog y porth yn yn gorſen o lêd, a'r rhiniog arall yn yn gorſen o led.

7 A *phob* yſtafell *oedd* yn gorſen o hŷd, ac yn gorſen o lêd, a phaîn cufydd *oedd* rhwng yr ſtafelloedd; a rhiniog y porth, wrth gyntedd y porth o'r tu mewn, *oedd* yn gorſen.

8 Efe a feſurodd hefyd gyntedd y porth oedd fewn, yn yn gorſen.

9 Yna y meſurodd gyntedd y porth yn wyth cufydd, a'i bôſt yn deau cufydd, a gyntedd porth oedd o'r tu mewn.

10 Ac yſtafelloedd y porth tu a'r dwyrain oedd dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw; o vn meſur *oeddynt* ill tair, ac vn meſur oedd i'r pyſtie yn ymma, ac o'r tu accw.

11 Ac efe a feſurodd lêd drŵs y porth yn deg cufydd, a hŷd y porth yn dri chufydd ar dec.

12 A'r terfyn o flaen yr yſtafelloedd *oedd* vn cufydd o'r naill du, a'r terfyn o'r tu arall yn vn cufydd, a'r yſtafelloedd *oedd* chwe chufydd o ymma, a chwe chufydd o'r tu accw.

13 Ac efe a feſurodd y porth o ben y naill ſtafell hyd ben yn arall, yn bum cufydd ar hugain o lêd, drŵs ar gyfer drŵs.

14 Ac efe a wnaeth bôſt o dri vgain cufydd, *hynny* hyd boſt y cyntedd, amgylch ogylch y porth.

15 Ac o wyneb porth y dyfodiad i wyneb porth wyneb cyntedd y porth oddi mewn, yr oedd yn hanner cufydd a deugain.

16 A ffeneſtri † cyfyng *oedd* ar yſtafelloedd, ac iw pyſt, o fewn y porth o amgylch oddi mewn: felly *yr oedd* i'r ffenwau meini, a fenestri oedd amgylch ogylch ‖ o fewn, ac *yr oedd* palmwydd ar bob pôſt.

† Hebr. cyſyng ffenestri.

‖ Neu, o fewn.

17 Ac efe am dug i'r cyntedd oddi allan, a wele yno ſtafelloedd, a phalmant wedi ei wneuthur i'r cyntedd o amgylch ogylch: deg ſtafell ar hugain *oedd* ar y palmant.

18 A'r palmant, gan yſtlys y pyrth, ar gyfer hŷd y pyrth, oedd y palmant oddi tanodd.

19 Ac efe a feſurodd y lêd o wyneb y porth yn hŷd wyneb y cyntedd oddi fewn, yn y tu allan oddi allan, tua'r dwyrain a'r gogledd.

20 A'r porth yr hwn *oedd* a'i wyneb tua'r gogledd, ar y cyntedd oddi allan, a feſurodd efe ei hŷd, a'i lêd.

21 A'i ſtafelloedd ef *oedd* dair o'r tu ymma, a thair o'r tu accw, ac yr ydoedd ei bôſt, a'i feſurau meini, wrth feſſur y porth cyntaf, yn chwe chufydd a deugain eu hŷd, a'r lled yn bum cufydd ar hugain.

22 Eu ffeneſtri hefyd a'u bwâu meini, a'u palmwydd, *oedd* wrth feſſur y porth *oedd* o'r tu'r dwyrain; ar hŷd ſaith o riſiau yr oeddynt i fynu, a'u bwâu meini *oedd* o'u blaen hwynt.

23 A phorth y cyntedd oddi fewn oedd gyferbyn y porth tua'r gogledd a thua'r dwyrain; ac efe a feſurodd o borth i borth gan cufydd.

24 Wedi hynny efe a'm dûg i tua'r deau, ac wele borth tua'r deau, ac efe a feſurodd ei bôſt a'i bwâu meini, wrth y meſurau hyn.

25 Ffeneſtri hefyd *oedd* iddo ac iw bwâu meini, o amgylch ogylch, fel y ffeneſtri hyny: yr oedd hefyd ddêc cufydd a deugain o hŷd, ac yn bum cufydd ar hugain o lêd.

26 Saith o riſiau hefyd *oedd* ei eſgyniad iddo, a'i bwâu meini o'i blaen hwynt; *yr oedd* hefyd iddo balm-wydd, vn o'r tu yma, ac vn o'r tu arall ar ei bôſt ef.

27 Ac *yr oedd* porth yn y cyntedd neſaf i'r

tu'r deau, ac eſe a feſurodd o borth i borth, tua'r fan, gan cuſydd.

28 Ac eſe a'm dug i'r cyntedd neſaf i mewn, trwy borth y deau, ac a feſurodd borth y deau wrth y meſuran hyn.

29 A'i ſtafelloedd, a'i bŷſt, a'i ſwâu meini, wrth y meſuran hyn; ac yr oedd ffenestri ynddo, ac yn ſwâu meini, o amgylch ogylch; dêc cuſydd a deugain *oedd* yr hŷd, a phum cuſydd ar hugain y lled.

30 A'r ſwâu meini o amgylch *oedd* bum cuſydd ar hugain o hŷd, a phum cuſydd o lêd.

31 A'i ſwâu meini *oedd* tua'r cyntedd neſaf allan, a phalm-wŷdd oedd ar ei bŷſt o'r tu ynta, ac o'r tu accw, a'i eſcynſa *oedd* wyth o riſiau.

32 Ac eſe am dug i borth y gogledd, ac a'i meſurodd wrth y meſuran hyn:

33 Ei ſtafelloedd, ei bŷſt, a'i ſwâu meini: a'i ffenestri iddo o amgylch ogylch: yr hŷd *oedd* dêc cuſydd a deugain, a'r lled *oedd* bum cuſydd ar hugain.

34 A'i bŷſt *oedd* tua'r cyntedd neſaf allan, a phalm-wŷdd ar ei bŷſt o'r tu ynta, ac o'r tu accw, a'i eſcynſa *oedd* wyth o riſiau.

35 A'r celloedd a'i dryſau oedd wrth bŷſt y porth, lle y golchent y poethoffrwm.

36 Ac ynghyntedd y porth *yr oedd* dau fwrdd o tu ymma, a dau fwrdd o'r tu accw, i ladd y poethoffrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, arnynt.

37 Ac ar yr yſtlys oddi allan, i lle y dringir i ddrws porth y gogledd, *yr oedd* dau fwrdd; a dau fwrdd ar yr yſtlys arall, yr hwn oedd wrth gyntedd y porth.

38 Pedwar bwrdd *oedd* o'r tu ymma, a phedwar bwrdd o'r tu accw, ar yſtlys y porth: wyth bwrdd; ar y rhai y lladdent *eu haberthau*.

39 A'r pedwar bwrdd i'r poeth offrwm, *oedd* o gerric nâdd, yn yn cuſydd a hanner o hŷd, a yn yn cuſydd a hanner o lêd, ac yn yn cuſydd o vchder: arnynt hwy hefyd y goſodent yr offer, y rhai y lladdent yr offrwm poeth, a'r aberth, a hwynt.

40 Hefyd *yr oedd* ‖ bachau o vn ddyrnfedd, wedi paratoi o fewn, o amgylch ogylch, a chig yr offrwm *oedd* ar y byrddau.

41 Ac o'r tu allan i'r porth neſaf i mewn *yr oedd* ſtafelloedd y cantorion, o fewn y cyntedd neſaf i mewn, yr hwn *oedd* ar yſtlys porth y gogledd; a'i hwynebau oedd tua'r deau: vn *oedd* ar yſtlys porth y dwyrain a'i wyneb tua'r gogledd.

42 Ac eſe a ddywedodd wrthif, yr ſtafell hon, yr hon *ſydd* a'i hwyneb tua'r deau, *ydd* i'r offeiriaid, ceidwaid ‖ cadwraeth y tŷ.

43 A'r ſtafell yr hon *ſydd* a'i hwyneb tua'r gogledd, *ydd* i'r offeiriaid ceidwaid cadwraeth yr allor: y rhai hyn yw meibion Zadoc, y rhai yſdyt o feibion Leſi, yn neſſau at yr Arglwydd, i weini iddo.

44 Felly eſe a feſurodd y cyntedd yn gan cuſydd o hŷd, ac yn gan cuſydd o lêd, yn bedeir-ongl: a'r allor *oedd* o flaen y tŷ.

45 Ac eſe a'm dug i borth y tŷ, ac a feſurodd bob pŵſt i'r porth, yn bum cuſydd o'r naill du, ac yn bum cuſydd o'r tu arall; a lled y porth *oedd* dri chuſydd o'r naill du, a thri chuſydd o'r tu arall.

46 Y cyntedd oedd vgain cuſydd o hŷd, ac yn cuſydd ar ddêc o lêd, *ac eſe a'm dug* ar hyd y griſiau, ar hŷd y rhai y dringent iddo: hefyd *yr oedd* colofnau wrth y pŵſt, vn o'r naill du, ac vn o'r tu arall.

PEN. XLI.

Meſur, a rhannau, ac yſtafelloedd, ac addurn y Deml.

AC eſe a'm dug i'r Deml, ac a feſurodd y pŵſt yn chwe chuſydd o lêd o'r naill du, ac yn chwe chuſydd o lêd o'r tu arall, *ſef yr oedd* lled y babell.

2 Lled y drws hefyd *oedd* dêc cuſydd, ac yſtlysau y drws yn bum cuſydd o'r naill du, ac yn bum cuſydd o'r tu arall: ac eſe a feſurodd ei hŷd ef yn ddrugain cuſydd, a'r lled yn vgain cuſydd.

3 Ac eſe a aeth tuag i mewn, ac a feſurodd bŵſ y drws yn ddau guſydd, a'r drws yn chwe chuſydd, a lled y drws yn ſaith guſydd.

4 Ac eſe a feſurodd ei hŷd ef yn vgain cuſydd, a'r lled yn vgain cuſydd, o flaen y Deml: a eſe a ddywedodd wrthif, dymma y cyſſegr ſanctaidd iolaf.

5 Ac eſe a feſurodd bared y tŷ yn chwe chuſydd, a lled *pob* yſtlys-gell yn bedwar cuſydd, o amgylch ogylch i'r tŷ.

6 A'r cellordd oedd dair, cell ar gell, ac yn ddêc ar hugain o ‖ weithiau, ac yr oeddynt yn cynhaliyd at bared y tŷ, yr hwn oedd i'r yſtafelloedd o amgylch ogylch, fel y byddent ynglyn, na aid oddyno ynglyn o ſewn bared y tŷ. ‖ *Neu, o deced feddau.*

7 Ac ef a ehangwyd, ac oedd yn myned ‖ ar dro vwch-uwch i'r celloedd, o herwŷdd tro y tŷ oedd yn myned i fyny o amgylch y tŷ, am hyny y tŷ oedd ehangach oddi arnodd: ac felly y dringid o'r iſaf i'r vchaf trwy'r canol. ‖ *Neu, yn grwn.*

8 *Gwelais* hefyd vchder y tŷ o amgylch ogylch, ſeiliau y celloedd *oedd* gorſen helaeth o chwe chuſydd mawrion.

9 A thewder y mûr, yr hwn *oedd* i'r gell o'r tu allan, *oedd* bum cuſydd, a'r gweddill *oedd* le i'r celloedd y rhai oedd o ſewn.

10 A rhwng yr ſtafelloedd *yr oedd* lled vgain cuſydd ynghylch y tŷ, o amgylch ogylch.

11 A dryſau yr yſtlys-gell *oedd* tua'r *ſanterch* weddill: vn drws tua'r gogledd, ac vn drws tua'r deau, a lled y ſan a weddillaſid *oedd* bum cuſydd o amgylch ogylch.

12 A'r adeiladaeth yr hon *oedd* o flaen y llanterch naillduol, ar y cwrt tu a'r gorllewin, *oedd* dêc cuſydd a thrugain o lêd, a mur yr adeiladaeth *oedd* bum cuſydd o dewder o amgylch ogylch, a'i hŷd *oedd* dêc cuſydd a phedwar vgain.

13 Ac eſe a feſurodd y tŷ yn gan cuſydd o hŷd, a'r llanperch naillduol, a'r adeiladaeth, a'i phar wŷdydd, yn gan cuſydd o hŷd.

14 A lled wyneb y tŷ, a'r llanterch naillduol, tua'r dwyrain, *oedd* gan cuſydd.

15 Ac eſe a feſurodd hŷd yr adeiladaeth, ar gyfer y llanperch naillduol, yr hon *oedd* o'r tu ereſ iddo, a'i ‖ ſtafelloedd o'r naill du, a'r tu arall, ‖ *Neu, o'r tu ereſ iddo.*
yn gan cuſydd, gyd a'r Deml oddi ſewn, a dryſau y *rodfeydd* cyntedd. *a chloiſtr.*

16 Y gorſingau, a'r ffenestri cyſyng, a'r ſtafell- *nau* iddo oedd o amgylch, a'i tri vchder, ar gyfer y *pat.*

rhialog

rhiniog a ystyllennafid â choed o amgylch ogylch; ‖ac o'r llawr hyd y ffeneſtri, a'r ffeneſtri hefyd a ‖Neu, a'r llawr. ystyllennafid;

17 Hyd vwch ben y drws, a hyd y tŷ o fewn ac allan, ac ar yr holl bared, o amgylch ogylch, o fewn ac allan, wrth feſurau.

18 A Cherubiaid hefyd, ac â phalm-wŷdd y gweithiafid ef, palm-wydden rhwng pob dau Gerub, a dan wyneb *oedd* i *bob* Cherub.

19 Canys wyneb dyn *oedd* tu a'r palm-wydden o'r naill du, ac wyneb llew tua'r palm-wydden o'r tu arall: yr oedd wedi ei weithio ar hŷd y tŷ, o amgylch ogylch.

20 Cherubiaid a phalm-wŷdd a weithiafid o'r ddaiar hyd oddi ar y drws; ac ar bared y Deml.

†*Hebr.* *poſt.* 21 Pedwar ochroc *oedd* † pŷſt y Deml, ac wyneb y cyſſegr, gwelediad y *naill* fel gwelediad y *llall*.

22 Yr allor bren *oedd* dri chufydd ei huchder, a'i hŷd yn ddau gufydd; a'i chonglau, a'i buchder, a'i pharwydydd *oedd* o bren: ac eſe a ddywedodd wrthif, dymma y bwrdd ſydd ger bron yr Arglwydd.

23 Ac *yr ydoedd* dan ddrws i'r Deml, ac i'r cyſſegr:

24 A dwy ddôr i'r dryſſau, *ſef* dwy ddôr blygedic, dwy ddôr i'r naill drws, a dwy ddôr i'r llall.

25 A gwnaethid arnyat ar ddryſſau y Deml, Gerubiaid a phalm-wŷdd, fel y gwneuthid ar y parwydydd: ac *yr oedd* trawſtiau coed ar wyneb y cyntedd o'r tu allan.

26 Ffeneſtri cyfyng hefyd, a phalm-wŷdd *oedd* o bob tu, ar yſtlyſany porth, ac ar yſtafelloedd y tŷ, a'r trawſtiau.

PEN. XLII.

1 Yſtafelloedd yr offeiriaid; 13 a'r defnydd a wneid â hwynt. 19 Meſuran y cyntedd neſaf allan.

ACeſe a'm dûg i'r cyntedd neſaf allan, y ffordd tua'r gogledd, ac a'm dûg i'r ſtafell *oedd* ar gyfer y llannerch neilldnol, yr hon *oedd* ar gyfer yr adail, tua'r gogledd.

2 Drws y gogledd *oedd* ar gyfer hŷd y can cufydd, a lled y dêc cufydd a deugain.

3 Ar gyfer yr vgain *cufydd*, y rhai *oedd* i'r cyntedd neſaf i mewn, ac ar gyfer y palmant, yr hwn *oedd* i'r cyntedd neſaf allan, *yr ydoedd* ſtafell ar gyfer ſtafell, yn dri vchder.

‖*Neu,* *oedd yn* *bwyttâ,* *neu*, *yn* *llyngcu y* *rhai hyn,* *&c.* 4 Ac o flaen yr ſtafelloedd *yr oedd* rhodfa yn ddec cufydd o lêd oddi fewn, ffordd o vn cufydd, a'i dryſſau tua'r gogledd.

5 A'r ſtafelloedd vchaf *oedd* culion; o herwydd yr ſtafelloedd ‖ oeddynt vwch na'r rhai hyn, ‖ na'r rhai iſaf, na'r rhai canol o'r adeiladaeth.

6 Canys yn dri *vchder yr oeddynt* hwy, ac heb goloſuan iddynt, fel colofuan y cynteddoedd: am hynny yr oeddynt hwy yn gyfyngach na'r rhai iſaf, ac na'r rhai canol, o'r llawr i *ſynu*.

oedd o'r *rhai iſaf,* *a'r rhai* *canol.* 7 A'r mur yr hwn oedd o'r tu allan, ar gyfer yr ſtafelloedd, tua'r cyntedd neſaf allan, o flaen yr ſtafelloedd, *oedd* ddêc cufydd a deugain ei hŷd.

‖*Neu, o le* *yr yſta-* *felloedd.* 8 O herwydd hŷd yr ſtafelloedd, y rhai *oedd* yn y cyntedd neſaf allan, *oedd* ddêc cufydd a deugain: ac wele, o flaen y Deml *yr oedd* can cufydd.

‖*Neu, yr* *ôwn a'm* *dug i* *mewn.* 9 Ac ‖ oddi tan yr yſtafelloedd hyn *yr ydoedd* ‖ mynediad i mewn, o du'r dwyrain, ‖ ffordd yr elid iddynt hwy o'r cyntedd neſaf allan.

10 O fewn tewder mur y cyntedd tua'r dwyrain, ar gyfer y llannerch neilldnol, ac ar gyfer yr adeiladaeth, yr oedd yr ſtafelloedd.

‖*Neu, ac* *yſo yn dy-* *fod.* 11 A'r ffordd o'i blaen hwynt *oedd* fel gwelediad yr yſtafelloedd y rhai *oedd* tua'r gogledd, yn hŷd â hwynt *oeddynt*, ac yn llêd â hwynt; a'i holl ſynediad allan oedd yn ôl eu dull hwynt, ac yn ôl eu dryſſau hwynt.

12 Ac fel dryſau yr yſtafelloedd, y rhai oedd tua'r deau, yr oedd drws ym mhen y ffordd, y ffordd mhen y mur yn vniawn, tua'r dwyrain, yn y ddyfodfa i mewn.

13 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ſtafelloedd y gogledd, *ac* ſtafelloedd y deau, y rhai ſydd ar gyfer y llannerch neilltuol, ſtafelloedd ſanctaidd *yw* y rhai hynny; lle *y bwyttâ* yr offeiriaid, y rhai a neſſânt at yr Arglwydd, y pethau ſanctaidd o'r ſegredic; yno y goſodant y ſanctaidd bethau, a'r segredic, a'r bwyd offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, canys y lle ſydd ſanctaidd.

14 A phan elo yr offeiriaid i mewn iddynt, ni ânt allan o'r cyſſegr, i'r cyntedd neſaf allan, onyno y goſodant eu dillad, y rhai y gwaſanaethant ynddynt; am *eu bod* yn ſanctaidd; ac a wiſgant wiſcoedd eraill, ac a neſſânt at yr hyn *a berthyn* i'r bobl.

15 Pan orphennaſai eſe feſuro y tŷ oddi fewn, eſe a'm dug i tua'r porth *ſydd* a'i wyneb tua'r dwyrain, ac a'i meſuroid of o amgylch ogylch.

16 Eſe a feſurodd † du'r dwyrain â chorſen feſur, yn bum cant o gorſennau, wrth y gorſen feſur, o amgylch.

17 Eſe a feſurodd du'r gogledd yn bum cant o gorſen, wrth y gorſen feſur, o amgylch.

18 Y tu deau a feſurodd eſe yn bum cant corſen, wrth y gorſen feſur.

19 Eſe a aeth o amgylch i du y gorllewin, ac a feſurodd bum cant corſen, wrth y gorſen feſur.

20 Eſe a feſurodd ei bedwar yſtlys ef, mur oedd iddo ef o amgylch ogylch, yn bum cant *corſen* o hêd ac yn bum cant *corſen* o lêd, i wahanu rhwng y cyſegr a'r digyſſegr.

PEN. XLIII.

1 Gogoniant Duw yn dychwelyd i'r Deml. 7 Pechod Iſrael yn rhyſbro cynnyrchodd Duw. 10 Y prophwyd yn eu hannog hwy i edifeirhau, ac i gadw cyfraith y tŷ. 13 Meſuran, ac aberth yr Allor.

ACeſe a'm dug i'r porth, *ſef* y porth ſydd yn edrych tua'r dwyrain.

2 Ac wele ogoniant Duw Iſrael yn *dyfod* o ffordd y dwyrain; a'i lais ſel *ſŵn* * dyfroedd lawer, a'r ddaiar yn diſgleirio o'i ogoniant ef.

3 Ac *yr oedd* yn ôl gwelediad y weledigaeth * a welais, ſef yn ôl y weledigaeth a welais pan ddaethyn ‖ i ddifetha y ddinas: a'r gweledigaethau *oedd* fel y weledigaeth a welſwn wrth afon Chebar: yna y ſyrthiais ar fy wyneb.

4 A * gogoniant yr Arglwydd a ddaeth i'r tŷ *ar hyd* ffordd y porth *ſydd* a'i wyneb tua'r dwyrain.

5 Felly yr Yſpryd a'm cododd, ac am dug i'r cyntedd neſaf i mewn, ac wele, llawnaſai gogoniant yr Arglwydd y tŷ.

6 Clywn ef hefyd yn llefaru wrthif o'r tŷ, a'r oedd y gŵr yn ſefyll yn fy ymyl.

7 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ha fab dyn, *dyma* le fy ngorſeddfa, a lle gwadnau fy nhraed, lle y trigaf ym myſc meibion Iſrael yn dragywydd, a'm henw ſanctaidd ni haloga tŷ Iſrael mwy na hwynt hwy, na'i brenhinoedd, trwy eu puteindra, na thrwy gyrph meirw eu brenhinoedd yn eu huchel-leoedd,

8 Wrth oſod eu rhiniog wrth fy rhiniog i, a'i gorſin wrth fy ngorſin i, ‖ a phared mur

hwynt, hwy a halogasant ſy ẽnw ſanctaidd a'ſi
ſeidd-dra, y rhai a wnaethant t am hynny mi a'i
hyſtais hwy yn ſy llid.

9 Pellhânt yr awr hon eu putteindra, a chela-
eidd en brenhinoedd, oddi wrthif fi, ac mi a drigaf
yn myſc hwy yn dragywydd.

10 Ti fab dyn, dangos y tŷ i dŷ Iſrael, fel y
cywilyddiont am eu hanwireddau, a mesurant ‖ y
porteiriaid.

11 Ac os cywilyddiant am yr hyn oll a wnaeth-
ant, ysgrifla iddynt ddull y tŷ, a'i ofodiad, a'i ſy-
mudiau allan, a'i ddyſfodiadau i mewn, a'i holl
ddull, a'i holl ddeddfau, a'i holl ddull, a'i holl gy-
freithiau; ac yſcrifenna o flaen eu llygaid hwynt,
fel y cadwont ei holl ddull eſ, a'i holl ddeddfau, ac
y gwelont hwynt.

12 Dymma gyfraith y tŷ, ar ben y mynydd y ſydd
ei holl derfyn ef, yn gyſſegr ſanctaiddiolaf o am-
gylch ogylch: wele, dymma gyfraith y tŷ.

13 Ac dymma feſurau'r allor wrth gufyddau; y
cufydd ſydd gufydd a dyrnfedd; † y gwaelod ſydd
yn gufydd, a'r lled yn gufydd, a'i y mylwaith ar ei
min o amgylch ſydd vn rhychwant: ac dymma le
nesaf yr allor.

14 Ac o'r gwaelod, *ar* y llawr, hyd yr yſtôl iſaf,
ydd dau gufydd, ac vn cufydd o lêd, a phed-
war cufydd o'r yſtôl leiaf hyd yr yſtôl fwyaf, a chu-
fydd o lêd.

15 Felly † yr allor *ſydd* bedwar cufydd, ac o'r
allor y *ſydd* hefyd tu ag i fynu, bedwar o gyrn.

16 A'r allor *ſydd* ddeuddec *cufydd* o hŷd, a deu-
ddec o lêd, yn ſcwâr yn ei phedwar yſtlys.

17 A'r yſtôl *ſydd* bedwar *cufydd* ar ddêc o hŷd,
a phedwar ar ddêc o lêd, yn ei phedwar yſtlys; a'r
mylwaith o amgylch iddi yn hanner cufydd, a'i
gwaelod yn gufydd o amgylch; a'i grisiau yn
edrych tua'r dwyrain.

18 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ha fâb dyn, fel hyn
y dywed yr Arglwydd Dduw; dymma ddeddfau'r
allor, yn y dydd y gwneler hi, i boeth-offrymmu po-
eth offrwm arni, ac i daenellu gwaed arni.

19 Yna y rhoddi at yr offeiriaid y Leſiaid, (y
rhai ſydd o hâd Zadoc, yn neſſau attaſi, medd yr
Arglwydd Dduw, i'm gwaſanaethu) ſaſtiach ieuange
yn bech-aberth.

20 A chymmer o'i waed ef, a dyro ar ei phedwar
urn hiac ar bedair congl yr yſtôl, ac ar yr ymyl o
amgylch: fel hyn y glanhei, ac y cyſſegri hi.

21 Cymmeri hefyd ſuſtach y pech-aberth, ac
eſe a'i llôſc ef yn y lle nodedig i'r tŷ, o'r tu allan
i'r cyſſegr.

22 Ac ar yr ail dydd, ti a offrymmi ſwch geiſr
perffaith-gwbl, yn bech-aberth, a hwy a lanhânt yr
allor, megis y glanhaſant hi â'r buſtach.

23 Pan orphennych ei glanhau, ti a offrymmi ſu-
ſtach ieuange perffaith-gwbl, a hwrdd perffaith-
gwbl o'r praidd.

24 Ac o flaen yr Arglwydd yr offrymmi hwynt,
a'r offeiriaid a ſwriant halen arnynt, ac a'i hoffrym-
mant hwy yn boeth offrwm i'r Arglwydd.

25 Saith niwrnod y darperi ſwch yn bech-aberth
bob dydd: darparant hefyd ſuſtach ieuange, a hwrdd
o'r praidd, o rai perffaith-gwbl.

26 Saith niwrnod y cyſſegrant yr allor, ac y glan-
hânt hi, ac † yr ymgyſſegrant.

27 A phan ddarffo y dyddiau hyn, bydd ar yr
wythfed dydd, ac o hynny allan, i'r offeiriaid off-
rymmu ar yr allor eich poeth offrymmau, a'ch ebyrth
hedd, ac mi a ſyddaf fodlon i chwi, medd yr Ar-
glwydd Dduw.

PEN. XLIIII.

1 *Porth y dwyrain a berhyn yn vnic i'r tywy-*
ſog. 4 *Cenhadaeth yr offeiriaid am haloga y Cyſſegr.*
9 *Na chaiff dieithr-ddynion fyned yn offeiriaid,*
15 *ond meibion Zadoc a'i cadwſ.* 17 *Ordeiniadau i'r*
offeiriaid.

AC eſe a wnaeth i'm ddychwelyd ar hyd ffordd
porth y cyſſegr neſſaf allan, yr hwn ſydd yn
edrych tua'r dwyrain, ac yr oedd yn gaead.

2 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, y
porth hwn fydd gaead, nid agorir eſ, ac nid â neb i
mewn trwyddo eſ, o herwydd Arglwydd Dduw
Iſrael aeth i mewn trwyddo eſ, am hynny y bydd
yn gaead.

3 I'r tywyſog *y mae*; y tywyſog, eſe a eiſtedd
ynddo, i fwytta bara o flaen yr Arglwydd; ar hŷd
ffordd cyntedd y porth hwnnw y daw eſe i mewn,
a hyd ffordd yr vn yr â eſe allan.

4 Ac eſe a'm dûg i ffordd porth y gogledd, o
flaen y tŷ, a mi a edrychais, ac wele, llawnaſei go-
goniant yr Arglwydd dŷ yr Arglwydd; a mi a
ſyrthiais ar fy wyneb.

5 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, ‖ goſot dy
galon fab dŷn, a gwel â'th lygaid, clyw hefyd â'th
gluſtiau'r hyn oll yr ydwyf yn ei ddywedyd wrth-
at, am holl ddeddfau tŷ'r Arglwydd, ac am ei
holl gyfreithiau, ‖ a goſod dy feddwl ar ddyfodfa
y tŷ, ac ar bob mynedfa allan o'r cyſſegr.

6 A dywed wrth y gwrthryſolgar, ſef tŷ Iſrael,
fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, digon i chwi
hyn, tŷ Iſrael, o'ch holl ffieidd-dra.

7 Gan ddwyn o honoch *ddieithriaid dieuwae-
dedic o galon, a dieuwaededic o gnawd, i fod yn
ſy nghyſſegr, iw halogi eſ, ſef ſy nhŷ i, pan offrym-
muſoch ſy mara, y braſder, a'r gwaed; a hwy a dor-
aſant ſy nghyfammod, o herwydd eich holl ffieidd-
dra chwi.

8 Ac ni chadwaſoch gadwriaeth ſy mhethau cyſ-
ſegredic; eithr goſodaſoch i chwi eich hunain
geidwaid *ar* ‖ fy nghadwriaeth yn fy nghyſſegr.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, ni ddaw
i'm cyſſegr vn mab dieithr dieuwaededic o galon, a
dieuwaededic o gnawd, o'r holl feibion dieithr, y
rhai *ſydd* ym myſc meibion Iſrael.

10 A'r *Leſiaid, y rhai a giliaſant ym mhell
oddi wrthif, pan gyfeiliornodd Iſrael, y rhai a
gyrwydraſant oddi wrthif ar ôl eu delwau, hwy
a ddygant eu hanwireddau.

11 Etto hwy a fyddant yn fy nghyſſegr, yn
wenidogion *arwain* ſwydd ym mhyrth y tŷ, ac yn
gweini i'r tŷ: hwy a laddant yr offrwm poeth, ac
aberth y bobl, a hwy a ſafant o'i blaen hwy, i w
gwaſanaethu hwynt.

12 O herwydd gwaſanaethu o honynt hwy o flaen
eu heulynnod, a bod o honynt i dŷ Iſrael yn dram-
gwydd i anwiredd, am hynny y derchefais fy llaw
yn eu herbyn hwynt, medd yr Arglwydd Dduw, a
hwy a ddygant euhanwireddau.

13 Ac ni ddeuant yn agos attaſi, i offeiriadu i mi,
nac i neſſau at yr vn o'm pethau ſanctaidd, yn y cyſ-
ſegr ſanctaiddiolaf: eithr dygant eu cywilydd,
a'i ffieidd-dra a wnaethant.

14 Eithr gwnaf hwynt yn geidwaid cadwriaeth
y tŷ, yn ei holl waſanaeth, ac yn yr hyn oll a wnêir
ynddo.

15 Yna yr offeiriaid y Leſiaid, meibion Zadoc, y
rhai a gadwaſant gadwriaeth fy nghyſſegr, pan
gyfeiliornodd meibion Iſrael oddi wrthif, hwynt
hwy a neſſânt attaſi i'm gwaſanaethu, ac a ſaſant
o'm blaen, i offrymmu i mi y braſter, a'r gwaed,
medd yr Arglwydd Iôr.

16 Hwy a ânt i mewn i'm cyſſegr, a hwy a
neſſânt at fy mwrdd, i'm gwaſanaethu, ac a gad-
want fy nghadwriaeth.

17 A

Seſ. yſſyria, yn dda.

Ac yſſyria.

Pen. 23.40. Iſay. 65. ſeiſmus diriſor.

Nem. ſy ordinhâd ſelly ver. 14. & 16.

2. Bren. 23.9.

17 A phan ddelont i byrth y cyntedd neſſaf i mewn, gwiſcant wiſcoedd llïain, ac na ddeued gwlan am danynt, tra y gwaſanaethant ym mhyrth y cyntedd neſſaf i mewn, ac o ſewn.

18 Cappiau llïain fydd am en pennau hwynt, a ‖ llawdrau llïain fydd am eu lwynau hwynt: nac ymwregyſant ‖ â dim a bair o chwys.

‖ *Neu, mewn He-oedd chwyſyd. Heb. mewn chwys, neu, yng-hyda chwys.*

19 A phan elont i'r cyntedd neſſaf allan, (ſef at y bobl i'r cyntedd oddi allan) dioſcant eu gwiſcoedd, y rhai a gwaſanaethaſant ynddynt, a goſodant hwynt o ſewn celloedd y cyſſegr, a gwiſcant ddillad eraill, ac na chyſſegrant y bobl â'i gwiſcoedd.

20 En pennau heſyd ni eilliant, ac ni ollyngant *eu gwallt yn llaes*, gan dalgrynnu talgrynnant eu pennau.

21 Heſyd, nac yſed vn offeiriad win, pan ddelont i'r cyntedd neſſaf i mewn.

22 Na chymerant ychwaith yn wragedd iddynt wraig weddw, neu † yſcarêdic; eithr * morwynion o hâd tŷ Iſrael, neu'r weddw a ſyddo gweddw offeiriad, a gymmerant.

† *Hebr. yr hon a yrrwyd allan.*

23 A dyſcant i'm pobl *rwgor* rhwng y ſanctaidd a'r halogedig, a gwnant iddynt wybod *gwahan* rhwng allan a glân.

*Leu.21. 13.

24 Ac mewn ymraſaél, hwy a ſafant mewn barn; ac a farnant yn ôl fy marnedigaethau i: cadwant heſyd fy nghyfreithiau, a'm deddfau, yn fy holl vchel-wyliau, a ſanctei ddiant fy Sabbothau.

25 Ni ddeuant ychwaith * ar ddŷn marw i ymhalogi, eithr wrth dâd, ac wrth fam, ac wrth fab, ac wrth ferch, wrth frawd, ac wrth chwaer, yr hon ni bû eiddo gŵr, y gallant ymhalogi.

*Leu.21. 1,11.

*Nu.18.20 deu.10.9. & 18.1,2. ioſ. 13.14, 33.

26 Ac wedi ei bareduigaeth y cyſrifir iddo ſaith niwrnod.

27 A'r dydd yr eloi'r cyſſegr, o ſewn y cyntedd neſſaf i mewn, i weini yn y cyſſegr, offrymmed ei bech-aberth, medd yr Arglwydd Ddiw.

28 A bydd yn etifeddiaeth iddynt hwy; * myfi *yw* eu etifeddiaeth hwnnw: na roddwch berchennogaeth iddynt hwy yn Iſrael, myfi *yw* eu perchennogaeth hwy.

‖ *Neu, diosyd-beth.* ‖ *Neu, a'r cyntaf, neu, a'r pennaf.*

29 Y bwyd offrwm, a'r pech-aberth, a'r aberth tros gamwedd, a fwyttânt hwy, a phob ‖ peth cyſſegredic yn Iſrael, fydd eiddynt hwy.

*Ex.13.2. & 22.29. & 34.19. nu.3.13.& 18.12.

30 ‖ A * blaenion pob blaenffrwyth o bob peth, a phob offrwm pob dim oll, o'ch holl offrymmau, fydd eiddo'r offeiriaid: blaen-ffrwyth eich toes hefyd a roddwch i'r offeiriad, i oſod bendith ar dy dŷ.

*Ex.22.31 leu.22.8.

31 * Na fwyttaed yr offeiriaid ddim a fu farw ei hûn, neu yſclyſaeth o aderyn, neu o anifail.

PEN. XLV.

1 Rhandir y Cyſſegr, 6 a'r eiddo'r ddinas, 7 a'r tywyſog. 9 Ordeyniadau i'r tywyſog.

† *Hebr. phan havoch i'r tir ſyrthio yn etif.*

A † Phan rannoch y tîr wrth goel-bren yn etifeddiaeth, yr offrymmwch i'r Arglwydd † offrwm cyſſegredic o'r tîr; yr hŷd fydd pum mil ar hugain o *gorſennau* o hŷd, a deng-mil o lêd: cyſſegredic *fydd* hynny yn ei holl derfyn, o amgylch.

† *Hebr. ſanctteiddrwydd, neu, gyſſegr.*

2 O hyn *y bydd* i'r cyſſegr bum cant *ar hŷd*, a phum cant *ar lêd*, yn bedeir-ongl oddi amgylch; a dêc cubydd a deugain, yn ‖ faes pentrefol iddo, o amgylch.

‖ *Neu, pennyrch gwtigion.*

3 Ac o'r meſſur hwn y meſſuri bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd, ac yn hwnnw y bydd y cyſſegr, a'r lle ſanctteiddiolaf.

4 Y rhan gyſſegredic o'r tîr ſydd i'r offeiriaid, y rhai a waſanaethant y cyſſegr, y rhai a neſſânt i waſanaethu yr Arglwydd; ac efe a fydd iddynt yn lle tai, ac yn gyſſegrfa i'r cyſſegr.

5 A'r pum mil ar hugain o hŷd, ac deng-mil o lêd, fydd heſyd i'r Leſiaid, y rhai a waſanaethant y tŷ, yn etifeddiaeth vgain o ſtafelloedd.

6 Rhoddwch heſyd bum mil o lêd, a pum mil ar hŷgain o hŷd, yn berchennogaeth i'r ddinas, ar gyfer offrwm y rhan gyſſegredic: i holl dŷ Iſrael *bydd hyn.*

7 A *rhan fydd* i'r tywyſog, o'r tu yma ac o'r tu accw i offrwm y rhan gyſſegredic, ac i berchennogaeth y ddinas, ar gyfer y rhan gyſſegredic, ac i gyfer etifeddiaeth y ddinas, o du'r gorllewin tua'r gorllewin, ac o du'r dwyrain tua'r dwyrain a'r hŷd *fydd* ar gyfer pob un o'r rhannau, o derfyn y gorllewin hyd derfyn y dwyrain.

8 Yn y tîr y bydd ei etifeddiaeth ef yn Iſrael, ac ni orthrymma fy nhywyſogion fy mhobl i mwy; a'r *rhan* arall o'r tîr a roddant i dŷ Iſrael, yn ôl eu llwythau.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, digon i chwi hyn, tywyſogion Iſrael: bwriwch ymaith drawſder a difrod, gwnewch hefyd farn a chyfiawnder, tynnwch ymaith eich ‖ trethau oddi ar fy mhobl, medd yr Arglwydd Ddiw.

10 * Bydded gennwch glorïannau vniawn, a * Ephah vniawn, a Bath vniawn.

11 Bydded yr Ephah a'r Bath vn ſeiſ, gynnwys o'r Bath ddecfed ran Homer, a'r Ephah ddecfed ran Homer: wrth yr Homer y bydd i meſſur hwynt.

12 * Y Sicl *fydd* vgain Gerah: vgain Sicl, phum Sicl ar hugain, a phymthec Sicl fydd Mane i chwi.

13 Dymma'r offrwm a offrymmwch, chweched ran Ephah o Homer o wenith, felly y rhoddwch chweched ran Ephah o Homer o haidd.

14 Am ddeddf yr olew, Bath o olew, degfed ran Bath *a rhoddwch* o'r Corus yr hyn yw Homer o ddeg Bath: o herwydd dêc Bath yw Homer.

15 Vn ‖ milyn hefyd o'r praidd *a offrymmwch o bob* deucant, allan o ddolydd Iſrael, yn fwyd offrwm, ac yn boeth offrwm, ac yn aberthau hedd i wneuthur cymmod troſtynt, medd yr Arglwydd Ddiw.

16 Holl bobl y tîr ſyddant tan yr offrwm hwn ‖ i'r tywyſog yn Iſrael.

17 Ac ar y tywyſog y bydd poeth offrwm, a bwyd offrwm, a diod offrwm, ar yr vchel-wyliau, a'r newydd-loerau, a'r Sabbothau, drwy'r holl oſodedic wyliau tŷ Iſrael: efe a ddarpara yr aberth, a bwyd offrwm, a phoeth offrwm, ac aberthau ‖ hedd, i wneuthur cymmod tros tŷ Iſrael.

18 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddiw, Yn fewn y *mis* cyntaf, ar y *dydd* cyntaf o'r mis, cymeri ſuſtach ieuange perffaith gwbl, a glanhâ y cyſſegr.

19 Yna y cymmer yr offeiriad o waed y pech-aberth, ac a'i rhydd ar orſingau y tŷ, ac ar bedair congl yſtôl yr allor, ac ar orſingau porth y cyntedd neſſaf i mewn.

20 Felly y gwnei hefyd ar y ſeithfed dydd o'r mis, tros y neb a becho yn amryfus, a thros y ſimpl: felly y purwch y tŷ.

21 Yn y *mis* * cyntaf, ar y pedwerydd dydd ar ddêc o'r mis, y bydd i chwi y Paſc, gŵyl ſaith niwrnod, bara croyw a fwyteir.

22 A'r tywyſog a ddarpara ar y dydd hwnnw droſto ei hun, a thros holl bobl y wlad, fustach yn bech-aberth.

25 A faith niwtnod yr ŷŵl y darpara ese yn offrwm poeth i'r Arglwydd, faith o fustych, a faith o hyddod perffaith-gwbl, bob dydd o'r faith niwtnod, bwch geifr yn bech-aberth bob dydd.

26 Bwyd offrwm hefyd a ddarpara ese, fef * Ephah gyd â *phob* buſtach, ac Ephah gyd â *phob* hwrdd, a hin o olew gyd â'r Ephah.

27 Yn y ſeithfed *mis*, ar y pymthecfed dydd o'r mis, y gwna y cyffelyb ar yr * wyl, *trot* faith niwtnod ſaſ y pech-aberth, fel y poeth offrwm, ac fel y bwyd offrwm, ac fel yr olew.

PEN. XLVI.

1 *Ordiniaden i'r Tywyſog, pan addolo, 9 ac yr hobl.* 16 *Trefn ein etifeddiaeth y Tywyſog.* 19 *I cyntedd i ferwi ac i bobi.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, porth y cyntedd neſſaf i mewn, yr hwn ſydd yn edrych tua 'r dwyrain, ſydd yn gaead y chwe diwrnod gwaith; ond ar y dydd Sabboth yr agorir ef, ac yſa agorir ar ddydd y newydd-loer.

2 A'r tywyſog a ddaw *ar hŷd* ſfordd cyntedd y porth oddi allan, ac a ſaif wrth oſtng y porth, a'r offeiriaid a ddarpara ei boeth offrwm ef, a'i aberthau hedd, ac efe a addola wrth riniog y porth; ac â allan, a'r porth ni cheuir hyd yr hwyr.

3 Pobl y tir a addolant hefyd *wrth* ddrws y porth hwnnw, ar y Sabbothau, ac ar y newydd-loeſmo flaen yr Arglwydd.

4 A'r offrwm poeth a offrymmo 'r tywyſog i'r Arglwydd ar y dydd Sabboth, *ſydd* chwech o wŷn perffaith-gwbl, a hwrdd perffaith-gwbl.

5 A bwyd offrwm o Ephah gyd â'r hwrdd, a rhodd ei law o fwyd offrwm gyd a'r ŵyn, a Hin o olew gyd â'r Ephah.

6 Acar ddydd y newydd-loer, buſtach ieuange perffaith-gwbl, a chwech o ŵyn, a hwrdd perffaith-gwbl ſyddant.

7 Acefe a ddarpara Ephah gyd â'r buſtach, ac Ephah gyd â'r hwrdd, yn fwyd offrwm; a chyd â'r ŵyn, fel y cyrhaeddo ei law ef, a Hin o olew gyd a phob Ephah.

8 A phan ddelo yr tywyſog i mewn, *ar hŷd* ſfordd cyntedd y porth y daw i mewn, ac ar hŷd ſfordd honno yâ allan.

9 A phan ddelo pobl y tir o flaen yr Arglwydd, ar y gwyliau goſodedig, yr hwn a ddelo i mewn ar hyd ſfordd porth y gogledd i addoli, â allan a ſfordd porth y deau: a'r hwn â ddelo ar hyd ſfordd porth y deau, â allan ar hyd ſfordd porth y gogledd, ni ddychwela, i ſfordd y porth y daeth i mewn trwyddo, eithr eled allan ar ei gyfer.

10 A phan ddelont hwy i mewn, y daw y tywyſog yn eu myſchwy, a phan elont allan yr â yntef allan.

11 Acar yr gwyliau, a'r ychel-wyliau hefyd, y bydd y bwyd offrwm o Ephah gyd â *phob* buſtach, ac Ephah gyd â *phob* hwrdd, a rhodd ei law gyd â'r ŵyn, a Hin o olew gyd â'r Ephah.

12 A phan ddarparo y tywyſog boeth offrwm gwirfodd, neu aberthau hedd gwirfodd, i'r Arglwydd, yna 'r egyr vn iddo 'r porth ſydd yn edrych tua 'r dwyrain, ac efe a ddarpara boeth offrwm, ei aberthau hedd, fel y gwnaethar y dydd Sabboth: ac â allan, acyn a gae'r porth ar ol ei fyned allan.

13 Oen † blwydd perffaith-gwbl hefyd a ddarpari yn boeth offrwm i'r Arglwydd beunydd: a bore i bore i foreu y darpari ef.

14 Darpari hefyd yn fwyd offrwm gyd ag ef o fore i foreu, chweched ran Ephah, a thryſedd ran Hin, o olew i gymyſcu 'r peillied, yn fwyd offrwm i'r Arglwydd, *trwy* ddeddfau tragwyddol byth.

15 Fel hyn y darpariant yr oen, a'r bwyd offrwm, a'r olew, o fore i fore, yn boeth offrwm gwaſtadol.

16 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddnw, os rhydd y tywyſog rodd i neb o'i feibion o'i etifeddiaeth, eiddo ei feibion fydd hynny, eu perchennogaeth *fydd* hynny wrth etifeddiaeth.

17 Ond pan roddo ese rodd o'i etifeddiaeth i vn o'i weiſion, bydd hefyd eiddo hwnnw hyd flwyddyn y * rhyddid, yna y dychwel i'r tywyſog, etto ei etifeddiaeth *fydd* eiddo ei feibion, ieddynt hwy. * Lefic. 25. 8.

18 Ac na * chymmered y tywyſog o etifeddieth y bobl, iw gorthrymmu hwynt allan o'i perchennogaeth, *either* rhodded etifeddiaeth iw feibion, o'i berchennogaeth ei hun, fel na waſcarter fy mhobl, bob vn allan o'i berchennogaeth. * Eſay 43. 8.

19 Ac efe am dŵg trwy 'r ddyſodfa *oedd ar* ſfleilyn y porth, i ſyſtafelloedd cyſſegredic yr offeiriaid, y rhai oedd yn edrych tua 'r gogledd: ac wele ynofe ar y deau ſyſtlyn, tua 'r gorllewin.

20 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma 'r ſtalle y beirw 'r offeiriaid yr aberth tros gamweddau, a'r pech-aberth, a lle y pobant y bwyd offrwm, fel na ddygont *hwynt* i'r cyntedd neſſaf allan, i ſancteiddio 'r bobl.

21 Ac efe a'm dŵg i'r cyntedd neſſaf allan, ac a'm † Heb. gyweſtodd heibio i bedair congl y cyntedd, ac wele gyntedd yn gyghanglyn gyntedd, a chyntedd yn mhob congl i'r cyntedd. † gyntedd yn mhob congl i'r cyntedd.

22 Yn nhedair congl y cyntedd *yr ydoedd* gyntedd an ‖ cyſſi, neu dde, o ddeugain *cufydd* o hŷd, a dêc ar hugain o lêd: vn ſtyfur *oedd* y † cong lan i'll pedair. ‖ Neu, wedi eu gwneuthur o ſaint. † Heb. congl.

23 Ac *yr ydoedd* adail newydd o amgylch ogylch iddynt ill pedair, a chegina wedi eu gwneuthur oddi tan y humoedd oddi amgylch.

24 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma dŷ 'r cegau, lle y beirw gweinidogion y tŷ, aberth y bobl.

PEN. XLVII.

1 *Gwteddigaeth y dyfroedd ſanctaidd,* 6 *A'i rhinweddau.* 13 *Terfynau 'r wlad.* 22 *A'i rhannu wrth gyfreon.*

AC efe a'm dug i drachefn i ddrws y tŷ, ac wele ddwfr yn dyfod allan oddi tan riniog y tŷ, tua 'r dwyrain; o herwydd wyneb y tŷ *oedd tua* 'r dwyrain; a'r dyfroedd oedd yn deſcyn oddi tanodd o yſtlys dehau 'r tŷ, o du 'r deau i'r allor.

2 Ac efe a'm dug i *ar hŷd* ſfordd y porth tua 'r gogledd, ac a wnaeth i'm amgylchu y ſfordd o'di allan, hyd y porth neſſaf allan, *ar hŷd* y ſfordd ſydd yn edrych tua 'r dwyrain; ac wele ddyfroedd yn tarddu ar yr yſtlys ddehau.

3 A phan aeth y gŵr, yr hwn oedd â'r llinyn yn ei law, allan tua 'r dwyrain, efe a feſurodd fil o gufyddau, ac a'm tywyſodd i trwy 'r dyfroedd, † a'r dyfroedd hyd y ferfyn. † Heb. dyfroedd y ferfyn.

4 Ac efe a feſurodd fil *eraill*, ac a'm tywyſodd trwy 'r dyfroedd, a'r dyfroedd hyd y gliniau; ac a feſurodd fil *eraill*, ac a'm tywyſodd trwydd, a'r dyfroedd hyd y lwynau.

5 Ac a feſurodd fil *eraill*, ac afon oedd, yr hon ni allwn fyned trwyddi; canys codaſſei y dyfroedd yn ddyfroedd † nofiadwy, yn afon ni ellid myned trwyddi. † Deuf. 2. 30.

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, a welaſt di *fab*? efe a'm tywyſodd, ac a'm dychwelodd hyd glan yr afon.

7 Ac wedi i mi ddychwelyd, wele ar fin yr afon goed lawer iawn, o'r tu yma, ac o'r tu acco.

8 Acefe a ddywedodd wrthif, y dyfroedd fyna ſydd yn myned allan tua bro y dwyrain, ac a ddi-

‖ Neu, malweh Zach. 14.8. † Hebr. y ddwy afon.

ſcynnant i'r ‖ gwaſtad, ac a ânt * i'r môr: ac wedi eu myned i'r môr, yr iachêir y dyfroedd.

9 A bydd i bob peth byw, yr hwn a ymluſco pa le bynnag y delo † 'r afonydd, gael byw, ac ſe ſydd pyſcod lawer iawn, o herwydd dyfod y dyfroedd hyn yno: canys iachêir hwynt, a phob dim, lle y delo 'r afon, ſydd byw.

10 A bydd i'r pyſcod-wŷr ſefyll arni o En-Gedi, hyd En Eglaim, hwy a ſyddant yn danſa rhwydau; eu pyſcod ſydd yn ôl eu rhyw, fel pyſcod y môr mawr, yn llawer iawn.

‖ Neu, a'r hyn ni iachêir.

11 Ei lleoedd lleidiog a'i chorſydd ‖ ni iachêir, i halen y rhoddir hwynt.

12 Ac wrth yr afon y cyſyd ar ei min o'r ddeutu, bob pren ymborth, ei ddalen ni ſyrth, a'i ffrwyth ni dderfydd; yn ei ſiſoedd y dwg ffrwyth ‖ newydd: o herwydd ei ddyfroedd, hwy a ddaethant allan o'r cyſſegr: am hynny y bydd ei ffrwyth yn ymborth, a'i ddâlen ‖ yn meddiginiaeth.

‖ Neu, arbenig.

‖ Neu, y ſiſgod, neu, ddefnyrian.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd Ddaw, dymma y terfyn wrth yr hwn y rhennwch y tîr yn etifeddiaeth, i ddeuddeg llwyth Iſrael, * Ioſeph a gaiff ddwy o rannau.

* Dat. 22.2. * Gene. 48.22. * Gene. 32.7. & 33.15.& 35.18.& 36.3. & 37.28.& 38.13. Deut. 34.4. † Hebr. rodais fy llaw.

14 Hefyd chwi a'i hetifeddwch ef, bob yn cyſtal a'i gilydd, am yr hwn y * † tyngais ar ei roddi i'ch tadau; a'r tir hwn a ſyrth i chwi yn etifeddiaeth.

15 A dymma derfyn y tîr o du 'r gogledd, o'r môr mawr tua Hethlon, ffordd yr eir i Zedad.

16 Hamath, Berothah, Sibraim, yr hwn ſydd rhwng terfyn Damaſcus a therfyn Hamath; ‖ Hazar Hatticon, yr hwn ſydd ar derfyn Hauran.

17 A'r terfyn o'r mor fydd Hazar-Enan, terfyn Damaſcus, a'r gogledd tua 'r gogledd, a therfyn Hamath: ac dymma du 'r gogledd.

18 Acyſtlys y dwyrain a feſurwch o Hauran, ac † o Ddamaſcus, ac o Gilead, ac o dîr Iſrael wrth yr Iorddonen, o'r terfyn hyd ſôr y dwyrain: ac dymma du 'r dwyrain.

† Hebr. oddi rhwng Damaſcus.

19 A'r yſtlys deau tu a 'r deau, o Tamar hyd ddyfroedd ‖ cynuen Cades, ‖ yr afon hyd y môr mawr: ac dymma 'r yſtlys deau tua ‖ Theman.

‖ Neu, Meribah yn Cades.

20 A than y gorllewin *ſydd* y môr mawr, o'r terfyn hyd oni ddeuer ar gyfer Hamath: dymma du 'r gorllewin.

‖ Neu, y dyffryn.

21 Felly y rhennwch y tîr hwn i chwi, yn ôl llwythau Iſrael.

‖ Neu, 'r deau.

22 Bydd hefyd i chwi ei rannu ef wrth goelbren yn etifeddiaeth i chwi, ac i'r dieithriaid a ymdeithiant yn eich myſc, y rhai a genhedla blant yn eich plith, a byddant i chwi fel yn wedi eu eni yn y wlad, ym myſc meibion Iſrael; gyd â chwi y cânt etifeddiaeth ym myſc llwythau Iſrael.

23 A bydd ym mhalwyth bynnac yr ymdeithio y dieithr, yno y rhoddwch ei etifeddiaeth ef, medd yr Arglwydd Ddaw.

PEN. XLVIII.

1. 23. Rhandiredd y deuddeg llwyth. 8 Rhandir y Cyſſegr, 15 a'r ddinas, a'i phentrefydd, 21 a'r Tywyſog. 30 Meſuran pyrth y ddinas.

A Dymma henwau y llwythau; o gwrr y gogledd, ar duedd ffordd Hethlon, ffordd yr eir i Hamath, Hazar-Enan, terfyn Damaſcus, tua 'r gogledd i duedd Hamath, (canys *y rhai hyn* oedd i derfynau dwyrain a gorllewin) rhan i Dan.

2 Ac ar Derfyn Dan, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Aſer.

3 Ac ar derfyn Aſer, o du 'r dwyrain hyd du yr gorllewin, i Nephtali ran.

4 Ac ar derfyn Nephtali, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Manaſſeh ran.

5 Ac ar derfyn Manaſſeh, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ephraim ran.

6 Ac ar derfyn Ephraim, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Ruben ran.

7 Ac ar derfyn Ruben, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, i Iuda ran.

8 Ac ar derfyn Iuda, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, *y hyddyn* yr offrwm a offrymmoch, yn bum mil ar hugain o *gorſenau* o lêd, ac o hŷd fel yn o'r rhannau, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin; a'r cyſſegr ſydd yn ei ganol

9 Yr offrwm a offrymmoch i'r Arglwydd *ſydd* bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd.

10 Ac eiddo y rhai hyn ſydd yr offrwm cyſſegredic, *ſef* eiddo 'r offeiriaid *ſydd* pum mil ar hugain tua 'r gogledd *o hŷd*, o deng-mil tua 'r gorllewin o led: ſelly deng-mil tua 'r dwyrain o led, a phum-mil ar hugain tua 'r dehau o hŷd: a'r cyſſegr yr Arglwydd ſydd yn ei ganol:

11 ‖ I'r offeiriaid cyſſegredic o feibion * Zadoc y bydd, y rhai a gadwaſant ‖ fy ngheidwadwriaeth, y rhai ni chyfeiliornaſant pan gyfeiliornodd plant Iſrael, megis y cyfeiliornodd y Leſiaid.

‖ Neu, fy nghadwriaeth.

12 A bydd eiddynt yr hyn a offrymmir o offrwm y tîr, yn ſancteidd-beth cyſſegredic, wrth derfyn y Leſiaid.

13 A'r Leſiaid a *gânt* ar gyfer terfyn yr offeiriaid, bum mil ar hugain o hŷd, a deng-mil o lêd: pob hŷd *ſydd* bum mil ar hugain, a'r lêd yn deng-mil.

14 Hefyd ni werthant *ddim* o honaw, ac ni chyfnewidiant, ac ni thorſcl wyddant flaen-ffrwyth y tîr; o herwydd cyſſegredic *yw* i'r Arglwydd.

15 A'r pum mil gweddill o'r lled, ar gyfer y pum mil ar hugain, *ſydd* digyſſegredic, yn drigfa ac yn faes pentrefol i'r ddinas, a'r ddinas ſydd yn ei ganol.

16 Ac dymma ei feſuran ef, yſtlys y gogledd *ſydd* bum cant, a phedair mil, ac yſtlys y deau yn bum cant, a phedair mil: ſelly o du 'r dwyrain yn bum cant, a phedair mil; a thu 'r gorllewin yn bum cant, a phedair mil.

17 A maes pentrefol y ddinas ſydd hefyd tu 'r gogledd, yn ddeucant a dêc a deugain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r deau, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r dwyrain, ac yn ddeucant a dêc a deugain tua 'r gorllewin.

18 A'r gweddill o'r hŷd, ar gyfer offrwm y rhan gyſſegredic, *ſydd* yn ddeng-mil tua 'r dwyrain, ac yn ddeng-mil tua 'r gorllewin; ac ar gyfer offrwm y rhan gyſſegredic y bydd, a'i gnwd ſydd yn ymborth i wenidogion y ddinas.

19 A gwenidogion y ddinas a'i gwaſanaethant: holl lwythau Iſrael.

20 Yr holl offrwm ſydd bum mil ar hugain wrth bum mil ar hugain: yn bedeinsgl yr offrymmwch yr offrwm cyſſegredic, gyd â pherchenogaeth y ddinas.

21 A'r hyn a adewir ſydd i'r tywyſog, o deutu 'r offrwm cyſſegredic, ac o berchenogaeth y ddinas, ar gyfer y pum mil ar hugain, yr offrwm tua therfyn y dwyrain, a thua 'r gorllewin, ar gyfer y pum mil ar hugain, tua therfyn y gorllewin; gyferbyn a rhannau y tywyſog, a'r offrwm cyſſegredic ſydd, a chyſſegr 'r tŷ ſydd ynghanol hynny.

22 Felly o berchennogaeth y Leſiaid, ac o berchennogaeth y ddinas, ynghanol yr hyn ſydd i'r tywyſog, rhwng terfyn Iuda, a therfyn Beniamin, eiddo 'r tywyſog ſydd.

23 Ac *am* y rhan arall o'r llwythau, o du 'r dwyrain *hyd* du yr gorllewin, *hyd* y rhan

34 Ac ar derfyn Beniamin, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin *y bydd* rhan i Simeon.

35 Ac ar derfyn Simeon, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Iſſachar.

36 Ac ar derfyn Iſſachar, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Zabulon.

37 Ac ar derfyn Zabulon, o du 'r dwyrain hyd du 'r gorllewin, rhan i Gad.

38 Ac ar derfyn Gad, ar y tu dehau tua 'r deau, y terfyn ſydd o Tamar *hyd* ddyfroedd ‖ cynnen Cades, *a* hyd yr afon tua 'r môr mawr.

39 Dymma y tîr a renniwch wrth goelbren, yn etifeddiaeth i lwythau Iſrael, ac dymma eu rhannau hwynt, medd yr Arglwydd Dduw.

30 Dymma hefyd ſynediad allan y ddinas, o du 'r gogledd pum cant, a phedair mîl o feſſuras.

31 A phyrth y ddinas *ſydd* ar enwau llwythau Iſrael, tri phorth tua 'r gogledd, porth Ruben yn un, porth Iuda yn un, porth Leſi yn un.

32 Ac ar du yr dwyrain pum cant a phedair mîl, a thri phorth, ſef porth Ioſeph yn un, porth Beniamin yn un, porth Dan yn un.

33 A thua 'r deau pum cant, a phedair mîl o feſſuras, a thri phorth: porth Simeon yn un, a phorth Iſſachar yn un, a phorth Zabulon yn un.

34 Tua 'r gorllewin *y bydd* pum cant a phedair mîl, a'i tri phorth: porth Gad yn un, porth Aſer yn un, *a* phorth Nephtali yn un.

35 Deu-naw mîl o feſſuras oedd hi o amgylch, a henw y ddinas o'r dydd *hwnnw allan ſydd*, ‖ YR ARGLWYDD *SYDD* YNO. ‖ *Iehouah Sammah.*

¶ LLYFR DANIEL.

PEN. I.

1 *Cyſtlawnder Ithoiacim.* 3 *Aſpenaz yn cymmeryd Daniel, Hananiah, Miſael, ac Azariah, i'w dyſcu ynghybodaeth y Caldeaid:* 8 *A bwyttau yn gwrthod rhan o fwyd y brenin, ac wrth fwyta ſa ac yſed dwfr, ym myned yn ddi arnynt.* 17 *Eu gradoge ddoethineb hwy.*

YN y drydedd flwyddyn o deyrnaſiad Iehoiacim brenin Iuda, y daeth Nabuchodonoſor brenin Babilon i Ieruſalem, ac a warchaodd arni.

2 A'r Arglwydd a roddes iw law ef Iehoiacim brenin Iuda, a rhan o leſtri tŷ Dduw, yntef a'i dug hwynt i wlâd Sinar, i dŷ ei dduw ef: ac i dyſſor-dŷ ei dduw y dûg eſe y lleſtri.

3 A dywedodd y brenin wrth Aſpenzz ei benſtaſellydd, am ddwyn o feibion Iſrael, ac o'r hâd brenhinawl, ac o'r tywyſogion,

4 Fechgyn y rhai ni *byddei* ynddynt ddim gwrthuni, eithr yn dda yr olwg, a deallgar ym mhob doethineb, ac yn gŵybod gŵybodaeth, ac yn deall cyfarwyddyd, a'r rhai *y byddei* grym ynddynt, i ſefyll yn llŷs y brenin, iw dyſcu *ar* lyfr, ac *yn* iaith y Caldeaid.

5 A'r brenin a ddognodd iddynt ran bennydd o fwyd y brenin, ‡ ac o'r gwin a yfei eſe: felly iw maethu hwynt dair blynedd; ſel y ſafent yn ſil hynny ger bron y brenin.

6 Ac yr ydoedd yn eu plith hwynt o feibion Iuda, Daniel, Hananiah, Miſael, ac Azariah.

7 A'r pen-ſtaſellydd a oſododd arnynt enwau, onys ar Ddaniel y goſododd eſe Belteſazzar, ac ar Hananiah Sadrach, ac ar Miſael Meſach, ac ar Azariah Abednego.

8 A Daniel a roddes ei fŷd nad ymhologei eſe â hwy ran o fwyd y brenin, na thrwy y gwîn a yfei efe: am hynny eſe a ddymunodd ar y pen-ſtaſellydd, na byddei raid iddo ymhalogi.

9 A Duw a roddes Ddaniel mewn ffafor a thiruondeb gŷd â'r pen-ſtaſellydd.

10 A'r pen-ſtaſellydd a ddywedodd wrth Ddaniel, Ofni yr ydwyf fy arglwydd y brenin, yr hwn a oſododd eich bwyd chwi, a'ch diod chwi: o herwydd, pa ham y gwelei eſe eich wynebau yn gulach na'r bechgyn ſydd ‖ ſel chwithau? felly y parech fy mhen yn ddyledus i'r brenin.

11 Yna y dywedodd Daniel wrth ‖ Melzar, yr hwn a oſodaſei y pen-ſtaſellydd ar Ddaniel, Hananiah, Miſael, ac Azariah,

12 Prawf attolwg dy weiſion ddêc diwrnod, a rhoddant i ni ‡ ſa ‡ iw bwytta a dwfr iw yfed. ‡ *Hebr.* ſa.

13 Yna edrycher ger dy fron di ein gwedd ni, a gwedd y bechgyn ſydd yn bwytta rhan o fwyd y brenin: ac ſel y gwelych, gwna â'th weiſion. ‡ *Hebr.* ac ni a ſa.

14 Ac eſe a wrandawodd arnynt yn y peth hyn, ac a'i profodd hwynt ddêc o ddyddiau. ‡ *Hwynt-hwy.*

15 Ac ym mhen y deng nhiwrnod y gwelid eu gwedd hwynt yn degach, ac yn dewach o gnawd, nâ'r holl feibion oedd yn bwytta rhan o fwyd y brenin.

16 Felly Melzar a gymmerodd ymmaith ran eu bwyd hwynt, a'r gwîn a yfent, ac a roddes iddynt ſa.

17 A'r bechgyn hynny ill pedwar, Duw a roddes iddynt gybodaeth, a deall ym mhob dyſc a doethineb: a Daniel ‡ a hyſſorddiodd eſe ym mhob gweledigaeth, a breuddwydion. ‡ *Neu, oedd ddi-allu.*

18 Ac ym mhen y dyddiau y dywedaſei y brenin am eu dwyn hwynt i mewn; yna y pen-ſtaſellydd a'i dûg hwynt ger bron Nabuchodonoſor.

19 A'r brenin a chwedlenodd â hwynt; ac ni chafwyd o honynt oll vn ſel Daniel, Hananiah, Miſael, ac Azariah: am hynny y ſafsant hwy ger bron y brenin.

20 Ac ym mhob rhyw ‡ ddoethineb a deall, a'r a ofynnai y brenin iddynt, eſe a'i cafodd hwynt yn ddec gwell nâ'r holl ddewiniaid *a'r* aſtronomyddion *oedd* o fewn ei holl frenhiniaeth ef. ‡ *Hebr.* ddoethineb neb deall.

21 A bu Daniel, hyd y flwyddyn gyntaf i'r brenin Cyrus.

PEN. II.

1 *Nabuchodonoſor yn anghoſio ei freuddwyd, a thrwy addwidion a bygythion, yn cnifio gan y Caldeaid ei ddangos iddo.* 10 *Bwythau yn cydnabod nas gallent, ac yn cael haru marwolaeth.* 14 *Daniel, wedi cael peth yſpaid, yn cael allan y breuddwyd:* 19 *Yn bendithio Duw:* 24 *Yn attal ſ farn, ac yn dyſcu ger bron y brenin.* 31 *Y breuddwyd,* 36 *a'i ddongliad:* 46 *A dyrchafiad Daniel.*

AC yn yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Nabuchodonoſor, y breuddwydiodd Nabuchodonoſor freuddwydion, a thrallodwyd ei yſpryd ef, a'i gwſc a dorrodd oddiwrtho.

2 A'r brenin a archodd alw am y dewiniaid, ac am yr aſtronomyddion, ac am yr hudolion, ac am y Caldeaid, i fynegi i'r brenin ei freuddwydion: a hwy a ddaethant, ac a ſaſſant ger bron y brenin.

3 A'r brenin a ddywedodd wrthynt, breuddwyd a ddarfu im, a'm ysbryd a drallodwyd fy ysprydd am wybod breuddwyd.

4 Yna y Caldeaid a lefarasant wrth y brenin, yn Syriaec, *O frenin, bydd fyw yn dragywydd; adrodd dy freuddwyd i'th weision, a mynegwn y deongliad. *Pen. 3.9.

5 Attebodd y brenin a dywedodd wrth y Caldeaid; aeth y peth oddi wrthif; oni fynegwch y breuddwyd i'm, a'i ddeongliad, *gwneir chwi yn ddarnau, a'ch tai a ofodir yn doummen. *Pen. 3.29.

6 Ond os y breuddwyd a'i ddeongliad a ddangoswch, cewch roddion, a gwobrau, ac anrhydedd mawr o'm blaen: am hynny dangoswch y breuddwyd a'i ddeongliad.

7 Attebasant eil-waith a dywedasant; dyweded y brenin y breuddwyd iw weision, ac ni a ddangoswn ei ddeongliad ef.

8 Attebodd y brenin a dywedodd, mi a wn yn hysbys mai †oedi y'r amser yr ydych chwi; canys gwelwch fyned y peth oddi wrthif. † Cald. yrynn.

9 Ond oni wnewch i'm wybod y breuddwyd, yn gyfraith fydd i chwi: canys gair celwyddoc, a llygredic a ddarparasoch ei ddywedyd o'm blaen, nes newid yr amser; am hynny dywedwch i'm y breuddwyd, ac mi a gâf wybodd y medrwch ddangos i mi ei ddeongliad ef.

10 Y Caldeaid a attebasant o flaen y brenin, ac a ddywedasant, nid oes dyn ar y ddaear a ddichon dangos yr hwn y mae'r brenin yn ei ofyn: ac ni cheisiodd vn brenin, na phennaeth, na llywydd y fath beth a hwn gan vn dewin, nac astronomydd, na Chaldead.

11 Canys dieithr yw'r peth a gais y brenin, ac nid oes *neb* arall a feidr ei ddangos o flaen y brenin, onid y duwiau y rhai nid yw eu trigfa gyd â chnawd.

12 O achos hyn y digiodd y brenin, ac y creulonodd yn ddirfawr, ac a orchymynodd ddifetha holl ddoethion Babilon.

13 Yna'r aeth y gyfraith allan, am ladd y doethion, ceisiant hefyd Ddaniel, a'i gyfeillion iw lladd.

14 Yna †yr attebodd Daniel trwy gyngor, a doethineb i Arioch ‖ pen distain y brenin, yr hwn a aethei allan i ladd doethion Babilon. † Cald. yr ŵdd. ‖ Neu tywysog y filwriaeth: Cald. pen. heiddiad.

15 Efe a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Arioch distain y brenin, pa ham y mae yr gyfraith yn myned ar y fath frys oddi wrth y brenin? yna Arioch a fynegodd y peth i Ddaniel.

16 Yna Daniel a aeth i mewn, ac a ymbiliodd â'r brenin am roddi iddo amser, ac y dangosai efe y deongliad i'r brenin.

17 Yna'r aeth Daniel iw dŷ, ac a fynegodd y peth iw gyfeillion Hananiah, Misael, ac Azariah:

18 Fel y ceisient drugareddau † gan Dduw y nefoedd, yn achos y dirgelwch hyn fel na ddifetlid Daniel a'i gyfeillion, gyd â'r rhan arall o ddoethion Babilon. † Cald. o flaen Duw, neu, oddi, ger bron Duw.

19 Yna y datcuddiwyd y dirgelwch i Ddaniel mewn gweledigaeth nôs: yna Daniel a fendithiodd Dduw'r nefoedd.

20 Attebodd Daniel, a dywedodd; *bendigedic fyddo enw Duw, o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb: canys Doethineb, a nerth ydynt eiddo ef: *Pſal. 113.2. & 115. 18.

21 Ac efe sydd yn newid amserau, a thymhorau: efe sydd yn symmud brenhinoedd, ac yn gosod brenhinoedd: efe sydd yn rhoddi doethineb i'r doethion, a gwybodaeth i'r rhai a fedrant ddeall.

22 Efe sydd yn datcuddio y *pethau* dyfnion, a chuddiedic; efe a wyr beth *sydd* yn y tywyllwch, a chyd a'r ef y mae y goleuni yn trigo.

23 Tydi Dduw fy nhadau yr ydwyf yn diolch iddo, ac yn ei foliannu, o herwydd rhoddi i mi doethineb, a nerth i mi; a pheri i mi wybod yr awr yr hyn a geisiasom gennit: canys gwnaethost i ni wybod †yr hyn a ofynnodd y brenin. † Cald. o'r.

24 O herwydd hyn yr aeth Daniel at Arioch yr hwn a osodasei y brenin i ddifetha doethion Babilon: efe a aeth, ac a ddywedodd wrtho fel hyn; na ddifetha ddoethion Babilon; dŵg fi i wŷr o blant caethiwed Iuda, yr hwn a fynego i'r brenin y deongliad.

25 Yna y dûg Arioch Ddaniel o flaen y brenin ar frys, ac a ddywedodd wrtho fel hyn; † canfu wŷr o blant caethiwed Iuda, yr hwn a fynego i'r brenin y deongliad. † Cald. cafas.

26 Attebodd y brenin, a dywedodd wrth Daniel, (yr hwn yr oedd ei henw Beltesazar) a ellit di fynegi i mi y breuddwyd a welais, a'i ddeongliad?

27 Attebodd Daniel o flaen y brenin, a dywedodd; ni all doethion, astronomyddion, dewiniaid, na brud-wŷr ddangos i'r brenin y dirgelwch y mae'r brenin yn ei ofyn.

28 Ond y mae Duw yn y nefoedd yn datcuddio dirgeledigaethau, ac a fynegodd i'r brenin Nabuchodonosor beth a fydd yn y dyddiau diweddaf. dy freuddwyd, a gweledigaethau dy ben yn dy wely, *ydoedd* hyn ymma.

29 Ti frenin, dy feddyliau a godasant yn dy wely, beth *oedd* i ddyfod ar ôl hyn: a'r hwn sydd yn datcuddio dirgeledigaethau a fynegodd i ti beth a fydd.

30 Minneu hefyd, nid o herwydd y doethineb sydd ynof fi, yn fwy nâ neb byw, y datcuddiwyd i'm y dirgelwch hwn; ond o'i hachos *hwy*, y rhai a fynegant y deongliad i'r brenin, ac fel y gwybyddit feddyliau dy galon.

31 Ti frenin oeddit yn gweled, ac wele yn ddelw fawr: y ddelw fawr hon, yr oedd ei disgleirdeb yn rhagorol, oedd yn sefyll gyferbyn a thi; a'r olwg arni *ydoedd* ofnadwy.

32 Pen y ddelw hon *ydoedd* o aur da, ei *dwylaw* a'i breichiau o arian, ei bol a'i ‖ morddwydau o bres, ‖ Neu lwynau.

33 Ei choesau o haiarn, ei thraed *oedd hob* o honynt o haiarn, a *pheth* o honynt o bridd.

34 Edrych yr oeddit hyd oni thorrwyd allan garreg, ‖ nid trwy waith dwylo, a hi a darawodd y ddelw ar ei thraed o haiarn a phridd, ac a'i maluriodd hwynt. ‖ Neu heb.

35 Yna'r haiarn, y pridd, y pres, yr arian, a'r aur, a gyd-faluriasant, ac oeddynt fel mân us *dyfod* o'r llorian dyrnu hâf; a'r gwynt a'u hwynt ymaith, ac ni chaed lle iddynt: a'r garreg yr hon a darawodd y ddelw, a aeth yn fynydd mawr, ac a lanwodd yr holl ddaiar.

36 Dymma'r breuddwyd, dywedwn hefyd ddeongliad o flaen y brenin.

37 Ti frenin *wyt* frenin brenhinoedd: canys Duw y nefoedd a roddodd i ti frenhiniaeth, gallu, a nerth, a gogoniant;

38 A yha le bynnac y presswylia plant dynion, efe a roddes dan dy law swyddfilod y maes, ac ehediaid y nefoedd, ac a'th osodoid di yn arglwydd arnynt oll: ti yw y pen aur hwnnw.

39 Ac ar dy ôl di y cyfyd brenhiniaeth arall is nâ thi, a thrydedd frenhiniaeth arall o bres, yr hon a lywodraetha ar yr holl ddaiar.

40 Bydd hefyd y bedwaredd frenhiniaeth yn gref fel haiarn; canys yr hayarn a ddryllia ac a ddofa bob peth: ac fel haiarn yr hon a falurio pôb peth, y maluria ac y dryllia hi.

41 A lle y gwelaiſt y traed a'r byſſedd, peth o honynt o briddˆ crochenydd, a *pheth* o honynt o haiarn, brenhiniaeth rannedig fydd, a bydd ynddi *peth* o gryfder haiarn, o herwydd gweled o honot haiarn wedi ei gymmyſcu â phriddˆ clailyd.

42 Ac *fel yr ydoedd* byſedd y traed, peth o haiarn, a pheth o briddˆ: *felly* y bydd y frenhiniaeth, o ran yn gréf, ac o ran yn fraw.

43 A lle y gwelaiſt haiarn wedi ei gymmyſcu â phriddˆ cleilyd, yngymmyſcant â hâd dyn: ond ni lynant y naill wrth y llall, megis nad ymgymmyſca haiarn â phriddˆ.

44 Ac yn nyddiau y brenhinoedd hyn, y cyfyd Duw y neſoedd freuhiniaeth yr hon * ni ddiſtrywir byth, a'r frenhiniaeth ni adewir i bobl eraill: ond hi a faluria, ac a drenlia'r holl frenhiniaethau hyn, a hi a ſaiſ yn dragywydd.

45 Lle y gwelaiſt dorri carrec o'r mynydd, yr hon ni *thorrwyd* â llaw, a malurio o honi yr haiarn, y prês, y prid, yr arian, a'r aur: hyſyſodd y Duw mawr i'r brenin berha ſydd wedi hyn: felly y brenddwyd ſydd wîr, a'i ddeongliad yn ffyddlon.

46 Yna y ſyrthiodd Nabuchodonoſor y brenin ar ei wyneb, ac a addolodd Ddaniel: gorchymynnodd hefyd am offrymmu iddo offrwm, ac arogl-darth.

47 Attebodd y brenin a dywedodd wrth Ddaniel, mewn gwirionedd *y gwn* mai eich Duw chwi *yw* Duw y duwiau, ac Arglwydd y brenhinoedd, a datcuddiwr o dirgeledigaethau, o herwydd medru o honot ddatcuddio y dirgelwch hyn.

48 Yna y brenin a fawrygodd Ddaniel, ac a roddes iddo roddion mawrion lawer, ac ele a'i gwnaeth ef yn bennaeth ar holl dalaith Babilon, ac yn * ben i'r ſwyddogion ar holl ddoethion Babilon.

49 Yna Daniel a ymbiliodd â'r brenin, ac yntef a oſododd Sadrach, Meſach, ac Abednego, ar lywodraeth talaith Babilon: ond Daniel *a eiſtedd odd* ym mhorth y brenin.

PEN. III.

1 *Nabuchodonoſor yn cyſegru delw fawr yn Dura.* 8 *A chwyn ar Sadrach, Meſach, ac Abednego, am nad addolent y ddelw:* 13 *A chwedi eu bygwth, yn gwneuthur cyffes ddiaconus.* 19 *Duw yn eu gwared hwy allan o'r ffwrn dân.* 24 *Nabuchodonoſor wrth wled y rhyfeddad yn benditio Duw.*

NAbuchodonoſor y brenin a wnaeth ddelw aur, ei huchder oedd yn dri vgain cufydd, ei lled yn chwe chufydd: ac efe a'i goſododd hi i ſynu ynghaſedd Dura, o fewn talaith Babilon.

2 Yna Nabuchodonoſor y brenin a anfonodd i gaſglu ynghyd y tywyſogion, dugiaid, a phendefigion, y rhaglawiaid, y tryſſor-wŷr, y cyſreith-wŷr, y treth-wŷr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau, i ddyfod wrth gyſlegru y ddelw a gyſodaſei Nabuchodonoſor y brenin.

3 Yna y tywyſogion, dugiaid, a phendefigion, rhaglawiaid, y tryſſor-wŷr, y cyſreith-wŷr, y treth-wŷr, a holl lywodraeth-wŷr y taleithiau, a ymgaſclaſant ynghyd wrth gyſlegru y ddelw a gyſodaſei Nabuchodonoſor y brenin: a hwy a ſaſaſant o flaen y ddelw a gyſodaſei Nabuchodonoſor.

4 A chyhoedd-wr a lefodd † yn grôch, wrthych chwi bobloedd, genhedloedd, ac ieithoedd, † y dywedir:

5 Pan glywoch ſŵn y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, ‖ y pſaltring, y ſymphoo, a phob rhyw gerdd, y ſyrthiwch, ac yr addolwch y ddelw aur a gyſododd Nabuchodonoſor y brenin:

6 A'r hwn ni ſyrthio, ac ni addoloe, yr awr honno, a fwrir i ganol *ffwrn* o dân poeth.

7 Am hynny, yr amſer hwnnw pan glywodd yr holl bobloedd ſain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a phob rhyw gerdd, y bobloedd, y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll a ſyrthiaſant, ac a addolaſant y ddelw aur a gyſodaſei Nabuchodonoſor y brenin.

8 O ran hynny, yr amſer hwnnw y daeth gwŷr o Caldea, ac a gyhuddaſant yr Iddewon.

9 Adroddaſant a dywedaſant wrth Nabuchodonoſor y brenin, bydd fyw frenin yn dragywydd.

10 Ti frenin a oſodaiſt orchymmyn, ac i, bwy bynnac a glywoei ſain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a'r ſymphoo, a phob rhyw gerdd, ſyrthio, ac ymgrymmu i'r ddelw aur:

11 A phwy bynnac ni ſyrthiei, a addo ymgrymmei, y teflid ef i ganol ffwrn o dân poeth.

12 Y mae gwŷr o Iddewon a oſodaiſt di ar orchwyliaeth talaith Babilon, Sadrach, Meſach, ac Abednego: y gwŷr hyn o frenin, ‖ † gwnaethant gyfrif o honot ti, dy dduwiau nid addolant, ac nid ymgrymmant i'r ddelw aur a gyſodaiſt.

13 Yna Nabuchodonoſor, mewn llidiawgrwydd a digter, a dywedodd am gyrchu Sadrach, Meſach, ac Abednego: a'yna y dycpwyd y gwŷr hyn o flaen y brenin.

14 Adroddodd Nabuchodonoſor a dywedodd wrthynt, ‖ ai gwir *hyn* Sadrach, Meſach, ac Abednego? oni addolwch chwi ſy nuwiau i, ac oni ymgrymmwch i'r ddelw aur a gyſodais i?

15 Yr awr hon wele, os bydwch chwi barod pan glywoch ſain y cornet, y chwibanogl, y delyn, y dulcimer, y pſaltring, a'r ſymphon, a phob rhyw gerdd, i ſyrthio, ac i ymgrymmu i'r ddelw a wneuthum, *dda*: ac onid ymgrymmwch, yr awr honno y bwrir chwi i ganol ffwrn o dân poeth, a pha Duw *yw* efe a'ch gwared chwi o'm dwylo i?

16 Sadrach, Meſach, ac Abednego a attebaſant, ac a ddywedaſant wrth y brenin, Nabuchodonoſor, nid ydym ni yn gofalu am atteb i ti yn y peth hyn.

17 Wele, y mae ein Duw ni, yr hwn yr ydym ni yn ei addoli, yn abl i'n gwared ni allan o'r ffwrn danllyd boeth; ac efe a'n gwared *ni* o'th law di, o frenin.

18 Ac onid-è, bydded hyſpys it frenin, na addolwn dy dduwiau, ac nad ymgrymmwn i'th ddelw aur a gyſodaiſt.

19 Yna y llanwyd Nabuchodonoſor o lidiawgrwydd, a gwêdd ei wyneb ef a newidiodd yn erbyn Sadrach, Meſach, ac Abednego, *am hynny* y llefarodd ac y dywedodd am dwymno'r ffwrn ſeithwaith mwy nag y byddid arfer o'i thwymno hi.

20 Ac efe a ddywedodd wrth wŷr cryfion † nerthol, y rhai *oedd* yn ei lu ef, am rwymo Sadrach, Meſach, ac Abednego, iw bwrw i'r ffwrn o dân poeth.

21 Yna y rhwymwyd y gwŷr hynny, yn eu ‖ peſiau, eu llodrau, a'i cwccyllau, a'i dillad *eraill*, ac a'i bwriwyd i ganol y ffwrn o dân poeth.

22 Gan hynny o achos *hod* † gorchymyn y brenin yn gaeth, a'r ffwrn yn boeth ragorawl, ‖ ſlam y gwnaeth tân a laddodd y gwŷr hynny a ſwriaſant i ſynu Sadrach, Meſach, ac Abednego.

23 A'r try-wŷr hyn Sadrach, Meſach, ac Abednego, a ſyrthiaſant ynghanol y ffwrn o dân poeth yn rhwym.

24 Yna y ſynnodd ar Nabuchodonoſor y brenin, ac y cyſododd ar fr'yſ, attebodd *ſe ſyd* a dywedodd wrth

wrth ei ‖ gynghoriaid, onid try wŷr a ſwriaſom ni i galon y tân, yn rhwym? hwy a attebaſant ac a ddywedaſant wrth y brenin, gwîr ô frenin.

25 Attebodd a dywedodd yntef, wele fi yn gweled pedwar-gwŷr rhyddion yn rhodio ynghanol y tân, ac nid oes niwed arnynt; a dull y pedwerydd ſydd debyg i fab Duw.

26 Yna y neſſaedd Nabuchodonoſor at † enau y ffwrn o dân poeth, ac a leſarodd, ac a ddywedodd, ô Sadrach, Meſach, ac Abednego, gwaſanaeth-wŷr y Duw goruchaf, deuwch allan, a deuwch *ymma*: yna Sadrach, Meſach, ac Abednego a ddaethant allan o ganol y tân.

27 A'r tywyſogion, dugiaid, a phendeſigion, a chynghoriaid y brenin, a ymguſclaſant ynghyd, ac a welſant y gwŷr hyn, y rhai ni finiaſei y tân ar eu cyrph, ac ni ddeifiaſai flewyn o'i pen; ni newidiaſei eu peiſian ychwaith, ac ni aethei ſawyr y tân arnynt.

28 Attebodd Nabuchodonoſor, a dywedodd, bendigedic yw Duw Sadrach, Meſach, ac Abednego, yr hwn a anfonodd ei Angel, ac a waredodd ei weiſion a ymddiriedaſant ynddo, ac a † dorraſant orchymyn y brenin, ac a roddaſant eu cyrph, rhag gwaſanaethu nac ymgrymmu o honynt i vn duw, onid iw Duw eu hun.

29 Am hynny y goſodir gorchymyn gennifi, pob pobl, cenhedl, ac iaith, yr hon a ddywedo † ddim ar fai yn erbyn Duw Sadrach, Meſach, ac Abednego, *a wneir yn ddrylliau, a'i tai a wneir yn domment o herwydd nad oes Duw arall a ddichon wared fel hyn.

30 Yna y † mawrhaodd y brenin Sadrach, Meſach, ac Abednego, o fewn talaith Babilon.

PEN. IIII.

1 Nabuchodonoſor yn cyſtuddiaf brenhiniaeth Duw, 4 yn adrodd ei ſpenddwydion, a'r dewiniaid heb ſidru m'oi deongl. 8 Daniel yn gwrando y breuddwyd, 19 Ac yn ei ddeongl. 28 Hiſtori o'r hyn a ddigwyddodd.

NAbuchodonoſor frenin at yr holl bobloedd, cenhedloedd, ac ieithoedd, y rhai a drigant yn yr holl ddaiar, aml fyddo heddwch i chwi.

2 † Mi a welais yn dda ſynegi yr arwyddion a'r rhyfeddodau a wnaeth y goruchaf Ddnŵ â mi.

3 Mor fawr *yw* ei arwyddion ef! ac morr gedyrn *yw* ei ryfeddodau! ei deyrnas ef *ſydd* *deyrnas dragywyddol, a'i lywodraeth ef *ſydd* o genhedlaeth i genhedlaeth.

4 Myfi Nabuchodonoſor oeddwn eſmwyth arnaf yn fy nhŷ, ac yn hoyw yn fy llŷs.

5 Gwelais freuddwyd, yr *hwn* a'm hofnodd, meddyliau heſyd yn fy ngwely, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynaſant.

6 Am hynny y goſodwyd gorchymyn gennyfi, ar ddwyn ger fy mron holl ddoethion Babilon, fel yr yſpyſſent i mi ddeongliad y breuddwyd.

7 Yna y dewiniaid, yr aſtronomyddion y Caldeaid, a'r brud-wŷr, a ddaethant; a mi a ddywedais y breuddwyd o'i blaen hwynt, *ond ei ddeongliad nid yſpyſſaſant i mi.

8 Ond o'r diwedd daeth Daniel o'm blaen i (yr hwn *yw* ei henw Beltefazzar, yn ôl henw fy nuw i, yr hwn heſyd *y mae* yſpryd y duwiau ſanctaidd ynddo) a'm breuddwyd a dreuthais o'i flaen ef *gan ddywedyd*,

9 Beltefazzar * pennaeth y dewiniaid, o herwydd i'm wybod fod yſpryd y duwiau ſanctaidd ynot ti, ac nad oes vn dirgelwch yn anhawdd i ti; dywed weledigaethau fy *breuddwyd yr hwn a welais, a'i ddeongliad.*

10 Ac *dymma* weledigaethau fy mhen ar fy ngwely: edrych yr oeddwn, ac wele bren ynghanol y ddaiar, a'i vchder yn fawr.

11 ‖ Mawr oedd y pren a chadarn, a'i vchder a gyrhaeddei hyd y neſoedd, yr *ydoedd* heſyd iw weled hyd yn eithaf yr holl ddaiar.

12 Ei ganghennau *oedd* dêg, a'i ffrwyth yn aml, ac ymborth arno i bob peth, tano yr ymgyſcodei bwyſt-filed y maes, ac adar y neſoedd a drigent yn ei ganghennau ef; a phob cnawd a fwyttaei a honaw.

13 Edrych yr oeddwn yngweledigaethau fy mhen ar fy ngwely, ac wele willedydd, a Sanct yn deſcyn o'r neſoedd,

14 Yn lleſain † yn grôch, ac yn dywedyd fel hyn, torrwch y pren, ac yſcythrwch ei wryſc ef, eſcydwch ei ddail ef, a gwaſcerwch ei ffrwyth, cilied y bwyſt-fil oddi tano, a'r adar o'i ganghennau.

15 Er hynny gadewch ſön-cyſſ ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phrês, ym mhlith gwellt y maes, gwlycher ef hefyd â gwlith y neſoedd, a bydded ei ran gyd â'r bwyſt-filod yngwellt y ddaiar.

16 Newidier ei galon ef o *ſid yn galon dyn*, a rhodder iddo galon bwyſt-fil, a chyfnewidier ſaith amſer arno.

17 O ordinhâd y gwiliedyddion *y mae* y peth hyn, a'r dymuniad wrth ymadrodd y rhai ſanctaidd, fel y gŵypo y rhai byw mai yr Goruchaf a lywodraetha ym mrenhiniaeth dynion, ac a'i rhoddi i'r neb y myno efe, ac a eſyd arni y gwaſaf o ddynion.

18 Dymma yr breuddwyd a welais i Nabuchodonoſor y brenin, tithau Beltefazzar, dywed ti ddeongliad ef: o herwydd nas gall holl ddoethion fy nheyrnas yſpyſſu y deongliad i mi, eithr ti a elli, am *ſid* yſpryd y duwiau ſanctaidd ynot ti.

19 Yna Daniel, yr hwn *ydoedd* ei henw Beltefazzar, a ſynnodd tros vn awr, a'i feddyliau a'i dychryna ſant ef; attebodd y brenin, a dywedodd, Beltefazzar, na ddychrynned y breuddwyd ti, na'i ddeongliad; attebodd Beltefazzar a dywedodd, fy arglwydd, *deued* y breuddwyd i'th gaſáu, a'i ddeongliad i'th elynion.

20 Y pren a welaiſt, yr hwn a dyfaſei, ac a gryfhaſei, ac a gyrhaeddaſei ei vchder hyd y neſoedd, ac *oedd* iw weled ar hŷd yr holl ddaiar;

21 A'i ddail yn dêg, a'i ffrwyth yn aml, ac ymborth i bob peth ynddo, tan *yr hwn y* trigai bwyſt-filod y maes, ac y preſſwyliei adar y neſoedd yn ei ganghennau;

22 Ti frenin *yw* eſe, Tydi a dyfaiſt, ac a gryfhaiſt; canys dy fawredd a gynnyddodd, ac a gyrhaeddodd hyd y neſoedd, a'th lywodraeth hyd eithaf y ddaiar.

23 A lle y gwelodd y brenin willedydd, a Sanct, yn deſcyn o'r neſoedd, ac yn dywedyd torrwch y pren, a diniſtriwch eſ, er hynny gadewch ſonc-yſſ ei wraidd ef yn y ddaiar, mewn rhwym o haiarn a phrês, ym mhlith gwellt y maes, a gwlycher ef â gwlith y neſoedd, a bydded ei ran gyd â bwyſt-filod y maes, hyd oni gyfnewidio faith amſer arno ef.

24 Dymma'r deongliad ô frenin, ac dymma ordinhâd y Goruchaf, yr hwn ſydd yn dyfod ar fy arglwydd frenin.

25 Canys * gyrrant ti oddi wrth ddynion, a chyd â bwyſt-fil y maes y bydd dy drigfa, â gwellt hefyd i'th borthant fel eidionnau, ac a'th wlychant â gwlith y neſoedd, a faith amſer a gyfnewidia arnat ti, hyd oni *wypech mai yr Goruchaf ſy yn llywodraethu ym mrenhiniaeth dynion, ac yn ei rhoddi i'r neb a fyno.

26 A lle y dywedaſant am adel bon-cyſſ gwraidd
y yren, dy frenhiniaeth ſydd ficcr it, wedi i ti ẅybod mai y nefoedd ſy'n llywodraethu.
27 Am hynny frenin, bydded fodlon gennit ſy
nghyngor; a thorr ymmaith dy bechodau trwy gnawnder, a'th anwireddau trwy drugarhau wrth drueniaid, *i edrych* a fydd ‖ eſtyniad ar dy heddwch.
28 Daeth hyn oll ar Nabuchodonoſor y brenin.
29 Ym mhen deuddeng mis yr oedd ei yn rhodio yn llẅs brenhiniaeth Babilon.
30 Lleſarodd y brenin a dywedodd, onid hon yw Babylon fawr, yr hon a adeiledais i yn frenhindẅ, ynghyſder fy nerth, ac er gogoniant fy mawrhydi?
31 A'r gair etto yngenau y brenin, ſyrthiodd lleſ o'r neſoedd *yn dywedyd*, wrthit ti frenin Nabuchodonoſor y dywedir, aeth y frenhiniaeth oddi wrthit.
32 A thi a yrtir oddi wrth ddynion, a'th drigfa fydd gyd â bwyſt-filod y maes; â gwellt i'th borthant ſel eidionnau, a chyſnewidir faith amſer arnat; hyd oni ẅybych mai yr Goruchaf ſydd yn llywodraethu ymmi henhiniaeth dynion, ac yn ei rhoddi i'r neb y mynno.
33 Yr awr honno y cyflawnwyd y gair ar Nabuchodonoſor, ac y gyrrwyd ef oddi wrth ddynion, ac y poredd wellt ſel eidionnau, ac y gwlychwyd ei gaph ef gan wlith y neſoedd, hyd oni thyſodd ei flew ef ſel *plu* eryrod, a'i ewinedd ſel *ewinedd* adar.
34 Ac yn niwedd y dyddiau, myfi Nabuchodonoſor a ddercheſais ſy llygaid tua'r neſoedd, a'm gwybodaeth a ddychwelodd attaf, a bendithiais y Goruchaf, a moliennais a gogoneddais yr hwn ſydd yn byw byth, am *fod* ei * lywodraeth ef yn llywodraeth dragywyddol, a'i frenhiniaeth hyd genhedlaeth a chenhedlaeth.
35 A holl drigolion y ddaiar a gyfrifir megis yn ddiddim: ac yn ôl ei ewyllys ei hun y mae yn gwneuthur â llu y neſoedd, ac â thrigolion y ddaiar; ac aid oes a attalio ei law ef, neu a ddywedo wrthoi beth yr wyt yn ei wnaethyd?
36 Yn yr amſer hwnnw y dychwelodd fy ſynwyr attaf, a *deuthym* i ogoniant fy mrenhiniaeth, fy harddwch a'm hoywder a ddychwelodd attaf; a'm cynghoriaid, a'm tywyſogion a'm ceiſiaſant, felly yn ſicrhawyd yn ſy nheyrnas, a chwanegwyd i'm fawredd rhagorol.
37 Yr awr hon myfi Nabuchodonoſor ydwyf yn moliannu, ac yn mawrygu, ac yn gogoneddu Brenin y neſoedd, yr hwn y mae ei holl weithredoedd yn wirionedd, a'i lwybrau yn farn, ac a ddichon ddaroſtwng y rhai a rodiant mewn balchder.

PEN. V.

1 *Annawiol wledd Belſazzar.* 5 *Yſcrifen law, yn bonni ſtdrai y drwiniaid mo'i darllain, yn blino'r brenin.* 10 *Dwyn Daniel gar bron, ac air y frenin.* 17 *Yntau yn ceryddu'r brenin am ei falchder a'i ddelw-addoliaeth,* 25 *ac yn darllain, ac yn dirnad yr yſcrifen.* 30 *Troſi y llywodraeth as y Mediad.*

BElſazzar y brenin a wnaeth wledd fawr i fil o'i dywyſogion, ac a yfodd win yngẅyd y mil.
2 Wrth ſiâs y gwin y dywedodd Belſazzar am ddẅyn y lleſtri aur, ac arian, a ddygaſei Nabuchodonoſor ei dâd ef o'r Deml yr hon *oedd* yn Ieruſalem, ſel yr yfei y brenin a'i dywyſogion, ei wragedd, a'i orddercha don, ynddynt.
3 Yna y dygẅyd y lleſtri aur a ddygaſid o'r Deml; Tŷ Dẅy, yr hwn *oedd* yn Ieruſalem; a'r brenin a'i dywyſogion, ei wragedd, a'i orddercha don, a yfaſant ynddynt.
4 Yfaſant win, a moliannaſant y dduwiau o aur, ac o arian, o brês, o haiarn, o goed, ac o faen.
5 Yr awr honno byſtedd llaw dŷn a ddaethant allan, ac a ſcrifennaſant ar gyfer y canhẅyll-bren, ar galchiad pared llẅs y brenin, a gwelodd y brenin ddarn y llaw a ſcrifennodd.
6 Yna y newidiodd ‖ lliw'r brenin, a'i feddyliau a'i cyſtroefant ef, ſel y dattododd ‖ rhwymau ei lwynau ef, ac y cnrodd ei liniau ef y naill wrth y llall.
7 Gwaeddodd y brenin † yn grôch am ddwyn i mewn yr aſtronomyddion y Caldeaid, a'r brudẅyr, a lleſarodd y brenin, a dywedodd wrth ddoethion Babilon; pa ddyn bynnac a ddarllenno yr ſcrifen hon, ac a ddangoſo i mi ei deongliad, eſe a wiſcir ‖ â phorphor, ac a *gaiff* gadwyn aur am ei wddf, a chaiff lywodraeth yn drydydd yn y deyrnas.
8 Yna holl ddoethion y brenin a ddaethant i mewn, ond ni fedrent ddarllen yr ſcrifen, na mynegi i'r brenin ei deongliad.
9 Yna y mawr gyffrẅdd y brenin Belſazzar, a'i ‖ wẅdd a ymnewidiodd ynddo, a'i dywyſogion a ſynnaſant.
10 Y frenhines, o herwydd geiriau y brenin a'i dywyſogion, a ddaeth i dŷ'r wledd, a lleſarodd y frenhines, a dywedodd; bydd fyw byth frenin, na chyffroed dy feddyliau di, ac na newidied dy wẅdd.
11 Y mae * gẅr yn dy deyrnas, yr hwn *y mae* yſpryd y duwiau ſanctaidd ynddo, ac yn nyddiau dy dâd y caed ynddo eſ oleuni, a deall, a doethineb, ſel doethineb y dduwiau a'r brenin Nabuchodonoſor dy ‖ dâd a'i goſododd eſ yn * bennaeth y dewiniaid, aſtronomyddion, Caldeaid, a brudẅyr, *ſef daid.* y brenhin dy dad ti,
12 O herwydd cael yn y Daniel hwnnw, yr hwn y rhoddes y brenin iddo enw Belteſazzar, yſpryd ragoral, a gẅybodaeth, a ‖ deall, deongl breuddẅyddion, ac egluro dammegion, a ‖ dattod cylammau; galwer Daniel yr awron, ac eſe a ddengys y deongliad.
13 Yna y ducpwyd Daniel o flaen y brenin, a lleſarodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, ai tydi yw Daniel, yr hwn wyt o feibion caeth-glud Iuda, y rhai a ddug y brenin ‖ fy nhâd i o Iuda.
14 Myfi a glywais *ſôn* am danat, fod yſpryd y duwiau ynot, a chael ynot ti oleuni, a deall, a doethineb ragorawl.
15 Ac yr awr hon, dygwyd y doethion, yr aſtronomyddion o'm blaen, i ddarllen yr ſcrifen hon, ac i fynegi i'm ei deongliad: ond ni fedrent ddangos deongliad y peth.
16 Ac mi a glywais am danat ti, y medri ddeongl deongliadu, a dattod cylymmau; yr awr hon os medri ddarllen yr ſcrifen, ac hyſpyſſu i mi ei deongliad, tydi a wiſcir â phorphor, ac *a gei* gadwyn aur am dy wddf, ac a gai lywodraeth yn drydydd yn y deyrnas.
17 Yna yr atteb odd Daniel, ac y dywedodd o flaen y brenin; bydded dy roddion i ti, a dâd dy anrhegion i arall; er hynny yr ſcrifen a ddarllennaf i'r brenin, a'r deongliad a yſpyſſaf iddo.
18 O frenin, y Duw goruchaf a roddes i Nabuchodonoſor dy dâd ti, frenhiniaeth, a mawredd, a gogoniant, ac anrhydedd.
19 Ac o herwydd y mawredd a roddaſei eſe iddo, y bobloedd, y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll, oedd yn crynu ac yn ofni rhag ddo eſ; yr hwn a

ſynnei, a laddei, a'r hwn a ſynnei a gadwei yn fyw, hefyd y neb a ſynnei a gyſodei, a'r neb a ſynnei a oſtyngei.

20 Eithr pan ymgododd ei galon eſ, a chaledu o'i yſpryd eſ mewn balchder, † eſe a ddeſcynnwyd o orſeddfa ei frenhiniaeth, a'i ogoniant a dynaſant oddi wrtho.

21 * Gyrrwyd eſ hefyd oddi wrth feibion dynion a'i gwnaethpwyd ei galon fel bwyſt-fil, a chyd â'r aſſynnod gwylltion yr oedd ei drigfa: a gwellt y porthaſant eſ fel eidion, a'i gorph a wlychwyd gan wlith y nefoedd, hyd oni wybu mai yr Duw goruchaf oedd yn llywodraethu ym mrenhiniaeth dynion, ac yn goſod arni y neb a fynno.

22 A thithau Belſazzar ei fab eſ, ni ddaroſtyngaiſt dy galon, er gwybod o honot hyn oll:

23 Eithr ymdderchefaiſt, a llefaru ei dŷ eſ a ddygaſ ar gerbyd ſron di; a thithau a'th dywyſogion, dy wragedd a'th ordderchadon, a yſaſoch wîn ynddynt; a thi a fôlienaiſt dduwiau o arian, ac o aur, o bres, haiarn, pren, a maen, y rhai ni welant, ac ni chlywant, ac ni wyddant *ddim*: ac ni anrhydeddaiſt Duw *y mae* dy anadl di yn ei law, a'th holl ffyrdd yn eiddo.

24 Yna yr anſonwyd darn y llaw oddi ger ei bron eſ, ac yr ſcrifennwyd yr ſcrifen hon.

25 Ac dymma yr yſcrifen a ſcrifennwyd, MENE, MENE, TECEL VPHARSIN.

26 Dymma ddeongliaid y peth, MENE, Duw a riſodd dy frenhiniaeth, ac a'i gorphennodd.

27 TECEL, ti a bwyſwyd yn y glorianau, ac a'th gaed yn brin.

28 PERES, rhannwyd dy frenhiniaeth, a rhoddwyd hi i'r Mediaid, a'r Perſiaid.

29 Yna y gorchymynnodd Belſazzar, a hwy a wiſcaſant Ddaniel â phorphor, ac â chadwyn aur am ei wddf, a chyhoeddwyd am dano, y byddei eſe yn drydydd, yn llywodraethu yn y frenhiniaeth.

30 Y noſſon honno y lladdwyd Belſazzar brenin y Caldeaid.

31 A Darius y Mediad a gymmerodd y frenhiniaeth, ac eſe yn ddwy flwydd a thri vgain oed.

PEN. VI.

Gwenithur Daniel yn ben ar y rhaglawiaid. 4 *Hwythau yn cud-fwriadu yn ei erbyn eſ, ac yn cael gan y brenin oſod cyfraith annuwiol.* 10 *Achwyn ar Ddaniel am dorri y gyfraith honno, a'i fwrw i ffau y llewod:* 18 *A Duw yn ei gadw eſ* 23 *Y llewod yn diſa ei wrth-wyntŵyr eſ:* 25 *A goſod cyfraith i orchymmyn moliannu Duw.*

GWelodd Darius yn dda oſod ar y deyrnas * chwe vgain o dywyſogion i fod ar yr holl deyrnas.

2 Ac arnynt hwy *yr oedd* tri rhaglaw, (y rhai *yr oedd* Daniel yn bennaf o honynt,) i'r rhai y rhoddei y tywyſogion gyfraith, ſel na bjddei y brenin mewn colled.

4 Yna y Daniel hwn oedd yn rhagoriat yr rhaglawiaid, a'r tywyſogion, o herwydd *bod* yſpryd rhagorawl ynddo eſ; a'r brenin a feddyliodd ei oſod eſ ar yr holl deyrnas.

5 Yna y rhaglawiaid a'r tywyſogion oedd yn ceiſio cael achlyſur yn erbyn Daniel o ran y frenhiniaeth, ond ni fedrent gael vn achos na bai, o herwydd ffyddlon *oedd* eſe, ſel na cheid ynddo nac amryſuſedd na bai.

6 Yna y rhaglawiaid a'r tywyſogion hyn, a laethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedaſant wrtho fel hyn; Darius frenin, bydd fyw byth.

7 Holl rhaglawiaid y deyrnas, y (wyddogion, a'r tywyſogion, y cynghoriaid, a'r ſugiaid, a ymgynghoraſant am oſod deddf frenhinol, a chadarnhau gorchymyn, ſod bwrw i ffau y llewod pwy bynnac a archei arch gan vn duw na dyn dros ddengnhiwrnod ar hugain, onid gennit ti, ô frenin.

8 Yr awr hon, ô frenin, ſiccrhâ y gorchymyn, a ſelia'r ſcrifen, ſel na's newidier, yn ôl * cyfraith y Mediaid a'r Perſiaid, yr hon † ni newidir.

9 O herwydd hyn y ſeliodd brenin Darius yr ſcrifen a'r gorchymyn.

10 Yna Daniel, pan wybu ſelio o'r ſcrifen, aeth iw dŷ, a'i ffeneſtri yn agored yn ei ſtafell * tua Jeruſalem, * tair gwaith yn y dydd y goſtyngei eſe ar ei liniau, ac y gweddiai, ac y cyffeſſei o flaen ei Dduw, megis y gwnai eſe cyn hynny.

11 Yna y gwŷr hyn a ddaethant ynghyd, ac a gawſant Ddaniel yn gweddio, ac yn ymbil o flaen ei Dduw.

12 Yna y neſſaſant, ac y dywedaſant o flaen y brenin am orchymyn y brenin; oni ſeliaiſt ti orchymyn, mai i ffau y llewod y bwrid pa ddyn bynnac a ofynnei gan vn duw, na dyn *ddim* tros ddengnhiwrnod ar hugain, onid gennit ti, o frenin? attebodd y brenin, a dywedodd, y mae yr peth yn wir, yn ôl cyfraith y Mediaid, a'r Perſiaid, yr hon ni newidir.

13 Yna'r attebaſant, ac y dywedaſant o flaen y brenin; y Daniel yr hwn ſydd o feibion caeth-glud Iuda, ni wnaeth gyfrif o honot ti frenin, nac o'r gorchymyn a ſeliaiſt; eithr tair gwaith yn y dydd y mae yn gweddio ei weddi.

14 Yna'r brenin, pan glybu'r gair hwn, a aeth yn ddrwg iawn gantho, ac a roes ei fryd ar Daniel, ar ei waredu eſ, ac a fu hyd fachludiad haul yn ceiſio ei achub eſ.

15 Yna y gwŷr hynny a ddaethant ynghyd at y brenin, ac a ddywedaſant wrth y brenin, gwybyd frenin, mai cyfraith y Mediaid a'r Perſiaid yw, na newidier yn gorchymyn na deddf a oſodo y brenin.

16 Yna yr archodd y brenin, a hwy a ddygaſant Ddaniel, ac a'i bwriaſant i ffau y llewod: Yna y brenin a lefarodd, ac a ddywedodd wrth Ddaniel; dy Dduw yr hwn yr ydwyt yn ei waſanaethu yn waſtad, eſe a'th achub di.

17 A dygwyd carrec, ac a'i goſodwyd ar enau y ffau, a'r brenin a'i ſeliodd hi â'i ſêl ei hun, ac â ſêl ei dywyſogion, fel na newidid yr ewyllys am Ddaniel.

18 Yna yr aeth y brenin iw lŷs, ac a fu y noſſon honno heb ſwyd: ac ni adawodd ddwyn difyrrwch o'i flaen, ei gôſc hefyd a giliodd oddi wrtho.

19 Yna y cododd y brenin yn foreu iawn ar y wawr ddydd, ac a aeth ar frŷs at ffau y llewod:

20 A phan neſſaodd eſe at y ffau eſe a leſodd ar Ddaniel â llais truſt, llefarodd y brenin, a dywedodd wrth Ddaniel, Daniel gwaſanaethwr y Duw byw, A all dy Dduw di, yr hwn yr wyt yn ei waſanaethu yn oeſtad, dy gadw di rhag y llewod?

21 Yna y dywedodd Daniel wrth y brenin, ô frenin bydd fyw byth.

22 Fy Nuw a anſonodd ei Angel, a caeodd genau y llewod, ſel na wnaethant i'm niwed: o herwydd puredd a gaed ynof ger ei fron eſ; a hefyd ni wnaethym niwed o'th flaen di then frenin.

23 Yna

9 Yna y brenin fu ddâ iawn ganddo o'i achos ſi, a archodd gyſodi Daniel allan o'r ffau, yn y codwyd Daniel o'r ffau, ac ni chaed niwed arno, o herwydd credu a honaw yn ei Dduw.

14 Yna y gorchymmynnodd y brenin, a hwy a ddygaſant y gwŷr hynny a gyhuddaſent Ddaniel, a'i bwriaſant i ffau y llewod, hwy, a'i plant, a'i gwragedd: ac ni ddaethant i waelod y ffau, hyd ni orchſygodd y llewod hwynt, a dryllio eu holl aſyn.

15 Yna yr ſcrifennodd y brenin Darius at y bobloedd, at y cenhedloedd, a'r ieithoedd oll, y rhai oedd yn migo yn yr holl ddaiar; Heddwch a amlhaer idnt.

16 Genifi y goſodwyd cyfraith ar ſod trwy holl lywodraeth fy nheyrnas, i bawb grynu, ac ofni ſing Duw Daniel, o herwydd efe *ſydd* Dduw byw, ac yn parhau byth: a'i frenhiniaeth ef yw yr hon ni ddifethir, a'i lywodraeth ſydd hyd y diwedd.

17 Yna yr gwaredu, ac yn achub, ac yn gwneuthur arwyddion, a rhyfeddodau, yn y nefoedd, ac ar y ddaiar; yr hwn a waredodd Daniel † o feddiant y llewod.

28 Ar Daniel hwn a lwyddodd yn nheyrnaſiad Darius, ac yn nheyrnaſiad * Cyrus y Perſiad.

PEN. VII.

1 Gwiliedigaeth y pedwar anifail. 9 Brenhiniaeth Ddiw. 15 Dirnad y weledigaeth.

YN y flwyddyn gyntaf i Belſazzar frenin Babylon, y gwelodd Daniel freuddwyd, a gweledigaethau ei ben ar ei welyt: yna efe a ſcrifennodd y freuddwyd, ac a draethodd ſwm y geiriau.

2 Llefarodd Daniel, a dywedodd, mi a welwn yn fy agweledigaeth y nôs, ac wele bedwar gwynt yrthodd yn ymryſon ar y môr mawr.

3 A phedwar bwyſt-fil mawr a ddaethant i fyny o'r môr, yn amryw y naill oddi wrth y llall.

4 Y cyntaf *oedd* fel llew, ac iddo adenydd eryr: mychais, hyd oni thynnwyd ei adenydd, a'i gyfoddi wrth y ddaiar, a ſefyll o honaw ar ei draed fel dyn, a rhoddi iddo galon dyn.

5 Ac wele anifail arall, yr ail, yn debyg i arth, ac efe a lymgyſodd ar y naill ystlys, ac yr oedd tair aſen yn ei ſafn ef, rhwng ei ddannedd, ac fel hyn y dywedent wrtho, cyfod, bwytta gig lawer.

6 Wedi hyn yr edrychais, ac wele yn arall megis llewpard, ac iddo bedair adenyn ar ei gefn; a phedwar pen oe dd i'r bwyſt-fil, a rhoddwyd llywodraeth iddo.

7 Wedi hyn y gwelwn mewn gweledigaethau nôs, ac wele bedwerydd bwyſt-fil, ofnadwy, ac arſwyll, a chryf ragorol, ac iddo yr oedd dannedd mawrion o haiarn: yr oedd yn bwytta, ac yn dryllio, ac yn ſathru y gweddill tan ei draed: ac *yr oedd* efe yn amryw oddi wrth y bwyſt-fiod oll, y rhai *fuaſei* o'i flaen ef, ac *yr oedd* iddo dêc o gyrn.

8 Yr oeddwn yn ſyſtyried y cyrn, ac wele cyfododd corn bychan arall yn eu myſg hwy, a thynnwyd o'r gwraidd dri o'r cyrn cyntaf o'i flaen ef: ac wele lygaid fel llygaid dyn yn y corn hwnnw, a genau yn traethu mawrbyrdi.

9 Edrychais hyd oni ſwriwyd i lawr y gorſeddfeydd, ar Hên ddihenydd a eiſteddodd, ei wiſc *oedd* eyn wynne d a'r eira, a gwallt ei ben fel gwlân pûr; ei orſeddfa yn fflam dân, a'i olwynion yn dân poeth.

10 Afon danllyd oedd yn rhedeg, ac yn dyfod allan oddi ger ei fron ef; * mil o filoedd a'i gwaſanaethent, a myrdd fyrddiwn a ſafent ger ei bron: y farn a eiſteddodd, ac * agorwyd y llyfrau. * Date. 5.11. * Date. 22.12.

11 Edrychais yna o achos llais y geiriau mawrion a draethodd y corn, ie edrychais hyd oni laddwyd y bwyſt-fil, a difetha ei gorph ef, a'i roddi yw loſci yn tân.

12 A'r rhan arall o'r bwyſt-filod, eu llywodraeth a ddiocpwydd ymaith, † a rhoddwyd iddynt eniees tros yſpaid, ac amſer. † *Cald. ac eſyn. nied newm eniees a roddwyd iddynt tros, &c.*

13 Mi a welwn mewn gweledigaethu nôs, ac wele megis mab y dŷn oedd yn dyfod gyd â chwmmylau y neſoedd, ac at yr Hên ddihenydd y daeth, a hwy a'i dygaſant ger ei bron ef.

14 Ac efe a roddes iddo lywodraeth, a gogoniant, a brenhiniaeth, ſel y byddai i'r holl bobloedd, cenhedloedd, ac ieithoedd ei waſanaethu ef: ei lywodraeth *ſydd* * lywodraeth dragywyddol yr hon nid â ymaith, a'i frenhiniaeth ni ddifethir. * Pen. 2.44. matic. 4.7. luc. 1.33.

15 Myfi Daniel a ymofidiais yn fy yſpryd yng-hanol † fy nghorph, a gweledigaethau fy mhen a'm dychrynaſant. † *Cald. fy nghnawd.*

16 Neſſeais at yn o'r rhai a ſafent ger llaw, a cheiſiais ganddo y gwirioned am hyn oll: ac efe a ddywedodd i mi, ac a wnaeth i mi wybod deongliad y pethau.

17 Y bwyſt-filod mawrion hyn, y rhai ſy bedwar, ſŷnt bedwar brenin, *y rhai* a gyfodant o'r ddaiar.

18 Eithr ſainct † y goruchaf a dderbyniant y frenhiniaeth, ac a feddiannant y frenhiniaeth, hyd byth, a hyd byth bythoedd. † *Cald. goruchaf ſion.*

19 Yna'r ewyllyſiais wybod y gwirioned, am y pedwerydd bwyſt-fil, yr hwn oedd yn amrywio oddi wrthynt oll, yn ofnadwy iawn, a'i ddannedd o haiarn, a'i ewinedd o brês, yn bwytta, ac yn dryllio, ac yn ſathru y gweddill â'i draed,

20 Ac am y dêc corn *oedd* ar ei ben ef, a'r llall yr hwn a gyfodaſei, ac y ſyrthiaſei tri o'i flaen, ſef y corn yr *oedd* llygaid iddo, a genau yn traethu mawrhydri, a'r olwg arno oedd yn arwach na'i gyfeillion.

21 Edrychais, a'r corn hwn a wnaeth ryfel ar y ſainct, ac a fu drêch nâ hwynt,

22 Hyd oni ddaeth yr Hên ddihenydd, a rhoddi barn i ſainct y Goruchaf, a dyfod o'r amſer y meddiannoi y ſainct y frenhiniaeth.

23 Fel hyn y dywedodd efe; y pedwerydd bwyſt-fil ſydd y bedwaredd frenhiniaeth ar y ddaiar, yr hon a ſydd amryw oddi wrth yr holl frenhiniaethau, ac a ddiſa yr holl ddaiar, ac a'i ſathr hi, ac a'i dryllia.

24 A'r dêc corn o'r frenhiniaeth hon *ſydd* dêc brenin, *y rhai* a gyfodant, ac yn arall a gyfyd ar eu hôl hwynt, ac efe a amrywia oddi wrth y rhai cyntaf, ac a ddaroſtwng dri brenin.

25 Ac efe a draetha eiriau yn erbyn y Goruchaf, ac a ddiſa ſainct y Goruchaf: ac a fedcwl newidio amſeroedd, a chyfreithiau, a hwy a roddir yn ei law ef * hyd amſer, ac amſeroedd, a rhan amſer. * Matth. 24.22.

26 Yna yr eiſtedd y farn, a'i lywodraeth a ddygant, i'w difetha ac i'w diniſtrio, hyd y diwedd.

27 * A'r frenhiniaeth, a'r llywodraeth, a mawredd y frenhiniaeth tan yr holl nefoedd, a roddir i bobl ſainct y Goruchaf, yr hwn y mae ei frenhiniaeth *yn* frenhiniaeth dragywyddol, a phôb * Luc. 1.33.

a phôb ‖ llywodraeth a wasanaèthant, ac a vsydhânt iddo.

‖ Neu, fywodraeth myr.

28 Hyd ymma *y mae* diwedd y peth: fy meddyliau i Daniel a'm dychrynodd yn ddirfawr, a'm gwêdd a newidiodd ynof: eithr mi a gedwais y peth yn fy nghalon.

PEN. VIII.

1 Gweledigaeth yr Hwrdd, a'r Bwch: 13 MCCC o ddyddiau aberth. 15 Gabriel yn eyfforo Daniel, ac yn diruady weledigaeth.

YN y drydedd flwyddyn o deyrnasiad Belsazzar y brenin, yr ymddangosôdd i mi weledigaeth; sef i myfi Daniel, wedi *yr ôon* a ymddangosasei i mi ar y cyntaf.

2 Gwelais hefyd mewn gweledigaeth (a bu pan welais, mai yn Susan y brenhin-llys, yr hwn *fydd* o fewn talaith Elam, *yr oeddwn i*) ie gwelais mewn gweledigaeth, ac yr oeddwn i wrth afon Vlai.

3 Yna y cyfodais fy llygaid; ac a welais, ac wele ryw hwrdd yn ſefyll wrth yr afon, a deugorn iddo, a'r ddau gorn oedd vchel, ac vn yn

† Heb. ail. vwch nâ'r ‖ llall; â'r vchaf a gyfodasei yn olaf.

‖ Neu, ac nid oedd a'i cyffyrddai yn y ddaear.

4 Gwelwn yr hwrdd yn cornio tua'r gorllewin, tua'r gogledd, a thua'r deau, fel na safei vn bwyſ-ſil o'i flaen ef, ac nid *oedd* a achubei o'i law ef; ond efe a wnaeth yn ôl ei ewyllys ei hun, ac a aeth yn fawr.

‖ Neu, amlwg. Heb. godwg.

5 Ac fel yr oeddwn yn yſtyried, wele hefyd fŵch geifr yn dyfod o'r gorllewin, ar hyd wyneb yr holl ddaiar, † ac heb gyffwrdd a'r ddaiar; ac i'r bwch *yr oedd* corn ‖ hynod rhwng ei lygaid.

* Pen. xi. 4.

6 Ac efe a ddaeth hyd at yr hwrdd deugorn a welſwn i yn ſefyll wrth yr afon, ac efe a redodd atto ef yn angerdd ei nerth.

* Pſa. 48. 2 Ezec. 20. 6

7 Gwelais ef hefyd yn dyfod hyd at yr hwrdd, ac efe a ſu chwerw wrtho, ac a daratwodd yr hwrdd, ac a dorrodd ei ddau gorn ef, ac nid oedd nerth yn yr hwrdd i ſefyll o'i flaen ef, eithr efe a'i bwriodd ef i lawr, ac a'i ſathrodd ef, ac nid oedd a allai achub yr hwrdd o'i law ef.

‖ Neu, yn erbyn llu y neſoedd.

8 Am hynny y bŵch geifr a aeth yn fawr iawn, ac wedi ei gryſhâu, torrodd y corn mawr, a chododd pedwar o rai hynod yn ei lê ef, * tua phedwar gwynt y nefoedd.

‖ Neu, yn erbyn tywyſog.

9 Ac o vn o honynt y daeth allan gorn bychan, ac a dyfodd yn rhagorol, tua'r dehau, a thua'r dwyrain, a thua'r * hyfryd-wlad.

‖ Neu, ganddo.

10 Aeth yn fawr hefyd ‖ hyd lu y nefoedd, a bwriodd i lawr *rai* o'r llu, ac o'r ſêr, ac a'i ſathrodd hwynt.

‖ Neu, Yllu a roddwyd i fynu, am y cam-weddu yn erbyn yr offrwm beunyddiol.

11 Ymfawrygodd hefyd ‖ hyd at dywyſog y llu, a dygwyd ymmaith yr *offrwm* gwaſtadol ‖ oddi arno ef, a bwriwyd ymmaith le ei gyſſegr ef.

‖ Yr hiſtwr dirgelion, neu, y hiſtwr rhyfeddol Heb. Palmoni.

12 ‖ A rhoddwyd iddo lu yn erbyn yr *offrwm* beunyddiol, o herwydd camwedd, ac efe a fwriodd y gwirionedd i lawr; felly y gwnaeth, ac y llwyddodd.

‖ Neu, yn anrheith.

13 Yna y clywais ryw ſanct yn lleſaru, a dywedodd rhyw ſanct arall wrth ‖ y rhyw *ſanct* hwnnw oedd yn lleſaru; pa hŷd *y bydd* y weledigaeth am yr offrwm gwaſtadol, a chamwedd anrhaith, i roddi y cyſſegr a'r llu yn ſathrfa?

† Hebr. dwyr a boreu.

14 Ac efe a ddywedodd wrthif, hyd ddwy fil a thry-chant o † ddiwrnodiau: yna y ‖ purir y cyſſegr.

‖ Neu, cyſlawnbeu.

15 A phan welais i Daniel y weledigaeth, a cheiſio o honof y deall, yna wele, ſafodd ger fy mron megis rhith gŵr.

* Pen. 9. 21.

16 A chlywais lais dyn rhwng *glannau* Vlai ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, * Gabriel, gwna i hwn ddeall y weledigaeth.

17 Ac efe a ddaeth yn agos i'r lle y ſeſwn, a phan ddaeth, mi a ddychrynais, ac a ſyrthiais ar fy wyneb; ac efe a ddywedodd wrthif, Deall fab dŷn; o herwydd y weledigaeth *fydd* yn amſer y diwedd.

18 A thra oedd efe yn lleſaru wrthif, ſyrthiais mewn trym-gwſc, i lawr ar fy wyneb, ac efe a gyffyrddodd â mi, ac a'm cyfodoid yn fy ſefyll.

19 Dywedodd hefyd; wele fi yn ſyſyllu fe yr hyn a fydd yn niwedd y digter; canys ar yr amſer gosodedic *y bydd* y diwedd.

20 Yr hwrdd deugorn a welaiſt *yw* brenhinoedd Media, a Phersia.

21 A'r bwch blewog *yw* brenin Groec, a'r corn mawr, yr hwn *ſydd* rhwng ei lygaid eſ dyma brenin cyntaf.

22 Lle y torrwyd eſ, ac y cyſodoodd pedwar yn ei le, pedair brenhiniaeth a gyſodant o'r *un* genhedl, ond nid vn nerth ag eſ.

23 A thua diwedd eu brenhiniaeth hwynt, pan gyflawner y troſſedd-wŷr, y cyſyd brenin wyneb greulon, ac yn deall dammegion.

24 A'i nerth eſ a gryſhâ, ond nid trwy ei nerth ei hun; ac efe a ddiniſtria yn rhyfedd, a llwydda, aca wna, aca ddiniſtria y cedyrn, † a'r bobl ſanctaidd.

25 A thrwy ei gyſrwyſtra, y ſynna gnâd dwyllo, ac efe a ymfawryga yn ei galon; a chan ‖ heddwch y diniſtria efe lawer, ac efe a ſaif yn erbyn tywyſog y tywyſogion, ond * efe a dôrir heb law.

26 A gweledigaeth yr hwyr, a'r boreu, yr hon a draethwyd, ſydd wirionedd; ſelia ditha y weledigaeth, o herwydd dros ddyddiau lawer *y bydd*.

27 Minneu Daniel a aethym yn lleſ, a bum ſûm glâf *cwpl* o ddyddiau; yna y ſyfiodais, a y gwneuthum orchwyl y brenin, ac a ſyndo o herwydd y weledigaeth, ond nid oedd neb yn deall.

PEN. IX.

1 Daniel yn yſtyried amſer y caethiwed; 3 a'i yn cyffeſſu ei bechodau; 16 Ac yn gweddio am adnewyddu Jeruſalem. 20 Gabriel yn dangos iddo y dirgymhnos a thrugain.

YN y flwyddyn gyntaf i Ddarius fab Aha-ſuerus hâd y Mediaid, ‖ yr hwn a wnaethid yn fren-in ar deyrnas y Caldeaid,

‖ Yn y flwyddyn gyntaf o'i deyrnaſiad ef, mi Daniel a ddeellais wrth lyfrau, rifedi y blynyddoedd, *am* y rhai y daethei gair yr Arglwydd at * Ieremi y prophwyd, y cyflawnai efe ddeng mlhynedd a thrugain, yn anghyfanneddfa Jeruſalem.

3 Yna y troais fy wyneb at yr Arglwydd Dduw i geiſio *trwy* weddi ac ymbil, ynghyd ag ympryd a ſach-liain, a lludw.

4 A gweddiais ar yr Arglwydd fy Nuw, ac a chyffeſſais, a dywedais, attolwg * Arglwydd Dduw mawr ac ofnadwy, ceidwad cyfammod a thrugaredd, i'r rhai a'i carant, ac i'r rhai a gadwant ei orchymynion:

5 * Pechaſom, a gwnaethom gamwedd, a bum anwir, gwrthryfelaſom hefyd, ſef trwy gilio oddi wrth dy orchymynion, ac oddiwrth dy farnedigaethau.

6 Ni wrandawſom ychwaith ar y prophwydi dy weiſion, y rhai a leſaraſant yn dy enw di, wrth ein brenhinoedd, ein tywyſogion, ein tadau, ac wrth holl bobl y tîr.

7 ‖ I ti Arglwydd y perthyn cyfiawnder, ond i ni gywilydd wynebau, megis heddyw; i ŵyr

ac i digolion Ieruſalem, ac i holl Iſrael, yn agos ac yn mbell, trwy yr holl wledydd lle y gyrraiſt hwynt, am eu camwedd a wnaethant i'th erbyn.

† Arglwydd y mae * cywilydd wyneban i ni, ſ'n brenhinoedd, i'n tywyſogion, ac i'n tadau, o herwydd i ni bechu i'th erbyn.

9 Gan yr Arglwydd ein Duw y mae trugaredau a maddeuant, er gwrthryſelu o honom ni erbyn.

10 Ni wrandawſom ychwaith ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei gyfreithiau ef, y rhai a roddodd efe o'n blaen ni, trwy law ei weiſion y prophwydi.

11 Ie holl Iſrael a droſſeddaſant dy gyfraith di, ſef drwy gilio rhag gwrando ar dy lais di: am hyny y cywalltwyd arnom ni y ſelldith y llw a ſcrifennwyd * ynghyſraith Moſes, gwas Duw, am bechu o honom yn ei erbyn ef.

12 Ac efe a gyflawnodd ei eiriau, y rhai a lefarodd efe yn ein herbyn ni, ac yn erbyn ein barnwyr, y rhai a'n barnent, gan ddwyn arnom ni mawr ; canys ni wnaethbwyd tan y holl nefoedd, megis y gwnaethbwyd ar Ieruſalem.

13 * Megis y mae yn ſcrifennedig ynghyſraith Moſes, y daeth yr holl ddryg-ſyd hyn arnom ni : etto ni ymbiliaſom † o flaen yr Arglwydd ein Duw, gan droi oddi wrth ein hanwireddau, a chael dealldwriaeth dy wiriondeb di.

14 Am hyny y gwiliodd yr Arglwydd ar y ddialedd, ac a'i dug arnom ni : o herwydd cyfiawn yw yr Arglwydd ein Duw, yn ei holl weithredoedd y mae yn ei wneuthyd : canys ni wrandawſom ni ar ei lais ef.

15 * Etto yr awr hon, ô Arglwydd ein Duw, yr hwn a ddygaiſt dy bobl allan o wlâd yr Aipht, â llaw gref, ac a wnaethoſt i ti enw megis heddyw, nyni a bechaſom, ni a wnaethom anwiredd.

16 O Arglwydd, yn ôl dy holl gyfiawnderau, attolwg troer dy lidiawgrwydd a'th ddigter oddi wrth dy ddinas Ieruſalem, dy fynydd ſanctaidd ; o herwydd am ein pechodau, ac am anwireddau ein tadau, y mae Ieruſalem a'th bobl, yn wradwydd i bawb o'n hamgylch.

17 Ond yr awr hon, gwrando, ô ein Duw ni, ar weddi dy was, ac ar ei ddeiſyfiadau, a llewyrcha dy wyneb ar dy gyflegr anrhaithiedic, er mwyn yr Arglwydd.

18 Goſtwng dy gluſt, ô fy Nuw, a chlyw ; agor dy lygaid a gwêl ein hanrhaith ni, a'r ddinas y gelwir dy enw di arni : oblegid nid o herwydd ein cyfiawnderau ein hun, yr ydym ni yn † tywallt ein gweddiau ger dy fron, eithr o herwydd dy aml drugareddau di.

19 Clyw Arglwydd, arbed Arglwydd, yſtyr ô Arglwydd a gwna, nac oeda er dy fwyn dy hun, ô fy Nuw ; o herwydd dy enw di a alwyd ar y ddinas hon, ac ar dy bobl.

20 A mi etto yn llefaru ac yn gweddio, ac yn cyffes fy mhechod, a phechod fy mhobl Iſrael, ac yn tywallt fy ngweddi ger bron yr Arglwydd fy Nuw, tros fynydd ſanctaidd fy Nuw :

21 Ie a mi etto yn llefaru mewn gweddi, yna y ſyr * Gabriel, yr hwn a welſwn mewn gweledigaeth yn y dechreuad, gan chedec yn fuan a gyffyddodd â mi yngholch pryd yr offrwm prynhawnol.

22 Ac efe a barodd i'm ddeall, ac a ymddiddanodd â mi, ac a ddywedodd, Daniel, daethum yn awr allan i beri it fedru deall,

23 Yn nechreu dy weddiau yr aeth y † gorchymyn allan, ac mi a ddeuthum iw ſyngci *i ti* : canys † anwyl *ydwyt* ti : yſtyr ditheu y peth, a deall y weledigaeth.

24 Deng-hwythnos a thri ygain a derfynwyd ar dy bobl, ac ar dy ddinas ſanctaidd, i ‖ ddibennu camwedd, ac i ‖ ſelio pechodau, ac i wneuthur cymmod tros anwiredd, ac i ddwyn cyfiawnder tragwyddawl ; ac i ſelio *y* weledigaeth a'r † brophwydoliaeth, ac i eneinio y Sanctaiddiolaf.

25 Gwybydd gan hyny, a deall *y bydd* o fynediad y gorchymyn allan am adferu, ac am adeiladu Ieruſalem, hyd y blaenor Meſſiah, ſaith wythnos, a dwy wythnos a thrugain, yr heol a ‖ adeiledir drachefn, a'r ‖ mûr, ſef † mewn amſeroedd blinion.

26 Ac wedi dwy wythnos a thrugain y lleddir y Meſſiah, ond ‖ nid o'i achos ei hun, a phobl y tywyſog yr hwn a ddaw, a ddiniſtria y ddinas a'r cyſegr, a'i ddiwedd ſydd trwy liſeiriant, a hyd ddiwedd y rhyfel ‖ *y bydd* diniſtr anrheithiol.

27 Ac efe a ſicrhâ y cyſammod â llawer dros yn wythnos, ac yn hanner yr wythnos y gwna efe i'r aberth, a'r bwyd offrwm beidio ; a thrwy luoedd ffiaidd yr * anrheithia efe hi, hyd oni dywallter y diben terfynedig ar yr anrhaithiedic.

bydd dim gaeddo. Neu, ni bydd neb yr hyd eſ. ‖ *Neu, yr ordeiniwyn anrhaith.* † *Neu, y torrir eſ ymaith trwy anrhaith.* ‖ *Neu, o herwydd ymledu o ffiaidd-dra. Heb. o herwydd effeithiddra.* * Mat. 24. 15. mar. 13. 14. luc. 21. 20.

PEN. X.

1 *Daniel, wedi ymddaroſtwng, yn gwelid gweledigaeth : 10 Dyſtryw yn ei ſinio eſ, a'r Angel yn ei gyſſuro.*

YN y drydedd flwyddyn i Cyrus brenin Perſia, y ddatcuddiwyd peth i Ddaniel, (yr hwn y gelwid ei enw Belteſſazzar) a'r peth *oedd* wir, *end* yr amſer nodedig *oedd* † hir ; ac efe a ddeallodd y peth, ac a gafodd wybod y weledigaeth.

2 Yn y dyddiau hynny y galerais i Daniel, dair wythnos o ddyddiau.

3 Ni ſwyttteais fara blaſus, ac ni ddaeth cig na gwin yn fy ngenau ; gan ymiro helyd nid ymirais, nes cyflawni tair wythnos o ddyddiau.

4 Ac yn y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis cyntaf ſef yr oeddwn i wrth yſmyl yr afon fawr, henno *yw* * Hiddecel :

5 Yna y cyſodais fy llygaid, ac yr edrychais, ac wele † ryw ŵr wedi ei wiſco â lliain, a'i lwyni wedi eu * gwregyſſu ag aur coeth o Vphaz.

6 A'i gorph *oedd* ſel maen Beril, a'i wyneb fel gwelediad mellten, a'i lygad ſel lampau tân, a'i freichiau a'i draed ſel lliw pres gloyw, a ſain ei eiriau ſel ſain tyrfa.

7 A mi Daniel yn unic a welais y weledigaeth ; canys y dynion, y rhai oedd gyd â mi, ni welſant y weledigaeth : eithr ſyrthiodd arnynt ddychryn mawr, ſel y ffoeſant i ymguddio.

8 A mi a adawyd fy hunan, ac a welais y weledigaeth fawr hon, ac ni thrigodd nerth ynof ; canys ‖ fy ngwedd a* drôdd ynof yn llygredigaeth, ac nid atteliais nerth.

9 Etto mi a glywais ſain ei eiriau ef, a phan glywais ſain ei eiriau ef, yna yr oeddwn mewn tranſe ar fy wyneb, a'm hwyneb tua'r ddaear.

10 Ac wele, llaw a gyffyrddodd â mi, ac † a'm goſododdar fy ngliniau, ac ar gledr fy nwylo.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif ; Daniel ŵr † anwyl, deall y geiriau a lefaraf wrthit, a ſiſ dy ſefyll ; canys attat ti i'm hanfonwyd yr awr hon.

† *Hebr.* gwr dymuniadau. ‖ *Neu,* atſtal. † *Hebr.* prophwyd. † *Hebr.* ddyſcwedi ac a deuleddir. ‖ *Neu,* adwy, neu, clwyd. † *Hebr.* yngh y-ſgydd amſeroedd. ‖ *Neu,* ac

† *Hebr.* ſawr.

* Gen. 2. 14.

† *Hebr.* un gwr. * Dan. 8. 23, 24, 13.

‖ *Newidiwyd* nerth. * Pen. 7. 28. † *Hebr.* a nerth i mi ſymmudwyd. ‖ *Neu,* ſyngliniau. † *Hebr.* a ddywedodd

hon, ac wedi iddo ddywedyd y gair hwn, ſefais gan gryno.

12 Yna eſe a ddywedodd wrthif, nac ofna Daniel, o herwydd er y dydd cyntaf y rhoddaiſt dy galon i ddeall, ac i ymgyſtuddio ger bron dy Ddduw, y gwrandawyd dy eiriau, ac o herwydd dy eiriau di y daethum i.

13 Ond tywyſog teyrnas Perſia a ſafodd yn fy erbyn, yn diwrnod ar hugain: ond wele Michael, ‖ yn o'r tywyſogion pennaf, a ddaeth i'm cynhorthwyo: a mi a arhoais yno gyd â brenhinoedd Perſia.

‖ *Neu, y blaenaf.*

14 A mi a ddaethum i beri it ddeall yr hyn a ddigwydd i'th bobl yn y dyddiau diweddaf: o herwydd y mae y weledigaeth etto tros ddyddiau *lawer*.

15 Ac wedi iddo lefaru wrthif y geiriau hyn, goſodais fy wyneb tua'r ddaiar, ac a aethym yn fud.

† *Hebr. feibion dynion.*

16 Ac wele, tebyg i † ddyn a gyffyrddodd â'm gweſuſau: yna yr agorais fy ſafn, ac y lleferais, ac y dywedais wrth yr hwn oedd yn ſefyll ar fy nghyfer, ô fy Arglwydd, fy ngofidiau a droeſant arnaf gan y weledigaeth, ac nid atteliais nerth.

‖ *Neu, gwaſanaeth y ſy Arglwydd.*

17 A pha fodd y dichon ‖ gwaſanaeth-wr fy Arglwydd ymma, lefaru wrth fy Arglwydd ymma? a minnau yna ni ſafodd nerth ynoſ, ac nid arhôdd ſmu ynoſ.

18 Yna y cyffyrddodd eil-waith â mi fel dull dyn, ac a'm cryfhaodd i:

19 Ac a ddywedodd, nac ofna ŵr anwyl: heddwch it, ymnertha, ie ymnertha! a phan lefarafai eſe wrthif, ymnerthais a dywedais, llefared fy Arglwydd; o herwydd crytheaiſt fi.

20 Ac eſe a ddywedodd, a ŵyddoſti pa ham y deuthum attat? ac yn awr dychwelaf i ryfela â thywyſog Perſia: ac wedi i mi ſyned allan, wele tywyſog tir Groec a ddaw.

21 Eithr mynegaf it yr hyn a yſpyſſwyd yn ſcrythur gwirioneddi; ac nid *oes* yn yn ‖ ymegnio gyd â mi yn hyn, onid Michael eich tywyſog chwi.

‖ *Neu, dâl.*

PEN. XI.

1 *Dimſtr Perſia gan frenhin Groeg.* 5 *Y cyngreiriau a'r cadau rhwng brenhin y Deau a brenin y Gogledd.*

AC yn y flwyddyn gyntaf i Ddarius y Mediad, y ſefais i i'w gryfhau ac iw nerthu ef.

2 Ac yr awr hon y gwirionedd a ſynegaf i ti, wele, tri brenin etto a ſaſant o fewn Perſia, a'r pedwerydd a fydd cyſoethogach nâ hwynt oll: ac fel yr ymgadarnhao eſe yn ei gyfoeth, y cyfyd eſe bawb yn erbyn teyrnas Groec.

3 A brenin cadarn a gyfyd, ac a lywodraetha a llywodraeth fawr, ac a wna fel y mynno.

4 A phan ſafo eſe, dryllir ei deyrnas, ac ai rhennir tua phedwar gwynt y nefoedd; ac nid iw hiliogaeth eſ, nac fel ei lywodraeth a lywodraethodd eſe: o herwydd ei frenhiniaeth eſ a ddiwreiddir i eraill heb law y rhai hynny.

5 Yna y cryfhâ brenin y deau, ac *un* o'i dywyſogion, ac eſe a gryfhâ vwch ei law ef, ac a lywodraetha: llywodraeth fawr *fydd* ei lywodraeth eſ.

† *Hebr. ymgyfeillachant.*

6 Ac yn niwedd blynyddoedd yr † ymgyſyllant, canys merch brenin y deau a ddaw at frenin y gogledd i wneuthur † cymmod, ond ni cheidw hi nerth y braich; ac ni ſaif ynteſ na'i fraich: eithr rhoddir hi i ſynu, a'r rhai a'i dygaſant hi, a'r hwn ‖ a'i cenhedlodd hi, a'i chymhorth-wr, yn yr amſeroedd *hyn*.

† *Hebr. vnionddeb neu, yr iawn.*

‖ *Neu, a oſcoryddo hi.*

7 Eithr yn ei ſe eſ y ſaif *un* allan o flaguron ei gwraidd hi, yr hwn a ddaw â llu, ac a ddiffynfa brenin y gogledd, ac a wna yn erbyn hwy, ac a orchfyga:

8 Ac a ddwg hefyd i gaethiwed yr Aifftiaid eu duwiau hwynt a'i tywyſogion, a'i dodrefn anwyl, o arian ac aur, ac eſe a bery *ſawl* o nyddoedd nâ brenin y gogledd.

9 A brenin y deau a ddaw iw deyrnas, ac a ddychwel iw dir ei hun.

10 A'i feibion a ‖ gyffroir, ac a gaſclant dyrfa o luoedd mawrion ya chau ddyfod y dŵr yn ei lifeiriau, ac a â troſodd: yna eſe a dychwel, ac a gyffroir hyd ei amddeffynfa eſ.

11 Yna y cyffry brenin y deau, ac yn ymladd a'r eſ, *ſef* â brenin y gogledd, ac eſe a gyfyd dyrfa fawr, ond y dyrfa a roddir iw law ef.

12 Pan gymmerer ymmaith y dyrfa, yr ymdderchafa ei galon; ac eſe a gwympa ſyrthiant er hynny ni bydd eſe cryf.

13 Canys brenin y gogledd a ddychwel, ac a gyfyd dyrfa fwy nâ'r gyntaf, ac ‖ yn tabor nyd o flynyddoedd, gan ddyfod y daw â llu mawr ac â chyfoeth mawr.

14 Ac yn yr amſeroedd hynny, llawer a ſeilliaw yn erbyn brenin y deau; † a'r ysceliaid y bobl a ymdderchafant i ſicrhau'r weledigaeth; ond hwy a ſyrthiant.

15 Yna y daw brenin y gogledd, ac a fwrw glawdd, ac a ennill † y dinaſoedd caerog: a breichiau y deau ni wrthſafant, † na'i bobl ei hun wiſol eſ; ac ni bydd nerth i ſefyll.

16 A'r hwn a ddaw yn ei erbyn eſ, a wna ei fynno, ac ni *bydd* a ſafo o'i flaen; ac eſe a ſaif † yn y wlâd hyfryd, a thrwy ei law eſ y diſtrywir.

17 Ac eſe a oſyd ei wyneb ar fyned â chyfan ei holl deyrnas, ‖ a rhai vniawn gyd ag ef; ac fel hyn a gwna, ac eſe a rydd iddo ferch y gwragedd, † gan ei llygru hi, ond ni ſaif hi o'i *blaid eſ* ac ni bydd hi gydag eſ.

18 Yna y tro eſe ei wyneb at yr ynyſoedd, ac a ennill lawer, ond pennaeth a bair iw warth ef heibio, † er ei ſwyn ei hun, † heb warth iddo ei hun: eſe a'i dettry arno ef.

19 Ac eſe a dro ei wyneb at ddiffynfeydd ei dir ei hun ond eſe a dramgwyddo, ac a gwympa ac ni's ceir eſ.

20 Ac yn ei le eſ y ſaif *un* † a gyfyd drethwr yn ogoniant y deyrnas, ond o fewn ychydig ddyddiau y deſtrywir eſ; ac nid mewn digofaint nac mewn rhyfel.

21 Ac yn ei lê ynteſ y ſaif *un* dirmygedig, ac ni roddant iddo ogoniant y deyrnas: eithr eſ a ddaw i mewn yn heddychol, ac a gymmer y frenhiniaeth trwy wenieithi.

22 Ac â breichiau llifeiriant a llifir ymaith o'i flaen eſ, ac a dryllir hwyntw, a thywyſog y cyfammod heſyd.

23 Ac wedi ymgyfeillach ag eſ, efe a weithia dwyll, canys eſe a ddaw i fyny, ac a ſyna ag ychydig bobl.

24 ‖ In dalaith heddychol a brâs y dyfod eſ, ac a wna yr hyn ni wnaeth ei dadau, na thadau ei dadau: yſclyſaeth, ac yſpail, a golud y rhanna eſe yn eu myſc, ac ar geſtyll y bwriada eſ ei fwriadau, *ſef* tros amſer.

25 Ac eſe a gyfyd ei nerth a'i galon, yn erbyn brenin y deau, â llu mawr, a brenin y deau a ymeſyd i ryfel â llu mawr, a chryf iawn: ond ni ſaif eſe, canys bwriadant fwriadau yn ei erbyn.

26 Y rhai a fwyttânt ran o'i fwyd eſ a'i dorethant eſ, a'i lu eſ a lifeiria, a llawer a gwympa yn lladdedig.

27 A

37 † A chalon y ddan frenin hyn *fydd* ar wneuthur drwg, ac ar vnhwrdd y traethant geiriwydd; ac ni thycia: canys ectto y bydd y diwedd ar yr amser nodedic.

38 ‖ Ac efe a ddychwel iw dir ei hun, ‖ a thyfoeth mawr: a'i galon *fydd* yn erbyn y cyfammod sanctaidd: felly y gwna efe; ac y dychwel iw wlad.

39 Ar amser nodedic y dychwel, ac y daw tua'r deau, ac ni bydd sel y *daith* gyntaf, nac ail honno.

40 Canys llongau Chittim a ddeuant yn ei erbyn ef, am hynny 'r ymofidia, ac y dychwel, ac y digia yn erbyn y cyfammod sanctaidd: felly y gwna efe, ac y dychwel, ac efe a ymgyughora â'r rhai a adawant y cyfammod sanctaidd.

41 Breichiau hefyd a safant ar ei du ef, ac a halogant gyssegr yr amddeffynfa, ac a ddygant ymmaith ‖ gwastadol *aberth*, ac a osodant *yno* y ffieidd-dra anrheithiol.

42 ‖ A throsseddwyr y cyfammod a lygra efe trwy weniaith: eithr y bobl a adwaenant eu Duw, a ymdant gryfhau, ac a ymgnant.

43 A'r rhai synhwyrol ym mysc y bobl a ddysgant lawer: ectto syrthiant trwy 'r cleddyf, a thrwy dân, trwy gaethiwed, a thrwy yspail, ddyddiau *lawer*.

44 A phan syrthiant, â chymmorth bychan y cynorthwir hwynt: eithr llawer a lyn wrthynt hwy trwy weniaith.

45 A thai o'r deallgar a syrthiant ‖ iw puro, ac i'w glanhau, ac iw cannu, hyd amser y diwedd: canys eto y mae etto tros amser nodedic.

46 A'r brenin a wna wrth ei ewyllys ei hun, ac a ymdercha, ac a ymfawryga vwch law pôb duw: ac yn erbyn Duw y duwiau y traetha efe bethau rhyfedd, ac a lwydda nes diweddu y digter, canys yr hyn a ordeiniwyd a fydd.

47 Nid ystyria efe Dduw ei dadau, na serch ar wragedd, le nid ystyria vn duw: canys goruwch pawb yr ymfawryga.

48 ‖ Ac efe a anrhydedda Dduw ‖ y nerthoedd yn ei le ef, le duw yr hwn nid adwaenei ei dadau a gyrredda efe, ag aur, ac ag arian, ac â meini gwerthfawr, ac â phethau ‖ dymunol.

49 Fel hyn y gwna efe † yn yr amddiffynfeydd cryfaf, gyd â duw dieithr, yr hwn a gydnebydd efe, ac a chwanega ei ogoniant: ac a wna iddynt lywodraethu ar lawer, ac a ranna y tir am ‖ werth.

50 Ac yn amser y diwedd yr ymgornia brenin y deau ag ef, a brenin y gogledd a ddaw fel corwynt yn erbyn ef, â cherbydau, ac â marchogion, ac â llawer o lawer, ac efe a ddaw i'r tiroedd, ac a lifa, ac a trosodd.

41 Ac efe a ddaw ‖ i'r hyfryd-wlad, a llawer o wledydd a syrthiant: ond y rhai hyn a ddiangant o'i law ef, Edom, a Moab, a phennaf meibion Ammon.

42 Ac efe † a estyn ei law ar y gwledydd, a gwlad yr Aipht ni bydd diangol.

43 Eithr efe a lywodraetha ar drysorau meibion arian, ac ar holl anwyl bethau yr Aipht: y Libiaid hefyd, yr Ethiopiaid *fyddant* ar ei ôl ef.

44 Eithr chwedlau o'r dwyrain, ac o'r gogledd a'i trafledant ef: ac efe a â allan mewn llid mawr i ddifetha, ac i ddifrodi llawer.

45 Ac efe a estyn bebyll ei ‖ pharthau y rhwng y moroedd, ‖ ar yr ‖ hyfryd *fynydd* sanctaidd, eetto efeta ddaw ‖ hyd ei derfyn, ac ni *bydd* cymorthwy yr iddo.

PEN. XII.

1 Michael a warad Israel ei ffinderus. 5 Dos gan yr amserau ddi Daniel.

AC yn yr amser hwnnw y saif Michael y tywysog mawr, yr hwn sydd yn sefyll tros feibion dy bobl: ac yna y bydd amser blinder, y cyffelyb ni bu er pan yw cenhedl hyd yr amser hwnnw: ac yn yr amser hwnnw ‖ gwaredir dy holl bobl, y rhai a gaffer yn scrifennedic yn y llyfr.

2 A llawer o'r rhai sydd yn cysgu yn llwch y ddaiar a ddeffroant, ‖ rhai i fywyd tragywyddol, a rhai i warth a dirmyg tragywyddol.

3 A'r ‖ doethion a ‖ ddisclairiant fel disclairdeb y firmament, a'r rhai a droant lawer i gyfiawnder a *Ddaniel* fel yser, byth yn dragywydd.

4 Tithau Daniel, cae ar y geiriau, a selia y llyfr, hyd amser y diwedd: llawer a gymiwerant, a gwybodaeth a amlheir.

5 Yna mi‘s Daniel a edrychais, ac wele ddau eraill yn sefyll, un o'r tu yma, ar lin yr afon, ac un *arall* o'r tu arall, ar sin yr afon.

6 Ac vn a ddywedodd wrth yr hwn a wisgasid ‖ a llain, yr hwn *ydoedd* † ar ddyfroedd yr afon: pa hŷd *fydd* hyd ddiwedd y rhyfeddodau hyn?

7 Clywais hefyd y gŵr a wisgasid â llain, yr hwn *ydoedd* ar ddyfroedd yr afon: pan ‖ dderchasodd efe ei law ddehau, a'i asswy, tua 'r nefoedd, ac ystyngodd i'r hwn sydd yn byw yn dragywydd, y bydd dros amser, amseran, a ‖ hanner: ac wedi darfod gwascaru nerth y bobl sanctaidd y gorphennir hyn oll.

8 Yna y clywais, ond ni ddeellais, eithr dywedais, ô fy Arglwydd, beth *fydd* diwedd y pethau hyn?

9 Ac efe a ddywedodd, dôs, Daniel: canys cuddiwyd, a seliwyd y geiriau, hyd amser y diwedd.

10 Llawer, a burir, ac a gennir, ac a brofir: eithr y rhai drygionus a wnant ddrygioni, ac ni ddeallant yn o'r rhai drygionus: ond y rhai doethion a ddeallant.

11 Ac o'r amser y tynner ymaith y gwastadol *aberth*, ‖ ac y gosoder i fynu y ffieidd-dra ‖ anrheithiol, *y bydd* mil, dau cant, a dêc a phedwar vgain o ddyddiau.

12 Gwyn ei fyd a ddisgwilio, ac a ddêl hyd y mil, try chant, a phymthec ar hugain ô ddyddiau.

13 Dôs dithau hyd y diwedd: canys gorphwysi, a sefi yn dy ran, yn niwedd y dyddiau.

¶ LLYFR

---

*Hagarim. ‖ Neu, hyfryd. †Heb. yng haderniad. Neu, tir. ‖ Neu, i bar drwch yn addurn.

*Heb. a rhyfu allan. †Heb. ar fynydd hardderch sanctaidd. ‖ Neu, hardd. ‖ yn ddirgelwch. *Matth. 25.46. ‖ Neu, athrawon. *Matth. 13.43. †Heb. i ddeall. *Pen. 10.5. †Heb. addiar. *Dat. 10.5. ‖ Neu, rhan.

¶ LLYFR HOSEA.

PENNOD. I.

1 Hosea, er mwyn dangos barn Duw am buttiundra yſprydol, yn cymmeryd Gomer yn wraig, 4 ac yn cenedlu Iezreel, 6 a Lo-ruhamah, 8 a Loammi. 10 Edfyd Inda ac Iſrael.

GAir yr Arglwydd, yr hwn a ddaeth at Hosea fab Beeri, yn nyddiau Vzziah, Iotham, Ahaz, a Hezeciah brenhinoedd Inda, ac yn nyddiau Ieroboam fab Ioas, brenin Iſrael.

2 Dechreu ymadrodd yr Arglwydd drwy Hosea: yr Arglwydd a ddywedodd wrth Hosea, dôs, cymmer it wraig o odineb, a phlant o odineb: o herwydd y mae y wlâd gan butteinio yn putteinio oddi ar ôl yr Arglwydd.

3 Ac efe a aeth, ac a gymmerodd Gomer ferch Diblaim, a hi a feichiogodd, ac a ddug iddo ef fâb.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, galw ei enw ef * Iezreel: canys ar ſyrder y † dialaf waed Iezreel ar dŷ Iehu, ac y gwnaf i ſtenhiniaeth tŷ Iſrael ddarfod.

5 A'r dydd hwnnw y torraf ſŵa Iſrael, ynglyn Iezreel.

6 A hi a feichiogodd eil-waith, ac a eſcorodd ar ferch, a dywedodd *yr Arglwydd* wrtho, galw ei henw hi ‖ Lo-ruhamah: am na chwanegaf drugarhau wrth dŷ Iſrael; ‖ eithr dygaf hwynt ymmaith yn llwyr.

7 Ac etto mi a drugarhâf wrth dŷ Inda, ac a'i cadwaf hwynt drwy yr Arglwydd en Duw; ac nid â bŵa, nac â chleddyf, nac â rhyfel, *nac* â meirch, nac â marchogion, y cadwaf hwynt.

8 A hi a ddiddyſnodd Lo-ruhamah, ac a feichiogodd, ac a eſcorodd ar fâb.

9 A *Duw* a ddywedodd, galw ei enw ef ‖ Loammi, canys nid ydych bobl i mi, ac ni byddaf i chwithau *yn Duw*.

10 Etto bydd nifer meibion Iſrael * fel tywod y mor, yr hwn ni's meſurir, ac ni's cyfrifir; a bydd, ‖ yn y man lle y dywedwyd wrthynt, nid pobl i mi *ydych* chwi, y dywedir yno wrthynt, meibion y Duw byw *ydych*.

11 Yna meibion Inda, a meibion Iſrael a * geſclir ynghyd, a hwy a oſodant iddynt vn pen; a deuant i fyny o'r tîr: canys mawr *fydd* dydd Iezreel.

PEN. II.

Delw-addoliaeth y bobl. 6 Aburn Duw yn eu herbyn hwy. 14 Y mae yn addo cymmodi â hwynt.

DYwedwch wrth eich brodyr, ‖ Ammi, ac wrth eich chwiorydd, ‖ Ruhamah.

2 Dadleuwch â'ch mam, dadleuwch, canys nid ſyngwraig yw hi, ac nid ei gŵr hi: *ydwyf* finneu: bwried hithau ymmaith ei phutteindra o'i golwg, a'i godineb * oddi rhwng ei bronnau:

3 Rhag i mi ei dioſc hi yn noeth-lymmun, a'i goſod fel y dydd y * ganed hi, a'i gwneuthur fel anialwch, a'i goſod fel tîr diffaeth, a'i lladd â ſyched.

4 Ac ar ei phlant ni chymmeraf drugaredd; am eu bod yn blant godineb.

5 Canys eu mam hwynt a butteiniodd: gwradwyddus y gwnaeth yr hon a'i bymddug hwynt: canys dywedodd hi, âf ar ôl fy nghariadau, y rhai ſydd yn rhoi fy mara a'm dwfr, fy ngwlan, a'm lliu, fy olew, a'm diodydd.

6 Am hynny wele, mi a gaeaf i fyny dy ffordd di â drain, ac a feriaf fûr, fel na chaffo ei llwybrau.

7 A hi a ddilyd ei chariadau, ond ni's goddiwes hwynt: a hi a'i cais hwynt, ond ni's caiff: yna y dywed, âf, a dychwelaf at fy ngŵr cyntaf, canys gwell oedd arnaſi yna, nag yr awr hon.

8 Ac ni ŵyddei hi mai myfi a roddais iddi fŷd, a † gwin, ac olew; ac a amlheais ei harian, a'i hau, *y rhai* ‖ a ddarparaſant hwy i Baal.

9 Am hynny dychwelaf, a chymmeraf fy ŷd yn ei amſer, a'm gwin yn ei dymmor; a † dygaf ymmaith fy ngwlan, a'm lliu, a gaddeis ei meddi hi,

10 Ac mi a ddatcuddiaf bellach ei ‖ brynti hi yngolwg ei chariadau, ac ni's gwared neb hi o'm llaw i.

11 Gwnaf hefyd iw holl orfoledd hi, ei gwyliau, ei newydd-leuadau, a'i Sabbothau, a'i holl wyliau beidio.

12 A mi a anrheithiaf ei gwin-wyddfid, a'i ffigwyddf, am y rhai y dywedodd, dyma fy nghobrwyon, y rhai a roddodd fy nghariadau i mi: ac mi a'i goſodaf yn goedwic, a bwyſt-filod y maes a'i bwyta hwynt.

13 Ac mi a ymwelaf â hi am ddyddiau Baalim *yn* y rhai y lloſcodd hi arogl-darth iddynt, ac y gwiſcodd ei chluſt-fodrwyau, a'i thlyſau, ac yr aeth ar ôl ei chariadau, ac yr anghoſodd fi, medd yr Arglwydd.

14 Am hynny wele, mi a'i denaf hi, ac a'i dygaf i'r anialwch, ac a ddywedaf wrth *fodd* ei chalon.

15 Ac mi a roddaf iddi ei gwin-llannoedd oddi fan honno, a dyffryn * Achor yn ddrws gobaith: ac yno y cân hi, fel yn nyddiau ei hieuengctid, ac megis *yn* y dydd y daeth hi i fyny o wlad yr Aipht.

16 Y dydd hwnnw medd yr Arglwydd, y gelwi ‖ Iſſi, ac ni'm gelwi mwyach ‖ Baali.

17 Canys bwriaf heibwan Baalim allan o'i genau hi; ac ni's cofleir hwy mwyach wrth eu henwau.

18 A'r dydd hwnnw y gwnaf * ammod drostynt ag anifeiliaid y maes, ac ag ehediaid y nefoedd, ac ag ymluſciaid y ddaiar: a'r bwa, a'r cleddyf, a'r rhyfel, a dorraf ymmaith o'r ddaiar, a gwnaf iddynt orwedd yn ddiogel.

19 A mi a'th ddyweddiaf â mi fy hun yn dragwyddd, ie dyweddiaf di â mi fy hun, mewn cyfiawnder, ac mewn barn, ac mewn tiriondeb, ac mewn trugareddau.

20 A dyweddiaf di â mi mewn ffyddlondeb, a thi a adnabyddi yr Arglwydd.

21 A'r dydd hwnnw y gwrandawaf, medd yr Arglwydd, ar y nefoedd y gwrandawaf, a hwythau a wrandawant ar y ddaiar,

22 A'r ddaiar a wrendy ar yr ŷd, a'r gwin ac olew; a hwythau a wrandawant ar Iezreel.

23 A mi a'i hauaf hi i'm fy hun yn y ddaiar, ac a drugarhâf wrth yr hon ni chawſei drugaredd, ac a ddywedaf wrth y rhai nid oedd bobl i'm, * fy mhobl wyt ti, a hwythau a ddywedant, fy Nuw.

PEN.

2, Brêu.
10. 11. † Hebr. ymwelaf â gwaid.

‖ Sef, bebgael trugaredd. ‖ Neu, fel y cwbl faddeuwn iddynt.

*‖ Sef, nid fy mhobl i. *Rhuf. 9. 25, 26. ‖ Neu, yn lle yr hyn a ddywetpwyd wrthynt. *Ier. 3. 18. Ezec. 34. 7*

*‖ Sef, fy mhobl i. ‖ Sef, yr hon a drugarhawyd wrthi. *Eſa. 50. 1 * Ezec. 16 25. * Ezec. 16. 4.*

PEN. III.

1 *Trwy lenhau godineb-wraig, 4 y dangoſir anghyfarnedd-dra Iſrael o flaen eu hadferiad.*

YNa yr Arglwydd a ddywedodd wrthif, dôs etto, câr wraig (hoff gan ei chyfaill, a hithau wedi torri ei phriodas) yn ôl cariad yr Arglwydd ar feibion Iſrael, a hwythau yn edrych ar ôl duwiau dieithr, ac yn hoffi coſtrelau † gwin.

2 A mi a'i prynais hi i mi er pymthec o arian, ac er Homer o haidd, † a hanner Homer o haidd.

3 A dywedais wrthi, * aros am danaf lawer o ddyddiau, na phutteinia, ac na fydd i ŵr *arall*, a minnau *a fyddaf* ſelly i titheu.

4 Canys llawer o ddyddiau 'r erys meibion Iſrael heb frenin, a heb dywyſog, a heb aberth, a heb † ddelw, a heb Ephod, a *heb* Teraphim.

5 Wedi hynny y dychwel meibion Iſrael, ac y ceiſiant yr Arglwydd eu Duw, * a Dafydd eu brenin; ac a barchant yr Arglwydd a'i ddaioni, yn y † diwedd dyddiau diwedd af.

PEN. IIII.

1 *Barnedigaethau Duw yn erbyn prechodau y bobl, 6 a'r offeiriaid: 12 Ac yn erbyn eu delwddiaeth hwy, 15 Annog Iudas i gymmeryd rhybydd wrth oddiau Iſrael.*

MEibion Iſrael, gwrandewch air yr Arglwydd, * canys *y mae* cŵyn rhwng yr Arglwydd a thrigolion y wlâd, am nad *oes* gwirionedd, na thugaredd, na gwybodaeth o Dduw, yn y wlad.

2 *Trwy* dyngu, a dywedyd celwydd, a lladd celain a lladratta, a thorri priodas, y maent yn torri allan, a gwaed a gyffwrdd â gwaed.

3 Am hynny y galara y wlâd, ac y lleſcâ oll ſydd yn trigo ynddi ynghyd â bwyſt-filed y maes, ac ehediaid y nefoedd; pyſcod y môr hefyd a ddarfyddant.

4 Er hynny nac ymryſoned, ac na cherydded neb ei gilydd: canys dy bobl *ſydd* megis rhai yn ymryſon i'r offeiriad.

5 Am hynny ti a ſyrthi y *dydd*, a'r prophwyd hefyd a ſyrth gyd â thi y nôs; a mi a † ddiſetha dy fam.

6 Fy mhobl a † ddifethir o eiſieu gŵybodaeth, am it ddiyſtyru gŵybodaeth, minneu a'th ddiyſtyruſ ditheu, fel na byddech offeiriad i mi; ac am it anghofio cyfraith dy Dduw, minneu a anghofiaf dy blant ditheu hefyd.

7 Fel yr amlhaſant, ſelly y pechaſant i'm herbyn: *am hynny* eu gogoniant a newidiaf yn warth.

8 Bwytta y maent bechod fy mhobl, ac át eu hanwiredd hwynt y maent yn derchaſu † eu calon.

9 * A bydd yr vn fâth bobl ac offeiriad, ac ymwelaf â hwynt am eu ffyrdd: a † thalaf iddynt eu gwaithredoedd.

10 Bwyttân, ac ni'n diwellir; putteiniant, ac ni amlhânt, am iddynt beidio â diſgwyl wrth yr Arglwydd.

11 Godineb, a gwin, a gwîn newydd, a ddwg y galon ymmaith.

12 Fy mhobl a ofynnant gyngor iw cyſſion, a'i ffon a ddengys iddynt; canys yſpryd godineb a'i hamliorodd *hwynt*; a phutteiniaſant oddi wrth eu Duw.

13 Ar bennau y mynyddoedd yr aberthant, ac ar y bryniau y lloſcant aregl-darth, tan y dderwen, a'r poplys, a'r llwyfen; am fod yn dda eu cyſcod: am hynny y putteinia eich merched chwi, a'ch prygedd a dorrant briodas.

14 Nid ymwelaf â'ch merched pan butteiniant; nac â'ch gwragedd pan dorront briodas: am fod y rhai hyn yn ymddidoli gyd â phutteiniaid, ac aberthaſant gyd â dihirogod, a'r bobl ni ddeallant. *Neu, ond ymwelaf, &c.* † *Neu, a gofyn.*

15 Er i ti Iſrael butteinio, etto na pheched Iuda, nac ewch i Gilgal, nac ewch i fyny i * Bethaſen; ac na thyngwch, byw yw 'r Arglwydd. * *Bren.* 12.29.

16 Fel anner anhywaith yr anhyweithlodd Iſrael; yr Arglwydd yr awr hon a'i portha hwynt, fel oen mewn thengder.

17 Ephraim a ymgyſylltodd ag eulynnod: gâd iddo.

18 Surodd en diod hwy, gan butteinio y putteiniaſant; hoff yw Meeſwch, *trwy* gywilydd gan ei † llywodraeth-wŷr hi. *Neu, Chwarsbodd.* † *Hebr. tharianeu.*

19 Y gwynt a'i rhwymodd hi yn ei hadenydd, a bydd arnynt gywilydd o herwydd eu haberthau.

PEN. V.

1 *Barnedigaethau Duw yn erbyn yr offeiriaid, a phobl, a Thywyſogion Iſrael, am eu hanwyredd bechodau, 15 Nes idynt edifarhau.*

CLywch hyn chwi offeiriaid, gwrandewch tŷ Iſrael, a thŷ y brenin, rhoddwch gluſt; canys *y mae* barn tu ac attoch, am eich bod yn fagl ar Mizpah, ac yn rhwyd wedi ei lledu ar Tabor.

2 Y rhai a wyrant i ladd, a ſînt i'r dwfn, † er imi eu ceryddu hwynt oll. *Neu, as mi a'i cwrddain hwynt oll.*

3 Myfi a adwaen Ephraim, ac nid yw Iſrael guddiedic oddi wrthiſt: canys yn awr ti Ephraim a butteiniaiſt, ac Iſrael a halogwyd.

4 Ni roddant eu gwaith ar droi at eu Duw; am *fod* yſpryd godineb o'i mewn, ac nid adnabuant yr Arglwydd. *Neu, Ni ddioddefant eugwaith idynt droi.*

5 A balchder Iſrael a ddwg dyſtiolaeth yn ei wyneb: am hynny Iſrael ac Ephraim a ſyrthiant yn eu hanwiredd: Iuda hefyd a ſyrth gyd â hwynt.

6 A'i defaid, ac â'i gwarthec y deuant i geiſio yr Arglwydd; ond nis cânt ef; ciliodd efe oddi wrthynt.

7 Yn erbyn yr Arglwydd y buant anffyddlon; canys cenhedlaſant blant dieithr: mîs bellach a'i dyfa hwynt ynghyd â'i rhannau.

8 Cenwch y corn yn Gibeah, yr vdcorn yn Ramah; bloeddiwch *yn* Bethaſen: ar *dy* ôl di Beniamin.

9 Ephraim ſydd yn anrhaith yn nydd y ceryddu; ym myſc llwythau Iſrael y peraiswybod yr hyn ſydd yn ſicr.

10 Bu dywyſogion Iuda fel ſymud-wŷr terfyn; *am hynny* y cywalldaf arnynt fy llid fel dwfr.

11 Gorthrymmwyd Ephraim, drylliwyd ei mewn barn: am iddo yn ewyllyſgar fyned ar ôl gorchymyn.

12 Am hynny y byddaf fel gwyfyn i Ephraim, ac fel pydredd i dŷ Iuda. *Neu, pryf.*

13 Pan welodd Ephraim ei leſcedd, a Iuda ei archoll; yna 'r aeth Ephraim at yr Aſſyriad, ac a hebryngodd at frenin Iareb; etto ni allei efe eich meddiginiaethu, na'ch iachâu o'ch archoll. *Neu, at y brenin o dliodliaeth.*

14 Canys mi a fyddaf i Ephraim fel llew, ac i dŷ Iuda fel cenaw llew: myfi a ſclyfaethaf, ac a âf ymmaith; dygaf ymmaith, ac ni *bydd* a achubo.

15 Af a dychwelaf i'm lle, hyd oni † chydnabyddont eu bai, a cheiſio fy wyneb: pan fyddo adfyd arnynt i'm boreu-geiſiant. † *Hebr. byddont euog o'i.*

PEN. VI.

1 *Annog i edifarhau, 4 achwyn mor anhyſnaws, ac mor gnawiol ydynt.*

Deuwch

DEuwch, a dychwelwn at yr Arglwydd, canys ese a'n dryllioddd, ac ese a'n hiachâ ni; ese a darawodd, ac ese a'n meddiginiaetha ni.

9.1.Cor. 15.4. 2 * Ese a'n bywhâ ni ar ôl dau-ddydd, a'r trydydd dydd y cyfyd ni i fynu; a byddwn fyw ger ei fron ef.

‖ Neu, daiom, neu trugaredd. 3 Yna 'r adnabyddwn, os dilynwn adnabod yr Arglwydd: ei fynediad a dderperir fel y boreu, ac ese a ddaw fel glaw attom, fel y diweddar-law a'r cynnar-law i'r ddaiar.

‖ Neu, fel y bydde dy farned. fel gol. *Mat.9. 13.& 10.7 eccl.4.17. Ifa.25.22. 4 Beth a wnaf i ti Ephraim? beth a wnaf i ti Iuda? eich ‖ mwynder fydd yn ymado fel cwmwl y boreu, ac fel gwlith boreuol.

5 Am hynny y tarewais i wyntr trwy y prophwydi lleddais hwynt â geiriau fy ngenau: ‖ a'th farnedigaethau fydd fel golcuni yn myned allan.

*Mat.9. 13.& 10.7 eccl.4.17. Ifa.25.22. 6 * Canys ewyllysiais drugaredd, ac nid aberth; a gwybodaeth o Dduw, yn fwy nâ phoeth offrymmau.

‖ Neu, Addaf. 7 A'r rhai hyn fel ‖ dynion a dorrasant y cyfammod: yno y buant anffyddlon i'm herbyn.

‖ Neu, cyfarwydd, neu, cyfrwys am wael. 8 Dinas gweithred-wŷr anwiredd yw Gilead; ‖ wedi ei halogi gan waed.

‖ Neu, eg vn ſcw-ydd, ntiẏ Sichem. 9 Ac fel y mae mintai o ladron yn diſgwyl gwr, felly y mae cynnulleidfa yr offeiriaid yn lladd ar y ffordd ‖ yn gyttûn: canys gwnant ſceleder.

10 Gwelais yn nhŷ Iſrael beth erchyll: yno y mae godineb Ephraim, halogwyd Iſrael.

11 Goſododd hefyd gynhaiaf i titheu Iuda, a mi yn dychwelyd caethiwed fy mhobl.

PEN. VII.

Argyoeddi anwyw bechodau. 11 Digoſaint Duw yn eu herbyn hwy am eu rhagrith.

AMi 'n ewyllyſio iachau Iſrael, datcuddiwyd anwiredd Ephraim, a drygioni Samaria: canys gwnant ffalſder: a'r lleidr a ddaw i mewn, a mintai o yſpeil-wyr a anrheithia oddi allan.

† Hebr. dywedyd wrth eu ea. 2 Ac nid ydynt yn † meddwl yn eu calonnau, ſy mod i yn coſio eu holl ddrygioni hwynt: weithian eu gweithredoedd eu hun a'i hamgylchynodd, y maent ger bron fy wyneb.

3 Llawenhânt y brenin â'i drygioni, a'r tywyſogion â'i celwyddau.

‖ Neu, paid y cyfodydd. 4 Pawb o honynt ſydd yn torri priodas, fel ffwrn wedi ei thwymno gan y pobydd: ‖ yr hwn a baid a ‖ chodi, wedi iddo dylino y toes, hyd oni byddo wedi ei leſeinio.

‖ Neu, deffroi. 5 Yn niwrnod ein brenin, y tywyſogion a'i gwnaethant yn gliâ: ‖ â chroſtrelau gwin, eſtynnodd ei law gydâ gwatwar-wŷr.

‖ Neu, d gwres gan win. 6 Fel yr oeddynt yn cynllwyn, darparaſant eu calon fel ffwrn; eu pobydd a gwſc ar hŷd y nôs, y boreu y llŷſc fel fflam dân.

7 Pawb o honynt a wreſogant fel y ffwrn, ac a ſſant eu barn-wŷr: eu holl frenhinoedd a gwympâſant, heb ‖ un o honynt yn galw arnaſi.

8 Ephraim a ymgymyſcodd â'r bobloedd, Ephraim ſydd *fel* teiſen heb ei throi.

9 Eſtroniaid a ſwyttânt ei gryfder, ac ni 'n gŵyr ese: ymdanodd pen-wynni ar hyd-ddo, ac ni 'n gŵybu ese.

*Pen.5.5. 10 Ac y mae * balchder Iſrael yn tyſtiolaethu yn ei wyneb; ac er hyn oll ni throant at yr Arglwydd eu Duw, ac ni 'n ceiſiant ef.

11 Ephraim *ſydd* fel colommen ynfyd heb galon, galwant ar yr Aipht, ânt i Aſſyria.

12 Pan elont, tanaf fy rhwyd troſtynt, a thynnaf hwynt i lawr fel ehediaid y nefoedd: coſpaf hwynt, fel y clybu eu cynnulleidfa hwynt.

‖ Neu, Anrheithio 13 Gwae hwynt, canys ffoeſant oddi wrthif; diniſtr arnynt, o herwydd gwnaethant gamwedd i'm herbyn: êr i mi eu gwaredu hwynt, etto bu ddywedaſant gelwydd arnaſi.

14 Ac ni leſaſant arnaf â'i calon, pan udent eu gwelâut: am ŷd, a melyſ-wîn, yr ymgadlenant: eiliaſant oddi wrthif.

15 Er i mi ‖ rwymo a nerthu eu breichiau, etto meddyliaſant ddrwg i mi.

16 Dychwelaſant nid at y Goruchaf; y maent fel bŵa twyllodrus; eu tywyſogion a ſyrthiant gan y cleddyf, am * gynddaredd eu tafod: ŷnt yn gwatwor hwynt yngwlad yr Aipht.

PEN. VIII.

1. 12 *Bygwth dimſtr am anufuddâd y bobl, a'i ganddunwaeth.*

AT dy † ſafu â'r vdcorn; fel eryr y daw yn erbyn tŷ 'r Arglwydd; am iddynt droſedu fy nghyfammod, a phechu yn erbyn fy nghyfraith.

2 Iſrael a leſant arnaf, fy Nuw, nyni a'th adwaenom di.

3 Iſrael a fwriodd heibio ddaioni: y gelyn a'i herlidiodd yntef.

4 Hwy a wnaethant frenhinoedd, ac nid o honof: gwnaethant dywyſogion, ac nis gwybum i: o harian, a'i haur y gwnaethant iddynt eu hun eilunod, er mwyn ddelwau, fel y torrer hwynt ymmaith.

5 Samaria, dy lô a'th fwriodd heibio; fy nigofaint a gynneuodd i'w herbyn, pa hŷd ni fedrant ddyfod i diniweidrwydd?

6 Canys o Iſrael y mae y ſaer a'i gwnaeth; am hynny nid yw eſe Duw, ond yn ddarnau: bydd llo Samaria.

7 Canys gwynt a hauſant, a chorwynt a fedant: ‖ corſen ni bydd iddo, y dwyſen ni wna flawd: os gwna, dieithriaid a'i llwngc.

8 Iſrael a lyngcwyd, bellach y byddant yn mhlith y cenhedloedd, fel dodrefnyn heb hoffder ynddo.

9 Canys hwy a aethant i fynu i Aſſyria, fel aſſyn wyllt vnic iddo ei hun: Ephraim a gyflogodd gariadau.

10 Hefyd er iddynt gyflogi *rhai* yn mhlith y cenhedloedd, yn awr mi a'i caſclaf hwynt: a dechreuant ‖ triſtâu ychydig, o herwydd baich brenin y tywyſogion.

11 O herwydd amlhau o Ephraim allorau i bechu; allorau fydd ganddo i bechu.

12 Mi a ſcrifennais iddo bethau mawrion i'm cyfraith, *ac* fel dieithr-beth y cyfrifwyd.

13 ‖ *Yn lle* ebyrth fy offrymmau, ſy 'n aberthant, ac a fwytânt; yr Arglwydd nid yw yn derbyn iddynt: eſe a gofia bellach eu hanwiredd, ac a ymwel â'u pechodau: dychwelant i'r Aipht.

14 Canys anghofiodd Iſrael ei wneuthurwr, ac a adeiladodd demlau, a Iuda a amlhaodd ddinaſoedd caeroc: ond myfi a anfonaf dân i'w ddinaſoedd, ac eſe a yſſa ei balaſau.

PEN. IX.

Cyfyngder a chaethiwed Iſrael, am eu pechodau, a'i gan-ddunwaeth.

ISrael, na orfoledda gan lawenydd, fel pobloedd eraill, canys putteiniaiſt oddi wrth dy Dduw: * gwobrau a hoffaiſt ‖ ar bob llawr dyrnu ydd.

2 Y llawr dyrnu na'r ‖ gwîn-wryf ni phortha hwynt, a'r gwîn newydd a'i twylla ni.

3 Ni thrigant yngwlâd yr Arglwydd; eithr Ephraim a ddychwel i'r Aipht: ac yn Aſſyria y bwytânt *leth* aflan.

4 Nid offrymmant wîn i'r Arglwydd, ac nid *hoberthau* ni *bydd* melus ganddo, bydd eu haberthau fel bara galar-wyr: pawb â fwytao a halogir: o herwydd eu bara drost eu hunain ni ddaw i dŷ yr Arglwydd.

y Bwy

7 Beth a wnewch ar ddydd yr vchel ŵyl, ac ar ddydd gwyl yr Arglwydd.

8 Canys wele, aethant ymaith gan ‖ ddianc rac yr Aipht ẑi'i casel hwynt, Memphis ẑi cladd hwynt; ‖ damdl a oresgyn hi: fyrfi leoedd eu harian hwynt, drain a ddŷf yn eu pebyll.

9 Dyddiau i ymwaled a ddaethant: dyddiau tal'i'pwyth a ddaethant: Israel a gânt wybod hyn: y prophwyd ſydd ffôl, ynſyd yw'r gwr yſpryd: dalt am amlder dy anwiredd, a'r casmawr.

10 Gwiliedydd Ephraim *a fu* gyd a'm Duw: *ac* y prophwyd yn fagl adar-wr yn ei holl lwybrau, *ac* yn gaſedd yn nhŷ ei Dduw.

11 Ymlygraſant yn ddwfn megis yn amſer *Gibeat: ẑi a gofia eu hanwiredd, eſe a ymwel a'i pechod.

12 Cefais Iſrael fel grawn-win yn yr anialwch, gwelais eichtadau megis y ffrwyth cynharaf yn y ffigyſbren, yn ei dechreuad: *eu* hwy a aethant at *Baal Peor, ymddidol ſant at y gwarth hwnnw, ac a ffieiddiwyd fel y caraſant.

13 Am Ephraim, en gogoniant hwy a ehedaſ fel aderyn, o'r anedigaeth, o'r gröth, ac o'r beichiogi.

14 Er iddynt ſagu eu plant, gwnaf hwynt yn ynddiſio o dynionⁱ a gwae hwynt, pan ymadawyf oddiwrthynt.

15 Ephraim, fel y gwelais Tyrus, a blannwyd mewn hyfryd gyſtaneddfa: etto Ephraim a ddwg ei hiſt allan at y lleiddiad.

16 Dyro iddynt Arglwydd: beth a roddi? dyro iddynt groth yn erthylu, a bronnau lleſpion.

17 Ei holl ddrygioni *ſydd* * yn Gilgal: canys yno y caſeais hwynt: am ddrygioni eu gweithredoedd y bwriaf hwynt allan o'm tŷ: ni chwanegaf eu caru hwynt: eu holl dywyſogion *ſydd* wrthryſtion.

18 Ephraim a darawyd, ei gwreiddſ a wywodd, ni wnant ffrwyth ni's gwnant; ac os cenhedlant, etto lladdaf † annwyl blant eu crothau.

19 Fy Nuw a'i gwrthyd hwynt: am na wrandawſant arno ef: am hynny y byddant gyrwyddion ymhlith y cenhedloedd.

PEN. X.

1 Argoeddi Iſrael am eu pechodau, a'i gau-dduwiaeth.

GWinwydden wâg *yw* Iſrael a ddwg ffrwyth iddo ei hun: yn ôl amlder ei ffrwyth yr amlhaodd efe allorau; yn ôl daioni ei wlâd, gwnaeth † ddelwau têg.

2 ‖ Ei calon a ſyrranodd; yn awr y caiff hwy yn fai: efe a dyr i lawr eu hallorau hwynt, efe a ddiſtrywia eu delwau.

3 Canys yr awr hon y dywedant, nid *oes* i ni frenin, am nad ofnaſom yr Arglwydd: a pherth a wnai brenin i ni?

4 Dywedaſant eiriau, gan dyngu anudon *wrth* wneuthur ammod: tarddodd barn megis wermod yn rhychau y meyſydd.

5 Preſtiwyl-wyr Samaria a ofnant o herwydd llaeth Bethaſen: canys ei bobl a alara droſto, a'i ‖ offeiriaid *y rhai* a lawenychant ynddo, o achos ei ogoniant, am iddo ymadaw oddi wrtho ef.

6 Hefyd efe a dyngir i Aſſyria yn anrheg i † ymlarieb: Ephraim a dderbyn gywilydd, ac Iſrael a fydd cywilydd gantho ei gyngor ei hun.

7 Samaria, ei brenin a dorrir ymmaith, fel ewyn ar wyneb y dwfr.

8 A diſtrywir * uchelfeydd Afen, pechod Iſrael, drain drain a mieri ar eu hallorau; a * dywedant wrth y mynyddoedd, gorchguddiwch ni, a wrth y bryniau, ſyrthiwch arnom.

9 O Iſrael, ti a bechaiſt er dyddiau Gibeah: yno y ſaſaſant; a'r rhyfel yn Gibeah yn erbyn plant anwiredd ni oddiweddodd hwynt.

10 Wrth fy ewyllys y coſpaf hwynt; a phobl a gaſclir yn eu herbyn, ‖ pan ymrwymont yn eu dwy gwys.

11 Ac Ephraim *ſydd* anaes wedi ei dyſcu, yn dda garoddi ddyrnu: a minnau a aethym dros degwch ei gwddf hi: a paraf i Ephraim farchogaeth; Iuda a arddo, a Iacob a lyfna iddo.

12 Heuwch iwch mewn cyfiawnder, medwch mewn trugaredd: * bryniwch iwch lŷmar: canys *y mae* yn amſer i geiſio yr Arglwydd, hyd oni ddelo a glawio cyfiawnder arnoch.

13 Arddaſoch iwch ddrygioni, medaſoch anwiredd, bwyteſoch ffrwyth celwyddi: am it ymddiried yn dy ffordd dy hun, yn lliaſogrwydd dy gedyrn.

14 Am hynny y cyfyd terfyſc ymmyſg dy bobl, a'th holl amddiffynfeydd a ddiſtrywir, fel y darfu i Salman ddiſtrio * Beth-Arbel yn amſer rhyfel: *ſe* y dryllwyd y fam ar y plant.

15 Fel hynny y gwna Bethel i chwi, † am eich mawr-ddrwg: gan ddiflatha y diſtrhâd brenin Iſrael ar foregwaith.

PEN. XI.

1 Anniolchgarwch Iſrael i Dduw am ei ddewiſiau. 5 Eu hymwaredigaeth hwy; 8 a thynged Duw eu hatgyfnerthu.

PAn oedd Iſrael yn fachgen mi a'i cerais ef, * ac a elwais fy mab o'r Aipht.

2 *Fel* y galwaſant arnynt, felly hwythau a aent o'i gwydd hwy: aberthaſant i Baalim, lloſcaſant arogl-darth i ddelwau cerfiedig.

3 Myfi hefyd a ddyſcais i Ephraim gerdded, gan eu cymmeryd erbyn eu breichiau, ond ni chydnabuant mai myfi a'i meddiginiaethodd hwynt.

4 Tynnais hwynt â chellynnau dynol, a rhwymau cariad, ac oeddwn iddynt megis y rhai a godant yr iau ar eu bochgernau hwynt; a bwriais atnyt ſwyd.

5 Mi ddychwel efe i wlâd yr Aipht; onid yr Aſſyriad ſydd el frenin, am iddynt wrthod trai.

6 A'r cleddyf a erys ar ei ddinaſoedd ef, ac a dreulia ei ffyn ei geingeiau ef, am eu cynghorion eu hun.

7 A'm pobl i ſydd ar feddwl ei llio oddiwrthif, er iddynt eu galw at y Gorucha, † etto ni ddercha neb ef.

8 Pa ſoſiaid i'th roddaf ymaith Ephraim? i'th roddaf i fyny Iſrael? pa ſodd i'th wnaf fel * Admah? aci'th oſodaf megis Zeboim? trâdd ſy nghalon ynof, o'm hedifeirwch a gyd-gynneuwyd.

9 Ni chyflawnaf angerdd fy llid, ni ddychwelaf i ddiſtrio Ephraim: canys Duw ydwyf, ac nid dŷn, y Sanct yn dy ganol di ac nid âf i mewn i'r ddinas.

10 Ar ôl yr Arglwydd yr ânt efe a rua fel llew: pan ruo efe, yna meibion o'r gorllewin a ddychrynant.

11 Dychrynant fel aderyn o'r Aipht, ac fel colomen o dir Aſſyria: a mi a'i goſodaf hwynt yn eu tai, medd yr Arglwydd.

12 Ephraim a'm hamgylchyſoddâ chelwydd, a thŷ Iſrael â thwyll: ond y mae Iuda eto yn llywodraethu gyd â Duw, ac yn ffyddlon gyd â'r ‖ Sainct.

PEN. XII.

1 Argoeddi Ephraim, Iuda, ac Iacob. 3 Y mae yn eu hannog i edifarhau, o herwydd y daioni a gawſant, 7 Pechodau Ephraim yn erbyn Duw.

Mm Ephraim

ⁱ Heb. yng-hyd ni adervchafodd. * Gene. 19.22. deut. 29. 23. amos 4. 11.

* 2. Reim. 15.29. † Heb. am ddrygioni meibion dryg-gioni.

* Mat. 2.15.

† Holea. yng-hyd ni adervchafodd.

Neu, Sanctaidd-dodaf.

EPhraim sydd yn ymborthi *dy wynt, ac yn dilyn gwynt y dwyrain; ar hŷd y dydd yr amlhaodd gelwydd a diniſtr; ammod a wnaethant â'r Aſſyriaid, ac olew a ddygwyd i'r Aipht.

2 Ac *y mae* gan yr Arglwydd gŵyn ar Iuda, ac eſe a ymwel â Iacob yn ôl ei ffyrdd; yn ôl ei weithredoedd y tâl iddo y pwyth.

3 Yn ei groth y daliodd eſe *ſodl ei frawd, ac yn ei nerth *† y cafodd allu gyd â Duw.

4 Ie cafodd nerth ar yr angel, a gorchſygodd, wylodd, ac ymbiliodd ag eſ: cafodd eſ yn *Bethel, ac yno'r ymddiddanodd â ni.

5 Seſ Arglwydd Dduw y lluoedd; yr Arglwydd *yw ei *geſſadwriaeth.

6 Trô dicheu ac dy Dduw; cadw drugaredd, a barn, a diſgwyl wrth dy Dduw bob amſer.

7 Marſiandwr yw eſe, yn ei law eſ *y mae* cloriannau twyll; da ganddo ‖ orthrymmu.

8 A dywedodd Ephraim, etto mi a gyfoethogais, cefais i'm olud; ‖ ni chafwyd yn fy holl lafur anwyredd ynoſ, a fyddai bechod.

9 A mi, yr hwn yw 'r Arglwydd dy Dduw, *a'th ddûg o dir yr Aipht, a wnaf it drigo etto mewn pebyll, megis ar ddyddiau vchelwŷl.

10 Ymddiddenais trwy y prophwydi, a mi a amlheais weledigaethau ac a arferais gyffelybiaethau trwy law y prophwydi.

11 A oes anwiredd yn Gilead? yn ddiau gwagedd ydynt; yn *Gilgal yr aberthant ychen, eu halloran hefyd *ſydd* ſel carneddau yn rhychau y maeſydd.

12 *Fŷddi Iacob hefyd i wlad Syria, a gwaſanaethodd Iſrael am *wraig, ac am wraig y cadwodd *diefaid.*

13 A thrwy brophwyd y dug yr Arglwydd Iſrael o'r Aipht: a thrwy brophwyd y cadwyd eſ.

14 Ephraim a'i cyffroodd eſ i ddig, ynghyd â chwerwedd: am hynny y gâd eſe ei waed eſ arno: a'i Arglwydd a dâl iddo ei wradwydd.

PEN. XIII.

1 Gogoniant Ephraim o herwydd eu gauddwiseb, yn diſtrywio. 5 Digoſaint Duw wrthynt am eu hangharedigrwydd hwy. 9 Addewyd o drugaredd Duw. 15 Barnedigaeth am anuſyddodd.

PAn leſarodd Ephraim, dychryn, ymddercha-fodd eſe yn Iſrael; onid pan bechodd gyd â Baal, y bu farw.

2 Ac yr awr hon chwanegaſant bechu, ac o'i harian y gwnaethant iddynt *delwau tawdd, ac eulynnod, yn ôl eu deall eu hun, y cwbl o waith y creſſtwyr, am y rhai y maent yn dywedyd, y rhai ‖ a aberthant caſanant y llol.

3 Am hynny y byddant ſel y boreu gwmmwl, ac megis y gwlith yr ymedy yn foreu, ſel man-us a chwalar gan gorwynt allan o'r llawr dyrnu, ac ſel mŵg o'r ffwrnes.

4 Etto myſi *yw* 'r Arglwydd dy Dduw, *a'th ddug di o *dîr yr Aipht: ac ni chei gydnabod Duw onid myſi: ac nid *oes* iachawdur onid myſi.

5 Mi a'th adnabûm yn y diffaethwch, yn nhir ſychdwr mawr.

6 Fel *yr oedd* eu porfa, y cawſant eu gwala; a chodaſant en calonnau, ac anghofiaſant fi.

7 Ond mi a fyddaf ſel llew iddynt, megis llewpard ar y ffordd y diſgwiliaf hwynt.

8 Cyfarfyddaf â hwynt ſel arth wedi colli ei chenawon, rhwygaf orchudd en calon hwynt, ac yna ſel llew y difaf hwynt; bwyſt-ſil y maes ei llarpia hwynt.

9 Ôh Iſrael, tydi a'th ddiniſtriaſt dy hun: eithr ynoſi *y mae* † dy gymmorth.

10 Dy Frenin fyddaf: pa le *y mae* arall yn waredo di yn dy holl ddinaſoedd? a'th farnwyr, am y rhai y dywedaiſt, dyro i mi frenin, a thywyſogion?

11 Rhoddais it *frenin yn fy nîg: a dygaf ymmaith yn fy llid.

12 Rhwymwyd anwiredd Ephraim, cuddiwyd ei bechod eſ.

13 Gefid vn yn eſcor a ddaw arnaw: mab angall yw eſe, canys ni ddylaſei eſe ſefyll yn nîr yr enedigaeth.

14 O law y bedd yr achubaf hwynt; oddi wrth angeu y gwaredaf hwynt; *byddaf ‖ angau i'r angeu, byddaf drange i ti y bedd: cuddir edifeirwch o'm golwg.

15 Er ei fod yn ffrwythlon ym myſc ei frodyr, daw *gwynt y dwyrain, *ſef* gwynt yr Arglwydd o'r anialwch a ddercha'ſa'i ffynnon, a ſycha'ſa'i ffynnon ſi yn heſp: eſe a yſpeilia dryſor pob dymunol.

16 Diffeithir Samaria am ei bod yn ymrafaelu a Duw: ſyrthiant ar y cleddyf: cnaplant a dorrir, a'i gwragedd beichiogion a rwygir.

PEN. XIIII.

1 Annog i edifeirwch. 4 Addewid i'r ſathion Duw.

YMchwel Iſrael at yr Arglwydd dy Dduw: canys ti a ſyrthiaiſt trwy dy anwiredd.

2 Cymmerwch eirtiau gyd â chwi, a dychwelwch at yr Arglwydd, dywedwch wrtho, maddeu yr holl anwiredd; ‖ derbyn ni yn ddaionus: ſo thalwn *ïe* *loi ein gweſtiau.

3 Ni all Aſſur ein hachub ni, ni farchogwn ar feirch, ac ni ddywedwn mwyach wrth waith ein dwylo, *dein duwiau, o herwydd yno'r ty mi yr ymddiſad dragaredd.

4 Meddiginiaethaf eu hymchwelliad hwynt, caraf hwynt yn rhâd, canys trôdd *fy nîg* wrtho.

5 Byddaf ſel gwlith i Iſrael; efe a ffleurdeua ſel y lili, ac a † leda ei wreiddiau fel Libanus.

6 Ei geingciau a ‖ gerddant, a bydd ei ogoniant cyffelyb ſel yr oliwydden, a'i aregl ſel Libanus.

7 Yrhai a arhoſant dan ei ſyſcod eſ a dyfant yn wenith, adfywiant *ſêl* ŷd, ‖ blodeuant ſel y winwŷdden, bydd ei ‖ goffadwriaeth ſel gwin Libanus.

8 Ephraim *a ddywaid*, beth *ſydd* i mi mwyach *a wnelwyf* ag eulynnod? gwrandewais, a edrychais arno: myſi *ſydd* ſel ffynnid-wydden iti: o honoſi y ceir dy ffrwyth di.

9 Pwy *ſydd* ddoeth, ac eſe a ddeall hyn, a deallgar, ac eſe a'i gwybydd? canys uniawn yw ffyrdd yr Arglwydd, a'r rhai cyfiawn a rodiant ynddynt; ond y troſeddwyr a dramgwyddant ynddynt.

¶ LLYFR IOEL.

PEN. I.

1 *Joel yn datcan amryw ſarnedigaethau Duw, ac yn annog i ddal arnynt, 8 ac i alaru: 14 Yn gyſoi ympryd i gymmſau.*

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Ioel fab Pethuel.

2 Gwrandewch hyn chwi henuriaid, a rhoddwch gluſt holl drigolion y wlâd: a fu hyn yn eich dyddiau chwi, neu yn nyddiau eich tadau?

3 Mynegwch hyn i'ch plant, a'ch plant iw plant hwythau, a'r plant hwythau i genhedlaeth arall.

4 Gweddill y lindys a ſwyttaodd y ceiliog ſhedyn, a gweddill y ceiliog rhedyn a ddifaodd pryf y rhwd, a gweddill pryf y rhwd a yſſodd y locuſt.

5 Deffrowch feddwŷr, ac ŵylwch, ac vdwch holl yfwŷr gwin, am y gwin newydd; canys torrwyd ef oddi wrth eich mîn.

6 O herwydd cenhedlaeth grêf anifeiriol a ddaeth i fynu ar fy nhir, dannedd llew *ydd* ei dannedd, a chil-ddannedd hen lew *ſydd* iddi.

7 Goſododdſy ngwinwydden yn ddifrod, a'm ffigyſbren yn ddiriſclodi, gan ddinoethi dinoethodd hi, a thaflodd hi ymmaith, ei changau a wynnſant.

8 Vda ſel gwyryf wedi ymwregyſu *mewn* ſachlian, am briod ei hieuengtid.

9 Torrwyd oddi wrth dŷ 'r Arglwydd yr offrem bwyd, a'r offrwm diod: y mae 'r offeiriaid, gweinidogion yr Arglwydd, yn galaru.

10 Difrodwyd y maes, y ddaiar a alara: canys gwaetheuwyd eiſtawd ar yr ŷd, ſychodd y gwinwydd, lleſcaodd yr olew.

11 Cywilyddiwch y llafur-wŷr, vdwch y gwinwydd-wŷr, am y gwenith, ac am yr haidd: canys darfu am gynhaiaf y maes.

12 Gwywodd y win-wydden, lleſcaodd y ffigyſbren, y pren pomgranac, y balm-wydden hefyd, a'r afallen, a holl brennau y maes, a wywaſant: am wyro llawenydd oddi wrth feibion dynion.

13 Ymwregyſwch a griddfenwch chwi offeiriaid, vdwch wenidogion yr aller: deuwch wenidogion fy Nuw, gorweddwch ar hyd y nos mewn ſachlian, canys attelir oddi wrth dŷ eich Duw yr offrwm bwyd, a'r offrwm diod.

14 *Cyſſegrwch ympryd, gelwch ‖ gymmanfa, caſclwch yr henuriaid, a holl drigolion y wlad, i dŷ 'r Arglwydd eich Duw, a gwaeddwch ar yr Arglwydd.

15 Och o'r diwrnod, canys *dydd yr Arglwydd ſaid yn agos, ac fel diſtrod oddiwrth yr Hollalluawg y daw.

16 Oni thorrwyd yngŵydd ‖ ein llygaid ni oddi wrth dŷ ein Duw, y bwyd, y llawenydd, a'r digriſwch?

17 Pydrodd † yr hâdau dan eu priddellau, yr ysgubrau a antheithiwyd, yr yd-lannau a ſwrîwyd i lawr, canys ve ŷd a wywodd.

18 Oh o'r griddfan y mae 'r anifeiliaid! y mae yn gyfyng ar y minteioedd gwarthec, am nad oes borfa iddynt, y diadellau defaid hefyd a amheithiwyd.

19 Arnat ti Arglwydd y llefaf, canys y tân a ddiſſoddi ‖ borfedd yr anialwch, yr ſflam a oddeithiodd holl breniau y maes.

20 Anifeiliaid y maes hefyd ſydd yn brefu arnat canys ſychodd y ffrydiau dwfr, a'r tân a yſſodd borfeydd yr anialwch.

PEN. II.

1 *Y mae yn dangos i Sion mor ofnadwy ydyw barnedigaethau Duw;* 12 *Yn annog i edifeirwch;* 15 *yn gorchymmyn ympryd;* 18 *ac yn addaw bendith arno.* 21 *Y mae yn cyſuro Sion â bendithion Preſennol,* 28 *ac â rhai a ddaant.*

CEnwch yr vdcorn yn Sion, a bloeddiwch ar fynydd ſy ſancteiddrwydd: dychryned holl breſſwyl-wŷr y wlâd; canys daeth dydd yr Arglwydd, canys y mae yn agos.

2 Diwrnod tywyll du, diwrnod cwmmyloc, a niwloc, fel y wawr wedi ymwaſcarn ar y mynyddoedd: pobl fawr a chryfion, ni bu ei ſâth er ioed, ac ni bydd eilwaith ar ei ôl, hyd flynyddoedd cenhedlaeth a chenhedlaeth.

3 O'i flaen y difa y tân, ac ar ei ôl y flam, *mae* 'r wlad o'i flaen fel gardd baradwys, ac ar ei ôl yn ddiffaethwch anrheithiedic, a hefyd ni ddiange dim ganddo.

4 Yr olwg *arnn ſydd* megis golwg o feirch, a chel marchogion, felly y rhedant.

5 Megis ſŵn cerbydau ar bennau y mynyddoedd y llammant, fel ſŵn tân yſſol yn difa y ſoſi, *ac* fel pobl gryfion wedi ymoſod i ryſel.

6 O'i flaen yr ofna y bobl, * pob wyneb a gaſcl bariddu. * Nahum. 2. 10.

7 Rhedant fel glewion, dringant y mûr fel rhyfelwyr, a cherddant bobvn yn ei ffordd ei hun, ac ni wyrant oddiar eu llwybrau.

8 Ni wthiant y naill y llall, cerddant bob vn ei lwybr ei hun: ac er eu ſyrthio at y ‖ cleddyf, *nid* archollir hwynt ‖ *Neu,* gwaywf.

9 Gwibiant ar hŷd y ddinas; rhedant ar y mûr, dringant i'r tai; ânt i mewn trwy 'r ffeneſtri, fel lleidr.

10 * O'i flaen ef y cryn y ddaiar, y ceſoedd a gynhyrfir, yr haul a'r llenad a dywyllir, a'r ſêr a attaliant eu llewyrch. * Eſaf. 13. 10. ezc. 32. 7.

11 A'r Arglwydd a rydd ei lêf o flaen ei lu, canys mawr iawn yw ei werſyl ef, canys cryf yw 'r hwn ſydd yn gwneuthur ei air ef, * o herwydd mawr yw dydd yr Arglwydd, ac ofnadwy iawn; a phwy a'i herys? * mat. 24. 29. marc. 13. 24. luc. 21. 25. * Ierc. 30. 7.

12 Ond yr awr hon, medd yr Arglwydd, * dychwelwch attaf â'ch holl galon, ag ympryd, hefyd, ac ag wylofain, ac â galar. * Ezec. 18. 30. 32. 31.

13 A rhwygwch ei calon, ac nid eich dillad; ac dychwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd * graſlawn, a thrugarog *yw* efe, hwyrfrydic i ddigofaint, a mawr ei drugaredd; ac edifeiriol am ddrwg. * Ierc. 4. 1. * Exod. 34. 6.

14 * Pwy a wŷr a dŷ efe, ac edifarhau, a gwneuthur bendith ar ei ôl, *ſef* bwyd offrwm, a diod offrwm i'r Arglwydd eich Duw? psal. 86. 15. Ion. 4. 2.

15 Cenwch vdcorn yn Sion, * cyſſegrwch ympryd, gelwch gymmanfa * Ionah 3. 9.

16 Ceſclwch y bobl; cyſſegrwch y gynnulleidfa: cynhullwch yr henuriaid; ceſclwch y plant a'r rhai yn ſugno bronnau: deued y priod-fab allan o'i ſtafell, a'r briod ferch allan o ſtafell ei gwely: * Pesl 102. 24.

17 Wyled yr offeiriaid, gweinidogion yr Arglwydd, rhwng y porth a'r allor, a dywedant; arbed dy bobl ô Arglwydd, ac na ddyro di etifeddia-

eth i warth; ‖ i lywodraethu o'r cenhedloedd arnynt? * pa ham y dywedent ym mhlith y bobloedd, pa le *y mae* eu Duw hwynt?

18 Yna 'r Arglwydd a eiddigedda am ei dîr, ac a arbed ei bobl.

19 A'r Arglwydd a ettyb, ac a ddywed wrth ei bobl: wele fi yn anfon i chwi yd, a gwin, ac olew, a diwellir chwi o honaw; ac ni wnaf chwi mwyach yn wradwydd ym mysc y cenhedloedd.

20 Eithr bwriaf yn bell oddi wrthych y gogleddlu, a gyrraf ef i dir sych diffaeth, a'i wyneb tua môr y dwyrain, a'i ben ôl tua 'r môr eithaf, a'i ddrewi a grfyd, a'i ddrygsawr a â i fynu, am iddo ‖ wneuthur mawrbydri.

21 Nac ofna di ddaiar, gorfoledda, a llawenycha; canys yr Arglwydd a wna fawredd.

22 Nac ofnwch, anifeiliaid y maes, canys tarddu y mae profeydd yr anialwch, canys y pren a ddwg ei ffrwyth, y ffigys-bren, a'r win-wydden, a roddant eu cnwd.

23 Chwithau plant Sion, gorfoledêwch, ac ymlawenhewch yn yr Arglwydd eich Duw: canys *efe a roddes i chwi ‖ y cynhar-law † yn gymmedrol, ac a wna i'r cynhar-law, a'r diweddar-law ddefcyn i chwi yn y *mis* cyntaf.

24 A'r fcuboriau a lenwir o ŷd, a'r gwin newydd, a'r olew, â tros y llefti.

25 A mi a dalaf i chwi y blynyddoedd a ddifaodd y ceiliog rheden, pryf y rhwd, a'r locuſt, a'r lindys, fy llu mawr i, yr hwn a anfonais yn eich plith.

26 Yna y bwyttewch, gan fwytta ac ymddifani; ac y molienwch enw 'r Arglwydd eich Duw, yr hwn a wnaeth â chwi yn rhyfedd; ac ni wradwyddir fy mhobl byth.

27 A chewch wybod fy mod i ynghanol Iſrael, ac mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw, ac nid *neb* arall: a'm pobl ni's gwradwyddir byth.

28 A bydd ar ôl hynny * y tywalltaf fy Yſpryd ar bob cnawd; a'ch meibion, a'ch merched a brophwydant, eich henuriaid a welant freuddwydion, eich gwŷr ieuaingc a welant weledigaethau;

29 Ac ar y gweiſion hefyd, ac ar y morwynion y tywalltaf fy Yſpryd, yn y dyddiau hynny.

30 A gwnaf ryfeddodau yn y nefoedd, ac yn y ddaiar, gwaed, a thân, a cholofnau mwg.

31 * Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lleuad yn waed, o flaen dyfod mawr, ac ofnadwy ddydd yr Arglwydd.

32 A bydd yr * achubir pob yn a alwo ar enw 'r Arglwydd: canys bydd ymwared, fel y dywedodd yr Arglwydd, ym mynydd Sion, ac yn Ierusalem; ac yn y gweddillion a alwo 'r Arglwydd.

PEN. III.

1 Barnïad gaethiwa Duw yn erbyn gelynion ei bobl: 9 Ac y bydd rhaid ei adrabod ef yn ei fanmeiganeth. 18 Ei ſendidbion ef ar yr Eglwys.

CAnys wele yn y dyddiau hynny, ac yn yr amſer hwnnw, pan ddychwelwyf gaethiwed Iuda, a Ierusalem,

2 Casclaf hefyd yr holl genhedloedd, a dygaf hwynt i wared i ddyffryn Iehoſaphat, a dadleuaf â hwynt yno dros fy mhobl, a'm hetifeddiaeth Iſrael, y rhai a wascarasant hwy ym mysc y cenhedloedd, a rhannasant fy nhîr.

3 Ac ar fy mhobl y bwriasant goel-brenn, a rhoddasant y bachgen er puttain, a gwerthasant fachgennes er gwin, fel yr yfent.

4 Tyrus hefyd, a Sidon, a holl ardaloedd Philestina, beth ſydd i chwi a *wneloch* â mi? a delwch i mi y pwyth? ac os telwch i mi, buan iawn y dychwelaf eich tâl ar eich pen eich hunain.

5 Am i chwi gymmeryd fy arian, a'm dwyn i'ch temlau fy nhlyſſau ‖ dymunol.

6 Gwerthasoch hefyd feibion Iuda, a meibion Ierusalem i'r Groegiaid; iw pellhau oddi wrth eu hardaloedd.

7 Wele mi a'i codaf hwynt o'r lle y gwerthasoch hwynt iddo; ac a ddatroſaf eich tâl ar eich pen eich hunain.

8 A minneu a werthaf eich meibion, a'ch merched i law meibion Iuda, a hwythau a'i gwerthant i'r Sabeaid, i genhedl o bell; canys yr Arglwydd a leſarodd *hyn*.

9 Cyhoeddwch hyn ym mysc y cenhedloedd; † gosodwch ryfel, deffrowch y gwŷr cryfion, nesaed, a gwŷr o ryfel, deuant i fynu.

10 * Gyrrwch eich ſychau yn gleddyfau, a'ch ‖ pladuriau yn waywffyn: dyweded y llefn, cryf ydwyf.

11 Ymgaſclwch, a deuwch y cenhedloedd oll o gylch ogylch, ac ymgynhullwch: ‖ yno dwg, O Arglwydd, dy gedyrn.

12 Deffroed y cenhedloedd, a dyſcant i fynu i ddyffryn Iehoſaphat: o herwydd yno y eiſtedda i farnu 'r holl genhedloedd o amgylch.

13 * Rhowch i mewn y cryman, canys aeddfed yw odd y cynhaiaf; dewch, ewch i waered, canys llawn wydd y gwinwryf a lanwodd, a'r gwaſgfeydd a orlifant; aethant troſodd, am amlhau eu drygioni hwynt.

14 Torfeydd, torfeydd, *a fydd* yn ‖ nyffryn penderfyniad: canys agos yw dydd yr Arglwydd yn nyffryn penderfyniad.

15 * Yr haul, a'r lloer a dywyllant, a'r ſêr a attaliant eu llewyrch.

16 A'r Arglwydd a * rua o Sion, ac a rua o Ierusalem, y nefoedd hefyd, a'r ddaear a grynant; ond yr Arglwydd *fydd* † gobaith ei bobl, a chadernid meibion Iſrael.

17 Felly y cewch wybod mai myfi *yw* yr Arglwydd eich Duw, yn trigo yn Sion fy mynydd ſanctaidd: yna y bydd Ierusalem yn ſanctaidd, ac * nid â dieithriaid trwyddi mwyach.

18 A'r dydd hwnnw y bydd i'r mynyddoedd * ddefnynnu melys-win, a'r bryniau a lifant o laeth, a holl ffrydiau Iuda a † redant gan ddwfr, a ffynnon a ddaw allan o dŷ 'r Arglwydd, a ddyſrha ddyffryn Sittim.

19 Yr Aipht a fydd anghyfannedd, a Edom a fydd anialwch anghyfanneddol, am y trais a wnaethant i'r *erbyn* meibion Iuda, am iddynt dywallt gwaed diwirion yn eu tir hwynt.

20 Eithr Iuda a ‖ drig byth, a Ierusalem yn genhedlaeth i genhedlaeth.

21 Canys glanhâf waed y rhai ni's glanhaſwn: ‖ canys yr Arglwydd fydd yn trigo yn Sion.

¶ LLYFR AMOS.

PEN. I.

1 *Amos yn dangos barneidigaethau Duw ar Syria, 6 ac ar y Philistiaid, 9 ac ar Tyrus, 11 ac ar Edom, 13 ac ar Ammon.*

GEiriau Amos (yr hwn oedd ym mysc bugeiliaid Tecoa) y rhai a welodd efe am Israel, yn nyddiau Vzziah brenin Iuda, ac yn nyddiau Ieroboam fab Ioas brenin Israel, ddwy flwydd o flaen y *ddaiargryn.

2 Ac efe a ddywedodd, *yr Arglwydd a rua o Sion, ac a rydd ei lêf o Ierusalem; a thyfaneddau y bugeiliaid a alarant, a phen Carmel a wywa.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, o herwydd tair o anwireddau Damascus, ac o herwydd pedair, nis troſ ymaith *ei cholſp* hi, am iddynt ddyrnu Gilead ag offer dyrnu o heirn.

4 Ond anfonaf dân i dŷ Hazael, ac efe a ddifa palasau Benhadad.

5 Dryllia'r drofſol Damascus, a thorraf ymaith y preſiwyliwr o ddyffryn Aſen, a'r hwn ſy'n dal teyrnwialen o dŷ Eden; a phobl Syria a ânt yn gaeth i Cir, medd yr Arglwydd.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Gaza, ac am bedair, ni throſ ymaith *ei cholſp* hi, am i'r dynt gaeth-gludo i'r gaethiwed gyfan, iw thodeu i ſynu i Edom.

7 Eithr anfonaf dân ar fûr Gaza; ac efe a ddifa ei phalasau hi.

8 Ac mi a dorraf y preſiwyliwr o Aſdod; a'r hwn a ddeil deyrnwialen o Aſcelon, a throſ fy llaw yn erbyn Ecron, a derfydd am weddill y Philiſtiaid, medd yr Arglwydd Duw.

9 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Tyrus, ac am bedair, ni throſ ymaith *ei cholſp* hi: o herwydd iddynt hwy roddi i fynu gaeth o'r gaethiwed i Edom; ac ni chofiaſant y cyfammod brawdol:

10 Eithr anfonaf dân i fûr Tyrus, ac efe a ddifa ei phalasau hi.

11 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Edom, ac am bedair ni throſ ymaith *ei cholſp* hi, am iddo erlid ei frawd a'r cleddyfu, a llygru ei dingaredd, a bod ei ddig yn rhwygo yn wastadol, a'i fod yn cadw ei lid yn dragywyddol.

12 Eithr anfonaf dan i Teman, yr hwn a ddifa palasau Bozrah.

13 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau meibion Ammon, ac am bedair, ni throſ ymaith *ei cholſp* hi; am iddynt hwy rwygo feichiogion Gilead, er mwyn helaethu eu terfynau.

14 Eithr cyneuaf dân ym-mur Rabbah, ac efe a ddifa ei phalasau gydâ gwaedd, ar ddydd y rhyfel, gydâ thymheſtl, ar ddydd corwynt.

15 A'i brenin â yn gaeth, efe a'i bennaethiaid ynghyd; medd yr Arglwydd.

PEN. II.

1 *Digofaint Duw yn erbyn Moab, 4 ac ar Iuda, 6 ac ar Iſrael. 9 Duw yn atbwyn rhag eu hanghlygarwch hwy.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Moab, ac am bedair, ni throſ ymaith *ei cholſp* hi, am iddo *loſci eſcyrn brenin Edom yn galch.

2 Eithr anfonaf dân i Moab, yr hwn a ddifa palasau Cerioth: a Moab ſydd marw mewn terfyſc, gwyddo, a llais vdcorn.

3 Ac mi a dorraf ymmaith y barn-wr o'i chanol hi, a'i holl bendefigion a laddaf gyd ag ef, medd yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Iuda, ac am bedair, ni throſ ymaith *ei cholſp* hi; am iddynt ddirmygu cyfraith yr Arglwydd, ac na's cadwaſant ei ddeddfau eſ; a'u celwyddau a'i cyfeiliornodd hwynt, y rhai y aeth eu tadau ar eu hôl.

5 Eithr anfonaf dân i Iuda, ac efe a ddifa palaſoedd Ierusalem.

6 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, am dair o anwireddau Iſrael, ac am bedair, ni throſ ymaith *ei cholſp* hi; am iddynt *werthu y cyfiawn am arian, a'r tlawd er pâr o eſcidiau. * Pen. 8. 6*

7 Y rhai a ddyheuant ar ol llwch y ddaiar ar ben y tlodion; ac a wyrant ffordd y gorthrymedigion: a gŵr, a'i dad â at yr vn llangces, i halogi fy enw ſanctaidd.

8 Ac ar ddillad wedi eu rhoi yngwyſtl y gorweddant wrth bob allor, a gwin fy dirwyol a yfant yn nhŷ eu Duw. *Neu, rhoi a gwadu.*

9 Eto myfi a ddiniſtriais yr *Amoriad o'i blaen hwynt, yr hwn yr oedd ei vchder fel vchder y cedr-wydd, ac efe oedd gryf fel derw; eto mi a ddiniſtriais ei ffrwythau oddi arnodd, a'i wraidd oddi tanodd. *Num. 21. 24. deut. 2. 31. ioſ. 24. 8.*

10 Myfi hefyd a'ch dugym chwi i fynu o wlad *yr Aipht, ac a'ch arweiniais chwi deugain mlynedd trwy'r anialwch, i feddiannu gwlad yr Amoriad. *Exod. 13. 51.*

11 A mi a gyfodais o'ch meibion chwi rai yn broffwydi, ac o'ch gwŷr ieuaingc rai yn Nazareaid: oni fu hyn, o meibion Iſrael, medd yr Arglwydd?

12 Ond chwi a roeſoch i'ch Nazareaid win iw yfed, ac a orchymynaſoch i'ch prophwydi, *gan ddywedyd, na phrophwydoch. *Pen. 7. 12. Neu, y Nazaſaeid eich ſe.*

13 Wele fi wedi ſy llethu tanoch, fel y llethir y ſen lawn o yſcubau. *chwi ſyſtl darnau ei rym, a'r cadarn ni wared ei enaid i eſcap. Neu, y Nazaſaeid meibion. Neu, lawn o yſcubau.*

14 A metha gan y buan ddianc, a'r eiſtedd ni chaiff ei ſun.

15 Ni ſaif a ddalio y bŵa, ni ddianc y buan o draed, nid achub marchog marchauc ei enioes ei hun.

16 A'r cryfaf ei galon o'r cedyrn a fŷ y dwthwn hwnnw yn noeth-lymmun, medd yr Arglwydd. *Neu, noeth.*

PEN. III.

1 *Mor anghenhaid yw barneidigaethau Duw yn erbyn Iſrael. 9 Cyhoeddi hynny, a'i achos beſyd.*

GWrandewch y gair a lefarodd yr Arglwydd i'ch erbyn chwi, plant Iſrael; yn erbyn yr holl deulu a ddugym i i fynu o wlâd yr Aipht, gan ddywedyd;

2 Chwi yn vnic a adnabûm o holl deuluoedd y ddaiar: am hynny ymwelaf â chwi am eich holl anwireddau.

3 A rodia dau ynghyd, heb ſod yn gyttûn?

4 A rua y llew yn y goedwic, heb ganddo yſclyfaeth? † a leiſia cenaw llew o'i ffau, heb ddal dim? † *Hebr. a ryddi*

5 A ſyrth yr aderyn yn y fagl ar y ddaiar, heb fod crog-lath iddo? a gyfyd vn y fagl oddi ar y ddaiar heb ddal dim? *y cenaw llew o'i lair?*

‖ Neu, ydeg o'r o'r bobl? a fydd niwed yn y ddinas ‖ heb i'r Arobl yng- glwydd ei wneuthur?
hyd.

7 Canys ni wna yr Arglwydd ddim, a'r na's
‖ Neu, ac dangoſo ei gyfrinach iw weiſion y prophwydi.
yni wna yr Arglwydd 8 Rhuoddy llew, pwy nid ofna? yr Arglwydd
yw beth. Ior a lefaredd, pwy ni phrophwyda?

9 Cyhoeddwch o fewn y palaſau yn Aſdod; ac yn y palaſau yngwlad yr Aipht; a dywedwch, deuwch ynghyd ar fynyddoedd Samaria, a gwelwch derfyſcordd lawer o'i mewn, a'r gorthrymmedigion yn ei chanol hi.

10 Canys ni fedrant wneuthur vniondeb, medd
‖ Neu, en- yr Arglwydd: peutyrriu y maent drais, ac ‖ yſpail
rhaith. yn en palaſau.

11 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, gelyn fydd o amgylch y tir; ac eſe a dynn i lawr dy nerth oddi wrthit, a'th balaſoedd a yſpeilir.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, fel yr achub y bugail o ſafn y llew, y ddwy goes, neu ddarn o glust; felly'r achubir meibion Iſrael y rhai ſydd
‖ Neu, ac yn trigo yn Samaria mewn cwrr gwely, ‖ ac yn
yn trigo Damaſcus *mewn* gorweddle.
y gwely.

13 Gwrandewch a thyſtiolaethwch yn nhŷ Iacob, medd yr Arglwydd Dduw, Duw y lluoedd,

‖ Neu, y 14 Mai y dydd ‖ yr ymwelaf ag anwiredd Iſ-
roſpaf Iſ- rael arnoef, y goſwyaf hefyd allorau Bethel; a
rael am chryn yr allor a dorrir, ac a ſyrthiant i'r llawr.
anwiredd

15 A mi a darawaf y gaiaf-dŷ, a'r haf-dy, a derfydd am y tai Iſori; a bydd diben ar y teiau mawrion, medd yr Arglwydd.

PEN. IIII.

1 Y mae yn ceryddu Iſrael am eu traiſ, 4 a'i delw-addoliaeth, 6 ac am nad oeddynt yn gwelhau wrth eu ceryddu.

GWrandewch y gair hwn, gwartheg Baſan, y rhai ydych ym mynydd Samaria, y rhai ydych yn gorthrymmu y tlawd, yn yſigo'r anghenog, yn dywedyd wrth eu meiſtred; Dygwch, ac yfwn.

2 Tyngodd yr Arglwydd Dduw iw ſanctaiddrwydd, y daw wele, y dyddiau arnoch, y dŵg eſe chwi ymmaith à drain, a'ch hiliogaeth â bachau pyſcotta.

3 A chwi ewch allan i'r adwyau, bob vn ar ei chyfer, a chwi ‖ a'i teflwch hwynt i'r palâs, medd
‖ Neu, a yr Arglwydd.
deflwch ymaith bethau o'r palâs.

4 Deuwch i Bethel, a throſſeddwch, i Gilgal, a throſſeddwch ſwy-ſwy, dygwch bob boreu eich aberthau, a'ch degymmau * wedi tair blyncdd o ddyddiau.
* Deut. 14.28.

5 Ac † offrymmwch * o ſurdoes *aberth* diolch, cyhoeddwch ac vſpyſiwch aberthau gwir-fodd; canys † hyn a hoffwch meibion Iſrael, medd yr Arglwydd Dduw.
† Hebr. ſlosc-aberth.
* Leuit. 7.13.

6 A rhoddais iwch lendid dannedd yn eich holl ddinaſoedd, ac eiſeu bara yn eich holl leoedd; etto ni ddychwelaſoch attaf, medd yr Arglwydd.
† Hebr. ſelly yr hoffwch.

7 Myſi hefyd a atteliais y glaw rhagoch, pan oedd etto dri mis hyd y cynhaiaf, glawiais hefyd ar vn ddinas, ac ni lawiais ar ddinas arall, vn rhan a gafodd law, a'r rhan ni chafodd law a wywodd.

8 Gwibiodd dwy ddinas neu dair, i vn ddinas
‖ Neu, am- i yfed dwfr, ond ni's diwallwyd; etto ni ddych-
lder wch ger- welaſoch attaf, medd yr Arglwydd.
ddi, &c. a yſgadd ‖ dydyt,

9 Tarewais chwi â diſlanniad, ac â mallder; ‖ pan amlhaodd eich gerddi, a'ch gwinllannoedd, a'ch ſſigyſwydd, a'ch oliwydd, y lindys a'i hyſſodd: etto ni throeſoch attaf, medd yr Arglwydd.

10 Anfonais yr haint yn eich myſg, megis ‖ yn
ffordd *yr Aipht; eich gwŷr ieuaingc a
â'r cleddyf, gyd â † chaeth-glado eich meirch:
chodais ddrewi eich gwerſyllioedd i'ch ffroenau:
etto ni throeſoch attaf, medd yr Arglwydd.

11 Mi a ddymchwelais *rai* o honoch, fel y
ymchwelodd Duw * Sodoma, a Gomorrah, ac y
oeddech ‖ fel pentewyn wedi ei achub o'r tŷn
dân: etto ni throeſoch attaf, medd yr Arglwydd.

12 O herwydd hynny, felhyn y gwnaf ymma y gwnaf
i ti Iſrael, ac o herwydd mai hyn a wnaf it, bydd
barod Iſrael i gyfarfod â'th Dduw.

13 Canys wele, lluniwr y mynyddoedd, a chreawdr ‖ y gwynt, yr hwn a fonega i ddyn beth yw
ei feddwl, *ac* a wna y boreu yn dywyllwch, ac a
gerdd ar vchelderau'r ddaiar, yr Arglwydd
Duw y lluoedd, *yw* ei enw.

PEN. V.

1 Cwynfan tros Iſrael. 4 Annog i edifeirwch. 21 Duw yn gwrthod eu rhagrithiol waſanaeth hwy.

GWrandewch y gair hwn, a godaf i'ch erbyn,
ſef galar-nâd, ô dŷ Iſrael.

2 Y wyryf Iſrael a ſyrthiodd, ni chyfyd mwy:
gadawyd hi ar ei thîr, nid *oes* a'i cyfyd.

3 Canys y modd hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, y ddinas a aeth allan â mil, a wedi gant, a'r hon a aeth allan *ar* ei chanfed, a weddi ddêc i dŷ Iſrael.

4 O herwydd fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth dŷ Iſrael, ceiſiwch fi, a byw fyddwch.

5 Ond nac ymgeiſiwch â * Bethel, ac nac ewch i Gilgal, ac na thramwywch i Beerſeba: o herwydd gan gaeth-gludo y caeth-gludir Gilgal, a Bethel a fydd yn ddiddim.

6 Ceiſiwch yr Arglwydd a byw fyddwch, rhag iddo dorri allan, yn nhŷ Ioſeph fel tân, a'i ddifa, ac na byddo a'i diffoddo yn Bethel.

7 Y rhai a drowch farn yn wermod: ac a adewch gyfiawnder ar y llawr:

8 *Ceiſiwch* yr hwn a * wnaeth y ſaith ſerenau a Orion, ac a dry gyſcod angeu yn foreu-ddydd, a'r dywylla y dydd yn nôſt * yr hwn a eilw dyfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar: yr Arglwydd *yw* ei enw.

9 Yr hwn ſydd yn nerthu † anrheithiedig yn erbyn y cryf: fel y delo yr anrheithiedig yn erbyn yr amddiffynfa.

10 Câs ganddynt a geryddo yn y porth: a ffiaidd ganddynt a lefaro yn berffaith.

11 O herwydd hynny am iwch ſathru y tlawd, a dwyn y beichiau gwenith oddi arno, * chwi a adeiladaſoch dai o gerric nâdd, ond ni thrigwch ynddynt: plannaſoch winllanoedd † hyfryd, a nid yfwch eu gwîn hwynt.

12 Canys mi a adwen eich anwireddau lawer, a'ch pechodau cryfion: y maent yn blino y cyfiawn, yn cymmeryd ‖ iawn, ac yn troi heibio y tlawd yn y porth.

13 Am hynny y neb a ſyddo call a oſtega'r amſer hwnnw, canys amſer drwg yw.

14 Ceiſiwch ddaioni, ac nid drygioni, fel y byddoch fyw: ac felly yr Arglwydd, Duw y lluoedd, fydd gyd â chwi, fel y dywedaſoch.

15 * Caſewch ddrygioni, a hoffwch ddaioni, a ſyſgoſodwch farn yn y porth: ſe allei y bydd Arglwydd Dduw y lluoedd yn raſlawn i weddill Ioſeph.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw y lluoedd, yr Arglwydd: yn mhob heol *bydd* cwynfan, ac yn mhob priffordd y dywedant, oh, oh, a galwant yr arddwr i alaru, a'r rhai ſydd o alaru i gwynfan.

17 Ac

17 Ac yn mhob gwinllan *y bydd* cwynfan: canys tramwyaf trwy dy ganol di, medd yr Arglwydd.

18 Gwae y neb fydd yn dymuno dydd yr Arglwydd; beth *yw* hwnnw i chwi? tywyllwch ac *nid* goleuni yw dydd yr Arglwydd.

19 Megis pe ffoei gŵr rhag llew, ac arth yn cyfarfod ag ef, a myned i'r tŷ, a phwyso ei law ar y pared, a'i frathu o sarph:

20 Oni *bydd* dydd yr Arglwydd yn dywyllwch, ac nid yn oleuni? yn dywyll iawn, ac heb lewyrch iddo?

21 *Caseais, a ffieiddiais eich gwyliau, ac nid ymglaf | yn eich cymmanfaoedd.

22 Canys er i chwi offrymmu i mi boeth offrymmau, a'ch offrymmau bwyd, ni fyddaf fodlon *iddynt*; ac nid edrychaf ar | hedd offrwm eich pasgedigion.

23 Symmud oddi wrthif drwst dy ganiadau: canys ni wrandawaf buroriaeth dy nablau.

24 Ond † rheded barn fel dyfroedd, a chyfiawnder fel ffrwd grêf.

25 *A offrymmasoch chwi i mi aberthau, a bwyd offrymmau, yn y diffaethwch ddeugain mlhynedd, tŷ Israel?

26 Oni dygasoch | Babell eich Moloch, Chiwn eich delwau, seren eich duw, a wnaethoch iwch eich hunain.

27 Am hynny y caeth-gludaf chwi i'r tu hwnt i Damascus, medd yr Arglwydd, Duw y lluoedd *yw* ei enw.

PEN. VI.

1 *Cospir trwyfiant Israel, 7 ag anghyfanneddrwydd.* 12 *Mor anhawdd ganddynt wellhau.*

GWae y rhai | esmwyth arnynt yn Sion, ac ydd yn ymddiried ym mynydd Samaria, y rhai a enwir * yn | bennaf o'r cenhedloedd: y rhai y daeth tŷ Israel attynt.

2 Tramwywch i Calneh, ac edrychwch, ac ewch oddi yno i Hemath fwyaf; yna disgynnwch i Gath y Philistiaid: ai gwell ydynt nâ'r teyrnasoedd hynt? ai helaethach eu terfyn hwy nâ'ch terfynchwi?

3 *Y rhai ydych yn pellhau y dydd drwg, ac yn nesâu | eisteddle trais.

4 Gorwedd y maent ar welâu Ifori, ac | ymestyn ar eu glythau, a bwyta yr ŵyn o'r praidd, a'r lloi o ganol y cutt.

5 Y rhai a | ddateanant gyd â llais y nabl, dychymygasant iddynt eu hun offer cerdd, megis Dafydd.

6 Y rhai a yfant | win mewn phiolau, ac a ymiranc i'r ennaint pennaf; ond nid ymofidiant am ddrylliio Ioseph.

7 Am hynny 'r awr hon hwy a ddygir yn gaeth gyd â'r cyntaf a ddygir yn gaeth; a gwledd y rhai a ymestynant a symmudir.

8 *Tyngodd yr Arglwydd Dduw iddo ei hun, ffieiddd gennif odidowgrwydd Iacob, a chaseais ei balasau, am hynny y rhoddaf i fynu y ddinas † ac fydd yddi, medd Arglwydd Dduw y lluoedd.

9 A bydd os gweddillia mewn un tŷ ddeg o ddynion, y byddant feirw.

10 Ei ewythr a'i cysyd i fynu, a'r hwn a'i llŷse, i ddwyn yr esgyrn allan o'r tŷ, ac a ddywed wrth yr hwn a fyddo wrth ystlysau y tŷ, a oes etto neb gyd â thi ac ese a ddywed, nac *oes*: yna y dywed ynteu, *Taw, amna wasanaetha* cofio enw 'r Arglwydd.

11 Oherwydd wele 'r Arglwydd yn gorchymyn, ac ese a dery y tŷ mawr | ag agennau, a'r tŷ bychan â holltau.

12 A red meirch ar y graig? a ardd neb *â'i* ychen? canys troesoch farn yn ffull, a ffrwyth *cyfiawnder yn wermod.

13 O chwi y rhai sy'n llawenychu mewn peth diddim, yn dywedyd, ond o'n nerth ein hun y cymmerasom i ni † gryfder.

14 Ond wele, mi a gyfodaf i'ch erbyn chwi, tŷ Israel, medd Arglwydd Dduw y lluoedd, genhedl; a hwy a'ch cyfnddiant chwi, o'r ffordd yr ewch i Hemath, hyd | afon y diffaethwch.

PEN. VII.

1 *Troi heibio farnedigaethau y ceiliogod rhedyn, 4 a'r tân, trwy weddi Amos.* 7 *Trwy welediaeth o fur a llinyn mesur, y dengosir gwrthodiad Israel.* 10 *Amaziah yn achwyn ar Amos.* 14 *Amos yn dangos ei alwedigaeth i hun,* 16 *Abernedigaeth Amaziah.*

FEl hyn y dangosodd yr Arglwydd i mi; ac wele ef yn ffurfio | ceiliogod rhedyn, pan ddechreuodd yr adladd godi, ac wele adladd wedi lladd *gwair* y brenin *oedd*.

2 A phan ddarfu iddynt fwytta glaswellt y tîr, yna y dywedais, arbed Arglwydd attolwg, | pwy a gyfyd Iacob? canys bychan yw.

3 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn: ni bydd *hyn*, eb yr Arglwydd.

4 Fel hyn y dangosodd yr Arglwydd Dduw i mi, ac wele 'r Arglwydd Dduw yn galw i | farn trwy dân: a difaodd y *tân* y dyfnder mawr, ac a yssodd beth.

5 Yna y dywedais, Arglwydd Dduw, paid attolwg, pwy a gyfyd Iacob? canys bychan yw.

6 Edifarhaodd yr Arglwydd am hyn, ni bydd hyn chwaith, eb yr Arglwydd Dduw.

7 Fel hyn y dangosodd efe i mi, ac wele 'r Arglwydd yn sefyll ar gaer *a wnaethpwyd wrth* linyn, ac yn ei law linyn.

8 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, llinyn: a'r Arglwydd a ddywedodd, wele, gosodaf linyn yng-hanol fy mhobl Israel, ac ni chwanegaf fyned heibio iddynt mwyach.

9 Uchelfeydd Isaac hefyd a wneir yn anghyfanedd, a chyssegrau Israel a ddifethir, a mi a gyfodaf yn erbyn tŷ Ieroboam â'r cleddyf.

10 Yna Amaziah offeiriad Bethel a anfonodd at Ieroboam frenin Israel, gan ddywedyd: cydfwriadodd Amos i'th erbyn yng-hanol tŷ Israel: ni ddichon y tir ddwyn ei holl eiriau ef.

11 Canys fel hyn y dywed Amos, Ieroboam a fydd farw trwy'r cleddyf, ac Israel a gaeth-gludir yn llwyr allan o'i wlad.

12 Dywedodd Amaziah hefyd wrth Amos, tî weledydd, dôs, ffô ymmaith i wlâd Iuda, a bwytta fara yno, a phrophwyda yno.

13 Na chwanega brophwydo yn Bethel mwy, canys | cappel y brenin, † a llŷs y brenin yw.

14 Yna Amos a attebodd, ac a ddywedodd wrth Amaziah, nid prophwyd *oeddwn* i, ac nid mab i brophwyd *oeddwn* i; namyn bugail *oeddwn* i, a chasglwr | ffigys gwyllt ydwn.

15 A'r Arglwydd a'm cymmerodd oddi ar ôl y praidd, a'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, dôs, a phrophwyda i'm pobl Israel.

16 Yr awr hon gan hynny, gwrando air yr Arglwydd, tî a ddywedi: na brophwyda yn erbyn Israel, ac *nac* ynngan yn erbyn tŷ Israel.

17 *Am hynny fel hyn y dywed yr Arglwydd, dy wraig a botteinia yn y ddinas, dy feibion a'th ferched a syrthiant gan y cleddyf; a'th dîr a rennir wrth linyn, a thithau a fyddi farw mewn tîr halogedig, a chan gaeth-gludo y caeth-gludir Israel allan o'i wlad.

PEN. VIII.

1 Wrth gawell o ffrwythydd hâf y dangosir mor agos yw diwedd Israel. 4 Argyoeddi trais a thrachwa. 11 Bygwth newyn gair Duw.

FEl hyn y dangosodd yr Arglwydd i mi, ac wele gawelleid o ffrwythydd hâf.

2 Ac efe a ddywedodd, beth a weli di, Amos? a mi a ddywedais, cawelleid o ffrwythydd hâf. Yna y dywedodd yr Arglwydd wrthif, daeth y diwedd ar fy mhobl Israel, nid âf heibio iddynt mwyach.

† *Hebr. a vdant.*

3 Caniadau y Deml hefyd † a droir yn vdo ar y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd Dduw: llawer o gelaneddau a fydd yn mhob lle; bwrir hwynt allan † yn ddiſtaw.

† *Hebr. diſtawa.*

4 Gwrandewch hyn y ſawl ydych yn llyngcu yr anghenog, i ddifa tlodion y tîr,

‖ *Neu, newyddloer.*

5 Gan ddywedyd, pa bryd yr â y ‖ mis heibio, fel y gwerthom ŷd? a'r Sabboth, fel † y dygom allan y gwenith, gan brinhau yr Ephah, a helaethu y Sicl, † ac anghyfiawni y clorianau *drwy dwyll?

† *Hebr. a gwyro.*

* *Hebr. a clorianau twyll Pen. 2. 6.*

6 I brynu y tlawd er *arian, a'r anghenus er pâr o eſcidiau, ac i werthu gwehilion y gwenith?

7 Tyngodd yr Arglwydd i ragor-fraint Iacob; diau nid anghofiaf byth yr vn o'i gweithredoedd hwynt.

8 Oni chryn y ddaiar am hyn? ac oni alara ei holl breſſwyl-wŷr? cyfyd hefyd i gyd fel llif, a bwrir hi ymmaith, a hi a ſoddir, megis *gan afon yr Aipht.

9 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd Dduw, y gwnaf i'r haul fachludo hanner dydd, a thywyllaf y ddaiar *yn* dydd goleu.

10 Trôf, hefyd eich gwyliau yn alar, a'ch holl ganiadau yn oer-nad, dygaf ſach ſiain ar yr holl lwynau, a moelni ar bôb pen: ac mi a'i gwnaf fel galar am vn-mab, a'i ddiwedd fel dydd chwerw.

11 Wele, y mae dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd Dduw, yr anfonaf newyn i'r tîr, nid newyn am fara, ac nid ſyched am ddwfr, onid am wrando geiriau'r Arglwydd.

12 A hwy a gyrwydrant o ſôr i ſôr, ac a wibiant o'r gogledd hyd y dwyrain, i geiſio gair yr Arglwydd, ac nis cânt.

13 Y diwrnod hwnnw, y gwyryſon glân, a'r meibion ieuainge, a ddiffoddant o ſyched.

14 Y rhai a dyngant i bechod Samaria, ac a ddywedant, byw yw dy Dduw di, ô Dan; a byw yw ffordd Beerſeba; hwy a ſyrthiant, ac ni chodant mwy.

PEN. IX.

1 Mor ſicer fydd y diniſtr. 11 Adferu Tabernacl Dafydd.

GWelais yr Arglwydd yn ſefyll ar yr allor, ac efe a ddywedodd, taro gapan y drws, fel y ſiglo y gorſingau; ‖ a thorr hwynt oll yn y pen: minneu a laddaf y rhai olaf o honynt â'r cleddyf, ni ffy ymaith o honynt a ffo, ac ni ddiangc o honynt a ddiango.

‖ *Neu, a wthella.*

2 * Pe cloddient hyd vffern, ſy llaw a'i tynnai hwynt oddi yno, a phe dringent i'r neſoedd, mi a'i disgynnwn hwynt oddi yno:

3 A phe llechent ar ben Carmel, chwiliwn a chymmerwn hwynt oddi yno, a phe ymguddient o'm golwg yngwaelod y môr, oddi yno y gorchymynnaf i'r ſarph eu brathu hwynt.

4 Ac os ânt i gaethiwed o flaen eu gelynion, oddi yno y gorchymynnaf i'r cleddyf, ac efe a'i lladd hwynt: a * goſodaf ſy ngolwg yn eu herbyn, er drwg, ac nid er da *iddynt.*

5 Ac Arglwydd Dduw y Lluoedd a gyffyrdda'r ddaiar, a hi a dawdd; a galara pawb a'r a drig ynddi, a hi a gyfyd oll fel llifeiriant, ac a ſoddir mewn gis *gan* afon yr Aipht.

6 Yr hwn a adeilada * ei eſcynfeydd yn y nefoedd, ac a ſylfaenodd ei ‖ fintai ar y ddaiar, yr hwn a * eilw ddyfroedd y môr, ac a'i tywallt ar wyneb y ddaiar; yr Arglwydd *yw* ei enw.

7 Onid *ydych* chwi meibion Iſrael i mi fel meibion yr Ethiopiaid, medd yr Arglwydd? onid dygais i ſyniw feibion Iſrael allan o dir yr Aipht? a * Philiſtiaid o Caphtor, a'r Syriaid o Cir?

8 Wele lygaid yr Arglwydd ar y deyrnas bechadurus, ac mi a'i diſethaf oddi ar wyneb y ddaiar: ond na lwyr ddiſethaf dŷ Iacob, medd yr Arglwydd.

9 Canys wele, myfi a orchymynnaf, ac a ſeraſaf dŷ Iſrael, ym myſc yr holl genhedloedd, fel y gogrynnir ŷd mewn gogr; ac ni ſyrth fy gronyn lleiaf i'r llawr.

10 Holl bechaduriaid ſy mhobl a fyddant feirw gan y cleddyf, y rhai a ddywedant, ni ddaw na dry drwg ni, ac ni achub ein blaen.

11 Y dydd hwnnw y codaf * babell Dafydd ſydd wedi dhon a ſyrthiodd, ac a gaeaf ei bylchau, ac a gyfodaf ei hadwyan, ac a'i hadeiladaf, fel yn y dyddiau gynt.

12 Fel y meddianno y rhai y gelwir ſy enw arnynt, weddill Edom, a'r holl genhedloedd, medd yr Arglwydd, yr hwn a wna hyn.

13 Wele y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, * y goddiwes yr aradr yr medelwr, a ſathrudd y grawn-wîn † yr hau-wr hâd, * a'r mynyddoedd a ddefnynnant ‖ felyſ-wîn, a'r holl fryniau a doddant.

14 A dychwelaf gaethiwed fy mhobl Iſrael, a hwy a adeiladant y dinaſoedd anghyfanedd, ac a preſſwyliant, a hwy a blannant winllannoedd, a yfant o'i gwîn, gwnant hefyd erddi, a bwytânt eu ffrwyth hwynt.

15 Ac mi a'i plannaf hwynt yn eu tîr, ac ni thynnir hwynt mwyach o'i tîr a roddais iddynt, medd yr Arglwydd dy Dduw.

¶ LLYFR OBADIAH.

1 Diniſtr Edom, 3 am eu balchder, 10 ac am y cam a wnaethent i Iacob. 17 Iechydwriaeth a bendigaeth Iacob.

GWeledigaeth Obadiah: fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw am Edom: * clywſom ſôn oddi wrth yr Arglwydd, a chennad a anfonwyd ym-myſc y cenhedloedd; codwch, a ſyſodwn i ryſela yn ei herbyn hi.

* *Ieremi 49. 14.*

2 Wele, mi a'th wnaethum yn fychan ym myſc y cenhedloedd: dibris iawn wyt.

3 Balchder dy galon a'th dwyllodd, ti yr hwn wyt yn trigo yn holldau y graig, yn vchder dy drigfa, yr hwn a ddywedi yn ei galon, pwy a dynn i'r llawr i?

4 * Ped vnddercheſit megis yr eryr, a phe rhwng dy nyth yn mhlith y ſêr, mi a'th dynnaf i lawr yno, medd yr Arglwydd.

5 Pe deuai *lladron attat, neu yſpeilwŷr nôs, (ys ſodi i'th dorrwyd ymmaith?) oni ladrattaſent hwy eu digon? pe daethei cynhuill-wŷr grawn-win attat, oni weddillaſent ‖ rawn?

6 Pa ſodd y chwiliwyd Eſau, *ac* y ceiſiwyd ei guddfeydd eſ?

7 Yr holl wŷr, y rhai 'r oedd cyſammod rhyngot ti hwynt, a'th yrraſant hyd y terfyn; † y gwŷr yr oedd heddwch rhyngôt â hwynt, a'th dwyllaſ̈nt, ac a'th orſaint; *bwyta wŷr* dy ſara a roddaſant arnoll danat: nid *oes* deall ‖ ynddo.

8 *Oni ddiniſtriaſ y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y doethion allan o Edom, a'r deall allan o fynydd Eſau?

9 *Dy gedyrn di Teman a oſnaant, ſel y torrer ymmaith pôb vn o fynydd Eſau, trwy laddfa.

10 Am dy draha *yn erbyn* dy frawd Iacob, gwarth a'th orchuddia, a thi a dorrir ymmaith byth.

11 Y dydd y ſefaiſt a'r tu arall, y dydd y caethgluddd eſtroniaid ei ‖ olud eſ, a myned o ddieithraid iw byrth eſ, a bwrw coel-brennau ar Ieruſalem, yrthyn heſyd oeddit megis vn o honynt.

12 ‖ Ond ni ddyleſit ti edrych ar ddydd dy frawd, y dydd y dieithrwyd eſ, ac ni ddylſit lawenychu o achos plant Iuda, y dydd y diſeithwyd hwynt; ac ni ddylſit † ledn dy ſafn ar ddydd cyfludd.

13 Ni ddylſit ddyfod o ſewn porth ſy mhobl, yn ydd eu hafiwydd: ie ni ddylſit edrych ar eu haddfyd yn nydd eu hafiwydd; ac ni ddylſit ſtfyn *dy* *lu* ar eu ‖ golud, yn nydd eu diſetthiad hwynt. [Neu. Ha.

14 Ac ni ddylſit ſefyll ar y croeſ-ffyrdd, i dorri ymmaith y rhai a ddangai o henoi; ac ni ddylſit ‖ roi i fyny gweddill o honaw, a'r ddydd yr adfyd. [Neu. 448

15 *Canys agos yw dydd yr Arglwydd ar yr holl genhedloedd; *fel y gwnaethoſt y gwneir i tithau; dy wobr a ddychwel ar dy ben dy hun. *Ezec. 35.15.

16 Canys megis yr yfaſoch ar fy mynydd ſanctaidd, *felly* 'r holl genhedloedd a yfant yn oeſtad; ie yfant, a llyngcant, a byddant fel pe na buaſent. ‖ Neu. rhai di-angol.

17 Ond ar fynydd Sion y bydd ‖ ymwaredd, ‖ ac y bydd ſanctaiddrwydd: a thŷ Iacob a barchenogant eu perchenogaeth hwynt. ‖ Neu. a *bydd yn ſanctaidd*

18 Yna y bydd tŷ Iacob *yn dân, a thŷ Ioſeph yn fflam, a thŷ Eſau yn ſofl, a chynneuant ynddynt, a difant hwynt, ac ni bydd vn gweddill o dŷ Eſau; canys yr Arglwydd a'i dywedodd. *Eſa.10. 17.deut.4 29.heb. 12.29.

19 Goreſcyn y dehau heſyd fynydd Eſau, a'r gwaſtadedd y Philiſtiaid; a pherchennogant feſydd Ephraim, a meuſydd Samaria, a Beniamin *a ſeddiannu* Gilead. ‖ Neu. a berchenogant *yn hŷn a ſu eiddo* y Canaanfaid, hyd Zarephath, a chaethion Ieruſalem, ‖ y rhai *ſydd* yn Sepharad, a feddiannant ddinaſoedd y dehau. *yn Seph.* *1. Tim.

20 A chaeth-glud y llû hwn o blant Iſrael, yr hyn *a ſu eiddo* y Canaanfaid, hyd Zarephath, a chaethion Ieruſalem, ‖ y rhai *ſydd* yn Sepharad, a feddiannant ddinaſoedd y dehau. *hŷn ſydd yn Seph.* *1. Tim.

21 A *gwaredwŷr a ddeuant i fyny ar fynydd Sion, i ſarnu mynydd Eſau, *a'r frenhiniaeth fydd eiddo 'r Arglwydd. 4.16. 12c.5.20. *Luc.1.33

¶ LLYFR IONAH.

PEN. I.

1 *Denſon Ionah i Ninuueh, ac ynaw yn ſfo i Tarſis. 4 A thymheſtl yn ei gyhuddo of. 11 Ei daflaſ i'r môr, 17 a phyſcod yn ei lyngcu ef.*

A Gair yr Arglwydd a ddaeth at ‖ Ionah fab Amittai, gan ddywedyd;

2 Cyſod, dôs i Ninefeh *y ddinas fawr, a lleſa yn ei herbyn: canys eu drygioni hwynt a ddaethaſodd ger fy mron. *heb.* *myned.*

3 A Ionah a gyſododd *i ffoi i Tarſis, oddi ger bron yr Arglwydd, ac eſe a aeth i wared i loppa; ac a gafodd long yn myned i Tarſis, ac a dalodd ei llong-lôg hi, ac a aeth i wared iddi, i fyned gyd â hwynt i Tarſis, oddi ger bron yr Arglwydd.

4 Ond yr Arglwydd a † gyſododd wynt mawr yn y môr, a bu yn y môr dymheſtl, ſel † y tybygwyd y drylliei y llong:

5 Yna 'r mor-wŷr a oſnaſant, ac a lefaſant bôb vn ar ei dduw, a bwriaſant y dodreſn *oedd* yn y llong i'r môr; i ymyſcaſhau o honynt: ond Ionah a aethei i wared i yſtlyſau y llong, ac a orweddaſei, ac a gyſcaſei.

6 A meiſtr y llong a ddaeth atto eſ, ac a ddywedodd wrtho; beth *a ddarfu* iti gyſcadur? cyſod, galw ar dy Dduw: ſe allai 'r yſtyr y Duw hwnnw wrthym, fel na'n coller.

7 A dywedaſant pôb vn wrth ei gyfaill, dewch, a bwriwn goel-brennau, fel y gwypom o achos pwy *y mae* y drwg hwn arnom: a bwriaſant goel-brennau, ar coel-bren a ſyrthiodd ar Ionah.

8 A dywedaſant wrtho, attolwg dangos i ni, er mwyn pwy *y mae* i ni y drwg hwn: beth *yw* dy gelfyddyd di? ac o bale y daethoſt? pa de *yw* dy wlad? ac o ba bobl *yr wyt* ti?

9 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Hebread ydwyſi, ac oſni 'r wyſ Arglwydd Dduw y neſoedd, yr hwn a wnaeth y môr, a'r ſych-dir.

10 A'r gwŷr a oſnaſant *gan* oſn mawr, ac a ddywedaſant wrtho, pa ham y gwnaethoſt hyn? (canys y dynion a wyddent iddo ffoi oddi ger bron yr Arglwydd, o herwydd eſe a fynegaſei iddynt.)

11 A dywedaſant wrtho, beth a wnawn i ti, ſel y goſtego 'r môr oddi wrthym? (canys † gwaithio 'r oedd y môr, a therfyſcu.) † *Hebr. myned.*

12 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, cymmerwch fi, a bwriwch fi i'r môr, a'r môr a oſtega i chwi, canys gwn mai o'm bachos i y mae y dymheſtl fawr hon arnoch chwi.

13 Er hyn y gwŷr a † rwyſaſant i'w dychwelyd i dîr, ond nis gallent, am fod y môr yn gwaithio, ac yn terfyſcu yn eu herbyn hwy. † *Hebr. gladdaſant.*

14 Lleſaſant gan hynny ar yr Arglwydd, a dywedaſant, attolwg Arglwydd, attolwg, na ddifether ni am enioes y gŵr hwn, ac na ddyro i'n herbyn waed gwirion: canys ti, ô Arglwydd, a wnaetheſt ſel y gwelaiſt yn dda.

15 Yna y cymmeraſant Ionah, ac a'i bwriaſant † *Hebr.* *ſaſaod.*

16 A'r gwŷr a oſnaſant yr Arglwydd ag ofn mawr, ac a aberthaſant aberth i'r Arglwydd, *ac* a addunaſant addunedau. *Mat.12. 40.&16.4 Luc.11.30.

17 A'r Arglwydd a ddarparaſei byſcodyn mawr, i lyngcu * Ionah, a Ionah a fu † ym mol y pyſcodyn dri diwrnod, a thair nôs. † *Hebr.* *yn ymyſcaroedd.*

PEN. II.

1 *Gweddi Jonah: 10 A'i waredeſo ſol y pyſcodyn.*

A Ionah a weddiodd ar yr Arglwydd ei Dduw, o ſol y pyſcodyn, ‖ Neu. o ben wedd fy mol.

2 Ac a ddywedodd, ‖ o'm hing y * gelwais ar yr Arglwydd, ac eſe a'm hatteboddș o ſol vffern y gwaeddais, a chlywaiſt fy llef. *Pſa.120. ‖ Neu. I

3 Ti

† *Hebr. galon.* 3 Ti a'm bwriaiſt i'r dyſnder, i † ganol y môr, a'r llanw a'm hamgylchodd, dy holl donnau a'th liſeriaint a aethant droſof.

* Pſal. 69 2. 4 A minneu a dywedais, bwriwyd fi o ŵydd dy lygaid: er hynny mi a edrychaf etto tu a'th Deml ſanctaidd.

§ *Neu, gwynna* † *Hebr. dorriadau.* 5 Y * dyfroedd a'm hamgylchaſant hyd yr enaid, y dyſnder a ddaeth o'm hamgylch, ymglymmodd § yr hêſc am fy mhen.

§ *Neu, o lygredigaeth.* § *Neu, etelwyddog.* * Pſal. 30. 14, 13. & 116. 7. hoſ. 14. 2. heb. 13 5. * Pſal. 8. 9. 6 Deſcynnais i † odrau y mynyddoedd, y ddaiar a'i throſolion oedd o'm hamgylch yn dragywydd: etto ti a dderchefaiſt fy enioes § o'r ffos, o Arglwydd fy Nuw.

7 Pan lewygodd fy enaid ynof, cofiais yr Arglwydd, a'm gweddi a ddaeth i mewn attat i'th Deml ſanctaidd.

8 Y neb a gadwant oferedd § celwydd, a wrthodant eu trugaredd eu hun.

9 A minneu mewn * llais clodforedd a aberthaf i ti, talaf yr hyn a addunedais: * iechydwriaeth *ſydd* eiddo 'r Arglwydd.

10 A dywedodd yr Arglwydd wrth y pyſcodyn, ac efe a fwriodd Ionah ar y tîr ſych.

PEN. III.

1 Danfon Jonah yr ail waith, ac yntau yn pregethu i'r Nineveaid. 5 Ar eu hedifeirwch hwy, 10 y mae Duw yntau yn edifarhau.

A Gair yr Arglwydd a ddaeth yr ail waith at Ionah, gan ddywedyd,

2 Cyfod, dos i Nineſeh y ddinas fawr, a phregetha iddi y bregeth a lefarwyf wrthit.

† *Hebr. ddinas fawr i Dduw.* 3 A Ionah a gyfododd, ac a aeth i Nineſeh, yn ôl gair yr Arglwydd: a Nineſeh oedd † ddinas fawr iawn, o daith tri diwrnod.

4 A Ionah a ddechreuodd fyned i'r ddinas daith vn diwrnod, ac efe a lefodd, ac a ddywedodd; deugain nhiwrnod *ſydd* etto, a Nineueh a gwympir.

* Mat. 12. 41. luc. 11. 32. 5 * A gwŷr Nineſeh a gredaſant i Dduw, ac a gyhoeddaſant ympryd, ac a wiſcaſant ſach-liain, o'r mwyaf hyd y lleiaf o honynt.

6 Canys gair a ddaeth at frenin Nineſeh, ac efe a gyfododd o'i frenhin-ſaingc, ac a ddioſcodd oddi am dano ei frenhin wiſc, ac a roddes am dano liainſach, ac â eiſteddodd mewn lludw.

† *Hebr. wyr mawr.* 7 Ac efe a barodd gyhoeddi, a dywedyd trwy Nineſeh (drwy orchymyn y brenin a'i † bendefigion,) gan ddywedyd; dŷn, ac anifail, eidion, a dafad, na phrofant ddim, na phorant, ac nac yſant ddwſr.

8 Gwiſcer dyn, ac anifail â ſach-len, a gallwant ar Dduw yn lew, ie dychwelant bob vn oddi wrth ei ffordd ddrygionus, ac oddi wrth y trawſder *ſydd* yn eu dwylo.

9 * Pwy a wŷr a dry Duw, ac edifarhau, a throi oddiwrth angerdd ei ddig, fel na dderfether ni?

10 A gwelodd Duw eu gweithredoedd hwnw, droi o honynt o'i ffyrdd drygionus, ac edifarhaodd Duw am y dŵrg a ddywedaſei y gwneid hynt, ac ni's gwnaeth.

PEN. IIII.

1 Ionah yn anfodlon i drugaredd Duw, 4 a'r gyfatal ei gerydau tan vrth pren Cicaion.

A Bu ddrwg iawn gan Ionah *hyn*, ac efe a ddigiodd yn fawr.

2 Ac efe a weddiodd ar yr Arglwydd, ac a ddywedodd; attolwg it Arglwydd, oni ddywedais i hyn pan oeddwn etto yn fy nhîr? am hynny 'r achubais flaen i ffoi i Tarſis, canys gwyddwn * dy fod ti yn Dduw graſlawn, a thrugarog, hwyr-frydig i ddîg, aml o drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg.

3 Am hynny yn awr o Arglwydd, cymmer attolwg fy enioes oddi wrthif; canys gwell i mi farw nâ byw.

4 A'r Arglwydd a ddywedodd, § ai da yw yr gwaith ymddigio o honot?

5 A Ionah a aeth allan o'r ddinas, ac a eiſteddodd o'r tu dwyrain i'r ddinas, ac a wnaeth yno ſaban iddo ei hun, ac a eiſteddodd dano yn y cyſcod, hyd oni welei beth a fyddei yn y ddinas.

6 A'r Arglwydd Dduw a ddarparodd § Cicaion, ac a wnaeth iddo dyfu tros Ionah, i fod yn gyſcod vwch ei ben ef, iw waredu ef o'i ofid: a bu Ionah lawen iawn am y § Cicaion.

7 A'r Arglwydd a baratôdd brŷf ar godiad y wawr dranoeth, ac efe a darawodd y § Cicaion, ac yntef a wywodd.

8 A phan gododd haul, bu i Dduw ddarparu § poeth-wynt y dwyrain; a'r haul a darawodd ar ben Ionah fel y llewygodd, ac y deiſyfodd farw ei enioes, ac a ddywedodd, gwell i mi farw nâ byw.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Ionah, § ai da yw 'r gwaith ymddigio o honot am y § Cicaion? ac efe a ddywedodd: § da yw i mi ymddigio hyd angeu.

10 A'r Arglwydd a ddywedodd, ti a § doſturiaiſt wrth y Cicaion ni laſuriaiſt wrtho, ac ni'm peraiſt iddo dyfu: † mewn noſwaith y bu, ac mewn noſwaith y dariſu.

11 Ac oni arbedwn i Nineſeh y ddinas fawr, yr hon y mae ynddi mwy nâ deuddeng myrdd o ddynion, y rhai ni ŵyddant *ragor* rhwng eu llaw dde a'u llaw aſiwy, ac anifeiliaid lawer?

¶ LLYFR MICAH.

PEN. I.

1 Micah yn dangos digoſaint Duw yn erbyn Jacob, am eu gau-ddunwiaeth, 10 Ac yn annog i alaru.

* Deut. 32 1. eſa. 1. 2. † *Hebr. hwynt o'i* † *Hebr. a'i chyfrwnder.* * Eſa. 26. 21. pſal. 115. 3. GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Micah y Moraſthiad yn nyddiau Iotham, Ahaz, a Heſeciah brenhinoedd Iuda; yr hwn a welodd efe am Samaria, a Ieruſalem.

2 *Gwrandewch bobl † ell, clyw dithau y ddaiar † ac ſydd ynddi, a bydded yr Arglwydd Dduw yn dŷſt i'ch erbyn, yr Arglwydd o'i Deml ſanctaidd.

3 Canys * wele 'r Arglwydd yn dyfod o'i le, ac a ſaſ ar uchelderau y ddaiar.

4 * A'r mynyddoedd a ddoddant tano a'r glynnoedd a ymholldant fel cŵyr o flaen y tân, ac fel y dyfroedd a dywelldir ar y goriwared.

5 Hyn i gyd *ſydd* am anwiredd Iacob a chan bechodau tŷ Iſrael; beth *yw* anwiredd Iacob? onid Samaria? pa rai *yw* uchel-leoedd Iuda? onid Ieruſalem?

6 Am hynny y goſodaf Samaria yn garnedd feſydd i blannu gwin-llan, a gwnaf iw chertric ddiſgyn i'r dyffryn, a datcuddiaf ei ſylfaeni.

7 A'i holl ddelwau cerfiedic a gurir yn ddarnau, a'i holl wobrau a loſcir yn tân, ac a'i

ſyn, eshynnod a oſodaf yn anrheithiedic? o herwydd
ſhid, o wobr puttein y caſclodd hi ẏnẏs, ac yn wobr
ſyn puttein y ddychwelant.
ſaiah 8 O herwydd hyn, galaraf, ac vdaf, cerddaf
ſyn yn noeth ac yn llwm, gwnaf alar fel dreigiau,
ſyn a gobá fel ‡cywion y dylluan.
ſaiah 9 O herwydd dolurus yw ‖ ei harcholl, canys
ſyn daeth hyd at Iuda ; daeth hyd borth ſy mhobl,
hyd Ieruſalem.
ſaiah 10 *Na ſynegwch ẏn yn Gath, gan ẅylo na
ſylwch ddim : * ymdreigla mewn llẅch yn
ſyn ‖ Aphrah.
11 Dos heibio, ‖ preſſwyl-ferch Saphir, yn noeth
ſyn warth : ni ddaeth preſſwyl-ferch ‖ Zaanan
ſyn allan ẏngalar ‖ Bethezel : eſe a dderbyn gennẅch
ſyn ei ſefyll-lan.
12 Canys trig-ferch Maroth a ‖ ddiſgwyliodd
ſyn dẏhafal am ddaioni, eithr drwg a ddeſcynnodd oddi wrth yr Arglwydd hyd at borth Ie-
ſyn ruſalem.
13 Preſſwyl-ferch Lachis, rhẅym y cerbyd wrth
ſyn fun-farch ; dechrenad pechod yw hi i ferch
ſyn Sion ; canys ynot ti y caſwyd anwireddau Iſ-
ſyn rael.
14 Am hynny y rhoddi anrhegion ‖ i Moreſeth-
ſyn Gath : tai ‖ Achzib a *fyddant* yn gelẅydd i bren-
ſyn hinoedd Iſrael.
15 Etto mi a ddygaf etifedd i ti, preſſwyl-ferch
ſyn Mareſah, ‖ dẅy hyd Aduſlam, gogoniant Iſrael.
16 *Ymfoela, ac ymeillia am dẏ blant moethus :
ſyn lehetha dẏ foelder fel eryr ; canys caethgludẅyd hwynt oddi wrthit.

PEN. II.

1 *Yn erbyn trais.* 5 *Cwynfan,* 7 *ceryddau angſẅnáwr a delw-addoliaeth.* 12 *Addaw adferu Iuda.*

GWae a ddychymygo anwiredd, ac a wnelo
ſyn ddrygioni ar eu gwelẅ ; pan oleno y bo-
ſyn re y gwnant hyn ; am ei fod ar eu dwylo.
2 *Meuſydd a chwennychant hefyd, ac a ddy-
ſyn gant drẅy drais ; a theiau, ac a'i dygant : ſo gor-
ſyn thrymant hefyd ẅr a'i dẏ, dẏn a'i etifeddieth.
3 Am hynny, fel hyn ẏ dywed yr Arglwydd,
ſyn wele yn erbyn ẏ teulu hwn ẏ dychymmygais
ſyn ddrẅg, yr hẅn ni thynnẅch eich gyddfau o ho-
ſyn nno, ac ni rodẅch yn falch ; canys amſer dryg-
ſyn fyd yw.
4 Yn ẏ dydd hwnnw ẏ cyfyd *yn* ddammeg am
ſyn danch chwi, ac a alara ‡ alar gofidus, gan ddy-
ſyn wedyd ; diaiſtriwyd ni yn llwyr : newidiodd ran
ſyn fy mhobl ; pa fodd ẏ dugeſ oddi arnaſ ? ‖ gan droi
ſyn maith, eſe a rannodd ein meuſydd.
5 Am hynny ni bydd i ti a * ſwrio reffyn coel-
ſyn bren ynghynnulleidfa ẏr Arglwydd.
6 *Na ẏ prophwydẅch ‖ *meddant wrth y rhai
ſyn a brophwydant : ond ni phrophwydant iddynt na
ſyn derbyniont gwẅylydd.
7 Oh yr hon a elwir tẏ Iacob, a ‖ ſyrhawyd
ſyn Yſpryd yr Arglwydd ? ai dymma ei weithredoedd eſt oni wna ſy ngeiriau lês i'r neb a re-
ſyn dia yn vniawn ?
8 *Yr rhai ſydd* ſy mhobl ddoe, a godafant yn e-
ſyn lyn, dioſgẅch y dilledyn ‡ gyd â'r wiſg, oddi am
ſyn dẏ rhai a ânt heibio yn ddiofal, *fel* rhai yn dẏ-
ſyn chẅyl o ryfel.
9 Gwragedd ſy mhobl a ẏrriaſoch allan o dẏ
ſyn ei hyfrydẅch, a dygaſoch oddi ar eu plant hwy
ſyn hardẅch bẏth.
10 Codẅch, ac ewch ymmaith, canys nid dyma
ſyn eich gorphẅyſfa : am ei halogi ẏ dinaſtria hi
ſyn hyd i dinaſtr toſt.

11 Os vn ‖ yn rhodio yn yr yſpryd, a chelẅydd a ddẏwed yn gelẅy doc, prophwydaf it
a'm win a diod gadarn, eſe a gaiff lod yn dropẅyd i'r bobl hyn.
12 Gan gaſclu i'th gaſclaf Iacob oll ; gan gynnull cynnulliaf weddill Iſrael ; goſodaf hwynt
ynghyd fel defaid Bozrah, fel ẏ praidd ynghanol
eu corlan : tryſtiant rhag *amled* dyn.
13 Daw y rhwygadd i fynu o'i blaen hwynt ;
rhwygaſant, a thramẅyaſant trẅy ẏ porth, ac
aethant allan trẅyddo, a thramẅya eu brenin
o'i blaen, a'r Arglẅydd ar eu pennau hwynt.

PEN. III.

1 *Cyſtuddeth y tywyſogion.* 5 *Ffalſedd y prophwydi.* 8 *A diofalwch pob vn o'r ddau.*

DYwedais hefyd, gwrandẅch attolẅg pennaethiaid Iacob, a thywyſogion tẏ Iſrael,
onid i chwi *y perthyn* gẅybod barn ?
2 Y rhai ydych yn caſáu y da, ac yn hoffi y
drẅg, gan ſlingo eu croen oddi am danynt, a'u
cig oddi wrth eu heſcyrn.
3 Y rhai hefyd a fwytânt gig ſy mhobl, a'i
croen a ſlingant oddi am danynt ; a'i heſcyrn a
ddrylliant, ac a friwant, megis i'r crochan, ac
fel cig yn y badell.
4 *Yna y lleſant ar yr Arglwydd, ac ni'n ettyb hwynt, eſe a guddia ei wyneb oddi wrthynt
y pryd hwnnw, fel ẏ buant ddrwg yn eu gweithredoedd.
5 Fel hyn ẏ dywed yr Arglwydd am y prophwydi ſydd yn ceſeiliorni ſy mhobl, * yr rhai a
ſrathant â'i dannedd, ac a leſant, heddẅch : a'r
neb ni roddo yn eu pennau hwynt, darparant
ryſel yn ei erbyn.
6 Am hynny *y bydd* nôs i chwi ‡ fel na chaſſoch weledigaeth, a thywyllẅch i chwi ‡ fel na
chaſſoch ddewiniaeth : yr haul befyd a ſachluda
ar y prophwydi, a'r dydd a ddu arnynt.
7 Yna y gweledyddion a gywilyddiant, a'r dewiniaid a wradwyddir, ie pawb o honynt a gacant ar eu ‡ genau ; am na *rydd* Duw atteb.
8 Ond yn ddiau llawn wyſi o ryn gan Yſpryd
yr Arglwydd, ac o farn a nerth, i ddangos ei
anwiredd i Iacob, a'i bechod i Iſrael.
9 Gwrandẅch hyn attolẅg pennaethiaid tẏ
Iacob, a thywyſogion tẏ Iſrael ; y rhai ſy ffiaidd
ganddynt farn, ac yn gwyro pob vniondeb.
10 Adeiladu Sion y maent *â gwaed, a Ieruſalem ag anwiredd.
11 Ei pennaethiaid a roddant farn er gwobr,
a'i hoffeiriaid a ddyſcant er cyflog, a'r prophwydi
a ddewiniant er arian : etto wrth yr Arglwydd
yr ymgynhaliant, gan ddywedyd ; onid yw *r
Arglwydd i'n plith ? ni ddaw drwg arnom.
12 Am hynny o'ch achos chwi *r erddir Sion
fel maes, a Ieruſalem a fydd yn garneddau, a
mynydd y tẏ, fel uchel leoedd y goedwic.

PEN. IIII.

1 *Gogoniant,* 3 *heddwch,* 8 *teyrnas,* 11 *a laddogaeth yr Eglwys.*

A *Bydd yn niwedd y dyddiau, * i ſynydd tẏ
*r Arglẅydd ſod wedi ei ſicrhau yn uchen
y mynyddoedd ; ac efe a ddercheſir goruwch y bryniau ; a phobloedd a dẏlifant atto.
2 A chenhedloedd lawer a ânt, ac a ddywedant, deuwch, ac awn i fynu i ſynydd yr Arglẅydd, ac i dẏ Dduw Iacob, ac efe a ddyſc i ni
ei ffyrdd, ac yn ei lwybrau y rhodẅn : canys
y gyfraith â allan o Sion, a gair yr Arglẅydd o
Ieruſalem.
3 Ac efe a farna rhẅng pobloedd lawer, ac a
gerydda cenhedloedd cryfion hyd yn mhell, a
thorrant

Neu, a roddo hyd ẏnẏs, ac a ddẏwed gelẅydd yn gẏl. gan ddẏwedyd, *prophwydẅch, &c.*

* Eſa. 1. 15. Ezec. 8. 18 Iac. 2. 13. 1 pet. 3. 11, 12.
* Pen. 2. 11.

Heb. oddiwrth weledigaeth.
Heb. oddiwrth ddewiniaeth.
Heb. gwefus vthaf.

* Ezech. 22. 27. Zeph. 3. 3.

* Ierem. 26. 18.

* Eſa. 2. 2, &c.

*Esa.2.4. Ioel 3.10. ‖ Neu, grymmanau.

thorrant eu * cleddyfau yn sychau, a'i gwaywffyn yn ‖ bladuriau; ac ni chyfyd cenhedl gleddyf yn erbyn cenhedl, ac ni ddysgant ryfel mwyach.

4 Onid eisteddant bob vn dan ei win-wydden, a than ei ffigysbren, heb neb iw dychryau; canys genau Arglwydd y lluoedd a'i llefarodd.

5 Canys yr holl bobloedd a rodiant bob vn yn enw ei dduw ei hun, a ninneu a rodiwn yn enw 'r Arglwydd ein Duw, byth ac yn dragywydd.

6 Yn y dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y casclaf y gloff, ac y cynhullaf yr hon a yrrwyd allan, a'r hon a ddrygais.

* Zeph. 3.19. * Dan.7. 14. Luc 1. 33.

7 A gwnaf y * gloff yn weddill, a'r hon a daflwyd ym mhell yn genhedl gref; * a'r Arglwydd a deyrnasa arnynt ym mynydd Sion, o hyn allan byth.

8 A thithau tŵr y praidd, castell merch Sion, hyd attat y daw, ie y daw 'r arglwyddiaeth gyntaf, y deyrnas i serch Ierusalem.

9 Pa ham gan hynny y gweiddi waedd? onid oes ynot frenin? a ddarfu an dy gynghorydd? canys gwewyr a'th gymmerodd, megis gwraig yn escor.

10 Ymofidia a griddfana, merch Sion, fel gwraig yn escor; o herwydd yr awr hon yr ei di allan o'r ddinas, a thrigi yn y maes; ti a ei hyd Babilon; yno i'th waredir, yno 'r achub yr Arglwydd di o law dy elynion.

11 Yr awr hon hefyd llawer o genhedloedd a ymgasclasant i'th erbyn, gan ddywedyd; haloger hi, a gweled ein llygaid hynny ar Sion.

12 Ond ni wyddant hwy feddyliau yr Arglwydd, ac ni ddeallant ei gyngor ef: canys efe a'i casel hwynt fel ysgubau i'r llawr dyrnu.

13 Cyfod merch Sion, a dyrna; canys gwnaf dy gorn yn haiarn, a'th garnau yn bres, a thi a ddrylli bobloedd lawer; a chyssegraf i'r Arglwydd eu helw hwynt, a'i golud i Arglwydd yr holl ddaiar.

PEN. V.

1 Genedigaeth Christ, 4 a'i fenhiniaeth, 8 a'i ffuddugoliaeth.

YR awr hon, ymfyddina merch y syddin, gosododd gwallwyn i'n herbyn: tarawant farnwr Israel â gwialen ar ei gern.

*Mat.2.6 Ioe.7.42.

2 A * thithau Beth-lehem Ephratah, er dy fod yn fechan ym mhlith miloedd Iuda, etto o honot ti y daw allan i mi, yn i fod yn lywydd yn Israel: yr hwn yr oedd ei fynediad allan o'r dechreuad, er dyddiau tragywyddoldeb.

3 Am hynny y rhydd efe hwynt i fyny, hyd yr amser y darffo i'r hon a escoro escor: yna gweddill ei frodyr ef a ddychwelant at feibion Israel.

‖ Neu, lywodraetha.

4 Ac efe a saif, ac a ‖ bortha â nerth yr Arglwydd, yn ardderchowgrwydd enw 'r Arglwydd ei Dduw, a hwy a drigant: canys yr awr hon efe a fawrheir hyd eithafoedd y ddaiar.

5 A hwn fydd yr heddwch pan ddêl yr Assyriad i'n tîr ni, a phan sathro o fewn ein palasau: yna cysodwn yn ei erbyn saith fugail, ac wyth † o'r dynion pennaf.

† Hebr. o hennaethiaid dynion.

6 A hwy a † ddinistriant dir Assyria â'r cleddyf, a thîr Nimrod ‖ â'i gleddyfau noethion ei hun: ac efe a'n hachub rhag yr Assyriad, pan dêl i'n tir, a phan sathro o fewn ein terfynau.

† Hebr. yssant. ‖ Neu, yn ei byrth.

7 A bydd gweddill Iacob ynghanol llawer o bobl, fel y gwlith oddi wrth yr Arglwydd, megis cawodydd ar y gwellt-glas, yr hwn nid erys ar ddyn, ac ni ddisgwil wrth feibion dynion.

8 A gweddill Iacob a fydd ym mysc y cenhedloedd, ynghanol pobl lawer, fel llew ym mysc bwyst-filod y goedwic, ac fel cenaw llew yn mhlith y diadellau ‖ defaid: yr hwn pan êl trwodd a sathr, ac a sclyfaetha, ac ni *fydd* a'i gipio.

9 Dy law a ddyrchefir yn erbyn dy wrthwynebwŷr; a'th holl elynion a dorrir ymaith.

10 A bydd y dwthwn hwnnw, medd yr Arglwydd, i mi dorri ymaith dy feirch o'th ganol di, a dinistrio dy gerbydau.

11 Torraf hefyd i lawr ddinasoedd dy wlad, a dymchwelaf dy holl ymddiffynfeydd.

12 A thorraf ymmaith o'th law y swynion, ac ni bydd it ddewiniaid.

13 Torraf hefyd i lawr dy luniau cerfiedig, a'th ddelwau o'th blith: ac ni chei ymgrymmu mwy ach i weithredoedd dy ddwylo dy hun.

14 Diwreiddiaf dy lwyni o'th ganol hefyd: a dinistriaf dy ddinasoedd.

15 Ac mewn dig a llid, y gwnaf ar y cenhedloedd y sath ddialedd ac na chlywsant.

PEN VI.

1 Ymwasael Duw o herwydd anghanfyddiad, 6 ac anwybodaeth, 10 ac anghyfiawnder, 14 a'u haddoliaeth ei bobl.

GWrandewch attolwg y peth a ddywed yr Arglwydd; cyfod, ymddadleu ‖ â'r mynyddoedd, a chlywed y bryniau dy lais.

2 Gwrandewch y mynyddoedd, a chedyrn sylfeini y ddaiar, gŵyn yr Arglwydd, canys sydd cŵyn rhwng yr Arglwydd a'i bobl, ac efe a ymddadleu ag Israel.

3 Fy mhobl, beth a wneuthym i ti? ac yn mha beth i'm blinais? tystiolaetha i'm herbyn.

4 Canys mi a'th ddygais * o dir yr Aipht, ac a'th ryddheais o dŷ y caethiwed, ac a anfonais o'th flaen Moses, Aaron, a Miriam.

5 Fy mhobl, cofia attolwg beth a fwriadodd * Balac brenin Moab, a pha atteb a roddes Balaam mab Beor iddo, o * Sittim hyd Gilgal, fel y gallech wybod cyfiawnder yr Arglwydd.

6 A pha beth y dcuaf ger bron yr Arglwydd, ac yr ymgrymmaf ger bron yr uchel Dduw? a ddeuafi ger ei fron ef â phoeth offrymmau, â † dyniewid?

7 A fodlonir yr Arglwydd â miloedd o hyrddod, neu â myrddiwn o ffrydiau olew? a roddaf fy nghyntaf-anedic dros fy anwiredd? ffrwyth fy nghorth dros bechod fy enaid.

8 * Dangosfodd efe it ddŷn beth *fydd* da; a pha beth a gais yr Arglwydd gennyt onid gwneuthur barn, a hoffi trugaredd, ac ymddarostwng i rodio gyd â'th Dduw?

9 Llef yr Arglwydd a lefa ar y ddinas, ac y mae doeth a wêl dy enw; gwrandewch y wialen a'r hwn a phwy a'i hordeiniodd.

10 A oes ‖ etto drysorau anwiredd o fewn tŷ'r gŵr anwir, † a'r mesur prin, peth ffiaidd?

11 A † gyfrifwn yn lân *yn* â chlorianau anwir, ac â chôd o gerric twyllodrus?

12 Canys y mae ei chyfoethogion yn llawn trais, a'i thrigolion a ddywedasant gelwydd: a'i thafod fydd dwyllodrus yn ei genau.

13 A minneu hefyd a'th gleisiaf wrth dy daro, wrth dy anrheithio am dy bechodau.

14 Ti a fwytei, ac ni'th ddigonir, a'th ymgrymiad *fydd* yn dy ganol dy hun, ti a ymaflai, ac ni chadwchubi; a'r hyn a achubech a roddaf i'r cleddyf.

15 * Ti a haui, ond ni fedi; ti a sethri olewydd, ond nid ymiri ag olew; a gwin a wascu, ond nid yfi win.

16 ‖ Cadw 'r ydys ddeddfau * Omri, a holl weithredoedd * Ahab, a rhodio 'r ydych yn eu cynghorion, fel i'th wnawn yn ‖ anghy-

thrigolion iw hwttio? am hynny y dygwch warth ſy mbobl.

PEN. VII.

1 *Yr Eglwys yn cwyno leied yw o riſedi, ſ ow gyſbodau yw llygredigaeth, ſ ac yn rhoi i gyſlad e'i hyder, nid ar ddyn, ond ar Ddaw: 14 A Duw yn ei chyſwro hi trwy addewidion. 16 a thrwy wradwyddo ei gelynion; 18 a thrwy ei drugareddau.

GWae fi, cam a ydwyf fel ? caſcliadau ffrwythydd hâf, fel llofſion grawn-win y cynhaiaf gwin; nid oes ſwp o rawn iw bwytta; ſy eaſid a hſoedl yr addfed ffrwyth cynta ſ.

2 *Darfu am y ‖ duwiol oddi ar y ddaiar, ac nid oes yn vniawn yn mhlith dynion; cynllwyn y maent oll am waed; pob vn ſydd yn hela ei frawd a rhwyd.

3 I wneut hur drygioni ſ'r ddwy ddwylo yn egnioh, y tywyſog a ofyn, a'r barn-wr am wobr; a'r hen ſidd fawr a ddrwed ‖ lygredigaeth ei feddwl; ſ felly y plethant ef.

4 Y goreu o honynt *ydd fel mieirlen, yr vniona f marwach nâ chae drain; dydd dy wilwyr, a'th ofion, ſydd yn dyfod; bellach y bydd eu penbleth bwyrt.

5 Na chredwch i gyfaill, nac ymddiriedwch i arweiſog: cadw di rhag dy enaid rhac yr hon a orwedd yn dy fonwes.

6 Canys * mab a amharcha ei dâd, y ferch a gyfod yn erbyn ei mam, a'r wandd yn erbyn ei chwegr; a gelynion gŵr yw dynion ei dy.

7 Am hynny mi a edrychaf ar yr Arglwydd, diſgwiliaf wrth Ddaw fy iechydwriaeth; ſy Nuw a'm gwrendy.

8 Na lawenycha i'm herbyn ſy ngelynes; pan ſyrthiwyſ, cyfodaf; pan eiſteddwyſ mewn tywyllwch, yr Arglwydd a lewyrcha i mi.

9 Dioddefaf ddîg yr Arglwydd, canys pechais iw erbyn; hyd oni ddadleuo ſy nghŵyn, a gwneuthur i mi farn; efe a'm dwg allan i'r goleuad, a mi a welaf ei gyfiawnder ef.

10 ‖ A'm gelynes a gaiſ weled, a chywilydd a'i gorchguddia hi yr hon a ddywedodd wrthi; mae'r Arglwydd dy Ddaw ? ſy llygaid a'i gwelant hi; bellach y bydd hi yn ſathru; megis tom yr heolydd.

11 Y dydd yr adeiledir dy *ſaria, y dydd hwnnw yr ymbellhâ y ddeddf.

12 Y dydd hwnnw y daw efe hyd attat o Aſſyria, ‖ ac o'r dinaſoedd cedyrn, ac o'r cadernid hyd yr afon, ac o for i for, ac o fynydd i fynydd.

13 ‖ Bitto y wlâd a fydd yn anialwch o achos ei thrigolion, am ffrwyth eu gweithredoedd.

14 ‖ Portha dy bobl â'th wialen, defaid dy etifeddiaeth, y rhai ſydd yn trigo yn y coed yn unic yn ghanol Carmelt porant yn Baſan, a Gilead, megis yn y dyddiau gynt.

15 Megis y dyddiau y daethoſt allan o dîr yr Aipht, y dangoſaf iddo ryfeddodau.

16 Y cenhedloedd a welant, ac a gywilyddiant, gan eu holl gryfder hwynt; rhuddant eu llaw ar eu genau; eu cluſtiau a fyddarant.

17 Llyſant y * llŵch ſel ſarph, ſel ‖ pryfed y ddaiar y ſymudant o'u llocheſau, arſwydant rhac yr Arglwydd ein Duw ni, ac o'th achos di yr ofnant.

18 Pa Ddaw *ydd* fel tydi, yn * maddeu anwiredd, ac yn myned heibio i anwiredd gweddill ei etifeddiaeth? ni ddeil efe ei ddîg byth, am ſod yn hoff ganddo dragaredd.

19 Efe a ddychwel, efe a drugarhâ wrthym; efe a ddaroſtwng ein hanwireddau, a thi a deſli in holl bechodau i ddyfnderoedd y môr.

20 Ti a gyflawni y gwirioneddi i Jacob, y dragareed *hefyd* i Abraham, yr hwn a dyngaiſt i'n tadau, er y dyddiau gynt.

¶ LLYFR NAHVM.

PEN. I.

Marwdd Duw, yn ei ddialoni in ac at ei bobl, a'i haſur yn erbyn ei elynion.

BAich * Nineſeh: llyfr gweledigaeth Nahum yr Elcoſiad.

2 ‖ Duw *ydd* * eiddigus, a'r. Arglwydd ſydd yn dial; yr Arglwydd ſydd yn dial, ac yn berchen llîd: dial yr Arglwydd ar ei wrthwyneb-wyr, a dal dîg y mae efe iw elynion.

3 Yr Arglwydd *ydd* * hwyrfrydig i ddîg, a mawr ei rym, ac ni ddieuoga'r *euawr*, yr Arglwydd *ydd* e'i hwybr yn y corwynt, ac yn y thymeſtlaw, a'r cwmylau yw llwch ei draed ef.

4 Efe a geryd ia y môr ac a'i ſych, yr holl afonydd a ddiyſpydda efe: Ileſcaodd Baſan, a Charmel, a lleſcaodd blodeuyn Libanus.

5 Y mynyddoedd a gryuant rhagddo, a'r bryniau a doddant, a'r ddaiar a lyſc gan ei olwg, a'r byd beſid, a chwbl ac a drigant ynddo.

6 Pwy a ſaif o flaen ei lid ef? a phwy a gyfid yngnarddaredd ei ddigoſaint ef? ei lid a dywellir ſel tân, a'r creigiau a fwrir i lawr ganddo.

7 Daionus yw'r Arglwydd, ‖ ymddiffynfa yn nydd blinder, ac efe a edwyn y rhai a ymddiriedant ynddo.

8 A llifeiriant yn myned trofodd y gwna efe drange ar ei lle hi, a thywyllwch a erlid ei elynion ef.

9 Beth a ddychymmygwch yn erbyn yr Arglwydd? efe a wna drange; ni chyfyd blinder ddwywaith.

10 Canys tra'r ymddyryſont fel drain, a thra meddwont fel meddwon, yſcir hwynt fel ſoſ wedi llawn wywo.

11 O honot y daeth allan a ddychymmyga ddrwg yn erbyn yr Arglwydd, cynghorwr † dygionus.

12 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, ‖ pe byddent heddychol, ac felly yn aml, e'r to fel hyn y † torrir hwynt i lawr, pan elo efe heibio: er i'm dy nimi'th ſtinaf mwyach.

13 Canys yr awron y torraf ei iau ef oddi arnat, drylliaf dy rwymau.

14 Yr Arglwydd hefyd a orchymynnodd o'th blegit, na hauer o'th enw mwyach: torraf o dŷ dy *ſelw* y dduwiau, y gerfiedig a'r dawdd ddelw, gwnaf dy fedd, canys gwael ydwyt.

15 Wele ar y * mynyddoedd draed yr efangylwr, *ac* yn cyhoeddi yr heddwch? cadw di ô luda, dy ŵyliau, *an dal* dy addunedau; canys nid â *ſy* drygionus trwot tho. mwy; cwbl-dorrwyd ei ymmaith.

Nah. A *ſwyd* yn *ngelyn*, *ac* a'i *gorchwyl* i *dy*, *&c.*

‖ *Neu*, *a hyd y wlad yn anialwch.*

Pſal. 79. 10.

Pſal. 115. 2. Joel 2. 17.

Amos 9. 11. &c.

‖ *Neu*, *a hyd y diwaſ.*

‖ *Neu*, *wedi lod y wlad yn anialwch.*

‖ *Neu*, *Llyſoedd wratlla.* *Pſal. 77. 19.*

‖ *Neu*, *Sarſtigiad.* *Exod. 34. 6, 7.*

† *Heb.* *Beliai.*

† *Heb.* *cwnſpi*

hwynt pan flo, &c. * *Eſay 52, 7. rhuf. 10. 15.*

PEN.

PEN. II.

Ofnadwy a buddugawl lwoedd Duw yn erbyn Ninefeh.

‖ Neu, dyllwyr.

DAeth y ‖ chwalwr i fynu o flaen dy wyneb; cadw yr ymddiffynfa; gwilia y ffordd, nertha dy lwyni, cadarnhâ dy nerth yn fawr.

*Eſ.10.12 ‖ Neu, falchder. ‖ Neu, a balchder.

2 * Canys dychwelodd yr Arglwydd ‖ ardderchawgrwydd Iacob, ‖ fel arddercharwgrwydd Iſrael: canys y diyſpydd-wŷr a'i diyſpyddodd hwynt, ac a lygraſant eu cangan gwinwydd.

3 Tarian ei wyr gryммus a liwiwyd yn gôch, ei wŷr o ryfel a wiſcwyd ag yſcarlad; y cerbydau *fyddant* gydâ † lampau tanllyd, y dydd y byddo ei arlwy, a'r ffynnidwŷdd a eſcydwir yn aruthrol.

† Hebr. rhân lampau.

4 Y cerbydau a gynddeiriogant yn yr heolydd, tarawant wrth ei gylydd yn y priffyrdd; eu gweledigiad fyddai fel ffiamman, ac fel mellt y ſiethant.

† Hebr. gorchudd, neu, gorchuddwr

5 Efe a gyfrif ei *werſion* gwychion; tramgwyddant wrth gerddediad; pryſurant at ei chaer hi, a'r † amddiffyn a barotoir.

6 Pyrth y dwfr a agorir, a'r palâs a ‖ ymddettyd.

‖ Neu, dawdd.

7 ‖ A Huzzab a ‖ gaeth-gludir, dygir hi i fynu, a'i morwynion yn ei harwain, megis â llais colomennod yn curo ar eu dwyfronnau.

‖ Neu, A'r hyn a ſeſydlwyd, neu, ſafwyd, a chaeth-gludir hi, &c.

8 A Nineſeh ſydd ‖ er ys dyddiau fel llyn o ddwfr: ond hwy a ffoant; ſeſwch, ſeſwch, *meddant*, ac ni bydd ‖ a edrycho yn ôl.

‖ Neu, ddatcuddir.

9 Yſclyſaethwch arian, yſclyſaethwch aur; ‖ canys nid oes dibenar yſtôr, a'r gogoniant o bob dodrefn dymunol.

10 Gwâg, a gorwag, ac anrhaithie dic yw hi, a'r * galon yn toddi, a'r gliniau yn taro ynghyd, ac anhwyl ar bob lwyni, * a'i hwynebau oll a gaſclant barddu.

‖ Neu, er y dyddiau y bu.

11 Pa le *y mae* trigfa y llewod? a phorfa cenawon y llewod? lle y rhodiai y llew, ſef yr hên lew, a'r ceneu llew, ac nid *oedd* a'i tarfai.

‖ Neu, a'i dychwelo.

12 Y llew a yſclyſaethodd ddigon iw genawon, ac a dagodd i'w lewesau, ac a lanwodd ag yſclyſaeth ei ffau, a'i loches ag yſpail.

‖ Neu, a'i hanfeidrol heiniar.

13 Wele fi yn dy erbyn, medd Arglwydd y llu oedd, ac mi a loſcaf ei cherbydau yn y mŵg, a'r cleddyf a ddiſa dy lewod ieuainge; a thorraf ymmaith o'r ddaiar dy yſclyſaeth, ac ni chlywir mwy lais dy genadau.

*Eſ.13. 7,8. *Ioel 2.6.

PEN. III.

Goſidau gwmp Ninefeh.

*Ezec.24. 9. heb.3. 10.

GWae ddinas * y gwaed, llawn celwydd ac yſpail ydyw i gyd, a'r yſclyſaeth heb ymado.

2 *Bydd* ſŵn y ffrywyll, a ſŵn cynnwrf olwynion, a'r march yn ptapgcio, a'r cerbyd yn neidio.

3 Y marchog ſydd yn eodi † ei gleddyf glew, a'i ddiſclair waiw-ffont: lliaws o laddedigion, ac aneirif o gelanedd; a heb ddiwedd ar y cyrff; trippiant wrth eu cyrph hwynt.

4 O herwydd aml butteindra y butteindraig meiſtres ſwynion, yr hon a werth genhedloedd trwy ei phutteindra, a theulaoedd trwy ei ſwynion.

5 Wele * fi i'th erbyn, medd Arglwydd y lluoedd, a datcuddiaf dy odrau ar dy wyneb, a gwnaf i genhedloedd weled dy noethni, ac i deyrnaſoedd dy warth

6 A thaflaf ffiaidd bethau arnat, a gwnaf ôn wael, a goſodaf di yn ddrych.

7 A bydd i bawb a'th welo ffoi oddi wrthi; a dywedyd, anrheithiwyd Nineſeh, pwy a gyny iddi? o ba le y ceiſiaf ddiddanwyr it?

8 Ai gwell ydwyt nâ No ‖ dyluyddes, yr hon a oſodir rhwng yr afonydd, ac a amgylchir o dyfroedd, i'r hon y mae y môr yn rhagſur, ai mur o'r mor.

9 Ethiopia oedd ei chadernid, a'r Alpic, a aneirif: Put a Lubim oedd yn gynhaeſtwyr iti.

10 Er hynny hi a ddygpwyd ymaith, hi a gaeth-gludwyd; a'i phlant bychain a ddryllſiwyd yn mhob heol; ac am ei phendeſigion y bwriaſant goelbrennau, a'i holl wyr mawr a rwymwyd mewn gefynnau.

11 Titheu hefyd a * feddwi; byddi guddiedig, ceiſi hefyd gadernid rhag y gelyn.

12 Dy holl ymddiffynfeydd *ſyddant* fel ffigwŷdd, a'i blaew-ffrwyth aruynt, os yſcydwir hwynt, ſyrthiant yn ſafn y bwyttawr.

13 Wele dy bobl yn wragedd yn dy ganol di: pyrth dŷ dîr a agorir i'th elynion, tân a yſſa dy farrau.

14 Tyn it ddwfr i'r gwarchae, cadarnâ dy ymddiffynfeydd, dôs i'r dom, ſathr y clai, cymer odyn briddfaen.

15 Yno y tân a'th ddifa, y cleddyf a'th dor ymaith, eſe a'th yſſa di fel pryf y rhûd; ymlioſſoga fel pryf y rhûd, ymlioſſoga fel y ceiliog rhedyn.

16 Amlhaiſt dy farchnad-wŷr rhagor ſêr y nefoedd: ‖ diſwynodd pryf y rhûd, ac ehedodd ymaith.

17 Y rhai coronog ſydd fel y locuſtiaid, a'th wyſogion fel y ceiliogod rhedyn mawr, y rhai a werſyllant yn y caeau ar y dydd oerfelog, *ond* pan gyſodo yr haul, hwy a hedant ymaith, ac ni adnabyddir en man lle y maent.

18 Dy ſugeilliaid, brenin Aſſyria, a hepiaſant a'th ‖ bendeſigion a'i orweddant; gwaſgerir dy bobl ar y mynyddoedd, ac ni *bydd* a'i caſclo.

19 Ni thynnir dy archoll ynghyd, elwyſau yw dy weli; pawb a glywo ſôn am danat a gurant ar dy dwylo arnat; o herwydd pwy nid aeth dy ddrygioni troſto bob amſer?

¶ LLYFR

¶ LLYFR HABACCVK.

PEN. I.

1 *Habaccuk yn achwyn rhag anwiredd y wlad,* 3 *ac yn cael dawgos iddo y dialedd trchyll a ddoe trwy'r Caldeaid?* 12 *Ac yn cwyno bod yn dialtáu ar y bobl, trwy rai oedd lawer gwaeth nâ hwynt trwy eu hunain.*

YR oeth a welodd y prophwyd Habaccuk.

2 Pa hŷd Arglwydd y gwaeddaf, ac ni'n gwrandewi? y bloeddiaf arnat rhag trais, ac nid achubi?

3 Pa ham y gwnei i'm weled anwiredd, ac y peri i'm edrych ar flinder? anrhaith, a thrais *sydd* o'm blaen i, ac y mae a gyfyd ddadl, ac yryson;

4 Am hynny yr oedir cyfraith, ac nid â barn allan byth, am fod *y drygionus yn amgylchu y cyfiawn; am hynny cam farnŵ allan.

5 Gwelwch *ym mysc y cenhedloedd, a edrychwch, rhyfeddwch yn arnthrol: canys gweithiedfi weithred yn eich dyddiau, ni choeliwch er ei mynegi i chwi.

6 Canys wele fi yn codi y Caldeaid, cenhedl chwerw a phrysur, yr hon a rodia ar hŷd llêd y tîr, i feddiannu cyfanneddoedd nid yw eiddynt.

7 Y maent iw hofni, ac iw harswydo, ‖ o honynt en hun y daw allan eu barn, a'i rhagoriaeth.

8 A'i meirch sydd fnauach nâ'r llewpardiaid; * a llymmach ydynt nâ bleiddiau 'r hwyr, ei marchogion hefyd a ymdanant, a'i marchogion a ddeuant o bell, ehedant fel eryr yn prysuro at fwyd.

9 Mwy a ddeuant oll i dreiſio: ‖ ar gyfer eu hwynebŷ *dydd* gwynt y dwyrain, a hwy a gasclant gaethion fel y tywod.

10 A hwy a watwarant frenhinoedd, a thywyſogion a fyddant watwar gerdd iddynt, hwy a watwarant yr holl gestyll, ac a gasclant lŵch, ac a'i gorescynnant.

11 Yna y newidia ei feddwl, ac yr â trosodd, ac a droſedda, *gan ddioleb* am ei rym ymma iw dduw ei hun.

12 Onid *wyt* ti er tragywyddol deb, o Arglwydd fy Nuw, fy Sanctaidd? ni byddwn feirw; o Arglwydd, ti a'i gosodaiſt hwy i farn, ac a'i † ſiccrheaiſt, o † Dduw, i gospedigaeth.

13 Ydwyt lanach dy lygaid nag y *gelli* edrych ar ddrwg, ac ni elli edrych ar ‖ anwiredd: pa ham yr edrychi ar yr anffyddloniaid, *ac* y tewi pan lyngco 'r anwir *yn* cyſiawnach nag ef ei hun?

14 Ac y gwnei ddynion fel pyſcod y mor, fel yr ymluſciaid heb lywydd arnynt?

15 Cyſodant hwynt oll â'r bâch; casclant hwynt yn eu rhwyd, a chynnullant hwynt yn eu ballegrwyd: am hynny hwy a lawenychant, ac a ynnidirgrifant.

16 Am hynny 'r aberthant iw rhwyd, ac y llosclant arogl-darth iw ballegrwyd: canys trwy ddynt hwy y mae eu rhan yn dew, a'i bwyd yn frâs.

17 A gânt hwy gan hynny dywallt eu rhwyd, ac nad arbedont ladd y cenhedloedd yn wastadol?

PEN. II.

1 *I Habaccuk, yn diſgwyl am atteb, y dangoſir y bydd rhaid iddo ddiſgwyl trwy ffydd.* 5 *Y bwgedigaethau a ddaw ar y Caldeaid, am eu hanieuawnwydd,* 9 *a'i trathwant,* 12 *a'i ieirtuloudeb,* 15 *a'i meddwdod,* 18 *a'i dduw-addoliaeth.*

* SAſaf ar ſy nilgwilfa, ac ymſeſydlaf ar † y tŵr, ac a wiliaf, i edrych beth a ddywed eſe ‖ wrthyſ, a pha beth a atteba ‖ pan i'm cerydder.

2 A'r Arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd: ſcrifenna y weledigaeth, a gwna hi yn eglur ar lechau, ſel y rhedo yr hwn a'i darlleno.

3 Canys y weledigaeth *ſydd* etto tros amſer goſodedic, ond hi a ddywed o'r diwedd, ac ni thwylla; os eryr, diſgwil am deni; canys * gan ddyfod y daw, nid oeda.

4 Wele, *yr hwn* a ymchwydda nid yw vniawn ei enaid ynddo, ond * y cyfiawn a fydd byw trwy ei ffydd.

5 ‖ A hefyd gan ei fod yn troſeddu trwy win, ac heb aros gartref, yr hwn a helaetha ei feddwl fel vffern, ac y mae fel angau, ac ni'n digonir; ond eſe a gaſcl atto 'r holl genhedloedd, ac a gynnull atto 'r holl bobloedd.

6 Ontchyfyd y rhai hyn oll yn ei erbyn ddihareb, a gair du yn ei erbyn, a dywedyd, ‖ gwae a helaetho y peth nid *yw* eiddo! pa hŷd? a'r neb a lwytho arno ei hyn y clai tew.

7 Oni chyfyd yn ddiſymmwth y rhai a'th frathant? ac oni ddeffry y rhai a'th gyſnoddiant? a thi a fyddi yn ‖ waſarn iddynt?

8 Am it yſpeilio cenhedloedd lawer, holl weddill y bobloedd a'th yſpeilia dithen: am waed dynion, ac am y trais *ar* y tîr, ar y ddinas, ac ar oll a drigant ynddi.

9 * Gwae a ‖ elwo elw drwg iw dŷ, i oſod ei nyth yn vchel, i ddiangc o ‖ law y drwg.

10 Cymmeraiſt gyngor gwarthus i'th dŷ, wrth ddeſtrywio pobloedd lawer, pechaiſt yn erbyn dy enaid.

11 O herwydd y garrec a lefa o'r mûr, a'r ‖ trawſt ‖ a'i hettyb o'r *gwaith* coed.

12 Gwae a adeilado dref * trwy waed, ac a gadarnhao ddinas mewn anwiredd.

13 Wele, onid oddi wrth Arglwydd y llnoedd y mae, bod i'r bobl ymſino yn y tân, ac i'r cenhedloedd ymddeffygio ‖ am wir wageddi?

14 Canys * ddaiar * a lenwir ‖ o wybodaeth gogoniant yr Arglwydd, ſel y toa y dyfroedd y mor.

15 Gwae a roddo ddiod iw gymydog: yr hwn ydwyt yn rhoddi *iddo* dy goſtrel, ac yn ei feddwi hefyd, er cael gweled eu noethni hwynt.

16 Llanwyd ti o warth ‖ yn lle gogoniant, * ſſ ditheu hefyd, a noether dy flaengroen: ymchwel cwppan deheulaw 'r Arglwydd attat ti, a chwdiad gwarthus fydd ar dy ogoniant.

17 Canys trais Libanus a'th orchguddia ac anrhaith yr anifeiliaid *yr hwn* a'i dychrynodd hwynt; o achos gwaed dynion, a thrais y tîr, y ddinas. ac oll a drigant ynddi.

18 Pa lês a vnâ i'r ddelw gerfiedig ddarfod iw lluniwr ei cherfio, i'r ddelw dawdd, ac * athro celwydd, ſed lluniwr ei † waith yn ymddiried ynddo, i wneuthur eulynnod mudion.

* Hab. 2. 1. † Hebr. yr ymddiffynfa. ‖ Neu, pwyſ. ‖ Neu, pan ddaeth 2. mi. heb. ar ſy nghyrdd. neu, ſy nrygoeddiad. * Hebr. 10. 37. * Io. 3. 36. rhuſt. 1. 17. heb. 10. 38 Gal. 3. 11. ‖ Neu, Pa ſawr mwy. ‖ Neu, Ho yr hwn ſy yn helaethu. ‖ Neu, yſclyſu 26 * Ieirem. 22. 13. ‖ Neu, chwennycio ‖ ddrygcheuant. † Hebr. gladr. Rawy dywyll. ‖ Neu, darn. neu, cyſylltiad. ‖ Neu, a dyſtiolaetha im herbyn. * Ez. 24. 9. nah. 3. 1. ‖ Neu, yn ofer. * Eſa. 31. 7 ‖ Neu, trwy ddiddalod. ‖ Neu, yn fwy nag o

gogoniant. * Ier. 25. 26. * Ier. 10. 8, 14. Zec. 10. 2. † Hab. lun.

19 Gwae a ddywedo wrth bren, deffro; wrth garrec ſud, cyſod, efe a rydd addyſc; wele, gwiſcwyd ef ag aur, ac arian; a dim anadl nid oes o'i fewn.

20 * Ond yr Arglwydd *ſydd* yn ei Deml ſanctaidd: y ddaiar oll, ‖ goſtega di ger ei fron ef.

Hpſ. 11.4. ‖ Neu, geſteged, ger ei, &c.

PEN. III.

1 *Habaccuk yn ei weddi, yn erynu gan fawrhyſb Duw.* 17 *Hyder ei ſyndd ef.*

‖ Neu, yn ôl cant. neu, (neu, donau) cyfnewidiol, a elwir Sigionoth

GWeddi Habaccuk y prophwyd ‖ ar Sigionoth.

2 Clywais ô Arglwydd, dy ‖ air, ac ofnais, ô Arglwydd ‖ brwhâ dy waith ynghanol y blynyddoedd, par ŵybod ynghanol y blynyddoedd, yn dy lid cofia drugaredd.

3 Duw a ddaeth ‖ o Teman, a'r Sanctaidd o fynydd Paran, *Selah.* Ei ogoniant a doedd y nefoedd, a'r ddaiar a lanwyd o'i fawl.

‖ Neu, ſôn Heb. wrandawiad.

4 A'i lewyrch oedd fel goleuni; yr *oedd* ‖ cyrn iddo *yn dyſod* allan, o'i ‖ law; ac yno *yr oedd* cuddiad ei gryfder.

5 Aeth yr haint o'i flaen ef, ac aeth ‖ marwor tanllyd allan wrth ei draed ef.

‖ Neu, cadw yn fyw.

6 Safodd, a meſurodd y ddaiar; edrychodd, a gwaſcarodd y cenhedloedd: y mynyddoedd tragywyddol hefyd a ddrylliwyd, ar bryniau oeſol a grymmaſant, llwybrau tragywyddol *ſydd* iddo.

‖ Neu, o'r deau.

7 Tan ‖ gyſtudd y gwelais werſyllau ‖ Cuwſant cryned llenni tir Midian.

‖ Neu, diſclair beirdr iddo.

8 A ſorrodd yr Arglwydd wrth yr afonydd? ai wrth yr afonydd *y mae* dy ddig? ai wrth y môr *y mae* dy ddigoſaint, gan it farchogaeth ar dy feirch, ‖ ac ar gerbydau dy iechydwriaeth?

‖ Neu, yſtlys.

9 Llwyr noethwyd dy fŵa, yn ôl llwon y llythau, *Selah.* * Holldaiſt ‖ y ddaiar ‖ og afonydd.

10 Y mynyddoedd a'th welſant, ac ‖ ymgyrchu ſant; y llifeiriant dwfr a aeth heibio; y dyfnder a † roddeth dwſr i gyſododd *befyd* ei dwylo yn uchel.

11 * Yr haul a'r lleuad a ſafodd yn eu preſwylfa ‖ wrth oleuni * dy ſaethau yr aethant, *ac* wrth lewyrch dy wayw-ffon ddiſclair.

12 Mewn llid y cerddaiſt y ddaiar, a dyrnu'r cenhedloedd mewn digter.

13 Aethoſt allan er iechydwriaeth i'th bobl er iechydwriaeth ynghyd â'th Enneiniog, curyaſt ben allan o dŷ'r anwir, gan ddinoethi y ſylfaen hyd y gwddf. *Selah,*

14 Trywenaiſt ben ei ſaeſ-dreſydd â'i ffyn ei hun; ‖ rhyſerthwyſant i'm gwaſcaru; yr wenhaſant, megis i ſwytta y llwed mewn dirgelwch.

15 Rhodiaiſt â'th feirch trwy y môr, trwy lwythwer o ddyfroedd mawrion.

16 Pan glywais, ſy mol a ddychrynodd, ſy wefuſan a grynaſant wrth y lleſt: daeth pydredd i'm heſcyrn, ac yn ſy lle y crynais, ſel y gorphwyſwn yn nydd trallod; pan ddêl efe i fyny at y bobl, efe a'i ‖ diſtetha *hwynt* â'i ſyddinoedd.

17 Er i'r ffigyſ-bren na flodeuo, ac na bo ffrwyth ar y gwin-wŷdd; gwaith yr oliwydden a balla, a'r meuſydd ni roddant fwyd; torrir ymaith y praidd o'r gorlan, ac ni *bydd* eidion yn y beudai.

18 Etto mi a fyddaf *hyfryd* yn Nuw fy iachawdwriaeth.

19 Yr Arglwydd Duw *yw* fy nerth, ac a draed a wna efe fel * *traed* ewigod; ac efe a wna i'm rodio ar fy uchel-leoedd. I'r pencerdd ar fy ‖ † offer tannau.

‖ Neu, eryd poeth, neu, deſrdau gwrês. ‖ Neu dliddym, neu, wagedd. ‖ Neu, Ethiopia. ‖ Neu, a'th gerbydau ordd iechydwriaeth.

¶ LLYFR ZEPHANIAH.

PEN. I.

Divgel farn Duw yr Iuda am amryw bechodau.

GAir yr Arglwydd yr hwn a ddaeth at Zephaniah fab Cuſi, fab Gedaliah, fab Amariah, fab Hezeciah, yn amſer * Ioſiah fab * Ammon brenin Iuda.

*2. Bren. 22. 1. *2. Bren. 21. 19.

2 Gan ddeſtrywio y deſtrywiaf bôb dim oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

3 Deſtrywiaf ddyn, ac aniſail; deſtrywiaf adar yr awyr, a phyſcod y môr, a'r tramgwyddiadau ynghyd â'r annuwolion, a thorraf ymaith ddyn oddi ar wyneb y ddaiar, medd yr Arglwydd.

4 Eſtynnaf hefyd fy llaw ar Iuda, ac ar holl breſſwylwŷr Ieruſalem; a thorraf ymmaith o'r lle hwn *weddill* Baal, *ac* enw y * Chemariaid, a'r offeiriaid.

*2. Bren. 23. 5. hoſ. 10. 5.

‖ Neu, myn yr Arglſ.

† Hebr. ſanctei-ddiodd, neu, pa-rotiodd,

5 A'r neb a ymgrymmant ar bennau y tai i lû y nefoedd, a'r addolwŷr y rhai a dyngant ‖ i'r Arglwydd, a hefyd a dyngant i Malcham:

6 A'r rhai a giliant oddi ar ôl yr Arglwydd, a'r rhai ni cheiſiaſant yr Arglwydd, ac nid ymofynnaſant am dano.

7 Diſtawa ger bron yr Arglwydd Dduw; canys agos yw dydd yr Arglwydd; o herwydd arlwyodd yr Arglwydd aberth: † gwahoddodd ei wahoddedigion.

8 A bydd, ar ddydd aberth yr Arglwydd, i mi ymweled â'r tywyſogion, ac â phlant y brenin, ac â phawb * a wiſcant wiſcoedd dieithr.

9 Ymwelaf hefyd a phawb a neidiant ar yr un nioc y dydd hwnnw, y ſawl a lanwant dŷ eu meiſtr â thrais, ac â thwyll.

10 A'r dydd hwnnw, medd yr Arglwydd, y bydd llais gwaedd o borth y pyſcod, ac udiad ail, a dryllfad mawr o'r bryniau.

11 Vdwch breſſwylwŷr Macheſ; canys tawdd ymaith yr holl bobl o farchnaddfeydd; a thorrir glud-wŷr ariana dorrwyd ymmaith.

12 A'r amſer hwnnw y chwiliaf Ieruſalem â lluſernau, ac yr ymwelaf â'r dynion ſydd yn cello ar eu ſorod, y rhai a ddywedant yn eu calon, ni wna yr Arglwydd dda, ac ni wna ddrwg.

13 Am hynny eu cyſoeth â yn yſpail, a'u tai yn anghyfannedd; * adeiladant hefyd dai, ond ni's preſſwyliant ynddynt; a phlannant winllanoedd, ond nid yfant o'r gwin.

14 Agos yw mawr ddydd yr Arglwydd, agos a phryſur iawn, ſef llais dydd yr Arglwydd; yno y bloeddia y dewr yn chwerw.

15 * Diwrnod llidioc yw'r diwrnod hwnnw, diwrnod trallod a chyfyngdra, diwrnod diffeithwch ac anghyfannedd-dra: diwrnod tywyll a du, diwrnod cwmwlau, a thywyllni.

16 Diwrnod udcorn ac ſlarwm, yn erbyn y dinaſoedd caeroc, ac yn erbyn y tyrau vchel.

17 Ac mi a gyſyngaſ ar ddynion, a hwy a rodiant

rosiant megis' deilliou, am bechu o honynt yn erbyn yr Arglwydd: a'i gwaed a dywellir fel llâch, a'i cnawd fel tom.

18 Nid * eu harian, na'i haur ychwaith, a ddichon eu hachub hwynt, ar ddiwrnod llid yr Arglwydd; ond â thân ei eiddigedd ef * yr yssir yr holl dir: canys gwna yr Arglwydd ddiben pryssur ar holl bresswylwŷr y ddaiar.

PEN. II.

1 *Annog i ddifyrwch 4 Barn y Philistiaid. 8 ay Moabiaid ac Ammon, 12 ac Ethiopia, ac Assyria.*

YMgesclwch, le deuwch ynghyd, genhedl heb hawddgar.

2 Cyn i'r ddeddf escor, cyn i'r dydd syned heibio fel peisswyn, cyn dyfod arnoch lid digofaint yr Arglwydd, cyn dyfod arnoch ddydd soriant yr Arglwydd.

3 Ceisiwch yr Arglwydd, holl rai llaryeidd y ddaiar, y rhai a wnaethant ei farn ef, ceisiwch gyfawnder, ceisiwch laryeidd-dra, fe allai y cuddir chwi yn nydd digofaint yr Arglwydd.

4 Canys bydd Gaza yn wrthodedig, ac Ascelon yn anghyfannedd: gyrrant allan Asdod hanner dydd a diwreiddir Ekron.

5 Gwae bresswylwŷr glan y môr, cenhedl y Cerethiaid; y mae gair yr Arglwydd i'ch erbyn: ô Canaan gwlâd y Philistiaid, mi a'th ddifethaf, fel na byddo cyfanneddwr.

6 A bydd glan y môr yn drigfannau ac yn fythod i fugeiliaid, ac yn gorlannau defaid.

7 A bydd y fro yn rhan i weddill tŷ Iuda, porant ynynt, yn nheian Ascelon y gorweddant yn y hwyr: canys yr Arglwydd eu Duw a ymwel â hwynt, ac a ddychwel eu caethiwed.

8 Clywais wradwyddiad Moab, a chableddiadau meibion Ammon, â'r hwn y gwradwyddasant fy mhobl, ac yr ymfawrygasant yn erbyn eu terfynau hwynt.

9 Am hynny fel mai byw fi, medd yr Arglwydd Dduw Israel, sel Sodoma y bydd Moab, a meibion Ammon sel Gomorrah: dauhadl-dir, a pyllau halen, ac anghyfanneddle tragywyddol: gweddill fy mhobl a'i difreda, a gweddill fy genedl a'i meddianna hwynt.

10 Hyn a ddaw iddynt am eu balchder, am iddynt wradwyddo, ac ymfawrygu yn erbyn pobl Arglwydd y lluoedd.

11 Ofnadwy a fydd yr Arglwydd iddynt: canys efe a † newyna holl dduwiau y ddaiar, ac addolant efbbyn o'i fan, sef holl ynysoedd y cenhedloedd.

12 Chwithau hefyd yr Ethiopiaid, a leddir â'm cleddyf.

13 Ac efe a estyn ei law yn erbyn y gogledd, ac a ddifetha Assyria, ac a wna Nineueh yn anghyfanneddle, ac yn sych fel diffaethwch.

14 A diadellau a * orweddant yn ei chanol hi, holl anifeiliaid y cenhedloedd; y pelican, ar dylluan hefyd a lettenant ar gap y drŵs, eu llais a gân yn ffenestri, anghyfanneddle a *fydd* yn y gorsgrâm: canys efe a ddinoetha y cedr-waith.

15 Hon yw'r ddinas hoyw oedd yn trigo yn ddiofal, yn dywedyd yn ei chalon, * myfi *fydd* ac nid arnodd myfi pa sodd yr aeth yn anghyfannedd, yn orweddfa anifeiliaid? pawb a'r a êl heibio iddi, a ŷsgwtia, ac a escwyd ei law arni.

PEN. III.

1 *Tost lyn gryddi Ierusalem am eu drŵg-weithredoedd.* 8 *Annog i ddisgwyl am adferiad Israel:* 14 *ac i lawenychu o achos yn hymwared gan Duw.*

GWae'r † fadr a'r halogedic, y ddinas orthrymmwr.

2 Ni wrandawodd ar y llef, ni dderbynlodd † geryddi, nid ymddiriedodd yn yr Arglwydd, ni nesodd at ei Duw.

3 Ei thywysogion o'i mewn sydd yn * llewod rhuadwy, ei barnwŷr yn sciddiau yr hwyr, † ni adawant asgwrn erbyny boren.

4 Ei * phrophwydi *sydd* yscafn, yn wŷr anffyddlon, ei hoffeiriaid a halogasant y cyssegr, * treisiasant y gyfraith.

5 Yr Arglwydd cyfnewn *sydd* yn ei chanol: ni wna efe anwiredd, yn foreu y dwg ei farni eleuni, ni phalla, onid yr anwir ni fedr gywilyddio.

6 Torrais ymaith y cenhedloedd a eu † tyrau sydd anghyfannedd, diffeithiais eu heolydd, fel nad elo neb heibio; eu dinasoedd a ddifwynwyd, heb ŵr, a heb drigiannol.

7 Dywedais, yn ddiau ti a'm hofni; derbyni geryddi: felly ei thrigfa ni thorrid ymaith, pa fodd bynnac yr ymwelaisâ hi: eithr boreu godasant, a llygrasant eu holl weithredoedd.

8 Am hynny disgwiliwch arnaf, medd yr Arglwydd, hyd y dydd y cyfodwyf i'r yselysaeth; canys fy † barn *sydd* ar gynnull y cenhedloedd, ar gasclu y teyrnasoedd, i dywallt arnynt fy llid, holl angerdd fy nigofaint: canys â thân fy * eiddigedd yr yssir yr holl ddaiar.

9 O herwydd yna yr a'i eraf i'r bobl wefus bûr, fel y galwo pôb yn o honynt ar enw yr Arglwydd, iw wasanaethu ef ag yn yscwydd.

10 O'r tu hwnt i afonydd Ethiopia y dŵg fy ngweddiwyr, sef merch fy ngwasgaredic, fy offrwm.

11 Y dydd hwnnw ni'th wradwyddir am dy holl weithredoedd, yn y rhai y pechaist i'm herbyn canys yna y symmaf o'th blith y neb syd yn hyfryd ganddynt dy falchder, sel nad ymddercha fech anwyach yn fy mynydd sanctaidd.

12 Gadawaf ynot hefyd bobl drwain dlodion, ac yn enw'r Arglwydd y gobeithiant hwy.

13 Gweddill Israel ni wna anwiredd, ac ni ddywedant gel wyddys: ac ni cheir yn eu genau dafod twyllodrus; canys hwy a borant, ac a orweddant, ac ni *bydd* a'i tarfo.

14 * Merch Sion, cân; Israel crethwenna, merch Ierusalem ymlawenycha, a gorfoledda â'th holl galon.

15 Tynnodd yr Arglwydd ymaith dy farnau, bwriodd allan dy elynion: yr Arglwydd Brenin Israel *sydd* yn dy ganol, nid ofni ddrŵg mwyach.

16 Y dydd hwnnw y dywedir wrth Ierusalem, nac ofna; *wrth* Sion, na laesed dy ddwylo.

17 Yr Arglwydd dy Dduw yn dy ganol di sydd gadarn, efe a achub, efe a lawenycha o'th blegid gan lawenydd, efe a lonydda yn ei gariad, efe a ymddigrifa ynot dan ganu.

18 Casclaf y rhai sydd brudd am y gymmanfa, y rhai sydd o honot, i'r rhai yr oedd † ei gwradwydd yn faich.

19 Wele, mi a ddifethaf yr amser hwnnw bawb a'th finaut, ac a * achubaf y gloff, a chasclaf y wascaredic, ac a'i gosodaf yn glodfawr, ac yn enwoc, yn holl dîr eu gwarth.

20 Yr amser hwnnw y dygaf chwi drachefn, yr amser i'ch casclaf; canys gwnaf chwi yn enwoc, ac yn glodfawr ym mysc holl bobl y ddaiar, pan ddychwelwyf eich caethiwed o flaen eich llygaid, medd yr Arglwydd.

|| *Neu, blith. Heb. grombil.*
| *Neu, asbarwiaith.*
* Ez. 22. 25. 27. mic. 3. 11. hab. 1. 8.
| *Neu, ni chnawanyr oferyrn hyd y bore.*
* Iere. 21. 12. hos. 9. 7.
* Ezeck. 22. 26.
| *Neu, bobl borem.*
‖ *Neu, congla.*
| *Neu, fy mwyfe.*
* Pen. 1. 18.

Nn CLLYFR

¶ LLYFR HAGGAI.

PEN. I.

1 *Haggai yn beio ar y bobl am esceuluso adeiladu y ty: 7 yn eu hannog hwy i'w adeiladu eſt: 12 Ac yn addo cymmorth Duw iddynt os gwnânt hynny yn ewyllyſgar.*

YN yr ail flwyddyn i'r brenin Darius, yn y chweched mis, ar y dydd cyntaf o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, at Zorobabel fab Salathiel, tywyſog Iuda; ac at Ioſua fab Ioſedech yr arch-offeiriad, gan ddywedyd;

2 Fel hyn y llefara Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd, y bobl hyn a ddywedant, ni ddaeth yr amſer, yr amſer i adeiladu tŷ'r Arglwydd.

3 Yna y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

4 Ai amſer *yw* i chwi eich hunain drigo yn eich tai byrddiedic, a'r tŷ hwn yn anghyfannedd?

5 Fel hyn gan hynny yn awr y dywed Arglwydd y lluoedd; † yſtyriwch eich ffyrdd.

† *Hebr. goſodwch eich calonnau ar eich ffyrdd.*

6 * Hauaſoch lawer, a chludaſoch ychydig: bwytta yr ydych, ond nid hyd ddigonſtyfed, ac nid hyd fod yn ddiwall; ymwiſcaſoch, ac nid hyd glydwr i neb, a'r hwn a ennillo gyflog, ſydd yn caſclu cyflog i gôd dylloc.

* Deut. 28.38. mic. 7. 14.15.

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, yſtyriwch eich ffyrdd.

8 Eſcynnwch i'r mynydd, a dygwch goed, ac adeiledwch y tŷ; * mi a ymſodlonaf ynddo, ac i'm gogoneddir, medd yr Arglwydd.

* 1. Bren. 8,21.29.

9 Edrychaſoch am lawer, ac wele yr oedd yn ychydig; a phan y dygaſoch adref, ‖ chwythais arno: am ba beth, medd Arglwydd y lluoedd? am y tŷ mau ſi, yr hwn ſydd yn anghyfannedd, a chwithau yn rhedeg bawb i'w dŷ ei hun.

‖ *Neu, chwythais ef ymaith.*

10 Am hynny gwaharddwyd i'r nefoedd oddiarnoch wlitho, a * gwaharddwyd i'r ddaiar roddi ei ffrwyth.

* Deut. 28.23.

11 Gelwais hefyd am ſychder ar y ddaiar, ac ar y mynyddoedd, ac ar yr ŷd, ac ar y gwîn, ac ar yr olew, ac ar yr hyn a ddwg y ddaiar allan, ac ar dŷn hefyd, ac ar aniſail, ac ar holl lafur dwylo.

12 Yna y gwrandawodd Zorobabel mab Salathiel, a Ioſua mab Ioſedech yr arch-offeiriad, a holl weddill y bobl, ar lais yr Arglwydd eu Duw, ac ar eiriau Haggai y prophwyd; (megis yr anfonoſai eu Harglwydd Duw hwynt ei) a'r bobl a ofnaſant ger bron yr Arglwydd.

13 Yna Haggai cennad yr Arglwydd, a ddywedodd trwy gennadwri yr Arglwydd, wrth y bobl, gan ddywedyd; yr wyf fi gyd â chwi, medd yr Arglwydd.

14 Felly y cynnhyrfodd yr Arglwydd, yſpryd Zorobabel fab Salathiel, tywyſog Iuda, ac yſpryd Ioſua fab Ioſedech yr arch-offeiriad, ac yſpryd oll weddill y bobl, a hwy a ddaethant, ac a weithiaſant y gwaith yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, eu Duw hwynt;

15 Y pedwerydd dydd ar lugain o'r chweched mis, yn yr ail flwydyn i Ddarius y brenhin.

PEN. II.

1 *Y mae yn rhoi calon yn y bobl i weithio, trwy addaw gogoniant mwy i'r ail Deml, nag oedd yn y gyntaf.* 10 *Yn rith pethau ſanctaidd a phethau aflan, y mae yn dangos ſod eu pechodau hwy yn rhwyſtro'r gwaith.* 20 *Addaw Duw i Zorobabel.*

YN y ſeithfed *mis*, ar yr vnfed *dydd* ar hugain o'r mis, y daeth gair yr Arglwydd trwy law y prophwyd Haggai, gan ddywedyd,

2 Dywed yn awr wrth Zorobabel fab Salathiel tywyſog Iuda, ac wrth Ioſua fab Ioſedech yr arch-offeiriad, ac wrth weddill y bobl, gan ddywedyd;

3 Pwy yn eich plith a adawyd, yr hwn a welaſ y tŷ hwn yn ei ogoniant cyntaf? a pha fodd y gwelwch chwi ef yr awr hon? onid yw wrth hynny yn eich golwg, ſel peth heb ddim?

4 Etto yn awr ymgryfhâ Zorobabel, medd yr Arglwydd, ac ymgryfhâ Ioſua mab Ioſedech yr arch-offeiriad, ac ymgryfhewch holl bobl y tîr, medd yr Arglwydd, a gweithiwch; canys *yr wyf* fi gyd â chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 *Yn ôl* y gair a ammodais a chwi, pan ddaethoch allan o'r Aipht, felly yr erys ſy Yſpryd yn eich myſg: nag ofnwch.

6 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; * vnwaith etto, ennyd ſechain yw, a mi a ſiglwaf y nefoedd, a'r ddaiar, a'r môr, a'r ſych-dir.

* Hag. 2.21.

7 Yſcydwaf hefyd yr holl genhedloedd, a dyfniant yr holl genhedloedd a ddaw; llanwaf hefyd y tŷ hwn â gogoniant, medd Arglwydd y lluoedd.

8 Eiddo fi'r arian, eiddo fi yr aur, medd Arglwydd y lluoedd.

9 Bydd mwy gogoniant y tŷ diwethaf hwn, nâ'r cyntaf, medd Arglwydd y lluoedd; ac yn y lle hwn y rhoddaf dangnheddyf, medd Arglwydd y lluoedd.

10 Ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed *mis*, yn yr ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd trwy law Haggai y prophwyd, gan ddywedyd;

11 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gofyn yr awr hon i'r offeiriaid y gyfraith, gan ddywedyd;

12 Os dwg yn glŷn ſanctaidd yoghwrt ei wisg, a'i gwrr a gyffwrdd â'r bara, neu â'r cawl, neu â'r gwîn, neu â'r olew, neu â dim o'r bwyd, a ſydd hwy ſanctaidd? a'r offeiriaid a attebaſant, a dywedaſant, na *ſydd ant*.

13 A Haggai a ddywedodd, os vn a ſo aflan wrth gorph marw a gyffwrdd â dim o'r rhai hyn, a fyddant hwy aflan? a'r offeiriaid a attebaſant, ac a ddywedaſant, byddant aflan.

14 Yna'r attebodd Haggai, ac a ddywedodd, felly y mae y bobl hyn, ac felly y mae y genhedlaeth hon ger fy mron, medd yr Arglwydd, ac felly y mae holl waith eu dwylo; a'r hyn a aberthant yno, yn aflan.

15 Ac yr awr hon meddyliwch atolwg, o'r dydd hwnnw hwn *allan*, a chynt, cyn goſod carreg ar garreg yn Nheml yr Arglwydd;

16 Er pan oedd y dyddiau hynny, pan ddelid at ddwrr o vgain *meſtreid*; dêc fyddei; pan dardd i'r gwin-wryf i dynnu dêc *llestreid* a deugain o'r caſn, vgain a fyddei yno.

17 * Tarewais chwi â diffanniad, ac â mallder, ac â chenllyſc, yn holl waith eich dwylo, a chwithauni *throſoch* attaſi, medd yr Arglwydd.

* Deut. 28.22.

18 Yſtyriwch yr awr hon, o'r dydd hwn, ac allan, o'r cynt, o'r pedwerydd dydd ar hugain o'r nawfed *mis* ac yſtyriwch o'r dydd y ſylfaenwyd Teml yr Arglwydd.

19 A'r

19 A yw'r hâd etto yn yr ysc[illegible]bor? y winwydden hefyd, y ffigysbren, a'r pomgranad, a'r pren olywydd, ni ffrwythasant: o'r dydd hwn allan y bendithiaf *chwi*.

20 A gair yr Arglwydd a ddaeth eilwaith at Haggai, ar y pedwerydd *dydd* ar hugain o'r mis, gan ddywedyd,

21 Llefara wrth Zorobabel tywysog Iuda, gan ddywedyd; myfi a escydwaf y nefoedd a'r ddaiar.

22 Ac mi a ymchwelaf deyrn-gadeir teyrnasoedd, ac a ddiffythiaf gryfder brenhiniaethau y cenhedloedd, ymchwelaf hefyd y cerbydau, a'r rhai a eisteddant ynddynt: a'r meirch a'i marchogion a syrthiant bob vn gan gleddyf ei frawd.

23 Y diwrnod hwnnw medd Arglwydd y llooedd, i'ch gymmeraf di, fy ngwâs Zorobabel mab Salathiel, medd yr Arglwydd, ac i'th wnaf fel sêl: canys mi a'th ddewisais di, medd Arglwydd y llooedd.

¶ LLYFR ZECHARIAH.

PEN. I.

1 *Zechariah yn annog i edifeirwch.* 7 *Gweledigaeth y meirch.* 13 *Trwy weddi yr Angel y rhoir addewidion cyssurol i Ierusalem.* 18 *Gweledigaeth y pedwar corn.* a'r *pedwar saer.*

YN yr wythfed mîs o'r ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, fab Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd;

2 Llwyr ddigiodd yr Arglwydd wrth eich tadau.

3 Am hynny dywed wrthynt, fel hyn y dywed Arglwydd y llooedd: * dychwelwch attaf fi, medd Arglwydd y llooedd, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y llooedd.

4 Na fyddwch fel eich tadau, y rhai y galwodd y prophwydi o'r blaen arnynt, gan ddywedyd, * fel hyn y dywed Arglwydd y llooedd, dychwelwch yn awr oddi wrth eich ffyrdd drwg, ac oddi wrth eich gweithredoedd dryginous: ond ni chlywent, ac ni wrandawent arnaf, medd yr Arglwydd.

5 Eich tadau, pa le y maent hwy? a'r prophwydi, ydynt hwy yn fyw byth?

6 Oni ddarfu'r hynny i'm geiriau, a'm ddeddfau, y rhai a orchymynnais wrth fy ngweision y prophwydi, † oddiwes eich tadau? a hwy a ddychwelasant, ac a ddywedasant, * megis y meddyliodd Arglwydd y llooedd wneuthur i ni yn ôl ein ffordd, ac yn ôl ein gweithredoedd ein hun, felly y gwnaeth efe â ni.

7 Ar y pedwerydd dydd ar hugain o'r vnfed mîs ar ddêc, hwnnw yw mis Sebat, o'r ail flwyddyn i Ddarius, y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah fab Barachiah, fab Ido y prophwyd, gan ddywedyd,

8 Gwelais nosweith, ac wele wr yn marchogaeth ar farch côch, ac yr oedd efe yn sefyll rhwng y myrtwydd, y rhai *oedd* yn y pant, ac o'i ôl ef yr oedd meirch cochion, † brithion, a gwynion.

9 Yna y dywedais, beth *yw* y rhai hyn, fy Arglwydd? a dywedodd yr Angel *oedd* yn ymddiddan â mi, wrthif, mi a ddangosaf ir beth yw y rhai hyn.

10 A'r gŵr, yr hwn oedd yn sefyll rhwng y myrtwydd, a attebodd, âc a ddywedodd, dymma y rhai a hanfonogodd yr Arglwydd i ymrodio trwy'r ddaiar.

11 A hwythau a attebasant Angel yr Arglwydd, yr hwn oedd yn sefyll rhwng y coed myrtwydd, a ddywedasant, rhodiasom trwy'r ddaiar, ac wele'r holl ddaiar yn eistedd, ac yn llonydd.

12 Ac Angel yr Arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd, O Arglwydd y llooedd, pa hŷd ni thrugarhei wrth Ierusalem, a dinasoedd Iuda, *yrhai* yrhai y digiaist y deng-mhlynedd a thrugain hyn?

13 A'r Arglwydd a attebodd yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, â geiriau daionus, a geiriau cysso-

14 A'r Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddywedodd wrthif, gwaedda gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd y llooedd, * delïais eiddigedd mawr dros Ierusalem a thros Sion. * Pen. 8. 2.

15 A digiais yn ddirfawr wrth y cenhedloedd diffrŵ, y rhai *pan* ddigiais ychydig, hwythau a gynnorthwysasant y niwed.

16 Am hynny, fel hyn y dywed yr Arglwydd, dychwelais at Ierusalem â thrugareddau: fy nhŷ a adeiledir ynddi, medd Arglwydd y llooedd, a llinyn a estynnir ar Ierusalem.

17 Gwaedda etto gan ddywedyd, fel hyn y dywed Arglwydd y llooedd, fy ninasoedd a ymchengant gan ddaioni, a'r Arglwydd a rydd gyssur i Sion etto, ac a ddewis Ierusalem etto.

18 A chodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele bedwar corn.

19 A dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, beth *yw* y rhai hyn? dywedodd yscrifennu wrthif, y rhai hyn yw'r cyrn a wasgarasant Iuda, Israel, a Ierusalem.

20 A'r Arglwydd a dangosodd i mi bedwar saer hefyd.

21 Yna y dywedais, i wneuthur pa beth y rhain yw y rhai hyn? ac efe a lefarodd, gan ddywedyd, y rhai hyn *yw* 'r cyrn a wasgarasant Iuda, fel na chodei vn ei ben: ond y rhai hyn a ddaethant i'w tarfu hwynt, i daflu allan gyrn y cenhedloedd, y rhai a godasant eu cyrn ar wlâd Iuda, i'w gwasgaru hi.

PEN. II.

1 *Duw o'i ofal tros Ierusalem yn anfon iw mesuro hi.* 6 *Gwared Sion.* 10 *Addawid o bresennoldeb Duw.*

DEr chefais fy llygaid drachefn, ac edrychais: ac wele wr, ac yn ei law linyn mesur.

2 A dywedais, i ba le'r ei di? ac efe a ddywedodd wrthif, i fesuro Ierusalem, i weled beth *yw* ei lled hi, a pheth *yw* ei hŷd hi.

3 Ac wele yr Angel a oedd yn ymddiddan â mi, yn myned allan, ac Angel arall yn myned allan, iw gyfarfod ef.

4 Ac efe a ddywedodd wrtho, rhêd, llefara wrth y llange hwn, gan ddywedyd, Ierusalem a gyfanneddir *fel* † maesdrefi, rhac amled dŷn, ac anifail o'i mewn. † Neu, tre fo hîb gaerau.

5 Canys bydda fi iddi yn fûr o dân o amgylch, medd yr Arglwydd, a bydda f yn ogoniant yn ei chanol.

6 Hô, hô, *dewch allan*, a ffowch o wlad y gogledd, medd yr Arglwydd, canys temlais chwi fel pedwar gwynt y nefoedd, medd yr Arglwydd.

7 O Sion, ymchub, yr hon wyt yn preswylio gyd â merch Babilon.

8 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y llooedd, ar ôl y gogoniant i'm anfonodd at y cenhedloedd, y rhai a'th yspeiliasant chwi: * canys a gyffyrddo â chwi, syddyn cyffwrdd â chanwyll ei lygaid ef. * Deut. 32. 10. Pſa. 17. 8.

9 Canys wele fi yn eſcwyd ſy llaw arnynt, a byddant yſclyfaeth iw gweiſion: a chânt wybod mai Arglwydd ylluoedd a'm hanfonodd.

*Eſ.12.6. & 53.1. *Leſic. 26.12. ezec.37. 37.2.cor. 6.18.

10 *Cân a llawenicha, merch Sion; canys wele fi yn dyfod, a *mi a drigaf yn dy ganol di, medd yr Arglwydd.

11 A'r dydd hwnnw cenhedloedd lawer a ymlynant wrth yr Arglwydd, ac a fyddant bobl i mi: a mi a drigaf yn dy ganol di, a chei wybod mai Arglwydd y lluoedd am hanfonodd attat.

12 A'r Arglwydd a etifedda Iuda, ei ran yn y tîr ſanctaidd, ac a ddewis Ieruſalem drachefn.

13 Pob Cnawd, taw yngwŷdd yr Arglwydd, canys cyfododd o drigfa ei ſanctaiddrwydd.

PEN. III.

1 Yan rith Joſua y dangoſir adferiad yr Eglwys. 8 Addaw Chriſt y Blaguryn.

A Cefe a dangoſodd i mi Ioſua 'r Arch-offeiriad, yn ſefyll ger bron Angel yr Arglwydd, a ‖ Satan yuſefyll ar ei ddeheu-law ef, iw wrthwyneba ef.

‖ *Sef, gwrthwyneb-wr.*

2 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Satan, *cerydded yr Arglwydd dydi Satan, ſef yr Arglwydd yr hwn a ddewiſodd Ieruſalem, a'th geryddo. Onid pentewyn *yw* hwn wedi ei achub o'r tân?

* Iud.9.

3 A Ioſua ydoedd wedi ei wiſco a dillad budron, ac yn ſefyll ynghŵydd yr Angel.

4 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn ſefyll ger ei fron, gan ddywedyd, cymmerwch ymmaith y dillad budron oddi am dano ef: wrtho yntef y dywedodd, wele ſymmudais dy anwiredd oddi wrthit, a gwiſcaf di hefyd â newid dillad.

5 A dywedais hefyd, rhoddant feitr têg ar ei ben ef; a rhoddaſant feitr têg ar ei ben ef, ac a'i gwiſcaſant â dillad, ac Angel yr Arglwydd oedd yn ſefyll ger llaw.

6 Ac Angel yr Arglwydd a dyſtiolaethodd wrth Ioſua gan ddywedyd:

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, os rhodi diyn fy ffyrdd, ac os cedwi ‖ fy nghadwriaeth, titheu befyd a ferni fy nhŷ, ac a gedwi fy nghynteddoedd, rhoddaf it befyd † leoedd i rodio ym myſc y rhai hyn ſydd yn ſefyll *ymma.*

‖ *Neu fy ordinâd.* † *Hebr. rodfeydd i rodio.*

8 Gwrando attolwg Ioſua 'r Arch-offeiriad, ti a'th gyfeillion ſydd yn eiſtedd ger dy fron; canys gŵŷr rhyfedd *yw* y rhai hynt: o herwydd wele dygaf allan fyngwas * Blaguryn.

* Eſa.11. 1. ier.23. 5 & 33. 15.pen. 6.12.luc. 1.78.

9 Canys wele y garrec a roddais ger bron Ioſua, ar yn garrec *y bydd* faith o lygaid, wele fi yn naddu ei naddiad hi, medd Arglwydd y lluoedd: a mi a ſymmudaf ymmaith anwiredd y tir hwnnw mewn yn diwrnod.

*Eſa.2.27 mic.4. 4. Agg. 2. 10.

10 Y dwthwn hwnnw, medd Arglwydd y lluoedd, y gelwch bob yn ei gymmydog tan y winwydden, a than y ffigyſ-bren.

PEN. IIII.

1 Trwy weledigaeth y canwyllbren aur y dangoſir y llwyddiant a gai ſyllŵeiniad Zorobabel. 11 Ac wrth y ddwy oliwydden, yr arwyddoccêir y ddau eneiniog.

A'R Angel yr hwn oedd yn ymddiddan â mi, a ddychwelodd, ac a'm deffrôdd, fel y deffroir yn o'i gwſc:

‖ *Neu, a ſaith, ſaith weddaf o bibellau i'r llyſer-nau.*

2 Ac a ddywedodd wrthif, beth a welei di? a mi a ddywedais; edrychais, ac wele ganhwyll-bren i gyd o aur, a'i badell ar ei ben, a'i ſaith luſern arno, a ſaith o bibellau i'r ſaith luſern oedd ar ei ben ef.

3 A dwy oliwydden wrtho, y naill o'r tu dehau i'r badell, a'r llall o'r tu aſſwy iddi.

4 A mi a attebais, ac a ddywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, gan ddywedyd beth *yw* y rhai hyn, ſy Arglwydd?

5 A'r Angel oedd yn ymddiddan â mi, a deffrôdd, ac a ddywedodd wrthif; oni wyddoſt beth *yw* y rhai ymma? yna y dywedais, na wn, fy Arglwydd.

6 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, gan ddywedyd; hyn *yw* gair yr Arglwydd at Zorobabel, gan ddywedyd; nid trwy ‖ lu, ac nid trwy nerth, onid trwy fy Yſpryd, medd Arglwydd y lluoedd.

‖ *Neu, allu.*

7 Pwy *wyt* ti, y mynydd mawr? ger bron Zorobabel *y bydai* yn waſtadedd: ac efe a ddŵg allan y maen pennaf, *gan* weiddi, Rhâd, rhâd iddo.

8 Dieth gair yr Arglwydd attal dracheſ, yn ddywedyd;

9 Dwylo Zorobabel a ſyllŵeniaſant y tŷ hwn, a'i ddwylo ef a'i gorphen, a chei wybod mai Arglwydd y lluoedd am hebryngodd attoch.

10 Canys pwy a ddiyſtyrodd ddydd y pethau bychain? canys llawenychant, a gwelant y gwaith alcam yn llaw Zorobabel, gydâ 'r ſaith hyn: *Ilygaid yr Arglwydd *ydynt*, y rhai ſy'n gwaredu wer trwy 'r holl ddaiar.

11 A mi a attebais, ac a ddywedais wrthaw, beth *yw* y ddwy oliwydden hyn, ar y tu dehau i'r hwyll-bren, ac ar ei aſſiwy?

12 Ac mi a attebais drachefn, ac a ddywedais wrtho, beth *yw* y ddau bingcyn oliwyddenau, ſy † trwy y ddwy bibell aur, ſydd yn trwallu allan honynt eu hunain ‖ yr *olew* euraid.

‖ *Neu, o honynt.*

13 Ac efe a lefarodd wrthif, gan ddywedyd, oni wyddoſti beth *yw* y rhai hyn? a dywedais, na wn fy Arglwydd.

14 Ac efe a ddywedodd, dymma'r *dau* eneiniog oliwydden ſydd yn ſefyll ger bron Arglwydd yr holl ddaiar.

PEN. V.

1 Wrth y llyſ yn ebedeg, y dangoſir meddiannu Iudaea a thynnu. 5 Yn rith gwraig yn eiſtedd mewn Ephah, a thalent o blwm, y dangoſir ymdeithiaeth Babilon.

YNa y troais, a chodais fy llygaid, ac edrych, a wele blŷg llyſyr yn hedeg.

2 Ac efe a ddywedodd wrthif, beth a wely di? a dywedais, mi a welaf blŷg llyſyr yn hedeg, ei hŷd yn ugain cufydd, a'i lêd yn ddêc cufydd.

3 Ac efe a ddywedodd wrthif, dymma'r llw a aeth allan ar wyneb yr holl ddaiar: canys ‖ pob yn a ledratto a dorrir ymaith, hi a fydd tu yma, yn ei hôl hi; a phob yn a dyngo a dorrir ymaith, ſel o'r tu accw, yn ei hôl hi.

4 Dygaf hi allan, medd Arglwydd y lluoedd, a hi a ddaw i dŷ y lleidr, ac i dŷ y neb a dyngo yn enw i ar gam, a hi a erys ynghanol ei dŷ, a'i difa ef, a'i goed, a'i gerric.

5 Yna yr Angel oedd yn ymddiddan â mi a aeth allan, ac a ddywedodd wrthif, eyfod yn awr dy lygaid, ac edrych beth *yw* hyn ſydd yn myned allan.

6 Ac mi a ddywedais, beth ydyw? ac efe a ddywedodd, Ephah ydyw ſydd yn myned allan: ac efe a ddywedodd, dymma eu gweledîad yn yr holl ddaiar.

7 Ac wele dalent o blwm wedi ei godi i fyny: a dymma wraig yn eiſtedd ynghanol yr Ephah.

8 Ac efe a ddywedodd, anwiredd *yw* hwn: ac efe a'i taflodd hi i ganol yr Ephah, a bwriodd y pwys plwm ar ei enau ef.

9 A chyfodais fy llygaid, ac edrychais, ac wele

ddwy wragedd yn dyfod allan, a gwynt yn eu hescyll, (canys escyll oedd gauddynt, sel escyll y Ciconia) a chyfodasant yr Ephah rhwng y ddaiar a'r nefoedd.

10 Yna y dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi, i ba le y mae y rhai hyn yn myned â'r Ephah?

11 Dywedodd ynteu wrthif, i adeiladu iddi dŷ yngwlad Sinar: a hi a sicrheir, ac a osodir yno ar ei hôl ei hun.

PEN. VI.

1 *Gweledigaeth y pedwar cerbyd.* 9 *Yan vish wnaw Iosua y dangosir Teml a brenhiniaeth Christ y Blaguryn.*

HEfyd mi a droais, ac a dderchefais fy llygaid, ac a edrychais, ac wele bedwar o gerbydau yn dyfod allan oddi rhwng dau fynydd: a'r mynyddoedd *oedd* fynyddoedd o brês.

2 Yn y cerbyd cyntaf *yr oedd* meirch cochion yn yr ail cerbyd meirch duon.

3 Ac yn y trydydd cerbyd meirch gwynion, a yn ypedwerydd cerbyd meirch brithion: a ‖ gwiwnion.

4 Yna'r attebais, ac y dywedais wrth yr Angel oedd yn ymddiddan â mi; beth *yw* y rhai hyn, fy Arglwydd?

5 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd; *yma* bedwar ‖ yspryd y nefoedd, y rhai sy'n myned allan o sefyll ger bron Arglwydd yr holl ddaiar.

6 Y meirch duon sydd ynddo, a ânt allan i dîr ogledd, a'r gwynion o ânt allan ar eu hôl hwynt, a'r brithion a ânt allan i'r dehau-dîr;

7 A'r gwineuon a aethant allan, ac a geisiasant fyned i gyniwer trwy'r ddaiar, ac efe a ddywedodd, ewch, cyniwerwch trwy y ddaiar; felly hwy a gyniwerasant trwy'r ddaiar.

8 Yna efe a waeddodd arnaf, ac a lefarodd wrthif, gan ddywedyd; edrych, y rhai a aethant i dîr y gogledd, a lonyddasant sy Yspryd yn nhîr y gogledd.

9 A daeth gair yr Arglwydd attaf, gan ddywedyd;

10 Cymmer gan y gaeth-glud, gan Heldai, gan Tobiah, a chan Iedaiah, y rhai a ddaethant o Babilon: a thyred y dydd hwnnw, a dôs i dŷ Iosiah fab Zephaniah.

11 Yna cymmer arian, ac aur, a gwna goronau, a *gosod* ar ben Iosua fab Iosedech yr Archoffeiriad.

12 A llefara wrtho gan ddywedyd; fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; wele'r gŵr a'i enw *Blaguryn, o'i lê hefyd y blagura, ac efe a adeilada Deml yr Arglwydd.

13 Ie Teml yr Arglwydd a adeilada efe, ac efe a ddŵg ‖ gogoniant, ac a eistedd, ac a lywodraetha ar ei frenhin-faingc, bydd yn offeiriad hefyd ar ei frenhin-faingc, a chyngor hedd a fydd rhyngddynt ill dau.

14 A'r coronau fydd i Helem, ac i Tobiah, ac i Iedaiah, ac i Hen fab Zephaniah; er coffadwriaeth yn Nhemi yr Arglwydd.

15 A'r pellennigion a ddeuant, ac a adeiladant yn Nhemi yr Arglwydd, a chewch wybod mai Arglwydd y lluoedd a'm anfonodd attoch; a *hyn* a fydd, os gan wrando y gwrandewch ar lais yr Arglwydd Dduw.

PEN. VII.

1 *Caethion yn ymofyn am ympryd.* 4 *Zechariah yn argyoeddi eu hympryd hwy.* 8 *Pechod yr achos o'i caethiwtid hwy.*

AC yn y bedwaredd flwyddyn i'r brenin Darius y daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, ar y pedwerydd *dydd* o'r nawfed mis, *sef* Cisleu.

2 Pan anfonasent Sarcser, a Regemmelech, a'i gwŷr i dŷ Dduw, i ‖ weddio ger bron yr Arglwydd.

3 Ac i ddywedyd wrth yr offeiriaid *oedd* yn nhŷ Arglwydd y lluoedd, ac wrth y prophwydi, gan ddywedyd; a wylaf fi yn pummed mis, gan ymmailldue, fel y gwnaethym weithian gymmaint o flynyddoedd?

4 Yna gair Arglwydd y lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

5 Dywed wrth holl bobl y tîr, ac wrth yr offeiriaid, gan lefaru, pan *oeddych yn ymprydio, ac yn galaru y pummed, a'r seithfed *mis*, y deng mhlynedd a thrugain hynny, ai i mi'r ymprydiasoch chwi ympryd, i mi?

6 A phan fwyttasoch, a phan yfasoch, ‖ onid oeddych yn bwytta *i chwi* eich hunain, ac yn yfed *i chwi* eich hunain?

7 ‖ Oni *dylech wrando* y geiriau a gyhoeddodd yr Arglwydd trwy law y prophwydi gynt, pan oedd Ierusalem yn gyfannedd, ac yn llwyddiannus, a'i dinasoedd o'i hamgylch, a *phobl* yn cyfanneddu y dehau-dîr, a'r dyffryn-dîr?

8 A daeth gair yr Arglwydd at Zechariah, gan ddywedyd;

9 Fel hyn y llefara Arglwydd y lluoedd, gan ddywedyd; barnwch farn † gwîr, gwnewch drugaredd a thostiri bob un i'w frawd.

10 Ac na orthrymmwch * y weddw, a'r ymddifad y dieithr a'r anghenoc; ac na feddyliwch ddrwg bob un iw gilydd, yn eich calonnau.

11 Er hyn gwrthodasant wrando, a rhoddasant yscwydd anhydyn, a thrymhasant eu clustiau rhac clywed.

12 Gwnaethant hefyd eu calonnau yn Adamant, rhac clywed y gyfraith, a'r geiriau a anfonodd Arglwydd y lluoedd drwy ei yspryd, yn llaw y prophwydi gynt: am hynny y daeth digofaint mawr oddi wrth Arglwydd y lluoedd.

13 A bu megis y galwodd efe, ac na wrandawent hwy; felly * y galwasant hwy, ac ni'n gwrandawn ninnau medd Arglwydd y lluoedd.

14 Onid gwasterais hwynt â cherwynt, i blith yr holl genhedloedd, y rhai nid adwaenent; a'r tîr a anghyfanneddwyd ar eu hôl hwynt, fel nad oedd a'i tramwyai; nae a ddychwelai: felly y gosodasant y wlad ddymunol yn ddiffaethwch.

PEN. VIII.

1 *Adnewyddu Ierusalem.* 9 *Eu cyffwro hwy i adeiladu, trwy fod gâfor Duw inae aitpwt.* 16 *Gweithredoedd da y mae Duw yn eu gofyn ganddynt.* 18 *Addaw llawenydd a rhyddhâd.*

DRacheſn y daeth gair Arglwydd y lluoedd attaf; gan ddywedyd;

2 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, * eiddigeddais eiddigedd mawr dros Sion, ac â llid mawr yr eiddigeddais drosti.

3 Fel hyn y dywed yr Arglwydd, dychwelais at Sion, a thrigaf yngханol Ierusalem, a Ierusalem a elwir dinas y gwirionedd, a mynydd Arglwydd y llu oedd; y mynydd sanctaidd.

4 Fel hyn y dywed Arglwydd y llu oedd, hên wŷr, a hên wragedd a drigant etto yn heolydd Ierusalem, a phob gŵr a'i ffon yn ei law, o herwydd amlder dyddiau.

5 A heolydd y ddinas a lenwir o fechgyn a genethod, yn chwarae yn eu heolydd hi.

6 Fel hyn y dywed Arglwydd y llu oedd, os ‖ anhawdd yw *hyn* yn y dyddiau hyn, yngolwg gweddill y bobl hyn: ai ‖ anhawdd fyddei hefyd yn fy ngolwg i, medd Arglwydd y llu oedd?

† *Hebr. ymbil ag wyneb yr Arglwydd.*

* *Esai.* 58.5.

‖ *Neu, and chwi yw y rhai oedd yn bwyttâ &c.*

‖ *Neu, onid dyma'r geiriau &c.*

† *Hebr. gwirionedd.*

* *Exod.* 22.21. *esa.*1.23. *ier.*5.28.

* *Dihar.* 1.28. *esa.* 1.15. *ierc.* 11.11. & 14.12.

* *Pen.*1.14

‖ *Neu, rhyfedd.*

‖ *Neu, rhyfedd.*

7 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, wele fi yn gwaredu fy mhobl o dir y dwyrain, ac o dir machludiad haul.

8 A mi a'i dygaf hwynt fel y preſſwyliont ynghanol Ieruſalem: a hwy a fyddant yn bobl i mi, a byddaf innau iddynt hwythau yn Dduw, mewn gwirioneedd, ac mewn cyfiawnder.

9 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, cryfhaer eich dwylo chwi y rhai ydych yn clywed, yn y dyddiau hyn, y geiriau hyn o enau y prophwydi, y rhai oedd yn y dydd y ſylfaenwyd tŷ Arglwydd y lluoedd, fel yr adeiladid y Deml.

‖ Neu, y c)ſlog hwn i ddyn, aeth yn ddidda, ac nid oedd dog am, &c.

10 Canys cyn y dyddiau hyn ‖ nid oedd na * chyflog i ddyn, na llog am anifail, na heddwch i'r *hwn* a elei allan, nac a ddelei i mewn, gan y gorthrymder: o blegit gyrrais yr holl ddynion, bob vn ym mhen ei gymydog.

11 Ond yn awr ni *fyddaf* fi i weddill y bobl hyn, megis yn y dyddiau gynt, medd Arglwydd y lluoedd.

* Hg. 1.5

† Heb. yn eddrych.

12 Canys *hydd* yr hâd † yn ffynnadwy, y winwydden a rydd ei ffrwyth, a'r ddaiar a ddyd ei chynnyrch, a'r nefoedd a roddant eu gwlith, a pharaf i weddill y bobl hyn feddianau yr holl bethau hyn.

13 A bydd mai megis y buoch chwi tŷ Iuda, a thŷ Iſrael, yn felldith ym myſc y cenhedloedd, felly i'ch gwaredaf chwi, a byddwch yn fendith: nac ofnwch, *ond* cryfhaer eich dwylo.

14 Canys fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, fel y meddyliais eich drygu chwi, pan i'm digiodd eich tadau, medd Arglwydd y lluoedd, ac nid edifarheais:

15 Felly drachefn y meddyliais yn y dyddiau hyn wneuthur llês i Ieruſalem, ac i dŷ Iuda: nac ofnwch.

* Ephe. 4.25.

† Hebr. a gwiriondedd tangnheddfy.

16 Dymma y pethau a wnewch chwi, * dywedwch y gwîr bawb wrth ei gymydog, bernwch farn † gwirioned *a* thangneddfyf yn eich pyrth.

17 Ac na fwriedwch ddrwg neb yn eich calonnau, ac na hoffwch lw celwyddoc: canys yr holl bethau hyn a gaſeais, medd yr Arglwydd.

18 A gair Arglwydd y lluoedd a ddaeth attaf, gan ddywedyd;

† Hebr. amſeraw gofodedig

‖ Neu, hyfryd.

19 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd; ympryd y pedwerydd *miſ*, ac ympryd y pummed, ac ympryd y ſeithfed, ac ympryd y degfed, a fydd i dŷ Iuda, yn llawenydd a hyfrydwch, ac yn † wchelwyliau ‖ daionus: gan hynny cerwch wirioned, a heddwch.

20 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, *bydd* etto, y daw pobloedd, a phreſſwylwŷr dinaſoedd lawer:

* Eſai.2.3 mic.4.12.

21 Ac yr â preſſwylwŷr y naill *ddinas* i'r llall, gan ddywedyd; * awn gan fyned i weddio ger bron yr Arglwydd, ac i geiſio Arglwydd y lluoedd, minnau a âf hefyd.

22 Ie pobloedd lawer, a chenhedloedd cryfion a ddeuant i geiſio Arglwydd y lluoedd yn Ieruſalem; ac i weddio ger bron yr Arglwydd.

† Hebr. ymbil ag wynb yr Arglwydd.

23 Fel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, yn y dyddiau hynny *y bydd* i ddêc o ddynion, o bob tafodieith y cenhedloedd, ymaflyd, ymaflyd *meddaf* yngodrau gwr o Iddew, gan ddywedyd; awn gyd â chwi, canys clywſom *fod* Duw gyd â chwi.

PEN. IX.

1 Duw yn amddiffyn ei Eglwys. 9 Anogaeth Sion i lawenychu am dŷſdiad Crift, a'i eſgobol ſeiſniaeth. 12 Duw yn addaw buddugoliaeth ac amddiffyn.

BAich gair yr Arglwydd yn nhîr Hadrach, a Damaſcus *fydd* ei orphwyſfa ef: pan fydd llygaid dyn ar yr Arglwydd, fel yr eiddo holl lwythau Iſrael.

2 A Hamath hefyd a derfyna wrthi: Tyrus, a Sidon hefyd, er ei bod yn * ddoeth iawn.

3 A Thyrus a adeiladodd iddi ei hun ynyſfynſa, ac a bentyrrodd arian fel llwch, ac aur coeth fel tom yr heolydd.

4 Wele 'r Arglwydd a'i bwrw hi allan, ac a dery ei nerth hi yn y môr, a hi a yſtir â thân.

5 Aſcelon a'i gwel, ac a ofna, a Gaza, ac a ymofidia yn ddiſawr; Ekron hefyd, am ei disgwyliddio o'i gobaith; diflennir hefyd y brenin allan o Gaza, ac Aſcelon ni chyfanneddir.

6 † Eſtron hefyd a drig yn Aſdod, a thorraf ymaith falchder y Philiſtiaid.

7 A mi a gymmeraf ymaith ei waedd o'i genau, a'i ffieidd-dra oddi rhwng ei ddannedd, ac efe a weddillfir i'n Duw ni, fel y byddo megis penaeth yn Iuda, ac Ekron megis Iebuſad.

8 A gwerſyllaf o amgylch fy nhŷ rhag y lluoedd, rhac a êl neibio, a thac a ddychwel, fel na thramwyo gorthrymmwr trwyddynt mwyach: canys yr awr hon gwelais am llygaid.

9 * Bydd lawen iawn, ti ferch Sion; cân yn uchel, chwenna, ha ferch Ieruſalem: wele dy frenin yn dyfod attat: cyfiawn ‖ ac achubadd yw efe, yn ufudd ac eſe yn llariaidd, ac yn marchogaeth ar aſſen, ac ar ebol, llwdn aſſyn.

10 Torraf hefyd y cerbyd oddi wrth Ephraim, a'r march oddi wrth Ieruſalem; a'r bwa rhyfel a dorrir, ac efe a leſara heddwch i'r cenhedloedd: a'i lywodraeth *fydd* * o fôr hyd fôr, ac o'r afon hyd eithafoedd y ddaiar.

11 A thithau, i trwy waed dy ammod y gollyngais dy * garcharorion o'r pydew heb ddwfr ynddo.

12 Trowch i'r amddiffynfa, chwi garcharorion gobeithiol, hddyw 'r ydwyf yn dangos i chwi it yn ddau dyblyg:

13 Pan anelwyf Iuda i mi, ac y llanwyf y bwa ag Ephraim ac y cyfodwyf dy feibion di Sion yn erbyn dy feibion di Groeg, ac i'th wneuthur fel cleddyf gwr grymmus.

14 A'r Arglwydd a welir troſtynt, a'i ſaeth a êl allan fel mellten; a'r Arglwydd Dduw a gân ag vdcorn, ac a gerdd â chorwyntoedd y deau.

15 Arglwydd y lluoedd a'i hamddiffyn hwynt, a hwy a yſſant, ac a ddaroſtyngant gerrig y ſling; yfant *a* therfyſcant megis *mewn* gwin; a llanwant hwynt fel meillau, ac fel congliau 'r allor.

16 A'r Arglwydd eu Duw a'i gwared hwynt y dydd hwnnw, fel praidd ei bobl: canys fel meini coron y byddant wedi eu derchafu yn ſancteiddiolaeth ei dîr ef.

17 Canys pa feint *yw* ei ddaioni ef, a pha faint ei degwch ef? ŷd a ‖ lawenycha y gwŷr ieuainc, a gwin y gwyryfon.

PEN. X.

1 Duw ſy raid ymgais ag ef, ac nid rhywun. 3 Megis yr ymwelodd ef â'i ddiadell eu o'i chobol, felly yr achub, ac yr adfera eſt hwy.

ERchwch gan yr Arglwydd law ymhen yr diweddar-law; a'r Arglwydd a bair gawodydd clair gwmylau, ac a rydd iddynt gawod o law, i bob vn laſ-welte yn y maes.

2 * Canys y † delwau a ddywedaſant wagedd, a'r dewiniaid a welſant gelwydd, ac a ddywedaſant freuddwydion ofer, a hoddaſant ofer

am hynny yr aethant ſel defaid, ‖ cyſtuddiwyd hwynt am nad oedd bugail.

3 Wrth y bugeiliaid yr enynnodd fy llid, a mi a puſpeis y bychod : canys Arglwydd y lluoedd a ymwelodd â'i braidd tŷ Iuda, ac a'i gwnaeth ſel ei hardd-farch yn y rhyfel.

4 Y gongl a ddaeth allan o honaw, yr hoel o honaw, y bwa rhyfel o hono, a phob goruchwyliwr yngyd a ddaeth o hono.

5 A byddant ſel cawri yn ſathru eu gelynion yn llŷn yr heolydd, yn y rhyfel : a hwy a ymladdant am fod yr Arglwydd gyd â hwynt, a ‖ chywilyddiir marchogion meirch.

6 A nerthaf dŷ Iuda, a gwaredaf dŷ Ioſeph, a pharaf iddynt ddychwelyd i'w cyſtle, canys trugarheais wrthynt ; a byddant ſel pe na's gwrthodaſwn hwynt : o herwydd myfi yw yr Arglwydd eu Duw hwynt, ac a'i gwrandawaf hwynt.

7 Bydd Ephraim hefyd ſel cawr, a'i calonnau a lawenychant ſel trwy win : a'i meibion a gânt weled, ac a lawenychant, bydd eu calon yn hyfryd yn yr Arglwydd.

8 Chwibianaf arnynt, a chaſclaf hwynt, canys gwaredais hwynt ; ac amlhânt, fel yr amlhaſant.

9 A hauſ hwynt ym myſc y bobloedd, ac mewn gwledydd pell i'm cofiant, a byddant fyw gyd â'i plant, a dychwelant.

10 A dychwelaf hwynt o dîr yr Aipht, a chaſclaf hwynt o Aſſyria, ac arweiniaf hwynt i dîr Gilead a Libanus, ac ni cheir *le* iddynt.

11 Ac efe a dramwya trwy 'r môr mewn blinder, ac a dery y tonnau yn y môr ; a holl ddyfnderoedd yr afon a ſyddant ddiſpydd : a deſcynnir balchder Aſſyria, a theyrn-wialen yr Aipht a gilia ymaith.

12 Nerthaf hwynt hefyd yn yr Arglwydd, ac yn ei enw ef yr ymrodiant, medd yr Arglwydd.

PEN. XI.

1 Diniſtr Ieruſalem. 3 Gofalu am yr etholedigion, a gwrthod y Beiſil. 10 Torri ſonn Tegwch a Rhwymau, trwy wrthod Chriſt. 15 Arfwydd a mŵdrith y bugail yn fyd.

Libanus, agor dy ddorau ; ſel yr yſſo y tân dy gedrwyddd.

2 Y ſfynidwydd, udwch, canys cwympodd y cedrwydd, diſwynwyd y rhai ‖ ardderchoc ; udwch dderw Baſan, canys ſyrthiodd coedwic ‖ y gwin gynhayaf.

3 Y mae llêf udfa y bugeiliaid ; am ddiſwyno eu hardderchawgrwydd ; llef rhuad y llewod ieuaingc, am ddiſwyno balchder yr Iorddonen.

4 Fel hyn y dywed yr Arglwydd fy Nuw, portha defaid y lladdfa ;

5 Y rhai y mae eu perchennogion yn eu lladd, heb dybieid eu bod yn euog ; a'i gwerth-wŷr a dywedant, bendigedic *fyddo* 'r Arglwydd am fy nglyſocthogi ; a'i bugeiliaid nid arbedant hwynt.

6 Canys nid arbedaf mwyach drigolion y wlâd, medd yr Arglwydd ; ond wele fi yn rhoddi y dynion, bob yn i law ei gymmydog, ac i law ei frenin ; a hwy a darawant y tîr, ac nid achubaf *hwynt* o'i llaw hwy.

7 A mi a borthaf ddefaid y lladdfa, ‖ ſef chwi dlreniaiid y praidd : a chymmerais i'm ddwy ffon ; yn a elwais Hyfrydwch, a'r *llall* a elwais ‖ Rhwymau ; a mi a borthais y praidd.

8 A thorrais ymmaith dri bugail mewn un mis, a'm henaid a ‡ larodd arnynt hwy, a'i henaid hwythau a'm ffeiddiodd inneu.

9 Dywedais hefyd, ni phorthaf chwi ; a ſyddo farw, bydded farw : ac y ſyddo ‖ ar dorri ymaith, torrer ef ymaith ; a'r gweddill, yſſant bob un gnawd *ſaill*, neu ei ‡ gilydd.

10 A chymmerais fy ffon Hyfrydwch, a thorrais hi, i dorri fy nghyfammod, yr hwn a ammodaſwn ‖ â'r holl bobl.

11 A'r dydd hwnnw y torrwyd hi ; ac felly y gwybu trueniaid y praidd, y rhai oedd yn diſgwyl wrthyſi, mai gair yr Arglwydd *oedd* hi.

12 A dywedais wrthynt, os ‡ gwelwch yn dda, dygwch fy ngwerth, ac onid e, peidiwch : a'm gwerth * a bwyſaſant yn ddêc ar hugain o arian.

13 A dywedodd yr Arglwydd wrthif, bwrw ef i'r * crochenydd : pris têg, a'r hwn i'm pris-ſiwyd ganddynt. A chymmerais y dêc ar hugain arian ; a bwrais hwynt i dŷ 'r Arglwydd, i'r crochenydd.

14 Yna mi a dorrais fy ail ffon, *ſef* ‖ Rhwymau, i dorri y brawdoliaeth rhwng Iuda ac Iſrael.

15 A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, cymmer etto it offer bugail ffôl.

16 Canys wele fi yn codi bugail yn y tîr, yr *hwn* ni ofwya ‖ y cuddiedic, ni chais yr ieuaingc, ni ieddiginiaetha y briwedic ; a fyddo yn ſefyll ni ‖ phortha, onid bwytty gîg y brâs, ac a ddrylliia eu hewinedd hwynt.

17 * Gwae'r eulun bugail, yn gadel y praidd, y cleddyf *fyddar* ei fraich, ac ar ei lygad dehe : ei fraich gan wywo a wywa, a'i lygad dehe gan dywyllu a dywyllu.

PEN. XII.

1 Ieruſalem yn phiol gwſc a dychryn iddi eilwaith. 3 ac yn faen pwyſ ſawr iw gwnthwynebwyr. 6 Buddugawl adferiad Iuda. 9 Bdeſowch Ieruſalem.

BAich gair yr Arglwydd i Iſrael, medd yr Arglwydd yr hwn ſydd yn eſtyn allan y neſoedd, ac yn ſylfaenu y ddaiar, ac yn llunio yſpryd dŷn ynddo.

2 Wele fi yn gwneuthur Ieruſalem yn phiol ‖ gôſc i'r bobloedd oll o amgylch : ‖ pan fyddont yn y gwarchae yn erbyn Iuda, ac yn erbyn Ieruſalem.

3 A bydd y dwthwn hwnnw, i'm gwneuthur Ieruſalem yn faen trwm i'r holl bobloedd : pawb a ymlwytho ag ef yn ddiau a rwygir, er ymgaſclu o holl genhedloedd y ddaiar yn ei erbyn ef.

4 Y dywnod hwnnw, medd yr Arglwydd y tarawaf bob march â ſyndra, a'i farchog ag ynfyd drwydd, ac agoraf fy llygaid ar dy Iuda, a tharawaf holl feirch y bobl â dallineb.

5 A thywyſogion Iuda a ddywedant yn eu calon nerth i mi *fydd* preſſwylwŷr Ieruſalem, yn Arglwydd y lluoedd eu Duw hwynt.

6 Y dydd hwnnw y gwnaf dywyſogion Iuda ſel aelwyd o dân yn y coed, ac ſel ffagl dân mewn ysgub o wellt, ac yſant ar y llaw ddehe, ac ar yr aſſyw, yr holl bobloedd o amgylch : a Ieruſalem a gyfaneddir drachefn yn ei lle ei hun, yn Ieruſalem.

7 Yr Arglwydd a geidw bebyll Iuda yn gyntaf megis nad ymfawrygo gogoniant tŷ Dafydd, a gogoniant preſſwylwŷr Ieruſalem, yn erbyn Iuda.

8 Y dydd hwnnw 'r amddiffyn yr Arglwydd breſſwylwŷr Ieruſalem ; a bydd y ‡ lleſcaf o honynt y dydd hwnnw ſel Dafydd : a thŷ Dafydd *fydd* ſel Duw, ſel Angel yr Arglwydd o'i blaen hwynt.

9 Y dydd hwnnw y bydd i'm geiſio difetha 'r holl genhedloedd y ſy yn dyfod yn erbyn Ieruſalem.

10 A thywalltaf ar dŷ Ddafydd, ac ar breſſwylwŷr Ierusalem yſpryd gràs a gweddiau, a hwy a *edrychant atnaſi,yi hwn a wanaſant, galarant heſydam dano,fel vn yn galaruam *es* vnganedic, †ac ymofidiant am dano eſ, megis vn yn gofidio am *ei* gyntaf-anedig.

*Ioh.19.34 37.dat. Reu.1.7. † Hebr. a chwerw ŷddant.

11 *Y dwthwn hwnnw y bydd galar mawr yn Ierusalem,megis galar *Hadadrimmon yn nyffryn Megidon.

*Act.2.37 *2.Cron. 35.22.

12 A'r wlâd a alara, † pob teulu wrtho ei hun, teulu dy Ddafydd wrtho ei hun,a'i gwragedd wrthynt eu hunain, teulu tŷ Nathan wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

† Hebr. yn deulu-oedd-yn ieuluoedd

13 Teulu tŷ Lefi wrtho ei hunan, a'i gwragedd wrthynt eu hunain; teulu tŷ Simei wrtho ei hunain,a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

14 Yr holl deuluoedd eraill, pob teulu wrtho ei hun; a'i gwragedd wrthynt eu hunain.

PEN. XIII.

1 Ffynnon i lanhau Ierusalem, 2 eddiwrth ddelwaddoliaeth, a gau-brophwydoliaeth. 7 Marwolaeth Christ, a phrofi y dyddiad ran.

YDydd hwnnw y bydd ſſynnon wedi ei hagoryd i dŷ Ddafydd, ac i breſwyl-wŷr Ierusalem, i bechod † ac aſſendid.

† Hebr. a naildarmeth-o herwydd aſſendid.

2 A bydd y dwthwn hwnnw,medd Arglwydd y lluoedd, i'm *dorri enwau'r eulynnod allan o'r tîr, ac ni's cofir hwyrt mwyach: a gyrraf hefyd y prophwydi,ac yſpryd aflendid,allan o'r wlâd.

* Ezec. 30.13. deut.12. 6,9.

3 A bydd pan brophwydo vn mwyach, y dywed ei dâd a'i fam a'i cenhedlaſant eſ, wrtho, ni chei fyw; canys dywedaiſt gelwydd yn enw'r Arglwydd: a'i dad a'i fam a'i cenhedlaſant eſ,a'i *gwanant eſ, pan ſyddo yn prophwydo.

† Hebr. wiſc.

4 A bydd y dydd hwnnw, a'r prophwydi gywilyddio bob vn am ei weledigaeth,wedi iddo brophwydo,ac ni wiſcant † gŷs o rawn i dwyllo.

† Hebr à nâd wedyd gelwydd.

5 Ond efe a ddywed, nid prophwyd *ydwyf* fi, llafur-wr y ddaiar ydwyf: canys dŷn a'm dyſcodd i gadw anifeiliaid o'm ieuengtid.

6 A dywed *vn* wrtho,beth *a wnaa* y gweliau hyn yn dy ddwylo? yna efe a ddywed, *dywnaa* y rhai i'm clwyſwyd â hwynt yn nhŷ fy ngharedigion.

7 Deffro,gleddyf,yn erbyn fy mugail,ac yn erbyn y gŵr ſydd gyfaill i mi, medd Arglwydd y lluoedd: *taro y bugail, a'r praidd a waſcerir, a dychwelaf fy llaw ar y rhai bychain.

*Mat.26. 3.mar.14. 27.

8 A bydd yn yr holl dir, medd yr Arglwydd, y torrir ymaith,ac y bydd marw dwy ran yndo, a'r drydedd a adewir yndo.

9 A dygaf y drydedd ran drwy'r tân, a phuraf hwynt fel puro ariant,a *choethaf hwynt fel coethi aur: hwy a alwant ar fy enw, a minnau a'i gwrandawaf: dywedaf,ſy mhobl *yw* efe, ac ytêt a ddywed,yr Arglwydd yw fy Nuw.

*Pen. 2.6,7.

PEN. XIIII.

1 Diſtrywio diniſtr-wyr Ierusalem. 4 Dyfodiad Christ,a rhadau ei frenhiniaeth ef. 12 Pla gelynion Ierusalem. 16 Y gweddill a dry at yr Arglwydd. 20 a ſanctaidd ſydd eu hanrhaith.

WEle ddydd yr Arglwydd yn dyfod, a rhennir dy yſpail yn dy ganol di.

2 Canys mi a gaſclaf yr holl genhedloedd, i ryfel yn erbyn Ierusalem; a'r ddinas a oreſcynnir, y tai a anrheithir, a'r gwragedd a dreiſir, a hanner y ddinas a â allan i gaethiwed,a'r rhan arall o'r bobl ni's torrir ymaith o'r ddinas.

3 A'r Arglwydd â allan, ac a ryſela yn erbyn y cenhedloedd hynny,megis y dydd y rhyſelodd eſe yn nydd y gâd.

4 A'i draed a ſaſant y dydd hwnnw ar ſynydd yr oliwydd,yr hwn *ydd* ar gyfer Ierusalem, o du'r dwyrain; a mynydd yr oliwydd a hyllt ar ddau ei hanner, tua'r dwyrain, a thua'r gorllewin, a bydd dyffryn mawr iawn: a hanner y mynydd a ſymmud tua'r gogledd, a'i hanner tua'r deau.

5 A chwi a ffowch i ddyffryn ‖ y mynyddoedd: canys dyffryn y mynyddoedd a gyrraedd hyd Aſal: a ffowch fel y ffoeſoch rhac* y ddaiargryn yn nyddiau Vzziah brenin Iuda: a daw'r Arglwydd fy Nuw, a'r holl ſainct gyd â chi.

* gan yr Arglwydd,nid ddydd, ac nid nôs,end hyd golcuni yn yr hwyr.

6 A'r dydd hwnnw y daw i ben,na byddo gloew ni † diſclair, † na thywyll.

7 Ond ‖ bydd * vn dwrnod, hwnnw a adwenir * Ierusalem ddyſroedd bywiol: eu hanner hwynt ſua'r môr y dwyrain, a'i hanner tua'r môr eithaf: a bydd a galaf y bydd *hyn*.

8 A bydd y dwthwn hwnnw y daw allan o Ierusalem ddyſroedd bywiol: eu hanner hwynt ſua'r môr y dwyrain, a'i hanner tua'r môr eithaf: a bydd a galaf y bydd *hyn*.

9 A'r Arglwydd a fydd yn Frenin ar yr holl ddaiar: y dydd hwnnw y bydd vn Arglwydd, a'i enw yn vn.

10 ‖ Troir yr holl dir megis yn waſtad, o Geba hyd Rimmon, o'r tu dehau i Ierusalem: a hi a ddercheſir, ac a ‖ gyſanneddir yn ei lle, o borth Beniamin hyd le y porth cyntaf, hyd borth y gongl, ac o dŵr Hananeel hyd winwryſau y brenin.

11 Yno y trigant ynddi, ac ni bydd yn ddiſtryw mwyach: onid Ierusalem a ‖ gyſanneddir yn ddienbyd.

12 A hyn fydd y blâ â'r hon y tery'r Arglwydd yr holl bobloedd a ryſelant yn erbyn Ierusalem: eu cnawd a dderfydd, er eu bod yn ſefyll ar eu traed, a'i llygaid a ddarfuddant yn eu tyllau, a'u tafod a dderfydd yn eu ſaſn.

13 Y dydd hwnnw y bydd mawr derfyſc oddiwrth yr Arglwydd yn eu plith hwynt, a phob vn a ſyn ymaſael yn llaw ei gymydog, a'i law a gyfyd yn erbyn llaw ei gymydog.

14 ‖ A Iuda hefyd a ryſela ‖ yn Ierusalem; a dderlir golud yr holl genhedloedd o amgylch, aur ac ariant,a gwiſcoedd lawer iawn.

15 Ac felly y bydd pla y march, y mul, y camel, yr aſſyn,a phob anifail a fyddo yn y gwerſyllo hyn,fel y bla hon.

16 A bydd i bob vn a adawer o'r holl genhedloedd a ddaethant yn erbyn Ierusalem, fyned i fyny o flwyddyn i flwyddyn, i addoli y Brenin, Arglwydd y lluoedd,ac i gadw gŵyl y pebyll.

17 A phwy bynnac nid êl i fyny o deuluoedd y ddaiar i Ierusalem,i addoli y Brenin, Arglwydd y lluoedd,ni bydd glaw arnynt.

18 Ac os teulu'r Aipht nid â i fyny, ac ni ddaw, y rhai nid oes *glaw* arnynt: yno y bydd y bla, yr hon y tery'r Arglwydd y cenhedloedd, y rhai nid eſtynnant i gadw gŵyl y pebyll.

19 Hyn a fydd ſcoſpyr Aipht,a choſpyr holl genhedloedd nid elont i fyny i gadw gŵyl y pebyll.

20 Y dydd hwnnw y bydd ar ‖ ffrwythau y meirch, SANCTEIDDRWYDD I'R ARGLWYDD: a bydd y crochanau yn nhŷ'r Arglwydd, fel meiliau ger bron yr allor.

21 Bydd pob crochan yn Ierusalem, ac yn Iuda yn ſanctteiddrwydd i Arglwydd y lluoedd: a daw pob aberth-wr, ac a gymmerant o honynt, ac a ferwant ynddynt: ac ni bydd *Canaanead* mwyach yn-hŷ Arglwydd y lluoedd y dydd hwnnw.

GLLYFR

¶ LLYFR MALACHI.

PEN. I.

1 *Malachi yn achwyn rhag anghartadgrwydd Iſrael; 6 A'i hanghrheſydd, 12 a'i halogrwydd.*

BAich gair yr Arglwydd at Iſrael drwy law Malachi.

2 Huffais chwi medd yr Arglwydd, a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr hoffaiſt ni? onid brawd oedd Eſau i Iacob, medd yr Arglwydd? etto *Iacob i hoffais,

3 Ac Eſau a gaſſeais, ac a oſodais ei fynyddoedd yn diſſaethwch, a'i etifeddiaeth i ddreigiau yr anialwch.

4 Lle y dywed Edom, tlodwyd ni, etto dychwelwn, ac adeiladwn yr anghyfannedd leoedd; ſel hyn y dywed Arglwydd y lluoedd, hwy a adeilad ant, ond minnau a ſwrtaf i lawr, a galwant hwynt yr ardal dygioni, a'r bobl, *wrth* y rhai y llidiodd yr Arglwydd yn dragywydd.

5 Eich llygaid hefyd a welant, a chwithau a ddywedwch, mawrygir yr Arglwydd oddi ar derfyn Iſrael.

6 Mab a anrhydedda ei dâd, a gweniog ei feiſtr: os *dâd* yf fi did, pa le y *mae* fy anrhydedd? ac os *meiſtr* fi feiſtr, pa le y mae fy ofn, medd Arglwydd y lluoedd, wrthych chwi 'r offeiriaid, y rhai ych yn dirmygu fy enw? a chwi a ddywedwch, ym mha beth y dirmygaſom dy enw di?

7 ‖Offrymmu yr ydych ar fy allor fara halogedic; a chwi a ddywedwch, ym mha beth yr halogaſom di? am ichwi ddywedyd, dirmygus yw bwrdd yr Arglwydd.

8 Ac os offrymmu 'r ydych † yn aberth, onid drwg *hynny*? ac os offrymmwch y cloff, a'r clwyfus, onid drwg *hynny*? cynnyg ef yr awron i'ch dywaſog, a fydd eſe bodlon it? neu a dderbyn eſe chwithau, medd Arglwydd y lluoedd?

9 Ac yn awr † gweddiwch arcolwg ger bron Duwiel y trugarhao wrthym? o'ch ‖ llaw chwi y bu hyn; a dderbyn eſe wyneb *yn* o honoch, medd Arglwydd y lluoedd?

10 A phwy hefyd o honoch a gauei y dôrau, neu a oluei fy allor yn rhâd? nid *oes* genniſ fodlonrwydd ynoch chwi, medd Arglwydd y lluoedd: ac ni dderbyniaf offrwm o'ch llaw.

11 Canys o gyſodiad haul hyd ei fachludiad he-ſyd, mawr fydd fy enw ym myſc y cenhedloedd; ac ym mhob lle, arogldarth a offrymmir i'm henw, ac offrwm pûr: canys mawr *fydd* fy enw ym mhlith y cenhedloedd, medd Arglwydd y lluoedd.

12 Ond chwi a'i halogaſoch ef, pan ddywedaſoch, bwrdd yr Arglwydd *ydyd* halogedic, a'i ffrwyth, *ſef* ei ſwyd, ſydd ddirmygus.

13 Chwi hefyd a ddywedaſoch, wele, pa flinder yw, ‖a ſroenaſſoch arno, medd Arglwydd y lluoedd; a dygaſoch yr hyn a ſclyfaethwyd, a'r cloff, a'r clwyfus: ſel hyn y dygaſoch offrwm; a fyddaf fi ſodlon i hyny o'ch llaw chwi, medd yr Arglwydd?

14 Ond melldigedic yw y twyllodrus, yr hwn y mae yn ei ddiadell wr-ryw, ac a addunâ, ac a abertha *yn* llygredic i'r Arglwydd: canys Brenin mawr *ydwyf*, medd Arglwydd y lluoedd, a'm henw *ſydd* ofnadwy ym-mhlith y cenhedloedd.

PEN. II.

1 *Y mae yn cerydda yr offeiriaid yn doſt, am eſceuluſo eu cyſammod,* 11 *Ar boll am eu gau-ddunïaeth,* 14 *a'i godineb,* 17 *a'i hanſyddlondeb.*

AC yr awr hon, chwi offeiriaid, i chwi y *mae* y gorchymyn hwn.

2 Oni wrandewch, ac oni ſyſtyriwch, i roddi anrhydedd i'm henw i, medd Arglwydd y lluoedd; yna mi a anfonaf * felldith arnoch chwi, ac a felldigaf eich bendithion chwi: ïê myſi a'i melldigais eiſus, am nad ydych yn ſyſtyried.

3 Wele ſi yn ‖ llygru eich hâd chwi, a † thanaf dom ar eich wyneb*au*, *ſef* tom eich wchel wyliau, ac ‖ *yn* a'ch cymmer chwi ‖ atto ef.

4 Hefyd cewch wybod mai myfi a anfonais attoch y gorchymyn hwn, ſel y byddei fy nghyfammod â Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

5 Fy nghyfammod ag ef oedd am fywyd, a heddwch; a mi a'i rhoddais hwynt iddo *am yr* ofn â'r hwn i'm hofnodd, ac yr arſwydodd o flaen fy enw.

6 Cyfraith gwirioned oedd yn ei enau ef, ac anwiredd ni chafwyd yn ei wefuſau: mewn hedd, ac vniondeb y rhodiodd gyda mi, a llawer oedd a dröddd eſe oddi wrth anwiredd.

7 Canys gwefuſau 'r offeiriad a gadwant gwybodaeth, a'r gyfraith a geiſiant o'i enau ef: o herwydd cennad Arglwydd y lluoedd yw eſe.

8 Ond chwi a giliaſoch allan o'r ffordd, ac a baraſoch i laweroedd ‖ dramgwyddo wrth y gyfraith; llygraſoch gyfammod Lefi, medd Arglwydd y lluoedd.

9 Am hynny minnau hefyd a'ch gwnaethym chwi yn ddirmygus, ac yn ddiſtyr gan yr holl bobl; megis na chadwaſoch fy ffyrdd i, ond bod ‖ yn derbyn wyneb*au* yn y gyfraith.

10 * Onid vn tâd *ſydd* i ni oll? onid vn Duw a'n creawdd ni? pam y gwnawn yn anffyddlon bob vn yn erbyn ei frawd i gan halogi cyfammod ein tadau?

11 Iuda a wnaeth yn anffyddlon, a ffieidd-dra a wnaethpwyd yn Iſrael, ac yn Ieruſalem: canys Iuda a halogodd ſanctaidd-rwydd yr Arglwydd, yr hwn ‖ a hoffaſei, ac a briodoldd ferch duw dieithr.

12 Yr Arglwydd a dyrr ymmaith y gŵr a wnel hyn; ‖ yr athro a'r diſcybl, o bebyll Iacob; ac offrymmudd offrwm i Arglwydd y lluoedd.

13 Hyn hefyd eilwaith a wnaethoch, gan orchuddio â dagrau allor yr Arglwydd drwy wylofain, a gweiddi; ſel nad edrych eſe mwyach ar yr offrwm, ac na chymmer ef yn foddlon o'ch llaw chwi.

14 Er hynny chwi a ddywedwch, pa herwydd? o herwydd mai 'r Arglwydd a fu dyſt rhyngot ti, a thwng gwraig dy ieuengtid, yr hon y buoſt ‖ anffyddlon iddi, er ei bod yn gymmar it, ac yn wraig dy gyfammod.

15 Onid vn a wnaeth eſe? a'r yſpryd ‖ yngweddill ganddo? a pha ham vn? i geiſioſhâd duwiol: am hynny gwiliwch ar eich yſpryd, ac na fydded *neb* anffyddlon yn erbyn gwraig ei ieuengtid.

16 ‖ Pan gaſaech di *hi*, gollwng hi ymmaith, medd yr Arglwydd, Duw Iſrael: canys gorchuddio y mae eſe drais â'i wiſc, medd Arglwydd y lluoedd: gan hynny gwiliwch ar eich yſpryd, na fyddoch anffyddlon.

17 ‖ Blinaſoch

* Lev. 26. deut. 28. 15.

‖ *Neu, a'r gyoeddi.*

† *Hebr. gwaſcaraf.*

‖ *Neu, eſe.*

‖ *Neu, dag eſ.*

‖ *Neu, gwympaſ yn.*

‖ *Neu, yn dueddol yn y gyf. neu, a'r rhaſn wyneb.*

* *Eph. 4. 6.*

‖ *Neu, a dalu ſai ei hoſſ.*

‖ *Neu, y gwiliwr a'r atteb.*

‖ *Neu, ſpadwraidd.*

‖ *Neu, yn oddieng.*

† *Hebr. hâd Duw.*

‖ *Neu, Canys dywed yr Arglwydd Duw Iſr. mai câs ganddo oſtwng ymaith,*

17 Blinaſoch yr Arglwydd â'ch geiriau; a chwi a dywedwch, ym mha bêth y blinaſom *ef*? am iwch ddywedyd, pob gwneuthurwr drŵg ſydd dda ygolwg yr Arglwydd, ac iddynt y mae efe yn ſodloni: neu pa lê *y mae* Duw y farn?

PEN. III.

1 *Cennad, a Mawrhydi, a Gras Christ.* 7 *Annyſtyddod,* 9 *a chyſſegr-ladrad,* 13 *ac auffyddlondeb y bobl.* 16 *Addaw bendith iddynt oddiwrth Dduw.*

a Mat.11. 10.mar.1 2.luc.1. 76.& 7. 27. ‖ Baro- 104. ‖ Cennad.

WEle fi yn anfon a fy nghennad, ac efe a arloeſa y ffordd o'm blaen i: ac yn ddiſymmwth y daw 'r Arglwydd, yr hwn yr ydych yn ei geiſio, iw Deml; ſef ‖ angel y cyfammod, yr hwn yr ydych yn ei chwennych: wele efe yn dyfod, medd Arglwydd y lluoedd.

2 Ond pwy a oddef ddydd ei ddyfodiad ef? a phwy a ſaif pan ymddangoſo efe? canys y mae efe fel tân y toddydd, ac fel ſebon y golchyddion.

3 Ac efe a eiſtedd *fel* purwr, a glanhawr arian; ac efe a bura feibion Leſi, ac a'i coetha hwynt fel aur, ac fel arian: fel y byddont yn offrymmu i'r Arglwydd offrwm mewn cyfiawnder.

4 Yna y bydd melys gan yr Arglwydd offrwm Iuda, a Ieruſalem; megis yn y dyddiau gynt, ac ‖ Neu yr hên flynyddoedd gynt.

5 A mi a neſâf attoch chwi i farn, a byddaf dyſt cyflym yn erbyn yr hudolion, ac yn erbyn y godineb-wŷr, ac yn erbyn yr anudon-wŷr, ac yn erbyn camattal-wŷr cyflog y cyflogedic, a'r rhai ſy'n gorthrymmu y weddw, a'r ymddifad, a'r dieithr, ac heb fy ofni i, medd Arglwydd y lluoedd.

6 Canys myfi 'r Arglwydd ni'm newidir: am hynny ni ddifethwyd chwi, meibion Iacob.

7 Er ddyddiau eich tadau yciliaſoch oddi wrth fy neddfau, ac ni chadwaſoch *hwynt:* * dychwelwch attaf fi, a mi a ddychwelaf attoch chwithau, medd Arglwydd y lluoedd: ond chwi a ddywedwch, ym-mha beth y dychwelwn?

8 A yſpeilia dyn Dduw? etto chwi a'm hyſpeiliaſoch i: ond chwi a ddywedwch, ym-mha beth yſpeiliaſom? *yn* y degwm, a'r offrwm.

9 Melldigedic ydych drwy felldith, canys chwi a'm hyſpeiliaſoch i, *ſef* yr holl genhedl hon.

10 Dygwch yr holl ddegwm i'r tryſſor-dŷ, fel y byddo bwyd yn fy nhŷ; a phroſwch fi 'r awr hon yn hyn, medd Arglwydd y lluoedd; onid agoraf i chwi * ffeneſtri y neſoedd, a thywallt i chwi fendith, *fel na bo digon o le i'w dderbyn.*

11 Myfi hefyd a argyoeddaf er eich mwyn chwi 'r ormes, ac ni ddifwyna â chwi ffrwyth y ddaiar; a'r winwydden yn y maes ni fwrw ei ffrwyth cyn yr amſer i chwi, medd Arglwydd y lluoedd.

12 A'r holl genhedloedd a'ch galwant chwi yn wynfydedig: canys byddwch yn wlâd hyfryd, medd Arglwydd y lluoedd.

13 Eich geiriau chwi a *ymgryfhaoſoch yn erbyn, medd yr Arglwydd: etto chwi a ddywedwch, pa beth a ddywedaſom ni yn dy erbyn di?

14 Dywedaſoch, oferedd yw gwaſanaethu Duw, a pha leſiant *ſydd* er i ni gadw ei † ordinhâd ef, ac er i ni rodio † yn alarus ger bron Arglwydd y lluoedd?

15 Ac yr awr hon yr ydym ni yn galw beichion yn wynfydedig, ie gweithredwŷr drygioni a adeiladwyd; ië, * y rhai a demptiant Dduw a waredwyd.

16 Yna 'r rhai oedd yn ofni 'r Arglwydd, a leſaraſant bôb yn wrth ei gymydog: a'r Arglwydd a wrandawodd, ac a glybu, ac ſcrifenwyd llyfr coffadwriaeth ger ei fron ef, i'r rhai oedd yn ofni 'r Arglwydd, ac i'r rhai oedd yn meddwl am ei enw ef.

17 A byddant eiddo fi, medd Arglwydd y lluoedd, y dydd y gwnelwyf ‖ brinodoldd: a mi a arbedaf hwynt hefyd, fel yr arbed gŵr ei fâb ſydd yn ei waſanaethu.

18 Yna y dychwelwch, ac y gwelwch rhwng y cyfiawn, a'r drygionus, rhwng yr hwn a waſanaetho Dduw, a'r hwn ni'n gwaſanetho ef.

PEN. IIII.

1 *Barn Duw ar yr enwir,* 2 *a'i ffrudd a'i ddaioni.* 4 *Y mae yn ei haeruy i ſyfyrio a'r Gyfraith,* 5 *ac yn adrodd iddynt, dyfodiad y pryd Elias.*

CAnys wele y dydd yn dyfod yn lloſci megis ffwrn, a'r holl feilchion, a holl weithredwŷr anwiredd a fyddant ſoft: a'r dydd ſydd yn dyfod a'i llyſc hwynt, medd Arglwydd y lluoedd, fel nas gadawo iddynt na gwreiddyn na changen.

2 Onid * haul cyfiawnder a gyfyd i chwi, yn ydych yn ofni fy enw, a meddiginiaeth yn ei escyll; a chwi a ewch allan, ac a gynnyddwch megis lloi paſcedic.

3 A chwi a ſethrwch yr anuwiolion; canys byddant yn lludw tan wadnau eich traed chwi: yn y dydd y gwnelwyf *hyn*, medd Arglwydd y lluoedd.

4 Coſiwch * gyfraith Moſes fy ngwâs, yr hon a orchymynnais iddo ef yn Horeb, i holl Iſrael; deddfau, a'r barnedigaethau.

5 Wele mi a aanfonaf i chwi * Elias y prophwyd, cyn dyfod dydd mawr ac ofnadwy yr Arglwydd.

6 Ac efe a dry galon y tadau at y plant, a chalon y plant at eu tadau, rhag i mi ddyfod a tharo'r ddaiar â melldith.

Terfyn y Prophwydi.

¶ APO-

APOCHRYPHA.

¶ I. ESDRAS.

PEN. I.

1 Gorchymmyn Iosias yr Offeiriaid a'r Lefiaid. 7 Cadw Pasc mawr. 32 Mawr gwyn eu sarwolaeth Iosiah. 34 Pwy a ddarthar ei ol ef. 53 Diswyno'r Demi, ar ddwnai a'r lobl: 56 Achaethgaeth'r Gaill i Babilon.

1 IOsias a gadwodd Gŵyl y Pasc iw Arglwydd yn Ierusalem, ac a offrymmodd yr *oen* Pasc ar y pedweryddd dydd ar ddêc o'r mîs cyntaf,

2 Ac a'r gyfeiriodd yr Offeiriaid yn eu beunyddiawl orchwylieithau, wedi eu dilladu mewn gwiſcoedd lleison, yn nhŷ yr Arglwydd.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y Lefiaid, sanctaidd wenidegion Israel, am iddynt hwy eu sanctiddio eu hunain i'r Arglwydd, i osod Arch sanctaidd yr Arglwydd yn y tŷ a adeiladasei y brenin Salomon mab Dafydd:

4 *Gan ddywedyd*, na fydded hi mwyach yn faich i chwi ac ysgwydd: gwasanaethwch yn awr yr Arglwydd eich Duw, a gofelwch am ei bobl ef Israel, ac yn barottowch drwy eich teuluoedd, yn ôl eich dosparthiadau, fel yr scrifennodd Dafydd brenin Israel, ac yn ôl mawredd Salomon ei fab ef.

5 A sefwch yn y Demi, yn ôl dosparthiad teuluoedd eich tadau chwi y Lefiaid, ger bron eich brodyr meibion Israel.

6 Mewn tresn offrymmwch y Pasc, a pharatoŵch yr aberthau i'ch brodyr: a chedwch y Pasc yn ôl gorchymmyn yr Arglwydd, drwy law Moses.

7 A Iosias a roddodd i'r bobl oedd yn bresennol ddeng-mil ar hugain o wyn a mynnod, a thair mil o eidionnau: hyn o gyfoeth y brenin a roddwyd i'r bobl, ac i'r Offeiriaid, ac i'r Lefiaid, yn êl yr addewid.

8 Yna Helcias, a Zacharias, a Syelus, llywyddeth-wŷr y Demi, a roddasant i'r offeiriaid tu ag at y Pasc ddwy fil, a chwe chant o ddefaid, a thry-chant o eidionnau.

9 Iechonias hefyd, a Samaias, a Nathanael ei frawd, a Sabaias, ac Ochiel, a Ioram, milwriaid, a roddasant i'r Lefiaid ynghyfer y Pasc, bum mil o ddefaid, a seith-gant o eidionnau.

10 Pan orphennwyd hyn yn dreſnus, yr Offeiriaid a'r Lefiaid a safasant drwy yr llwythau, a chanddynt fara croŷw.

11 Yn ôl dosparthiadau teuluoedd eu tadau, ynghyfyd y bobl, i offrymmu i'r Arglwydd, fel y mae yn scrifennedic yn llyfr Moses: ac felly y gwnaethant y boreu.

12 A hwy a roſtiasant yr *oen* Pasc wrth dân, yn ôl y ddefod, a'r offrymmau a seiwasant gyd â phêr-areglau, mewn pedyll, a chrocharau; ac a'i rheddasant ger bron yr holl bobl.

13 Wedi hynny y puratesant iddynt eu hunain, ac iw brodyr yr Offeiriaid meibion Aaron.

14 Canys yr Offeiriaid a offrymmeat y braſder hyd yr hwyr: a'r Lefiaid a baratoent iddynt eu hunain, ac iw brodyr yr Offeiriaid, meibion Aaron.

15 A'r cantorion sanctaidd, meibion Asaph oedd yn eu cyfle, yn ôl gorchymmyn * Dafydd, Asaph, Zacharias, Iecuthun, weledydd y brenin. * 2 Cron. sef 35.15.

16 A'r porthorion oedd ym mhob porth, ni chaent hwy ymado o'i gwasanaeth, canys eu brodyr y Lefiaid a baratoent iddynt hwy.

17 Felly y gorphennwyd holl wasanaeth yr Arglwydd y dwthwn hwnnw.

18 Gan gynnal y Pasc, ac offrymmu poeth offrymman ar allor yr Arglwydd, yn ôl gorchymmyn y brenin Iosias.

19 Felly meibion Israel, y rhai oedd bresennol, a gynhaliasant y Pasc yr amser hwnnw, a gŵyl y bara croyw, dros saith niwrnod.

20 Ac ni chynhaliasid Pasc fal hwnnw yn Israel, er amser Samuel y Prophwyd.

21 Ac ni chynhaliodd neb o frenhinoedd Israel y cyfelyb Basc ac a gynhaliodd Iosias, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a'r Iddewon, a holl Israel, a'r rhai oedd bresennol o drigolion Ierusalem.

22 Yn y ddegnawfed flwyddyn o deyrnasiad Iosias y cynhaliwyd y Pasc hwnnw.

23 A gweithredoedd Iosias oeddynt vniawn ger bron ei Arglwydd, â chalon gyflawn o dduwioldeb.

24 Ac am y pethau a ddigwyddasant yn ei amser ef, y maent hwy yn scrifennedic o'r blaen, o ran y rhai a bechasant, ac a soasant annuwiol yn erbyn yr Arglwydd, thagor pôb cenhedl a theyrnas, gan ei drifflu ef yn ddirfawr, fel y cyfodedd geiriau yr Arglwydd yn erbyn Israel.

25 Wedi darfod i Iosias y pethau hyn, y digwyddodd i * Pharao brenin yr Aipht, ddyfod i ryfela yn erbyn Carchamis ar Euphrates: a Iosias a aeth iw gyfarfod ef. * 2 Cron. 35.20.

26 Ond brenin yr Aipht a anfonodd atto ef, gan ddywedyd: beth sydd i mi a wnelwyf â thi, frenin Iudea?

27 Nid yn dy erbyn di im gyrrodd yr Arglwydd Dduw, ond fy rhyfel i sydd ar Euphrates, ac yn awr yr Arglwydd sydd gyd â mi, a'r Arglwydd sydd gyda mi, yn peri i mi fryssio: ymado â mi, ac na wrthwyneba yr Arglwydd.

28 Ond ni thaeri Iosias ei gerbyd oddi wrtho ef, eithr ese a ymdaeclodd i ymladd ag ef, heb

ystyried

yſtyried geiriau Ieremi y Prophwyd, o enau yr Arglwydd.

29 Ac eſe a ſyddinodd yn ei erbyn yn nyffryn Megido, a'r tywyſogion a ddaethant i wared at frenin Ioſias.

30 A'r brenin a ddywedodd wrth ei weiſion, dygwch fi allan o'r gâd, canys yr ydwyf yn lleſg iawn: ac yn ebrwydd ei weiſion a'i dygaſant ef allan o'r gâd:

31 Yna eſe a eſcynnodd iw ail cerbyd, ac wedi iddo ddychwelyd i Ieruſalem, eſe a fu farw, ac a gladdwyd ym meddrod ei dadau.

32 A thrwy holl Iuda y galarwyd am Ioſias, a Ieremi y Prophwyd a alar-nadodd am Ioſias, a'r llywodraeth-wŷr, a'i gwragedd a wnaethant gwynfan mawr am Ioſias, hyd y dydd heddyw: ac ſe aeth hyny yn ddeſeb-âw wneuthur yn oeſtad yn mhlith holl genedl Iſrael.

33 Y mae y pethau hyn yn ſcrifennedic yn llyfr hiſtoriâu brenhinoedd Iuda; a phob gweithred a'r a wnaeth Ioſias, a'i egoniant, a'i wybodaeth yngh yfraith yr Arglwydd, a'r pethau a wnaethai eſe o'r blaen, a'r pethau *a yſgrſſwyd* y pryd hyn, ſy ſcrifennedic yn llyfr brenhinoedd Iſrael, a Iudæa.

* 2 Bren. 23.31. 2 cron. 36.1. 34 A'r bobl a gymmeraſant * Ioachas fab Ioſias, ac a'i vrddaſant ef yn frenin yn lle Ioſias ei dâd, pan oedd eſe yn dair blwydd ar hugain o oed.

35 Ac eſe a deyrnaſodd yn Iudæa, ac yn Ieruſalem dri mîs: ac yna brenin yr Aipht a'i tynnodd ef ymmaith o deyrnaſu yn Ieruſalem.

36 Ac eſe a drethodd ar y wlad gan talent o arian, ac vn dalent o aur.

37 A brenin yr Aipht a wnaeth Ioacim ei frawd ef yn frenin Iudæa, a Ieruſalem.

38 Ac eſe a rwymodd Ioachim a'r llywodraeth-wŷr: ac eſe a ddaliodd Zaraces ei frawd, ac a'i dug ef ymmaith i'r Aipht.

39 Ioacim oedd bum mlwydd ar hugain, pan

* 2 Cron. 36.45. * ddechreuodd eſe deyrnaſu yn Iudæa, a Ieruſalem, ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

40 Am hyny Nabuchodonoſor brenin Babilon a ddaeth i ſyny yn erbyn ef, ac a'i rhwymodd ef â chadwyn brês, ac a'i dug ef ymmaith i Babilon.

41 Yna Nabuchodonoſor a gymmerth o leſtri ſanctaidd yr Arglwydd, ac a'i dug hwyot ymmaith, ac a'i rhoddes yn ei Demi ei hun, o fewn Babilon.

42 Ond ei holl weithredoedd ef, a'i halogedigaeth, a'i anwiredd, ſydd yn ſcrifennedic yn Grhoniclau y brenhinoedd.

43 A Ioacim ei fab a deyrnaſodd yn ei lê ef: a deu-naw mlwydd oed oedd efe, pan vrddwyd ef yn frenin.

44 A thri mîs, a deng-nhiwrnod y teyrnaſodd efe yn Ieruſalem: ac ynteſ a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd.

45 Felly ym mhen y flwyddyn, Nabuchodonoſor a anfonodd, ac a'i dug ef i Babilon, gyd â lleſtri ſanctaidd yr Arglwydd,

46 Ac a wnaeth Zedecias yn frenin Iudæa a Ieruſalem, pan oedd eſe yn vn mlwydd ar hugain o oed; ac eſe a deyrnaſodd vn mlynedd ar ddêc.

47 Ac eſe a wnaeth yr hyn oedd ddrwg yngolwg yr Arglwydd, ac nid ofnodd y geiriau

* Ierem. 38.28. * a ddywedaſei Ieremi y Prophwyd wrtho, o enau yr Arglwydd,

48 Ac yn ôl iddo ef fod wedi ei dyngu i Nabuchodonoſor, eſe a dyngodd anudon i lw yr Arglwydd, ac a wrthryſelodd, ac a galedodd ei warr a'i galon, ac a drofleddodd gyfreithiau Arglwydd Dduw Iſrael.

49 A phennaethiaid y bobl, a'r Offeiriaid a wnaethant lawer o anwiredd yn erbyn y cyn thiau, ac a ragoraſant ar holl frynti yr holl genhedloedd, ac a halogaſant Deml yr Arglwydd, yr hon a gyſſegraſid yn Ieruſalem.

50 Er hynny Duw eu tadau a ddanfonodd i genad iw galw hwy drachefn, am iddo fod yn eu harbed hwynt, a'i Dabernacl ei hun.

51 Ond hwyntwy a watwarent ei genhadon ef, a'r dydd yr ymddiddanei yr Arglwydd *â hwynt*, hwy a watwarent ei Brophwydi ef.

52 O'r diwedd, eſe a ddigllonodd wrth ei bobl am eu camweddau mawrion, ac eſe a barodd i frenhinoedd y Caldeaid ddyfod i fyny yn erbyn hwynt.

53 Y rhai hyn a laddaſant eu gwŷr ieuaingc yr cleddyf o fewn amgylchoedd eu Teml ſanctaidd, ac ni pharchaſant na gŵr ieuange, na morwyn, na hen-wr, na phlentyn, yn eu plith hwyat.

54 Eithr eſe a'i rhoddes hwynt oll yn eu dwylo hwy, a holl leſtri ſanctaidd yr Arglwydd, mawrion a bychain, a lleſtri Arch Duw, a thryſorau y brenin a gymmeraſant hwy, ac a ddygaſant ymmaith i Babilon.

55 A hwy a loſcaſant Deml yr Arglwydd, a dorraſant i lawr furiau Ieruſalem, ac a loſcaſant ei thyrau â thân.

56 Diſwynaſant heſyd ei holl bethau gwerthfawr, ac a'i diniſtriaſant: ac eſe a ddug ymmaith y rhai a weddillaſei y cleddyf, i Babilon.

57 Y rhai a fuant yn gaeth-weiſion iddo ef, ac iw feibion, nes teyrnaſu o'r Perſiaid i ſel y cyflawnid* gair yr Arglwydd, *yr hwn a ddywe-* * Jer. *daſei eſe* drwy enau Ieremi. 25.12

58 Fel y mwynhaei y wlâd ei Sabbothau, yr holl amſer y bu hi yn ddiffaethwch, ac y gorphywyſei hyd oni chyflawnwyd deng-mhlynedd a thrugain.

PEN. II.

1 Duw yn cynnhyrfu Cyrus i adeiladu y Deml; 5 ac yntau yn rhoi cennad i'r Iuddewon i ddychwelyd, as i roi peth tu ac at y gwaith: 11 Ac yn rhoi yn ei ôl y Beſtri a ddygaſid o ddi yno. 25 Artaxerxes yn gwaharddu i'r Iuddewon adeiladu.

YN y flwyddyn gyntaf o deyrnaſiad Cyrus brenin y Perſiaid, i gyflawni gair yr Arglwydd o enau Ieremi,

2 Yr Arglwydd a annogodd yſpryd Cyrus brenin y Perſiaid, fel y cyhoeddodd efe trwy ei holl deyrnas, a *hyny* mewn ſcrifen,

3 Gan ddywedyd; ſel hyn y dywed Cyrus brenin y Perſiaid; Arglwydd Iſrael, ſef yr Arglwydd goruchaf a'm gwnaeth i yn frenin ar yr holl fyd,

4 Ac a orchymynnodd i mi adeiladu *idd*o ŷ yn Ieruſalem, yr hon ſydd yn Iudæa.

5 *Am hynny* od oes neb o honoch chwi o'i bobl eſ, bydded yr Arglwydd *ſef* ei Arglwydd gyd ag ef, ac eled i fyny i Ieruſalem, yr hon ſydd yn Iudæa, ac adeiladed dŷ Arglwydd Iſrael: canys ef eſe yw'r Arglwydd ſydd yn preſwylio yn Ieruſalem.

6 A phwy bynnac ſydd yn cyſannedd yn llecyn hynny o'i hamgylch, cynnorthwyed *y rhai ſydd yn* ef ag aur, ac ag ariant,

7 A

7 A rhoddion, a meirch, ac anifeiliaid, gyd ag addnawl offrymmau i Deml yr Arglwydd, yr hon ſydd yn Ieruſalem.

8 Yna pennaethiaid teuluoedd Iudæa, a llwyth Beniamin, a'r Offeiriaid, a'r Leſiaid a gyfodaſant, a chymmeint oll ac y cynhyrſodd yr Arglwydd eu meddwl i ſyned i fyny, ac i adeiladu tŷ i'r Arglwydd yn Ieruſalem.

9 A'r rhai oedd o'i hamgylch hwynt a'i cynnorthwyaſant ym mhob peth, ag arian, ac ag aur, a meirch, ac anifeiliaid, ac a llawer iawn o addnawl reddion, y rhai yr oedd eu meddwl wedi eu cynhyrſu *at hynny*.

10 Brenin Cyrus heſyd a ddug allan leſtri ſanctaidd yr Arglwydd, y rhai a ddygaſei Nabuchodonoſor ymmaith o Ieruſalem, ac a'i cyſſegraſei yn nheml ei dulynnod.

11 A phan ddug Cyrus brenin y Perſiaid hwynt allan, eſe a'i rhoddodd hwynt at Mithridates ei dryſorydd,

Ezr. 1. 8. 12 Iw rhoddi hwynt i ‖ Sanabaſſar rhaglaw Iudæa.

13 Dymma eu rhifedi hwynt: mil o gawgiau aur, a mil o gawgiau arian, o noian arian i'r ebyrth nawr hugain, dêc ar hugain o phioleuaur, a co arian ‖ ddwy ſil, pedwar cant a dêc, a mil o leſtri eraill.

Ezr. 1. 10. 14 Felly yr holl leſtri aur ac arian, y rhai a ddygaſd ymmaith, oedd ‖ bum mil, a phedwar-cant, a naw a thrugain.

15 A Sanabaſſar a'i dug hwynt gyd â'r *rhai a aethant* o gaethiwed Babilon i Ieruſalem.

16 ¶ Ond yn amſer Artaxerxes brenin y Perſiaid; Belemus, a Mithridates, a Thabelius, a ‖ Rathumus, a Beeltethmus, a ‖ Semelius yr ſcrifennydd, ac eraill o'i cyd-ſwydd-wŷr hwynt, y rhai oedd yn aros yn Samaria, ac mewn lleoedd eraill, a ſcrifennaſant atto y llythyr hwn, yn erbyn y rhai oedd yn preſſwylio yn Iudæa, a Ieruſalem:

AT Y BRENIN ARTAXERXES *EIN* HARGLWYDD,

17 Dy weiſion di, Rathumus ſcrifennydd hiſtoria, a Semelius yr ſcrifennydd, ac eraill o'i cydgynghor-wŷr, a'r barnwŷr ſydd yn Cœloſyria, ac yn Phenice:

18 Bydded hyſpys i'n harglwydd frenin, fod yr Iddewon a ddaethant oddi wrthych chwi attom ni i Ieruſalem, (y ddinas wrthryſelgar ddrygionus honno) yn adeiladu y farchnad-lê, ac yn adnewyddu ei muriau hi, ac yn goſod ſylfaenau y Deml.

19 Yn awr os adeiledir y ddinas hon, ac adnewyddu ei muriau hi, ni wrthodant yn vnic dalu teyrnged, eithr hwy a wrthwynebant frenhinoedd.

20 O herwydd bod y pethau ſydd yn perthynu i'r Deml yn myned rhagddynt, ni thybiaſom fod yn weddaidd gollwng heibio y fath beth:

21 Eithr ei ddangos ef i'n harglwydd y brenin, modd y gellech di, o rhyngei fodd i ti, chwilio yn llyfrau dy dadau,

22 A thi a gei yn y Croniclau, y pethau ſy ſcrifenedig am y pethau hyn, ſel y ceſſych ſŵbod fod y ddinas hon yn gwrthryſela, ac yn gwneuthur blinder i frenhinoedd, ac i ddinaſoedd,

23 A bod yr Iddewon yn wrthryſelgar, ac yn magu terfyſcau ynddi erioed; o herwydd yr hwn beth y darfu diniſtrio y ddinas hon.

24 Am hynny yn awr, ô Arglwydd frenin, yr ydym ni yn hyſpyſu i ti, os adeiledir y ddinas hon, ac os cyweirir ei muriau hi, ni bydd i ti ffordd i ſyned i Cœloſyria, nac i Phenice.

25 Yna y brenin a ſcrifennodd dracheſn at Rathumus yr hiſtoria-wr, ac at Beeltethmus, ac at Semelius yr ſcrifennydd, ac at eraill o'i cyd-ſwydd-wŷr, a thrigolion Samaria, Syria, a Phenice, yn y wedd hon.

26 Mi ſi a ddarllennais y llythyr a ddanfonaſoch attaf: am hynny mi a orchymynnais chwilio, ac fe a gafwyd, ſod y ddinas hon erioed yn gwrthwyneba brenhinoedd,

27 A bod ei phobl yn gwneuthur terfyſcoedd a rhyfeloedd, a bod brenhinoedd cryfion a chedyrn yn teyrnaſu yn Ieruſalem, y rhai oedd yn teyrnaſu, ac yn mynnu teyrn-ged o Cœloſyria, a Phenice.

28 O herwydd hynny y gorchymynnais yn awr wahardd i'r gwŷr hyn adeiladu y ddinas, a gwillied rhac gwneuthur o honynt ddim mwyach,

29 Ac na chaffei y *gweithwyr* drygionus hyny fyned rhagddynt, yn ubellach, i ſiqo'r brenhin.

30 Ac wedi i Rathumus, a Semelius yr ſcrifennydd, ac eraill eu cyd-ſwydd-wŷr, *darllen* y pethau a ſcrifennaſei y brenin Artaxerxes, yna hwy a ddaethant ar firŷſt i Ieruſalem, a byddin o wŷr meirch, a ‖ ſawdwyr lawer, ac a ddechreuſant rwyſtro yr adeiladwŷr, ſel y peidioedd adeiladaeth y Deml yn Ieruſalem, hyd yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Darius brenin y Perſiaid.

‖ *Neu, llawer o bobl.*

PEN. III.

4 Tri yn ymryſon am y gorau, mewn ymadroddion doethion: 9 Ac yn rhoi ar ſarn y Brenin: 13 A'r cynnaf o honynt yn dangos mor nerthol yw gwin.

A Phan oedd Darius yn teyrnaſu, eſe a wnaeth wledd fawr iw holl ddeiliaid; ac iw holl deulu, ac i holl lywodraeth-wŷr Media a Phersia,

2 Ac i'r holl bennaethiaid, a'r blaenoriaid, a'r ſwydd-wŷr oedd tano eſ, o India hyd Ethiopia, drwy gant a ſaith ar hugain o daleithiau.

3 Ac wedi iddynt ſwyta ac yfed, a'i digoni, hwy a aethant ymmaith: a'r brenin Darius a aeth iw ſtafell, ac a gyſcodd *ychydig*, ac a ddeffrôdd.

4 Yna y try-wŷr ieuainge, y rhai oedd yn cadw corph y brenin a ddywedaſant y naill wrth y llall,

5 Dyweded pob vn o honom ni air godidog, a'r neb a orchſygo, ac y gweler ei air yn ddoethach ni'r lleill, Darius y brenin a ddyry iddo eſ fawr roddion, yn arwydd o ſuddugoliaeth,

6 Sef gwiſco porphor, ac yfed mewn lleſtri aur, a chyſcu mewn dillad gorcraiſd, a cherbyd a ſtrwyneu o aur, a gwiſc pen o ſidan, a chadwyn am ei wddf.

7 Ac eſe a gaiff eiſtedd yn neſſaf at Darius, o herwydd ei ddoethineb, ac eſe a elwir yn gâr i Ddarius.

8 Yna pob vn a ſcrifennodd ei air, ac a'i ſeliodd; a hwy a'i rhoddaſant tan obennydd y brenin Darius,

9 Ac a ddywedaſant, pan ddeffrô yr brenin y rhoddir iddo yr ſcrifen, a phwy bynnac y barno y brenin a thri thywyſog Perſia, ſod ei air yn ddoethaf, eſe a gaiff y ſuddugoliaeth, ſel yr ſcrifennwyd.

10 Vn a ſcrifennodd, trechaf yw gwin.

11 Y llall a ſcrifennodd, trechaf y brenin.

12 Y trydydd a ſcrifennydd, trechaf yw gwragedd;

gedd: ond vwch law pob peth, gwirionedd a orchfyga.

13 A phan ddeffrôdd y brenin, hwy a gymmerasant eu ſcrifennau, ac a'i rhoddaſant iddo, ac efe a'i darllennodd hwynt.

14 Ac efe a ytroddi alw am holl bendefigion Perſia, a Media, a'r pennaethiaid, a'r blaenoriaid, a'r llywodraeth-wŷr, a'r ſwydd-wŷr,

15 A c efe a eiſteddodd yn y frawd-lê, a'r ſcrifennau a ddarllennwyd ger eu bron hwynt.

16 Yna efe a ddywedodd, gelwch y gwŷr ieuainge, fel y mynegont eu geiriau eu hunain, felly hwy a'i galwaſant hwy, a hwythau a ddaethant i mewn.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, hyſpyſwch i ni yr ſcrifennau: yna y cyntaf a ddechreuodd, yr hwn a ddywedaſei am nerth y gwin,

18 Ac a ddywedodd fel hyn, ô chwychwi wŷr, mor nerthol yw gwîn, yr hwn ſydd yn twyllo pob dŷn a'r a'i hyſo.

19 Y mae efe yn gwneuthur yr vn meddwl gan y brenin a chan yr ymddiſiad, gan y caeth a'r rhydd, gan y tlawd a'r cyfoethog.

20 Y mae efe yn troi pob meddwl i ddigriſwch a llawenydd, fel na chofio dŷn na thriſtwch na dyled:

21 Ac y mae efe yn gwneuthur pob calon yn hael, ac ni feddwl am frenin na phennaeth, ac efe a bair adrodd y cwbl wrth daleuau.

22 A phan ſyddont wedi yfed, nid argofiant garn na chyfeillion na brodyr, ac wedi hynny ar ſyrder y tynnant gleddyfau.

23 Ac wedi iddynt ddadebru o'r gwin, ni ddaw yn eu côf beth a wnaethant.

24 Oh hawŷr, onid trechaf yw gwîn, yr hwn ſydd yn peri y cyfrgw brthun? ac wedi iddo ef ddywedyd felly, efe a dawodd.

P E N. IIII.

1 Yr ail yn dangos mor nerthol yw Brenin, 14 A'r trydydd mor nerthol yw gwragedd: 33 a'r Gwirionedd: 41 A hwnnw yn cael ei farnu yn ddiethaf, 47 ac yn cael llythyrau gan y Brenin i adailada Ieruſalem: 58 ac yn moliannu Duw, ac yn mynegi i'w ſrodyr beth a wnaethai efe.

YNa yr ail, yr hwn a ddywedaſei am nerth y brenin, a ymadroddodd,

2 Oh chwychwi wŷr, onid trechaf yw dynion, y rhai ſydd yn llywodraethu môr a thir, a'r hyn oll ſydd ynddynt?

3 Ond y mae y brenin yn gryfach, ac yn rheoli y cwbl, efe ſydd yn arglwyddiaethu arnynt hwy: a'r hyn oll a archo efe iddynt, hwy a'i gwnâint.

4 Od eirch efe iddynt ryſela y naill ar y llall, hwy a wnânt hynny: os denſyn efe hwynt yn erbyn y gelynion, hwy a ânt, ac a dorrant i lawr ſynyddoedd, muriau, a thyrau.

5 Hwy a laddant, ac a leddir, ac ni thorrant orchymmyn y brenin: os gorchfygant, i'r brenin y dygant y cwbl, yn gyſtal yr anrhaith a phob peth arall:

6 A'r ſawl nid elo i'derſyſc, ac i ryſel, eithr llafurio yr ddaiar; wedi iddynt ei han, hwy a'i medant, ac a'i dygant i'r brenin, ac a gymhellant y naill y llall i dala teyrn ged i'r brenin.

7 Ac etto nid yw efe ond yn dyn: od eirch efe ladd, fe a leddir; od eirch efe arbed, fe a arbedir,

8 Od eirch efe daro, hwy a darawant, od eirch efe ddiffeithio, hwy a ddiffeithiant; od eirch efe adeiladu, hwy a adeiladant;

9 Od eirch efe dorri i lawr, hwy a dorrant, od eirch efe blannu, hwy a blannant.

10 Felly ei holl bobl a'i holl lueedd, ſydd yn vfydduhau iddo ef: ac yn y cyſamſer efe a eiſtedd i lawr, ac a ſwytty, ac a ŷf, ac a hun.

11 Canys y rhai hyn a'i cadwant ef o amgylch ogylch; ac ni ddichon nêb ſyned ymmaith yn negeſſau ei hun, ac ni byddant anuſydd iddo mewn dim.

12 Oh chwychwi wyr, ond trechaf y brenin, gan ei fod efe yn cael y cyſtryw rwyſc? Ar hyny efe a dawodd.

13 Yna y trydydd, yr hwn a ddywedaſei am wragedd, a gwirionedd, (hwnnw oedd Zorobabel) a ddechreuodd ymadroddi.

14 O chwychwi wŷr, nid y brenin mawr, na llaweroedd o ddynion, na gwîn, ſydd drechaf: pwy ynteu a feiſtrola arnynt hwy, a pŵy a'i gorchfyga hwynt? ond y gwragedd?

15 Gwragedd a eſcoraſant ar y brenin, ac ar yr holl bobl ſydd yn llywodraethu môr a thir.

16 Ac o honynt hwy y gamwyd hwynt; a hwythwy a fagaſant y rhai a blannodd y gwinwŷdd, o ba rai y gwneir y gwîn.

17 Hwyntwy hefyd ſy yn gwneuthur dillad i dynion, ac yn gwneuthur gwŷr yn anrhydeddus, ac a ddichon gwŷr fod heb y gwragedd.

18 Pe caſclent anr ac arian, a phob peth gwerthfawr, oni charent hwy wraig lân bryd-weddol?

19 Ont ymadawent hwy â'r rhai hyny oll, ac oni ymroddent iddi hi, gan lygadrythu arni? a phawb a ddewiſei ei chael hi o flaen ac arian, a phob peth gwerth-fawr?

20 Dŷn a ymedy a'i dâd a'i magodd, ac a'i wlâd, ac a ymlyn wrth ei wraig.

21 Ac efe a anturia ei hoedl dros ei wraig, ac a feddwl am dâd, na mam, na gwlâd.

22 Wrth hyn y gellwch wybod mai gwragedd y yn meiſtroli arnoch chwi: onid ydych chwi yn llafurio, ac yn poeni, ac er hynny yn rhoddi, ac yn dwyn y cwbl i'r gwragedd?

23 Gŵr a gymmer ei gleddyf, ac a â allan i ſtâd, ac i leſtrata, ac i ſordwyo ar tôr, ac afanyddi;

24 Efe a edrych ar lew, ac a gerdd yn y tywyllwch, ac wedi hynny efe a ddwg gwbl o'i ledrad, ei drais, a'i anrhaith at ei gariad.

25 Am hynny gŵr a gâr ei wraig ei hun yn fwy na'i dâd, neu ei fam.

26 Ie llawer a aethant allan o'i pwyll o herwydd gwragedd, a llaweroedd a aethant yn weiſion o mwyn gwragedd.

27 Llawer hefyd a gyfrgollwyd, ac a gyfeiliorwyd, ac a bechaſant, er mwyn gwragedd.

28 Ac yn awr oni choeliwch chwi fi? ond mawr yw'r brenin yn ei allu? onid yw pob teyrnas yn ofni cyſſwrdd ag ef?

29 *Esto* mi a'i gwelais ef, ac Apame, gordderch y Brenin, merch Bartacus ardderchog, yn eiſtedd ar ddeheu-law yr Brenin,

30 Ac yn cymmeryd y goron oddi am ben y Brenin, ac yn ei rhoddi am ei *phen* ei hun, ac yn cernodio'r brenin â'i llaw aſſwy,

31 Ac ynteu yn ſaſerhythu, ac yn edrych arni, ac os chwarddei hi arno ef, ynteu a chwarddei: ac os dîg fyddei hi wrtho ef, yna y gwenieithiei efe arni hi, i gael ei chymmod.

32 Oh chwi wŷr, ond trechaf yw'r gwragedd, gan eu bod hwy yn gwneuthur fel hyn?

33 Yna'r brenin a'r tywyſogion a edrychaſont bawb ar ei gilydd: ac yntef a ddechreuodd ymadrodd am y gwirionedd.

34 O chwi wŷr, onid nerthol yw gwragedd y

mawr yw y ddaiar, ac vchel yw 'r nef, a buan yw 'r haul yn ei gwrs: canys efe a dry'o amgylch y nêf mewn vn dydd, ac a rêd eil-waith iw lêti hun.

35 Ond mawr yw efe, yr hwn ſydd yn gwneuthur ymeithaw hynt am hynny y mae 'r gwirioneddyn ſyn, ac yn gryfach nâ dim oll.

36 Yr holl ddaiar ſydd yn galw am wirioneedd, a'r nef ſydd yn ei bendithio: a phob peth ſydd yn ymwyd, ac yn crynu *rôagddi*, ac nid oes dim anghyfiawn gyd â hi.

37 Drygionus yw gwîn, drygionus yw yr brenin, a drygionus yw 'r gwrageddd, a holl feibion dynion ſydd ddrygionus, a'i holl weithredoedd ſy anwir, ac nid oes yndynt wirioneddd, eithr yn eu hanwiredd y darfyddant.

38 Ond y gwirioneedd ſydd yn aros, ac ſydd nerthol yn dragywyddd, ac ſydd yn byw, ac yn teyrnaſu yn oes oeſoedd.

39 Gyd â hi nid oes derbyn wyneb, na gwobr: eithr y mae hi yn gwneuthur cyfiawnder, ac yn ymgadw rhag anghyfiawnder a drygioni, a phawb a gymmeradwya ei gweithredoedd hi.

40 Ac nid oes yn ei barn hi ddim anghyfiawn, ac yn yw 'r cadernid, a'r deyrnas, a'r gallu, a'r mawredd, drwy yr holl oeſoedd: bendîgedic ſyddo Dduw y gwirioneedd.

41 Ar hynny eſe a beidiodd a llefaru. Yna yr holl bobl a lefaſant, ac a ddywedaſant, mawr yw gwirioneedd, a threchaſ.

42 Yna y dywedodd y Brenin wrtho eſ, goſyn y peth a fynnych heb law yr hyn ſydd yn ſcrifennedic, ac ni a'i rhoddwn eſ i ti, am dy gael di yn ddoethaf, a thi a gei eiſtedd yn neſſaf attafi, ac yn gâr imi i'th elwir.

43 Yna eſe a ddywedodd wrth y Brenin, coſia yr addunaiſt y addunaiſt y dydd y daethoſt i'r frenhiniaeth, ſef ar i ti adeiladu Ieruſalem,

44 A danſon eil-waith y lleſtri a ddygaſid ymmaith o Ieruſalem, y rhai a roddaſei Cyrus o'r naill-tu, pan addunoddeſe ddiniſtrio Babilon, a danſon hwy yno drachefn.

45 Tithau hefyd a addunaiſt adeiladu y Deml a loſgid yr Edomiaid, pan ddeſtrywiodd y Caldeaid hâcz.

46 Ac yn awr, ô arglwydd frenin, dymma y peth yr ydwyf yn ei ddeiſyf, ac yn ei olyn gennyt, ac dymma y mawredd a geiſiaſi genniti: am hynny yr ydwyf yn dymuno arnat gyflawni yr addunedd a addunedaiſt â'th enau dy hun, i Frenin y nêf.

47 Yna Darius y brenin a gyſododdi ſyrn, ac a'i cuſanodd eſ, ac a roddodd iddo lythyrau at bawb o'i dryſor-wŷr, a'i lywodraeth-wŷr, a'r blaenoriaid, a'r ſwyddwŷr, ar iddynt hwy ei hebrwng eſ yn ddiogel, a'r ſawl oedd gyd ag eſ yn myned i fynn i adeiladu Ieruſalem.

48 Ac eſe a ſcrifennodd lythyrau at holl lywodraethwŷr Cœloſyria a Phenice, ac at y rhai oedd yn Libanus, ar iddynt hwy gludo coed Cedr o Libanus i Ieruſalem, ac adeiladu y ddinas gyd ag eſ.

49 Ac eſe a ſcrifennodd am yr holl Iddewon, y rhai oedd yn myned i fynn o'i deyrnas eſ i Iudea, ynghylch eu rhyddid, ſef na byddei i'n pennaeth, na ſwyddog, na llywodraethwr, na thryſorwr, fynæd trwy nerth i'w dryſau hwynt.

50 Ac i'r holl wlad yr oeddynt hwy yn ei pherchennogi ſod yn rhyddoeddi wrth deyrnged, a bod i'r Edomiaid roddi iddynt hwy y pen-trefydd yr oeddynt yn eu dal o'r eiddo yr Iddewon,

51 A rhoddi ygain o dalentau bob blwyddyn tu ag at adeiladaeth y Deml, hyd oni ddarfyddei ei hadeiladu hi,

52 A deg craill o dalentau bob blwyddyn, i gynnal y poeth offrymmau ar yr allor bethydd, (ſel yr oedd y gorchymmyn i offrwm dau ar bymthec.)

53 A bod i bawb a'r a eleiodd o Babilon i adeiladu y ddinas, gael rhyddîd yn gyflaw iddynt eu hunain, ac iw plant, a'r holl Offeiriaid a'r a aethent ymmaith.

54 Ac eſe a ſcrifennodd am gyfreidiau, a gwiſcoedd yr Offeiriaid, y rhai y gwaſanaethent yddynt.

55 Ac eſe a ſcrifennodd am iddynt hwy roddi i'r Lefiaid eu cyfreidiau, nes gorphen y tŷ, ac adeiladu Ieruſalem.

56 Eſe hefyd a ſcrifennodd am iddynt hwy roddi ‖ dognau, a chyflog i'r rhai oedd yn gwilied y ddinas. ‖ Neu, rhoddi: ereill.

57 Ac eſe a anfonodd o Babilon yr holl leſtri a roddaſei Cyrus o'r naill-tu: a pheth bynnac a archaſei Cyrus, eſe a orchymmynodd ei wneuthur, a'i anfon i Ieruſalem.

58 A phan aeth y gŵr ieuange allan, eſe a ddercha ſodd ei wyneb i fynn i'r nef tu a Ieruſalem, ac a ddiolchodd i Frenin nef,

59 Gan ddywedyd, oddi wrthit ti y mae y ſuddugoliaeth, oddi wrthit ti y mae y doethineb, ac eiddot ti yw 'r gogoniant, a minneu yw dy wâs di.

60 Bendîgedic wyt ti, yr hwn a roddaiſt i mi ddoethineb, clodforaf di ô Arglwydd *Ddaw* ein tadau.

61 Felly eſe a gymmerth y llythyrau, ac a aeth ymmaith, ac a ddaeth i Babylon, ac a fynegodd iw holl frodyr.

62 A hwy a fendithiaſant Dduw eu tadau, o herwydd iddo roddi iddynt hwy rydd-deb ac eſmwythdra,

63 I fyned i fynn, ac i adeiladu Ieruſalem, a'r Deml, yr hon a elwir ar ei enw eſ: a hwy a lawenychaſant ag offer cerdd, ac â gorſoledd, tros ſaith niwrnod.

PEN. V.

4 *Enwau a rhyfedd yr Iuddewon a dayth orlaſant adref.* 50 *Gofod yr Allor yn ei ôl.* 57 *Gofod ſylfeini 'r Deml.* 73 *Rhwyſtro 'r gwaſo tros amſer.*

WEdi * y pethau hyn y detholwyd pennaethiaid tai eu tadau, yn ôl eu llwythau, i fyned i fynn a'i gwragedd, a'i meibion, a'i merched, a'i gweiſion, a'i morwynion, a'i hanifeiliaid. * Ezra 2. 2.

2 *A'r brenin* Darius a anfonedd fil o wŷr meirch gyd â hwynt, iw hebrwng hwynt yn ddiogel i Ieruſalem, ynghyd ag *offer* cerdd, tympanau, a phibellau.

3 A'i holl frodyr hwynt oedd yn canu â hwynt; ſelly y gwnaeth eſe iddynt fyned i fynn gyd â hwynt.

4 Ac dymma henwau y gwŷr a aethant i fynn yn ôl eu teuluoedd, wrth eu llwythau, yn ôl eu pennau cenedl.

5 Yr Offeiriaid, meibion Phinees fab Aaron, Ieſus *mab* Ioſedec, *fab* Saraias, a Ioacim, *mab* Zorobabel *fab* Salathiel, o dylwyth Dafydd, o genhedlaeth Phares, o lwyth Iuda.

6 ‖ Yr hwn a leſaredd eiriau doethion wrth Ddarius brenin y Perſiaid, yn yr ail flwyddyn o'i deyrnaſiad eſ, ar y mis Niſan, hwnnw yw y mis cyntaf. ‖ Sef, Zoroas.

7 Ac dymma hwy o Iuda, y rhai a ddaethant i fynn

ſynn o gaethiwēd y gaeth-glad, y rhai a gaeth-gludaſei Nabuchodonoſor brenin Babilon, i Babilon.

8 A hwy a ddyrchwelaſant i Ieruſalem, ac i gyrraneraill Inda, pob vn iw ddinas ei hun, y rhai a ddaethent gyd â Zorobabel, a Ieſus, Nehemias,

Neu, Seraiah. | Zacharias, Reſaias, Enenius, Mardochens, Beelſarus, | Aſpharaſus, | Reelius, Roimas, a Baana, eu blaenoriaid hwynt.

Neu, Miſpar. 9 Eu rhifedi hwynt o'r genedl, a'i blaenoriaid:

Neu. Reelaiah. meibion | Phoros, dwy fil, a chant a deuddeca thrugain: meibion | Saphat, | pedwar cant, a deuddec a thrugain.

Neu, Paros. 10 Meibion Ares, ſaith gant, vn ar bymthec a deugain.

Ez 2.3. Neh 7.9. 11 Meibion Phaath Moab, dwy fil, wyth gant, a deuddec.

Neu, Sephatiah 12 Meibion Elam, mil, deucant, pedwar ar ddec a deugain: meibion | Zathi, naw cant,

Neu, Iyrchant, &c. pump a deugain: meibion | Corbe, ſaith gant a phump: meibion Bani, chwe chant, ac wyth a deugain.

Zattu. Neu, Zacchai. 13 Meibion Bebai, chwechant, tri ar hugain: meibion | Aſgad, tair mil, dau cant, a dau ar hugain.

Sadas. 14 Meibion Adonicam, chwe chant, ſaith a

Neu, Bigui. thrugain: meibion | Bagoi, dwy fil, chwech a thrugain: meibion Adin, pedwar cant, pedwar ar ddec a deugain.

Neu, Alerhezeias. 15 Meibion | Aterhezias, deuddec a phedwar vgain: meibion Ceilan, ac Azetas, ſaith a thrugain: meibion Azuran, pedwar cant, deuddec ar hugain.

16 Meibion Ananias, cant ac vn: meibion

Neu, Beſai. Arom, deuddec ar hugain, a meibion | Baſſa, trychant, tri ar hugain: meibion Arſiphurith, cant a dau.

17 Meibion Meterus, tair mil, a phump: meibion

Neu, Bethlehem. | Bethlomon, cant a thri ar hugain.

18 Hwynt hwy o Netopha, pymthec a deugain: hwyntau o Anathoth, cant, tri ar bymthec a deu-

Neu, Aſmaueth. gain: hwynt o | Bethſames, dau a deugain.

19 Hwynt o | Ciriathiarius, pump ar hugain:

Ciriath. iarim. hwynt o Caphiras, a Beroth, ſaith gant, tri a deugain: hwynt hwy o Pirath, ſaith gant.

20 Hwynt o Chadias, ac Ammidioi, pedwar cant,

Neu, Rama. dau ar hugain: hwynt o | Cyrama, a | Gabdes, chwe chant, vn ar hugain.

21 Hwynt o | Michmas, cant, dau ar hugain:

Neu, Gabah. hwynt o | Bethel, deuddec a deugain: meibion

Neu, Macalon. | Nephis, cant, dêc a deugain, a chwech.

22 Meibion | Calamolan, ac Onus, ſaith gant,

Neu, Betolius. pump ar hugain: meibion Ierechus, dau cant, pump a deugain.

Neu, Machbii. 23 Meibion | Sanaah, tair mil, trychant, a dec ar hugain.

Neu, Lodhadid 24 Yr Offeiriaid, meibion | Iedu ſab Ieſus, ym mhlith meibion Sanaſib, naw cant, deuddec

Annans, a thrugain: meibion | Meruth, mil, deuddec a

Iedaiah. deugain.

25 Meibion | Paſur, mil, ſaith a deugain: mei-

Neu, Iſmar. bion | Harim, | mil, a dêc a thrugain.

Neu, Paſſaron. 26 Y Leſiaid, meibion | Ieſue, Cadmiel, Banuas, a Suias, pedwar ar ddêc a thrugain.

Neu, Carmi. 27 Y meibion *y rhai oedd* gantorion ſanctaidd,

Neu, dau cant a dau ar bymtheg. (meid rhai.) meibion Aſaph, cant, wyth ar hugain.

28 Y porthorion, meibion Salum, meibion (*a*) Iatal, meibion Talmon, meibion (*b*) Dacobi, meibion (*c*) Teta, meibion (*d*) Sami, y cwbl *oedd* gant, pedwar ar bymthec ar hugain.

29 Gweinidogion y Deml, meibion (*e*) Eſa, meibion (*f*) Aſipha, meibion Tabaoth, meibion (*g*) Ceras, meibion (*h*) Sud, meibion (*i*) Phaleas, meibion Labana, meibion (*k*) Hagaba.

30 Meibion (*l*) Accub, meibion Vta, meibion Cotab, meibion Agab, meibion (*m*) Subai, meibion Anan, meibion (*n*) Cathua, meibion (*o*) Gedur.

31 Meibion (*p*) Raia, meibion (*q*) Daiſan, meibion (*r*) Necoda, meibion Chaſeba, meibion (*ſ*) Gazera, meibion (*t*) Azias, meibion (*u*) Phinoes, meibion Aſara, meibion (*x*) Baſtai, meibion (*y*) Aſana, meibion (*z*) Meunim, meibion Naphiſim, meibion (*a*) Accub, meibion Acupha, meibion (*b*) Aſur, meibion Pharacim, meibion (*c*) Baſaleth.

32 Meibion (*d*) Mehido, meibion Coutha, meibion (*e*) Charea, meibion (*f*) Barcus, meibion (*g*) Aſerar, meibion Thamoi, meibio (*h*) Nadi, meibion Atipha.

33 Meibion gweiſion Salomon, meibion (*i*) Sophereth, meibion (*k*) Pharada, meibion (*l*) Iaali, meibion (*m*) Lozon, meibion (*n*) Iſdael, meibion (*o*) Sapheth.

34 Meibion (*p*) Agia, meibion Phacareth, meibion (*q*) Sabie, meibion Sarophie, meibion Maſias, meibion Gar, meibion Adus, meibion Subi, meibion Apherra, meibion Barodis, meibion Sabat, meibion Alom.

35 Holl wenidogion y Deml, a meibion gweiſion Salomon oedd drychant, a deuddec a thrugain.

36 Y rhai hyn a ddaethant i fyny o Thelmelath, a Thelharſa: Caralathar, ac Adar, yn eu harwain hwynt.

37 Ac ni fedrent *hwy* ddangos eu teuluoedd, na benedd, pa fodd yr oeddynt o Iſrael: meibion | Dalaias, meibion | Tobia, meibion | Necodan, chwe chant a deuddec a deugain.

38 Ac o'r Offeiriaid y rhai oedd yn offeiriadu, a hob eu cael, meibion | Hobaia, meibion | Accus, meibion | Adus, yr hwn a gymmeraſei wraig o'r Augia, yn o ferched Berzelus.

39 Aca alwyd ar ei enw eſt ac eſeiſus y penhedl hon a geiſiwyd ym myſc yr achau, ond ni cafwyd, ac am hynny y gwaharddwyd hwy offeiriadu.

40 Canys | Nehemias, ac Atharias, a ddywedſant wrthynt na chaent hwy fod yn gyfrannogion o'r pethau cyſſegredic, oni gyfodei Archoffeiriad wedi ei wiſco ag | addyſc a gwirionedd.

41 Felly hwynt oll o Iſrael, o'r rhai oedd yn ddeuddeng-mlwydd a thros hynny, oeddynt oll yn gyfrif yn ddeugain mil, heb law gweiſion a morwynion, dwy fil trychant a thri vgain.

42 | Eu gweiſion a'i llaw-forwynion oedd ſaith mil, try chant, a ſaith a deugain: a'r cantorion, a'r cantoreſau, dau cant, pump a deugain.

43 Pedwar cant, a phymthec ar hugain o gamelod, ſaith mil ac vn a'r bymthec a'r meirch, a feirch, dau cant a phump a deugain: eſtlod, * pum mil a phum cant, a phump ar hugain: anifeiliaid arferol â'r ian.

44 A *rhai* o'i llywiawd-wŷr hwynt yn ol eu teuluoedd, pan ddaethant i Deml Dduw yn Ieruſalem, a addunaſant adeiladu y tŷ yn ol ei ſylfan, yn ôl eu gallu.

45 A rhoddi i dryſſor y gwaith ſil o bunnau o aur, a phum mil o bunnau o arian, a chant o wiſcoedd Offeiriaid.

46 Felly yr Offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r bobl a drigaſant yn Ieruſalem, ac yn y wlad a'r cantorion, a'r porthorion, a holl Iſrael yn eu pentrefydd.

97 Gwel

Gwel Rz. 2.40. a *Aſir.* b *Accub.* c *Hatita.* d *Sobai.*

47 Ond pan ddaeth y ſeithfed mis, pan oedd pawb o feibion Iſrael ar yr eiddo ei hun, hwy a ymgaſclasant i gyd o vn-fryd mewn lle amlwg. ‖ wrth y porth cyntaf, yr hwnſydd tua'r dwyrain.

48 Yna Ieſus mab Ioſedec, a'i frodyr yr Offeiriaid, a Zorobabel mab Salathiel a'i frodyr, gan godi i fyny a buratoeſant allor Duw Iſrael.

49 I offrymmu poeth offrymmau arni, megis y ‖ mae yn ſcrifennedig yn llyfr Moſes gwr Duw.

50 Ac yno yr ymgaſclodd ‖ yn eu herbyn holyat o holl genhedloedd y wlad, ond hwynt hwy a dreſasant yr allor yn ei chyfle, am fod holl genhedloedd y wlad yn elynion iddynt: a hwy a offrymmasant ebyrth wrth yr amſer, a phoeth offrymmau yr Arglwydd, foran a hwyr.

51 Hwy a gadwasant hefyd ŵyl y pebyll, fel y mae yn orchymynnedic * yn y gyfraith, ac *aberthasant* ebyrth beunydd, fel yr oedd yn ddyledus.

52 Ac wedi hynny yr offrymmau gwaſtadol, ac offrymmau y Sabbothau, a'r newydd-loerau, a'r holl wylian ſanctaidd.

53 A'r rhai oll a'r a ‖ wnaethent addunedi i Dduw a ddechreuaſant offrymmu aberthau i Dduw, o'r dydd cyntaf o'r ſeithfed mis, er nad oedaſdid etto Deml Duw.

54 A hwy a roddaſant i'r ſeiri maen, ac i'r ſeiri prenarin, a bwyd, a diod, yn llawen.

55 A *hwy a roddaſant* geir i'r Sidoniaid, ac i'r Tyriaid, i ddwyn cedr-wydd o Libanus, y rhai a gludid yn gludeirian i borthladd Ioppe, fel y gorchymynaſid iddynt gan Cyrus frenin y Perſiad.

56 Ac yn yr ail flwyddyn, ar yr ail mis ar ôl ei ddyfod i Deml Duw yn Ieruſalem, y dechreuodd Zorobabel mab Salathiel, a Ieſus mab Ioſedec, a'i brodyr, a'r Offeiriaid, a'r Leſaid, a'r holl rai a'r a ddaethent i Ieruſalem allan o gaethiwed *Babilon*:

57 A hwy a ſylfaenaſant dŷ Duw ar y dydd cyntaf o'r ail mis, yn yr ail flwyddyn ar ôl eu dyfodiad hwy i ladea a Ieruſalem.

58 ‖ A hwy a oſodaſant y Leſiaid, *y rhai oedd* rhai ugain-mlwydd oed, ar waith yr Arglwydd. A Ieſus, a'i feibion, a'i frodyr, a Chadmiel ei frawd, a meibion Madiabun, gyd â meibion Iuda ſid Eliadun, a'i meibion, a'i brodyr, i gŷd yn Leſaid, o vn-fryd a ddilynaſant, gan wneuthur y gwaith yn nŷ Duw: felly y gweith-wyr a ddilynaſant Deml yr Arglwydd.

59 A'r Offeiriaid aſaſaſant wedi eu gwiſco yn eu gwiſcoedd, ag *offer* cerdd, ac ag udcyrn, a'r Leſaid meibion Aſaph â ſymbalau,

60 Yn canu, ac yn moliannu yr Arglwydd, fel yr ordeiniaſei Dafydd brenin Iſrael.

61 A hwy a ganaſant ganiadau yn llafar, er moliant i'r Arglwydd; o herwydd bod ei drugaredd a'i ogoniant yn dragywŷdd yn holl Iſrael.

62 ‖ Yna yr holl bobl a ieſinaſant mewn udcyrn, ac a waeddaſant â llêf vchel, dan gŵd-foliannu yr Arglwydd, am godi i fyny dŷ yr Arglwydd.

63 * Rhai hefyd o'r Offeiriaid, a'r Leſiaid, a'r pennetheiaid, yr Henuriaid, y rhai a welſent y tŷ cyntaf, a ddaethant at adeiladaeth hwn; drwy wylofain a nâd fawr.

64 Llawer hefyd ag udcyrn, ac â llawenydd mawr a waeddaſant â llêf vchel,

65 Fel na ellid clywed yr udcyrn gan ‖ nâd y bobl: etto yr oedd y dyrfa yn fawr, yn llefain mewn udcyrn, fel y clywid ym mhell.

66 Am hynny, pan glybu gelynion Iſwyth Iuda, a Benjamin hynny, hwy a ddaethant i gael gwybod beth yr oedd ſain yr udcyrn yn *i olygu*.

67 Yna y gwybuant mai y rhai a ddaethei o'r caethiwed a adeiladent y Deml i Arglwydd Dduw Iſrael.

68 Am hynny hwy a aethant at Zorobabel, a Ieſus, ac at benneathiaid y teulnoedd, gan ddywedyd wrthynt, ni a adeiladwn gyd â chwi helyd.

69 Canys yr ydym ni yn vfyddhau i'ch Arglwyddd chwi, fel yr ydych chwithau, ac yn aberthu iddo eſ, er dyddiau ‖ Aſbazareth brenin Aſſyria, *a'r* hwn a'n dug ni ymma. ‖ *Aſſar Haddon, 2 Esd. 4. 2.*

70 Yna Zorobabel, a Ieſus, a phennetheiaid teulnoedd Iſrael a ddywedaſant wrthynt, ni pherthyn i chwi, ac i ni gyd adeiladu tŷ i'r Arglwydd, ein Duw ni.

71 Nyni ein hunain a adeiladwn i Arglwydd Dduw Iſrael, fel y gorchymynnodd Cyrus brenin Perſia i ni.

72 Er hynny pobl y wlad yn pwyſo yn drwm ar y rhai oedd yn Iudea, a twyſtraſant iddynt adeilain.

73 A thrwy eu cyllwyn, a cherŷcoedd, a denu pobl hwy a laddaſant orphen yr adeiladaeth, tra fu brenin Cyrus yn fyw: felly y rhwyſtrwyd hwynt rhac adeiladu dros y paid ‖ dwy flynedd, hyd deyrnaſiad Darius. ‖ *Hyd yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Darius, Ezra 4. 24. 5. 5.*

PEN. VI.

1 *Y Prophwydi yn annog y bobl i adeiladu y Deml: 8 A rhai yn criſio gan Darius leſtair ei hedeiladu: 27 Ac yntau yn gwneuthur ei orau a'i leſteiri hadeiladu hi, 32 ac yn hyſbyſu y rhai a'i rhwyſtrai.*

AC yn yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Darius, Aggeus a Zacharias mab Ido, y Prophwydi, a brophwydaſant i'r Iddewon, yn Iudea, a Ieruſalem, yn enw Arglwydd Dduw Iſrael, yr hwn oedd arnynt.

2 Yna Zorobabel mab Salathiel, a Ieſus mab Ioſedec a ſafaſant i fyny, ac a ddechreuaſant adeiladu tŷ yr Arglwydd yn Ieruſalem i prophwydi yr Arglwydd oedd gyd â hwynt, *ac* yn eu cynorthwyo.

3 * Yn y cyſamſer hwnnw ‖ Siſinnes llywiawdr Syria a Phenice, a ‖ Sathrabazanes a'i gyſeillion a ddaethant attynt hwy, ac y ddywedaſant wrthynt. ‖ *Tatnai* ‖ *Nun* ‖ *Sathar-boznai* ‖ *Apharſathchites*

4 Drwy orchymmyn pwy 'r ydych chwi yn adeiladu y tŷ hwn, a'r adeilad ymma, ac yn gwneithur yr holl bethau eraill? a phwy yw 'r gweith-wyr ſydd yn gwneuthur y pethau hyn?

5 Etto Henuriaid yr Iddewon a gawſent ffaſor gan i'r Arglwydd ymweled â'r caethiwed.

6 Ac ni rwyſtrwyd hwynt i adeiladu, nes hyſpyſſu i Ddarius y pethau hyn, a chael atteb *oddi wrtho eſ.*

7 Copi y llythyrau a ſerifennodd, ac a anfonodd Siſinnes llywiawdr Syria a Phenice, a Sathrabazanes, a'i ‖ cyſeillion, rheol-wŷr yn Syria a Phenice, at Ddarius, Annerch i Frenin Darius.

8 Bydded y cwbl yn hyſpys i'n harglwydd Frenin, Pan ddaethom ni i wlad Iudea, a myned i mewn i ddinas Ieruſalem, ni a gaſom yn ninas Ieruſalem Henuriaid yr Iddewon, y rhai oedd o'r gaeth-glud;

9 Yn adeiladu tŷ yr Arglwydd, mawr a newyddd, o gerric nâdd a gwerthfawr, a'r coed wedi eu goſod euſin ar y magwyrydd.

10 Ac yr ydys yn gwneuthur y gwaith hwn yn frŷs, ac y mae y gwaith yn myned rhagdo yn llwyddiannus yn eu dwylo hwynt, ac â ghîd gogoniant, a diwydrwydd y gweithir ef;

11 Yna ni a ofynnaſom i'r Henuriaid hyn, gan ddywedyd, drwy orchymyn pwy yr ydych chwi yn adeiladu y tŷ hwn, ac yn ſyſiaenu y gwaith ymma?

12 Am hynny ſel yr yſpyſem i ti mewn ſeriſen, nyni a ofynnaſom iddynt, pwy oedd y gweith-wŷr pennaf, ac a geiſiaſom ganddynt henwau eu gwŷr pennaf yn ſeriſennedic.

13 Ond hwy a'n hatteba ſant ni, Gweiſion ydym ni i'r Arglwydd, yr hwn a greawd y nefoedd a'r ddaiar.

14 Ac am y tŷ hwn, eſe a adeiladwyd er ys llawer o flynyddoedd gan frenin o Iſrael, mawr a chadarn, ac a orphennwyd.

15 Ond pan annogodd eintadau ni Ddnw i ddigllonedd, *a phan* bechaſant yn erbyn Arglwydd Iſrael, *yr hwn ſydd* yn y nefoedd, eſe a'i rhoddes hwynt yn nwylo Nabuchodonoſor brenin Babilon y Caldeaid,

16 Yrhai a dynnaſent y tŷ i lawr, ac a'i lloſca ſant ef; ac a gaeth-gludaſant y bobl i Babilon.

17 Ond yn y flwyddyn gyntaf o deyrnaſiad Cyrus ar wlad Babilon, y brenin Cyrus a ſeriſennodd am adeiladu y tŷ hwn.

18 A'r lleſtri ſanctaidd o aur, ac o arian, y rhai o ddygaſei Nabuchodonoſor allan o'r tŷ yn Ieruſalem, ac a'i goſodaſei yn ei Deml ei hun, Cyrus y brenin a'i dug hwynt drachefn allan o'r Deml yn Babilon, ac a'i rhoddodd hwynt i ‖ Zorobabel, ac i Sanabaſſarus y llywiawdr:

‖ *Neu, Zorobabel, yr hwn yw Sanabaſſarus y llywiawdr, &c.* 1, 8.

19 Gan orchymmyn iddo ef ddwyn ymmaith y lleſtri hynny, a'i goſod hwynt o fewn y Deml yn Ieruſalem, ac adeiladu Teml yr Arglwydd yn ei chyfle.

20 A phan ddaeth Sanabaſſarus hwnnw ymma, eſe a ſyſiaenodd dŷ yr Arglwydd yn Ieruſalem, ac er y pryd hynny hyd yr awr hon, yr ydys yn ei adeiladu, ac ni's gorphenwyd eſ etto.

21 Ac yn awr, o rhyoga bodd i'r brenin, chwilier ym-myſc coſ-lyſrau brenin Cyrus:

22 Ac o cheir, bod adeiladaeth tŷ yr Arglwydd yn Ieruſalem, wedi ei gwneuthur drwy gydtundeb brenin Cyrus, ac os rhynga bodd i'r arglwydd ein brenin, hyſpyſed i ni am y peth hyn.

23 Yna y brenin Darius a orchymynnodd chwiliо ym myſc y coſ-lyſrau yn Babilon, ac fe a gafwyd yn Ecbatana, y llŷs ſydd yngwlad Media, ſan lle yr oedd y pethau hyn yn ſeriſennedig.

24 Yn y flwyddyn gyntaf o deyrnaſiad Cyrus, y brenin Cyrus a orchymynnodd adeiladu tŷ yr Arglwydd yn Ieruſalem, lle yr aberthant â thân gwaſtadol.

25 Vchder yr hwn ſydd drugain cufydd, a'i lêd yn drugain cufydd, a thair rhês o gerric nâdd, ac vn rhês o goed newydd o'r wlad honno, a'r draul a roddir o dŷ brenin Cyrus.

26 A'r lleſtri ſanctaidd o dŷ yr Arglwydd, yn aur ac yn arian, y rhai a gymmerth Nabuchodonoſor ymmaith o'r tŷ yn Ieruſalem, ac a'i dug i Babilon, a rodd id trachefn i'r tŷ yn Ieruſalem, ac a oſodid y ſan lle yr oeddynt.

27 Hefyd eſe a orchymynnodd i Siſinnes llywyawdr Syria a Phenice, ac i Sathrabuzanes a'i cyfeillion, ac i'r rhai oedd wedi eu goſod yn llywodraeth wŷr yn Syria a Phenice, wiſied nad ymmyrrent â'r ſan honno, eithr gadel i Zorobabel gwâs yr Arglwydd, a llywydd Iudæa, ac i henuriaid yr Iddewon, adeiladu tŷ yr Arglwydd yn y ſan honno.

28 Myfi a orchymmynnais befyd ei adeiladu eſ yn gyfan eil-waith, ac iddynt hwy ſod yn aſtod i gymorthwyo y rhai oedd o gaeth-glud yr Iddewon, nes gorphen tŷ yr Arglwydd,

29 A rhoddi dogn allan o deyrn-ged Coeliſyria a Phenice, yn ddyfal, i'r gwŷr hyn fo'n ag eb yrth i'r Arglwydd, ac i Zorobabel y llywydd, a ag ar ſuſtych, a hyrddod, ac oen,

30 Yd hefyd, halen, gwin, ac olew; a hynny yn oeſtadol bob blwyddyn heb ymoſyn ymmeſſur, fel y tyſtiolaetho yr Offeiriaid ſydd yn Ieruſalem, fod yn ei dreulio beunydd,

31 Fel yr offrymmont beunydd i Ddnw gyraſ tros y brenin, a thros eiblant, ac y gwedianu gd a'i heinioes hwynt.

32 Eſe orchymynnodd befyd am bwy bynn a dtoſſeddei ddim a'r a ddywedpwyd, neu a'i afonnwyd vchod, neu a ddirmygei ddim o hyn gymmeryd pren allan o'i dŷ ei hun, a'i grog arno, a bod ei gyſoeth ei yn eiddo y brenin.

33 Am hynny yr Arglwydd, yr hwn yr ydys y galw ar ei enw yno, a ddeſtrywio bob brenin, chenhedl a'r a eſtynno ei law i ludd'as, neu i mthur niwed i dŷ yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn Ieruſalem.

34 Myfi y brenin Darius a orchymynnais wneuthur yn ddiwyd yny pethau hyn.

PE. VII.

1 *Siſinnes ac eraill yn gyrru'r adeilad yn ôl.* 5 *Gorphen y Deml, a'i chyſegru.* 10 *Cadw'r Paſc.*

YNa * Siſinnes llywydd Coeliſyria a Phenice, a Sathrabuzanes a'i cyfeillion, yn ufuddhau chymmynion brenin Darius,

2 Yn ddyfal iawn a olygaſant ar y gwaith hwn taid, gan gynnorthwyio Henuriaid yr Iddewon, i llywodraeth wŷr y Deml.

3 Ac felly y gwaith ſanctaidd a lwyddodd, yn ydoedd Aggeus a Zacharias y Prophwyd, a prophwydo.

4 Felly hwy a orpheunaſant y pethau hyn orchymmyn Arglwydd Dduw Iſrael, ac o gr tundeb Cyrus, a Darius, ac Artaxerxes, brenh edd Perſia.

5 Ac fel hyn y gorphennwyd y tŷ ſanctaidd y ‖ trydydd ar hugain o'r mîs Adar, yn y ched flwyddyn i Darius frenin y Perſiaid.

6 A phlant Iſrael, a'r Offeiriaid, a'r Lefiaid, a eraill o'r gaeth-glud a chwanegwyd atyn wnaethant yn ôl yr hyn ſydd ſeriſennedic yn Moſes.

7 Ac i gyflegru Teml yr Arglwydd, hwy frymmiſant gant o ſuſtych, deu-gant o hyrd pedwar cant o ŵyn.

8 A deuddec gafr tros pethau holl Iſrael, yn rhifedi ‖ pennaethiaid llwythau Iſrael.

9 Ar Offeiriaid, a'r Lefiaid a ſafaſant wedi wiſco yn eu gwiſcoedd yn ôl eu trefnudd; yn waſanaeth Arglwydd Dduw Iſrael, yn ôl llyfr Moſes, a'r porthoryon befyd wrth bôb porth.

10 A phlant Iſrael gyd â'r rhai a ddaethent allan o'r caethiwed, a gynhaliaſant y Paſc y pedwerydd dydd ar ddec o'r mis eyntaf, wedi'r Offeiriaid a'r Lefiaid ymſancteiddio.

11 Ni ſanctaidd iaſid holl feibion y gaeth-glud ynghyd, eithr y Lefiaid a gyd-ſanctaidd ddi.

12 Felly hwy a offrymmaſant y Paſc tros holl feibion y gaeth-glud, a thros eu brodyr yr Offeiriaid, a throſſynt eu hunain.

13 Yna holl blant Iſrael, y rhai a'dd aethent o'r caethiwed a ſwytaſant, ſef y rhai oll a'r a ymneuſent oddiwrth ffieidd-dra pobl y wlad, a geiſiaſant yr Arglwydd

14 A hwy a gadwasant ẅyl y bara crotw saith
nawrod, gin lawenychu ger bron yr Arglwydd.
15 O herwydd iddo ef droi ‖ cyngor brenin Af-
syria tu ag attynt hwy, i nerthu eu dwylo hwynt
ygwaith Arglwydd Duw Israel.

PEN. VIII.

1 Esdras yn dwyn gorchymmyn y Brenin i adeilia. 3 Copi o'r gorchymmyn. 28 Y mae 'n dan-gos brawdu a rhifedi y rhai a ddaethai gydag ef: 81 ei daith: 71 yn gofidio am beebodau 'r bobl; 96 a yn tynnu 'r Offeiriaid i yrru ymmaith eu gwragedd dieithr.

ACwedi y pethau hyn, pan oedd Artaxerxes brenin y Perſiaid yn teyrnasu, y daeth Eſdras mab Saraias, fab ‖ Ezerias, fab Helcias, fab Salum.
2 Fab Sadoc, fab Achitob, fab Amarias, fab
Ozias, fab ‖ Meremoth, fab Zaraias, fab ‖ Sanias,
fab Boccas, fab Abiſum, fab Phinees, fab Eleazar,
fab Aaron yr Offeiriad ‖ pennaf.
3 Yr Eſdras hwn a aeth i fyny o Babilon, fel
ſcrifenydd parod iawn ynghyfraith Moſes, yr hon
a roddaſai drwy Dduw Iſrael.
4 Y brenin hefyd a roddodd iddo ef anrhydedd;
canys efe a gafodd ffafor ger ei fron ef, yn ei holl
deyrnaſiadau.
5 Gyd ag ef hefyd yr aeth i fyny rai o blant
Iſrael, o'r Offeiriaid, o'r Leſiaid, o'r cantorion
ſanctaidd, ac o'r porthorion, a ‖ gweinidogion y
Deml i Ieruſalem.
6 ‖ Yn y ſeithfed flwyddyn o deyrnaſiad Artax-
erxes, ar y pumned mis (hon ydoedd y ſeithfed
flwyddyn i'r brenin) canys hwy a aethant o Babi-
lon yn dydd cyntaf o'r mis cyntaf, ac a ddaethant i
Ieruſalem, fel y rhoddodd yr Arglwydd rwydd-
did iddynt yn eu taith.
7 O herwydd yr oedd gan Eſdras gyfarwyddyd
mawr, fel na adawodd efe heibio ddim o Gy-
fraith, a gorchymynion yr Arglwydd, ond efe a
dyſgodd i holl Iſrael y deddfau a'r barnedigaeth-
au.
8 Felly coppi y gorchymmyn a ſcrifenuwyd oddi-
wrth Artaxerxes y Brenin, ac a ddaeth at Eſdras
yr Offeiriad, a darllenwydd Cyfraith yr Arglwydd; yn hwn ſydd yn canlyn.
9 Y Brenin Artaxerxes at Eſdras yr Offeiriad,
a darllenydd cyfraith yr Arglwydd, yn anfon
gyntedd.
10 Yn gymmeint am bod i yn bwriadu gwneu-
thur yn rafawn, mi ſi a orchymynnais i'r neb a
fynnont, ac a ewyllyſient o genedl yr Iddewon,
ac o'r Offeiriaid, ac o'r Leſiaid, y rhai ſydd yn
fy nheyrnaſiaeth ni, gael myned gyd â thi i Ie-
ruſalem;
11 Am hynny cynnifer ac a ewyllyſiant hynny,
ymadawant gyd â thi, fel y gwelwyd yn dda gen-
ym, a'm ſaith gyfeill, y cynghor-wŷr.
12 Fel yr edrychont ar y pethau ſydd yn Iudea,
a Ieruſalem yn gyttain, a'r hyn ſydd ynghyfraith
yr Arglwydd:
13 Ac y dygont i Arglwydd Iſrael i Ieruſalem
y rhoddion a addunaiſ i, mi a'm cyfeillion, a'r
holl lu, a'r arian a gaffer yngwlad Babilon, i'r
Arglwydd yn Ieruſalem,
14 Gyd â'r hyn a roddodd y bobl hefyd i Deml
yr Arglwydd eu Duw yn Ieruſalem: ac y caſcler
arian, ac aur, tu ag at ſu'lych, a hyrddod, ac ŵyn,
a'r pethau yn perthyn at hynny.
15 Fel yr offrymmont ebyrth i'r Arglwydd, ar
allor yr Arglwydd eu Duw, yr hon ſydd yn Ie-
ruſalem.
16 A pha beth bynnac a'r a ewyllyſiech di a'th
frodyr * ẅy arian ac aur tu, gwna hynny yn ôl ewy- * Ezra 7.
llys dy Dduw. 18.
17 A'r lleſtri ſanctaidd, y rhai a roddwyd i ti
tu ag at gyfraid Teml dy Dduw, yr hon ſydd yn
Ieruſalem, tydi a'i goſodi hwynt ger bron dy Dduw
yn Ieruſalem.
18 A pha beth bynnac arall a'r a feddyliech di
tu ag at gyfraid Teml dy Dduw, ti a'i rhoddi eſ
allan o dryſor y brenin.
19 Ac myfi brenin Artaxerxes a orchymynais i
dryſorwŷr Syria a Phenice, am iddynt hwy roddi
yn rhwydd i Eſdras yr Offeiriad, a darllenydd cy-
fraith y Duw Goruchaf, beth bynnac a'r a anfono
eſe am dano,
20 Hyd gan talent o arian: a hefyd hyd gan ‖ co- ‖ Meſur
rus o ŷd, a chan tunnell o win, a phethau eraill yn 87.7.22.
ddiandlawd.
21 Gweeler pôb peth i'r Goruchaf Dduw yn ddyd-
fal, yn ôl cyfraith Dduw, fel na ddelo digofaint
ar frenhiniaeth y brenin a'i feibion.
22 Hefyd yr ydwyf yn gorchymmyn i chwi, na
cheiſioch na theyrn-ged, na threth gan yr Offeiri-
aid, na'r Leuiaid, na'r cantorion ſanctaidd, na'r
porthorion, na gweinidogion y Deml hon, nac oddi ar
weith-wŷr y Deml hon, ac na byddo awdurdod i
neb i drethu dim arnynt hwy.
23 A thithau Eſdras, yn ôl doethineb Duw go-
ſod farn-wŷr a llywiawdwyr, fel y barnont drwy
holl Syria a Phenice, ‖ y rhai oll ſydd ddyſcedic ‖ Gwel
ynghyfraith dy Dduw, a'i rhai annyſcedic yuddi a 87.10.25.
ddyſci di:
24 * A choſper yn ddyfal y rhai oll a'r a droſe- * Ezra 7.
ddant Gyfraith dy Dduw a'r brenin, pa yn bynnag 26.
ai trwy farwolaeth, ai rhyw goſpedigaeth arall,
trwy ddirwy o arian, neu garchar.
25 Yna Eſdras yr ſcrifenydd a ddywedodd, Ben- ‖ Daniel.
digedic ſyddo nuig Arglwydd Duw fy nhadau, yr ‖ Caſrau.
hwn a roddodd y meddwl ymma yngalon y bre- ‖ Ezra 8.2
nin, i ogoneddu ei dŷ ef, yr hwn ſydd yn Ieru- O feibion
ſalem, Zecha-
26 Ac a'm hanrhydeddodd i yngolwg y brenin, nieh, o feib
a'i gynghoriaid, a'i holl gyfeillion eſ, a'r pendefi- ion
gion. Paros.
27 Am hynny yr oeddwn i yn gyflurus drwy gyn- ‖ Zera-
thwy yr Arglwydd fy Nuw; ac a gaſclais wŷr o Iſ- chaiah;
rael, i fyned i fyny gyd â mi. ‖ Neun
28 Ac dymma y blaenoriaid, yn ôl eu teuluoedd feibion
a'i rhagor-fraint, y rhai a aethant i fyny gyd â mi Zecha-
o Babilon yn nheyrnaſiad brenin Artaxerxes. niah, mab
29 O feibion Phinees, Gerſon: o feibion Itha- Iahaziel.
mar, ‖ Gamael: o feibion Dafydd, ‖ Lettus ‖ mab ‖ Heb. Gu
Sechaniah: shai.
30 O feibion Pharez, Zacharias, a chyd ag eſ y ‖ Athaz
cyfriſwyd can-ŵr a dêc a deugain. iah.
31 O feibion Pahath, Moab: Eliconias mab ‖ Neun
‖ Zacarias: a chyd ag eſ ddeucant o wŷr. Zebadiah.
32 O feibion ‖ Zatho, Sechenias mab Iezelus, ‖ Neun
a chyd ag eſ dry-chant o wŷr: o feibion Adin, baſtwo-
Obeth mab Ionathan, a chyd ag eſ ‖ ddeu-gant a dêc rungiw-
a deugain o wŷr. ‖ Obadiah
33 O feibion Elam, Ioſias mab ‖ Gotholias: a ‖ Iehiel.
chyd ag eſ ddeng-ŵr a thrugain. ‖ Neun
34 O feibion Saphatias, ‖ Zaraias mab Michael: ddeunaw
a chyd ag eſ ‖ ddeng-ŵr a thrugain. o wŷr.
35 O feibion Ioab, ‖ Abadias mab ‖ Iezelus: a ‖ Neun
chyd ag eſ ddeuddeng-ŵr a dim cant. feibion
36 O feibion Banid, ‖ Aſſalimoth mab Iaſaphias: Salomith
a chyd ag eſ drugein-ŵr a chant. mab Oſi
37 O feibion Babi, Zacharias mab Beba: a chyd ag eſ wyth-ŵr ar hugein, ‖ Azgad
38 O feibion ‖ Aſtath, Johannes mab ‖ Acatan: a ‖ Gelai.
a chyd ag eſ ddeng-ŵr a chant.

39 O feibion Adonicam y diwethaf, ac dymma eu henwau hwynt, Eliphalet, Ieuel, a ‖ Samaias, a chydâ hwynt, ‖ ddengwr a thriugain:

‖ Semaiah ‖ Neu, tringeinnar.

40 O feibion Bago, Vthi fab Iſtalcurus, a chydag ef ddeng-wr a thriugain.

41 Ac mi a geſclais y rhai hyn ynghyd, wrth yr afon a elwir Theras, lle y gwerſyllaſom dri dyrnod; ac mi a fwriais olwg arnynt.

42 Ond pan na chefais yno ŷr vn o'r Offeiriaid, na'r Leſiaid;

43 Yna mi a anfonais at Eleazar, ac ‖ Iduel, a ‖ Maſman,

‖ Ariel. ‖ Semaiah Marib.

44 Ac Alnathan, a Mameias, a ‖ Ioribas, a Nathan, Ennatan, Zacharias, a Moſolamon, pennaethiaid a gwyr dyſcedig.

45 Ac mi a erchais iddynt fyned at Sadeus y pennaeth, yr hwn oedd yn y dryſorfa.

46 Ac a orchymmynais iddynt ddywedyd wrth Dadeus, ac wrth ei frodyr, a'r tryſorwyr oedd yno, anſon i mi rai i offeiriadu yn nhŷ'r Arglwydd.

47 A hwy a ddygaſant i ni drwy law nerthol yr Arglwydd, wŷr dyſcedic o feibion ‖ Moſe mab Leſi fab Iſrael, ‖ Aſebebia a'i feibion, a'i frodyr, y rhai oedd dri ar bymthec:

‖ Sevelia, Ez. 8.18. ‖ Neu, heſyd Hasabia, a chydag uſ Ieſaiah, o feibion Merari a'i frodyr, Ez. 8. 19.

48 Ac Aſebia, ac Annuus, ac Oſaias ei frawd, o feibion Channuneus, a'i meibion hwy oedd vgein ŵr.

49 Ac o weiſion y Deml, y rhai a ordeiniaſei Dafydd, a'r gwŷr pennaf, i waſaneeth y Leſiaid, ſef gweiſion y Deml, vgain, a dau cant o rhifedi cyntaf y rhai a ddangoſwyd.

50 Ac yna mi a gyhoeddais ympryd i'r gwŷr ieuaingc ger bron ein Harglwydd, i ddeiſyf ganddo ef daith lwyddiannus i ni, ac i'r rhai oedd gyd â ni, i'n plant, ac i'r anifeiliaid.

51 Canys yr oedd yn gywilydd gennif ofyn i'r brenin wŷr traed, a gwŷr meirch, a rhai i'n tywyſo yn ddiogel yn erbyn ein gwrth-wyneb-wŷr.

52 O herwydd ni a ddywedaſem wrth y brenin y byddei nerth yr Arglwydd ein Duw ni gyd â'r neb a'i ceiſient ef, iw cynnal hwynt yn mhob ffordd.

53 A ni a weddiaſom ar ein Harglwydd eilwaith, o herwydd y pethau hyn: ac ni a'i cawſom ef yn raſlawn i ni.

54 Yna myfi a naill tueis o'r rhai pennaf o'r offeiriaid ddeuddeng-ŵr: ‖ Eſebrias, ac Aſamias, a dêc o'i brodyr gyd â hwynt.

‖ Serebias a Haſſabias,

55 Ac mi a bwyſais iddynt bwy yr aur, a'r arian, a lleſtri ſanctaidd tŷ yr Arglwydd, y rhai a roddaſei y brenin, a'i gynghoriaid, a'r tywyſogion, a holl Iſrael.

56 Ac mi a bwyſais ac a roddais iddynt chwe chant, a dêc a deugain o dalentau arian, a lleſtri arian o gan talent, a chan talent o aur,

† Hebr. dau leſtr, Ez. 8.27.

57 Ac vgain o leſtri aur, a ‖ ddeuddec o leſtri prês, o brês gloyw yn diſcleirio ſel aur.

58 Ac mi a ddywedais wrthynt, yr ydych chwi yn ſanctaidd i'r Arglwydd, a'r lleſtri heſyd ydynt ſanctaidd, a'r aur, a'r arian ſydd yn addunedi i'r Arglwydd, Arglwydd ein tadau.

59 Gwiliwch, a chedwch hwynt hyd oni roddoch hwynt i benaethiaid yr offeiriaid, a'r Leſiaid, a thywyſogion teuluoedd Iſrael yn Ieruſalem, o fewn ſtafelloedd tŷ ein Duw ni.

60 Felly yr offeiriaid a'r Leſiaid, y rhai a dderbyniaſant yr arian, a'r aur, a'r lleſtri, a'i dygaſant hwy i Ieruſalem, i Deml yr Arglwydd.

61 Ac ni a ymadawſom oddi wrth afon Theras y deuddecfed *dydd* o'r mis cyntaf, ac a ddaethom i Ieruſalem drwy nerthol law ein Harglwydd, yr hon oedd gyd â ni: a'r Arglwydd a'n gwaredodd ni o ddechreu ‖ ein taith rhag ein gelynion: ac felly ni a daethom i Ieruſalem.

‖ Yr ymgeleddau ni a'r ſordiau.

62 Ac wedi ein bôd ni yno dri-diau, ar y pedwerydd dydd y rhoddwyd yr arian pwyſedic, a'r aur, yn nhŷ ein Harglwydd ni, i ‖ Marmoth yr offeiriad, mab Iri,

‖ Meremoth mab Vriah yr offeiriad, Nehemiah 3. 4. 21.

63 A chyd ag ef yr oedd Eleazar *mâb* Phineas: a chyd â hwynt yr oedd Ioſabad *mâb* Ieſu, a ‖ Moeth mâb Sabban, y Leſiaid: y cwbl *a roddwyd iddynt* tan riſedi, a phwys.

64 A'i holl bwys hwynt a ſcrifennwyd yr amſer hono.

65 Heſyd y rhai a ddaethent o'r gaeth-glud a offrymmaſant ebyrth i Arglwydd Dduw Iſrael, ſef deuddec o ſuſtych tros holl Iſrael, vn ar bymthec a phedwar vgain o hyrddod,

66 † Deuddec a thrugain o ŵyn, ddeuddec o † Hebr. eiſr yn aberth hedd, y cwbl yn aberth i'r Arglwydd.

77. wyth ugain.

67 A hwy a roddaſant orchymmyn y brenin i ‖ yn ddiſtain y brenin, ac i lywiawdwŷr Coeloſyria a Phenice, y rhai a anrhydeddaſant y bobl, a Theml Dduw.

‖ dinas. Deut. 3.

68 Wedi gwneuthur y pethau hyn, y llywiawdwŷr a ddaethant attaſi, gan ddywedyd,

69 Cenedl Iſrael, y tywyſogion, a'r Offeiriaid, a'r Leſiaid, ni fwriaſant ymmaith *oddi wrthyn* bobl ddieithr y wlâd, nac aſgendid y Cenedloedd, *ſef* y Canaaneaid, yr Hethiaid, y Pheriſiaid, y Iebuſiaid, a'r Moabiaid, yr Aiphtiaid, a'r Edomiaid.

70 *Canys hwy a briodaſant eu merched hwy, a hwynt hwy a'i meibion, a'r hâd ſanctaidd a gymyſcwyd â phobl ddieithr y wlâd, a'r llywiawdwyr, a'r pennaethiaid a fuant gyntaf rannogion yr anwiredd ymma, er dechreuad y peth.

‖ Ezr. 9.2.

71 A phan glywais y pethau hyn, mi a rwygais fy nillad, a'r wiſc ſanctaidd, ac a dynnais dros fy mhen, a'm barf, ac a eiſteddais i lawr yn drwm, ac yn driſt.

72 Yna y rhai oll oeddynt wedi eu cynhyrfu drwy air Arglwydd Dduw Iſrael, a ddaethant attaſi, tra ŷr oeddwn i yn ŵylo am yr anwiredd, ond myfi a eiſteddais yn driſt iawn hyd y prynhawnol aberth.

73 Yna myfi a gyfodais o ymprydio, a'm dillad, a'r wiſc ſanctaidd wedi en rhwygo, ac a benliniais, ac a eſtynnais *fy* nwylo at yr Arglwydd,

74 Ac a ddywedais, O Arglwydd, gwradwyddus a chywilyddus ydwyf ger dy fron di.

75 Canys ein pechodau ni a amlhaſant tros ein pennau ni, a'n amryfuſedd ni a gyrhaeddodd hyd y nêf.

76 Canys er amſer ein tadau, ni a fuom, a ydym mewn pechod mawr, hyd y dydd hwn.

77 Ac am eiu pechodau ni, a'n tadau, *nyni* a'n brodyr, a'n brenhinoedd, a'n hoffeiriaid, a roddwyd i fynn i frenhinoedd y ddaiar, i'r cleddyf, ac i gaethiwed, ac yn ſclyfaeth drwy gywilydd, hyd y dydd hwn.

78 Ac yn awr y dangoſwyd peth trugaredd i ni gennit ti, o Arglwydd, ſel y gadewid i ni weddyn, ac eaw yn dy gyſſegrfa:

79 Ac i ddadcuddio goleuni i ni yn nhŷ yr Arglwydd ein Duw, ac i roddi i ni † fwyd yn amſer ein caethiwed:

† Hebr. ymborth.

80 Ie pan oeddem ni mewn caethiwed, ni wrthododd ein Harglwydd mo honom ni, eithr eſe a'n gwnaeth ni yn gymmeradwy ger bron brenhinoedd Perſia, ſel y rhoddaſant hwy hefyd i ni:

81 Ac

81 Ac yr anrhydeddaſant Deml ein Harglwydd ni, ac y cyweiriaſant anrheithiol leoedd Sion, ac y rheddaſant i ni dṙigſa ſicer yn Iudea, ac yn Ieruſalem.

82 Ac yn awr ô Arglwydd, beth a ddywedwn ni ſy yn cael y pethau hyn? canys nyni a droſſeddaſom dy orchymynion di, y rhai a roddaiſt ti i ni, drwy law dy weiſion y Prophwydi, gan ddywedyd;

83 Fod y wlâd, yr hon yr ydych chwi yn myned iw hetifeddu, yn halogedic drwy aſtendid dieithriaid y wlad, y rhai a'i llanwaſant hi â'i haſtendid.

84 Am hynny yn awr na chyſſylltwch eich merched â'i meibion hwynt, ac na chymmerwch eu merched hwy i'ch meibion chwithau.

85 Ac na cheiſiwch heddychu â hwynt byth, fel i'ch gweler yn gryfion, ac y caſſoch chwi ſwyta daioni y wlâd, a'i gadel hi i'ch meibion ar eich ôl chwi yn etifeddiaeth.

86 Yr hyn oll heſyd a'r a ddaeth i ben, a wnaed i ni o blegit ein drwg weithredoedd ni, a'n pechodau mawrion: canys tydi, Arglwydd, a yſcafneiaiſt ein pechodau ni,

87 Ac a roddaiſt i ni y cyſryw wreiddyn: *ond* nyni a droeſom yn ein hôl, gan dorri dy gafraith di, *ac* a ymgymmyſcaſom ag aſtendid pobl y wlâd.

88 ¶ Oni ddylit ti ſod yn ddigllon wrthym ni, i'n dinyſtrio ni, fel na adewit i ni, na gwreiddyn, na hâd, nac enw?

89 Tydi ô Arglwydd Iſrael ydwyt eirwîr: canys gadawyd i ni wreiddyn y dydd heddyw.

90 Ac yn awr wele ni ger dy fron di yn ein pechodau, canys ni allwn ni ſefyll o'th flaen di yn hwy, o herwydd y pethau hyn.

91 A phan oedd Eſdras yn gweddio, ac yn cyffeſſu, ac yn wylo, ac yn gorwedd ar y llawr o flaen y Deml, yna cyrfa fawr a ymgaſclaſant atto ef o Ieruſalem, o wŷr, a gwragedd, a phlant: canys yr oedd galar mawr ym myſc y dyrfa.

92 Yna Iechonias mab Ieelus, yn o feibion Iſrael a waeddodd, ac a ddywedodd, ô Eſdras, nyni a bechaſom yn erbyn yr Arglwydd Ddiuw, o *achos* i ni briodi gwragedd dieithr o genhedloedd y wlâd, ac yn awr * holl Iſrael a ddercha-fwyd.

93 Tyngwn lw i'r Arglwydd, ar yrru ymmaith ein holl wragedd ſydd o'r cenhedloedd, ynghŷd a'i plant:

94 Fel yr ordeiniaiſt di, a'r holl rai ſydd yn vſydhau cyfraith yr Arglwydd.

95 Cyfod i ſynu a gwna hyn: canys i ti y perthyn hyn, a ni a fyddwn gyd â thi: gwna yn wrol.

96 Yna Eſdras a gyfododd, ac a wnaeth i holl benaethiaid yr Offeiriaid, a'r Leſiaid, a holl Iſrael, dyngu y gwnaent hwy ſelly: a hwy a dyngaſant.

PEN. IX.

1 *Eſdras yn caſclu'r holl bobl ynghyd:* 10 *a bwyſhau yn gyrru ymaith y gwragedd dieithr.* 20 *Enwau a rhiſedi y rhai a wnaeth hynny.* 40 *Darllain Cyfraith Moſes ger bron yr holl bobl:* 44 *A bwyſhau yn wylo, ac yn cael dwyn ar gof ddyfnt yr Vchel-wyl.*

YNa Eſdras a gyfododd o gyntadd y Deml, ac a aeth i ſtafell Ioanan mab Eliaſib:

2 Ac a arhoſodd yno, ac ni ſwytaodd ſwyd, ac nid yſodd ddwfr, eithr wylodd tros anwireddau mawrion y dyrfa.

3 Ac ſe a gyhoeddwyd drwy holl Iudea, a Ieruſalem, am i'r holl rai a'r a ddeddynt o'r gaethglud, yngaſclu ynghyd i Ieruſalem.

4 A phwy bynnac ni chyfarfyddei yno o fewn dau ddydd neu dri, ſel y gorchymmynaſei yr Henuriaid oedd yn llywodraethu, eu haniſeiliaid hwy a attaſelid i gyfraid y Deml, ac yntef a ¶ fwrid allan o blith y rhai oedd o'r gaethglud.

¶ Mat. ddiwreiddid Ioſiah.

5 Yna yr holl rai a'r a oeddynt o lwyth Iuda a Beniamin, a ddaethant yoghyd o fewn tridiau i Ieruſalem, ar y nawfed mis, ar yr vgainfed dydd o'r mis.

6 A'r holl dyrfa yn crynu o achos y dryg-hin y pryd hynny, a eiſteddaſant yn ehangder y Deml.

7 Yna Eſdras a gyfodoedd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, chwi a droſſeddaſoch y gyfraith ſo herwydd i chwi briodi eſtroneſau, ac ſelly amlhau pechodau Iſrael.

8 Yn awr gan hynny cyfaddefwch, a thoddwch ogoniant i Arglwydd Ddiuw ein tadau:

9 A gwnewch ei ewyllys ef, ac ymnaillwch oddi wrth genhedloedd y wlâd, ac oddi wrth y gwragedd dieithr.

10 Yna yr holl dyrfa a waeddaſant, ac a ddywedaſant â llaſ vchel, nyni a wnawn ſel y dywedaiſt ti.

11 Ond o herwydd bod y gynnalleiddfa yn fawr, a'i bôd hi yn ddryg-hin, ſel na allom ni ſefyll allan, ac o herwydd na ellir gorphen y gwaith ymma mewn vn diwrnod, neu ddau, gan i lawer o honom ni bechu yn yr achos ymma:

12 Am hynny arhoſed penaethiaid y dyrfa, a deued yr holl rai o'n trigfannau ni, a'r y ſy ganddynt wragedd dieithr, ar yr amſer nodedic.

13 A *deued* gyd â hwynt, y rheol-wŷr, a'r barn-wŷr allan o bôb lle, hyd oni leoydd om ddigoſaint yr Arglwydd yn ein herbyn, am y peth hyn.

14 Yna Ionathan mab Azael, ac Ezecias mab Theocanus, a gymmeraſant y matter ymma arnynt: a Maſolam, a Leuis, a Sabathens a'i cynnorthwyodd hwynt:

15 A'r rhai oedd o'r gaeth-glud a wnaethant ar ôl hyn oll.

16 Ac Eſdras yr Offeiriad a ddetholodd iddo y gwŷr pennaf o'n teulwoedd, erbyn eu henwau oll: ac ar y dydd cyntaf o'r degfed mis, hwy a gyfeiſteddaſant i holi yr achos.

17 Felly achos y rhai a briodaſent wragedd dieithr a ddarfuant erbyn y dydd cyntaf o'r mis cyntaf,

¶ Maaſeiah, Iarib, Gedaliah, a Harim, b Maaſiah.

18 Ac o'r Offeiriaid a ddaethent ynghyd, ac a briodaſent wragedd dieithr, y caſwyd yno:

19 O feibion Ieſus fab Ioſedec, a'i frodyr, ¶ Matthelas, ac Eleazar, ¶ Ioribus, a ¶ Ioadanus:

20 Y rhai a roddaſant eu dwylo ar droi ymmaith eu gwragedd, ac offrymmu hwrdd, yn lawn am eu hamryfuſedd.

21 Ac o feibion Emmer, Ananias, a Zabdeus, ac [c] Eanes, a [b] Sameius, a [c] Hierel, ac [d] Azarias,

22 Ac o feibion [e] Phaiſur, Elionas, Maſtias, Iſmael, a Nathanael, ac [f] Ocidelus, a'i [g] Thalſas.

23 Ac o'r Leſiaid, Ioſabad, a Semis, a [h] Cholius, yr hwn a elwid [i] Calitas, a [k] Phatheus, a Iudas, a Ionas.

24 O'r cantorion ſanctaidd, [l] Eleazarus, Bacchurus.

25 O'r porthorion, Salumus, a [m] Tholbanus.

26 O'r rhai o Iſrael, o feibion [n] Pharos, [o] Hiermas, ac [p] Edias, a Melchias, a [q] Maelas, ac Eleazar, ac [r] Aſibias, a Banaias.

¶ Ioribus, a Ioadanus.

c Ezekiel. d Vzziah. e Paſur. f Ioſabad. g Eliſuh. h Kelaiah. i Kelitah. k Petha-hiah. l Eliaſhib. m Tehan. n Paros. o Ramiah. p Ioſiah. q Miamin. r Maadiah.

37 O feibion Ela, Matthanias, Zacharias, a [i] Hierielus, a Hieremoth, ac [k] Addias.
38 Ac o feibion [w] Zamoth, [x] Eliadas, [y] Eliſimus, [z] Othonias, Iarimoth, a [a] Sabbatus, a [b] Sarecus.
39 O feibion Bebai, Ioannes, ac Ananias, a [c] Ioſiadad, ac [d] Amatheis.
40 O feibion [e] Mani, [f] Olamus, [g] Mamuchus, [h] Iedeus, Iaſubus, [i] Iaſael, a Hieremoth.
41 ‖ Ac o feibion Ani, Naethus, a Moofias, Lacunus, a Naidus, a Mathanias, a Seithel, a Baluuus, a Mattaſſa.
42 Ac o feibion Annas, Elionas, ac Aſeas, a Melchias, a Sabbeus, a Simon Chotameus.
43 Ac o feibion Aſiem, [k] Atanelus, a [l] Matthias, a [m] Banaia. Eliphalet, a Manaſſes, a Semei.
44 Ac o feibion Maani, Ieremias, Momdis, Omeelus, Iuel, Mabdai, a Phelias, ac Amos, Carabaſion, ac Emaſibus, a Mammanatanaimus, Eliaſis, Banous, Eliali, Saunis, Salemias, Nathanias: ac o feibion Ozora, Sefis, Eſril, Azaelus, Samatus, Zambis, Ioſiphus,
45 Ac o feibion Ethma, Mazitias, Zabidias, Edes, Iuel, Banaias.
46 Yr holl rai hyn a briodaſent wragedd dieithr, a hwy a'i gyrſiant hwy at plant ymnaith.
47 A'r Offeiriaid, a'r Leiaid, a'r rhai oedd o Iſrael a dalgaſant yn Ieruſalem, ac yn y wlad, y dydd cyntaf o'r ſeithfed mis; ſelly plant Iſrael oedd yn trigo yn eu trigfaoedd.
48 Yna yr holl dyrfa a ddaethant ynghyd, o vn fryd, i'r fan chang o'r porth ſanctaidd tua'r dwyrain;
49 A hwy a ddywedaſant wrth Eſdras yr Offeiriad, a'r darllennydd, am iddo ddwyn cyfraith Moſes, yr hon a rodiaſei Arglwydd Duw Iſrael.
50 Yna Eſdras yr Arch-offeiriad a dug y gyfraith ar yr holl dyrfa, yn wyr ac yn wragedd, ac ar yr holl Offeiriaid, ſef y clowent hwy y gyfraith, y dydd cyntaf o'r ſeithfed mis.
51 Ac efe a ddarllennodd yn y lle chang o flaen y porth ſanctaidd, o'r boreu hyd hanner dydd, o flaen gwŷr a gwragedd: a'r holl dyrfa a wrandawſant ar y gyfraith yn ddyſal.
52 Felly Eſdras yr Offeiriad, a darllennydd y gyfraith, a ſafodd i fynu mewn pulpud o goed, yr hwn ydoedd wedi ei ddarparu i hyny.
53 A Mattathias, Sammus, Anamias, Azarias, Vrias, ‖ Ezecias, a ‖ Balaſamus, a ſafaſant yn ei ymyl ar y llaw ddehau,
54 Ac ar ei law aſſwy eſ ‖ Phaldains, Miſael, Melchias, ‖ Lothaſubus, a * Naebarias.
55 Yna Eſdras a gymmerth lŷſr y Gyfraith, o flaen y dyrfa, canys yr oedd eſe yn eiſtedd yn anrhydeddus yn y lle pennaf, yn eu gŵydd hwynt oll.
56 A thra oedd eſe yn agoryd y gyfraith, hwy a ſafaſant oll yn eu huntawn ſefyll: ac Eſdras a ſendithiodd yr Arglwydd Ddaw Goruchaf, Duw y lluoedd Holl-alluog.
57 A'r holl bobl a attebaſant, Amen, a chan godi eu dwylo, a ſyrthiaſant i lawr, ac a addolaſant yr Arglwydd.
58 A Ieſus, Anus, Sarabias, Adinus, Iaubus, Sabateus, ‖ Auteas, Maianeas, a Chalitas, Azarias, a Ioizabdus, ac Ananias, a Biatus, y Leuiaid, a egluraſant Gyfraith yr Arglwydd, gan wneuthur iddynt heſyd ei deall hi.
59 ‖ Yna y lleſrodd Attharates wrth Eſdras yr Arch-offeiriad, a'r darllennydd, ac wrth y Leuiaid oedd yn dyſcu'r dyrfa, ſef wrth bawb, gan ddywedyd,
60 Y dydd hwn ſydd ſanctaidd i'r Arglwydd, canys hwy a wylaſant bawb, pan glywſant y Gyfraith.
61 Ewch chwithau a bwyttewch y bras, ac yfwch y melus, ac anfonwch ran i'r rhai nid oes dim ganddynt.
62 Canys y dydd hwn ſydd ſanctaidd i'r Arglwydd, ac na fyddwch chwi driſt: canys yr Arglwydd a'ch dwg chwi i anrhydedd.
63 Felly y Leuiaid a gyhoeddaſant yr holl bobl drwy hyn i'r bobl, gan ddywedyd; Y dydd hwn ſydd ſanctaidd i'r Arglwydd, na thriſteych.
64 Yna hwy a aethant ymaith bob vn, i fwyta, ac i yfed, ac i wneuthur yn llawen, ac i roddi rhan i'r rhai nid oedd dim ganddynt, ac i wledda.
65 O herwydd iddynt ddeall y geiriau y dyſcaſid hwy ynddynt, a'r rhai yr oeddynt wedi ymgynnull o'i hachos.

I AIL LLYFR ESDRAS.

PEN. I.

1 Gorchymmyn i Eſdras gerydduʼr bobl. 24 Duw yn bygwth eu bwrw hwy ymmaith; 35 a rhai eu tai hwyt i bobl a ſyddai iddynt mwy o vrâs nâ hwynt hwy.

YEzra 7.1 AIL llyfr y Prophwyd * Eſdras fab Saraias, fab Azarias, fab Helchias, fab ‖ Salum. Sadanias, fab Sadec, fab Achitob,
2 Fab Achia, fab Phinees, fab Heli, fab Amarias, fab Aziel, fab Marimoth, fab Arna, fab Ozias, fab Borith, fab Abuſci, fab Phinees, fab Eleazar,
3 Fab Aaron, o lwyth Leſi, yr hwn a ſu gaeth yngwlad y Mediaid, yn nheyrnaſiad Artaxerxes brenin y Perſiaid.
4 A gair yr Arglwydd a ddaeth attaſi, gan ddywedyd,
5 * Dôs ymmaith, a mynega i'm pobl eu pechodau, ac iw plant eu hanwireddau a wnaethant i'm herbyn, ſel y mynegont i blant eu plant.
6 Am i bechodau eu tadau hwynt amlhau yddynt hwy, canys hwy am gollyngaſant dros gâl, ac a offrymaſant i ddiwſau dieithr.
7 Ond mi ſi a'i aug hwynt o dir yr Aipht, o'ſ y caethiwed? er hynny hwy ntwy a'm hanogaſant i digoſaint, ac a ddiyſtyraſant fy nghynghorion.
8 Tyn wallt dy ben, a bwrw yr holl ddrygioni arnynt hwy, achos ni buant vſydd i'm cyfraith: ond pobl wrth-ryſelgar ydynt.
9 Pa hŷd y cyd-ddygaf â'r rhai y gwneuthur cymmaint o ddaioni erddynt?
10 * Llawer o frenhinoedd a ddifethais i er eu mwyn hwy, Pharao a'i weiſion, a'i holl lu a darwais i i lawr.
11 Yr holl genhedloedd a ddifethais i o'i blaen hwynt, ac yny * dwyrain yr anrheithiais bobl dwy dalaith, ſef Tyrus a Sidon, ac a leddais eu holl elynion hwynt.
12 Llefara dithen wrthynt gan ddywedyd, fel hyn y dywed yr Arglwydd:

13 Mi a'ch arweiniais chwi drwy 'r môr, a chi a roddais i chwi heol eang a diogel o'r dechrenad, medd 'r roddais i chwi Moses yn dywysog, ac Aaron yn Offeiriad.

14 Rhoddais i chwi olcnni mewn coloſn o dân, a cholofddan mawrion a wnaethym yn eich plith: chwaith chwi am gollyngasoch i dres gof, medd yr Arglwydd.

15 Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd, y mi-ieir oedd yn arwydd i chwi, rhoddais i chwi bebyll yn amddeffyn, etto grwgnuch a wnaethoch yn eddynt.

16 Ac nid ymlawenhasoch yn fy Enw i am ddiddanwch gelynion, eithr grwgnuch yn wastad yr oeddych yn dyfod heddyw.

17 Mae 'r daioni a wnaethym i chwi? oni waeddasoch chwi arnaf, pan oeddych newynog a sychedig yn anialwch,

18 Gin ddiwreiddio, pa hawl y dygasti ni i'r anialwch hwn i'n lladd? gwell a fuasei i ni wasanethu 'r Aiphtiaid, na marw yn yr anialwch hwn.

19 Yr pryd hynny y tostutiais wrth eich galar, a rhoddais i chwi Manna iw fwytta, ac felly y bwytteisoch fara Angelion.

20 Pan oedd syched arnoch, oni hollteis i graig, a'r dwfr a ddyliſodd i'ch diwallu eithr ac mi a'ch cyſcodais thag y gwrês â dail coed.

21 Rhannais yn eich plith wlad ffrwythlon, a thrwy allan o'ch blaen chwi y Canaaneaid, y Heteiaid, a'r Philiſtiaid: beth mwy a wnaf eich chwi, medd yr Arglwydd?

22 Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd, pa oeddych yn yr anialwch, wrth ddwfr chwaw 'r Amoriaid, yn ſychedic, ac yn cablu fy enw.

23 Ni roddais i chwi dân am eich cabl, ond bren pren a wneuthym i'r dwfr, a gwneuthur yr dwfr yn groyw.

24 Pa beth a wnaf i ti Iacob? a tydi Iuda nid ydwyt ti mi: mi a droſaf at genhedloedd eraill, a roddaf iddynt hwy fy Enw, fel y cadwont fy ngorchymynion.

25 Gan i chwi fy ngwrthod, minneu a'ch gwrthodaf chwithau, pan ddymunoch atnaf fod yn drugarog wrthych, ni's trugarhâf wrthych.

26 Pan alwoch arnaf ni's gwrandawaf chwi, canys chwi a halogasoch eich dwylo â gwaed, a'ch traed ſydd gyflym i ladd celain.

27 Nid myfi a wrthodasoch chwi, ond eich hunain, medd yr Arglwydd.

28 Fel hyn y dywed yr Holl-alluog Arglwydd, mi ddeiſyfiais arnoch, fel y deiſyfſ tad ar ei feibion, nen fam ar ei merched, neu fammaeth ar ei chwi bychain,

29 Fod o honoch yn bobl i mi, a minneu yn Dduw i chwithau, fôd o honoch yn blant i mi, a minneu yn dâd i chwithau?

30 Mi a'ch ceſclais chwi ynghyd, megis y caſcl ŷilt ei chywion dan ei hadenydd? ond yn awr beth a wnaf i chwi? mi a'ch bwriaf allan o'm golwg.

31 Pan offrymmoch i mi, mi a drôf fy wyneb oddiwrthych, canys mi a wrthodais eich ſwyliau arbennic, eich Ilnadan newydd, a'ch gwaredigaethau.

32 Dunſonais attoch fy ngwaſanaethwſir y proffwydi, y rhai a ddaliaſoch, ac a laddaſoch, a dyllaſoch eu cyrph hwynt yn ddarnau, eu gwaed hwy a ofynnaf fi ar eich dwylo chwi, medd yr Arglwydd.

33 Fel hyn y dywed yr Holl-alluoc Arglwydd i eich tâd chwi ſydd yn anghyfanneddu, mi a'ch bwriaf chwi allan, fel y gwaſgo gwynt y ſoſi.

34 A'ch plant ni chenhedlant, canys fy ngorchymmyn i a ddiyſtyraſant, a'r hyn oedd ddrwg gerbron fy mron i a wnaethant.

35 Eich tai a roddaf i'r bobl a ddêl, y rhai ernad's clywſant lôn am danaf, etto a gredant ynof, i'r rhai ni ddangoſais arwyddion, er hynny hwy a wnânt yr hyn a orchymmynais iddynt.

36 Ni welſant Brophwydi, er hynny hwy a gôſiant eu plechodau ac a'u cyflesant.

37 Yn dyſŷt yr ŵyf yn galw gras y bobl a ddaw, y rhai y gorfoledda eu plant mewn llawenydd, ac er nad's gwelant fi â'r llygaid corphorawl, etto yn yr yſpryd hwy a gredant y peth yr ŵyfi yn ei ddywedyd.

38 Ac yn awr frawd, yſtyr pa ogoniant; a gwêl y bobl ſydd yn dyfod o'r dwyrain.

39 I'r rhai y rhoddaf iw harwein Abraham, Iſaac, ac Iacob, Ozeas, Amos, a Micheas, Ioel, Abdias, a Ionas,

40 Nahum, ac Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zachari, a Malachi, yr hwn a elwir hefyd Angel yr Arglwydd. *Mal. 3. 1.

PEN. II.

1 *Duw yn achwyn yn erbyn bobl: 10 Ac yn dyſcu i Eſdras eu cyſſura hwy. 34 Am iddynt hwy wrthod, y gelwir y Cenhedloedd 43 Eſdras yn gweled mab Duw, a'r rhai a gasanir gandao ef.*

FEl hyn y dywed yr Arglwydd, mi a ddygais y bobl hyn o gaethiwed, ac a roddais iddynt fy ngorchymynion drwy fy ngweiſion o Prophwydi, y rhai ni wrandawent, onid diyſtyru fy nghynghorion i a wnaethant.

2 Y fam a'u dûg a ddywed wrthynt, ewch ymmaith blant, canys gweddw ydwyf, a gwrthodedig.

3 Mi a'ch megais chwi drwy lawenydd, ond mi a'ch collais chwi drwy alar a thrymder: canys chwi a bechaſoch ger bron yr Arglwydd eich Duw, ac a wnaethoch y peth oedd ddrwg yn ei olwg ef.

4 A pha beth a wnaf i chwi y pryd hyn? gweddw ydwyf a gwrthodedig: ewch i ffordd fy mhlant, a gofynawch dangaredd gan yr Arglwydd.

5 A minnau (ô dâd) a alyaf arnat ti am dyſtiolaeth yn erbyn mam y plant hyn, y rhai ni chadwent fy nghyfammod.

6 Fel y dygech hwy i wradwydd, a'i mam i anrhaith, fel na byddo heppil o honynt hwy.

7 Gwaſcarer hwynt ar lêd yn mhlith y cenhedloedd, bwrier eu henwau hwy ymmaith oddi ar y ddaiar: canys diyſtyraſant fy nghyfammod. *Fy Sacrament, neu fy Nyw.

8 Gwae tydi Aſſur yr hwn a guddi ynot yr anhyſawn: tydi bobl anwir, cofia beth a wnaethym i Sodoma a Gomorra.

9 Eu tîr a droed yn briddellian pŷg, ac yn dyrran o lndw: felly hefyd y gwnaf i'r ſawl ni'm gwrandawant, medd yr Arglwydd Holl-alluoc. *Gene. 19. 24.

10 Fel hyn y dywed yr Arglwydd wrth Eſdras, dywed i'm pobl y rhoddaf iddynt deyrnas Ieruſalem, yr hon a roeſom i Iſrael.

11 Eu gogoniant hwy hefyd a gymmeraf i mi, a rhoddaf i'r rhai hyn bebyll tragywyddol, y rhai a ddarparaſwn iddynt hwy.

12 Hwy a gânt bren y bywyd yn ennaint o arogl peraidd; ni lafuriant, ac ni ddeiſygiant.

13 Cerddwch, a chwi a dderbyniwch; gweddiwch am ychydig ddyddiau, fel y byrrhaer hwynt; pyratowyd y deyrnas i chwi eusus. Gwiliwch.

14 Cymmer yn dyſtiolaeth y nef a'r ddaiar, canys myfi a ddrylliais y drwg, ac a wneuthum y da: canys byw wyfi, medd yr Arglwydd.

15 Tydi fam, cofleidia dy blant, a ‖mâg hwynt drwy lawenydd, gwna eu traed yn ſiccr fel colefn, canys tydi a ddewiſais i, medd yr Arglwydd.

16 A'r meirw a adgyfodaf i o'i lleoedd, ac a'i dygaf allan o'r beddau: canys adnabum ‖ſy Enw yn Iſrael.

17 Tydi fam y plant, nac ofna; canys dewiſais di, medd yr Arglwydd.

18 A danfonai i'th gynnorthwyo Eſay, a Ieremi fy ngwaſanaeth-wŷr, wrth gyngor y rhai y ſanctei-ddiais, ac y darperais i ti ddeuddec pren, yn llawn o amrŷw ffrwythau.

19 A'r vn rhifedi o ffynhonnau yn llifeirio o laeth a mêl; a ſaith o fynydd mawrion yn dwyn rhos a Lili, â'r rhai y llanwaf dy blant â llawenydd.

20 Gwna gyfiawnder i'r weddw, barn i'r ymddifad, dyro i'r tlawd, amddeffyn yr ymddifad, dilada'r noeth.

21 Iachâ y drylliedig, a'r gwan; na watwar y cloſt, amddeffyn yr anaſus, a gâd i'r dall ddyfod i olwg ſy niſclaer-deb.

22 Cadw hên ac ieuangc o fewn dy gaeran.

23 * Pa le bynnac y caffech y marw, cymmer hwynt, a chladd'ac mi a roddaf i ti yr eiſteddle bennaf yn ſy ad-gyfodiad.

24 Gorphwys, ô ſy mhobl, a chymmer dy eſmwythdra, canys dy lonyddwch di a ddaw.

25 Mâg dy blant, ti fammaeth dda, a chryfhâ eu traed hwynt.

26 Ni dderfydd am neb o'th waſanaeth-wŷr a roddais i ti, canys ceiſiaf hwynt o fyſc dy rifedi di,

27 Na ddeffygia, canys pan ddêl dyddian blinder ac ing, eraill a ŵylant, ac a alarant, ond tydi a fyddi lawen a diwall.

28 Y cenhedloedd a genfigennant wrthit, er hyny ni's gallant wneuthur dim yn dy erbyn di, medd yr Arglwydd.

29 Fy nwylaw i a'th waſcoda di, fel na welo dy blant vffern.

30 Ymlawenhâ, tydi fam gyd â'th blant, canys mi a'th achubaf di, medd yr Arglwydd.

31 Cofia dy blant, y rhai ſydd yn cyſcu, canys mi a'i dygaf hwynt o gyrrau'r ddaiar, a byddaf drugarog wrthynt, canys trugarog ydwyf, medd yr holl-allnog Arglwydd.

32 Cofleidia dy blant, hyd oni ddelwyf i ddangos trugaredd iddynt, canys y mae ſy ffynhonnau yn myned troſodd, am grâs ni phalla.

33 Myfi Eſdras a gefais orchymyn gan yr Arglwydd ar fynydd Oreb, i fyned at Iſrael: ond pan ddaethum attynt hwy, hwy a'm diyſtyraſant ac a ddirmygaſant orchymmyn yr Arglwydd.

34 Ac am hynny y dywedaf wrthych chwi genhedloedd, y rhai a glywch, a'a ddeellwch; Edrychwch am eich bugail, efe a rydd i chwi orphywyſdra dragywyddol, canys yr hwn a ddaw ar ddiwedd y bŷd ſydd ger llaw.

35 Byddwch barod i wobr y deyrnas, canys y goleuni tragwyddawl a lewyrcha arnoch byth.

36 Ffowch rhag cyſcod y bŷd hwn, derbyniwch lawenydd eich gogoniant: tyſtiolaethaf ſy'chwi yn gyhoedd.

37 O derbyniwch, rhodd a roddir i chwi, a byddwch lawen, gan ddiolch i'r hwn a'ch galwodd i'r deyrnas nefol.

38 Codwch, a ſeſwch, gwelwch rifedi y rhai a nodwyd ‖yngwledd yr Arglwydd:

39 Y rhai a ymadawſant â chyſcod y bŷd, ac a dderbyniaſant wiſcoedd gogoneddus gan yr Arglwydd.

40 Cymmer dy rifedi, ô Sion, cae ar dy rai gwinion, y rhai a gadwalant gyfraith yr Arglwydd.

41 Cyflawnwyd'rhifedi dy blant, y rhai yr ŏyc yn hiraethu am danynt, dymuna nerth yr Arglwydd, ſel y ſanctei-ddier dy bobl, y rhai a alwyd o'r dechrenad.

42 *Myfi Eſdras a welais ar fynydd Sion, dyrfa o bobl, allan o rifedi, a hwyntwy i gyd oeddynt yn moli'r Arglwydd ar gerdd.

43 Ac yn eu canol hwynt yr oedd gŵr ieuangc tal o gorpholaeth, yn vwch nâ'r lleill oll, ac efe a oſodes goronau ar bennau pob vn o honynt, ac efe a dderchafwyd yn fwy, a hynny oedd ryfedd inau genniſi.

44 Yna y gofynnais i'r Angel, gan ddywedyd, beth yw y rhai hyn, Arglwydd?

45 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrthif, dymma y rhai a ddioſcaſant y dillad marwol, ac a wiſcaſant yr anfarwol, ac a gyfaddefaſant Enw Duw, yn awr y coronir hwynt, ac y derbyniant balm wydd.

46 Ac mi a ddywedais wrth yr Angel, pwy yw yr gwr ieuangc ſydd yn eu coroni hwynt, ac yn rhoddi palm-wŷdd yn eu dwylo?

47 A chan atteb efe a ddywedodd wrthif, Mab Duw yw efe, yr hwn a gyfaddefaſant hwy yn y bŷd; yna y dechreuais inneu eu canmol hwynt yn fawr, y rhai a ſafaſent mor bybyr wrth Enw yr Arglwydd.

48 Yna y dywedodd yr Angel wrthif, dôs ymmaith a dangos i'm pobl pa fath bethau, a pha gymmaint o ryfeddodau yr Arglwydd Duw a welaiſt ti.

PEN. III.

1 Eſdras yn ſiin amo: 13 ac yn cydnabod pechodau'r bobl: 28 ac yn achwyn fod y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt hwy, er en bod yn fwy en dryginiaû hwynt hwy.

Y Ddeefed ſlwyddyn ar hugain yn ôl deſtrywio y ddinas, yr oeddwn i o fewn Babilon yn gorwedd ar fy ngwely yn drallodus, a'm meddyliau oedd yn dyfod i fynu ar fy nghalon.

2 Canys mi a welais anghyfanneddâdra Sion, a golud trigalion Babilon.

3 A'm hyſpryd a gynnhyrfwyd yn ddirfawr, a mi a ddechreuais leſarn wrth y Goruchaf eirian llawo ofn, ac a ddywedais,

4 O Arglwydd lywydd, ti a ddywedaiſt yn y dechreu, pan oſodaiſt y ddaiar, (a hynny dy hun yn vnic) ac a roddaiſt orchymmyn i'r bobl,

5 Ac a *roddaiſt gorph i Adda di-enaid, yr hwn oedd waith dy ddwylo, ac a anedlaiſt yndo anadleiniocs, ac efe a wnaed yn fyw ger dy fron di.

6 A thi a'i dygaiſt ef i baradwys, yr hon a blannaſei dy ddeheulaw di, cyn dyfod o'r ddaiar rhagddi eiriocd:

7 A gorchymynnaiſt iddo ef garu di ffordd di, yr hon a droſſeddodd efe; ac allan o law ti a ordeiniaiſt yndo ef farwolaeth, ac yn ei genhedlaethau ef, o'r rhai y daeth cenhedloedd, llwythau, pobloedd, a thylwythau aneirif.

8 A *phob cenedl a'rodiodd wrth ei hewyllys ei hun, a hwy a wnaethant bethau rhyfedd yn dy olwg di, ac a ddiystyrasant dy orchymynion.

9 Ond *yn ôl ennyd o amser, ti a ddygaiſt y dilaw ar vchaf preſſwylwŷr y bŷd, ac a'i difethaiſt hwynt.

10 Ac fe ddigwyddodd ym mhawb o honynt fel yr oedd marwolaeth i Addaf, felly yr oedd y Dilaw i'r rhai hyn.

11 Etto vn o honynt a adewaiſti, ſef Noah a'i deulu, o'r hwn y daeth pob dyn cyfiawn.

12 A digwyddodd, pan ddechreuodd y rhai oedd yn preſſwylio ar y ddaiar amlhau, a phan oedd iddynt lawer o blant, a phan oeddynt yn bobl lawer, hwy a ddechreuaſant wneuthur mwy o anwiredd na'r rhai cyntaf.

13 A digwyddodd, pan oeddynt yn byw mor anwiol ger dy fron di, *ddewis o honot it ŵr o honynt a elwid *Abraham.

14 A hwnnw a geraiſti, a dangoſaiſt iddo ef yn nic dy ewyllys;

15 A gwnaethoſt ag ef gyfammod cragywyddol, gan addo iddo, na wrthodit byth ei hâd ef.

16 A thi a roddaiſt iddo ef *Iſaac, ac i Iſaac y rhoddaiſt *Iacob ac Eſau, a Iacob a ddewiſaiſt i ti, a gwrthodaiſt Eſau, ac felly Iacob a aeth yn genedl fawr.

17 Yna pan arweiniaiſt ei hâd ef allan o'r Aipht, *ti a'i dygaiſt hwynt i fynu i fynydd Sina,

18 A chan ogwyddo 'r neſoedd, ti a ſiccrheaiſt y ddaear, ac a gynnhyrfaiſt yr holl fyd, ac a wnaethoſt i'th dyſnderoedd grynu, ac a drallodaiſt ddynion yr oes honno.

19 A th ogoniant a aeth drwy bedwar porth, tân, daiar-gryn, gwynt, ac oerni, fel y gellit roddi cyfraith i hâd Iacob, a'i diwydrwydd i genhedlaeth Iſrael,

20 Ac ni thynnaiſt oddi wrthynt hwy galon ddrwg, fel y gallei dy gyfraith di ddwyn ffrwyth ym mhlith hwy.

21 Canys yr Adda cyntaf yn dwyn calon ddrwg, a drwgoddodd ac a orchfygwyd, a phawb a'r a anwyd o honaw ef ydynt ſelly.

22 Fel hyn yr arhoſodd gwendid, a'r gyfraith hefyd yng halon y bobl, ynghŷd â drygioni 'r gwreiddyn, fel yr ymadawodd, yr hyn oedd dda, ac yr arhoſodd y drwg.

23 Ac felly 'r amſeroedd a gerddaſant, a'r blynyddoedd a ddarfuant, yna y *codaiſt i fynu i ti wâs a elwid Dafydd,

24 *Ac a beraiſt iddo adeiladu dinas i'th Enw di, ac offrwm it yno thûs ac aberthau.

25 A hyn a wneethpwyd dros lawer o flynyddoedd; yna preſſwyl-wŷr y ddinas a ymadawſant â thi;

26 Gan wneuthur ym mhob peth a fel y gwnaethai Adda a'i holl genhedlaethau, canys calon ddrwg oedd ganddynt hwythau hefyd.

27 Ac felly y rhoddaiſt dy ddinas i ddwylo dy elynion.

28 A wnant hwy ſydd yn preſſwylio yn Babilon ddim gwell, fel y caent hwy am hynny lywodraeth ar Sion?

29 Canys pan ddaethum yno, a gweled drygioni anteirif, yna fy enaid a welodd lawer o droſeddwŷr yn y ddeched ſiwyddyn ar hugain hon, a'm calon a ddeffygiodd.

30 Canys gwelais fel y cyd-ddygaiſt ti â hwynt yn pechu, ac yr arbedaiſt y drwg weithredwŷr; ac y diſethaiſt dy bobl dy hun, ac y cedwaiſt dy elynion, ac ni'n dangoſaiſt hyn.

31 Ni fedrai ſeddwl pa fodd y gellir gadel y ffordd hon; a'i gwell gan hynny ydynt hwy o Babilon, nâ hwy o Sion?

32 Nen a oes bobl iw cael a'th edwyn di heb law Iſrael? neu pa genhedlaeth a gredodd i'th gyfammodau di, fel Iacob?

33 Ac er hynny ni'n gwelir mo'i gwobr hwynt, ac nid oes ffrwyth iw llafur hwy: canys aethym yma a thraw drwy 'r cenhedloedd, a gwelaf hwynt yn oludog, ac ni'n meddyliant am dy orchymynion di.

34 Am hynny, pwyſa mewn clorian eia pechodau ni, a'r eiddynt hwythau hefyd ſy yn preſſwylio yn y bŷd: ac ni cheffir dy Enw yn vn-lle ond yn Iſrael,

35 Neu pa bryd ni phechodd yn dy olwg di y rhai ſydd yn preſſwylio ar y ddaiar? neu pa bobl a gadwodd ſelly dy orchymynion?

36 Tydi a gei wybod erbyn ei enw mai Iſrael a gadwodd dy orchymynion; ac nid y Cenhedloedd.

PEN. III.

1 *Yr Angel yn dangos mor ddiddiall oedd Eſdras yn marnodigaethau Duw: 13 ac yn ei gymhwyſo nad ymyrro ar bethau a ſo vwch nâ'i gyrraedd: 23 Ac er hynny Eſdras yn gofyn llawer o gweſtiynau, ac yn cael atteb iddynt.

A'R Angel, yr hwn a ddanfonwyd attaf, yr hwn yr oedd ei enw Vriel, a'm attebodd,

2 Ac a ddywedodd, Fe aeth dy galon yn rhybell yn y bŷd hwn, ac a ydwyt ti yn meddwl ymgyffred ffordd y Goruchaf?

3 Yna y diwedais innen, gwir ſy Arglwydd, ac efe a'm hanfonwyd i ddangos i ti dair ffordd, ac i roddi tri chyffelybrwydd o'th flaen di.

4 Os dangoſi i mi vn o honynt, mi a'm dangoſaf i tithau y ffordd yr ewyllyſi gael ei gweled: a dangoſaf i ti o ba lê y mae yr galon ddrwg.

5 *A mi a ddywedais, dywed ſy Arglwydd, yna y dywedodd efe wrthif, dos pwyſa i mi bwys y tân, neu feſur i mi 'r awel wynt, neu alw yn ei ôl y dydd a aeth heibio.

6 Yna yr attebais ac y dywedais, pa ddyn a all wneuthur hynny; fel y gofynnit i mi y ſaith bethau?

7 Ac efe a ddywedodd wrthif, pe gofynnwn i ti pa faint o drigfannau ſy ynghanol y môr, neu pa rifedi o aberoedd ſydd yn nechreu y dyfnder, neu pa gymmaint o ffynhonnau ſydd oddi ar y ffurfafen, neu pa le y mae terfynau paradwys:

8 Ond antur ti a ddywedit wrthif, nid aethum i erioed i'r dyfnder, nac i vffern, ac ni ddringais i'r nefoedd.

9 Ac yn awr ni ofynnais i ti ond yn vnic am y tân, a'r gwynt, a'r dydd a dreuliaiſt, ac am bethau ni'n gellir dy naillduo di oddiwrthynt, er hynny ni fedri di roddi i mi atteb am danynt.

10 Ac efe a ddywedodd wrthif eil-waith, nid adwaenoſt yr eiddot ty hun, na'r pethau a dyfaſant gyd â thi?

11 A pha fodd y gall dy leſu di ymgyffred ffordd y Goruchaf? a'r bŷd yn awr wedi ei lygru oddi allan, ddeuil *y llygredigaeth ſydd yn amlwg yn ſy ngolwg i?

12 A dywedais wrtho ef, gwell a ſuaſei i ni attebu na buaſem, nâ phod i ni ſyw mewn anwireddau, a ddiodde heb wybod pa ham.

13 Efe a'm hatteboddi, ac a ddywedodd, mi a aethum

*Yr angel. Llygredigaeth.

* Barn.9. 8. a cron. 35.18. aethum i goed mawr ar lies, * a'r prennau oedd yn ymgynghori,

14 Gan ddywedyd, Deuwch, awn i ymladd a'r môr, byd oni chilio ese rhagom, fel y gallom wneuthur mwy o goedydd.

15 A llifeiriaint y môr hefyd yr hun modd a ymgynghorasant, gan ddywedyd, Deuwch, awn i fynu a darastyngwn goedydd y maes, fel y gallem wneuthur i ni wlâd arall yno hefyd.

16 A gwnaethbwyd bwriad y coed yn ofer, canys tân a ddaeth ac a'i llosgodd ef.

17 Hefyd bwriad llifeiriant y môr a ballodd, canys y tywod a safodd, ac a'i rhwystrodd ef.

18 Pe byddit ti yn farn-wr rhwng y ddau hyn, pa vn a gyfiawnheit ti, neu pa vn a gondemnit ti?

19 Mi a attebais gan ddywedyd, yn wîr ofer oedd eu hamcanion ill dau, canys y tir a roddwyd i'r coed, ac y mae hefyd i'r môr le i fwrw ei donnau.

20 Yna i'm hattebodd gan ddywedyd, ti a fernaist yn gyfiawn, ond pa ham na ferni dy hun hefyd?

21 Canys fel y rhoddwyd y tîr i'r coed, a'r môr iw donnau: yn yr vn modd * y rhai a drigant ar y ddaiar ni ddeallant ddim ond y pethau sydd ar y ddaiar; a'r hwn sydd yn aros vwch law y nefoedd yn vnic, a gaiff ddeall y pethau sydd goruwch vchder y nefoedd. * Esa. 55. 8,9. ioan 3.31. 1 cor.2. 13,14.

22 Yna yr attebais gan ddywedyd, attolwg Arglwydd, rhodder i mi ddeall.

23 Canys nid oedd yn fy mryd i ymofyn yn fanwl am bethau vchel, ond am y pethau fy yn myned heibio i ni bunnydd, hynny yw, pa ham y rhoddwyd Israel yn wradwydd i'r Cenhedloedd, a pha ham y rhoddwyd y bobl a geraisti i genhedloedd anwir, a pha ham y difethwyd cyfraith ein tadau, ac y darymwyd yr ammodau serifennedic?

24 Ac yr ydym ni yn myned o'r byd fel ceiliogod rhedyn, a'n henioes nid yw ddim ond ofn a braw, ac ni haeddwn ni drugaredd.

25 Pa beth a wna ese gan hynny iw Enw, ar yr hyn i'n gelwir? am y pethau hyn yr ymofynnais.

26 Yna ese a'm hattebodd gan ddywedyd, pa mwyaf yr ymofynnech, rhyfeddach fydd geanit, canys mae'r byd ar frŷs i ymado,

27 Ac ni fedr ese ddeall y pethau a addawyd i'r rhai cyfiawn yn yr amser sydd yn dyfod; canys llawn yw'r byd o anghyfiawnder a gwendid.

28 Ond am y pethau yr ymofynnaist â mi, mi a ddyweddaf i ti; drygioni a hauwyd, ond ni ddaeth ei ddiwiste ef etto.

29 Oni ddwnchwelir yr hyn a hauwyd, ac onid â y fan lle yr hauwyd y drwg heibio, yna ni ddaw'r hyn a hauwyd â daioni.

30 Canys grawn yr hâd drwg a hauwyd yng-halon Adda o'r dechreu, a pha gymmaint o anwiredd a ddug ese hyd yn hyn? a pha gymmaint a ddwg ese etto, ‖ oni ddêl amser dyrnu. ‖ Hyd oni ddêl y llawr dyrnu.

31 Ystyria ynot dy hun, pa gymmaint ffwyth o anwiredd y mae grawn yr hâd drwg wedi ei ddwyn.

32 A phan dorrer y tywys, y rhai sy allan o rifedi, pa lawr dyrnu ei faint a lanwent hwy?

33 Yna yr attebais gan ddywedyd, pa fodd a pha bryd y bydd hyn? pa ham y mae ein blynydd oedd yn ychydig, ac yn ddrwg?

34 Ac ese a'm hattebodd gan ddywedyd, na phrysura di yn vwch na'r Goruchaf; canys yn ofer y prysuri i fod yn vwch ei law es; canys dy vchder a aeth yn fawr.

35 Oni ymofynnodd eneidiau y rhai cyfiawn am y pethau hyn yn eu ftafellau, gan ddywedyd? pa hŷd y gobeithiaf fel hyn? pa bryd y daw ffrwyth ein llawr dyrnu, a'n gwobr ni?

36 ‖ Ieremiel yr Arch angel a attebodd hynny gan ddywedyd, pan gyflawner rhifedi'r hâd yoch, canys ese a bwyssodd y byd mewn clotian, ‖ Vriel.

37 Wrth sesur y mesurodd ese'r amseroedd, ac wrth risedi y rhisodd ese'r amseroedd, ac ni chynhyrfa ese, ac ni symmuda hwynt, nes cyflawni'r mesur hwnnw.

38 Yna yr attebais, gan ddywedyd, o Arglwydd lywydd, yr ydym ni oll yn llawn anwiredd.

39 Ac ysgatfydd er ein mwyn ni, y mae na lawyd yscuboriau y rhai cyfiawn, o achos pechodau y rhai sydd yn aros ar y ddaiar.

40 Ac ese a'm hattebodd i gan ddywedyd, dos ymmaith, a gofyn i wraig feichiog, pan gyflawner ei naw-mis hi, a all ei chroth hi gadw'r ecifedd yn hwy o'i mewn hi?

41 Ac mi a ddywedais, na all Arglwydd: ac ese a ddywedodd wrthif, yn y bedd y mae yna felloedd eneidiau yn debyg i groth gwraig.

42 Canys fel y prysura gwraig wrth esor i ddiange oddi wrth angeu y drafael, felly y prysura y lleoedd hyn, i roddi drachefn yr hyn a roddwydd vno.

43 Dangosit it o'r dechrau y pethau a ewyllys gael eu gweled.

44 Yna yr attebais gan ddywedyd, os cefais ffavor yn dy olwg di, ac od yw bossibl, ac os ydwyf gymmwys i hynny;

45 Dangos i mi, a'i mwy sydd i ddyfod nag a aeth heibio, neu a bassiodd mwy nag sydd i ddyfod.

46 Mi a wn beth a bassiodd, ond ni wn i beth sydd i ddyfod.

47 Ac ese a ddywedodd wrthif, sâf di o'r tu dehau, ac mi a ddeonglaf y gyffelybiaeth i ti.

48 Ac felly mi a sefais, ac wele, mi a welwn ffwrn boeth yn myned heibio o'm blaen; a dipwyddodd, pan aeth y fflam heibio, i mi edrych, ac wele, y mwg oedd yn parhau.

49 Yn ôl hyn se aeth heibio o'm blaen i gwmwl yn llawn o ddwfr, ac ese a ollyngodd i lawr gur-law mawr, a phan ddarfu y cyr-law, y defnynau a barhasant.

50 Yna y dywedodd ese wrthif ystyria yn dy hun: megis y mae'r glaw yn fwy na'r defnynau, a'r tân yn fwy na'r mwg; ond y defnynau a'r mwg sydd yn aros ar ôl; felly y rhagora y mesur a aeth heibio,

51 Yna y dymunais gan ddywedyd, a dybygit ti y bydd wn i byw hyd y dyddiau hynny? neu pa beth a ddigwydd, yn y dyddiau hynny?

52 Ese a'm hattebodd i, gan ddywedyd, am yr arwyddion a ofynnaist i mi, mi a fedraf ddywedyd peth i ti: ond am di enioes, ni'm danfonwyd i ddangos i ti, ac ni's medraf.

PEN. V.

1 Arwydd yr amseryau a ddiut: 23 Y mae yn gosyn paham y mae Duw, ac yntau heb ddewis ond vn bobl, yn hwrw y rhai hynny ymaith: 30 Ac yn cael dango: iddo fod barnedigaethau Duw yn anchwiliadwy: 46 ac nad yn Duw yn gwneithur y cwbl ar vnwaith.

AC am yr farwyddion, wele, y dyddiau a ddaw, pan ddaliet trigolion y ddaiar ‖ yn ofnedi mawr, a ffordd y gwirioned a gueddir: ac ni fydd diffrwyth o ffydd.

2 A dr gioni a chwanega yn fwy nâ'r hyn a welí di yn awr, neu 'r hyn a glywaiſt er ſalm.

3 A'r wlâd yr hon a welí di yn awr a gwmddyn iddi, a gei di ei gweled yn ddiſymmwth yn anghyfannedd.

4 Ond os y Goruchaf a rydd i ti hoedl, ti a gei weled yn ôl y cŷdydd vdcorn, y cyw, nna'r haul yn duſymmwth a nôs, a'r lleuad dair gwaith yn y dydd.

5 A gwaed a ddifera o'r coed, a'r garrec a leifir, a'r bobl a drallodir.

6 A'r neb ni ddiſgwyl preſſwylwŷr y ddaiar yn dane, a deyrnaſa: a'r adar a newidiant drigfannu.

7 A nôr Sodom a fwriw allan byſcod, ac a ma'r nôs, yn ddieithr i lawer a ond pawb a gaſ glywed ei lais ef.

8 A phetham tydd allan o dreſn yn llawer lle, a'r tân yrrir allan dracheſn yn fynych, a'r anifeiliaid gyttiton a newidiant eu lleoedd, a'r gwrageded a'ſglwyfus a eſcorant ar anghenfilod?

9 A dwſt hallt a geir yn y croyw, a chyſeillion a ddeſtrywiant bôb vn ei gilydd, a'r ſynhwyr a gaddirs a deall a nailltuir i le dirgel?

10 A llawer a'i caiſ, ac ni,s cânt, ac anghfawnder, ac anniweirdeb, a amlheir ar y ddaiar.

11 A'r naill wlâd a ofyn i'r llall, gan ddywedyd, a aeth cyfiawnder, yr hon a wna ddyn yn gyfawn, trwot ti? A hithau a ddywed, Na ddo.

12 Y pryd hynny y gobeithia pobl, ac nis caſnt ddim; llafuriant, a'i ffyrdd ni lwydda.

13 Cefais gennad i ddanges it y cyſryw arwddion: cs tydi a weddii eil-waith, ac os ŵyl ſel yn awr, ac os ympryda ſaith niwrnod, ti a gei glywed pethau mwy nâ hyn.

14 Yna mi a ddeffroais, ac ſe aeth trwy fy holl gorph ofn diuſawr, a'm meddwl a drallodwyſ ſel y llewygodd.

15 A'r Angel, yr hwn a ddaeth i ymddiddan â mi, a'm daliodd i, ac a'm cyſſurodd, ac a'm goſodod ar ſy nhraed.

16 A dywyddodd yr ail nôs, i Salathiel tywyſog y bobl ddyfod attaf, gan ddywedyd, pa le y buoſt a pha ham y mae morr drwm yr olwg arnat?

17 Oni ŵyddoſti ddarfod gorchymmyn Iſrael i ti ymgwlad eu caethiwed?

18 Cyſod gan hynny, a bwytta fara, ac na ſd dim o honom ni, ſel bngail a adawai ei ddefaid yn mwyn bleiddiaid creulawn.

19 Yna y dywedais wrtho, dôs ymaith oddi wrthif, ac na thyred attaſi; ac ese a glybu yr hyn a ddywedais, ac a aeth oddi wrthif.

20 A mi a ymbridiais ſaith niwrnod gan alaru ŵylo, ſel y gorchymynnodd yr Angel Vriel i mi.

21 Ac ym mhen y ſaith niwrnod, meddyliais fy nghalon oedd yn ſlinion a nthr wrthif eil-waith.

22 A'm henaid a gymmerodd dracheſn yſpryd iuall, ac mi a ddechreuais dracthu ymadroddiau gerbron y Goruchaf,

23 A dywedais, ô Arglwydd lywydd, o holl ped y ddaiar, ac o'i holl brennau, ti a ddewiſaiſt yn win-wyddon yn vnic.

24 O holl diroedd yr holl ſyd, ti a ddewiſaiſt i ti yn vn ffydew; as o'i holl ſlodau eſ, yn lili,

25 Ac o holl ddyfynderau y mnr, ti a lenwaiſt vn afon; ac o'r holl ddinaſoedd a adeiladwyd ti a ſanctaiddiaiſt Sion it dy hun.

26 Ac o'r holl ehediaid a greuyd, ti a benwaiſt ti yn golommen, ac o'r holl anifeiliaid a wnaed, it a ddarperaiſt it vn ddafad.

27 Ac ym mſc holl lawes pobloedd, ti a ennilliaiſt it vn genedl; a rhoddaiſt i'r genhedl honno a geraiſt, gyſraith ſydd gymmeradwy gan bawb.

28 Ac yn awr Arglwydd, pa ham y rhoddaiſt i fynu yr genedl hon i lawer? ac y goſodaiſt eraill ar yr vn gwreiddyn, a pha ham y gwaſceraiſt dy vnic bobl, ym mhlith llaweroedd?

29 A'r rhai a wrthwynebaſant dy addewidion, ac ni chredaſant dy gyſammodau, a'i ſathraſant hwy i lawr.

30 Os gan gaſau y caſeaiſt dy bobl, dy ddwylaw di a ddylei eu coſpi hwynt.

31 Ac wedi i mi ddywedyd y geiriau hyn, danfonwyd yr Angel attaſ, yr hwn a ddaethei attaf y nôs o'r blaen,

32 Ac ese a ddywedodd wrthif, gwrando arnaf, a mi a'th ddyſcaf, yſtyr y peth a draethwyſ, ac mi a ddangoſaf it ſwy.

33 Ac mi a ddywedais wrtho, dywet ſy Arglwydd, ac ese a ddywedodd wrthif, yr ydwyt yn fawr trallod dy feddwl er mwyn Iſrael; a ŵyt ti yn caru y bobl hynny yn well nag y mae'r hun a'i gwnaeth hwynt?

34 A dywedais, nac ŵyf, Arglwydd, ond o wir ofid y lleferais, canys fy arennau a'm penydiant beb awr, wrth geiſio deall ffordd y Goruchaf, ac wrth chwilio am ran o'i farnedigaethau eſ.

35 Ac ese a ddywedodd wrthif, ni elli di hyny, a dywedais innau, pa ham Arglwydd? i ba beth i'm ganwyd? neu pa achos na bu groth fy mam yn fedd i mi, ſel na chawſwn weled poen Iacob, a blinder hâd Iſrael?

36 Ac ese a ddywedodd wrthif, rhifa i mi y pethau ſydd etto heb ddyfod; caſel ynghŷd y detnynnau ſydd ar lêd, a gwna'r leyſiau gwyon yn leiſion eilchwyl.

37 Agor i mi y lleoedd canedig, a dwg allan i mi y gwyntoedd a gacwyd ynddant, dangos i mi lun lleſeiydd, ac yna y dangoſaf i tithau y peth yr wyt yn ymboeni iw weled.

38 Ac mi a ddywedais, ô Arglwydd lywydd, pwy a all ŵybod y pethau hyn, ond y neb nid yw ei drigfa ym mhlith dynion?

39 A minnau anoeth ydwyf; pa ſodd wrth hynny y gallaf ddywedyd am y pethau y gofynnaiſt i mi?

40 Ac ese a ddywedodd wrthif, ſel na's medri wneuthur yn o'r pethau hyn a henwyd, felly ni elli gael allan fy marn i, neu 'r caredigrwydd a addewais i'm pobl yn y diwedd.

41 Yna mi a ddywedais, wele ô Arglwydd, cyfages wyt ti at y rhai a lyddant yn y diwedd, a pha beth a wna y rhai a fu o'm blaen i? neu ninnau (y rhai ydym yr awron,) neu y rhai a ddaw ar ein hôl ni?

42 Ac ese a ddywedodd wrthif, cyffelybaf fy marn i fedrwy; ſel nad oes amnibendod o'r diwethaf, felly nid oes brysurdeb o'r cyntaf.

43 Minnau attebais gan ddywedyd, oni allaſte ti wneuthur y rhai ſydd wedi eu gwneuthur, a'r rhai ſydd yn awr, a'r rhai a ddaw, ar vnwaith; ſel y dangoſit dy farn yn gyntf?

44 Ac ese a'm hatteboddi, gan ddywedyd, ni all y creadur brysuro vwch law y creawdr; ac ni all y bŷd gynnwys ar vnwaith y rhai â wnair ynddo eſo;

45 A minneu a ddywedais, ſel y dywedaiſt i'th wâs, mai tydi yr hwn a ſywhei bob peth, a roddaiſt ſywyd ar vn-waith i'r creadur a wnaethoſt, a'r creadur a'i dioddefodd; ſelly y gallei eſe gronwys y rhai ſydd yn awr ar vn-waith.

46 Ac eſe a ddywedodd wrthif, gofyn i groth gwraig, a dywet wrthi, os ŵyt ti yn dwyn plant, pa ham na wnei di hynny ar vnwaith, ond y naill ar ôl y llall? dymuna arni gan hynny ddwyn ddec ar vn-waith.

47 A mi a ddywedais, ni ddichon hi; eithr rhaid ddi wneuthur hynny wrth yſpaid amſer.

48 Ac eſe a ddywedodd wrthif, Felly minneu a roddais groth y ddaiar i'r rhai a hauwyd ynddi, yn eu hamſer oedd.

49 Canys, megis na ddichon dŷn bach ieuange ddwyn i'r byd y pethau a berthynant i'r oedrannus, ſelly y treſnais i y bŷd, yr hwn a wneuthum.

50 Ac mi a ofynnais, ac a ddywedais, gan it yn awr roddi i mi y ffordd, myſi a âf rhagof i leſaru o'th flaen di: canys ein mam ni, yr hon a ddywedaiſt i mi, ei bod yn ieuange ſydd yn awr yn heneiddio.

51 Eſe a'm hattebodd i gan ddywedyd, gofyn i wraig ſydd yn planta, a hi a ddywed i ti.

52 Dywet wrthi hi, pa ham nad yw y plant a ddygaiſt yn awr, debyg i'r rhai o'r blaen, ond yn llai o gorpholaeth?

53 A hitheu a'th ettyb, vn fath ſydd ar y rhai a anwyd ynghryſder ieuengtid, a math arallar y rhai a anwyd yn amſer oedran, pan oedd y groth yn pallu.

54 Yſtyria ditheu gan hynny, ſel yr ydych chwi yn llai o gorpholaeth na'r rhai a fu o'ch blaen chwi.

55 Ac ſelly y mae y rhai a ddaw ar eich ôl chwi yn llai nâ chwithau, megis creaduriaid yn dechreu heneiddio, ac wedi myned tros gryſder ieuengtid.

56 A dywedais, attolwg it Arglwydd, os cefais ffafor yn dy olwg di, dangos i'th wâs drwy bwy yr ymweli â'th greadur.

PEN. VI.

Y Bod arfaeth Duw yn dragywyddol. 8 Y canlyn y byd a ddaw, yn y mae ar ôl bwn. 13 Pa beth a ddigwydd yn y diwedd. 31 Addaw iddo fwy o wybodaeth: 35 Ac ynau yn cyfrif wrthi bedoedd y creaduriaid; 57 ac yn cwyno nad oes yn o'r byd i'r rhai y gwnaed er ei mwyn.

AC eſe a ddywedodd wrthif, yn y dechreuad pan wnaethpwyd y ddaiar, cyn goſod terfynau y bŷd cyn chwythu o'r gwyntoedd,

2 Cyn clywed trwſt y taranau, cyn gweled diſclairdeb y mellt, cyn goſod ſeiliau Paradwys.

3 Cyn gweled y blodau prydferth, cyn ſiccrhau y nerthoedd ſymmudadwy, cyn caſclu ynghyd y lliaws aneirif o Angelion,

4 Cyn derchafu vchelderau yr awyr, cyn henwi meſuroedd y ffurfafen, cyn gwreſogi y ffumeau yn Sion:

5 Ac o flaen chwilio am y blynyddoedd preſennol, a chyn troi dychymygiadau y rhai ſydd y pryd hyn yn pechu, cyn ſeilio y rhai a gadwaſant y ffydd yn dryſſor.

6 Y pryd hynny yr yſtyriais y pethau hyn; a gwnaethbwyd hwynt oll trwoſi yn vnic, ac nid trwy arall: a'i diwedd hwynt ſydd hefyd trwoſi, ac nid trwy neb arall.

7 Yna yr attebais gan ddywedyd, beth ſydd gwahaniad yr amſeroedd? a pha bryd y bydd diwedd y cyntaf, a dechreuad yr hwn ſydd yn canlyn?

8 Ac eſe a ddywedodd wrthif, o Abraham hyd Iſaac, pan anwyd iddo ef Iacob ac Eſau, a llaw Iacob o'r dechreu a ddaliodd ſodl Eſau?

9 Canys Eſau yw diwedd y byd hwn, a Iacob yw dechreu y byd ſydd i ddyfod.

10 Llaw dyn ſydd rhwng ſodl a llaw, nt ofyn i mi mwy, Eſdras.

11 Yna'r attebais gan ddywedyd, ô Arglwydd lywydd, os ceſais ffafor yn dy olwg di,

12 Attolwg dangos i'th wâs ddiwedd dy anwyddion, y rhai y dangoſaiſt i'm ran o honyn y nos ddiwethaf.

13 Ac eſe a'm hattebodd gan ddywedyd, cyfot ar dy draed, a gwrando leſ gref ſoniarus.

14 Daw ſel i daiar-gryn, ond y lle yr ymyn yn ſeſyll arno nid yſcog.

15 Gan hynny pan leſaro eſe, na ofna di, canys am y diwedd y mae y gair, ac am ſylfeini y ddaiar y deellir eſ.

16 A pha ham? oblegid y mae'r ymadrodd am y pethau hyn yn crynu, ac yn cynhyrfu: canys efa wŷr y bydd rhaid newid diwedd y pethau hyn.

17 A digwyddodd pan glywais, mi a godais ar fy nhraed, ac a wrandewais. ac wele leſ yn llefaru, a'i ſŵn ydoedd fel ſŵn llawer o ddyfroedd.

18 A hi a ddywedod, wele, y dyddiau ſydd yn dyfod, y dechreuaf neſau i ymweled â phreſwylwŷr y ddaiar,

19 Ac y dechreuaf ymoſyn am danynt hwy, pa beth ydynt hwy a wnaethant niwed anghyfiawn â'i hanghyfiawnder, a pha brŷd y cyflawnir cyſtudd Sion.

20 A phan ſeliet y byd yr hwn a ddechreu ſyned heibio, yna y gwnaſi yr arwyddion hyn, y llyfrau a agorir o flaen y ffurfafen, a phawb a gaiff weled ar vnwaith.

21 A phlant blwyddiaid a leſarant â'i lleſeg, gwrageidd beichiogion a eſcorant ar blant cyn amſer, ar ben y tri-mis neu'r pedwar-mis, a byw ſyddant, a chyſodir hwynt i fyny.

22 Ac yn ddiſymmwth yr ymddengys ymmaint a hanwyd, ſel y mannau ni'n hanwyd, a'r collodd llawn a geir yn wâg yn ddiſymmwth.

23 A'r vdcorn a gân, a phawb pan el clywed, a ofnant yn ddiſymmwth.

24 A'r pryd hynny yr ymladd cyfeillion â'i gilydd ſel gelynion, a'r ddaiar a ofna, a'r rhai a drigant ynddi, a llygaid y ffynhonnau a ſaſa, ac ni redant dros dair awr.

25 A phwy bynnac a ddiango rhag y pethau hyn oll a ddangoſais i ti, a fydd cadwedic, ac a gaiff weled fy iechydwriaeth, a diwedd eich byd chwi.

26 Y rhai a dderbyniwyd a welant, y rhai ni phorſaſant angen er pan eu ganwyd hwynt, a chalon y preſſwylwŷr a newidir, ac a droir i feddwl arall.

27 Canys bwrir ymmaith ddrygioni, a diſoddir twyll,

28 A ffydd a flagura, a llygredigaeth a orchfygir, gwirioneedd yr hon a fu cyhyd yn diffrwyth, a ddangoſir.

29 A phan ymddiddanodd eſe â myſi, wele, mi a edrychais, bob ychydig ac ychydig, ar yr hwn yr oeddwn i yn ſeſyll ger ei fron.

30 Ac eſe a ddywedodd y geirian hyn wrthif, ai a ddaethum i ddangos it amſer y nos ſydd yn dyfod.

31 Os tydi a weddi etto ychwaneg, ac a ymprydi ſaith niwrnod dracheſn, myſi a fynegai ti liw i dydd, ſwy nag a glywais.

32 Canys y Goruchaf a glywodd dy leſeryddu y Galluog a welodd dy vuondeb, ac a welodd y weithdeb oedd gennit o'th ieuengtid.

33 Ac

33 Ac am hyn efe a'm hanfonodd i ddangos it y pethau hyn oll, ac i ddywedyd wrthit, bydd gyffuus, ac nac ofna.

34 Ac na phryſſura gydâ'r amſeroedd a aeth heibio, i feddwl oferedd, ſel na phryſſurech oddi wrth yr amſeroedd diwethaf.

35 Ac yn ôl hyn yr wylais dracheſn, ac yr ymgyduais ſaith niwrnod eraill, ſel y gallwn gyflawni y tair wythnos a ddywedaſei efe wrthif.

36 A'r wythfed nôs yr oedd ſy nghalon yn ſtin a'm mewn dracheſn, a mi a ddechreuais lefaru ger bron y Goruchaf.

37 Canys ſy yſpryd a enynnodd yn ddirfawr, a'm hennid oedd mewn caledi.

38 A mi a ddywedais, ô Arglwydd, ti a ddywedaiſt o ddechrau y creadigaeth, y dydd cyntaf, gan ddywedyd * fel hyn, Gwneler nef a daiar, a'th air a aeth yn waith perffaith.

39 A'r amſer hwnnw yr ydoedd yr Yſpryd, a'r tywyllwch oedd o amgylch, a diſtawrwydd, a ſain lleſeirdd dſn nid oedd wedi ei lunio etto.

40 Yna y gorchymynnaiſt i oleuni diſclair ddyfod allan o'th dryſſorau, fel yr ymddangoſei dy waith di.

41 Yr ail dydd y gwnaethoſt yſpryd y ffurfafen, a gorchymynnaiſt iddo ef ymraunn, a gwneuthur doſparth rhwng y dyfroedd, fel y gallei y naill ran fyned i fynu, a'r rhan arall aros i wared.

42 A'r trydydd dydd y gorchymynnaiſt i'r dyfroedd ymgaſclu yn ſeithfed ran y ddaiar; chwe rhan a ſychaiſt ac a gedwaiſt, fel y byddei i rai o'r rhai hyn, wedi eu plannu gan Ddnw a'i llafurio, dy waſanethu di.

43 Canys cyn gynted ac yr aeth dy air di allan, yr oedd y gwaith wedi ei wneuthur.

44 Canys yn ddiſymmwth yr oedd ffrwyth mawr ac aneirif, a llawer ac amryw feluſdra i'r blâs, a lluſiennau o ddigoll liwiau, ac aroglau arogleithyſeddol, a hyn a wnaethpwyd y trydydd dydd.

45 * Y pedwerydd dydd y gorchymynnaiſt i'r haul dywynnu, ac i'r lleuad lewyrchu, ac i'r ſêr fod mewn trefn.

46 A * gorchymynnaiſt iddynt waſanaethu y dyn, yr hwn oedd i'w wneuthur.

47 * A'r pumued dydd y dywedaiſt wrth y ſeithfed ran, lle yr ydoedd y dyfroedd wedi ymgaſclu yngheyd, am ídds ddwyn creaduriaid byw, adar, a phyſcod; ac felly y bu.

48 Y dwfr mud, ac heb fyw ynddo, wrth annaid Dnw, a ddygodd bethau byw, fel y gallei pob ceuol ſoliannu dy weithredoedd rhyfedd di.

49 Yna ti a ordeiniaſt ddau greadur byw, y naill a elwaiſt ‖ Enoch, a'r llall Leujathan.

50 A didolaiſt y naill oddi wrth y llall: canys y ſeithfed ran, lle yr ydoedd y dyfroedd wedi ymgynnull, ni'm gallei eu dal hwynt ill dau.

51 A thi a roddaiſt i Enoch y naill ran, yr hon a ſychwyd y trydydd dydd, fel y gallei efe aros yno, lle y mae mil o fyniau.

52 Ond i Leſiathan y rhoddaiſt y ſeithfed ran, yr hon ſydd wlŷb, a chedwaiſt ef iw ddiſtetha gan y nrb a ſynnech, a phan fynnech.

53 A'r chweched dydd y gorchymynnaiſt i'r ddaiar ddwyn allan o'th flaen di, anifeiliaid, bwyſtfilod, ac ymliſciaid:

54 Ac ar ôl y pethau hyn Adda hefyd, yr hwn a ordeiniaſt yn dywyſog ar dy holl greaduriaid, ac o honaw ef y daethom ni oll, a'r bobl a ddewiſaiſti hefyd.

55 Hyn oll a ddywedais ger dy fron di, ô Arglwydd, am i ti wneuthur y byd er ein mwyn ni.

56 Am y bobl eraill, y rhai hefyd ſydd yn dyfod o Addaf, ti a ddywedaiſt nad ydynt ddim, ond eu bod ya debyg i boeryn; a thi a gyffelybaiſt eu golud hwy i ddefnyn yn ſyrthio oddiwrth leſtr.

57 Am hynny yn awr, ô Arglwydd, wele, y cenhedloedd hyn, y rhai a gyfriſwyd erioed megis diddim, a ddechreuſant arglwyddiaethu arnom ni, a'n difetha.

58 A nimau dy bobl di, (yr hwn a elwaiſt yn gyntaf-anedig i ti, yn unig-anedig, a'r hwn a'th gâr di yn fu) a roddwyd iw dwylo hwynt.

59 Ac os gwnaethbwyd y byd er ein mwyn ni, pa ham nad ydym ni yn meddiannu etifeddiaeth gydâ'r byd? Pa hyd y pery hyn?

PEN. VII.

4 Cyſyng yn'r ſfordd. 12 *Pa bryd y gwnaed bi yn gyſyng.* 28 *Y byddmarw pawb, ac y cyſdanz dracheſn.* 33 *Yr eiſtedd Chriſt i farna.* 48 *Na wnaeth Dnw Daradwys yn ofer,* 62 *A'i ſod yn dragarog.*

APhan ddarfu i mi ddywedyd y geiriau hyn, danfonwyd attaf yr Angel a ddanfonaſſid actaf y noſweithiau o'r blaen:

2 A dywedodd wrthif, cyfod Eſdras, a gwrando y geiriau y daethym iw mynegi i ti.

3 A dywedais innau, dywed ſy Nnw, ac efe a ddywedodd wrthif, y môr a oſodwyd mewn lle ehang, ſel y byddo efe yn ddwfn, ac yn fawr.

4 Eithr bwrw ſôd mynediad cyſyng i mewn iddo, ac yn debyg i afon.

5 Pwy wrth hynny a allei fyned i'r môr, i edrych arno ef, ac iw lywodraethu ef? os efe nid ai drwy'r lle cyſyng, pa ſodd y gallei efe ddyfod i'r lle ehang?

6 Hefyd tracheſn; Dinas a adeiladwyd ac a oſodwyd ar faes gwaſtad, ac y mae hi yn llawn o bob peth da.

7 Y mynediad i mewn iddi ſydd gûl, wedi ei oſod mewn lle ‖ enbyd i ſyrthio, fel pe by- [*Dŷyn.*
ddei dân ar y llaw ddehau, a dwfr dwfn ar y llaw aſſwy:

8 Ac yn llwybr yn unic rhyngddynt ill dau, ſef rhwng y tân a'r dwfr, *cyn lleed* ac na's gall ond un dŷn fyned yno ar unwaith.

9 Yr awron, pe rhoddid y ddinas hon i ſôr yn etifeddiaeth, os efe nid â fyth trwy y perygl a oſodwyd o'i blaen hi, pa fodd y derbyn ef yr etifeddiaeth hon?

10 A dywedais, felly y mae Arglwydd, ac efe a ddywedodd wrthif, felly hefyd y mae tham Iſrael:

11 Canys er en mwyn hwy y gwnaethnm i y byd: a phan dorrodd Adda fy ngorchymyniaon i, yna yr ordeiniwyd y peth ſydd yn awr wedi ei wneuthur.

12 Yna y gwnaethbwyd mynediadau i mewn i'r byd hwn yn gyfyng, yn llawn triſtwch, a llafur: yn ychydig, yn ddrwg, yn llawn perygl a phoen.

13 Canys dechreuad y byd ‖ hynaf oedd chwe [*Newyd.*
diberygl, ac yn dwyn ffrwyth anfarwol.

14 Gan hynny, os y rhai ſy fyw nid ymegnïant i fyned i mewn drwy'r cyſyng a'r ofer bethau hyn, ni's gallant byth ddderbyn y pethau a roddwyd i gadw iddynt.

15 Wrth hynny, pa ham i'th aflonyddi dy hun, gan dy fod yn llygredic? a pha ham y cynhyrfi, gan dy fod yn farwol?

16 Pa ham nad ofyc yn yſpryd yn dy galon y peth ſydd i ddyfod, yn hytrach na'r peth ſydd breſennol?

17 Attebais

*Deu.8.1 17 Attebais ſanau, a dywedais, Â Arglwydd lywydd, wele ti a ordeniaiſt drwy dy gyfraith i'r rhai cyfiawn feddianny pethau hyn, ac i'r anghyfiawn ieithu.

18 Er hynny y cyfawn a ddioddefant gyfyngder, ac a obeithiant ehangder? a'r ſawl a wnaeth anghyfiawnder a ddioddefaſant gyfyngder, ac ni chânt weled ehangder.

19 Ac eſe a ddywedodd wrthif, nid oes farnŵr vwch law Duw, na neb yn deall yn well nâ'r Goruchaf.

20 Canys llawer a gollir yn y bywyd hwn, o achos divſtyru cyfraith Dduw, yr hon ſydd wedi ei goſod o'i blaen hwynt.

21 Canys gan orchwinmyn y gorchymynnodd Duw i'r rhai a ddaeth, Ie fel y daethant, pa beth a wnaent i fyw, a pha beth a gadwent, ſel na's ceryddid hwynt.

22 Er hynny nid vfyddhaſant iddo ef, ond dywedyd a wnaethant yn ei erbyn ef, a meddwl ofereddau.

23 A chanẽ hamgylchu eu hun â'n beiau, hwy a ddywedaſant am y Goruchaf nad oedd eſe, ac ni adnabuant ei ffyrdd ef?

24 Ond ei gyfraith ef a ddiſtyraſant, a gwadaſant ei gyfammodau ef, ac ni buant ffyddlon yn ei gyfreithiau ef, ac ni chyflawnaſant ei weithredoedd ef,

25 Am hyn Eſdras, i'r gwag y mae y pethau gweigion, ac i'r llawn y pethau llawnion.

26 Ac wele, yr amſer a ddaw, y cyflawnir yr arwyddion a ddywedais i ti, a'r briodaſoedd a'r anrhengyſ, a hi a welir yn d fodallu'n, yr hon ſydd yn awr wedi ei thynnu oddi ar y ddaear.

27 A phwy a'r a ddiango oddi wrth y drygioni vchod, a gaiff weled fy mhyſeddodau i.

28 Canys fy mab Ieſu, a'r rhai ſydd gyd ag ef a ddatcuddir, a'r rhai a adewir a lawenychant o ſean pedwar-cant o flynyddoedd.

29 Yn ôl y blynyddoedd hyny bydd marw fy mab Criſt, a phob dyn byw.

30 A'r byd a droir i'r hên ddiſtawrwydd ſaith niwrnod, fel yn y ‖ barnedigaethau cyntaf: ſel na adawer neb

‖ Dechrau. 31 A digwydd yn ôl ſaith niwrnod, y cyfodir y byd hwn ſydd etto heb ddeffro, a'r peth llygredic a fydd marw.

32 A'r ddaiar a ddyry drachefn y rhai ſydd yn cyſcu ynddi, a'r llwch y rhai ſydd yn aros yndo me yn diſtawrwydd, a'r celloedd, yr eneidiau a roddwyd iddynt hwy.

33 A cheir gweled y Goruchaf ar orſedd-ſaingc barn, a phob truenı a â ymmaith, a dioddefgarwch a gaiſſ ddiben.

34 Ond barn yn vnig a erys, y gwirionedd a ſaif, a ffydd a gryfhâ:

35 A'r weithred a ganlyn, a'r gwobr a ddangoſir, a'r gweithredoedd da a fyddant mewn grym, a gweithredoedd drwg ni lywodraethant.

*Gen.18. 36 Ac mi a ddywedais, yn gyntaf * Abraham a wedd odd dros y Sodomiaid, a * Moſes dros y tadau a bechaſanc yn yr anialwch:

‖ Achor. 37 A Ieſus ar ei ôl yntef tros Iſrael, yn amſer
*2.Sam. ‖ Achan.
24.17. 38 A * Salomon, a Dafydd dros y diniſtr, a Salo-
2.cron 6. mon dros y rhai oedd i ddyfod i'r Cyſegr.
24. 39 A * Helias dros y rhai a gawſant law, a thros
*1.Br.17. y marw, er cael o honaw fyw.
21.&18. 40 Ac * Ezechias dros y bobl yn amſer Senache-
42,45. rib, a llawer dros laweroedd.
*2.Br.19. 41 Felly yn awr gan fôd llygredigaeth wedi
35. tyfu, ac anwiredd wedi amlhau, a gweddio o'r cyfiawn tros ar annuwiol: pa ham na bydd felly yn awrion hefyd?

42 Ac eſe a'm hatteb odd gan ddywedyd, nid y bywyd preſennol lawn yw'r dywedd, lle mae gogoniant lawer yn aros; am hynny y gweddiaſant dros y gwenaid.

43 Eithr dydd y farn a fydd diwedd yr amſer hwn, a dechreuad yr anfarwoldeb ſydd i ddyfod, yn yr hwn y diſlawnodd peb llygredigaeth:

44 Y dibennwyd anghymedroldeb, y torrwyd ymmaith anffyddlondeb, y tyfodd cyfiawnder, ac y blagurodd gwirionedd.

45 Y pryd hynny, ni's gall neb achub yr hwn a gollwyd, na gorthrymmu y neb a orchfygodd.

46 Ac mi a attebais gan ddywedyd, dymma'r gair a ddywedais yn gyntaf, ac yn ddiwethaf, mai gwell a fuaſei na roddaſid y ddaiar i Adda; na pan roddwyd hi, leſteir iddo beunu.

47 Canys pa leſſâd i ddynion fyw yn y byd preſennol hwn mewn trymder, ac yn ôl marwolaeth diſgwil am goſpedigaeth?

48 O dyna Adda, pa beth a wnaethoſt? er ‖ Rhodi ti bechu, nid yw hynny yn gwymp i ti dy hun ‖ Ti yn vnic, ond i ninnau oll, y rhai a ddaethom o honot ti.

49 Canys pa les i ni, os addawyd i ni amſer tragywyddawl, a ninnau wedi gwneuthur y gweithredoedd a ddygant i farwolaeth?

50 Ac er addo i ni obaith tragywyddawl: ninnau wedi myned yn annuwiol iawn a wnaethpwyd yn ofer?

51 Ac er darparu i ni drigfannau iechyd a diogelwch, a ninnau yn byw yn anuwiol?

52 Ac er darparu gogoniant y Goruchaf, i amddeffyn y rhai a ſunat fyw yn ‖ ddioddefgar, ‖ Dirwa a ninnau yn rhodio ar byd y ffyrdd annuwiol o gwbl?

53 Ac er dangos i ni *baradwys a'i ffrwyth yn parhau yn drag wyddol, yn yr hwn y mae ‖ diogelwch a meddiginiaeth: a ninnau heb gael myned i mewn iddo? ‖ Anial

54 Canys rhodio a wnaethom mewn lleoedd amhawddgar.

55 Ac er diſclairio o wynebau y rhai a arferaſant ddirweſt, yn oleuach na'r ſêr, a'n hwynebau ninnau yn ddiach na'r tywyllwch?

56 Canys era fnom fyw, ac yn gwneuthur anwiredd, ni feddyliaſom ni y caem ddioddef am hynny yn ôl marwolaeth.

57 Ac eſe a attebodd gan ddywedyd, dymma ‖ donll yr ymdrech a ymdrecha'r dyn a aner ar y ‖ Paſio ddaiar:

58 Fel os gorchfygir ef y caffo ddioddef yr hyn a ddywedaiſt; ond os eſe a orchfyga, y caffo dderbyn y peth a ddywedaſ.

59 Canys hon yw'r eniocs, am yr hon y dywedodd Moſes, pan ddaeth eſe at y bobl gan ddywedyd * dewis i ti enioes, fel y byddwch byw. *Deut.

60 Er hynny ni chredaſant ef, na'r Prophwydi gan. ar ei ôl ef, na mineu ychwaith, yr hwn a ddywedais wrthynt:

61 Na buddai y fath drymder yn eu diniſtr hwy, ac y by ſd llawenydd ar y rhai a berſwadiwyd i iechydwriaeth.

62 Mi a attebais gan ddywedyd, gwn Arglwydd, mai trugarog y gelwir y goruchaf, am iddo fod yn drugarog i'r rhai ni ddaethant etto i'r byd,

63 Ac yn drugarog wrth y rhai hefyd a droant ar ei gyfraith ef: *Rhod.

64 A'i fôd yn ddioddefgar, ac yn hir-ymmarhous wrth y rhai a bechaſant, megis wrth ei greaduriaid:

65 A'i fod yn haeł ſcanya y mae yn barod i roddi, lle mae rhaid:

66 A'i fôd yn fawr ei drugaredd, canys y mae yn amlhau ei drugareddau ſwy-ſwy, tu ac at yrhai preſennol, a'r rhai a baſtiodd, a'r rhai a ddaw.

67 Canys os eſe ni amlhâ ei drugareddau, ni fydd hâs y byd gyd â'r rhai a etifeddant ynddo.

68 Heſyd, eſe a ſadden, canys oni wnai eſe felly ni ddaioni, ſel y byddei i'r rhai a wnaethant anwireddau, gael eſmwythdra oddi wrthynt, ni fyddai ſyw y ddec filfed ran o ddynion.

69 Ac oni bai iddo eſ (yr hwn ſydd farn-wr) ddim i'r rhai a ſiachawyd drwy ei air eſ, a dileu yn llwyr ymryſonion,

70 Ys gatfydd ychydig ŷnwn a adewid mewn llaw anetrif.

PEN. VIII.

1 *Llawer a grewyd, ac ychydig ſydd cadwedig.* 6 *Y mae yn gofyn pa ham y mae Duw yn diſpo ei waith ei hun:* 26 *ac yn gweddio Duw i'w târyco ar y bobl ſydd yn ei waſanaethu eſ mwyn.* 41 *Duw yn atteb nad yw pob bâd yn deilwng Duw:* 52 *Ac mai iddo eſ a'i gyffelyb i darpowyd gogoniant.*

ACeſe a'm hatteb odd gan ddywedyd, y Gorucaf a wnaeth y byd hwn i lawer, ond y byd a ddaw i ychydig.

2 Eſdras, dangoſaf i ti gyffelybrwydd, ſel pan ofynech i'r ddaiar, hithau a'th ettyb ei bôd hi yn rhoddi llawer o bridd, o'r hwn y gweir lleſtri pridd, ond ychydig o'r hwn y daw'r anr allan: ſilly y mae am waith y bydhwn.

3 Llawer a wnaethbwyd, ond ychydig a fydd cadwedig.

4 Yna yr atebais gan ddywedyd, â ſy enaid, gadaed di ſynhwyr, a thraſſyngca ddeall:

5 Canys cytunaiſt i wrando, ac ewyllyſgar ydwyt i brophwydo: canys nid oes i ti yſpaid hwy nag yw nic i ſyw.

6 O Arglwydd, oni roddi di gennad i'th weiſion arnac, ſai ti roddi hâd i'n calon, a ffordd-waith i'n deall, ſel y dêl ffwyth o honaw, ſa ddy gall pôb dyn llygredic ſyw; ar y ſydd yn cwyn lle oſŷn?

7 Canys ti wyt vnic, a ninnau oll ydym waith dy dwylaw di, ſel y dywedaiſt.

8 Canys pan lunier y corph ynghroth y fam, a roddeth aelodau iddo, ſdy greadur a gedwir trwm tân a dwfr, a naw mis y dioddef dy waith di greadur a luniwyd ynddi.

9 Ond y peth ſydd yn cadw, a'r peth a gedwir, a ddiangant ill dau: a phan ddelo yr amſer, y groth a gadwed a ddyry y pethau a dyfodd ynddi.

10 Canys ti a orchymynnaiſt allan o aelodau y corph, ſef o'r bronnau, roddi llaeth, yr hwn yw ffwyth y bronnau:

11 Fel y gallo y peth a luniwyd gael ei fagu dres amſer, hyd oni threſnech ef i'th drugaredd.

12 Megaiſt ef drwy dy gyfiawnder, meithrinaiſt ef yn dy gyfraith, a cheryddaiſt ef â'th farn.

13 A thra'ſi marwoleithi ef ſel dy greadur, ac a'i bywhei ef ſel dy waith.

14 Os deſtrywi gan hyny y peth a *luniwyd drwy gymmaint o boen, wrth dy orchymmyn di lunaid oedd gadw y peth a wnaethbwyd.

15 Gan hynny Arglwydd, mi a leſaraf (am bôb dyn yn gyffredinol goreu y gwyddoſti) am dy bobl dy hun, dros y rhai yr ydwyf yn driſt,

16 Ac am dy etifeddiaeth, dros y rhai yr ydwyf yn galaru, ac am Iſrael, am yr hwn yr ydwyf yn driſt, ac am Iacob, er mwyn yr hwn i'm trallodir.

17 Am hynny y dechreuaf weddio ger dy fron di dreſof ſy hun, a thraſtyngt hwy-than i canys mi a welaf ein ‖ beiau ni, y rhai ſy yn trigo yn y wlâd. ‖ Cwym. gan.

18 Ond mi a glywais gyſlymdra y barnwr ſydd yn dyfod.

19 Am hynny gwrando ſy lleferydd, a deall ſy ngeiriau, a pharablaf ger dy fron di; Dymma ddechreu geiriau Eſdras cyn ei gymmeryd eſ i fynu; a mi a ddywedais,

20 O Arglwydd, tydi'r hwn ydwyt yn preſſwylio mewn tragwyddoldeb, yr hwn wyt o'r uchelder yn gweled pethau yn y neſoedd, ac yn yr awyr,

21 Eiſteddle'r hwn ni'n gellir ei phriſio, a'i ogoniant ni'n gellir ei gynnwys, o flaen yr hwn y mae'r lluoedd Angelion yn ſefyll dan grynu,

22 (Gwaſanaeth y rhai ſydd mewn gwynt a thân) yr hwn y mae ei air yn wîr, a'i ymadroddion yn ddianwadal, yr hwn y mae ei orchymyn yn gadarn, a'i ordinhâd yn ofnadwy,

23 Yr hwn y mae ei olwg yn ſychu'r dyfnder, a'i ddigllonedd yn gwneuthur i'r mynyddoedd doddi, i'r hyn y mae y gwirionedd yn dwyn tyſtiolaeth:

24 O gwrando weddi dy wâs, ac yſtyria â'th gluſtiau ddeiſyfiad dy greadur,

25 Canys tra fyddwyf byw y llefaraf, a thra medrwyf ddeall yr attebaf.

26 Nac edrych ar bechodau dy bobl; ond ar y rhai ſy yn dy waſanaethu mewn gwirionedd.

27 Na phriſsia ar ddrwg amcanion y Ceuhedloedd: ond ar ddymuniad y rhai ſy yn cadw dy dyſtiolaethau mewn cyſtuddiau.

28 Na feddwl am y rhai a rodiodd yn ſiuantus ger dy fron di; ond cofia y rhai yn ôl dy ewyllys a adnabuant dy ofn di.

29 Nac ewyllyſia ddifetha y rhai a ymddygaſant yn aniſeiliaidd: ond edrych ar y rhai a ddyſcaſant dy gyfraith di yn berffaith.

30 Na chymmer ddigoſaint wrth y rhai a gyfliſir yn waeth nag aniſeiliaid: ond câr di y rhai a ymddiriedant yn waſtadol yn dy gyfiawnder a'th ogoniant di.

31 Canys yr ydym ni a'n tadau ‖ yn nychu o gyſtyw gleſydau; eithr o'n hachos ni beichiogiaid ‖ Yn gleſgan. y gelwir di yn drugarog.

32 Canys od oes ewyllys gennit i drugarhau wrthym, ſe a'th elwir yn drugarog, ſef wrthym ni, y rhai ſy heb weithredoedd cyfiawnder.

33 Canys y cyfiawn, y rhai ſy ganddynt lawer o weithredoedd da ynghadw gyd â thi, o'i gweithredoedd ei hun a dderbyniant wobr.

34 Ond pa beth yw dyn i ti i ddigio wrtho ê nêu pa beth yw cenhedlaeth lygredig, i ti ſôd mor chwerw wrthi?

35 *Canys yn wîr, nid oes vn ym mhlith y rhai a anedig, heb wneuthur drygioni, ac nid oes vn yn mhlith y rhai cyfiawn, heb wneuthur ar fai. *1 Brenhinoedd 8.46. 2 Cron. 6.36.

36 Canys yn hyn ô Arglwydd, y dangoſir dy gyfiawnder a'th ddaioni di, os bydd i drugarog wrth y rhai nid oes ganddynt ‖ olud o weithredoedd da. ‖ Hydar.

37 Yna i'm hatteb odd gan ddywedyd, peth a ddywedaiſt yn dda, a hyny a gyfiawnir yn ôl dy eiriau.

38 Canys yn wîr, nid yſtyriaf weithredoedd y rhai a bechaſant cyn marwolaeth, cyn barn, cyn dcſtryw:

39 *Qnd

* Gent. 4.4. 39 * Ond mi a lawenychaf am weithredoedd a meddyliau v cyfawn, ac a gofiaf eu pererindod hwy, a'r iechydwriaeth, a'r gwobr a gânt.

40 Fel y dywedais yn awr, felly y digwyddo.

41 Canys fel y mae 'r llafurwr yn hau llawer o hâd ar y ddaear, ac yn plannu llawer o brenhau, ac atto nid yw y peth a hauwyd yn dda yn ei amser, yn dyfod i fynu, na'r cwbl a'r a blannwyd yn gwreiddio; felly y mae am y rhai a hauwyd yn y byd, ni byddant oll gadwedic.

42 Yna yr attebais, ac y dywedais, os ceffais râs, gâd i'm lefaru.

43 Fel y mae hâd y llafurwr yn colli, oni ddaw efe i fynu, ac oni dderbyn y glaw mewn amser cyfaddas, neu os daw gormod glaw arno, a'i lygru ef:

44 Felly hefyd y derfydd am ddyn, yn hwn a wnaeth dy ddwylaw di, ac a elwir dy ddelw di, am dy fod yn debyg iddo, er mwyn yr hwn y gwnaethoft bôb peth, a chyffelybaift ef i hâd y llafurwr.

45 Na fydd ddigllon wrthym, ond arbed dy bobl, a chymmer drugaredd ar dy etifeddiaeth dy hun: canys trugarog ydwyt wrth dy greadur.

46 Yna efe a'm hattebodd gan ddywedyd, y pethau presennol fy i'r rhai presennol, a phethau i ddyfod i'r rhai a ddaw.

47 Canys y mae llawer i ti yn ôl etto, fel y gallech garu fy nghreadur yn fwy nag yr wyfi: ond mi a neseais lawer gwaith attat ti, ac atto yntef, ond ni *sefiais* erioed at yr anghyfiawn.

48 Ac yn hyn hefyd yr ydwyt yn rhyfedd ger bron y Goruchaf;

49 Am i ti dy ddaroftwng dy hun, fel yr oedd weddus i ti, ac ni's tybiaift dy hun yn deilwng i gael gogoniant mawr ym mhlith y rhai cyfiawn.

50 Canys llawer o drueni mawr fydd i'r rhai a erys yn y byd yn yr amser diwethaf, am iddynt rodio mewn balchder mawr.

51 Ond dyfc di drofot ty hun, a chwilia am y gogoniant i'r rhai fydd debyg i ti.

52 Canys i chwi yr agorwyd paradwys, y plannwyd pren y bywyd, y darparwyd yr amser a ddaw, y paratowyd helaethrwydd, yr adeiladwyd dinas, ac y canfatawyd gorphwyfdra, fe daeont a doethineb perffaith.

53 Gwreiddyn drygioni a feliwyd i fynu rhagoch chwi, gwendid a gwyfyn a gnddiwyd rhagoch, a llygredigaeth a ffodd i vffern iw hangofio.

54 Galar a aeth ymmaith, a thryffor tragwyddoldeb a ddangofir yn y diwedd.

55 Ac am hynny nac ymofyn mwy am rifedi y rhai colledig.

56 Canys pan gawfant rydd-did hwy a ddibrifiafant y Goruchaf, diyftyrafant ei gyfraith, a gwrthodafant ei ffyrdd ef.

57 Heb law hynny, hwy a farthrafant ei rai cyfiawn ef.

bPfa l. 4.2. & 58 b Ac a ddywedafant yn eu calonau, nid oes yn Duw, a hynny er eu bod yn gwybod y bydd rhaid iddynt farw.

59 Canys fel y darparwyd i chwi y pethau a ddywedais, felly y darparwyd iddynt bwythau fyched a llafur: canys nid oedd ei ewyllys ef, ddarfod am ddynion.

60 Ond y rhai a wnaethbwyd a halogafant Enw y neb a'i gwnaeth hwy, ac a fuant anniolchgar i'r hwn a ddarparodd iddynt fywyd.

61 Ac am hynny y mae fy marn i ger llaw.

62 Ni ddengofais i y pethau hyn i hwch, ond i ti, ac i ychydic, cyffelyb i ti; yna yr attebais gan ddywedyd,

63 Wele, Arglwydd, yn awr y dangofaift lawer y rhyfeddodau, y rhai a ddechreni eu gwneuthur yn yr amferau diwethaf: ond pa bryd, ni ddangofaift i mi.

PEN. IX.

7 Pwy a fydd cadwedig, a phwy ni lydd, 35 Y mae 'r holl fyd yr awr hon yn llygredig: 37 Eithr y mae Duw yn achub rhai. 38 Y mae 'n achwyn fôd y rhai a gadwant gyfraith Duw yn cyfargoll: 38 Ac yn gwneid gwraig yn cwynfan yn y maes.

YNa efe a'm hattebodd gan ddywedyd, nefer 'r amfer yn ddyfal yndde ei hun: a phan welech y naill ran i'r arwyddion a ddangofais i ti o'r blaen, wedi dyfod,

2 Yna y cei ddeall, mai 'r gwir amfer yw, yn yr hwn y dechreu y Goruchaf ymweled â'r byd, yr hwn a wnaeth efe.

3 A phan weler * daiar-gryn-feydd, a chynnwf pobl yn y bŷd;

4 Yna y cei yn ddiau ddeall, ddarfod i'r Goruchaf ddywedyd am y pethau hynny, ar yr amfer a fu o'th flaen di, fef, o'r dechreuad.

5 Canys fel y mae i bôb peth a'r y fydd yn y bŷd, ddechreu a diwedd, a'r diwedd fydd eglur

6 Felly y mae hefyd i amferoedd y Goruchaf eglur ddechreuad, mewn rhyfeddodau a nerth, a diweddiad, mewn gwcithredoedd ac arwyddion.

7 A phôb yn a'r a gadwer, ac a allo dfiangc wrth ei weithredoedd, a ffydd, drwy 'r hon y credafoch,

8 A achubir oddi wrth y peryglon hynny, ac a gaiff weled fy iechydwriaeth yn fy nhir i, ac yn fy nherfynau; canys fancteiddiais hwynt i mi o'r dechreuad.

9 Yna y bydd y rhai a gam-arferafant fy ffyrdd i mewn cyfiwr greffynol; a'r fawl a'i cabaid hwynt ymmaith yn ddiyftyr, a gânt drigo mewn poenau.

10 Canys y rhai a ddcrbyniafant dyrnodau yn eu bywyd, ac ni's admbuant fi:

11 A'r fawl a alarodd ar fy nghyfraith, tra ydoedd iddynt rydd-did, a phan oedd iddynt ete to le agored i edifarhau, ni's dealiafant, and a'i diyftyrafant:

12 Rhaid i'r rhai hynny gael ei ffyrnod yn yr marwolaeth trwy boen.

13 Am hynny na ofala di pa fodd y cofpir yr annuwiol, a pha bryd; ond ymofyn pa fodd y cedwir y cyfiawn y rhai bian 'r byd, ac er mwyn y rhai y crewyd y bŷd.

14 Yna yr attebais, gan ddywedyd,

15 Dywedais o'r blaen, ac yr wyf yn dywedyd, ac a'i dywedaf hefyd rhag llaw, fôd mwy o'r rhai colledig nag o'r rhai cadwedig;

16 Fel y mae tonn yn fwy na defnyn.

17 Ac efe a'm hattebodd gan ddywedyd, fel y mae 'r maes, felly y mae 'r hâd: fel y mae 'r llyfiau, felly y mae eu lliwiau hefyd; fel y mae 'r gweithiwr, felly y mae 'r gwaith; ac fel y mae 'r llafur-wr, felly y mae ei llafur hefyd: canys amfer byd ydoedd.

18 ‖ Ac yr awron, gan ddarperais i y bŷd, yr hwn ni wnaethid etto, fef iddynt hwy i drigo yndde, y rhai fy yr awron yn fyw, ni dywedwn nêb yn fy erbyn i.

19 Canys

42 Ac mi a ddywedais wrthi, beth a ddarfu i tí dywed i mi.

43 Hithen a ddywedodd wrthif, myfi dy wasanaeth-wraig a fum hefo, acheb planta, er bod i mi wr ddeng-mhlynedd ar hugain.

44 A'r deng-mhlynedd ar hugain hyn, yr ydwyf yn gweddio nôs a dydd, a phob awr ar y Goruchaf.

45 Ar ben y deng-mhlynedd ar hugain, Duw a'm gwrandawodd i dy wasanaeth-wraig, ese a edrychodd ár fy nghystudd, ese a ystyriodd fy mlinder, ac a roddes i mi fab: a mi a fum lawen am danu ef, ac felly yr oedd fy ngwr hefyd, a'm holl gymmydogion, ac ni a roesom anrhydedd mawr i'r Goruchaf.

46 A mi a'i megais ef drwy boen fawr.

47 Felly pan dyfodd ese, a dyfod i oedran gwreicca, mi a wneuthym wledd.

PEN. X.

1 *Y mae'n cyfuno'r wraig a weloedd ef yn cwynfan yn y mats:* 24 *Hithau yn diffinnau ei olygef, a dmae yn ymdangos yn es lle hi.* 40 *Yr Angel yn dangos beth yw'r gweloedigaethau hyn yn y mats.*

AC felly y digwyddodd fm mab pan aeth ese iw ftafell briodas, ese a fyrthiodd i lawr, ac a fy farw.

2 Yna ni oll a ddifsoddafom y canhwyllau, a'm holl gymmydogion a godafant i fynu i'm cyfuro fi yna a gorphywyfais i hyd y nôs yr ail dydd.

3 A phan ddarfu iddynt hwy oll beidio â'm cyfuro, felly cawfo lonydd i yna y cyfodais o bŷd nos, ac y fioais, ac a ddaethum i'r maes hwn, fel y gweli di.

4 Ac y mae yn fy mryd mad elwyf yn fy ôl i'r ddinas, ond arosymma, heb na bwytta nac yfed, ond galaru yn wafta dol, ac ymprydio, hyd oni byddwyf farw.

5 Yna y gollyngais ymmaith | y myfyrdod oedd ynof, ac a lefaris wrthi hi yn ddigllon gan ddywedyd, [Yr ymadrodd a lyfr.

6 Tydi ffolog fwch law pawb eraill, oni weli di ein galar ni, a pha beth a ddigwydd i mi?

7 Felly mae Sion ein mam ni yn llawn triftwch, ac fel y dygwyd hi hyd lawr, ac y mae hi yn galaru yn anianol?

8 Gan ein bôd ni oll yn awr mewn trymder ac yn cŵyno, canys trift ydym oll: wyt ti cyn drymmed ar ôl yn mab?

9 Gofyn i'r ddaiar, a hi a ddywed i ti, mai hi a ddylei alaru am gwymp cymmaint ac y fydd yn tyfu arni.

10 Canys o'r dechreuad, beb dŷn a ddaeth o honi hi, ac o honi y daw yr holl rai eraill: ac wele, y maent oll agos yn rhodio i ddeftryw, a'r lliaws o honynt a | ddadwreiddir. [Ddi-lenw.

11 Pwy wrth hynny a ddylei alaru mwy nag y hi, yr hon a golloedd gymmaint o rifedi? ac nid tydi'r hon nid wyt yn drift ond am vn?

12 Ond pe dywedit wrthif, nid yw fy ngalar debyg i alar y ddaiar: canys mi a gollais ffrwyth fy nghroth, yr hwn a ddygais i'r bŷd drwy boen, ac a ymddygum drwy driftwch.

13 Ond y ddaiar yn ôl arfer y ddaiar: a oblegid y gymmlteidfa brefepol fydd yn myned iddi drechefn fel y daeth o honi.

14 Am hynny y dywedaf wrthit, fel y dygaift i'r bŷd drwy drafael: felly y ddaiar hefyd o'r dechreuad a roddes ei ffrwyth, fef dyn, ir hwn a'i gwnaeth hi.

15 Yc am hynny, cadw dy drymder i ti dy hun, a'r peth a ddigwyddodd i ti, a dioddef yn wrol.

16 Canys os bérni di arfaeth Duw yn gyſiawn, ac os derbyai ei gyngor, dy ſâb mewn amſer a gei, a chlód yn myſc gwrageddd.

17 Dôs gan hynny ymmaith i'r ddinas at dy wŷr.

18 A hithau a ddywedodd wrthif, ni wnaf ſi mo hynny: nid âſi i'r ddinas, ond ymma y byddaf farw.

19 Felly mi a chwedleuais ſwy â hi, ac a ddywedais,

20 Paid a hynny, cymmer gyngor geniſi: pa ſawl cwymp a gafodd Sion? bydd gyſſurus o herwydd triſtwch Ieruſalem.

21 Canys ti a weli fod ein Cyffegr ni yn anialwch, ein Hallor wedi ei thorri, a'n Temi wedi ei hanrheithio,

22 Ein pſaltringau a ſwriwyd i lawr, ein cân a ddiſtawyd, ein llawenydd a aeth ymmaith, ein canhwyllau a ddyffeddwyd, Arch ein cyſammod ni a ddygwyd oddi arnom, ein ſanctaidd bethau a halogwyd, a'r henw a henwir arnom a halogwyd agos, ein plant a wradwyddwyd, ein Hoffeiriaid a loſcwyd, ein Leſiaid a gaethgludwyd, ein morwynion a amheithiwyd, ein gwragedd a dreiſiwyd, ein gwŷr cyfiawn a dducpwyd ymmaith, ein rhai bychain a ddifetbwyd, ein gwŷr ieuange a gaethiwyd, a'n gwŷr cryfion a wanhawyd;

23 A ſêl Sion, yr hyn ſydd ſwyfal dim, a gollodd ei pharch: canys rhoddwyd hi yn nwylo y rhai a'n caſaant.

24 Ac am hyny, bwrw heibio dy drymder mawr, a'th ſynwch alar, fel y byddo'r Gallnog yn drugarog wrthit, ac a rhoddo y Goruchaf i ti ſmwythdra, a gorphywyſdra eddi wrth dy lafur.

25 A fel yr oediwn yn ymddiddan â hi, wele, ei hwyneb hi a ddiſcleiriodd yn ddiſymmwth, a'i phryd a dywynnodd: ac mi a ofnais, ac a ſyſyrtiais beth a allei hynny fod.

26 Ac yn y man hi a lefarodd yn gref, ac yn ofnadwy, hyd oni clywnodd y ddaiar gan nâd y wraig.

27 A mi a edrychais, ac wele, nid ymddangoſodd y wraig i mi mwy: ond yr oedd dinas wedi ei hadeiladu, a lle chang a ymddangoſodd o'r ſylfeini: yna yr ofnais, ac y gwaeddais â llef vchel, gan ddywedyd,

28 Pa le y mae * Vriel yr angel, yr hwn a ddaeth attaf yn y dechrau? canys gwnaeth i mi ſyrthio mewn llawer llewyg, a'n diwedd a ddychelwyd i lygredigaeth, a'm gweddi i gerydd. * Pen. 6. 3.

29 A minneu yn dywedyd y geiriau hyn, eſe a ddaeth attaf, ac a edrychodd arnaf.

30 Ac wele yr oeddwn i yn gorwedd fel vn marw, a'm deall wedi ei ddwyn oddi arnaf: ac eſe a'm cymmerth i erbyn fy llaw ddehau, ac a'm cyſſuredd, ac a'm goſododd ar fy nhraed, ac a ddywedodd wrthif,

31 Beth a ddarfu i ti? pa ham y mae dy feddwl, a deall dy galon mor drallodus? a pha ham yr wyt yn drift?

32 A minneu a ddywedais, am i ti fy ngwrthod i, a mi a wneuthym yn * ol dy eiriau di, euthym i'r maes, ac wylais, ac wele, mi a welais, ac ettoy gwelaf bethau ni's medraf eu hadrodd. * Pen. 5. 20.

33 Ac eſe a ddywedodd wrthif, ſaf ar dy draed fel gwr, ac mi a roddaf i ti gyngor,

34 Yna y dywedais, llefara di wrthifi fy Arglwydd, yn vnic na wrthod fi, rhag i mi farw yn ofer fy ngobaith.

35 Canys mi a welais bethau ni's adwaenwn, a chlywais bethau ni's gwyddwn.

36 Neu ydyw fy ſynwr yn fy nhwyllo? neu fy enaid yn brenddwydio?

37 Yn awr attolwg i ti, dangos i'th wâs am y weledigaeth hon.

38 Yna eſe a'm hattebodd gan ddywedyd, gwrando arnaf, a mi a'th ddyſcaf, ac a ddangoſaf i ti pa ham yr wyt yn ofni: canys y Goruchaf a ddangoſodd i ti lawer o ddirgelwch.

39 Y Goruchaf a welodd fod dy ffordd di yn vniawn; canys yr ydwyt yn cymmeryd tryndter yn waſtadol tros dy bobl, ac yn gwneuthur galar mawr am Sion.

40 Ac am hynny, deall weledigaeth a welaiſt ychydig o'r blaen, ſydd fel hyn:

41 Ti a welaiſt wraig yn galarn, ac a ddechreuaiſt ei chyſſuro hi.

42 Eithr yn awr, ni's gweli mwy lun y wraig, ond ymddangoſodd i ti ddinas wedi ei hadeiladu:

43 A lle y dywedodd i ti am farwolaeth mab hyn yw'r peth ſydd iw ddeall,

44 Y wraig hon a welaiſt ti yw Sion: a lle y dywedodd i ti, (yr hon a weli yn awr fel dinas wedi ei hadeiladu.)

45 Lle y dywedodd wrthit ei bod ddengmlynedd ar hugain yn heſb: dyna'r dengmlyneed ar hugain, yn y rhai ni offrymmid offrwm yneddi.

46 Ond yn ôl deng-mlyneedd ar hugain, Salmon a adeiladodd y ddinas, ac a offrymmodd offrymmau: ac yna'r heſba ddûg fâb.

47 A lle y dywedodd hi i ti, mi a'i megais ef drwy boen: hynny oedd preſſwylio yn Ieruſalem.

48 Ond lle y dywedodd hi i ti', ſyrthiodd a lu farw ſy mab, wrth ddyfod iw ſtafell briodaſt efna yr cwymp a ddaeth i Ieruſalem.

49 Ac wele, ti a welaiſt ei llon hi, ac am ei bod yn galaru am ei mab, ti a ddechreuaiſt roddi cyſſur iddi hi, ac o'r pethau hyn a ddigwyddodd, hyn ſydd raid ei ddangos i ti.

50 Canys yn awr y Goruchaf ſydd yn gwneud dy fod yn drift dy enaid, a'th fod yn dioddef triſtwch trofti hi o'th galon, ac felly eſe a ddangoſodd i ti ddiſcleirdeb ei gogoniant hi, a thegwch ei phryd hi.

51 Ac am hynny y perais i ti aros yn y maes, lle nid oedd vn tŷ wedi ei adeiladu.

52 Canys mi a wyddwn y dangoſei y Goruchaf hyn i ti,

53 Am hynny y gorchymynnais i ti ſynedyr maes, lle nid oes ſail, adeilad yn y byd.

54 Canys yn y man lle y dechreuo y Goruchaf ddangos ei ddinas, ni ddichon adeiladaeth dŷn ſoſyll yno.

55 Ac am hynny nac ofna, ac na âd i'th galon arſwydo, ond dôs i mewn, ac edrych ar degwch a maint yr adeiladaeth, cymmaint ac a elych â'th lygaid ei weled.

56 Ac wedi hynny y cei di glywed cymmaint ac a allo dy gluſtiau ei glywed.

57 Canys bendigedic wyt ti vwch law llawereddd, ac fe a'th alwyd gan y Goruchaf, ac ychydig ſydd felly.

58 Ond y foru yr nos y cei di aros ymma.

59 Ac felly y Goruchaf a ddangoſai ti weledigaethau o'r pethau vchel a wna y Goruchaf i'r rhai a fyddo yn trigo ar y ddaiar, yn y dyddiau diweddaf. Felly y cyſcais y noſon honno a'r ail nôs, fel y gorchymynnodd eſe i mi.

PEN. XI.

1 *Y mae 'n gweled yn ti ſtreddwyd, eryr yn dyfod allan o'r môr, 37 a llew yr coed yn cbwedleuaa'r eryr.*

Yna

YNa y brenddwydiais, ac wele ſe ddaeth i fynu eryr o'r môr, i'r hwn yr ydoedd deuddeng liafell adeiniog, a thri phen.

2 Ac mi a edrychais, ac welè efe a ledodd ei eſcyll dros yr holl ddaiar, a holl wyntoedd yr awyr a chwythodd arno ef, a hwy a ymgaſclaſant ynghyd.

3 Ac mi a edrychais, ac allan o'i adenydd ef y tyfodd adenydd eraill yn y gwrthwyneb, a'r rhai hyny oedd adenydd byrhain a mân.

4 Ond ei bennau oedd yn gorphwys, a'r pen oedd yn y canol ydoedd fwy na'r lliaill, er hynny efe a orphwyſodd gyd â hwynt.

5 Heb law hynny, mi a edrychais, ac wele yr eryr yn ehedeg â'i adenydd, ac yn teyrnaſu ar y ddaiar, ac ar y rhai oedd yn trigo ynddi.

6 A gwelais bob peth tan y nef yn ddaroſtyngedig iddo ef, ac nid oedd neb yn dywedyd yn ei erbyn ef, nac oedd vn creadur ar y ddaiar.

7 A gwelais, ac wele yr eryr yn ſefyll ar ei ewinedd, ac yn llefaru wrth ei adenydd, gan ddywedyd;

8 Na wiliwch bawb ar vn-waith, cyſcu pôb vn yn ei lê ei hun, a gwiliwch wrth gylch.

9 A chadwer y pennau hyd yn ddiweddaf.

10 Ac mi a edrychais, ac wele, nid aethei y llefaryddallan o'i bennau ef, ond o ganol ei gorph ef.

11 A rhifais ei adenydd gwrthwyneb ef, ac wele, yr oedd ŵyth o honynt.

12 Ac edrychais, ac wele, o'r tu dehau y cododd vn aden, a honno a deyrnaſodd dros yr holl ddaiar.

13 Ac felly y digwyddodd, pan deyrnaſodd, y daeth diwedd iddi, a'i lle ni's gwelwyd mwy: felly'rail a ſafodd, ac a deyrnaſodd, ac a gafodd ufer hir.

14 A dig vyddodd, pan deyrnaſodd, y daeth diwedd iddi: fel i'r gyntaf, ni's gwelwyd mwy.

15 Yna y daeth lleferydd atti, gan ddywedyd,

16 Gwrando, tydi yr hon a reolaiſt ar y ddaiar ſbed o amſer; hyn a ddywedaf wrthit ti, cyn derbyn honot ſod heb ymddangos mwy;

17 Ni chaiff neb yn dy ôl di ddyſod i'th amſer di, nac iw hanner.

18 Yna y cododd y drydedd, ac a deyrnaſodd fel yball o'r blaen; ac nid ymddangoſodd hitheu mwy.

19 Ac felly y gwnaeth y lliaill, y naill yn ôl ei gilydd, fel y teyrnaſodd pob vn, ac nid ymddangoſant mwy.

20 Yna 'r edrychais, ac wele mewn ennyd o amſer ydoedd cedd yn canlyn a ſafaſant o'r tu dehau, fel y galleut hwy reoli hefyd, a rhai o honynt a lywodraethaſant: ond o ſewn ychydig o amſer, nid ymddangoſaſant mwy.

21 Canys rhai o honynt a oſodwyd i fynu, ond ni reolaſant.

22 Ac wedi hynny mi a edrychais, ac wele, y deuddeng haden nid ymddangoſaſant mwy, na'r ddwy aden ſechan:

23 A nid oedd mwy ar gorph yr eryr ond tri phen yn gorphwys, a chwech o eſcyll bychain.

24 A gwelais hefyd ddwy aden wedi ymddidoli oddi wrth y chwech, ac yn aros dan y pen oedd o'r tu dehau: canys pedair a arhoſaſent yn eu lle.

25 Ac mi a edrychais, ac wele yr ademydd y rhai oedd yno tan yr aſcell, a amcanaſant eu goſod eu hun yn rheoli.

26 Ac mi a edrychais, ac wele, goſodwyd vn i mewn, ond ar fyrder nid ymddangoſodd mwy.

27 A'rail a aeth ymmaith yn gyntaf na'r gyntaf.

28 Ac mi a edrychais, ac wele, y ddwy oedd yn aros a amcanaſant reoli hefyd.

29 A thra 'r oeddynt yn meddwl hynny, wele, deffrôdd vn o'r pennau oedd yn cyſcu, ſef yr hwn oedd yn y canol, canys mwy oedd hwnnw nag yr vn o'r ddau eraill.

30 Ac yna y gwelais ſod y ddau ben wedi mynod yn vn ag ef.

31 Ac wele, y pen hwnnw a drôdd at y pennau oedd gyd ag ef, ac a fwyttâodd y ddwy aden tan yr aſcell oedd ar ſedr teyrnaſu.

32 Ond y pen hwn a ddychrynodd yr holl ddaiar, ac a lywodraethodd ar bawb a'r oedd yn trigo ar y ddaiar drwy orthrymder mawr; ac efe oedd yn rheoli y byd, yn fwy na'r holl eſcyll a ſnaſai ?

33 Ac wedi hynny mi a edrychais, ac wele, y pen oedd yn y canol, yn ddiſymmwth nid ymddangoſodd mwy, yr vn ffunyd a'r eſcyll.

34 Ond yr oedd etto y ddau ben, y rhai oedd yr vn ffunyd yn rheoli ar y ddaiar, ac ar y rhai oedd yn trigo arni.

35 Edrychais hefyd, ac wele, y pen oedd o'r tu dehau a lyngcodd y pen oedd o'r tu ſnwy.

36 Yna y clywais lef yn dywedyd wrthit, edrych o'th flaen, a dal ſulw ar y peth yr wyt yn ei weled.

37 Yna mi a edrychais, ac wele megis llew rhuadwy wedi ei ymlid allan o'r coed; a gwelais ef yn anſon lleferydd dſyn allan at yr eryr, gan ddywedyd,

38 Gwrando, mi a ymddiddanaf â thi; a'r Goruchaf a ddywed wrthit,

39 Ond tydi yw 'r hwn ſydd yn aros o'r pedwar anifail, y rhai a woenthun i deyrnaſu ar fy mŷd, ſel y delei diwedd en hamſeroedd trwyddynt hwy?

40 A'r pedwerydd a ddaeth, ac a orchſygodd yr holl anifeiliaid a aethei o'r blaen, ac a gafodd allu ar y byd gyd ag oſn mawr dros holl amgylchoedd y ddaiar gyd â gorthrymder annuwiol lawer, a chŷd a hynny o amſer y preſſwyliodd efe ar y ddaiar yn dwyllodrus.

41 Canys ni feraiſt ti y ddaiar mewn gwirioneedd.

42 Canys blinaiſt y goſtyngedic, briwaiſt yr heddychol, ceraiſt gelwydd wŷr, diſethaiſt drigfaoū y rhai oedd yn dwyn ffrwyth, bwriaiſt i lawr fagwyr y rhai ni wnaethent niwed i ti.

43 Am hynny y daeth dy drawſneb i fynu at y Goruchaf, a'th falchder at y Gallnog.

44 Y Goruchaf hefyd a edrychodd ar yr amſeroedd beilchion, ac wele hwy a ddarfuant, a'i ffieidd-dra ef a gyflawnawyd.

45 Ac am hynny, nac ymddanges mwy, tydi eryr, na'th eſcyll oſnadwy, na'th ademydd annuwiol, na'th bennau maleiſus, na'th ewinedd yſceler, na'th holl gorph ofer:

46 Fel y gallo yr holl ddaiar ddadflino a dychwelyd, wedi diange oddi wrth dy drawſter di, ac fel y gallo obeithio barn a thrugaredd gan yr hwn a'i gwnaeth hi.

PEN. XII.

Diſcriba'r eryr a welodd ef. 10 *Dirnad y weledigaeth.* 37 *Archi iddo ſcrifennu ei weledigaethau,* 39 *ac ymprydio, fel y gallei weled mwy.* 46 *Y mae yn cyſſuro y rhai oedd dármŵ genſtynt ei ſod ef yn abſennol.*

A Phan ddywedodd y llew y geiriau hyn wrth yr eryr, y gwelais:

2 Ac wele, y pen yr hwn oedd yn aros, a'r pedair aſcell, nid ymddangoſaſant mwyach, a'r ddwy a aethant atto ef, ac a ymoſodaſant i fynu i deyrnaſu, a'i teyrnas oedd fechan, a llawn cythryſwl.

3 A mi a welais, ac wele, nid ymddangoſaſant

mwr, a holl gorph yr ẽryr a loſcwyd, ſel yr oſnodd y ddaiar yn fawr: yna y deffroais i allan o flinder, a llewig ſy meddwl, ac o oſn mawr, a dywedais wrth ſy vſpryd,

4 Wele, hyn a roddaiſt i mi, am i ti chwilio am ffyrdd y Goruchaf;

5 Wele y mae etto yn ſlîn ſy nghalon, a gwan iawn yw ſy yſpryd: ac ychydig nerth ſydd ynof, o herwydd vr oſn mawr a ſu arnaf heno.

6 Am hynny yr attolygaf i'r Goruchaf, ſy nghyſfuro hyd y diwedd.

7 A dywedais, Arglwydd lywydd, os cefais ffafor yn dy olwg di, ac os cyfiawnheir fi ger dy fron di, a fi aen llawer era ll, ac os daeth ſy ngweddi i yn ſicr o'th flaen di;

8 Dyro gyſſot ynof, a dangos i'th wâs ddeongliad eglur y weledigaeth oſnadwy hon, ſel y gallech gyſſuro ſy enaid yn berffaith.

9 Canis bernaiſt fi yn deilwng i ddangos i mi yr amſeroedd diweddaf.

10 Ac eſe a ddywedodd wrthif, hyn yw deongliad y weledigaeth.

11 Yr eryr a welaiſt yn dyfod i ſyna o'r môr yw yr deyrnas a welodd dy frawd Daniel yn ei weledigaeth.

Daniel 7. 7. 12 Ond ni's deongliwyd iddo ef, am hynny y deonglaf hi i ti.

13 Wele, fe a ddaw yr dyddiau y cyfyd teyrnas ar y ddaiar, ac ofnet y deyrnas honno yn fwy nâ'r holl deyrnaſoedd a fu o'i blaen.

14 Ac yn y deyrnas honno y llywodraetha deuddeng mhrenin ôl yn ôl.

15 O ba rai yr ail a ddechreu deyrnaſu, ac a gaiff amſer hwy nag yr vn o'r deuddeg.

16 A hyn y mae yr deuddeng haſcella welaiſt ti, yn ei arwyddocau.

17 Ac am y llef a glywaiſt yn dywedyd, yr hon nid aeth o'r pennau, ond o ganol y corph, hyn yw y deongliad:

18 Yn ôl amſer y deyrnas honno, y cyfyd ymryſonion mawr, a hi a fydd debyg i ſyrthio: er hynny ni ſyrth y pryd hynny, ond hi a adferir drachefn iw dechrenad.

19 A lle y gwelaiſt ſŵyth o adenydd bychain yn glynu wrth ei eſcyll ef, hyn yw 'r deongliad:

20 Y cyfyd yndde ef wyth o frenhinoedd, y rhai ni budd eu hamſer ond byrr, a'i blynyddoedd yn fuan.

21 A dau o honynt y derfydd am danynt: pan aeffao canol yr amſer, pedwar a gedwir, nes iw diwedd ddechreu neſſau ond dau a gedwir hyd y diwethaf.

22 A lle y gwelaiſt dri phen yn gorphywys, hyn yw 'r deongliad.

23 Yn ei ddyddiau diwethaf y cyfyd y Goruchaf dair teyrnas, ac yr adnewydda lawer o bethau ynddynt, a hwy a lywodraethant y ddaiar,

24 A'r rhai a breſſwyliant ynddi drwy ormhrymder mawr, vwch law pawb a'r a fu o'i blaen hwy: am hynny y gelwir hwynt pennau 'r eryr.

25 Canys dymma y rhai a ddygant allan ei ddrygioni ef, ac a gyflawnant ei ddiwedd ef

26 A lle y gwelaiſt y pen mawr heb ymddangos mwy, hynny ſydd yn arwyddocau y bydd mawr yn o honynt yn ei wely, ac er hynny mewn llafur.

27 Canys y ddau ſydd yn aros yn ôl, a leddir â'r cleddyf.

28 Canys cleddyf y naill a ddifetha yr llall: ond o'r diwedd, eſe a ſyrth drwy 'r cleddyf ei hun,

29 A lle y gwelaiſt ddwy adain dau yr eſcyll, yn myned tros y pen ſydd o'r tu dhau:

30 Mae hynny yn arwyddo mai dymma y rhai a gadwodd y Goruchaf hyd eu diwedd: hon yw 'r deyrnas fechan, a llawn blinder, ſel y gwelaiſt.

31 A'r llew a welaiſt yn codi allan o'r coed, ac yn rhuo, ac yn dywedyd wrth yr eryd, ac yn ei geryddu ef am ei anghyfiawnder, â'r holl eiriau a glywaiſti,

32 Yw y gwynt, yr hwn a gadwodd y Goruchaf iddynt, ac am eu drygioni hyd y diwedd: eſe a'r ceryddu hwynt, ac a ddyry en creulondeb ger ei bron.

33 Canys eſe a'i geſyd hwynt ger ei fron, mewn barn yn fyw, ac a'i cyhudda, ac a'i cerydda hwynt.

34 Canys gweddill ſy mhobl a weryd eſe drwy drugaredd, y rhai a gadwyd ar ſy nherſynau, ac eſe a'i gwna hwynt yn llawen, hyd ddydd hwnnw dydd y farn, am yr hwn y dywedais wrthit ti o'r dechrenad.

35 Hwn yw 'r breuddwyd a welaiſt, a hyn yw ei ddeongliadau ef.

36 Tydi yn vnic oeddit gymmwys i ſybod y gyfrinach hon eiddo y Goruchaf.

37 Am hynny ſcrifenna y pethau hyn oll a welaiſt, mewn llyfr, a chuddia hwynt,

38 A dyſc hwynt i'r bobl ddoethion, y rhai a wypech fod eu calonnau yn gallu deall, a chadw y cyfrinachau hyn.

39 Ond gwilia di yma dy hun etto ſaith niwrnod, ſel y gallech ſŵybod y peth a fynno y Goruchaf i ddangos i ti, a chyd â hynny eſe a wna ymmaith.

40 A phan ddeallodd yr holl bobl ddarfod y ſaith niwrnod, a minnau heb ddyfod trachefn i'r ddinas, hwy a ymgaſclaſant ynghyd, o'r lleiaf hyd y mwyaf, ac a ddaethant attaf, gan dywedyd,

41 Pa beth a wnaethom ni yn dy erbyn di? a pha ddrwg a wnaethom i ti, pan ydwyt yn ein gwrthod ni, ac yn eiſtedd yma?

42 Canys o'r holl bobl, ti yn vnic a adawyd i ni, fel grawn-ſwpp o'r win-llan, ac fel canwyll mewn tywyllwch, ac fel porthladd neu lotg wedi diogelhâg y dymheſtl.

43 Ond digon i ni yr adfyd a ddigwyddodd?

44 Os tydi a'n gwrthodi, pa faint gwell a fuaſei i ni ein lleſci oll ynghanol Sion?

45 Canys nid gwell ydym na'r rhai a fu feirw yno. A hwy a ŵylaſant â lleſ vchel; yna yr attebais hwy, ac y dywedais,

46 Cymmer gyſſur ô Iſrael, ac na ſydd drift, tŷ dŷ Iacob.

47 Canys y mae y Goruchaf yn eich coſio, a'r Galluoc ni's gollyngodd chwi dros gôf mewn profedigaeth.

48 Ac myfi ni's gwrthodais chwi, ac nid aethum odda wrthych: ond mi a ddaethum i'r lle hwn i weddio dros anghyfanedd-dra Sion, ſel y gallwn geiſio trugaredd i iſel-rhad eich Cyſegr chwi.

49 Ac yn awr, ewch bawb adref, ac yn ôl y dyddiau hyn y deuaf attoch.

50 Felly y bobl a aethant ymmaith i'r ddinas, fel y gorchymynnais iddynt:

51 Ond mi a arhoais yn y maes ſaith niwrnod, fel y gorchymynnodd yr Angel i mi, a buryma yn vnic o flodeu y maes, ac o'r llyſiau y cefais ſy nwyd y dyddiau hynny.

p 5 K.

PEN. XIII.

1 Y mae'n gweled yn ei freuddwyd, wy yn dyfod allan o'r mor. 25 Deongl ei freuddwyd ef. 54 Ei gamol ef, ac addaw idáo gael gwcled mwy.

ACyn ôl y faith niwrnod, y gwelais freuddwyd liw nôs.

2 Ac wele, ‖ codedd gwynt o'r môr, ac a gynhyrfodd ei holl donnau ef.

3 Ac edrychais, ac wele, y gŵr hwnnw a aeth yn grŷf gyd â ‖ miloedd y nef: a phan drôdd efe ei wyneb i edrych, yr holl bethau a'r a welid tano ef a grynodd.

4 A phan aeth y lleferydd o'i enau ef, pawb a'r ei dywodd a loscasant, fel ŷ palla'r ddaiar yn gofyrddo y tân â hi.

5 Wedi hyn yr edrychais, ac wele, ymgasclodd ynghyd lu o bobl allan o rifedi, o bedwar ban byd, iechyngu y gŵr a ddaethei allan o'r môr.

6 Ac edrychais, ac wele, efe a gerfiodd iddo ei hun fynydd mawr, ac a ehedodd arno.

7 Ond mi a geisiais weled y wlâd neu yr lle, y'r hwn y tynnasei efe y mynydd, ac ni allwn.

8 Ac yn ôl hynny yr edrychais, ac wele, yr holl rai a ymgynnullasent iw orchfygu ef, oedd yn ofni yn fawr, ac er hynny hwy a lysasent ymladd.

9 Ac wele, pan welodd efe greulondeb a nerth y bobl a ddaethei yn ei erbyn ef, ni wnaeth efe na dodi llaw, na dal cleddyf nac arf rhyfel.

10 Ond yn vnic, mi a'i gwelwn ef yn chwythu allan o'i enau megis awel o dân, ac o'i wefusau anadl flamllyd, ac o'i dafod efe a dasodd wreichion a thymhestloedd.

11 Ac yr oeddynt i gyd ynghymmysc, yr awel dân, yr anadl flamllyd, a'r dymhestl fawr, ac a ddisgynasant gydâ rhuthr ar y bobl oedd yn barod i ymladd, ac a'i llosgasant hwy i gyd, fel yn ddisymmwth na welid o'r llu aneirif, ddim ond llwch a fawyr mwg: pan welais hyn, mi a ofnais.

12 Yn ôl hyany y gwelais yr vn gŵr yn dyfod i lawr o'r mynydd, ac yn galw atto dyrfa lonydd arall.

13 A llawer o bobl a ddaethant atto ef, rhai odd yn llawen, rhai yn drist, rhai yn rhwym, ac eraill a ddygasant o'r pethau a offrymmasid: yna y oeddwn glaf gan ofn mawr, a deffreais, a dywedais,

14 Dangosaist i'th wâs y rhyfeddodau hyn o'r dechreuad, a chyfrifaist fi yn deilwng fel y derbynit fy ngweddi?

15 Dangos i mi etto ddeongliad y breuddwyd hwn.

16 Canys hyn yr ydwyf yn ei deall, gwae'r neb a adawer y pryd hyany; a mwy gwae a'r rhai ni's gadawer yn ôl.

17 Canys y rhai ni adawyd, oeddynt mewn trallwch.

18 Yn awr yr ydwyf yn deall y pethau a roddwyd i gadw ‖ erbyn y dyddiau diwethaf, y rhai a ddigwydd iddynt, ac i'r sawl a adawer yn ôl.

19 Am hynny a daethant i berigl mawr, ac i ingcn mawr, fel y dengys y breuddwydion hyn.

20 Etto haws i'r neb a fyddo mewn perigl dyfod i'r ‖ pethau hyn, nag iddo fyned allan o'r byd hwn fel cwmwl, a bôd heb weled y pethau a ddigwyddant yn y dyddiau dywedidaf. Yna efe a'm hatteb odd gan ddywedyd,

21 Deongliad y weledigaeth a ddangosaf i ti, a agoraf i ti y peth a ddymunaist.

22 Lle y sontaist am y rhai sy wedi eu gadel yn ôl, hyn yw'r deongliad.

23 Yr hwn a ddygo berygl y pryd hwnnw, a'i cadwodd ei hun: a'r sawl a syrthiodd mewn perygl, yw y rhai sy a gweithredodd, a ffydd gan ddynt i'r Holl-allwog.

24 Am hynny gwybydd hyn, fod y rhai a adawer yn ôl, yn ddedwyddach nâ'r rhai a fu farw.

25 Hyn yw deall y weledigaeth, lle y gwelaist ôr yn dyfod i fynu o ganol y môr;

26 Hwnnw yw'r hwn a gadwodd y Duw Goruchaf yn hîr, yr hwn a drwyddo ei han a wareda ei greaduriaid; ac efe a lywodraetha y rhai a adawer yn ôl.

27 A lle y gwelaist yn dyfod allan o'i safn ef fal chwâ o wynt, a thân, a thymhestl:

28 Ac na chodedd efe na chleddyf nag arf rhyfel, ond iw ruthr ef ddifetha yr holl lluoes a ddaeth iw orchfygu ef: hyn yw'r deongliad:

29 Wele y dyddiau yn dyfod, pan ddechreuo'r Goruchaf waredu y rhai sy ar y ddaiar)

30 Ac er syndod meddwl y daw efe ar y rhai a bresswyliant y ddaiar.

31 A'r naill a ymladd â'r llall, a'r naill ddinas yn erbyn y llall, y naill le yn erbyn y llall, *y naill bobl yn erbyn y llall; a'r naill deyrnas yn erbyn y llall. *Matth. 24.7.

32 A daw'r amser pan ddelo hyn i ben, a dyfod yr arwyddion a ddangosais i ti o'r blaen, yna yr eglurir fy mab yr hwn a welaist, fel gŵr yn dringo i fynu.

33 A phan glywo'r holl bobl ei leferydd ef, pawb yn eu gwlâd eu hun a betsiant â rhyfela yn erbyn ei gilydd:

34 A lluoes aneirif a gesclir ynghyd, fel y gwelaist rai yn ewyllyscar i ddyfod, ac iw orchfygu ef drwy ymladd.

35 Ond efe a saif ar ben mynydd Sion.

36 A Sion a ddaw, ac a ddangosir i bawb, wedi ei thrwsio, a'i hadeiladu, fel y gwelaist y bryn wedi ei gerfio heb ddwylo.

37 A hwn fy mâb i, a gerydda amcanion drygionus y cenhedloedd hynny, y rhai a fyrthiasant i'r dymhestl, am eu buchedd drygionus;

38 Ac a esyd o'u blaen hwynt eu drwg feddyliau, a'r diaeledau, drwy y rhai y dechreuant gael eu poeni, y rhai ydynt fel flamm: ac heb boen y difetha efe hwynt drwy'r gyfraith a gyffelybir i dân.

39 A lle y gwelaist ef yn casclu pobl lonydd eraill atto;

40 Y rhai hynny yw'r dêc llwyth, y rhai a ddygwyd ymmaith yn garcharorion allan o'i gwlâd eu hun, yn amser Osea y brenin, yr hwn a ddaliodd *Salmanasar brenin Assyria yn garcharor, ac a'i dug hwynt dros yr afon, ac felly y daethant i wlâd arall. *2. Bren. 17.3.

41 Ond hwy a gymmerasant y cyngor hyn yn eu plith eu hunain, i adel lluoes y Cenhedloedd, a myned ymmaith i wlâd bellach, lle ni thrigasei neb erioed:

42 Fel y gallent gadw yno eu cyfraith, yr hon ni's cadwasent erioed yn eu gwlad eu hunain.

43 Ac felly yr aethant trwy lwybrau cyfyng afon Euphrates.

44 Canys y Goruchaf a ddangosodd yna iddynt * arwyddion, ac a attaliodd yr afon, nes iddynt fyned trwodd. *Exod. 14.21. Iosua. 3. 15.16. ‖ Neu, Ararath

45 Canys yr ydoedd ffordd fawr drwy'r wlâd, o daith blwyddyn a hanner, a'r wlâd honno o clwir ‖ Arfareth.

46 Yna yr arhosasant yno hyd yr amser diwethaf: ac yn awr pan ddechreuant ddyfod tra-

47 Y Goruchaf a ettyl dracheſn aberoedd y ſſrwd, ſel y gallont ſyned trwodd: am hynny y gwelaiſt y lliaws mewn heddwch.

48 Ond y rhai a adawyd yn ôl o'th bobl,, yw y rhai a gafwyd o fewn ſy nherſyllau i.

49 Yn awr pan ddiſetho eſe liaws y cenhedloedd a ymgaſclodd ynghŷd, eſe a amddeffyn y bobl ſydd yn ôl.

50 Ac yna y dengys eſe iddynt ryfeddodau mawrion.

51 Yna y dywedais iuneu, ô Arglwydd lywydd, dangos i mi hyn: pa ham y gwelais y gŵr yn dyfod i fyny o ganol y môr?

52 Ac eſe a ddywedodd wrthif, fel nâ's gelli chwilio nâ gŵybod y pethau ſydd yn myſnder y môr: felly ni's gall neb ar y ddaiar weled ſy mâb ì, na'r rhai ſy gyd ag eſ, ond lliw dydd.

53 Hyn yw deongliad y breuddwyd a welaiſt ti, a thrwy 'r hwn y cefaiſt ti yn vnic ymma olemai.

54 Canys gwrthodaiſt dy ffordd dy hun, a buoſt ddyſal i geiſio ſy nghyfraith i.

55 Dy luchedd a drefnaiſt mewn docthineb, a gelwaiſt ddeall yn fam i ti.

56 Ac am hynny y dangoſaiſt i ti dryſſoran y Goruchaf; ym mhen y tridiau etto y lleſaraf bethau eraill wrthit ti, îe pethau mawrion a rhyfedd a ddangoſaf i ti.

57 Yna yr euthym allan i'r maes, gan roddi gogoniant a diolch mawr i'r Goruchaf Dduw, am y rhyfeddodau a wnaeth eſe mewn amſer,

58 Ac am ei ſod eſe yn llywodraethu yr amſer, a'r pethau a ddigwydd yn eu hamſeran; ac yno yr eiſteddais dri-diau.

PEN. XIIII.

1 Llef allan o berth yn galw Eſdras, 10 ac yn dywedyd iddo ſod y byd yn heneiddio. 22 Y mae yn deiſyf; o herwydd Ioſci 'r gyfraith, ſcrifennu 'r cwbl draehefn, 23 ac erchi iddo geiſio ſcrifennyddion cyflym. 39 Ei lenwi ef a hwythau, 2 ddall, 45 ond gorchymmyn iddo ef na chyhoeddai 'r cwbl a ſcrifemaſid.

YStrydydd dydd yr eiſteddais dan dderwen, yna y daeth llef attaf o berth, ar fynghyter gan ddywedyd, Eſdras, Eſdras.

2 A minneu a attebais gan ddywedyd, dymma fi Arglwydd, ac mi a ſefais ar fy nhraed.

a Exod. 3.2,3,6. 3 Yna y dywedodd eſe wrthif, *yn y berth yr ymddangoſais i Moſes, ac yr ymddiddenais ag ef, pan oedd fy mhobl yn gwaſanaethu yn yr Aipht.

4 A danfonais ef, a thywyſais fy mhobl allan o'r Aipht, a dygais ef i fynu i fynydd Sinai, lle y cedwais ef gyd â mi yn hîr o amſer,

5 A dangoſais iddo lawer o ryfeddodau, a chyfrinach yr amſeroedd, a'i diwedd, a gorchymynnais iddo gan ddywedyd,

6 Y geiriau hyn a fynegi, a'r rhai hyn a geli.

7 Ac yn awr y dywedaf wrthit ti,

8 Dôd i fynu yn dy galon yr arwyddion a ddangoſais i ti, a'r breuddwydion a welaiſt, a'r deongliad a glywaiſt.

9 Canys dygir di ymmaith oddi wrth y cwbl, ac o hyn allan yr arhoi gyd â'm mâb, a chyd â'th gyffelyb, hyd ddiwedd yr amſeroedd.

10 Canys y bŷd a gollodd ei ieuengtid, a'r amſeroedd ſy yn dechreu heneiddio.

11 Canys y bŷd a rannwyd yn ddeuddec rhan, a dêc rhan o hynny a aeth ymmaith euſys, a hanner eccſed ran.

12 Ac y mae yr ôl yn hwn ſydd ar ôl kamper y ddecfed ran.

13 Am hynny goſot dydŷ mewn treſn, a cherydda dy bobl, cyſſura y rhai o honynt ſydd mewn helbul ac yn awr yn ymwrthod â llygredigaeth.

14 Gollwng oddi wrthit feddyliau marwol, bwrw ymmaith feichiau dynion, a dioſc y naturaeth wan.

15 Bwrw heibio y meddyliau ſydd drymmaf arnat, a bryſia i ffoi oddiwrth yr amſeroedd hyn.

16 Canys *drygau mwy nâ'r rhai a welaiſt yn a Mat. digwydd, a wneir yn ôl hyn. 24.

17 Canys pa gwannaf ſyddo'r byd wrth ordrau mwy y tŷf drygau ar y rhai a erys yddo.

18 Canys y gwirioneddau ſŵdd ym mhell, a chelwydd ſydd yn agos: canys bellach y pryſura y weledigaeth a welaiſt, i ddyfod.

19 Yna yr attebais o'th flaen di, gan ddywedyd,

20 Wele Arglwydd, mi a âf i geryddu yr hobl ſydd gydrychol, ſel y gorchymynnaiſt i mi: ond pwy a rybuddia y rhai a aner ar ôl hyn? ſel hyn y gofodwyd y bŷd mewn tywyllwch, a'r rhai ſy yn trigo ynddo ſy heb oleuni.

21 Canys dy gyfraith a leſcwyd, am hynny nid gŵyr neb y pethau a wnaethoſt ti, na'r gweithredoedd a ddechreuir.

22 Ond os cefais ffafer ger dy fron di, danfon yr Yſpryd glân i mi, a mi a ſcrifennaf y cwbl a'r wnaethbwyd yn y bŷd er y dechreuad, yr hyn a ſcrifennaſid yn dy gyfraith, fel y gallo dynion gael dy lwybr, ac fel y byddo byw y ſawl a fydo yn fyw yn y dyddiau diweddaf.

23 Ac eſe a'm hattebodd gan ddywedyd, dôs ymmaith, caſcl y bobl ynghŷd, a dywed wrthynt, nad edrychant am danat dros ddengain nhi wrnod.

24 Ac edrych ar ddarparu o honot lawer o lyfr box, a chymmer gyd â thi, Sarea, Dabria, Selemia, Ecanus, ac Aſiel, y pump hyn, y rhai a fedrant ſcrifennu yn ſuan:

25 A thyred ymma, ac mi a oleuaf ganwyll dnall yn dy ganol di, yr hon ni's diffoddir nes gorpheny pethau a ddechreuech di eu ſcrifenn.

26 A phan ddarffo it, ti a ddangoſi ryw bethau yn oleu; a rhyw bethau a ddangoſi di yn gyfrinchol, i'r doethion: y pryd hyn ytorn y dechreni di ſcrifennu.

27 Yna yr euthum allan ſel y gorchymynnodd eſe i mi, a chaſclais yr holl bobl ynghŷd, a dywedais,

28 Gwrando y geiriau hyn ô Iſrael,

29 *Ein tadau yn y dechreu oeddynt ddieithriaid yn yr Aipht, o'r hwn le y gwaredwyd hwynt, a Gen 47.4.

30 *A hwy a ddarbyniaſant gyfraith y bywyd, yr hon ni's cadwaſant, a'r hon a droſeddaſoch chwithau heſyd ar eu hôl hwynt. b Act 7.53

31 Yna y rannwyd y wlâd, ſef gwlâd Sion, rhyngoch chwi wrth goel-bren, ond eich tadau a chwithau eich hunain heſyd a wnaethoch ar fai, ac ni chadwaſoch y ffyrdd o orchymynnodd y Goruchaf i chwi.

32 Ac yn gymmaint a'i ſod eſe yn farnwr cyflawn, eſe a ddug oddi arnoch mewn amſer, y peth a roddaſei eſe i chwi.

33 Ac yn awr, ymma yr ydych, a'ch brodyr yn eich plith.

34 Am hynny os chwi a ddaroſtyngwch eich deall, ac a drowch eich calonnau, chwi a gedwir yn fyw, ac yn ôl marwolaeth y cewch drugaredd.

35 Canys

3 Canys yn ôl marwolaeth y daw y farn pan feidom byw drachefn: ac yna y bydd henw y cyfiawn yn eglur, a gweithredoedd yr annuwiol yn ola.

35 Am hynny na ddeled neb attaf yn awr, ac na cheiched am danaf y dengain nhiwrnod hyn.

37 Felly y cymmerais y pum gŵr, fel y gorchymynodd efe i mi, ac ni a aethom i'r maes, ac a arhosasom yno.

38 Yr ail dydd, lle'r oedd gan ddywedyd Esdras, Agor dy safn, ac ſf ypeth a roddwyf ſtiw yfed.

39 Yna yr agorais fy safn, ac wele, efe a estynnodd i mi gwppan llawn, yr hwn oedd yn llawn fel pe byddei o ddŵfr, ond ei liw ef oedd megis tân

40 Ac mi a'i cymmerais ef, ac a'i hyfais, ac wedi i mi ei yfed, fynghalon a ddeallodd; a doethineb a ddaeth i'm dwyfron, canys fy ysprydd a gadwodd fynghôf.

41 A'm genau a agorwyd, ac ni chaeodd mwy.

42 Y Goruchaf a roddes ddeall i'r pum gŵr, a buy a ſcrifennaſant weledigaethau rhyfedd y nôs, yrhai a fynegwyd, y rhai ni's gŵyddent: a hwy a enilleddaſant ddeugain nhiwrnod, ac a ſcrifennaſant y dydd, a'r nos y bwytaſant fara.

43 A minnau a leferais liw dydd, ac ni thewais nâs.

44 Mewn deugain nhiwrnod hwy a ſcrifennaſant ddau cant a phedwar o lyfrau.

45 A digwyddodd, pan gyflawnwyd y deugain niwrnod, y Goruchaf a leſarodd gan ddywedyd, y llyfr cyntaf a ſcrifennaſit mynega ar gyhoedd, fel y gallo y teilwng a'r annheilwng ei ddarllen eſ.

46 Ond cadw y dêc a thrugain diweddaf, fel y gallech yn rhoddi hwynt yn vnic i'r rhai ſydd doethion ym myſc y bobl.

47 Canys ynddynt hwy y mae gŵythen y deall, fynnon doethineb, a ffrewd y gwybodaeth.

48 Ac felly y gwneuthum.

PEN. XV.

1 Y brophwydoliaeth hon ſydd ſiccr. 5 Y dŵl Duw ar yr annuwiaid. 12 ar yr Aipht. 28 Gweinyddu e chyſt. 42 Bygwth Babilon ac Aſia.

WEle, dywed lle y clywo fy mhobl, eirium y brophwydoliaeth a ddanſonaf yn dy enau di, medd yr Arglwydd.

2 A phar eu ſcrifennu hwy ar bapir: canys gwiriau a gwir ydynt.

3 Nac ofna fwriadau yn dy erbyn, ac na chyffroni anſyddlondeb y rhai a ddywedant yn dy erbyn, ddim o honot ti:

4 Canys pob dŷn anſyddlon a fydd marw yn ei anſyddlondeb.

5 Wele, medd yr Arglwydd, mi a ddygaf ddialeidd ar y bŷd, y cleddyf, newyn, marwolaeth, a dinyſtr.

6 Canys anwiredd a halogodd yr holl ddaiar yn ddiarbar, a chyflawnwyd eu gweithredoedd drygnwys hwynt.

7 Am hynny y dywed yr Arglwydd,

8 Ni attaliaf mo'm taſod mwy, iam eu hanwiredd hwy, y rhai a wnant yn annuwiol, ac ni ddioddefaf iddynt yn y pethau a driſant mor ſiccr: wele, *y gwaed gwirion cyfiawn ſy 'n gweiddi arnaf, ac eneidiau y rhai cyfiawn ſy yn achwyn beunydd.

9 Am hynny y dywed yr Arglwydd, mi a a ddialaf yn ſiccr, ac a gymmeraf attaf yr holl waed gwirion o'i myſc hwynt.

10 Wele, ſy mhobl a dwyſir ſel diadell i'r lladdfa; di a adawaf iddynt yn awr arog yn nhir yr Aipht,

11 Ond mi a'i dygaf hwy allan â llaw gadarn, ac â braich eſtynedig, ac a darawaf yr Aipht â dialeddau, fel y gwneuthum o'r blaen, ac a ddifetha eſ ei holl dir hi.

12 Yr Aipht a alara, a'i ſylfeini hi a darewir â'r bla, ac â'r cêrydd a ddwg Duwarni.

13 Y rhai a lafuria y ddaiar a alarant; canys eu hâd a ddifethir gan fallded, a cheallyſc, a thrwy ſeren ofnadwy.

14 Gwae yr bŷd, a'r rhai a drigant ynddo,

15 Canys y cleddyf, a'i deſtryw hwyat ſydd yn neſau, a'r naill bobl a ſaif i ymladd yn erbyn y llall, a chleddyfau yn eu dwylo.

16 Canys terfyſc a ſydd ym myſc dynion, a'r naill a wna drais i'r llall, ni phriſiant ar eu brenin, a'r tywyſogion a feſurant eu gweithredoedd wrth en gallu.

17 Gŵr a ewyllyſia fyned i ddinas, ac ni's gall fyned,

18 Canys o herwedd eu bulchder y trullodir y dinaſoedd, y deſtrywir y tai, a'r yr ofni dynion.

19 Ni chymmer gŵr drugaredd ar ei gymmydog, ond diſetha eu tai a wnânt â'r cleddyf, a dwyn eu da, o herwydd prinder bara a chyfuddmawr.

20 Wele, medd Duw, mi a alwaf yn ghyd holl frenhinoedd y ddaiar, i'm anrhydeddu: y rhai ſydd o'r dwyrain, a'r dehau, a'r gorllewin, a Libanus, i drei yn erbyn ei gilydd, ac i dalu i'r pwyth iddynt.

21 Fel y gwnânt y dydd heddyw i'm etholedigion, felly y gwnaf inneu hefyd, a thalaf iw mysgwes. Fel hyn y dywed yr Arglwydd Duw:

22 Ni aſbed fy nghen-law y pechadurialid, a'm cleddyf ni phaid â'r rhai a dywalltant waed gwirion ar y ddaiar.

23 Y tân a ddaeth allan o'i ddigter, ac a ddifethodd ſylfeini y ddaiar, a'r pechadurialid fel gwellt yn lloſci.

24 Gwae y rhai a bechant, ac ni chadwant fy ngorchymynion, medd yr Arglwydd.

25 Ni arbedaf hwynt; eyeh ymmaith chwi blant oddi wrth y gallu, na halogwch fy nghyſſer.

26 Canys yr Arglwydd a edwyn bawb a'r a bechant yn ei erbyn ef, ac am hynny y rhyddh efe hwynt i farwolaeth a deſtryw.

27 Canys yn awr y daeth y dialedd ar yr holl ddaiar, a byddwch chwithau yn eu myſc; o herwydd ni wareda Duw chwi, am i chwi bechu yn ei erbyn ef.

28 Wele weledigaeth erchyll, a'i hwyneb o'r dwyrain,

29 Lle y daw cenhedloedd o ddreigiau Arabia â llawer o gerbydau, a'i lliaws hwy a ddygir fal gwynt ar y ddaiar, ſel yr ofno ac y cryno pawb a'r a'i clywo.

30 Y Carmaniaid yn ynfyd'u mewn digter a ſant allant fel baeddod y coed, ac mewn nerth mawr y deuant, ac y ſaſant yn eu herbyn hwy i ymladd, ac a deſtrywiant ran o wlâd yr Aſſyriaid.

31 Ac yna y dreigiau a gânt y llaw vchaf, gan gofio eu naturiaeth; ac os hwy a ymdroant, ac a gydſwriadant â nerth mawr iw herlid hwynt.

32 Yna y rhai hyn a ſlinir, ac a ddiſtawant yn eu nerth, ac a ffoant;

33 A'r gelyn a eſyd arnynt o wlâd yr Aſſyriaid, ac a ddifetha rai o honynt, ac yn eu llu hwy y bydd oſn ac arſwyd, ac ymryſon rhwng eu brenhinoedd,

34 Wele gwmylau o'r dwyrain, ac o'r gogledd i'r dehau, ac erchyll yw edrych arnynt, yn llawn llid a thymheſtl.

35 A tharawant y naill ar y llall, a bwriant i lawr liaws mawr o ſêrau y ddaiar ïe eu ſeren eu hun: a'r gwaed ſydd o'r cleddyfbyd y bol:

Gwnan. 36 A thail dyn hyd ‖ wasarn y camelod.

37 A bydd oſn ac arſwyd mawr ar y ddaiar, a'r rhai a welant y llid a ofnant, ac arſwydd a ddaw arnynt.

38 Ac yno y daw tymeſtloedd mawrion o'r dehau, a'r gogledd, a rhan arall o'r gorllewin.

39 A gwyntoedd mawrion a gyſodant o'r dwyrain, ac a'i agorant hi, a'r cwmwl yr hwn a gyſododd eſe mewn llid, a'r ſeren yr hon a gynhyrſodd i beri oſn tna gwynt y dwyrain a'r gorllewin, a ddiſethir:

40 Y cwmylau cryſion yn llawn llid, a'r ſeren a godir i ſyny, ſel y gallont oſni yr holl ddaiar a'r neb a drigo yndai, ſel y gallont fwrw ſeren erchyll ar bôb lle vchel,

41 Tân, a chenllyſc, a chleddyfau yn che[illegible], a llawer o ddŵfr, ſel y byddo pob maes a phob afon yn llawn o ddyſtoedd.

42 A bwriant i lawr y dinaſoedd, a'r magwyrydd, y mynyddoedd, a'r bryniau, y coedydd, a gwair y gweir-gloddiau, a'i hŷd?

‖ Diſcbant hi. 43 Ac a ânt yn hŷ i Babilon, ac a'i ‖ dychrynant hi.

44 Deuant atti hi, a goſodant arni hi, y ſeren a phôb llid a dwallcant arni hi, yna yr â y llwch a'r mwg i'r nefoedd, a phâwb a'r a fyddo yn ei chylch a alarant am dani.

45 A'r ſawl a fyddo tani a wasanaethant y rhai a'i hafnodd hi.

‖ Gyffelyb y Babilon. 46 A thitheu Aſia, yr hon ‖ wyt gyfranneg o obaith Babilon, yr hon wyt yn ogoniant iddi:

47 Gwae di druan, am i ti dywyneuthur dy hun yn debyg iddi hi, a chrwſio dy ferched mewn godineb, ſel y gallent ryngu bodd dy gariadau, ac ymffroſtio ynddynt, y rhai a ddymuniant bôb amſer odinebu â thi.

48 Canlyniaſt y ddinas ffiaidd yn ei holl weithredoedd, a'i dychymygion, am hynny y dywed Duw.

49 Danſonaſ ddialedd arnat, gweddwdod, tlodi, newyn, cleddyf, a haint, i ddiſetha dy dai â deſtryw, ac a marwolaeth.

50 A gogoniant dy nerth a ddiflanna ſel llyſieun, pan godo'r gwres a ddanſonir arnat.

51 Tí a wanhychir ſel gwraig dlawd â gwir lennodiau, ac ſel vn wedi ei cheryddu â gwelian, ſel na's gallo y rhai gallueg, a'th gariadau, dy dderbyn.

52 A wnawn i trwy ſlddigedd i ti ſelly, medd yr Arglwydd?

53 Oni bai ladd o honot bôb amſer fy etholedig, gan godi dyrnod dy ddwylaw, a dwedyd pan ‖ Meirw. oeddit ti feddw vwch ben eu ‖ marwolaeth,

54 Dangos allan degwch dy wyneb-pryd.

55 Gwobr dy odineb a delir i'th fynwes, am hynny y cei dâl.

56 Fel y gwnaethoſt i'm etholedig, medd yr Arglwydd, ſelly y gwna Duw i titheu, ac y rhydd ddi-ladd arnat.

57 Dy blant a fyddant feirw o newyn, a thithau a ſyrthi trwy'r cleddyf: dy ddinaſoedd a ſwrir i lawr, a chwbl o'r ſiddot a ddiſetha'r cleddyf yn y maes.

58 Y rhai ſy yn y mynyddoedd a fyddant feirw o newyn, a bwytânt eu cîg eu hunain, ac yſant eu gwaed eu hunain, o wir newyn bara, a ſychad am ddwfr.

59 Titheu yn anhappus a ddeui drwy'r môr, a chei ddialedd drachefn.

60 Wrth hyned heibioy bwriant i lawr y ddiau ‖ laddedig, a diwreiddiant yn rhan o'th wlad, a | Lladdedig. diſethant ran o'th ogoniant, a dychwelant i Babilon yr hon a ddeſtrywiwyd.

61 Hwy a'th daſlant i lawr ſel ſoſ, a hwy a fyddant i ti ſel tân.

62 A diſethant di, a'th ddinaſoedd, a'th wlad, a'th frynyddoedd, a'th holl goedydd, a'th breiniſtrwythlawn a loſcant â thân.

63 Dy blant a gaeth-gludant ac a ‖ ddiſwynant degwch dy wyneb | Ladd fau.

PEN. XVI.

1 *Bygwth Babilon a Reotid eraill, 2 pbian anochelawy: 23 ac ag anghyſanneddfa. 40 Pydd rhaid i meiſion Duw edrych am gal nalled: 51 ac na cbuddiont eu pechodau, 74 ond ei gadael: ac y byddant gadwedig.*

GWae dydi Babilon, ac Aſia; gwae dydi yr Aipht, a Syria:

2 Ymwregyſwch â llain ſâch, ac â rhawn, galerwch dros eich plant, byddwch driſt i canys eich deſtryw ſydd ger llaw.

3 Cleddyf a ddanſonwyd arnoch, a phwy a'i trŷ ef yn ei ôl.

4 Tân a ddanſonwyd yn eich plith, a phwy a'i diffydd ef?

5 Dialeddau a ddanſonwyd attoch, a phwy a'i gyrr hwy ymmaith?

6 A allneb yrru ymmaith y llew newynog yn y coed? neu a all neb ddiffodd tân pan ddechreuo grasu yn'y ſoſl?

7 A all vn drol yn ei hôl y ſaeth a ſaethôd perchen bŵa cryf?

8 Y gallnog Arglwydd ſydd yn danſon y ddialeddau, a phwy yw hwn a'i gyrr hwy ymmaith?

9 Tân a â allan oddiwrth ei llid, a phwy yw eſe a'i diffydd?

10 Eſe a deiſſellt, a phwy nid ofna? eſe a darana, a phwy ni ddychryn?

11 Duw a fygwth, a phwy ni wneir yn ſiwrnau ger ei fron ef?

12 Y ddaiar a gryna, a'i ſylfeni, y môr a gŷfyd ei donnau o'r dyfnder, a'i donnau ſy dervyſcu, a'r pyſcod hefyd ger bron yr Arglwydd, ac oſtiau gogoniant ei allu ef.

13 Canys creſ yw deheulaw'r hwn ſydd yn amnelu'r bŵa, a'r ſaethau a ſaetha eſe ſydd lymion, ac ni ſetha ganddynt pan ddechreuer eu ſaetha hwynt i eirhaſ bŷd.

14 Wele, y dialeddau a ddanſonwyd, ac ni ddychwelant nes eu dyſod ar y ddaiar.

15 Y tân a gynneuwyd, ac ni's diffoddir ef, nes idio loſci ſylfeni y ddaiar.

16 Fel na ddychwel y ſaeth, yr hon a ſaetha perchen bŵa cryf; ſelly ni ddychwel y dialeddau a ddanſonir ar y ddaiar.

17 Gwae fi, gwae fi, pwy a'm gwaredy y my dyddiau hynny?

18 Dechreuad triſtwch a galar mawr, dechreuad newyn a marwolaeth fawr: dechreua dd rhyfeloedd, a'r galluoedd a ofnant, dechreuad drygau, beth a wnaſi yn hyn pan ddêl y drugau hyn?

19 Wele, newyn a phla, blinder a chŷni, a ddanſonwyd ſel ſtrewyllan i beri gwellhau.

20 Ond er hyn i gŷd ni throant oddi wrth eu hanwireddau, ac ni feddyliant bôb amſer am y ſtrewyllau.

21 Wele

11 Wele, bwyd a diod a fydd mor rhâd ar y ddaiar, fel y tebygant eu bôd wrth eu bodd, a'r pyd hynny y daw'l drygau ar y ddaiar, cleddyf, newyn, a thralled mawr.

12 Canys llawer o'r rhai fy yn trigo ar y ddaiar ifyddant feirw o newyn, a'r lleill a ddiangc rhag y newyn, ycleddyf a'i difetha.

13 A'r meirw a defir allan fel tail, ac ni bydd nêb iw cyffurio hwynt: canys y ddaiar a anrheithir, ar dinasoedd a fwrir i lawr.

14 Ni adewir neb i lafurio 'r ddaiar, ac iw hu.

15 Y prennau a roddant ffrwyth, a phwy a'i cymhyafa hwynt?

16 Y grawn-win a addfedant, a phwy a'i fathr i canys pôb man a fydd yn ddibobl:

17 Fel y dymuno y naill ŵr wrled y llall, neu fyned ei lefe rydd ef.

18 Canys o ddinas y gadewir dec, a dau o'r maes, rhai a ymguddiant yn y tewgoed, ac yn ogofeydd creigiau.

19 Fel ped fai dair neu bedair o oliwŷdd wedi u gadel ar pôb pren, neu fel llan oliwŷdd:

20 Neu fel pan gaſcler gwinllan, y rhai a chwilant y winllan yn ddyfal a adawant rai o'r grawnwiyn eu hôl:

21 Felly yn y dyddiau hynny y gedy y rhai a chwilio eu tai bwy a'r cleddyf, dri, neu bedwar o honynt.

22 A'r ddaiar a adewir yn angbyfannedd, a'i neufydd a heneiddiant, a'i ffyrdd a'i holl llwybrau dyfant yn llawn o ddrain, am nad ymdeithia nêb trwyddynt.

23 Y morwynion ieuainge a alarant heb briodfebion iddynt, y gwragedd a wnant gwynfan heb eu gwŷr, a'i merched a alarant, am nad oes amdeithyn. wŷr iddynt.

24 Yn y rhyfel y difethir eu priod hwy, a'i gwŷr hwya fydd feirw o newyn.

25 Ond chwychwiſ wafanaeth-wŷr yr Arglwydd, gwrandewch y pethau hyn a ddeellwch hwynt.

26 Wele air yr Arglwydd, derbyniwch ef, a chredwch mo'r duwiau, am y rhai y dywedodd yr Arglwydd.

27 Wele 'r dialeddau yn neſſau, ac ni oedant dyfod.

28 Fel gwraig wrth eſcor, yr hon a ddwg ei mâb yn mhen y nawmis, pan ddêl yr amſer i eſcor, poen a ddaw ar ei chroth, ddwy awr nen dair o'r blaen; yr hwn wrth dyfod yr etifedd i'r bŷd ni eda ronyn.

29 Felly nid oeda 'r dialeddau ddyfod ar y ddaiar, a'r bŷd a alara, a thriſtwch a ddaw arno o bôb parth.

30 O ſy mhobl, gwrandewch arnaf, ymbaratwch i'r rhyfel, a byddwch yn y drygau hynny, fel pererinion ar y ddaiar.

31 Yr hwn a wertho, bydded fel yn yſtoi ymmaith: a'r hwn fydd yn prynu, bydded fel yn a gill.

32 A'r hwn a farſiandio, bydded fel yn heb ennill: a'r hwn a adeilado, fel yn heb gael trigo ynddo.

33 Yr hwn a hauo, bydded fel yr hwn ni's medo: yr hwn a blanno winllan, fel yr hwn ni dbuſcl y grawn-win.

34 Y rhai a briodant, byddant fel rhai ni chânt blant: a'r rhâi ni phriodant, fel gweddwon.

35 Am hynny y rhai a lafuriant, a lafuriant yn

48 Canys dieithriaid y fedant eu ffrwythau hwynt, ac a ſelyfaethant eu da hwynt, ac a fwriant i lawr eu tai, ac a gaethgludant eu plant: canys mewn caethiwed, a newyn yr ennilliant blant.

47 A'r rhai a farſiandia drwy yſpeilio, pa mwyaf y trwſiant eu dinaſoedd, eu tai, eu meddiannau, a'i cyrph eu hunain;

48 Mwyaf y digiaf innau wrthynt hwythau am eu pechodau, medd yr Arglwydd.

49 Fel y cenfigenna puttain wrth wraig onefi rinweddol:

50 Felly y caſa cyſtawnder anwiredd, pan ymdrwyfio hi, ac a'i cyhudda hi yn ei hwyneb, pan ddêl efe 'r hwn a'i hamddeffynef, yr hwn fydd yn chwilio allan bôb pechod ar y ddaiar, yn ddyfal.

51 Ac am hynny na fyddwch debyg iddi hi, nac iw gweithredoedd:

52 Canys cyn pen nemmor o ennyd, anwiredd a dynnir ymmaith oddi ar y ddaiar, a chyfiawnder a lywodraetha yneich plith chwi.

53 Na ddywedêd y pechadur na phechodd: canys marwor tanllyd a lyſc Duw ar ben yr hwn a ddywedo o flaen Duw a'i ogoniant, ni phechais.

54 Wele, yr Arglwydd a ŵyr holl weithredoedd dynion, eu *bwriadau, eu myddyliau, a'i calonnau: * Luc. 16.15.

55 Canys ni ddywedodd efe ond y gair, Gwneler y ddaiar, a * hi a wnaethbwyd: gwneler y neſoedd a *hwy a wnaethbwyd. * Gen. 1.3.

56 Gan ei air ef y gwnaethbwyd y ſêr, ac efe a ŵyr eu * rhifedi hwynt. * Pſal. 147.4.

57 Efe a chwilia y dyfndetoedd, a'i [illegible] efe a feſurodd y môr, a'r hyn ſydd yndde.

58 Efe a gaeodd y môr yng hanol y dyfroedd, ac a'i air y crogodd efe y ddaiar ar y dyfroedd.

59 Efe a dana 'r neſoedd fel crom-gwyd, ac ar y dyfroedd y ſirhâodd efe hi.

60 Yn y diſſaethwch y gwnaeth efe ffynhonnau o ddwfr, a llynoedd ar bennau 'r mynyddoedd, fel y gallei 'r afonydd dywallt i lawr oddi ar y creigiau uchel, i ddyſthau y ddaiar.

61 Efe a wnaeth ddîn, ac a oſododd ei galon eſ ynghanol ei gorph, ac a roddes iddo anadl, enioes, a deall,

62 Ie, ac Yſpryd yr Holl-alluog Dduw, yr hwn a wnaeth bôb peth, ac ſydd yn chwilio allan bôb peth cuddiedig yn nirgdi-leoedd y ddaiar.

63 Efe a ŵyr yn ddiau eich dychymygion chwi, a pha beth yw eich meddwl yn eich calon, pan bechech, a phan ſynoch guddio eich pechodau.

64 Am hynny y chwiliodd yr Arglwydd eich holl weithredoedd chwi allan yn ſanwl, ac efe a'ch cywilyddia chwi oll.

65 A phan ddyger eich pechodau chwi allan, bydd cywilydd arnoch o flaen dynion, a'ch pechodau eich hunain a'ch cyhudda yn y dydd hwnnw.

66 Pa beth a wnewch chwi? neu pa fodd y cuddiwch chwi eich pechodau o flaen Duw a'i Angelion?

67 Wele, Duw ei hun fydd farnŵr, ofnwch eſt peidiwch â phechu, a gollyngwch dres gof eich anwireddau, na fydded i chwi a wneloch mwy â hwynt byth: felly yr arwain Duw chwi allan, ac a'ch gwared chwi oddi wrth bôb blinder.

68 Canys wele, digofaint tanllyd lliaws

mawr a gynneuwyd arnoch chwi, a hwy a ddygant ymeith rai o honoch, ac a'ch porthant ‖ *Hebalu* chwi ‖ yn ſegur, â phethau a offrymmwyd i *gwrthwynebu.* culyaned.

69 A'r rhai a gydtunnant â hwynt a watwerir, a ddiyſtyrir, ac a ſethrir dan draed.

70 Canys ſe fydd ym mhôb lle, ac yn y dinaſoedd neſaf, lawer yn codi i fyny yn erbyn y rhai a oſnant yr Arglwydd.

71 Hwy a fyddant fel gwŷr ynfydion, heb arbed neb, eithr yn amheithio, ac yn diniſtrio y rhai a fydde yn oſni yr Arglwydd:

72 Canys hwy a amheithiant, ac a ddygant eu da oddi arnynt, ac a'i bweiant allan o'i tai.

73 Yna y ceir gwybod pwy yw fy etholedigion i, a phrofic hwynt ſel yr aur yn y tân.

74 Gorandewch fy anwylyd, medd yr Arglwydd; welc, dyddiau a'r helbul ſy ger llaw, ond mi a'ch gwaredaf chwi rhagddynt.

75 Nac ofnwch, ac na amheuwch, canys Duw yw eich tywyſog chwi.

76 A thywyſog y rhai a gadwant fy ngorchymynion a'm deddfau, medd yr Arglwydd Duw: Na phwyſed eich pechodau chwi i lawr, ac nac yn. dderchafed eich anwireddau.

77 Gwae y rhai ſy yn rhwym gan eu pechodau, ac wedi en gorchuddio â'i hanwireddau, fel maes wedi ei gau â pherthi, a'i lwybr wedi ei guddio â drain, fel na allo neb tyned y ffordd honno. [Eſaiah 30.8]

78 ‖ Caewyd ef ‖ i fyny, a bwriwyd ef i'r tân yn dragywyddol iw ddiſtetha. [Matth. 25.41]

¶ TOBIT.

PEN. I.

1 *Bonnedd Tobit, a'i ddduwioldder yn ei ieuengctyd,* 9 *A'i briodas ef,* 10 *Am gaethiwed,* 13 *A'i ddirchafiad,* 16 *A'i elusen,* 18 *a'i garedigrwydd yn claddu'r marw,* 19 *Ac achwyn arno ef am hynny, ac yntau yn ffoi;* 22 *A chwedi hynny yn dychwelyd i Nineue.*

‖ *Neu, gweithredoedd.*

Lyfr ‖ ymadroddion Tobit *fab* Tobiel, *fab* Anniel, *fab* Aduel, *fab* Gabael, o hil Aſael, o lwyth Nephthali,

2 Yr hwn yn amſer Enemeſſar b... Aſſyriaid, a gaeth-gludwyd o *Thiſbe yr hon ſydd o'r tu dehau i'r *ddinas* ‖ a elwir yn briodol Nephthali yn Galilæa, gorwch Aſer.

*2 Bren. 17.3. ‖ *Neu, Kedes Nephthali yn Galilea.*

3 Myfi Tobit a rodiais holl ddyddiau fy hoedl yn ffyrdd gwirioned a chyfiawnder, ac a wneuthum eluſennau lawer i'm brodyr, ac i'm cenedl, y rhai a aethant gyd â mi i wlad yr Aſſyriaid, *ſef* i Nineſe. *Bar.4.6.*

4 A phan oeddwn i yn fy ngwlad fy hun yn nhir Iſrael, a mi etto yn ieuangc, cwbl o lwyth Nephthali fy nhad a giliodd oddi wrth dŷ Ieruſalem, yr hwn a ddewiſaſid o holl lwythau Iſrael, megis y gallai yr holl lwythau aberthu yno, lle yr oedd Teml trigfa y Goruchaf wedi ei chyſſegru a'i hadeiladuyn dragywyddol.

5 A'r holl lwythau y rhai a gŵd-giliaſent a thŷ fy nhad inneu Nephthali, a offrymmaſant *‖ i'r anner Baal: *1.Bren.12.30. ‖ *Neu, i allu Baal, neu i Ddaw Baal.*

6 Eithr myfi fy hunan, yn ôl yr ordinhâd tragywyddol a orchymynnaſid i holl Iſrael, a aethym yn ſynych i Ieruſalem ar y gwyliau *nodedic,* gan ddwyn gyd â mi * gyntiriwyth y degwm cynnydd yr anifeiliaid, a'r cyn-gnaif, y rhai a roddais i'r Offeiriaid, ſef meibion Aaron, *y rhai oedd yn gweini* with yr allor. * Exod. 23.19. deut.12.6

7 Y degwm cyntaf mi a'i rhoddais i feibion ‖ Aaron, y rhai oedd wenidogion yn Ieruſalem: yr ail degwm mi a'i gwerthais, ac a euthym, ac a'i gwertais yn Ieruſalem bôb blwyddyn: ‖ *Neu, Leui.*

8 A'r trydydd mi a'i rhoddais i'r ſawl y gweddei, megis y gorchymynnaſei Debora mam fy nhâd i mi: canys gadawſai fi yn ymddifad o'm tad.

9 Wedi i mi ddyfed *mewn oedran gŵr,* mi a briodais Anna, gwraig *o dy-lwyth fy nhad, ac a enillais o honi hi Tobias. *Neu. 26.1.

10 A phan i'm cath gludwyd *yn garcharorion* i Nineſe, ſy holl frodyr, ac erall o'm cenedl, a fwytaſant *fara'r cenhedloedd: *Gen. 43.32. ‖ Neu, gyfeillion. ‖ Gen. 39.

11 Er hyany myfi ‖ a'm cedwais fy hun heb fwytta: heb

12 Am fy môd yn meddwl am Dduw o wir ewyllis fy nghalon.

13 A'r Goruchaf a roddes i mi ffafor a hinddgarwch ger bron Enemeſſar, ſel y bum ‖ erchwyliwr iddo. ‖ Neu, pygotwr, neu, gwas.

14 Felly mi a euthym i Media, ac a adewais ddêc talent o arian yn llaw Gabael brawd Gabrias, ‖ yn Rages dinas ym Media. ‖ Neu, Rages.

15 Ac wedi marw Enemeſſar, Sennacherib ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef. Yr hwn ‖ y rhyſtrodd ei ffyrdd, ſel na ellais i mwy ymdaith i dir Media. ‖ Neu, ymdeithio.

16 Eithr yn nyddiau Enemeſſar mi a wneuthym lawer o eluſennau i'm brodyr, ac a roddais fy mara i'r newynog: ‖ Neu, i'r

17 A'm dillad i'r noethion ac os gwelwn neb o'm cenedl wedi ei ladd, a'i fwrw ‖ yngluch murian Nineſe, mi a'i cladduwn ef. ‖ Neu, Ninefeh.

18 Ac os lladdei Sennacherib y brenin, wrth ddyfod ar *ffoi o Iudæa y yn, mi a'i cladduwn ei yn ddirgel; (canys llawer a laddodd efe yn ei wŷn) a phan geiſiei'r brenin y corphau, ni fydden iw cael. *2 Bren. 19.37. 2 Cron. 32.21. Eſaiah 37.38. ‖ Neu, ymgeledd.

19 Yna'r un o'r Ninefeaid, ac a ddengodd ſodd i'r brenin fy mod i yn eu claddu hwy, a minnau a ymguddiais: a phan wybu fod yn ſy ngheiſio i'm lladd, mi a giliais ymmaith rhag ofn. ‖ Neu, yngofn.

20 Yna y duepwyd fy holl dda byd, ac ni adawyd i mi ddim onid Anna fy ngwraig, a Thobias fy mab.

21 A chyn pen pymtheng nhiwrnod a deugain, dau o'i feibion *a'i lladdaſant ef, ac a ffoeſant i fynyddoedd Ararath. A ‖ Sarchedonus ei fab a deyrnaſodd yn ei le ef: ac a oſodes Achiacarus fab Anael ſy nrawd *yn oly gwr* ar holl gyfrifon ei dad; ac ar ei holl orchwyliaeth. *2 Bren. 19.37. 2 Cron. 32.21. ‖ Neu, Eſarhaddon.

22 Ac Achiacarus a eir ſolodd dioſoſi, oni chefais ddyfod *adref* i Nineſe: canys goſodaſei Sacherdonus Achiacarus yn neſaf *iddo ei hun*, acyr oedd efe yn druliad, a ſeinedydd, gorchwyliwr, a cyfrifydd iddo; ac yr oedd efe yn nai fab brawd i mineu.

PEN. II.

1 *Tobit yn gadael ei fwyd i gladdu'r marw, 10 a yn mynet yn ddall. 11 Ei wraig ef yn cymmyd gwaith i ymmill ei lywyd. 14 Ymrafael rhyfedd a'i gwr ynghylch mŷn.*

WEdi i mi ddyfod adref i'm tŷ fy hun, a rhoddi i mi Anna fy ngwraig, a Thobias fy mab; (yŵyl y Pentecost, (yr hon yw vchel-wyl y faith wythnos) y gwnaeth i mi giniaw mawr.

2 Eithr pan eisteddais i fwytta, a gweled meidet o fwyd, mi a ddywedais wrth fy mab: dôs a cherch pa ddyn tlawd bynnac a gaffech o'n brodyr nac sydd yn meddwl am yr Arglwydd, ac wele mi a arhosaf am danat.

3 Eithr efe a ddaeth dracheſn, ac a ddywedodd wrthif, fy nhad, y mae vn o'n cenedl ni wedi ei ladd a'i fwrw allan i'r heol.

4 Yna cyn profi dim bwyd, mi a neidiais ar fy nhraed, ac a'i dugym ef i dŷ, nes machludo haul.

5 Ac wedi dychwelyd o honof, mi a ymolchais, a bwyttais fy mara ynathrist:

6 Gan feddwl am brophwydoliaeth Amos, y modd y dywedaſei efe: eich vchelwyliau a droir yn alar, a'ch llawenydd oll yn gwynfan.

7 A mi a wylais; a phan fachludodd yr haul, mi a euthym, ac a wneuthym fedd, ac a'i cleddais ef.

8 A'm cymydogion a'm gwatwarent, gan ddywedyd, onid olna hwn etto ei angen? *am y peth ymma y ffodd efe vnwaith, ac wele y mae ef eilchwel yn claddu'r meirw.

9 Ac ar y nôs honno mi a ddychwelais o gladdu, a gyscais *wedi* ymhalogi, wrth bared y neuadd, ac ymneb-noeth,

10 Heb wŷbod fod ‖ adar y to *yn aros* yn y fagwyr, y rhai a fwriasant dail twymyn yn fy llygaid, fel yr oeddynt yn agored: ac felly y daeth yr luchen ar ty llygaid: ac er fy myned at feddygon, ni wnaethant i'm ddim lles. Ac Achiacarus a'm porthodd i hyd onid euthym i Elimais.

11 Ac Anna fy ngwraig a weithiei mewn nyddiau gwragedd.

12 A phan aeth hi ŷr gwaith adref i'r perchennogion, hwy a dalasant iddi ei chyflog, gan roddi gyrnu yn ychwaneg:

13 Yr hwn pan ddaeth i'm tŷ i, a ddechreuodd brefu; yna y gofynnais iddi, o ba le y *daeth* y mynyn? a'i lleidrad yw efe? Dôd ef eilchwel yn berchennogion, * canys nid cyfraithlon yw bwytta lleidrad.

14 * A hitheu a ddywedodd, ei roi efa wnaethpwyd i mi gyd â'm cyflog, etto nid oeddwn ŵ yn ei chredu, ond erchi ei roddi ef iw berchennogion, ac yr oeddd yn wradwydd gennif drosti, either hi a'm hatteb odd gan ddywedyd: mae dy elusenau di, a'th gyfiawnderau? wele ‖ y maent yn amlwg oll gyd â thi.

PEN. III.

1 *Tobit yn ſiu gantbo wawd ei wraig, ac yn gweddio 16 Sara wedi ei diſtrawi gan ſorwynion ei thad, yn gweddio hefyd 17 Anfon Angel iw cynnorth hwy ill dauoedd.*

YNa'r wylas yn athrist, ac a weddiais mewn gorthrymder, gan ddywedyd;

2 Cyfiawn wyt ô Arglwydd, a chwbl o'th weithredoedd a'th ffyrdd oll ydynt drugaredd a gwirioneddi: dy farn hefyd a roddi yn vniawn, ac yn gyfiawn yn dragywydd.

3 Cofia fi, ac edrych arnaf, ac na ddial arnaf am fy mhechodau, nac am fy anwybodaeth, nac am yr eiddo fy henafiaid, y rhai a bechasant ger dy fron di.

4 O achos nad vfyddaent i'th orchymynion am hynny ti a'n rhoddaiſt ni yn * yſpail, ac i gaethiwed, ac i angeu, ac yn ddihareb wradwyddus i'r rhai oll i'n gwaſcarwyd ni yn eu plith. * Deut. 28,15,36.

5 Ac yn awr llawer a chyſiawn yw dy farnedigaethau: gwna â myfi yn ôl fy mhechodau, a *phechodau* fy henafiaid, am na chadwaſom dy orshymynion, ac na rodiaſom yn y gwirioneddi ger dy fron di.

6 Yr awron gan hynny gwna â myfi y peth a'fyddo cymmwys yn dy olwg di: pâr gymmeryd fy yſpryd oddi wrthif, fel i'm ‖ datoder, ac yr elwyf yn ddaiar: canys gwell i mi farw nâ byw, o âchos y gwarth anwir a glyweis, a'r mawr diſtrwch ſydd arnaf. Am hynny pâr fy ngollwng i yn rhydd o'r cyfyngder ymma, i *ſyned* i le tragywyddawl: na thro dy wyneb-pryd oddi wrthif. ‖ *Neu, gollyngyr, neu gwaredyr.*

7 A'r vn dydd ſe a ddigwyddodd i Sara merch Raguel yn Ecbatane, *dinas* ym Media, gael ei gwradwyddo gan forwynion eithad;

8 Sef ei rhoi hi i ſaith o wŷr, ac i Aſmodæus yr yſpryd drwg en lladd hwynt, cyn bod iddynt a wnaent â hi yn ôl arfer gwragedd. Oni wyddoſt ti (meddynt) dygu o honot ti dy wŷr? bu ſaith o wŷr i ti hyd yn hyn, ac ni'th gyſenwyd yn ôl yr vn o honynt:

9 Pa ham i'n curi ni am danynt? os meirw ydynt, dôs eunthynt, na welom byth o honot na mab na merch.

10 A phan glybu hi y pethau hyny, triſtâu yn ddirfawr a wnaeth, ſel y *meddyliodd* ymdagu: ac etto hi a ddywedodd, vn ferch ſy nhad ydwyf, os gwnaf fi hyn, cywilyddus fydd ganddo ef, a'i henaint a ddygaf i'r bedd mewn gyrthrymder.

11 Ac yno hi a weddiodd tua'r ffeneſtr, gan ddywedyd; Bendigaid wyti ô Arglwydd fy Nuw, a bendigaid yw Enw ſanctaidd dy ogoniant, ac anrhydeddus byth bythoedd; molianned dy holl weithredoedd dydi yn dragywydd:

12 Ac yr awron ô Arglwydd, y cyſeiriaf fy llygaid a'm hwyneb attat,

13 Gan ddeiſyf fy ngollwng yn rhydd oddi ar y ddaiar, ſel na chlywyf wradwydd mwyath.

14 Ti a wyddoſt Arglwydd, fy mod yn lân oddi wrth bob pechod gyd â gŵr,

15 Ac na halogais fy enw, nac enw fy nhad, yn nhîr fy nghaethiwed. Vn-ferch wyf i'm tad, ac nid oes ganddo blentyn i fod yn etifedd iddo, nac vn câr agos, na mab iddo yn ſyw, ſel y cadwn fy hun yn wraig iddo: ac wedi marw faith-wr i mi, i ba beth y byddwn i byw? Eithr oni rynga bodd i ti fy lladd, pâr edrych arnaf, a thrugarhau wrthif, ſel na chlywyf wradwydd mwyach.

16 A'i gweddiau hwy ill dau a wrandawyd ger bron gogoniant y Duw mawr.

17 A Raphael a anfoned i iachau'r ddau, *ſef* i dynnu'r huchen oddi ar lygaid Tobit, ac i roddi Sara merch Raguel yn wraig i Tobias mab Tobit, ac i rwymo Aſmodæus yr yſpryd drwg, o achos bod yn perthynu i Tobias o gyfiawnder ei chael hi. Yn y cyſamſer hwnnw y dychwelodd Tobit, ac yr aeth ese iw dŷ, a Sara merch Raguel a ddeſcynnodd o'i ſtafell.

PEN. IIII.

1 *Tobit yn rhoi addyſc iw fab Tobias, 20 ac yn dywedyd iddo am yr arian a adawſid gyd â Gabael yn Media,*

Yn y

YN y dydd hwnnw y meddyliodd Tobit am yr arian a roddasei ese at Gabael yn Rages, *dinas* ym Media,

2 Ac a ddywedodd wrtho ei hun, mi a ddeisyfiais, fatw y eithr pa ham nad ydwyf yn galw am Tobias fy mab, fel y gallwyf ‖ ei gynghori ef cyn fy marw?

‖ *Ddangos iddo am yr arian.*

3 Ac wedi *iddo* alw am dano ef y dywedodd, fy mab, pan fyddwyf marw, cladd di fi, ac na ddiystyra dy fam, * eithr anrhydedda hi holl ddyddiau dy enioes, a gwna y peth a ryngo bodd iddi, ac na thristâ hi.

*Exo.20. 12. eccles. 7.27.

4 Cofia, fy mab, ei bod hi mewn llawer o beryglon, tra fuoft yn ei bru hi. A phan fyddoh marw, cladd hi gyd â myfi yn yr va bedd.

5 Fy mab, meddwl am yr Arglwydd ein Duw ni yn dy holl ddyddiau, ac na ddod dy fryd ar bechu, na thorri ei orchymynion ef. Gwna gyfiawnder tra fyddech byw, ac na rodia yn ffyrdd anwiredd:

6 Canys os dilyni wirioned, dy holl weithredoedd a lwyddant i ti, ac i bawb a'r a wnêl gyfiawnder.

7 * Dod elusen o'r peth a fyddo gennit, ac na chenfigenned dy lygad wrth roddi elusen: ac na thro dy wyneb oddi wrth neb tlawd, ac ni thry wyneb Duw oddi wrthit tithau.

*Dih.3.9. ecclus.4.1 & 14.13. luc.14.13.

8 * Fel y byddo gennit yr amlder, dod o honaw elusen, os ychydig fydd gennit, o ychydig nac ariswyda roi elusen:

*Ecclus 35.10.

9 *Canys felly* y trossori i ti dy hûn wobr daionus erbyn dydd yr anghenhaidd.

10 * Oblegid eleusen a wared rhag angeu, ac a lestair ddyfod i'r tywyllwch.

*Ecclus. 29.13.

11 O herwydd cêd ddaionus yw elusseni, i bawb a'r a'i gwnêl, ger bron y Goruchaf.

12 Fy mâb, gochel bob * godineb, ac yn bennaf cymmer wraig o dylwyth dy henafiaid, ac na chymmer estrones, yr hon nid ydyw o lwyth dy dâd canys plant y Prophwydi ydym ni, Noe, Abraham, Isaac, *ac* Iacob: ein tadau o'r dechreuad, cofia fy mab, iddynt oll briodi wragedd o'i cenedl eu hûn, a hwy a fuant ddedwydd yn eu plant, a'i hil a etifedda'r ddaiar.

* 1 Thef. 4.3.

13 Ac yr awron fy mab, câr dy frodyr, ac na fydded diystyr gennit yn dy galon, dy dylwyth, meibiona merched dy bobl, i gymmeryd it wraig o honynt: canys o ddiystyrwch y daw dinistr, a dirfawr gythryfwl: ac o drahusdra y daw prinder a mawr eisieu, o herwydd trahusdra yw mam newyn.

14 * Nac attal gyd â thi gyflog neb a'r a wnaeth dy waith, eithr tâl iddo yn ebrwydd: ac os gwasanaethi di Dduw, ti a gei daledigaeth: edrych arnat dy hun fy mab, yn dy holl weithredoedd, a bydd ddiesceulus ym mhob tro a wnelych.

*Len.19. 13.deu.24 24,15.

15 * Y peth fydd gâs gennit dy hûn na wna i arall: nac ŷf win hyd feddwdod, ac na fyn feddwdod gyd â thi i ymdaith.

*Mat.7. 12. luc.6. 31.

16 * Dod o'th fara i'r newynog, ac o'th ddillad i'r noeth: ac * yn ôl dy amlder dod eleusen, ac na fydd lygad-genfigennus wrth roi eluseni.

*Luc.14. 13. *Mat 6.1 gwers.8.

17 Bydd helaeth o'th fara ar fedd y cyfiawn, ac na ddod *ddim* i'r pechaduriaid.

18 Cofyn gyngor i bob yn fynhwyrol, ac na wrthod vn cyngor buddiol.

19 Mola'r Arglwydd dy Dduw bob amser, a deisyf arno vniawnd dy ffyrdd, a chwbl o'th lwybrau, a gwneuthur dy amcanion yn llwyddiannus: canys ni feidr pôb cenhedl roddi cyngor, eithr yr Arglwydd ei hun fydd yn rhoddi pob daioni, ac efe a ddarostwng y neb a fynno, fel y mynno: yr awron gan hyny fy mab, cadw'r gôf fy ngorchymynion, ac na ddileer hwynt o'th feddwl.

20 Ac yn awr yr ydwyf yn dangos it, âdel o honofi ddêc talent o arian gyd â Gabael mab Gabelias, yn Rages *dinas* ym Media.

21 Ac nac ofna, fy mab, o ran ein myned ni mewn tlodi, y mae i ti lawer od ofni di Dduw, a gochelyd pechod, a gwneuthur y peth a fyddo cymeradwy yn ei olwg ef.

PEN. V.

1 *Tobias hwnnw yn ceisio va'r gyfarwyddwr i Media; ac Angel yn addaw myned gyda ef, ac yn ymwedyddiddo, mae câr iddo ydoedd.* 14 *Tobias a'r Angel yn myned ymaith ynghyd.* 17 *a'r fam yn ddrwg genthi ymadael o'i mab.*

YNa yr attebodd Tobias, ac y dywedodd, fy nhâd, y cwbl oll a'r a orchymynnaist i mi, mi a'i gwnaf:

2 Eithr pa fodd y gallaf fi gael yr arian, a minneu heb ei adnabod ef?

3 Yntef a roddes iddo yr scrifen law, ac a ddywedodd wrtho, cais i ti ryw vn, yr hwn, tra fyddwyfi yn y byd, a elo gyd â thydi, ac myfi a dalaf gyflog iddo ef, a dôs a derbyn yr arian.

4 Ac efe a aeth i geisio va *gyd âgef*, ac a gafodd Raphael, yr hwn oedd Angel.

5 Ac efe n'is gwyddai: ac efe a ddywedodd wrtho, a elli di fyned gyd â mi i Rages? ac a wyddaenoft ti y lleoedd hynny yn dda?

6 A'r Angel a ddywedodd wrtho, mi a âf gyd â thydi, ac mi a adwaen y ffordd yn dda, canys mi a fum yn aros gyd â'n brawd Gabael.

7 Yna Tobias a ddywedodd wrtho, aros fi mi ddywedwyf i'm tâd.

8 Ac efe a ddywedodd wrtho, dôs, ac na thria, ac efe a aeth i mewn, ac a ddywedodd wrth ei dâd, wele mi a gefais vn i fyned gyd â mi: yna y gwedodd yntef: galw ei attaf, modd y gallwyf dybod o ba lwyth y mae efe, a helyd a ydyw efe yn ffyddlon i fyned gyd â thi.

9 Ac efe a alwodd arno, ac yntef a ddaeth i mewn, ac yna y cyfarchasant ei gilydd.

10 A Thobit a ddywedodd wrtho, fy mrawd, dangos i mi o ba lwyth a theulu yr wyt yn dyfod.

11 Ac yntef a ddywedodd wrtho, a'i llwyth neu deulu yr wyt yn ei geisio? ai cyflog-ddyn i fyned gyd â'th fab? A Thobit a'i attebodd ef, mi a ewyllysiwn fy mrawd, gael gwybod dy genedl a'th enw di.

12 Yntef a ddywedodd, Azarias ydwyf fi, fab Ananias fawr, ac o'th frodyr di.

13 Yna y dywedodd Tobit, croeso wrthit fy mrawd: na ddigia wrthif am i mi geisio gwybod llwyth a'r teulu y daethoft o honynt, canys fy mrawd, yr wyt i o dylwyth honeft a da: o achos mi a adwaen Ananias a Ionathas, meibion Ananias fawr: fel yr oeddem yn myned ynghyd i Ierusalem i addoli, gan ddwyn gyd â ni y cyntfrwyth, a degwm cynaydd yr aniseiliaid: bwy ni throseddasant yn amryfusedd ein brodyr ni i'r wyt ti o wreiddyn da, fy mrawd.

14 Ond dywet imi, pa gyflog a roddaf i ti: a fynni di ddracmon beunydd, a chyfreidiau fel i'm mab fy hun.

15 A hefyd mi a chwanegaf at y cyflog, os dychwelwch drachefn yn iach.

16 Ac felly y cydtunasant. Yna y dywedodd efe wrth Tobias, ymdrwsia i'r daith, a rhwydd-hyd i chwi: ac wedi i'r mab baratoi pob peth i'r daith, y dywedodd ei dad wrtho, dôs gyd â'r gŵr

hun, a Duw, yr hwn ſydd a'i drigfa yn y nef, a ddodo eich ſyrdd chwi, ac eled Angel Duw gyd â chwi. Yna yr aethant ymmaith ill dau, a chi y llogc gyd â hwynt.

19 Eithr Anna ei fam ef a ddywedodd wrth Tobit, pa ham yr anfonaiſt ymmaith ein mab? ond efe yw ffon ein llaw ni, i fyned i mewn a allan ger ein bronnau?

20 Na fydd chwannog (i chwanegu) arian ar arian, ond bydded fel fordd wrth ein plentyn.

21 Oherwydd yr hyn a roddes yr Arglwydd i ni ifyw, hynny *ſy* ddigon i ni.

22 A Thobit a ddywedodd wrthi: na chymmer ofn chwaer, efe a ddaw yn ei ôl yn iach *lawen*, ſhalgaid ti a'r gwelant efe.

23 Canys yr Angel daronus ſydd yn cydymdaith gyd, a'i fordd fe a lwydda, ac efe a ddaw eilchwyl yn iach *lawen*.

24 Acyna hi a beidiodd ag ŵylo.

PEN. VI.

1 *Yr Angel yn peris Tobias gymmeryd afu, a galon, a buſtl pyſcodyn*; 10 *A phriodi Sara merch Raguel*; 16 *Ac yn dyſcu iddo yrru yr ysbryd drwg ymaith.*

ACfel yr oeddynt yn ymdaith, hwy a ddaethant yn yr hwyr i ymyl afon Tigris, ac a arhoſiant yno.

2 A'r llangc a aeth i wared i ymolchi, a pyſcodyn a neidiodd o'r afon, ac a fynnafei ei lyncu ef:

3 Eithr yr Angel a ddywedodd wrtho, cymmer afel yn y pyſcodyn, a'r llangc a ddaliodd y pyſcodyn, ac a'i tynnodd i'r tir.

4 A'r Angel a ddywedodd wrtho, agor y pyſcodyn, a chymmer y galon, a'r afu, a'r buſtl, a chadw *hynny* yn ddiefceulus.

5 A'r llangc a wnaeth y modd yr archaſei yr Angel iddo, ac wedi iddynt roſtio yr pyſcodyn, hwy a'i bwyttaſant, ac a aethant rhagddynt ill dau, oni ddaethant yn gyfagos i Ecbatane.

6 A'r llangc a ddywedodd wrth yr Angel, fy mrawd Azarias, i ba beth y mae calon, ac afu, a buſtl y pyſcodyn yn dda?

7 Yntef a ddywedodd wrtho, am y galon a'r afu, o bydd i gythraul neu yſpryd drwg flino neb, rhaid yw gwneuthur mwg o honynt ger bron y gŵr hwnnw, neu yr wraig honno, ac nis blinir mwyach.

8 Ac am y buſtl, *dayw* i iro ag eſ y dŷn a fyddo yr luchen ar ei lygaid, ac efe a iachêir.

9 A phan ddaethant yn gyfagos i Rages, yr Angel a ddywedodd wrth y llangc;

10 Fy mrawd, heddyw y llettewn ni gyd â Raguel, yr hwn ſydd gâr i ti, ac y mae iddo ef vnic ferch a elwir Sara: mi a ddywedaf am dani, *ſef* mei rhoddi i ti yn wraig.

11 Canys i ti y mae ei hetifeddiaeth hi yn perthyn, a thydi yn vnic ſydd o'i chenedl hi.

12 Ac y mae hi yn llangces lân ſynhwyrôl, yn awr gan hynny gwrando fi, a mi a ymddiddanaf â'i thad hi, a phan ddychwelom ni o Rages y gwnawn y neithior: o achos mi a wn na all Raguel ei rhoddi hi i neb arall yn ôl cyfraith Moſes, heb fod yn euog o angau, am fod cyfrwyder yr etifeddiaeth yn perthyn i ti o flaen neb arall.

13 Yna y dywedodd y llangc wrth yr Angel, fy mrawd Azarias, mi a glywais roi y llangces hon i ſaith o wŷr, a marw o honynt cymmain vn yn yr ſtafell briodas:

14 Ac yr awron myſi yw vnic *blentyn* fy nhad, ac yr ydwyf yn ofni, od awn i mewn *atti hi*, y derfydd am danaf, fel am y rhai o'r blaen, am fod cythraul yn ei charu hi, yr hwn nid yw yn gwneuthur niwed ond i'r rhai ſydd yn dyfod atti hi, ac am hynny yr wyf yn ofni rhac fy marw, a dwyn enioes fy nhad a'm mam mewn triſtwch iw beddau, canys mab arall nid oes iddynt iw claddu.

15 A'r Angel a ddywedodd wrtho, ond cof genit eiriau dy dâd, pan orchymynodd i ti gymmeryd gwraig o'th genedl dy hun? ac *felly* yr awron gwrando fy mrawd, a chymmer hi yn wraig i ti, ac nac arſwyda mo'r cythrael: canys y nôs hono y rhoddir hi i ti yn wraig.

16 Eithr pan ddelych i'r ſtafell briodas, cymmer farwydos y per-aroglau, a dod beth o galon y pyſcodyn, ac o'r afu arnynt, a gwna fwgarth: [Luke.

17 A'r yſpryd a glyw yr arogl hwnnw, ac a ffy ymmaith, ac ni ddychwel byth drachefn. Eithr pan ddelych atti hi, codwch eich dau, a gelwch ar y trugarog Duw, ac efe a'ch gwaredi chwi, ac a dôſturia wrthych: nac ofna, o herwydd i ti y darpar-wyd hi o'r dechreuad, a thi a'i gwaredi hi, a hi a ddaw gyd â thi: ac (yn ſonhb i) ti a gei blant o honi. A phan glybu Tobias y pethau hyn, efe a rodd ei ſerch arni, a'i galon ef a lynodd yn ddirfawr wrthi hi.

PEN. VII.

1 *Raguel yn dywedyd i Tobias beth a ddigwyddaſai iw ferch*, 12 *Ac yn eirboi yn briod iddo ef.* 17 *Ei dwyn hi iw ſtafell, a buhau yn wyla*; 18 *A'i mam yn ei chyſſuro hi.*

APhan ddaethant i Ecbatane, hwy a aethant i dŷ Raguel: a Sara a gyfarfu â hwynt, ac a gyfarchodd iddynt, a hwythau iddi hithau, a hi a'i dug hwynt i'r tŷ:

2 Yna y dywedodd Raguel wrth Edna ei wraig, mor debyg yw'r gŵr ieuange ymma i'm cefnder Tobit?

3 A Raguel a ofynnodd iddynt, o ba le eich hanyw, fy mrodyr? yna y dywedaſant wrtho, o feibion Nephthali, y rhai ſydd gaethion yn Ninefe.

4 Yna y dywedodd efe wrthynt, a adwaenoch chwi Tobit ein brawd? a hwythau a attebaſant, adwaenom: yna y dywedodd yntef wrthynt, a ydyw efe yn iach?

5 A hwy a ddywedaſant, y mae efe yn fyw, ac yn iach. A Thobias a ddywedodd, fy nhad a yw efe.

6 Yna Raguel a neidiodd *i fyny*, ac a'i cuſanodd ef, ac a ŵylodd,

7 Ac a'i bendithiodd ef, gan ddywedyd wrtho, yr wyt ti yn fab i wr boneſt, ac i wr-da: eithr pan glybu efe fyned Tobit yn ddall, triſtâu a wnaeth, ac ŵylo.

8 Ac Edna ei wraig, a Sara ei ferch a ŵylaſant. Ac *wedi hynny* eu croeſawu hwy a wnaethant yn llawen, ac a laddaſant fyharen o'r defaid, ac a roddaſant ger eu bronnau lawer o ſeigiau. Yna y dywedodd Tobias wrth Raphael, fy mrawd Azarias, dywed am y pethau hynny a ſoniaiſt am danynt ar y fordd, fel y gallo yr peth ddyfod i ben.

9 Ac yntef a ddywedodd y chwedl wrth Raguel, a Raguel a ddywedodd wrth Tobias, bwyttâ ac ſf, a gwna yn llawen,

10 Gweddus ydyw i ti gael fy merch i yn briod, etto mi a ddangoſaf iti yr gwirioneddd.

11 Mi a roddais fy merch yn briod i ſaith o wŷr, a'r nôs yr aethant i mewn atti, y buant feirw: eithr bydd dî yn awr yn llawen: a Thobias

bias a ddywedodd, ni fwyteâf fi ddim ymma, nes i ni gytuno, a thyngu iw gilydd.

12 A Raguel a ddywedodd wrtho, cymmer ditheu hi o hyn allan yn ôl y gyfraith, canys trâs wyt iddi, a hitheu i titheu: a'r trugarog Dduw a'ch llwyddo ‖ yn mhob peth.

‖ *Apbob daioni.*

13 Ac efe a alwodd Sara ei ferch, a hi a ddaeth at ei thad, yna efe a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a'i rhoddes yn wraig i Tobias, gan ddywedyd: wele, cymmer hi * yn ôl cyfraith Moses, a dwg hi ymmaith at dy dad, ac efe a'i bendithiodd hwynt.

*Nu.36.6

14 Ac wedi iddo alw Edna ei wraig, efe a gymmerth lyfr, ac a scrifennodd scrifen o'r ammodau, ac a'i seliodd.

15 Ac yna y dechreuasant fwytta.

16 A Raguel a alwodd Edna ei wraig, ac a ddywedodd wrthi, fy chwaer, trefna ftafell arall, a dwg hi i mewn yno.

17 A hi a wnaeth fel y dywedodd efe, ac a'i dug hi i mewn i'r ftafell, a hitheu a wylodd, a'i mam a dderbyniodd ddagreu ei merch, ac a ddywedodd wrthi,

18 Cymmer gyffur fy merch, rhodded Arglwydd nef a daiar i ti lawenvdd yn lle yr triftwch ymma: bydd gyffurus fy merch.

PEN. VIII.

3 Tobias yn gyrru'r yſpryd drwg ymmaith yn y modd y dyſcaſia iddo. 4 Ei wraig ac yntau yn codi i fyny i weddio 10 Raguel yn tyngu ei farw ef: 15 A chwedi ei gael ef yn fyw, yn moliawnu Duw; 19 ac yn gwneuthur neithior.

AC wedi iddynt ſwpperu, hwy a ddygaſant Tobias i mewn atti hi.

2 Yr hwn wrth fyned a feddyliodd am eiriau Raphael, ac a gymmerth ‖ farwydos yr arogleu, ac a roddes arnynt galon y pyſcodyn a'i aſu, a wnaeth ſŵg *â hwynt.*

‖ *Luzbw.*

3 Pan aroglodd y cythrael yr arogl hwnnw, efe a ffôdd i ‖ oruchafion yr Aipht, a'r Angel a'i rhwymodd ef.

‖ *Eithafoedd.*

4 Ac fel yr oeddynt ill dau wedi en cau i mewn, Tobias a gyfododd o'i wely, ac a ddywedodd *wrth Sara*, cyfot fy chwaer, a gweddiwn yr Arglwydd, *a'iddo* fod yn drugarog wrthym.

5 Yna y dechreuodd Tobias ddywedyd: Bendigedic wyt ti ô Dduw ein tadau, a bendigaid yw dy Enw ſanctaidd gogoneddus yn dragywyddol. Bendiged y neſoedd a'th greaduriaid oll dydi.

6 Tydi a wnaethoſt Adda, ac a raddaiſt * Efa ei wraig yn gymmorth ac yn nerth iddo: o honynt y daeth pob ‖ rhyw ddyn: ti a ddywedaiſt, Nid da bod gwr yn vnic, gwnawn iddo gymmorth cyffelyb iddo.

*Gen.2.7. 18.22.

‖ *Hâd dynion.*

7 Ac yr awron Arglwydd, nid er mwyn godineb yr wyf yn cymmeryd fy chwaer hon, eithr mewn vniawn-fryd: yn drugarog gan hynny gwna i ni heneiddio ynghyd.

8 A hi a ddywedodd gyd ag ef, Amen.

9 Ac ſelly y cyſcaſant ill dau y nôs honno, a phan gyfododd Raguel i fynu, efe a aeth, ac a gloddiodd fedd,

10 Gan ddywedyd, *y mae arnaf ofn* ei farw ef.

11 Ac wedi dyfod Raguel iw dŷ,

12 Efe a ddywedodd wrth Edna ei wraig, anfon yn o'r morwynion i edrych ai byw efe: os amgen, fel y gallon ei gladdu ef heb ŵybod i neb.

13 A'r forwyn a agorodd y drws, ac a aeth i mewn, ac a'i cafodd hwynt ill dau yn cyſcu.

14 A phan ddaeth allan, hi a fynegodd iddynt, ei fod efe yn fyw.

15 Yna Raguel a foliannodd Dduw, gan ddywedyd, Bendigedig ydwyt ti ô Dduw â phob duniol a ſanctaidd fendith, bendiged dy Sainct dy di, a'th greaduriaid oll, a chwbl o'th Angelion, a'th etholedigion, molant di byth bythoedd.

16 Bendigedic fych ô Arglwydd, am i ti fy llawenhau i, ac na ddaeth i mi, fel yr oeddwn yn tybied, eithr ti a wnaethoſt i ni yn ôl dy fawr drugaredd.

17 A bendigedic fyddech am i ti drugarhau wrth ddau vnig-anedig: dangos iddynt drugaredd ô Arglwydd: diwedda en bywyd mewn iechyd, gyd â llawenydd a thrugaredd.

18 Yna yr archodd Raguel iw weiſion lenwi'r bedd.

19 Ac efe a gadwodd y neithior bedwar diwrnod ar ddêc.

20 Canys Raguel cyn cyflawni dyddiau y neithior a ddywedaſei wrtho gan dyngu, nad ai efe ymmaith nes darfod cyflawni dyddiau'r neithior, nid amgen pedwar diwrnod ar ddêc:

21 Ac yna y cai efe hanner ei dda ef, a dychwelyd yn iach at ei dad; a cy cai efe y rhan arall, pan fyddwyf fi a'm gwraig farw.

PEN. IX.

1 Tobias yn anfon yr Angel at Gabael i gymeu'r arian: 6 A'r Angel yn ei dwyn hwy adref, ac yn dwyn Gabael i'r neithior.

YNa Tobias a alwodd Raphael, ac a ddywedodd wrtho,

2 Fy mrawd Azarias, cymmer gyd â thi wâs a dau gamel, a dôs i Rages dinas Media, at Gabael, a chyrch i mi yr arian, a dwg ef i'r neithior.

3 Canys cyngodd Raguel na chawn i ymadel.

4 Eithr y mae fy nhad yn cyfrif y dyddiau, ac os trigaf fi yn hîr, athrift iawn fydd ganddo ef.

5 A Raphael a aeth ymmaith at Gabael, ac a roddes iddo yr ſcrifen law, ac yntef a ddug gôd wedi en ſelio, ac a'i rhoddes iddo.

6 A'r boreu y cyfodaſant, ac a ddaethant i'r neithior, a ‖ Thobias a fendithiodd ei wraig.

‖ *Gabael fendithio ei wraig a'i meibion.*

PEN. X.

1 Tobit a'i wraig yn hiraethu am eu mab: 7 A'r wraig heb fynnu ei chyſſuro gan ei gwr. 10 Raguel yn gollwng Tobias a'i wraig ymmaith, a hanner eu da, 12 ac yn eu bendithio hwy.

AI dad ef Tobit a gyfrifai bob dydd, ac wedi cyflawni dyddiau'r daith, a hwythau heb ddyfod adref,

2 Yna y dywedodd Tobit, a fiommwyd hwyr i ai marw a wnaeth Gabael, fel nad oes neb i roddi'r arian iddo?

3 Ac efe a driſtaodd yn ddirfawr.

4 A'i wraig a ddywedodd wrtho, darfu am y bachgen: acam ei fod efe yn aros cyhyd, hi a ddechreuodd alaru am dano gan ddywedyd,

5 Nid oes gennif ofal *am ddim* fy mab, gan i mi dy ollwng di ymmaith, llewyrch fy llygaid i.

6 Eithr Tobit a ddywedodd wrthi, taw ſôn, a'r na ofala ddim, y mae efe yn iach lawen.

7 A hitheu a ddywedodd wrtho, taw i ſôn, na huda fi, darfu am fy machgen i i a bennydd yr ai hi allan i'r ffordd yr aethent hwy'r y dydd ni fwytaei hi mo'r bwyd, a'r nôs ni pheidiei ag ŵylo am Tobias ei mab; *a hyn nes darfod pedwar diwrnod*

dwrnod ar ddêc ŷ neithior, ŷ rhai ŷ tynghafei Raguel yn gorfodei i *Tobias* aros yno. Yna y dywedodd Tobias wrth Raguel, gollwng fi ymmaith, canys mi yw fy nhad a'm mam yn edrych am fy ngweled hch.

2 A'i chwegrwn a ddywedodd wrtho, aros gyd fanfi, ac mi a ddanfonaf rai a ddangosodyhelyat ith dâd.

3 Eithr Tobias a ddywedodd, nagê ddim, ond gollwng fi at fy nhad.

4 Yna y cyfododd Raguel i fynu, ac a roddes iddo ei wraig iddo, a hanner ei dda, *sef* gweifion, amaeliaid, a da bathol.

5 Ac wedi iddo eu bendithio, efe a'i danfonodd ymmaith, gan ddywedyd, ô fy mhlant, Duw nef ith llwyddo.

6 Ac efe a ddywedodd wrth ei ferch, anrhydedda dy chwegrwn a'th chwegr, canys hwyntwy biaith fy dâd a mam i ti: gâd i mi glywed gair dymdanat, ac efe a'i cufanodd hi. Edna hefyd a ddywedodd wrth Tobias, fy anwyl frawd, Arglwydd yoef a'th ddygo drachefu, ac a wnêl i mi weled dy blant ti o'm merch Sara cyn fy marw, fel y llawenychw f ger bron yr Arglwydd: ac wele, y pawf yn rhoddi fy merch i ti mewn ymddiried: na ofnia hi.

PEN. XI.

1 Mem Tobias yn gweled ei fab yn dyfod: 10 Efydd yn cyfarfod ag ef wrth y drws, ac yn wincbyn: 14 Ac yn moliannu Duw: 17 Ac yn nouſawa ei ferch ynghyfraith.

YN ol hyny yr aeth Tobias ymmaith, gan foliannu Duw, o achos iddo lwyddo ei daith efe. Ac efe a fendithiodd Raguel, ac Edna ei wraig. Ac yna fe a gerddodd rhagddo, oni ddaethant yn agos i Nineſe.

2 Yna Raphael a ddywedodd wrth Tobias, ô a dyddoſt fy mrawd, pa fodd y gadewaiſt dy dâd.

3 Bryſiwn o flaen dy wraig, a threſnwn y tô.

4 A chymmer yn dy law ſuſtl y pyſcodyn: ac felly yr aethant, a'r ci a'i canlynodd hwynt.

5 Ac Anna oedd yn eiſteddi, ac yn diſgwil am ei mhab yſferdd;

6 Ac a'i adnabu ef yn dyfod, ac a ddywedodd wrth ei dad ef, Wele dy fab di yn dyfod, a'r gŵr a'th gyd ag ef.

7 Yna y dywedodd Raphael, mi a wn Tobias, yr eyr dy dâd ei lygaid.

8 Am hynny ir di ei lygaid ef â'r buſtl, a phan ferwinont, efe a'i rhwbbia hwynt, ac fe fyrth yr lachau ymmaith, ac efe a'th wêl di.

9 Yna y rhedodd Anna allan, a hi a fyrthiodd ar wddf ei mab, gan ddywedyd wrtho, mi a'th welais fy mab, ac weithian bodlon ydwyf i farw, a hwy a nyſafont ill dau.

10 Tobic hefyd a aeth allan tu a'r drws, ac a drangwyddfodd, ond ei fab a redodd atto,

11 Ac a ymaflodd yn ei dad, ac a daenellodd beth o'r buſtl ar lygaid ei dad, gan ddywedyd, bydd gyſſin.us fy nhad.

12 Ac wedi iw lygaid ddechreu merwino efe a'i dwrewbbiodd hwynt,

13 A'r rhuchen a ddariſclodd ymmaith oddi wrth llygaid ei lygaid ef, ac wedi iddo weled ei fab, efe a fyrthiodd ar ei wddf ef.

14 Ac a ŵylodd gan ddywedyd, Bendigedic wyt ô Dduw, a bendigedic yw dy Enw yn dragwyddd, a'th holl Angelion ſanctaidd ſydd fendigedic.

15 Canys ti a'm ffrewyllaiſt, ac a dofturiaiſt wrthif, wele fi yn gweled fy mab Tobias; yna yr aeth ei fab ef i mewn yn llawen, ac a ddangoſodd iw dâd y mawr bethau a ddigwyddaſei iddo ym Media.

16 Yna'r aeth Tobit allan i gyfarfod â'i wandd hyd yn mherth Nineſe, gan ymlawenhau a moliannu Duw: a rhyfedd oedd gan y rhai oedd yn edrych arno ef yn cerdded, ei fod ef yn gweled.

17 A Thobit a gyffeſodd yn eu gŵydd hwynt oll, ddarfod i Duw dofturio wrtho: ac weth iddo nefau at Sara ei wandd, efe a'i bendithiodd hi gan ddywedyd, croeſo wrthit fy merch: bendigaid fyddo Duw, yr hwn a'th ddug di attom ni, a bendigedic fyddo dy dâd a'th fam: a llawenydd oedd ym myſc ei holl frodyr ef, y rhai oedd yn Nineſe.

18 Ac Achiacarus a ddaeth yno, ‖ a Nasbas ei nai ef fab ei frawd. ‖ *Iunius: yr hwn a elwir Nasbas.*

19 A neithior Tobias a gadwyd â llawenydd mawr ſaith niwrnod.

PEN. XII.

1 Tobit yn cynyg yr hanner yr Angel am ei boen: 6 Ac yntau yn eu cymmeryd hwy ill dau o'r neilldu, ac yn eu cynghori: 15 Ac yn dywedyd iddynt mai Angel yoedd: 21 Ac ni welyd ef mwy.

YNa y galwodd Tobit ei fab Tobias, ac y dywedodd wrtho, edrych fy mab, am ei fyſlog i'r gŵr a aeth gyd â thi, a rhaid ydyw ei chwanegu.

2 A Tobias a ddywedodd wrtho, fy nhad, nid colled gennif roi iddo ef hanner yr hyn a ddugym yd â mi.

3 Oherwydd efe a'm dug i adref i ti dracheſu yn iach, ac a iachaodd fy ngwraig, ac a gyrchodd yr arian, ac a'th iachaodd ditheu hefyd.

4 A'r henaf gŵr a ddywedodd, mae yn gyfiawn iddo eu cael.

5 Yna y galwodd efe yr Angel, ac a ddywedodd wrtho, cymmer hanner yr hyn oll a ddygaſoch, a dôs yn iach.

6 Eithr efe wedi eu galw hwy ill dau o'r neilltu, a ddywedodd wrthynt: diolchwch i Dduw, a molienwch efe, a rhoddwch iddo ef fawr egoniant, cyffeſwch ef yngŵydd pawb o'r rhai byw, am y pethau a wnaeth efe i chwi. Peth daionus yw diolch i'r Arglwydd, a mawrhau ei Enw ef, gan adrodd gweithredoedd Duw yn barchedig: ac na ddiogwch yn ei foliannu ef.

7 Cyfrinach y brenin ſydd weddus ei chelu: ond gweithredoedd Duw ſy egoneddus eu cyhoeddi: gwnewch ddaioni, ac ni'ch goddiwes drwg.

8 Daionus yw gweddi gyd ag ympryd, elusen a chyfiawnder: gwell yw ychydig gyd â chyfiawnder, na llawer gyd ag anghyfiawnder: gwell yw rhoi elusenau na phen-tyrru aur.

9 Canys elusen a wared rhag angeu, ac a lanhâ bob pechod: y rhai a wnêl elusena chyfiawnder a gyflawnir â bywyd.

10 Eithr pechaduriaid ſy elynion iw bywyd eu hunain.

11 Ni chuddiaf ddim rhagoch: mi a ddywedais mai da yw cadw cyfrinach brenin, a gogoneddus dangos gweithredoedd Duw ar gyhoedd.

12 Ac yr awron pan weddiaiſt di, a'th wandd Sara, myfi a ddugum gof am eich gweddiau ger bron y Sanctaidd: a phan oeddic yn claddu y meirw yr oeddwn i gyd â thi hefyd.

13 A phan nad oedaiſt godi a gadael dy ginio, i fyned i gladdu'r *dyn* marw, nid oedd dy wet-

thred

thred dda yn gnddiedic rhagof, eithr yr oeddwn gyd â thi.

14 Ac yr awron Duw a'm danfonodd i i'th iachâu di a'th wandd Sara.

15 Myfi yw Raphael, vn o'r faith Angel ſanctaidd, y rhai ſy yn dwyn i fynu weddiau 'r rhai ſanctaidd, ac ſydd yn tramwy ger bron gogoniant yr hwn ſydd ſanctaidd.

16 Yna y dychrynaſant ill dau, a hwy a ſyrthiaſant ar eu hwynebau, o blegit hwy a ofnaſent.

17 Yna y dywedodd eſe wrthynt, nac ofnwch, canys bydd tangneddyf i chwi, eithr rhoddwch ddiolch i Dduw.

18 Canys nid o'm caredigrwydd ſy hun, eithr drwy ewyllys ein Duw ni, y daethym, am hynny rhoddwch ddiolch iddo eſ yn dragywydd.

*Gen.18.8.& 19.3. Barr.13.16. 19 *Beunydd yr ymddangoſais i chwi, eithr nid oeddwn yn bwytta nac yn yſed, namyn chwi a welech weledigaeth.

20 Ac yr awron molienwch Dduw, canys mi a eſcynnaf at yr hwn a'm danfonodd: eithr ſcrifennwch yr hyn oll a wnaethpwyd mewn llyfr.

21 Yna y codaſant i ſynu, ac ni welſant eſ mwy?

22 A chyffeſu rhyfedd-fawr weithredoedd Duw a wnaethant, a'r modd yr ymddangoſaſei Angel yr Arglwydd iddynt.

PEN. XIII.

Y diolch i Dduw, a ſcrifennodd Tobit.

ATbobit a ſcrifennodd weddi o orfoledd, ac a ddywedodd, Bendigaid fyddo Duw, yr hwn ſydd yn byw yn dragywyddol, a bendigedig fyddo ei deyrnas eſ:

*Deut. 32.39. 1.ſam.2.6. Ecclus.16. 13. 2 *Canys eſe ſydd yn ffrewyllu, ac yn trugarhau; yn dwyn i vffern, ac yn dwyn i fynu eilchwel: ac nid oes neb a all ddiangc o'i law eſ.

3 Clodforwch eſ, meibion Iſrael, ger bron y Cenhedloedd, canys eſe a'n gwaſcarodd ni ynou plith hwynt.

4 Yno mynegwch ei fawredd, a derchefwch eſ yngwŷdd pawb ſydd ſyw: o herwydd eſe yw ein Harglwydd ni, a Duw yw ein tad ni byth bythoedd.

5 Ac eſe a'n cerydda ni am ein camweddau, ac a drugarhâ eilchwel, ac a'n caſel ynghyd o fyſc yr holl Genhedloedd, ym mhlith y rhai i'n gwaſcarodd ni.

6 Os dychwelwch atto eſ â'ch holl galon, ac â'ch holl feddwl, a gwneuthur yr vniawn ger ei fron eſ, yna y dychwel yntef attoch chwi, ac ni chudd ei wyneb rhagoch, a chwi a gewch weled beth a wna eſe i chwi: am hynny cyffeſwch eſ â'ch holl enau, a molienwch Arglwydd y gallu, derchefwch Frenin y tragywyddoldeb. Myfi a'i cyffeſaf eſ yn nhir fy nghaethiwed, ac a fynegaf ei nerth a'i fawredd eſ i genhedl bechadurus, trowch bechaduriaid, a gwnewch gyfiawnder ger ei fron eſ, pwy a wŷr ‖ a ſyn eſe chwi, ac a wna eſe drugaredd â chwi?

‖ *A ddarbodo eſe o honoch chwi.*

7 Clodforaf fy Nuw, a'm henaid a fawl Frenin y neſoedd, ac a lawenhâ yn ei fawredd eſ.

8 Llefared pob dyn, a moled yr Arglwydd am ei gyfiawnder.

‖ *A eſyd ffrewyll ar weithredoedd dy blant.*

9 O Ieruſalem y ddinas ſanctaidd, eſe ‖ a'th ffrewylla di am weithredoedd dy blant, ac eſe a doſtura eilchwel wrth feibion y rhai cyfiawn.

10 Molianna yr Arglwydd, oblegid da yw: a bendithia yr Brenin tragywyddol, fel yr adeilader drachefn ei babell eſ ynot, mewn llawenydd; a llawenhaed eſe dy gaethion, a charèd ynot y trueiaid yn oes oeſoedd:

11 Cenhedloedd lawer a ddeuant o bell at Enw yr Arglwydd Dduw, â rhoddion yn eu dwylaw, a rhoddion i Frenin y neſoedd: yr holl genhedlaethau a'th foliannant ti, ac a roddant roddion gorfoledd.

12 Melldigedic yw pawb a'th gaſaant, a bendigedic yw pawb a'th garant yn dragywydd.

13 Bydd hyfryd a llawen am blant y rhai cyfiawn, canys hwy a gaſclir ynghyd, ac a fendithiant Arglwydd y rhai cyfiawn.

14 Gwyn eu byd y rhai a'th garant di, canys hwy a lawenychant yn dy ‖ dangnheddyf: gwyn eu byd y rhai a ſuant athrift am dy holl ffrewyllau di, canys hwy a fyddant hyfryd o'th blegit, yn welonc gwbl o'th ogoniant, ac a lawenychant yn dragywydd.

‖ *Heddwch.*

15 Moled fy enaid Dduw y Brenin mawr.

16 O herwydd Ieruſalem a adeilcdir â Saphir, ac â Smaragdus, ac â meini gwerthfawr: dy furiau, a'th ragfuriau, ag aur coeth.

17 A heolydd Ieruſalem a balmentir â meini beril, a charbonel, ac â meini Ophir.

18 A'i heolydd hi oll a leſant Haleluiah, a'nt molant eſ, gan ddywedyd, Bendigaid fyddo Duw yr hwn a'i derchafodd *hi* yn dragywydd.

PEN. XIIII.

Tobit yn rhoi addiſc i w fab, 18 yn erbyn ſymadael â Ninive. 11 Eſe a'i wraig yn marw, a'i claddu hwy. 12 Tobias yn ſymbyla i Rehatane, 14 ac yn marw yno, wedi clywed dinifeir Nineve.

ATbobit a ddiweddodd ei gyffes.

2 Ac yr oedd eſe amyn dwy trugain o flynyddoedd pan gollodd ei olwg, ac yn ôl ychydig nhenedd y caſodd eſ eilwaith, ac eſe a wnaeth elusennau: ac eſe ‖ a gynyddodd yn ofn yr Arglwydd Dduw, ac yn ei foliant eſ.

‖ *Ofni.*

3 Ac wedi ei fyned yn hên iawn, eſe a alwodd ei fab, a chwe mab ei fab, ac a ddywedodd wrtho: wele fy mab, cymmer dy blant, wele mi a heneiddiais, ac ar ymadaw â'r byd hwn yr ydwyf.

4 Dôs i Media fy mab, o achos yr ydwyf yn credu pob peth ar a ddywedodd Ionas y Proffwyd ynghylch Nineſe, y deſtrywir hi, ac y bydd heddwch yn nhir Media ynhytrach dros amſer, ac y gwaſcerir ein brodir ni ar hŷd y gwlatydd, allan o'r tir da, ac y diffeithir Ieruſalem, a Theml yr Arglwydd, yr hon ſydd yndді, a diffeithir tros amſer.

5 A thracheſn y trugarhâ Duw wrthyt, ac a'i dychwel hwynt i'r wlad. Yno yr adeiladant y Deml, nid o fath y gyntaf, oni gyflawner amſer yr oes honno. Ac yn ôl hynny y dychwelant, bob man o'i caethiwed, ac a adeiladant Ieruſalem yn anrhyddedus, a thŷ Dduw a adeilader ynddi ag adeilad gogoneddus, yn holl oeſoedd y byd, modd y dywedodd yr Proffwydi am dani.

6 A'r holl Genhedloedd a wir ddychwelant i ofni yr Arglwydd Dduw, ac a gladdant eu delwau.

7 Yna y bendithia yr holl Genhedloedd yr Arglwydd, a'i bobl eſ a gyffeſant Dduw, a'r Arglwydd a ddyrchaif ei bobl, a phawb a lawenychant a'r a garant yr Arglwydd Dduw mewn gwirionedd a chyfiawnder, gan wneuthur trugaredd â'n brodyr ni.

8 Ac yn awr fy mab, dos ymmaith o Nineſe, o blegit

llegit diammeu y daw y pethau a ddywedodd y proffwyd Ionas i ben.

7 Eithr Cadw di yr ddeddf a'r gorchymmynnion, a bydd eluſen-gar a chyfiawn, ſel y byddo dygedd rhagot.

8 Cladd fi yn weddaid, a'th fam gyd â mi, ac na ſaſwch mwy haiach yn Nineſe, Cofia fy mab Tobi a wnaeth Aman i Achiacharus, yr hwn a'i magaſ ymmodd yr arweiniodd eſe ef o'r goleuni i'r tywyllwch, ac ſel y gobrwyodd eſe ef drachefn: ac etto Achiacharus a ddiangodd, eithr eſe gyddi ei haeddedigaeth, ac a ddeſcynnodd i'r tywyllwch. | Manaſſes a wnaeth eluſen, ac a ddiangodd o ſygl yr angen a oſodaſent iddo, eithr Aman ſyrthyodd i'r ſygl, a darſnam dano.

9 Ac yr awron, fy mhlentyn, yſtyriabeth a wna elonod, ar modd y gwaredcyfiawnder. A phan ydywedodd eſe y pethau hyn, ei enaid eſ a bullodd yn y gwely: ac yr oedd eſe yn gant; ac amyn dwy arugain mlwydd oedd. | Ac eſe a'i cladd odd eſ yn anrhyddedus.

| Neu, A hwy a'i cladd aſant.

10 A phan ſu farw Anna ei fam eſ, eſe a'i cladd odd hi gyd â'i dad. Ac aeth Tobias, eſe a'i wraig, a'i blant, i Ecbatane, at Raguel ei chwegrwn.

11 Ac eſe a heneiddiodd mewn vrddas, ac a gladdodd dad mam ei wraig yn anrhydeddus, ac a betchennogodd eu da hwynt, gyd â da Tobit ei dad.

12 Ac a ſu farw yn Ecbatane yngwlad Media; pan oedd gant a ſaith ar dangain o flwyddau oed.

| Enillodd Nabuchodonoſor ac Aſſuerus.

13 A chyn ei farw, eſe a glybu ddiuſtrio Nineſe yr hon a ddûg Nabuchodonoſor, ac Aſſeras i gaethiwed: ſelly eſe a lawenychodd cyn ei farw am Nineſe.

¶ IVDETH.

PEN. I.

1 *Arphaxad yn cadarnhau Ecbatane:* 5 *A Nabuchodonoſor yn rhyfela yn erbyn eſ:* 7 *Ac yntau gymmorth:* 12 *Ac yn byguth y rhai ni chymhwyant ef:* 15 *Ac yn llaſd Arphaxad: a'i dyrchafu yſcrifennyd i Ninefe.*

YN y ddeuddecfed flwyddyno deyrnaſiad Nabuchodonoſor, yr hwn a deyrnaſodd yn Nineſe y ddinas fawr, (yn lle yddiw Arphaxad,) yr hwn a deyrnaſodd ar y Mediaid yn Ecbatane,

2 Ac a adeiladodd yn Ecbatane furiau oddi amgylch, o gerric nâdd, yn dri cubydd o lêd, ac yn chwe chubydd o hŷd, ac a wnaeth eu tŵer y mur o ddêc cufydd a thrugain, a'i ſeiliau o ddêc cufydd a deugain,

3 A'i thŵrau hi a oſododd ar ei phyrth hi o gannyddi, a'i tewdwr yn cuſylfaenu dri vgain cufydd.

4 Ac eſe a wnaeth ei phyrth hi yn byrth derchafedig, o ddêc cufydd a thrugain o vchder, a'i lled yn ddeugain cufydd, yn ſfordd iw luoedd phac i fyned allan, ac i ſyddino ei wŷr traed (.)

5 Ian yn dyddiau hynny y bretain Nabuchodonoſor a ryſeledd yn erbyn brenin Arphaxad yn rhes mawr, hwn yw'r maes yn ardaloedd Ragau.

6 Yn holl drigolion y mynydd-dir, a'r holl rai oedd yn preſſwylio wrth Euphrates, a Thygris, a Hydaſpas gwlad Arioch brenin yr Elymiaid, a ddaethant attoef: a llawer iawn o genhedloedd o feibion Chelod a ymgynnullaſant i'r gâd.

7 A Nabuchodonoſor brenin yr Aſſyriaid a anfonodd at yr holl rai oedd yn trigo o fewn Perſia, chall rai oedd yn trigo yn y gorllewin, ac at y rai oedd yn preſſwylio yn Cilicia, a Damaſcus, a Libanus, ac Antilibanus, ac at yr holl rai oedd yn preſſwylio ar hŷd wyneb y mor-dîr,

8 Ac at y bobloedd y rhai oedd o fewn Carmela Gilaad, a Galile vchaf, a maes mawr Eſdrelon,

9 Ac at yr holl rai oedd yn Samaria a'i dinaſoedd, a thu hwnt i'r Iorddonen, hyd Ieruſalem, a Bethania Chelius, a Chades, ac afon yr Aipht, a Thaphnas, a Rameſſe, a holl wlâd Geſem,

10 Hyd oni ddelir y tu hwnt i Tanis, a Memphis, ac at holl drigolion yr Aipht, oni ddelir i derfynau Ethiopia.

11 Ond holl drigolion y wlâd a ddiyſtyraſant orchymmyn Nabuchodonoſor brenin yr Aſſyriaid, ac ni ddaethant gyd ag eſ i'r rhyfel; o herwyddi nid ofnaſant rhagddo eſt le yr oedd eſe ger eu bronnau hwynt: megis yn gŵr: am hynny hwy a anfonaſant ymmaith ei genhadau ef oddi wrthynt heb en cegeu-driw ammarch.

12 Am hynny Nabuchodonoſor a lidiodd yn erbyn yr holl wlâd hon yn ddirfawr, ac a dyngodd iw deyrn-gader a'i frenhiniaeth, yr ymddialai eſe ar holl derſynau Cilicia, a Damaſcus, a Syria, ac y lladdai eſe â'r cleddyf holl preſſwylwŷr gwlâd Moab, a meibion Ammon, a holl Judea, a'i rhai oll oedd yn yr Aipht, hyd oni ddelir i derſynau y ddau-fôr.

13 Yna eſe a fyddinodd â'i gryſdwr yn y erbyn brenin Arphaxad, yn ddwyfed flwyddyn ar hugain, ac eſe a orchfygodd yn ei ryfel: canys eſe a ymchwelodd holl nerth Arphaxad, a'i holl feirch eſ, ai holl gerbydau.

14 Ac eſe a enniſlodd ei dinaſoedd eſ, ac a ddaeth hyd Ecbatane, ac a oreſcynnodd y tyrau, ac a anrheithiodd ei heolydd hi, ac a oſododd ei harddwch hi yn wradwydd.

15 Ac eſe a ddaliodd Arphaxad yn mynyddoedd Ragau, ac a'i tarawodd trwy ddo â'i bicellau, ac a'i deſtrywiodd eſ yn llwyr y dwthwn hwnnw.

16 Felly eſe a ddychwelodd i Nineſe, eſê a'i holl fintei o amryw genhedloedd, yn dyrfa fawr iawn o ryſel-wŷr, ac eſe a ſu yno yn ſegurdy ac yn gwledda, eſe ai lu, dros gant ac vugain o ddiwrnodiau.

PEN. II.

4 *Gwneuthur Oloffernes yn Llywarth ar y Dŵr,* 11 *A gorchymmynnidd nad erbodai neb a'r nid ymroi.* 13 *Gitu eſ, a'i artwy.* 23 *Y Moabiti a ymladdodd, ac a ddiſfododd eſe wrth fyned.*

AC yn y ddeuddecfed flwyddyn, yr ail dydd ar hugain o'r mis cyntaf, yr oedd y gair yn tŷ Nabuchodonoſor brenin yr Aſſyriaid, y ymddialei eſe ar yr holl ddaiar ſel y dywedaſei eſe.

| Rhoddes ar lawer dirygon i ddiſtrio ef,

2 Felly eſe a alwodd atto ei holl ŵeiſion, a'i holl benderigion, ac a ymddiddanoedd â hwynt yngyhylch ei gyſrynach ddirgel eſ; ac a | oſododd

| Sam. 2. 20. 7. Or. 284.

ger eu bron hwynt, â'i ennu ei hen, holl ddrygioni y ddaear.

3 Yna hwy a gyttunasant ddifetha pôb cnawd a'r na chanlynasei orchymmyn eiesau ef.

4 A phan orpheunodd efe ei gyfrinach, Nabuchodonosor brenin yr Assyriaid a alwodd am Olophernes tywysog ei filwriaeth, yr hwn oedd ail ar ei ol ef, ac a ddyweododd wrtho,

5 Fel hyn y dywed y brenin mawr, arglwydd yr holl ddaiar; wele, dôs ymmaith o'm gwydd i, a chymmer gyd â thi wŷr yn ymddiried yn eu nerth eu hunain, o wŷr traed, cant ac vgain mîl, a rhifedi y meirch a'i marchogion, deudeng nîl:

6 A dôs yn erbyn holl wlâd y gorllewin, o herwydd hwy a anufyddhasant i'm gorchymmyn i.

7 A thi a fynegi iddynt, am baratoi o honynt hwy i mi y ‖ ddaiar, a'r dwfr, canys myfi a âf allan yn fy llid yn eu herbyn hwynt, ac a orchguddiaf holl wyneb y ddaiar â thraed fy llû, ac mi a'i rhoddaf hwynt yn ysclyfaeth iddynt,

‖ Ar ol arfer brenhinoedd Persia, i'r rhai y rhaddid daiar a dŵr, i gynnabod eu bod hwy yn arglwyddiaeth arfer a thîr. Herodotus.

8 Fel y llanwo eu rhai archolledig hwy eu dyffrynnoedd, a'i hafonydd hwynt, a'i llifeiriant a lifa trosodd, wedi eu llenwi â'i celaneddau hwynt.

9 A mi a'i dygaf hwynt yn gaethion i eithafoedd yr holl ddaiar.

10 Gan hynny dôs ymmaith, a gorescyn i mi eu holl derfynau hwynt: ac os ymroddant i ti, ti a'i cedwi hwynt i mi, hyd dydd eu cospedigaeth.

11 Ond am y rhai anufydd, nac arbedied dy lygad hwynt, eithr dyro hwynt i farwolaeth, ac yn yspail ‖ drwy dy holl dîr di.

12 Canys fel yr ydwyfi yn fyw, ac myn gallu fy mrenhiniaeth, beth bynnac a ddywedais, myfi a'i cwpláf â'm llaw.

13 Na throfledda dithau yr vn o orchymynion dy arglwydd, eithr cwplâ hwynt yn llwyr, fel y gorchymynnais i ti, ac nac oeda eu gwneuthur hwynt.

14 Yna Olophernes a aeth allan o ŵydd ei arglwydd, ac a alwodd am yr holl benaethiaid, a thywysogion, a swyddogion llû Assur.

15 Ac efe a gyfrifodd y gwŷr etholedig i ryfel, fel y gorchymynasei ei arglwydd iddo ef, hyd yn gant *ac* vgain mil, a deudeng-mil o saethyddion ar feirch.

16 Ac efe a'i gosododd hwynt mewn trefn, fel y mae yr arfer o osod llû mawr mewn trefn.

17 Ac efe a gymmerth fintai fawr iawn o gamelod, ac asfynnod, i *ddwyn* eu beichiau hwynt, a defaid, ac ychen, a geifr yn llyniaeth iddynt, ar y rhai nid oeddrifedi:

18 Ac ymborth i bôb gŵr o'r fyddin, a llawer iawn o aur, ac arian, allan o dŷ yr brenin.

19 Yna yr aeth efe a'i holl lu i fordd, fel yr aent hwy o flaen brenin Nabuchodonosor, ac y gorchguddient holl ŵyneb y ddaiar tua 'r gorllewin, â'i cerbydau, ac â'i gwŷr meirch, ac â'i gwŷr traed etholedig.

‖ Ymwyn wledydd.

20 A llawer o ‖ gymmysc-ddynion a ddaethant gyd â hwynt, fel y ceiliogod rhedyn, ac fel tywod y ddaiar i canys nid oedd rifedi arnynt rhag maint oedd o honynt.

21 A hwy a aethant o Nineue daith tri dyrnod, tua gwastadedd Bectileth, ac a wersyllasant oddi wrth Bectileth, yn gyfagos i'r mynydd sydd ar y llaw assŵy i Cilicia vchaf.

22 Yna efe a gymmerth ei holl lu, *ei* wyr traed a'i wŷr meirch, a'r cerbydau, ac a aeth oddi yno i'r mynydd-dîr.

23 Ac a ddinistriodd Phud, a Lud, ac a anrheithiodd holl feibion Rasses, a meibion Ismael, y rhai oedd tua 'r anialwch, o dŷ r deau i wlâd y Cheliaid.

24 Yna efe a aeth tros Euphrates, ac a aeth trwy Mesopotamia, ac a ddinistriodd yr holl ddinasoedd ychel, y rhai oedd ar afon Arbonai, hyd nid ddeuir i'r môr:

25 Ac efe a oresgynnodd derfynau Cilicia, ac a ddestrywiodd yr holl rai a'i gwrthwynebent ef, ac efe a ddaeth i ardaloedd Iapheth, y rhai oedd tua 'r deau, ar gyfer Arabia.

26 Efe amgylchodd hefyd holl feibion Madian, ac a losgodd eu pebyll hwynt, ac a anreheithiodd eu lluestai hwynt.

27 Yna efe a aeth i wared i wastadedd Damascus, yn nyddiau cynhaiaf y gwenith, ac a losgodden holl feusydd hwynt, ac a ddifethodd an defaid, a'i gwartheg hwynt, ac efe a anreheithiodd eu dinasoedd hwynt: ac a lwyr yspeiliodd eu gwleydd, ac a laddodd eu holl wŷr ieuange hwynt â min y cleddyf.

28 Am hynny ofn a dychryn a syrthiodd ar holl drigolion y mor dir, y rhai oedd yn Sidon, ac yn Tyrus, ac yn trigo yn Sur, ac Ocina, a'r holl rai oedd yn preswylio yn Iemnaan: a phreswylwŷr Antus, ac Ascalon a ofnâsant rhagdo ef yn ddirfawr.

PEN. III.

Yr arfer wŷr yn eiriol am heddweh, 7 A'u dorbyn Olophernes; 8 Ac yntau yn dinistrio eu dawnau hwy, fel y byddei ddyn addoli Nabuchodonosor yn vnic. 9 Y mae efe yn cyfodi yn erbyn i Iuddea.

FElly hwy a anfonasant gennadau, â geiriau heddychlon atto ef, gan ddywedyd,

2 Wele, ni gweision Nabuchodonosor y brenin mawr ydym yn ‖ sefyll yn dy wydd di, gwna i a fel y gwelych yn dda.

3 Wele ein tai ni, a'n holl leoedd, a'n holl feusydd gwenith, a'n defaid, a'n gwarcheg, a'n holl luestai, a'n pebyll, yn sefyll o'th flaen di: gwna iddynt fel y gwelych di yn dda.

4 Wele hefyd ein dinasoedd ni a'r rhai sy yn trigo ynddynt sydd yn weision i ti, tyred i gwna i hwynt, fel y gwelech di 'n dda.

5 Felly y gwŷr a ddaethant at Olophernes, ac a fynegasant wrtho ef yn ôl y geiriau hyn.

6 Yna efe a ddaeth i wared tua 'r mor-ffin, tîr a'i lu, ac a osododd geidwaid yn y dinasoedd vchel, ac a gymmerth allan o honynt wŷr etholedig yn gynnorthwy *iddo.*

7 Felly hwynt hwy, a'r holl wlad o amgylch a'i croesawasant ef â choronau, â dawnsiau, ac a thympanau.

8 Er hynny efe a ddifwynodd eu holl ffynhonnau hwynt, ac a dorrodd i lawr eu llwyni: canys efe a roddasei ei frŷd ar ddinistrio holl dduwiau y tîr, fel yr addolei yr holl genhedloedd Nabuchodonosor yn vnic, ac y galwei pôb tafod a llwyth arno ef megis ar Dduw.

9 Ac efe a ddaeth ar gyfer ‖ Esdraelon, yn gyfagos at ‖ Dothea, gyferbyn ar ‖ gyfryng hir i Iudea.

10 Ac efe a wersyllodd rhwng Geba, a ‖ dinas y Scythiaid, ac efe a fu yno fis o ddyddiau; fel y casclei efe holl lwythau ei lu.

PEN. IIII.

1 Yr Iddewon yn ofni Olofernes: 4 A'u cadarnhau'r mynyddoedd: 6 Gwŷr Bethulia yn cymmeryd arnynt gadw'r bylchau; 9 A hell-rocel yn ymprydio ac yn gweddio.

PAn glybu meibion Israel, y rhai oedd yn preswylio yn Iudea, yr hyn oll a wnaethei Olophernes tywysog llu Nabuchodonosor brenin yr Assyriaid

iaid yr Cenhedloedd, ac fel yr anrheithiasei ei holl demlau hwynt, ac y destrywiasei ese hynt,

2 Yn hwy a ofnasant yn ddirfawr rhagddo ef, a dralloduyd o herwydd Ierusalem, ac o herwydd Teml yr Arglwydd eu Duw,

3 Canys newydd ddyfod i fynu oeddynt hwy o gaethiwed, ac yn ddiweddar yr ymgasclasei holl bobl Iudæa, ac y sancteiddiasid y llestri, a'r allor, a'r halogedigaeth.

4 Am hynny hwy a anfonasant i holl ardaloedd Samaria, a'r pen-trefydd, ac i Bethoron, a Belgan, a Iericho, ac i Choba, ac Esora, ac i ddyffryn Salem,

5 Ac o'r blaen a gymmerasant benmau y mynyddedd uchel, ac a suriasant y pentrefydd oedd ynddynt, ac a osodasant *yndaynt* lyniaeth yn ymborth rhyfel: canys yn ddiweddar y medasid o newydd hwynt.

6 Ioacim hefyd yr Arch-offeiriad, yr hwn ydoedd yn y dyddiau hynny, a scrifennodd at y rhai oedd yn trigo yn Bethulia, a Betomestham, yr hon sydd ar gyfer ‖ Esdraelon, gyferbyn a'r ‖ maes mawr, yr hwn sydd yn gyfagos i Dothaim,

7 Gan ddywedyd *wrthynt* am gadw bylchau y mynydd-dir: canys drwyddynt hwy yr ydoedd dyfodfa i Iudæa, ac yr ydoedd yn hawdd eu lluddias hwnt i ddyfod yno, o herwydd y bwlch ydoedd yng ngolwg ‖ o'r mwyaf.

8 Amcibion Israel a wnaethant fel y gorchymynasei Ioacim yr Arch-offeiriad iddynt, a'r ‖ Henuriaid holl bobl Israel, y rhai oedd yn trigo yn Ierusalem.

9 Yn holl *wŷr* Israel a waeddasant ar Dduw ddifrifol iawn, ac a ostyngasant eu henetidiau eu ddyfalrwydd mawr.

10 Hwynt hwy, a'i gwragedd, a'i plant, a'i hanifeiliaid: a phôb dieithr, a gwâs cyflog, a gweision prynedig, a osodasant sachliain am eu lwynau.

11 Fel hyn pôb gŵr a gwraig, a'r plant, a thrigiolion Ierusalem, a syrthiasant o flaen y Deml, ac a daenasant ludw ar eu pennau, ac a ledasant eu sachliain ger bron wyneb yr Arglwydd: a hwy a wiscasant yr allor â sachliain,

12 A hwy a waeddasant ar Dduw Israel i gyd a'u hyd yn ddyfal, ar na roddei efe eu plant hwynt yscyfaeth, a'i gwragedd hwy yn anrhaith, a dinasoedd eu hetifeddiaethau hwynt yn ddestrŵ: a'r Cyssegr yn halogedigaeth, ac yn wradwydd, ac yn watwargerdd gan y Cenhedloedd.

13 Felly Duw a wrandawodd ar eu gweddi hwynt: ac a'i gwaredodd hwynt o'i blinder: canys y lliaws a ymprydiasant ddyddiau lawer drwy holl Iudea, a Ierusalem, o flaen Cyssegr yr Arglwydd Hollalluog.

14 A Ioacim yr Arch-offeiriad, a'r holl Offeiriad, a'r rhai oedd yn sefyll ger bron yr Arglwydd, a'r rhai oedd yn gweini i'r Arglwydd, oedd wedi gwregysu eu lwynau â sachliain, ac yn offrymmu poeth-offrwm gwastadol, ac addunedau, ac offrymmau gwirfodd y bobl, ac yr oedd lludw ar eu mitrau hwynt.

15 A hwy a waeddasant ar yr Arglwydd â'i holl nerth, ar iddo ef ymweled yn rasol â holl Israel.

PEN. V.

1 Achior yn dywedyd i Olopherne beth yw'r Iuddewon; 8 A phetb a wnaethai eu Duw erddynt: 12 Ac yn cynghori nad ymyrrid arnynt: 22 A pbawb a'r a'i clywsant yn anfodlon iddo.

YNa y mynasgwyd i Olopherne tywysog milwriaeth yr Assyriaid ddarfod i feibion Israel ymbaratoi i ryfel, a chau o honynt hwy sylchau y mynydd-dir, a murio holl gopa y mynydoedd uchel, a gosod rhwystrau yn y meu sydd:

2 Am hynny efe a ddigiodd yn ddirfawr, ac a alwodd am holl dywysogion Moab, a chapteiniaid Ammon, a holl lywodraeth-wŷr y mor-dir:

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, mynegwch i mi, chwi feibion Canaan, pwy ydyw y bobl hyn sy yn preswylio yn y mynydd-dire a pheth yw y dinasoedd y maent yn trigo ynddynt? a pha faint sydd yn eu lla *hwynt*? ac ym mha beth y mae eu cadernid a'i nerth hwynt? a pha frenin sydd arnynt, neu dywysog ar eu lla hwynt?

4 A pha ham y rhoesant en bŷd na chlement i'm cyfarfod i, yn amgenach nâ holl drigiolion y gorllewin?

5 Yna y dywedodd * Achior tywysog holl feibion Ammon, gwrandawed fy arglwydd air o enau dy wâs, ac mysi a fynegaf i ti y gwirionedd am y bobl hyn sydd yn preswylio yn y mynydd-dir, yn gyfagos i'r lle yr wyt ti yn cyfanneddu: ac ni ddaw celwydd allan o enau dy wâs. * Pen. 11.5.

6 Y bobl *hyn* sy o kiliogaeth y Caldeaid,

7 * Ac a fuant gynt y trigo ym Mesopotamia, o herwydd na fynnent ganlyn dywiau eu tadau, y rhai oedd yng wlâd Caldea. * Gen. 11.31.

8 A hwy a aethant allan o ffordd eu rhieni, ac a addolasant Dduw y nefoedd, y Duw yr hwn a adwaenent: felly hwythau a'i bwriasant hwy o wŷdd eu duwiau, a hwythau affoesant i Mesopotamia, yc a wladychasant yno ddyddiau lawer.

9 * Yna eu Duw hwynt a orchymynnodd iddynt ymado o'r lle yr oeddynt yn arosynddo, a mynedi wlâd Canaan, ac yno y trigasant, ac y cynnyddasant o aur, ac arian, ac o anifeiliaid lawer iawn. * Gen. 12.1.

10 Pen orchgnddiasei newyn holl wlâd Canaan, yna hwy a aethant i wared i'r Aipht, ac a arhosasant yno, hyd oni ddychwelasant, a hwy a wnaed yno yn dyrfa fawr, fel nad oedd rifedi ar en hiliogaeth hwynt.

11 Am hynny brenin yr Aipht a gyfododd yn eu herbyn hwynt, ac a wnaeth yn ddichellgar â hwynt, ac a'i darostyngodd hwynt drwy lafur, a phriddfeini, ac a'i gwnaeth hwynt yn gaeth-weision. * Exod. 1.8.

12 Yna hwy a lefasant ar eu Duw, ac efe a darawodd holl wlâd yr Aipht â phlaau, y rhai ni ellid eu hiachau: felly yr * Aiphtiaid a'i bwriasant hwy allan o'i golwg. * Exod. 12.31. 33.

13 ¶ A Duw a sychodd y mor côch o'i blaen hwynt. * Exod. 14.21.

14 * Ac a'i hudug hwy i ‖ fynydd Sina, a Chades Barne, ac a fwriodd ymmaith yr holl rai oedd yn trigo yn yr anialwch. * Exod. 19.1. ‖ *ffordd anialwch Sina.*

15 A hwy a bretfwyliasant wlâd yr Amoriaid, ac a ddestrywiasant drwy eu cryfder y rhai oll o Esebon, a chan fyned tros yr Iorddonen hwy a etifeddasant yr holl fynydd-dir.

16 A hwy a * yrrasant ymmaith o'i blaen hwynt y Cananeâid, a'r Pherezïaid, a'r Iebusiaid, a'r Sychemiaid, a'r holl Gergesiaid, ac a bretfwyliasant yno ddyddiau lawer. * Iosua. 12.8.

17 A thra fuant hwy heb pechu ger bron eu Duw, hwy a lwyddasant, o herwydd y Duw, yr hwn sydd yn casau anwiredd, oedd gyd â hwynt. * Baru. 2.11.&c

18 * Ond pan giliasant hwy o'r ffordd a osodasei efe iddynt, hwy a ddistrywiwyd drwy ryfeloedd lawer iawn tros ben, * ac a gaeth-gludwyd i wlâd nid, eedd eiddynt hwy: a Theml eu Duw hwynt a fw- * 2. Bren. 25. 1, 11.

a ſwriwyd i lawr, a'i dinaſoedd hwynt a ennillwyd gan y gelynion.

*Ezra 1,1,13. 19 *Ac yn awr y dychwelaſant at eu Duw, ac y daethant i fynu o'r waſcarſa lle y gwaſcarſid hwynt, ac y meddiannaſant Ieruſalem, lle y mae eu cyſſegr hwynt, ac y trigaſant yn y mynedd-dir, canys anghyſannedd ſu.

20 Yn awr gan hynny, *ſy* llwywydd a'm harglwydd, od oes amryſuſedd yn y bobl hyn, ac o phechaſant yn erbyn eu Duw, yſtyriwn mai hyn ſydd yn rhwyſtr iddynt, ac awn i fynu, a goreſcynnwn hwynt:

21 Eithr onid oes anwiredd yn eu cenedl hwynt: eled ſy arglwydd heibio, rhag iw Harglwydd en hamddiffyn hwynt, ac iw Duw ſod troſtynt, ac i ninnau ſod yn wradwydd yngolwg yr holl fyd.

22 A phan orphennodd Achior y geiriau hyn, yr holl bobl oedd yn ſefyll o amgylch y babell a ſurmuraſant: a phendigion Olophernes, a'r rhai oll oedd yn preſſwylio y mordir, a Moab, a ddywedaſant am ei ladd ef.

23 Canys *eb hwynt*, nid oſnwn ni rhag wyneb meibion Iſrael: o herwydd, wele, pobl ydynt hwy heb na nerth na chadernid yn erbyn llu mawr.

24 Am hynny awn i fynu, a hwy a fyddant yn fwyd i'th lu di, ô Arglwydd Olophernes.

PEN. VI.

1 *Olophernes yn diſpyru Duw, y Ac yn dygwth Achior, ac yn ei yrru ymaith:* 14 *Y Bethuliaid yn ei diddyfnu ef, ac yn gwrandaw arno:* 18 *Yn gweddio, ac yn cyſſuro Achior.*

APhan ddiflawodd twrwf y gwŷr oedd o amgylch yr eiſteddfod, yna Olophernes tywyſog llu yr Aſſyriaid a ddywedodd wrth Achior a'r Moabiaid oll, ger bron yr holl bobl ddieithr,

2 A phwy wyd ti Achior, a chyflogedigion Ephraim, ſel y prophwydaiſt yn ein miſe ni fel heddyw, ac y dywedaiſt, ar na ryſelom ni a phobl Iſrael, am yr ymddeſfyn eu Duw hwynt? a phwy ſydd Dduw onid Nabuchodonoſor?

3 Efe a enſyn ei nerth, ac a'i difetha hwynt oddi ar wyneb y ddaiar, ac ni wareda eu Duw hwynt: eithr nyni ei weiſion ef a'i diſtrywiwn hwynt ſel vn gŵr: canys ni allan hwy ſefyll tan nerth ein meirch ni.

4 Nyni a'i ſathrwn hwy â hwynt, a'i mynyddoedd hwynt a feddwir â'u gwaed, â'i meuſydd a lenwir â'i celaneddau hwy, âl eu traed ni allant ſefyll o'n blaen: eithr llwyr ddifethir hwynt, medd y brenin Nabuchodonoſor, arglwydd yr holl ddaiar, canys efe a ddywedodd, ni bydd vn o'm geiriau ä yn ofer.

5 A thithau Achior, cyflog-was Ammon, yr hwn a leferaiſt y geiriau hyn y nydd dy anwiredd, ni chei weled mwyach ſy wyneb i o heddyw allan, hyd oni ddialwyf ar y genedl hon a ddaeth o'r Aipht.

‖ *Cleddyf* 6 Yna ‖ baiarn ſy llu i, a lliaws ſy ngweiſion a â trwy dy yſtlyſau di, a thi a ſyrthi ym mhlith eu lladdedigion hwynt, pan ddychwelwyf.

7 A'm gweiſion i a'th ddygant di i'r mynyddoedd, a hwy a'th oſodant di yn vn ‖ o'r dinaſoedd vchel.

‖ *O ddinaſoedd y mynediadau ſyny.*

8 Ac ni ddifethir di, nes dy ddifetha gud â hwynt.

9 Ac od wyt ti yn gadael ar dy galon na ddelir hwynt, na ſyrthied dy wyneb-pryd: myfi a'i llefaraiſ, ac ni bydd vno'm geiriau yn ofer.

10 Yna Olophernes a orchymynodd iw weiſion, y rhai oedd yn ſefyll yn ei babell ef, ddal Achior, a'i ddwyn ef i Bethulia, a'i roddi ef yn myſg meibion Iſrael.

11 Felly ei weiſion ef a'i daliaſant, ac yr ä gyflaſant ef allan o'r gwerſyll i'r gwaſtadedd, ac a aethant o ganol y gwaſtadedd i'r mynydd-dir, ac a ddaethant at y ffynhonnau ſydd tan Bethulia.

12 A phan welodd gwŷr y ddinas hwynt, hwy a godaſant eu harfau, ac a aethant allan o'r dinas, i ben y bryn, a phob gŵr a'r oedd yn ergydio mewn taflſon a'i iluddiodd hwynt rhag dyfod i fynu, ac a daflaſant gerrig iw herbyn hwynt.

13 Yna hwy a aethant tan y bryn, ac a ymaflſant Achior, ac a'i taflaſant i lawr, ac yn gadawſant ef wrth droed y bryn, ac a aethant at eu harglwydd.

14 Yna meibion Iſrael a ddaethant i waered o'r dinas, ac a ddaethant atto ef, ac a'i gollyngaſant yn rhydd, ac a'i dygaſant i Bethulia, ac a'i gofleſſant ger bron llywodraeth wyr eu dinas.

15 Y rhai oedd yn y dyddiau hynny, Uzias mâb Micha, o lwyth Simeon, a Chabris mâb Gotoniel, a Charmis mâb Melchiel.

16 A hwy a alwaſant yn gyflym holl henuriaid y ddinas, a'i holl wŷr ieuainge hwy, a'i gwragedd a redaſant yn gyflym i'r gymanfa: a hwy a oſodaſant Achior yng hanol eu pobl, yna Ozias a eſymmaid iddo of yr hyn a ddigwyddaſei.

17 Ac efe a attebodd, ac a fynegodd iddynt eiriau cyngor Olophernes, a'r holl eiriau a lefarſai efe ym myſc tywyſogion Aſſur, a'r pethau oll a ddywedaſei Olophernes yn rhyfygus yn erbyn tŷ Iſrael.

18 Yna y bobl a fyrthiaſant i lawr, ac a addoliaſant Dduw, ac a waeddaſant ar Dduw, gan ddywedyd,

19 O Arglwydd Dduw y nefoedd, edrych ar ein balchder hwy, a thrugarhâ wrth waeledd tŷ ein nedl ni, ac edrych ar wyneb y rhai a ſanctaidd wyd i ti y dydd hwn.

20 Yna hwy a gyſſuraſant Achior, ac a'i canmolaſant ef yn ddirfawr.

21 Ac Ozias a'i cymmerth ef o'r gymmeithas iw dŷ, ac a wnaeth wledd i'r Henuriaid: a hwy a alwaſant ar Dduw Iſrael yn gynhorthwy iddynt y dŷd y nâs hono.

PEN. VII.

1 *Olophernes yn gwarchae ar Bethulia, y anfon allan y dwfr oddiwrthynt,* 22 *Hwythau yn diſgwl, ac yn murmur yn erbyn eu Hynadiwyr:* 33 *A hwythau yn addaw ymroi yn ôl y pum nhiwrnod,*

ATharnoeth Olophernes a orchymynodd iw holl lu, ac iw holl bobl, y rhai a ddaethent yn gynhorthwy iddo ef, ſymmud eu gwerſyllau yn erbyn Bethulia, ac o'r blaen oreſcyn ‖ bylchau y mynydd-dir, a gwneuthur rhyfel yn erbyn meibion Iſrael.

2 Yna eu gwŷr cryfion hwynt a ſymmudaſant eu gwerſyllau y dwthwn hwnnw, a llu y rhyfelwŷr oedd gan mil a deng mil a thrugain o wŷr traed, a deuddeng-mil o wŷr meirch, heb bobl gymmyſc, a gwŷr eraill, y rhai oedd ar eu traed yn eu plith hwynt, yn dyrfa fawr iawn.

3 A hwy a werſyllaſant yn y dyffryn, yn ymyl gafagos i Bethulia, wrth y ffynnon ac a gymmeraddaſant ar lêd ‖ o Dothaim hyd Belmaim, ac ar hŷd o Bethulia a ‖ Cyamon, yr hon ſydd ar gyfer Eſdraelom.

4 A phan welodd meibion Iſrael eu lliaws hwynt

ll ef, ddôr Achior,
roddi ef yn mysg
liasant, ac a'i ch-
'r gwastadedd, ac
ld i'r mynydd-dir,
nau fyddai tua Be-
dinas hwynt, hwy a
nant allan o'r dû-
gŵr a'r oedd yn
diodd hwynt rhag
gerric iw herbyn.
ryn, ac a rwymo-
lawr, ac a'i gad-
ac a aethant a'r
ethant i wared o'r
c a'i gollyngasant
lia, ac a'i gadas-
n dinas.
ynny, Ozias nâ
s mâb Gotoniel,
holl henuriaid y
wy, a'i gwrdd
a hwy a ddoduns
Ozias a ofynnod
negodd iddynt e-
eirian a lêb sût
a'r pethau all a
gnu yn erbyn ty
wr; ac a ddôch
Duw, gan dôy-
dd, edrych ar e
waeledd tîs e-
ai a fanctaidd-
, ac a'i cumod-
o'r gymmeith
riaid ? hwy a
ethwy iddynt a
rtholia, y ar yn
mythau yn dî-
u. Rymdeuo-
rwrol yn nâos
chymmodd iw
ai a ddaethent
a gwerfyllu
refcyn ? hyhan
yn erbyn mi-

a fymmodd
o llu y rhyfel-
lwrgain o wŷr
; heb hwynt
ar eu traed
wn.
yfryn, yn gy-
ekaumwy ac ar
fydd ar gyfer
ael en lliaws
hwyfer

pynt, hwy a gyffroefant yn gnuthr, a phob vn a ddewisodd wrth ei gilydd, yn aw- yrhai hyn a enwasant ŵyneb yr holl ddaiar : canys ni ddiodden y mynyddoedd vchel, na'r dyffrynnoedd, na'r bryniau gynnal eu pwys hwynt.

5 Yna pob vn a gymmerth ei arfau rhyfel, ac a gynnasant dân ar eu tyrau, ac a arhosasant yn gyllied ar hŷd y nos honno.

6 Ac ar yr ail dydd, Olophernes a ddug allan a holl wŷr meirch yngolwg meibion Israel, y rhai oedd yn Bethulia.

7 Ac efe a ddaliodd sulw ar y ffordd yr elid i fynu iw dinas hwynt, ac efe a ddaeth at en ffynhonnau dyfroedd hwy, ac a'i goresgynodd hwynt, ac a ddodd ffyddinoedd o ryfel-wŷr arnynt hwy, ac a ymmudodd ei wersyll tu ag at ei bobl.

8 Yna holl dywysogion meibion Esau, a holl benaethiaid pobl Moab, a holl gapteniaid y môr-fâu, a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant,

9 Gwrandawed ein harglwydd air yn awr, rhag dyfod aftrwydd-deb yn dy lu di.

10 Canys y bobl hyn, meibion Israel, nid ydynt yn ymddiried yn eu gwayw-ffyn, eithr yn vchder y mynyddoedd, lle y maent hwy yn preftwylio, oblegan anhawdd yw myned i fynu i bennau eu mynyddoedd hwy.

11 Yn awr gan hynny fy Arglwydd, nac ymladd â hwynt mewn rhyfel byddinoc, ac ni dderfydd am neb o'th bobl di :

12 Aros yn dy werfyllan, gan gadw pob gŵr o'th lu, a goreſcynned dy weifion di y ffynnon ddwfr fydd yn dyfod allan o odre y mynydd :

13 Canys oddi yno y mae holl drigolion Bethulia yn cael eu dwfr : felly fyched a'i lladd hwynt, hwy a roddant i fynu eu dinas, a ninnau a'n pobl a awn i fynu i bennau y mynyddoedd neſſaf, ac a werſyllwn yn eu herbyn hwynt, drwy wilied nad oes yn gŵr allan o'r ddinas.

14 Felly hwynt hwy a'i gwragedd, a'i meibion a'i dangnat o newyn ; a chyn dyfed y cleddyf yn eu herbyn hwynt, hwy a ddymciwelir yn yr heolydd lle y maent yn erigo.

15 Fel hyn y teli di iddynt hwy daledigaeth dângnoeus, o herwydd iddynt hwy wrthryfela, ac na ymddhafant i'th ŵyneb di yn heddychol.

16 A'i geiriau hwynt a fu foddlon gan Olophernes, a chan ei holl weiſion : ac efe a orchymynnodd wneuthur megis y lleſarasent hwy.

17 Felly gwerſyllan meibion Ammon a ymaddafant, a chyd â hwynt bum mil o'r Aſſyriaid, a hwy a werſyllaſant yn y dyffryn, ac a oreſcymaſant y dyfroedd, a ffynhonnau dwfr meibion Israel.

18 A meibion Esau a aethant i fynu gyd â meibion Ammon, ac a werſyllaſant yn y mynydd-dir ar gyfer Dothaim, a hwy a anfonaſant rai o honynt tua'r dehau, a thua'r dwyrain, gyferbyn a Bethul, yr hon ſydd yn gyfagos i Chuſi, yr hon ſydd ar afon Mochmur ; a'r rhan arall o lu yr Aſſyriaid a werſyllaſant yn y maes, ac a orchguddiaſant holl ŵyneb y wlad ; a'i pebyll hwynt, a'i mud, a werſyllaſant yn lliaws mawr iawn.

19 A meibion Iſrael a waeddaſant ar yr Arglwydd eu Duw, canys hwy a ddigalonnaſent, o herwydd bod eu holl elynion o amgylch, fel na allent fai o'i plith hwynt.

20 A holl gynnulleidfa yr Aſſyriaid, a'r gwŷr traed, a'r certbydau, a'i gwŷr meirch, a drigaſant o'i hamgylch hwynt, bedwar diwrnod ar ddêc ar hugain, fel y pallodd eu holl lestri dyfroedd gan holl drigolion Bethulia.

21 A'r ffynhonnellau a ddiyſpyddwyd, ac nid oedd gnaddynt ddigon o ddwfr iw yfed dros yn diwrnod : canys tan feſur y rhoddent iddynt *ddwfr* iw yfed.

22 Am hynny eu plant hwy a leſmeiriaſant, a'i gwragedd a'i gwŷr ieuaingc a ballaſant gan ſyched, ac a ſyrthiaſant yn heolydd y ddinas, ac yng-hynniwerſeydd y pyrth : ac nid oedd nerth ynddynt mwyach.

23 Yna yr holl bobl a ymgaſclaſant at Ozias, ac at dywyſogion y ddinas, yn wŷr ieuaingc, ac yn wragedd, ac yn blant, ac a waeddaſant â lleſ vchel, ac a ddywedaſant ger bron yr holl Henuriaid,

24 * Duw a farno rhyngom ni a chwi : canys chwi a wnaethoch gam mawr â ni, am na leſaraſoch yn heddychlon wrth feibion Aſſyria. * Exod. 3. 21.

25 Canys yn awr nid oes gennym ni gymorthwywr, eithr Duw a'n gwerthodd ni iw dwylo hwynt, fel i'n cwympem ni i lawr o'i blaen hwynt drwy ſyched, a thrwy ddinyſtr mawr.

26 Yn awr gan hynny gelwch hwynt attoch, a rhoddwch yr holl ddinas yn anrhaith i bobl Olophernes, ac iw holl lu ef.

27 Canys gwell i ni fod yn anrhaith iddynt hwy, nâ marw o ſyched : oblegit ni a *fyddwn* yn weiſion, fel y byddo byw ein henioes, ac na welom farwolaeth ein plant o flaen ein llygaid, na'n gwragedd a'n meibion yn meirw.

28 Yr ydym yn galw yn dyſt yn erbyn chwi y nef a'r ddaiar, a'n Duw ni, ac Arglwydd ein tadau, yr hwn ſydd yn dial arnom ni yn ôl ein pechodau, a phechodau ein tadau, ‖ fel na wnelo efe fel hyn y dydd heddyw. ‖ *Rhag ofn iddo ef, ſef Olophernes, wneuthûr.*

29 Yna yr oedd ŵyloſain mawr ynghanol y gynnulleidfa gan bawb yn gyddfun : felly hwy a waeddaſant ar yr Arglwydd Duw â lleſ vchel.

30 Yna y dywedodd Ozias wrthynt hwy, cymerwch gyſtar frodyr, diſgwiliwn etto dum nhirwnod, yn y rhai y dichon yr Arglwydd ein Duw ni ddychwelyd ei drugaredd arnom ; canys o'r diwedd ni wrthyd efe mo honom ni.

31 Ac od â y ddyddiau hyn heibio, heb ddyfod cynnorthwy i ni, mi a wnaf yn ôl eich gair chwi.

32 Felly efe a waſcaredd y bobl iw gwerſyllan, a hwy a aethant ymmaith i'r muroedd, ac i dyrau eu dinas, ac a anfonaſant eu gwragedd a'i plant iw tai : a *hwy a fuant mewn* gofyngiad mawr yn y ddinas.

PEN. VIII.

1 *Cyſtŵr ar ymarw-ddiad Iudith y wraig weddw.* 12 *Y mae hi yn ben ar y llywodraethwyr am addaw ymprid :* 17 *Ac yn ei cynghori hwynt i roi eu gorlad ar Ddaw.* 28 *Hynyhan yn eſcuſodi eu hadawiad.* 32 *A hithau yn anio gwneuthur rhywbeth troſtynt hwy.*

ACyn y dyddiau hynny Iudeth a glybu *hyn*, a hi ydoedd ferch Merari, fab Ox, fab Ioſeph, fab Oziel, fab Elcia, fab Ananias, fab Gedeon, fab Raphaim, fab Acitho, fab Elru, fab Eliab, fab Nathanael, fab ‖ Samael, fab Salaſiadai, fab Iſrael. ‖ *Samaliel.*

2 A Manaſſes oedd ei gŵr hi, o'r yn llwyth a gwaedoliaeth â hi : ac efe a fuaſei farw yn nyddiau y cynhaiaf haidd.

3 Canys yr oedd efe yn ddyſal yn gwilied y rhai oedd yn rhwymo yſcubau yn y maes, a'r gwres a ddaeth ar ei ben ef, fel y ſyrthiodd ef ar ei wely, ac efe a fu farw yn ninas Bethulia, a hwy a'i cladaſant ef gyd â'i dadau, yn y maes ſydd rhwng Dothaim a Balamo.

4 A Iudeth oedd yn ei thŷ ei hun yn weddw dair blynedd, a phedwar mîs.

5 A hi a wnaeth iddi babell yn y fanwchaf o'i thŷ, ac a osododd sack-len am ei lwynau, a dillad ei gweddwdawd oedd am deni hi.

6 A hi a ymprydiodd holl ddyddiau ei gweddwdod; oddieithr y dydd cyn y Sabbothau, a'r Sabbothau, a'r dydd cyn y newydd-loerau, a'r newydd-loerau, a'r gwyliau, ac wchel-ddyddiau tŷ Israel.

7 Ac yr oedd hi yn deg ei gwedd, ac yn lân iawn yr olwg: a Manasses ei gŵr hi a adawsei iddi arn, ac arian, a gweision, a morwynion, ac anifeiliaid, a meusydd, ‖ lle yr oedd hi yn aros.

‖ A hi a'i gadwodd hwynt.

8 Ac nid oedd neb a'r a allei ddwyn drygair yn ei herbyn hi; canys yr ydoedd hi yn ofni Duw yn fawr.

9 Pan glybu hi eiriau drygionus y bobl yn erbyn y tywysog, am eu bod hwy yn llescau gan brinder dyfroedd, (canys Iudeth a glywsei yr holl eiriau a lefarasei Ozias wrthynt hwy, * sef y tyngasei ese wrthynt hwy y rhoddid y ddinas ym mhen y pum nhiwrnod i'r Assyriaid,)

* pen. 7. 26, 31.

10 Yna hi a anfonodd ei llaw-forwyn, yr hon oedd yn llywodraethu ei holl olud hi, i alw am Ozias, a Chabris, a Charmis, Henuriaid ei dinas:

11 A hwy a ddaethant atti hi, a hitheu a ddywedodd wrthynt, gwrandewch yn awr arnaf, tywysogion y rhai fydd yn presswylio Bethulia; canys nid iawn eich geiriau chwi, y rhai a lefarasoch ger bron y bobl heddyw, o ran y llw hwn a osodasoch, ac a draethasoch rhwng Duw a ‖ ninnau, pan ddywedasoch y rhoddech y ddinas i'n gelynion, oni ddychwelei yr Arglwydd i'n cynnorthwyo ni o fewn y *dyddiau* hyn.

‖ Chwi-thau.

12 Ac yn awr pwy ydych chwi, y rhai a demptiasoch Duw y dydd heddyw? ac a'ch gosodasoch eich hunain yn lle Duw, ym mysc meibion dynion?

13 Ac yn awr ‖ yr ydych chwi yn ceisio yr Arglwydd Holl-alluoc: ond ni chewch ŵybod dim byth:

‖ Prosoch yr Arglwydd.

14 Canys ni fedrwch gael allan ddyfader calon dŷn, na deall y pethau y byddo ese yn eu meddwl, pa fodd wrth hynny y chwiliwch chwi allan Duw, yr hwn a wnaeth yr holl bethau hyn? ac y gwybyddwch ei feddwl ef? ac y medrwch ddeall ei amcanion ef? Nid felly frodyr, na ddigllonwch yr Arglwydd ein Duw ni.

15 Canys oni fynn ese ein cynnorthwyo ni o fewn pum nhiwrnod, y mae ganddo ef allu i'n hamddiffyn ni pan fynno, a phob dydd, neu i'n diniſtrio ni o flaen ein gelynion.

16 Am hynny na rwymwch gyngherion yr Arglwydd ein Duw ni, * canys nid fel dŷn y mae Duw, fel y galler ei fygwth ef, ac nid fel mab dŷn, ‖ fel y galler ei farnu ef.

* Num. 23. 19. ‖ Fel yr arwadd-ai.

17 Gan hynny disgwiliwn iechydwriaeth oddi wrtho ef, gelwn arno ef i'n cynnorthwyo ni, ac ese a wrendy ar ein llef ni, os gwel ese yn dda:

18 Canys ni chysododd yn ein hoesoedd ni, ac nid oes y dydd heddyw, na llwyth, na theulu, na ‖ phobl, na dinas o honom ni, a'r sy yn addoli duwiau a wnair â dwylo, megis y bu yn y dyddiau gynt.

‖ Nen, thref.

19 Herwydd pam y rhoddwyd * ein tadau ni i'r cleddyf, ac yn anrhaith, fel y syrthiasant drwy gwmp mawr, o flaen ein gelynion.

* Barn 2. 11. & 4. 1. & 6. 1.

20 Ond nid adwaenom ni Duw arall ham hynny yr ydym ni yn gobeithio na ddirmyga ese mo honom ni, na neb o'n hiliogaeth,

21 Canys os delir nyni felly, Iudea a anghyfanneddir, a'n Cyssegr ni a amheithir, ac ese a gais ei halogediaeth hi o'n genau ni.

22 ‖ A lladdfa ein brodyr ni, a thaethiwed y wlad, a diffaethwch ein etifeddiaeth, a ddychwel ese ar ein pennau ni ym mysc y Cenhedloedd, yn le bynnac y gwasanaethom ni, ac ni a fyddwn yn gaeth, ac yn wradwydd yngolwg y rhai a'n meddiannant:

‖ Canys.

23 Canys ni arweinir ein caethiwed ni mewn hawddgarwch; eithr drwy waith y gefyd yr Arglwydd ein Duw ni hi.

24 Yn awr gan hynny ô frodyr, dangoswn *esampl* i'n brodyr, o herwydd arnom ni y mae eu calon hwynt, a'r Cyssegr, a'r tŷ, a'r allor sy a'i plwys arnom ni:

25 Heb law hyn oll, diolchwn i'r Arglwydd ein Duw, yr hwn fydd yn ein profi ni, megis *y profodd ese* ein tadau ni.

26 Cofiwch yr hyn a wnaeth ese ag * Abraham, a pha fodd y profodd ese Isaac, a'r hyn a wnaeth i Iacob ym Mesopotamia Syria, pan ydoedd ese yn bugeilio defaid Laban brawd ei fam,

* Gen. 22. 23.

27 Canys ni phrofodd ese ni yn y tân, fel hwnt hwy, er prawf ar eu calonnau hwynt, ac ni ddialodd arnom ni, eithr yr Arglwydd fydd yn ceryddu y rhai fydd yn nesau atto ef, er mwyn eu rhybuddio.

28 Yna Ozias a ddywedodd wrthi hi, Câl on dda y lleferaiſt yr hyn oll a ddywedaiſt: ac nid oes a ddichon wrthwynebu dy eiriau di,

29 O herwydd nid heddyw yr eglurwyd dy ddoethined di, eithr er dechreu dy ddyddiau di y gwybu yr holl bobl dy ddoethineb di, canys da yw amcan dy galon di.

30 Ond y bobl oedd yn fawr iawn ei syched, ac a'n cymhellasant ni i wneuthur iddynt fel y llefarasom, ac i ddwyn arnom lŵ, yr hwn ni thaſſeddwn.

31 Am hynny gweddia di yn awr trosom ni, o achos mai gwraig grefyddol ydwyt ti, a'r Arglwydd a enfyn law i leuwi ein ffynhonellau ni, fel na leſcaom mwyach,

32 Yna y dywedodd Iudeth wrthynt hwy, gwrandewch arnaf, ac mi a wnaf beth y byddo ſon am dano drwy yr holl oeſoedd gan feibion ein cenhedl ni.

33 Sefwch chwi yn y porth y nôs hon, ac myfi a âf allan mi a'm llaw-forwyn: ac o fewn y dyddiau, yn y rhai y dywedaſoch y rhoddech chwi y ddinas i'n gelynion ni, yr Arglwydd a ymwel ag Israel drwy fy llaw i.

34 Ond na cheiſiwch chwi mater ymofyn am fy ngweithred i, canys ni fynegaſi i chwi, nes gorphen yr hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

35 Yna Ozias ar tywysogion a ddywedaſant wrthi hi, dôs mewn heddwch, a'r Arglwydd Dduw a fyddo o'th flaen di, er dialedd ar ein gelynion.

36 Felly hwy a ddychwelaſant o'r babell, ac a aethant ymmaith at eu byddinoedd.

PEN. IX.

1 Judeth yn ymoſtwng, a ac yn gweddio ar Dduw, ar iddo lwyddo ei bamcan hi yn erbyn gelynion ei Gyſſegr.

YNa Iudeth a syrthiodd ar ei hwyneb, ac a osododd ludw ar ei phen, ac a ddiosgodd y ſachlain, a'r hwn yr oedd hi wedi ymwiſco: ac yng hylch yr amſer yr offrymmwyd yr arogldarth yn Ierusalem, o fewn tŷ yr Arglwydd, y prydnawngwaith hwnnw, yna Iudeth a waeddodd â llef vchel, ac a ddywedodd;

2 O

1 O Arglwydd Dduw ſy nhâd *Simeon, i'r rai yr rhoddaiſt gleddyf i ddial ar y dieithriaid,
2 rhai a agoraſant grôth y forwyn drwy halogedigaeth, ac a ſhoethaſant y morddwyd drwy gywilydd, ac a halogaſant forwyndod ſ'drwy nerth, (canys tydi a archeſit na wneid felly, ac yna hwy a wnaethant felly.)
3 Oherwydd paham y rhoddaiſt ti eu tywyſogion hwyntʼi'r lladd-fe, a hwy wedi eu twyllo a ddiſafnaf en gwely drwy waed, a thitheu a darewaiſt y gweiſion gyd â'c pennaethiaid, a'r pennaethiaid ar eu gorſeddfeydd;
4 Ac a roddaiſt eu gwragedd hwynt yn yſclyfaeth, a'i merched mewn caethiwed, a'i holl anrhaith hwynt yn gyfran i feibion eu gennit: y rhai oedd yn greſſynu o'th reſſyndod ti, ac yn ffiaidd gadâynt halogedigaeth en gwaed, ac a alwaſant arnat ti yn gynnorthwywr; ô Dduw, ô ſy Iaw, gwrando arnaſi yr hon ſydd weddw.
5 Canys ti a wnaethoſt, nid yn unig y pethau hyn, eithr hefyd y pethau a ddigwyddodd o'r blaen, yrhai a ſyddant rhac llaw, athi a feddyliaiſt am y pethau preſennol, a'r pethau a ddeuant rhac llaw,
6 A'r pethau yr wyt ti yn eu hameanu ſydd breſennol, ac yn dywedyd, wele ni ymma: o herwydd dy holl ffyrdd di ſy barod, a'th farnedigaethau yn dy rhagwybodaeth.
7 Wele yr Aſſyriaid wedi amlhau drwy eu nerth, ymddercha ſaſant yn eu meirch a'i marchogion, ymogoneddaſant ynghadernid y gwŷr traed, ymddiriedaſant i'r darian, ac i'r bŵa, ac i'r ſaſ-fan, ac nid ydynt yn gwybod mai tydi ô Arglwydd, ſydd yn torri y rhyfeloedd: yr Arglwydd yw dy Enw.
8 Rhwyga di eu cadernid hwynt â'th nerth: a chyllia en cryſdeu hwynt â'th ddigllonedd: canys y maent hwy wedi bwriadu halogi dy Gyſſegr, a chyhyno y Tabernacl lle y mae dy Enw gogoneddus yn gorphwys, a bwrw i lawr ag arfau gyn dy allor di.
9 Edrych ar eu balchder hwynt: anfon dy ddigofaint ar eu pennau hwynt: dôd yn ſy llaw, i yr hon ydwyf weddw, y nerth a feddyliais i.
10 *Taro di drwy ddichell fy ngwaſuſau, y gwâs â'r tywyſog, a'r tywyſog gyd â'i wâs, torr di en hychder hwynt drwy law benyw.
11 *Canys nid yw dy nerth di mewn lluoſ, nâth allu yn y rhai cedyrn: eithr tydi wyt Arglwydd y rhai goſtyngedic, a chynnorthwy-wr y rhai bychain, amddiffyn-wr y gweiniaid, ymgeleddwr y rhai gwrthodedic, achub-wr y rhai anobeithiol.
12 ‖Yn ddiammeu ti yw Duw fy nhâd i, a Duw etifeddiaeth Iſrael, llywiawdur neſoedd a daiar, creawdur y dyfroedd, brenin pob creadur, gwrando fy ngweddi,
13 A channiadhâ i'm ymadrodd, am dichell i, ſod yn archoll, ac yn anaf yn en herbyn hwy, y rhai ſydd yn amcanu pethau ſceler yn erbyn dy dyſtiolaeth di, a'th dŷ ſanctaidd, a choppa Sion, a thŷ meddiant dy feibion;
14 A gwna i bob cenedl a llwyth gydnabod, mai tydi yw Duw pob gallu, a chadernid, ac nad oes neb arall yn amddiffyn-wr i genhedl Iſrael, ond tydi.

PEN. X.

Iudeth yn ymadrawſio, 10 Y hi a'i morwyn yn myned allan i'r gwerſyll. 17 Y gwil-wyr yn ſi ſiâ hi, ac yn ei dwyn at Olopherne.

APhan ddarfu iddi hi weiddi ar Dduw Iſrael a gorphen yr holl eiriau hyn,
2 Hi a gyfododd o'r ſan y ſyrthiaſai, ac a alwodd ei llaw-forwyn, ac a a'th i wared i'r tŷ, yn yr hwn yr oedd hi yn aros tros ddyddiau y Sabbothau, a thros ei gŵylian:
3 A hi a ſwriodd ymmaith y ſachliain â'r hwn yr ydoedd hi wedi ymwiſco, ac a ddioſcodd ddillad ei gweddwdod, ac a olchodd ei holl gorph troſto â dwfr: ac a ymeneiniodd ag enaint gwerthfawr, ac a oſododd wallt ei phen mewn treſn, ac a roddodd feitr arno, ac a wiſcodd ‖ ei dillad parhedic, y rhai y byddei hi arferol o'i gwiſco ym myw ei gŵr Manaſſes. ‖ *Dillad eillawenydd.*
4 A hi a gymmerodd ſandalau am ei thraed, ac a wiſcodd fraichledau, a chadwyni, a modrwyau, a chluſt-dlyſau, a'i holl ‖ *deganau*, ac a ymbingciodd yn wŷch iawn, i hudo llygaid pa wŷr bynnac a'i gwelent hi. ‖ *Dlyſau.*
5 Yna hi a roddodd iw llaw-forwyn goſtreleid o win, ac yſteneid o olew, ac a lanwodd gŵd o ‖ beillieid, ac o ffigys, ac o fara ‖ pellieid, a hi a ‖ ddyblygodd ei holl leſtri hyn ynghyd, ac a'i goſodd arni. ‖ *Gras-yd a chawſ Iuniu.*
6 A hwy a aethant ynghyd i borth dinas Bethulia, ac a gawſant Ozias, a Henoriad y ddinas, Chabris, a Charmis yn ſefyll wrtho. ‖ *Gryn-hôad.*
7 A phan welſant hwy hi, a bod ei hwynebpryd hi wedi ei newid, a'i dillad wedi eu newid, hwynt hwy a ryfeddaſant yn ddirfawr o herwydd ei glendid hi, ac a ddywedaſant wrthi.
8 Duw, Duw ein tadau a roddo i ti râs, ac a gwblhao dy amcanion, i ogoniant meibion Iſrael, a derchafiad Ieruſalem: yna hwy a addolaſant Dduw.
9 A hi a ddywedodd wrthynt, gorchymynnwch agoryd i mi borth y ddinas, ſel yr elwyf allan i gyflawni y ‖ geiriau a leſarſoch chwi wrthifi: ‖ *Pethau* felly hwy a orchymynnaſant i'r llangciau agori iddi, megis ac y dywedaſei hi: a hwythau a wnaethant felly.
10 Yna yr aeth Iudeth allan, hi a'i llaw-forwyn gyd â hi, a gwŷr y ddinas a edrychaſant ar ei hôl, nes iddi ddeſcyn o'r mynydd, a myned trwy'r dyffryn, ac ni allent wedi hynny ei gweled hi.
11 A hwy a aethant ar hyd y ddyffryn yn vnlawn, a gwiliadwriaeth gyntaf yr Aſſyriaid a gyfarfu â hi;
12 Ac a'i daliaſant hi, ac a ofynnaſant iddi, o ba bobl yr wyt ti, ac o ba le yr wyti yn dyfod? ac i ba le yr wyti yn myned? a hi a ddywedodd, merch ydwyf o'r Hebræaid, a ffoi yr ydwyf oddi wrthynt hwy: canys hwy a roddir yn yſclyfaeth i chwi:
13 Ac yr ydwyfi yn dyfod ger bron Olopherne pen tywyſog eich lluchwi, ſel y mynegwyf eiriau gwir, ac y dangoſwyf ger ei fron ef y ffordd yr â efe, ac y goreſcyn yr yr holl fynydd-dir, ac ni ddarfydd am gorph, nac enioes vn o'i wŷr ef.
14 Pan glybu y gwŷr ei geiriau hi, hwy a ddaliaſant ſnlw ar ei hwyneb-pryd hi, ac yr oedd hi yn lan-degodi eth ger eu bron hwynt, a hwy a ddywedaſant wrthi hi.
15 Tydi a gedwaiſt dy enioes, gan i ti ddyfod i wared ar fŷr ger bron ein hargiwydd ni: yn awr gan hynny tyred at ei babell ef, a *rhyw rai* o honom a'th arweiniant di, nes iddynt hwy dy roddi di yn ei law ef.

16 A phan ſefych dî ger ei fron eſ, nâc oſna yn dy galon, eithr mynega yn ôl dy ymadroddion, ac eſe a wna yndda i ti?

17 Yna hwy a etholaſant gan-ŵr o honynt, ac a baratoeſant gerbyd iddi hi, ac iw llawforwyn, a hwy a'i dygaſant hi i babell Olophernes.

18 Yna yr oedd rhedegſein drwy 'r holl werſyll, canys ei dyfodiad hi a aeth yn gyhoedd yn y pebyll, a hwy a ddaethant ac a ſaſaſant o'i hamgylch hi, canys yr oedd hi yn ſefyll o'r tu allan i babell Olophernes, nes iddynt hwy ſynegi iddo ef o'i herwydd hi.

19 A hwy a ryfeddaſant o herwydd ei glendid hi, ac a ryfeddaſant o'i herwydd hi wrth feibion Iſrael, a dywedodd pob vn wrth ei gilydd, pwy a ddirmygei y bobl hyn, ſy a'r ſath wragedd yn eu myſc? diau nid yw dda adel vn gŵr o honynt, canys pe gadewid hwynt, hwy a allent dwyllo yr holl ddaiar.

20 A'r rhai oedd yn cyſcu yn agos at Olophernes a aethant allan, a'i holl weiſion ef, ac a'i dygaſant hi i'r babell.

21 Ac Olophernes oedd yn gorphywys ar ei wely mewn canopi, yr hwn ydoedd wedi ei weu o borphor, ac aur, a ſmaragdus, a meini gwerthfawr.

22 A hwy a ſynegaſant iddo ef o'i phlegit hi, ac eſe a aeth allan i'r cyntedd o flaen ei babell, a luſernau arian yn myned o'i flaen ef.

23 A phan ddaeth Iudeth ger ei fron eſ, a'i weiſion, hwynt oll a ryfeddaſant o herwydd glendid ei hwyneb-pryd hi, hithau gan ſyrthio ar ei hwyneb a ymgrymmodd iddo, a'i weiſion ef a'i codaſant hi i fynu.

PEN. XI.

1 Olophernes yn gofyn i Iudeth yr achos o'i dyfodiad; 6 A hithau yn dywedyd iddo hynny. a pha fodd a pha bryd y gall eſe orchfygu: 20 Ymrau yn hoffi ei doethineb a'i glendid hi.

YNa Olophernes a ddywedodd wrthi hi, cymmer gyſſur wraig, nac oſna yn dy galon, canys ni wneuthum i niwed i neb a fynnei waſanaethu Nabuchodonoſor brenin yr holl ddaiar.

2 Ac yn awr dy bobl di, y rhai ſydd yn aros yn y mynyddoedd, oni buaſei iddynt hwy ſy nirmygu, ni dderchafaſwn fy ngwaywffon yn eu herbyn hwynt: ond hwy a wnaethant hyn iddynt eu hunain.

3 Ond yn awr dywed i mi pa ham y ffoaiſt ti oddi wrthynt hwy, ac y daethoſt attom ni? canys ti a ddaethoſt i ddiogelwch, cymmer gyſſur, byw fyddi di yn nôs hon, a rhac llaw:

4 Canys nid oes neb a wna niwed i ti, ond a wnêl yn dda i ti, megis ac y gwneiri weiſion ſy arglwydd frenin Nabuchodonoſor.

5 Yna Iudeth a ddywedodd wrtho eſ, derbyn eiriau dy watwaeth-ferch, a gâd i'th lawforwyn leſaru ger dy fron di, ac ni ſynegaf gelwydd i'm harglwydd y nôs hon.

6 Ac os tydi a ganlyni eiriau dy law-forwyn, Duw a wna yn gwbl y peth trwot ti, ac ni phalla fy arglwydd o'i amcanion.

7 Fel y mae Nabuchodonoſor brenin yr holl ddaiar yn fyw, ac mai byw ei nerth eſ, yr hwn a'th anfonodd di i vniawni pob enaid; nid yn vnic dynion a'i gwaſanaethant ef drwot ti, eithr bwyſt-ſilod y maes, a'r ſcrubliaid, ac ehediaid y neſoedd, a fyddant byw trwy dy nerth di, tan Nabuchodonoſor a'i holl dŷ eſ.

8 Canys ni a glywſom ſôn am dy ddoethineb di, a chyſrwyſtra dy galon, aeſe a ſynegwyd drwy 'r holl ddaiar, dy fod ti yn vnic yn rhagorol drwy yr holl deyrnas, ac yn alluoc mewn gwybodaeth, ac yn rhyfedd ynghyſarwyddyd rhyfel.

9 Ac yn awr am y peth a leſarodd Achior yn dy eiſteddfod ti, nyni a glywſom ei ymadroddion eſ: canys gwŷr Bethulia a'i daliaſant eſ, ac eſe a ſynegodd iddynt yr hyn oll a leſaraſai eſ wrthit ti?

10 Am hynny ô arglwydd lywiawdr, na ddirybyna ei air eſ, ond goſod eſ at dy galon, canys gwîr yw, o herwydd nid oes dial iw gymmeryd yn erbyn ein cenedl ni, ac ni ddichon y cleddyf en gorchſygu hwynt, oddi eithr iddynt hwy bechu yn erbyn eu Duw.

11 Ac yn awr rhac bod ſy arglwydd yn ddiobaith a methu gandde yr hyn a amcanodd, marwolaeth a ſyrthiodd arnynt hwy, a phechod a'i daliodd hwynt, drwy yr hyn y digllonaint eu Duw, pa bryd bynag y gwnelent anweddeidd-dra.

12 O blegit iw llyniaeth hwynt ddarfod, ac iw dwſr hwynt brinhau, hwy a ymgynghoraſant ar ruthro i'r anifeiliaid, ac y maent ar ledr gwahardd Duw iddynt hwy trwy ei gyfraith ei ſwytta.

13 Ac y maent ar ſedr treulio blaenffrwyth yr ŷd, a degwm y gwîn, a'r olew, y rhai a gadwaſant yn ſanctaidd i'r offeiriaid ſydd yn ſefyll yn Ieruſalem ger bron ein Duw ni: y rhai ni pherthyn i neb o'r bobl gyffwrdd â hwynt â'i dwylo.

14 Hefyd hwy a anfonaſant i Ieruſalem, o herwydd y rhai ſy yn trigo yno a wnaethant felly, rai i ddwyn iddynt hwy gennad o'r ſenedd:

15 A phan ddygont hwy air iddynt, yna hwy a wnant *felly*, a hwy a roddir i ti iw dinittio y dwthwn hwnnw.

16 Am hynny myfi dy waſanaeth-ferch yn gwybod hyn oll, a ffoais o'i gŵydd hwynt: a Duw a'm hanfonodd i wneuthur â thi y cyfryw bethau ac y rhyfedda yr holl ſyd, a'r ſawl a'i clywant oll.

17 Canys dy waſanaeth-ferch ſydd grefyddol, ac yn addoli Duw nef ddydd a nôs; ac yn awr gâd i mi aros gyd â thi fy arglwydd, a'th waſanaeth-ferch â y nôs allan i'r dyffryn, ac mi a weddiaf Dduw, ac efe a fynega i mi pa bryd y gwna, thant hwy eu pechodau?

18 A minneu a ddeuaf ac a'i mynegaf i ti, ſel yr elych ditheu allan â'th holl lu, ac ni byddi neb o honynt hwy a allo dy wrthwynebu di.

19 Ac mi a'th arweiniaf di drwy ganol Iudea, nes i ti ddyfod o flaen Ieruſalem, ac mi a oſodaf dy eiſteddfa di yn ei chanol hi, a thi a'i hymlidi hwynt ſel defaid heb ſugail, ac ni chyfarth ci ſi'th dafod i'th erbyn: canys hyn a ddywetpwyd i mi drwy ſy rhac wybodaeth, ac a ſynegwyd i mi, a myfi a anfonwyd i ſynegi i ti.

20 A'i geiriau hi a rygldyddaſant fodd Olophernes, a'i holl weiſion ef, a hwy a ryfeddaſant o herwydd ei doethineb hi, ac a ddywedaſant,

21 Nid oes mor fath wraig o bryd a gwedd, a doeth ymadrodd, o gwîr bwygilydd i'r ddaiar.

22 Ac Olophernes a ddywedodd wrthi hi, da y gwnaeth Duw, yr hwn a'th anfonodd di o flaen y bobl, ſel y byddei nerth yn ein dwylo ni, a deſtryw ar y rhai a ddirmygant ſy arglwydd.

23 Ac yn awr yr wyt ti yn fan-deg yr olwg, ac yn ddoeth yn dy amadrodd, os tydi a wnei megis y lleſeraiſt, dy Dduw di fydd yn Dduw i mi, a thi a gei aros yn nhŷ Nabuchodonoſor y brenin: ac a fyddi yn enwoc drwy yr holl ddaiar.

PEN.

PEN. XII.

2 *Judeth beb fwystaw o fwyd Olophernes: 7 Ac yn aros yn y gwerssyll dri diwrnod, a phob nos yn mynd allan i weddio.* 13 *Bagoas yn dywedyd wrth Judeth am fod yn llawen gyd ag Olopbernes,* 20 *a Judith, o wir lawenydd am ei obael hi a'r fo, yn ffol llawer.*

YNa ese a orchymynnodd ei dwyn hi i mewn lle yr oedd ei dryssoran ef yngbadw, ac a archodd bullio bwrdd iddi hi o'i fwydydd ei hun, ac o'i win i yfed.

2 A Judeth a ddywedodd, * ni fwytâfi o benyne hac bob camwedd: eithr o'r pethau hyn a ddaeth gyd â mi y bydd fy nhraul.

3 Yna Olopbernes a ddywedodd wrthi, os derfydd y pethau fydd gyd â thi, o ba le y gallwn ni oddi cu cyffelyb bwynt i ti? canys nid oes gyd âni neb o'th genedl di.

4 A Judeth a ddywedodd wrtho ef, fel y mae dy enaid ti yn fyw fy Arglwydd, ni threulia dy wasanaeth-ferch yr hyn fydd gyd â mi, hyd oni wnêl yr Arglwydd trwy fy llaw i yr hyn y rhoddodd ese ei fryd arno.

5 Yna gweision Olopbernes a'i dygasant hi i'r babell, a hi a gyscodd hyd hanner nos, ac a gyfododd ar y wiliadwriaeth foreuol,

6 A hi a anfonodd at olopbernes, gan ddywedyd: gorchymynned fy arglwydd yn awr ollwng dy wasanaeth-ferch i fyned allan i weddio.

7 Yna Olopbernes a orchymynnodd i wil-wŷr ei gorph ef na rwyftrent hi: felly hi a arhosodd yn ggwerssyll dri diwrnod a hi a ai allan liw nos i ddyffryn Bethulia, ac a ymolchei mewn ffynnon ddwfr wrth y gwerssyll

8 A phan ddeuei hi i fyny hi a *weddiei ar* Arglwydd Dduw Israel, ar iddo ef gyfarwyddo ei ffordd hi, er derchafiad meibion ei phobl.

9 Felly hi a ai i mewn yn lân, ac a drigei yn y babell, hyd oni fwytaei hi ei bwyd yn yr hwyr.

10 Ac ar y pedwerydd dydd Olopbernes a wnaeth wledd iw weision ei hun yn vnic, ac ni wahoddodd ese neb o'r fwyddogion i'r wledd.

11 Yna y dywedodd ese wrth Bagoas ffafellyddyr hwn oedd fwyddog ar yr hyn oll a feddei ese; dos, cais gan yr Hebraes yn awr, yr hen fydd gyd â thi, ddyfod attom ni, fel y bwytao hi, ac yr yfo hi gyd â ni.

12 Canys wele cywilydd yw i'n wyneb ni ollwng ymmaith y fath wraig, heb ymddiddan â hi: os bydd i ni ei denu hi attom ni, hi a'n gwatwar ni.

13 Yna Bagoas a aeth ymmaith o ŵydd Olopbernes, ac a ddaeth i mewn atti hi, ac a ddywedodd: na ffyded blin gan y ferch lân ymma ddyfod at fy Arglwydd, iw hanrhydeddu ger ei fron ef, ac i fod gyd â ni win yn hyfryd, ac i fod y dydd hwn fel vno ferched meibion Affyria, y rhai fydd yn ffyll yn nhŷ Nabuchodonosor.

14 A Judeth a ddywedodd wrtho ef, pwy ydwyfi fel y dywedwn yn erbyn fy Arglwydd? canys beth bynnac a fyddo bodlon gan ddo ef, myfi a'i gwnaf yn ebrwydd: a hyn fydd i mi yn llawenydd hyd ddydd fy marwolaeth.

15 Felly hi a gyfododd, ac a ymharddodd â dillad, ac â phôb addurn-wiscoedd gwragedd, a'i llawforwyn hi a ddaeth, ac a ledodd iddi hi ar y llawr ar gyfer Olopbernes, y crwyn a gawfei gan Bagoas iw chyfraid ei hun bennydd, fel yr eisteddei hi, ac y bwytaei arnynt.

16 Pan ddaeth Judeth i mewn ac eistedd, yna galon Olopbernes a ddychlammodd o'i herwydd hi, a'i yspryd ef a gynhyrfodd, ac yr oedd yn chwannog iawn i gyd-orwedd â hi: canys yr oedd ese yn gwilied amser iw thwyllo hi, er y dydd y gwelsei ese hi.

17 Yna Olopbernes a ddywedodd wrthi hi, ffŷf yn awr, a byd lawen gyd â ni.

18 A Judeth a ddywedodd, mi a yfaf yn awr ô arglwydd, canys fy enioes a fawrygwyd heddyw, rhagor yr holl ddyddiau er pan i'm ganed.

19 Yna y cymmerodd hi, ac y bwyttaodd, ac yr yfodd ger ei fron ef, yr hyn a baratoesei ei llawforwyn hi.

20 Ac Olopbernes a aeth yn llawen o'i phlegit hi, ac a yfodd o win fwy o lawer nag a yfasei ese mewn vn dydd er pan anefid ef.

PEN. XIII.

2 *Gadael Judeth ei hunan gyd ag Olopbernes, yn ei balell ef:* 4 *Hithau yn gweddio ar Dduw am roddi iddi nerth,* 8 *Ac yn torri ei ben ef, pan oedd ese yn ei fyfcu:* 10 *Ac yn dychwelyd ag ef i Bethulia:* 17 *Hwyfhau yn ei weled, ac yn ei chanmol hi.*

APhan hwyrhaodd hi, ei weision ef a fryfiafant i fyned ymmaith, a Bagoas a gaeodd ei babell ef o'r tu allan, ac a ollyngodd ymmaith y rhai oedd yn fefyll ger bron ei arglwydd, a hwy a aethant iw gwelŵ: canys yr oeddynt 'hwy oll yn ddeffygiol, o herwydd hîr y buafei y wledd:

2 A Judeth a adawyd ei hun yn y babell; ac Olopbernes oedd yn gorwedd ar ei wely, canys yr oedd ese wedi ymlenwi *o win. *Ecclus.*

3 A Judeth a ddywedodd wrth ei llawforwyn, am iddi hi fefyll o'r tu allan iw ftafell, a diſgwil am ei dyfodiad hi allan, megis y *byddei bi* beunydd: oblegit hi a ddywedodd yr ai hi allan iw gweddiu; ac wrth Bagoas y dywedodd hi yr vn ffunyd.

4 Felly pawb a aethant ymmaith o'i gŵydd hi, ac ni adawyd neb yn yr ftafell o fychan i fawr: yna Judeth yn fefyll wrth ei wely ef a ddywedodd yn ei chalon, ô Arglwydd Dduw pob nerth, edrych di yr awr hon ar waith fy nwylo, er derchafiad i Ierufalem.

5 Canys yn awr y mae yr amſer i gymorthwyo dy etifeddiaeth, ac i gwplau fy amcanion i, er deſtrywio y gelynion a gyfodafant i'n herbyn ni.

6 Yna hi a ddaeth at *Jerchwyn y gwely, yr hwn oedd wrth ben Olopbernes, ac a dynnodd i lawr ei gleddyf oddi yno. *Goloſw*

7 A hi a ddaeth yn nes at y gwely, *ac* a ymaflodd yngwallt ei ben ef, ac a ddywedodd: nertha di fi ô Arglwydd Dduw y dydd hwn;

8 A hi a darawodd ar ei wddf ef ddwy waith a'i *holl* nerth, ac a dynnodd ymmaith ei ben ef oddi wrtho,

9 Ac a dreiglodd ei gorph ef o'r gwely, ac a dynnodd ymmaith y canopi oddi ar y colofnau, ac wedi ychydig *amŷd* hi a aeth allan, ac a roddes ben Olopbernes iw llawforwyn,

10 A hitheu a'i roddes ef yn y *tudded *Ec yr oedd* eu bwyd hwynt, yna hwy a aethant allan *ill dwyoedd* ynghyd, fel y byddent arferol wrth fyned i weddio, a chan fyned trwy 'r gwerssyll, hwy a amgylchynasant y dyffryn hwnnw, a hwy a aethant i fynu i fynydd Bethulia, ac a ddaethant wrth ei phyrth hi.

11 Yna y dywedodd Judeth o hir-bell wrth y rhai oedd yn cadw y pyrth, agorwch, agorwch weithian y porth: Duw, *ſef* ein Duw ni fydd gyd â ni, i wneuthur etto rymmuſter yn Israel,

a chadernid yn erbyn y gelynion, fel y gwnaeth ese heddyw.

12 A phan glybu gwŷr ei dinas ei llais hi, hwy a trysiasant ddyfod i wared at borth eu dinas, a hwy a alwasant ynghyd Henuriaid y ddinas.

13 A hwy a redasant ynghyd o fychan i fawr, canys ammen oedd ganddynt ei dyfod hi: felly hwy a agorasant y porth, ac a'i derbyniasant hwy, ac a gynnesasant dân yn olen, ac a safasant o'i hamgylch hwynt.

14 Yna hi a ddywedodd wrthynt hwy â llef vchel; molienwch Dduw, canys ni thynnodd ese ymmaith ei drugaredd oddi wrth dŷ Israel, eithr ese a ddinistriodd ein gelynion ni drwy fy llaw i y nôs hon.

15 Yna hi a dynnodd ei ben ef allan o'r cŵd, ac a'i dangosodd, ac a ddywedodd wrthynt: wele ben Olophernes pen-tywysog milwriaeth yr
¶ Canpi. Assyriaid, ac wele y ¶ bryccan yr oedd ese yn gorwedd ynâdo yn ei seddwdod; a'r Arglwydd a'i tarawodd ef trwy law benyw.

16 Fel y mae yr Arglwydd yn fyw, yr hwn a'm cadwodd i yn y ffordd y rhodiais arni, fy wyneb i a'i twyllodd ef iw golledigaeth, ac ni wnaeth ese bechod gyd â mi i'm halogi i, ac i'm cywilyddio.

17 Yna y synnodd ar yr holl bobl yn aruthr, ac a yngrymmasant, ac a addolasant Dduw, ac a ddywedasant o vn-fryd: Bendigedic wyt ti, ein Duw ni, yr hwn a wnaethoft elyniou dy bobl yn ddiddim y dydd heddyw.

18 Yna Ozias a ddywedodd wrthi hi, ô ferch, bendigedic wyt ti gan Dduw goruchaf, rhagor yr holl wragedd fydd ar y ddaiar, a bendigedic fyddo yr Arglwydd Dduw, yr hwn a greawdd y nefoedd, a'r ddaiar, yr hwn a'th gyfarwyddodd di i dorri pen tywysog ein gelynion ni.

19 Oblegid nid ymedy dy obaith di o galon dynion, yrhai a gofiant nerth Duw yn dragywydd ŷ

20 A Duw a wnêl hyn yn glôd tragywyddol i ti, ac a ymwelo â thi â daioni, o herwydd nad arbedaist dy enioes, o achos cyfludd ein cenedl ni, eithr achubaist flaen ein cwymp ni, gan rodio yn vniawn yngolwg ein Duw ni: a'r holl bobl a ddywedasant; Poed gwîr fyddo, Amen.

PEN. XIIII.

¶ Achior yn clywed Iudeth yn mynegi beth a wnaethai, ac yn derbyn enwaediad. 11 Crogi pen Olophernes. 15 Ei gael ef yn farw, a galarn yn fawr am dano.

YNa Indeth a ddywedodd wrthynt hwy, clywch fi yn awr ô frodyr, cymmerwch y * pen hwn a chrogwch ef ar y fan vchaf o'n mur ni.
* 2 Mac. 15. 35.

2 A phan oleuo y boran, a chyfodi yr haul ar y ddaiar cymmerwch bob vn eich arfau rhyfel, ac eled pob gŵr cadarn allan o'r ddinas, a gosodwch dywysog arnynt hwy, megis pe byddech chwi ar fedr myned i wared i'r maes at wiliadwriaeth yr Assyriaid, ond nac ewch chwi i wared.

3 Yna hwy a gymmerant eu harfau, ac a ânt iw gwersyll, ac a godant dywysogion llu yr Assyriaid, ac a redant i babell Olophernes, ond ni's cânt ef: yna ofn a fyrth arnynt hwy, a hwy a ffoant o'ch gŵydd chwi.

4 Felly chwi, a holl drigolion ardaloedd Israel, a'i herlidiwch hwynt, ac a'i methrwch ar hŷd eu ffyrdd.

5 Ond cyn i chwi wneuthur y pethau hyn, gelwch i mi Achior yr Ammoniad, fel y gwelo ese, ac yr adwaeno yr hwna ddiystyrodd dŷ Israel, a'r hwn a'i hanfonodd ef attom ni, megis i fwolaeth.

6 Yna hwy a alwasant Achior allan o dŷ Ozias, a phan ddaeth ese, a gweled pen Olophernes yn llaw rhyw ŵr ynghynnulleidfa y bobl, ese a fyrthiodd ar ei wyneb, a'i ysbryd ef a ballodd.

7 Eithr pan godasant hwy ef i fyny, ese a fyrthiodd wrth draed Iudeth, ac a ymgrymmodd gerei bron hi, ac a ddywedodd: Bendigedic wyt ti trwy holl bebyll Iuda, a thrwy yr holl Genhedloedd, pwy bynnac a glywant dy enw di a synnant.

8 Yn awr gan hynny mynega i mi yr hyn oll a wnaethoft yn y dyddiau hyn: yna Iudeth a fynegodd iddo ese ynghanol y bobl yr hyn oll a wnaethei hi, er y dydd yr aethei hi allan, hyd yr awr honno y llefarei hi wrthynt hwy.

9 A phan orphennodd hi lefaru, *yna* y bobl a floeddiasant â llef vchel, ac a roddasant lef lawen yn eu dinas.

10 A phan welodd Achior yr hyn oll a wnethei Dduw Israel, ese a gredodd yn Nuw yn ddirfawr, ac a enwaedodd gnawd ei ddienwaediad: ac ese a gyfyllltwyd ac dŷ Israel hyd y dydd hwn.

11 A pdan gyfododd y wawr, hwy a gregasant ben Olophernes ar y mûr, a'r holl wyr a gymmerasant eu harfau, ac a aethant allan yn fuccessdi i fyfchau y mynydd.
¶ Dau

12 A phan welodd yr Assyriaid hwynt, hwy chyfothau a anfonasant eu tywysogion, y rhai a ddaeth aethant at eu capteiniaid, a'i tribuniaid, ac at eu holl lywiawd-wyr.

13 A hwy a ddaethant at babell Olophernes, ac a ddywedasant wrth yr hwn oedd *ſwydog* ar ei eiddo ef oll, deffro yn awr ein harglwydd ni: canys y caeth-weifion a feiddiasant dyfod i wared yn ein herbyn ni i ryfel, fel y diffetho hwynt yn gwbl.

14 Yna yr aeth Bagoas i mewn, ac a gurodd wrth ddrws y babell; o blegit ese a dybiodd ei fod ef yn cyfcu gyd â Iudeth.

15 Pan nad attebodd neb, ese a agorodd, ac a aeth i mewn i'r ſtafell, ac a'i cafodd ef wedi ei daflu'ar a llawr yn farw, a'i ben wedi ei ddwyn ymmaith oddi wrtho.

16 ¶ Am hynny ese a waeddodd â llef vchel, ac a ¶ Yſgylofain, ac a griddfan, ac â bloedd ddirfawr, ac a rwygodd ei ddillad.

17 Yna ese a aeth i'r babell lle y byddei Iudeth yn aros, ac ni's cafodd hi, am hynny ese a neidiodd at y bobl, ac a waeddodd,

18 Y caeth-weifion hyn a wnaethant ddirdra, yn wraig o'r Hebrëaid a wnaeth wradwydd i dŷ brenin Nabuchodonoſor: canys wele Olophernes *yn gorwedd* ar y ddaiar, a'i ben hebfod ganddo.

19 Pan glybu tywysogion llu yr Assyriaid hyn, hwy a rwygasant yn y fan eu dillad, a'i medyllian hwy a gythryblwyd yn ddirfawr: ac yr oedd llefain, a gweddi mawr iawn o fewn y gwerſyll,

PEN. XV.

1 Ymlid yr Assyriaid, a'i lladd. 8 Yr Arch efeiriad yn dyfod i weled Iudeth. 11 Rhai dderyn Olophernes i Iudeth: 13 A'r gwragedd yn ei coroni hi â garlantau.

A Phan glywſant hwy y rhai oedd yn y pebyll, hwy a fynnaſant o herwydd y weithred:

2 Ac ofn a dychryn a fyrthiodd arnynt hwy, fel nad oedd neb mwyach a allei aros yn wyneb ei gilydd, eithr yn wascaredig y ffoeſant o
yn fryd i holl fyrdd y gwaſtadedd, a'r mynydde-
¶ Aſ

3 A'r rhai a werſſyllaſent yn y mynyddoedd a'ngylch Bethulia a ſtoeſant : yna meibion Iſrael, *ſef* pob rhyfelwr o honynt, a rathruſant arnynt hwy.

4 Yna Ozias a anfonodd i Bethomaſthem, ac i Bebai, ac i Cobai, ac i Chola, ac i holl derfynau Iſrael, rai i ſynegi iddynt hwy yr hyn a ddarſuaſ, ac i beri iddynt hwy oll ruthro ar y gelynion, *in* diſetha hwynt.

5 A phan glybu meibion Iſrael, hwy a ruthruſant oll o vn frŷd iw derbyn hwynt hyd Cobai : felly helyd y rhai a ddaethai o Ieruſalem, ac o'r holl ſynydd-dîr : canys *rhai* a ſynaſſei iddynt hwy yr hyn a'l wnaethid yngwerſyll eu gelynion, a'r rhai oedd yn Galaad, ac yn Galile a'i ‖ hymlidiaſant hwynt â phla mawr, hyd iddynt ſyned heibio i Diamaſcus, a'i harddoedd.

6 A'r rhan arall, y rhai oedd yn trigo yn Bethulia, a ruthruſant i werſyll yr Aſſyriaid, ac a'i hyſpeiliaſant hwy, ac a ymgyfoethogaſant yn ddirfawr.

7 A meibion Iſrael, y rhai a ddychwelaſant o'r lladdedigaeth, a berchennogaſant y gweddill : a'r teuluoedd a'r dinaſoedd, y rhai oedd yn y mynyddoedd, ac yn y dyffryn-dir a gawſant anrhaith lawer, canys *eu* lliaws oedd fawr iawn.

8 Yna Ioacim yr Arch-offeiriad, a Henuriaid meibion Iſrael, y rhai oedd yn trigo yn Ieruſalem, a ddaethant i edrych y daioni *a* wnaethei Dduw i Iſrael, ac i gael gweled Iudeth, ac i ymddiddan yn heddychlon *a hi*.

9 A phan ddaethant hwy atti hi, hwy a'i bendithiaſant hi o vn-frŷd, ac a ddywedaſant wrthi; ti yw derchafiad Ieruſalem ; ti yw mawr ogoneſtiant Iſrael ; ti yw mawr ‖ barch ein cenedl ni.

10 Canys ti a wnaethoſt hyn oll â'th law di, ti a wnaethoſt ddaioni ag Iſrael, a Duw ſy fodlon iddynt, bendigedic ſyddych di gan yr Holl-allnoc Arglwydd byth yn dragywydd. A'r holl bobl a ddywedaſant, Felly y byddo.

11 A'r bobl a yſpeiliaſant y gwerſyll tros ddeng-nhiwrnod ar hugain, a hwy a reddaſant i Iudeth babell Olophernes a'r holl Ieſtri arian, a'r gwelau, a'r cawgiau, a'i holl ddodreſn eſt : a hi a'i cymmerth *hwynt*, *ac* a'i goſodod ar ei mûl, ac a baratôdd ei menni, ac a'i llwythodd arnynt.

12 Yna holl wragedd Iſrael a redaſant ynghyd *i'w* gweled hi, ac a'i bendithiaſant hi, ac a wnaethant ddawns yn eu myſc eu hun iddi hit a hi gymmerodd ganghennau yn ei dwylo, ac a'i rhoddes hefyd i'r gwragedd oedd gyd â hi.

13 Hwythau hefyd a'i coronaſant hi ag oliwydd, a'r hon oedd gyd â hi, a hi a aeth o flaen yr holl bobl mewn dawns, gan arwain yr holl wragedd : a holl wŷr Iſrael a ganlymſant yn arfog, â choronau, ac â chaniadau yn eu genau.

PEN. XVI.

1 Cân Iudeth. 19 Iudeth yn c ſſegrn dodreſn Olophernes i'r Arglwydd ; 23 Ac yn marw yn Bethulia, yn wraig weddw o aurhydedd mawr : 24 A holl Iſrael yn cwmpo ei marwolaeth hi.

YNa y dechreuodd Iudeth ganu y gyffes hon yn holl Iſrael, a'r holl bobl a ganaſant y gân hon, ar ei hôl hi.

2 A Iudeth a ddywedodd, Dechreuwch i'm Duw i â thympanau, canwch iddo ef Pſalmau, a mawl, derchefwch *ef*, a gelwch ar ei Enw.

3 Canys Duw ſydd yn torri y rhyfeloeddd, o herwydd yn y gwerſyllaeed ym myſc y bobl y gwaredodd efe fi o law fy erlidwŷr.

4 Aſſur a ddaeth o'r mynyddoedd allan o'r gogledd, efe a ddaeth â miloedd yn eu lnoedd, ei [a] Pen. lluaws ef a argaeodd yr afonydd, a'i farchogion ef 2.11,15. a orchoddiaſant y bryniau.

5 Efe a ddywedodd y lloſcei fy ardaloedd i, ac y lladdei fy ngwŷr ieuaingc â'r cleddyf, ac y curai y plant ſugno wrth y llawr, ac y rhoddei fy rhai bychain yn yſpail, a'm gweryſon yn yſclyfaeth.

6 Ond yr Holl-alluog Arglwydd a'i diddymmodd hwynt, trwy law benyw.

7 Canys ni ſyrthiodd y cadarn drwy wŷr ieuaingc, ac nid meibion Titan a'i tarawſant ef, ac nid y cawri vchel a ymoſodaſant yn ei erbyn ef : eithr Iudeth merch Merari, drwy ei hwyneb-pryd a'i gwanhychodd ef.

8 O blegit hi a ddioſcodd ddillad ei gweddwdod, er dderchafiad y rhai gorthrymedic o Iſrael, hi a irodd ei hwyneb ag ennaint, ac a gylymmodd ei gwallt mewn meitr, ac a gymmerth wiſc liain iw dwyllo ef.

9 Ei ſandalau hi a hudodd ei lygaid ef, a'i glendid hi a garcharodd ei feddwl ef, y cleddyf a aeth trwy ei wddf ef.

10 Y Perſiaid a ymſaint o herwydd ei hŷſder hi : a'r Mediaid, a ‖ gythryblwyd o herwydd ei hŷder hi. ‖ *Wrol-dyddwyd*

11 Yna ſy rhai goſtyngedig a orfoleddaſant, am rhai gweniaid a ſoeddiaſant : a ‖ bwythau a olnaſant, derchafaſant eu lleſa, a dychwelaſant. ‖ *Yr Aſſyriaid.*

12 Meibion Ilanceſau a'i trywanaſant hwy, ac a'i harchollaſant ſel plant ſfoaduriaid : diſetheŵyd hwynt gan rhyfel yr Arglwydd ſy Nuw *i*.

13 Myfi o ganaf i'r Arglwydd gân ‖ newydd, ô Arglwydd ti ydwyt fawr, a gogoneddus, rhyfeddol mewn nerth, ac anorchfygol. ‖ *Moliant*

14 Gwaſanaethed yr holl greaduriaid dydi, canys ti a ddywedaiſt, a hwynt a wnaed : ti a anfonaiſt dy Yſpryd, ac efe a'i creawdd hwynt : ac nid oes neb a wrthwyneba dy leſ di.

15 Canys y mynyddoedd a gyffroant oddi ar eu ſeiliau, gyd a'r dyſroedd, y creigiau hefyd a ddedant ſel cŵyr yn dy ŵydd di, etto trugareg wyt i'r rhai a'th ofnant.

16 Canys yr holl aberthau ſydd ry ſychain yn arogl peraidd, a'r holl fraſter ſydd ry ſychon yn boeth offrwm i ti : ond yr hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd ſydd fawr bôb amſer.

17 Gwae yr Ceahedloedd ſydd yn ymgodi yn erbyn fy nghened ! yr Arglwydd Holl-alluog a ddial arnynt hwy yn nydd y farn, drwy anfon tân, a phryfed ar eu cnawd hwynt : a hwy a wylant gan *eu* clwed yn dragywydd.

18 A phan aethant hwy i Ieruſalem, hwy a addolaſant yr Arglwydd, a hwyn gyntaf ac y purwyd y bobl, hwy a offrymmaſant eu poeth-offrymmau, a'i haddunedau, a'i rhoddion.

19 Iudeth hefyd a offrymmodd holl leſtri Olofernes, y rhai a roddaſei y bobl iddi hi ; a hi a roddodd y canopi a gymmeraſei hi o'i ſtafell eſ, yn offrwm i'r Arglwydd.

20 Felly y bobl a ſuant lawen yn Ieruſalem ger bron y Cyſſegr, tros dri mîs : a Iudeth a arhoſodd gyd â hwynt.

21 Acwedi y dyddiau hynny, pôb vn a ddychwelodd iw etifeddiaeth ei hun, a Iudeth a aeth i Bethulia, ac a drigodd yn ei chyfoeth ei hun ; ac yr oedd hi yn ei hamſer yn ogoneddus drwy'r holl wlâd.

22 A llaweroedd a'i lychwennychaſant hi, ond ni chaſodd gŵr ei hadnabod hi holl ddyddiau ei henioes, o'r awr y bu farw Manaſſes ei gwr hi, ac y caſclwyd eſ ar ei bobl.

23 A hi a aeth rhagddi yn fawr iawn, ac a heneiddiodd yn nhŷ ei gŵr, yn bum mlwydd a chant: ac a ollyngodd ei llaw-forwyn yn rhydd: a hi a ſu farw yn Bethulia, a hwy a'i cladaſant hi ‖ ym medd ei gŵr Manaſſes.

24 A thŷ Iſrael a alarodd am deng hi ‖ ſeith wyth o ddyddiau, a chyn iddi hi farw hi a rannodd ei golud a'r holl rai neſſaf i Manaſſes ei gŵr, ac a'r rhai neſſaf o'i chenedl ei hun.

25 Ac nid oedd mwyach nêb a ddychrynai ſibion Iſrael, yn holl ddyddiau Iudeth, nac wedi ei marwolaeth hi ddyddiau lawer.

¶ Y RHAN ARALL O BENODAU LLYFR Eſther heb fod yn yr Hebræ-aec, nac yn y Calde-aec.

Rhan o'r ddeſfid benned yn ol y Groec.

5 Mardocheus yn coſio iac yn deongl ei ſwdd-wyd, am yr afon a'r ddwy ddraig.

YNa y dywedodd Mardocheus, Duw a wnaeth hyn.

5 Canys côf yw gennyf y breuddwyd a welais am y pethau hyn: ac ni phallodd dim o hynny.

6 Ffynnon fechan a aeth yn afon, ac yr oedd goleuni, a haul, a dwfr mawr: Eſther yr hon a briododd y brenin, ac a wnaeth eſe yn frenhines, yw'r afon.

7 A'r ddwy ddraig vdwyf i nneu, ac Aman:

8 A'r Genhedloedd oedd y rhai a ddaethant i ddiſetha henw yr Iddewon.

9 A'm cenedl i yw'r Iſrael ymma, y rhai a floeddiaſant ar yr Arglwydd, a hwy a achubwyd: ſe yr Arglwydd a achubodd ei bobl, a'r Arglwydd a'n gwaredodd ni o'r drygau hyn oll: a Duw a wnaeth arwyddion a gwrthiau mawrion, y rhai ni wnaethpwyd ym myſc y Cenhedloedd.

10 Am hynny y gwnaeth eſe ddau goel-bren, vn i bobl Dduw, a'r llall i'r Cenhedloedd oll.

11 A'r ddau goel-bren hyn a ddaethant ger bron Duw, ‖ tros yr holl Genhedloedd, erbyn awr, ac amſer, a dydd farn.

‖ Ym myſc.

12 Pelly Duw a feddyliodd am ei bobl, ac a gyfiawnhaodd ei etifeddiaeth.

13 Am hynny y dyddant hynny fyddant iddynt hwy yn y mis Adar, ar y pedwerydd *dydd* a'r dêc, a'r pymthegfed o'r mis, gyd ag ymgyfarfod, a llawenydd, a hyfrydwch ger bron Duw, ym myſc i ei bobl eſ byth tros *bôb* oes.

PEN. XI.

2 Bondd a gradd Mardocheus. 6 Y mae eſe yn breuddwydio o ddwy ddraig yn dyſodaſtan i ymladd: 10 Ac o ffynnon fechan, yr hon aeth yn ddwfr mawr.

YN ybedwaredd flwyddyn o deyrnaſiad Ptolomeus a Chleopatra, y dug Doſithêus, yr hwn a ddywedodd ei ſod yn offeiriad ac yn Leſiad, a'i fab Ptolomæus, y llythyr hwn am y purim, yr hwn y dywedaſant mai *hwnnw* oedd, ac i Lyſimachus fab Ptolomæus, yr hwn oedd yn Ieruſalem, ei gyfiaithu.

2 Yr ail flwyddyn o deyrnaſiad Artaxerxes mawr, y *dydd* cyntaf o fis Niſan, y breuddwydiodd Mardocheus mab Iairus, fab Simei, fab Ciſai, o lwyth Beniamin,

3 Yr hwn oedd Iddew, ac yn trigo yn ninas Suſa, gŵr mawr am ei fod yn wenidog yn llŷs y brenin.

4 Ac *yn* oedd eſe o'r gaeth-glud a gaeth-gludaſei Nabuchodonoſor brenin Babilon o Ieruſalem, gyd a Iechonias brenin Iuda: ac dymma ei freuddwyd eſ.

5 Wele ſain twrwſ, taranau, a daiar-gryn, a chythrwfl ar y ddaiar.

6 Ac wele, dwy ddraig fawr a ddaethant allan yn barod bôb vn o honynt i ymladd; ai llef oedd fawr.

7 Ac wrth eu llef hwynt yr ymbaratôdd pôb holl Genhedloedd i ryfel, ſel yr ymladdent yn erbyn y genedl gyfiawn.

8 Ac wele diwrnod tywyll, a niwlog: cyfadd, ac ing, dryg-fyd, a thrallod mawr ar y ddaiar.

9 Yna y trallodwyd yr holl genedl gyfiawn, gan ofni eu dryg-fyd, ac yn barod iw diſetha.

10 Yna hwy a waeddaſant ar Dduw, ac wrth eu gwaedd hwynt y daeth megis o ffynnon fechan, afon fawr, *a* dwfr lawer.

11 Goleuni hefyd a haul a gyfododd, a'r rhai iſel-radd a dderchafwyd, ac a ddifaſant y gogoneddus.

12 A phan gyfododd Mardocheus, yr hwn a welſei y breuddwyd hwn, a'r hyn a fynai Duw ei wneuthur: bu y breuddwyd hwn gandô yn galon, a thrwy bôb rhefwm y chwennychai eſe ei ŵybod eſ, hyd oni oedd hi yn nôs.

PEN. XII.

2 Mardocheus yn dascoddio brawdwriaeth y ddau Eunuch; 5 Ar brenin am hynny yn ei gymmeſ ef in lys, ac yn ei obrwyo ef.

AC yr oedd Mardocheus yn gorphwyo yn llŷs, gyd â Gabatha a Tharra, dau o ſtaſllyddion, y brenin, y rhai oedd yn cadw y llŷs:

2 A Eſe a glybu hefyd eu hamcanion hwynt, ac a chwiliodd allan eu bwriad hwynt, ac a gafodd eu bôd eu bôd hwy yn barod i roi llaw ar y brenin Artaxerxes, ac eſe a ddangoſodd i'r brenin am danynt hwy.

3 A'r brenin a holodd ei ddau ſtaſellyd, a hwy a gyffeſaſant, ac a gregwyd.

4 Yna 'r ſcrifennodd y brenin y pethau hyn mewn coffadwriaeth. Mardocheus hefyd a ſcrifennodd yr vn pethau.

5 A'r brenin a orchymynnodd i Mardocheus waſanaethu yn y llŷs, ac a roddes iddo eſ roddion am hyn.

6 Eithr Aman *mab* Amadathus yr Agagiad, yr hwn oedd ogoneddus yngolwg y brenin, a geiſiodd ddrygu Mardocheus a'i bobl, o achos dau ſtaſellydd y brenin.

PEN. XIII.

1 Copi o lythyr y brenhin i ddiſetha y Iuddewon: 8 A gweddi Mardocheus troſtynt hwy.

DYmma hefyd gopi y llythyr. Y brenhin mawr Artaxerxes ſydd yn ſcrifennu hyn at y tywyſogion, a'r rhaglawiaid, y rhai ſydd tano eſ, ar ſarhaugain a chant o daleithau, o India hyd Ethiopia,

2 Gan ſy mod i yn arglwydd ar genhedloedd lawer,

lwer, ac yn llywodraethu yr holl fyd, mi a ewyllysiai heb ymddercha∫u o herwydd cadernid awdurdod, either gan lywodraethu yn addfwyn, ac yn llawdd bôb amſer, oſod y deiliaid yn waſtadol mewn bywyd llonydd, a gwneuthur y deyrnas yn heddychol, ac yn hyffordd, hyd yr etthafoedd, *ac* ehangu yn heddwch, yr hwn y mae pôb dŷn yn ei dymuno.

3 A phan ymgynghorais i ∫'m cynghorwŷr pa fodd y dygid hyn i ben, Aman, yr hwn a aeth yn rhagorol mewn doethineb gyd â nyni, ac ſydd hyſpys o'r ſod mewn dianwadal ewyllys da, a ſicrhaodd ini, yr hwn ſydd yn cael yr all anrhydedd yn deyrnas,

4 A ſyne godd i ni ſod pobl adcas wedi ymgyfuno i holl lwythau y bŷd, yn wrthwynebus eu cyfraith i bôb cenedl, ac yn eſceuluſo yn waſtad orthrymion brenhinoedd, ſel na all vndeb ein teyrnaſoedd ni, yr hon yr ydym ni yn anrhydeddus yn dragwyddol,

5 Pan gawſom ninnau wybod y modd y mae y genhedlaeth hon yn vnic wedi ymoſod i wrthwynebu pôb dŷn yn oeſtad, gan newidio, ac ymraſtelio a'r pethau yr ydym ni yn eu gorchymmyn, trwy ddiwa cyfreithiau dieithr, a chau gyflawni pob dygioni a fedront, ſel na chaffo ein brenhiniaeth awaſtadſod:

6 Am hynny y gorchymynaſon am y rhai a yſpeiſir i chwi mewn ſcrifen oddi wrth Aman (yr hwn ſydd ſwyddog ar *ein* materion, ac yn all i ni) nilwyr ddiſetha hwyut oll gyd â'i gwragedd a'i plant, drwy gleddyfau eu gelynion, heb ddim trugaredd na thoſturi, ar y pedwerydd dydd ar ddeg o Adar, *hynny yw* y deuddecfed miſ o'r flwyddyn breſennol hon:

7 Fel y byddo o hyn allan i'r rhai oedd *gynt*, ac yn awr ydynt elynion (wedi iddynt mewn yn dydd, trwy nerth ddeiſcyn i vſtern) adael pethau yn llonydd, ac yn gwbl ddidrallod i ni.

8 ‖ Yntef (gan ſeadwlam holl wrthrŷſedoedd yr Arglwydd) a weddiodd ar yr Arglwydd,

9 Ac a ddywedodd ô Arglwydd, Arglwydd, Brenhinllwog Frenin, oblegid bod pob peth yn dy feddiant di: ac nad oes a'th wrthwyneba di pan fynech achub Iſrael:

10 Oblegit ti a wneuthoſt y nefoedd a'r ddaiar, a pob dim rhyfedd, yn yr hyn ſydd tan y nefoedd.

11 Arglwydd pôb dim ydwyt ti hefyd, ac nid oes a'th wrthwyneba di, yr hwn ydwyt Arglwydd.

12 Ti a adwaenoſt bôb peth, ti a ſyddoſt ô Arglwydd, nad o draha, nac o falchder, nac o chwant gogoniant, y gwneuthym i hyn, ſef nad anrhydeddwn Aman falch:

13 Canys mi a fuaſwn fodlon i guſanu ôl ei draed ef er iechydwriaeth i Iſrael:

14 Ond mi a wneuthym hyn rhag goſod o honof ogoniant dŷn goruwch gogoniant Duw; a rhag addoli o honof neb ond tydi, ac nid o falchder y gwnaf hyn.

15 Ac yn awr (ô Arglwydd Ddaw frenin) arbed dy bobl: o herwydd y maent hwy yn edrych arnom ni i'n diniſtrio, a hwy a chwennychaſant ddiſethau yr hon ſydd o'r dechreuad yn etifeddiaeth i ti.

16 Na ddiyſtyra y rhan a waredaiſt i ti dy hun o'ſ yr Aipht.

17 Gwrando ſy ngweddi, a bydd drugareg wrth dy ‖ ran; a thro ein triſtwch yn hyſrydwch; ſel y gallom ni fyw, a moliannu dy Enw di ô Arglwydd: ac na ‖ doiſetha enau y rhai ſydd yn dy gloſori di, ô Arglwydd.

18 Felly Iſrael oll a lefaſant yn gryfiſ y gallent: oblegit en marwolaeth oedd o flaen eu llygaid.

PEN. XIIII.

Gweddi y Frenhines Eſther, trafli ei hun a'i phobl.

ESther befyd y frenhines, wedi i loes angeu ei dal hi, a ffodd at yr Arglwydd:

2 Ac wedi iddi ddiofe ei gogoneddus wiſc, hi a wiſcodd wiſc cyſtudd a galar; a lludw befyd a thom yn lle ennaint balch, y llanwodd hi ei phen, a hi a ddaroſtyngodd ei chorph yn ddirfawr, a'i holl fannau hyfryd a lanwodd hi a'i gwallt wedi ei dyanu;

3 A hi a weddiodd at Arglwydd Dduw Iſrael, ac a ddywedodd:

4 O ſy Arglwydd, ein Brenin ni wyt ti yn vnic, cynnorthwyaſ, yr hon ydwyf vnic; ac heb gynnorthwydd gennif ond tydi: * Oblegit y mae yn *t. Sam. 2 21.*

5 Mi a glywais er pan i'm ganed, yn myſc ob llwyth fy nghenedl, gymmeryd o honot ti (ô Arglwydd) Iſrael o'r holl genhedloedd, a'n tadau ni o'i holl hynaſiaid hwynt, yn etifeddiaeth dragwyddol, a gwneuthur o honot ti iddynt yn hyn a leferaiſt.

6 Ac yn awr, nyni a bechaſom y dy ŵydd di, a thi a'n rhoddaiſt yn mwlo ein gelynion,

7 Am i ni egoneddu eu duwiau hwynt: cyfiawn wyt ti ô Arglwydd.

8 Ac yr awrŵn nid digon ganddynt chwerwed ein gwaſanaeth ni, either hwy a darawſant ddwylo â'i hetulynned,

9 Ar ddiddymnu y peth a ddarfu it ei ordeinio â'th enau, a dilen dy etifeddiaeth di, a chau ſafu y rhai ſy yn dy ſoliannu di, a diſſoddi gogoniant dŷ di a'th allor,

10 Ac agoryd genau y Cenhedloedd i *gyhoeddi* ‖ *Dduwiau.* rhinweddau ‖ pethau ofer, ac i fawrygu brenin ‖ *Dduwiau* cnawdol byth.

11 Na ddod Arglwydd, dy deyrn-wialen i'r rhai nid ydynt *ddim*; ac na âd iddynt chwerthin am ein cwymp ni: either tro en cyngor ‖ yn eu herbyn eu hun, a ‖ difetha yr hwn a ddechreuodd arnom ni. ‖ *Arnyat.* ‖ *Gwna yn eſampl.*

12 Cofia Arglwydd, pâr dy adnabod yn amſer ein cyſtudd ni: c; ſiara fi, ô Frenin y ‖ Cenhedloedd, ‖ *Duwiau* a llywydd pob tywyſogaeth.

13 Dod yn ſy yn genau ymadrodd cymmwys gerbron y llew, a tharo ei galon ef i gaſau yr hwn ſydd yn ein gwrthwynebu ni, er diniſtr iddo ef, ac i'r rhai ſy yn debyg eu meddwl iddo yntef:

14 Ie gwared ni â'th law, a chynnorthwya fi, yr hon ydwyf vnic, ac heb gynnorthwydd gennif ond tydi:

15 O Arglwydd, ti a ŵyddoſt bob dim, ti a ŵyddoſt mai cas gennif ogoniant y rhai anwir, a bôd yn ffiaidd gennif wely y rhai dienwaededig, a phob ‖ dieithr: ‖ *Cenhedloedd.*

16 Ti a ŵyddoſt beth ſydd rald i mi; a bod yn ffiaidd gennif arwydd fy malchder, yr hwn ſydd ar fy mhen, ar y dyddiad yr ymddangoſwyf: a ‖ *Ar fy* bod mor ffiaidd gennif ef a chadach miſ-glwyf: ac *mhen ſy* nad ydwyf yn ei wiſco ef ar y dyddiau yr wyf ‖ yn *hun.* cael llonydd: ‖ *Na*

17 Ac na fwytaodd dy waſanaethyddes ar fwrdd *wneuthe* Aman, ac ‖ nad anrhydeddais wledd y brenin, ac *fawr gyr.* nad yfais win offrwm. *ſiſ o.*

18 Ac na lawenychodd dy law-forwyn, o'r dydd ‖ *Dugi* i'm ‖ ſymmudwyd hyd yr awr hon, ond yn vnic ti ô *pwyd* Arglwydd Ddaw Abraham. ‖ *Mâs*

19 O Ddûw cadarnach nâ neb, gwrando leſa ̃h y rhai di-obaith, a gwared ni o law y drygionus, ie gwared fi o'm hofn.

PEN. XV.

5 Eſther yn dyfod i wydd y brenin: 7 Ac yntau yn edrych yn ddigllon arni, a hitha ̃n yn llewygu. 8 Y brenin yn ei chodi hi i fyny, ac yn ei chyſſuro hi.

AC ar y trydydd dydd, pan beidiodd hi â gweddio, hi a ddioſcodd ei galar-wiſc, ac a wiſcodd ei gwychder:

2 Ac wedi iddi fyned yn wych ei threſn, a galw ar weledydd, ac achubydd pawb, hi a gymmerodd ddwy law-forwyn,

3 A'hi a bwyſſodd ar y naill, fel pe buaſei hi fwythus,

4 A'r llall oedd yn dwyn ei phwyſſil hi.

5 Gyridog heſyd oedd hi o berffeithrwydd ei thegwch, a'i hwyneb yn llawen, *ac* megis yn hawddgar, eithr ei chalon hi oedd gyſyng arni gan ofn.

6 Ac wedi iddi fyned i mewn trwy 'r holl ddryſau, hi a ſafodd ger bron y brenin, ac yr oedd eſe yn eiſtedd ar orſeddfa ei frenhiniaeth, ac eſe a wiſcaſei ei ddiſclair-wiſc oll, ac eſe oll mewn aur a meini gwerth fawr oedd oſnadwy iawn:

7 A chan dderchafu ei wyneb yn diſcleirio gan ogoniant, eſe a edrychodd yn llym o ddig: yna y ſyrthiodd y frenhines, a hi a newidiodd ei lliw mewn llewyg, ac a ogwyddodd ar bean y llaw-forwyn oedd yn myned ‖ o'i blaen i.

‖ *Gyda ̃'i beu, yn ei hymyl.*

8 A Duw a dröddſ yſpryd y brenin yn addfwyn, ſel y neidiodd eſe ar frys oddi ar ei orſeddfa, ac y cymmerodd hi: ac eſe a'i cyſſurodd hi â geiriau heddychlon, ac a ddywedodd wrthi hi:

9 Eſther, beth yw 'r *matter*? dy frawd ti ydwyſi, cymmer gyſſur,

‖ *Er bod y gorchymyn yn gyfreinol.*

10 Ni roddir di i farwolaeth, ‖ oblegid cyffredin yw ein gorchymyn ni: tyred ymma.

11 Ac eſe a gododd y wialen aur, ac a'i goſodd ar ei gwdd hi:

12 Ac eſe a'i coſleidiodd hi, ac a ddywedodd, Lleſara wrthif fi.

13 Hithen a ddywedodd wrtho eſ: ô Arglwydd, mi a'th welwn fel Angel Duw, a'm calon a gyffrôdd rhag ofn dy ogoniant.

14 O blegit rhyfeddol ydwyd ti ô arglwydd, a'th wyneb ſydd yn llawn grâs.

15 A thra yr oedd hi yn llefaru, hi a ſyrthiodd ‖ yn ei llewyg.

‖ *Gan meddiſ.*

16 Yna y trallodwyd y brenin, a'i weiſion oll a'i cyſſuraſant hi.

PEN. XVI.

1 Llythyr Artaxerxes, 10 yn yr hwn y mae yn adrodd beiau Aman, 17 ac yn diddymmu 'r gorchymmyn a baraſei Aman ei wneuthur i ddiſtetha 'r Iuddewon, 22 ac yn gorchymmyn cadw dydd eu hymwared hwy yn myſ.

YBrenin mawr Artaxerxes at y pennaethiaid, a'r tywyſogion, ar gant a faith ar hugain o daleithiau, o India hyd Ethiopia, ac at ein deiliaid ffyddlon, yn anſon annerch.

2 Llawer wedi eu mynych anrhydeddu trwy fawr ddaioni gweithredwŷr da, a aethant yn falchach,

3 Ac ydynt yn ceiſio, nid yn vnic ddrygu ein deiliaid ni, eithr heſyd, am na fedrant fyw mewn digoneddſ, y maent yn ceiſio dyshymyg niwed yn erbyn rhai a wnâ ddaioni iddynt.

4 Ac y maent nid yn vnic yn tynnu diolchgarwch o blith dynion, eithr heſyd gan ymddercholi mewn balchder rhai heb ŵybod oddiwerth ddaioni, y maent yn amcanu diangc gan farn Duw, yr hwn ſydd yn gweled pob peth, a'i farn yn gâs gandd ddrygioni.

5 Llawer gwaith heſyd y mae geiriau têg y rhai yr ymddiriedwyd iddynt am lywodraeth matterion eu cyfeillion, yn gwneuthur llawer o'r rhai ſydd mewn awdurdod yn euog o ward gwirion, ac yn eu hamgylchu mewn blinderau di-ymadferth:

6 Trwy ffalſter a thwyll eu dull drygionus yn twyllo diniweidrâ, a daioni pennaethiaid.

7 A hyn a ellwch chwi ei weled, ſel yr eglurafom ni, nid yn gymmaint o'r hên hiſtoriau, ac y gellwch, os chwiliwch pa bethau a wnaed yn ddrygionus yn hwyr, trwy ymddygiad echryſlon y rhai a oſodwyd mewn awdurdod yn anheilwng.

8 Ac *y mae yn rhaid* edrych am yr amſer i ſyfl, ſel y gwnelom y deyrnas yn ddidrallod ac yn haddychol i bôb dŷn:

9 Gan arfer cyſnewidiadau, ac yſtyried y perthyn ſy yn dyfod mewn golwg, trwy achub blaen *pobb* bob amſer yn llarieiddiach.

10 O herwydd Aman Macedoniad, mab Amdatha, yr hwn mewn gwirionedd oedd eſtron i waed y Perſiaid, a phell oddi wrth ein daioni ni, ac wedi ei dderbyn gennym ni fel pôb dieithr;

11 A gafodd yr addfwynder ſydd gennym ni i bôb cenedl, yn gymmaint ac y gelwid ef yn dad i ni, a'i addoli gan bawb megis yr ail i'r orſeddfa frenhinol:

12 Am na fedrei eſe ddwyn ei fawrbarch, eſe a geiſiodd ein diddymmu ni o'r llywodraeth, ac wa henioes heſyd,

13 Ac a geiſiodd trwy lawer o ffyrdd twyllodrus ddiſetha Mardochew, yr hwn a'n hachubodd ni, ac ym mhob peth a wnaeth ddaioni, ac Eſther ddifai, yr hon ſydd gyfraanog o'r deyrnas, ynghyd â'i holl genedl.

14 Oblegit ſel hyn y meddyliodd eſe ein cael ni yn vnic, a dwyn llywodraeth y Perſiaid i'r Macedoniaid.

15 Eithr yr ydym ni yn cael, bod yr Iddewon, y rhai a roddaſei y diniſtrudd *hwnnw* iw diſetha, yn ddiniwed drwg, ac yn arfer cyfreithiau o'r cyfiawnaf.

16 Ac yn blant i'r Duw byw Goruchaf, a mwyaf, yr hwn a ‖ gyfarwyddodd y deyrnas i ni, ac i'n ‖ *Llywyddodd.* rhieni, mewn trefnodiaeth.

17 Am hynny da y gwnewch, os chwi ni chyflawnwch y llythyrau a anfonodd Aman mab Amdatha, attoch chwi.

18 O herwydd eſe, yr hwn a wnaeth hyn, a grogwyd, ynghyd â'i holl dylwyth, o flaen pyrth Sûſa, trwy ſod Duw, llywydd pôb peth, yn talu idêo yr fuan farn addas.

19 Eithr gan oſod allan gopi o'r llythr hwn ym mhob lle, gadewch i'r Iddewon arfer eu cyfraith mewn rhydd-did;

20 A chynnorthwywch hwynt, fel y gallont y trydydd dydd ar ddêc o Adar y deuddecfed miſ, ar yr vn dydd, ddial ar y rhai a oſododd arnynt hwy yn amſer eu cyſtudd.

21 Oblegid Duw, llywydd pôb peth, yn lle diniſtr y genedl etholedig, a wnaeth iddynt lawenydd.

22 Cedwch chwithau *hwn* ynghyd â phob

llawenydd yn ddydd vchel, yn myſc eich vchelwyliau.

23 Fel y byddo iechydwriaeth yn awr, ac wedi hyn, i ni ac i'r Perſiaid da eu hewyllys, a chofadwriaeth diuiſtr i'r rhai ſy yn cynlliwyn i'n herbyn ni.

24 A phob dinas a gwlad bynnag yr hon ni wnelo fel hyn, a lwyr ddiſtrhir â gwaywffyn, ac â thân, mewn llid, fel y gofoder hi byth, nid yn vnic yn ddiſathr gan ddynion, eithr yn atcaſaf gan ſwyſt-filod, ac adar, bob amſer.

¶ DOETHINEB SOLOMON.

PEN. I.

1 *Bwy y mae Duw yn ei ddanpos ei hun,* 4 *a beichiogi hithau ei hun.* 6 *Nac gall drwg-dafodiog yguddio.* 12 *Nyni ſy yn pers ein diniſtr ein hun:* 13 *ein nas gwnaeth Duw angeu.*

1 CErwch * gyſtawnêer, y rhai ydych yn barnu yr ddaiar; yſtyriwch o'r Arglwydd mewn daioni, a cheiſiwch ef mewn puredd calon.

2 * Oblegit eſe a geir gan y rhai ni themptiant ef; ac a ymddengys i'r rhai ni anghredant iddo.

3 Canys meddyliau troſaus a ddidolant oddi wrth Dduw; eithr rhinwedd brofedic a geryddo yr ynfydion.

4 O herwydd nid â doethineb i enaid drygionus, ac ni chyfannedda hi mewn corph caeth i bechod.

5 Oblegid * ſanctaidd yſpryd addyſc a ffy oddi wrth dŵyll, ac a ymedy â meddyliau angall; ac a gyſtuddir lle y delo anwiredd.

6 Canys yſpryd * yn caru dŷn yw doethineb, ac ni weryd hi yr hwn a gablo â'i weſuſau, na dlegit Duw ſydd dŷſt o'i arennau ef, ac yn wir ſylgodi ei galon ef, ac yn gwrando ei ymadroddion ef.

7 Oblegid Yſpryt yr Arglwydd a lanwodd y byd, a'r hwn ſydd yn ‖ cynnal pob peth piau adnabod lleferydd.

8 Am hynny ni chaiff yr hwn a ddywedo bethau anghyfiawn lechu, ac nid â y farn a gaſpo heibio iddo ef.

9 O blegit ſe fydd ymofyn ynghylch yr annwiol, a'r Arglwydd a gaiff glywed ei eiriau ef, i goſpi ei anwireddau ef.

10 Canys cluſt eiddigus ſydd yn clywed y cwbl, ac ni bydd ſŵn grwgnach yn guddiedic.

11 Ymgedwch gan hynny rhac grwgnach di-fudd, ac arbedwch enllibio â'ch tafod: o herwydd nid â ymadrodd dirgel yn ofer, a'r genau a ‖ ddywedo gelwydd ſydd yn lladd yr enaid.

12 Na cheiſiwch farwolaeth yn amryfuſedd eich bywyd, ac na thynnwch *arnoch* * ddiniſtr â gweithredoedd eich dwylo.

13 Oblegit ni wnaeth Duw farwoleth, * ac nid ydd ſigrif ganddo ddiniſtr y byw.

14 Canys eſe a wnaeth bob peth i fod; a chenhedlaethau y bŷd yn iachol, heb fod meddiginiaeth ddiniſtriol ynddynt, na brenhiniaeth vffern ar y ddaiar.

15 Anfarwol hefyd yw cyfiawnder.

16 Eithr rhai annuwiol a'i cyrchaſant hi â'i dwylo, ac â'i hymadrodd: gan dybied eu bôd hi yn gredic y dihoenaſant hwy, a hwy a wnaethant ſymmod â hi, am eu bôd yn haeddu bod yn gyfranogion o heni.

PEN. II.

1 *Yr annuwiol yn ymbwdmai bwy yw y ſuchedd hon:* 13 *yr hon oes yr vn ar gi hun.* 6 *Am hynny y cymmwana hwy eu dyſyrwch yn y ſuchedd hon,* 10 *ac yr ymgyfwriadant yn erbyn cyfiawn.* 21 *Pa beth ſydd yn eu dallu hwy.*

OBlegit yr annuwiol a ddywedent yneddynt eu hun, gan feddwl, ond nid yn vniawn, * bŷr a blin yw ein hoes ni: yn * niwedd dŷn nid oes meddiginiaeth, ac ni adnabuwyd neb a ddychwelodd o vffern.

2 Canys ar ddamwain y ganwyd ni, ac wedi hyn ni byddwn ni mwy nâ phe na buaſem i oblegit mwg yw'r ffroenau ni, a gwreichionen yw'r ymadrodd yn dyſod o ymmadiad y galon.

3 Pan ddiffodder honno, yr a y corph yn lludw, a'n hanadl a waſcerir fel awyr denew.

4 A'n henw ni a angheſir mewn amſer, fel na chofio neb ein gweithredoedd ni, a'n heniocs ni a â fel ôl niwl; ac a waſcerir fel cwmwl, yr hwn a ymlidio pelydr yr haul, *ac* hwn y byddo ei wres ef drwm wrtho.

5 *Canys ein hamſer ni ſydd fel mynediad cyſcod, ac nid oes dychweliad, ar ein diwedd ni: canys* efe a ſeliwyd, ac nid oes neb yn dychwelyd.

6 *Deuwch gan hynny, mwynhawn y da ſydd, ac arferwn yn bryſſur ‖ yr * hyn a feddwn, megis mewn ieuengtid.

7 Ymlanwn â gwin gwerthfawr, ac ag enaint: ac na adawn i flodau yr amſer ſyned heibio i ni.

8 Gwiſcwn goron o flodau rhôs, cyn eu gwywo.

9 Na ſydded neb o honom ni heb ei ran o ddyfyrwch: gadawn ym mhob man arwyddion o'n llawenydd: oblegit hyn yw ein rhan ni, ac dymma ein dogn ni.

10 Gorthrymmwn a tlawd cyfiawn, nac arbedwn y weddw, ac na pharchwn hirhoedloc henllwydni yr hynaſ-gwr.

11 Bydded ein cryfder ni yn llecyfraith gyfiawn. Canys gwendid a geryddir ſel peth difudd.

12 Cynallwynwn gan hynny i'r cyfiawn, am ei fod ef yn anfuddiol i ni: y mae efe hefyd yn erbyn ein gwaith ni, ac yn edliw y pechodau ſydd yn erbyn y gyfraith, ac yn cyhoeddi er gogan i ni, y pechodau ſydd yn erbyn ein haddyſc ni.

13 Y mae efe yn ymhonni fod ganddo wybodaeth o Dduw, ac yn ei alw ei hun yn blentyn i'r Arglwydd.

14 * Efe a wnaed i argyoeddi ein meddyliau ni.

15 Trwm gennym ni weled eſt * am fod ei ſuchedd ef yn anhebyg i'r eiddo eraill, a bod ei ſſyrdd ef ar ddull arall.

16 Y mae efe yn ein cyſcif ni ‖ yn blant o ordderch, ac yn ymgadw rhag ein ſſordd ni, megis rhag peth aflan, y mae eſt yn cyſtrif diwedd y rhai cyfiawn yn ddedwydd, ac yn ymhonni fod Duw yn dâd iddo ef.

17 Edrychwn ni gwîr ei eiriau'ef, a mynnwn wybod yn bcer beth a ſydd ei diwedd ef.

18 O

*psal. 22. 8,9 matt. 27.43.

18 O blegit os * mab Duw yw'r cyfiawn, ese a'i ‖ derbyn ef, ac a'i gwared ef o ddwylo ei wrthwyneb-wŷr.

‖ Cynnorthwya

*Ier.11.19

19 *Holwn ef yn amharchus, ac yn gystuddiol, fel y caffom gŵybod ei addfwynder ef, a phrofi ei ddioddefgarwch ef.

20 Barnwn ef i farwolaeth wradwyddus, oblegit fe a fynnir arno, medd efe.

‖ Niddeallasant.

21 Hyn a feddyliasant hwy, a hwy a gamgymmerasant: o blegit eu drygioni a'i dallodd hwynt.

‖ Anfarwol.

22 Ac ni wybuant hwy ddirgeledigaethau Duw, ac ni obeithiasant am wobr cyfiawnder; ac ‖ nid ystyriasant wobr yr eneidiau difeius.

*Ge.1.26. 27.& 5.1.

23 Oblegit Duw a greodd dŷn i fod yn ‖ anllygredic, * ac a'i gwnaeth ef yn ddelw ‖ ei lun ei hûn.

‖ Ei dragwyddoldeb.

24 A * thrwy genfigen y cythrael y daeth marwolaeth i'r bŷd: a'r rhai sydd ar ei du ef a'i profasant hi.

*Eccl. 17. 3.gen.3.12

PEN. III.

1 *Bod y duwiol yn ddedwyddyn eu marwolaeth, 5 ac yn eu blinderau. 10 Nad y rhai annuwiol, na'i plant ychwaith, 15 ond y rhai glân, fy santaidd, er nad oes iddynt blant. 16 O herwydd colledig fydd y godinebwr, a'i blant.

*Deu.33.3 ‖ Dialedd

Eithr y mae * eneidiau y rhai cyfiawn yn llaw Dduw, ac ni chyffwrdd ‖ cystudd â hwynt.

*Pen.3.5.

2 Y * rhai angall oedd yn tybied eu bod hwy yn meirw: a drwg y cyfrifid eu diwedd hwynt,

3 A'i mynediad oddi wrthym ni yn ddinistr: eithr y maent hwy mewn heddwch.

4 Oblegit er eu cystuddio hwy yngolwg dynion, y * mae eu gobaith hwy yn llawn tragywyddoldeb.

*Rh.8.24. 2.cor.5.1. 1.pet.1.18

5 A lle y ceryddwyd hwy ychydig, hwy a gânt lawer o ‖ fudd: * oblegit Duw a'i profodd hwynt, ac a'i cafodd yn addas iddo ei hun.

‖ Wobr.

*Ex.16.4. deu.8.2.

6 Efe a'i profodd hwynt fel aur yn y ffwrn, ac a'i derbyniodd hwynt fel aberth llosc.

*Mat. 13. 43.

7 Ac * yn amser eu gofwy hwy a ddisgleiriant, ac a redant i fewn ac allan fel gwreichion mewn sofl.

*Matth. 19.28. 1.cor.6.2.

8 Hwy * a farnant genhedloedd, ac a lywodraethant bobloedd, a'i Harglwydd hwy a deyrnasa byth.

‖ A arhosant gyd ag ef mewn cariad.

9 Y rhai a ymddiriedant yndde ef a ddeallant y gwirionedd, a'r rhai ffyddlon ‖ mewn cariad a arhosant gyd ag ef: canys oblegit gras a thrugaredd sydd iw Sainct ef; ac efe a ofala tros ei etholedigion.

*Mat. 25. 41.

10 Eithr *yr annuwiol, fel y meddyliasant, a gânt gosbedigaeth, y rhai a ddiystyrasant y cyfiawn, ac a wrthodasant yr Arglwydd.

11 Canys annedwydd yw yr hwn a ddiystyro ddoethineb ac addysc, ac ofer yw eu gobaith: eu llafur helyd a fydd diffrwyth, a'i gwaith yn ddifudd.

‖ Ysceifn, neu, annwair.

12 Ac gwragedd sydd yn ‖ angall, a'i plant yn ddrygionus.

13 Melldigedic yw eu heppil hwynt. Canys dedwydd yw'r amhlantadwy ddihalogedic, yr hon nid adnabu wely mewn pechod: hi * a gaiff ffrwyth pan ymweler â'r eneidiau.

*Esa.56.5

14 A *dedwydd yw* y diffaidd, yr hwn ni wnaeth anwiredd a'i ddwylo, ac ni feddyliodd ddrygioni yn erbyn yr Arglwydd: canys iddo ef y rhoddir * dewisol râd ffydd, a'r rhan gymeradwyaf gan ei feddwl, ‖ yn Nheml yr Arglwydd.

*Esa.56. 4,5. ‖ Neu, yn myse Bobl.

15 Canys gogoneddus yw ffrwyth poen dda; a gwreiddyn doethineb ni ddiffygia byth.

16 Eithr plant y godinebus ‖ a fyddant anmherffaith, a'r had o wely anwir a ddiflanna.

17 O blegit os hir-hoedloc fyddant, ni weir dim cyfrif o honynt: a'i henaint fydd amharchus yn y diwedd.

18 Eithr os yn fuan y diweddir hwynt, ni chânt obaith, na chyffur yn nydd ‖ ymweliad.

19 Oblegit ‖ ofnadwy yw diwedd y genhedlaeth anghyfiawn.

PEN. IIII.

1 *Y diwair a gorenwr.* 3 *Na ffynna heppil yr annuwair:* 6 *ac y byddant hwy dyftion yn erbyn eu tadau a'i mammau.* 7 *Bod y cyfiawn yn mewn yn ieuangc, ac yr hynny yn ddedwydd.* 19 *Gofidus ddiwedd yr annuwiol.*

GWell yw bod heb blant, a bod genwyn rhiwedd, oblegit anfarwol yw y coffa am dani, ac ys pys i Dduw a dynion yw hi.

2 Hwy a'i dilynant hi pan fyddo presennol, ac a'i dymunant hi pan elo ymmaith; y mae hi yn gorfoleddu, wedi ei choroni byth, wedi ennill y maes wrth ymdrechu am ddihalogedic wobrau.

3 Eithr tylwythoc dyrfa yr annuwiol ni fydd ffuddiol, ni ddwfn-wreiddia ychwaith yr hon fydd yn dyfod o blanhigion bastardaidd, ac ni rydd fylfaen ficer.

4 Oblegit er iddynt dyfu dros amser yn wyrc; * gwynt a'i fymmud hwynt gan eu bod yn ysgafn yn weiniaid, a'i diwreiddio gan nerth y gwynt oedd:

5 Yr amherffaith ganghenau a dorrir ymmaith, a'i ffrwyth hwynt a fydd difadd, heb fod yn aeddfed iw fwyta, nac yn gymmwys i ddim.

6 O herwydd y plant a genhedler ‖ yn y gwely annheilwng fydd dyftion o anwiredd, yn erbyn eu rhieni, pan holer hwynt.

7 Eithr os diweddir y cyfiawn yn gynnar, ef a fydd mewn esmwythdra *er hynny.*

8 O herwydd nid yr hir-hoedloc yw yr henaint parchedic, ‖ na'r bon a fesurir wrth rifedi blynyddoedd.

9 Eithr doethineb fydd ben-llwydni i ddynion, a henaint oedranus yw buchedd ddihalog.

10 Efe a ryngodd fodd i Dduw, ac a hoffwyd ganddo: ac efe yn byw ym mysc pechaduriaid a fudwyd ymmaith.

11 Efe a gippiwyd ymmaith rhag i ddrygioni newidio ei feddwl ef, neu i dwyll ddenu ei enaid ef.

12 Oblegit hudoliaeth oferedd a dywyllu beth da, ac anwadalwch chwant a ‖ fymmud ddwl difalis.

13 Efe wedi ei ‖ ddiweddu yn fuan, a gyflawnodd hir amser.

14 Canys cu oedd ei enaid ef gan yr Arglwydd am hynny yr aeth efo ar frys o fysc drygioni.

15 Y mae y bobl y gweled hyn, ac heb ddeall nac ystyried, fod gras a thrugaredd iw Sainct ef, ac ymgeledd iw etholedigion ef.

16 Pan fyddo y cyfiawn marw, y mae efe yn condemnio y rhai byw: a rhai annuwiol byw a felir yn ieuengtid a ‖ ddiwedir yn fuan, yn erbyn hir-hoedloc henaint yr anghyfiawn.

17 Oblegit hwy a gânt weled diwedd y doeth, ac ni ‖ feddyliant beth a amcanasant iddo, ac i ba beth y cadwodd yr Arglwydd ef yn ddiogel.

18 Hwy a'i gwelant ef, ac a'i dyftyrant, eithr yr Arglwydd a'i gwatwar hwynt, a hwy a fyddant yn gelain amharchedic, ac yn wradwyddus ym mysc y meirw byth.

19 Canys efe a'i dryllia hwynt i lawr yn ddiderfn,

ddwrſt, ac a'i ſigl hwynt o'r ſylfaen, a hwy a anheithir hyd yr eithaf, ac a fyddant mewn gofid, ac ofnid wriaeth hwynt a ddeirfydd.

10 Hwy a ddeuant ynofnus, ltrwy ſeddwl am eu pechodau, a'i hanwireddau a'i ceryddant hwy o flaen eu hewyllys.

PEN. V.

1 *Yrhyſfydda'r annuwiol wrthy dawiol 4 ac yntiſſunt eu hawry ſuſedd, 5 o ffwrd eu hachedd. 15 Y tâl Duw it'r cyſiawn, 17 ac y rhyſela eſe a'r annuwiol.*

YNa yna ſaif y cyſiawn mewn hyder mawr o flaen i ei orthrym wŷr, a'r rhai a ddiyſtyraſant ei lafur eſ.

2 Pan welant, hwy a gythryblir ag ofn arnthr, a ſyn ſydd ganddynt ei iechydwriaeth ryfedd eſ,

3 A hwy a ddywedant ynddynt eu hun yn edifeirtod, a chan gyſyngder meddwl yr ochenetidiant, ac dywedant, dymma yr hwn yr oeddym ni gynt yn ei watwar, ac ‖ yn ei ddyfalu yn wradwyddus.

4 *Nyni ffyliaid a feddwlyſaſom ſod ei ſucheddyn ynfydrwydd, a'i ddiwedd yn ammharchus.

5 Pa ſodd y cyſrifwyd eſ ym mhlith meibion Duw, ac y mae ei ran eſ ym myſc y Sainct?

6 Nyni gan hynny a gyſeiliogaſom allan o ffordd gwirionedd, ac ni thywynnodd llewyrch cyfiawnder i ni, ac ni chododd haul cyfiawnder arnm.

7 Nyni a ‖ lanwyd o ffyrdd anwyredd a dinystr, ac a rodiaſom trwy anialwch anhyffordd, eithr nid adnabuom ni ffordd yr Arglwydd.

8 Pa ſudd ſydd i ni o ſalchder? a pha lês a ddaeth golud a ffrôſt i ni?

9 Y pethau hynny oll *a aethant ymmaith fel cyſgod, ac fel cennad yn rhedeg.

10 Fel llong yn myned trwy'r dwfr tonnoc, yr hon i ellir caffael ei hôl, wedi iddi fyned heibio, ac llwybr yr aeth hi trwy'r tonnau:

11 Neu megis na cheir arwydd mynediad *yr aderyn a thedo trwy'r awyr, eithr dyrnod yr eſcyll a'r gwynt teneu, yr hwn a gurir, ac a rennir trwy nerth egniol, gan guro yr adenydd, â trwodd: ac yna nid oes dim arwydd pa le yr aeth eſe.

12 Neu fel pan ſaether ſaeth ar nôd, yr awyr wedi ei rhannu a ddychwel yn y fan iw lle, ſel na thyder pa ffordd yr aeth hi.

13 Felly ninnau, pan i'n ganwyd a ddechreuaſom beidio ar ein diwedd, ac ni allaſom ddangos dim arwydd rhinwedd dda, eithr yn ein drygioni y darfuom ni.

14 Oblegit * ſel ‖ llwch, yr hwn a arwain y gwynt, ac fel ewyn teneu, yr hwn a yrr y demhestl, acfely *mwg a wascerir gan wynt, neu fel cof am ymdeithydd tres yn diwrnod, yr â gobaith yr annuwiol ymmaith.

15 Eithr y mae y cyfiawn yn byw byth, a chydâ'r Arglwydd y mae en gwobr hwynt, a chan y Goruchaf y mae gofal am danynt hwy.

16 Am hynny y cânt hwy ar law yr Arglwydd deyrnas ‖ hardd, a choron deg, o blegit eſe a'i ſcrchuddia hwynt â'r ddehen-law, ac a'i hamddeffyn hwynt â'i fraich.

17 Eſe a gymmer ei eiddigedd yn lle pob arfogaeth, ac a arfoga y creaduriaid, i ddial ar y gelynion.

18 Eſe a wiſc *gyfiawnder yn ddwy-fronnec, ac a wiſc farnedigaeth ddiragrith yn lle helm.

19 Eſe a gymmer ſancteiddrwydd yn darian, yr hwn ni ellir ei orchfygu.

20 Eſe a hoga ei ddigtir tuſt yn gleddyf, ar bŷd ymſela gyd ag eſ yn erbyn ffyliaid,

21 Bylit y mellt a ânt yn vniawn, ac a gyrchant ar y nôd, megis o annelog ſŵn y ſwmylau *

22 A chan ei ddigofaint eſ, yr hwnfydd yn arfer o daflu meini, y bwrir cenllyſc yn llawn: lhd a dwfr y môr a lidiawrthynt hwy, a'r afonydd a lefant yn doſt.

23 Gwynt nerthol a ſaif yn eu herbyn hwynt, ac a'i nathia hwynt ymmaith fel tro wynt: le anwireddo a ddifwyna yr holl dir, a drygioni a ddinſtria eiſteddfeydd y cedern.

PEN. VI.

1 *Rhaid i Frenhinoedd wrando. 3 Oddiwrth Ddaw y mae en gallu hwy, 5 ac nad arbed eſt hwy. 12 Bod yn hawdd cael doethineb. 21 Rhaid i dywyſogion ei cheiſio hi. 24 Oblegit atteg i'r tobl, yn tywyſog doeth.*

GWrandewch gan hynny ô frenhinoedd a deallwch; oh farn-wŷr eithafoedd y ddaiar, cymmerwch ddyſc.

2 Rhoddwch gluſt, lywodraeth-wŷr y dyrfa; a'r rhai a ydych feilchion o lnaws cenhedloedd.

3 O blegit y cryſder *a gawſoch chwi gan yr Arglwydd, a'r gallu gan y Goruchaf, yr hwn a ymofyn am eich gweithredoedd chwi, ac a chwilia allan eich cynghorion chwi.

4 Am i chwi yn wenidogion o'i frenhiniaeth eſ, na farnaſoch yn vniawn, ac na chadwaſoch y gyfraith, ac na rodiaſoch yn ôl ewyllys Duw.

5 Yn arnthr ac yn ebrwydd y daw eſe attoch chwi, o herwydd barn doſt ſydd a'r llywodraethwŷr.

6 Y lleiaf a ddichon gael maddeuant yn drugaredog, a'r cedyrn a gyſtuddir yn gadarn.

7 O blegit yr hwn ſydd Arglwydd ar bawb *nid ofnyr wyneb, ac ni ofna fawredd: canyseſe a wnaeth y mawr a'r bychan, ac a ofala yr vn modd am bawb.

8 Ond ar y cedyrn y daw hawl gadarn.

9 Wrthych chwi am hynny frenhinoedd, y mae fy ngeiriau i, ſel y dyſcoch chwi ddoethineb heb ballu.

10 O blegit y rhai a gadwant y pethau ſanctaidd yn ſanctaidd, a ‖ ſancteiddir, a'r rhai a'i dyſcaſant hwy, a gânt beth iw atteb trofynt eu hunain.

11 Chwennychwch gan hynny fy ngeiriau i, dymunwch *hwynt*, a chwi a fyddwch dyſcedig.

12 Doethineb fydd ddiſclair, ac ni ddeirfydd: hawdd y canfyddir hi gan y rhai a'i hofnant, hawdd y ceir hi gan y rhai a'i ceiſiant.

13 Y mae hi yn myned i gyflafod y rhai a'i chwennychant, ſel yr adwaenet hi yn gyntaf.

14 Nid rhaid poen i'r hwn a gyfodo yn foreu am dani hi: o blegit eſe a'i caiff hi yn eiſtedd wrth ei ddryſau.

15 Cymys perfeithrwydd ſynhwyr yw meddwl am dani hi, a'r hwn a wilio am dani hi, a fydd diofal yn ebrwydd.

16 Oblegit y mae hi yn myned o amgylch, dan geiſio y rhai ſydd deilwng o honi hi, y mae hi yn ymddangos yn llawen iddynt hwy ar y ffyrdiau, ac yn cyfarfod â hwynt ar bob meddwl.

17 Ei dechrenad hi yw gwir chwant i addyſc, a gofal addyſc yw cariad.

18 A chariad yw ceidwad ei chyfreithiau hi: a ſicrwydd o anllygredigaeth yw gwrandoar y gyfraith.

19 Anllygredigaeth hefyd ſydd yn peri bod yn agos i Dduw.

20 O blegit hynny, chwant doethineb ſydd yn dwyn i'r deyrnas.

21 Am hynny, ô frenhinoedd y bobl, os melus genych eich ſedd-feingcian, a cheyrn-wielyn, anrhydeddwch ddoethineb ſel y ceyn aſoch byth.

22 Eithr beth yw doethineb, a pha ſodd y gwnaed

nac i hi. Mi a fynẽgaf i chwi, ac ni chudiaf ddim
rhag eu digaeth. u rhagoch chwit eithr o ddechreuad ei
genedigaeth yr ôl i neiniaf hi, ac y gosodaf ei gwy-
bodaeth hi yn amlwg, ac nid ât fi tros y gwirio-
nedd.

23 Ac ni chydymdeithiaf fi â chenfigen ddihoc-
medic, oblegit ni bydd y cyfryw vn yn gyfrannog o
ddoethineb.

24 Iechyd wriaeth ybyd yw llawer o ddoethion;
ac attec y bobl yw brenin call.

25 Am hynny cymmerwch addyſc trwy fy ngei-
riau i, a chwi a gewch fudd.

PEN. VII.

*1 Mai'r vn fath yw diwedd y duwiol a'r annu-
wiol. 6 Mai gwell doethineb nâ dim. 8 Mai
Duw a roesai iddo yr holl wybodaeth oedd gantho.
22 Clod doethineb.*

DYn marwol ydwyf finnau, vn ſodd a phawb
eraill, ac yn dyſgu o hiliogaeth yr hwn a lu-
niwyd gyntaf o'r ddaiar.

2 Ac ynghroth fy mam i'm lluniwyd yn gnawd, o
* Iob. 10. 10. 11. fewn amſer dengmis, gan * geuloo hâd gŵr mewn
gwaed, ac o drythyllwch yn dyſgu ynghŷd a chwſc.

3 A phan i'm ganwyd mi a dynnais attaf yr
awyr cyffredyn i ni, ac a ſyrthiais ar y daiar, yr hon
ſydd o'r vn natnriaeth, yn wyleſain y rhoddais i y
llais cyntaf, fel pawb eraill.

4 Mewn cawian, a thrwy ofal i'm magwyd.

5 Ni chaſod vn brenin amgen dechreuad iw ene-
digaeth.

* Iob. 1. 21. 1. tim. 6. 7. 6 Vn fath ddyfodiad i ſywyd ſydd i bawb, ac vn
fath ſynediad allan.

7 Am hynny mi a weddiais, ac fe a roddwyd i mi
ddeall, mi a waeddis, ac fe ddaeth yſpryd doe-
thineb attaſi.

8 Mi a'i cyfriſais hi yn well nâ theyrnwielyn,
ac na goiſeddfaydd: ac ni chyfriſais olud yn ddim
wrth gyffelybiaeth iddi.

9 Ni chyffelybais i faen gwerthfawr iddi hi.
Canys graienin bychan yw pob aur yn ei golwg hi,
ac ſel clai y cyfrifir arian o'i blaen hi.

‖ ddiwi-ſan. 10 Mi a'i hoffais hi yn fwy nag iechyd, ac na
thegwch: ac mi a ‖ arfaethais ei chael hi yn lle
goleuni, oblegit ni fachluda y llewyrch a ddaw o
honi hi.

*5. Bren. 3. 13. mat. 6. 33. 11 * Pob daioni a ddaeth i mi gyd ag y hi, a go-
lud annſeiriol yn ei dwylo hi.

12 Ac mi a lawenychais am bob vn, am ſod doe-
thineb yn eu blaenori hwynt, ond ni wyddwn i mai
hi oedd eu mam hwynt.

13 Yn ddidwyll y dyſcais, ac yn ddigenfigen yr
ydwyf yn cyfranny, heb gelu ei golud hi.

14 Diball dryſſor yw hi i ddynion, pwy bynnac a'i
harfero, y maent hwy yn ymgyſeillach â Duw, gan
ſod yn ganmoladwy trwy y doniau a gaer trwy
addyſc.

‖ roddo. ‖ a fyddant i ieſaw am danynt. 15 Duw a ‖ roddes i mi ddywedyd yn ôl fy me-
ddwl, a meddwl yn addas am y pethau a ‖ rodd-
wyd, oblegit eſe yw pob vn o'r ddau, awdur doe-
thineb, a chyfarwyddwr y doethion.

16 Yr ydym ni â'n geirian yn ei law ef, felly y
mae pob deall, a gwybodaeth gwaith.

17 Canys eſe a roddes i mi ŵybodaeth ddigel-
wydd am y pethau ſydd: i wybod cyfanſoddiad y
‖ gweithredoedd. byd, a grym yr elementau:

18 Dechreu, diwedd, a chanol amſerau, newid
moddion yr haul, a chyfnewid tymhorau:

19 Amgylchiad y flwyddyn, a goſodiad y ſêr:

‖ pethau ŷſw. 20 Natnriaethau anifeiliaid, llid bwyſtfilod,
nerth gwyntoedd, a cymreſymmau dynion, rhago-
riaeth planhigion, a rhinweddau gwraidd:

21 Beth bynnac ſydd nac yn ddirgel, nac yn amlwg,
mi a'i gwn:

22 O blegit doethineb, yr hon a wnaeth y cwbl,
a'm dyſcodd i: o herwydd y mae ynddi hi yſpryd
deallgar ſanctaidd, ‖ vnic, amryw, teneu, cyfym,
diſclair, dehalog, eglur, anniodde ſadwy, yn hoffi da-
ioni, yn llym, heb allu ei attal, yn ‖ bared i wna-
thur daioni:

23 Yn caru dŷn, yn ddianwadal, yn ſicr, yn ôfal;
yn holl-alluoc, yn edrych ‖ am bob peth, ac yn
myned trwy bob yſpryd deallgar, pur, ac o'r te-
neuaf:

24 Bywioccach yw doethineb nâ dim bywiec, hi
a â, ac a dreiddia trwy bob peth, o herwydd ei phu-
red.

25 Canys angerdd gallu Duw yw hi, a ſirioldeb
bŵr oddiwrth ogoniant yr Holl-allpoc: am hynny
ni ſyrth dim halogedic i ddi hi.

26 Canys* diſclairdeb y goleuni tragwyddol yw
hi, difrycheulyd ddrych ‖ gweithrediad Duw, a
delw ei ddaioni ef.

27 Er nad yw hi ond vn, hi a ddichon bob dim: ac
yn aros ynddi ei hun y mae hi yn adnewyddu bob
dim: a thrwy'r oeſoedd yn deſcyn i'r cenedlaethau
ſanctaidd. y mae hi yn cu gwneuthur yn garedigion, ac
yn browiwydi i Duw.

28 O blegit nid hoff gan Dduw ddim, ond yr hwn
a gyfanneddo gyd â doethineb.

29 Oblegit y mae hi yn degach nâ'r haul, ac yn
vwch nâ goſodiad y ſêr: os cyſtedlir hi â'r golew-
ni, goreu y ceir hi.

30 Canys y nôs a ddaw ar ei ôl ef, ond ni orch-
fyga drygioni mo ddoethineb.

PEN. VIII.

*1 Bod yn dda gantho ddoethineb: 4 Oblegit,
bod pob daioni gan yr hwn y mae gantho ddoetha-
neb. 12 Nas gellir ei chael hi ond gan Dduw.*

YMae hi 'n cyrhaeddyd o gwrt bwyſigiaid yn
rymmuſol: ac yn cyſlyn pob peth yn ddoeth.

2 Hon a gerais i, ac a geiſiais o'm hieuengtid, ac
a geiſiais ei phriodi yn ddyweddi i mi: canys cu
oedd genniſ ei thegwch hi.

3 Y mae hi yn gwneuthur ei bonedd yn amlddus trwy gyttal gyd â Duw, ac Arglwydd pob
peth a'i hoffodd hi.

4 Canys athro yw hi ar athrawiaeth Duw, a
vn yn dewis ei weithredoedd ef.

5 Os meddiant dymunol yn y bywyd hwn yw cyf-
oeth, beth gyfoethogach nâ doethineb, yr hon ſydd
yn gwneuthur pob peth?

6 Ac os * doethineb a weithredo, pwy vn o'r pe-
thau ſydd a wna yn well nâ hi?

7 Os cyfiawnder a hoffa neb, rhinweddau ei yn
ei llafur hi: canys y mae hi yn dyſcu ſobrwydd,
a ſynwyr, cyfiawnder, a gwroldeb: nid oes rai mi-
oes dim mwy ei fudd i ddynion yn eu bywyd.

8 Os chwennych neb gael ſiercwydd gwybodaeth
lawer, hi a ŵyr y pethau gynt, ac a ddychymyg yr
vniawn y pethau a fyddant: y mae hi yn gwy-
bod dichellion geiriau, ac yn medru dirnad gwe-
ſtiwnau caled; ac yn gwybod yr arwyddion, a'r
rhyfeddodau, a'r hyn a ddamwain mewn tymhor
ac amſer cyn eu dyfod.

9 Am hynny yr arfaethais ddwyn hon i gartal
â mi, gan ŵybod y cynghorei hi i mi bethau da, ac
i'm diddanei mewn gofal a thirſtwch.

10 Er ei mewn hi y câf fi barch yn y dyrfa,
ac anrhydedd gan henuriaid, er fy mod i yn
ieuange.

11 Myfi a geir yn barod fy ſynhwyr mewn barn,
ac a fyddaf ryfedd yngolwg gwyr mawr.

12 * Hwy a arhoſant arnaf tra y tawyf, ac a
wran-

wrandawant tra lleſarwſ, ac a oſodant eu dwylo yr eu geneuau, es myſi a draethaf lawer.

13 Trwyddi hi y cáſ ſi dragywyddoldeb, ac y gadawaf goffadwriaeth tragywyddol i'r rhai a ſyddant ar ſy ôl;

14 Y llywodraethaf ſi y bobl, ac y daroſtyngir enhedloedd i mi.

15 Teirannlaid aruthrol a'm hofnant i, pan glywont ſôn am dauaſi, ym myſc y gwerin i'm gwelir yn dda, ac yn y rhyſel yn gryf.

16 Pan elwyf i'm tŷ, mi a gŷd-orphywyſaf gyd â hi; oblegid nid oes chwerwder wrth gyttal â hi, na blinder wrth ſyw gyd â hi, ond llawenydd a gorfoledd.

17 Wrth feddwl hyn ynof fy hûn, ac * wrth ſtŷſu fy nghalon mai yngharennydd doethineb yw tragywyddoldeb,

18 A bôd hyſrydwch daionus yn ei chyfeillach hi; a gulud diball yn llafur ei dwylo hi, a bod ſtyriwr o ymarfer ag ymddidan â hi, a bod parch wrth fod yn gyfrannog o'i hymadroddion hi, mi aethais o amgylch pa fodd y cawn hi i mi fy hun.

19 Yr oeddwn i yn fachgen o athrylith dda, ac a gawſum yſprydoliaeth dda.

20 Ie yn hytrach a myſi yn dda, myſi a ddeuthym i'm pryd dihalog.

21 Ond pan wybûm na chawn hi, oni roddei Duw hi, ac mai ſynhwyr oedd wybod rhodd pwy oedd hi, mi a i ddaethym at Dduw, ac a ymbiliais a'm holl galon:

PEN. IX.

1 *Gweddi at Dduw am ei ddoethineb, 4 heb yr hwn yn ddim y gorau o dalentau, 13 ac nâ yw yn ſefydd y rhyng ſodd Duw.*

OH Dduw y tadau, ac Arglwydd y drugaredd, yr hwn a wnaethoſt bob peth â'th air,

2 A thrwy dy ddoethineb a * oſodaiſt ddŷn i lywodraethu ar y creaduriaid a wnaethoſt di,

3 Ac i lywodraethu y byd yn uniawn, ac yn gyſonder, ac i roddi barn a meddwl uniawn:

4 Rhôd ti i mi ddoethineb, yr hon ſydd yn eiſtedd wrth dy orſeddfainge di, ac na wrthoc fi o'th dy blant.

5 Canys mi ſi * dy wâs, a mab dy law-forwyn, o wan ddŷn lleſc, ac o amſer byrr, ac yn llai mewn gallu barnedigaeth a chyfraith.

6 Oblegit yr hwn ſydd berffeithiaf ym myſc meibion dynion, a gyfrifir yn ddiddym os ymmaith rhag y doethineb ſydd oddi wrthit ti.

7 Tydi am dewiſaiſt i yn frenin ar dy bobl, ac yn farnwr ar dy feibion a'th ſerched.

8 Tydi a ddywedaiſt am adeiladu Temle ar dy fynydd ſanctaidd, ac allor yn ninas dy breſwylfod, yn gyffelyb i'r Tabernacl ſanctaidd, yr hwn a baratoiſt ti o'r dechreuad.

9 A chyd â thi yr oedd doethineb, yr hon a wyr dy weithredoedd di, ac oedd breſennol pan wnaethoſt di y bŷd; ac a wŷr beth ſydd yn gymmeradwy bodd yn dy olwg di, a pheth ſydd uniawn wrth dy orchymynion di,

10 Anfon hi o'th nefoedd ſanctaidd, a gyrr hi o gadair dy ogoniant, fel y cymero hi boen yn gydymaith gyd â mi, ac y gwypwyf ſi beth ſydd gymmeradwy gennit ti.

11 Canys y mae hi yn gwybod, ac yn deall pob peth, a hi a'm harwain i yn fy ngweithredoedd yn ſobr yn gymeradwy i mi yn fy ngogoniant hi.

12 Felly y bydd fy ngweithredoedd i yn gymeradwy, ac y barnaf ſi dy bobl di yn gyfiawn, ac a fyddaf ſi addas i orſedd-fainge fy nhâd.

13 * Canys pa ddŷn a wŷr gyfrinach Duw? a pha ſefydlwr beth a ewyllyſia Duw.

14 O blegit ofnus yw meddyliau dynion marwol, ac anſicer yw ein hamcanion ni.

15 Canys y corph llygrédic ſydd yn drwm i'r enaid, a'r breſwylfod ddaiarol ſydd yn faich i'r meddwl, yr hwn ſydd yn gofalu am lawer y bethau.

16 A phrin y medrwn ni jawn ddeall y pethau ſydd ar y ddaiar, a thrwy boen yr ydym ni yn cael y pethau ſydd | yn ein dwylo: eithr pwy a ôlrhain allan y pethau ſydd yn y nefoedd? | *O'u ſôl: eu ni.*

17 Ie pwy a wŷr dy gyfrynach di, oddieithr i ti roddi doethineb, ac anfon dy Yſpryd ſanctaidd o'r uchelder?

18 Felly yr uniawnwyd ffyrdd y'thai ſydd ar y ddaiar, ac y dyſcwyd i ddynion y pethau a'th foddlonant di, a thrwy ddoethineb y cadwyd hwynt.

PEN. X.

1 *Pa beth a wnaeth Doethineb er Addaf, 4 Noe, 5 Abraham, 6 Lot: ac yn erbyn y pum dinas: 10 er Jacob, 13 Joſeph, 16 Moſes, 17 a'r Iſraeliaid.*

HOn a gadwodd y cyntaf a luniwyd o'r ddaear yn dad y byd, yr hwn a grewyd yn unic, ac a'i gwaredodd efo'i fai.

2 Ac * a roddes iddo ef nerth i lywodraethu pob peth. *Gen. 2. 20.

3 A * phan ymadawodd yr anghyfiawn â hi yn ei ddigter, efe a fethodd trwy lid i laud ei frawd. *Gen. 7. 4.

4 Er mwyn * yr hwn y boddwyd y ddaiar eithr doethineb dracheſn a'i cadwodd hi, gan lywodraethu y cyfiawn | ag vchuig bren. *Gen. 7. 23. | *A phren gwaſg.*

5 Hi hefyd, yn gyhyttundeb y cenhedloedd cymyſcadwy mewn drygioni, a adnabu y cyfiawn, ac a'i cadwodd ef yn ddiffaî i Dduw, ie yn ei | ſawr gariad iw fab, hi a'i cadwodd ef yn gryf. *Gen. 9. 11. Gen. 12. 1. | Ymyſtaroedd yn ac ei fab.*

6 * Hi a waredoddy cyfiawn oddi wrth yr awnuwiol colledic, * pan ſfodd efe rhag y tân a ddeſcynnodd ar | y pum dinas. *Gen. 22.

7 Am yr hwn ddrygioni y mae y diffaeth-dir myglyd, a'r plan-wydd yn ſfrwythu heb addfedu byth, yn dyſtiolaeth, ſelly y mae y goloſn halen yn ſefyll, yn goffadwriaeth am yr enaid anghredadwy. *Gen. 19. 26. | *Penta.*

8 Oblegit y rhai a ddiddyſtyraſant ddoethineb, ni chawſant yn unic y niwed hyn ſef bôd heb wybod pethau da: eithr hwy a adawſant goffadwriaeth i'r bŷd o'i ffolineb; ac ni allant lechu yn y pethau a wnaethant ar fai. *poliz.*

9 Eithr y rhai a'i parchent hi a waredodd doethineb o boenau.

10 Mewn llwybrau vniawn yr arweiniodd hi y cyfiawn, * pan oedd yn ffoi rhag digofaint ei frawd, hi a ddangoſodd iddo ef deyrnas Dduw, ac a roddes iddo ef wybodaeth am bethau ſanctaidd, hi a'i cyfoethogodd ef yn ei lafur, ac a gynyddodd ffrwyth ei boen ef. *Gen. 13. 5.

11 Wrth gybydd-dod y rhai | oedd drech nag ef, yr oedd higer llaw, ac a'i cyfoethogodd ef. | *A igwerthyrnod ef.*

12 Hi a'i cadwodd ef rhag ei elynion, ac a'i diogelodd ef oddiwrth ei gynllwyn wŷr, ac mewn ymdrech eryf, hi a roddes y maes iddo ef, fel y gallei ef se wybod fôd duwioldeb yn gryfach nâ dim.

13 Ni adawodd hi y cyfiawn, * yr hwn a werthwyd, eithr hi a'i hachubodd ef rag pechod; ac aeth i waſed gyd ag ef i'r | carchar. * Gen. 37. 28. & 39. 7.

14 Ie ni adawodd hi ef se yn ei rwymau, hyd oni ddygodd hi iddo ef deyrn-wialen y frenhiniaeth, a llywodraeth ar ei ormeſtwyr; a hi a ddangoſodd fôd y rhai oedd yn | beio arno ef yn gelwyddoc, ac a roddes iddo ef ogoniant tragywyddol. Act. 7. 10. | *Pyzm. Athwyn.*

15 Hon * a waredodd y bobl ſanctaidd, a'r bôd diffaî, oddi wrth y genhedl a'i gorthrymmai hwynt. * Exod. 12. 10. & 12. 41.

16 Hi a aeth i mewn i enaid gwâs yr Arglwydd,

*Exod. 5.1. * ac a ſaſodd yn erbyn brenhinoedd ofnadwy, gan mwy thur rh; feddodau a gwyrthiau.

17 Hi a roddes i'r rhai cyſiawn wobr ſancteiddrwydd eu llafur, hi a'i harweiniodd hwynt mewn ffordd ryfedd, ac oedd yn orchudd iddynt hwy y dydd, ac yn ‖ ſſlam o ſer y nos.

‖ Oleuni ſêr.

18 Hi *a'i dug hwy trwy'r môr coch, ac a'i harweiniodd hwy trwy ddwfr mawr.

*Exod. 14.21.22. pſal. 78. 13.

19 A hi a foddodd eu gelynionhwynt, ac a'i dug hwynt i fynu o waelod y dyfnder.

*Exod. 15.1.

20 Am hynny y rhai cyſiawn a yſpeliaſant y rhai annuwiol, ac a *ddadcanaſant dy Enw ſanctaidd di, ô Arglwydd, ac a glodforaſant o vnfryd dy law ‖ orchfygus di.

‖ Di a ymladdodd troſtynt hwy.

21 O blegit dorthineb a agorod denau y rhai mudion; ac a ofododd dafodau plant bychain yn ymadroddus.

PEN. XI.

5 Darfod coſpi'r Aiphtiaid, a chadw'r Iſraeliaid, yn'yr vn peth. 15 Darfod eu coſpi hwy a'r pethau y pechaſent ynddynt. 20 Y gallaſei Duw eu diſtrywio hwy mewn mŵdd arall, 23 ond ei fod ef yn drugarog wrth bawb.

‖ Hwyddodd.

HI a ‖ gyfarwyddodd eu gweithredoedd hwynt yn llaw y Prophwyd ſanctaidd.

*Exod. 16.1.

2 Hwy a * ymdeithiaſant trwy y diffaethwch anghyfanneddol, ac a oſodaſant en pebyll mewn lleoedd anhyffordd.

*Exod. 17.1.6.11.

3 Hwy * a ſaſaſant yn erbyn y rhai a ryſelent iw herbyn, ac a ddiolchaſant ar eu gelynion.

*Numb. 20.11.

4 Daeth *ſyched arnynt hwy, a hwy a alwaſant arnat ti, ac ſe roddwyd iddynt hwy ddwfr o'r graig ‖ ſerth, a meddiginiaeth rhag ſyched, o'r maen caled.

‖ Vchel.

5 Canys trwy y pethau y cyſtuddeiwyd eu gelynion hwynt, trwy'r vn pethau y cawſant hwy lês, pan oedd eiſiau arnynt.

6 Yn lle ffynnon afon redegog wedi ei chythrylblu â gwaed llychlyd,

7 Yn gerydd am y gorchymmyn i ladd y plant, y rhoddaiſt di iddynt hwy amlder o ddwfr, trwy fodd heb ei obeithio,

8 Gan ddangos trwy y ſyched oedd yr amſer hwnnw, *pa fodd y cyſtuddieſit ti y gwrthwyneb-wŷr.

*Exod. 7.20.

9 O blegit pan demptiwyd hwy (er eu ceryddu yn drugarog) hwy a ŵybuant pa fodd y dialeddwyd ar y rhai annuwiol, y rhai a farnwyd mewn digofaint.

10 Canys y rhai hyna brefaiſt ti fel tâd, gan eu rhybuddio, a'r lleill a holaiſt ti fel brenin toſt, gan eu condemno.

11 Y rhai pa vn bynnac, ai yn abſennol, ai yn breſennol, a gyſtuddiwyd yr vn modd.

12 O blegit triſtwch a gofid dau ddyblyg a ddaeth arnynt hwy, wrth gofio pethau a aethei heibio.

‖ Lês. ‖ Wybuant oddi wrth.

13 Canys pan glywſant hwy wrth eu cyſtudd ei hun, gael o honynt hwy ‖ ſudd, hwy a ‖ feddyliaſant am yr Arglwydd.

14 O blegit yr hwn a wrthodaſent hwy yn watwaruſ, wedi ei ſwrw allan gynt wrth daflu allan *y plant newyddiaſ, hwnnw a ſu ryfedd ganddynt hwy yn niwedd y pethau a ddigwyddaſant, gan ſod arnynt ſyched amgen nag ar y rhai cyſiawn.

15 Am anneallgar ddychmygion eu hanghyfiawnder hwynt, trwy y rhai wedi eu twyllo yr addoliaſant ymluſciaid anrheſymmol, a bwyſtfilod gwael: yr anfonaiſt lawer o aniſeiliaid heb reſwm i ddial arnynt hwy:

16 Fel y gallent hwy ŵybod mai trwy y pethau y pecha neb, trwy yr vn pethau hefyd y coſpir ef.

17 O blegit ni rwyſtrwyd dy law di, yr hon ſydd holl-alluog, ac a wnaeth y byd o anhaniad ddefnydd, ſel na allaſei anfon arnynt hwy lawer o eirth, a llewod hŷ;

18 Neu aniſeiliaid dieithr, llawn o ddig wedi ei newydd greu, yn anadlu tarth tanllyd, neu ‖ dwrwſ mŵg, yr hwn a dŷ y gwynt: neu wreichion arnthrol o'i llygaid ſel mellt.

19 Y rhai ni allei eu niwed hwnt yn vnig o diniſtrio hwy, eithr eu golwg erchyll hwyt hefyd eu difetha hwy ar vn waith.

20 Heb y rhai hyn hefyd trwy yn awel y gallſent hwy ſyrthio, wrth gael eu hymlid gan ddialedd, a'i gwaſcaru trwy ‖ yſpryd dy nerth di: eithr tydi a drefnaiſt bob peth wrth feſur, a rhif, a phwys.

21 Canys bob amſer ‖ yr ydwyt ti yn gallu llawer, a phwy a wrthwyneba nerth dy fraich di.

22 Oblegit megis tippyn allan o gloriannau yw'r holl fŷd yn dy olwg di, ac megis defnyn gwlith y boreu, yr hwn a ddeſcyn ar y ddaear.

23 Ond yr ydwyt ti yn trugarhau wrth bob peth, oblegit ti a elli bob dim, ac yr ydwyt heb gymmeryd arnat weled pechodau dynion, ſel yr edifarhaent hwy.

24 Y mae yn hoff gennit ti bob peth a'r ſydd, ac nid ffiaidd gennit ddim a'r a wnaethoſt: ſ; ni wnaethit ti ddim pe buſei gâs gennit ef.

25 A pha fodd y parhaſei dim, oni buſei dy ewyllys di? neu y cadwefid, heb ei alw gennit ti?

26 Ond yr ydwyt ti yn arbed pob peth: o blegit yr eiddot ti ydynt hwy, ô Arglwydd, yr hwn ſydd yn caru eneidiau.

PEN. XII.

1 Na ddiniſtriodd Duw holl bobl Canaan vn waith. 12 A phe gwnaethai hynny, fyn'e allaſai ddywedyd yn ei erbyn ef? 19 Ond ei fod ei harbedodd hwy er addyſc i ni, 27 Darfod eu coſpi hwy, a'i dawiau hefyd.

CAnys y mae dy Yſpryd anllygredic ti yn mhob peth.

2 Am hynny yr wyt ti yn ceryddu bôb ychydig, y rhai a drofſeddant, ac yn eu rhybuddio trwy alw iw cof hwynt y pethau y pechaſant ynddynt, ſel yr ymadawent hwy â'u drygioni, ac y credent ynot ti, ô Arglwydd.

3 Canys dy ewyllys di oedd, trwy ddwyln tiadan ni, ddifetha hên breſwylwyr y tîr ſanctaidd;

4 Y rhai oedd gas gennit ti, o herwydd atteſaf weithredoedd ſwynion, ac aberthau annuwiol;

5 A'r anrhugarog leiddiaid plant hŷn bŷfyd; a bwyttawyr perfedd cnawd dynion; ac yr gwleddau gwaedlyd;

6 Gyd â'i hoffeiriaid o ganol eu gwehilion rhun-addolaidd, a'r tadau y rhai a laddoſt â'u dwylo eu hun, eneidiau ‖ digarad.

7 Fel y gallei y wlâd fydd guaf gennit ti gael plant Duw ‖ iw chyfanneddu yn addas.

8 Eithr ti a arbedaiſt y rhai hyn megis dynion, ac a anfonaiſt *gaccwn o flaen dŷ lu, iw gwaſgu hwy bob ychydig ac ychydig.

9 Nid o herwydd na'ſ gallaſſe ti ddarostwng yr annuwiol i'r rhai cyſiawn trwy ryfel, neu eu difetha hwy ar vnwaith trwy fwyſt-filod trwm, neu air caled:

10 Eithr gan farnu o feſur ychydig ac ychydig, ti a roddaiſt le i edifeirwch; gan wŷbod nad oedd yn

PEN. XLII.

1 Na ba ddefcu y rhai a ddidlafant ddim o waith Duw: 2. onid trueniaf o gwell yw y rhai a ddidlant waith dwylo dynion.

OFer yn ddiau, o naturiaeth yw 'r dynion oll fydd heb adnabod Duw, * heb fedru adnabod yr hwn fydd, wrth y pethau da a welir: ac ni adnabuant y gweithydd, wrth yſtyried y gwaith. * Rhuf. 1.20.

2 Eithr hwy *a dybiafant mai y tân, neu yr gwynt, neu yr awyr buan, neu gylch y ſer, neu ddwfr chwyrn, neu oleuadau y neſoedd, oddynt ddduwiau yn llywodraethu y byd. * Deut. 4.19. & 17.3.

3 Os am fod yn hyfryd ganddynt degwch y rhai hyn y cymmerafant hwynt yn dduwiau, gwybyddant pa faint gwell yw eu Harglwydd hwynt: oblegit yr hwn fydd o naturiaeth yn awdur tegwch a'i creawdd hwynt.

4 Os eu gallu a'i gweithrediad ſydd rhyfedd ganddynt hwy, yſtyriant yn faint mwy yw gallu yr hwn a'i gwnaeth hwynt.

5 Wrth faint, a thegwch y pethau a grewyd, wrth eu cyffelybu, y gwelir yr hwn a'i gwnaeth hwynt.

6 Er hynny yn hyn y mae bai y rhai hyn yn llai: canys y maent hwy mewn amryfus, ond oddi yn ceiſio Duw, ac yn ewyllyſio ei gael ef.

7 Oblegit *y maent hwy trwy driq ei waith ef, yn chwilio yn ddyfall, ac yn coelio eu golwg: o achos bôd y pethau a welir yn dêg. * Rhuf. 1.21.

8 Ac etto nid ydynt hwy eſcuſodol.

9 Oblegit os gallent hwy ſybod cymmaint a medru amcanu at y bŷd: pa ham na chawſant hwy yn gynt Arglwydd y pethau hyn?

10 Eithr annedwydd ydynt hwy, a'i gobaith ſydd mewn pethau meirw, y rhai a alwaſant waith dwylo dynion yn dduwiau, ſef aur ac ariant, pethau wedi eu dychymyg trwy gelfyddyd, a lluniau anifeiliaid, neu garrec ddifudd o waith hên law.

11 Ac *yn awr ſaer pren, wedi iddo ef lifo pren i'r gwaith, a thynnu o amgylch ei holl riſcl ef yn gelfydd, a'i weithio yn gyfarwydd, a gwneuthur lleſtr buddiol i waſanaethu i fywyd dŷn; * Pſal. 44.23.

12 Ac ymlenwi wedi iddo dreulio yſcloſion ei waith yn ai lwyo ei fwyd.

13 Ac yn cymmeryd yr hyn a fuvid ymmaith o honynt hwy yn bren yſtwyrgam difydd i ddim, eithr yn llawn cnappiau, a'i cerfiodd yn ofalus pan gaffei ennyd, ac a'i lluniodd wrth gyfarwyddyd ei ddeall, ac a'i gwnaeth ar lun dŷn:

14 Neu a'i gwnaeth yn debyg i anifail gwael, gan ei amliwio â choch, a'i baintio â lliw, a phaintio pôb gwrthuni ynddo:

15 Wedi iddo wneuthur iddo le addas, a'i goſododd wrth bared, ac a'i ſiechraodd â haiarn.

16 Eſe a ofalodd ym mlaen llaw thag iddo fyrthio; gan ŵybod na allei eſe help iddo ei hun, (oblegit delw yw eſe, ac yn rhaid iddo wrth help:)

17 Yna eſe a weddia am ei dda, am ddyweddi iddo ei hun, ac am blant, heb arno gywilydd leſatu wrth y marw. *Tros ei wraig a'i blant.*

18 Y mae eſe yn galw ar y gwan am iechyd, yn goſyn hoedl i'r marw; yn ymbil am help gan yr hwn ni ŵyr ddim: ac am ei daith yn gweddio ar yr hwn ni all gerdded cam.

19 Ac am elw, a gwaith, a dedwyddwch llaw, yn goſyn llwyddiant gan yr hwn ſydd ddiymmaf i wneuthur dim.

PEN. XIIII.

1 *Er nad yw dyhion yn gweddio ar eu llongau,* 5 *etto y rhai hynny, ac nid eu henlynnod, fydd yn eu cadw hwynt.* 8 *Melldigedig yw 'r eulynnod, a'r rhai a'i gwnant.* 14 *Dechreu delw-addoliaeth,* 23 *a pha beth a barodd hi.* 30 *Y cospa Duw y rhai a dyngo iw henlynnod yn anwir.*

TRachefn pan fyddo vn yn ymbaratoi i fordwyo, ac ar fyned trwy donnau geiwion, efe a
‖ *Llefir.* waedda ar bren pyttrach nâ'r ‖ llong a fyddo yn ei ddwyn ef.

‖ *Llefir, neu long.* 2 Oblegit chwant i elw a ddychymygasei honno, a thiwy ei gelfyddyd y gwnaeth y gweithiwr hi.

3 Eithr dy ragluniaeth di o Dâd, fydd yn ei llywodraethu, *oblegit ti a roddaist ffordd yn y
*Exod. 14.22. môr, a llwybr diogel yn y tonnau:

4 Gan ddangos y gelli di achub rhag pôb peth, ie ped ai dŷn i'r môr heb gelfyddyd.

5 Etto ti a fynni na byddo gweithtedoedd dy ddoethineb yn segur: am hynny yr ymddiried dynion i dippyn o bren ẩn eu heinioes, a chan dreiddio trwy 'r garw-fôr mewn llestr gwan, ydynt gadwedic.

*Gen. 6.4. & 7. 10. 6 Ac *yn y dechreuad pan ddifethwyd y cawri beilchion, gobaith y bŷd trwy ffoi i long, a adawodd i'r bŷd hâd genedigaeth, wedi ei llywodraethu a'th law di.

7 Canys bendigedic yw 'r pren, trwy yr hwn y daw cyfiawnder.

8 Eithr melldigedic yw 'r hŷn a wnaed â llaw,
*Psal. 115.8. baruc. 6.3 a'r hwn a'i gwnaeth, *hwn am iddo ei weithio ef, a hwnaw am ei alw ef yn dduw, ac yntau yn llygredig.

*Psal.5.5. 9 Yr *annuwiol a'i annuwioldeb ydynt mor gâs gan Ddduw bôb yn a'i gilydd.

10 O herwydd yr hyn a wnaed, ynghyd a'r hwn a'i gwnaeth, a gospir.

11 Am hynny y bydd ymweliad ar eulynnod y Cenhedloedd; am eu gwneuthur hwy ym mysc
*Ier.10.8 hab. 2.18. creaduriaid Duw yn ffieidd-dra, * ac yn dramgwydd i eneidiau dynion, ac yn fagl i draed y rhai angall.

12 Canys dechreuad godineb *ysprydawl* oedd ddychymygu eulynnod, a'i caffaeliad hwy oedd lygredigaeth buchedd.

13 Oblegit o'r dechreuad nid oeddynt hwy, ac ni byddant yn dragywydd chwaith.

14 Trwy ofer-ffrost dynion y daethant i'r byd, ac am hynny y bydd eu diwedd ar fyrder.

15 Y tâd yn gystuddiol trwy anamserol alar am ei fab, yr hwn a ddygwyd ymmaith yn gynnar, gwedi gwneuthur iddo ef ddelw; yn awr a'i haddoldd megis yn dduw, yr hwn oedd y prŷd hwnnw yn ddŷn marw, ac a roddes i'r rhai oedd tano ceremoniau, ac aberthau.

16 Yna y cadwyd yn lle cyfraith yr annuwiol ddefod, yr hon a gryfhaſei mewn amſer, ac weth
‖ *Brenhinoedd.* orchymyn ‖ teyrnaid yr addolwyd delwau cerfiedic;

‖ *Yn brefrynol* 17 Y rhai ni allei dynion eu hanrhydeddu ‖ yn eu gŵydd, am eu bôd yn trigo ym mhell, hwy a gymmerasant lun eu gwedd hwynt o bell, ac a wnaethant hynod ddelw brenin, yr hwn a anrhydeddent, er mwyn trwy eu dyfalwch hwn, gwenhieithio iddo ef oedd absennol, fel pe bai bresennol.

18 A chwant y crefft-wr i gael anrhydedd a annogodd yr annyscedic i addoli fwy-fwy.

19 Oblegit efe ond odit yn ewyllysio rhyglyddu bodd llywydd, a ymegnïodd trwy ei gelfyddyd i ofod y llûn i'r gosgu.

20 A'r gwerin, wedi eu denu trwy dêg-wch y gwaith, a gyfrifent yna yn ddiw, yr hwn ychydig o'r blaen a berchid fel dŷn.

21 A hyn a fu yn achlysur i dŵyllo 'r bŷd; o herwydd dynion yn gwasanaethu mewn dryg-fyd, a thân drahaustdeb, a roddasant i gerrig a phrennau yr henw ‖ anghytrannog. ‖ 12

22 Wedi hynny nid oedd ddigon cyfeiliorni ynghylch adnabod Duw, eithr lle yr oeddyet yn byw ym mawr ryfel anwybodaeth, y mawr ddrygau hyuny a alwent hwy yn heddwch.

23 Oblegid tra oeddynt hwy *yn lladd eu plant *Deut. mewn aberthau, ac yn arfer dirgeledigaethau cu- 18.10. ddiedig, neu yn gwneuthur ynfyd gyfeddachau o re- Isa. 57. remonian dieithr: 5.

24 Ni chadwent hwy na'i buchedd, na'i priodau yn lân. Y naill a laddei y llall mewn cynllwyn, neu a'i gofidiei trwy odineb.

25 Pob peth oedd yn gymyſclyd, gwaed a chelnedd, lleddrad a thwyll, llygredigaeth, anffyddlondeb, terfysc, amudon,

26 Aflonyddwch i'r rhai da, angof am gymwynas, halogedigaeth eneidiau, cyfnewyd genedigaethau, anllywodraeth mewn priodasau, godineb ac anlladrwydd.

27 Oblegit addoliad eulynnod, y rhai ni ddylid eu henwi, yw dechreu, ac achos, a diwedd pôb drygioni.

28 Canys tra fyddont hwy yn llawen, y maent hwy naill ai yn ynfydu, ai yn prophwydo celwydd, ai yn byw yn anghyfiawn, ai yn tyngu anudon yn hawdd.

29 Oblegit tra ydynt hwy yn coelio i eulynnod meirw, er iddynt dyngu yn ddrwg, nid ydynt yn diſgwil dialedd.

30 Eithr fe ddiw iddynt hwy yr hyn fydd gyfiawn am y ddau, ſef am feddwl am Dduw yn fâi, gan lynu wrth eulynnod: a thyngu yn anghyfiawn, ac yn dwyllodrus, gan ddirmygu ſanctaiddrwydd.

31 Oblegit nid gallu y rhai y tyngir iddynt, eithr iawn goſp pechaduriaid a ddaw bŷth ar drofſedd y rhai anghyfiawn.

PEN. XV.

1 *Yr ydym yn cydnabod y gwir Ddduw. y Pobled yw y rhai ſy 'n gwneuthur eulynnod.* 14 *a gelynion pobl Dduw,* 15 *gan eu bod hwy, bod law eulynnod y Cenhedloedd,* 18 *yn addoli anſyllaid ffiaidd.*

EIthr tydi ein Duw, ydwyt ddaionus a geiwir; yn hir-ymarhous, ac mewn trugaredd yn llywodraethu pob peth.

2 Oblegit os pechwn ni, eiddot ti ydym ni, y rhai a wŷddom dy gryſder di: ond ni pechwn ni, a ninnau yn gwybod ein cyfrif ni yn eiddot ti.

3 Canys cyfiawnder cyfiawn yw dy adnabod ti, a gwreiddyn tragywyddoldeb yw gwybod dy nerth di.

4 Canys ni thwyllodd drwg-gelfyddus dŷchymyg dŷn mo honom ni; na chyſcod portreiadau poen ddiffrwyth; llun wedi ei fritho ag amryw liwiau.

5 Golwg y rhai ſydd yn peri chwant i'r rhai angall, ac ſelly y maent yn chwennych llun delw farw ddi-anadl.

6 Rhai yn hoffi pethau drygionus, ac yn haeddu y fath bethau i goelio iddynt, yw y rhai a'i gwnaethwy, y rhai a'i chwennychant, y rhai a'i gwaſanaethant.

7 Canys y *crochenydd hefyd a dyliis brid *Ier. 18.2 meddal, ac a lunia yn boenus bôb llestr i'n gwa- Rom. 9.21 ſanaeth ni; o'r yn clai y llunia efe rai llestri i
wasanaeth

wasanaethu mewn gwaith glân; a rhai yr vn modd i'r gwrthwyneb: i ba beth y gwasanaetha pôbl o'r ddau fath hyn, y chrochenydd ei hun sydd farnŵr.

8 Ac o'r vn clai, trwy ddrygioni boen, y lunia efe ddiw ofer, yr hwn a wnaethid ei hun o'r ddaiar ychydig o'r blaen, ac ychydig wedi a â i'r hon y cymmerwyd ef o honi; * pan ofynner yr enioes a fenthyg i vyd iddo.

9 Nid am ei fod efe yn cymmeryd poen am fod ei hoedl ef yn ferr, y mae ei otal ef, eithr y mae efe yn ymryson â gofaint aur, ac arian, a'r dynwared y gofaint prês, ac y mae efe yn ofalus am haddedd iddo fôd yn llanio pethau gau.

10 Lludw yw ei galon ef, ei obalth hefyd sydd waelach na'r ddaiar, a'i fywyd yn fwy amrediad na'r clai:

11 Am nad adwaenei efe yr hwn a'i gwnaeth ef hwn a roddes enaid grymiol iddo ef, ac a anadlodd yspryd bywiol ynddo.

12 Eithr cyfrif y maent hwy mai chware yw ein heniocs ni, ac mai marsiandiaeth i elwa yw ein bywyd ni, oblegit rhaid, meddant, yw elwa o ble bynnac, hyd yn oed drygioni.

13 Canys hwn yn anad neb a wyr ei fod yn pechu, yr hwn fydd yn gwneuthur bronnoedd lestri, a delwau o ddefnydd daiarol.

14 A holl lywion dy bobl di y rhai a arglwyddiasant arnynt, ydynt o'r fath ffolaf, ac yn anhapusach nâ phlant bychain:

15 O herwydd iddynt dybied bôd holl enynnod y Cenhedloedd yn dduwiau, i'r rhai nid oes na llygaid yn gwasanaethu i weled, na ffroenau i dynnu yr awyr atynt, na chlustiau i glywed, na bysedd dwylo i deimlo, a'i traed hwy fydd ddiog i gerdded.

16 Oblegit dŷn a'i gwnaeth hwynt, a'r hwn, nid ar gandaο ond benthyg yspryd a'i lluniodd hwynt: eithr ni ddichon vn dŷn wneuthur duw tebyg iddo ei hun.

17 Canys efe yn farwol a weithia beth marw â'i dwylo anwir: gwell yw efe ei hun nâ'r pethau y mae efe yn eu haddoli: oblegit efe a fu fyw unwaith, a hwythau ni bnant erioed.

18 Y maent hwy yn addoli yr anifeiliaid casaf: oblegit wrth eu cyd-gyffelybu, y mae rhai yn waeth nag eraill.

19 Nid ydynt mor dêg ag anifeiliaid eraill iw cymmeo: canys methodd ganddynt gael na chlôd gan Dduw, na'i fendith ef.

PEN. XVI.

1 *Rhai o Ddaw ymborth dieithr iw bobl, i chwennygu eu blys, ac anifeiliaid drwg yn elynion, yn ddwyn oddiarnynt.* 5 *Efe a'i brathodd hwy â sarph,* 12 *ond efe a'i hiachaodd hwy â'i air yn unig.* 17 *Darfod i'r creaduriaid newidio eu natur iaeth er daioni i bobl Dduw, ac er drwg iw gelynion.*

AM hynny y eosþwyd hwynt â'r cyffelyb', fel ac y fel yr haeddant, * ac y dialeddwyd hwynt â lluaws o anifeiliaid.

2 Yn lle yr hwn ddialedd y gwnaethost ti ddaioni i'th bobl dy hun, i ba rai, i godi eu chwant hwynt, y paratoaist ti * fos-ieir yn ymborth o flas dieithr.

3 Fel y byddai iddynt hwy, yn chwennych ymborth, ddi-garu y peth oedd angenrheidi ei chwennych, o herwydd golwg anhawdd gar yr anifeiliaid a anfonesid iw mysc: ac y gwneid y rhai hyn, wedi eu bôd tros ychydig ennyd mewn eisiau, yn gyfrannogion o archwaeth newydd,

4 Oblegit yr oedd yn rhaid i angen, yr hwn ni ellid ei ochel, ddyfod ar y rhai hynny a arferasant drahausdeb: eithr i'r rhai hyn, digon oedd yn vnic ddangos pa fodd y rhoedd dialedd ar eu gelynion hwynt.

5 Canys * pan ddaeth creulon lid bwystfilod ar y rhai hyn, a'i distetha hwynt â brathiadau seirph dolennog,

6 Nid hyd y diwedd yr arhôdd dy ddigofaint di: eithr iw rhybuddio y blinwyd hwynt ychydig o ennyd, gan gael * arwydd iechydwriaeth, i beri iddynt feddwl am orchymmyn dy Gyfraith di.

7 Oblegit yr hwn a drôdd *at yr arwydd hwnnw a iachawyd*, nid gan yr hwn a welid, eithr gennit ti, Iachawdur pob peth.

8 A thrwy hyn y gwnaethost ti i'n gelynion ni gredu mai tydi yw yr hwn fyddyn achub o bôb drwg.

9 Y rhai a laddodd * brath locustiaid a chacwn, ac ni chaed meddiginiaeth iddynt hwyt oblegit hwy a haeddent eu cospi â'r cyfryw.

10 Ond ni wnai dannedd dreigiau gwenwynic niwed i'th blant di: oblegit dy drugaredd di a ddeui yn erbyn hynny, ac a'i hiachaei hwynt.

11 Canys i feddwl am dy ymadroddion di y brathwyd hwynt, a hwy yn ebrwydd a iachawyd, fel heb fyrthio mewn dyfn angof ‖ y cofient yn wastad dy ddaieui di.

12 Oblegit nid llysieuu, nac eli a'i iachaodd hwynt, eithr dy air di, ô Arglwydd, yr hwn fydd yn iachâu pôb dim.

13 O herwydd y mae i ti feddiant ar enioes ac angeu, ac yr ydwyt ti yn * dwyn i wared hyd byrth yffern, ac yn dwyn i fyny drachefn.

14 A dŷn yn ei ddrygioni a ladd, a phan elo yr yspryd allan, ni ddychwel efe, ac ni ddaw yn ei ôl yr enaid a gymmerer i fyny.

15 Eithr amhosibl yw diange rhag dy law di.

16 Oblegit * yr annuwolion, y rhai fydd yn gwadu eu bôd yn dy adnabod di, a ffrewyllwyd o nerth dy fraich di, gan gael eu herlid â rhyfeddol law a chenllysc, ac â chafodau heb allu eu gothelyd, a hwy a ddifethwyd â thân.

17 A'r hyn fydd rysseddaf, y tân oedd yn gweithio fwy-fwy yn y dwfr, yr hwn fydd yn diffeddi pob peth: canys y mae y byd yn * ymladd tros y rhai cyfiawn.

18 Canys weithiau fe fyddei lai y fflam, fel na loscei hi yr anifeiliaid a anfonesid yn erbyn y rhai annuwiol; eithr trwy weled, hwy a allent ddybod eu hunain mai trwy farn Duw yr erlidid hwynt.

19 Ac weithiau efe a loscei ym mysc y dwfr, yn fwy nag y gallei tân, i ddifetha ffrwyth tir anghyfiawn.

20 Yn lle hynny * â bwyd Angelion y porthaist ti dy bobl dy hun, a thi a anfonaist iddynt hwy parod o'r nefoedd yn ddiboen, yr hwn a wasanaethei i bôb hyfrydwch, ac i bôb archwaeth, yn gymmwys.

21 * Canys dy ‖ ymborth di oedd yn dangos dy felysdra i'th blant, ac yn gwasanaethu chwant y bwyttawr, ac yn ymdymmherru wrth fodd pob un.

22 Yr * eira hefyd a'r iâ oedd yn dioddef y tân, ac heb ddoddi, fel y gallent hwy ŵybod mai'r tân, yr hwn oedd yn flaglu yn y cenllysc, ac yn llewyrchu yn y glaw, oedd yn distetha ffrwyth y gelynion.

23 Hwn hefyd, fel y cai y rhai cyfiawn eu cynnal, a ollyngodd ei allu dros gof.

24 Oblegit y creadur, yr hwn ſydd yn dy waſanaethu di, yr hwn a wnaethoſt bôb peth, a amcelir i beri coſpedigaethar yr anghyſiawn, ac a ddadanelir i wneuthur daioni i'r rhai a ymddirtedant ynot ti.

‖ *Sût,* 25 Am hynny eſe yna yn ymtithio i bôb ‖ peth a waſanaethei dy râs di, yr hwn ſydd yn maethu pôb peth wrth ewyllys y rhai ‖ anghenus.

‖ *A medalent.* 26 Fel y dyſco dy blant di, y rhai ſydd hoff gennit ti, ô Arglwydd, * nad cynnyrch ſtrwyth ſydd yn porthi dyn, eithr mai dy air ſydd yn cadw y rhai a gredant ynot.

* Deut. 8.3.mat. 4.4.

27 Oblegit y peth ni ddiſethodd y tân, wedi ei dwymno ychydig gan belydr yr haul, a feiriolodd yn ebrwydd.

28 Fel y byddei byſpys, y dylid achub blaen yr haul, i roddi diolch i ti, a gweddio arnat ti ar dorriad y dydd.

29 Oblegit gobaith yr aniolchgar a dawdd ymmaith fel llwyd-rewy gaiaf, ac a rêd ymmaith fel dwfr diſudd.

PEN. XVII.

1 Pa ham y coſpwyd yr Aipetiaid â thywyllwch, 4 Mor erchyll oedd y tywyllwch hwnnw. 12 Moroſnadwy yw cydwybod ddrwg.

‖ *Yr eneidiau ni fyment eu gwelau.*

DY farnedigaethau di ſydd fawr, ac ni ellir eu traethu: am hynny yr aeth y ‖ rhai annyſcedic ar gyfeiliorn.

2 Oblegid y rhai anwir yn amcanu gorthrymmu y genedl ſanctaidd, wedi eu gwarche yn eu tai, yn garcharorion tywyllwch, a'i llyſſetheirio â rhwymau hirnos, a orweddaſant yno, yn ffoaduriaid oddiwrth y rhagluniaeth dragywyddol.

3 Canys pan dybiaſant hwy lechu mewn cnddiedic bechodau, tan dywyll orchudd angof, hwy a waſcarwyd, wedi eu dychrynu yn arnthrol, a'i tralodi gan weledigaethau *dieithr.*

4 Canys ni allei y gilfach a'i daliei hwynt eu cadw hwy yn ddiofn: eithr yr oedd twrwf yn ſwnio o'u hamgylch, yr hwn oedd yn eu blino hwynt, a gweledigaethau pruddaidd ag wyneb ſarric yn ymddangos iddynt.

5 Nid oedd dim gallu gan y tân i lewyrchu, ac ni allei diſclair lewyrch y ſêr oleuo y nôs erchyll honno.

6 Eithr tân yn vnic yn cynneu o honaw ei hun, yn ofnadwy iawn, a ymddangoſodd iddynt hwy: wedi eu dychrynu hwynt â'r weledigaeth honno ni welid, hwy a dybiaſant ſôd y pethau a welid yn waeth.

* Exod. 7.11.& 8.7.19. 7 Felly y * bwriwyd i lawr oferedd celfyddyd hudoliaeth, a'r gwiadwydus gerydd a gafodd y rhai a honient ſtoſt o'i doethineb.

8 O blegit y rhai a addawſant yrru ymmaith ofn a blinder oddi wrth cnaid lleſc, a aethant yn lleſc eu hun, rhag ofn yr hwn y gellid chwerthin am ei ben.

9 O herwydd er nad oedd dim erchyll yn eu hofni hwynt; er hynny wedi eu dychrynu wrth ſynediad bwyſt-filod heibio, [a chwibaniad ſeirph,

10 Buant ſeiriw o ofn, gan ommedd edrych ar yr awyr, yr hwn nid oedd le iw ochelyd.

11 Canys peth ofnus yw drygioni, wedi rhoddi barn iw erbyn, wrth ei dyſtiolaeth ei hun, a'r gydwybod yn gwaſcu arno ſydd yn darogan pethau blin yn waſtadol.

12 Canys nid yw ofn ddim, ond bradychu yr help a roffer gan reſwm.

13 A'r diſgwiliaid oddi fewn yn llai, a gyfrif yr anwybodaeth yn ſwy na'r achos, yr hwn ſydd yn peri blinder.

14 Eithr hwynt yn cyſcu yr vn hûn y noſſon honno, yr hon ni ellid yn ddiau ei dioddef, ac a ddaethei arnynt o waelodion vffern anocheladwy?

15 Weithieu a ſinid â gweledigaethau rhyfedd, ac weithieu a lewygent gan ball calon: canys ofn diſymmwth, ac heb edrych am dano, a ddaeth arnynt.

16 Felly, pwy bynnac a ſyrthiei yno, eſe a gedwid, ac a gaeid mewn charchar hebhaiarn.

17 Canys pa vn bynnag ai llaſur-wr ſyddei vn, neu ſugûl, neu vn yn gwneuthur y gwaith ſydd yn y ‖ diſlaethwch, pan ddelid eſe, eſe a ddioddefei yr ‖ *Mal.* angen ni'n gellid ei ochelyd: oblegit ag vn gadwyn tywyllwch y rhwymid hwynt oll.

18 Pa vnbynnag ai gwynt chwiban, ai hyſrydaidd ſain adar ym myſc y canghennau tewion, ai cyſſain dwfr yn cerdded yn chwyrn;

19 Ai ſŵn erchyll creigiau a fwrid i lawr, ai rhediſa aniſeiliaid yn moelyſtotta heb ei gweled, ai llais creulon bwyſtfilod rhuadwy, ai carregleſain yn dadſeinio o ogfeydd y mynyddoedd: y pethau hyn a'i dychrynei hwy, fel y llewygent.

20 Canys yr holl ſyd a oleuid yn olcu ddiſclair, ac ni rwyſtrid neb yn eu gwaith.

21 Yn vnic arnynt hwy y daethi nôs drom, cyffelybrwydd i'r tywyllwch a ddeuei arnynt hwy: eithr yr oeddynt iddynt eu hunain yn ſtimach nâ'r tywyllwch.

PEN. XVIII.

1 Pa ham y coſpwyd yr Aipt â thywyllwch, 5 ac â marwolaeth eu plant, 8 Ea bod hwy eu hun yn gweled yr achos o hyny. 20 Goſpi o Ddduw ei bobl ei hun; a pha ſodd yr attaliwyd y bla honno.

EIthr i'th Sanct di yr oedd * goleuni o'r mwyaf, llais y rhai yr oeddynt hwy yn eu clywed, ond nid oeddynt yn gweled eu gwedd hwynt, a hwy a'i cyfrifaſant hwynt yn ddedwydd, am na ddioddefaſent hwythau yr vn pethau. * Exod. 10.23.

2 Rhoddaſant heſyd iddynt ddiolch, am na wnaetheut niwed wedi cael cam o'r blaen, a dymunaſant faddeuant am ſôd yn elynion iddynt.

3 Yn lle hynny y rhoddaiſt iddynt hwy goleuo dân poeth, i flaenori yn y daith anhyſpys, ac i ſôd yn haul diniwed i'r ymdaith barchedig. * Exod. 13.21.& 14.20.

4 Yr oeddynt hwy yn ddiau yn haeddu bôd heb oleuni, a'i careharu mewn tywyllwch, y rhai a gadwaſant dy blant di yngharchar, trwy y rhai yr oedd anllygredic oleuni y gyfraith iw rodi i'r bŷd. Pſal. 16.30. 105.28. 144.6. Ioh. 1.4.

5 * Pan amcanaſant hwy ladd rhai bychain y Sainct, yna trwy vn plentyn yr hwn a fwriefid allan ac a gadwefid iw ceryddu hwynt, y cymmeraiſt ymmaith lawer o'i plant hwy ac a'i difethaiſt hwynt ar vnwaith yn y dwfr cryf. * Exod. 1.22. 14.28.

6 Ein tadau ni a gawſant wybodaeth am y nôs honno o'r blaen: fel y byddent lawen am cu bôd yn gwybod yn ddiogel i ba lwon y credaſent. * Exod. 12

7 Felly y derbyniodd dy bobl di iechydwriaeth y rhai cyfawn, a diniſtr y gelynion.

8 Canys megis y coſpaiſti ein gwrthwynebwyſ: trwy 'r vn perh y rhoddaiſt anrhydedd i nîn y rhai a alwefit ti. * Exod. 12

9 * Canys ſanctaidd blant y rhai daionus a aberthaſant yn ddirgel, ac a oſodaſant ‖ gyfraith ddiwrol yn gydtun; ar ſôd y rhai ſanctaidd yr vn modd yn gyfrannogion o dda a drwg, a'r tadau yn awr yn canu o'r blaen ganiadau mawl. * Exod. 12. ‖ *Cyfammod Duw.* 29.30.

Eithr

10 Eithr anghyſain wæddy gelynion a ddadſeiniodd o'r tu arall: a greſynol wâd oedd yn cerdded am blant y galeried am danynt.

11 A'r vn fath ddialeddy coſpid * y gwâs a'r meiſtr, yr vn pethau yr oedd y gwrêng a'r brenin yn eu ſtoddef.

12 Rhai aneiriſ oedd ganddynt hwy oll, wedi meirw ar vn-waith o'r vn farwolaeth, ſel nad oedd digon o rai byw iw claddu hwynt: canys mewn vn moment y diſethwyd eu hiliogaeth anrhydedd euſaf hwy.

13 Canys lle na chredant hwy ddim o herwydd y ſwynion, pan ddiſethwyd y cyntaf-anedic, y cyffeſſant mai plant Duw oedd y bobl hyn.

14 O herwydd pan oedd pob peth mewn diſtawrwydd tawel, a'r nôs yngханol ei gyrſa ſain,

15 Dy holl-alluoc air di a neidiodd o'r nef o'th eſeddfa frenhinawl, i galon y wlâd ddiniſtriol, ſel rhyfel-wr ffrom.

16 Gan arwain dy orchymmyn diragrith di yn lle deddyf llym, yr hwn a ſafodd, ac a lanwodd bôb peth â marwolaeth, ac oedd yn cyffwrdd â'r nefoedd er ei ddeſeyn i'r ddaiar.

17 Yna gweledigaethau breuddwydion arnthrol a'i blinaſant hwy yn ddiſymmwth, a'r ofn nid oeddynt yn ei ddiſgwil a ddaeth arnynt.

18 Ac wedi bwriw vn i lawr ymma, ac arall acw, yn hanner marw, hwy a ſynegaſant am ba achos yr oeddynt yn marw.

19 Oblegit y breuddwydion, y rhai oedd yn en blino hwynt, a rag-yſpyſaſent hyn, ſel na ddiſethid hwyar heb wybod pa ham yr oeddynt yn dioddef niwed.

20 Cyſſyrddodd proſedigaeth angeu weithieu â'r rhai cyfiawn hefyd, a bu ddiniſtr ar y * dyrfa yn y diſtethwch: ond ni hîr barhâodd y digter.

21 Oblegit y gôr difai a'u deſſynnodd hwynt ar ſŷs, gan arwain arfau ei ſwydd ei hun, ſef gweddi, ac iawn o aregl-darth, ac a ſafodd yn erbyn y llid, ac a ddibennodd y cyſtudd, gan ddangos mai dywâs di oedd eſe.

22 Ac eſe a orchfygodd y diniſtrydd, nid o gryfder corph, na thrwy waith arfau, eithr â gair y daroſtyngodd eſe yr hwn oedd yn cuſtuddio, gan goſan llw, a chyſammod y tadau.

23 Canys pan oedd y meirw yn ſyrthio ar ei gilydd yn dyrrau, eſe a ſafodd yn y canol, ac a dorrodd y digter, ac a ‖ rannodd y ffordd oedd yn myned at y byw.

24 Oblegit * yn y wiſc laes yr oedd ‖ yr harddwch oll, a gogoniant y tadau ynglaerfiad y pedair rhês o feini, a'th lawredd dithau yn y goron am ei ben ef.

25 Yr rhai hyn y rhoddes y diniſtrydd le, ac a'i hoſnodd hwynt: canys digon oedd, yn vnic broſi o bonyat y digter.

PEN. XIX.

1 *Pa beth na wnaeth Duw drugaredd â'r Aiphtiaid:* 5 *Ac mor rhyfeddol y gwnaeth eſe a'i bobl* 24 *Bod yr Aiphtiaid yn waeth na'r Sodomiaid.* 28 *Rhyfedol mor gyttûn y'n'r creaduriaid i wasanaethu pobl Duw.*

EIthr digter didrugaredd a barhaodd hyd y diwedd i'r annuwiolion; oblegid eſe a wyddai o'r blaen yr hyn a wnaent hwy:

2 Sef wedi iddynt roddi cednad iddynt i fyned ymmaith, a'i gyrru hwy ar frys, y byddai ediſur ganddynt, ac yr erlidient hwynt.

3 Canys pan oeddynt hwy yn galaru, ac yn hyloſaip wrth ſeddau y meirw, hwy a ddychymmygaſant ſeddwl ynfyd arall, a'r rhai a yrraſent hwy allandan ymbil â hwynt, a erlidiaſant hwy megis rhai yn ffo.

4 Oblegit y dynged a haeddent a'i hanweiniodd hwynt i'r diwedd hwn, ac a wnaeth iddynt anghofio y pethau a ddigwyddaſent enſŷs, ſel y cyflawnent hwy y goſpedigaeth oedd yn ôl iw dialedd hwy.

5 Ac ſel y cai dy bobl di fyned trwy ffordd ryfedd, ac yeaent hwythau farwolaeth dieithr.

6 Oblegit pob creadur yn ei ryw ei hun a lanniwyd trachefn o newydd, i waſanaethu y gorchymynion priodol a roddwyd iddynt, ſel y cedwid dy blant di yn ddiniwed.

7 Y cwmwl a gyſcododd tros y gwerſyll, a lle y buaſei ddwfr o'r blaen, y gwelid tîr ſych, le yn y môr côch yr oedd ffordd ddirwyſtr, a maes yn dwyn gwelltglâs yn y ſiwdchwyrn:

8 Trwy yr hon yr aeth yr holl genedl a anddeffymnodd dy law di, gan weled gwrthiau rhyfedd.

9 Fel meirch y porthaſid hwynt, ac fel ŵyn y llamment hwy, gan dy ſoliannu di ô Arglwydd eu gwaredydd hwynt.

10 Oblegit hwy a gofient etto y pethau a ddigwyddaſei tra 'r oeddent yn ymdaith yn y wlad ddieithr; ymodd yn lle eppiliaeth anfeiliaid y dygaſei y ddaiar allan ‖ wybed, ac y dygaſei yr afon allan lawer o lyffaint yn lle pyſcod. ‖ *Lev.*

11 Eithr * wedi hyny hwy a welſant eppiledd newydd o adar, pan ddygwyd hwynt trwy ſŷs i ddymuno bwyd dainteithiol. *Exo.16. 13.num. 11.31.

12 Oblegit ſoſt-ieir a ddaeth i ſynn o'r môr, yn ‖ ddiddanwch iddynt hwy: ‖ *Fodlon-rwydd.*

13 Ac ar y pechaduriaid y daeth dialedd, nid heb arwthieu o'r blaen, trwy egni taranau: o herwydd yr oeddynt hwy yn henddu dioddef am eu hanwireddau: oblegit yr oeddynt hwy yn dwyn dygyn-gâs i ddieithraid:

14 Canys *y Sodomiaid* ni dderbyniant, y rhai nid adwaenant pan ddaethant: eithr y rhai hyn a gaethiwaſaut y dieithraid a wnaethei iddynt hwy ddaioni.

15 Ac nid hynny yn vnic, eithr yſgatſydd ſe a edrychir pech ar y rhai hynny, am iddynt dderbyn dieithraid yn anghyweithas.

16 Eithr y rhai hyn wedi eu derbyn hwynt ‖ yn llawen, a gyflnddiaſant â phoenau arnthrol, y rhai oedd yn awr gyfrannogion o'r vn gyfraith. ‖ *Yn wleddu.*

17 A'r rhai hyn a darawyd â ddallineb, ſel *y tarawſid* y rhai hynny * wrth ddrws y cyfiawn: pan geiſiodd pob vn y ffordd iw ddrws ei hun, wedi eu hamgylchu hwy â chwyllwch anſerthol. *Geb. 19.11.

18 Oblegit yr elementau a newidiwyd ‖ o honynt en hunain yn gyſſon, ſel y newidia ſain cynghanedd mewn pſaltring, henw y dôn, er bôd y ſwn yn aros bob amſer, megis y gellir yſtyried wrth edrych yn graff ar y pethau a wnaed. ‖ *Ynddynt en hunain.*

19 Canys y pethau daiarol a droed yn bethau o'r dwfr, a phethau noſiadwy a gerddaſant ar y ddaiar.

20 Y tân oedd nerthol yn y dwfr, wedi gollwng tros gôf ei rinwedd ei hun, a'r dwfr a anghofiaſei ei naturiaeth i ddiffoddi.

21 Yn y gwrthwyneb, ni wnaeth y fflam nac i gnawd yr aniſeiliad llygradwy, y rhai a rodient yndda, nac i'r ymborth neſol ddarfod, er ei fôd ſel * iâ tawddadwy, o rywogaeth i doddi. *Exo.16. 14. num. 11.7.

22 Canys dy bobl a fawrygaiſt, ac a anrhydeddaiſt, yn mhob dim, ô Arglwydd: ac ni ddiyſtyraiſt hwynt; ond bod gyd a hwynt bob amſer, ac yn mhob lle.

¶ DOE.

¶ DOETHINEB IESVS MAB SIRACH, neu ECCLESIASTICVS.

Proleg a wnaeth Awdur anadnabyddus.

Rhai ſy'n tybied mai Athanſius a wnaeth y prolog ymma, amei ſod yn ei Synopſis ef. ‖ *Gaſcin.* ‖ *Rôol.*

YR Ieſus hwn oedd ſâb i Sirach, ac ŵyr i Ieſus, o'r vn enw ag ef. Y gŵr hwn gan hynny oedd fyw yn yr amſeroedd diweddaf, gwedi methgludo y bobl, a'i galw adref drachefn, ac agos ar ôl yr holl Brophwydi. Ei daid ef Ieſus (ſel y mae efe ei hun yn tyſtiolaethu) oedd ŵr diwyd iawn, a doeth ym myſc yr Hebreaid, yr hwn nid yn vnic a gaſclodd ddŵys a byrr ymadroddion y gwŷr doethion a ſuaſei ot flaen ef, eithr ei hun heſyd a draethodd rai o'r eiddo ei hun, yn llawn o fawr ddallteuriaeth a doethineb. Am hynny pan ſu farw yr Ieſus cyntaf, a gadel y llyſr hwn wedi ei ‖ orphen agos, Sirach ei ſâb ef, wedi ei gael ar ei ôl ef, a'i gadawodd inu ſâb ei hun Ieſus, yr hwn wedi ei gael iw law, a'i cynnhullodd i gŷd yn drefnus, yn vn ‖ llyſr, ac a'i galwodd Doethineb, gan roddi ei enw ei hun, enw ei dâd, a'i daid, yn deitl iddo, gan ddeon y gwraudawr trwy enw doethineb, i roi mwy o ſerch ar ſtudio y llyſr hwn. Y mae efe gan hynny yn cynnwys ymadroddion doethion, ſentenſiau dieithr, a dammhegion, a rhai hên ſtoriau duwiol priodol, am wŷr a ryngaſai fodd Duw. Ei weddi heſyd a'i gan. Heb law hynny, pa ddaioni a welſei Duw yn dda *ei wneuthur* iw bobl, a pha blaau a bentyrraſei efe ar eu gelynion hwy. Yr Ieſus ymma oedd yn ŵilyn Solomon, ac nid oedd lai enwog am ddoethineb, a dyſceidiaeth; ac yntau ynwir yn ŵr mawr ei ddyſc, ac yn cael ei gyfrif felly.

Prolog Doethineb Ieſus fab Sirach.

GAn roddi i ni lawer a mawrion bethau trwy y Gyfraith a'r Prophwydi, ac eraill a'i dilynſant hwy, am ba rai y mae yn rhaid canmol Iſrael, o herwydd addyſc a doethineb; ym mha rai y mae yn rhaid nid yn vnic i'r darllennyddion fyned yn ddoethach, eithr heſyd i'r rhai ſy yn chwennychu dyſcu, fôd yn ſuddiol i'r rhai oddi allan, drwy draethu, ac ſcrifennu heſyd: ſy nhaid i Ieſus, wedi iddo ymroddi yn fawr i ddarllen y Gyfraith a'r Prophwydi, ac eraill o lyfrau ein tadau, ac wedi myned yn hyſedr yuddynt hwy, A ddygwyd rhagddo i ſcrifennu peth ei hun, o'r pethau a berthyn i addyſc a doethineb; ſel y gallei y rhai ſydd awyddus i ddyſc, ac wedi ymroddi i'r pethau hyn, gynnyddu yn fwy mewn buchedd, yn ôl y Gyfraith. Am hynny byddwch, attolwg, yn ewyllyſcar, ac yn ddyfal iw ddarllen, a maddeuwch i ni, os nyni wrth gymmeryd poen yn cyfeithu, a welir heb gyrrhaeddyd grym rhyw eiriau. Oblegid nid yw yr vn pethau o'r vn grym, pan draether hwynt i iaith arall. Ac nid hyn yn vnic, eithr pethau eraill, ſef y Gyfraith, a'r ‖ Prophwydi, a'r llyfrau eraill ſy iddynt ‖ ragoriaeth nid bychan, pan draether hwynt yn eu hiaith eu hun. Oblegid yn y ddeunawfed ſlwyddyn ar hugain i'r brenin Euergetes, wedi i mi ddyfod i'r Aipht, ac aros yno enyd, mi a gefais lyfr o addyſc nid buchan. Am hynny y tybiais ſod yn angenrheidiaf dim gymmeryd peth diwydrwydd a phoen iw gyfeithu ef. Felly mi a ymroddais trwy fawr anhunedd a chyfarwyddyd, yr amſer hwnnw, i ddwyn y llyfr i ben, ac iw oſod allan er eu mwyn hwythau heſyd, y rhai mewn gwlâd ddieithr ŷnt yn chwennych dyſcu, wedi ymbaratoi o'r blaen yn ei moddau, i fyw yn ôl y Gyfraith.

‖ *Prophwydoliaethau.* ‖ *Odidawgrwydd*

PEN. I.

1 *O Ddaw y mae pob doethineb*: 10 *Ac ŷr yhas a'i carant ef, y mae efe yn ei rhoi hi.* 12 *Ofn Duw yw llawnder llawer o feudithion.* 28 *Ofn Duw heb ragrith.*

t. Bren. 3.9. ODdi *wrth yr Arglwydd y daeth pob doethineb, a chyd ag ef y mae hi byth.

2 Pwy a rif dywod y mor? a'r dafnau glaw? a dyddiau tragwyddoldeb?

3 Pwy a olrhain allan vchder y neſoedd? a lled y ddaiar? a'r dyfnder? a doethineb?

4 Crewyd doethineb yn gyntaf o'r cwbl, a deall ſynwyr erioed.

5 Ffynnon doethineb yw gair Duw goruchaf, a'i ffyrdd hi yw y gorchymynion tragywyddol.

Rhuf. 11.34. 6 I *bwy y datcuddiwyd gwreiddyn doethineb, a phwy a ŵybu ei chynghorion doeth hi?

7 [I bwy yr eglurwyd gŵybodaeth doethineb? a phwy a ddeallodd ei hamrywiaſ fyrdd hi?]

8 Vn ſydd ddoeth iw ofni yn fawr, yr Arglwydd yn eiſtedd ar ei orſedd ſaingc.

9 Yr Arglwydd a'i creawdd hi, ac a'i gwelodd, ac a'i rhifodd, ac a'i tywalltodd hi ar ei holl waith.

10 Y mae hi gyd â phob enawd, yn ôl ei roddiad ef, ac efe a'i rhoddes hi i'r neb a'i carant ef.

11 Anrhydedd, a gogoniant, a hyfrydwch a choron gorfoledd yw ofn yr Arglwydd.

12 *Ofn yr Arglwydd ſydd ddifyrrwch i'r galon, ac a rydd lawenydd a hyfrydwch a hir hoedl. *Eccl. 40.6. pſal. 111. 10.*

13 Yn y diwedd, da ſydd i'r hwn a ofno yr Arglwydd, ac efe a fendithir yn ei ddydd diwedd.

14 Dechreu doethineb yw ofnl yr Arglwydd, ‖ ac efe a grewyd gyd â'r ffyddloniaid yn y groth. ‖ *Neu, a fi.*

15 Hi a ſofododd ſylfaen tragywyddol gyd â dynion, a chyd â'i *hiliogaeth hwynt y peri hi. *a. Cron. 20.12. pſal. 111. 10. diar. 9.10 & 28.28.*

16 *Ofn yr Arglwydd yw cyflawnder doethineb, ac ſydd yn llenwi dynion â'i ffrwyth hi.

17 Hi a lanwodd eu holl dai hwynt â'i phethau dymunol, a'i hyſcuborion hwynt â'i chnwd.

18 Coron doethineb yn diwynallan ffrwyth heddwch, ac iechydwriaeth iachol yw ofn yr Arglwydd, a dawn

2 dawn Duw yw pob vn o'r ddau: ac y mae hi yn helaethu gorfoledd i'r rhai a'i carant ef.

19 Doethineb a lawiodd ddeall, a gwybodaeth synwyr, ac a dderchafodd ogoniant y rhai a lynant yddi.

20 Gwreiddyn doethineb yw ofni yr Arglwydd, a'i changennau ydynt hir hoedl.

21 Ofn yr Arglwydd fydd yn gyrru pechodau ymmaith, ac yn troi digofaint ymmaith lle y byddo hi yn bresennol.

Llanye gyfawn: 22 Ni ddichon gŵr digllon ‖ gael eigyfrif yn gyfawn: oblegit athrylith ei ddigllonedd a fydd yn drawgwydd iddo.

23 Y dioddefgar a ddioddef tros amser, ac wedi hynny y blagura llawenydd iddo ef.

24 Efe a guddia ei eiriau tros amser, a gwefusau llawer a synegant ei synhwyr ef.

25 Yn nhrysorau doethineb y mae damhegion gwybodaeth: eithr ffiaidd yw duwioldeb gan bechadur.

26 Os chwennychi ddoethineb, cadw y gorchymynion, a'r Arglwydd a'i rhydd hi i ti.

27 Oblegit doethineb ac athrawiaeth yw ofn yr Arglwydd, a bodlon yw ganddo ffydd ac addfwyndra.

Lle ymgudd. 28 Nac ‖ ammau ofn yr Arglwydd, pan fyddech mewn angen, ac na ddos atto ef â thalon ddau ddyblyg.

29 Na ragrithia o flaen dynion, eithr edrych beth a ddywedych.

30 Na ddercha dydi dy hun, rhag i ti syrthio, a dwyn ammharch i'th enaid dy hun, ac i'r Arglwydd ddadcuddia dy holl gyfrinach di, a'th fwrw i lawr ynghanol y gynnulleidfa, am na ddaethost mewn gwirionedd at ofn yr Arglwydd; eithr bŵd dy galon yn llawn twyll.

PEN. II.

1 *Rhaid i wrtfion Duw ddioddef ystyfyliam ffiaidrwch, a bodyn ddioddefgar, ac ymddiried yndo ef.* 12 *Cawsgwae y rhai ni wnelo hynny.* 15 *A'r rhai a ofnant yr Arglwydd a wnant hynny.*

Fy mab * os deui i wasanaethu yr Arglwydd, parhatoa dy enaid i brofedigaeth.

2 Vniona dy galon, a dioddef: ac na wna frys yn amser trallod.

3 Glŷn wrtho ef heb ymado, fel i'th gynydder yn dy ddiwedd.

4 Derbyn yn llawen yr hyn a ddigwyddo, a bydd ymarhous wrth dy gyfnewid i oftyngiad.

Dorthog & diar. meraddwy yn ffwrn gostyngiad. 5 *Oblegit aur a brofir yn tân: a dynion cymmeraddwyn ffwrn gostyngiad.

Ysgr. 6 Crêda ynddo ef, ac efe a'th ‖ ddetbyn di: Ecclus. 2. vniona dy lwybrau, a gobeithia ynddo ef.

Ysgr. 7 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, credwch iddo ef, ac ni phalla eich gwobr chwi.

8 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, gobeithiwch am ddaioni, ac am lawenydd, tragywyddoldeb, a thrugaredd.

9 Y rhai ydych yn ofni yr Arglwydd, ymarhefwch am ei drugaredd ef, ac na chiliwch, rhag eich syrthio.

10 Edrychwch ar y cenhedlaethau gynt, a gwelwch, pwy a ymddiriedodd i'r Arglwydd, ac a wradwyddwyd? neu pwy a arhosodd yn ei ofn ef, ac a adawyd? * neu pwy a alwodd arno ef, ac yntau yn ei ddiystyru ef?

Ysal. 11 O blegit tosturiol, a thrugarog, ymarhous, ac aml o drugaredd, yw'r Arglwydd: ac y mae efe yn maddau pechodau, ac yn achub yn amser trallod.

12 Gwae y callonnau ofnus, a'i dwylo llesg, a'r pechadur a gerddo ddau lwybr.

13 Gwae yr galon lesg: o herwydd ‖ nid yw yn credu: am hynny ni amddeffynnir ef.

14 Gwae chwi, y rhai a gollasoch amynedd: a pha beth a wnewch chwi pan ymwelo yr Arglwydd â chwi?

15 Y rhai a ofnant yr Arglwydd ni ‖ anghredant ei eiriau ef: * a'r rhai a'i carant ef, a gadwant ei ffyrdd ef. ‖ *Amffyddant.* *Io.14.24

16 Y rhai a ofnant yr Arglwydd, a geisiant yr hyn fydd dda ganddo ef, a'r rhai a'i carant ef a lenwir â'r gyfraith.

17 Y rhai a ofnant yr Arglwydd a baratoant eu calonnau, ac a oftyngant eu hentidiau ger ei fron ef.

18 *Gan ddywedyd*, syrthiwn yn nwylo Duw, ac nid yn nwylo dynion. O herwydd fel y mae ei fawredd ef, felly y mae ei drugaredd ef.

PEN. III.

3 *Rhaid i blant anrhydeddu a chymmorth tadau ai mammau.* 21 *Na ddylem ni chwennych cael gwybod pob peth.* 26 *Y cyfrgolly y rhai a wribodo gwydd.* 30 *Y ceir tâl am elusen.*

Fy mhlant, clywch fi eich tâd, a gwnewch felly, fel y byddoch gadwedic. *Exo. 20. 12. deu. 5. 10.

2 O blegit yr Arglwydd a roddes * i'r tâd anrhydedd ar y plant, ac a sicrhaodd ‖ farn y fam ar y meibion. ‖ *Awdurdod.*

3 Yr hwn sydd yn anrhydeddu ei dâd, sydd yn cael maddeuant am ei bechod;

4 A'r hwn sydd yn anrhydeddu ei fam, sydd fel vn yn casclu trysor.

5 Yr hwn a anrhydeddo ei dâd, a gaiff lawenydd o'i blaut, ac efe a wrandewir y dydd y gweddio.

6 Hir-hoedloc fydd yr hwn a anrhydeddo ei dâd: a'r hwn a vfyddho yr Arglwydd a bair ‖ orphywysdra iw fam. ‖ *Ddiddanwch.*

7 Yr hwn sydd yn ofni yr Arglwydd a anrhydedda ei dâd, ac a wasanaetha y rhai a'i cenhedlasant ef, fel ei arglwyddis.

8 Anrhydedda * dŷ dad a'th fam ar weithred a gair, fel y delo i ti fendith ‖ gan ddynion. *Exo. 20. 12. deu. 5. Io. mat. 15. 4. epho 6. 2. 3. ‖ *Gandd-ynt bŷw.*

9 * Oblegit bendith y tâd a sicrhâ deiau y plant, ond melldith y fam a ddiwreiddia sylfeini. *Gen. 27. 27. deu. 33. 1. ‖ 81.

10 Na ymffrostia yn ammarch dy dad: o herwydd nid parch i ti sydd ammarch dy dad.

11 Canys anrhydedd fydd i ddyn o anrhydedd ei dad: a mam mewn ammarch sydd warth i'r plant.

12 Fy mab, cynnorthwya dy dad yn ei henaint, ac na thrifftâ ef yn ‖ dy fyw. ‖ *Lawn.*

13 Os palla ei synhwyr, cyd-ddwg ag ef, ac na ambarcha ef *pan fyddech* yn dy ‖ holl gryfder. ‖ *Ymgeledd.*

14 O herwydd nid anghofir dy ‖ drugaredd i'th dâd; ac yn lle pechodau fe a'i chwanegir i'th adeiladu di i fynu. ‖ *Dano ef.*

15 Yn nydd dy drallod y meddylir am danat ti, a'th bechodau a ddoddir, megis *pan ddêl* meiriol ar iâ.

16 Megis cablwr yw yr hwn sydd yn gwrthod ei dâd, a melldigedig gan Dduw yw yr hwn sydd yn digio ei fam.

17 *Fy* mab, gorphen dy waith yn llednais, a'r dŷn cymmeradwy a'th hoffa di.

18 * Pa mwyaf fyddi ech, ymddarostwng yn fwy: a thi a gei ffafor yng ŵydd yr Arglwydd. * Phil. 2. 3.

19 Y mae llawer yn uchel-radd, ac yn anrhydeddus, eithr i'r rhai * llednais y datcuddir dirgeledigaethau: * Ysal. 25. 9. 14.

20 Canys mawr yw gallu yr Arglwydd, a'r rhai gostyngedig a'i hanrhydeddant ef.

21 Na

* Dih.25. 27.rhuſ. 12.3. 21 Na *chaſs yn ddiſynhwyr bethau rhy galed i ti, ac na chais yn angall bethau rhy gryfion i ti:

22 Y pethau a orchymynnwyd, meddwl am hynny yn ſanctaidd, o blegid nid rhaid i ti weled pethau cuddiedig â'th lygaid.

23 Na fydd ry ſanwl mewn pethau afraid: canys ſe ddangoſwyd i ti fwy nag a ddichon dynion eu deall.

24 Eu hoſer dȳb a dwyllodd lawer, a drwg dȳb a leſcaodd eu deall hwynt.

25 Oni bydd canhwyllau dy lygaid cennyt, ſe fydd eiſieu goleuni arnat: ond os bydd eiſieu gwybodaeth, na fynega hynny.

26 Drwg ſydd ar galon galed yn y diwedd: a'r hwn a hoffo enbydrwydd a ddiſethir ynddo.

27 Calon galed a lwythir â phoenau: a'r pechadur a chwanega bechodau ar bechodau.

‖Ni iachaeir y balch drwy ei goſtediadeth * Dan.4. 24.pſal. 41.1.mat. 5.7.

28 ‖ Yngholſpedigaeth y balch nid oes meddiginiaeth; o herwydd gwreiddio planhigyn drygioni ynddo ef.

29 Calon y deallgar a feddwl am ddammeg, a chluſt y gwrandawydd yw dymuniad y doeth.

30 Dwfr a ddiffydd dân yn ſſlaumnio, * a thrwy eleuſen y ceir maddeuant am bechodau.

31 A'r Arglwydd, yr hwn ſydd yn talu cymwynaſau, ſydd goſus erbyn yr amſer a ddaw: a'r *cyſyw*, yn amſer ei dramgwydd, a gaiff atteg.

PEN. IIII.

1 *Na ddylid diyſtyru y tlawd a'r ymddifad, 11 ond ceiſio gwybodaeth, 20 ac na bo arnom gywilydd o ryw bethau, ac na ddywedom yn erbyn y gwirioncdd, 30 ac na bôm fel llewod yn ein tai.*

FY mab, na thwylla y tlawd am ei fywyd; ac na wna i lygaid anghenus hir ddiſgwil.

2 Na thriſtâ enaid newynog, ac na wna i wr yn ei eiſieu hir ddiſgwil.

3 Na chwanega ſſinder ar galon gyſtuddiol, ac na wna i'r anghenog hir ddiſgwil am ei rodd.

4 Na ſwrw ymmaith ymbiliwr gorthrymmedig, ac * na thrô dy wyneboddi wrth y tlawd.

*Tob.4.7 ‖Vn ein ſoſyn.

5 Na thro dy lygad oddi wrth yr ‖anghenus: ac na ddod le i ddyn i'th felldithio di.

6 Canys os eſe a'th felldithia di yn chwerwder ei enaid, yr hwn a'i gwnaeth ef a wrendy ei weddi ef.

7 Gwna dy hun yn hawddgar i'r gynnulleidfa, a goſtwng dy ben i ŵr mawr.

8 Goſtwng dy gluſtat y tlawd yn ddidrift: ac atteb ef yn heddychol, ac yn llednais.

9 Gwared yr hwn ſydd yn cael cam, o law yr hwn ſydd yn gwneuthur cam: ac na fydd lwfr pan eiſteddych i farnu.

10 Bydd i'r ymddifad fel tâd, ac yn lle gŵr iw mam hwynt: a thi a gei ſôd megis yn fab i'r Goruchaf, ac eſe a'th gâr di yn fwy na'th fam.

11 Doethineb a ddercha ei meibion, ac a dderbyn y rhai a'i ceiſiant.

12 Yr hwn ſydd yn ei charu hi, ſydd yn caru enioes, a'r rhai a ddiſgwiliant am dani hi yn foreu, a lenwir â llawenydd.

13 Yr hwa a'i daliо hi, a etifedda ogoniant, a'r Arglwydd a ſendithia y lle yr êl hi i mewn.

14 Y rhai ſydd yn ei gwaſanaethu hi ſydd yn gwaſanaethu y Sanctaidd, ac y mae yr Arglwydd yn caru y rhai ſydd yn ei charu hi.

15 Yr hwn ſydd yn gwrando arni hi, a farna genhedloedd, a'r hwn a wrandawo arni hi, a breſſwilia yn ddiogel.

16 Os vn a ymddyry iddi, eſe a'i caiff-hi yn etifeddiaeth, a'i hiliogaeth a gaiff ſôd mewn meddiant o honi.

17 Canys ar y cyntaf hi a rodia gyd ag eſ'ar ffyrdd gŵyr-geimion, ac a ddwg oſn ac arſwyd arno eſ, ac a'i poena eſ â'i haddyſc, nes gallho honi ymddiried iw enaid eſ, ac oni phroſo hi eſ yn ei chyfiawnderau.

18 Yna hi a ddaw yn vniawn atto eſ, ac a'i llawenycha eſ, ac a ddadcnddia ei dirgelwch iddo eſ.

19 Os cyfeiliorna eſe, hi a'i gâd eſ, ac a'i dyry i fynu iw gwymp ei hun.

20 Cadw 'r amſer cyſaddas, ac ymgadw rhag drygioni: ac na ſydded cywilydd gennit pan bethyno i'th enaid.

21 Canys y mae cywilydd yn dwyn pechod, ac y mae cywilydd yn anrhydeddu a gras.

22 Na dderbyn wyneb yn erbyn dy enaid dy hun, ac na pharcha neb i'th ddiniſtr dy hun:

23 Na attal air ‖ yn amſer iechydwriaeth, ac na ‖Pan ſa chuddia dy ddoethineb yn ei harddwch. ddiſti wnelo

24 Oblegit wrth ymadredd yr adweinir doethineb, ac addyſc wrth eirian y tafod. doeth.

25 Na ddywet yn erbyn y gwirionedd ei dim, ond bydded wladaidd gennit dy anwybodaeth.

26 Na ſydded gywilydd gennit gyfaddef dy bechodau, ac nac ymegnîa yn erbyn y ffrwd.

27 Nac ymdyro i ddŷn ffol, ac na dderbyn wyneb y galluog.

28 Ymegnîa gyd â'r gwirionedd hyd farwolaeth, a'r Arglwydd Ddiuw a ymladd gyd â thi.

29 Na fydd eſcud â'th dafod, a diog ac araf yn dy weithredoedd.

30 Na fydd megis llew yn dy dŷ, yn cas dy weiſion wrth dy phanſi.

31 Na fydded dy law yn agored i gymmeryd, ac ‖ Dain. yn gaead ‖ i roddi.

PEN. V.

1 *Na ddylem ni hyderu ar ein golud a'n hyſder, 6 nac ar drugaredd Duw, i bechu. 9 Na bôm ddau-dafodiog, 12 ac na attelom beb ymbodaeth.*

NA oſod dy galon *ar dy olud, ac na ddywed, y mae gennif ddigon i fyw. *Iac. 13.15.

2 Na ddilyn dy ewyllys dy hun, a'th gryfder dy hun, i rodio yn ffyrdd dy galon dy hun.

3 Na ddywed, pwy a'm daroſtwng i o herwydd fy ngweithredoedd? oblegid yr Arglwydd gan ddial a ddial dy draha di.

4 Na ddywed, mi a bechais a pha driſtwch a fu i mi? oblegit y mae yr Arglwydd yn hir-ymarhous, ni âd eſe i ti ddiange.

5 Na fydd ry ddifraw o herwydd maddeuant, i chwanegu pechodau ar bechodau.

6 Ac na ddywed, * aml yw ei drugaredd ef, eſe a feddeu luoſogrwydd ſy mhechodau i: oblegid trugaredd a digoſaint a ddaw oddi wrtho ef, a'i ddigoſaint ef a orphywys ar bechaduriaid. *Pen. 16.11.

7 * Na fydd hwyrfrydig i droi at yr Arglwydd, ac nac oeda o ddydd i ddydd: oblegid yn ddiſymmwth y daw digoſtint yr Arglwydd, a thra ſyddech di yn ddifraw i'th ddryllir, a thi a ddiſtheir yn amſer dialedd. *Dihar. 28.14.

8 * Na oſod dy galon ar olud anghyfiawn: oblegid ni ſuddiant hwy yn amſer cyſtudd. *Pen. 29.19. Mat. 6.19.

9 Na ‖ ymdro gyd â phob gwynt, ac na ddilyn ‖ Kerdda

yn mhob llwybr: ſelly y gwna y pechadur dau-dafod ef.

10 Bydd ddianwadal yn dy ddeall ſicer, a bydded dy ymadrodd di yn vn.

11 Bydd eſcud i wrando pethau da, a bydded dy ſywyd mewn gwiliondeb, a thraetha atteb vniawn yn ddioddeſgar.

12 Od oes deall gennit, atteb dy gymmydog: ac onid oes, bydded dy law ar dy ſafn.

13 Yn yr ymadrodd y mae gogoniant a gwarth: a thafod dyn ſydd gwymp iddo.

14 Na alwer di yn huſtingwr, ac na chynllwyn ŷth dafod: oblegid i leidr y mae cywilydd blin, a damnïad drwg i'r ddau-dafodiog.

15 Na ſydd ddiwybod o ddim, na mawr na bychan.

PEN. VI.

1 *Na chamvol dy anwan dy hun, 7 Ond dewis yſtiſi. 18 Cais ddoethineb mewn pryd. 20 Y mae anthmeb yn ſim ganrai, 28 eithr y mae ei ſſrwyth hi yn bryſerth. 35 Bydd barod i wrando ymhai arethion.*

NA ſydd elyn yn lle cyfaill: canys *ſelly* y cei enw drwg, gwarth, a gwradwydd, yn eti-ſiddiaeth: ſelly y caiſſ y pechadur dau-dafodioc anmarch.

2 Na ymddercha ynghynghor dy enaid dy hun, rhag llarpio dy enaid ſel tarw.

3 Ti a ſwyttei dy ddail, ac a golli dy ffrwyth, ac a'th ollyngi dy hun fei pren crin.

4 Enaid drygionus ſydd yn diſetha ei berchennog, ac yn ei wneuthur ei hun yn watwargerdd iw elynion.

5 Cêg ſelus ſydd yn amlhau cyſeillion: a thafod ymadreddus *ſydd* yn amlhau ymadroddion têg.

6 Bydd heddychol â llawer, eithr *lydded* dy gynghor-wr vn o fil.

7 Os mynniti gael cyfaill, prawf ef mewn profedigaeth, ac na ymddiried iddo ef ar frŷs am danat dy hun.

8 Canys y mae cyfaill tros ei amſer ei hun, ac nid erys yn nydd dy drallod ti.

9 Ac y mae cyfaill a drŷ yn elyn ac yn gecrus, ac a ddadcuddia dy wradwydd di.

10 *Ac y mae cyfaill a ſydd cyfrannog o'r bwrdd: eithr yn nydd dy drallod ti nid erys efe.

11 Ac yn dy ſyd da, efe a ſydd ſel tithen, ac efe a fyd hŷ ar dylwyth dy dŷ di.

12 Os daroſtyngir di, efe a ſydd i'th erbyn di: ac a ymguddia o'th wydd di.

13 Ymnailltua oddi wrth dy elynion, a gochel dy gyfeillion.

14 Amddeffyn cadarn yw cyfaill ffyddlon; a'r hwn a gafodd y cyfryw a gafodd dryſſor.

15 Nid oes dim a gyſtadla gyfaill ffyddlon, ac nid oes a gŷd-bwyſa ei degwch ef.

16 Eſi enioes yw cyfaill ffyddlon: a'r rhai ſy yn ofni yr Arglwydd a'i cânt ef.

17 Yr hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd ſydd yn cyfarwyddo ei gyfeillach yn vniawn, canys fel y bydd o efe, y bydd ei gymmydog hefyd.

18 Fy mâb, caſel addyſc o'th ienengtid, a thi a gei ddoethineb hyd henaint.

19 Tyred atti fel vn yn aredig ac yn hau, ymares hefyd am ei ffrwythau daionus hi. Oblegit ychydig boen a gymmeri di yn ei gwaith hi, a buan y bwytei di o'i chawd hi

20 Y mae hi yn chwerw iawn i'r anyſcedig: a'r digalon nid erys gyd â hi.

21 *Megis maen prawf cryf y bydd hi arno ef, ac nid oeda eſe ei bwrw hi ymmaith.

22 Oblegit y mae doethineb yn ôl ei henw, ac nid yw hi amlwg i lawer.

23 Gwrando ſy mâb, derbyn ſy marn i, ac na wrthot ſy nghyngor i.

24 Dyro dy draed yn ei llyffetheiriau hi, a'th wddf yn ei chadwyn hi.

25 Goſtwng dy *yſcwydd, a dwg hi, ac na ſydd elyn iw rhwymau hi.

26 Tyred atti hi â'th holl enaid, a chadw ei ffyrdd hi â'th holl allu.

27 Olrhain, a chais, a thi a gei ei hadnabod hi, a phan gaffech afael arni, na ollwng hi ymmaith.

28 Oblegid o'r diwedd ti a gei ei gorphywyſtra hi, a *hynny* a drŷ yn llawenydd i ti.

29 A'r llyffetheiriau hi a ſydd i ti yn amddeffyn cadarn, a'i chadwynau yn wiſc ogoneddus.

30 O herwydd y mae arni hi wychder euraid, a'i rhwymau ſydd *ſnoeden borphor.

31 Fel gwiſc ogoneddus y gwiſci di hi; ac fel coron orfoleddus y goſodi di hi am danat.

32 Os mynni, fy mab, ti a ſyddi ddyſcedig; ac os rhoddi dy feddwl, ti a ſyddi gall.

33 Os ceri wrando, ti a dderbyni ddeall; ac os goſtyngi dy gluſt, ti a fyddi doeth.

34 Saf ym myſc *henuriaid, a'r neb a fyddo doeth, glyn wrtho ef:

35 Myn glywed pob traethawd duwiol, ac na ddianged dihareb ddeallus oddi gennit ti.

36 Os gweli ŵr deallgar, cyſod yn foreu atto ti; a threulied dy droed ti rimogau ei ddrws ef.

37 Meddwl am orchymynion yr Arglwydd yn berffaith; a *myfyria ar ei orchymynion ef bob amſer: efe a ſicrha dy galon di, a doethineb a roddir i ti wrth dy ddymuniad.

PEN. VII.

1 *Annog i ochel pechod. 4 a cheiſio awdurdod, 8 a rhyfyg. 10 a diſtyngiz mewn gweddi, 12 a chetwydd, ac enllib. 18 Pa gyſrif a wnawn o gydymaith cywir, 19 ac o wraig dda, 20 ac o was, 22 ac o'n banifeiliaid, 23 ac o'n plant, ac o'n rhieni, 31 o'r Arglwydd a'i Offeiriaid, 32 o'r ſlawd a'r galarus.*

NA wna ddrwg, ac ni oddiwes drwg dydi.

2 Ymado oddi wrth yr anghyfiawn, ac ſe a gilia pechod oddi wrthit ti.

3 Fy mab, na haua ym myſc cwyſau anghyfiawnder, rhag i ti eu medi yn faith ddyblyg.

4 Na chais gan yr Arglwydd lywodraeth, na chadair gogoniant gan y brenin.

5 Nac *ymgyfiawnhâ ger bron yr Arglwydd, ac na chymmer arnat ſod yn ddoeth yngwydd y brenin.

6 Na chais ſod yn farn-ŵr, rhag na allech dynnu anghyfiawnder ymmaith, rhag vn amſer i ti ofni rhag y cadarn, a goſod o honot dramgwydd ar ffordd dy vniondeb.

7 Na phecha yn erbyn torf dinas, ac nac ymwthia i dyrfa.

8 Na *ymrwym â phechod ddwywaith, o herwydd ni byddi ddigerydd am vn.

9 Na ddyweda, Duw a edrych ar luoſogrwydd fy rhoddion i, a phan offrymmwyf i'r Goruchaf Ddaw, eſe a'i derbyn.

10 Na ſydd egwan dy galon yn dy weddi, ac nac eſceuluſa wneuthur elooſen.

11 Na watwar y dŷn a ſyddo yn chwerwder ei enaid, o herwydd y mae goſtyngydd a derchafydd.

12 Na ddychymmyg gelwydd ar dy frawd, ac na wna y ſath beth i'th gyfaill.

13 Na

13 Na ſyn ddywèdyd dim celwydd, oherwydd ni ddaw munych ymarfer o honaw ef i ddaioni.

14 Na ſydd ſiaradus ym myſc lliaws o henuriaid, ac * nac ofer-ail-draetha dy ymadrodd yn dy weddi. *Matth. 6.5,7.

15 Na chaſâ waith poenus, nac hwſmonmeth, yr hon a greodd y Goruchaf.

16 Na chyfrif di dy hun ym myſc pechaduriaid, eithr cofia nad oeda digoſaint.

17 Daroſtwng dy enaid yn ddirfawr: canys dialedd yr annuwiol ſydd tân a phryf.

18 Na newidia gyfaill am ddim cyffredinol, na'th frawd ffyddlon am aur Ophir.

19 Nac ymado â gwraig ddoeth dda; canys gwell yw ei gràs hi nag aur.

20 Na * fyddd ddrwg wrth wenidog a fyddo yn gweithio mewn gwirionedd, na'r gwâs cyflog ſydd yn ei roddi ei hunan i ti yn hollawl. *Leſit. 19. 13.

21 Cared dy enaid ti wenidog ſynhwyrol, ac na thwylla ef am ei rydd-did.

22 Os * aniſeiliaid ſy gennit, edrych arnynt: ac os buddiol y ſynt i ti, cadw hwynt gyd â thi. *Deu. 25. 4

23 Od ocs i ti blant, dyſc hwynt, a goſtwng eu gyddfau hwy o'u hieuengtid.

24 Od oes ferched i ti, gwilia eu cyrph hwynt, ac na ddangos dy wyneb yn llawen wrthynt hwy.

25 Dôd dy ferch yn briod, a thi a fyddi wedi gwneuthur gwaith mawr: eithr dôd hi i wr ſynhwyrol.

26 Oes i ti wraig wrth dy feddwl, na fwrw hi ymmaith, ac na ddôd ti dy hun i *yr* atcâs.

27 Anrhydedda dy dad â'th holl galon, ac nac anghofia ofidiau dy fam.

28 Cofia mai trwyddynt hwy i'th anwyd ti, a pha beth a deli di iddynt hwy, o'r ſath *a wnaethant* hwy i ti?

29 Ofna yr Arglwydd â'th holl enaid, a pharcha ei Offeiriaid *ef*:

30 Câr yr hwn a'th wnaeth â'th holl nerth, ac na âd ei wenidogion ef.

31 Ofna yr Arglwydd, ac anrhydedda yr Offeiriad: a dô i iddo ef ran, fel y gorchymynnwyd i ti: y blaen-ffrwyth, a'r *aberth* tros gamwedd, a rhodd y palfeiſiau, ac aberth y cyſſegriad, a blaen-ffrwyth y pethau ſanctaidd.

32 * Eſtyn hefyd dy law i'r tlawd, fel y perffeithier dy ‖ fendith di. *Deut. 15. 10. ‖ *Hatlioni.*

33 Y mae cymmeriad i rodd yngolwg pob vn byw, ac na atral gymmwynas i'r marw.

34 Na phalla fôd gyd â'r ŵyloſus: a galara gyd â'r galarus.

35 Na fydd ddiog i oſfwyo y clâf: canys trwy y cyfryw bethau i'th gerir di. † *Wirtheddedd.*

36 Yn dy holl feiriau meddwl am ‖ dy ddiwedd, ac ni phechi di byth. ‖ *Y diwedd.*

PEN. VIII.

1 *A phwy ni addolem ni ymryſon, 8 na'i diyſpyru, 10 na'i cyffroi, 15 na bod i ni a wnelom â hwynt.*

NAc ymryſon â gŵr cadarn, rhag ſyrthio o honot ti yn ei law ef.

2 *Nac ymgynhenna a gŵr cyfoethog, rhag iddo rodi i pwys i'th erbyn di: oblegit * aur a ddifethodd lawer, ac a ŵyrodd galonnau brenhinoedd. *Mat. 5. 25 *Pen. 31. 6

3 Nac ymgynhenna â gŵr ‖ ſiaradus, ac na phentyrra goed ar ei dân ef. ‖ *O dafod drwg.*

4 Na chellwair â'r annyſcedig, rhag amherchi dy hynafiaid di.

5 Na ddannod i'r dŷn a drôdd oddi wrth bechod, cofia ein * bod ni oll tan gerydd.

6 Nac * amharcha ddŷn yn ei henaint: canys mae rhai o honom ninnau yn heneiddio. *Lef. 19. 32

7 Na lawenycha am farw yr hwn ſydd ſurygelyn i ti: cofia ein bod ni oll yn marw. *Lef. 19. 32

8 * Na ddiyſtyra draethawd y doethion: eithr ymarfer di â'n dihareibion hwynt, oblegit gan eu hwy y dyſci di addyſc, a gwaſanaethu penaſgiaid yn hawdd. *Pen. 6. 35.

9 Nac ymado â thraethiad henuriaid; oblegid hwynt hwy a ddyſcaſant gan eu tadau: canys gan ddynt hwy y dyſci di ddeall, a rhoddi atteb ‖ yn ſyddo rhaid. ‖ *Pen. 6. 35.*

10 Na chynnen farwor pechaduriaid, rhag dyledu yn flam ei dân ef.

11 Na chyfot *mewn dig* o flaen y trahaus, rhag iddo eiſtedd ſel vn yn cynllwyn ‖ yn erbyn dy enau di. ‖ *Pen. 28. 12.*

12 Nac echwyna i ddôn cryſach nâ thi, ac os echwyni, ‖ bydd fel vn wedi colli. ‖ *Cyſpi.*

13 Na ſachnia am ſwy nag a allech, ac os ſachnii, meddwl am dalu.

14 Nac ymgyfreithia ag vſtus, oblegid wrth di ‖ feddwl ef y barnant hwy iddo ef. ‖ *Ladd.*

15 Na[] * ddôs ar hŷd y ffordd gyd ag vn hŷſbyſ iddo fod yn drwm wrthit ti, oblegit wrth ewyllys ei hun y gwna efe, a thrwy ei anghullioni ef y derfydd am danat tithau gyd ag ef. *Dim. 24.

16 * Na wna gynnen â'r digllon, ac na dôs gyd ag ef i anialwch: ſel diddim yw gwaed yn ei olwg ef, ac efe a'th gwympa di yno lle nid oes help. *Dim. 24.

17 Nac ymgynghora â'r ffôl, o herwydd ni feidr efe gelu gair.

18 Na wna beth cyfrinachol o flaen y dieithr: oblegit ni ŵyddoſt ti beth a eſeyr efe.

19 Na amlyga dy galon i bob dŷn, rhag iddo roddi gan ddiolch i ti.

PEN. IX.

1 *Pa fodd y mae i ni ymddwyn yn ac yn nis gwragedd.* 3 *Pa wragedd ſydd iw gochel.* 10 *Ng newidier yr hen gydymaith.* 13 *Na fyddom rhy hy ar wyr o awdurdod,* 14 *ond edrychid ein cymmarogion,* 15 *ac ymgyfeillach â'r duwiolion.*

NA ddal eiddigedd wrth wraig dy fynwes, ac na ddyſc iddi addyſc ddrwg yn dy erbyn dy hun.

2 Na ddot dy hunan i wraig, i fyned o honi yn vwch nâ thi.

3 Na ddôs i gyfarfod â gwraig butteinig, rhag i ti vn amſer ſyrthio yn eu maglau hi.

4 Na fydd yn fynych gyd â chantores, rhag dy ddal âdi trwy ei chelfyddyd hi.

5 Na chraffa ar forwyn, rhag dy drangwydo drwy y pethau ſydd werth-fawr yndi.

6 Na ddôd dy enaid i butteiniaid, rhag colli o honot dy etifeddiaeth.

7 Nac edrych o amgylch mewn heolydd dinas, ac na wibia yn ei anghyfannedd leoedd hi. *Diar. 5. 8

8 * Tro dy olwg oddi wrth wraig brydferth, ac nac yſtyr degwch arall: oblegid llawer trwy degwch gwraig a gyfeiliornaſant, a thrwy hyny cynneu cariad fel tân. *Ecclus. 25. 21. a 26. 9.

9 Na eiſtedd ddim gyd â gwraig a gŵr iddi, ac nac eiſtedd ddim a hi yn dy freichiau, ac na chŷd-ildia â hi mewn gwin, rhag pwyſo o'th feddwl atti hi, a llithro o honot drwy dy chwant, i ddeſtryw.

10 Na âd hên gyfaill: oblegid nid yw vn newydd gyſtal ag ef: megis gwin newydd yw cyfaill newydd: os heneiddia eſŷ ti a'i lyſ yn llawen.

11 Na

11 Na chenſigenna wrth ogoniant pechadur: o blegit ni wŷddeſt di pa ddiwedd ſydd iddo eſ.

12 Na ſydded hoff gennit yr hyn ſydd hoff gan y rhai annuwiol: eithr coſha nad ânt hwy yn ddigerydd i'r bedd.

13 Ymgadw ym mhell oddi wrth wr ac awdurdod iddo i ladd, fel nad ambeueth di oſn angeu: ac os deui di atto eſ, na wna fai, rhag iddo yn ehrwydd ddwyn ymmaith dy eneidyn di: gwybydd mai ym myſc maglau yr ydwyt ti yn trammwy, ac mai ar binaclau y ddinas yr ydwyt ti yn rhodio.

14 Bwrw yr amcan goreu y gallech am dy gymydog, ac ymgynghora â'r doethion.

15 Bydded dy ymreſymmiad ti â'r ſynhwyrol, a'th holl ymddiddan ynghyfraith y Goruchaf.

16 Bydded gwŷr cyfiawn yn cŷd-wledda âthi, a bydded dy orfoledd di yn oſn yr Arglwydd.

17 Trwy law y gweithiwr y canmolir gwaith, a doeth dwyſog pobl yn ei ymadrodd.

18 Oſnadwy yn ei ddinas yw gŵr fiaradus, a'r sy bryſſur yn ei ymadrodd a gaſeir.

PEN. X.

1 *Pa lŵs a wna llywodraethwyr doeth. 4 Mai Duw ſy'n en codi hwy. 7 Mor ŵreiddiol yw balchder, ac anghyfiawnder, a chyhyddedd. 14 Beth a wnaeth Duw i'r beilchion. 19 Pwy a ddaw i anhyddid, 29 a phwy nis daw.*

DAtŵnr doeth a ddyſc ei bobl, a thywyſogaeth y ſynhwyrol a drefnir yn dda.

2 *Fel y byddo barnwr y bobl y bydd ei ſwyddogion eſ, ac fel y byddo tywyſog dinas y bydd y rhai oll ſydd yn preſſwylio yndi.

3 Brenin annoeth a ddiſetha ei bobl, a thrwy ſynhwyre y penaethiaid y cyfannedlir y ddinas.

4 Yn llaw yr Arglwydd y mae meddiant y ddaiar, ac eſe a gyfyd yn buddiol mewn pryd arni.

5 Yn llaw yr Arglwydd y mae llwyddiant gŵr: ac ar wyneb ſcrifennydd eſe a eſyd ei anrhydedd.

6 *Na ddwg gâs i'th gymydog am bob cam, ac na wna ddim mewn gweithredoedd trahaus.

7 Câs gar bron yr Arglwydd a dynion yw balchder, ac amryſuſedd anghyfiawn *a ſwrir* oddi wrth y ddau.

8 *Brenhiniaeth a ſymmudir o'r naill genhedl i'r llall o achos anghyfiawnder, a thraha, a chyfoeth trwy dwyll.

9 Pa ham y mae pridd a lludw yn falch? Nid oes dim anwiraeth nâ'r cybydd: oblegit y mae y cyſtyw yn rhoddi ei eneidi ei hun ar werth: o herwydd ei ymyſcaroedd a ſwrw eſ allan yn ei fywyd.

10 Meddyg a dyrr ymmaith hir gleſyd, a'r hwn ſydd frenin heddyw, a fydd marw y ſoru.

11 Canys pan fyddo marw dŷn, eſe a gaiff yſaſciaid, a bwyſt-filod, a phryfed, yn etifeddiaeth.

12 Dechreuad balchder yw myned o vn oddi wrth Ddaw, ac ymado o'i galon eſ oddi wrth yr hwn a'i gwnaeth.

13 Canys dechreuad pechod yw balchder, a'r hwn ſydd yn ei ddal eſ a wna ſfieidd-dra yn drahaus. Am hynny y dug yr Arglwydd arnynt bwy goſpediaeth ryfedd, ac y llŵyr ddiniſtriodd hwynt.

14 Yr Arglwydd a ſwriodd i lawr orſedd-feingcin tywyſogion beilchion, ac a wnaeth i'r rhai llednais eiſtedd ynddynt yn eu lle hwynt.

15 Yr Arglwydd a dynnodd ymmaith wraidd y rhai beilchion, ac a blannodd y rhai goſtyngedig yn eu lle hwynt mewn gogoniant.

16 Yr Arglwydd a ddiniſtriodd wledydd y Cenhedloedd, ac a'i difethodd hwynt hyd ſylfeini y ddaiar.

17 Eſe a dynnodd rai o honynt ymmaith, ac a'i difethodd hwynt, ac a wnaeth iw coffadwriaeth ddarfod oddi a'r y ddaiar.

18 Ni chrewyd balchder i ddynion, na digter llidieg i blant gwragedd.

19 Hâd diogel yw y rhai ſy yn ofni yr Arglwydd, a phlanhigyn gwerthfawr yw y rhai ſy yn ei garu eſ: hâd amharchus yw y rhai nid yſtyriant y gyfraith, hâd ‖ cyfeilliornus yw y rhai a diſgeudant y gorchymynion. ‖ *Crwydrau.*

20 Parchedig ym myſc brodyr yw eu tywyſog, felly y mae y rhai ſy'n ofni yr Arglwydd yn ei olwg ynteſ.

21 Oſn yr Arglwydd ſydd yn myned o flaen ‖ awdurdod; eithr diniſtr tywyſogaeth yw creulondeb a balchder. ‖ *Tywyſogaeth.*

22 Oſn yr Arglwydd ſydd ogoniant i'r cyfoethog, i'r anrhydeddus, ac i'r tlawd.

23 Nid cyfiawn yw amherchi tlawd ſynhwyrol, ac nid gweddus anrhydeddu gŵr pechadurus.

24 Pendefigion, a barnwŷr, a chedyrn, a anrhydeddir, ac nid mwy neb o honynt nâ'r hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd.

25 *Rhai rhyddion a waſanaethant wâs ſyn* *Dihar. hwyrol, *a gŵr doeth ni wrwgnach pan y cerydder eſ. 17.2. *2. Sam. 12.13.

26 Na chymmer arnat ſod yn ddoeth wrth wneuthur dy waith, ac na chais anrhydedd tra fyddech mewn ing.

27 O blegid *gwell yw yr hwn ſydd yn gweithio, ac mewn amldra o bob peth, na'r hwn ſydd yn vmffroſtio, ac arno eiſieu bara. *Dihar. 12.9.

28 Fy mab, anrhydedda dy emaid yn llednais: a dod iddo yr anrhydedd a haeddei.

29 Pwy a gyfiawnhâ yr hwn a becho yn erbyn ei enaid ei hun? a phwy a barcha yr hwn a amharcho ei fywyd ei hun?

30 Y mae tlawd mewn parch o herwydd ei wybodaeth; ac y mae cyfoethog mewn parch o herwydd ei gyfoeth.

31 Yr hwn ſydd barchedic mewn tlodi, pa faint mwy mewn cyfoeth? a'r hwn ſydd ammharchedig mewn cyfoeth, pa faint mwy mewn tlodi.

PEN. XI.

4 *Na ddylem ni ein boſtio ein hunain* 8 *nac ateb mewn byrr-bwyll,* 10 *nac ymyryd a llawer o fatterion.* 15 *Oddiwrth Ddŵw y mae gelud, a phob peth arall.* 24 *Nac ymfroſtia o'th gyfoeth,* 29 *ac na ddwg pawb i'th dy.*

DOethineb y goſtyngedig *a ddyrcha if ei ben ef, ac a'i geſyd ef ym myſc pendefigion. ‖ *Yr iſel eſyd.* *Gen. 41. 40. dan.

2 Na chanmol ŵr wrth ei brŷd, ac na ffieiddia ef wrth yr olwg arno.

3 Bechan ym myſc yr ehediaid yw 'r wenynen, a phen melyſdra yw ei ffrwyth hi.

4 Na *orfoledda o herwydd gwiſc o ddillad, ac na ymddercha yn amſer anrhydedd: o blegit rhyfedd yw gweithredoedd yr Arglwydd, a'i weithredoedd ẽf ydynt ddirgel i ddynion. *Ac. 12.21. *Ecclus. 10 Prov.*

5 Llawer ‖ teyrn a eiſteddodd ar lawr, *a'r hwn ni thybiei vn, a wiſcodd y goron. ‖ *Cadfridog.* *1 Bren. 22.30.

6 Llawer cadarn a amharchwyd yn ddirfawr, a'r anrhydeddus a roddwyd i ddwylo eraill. eſth. 6.10.

7 *Nac achwyn cyn chwilio *y gwirionedd*; myn *Deut. ſybod yn gyntaf, ac yna beia. 13.14.

8 *Na

*Dihar. 18.13.

8 *Na farna cyn clywed, ac na fwrw air ym mysc ymadroddion *diaereill.*

9 Nac ymryson am y peth nid yw *yn perthyn* i ti, ac na ‖ chyd-eistedd ym marn pechaduriaid.

‖ *Nac eistedd mewn barn gyd â pechaduriaid.*

10 Fy mab, na ymaura ar lawer o bethau: * o herwydd os trini lawer peth, ni byddi diſai: os dilyni, ni ddiweddi: ac os ſioi, ni ddiengi.

*Matth. 19.22. 1.tim.6 9

11 Y * mae a lafuria, ac a boena, ac a fryſia, ac o hynny y mae yn fwy ei eiſieu eſ.

*Dihar. 10 3. *Iob 42. 10.

12 Y mae *yn* anniben, ac arno * eiſieu help, yn ſychan ei nerth, ac yn fawr ei ddodi, a golwg yr Arglwydd a cdrychodd arno eſ er daioni, ac a'i derchafodd eſo'i waelder.

*Iob 1.21. ezec.28.4

13 Ac eſe a ddarchafodd ei bru eſ o druein, a llawer pen welſant, a ſu ryfedd ganddynt o'i blegit eſ.

14 * Da a drwg, einioes ac angeu, tlodi a chyfoeth, oddi wrth yr Arglwydd y maent.

15 Oddi wrth yr Arglwydd y mae doethineb, a chyfarwyddyd, a gwybodaeth ei Gyfraith eſ: oddi wrtho eſ y mae cariad, a ffyrdd gweithredoedd da.

16 Cyfeiliorni a thywyllwch a gŷd-grewyd â phechaduriaid; a drygioni a heneiddia yn y rhai ſy yn gorfoleddu mewn drygioni.

17 Rhoddi yr Arglwydd a erys gŷd â'r duwiol, a'i ewyllys da eſ a bair ſlyniau byth.

18 Y mae *dŷn* yn cyſoethogi trwy ei gallineb a'i geintachrwydd, ac dyna ei ran eſ o'i gyflog.

*Luc.12.29

19 Lle y dywed eſ, * mi a gefais eſmwythdra, ac yn awr mi a fwytâf o'm da hôb amſer: ac ettoni's gŵyr eſe pa amſer a ‖ â heibio iddo eſ, ac y gedy eſe hwynt i arall, ac y bydd eſe marw.

‖ *Ddaw arno.*

20 * Saf di yn dy gyſammod, ‖ ac ymddiddan yn hwnaw, a heneiddia yn dy waith.

*Matth. 10.22. ‖ *A bydd benydd.*

21 Na fydded rhyfedd gennit am waith pechadur, creda i'r Arglwydd, ac aros yn dy boen: oblegit hawdd yw yngolwg yr Arglwydd, yn ddiſymwth ddiattreg gyfoethogi y tlawd.

22 Bendith yr Arglwydd ſydd gyflog i'r duwiol, ac mewn awr ſuan y gwna eſe iw fendith eſ darddu.

*Mal.3.14

23 Na ddywed, * pa lês i mi ryngu bodd? a pha ddaioni ſydd i mi bellach?

24 Na ddywed, y mae gennif ſi ddigon, ac y mae gennif lawer, a pha niwed a gâf ſi yn *ſy* mywyd bellach?

25 Yn amſer daioni yr ydys yn gollwng drygſyd dros gof: ac yn amſer drygſyd nid ydys yn coffáu daioni:

26 Am ſod yn hawdd o flaen yr Arglwydd, dalu i dd*ŷ*n yn ei ddydd diwedd, yn ôl ei weithredoedd.

27 Cyſtudd awr a wna anghofio daintethion, a diwedd dŷn a ddadcuddia ei weithredoedd eſ.

28 Na chaniſiat neb yn ddiedwydd cyn ei farw, ac wrth ei blant yr adweinir gŵr.

29 Na dd*ŷ*g bôb dŷn i'th dŷ, o herwydd aml yw ‖ *y tywyllodrus.* cynllwyn ‖ diaſol.

‖ *Diſgwyl am dy gwymp.*

30 Fel pettris wedi ei dal mewn rhwyd, felly y mae calon y balch: ac fel gwiliedydd yn ‖ dringo i le y caſſo eſe gwymp.

31 Oblegit y mae eſe yn cynllwyn, gan droi y da yn ddrwg, ac eſe a fwrw fai arnat mewn pethau canmoladwy.

32 O wreichionen ſechan y daw llawer o farwor, a dŷn pechadurus a gynll*u*n am waed.

33 Gochel ddryg-dŷn, oblegit drygioni y mae eſe yn ei lunio, rhag iddo roddi arnat ti anaf byth.

34 Derbyn ddieithr-dŷn i dŷ, ac eſe a'th drallodda di, ac a'th yrr di o'r eiddot dy hun.

PEN. XII.

2 *Ng fydd hael i'r annuwiol, ro Naz ymddired i'th elyn, nac i'r annuwiol.*

OS gwnei ddaioni, gŵybydd i bwy y gwnei, ac ſe fydd diolch i ti am dy ddaioni.

2 Gwna ddaioni i'r duwiol, a thi a gei dâl, ni chai ganddo eſ, ti a'i cai gan y Goruchaf.

3 Ni bydd daioni i'r hwn a ymgynhalia i dygioni, nac i'r hwn nid ymedy ag eluſen?

4 Dôd i'r duwiol, ac na ‖ dderbyn bechadur.

5 Gwna ddaioni i'r goſtyngedic, ac na dôd i'r annuwiol; attal dy fara, ac na ddod iddo eſ: rhag trwy hynny iddo ei ôg or thrymmu di: oblegit yr holl ddaioni a wnelych di iddo eſ, ſe'i cai ddau gymmaint o ddrygioni i tithau.

6 O herwydd câs gan y Goruchaf bechaduriaid, ac eſe a ddial ‖ y rhai duwiol, ac a'i cedw i'w thau i gadarn ddydd cu dialedd.

7 Dod i'r daionus, ac na ‖ dderbyn bechadur.

8 Nid adweinir cyfaill mewn dryg-fyd, ac nid lecha gelyn mewn dryg-fyd.

9 Mewn gwyn-fyd gŵr *y bydd* ei elynion ſol yn driſt, ac yn ei ddryg-fyd yr ymaillta cyfaill hefyd.

10 Nac ymddiried i'th elyn byth; oblegit fel y rhyda ‖ prês, felly *y gwna* ei ddrygioni yntef.

11 Er ymoſtwng o honaw, ac ymgrymmu gan fynd ar dy ennaid, ac ymgadw rhagddoeſ, arhâ i dd*ŷ*n iddo eſ fel yn ynſychu drŷch, a thi a gei fyned i ſychodd eſe ei rŵd yn llŵyr.

12 Na oſbid eſ yn agos attat, rhag iddo dy ddyniſtrio di, a ſefyll yn dy le di: na oſot eſar ei law ddehau, rhag iddo geiſio cael dy gadair di, ac eſt diwedd cael o honot wybod fy ngeiriau i, a'th bigo â'm hymadroddion i.

13 Pwy a dofturiei wrth y ſwyn-ŵr a ſuchai neidr, nac wrth y neb a ddaeci yn agos at fwyſilod?

14 Felly wrth yr hwn a ddaw at bechadur, ac a gyd-lygoer yn ei bechodau eſ, pwy a drŵa wrtho?

15 ‖ *Yn* awr yr erys eſe mewn ſefyllfod ſawr ond os gogwyddi di, ni erys eſe.

16 Melus * fydd gelyn yn ei wefuſau, ac yn ei galon eſe a ymgynghora am dy droi di i'r ffos. Eſe a wyla â'i lygaid, ond os caiff eſe amſer o faddas ni chaiff eſe ei ddigon o waed.

17 Os drygſyd a ddigwydd i ti, ti a'i cei e no yn gyntaf, ac ſel dŷn yn helpio, eſe a'th dd*ŷ*ſodla di.

18 Eſe a eſcwyd ei ben, ac a gâr â'i dd*ŷ*n ac a ſarad lawer, ac a newidia ei wyneb-pryd.

PEN. XIII.

1 *Na fydd gydymmaith i'r balch, nac fyn ymdarnbach nâ thi dy hun.* 15 *Pob cyfeillach a ymgan.* 22 *Y rhagor ſy rhwng y cyfoethog a'r tlawd.* 25 *Ni chêl grudd gyfiudd calon.*

YR hwn * a gyfyrddo â phŷg, a halogir gan ddo, a'r hwn a ſyddo gyfrannog a'r balch a fydd debyg iddo.

2 Na chyfod faich rhydrwm i tithau, ac na fydd gyfrannog ag yn cyfoeth i dy wyd, ac na fydd gyfrannog ag yn cyfoeth i dy foethogach nâ thi; camys pa gyfranna a wna y crochan pridd â'r pair? hwn a dery, a hwnw a dyrr.

3 ‖ Os y cyſoethog a wna gam, yna y rydd eſ, os tlawd a wna gam yna y bygythir eſ.

4 Os buddiol ſyddi di, eſe a gymmer dy wasa di, ac os bydd eiſieu arnat, eſe a'th gyfyddia di.

5 Os bydd peth gennit, eſe a ſyd bym [illegible]

thi, ac a'th dloda di, ac ni bydd gwaeth ganddo ef.

6 Os bydd arno dy eisieu di, efe a'th dwylla di, ac a chwardd arnat ti, ac a rydd i ti chaith, efe a ddywed yn dêg wrthit ti, ac a ddywed, beth ſydd arnat ei eisieu?

7 Efe a'th gwilyddia di â'i fwyd, nes iddo dy ddiſpyddu di ddwy-waith neu dair, ac yn y diwedd efe a'th watwar di: wedi hyny, pan i'th welo, efe a'th ld ti, ac a eſcwyd eiben arnat.

8 Gochel dy dwyllo yn dy feddwl, ac na'th ddarostynger ‖ yn llawenydd dy galon.

9 Pan a'th waheddo gŵr galluog i eilia ymmaith, ac efe a'th wahadd yn ſwy o hyny.

10 Na phwyſa arno, rhag dy yrru allan yn diſarn, ac na ſaf ym mhell, rhag dy ollwng tros gof.

11 Nac ymgyſtadla ag ef mewn ymadrodd, ac na ymddiried iw aml eirian ef oblegid trwy ymadrodd lawer y prawf efe dydi, ac megis ‖ dan arwerthiu y cais efe dy gyſtinach di.

12 Atrugarog yw, ‖ heb gadw ei eirian, ac ni abed efe dy ddrygu a'th gar charu di.

13 Diſgwil, ac edrych yn fanwl am wrando: o herwydd yr wyt ti yn rhodio mewn perygl i ſyrthio: pan glywech ‖ hyn yn dy gwiſc, deffro.

14 Yn dy hoII oes car yr Arglwydd, a galw arno fi'th iechydwriaeth.

15 Pob anifail a gâr ei gyffelyb, a phob dŷn ſy dda ganddo ei gymmydog.

16 Pob creawd a ymgymhara wrth ei ryw, ac felly ei gyffelyb y glŷn gŵr.

17 Pa gyfeillach ſydd rhwng y blaidd a'r oen: felly rhwng y pechadur a'r duwiol.

18 Pa heddwch ſydd rhwng y yr Hyena a'r ci? a pha hyddwch ſydd rhwng y cyſoethog a'r tlawd?

19 Yr affynnod gwyllt ion yn yr anialwch yw helfa y llewod: ‖ porſa y cyſoethogion yw'r gwan dlion.

20 Ffieidd-dra y beilchion yw goſtyngeiddrwydd: felly y mae y tlawd yn ffiaidd gan y cyſoethog.

21 Pan ſiglo y cyſoethog, ei gyfeillion a'i ſiccrhânt eſt ond pan ſyrthio y tlawd ei gyfeillion a'i gwthiant ef.

22 Pan ſyrthio y cyſoethog ſe a ſydd iddo llawer cynnorthwywr: pe dywedei efe bethau iw cedalwy a'i cydawnhânt eſt llithrodd y gwael-ddŷn a chanrydwyd ef: ac efe a lefarodd yn ddoeth, ac ni roddid iddo le.

23 Pan lefarei y cyſoethog pawb a dawei, ac a ddercha ſent ei ymadrodd ef hyd y cwmylau: a pan lefarei y tlawd, hwy a ddywedent, pwy yw hwn? ac os tramgwyddei, hwy a'i dymchwelent ef.

24 Da yw'r cyſoeth ni bo ynddo bechod, a drwg yntlodi yogenau yr anunwiol.

25 Calon dŷn ſydd yn newidio ei wyneb ef, pa rhyngag ai er da ai er drwg: calon lawen a wna wyneb ſiriol.

26 Arwydd calon mewn gwyn-ſyd yw wyneb llawen, a meddyl-ſryd poenus yw cael allan ddamhegion.

P E N. XIIII.

1 *Cydymbod dda a wna yr yn ddedwyddâ.* 5 *Ni bydd cybydd dda i neb.* 13 *Und dilyn di'ddaioni.*

2 *Dedwydd yw yrhai a gyrcho ar ddoethineb.*

GWyn ei fyd y gŵr * ni lithrodd â'i enau, ac ni phigwyd â lliaws o bechodau.

2 Gwyn ei fyd yr hwn ni chondemno ei ‖ enaid ei hun ef, a'r hwn ni ſyrthio oddi wrth ei obaith yn Arglwydd.

3 Nid da yw cyſoeth i ŵr cybydd; a pha beth a wnai gŵr cenfigennus â golud?

4 Yr hwn ſydd yn caſclu, *gan arbed* oddi wrtho'n, ſydd yn caſclu i arall: ac eraill a lothei hunebant ei dda ef.

5 Yr hwn ſydd ddrwg iddo ei hun, i bwy y bydd efe yn dda? ni chaiſſ efe lawenydd o'i olud.

6 Nid oes neb waeth na'r hwn ſydd yn cenfigennu wrtho ei hun, ac dymma wobr ei ddrygioni ef.

7 Os gwna efe ddaioni, nid o'i fodd y gwna, ac o'r diwedd efe a wna ei ddrygioni yn amlwg.

8 Drwg yw golwg y cenfigennus: efe a dry ei wyneb, ac a ddyrmyga ddynion.

9 * Llygad y cybydd ni lenwir â'i ran, ac anghyfiawnder y drigionus a wywa ei enaid ef. *Deut. 29. 20.

10 Lygaid drwg ſydd genfigennus am eiſara, ac y mae efe yn grintach ar ei fwrdd.

11 Fy mab, pa fodd bynnac y byddo genwit ti, bydd dda wrthit dy hun, a dŵg dy offrymmau i'r Arglwydd yn addas.

12 Coſta nad oeda angen, ac na ddangoſwyd i ti gyſammod ‖ vſern. ‖ *Y loddi Tob.*

13 Cyn dy farw'bydd dda wrth *dy* gyfaill, ac yn ôl dy allu, eſtyn dy law, a dod iddo ef. 4.7. luc. 14. 13

14 Na thwylla dydi dy hun am ‖ y dydd da, nac aed rhan chwant da heibio i ti. ‖ *Y dydd gwirioda.*

15 Onid i arall y gadewi di dy lafur, â'r hyn y cymmeraiſt boen am dano, iw rannu wrth goelbren?

16 Dod, a derbyn, a ſancteiddia dy enaid, lo herwydd nid gwiw ceiſio bwyd yn y bedd.

17 * Pob crawd a heneiddia fel dilledyn; canys y cyfammod o'r dechreu *yw*, Ti a fyddi farw yn ddiau. *Eſai. 40. 6. 1. pet. 1. 24. iago 1. 10.

18 Fel o'r dail gleiſion ar brenbrigog y mae rhai yn ſyrthio, a rhai yn torri allan, felly y mae cenhedlaeth cîg a gwaed, y naill ſydd yn marw, a'r llall yn geni.

19 Pôb gwaith a bydra ac a ddarfydd, a'r hwn ſydd yn ei welthio ef â gyd ac ef.

20 * Gwyn ei fyd y gŵr a fyfyria bethau da mewn doethineb, a'r hwn yn ſynhwyrol a ymreſyma am bethau ſanctaidd. *Pſal. 1. 2.

21 Yr hwn a feddwl am ei ffyrdd hi yn ei galon a fydd ddeallgar yn ei dirgeledigaethau hi.

22 Dôs ar ôl hi fel ôlrhein-wr, a chynllwyn yn ei ffyrdd hi.

23 Yr hwn a edrycho trwy ffeneſtri hi, a wrendy befyd wrth ei dorau hi.

24 Yr hwn a letteuo yn agos iw thŷ hi, ac a ytro ei hoel iw pharwydyddhi. ‖ *Pethau.*

25 Efe a ſyd ei babell ger llaw iddi, ac a letteua yn lletty ‖ rhai daioni;

26 Efe a oſyd ei feibion, tan ei chyſcod hi, ac a erys tan ei changhennau hi;

27 Hi a'i cyſcoda ef rag y gwrês, ac efe a letteua yn ei gogoniant hi.

P E N. XV.

1 *Doethineb a ymgeleddla yrhai a ofno'r Arglwydd: 7 ond yr annuwiol ni chânt afael arni.* 11 *Nad awn i ni fwrw ar Ddaw ein bai ni:* 14 *Oblegid efe a'n gwnaeth ni, ac a'n gadawoddi ni yn ‖ unain.*

YR hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd a wna ddâ a'r hwn ſydd yn dal gŵybodaeth y Gyfraith a'i caiff hi.

2 Fel mam y cyferfydd hi ag ef, ac fel gwraig a briodwyd o forwyn y derbyn hi ef.

3 Hi a'i portha ef â bara deall, ac a'i dioda ef â dwfr doethineb.

4 Efe a ſiccrheir arnihi, ac ni ogwydda: efe a lŷn wrthi hi, ac ni wradwyddir ef.

5 Hi

5 Hi a'i cyſyd ef goruwch ei gymydogion, ac a egyr ei cenau ef ynghanol y gynnulleidfa.

6 Llawenydda choron gorfoledd a gaiff efe: a hi a rydd iddo enw tragwyddol yn etifeddiaeth.

7 Eithr dynion anſynhwyrol ni chânt afel arni hi: a gwyr pechadurus heſyd ni chânt ei gweled hi:

8 Canys pell yw hi oddi wrth falchder, a gŵyr celwyddog ni chofiant hi.

‖ Dihareb ‖ Ef. ‖ Diharebo.

9 Nid gweddus ‖ clôd yngenau pechadur, o blegid ‖ yr Arglwydd ni's anfonodd hi iddo eſt

10 Canys trwy ddoethineb y creuthir ‖ clôd, a'r Arglwydd a'i llwydda ef.

11 Na ddywed, trwy waith yr Arglwydd yr euthym i ymmaith: o blegit ni ddylit tiwneuthur yr hyn ſydd gas ganddo ef.

‖ A wnaeth ith i mi gyſeilyrn.

12 Na ddywed, efe ‖ a'm lluniodd i, o blegit nid rhaid iddo ef wrth ŵr pechadurus.

13 Câs gan yr Arglwydd bob ffieidd-dra, ac nid da yw hynny gan y rhai a'i hofnant ef.

*Gene. 2.27.

14 Efe * a wnaeth dŷn o'r dechreuad, ac a'i gadawodd ef yn llaw ei gyngor ei

15 Os mynni, i gadw y gorchymynion, a ei wneuthur ffyddlondeb cymmeradwy.

16 Efe a oſodd o'th flaen di dân a dwfr: eſtyn dy law at yr hwn a fynnych di.

*Iere. 21.8.

17 Y mae o * flaen dynion eniots ac angeu: a'r hyn a fynno efe a roddir iddo ef.

18 O blegit mawr yw doethineb yr Arglwydd ac y mae efe yn gryf o allu, ac yn gweled pôb peth

*Pſal. 33.15. & 34.15.

19 Hefyd * y mae ei olwg ef ar y rhai ſy yn ei ofni ef, ac efe a wŷr holl waith dŷn.

20 Ni orchymynnodd efe i neb wneuthur yn annuwiol, ac ni roddes efe gennad i neb i bechu.

PEN. XVI.

1 Gwell yw bod yn ddiblant, nag yn berchen llawer o blant annuwiol. 6 Nad arbedir yr annuwir er mwyn eu bod yn amal. 12 Y mae trugaredd Duw'n fawr, a'i allu hefyd. 17 Na all yr annuwiol ymguddio. 20 Y mae gweithredoedd Duw yn anchwiliadwy.

NA ddymmuna liawn o blant anfuiddol, ac na fydd lawen o blant annuwiol.

2 Os amlhânt, na fydd lawen o honynt hwy, oni bydd ofn yr Arglwydd gyd â hwynt.

3 Nac ymddiried iw heinoes hwynt, ac na hyderа ar eu lluoſogrwydd hwynt: canys gwell yw vn cyſiawn nâ mil, a gwell yw marw heb plant, nâ chael plant annuwiol.

4 Canys trwy vn ſynhwyrol y gwneir y ddinas yn gyfannedd, ond tylwyth yr annuwiol a â yn anghyfannedd.

5 Llawer o'r fath hyn a welodd ſy llygad i: a'm cluſt a glywodd bethau mwy nâ hyn.

*Pen. 21.9.

6 * Ynghynnulleidfa pechaduriaid y cynnen tân, ac mewn cenedl wrthryfelgar y llyſc digoſaint.

*Gen. 6.4.

7 Ni bu * eſe fodlon i'r hên gawri, y rhai a ymddawſant ynghryfder eu ſfolineb.

*Gen. 19.24.

8 Nid * arbedodd efe le ymdaith Lot, eithr ffieiddiodd hwynt am eu balchder.

9 Ni thrugarhâodd efe wrth genedl deſtryw, y rhai a aethant allan yn eu pechodau a wnaethant.

*Numb. 14.15. 16.20.& 20.51.

10 Na'r * chwe chan mil o wŷr traed, y rhai a gaſclesid ynghaledwch eu calonnau.

*Pen. 3.6.

11 Ac os bydd yn gwar-ſyth ym myſc y bobl, rhyfedd yw os diange efe yn ddigeryddol: canys gydag efy * mae trugaredd, a digoſaint: y mae ef yn alluog i faddeu, ac i dywall digoſaint:

12 Yn ôl amldra ei drugaredd y bydd ei argyoeddiad ef: yn ôl ei weithredoedd y barna efe hŷ.

13 Ni ddiange phéchadur â'i anrhaith, ac ni phalla amynedd y duwiol.

14 Dod le i bob elusen: o blegit pob vn a gaiff yn ôl ei weithredoedd.

15 Yr Arglwydd a galedodd Pharao, fel nad adwaenai efe ef, fel y byddei ei rym ef yn hyſpys yn bŷd.

16 Ei drugaredd ef ſydd amlwg i bob creadur ag adamant y gwahanodd efe ei oleuni a'r tywyllwch.

17 Na ddywed, Rhag yr Arglwydd yr ymguddiaf; a phwy o'r vchder a'm cofia? ym myſc pobl lawer ni'm cofir: canys beth yw fy enaid i yn myſc creaduriaid mor aneirif?

18 Wele, y * nef, ſe nef y neſoedd, y dyfnder a'r ddaiar, a'r hyn ſydd ynddynt hwy a ſiglant, pan ofwyo efe.

*Iob. 11.8.

19 Y mynyddoedd a ſeilian y ddaiar, panedrycho yr Arglwydd arnynt hwy, a gydeſcydwent, dan grynu.

*Iob. 26.6.

20 Ni all calon feddwl am y pethau hyn yn addas: a phwy a all ddeall ei ffyrdd ef?

21 Tymheſtl yw hi, yr hon ni all neb ei gweled; canys y rhan fwyaf o'i waith ef ſydd guddiedig.

22 Pwy a draetha, neu a ddioddef weithredoedd ei gyfiawnder ef? o herwydd pell yw ei gyfammod, a heli pob peth a fydd yn y diwedd.

23 Y di-ſynwyr a feddwl am bethau ofer: a'r gwangall cyfeornus ſydd yn meddwl pethau ffol.

24 Gwrando arnaſi fy mab, a dyſc dybodaeth: ac ar fy ngeiriau i gwilia â'th galon.

25 Mi a ddangoſaf addyſc wrth bwys, ac a draetha yn ofalus am ei wybodaeth ef.

26 Wrth farn y gwnaed gweithredoedd yr Arglwydd o'r dechreuad: ac efe a ddoſparthodd ei rhannau hwynt er pan wnaed hwynt.

27 Efe addurnodd ei weithredoedd byth ŷ mat: ‖ y rhai pennaf o honynt yn ei law ef byth bythoedd: ni ‖ newynafant, ac ni flinafant, ac ni pheidiafant â'i gwaith.

28 Ni rwyſtra y naill o honynt y llall, ac ni ymfyddhânt ei air ef byth.

29 Wedi hyn yr edrychodd yr Arglwydd ar y ddaiar, ac efe a'i llanwodd hi â'i ddaioni.

30 Y mae efe yn gorchuddio ei hwynebhi ‖ pôb peth byw, ac iddi hi y fhaent hwy yn dychwelyd drachefn.

PEN. XVII.

1 Y modd y gwnaeth, ac y cynyſtaeddodd Duw ddŷn. 14 Goebel bobpechod: 19 amſid Duw yn canfôd pob beth. 25 Tro diben ato eſ ym fydd a'th uchyd.

YR * Arglwydd a greawdd ddŷn o'r ddaiar, ac y mae efe yn ei droi ef iddi hi drachefn.

*Gen. 2.7.

2 * Efe a roddes iddynt hwy ddyddiau rhifedig, ac amſer, ac a roddes iddynt hwy feddiant ar pethau ſy yuddi hi.

3 Ac efe a'i gwiſcodd hwy ‖ nerth cymmeradwy iddynt, ac a'i gwnaeth hwy ar ei ddelw ei hun.

4 Efe a roddes ei ofn ‖ ef ar bob creadur, ac iddo ef lywodraethu ar ſwyſtfilod ac ehediaid.

5 [Derbyniaſant rym pan gwrthredasd yr Arglwydd, ac efe a rannodd iddynt hwy feddwl yn chweched lle, ac yn y ſeithfed, ymadrodd, yn llaw meryd o'i fedd 'liau ef.]

6 Cyngor, a thafod, a llygaid, cluſtiau, a chalon, a roddes efe iddynt hwy, i ddeall,

7 Heſyd efe a'i llanwodd hwynt ‖ gŵybodaeth deall, ac a ddangoſodd iddynt hwy dda a drwg.

8 Efe a oſododd ei olwg ar eu calonnau hwynt, fel y dangoſei iddynt ſawredd ei weithredoedd.

9 Efe a roddes iddynt orfoledd byth yn ei enw

dodhan ef, fel y mynegent ei weithredoedd ef yn fyshwrpol?

10 A'r etholedigion a glodforant ei Enw ſanctaidd ef.

11 Ese a roddes hefyd iddynt hwy ŵybodaeth: a dyſcaith y bywyd yn etifeddiaeth iddyot.

12 Ese a wnaeth gyfammod tragywyddol â hwynt, ac a ddangoſodd ei farnedigaethau iddynt.

13 Eu llygaid a welſant fawredd ei ogoniant: a'i cluſt a glywodd ei leferydd gogoneddus ef.

14 Ac ef a ddywedodd wrthynt hwy, gochelwch thag pob peth anghyfiawn: hefyd * efe a roes orchymyn i bob vn o honynt hwy am ei gymydog.

15 Ni chuddiſt eu ffyrdd hwy o'i olwg ef, o'i herwydd *y mae ŵy* bob amſer.

16 Pôb dŷn o'i ieuengtid *ſydd yn pwyſo* i ddrygioni: ac ni allent hwy wneuthur eu calonnau yn gyfion o gerrig.

17 O herwydd wrth ddoſparthu cenhedloedd y holl dir, efe a oſododd dywyſog ar bob cenedl, ac *a'i gymmerodd yr Iſrael yn rhan iddo ei hun.

18 Yr hwn, ac efe yn gyntafanedic, y mae efe yn eiſiaeth ag addyſc, ac wrth gyfrannu goleuni calonnid, nid yw yn ei yrru ef ymmaith.

19 Am hynny en holl weithredoedd hwynt ſydd fêr yn haul ger ei fron ef, ac y mae ei lygaid ef yn wſtadol ar eu ffyrdd hwynt.

20 Nid yw en anghyfiawnder hwynt guddiedig rhagd'o ef: eithr y mae en holl bechodau hwynt yn ei fron ef.

21 Eithr yr Arglwydd, am ei fod yn ddaionus, acm adnabod yr hyn a luniodd efe ei hun, ni's pawsodd hwynt, ac ni pheidiodd â'i harbed.

22 *Eluſenau gŵr ſydd megis ſêl gyd ag ef, ac efa geidw gymwynas dŷn, fel canwyll llygad, gan roddi edifeirwch iw feibion a'i ferched ef?

23 *Wedi hynny efe a gyfyd ac a dâl iddynt hwy le en taledigaeth a dâl efe ar eu pennau.

24 Eithr * efe a roddes i'r edifeirwl ddychwelſdiad: a gyſſuroddi y rhai a adawſent amynedd.

25 Tro gan hynny *at yr Arglwydd, a gâd dy offeiriau: gweddia o'i flaen ef, a gwna lai o fai.

26 Dychwel at y Goruchaf, a thro oddi wrth anghyfiawnder: o herwydd efe a'th arwain di o dywyllwch i oleuni iechydwriaeth. Caſſâ hefyd ffieidrâs yn ddirfawr.

27 Pw *a folianna y Goruchaf yn y bedd, yn lle rhai ſydd yn byw, ac yn rhoddi mawl?

28 Darfu mawl gan y marw, megis gan vn heb fôd: yr hwn ſydd yn fyw, ac yn iach ei galon a foliana yr Arglwydd.

29 Mor fawr yw trugaredd ein harglwydd *hwnw ni, a'i dofturi i'r rhai ſy yn troi atto ef yn ſanctaidd.

30 Canys ni all pob peth fod mewn dynion: am nad yw mab dŷn yn anfarwol.

31 *Pa beth ddiſcleiriaeth nâ'r haul? ac y mae cîlog ar hwn *felly dŷn yr hwn ſydd yn meddwl a ffieidd a gwaed.

32 Y mae efe yn vſtyried nerth vchder y neſoedd: a chithau a lludw yw pob dŷn.

PEN. XVIII.

1 *Rhyfeddol yw gweithredoedd Duw.* 9 *Berr yw ei dyn.* 10 *Y mae Duw yn drugarog.* 15 *Na fyrra neb weithredoedd da â gorwan drwg.* 22 *Pa ŵs oda ymgyſawnhau.* 30 *Na ddilyn neb ei chwantau.*

YR hwn ſydd yn byw byth, a greodd bob peth yn gyffredinol.

2 Yr Arglwydd yn vnic ſydd gyfiawn, ac nid oes arall ond efe:

3 Yr hwn â *rhychwant ei law ſydd yn llywoddaeth y byd, ie ac y mae pob peth yn vſydhau iw ewyllys eſt o blegit y mae efe yn Frenin ar bob peth, trwy ei nerth *yn gwahanu ynddynt hwy y pethau ſanctaidd, oddi wrth y pethau halogedic. *Chlôer. *Lenit. 10.16.

4 I bwy y parodd efe ſynegi ei weithredoedd eſt *e a phwy a ôlrhiniodd allan ei fawrion weithredoedd eſ? *Pſal. 105.

5 Pwy a rif gadernid ei fawredd? a phwy a eſyd ar draethu ei drugaredd eſ?

6 Ni ellir lleihau na chwanegu, ac ni ellir ôlrhain allan ryfeddodau yr Arglwydd.

7 Pan orphenno dŷn, yna y dechreu efe, a phan beidio efe, yna efe a betruſa.

8 Pa beth yw dŷn? a pha ſudd ſydd o honaw ef? beth yw ei dda ef, a pha beth yw ei ddrwg ef?

9 Rhifedi dyddiau dŷn ydynt *gan mhlynedd o'r mwyaf. * Pſal. 90.10.

10 Fel defnyn o ddwfr wrth y môr, ac fel gratenyn wrth y tywod yw *mil o flynyddoedd wrth ddyddiau tragywyddoldeb. *2. Pet. 3.8.

11 Am hynny y mae yr Arglwydd yn ymaros wrthynt hwy, ac yn tywallt ei drugaredd arnynt hwy.

12 Efe a welodd, ac a ŵybu fôd en diwedd hwy yn ddrwg; am hynny efe a wnaeth ei drugaredd yn aml.

13 Trugaredd dŷn ſydd tu ag at ei gymmydog, a thrugaredd yr Arglwydd ar bob cnawd: yn argyoeddi, ac yn addyſcu, ac yn athrawiaethu, ac yn troi, fel y gwna bugail ei braidd.

14 Y mae efe yn trugarhau wrth y rhai ſy yn derbyn addyſc, ac wrth y rhai ſydd yn bryſiaio at ei farnedigaethau ef.

15 *Fy mab, na ddifwyna dy weithredoedd da, ac na ddôd air drwg ſarrig wrth roddi peth. *Pen. 14.23.

16 Onid yw'r gwlith yn goſtwng y gwrêſ felly gwell yw gair nâ rhodd.

17 Wele onid gwell yw gair nâ rhodd ddaſ eithr gyd â'r grâſlon y mae pob vn o'r ddau.

18 Vn ffol a ddanned yn daiogaidd, a rhodd y cenfigenous a wna i'r llygaid ballu.

19 Cyn lleſaru, dyſc a chyn afiechyd cymmer feddiginiaeth.

20 Cyn barn *hola di dy hun, ac yn amſer goſwy ti a gei drugaredd. *1. Cor. 11.28.

21 Cyn dy glafychu ymddroſtwng trwy ddirweſt, ac yn amſer pechod dangos edifeirwch.

22 Na âd i ddim dy rwyſtro i dalu dy addunedmewn prŷd: ac nad oeda ymgyfiawnhau hyd farwolaeth.

23 Ymbaratoa cyn gweddio, ac na fydd fel dŷn yn temptio'r Arglwydd.

24 *Meddwl am y digofaint *a fydd* yn y diwedd, ac am amſer dialedd, pan droer ei wyneb ef ymmaith. *Pen. 7. 17.36.

25 Yn amſer amldra meddwl am amſer newyn, ac yn amſer cyfoeth am dlodi, ac eiſieu.

26 O'r boreu hyd yr hwyr y newidia amſer, a phôb peth a wneir yn fuan ger bron yr Arglwydd.

27 *Ar ddŷn doeth y bydd ofn drwiol ym mhob peth, ac yn amſer pechod efe a ymochel rhag amryfuſedd, a'r angall ni cheidw amſer. *Dihar. 28.14.

28 Pob vn ſynhwyrol a edwyn ddoethineb, ac addyſc; ac efe a rydd fawl i'r hwn a'i cafodd hi.

29 Y rhai a ſmant ddeallus mewn ymadroddion, a aethant hefyd yn ddoethion eu hunain.

30 *Na ddos ar ôl dy chwantau, eithr ymattal oddi wrth dy awydd. *Rhaſ. 6.6. &

31 Os rhoddi i'th enaid yr hyn a ryngo bodd 17,18.

iddo, yna y gwnei di'r ch elynion chwerthin, y rhaisfydd yn cenfigennu wrthit ti.

32 Na ymlawenycha mewn llawer o ddaintei thrwydd, acnac ymrŵyn i'r draul.

33 Na ddos yn dlawd trwy wledda wrth fenthyccio, heb ddim yn dy bwrs, canys felly y byddit ti enwog gynllwynwr i'th einioes dy hun.

PEN. XIX.

Gwin a gwragedd a diwylla'r doethion. 7 Na ddywed gwbl ac a glywech. 17 Cerydda dy gydymaith yn ddiddig. 22 Nid oes dim doethineb mewn annuwioldeb.

NI chysoethoga gweithiwr meddw: a'r hwn sydd yn diystyru ychydig a syrth o fesur ychydig ac ychydig.

2 Gwin a gwragedd sydd yn gyrru doethion ar encil; a'r hwn a lyno wrth butteiniaid a fydd di gywilydd.

3 Pydrni a phryfed a'i cânt ef yn etifeddiaeth, a gŵr rhysygus a gymmerir ymmaith.

* Ios.22. 11. 4 Yr hwn sydd yn credu yn suan sydd ysgafn ei feddwl, a'r hwn sydd yn pechu a gyfeiliorna yn erbyn ei enaid ei hun.

5 Yr hwn sydd yn llawenychu mewn drygioni a gondemnir; yr hwn sydd yn gwrthwynebu melyschwant, sydd yn coroni ei lywyd.

6 Yr hwn a attalio ei dafod a fydd byw yn ddigynnen, a'r hwn sydd yn casau siarad, sydd yn llai ei niwed.

7 Na cail adrodd wrth arall y peth a ddywedpwyd i ti, ac ni bydd ii rowyn gwaeth.

¶ Pa yn dynnag ai sysiill ai gelyn; ¶ A ddenys ei gâs. 8 Na fynega fuchedd arall ‖ wrth na chysaill na gelyn, acna ddadeuddi'os gelli yn ddifai.

9 Canys esa'th wrendy, ac a ddeil armat ti, ac mewn amser ese ‖ a'th gasâ di.

10 Pan glywech air, gâd iddo farw gyd â thi, a bydd ddioel ni rwyga ese dydi.

11 Yn ffôl a ofidia gan air, fel yr hon sydd yn esgor ar blentyn.

12 Fel saeth ynglŷn ym morddwyd yn, felly y mae gair ‖ yn mola y ffôl.

¶ Yngha don. * Leuit. 19.17. mat.18. 15. ‖ Rhybuddia. ‖ Rhybuddia. 13 *Rhybuddia gyfaill, ysgatfydd ni's gwnaeth, ac os gwnaeth, rhag gwnaethur mwy.

14 ‖ Cerydda dy gyfaill, ysgatfydd ni's dywedodd: ac os dywedodd, rhag iddo ddywedyd eilwaith.

15 ‖ Cerydda gyfaill: oblegit mynych y mae yn enllib, ac na chorlia bob chwedl.

16 Y mae * yn llithro yn ei ymadrodd, ac nid ‖ o'i fodd: a phwy nithramgwyddodd â'i dafod?

17 ‖ Cerydda dy gymmydog cyn ei fygwth, a dod le i Gyfraith y Goruchaf, gan fod yn ddiddig.

18 Ofn yr Arglwydd yw dechreuad ‖ cymmeradwyaeth gyd ag ef, a doethineb a bair gariad ganpren ddo ef.

‖ O'i gasion. ‖ Rhybuddia. ‖ Ei dderyn ese. 19 Addysc bywyd yw gwybodaeth gorchymynion yr Arglwydd: a'r rhai sydd yn gwneuthur yr hyn sydd fodlon ganddo ef, sydd yn cael ffrwyth ansarwoldeb.

20 Ofn yr Arglwydd yw pob doethineb, ac ym mhob doethineb y mae gwneuthuriaid y Gyfraith, a gwybodaeth am ei Holl-allnogaeth ef.

21 Y gwâs a ddywedo wrth ei feistr, ni wnaf yr hyn sydd fodlon *genni*, pe gwnai ese wedi hynny, y mae ef eyn digio ei faethydd.

22 Nid doethineb yw gwybodaeth drygioni, a chyngor pechaduriaid nid yw synhwyr.

23 Y mae drygioni, a hwnnw yn ffiaidd, ac y mae angall annoeth.

24 Gwell yw y bychanei deall, ac yn ofni Duw, nâr hwn sydd yn rhagori mewn callineb, ac yn trosseddu Cyfraith y Goruchaf.

25 Y mae cyfrwystra dŵyd, a hynny yn anghyfiawn; ac y mae a drŷ ymmaith ffafor, i ddarpar barn: a doeth yw yr hwn sydd gyfiawn mewn barn.

26 Y mae yn yn gwneuthur drygioni yn breiniaidd, ond wedi ymgrymmu, *ac o'i fewn yn llawn* twyll tanllyd.

27 Efe gan gyd-ostwng ei wyneb, a chymmeryd arno sod yn fyddar, lle nid adweinir ef, a ‖ adnabydd ei flaen di, i wneuthur niwed i ti.

28 Ac os o eisieu galla y rhwystrir iddo ef bechu: etto efe a wna ddrwg os caiff ‖ amser.

29 Wrth y golwg yr adwaenir gwr: a gwrth olwg yr adwaenir yn deallus, pan gyfarfyddont ag ef.

30 *Gwisc gŵr, a chwerthiniad y dannedd, a gerddediad, sydd yn dangos yr hyn sydd yndo ef.

PEN. XX.

1 Yoghylch tewi, a dywedyd; 10 rhddim ar elw; 18 a llithro â'r tafod: 24 a dywedyd diwydd. 27 Amryw gynghorion.

YMae cerydd nid yw ‖ dêg, ac y mae yn ynfyd a hwnnw yn gall.

2 Gwell o lawer yw ceryddu, nâ digio yn dirgel: ac fe gedwir rhag niwed yr hwn a gyfaddyddo ei fai.

3 Mor dda yw dangos edifeirwch pan fyd yn rydder! felly y dienga rhag pechod gwirfodd.

4 *Megis chwant dispaidd i dorri morwyndod llangces, felly y mae yr hwn sy'n gwneuthur heb nedigaeth wrth drawster.

5 Y mae yn distaw, yr hwn a geir yn ddoeth, a y mae sydd adeas am ei fiarad lawer.

6 Y mae sydd yn tewi, am nad oes gantho deb, ac y mae sydd yn tewi, am ei fod yn gwybod *ei amser.

7 *Dŷn doeth a daw, hyd oni welo amser: ‖ yr ehud a'r angall ‖ a â tros amser.

8 Yr aml ei eiriau a ffieiddir; ac atebo fyd yr hwn yn hynny a gymmero awdurdod iddo ei hun.

9 Y mae pechadur, yr hwn sydd yn llwyddo mewn pethau drŵg: ac y mae cafiachau ereill yn ei niwed.

10 Y mae rhodd, ni bydd ffuddiol i ti; ac y mae rhodd, a dâl ei dan cymmaint.

11 Y mae gostyngiad o herwydd gogoniant, ac y mae a gododd ei ben o waeledd.

12 Y mae a bryn lawer am ychydig, ac a ei dalu adref yn saith gymmaint.

13 Gŵr *doeth, wrth ei ymadrodd, fydd yn ei wneuthur ei hun yn gariadus; a ‖ gŵr ffyliaid a ‖ dywellt ir allan.

14 Ni bydd rhodd yr angall ffuddiol i ti, yn y derbyniech: na'r eiddo'r cenfigennus o herwydd ei angen, oblegit y mae efe yn edrych am ddeng llawer peth am yn.

15 Ychydig a rydd efe, a llawer a ddamoda efe a egyr ei safn fel erlwr: heddyw y echdyna efe, ac y fory fe a'i gofyn dracheftu eto gan yr Arglwydd, a chan ddynion yw y cystyw.

16 Y ffôl a ddywed, nid oes genoif gyfeillion nid oes i mi ddiolch am fy nghymmynasion: ac rhai sydd yn bwyta fy mara i sydd yn ddrwg o tafod am danaf.

17 Pa fawl gwaith, a pha fawl yn ei gwneuthur ef? nid yw efe yn deall yn iawn beth yn bod â pheth ganddo; a'r yn fath ddo ef yn ei ganddo.

18 Gwell yw llithro ar balmant, nâ llithro a'r tafod; felly y daw cwymp y drygionus yn fuan.

19 ‖ Gwell

19 ‖ Chwedl ammrhydlon fydd yn oeſtadol yngenau y diaddyſc.

20 O enau y ffôl y llyfir dihareb, oblegit ni ddyweid ef hi yn ei hamſer.

21 Y mae a luddir i bechu trwy eiſieu, a phan orphwyſo, ni ‖ phigir ef.

22 Y mae a gyll ei enaid ei hun o wladeidd-dra, trwy ddirbyn wyneb y mae efe yn ei golli.

23 Y mae a eddy iw gyfaill rhag cywilydd, ac a'i gwna ef yn elyn iddo ei hun, heb ſod yn rhaid.

24 * Anaf mawr ar ddyn yw celwyddog, a'i gwthiad fydd gyd ag ef yn oeſtadol.

25 Y doeth a'i geſyd ei hun rhagddo, trwy ymadrodd a'r call a ryglydda fodd pendefigion.

26 ‖ Yr hwn a goleddo ei dir, a wna ei ddâs yn llawn, ac hwn a ryglyddo fodd pendefigion, a gaiff ſiomant am anghyfiawnder.

27 * Anrhegion a rhoddion ſydd yn dallu llygaid y doethion, ‖ ac fel ffrwyn mewn ſafn, y maent yn troi ceryddd ymmaith.

28 ‖ Doethineb guddiedig, a thryſſor heb ei wêl, pa lwdd ſydd o'r vn o'r ddau?

29 Gwell yw dyn yn cuddio ei ffolineb, na dyn yn cuddio ei ddoethineb:

30 Gwell yw angeurheidiol ddioddefgarwch yn ofno yr Arglwydd, nag vn yn llywodraethu ei lyſoedd ei hun heb gyfarwydd-wr.

PEN. XXI.

1 Ffo rhag pechod, ſel rhag ſarph. 4 Ei draed ewbeithia 'r cyfoeſhog 9 Drwg ſydd dimeddi angyfiawn. 12 Y rhagor ſy rhwng y doeth a'r annoeth.

OS pechaiſt ſy mâb, na wna mwy: eithr * gweddia tros yr hyn a fu.

2 Fîo oddi wrth bechod, megis rhag wyneb ſarph: oblegit os deui di yn agos atto, efe a'th frath di. Dannedd llew yw ei ddannedd ef, yn lladd enaidiau dynion.

3 Pob anwiredd ſydd fel cleddyf dauſiniog: ni ellir iachau ei archollion ef.

4 Tmi, wen a cham a anrheithia gyfoeth: ſelly bydd tŷ y beilchion yn anghyfannedd.

5 * Gweddi o enau y tlawd a gyrraedd i gluſtiau yr Arglwydd: a'i farn ef a ddaw yn ebrwydd.

6 Yr hwn ſydd yn caſâu ceryddu, ſydd ar lwybr pechadur: eithr yr hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd, a ſâ o edifly ei galon.

7 Adwaenir o bell ac o agos yr ymadroddus ei ddoeth: eithr y doeth a ſyrr pan lithro efe.

8 Yr hwn a adeilado ei dŷ ag arian rhai eraill, ſydd megis yr hwn ſydd yn caſclu iddo ei hun garnedd, i *wneuthur* carnedd ei feddrod.

9 Swpp o garth * yw cynnulleidfa y rhai anwir, a'i diwedd *ſydd* fflamm dân iw diniſtrio.

10 Ffordd pechaduriaid a waſtadhawyd â cherrig: ac yn ei chwr eithaf hi y mae ffôs vffern.

11 Yr hwn ſydd yn cadw Cyfraith yr Arglwydd, ſydd yn dyfod iw deall hi: a pherffeithrwydd ofn yr Arglwydd yw derbyn ddoethineb.

12 * Yr hwn nid yw ‖ gall, ni chymmer ddyſc: canys y mae ‖ callineb yn amlhau chwerwedd.

13 Gwybodaeth y doeth a amlhâ ſel llifeiriant, a'i gyngor ef *ſydd* fel par ffynnon y bywyd.

14 * Tu mewn i'r ffôl ſydd fel lleſtr twnc, ni ellir efe ddim gwybodaeth yn ei fywyd;

15 Gŵr doeth, os clyw air doeth, a'i ceanmol, ac * a chwanega atto: a'r annoeth a'i clyw, ac nid oedd fodlon ganddo, eithr efe a'i trôdd yn ôl ei gefn. * Dihar. 9.9.

16 Ymadrodd y ffôl ſydd megis baich ar ffordd: eithr ynghweſuſau y doeth y ceir gras.

17 A genau y doeth yr ymofynnir yn y gynnulleidfa, a hwy a ſyſyrniant ei eiriau ef yn eu calonnau.

18 Megis tŷ wedi ei dynnu ymmaith yw doethineb i'r ffôl: ac ymddiddan diſynwyr yw gwybodaeth yr annoeth.

19 Megis llyſſetheriau ar draed, ac megis gefynnau dwylo ar y llaw ddehau, yw addyſc gan y rhai annoeth.

20 Y ffôl yn chwerthin a gyfyd ei lêf, eithr prin y gwena gŵr call yn ddiſtaw.

21 Megis tlôs o aur yw addyſc gan y call: ac megis arddwrn-dlws ar y braich dehau.

22 Buan ſydd troed y ffôl yn nŷ *arall*: a'r gŵr a wyr lawer ſydd gwradwyddus ganddo hynny.

23 Yr angall o'r drws a ſyſpia i'r tŷ, eithr gŵr medrus a ſaif allan.

24 Anfedruſrwydd dŷn yw gwrando wrth ddryſau, a'r call ſydd blin ganddo yr ammarch.

25 Gweſuſau y rhai furiadus a draetha'nt bethau ni pherthyn *iddynt* eu hun, a gelrian y rhai call a bwyſbir mewn clotian.

26 Yngenau ffyliaid y mae eu calon, ac ynghalon doethion y mae eu genau.

27 Pan felldithio yr annuwiol Satan, y mae efe yn melldithio ei enaid ei hun.

28 Yr * hutingwr ſydd yn halogi ei enaid ei hun, ac a gaſtir pa le bynnac yr ymdeithio efe. * Pen. 28.13.

PEN. XXII.

1 Y dieg. 3 Merch ffol. 11 Wyla tros yr anfydlon yn hytrach nâ thros y meirw. 13 Na fid i ti a wnelych â hwynt. 16 Nid yſcog calon y doeth. 20 Pa beth a bair colli cydymaith.

YDieg ſydd gyffelyb i garrec fudr, a phawb a'i hwttia ef allan er ammarch iddo.

2 I ffiſwail tommennan y cyffelybir y dieg; pob vn a'i cymmero i fyny a eſcwyd ei law.

3 Gwradwydd y tâd a'i ſenhedloedd yw mab di-addyſc: a merch *ffôl* a anwyd iw golled ef.

4 * Merch gall ‖ fydd etifedd ei gŵr, a'r wradwyddus ſydd driſtwch iw thâd. * Dihar. 13.22.

5 Yr hŷ a wradwydda ei thâd a'i gŵr, a hi a amherchir gan bob vn o'r ddau. ‖ *A ddwg etifeddiaeth iw gŵr.*

6 *Meg*: cerdd mewn triſtwch, yw ymadrodd allan o amſer: eithr prydlon bôb amſer ſydd ffrwyllau, ac addyſc doethineb.

7 Megis aſio lleſtr pridd y mae yr hwn ſy yn dyſcu'r ffôl, ac megis yn yn deſtro vn o drymgwſc.

8 Mynegi i vn yn cyſcu y mae 'r hwn ſydd yn mynegi peth i vn ffôl: a phan ddarffo 'r chwedl, eſe a ddywed, Beth yw 'r matter?

9 Plant yn cael eu cynhaliaeth mewn buchedd dda, ſydd yn cuddio gwaeledd eu rhieni:

10 A phlant yn ymroſtio mewn dirmyg, ac annoethineb, ſydd yn halogi bonedd eu carennydd.

11 Wyla am y marw, canys eſe a gollodd y goleuni; ac wyla am y ffôl, canys y mae diffyg ynhŷyr arno. Wyla ychydig am y marw, am iddo ef orphwyſo: eithr *gwaeth* nâ marwolaeth yw bywyd y ffôl. * Pen. 38.16.

12 Saith niwrnod *ſydd* o alar am y marw, end am y ffôl a'r annuwiol, holl ddyddiau ei eniotes ef.

13 Na amlhâ eiriau gyd â'r angall, ac * na dde- ‖ at yr annoeth; ymgadw oddi wrtho ef rhag cael * Pen. 12.12.

blinder, ac m'th haloger di gan ei frynti ef. Cilia oddi wrtho ef, a thi a gei orphywyſdra, a byth ni'th ſlinir â'i ynſydrwydd ef.

14 Beth ſydd drymmach nâ phlwm? a pha enw ſydd iddo ef end ffol?

*Pen. 27.03. 15 *Haws yw dwyn tywod, a halen, a darn o haiarn, na dŷn anſynhwrol.

16 Coed wedi ei gyſſylltu a'i rwymo yn adeiladaeth, ni ddettyd er ei yſcwyd: ſelly calon wedi ei ſicrhau trwy gyngor doeth, nid arſwyda vn amſer gan ofn.

17 Calon wedi ei chadarnhau trwy feddwl deallus, ſydd fel plaſtr têg ar bared llyſn.

18 Ni ſaif palis a oloder yn vchel, yn erbyn y gwynt: ſelly calon ofnus, gyd a meddwl vn ffol, ni phery yn erbyn ofn.

19 Yr hwn a bigo lygad, a ddwg ddagrau allan, a'r hwn a bigo galon, a dair iddi ddangos ei gwybodaeth.

20 Yr hwn a deifl garreg at adar, a'i tarfa hwynt: a'r hwn ſydd yn gwradwyddo ei gyfaill, ſydd yn datod cyteillach.

21 Pe tynnit gleduyf ar dy gyfaill, na anobeitha: o herwydd y mae cymmod.

22 Pyd agorit dy ſafn yn erbyn dy gyfaill, na ofna: oblegit fe all bôd cyttundeb: ond am wradwydd, a balchder, a dauganddio cyfrinach, a dyrnod trwy dwyll, am y pethau hyn y ffŷ pob cyfaill ymmaith.

23 Cadw ffyddlondeb â'th gymydog yn ei dlodi, fel y gallech lawenchu yn ei wynfyd ef. Glŷn wrtho ef yn amſer cyſtudd, fel y byddech gydetifedd yn ei etifeddiaeth ef: nid yw tlodi bob amſer iw diyſtyru, na'r cyfoethog angall iw fawrberchi.

24 O flaen tân y mae tarth a mwg y ffurnmer yn myned: ſelly y mae ymddifenwi o flaen celanedd.

25 Nid cywilydd ſydd gennif amddeffyn fy nghyfaill, ac nid ymguddiaf rhagddo ef.

26 Os di wydd i mi ddrwg o'i blegit ef, pob vn a glywo a ochel rhagddo ef.

*Pſal. 141.3. 27 Pwy a eſyd gadwriaeth o flaen fy ngenau, a ſêl dnethineb ar fy ngwefuſau: fel na ſyrthiwyf yn ddiſymmwth trwyddynt, ac na'm difetho fy nhafod.

PEN. XXIII.

1 Gweddi am râs i ochel pechu. 9 Nac arſtwn dyngu: 14 ond coſtwn ein rhieni. 16 Am dri math ar ddynion. 23 Bod y wraig odinebus yn pechu lawer o ffyrdd.

O Arglwydd, Tâd a llywydd fy holl enioes, na âd fi yn en cyngor hwynt, ac na âd i mi ſyrthio trwyddynt.

2 Pwy a eſyd ffrewyllau ar fy meddylian, ac addyſc doethineb ar fy nghalon: fel na'm harbedont am fy amryfuſedd, ac nad êl heibio i'm pechodau?

3 Rhac cynnyddu fy anwybodaeth i, ac amlhau fy mhechodau i'm diniſtr, a ſyrthio o honof o flaen fy ngwrthwynebwŷr, a llawenychu o'm gelynion arnai, y rhai y mae en gobaith yn bell oddi wrth dy drugaredd di.

4 O Arglwydd Dâd, a Duw fy mywyd i, na ddod i mi elwg vchel: eithr tro oddi wrth dy weiſion feddwl cawraidd bob amſer.

5 Tro oddi wrthif fi oſer obaith a chwant, a dal i fynu bob amſer yr hwn a fynnei dy waſanaethu di.

6 Na oddiwedded a wydd i'r bol fi, na chwant y cnawd: ac na ddod fi dy wâs i fynu i feddwl digywilydd.

7 Gwrandewch blant addyſc genau cywir a'r hwn a'i cadwo, ni ddelir ef byth yn ei wefuſau.

8 Y pechadur a adewir yn ei ffoledd; y diſtrywir a'r balch a ddiſethir trwyddynt.

9 *Na arfer dy enau i dyngu, ac na ymgynefina â henwi yr hwn ſydd ſanctaidd.

10 Oblegit megis ni bydd ychydig gleiſiau ar y gwâs a gurer yn oſtadol: ſelly yr hwn a dyngo ac a henwo *Ddaw* bob amſer, ni bydd lân oddi wrth bechod.

11 Y gŵr a dyngo lawer a lenwir o anwiredd, ac nid ymeddy dialedd â'i dŷ ef: os pecha ef, ei bechod ſydd arno: ac os diyſtyr ganddo, y mae ef yn pechu y dau cymmaint, os yn oſer heb ſydd tyngodd ef, ſi ni chyſiawnheir ef: oblegit fe a lenwir ei dŷ ef o ddialedd.

12 Y mae ymadrodd wedi ei wiſco â marwolaeth: Duw a wnêl na chaffer *hwnw* yn etifeddiaeth Iacob; o herwydd hyn oll a ſydd bell oddi wrth y rhai duwiol, ac nid ymdryheddant hwy mewn pechodau.

13 Nac arfer dy enau i anghymmeſurwydd o dyngu: oblegit y mae yn hynny ymadrodd pechadurus.

14 Cofia dy dâd a'th ſam, pan fyddech yn eiſtedd ym myſc pendefigion: rhag it anghofio ger eu bron hwynt, ac i ti wrth dy arfer ddihocni, ac ewyllyſio o honot na'th anefid, a melldithio o honot ddydd dy anedigaeth.

15 Y* dŷn a ymarfero â geiriau gwradwyddus, ni chymmer addyſc tra fyddo byw.

16 Dau ſath ſydd yn pechu llawer, a'r trydydd ſydd yn dwyn digoſaint: Meddwl brwd fydd fel y tân poeth, yr hwn ni ddiffydd nes ei ddarfod: dŷn godinebus yn ei gorph cnawdol, yr hwn ni phaid, hyd oni chymneuo efe dân.

17 Y mae pob bara yn felus gan dŷn godinebus, ni phaid efe nes ei farw.

18 Dŷn yn troſſeddu oddi wrth ei wely ei hun, gan ddywedyd yn ei galon, *pwy ſydd yn fy ngweled? Y mae tywyllwch o'm hamgylch, a'r mae y parwydydd yn fy nghuddio, ac nid oes neb yn fy ngweled i, beth ſydd arnaſi ei ofni? ni chofia y Goruchaf fy mhechodau i.

19 Y cyfryw ddŷn ſydd yn ofni llygaid dynion yn vnic, ac ni ŵyr fod llygaid yr Arglwydd Goruchaf yn ddeng-mil eglurach nâ'r haul, yn canfod holl ffyrdd dynion, ac yn yſtyried y rhanau cuddiedig.

20 Cyn creu dim, pob peth oedd hyſpys iddo ef, ac wedi eu gorphen, y mae efe yn canfod y cwbl.

21 *Yn heolydd y ddinas y dielir ar hwn, ac efe a ddelir lle ni's amheuodd efe.

22 Felly y bydd y wraig ſydd yn gadel ei gŵr, ac yn ceiſio etifeddiaeth o arall.

23 O blegit *yn gyntaf, hi a anufyddhaodd i gyfraith y Goruchaf; ac yn ail, hi a bechodd yn erbyn ei gŵr; ac yn drydydd, hi a dorrodd briodas trwy odineb, ac a ddug blant o ŵr arall.

24 Honno a ddygir allan yn y gynnulleidfa, ac a fyddd edrych ar ei phlant hi.

25 *Ni wreiddia ei phlant hi, ac ni ddwg ei changhennau hi ffrwyth.

26 Ei choffadwriaeth a âd hi yn felldith, ac ni ddilcir ei gwradwydd hi.

27 A'r rhai a adewir a gânt wybod nad oes dim well nag ofn yr Arglwydd, na dim felſaeth nâ gwilied ar erchymynion Duw.

28 Gogoniant mawr yw dilyn Duw: a hîr hoedl yw cael dy ddedyn ganddo.

PEN.

PEN. XXIIII.

1 *Y mae doethineb yn ei chanmol ei hun: ac yn dangos ei dechreuad 4 a'i thrigfa. 13 a'i gogoneddu, 17 a'i ffrwyth, 26 chymmyrch, a'i pherffeithrwydd.*

DOethineb a'i canmyl ei hun, ac a ymffolledda yn mysc ei phobl.

2 Hi a egyr ei genau yngynnulleidfa y Goruchaf, ac a ymffolledda ger bron ei allu ef.

3 Mi a ddeuthym o enau y Goruchaf, ac a orchuddiais y ddaear fel niwl.

4 Mi a bresswyliais mewn lleoedd vchel, a'm pabell fainge i ſydd mewn colofn o gwmwl.

5 Myfi a amgylchais gylch y nefoedd ſy hunan, a rhodiais yngwaelod y dyfnder.

6 Cefais feddiant o donnau y môr, ac o'r holl dir, ac o bob pobl a chenhedl.

7 A chyd â'r rhai hyn oll y ceiſiais i orphwyſdra; fel y cyſanneddwn yn etifeddiaeth rhyw un.

8 Yna i'm gorchymynnodd creawdydd pob peth rhoes a'm creawdd innau a wnaeth i'm pabell i orphwyſo; ac a ddywedodd, preſswylia yn Iacob, a chymmer etifeddiaeth yn Ieruſalem.

9 * Efe a'm creawdd i o'r dechreuad cyn y byd, ac hyd hallaf fi byth,

10 Mi a wasanaethais ger ei fron ef *yn y babell ſanctaidd: ac felly i'm ſicrhawyd i yn Sion.

11 Gwnaeth efe hefyd i mi * orphwyſo yn y ddinas ſanctaidd, ac yn Ieruſalem y mae fy ngallu i.

12 Ac mi a wreiddiais ym myſc pobl anrhydeddus, ſef yn rhan yr Arglwydd, a'i etifeiniaeth.

13 Fel cedyrn Libanus y derchafwyd fi, ac fel cypreſwyden yn mynyddoedd Hermon.

14 Fel palm-wydden yn Engadi y derchafwyd fi: ac fel planhigyn rhôs yn Iericho, fel oliwydden hardd mewn maes têg, ac fel plân-wydden yn ymyl dyfroedd y cynnyddais.

15 Fel Cinamwn, ac ſel ſwpp o bêraroglau, ac megis myrr dewiſol, y rhoddais ſy mhêr-arogl: fel Galbanum, ac Onix, ac Storax, ac fel tarth dân yn y babell.

16 Mi a eſtynnais ſy nghanghennau fel Terebinthus, a'm canghennau ſydd ganghennau gogoniant a gras.

17 * Fel gwinwydden y tarddodd pêraroglau o honi, a ſiwyth gogoniant a chyfoeth yw ſy mlodau i.

18 Mam cariad da, ac ofn, a gwybodaeth, a gobaith ſanctaidd, ydwyfi: am hynny gan fy mod yn dragwyddol, myfi a roddir i'm holl blant, y rhai a ſydd henwyd ganddo ef.

19 Draweh attaf y rhai ydych yn ſy chwennychu i, a llanwer chwi â'm ffrwythau i.

20 Canys * melusach yw ſy nghoffadwriaeth nâ'r mêl, a'm etifeddiaeth nâ'r dil mêl.

21 Bydd ar y rhai am bwytânt i newyn etto, ac ar y rhai am hyfant i y bydd ſyched etto.

22 Ni wradwyddir byth yr hwn a vſyddhao i mi, ac ni phecha y rhai a weithiant trwoſi.

23 Llyfr cyfammod y Goruchaf Dduw yw hyn oll, *ſef* y * Gyfraith, yr hon a orchymynnodd Moſes i ni yn etifeddiaeth i gynnulleidfaoedd Iacob.

24 Na phellwch ſod yn gryfion yn yr Arglwydd, fel y cadarnhao efe chwi, glynwch wrtho ef: canys yr Holl-alluog Arglwydd ſydd Dduw yn vnic, ac nid oes iachawdur ond efe.

25 Yr hwn â'i ddoethineb ſydd yn llenwi pob peth fel * Phiſon, ac fel Tygrys yn nyddiau y * *ffrwythau* newydd.

26 Yr hwn ſydd yn llenwi deall fel Euphrates, ac fel yr * Iarddonen yn amſer cynhaiaf.

27 Yr hwn ſydd yn dangos addyſc gwybodaeth fel goleuni, ac fel Gêon yn nyddiau cynhaiaf gwin.

28 Ni adnabu y dŷn cyntaf hi yn berffaith: felly nid ôlrhain y diweddaf hi allan.

29 O blegit y mae ei meddyliau hi yn helaethach nâ'r môr, a'i chyngor yn ddyfnach nâ'r dyfnder mawr.

30 Yr ydwyf fi doethineb, fel ‖ ffôs yn dyfod o afon: ac fel aber yn myned i ardd.

31 Mi a ddywedais, dwfrhâf ſy ngardd oreu, a mwydaf fy ngardd welŷ yn dda: ac wele, ſe aeth fy nant yn afon, a'm hafon yn fôr.

32 Myfi a wnâf i addyſc oleuo fel y boreu, ac a'i dangoſaf hi ym mhell.

33 O herwydd myfi a dywalltaf athrawiaeth fel prophwydoliaeth, ac mi a'i gadawaf hi i'r holl oeſoedd yn dragywyddol.

34 Gwelwch * nad trefoſ ſy hunan y cymmerais i boen, eithr tros hawb a geiſiant ddoethineb.

PEN. XXV.

1 *Pa bethau ſy bŷdlonaf; a pha bethau yn anhygar.* 6 *Beth yw coron henaint.* 7 *Pa bethau a wna yn yn dâedwydd.* 13 *Nad oes dim mwyh nâ gwraig ſyfetler.*

GAn dri pheth yr euthym i yn dêg, ac y cofiais i yn dêg ger bron yr Arglwydd a dynion: cyttundeb brodyr, a chyfeillach cymmydogion, a gŵr a gwraig yn cyttuno â'i gilydd.

2 Tri math *ar dâyn* ſydd gâs gan ſy enaid i, ac yr ydwyf yn anfodlon iawn iw bechedd: clawd balch, a chyfoethog celwyddog, a hen-wr godinebus angall.

3 Om chefclaiſt ti ddim yn dy ieuengtid, pa ſodd y cei di ddim yn dy henaint?

4 Mor hardd yw barn ar rai penllwyd! a medru cyngor, mewn rhai anrhydeddus!

5 Mor hardd yw doethineb henafgwŷr! a deall a chyngor, mewn rhai anrhydeddus!

6 Coron henafgwŷr yw gwybod llawer, a'i gorfoledd yw ofn yr Arglwydd.

7 Naw peth a gyſrifais i yn ddedwydd yn ſy nghalon, a'r decfed a draethaf fi a'm tafod: dŷn yn cael llawenydd o'i blant, ac yn byw i weled cwymp ei elynion.

8 Gwyn ei ſyd yr hwn ſydd yn cyttal â gwraig ſynhwyrol, * a'r hwn ni lithrodd ei dafod, ac ni waſanaethodd yr hwn ſydd anaddas iddo.

9 Gwyn ei fyd yr hwn a gafodd ‖ ſynhwyr, a'r hwn a draetho wrth rai a wrandawo.

10 Mor fawr yw * hwn ſydd yn cael doethineb! ond nid oes neb ywch law yr hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd.

11 Cariad yr Arglwydd ſydd eglurach nâ dim: i ba beth y cyffelybir yr hwn ſydd yn cael gafael ‖ arno ef?

12 Ofn yr Arglwydd yw dechreuad ei gariad ef; a ffydd yw dechreuad glynu wrtho ef.

13 *Dewis* bob ‖ dyrnod, ond dyrnod, *ar* y galon: a phob drygioni ond drygioni gwraig:

14 A phôb niwed, ond niwed calcion, a phob dial, ond dial gelynion.

15 Nid oes pen waeth nâ phen ſarph, na digoſaint waeth nâ digoſaint gelyn.

16 * Gwell genuiſi gyttal â llew, ac â draig, na chyttal â gwraig ddrwg.

* Gene. 2.11.
* Ioſ. 3.15.
‖ Caiaſe.
* Pen. 24. 3. & 19. 16. Iacob 2.
‖ Gyfraith.
* Gene. 13.25 rhan. 12.10.
* Pen. 24. 17.
‖ Dihar. 21. 9.

17 Ymae drygioni gwraig yn newidio ei hwyneb hi, ac yn tywyllu ei hwyneb-pryd hi fel ‖ sach arth.

18 Ynghanol ei gymmydogion yr eistedd ei gŵr hi, ac efe a vchenaidia o'i anfodd, o'i hachos hi.

19 Bychan yw pob drwg wrth ddrwg gwraig, syrthied coel-bren pechadur arni hi.

20 Fel y mae dringfa dywodlyd i draed henaf-gwr, felly y mae gwraig ddrwg ei thafod, i wr distaw.

* Pen. 42. 19, 2 sam. 11, 2. 21 * Na thramgwydda wrth degwch gwraig, ac na chwennych wraig er trythyllwch.

22 Llawn dîg a digywilydd-dra, a mawr wradwydd yw gwraig, os rhydd hi iw gwr *ei gynhaliaeth.*

23 Gwraig ddrwg a wna galon isel, ac wyneb trist, ac archoll calon; dwylo gweniaid, a glinian rhyddion; yw'r hon ni chyuorthwya ei gŵr yn ei gysyngdra.

* Gen. 3. 6 1 tim. 2. 14 24 Trwy wraig * y daeth dechreuad pechod, ac o'i phlegit hi yr ydym ni yn meirw oll.

25 Na ddod i ddwfr le i fyned trosodd, nac i wraig ddrwg ryddid i rodienna o amgylch.

26 Onid â hi wrth dy law di, tor hi oddi wrth dy gnawd, dôd iddi *lythyr ysgar* a gollwng *hi* yn rhydd.

PEN. XXVI.

1 Gwraig dda, 4 a'chymwynas dda sy'n lawenychu dynion. 6 Peth erchyll yw gwraig ysgeler. 13 Gwraged da, a drwg. 28 Y tri peth blin. 29 Nas gall marsiandwyr fod yn ddibechod.

GWyn ei syd gŵr y wraig dda: canys dyblir rhifedi ei ddyddiau ef.

2 Gwraig ‖ rymmus a lawenycha ei gŵr, ac efe a gyflawna flynyddoedd ei fywyd mewn heddwch. ‖ *Rinwyddfol.*

3 Rhan dda yw gwraig dda, ac yn rhan y rhai fydd yn ofni yr Arglwydd y rhoddir hi.

4 Pa vn bynnag fyddo dŷn ai tlawd ai cyfoethog, os bydd ganddo galon dda at yr Arglwydd, efe a orfoledda bob amser yn wyneb siriol.

5 Rhag tri pheth yr ariwydodd fy nghalon i, a rhag y pedwerydd yr ofnais yn ddirfawr: ‖ Enllib dinas, ac ymgasgliad torf afreolus, a gau dystiolaeth: blinach nag angen yw y rhai hyn oll. ‖ *Anair.*

6 Baich calon a galar, yw gwraig yn dal eiddigedd wrth wraig, a ffrewyll y tafod yn cyfrannu â phawb.

7 ‖ Ian ychen yn figlo yw gwraig ddrwg, ac y mae ei pherchennog megis yn ymaflyd mewn yscorpion. ‖ *Ian yn figlo ymma ac acw.*

8 Digter mawr gwraig feddw, ac ynfyd, ac ni chela hi ei gwarth ei hun.

9 Putteindra gwraig a adwtinir wrth ddyrchafiad *ei* llygaid a'i hamrantau.

10 Dod gadwrieth siccr *ar forch anhywaith, rhag os caiff hi rydd-did, iddi ei *cham* arfer ei hun. * Pen. 42. 11.

11 Gwilia ar y llygad digywilydd, ac na ryfedda os gwna hi gam â thi.

12 Fel yr egyr ffarddol sychedig ei safn pan gâffo ffynnon: felly yr ŷf hi o bob dwfr cyfagos, ac yr eistedd wrth bob ‖ pawl, ac a egyr ei chawell yn erbyn pob saeth. ‖ *gwrych*

13 Grâs gwraig a wna ei gŵr yn hyfryd, a'i gwybodaeth hi a wna ei esgyrn ef yn freision.

14 Rhodd yr Arglwydd yw gwraig ddistaw garedic, ac nid oes cyd-werth i enaid a gymmerodd addysc.

15 Grâs ar râs yw gwraig gwilydd gar, a ffyddlon, ac nid oes dim a ddichon gyd-bwyso â diwair feddwl hi.

16 Fel y mae yr haul yn codi ‖ yn vchel-leoedd yr Arglwydd, felly y mae tegwch gwraig dda ‖ yn llywodraethu ei thŷ. ‖ *Haul.*

17 Fel canwyll yn goleuo yn y canhwyllbren sanctaidd, felly y mae tegwch pryd mewn llawn oedran. ‖ *Tegwch.*

18 Fel colofnau aur mewn morteisian arian: felly y mae traed prydferth gyd â dwylo diamwadal.

19 *Fy* mab, cadw flodau dy ieuengtid yn iach, ac na ddod dy grysder i ddieithriaid.

20 Wedi it gael rhan ffaeth o'r maes all, hana dy had dy hun, gan obeithio yn dy fonedd dy hun.

21 Felly dy hiliogaeth, yr hon a adwaeth; a fawrheir, a hyder ganddynt ar eu bonedd.

22 Gwraig ar werth a gysrifir ei ‖ bod yn weddw a hŵch, a'r briod a gysrifir yn dŵr yn erbyn mawr wolaeth iw gŵr. ‖ *Hyfryd.*

23 Gwraig annuwiol a roddir yn rhan i ŵr annuwiol, a'r ddiwiol a roddir i'r hwn sydd yn ofni yr Arglwydd.

24 Gwraig anhoneſt a ddiysgyra anmarchusdra merch honeſt a barcha ei gŵr.

25 Megis ci y cysrifir gwraig ddigywilydd, yr hon gywilyddgara a ofna yr Arglwydd.

26 Y wraig sydd yn perchi ei gŵr ei hun, a wna pawb yn ddoeth, a'r hon a'i amharcho ef yn ei balchder, a gydnebydd pawb ei bod yn annuwiol.

27 Am wraig ‖ floeddgar a siaradus, yr ymrysonir i darfu gelynion. ‖ *Lleferydd.*

28 Am ddau beth y mae fy nghalon i yn ochain, ac am y trydydd y daeth arnaf ddigter: Bod cyfelwr yn anghenus trwy eisiau, a dirwygo gŵr synhwyrol, ac vn yn dychwelyd oddi wrth gyfawnder at bechod; yr Arglwydd a'i parato ef i'r cleddyf.

29 Anhawdd yw i farsiandwr ymgadw rhag gwneuthur cam; ac ni chysiawnheir tafarnwr oddi wrth bechod.

PEN. XXVII.

1 Pechodau wrth brynu a gwerthu. 7 Ein hymadrodd a ddengys beth sy ynom ni. 16 Trwy ddiatcuddio ei cyfrinach y collir cydymddiried. 25 A gloddio bwll a syrth yndo.

OAchos * peth ‖ cyffredinol y pechodd llawer: a'r * hwn sydd yn ceisio cael amldra, a dyf ei olwg ymmaith. ‖ *Dim. Pechod. 6. 2 Rhwng cyssylltu cerrig y gyrrir hoel, a rhwng prynu a gwerthu y glŷn pechod.

3 Oni ddeil dŷn yn ofn yr Arglwydd yn ddiwyd, ebrwydd y dinistrir ei dŷ ef.

4 Wrth escwyd y gogr yr erys yr ammhuredd, felly brynti dŷn yn ei ymresymmiad ef.

5 Y ffwrn sydd yn profi llestri pridd, * felly y mae profedigaeth dŷn yn ei ymresymmiad ef. * Diar. 27. 21.

6 Ei * ffrwythau ddengys goleddiad y pren, felly y gwna traethu y meddwl ynghalon dŷn. * Matth. 7. 17.

7 Na chanmol ŵr cyn clywed ei ymadrodd oblegit dyna brofedigaeth dŷn.

8 Os dilyni gyfiawnder ti a'i goddiweddi hi, ac a'i gwisci hi fel gwisc laes ogoneddus. ‖ *Gwir angel.*

9 Adar a larhosant gyd â'i cyffelyb, a'r gwirionedd a dŷ at y rhai a weithiant trwydui.

10 Fel y cynllwyn llew i'r helfa, felly y gwna pechod i'r rhai a weithredant ddrygioni.

11 Traethiad y duwiol sydd bob amser mewn doethineb, a'r angall a newidia fel y lleuad.

12 Ym mysc yr ansynhwyrol, cadw yr amser, a thyred yn synych i fysc y rhai pwyllog.

13 Bydd

13 Baich yw traethiad ffyliaid, a'i dif. rrwch ſydd mewn trythyllwch pechod.

14 *Ymadrodd yr hwn a dyngo lawer, a wna i'r gwallt ſeſyll, ac ymſywyn y cyſryw a wna gau dyſtiaw.

15 Ymſywyn beilchion a bair gelanedd, a'i diſenwi hwynt ſydd ſlin ei glywed.

16 yr hwn ſydd yn dadcuddio cyfrinach, a gollodd ei grêd. ac ni chaiff eſe gyfraill wrth ei fodd.

17 Hoffa dy gyfaill, a gwna yn ffyddlon ag ef: rithr os dadcuddi di ei gyfrinach ef, na ddilyn ar ôl ef mwyach.

18 Oblegit megis y difethodd dyn ei elyn, felly collaiſt di gariad dy gymmydog.

19 Ac ſel pe gollyngei gŵr aderyn o'i law, felly y gollyngaiſti dy gymmydog, ac ni's deli ſi drachefn.

20 Na chanlyn ef: oblegit y mae eſe yn mhell, ky mae ſel iwrch wedi diangc allan o'r fagl.

21 Oblegit ſe a ellir iachau archoll, ac y mae cymmod am ddiſenwi: eithr yr hwn a ddadcuddiodd gyfrinach a gollodd ei obaith.

22 Y mae *yr hwn ſydd yn amgeidio â'i lygad yn lladeiladu drŵg, a'r hwn a'i hadwaeno eſ, a gilia oddi wrtho ef.

23 Eſe a wna ei enau yn ſwyn yn dy ŵydd di, a rhyfedd ſydd ganddo ef dy ymadrodd di: wedi hynny eſe a drŷ ei chwedl, ac a ſwrw ſai ar dy ymadrodd di.

24 Llawer o bethau a gaſeais i, ac ni welwn ddim tebyg iddo ef: yr Arglwydd hefyd a'i caſi of.

25 Y neb ſydd yn taflu carreg i fynn, ſydd yn ei thaflu hi ar ei ben ei hun: a dyrnod tywyllodrus a wna archollion.

26 *Yr hwn a gloddio ffôs a ſyrth ynddi hi: a'r hwn a oſodo fagl a ddelir â hi.

27 Yr hwn a wnelo ddrwg, arno ef y dêcyn: ac ni chaiff eſe ŵybod o ba le y mae yn dyfod iddo.

28 Gwatwar, a gwradwyddo ſy'n eiddo y beilchion; eithr *dialedd a gynllwyn iddynt hwy ſel llew,

29 Mewn magl y delir y rhai ſydd yn llawen gaddynt ſyrthio o'r rhai duwiol, a chyn eu marwolaeth, y treulia gofid hwynt.

30 Digofaint a llîd ſydd ffiaidd, a'r dſn pechadurus a'i caiff hwy ill dau.

PEN. XXVIII.

1 *Yr rŷbyn dial, 8 a chwerylu, 10 a llid, 15 a drwg oſtyn.*

Y *Dialwr a gaiff ddialedd gan yr Arglwydd, ac eſe gan gadw â geidw ei bechodau ef mewn côf.

2 Maddeu i'th gymmydog y cam a wnaeth eſe â thi, ac yna pan weddiech di y maddeuir dy bechodau dithau.

3 Dſn a ddeil ddig wrth ddſn, ac a *gais eſe gan yr Arglwydd feddiginiaeth?

4 Ni thrugarhâ eſe wrth ddſn cyffelyb iddo ei hun, ac a ymbil eſe tros ei bechodau ei hun?

5 Os eſe nid yw ond cnawd a ddeil ddig: pwy a ymbil am faddeuant o'i bechodau eſ?

6 Cofia y diwedd, a phaid â dal galanaſtra, *cofia* bydredigaeth, a marwolaeth: *ac* aros wrth y gorchymynion.

7 Cofia y gorchymynion, ac na ddal ddig wrth dy gymmydog. *Cofia* gyfammod y Goruchaf, ac mc edrych ar anwybodaeth.

8 *Ymgadw rhag cynnen, a thi a wnei yn llai dy bechodau, oblegit gŵr digllon a gynnea cynnen.

9 Gŵr pechadurus a ddralloda gyfeillion, ac a wna ymryſon rhwng rhai heddychol.

10 Fel * y byddo defnydd y tân, felly y llyſc eſe; ac fel y byddo cryfder dſn, y bydd ei ddigofaint eſ, ac yn ôl cyfoeth dſn y cyfyd ei lid eſ: a pha cryfaf ſo y rhai ſy 'n ymryſon, mwyaf y cynnea eu llîd hwythau. * Dihar. 26.21.

11 Y mae ymryſon pryſur yn cynnea tân, ac ymladd pryſur yn tywallt gwaed.

12 Os chwythi di wreichionen, hi a gynnea: ond os poeri di arni hi, hi a ddiffydd: ac y mae y ddau yn dyfod o'r genau.

13 Melldithiwch * yr athrodwr, a'r ddau dſodiog: oblegit llawer yn heddychlon a ddiſethaſant hwy. * Pen. 21.28.

14 Tafod dau-ddyblyg a gynhyrfodd lawer, ac a'i gwaſgarodd hwynt o genhedl i genhedl. Dinaſoedd cedyrna ddinitriodd eſe hefyd, a theiau pendefigion a ddiſethodd eſe.

15 Tafod dau-ddyblyg a ſwriodd wragedd rhinweddol allan, ac a'i diddymmodd hwynt o'i llafur.

16 Yr hwn a wrandawo arno ef ni chaiff ſyth orphwyſdra, ac ni phreſſwylia yn llonydd.

17 Dyrnod ffreewyll a wna glais, a dyrnod tafod a dyrr yr eſcyrn.

18 Llawer a ſyrthiaſant o herwydd min y cleddyf, ond nid cymmaint ac a ſyrthiaſant oblegit y tafod.

19 Gwyn ei fyd yr hwn a amddeffynwyd rhagddo, ac nid aeth yn ei ‖ ddigofaint eſ: yr hwn ni thynnodd ei iau eſ, ac ni rwymwyd a'i rwyman eſ: ‖ Wan. wyn.

20 Oblegit iau haiarn yw ei iau eſ, a rhwyman pres yw ei rwyman eſ.

21 Marwolaeth ddrwg yw ei farwolaeth eſ, a mwy buddiol yw y bedd nag eſ.

22 Ni chaiff eſe lywodraeth ar y rhai duwiol, ac ni loſcir hwynt yn ei fflam eſ.

23 Y rhai ſydd yn gadel yr Arglwydd a ſyrthiant iddo, ac ynddynt hwy y llyſc eſe heb ddiffoddi; eſe a yrrir arnynt hwy fel llew, ac fel llewpard y difa eſe hwynt.

24 Edrych ar gau o honot dy ddyddyn â drain, a rhwym i ſynn dy arlan eth hir.

25 A pliwyſa dy eiriau mewn cloriau, a gwna i'th enau ddôr a chlo,

26 A gochel rhag llithio o honot trwyddo, a rhac ſyrthio o honot o flaen y cyllwyn-wr.

PEN. XXIX.

2 *Rhaidi ni ddangos trugaredd a rhoi benthyg.* 4 *Na ddyled 'r benthygiwr dwyllo mo'r hwn a benthyccio iddo.* 9 *Dyro elusen.* 14 *Gwr da ni chollada ei feichiau.* 18 *Mor enbyd yw meddwdod.* 22 *Gwell yw arbed gartref, nag ymddibin mewn ffo arall.*

YR hwn ſydd drugarog, ſydd yn rhoddi echwyn iw gymmydog, a'r hwn ſydd yn cadarnhau ei law eſ, ſydd yn cadw y gorchymynion. * Deu. 15. 8. mar. 5. 42. luc. 6. 35.

2 * Dod echwyn i'th gymmydog yr amſer y byddo rhaid iddo, a thâl di drachefn i'th gymmydog mewn amſer.

3 Cadw dy air, a gwna yn ffyddlon ag eſ, a thi a gei wrth dy raid bob amſer.

4 Llawer a gyfriſaſant echwyn ſel peth wedi ei gael, ac a barafant flinder i'r rhai a'i helpiaſant hwy.

5 Y mae eſe yn cuſſanu ei law eſ, hyd oni dderbynio: ac eſe a oſtwng ei leſeryddi am arian ei gymmydog: ond yn amſer talu eſe a orda yr amſer, ac a rydd attyb hwyr-frydic, ac a wna eſcus o'r amſer.

6 Ac

‖ *Or ſſyn-na gar-ddo.*

6 Ac ‖ os dichon' eſe, prin y caiff eſe yr hanner: ac eſe a gyſrif hynny fel peth wedi ei gael ar y ſſordd: os amgen eſe a'i diſuddiodd o'i arian, ac a'i caſodd eſ yn elyn heb achos: eſe a dâl iddo ſelldithion a diſenwad; eſe a dâl iddo ammarch yn lle anrhydedd.

7 Llawer o herwydd hynny a naccaſant fenthyccio, am ddryg-waith rhai eraill, gan ofni eu diſuddio.

8 Er hynny bydd ddioddefgar wrth ŵr tlawd, ac nac oeda dy eluſen iddo.

9 Cynnorthwya y tlawd er mwyn y gorchymmyn, ac na thro eſ ymmaith yn ei angen.

10 Coll dy arian er mwyn cyfaill nen frawd, ac na chuddia hwynt tan garreg iw colli

*Dan.4. 24.mat.6 20.luc.12. 41.& 12. 33.act.10 4.1 tim.6 18,19.

11 Goſot *dy dryſlor yn ol gorchymmyn y Goruchaf, ac eſe a fydd mwy buddiol i ti nag aur.

12 Cae *dy eluſen yn dy gelloedd, a hi a'th wared ti o bôb niwed.

13 Hi a ymladd troſot ti yn well na tharian cryf, ac nâ gwayw-ffon gadarn, yn erbyn y gelyn.

*Tob.4.8 9,10,11.

14 Gŵr da a ſechnia tros ei gymmydog; a'r hwn a gollodd gywilydddra a'i gad eſ.

15 Na anghofia garedigrwydd meichie, o blegit eſe a'i rhoddes ei hun troſot ti.

16 Pechadur a anrheithia feichie da ei gyflwr:

17 A'r hwn ſydd o feddwl anffyddlon, a âd mewn perigl yr hwn a'i gwaredodd eſ.

18 Medchnïaeth a ddifethodd lawer yn goludog, ac a'i ſigiodd hwynt fel ton o'r môr: hi a wnaeth i wŷr cedyrn ſudo allan o'i tai, fel y cyrwydraſant hwy ym myſc cenhedloedd dieithr.

19 Y pechadur a droſſeddo orchymynion yr Arglwydd, a ſyrth mewn mechniaeth, a'r hwn a ddilyn achoſion rhai eraill er gwobr, a ſyrth mewn cyfraith.

20 Cynnorthwya dy gymmydog yn ôl dy allu, a gwilia arnat dy hun rhag ſyrthio o honot.

*Pen. 19.26.

21 *Y peth pennaf o iywyd dŷn, yw dwfr, a bara, a dillad, a thŷ yn gorchuddio gwarth.

22 Gwell yw bywyd y tlawd mewn bwth gwael, na gwleddoedd danteithiol mewn tŷ yn arall.

23 Am fawr a bychan bydd ſodlon, ac ni chei di glywed edliw dy dŷ.

24 Bywyd drwg yw myned o dŷ i dŷ, lle yr ymleithi di, ni elli agoryd dy enau.

25 Ti a letteui, ac a ddiodi rai anniolchgar, ac a gei gly.ved chwerwder hefyd.

26 Tyred ymdeithydd, gwna 'rbwrdd yn drefnus, ac od oes dim gennit, dod i mi ſwyd.

27 Tyred allan ymdeithydd, o flaen yr anrhydeddus, y mae yn rhaid i mi wrth fy nhŷ, y mae ſy mrawd yn llettena gyd â mi.

28 Trwm yw hyn i'r hwn ſydd ganddo ſynhwyr, edliw y tŷ, a gwradwyddo y benthygiwr.

PEN. XXX.

1 Da yw cerydду plant, 7 a'r nid eu llochi, a chadw moethau iddynt. 14 Gwell iechyd nâ golud. 22 Triſtwch a ſyrhâ 'r iechyd, a'r einioes.

*Dih.13. 24.& 23. 13.

YR hwn ſydd yn caru ei fab a'i myneh *ffrewylla eſ, ſel y caffo lawenydd o honaw eſ yn y diwedd.

2 Yr hwn a ddyſco ei fab a gaiff lawenydd o honaw. ac a orfoledda o'i achos eſ ym myſc ei ‖ gydnabod.

‖ *Geraint.* *Deut. 6. 7.

3 Yr hwn ſydd * yn dyſcu ei fab a ddigia gi elynion; ac a orfoledda o'i blegit eſ o flaen ei gyfeillion.

4 Er marw ei dad eſ, etto y mae eſe megis heb farw, am adel o honaw eſ ar ei ôl yn cyffelyb iddo ei hun.

5 *Yn ei ſywyd eſe a'i gwelodd eſ, ac a ſa lawen o'i blegit: ac yn ei ddiwedd ni bu eſe athrift. *Pſal. 37.*

6 Eſe a adawodd yn i ddial yn erbyn ei elynion, ac yn i dalu diolch iw gyfeillion.

7 Yr hwn ſydd yn magwrhau gormod ar ei fab, a rwym ei archollion eſ, ac ar bob bloedd ſe gythryblir ei ymyſcaroedd eſ.

8 March heb ei ddofi a â yn ben-galed, a mab a adawer iddo ei hun a â yn anllywodraethus.

9 Llocha dy fab, ac eſe a'th ddychryna di: chwarae ag eſ, ac eſe a'th driſtâ di.

10 Na chyd-chwardd ag eſ, rhag gofidio o honot gyd ag eſ, a gwatcu dy ddanneedd yn y diwedd.

11 Na *ddod iddo eſ rydd-did yn ei ieuengtid, ac nac edrych heibio iw anwybodaeth eſ. *Prov. 29.15.*

12 Goſtwng ei warr eſ yn ei ieuengtid a chur ei yſtlys tra ſyddo eſe plentyn, rhag iddo fyned yn ben-galed, ac anufyddhau i ti, a bod yn ofid i'th galon.

13 Addyſca dy fab, a ‖ chymmer boen gyd ag eſ, rhag ofid na byddo ei anwedduedd iddo dra eſ yn dramgwyddo mwy i ti. ‖ gwaſ.

14 Gwell yw 'r tlawd iâch a chryf, nâ'r cyfoethog clwyfus ei gorph.

15 Iechyd a chyfanſoddiad da ſydd well nâ phob aur; a chorph cryf, nâ golud anfeidrol.

16 Nid oes gyfoeth gwell nag iechyd corph: ac nid oes llawenydd gwell nâ llawenydd calon.

17 Gwell yw marwolaeth nag einioes chwerw, nen nychdod parhaus.

18 Danteithion wedi eu tywallt ar ſafn genau ſydd fel ſeigiau o ſwyd wedi eu goſod ar fedd.

19 Pa fudd a wna 'r offrwm i eulyn? o blegit ni fwytty eſe, ac ni aroglа: felly y mae yr hwn a ‖ erlidir gan yr Arglwydd. ‖ Gâ.

20 Y mae eſe yn gweled â'i lygaid, ac yn ochan, fel diſpaidd yn coſleidio morwyn, ac yn ymgeleidio.

21 *Na ddod dy enaid i driſtwch, ac na chyſtuddia dydi dy hun yn dy gyngor dy hun. *Siar. 22.22*

22 Llawenydd calon yw einioes dyn, a gorfoledd gwr ſydd yn eſtyn ei ddyddiau. *Pſa.*

23 Hoffa dy enaid dy hun, a chyſſura dy galon: a gyrr driſtwch ym mhell oddi wrthit: o blegit triſtwch a laddodd lawer, ac nid oes budd yn ddo.

24 Cenfigen a dig, ſydd yn lleihau dyddiau: a gofal ſydd yn dwyn henaint cyn yr amſer.

25 Calon ‖ hoyw a da, a ofala am ei bwyd ei hun. ‖ Yn dygnu.

llyniaeth.

PEN. XXXI.

1 Chwant golud. 12 Cymmedroldeb a gwneddd o ſwyd a diod.

GWillo am olud *a wna i'r cnawd ddihoeni: a gofal am dano a luddia gwſc. *1 Tim. 6.9.*

2 Gofalus willo a lefteir heppian, a chlefyd trwm a dyrr gwſc.

3 Y golndog ſydd yn cyneryd poen yn caſla cyfoeth, ac yn ei eſmwythdra eſe a lenwir â ddainteithion.

4 Y mae y tlawd yn cymmeryd poen yn ei ddi-di, a phan beidio, tlawd yw eſe.

5 Ni chyfrifir yn gyfiawn yr hwn a hoffo aur: a'r hwn a ddilyno lygredigaeth a gâiff ei wala o honaw.

6 *Llawer a ddifethwyd o achos aur, ac ei ſplaen yr oedd eu diniſtr. *Pſal.*

7 Pren tramgwyddo yw eſe i'r rhai a aberthant iddo, ac wiltho eſ y delir pôb angall.

‖ Gwra

8 * Gwyn ei fyd y goludog a gaer yn ddifai, ac nid aeth ar ôl aur.

9 Pwy yw efe? ac nyni a'i galwn ef yn hapus: canys pethau rhyfedd a wnaeth efe ym mysc ei bobl.

10 Pwy a brofwyd trwy *yr aur* hwn, ac a gafwyd yn berffaith? ac efe a gaiff fod yn orfoledus. Pwy a allodd bechu, ac ni's pechodd, ac a allodd wneuthur drygioni, ac ni's gwnaeth?

11 Am hynny y ſiccrheir ei dda ef, a'r gymmanlieidfa a fynega ei elusenau ef.

12 * Pan eiſteddych di ar fwrdd helaeth, na rhytha dy gêg arno, ac na ddywed, mae llawer o fwyd arno.

13 Cofia mai peth drwg yw drwg lygad? a pha beth a waeth waeth na llygad? am hynny yr wyla efe wrth bôb achlyſur.

14 Nac yſtyn dy law i bob lle yr edrycho efe, ac na wthia hi gyd ag efe i'r ddyſcl.

15 Barna dy gymmydog wrthit dy hun, a bydd buyllog ym mheb peth.

16 Bwytta ſel dŷſo, yr hyn a oſoder o'th flaen; ac na fydd wangcus, rhag dy gaſáu.

17 Paid yn gyntaf, o herwydd medrusrwydd; ac na fydd annigonol, rhag gweled bai arnat.

18 Pan eiſteddych ym mysc llawer, nac yſtyn dy law yn gyntaf.

19 * Digon yw ychydig iawn i'r medrus, ac ni bydd yn fyrr ei anadl ar ei wely.

20 Cyſcu yn fachus a gaiff yr hwn a fwyttao yn gymmeſurol; efe a gyfyd yn foreu a'i ſynwyr gandho: eithr y gwr ni ddigoner a gaiff boen, anhunedd, a geri, a chnofedu y bol.

21 Ac os gorſu arnat mewn gwledd fwytta, cyfod o'r canol, bwrw, ac ymeſmwythâ.

22 Clyw fi ſy mab, ac na ddiyſtyra fi, ac yn y diwedd ti a gei ly ngeiriau i *yn wir*: yn dy holl waith bydd eſcud, ac ni ddigwydd vn cleſyd i ti.

23 * Gwefuſau *llawer* a fendithiant yr hael ei ſara: *a chroedadwy fydd* tyſtiolaeth am ei ddaioni eſ.

24 Yr *holl* ddinas a wrwgnach yn erbyn yr anhael o'i fara; a thyſtiolaeth am ei ddrygioni eſ nid amhenir.

25 * Na ddangos dy wroldeb mewn gwin: canys gwin a ddiſethodd lawer.

26 Y ſwrn a brawſ y min wrth ei drochi, felly y gwna gwin galon y beilchion wrth feddwdod.

27 Gwin ſydd gyftal a bywyd i ddyn, os yfir eſ yn gymheſurol: pa fywyd gân hynny ſydd i'r dyn ſy heb win; canys i lawenychu dynion y crewyd eſ.

28 Llawenydd calon, a hyfrydwch meddwl, yw'r gwin a yfer mewn pryd, yn gymmeſurol.

29 Eithr gwin, pan yfer gormodd o heno, a bair chwerwder meddwl, ymgecreth, a chynhenen.

30 Meddwdod yr angall a chwanega ddig, oni thramgwyddo; a wanhâ gryfder, ac a bair archollion.

31 Na cherydda dy gymydog wrth yfed gwin, ac na ddirmyga ef pan fyddo llawen: na ddywed air gwradwyddus wrtho, ac na phwyſa arno eſ, trwy ei gymmell (i yfed.)

PEN. XXXII.

1 *Dled y neb a fobennaf mewn gwledd* 14 *Ofn Duw.* 18 *Cyngor.* 20 *Fforddarw, a fforddwaſad.* 23 *Nas ymdirieid i neb, onid i'r ſy'n ofni Duw.*

OS gwnaed di yn llywodraethwr ar y wledd, nac ymdderchafa, eithr bydd iddynt megis yn o honynt hwy; gofala droſtynt, ac felly eiſtedd i lawr.

2 Ac wedi i ti wneuthur dy *ſwydd*, cymmer dy le, ſel y byddych lawen gyd â hwynt, ac y derbyniech goron am dy iawn lywodraeth ar y wledd.

3 Llefara di yr hwn wyt hynaf; canys hyn ſydd weddus i ti; eithr trwy ddiwydrwydd gwybodaeth, ac na rwyſtra gerdd.

4 Na thywallt ymadrodd, lle pan fyddo amſer i wrando, ac * na ddangos dy ddoethineb allan o amſer.

5 Megis ſêl o garbwnel mewn gwiſc o aur, yw cyſſain muſic wrth gwmpniaeth gwin.

6 Megis ſêl o Smaragdus mewn boglyn o aur, yw meluſdra muſic gyd âr gwin melus.

7 Ti ŵr ieuange, lleſara pan fyddo rhaid a hynny yn brin, pan i'th oſynner ddwywaith.

8 Gwna dibenar dy ymadrodd: *cymmyſg* lawer yn ychydig eiriau; bydd megis yn a gŵybodaeth gauddo, ac yn ddiſtaw heſyd.

9 Nac * ymgyſtadla ym mysc gwŷr mawr, ac na fiarad lawer lle y byddo henaf-gwŷr.

10 O flaen taran yn y mân y daw mellten, ac o flaen y llednais yr â ffafor.

11 Cyſot mewn pryd, ac na fydd olaf: rhêd i'th dŷ, ac na ſegura.

12 Yno chwarae, a gwna dy feddwl, ond nid mewn pechod, nac ymadrodd balch.

13 A bendithia am hyn yr hwn a'th wnaeth, ac a'th lanwodd â'i bethau da.

14 Y neb a ofna yr Arglwydd a dderbyn ei addyſc ef: a'r hwn a foreu-godo *in geiſio ef* a gaiff ewyllys da.

15 Yr hwn a geiſio y Ddeddf a lenwir ŵ hi: a'r rhagrithiwr a dramgwyddo wrthi hi.

16 Y rhai a ofnant yr Arglwydd a gânt farn *dda*, a chyfiawnderan a gyuncuant fel golenni.

17 Y pechadur a wrthyd geryydd, ac a gaiff eſcus wrth ei ewyllys ei hun.

18 Gŵr *a gymmero* gyngor ni ddiyſtyra ddeall: ond y dieithr a'r balch ni arſwyda gan oſn: ie wedi iddo wneuthur *peth* o honiw ei hun heb gyngor.

19 Na wna ddim heb gyngor, ac wedi gwneuthur, nac edifarhâ.

20 Na ddôs rhyd ffordd y gellych ſyrthio arni, ac na thramgwydda ym mysc y cerrig.

21 Na fydd hyderus ar ffordd ddiriwſtr.

22 Gwilia dy blant dy hun heſyd.

23 * Ym mhob gweithred dda ymddiried i'th enaid dy hun; canys hyn yw cadw y gorchymynion.

24 Yr hwn a gredo yn yr Arglwydd a ddiſgwil ar y gorchymyn, a'r hwn a obeithio yndo eſ, ni bydd dim gwaeth iddo.

PEN. XXXIII.

1 *Mor ddiogel yw'r hwn a ofno'r Arglwydd.* 2 *Y doeth, a'r annoeth.* 7 *Amſeroedd a phryderau oddiwrth Duw y mantell.* 10 *Rhod dynion yn llaw Duw, fel y mae'r pridd yn llaw y crochenydd.* 18 *Edrych a wnaet dy hun yn bennaf.* 24 *Ynghylch gwiſtfion.*

NI ddigwydd niwed i'r hwn a ofno yr Arglwydd, eithr mewn profedigaeth eſe a'i gwared eſ drachefn.

2 Nid câs gan y doeth y Gyfraith, ond yr hwn a ragrithio *ſydd* megis llong mewn tymheſtl.

3 Dyn ſynhwyrol a ymddiried yn y Gyfraith,

‖ Neu, megis ym-ofynniad Vrim.
fraith, a'r Gyfraith ſydd ffyddlon megis ‖ Omracl iddo yntef.
4 Paratôa dy ymadrodd, ac felly i'th wrandewir: ‖ bydd ſicr o'r peth, ac yna attreb.
‖ Rhowm addyſc.
5 ‖ Calon y *ffol ſydd fel olwyn men: a'i feddyliau ſydd fel echel dro.
‖ Ymſcaroedd.
6 Megis yſtalwyn yw cyfaill gwatwarus, yn gweryru tan bawb a'r a eiſteddant arno.
*Pen. 21.16.
7 Pa ham y mae diwrnod yn rhagori ar ddiwrnod, gan ſôd cwbl oleuni pob diwrnod yn y flwyddyn, yn dyfod oddiwrth yr haul?
8 Trwy ŵybodaeth yr Arglwydd y gwahanŵyd hwynt; ac efe a newidiodd yr amſerau a'r gwyliau.
9 *Rhai* o honynt hwy a wnaeth efe yn ddyddiau vchel, ac a'i ſanctеiddiodd *hwynt*, ac efe a oſododd *rai* o honynt hwy ‖ yn rhiledi y dyddiau.
‖ Yn ddyddiau cyffredinol.
10 A phob dyn oll ſydd o'r * llawr, ac o'r ddaiar y crewyd Adda.
*Gen. 1. & 2.7.
11 Yr Arglwydd trwy fawr ŵybodaeth a'i nailltuodd hwynt, ac a wnaeth eu ſtyrdd hwy yn amryw.
12 Rhai o honynt hwy a fendithiodd, ac a ddercha ſodd efe, a *rhai* o honynt hwy a ſanctеiddiodd, ac a neſſaodd efe atto ei hun: *rhai* o honynt hwy a felldithiodd, ac a ddaroſtyngodd efe, ac a
‖ Sefyllfaoedd. drôdd allan o'i ‖ lleoedd.
13 * Megis *y maeʼ* y clai yn llaw y crochenydd, iw lunio wrth ei ewyllys ef: felly y mae dŷn yn llaw yr hwn a'i gwnaeth ef, i roddi iddo
* Eſa. 45. 9. rhuſ. 9. 20, 21.
ſel y gwelo efe yn dda.
14 Y mae da wedi ei oſod yn erbyn drwg, ac enioes yn erbyn angeu: felly y mae y duwiol yn erbyn y pechadur, a'r pechadur yn erbyn y gŵr duwiol.
15 Felly edrych ar holl weithredoedd y Goruchaf, bob yn ddau y maent hwy, y naill yn erbyn y llall.
16 Minneu a ddeffroais yn ddiweddaf, fel vn yn lloffa ar ôl cynhaiafwŷr y grawnwîn: trwy fendith yr Arglwydd y cynyddais, ac y llenwais fy ngwin-wryſ, fel cynhaiafwr grawn-win.
* Pen. 24.34.
17 * Yſtyriwch nad i mi fy hunan y cymerais i boen, ond i bawb a geiſiant athrawiaeth.
18 Oh bendefigion y bobl, clywch: ô lywodraethwŷr y gynnulleidfa, gwrandewch â'ch cluſtiau.
19 Na ddod awdurdod arnat tra bych i fab nac i wraig, i frawd nac i gydymmaith, tra fyddech byw: ac na ddod dy dda i arall, rhag bod yn edifar gennit, a gorfod it ymbil am dano drachefn.
‖ Wertb.
20 Tra fyddych fyw, ac anadl ynot: na ‖ ddyro dy hun i fynu i neb.
21 Canys gwell yw bod dy blant yn ceiſio gennit ti, nag i ti fôd yn diſgwil wrth ddwylo dy blant.
22 Cymmer dy ragor yn dy holl weithredoedd: ac na anafa dy barch.
23 Yn y dydd y gorpheunych di ddyddiau dy enioes, ac yn amſer dy ddywedd, rhan dy etifeddiaeth.
24 *Rhoddet* porthiant, o gwialen, a phwn, i'r aſſen: *felly* bara, a chroſpedigaeth, a gwaith, i'r gwenidog.
25 Os goſodi dy was ar waith, ti a gai orphywyſdra: ond os gollyngi ef yn ſegur, efe a gais ryddid.
26 Ian a chebyſtr a oſtwng y warr: felly y mae coſpedigaeth a phoenau, i weinidog drwg.
27 Gyrr ef iw waith, fel na byddo efe ſegur, oblegit llawer o ddrygioni a ddyſcodd ſeguryd.
28 Goſot ef ar waith, fel y gwneiddei iddo: onid oes vfydd, dod heiyrn trymmach arno?
29 Ond na ddod ormod ar vn cnawd, ac na wna ddim heb pwyll.
30 Os bydd gennit *wenidog, bydded ef i ti fel dy enaid dy hun, oblegit ‖ mewn gwaed y cefaiſt ti ef.
*Pen. 38. 1. & 39. 1. pryniad.
31 Os bydd gennit wenidog, gwna o honaw ef fel o frawd: canys fe fydd mor rhaid i ti wrtho ef ac wrthit dy hun. Os coſpi di ef ac gam, a chodi o honaw yntef, a ffoi ymmaith, pa ffordd y ceiffi di ef?

PEN. XXXIIII.

1 Ynghylch breuddwydion. 13 Clod a bendith y rhai a ofnant yr Arglwydd. 18 Ebyrth yr annuwiol, a gweddi y ſtlawd dderbyniol.

OFer a chelwyddog obaith ſydd gan ŵr anſophwyrol, a breuddwydion a falchia y rhai angall.
2 Megis vn yn rhoi cais ar gyſcod, ac yn ymlid gwynt, yw yr hwn ‖ a goelio i freuddwydion.
‖ Ymlid ffuchio ei
3 Gweledigaeth breuddwydion ſydd gyffelybiaeth o'r naill beth i'r llall, * megis cyffelybrwydd wyneb i wyneb.
* Diar. 27.19. * Iob 13.4
4 * Pa lendid a geir o'r aſlan? a pha wirionedd o'r celwyddog?
5 Ofer yw dewiniaeth, coelion, a breuddwydion: a'r galon ſydd yn phanſio fel calon gwraig yn eſcor.
6 Oddieithr i'r Goruchaf eu danfon hwynt yn dy ymweliad di, na ‖ ddôd dy galon arnynt.
‖ Plyſu na lawer.
7 Breuddwydion a dwyllaſant lawer, a'r rhai a obeithiaſant ynddynt hwy a fethaſant.
8 Heb gelwydd y perffeithir y gyfraith, a pherffeithrwydd i enau ffyddlon yw doethineb.
9 Y gŵr a gerddodd lawer a ŵyr lawer: a'r hwn a gafodd brawf o lawer o bethau a ddengys ſynhwyr.
10 Ychydig a ŵyr yr hwn ni phrofwyd: ac hwn a gerddodd lawer ſydd yn llawn o ſynhwyr.
11 Mi a welais lawer yn fy ngherdded, ac yr ŵyf yn deall mwy nag a fedraf ei adrodd.
12 Mi a fûm yn fynych mewn perygl marwoleth, etto mi a achubwyd ‖ trwy ras Duw.
‖ Arwain yn fynych.
13 Yſpryd y rhai a ofnant yr Arglwydd a gaiffyw: o blegit y mae eu gobaith hwy ar eu Hachubwr.
14 Yr hwn ſydd yn ofni yr Arglwydd nid ofna ddim, ac ni ddychryna, oblegid efe yw ei obaith ef.
15 Gwyn ei fyd enaid y neb a ofno yr Arglwydd: at bwy y mae efe yn edrych? a phwy yw ei gadernid ef?
16 Canys y mae * llygaid yr Arglwydd ar y rhai a'i carant ef, yn amddeffynfa nerthol, ac yn gadernid cryf, yn gyſcod rhag gwres, ac yn gyſcod rhag yr haul hanner dydd, ac yn geidwad rhag tramgwyddo, ac yn help rhag ſyrthio:
* Pſal. 18.8. & 34.15.
17 Yn derchafu yr enaid, ac yn llewyrchu y llygaid, ac yn rhoddi iechyd, a bywyd, a bendith.
18 Gwawd * yw offrwm yr hwn a aberthe o ddau anghyfiawn, ni byddir bodlon i roddion y rhai anwir.
* Diar. 21.27.
19 * Nid yw y Goruchaf ſodlon i offrymau yr annuwiol, ac nid trwy lawer o aberthau y bodlonir ef am bechod.
* Diar. 15.8.
20 Megis vn yn lladd y mab o flaen llygaid y tad,

ytad, yw'r hwn a offrymmo a abertho dda y tlodion.

21 Bywyd y tlodion anghenus yw bara, a dŷn gweddlyd yw yr hwn a'i dygo oddi arno.

Ecclus. 34. 16, 17. Mal. 3. 5. 21 Lladd ei gymmydog y mae yr hwn a * dwyllo ygwâs cyflog am ei gyflog.

23 Pan fyddo vn yn adeiladu, ac arall yn tynnu i lawr, pa fudd a gânt hwy ond poen?

24 Pan fyddo vn yn gweddio, ac arall yn melldithio, lleferydd pa vn a wrendy yr Arglwydd?

Ecclus. 3. 29, 30. 25 * Y neb a ymolcho wedi cyffwrdd â'r marw, ac a gyffyrddo ag ef eil-waith; pa fudd a gaiff efe o'i ymolchiad?

26 Felly v dŷn a ymprydio oblegit ei bechodau, ac a â drachefn, ac a wna yr vn pethau; pwy a wrendy ar ei weddi ef, a pha fudd fydd iddo ef am ymddarostwng?

PEN. XXXV.

1 Pa ebyrth a rynt bodd Duw. 14 Gweddi yr ymddifad, a'r weddw, a'r gostyngedig o yspryd. 20 Trugaredd cymmeradwy.

Ecclus. 4. 8, 10. Deut. 10. 17. Ecclus. 32. 14. Levit. 2. 1. Y * Mae y neb yn cadw y Gyfraith yn dwyn digon o offrymmau: y neb ysdd yn glynu wrth y gorchymynion sydd yn aberthu | iechydwriaeth.

2 Ac y mae yr hwn a dalo ddiolch, yn offrymmu pillieid; ac hwn a roddo elusen, yn aberthu moliant.

3 Ewyllys yr Arglwydd yw troi oddi wrth ddrygioni: a bodloni, yw ymado ag anghyfiawnder.

Deut. 23. 23. Ecclus. 16. 16 4 * Nac ymddangos ger bron yr Arglwydd yn wag-law.

5 Oblegit hyn oll *a wneir* o achos y gorchymmyn.

6 Y mae offrwm y duwiol yn gwneuthur yr allor yn frâs, a'r arogl peraidd ef ysdd ger bron y Goruchaf.

7 Aberth y gŵr cyfiawn ysdd gymeradwy, ac nis gollyngir tros gof ei gofiadwriaeth ef.

8 Gogonedda Dduw â llygad da, ac na phrinhâ flaen-ffrwyth dy ddwylo.

Exod. 22. 29. Deut. 26. 2. 9 * Dangos dy wyneb yn llawen ym mhob rhodd: a | chyssegra dy ddecsed yn siriol.

Malach. 3. Tob. 4. 8 10 * Dod i'r Goruchaf megis y rhoddes yntef i tithen, ac fel y mae dy allu, â llygad da.

11 Oblegit yr Arglwydd a dâl, ac efe a dâl i ti y saith gymmaint.

Deut. 23. 21. Ecclus. 5. 4. Deut. 23. 21. 12 * Na phrinhâ dy offrwm, canys ni dderbyn efe no honaw: ac na ymddiried wrth aberth anghyfiawn, oblegit yr Arglwydd ysdd farn-wr, ac nid yw efe yn derbyn * wyneb neb.

Deut. 10. 17. 2 Chron. 19. 7. 13 Ni dderbyn efe wyneb yn erbyn y tlawd, eithr efe a wrendy weddi y gorthrymmedic.

Ecclus. 32. 23. Gen. 4. 8. Psal. 55. 12. Deut. 24. 15. Psal. 6. 9. Psal. 109. 17. 14 Ni ddiysbyra efe ddeisyfiad yr ymddifad, na'r weddw, pan dywallco hi ei gweddi.

Ecclus. 4. 7 Tob. 4. 20. Psal. 34. 11. Psal. 6. 9. Psal. 109. 17. 15 Onid yw dagrau y weddw yn descyn ar ei gruddiau hi, a'i llefain yn erbyn y neb ysdd yn eu peri?

16 Yr hwn a addolo *Ddaw* a fydd cymmeradwy, a'i weddi ef a gyrraedd hyd y cwmylau.

17 Gweddi y gostyngedic a â trwy y cwmylau; ac ni's diddenir hi nes ei dysod yn agos; nid ymedy hi nes i'r Goruchaf edrych i farnu yn gyfiawn, ac i wneuthur barn.

18 Canys yr Arglwydd nid oeda, ac ni hirymeryd y cadarn wrthynt hwy, nes dryllio lwynaw y rhai anrhugarog, a thalu dialedd i'r Cenhedloedd; a dwyn ymmaith luosogrwydd y rhai trahaus, a dryllio teyrn-wielyn y rhai anghyfiawn:

19 Nes iddo dalu i *bob* dŷn yn ôl ei weithredoedd, ac i wejthredoedd dynion yn ôl eu dychymygion, nes iddo farnu achos ei bobl, a'i llawenychu hwy â'i drugaredd.

20 | Hyfryd yw trugaredd yn amser adfyd; fel y cwmylau glaw yn amser sychder. | *Cymmho-rfydd.*

PEN. XXXVI.

1 Gweddi tros yr Eglwys yn erbyn ei gelynion. 18 Y galonnau, a'r gynnlyn. 21 Gwraig dda.

CYnnmer drugaredd arnom ni ô Arglwydd Dduw | pawb oll, ac edrych arnom ni; | *Pob petb.*

2 A gyrr dy ofn ar y Cenhedloedd oll, y rhai ni'th geisiasant.

Exod. 10. 3. Ezek. 38. 16. 3 * Cyfod dy law | ar y Cenhedloedd dieithr: gâd iddynt weled dy allu di. | *Yn erbyn*

4 Megis i'th sancteiddrwyd yn ein mysc ni ger ein bron hwynt; felly mawrhaer di yn ein mysc hwythau ger ein bron ninnau.

5 Gwna iddynt dy adnabod megis yr ydym ni yn dy adnabod, nad oes vn Duw ond tydi, oh Arglwydd.

6 Adnewydda arwyddion, a newidia ryfeddodau. Gogonedda dy law a'th ddeheu-fraich, fel y gosodont allan dy weithredoedd rhyfedd.

7 Cyffroa dy lid, a thywallt dy ddigter: cymmer y gwrthwynebwr ymmaith, a dryllia y gelyn.

8 Prysura yr amser, cofia y cyfammod, a mynegant hwy dy ryfeddodau di.

9 Gâd i ddigofaint tanllyd ddifa y neb a ddiango, a chaffed y rhai a wnant niwed i'th bobl eu difetha.

10 Dryllia bennau tywysogion y Cenhedloedd, y rhai a ddywedant, nid oes ond nyni.

11 Casel holl lwythau Iacob ynghŷd, a chymmer hwynt yn etifeddiaeth i ti, megis o'r dechreuad.

12 O Arglwydd, trugarha wrth y bobl, y rhai a el wir ar dy enw dijac wrth Israel, yr hwn a elwaist di yn gyntaf-anedic. *Ezr. 4. 22.*

13 Tosturia wrth Ierusalem, dinas dy Gyssegr, a'th orphywysfa di.

14 Llanw Sion | â'th oraclau anarhaethadwy, a'th bobl â'th ogoniant. | *Fel y mawrhao dy ora-clau di.*

15 Dôd dystiolaeth i'r pethau a | greaist yn y dechreuad, a chyfot y | Prophwydi a fuant yn dy Enw. | *Ffyddlon-aist tr y dechr.*

16 Dôd wobr i'r rhai sydd yn aros wrthit ti, a chaffer dy Brophwydi di yn ffyddlon.

17 Gwrando ô Arglwydd, weddiau dy weision, * yn ôl bendith Aaron i'th bobl, fel y gwypo y rhai oll sydd ar y ddaiar mai ti yw yr Arglwydd, y Duw tragwyddol. | *Proph-wyddoli-asthau.* *Nu. 6. 23.

18 Y bol a dreulia bob bwyd, ond y mae rhyw fwyd yn well nâ bwyd arall.

Ecclus. 34. 8. 19 * Tafiod y genau a edwyn amryw fwyd bela, felly yr edwyn calon gall eirian celwyddoc.

20 Calon wrthnysig a bair drafferth, ond dyn a gŵyr lawer a dâl iddo.

21 Gwraig a dderbyn bob gŵr: eithr y mae rhyw ferch yn well nâ merch arall.

22 Tegwch gwraig a lawenycha yr wyneb-pryd, ac nid oes gan ŵr lyfrydwch mwy.

23 Os bydd ar ei thafod hi drugaredd, lledneisrwydd, ac iachâd, nid fel eraill y mae ei gŵr hi.

24 Y mae perchen gwraig yn dechreu | llwyddo, fel help fel ef ei hun, a cholofn gorphwysfa. | *Meddi-ant.*

25 Lle nid oes gae, yr anrheithir y berchennogaeth, a'r hwn nid oes wraig iddo, a grwydra dan alaru.

26 Pwy a goelia williad wedi ymdaclu, ac yn gwibio o ddinas i ddinas? felly y mae am y dŷn nid oes ganddo nyth, eithr ll. ctrwa ym mha le bynnac yr elo hi yn nos arno ef.

PEN.

PEN. XXXVII.

1 *Pa ſôdd y mae aduabod cymdeithion a chyngharwyr.* 12 *Pwyll a doethineb y duwiol a'i lendidhia ef.* 27 *Dyſc ffrwyno dy flys.*

POb cydymmaith a ddyweddo da gennif ſinnau ef: eithr y mae cydymmaith mewn enw yn vnic.

2 Ond triſtwch hyd angeu ydyw pan drô cyfaill neu gydymmaith i ſod yn elyn?

3 Oh ſeidwl drygionus, o ba le yr ymdreiglaiſt ti, i orchuddio y ddaiar â thwyll?

4 Rhyw gyfaill a wna yn llawen gyd â'i gydymmaith yn ei lawenydd; ac a ſydd yn ei erbyn ef yn amſer adfyd.

*Pen.6.10

5 Rhyw gyfaill a gymmer baen gyd â'i gydymmaith er mwyn ei fol, ac a gymmer darian ‖ yn erbyn y gelyn.

‖Ger bron

6 Nac anghofia dy gydymmaith yn dy feddwl, ac na fydd anghofus am dano ef pan fyddech yn gyfoethog.

7 *Pob cynghorwr a genvyl ei gyngor: ac y mae a gynghora er budd iddo ei hun.

*Pen.8.19 & 9.16

8 Gwilia gynghorwr, a myn wybod yn gyntaf pa raid ‖ ſydd wrtho ef (oblegit y mae efe yn cynghori troſto ei hun) rhac iddo fwrw y coelbren arnati,

‖ Sydd arno.

9 A dywedyd wrthit ti, da yw dy ffordd, ac yna ſefyll o'r tu arall, i edrych beth a ddigwyddo i ti.

10 Nac ymgynghora â'r neb a'th amheuo di: a chêl dy gyfrinach oddi wrth y rhai a genfigennant wrthit.

11 Nac ymgynghora â gwraig, am yr hon y mae hi yn dal eiddigedd wrthi, nac â'r llwfr am ryfel; nac a'r marchnadwr am gyfnewid; nac â'r prynwr am werthu; nac â'r cynfigennus am ddiolchgarwch; nac â'r annrhugaroc am gymwynas: nac â'r diog am ddim gwaith; nac â'r gwâs a gyfloger tros ſi vyddyn, am orphen peth; nac â gwas diog am lawer o waith: na wrando ar y rhai hyn am ddim cyngor.

12 Eithr bydd yn wastad gyd â gŵr duwiol, yr hwn a gyddoſt ti ei ſod yn cadw gorchymynion yr Arglwydd, yr hwn y byddo ei feddwl ſel dy feddwl ditheu, yr hwn os tramgwyddi di, a gyd-ofidia â thi.

13 Safed cyngor dy galon dy hun: oblegit nid oes neb ffyddlonach i ti nâ honno.

14 Canys y mae meddwl dyn yn amſer weithiau o ſynegi mwy nâ ſaith o wilwyr yn eiſtedd mewn tŵr gwilio vchel.

15 Ac o flaen hyn oll, gweddia ar y Goruchaf: ar iddo gyfarwyddo dy ffordd di mewn gwirionedd.

16 Cyn dechreu pob gwaith bydded rheſwm, ac o flaen pob gweithred *ed* cyngor.

17 A wydd newidiad ‖ llawenydd yw'r wyneb.

‖ Calon.

18 Pedwar math ar beth ſydd yn ymddangos: da a drwg, enioes ac angeu; a'r tafod ſydd yn llywodraethu yn wastad arnyut hwy.

19 Y mae vn call, ac vn dyſcu llawer eraill, ac etto yn anfuddiol iw enaid ei hun.

20 Y mae vn yn ddoeth ar eiriau, ac etto yn atgas: gan hwnnw nid oes dim ‖ doethineb.

ymborthe

21 Oblegit ni roddes yr Arglwydd râs iddo ef; canys efe a adawyd heb bob doethineb.

22 Rhyw vn ſydd gall iw enaid ei hun, a ffrwythau deall ſydd ganmoladwy yn ei enau ef.

23 Gwr doeth a ddyſce ei bobl, a ffrwythau ei ddeall ef ſydd ſicr.

24 Gwr doeth a gaiff ddigon o fendith, a'r rhai oll a'i gwelant ef, a'i cyfrifant yn hapus.

25 Dyddiau oes gŵr ſydd wrth riſedi, a dyddiau Iſrael, ſydd anniferiol.

26 Y doeth a etifedda ogoniant yn myſc ei bobl a'i enw a fydd byth.

27 Fy mab, prawf dy enaid tra fyddech byw: gwêl yr hyn ſy ddrwg iddo, ac na dôd iddo.

28 Nid yw pob peth yn ſuddiol i bawb, ac nid yw pob enaid yn hoff ganddo bob peth.

29 Na fydd annigonol o ddim dainteith, ac na ruthra i ſwyd.

30 *O lawer o ſwydydd y daw clefyd, a gormoddedd a dry ſel geti.

*Pen.23. 19,20.

31 Trwy ormodedd y bu feirw llawer, ond yr hwn a ymgeidw, a eſtyn ei hoedl.

PEN. XXXVIII.

1 *Y dylai y meddyg barch, a pha ham.* 15 *Pa foddy mae wylo a galaru tros y marw.* 24 *Darſinneb y dyſceidig, a'r llafurwr, a'r creffwr, a'r deſnydd ſyddo honynt.*

ANrhydedda y meddyg ag anrhydedd dyledus iddo, am fod yn rhaid wrtho ef: oblegit yr Arglwydd a'i creawdd ef.

2 Canys oddi wrth y Goruchaf y daeth meddiginiaeth, ac efe a gaiff ‖ ogoniant gan y brenin.

‖ Rhâd.

3 Gwybodaeth y meddyg a dderchafa ei ben ef, ac yng ŵydd gŵŷr mawr y perchir ef.

4 Yr Arglwydd a greawdd feddiginiaethau o'r ddaiar, ac ni bydd ffiaidd gan wr call mo honynt.

5 *Oni wnaed y dwfr yn beraidd â phren, fel y gŵybyddei dynion ei rinwedd ef?

*Exod.15.25

6 Ac efe a roddes wybodaeth i ddynion fel y gogoneddid ef am ei ryfeddodau.

7 A'r rhai hynny y mae efe yn meddiginiaethu, ac yn tynnu ymmaith boen dŷn.

8 A'r rhai hynny y gwna yr apothecari eli, ac ar ei waith nid oes diben, o herwydd oddi wrth yr *Arglwydd* y mae heddwch ar wyneb y ddaiar.

9 Fy mab na fydd eſceulus yn dy glefyd, eithr gweddia ar yr Arglwydd, ac efe a'th iacha di.

*Eſa.38.

10 Tro oddi wrth anwiredd, ac iawn-drefna dy ddwylo, a glanhâ dy galon oddi wrth bob prchod.

11 Dôd bêr-arogl a choffadwriaeth o beillieid, a dôd offrwm brâs, fel ‖ yn heb fôd.

‖ Yn

12 Yna dôd le i'r meddyg, o blegid yr Arglwydd a'i creawdd ef, nac ymadawed â thi, o herwydd eſ fydd rhaid it wrtho ef.

13 Y mae amſer pan fyddo ffyniant ar ei llaw hwynt.

14 Canys hwy a weddiant hefyd ar yr Arglwydd ar iddo ef lwyddo yr hyn y maent hwy yn ei roddi, er eſmwythâra ac iechyd i eſtyn enioes.

15 Yr hwn a becho yng ŵydd yr hwn a'i gwnaeth, ſyrthied yn llaw y meddyg.

16 Fy mab gollwng ddagrau tros y marw, a dechreu alaru, fel pe bait yn dioddef anfad aiwed: ac yna amdoa ei gorph ef yn ôl yr arfer, ac na ddiſtyra ei gladdedigaeth ef.

17 Wyla yn chwerw, a gofidia yn doſt, a galara fel yr haeddei ef, ddiwrnod neu ddau, rhag cael anair: yna cymmer ddiddanwch am dy driſtwch.

*Ddiar. 31.13.

18 Oblegit o driſtwch y daw marwolaeth, *a thriſtwch calon a blyga gryfder.

Syr.22.

19 Mewn cyſtudd yr erys triſtwch, a melldith calon yw bywyd y tlawd.

20 Na ddod triſtwch ar dy galon, tro ef ymmaith, a meddwl am y diwedd.

21 Na anghofia *hyn*, o herwydd ni elli dalu'r welyd: ni elli di ddaioni iddo ef, ond niwed a wnei i ti dy hun.

Libm ef

22 Cofia y farn ſydd ‖ i mi; felly y bydd yr eiddo tithau: i mi ddoe, ac i tithau heddyw.

‖ Syn.

23 Gorphywyſed * coffadwriaeth y marw, pan

Syr.38. orphywyſo

orphwyſo vuten? cymmer gyſſur am dano ef, gan ſyned ei yſpryd oddi wrtho ef.

24 Doethineb y dyſcedic a geir wrth hamdden amſeroldi: a'r hwn a edrycho ychydig am ei waith, a bydd ofe dorth.

25 Pa ſodd y daw eſe i ddoethineb, yr hwn ſydd yndal y perffeiſtr, ac ſydd a'i hoffter ynyr itai, ac ſydd yn gyrrit yr ychen, ac ſydd yn arſer en gwaith hwynt, ac yn chwedleua am ſuſtachiaid.

26 Y mae eſe yn rhoi ei feddwl ar droi cwyſau; acyn doiwyd i roddi gwellt i'r gwartheg.

27 Felly pob ſaer, a phen-ſaer, yr hwn a weithia nos a dydd; yr hwn a gerfia gerfiadau ſeliau, ac a fydd aſtud i wneuthur amryw gerfiadau, ac a rydd ei feddwl ar ddywnared pottreiadau, ac a fydd wiladurus i orphen gwaith.

28 Felly y gôf yn eiſtedd wrth yr einion, ac yn ſyſtried y gwaith haiarn; angerdd y tân a wna iw gnawd ef ddihoeni, ac eſe a ymladd â gwres yr ardwyd: y mae ſwn y morthwyl a'r einion yn dyſod yn wſted iw gluſtiau ef, ar wedd y dodreſnyn y mae eſe yn ei wneuthur y mae ei lygaid ef yn waſtad: ei feddwl a rydd eſe ar orphen ei waith, a'i ofal ſydd am ei orphen yn hardd.

29 Felly y mae y crochenydd yn eiſtedd wrth ei waith, ac yn troi y droell â'i draed, yr hwn a eſyd yn ei waith bob amſer yn ofalus, a'i holl waith ef ſydd tan rif.

30 Eſe a luria y clai â'i fraich, ac a'i meddalhâ ef â'i draed; eſe a eſyd ei feddwl ar ei blymmio tro, a fydd ofalus i yſcubo yr odyn.

31 Yr hai hyn oll ſydd yn ymddiried yn eu dwylaw hun, a phob vn a gais ſod yn gelfydd yn ei waith.

32 Heb y rhai hyn nis cyfanneddir dinas, ac ni chant hwy drigo lle y mynnont, na rhodio i ſynu ac i wared.

33 Nicheiſir hwynt i ſodo gyngor y bobl, ac ni dderchefir hwynt yn y gynnulleidfa: nid eiſtedant hwy ar orſedd-faingc ynadon, ac ni ddeallant gyſammod y gyfraith: ni ſedrant egluro cyfiawnder a barn, ac ni byddant i'w cael lle y bo traethin dammegion.

34 Eithr y maent hwy yn cynnal y bŷd: a'i dymuniad fydd yngwaith ei ceifyddyd:

PEN. XXXIX.

1 *Portreiad y gwir ddoeth.* 12 *Amryw i ſolemnau Duw am ei weithredoedd, y rhai ſy ddaioneus i rhai da, a niweidiol i'r rhai drygionus.*

EIthr yr hwn a roddo ei fryd ar Gyfraith y Goruchaf, ac a fyfyria ynddi, a gais ddoethineb y rhai oll a ſuant gynt, ac a dreulia ei amſer yn y Prophwydi.

2 Eſe a geidw eiriau gwŷr enwoc: ac a fydd lle yn o dammegion call.

3 Eſe a gais ddirgelwch diharebion, ac a erys ynghaled gweſtiwnau dammegion.

4 Eſe a wasanaetha ym myſg pendefigion, ac a ymddengys yng ŵydd tywyſogion: eſe a dramwya trwy wlad cenh dloedd dieithr; canys ſe a brofodd yda a'r drwg ym myſc dynion.

5 Eſe a rydd ei feddwl ar fyned yn forcu at yr Arglwydd, yr hwn a'i gwnaeth ef, ac eſe a weddia ger bron y Goruchaf, ac a egyr ei enau mewn gweddi, ac a ymbil tros ei bechodau.

6 Pan fynno yr Arglwydd mawr, eſe a lenwir â'yſpryd deall: eſe a draetha eiriau doethion, ac yn ei weddi eſe a folianna yr Arglwydd.

7 Eſe a gyfarwydda ei gynghor, a'i ŵybodaeth ef, yn ei ddirgelwch ef y myſyria ef.

8 Eſe a ddengys addyſc ei athrawiaeth, ac a lawenycha ynghyfraith cyfammod yr Arglwydd.

9 Llawer a ganmolant ei ſynwyr ef, ac ni'n dileir hi byth: nid ymedy ei goffadwriaeth ef, eithr ei Enw a bery yn oes oeſoedd.

10 Cenhedloedd a fynegant ei ddoethineb ef, a'r * gynnulleidfa a draetha ei glôd ef. *Pen. 44.

11 Eſe a âd enw gwell nâ mil, os bydd eſe marw, 13. ac os byw fydd, eſe a'i chwanega.

12 Mynegaf etto yr hyn a feddyliais, oblegit yr ydwyf ſi mor llawn a'r lleuad yn y llawn lloneid.

13 Gwrandewch armaſi chwi rai ſanctaidd, blodeuwch fel rhoſyn wedi ei blanu wrth ‖ afon y maes: ‖ *Aſſonyddo dŵr.*

14 A rhoddwch aregl peraidd fel thus, a dygwch *Perdd.* flodau fel gardd lili, rhoddwch arogl, a chenwch fawl, a bendithiwch yr Arglwydd yn ei holl weithredoedd.

15 Mawrygwch ei Enw, a gofodwch allan ei fawl ef, gan gann â gwefuſau, ac â thelynau, a dywedwch yn eich cloſoredd fel hyn:

16 * Holl weithredoedd yr Arglwydd ydynt * *Gene.* dda odiaeth, a'i holl orchymyniau ef a wnêp *1.31.mar.* mewn pryd. *7.37.*

17 Ni all neb ddywedyd, beth yw hyn? pa ham y mae hyn accw? canys mewn pryd y ceiſir hwynt oll: wrth ei air ef y ſaſodd y dwfr fel pentwr, a'r llynnau dyfroedd wrth air ei enau ef.

18 Yn ei orchymyn ef y mae pob dim a ryglydda bodd iddo, ac nid oes a ddichon luddias ei iechydwriaeth ef?

19 Gweithredoedd pob cnawd ſydd ger ei fron ef, ac ni ellir cuddio dim rhag ei olwg ef.

20 Y mae eſe yn ẽdrych o dragywyddoldeb hyd dragywyddoldeb, ac nid oes dim rhyfedd ger ei fron ef.

21 Nid rhaid gan hynny ddywedyd, beth yw hyn? pam y mae hyn accw? oblegit eſe a wnaeth bob peth i'r peth y mae yn rhaid wrthynt.

22 Ei fendith ef a orchguddiodd fel afon, ac a ddyfrhaodd y ddaiar fel llif.

23 Fel y trôdd eſe y dyfroedd yn halltineb: felly y caiff y Cenhedloedd ei ddig ef yn etifeddiaeth.

24 * Ei ffyrdd ef ſydd vniawn i'r rhai ſanctaidd, a thramgwydd i'r anwir. * *Hoſe.* *14.10.*

25 Pethau da a grewyd o'r dechreuad i'r rhai da, a phethau neweidiol i bechaduriaid.

26 Y pethau * pennaf o anghenrheidiau bywyd dŷn, yw dwfr, tân, a haiarn, a halen, a blawd gwenith, a llaeth, a mêl, a ‖ gwîn, ac olew, a dillad. * *Pen.* *29.33.* ‖ *Gwaed y gwinwin.*

27 Y rhai hyn oll ſydd dda i'r duwiol; felly y troir hwynt yn niwed i'r pechaduriaid.

28 Y mae yſprydion a wnaed er dialedd, ac yn eu dig y cryfhaant hwy eu ffrewyllau: ac yn y diwedd hwy a dywalltant allan eu nerth, ac a oſtegant lid yr hwn a'i gwnaeth.

29 Tân, a ‖ môr, a newyn, a marwolaeth, y rhai ‖ *Ebenllyſc.* hyn oll a wnaed er dialedd. ‖ *Serph.*

30 Dannedd bwyſt-ſilod, ac ſcorpionnau, a ‖ gwiberod, a'r cleddyf, ſydd yn dial er diniſtr ar yr annuwolion.

31 Byddant lawen ‖ pan gyfodo eſe, a pharod ‖ *Yn ei* ſyddant ar y ddaiar, pan fyddo rhaid wrthynt *orchymyn* hwy, a phan ddelo en hamſer, nid ânt hwy tros *nyn ef.* ei orchymmyn ef.

32 Am hyn yr ymnerthais i o'r dechreuad, ac a feddyliais am y pethau hyn, ac a'i gadewais mewn ſcrifen.

33 Holl waith yr Arglwydd ſydd dda; ac eſe a'i dyry hwy wrth bob rhaid yn en hamſer.

34 Mi ellir dywedyd, gwaeth yw hyn nâ hyn accw?

accw: oblegid cymmeradwy ſydd pob vn yn ei amſer.

35 Am hynny yn awr â'r galon oll ac â'r genau, canmolwch, a bendithiwch Enw yr Arglwydd.

PEN. XL.

1 *Llawer o ofid ſydd yn wyrydd dyn.* 12 *Gwoby anghyfiawnder, a ſrwyth honeſtrwydd.* 17 *Gwraig rinweddol, a chydymaith ffyddlon a lawenhâ'r galon, ond ofn yr Arglwydd ſydd goruwch pob peth.* 28 *Digaſog yw bywyd y tlawd.*

BLinder mawr a grewyd i bob dŷn, ac iau drom ſydd ar feibion ‖ dynion, o'r dydd y delont hwy o groth eu mam, hyd y dydd y dychwelont hwy i fam pob peth:

‖ Adda.

2 *Sef* eu meddyliau, a'i braw calon, eu diſgwyliad am y peth u a ddaw, a'i dydd diwedd:

3 O'r hwn ſydd yn eiſtedd ar deyrn-gadeir gogoniant, hyd yr iſel-radd, yr hwn ſydd yn y pridd a'r lludw:

4 O'r hwn ſydd yn gwiſco porphor a choron, hyd yr hwn a wiſc liain cri.

5 Ymae dig a chenfigen, blinder a helbul, ac ofn marwolaeth, a llid, ac ymryſon, ac yn amſer cymmeryd eſmwythdra yn ei wely, ei gwſc liw nos a newidia ei wybodaeth eſ.

6 Megis yn nydd amſer gwilio, felly yn ei gwſc, ychydig neu beth heb ddim yw ei eſmwythdra eſ: eſe a gythryblir yn ei galon megis yn wedi ffoi o ryſel,

7 Pan ſo pob peth yn ddiogel, eſe a ddeffry, ac a ryfedda nad oedd yr ofn ddim.

8 *Felly y mae* i bob cnawd, yn ddyn ac yn anifail, ac i bechaduriaid y mae ſaith mwy nâ hyn.

*Pen.39. 9 *Marwolaeth, gwaed, ymryſon, cleddyf, gorthrymder, newyn, cyſtudd, a ffrewyll.

29.30.

*Gen.7 11 10 Yn erbyn yr annuwiol y gwnaed hyn oll, *ac

*Gen.3.19 er eu mwyn hwy y bu y diluw.

*Pen.41. 11 Pob peth *ar y ſydd o'r ddaiar a ddychwel i'r

10.preg. ddaiar, hyn ſy o'r * dyfroedd, a droir i'r môr.

1.7. 12 Pob derbyn gwobr ac anghyfiawnder, a ddeleir, ac vniondeb a bery byth.

13 Golud rhai anghyfiawn a â yn ddiſpydd ſel afon: ac a ddifanna trwy dwrwf, ſel taran fawr ar law.

14 Tra yr agoro eſe ei law, eſe a ſydd lawen: felly y derfydd am y troſeddwyr.

15 Hiliogaeth yr annuwiol ni byddant ganghennog: eithr ſel gwraidd aflan ydynt ar graig ddibyn.

*Iob 8.11. 16 Y * chwyn yn tyſu wrth bob dwfr, ac ynglan yr

& 18.12. afon, a dynnir o flaen pob gwellt.

gen.41.2. 17 Caredigrwydd i ſydd ſel gardd ‖ baradwyſaidd

‖ Fendegedig. a thrugaredd a bery byth.

18 Melus yw buchedd yr hwn a weithio, ac * a

*Phil.4 12 fyddo bodlon iw gyflwr, gwell nâ'r ddau yw yr

1.tim.6.6 hwn a gaffo dryſſor.

19 Planta at adeiladu dinas a ſicrhâ enw: eithr gwraig ddiſai a gyfrifir yn well nâ'r ddau.

20 Gwin a cherdd a lawenycha y galon, eithr hoffi doethineb ſy ſwy nâ'r ddau.

21 Pibell a pſaltring a wnant gyngha nedd felus: a thafod mwyn ſydd well nâ'r ddau.

22 Prŷd a thegwch a chwennych llygad: er hynny gwell yw egin glâs nâ'r ddau.

23 Cyſaill a chydym naith a gyfarfyddant mewn pryd, gwraig gyd â'i gŵr ſydd well nâ'r ddau.

24 Brodyr a chymmorth ſy ddz yn amſer adfyd, eithr elnſen a wareda yn fwy nâ'r ddau.

25 Aur ac arian a ſefydlant y troed, a chyngor ſydd gymmeradwyach nâ'r ddau.

26 Golud a chryſder a ddercha fa y galon, eithr ofn yr Arglwydd ſydd fwy nâ'r ddau: gan eiſieu yn ofn yr Arglwydd, ac nid rhaid iddo geiſio help.

27 * Gardd ‖ a fendithiwyd yw ofn yr Arglwydd, ac a'i gorchguddia ef vwch pob gogoniant.

28 Fy mab, na ſydd yn ‖ weſtai, gwell yw marw nâ ‖ gweſta.

29 Nid yw bywyd yr hwn a edrych ar fwrdd pobl arall, iw gyfrif yn fywyd, eſe a haloga ei enaid yn fwyd eraill; eithr y gŵr call, a ddyſgwyd yn ofn, a ymochel rhag hyny.

30 Melus yw cardotta yngenau y digywilyddion yn ei ſol ef y llyſc tân.

PEN. XLI.

1 *Coffa angeu.* 5 *Nad ofner angeu.* 7 *Melldigedig ſydd yr annuwiol.* 11 *Enw drwg, a enw da.* 14 *Rhaid yw adrodd doethineb, ac nid ei chelu.* 16 *Pa betbau y dylem gywilyddio o'i bachu.*

OAngeu, mar chwerw yw meddwl am dani, i'r dŷn a fyddo yn byw mewn hedd yn yr hwn ſydd ganddo; i'r gŵr a fyddo diofal, ac yn llwyddiannus ym mhob peth; ac i'r hwn a ddichon etto gymmeryd ei fwyd!

2 Oh angeu, mor dda yw dy farn di i'r anghenus, ac i'r gwan! i'r hen ddibenydd, ac i'r hwn ſydd yn fin arno am bob peth, ac i'r annoeddfgar!

3 Nac ofna farn angeu, cofia y rhai a fu o'th flaen, ac a fydd ar dy ôl di: dymma farn yr Arglwydd ar bob cnawd.

4 Pa ham y gwrthwynebi di ewyllys Gorchaf? pa vn bynnac ai deg, ai gant, ai mil o flynyddoedd y buoſt ti fyw, nid oes gyfrif yn y bedd.

5 Plant ffiaidd yw plant pechaduriaid: felly y mae y rhai ſydd yn byw yn nhigfen yr annuwiol.

6 Etifeddiaeth plant yr annuwiol a ddifethir, a chyd â'i hiliogaeth hwynt yr erys gwarthrudd yn waſtad.

7 Rhag tâd annuwiol yr achwyn y plant: oblegit hwy a wradwyddir o'i achos eſ.

8 Gwae chwi wŷr annuwiol y rhai a adawſoch Gyfraith y Duw goruchaf: oblegit er eich genhau, chwi a ddifethir.

9 A phan aner chwi, chwi a enir i felldith, ac os meirw fyddych chwi, rhoddir i chwi felldith yn rhan.

10 Pob peth â i'r ddaiar, a ddelo o'r ddaiar i'r pridd, felly yr â yr annuwiol o felldith i ddiflyniw.

11 Galar dynion fydd am eu cyrph, ond eſgus drwg dynion a ddeleir.

12 Bydd ofalus am enw da: canys hwnnw a erys gyd â thi yn hwy nâ mil o dryſorau gwerthfawr rion o aur.

13 ‖ Buchedd dda a gaiff nifer o ddyddiau, ond enw da a bery byth.

14 Fy meibion, cedwch addyſc mewn heddwch, canys * doethineb wedi ei chuddio, a thryſor heb ei weled, pa fudd ſydd o'r ddau?

15 Gwell yw'r dŷn a guddio ei ffolineb, nâ'r dyn a guddio ei ddoethineb.

16 Gwladeiddia gan hyny yn ôl fy nghyngor i: oblegit nid da yw cadw pob gwladeiddrwydd, a nid yw gwbl gymmeradwy ymmhob peth.

17 Cywilyddiwch yngŵydd tâd a mam am ddineb, ac yngŵydd tywyſog am lendeg am gelwydd;

18 Am fai o flaen yr ynaid, a'r tywyſog; am anwiredd yngwydd y gymmalleidfa, a'r bobl; am anghyfiawnder yngwydd cydymaith a chyfaill;

19 Felly am lodrad o berwydd y lle yr oedych yn

yn eros ynddo; ac o herwydd gwirioneddDuw a'i
a gyflawnod, ac am roddi dy benelin ar y bara, ‖ a
a'm pian ith gerydder am roddi a derbyn;
20 Yr vn modd am dewi wrth y rhai a'th gyfar-
ddasg, ac am edrych ar wraig butteinig;
21 Ac am droi dy wyneb oddi wrth dy gâr, am
dewyn rhodd neu ran, ac am ddal sulw ar wraig
gŵr arall,
22 Neu am ‖ arfer mawredd â morwyn yn arall,
neu thyred yn agos at ei gwely hy, [bydded gy-
wilydd gennit] edliw ger bron cydymmaith, ac
neu ddanood wedi rhoddi:
23 Ac am adrodd dracheſn yr hyn a glywech, a
thaeddo io cyfrynach.
24 Felly y byddi gywilyddgar, ac y eri di ffa-
fr ganbob dŷn.

PEN. XLII.

1 *Am ba beth ‖ y dylem gywilyddio. 9 Cymmer
gluirys dy ferch. 12 Gochel wraig. 15 Gwri-
oneddau mawredd Duw.*

NAcyſtyr berſon i bechu, ac na fydded arnat
gywilydd am y pethau hyn:
2 Sef am gyfraith y Goruchaf, a'i gyfammod, nac
am y farn a wnêl i'r annuwiol fod yn gyfiawn:
3 Am gyfrif â'th gyfeillion, a'th gydymdeith-
ion, neu am roddi eti feddiaeth cyfeillion:
4 Am fod yn ofalus am gloriannau a phwyſau,
neu am feddiannau lawer neu ychydig:
5 Am vniondeb yn ptynu a gwerthu, am gery-
ddu llawer ar blant, ac am dynnu gwaed o ythlys
pais drwg,
6 Da yw ‖ ſêl rhag gwraig ddrwg, a'a chloi lle y
byddo llawer o ddwylo.
7 Pan roddech beth at arall, dod tan rif a phwys,
dod a derbyn wrth yſcrifen.
8 Trwy ddyſcu yr anoeth, a'r angall, a'r cleir-
iach a ymryſono ag ieuengtid, y byddi di wîr
dyſcedic, a chymeradwy ger bron bob dŷn byw.
9 Merch a bair iw thâd wilied yn ddirgel, a go-
fal am dani hi a rwyſtra ei gwſc ef, rhag iddi nac
yn ti hireungtid ſyned tros flodau ei hoedran, na
dael ei chaſan wedi gwra.
10 Rag ei halogi yn ei morwyndod, a'i beichio-
gi yn nhŷ ei thâd: ac iddi wneuthur bai pan
fyddo gyd â gŵyr, ac er cyttal fod yn am-
lhlantadwy.
11 Cadw yn ſicr ferch wammal, rhag iddi dy
wenthur yn wawd i'th elynion, a pheri i'r ddi-
mſŷn am danat, ac i'r bobl feio arnat, a'th
wradwyddo yngwydd y gymmulleidfa,
12 *Nac edrych ar degwch pob dŷn, ac nac aros
yn myſc gwragedd.
13 Oblegit o ddillad y daw gwyfyn: *a drygi-
oni gwraig o wraig.
14 Gwell yw gŵr ‖ drygionus na gwraig gym-
wnſagar, ſef gwraig a wradwyddo yn gywily-
ddus.
15 Mi a gofiaf weithredoedd yr Arglwydd, ac a
fynegaf yr hyn a welais: yngeiriau yr Arglwydd
y mae ei weithredoedd ef.
16 Pan oleuo yr haul, ef a oleua âr bob peth:
felly mae ei waith ef yn llawn o ogoniant yr Ar-
glwydd.
17 Ni wnaeth yr Arglwydd i'w ſaint ſanctaidd fy-
negy ei holl ryfeddodau ef, y rhai a ſiccrhaodd yr
Holl-alluoc, ſel y byddei pob peth yn ſicr yn ei
ogoniant ef.
18 Y mae efe yn chwilio allan y dyfnder, a'r ga-
lon, ac yn deall en cyfrwyſ ira hwynt: canys y mae
yr Goruchaf yn gwybod pob gwybodaeth, ac yn
gweled arwyddion y byd.
19 Y mae efe yn mynegi pethau a fuant, a
phethau a fyddant, ac yn datcuddio ôl pethau
dirgel.
20 *Nid â yn meddwl heibio iddo ef, ac ni bydd *Iob 42.
yn gair yn gnddiedic oddi wrtho ef. 2. eſa. 29.
21 Efe a harddodd fawredd ei ddoethineb; ac y 15.
mae efe o dragywyddoldeb ſ dragywyddoldeb: ni
ellir chwanegu atto ef, na thynnu oddi wrtho: nid
rhaid iddo ef wrth gyngor neb.
22 Mor ddymunol yw ei holl weithredoedd eſ-
le hyd yn oed mewn gwreichionen y gellir gweled
hyn.
23 Y mae y rhai hyn oll yn byw, ac yn par-
hau byth; ac wrth bob rhaid, y maent hwy yn
vfyddhau oll.
24 Y maent hwy oll yn ddau ddyblyg, y
naill ar gyfer y llall, ac ni wnaeth efe ddim â
diffic arno.
25 Y mae y naill yn ficrhau daioni y llall, a
phwy a gaiff ddigon o edrych ar ei ogoniant ef?

PEN. XLIII.

1 *Tragoſoneddau, a rhyfeddol yw gweithredoedd
Duw, yn y nef, ac yn y ddaiar, ac yn y mor. 29
Efto y mae Duw ei hun, yn ei allu, a'i ddoethineb,
uwch law pob dim.*

GOgoniant yr vchelder, y ſtarfafen eglur, teg-
wch y nefoedd, a'i olygiad gogoneddus;
2 Y mae yr haul he fyd ‖ wrth ymddangos, yn ‖ Ar ei
mynegi; ‖ offeryn rhyfedd, gwaith y Goruchaf. ſymſodiad.
3 Ar hanner dydd efe a lyſc y wlad, a phwy a ‖ Do-
ddichon aros ar gyfer ei wrês poeth ef? dreſcyniad.
4 Y mae vn yn cadw ffwrn mewn gwaith brwd,
trwy mwy y llyſc yr haul y mynyddoedd: gan
chwythu allan angerdd tanllyd, ac yn diſcleirio â'i
belydr y mae efe yn dallu y llygaid.
5 Mawr yw yr Arglwydd, yr hwn a'i gwnaeth ‖ Brysſu-
ef, ac wrth ei orchymmyn ef, efe a ‖ beidiodd â'i rodaeth.
daith. *Gen.
6 Y *llenad hefyd a wnaeth efe i waſanaetha 1.16.
yn ei hamſer: i ſod yn egluro yr amſer, ac yn ar-
wydd i'r byd.
7 *Wrth y llenad y ceir gwybod yr ŵyl, ſef go- *Exod.
leuni yn lleihau ‖ tra a'r diwedd. 12.2.
8 Ar ei heaw hi y mae y mis, a hi a gryddia yn ‖ Yneil
rhyfedd yn ei chyfnewid: yn offeryn i'r lluoedd hanerſtroky-
yn yr vchelder, yn llewyrchu yn ſtarfafen y ne- ddiad.
foedd.
9 Diſclairdeb y ſêr ſydd yn degwch i'r nefoedd,
ac yn harddwch yn diſcleirio yn vchelderodd yr Ar-
glwydd.
10 Wrth orchymmyn yr vn Sanctaidd y maent
hwy yn ſef ll yn eu trefn, ac nid ydynt yn deffy-
gio yn eu gwiliadwriaeth.
11 *Gwêl y cnſys, a chlodfora yr hwn a'i gwna- *Gen.
eth hi, têg o ſiteth yw hi yn ei diſcleirdeb. 9.13.
12 Y mae * hi yn amgylchu y nefoedd â chylch *Eſaiæ
gogoneddus, dwylo yr Arglwydd a'i hanne- 40.22.
ſodd hi.
13 Y mae efe wrth ei orchymmyn yn gwneuthur
i'r eira ddeſcyn ar frys, ac â daranau ei farn ef
bryſluro.
14 Am hyn yr ymegyr y tryſorau, ac yr hêd y
cwmmylau fel adar.
15 Yn ei fawredd y ſiccrhaodd efe y cwmmylau,
ac a dorrodd yn ſîn y cerrig cenllyſc.
16 A'r mynyddoedda ſymmudant wrth ei olwg
ef, wrth ei ewyllys ei y chwyth y dehen-wynt.
17 Twrwf ei daran ef a bair i'r ddaiar grynu, a
thymheſtl y gogledd-wynt, a'r trowynt: y mae efe
yn tanu eira fel adar yn ehedeg, ac efe a ſyrth fel y
diſcyn ceiliogod rhedyn.
18 Rhyfedd gan lygad weled tegwch ei wynêb
ef, a phob calon aſynna wrth ei gawod ef.

19 Eſe a dywallo rêw ar y ddaiar ſel halen, ac
‖ *Inſefyll* wedi iddo rewi, y mae eſe yn ‖ big-lym.
yr len po- 20 Pan chwythe y gogledd-wynt oer, a rhewi o'r
thon llym- dwſr yn ia, ar bob llyn, dwſr y ſaif, ac eſe a wiſc y
mion. dyfroedd megis â lluric.
21 Y mae eſe yn diſa y mynyddoedd, ac yn lloſci
y diffaethwch, ac yn diffoddi pob gwyrdd-leſni
fel tân.
22 Meddiginiaeth rhag y cwbl yw niwl a ddelo ar frŷs, a gwlith a ddelo yn ôl gwres, a lawenycha.
23 Wrth ei gyngor y llonyddodd eſe y dyfnder,
ac y plannôdd ynyſoedd ynddo.
Pſal. 107. 23. 24 * Y rhai a hwyliant ar y môr a ſynegant mor enbyd yw eſe, a phan glywom ninnau â'n cluſtiau, nyni a ryfeddwn.
25 Yno y mae dieithr weithredoedd a rhyfedd: pob amryw anifail, a'r morſeirch.
‖ *Endi-* 26 Trwyddo eſ y mae ‖ ei angel eſ yn cael
wedd rhwydd-deb: a thrwy ei air eſ y cyfanſoddwyd pob peth.
hwynt yn cael llwyddi- 27 Nyni a ddywedwn lawer, yr hynny yr ydym ni yn lyfrr: i ddwedyd ar air, eſe vw'r cwbl.
ant. 28 Pa ſodd y gallwn ni ei ogoneddu eſ? canys y mae eſe vwchlaw ei holl waith.
Pſal. 96. 4. 29 Oſnadwy yw'r Arglwydd, * a mawr odiaeth a rhyfedd yw ei allu eſ.
30 Pan ogoneddoch chwi yr Arglwydd, derchefwch eſ fwyaf ac y galloch, ac eſe a ragor lawer ar hynny: a phan dderchafoch eſ, rhoddwch lawer o egni. Na flinwch; canys ni chyrhaeddwch chwi byth adref.
Ioan. 1. 18. 31 * Pwy a'i gwelodd eſ, ac a ſynega i ni? a phwy a'i mawryga eſ megys y mae?
Pſa. 106. 2 32 Y mae llawer peth mwy nâ hyn yn guddiedic: canys ychydic a welſom ni o'i weithredoedd eſ.
33 Oblegid yr Arglwydd a wnaeth bob peth: ac i'r rhai duwiol y rhoddes eſe ddoethineb.

PEN. XLIIII.

1 Clod awryw wŷr duwiol, 16 ſef Enoc, 17 Noah, 19 Abraham, 22 Iſaac, 23 Jacob.

CAnmolwn yn awr y gwŷr enwoc, a'n tadau a'n cenhedloedd ni.
2 Llawer o ogoniant a wnaeth yr Arglwydd trwyddynt hwy, â'i fawredd er oed.
3 Y rhai a lywodraethaſant ar eu teyrnaſoedd, ac oeddynt wŷr enwoc o allu, yn cynghori yn ſynhwyrol, ac yn traethu prophwydoliaethau.
Exod. 18. 25. 4 Blaenor-wyr y bobl trwy eu cyngor a thrwy ddeall adyſc y bobl: doethion, ac ymadroddus oeddynt yn eu hathrawiaeth.
5 Hwy a geiſiaſant allan ſelufdra cerdd, ac a draethaſant gantadau ſcrifennedic.
6 Gwŷr cyfoethogion cedyrn o nerth, a heddychlon yn eu cartref oeddynt hwy.
7 Y rhai hyn oll yn eu cenhedlaethau a gawſant ogoniant, a gorfoledd yn eu dyddiau.
8 Bu *rai* o honynt hwy gyſtyw ac a adawſant enw *ar eu hôl*, ſel y mynegid *en* clôd *hwynt*.
Gen. 7. 22. 9 Bu heſyd rai heb ſod coffa am danynt, y rhai * y darfu am danynt ſel pe na bnaſſent, ac a aethant ſel pe na's ganeſid *hwynt*, a'i plant a'r au hôl hwynt.
10 Eithr gwŷr trugarog oedd y rhai hyn, cyfiawnder pa rai ni's anghofiwyd.
11 Gyd â'i hiliogaeth hwynt yr erys etifeddiaeth dda: y mae eu hilogaeth *hwynt* yn y cyſammod heſyd.
12 Y mae eu hiliogaeth hwynt yn y cyſammod, a'i plant ‖ ar eu hôl.
‖ *Er eu mwyn.* 13 Byth y pery eu hiliogaeth, a'i gogoniant ni ddileir.
14 Eu cyrph a gladdwyd mewn heddwch, a'r maes eu henw yn byw byth,
15 Y bobl * a ſynegant eu doethineb hwy a'r gynulleidfa a draetha eu clôd hwynt.
1 Pet. 5. 5. 16 * Enoch a rygluddodd ſodd i Ddew, ac a ſudwyd ymmaith, yn ſiampl, o edifeirwch i'r cenhedlaethau oll:
Gen. 5. 24. 17 * Noe a gafwyd yn berffaith, ac yn gyfiawn yn amſer digter, eſe a gymmerwyd yn gyfnewid am *byd*; am hynny *pan* ſu y diluw, y gadawyd eſ yn weddilliŵr ddaiar.
18 Cyſammod tragywyddol a wnaed ag eſ, * na ddiſethid pob cnawd trwy ddiluw *mwy*.
Gen. 12. 3. 19 * Abraham ſydd dâd mawr i lawer o genhedloeid, ac ni chafwyd ei fath ef mewn gogoniant.
20 Yr hwna gadwodd Gyfraith y Goruchaf, ac a ddaeth mewn cyfammod ag eſt eſe a oddodd y cyfammod yn ei gnawd, ac * wrth ei brofi, eſe a gafwyd yn ffyddlon.
Gen. 22. 16. 21 Am hynny y ſicrhaodd eſe iddo ef * trwy lw, y bendithid y Cenhedloedd yn ei hâd eſ, y amlheid ef ſel llwch y ddaiar, ac y derchefid ei hâd ef ſel yſêr, ac y caent hwy etifeddu o ſor i lôr, ac o'r afon i eithaf y ddaiar.
Gen. 21. 12. 22 Felly * y ſicrhaodd eſe i Iſaac (er mwyn Abraham ei dad) fendith pob dyn, a'r cyfammod
23 Ac a wnaeth iddo orphwyſo ar ben * Jacob. Eſe a'i hadnabu eſ gan ei fendithio, ac a roddodd iddo eſ etifeddiaeth, ac a nailenodd ei rannau eſ, ac a'i rhannod ym myſc y deuddeg-llwyth.

PEN. XLV.

1 Clod Moſes, 6 ac Arron, 23 a Phinees.

ACeſe a ddug allân o honaw ef wr trugarog, yr hwn a gafoddffafor yngolwg pob cnawd, ſef Moſes, yr hwn oedd * heff gan Ddaw a dynion, yr hwn y mae ei goffadwriaeth yn fendigedic.
2 Eſe a'i gwnaeth ef yn debyg i'r Saint paſ neddus, ac a'i mawrygodd eſ, gan beri iw dynion ei ofni eſ:
3 Trwy ei eiriau ef y gwnaeth eſe i ryfeddion beidio, ac ai gwnaeth ef * yn ogoneddus ynglŷn brenhinoedd: eſe a roddes gyd ac ef orchymyn iw bobl, ac a ddangoſodd iddo ef rann o'i ogoniant.
4 Eſe * a'i ſancteiddiodd ef yn ei ffyddlonder ac larieidd-dra, ac a'i dewiſodd ef o blith yr holl ddynion.
5 Eſe a wnaeth iddo glywed ei lais ef, ac a'i dug ef i'r ewmmwl tywyll, ac * a roddes orchymynion o'i flaen ef, ſef Cyfraith bywyd a gwybodieth, ſel y dyſcei eſe y cyfammod i Iacob a'i farnedigaethau i Iſrael.
6 Eſe a * dderchafodd Aaron ſanct tebyg iddo ef, ei frawd o lwyth Leſi.
7 Eſe a wnaeth ag ef gyfammod tragywyddol, ac a roddes iddo offeiriadaeth ym myſc y bobl: eſe a'i ‖ gwnaeth ef yn ddedwydd mewn hardd wiſc, ac a'i gwiſcodd ef â gwiſc ogoneddus.
8 Eſe a'i gwiſcodd ef â gogonedd cyflawn, ac a gwregyſodd eſ ‖ ag offer cadernid, a llodrau gwiaclaes, ac ag Ephod.
9 Eſe a'i hamgylchodd ef â phomgranadau, ac â chlôch aur lawer o amgylch, i ſeinio * pan gerddai eſe, i wneuthur ſwn a glywid yn y Deml, i fod yn goffadwriaeth i feibion ei bobl eſ.
10 A gwiſc ſanctaidd o aur, â ſidangliâ, a phorphor, ac amryw waith, â dwyfronnebarn, ag Urimwyddion gwirioned.
11 Acâ gwaith cywraint oſcarlat plethedig, a meini gwerthfawr wedi eu cerfio ſel ſêl, yn ôl y gyſod mewn aur trwy waith garych, ac ſcrifen fuel ei chlôp,

ei cherfio, er coffadwriaeth, yn ôl nifer meibion Iſrael.

23 Ar y meitr *y goſodaſtei eſe* goron o aur, yn yr hon y cerfiefid Sancteiddrwydd, yn harddwch anrhydeddus, yn waith godidog, yn hyfryd i'r llygaid, yn hardd, ac yn dêg.

24 Ni bu y ſath o'i flaen ef, ac er ſoed ni wiſcodd neb dieithr hwynt, ond ei feibion ef bob amſer.

25 Dwy waith yn y dydd yn waſtadol y poetheffrymmir en haberthau hwynt.

26 Moſes a'i conſſegrodd ef, ac a'i heneiniodd ag olew ſanctaidd, a hyn a wnaed, yn gyfammod tragwyddol iddo ef, ac iw hâd, cyhyd ac y parhao y nefoedd; gael o honynt ei waſanaethu ef, ac offeiriadu hefyd, a bendithio y bobl yn ei Enw ef.

27 Efe a'i dewiſodd ef o flaen pob *dŷn* byw, i offrymmu offrwm i'r Arglwydd, mwgdarth, a phêr-arogl er coffadwriaeth, i wneuthur cymmod tros y bobl.

28 Efe a *roddes iddo ei orchymynion, ac yngſiarmod y Gyfraith awdurdod, i ddyſcu ei dyſtiolaethau ef i Iacob, ac i egluro ei Gaſraith ef i Iſrael.

29 *Dieithriaid a gydſafaſanr iw etbyn ef, ac a genfigennaſant wrtho ef yn yr anialwch, ſef y gwŷr oedd gyd â Dathan, ac Abiram, a chynnulleidfa Core, mewn llid a digter.

30 Yr Arglwydd a welodd hyn, ac ni bu fodlon: a hwy a ddiſethwyd yn llidiawgrwydd ei ddigter eſt: efe a wnaeth arnynt wrthiau, gan eu difetha â flam dân

31 Eithr *efe a roddes ychwaneg o ogoniant i Aaron, ac a roddes iddo etifeddiaeth, blaenſlwyth y cynnaſ-anedic a rannodd efe iddo, yn enwedic efe a arlwyodd ddigon o fara:

32 Oblegit y maent hwy yn cael bwyta o aberthau yr Arglwydd, y rhai a roddes efe iddo ef, ac iw hâd.

33 Eithr* ni roddes efe etifeddiaeth iddo ef o dir y bobl, ac nid oedd iddo ef etifeddiaeth yn mŷſc y bobl: oblegid efe ei hun yw rhan ei etifeddiaeth ef.

34 *Phinees mab Eleazar oedd y trydydd mewn gogoniant: am iddo ddwyn zêl yn oſn yr Arglwydd, a ſefyll i fynu ag ewyllys da a pharod, a gwneuthur cymmod tros Iſrael, pan droeſſei y bobl ymmaith.

35 Am hynny y gwnaeth efe ag ef gyfammod heddychlon, y cai efe fod yn bennaf ar y cyſſegr, ac ar ei bobl, ſel y byddei braint yr offeiriadaeth iddo ef, ac iw hâd byth.

36 Yn ôl y cyfammod a wnaethid â Dafydd mab Ieſſe, o lwyth Iuda, y byddei etifeddiaeth y brenin iw eppil ef yn vnig; ac y byddai etifeddiaeth Aaron iw hâd ef yr vn modd.

37 Rhodded *Duw* ddoethineb yn eich calon chwi, i farnu ei bobl ef yn gyfiawn, fel na ddileer en daioni hwynt, ac y parhao en gogoniant hwy, trwy en cenedlaethau.

PEN. XLVI.

1 Clod Ioſua, 9 Caleb. 13 a Samuel.

CRyf mewn rhyfel oedd *Ieſus mab Naſe, a dilynwr Moſes mewn prophwydoliaeth, yr hwn, yn ôl ei enw, oedd fawr, er iechydwriaeth i etholedigion Duw, ac i ddial ar y gelynion a gyfodent iw herbyn hwynt, ſel y cai Iſrael ei etifeddiaeth.

2 Pa gogoniant a gafodd efe yn derchafu ei ddwylo, ac yn tynnu ei gleddyf yn erbyn y dinaſoedd?

3 Pwy o'i flaen ef a ſafodd felly? canys ‖ efe oedd yn rhyfelog ar rhyfel yr Arglwydd.

4 Onid trwy ei waith ef y ſafodd yr hauſ, ac y gwnaed yn diwrnod cyhyd â dau?

5 Efe a alwodd ar y Llywydd gorucha, pan oedd y gelynion yn pwyſo arno ef o bob parth, a'r mawr lôr a'i gwrandawodd ef:

6 * Ac â cherrig ceſſair mawr allu, efe a ruthroddar y cenhedloedd â rhyfel, ac yngoriwared *Bethwron*, efe a ddiſethodd y gwrthwynebwŷr, fel y gallei y cenhedloedd adnabod ei holl arfogaeth ef, mai o flaen yr Arglwydd yr oedd efe yn rhyfela, oblegid efe oedd yn canlyn ar ôl y Galluog. * Ioſ. 10.

7 Ynamſer Moſes hefyd y gwnaeth efe â Chaleb hefyd fab Iephunne waith eluſen, gan ſefyll yn erbyn y gynnulleidfa, ac attal y bobl rhag pechu, a lladdio y gwrgnach drygionus. 11.

8 A hwynt hwy ill dau a ddianghaſant, * o chwe chan mil o wŷr traed, iw dwyn hwynt i mewn i'r etifeddiaeth, ſef i'r wlâd oedd yn llefeirio o laeth a mêl. * Numb. 26.65. deut. 34. 38.

9 I Caleb hefyd y rhoddes yr Arglwydd gryfder, yr hwn a barhaodd gyd ag ef hyd ei henaint; fel yr aeth efe i vchelder y wlâd, a'i hâd ef a'i goreſcynodd hi yn etifeddiaeth. * Ioſ. 14. 11.

10 Fely gallei holl feibion Iſrael weled mai da yw dilyn yr Arglwydd.

11 Y barnwyr hefyd bôb vn erbyn ei heuw, y rhai oll ni phuteiniodd en calon, a pha rai bynnac nâ throeſant oddi wrth yr Arglwydd, bydded eu coffadwriaeth bwynt vn fendigedig.

12 Bydded, *eu heſcern yn iraidd yn eu lle, a bydded en henw hwynt, y rhai oedd ant hyddeddus, yn aros ar eu plant. * Pſal. 46.10.

13 Samuel Prophwyd yr Arglwydd, yr hwn oedd hoff gan ei Arglwydd, * a oſododd frenhiniaethau, ac a eneiniodd dywyſogion ar ei bobl ei. * 1. Sam. 10. 1.

14 Trwy Gyfraith yr Arglwydd y barnodd efe y gynnulleidfa, a'r Arglwydd a ymyrriodd wrth Iacob. & 16. 13.

15 Efe a gafwyd yn wŷr Brophwyd wrth ei ffyddlondeb ac efe a adnabuwyd wrth ei eiriau ei fod yn ffyddlon mewn gweledigaeth.

16 Ac efe * a alwodd ar yr Arglwydd galluoc, pan oedd ei elynion ef o amgylch yn pwyſo arno wrth offrymmu yr oen ſugno. * 1. Sam. 7. 9.

17 A'r Arglwydd a daranodd o'r nefoedd, ac a wnaeth glywed ei leſeryddd â ſwa mawr.

18 Felly y dryliodd efe dywyſogion y Tyriaid, a holl bennaethiaid y Philiſtiaid.

19 A *chyn amſer ei hîr hûn, efe a dyſtiolaethodd o flaen yr Arglwydd, a'i eneiniog, ni chymmerais o dda neb, gymmaint ac eſcid: ac nid achwynodd neb rhagddo ef. * 1. Sam. 12. 3.

20 Ac * wedi iddo ef hûno, efe a brophwydodd, ac a ddangoſodd i'r brenin ei ddiwedd, ac a derchafodd ei lef o'r ddaiar mewn prophwydoliaeth, i ddileu anwiredd y bobl. * 1. Sam. 28. 18, 19.

PEN. XLVII.

1 Clod Nathan, 2 Dafydd, 12 Gogoniant Salomon: a'i wendid; 23 A'i ddiwedd, a'i goſpeiliaeth.

WEdi hyn y cyſododd y *Prophwyd Nathan yn nyddiau Dafydd. * 1. Sam. 12. 10.

2 Fel y neillduir y braſder oddi wrth yr offrwm: felly y dewiſwyd Dafydd o feibion Iſrael.

3 Efe ‖ a chwaraodd â llewod megis â mynod: ac ag eirth megis ag ŵyn defaid. ‖ *Dafydd lewod.* 1. Sam. 17. 34.

4 * Oni laddodd efe gawr yn ei ieuengtid? ac oni thynnodd efe ymmaith wradwydd y bobl, pan gyſododd efe ei law â chareg daſt: a bwrw i lawr falchder Goliah? * 1. Sam. 17. 49.

5 Canys efe a alwodd ar yr Arglwydd goruchaf, ac yntef a roddes nerth iw ddeheulaw ef, i ladd y dŷn cryf yn y rhyfel, ſel y derchafai efe gorn ei bobl.

1.Sam. 28.7. 6 Felly *y bobl* ai *anrhydeddodd yntef a myrddiwn, ac a'i canmoloddſ yn mendithion yr Arglwydd, pan roes iddo ef goron y gogoniant.

2.Sam. 5.7. 7 Efe * a ddrylliodd y gelynion o amgylch, ac a ddifethodd y Philiſtiaid, oedd wrthwynebwyr *iddo*, ac a ddrylliodd en corn hwy byd heddyw.

8 Yn ei holl waith y rhoddes efe glodforedd i'r hwn ſyddſanctaidd a Goruchaf, â geiriau anrhydeddus, ac â'i holl galon y canodd efe ganiadau, ac y carodd ef yr hwn a'i gwnaeth.

2.Cron. 16.4. 9 Ac *efe a oſodedd gantorion o flaen yr allor, fel y gwnaent gerdd ſelus ar daſod, ac y clodforent *Duw* beunydd â'i caniadau.

10 Efe a roddes dreſa weddaidd am y gwylian, ac a gymhwyſodd yr amſeran yn berffaith, fel y clodforent hwy ei Enw Sanctaidd eſ, ac y gwnaent yn Gyſſegr eſ ſeinio yn foreu.

2.Sam. 12.13. 11 *Yr Arglwydd a ddileodd ei bechodau ef, ac a dderchafodd ei gorn ef byth, ac a roddes iddo gyſammod y frenhiniaeth, a gorſedd-ſainge | gogoniant yn Iſrael.

12 Ar ôl hwn y cododd mab doeth, ac a breſwyliodd mewn ehangder er ei ſwyn eſ.

1.Bren. 4.21,24. 13 * Salomon a deyrnaſodd mewn amſer heddychlon, ac a oedd anrhydeddus: canys Duw a barafei lonyddwch o'i amgylch eſ, fel yr adeiladei efe dŷ iw Enw eſ, ac y darparei Gyſſegr tros byth:

1.Bren. 4.29,30. 14 * Mor ddoeth | oedd efe yn ei ieuengtid: a megis afon yn llawn o ſynwyr:

Oeddyt yndy. 15 Dy enaid a orchuddiodd yr holl ddaiar, ac a'i llanwodd â diharebion dammegol.

16 Dy enw a aeth yn mhell i'r ynyſoedd, a chu oeddit am dy heddwch.

1.Bren. 4.31. 17 *Ryſeddodd y gwleddyd wrth dy ganiadau, a'th ddiharebion, a'th gyſſelybiaethau, a'th ddeongliadau.

18 Trwy Enw Arglwydd Dduw yr holl ddaiar, yr hwn a elwir dy Dduw di Iſrael, y ceſclaiſt ti *aur fel alcam, ac y cefaiſt arian cyn amled a'r plwm.

1.Bren. 10.27.

1.Bren. 11.1. 19 *Ti a ogwyddaiſt dy lwynau i wragedd, ac a'th ddaroſtyngwyd yn dy gorph.

Hâd. 20 Ti a anetaiſt dy ogoniant, ac a halogaiſt dy | hiliogaeth, gan ddwyn digoſaint yn erbyn dy blant, a dwyn gofid am dy ynfydrwydd:

1.Bren. 12.15. 21 Felly y *rhannwyd y frenhiniaeth, ac y dechreuodd brenhiniaeth anuſyddgar fod o Ephraim.

1.Sam. 7.15. 22 * Er hyny ni âd yr Arglwydd ei drugaredd ymmaith byth, ac ni ddifethir vn o'i weithredoedd eſ, ac ni ddileа efe hiliogaeth ei etholedic, ac ni ddŵg ymmaith | eppil yr hwn a'i câr eſ: o ba herwydd efe a adawodd weddill i Iacob, a gwreiddyn i Ddafydd, o honaw eſ.

Hâd, 23 Yna Salomon a orphywyſodd gyd â'i dadau, ac a adawodd o'i hiliogaeth ar ei ôl, Roboam ynfydrwydd y bobl, ac vn diſynhwyr, yr hwn a yrrodd y bobl ymmaith â'i gyngor: * ac yr oedd

1.Bren. 12.10,11. 13,14. Ieroboam mab Nabat, yr hwn a * wnaeth i Iſrael bechu, ac a ddangoſodd y ffordd i Ephraim i bechu:

* 11Bren. 23,28 30. 24 A'i pechodau hwy a amlhaſant mor ddirfawr, hyd oni throdd efe hwynt allan o'r wlâd.

25 Canys hwy a geiſiaſant allan bob anwired, hyd oni ddaeth diga dialedd arnynt hwy.

PEN. XLVIII.

1 Clod Elias, 12 ac Eliſeus, 17 ac Ezecias.

2.Bren. 2.7,1. YNa y cododd * Elias y Prophwyd fel tân, a'i air ef a loſcei fel luſern.

2 Yr hwn a ddug arnynt hwy newyn mawr, a chwy ei zêl a'i gwnaeth hwy yn ychydig.

3 Efe a gaeddſ y neſoedd trwy air yr Arglwydd, a * thair gwaith y dug efe dân i wared.

4 Oh Elias, mor ogoneddus fuoſt ti yn dy ryfeddodau! a phwy a ddichon ymffroſtio fel tydi?

5 Yr hwn * a gyfodaiſt y marw o farwolaeth, | a dŷn o'r bedd, trwy air y Goruchaf.

6 Yr hwn a ddygaiſt frenhinoedd i ddiniſtr, a phendefigion o'i | heiſteddfa.

7 Yr hwn a glywaiſt gerydd yr Arglwydd yn Sinai, a barnedigaethau dialedd * yn Horeb.

8 Yr hwn * a eneiniodd frenhinoedd i dalu | pwyth, a phrophwydi i ddilyn ar ei ôl eſ.

9 * Yr hwn a godwyd i ſynu mewn tro-wyntc dân, ac mewn cerbyd meirch tânllyd.

10 *Yr hwn a ordeiniwyd i gerydde mewn prŷfion, ac i oſtegu digter barn yr Arglwydd, cyn iddo dorri allan yn llîd, ac i droi calon y tad at y mab, ac i | gyweirio llwythau Iacob.

11 Gwyn eu byd hwy a'th welſant di, ac a | hunaſant mewn cariad: canys nyni a fyddwn byw yn ddiau.

12 Elias * a orchuddiwyd a thro-wynt: ac Elizeus a lanwyd â'i yſpryd eſ: ni ſyflodd eſe er tywyſogion yn ei ddyddiau, ac ni allodd neb ei ddaroſtwng eſ.

13 Ni orchſygodd | dim eſ, ac wedi ei hun, ei gorph eſ a brophwydodd.

14 Efe a wnaeth ryfeddodau yn ei fywyd, ac yn ei ddiwedd rhyfedd oedd ei weithredoedd eſ.

15 Er hyn oll ni chymerodd y bobl edifeirwch, ac ni chiliaſant oddi wrth eu pechodau, * hyd nes chaethgludwyd hwynt o'i gwlâd, a'i gwaſcaru yn mhob gwlâd: ette gadawyd ychydig bobl, a thywyſog yn nhŷ Ddafydd.

16 Rhai o honynt hwy a wnaethant yr hyn oedd yn rhyglyddu bodd i Ddnw, a rhai a wnaethant lawer o bechodau.

17 * Ezecias a gadarnhaodd ei ddinas, ac a dŷnodd ffynnon i'w chalon hi: efe a gloddiodd y graig â haiarn, ac a wnaeth ſynnonnau i'r dwfr.

18 Yn ei ddyddiau eſ * y daeth Senacherib i fynu, ac a anſonodd Rabſaces o Lachis, ac a dderchafodd ei law yn erbyn Sion, ac a ymffrothodd yn ei falchder.

19 Yna y crynnodd eu calonnau a'i dwylo hwynt, ac yr ymofidiaſant ſel gwragedd yn eſcor.

20 Ond hwy a alwaſant ar yr Arglwydd trugarog, gan eſtyn eu dwylo atto eſ, a'r Sanctaidd a'i gwrandawodd hwy o'r neſotdd, ac a'i gwaredodd hwy trwy law Eſai.

21 Efe * a darawodd lu yr Aſſyriaid, a'i Angel eſ a'i diniſtriodd hwynt.

22 O blegit Ezecias a wnaetheſ yr hyn oedd fodlon gan yr Arglwydd, ac a ddilynodd ſyrdd Dafydd ei dad yn lew, ſel y gorchymynnaſei y prophwyd Eſai, yr hwn oedd fawr a | pharchedig yn ei olwg eſ.

23 Yn * ei ddyddiau eſ yr aeth yr haul yn ei ôl, ac efe a eſtynnodd hoedl y brenin.

24 Trwy yſpryd godidog y gwelodd efe y pethau a fyddent yn y diwedd, ac y cyſſuroddſ ei rhai oedd yn galaru yn Sion.

25 Efe a ddangoſodd y pethau a ddeuei hyd y phethau dirgel cyn eu dyfod.

PEN. XLIX.

1 Clod Ioſias, 4 a Dafydd, ac Ezecias, 6 a Iwrem, 8 ac Ezeciel, 11 a Zorobabel, 12 a Ioſua fab Ioſedec. 13 Nehemiah, Enoch, Seth, Sem, ac Addaf.

COffadwriaeth *Ioſias ſydd fel cymyſc aroglarth trwy gyfarwydd waith yr apothecari: yn

melus

melus ydyw ſel y cnêl ym mhob gênau, ac ſel cerdd mewn gwledd o win.

2 Eſe a gatodd rwydd-deb yn troi y bobl, ac a ddug ymmaith ſheidd-dra anwiredd.

3 Eſe a gyſeiriodd ei galon at yr Arglwydd, ac a gadarnhaodd dduwioldeb yn amſer pechaduriaid.

4 Pawb ond Dafyd a, Ezecias, a Ioſias, a gwnaethant ſai: camw hwy a adawſant gyfraith y Goruchaf, brenhinoedd Iuda hefyd a ballaſant.

5 Yntef a roddes eu corn hwynt i arall, a'i gogoniant i genedl ddieithr.

6 Hwy a loſcaſant ddinas etholedic y Cyſſegr, ac a anrheithiaſſant ei heolydd hi, yn ôl prophwydoliaeth Ieremias.

7 Canys ei gyſtuddio ef a wnaethant, ac yntef wedi ei ſancteiddio yn brophwyd o groth ei fam, i ddiwreddio, a niweidio, a difetha: ſelly hefyd i adeiladu, ac i blannu.

8 Ezeciel yntef a welodd weledigaeth ogoneddus, yr hon a ddangoſwyd iddo ef ar gerbyd y Cherubiaid.

9 Eſe a goſiodd y gelynion yn y gafod, ac a gyfarwyddodd y rhai vniawn eu ffyrdd.

10 Felly bendigedic fyddo coffadwriaeth y dendec prophwyd, ac ireiddied eu heſcyrn o'i lle: canys hwy a gyſſuraſant Iacob, ac a'i gwaredaſant â gobaith ſicr.

11 Pa ſodd *y mawrygwn ni Zorobabel; yntef oedd megis ſêl ar y llaw ddehau.

12 Felly *Ieſus fab Ioſedec: y rhai yn eu dyddiau a adeiladaſant y tŷ, ac a gyſodaſant Deml ſanctaidd i'r Arglwydd, yr hon a ddarparwyd yn ogoniant tragywyddol.

13 Nehemias hefyd oedd o'r rhai etholedic, am yr hwn y mae mawr goffa, yr hwn a gododd i ni y caeau a ſyrthiaſei, ac a oſododd i fyny y pyrth, a'r barrau, ac a gyſododd ein tai ni.

14 Ni chrewyd ar y ddaiar fath *Enoch, canys efe a gyſodwyd i ſynu oddi ar y ddaiar.

15 Ac ni bu y fath ŵr a *Ioſeph, yr hwn oedd benneth ar ei frodyr, a chynhaliwr y bobl, yr hwn yr ebrychodd yr Arglwydd am ei eſcyrn.

16 Sem a Seth a gawſant barch gan ddynion: ac Adda oedd yn y greadwriaeth goruwch pôb peth byw.

PEN. L.

1 Am Simon mab Onias. 22 *Y moddy dyſcawyd i'r bobl foliannu Duw, a gweddio.* 27 *Y diwedd.*

Simon yr Arch-offeiriad mab *Onias, yr hwn yn ei fywyd a gyſodedd y tŷ, ac yn ei ddyddiau a ſicrhaodd y bobl.

2 Efe a barodd o'r ſylfaen adeiladu yr vchder dauddyblyg, a'r fagwyr vchel, o amgylch y Deml.

3 Yn ei ddyddiau ef, y *noe i dderbyn dwfr, yr hon oedd o'i hamgylch fel y môr, a wiſcwyd â dalennau prês.

4 Efe a gymerth ofal tros y bobl rhag eu diſetha, ac a gadarnhaodd y ddinas erbyn gwarchae arni.

5 Mor ogoneddus oedd efe yng hanol y bobl wrth ddyfod allan o'r tŷ tan orchudd.

6 Fel y ſeren ddydd ym myſc y cwmylau, ac fel y lleuad yn ei llawn-lloneid, yr ydoedd ef.

7 Fel yr haul yn tywynnu ar Deml y Goruchaf, ac fel yr enfys yn llewyrchu yn y cwmylau diſclair.

8 Ac fel blodau rhos pan fyddant newydd, fel lili wrth aberoedd dyfroedd, a blagur y pren thus yn amſer haf.

9 Fel tân a thus mewn thuſſer, fel lleſtr o aur wedi ei wneuthur o'r vn darn, a'i harddu â phob maen gwerthfawr.

10 Fel olew-ydden dêg ffrwythlawn, ac fel cypreſſwydden wedi tyfu i'r awyr.

11 Pan gymmerei efe y wiſc ogoneddus, a phan wiſcei efe yr hyfrydwch perffaith, wrth fyned i fynu at yr Allor ſanctaidd yn anrhydeddus.

12 Pan gymerei efe yr aelodau o law 'r offeiriaid, efe a ſafei wrth aelwyd yr allor, a'r frodyr o'i amgylch, fel cedrwydden yn Libanus, a hwy a'i hamgylchent ef fel conghennau palm-wydd: *Y dayr*

13 Felly *y byddei* meibion Aaron oll yn eu gwychder, ac offrwm yr Arglwydd yn eu dwylo, o flaen holl gynnulleidfa Iſrael.

14 Gan orphen y gwaſanaeth wrth yr allor, i wneuthur offrwm yr Holl-alluoc goruchaf yn hardd,

15 Eſe a eſtynnei ei ddwylo at y ddiod offrwm, ac a gymyſcei beth o'r gwin, ac a'i tywalltei wrth droed yr allor yn aregl peraidd, i'r hwn ſydd oruchaf Frenin ar bawb. *O wael y gwnaw-ma.*

16 Yna meibion Aaron a waeddent, ac a ſeinient mewn vdcyrn tawdd, ac a wnaent ſwn mawr eglur, yn goſtadwriaeth o flaen y Goruchaf. *Neu, a'u tan-ganu wedi en llunio a morthwyl.*

17 Yna yr holl bobl a gydſyrthient i lawr, ac eu hwyneban ar frys, i addoli eu Harglwydd, y Goruchaf Dduw Holl-alluoc.

18 Y cantorion hefyd a glodforent â'i lleiſiau, ac a wnaent gynghanedd ſelus trwy eu hamryw ſeiniau.

19 A'r bobl a ymbillient â'r Arglwydd goruchaf trwy weddi gar bron y Trugarog, nes cyflawni amrhydedd yr Arglwydd, a gorphen ei wasanaeth ef.

20 Yna eſe a ddiſcynnei, ac a dderchafei ei ddwylo ar holl gynnulleidfa meibion Iſrael, i draethu bendith yr Arglwydd â'i weſuſau, ac i ymorfoleddu yn ei Enw ef.

21 A hwy a ymgrymment i addoli eilwaith, i dderbyn y ſendith gan y Goruchaf.

22 Yn awr gan hynny bendigwch Ddew pob peth, yr hwn yn vnic a wna rhyfeddod ym-mhob man, yr hwn a dderchafa ein dyddiau ni o'r groth, yr hwn yn vnic ſydd yn gwneuthur â nyni yn ôl ei drugaredd.

23 Caniadhaed ef i ni hyfrydwch calon, a bôd heddwch yn ein dyddiau ni yn Iſrael byth,

24 A chadarnhau o honaw ef ſyddlondeb ei drugaredd i ni, a'n gwaredu ni yn ei amſer ef.

25 Dwy genhedlaeth ſydd ſin gan-ſy enaid, a'r drydedd nid yw genhedlaeth.

26 Y rhai a eiſteddant ym mynydd Samaria, a'r rhai a breſwyliant Paleſtina, a'r bobl ynfyd, y rhai a drigant yn Sichem. *Yn myſc y Philiſtiaid.*

27 Ieſus mab Sirach o Ieruſalem, a ſcrifennodd yn y llyſr hwn athrawiaeth deall a gwybodaeth, yr hwn a lawiodd ddoethineb o'i galon.

28 Gwyn ei ſyd yr hwn a ymgynnefino â'r rhai hyn, a'r hwn a'i goſodd hwynt yn ei galon a ſydd doeth.

29 Oblegit os gwna efe y pethau hyn, efe a ſydd nerthol i bob peth: canys goleuni yr Arglwydd a ſydd yn gyfarwyddyd iddo ef, ac a'r rhai duwiol y rhoddes efe ddoethineb. Bendigedic ſyddon yr Arglwydd byth: felly y byddo, felly y byddo.

PEN. LI.

Gweddi Ieſus fab Syrach.

Clodforaf di ô Arglwydd Frenin, a moliannaf di fy Nuw a'm Iachawdwr, dy Enw di a glodforaf.

2 Oblegit ti ſydd yn amddeffynnydd ac yn help

i mi, ac a waredaiſt ſy nghorph i rhag diniſtr, a rhag magl tafod eallsbns, rhag gweſuſau a ddychymygant gelwydd, ie yn erbyn y rhai ſydd yn cyſodi i'm herbyn yr ydwyt ti yn help i mi.

5 Gwaredaiſt fi yn ôl amldra dy drugaredd, a mawredd dy Enw, rhag ‖ dannedu y rhai oedd bared i'm bwyta: ac o law y rhai oedd yn ceiſio ſy enaid i, ac o lawer o flinderau, y thai a gefais i.

‖ Yſcyrnygiad dannedd.

4 Rhag i'r tân ſy mygu o angylch, ac o ganol y tan, yr hwn nis cynneuais.

5 Felly i'm gwaredaiſt o waelod bol vffern, rhag tafod aflan, a rhag chwedl celwyddoc.

6 A rhag anair gyd â'r brenin, trwy dafod anghyfiawn, ſy enaid a aeth yn agos i angeu, am heinioes oedd agos i vffern iſaf.

7 Hwy a'm hamgylchynaſant i o bôb tu, ac nid oedd am helpiei: mi a edrychais am help dŷn, ac nid oedd *dim*.

8 Am hynny mi a gofiais dy drugaredd di oh Arglwydd, a'th weithredoedd gynt, dy ſod ti yn achub y rhai ‖ dioddefgar, ac yn eu hachub hwynt o law y gelynion.

‖ A ddiſgwiliant wrthit.

9 Ac mi a dderchefais ſy ngweddi o'r ddaiar, ac a ddeiſyfnais ymwared rhag marwolaeth,

10 Ac a ddeiſyfnais ar yr Arglwydd tâd ſy Arglwydd, na adawei efe fyſi yn nŷdd trallodd, ‖ y prŷd ni cheid help gan y beilchion.

‖ Yn amſer y beilchion, pan nid oedd help.

11 Mi a foliannai dy Enw di yn waſtadol, ac a'th glodforaf di yn ſy nghyffes, am gweddi a wrandawyd.

12 O blegit ti a'm cedwaiſt ni rhag diniſtr, ac a'm gwaredaiſt i o'r amſer drwg: am hynny clodforaf, a moliannaf di, as a fendithiaf dy Enw, ô Arglwydd.

13 A myfi etto yn ienangc, cyn ſy nhwylio, mi a oſynnais ddoethineb yn eglur yn ſy ngweddi.

‖ I mi fyned ar ôld,

14 O flaen y Deml y gweddiais i am dani hi, a hyd y diwedd y ceiſiaf hi.

15 Ie o'r bledeuyn, nes addfedu y grawnwin, yr ymhyfrydodd ſy nghalon ynddi, ſy nhroed a rodiodd yn vniawn, mi a'i holrheiniais hi o'm hieuengtid.

16 Mi a oſtyngais ychydig ar ſy nghlun, ac a'i derbyniais *hi*, ac a gefais lawer o ddyſc.

17 Mi a euthym rhagof ynddi hi, *am hynny i'r* hwn a roddes i mi ddoethineb, y rhoddai ſi y gogoniant.

18 Oblegit mi a roddais ſy nrŷd ar wneuthur ar ei hôl hi, a dilyn daioni, ac felly nim gwradwyddir.

19 Fy enaid a ymdrechodd â hi, ac mi a fum dd wyd yn ſy ngweithredoedd, mi a ſtynnais fy nwylo tu a'r nêſ i fynu, ac ‖ a ddeellais beth oedd heb ei hadnabod hi.

‖ Mi a gyfarwyddais ſy enaid atti hi, ac a gefais hi mewn puredd; cefais fy nghalon wedi ei chyſſylltu â hi o'r dechreuad, am hynny ni'm gwrthodir.

21 Fy nghalon a gafodd helbul yn ei cheiſio hi: am hynny mi a gefais gyfoeth da.

22 Yr Arglwydd a roddes dafod yn wobr i mi, ac mi a'i moliannaf ef â hwnaw.

23 Neſſewch attafi, ô annyſcedic, ac arhoſwch yn nhŷ athrawiaeth.

24 Pa ham yr ydych chwi yn ‖ oedi? neu beth a ddywedwch chwi am hyn, gan fod ar eich enaidiau chwi ſyched mor ddirfawr?

25 Mi a egorais ſy ngenau, ac a leferais? pop wch *bi* i chwi heb actian.

26 Goſtyngwch eich gyddfau tan yr iau, a derbynied eich enaid athrawiaeth: ‖ hawdd yw ei chael hi.

27 * Gwelwch â'ch llygaid ‖ gymmeryd o honof boen: a chael o honofi i'm ſy hun eſmwythâr mwr.

28 Mynnwch gyfran o addyſc, am nifer mawr o arian, a meddiennwch aur lawer trwyddi hi.

29 Llawenyched eich calon yn ei drugaredd ef, ac na fydded yn gywilydd gennych ei fala nnu ef.

30 Gwnewch eich gwaith mewn prŷd, ac efe a rydd i chwi eich gwobr yn ei amſer.

¶ BARVCH.

PEN. I.

1 *Baruch wedi ſcrifennu llyfr yn Babylon:* 5 *a'r modd yr wylodd yr Iuddewon oedd yno, wrth glywed ei ddarlleiu ef.* 7 *Yr Iuddewon yn danfon arian, a'r llyfr hefyd i'r brodyr yn Ieruſalem.*

DYmma hefyd eiriau y llyfr a ſcrifennodd Baruch mab Nerias, fab Maaſias, fab Sedecias, fab Aſadias, fab Chelcias, yn Babilon:

2 Yn y bummed flwyddyn, ar y ſeithfed *dydd* o'r mis, yr amſer yr ennillodd y Caldeaid Ieruſalem, ac y lloſcaſant hi â thân.

3 A Baruch a ddarlleunodd eiriau y llyfr hwn ‖ Ioacim. lle y clywei Iechonias mab ‖ Ioachim, brenin Iuda, a lle y clywei yr holl bobl, y rhai a ddaethei i *wrando* y llyfr:

4 A lle y clywei yr holl gedyrn, a holl feibion y brenin, a lle y clywei yr henuriaid, a lle y clywai yr holl bobl, o'r lleiaf hyd y mwyaf, y rhai oll oedd yn trigo yn Babilon, wrth afon Sud.

‖ Addunedaſant addunedau.

5 A hwy a wylaſant, ac a ymprydiaſant ‖ gerbron yr Arglwydd,

6 Hwy a gaſclaſant arian hefyd yn ôl gallpawb:

7 Ac a'i anfonaſant i Ieruſalem at ‖ Ioachim yr offeiriad fab Chelcias, fab Salom, ac at yr holl offeiriaid *eraill*, ac at yr holl bobl a geiſſid gyd â hwynt yn Ieruſalem.

8 Y prŷd hynny pan dderbyniodd ef lestri tŷ yr Arglwydd, y rhai a ddygaſid o'r Deml, fw dwyn drachefn i wlad Iuda, y decfed *dydd* o fis Siſan, *ſef* lleſtri arian, y rhai a wnaethei Sedecias mab Ioſias brenin Iuda,

9 Wedi caeth-gludo o Nabuchodonoſor brenin Babilon Iechonias a'r tywyſogion, a'r ‖ carcharorion, a'r ceiſyrn, a phobl y wlad o Ieruſalem, a'i dwyn hwynt i Babilon.

10 A hwy a ddywedaſant, wele ni a anfonaſem attoch chwi arian: prynwch chwithau â'r arian offrymman poeth, ac *aberthau* tros bechod, ac arogl darth, a darperwch ‖ ſwyd offrwm, ac offrymmwch ar allor yr Arglwydd ein Duw ni.

11 A gweddiwch tros hoedl Nabuchodonoſor brenin Babilon, a thros hoedl Balthaſar ei fab ef, ar ſod eu dyddiau hwynt ar y ddaiar, *ſel dyddiau* y nefoedd.

12 Ac ar roddi o'r Arglwydd i vi nerth, a goleuo o honaw ef ein llygaid ni, fel y byddom ni byw tan gyfod Nabuchodonosor brenin Babilon, a than gyfod Balthasar ei fab ef, ac y gwasanaethom hwy lawer o ddyddiau, ac y caffom ffafor yn eu golwg hwynt.

13 Gweddiwch hefyd trosom ni at yr Arglwydd ein Duw, o herwydd ni a bechasem yn erbyn yr Arglwydd ein Duw, ac ni thrôdd ei lid a'i ddig ef oddi wrthym ni etto

14 Darllennwch hefyd a llyfr ymma a anfonasom ni attoch, iw draethu yn nhŷ yr Arglwydd, ar ddyddiau gwylion, ac ar ddyddiau vchel.

15 A dywedwch, yr * Arglwydd ein Duw ni sydd gyfiawn, i ninnau y *perthyn* gwarthrudd gorlenfel *y mae* heddyw i ddynion *Iudah* ac i drigolion Ierusalem,

16 Ac i'n brenhinoedd, ac i'n tywysogion, ac i'n hoferiaid, ac i'n Prophwydi, ac i'n tadau.

17 Canys ni a * bechasom ger bron yr Arglwydd ein Duw.

18 Ac a anghredasom iddo ef, ac ni wrandawsom ar lais yr Arglwydd ein Duw, i rodio yn ei orchymynion ef, y rhai a roddes efe o'n blaen ni:

19 Er y dydd y dug yr Arglwydd ein tadau ni o dîr yr Aipht hyd y dydd hwn, ni a fuom anufudd i'r Arglwydd ein Duw, ac a fuom esceulus heb wrandaw ar ei lais ef.

20 * Am hynny y glynodd drwg wrthym ni, a'r felldith a ordeiniodd yr Arglwydd wrth Moses ei was, y dydd y dug yr Arglwydd ein tadau ni allan o dîr yr Aipht, i roddi i ni dîr yn llifeirio o hetha mêl, fel *y gwelir* heddyw.

21 Ond ni wrandawsom ni ar lais yr Arglwydd ein Duw, yn ôl holl eiriau y Prophwydi, a anfonodd efe attom ni:

22 Eithr ni a rodiasom bob vn wrth feddwl ei galon ddrygionus ei hun, gan wasanaethu duwiau dieithr, a gwneuthur drygioni yngolwg yr Arglwydd ein Duw.

PEN. II.

Y weddi a'r gyffes a wnaeth yr Iuddewon yn Babilon, ac addanfonasant hwy yn y llyfr a scrifennasai Baruch, as ei brodyr yn Ierusalem.

AM hynny y cyflawnodd yr Arglwydd ei air a lefarodd efe yn ein herbyn ni, ac yn erbyn ein barn-wyr, y rhai a farnent Israel, ac yn erbyn ein brenhinoedd, ac yn erbyn ein tywysogion, ac yn erbyn gwŷr Israel a Iuda,

2 Gan ddwyn arnom ni ddrwg-fyd mawr, y fath ni bu tan y nefoedd oll, fel y mae yn Ierusalem, yn ôl yr hyn a scrifennwyd ynghyfraith Moses:

3 *Y bwytaei dyn gnawd ei fab ei hun, a chnawd ei ferch ei hun

4 Efe a'i rhoddes hwynt hefyd i fôd tan law yr holl deyrnasoedd fydd o'n hamgylch ni, i fod yn wradwyddus, ac yn anghyfannedd ym mysc yr holl bobloedd fydd o'n hamgylch, lle y gwasgarodd yr Arglwydd hwynt:

5 Felly i'n *dygwyd ni i wared, ac nid i fynu, am bechu o honom yn erbyn yr Arglwydd ein Duw, heb wrando ar ei lais ef.

6 Ein Harglwydd Dduw ni fydd gyfiawn: i ninnau, ac i'n tadau *y perthyn* gwarthrudd golru, fel *y gwelir* heddyw.

7 Canys yr holl ddrygau hyn a ddaeth arnom ni, y rhai a draethodd yr Arglwydd yn ein herbyn ni.

8 Ac ni weddiasom ni ger bron yr Arglwydd, ar droi o bob vn oddi wrth feddyliau eu calon ddrygionus.

9 Am hynny y gwiliodd yr Arglwydd arnom ni am ddrygfyd, ac a'i dug arnom: oblegit cyfiawn yw'r Arglwydd yn ei holl weithredoedd, y rhai a orchymynnodd efe i ni.

10 Ond ni wrandawsom ni ar ei lais ef, i rodio yn ei orchymynion ef, y rhai a roddes efe o'n blaen ni.

11 * Ac yn awr, ô Arglwydd Dduw Israel, yr hwn a ddygaist dy bobl allan o dîr yr Aipht trwy law gadarn, trwy arwyddion a chyfeddedau, a thrwy allu mawr, a braich eſtynnedic, ac a wnaethoſt it enw fel *y gwelir* heddyw.

12 O ein Harglwydd Dduw, nyni a bechasom, a fuom annuwiol, ac a wnaethom yn anghyfiawn yn dy holl ordeiniadau di.

13 Troer *atolwg* dy lid oddi wrthym ni; o herwydd ychydig a adawed o honom ni ym mysc y cenhedloedd, lle y gwasceraiſt ni.

14 Gwrando Arglwydd ein gweddi, a'n deiſyf, a rhyddhâ ni er dy fwyn dy hun, a gwna i ni gael ffafr yngolwg y rhai a'n caethgludaſant ni.

15 Fel y gwypo yr holl ddaiar mai ti yw yr Arglwydd ein Duw ni, o herwydd mai dy enw di a elwir a'r Israel a'i geneſil.

16 Edrych i lawr Arglwydd, o'th dŷ ſanctaidd, meddwl am danom ni, goſtwng dy gluſt ô Arglwydd, a gwrando.

17 Agor dy lygaid a gwêl; o herwydd nid y meirw yn y bêdd, y rhai y dygwyd eu heneidiau allan o'i cyrph a * roddant na gogoniant na chyfiawnder i'r Arglwydd:

18 Eithr yr enaid, yr hwn ſydd athriſt iawn, yr hwn ſydd yn cerdded yn grwm, ac yn lleſcu a'r llygaid palledic, a'r enaid newynog, a roddant ogoniant a chyfiawnder i ti, ô Arglwydd.

19 Oblegit hynny nid am gyfiawnder ein tadau a'n brenhinoedd, yr ydym ni yn tywallt ein gweddi ger dy fron di, ein Harglwydd Dduw,

20 Canys tydi a anfonaiſt dy lid a'th ddygoſaint arnom ni fel y dywedaiſt trwy law dy weiſion y Prophwydi, gan ddywedyd,

21 * Fel hyn y dywed yr Arglwydd, goſtyngwch eich yſcwyddau *a chê gwaraw*, a gwaſanaethwch frenin Babilon, a chwi a gewch aros yn y wlâd, yr hon a roddais i'ch tadau chwi.

22 Ac oni wrandewch ar lais yr Arglwydd, i wasanaethu brenin Babilon,

23 Mi a ddygaf ymmaith o ddinaſoedd Iuda, ac allan o Ierusalem lais gorfoledd, a llais llawenydd, llais priod fab, a llais priod-ferch, a'r holl wlâd a fydd anghyfannedd heb drigolion.

24 Ond ni wrandawſom ni ar dy lais ei, i wasanaethu brenin Babilon; am hynny y cyflawnaiſt ti dy eiriau, y rhai a leferaiſt trwy † wenieogaeth dy weiſion y Prophwydi, *ſef* y dygid eſcyrn ein brenhinoedd, ac eſcyrn ein tadau o'i lle,

25 Ac wele, hwy a daflwyd allan i wres y dydd, ac i rew y nôs, ac a fuant feirw mewn gofid mawr trwy newyn, a chleddyf, a haint y nodau.

26 Gofodaiſt hefyd y tŷ lle y gelwid ar dy Enw, fel y gwelir ef heddyw, am ddrygioni tŷ Iſrael, a thŷ Iuda.

27 A thi a wnaethoſt â ni o Arglwydd ein Duw, yn ôl dy holl larieidd-dra, ac yn ôl dy fawr grugaredd oll.

28 Fel y lleferaiſt trwy dy wâs Moſes, y dydd y gorchymynnaiſt ti iddo ef ſcrifennu dy Gyfraith di, o flaen meibion Iſrael, gan ddywedyd,

*Leuit.26 14.deut. 28.15. ‖ *Yr haid fawr.*

29 *Oni wrandewch chwi ar ſy lhais i, ‖ y dyr-fa fawr luoſoc hon a droir yn ddiau yn ychydic, ym myſcy cenhedloedd, lle y gwaſcarafi hwynt.

30 Oblegid mi a wyddwn na wrandawent hwy arnafi: oblegit pobl war-galed ydynt hwy: eithr yn y tir lle ycaeth-gludir hwynt, y meddyliant am daynt eu hun,

31 Acy gwybyddant mai myfi yw cu Harglwydd Dduw hwynt, ac mi a roddaf iddynt hwy galon a chlustiau i wrando.

32 Yna i'm moliannant i yn y wlâd, lle y caeth-gludir hwynt, ac y cofiant fy Enw i,

Cefn an ſtiwyth. ‖ *Hwy a gofiant.*

33 Ac y troant oddi wrth eu ‖ gwar galed a'i drwg weithredoedd, oblegit ‖ mi a gofiaf ffordd eu tadau, y rhai a bechaſant yngwydd yr Arglwydd.

34 Felly y dygafhwy drachefn i'r tir, yr hwn truwy lw a addewais i iw tadau hwynt, i Abraham, i Iſaac, ac i Iacob, a hwy ‖ a'i meddiannant, ac mi a'i hamlhâf hwynt, ac ni's lleiheir hwynt.

‖ A arglwyddiaethant wno.

35 Ac mi a wnaf â hwynt gyſammod tragywyddol, y byddaf fi yn Dduw iddynt hwy, a hwythau a fyddant yn bobl i mi, ac ni ſymudaf mwyach ſy mhobl Iſrael o'r tir a roddais iddynt hwy.

PEN. III.

1 *Y rhan arall o weddi a chyffes yr Iddewon, y rhai oedd yn y llyſr a ſcrifennaſai Baruch, ac a anfonaſai i Ieruſalem.* 3o *Doethineb a ddangoſwyd gynt aſ i Jacob, ac a welwyd ar y ddaiar.*

O Arglwydd holl-alluog, Duw Iſrael y mae yr enaid *ſydd* mewn ing, a'r yſpryd cuſtuddiol, yn llefain arnat ti.

2 Clyw Arglwydd, a thrugarha, oblegit Duw trugaroc ydwyt ti: cymmer drugaredd, oblegit nym a bechaſom i'th erbyn.

3 O herwydd yr ydwyt ti yn aros byth, a derfydd am danom ninnau ynllwyr.

4 O Arglwydd holl-alluog, Duw Iſrael, gwrando ar weddiau yr Iſraeliaid meirw, a'u meibion hwynt, y rhai a bechaſant i'th erbyn di, ac ni wrandawſant ar lais yr Arglwydd eu Duw am ba achos y glynodd y drugau hyn wrthym ni.

5 Na chofia anwireddau ein tadau ni, eithr cofia dy allu, a'th enw dy hun y ſydd hyn.

6 O herwydd tydi *yw* ein Harglwydd Dduw ni, a thydi ô Arglwydd, a foliannwn ni.

7 Oblegit er mwyn hyn y rhoddaiſti dy ofn yn ein calonnau ni, *ſef* er mwyn galw *o honom ni* ar dy enw di, a'th foliannu yn ein caethiwed; oblegid *ni a gofiaſom holl anwireddau ein tadau, y rhai a bechaſant ger dy fron di.

*Deut. 30.1.

8 Wele ni etto yn ein caethiwed, lle y gwaſceraiſt ti nyni yn wradwydd, ac yn felldith, ac i fod tan drêth yn ôl holl anwireddau ein tadau, y rhai a giliaſant oddi wrth yr Arglwydd ein Duw ni.

9 Clyw ô Iſrael orchymynion y bywyd, gwrando i gael gwybod doethineb.

10 Pa ham mae Iſrael yr ydwyt ti yn nhir dy elynion? yr heneiddiaſt mewn gwlad ddieithr? *ac* i'th halogwyd gan y meirw?

11 *Pa ham* i'th gyfriſwyd gyd â'r rhai *aeddfed* i'r bêdd?

12 Tydi a adewaiſt ffynnon doethineb.

13 Pe rhodieſit ti yn ffordd Duw, ti a drigaſit mewn heddwch byth.

14 Dyſc pa le y mae doethineb, pa le y mae grym, pa le y mae deall, i gael gwybod befyd pa le y mae hir hoedl, ac enioes, pa le y mae goleuni llygaid, a thangneddyf.

15 *Pwy a gafodd ei lle hi? a phwy a aeth i mewn iw thryſorau hi?

16 Pa le y mae cywyſogion y cenhedloedd, a'r rhai wodraeth-wyr yr aniſeiliaid ſydd ar y ddaiar?

17 Y rhai oedd yn chwarae ag adar y nefoedd, ac yn tyrru arian, ac aur, yn yr hwn yr ymddiried dynion, ac ni wnaent ddibenar geiſio.

18 Canys y rhai a ‖ fathent arian, a *fyany mae* ofalus, a'u gwaith yn anchwiliadwy.

19 Hwy a ddiſtannaſant, ac a ddeſcynnaſant i'r bêdd: a rhai eraill gododd yn eu lle hwynt.

20 Yn ieuangc y gwelſanthwy oleuni, ac a drigaſant ar y ddaiar: ond nid adnabuant hwy ffordd gwybodaeth.

21 Ei llwybrau hi ni ddeallaſant chwaith, ac nid ymafolaſant ynddi: pell oedd eu plant oddi ar y ffordd honno.

22 Ni chlywyd ſôn am dani hi yn Canaan, ac ni welwyd hi yn Theman.

23 Yr Agareniaid, y rhai ſydd yn ceiſio deall ar y ddaiar, a marchnadwyr Merrana Theman, ‖ dychymmygwyr chwedleu, ac yn ceiſio deall, ond nid yw adwaenei yn o'r rhai hyn ffordd doethineb, ac ni chofiaſant ei llwybrau hi.

24 O Iſrael, mor fawr yw tŷ Dduw! ac mor helaeth yw lle ei feddiant ef!

25 Mawr *yw efe*, ac nid oes diwedd iddo: uchel yw efe, ac anfeidrol.

26 Yna yr oedd y cawri enwoc gynt, y rhai oedd yn gorphol, ac yn medru thyfela.

27 Nid y rhai hyny a ddewiſodd Duw, ac ni roddes iddynt ffordd gwybodaerh.

28 Eithr difethwyd hwy, am nad oedd gan ddoethineb: a thrwy eu hynſydrwydd y merthſant hwy.

29 Pwy a ddringodd i'r nefoedd, ac a'i cymmerodd, ac a'i dûg hi i wared o'r cwmmylau?

30 Pwy aeth tros y môr, ac a'i cafodd hi, ac a'i dug hi am aur o'r goreu?

31 Nid oes neb yn adnabod ei ffordd hi, ac yn yſtyried ei llwybr hi.

32 Ond yr hwn a wyr bob peth, a'i hedwyn hi: a thrwy ei ddoethineb a'i cafodd hi: yr hwn a ddarparodd y ddaiar tros amſer tragywyddol, a'i llanwodd hi ag anifeiliaid pedwar-carnol.

33 Yr hwn ſydd yn anfon goleuni allan, ac fe a â: yn ei alw ef yn ei ôl, ac yntau yn ufyddhau mewn ofn.

34 Yſêr a oleuaſant yn eu gwiliadwriaethau yn llawen: efe a'i galwodd hwynt, a hwy a'i gwedaſant, dymma ni, goleuaſant, yn llawen i'r hwn a'i gwnaeth hwynt.

35 Dymma ein Duw ni, na chyffelyber neb arall iddo ef.

36 Efe a gafodd allan bob ffordd gwybodaeth, ac a'i rhoddes hi i Iacob ei was, ac i Iſrael ei anwylyd.

*Dioc. Epiſtol. 1.

37 *Wedi hyn yr ymddangoſodd efe ary ddaiar, ac y trigodd efe ym myſc dynion.

PEN. IIII.

1 *Llyſr y Gorchymynion yw y doethineb a gammolwyd yn y beunod o'r blaen. 25 Among yr Iddewon i annuyneid, ac i obeithio yr ymwared.*

DYmma llyſr gorchymynion Duw; a'r Gyfraith a bery byth: y rhai oll a'i cadwant hi a ddeuant i fywyd, a'r rhai a'i gadawant hi a fyddant feirw.

2 Dychwel Iacob, ac ymafael ynddi hi: rhodia mewn goleuni wrth ei llewyrch hi.

3 Na ddot dy ogoniant i arall! ma'r pethau buddiol i genhedl ddieithr.

4 Gwyn ein byd ni Israel, am fod yn hysbys i ni y pethau a ryglyddant fodd i Dduw.

5 O fy mhobl, cofiadwriaeth Israel, cymmer gyssur.

6 Chwi a werthwyd i'r cenhedloedd, nid i'ch distetha; ond o herwydd i chwi annog Duw i ddig, y rhoddwyd chwi i'r gelynion.

7 O herwydd chwi a ddigiasoch yr hwn a'ch gwnaeth chwi, ganoffrymmu i gythreuliaid, ac nid i Dduw.

8 Anghofiasoch Dduw tragywyddol, yr hwn a'ch cenhedlodd chwi: a'ch mammaeth Ierusalem a wnaethoch chwi yn drist.

9 Oblegithi a welodd y dig oedd yn dysfod arnoch chwi, ac a ddywedodd, gwrandewch cymydogion Sion, dygodd Duw arnaf i dristwch mawr.

10 O herwydd mi a welais gaethiwed fy meibion a'm merched, yr hon a ddug y tragywyddol *Dduw* arnynt hwy.

11 Canys yn llawen y megais i hwynt: eithr trwy wylofain a thristwch y danfonais hwynt ymmaith.

12 Na lawenyched neb o'm plegit i, yr hon ydwyf weddw, ac a wrthodwdd llawer: anghyfannedd ydwyf, o achos pechodau fy mhlant, am gilio o honynt hwy oddi wrth Gyfraith Duw.

13 Nid adnabuant hwy ei gyfiawnder ef, ac ni rodiasant yn ffyrdd gorchymynion Duw, ac ni fathrasant lwybrau disc yn ei gyfiawnder ef.

14 Deued cymmydogion Sion cofiwch gaethiwed fy meibion i a'm merched, yr hon a ddug y tragwyddol *Dduw* arnynt hwy.

15 O herwydd efe a ddug yn ei herbyn hwynt genhedl o bell, cenhedl ddigywilydd, ac eftronleithus: y rhai ni pharchent yr hên, ac ni thostiient wrth y dŷn bâch;

16 Ac a ddygasant ymmaith anwylblant y weddw, ac a wnaethant yr vnic yn ymddifad heb furched.

17 A pha help a allaf fi i chwi?

18 Oblegit yr hwn a ddug adfyd arnoch chwi, a'ch gwared chwi o law eich gelynion.

19 Ymmaith a chwi, ymmeithi a chwi fy mhlant, oblegit fo'm gadawyd i yn anghyfannedd.

20 Mi a ddiosgais wisc tangneddyf, ac a wiscais sachliain fy ngweddi: a trá fyddwyf fi byw y llefaf ar *Dduw* tragywyddol.

21 Cymmerwch gyssur blant, llefwch ar yr Arglwydd, ac efe a'ch gwared chwi oddi wrth gaderid i nid a dwylo eich gelynion.

22 O herwydd y mae gennif fi obaith yn y Tragwyddol o'ch iechydwriaeth chwi, ac fe ddaeth i mi lawenydd oddi wrth yr hwn fydd Sanctaidd, o herwydd y drugaredd, yr hon a ddaw i fchwi yn fuan gan ein tragywyddol Iachawdwr ni.

23 O blegit trwy driftwch ac wylofain, y danfonais chwi allan, eithr Duw a'ch rhydd chwi i mi drachefn trwy lawenydd a hyfrydwch byth.

24 Megis ymawr y gwelodd cymydogion Sion eich caethiwed chwi, felly ar fyrder y gwelant hwy eich iechydwriaeth chwi oddi wrth eich Duw yr hon a ddaw i chwi trwy ogoniant mawr a diſcleirdeb y Tragywyddol.

25 O fy mhlant, cymmerwch yn ddioddefgar y digter a ddaeth arnoch chwi oddi wrth Dduw: o herwydd y gelyn a'th erlidiodd di, eithr ar fyrder ti a gei weled ei ddinistr ef, ac a fethi ar ei wddf ef.

26 Fy [anwylyd a aethant rhyd ffyrdd geirwon, hwy a ddygpwyd ymmaith fel praidd yr hwn a fclyfaethai gelynion. *Rhai mmythau*

27 Cymmerwch gyssur fy mhlant, a gelwch ar Dduw: oblegid y mae yr hwn a ddug y pethau hyn arnoch chwi, yn meddwl am danoch chwi.

28 Megis y bu eich meddwl chwi ar gyfeiliorni oddi wrth Dduw, felly gan i chwi droi, bydded yn ddec mwy ar i geisio ef.

29 Oblegit yr hwn a ddug y drygau hyn arnoch chwi, a ddug i chwi gyd â'ch iechydwriaeth, lawenydd tragywyddol.

30 Cymmer gyssur Ierusalem, y mae yr hwn a'th henwodd di yn dy gyssuro.

31 Gwae y rhai a wnaethant niwed i ti, ac a fu lawen ganddynt dy gwymp di.

32 Gwae y dinasoedd y gwnaeth dy blant di wasanaeth iddynt, gwae yr hon a gymmerodd dy feibion di.

33 Oblegit megis y mae yn llawen ganddi dy gwymp di, ac yn hyfryd ganddi dy dramgwydd di; felly y bydd hi athrist o blegit ei hanghyfannedd-dra ei hun.

34 Canys mi a dorraf ymmaith lawenydd ei llawsmawrhi, a'i ffrôst hi a fydd yn dristwch.

35 O herwydd tân a ddaw arni hi tros hir *ddyddiau*, oddi wrth *Dduw* tragywyddol, a chythreuliaid a breſwyliant ynddi amſer mawr.

36 Edrych ô Ierusalem, tu a'r dwyrain a gwel yr hyfrydwch fydd yn dyfod i ti gan Dduw.

37 Wele ymae dy feibion, y rhai a anfonnaiſt ymmaith yn dyfod, y maent hwy yn dyfod wedi eu casclu o'r dwyrain hyd y gorllewin, trwy air yr hwn fydd ſanctaidd, gan lawenychu yngogoniant Duw.

PEN. V.

1 *Annog Ierusalem i lawenychu, ac i edrych ar eu gwared o gaethiwed trwy ogoniant.*

OIerusalem, diosc wisc dy alar a'th dristwch, a gwisc harddwch y gogoniant fydd oddi wrth Duw, yn dragywydd.

2 Gwisc am danat wisc ddau ddyblyc y cyfiawnder fydd o Dduw, a gosod ar dy ben goron gogoniant y Tragywyddol.

3 O blegit Duw a ddengys dy ddiſclairdeb di i bob *cenhedl* tan y neſoedd.

4 Canys Duw a eilw dy enw di byth, heddwch cyfiawnder, a gogoniant duwioldeb.

5 Cyfot Ierusalem, a ſaf yn vchel, ac edrych tu a'r dwyrain, a gwel dy blant wedi eu casclu o fachludiad haul hyd ei godiad, trwy air yr hwn fydd ſanctaidd, ac yn llawen yngholfadwriaeth Duw.

6 Ar eu traed yr aethant hwy oddi wrthit ti, a'i gelynion a'i dygasant hwynt ymmaith: eithr Duw a'i dwg hwynt attat ti, wedi eu derchafu mewn gogoniant, fel meibion y frenhiniaeth.

7 O blegit Duw a ordeiniodd oſtwng pob mynydd vchel, ar bryniau tragywyddol, a llenwi y pantoedd i waſtattân y ddaiar; fel y gallo Israel rodio yn ddiogel, yngogoniant Duw.

8 Y coedydd a phob pren a roglbêr a ſuant gyfcod i Israel wrth orchymyn Duw.

9 O herwydd Duw a arwain Israel yn llawen yngoleuni ei ogoniant eſ, ynghyd â'r drugaredd, a'r cyfiawnder, yr hwn ſydd oddi wrtho ef.

EPISTOL IEREMI.

PEN. VI.

1 *Pechodau'r bobl yn achos y caethiwed.* 3 *O-ſtred delwau a dilyn-addoliaeth Babilon.*

Copi

COpi o'r llythyr a anfonodd Ieremi at y rhai a gaethgludei brenin y Babiloniaid i Babilon, i fynegi iddynt hwy yr hyn a orchymynasei Duw iddo ef.

2 Oblegid y pechodau a wnaethoch chwi gar bron Duw, y dwg Nebuchednosor brenin Babilon chwi 'n gaccharorion i Babilon.

3 Felly pan ddelech chwi i Babilon, chwi a fyddwch yno flynyddoedd lawer, ac amser hir, hyd faith o genhedlaethau: wedi hynny mi a'ch dygaf chwi allan oddi yno mewn hedd iwch.

* Eſa.44. 8,9,10. & 46.5.7. pſal.115. 4. doctth. Pſ.10. 4 *Yna y gwelwch yn Babilon, dduwiau arian, ac aur, a phreniau, y rhai a ddygir ar yſcwyddau, ac a yrrant ofn ar y cenhedloedd.

5 Gwiliwch chwithau rhag bod yn debyg i'r dieithraid, ac ofni o honoch chwithau hwynt, pan weloch chwi y cenhedloedd yn eu haddoli hwynt o'i blaen ac o'i hôl.

6 Dywedwch chwithau yn eich meddwl, tydi ô Arglwydd fydd raid i mi ei addoli.

7 Canys fy Angel i a fydd gyd â chwi, a minneu a ymorolaf am eich eneidiau chwi.

8 Y ſaer a drwſiodd eu tafod hwynt, hwythau wedi eu goreuro, a'i gorchuddio ag arian, er hynny pethau gau ydynt, ac ni allant lefaru.

9 Hwy a gymmerant aur, ac a'i gweithiant megis i langces yn hoffi gwychder, yn goronau ar bennau eu duwiau.

10 Ac weithiau y dwg yr offeiriaid aur ac arian oddi ar eu duwiau, ac a'i treuliant arnynt eu hun.

11 Rhoddant heſyd o honynt hwy i'r putteiniaid cyhoedd, ac a'u trwſiant hwynt mewn gwiſcoedd megis dynion, *ſef* y duwiau o arian, ac aur, a phrennau.

12 Etto ni allant ymachub iddo wrth rwd a phryfed, er eu gwiſco â phorphor.

13 Hwy a ſychant eu hwyneb hwy, oblegit y llwch yn y ‖ tŷ, ‖ yr hwn fydd yn llawr arnynt.

‖ *Deml.* ‖ *Pan ſyddo llawr arnynt* 14 *Gan vn o honynt hwy* y bydd teyrnwialen; fel gŵr yn barnu gwlâd: ond ni ddichon efe ladd yr hwn a becho yn ei erbyn.

15 *Gan arall* y bydd cleddyf, neu fwyall, yn ei law ddehau, er hynny ni ddichon efe ei wared ei hun rhag rhyfel neu ladron.

16 Wrth hyn amlwg yw nad ydynt hwy dduwiau, am hynny nac ofnwch hwynt.

17 O herwydd megis y mae lleſtr dyn, wedi ei dorri, heb dalu dim, felly y mae eu duwiau hwynt:

‖ *Temlau.* wedi eu goſod hwynt mewn ‖ tai, traed y rhai a ddêl i mewn a leinw eu llygaid hwynt o lwch.

‖ *Dryſau* 18 Ac megis y canir y ‖ cynteddoedd ar yr hwn a wnelo yn erbyn y brenin, megis ar yn wedi ei ſwcw i farwolaeth, felly y mae yr offeiriaid yn cadw en temlau hwynt â dorau, â throſſolion, ac â chloion, rhag i ladron eu hyſpeilio hwynt.

19 Hwy a oſodant ganhwyllau o'i blaen hwynt, ſwy nag o'i blaen eu hun, ac ni allant hwy weled yn o honynt.

20 Y maent hwy ſel yn o drowſtieu y deml, ac etto yr ydys yn dywedyd, ſod y ſeirph y rhai

‖ *Lliſiu.* ſy yn dyſod o'r ddaiar, yn ‖ cnoi eu calonnau hwynt, ac wrth eu bwyta hwynt, a'i gwiſcoedd, nis gwyd lant oddi-wrtho.

21 Y mae eu hwyneban hwynt wedi duo gan y mwg o'r deml.

22 Yr yſtlummod, a'r gwennoliaid, a'r adar *eraill*, a hedant ar eu cyrph, a'i pennau hwynt, felly y cathod heſyd.

23 Wrth hyn y bydd hyſpys i chwi nad duwiau ydynt: nac ofnwch chwithau hwynt.

24 O blegit yr aur ſydd amdanynt hwy, yn harddwch iddynt, oni ſych rhyw yn y rhôd, ni ddiſcleiria: a phan doddwyd hwynt, ni wyddant oddi wrth hynny.

25 Am ‖ bob gwerth y prynir hwy, y rhai nid oes ynadl ynddynt.

26 Hwy o eiſiau traed a ddygir ar yſcwyddau *felly* y maent hwy yn dangos i ddynion ‖ eu gwaelder.

27 Mae yn gywilydd gan y rhai a'i gwaſanaethant hwy, o blegid os ſyrth yn o honynt hwy yn amſer i lawr, ni chyfyd efe o honaw ei hun: ac os geſyd yn ef yn ei vniawn ſefyll, ni ſyſ ef o honaw ei hun, ac os gogwydda, ni all ef ymunioni, eithr y maent yn rhoi ‖ rhoddion o'i blaen hwy megis i rai meirw.

28 Y mae eu hoffeiriaid hwynt yn gwerthu eu haberthau hwynt, ac yn eu cam-arfer: felly y mae eu gwragedd yn rhoddi i gadw newn talen *beib* o honynt hwy, heb roddi dim i'r tlawd, a'r gwan.

29 Y mae y rhai miſ-glwyſus, a'r rhai etifeddion yn ‖ cyffwrdd â'i haberthau hwynt: gwybyddwch wrth hynny nad duwiau ydynt, ac nac ofnwch hwynt.

30 Pa ſodd gan hynny y gelwir hwynt yn *dduwiau*? ai am fod y gwragedd yn goſod *eſymmaw* o flaen y duwiau arian, ac aur, a phrenniau?

31 Y mae yr offeiriaid yn eiſtedd yn eu temlau hwynt, a'i gwiſcoedd wedi eu rhwygo, a'i pennau, ac a'i barfau wedi eu heillio, a'u bennoethion.

32 Y maent hwy yn rhuo, ac yn gweiddi o flaen eu duwiau, fel rhai yngwledd y marw.

33 Y mae yr offeiriaid yn cymmeryd o'i gwiſcoedd hwynt, ac yn dilladu eu gwragedd a'i plant.

34 Os da os drwg a gânt hwy, ni allant hwy dalu y pwyth: ni allant na gwneuthur brenin, na'i ddiſtwyddo.

35 Yr vn modd ni allant roddi na chyfoeth na arian: os addunedu vn addunedwr heb ei thalu, ni'a goſwnnant hwy.

36 Ni allant waredu dyn oddi wrth angeu, nac achub y gwan rhag y cadarn.

37 Ni allant roddi ei olwg i'r dall drachefn, ac ni allant waredu y dyn a fyddo mewn angen.

38 Ni ddangoſant hwy drugaredd i'r weddw, ac ni wnânt ddaioni i'r ymddifad.

39 Fel y cerrig o'r mynydd ydyw eu *duwiau* pren hwynt, wedi eu goreuro a'i hariannu y rhai a'i haddolant hwynt a wradwyddir.

40 Pa ſodd gan hynny y meddylir, neu y dywedir eu bod hwynt yn dduwiau? a'r Caldeaid eu hunain yn eu dibriſio hwynt.

41 Y rhai pan welont vn heb ſedru dywedyd, ‖ a'i dygant ef at Bel, ac a ddeiſyfiant beri iddo ef lefaru, fel pe gallei efe lefaru ei hun.

42 Ac er deall hyn ni fedrant beidio â hwynt, am nad oes ganddynt ‖ ſynhwyr.

43 Y gwragedd, wedi eu gwregyſu â rhaffynnau, a eiſteddant yn yr heolydd yn llôſci eiſin, fel arogl-darth, os tynnir vn o honynt hwy gan rywvn yn mynet heibio, a gorwedd o honi gyd â chi a cellwia iw chymmydoges na thybwyd yn gyſtal o homo ac o honi hi, ac na thrawyd ei rhaffyn hitheu.

44 Gau vw yr hyn oll a wnaed yn eu myſc hwy: pa ſodd gan hynny y meddylir neu y dywedir mai duwiau ydynt hwy?

45 Seiri a goſaint a'r gwneithiant hwy

ni allant ſôdyn ddim, ond a fyno y creſtwyr iddynt hwy ſod.

46 Ni bydd hir hoedloc y rhai a'i gwnaethant hwy: pa ſodd yntcu y bydd y pethau a wnclo y rhai hynny yn ddiwiau?

47 Gadawſant gelwyddau a gwradwydd, i'r rhai a ddeuant ar eu hol hwy.

48 Canys pan ddelo rhyſel neu ddrygau arnynt, yna ymeddwl yr offeiriaid rhyngthynt a hwy eu hun, pa le yr ymgaddiant gyd a hwy.

49 Pa ſodd gan hynny na ddeellir, nad ydynt hwy ddiwiau, y rhai nid ymachubant eu hunain rhag rhyſel a drygau?

50 * Gin mai preniau ydynt, ac aur ac arian wedi eu goſod arnynt; yſpys fydd o hyn allan, mai ſiuc ydynt;

51 Ac amlwg fydd i'r holl genhedloedd, a'r brenhinoedd, nad diwiau ydynt hwy: eithr gwaith dwylo dynion, heb ddim o waith Duw ynddynt.

52 Pwy gan hynny ni'n gwyr nad ydynt hwy ddiwiau?

53 Ni oſodant hwy frenin ar wlad, a glaw ni roddant i ddynion.

54 Nid ydynt hwy yn medru barnu matteion: ni allant hwy achub rhag cam, mor wan ydynt hwy, canys y maent fel brain rhwng nef a daiar.

55 Pan ddamweinio tân yn nhemle'y diwiau o goed, neu o aur, neu o arian wedi ei oſod arnynt, yna eu hoffeiriaid hwynt a ffoant, ac a ddiangant: hwythau a loſcant, fel y trawſtiau, yn eu hanneran.

56 Ni wrthwynebant hwy frenin neu elynion, pa ſodd gan hynny y gellir cybied neu ddywedyd mai diwiau ydynt hwy.

57 Y diwiau o breniau, ac wedi goſod arian, ac aur arnynt, ni allant ddiangc gan na lladron na gwilliaid.

58 Rhai cryfion a ddygant yr aur, a'r ariab, a'r gwiſcoedd, y rhai a ſyddant am danynt hwy, ac wedi eu cael a ſânt ymmaith, ac ni allant hwy help iddynt eu hunain.

59 Felly gwell yw bod yn frenin yn dangos ei gaderuid: nen yn lleſtr buddiol mewn cŷ i'r peth yr arſero ei berchennoc ef, nag yn yn o'r gan-dduwiau: neu yn ddôr ar dy, yn cadw y pethau a ſyddant ynddo, nag yn yn o'r cyſtrywgan-dduwiau: nen yn goloſn bren mewn brenhindŷ, nâ bod yn yn o'r gau-dduwiau,

60 Canys yr haul, a'r ſêr, a hwythau yn ddiſclair, a'i hanſon i wneuthur | lles, ydynt yn vfydd. | Eu ſwyddau.

61 Felly y mae y fellten yn hawdd ei gweled, pan ymddangoſo hi, ac yn yr vn môdd | y gwynt a chwyth ym mhob gwlad. | Yr vn gwynt.

62 A phan orchymynno Duw i'r cwmylau ſyned tros yr holl ſŷd, hwy a gyflawnant y gorchymmynn.

63 Pan anſoner y tân oddi vchod, i amheithio mynyddoedd a cheedydd, eſe a wna y gorchymyn: ond y rhai hyn nid ydynt debig i'r rhai hynny, nac mewn prŷd, nac mewn gallu.

64 Am hynny ni ellir na meddwl na dywedyd en bod hwy yn ddiwiau, gan nas gallant hwy na rhoddi barn, na gwneuthur lles i ddynion.

65 Gan eich bod yn awr yn gwybod nad ydynt hwy ddiwiau, nac ofnwch hwynt.

66 O blegit ni allant hwy na dywedyd, na melldithio, na bendithio brenhinoedd.

67 Ac ni allant ddangos arwyddion yn y neſoedd, ym myſc y cenhedloedd: na thywynnu ſel yr haul, na llewyrchu fel y lleuad.

68 Y mae yr aniſeiliaid, y rhai a ffoant i ddilddos i gael achles iddynt en hunain, yn well nâ'r rhai hyn.

69 Felly nid yw amlwg i ni trwy fodd yn y byd, eu bod hwy yn ddiwiau: am hynny nac ofnwch hwynt.

70 Megis mewn gardd lyſiau nid yw yr hudwg yn cadw dim, ſelly y mae eu diwiau hwynt, o breniau, aco aur, ac o arian wedi ei oſod arnynt.

71 Eu diwiau hwynt o breniau, ac o aur, ac o arian wedi ei oſod arnynt, ydynt fel yſpyddaden mewn perllan, ar yr hon y deſcyn pob aderyn, ac yn debyg i yn marw wedi ei ſwrw mewn tywyllwch.

72 Wrth y porphor a'r gwychder ſydd yn pydru am danynt hwyt y gellwch chwi wybod nad ydynt hwy ddiwiau: hwythau o'r diwedd a yſair, ac a fyddant yn wradwyddus yn y wlad.

73 Am hynny gwell yw'r gŵr cyſiawn nid oes ganddo ddelwau; oblegit pell ſydd eſe oddi wrth wradwydd.

¶ CAN Y TRI LLANGC SANCTAIDD: yr hon ſydd yn canlyn y drydedd wers ar hugain o'r trydydd pennod i DDANIEL.

1 *Gweddi a chyffes Azarias yn y fflam ddân:* 24 *Yr hon a loſcodd y Caldeaid oedd amgylch y ffwrn, ac ni wnaeth niwed ir tri llangc oedd yn y ffwrn.* 24 *Cân y tri llangc oedd yn y ffwrn.*

A Hwy a rodiaſant ynghanol y fflam, gan foliannu Duw a bendithio yr Arglwydd. Ac Azarias yn ſefyll a weddiodd fel hyn, ac a agoſodd ei enau ynghanol y tân, gan ddywedyd,

2 Bendigedig wyti ô Arglwydd Dduw ein tadau, ie canmoladwy a gogoneddus yw dy Enw yn dragywydd.

3 Canys cyſiawn wyt ti ym mhob peth a'r a wnaethoſt i ni: a'th holl weithredoedd ſy gywir, dy ffyrdd hefyd ſydd vniawn, a'th holl farnau yn wir.

4 A barnau gwirioneddd a wnaethoſt yn yr holl bethau a ddugoſt arnom, ac ar ddinas ſanctaidd ein tadau, *ſef* Ieruſalem; o achos mewn gwirionedd a barn y dygaiſt hyn holl arnom o herwydd ein pechodau.

5 Canys pechaſem, a gwnaethom yn anghyfreithlon, drwy ymwrthed â thydi.

6 Ac ym mhob peth ni a wnaethom ar fai, a'th orchymmynion di ni wrandawſom arnynt, ac ni'n cadwaſem: ac ni wnaethom y modd yr archeſait i ni, ſel y byddei ddaionus i ni.

7 A'r cwbl a'r a ddugoſt arnom, a chwbl a'r a wnaethoſt i ni, mewn gwir farn y gwnaethoſt oll:

8 Ac a'n rhoddaiſt yn nwylo gelynion digyfraith, ac ateaſaf wrthodwyr Duw, a brenin anghyſiawn gwaethaf ar yr holl ddaiar.

9 Ac yn awr ni allyn agori ein genau:

yn

yn gwilydd a gwradwydd i'n gwnaethbwyd a'th weiſion di, a'r rhai a'th addolant.

10 Na ſwrw ni ymmaith yn gwbl, er mwyn dy Enw, ac na ddiddymma dy gyfammod;

11 Ac na thyn dy drugaredd oddi wrthym, er mwyn Abraham dy anwylyd: ac er mwyn Iſaac dy wâs, ac Iſrael dy ſanctaidd;

12 Y rhai y lleferaiſt wrthynt, gan ddywedyd yr amlhait eu hâd hwynt fel ſêr y nef, ac fel y tywod ſydd ger llaw min y môr.

13 Etto Arglwydd, yr ydym wedi ein lleihau tu hwnt i bob cenhedlaeth: ac yr ydym heddyw wedi ein darostwng ym mhob gwlad am ein pechodeu:

14 Ac nid oes y pryd hyn, na phennaeth, na prophwyd, na blaenor, na phoeth offrwm, nac aberth, nac offrwm, nac aregl, na lle i'th berthu ger dy fron di, modd y gallem gael trugaredd.

15 Etto, *a ni* mewn enaid drylliedig, ac yſpryd goſtyngeiddrwydd, derbynier ni.

16 Megis pe bai peth ebyrth hyrddod, a theirw, ac fel pe bai myrddiwn o ŵyn breiſion: felly heddyw bydded ein hoffrwm ni yn dy olwg di, a chaniattâ i ni yn gwbl dy ddilyn di: canys nid oes wradwydd i'r rhai a ymddiriedant ynot ti.

17 Ac yr awron y dilynwn di â'n holl galon, ac yr ofnwn di, ac y ceiſiwn dy wynebpryd.

18 Na ddod ni yn wradwydd, eithr gwna â ni yn ôl dy addfwynder, ac yn ôl amlder dy drugaredd.

19 Ac achub ni yn ôl dy ryfeddodau ô Arglwydd, a dod ogoniant i'th Enw, a chwilyddier hwynt oll a'r ſy yn gwneuthur drwg i'th weiſion:

20 A gwradwydder hwynt ‖ yn eu holl gadernid a'i gallu, a dryllier eu nerth hwynt.

‖ *Trwy dy gadernid ti a'th allu.*

21 A gwybyddant mai tydi ſydd Arglwydd, vnic Dduw, a gogoneddus tros yr holl ſyd.

22 Ac ni pheidiodd gwenidogion y brenin, y rhai a'i bwriaſent hwynt *i mewn*, â phoethi 'r ffwrn ‖ â naphtha, â phŷg, â charth, ac a bráwydd.

‖ *Agylor. Naphtha yw máth or glai bras, tebig i ſrwmſlan llaith, Plin l. 2. c. 105.*

23 A'r fflam a daflodd vwch law yr ffwrn, naw cubyd a dengain.

24 A hi a ruthrodd ac a loſcodd y Caldeaid, y rhai a gyrhaeddodd hi ynghylch y ffwrn.

25 Eithr Angel yr Arglwydd a ddeſcynnodd i'r ffwrn gyd ag Azarias a'i gyfeillion, ac a yrrodd fflam y tân allan o'r ffwrn:

26 Ac a wnaeth ganol y ffwrn megis gwynt ‖ llaith yn ſie, fel na chyffyrddodd y tân â hwynt: nieſidiodd, ac ni flinodd mo honynt.

‖ *claiar.*

27 Yna y tri megis o vn genau a ganmolaſant, ac a glodforaſant, ac a ogoneddaſant Dduw, yn y ffwrn gan ddywedyd,

28 Bendigedig wyti, Arglwydd Dduw ein tadeu, i'th foliannu, ac i'th draderchaſu yn dragywydd.

29 A bendigedig yw dy Enw gogoneddus a ſanctaid, ac iw foliannu, ac iw draderchaſu yn dragywydd:

30 Bendigedig wyt yn Nheml dy ſanctaidd ogoniant, a thrachanmoladwy a thragoneddus yn dragywydd.

31 Bendigedig wyti, yr hwn ydwyt yn gweled yr eigion, ac yn eiſtedd ar y Cherubiaid, a thrachanmoladwy a thraderchafadwy yn dragywydd,

32 Bendigedig wyt ar orſedd-fainc gogoniant dy deyrnas, a thrachanmoladwy a thragoneddus yn dragywydd.

33 Bendigedig wyti yn ſiurtafen y nefoedd, a thrachanmoladwy, a gogoneddus yn dragywydd.

34 Oll weithredoedd yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a ‖ thraderchefwch ef yn dragywydd.

‖ *Za. cle.*

35 Angelion yr Arglwydd bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

Le. pen. 63. 64. dith. of ye 65

36 * Y neſoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

Ps. 148. 1.

37 Yr holl ddyfroedd goruwch y nef, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

38 Oll nerthoedd yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

39 Yr haul a'r lloer, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

40 Ser y nêf, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

41 Pob cafod a gwlith, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

42 Oll wyntoedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

43 Tân ‖ phoethni, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

‖ *Gwres.*

44 ‖ Oerni a gwrês, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

‖ *Gla. dyd o*

45 Gwlith a ‖ rhew, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

Ia. 40.

46 Nos a dydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

47 Golenâd a thywyllwch, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

48 Rhew ac oerfel, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

49 Ia ac eira, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

50 Mellt a chwmylau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

51 Bendithied y ddaiar yr Arglwydd: molwch a thraderchafed hi ef yn dragywydd.

52 Mynyddoedd a brynian, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

53 Yr holl bethau ſydd yn tyfu yn y ddaiar, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

54 Ffynhonnau, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

55 Moroedd ac afonydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

56 Morfilod, a chwbl oll a'r a ſymmud yn y dyfroedd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

57 Oll ehediaid y nêf, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

58 Oll ſwyſtfilod ac aniſeiliaid, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

59 Plant dynion, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

60 Bendithied Iſrael yr Arglwydd: molwch a thraderchafed ef yn dragywydd.

61 Offeiriaid yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

61 Gwnaeth̄owȳr yr Arglwydd, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

62 Yſprydion ac eneidieu'r cyfiawn, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

64 Y rhai ſanctaidd, ac a chalon oſtyngedig, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd.

65 Ananias, Azarias, a Miſael, bendithiwch yr Arglwydd: molwch a thraderchefwch ef yn dragywydd: Canys efe a'n achubodd ‖ o vffern, ac a'n cadwodd o law marwolaeth, ac a'n gollyngodd o'r ffwrn, o ganol y fflam danllyd, ac a'n gwaredodd ni o ganol y tân. ‖ O'r bedd

66 Cyffeſſwch yr Arglwydd am ei fod yn ddaionus, am fod ei drugaredd yn dragywydd.

67 Pawb oll ac ſydd yn ofni 'r Arglwydd, bendithiwch Dduw 'r duwiau, molwch ef, a chydnabyddwch fod ei drugaredd ef yn dragywydd.

¶ HISTORIA SVSANNA, WEDI ei neillduo oddiwrth ddechreu Daniel, o herwydd nad ydyw yn Hebræaeg, megis nad yw 'r hiſtoria am ‖ Bel a'r Ddraig. ‖ Greeke, Ddraig Bel.

1 *Rhieni a gwra Suſanna.* 5 *Y ddau farnwr yn ei chwenychu hi,* 16 *ac yn ymgyddio yn ei gadd hi, i geiſio cael eu hewyllys arni hi:* 28 *a am na's caent, yn achwyn arni hi, ac yn peri ſi lwmo 'r matter drachefn, ac yn eu boli ſwynt, a'u tu cael yn euog.*

YR oedd gŵr yn preſſwylio yn Babilon a'i enw Ioacim.

2 Ac efe a briododd wraig a'i henw Suſanna, merch Chelcias, yr hon oedd lân iawn, ac yn oſni yr Arglwydd.

3 Ei rhieni hefyd oedd gyſiawn, ac a ddyſcaſent eu merch yn ôl Cyfraith Moſes.

4 A Ioacim oedd gyfoethog iawn, ac iddo eſ yr oedd gardd dâg yn gyfagos iw dŷ. Ac yr hwn yr ymgynullei yr Iddewon, am ei fod efe yn anrhydedduſach na neb arall.

5 A'r ſlwyddyn honno y rhoddwyd dau henuriad o'r bobl yn farnwŷr, am y rhai y dywedodd yr Arglwydd, mai ô Babilon y daeth yr anwiredd, oddi wrth y barnwŷr hynaf, y rhai a gymmerent arnynt lywodraethu 'r bobl.

6 Y rhai hyn oedd yn ‖ aros yn nhŷ Ioacim: ac attynt y tramwyei pawb oll a'r a ymgyfreithient. ‖ Ioacim

7 A phan elai y bobl ymmaith ganol dydd, y byddei Suſanna yn myned i rodio i ardd ei gŵr.

8 A'r ddau henuriad a'i gwelent hi beunydd yn myned i mewn, ac yn rhodio: ac yr oeddynt mewn chwant iddi hi.

9 A hwy a wyr-droeſant eu meddwl eu hûn, ac a oſtyngaſant eu llygaid, fel na allent edrych tu a'r nefoedd, na chofio cyfiawn farnedigaethau.

10 Ac er eu bod ill deuoedd yn glwyfus o'i chariad hi, etto ni ddangoſei 'r naill y gofid oedd arno i'r llall:

11 O herwydd ddbod yn wradwydd ganddynt ddangos eu bod mewn chwant iw cherph hi.

12 A beunydd y diſgwilient yn ddyſal am ei gweled hi.

13 A'r naill a ddywedodd wrth y llall: awn yn awr adref, o blegid y mae hi yn bryd ciniaw.

14 Yna 'r aethant allan, ac a ymadawſant y naill oddi wrth y llall: ac *er hynny* troi a wnaethant eilchwel, a dyfod i'r un man, ac wedi ymofyn pi gilydd yr achos, cyffeſſu a wnaethant bôb un iw gilydd en chwant, ac yn yn-ſyd lluniо amſer, y gallent ei chael hi ei hunan.

15 Ac fel yr oeddynt yn diſgwyl amſer cyfaddas, Suſanna a aeth i mewn, fel *yr arferai* o'r blaen, a dwy forwyn yn vnic gyd â hi, ar feder ymolchi yn yr ardd, canys brŵd oedd *yr hin*.

16 Nid oedd neb yno onid y ddau henuriad, y rhai a ymguddiaſent, ac oeddynt yn ei diſgwyl hi.

17 A hi a ddywedodd wrth ei morwynion, dygwch i mi olew, a ‖ ſebon, a cheuwch ddryſſau 'r ardd, fel y gallwyf i ymolchi. ‖ Phelau ymolchi.

18 A'r morwynion a wnaethant fel yr archaſei hi: ac wedi iddynt gau dryſſeu 'r ardd, hwy a aethant allan i ddrws dirgel, i gyrchu 'r pethau a archaſid iddynt: eithr ni welſant mo'r henuriaid, o achos eu bod wedi ymguddio.

19 Ac ſe ddarſu, wedi i'r morwynion fyned allan, i'r ddau henuriad godi, a rhedeg atti hi, a dywedyd:

20 Wele ddryſſeu 'r ardd yn gaead, fel na all neb ein gweled: yr ydym ni ein deuoedd mewn chwant i ti: cytuna â nyni, a gorwedd gyd â ni.

21 Os tydi ni wnei hynny, nyni a dyſtiolaethwn yn dy erbyn, fod gŵr ieuangc gyd â thi, ac anſon o honot y morwynion ymmaith oddi wrthit am hynny.

22 Yna 'r ocheneidiodd Suſanna gân ddywedyd, yr ydwyſ fi mewn cyfyngdra o'r ddeutu: os y peth hwn a wnaſi, marwolaeth yw i mi, os mineu ni's gwnaf, ni allaf fi ddiangc o'ch dwylo chwi.

23 Etto mae yn ddewiſach gennifi ſyrthio yn eich dwylo chwi heb ei wneuthur, nâ phechu ger bron yr Arglwydd.

24 A Suſanna a ddolefawdd â lleſ vchel. Felly y lleſodd y ddau henuriad yn ei herbyn hi.

25 A'r naill a redodd, ac a agorodd ddryſſau 'r ardd.

26 Pan glybu tylwyth y tŷ y lleſain yn yr ardd, myned a wnaethant i mewn i'r drws dirgel, i edrych beth a ddarfuaſei iddi hi.

27 Eithr wedi i'r henuriaid ddywedyd eu chwedl, cywilyddio yn ddirfawr a wnaeth y gweiſion, o herwydd ni buaſei 'r ſath air i Suſanna o'r blaen.

28 A thrannoeth pan ddaeth y bobl i dŷ Ioacim ei gŵr hi: y ddau henuriad hefyd a ddaethant yno, yn llawn drwg feddwl i Suſanna, ar ei rhoi hi iw marwolaeth.

29 A hwy a ddywedaſant yngwydd y bobl, danfonwch am Suſanna ferch Chelcias, gwraig Ioacim, a hwy a ddanfonaſant am dani hi.

30 Hithau a ddaeth, a'i rhieni, a'i phlant, a'i holl geraint.

31 Suſanna oedd dyner, a pharyddferth ei gwedd-

32 A'r

32 A'r rhai anwir hyn a barasant ddinoethi ei *hwyneb* hi, canys yr oedd a gorchudd arno) fel y gallent hwy borthi eu chwant â'i thegwch hi.

33 Yna 'r ŵylodd cynnifer vn ac oedd yn ei chylch hi, a'r rhai oll a'i hadwaenent hi.

34 A'r ddau henuriad a safasant i fynu ynghanol y bobl, ac a roddasant eu dwylo ar ei phen hi.

35 A hithau yn ŵylo, a edrychodd i fynu tu a'r nefoedd, am fod ei chalon hi a'i gogliyd ar yr Arglwydd.

36 A'r henuriaid a ddywedasant: pan oeddem ni yn rhodio ein hunein yn yr ardd, y daeth hi â dwy lawforwyn i mewn, a hi a gaeodd ddrysau yr ardd, ac a anfonodd y morwynion ymmaith.

37 Yna'y daeth gwr ieuange atti, yr hwn oedd yno yn ymgnddio, ac a orweddodd gyd â hi.

38 A ninnau ynghongl yr ardd pan welsom y cyfryw anwiredd, a redasom attynt.

39 A phan welsom fel yr oeddynt ynghyd, ni allasom ei ddala ef, am ei fod yn gryfach nâ ni, eithr efe a agorodd y drws, ac a ddiangodd.

40 Eithr gwedi i ni ddala hon, ni a'i holasom hi, pwy oedd y gŵr ieuange hwnnw, ac ni ddangosei hi i ni: a hyn yr ydym ni yn ei dystiolaethu.

41 A'r gynnulleidfa a'i credodd hwynt, megis henuriaid a barnwŷr y bobl: ac felly hwy a'i barnasant hi i farwolaeth.

42 Yna Susanna a lefodd â llef vchel, gan ddywedyd, O Ddnw tragwyddol, i'r hwn y mae pob dirgelwch yn vspys, a'r hwn a ŵyddost bob peth cyn ei ddigwydd

43 Ti a wyddost gam-dystiolaethu o honynt yn fy erbyn, ac yn awr y mae yn thaid i mi farw, er na wnaethym i'm hoes y pethau y mae 'r gŵyr hyn wedi eu drwg-ddychwmyg i'm herbyn.

44 A'r Arglwydd a wrandawodd ar ei llef hi.

45 Ac wrth fyned â hi iw marwolaeth, yr Arglwydd a gyffrôdd yspryd sanctaidd llengcyn ieuange, a'i enw Daniel,

46 Yr hwn a lefodd yn vchel, Gwirion wyf fi oddi wrth waed y wraig hon.

47 A'r holl bobl a droesant atto ef, ac a ddywedasant, beth yw 'r ymadrodd hwn a ddywedaist ti?

48 Ac efe a safodd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd; ô Israeliaid, a ydych chwi mor ansynhwyrol a gadel yn euog ferch o Israel, heb lwyr chwilio, a gwybod y gwirionedd?

49 Trowch eilchwel i'r frawdle: canys tystiolaethu a wnaethant gelwydd yn ei herbyn hi.

50 A'r holl bobl a droesant ar ffrwst: a'r henaſgwŷr a ddywedasant wrtho, tyred, eistedd yn ein plith, a dangos i ni, gan i Ddnw roddi i tithau henuriad.

51 A Daniel a ddywedodd wrthynt, mallwch hwy oddi wrth ei gilydd yn mhell, a mi a'i holaf hwynt.

52 A phan ddarfu nailltuo 'r naill oddi wrth y llall, efe a alwodd vn o honynt, ac a ddywedodd wrtho; ô dydi hên meavn drygioni, yr awron y daeth dy bechodau yn dy erbyn, y rhai a wnaethost o'r blaen,

53 A th gam farnau a fermaist, yn gadel yn euog y gwirion, ac yn rhyddhau 'r anwir: lle y dywedodd yr Arglwydd, na ladd y gwirion, a'r cyfiawn.

54 Felly yn awr, os gwelaist ti hon, dangos dan ba ryw bren y gwelaist ti hwy ynghyd? yna y dywedodd ynteef, tan *lentysc*-bren.

55 A Daniel a ddywedodd, gwych y dywedaist gelwydd yn erbyn dy ben dy hun, canys Angel yr Arglwydd a dderbyniodd farn Duw i'th waeanu di yn ddau.

56 Yna wedi troi hwnnw heibio, efe a barodd ddyfod â'r llall, ac a ddywedodd wrtho, ô hilgaeth Chanaan, ac nid Iuda, tegwch a'th dwyllodd di, a chwant a lygrodd dy galon.

57 Fel hyn y gwnaethoch chwi â merched Israel y rhai rhag ofn a gytunasant â chwi: eithr nid Iuda nid arhôci eich anwiredd chwi.

58 Felly dywed i mi, dan ba ryw bren y daliaist di hwynt ynghyd? Ac efe a attebodd, tan *brysgwydden*.

59 A Daniel a ddywedodd wrtho, gwych y dywedaist ditheu hefyd gelwydd yn erbyn dy ben dy hun: canys y mae Angel yr Arglwydd yn aros a cleddyf ganddo, ith dorri di yn dy hanner, a'th difetha chwi eich dauoedd.

60 Yna y llefodd yr holl gynnulleidfa â llef vchel, gan foli 'r Arglwydd, yr hwn a wared y rhai a ymddiriedo yndo ef.

61 A hwy a godasant yn erbyn y ddau henuriad, (canys Daniel a'i daliasei hwynt ar eu geiriau hunain yn euog o gam-dystiolaeth.)

62 A hwy a wnaethant iddynt y modd yr amnaſsent hwy wneuthur ar gam â'i cymydog; a'r rhoddasant iw marwolaeth, yn ôl Cyfraith Moſes. Felly y gwaredwyd y gwaed gwirion y dydd hwnnw.

63 Yna Chelcias a'i wraig, a glodforasant Ddnw dros ei merch Susanna, gyd â Ioacim ei gŵr hi a'r holl genedl, am na chawſid yndi ddim anwiredd.

64 Ac o'r dydd hwnnw allan yr oedd Daniel mewn parch mawr ym mhlith y bobl.

¶ HISTORIA DINISTR † BEL a'r Ddraig, Wedi eu thorri ymmaith oddi wrth ddiwedd DANIEL.

19 Twyll la hud Offeiriaid Bel, a'i ddatcudlio gan Daniel, 27 *a lladd y Ddraig yr oeddid yn ei haddoli.* 33 *Cadw Daniel yn ſiau'r llewod.* 40 *Y brenin yn cydnabod Duw Daniel, ac yn bwrw ei elynion ef i'r un ſiau.*

A'R brenin Astyages a roddwyd at ei dadau, a Cyrus o Persia a gymmerodd ei frenhiniaeth ef.

2 A Daniel oedd yn byw gyd â'r brenin, ac yn ſwy vrddasſol nâ'i holl gyfeillion.

3 Ac yr ydoedd enlyn gan y Babiloniaid, a elwid Bel, ar yr hwn yr oeddid yn treulio beunydd ddeng mheſur mawr o beillieid, a deugein, o ddefeid, a chwe llestr o win,

4 A'r brenin a'i haddolei ef, ac beunydd yr ai i ymgymmu iddo: eithr Daniel a addolei ei Ddnw ei hunt a'r brenin a ddywedodd wrtho? pa ham nad wyt ti'n addoli Bel?

5 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, am nad anrhydeddaſi enlynnod gwneuthuredig â dwylaw, ond

onid y Duw byw, yr hwn a wnaeth y nef a'r ddaiar, ac ſydd iddo feddiant ar bob cnawd.

6 A'r brenin a ddywedodd wrtho, onid wyt ti yn tybied mai Duw byw yw Bel? oni weli di faint y mae efe yn ei fwyta, ac yn ei yfed beunydd?

7 A Daniel a ddywedodd dan chwerthin: na thwyller di ô frenin, hwn oddi mewn ſydd glai, ac oddi allan yn brês, * ni fwytaodd, ac nid yſodd erioed.

8 Yna'r brenin yn ddiglawn a alwodd ei offeiriaid, ac a ddywedodd wrthynt: oni ddywedwch i mi pwy ſydd yn bwyta y draul hon, meirw hyddwch.

9 Eithr os gellwch chwi ddangos i mi ſod Bel yn bwytta y petheu hyn, marw a gaiff Daniel; am iddo ddywedyd cabledd yn erbyn Bel. A Daniel a ddywedodd wrth y brenin; ſel y dywedaiſt, bydded.

10 (Offeiriaid Bel oeddynt ddêc a thrugein, heb law gwragedd a'i plant:) a'r brenin a aeth gyd â Daniel i demi Bel.

11 A'r offeiriaid hefyd a ddywedaſant: wele ni a gwallun: dod ti ô frenin, y bwydydd *yn ru lle*, a gôſod y gwin, wedi i ti ei gymmyſcu, a chae'r drws, a ſelia â'th fodrwy dy hun.

12 A'r boreu pan ddelych, oni bydd Bel wedi bwytta'r cwbl, lladder ni: os amgen, Daniel yr hwn a ddywedodd gelwydd yn ein herbyn ni.

13 A dioſal oeddynt, o herwydd dan y bwrdd y gwnethent ſforâd, i'r hon yr aent i mewn bôb nôſer, ac y llwyr fwyttaent y petheu hynny.

14 Yna wedi iddynt fyned allan, ac i'r brenin oſod y bwydydd ger bron Bel, y gorchymynnodd Daniel, iw weiſion ddwyn lludw, yr hwn a danaſtudrês gwbl o'r demi, yngwydd y brenin ei hun: a wedi en myned allan, hwy â gaeaſant y porth, a'i ſeliaſant â modrwy y brenin, ac a aethant ymmaith.

15 A'r offeiriaid a aethant i mewn, gefn y nos, (yn ôl en harfer,) a'i gwragedd, a'i plant, ac a yſſant y cwbl.

16 A'r boreu, y brenin a gododd yn foreu iawn, a Daniel gyd ag ef.

17 A'r brenin a ddywedodd, a ydyw y ſelan yn gſan Daniel? ac ynteu a atteboddi, y maent yn gyfan, ô frenin.

18 A chyn gyſlymmed ac yr agoraſid y drws, y brenin a edrychodd tua'r bwrdd, ac a lefodd yn vchel: mawr wyt ti ô Bel, ac nid oes dim twyll gyd â thi.

19 Yna Daniel a chwarddodd, ac a ddaliodd y brenin rhag myned i mewn, ac a ddywedodd, gwêl y llawr, ac edrych ôl traed pwy yw'r rhai'n.

20 A'r brenin a ddywedodd, mi a welaf ôl traed gwîr, a gwragedd, a phlant: ac yna y digiodd y brenin,

21 Ac a ddaliodd yr offeiriaid, a'i gwragedd, a'i plant, y rhai o ddangoſaſſant iddo y dryſſeu dirgel, i'r rhai yr oeddynt yn myned i mewn, i ſwytta'r petheu oedd ar y bwrdd.

22 A'r brenin a'i lladdodd hwynt, ac a roes Bel a'r law Daniel, yr hwn a'i diniſtrjodd ef a'i demi.

23 ‖ Yr oedd hefyd ddraig fawr yno, a'r Babiloniaid a'i haddolent hi.

24 A'r brenin a ddywedodd wrth Ddaniel: a ddywedi di mai efydd yw hon? Wele hi yn fyw, ac yn bwytta, ac yn yſed, ni elli di ddywedyd nad yw hon Dduw byw, am hynny addola hi.

25 A dywedodd Daniel, myfi a addolaf yr Arglwydd fy Nuw: canys efe yw'r Duw byw.

26 Eithr rydi ô frenin, dôd i mi *gennad* a mi a'i laddaf y ddraig hon, heb na chleddyf na ffon, a'r brenin a ddywedodd, yr ydwyf yn rhoddi i ti gennad.

27 Yna y cymmerth Daniel bŷg, a gwêr, a blew, ac a'i berwodd ynghyd, ac a wnaeth dammeidiau o honynt; ac a'i rhoes yn ſafn y ddraig, a'r ddraig a dorrodd ar ei thraws, ac efe a ddywedodd: wele'r ‖ petheu yr ydych chwi yn eu haddoli.

28 Ac fe ddigwyddodd i'r Babiloniaid, pan glywſant hynny, ddirfawr lidio, a throi yn erbyn y brenin, gan ddywedyd, y brenin a aeth yn Iddew: Bel a ddeſtrywiodd efe, a'r ddraig a laddodd, ac a roes yr offeiriaid i ſaſwoiaeth.

29 Ac wedi en dyfod at y brenin, y dywedaſant: ded i ni Ddaniel: onis rhoi, ni a'th ddifetthwn di a'th dŷ.

30 Pan welodd y brenin en bôd hwy yn daer iawn arno: yna y gorfu iddo, o'i anfodd, roi Daniel iddynt.

31 A hwythau a'i bwriaſant ef i ffau y llewod, lle y bu efe chwe diwrnod.

32 Ac yn y ffau yr oedd ſaith o lewod, i'r rhai y rhoid beunydd ddau ‖ gorph, a dwy ddafad, y rhai y pryd hynny ni roeſid iddynt: ſel y gallent lyngcu Daniel.

33 A Habacuc y Prophwyd oedd yn Iudæa, ac efe a ferwaſſei ſew, ac a friwaſſei ſara mewn cawg, ac oedd yn myned iw ddwyn i'r maes i ſedelwyr.

34 Ac Angel yr Arglwydd a ddywedodd wrth Habacuc, dwg y cinio ſydd gennit hyd yn Babilon, i Ddaniel, *yr hwn ſydd yn ffau* y llewod.

35 A Habacuc a ddywedodd, Arglwydd, ni welais i Babilon erioed: ac ni wn i pa le y mae yr ffau.

36 Yna Angel yr Arglwydd a'i cymmerth *ef* erbyn ei gorun, ac wedi iddo ei ddwyn erbyn gwallt ei ben, a'i dodes ef yn Babilon, oddiar y ffau drwy nerth ei yſpryd ef.

37 A Habacuc a lefodd, gan ddywedyd: Daniel, Daniel, *cymmer y cinio a anfonodd Duw i ti.

38 Yna y dywedodd Daniel, ti a feddyliaſt am danaſi ô Ddnw, ac ni adewaiſt *merwn gwall* y rhai a'th geiſiant, ac a'th garant.

39 Felly Daniel a gyfododd i fynu, ac a fwytaodd: ac Angel yr Arglwydd a ddodes Habacuc yn ebrwydd yn ei le ei hun.

40 A'r brenin aeth y ſeithfed dydd i alaru am Ddaniel, a phan ddaeth at y ffau, efe a edrychodd i mewn, ac wele *yr oedd* Daniel yn eiſtedd.

41 Yna y llefodd y brenin â llef vchel, ac a ddywedodd, Mawr wyt ti ô Arglwydd Dduw Daniel, ac nid oes arall ‖ ond tydi.

42 * Ac efe a'i tynnodd ef allan o'r ffau, ac a fwriodd y rhai oedd achos o'i ddiſetha ef i'r ffau, a hwy lyngcwyd yn y fan, o flaen ei lygaid ef.

Rhaid chwanegu y iſel hwn, Am y Ddraig.

‖ *Darius*

* Dan. 6. 16.

‖ *Gatell wai.*

* Ezec. 8. 3

* 1 Bren. 17. 2.

‖ *Heb dy law di.*

* Ier. 37. 17.

¶ GWEDDI MANASSES BRENIN IVDA, pan oeddid yn ei ddal ef yn garcharor yn BABYLON.

OH Arglwydd, holl-alluog Dduw ein tadau, Abraham, Isaac, ac Iacob, a'i cyfion hiliogaeth hwynt: yr hwn a wnaethoſt nefoedd a daiar, a'i gwychder oll: yr hwn rwymaiſt y môr â gair dy orchymmyn; yr hwn a gaeaiſt y dyfnder, ac a'i ſeliaiſt â'th ofnadwy, a gogoneddus: yr hwn y mae pob peth yn ei ofni: ac yn crynu rhag wyneb dy nerth: Oblegit ni ellir aros mawredd dy ogoniant, na dioddef digter dy ſyrgwth yn erbyn pechaduriaid. Eithr trugaredd dy addewid ti ſydd anfeidrol, ac anchwiliadwy: oblegit tydi ſydd Arglwydd goruchaf, daionus, vmarhous, mawr ei drugaredd hefyd, ac edifeiriol am ‖ ddrwg dyn. Tydi ô Arglwydd, yn ôl amlder dy ddaioni, a addewaiſt edifeirwch a maddeuant i'r rhai a bechaſant i'th erbyn, ac yn amlder dy doſturiaeth a ordeiniaiſt edifeirwch i bechaduriaid er iechydwriaeth. Am hynny tydi ô Arglwydd Dduw y rhai cyfiawn, ni oſodaiſt edifeirwch i'r rhai cyfiawn, i Abraham, Iſaac, ac Iacob, y rhai ni phechaſant i'th erbyn, ond ti a oſodaiſt edifeirwch er ſy mwyn i bechadur. Mi rhechaſis yn fwy nâ rhifedi tywod y môr, fy anwireddau a amlhaſant, ô Arglwydd, fy anwireddau a amlhaſant, ac nid wyſi deilwng i edrych, ac i weled vchder y nefoedd, o herwydd amlder fy anwireddau. Mi ‖ *Drygau aynion.*

‖ *Nid wyf yn cael eſgusythau.*

a gymmais i lawr gan rwymau haiarn, ſel na allwyf godi fy mhen, ‖ ni allaf chwaith gymmeryd fy anadl, am gyffroi o honof dy lid ti, a gwneuthur yr hyn ſydd ddrwg yn dy olwg: dy ewyllys nid gwneuthum, a'thorchymynion ni's cedwais: goſodais i ſynu ffieidd-dra, ac amlheais gamweddau. Ac yr awron yr ydwyſi yn plygu glin fy nghalon, gan ddymuno daioni gennit: pechais ô Arglwydd, pechais, ac yr ydwyf yn cydnabod fy anwireddau. Am hynny yr ydwyſi yn deiſyf, gan attolwg i ti, maddeu i mi ô Arglwyd i, maddeu i mi, ac na ddifetha fi ynghyd â'm hanwireddau, ac na chadw ddrwg i mi: gan ddigio byth wrthyf: ac na ddamnia fi i geu-lod y ddaiar: canys tydi ſydd Dduw, Duw meddaf i'r edifeiriol: ac ynof fi y dangoſi dy holl ddaioni: oblegid ti a'm hachubi i, yr hwn wyf anheilwng, yn ôl dy fawr drugaredd. Am hynny i'th foliannaf di bôb amſer, holl ddyddiau fy nioes: oblegit y mae holl nerthoedd y nefoedd yn dy foliannu di, ac i ti y mae y gogoniant yn oeſoedd. Amen.

¶ LLYFR CYNTAF Y MACCABÆAID.

PEN. I.

14 *Antiochus yn rhoi cennad i oſodi ſynu arſer y Cenhedloedd yn Ieruſalem,* 22 *ac yn ei hyſpeilio hi, a'r Deml oddi yddi.* 57 *ac yn goſod i ſynu ynddi ffieidd-dra'r anrhaith,* 63 *ac yn Hadd y rhai a cuwardent ar en plant.*

AC digwyddodd wedi i Alexander y Macedoniad, mab Philip, fyned allan o wlâd Chethim, a lladd Darius brenin y Perſiaid a'r Mediaid, a theyrnaſu yn ei le ef, ſel y teyrnaſaſei o'r blaen yn Groec,

2 Efe a oſodoid ryfeloedd lawer, ac a enillodd ddinaſoedd cedyrn, ac a laddodd frenhinoedd y ddaiar,

3 Ac a drawyoid hyd eithaſoedd y ddaiar, ac a ddûg anrhaith oddi ar lawer o genhedloedd, a'r ddaiar oedd yn llonydd ger ei fron ef, ac am hynny ei galon ef a ddercha fwyd, ac a falchiodd.

4 Ac wedi iddo ef gaſclu llu cadarn iawn, efe a lywodraethodd ar wledydd, a chenhedloedd, a ‖ theyrnaſoedd, ac â'i gwnaeth hwy yn drethawl iddo. ‖ *Brenhinoedd*

5 Ac wedi hyn, efe a glafychodd, ac a wybu ‖ *Ei fod yn marw.* y byddei farw.

6 Am hynny efe a alwodd am ei waſanaethwŷr, y rhai anrhydeddus, a'r rhai a gydſaetheſid pan oeſ o'i ieuengtid, ac a gyfrannodd ei deyrnaſ ynt hwy, pan oedd efo etto yn fyw.

7 Felly Alexander a deyrnaſodd ddeuddeng mlhynedd, ac a fu farw.

8 A'i dwyſogion ef a lywodraethaſant, bôb vn yn ei le.

9 A hwy oll a oſodaſant goronau ar eu penne wedi ei farw ef, a'i meibion ar ethôl, lawer o flynyddoedd: a drygau a amlhaodd ar y ddaiar.

10 Ac o honynt hwy y daeth y gwreiddyn pechadurus Antiochus Epiphanes, mab Antiochus y brenin, yr hwn a ſiaſei yn wyſtl yn Rhufain, ac efe a deyrnaſodd yn y ddwyfed flwyddyn a bymthec ar hugain a chant o frenhiniaeth y Groeg-wŷr.

11 Yn y dyddiau hynny y dnion anwir a aethant allan o Iſrael, ac a hudaſant lawer gan ddywedyd, awn a gwnawn ammod â'r cenhedloedd ſy'n hamgylch, canys er pan i'n gwahaned oddi wrthynt hwy, ‖ ni a gawſom lawer o ddrygau. ‖ *Ni.*

12 A'r ymadrodd hwn oedd dda yn eu golwg hwy.

13 A rhai o'r bobl a fuant mor barod, ac a aethant at y brenin, ac efe a roddes iddynt hawddurdod i wneuthur deſodau y Cenhedloedd.

14 A hwy a adeiladaſant yſgol yn Ieruſalem, yn ôl arfer y Cenhedloedd,

15 A

15 A'hwy a wnaethant ddieŵaediad iddynt ei
hunain, ac a giliasant oddi wrth y cyfammod sanc-
taidd: ac wedi iddynt hwy ymgyssylltu â'r Cen-
Ymlyn hedloedd, hwy a ymroesant i wneuthur drwg.
16 Ac wedi siccrhau y deyrnas o flaen Antio-
chus, ese a fwriadodd deyrnasu ar yr Aipht, fel y
gallei deyrnasu ar ddwy deyrnas.
17 Ac ese a aeth i mewn i'r Aipht â thorf fawr,
â cherbydau, ag Elephannod, â gwŷr meirch, ac a
llynges fawr.
18 Ac a ddechreuodd ryfela yn erbyn Ptolemeus brenin yr Aipht, a Ptolemeus a ofnodd o flaen ei olwg ef, ac a ffodd, a llawer a syrthiasant yn archolledig.
19 A hwy a enillasant y dinasoedd amddeffynedig yn nhir yr Aipht, ac *Antiochus* a gymmerodd yspail yr Aipht.
20 Ac *Antiochus* a ddychwelodd wedi iddo daro yr Aipht, yn y drydedd flwyddyn a deugain a chant: ac a aeth i fynu yn erbyn Israel a Ierusalem, â thorfa fawr.
21 Ac ese a aeth i mewn yn falch i'r Cyssegr, ac a gymerodd ymmaith yr allor aur, a'r canhwyllbren [oedd yn dal]y golenad, a'i holl offer ef,
22 A bwrdd [y bara] gosod, a'r cawgiau, a'r dysglau, a'r llwyau aur, a'r llen, a'r coronau, a'r trwsiad aur oedd ar y tu mynbi i'r Demi, ac ese a dynnodd yr aur oddi arnynt hwy oll.
23 Ac ese a gymmerodd yr arian, a'r aur, a'r llestri [gwerthfawr, ac a gymmerodd y trysorau cuddiedic, y rhai a gafodd ef ese.
24 Ac wedi iddo gymeryd y cwbl, ese a aeth ymmaith i'w wlad ei hun, ac a wnaethei laddfa fawr, ac a ddywedasei yn falch tros ben.
25 Am hynny y bu galar mawr ym mhlith yr Israeliaid ym mhob lle o'r eiddynt hwy.
26 Canys y tywysogion a'r henuriaid a ochenaidiasant, y morwynion a'r gwŷr ieuainge a lescasant, a theg wch y gwraged a gyfnewidiwyd.
27 Pob priodas-fab a gymmerodd alar, a'r hon oedd yn eistedd yn yr ystafell briodas oedd mewn trallwch;
28 Ar wlâd a gynhyrfodd o herwydd ei thai gollon, a holl dŷ Iacob a wisgasid â gwarth.
29 Wedi dwy flwyedd lawn, y brenin a ddanfonodd y tywysog oedd yn derbyn ydeyrnged, i ddinasoedd Iuda, yr hwn a ddaeth i Ierusalem â thyrfa fawr.
30 Ac ese a ddywedodd wrthynt hwy eiriau heddychol yn dwyllodrus, a hwy a'i credasant ese: ac ese a ruthrodd ar y ddinas yn ddisymmwth, ac a'i trawodd hi â phla mawr, ac a ddestrywiodd lawer o bobl o Israel;
31 Ac a gymmerodd yspail y ddinas, ac a'i llosgodd hi â thân, ac a dderfrywiodd ei thai hi, a'i thaern oddi amgylch.
32 A hwy a gaethiwasant y gwraged a'r plant, ac a berchennogasant yr anifeiliaid.
33 Yna yr adeiladasant ddinas Dafydd â chaer fawr gref, ac â thyrau cedyrn, ac a'i gwnaethant hi yn amddeffynfa gadarn iddynt eu hun.
34 Heb law hyn, hwy a osodasant y genhedl benchadrau yno sef y dynion anneddfol; a hwy a ymgadarnasant ynddi hi.
35 A hwy a gludasant iddi arfau a bwyd, ac wedi iddynt hwy gasclu yspail Ierusalem yngŷd hwy a'i gosodasant ef yno, ac felly hwy a fuant yn flwyd flin;
36 Canys yr oedd yn gynllwnfa yn erbyn y cyssegr, ac yn wrthwynebwr blin i Israel bob amser.
37 Fel hyn y tywalltasant waed gwirion o amgylch y Cyssegr, ac yr halogasant y lle sanctaidd.
38 A thrigollon Ierusalem â ffoesant o'i plegit hwy, a'r dref oedd yn breswylfa i ddieithraid, ac oedd yn estronaidd iw meibion ei hun, a'i phlant ei hun a'i gadawsant hi.
39 Ei Chyssegr hi a wnaethid yn anghyfanneddfol y dissaethwch, ei gwylian hi a drowyd yn alar, a ei Sabbothau yn wradwydd, ei hanrhydedd yn ddirmyg.
40 Fel y buasei ei pharch hi, felly yr oedd ei hammarch hi, a'i harddelchowgrwydd a droesid yn alar.
41 A'r brenin a scrifennodd at ei holl deyrnas am fod o bawb yn vn bobl;
42 Ac ymaelo bob dŷn â'i gyfreithiau ei hun a'r holl genhedloedd a ddetbyniasant orchymmyn y brenin.
43 A llawer o Israel a gyttunasant â'i grefydd ef, ac a aberthasant i eulynnod, ac a halogasant y Sabboth.
44 Canys y brenin a ddanfonasei lythyrau gydâ chenadon i Ierusalem, ac i ddinasoedd Iuda, a'r iddynt fyned ar ôl deddfau dieithr y wlad,
45 A gwaharddd poeth offrymmau, a bwyd offrwm, a diod offrwm, yn y Cyssegr; a halogi y Sabbothau, a'r gwyliau;
46 A defwynoy Cyssegr a'r bobl sanctaidd;
47 Adeiladu allorau, a llwyni, a themlau enlynod, ac aberthu cig mŏch, ac anifeiliaid afian,
48 A gadel eu meibion yn ddienwaededic, a gwneuthur eu henetidiau yn ffiaidd â phob ffiaidd a halogrwydd,
49 Fel y gollyngent hwy y gyfraith tros gof, ac y cyfnewidient yr holl ddeddfau
50 A'r hwn ni wnelei yn ôl gorchymmyn y brenin, y byddai raid iddo farw,
51 Efe a scrifennodd at ei holl deyrnas yn ôl yr holl eiriau hyn, ac a wnaeth wiliadwŷr ar yr holl bobl, gan orchymmyn i ddinasoedd Iuda aberthu o ddinas i ddinas.
52 Am hynny llawer o'r bobl a ymgasclasant atynt hwy, sef pwy bynnac a adawsei'r Gyfraith: a hwy a wnaethant ddrwg yn y wlad.
53 A hwy a wnaethant i Israel lechu mewn lleoedd cuddiedic, *sef* yn eu holl lochesau.
54 A'r pymthecfed dydd o'r mis Casleu yn y bummed flwyddyn a deugain a chant, hwy a osodasant y ffieidd beth anrhithiol ac yr allor; ac o fewn dinasoedd Iuda oddi amgylch, hwy a adeiladasant alloran culynnod:
55 Ac a arogl-darthasant yn nrysau'r tai, ac yn yr heolydd:
56 Ac a rwygasant lyfrau yr Gyfraith, y rhai a gawsant hwy, *ac* a'i llosgasant â thân.
57 A pha le bynnac y ceid llyfr y cyfammod gyd â neb, neu o'a cydsaint neb â'r Gyfraith, [ese a leddid wrth orchymmyn y brenin.
58 Wrth eu cryfder, hwy a wnaent felly i'r Israeliaid a geid bob mis yn y dinasoedd.
59 A'r vnfed *dydd* ar hugain o'r mis, wrth aberthu ar allor yr eulynnod, yr hon oedd ar allor Duw;
60 Hwy a laddasant rai gwraged wrth orchymmyn *Antiochus*, y rhai a barasei enwaedu ar eu meibion:
61 Ac a grogasant y plant bychain wrth eu gyddfau hwy, ac a yspeiliasant eu tai hwy, ac a laddasant *y rhai* a enwaedasei arnynt hwy.
62 Er hynny llawer yn Israel a roesant eu bŷd yn gwbl, ac a ymsiccrhâsant ynddynt en bunain, na fwytaent bethau afian.
63 A hwy a ddewisasant farw, rhac eu llygru â bwydydd, a rhag halogi o honynt hwy y cyfammod sanctaidd, a hwy a ddioddefasant farwolaeth.
64 A bu ddigofaint mawr iawn ar Israel.

Dirfi-thriaid.

Iyrrasant Israel i lechu ordd dyrgel, i bala dynnac y gallent fo i les ohon.

Gorchymyn y brenin ynteid, kiddynt eu laddaf.

PEN. II.

6 Mattathias yn cwyno cyflwr Ierusalem: 24 Yn lladd Iudas a abberthodd i enllymod yn ei wydd ef, a chennad y brenhin hefyd: 34 Gosod arno ef a'i bobl ar y Sabbath, a hwythau heb wrthwynebu. 50 Mattathias yn marw ac yn addysgu ei feibion, 66 ac yn gwneuthur Iudas Maccabæus en brawd hwy, yn ben.

YN yr amserodd hynny, Mattathias mab Ioan, fab Simeon, offeiriad o hiliogaeth Ioarib, a gododd i fyny o Ierusalem ac a breswyliodd ym Modin:

2 Ac iddo ef yr oedd pum mab, Ioannan, yr hwn a elwid ‖ Caddis.

‖ *Caldi.*

3 Simon yr hwn a elwid Thassi.

4 Iudas yr hwn a elwid Maccabeus.

5 Eleazar yr hwn a elwid ‖ Abaron, a Ionathan, yr hwn a elwid Apphus.

‖ *Auaran, neu, Auron.*

6 Pan welodd efe y cabledd a wnaethid o fewn Iúda, a Ierusalem,

7 Efe a ddywedodd, gwae fi fy ngeni i weled cyfludd fy mhobl, a chyfludd y ddinas fanctaidd, a'm bôd yn trigo yno, pan roddwyd hi yn llaw y gelynion, a'r Cyflegr yn llaw dieithraid.

8 Ei themlau a wnaethpwyd fel gwr heb ogoniant.

9 Ei llestri parchedig hi a ddugpwyd ymmaith i gaethiwed, ei phlant bychain hi a ladded yn yr heolydd, a'i gwyr ieuaingc hi i chleddyf y gelyn.

10 Pa genedl fydd a'r ni chafodd ran o'i theyrnas hi, ac ni ymaflodd yn ei hyspail hi?

11 Ducpwyd ymmaith ei holl harddwch hi; gwnaeth-pwyd hi yn forwyn gaeth owraig rydd.

12 Canys wele, ein Cyflegr, a'n harddwch, a'n gogoniant, a anrheithiwyd, a'r Cenhedloedd a'i halogasant hwy.

13 I babeth y byddwn fyw yn hwy nâ hyn?

14 A Mattathias a'i feibion a rwygasant eu dillad, ac a ymwiscasant mewn lliain sach, ac a alarasant yn ddirfawr.

15 Yna gwenidogion y brenin, y rhai a gymmellent y bobl i Apostasi, a ddaethant i ddinas Modin, iw gyrru hwy i aberthu.

16 Llawer o Israel a ddaethant attynt hwy, Mattathias hefyd a'i feibion a gasclwyd ynghyd.

17 A gwenidogion y brenin a attebasant, ac a Iesarasant wrth Mattathias, gan ddywedyd; tywysog, a pharchedig, a mawr wyt ti yn y ddinas hon, a chadarn o feibion, ac o frodyr.

18 Gan hynny tyred yn gyntaf yr awron, a gwna orchymmyn y brenin, fel y gwnaeth yr holl genhedloedd, a gwŷr Iuda, a'r rhai a adawed yn Ierusalem, felli ti a gei fod a'th dylwyth ym mhlith cyfeillion y brenin, a thydi a'th feibion a anrhydeddir, ag arian, ac ag aur, ac â rhoddion lawer.

19 A Mattathias a attebodd, ac a ddywedodd â llefe rydd vchel, pe gwrandawei yr holl Genhedloedd, a'r fy tan lywodraeth y brenin arno ef, ac ymado o bawb allan o grefydd eu henafiaid, a chytuno â'i orchymynion ef:

20 Etto myfi, a'm meibion, a'm brodyr a rodiwn ynghyfammod ein tadau.

‖ *Na atto Duw ini a'zel &c.*

21 ‖ Duw a drugarhao wrthym, rhag gadel o honom y Gyfraith a'r dedefau.

22 Ni wrandawn ni ar eirian y brenin i wyro oddiwrth ein gwasanaeth, tua'r llaw ddehau, neu'r llaw assiwy.

23 Pan beidiodd efe â dywedyd y geiriau hyn, rhyw Iddew a ddaeth yn eu gŵydd hwy i aberthu ar yr allor ym Modin, yn ôl gorchymmyn y brenin.

24 Pan welodd Mattathias hyn, efe a wynfydodd, a'i arennau a grynasant, ac ni sefrodd ymattal rhag ddangos ei lid yn ôl barn, ac a redodd, ac a lladdodd ef ar yr allor.

25 Ac efe a laddodd yr amser hwnnw wrthnaethwr y brenin, yr hwn oedd yn *eu* cymmell *hwy* i aberthu, ac a ddestrywiodd yr allor.

26 Ac efe a ddûg zêl tuag at Gyfraith Dduw, fel y gwnaeth Phineas i Zambri fab Salom.

27 A Mattathias a lefodd yn y ddinas, â llef vchel gan ddywedyd, pwy bynnag fy'n dwyn zêl y Gyfraith, ac sy'n cadw y cyfammod, canlyned fi.

28 Ac efe a'i feibion a ffoesant i'r mynyddoedd, ac a adawsant beth bynnac oedd gantddynt yn y ddinas.

29 Yna llawer, y rhai oedd yn ceisio cyfiawnder a barn, a ddaethant i wared i'r anialwch hwnnw, i aros ynd:

30 Hwyntwy, a'i meibion, a'i gwragedd, a'i hanifeiliaid, canys ‖ llawer o ddrwg a ddaethai arnynt hwy.

31 A mynegwyd i wŷr y brenin, ac i'r lluoedd, sy rhai oedd yn Ierusalem yn-ninas Dafydd, fyned a pw wŷr a dorrasei orchymmyn y brenin, i wared i lochesu yn yr anialwch.

32 A llawer a eri diodd ar ei bôl hwy, ac ei goddiweddasant hwy, ac a wersyllasant yn erbyn hwy, ac a osodasant ryfel yn eu herbyn hwy, ar y dydd Sabboth,

33 Ac a ddywedasant wrthynt hwy; digon yw hyn a wnaethoch, deuwch allan, a gwnewch yn ôl gorchymmyn y brenin, a chwi a gewch eich hoedl.

34 A hwy a ddywedasant, ni ddeuwn ni allan, ac ni wnawn ni orchymmyn y brenin i halogi y dydd Sabboth.

35 Am hynny hwy a brysurasant i ryfel yn erbyn hwynt.

36 Ond nid attebasant iddynt hwy, ac ni thasant garreg attynt hwy, ac ni chaesasant hwy llochesau, gan ddywedyd,

37 Ni a ddioddefwn farwolaeth oll yn ein diniweidrwydd, y nefa'r ddaear a dystiolaetha drosom ni, eich bod chwi yn ein distetha ‖ heb fara.

38 Felly hwy a godasant yn erbyn hwy mewn rhyfel, ar y dydd Sabboth; a hwy a'i gwnaeth, a'i plant, a'i hanifeiliaid, a fuant feirw hyd fil ‖ o ddynion.

39 Pan wybu Mattathias a'i gyfeillion hynny, hwy a alarasant am danynt hwy yn ddirfawr.

40 Yna'r naill a ddywedodd wrth y llall, ni gwnawn ni oll, fel y gwnaeth ein brodyr, ac ni ymladdwn ni yn erbyn y cenedloedd am ein heinioes a'n deddfau, hwy a'n llwyr ddifethant ni yn awr hon ar frŷs oddi ar yddaear.

41 A hwy a gymmerfant gyngor y dywnod hwnnw, gan ddywedyd, Pwy bynnac a ddelo yn erbyn ni i ryfela ar y dydd Sabboth, ni a ymladdwn yn ei erbyn ef, rhac ein meirw oll, fel y bu feirw ein brodyr yn y llochesau.

42 Yna cynnulleidfa o'r Asideaid a ymgasclasant attynt hwy, *y rhai oedd* wŷr cryfion o Israel, *sef* pwy bynnac oedd yn ewyllysgar yn yr oedd i'r Gyfraith.

43 A phawb ar oedd yn ffoi rhag eflid a ymgasclasant â hwy, ac a fuant yn gadernid iddynt hwy.

44 A hwy a gasclasant lu o wŷr, ac a laddasant y pechaduriaid yn eu dig, a'r gwŷr anwiredlon yn eu llidiowgrwydd, a'r llaill a ffoesant at y Cenhedloedd am help.

45 Yna Mattathias a'i gyfeillion a drawsymmyfant o amgylch, ac a ddestrywiasant yr allorau.

46 A thrwy nerth hwy'a enwaedasant ar y plant
dienwaededig, cymmaint ac a gawsant hwy o fewn
terfynau Israel,
47 Ac a erlidiasant y dynion beilchion: a'r
gwaith hwn a lwyddodd yn eu dwylo hwynt.
48 A hwy a waredasant y Gyfraith o law y Cen-
hedloedd, ac o law y brenhinoedd, ac ni ‖ roesant
hwy ‖ gryfder i'r pechadur.
49 A phan nesaodd dyddiau Mattathias i farw,
ese a ddywedodd wrth ei feibion, balchder ac ar-
gweddiad a gawsant gryfder yr awron, ac amser
destryw a dig llidiog.
50 Gan hynny fy meibion, dygwch Zêl yr awron
i'r Gyfraith, a rhoddwch eich hoedl tros gyfam-
mod eich tadau.
51 Cofiwch weithredoedd ein tadau, y rhai a
wnethant hwy yn eu ‖ hamseroedd, felly chwi a
dderbyniwch fawr barch, ac enw tragywyddol.
52 *Oni chaed Abraham yn ffyddlon mewn pro-
fedigaeth, a hynny a gyfrifwyd iddo ef yn gyf-
iawnder?
53 *Ioseph yn amser ei gyfyngder a gadwodd
y gorchymmyn, ac a wnaethpwyd yn arglwydd ar
yr Aipht.
54 *Phineas ein tâd, wrth ddwyn Zel, a gafodd
annod am offeiriadaeth dragywyddol.
55 *Iosua am gyflawni gair Duw a wnaeth-
pwyd yn farn-wr ar Israel.
56 *Caleb am dyſtiolaethu ger bron y gynnu-
lleidfa a gafodd etifeddiaeth o'r tîr.
57 *Dafydd yn ei drugaredd a etifeddodd or-
sedd-faingc y deyrnas dragywyddol.
58 *Elias wrth ddwyn zêl i'r Gyfraith a gym-
merwyd i fynu i'r nefoedd.
59 *Ananias, Azarias, a Miſael, am iddynt gredu,
a achubwyd o'r tân.
60 *Daniel yn ei wiriondeb a waredwyd oddi
wrth safn-au y llewod.
61 Ac felly ystyriwch yn mhob oes, pwy bynnac
sydd yn ymddiried ynddo ef, ni orchfygir ef.
62 Am hynny nac ofnwch rhac geiriau gŵr pe-
chadurus: canys ei ogoniant ef a fydd yn dom a
phryfed.
63 *Heddyw ese a ddyrchefir, ac yforu ni bydd
ef in gael, canys trodd iw briddd, a darfu am ei
amcan.
64 Gan hynny fy meibion, chymmerwch galon-
au, ac ymwrolwch ym-mhlaid y Gyfraith, canys
diwi a gwich barch oddi wrthi hi.
65 Ac wele Simon eich brawd, mi a wn mai
gŵr cynghorus yw ef: gwrandewch arno ef bob
amſer, ese a fydd yn dâd i chwi.
66 Ac am Iudas Maccabæus, yr oedd ese yn gryf,
ac yn nerthol o'i ieuengtid, bydded ese gapten i
chwi, ac ordeiniwch ryfel y bobloedd.
67 Felly y dygwch attoch bawb a'r y ſy yn cadw
yr Gyfraith, a dielwch gam eich pobl.
68 Telwch hyd adref i'r Cenhedloedd, a gwili-
wch ar orchymynion y Gyfraith.
69 Yna ese a'i bendithiodd hwy, ac ese a rodd-
wd at ei hynafiaid.
70 Ac ese a ſu farw yn y chweched flwyddyn a
deugain a chant, a'i feibion a'i claddasant ef ym
medd ei hynafiaid ym Modin, a holl Israel a alar-
odd am dano ef â galar mawr.

PEN. III.

1 *Gwychder ac enw Iudas Maccabæus.* 10 *Y*
mae ese yn gorchfygu gallu oedd Samaria a Syria.
27 *Antiochus yn danfon gallu mawr yn ei erbyn a'i*
44 *Yntef a'r oddi yn ymroi i ymprydio, ac i*
weddio, 58 *a'i cyſſuro hwy.*

YNa Iudas, yr hwn a elwid Maccabæus, ei fab
ef, a gododd i fynu yn ei le ef.
2 A'i holl frodyr a'i cymmorthasant ef, a phawb
a'r a lynasei wrth ei dâd ef, a hwy a ymladdasant
ryfel Israel yn llawen.
3 Felly ese a helaethodd barch eibobl, ac a wis-
codd ddwyfronnee felcawr, ac a ymwregysodd â'i
arfau rhyfel, ac a osododd ryfeloedd, ac a amdde-
ffynnodd y gwerſyll â'r cleddyf.
4 Ac yr oedd ese yn debyg i lew yn ei weithre-
doedd, ac fel cenau llew yn rhuo am ei yſclyfaeth.
5 Aceſe a erlidiodd y rhai drwg, gan chwilio
am danynt, ac a loſcodd y rhai oedd yn cythryblu ei
bobl ef.
6 A'r rhai drwg a gliaſant rhag ei ofn ef, a
phawb a'r oedd yn gweuthur drygioni a gyd-
trallodwyd, am fod ſechydwriaeth yn llwyddo yn
ei law ef.
7 Ac ese a wnaeth i lawer o frenhinoedd ofidio,
ac a lawenychodd Iacob â'i weithredoedd, ac y
mae ei goffadwriaeth ef yn fendigedig yn drago-
wyddo.
8 Ac ese a dramwyodd trwy ddinaſoedd Iuda,
ac a deſtrywiodd y rhai annuwiol allan oddi yno,
ac a drôdd heibio ddigofaint oddi wrth Iſ-
rael:
9 A'i enw ef a gerddodd hyd eithafoedd y ddai-
ar, ac ese a ‖ gaſclodd y rhai oedd ar ddarfod ‖ *Ddwy-*
am danynt. *bynioddd*
10 Yna Apolonius a gaſclodd y Cenhedloedd yng- *a'ſu.*
hŷſd, a llu mawr o Samaria, i ryſela yn erbyn Iſ-
rael.
11 Pan wybu Iudas, ese a aeth iw gyfarfod ef, ac
a'i carawodd ef, ac a'i lladdodd ef: a llawer a
ſyrthiaſant yn archolledig, a'r llaill a ffoeſant.
12 Ac ese a gymmerodd eu hyſpail hwy, a Iudas
a gymmerodd gleddyf Apolonius, ac a ymladdodd
ag ef ei holl ddyddiau.
13 Pan glywodd Seron tywyſog llu Syria, gaſclu
o Iudas dyrfa achynulleidfa o ſŷdolonaid, i fyned
i ryſel gyd ag ef,
14 Eſe a ddywedodd, myfia enillaf enw i mi fy
hun, ac a gaf barch yn y deyrnas, ac a ryſelaf yn
erbyn Iudas, gyd ag ef, a'r rhai ſy yn diyſtyru
gorchymmin y brenin.
15 Ac ese a ymrôdd i ddyfod i fynu, a chyd ag ef
y daeth llu crŷf o rai annuwiol i fynu iw gym-
morth ef, ac i wneuthur dial ar feibion Iſrael.
16 Pan neſaodd ese yn gyfagos i riw Bethoron,
Iudas a aeth allan iw gyfarfod ef â thorf fe-
chan.
17 A phan welſant hwy y llu yn dyfod iw cyfar-
fod, hwy a ddywedaſant wrth Iudas: pa fodd y
gallwn ni, a ninnau yn echydig, ymladd yn erbyn
lliaws cymmeint, *achyn* gryfed yr ydym ni *o'r ſyd*
yn barod i ddeffygio, h bfwyd heddyw.
18 A Iudas a ddywedodd, hawdd ydyw cau *1.Sam.*
llawer yn nwylo ychydig, *ac nid oes ragoriaeth* *14 6.*
ger bron Duw nef, rhwng achub â llawer, nen ag *2.cron.*
ychydig. *14.11.*
19 Canys nid yn lliawſogrwydd y llu y mae
buddugoliaeth y ryſel, ond o'r nerth y mae caderoid.
20 Maent hwy yn dyfod ‖ attom ni mewn mawr ‖ *Yn eln*
ddrahâ a cham-wedd, i'n difetha ni, a'n gwragedd, *herbyn.*
a'n plant, ac i'n hyſpeilio. ‖ *Falcb-*
21 Ond nyni ydym yn ymladd am ein bennes *der, neu*
a'n cyfreithiau. *genſygn.*
22 A Duw a'i dryllia hwy ger ein bron nit gan
hynny nac ofnwch chwi rhagddynt hwy.
23 A phan beidiodd ese â dywedyd, ese a neidi-
odd yn ddiſymmwth arnynt hwy: a felly y di-
ſeſhwyd Seron a'i werſyll o'i flaen ef.

24 A hwy a'i herlidiasant hwy ar hyd goriwred Bethoron, hyd y gwastadedd, ac yno y lladded ynghylch wyth o gant wŷr o honynt hwy, a'r lleill a ffoesant i wlad y Philistiad.

25 Yna ofn Iudas a'i frodyr, ac arswyd mawr a ddechreuod syrthio ar y Cenhedloedd o'i hamgylch hwy.

26 A'i enw ef a gyrhaeddodd hyd at y brenin, a phobcenedl a synegei ryfeloedd Iudas.

27 A phan glybu Antiochus y brenin y geiriau hyn, ese a ddigiodd yn llidiog, ac a ddanfonodd allan, ac a gasclodd holl fyddinoedd ei deyrnas, llû cryf iawn.

28 Ac ese agorodd ei drysor-dŷ, ac a roddes gwasgu iw luoedd tros flwyddyn, ac a orchymynnodd yddynt hwy fod yn barod tros flwyddyn, ‖ pa brŷd bynnag y byddei raid iddo wrthynt hwy.

‖ *Wrth bêb angen.*

39 Ond pan welodd ese yr ariangeu a'i drysorau yn pallu, ‖ a'r rhai oedd yn casclu teyrn-ged y wlad yn anaml, o blegit yr anghydtundeb, a'r a flwydd a wnaethei ese yn y wlad, wrth dynnu ymmaith y cyfeithiau a fuasei er y dyddiau cyntaf:

‖ *A bob teyrnged y wlâd yn fychan*

30 Yna ese a ofnodd rhag na byddei ganddo ddigon ‖ i atteb yn-wrth neu ddwywaith y draul, a'r rhoddion a roddasei ese o'r blaen â llaw hael: eth; canys ese a fuasei haelaethach nâ'r brenhinoedd o'r blaen mewn haelioni.

‖ *Yn hwy y atteb y draul, ac y roddes rhoddion fil y rhoddasei.*

31 Am hynny yr oedd ese mewn cyfyngde meddwl, ond ese a gymmerodd gyngor i fyned i Persia, i gymmeryd teyrn-ged y gwledydd, ac i gasclu llawer o arian.

32 Am hynny ese a adawodd Lysias', gŵr anrhydeddus, ac o genedl y brenin, ar fatterion y brenin, o'r afon Euphrates hyd terfynau yr Aipht,

33 Ac i ddwyn Antiochus ei fab ef i fynu, hyd oni ddychwelei ese.

34 Ac ese a roddes iddo ef hanner y lluoedd, a'r Elephantiaid, ac a roes orchymynion iddo ef am bob peth a'r a ewyllysiei ef ei wneuthur, ac ynghylch y rhai oedd yn trigo yn Iuda, ac yn Ierusalem,

35 I ddanfon llu yn eu herbyn hwy, i ddestrywio, ac i ddiwreiddio neith Israel, a gweddill Ierusalem, ac i dynnu ymmaith eu coffadwriaeth hwy o'r lle hwnnw.

36 Ac i osod dynion dieithr i drigo yn en holl derfynau hwy, ac i gyfrannu eu gwlad hwy wrth goel-brennau.

37 A'r brenin a gymmerodd hanner y lluoedd, y rhai a weddillasid, ac a gychwynnodd o Antioch, ‖ dimas ei deyrnas ef, yr seithfed flwyddyn a deugain a chant, ac ese a aeth tros yr afon Euphrates, ac a dramwyodd trwy'r gwledydd uchaf.

‖ *Ei ddimas frenhinol ef.*

38 A Lysias a ddewisodd Ptolomeus fab Dorymenes, a Nicanor, a Gorgias, gwŷr gallune, a chyfeillion y brenin:

39 Ac ese a ddanfonodd ddeugain mil o wŷr *traed* gyd a hwy, a seith-mil o wŷr meirch, i fyned i'r wlâd Iuda, iw destrywio hi yn ôl gorchymyn y brenin.

40 A hwy a gychwynnasant â'i holl lu, ac a ddaethant, ac a werssyllasant yn gyfagos i Emmaus, ar y tir gwastad.

41 Pan glybu marchnad-wŷr y wlad sôn am danynt, hwy a gymmerasant arian, a llawer iawn o aur, a ‖ gwenidogion, ac a ddaethant i'r gwerssyll, i brynu meibion Israel yn gaethion, a llu o Syria ac o wlâd y ‖ dieithraid a ddaeth atynt hwy.

‖ *Gefynnau.* ‖ *Philistiaid.*

42 Pan welodd Iudas a'i frodyr fod drygau yn amlhau, a gwerssyllu o'r lluoedd o fewn eu terfynau hwy; (a hwy a wyddent eirian'r brenin, y rhai a orchymynnasei ese i wneuthur dinistr arnynt am y bobl.)

43 Yna'r naill a ddywedodd wrth y llall, gadawn ni sodwn ein pobl drachefn allan o orthrymder, a ymladdwn tros ein pobl a'r Cyssegr.

44 A'r gynnulleidfa a ymgasclodd i fod yn barod i ryfela, ac i weddio, ac i ofyn trugaredd a thosturi.

45 Canys anghyfannedd oedd Ierusalem fel na allwch, nid oedd neb o'i phlant hi yn myned i mewn, nac yn dyfod allan; a'r Cyssegr oedd mewn ei sathru, a meibion alltudion yn cadw'r castell: lletŷ *oedd hi* i'r Cenhedloedd, a'r hyfrydwch a dynnasid ymmaith oddi wrth Iacob, a'r bibell a delyn a beidiasent.

46 *A'r Israeliaid* a ymgasclasant ynghyd, ac a ddaethant i ‖ Maspah, gyferbyn a Ierusalem: canys y lle o'r blaen i Israel i weddio oedd yn Maspha.

47 A hwy a ymprydiasant y diwrnod hwnnw, ac a wiscasant liain sach, ac *a fwriasant lwch ar eu* penneu, ac a rwygasant eu dillad:

48 Ac a ledasant lyfran y Gyfraith, lam y bu yr oedd y Cenhedloedd yn chwilio, i arlunio ar eu delwau ynddynt:

49 Ac a ddygasant ddillad yr Offeiriaid, a'r blaen-ffrwythau, a'r degymmau, ac a gyssegrasant y Nazareaid, y rhai a gyflawnasent eu dyddiau.

50 Ac a lefasant â llef *uchel* tu ar nef, a ddywedyd, pa beth a wnawn ni i'r rhai hyn? a pha le y dygwn ni hwy ymmaith?

51 Dy gyssegr di a fathred, ac a halogwyd: Offeiriaid di sy mewn galar, a gostyngiad.

52 Ac wele'r Cenhedloedd a ymgasclasant yn ein herbyn ni i'n destrywio ni: ti a wyddost y bethau y maent hwy yn eu bwriadu yn ein herbyn.

53 Pa fodd y gallwn ni sefyll yn eu herbyn hwy, oddieithr i ti ein cynnorthwyo ni?

54 Yna hwy a ganasant ag vdcyrn, ac a waeddasant â llef *uchel*.

55 Yna Iudas a osododd gapteiniaid ar y bobl, capteiniaid ar fil, ar gant, ar ddec a deugain, ac ar ddêc.

56 Ac ese a ddywedodd wrth y rhai oedd yn adeiladu teiau, ac a ddyweddiasid â gwragedd, ac oeddynt yn plannu gwin-llanoedd, a'r rhai ofnus, am ddychwelyd o bob vn iw dŷ yn ôl y Gyfraith.

57 A'r llu a symmudodd, ac a werssyllodd ar ddeheu i Emmaus.

58 A Iudas a ddywedodd, ymwregyscha bobl wch wŷr gwrol, a byddwch barod i ymladd yfory â'r Cenhedloedd hyn a ymgasclasant yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni a'n Cyssegr.

59 Canys gwell i ni seirw yn y rhyfel, nâ gweled drygyfyd ein cenedl a'n Cyssegr.

60 Ond sel y byddo ewyllys *Dduw* yn y nefelly gwneled.

PEN. IIII.

6 Iudas yn didrymmu dicbell, 24 a galw Gorgias, 28 ac yn amberishio eu pelŷll, 34 a'u gorchfygu Lysias: 45 ac yn tynnu i lawr yr allor a halogasai'r Cenhedlodd, ac yn adnewydd, 60 ac yn gwneuthur canu mawl i Sion.

YNa Gorgias a gymmerodd bum-mil o wŷr *traed*, a mil o wŷr meirch detholedig, ac a osododd allan o'r gwerssyll liw nôs,

a pha

2 Fel y gallei ese ruthro i werssyll yr Iddewon
yi caro hwy yn ddisymwth: a milwŷr y castell
edd ynci gysarwyddo ef ar y ffordd.

3 Pan glybu Iudas, ese a aeth allan ei hun, a'r
gwŷr gallueg gyd ag ef, i daro llu y brenin, yr
hwn oedd yn Emmaus,

4 Tra fyddei y llueedd etto wedi ymdanu oddi
wrth y gwerssyll.

5 A Gorgias a ddaeth i werssyll Iudas liw nos,
ac ni chafodd ese neb, ond ese a'i ceisiodd hwy yn
mynyddoedd, ac a ddywedodd, y maent hwy yn
fin oddi wrthym ni.

6 Ond gyd a'i dyddhau hi, Iudas a ymddango-
fodd yn y maes, a thair mîl o wŷr, ond nid oedd
gnoddyet hwy ‖ na llurigau na chleddyfau, fel yr
ewyllysient.

7 Pan welsant hwy werssyll y Cenhedloedd yn
grŷf, wedi ei wisco mewn llurigau, a'r gwŷr
marchog yn eu amgylchu hwynt, a'r rhai hynny wedi
ymdyeu i ryfela,

8 Yna Iudas a ddywedodd wrth y gwŷr oedd
gida ef, nac ofnwch eu lluosogrwydd hwy, ac nac
ofnwch eu rhuthr hwy.

9 Cofiwch fel yr achubwyd ein henafiaid ni yn
môr coch, pan erlidiodd Pharao hwy â llu.

10 Felly yr awron, gadewch i ni lefain tu a'r
nef, i edrych a drugarhao ‖ ese wrthym ni, ac a go-
fleic ammod ein hynafiaid, ac a ddryllia ete y
gwerssyll hwn o flaen ein hwyneb ni heddyw:

11 Fel y gwypo'r holl Genhedloedd fod yn yn
gwared, ac yn achub Israel.

12 Yna y dieithraid a godasant eu golwg i
fyn, ac a'i canfuant hwy yn dyfod ar eu cyfer
hwynt;

13 Ac a ddaethant allan o'r gwerssyll i ryfela:
a'r rhai oedd gyd â Iudas a ganasant vdcyrn.

14 A hwy a darawsant ynghyd, â'r Cenhedloedd
a trchrygsyd, ac a ffoesant i'r maes gwastad.

15 A'r holl rai olaf a laddwyd â'r cleddyf: a
hwy a'i herlidiasant hwy hyd Gazera, a hyd ac
feddyd Idumea, ac Azotus, a Iamnia: ac ynghylch
tair mil o wŷr o honynt hwy a laddwyd.

16 A Iudas a'r llu a ddychwelodd o'i herlid
hwy,

17 Ac ese a ddywedodd wrth y bobl, na fyddwch
anyddus i'r yspeil, oblegit y mae rhyfel ‖ yn ein
herbyn ni,

18 Oblegit y mae Gorgias a'i lu yn y mynydd
yn agos attom ni, ond sefwch yn awr yn erbyn ein
gelynion, a gorchfygwch hwy, ac wedi hynny cym-
merwch yr yspail yn ddiofn.

19 Pan oedd Iudas etto yn dywedyd hyn, rhan
o honyw ddwy a welid yn edrych allan o'r mynydd.

20 Pan welsant yrru o'r Iddewon eu llu hwynt
i ffoi, a'i bâl yn llosci y gwersyll (canys y
mŵg, yr hwn a welid, a ddangosfodd yr hyn a
wnaethid.)

21 Pan welsant y pethau hyn, hwy a ofnasant yn
ddirfawr: a phan welsant hwy lu Iudas yn y maes,
yn barod i ymladd,

22 Hwy a ffoesant oll i wlâd y dieithraid.

23 A Iudas a dôychwelodd i gymeryd yspail
y gwersyll, a hwy a gawsant lawer o aur ac arian,
a dillada fidan glâs, a phorphor y môr, a chyfoeth
mawr.

24 Felly hwy a aethant adref, ac a ganasant
gîn diolch, ac a fendithiasant Dduw nef, am
ei fod ese yn ddaioms, a'i drugaredd yn dragy-
wydd.

25 Ac felly Israel a gafodd ymwared mawr y
diwrnod hwnnw.

26 A'r Cenhedloedd oll a'r a ddiangasent, a
ddaethant, ac a ddywedasant i Lysias bob peth a
ddigwyddasei.

27 A Lysias oedd yn gywilydd ganddo, ac a
ddigalonnodd, am na ddigwyddasei y cyfryw be-
thau i Israel ac a synasei ese, ac am na wnaethid
y cyfryw bethau ac a orchymynasei'r brenin.

28 A'r flwyddyn nesaf ar ôl hyn, Lysias a gasel-
odd dri vgain mil o wŷr trawd detholedic, a phum-
mil o wŷr meirch, iw gorchfygu hwynt.

29 A hwy a ddaethant i Idumæa, ac a werssylla-
sant yn Beth-sura, lle y daeth Iudas yn eu herbyn
hwy â deng mil o wŷr.

30 A phan welodd ese y llu mawr-grŷf, ese a
wnaeth ei weddi, ac a ddywedodd, Bendigedic
wyt ti ô Achubwr Israel, yr hwn * a gostwyaist
ruthr y cadarn trwy law Dafydd dŷ wâs, ac a ro-
ddaist werssyll y ‖ * dieithriaid yn llaw Ionathân
fab Saul, ac arwainydd ei arfau ef.

31 Cae y llâ hwn yn llaw ey bobl Israel, a chy-
wilyddiet hwy yn eu lluosogrwydd a'i gwŷr
meirch.

32 Gwna ddymn hwy ofni, a thawdd ymmaith
hyfder eu cadernid hwynt a chrynant wrth eu di-
nyftr.

33 Taſl hwy i lawr â chleddyf y rhai fy yn dy
garo dît a'i fawl oll a adwaenant dy enw, clodfo-
rant di â hymnau.

34 Yna hwy a darawsant ynghyd, ac fe a ladd-
wyd ynghylch pum-mil o wŷr o lu Lysias gan eu
bron hwy y lladdwyd hwynt.

35 Pan welodd Lysias yrru ei lu ef i ffoi, a gwa-
rolaeth y rhai oedd gyda Iudas, fel yr oeddynt
hwy'n barod, pâ yn bynnag, ai i fyw, ai i farw
fel gwŷr, ese a aeth i Antiochia, ac a gasclodd
ryfelwŷr dieithr, ac wedi gwneuthur ei lu yn
fwy nag y buasei, a feddyliodd ddyfod trachefn â
Iudæa.

36 Yna y dywedodd Iudas a'i frodyr, wele,
gorchfygwyd ein gelynion, awn i fyny i lanhau, ac
i ailadeiladu y C flegr.

37 Wrth hyn yr holl lu a ymgasclodd, a hwy a
aethant i fyny i fynydd Sion.

38 A phan welsant hwy y Cyflegr wedi ei an-
rheithio, yn allor wedi ei halogi, y dorau wedi eu
llosci, a'r manwydd yn tyfu yn y neuaddau, fel
mewn coed, neu ar vn o'r mynyddoedd, ac fn fell-
oedd yr Offeiriaid wedi en tynnu i lawr.

39 Hwy a rwygasant eu dillad, ac a alarasant â galar mawr, ac a fwriasant lndw ar eu
pennau;

40 Ac a fyrthiasant i lawr ar eu hwynebau, ac a
wnaethant ſŵn mawr ag vdcyrn, ac a waeddasant
tu a'r nef.

41 Yna Iudas a osododd wŷr i ymladd yn erbyn
y rhai oedd yn y castell, hyd oni ddarfyddei iddo
ef lanhau'r Cyflegr.

42 Ac ese a ddewisodd Offeiriaid diargyoedd, y
rhai oedd ewyllysgar i'r Gyfraith:

43 A hwy a lanhasant y Cyflegr, ac a ddygasant
allan y cerric halogedic i le aſian.

44 A chan fod allor y poeth offrymau wedi ei
halogi, hwy a ymgynghorasant beth a wnſent
iddi hi.

45 Felly hwy a feddyliasant mai goreu oedd ei
thynnu hi i lawr, rhag iddi hi fôd yn gwyl-
ydd iddynt hwy, canys y Cenhedloedd a'i ha-
gasent hi: am hynny hwy a dynnasant yr allor i
lawr;

46 Ac a osodasant y cerric ar fynydd y tŷ mewn
lle cyfaddas, hyd oni ddelei prophwyd i fynegi pa
beth a wnelid â hwynt.

47 A hwy a gymmerasant gerrig cyfan * yn ôl y

* 1. Sam. 17. 50. 51.
‖ Thalsaid.
* 1. Sam. 14. 13, 14.
‖ Deut. 21. * Exod. 20. 25. deut. 27. Iosu. 8. 31.

Gwraith, ac a adeiladasant allor newydd, yn ôl dull y gyntaf;

48 Ac a wnaethant y Cyssegr i fynu, a'r pethau ‖ Deml. o fewn y tŷ, ac a sancteiddiasant y cynteddau;

49 Ac a wnaethant lestri sanctaidd newydd, ac a ddygasant y canhwyllbren, ac allor y poeth-offrymmau, a'r arogl-aberthau, a'r bwrdd, i mewn i'r Deml.

50 A hwy a loscasant aroglau ar yr allor, ac a oleuasant y canhwyllau oedd yn y canhwyllbren, i oleuo yn y Deml.

51 A hwy a osodasant y bara ar y bwrdd, ac a ledasant y llenni, ac a orphennasant yr holl waith a dechreuasent ei wneuthur.

52 Ac ar y pummed dydd ar hugain o'r nawfed mis (yr hwn a elwir mis Casleu) yn yr wythfed flwyddyn a deugain a chant, hwy a godasant yn foreu i fynu.

53 Ac a aberthasant yn ôl y Gyfraith, ar allor newydd y poeth offrymmau, yr hon a wnaethent hwy.

54 Ar gyseuw i'r amser a'r diwrnod yr halogasei y Cenhedloedd hi, yn union, y gosoded hi i fynu o newydd, â chaniadau, â thelynau, â phibau, ac â symbalau.

55 A'r holl bobl a fyrthiasant ar eu hwynebau, gan addoli a diolch i *Ddaw* y nef, yr hwn a'i llwyddasei hwy.

56 Ac felly hwy a gadwasant gyssegriad yr allor wyth niwrnod, gan offrymmu poeth-offrymmau ac aberthu aberthau ‖ iechydwriaeth a moliant, mewn llawenydd. ‖ Hedd.

57 A hwy a harddasant daleen y Deml â choronau o aur, ac â thariannau, ac a ‖ adnewyddasant y pyrth a'r ystafelloedd, ac a osodasant ddrysau arnynt hwy. ‖ Gyssegrasant.

58 Ac yr oedd llawenydd mawr ym-mhlith y bobl, am droi gwradwydd y Cenhedloedd ymmaith.

59 Felly Iudas a'i frodyr, a holl gynnulleidfa Israel a ordeiniodd gadw dyddiau cyssegriad yr allor yn eu hamseroedd, yn flwyddyn tros flwyddyn, wyth niwrnod, gan ddechreu y pummed dydd ar hugain o'r mis Casleu, trwy orfoledd a llawenydd.

60 Ac ar yr un amser, hwy a adeiladasant fynydd Sion i fynu â chaerau uchel, ac â thyrau cedyrn oddi amgylch, rhag dyfod o'r Cenhedloedd a'i fathru ef i lawr, fel y gwnaethent o'r blaen.

61 A hwy a osodasant ynddo gryfdwr iw gadw ef, ac a gadarnhasant Beth-sura iw gadw ef, fel y cai yr bobl amddeffynfa yn erbyn Idumæa.

PEN. V.

Iudas yn taro meibion Dau, Bean, ac Ammon. 17 *Danson Simon i Galilea.* 19 *Gwroliaeth Iudas yn Galaad.* 31 *Y mae efe yn dinistrywio Ephron, am nacau iddo gael myned trwyddi.* 56 *Lladd llawer a fynnai ymladd a'i gelynion yn absen Iudas.*

DIgwyddodd hefyd pan glybu y Cenhedloedd oddi amgylch ddarfod adeiladu yr allor, ac adnewyddu yr Cyssegr, fel y buasent o'r blaen, yna digio yn ddirfawr a wnaethant.

2 Am hynny hwy a ymgynghorasant i ddestrywio cenedl Iacob, yr hon oedd yn eu plith hwy, ac a ddechreuasant ladd ac erlid y bobl. ‖ Arabia sive, neu Arabaia sive, neu Arabaia sant.

3 Yna Iudas a ymladdodd yn erbyn plant Esau yn Idumæa, yn ‖ Arabathane, am eu bôd yn gwarchae ar Israel: ac efe a'i tarawodd â phla mawr, ac a'i darostyngodd, ac a ddrwg eu hyspail hwynt.

4 Efe a gofiodd hefyd falis ac anfyddlondeb plant ‖ Bean, fel yr oeddynt hwy'n rhwyd, ac yn lhwyfyr i'r bobl, ac yn eu cynllwyn hwy yn y ffyrrad.

5 Am hynny efe a'i cauodd hwy mewn tyrau, ac a wersyllodd yn eu herbyn, ac a'i destrywiodd hwy yn llwyr, ac a losgodd eu tyrau hwy, a ‖ phawb a'r oedd vnddynt.

6 Wedi hynny efe a aeth trosodd at blant Ammon, ac a gafodd yno lu cadarn, a llawer o bobl, gyd â Thimotheus eu capten hwynt.

7 Ac efe a ymladdodd â hwynt mewn llawer ryfeloedd, a hwy a ddestrywiod o'i flaen ef, ac efe a'i tarawodd hwynt.

8 Ac wedi iddo ennill Iazar, a'r trefydd oedd yn perthyn iddi hi, efe a ddychwelodd i Iudea.

9 Yna y Cenhedloedd yn Galaad a ymgasclasant yn erbyn yr Israeliaid, y rhai oedd o fewn eu terfynau hwy, iw lladd hwy: ond hwy a ffoesant i gastell Dathema;

10 Ac a anfonasant lythyrau at Iudas a'i frodyr gan ddywedyd, y Cenhedloedd, y rhai sy o'n hamgylch ni, a ymgasclasant yn erbyn ni, i'n distrywio ni.

11 Ac yr awron y maent hwy yn ymbaratoi i ddyfod, ac i amgylchu'r castell, lle y ffoesom ni i'n Thimotheus ydyw capten eu llu hwy.

12 Tyred ynawr gan hynny, a gwared ni allan o'i dwylo hwy, canys llawer o honom ni a laddwyd eusys.

13 A'n holl frodyr, y rhai oedd yn lleoedd Tobie, a laddwyd, eu gwragedd hefyd a'i plant a ddygasant hwy ymmaith yn gaethion, a'i da a ddygasant, ac a laddasant yno ynghylch mil o wŷr.

14 Pan oedd y llythyrau hyn etto yn eu dallu, wele, cenadon eraill a ddaeth o Galilea, wedi rhwygo eu dillad, y rhai a fynegasant yn ôl y geiriau hyn,

15 Ac a ddywedasant, ymgasclodd y rhai yn Ptolemais, a Thyrus, a Sidon, a holl Galilea y Cenhedloedd, yn ein herbyn ni, i'n destrywio ni.

16 Pan glybu Iudas a'r bobl hyn yuma, cynhulleidfa fawr a ymgasclodd i ymgynghori pa beth a wnaent hwy iw brodyr oedd mewn gorthrymder, ac a rhyfel yn eu herbyn.

17 A Iudas a ddywedodd wrth Simon ei frawd, dewis allan wŷr, a dos i achub dy frodyr yn Galilea, ac myfi a'm brawd Ionathan a awn i wlad Galaad.

18 Ac efe a adawodd Ioseph fab Zacharias, ac Azarias, yn gapteniaid ar y bobl, a gweddill y llu yn Iudæa, iw chadw hi.

19 Ac efe y orchymynnodd iddynt hwy gan ddywedyd, llywodraethwch y bobl yuma, a mogelwch osod rhyfel yn erbyn y Cenhedloedd, hyd oni ddychwelom ni.

20 Ac fe roddwyd teir-mîl o wŷr Simon i frodi i Galilea, ac wyth-mîl o wŷr Iudas, yn erbyn gwlad Galaad.

21 Yna Simon a aeth i Galilea, ac a darawodd ar y Cenhedloedd, mewn llawer o ryfeloedd, ac a'i gorchfygodd hwy.

22 Ac efe a'i canlynodd hwy hyd byrth Ptolemais, ac ynghylch teir-mîl o wŷr o'r Cenhedloedd a laddwyd; ac efe a gymmerodd eu hyspail hwy;

23 Ac a ddygodd yr Israeliaid ymmaith, y rhai oedd yn garcharorion yn Galilea, ac yn Arbattis, a'i gwragedd, a'i plant, a chymmaint ac a feddent, ac a'i dygodd hwy i Iudea, â llawenydd mawr.

24 A Iudas Maccabæus, a'i frawd Ionathan, a aethant tros Iorddonen, ac a aethant daith tridiau yn yr anialwch;

35 Lle y cyfarfuant hwy ſ'r Nabathiaid, a hwy a ddaethant attynt yn heddychol, ac a fynegasant iddynt hwy bob peth a ddigwyddasei iw brodyr hwy yngwlâd Galaad:

36 Ac felly canfid llawer o honynt hwy yn ‖ Bosora, Bosor, Alima, ‖ Chasor, Macedâ, a Charnaim (dinasoedd cryfion a mawrion ydyw y rhai hyn oll.)

37 A'i bod wedi cau arnynt yn y lleill o ddinasoedd gwlad Galaad, ‖ a'i bod hwy wedi bwriadu dwyn eu lla yn erbyn yr ymddeffynfaodd iw dal hwy, aci'w diſetha ell yn yr vn dydd.

38 Ac ar hyn Iudas a'i lu a drôdd ar frys, ar hyd ffordd yr anialwch tu â ‖ Bosor, ac a ennillodd y dinas, ac a laddodd yr holl rai gwr-rywiaid â'r cleddyf, ac a gymmerodd eu holl yſpail hwy, ac a loſcodd y ddinas â thân.

39 Ac efe a ſymmudodd oddi yno liw nos, ac a ddaeth tua'r caſtell.

40 A phan oedd hi yn ſoreu ddydd, hwy a godaſant eu golwg i fyny, ac wele lu aniferiol o bobl yn dwyn yſcalion, ac offer-rhyfel i fynu i gymell y caſtell, ‖ ac yr oeddynt wedi goſod arnynt hwy.

41 Pan welodd Iudas ddechreu o'r rhyfel, a bod gwaedd y ddinas yn derchafu tua'r nef gan vdgyrn, a lleſ vchel;

42 Efe a ddywedodd wrth ei lu, ymleddwch heddyw tros eich brodyr.

43 Ac efe a ddaeth o'r tu ôl iddynt, mewn tair byddin, a hwy a ganaſant yr vdcyrn, ac a lefaſant ynghŷd â gweddi.

44 Pan wybu gwerſyll Timotheus mai Maccabæus oedd yno, hwy a ffoeſant rhagddo ef, ond efe a'i tarawodd hwy â lladdfa fawr, ac ynghylch wythmil o wŷr a ladded o honynt hwy y diwrnod hwnnw.

45 Yna Iudas a drôdd tua Maſpha, ac a oſododdarni, ac a'i heunillodd hi, ac a laddodd bôb gwryw yndi, ac a gymmerodd ei hyſpail hi, ac a'i lloſcodd hi â thân.

46 Efe a aeth eddi yno ac a ennillodd Caſphon, Maged, Boſor, a'r dinaſoedd eraill yn Galaad.

47 Wedi hyn Timotheus, a gaſclodd lu arall, ac a werſyllodd o flaen Raphon, o'r tu draw i'r afon.

48 A Iudas a anfonodd i ſpio 'r gwerſyll, a hwy a ddygaſant air iddo, gan ddywedyd; y mae'r holl genhedloedd ſy o'n hamgylch ni wedi ymgaſclu atto ef, yn llu lluoſog iawn.

49 Ac efe a gyſlogodd yr Arabiaid iw cymmorth hwy, a hwy o werſyllaſant o'r tu draw i'r afon, ac y maent yn barod i ddyfod, ac i ymladd â thi fa Iudas a aeth i gyfarfod â hwynt.

50 A Thimotheus a ddywedodd wrth gaptein-iaid ei lu, pan ddelo Iudas a'i lu yn agos ac yr afon, os daw efe troſodd yn gyntaf attom ni, ni allwn ni ei wrthwynebu ef, o blegit efe a ſydd trêch nâ ni o lawer.

51 Ond os arſwyda efe ddyfod troſodd, a gwerſyllu o'r tu draw i'r afon, nyni a awn troſodd atto ef, ac nyni a fyddwn gryfach nag ef.

52 Ond pan neſſaodd Iudas at yr afon, efe a oſododdſcrifennyddion y bobl ynglan yr afon, ac a orchymynnodd iddynt hwy, gan ddywedyd, na adewch i vn dŷn aros yn y gwerſyll, ond deued pawb i'r rhyfel.

53 Ac efe a aeth troſodd yn gyntaf attynt hwy, a'i holl bobl ar ei ôl: a'r holl genhedloedd a orchſyged ger ei fron ef, a hwy a daflaſant eu harfau ymmaith, ac a ffoeſant i'r demi oedd yn Carnaim.

54 A Iudas a aethant i fynu i fynydd Sion mewn gorfoledd, a llawenydd, ac a offrymmaſant ‖ boeth offrymmau, am na laddaſid neb o honynt hwy, oni ddychwelaſant mewn heddwch.

55 Ac yn y dyddiau hynny, y rhai yr oedd Iudas a Ionathan yngwlâd Galaad, a Simon eu brawd hwy yngwlâd Galilea o flaen Ptolemais,

56 Yna Ioſeph mâb Zacharias, ac Azarias, capteiniaid y llu, a glywſant y gweithredoedd ardderchawg, a'r rhyfeloedd a wnaethent hwy.

57 A hwy a dywedaſant, gedwch i ninnau hefyd ennill enw i ni, a myned i ymladd yn erbyn y cenhedloedd ſy o'n hamgylch.

58 A hwy a roddaſant orchymmyn i'r rhai oedd yn y llu oedd gyd â hwynt, ac a aethant tu a Temnia.

59 Yna Gorgias a'i wŷr a ddaeth allan o'r dinas i ‖ ymladd yn eu herbyn hwy.

60 Ond Ioſeph, ac Azarias a yrrwyd i ffoi, ac a ymlidiwyd hyd terfynau Iudæa, a dwy fil o wŷr o bobl Iſrael a lladdwyd y diwrnod hwnnw.

61 Fel hyn y bu colled fawr yn-mhlith pobl Iſrael, am na wrandawſent hwy ar Iudas a'i frodyr, eithr meddwl gwneuthur thyw wroliaeth.

62 Hefyd nid oeddynt hwy o hâd y gwŷr hynny y rhoddaſid ar eu dwylaw achubIſrael.

63 Ond y gwr Iudas a'i frodyr a ogoneddid yn fawr ger bron holl Iſrael a'r holl genhedloedd, pa le bynnac y clywid en henw hwy.

64 A'r bobl a ymgaſclei attynt hwy i gyfarch gwell iddynt.

65 Wedi hynny Iudas a'i frodyr a aethant allan, ac a ryfeſaſant yn y wlâd ſyfu gorwedd tu â'r dehau, yn erbyn meibion Eſau, ac yno efe a

* Num. 10.25.

‖ Oedd yn dyfod yn ôl.

† Cyſſurona addas, neu annog.

‖ Offrymmau bêdd Joſ Ant. 12.12.

‖ Cyfarfod â hwynt mewn rhyfel.

oreſcynnodd Hebron a'i pentrefydd, ac a dymodd i lawr ei chaſtell hi, a'i thyrau hi a lloſcodd efe oddi amgylch.

Yrtſi.

66 Yna efe a ymadawodd i fynêd i wlâd y dieithriaid, ac a aeth trwy Samaria.

Philiſtiaid.

67 Ar yr vn amſer y lladdwyd *rhai o* Offeiriaid y dinaſoedd, y rhai oedd yn ewyllyſio gwneuthur gwrolaeth, am fynêd o honynt i ymladd heb gyngor.

68 A phan ddaeth Iudas i Azotus yngwlad y dieithriaid, efe a ddeſtrywiodd eu hallorau hwy, ac a loſcodd eu delwau cerfiedig hwy, ac a gymmerodd yſpail y dinaſoedd, ac a ddychwelodd i wlâd Iudæa.

Philiſtiaid.

PEN. VI.

8 Antiochus yn marw, 22 ac yn cyſſaddef mai am y cam a wnaethai efe â Ieruſalem y poenir ef. 20 Iudas yn gwarchae ar y rhai oedd yn y tŵr yn Ieruſalem. 28 Hwythau yn cael gan Antiochus tangnaf, ddyfod i Iudea. 51 Tutau yn gwarchae ar Sion 60 ac yn beudychu ag Iſrael: 62 ac yr hynny yn burw i lawr gaerau Sion.

AC Antiochus y brenin a dramwyodd trwy'r gwledydd vchaf, ac a glybu fod Elimais o fewn Perſia yn ddinas enwog iawn am olud, am arian ac aur;

2 A bod temi gyfoethog iawn ynddi hi, a gwiſcoedd a aur, a llurigau, a thariannau, y rhai a adawſei Alexander mab Philip brenin Macedonia yno, yr hwn a deyrnaſei yn gyntaf ym myſc y Groec-wŷr.

3 Am hynny efe a ddaeth, ac a geiſiodd ennill y ddinas, a'i hyſpeilio hi, ond ni allei efe, oblegid cael o'r dinaſyddion ŵybod y peth.

4 A hwy a godaſant yn ei erbyn ef i ryfel, ac efe a ffoddes a ymadawodd oddi yno mewn triſtwch mawr, ac a ddychwelodd i Babilon.

5 Hefyd rhyw vn a ddaeth, ac a fynegodd iddo ef yn Perſia, ymlid ymmaith y lluoedd a aethei i wlâd Iudæa,

6 Ac ſel yr athei Lyſias â llu cadarn yn gyntaf, ac yr ymlidiefid ef o'i blaen hwynt, ac ſel yr aethent hwy yn gryfach o ran arfau a llu, ac yſpail lawer, y rhai a ddygaſent hwy oddi ar y lluoedd a dorraſent hwy ymmaith:

7 Ac ſel y cynnaſent hwy i lawr yffeiddi beth a oſodaſei efe ar yr allor yn Ieruſalem, ac yr amgylchaſent hwy 'r Cyſſegr â chaerau vchel, fel y buaſei efe o'r blaen, a Bethſura ei ddinas ef hefyd.

8 Pan glybu y brenin y geiriau hyn, ſe ſynnodd arno, ac a gythroddodd yn ddirfawr: am hynny efe a orweddodd ar ei wely, ac a ſyrthiodd mewn clefyd oddi wrth y triſtwch hwnnw, a'r ewbl am na ddigwyddaſei iddo ef ſel yr oedd efe yn diſgwyl.

9 Ac efe a arhôdd yno lawer o ddyddiau, canys di driſtwch ef oedd ſwy-ſwy, ac efe a wnaeth gyfrif y byddei efe farw.

10 Am hynny efe a ddanfonodd atu ei holl gareddigion, *ac a ddywedodd wrthynt hwy*, mae 'r cyſcu wedi ymadel â'm llygaid, ac fe leſcaodd fy nghalon o wîr ofal:

11 Ac mi a ddywedais yn fy nghalon, i ba drallodd y deuthym, ac ym-mha afonydd o drymder yr ydwyf yr awron, lle 'r oeddwn i o'r blaen yn hael ac yn gariadus yn fy awdurdod.

12 Ac yr awron yr ydwyfi yn ceſio 'r drwg a wnaethym i yn Ieruſalem, ſel y dygais i ymmaith yr holl leſtri aur, ac arian oedd ynddi hi, ac ſel y danfonais i ddeſtrywio trigolion Iudea, yn ddiachos.

13 Myfi a wn mai am hynny y daeth y drygau hyn arnaf, ac wele darfu am danaf fi trwy driſtwch mawr, mewn gwlâd ddieithr.

14 Yna efe a alwodd am Philip, vn o'i gareddigion, ac a'i goſododdefe yn llywodraeth-wr ar yr holl deyrnas,

15 Ac a roddes iddo ef ei goron, a'i fantell, a'i fodrwy, ſel y gallei efe gymmeryd Antiochus ei fab efe atto, a'i ddwyn ef i fynu i deyrnaſ.

16 Ac Antiochus y brenin a fu farw yno, yn y nawfed flwyddyn a deugain a chant.

17 Pan ŵybu Lyſias farw o'r brenin, efe a osododd i deyrnaſu yn ei le ef Antiochus ei fab ef, yr hwn a ddygaſei efe i fynu yn ieuange, ac a'i gelwid ef Eupator.

18 A'r rhai oedd yn y caſtell yn Ieruſalem a gadwaſant yr Iſraeliaid i mewn o amgylch y Cyſſegr, ac a geiſiaſant en drygu hwy yn waſtad, a chadarnhau 'r Ceuhedloedd.

19 Am hynny y bwriadodd Iudas en dellynu hwy, ac efe a gaſclodd yr holl bobl ynghyd, i ymhamgylchynu hwy

20 Felly hwy a ddaethant ynghyd, ac a'i hamgylchynaſant hwy yn y ddeufed flwyddyn a deugain a chant; ac efe a wnaeth leoedd a'r tabyrnaſ i ſefyll, a rhyfel-offer eraill.

21 Er hynny rhai o'r rhai yr oeddid yn eu hamgylchu, a aethant allan, a rhai o wŷr annuwiol Iſrael a lynaſant wrthynt hwy,

22 Ac a aethant at y brenin, ac a ddywedaſant, pa hŷd y byddi di heb wneuthur coſpedigaeth a dialedd ar ein brodyr ni?

23 Yr oeddym ni yn ſodlon i waſanaethu dy dad ti, i rodio ſel y dywedei efe, ac i vfyddhau i orchymynion ef.

24 Am hynny ein pobl a ymddieithriaſant oddi wrthym ni, a pha le bynnac y cawſant hwy nâd o honom ni, hwy a'i lladdaſant; a hwy a yſpeiliaſant ein etifeddiaeth ni.

25 Ac nid eſtynnaſant hwy eu dwylo yn erbyn ein herbyn ni, end yn erbyn ein holl gyffiniau.

26 Ac wele, y maent hwy wedi gwerſyllu heddyw yn erbyn y caſtell ſydd yn Ieruſalem, i'w oreſcyn ef, a hwy a gadarnhaſant y Cyſſegr, a Bethſura.

27 Ac oddi eithr i ei achub en blaen hwy yn fuan, hwy a wnant bethau mwy na'r rhai'n, fel na gellych di en rheoli hwynt.

28 Pan glybu'r brenin hynny, efe a ddigiodd, ac a gaſclodd ei holl garedigion ynghyd, capteiniaid ei lu, a'r rhai oedd ar ei wŷr meirch el.

29 Yna y daeth atto ef oddiwrth freninoedd eraill, ac o ynyſoedd y môr, lu ar gyfleg.

30 A rhifedi ei lu ef oedd gan mil o wŷr traed, ac vgein-mil o wŷr meireh, a deudec ar hugain o elephantiaid wedi en dyſcu i ryfela.

31 Y rhai hyn a ddaethant trwy Idumæa, ac a werſyllaſant yn erbyn Bethſura, ac a ryfelaſant tros lawer o ddyddiau, ac a oſodaſant allan lawer o ryſel-offer yn ei herbyn hi; end [illegible] won a ddaethant allan, aua loſcaſant y rheini thân, ac a ymladdaſant fel gwŷr.

32 Yna Iudas a ymadawodd oddi wrth efrell, ac a werſyllodd yn Bathzacharias, gyferbyn â gwerſyll y brenin.

33 A'r brenin a gyfododd yn foreu iawn, ac a ddygodd y lluoedd ruthr tua Bathzacharias, ac a ymrannodd i ryfela, ac a ganodd vdcyn.

34 A hwy a ddangoſaſant [illegible]

a mor-wydd, i'r eliphantiaid, i w hamog hwy i ymladd;

35 Ac a rannasant yr anifeiliaid ym mysc y byddinoedd. aca oi deiniasant fil o wŷr wedi eu gwisco mewn llurugau o fodrwyau, ac â helm au o bres amcan penaeu, i bob elephant, a phum cant o wŷr meirch etholedic a ordeiniwyd hefyd i bob elephant.

36 Y rhai hyn oedd barod bob amser, lle byddei yr anifail y byddent, gan fyned i ba le bynnac yr elei efe, ac ni ymadawent hwy oddi wrtho ef.

37 A phob elephant a orchyddiasid â thŵr cadarn o goed, wedi ei sicrhau arno ef ag offer, ac yr hob un yr oedd deuddeg ar hugain o wŷr i ymladd oddi arno ef, a gŵr o India i lywyaethu yr anifail.

38 A. hwy a osodasant weddill y gwŷr meirch ar du ymma, ac o'r tu accw, wrth ddwy ran y llu, gan roddi arwyddion i ddynt beth a wnent, ac wedi eu holl-arfogi ym mysc y byddinoedd.

39 A phan dywynnei yr haul ar y tarianau aur a pres, y mynydd a ddisgleiriei oddi wrthynt hwy, ac yr oeddynt yn llewyrchu fel lampau tan.

40 A rhan o lu y brenin oedd wedi ymdaenu ar y mynyddoedd uchel, a rhan ar y llecoedd isel, ac felly hwy a aethant yn ddiogel, ac mewn trefn.

41 A synnu a wnaeth ar bawb a'r a glybu sŵn eu llawn hwy, a cherddediad y llu, a thrwst yr arfau yn taro ynghyd; canys yr oedd y llu yn fawr anianol, ac yn grŷf.

42 Judas hefyd a'i lu a nesaodd i'r rhyfel, ac fe laddwyd chwe-chant o wŷr o lu y brenin.

43 Pan welodd Eleazar a'i gyfaw Sauaran, yn o'r elephantiaid wedi ei wisco ag arfau brenhinawl, ac yn uwch na'r eraill eraill, efe a feddyliodd fod y brenin ar honnaw:

44 Ac a ymroes i achub ei bobl ac i amill iddo ei hun enw tragywyddol;

45 Ac a redodd yn galonnoc at yr elephant hwnnw, trwy ganol y lyddion, ac a'i lladdodd hwy ar y llaw ddehau, ac ar y llaw asswy, i oni ymwahanasant hwy oddi wrtho ef o bob tu.

46 Ac efe a aeth tan yr elephant, ac a'i brathoddi oddi tano, ac a'i lladdodd ef: ynaʳ elephant a fythiodd i lawr arno ef, ac efe a fu farw yno.

47 Obd pan welodd yr *Iddewon eraill* gryfdwr y brenin, a aerth y llueedd, hwy a giliasant oddi wrthynt hwy.

48 A'r rhai oedd o lu y brenin a aethant i fyny i gyfarfod â hwynt i Ierusalem, a'r brenin a wnsylloddd hyn erbyn Iudæa, ac yn erbyn mynydd Sion.

49 Hefyd y brenin a wnaeth heddwch rhyngddo a'r rhai oedd yn Bethsura, a hwy a ddaethant allan o'r ddinas, am nad oedd ganddynt ymborth yno, i aros y gwarchae, oblegit ei bod hi yn Sabboth i'r tîr.

50 Felly y brenin a gymmerodd Bethsura, ac a osodd wŷr iw chadw hi.

51 Ac efe a osododd ryfel yn erbyn y Cyssegr tros lawer o ddyddiau, ac a osododd yno dân-arfau a rhyfel-offer, bwâu, a gwaith i saethu tân, a gwaith i saethu cerrig, ac ysgorpionau i saethu saethau a thaflau.

52 Yr Iddewon hefyd a wnaethant ryfel-offer yn erbyn yr eiddynt hwythau, ac a ymladdasant â hwynt tros hir amser.

53 Ond nid oedd mor• bwyd yn eu llestri, (oblegid y seithfed flwyddyn oedd hi,) ar rhai yn Iudæa a'r a achubasid o blith y Cenhedloedd, a fwytasent eu holl ŝtôr hwy.)

54 Acni adawsid ond ychydig wŷr yn y Cyssegr oblegit newyn a'i gorchfygasei hwy, oni thynnasent hwy ymmaith bob yn ŵr le eu hun.

55 Pan glybu Lysias fod Philip (yr hwn a osodasei Antiochus y brenin, pan oedd efe etto yn fyw, i ddwyn Antiochus ei fab i fyny i deyrnasu,)

56 Wedi dyfod trachefn o Persia, a Media, â llu'r brenin, yr hwn a aethei gyd ag ef, a'i fod efe yn ceisio cymmeryd matterion y frenhiniaeth a'r ei law.

57 Yna efe a frysiodd, ac a aeth, ac a ddywedodd wrth y brenin, a chapteiniaid y lliu, a'r gwŷr eraill: yr ydym ni yn lleihau bennydd, ac nid oes cennym ni ond ychydig ymborth; dracheſn, lle yr ydym ni yn ei amgylchu sy gadarn, ac arnom ni y mae cymmeryd gofal am y deyrnas.

58 Am hynny rhoddwn ddehau-ddwylaw i'r gwŷr hyn, gwnawn heddwch rhyngom a hwynt, ac a'i holl genedl:

59 A chanitawn iddynt fyw yn ôl en cyfraith, fel yr oeddynt o'r blaen, canys am hyn y mament hwy wedi cythruddo, a hyn oll a wnaethant hwy am ddileu o honom ni eu cyfreithiau gaſl o honynt.

60 A'r brenin a'r tywysogion a fuant fodlon; ac efe a ddanfonodd attynt hwy i gymryg heddweh, a hwy a'i derbyniasant

61 A'r brenin a'r tywysogion a dyngasant iddynt hwy, ac ar hynny hwy a ddaethant allan o'r castell.

62 A'r brenin aeth i fyny i fynydd Sion, ond pan welodd efe gadernid y lle, efe a dorrodd y llw a dyngasei efe, ac a orchymynnodd dynu y gaer i lawr oddi amgylch.

63 Yna efe a ymadawodd ar frŷs, ac a ddychwelodd i Antiochia, ac a gafodd Philip yn arglwyddiaethu ar y ddinas: ac a ymladdodd ag ef, ac a oresgynnodd y ddinas wrth grŷfder.

PEN. VII.

1 *Lladd Antiochus, a Demetrius yn teyrnasu yn ei le ef.* 5 *Alcimus yn ebrwyddych bon yn Archoffeiriad, ac yn achwyn ar Judas wrth y brenin:* 16 *yn lladd trugain o'r Assaeid.* 43 *Lladd Nicanor, a gorchfygu llaw'r brenin gan Judas.* 49 *Cadw dydd yr orchfygfaeth hon yn wŷl yn flwyddyn.*

YN yr vnfed flwyddyn ar ddêc a deugain a chant yr ymadawodd Demetrius mab Seleucus o Rufain, ac a ddaeth ag ychydic wŷr i ddinas ynglan y môr, ac a deyrnasodd yno. *Tripolis. Iosephus Ant. lib. 10. 12. & 16.*

2 A phan ddaeth efe i frenhiniaeth ei hendaid, digwyddodd i w lu ef ddal Antiochus a Lysias iw dwyn atto ef. *Lys.*

3 A phan wybu efe hynny, efe a ddywedodd, na ddangoſwch i mi en hwynebau hwy.

4 A'r llu a'i lladdodd hwynt, a Demetrius a eisteddodd ar orseddfa ei frenhiniaeth.

5 Yna yr holl ddynion drygionus annuwiol o Israel a ddaethant atto ef, ac Alcimus oedd en capten hwy, yr hwn oedd yn chwennychu bod yn Arch-offeiriad:

6 Ac a gyhuddasant y bobl wrth y brenin, gan ddywedyd, Iudas a'i frodyr a laddasant dy holl garedigion di, ac a'n gyrrasant ni allan o'n gwlâd. *Yr eiddun.*

7 Am hynny danfon ryw ŵr yr adwyt yr ymddiried iddo, ac aed ac edrycheđ yr holl ddrygau a wnaeth efe arnom ni, ac ar wlâd y brenin, a chospedefe hwynt, a phawb ſydd yn eu cynhorthwyo.

8 Yna

8 Yna ʼr brenin a ddewisodd Bacchides caredig y brenin, yr hyn oedd yn llywodraethu oʼr tu draw iʼr afon, ac oedd ŵr mawr ym mhlith deyrnas, ac yn ffyddlon iʼr brenin:

9 Ac efe aʼi danfonodd ef gyd ag Alcimus annuwiol, yr hwn a wnaethei efe yn Arch-offeiriad, ac a orchymynnodd iddo ddial ar blant Israel.

10 A hwy a ymadawsant, ac a ddaethant â llu mawr i wlâd Iudæa, ac a ddanfonasant gennadonat Iudas aʼi frodyr, ac a ddywedasant eirtiau heddychol yn dwyllodrus wrthynt hwy.

11 Eithr ni wnaethant hwy goel ar eu geiriau hwy: canys hwy a welsant duysod o honynt hwy â llu marw.

12 Wedi hyn, cynnulleidfa oʼr ‖ scrifennyddion a ymgasclodd at Alcimus a Bacchides, i geisio cyfiawnder.

‖ Scrifenyddion, llywodraethwyr, gorengwyr, neu wyr mewn awdurdod.

13 Aʼr Asideaid oedd y rhai cyntaf ymmhlith plant Israel a geisiasant heddwch ganddynt hwy,

14 Gan ddywedyd, daeth yn ſy Offeiriad o hâd Aaron gyd aʼr llû yma, ac ni wna efe gam â nyni.

15 Ac efe a roes eiriau heddychol iddynt hwy, ac a dyngodd wrthynt gan ddywedyd, ni wnawn ni ddrwg i chwi, nac i'ch caredigion.

16 A hwy aʼi credasant ef, ond efe a ddaliodd driugein ŵr o honynt hwy, ac aʼi lladdodd hwy mewn vn diwrnod, yn ôl y geiriau a ſcrifennodd *Dafydd*:

* Pſal. 79. 2. 17 Hwy *a daflasant allan gig dy Saint di, ac a dywallasant eu gwaed hwy o amgylch Ieruſalem, acnid oedd neb aʼi claddei hwynt.

18 Aʼi hofn hwynt aʼi dycheryn a ddaeth ar yr holl bobl, y rhai a ddywedent, nid oes na gwiriondeb na ‖ chyfiawnder ynddynt hwy, oblegit hwy a dorrasant y llw aʼr amniod a wnaethant.

‖ Barn.

19 A Bacchides â symmudodd o Ieruſalem, ac a wersyllodd yn Bezeth, ac a ddanfonodd allan oddi yno, ac a ddaliodd lawer oʼr rhai aʼi gadawsent ef, a rhai oʼr bobl, ac aʼi lladdodd hwy, ac aʼi taflodd iʼr pydew mawr.

20 Yna efe a orchymynnodd y wlâd i Alcimus, ac a adawodd ryfel-wŷr gyd ag ef, tw gymhorth ef ‖ a Bacchides aʼeth at y brenin.

‖ Ymegniodd i ynill ffyn ei Arch-offeiriadaeth.

21 Ac felly Alcimus a ‖ ymryſonodd am yr Arch-offeiriadaeth.

22 Aʼr holl rai oedd yn cythryblu y bobl, a ymgaſclasant atto ef, ac a enillasant wlâd Iuda, ac a wnaethant ddrwg mawr yn Israel.

23 Pan welodd Iudas yr holl ddrwg a wnaethei Alcimus, aʼr rhai oedd gyd ag ef iʼr Iſraeliaid, ie mwy nag a *wnaethei* yr Cenhedloedd,

24 Efe a dramwyodd trwy holl derfynau Iuda oddi amgylch, ac a wnaeth ddialedd ar y gwŷr a ffoesent ymmaith oddi wrtho ef at y gelynion, ni pheidiasant hwy a dyfod mwy ‖ iʼr wlâd.

‖ Yn erbyn y wlâd ‖ Mynedyn gryfion iawn. ‖ A ddiwedodd waetha y gallei am danynt.

25 Pan welodd Alcimus fod Iudas aʼr rhai oedd gyd ag ef wedi ‖ cael y llaw vchaf, a gwybod na allei efe eu haros hwy, efe a ddychwelodd at y brenin, ac ‖ aʼi cyhuddodd hwy o ddrygioni.

26 Yna ʼr brenin a ddanfonodd Nicanor, vn oʼi dywyſogion anrhydeddus, yr hwn oedd yn casau ac yn dwyn gelyniaeth i Iſrael, ac a orchymynodd iddo ddeſtrywio ʼr bobl yn llwyr.

27 A Nicanor a ddaeth i Ieruſalem â llu mawr, ac a ddanfonodd eiriau heddychol at Iudas aʼi frodyr, ond trwy dwyll, gan ddywedyd,

28 Na fydded rhyfel rhyngof a chwi, mi a ddeuaf ag ychydig wŷr i weled eich wynebau chwi yn heddychol.

29 Felly efe a ddaeth at Iudas, a hwy a gyfarchasant ei gilydd yn heddychol, ond yr oedd y gelynion yn barod i gippio Iudas i fforedd.

30 Etto yſpyſwyd y peth i Iudas, mai trwy dwyll y daethei efe atto ef: ac efe aʼi hofnodd ef yn fawr, ac ni fynnei weled ei wyneb ef mwy.

31 Pan welsu Nicanor ddatcuddio ei fwriad ef, efe a aeth allan i ‖ ymladd yn erbyn Iudas, yn ymyl ‖ Capharſalama.

‖ Ymlaen.

32 Ac ynghylch pum mil o wŷr o lu Nicanor a syrthiasant, ac a ffoesant i ddinas Dafydd.

33 Wedi hyn, Nicanor a aeth i fynydd Sion, a rhai oʼr Offeiriaid, a henaduriaid y bobl a ddaethant allan oʼr Cyſegr i gyfarch iddo ef yn heddychol, ac i ddangos iddo ef y poeth offrymmu yr oeddid yn eu hoffrwm tros y brenin.

34 Ond efe a chwarddodd am eu penmaenwy, ac aʼi gwatworodd hwy, ac ‖ aʼu halogodd hwy, a ddywedodd yn falch.

‖ Ac a.

35 Ac efe a dyngodd yn ei ddig gan ddywedyd, oni roddir yn awr Iudas aʼi werſyll yn fyniyl, os dychwelaſ mewn heddwch, myfi a loſcaf yr ymma: ac yna efe a aeth allan mewn digllonedd mawr.

36 Yna ʼr Offeiriaid a ddaethant i mewn a ſafaſant o flaen yr allor aʼr Demi, gan ŵylo, a dywedyd,

37 O Arglwydd, ti a ddewiſaſt y tŷ yma, ‖ i fod alw ar dy enw di yuddo, ac i fod yn dŷ gweddi, a ymbil iʼth bobl.

‖ Ac.

38 Gwna ddialedd ar y gŵr hwn aʼi werſyll oni ladder hwy â'r cleddyf: cofia eu cablegthau hwy, ac na ddioddef iddynt hwy barhau.

39 A Nicanor a aeth allan o Ieruſalem, ac a wersyllodd yn Bethoron, ac yno llu o Syria a gyfarfu ag ef.

40 A Iudas a werſyllodd yn Adaſa, a theirtu o wŷr, ac a wnaeth ei gweddi gan ddywedyd.

41 * O Arglwydd, pan ddaeth rhai oddi wrth brenin iʼth gablu di, yr Angel a aeth allan, a laddodd gant a phump a phedwar vgain o filoedd o honynt hwy.

42 Deſtrywia felly y gwerſyll hwn o'th blaen di heddyw, fel y gallo pobl eraill wybod, dywedyd o honaw efe yn ddrwg am dy gyſſegr di, a barna di yn ôl ei ddrygioni.

43 Aʼr gwerſyllocedd a darawſant yn ôl y trydydd dydd ar ddêc o'r mis Adar, a llu Nicanor a orchfyged, ac efe ei hun a laddeci yn gyntaf yn y rhyfel.

44 Pan welodd rhyfelwŷr Nicanor ei fod wedi ſyrthiaſant eu harfau ymmaith, ac a ffoesant.

45 Ond yr *Iddewon* aʼi hymlidiaſant hwy daith yn diwrnod, o Adaſa nes dyfod i Gasra, ac a ganaſant larwm mewn vdcyrn ar eu hôl hwynt.

46 A'r *Iddewon* a ddaethant allan o bob dinas Iudæa oddi amgylch, ac aʼi herlidiaſant hwy: a hwy a droeſant yn erbyn y rhai aʼi herlidiaſ, ac felly y lladded hwy oll âʼr cleddyf, ac nid adawsi neb o honynt hwy, na ddim yn.

47 Yna hwy a gymmeraſant yr yſpail, ar ysglyfaeth, ac a dorraſant ben Nicanor ymmaith, a'i law ddehau ef, yr hon a eſtynnaſei efe allan cyn falched, ac aʼi dygaſant hwy ymmaith gyd â hwynt, ac aʼi crogaſant o flaen Ieruſalem.

48 Am hynny ʼr bobl a lawenychaſant yn ddirfawr, ac a ſwriaſant y diwrnod hwnnw trwy gyfoledd mawr;

49 Ac a ordeiniaſant gadw y diwrnod hwnnw, ſef y trydydd dydd ar ddêc oʼr mis Adar bob blwyddyn.

50 Ac

50 Ac felly gwlad Iuda a gafodd heddwch ychydig amſer.

PEN. VIII.

1 *Iudas yn cael yſbryfyddyd o allu a chyfrwyſdra y Rhufeiniaid:* 20 *ac yn gwneuthur ammodau heddwch â hwynt.* 24 *Pyngciau yr heddwch hwnnw.*

IVdas hefyd a glybu ſôn am y Rhufein-wŷr, eu bod hwy yn allnoc, ac yn wŷr cedyrn, ac yn ſodlon i ddechryn y rhai a ymgyllyltei a hwynt, ac yn gwneuthur heddwch â phawb a'r oeddyn cyrhu attynt,

2 A'i bôd yn alluog o nerth: a heb law hyn, eu rhyfeloedd hwy, a'r gwrolaeth a wnaethant hwy ym myſc y Galatiaid, a ſyneguyd iddynt hwy, ac fel y gorchfygaſent hwynt, ac a'i dygaſent tan deyrn-ged,

3 A pha bethau a wnaethent hwy yngwlad Hiſpaen, i ennill y mwyn-gloddiau arian ac aur oedd yno;

4 Ac fel y goreſcynnaſent ‖ bob lle trwy eu doethineb a'i dioddefgarwch, (er pelled ſyddei y lle oddi wrthynt hwy,) a'r brenhinoedd hefyd y rhai a ddaethei yn eu herbyn hwy o eithaf y ddaiar, nes eu gorchfygu, a'i taro yn drwm iawn ac fel yr oedd y llaill yn talu teyrn-ged iddynt hwy bob blwyddyn,

5 Ac fel y gorchfygaſent hwy mewn rhyfel Philip, a Pherſeus brenin y ‖ Macedoniaid, ac eraill y rhai a ymgodaſei yn eu herbyn hwy, ac y gorchfygaſent hwynt:

6 Fel y gorchfygaſent hwy Antiochus y brenin mawr o Aſia, yr hwn a ſynnei ymladd â hwynt, ac oedd ganddo chwengain o Elephantiaid, a gŵyr meirch, a cherbydau, a llu mawr iawn,

7 Ac fel y daliaſant hwy ef yn fyw, ac yr ordeiniaſent hwy iddo ef, ac i'r rhai a deyrnaſei ar ei ôl ef, talu teyrn-ged fawr iddynt hwy, a rhoddi meichiau ar yr hyn a gyttunetſid arno;

8 Fel y dygaſent hwy oddi arno ef wlad India, a Media, a Lydia, ei wledydd goreu ef, ac y rhoddaſant hwy y rhai hyny i'r brenin Eumenes:

9 A pha fôdd y rhoddaſei y Groeg-wŷr eu hŷd ar ddyſod a'i diſetha hwynt:

10 Ac y danſonaſent hwytheu pan wybuant, gapten yn eu herbyn hwy, ac y lladdaſent lawer o honynt hwy, ac y caethgludaſent eu gwragedd hwy a'i plant, ac ar yſpeiliaſent hwy, ac y gymmeraſent feddiant yn eu tîr hwy, ac y deſtrywiaſent eu dinaſoedd cedyrn hwy, ac a'i daroſtyngaſent hwy i ſod yn gaeth wŷr iddynt hyd y dydd heddyw:

11 Ac fel y darfuaſei iddynt hwy ddeſtrywio, a chethiwo teyrnaſoedd, ac ynyſoedd eraill, y rhai a fuaſei yn amſer yn eu gwrthwynebu hwy,

12 Ac fel yr oeddynt hwy yn cadw cydymdeithas â'i cydymdeithion, ac â'r rhai oedd a'i hyder arnynt hwy, ac fel yr eniillaſent hwy deyrnaſoedd ym mhell, ac yn agos, a bod pawb yn eu hofni hwy a'r a glywſei ſon am danynt.

13 O blegit pwy bynnac a chwennychent hwy eu cymhorth i deyrnaſu, y rhai hyny oedd yn teyrnaſu; a thracheſn, y nêb a fynnent, a ddiſtrywddent hwy: ac fel yr oeddynt hwy wedi dyfod i oruchafiaeth mawr:

14 Ac er hyn i gŷd nad oedd vn o honynt yn gwiſco coron, nac yn ymddilladu â phorphor fal fawrygu ſelly,

15 Ond gwneuthur o honynt hwy dŷ cynghor ijdynt eu hunain, lle yr oedd trychant, ac vugain, yn eiſtedd bennydd mewn cyngor, yn ymgynghori yn waſtadol tros y bobl, fel cadw hwynt mewn trefn dda:

16 Ac fel yr oeddynt hwy yn ymddiried i vn gŵr bob blwyddyn iw llywodraeth hwynt, ac i arglwyddiaethu ar eu holl wlâd hwy, i'r hwn yr oedd pawb yn vfyd: ac nad oedd na chenfigen nac ‖ enidigedd yn eu plith hwy.

‖ *Gwynfyd.*

17 Yna Iudas a ddewiſodd Eupolemus fab Ioan, fab Accas, a Iaſon fab Eleazar, ac a'i danfonedd hwy i Rufain i wneuthur cyfammod caredigrwydd a chydymdeithas â hwynt:

‖ *Chredyſſeiliaeth.*

18 Ac i ddeiſyf arnynt nwy dynnu yr iau oddi arnynt hwy; oblegit yr oeddynt hwy yn gweled fod brenhiniaeth y Groeg-wŷr yn gorthrymmu Iſrael â chaethiwed.

19 A hwy a aethant i Rufain, ac yr oedd y ſiordd yn bell iawn, ac a aethant i mewn i oŷ'r cyngor, lle y lleſaraſant ac y dywedaſant.

20 Iudas Maccabeus a'i frodyr, a phobl yr Iddewon, a'n danſonodd ni attoch chwi, i ymrwymo mewn ammodau cydymdeithas a heddwch â chwychwi, ac i chwithau ein ſcrifennu ninnau yn gydymdeithion, ac yn caredigion i chwithau.

21 Ac yr oedd y chwedl ymma yn rhyngu bodd i'r Rhufeiniaid yn dda iawn.

22 Ac dymma goppi o'r ſcrifen a orgraphodd y cyngor mewn llechau prês, ac a anſonaſant hwy i Ieruſalem, fel y byddei yno gyd â hwy yn goffadwriaeth o'r heddwch, ac o'r gydymdeithas.

23 ‖ Bîd yn dda i'r Rhufein-wŷr, ac i bobl yr Iddewon, ar fôr ac ar dîr yn dragywydd: a phell fyddo'r cleddyf a'r gelyn oddi wrthynt.

‖ *Llwyddiant.*

24 Os daw rhyfel yn gyntaf yn erbyn y Rhufein-wŷr, nac yn erbyn neb o'i cydymdeithion hwy, trwy eu holl arglwyddiaeth hwy,

25 Pobl yr Iddewon a'i cynhorthwant hwy, fel y ‖ gofynno'r amſer, ag ewyllys eu calon:

‖ *Gofoddyr.*

26 Ac ni roddant ddim i'r rhai a ryfelant yn eu herbyn hwynt, ac ni chynhorthwyant hwynt nac â bwyd, nac ag arian, nac â llongau, fel y rhyngodd bodd i'r Rhufein-wŷr: a eu hammodau a gadwant heb gymmeryd dim am hynny.

27 Yn yr vnfunyd, os digwydd i bobl yr Iddewon yn gyntaf gaffael rhyfel, y Rhufein-wŷr a ymladdant gyd â hwy o ewyllys da, fel y goſoder yr amſer iddynt:

28 Ac ni roddant i clypion yr Iddewon na bwyd, nac arfau, nac arian, na llongau, fel y gweloddi y Rhufein-wŷr yn dda: eithr hwy a gadwant yr ammodau hyn, a hynny yn ddidwyll.

29 Yn ôl y geiriau hyny gwnaeth y Rhufein-wŷr ammod â phobl yr Iddewon.

30 Ac os ewyllyſia yr vn o'r ddwy blaid o hyn allan chwanegu at, neu dynu oddi wrth y geiriau hyn, gwnant wrth eu hewyllys: a pha beth bynnac a chwanegant ŵrthynt, neu a dynnant oddi wrthynt, hynny a laſa.

31 Ac am y drwg y mae Demetrius yn el wneuthur i'r Iddewon, ni a ſcrifennaſom atto ef, gan ddywedyd, pa ham y gwnaetheſt ti dy iau yn drwm ar ein caredigion ni a'n cydymdeithion yr Iddewon?

32 Os achŵynant hwy rhagot ti dracheſn, nyni a wnawn gyfiawnder iddynt, ac a ymladdwn â thi ar fôr ac ar dîr.

PEN. IX.

1 *Alcimus a Bacchides yn dyſod tracheſn a gallu mawr*

gallwoedd urwydd i Iuda: 7 A llu Iudas yn cilio oddiwrthbo, 19 a'i ladd yntef. 30 Ionathan yn dyfod yn eile ef, 40 Ac yn dial cam ei frawd Ioan. 55 Plan Alcimus, ac yntau yn marw. 70 Bacchides yn heddychu â Ionathan.

A Phan glybu Demetrius lâdd Nicanor a'i lu mewn rhyfel, efe a aeth thagddo, ac a ddanfonedd Bacchides, ac Alcimus dracheſn i Iudæa, a chadernid ei lu gŷd â hwynt.

2 A hwy a aethant allan rhyd y ffordd ſydd yn myned tua ‖ Galgala ac a werſyllaſant o flaen Maſaloth, yr hon ſy yn Arbela, ac a'i ennillaſant hi, ac a laddaſant lawer o bobl. ‖ *Neu, Galilea.*

3 Y mis cyntaf heſyd o'r ddeuddeccfed flwyddyn a deugain a chant, hwy a werſyllaſant, o flaen Ieruſalem.

4 Ond gan gyſodi y gwerſyll i fynu, hwy a aethant i ‖ Berea, ag vgein-mil o wŷr traed, a dwy-fil o wŷr meirch. ‖ *Berrtsha: Ioſ.*

5 Iudas yntef a werſyllaſei yn Eleaſa, a thair mil o wŷr detholedig gyd ag ef.

6 A phan welſant hwy lnoſogrwydd y llu arall, ei fod efe cymmaint, hwy a ofnaſant yn ddirfawr, a llawer a dynnaſant allan o'r gwerſyll, as nid arhôdd yno ond wyth-gant o wŷr.

7 Pan welodd Iudas fod ei lu ef wedi cilio, a'r rhyfel yn pwyſo arno, efe a fawr drallodwyd yn ei galon, o eiſien caſſael amſer iw caſclu hwy ynghyd, ac a ddigalonnodd.

8 Etto efe a ddywedodd wrth y rhai a drigaſent gyd ag ef, cyfodwn, ac awn yn erbyn ein gelynion, nid hwyrach i ni allu ymladd â hwynt.

9 Ond hwy a ſynnaſent ei droi ef gan ddywedyd, ni allwn ni ddim; ‖ am hynny achubwn ein henioes yn awr, ac yn ôl hyn, ni a ddychwelwn ynghŷd â'n brodyr, ac a ymladdwn yn erbyn hwy: canys nid yŷm ni ond ychydig: ‖ *Yn ôl y cyppi Lladin y mae hyn.*

10 Yna Iudas a ddywedodd, na adawo Duw i mi wneuthur hyn, a ffoi oddi wrthynt hwy: am hynny os ein hamſer ni a ddaeth, gedwch i ni farw ſel gwŷr tros ein brodyr, ac na adawn ‖ fai yn y byd ar ein gogoniant. ‖ *Achos da i ddywedid yn erbyniau gogoniant.*

11 A llu *Bacchides* a aeth allan o'r gwerſyll, ac a ſaſodd ‖ yn eu herbyn hwy, a'r gwŷr meirch a gyſtrannedd yn ddwy ‖ rann: y taflyddion a'r ſaethyddion a gerddaſant o flaen y llu, a'r rhai oll oedd yn blaenori y llu oeddynt wŷr cryfion. ‖ *Neu, yn erbyn yr Iddewon.*

12 A Bacchides ei hun oeddyn yr adain ddehau, a'r fyddin a neſſaodd ar y ddeu-tû, a hwy a'i ganaſant yr vdcyrn. ‖ *Fyddin.*

13 Gwŷr Iudas a'i ganaſant hŷrlvdcyrn hefyd, a'r ddaear a yſcydwodd wrth dwrwſ y lluoedd: a hwy a darawſant ynghyd o'r boreu hyd y nôs.

14 A phan welodd Iudas fod Bacchides, a chryfder ei lu, ar y tu dehau, efe a gymmerodd yr holl wŷr calonnog gyd ag ef,

15 Ac a ddrylliodd adain ddehau eu byddin hwy, ac a'i herlidiodd hyd ym mynydd Azotus.

16 Pan welodd y rhai oedd yn yr adain aſwy fôd y rhai o'r adain ddehau wedi eu dryllio; hwy a ganlynaſant ar Iudas a'i wŷr, wrth eu ſodlau, o'r tu ôl.

17 Ac yna yr aeth y rhyfel yn frwd, a llawer a laddwyd, ac a archollwyd o'r ddwyblaid.

18 Iudas heſyd a laddwyd, a'r llaill a ffoeſant.

19 A Ionathan a Simon a gymmeraſant Iudas eu brawd, ac a'i claddaſant ef ym medd ei dadau yn Modin.

20 A hwy a wylaſant ; a holl bobl Iſrael a wnaethant farw-nâd mawr am dano ef, ac a ruthrant tros ddyddiau lawer, gan ddywedyd,

21 Pa ſodd y cwympodd y gŵr gallucc oedd yn achub Iſrael?

22 Ond ni ſcrifennwyd y pethau eraill oedd yn perthyn i Iudas, a'i ryfeloedd, a'i weithredoedd ardderchog, a'i fawredd ef; canys llawer iawn oeddynt hwy.

23 Wedi marw Iudas, dynion dryglaon i dderchafaſant eu penau o fewn holl derfynau Iſrael, a phawb a'r oeddynt yn gwneuthur anwiredd, a gyſodaſant.

24 Yr oedd newyn mawr iawn yn y dyddiau hynny, a'r holl wlâd a ymadawodd ar en hôl ‖ hwynt.

25 A Bachides a ddewiſodd wŷr annuwiol, ac a'i gwnaeth hwy yn arglwyddi ar y wlad.

26 Y rhai hynny a geiſiaſant, ac a chwiliaſant am garedigion Iudas, ac a'i dygaſant hwy at Bachides, ac efe a ddialodd arnynt hwy, ac a ‖ ſi gwatworodd hwy yn ddirfawr.

27 A chyſtudd mawr a ddigwyddodd yn Iſrael, ni bu y fath er pan ni welwyd prophwyd yn eu plith hwy.

28 A holl garedigion Iudas a ymgaſchaſant, ac a ddywedaſant wrth Ionathan,

29 Er pan ſu farw dy frawd Iudas, nid oes gŷnym nêb tebyg iddo ef i fyned allan yn erbyn ein gelynion, a Bacchides, ac yn erbyn y rhai o'n cenedl ſydd elynion i ni.

30 Am hynny nyni a'th dewiſaſom di heddyw yn ei le ef, i ſod yn dywyſog, ac yn gapten i ni, i ymladd ein rhyfeloedd ni.

31 A Ionathan a gymmerodd y dywyſogaeth arno yr amſer hwnnw, ac a gododd i fynu yn lle ei frawd.

32 Pan wybu Bacchides hynny; efe a geiſiodd ei ladd ef.

33 Ond Ionathan a Simeon ei frawd, a phawb a'r oedd gyd â hwy a wybuant hyn, ac a ffoeſant i anialwch Thecoe, ac a werſyllaſant wrth ddwfr llyn Aſphar.

34 ‖ Pan ddeallodd Bacchides hynny, efe a ddaeth a'i holl lu yn agos i'r Iorddonen ar y dydd Sabboth.

35 A *Ionathan* a ddanfonaſei ei frawd ‖ *Ioan* capten y bobl, i ddymuno ar ei gareddigon ‖ Nabathiaid, gaffael o honynt hwy adel eu ‖ *Bedeg* gyd â hwy iw cadw, oblegit yr oedd llawer gan ddynt hwy.

36 Ond plant Iambri a ddaethant allan o Medeba, ac a ddaliaſant Ioan, a'r holl bethau oedd ganddo ef, ac a aethant ymmaith â hwynt ganddynt.

37 Yn ôl y pethau hyn y daeth gair i Ionathan ac i Simon ei frawd, fod plant Iambri yn gwneuthur neithior fawr, ac yn dwyn y feich o ‖ Medeba â chyuhebrwng mawr, oblegit merch oedd hi i vn o bennaethiaid mawr Canaan.

38 Yna hwy a gofiaſant Ioan eu brawd, a'r aethant i fynu, ac a ymgyddiaſant ynghyfrin y mynydd.

39 A hwy a godaſant eu golwg i fynu, ac a edrychaſant, ac wele, yr oedd ‖ trâth ac aſtwy, mawr: a'r priodaſ-fab a ddaethei allan ei garedigion, ac a'i frodyr, iw cyfarfod hwy â thympanau, ‖ ag offer cerdd, ac ag arfau lawer.

40 Yna Ionathan a'r rhai oedd gyd ag ef a gaddaſant i fynu allan o'i llochefau yn eu herbyn hwy, ac a laddaſant lawer o honynt hwy, a'r lleill a ffoeſant

ſoesint i'r mynydd, a hwy a gymmeraſant eu holl ysbail hwy.

41 Felly y briodas a droed yn alar, a llais eu cerddorion hwy yn ſarw-nad.

42 Ac ſelly wedi iddynt hwy lwyr ddial gwaed eu brawd, hwy a ddychwelaſant i ‖ oror yr Iorddonen.

43 Pan glybu Bacchides hynny, eſe a ddaeth i lin yr Iorddonen â llu mawr, ar y dydd Sabboth.

44 A Jonathan a ddywedodd wrth y rhai oedd gyd ag ef, cyfodwn heddyw i fynu, ac ymladdwnam ein henei diau, canys nid ydym heddyw ya ſefyll yn yr vn cyfwr ac yr oeddym ni er ys dyddiau.

45 Wele y mae'r rhyſel o'n blaen ac o'n hôl ni, a dwfr yr Iorddonen o'r naill du, ac o'r tu arall ſugmynydd a choedydd, ac nid oes i ni le i gilio.

46 Am hynny gwaeddwch yr awron tu a'r nef, ſel yr achuber chwi o law eich gelynion.

47 Ac ſelly hwy a darawſant ynghyd, a Jonathan aethunodd allan ei law i daro Bacchides, ond eſe a giliodd yn ôl oddi wrtho ef.

48 Yna Jonathan a'r rhai oedd gyd ag ef a neidiaſant i'r Iorddonen, ac a nofiaſant troſodd i'r lan draw: ond nid ai y lleill tros yr Iorddonen ar eu hôl hwy.

49 Ac ynghylch ‖ mil o wyr Bacchides a laddwyd y diwrnod hwnnw.

50 Am hynny *Bacchides* a ddychwelodd i Ierusalem, ac a ‖ adeiladodd y dinaſoedd cedyrn oedd yn Iudea, a'r amddiffynfa yn Iericho, ac Emmaus, a Bethoron, a Bethel, a Thamnatha, a Pharathoni, a ‖ Thaphon, â chaeran vchel, â phyrth, ac â barrau:

51 Ac a oſododd wŷr ynddynt iw cadw, ac i wneuthur gelyniaeth ag Iſrael.

52 Eſe a adeiladodd gaerau ynghylch y ddinas ‖ Bethſura, a Gazara, a'r caſtell, ac a oſododd wŷr a bwyd ynddynt hwy.

53 Eſe a gymmerodd hefyd feibion pennaethiaid y wlad yn wyſtlon, ac a'i rhoddodd hwy yn y caſtell yn Ierusalem, iw cadw.

54 Wedi hyny, yn y drydedd flwyddyn ar ddêc a deugein a chant, yr ail mis, Alcimus a orchymynnodd iddynt hwy dynnu i lawr gaeran cynteedd y cyſegr neſaf i mewn, ac eſe a dynnod i lawr waith y Prophwydi.

55 Ond ac eſe yn dechreu tynnu i Lawr, yr amſer hwnnw, y tarawyd Alcimus, a'i orchwyl ef a rwyſtred; a'i enau ef a gaewyd, ac eſe a ſyrthiodd yn y parlys; ſel na'ſgallei eſe ymddiddan mwy, na gorchymmyn dim ynghylch ei dŷ.

56 Alcimus a fu farw yr amſer hwnnw mewn gofid mawr.

57 Pan welodd Bacchides farw Alcimus, eſe a ddychwelodd at y brenin, a gwlâd Iudea a gafodd lonyddwch ddwy flynedd.

58 Yna'r holl wŷr annuwiol a ymgynghoraſant gan ddywedyd, wele y mae Jonathan a'i wŷr mewn eſmwythdra, ac yn trigo mewn diofalwch, am hynny dygwn Bacchides ymma yn awr, ac eſe a'i deil hwy oll mewn vn noſwaith.

59 Ac ſelly hwy a aethant ac a ymgynghoraſant ag ef.

60 Ac eſe a gododd â ddyfod â llu mawr, ac a ddanfonodd lythyrau yn ddirgel at ei holl gyfeillion oedd yn Iudea, ar iddynt ddal Jonathan a'r rhai oedd gyd ag ef: ond ni allent hwy, oblegit y lleill a wybuant eu bwriad hwy.

61 A Jonathan a ddaliodd ddêc a deugain o wŷr y wlad, y rhai oedd flaenoriaid yn y drwg hwnnw, ac a'i lladdodd hwy.

62 Yna Jonathan, a Simon, a'r rhai oedd gyd â hwy, a aethant ymmaith i Bethbaſi, yr hon ſydd yn yr anialwch, a hwy a adnewyddaſant yr hyn a ſyrthiaſei o honi hi, ac a'i cadarnhaſant hi.

63 Pan ŵybu Bacchides hyn, eſe a gaſclodd ei holl lu, ac a ddanfonodd air i'r rhai ‖ oedd yn Iudea. ‖ *Ow wlad oeddent*

64 Yna eſe a ddaeth ac a werſyllodd yn erbyn Bethbaſi, ac a ymladdodd yn ei herbyn hi lawer o ddyddiau, ac a wnaeth offer rhyſel. *garedigion iddo, i gymmeryd ei blaid eſ.*

65 A Jonathan a adawodd ei frawd Simon yn y ddinas, ac a aeth allan i'r wlâd, ac a aeth â rhifedi o wŷr:

66 Ac a laddodd ‖ Odonarces a'i frodyr, a meibion Phaſiron yn eu llueſt. ‖ *Odomarra.*

67 A phan ddechreuodd eſe eu taro hwynt, a dyfod i fynu â'i ſyddineedd, Simon yntef a'r rhai oedd gyd ag ef a aethant allan o'r ddinas, ac a loſcaſant yr offer rhyſel,

68 Ac a ymladdaſant yn erbyn Bacchides, ac a'i gorchfygaſant ef, ac a'i oyſtuddiaſant ef yn ddirfawr, am fod ei gyngor a'i daith ef yn ofer.

69 Am hynny eſe a fu lidiog wrth y gwŷr annuwiol a'i cynghoraſent ef i ddyfod i'r wlâd, ac a laddodd lawer o honynt hwy, yna eſe a fwriadodd fyned ymmaith iw wlad ei hun

70 Pan ŵybu Jonathan hynny, eſe a ddanfonodd genadon atto ef, i wneuthur heddwch rhyngddo ag ef, ac i roddi iddynt hwy y carcharorion.

71 A Bacchides a gydtunodd i hynny, ac a wnaeth fel yr oedd ei ddymuniad ef, ac a dyngodd hefyd na wnai eſe niwed fyth iddo ef holl ddyddiau ei enioes:

72 Ac a adferodd iddo ef yr holl garcharorion a ddaliaſei eſe o'r blaen o wlad Iudea, ac yna eſe a ddychwelodd ac a aeth ymmaith iw wlad ei hun, ac ni ddaeth eſe mwy iw terfynau hwynt.

73 Ac ſelly y peidiodd y cleddyf yn Iſrael: a Jonathan a drigodd ym-Machmas, ac a ddechreuodd ‖ farnu'r bobl; ac eſe a ddiwreiddiodd y rhai annuwiol allan o Iſrael. ‖ *Lywyddiaeth.*

PEN. X.

1 *Demetrius yn cynnyg yn helaeth am gael heddwch Jonathan.* 25 *Ei lythyrau eſ at yr Iuddewon.* 47 *Jonathan yn beddychu ag Alexander,* 50 *ac yntau yn lladd Demetrius.* 58 *ac yn priodi merch Ptolomeus.* 62 *ac yn dangos am Jonathan, ac yn gwneuthur iddo barch mawr.* 75 *Jonathan yn cael y maes yn erbyn galluoedd Demetrius ieuangaf,* 84 *ac yn lloſci temi Dagon.*

YN yr ŵyth-vgeinfed flwyddyn, Alexander mab Antiochus a gyfenwid Epiphanes a aeth i fynu ac a ennillodd Ptolemais, a'r dinaſſyddion a'i derbyniaſent eſ, ac eſe a deyrnſodd yno.

2 Pan glybu Demetrius hynny, eſe a gaſclodd lu mawr anfeidrol, ac a aeth allan yn ei erbyn eſ i ryſela.

3 A Demetrius a ddanfonodd lythyrau at Jonathan â geiriau ‖ heddychol, gan ei fawrygu eſ. ‖ *Cortêg.*

4 Canys eſe a ddywedodd; Nyni a wnawn dangneddyf ag eſ yn gyntaf, cyn heddycha o hono eſ ag Alexander yn ein herbyn ni.

5 Os amgen eſe a gofia yr holl ddrwg a wnaethom ni yn ei erbyn eſ, ac (yn erbyn ei frodyr, a'i bobl.

6 Ac eſe a roddes awdurdod i Jonathan â gaſclu

gaſclu lln'o wŷr', ac ſ ddarparu arfau, ſel y cymhorthwyei eſe eſ mewn rhyſel: ac eſe a orchymynnodd roddi y gwyſtlon oedd yn y caſtell iddo eſ.

7 Yna Ionathan a ddaeth i Ieruſalem, ac a ddarllennodd y llythyran, lle yr oedd yr holl bobl, a'r rhai oedd yn y caſtell, yn clywed.

8 A hwy a ofnaſant yn ddirfawr pan glywſant hwy roddi o'r brenin awdurdod iddo eſ i gaſclu llu.

9 A'r rhai oedd yn y caſtell a roeſant y gwyſtlon i Ionathan, ac eſe a'i hadferod i'h wy iw rhieni.

10 Ionathan hefyd a drigodd yn Ieruſalem, ac a ddechreuodd adeiladu, ac adnewyddu y ddinas.

11 Ac eſe a orchymynnodd i'r gweithwŷr adeiladu y caerau, a mynydd Sion o i amgylch â cherrig pedwar ochrog, i fod yn lle cadarn: ac felly y gwnaethant hwy.

12 Yna y cenhedloedd, y rhai oedd yn y ceſtyll a wnaethei Bacchides, a ffoeſant.

13 A phob vn a adawodd el lle, ac a aeth ymmaith iw wlad ei hun.

14 Yn vnic yn Bethſura yr arhoſodd rhai o'r rhai a wrthodaſent y Gorfraith a'r gorchymynion, oblegit bonno oedd eu noddfa hwy.

15 Pan glywodd Alexander y brenin yr addewidion a wnaethei Demetrius i Ionathan, a phan fynegaſant hwy iddo eſ y rhyfeloedd a'r gwroldeb a wnethei eſe a'i frodyr, a'r boen a gymmeraſent hwy;

16 Eſe a ddywedodd, a gawn ni y fath ŵr a hwn? gan hynny, yni a'i gwnawn eſ yn gyfaill ac yn gydymmaith i ni.

17 Ac ar hyn, eſe a ſcrifennodd ac a ddanfonodd lythyr atto eſ o'r geiriau hyn, gan ddywedyd,

18 Y mae'r brenin Alexander yn cyfarch ei frawd Ionathan.

19 Ni a glywſom am danat ti, dy fod ti yn wr gallunc nerthol, ac yn gymmwys i fod yn vn o'n caredigion ni;

20 Am hynny ni a'th oſodaſom di heddyw yn Arch-offeiriad ar dy bobl, ac i'th alw yn garedigddyn i'r brenin (ac eſe a ddanfonodd wiſc o borphor, a choron o aur iddo eſ) ac i gymmeryd ein plaid ni, ac i gadw caredigrwydd â nyni.

21 A Ionathan a wiſcodd y wiſc ſanctaidd am dano, y ſeithfed mis o'r wyth-vgeinfed flwyddyn, ar wŷſl y pebyll; ac eſe a gaſclodd lu, ac a baratôdd lawer o arfau.

22 Pan glywodd Demetrius y geiriau hyn, eſe a driſtâodd yn ddirfawr, ac a ddywedodd,

23 Pa hum y gwnaethom ni hyn, pan ragflaenei Alexander nyni, yn gwneuthur cyfeillach â'r Iddewon, iw gryfhau ei hun?

24 Minnau a ſcrifennaf attynt eiriau conſforddus, *ac a addawaf* godiad a rhoddion iddynt hwy, ſel y byddont vn gyn uhorthwŷr i mi.

25 Ac eſe a ſcrifennodd y geiriau hyn attynt hwy: Y brenin Demetrius at bobl yr Iddewon, yn anſon annerch.

26 Yn gymmaint a chadw o honoch ammodau ſi nyni, a glynu yn ein cyfeillach ni, heb ſyned at ein gelynion ni, hyn a glywſom, ac ni a lawenychaſom.

27 Am hynny parhewch, a byddwch ffyddlon i ni, ac ni a dalwn i chwi yn dda am y pethau yr ydych chwi yn eu gwneuthur yn ein plaid ni.

28 Ni a ſaddeuwn i chwi lawer o bethau dyledus, ac a roddwn i chwi roddion.

29 Ac yn awr yr ydwyſi yn eich rhyddhau chwi, a'r holl Iddewon er eich mwyn chwi yr ydwyſ yn eu rhyddhau oddi wrth deyrn-ged, ac oddi wrth daledigaethau yr halen, ac oddi wrth dreth y goron;

30 Ac oddi wrth yr hyn ſydd i mi iw gael am dryded i ran yr hâd, a hanner ffrwyth y coed, yr ydwyſi yn eu madden hwy o'r dydd heddyw allan, ſel na's cymerer hwy o wlâd Iudæa, nac o'r tair talaith a chwanegwyd atti, allan o Samaria, a Galilea, o'r dydd heddyw allan yn dragywydd.

31 Bydded Ieruſalem yn ſanctaidd, ac yn rhydd, a'i hôll derfynau, oddi wrth ddegymmau ac adrethion.

32 Ac am y caſtell ſydd yn Ieruſalem, yr ydwyſi yn rhoddi i fynu fy meddiant arno, ac yn ei roddi eſ i'r Arch-offeiriad, ſel y gallo eſe oſod yndo y cyfryw wŷr ac a ddewiſo eſe iw gadw eſ.

33 Ac yr ydwyſi yn rhâd yn gollwng yn rhydd bob perchen enaid o ddyn o'r Iddewon a gaethgluded o wlad Iudæa i fan yn y byd o'm teyrnas: a maddeued pawb o'*m ſwyddogion* i en teyrnas hwy, ſef o'i hanfeilltaid hwy.

34 A'r holl wyliau, a'r Sabbothau, a'r lleuad newydd, y dyddiau arferedic, y tridiau cyn a lhaen, ac yn ôl yr wŷl, a gânt ſod yn dyddiau o rydd-did a maddeuant i'r holl Iddewon yn fy nheyrnas i.

35 Ac ni chaiff neb awdurdod i ymyrryd arnynt, nac i flino neb o honynt am ddim.

35 Yſcrifennwr i lawr hefyd o'r Iddewon, i fod o lu y brenin, ynghylch deng-mîl ar hugain o wŷr, rhoddir iddynt roddion, ſel y mae yn perthyn i holl bawb o lu y brenin.

37 Goſoder hefyd o honynt hwy, rai yng-hedd mawrion y brenin, a rhai o'r rhai'n a oſodir arageſau y brenin, y rhai ydynt o ymddiried, bydded hefyd y rhai fyddant arnynt hwy, ac yn dywyſogion, o honynt hwy eu hunain, a rhoddant yn eu cyfraith eu hun, megis y gorchymynodd y brenin yn nhŷr Iudæa.

38 Chwaneger hefyd at Iudæa y tair talaith a roddwyd o wlâd Samaria at Iudæa, iw gyfrif yn vn, ſel nad vfyddhaont i awdurdod neb arall ond yr Arch-offeiriad.

39 Ptolemais a'i chyffiniau yr ydwyſ fi yn di rhoddi yn rhodd i'r Cyſſegr ſydd yn Ieruſalem at gwmhefur draul y Cyſſegr.

40 Ac yr wyſi yn rhoddi bob blwyddyn hyntheng-mil o ſiclau arian allan o gyfrif y brenin, o'r lleoedd a berthyn.

41 A'r hyn ſydd yngweddill heb i'r ſwyddogion ei dalu i mewn, megis yn y blynyddoedd o'r blaen, o hyn allan rhoddant at waith y Deml.

42 Ac heb law hyn, y pum-mîl ſiclo arian, y rhai a gymmeraſant hwy allan o raid y cyſſegr o'r cyfrif bobblwyddyn, yr ydys yn madden y rhai hyny, am eu bod hwy yn perthyn i'r offeiriaid ſydd yn gwaſanaethu.

43 A phwy bynnag a ffoant i'r Deml ſydd yn Ieruſalem, neu i'w holl gyffiniau, ar y mae y brenin yn dylu iddynt ardreth neu ddim arall, gadawer hwynt yn rhyddion, a'r hyn oll ſydd ganddynt yn fy nheyrnas i,

44 Ac ſel yr adeilader, ac y cyweirier gwaith y Cyſſegr, ſe a roddir traul hefyd o gyfrif y brenin.

45 Felly y rhoddir traul o gyfrif y brenin i adeiladu caerau Ieruſalem, ac iw chadarnhau o amgylch, ac i adeiladu y caerau yn Iudæa.

46 Ond pan glybu Ionathan a'r bobl y geiriau hyn, ni roddaſant goel iddynt, ac ni's derbyniaſant hwynt, canys hwy a gofiaſant y mawr ddrygioni a wnaethei eſe yn Iſrael, ac mor ddirfawr y cyſtuddiaſei eſe hwynt.

47 Am hynny hwy a ſuant ſyllon [Alexander, oblegit

oblegit ese a fuſsei yn gyntaf yn crybwyll wrthynt am wîr heddwch, a hwy a ryſelasant gyd ag ef *en* holl dîyddiau.

48 A'r brenin Alexander a gaſclodd lu mawr, ac a wertſyllodd yn erbyn Demetrius.

49 Felly y ddîsu ſrenin a darawſant ynghŷd mewn rhyſel, a llu Demetrius a ffôdd: ac Alexander a'i herlidiodd ef, ac a'i gorchſygodd hwynt.

50 Eithr y rhyſel a barhaedd yn frwd, hyd ſachlai haul; a lladdwyd Demetrius y dydd hwnnw.

51 Ac Alexander a anfonodd gennadau at Ptolomeus brenin yr Aipht, gan ddywedyd yn ôl y geirîau hyn;

52 Gan ddychwelyd o honof i dîr fy mrenhiniaeth, ac eiſteddi ar orſedd-fainge ſy nhadau, a chael y dywyſogaeth, a diſetha Demetrius, ac ennill ein gwlîd ni,

53 (Canys wedi cydio o honoſi ag ef mewn câd, dîſtrywyd ef, a'i lu gennym ni, ac yr ydwyf yn eiſteîdi ar orſeddfainge ei deyrnas ef.)

54 Yn awr gan hynny gwnawn gyfeillach rhyngom, ac yr awron dod i mi dy ferch yn wraig, ac mi a ŷddaf ‖ ddaw i ti, ac a roddaf i ti, ac iddi hithau roddîon addas i ti.

55 A'r brenin Ptolomeus a attebodd gan ddywedyd: da *yw 'r* dydd y dychwelaiſt i dîr dy henafiaid, ac yr eiſteddaiſt ar orſedd-fainge eû brenhiniaeth hwynt.

56 Ac yr awron mi a wnaf i ti yr hyn a ſcrifenniſt; eithr tyret i gyfarfod i Ptolemais, ſel y gwelom ei gilydd, ac mi a ŷddaf chwegrwn i ti, ſel y dywedaiſt.

57 Felly yr aeth Ptolomeus allan o'r Aipht, ese a Cleopatra ei ferch, a hwy a ddaethant i Ptolemais yn trail ſlwyddyn a thrugain a chant.

58 A'r brenin Alexander a'i cyſarfu ef; yntef a roddes ei ferch Cleopatra iddo ef, ac a wnaeth ei neithior hi yn Ptolemais, mewn gogoniant mawr, ſel y *mae ar ſer* brenhinoedd.

59 A'r brenin Alexander a ſcrifennaſei at Jonathan i ddyfod i gyfarfod ag ef.

60 Ac ese a aeth i Ptolemais yn ogoneddus, ac a gyfarfu â'r ddau frenin, ac a roddes arian, ac aur iddynt hwy ac iw caredigion, a rhoddîon lawer, ac a'u gaſodd ſtafe yn eu golwg hwynt.

61 A gwŷr ſceler o Iſrael, *ſef* gwŷr annuwiol a yngaſclaſant yn ei erbyn ef, i achwyn arno ef: ond ni wrandawodd y brenin arnynt hwy.

62 A'r brenin hefyd a archodd ddîoſc Jonathan widdillad, a'i wiſco ef â phorphor: a hwy a wnaethant felly.

63 A'r brenin a wnaeth iddo eiſtedd ‖ gyd ag ef, ac a ddywedodd wrth ei dywyſogion: ewch allan gyd ag ef i ganol y ddinas, a chyhoeddwch na achwyno neb yn ei erbyn ef am ddim matter, ac na ſîno neb ef am vn achos.

64 A phan welodd y rhai oedd yn achwyn *arno* ei ogoniant ef, y modd y cyhoeddaſid, ac yntef wedi ei wiſco â phorphor, hwy a ffoeſant oll.

65 A'r brenin a'i hanrhydeddodd ef, ac a'i ſcrifennodd ef ym myſc ei gyfeillion pennaf, ac a'i gwnaeth ef yn dywyſog, ac yn ‖ gyfrannog o'i lywodraeth ef.

66 A Jonathan a ddychwelodd i Ieruſalem, yn heddychlon, ac yn llawen.

67 Ac yn y bummed ſlwyddyn a thrugain a chant y daeth Demetrius mab Demetrius, o Creta i dîr ei henafiaid.

68 A'r brenin Alexander a glybu, ac a driſtaodd yn ddirfawr, ac ese a ddychwelodd i Antiochia.

69 A Demetrius a oſododd Apolonius, yr hwn oedd ar Coeloſyria *yn ben-capten*, ac ese a gaſclodd lu mawr, ac a wersſyllodd yn Iamnia, ac a anfonodd at Jonathan yr Arch-eſſeiriad, gan ddywedyd,

70 Tydi yn vnic yn anad neb ydwyt yn ymddercha ſu i'n herbyn ni; i minnau a cnthym yn watwargerdd, ac yn wradwydd o'th achos di; a pha ham yr wyti yn cymmeryd awdurdod i'n herbyn ni yn y mynyddoedd.

71 Am hynny yn awr, os ydwyt yn ymddiried yn dy gryſder dy hûn, tyret i wared attom ni i'r maes, ac yno ymgyſtadlwn â'i gilydd, canys y mae gennîſi lu y dinaſoedd.

72 Gofyn, a chyſc pwy ydwyſi, a'r lleill ſydd yn ein helpio ni: hwy a fynegant i ti nad oes ſodd i'th dreed ti ſefyll yn ein hwyneb ni: oblegid dy henafiaid a yrwyd i ffoi ddwy waith yn eu gwlad eu hun.

73 Ac yr awron gan hynny ni elli câl atref y fath feirch, a llu yn y maes, lle nid oes na charreg, na maen, na lle i ffoi.

74 A phan glybu Jonathan eîrian Apolonius, ese a gyffrôdd yn ei feddwl, ac a etholodd ddeng-mil o wŷr, ac a aeth allan o Ieruſalem, a'i frawd Simon a gyfarfu ag ef yn help iddo ef.

75 Ac ese a werſyllodd yn erbyn Ioppe, eithr hwy a'i cadwaſant ef allan o'r ddinas, am fod gwarchcidwaid Apolonius yn Ioppe.

76 A hwy a ryſelasant yn ei herbyn hi, a'r rhai oedd o'r ddinas a ofnaſant, ac a agoraſant i a Jonathan a ennillſodd Ioppe.

77 A phan glybu Apolonius hyn, ese a gymmerodd deir mil o wŷr meirch, a llu mawr o *wŷr traed*, ac a aeth i Azotus, megis vn ar ei daith, ac ese a ‖ ddaeth a'i lu i'r maes, am fod ganddo lawer o wŷr meirch, yn y rhai yr oedd ese yn ymddiried. ‖ A'i dd wodd ef.

78 Yna Jonathan a ddilynodd ar ei ôl ef i Azotus, lle y cydiodd y ddau lu mewn rhyſel o'i ôl ef.

79 Ac Apolonius a adawſei fil o wŷr meirch mewn cynllwyn o'i hôl hwynt.

80 A Jonathan a wybu fod cynllwyn o'i ôl ef, a hwy a yngylchaſent ei lu ef, ac a daflaſent biccellau yn erbyn y bobl, o foren hyd hwyr.

81 A'r bobl a ſafodd ſel yr archodd Jonathan; a'i meirch hwythau a flinaſant.

82 Simon hefyd a ddug allan ei lu yntef, ac a gydiodd â'r ſyddin, (canys y meirch a flinaſent) a hwy a orchfygwyd ganddo, ac a ffoeſant.

83 A'r gwŷr meirch a waſcarwyd ar hŷd y maes, ac a ffoeſant i Azotus, ac a ddaethant i Beth-Dagon, i demle eu henlyn, i ſod yn gadwedig.

84 A Jonathan a loſcodd Azotus, a'r dinaſoedd o'i hamgylch hi, ac a gymmerodd eu hyſpail hwynt: temi Dagon hefyd, a'r rhai a ffoeſent iddi, a loſcodd ese a thân.

85 A'r rhai a laddwyd â'r cleddyf, ynghŷd â'r rhai a loſcwyd â thân, oedd hyd yn ŷth mil o wŷr.

86 A Jonathan a aeth oddi yno, ac a werſyllodd wrth Aſcalon, a'r rhai oedd o'r ddinas a ddaethant allan iw gyfarfod ef â gogoniant mawr.

87 A Jonathan a ddychwelodd i Ieruſalem, a'r rhai oedd gyd ag ef, a chanddynt yſpail fawr.

88 A phan glybu brenin Alexander y pethau hyn, ese a roddes iwy o anrhydedd i Jonathan.

89 Ac ese a anfonodd iddo ſwccl aur, ſel y mae yr arfer roddi i geraint y brenin, ac a roddes iddo Accaron a'i holl gyffiniau mewn meddiant.

PEN. XI.

12 *Ptolemeus yn dwyn ei ferch oddiar Alexander, ac yn goſod ar ei deyrnas ef.* 17 *Lladd Alexander, a Ptolemeus yn marw o fewn tridiau.* 20 *Jonathan yn gwarchae ar y tŵr yn Ieruſalem,* 26. *Tr Iddewon ac yntef yn cael parch*

mawr

mawr gan Demetrius, 48 A'r Iuddewon yn ei achub ynteu rhag ei ddeiliaid ei hun yn Antiochia. 61 Ei wroliaeth ef mewn amryw leoedd.

A Brenin yr Aipht a gasclodd lu mawr, fel y tywod ſydd ar lan y môr, a llongau lawer, ac a geiſiodd gael teyrnas Alexander trwy dwyll, a'i goſod at yr eiddo ei hun.

2 Ac eſe a aeth allan i Syria mewn modd heddychol, a'r rhai oedd yn y dinaſoedd a agoraſant iddo eſ, ac a aethant iw gyfarfod ef, am ſod gorchymmyn y brenin Alexander ar gyfarfod ag ef, am ei ſod eſe yn chwegrwn iddo ef.

3 Ac yn awr, ſel yr aeth Ptolomeus i mewn i'r dinaſoedd, eſe a oſododd lu i warchod ym mhob dinas.

4 A phan ddaeth eſe yn agos i Azotus, hwy a ddangoſaſant iddo ef deml Dagon, yr hon a loſcaſid, ac Azotus a'i phentrefydd wedi eu difetha, a'r cyrph a daflaſid allan, a'r rhai lloſcedig a loſcaſei *Ionathan* yn y rhyfel, oblegit hwy a wnaethant bentyrrau o honynt ar ei ffordd ef.

5 Felly y mynegaſant i'r brenin yr hyn a wnaethei Ionathan, iw ogania ef: a thewi a wnaeth y brenin.

6 A Ionathan a ddaeth i gyfarfod â'r brenin i Iopp'n ogoneddus, a hwy a gyfarchaſant well iw gilydd, ac a gyſeaſant yno.

7 A Ionathan a aeth gyd â'r brenin hyd yr afon a elwir Eleutherus, ac a ddychwelodd i Ieruſalem.

8 A'r brenin Ptolomeus a gaſodd faddiant ar ddinaſoedd y mor-dir, hyd Seleucia ar lan y môr, ac a ddyclymygodd gynghorion drwg yn erbyn Alexander.

9 Ac eſe a anſonodd genadau at y brenin Demetrius, gan ddywedyd, tyret, gwnawn gyfammod rhyngom, ac mi a roddaf i ti fy merch ſydd gan Alexander, a thi a gei deyrnaſu yn nheyrnas dy dad.

10 Oblegit y mae yn edifar gennif roddi o honof fy merch iddo ef, canys eſe a geiſiodd fy lladd i.

11 Felly eſe a'i gogannodd ef, am ei ſod eſe yn chwennychu ei frenhiniaeth ef.

12 Ac eſe a ddug ei ferch oddi arno ef, ac a'i rhoddes i Demetrius, ac eſe a ymddieithrodd oddi wrth Alexander: felly yr ymddangoſodd eu ‖ cas hwynt.

‖ *Gelyniaeth.*

13 Yna yr aeth Ptolomeus i Antiochia, ac a oſododd ddwy goron ar ei ben: coron Aſia, a choron yr Aipht.

14 A'r brenin Alexander oedd yn Ciſſicia yn yr amſer hwnnw: oblegit y rhai oedd o'r lle hwnnw a wrthryfelaſent.

15 A phan glybu Alexander, eſe a ddaeth yn erbyn ef i ryſel, ar brenin Ptolomeus a arweiniodd ei lu allan, ac a gyfarfu ag ef â llaw greſ, ac a'i gyrrodd i ffoi.

16 Yna y ffoddd Alexander i Arabia i gael ſwcr yno, a'r brenin Ptolomeus a ddercha ſwyd.

17 A Zabdiel yr Arabiad a gymmerodd ymmaith ben Alexander, ac a'i hanſonodd i Ptolomeus.

18 A'r brenin Ptolomeus a ſu farw y trydydd dydd ar ôl hynny: a'r rhai oedd yn ei geſtyll ef a

‖ *Laddwyd y mall gan y Rall.*

‖ ddifethwyd gan y rhai oedd o fewn y ceſtyll.

19 A theyrnaſodd Demetrius y ſeithfed flwyddyn a thrugain a chant.

20 Yn y dyddiau hynny y caſclodd Ionathan y rhai oedd o Iudæa, i emmill y tŵr yn Ieruſalem, ac eſe a wnaeth yn ei erbyn lawer o offer rhyfel.

21 Yna yr aeth rhai gwŷr annuwiol, y rhai oedd yn caſau eu cĕnedl eu hun, at y brenin, a ſynegaſant iddo ſod Ionathan yn gwarchae ar tŵr.

22 Pan glybu ynteu eſe a ddigiodd, a chyn gynted ac y clybu eſe a gymmerodd ei daith yn ebrwydd, ac a ddaeth i Ptolemais, ac a ſcrifennodd at Ionathan na warchaei eſe mwy, ac ar ddyſod o honno yn ſuan iw gyfarfod ef, i ymddiddan yngh'yd yn Ptolemais.

23 Ond pan glybu Ionathan, eſe a archodd warchae, ac a ddewiſodd rai o henuriaid Iſrael, ac offiriaid, ac a ymroddes i'r perygl.

24 Ac eſe a gymmeradd aur, ac arian, a gwiſgoedd, a llawer o anrhegion eraill, ac aeth at y brenin i Ptolemais, ac a gafodd ffafr yn ei olwg ef.

25 A rhai annuwiol o'r genedl a achwynaſant rhaddo ef.

26 Eithr y brenin a wnaeth iddo ef ſel y gwnaethei y rhai a fuaſei o'i flaen ef, ac eſe a'i dyrchafodd ef o flaen ei holl garedigion.

27 Ac eſe a ſicrhaodd iddo ef yr Archoffeiriadaeth, a pha anrhydedd bynnag oedd gaedd o'r blaen, ac a wnaeth ei gyfrif ef yn un o'i gyfeillion pennaf.

28 Yna y dymunodd Ionathan ar y brenin wneuthur Iudæa yn ddidreth, a'r tair talaith ychwaneg i Samaria, ac eſe a addawodd iddo ef dri chant talentau.

29 A'r brenin oedd fodlon, ac a ſcrifennodd lythyrau at Ionathan am hyn oll, ſel hyn.

30 Y brenin Demetrius yn cyfarch gwell i'w frawd Ionathan, a chenedl yr Iddewon.

31 Coppi o'r llythyr a ſcrifennaſom ni at tywyſog Laſthenes yn eich cylch chwi, a ſcrifennaſom rhag ofn chwi hefyd, ſel y gallech ei weled.

32 Y brenin Demetrius at ei dâd Laſthenes, yn anſon annerch.

33 Y mae yn ein bryd ni wneuthur daioni i genedl yr Iddewon, ein caredigion, y rhai ſydd yn cadw cyfammodau â nyni, am eu bewyllys da i ni.

34 ‖ Yr ydym ni wedi ſicrhau iddynt gyffiniau Iudæa â'r tair talaith, Apherema, Lida, a Rhamathem, y rhai a chwanegwyd o Samaria at Iudæa, a'r hyn oll ſydd yn perthyn iddynt, i'r rhai oll ſydd yn aberthu yn Ieruſalem, yn lle yr ardreth yr oedd y brenin yn ei gael yn flaen o gnwd y ddaiar, a ffrwyth y coed, ac hefyd blwyddyn ganddynt hwy.

35 A phethau eraill yn perthyn i ni o ddegymmau a theyrn-ged dyledus i ni, a'r pyſcaliaeth, a threth y goron, y rhai ſydd yn perthyn i ni, nyni a'i canhiatawn iddynt hwy i gyd.

36 A dim o hyn ni ddiddymmir o hyn allan byth.

37 Am hynny cymmerwch ofal am wneuthur copi o'r pethau hyn, a rhoddder ef ar Ionathan, o goſoder ef yn y mynydd ſanctaidd, mewn lle cyfleus hynod.

38 Yna pan welodd Demetrius ſŵd yr holl ddaear o'i flaen ef yn llonydd, ac nad oedd dim yn ei wrthwynebu ef, eſe a ollyngodd ei holl lu bob un iw fangre, ond y dieithr-luoedd y rhai a gaſclaſai: eſe o ynyſoedd y cenhedloedd: am hynny holl luoedd ei dadau a aethant yn elynion iddo ef.

39 Yr oedd yn Tryphon hefyd yr hen a ſaethai ar du Alexander o'r blaen, pan welodd eſe ſod yr holl lluoedd yn grwgnach yn erbyn Demetrius, eſe a aeth at Simalcueyr Arabiad, yr hwn a faguſei Antiochus, mab ieuange Alexander.

40 Ac eſe a ſu daer arno ef, ac iddo roddi *tiochus* iynghyflatto ef, ſel y teyrnaſei yn lle ei dad:

ddo, ac efe a ddangosodd iddo es pa fethau a wnaethei Demetrius, a'r cas oedd gan ei lu iddo ef, ac efe a arholodd yno ddyddiau lawer.

41 A Ionathan a anfonodd lythyrau at y brenin Demetrius, am fynd allan o Ierusalem y rhai oedd yn y castell, a'r rhai oedd yn yr amddeffynfeydd: oblegit yr oeddynt hwy yn rhyfela yn erbyn Israel.

42 A Demetrius a anfonodd at Ionathan gan ddywedyd, nid hyn yn unig a wnaf erot ti, a'th genedl: eithr mi a'th anrhydeddaf di a'th genedl ag anrhydedd, os caf fi gyfle.

43 Yn awr gan hynny tia wnei yn dda, os anfoni di wŷr i ryfela gyd â mi, oblegit sy holl luoedd a'm gadawsant i.

44 A Ionathan a anfonodd iddo ef i Antiochia, dair mil o wŷr cedyrn o nerth, a hwy a ddaethant at y brenin, a llawen iawn fu gan y brenin eu dyfodiad hwy.

45 A'r rhai oedd o'r ddinas a ddaethant ynghyd i ganol y ddinas, ynghylch deuddeng myrddiwn o wŷr, ac a lynasent ladd y brenin.

46 Yna y ffodd y brenin i'r llys, ar rhai oedd o'r ddinas a gadwasant ffyrdd y ddinas, ac a ddechreuasant ymladd.

47 A'r brenin a alwodd yr Iddewon iw hylpu, a hwy a ddaethant atto ef oll ar unwaith, ac a ymwasgarasant ar hyd y ddinas, ac a laddasant y dydd hwnnw yn y dinas hyd yn neg myrddiwn.

48 A hwy a loscasant y ddinas, ac a gymmerasant yspail fawr y dydd hwnnw, ac a achubasant y brenin.

49 A'r rhai oedd o'r ddinas a welsant i'r Iddewon ennill y ddinas fel y mynnent, a hwy a lwfrhasant, ac a waeddasant wrth y brenin mewn gweddi gan ddywedyd,

50 ‖ Cymmod â ni, a pheidied yr Iddewon â rhyfela i'n herbyn ni a'r ddinas.

51 Felly hwy a fwriasant ymmaith eu harfau, ac a wnaethant heddwch, a'r Iddewon a gawsant anrhydedd o flaen y brenin a phawb yn ei deyrnas ef, ac a dychwelasant i Ierusalem a chanddynt yspail fawr.

52 Felly brenin Demetrius a eisteddodd ar orseddfainge ei frenhiniaeth, a'r wlâd a fu lonydd o'i flaen ef.

53 Eithr efe a ddywedodd gelwydd a mbeth bynnag a ddywedasei efe, ac a ymddieithrodd oddi wrth Ionathan, ac ni thalodd adref yr ewyllys da a dalasei efe iddo, eithr efe a'i cyfuddiodd ef yn ddirfawr.

54 Wedi hyn y dychwelodd Tryphon a'r bachgen ieuange Antiochus gyd ag ef, ac efe a deyrnaffodd, ac a wisgodd y goron.

55 A'r holl luoedd, y rhai a wasgarasei Demetrius, a ymgasclasant arto ef, a hwy a ryfelâsant yn erbyn ef, ac yntef a ffodd, ac a giliodd.

56 Yna Tryphon a gymmerodd yr ‖ anifeiliaid, ac a ennillodd Antiochia.

57 Ac Antiochus ieuange a scrifennodd at Ionathan gan ddywedyd: yr ydwyf yn siccrhau yr Archoffeiriadaeth i ti, ac yn dy osod ar y pedair talaith, ac i fôd yn vn o garedigion y brenin.

58 Ac efe a anfonodd lestri aur iddo ef iw wasanaethu, ac a roddes iddô awdurdod i yfed mewn llestri aur, ac i fod mewn porphor, ac i wisco bwcel aur.

59 Ac efe a osododd Simon ei frawd ef yn gapten, ‖ o riw Tyrus hyd derfynau yr Aipht.

60 A Ionathan a aeth allan ‖ tros yr afon, a thrwy y dinasoedd, a holl luoedd Syria a ymgasclasant atto ef yn help iddo: ac efe a ddaeth i Ascalon, a'r rhai oedd o'r ddinas a aethant iw gyfarfod ef yn anrhydeddus.

61 Ac efe a ddaeth oddi yno i Gaza, a'r rhai o Gaza a gaesasant arnynt; yntef a warchâodd arni, ac a loscodd ‖ ei phentrefydd hi, ac a'i anrheithiodd hwynt. ‖ Yr Hâl oedd o hop. tus.

62 A'r rhai o Gaza a ymbiliasant â Ionathan, ac efe a ‖ wnaeth heddwch â hwynt, ac a gymmerodd feibion eu tywysogion hwynt yn wyftion, ac a'i hanfonodd hwynt i Ierusalem, ac a rodiodd y wlâd hyd Damascus. ‖ Rhoddes y ddeheulaw iddynt

63 A phan ‖ glybu Ionathan ddyfod tywysogion Demetrius ‖ Cades, yr honsyddyn Galilea, â llu mawr, ar fedr ei ‖ yrruef ymmaith o'r wlâd: Gr. ‖ Symmudd of oddi wrth nepeſam y deyrnas.

64 Yntef a aeth iw cyfarfod hwynt, ac a adawodd ei frawd Simon yn y wlâd.

65 A Simon a werssyllodd wrth Bethsura, ac a ryfelodd yn ei herbyn ddyddiau lawer, ac a gatodd arni hi.

66 A hwy a ddymnasant gael heddwch, ac efe a'i canhiadodd iddynt; ac a'i bwriodd hwynt allan oddi yno, ac a gymmerodd y ddinas, ac a osododd warcheidwaid yn ddi.

67 Ionathan hefyd a'i lu a werssyllasant wrth ddyfroedd Gennesar, a hwy a godasant yn foreu i ddyfodd i faes Nasor.

68 Ac wele, gwerssyll y dieithriaid a ddaethant iw gyfarfod ef yn y maes, a hwy a yrrasant gynllwyn yn erbyn ef yn y mynyddoedd, ac a ddaethant eu hunain ar ei gyfer ef.

69 Yno y cynllwyn-wŷr a gyfodasant o'i lle, ac a gydiasant ryfel; a'r rhai oedd gyd â Ionathan a ffoesant.

70 Ni adawyd vn o honynt ond Mattathias fab Absalon, a Iudas fab Chalpi, tywysogion milwriaeth y lluoedd.

71 A Ionathan a rwygodd ei ddillad, ac a daflodd lŵch ar ei ben, ac a weddiodd.

72 Ond efe a drôdd yn eu herbyn hwynt yn y rhyfel, ac a'i gyrrodd hwy i ffo; a hwy a redasant ymmaith.

73 A'r rhai a ffoesent oddi wrtho ef a welsant, ac a droesant atto ef, ac a'u herlidiasant hwynt gyd ag ef hyd Cades, hyd at eu gwerssyll hwynt; a hwy a werssyllasant yno.

74 Ac fe laddwyd o'r dieithriaid y dydd hwnnw hyd yn dheg mil o wyr, a Ionathan a ddychwelodd i Ierusalem.

PEN. XII.

1 Ionathan yn adnewyddu ei heddwch â'r Rhufeiniaid, a'r Lacedemoniaid. 28 Llu Demetrius, wrth amcanu rhyfela â Ionathan, yn ffoi rhag ofn. 35 Ionathan yn cadarnhau y caſtyll yn Iudea, 48 a chan arno ef yn Ptolemais, trwy dwyll Tryphon.

A Ionathan a welodd fod yr amser yn gwasanaethu iddo ef, ac a etholodd wŷr, ac a anfonodd I Rufain i wneuthur ac i adnewyddu cyfeillach â hwynt.

2 Ac yr Spartiaid hefyd, ac i leoedd eraill, yr anfonodd efe lythyrau ar yr vn destyn.

3 A hwy a aethant i Rufain, ac a ddaethant i'r cynghordy ac a ddywedasant, Ionathan yr Archoffeiriad, a chenedl yr Iddewon a'n hanfonodd ni attoch chwi i adnewyddu y gyfeillach a'r gydymdeithias a fu o'r blaen.

4 A'r Rhufeinwyr a roddasant iddynt hwy lythyrau at y ſbobl o le i le, ar fod iddynt eu hanfon hwy i dir Iudea yn heddychlon. ‖ Hymod dracthe wyr.

5 Dymma hefyd goppi o'r llythyr a'r ſcrifennodd Ionathan at y Spartiaid.

5 Ionathan yr Arch-offeiriad, a Henuriaid y genedl, ar Offeiriaid, a'r rhan arall o bobl yr Iddewon yncyfarch gwell i'r brodyr yr Spartiaid.

7 Cyn hyn yr anfonwyd llythyrau at yr Arch-offeiriad Onias oddi wrth ‖ Darius, yr hwn oedd yn freniñ arnoch chwi, mae ein brodyr ni ydych chwi, fel y mae y coppi isod yn cynnwys.

‖ *Areus ecbych. Ios. Ant. l.13.c.8.*

8 Ac Onias a dderbyniodd y gŵr a anfonasid, yn anrhydeddus: ac a dderbyniodd yllythyrau yn y rhai yr yspysasid am ‖ gyfeillach a chydymdeithas.

9 Felly ninnau, er nad yw raid i ni wrth hyn, am fod gennym yn gyssur y llyfrau sanctaidd sydd yn ein dwylo,

10 A dybiasom yn ddaonson attoch chwi i adnewyddu brawdoliaeth, a chyfeillach, rhag ini fyned yn ddieithr i chwi: oblegit llawer o amser a aeth heibio, er pan anfonasoch attom ni.

11 Am hynny yr ydym ni beb amser yn ddibaid, ar y gŵyliau a'r dyddiau cymmwyseraill, yn eich cofio chwi, yn yr aberthau yr ydym yn eu hoffrymmu, ac yn ein gweddiau, megis y mae yn weddaidd, ac yn gymmwys cofio brodyr.

12 Ac yr ydym ni yn llawen am eich anrhydedd chwi.

13 Am danom ni, llawer o drallod, a rhyfeloedd llawer, a'n hamgylchynasant ni, a'r brenhinoedd o'n hamgylch a ryfelasant i'n herbyn.

14 Nid oeddym ni er hynny yn ewyllysio eich blino chwi yn y rhyfeloedd hyn, ua'n cydymdeithion a'n cyfeillion eraill:

15 O herwydd y mae gennym ni gymmorth o'r nef, yr hwn fydd yn ein cymmorth ni, ac ni a waredwyd oddi wrth ein gelynion, a'n gelynion a ostyngwyd.

16 Am hynny ni a etholasom Numenius fab Antiochus, ac Antipater fab Iason, aca'i hanfonasom at y Rhufeiniaid, i adnewyddu â hwynt y gyfeilach, a'r gymdeithas a fuasei o'r blaen.

17 Felly y gorchymynnasom iddynt hefyd ddyfod attoch chwithau, a'ch cyfarch, a rhoddi i chwi ein llythyrau ni am adnewydda ein brawdoliaeth ni.

18 Ac yr awron chwi a wnewch yn dda ar atteb i ni am hyn.

19 Ac dimma goppi y llythyrau a anfonodd ‖ Omiares.

‖ *Darllen, allan o Ios.*

20 [a]Areus brenin yr Spartiaid yn cyfrach gwell i Onias yr Arch-offeiriad.

Yr rhai a anfonodd Areus at Onias.

21 Yr ydys yn cael mewn scrifen am yr Spartiaid a'r Iddewon, mai brodyr ydynt hwy, a'i bod o genedl Abraham:

‖ *Hwy ddaint.*

22 Ac yn awr, gani ni ŵybod hyn, da y gwneweh scrifennu attom ni am eich ‖ heddweh.

23 Yr ydym ninnau yn scrifennu attoch chwithau, eich anifeiliaid chwi a'ch golud sydd eiddom ni, a'r eiddom ninnau yn eiddoch chwi: ac yr ydym ni yn gorchymmyn *i'n cennadon ni* iddynt hwy synegi i chwi fel hyn.

24 A Ionathan a glybu dychwelyd tywysogion Demetrius a llumwy nâ'r cyntaf, i ryfela yn ei erbyn ef.

25 Ac efe a aeth allan o Ierusalem, ac a aeth i gyfarfod â hwynt i wlâd Amathis: ac ni roddes efe iddynt yspaid i ‖ ddyfod iw wlâd ef.

‖ *Sengio ffwn.*

26 Ac efe a anfonodd ſpiwŷr iw gwerſyll hwynt, a hwy a ddychwelasant, ac a ſynegasant iddo eu bôd hwy yn amcanu rhuthro arnynt hwy liw nos.

27 A Ionathan, pan fachludodd haul a archodd i'r rhai oedd gyd ag ef wilyd, a bod mewn arfau, i ſod yn barod i ryfel ar hŷd y nos: ac efe a ſofodod rag-wilwyr o amgylch y gwerſyll,

28 A'r gwrthwynebwŷr a glywſant ſod Ionathan, a'r rhai oedd gyd ag ef, yn barod i ryfel, aca ofnasant, ac a ddychrynasant yn eu calon, aca ‖ gynnasant dân yn eu gwerſyllu.

29 Ond Ionathan a'r rhai oedd gyd ag ef, ni wybuant hyd y boreu: o blegit hwy a welent dân yn eu llosci.

30 A Ionathana ymlidiodd ar eu hôl hwynt, ac ni's goddiwedodd hwynt: oblegit hwy a aetheg tros yr afon Eleutherus.

31 Yna y trôdd Ionathan yn erbyn yr Arabiaid, y rhai a elwid y ‖ Zabadiaid, ac a'i tarawodd hwynt, aca gymmerodd eu hyſpail hwynt.

32 Ac efe a ſudodd, aca ddaeth i Ddamaſcus, ac a rodiodd trwy'r holl wlâd.

33 Simon hefyd a aeth allan, ac a drammwyodd trwy'r wlâd hyd Aſcalon, a'r ceſtyll oedd gyfagos, aca drôdd i Ioppe, ac a'i hennilloddi.

34 O herwydd efe a glywſei eu bod hwy yn ancanu rhoddi y caſtell i ſynu i'r rhai oedd o'n Demetrius, ac efe a oſododd yno warcheidwaid iw gadw ef.

45 A Ionathan a ddychwelodd, ac a gaſclodd henuriaid y bobl, ac a ymgynghorodd â hwynt am adeiladu ‖ ceſtyll yn Iudea,

46 Ac am godi caerau Ierusalem, a chodi ‖ uchder mawr rhwng y tŵr a'r ddinas, i wahanu rhyngdd ef a'r ddinas, i fod o honaw o'r neilltu, fel na phrynent hwy, ac na werthent ynn.

47 A phan ddaethant hwy ynghyd i adeilhau y ddinas, ‖ efe a aeth i'r mur *meſef* i'r aber o du'r dwyrain: a hwy a adeiladasant yr hyn a elwir Caphenatha.

38 A Simon a adeiladodd Adida yn Sephela, ac a'i cadarnhaodd â phyrth ac â barau.

39 Tryphon hefyd a geiſiodd deyrnaſu yn Aſia, a gwiſco y goron, ac eſtyn ei law yn erbyn y brenin Antiochus.

40 Ond efe a ofnodd na adawei Ionathan hyn iddo ryfela yn ei erbyn ef, ac efe a geiſiodd ffordd iw ddal ef iw ddifetha: am hynny efe a gododd, ac a aeth i Bethſan.

41 A Ionathan a aeth allan i gyfarfod ag ef â deugain-mil o wŷr wedi eu dethol i ryfel, ac a ddaeth i Bethſan.

42 A phan welodd Tryphon ei ddyfod ef â llu mawr, efe a ofnodd eſtyn ei law yn ei erbyn ef.

43 Am hyny efe a'i derbyniodd ef yn anrhydeddus, ac a'i canmolodd ef wrth ei holl garedigion, ac a roddes iddo reddion, ac a archodd iw holl garedigion vfyddhau iddo ef megis iddo ynte ei hun.

44 Ac efe a ddywedodd wrth Ionathan, i ha beth y blinaiſt ti y bobl hyn oll heb ſod rhyfel rhyngom ni.

45 Yr awron gan hynny anfon y rhai hyn iw tai, ac ethol i ti ychydig wŷr, y rhai a fyddant gyd â thi, a thyret gyd â myſi i Ptolemais, ac mi a'i rhoddaf hi i ti, a'r ceſtyll eraill, a'r llu oll eraill, a'r ſwyddogion, ac mi a ddychwelaf, ac a âf ymmaith: canys o achoshyn y daethym i yma.

46 Yntef yn ei gredu ef, a wnaeth fel y dywoddod efe, ac a anfonodd ymmaith ei lu, a hwy a aethant i dîr Iudea.

47 Ac efe a adawodd gyd ag ef dair mil o wŷr, o ba rai efe a ‖ adawodd ddwy fil yn Galilea, a mil a aeth gyd ag ef.

48 Er cynted y daeth Ionathan i Ptolemais, y Ptolemaiid a gaeasant y pyrth, ac a'i daliasant ef, ac a laddasant â'r cleddyf y rhai oll a ddaethei i mewn gyd ag ef.

49 Yna yr anfonodd Tryphon lu a gwŷr meirch

dir Galilea, ac i'r mâes mawr i ddifetha y rhai oedd ar du Ionathan.

50 Eithr pan wybuant hwy ei ddal ef, a difetha y rhai oedd gyd ag ef, hwy a ymgyfurasant, ac a aethant vghyd, yn barod i ryfel.

51 Felly pan welodd y rhai oedd yn canlyn arnynt eu bod hwy yn barod i ymladd am eu heniocs, hwy a ddychwelasant.

52 Hwythau a ddaethant oll i wlâd Indea yn ddiangol, ac a alarasant am Ionathan, a'r rhai oedd gyd ag ef, a hwy a ofnasant yn ddirfawr, ac Israel oll a alarasant alar mawr.

53 A'r holl genhedloedd o amgylch a geisiasant eu difetha hwynt: canys hwy a ddywedasant: nid oes ganddynt na thywysog na neb iw helpu: Am hynny rhyfelwn yn eu herbyn hwynt yn awr, a dilewn eu cofiadwriaeth o blith dynion.

PEN. XIII.

8 Gwnuthur Simon yn bennaeth yn lle Ionathan ei frawd. 19 Tryphon yn cael gafael ar ddau o feibion Ionathan, ac yn lladd eu tad hwy. 27 Bâdd Ionathan. 36 Simon yn cael ffafor gan Demetrius, 46 ac yn ennill Gaza, a'r tŵr yn Jerusalem.

PAn glybu Simon gasclu o Tryphon lu mawr i ddyfod i wlad Iudea iw difetha hi,

2 A gweled fod y bobl yn ddychrynedig, ac yn ofnus iawn, efe a aeth i fynu i Ierusalem, ac a gasclodd y bobl ynghyd:

3 Ac efe a'i cyfforodd hwynt, ac a ddywedodd wrthynt: chwi a wyddoch eich hunain pa bethau eu maint a wneuthym i, a'm brodyr, a thŷ fy nhad, nes y Gyfraith, a'r Cyfiegr: a'r rhyfeloedd, a'r ing a welfom ni.

4 O achos hyn y lladdwyd fy mrodyr i oll er mwyn Israel, ac mi a adawyd fy hunan.

5 Ac yr awron na atto Daw i mi arbed fy enaes yn amser cyftudd: oblegit nid vdwyfi well nâ'm brodyr.

6 Eithr mi a ddialaf fy nghenedl, a'r Cyfiegr, a'ch gwragedd a'ch plant chwi, oblegit yr holl genhedloedd â ymgasclasant i'n difetha ni o wir dyniaeth.

7 Ac yfprvd y bobl a adfywiodd er cynted y clywfant y geiriau hyn.

8 A hwy a attebafant â llef vchel gan ddywedyd, tydi yw ein capten ni yn lle Iudas a Ionathan dy frodyr.

9 Rhyfela ein rhyfel ni, a pha beth bynnag a ddywedech di wrth-m ni a'i gwnawn.

10 Yntef a gasclodd yr holl ryfelwŷr, ac a fryfiodd i orphen caer au Ierusalem, ac a'i cadarnhaodd hi o amgylch.

11 Ac efe a anfonodd Ionathan *fab* Absolom â llu mawr gyd ag ef i Ioppe, ac efe a fwrtodd allan y rhai oedd ynddi hi, ac efe a arhôdd yno ynddi hi.

12 A Thryphon a fymmudodd o Ptolemais â llu mawr, a fyned i mewn i dir Indea, a Ionathan gyd ag ef yngharchar.

13 A Simon a werthyllodd yn Adida ar gyfer y maes,

14 Pan wybu Tryphon gnddi Simon yn lle Ionathan ei frawd, ac v cydiet efe mewn rhyfel ag ef, efe a anfonodd i gennadau atto ef, gan ddywedyd,

15 Am yr arian oedd ddyledus ar Ionathan dy frawd i dryffor y brenin, am y bu fwyddau oedd gan ddo ef, y daliafom ni ef.

16 Yr awron gin hynny anfon gan talent o arian, a dau o'i feibion ef yn wyttion, fel pan ollynger ef, na chilio efe oddi wrthym ni, a chi a'i gollyngwn ef.

17 Ac er bôd Simon yn gwybod mai yn dwyllodrus yr oeddynt yn ymddiddan: etto efe a anfonodd yr arian ac ddau fachgen, rhag iddo gael câs mawr gan y bobl,

18 Y rhai a ddywedent, am na anfonodd efe yr arian a'r bechgyn y darfu am [Ionathan.]

19 Am hynny efe a anfonodd y bechgyn a'r can talent: yntef [Tryphon] a fu gelwyddog, ac ni ollyngodd Ionathan ymmaith.

20 Ac wedi hyn y daeth Tryphon i fyned yn erbyn y wlâd, ac iw difetha hi, ac efe a aeth o amgylch yffordd fydd yn arwain i Adora: a Simon a'i lu a aethant yn ei erbyn ef, i-bôb lle a'r yr ai yntef iddo.

21 A'r rhai oedd yn y tŵr a anfonafant at Tryphon gennadau, i beri iddo frysio i ddyfod attynt hwy trwy y diffaethwch, ac i yrru iddynt hwy ymborth.

22 Yna paratôdd Tryphon ei wŷr meirch i ddyfod, a'r nofon honno y bu eira mawr iawn, ac ni ddaeth efe oblegit yr eira, fac efe a ymadawodd, ac a aeth i wlâd Galaad.

23 A phan nefoddôfe ac Bascama, efe a laddodd Ionathan, ac yno y cladduyd ef.

24 Yna y dychwelodd Tryphon, ac yr aeth iw wlâd ei hun.

25 A Simon a yrrodd, ac a gymmerodd escyrn ei frawd Ionathan, a hwy a'i cladasant yn Modin, dinas ei henafiaid ef.

26 Ac Israel oll a alarafant am dano ef â galar mawr, le hwy alarafant am dano ef ddyddiau lawer.

27 A Simon a wnaeth adeiladaeth ar fedd ei dad a'i frodyr, ac a'i gwnaeth yn vchel mewn golwg, a cherig nadd, yn ôl ac ym mlaen.

28 Ac efe a ofodod heb law hynny faith pyramides, y naill ar gyfer y llall, iw dad, a'i fam, a'i bedwar brawd.

29 Ac yn y rhai hyn efe a wnaeth ddychymygion celfydd, ac a ofodedd golofnau mawrion o amgylch, ac ar y colofnau efe a wnaeth arfau y gofadwriaeth tragwyddol, a chyd a'r arfau longau cerfiedig iw gweled gan bawb a fordwyent y môr.

30 Dymma y bedd a wnaeth efe ym Modyn, ac y mae ynfefyll hyd y dydd hwn.

31 A Thryphona wnaeth yn dwyllodrus ag Antiochus y brenin ieuange, ac a'i lladdodd ef.

32 Ac efe a deyrnafoddyn ei le ef, ac a wiscodd goron Afia, ac a wnaeth ddialedd mawr yn y wlâd.

33 A Simon a adeiladod y ceftyll yn Indea, ac a'i cadarnhaodd hwynt â thŷrau vchel, ac â chaerau mawrion: fe â thyrau, ac â phyrth, ac â chloiau: ac efe a ofododdymberth i ynddynt.

34 Simon hefyd a etholodd wŷr, ac a'i hanfonodd at y brenin Demetrius, i geifio gollwog y wlâd yn rhydd: oblegit yfpaill oedd holl weithredoedd Tryphon.

35 A'r brenin Demetrius a anfonodd atto yntef fel hyn, ac a'i hattebodd ef, ac a fcrifennodd atto ef y llythr hwn.

36 Y brenin Demetrius yn cyfarch gwell i Simon yr Arch-offeiriad, a charedig i frenhinoedd, a hefyd i henuriaid, a chenedl yr Iddewon:

37 Nyni a dderbyniafom y goron aur, a'r gwerth-fawr, y rhai a anfonafoch chwi, ac yr ydym ni yn barod i wneuthur heddwch â chwi, ac i fcrifenna at ein fwyddogion i fitrhau y rhyddfraint a ganiadhafom ni.

38 A'r hyn oll a ordeiniafom ni tu ag attoch chwi, hynny a faif: bydded y ceftyll a adeiladafoch chwi yn eiddoch chwi.

X x 2 39 Ac yr

39 Ac yr ydym ni yn maddeu pob amryfusedd a bai hyd y dydd hwn, a threth y goron, yr hon ſydd yn ddyledus arnoch chwi; ac os oedd teyrnged arall yn Ierusalem, na choder hi mwy.

40 Ac od oes neb o honoch yn gymmwys iw ſcrifennu ym myſc y rhai ſy yn ein cylch ni, ſcrifenner hwy, a gwneler heddwch rhyngom ni.

41 Y ddechefdd tlwyddyn a thrugain a chant y tynnwyd ymmaith iau y cenhedloedd oddi ar Iſrael.

42 A phobl Iſrael a ddechenaſant ſcrifennu yn eu ſcryfenneudau a'i cyfnewidiadau, Y Flwyddyn gyntaf i Simon yr Arch-offeiriad mawr, tywyſog a chapten yr Iddewon.

Marchnadoedd.

43 Yn y dyddiau hynny y gwerſyllodd *Simon* wrth Gaza, ac eſe a'i hamgylchodd hi â'i luoedd, ac eſe a wnaeth ryfel offeryn, ac a'i neſaâodd at y dinas, ac a darawodd vn tŵr, ac a'i hennillodd.

44 A'r rhai oedd yn y rhyfel-offeryn a neidiaſant i'r ddinas, ac ſe wnaethpwyd cynnwrf mawr yn y ddinas.

45 Y rhai oedd yn y ddinas a aethant i fyny ar y gair gyd â'i gwragedd, a'i plant, wedi rhwygo eu dillad, a hwy a waeddaſant â llef vchel, gan attolwg i Simon ganhiadu heddwch iddynt:

Roddi eu dat-heulaw tdyns.

46 A hwy a ddywedaſant, na wna â ni yn ôl ein drygioni, ond yn ôl dy drugaredd di.

47 A Simon a doſturiodd wrthynt, ac ni rhyfelodd mwy yn eu herbyn, eithr eſe a'i bwriodd hwynt allan o'r ddinas, ac a lanhâodd y tai lle yr oedd eulynnod, ac a aeth i mewn iddi, dan ganu mawl a diolch.

48 Ac eſe a fwriodd allan bôb aflendid o honi hi, ac a oſodd ynn wŷr oedd yn gwneuthur y Gyfraith, ac a'i cadarnhaodd hi, ac a adeiladodd ynddi breſſwylfod iddo ei hun.

49 Lluddiwyd hefyd i'r rhai oedd yn y tŵr yn Ierusalem ſyned allan, na dyfod i'r wlâd i brynu a gwerthu, ac yr oedd yn flin arnynt o eiſieu ymborth, a llawer o honynt a ſu feirw o newyn.

Ganhiadau heddwch.

50 A hwy a waeddaſant ar Simon ar roddi cymmod iddynt, ac eſe a'i rhoddes iddynt: ond eſe a'i bwriodd hwynt allan, ac a lanhâodd y tŵr oddi wrth halogedigaeth.

51 Ac eſe a aeth i mewn iddi hi y trydydd dydd ar bugain o'r ail mis, yn yr vnfed flwyddyn a'r

Diolch.

ddêc a thrugain a chant, â mawl, â changhennau palmwŷdd, ac â thelynau, â cymbalau, â nablau, ac â hymnau, a cag odlau, am ddiſetha gelyn mawr allan o Iſrael.

52 Ac eſe a ordeiniodd gadw y dydd hwn yn llawenhobl bl wyddyn. Ac eſe a gadarnhâodd fynydd y Deml, yr hwn oedd yn agos i'r tŵr, ac a arhoſodd yno, eſe a'r rhai oedd gyd ag eſ.

53 A phan welodd Simon lod ei fab Ioan yn ŵr, eſe a'i goſodod eſ yn gapten ar yr holl luoedd, ac a breſſwyliodd yn Gazara.

P E N. XIIII.

3 Brenin Perſia yn dala Demetrius. 4 Daioni Simon iw wlad. 18 Y Lacedemoniaid a'r Rhufeiniaid yn adnewyddu eu heddwch ag eſ. 26 Goſod coffa am eu meibydeodd eſ yn Sion.

A Chyn y ddeuddegfed flwyddyn a thrugain a chant y caſclodd y brenin Demetrius ei luoedd, ac eſe a aeth i Media i gaſclu iddo'i gymmorth, i ryfela yn erbyn Tryphon.

2 Pan glybu Arſaces brenin Perſia a Media ddyfod Demetrius o'ſewn ei derfynau eſ, eſe a anfonodd vn o'i dywyſogion iw ddal ef yn fyw.

3 A hwnnw a aeth, ac a darawodd werſyll Demetrius, ac a'i daliodd eſ, ac a'i dug eſ at Arſaces, ac yntef a'i rhoddes yng harchar.

4 A gwlâd Iudea a gafodd lonydd holl ddyddiau Simon: canys eſe a geiſiodd ddaioni iw genedl, a bodlon oedd ganddynt ei awdurdod ef a'i rhydedd, yr holl amſer.

5 Simon hefyd heb law ei hôll ogoniant, a gymmiſodd Ioppe yn borthladd, ac a wnaeth fynêd i ynyſoedd y môr.

6 Ac eſe a helaethodd derfynau ei genedl, ac a ennilloddy wlâd.

7 Hefyd eſe a gaſclodd gaethglud mawr, ac a feddiannodd Gazara a Bethſura, a'r tŵr, ac a dynnodd yr aflendid allan o honaw eſ, ac nid oedd a ſafei yn ei erbyn eſ.

8 Felly yr oeddynt hwy yn llafurio en tîr yn heddychlon, a'r ddaiar a roddes ei chnwd, a choed y meſes eu ffrwythau.

9 Yr henuriaid a eiſteddent yn yr heolydd am ddaioni yr ymgynghorent hwy oll, a'r gwŷr ifainc a wiſcent ddillad parchedig a gwiſcoedd rhyfel.

10 Efe a ddarparodd ymborth i'r dinaſoedd, ac a oſodiodd ynddynt bob offer cadernid, hyd nes ſonnid am ei enw anrhydeddus eſ hyd eithafoedd y ddaiar.

11 Efe a wnaeth heddwch yn y wlâd, ac fe gyfodd Iſrael lawenydd mawr.

12 Pob vn a eiſteddei tan ei winwydden a'i figyſbren, ac nid oedd a'i dychrynei hwynt.

13 Ni adawyd vn yn y wlâd i ryfela yn eu herbyn hwynt, a'r brenhinoedd a ddiniſtriwyd yn y dyddiau hynny.

14 Hefyd efe a gadarnhâodd bob vn darostyngedic o'i bobl: efe a ewyllyſiodd allan y gyfraith, ac a dynnodd ymmaith bob dŷn annuwiol a drygionus.

15 Efe a barchodd y Cyſſegr, ac a amlhâodd lestri y Cyſſegr.

16 A hwy a glywſant yn Rhufain farw honthau, a hyd Sparta hefyd, ac athriſt iawn ſu paddynt.

17 Ond pan glywſant hwy wneuthur Simon ei frawd eſ yn Arch-offeiriad yn ei le eſ, ac enill a honaw eſ y wlad a'r dinaſoedd oedd ynddi:

18 Hwy a ſcrifennaſant atto eſ mewn llechau pres, i adnewyddu ag eſ y gyfeillach a'r gyfamodeithas a wnaethent hwy â Iudas, ac â Ionathan ei frodyr eſ.

19 A hwy a ddarllenwyd o flaen y gynnulleidfa yn Ierusalem.

20 Ac dymma gopi y llythyrau a anfonodd yr Spartiaid; Tywyſogion a dinas yr Spartiaid yn cyfarch yr Arch-offeiriad Simon, a'r henuriaid, a'r offeiriaid, a'r rhan arall o'n brodyr, pobl yr Iddewon.

21 Y cennadon a anfonwyd at ein pobl ni, a fynegaſant i ni am eich gogoniant, a'ch parch chwi, a llawen ſu gennym eu dyfodiad hwynt.

22 Ac ni a ſcrifennaſom yr hyn a ddywedaſont hwy, ym myſc cynghorion y bobl, ſel hyn; Numenius mab Antiochus, ac Antipater mab Iaſon, cennadau yr Iddewon a ddaethant attom ni i adnewyddu y gyfeillach oedd rhyngddynt â ni.

23 A bodlon oedd y bobl i dderbyn y gwŷr yn anrhydeddus, ac i ſcrifennu coppi o'i hymadrodd hwynt yn y llyfrau a ddaugoſir, ſel y caſ pobl yr Spartiaid goffadwriaeth o hynny: a hwy a ſcrifennaſant hefyd goppi o hyn at Simon yr Arch-offeiriad.

24 Wedi hyn, ſe anfonodd Simon Numenius i Rufain, â tharian mawr o aur ganddo, o bwys mil o bunnoedd, i ſicrhau y gyfeillach â hwynt.

25 A phan glybu y bobl y geiriau hyn, hwy a ddywedaſ

ddywedasant? pa ddiolch a roddwn ni i Simon, ac
iw teibion?

26 Oblegit efe, a'i frodyr, a thŷ ei dad, a gryf-
hasant Israel, a addinistriasant elynion Israel o'i
mysc: ac a ficrhasant iddo ef rydd-dyd.

27 A hw, a'i scrifennasant mewn llechau prês,
ac a'i gosodasant ar golofnau ym mynydd Sion, ac
dymma gopi yr scrifen: Ydennawsed dydd o fis
Elul, y ddeuddecfed flwyddyn a thrugain a chant,
ar dryded flwyddyn er pan yw Simon, yr Arch-
offeiriad.

28 Yn | Saramel yn y gynnulleidfa fawr o offeiri-
aid, a phobl, a thywysogion y genedl, a henuriaid
y wlad, yr yspysswyd i ni y pethau hyn.

29 O herwydd bôd hyfeloedd yn fynych yn y
wlad, yn y rhai yr ymroddes Simon mab Mattathias, o feibion Iarib, a'i frodyr, i'r perigl, ac a
sasant yn erbyn gwrthwynebwŷr eu cenedl, er
mwyn cynnal eu Cyssegr a'u cyfraith, ac a anrhyde-
ddasant eu cenedl ag anrhydedd mawr.

30 (Canys wedi i Ionathan gasclu eu cenedl
hwynt, a bôd yn Arch-offeiriad iddynt, a'i roddi
at ei bobl,

31 A'i gelynion hwynt yn bwriadu dyfod i fyny
iw gwlad hwynt i ddifetha eu gwlâd, ac i ettyn eu
dwlo yn erbyn eu Cyssegr hwynt.

32 Yna yr hwn amser y cyfododd Simon, ac a ry-
felodd tros ei genedl, ac a dreuliodd Lawer o'i
arian ei hun, ac a arfogodd | wŷr uerthol o'i ge-
nedl, ac a roddes iddynt hwy gyflog,

33 Ac a gadarnhaodd ddinasoedd Iudea, a Beth-
sura, yr hon sydd ynghyffiniau Iudea, lle y buasei
arfau y gelynion o'r blaen, ac a osododd yno wŷr
o Iddewon i warchod.

34 Felly y cadarnhâodd efe Ioppe, yr hon sydd
wrth y mor: a | Gazara, yr hon sydd yn ghyffiniau
Azotus, lle yr oedd y gelynion yn aros o'r blaen:
ac efe a osododd Iddewon yno, ac a osododd yno
pa bethau bynnag oedd gymmwys iw cywair
hwynt.)

35 Y bobl gan hynny yn gweled ffyddlondeb Si-
mon, a'r anrhydedd yr oedd efe yn amcanu ei wneu-
thur iw genedl, a'i gosodasant ef yn gapten, ac yn
Arch-offeiriad, am iddo wneuthur hyn oll, ac am y
cyfiawnder a'r ffyddlondeb a gadwasei efe iw ge-
nedl, ac am geisio o honaw ddechrau ei bobl trwy
bob modd.

36 Canys yn ei ddyddiau ef yr oedd llwyddiant
yn ei ddwylaw ef, yn gymmaint a bwrw allan o'i
gwlad hwynt y cenhedloedd, ar rhai oedd yn ninas
Dafydd, ac yn Ierusalem, y rhai a wnaethent iddynt
ddŵr, allan o'r hwn y deuent, ac yr halogent
y cwbl o amgylch y Cyssegr, ac y gwnaent ddial-
edd mawr | yn erbyn sancteiddrwydd.

37 Ac efe a osododd ynddi hi wŷr o Iddewon, ac
a'i cadarnhâodd hi yn ddiogelwch i'r wlad, ac i'r
ddinas, ac a gododd gaerau Ierusalem.

38 A'r brenin Demetrius a ficrhaodd yr Arch-
offeiriadaeth iddo ef yn hollawl:

39 Ac a'i gwnaeth ef o'i garedigion, ac a'i an-
rhydeddodd ef ag anrhydedd mawr.

40 Oblegit fe glywsid fod y Rhufeiniwŷr yn
galw yr Iddewon yn gyfeillion, ac yn gwaideithion,
a chrasfod o honynt a chennadau Simon yn anrhy-
deddus,

41 A gweled o'r Iddewon yn dda, a'r offeiriaid
befyd, fod Simon yn gapten iddynt, ac yn Arch-
offeiriad byth, hyd oni chodei Prophwyd ffyddlon,

42 A'i fod efe yn gapten arnynt hwy, ac i ofalu
am y Cyssegr, fel y gosodei efe hwynt ar en
gwaith, ac ar y wlad, ac ar yr arfau, ac ar y ceftyll,
fel y byddei *rotddaf* arno ef y gofal am y Cyssegr,

43 Ac y gwrandawei pawb arno ef, ac yr scrifen-
nid pob scrifen yn y wlad yn ei enw ef, ac y dille-
did ef mewn porphor, ac y gwiscei aur.

44 Am hynny ni bydd gyfreithlon i neb o'r
bobl, nac o'r offeiriaid ddiddymmu dim o hyn, na
dywedyd yn erbyn dim a ddywedo efe, na galw
cymmanfa ynghyd yn y wlad hebddo ef, na gwisco
porphor, nac arfer bwcel aur.

45 A phwy bynnag a wnelo yn erbyn hyn, neu a
ddiddymmo ddim o hyn, cnog fydd efe.

46 A bodlon oedd gan yr holl bobl o'sod Simon i
wneuthur fel hyn.

47 Simon hefyd a gymmerodd *hyn*, ac a fu fod-
lon i fod yn Arch-offeiriad, ac yn gapten, ac yn
dywysog, ar genedl yr Iddewon, a'r offeiriaid, ac
i lywodraethu pawb.

48 A hwy a barasant osod yr scrifen hon mewn
llechau pres, a'i gosod hwynt o fewn cylch y Cys-
segr mewn lle hynod:

49 A gosod coppi o hynny yn y tryssor-dŷ, fel y
gallei Simon a'i feibion ei gael ef.

PEN. XV.

4 Antiochus yn drissy cael cennad i fyned trwy Iudea, ac yn rhoi parch mawr i Simon ac i'r Iddewon. 16 Y Rhufeiniaid yn scrifennu at ewyrw frenhinoedd a chenedloedd, i ddangos flafor i'r Iuddewon. 27 Antiochus yn ewerylu a Simon, 28 ac yn dansin rhai i dayrgu Iudea.

ANtiochus hefyd mab y brenin Demetrius a anfonoud lythyrau o ynysoedd y môr at Simon yr Offeiriad, a phen-cenedl yr Iddewon, ac at y genedl oll.

2 Ac yr oeddynt hwy yn cynnwys y modd hyn, Y Brenin Antiochus yn cyfarch gwell i Simon Arch-offeiriad a thywysog ei genedl, a phobl yr Iddewon.

3 O herwydd i wŷr sceler gael gafael ar deyrnas ein henafiaid ni, a bod yn ty mryd roddi hawl i'r frenhiniaeth, iw hail-ofod fel yr oedd o'r blaen: er mwyn hynny mi a gesclais lawer o filwyr dieithr, ac a baratoais longau rhyfel:

4 Ac yr ydwyfi yn ewyllysio myned trwy'r wlad, i ddial ar y rhai a antheithiasant ein gwlad ni, ac a wnaethant lawer o ddinasoedd yn anghyfannedd yn y deyrnas.

5 Am hynny yn awr yr ydwyf yn siccrhau i ti yr holl offrymman, y rhai a ganiadhaodd y brenhinoedd a fuant o'm blaen i ti, a pha bethau bynnag eraill a ganiadhafant hwy i ti.

6 | Megis y gadawsant i ti daro math o arian priodol i'th wlad ti.

| Ac yr wyf yn rhoddi cennad i ti i fathu arian ar dy lân dy hun.

7 Ac am Ierusalem a'r cyssegr, byddant yn rhy-
ddion, a'r holl arfau a wnaethoft, a'r ceftyll a
adeiledaffiby rhai yr ydwyt mewn meddiant o ho-
nynt, parhaed *hynny* i ti.

8 Maddeuer hefyd i ti bob dylêd i'r brenin, a'r
hyn a fyddo dyledus i'r brenin o hyn allan byth.

9 A phan ddarffo gwaffadhau ein teyrnas, nyni
a'th anrhydeddwn di, a'th genedl, a'r Dumi, ag
anrhydedd mawr, fel y byddo eglur eich gogoniant
chwi trwy yr holl fŷd.

10 Y bedwaredd flwyddyn ar ddêc a thrugain a
chant yr aeth Antiochus i dîr ei henafiaid, a'r holl
lnoedd a ddaethant ynghyd atto ef, fel nad oedd
ond ychydig gŷd â Thryphon.

11 A'r brenin Antiochus a'i hymlidiodd ef, ac
yntef a ddaeth dan ffoi i Dora fy ar lan y môr.

12 O blegit efe a wybu ymgaffcu o ddrygau yn
el erbyn ef, ac i'r lluoedd ei adel ef.

13 Ac Antiochus a werssyllodd yn ei byn Dora, a

chyd ag ef chwenegein-mil o ryfel-wŷr, ac wyth mil o wŷr meirch.

14 Ac efe a amgylchodd y ddinas, ac a ofododd y llongau wrth y ddinas o du 'r môr, ac a ſimodd y ddinas o'r tîr a'r môr, fel na adawodd efe i neb fyned allan na dyfod i mewn.

15 Yna y daeth Numenius a'r rhai oedd gyd ag ef, o Rufain, a llythyrau ganddynt at y brenhinoedd a'r gwledydd, yn y rhai yr oedd hyn yn ſcrifennedig.

16 Lucius, Conſul y Rhufeiniaid, yn annerch y brenin Ptolomeus.

17 Cennadon yr Iddewon, ein cyfeillion a'n cymdeithion, a ddaethant attom ni i adnewyddu y gyfeillach a'r gymdeithas a ſnaſgi o'r blaen; wedi eu hanfon oddi wrth Simon yr Arch-offeiriad, a phobl yr Iddewon.

18 A hwy a ddygaſant darian o aur o bum mil o bunnoedd.

19 Am hynny nyni a welſom yn dda ſcrifennu at y brenhinoedd a'r gwledydd, na cheiſient niwed iddynt, ac na ryfelent yn eu herbyn hwynt, na'i dinaſoedd, na'i gwlad, ac na chynnorthwyent y rhai a ryfelent yn eu herbyn.

20 Ac ni a welſom yn dda dderbyn y tarian ganddynt hwy.

21 Am hynny os ſŵdd rhai dynion ſceler o'i gwlad hwnnt attoch chwi, roddwch hwynt i Simon yr Arch-offeiriad, i ddial arnynt yn ôl eu cyfraith hwynt.

22 A hyn hefyd a ſcrifennodd efe at Ddemetrius y brenin, ac Attalus, ac ‖ Arathes, ac Ariaces: ‖ Neu, Ariarathes.

23 Ac i bob gwlad, megis i ‖ Samiames, at yr Spartiaid, i Delus hefyd, ac i Myndus, ac i Sycion, ac i Caria, ac i Samos, a Phamphilia, ac i Lycia, ac i Halicarnaſſus, ac i Rhodus, a Phaſelis, ac i Cos, ac i Side, ac i Aradus, ac i Gortyna, a Gnidus, a Cyprus, a Cyrene. ‖ Neu, Sampſames.

24 A hwy a ſcrifennaſant goppi o hyn at Simon yr Arch-offeiriad. ‖ Neu, Baſilu.

25 A'r brenin Antiochus a werſyllodd yn erbyn Dora yr ail dydd, gan ‖ ddwyn ei luoedd yn waſtadol yn ei herbyn hi, a gwneuthur offer rhyfel: ac efe a gaeodd ar Tryphon fel na allei efe fyned nac i mewn nac allan. ‖ Ymladd yn waſtadol.

26 A Simon a anfonodd iddo ef ddwy fil o wŷr dewiſol i w gynnorthwyo ef, ac aur, ac arian, ac arfau lawer.

27 Ac ni fynnei efe eu cymmeryd hwynt, eithr efe a dorrodd yr ammodau oll a wnaethei efe ag ef o'r blaen, ac a ymddieithrodd oddi wrtho ef.

28 Ac efe a anfonodd Athenobius, yn o'i garedigion, i ymddiddan ag ef gan ddywedyd: yr ydych chwi yn meddiannu Ioppe, a Gazara, a'r tŵr yn Ieruſalem, dinaſoedd ſy nheyrnas i.

29 Chwi a wnaethoch eu cyſfinian hwynt yn anghyfannedd, ac a wnaethoch ddialedd mawr yn y tir, ac a feddiannaſoch lawer o fannau yn ſy nheyrnas i.

30 Am hynny yr awron moeſwch y dinaſoedd a gymmeraſoch chwi, ac ardreth y lleoedd a feddiannaſoch chwi, ‖ o'r tu allan i gyfiniau Iudæa. ‖ Neu, o dueithr cyffiniau, &c.

31 Ac onid ê, moeſwch i mi bum-cant o dalentau arian am danynt hwy, a phum-cant eraill o dalent i am y dinſtr a wnaethoch ac ardreth y lleoedd a oniê, nyni a ddeuwn, ac ‖ a ymladdwn yn eich erbyn chwi. ‖ Rhag ofn i'n gwneuthur yn elyſed.

32 Felly y daeth Athenobius caredig y brenin, i Ieruſalem, ac efe a welodd ogoniant Simon, a'r cwpbwrdd, a'r lleſtri arian, ac arlwy mawr, a rhyfedd i ſu gnddo; ac efe a ſynegodd iddo eirian y brenin.

33 Yna Simon a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, ni chymmeraſom ni dir neb arall, ac nid attaliaſom yr eiddo arall, ond etifeddiaeth ein henafiaid: yr hon a fu tros ennyd o amſer yn meddiant ein gelynion yn anghyfiawn.

34 A phan gawſom ni amſer, ni a fyntaſom dreiſio etifeddiaeth ein tadau.

35 Ac am Ioppe a Gazara, y rhai yr wyt ti yn eu ceiſio, er idoynt wneuthur niwed mawr i'n pobl ni, ac i'n gwlad: ettoni a roddwn am y rhai hyny gan talent: ac nid attebodd ‖ yntef air ‖ iddo. ‖ Heb.

36 Eithr efe a ddychwelodd at y brenin yn ddigllon, ac a ſynegodd iddo y geiriau hyn, ac amdanodd Simon, a'r hyn a welſei efe oll: a'r brenin a ddigiodd yn ddirfawr.

37 Yna yr aeth Tryphon i long, ac a ffodd i Orthoſias.

38 A'r brenin a oſododd Cendebeus yn gapten ar lan y môr, ac a roddes iddo ef luoedd o wŷr traed, ac o wŷr meirch.

39 Ac efe a orchymynodd iddo ef werſyllu o flaen Iudæa, ac a archodd iddo adeiladu Cedron, a chadarnhau y pyrth, a rhyfela yn erbyn y bobl, (y brenin yntef a ymlidiedd Tryphon.

40 Yna y daeth Cendebeus i Iamnia, ac efe a ddechreuodd gyſtroi y bobl, a goſod ar Iudea, a chaeth-gludo y bobl, a'i lladd.

41 Ac wedi iddo adeiladu Cedron, efe a oſododd yno wŷr meirch, a llu o wŷr traed, fel y gallent fyned allan oddi-yno, a rhodio rhyd ſtryd Iudea, fel y gorchymynnaſei y brenin iddo ef.

PEN. XVI.

1 Iudas ac Ioan yn cael y maes ar luoedd Antiochus, 11 Capten Iericho yn gwahodd Simon a dau o'i feibion iw gaſtell, ac yno yn eu lladd hwy trwy ffŵd 19 Ceiſio gaſtell ar Ioan, yn aflwyddu yn diangc, ac yn lladd y rhai oedd yn ei geiſio.

AC Ioan a aeth i fynu o Gazara, ac a fynegodd i Simon ei dad yr hyn a wnaethei Cendebeus.

2 A Simon a alwodd ei ddau fab hynaf Iudas ac Ioan, ac a ddywedodd wrthynt hwy: myfi a'm brodyr a thŷ fy nhad a ryfelaſom yn erbyn gelynion Iſrael o'm ieuengtid hyd heddyw, ac fe a ſymmodd gennym ni waredu Iſrael lawer gwaith.

3 Ond yr awron mi a heneiddiais, a chwithau trwy drugareedd *Ddnw* ydych yn ddigon ordeinus: byddwch chwi yn ſy lle i a'm brawd, ac ewch allan, a rhyfelwch tros ein cenedl ni, a'r cymmorth o'r nef a ſyddo gyd â chwi.

4 Ac efe a etholodd o'r wlad vgein-mil o ryfel-wŷr, a gwŷr meirch: a hwy a aethant yn erbyn Cendebeus, ac a gyfeſaſant ym Modin.

5 A hwy a godaſant yn forau, ac a aethant i'r maes, ac wele lu mawr yn dyfod yn eu herbyn hwynt ar draed, ac ar feirch: ac yr oedd afon oddwſt yn y canol rhyngddynt.

6 Ac efe a werſyllodd o'i blaen hwynt, efe a'i bobl, a phan welodd efe y bobl yn ofni myned trwy 'r afon ddwſt, efe a aeth trwodd yn gyntaf, a'r gwŷr a'i gwelſant ef, a hwythau a aethant ar ei ol ef.

7 Yna y rhannodd efe y bobl, a'r gwŷr meirch a *roddwyd* ynghanol y gwŷr traed, oblegit gwŷr meirch y gelynion oedd lawer, iawn.

8 Yna y canaſant â'r vdcyrn ſanctaidd; ac yr hynny y ffodd Cendebeus a'i lu, a llawer a bonyn a ſyrthiaſant yn archolledig, a'r lleill a ffeuant i'r caſtell.

9 Yna y clywſwyd Indas brawd Ioan; eithr Ioan a'i hymlidiodd hwynt hyd oni ddaeth efe i Cedron, yr hon a adeiladaſei *Cendebeus*.

10 ‖ A hwy

10 ‖ A hwy a ſſeeſant hyd y tyrau ſydd ym maes Azotus, ac yneef a'i lloſcodd hi â thân, ac le ſyrthiodd o honynt hwy gymmaint a dwy-fil o wŷr, ac eſe a ddychwelodd i dir Indæa yn heddychlon.

11 Ac yr oedd Ptolomeus mab Abubus wedi ei oſod yn gapten ym maes Iericho, ac yr oedd gan-ddo ef arian ac aur lawer.

12 O blegit ‖ daw yr Arch offeiriad oedd eſe.

13 A'i galon a'i cododd ef, ac eſe a chwenychoid ſeddiaanu y wlâd, ac a ſwriadodd trwy dwyll yn erbyn Simon a'i feibion, iw difetha hwynt.

14 Ac yr oedd Simon yn rhodio trwy ddinaſoedd y wlad, ac yn eſalus am eu llywedraeth hwynt, ac eſe a aeth i wared i Iericho, eſe, a Mattathias, a Judas ei feibion, yn yr ail flwyddyn ar bymtheg a thrugain a chant, yn yr ynſed mîs a'r ddeg, hwn yn'r mîs Sabat.

15 A mab Abubus a'i derbyniodd hwynt trwy dwyll i gaſtell a elwid Docus, yr hwn a adeiladaſei eſe, ac eſe a wnaeth iddynt wledd fawr, ac a gaddiodd yno wŷr.

16 Ac wedi yſed o Simon a'i feibion yn dda, y cododd Ptolomeus a'r rhai oedd gyd ag eſ, a hwy a gymmeraſant eu harfau, ac a ruthraſant i Simon yn y wledd, ac a'i lladdaſant eſ a'i ddau fab, a rhai o'i weiſion.

17 Felly y gwnaeth eſe ſcelerder mawr, ac y talodd ddrwg am dda.

18 A Ptolemeus a ſcrifennodd hyn, ac a anfonodd at y brenin i anfon atto et lu yn gymmorth, ac eſe a roddei iddo eſy wlad a'r dinaſoedd.

19 Ac eſe a yrrodd eraill i Gazara i ddiſetha Ioan, ac a anfonodd lythyrau at y ‖ milwriaid *i ‖ Capteiniaid ar filoedd.* erchi iddynt ddyfod atto eſ, ſel y rhoddi eſe iddynt arian, ac aur, a rhoddion.

20 Ac eſe a yrrodd eraill i ennill Ieruſalem, a mynydd y Deml.

21 Ac vn a redodd o'r blaen, ac a ſynegodd i Ioan yn Gazara ddarfod lladd ei dad eſ, a'i frodyr: ac eſe a anfonodd i'th ladd dithau *eb efe.*

22 Yntef pan glybu a ofnodd yn ddirfawr, ac a ddalioid y gwŷr a ddaethei iw ladd eſ, ac a'i lladdodd hwynt: oblegit eſe a wybu eu bod hwy yn ceiſio ei ddiſetha eſ.

23 A'r rhan arall o hanes Ioan, a'i ryſeloedd, a'i wrolaeth, yr hyn a wnaeth eſe, acadeiladaeth y caerau a adeiladodd eſe, a'i weithredoedd:

24 Wele ſe a ſcrifennwyd hyn yn llyfrau Cronicl ei Arch-offeiriadaeth eſ, er pan wnaethpwyd eſ yn Arch-offeiriad ar ôl ei dâd.

¶ AIL LLYFR Y MACCABEAID.

PEN. I.

1 Llythur oddiwrth yr Iddewon oedd yn Ieruſalem, at y rhai oedd yn yr Aipht, i ddiolch i Dduw am farwolaeth Antiochus. 19 Y tân a ddiaſpia yn y pydew. 24 Gweddi Nehemias.

YMae y brodyr yr Iddewon ſydd yn Ieruſalem ac yngwlad Indæa yn dymuno i'r brodyr o Iddewon ſydd yn yr Aipht, iechyd a heddwch,

2 Duw a wnelo ddaioni i chwi, ac a gofio ei gvſammod a wnieth eſe ag Abraham, ag Iſaac, ac ag Iacob, ei ſyddion weiſion,

3 Ac a roddo galon i chwi oll iw waſanaethu eſ, ac i wneuthur ei ewyllys eſ â chalon gyſſurus, ac â meddwl ewyllyſgar,

4 Ac a agoro eich calon chwi yn ei Gyfraith a'i orchymynion, ac a dreſnai chwi dangnheddyf,

5 A wrandawo ar eich gweddiau chwi, a gymmodo â chwi, ac nid ch gadawo byth yn amſer adſyd,

6 Ac yn awr yr ydym ni yn gweddio ymma troſoch chwi,

7 Pan oedd Demetrius yn teyrnaſu yn y nawfed flwyddyn a thrugain a chant, nyni yr Iddewon a ſcrifennaſom attoch chwi yn y blinder a'r gorthrymder a ddaeth arnom ni o ſewn y blynyddoedd hyny, er pan aeth Iaſon a'r rhai oedd gyd ag eſ allan o'r wlâd ſanctaidd, a'r frenhiniaeth;

8 Ac y lloſcaſant y porth, ac y tywalltaſant waed gwirion: ninnau a weddiaſom ar yr Arglwydd, ac a gawſom ein gwrando, ac a offrymmaſom ebyrth a pheillied, ac a olemaſom lnſernau; ac a oſodaſom y bara allan.

9 Am hyny yn awr edrychwch argadw dyddiau gŵyl y ‖ pebyll yn y mîs Caſleu.

10 Yr wythfed flwyddyn a phedwar vgain a chant, y bobl oedd yn Ieruſalem, ac Iudæa, a'r cynghor, a Iudas, ſydd yn dymuno llwyddiant, ac iechyd i Ariſtobulus, athro y brenin Ptolomens, yr hwn ſyddo hiliogaeth yr offeiriaid enneiniog, ac i'r Iddewon ynyr Aipht.

11 Yn gymmeint a bôd i Dduw ein gwaredu ni oddi wrth fawr beryglon, yr ydym yn rhoddi mawr ddiolch iddo, megis pe buaſem yn rhyfela yn erbyn brenin.

12 Canys eſe a'i bwriodd hwynt allan, y rhai a ymladdaſant yn erbyn y ddinas ſanctaidd.

13 Canys pan ddaethai y capten i Perſia â llu a dybid yn anorchfygol gydag eſ, ſe a'r lladdwyd hwy yn nheml Nannea, drwy ddichell offeiriaid Nanea.

14 Canys Antiochus a ddaeth yno megis iw phriodi, eſe a'i geraint gydag eſ, i ddderbyn arian yn enw cynhyſcaeth.

15 Ond wedi ioffeiriaid Nanea eu rhiſo, a myned o honaw i mewn i'r Deml hebnemor gydag eſ, hwy a gaeaſant y Deml, wedi dyfod Antiochus i mewn.

16 Ac a agoraſant ddrws dirgel ar nen y Deml, ac a daflaſant gerrig megis ſaethu melle, ac a darawſant i lawr y capten a'i wŷr, ac wedi eu dryllio yn ddarnau, hwy a dorraſant eu penau, ac a'i taflaſant at y rhai oedd oddi allan.

17 Bendigedig fyddo ein Duw ni ym mhob peth yr hwn a roddes i fyny yr annuwiol:

18 Gan ein bod ni a'n bryd ar gadw puredigaeth *Leuit. 23.*
y Deml ar y pummed dydd ar hugain o fis Caſleu, *num. 29.*
ni a wellom fôd yn anghenrheidiol ſynegi hyn i chwi: fel y gallech chwithau befyd ei gadw fel dydd gŵyl y pebyll, a gŵyl y tân, *yr hwn a roddwyd i ni* pan offrymmodd Nehemias abeath, wedi iddo adeiladu y Deml a'r allor.

19 Canys yn yr amſer yr arweiniwyd ein tadau i Perſia, yr offeiriaid addol-wŷr Duw y pryd hyny a gymmeraſant y tân yn ddirgel oddi ar yr allor, ac a'i cuddiaſant mewn dyffryn, lle yr oedd pydew dwfn a ſych: ac yno y cadwaſant eſ, fel nas gŵyddei neb y man hwnuw.

20 Yn awr wedi llawer o flynyddoedd, pan
welodd Duw yn dda, Nehemias (pan yrrwyd ef
oddi wrth frenin Perfia) a yrrodd rai o heppil yr
offeiriaid a'i cuddiafei ef, at y tân: Ond pan fy-
negafant wrthym na chawfant ddim tân ond dwfr
tew,

21 Yna y gorchymynnodd efe iddynt ei gyrchu
i fynu, a'i ddwyn ef: ac wedi gofod yr aberthau,
Nehemias a orchymynnodd i'r offeiriaid daenellu
y dwfr ar y coed a'r pethau oedd arnynt.

22 Wedi darfod hyn, a dyfod yr amfer i'r haul
i lewyrchu, yr hwn o'r blaen oedd dan gwmwl, fe
enynnodd tân mawr, fel y rhyfeddodd pawb.

23 A thra oedd yr aberth yn darfod, yr holl
offeiriaid oedd yn gweddio, Ionathan yn gyntaf,
a'r lleill yn atteb fel Nehemias.

24 A'r weddi oedd fel hyn, Oh Arglwydd Dduw
gwneuthurwr pob pêth, yr hwn wyt ofnadwy a
chadarn, cyfiawn, a thrugarog, a'r unig, a'r gra-
fol Frenin.

25 Ti yn unic wyt hael, unawn, holl-allnog, a
thragywyddol, ti yr hwn wyt yn gwaredu Ifrael
o'i holl flinder, yr hwn a etholaift y tadau, ac a'i
fanctteiddiaift hwy,

26 Derbyn aberth dros dy holl bobl Ifrael, cadw
dy ran, a fanctteiddia hi.

27 Cafcl ynghyd y rhai a wafcarwyd oddiwrthym
ni, a gwared y rhai fydd yn gwafanaethu y Cen-
hedloedd: edrych ar y dirmygus a'r ffiaidd, a gâd
i'r cenhedloedd wybod mai tydi yw ein Duw ni.

28 Cofpa ein gorthrym-wŷr, a'r rhai fydd drwy
falchedd yn gwneuthur cam â ni.

29 Gofot dy bobl eilwaith yn dy le fanctaidd,
* megis y llefarodd Mofes.

30 Yr offeiriaid hefyd a ganent pfalmau diolch.

31 Hefyd wedi yfta'r aberth, Nehemias a orch-
ymynnodd dywallt y dwfr oedd yngweddill ar y
cerrig mawrion.

32 Yr hwn beth pan wnaethpwyd, fe a enynn-
odd fflam: ond hi a ddiffoddwyd gan y goleuni
oedd yn llewyrchu oddi ar yr allor.

33 Pan wybuwyd y peth hyn, fe fynegwyd i fre-
nin Perfia, mai yn y fan lle y cuddiafei'r offeiri-
aid a arweiniefid ymmaith, y tân, yr ymddangof-
odd dwfr, a'r hwn y puroddd Nehemias, a'r rhai
oedd gyd ag ef, yr ebyrth.

34 Y brenin y chwiliodd y peth yn ddyfal, ac a
ymgylchynodd y lle o'i amgylch, ac a'i gwnaeth
yn fanctaidd.

35 A'r brenin a gymmerth roddion lawer, ac a
roddes o honynt i'r rhai yr oedd efe yn chwennych
gwneuthur cymwynas iddynt.

36 A Nehemias a alwodd y peth hwnnw Naph-
thar, yr hwn yw o'i ddeongl purediaeth, ond
llawer rhai a'i galwant Nephi.

PEN. II.

1 Pa beth a wnaeth y Prophwyd Ieremi. 5 Y modd y cuddiodd efe y Babell, a'r Arch, a'r Allor. 13 Pa beth a ferifennodd Iudas a Nehemias. 20 Pa beth a ferifennodd Iaſon mewn pum llyfr, 25 a'r modd y falfyrrwyd y rhai hynny gan awdwr y llyfr hwn.

EFa geir hefyd yn yr ferifennadau erchi o Iere-
mias y Prophwyd, i'r rhai a arweiniwyd ym-
maith, gymmeryd y tân, megis y mynegwyd.

2 Ac fel y gorchymynnafei y Prophwyd i'r rhai
a arweiniwyd ymmaith, gan roddi iddynt gyfri-
aith, nas gollyngent dros gof orchymynion yr
Arglwydd, ac na chyfeiliornent yn eu meddyl-
iau pan welent ddelwau o aur ac arian, a'i
gwifcoedd.

3 Cyfrywbethau eraill a lefarodd wrthynt, gan
eu cynghori na adawent i'r Gyfraith fynd allan
o'i calonnau.

4 Yr oedd hefyd yn yr un ferifen, fel y darlla'r
Prophwyd, dirwy atteb Duw wrtho, orchymyn
dwyn y babell a'r Arch gyd ag ef, hyd oni ddaeth
i'r mynydd yr efcynnodd Mofes i ddo, lle y gwe-
lodd efe etifeddiaeth Duw.

5 Ac wedi dyfod Ieremias yno, efe a gafodd ogof,
yn yr hon y gofodes efe y babell, a'r arch, ac allor
y poeth offrwm, ac a gaeodd y drws.

6 A rhai a ddaethant i farcio'r ffordd, a'r rhai
a'i dilynent ef, ond nis medrent ei chael.

7 Pan wybu Ieremias hynny, efe a'i cerydd-odd
hwy gan ddywedyd, ni chaiff neb wybod y lle,
hyd oni chafclo Duw ei bobl, drachefn, a bod
trugaredd.

8 Yna y dengys yr Arglwydd iddynt y pethau
hyn, a gogoniant yr Arglwydd a ymddengys, yr
cwmwl hefyd, megis ac y datcuddiwyd i Mofes,
ac fel y deififfodd Solomon, bod fanctteiddio'r lle
yn aurhydeddus.

9 Canys eglur yw, ddarfod iddo megis yn
chanddo ddoethineb, offrymmu aberth cyflegriad,
a fanctteiddiad y Deml.

10 Ac megis, pan weddiodd Mofes ar yr Ar-
glwydd, y daeth tân i lawr o'r nefoedd, ac yn y-
odd yr aberth, felly Solomon a weddiodd, a thân
a ddaeth i lawr o'r nefoedd, ac a yfforddy pen
offrwm.

11 A Mofes a ddywedodd, am na ddylid bwyta
yr offrwm tros bechod, am hynny yr yfliyd ef.

12 Ac felly Solomon a gadwodd yr wyth nos
nod hynny.

13 Y pethau hyn hefyd a fynegir yn ferifennau,
ac ynghof-lythyrau Nehemias, fel y gwnaeth ef
lyfr-oŷ, ac y cafclodd actau y brenhinoedd ar Pro-
phwydi, actau Dafydd, ac Epiftolau y brenhinoedd
am y rhoddion fanctaidd.

14 Yn yr un fuuyd Iudas a gafclodd ynghyd yr
holl bethau a gollefid o achos y rhyfel a ddigw-
ddodd arnom, ac y mae *hynny* gennym ni.

15 Am hynny os bydd rhaid i chwi wrthyn Ant-
fonwch rhai a'i dycco i chwi.

16 Canys o herwydd ein bôd ni a'n bryd a
gadw y puredigaeth, ni a ferifennafom attoch am
hynny, da y gwnewch chwithau os cedwch yn
dyddiau.

17 Duw, yr hwn a waredodd ei holl bobl, ac a
roddes etifeddiaeth i bawb, a theirnas, ac offeir-
adaeth, a fanctteiddrwydd,

18 Megis yr addawodd efe yn y Gyfraith, yr
ydym yn gobeithio y trugarhâ wrthym ar fyrder,
y cafcl nyghŷd o bob gwlad oddi tan y nefoedd,
iw le fanctaidd: canys efe a'n gwaredodd ni allan
wrth fawr beryglon, ac a lanhaodd y lle.

19 Am Iudas Maccabêus a'i frodyr, am buredig-
eth y Deml fawr, a chyflegriad yr allor,

20 A'r rhyfeloedd yn erbyn Antiochus Epiphā-
nes, a'i fâb Eupator.

21 A'r eglur atwyddion a ddaethant o'r nefoedd
i'r rhai a ymddygafant yn ŵrol iw hanrhydeddu
ghweryl crefydd yr Iddewon: canys er mai ottod-
ynt ond ychydig, etto hwy a orchfygafant yr holl
wlâd, ac a yrrafant i ffoi dyrfau y barbariaid,

22 Ac a adeiladafant drachefn y Deml a enwog-
odd yr holl fŷd, ac a waredafant y ddinas, ac a ficcrhafant y cyfreithiau yr
oeddid ar eu dirymmu, o herwydd bod yr Arglwydd yn drugarog, ac yn rafawl iawn wrthynt.

23 Y pethau hefyd a fynegodd Iaſon Cyrenead
mewn pum llyfr, ni a brofwyn eu taflyrru mewn
un llyfr.

24 Canys wrth yſſtyried anſeidrol riſedi y *Hyſraa*'r dyryswch y maent hwy yn ei gael ſydd yn chwennych myned trwy draethawd yr hiſtori, o herwydd amled y matterion;

25 Nyni a gymmeraſom ofal ar gael o'r rhai a ewyllysient ddarllen ddiddanwch, a bod eſmwythdra i'r rhai a chwennychent gofio, ac i bawb a'i darllennent gael budd.

26 Am hynny i ni, y rhai a gymeraſom arnom y draſael ſlin hon i dalfyrru, nid eſmwythdra oedd, ond gwaith a wnaeth i ni chwyſu, a gwilio.

27 Fel nad ydyw eſmwyth i'r hwn a wnelo wledd, ac a geiſio ſudd rhai eraill, ſelly ninnau, er mwyn gwneuthur cyno wynas i lawer, a gymmerwn y blinder hyn ya ewyllyſgar.

28 Gan adel bod yn ſawl am bob peth i'r awdur, nyni a geiſiwn grynhoi y cwbl ar ſyr geiriau.

29 Canys ſel y mae yn rhaid i'r neb a wnelo dŷ newydd olalu am yr holl adeiladaeth: end y neb a gymmero arno ei oſod allan, a'i baentio, nid rhaid iddo geiſio dim, ond a ſyddo anghenrheidiol iw haraddu: ſelly yr ydwyf fi yn meddwl o'n rhan ninnau,

30 Mai perthynaſol yw i ſeriſen-wr cyntaf yr hiſtori fyned ynddi yn ddyſni ſon am bôb peth, gan ſôd yn ddieſcenlus ym mhob rhan,

31 Ond y mae yn rhydd i'r neb a'i talfyrro, arſer ychydig eiriau, ac ymadel â phôb manylwch yaddi.

32 Ymma am hynny y dechreuwn ein traethawd, am y rhagymadrodd digon yw a ddywedaſom ni, canys ſolineb yw arſer hîr ymadrodd o flaen yr hiſtori, a bôd yn fyrr yn yr hiſtori.

PEN. III.

1 Yr awrhyddid a wnaeth brenhinoeddy Cenhedloedd i'r Deml. 4 Simon yn mynegi pa dryſorau oedd yn y Deml. 7 Danſon Heliodorus iw dwyn hwy ymaith; 24 a Duw yn ei daraw ef, a'i lacháu ef wrth weddi Onias.

Y Cyfamſer yr oeddid yn preſſwylio y ddinas ſanctaidd mewn heddwch, ac yn cadw'r cyfreithiau yn dda iawn, o blegit duwioldeb Onias yr Arch-offeiriad, ac o herwydd ei ſod yn caſan pôb drygioni:

2 Digwyddodd i'r brenhinoedd a'r tywyſogion farna'r lle ya anrhydeddus, ac anrhegu'r Deml â rhoddion goreu.

3 Yn gymmeint ac i Seleucus brenin Aſia, dalu o'i ardrethion, yr holl draul a berthynei i weinidogaeth yr ebyrth.

4 Ond yna *elwid* Simon o lwyth Beniamin, yr hwn a wnaethid yn orchwyliwr ar y Deml, a ymraſaiodd â'r Arch-offeiriaid, i wnenthur diffeithwch yn y ddinas.

5 Ond pryd na's gallei orchſygu Onias, eſe a aeth at Apolonius fab Thraſeas, yr hwn oedd yr amſer hwnnw yn llywodraethwr ar Cœloſyria a Phenicia,

6 Ac a ſynegodd iddo fôd tryſſor-dŷ Ieruſalem yn llawn o arian anniferiol, ſel yr oedd lluoſowgwydd eu cyſoeth yn aneirif, y rhai ni pherthynent i wenidogaeth yr ebyrth, a bod yn boſsibl dwyn y cwbl i ddwylo'r brenin.

7 Wedi ymgyſarfod o Apolonius a'r brenin, eſe a ſynegodd iddo am yr arian a ddangoſasid iddo: yntef a etholodd Heliodorus goly gwr ei tryſſordŷ, ac a'i danſonodd â gorchymmyn ganddo, i gyrchu'r arian y dywedwyd am danynt a'r blaen.

8 Am hynny Heliodorus yn y man a gychwynnodd iw daith, yn rhith myned i ymweled â dinaſoedd Cœloſyria a Phenicia, end â'i feddwl ar gyflawni arfaeth y brenin.

9 Yn ôl dyfod o honaw i Ieruſalem, a'i ddarbyn yn groeſawus gan Arch-offeiriad y ddinas, eſe a draethodd *iddynt* beth a ddangoſaſid iddo *am yr arian*, ac a ſynegodd pa ham y daethei eſe yno, ac eſe a ofynodd a oedd y pethau hyn yn wîr.

10 Yna yr Arch-offeiriad a ddangoſodd iddo ſod yno y cyfryw arian wedi ei rhoi i gadw i ymgeleddu y gweddwon a'r amddifaid.

11 A rhai yn eiddo Hyrcanus mab Tobias, gwr ardderchog iawn, ac nid ſel y camddywedaſei Simon, y *dyn* annuwiol hwnnw, a bôd y cwbl yn bedwar can talent o arian, a daueant o aur.

12 Ac nad ydoedd boſsibl gwneuthur y fath gam â'r rhai a ymddiriedaſent i ſancteiddrwydd y man hwnnw, ac i fawredd a diſrifeiliyd grefydd y Deml, yr hon oedd anrhydeddus drwy'r holl ſŷd.

13 Ond Heliodorus, o herwydd gorchymynion y brenin, y rhai oedd ganêdo, a ddywedodd yn hollawl y byddei raid dwyn yr arian i dryſſor-dŷ'r brenin.

14 Ac wedi goſod dydd, eſe a aeth i mewn ar fedr yn ôl eu gweled, gymmeryd treſn am danynt: am hynny nid bychan oedd y caledi yn yr holl ddinas.

15 A'r Offeiriaid a ſyrthiant i lawr gar bron yr allor yn eu gwiſcoedd ſanctaidd, ac a alwaſant ar a'r neſ ar *Duw*, yr hwn a roeſei Gyfaith am y tryſſor ſanctaidd, ar iddo ei gadw yn gyfan i'r rhai a'i rhoddaſei yno iw gadw.

16 A'r nêb a edrychei ar wynebpryd yr Arch-offeiriad a ddoluriei yn ei galon: canys ei wynebpryd, a newidiad ei liw, oedd yn dangos cyfyngder ei galon.

17 Canys rhyw oſn a dychryn corph a amgylchoddyr gŵr hwnnw, ſel y byddei eglur i'r rhai a edrychent arno, y dolur oedd yn ei galon ef.

18 Rhai eraill heſyd a gyrchaſant allan o'i tal, i wneuthur gweddi gyffredin, o herwydd bôd y lle yn debyg i ddyfod i ddirmyg.

19 Y gwragedd heſyd wedi ymwregyſu â lliein ſach dan ei bronnau, a lawenſt yr yſtrydoedd a'r gweryſon, y rhai a ganeſid i mewn, a redent rhai i'r pyrth, a rhai i'r caeau, a rhai eraill a edrychent allan drwy'r ffeneſtri.

20 A phawb o honynt yn codi eu dwylo tua'r neſ, ac yn gweddio.

21 Galarus oedd gweled nifer y rhai a fyrthient i lawr ô bob mâth: a diſgwiliad yr Arch-offeiriad yn ei fawr ofid.

22 Am hynny y rhai hyn a alwaſant ar yr holl-alluog Arglwydd, ar iddo gadw yn ddiogel ac yn ſicer y pethau a roddaſid iw cadw mewn ymddiried, i'r rhai a'i rhoddaſant iw cadw.

23 Er hynny Heliodorus a gyflawnodd y peth a arfaethaſei eſe.

24 Eithr ſel yr oedd eſe ei hûn etto yn breſennol gyd â'i ſawdwyr wrth y tryſſor-dŷ, eſe'r hwn yw Arglwydd yr yſprydion, a thywyſog pôb gallu, a wnaeth ryfeddod mawr; yn gymmeint ac i bawb a feiddient ddyfod gyd ag eſ, ryfeddu *wrth weled* nerth rhinwedd Duw, a hwy a leſmeiriaſant, ac a ddychrynaſant yn ddirfawr.

25 Canys ymddangoſoddiddynt ryw ſarch mewn gwiſc hardd o'r oreu, ac arno farchog oſnadwy, ac a redodd yn egniol, ac a darawodd Heliodorus â'i garnau blaen, a'r hwn oedd yn eiſteddarno a dybid ſod ganddo arfau ô aur.

26 Heſyd ſe a ymddangoſoddd ger ei fron eſ

ddau

ddau wr ieuainge eraill, nodedig o nerth, rhagorawl o brŷd, a hardd eu dillad, yn ſefyll yn ei ymyl ef o bôb tu iddo, ac a'i ffrewyllaſant ef yn waſtad, aca roſant iddo lawer gwialenoſtôſt.

27 Am hynny pan ſyrthiodd eſe i lawr yn ddiſymmwth, ac wedi ei amgylchu â thywyllwch mawr, ei bŷdr a'i cippiafant yſef, ac a'i goſodaſant mewn clor ſtirch.

28 Eſ, yr hwn a ddaethei yckydig o'r blaen i mewn i'r tryſſor-dŷ a thyrfa fawr, ac a'i hôll gard gyd ag eſ, ef meddaſ, yr hwn ni allei gael dim cymmorth gan ei arfau, a ddygaſant hwy allan: a hwy a gydnabuant allu Duw yn eglur.

29 Canys yr oedd eſe yn ſnd drwy waith Duw, ac yn gorwedd wedi ei ddiddymmuo'i holl obaith am ei iechyd.

30 Hwythau a foliannaſant yr Arglwydd, yr hwn yn rhyfeddol a ogoneddaſei ei le ei hunan: oblegid y Deml honno, yr hon oedd ychydig o'r blaen yn llawn o ofn a therfyſc, pan ymddangoſodd yr holl-alluog Arglwydd a lanwyd â llawenydd, ac â gorfoledd.

31 Ond yn y man rhai o gyfneſaf Heliodorus a attolygſant i Onias weddio ar y Goruchaf, ar iddo ganhiadu yn raſuſol enioes iddo eſ, yr hwn oedd yn gorwedd yn agos i farw.

32 Yna yr Arch-offeiriad, yn ofni rhag i'r brenin dybied i'r Iddewon wneuthur rhyw ddrwg i Heliodorus, a offrymmodd tros iechyd y gŵr hwnnw.

33 Fel yr oedd Arch-offeiriad yn gweddio ar Dduw, yr vnthyw wyr ieuainge yn yr vnrhyw ddillad a ymddangoſaſant tracheſn i Heliodorus, a chan ſefyll a ddywedaſant, dyro fawr ddiolch i Onias yr Arch-offeiriad: canys er ei ſwyn eſ yn raſuſol y canhiadodd yr Arglwydd â ti dy enioes.

34 Tithau hefyd wedi dy guro o'r neſoedd, mynega i bawb allusccaf nerth Duw: ac yn ôl dywedyd hyn, hwy a ddiflannaſant,

35 Heliodorus hefyd (wedi iddo offrymmu aberth i'r Arglwydd, a gwneuthur mawr addunedau i'r hwn a ganhiadaſei iddo ei hoedl, ac wedi iddo gyfarch Onias) a ddychwelodd, eſe a'i lu at y brenin.

36 Gan dyſtiolaethu i bawb weithredoedd mawrion Duw, y rhai a welſei eſe â'i lygaid.

37 Hefyd pan ofynnodd y brenin i Heliodorus pwy oedd gymheſur tw ddanfon vnwaith dracheſu i Ieruſalem, eſe a ddywedodd,

38 Od oes gennit vn gelyn, neu vn bradwr, danfon hwn yno, a thi a'i derbynni wedi ei ffrewyllu, os diange rhag colli ei hoedl, oblegit yn y man hwnnw y mae yn ddiammeu enwedig allu Duw.

39 Canys yr hwn ſydd ganddo breſſwylfa neſol, ſydd yn olygwr ac yn gynnorthwywr i'r lle hwnnw, yr hwn ſydd yn curo ac yn difetha y ſawl ſydd yn dyfod i wneuthur niwed iddo.

40 Hyn a ſu am Heliodorus, a chadwedigaeth y dryſorfa.

PEN. III.

1 Simon yn rhoi cyllidi i Onias. 7 Jaſon trwy lygru'r Brenin yn cael mynd yn Arch-offeiriad: 24 A Mentelau trwy'r vnrhyw foddion yn cael y ſwydd oddiar Iaſon. 34 Andronicus trwy fŵd yn lladd Onias: 36 A'r Brenin wedi clywed hynny yn peri lladd Andronicus. 39 Annuwioldeb Lyſimachus, trwy annog Mentelau.

Y Simon hwnnw hefyd, am yr hwn y dywedaſom o'r blaen, yr hwn oedd fradychwr yr arian a'i wlâd, a ddywedodd yn ddrwg am Onias, megis pe cymmellaſei eſe Heliodorus, a plot buaſei yn awdur o'r dryg au hyn.

2 Ac eſe a ſeiddiodd alw y gŵr a haeddaſei yn dda ar y ddinas, ac oedd ofalus am ei wladwyr, a gŵr mawr ei zel am y cyfreithiau, yn fradych-wr.

3 Pan gynnyddodd yn galanaſtra yn gymmaint a llaſu o vn o'r rhai oedd gymmeradwy gan Simon gelanedd,

4 Onias gan yſtyrio enbydrwydd y gyneu hon a bod Apolonius llywodraethwr Celoſyria a Phenice yn ynfydu, ac yn chwanegu malis Simon:

5 Eſe a aeth at y brenin, nid i gyhuddo gwŷr ei wlad, ond ſel vn yn ceiſio lles i bawb yn gyffredinal, ac yn naillduol.

6 Canys eſe a welodd ſôd yn amhoſibl cal heddwch, oddieithr i'r brenin gymmeryd trefn yn y materion hyn, ac nad oedd debyg y peidiai Simon a'i ynfydrwydd.

7 Ond wedi marw Seleucus, a chymmeryd o Antiochus, a gyſenwid Epiphanes, y frenhiniaeth Iaſon brawd Onias a weithiodd yn ddirgel i gaſ bod yn Archoffeiriad;

8 Gan addo i'r brenin er cael y ſwydd, deuddeg talent o arian, ac o ryw arall deitl arall bedwar vgain talent.

9 Am ben hyn, eſe a addawodd dalu ch a deugain a chant eraill, os caniadid iddo drwy ei awdurdod eſ, oſod campfa, ac yſcol i'r gwŷr ieuainge, ac i gyfrif y rhai o Ieruſalem yn Antiochiaid.

10 A phan gafodd eſe yr Arch-offeiriadaeth drwy fodd y brenin, yn y man eſe a ddechreuodd o genedl ei hun i arferion y Groegwŷr,

11 Ac a fwriodd i lawr garedigol ragorfraint yr Iddewon, a gawſent hwy drwy Ioan tâd Eupolemus, (yr hwn a fnaſei yn genadwr at y Rhufeiniaid, i ddymuno cyfeillach a chymorth) a chaſwrw i lawr y llywodraeth oedd wrth y gyfraith, eſe a waeth newydd ordeiniadau anghyfreithlawn.

12 Canys eſe a adeiladodd gampfa o'i winfodd dan y caſtell, ac a ddaroſtyngodd y rhai pennaf o'r gwŷr ieuainge, ac a barodd iddynt wiſco hettrian.

13 Ac ſel hyn y cyfodd ſerch i gaelyn arfeſu y Cenhedloedd, ac eitroniaid, drwy ragorol affendid Iaſon, nid yr Arch-offeiriad, ond y dyn annuwiol:

14 Yn gymmeint ac nad oedd yr offeiriaid mwyach yn ewyllyſgar i waſanaetha yr aller: ond gan ddirmygu y Deml, ac eſceuluſo yr ebyrthau, yr oeddynt yn pryſuro i ſod yn gyfrannog o dogn annuwiol eu campau, yn ôl taflu'r garreg,

15 Ac heb ganddynt bris am anrhydedd ei tadau, gan gyfrif gogoniant y Groegwŷr yn oreu.

16 O achos yr hyn bethau y daeth arnynt adfyd mawr, tra caſſent hwy yn elynion ac yn ddialwyr iddynt, arferau y rhai yr oeddynt yn eu canlyn, ac yn dymuno eu bod yn gyffelyb iddynt yn mhôb peth.

17 Canys nid eſmwyth yw gwneuthur yn erbyn cyfraith Dduw, ond yr amſer a ddaw a ddengys hyn.

18 Pan chwareid yn Tyrus y campau a arferid pôb pum mhlynedd, a'r brenin yn breſennol,

19 Iaſon y dŷn ſceler hwnnw a ddanfonoi genadau

gennadu o Ierusalem yn rhith Antiochiaid, i ddwyn trychan dryll o arian tu ag at aberth Hercules, y rhai a ddeisyfiei y neb oedd yn eu dwyn, na threulid ynghylch yr aberth, oblegid nad gweddiadd oedd, ond cu harbed i anghenrhaid arall.

40 Ese a ddanfonodd y pethau hyn tu ag at aberth Hercules: onid er mwyn y neb a'i dygent, hwy a rodd wed tu ag at wneuthur llongau.

41 Wedi danfon Apolonius mâb Manastcus i'r Aipht, i goronedigaeth brenin Ptolomeus Philometora, pan ddeallodd Antiochus ei fod ese yn anfyddlon yn ei fatterion ei, ese a fu ofalus am ei ddiogelwch ei hun, am hynny ese a ddaeth i Ioppe, ac oddi yno ese a aeth i Ierusalem.

42 Lle y croesawyd ef yn fawr gan Iason a'r ddinas, ac y dygpwyd ef i mewn â ffaglau ac â llefain; ac yn ôl hyn ese a arweiniodd ei lu i Phenice.

43 Hefyd yn ôl tair blynedd, Iason a ddanfonodd Menelaus brawd Simon, am yr hwn y soniasom o'r blaen, i ddwyn arian i'r brenin, ac iw rybuddio ef am bethau anghenthaid.

44 Ond pan ddygwyd ef ger bron y brenin, ese a'i mawrygodd yn ei ŵydd, ac a gafodd yr Archoffeiriadaeth iddo ei hun: canys ese a roddes am dani hi dry-chan talent o arian mwy nâ Iason.

45 Felly pan gafodd ese orchymynion oddi wrth y brenin, ese a ddaethadref heb ynddo ddim yn haeddu yr Archoffeiriadaeth, ond calon teiran creulon, a gwyniau anifail gwyllt.

46 Felly Iason, yr hwn a dwyllasei ei frawd ei hun, wedi ei dwyllo gan arall, a'i fwrw allan, a ffodd i wlad yr Ammoniaid.

47 Ond Menelaus, pan gafodd yr oruchafiaeth, ni chymerodd dresnjawn am yr arian a addawasei ese i'r brenin, ond Sostratus ceidwad y castell a'i gofynnodd hwy iddo.

48 Canys i hwn y perthynei codi'r ardrethion. Am hynny y ddau hyn a gyrchwyd ger bron y brenin.

49 A Menelaus a adawodd yn yr Archoffeiriadaeth Lysimachus ei frawd, a Sostratus a addawodd Crates, yr hwn oedd lywodraethwr Cyprus, yn ei le.

50 Pan wnelid y pethau hynny, y digwyddodd i wŷr Tharsus a Malot wneuthur terfysc, *yn erbyn y brenin*, oblegit eu rhoddi hwynt i Antiochis gorderch y brenin.

51 Am hynny y brenin a ddaeth ar frys i oflegu y *terfysc*honno, gan adel Andronicus yn o'r gwŷr pennaf ei awdurdod, yn rhaglaw iddo.

52 Menelaus hefyd gan dybio cael o henaw amser cyfaddas, a gymmerth rai o lestri aur y deml, ac a'i rhoddes i Andronicus, ac a werthodd eraill yn Tyrus, a'r rhai a fonasodd oddi amgylch.

53 A phan ŵybu Onias hyn yn hyspys, ese a'i hargyoeddodd, ac a dynnodd o'r naillfu i noddfa yn Daphne, yr hon fydd yn ymyl Antiochia.

54 Am hynny Menelaus a gymmerth o'r naillfu Andronicus, ac a ddymunodd arno ddial Onias: felly ese a ddaeth at Onias, ac a'i perfwadiodd ef trwy dwyll, gan roddi ei law ddehcu, a'i lw (er ei fod ese yn ei ammeu ef) ac a'i denodd i ddyfod allan o'r noddfa: felly yn ddiymmwth ese a'i carcharodd ef heb ganddo brisam fyfiawnder.

55 O herwydd pa ham nid yr Iddewon yn unig, ond hefyd llawer o genedloedd eraill a gyfroesant, ac a fu drwm dros ben ganddynt ynghylch fyfiawnder a'r cartharodd ef heb ganddo brisam fyfiawnder.

56 Hefyd pan ddychwelodd y brenin o dueddau Cilicia, yr Iddewon, y rhai oeddyn y ddinas, a achwynafant wrthe, gan fod Groeg-ŵyr hofyd yn cydfynio â hwynt, o achos adeiladwydd y weithred, oblegit lladd Onias heb achos.

57 Am hynny Antiochus a drifiodd yn fawr yn ei galon, ac a dofturiodd, ac a ŵylodd, o herwydd mawr dirioneb a gofynngeiddrwydd yr hwn a laddasid.

58 Ac am hynny wedi ei ynnau â digllonedd, ese a ddioscodd Andronicus o'i borphor, ac a rwygodd ei ddillad, ac a'i arweiniodd ef o amgylch y ddinas, i'r fan lle y lladdasei ese Onias, ac yno a dalodd iddo deilwng gofpedigaeth.

59 Ond yn ôl i Lysimachus wneuthur llawer gweithred ddrwg yn y ddinas drwy gyngor Menelaus a myned o'r chwedl allan: cynnulleidfa a ymdyrrodd ynghŷd yn erbyn Lysimachus, canys yn awr ese a ddygasei allan lawer o lestri aur *y Deml*.

60 Y cyffredin bobl a godasant *ar hynny* yn llawn llid, a Lysimachus a witfodd ag arfau ynghylch tair-mil o wŷr, ac a ddechreuodd wneuthur trawfter ag yn Aurenus oedd flaenor iddynt, yr hwn oedd wedi myned ymmhell mewn oedran, ac nid dim llai mewn anfyderwydd.

61 Ond pan ŵybuant amcan Lysimachus, rhai a geisiasant gerrig, rhai buflynau, a rhai a daflasant ddyrneidiau o'r llwch oedd ger llaw at Lysimachus, a'r rhai oedd yn gofod arnynt.

62 Trwy ba fodd y clwyfasant lawer o honynt, ac y lladdasant rai, a rhai eraill a yrrasant i ffoi, ond anrheithiwr yr Eglwys a laddasant hwy ger llaw 'r tryfor-dŷ.

63 O blegit hyn fe achwynwyd yn erbyn Menelaus, o herwydd yr achofion hyn.

64 A phan ddaeth y brenin i Tyrus, fe ddanfonwyd trywŷr oddi wrth y Senat, y rhai a achwynafant arno ef.

65 Ond Menelaus wedi colli y mater, *addawodd* lawer o arian i Ptolomeus fâb Dorymenes, *er gwneuthur* y brenin yn foddfon.

66 Am hynny Ptolomeus a aeth â'r brenin o'r naillfu i ryw gyntedd i ymoeri, ac a droes ei fedâwl ef.

67 Yn gymmeint ac iddo ryddhau Menelaus, achos yr hell ddrwg, oddiwrth yr achwynion, a barnu y rhai truain hyn i angeu, y rhai pe dadleufent eu matter ger bron y Scythiaid, hwy a gawfent cugollwng yn ddieuog.

68 Fel hyn yn fuan y cofpwyd hwy yn anghyfiawn, y rhai o'r blaen a ddadleufant dros y ddinas, dros y bobl, a thros y lleftri fanctaidd.

69 Am hynny gwŷr Tyrus, yn gâs ganddynt yr anwiredd hyn, a roddafant yn helaeth bêb peth a berthynei iw claddedigaeth hwy.

70 Ond Menelaus, trwy awydd y rhai oedd mewn gallu, a wnaed yn fradychwr y dinas-wŷr, ac a aihoes yn ei fwydd gan chwanegu ei falis,

PEN. V.

2 Yr arwyddion a'r argoelion a welwyd yn Ierusalem. 6 Anwiredd a diwedd Iason. 11 Antiochus yn ymlid yr Iddewon 15 Anhaithio'r Deml. 17 Matcabeus yn fo'i'r anialwch.

YNghylch yr amfer hwnnw Antiochus a ddarparodd ei ail daith i'r Aipht.

2 A'r peth hynny digwyddodd trwy yr hôll ddinas tros ddeugain nhiwrnod agos, fod

fod gŵyr meirch yn rhedeg yn yr awyr, mewn gwiſcoeddau, a lluoedd o wŷr a gwayw-ſſyn.

3 A megis tyrſaau o wŷr meirch mewn byddin, yn ymdrechu, ac yn rhedeg y naill yn erbyn y llall, tan eſcwyd eu tariannau, a llawerioedd o biccellau, a thynnu cleddyfau, a ſaethu ſaethau, a diſcleirieb eu harfau aur, a phob math ar lurigau.

4 Am hynny pôb dyn a weddiodd a'r ddyſod o'r arwyddion hynny i ddaioni.

5 Yr awr hon pan aeth chwedl celwydd allan, megis pe newidiaſei Antiochus fyd, Iaſon a gymmerth nid llai nâ mîl o wŷr, ac a ruthrodd yn ddiſymmwth ar y ddinas, ac wedi gorchfygu y rhai oedd ar y gaer, ac o'r diwedd ennill y ddinas, ſe a ffôdd Menelaus i'r caſtell.

6 Ond Iaſon a laddodd ei ddinaſwŷr ei hunan heb arbed yn, heb feddwl fod llwyddiant yn erbyn ei genedl yn ſwyaſ aſlwyddiant: ond gan dybied orchfyga o honaw ei elynion, nid ei gydwladwŷr.

7 Er hynny ni chaſodd eſe yr orucha ſaeth, ond yn niwedd ei gwillwyneſe a gaſodd gywilydd, ac a ffodd drachefn, ac a aeth i wlad yr Ammoniaid.

8 Am hyny eſe a gafodd ddiwedd ei ddrwg ſuchedd, *ſef* eſe a garcharwyd gyl ag Aretas brenin yr Arabiaid, ac a ffodd o ddinas i ddinas, a phawb yn ei ymlid, ac yn ei gaſau, megis gwr thodwr y Gyfraith, ac yn ei ſelldithio megis gelyn ei wlad a'i ddinaſwŷr, eſe a ſwrthwyd allan i'r Aipht.

9 A'r hwn a baraſei i lawer gyrwydro allan o'i gwlâd, a ddarfu am dano ei hun allan o'i wlad, wedi iddo fyned at y Lacedemoniaid, tan obaith caal ynо ſwcor, o herwydd carennydd.

10 A'r hwn a ſwriaſei allan liaws heb eu claddu, ni alarodd neb troſto, ac ni chaſodd fedd yn y byd, ie, ni chaſodd feddrod ei dadau.

11 Ond pan ŵybu'r brenin y pethau hynny, eſe a feddyliodd y ſyrthiei'r Iddewon oddi wrtho am y pethau a wnaethid: am hynny eſe a ddaeth yn gynddeiriog o'r Aipht, ac a enillodd y ddinas ag arfau,

12 Ac a orchymynnodd iw ſil-wŷr mad arbelent neb a gyfarfyddei â hwynt, a lladd a neb a ddringei iw tai.

13 Felly y gwnaed lladdfa ar wŷr ieuainge a henaf-gwŷr, a dinſtr ar wŷr, a gwragedd, a phlant; a gweryſon a bechgyn a ddiſethwyd.

14 Yn gymmaint a diſetha o honynt bedwar vgain mil mewn tri diwrnod: deugain mil a gaeth-gludwyd, ac eraill nid llai nâ'r rhai a laddaſid, a werthwyd.

15 Ac heb fod yn fodlon er hyn, eſe a feiddiodd ſyned i mewn i'r Deml ſanctaiddiaf yn yr holl fŷd, gan gael iddo yn flaenor Menelaus, yr hwn oedd fradychwr ei wlâd a'r Gyfraith.

16 Ac â dwylo ſceler eſe a gymmerodd y lleſtri ſanctaidd, a pha beth bynnag a roddaſid yno iw cadw gan frenhinoedd eraill, er cynnydd, a gogoniant, ac am hyded i'r man hwnnw, eſe a'i teimlodd â dwylo aflan.

17 Balchiodd Antiochus hefyd, heb yſtyried, mai o blegid pechodau y rhai a breſſwylient yn y ddinas y digiaſei'r Arglwydd dros ychydig, ac am hynny bod dirmyg ar y man hwnnw.

18 Canys, ond buaſei iddynt hwy ymdroi o'r blaen mewn cynniſer o bechodau, hwn hefyd er cynted ac a daethei i wewn, wedi ei fflangellu yn ddiſymmwth, a droeſid oddi wrth ei hyſder, megis Heliodorus, yr hwn a ddanfonaſid oddi wrth Seleucus y brenin, i weled y tryſor-dŷ.

19 Ond nid o herwydd ŷ lle y dewiſaſei'r Arglwydd y bobl, ond o herwydd y bobl y dewiſaſei eſe y lle *hwnnw*.

20 Ac am hynny y lle hwnnw, yr hwn a ſu yn gyfrannog o adfyd y bobl, a wnaed wedi hynny yn gyfrannog o ddoniau yr Arglwydd, a'r hwn a thodwyd yn nigoſaint yr Holl-allog, a gwaradwyd trachefn a phôb gogoniant drwy gynnad yr Arglwydd goruchaf.

21 Am hynny Antiochus wedi dwyn allan o'r Deml ſil a phedwar vgain talent, a aeth yn gyflym i Antiochia, gan dybied o wir lâdder y gallei eſe wneuthur y tir yn fôr, a'r mor hyſd yn dir, iw gerdded ar draed: cyfryw hlâder oedd yndo.

22 Ond eſe adawodd ſwyddogion i orthrymmu'r bobl: ſef yn Ieruſalem, Philip gŵr o Phrygia, yr hwn oedd yn ei arferion yn greulonach nâ'r hwn a'i goſodaſei ef:

23 Ac yn Garizim Andronicus, a hefyd Menelaus: yr hwn oedd ſlimach i'r dinaſwŷr nâ'r lleill i gyd, a chanddo feddwl cenfigennus yn erbyn y Iddewon ei wlad-wŷr.

24 Ac eſe a ddanfonoid Apolonius cynnyſg melldigedig, â lln o ddwy fil ar hugain, pa orchymmyn iddynt ladd pawb a'r oedd mewn oedrant: ond gwerthuſo'r gwragedd a'r rhai ieuainge.

25 Yntef pan ddaeth i Ieruſalem, a gymmeradd arno ſod yn heddychol, ac a ymattaliodd hyd y ſanctaidd ddydd Sabboth: ac yna yn cael yr Iddewon yn cadw gŵyl, eſe a orchymynnodd iw ſyſel-wŷr gymmeryd eu harfau.

26 Ac felly eſe a laddodd bawb a'r a aethei allan i edrych arnynt, a chan redeg ynau thraw trwy'r ddinas mewn arfau, eſe a laddodd liaws.

27 Ond Judas Maccabæus, a naw eraill gyda eſ, a giliodd i'r anialwch, ac eſe a'r gydymdeithion a fu ſyw yn y mynyddoedd fel anifeiliaid, gan ſwyta beunydd ŷ glaſwellt, rhag eu gwneuthur yn gyfrannogion o'r ffiaidd dra hwnnw.

PEN. VI.

1 *Cymmell yr Iuddewon i ymadael â Chyfraith Ddaw.* 4 *Halogi Teml Ddaw.* 8 *Creulondeb erbyn y bobl a'r gwragedd.* 12 *Cynghor i ddiſcuſſ cyſtudd, trwy eſampl o wroldeb Eleazarus, a arſeithwyd yn greulon.*

YChydig yn ôl hynny y brenin a ddanfonodd henaf-gwr o'r Antiochia, i gymmell yr Iddewon i ymado â chyfreithiau eu tâdau, fel na'allynt draethid hwy mwyach wrth Gyfraith Daw,

2 Ac i halogi'r Deml oedd yn Ieruſalem, eſe a'i galwodd *yn Deml* Iupiter Olympius: a'r hon oedd yn Garizim (megis y rhai a gyfanneddent yn y man hwnnw) a alwodd eſe *yn Deml* Iupiter Hettengar.

3 Dyfodiad yr aflwydd yma oedd drwm a blin i'r bobl.

4 Canys y Deml a lanwyd o lothineb, a meddwdodd, gan ycenheaſoedd, y rhai oeddynt yn ymchwarae â phutteiniaid, ac oddi amgylch y lleoedd ſanctaidd yn bôd iddynt a wnelent â gwragedd, a hefyd yn dwyn i mewn bethau nid ydoedd weddaidd.

5 A'r allor a lanwaſid o bethau anglyfreithlawn, y rhai a waharddaſei y gyfraith.

6 Nid rhydd oedd ychwaith gadw'r Sabboth, na chadw gŵyliau eu hynahaid, nac yn eglur gyfaddef en bod yn Iddewon.

y Ar

7 Ar ddydd ganedigaeth y brenin, yr oedd yn gosod iddynt heb ddiolch, syned bŵb mîs i swytta o'r byrth a phan gedwid gŵyl Bacchus, se a orsoddei iddynt syned yn orfoleddus, ag eiddew ganddynt, er anrhydedd i Bacchus.

8 Ac se aeth gorchymyn allan i ddinasoedd cyfagos y Groeg-wŷr, trwy gyngor Ptolomeus, yn erbyn yr Iddewon, a'r iddynt ddilyn yr vn rhew arferion, a bod yn gyfrannogion o'i hebyrth hwynt.

9 Ac yngholch lladd y rhai nis mynnent ganlyn arferion y Groeg-wŷr: y peyd hynny y gallasei vn weled y gosid presennol.

10 Canys dygwyd allan ddwy o wragedd, y rhai a enwaedasent a'r eu plant, ac wedi eu harwain yn amlwg oddi amgylch y ddinas, a'r rhai bychain ynghrog wrth eu bronneu, hwy a fwriwyd i lawr headro-mwnwgl oddi ar y gaer.

11 Rhai eraill a gyd-redasent yn eu mysc eu hunain i ogseydd, sel y gallent yn ddirgel gadw'r seithfed dydd, a gyhuddwyd wrth Philip, ac a gyflawnyd: o blegit ni seiddient eu helpu eu hunain, o herwydd parch ar y dydd anrhydeddus.

12 Am hynny yr wyf yn attolwg i'r rhai a ddarllennant y llyfr hwn, na's digyssurer hwy o herwydd yr adsyd hyn: ond meddyliant sôd y cosspedigaethau hya yn perthynu nid i ddinistr, ond i gerydd iad ein cenedl ni.

13 Canys pan nas goddefir y rhai a wnelant yn annwiol, ond syrthio o honynt yn gyflym i gospedigaeth, arwydd yw hyn o fawr ddaioni Duw.

14 Canys nid yw yr Arglwydd yn hîr aros wrthym ni, megis wrth genhedloedd eraill, y rhai y mae ese yn eu cospi pan ddelont i gyflawndra ei pechodau, Ond sel hyn y bu dda ganddo wneuthur â ni,

15 Rhag gorsod iddo ddial arnom pan gyflawnid ein pechodau.

16 A m hynny ni ddwg byth mo'i drugaredd oddi wrthym, ond tan eu ceryddu ag adsyd, nid ymedy ese â'i bobl ei hun.

17 A bydded hyn a ddywedasom yn rhybudd i ni: bellach ni a ddeuwn at y traethawd ar ychydig eiriau.

18 Eleazar rhyw vn o'r scrifennyddion pennaf, yn ŵr oedrannus, a glân o bŷd, a orfu iddo agoryd ei enau, a bwytta cîg môch.

19 Ond ese yn well ganddo farw mewn parch, nâ byw wedi gwneuthur y fath flieidd-dra, a aeth yn ewyllysgar i'r poenau, ac a'i poerodd allan.

20 Sel y gweddei iddynt hwy ddysod, y rhai sydd yn ymrot yn lân i sefyll yn erbyn y cyfryw bethau nid cyfreithlawn eu prosi, er serch ar einioes.

21 Ond y rhai a osodasid yn llywodraeth-wŷr y wledd annuwiol honno, o blegit y gydnabod oedd rhyngddynt er ys talm â'r gŵr hwn, a'i cymmerasant o'r naill lu, ac a'i hannogasant i gymmeryd y cîg a ddarparai ese ei hûn, ac i arfer y pethau oedd gyfreithlon iddo: ond cymmeryd o honaw arno megis pe bwytaei o gîg y wledd, yn ôl y pethau a orchymynnasid iddo gan y brenin:

22 Sel y gallei wrth hyn ei achub ei hûn oddi wrth angeu, a derbyn y caredigrwydd hyn, er mwyn yr hên gydnabod oedd rhyngddynt.

23 Ond ese gan gymmeryd meddwl pwyllog, megis y gweddei iw oedran, ac i ragoriaeth ei henaint, a'i walle llwyd parchedig, ac iw rinweddol fuchedd er yn sachgen, le yn hytrach megis ac y gweddei i sanctaidd a duwiol Gyfraith Ddaw, a attebodd iddynt, gan attolwg ei ollwng yn fûan iw seddrod.

24 Canys nid gweddaidd, eb ese, yw i'n hoedran ni ragrithio, sel y tybio llawer o wŷr ieuainge ddychwelyd o Eleazar, yn ddeng mlwydd a phedwar vgain o oed, at arferion dieithr,

25 Ac yr hudid hwythau hefyd oblegit fy rhagrith i, er mwyn ychydig amser i fyw, ac y byddei î mi ddwyn gwradwydd a dirmyg i'm henaint.

26 Canys er i mi allu diange tros yr amser presennol oddi wrth gospedigaeth ddynawl: etto ni'n gallaf ffoi oddi wrth law yr Hull-alluog, nac yn fyw nac yn farw.

27 Am hyn gan newidio bywyd yn wrol, mi a'm dangosaf fy hun yn addas i'm henaint.

28 Yna y gadawaf i'r rhai ieuainge fiampl noeddic i farw yn ewyllysgar ac yn ŵrol, tros y sanctaidd a'r anrhydeddus Gyfraith: ac wedi dywedyd hyn ese a aeth yn gyflym iw arteithio.

29 Yna y rhai a'i harweinient, a droesant eu hewyllys da iddo o'r blaen yn llid wrtho, pan glywsant ei ymadrodd: canys tybio a wnaethant ei sôd wedi yssydu.

30 Hefyd pan oedd ar farw oblegit y dyrnodiau, ese a ddywedodd gan ochenaidio: eglur yw i'r Arglwydd, yr hwn sydd ganddo sanctaidd wybodaeth, mai pan allaswn fy ngwaredu fy hunan angeu, ddioddef o honof fy nghur o yn dôst ar hŷd fy nghorph, a'm bod yn ewyllysgar yn dioddef y pethau hyn o ran fy mod yn ei ofni ef.

31 Fel hyn y bu ese farw, gan adel ei farwolaeth yn fiampl o galon ddihasarch, ac yn gofia am rinwedd nid yn vnic i'r gwŷr ieuainge, ond i lawer eraill hefyd o'i genhedl.

PEN. VII.

Dienwadal wch a marwolaeth saith o frodyr a'i mam yn yr vn dydd, am na fwytasnt gig moch wrth orchymmyn y Brenin.

DIgwyddodd hefyd ddalfaith mrodyr a'i mam, a pheri o'r Brenin iddynt yn erbyn y gyfraith fwytta cîg môch, a hwy a gurwyd â flangellau, a gwiail.

2 Ond vn o honynt, yr hwn a ddadlenodd yn gyntaf a ddywedodd, pa beth yr wyti yn ei geisio? a pha beth a fynni di ei wybod genym ni? canys yr ydym ni yn barod i farw yn gynt nag y torrwn ni gyfreithiau ein tadau.

3 Yna y cythrudiodd y brenin, ac y parodd dwymno pedyll a pheiriau,

4 Y rhai yn y man a wnaethpwyd yn boeth: Ac ese a orchymynodd dorri allan dasod yr hwn a ddadleuasei yn gyntaf, a'i flingo ef, a thorri ymmaith ei aelodau eithaf yngolwg ei frodyr eraill a'i fam.

5 Weithian pan na ellid dim o honaw ef, ese a barodd ei ddwyn ef i'r tân, a'i ffrio yn fyw: a thra yr oedd y mwg dros hir o amser yn mygu allan o'r pair, y brodyr eraill a'i mam a annogent ei gilydd i farw yn wrol, gan ddywedyd sel hyn:

6 Y mae yr Arglwydd Ddaw yn edrych arnom, ac yn ddiau ese a gymmer ddiddanwch o honom ni, megis y mynegodd Moses yn ei ganiad, * yn yr hwn y tystiolaethodd wrth eu hwyneban hwynt gan ddywedyd, ac ese a gymmer ddiddanwch yn ei weision. *Deu. 32. 36.

7 Wedi marw o'r cyntaf sel hyn? hwy a ddygasant yr ail iw wneuthur yn watwargerdd ac wedi iddynt dynnu croen ei ben ef a'i wallt, hwy a ofynasant iddo, a fwyttei di cyn merthyru pob aelod o'th gorph?

8 Ond ese a attebodd yn iaith ei wlâd, ma wnaf.

Fan

Am hynny hwn hefyd ſel y cyntaf a ferthyrwyd yn gyſtlym.

9 A phan oedd yn rhoddi i fynu'r yſpryd, eſe a ddywedodd: tydi loſtudid wyt yn dwyn ein bywyd preſennol oddi arnom, ond Brenhin y byd a'n cyfyd ni (y rhai ydym yn meirw tros ei gyfreithiau ef) i fywyd tragywyddol.

10 Yn ôl hwn y dygwyd y trydydd hefyd iw watwar, a phan oſynnaſant am ei dafod, eſe a'i eſtynnodd allan yn ebrwydd, ac a ledodd ei freichiau yn hŷ,

11 Ac a lefarodd yn wrol, y rhai hyn a geſais i gan *Dduw* o'r nef, a'r rhai hyn yr ydwyf yn eu dirmygu er mwyn ei gyfreithiau ef, ac yr ydwyf yn gobeithio derbyn y rhai hyn eil-waith ganddo ef,

12 Yn gymmeint ac i'r brenin a'r rhai oedd gyd ag ef ſynnu a rhyfeddu wrth galondid y gŵr ieuange, oblegid nid oedd ef yn priſio am ei boenau.

13 Ac yn ôl marw hwn hwy a ferthyraſant y pedwerydd hefyd yr vn modd.

14 Yr hwn, pan ydoedd agos a marw, a ddywedodd fel hyn, da ydyw pan roddir *ni* i farwolaeth gan ddynion, i ni diſgwil am obaith oddi wrth Dduw, ſel i'n cyſodo'r eilwaith drwyddo of: canys i ti ni bydd cyſodiad i fywyd.

15 Wedi hynny hwy a ddygaſant ypummed, ac a'i merthyraſant.

16 Yr hwn gan edrych ar y brenin a ddywedodd, y mae gennit allu vm myſc dynion, ac er dy fôd ti yn farwol, yr wyt ti yn gwneuthur a fynnech: ond na thybia wrthod o Dduw ein cenhedl ni.

17 Ond diſgwyl ennyd, a gwêl ei allu mawr eſ, ſel y coſpa eſe dydi a'th hâd.

18 Yn ôl hwn hwy a ddygaſant y chweched, yr hwn pan ydoedd yn marw a ddywedodd: na fiomma mo honot dy hûn heb achos: canys nyni yd. ym yn dioddef y pethau hyn o'n plegit ein hunain, oblegit pechu o honom yn erbyn ein Duw: am hynny yr ydys yn gwneuthur i *ni* bethau rhyfedd.

19 Ond na feddwl di y diengi di heb dy goſpi, yr hwn wyt yn ceiſio rhyfela yn erbyn Duw.

20 Ond y fam oedd yn rhyfedd-fawr ragorol, ac yn haeddu coſ ardderchog: oblegid pan welodd hi ei faith mab wedi eu lladd mewn yſpaid diwrnod, hi a oddefodd hynny â chalon rymmus, oblegit ei gobaith a oſodaſei hi yn yr Arglwydd.

21 A hi a annogodd bôb vn o honynt yn iaith ei gwlâd, ac yn llawn o yſpryd hi a gyhyrfodd ei meddwl gwreigaidd â chalon wrol, ac a ddywedodd wrthynt,

22 Ni wn i pa fodd y daethoch i'm croth i: canys ni roddais i chwi nac anadl nac einioes, ac nid myfi a luniodd aelodau eich cyrph chwi.

23 Ond yn ddiau gwneuthurwr y bŷd, yr hwn a luniodd ane ſigneth dŷn, ac a gafodd allan natur iaeth pôb peth, a'r hwn a rydd eilwaith i chwi er ei drugaredd anadl a bywyd, yn gymmeint ac i chwi yn awr eich dirmygu eich hunain er mwyn ei gyfreithiau eſ.

24 Ond Antiochus gan dybio ei ddirmygu, a chan feddwl ſod ei hymadroddi hi yn wradwyddus, tra ydoedd yr ieuangaf etto yn fyw, a geiſiodd ei ddenu nid yn vnic â geiriau, ond hefyd trwy addo â llyſau ei wneuthur yn gyfoethog, ac yn ddedwydd, os eſe a ymwrthodei â chyfreithiau ei dadau; a hefyd y cymmerei eſe ef megis yn gâr iddo, ac y rhoddei iddo ſwyddau.

25 Ac o blegit nas gwrandawei y gŵr ieuange arno er dim, eſe a barodd gyrchu ei fam, ac a'i rioldd arni hi gynghori y gwr ieuange i adael ei hoedl.

26 Ac wedi iddo ddeiſyſu arni hynny â geiriau lawer, hi a addawodd iddo y cynghorei hi ei mab.

27 Yna ei fam a droes atto, a chan watwar y teiran creulon, hi a ddywedodd yn iaith ei gwlad, Fy mab, trugarhâ wrthif, yr hon a'th ddûg di naw mis yn fy mru, yr hon a roddais i laeth dair blynedd, yr hon a'th ddûg di i fynu hyd yn hyn, a'r hon a oddefais orthrymderau dy fagwraeth,

28 Attolwg i ti, fy mab, edrych ar yr nef ddaiar, ac edrych ar bôb peth ac ſydd ynddynt, cydnabydd wneuthur o Dduw y pethau hyn o'r rhai nid oeddynt, a gwneuthur rhywogaeth dyn felly hefyd.

29 Nac ofna mô'r cigydd hwn, ond bydd deilwng i'th frodyr, cymmer dy farwolaeth, fel y gallwyf i ddderbyn gyd â'th frodyr yn yr vnrhyw drugaredd.

30 A thra yr ydoedd hi yn dywedyd hyn, y gŵr ieuange a lefarodd, beth yr ydych chwi yn ddiſgwil ? nid oes yn fy mryd vfyddhau gorchymyn y brenin, ond myfi a vfyddhaf orchymynion Gyfraith, y rhai a roddwyd i'n tadau ni trwy law Moſes.

31 Titheu hefyd, yr hwn wyt ddychymmygwr pob drwg i'r Hebræaid, ni ddiengi rhag llaw Dduw.

32 Canys nyni ydym yn goddef *hyn* oblegid ein pechodau ein hunain.

33 Ond er bôd y Duw byw tros ennyd yn digio wrth hyn er mwyn ein coſpi a'n ceryddu ni, etto eſ a gymmyd trachefn â'i weiſion.

34 Ond tydi, ô anuwiol ac fceleraf o'r holl ddynion, nac ymddercha yn ddiachos, ac nac ymlawdda â gobaith ofer, gan godi dy ddwylaw yn erbyn gweiſion Duw?

35 Canys ni ddiengaiſt di etto rhag barn Dduw oll-alluog, yr hwn ſydd yn gweled *pob peth*.

36 Fy mrodyr, y rhai weithian a oddefaſant lafur byrr, ydynt yr awron dan ſanctaidd gyfammod bywyd tragywyddol: titheu hefyd trwy farn Duw, a ddderbyni goſpedigaeth addas oblegit dy falchder.

37 Minneu hefyd, megis ac y gwnaeth fy mrodyr, a roddaf fy nghorph a'm henioes dros gyfreithiau ein teidiau, gan attolwg i Dduw drugarhau o honaw yn gyflym wrth ein cenedl ni, a phrofi i titheu drwy benyd a chaſpedigaeth gyffelib, mai eſe ſydd Dduw yn vnic;

38 A diweddu hefyd ynoſi a'm brodyr o ddiſgyfaint yr Holl-alluog, yr hwn yn addas a ſyrthiodd ar ein holl genedl ni.

39 Yna'r brenin, wedi ei enynnu â chynddaredd a wŷnfydodd yn erbyn hwn yn fwy nâ neb, ac a fu drwm ganddo ei watwar.

40 Hwn hefyd a fu farw yn ſanctaidd, gan roddi ei gwbl ymddiried yn yr Arglwydd.

41 Yn ddiwethaf o'r cwbl, y fam yn ôl ei meibion a fu farw.

42 Weithian bydded digon dywedyd hyn am wleddau, a'i creulondeb aruthrol hwy.

PEN. VIII.

1 *Judas yn caſclu llu: 9 a danfon Nicanor yn erbyn eſ: ac yntau yn rhyſyg gwneuthur arian lawer o'i garcharorion.* 16 *Judas yn rhoi calon yn ei wyr, ac yn gyrru Nicanor i ffo, ac yn rhannu'r yſpail.* 30 *Difiodda gelynion Israill hefyd.* 35 *Nicanor trwy ofid yn ſu i Antiochia.*

YNa Iudas Maccabëus, a'r rhai oedd gyd ag ef, a aethant yn ddirgel i'r pentref, a ca alwasant eu teuluoedd ynghyd, ac a gymerasant y rhai oedd yn aros yn nhrefydd yr Iddewon, ac a gasclasant ynghyd ddigon ddigon i ymladd.

2 Felly hwy a alwasant ar yr Arglwydd, ar iechyd o honaw ar ei bobl, y rhai yr oedd pawb yn ei sathru tan draed, ac ar fod o honaw yn drugarog w thy Deml, yr hon a ddarfuasei i'r dynion ring ei halogi,

3 A car dosturio o honaw wrth y ddinas, yr hon yoedd wedi ei dinistrio, ac agos yn yn a'r llawr;

ac ar wrando o honaw ar lef gwaed y rhai a laddasid yn gweiddi arno ef;

4 Ac ar gofio o honaw anghyfreithlon laddiad yplant gwirion, a'r cabl-eirian a ddywedasid yn erbyn ei Enw, ac ar ddangos o hono ei gâs yn erbyn yrhai degionns.

5 Yna Maccabeus wedi cynnull ynghyd ei lu, a'r Creuloedd heb allu ei wrth-wynebu, gan droi o'r Arglwydd ei ddigofaint yn drugaredd,

6 Efe a ddaeth yn ddisymmwth, ac a losgodd y dinasoedd ar pentrefi, ac a feddiannodd y lleoedd cymhwysaf, ac a orchfygodd ac a yrroddi lawer o'i elynion i ffoi;

7 Ond yn bennaf efe a arferodd liw nôs wneuthur cyfryw derfysgoedd, hyd onid aeth y gair o'i wroldeb ef i bôb lle.

8 Ond pan welodd Philip gynnydduo'r gŵr hwn yn fuan, o fesur ychydig ac ychydig, a'i fôd efe yn wastad yn llwyddo fwy-fwy; efe a scrifennodd at Ptolomeus llywodraethwr Cteloſyria a Phenice, iw swccrio ef yn achosion y brenin.

9 Yna efe a etholedd Nicanor mab Patroclus, yn o'i geraint pennaf, ac a'i danfonodd ef, gan roddi o bob rhai o'r Cenhedloedd nid llai nag ugain mil, i ddiwreiddio allan holl genedl yr Iddewon: a hefyd efe a gyfsylltodd ynghyd ag ef Gorgias y capten, gŵr cyfarwydd mewn matterion rhyfel.

10 Felly Nicanor a gymmerth arno wneuthur cymmaint o arfau o'r Iddewon a ddelid yn garcharorion, ac a dalcy deyrnged o ddwyfil o dalentau, oedd ar y brenin i'r Rhufeiniwyr.

11 Am hynny efe anfonodd yn y man i'r dinasoedd ar lan y môr, gan gynyg ar werth yr Iddewon a ddelid yn garcharorion, i fôd yn weision iddynt, gan addo y gwerthei *iddynt* ddêg a phedwar vgain er va talent: ond nid ydoedd efe yn ystyrio dial Duw, yr hwn a ddefsynnei arno ef.

12 Pan wybu Iudas fod Nicanor yn dyfod, efe a fynegodd i'r rhai oedd gyd ag ef fôd y llu yn agos.

13 Y rhai o *honynt* a oedd yn ofnus, ac ni choelient i gyfiawnder Duw, ffoi a wnaethant, a mynedymmaith o'r fan honno.

14 Rhai eraill hefyd a werthasant yr hyn oll a allasid, a'r a weddiasant hefyd ar yr Arglwydd, ar waredu o honaw ef hwynt oddi wrth Nicanor anmwiol, yr hwn a'i gwerthasei hwynt cyn dyfod o honynt ynghyd.

15 Ac er na's gwnelei efe hyn er eu mwyn hwynt, etto *er iddo ei wneuthur* er mwyn ei gyfammod â'r tadau hwynt, ac er mwyn ei sanctaidd a'i ogoneddus Enw, ar yr hwn y gelwid hwy.

16 Yna Maccabeus, wedi galw ei wŷr ynghyd, hyd yn nifer chwe mil, a'i hannogodd hwynt, na ddigalonnent oblegit eu gelynion, ac nad ofnent amlder y cenhedloedd oedd yn gosod arnynt ar gam: ond rhwfela o honynt yn ŵrol,

17 Gan ofod ger bron eu llygaid y dirdra a wnaethent as gam i'r lle sanctaidd, a'r gurfa greulon a roddasid i'r ddinas a watwarfsid, a dirymiad y llywodraeth a dderbyniasent hwy gan eu henafiaid.

18 Canys y maent hwy, eb efe, yn ymddiried mewn arfau a hyfder, ond ein ymddiried ni fydd yn Nuw oll-alluog, yr hwn a all ddifetha y rhai fydd yn dyfod yn ein erbyn, a'r holl fŷd hefyd, ag amnaid.

19 A hefyd efe a gofiodd iddynt pa gymmorth a gawsei eu tadau, a pha fodd yr achubwyd hwynt pan ddarfu am gant a phedwar vgain a phum mil tan [a] Senacherib,

20 A pha rhyfel a wnaethant yn Babilon yn erbyn y Galatiaid, fel y daethei o honynt hwy i gyd i'r maes wyth mil, gyd â phedair mil o'r Macedoniaid: a phan amheuodd y Macedoniaid, yr wyth mil hynny a laddasant vgain mil a chant drwy gymmorth a roddasid iddynt o'r nef, trwy ba vn y derbyniasant lawer o fudd. [a] 2. Bren. 19. 35.

21 Ac wedi iddo eu cyffio â'r geiriau hyn, a'r gwneuthyr yn barod i farw dros y cyfreithiau a'r wlad, efe a rannodd ei lu yn bedair rhan,

22 Ac a wnaeth ei frodyr ei hun yn gapteiniaid ar y llu: fef Simon, Iofeph, a Ionathan, gan roddi i bob vn bymtheg cant o ryfel-wŷr.

23 Hefyd *efe a bwyntiodd* Eleazar i ddarllen y llyfr sanctaidd, ac wedi iddo roddi iddynt yn arwydd, Drwy help Duw, efe yn gapten y llu blaenaf a aeth ynghyd â Nicanor.

24 A thrwy gymmorth yr Holl-alluog, hwy a laddasant o'r gelynion vwch law naw mil, ac a glwyfasant, ac a gloffasant rhan fwyaf o lu Nicanor, ac a yrrasant bawb i ffoi.

25 Ac a gymmerasant arian y rhai a ddaethent i w prynu, ac a'i hymlidiasant ym mhell, ond am fod arnynt eifieu amfer, hwy a ddychwelasant.

26 Canys y dydd o flaen y Sabboth oedd efe, am hynny ni fynnent eu hymlid hwŷ ymmhellach.

27 Fel hyn hwy a gymmerasant eu harfau, ac a yspeiliasant y gelynion, ac a gadwasant y Sabboth gan roi moliant a diolch anfeidrol i'r Arglwydd, yr hwn a'i cadwasei hyd y dydd hwnnw, ac a dywalltasei arnynt ddechreuad ei drugaredd.

28 Hefyd yn ôl y Sabbath, hwy a rannasant ran o'r yspail i'r anafus, i'r gweddwon, ac i'r ymddifaid, a'r hyn oedd yngwedill a rannasant hwy rhyngthynt eu hun a'i gweision.

29 Ac yn ôl gwneuthur y pethau hyn, a gwneuthur o honynt gyffredin weddi, hwy a attolygasant i'r Arglwydd trugarog gymmodi â'i weision yn dragywydd.

30 Hefyd o'r rhai oedd gydâ Thimotheus a Bacchides a fyddent yn ymladd yn eu herbyn hwy, y lladdasant vwchlaw vgain mil, ac a ennillasant vchel a chadarn gestyll, ac a rannasant yspail lawer yn gyffredinol rhyngddynt hwy a'r anafus, a'r ymddifaid, a'r gweddwon, a'r oedranus.

31 Ac wedi iddynt gasclu eu harfau ynghyd, hwy a'i rhoddasant oll i gadw yn ofalus mewn lleoedd cymmws, a'r yspail arall a arweiniasant hwy i Ierusalem.

32 Hwy a laddasant hefyd Philarches, yr hwn ydoedd gyd â Thimotheus, dyn annuwiol, ac vn a wnaeth i lawer o niwed i'r Iddewon.

33 Hefyd pan oedd yn cadw gŵyl y ſuddugoliaeth yn eu gwlad, hwy a loſcasant Califthenes, yr hwn a loſcasei 'r pyrth ſanctaidd, ac a ffoesei i ryw dŷ bychan iw achub ei hun, am hyny efe a dderbyniodd wobr addas am ei anwiredd.

24 A Nicanor ſceler (yr hwn a ddygaſei fil o ſarſiandwŷr i bryn 't Iddewon.)

35 Wedi ei ddaroſtwng trwy help yr Arglwydd, gan y rhai nid oedd eſe yn gwneuthur ond cyſrif o'r lleiaf o honynt, a ddioſcodd ei ddillad gwychion, acʼa ollyngodd ymaith ei wyr, ac a ddaeth ſel gwas crwydrus trwy ganol y tir i Antiochia, wedi cael cwilydd mawr o ran colli ei lu.

36 Fel hyn, yr hwn a addawſei dalu teyrn-ged i'r Rhufeiniwŷr o'r carcharorion oedd yn Ieruſalem, a ddygodd newyddion fôd gan yr Iddewon amddiffynnwr, ſef Duw: ac oblegit hyn na'ſ gallei nêb wneuthur niwed iddynt, o herwydd eu bôd yn cadw y cyfreithiau a orchymynaſei eſe iddynt hwy.

PEN. IX.

1 *Ymlid Antiochus oddiwrth Perſepolis:* 5 *Ai daro ef â cholledyd ddin,* 14 *ac ynteu yn addo mynet yn Iuddew,* 28 *ac yn marw yn oſtiaus.*

YNghylch y cyſamſer hwnnw y daeth Antiochus allan o wlâd Perſia yn wradwyddus.

2 Canys pan ddaeth eſe i Perſepolis, eſe a amcanodd yſpeilio'r Deml, a dwyn dano y ddinas: ond y bobl a redaſant yn gyffrous iw hamddeffyn eu hun a'i harfau, ac a'i gyrraſant ef i ffoi: felly Antiochus a yrrwyd i ffoi gan y'preſwylwyr, ac a ddychwelodd â chywilydd.

3 A phan ddaeth eſe i Ecbatana y dywedwyd iddo ef y pethau a wnaethid i Nicanor ac i Timotheus

4 Am hynny wedi chwyddo gan lid, eſe a feddyliodd ddial gwarth y rhai a'i gyrraſei ef i ffo, ar yr Iddewon, am hynny eſe a barodd i'r hwn yd-oedd bob amſer yn gyrru ei gerbyd ef bryſuro a dibennu ei daith, canys barn Duw ydoedd yn ei annog ef: o herwydd eſe a ddywedaſei ſel hyn yn ei falchedd, myfi a wnaf Ieruſalem yn gladdfa gyffredin i'r Iddewon pan ddelwyf yno.

5 Ond yr Arglwydd oll-alluog, a Duw Iſrael, a'i tarawodd ef â diwedd diſeddiginiaethol, ac anweledig: canys er cynted ac y dywedaſei eſe y geiriau hyn, dolur yn ei berfedd a ddaeth arno, yr hwn ni'ſ gellid ei iachau, a gofid anuthrol yn ei ſol.

6 Ac iawn oedd hynny: canys eſe a boenaſei berfedd gwŷr eraill ag amryw a dieithr boenau.

7 Hwn heſyd ni pheidiei er hynny â'i vchelfrydoud a lenwid yn fwy â balchedd, gan anadlu allan dân yn ei ddig yn erbyn yr Iddewon, a pheri pryſuro ei daith: eithr digwyddodd ſyrthio o hono ef i lawr o'i gerbyd, yr hwn ydoedd yn rhedeg yn gyflym, a gwneuthur holl aelodau ei gorph ef yn chwilfriw gan y cwymp mawr *hwnnw.*

8 Fel hyn eſe, yr hwn a dybiei ychydig o'r blaen y gallei orchymmyn tonnau y mor (cymaint oedd ei falchedd tu hwnt i ddyn) a phwyſo y mynyddoedd vchel mewn elorian, a daflwyd ar y ddaiar, ac a ddygwyd mewn elor ſoirch, gan ſynegi i bawb amlwg allu Duw.

9 Yn gymmeint ac i bryſed heidio allan o gorph yr annuwiol hwnnw, a thra ydoedd eſe etto yn fyw ei gnawd a ſyrthiei *i lawr* gan boen a gofid, a'i holl lu a ymoſodient o blegit ei ddrygſawr ef.

10 Fel hyn nid oedd nêb abl i aros i ddwyn yr hwn o'r blaen a dybiei y gallei gyrhaeddyd ſêr y nefoedd, oblegit y dryg-ſawr.

11 Am hynny wedi ei glwyfo fel hyn, eſe a ddechreuodd beidio â'i falchder mawr, a dyfod iw adnabod ei hun dirwy gurſa Duw, a'i ofid, yr hwn a chwanegid bôb mynudyn awr.

12 A phan ni alloddefe eſe arogleu ei ſawr ei hun, efe a ddywedodd hyn: iawn yw ymoſtwng i Dduw, ac i'r hwn ſydd yn farwol na feddylio bôd yn gyfuwch â Duw.

13 A'r dyn ſceler hwn a weddiodd at yr Arglwydd (yr hwn ni chymmerei drugaredd arnaw) gan ddywedyd,

14 Y rhyddhaci eſe y ddinas ſanctaidd, i'r hon yr oedd eſe yn pryſuro iw gwneuthur yn un â'r llan ac yn gladdfa.

15 A hefyd y gwnai eſe yn ogyfuwch a'r Iuddewon yr holl Iddewon yr oedd eſe o'r blaen yn ei barnu yn annheilwng o gladdedigaeth, ond iw taflu allan iw llyngcu gan adar a bwyſtfilod, yngyd â'r plant;

16 Ac yr harddei eſe y Deml ſanctaidd i'r hon gwychion, yr hon o'r blaen a ddarfuaſei iddo ei hyſpeilio, ac y chwanegei eſe y llestri ſanctaidd, ac y rhoddei eſe o'i ardrethoedd ei hun yr holl gôſt a ydoedd yn perthynu i'r ebyrth.

17 Ac am ben hyn hefyd y byddei eſe ei hun yn Iddew, ac y rhodiei ym mhob lle cyfanneddol, gan fynegi gallu Duw.

18 Ond er hyn i gyd ni pheidiei ei ofidiau boenus (canys ſe ddaethei arno ef gyfiawn farn Duw) gan anobeithio ei iechyd, eſe a ſcrifennodd at yr Iddewon y llythyrau ſy yn canlyn, ar ystyr y fath ddeiſyfiad a hyn.

19 I'r Iddewon daionus ei ddinaſwŷr, llawenydd, ac iechyd, a llwyddiant, oddi wrth Antiochus y brenin a'r pen llywydd.

20 Os ydych chwi a'ch plant yn iach, a'ch pethau yn pob peth yn ôl eich dymuniant, mi a roddaf fawr ddiolch i Dduw, gan fôd gennif obaith yn nef.

21 Am danaſi, yr oeddwn i yn wan, onid hynny myfi a gofiaſwn yn garedig eich parch a'ch ewyllys da: wrth ddychwelyd o wledydd Perſi, wedi ſyrthio mewn cleſyd mawr, mi a dybiais fod yn anghenrheidiol i mi oſalu am gyffredin ddinaſyddiaeth pawb,

22 Nid gan anobeithio o'm hiechyd, ond gan fod gennif obaith mawr y diangaf o'r cleſyd hwn:

23 Ond gan ſyſtyrio hefyd ddarfod i'm tâd yn amſer yr arweiniodd lu i'r tuedduu vchaf lyn Perſia, ac enwi ei ſucceſſor,

24 Fel os digwyddei dim amgen nag yr oeddid yn gobeithio, neu os dywedid newyddion drwg rywbryd, na byddei i wŷr y wlâd derfyſcu, gan eu bod yn gwybod i bwy y rhotfid llywodraeth y materion *hynny.*

25 Hefyd gan feddylio bod y penderfygion ſy oddi amgylch, ac yn gymydogion i'm teyrnas yn diſgwil amſer, ac yn edrych pa beth a ddigwyddo; myfi a ordeiniais fy mab Antiochus yn frenin, yr hwn pan oeddwn yn mynet i'r gwledydd vchaf hyn, a orchymynnais yn fynych i lawer o honoch chwi, ac a ſcrifennais atto ef y mod y mae yn canlyn, yr ſcrifen ymma.

26 Am hynny yr wyf yn eiriol arnoch chwi, ac yn deiſyfu ar goffa o honoch y cymwynaſau a wneuthym i chwi yn amlwg ac yn ddiweddar, y bod o bawb o honoch yn waſtad yn ffyddlon i mi ac i'm mab.

27 Canys dian gennif y ceidw eſe yn gyfan ac yn ddihalog, y cyngor a roddais iddo yn eich cylch chwi.

28 Fel hyn y llofrudd a'r cabl-wr, wedi iddo oddef gofid lawer, megis ac y gwnaethei ete i eraill, a fu farw trwy farwolaeth ſlin mewn gwlâd ddieithr.

29 A Philip ei frawd maeth eſa ddug ymmaith ei gorph ef: yr hwn hefyd rhag ofn mab Antiochus â ffodd i'r Aipht at Ptolomeus Philometor.

PEN. X.

1 *Iudas yn ymlid y ddinas yn ei hôl, ac yn glanhau'r Deml.* 14 *Gorgias yn blino y Iuddewon.* 18 *Iudas yn ymlid eu hamddiffynfeydd hwy* 29 *Gorchfygu Timotheus a'i wyr.* 35 *Ymlid Gazara, a lladd Timotheus.*

MAccabæus hefyd a'r rhai oedd gyd ag ef, drwy'r ôd yr Arglwydd yn llywydd *iddynt*, a enillodd drachefn y ddinas a'r Deml.

2 A hwy a fwriasant i lawr yr alloran a'r capplan a wnethei yr eenhedloedd yn yr heolydd.

3 Ac wedi glanhau'r Deml, hwy a wnaethant allor arall: ac wedi iddynt daro tânallan o gerrig tanllyd, hwy a offrymmasant aberth yn ôl dwy flynedd, ac a allwyasant arogl-darth, a lusernau, a bara gosod.

4 Wedi hynny hwy a attolygasant i'r Arglwydd gan syrthio i lawr ar eu hwynebau, na byddei iddynt mwyach syrthio mewn cyfryw ddrygau: eodyspechent trachefn yn amser, bod iddo ef ei hun escapi drwy drugaredd, ac nas rhoddei ddim i hunyat mwy i'r cablaidd a'r creulon genhedloedd.

5 A'r dydd hefyd yr halogasid y Deml gan y dieithraid, y digwyddodd gwneuthur purcedigaeth y Deml yr vnd ydd, sef y pummed dydd ar hugain o fis Casleu.

6 A hwy a gadwasant â llawenydd wyth niwrnod, megis ar ddydd gwyl y pebyll, gan gofio fel y gorfuasei iddynt ychydig o'r blaen gadw gwyl y pebyll yn y mynydd oedd a'r ogfeydd, yn ôl modd anifeiliaid.

7 Am hynny hwy a gymmerasant gangbennau, a changeiau hardd, a blodau, ac a ganasant psalmau: hwn a roddasei iddynt rwydd-deb i lanhau ei sangre ei *hun*.

8 Hwy a ordeiniasant hefyd drwy gyffredin orchymmyn a deddf, bod ym mysc holl genedl yr Iddewon, gadw y dyddiau hyn *yn wyl* bôb blwyddyn.

9 Ac felhyn y bu ddiwedd Antiochus a gyfenwid Epiphanes.

10 Wrthiân hefyd ni a synegwn y pethau a wnaethpwyd yn amser Eupator Antiochus, yr hwn ydoedd fâb y gwr annuwiol hwnnw, gan grynhoi ynghyd y drygau, y rhai oblegit rhyfeloedd a datyniasant.

11 Canys hwn wedi cymmeryd arno y deyrnas a efodedd ryw vn a elwid Lysias, i fod yn olygwr ar ei satterion, ac a'i pwyntiodd ef yn ben-capten a'r Cœlosyria a Phenice.

12 Canys Ptolomeus yr hwn a henwasid Macron (ât fryd ar wneuthur cyfiawnder â'r Iddewon, oblegit y cam a wnaethei iddynt) a aeth ynghylch dwyn materion hwy i ben yn heddychol

13 Am hynny efe a gyhuddwyd ger bron Eupator gan ei geraint, acefe a alwyd yn fynych yn fradychwr, oblegit gadel o honaw Cyprus, yr hon a roddasei Philometor yn ei gadwriaeth ef, a myned o honaw at Antiochus Epiphanes: am hynny pan welâdd nad ydoedd mewn briardderchog, efe a ddigalonnodd, ac a'i gwenwynodd ei hun, ac a fu farw.

14 Ond pan wnaethwyd Gorgias yn ben lywydd ar y lleoedd hyn, efe a gyflogodd estroniaid, ac a ryfelodd yn wastad yn erbyn yr Iddewon.

15 Yr Idumeaid hefyd a ffinent yr Iddewon, gan enill y lleoedd cedyrn, a thrwy dderbyn y rhai a yrrid ar herw o Ierusalem, hwy a ymroddasant i gadw rhyfel.

16 Am hynny, y rhai oedd gyd â Maccabæus, drwy weddio a ddeisyfiasant ar Dduw fod yn gymorthwr iddynt, ac yna hwy a ruthrasant ar gedyrn leoedd yr Idumeaid.

17 Yr rhai pan redasant yn rymmus, hwy a ennillasant yr amddiffynfeydd, ac wedi iddynt ddal yr hôll rai oedd ar y gaer, hwy a laddasant y rhai a gyfarfyddent, ac a ddienidiasant nid llai nag vgain mil.

18 Canys pan gyd-ffoesei naw mil o'r lleiaf i ddau gastell cadarn tros ben, gan fod ganddynt bôb peth angheneidiol i ddioddef y gwarchae,

19 Maccabæus a adawodd Simon, a Ioseph, a Zaccheus hefyd, a'r rhai oedd gyd â hwynt, i amgylchu *y tyrau*, ac efe a aeth ei hun lle yr oedd mwy o eisieu.

20 Ond y rhai oedd gyd â Simon, am eu bod yn chwannog i arian, a lygrwyd ag arian gan y rhai oedd yn y tyrau: ac wedi cymmeryd deng mil a thrugain o ddrachmau hwy a adawsant i rai ffoi.

21 Pan synegwyd i Maccabæus yr hyn a wnaeth hid, efe a gynhulloddynghyd bendefigion y bobl, ac a achwynodd arnynt hwy ddarfodd iddynt werthu eu brodyr am arian, gan ollwng eu gelynion yn rhydd i ymladd yn eu herbyn hwynt.

22 Am hynny efe a'i lladdodd hwynt wedi eu dittio o draetheriaeth, ac yn ddiymmwth efe a enillodd y ddau dŵr hynny.

23 A chan gael llwyddiant â'i arfau yn yr holl bethau a gymmerodd ef mewn llaw, efe a laddodd fwy nag vgain mil yn y ddau amddeffynfa hynny.

24 Timotheus hefyd yr hwn a ddarfuasei i'r Iddewon ei orchfygu o'r blaen, wedi casclu llawer o luoedd dieithr, a llawer o wŷr meirch o Asia, a ddaeth megis ar fedr enill Iudæa wrth arfau.

25 Ond pan yr rhai oedd gyd â Maccabæus, pan ydoedd ef yn nesau, a droesant i weddio ar Dduw, ac a danasant bridd ar eu pennau, ac a wregysasant eu lwynau â sach-lain, *Matth. bena a'r rhai oedd gyd ag efe*

26 Ac a syrthiasant i lawr wrth droed yr allor, ac a attolygasant iddo drugarhau wrthynt, a bod yn *elyn iw gelynion, a gwrthwynebu en gwrthwyneb-wŷr, megis ac y mynega'r Gyfraith. *Deut. 32*

27 Ac wedi diweddu y weddi, hwy a gymmerasant eu harfau, ac a aethant ym mhellach oddi wrth y ddinas: a phan ddaethant yn agos at eu gelynion, hwy a arhosasant ar eu pennau eu hun.

28 Yr awron pan ymddangosodd cyfodiad haul, hwy a aethant ill dau ynghŷd: y naill ran a chanddynt yn ghŷd â'r rhiniwedd, yr Arglwydd yn noddfa: ac yn ŵystl llwyddiant, a'r lleill gollasei tharth a'r tu arall yn gwneuthur eu llîd yn llywydd eu rhyfel.

29 A phan oedd y gâd yn dost, se a ymddangosodd i'r gelynion o'r nes, bum gŵr hardd-wychion ar feirch â ffrwynau aur, a dau o honynt a flaenorasant yr Iddewon:

30 Ac a gymmerasant Maccabeus rhyngddynt, ac a'i gorchuddiasant o bob tu â'i harfau, ac a'i cadwasant yn ddiniwed: eithr saethasant biccellau a melle, yn erbyn y gelynion: am hynny wedi eu myned yn benbleth gan ddallineb, ac yn llawn trallod, hwy a gwympwyd.

31 Ac se laddwyd o *wŷr traed* vgain mil a phum cant, ac o wŷr meirch chwechant.

32 Ond am Timotheus, efe a ffôdd i amddeffynfa gadarn, a elwyd Gazara, lle yr ydoedd Chereas yn llywydd.

33 Ond y rhai oedd gyd â Maccabeus a amgylchynasant yr amddeffynfa yn galonnog: bedwar diwrnod. *bedwar diwrnod a'r bu-gain.*

34 A'r rhai oedd oddi mewn yn ymddiried ynghadernid y lle, a gablasant yn ddirfawr, ac a ddywedasant eiriau ffiaidd,

Pum medd dydd ar hugain, gwyr ieuainge o'r rhai.

35 Ond pan oleuodd hi y pummed dydd, vgain o wŷr ieuainge o'r rhai oedd gyd â Maccabæus, yn llosci yn eu meddyliau o blegid y cablau, a osodasant ar y gaer yn ŵrol, ac a meddwl gwylltaidd a laddasant bôb vn a gyfarfyddêi â hwynt.

36 Eraill yr vn modd yn dringon ar eu hôl hwynt, tra'r oeddynt hwy yn brysur â'r rhai oedd oddi mewn, a losgasant y tyrau, ac wedi cymeu tân a losgasant y cabl-wŷr yn fyw; ac eraill a dorrasant y pyrth, ac wedi iddynt dderbyn i mewn y darn arall o'r llu, a emillasant y ddinas.

37 Ac a laddasant Timotheus, yr hwn oedd wedi ymguddio mewn rhyw geu-ffos, a'i frawd Chereas, ac Apolophanes.

38 Wedi darfod iddynt wneuthur y pethau hyn, hwy a foliannasant yr Arglwydd â hymnau, ac a rhoddi diolch, yr hwn a wnaethei bethau cymmaint i Israel, ac a roddasei iddynt yr orchafiaeth.

PEN. XI.

1 Lysias wrth gyrsio yn erbyn Ierusalem 8 yn cael ei yrru i ffo. 16 Llythyrau Lysias at yr Iuddewon: 22 at y ddinas o'r Brenin at Lysias, 27 ac at yr Iuddewon 34 A'r eiddo y Rhufeinwyr at yr Iuddewon.

Ymgeleddwyr.

AR fyrder o amser yn ôl hyn, Lysias gorchelwyl-wr y brenin a'i gâr, yr hwn hefyd ydoedd lywydd ar ei fatterioneu, a gymmerth ddigofaint mawr am y pethau a wnaethid.

2 Ac wedi iddo ei gasclu ynghyd ynghylch pedwar vgain mîl, a'r holl wŷr meirch, ese a ddaeth yn erbyn yr Iuddewon, a'e hŷd ar wneuthur y ddinas yn bressyllta i'r Groegwŷr:

Cenhedloedd.

3 A gwneuthur elw o'r Deml, fel o gappelau eraill y Cenhedloedd, ac ar ofod ar sâl yr Archoffeiriaid aeth bôb blwydyn.

4 Heb feddwl dim am allu Duw, ond yn ysyd yn ei feddwl o herwydd ei fyddiwn o wŷr traed, a'i filoedd o wŷr meirch, a'i bedwar vgain Elephant.

5 Felly ese a ddaeth i Iudea, ac a nesshodd at Bethsura, yr hon y doedd drêf gadarn o fewn pum ffâd at Ierusalem, ac a'i blinoddhi.

Maccabeus a'i ſiuai.

6 Ond pan glybu y rhai oedd gyd â Maccabeus warchae o nonaw ef ar yr amddeffynfeydd, hwy â'r holl bobl, drwy lefain a dagrau, a weddiasant ar Dduw, ar iddo ef ddanfon Angel da i waredu Israel.

7 Yna Maccabæus, gan gymmeryd arfau yn gyntaf ei hunan, a gyssarodd eraill, i gyd-ddioyn y peryglus ag ef, i helpu eu brodyr; felly hwy a ruthrasant gyda hwynt yn ewyllysgar.

8 Ac fel yr oeddynt ger llaw Ierusalem fe a ymddangosodd iddynt o'i blaen ŵr ar farch, mewn gwisc ewn, yn ysgwyd ei arfau euraid.

9 Yna pawb o honynt a gyd-ogoneddodd y trugarog Dduw, ac a gymmerasant galonnau grymmus, fel yr oeddynt barod i ymladd, nid yn vnic â gwŷr, ond hefyd â'r anifeiliaid gwylltaf, ac i dryw-enau y muriau heiyrn.

10 Felly hwy a aethant rhagddynt mewn byddin, a helpwyr o'r nefoedd ganddynt; o blegit yr Arglwydd a gymmerasei drugaredd arnynt.

11 A than ruthro ar eu gelynion megis llewod, hwy a laddasant va fil ar ddêg o wŷr traed, a mîl a chwechant o wîr meirch, ac a yrrasant y lleill oll i ffo.

12 Llawer o honynt wedi eu clwyfo, a ddiangasant yn noethion, a Lysias ei hun a ffoes drwy gywilydd, ac felly a ddiangodd.

13 Ac fel nad oedd ese yn ŵr angall, gan feddyllied yddo ei hun pa golled a gwasgfa, a chan gyd-synied fod yr Hebræaid heb allel eu gorfod, am fod yr hôll-alluog Dduw yn eu helpu hwy, ese a ddanfonodd attynt,

14 Ac a'u perswadiodd hwy i gymmo i bôb peth rhesymol, ac *a addawodd* am hynny y deue ese ac y gyrrei y brenin i fod yn ffafrus iddynt.

15 Yna Maccabeus a gytunodd i bob peth a ddeisyfodd Lysias, gan ofalu am y budd cyffredinol; a pha beth bynnag a scrifennodd Maccabeus at Lysias dros yr Iddewon, hynny a ganiataodd y brenin.

16 Oblegit yr oedd llythyrau wedi eu scrifenu at yr Iddewon oddi wrth Lysias, fel hyn: Lysias yn anfon annerch at bobl yr Iddewon.

17 Ioan ac Absalon, y rhai a yrrwydoddi wrthych, a roddasant attaf yr atteb scrifennedic, ac a ddymmunasant arcaſi gyflawni y pethau yr oedd hwnnw yn eu hatwyddocau.

18 Am hynny pa bethau bynnac y doedd raid im hadrodd ir brenin, mi a'i mynegais hwy, a pha beth bynnag a fai gyffelybol ei wneuthur, ese ri caniadhaodd.

19 Am hynny os cedwch chwi yr ewyllys da hwn yn y matterion hyn, ie yn ôl hyn hefyd mi a wsgnai ar fod yn achos o ddaioni i chwi.

20 Ond am y pethau hyn oll ar eu pennau, mi rois orchymmyn i'r rhai'n, ac i'm cennadau hun, i gyd-ymddiddan â chwi.

21 Byddwch iach. Y ganfed ar wythfed flwyddyn a deugain, y pedwerydd dydd ar hugain o'r mis Dioſ-corinthius.

22 Ond llythyr y brenin y doedd fel hyn, Antiochus frenin yn danfon annerch at ei frawd Lysias.

23 Wedi i'n tâd ni ymadel oddi ymma i'r duwiau, ein ewyllys ni yw bôd preſwylwŷr ein teyrnas yn ddigyffro fel y gallo pawb ofalu am eiddo ei hun.

24 Yn gymaint ac i ni glywed i'r Iddewon, (y rhai ni chytunent â'e cyfnewidiad a wnaethei fe nhâd yn ôl arfer y Groeg-wŷr, ond ocêd wedi ganddynt eu harfer eu hun) fod yn dymuno cadwhau iddynt fyw yn ôl eu cyfreithiau eu hun.

25 O achos hynny ein ewyllys ni yw, cael o'r pobl ymma fod yn ddiderfyſe, ac ni a roſom eu bryd ar edfryd iddynt eu Teml, fel y gallont fyw yn ôl arferau eu henafiaid.

26 O achos hynny da y gwnei os danfoni attynt a rhoi dy ddeheulaw iddynt, megis pan wyppo ein meddwl ni, y byddont gyſſurus, ac y gallo drin yn hyfryd eu matterion eu hun.

27 Ac fel hyn yr oedd llythyr y brenin at genedl yr Iddewon: Antiochus frenin, at y Cynghor, ac at yr Iddewon eraill, ſydd yn danfon annerch.

28 Os iach ydych, ein dymuniant yw, iach ydym ninnau hefyd.

29 Menelaus a ddangasodd i ni, fod eich dymyſiad chwi i droi adref, ac i drin eich matterion eich hun.

30 Am hynny y ſawl a ymadawant, a gânt addewid ffyddlon, drwy ddiofalwch hyd y dorfed dydd ar hugain o fis Xanthicus:

31 Fel y gallo yr Iddewon fwynhau eu bwyddyd eu hunain, a'i cyfreithiau megis o'r blaen, ac na cheffo neb o honynt flinder am bethau a wnelid yn amryfus.

32 Ac mi a yrrais hefyd Menelaus i'ch cyſuro chwi.

33 Byddwch iach. Y ganfed ar wythfed flwyddyn a deugain, a'r pymthecfed dydd o fis Xanthicus.

34 Danfon hefyd a wnaeth y Rhufeinwyr [illegible]

lithr attynt, yn cynnwys y geiriau hyn. QVINTVS Memmius, Titus Manlius, ‖ cennadau y Rufeiniaid, at bobl yr Iddewon, ſydd yn dangnefedd.

31 Y gellais ganhiatáodd Lyſias carwr y brenin iddynt, yr hyn a ofynnaſoch heſyd yn eu cenadhau.

32 Eithr am y pethau y mae eſe yn barnu eu bod iw rhoi ac y brenin i gyrrwch yn ſuan rhyw yn, ‖ i ymofyn y peth a hyn, ſel y gallom ni ſyngcu y modd ſydd o addais i chwi, canys yr ydym ni yn myned i Antiochia.

33 Am hynny bryſiwch a gyrrwch ryw rai, ſel y gallom ninnau i eich meddwl.

38 Bydded iach. Y gnſed ar wythfed flwyddyn a deugain, a'r pymthecfed dydd o fis Xanthicus.

PEN. XII.

1 *Rhyfawriad y Brenin yn lluoedd Iddewon.* 3 *Gwyr Joppe yn boddi dwy cant o Iddewon.* 6 *Dallu dynion hwy.* 8 *Ac ynten yn heddychu Arabiaid.* 16 *ac yn ymlid Caſpis.* 22 *Gorcheſyn lluoedd Timotheus.*

WEdi gwneuthur yr anmodau hyn, Lyſias a aeth at y brenin, a'r Iddewon oeddynt yngkylch eu hwyſmonaeth.

2 Ond o'r ſi wedi aeth wŷr ar amryw leoedd, Timotheus, ac Apolonius mab Gennæus, heſyd Hieronymus, a Demophon, ac hyd law 'r rhai'n Nicanor penaeth Cyprus, ni ddiddiſeſent iddynt orphwys a bŵy yn llonydd.

3 Gwyr Joppe hŷd a ddibennaſant y weithred anawiſ, hwy a'i dymunaſſant ar yr Iddewon oedd yn trigo gyd â hwynt, ar iddent hwy, a'i gwragedd, a'i plant fyned i'ſcraff a barotoeſent hwy, megis pe baſei heb fod creuloneb calon yn eu herbyn hwynt.

4 Felly yn ôl cyſundeb y ddinas, hwy a ſuant ſodlon i'r peth, ſel gwŷr in dymuno heddwch, ac heb ddrwg-dybied dim i ond wedi iddynt fyned i'r dref der, hwy a ſoddaſant o honynt nid llai nâ dau cant o wŷr.

5 Pan glybu Judas wneuthur creulondeb yn erbyn gwŷr ei wlad, eſe a orchymynnodd i'r gwŷr oedd gyd ag eſ eu gwneuthur eu hunain yn brod.

6 Ac wedi galw ar Dduw y Barnwr cyfiawn, eſe a ddaeth yn erbyn lladdŵŷr ei frodyr ac a loſcodd y borthladd o hŷd nôs, ac a loſcodd yr yſcraffau, ac a laddedd y rhai a ffoeſant yno.

7 A phan oedd y dref wedi ei chau o amgylch, eſe a aeth yn ei ôl megis ar fedr difed eilwaith a dinreiddio all an yr holl rai o ddinas Joppe.

8 Ond pan deallodd eſe fod y Limniaid ar fedr dwyn i ben yr un peth yn erbyn yr Iddewon oedd yn trigo gyd â hwynt,

9 Eſe a ddaeth am ben y Limniaid heſyd o hŷd nôs, ac a loſcodd y porthladd a'r llongau, yn gymmeint ac y gwelwyd llewyrch y tan hyd yn Ieruſalem, ddeugain a deugain ystâd oddi yno.

10 A phan aethant oddi yno mŵ ſi deugain eaith yn erbyn Timotheus, ſe a ruthrodd o'r Arabiaid arno eſ, nid llai nâ phum mîl o wŷr traed, a phum cant o wŷr meirch.

11 A hwy a ymladdaſant yn dôſt; eithr rhyfedd wie lwas trwy gymorth Dduw a gawſant y ſuddugoliaeth, ſelly y Nomadeaid o Arabia wedi eu gorchfygu, a ddeiſyfiſant ar Judas roi ei ddeh ulaw iddynt, dan addo rhoi iddo anifeiliaid, a bôd yn ſuddiol iddo eſ mewn pethau eraill.

12 A Judas yn tybied y byddent ſuddiol iddo mewn llawer o bethau, a ganiadhaodd iddynt heddwch, a phan yſcydwaſant ddwylo, hwy a lymadawſant iw pebyll.

13 Eſe a ddaeth heſyd am ben rhyw ddinas wedi ei chadarnhau â phont, a'i chwmpaſſu â, chaeau, yr hon a gyfanneddid gan lawer o genhedloedd cymyſcedig, yr hon a elwyd Caſpis.

14 Ond yr rhai o'i mewn yn hyderu ynghadernid eu caerau, ac yn eu ſtor o fwydyd, a ſuant ‖ anniefeulus, ac a ymterthaſant â'r rhai oedd gyd a Judas, ac a'i cablaſant hwy, ac a ddywedaſ-nt eiriau anghyſreithlawn eu dywedyd.

15 Am hynny Judas a'r rhai oedd gyd âg eſ, gan alw ar bennadur mawr y bŷd, (yr hwn heb na hyrddod, nac offer rhyfel, a ſwmodd i lawr Iericho yn amſer Joſua) a ruthraſant yn awchus yn erbyn y caerau.

16 Ac a orchfygaſant y ddinas trwy ewyllys Duw, ac a wnaethant laddfa anneiriol, yn gymeint a bôd llyn ger llaw, yr hwn oedd ddau ſtad ô lêd, wedi colli gwaed ynddo, hyd onid oedd yn llawn.

17 Hwy a aethant oddi yno ſaith gant a dêg a deugain o ſtadiau, ac a ddaethant i Characa, at yr Iddewon a elwir Tubieni.

18 Ond yn wir ni chawſent aſael ar Timotheus yn y lleoedd hynny, oblegit eſe a aethei ymmaith oddi yno heb ddwyn dim i ben; ond eſe a adawſei lu mewn rhyw amddiffynfa, yn gryf iawn tros ben.

19 Eithr Doſitheus a Soſipater, y rhai oedd o gapteniaid Maccabæus, a aethant rhagddynt, ac a laddaſant o'r rhai a adawſei Timotheus yn yr amddiffynfa, ſwy nâ deng-mil o wŷr.

20 Maccabæus a olododd ei lu yn finteioedd, ac a'i goſodedd ſhwynt ar y mintcioedd, ac a aeth yn erbyn Timotheus, yr hwn yr oedd yn ei gylch ‖ *a Soſipater.* gant ac vgain mil o wŷr traed, a dwy fil a phum cant o wŷr meirch.

21 Ond Timotheus pan gafodd ŵybodaeth o ddyfodiad Judas, a ddanfonodd y gwragedd, a'r plant, a'r glad arall, i'r amddeffynfa a elwir Carnion, oblegit y lle hwnnw oedd anhawdd ei gwmpaſſu, a dyfod i mewn iddo, o achos y cylyng-lcoedd o bôb tu.

22 Eithr pan ymddangoſedd blaen câd Judas, y gelynion, wedi eu taro ag ofn a dychryn (trwy ymddangoſiad yr vn ſydd yn gweled pob peth) a ffoeſant am yr enioes, gan redeg y natill ymma, ar hallbacew, ſel y cawſant ya ſynych eu chwyſo gan eu pobl eu hunain, a'i gwanu â blaen eu cleddyfau eu hunain.

23 Am hynny yr erlidiodd Judas yn doſtach, ac y gwanodd eſe y rhai halogedic hynny, hyd onid laddodid eſe o honynt ynghylch deng-mîl ar hugain o wŷr.

24 Heſyd, Timotheus ei hunan a ſyrthiodd yn nwylo Doſitheus a Soſipater, a thrwy fawr ddichell a ddeiſyfiodd arnynt ei ollwng eſ yn rhydd yn ſwyam fod tan ei law ef dadau llawer o'r Iddewon, a brodyr rhai o honynt, ac y digwyddei na byddei gyfrif am y rhai hynny os lleddid eſ.

25 Felly pan roeſſei eſe iddynt ſicrwydd trwy laweroedd o eiriau, ar iddo eſ eu rhyddau hwynt heb niwed, yn ôl y cytrundeb, hwy a'i gollyngaſant eſ yn rhydd er mwyn iechydwriaeth eu brodyr.

26 Yna yr aeth Maccabæus yn erbyn Carnion, a themi ‖ Atargatis, ac a ladedd yno bum mîl ar hugain o wŷr. ‖ *Sef, Venus.*

27 Ac wedi idde eu gyrru i ffoi a'i diniſtrio hwynt, eſe a ſummudodd ei lu yn erbyn Ephron, treſ, gadarn, yn yr hon yr oedd Lyſias yn aros, a

‖ *Aethant o leſ le da ſenlnoedd ac a'm hanifeiliaid.*

‖ *Amryſoddiaw.*

Illaws mawr o amryw genhedloedd, a'r gwŷr ieuaingc grymmus a gadwasant y caer, ac a'u hamddeffynasant yn bybyr; lle yr oedd hefyd fawr barodrwydd o offer rhyfel a phiccellau.

‖ *Judas a'i lu.*

28 Ond wedi ‖ iddynt allw ar yr Holl-alluog Dduw (yr hwn fydd â'i nerth yn gwanhau grym ei elylion) hwy a emillasant y ddinas, ac a laddasant o'r rhai oedd ynddi bum mîl ar hugain.

29 Ac oddi yno yr aethant i Scythopolis, yr hon fydd oddi wrth Ierusalem chwe chant ſtâd.

30 Ond wedi i'r Iddewon oedd yno yn preſſwylio dyſtiolaethu mor dda oedd ewyllys y Scythopolitaid tu ag attynt, ac mor garedig a ſuaſent hwy iddynt; yn amſeroedd eu blin-fyd;

31 Hwy a roesant ddiolch iddynt, gan ddeiſyf arnynt fôd yn gymmwynaſgar iw cenedl rhag llaw; ac felly am fôd ŷn gyfagos wŷl yr wythnoſau, hwy a ddaethant i Ierusalem.

32 Ac wedi yr wyl a elwir Pentecoſt, hwy a aethant yn erbyn Gorgias ‖ capten Idumæa,

‖ *Llywodraethwr.*

33 Yr hwn a ddaeth allan â their-mil o wŷr traed, ac a phedwar-cant o wŷr meirch.

34 Ac fe ddigwyddodd, wrth ymladd o honynt ynghyd, ladd ymbell yn o'r Iddewon.

35 Ar yr hwn amſer Doſitheus, yn o lu Bacenor, yr hwn oeddar farch, acyn wr grymmus, a ddaliodd Gorgias, ac a'i lluſcodd ef yn rymmus erbyn ei gochl: ond ac efe a'i ewyllys ar ddal y gwr melldigedig hwnnw yn fyw, ſe ddaeth arno ef ryw wŷr march o Thracia, ac a dorrodd ymmaith ei ‖ yſcwydd ef, fel y diangodd Gorgias i Mariſa.

‖ *A ſwrioddei ôu ef heiddio, a'i elwyſfodd ef yn ei yſcwydd. Mam a'i gava oedd yn ai eſcwydd.*

36 A phan oedd y rhai oedd ‖ o amgylchyn ddeffygiol i ymladd chwaneg, Iudas a alwodd ar yr Arglwydd ar iddo ef ei ddangos ei lunan yn helpwr iddynt, ac yn flaenor i'r gâd.

37 Acar hynny efe a ddechreuodd yn ei iaith ei hun, ac a ganodd pſalmau â llêf uchel, a chan ruthro yn ddiſymmwth am ben rhyfelwŷr Gorgias, efe a'i gyrrodd hwy i ffoi.

38 Felly Iudas, dan gaſclu ei lu, a ddaeth i ddinas Odolam. A phan ddaeth y ſeithfed dydd, ſel yr oedd yr arfer, hwy a'i glanhafant eu hunain, ac a gadwaſant y dydd Sabboth yn y lle hwnnw.

‖ *Gyd a Gorgias.*

39 A'r ail dydd, fel yr oedd anghenrhaid, Iudas a'i lu a ddaethant i ddwyn ymmaith gyrph y rhai a laddaſid, ac iw claddu hwynt gyd â'i cyfneſeiſiaid, ym meddau eu tadau.

40 Yr awron tan beiſiau pob un o'r rhai a laddaſid, hwy a gawſant bethau wedi eu cyſegru i eulynnod y Iamniaid, yr hyn ſydd waharddedig i'r Iddewon yn ôl y Gyfraith: yna ſe welodd pawb mai hyn oedd yr achos pa ham y lladdeſid hwy.

Deut. 36.7.

41 Yna pawb a roes ddiolch i'r Arglwydd y barnwr cyfiawn, yr hwn a wnaethei y pethau cuddiedig yn amlwg:

42 Ac a droeſant at eu gweddi, ac a ddeiſyfiaſant arno ef, ddileu yn gwbl y pechod a wnaethent: a Iudas arddercha wg a gynghorodd i'r gynulleidfa ymgadw yn lân oddi wrth bechod, gan iddynt weled â'i llygaid y pethau a ddaethei i ben am bechod y rhai a laddaſid.

43 Ac wedi iddo ddarpar treth o ddwyſil o ddragmau o arian, efe a ddanfonodd i Ierusalem i offrymmu aberth dros bechod: gan wneuthur yn dda ac yn oneſt, o achos ei fod yn meddwl am yr adgyfodiad:

44 (Oblegit oni buaſei iddo ef obeithio adgyfodiad y rhai a laddeſid, afraid ac ofer fuaſei weddio tros y meirw,)

45 A hefyd am iddo ddeall fôd ffafor ynghadw i'r rhai a fuaſei feirw yn dduwiol (ſanctaidd a duwiol oedd y meddwl) trwy hyn efe a wnaeth gymmod tros y meirw, tel y rhyddheid hwy oddi wrth bechod.

PEN. XIII.

1 Eupator yn goſod ar Iudea. 15 Iuda lwyddo nos yn llaaf llawer. 18 Difiddio amcan Eupator; 23 ac ymlun yn heddychu â Iudas.

YN y ganfed a'r naw-fed flwyddyn a deugain y daeth y gair at Iudas, fod Antiochus Eupator yn dyfod â gallu mawr i Iudæa:

2 A chyd ag ef Lyſias ei orchwyliwr, a llywydd ei fatterion, a chan bob un o honynt, yn ei lu, o Groegwŷr, gant a dengmîl o wŷr traed, a pheder mîl o wŷr meirch, a dau Elephant ar hugain, a thry-chant o gerbydau bacheg.

3 Ac fe a ymgyſylltodd attynt Menelaus hefyd; a thrwy fawr watwar a gynghorodd Antiochus, nid er diogelwch i'r wlad, ond o herwydd iddo feddwl cael bôd ei hun yn benadur.

4 Ond Brenin y brenhinoedd a gynhyrfodd feddwl Antiochus yn erbyn y gâr ſceler hwnnw: a phan ddangoſodd Lyſias i'r brenin mai hwnnw oedd achos yr holl dârygioni, ſefe a orchymynodd, ſel yr oedd yr arfer yn y lle hwnnw, ei ddwyn i'r Berea, a'i ddifetha ef.

5 Y mae hefyd yn y lle hwnnw dŵr o ddeg cubit ar hugain o fydd a deugain o vchder, yn llawn o ludw, yn yr hwn yr oedd rhyw offer yn crwn, o bôb tu yn ei gylch tro i lawr ar y lludw.

6 Yno y gyrrai pawb i farwolaeth y lleidr a'r ſanctaidd yn euog o gyſſegr-ladrad, a'r rhai a wnaethei weithredoedd drwg eraill.

7 O'r farwolaeth ymma y digwyddodd i'r gwr annuwiol hwnnw farw, heb gael cymmaint a chladd iw gorph, a hynny yn wîr gyfiawn.

8 Canys yn gymmeint ac iddo ef wneuthur llawer o bechodau ynghylch yr allor oedd a'i thân a'i lludw yn ſanctaidd, efe a ddioddefodd farwolaeth mewn lludw.

9 Yr awron y brenin a ddaeth â meddwl gwyllt a balch, i wneuthur rhyw ddiledd ar yr Iuddewon, yr hwn ni'n gwnaethid erioed yn amſer ei dâd.

10 Ond pan wybu Iudas hynny, efe a orchymynodd i'r lliaws alw ar yr Arglwydd ddydd a nos, os helpiaſei ef hwynt amſer arall erioed, ar iddynt yn awr helpio y rhai oedd debyg i golli eu cyfraith, eu gwlad, a'i Teml ſanctaidd:

11 Ac na adawei efe y bobl a gawſent yr awron ychydig lonyddwch, iw daroſtwng i'r Cenhedloedd cablgar.

12 Ac wedi i bawb o honynt gyd-weithio yr vn peth, ac ymbil â'r Arglwydd trugarog, drwy wylofain, ac ymprŷd, dan orwedd ar y llawr dri diwrnod yn ddibaid, Iudas a'u cynghorodd iwyſo a orchymynnodd iddynt fôd yn bared.

13 Ac fel yr oedd efe gyd â'r Henuriaid yn naillduo, efe a fwriadodd, cyn i lu y brenin nacfod i Iudea, a chael meddianu y ddinas, fyned o honynt hwy allan a phrofi y matterion mewn ymdrech trwy help yr Arglwydd.

14 Felly gan orchymmyn y cwbl i ‖ Greawdwr y byd, efe a gynghorodd i'r neb oedd gyd ag ef ymladd yn rymmus, hyd farwolaeth, ynghylch eu cyfreithiau, ea Teml, eu gwlâd, a'i cyſtrith cyffredin, ac a werſyllodd wrth Modin.

15 Yna wedi rhoddi o honaw ef iw ryſel-wyr arwydd, *Goruchafiaeth ſydd o Dduw*; fod â'r gwŷr ieuaingc gwrolaf a dewiſaf, efe a aeth iw nôs i babell y brenin, ac a laddodd yn y gwerſyll

gwerſyll ynghylch ‖ dwy fil a wŷr, a'r pennaf o'r Elephantiaid, a'r hyn oll oedd arno ef.

16 Ac o'r diwedd hwy a lawſànt yr hôll werſyll ag ofn, a thrallod, ac a ymadawſant yn llwyddiannus.

17 Hyn a wnaethpwyd ar y boreu-ddydd, am fod amddeffyn yr Arglwydd yn ei gynnorthwyo ef.

18 Yr awron pan gafodd y brenin brawſ o hyſder yr Iddewon, eſe a aeth ynghylch ennill yr amddeffyſeydd trwy gyfrwyſdra,

19 Ac a aeth i Bethſura, amddeffynſa gadarn yr Iddewon, ond eſe a yrrwyd i ffoi, a dramgwyddodd, ac a wanhawyd.

20 Canys Iudas a ddanfonaſei i'r rhai oedd yndi, y cyfryw bethau ac oedd anghentheidiol.

21 Ond Rhodocus, o lu yr Iddewon a ddatcuddiodd y cyfrinachau i'r gelynion, am hynny hwy a ymliſànt am dano, a phan y cawſant eſ, hwy a'i rhoeſant yngharchar.

22 Y brenin a ymddiddanodd yr aſil waith â hwynt yn Bethſura, a roes ei law ei hun, a gymmeith en rhai hwythau, a aeth ymmaith, a ymlidiodd â Iudas, a orchſygwyd.

23 A phan ŷbu wrthryſela o Philip, yr hwn a adawſid ar y matterion yn Antiochia, eſe a gyflyddiodd, a ymbiliodd â'r Iddewon, a ymoſtyngodd, ac a dyngodd *iddynt* ym mhôb peth cyfiawn, a dangnheddefodd, a offrymmodd aberth, a anrhydeddodd y Demſl, ac a fu gymmwynaſgar i'r lle;

24 Ac a goſteidiodd Macabeus, a'i gwnaeth eſ yn llywodraeth-ŵr pennaf a'r Ptolemais hyd y Gerrheniaid,

25 A ddaeth i Ptolemais; yr oedd yn anfodlon gan bôbl Ptolemais yr ammodau, canys hwy a ſymmaſant o herwydd eu bôd hwy yn chwennych terri en harmmodan:

26 Lyſias a aeth i fynu i'r orſeddfa; a amddeffynodd y weithred yn dreſons, a'i ennillodd, a'i llwyddodd, a'i gwnaeth hwynt yn ewyllyſgar, a ddychwelodd i Antiochia. Fal hyn y damweiniodd taith y brenin a'i ddychweliad.

PEN. XIIII.

6 Alcimus yn aobwyn ar Iudas. 18 Nicanor yn beidychu â Iudas: 39 Ac yn ceiſio dala Rhaſi, 46 ac ynten yn ei ladd ei hun, rhag ei ddal yn fyw.

YN ôl tair blynedd y daeth y gair at Iudas, fod Demetrius mâb Seleucus, wedi dyfod i mewn trwy borthladd Tripolis, â chynnulleidfa rymmus, ac â llongau,

2 Oreſcyn y wlâd, a lladd Antiochus a'i orchwyliwr Lyſias.

3 Yr awron vn Alcimus, yr hwn a ſnaſei yn Arch-offeiriad, ac o'i wir fodd a ymddiſwynaſei yn amſeroedd eu cymmyſciad *a'r Cenhedloedd*, pan dybiodd nad ydoedd help iddo, na bod yn rhydd mwyach fyned i'r allor ſanctaidd,

4 A ddaeth at frenin Demetrius, yn y ganfed flwyddyn ar ddêc a deugain, gan roddi iddo goron o aur, a phalmwydden, a hefyd o'r ceingciau a ‖ arferid ar wyliau yn y Demſl, a'r dydd hwnnw eſe a dawodd â ſôn.

5 Ond pan gafodd eſe amſer cyfaddas iw ſyfrwydd, *a* chael gan Demetrius alw am dano ef i'r cyngor, a gofyn iddo ym mha gyflwr a pha gyngor, yr oedd yr Iddewon yn ſefyll, eſe a attebodd i hynny.

6 Y rhai o'r Iddewon a elwir Aſideaid, ar ba rai y mae Iudas Maccabeus yn gapten, ſydd yn magu rhyſel, ac ymryſon, ac ni adawant i'r deyrnas ſôd yn heddychol.

7 O herwydd hynny myfi, wedi fy eſpeillo am anrhydedd ſy henafiaid, (yr ŵyf yn meddwl yr Arch-offeiriadaeth) yr awron a ddaethym ymma;

8 Yn gyntaf, yn wir oblegit bod gennif feddwl ffyddlon at y pethau a berthyn i'r brenin; yn ail oblegit fy môd yn ymroddi i geiſio budd i'm dinaſŵr; oblegit y mae antheſwm y rhai y dywedwyd am danynt yu blino nid ychydig ar ein holl genedl ni.

9 Am hynny ô frenin, gan dy fod ti yn gwybod yr hôll bethau hyn, cymmer ofal tros y wlâd, a'n cenedl ni, yr hon ſydd mewn ing, â'r fâth fwynder ac yr wyt ti yn ei ddangos i bawb.

10 Oblegit tra ſyddo Iudas yn fyw, nid yw boſsibl i'r matterion gael heddwch.

11 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, yn y fan cyfeillion eraill, y rhai oedd mewn gelyniaeth â Iudas, a cynnaſant Ddemetrius yn fwy.

12 Ac yn ebrwydd gan alw Nicanor, yr hwn a ſnaſei yn llywydd ar yr Elephantiaid, a'i wnethur eſ yn llywodraeth-wr ar Iudea, eſe a'i gyrodd allan,

13 Gan roi iddo ‖ lythyrau i ladd Iudas, ac i yrru y rhai oedd gyd ag eſ ar waſcar, ac i wnethur Alcimus yn Arch-offeiriad i'r Demſl fawr. *Orchymyn.*

14 Yna y cenhedloedd, y rhai a ffoeſent o Iudea oddi wrth Iudas, a ymgaſclaſant yn dyrfaoedd at Nicanor, gan dybied ſod blinder a chwymp yr Iddewon yn llwyddiant iddynt hwy.

15 Ond pan glybu yr Iddewon ddyfod Nicanor, ac ymgaſclu o'r cenhedloedd yn eu herbyn, hwy a daflaſant ddaiar ar eu pennau, ac a weddiaſant ar yr hwn a ſeccrhaſei ei bôbl tros byth, ac ſy yn amddeffyn ei ran ei hun bôb amſer, trwy amlygu ei breſennoldeb.

16 Felly wrth orchymmyn y capten, yn y fan hwy a ſymudaſant oddi yno, ac a gyfarfuant â hwynt wrth dref ‖ Deſſaro. *Deſſaro.*

17 Yr awron Simon brawd Iudas a gyfarfuaſei â Nicanor mewn rhyſel, ond ſe a ſynnodd arno ef beth wrth ddiſymmwth ddiſtawrwydd y gelynion.

18 Er hynny pan glybu Nicanor ddewrder y rhai oedd gyd â Iudas, a'i gwroldeb i ymdrech ynghweryl eu gwlâd, eſe a ofnodd ddibennu y matter trwy ryfel.

19 Am hynny eſe a ddanfonodd Poſidonius, a Theodotus a ‖ Matthias i wneuthur tangneddyf. *Matthias.*

20 Ac wedi cymmeryd o honynt hîr gyngor am y pethau hyn, ac i'r capten wneuthur y llawes yn gydnabyddus â hwynt, ac ymddangos en bôd hwy o'r vn meddwl, hwy a gytunaſant i'r ammodau,

21 Ac a luniaſant ddiwrnod, a phan ddaeth y dydd i ddyfod ynghyd yn gyfrinachol, ac yſtelion wedi en goſod i bôb vn o honynt,

22 Iudas a oſododd wŷr arfog yn bared mewn lleoedd cyfleus, rhag i'r gelynion wneuthur rhyw fradwyiaeth yn ddiſymmwth; felly hwy a wnaethant gyd-ymreſymmiad heddychol.

23 Yna y trigodd Nicanor yn Ieruſalem, ac heb wneuthur niwed, eſe a ollyngodd ymmaith y bobl a ymgaſclaſei atto eſ yn gadfeydd.

24 Ac eſe a ſynaei Iudas bob amſer yn ei olwg; canys yr oedd eſe yn caru y gŵr yn ei galon.

25 Ac eſe a ddeiſyfiodd arno briodi, ac ennill plant: felly eſe a briododd, a ſu lonydd, ac ‖ a gymmerth ran o'r bywyd ymma. *A fu fyw yng-lyd gyd ag eſe.*

26 Eithr Alcimus pan ganfu eſe ewyllys da y naill at y llall, ac yſtyried yr ammodau a wnaethid, a ddaeth at Demetrius, ac a ddywedodd

ſod Nicanor yn ymyrryd mewn matterion dieithr: canys Iudas *eb eſe* yr hawn oedd yn cynlliwyn am ei frenhiniaeth ei, a ordeiniodd eſe i ſod ar ei ôl.

27 Yna y brenin mewn Iliadwgrwydd, ac wedi ei annog trwy achwynion y gŵr Iliwyr-oddwg hwnnw, a ſcrifennodd at Nicanor, gan ddywedyd ei ſod eſe yn dra amodlon i'r amnodau, a chae orchymmyn iddo ddanfon Maccabeus ar frys yn garcharor i Antiochia.

28 Pan ddaeth hyn at Nicanor, ſe a'i cythryblwyd ef yaddo ei hun yn aruthr, a blin ſu gaudeo orſod iddo wneuthur yn ofer yr amnodau a ſuaſei rhuggddynt, a'r gŵr heb ſod ar fai yn y bŷd.

29 Ond o ran nad oedd gymmwys wrthw nebu 'r brenin, eſe a wiliodd amſer cyfaddas i ddwyn hyn i ben drwy gyfrwyſdra.

30 Ond pan welodd Maccabeus ſod Nicanor yn afrywiogach wrtho, a'r gyfeillach arferol yn ddrengach, eſe a ddeallodd na ddaeth yr afrywiogrwydd hwnnw o'r meddwl goreu; am hynny eſe a gaſclodd lawer o'r rhai oedd yn ei gylch ef, ac a ymnaillduodd oddi wrth Nicanor.

31 Yr hall heſyd, gan wybod achub ei flaen yn odidog trwy gyfrwyſdra Iudas, a ddaeth i'r Deml fawr ſanctaidd, ac a orchymmynodd i'r offeiriaid oedd yn offrymma yr ebyrth cyfaddas, roddi y gŵr iddo ef.

32 Ond pan dyngaſant na wyddent pa le yr oedd y gŵr yr oedd eſe yn ei geiſio,

33 Eſe a eſtynnodd ei ddeheulaw tu a'r Deml, ac a dyngodd fel hyn; oni roddwch chwi Iudas i mi yn rhwyn, mi a wnaf y Deml hon i Ddnw yn gyd-waſtad â'r llawr, ac a dorraf i lawr yr allor, ac a adeiladaf yma Deml odidog i Bacchus.

¶ *Fel carcharor.*

34 Ac yn ol y geiriau hyn, eſe a aeth ymmaith; yna 'r offeiriaid a godaſant eu dwylo tu a'r nêf, ac a alwaſant ar yr hwn a ſuſei erioed yn ymddiffynnwr iw cenhedl hwy, gan ddywedyd fel hyn.

35 Ti Arglwydd pôb peth, yr hwn nid oes arnat eiſieu dim, a welaiſt yn dda ſôd Teml dy breſwyl ſa yn ein plith ni.

36 Am hyny yn awr, o Arglwydd ſanctaidd pob ſancteid rwyddcadw byth y tŷ yma yn ddihalog, yr hwn yn ddiweddar a lanhawyd, o chae bob genau anghreſtawn.

37 Yna ſe a gyhuddwyd i Nicanor, Raſis yn o henuriaid Ieruſalem, gwr yn caru y dinas, ac o enw da, yr hwn am ei cwyllys da, a elwid yn dâd i'r Iddewon:

38 Canys yn yr amſeroedd o'r blaen, pan oeddynt heb en cymmyſcu en hunain â'r Cenhedloedd, eſe a gyhuddaſid o greſydd Iddewig, ac yn hyf a gymrygio ddrenlio ei gorph a'i enioes yn ddianwadal er mwyn creſ dd yr Iddewon.

39 Am hyny Nicanor gan ewyllyſio dangos yn eglur ei greuloſdeb yn erbyn yr Iddewon; a dſanſenodd chwaneg i bum-cant o rytel-wŷr iw ddal eſ.

40 Canys eſe a dybiodd wrth ei ddal eſ, y gallei eſe dawyn diwedd *ar yr Iddewon.*

41 Ond pan oedd y dorf a'i bryd ar ennill y tŵr, ac wrth gryfder ar dorri i mewn i'r drws neſaf allan, ac yn peri cyrchu tân iw loſci: eſe pan ocdient o bob tu yn ymyl ei ddal, a ſyrthiodd ar ei gleddyf ei hun;

42 Gan ſod yn well ganddo farw yn ŵrol, na'i ddiroſtyng tan y rhai ſceler hynny, a goddef trdha anweddaidd iw ſonedd eſ.

43 Ond pan fethodd ganddo eſ gael ei ddyrnod yn vniawn, a'r lliaws heſyd yn rhuthro i mewn i'r dryſau, eſe a redodd yn hyf i'r gaer, ac a rwieiodd ei hun yn wrol bendra-tu nwgl yn myſc y dorf

44 Ond pan giltaſant hwy yn ſuan yn ôl, ac yntaſau, eſe a ſyrthiedd i lawr i'r gwag-le.

45 Er hyny ac eſe etto yn fyw, yn llofci o lid, eſe a gododd i fyny, ac er bôd ei waed yn thôrg fel ffrydau, a'i weliau yn eſtdus, etto eſe a redodd dwy ganol yr ymwaſc, ac a ſaſodd ym mhen craig vchel.

46 Wedi yr awron colli ei waed oll, eſe a dynnodd allan ei berfedd, ac a'i cymmerth hwy yn ei ddwylo, ac a'i taſodd at y dyrfa: a chan alw ar Arglwydd y bywyd, a'r ſpryd, ar iddoen rhoddi iawnt iddo dracheſn, eſe a fu farw fel hyn.

PEN. XV.

1 *Calltdd Nicanor.* 8 *Iudas yn rhoi calon yn ei wyr trwy ddangos ei freuddwyd iddynt.* 28 *Lladd Nicanor.*

ONd Nicanor wrth glywed fôd Iudas a'i lu yn nhneddau Samaria, a ymredd hebddin perygl i duyfod ar eu huchaf hwy ar y dydd Sabboth.

2 Er hynny, yr Iddewon, y rhai a gymhellwyd iw ganlyn, a ddywedaſant, ô na ddeſtrywia ne greulon, ac mor annrhugarog: eithr dyro anrhydedd i'r dydd, yr hwn y darfu i'r hwn ſydd yn gweled pob peth, ei anrhydeddu â ſanctaidd-wyddd, vwch law *dyddiau eraill.*

3 Yna y dŷn ſceler ymma a ofynnodd, a ydoedd yn Gallnog yn y nef, yr hwn a orchymmynaſei gadw y dydd Sabboth.

4 A phan atteb ſaſant, y mae yn y nêf Arglwydd bywiol gallnog, yr hwn a orchymmynodd gadw y ſeithfed dydd,

5 Yna eb y llall, a minnau heſyd wyf allnog ar y daiar, ac yr wyf yn gorchymyn i chwi gymmeryd arfau, a dŵyn i ben fatterion y brenin er hynny ni allei eſe ddwyn i ben ei annuwiol amcan.

6 Felly Nicanor, gan ymderchafu â mawr falchedd, a rodd ei fryd ar wneuthur côf er orchafiaeth a gaſſci eſe ar Iudas, a'r rhai oedd gid ag ef.

7 Ond Maccabeus oedd bôb amſer yn ymddiried trwy fawr obaith y byddei 'r Arglwydd yn amddeffynnwr iddo.

8 Am hyny eſe a gynghorodd ei wŷr na dalent ddiſodliad y Cenhedloedd yn ei herbyn, end gan ſod yn eu côf y cynnorthwy a gawſent er blaen o'r nef, ddyeh o hoyny yn awr heſyd am yr oruchafiaeth a'r cymmorth a ddaei iddynt oddi wrth yr Holl-allnog.

9 Ac felly gan eu cyſſuro hwy allan o'r gyfraith, a'r prophwydi; ac am ben hyny gan gobo iddynt y rhyfeloedd a wnaethent o'r blaen yn llwyddianus, eſe a'i gwnaeth hwy yn llawenach.

10 Ac wedi iddo godi calonnau ynddynt, eſe a rodd s iddynt eu ſiars, gan ddangos heſyd iddynt ffalster Cenhedloedd, a thorriad eu llwon.

11 Felly eſe a arfogodd bob vn o honynt nid yn gymmaint â diogelwch tariannau a gwaywffyn, ac â chyſſur trwy eiriau da: a heſyd eſe a ddangoſodd iddynt freuddwyd credadwy, ac a'i llawenychodd yn fawr.

12 A hyn ydoedd ei weledigaeth eſ; ſôd Onias, yr hwn a ſuaſei yn Arch offeiriad, gŵr rhinweddol a da, parchedig o ymarweddiad, addfwyn o naws, ymadroddus heſyd, ac wedi llafurio er yn fachgen yn nhob pwnge o rinwedd, yn eodi ei ddwylo, ac yn gweddio tros holl gorph yr Iddewon.

13 Yna

13 Pan ddarfu hyn, yn yr vn ſſunyd ſe a ymddangoſodd iddo ŵr pen-llwyd, yn rhagori mewn gogoniant, yr hwn oedd o ryſeddol a rhagorol fawredd.

14 Yna 'r attebodd Onias gan ddywedyd, dymma yn ſydd hoff ganddo y brodyr, yr hwn ſydd yn gweddio llawer tros y bobl a'r ddinas ſanctaidd, ſef Ieremias Prophwyd Duw.

15 Ar hynny, ſe a eſtynnodd Ieremias ei ddeheulaw, ac a roddodd i Iudas gleddyf aur, ac wrth ei roddi a ddywedodd ſol hyn.

16 Cymmer y cleddyf ſanctaidd ymma rhodd Duw, a'r hwn yr archolli di dy ◦wrthwyneb-wŷr.

17 Fel hyn wedi eu cyſſuro yn dda trwy eiriau lluſyw rhai oedd dda iawn a nerthol iw cynnhyrfu a nroldeb, ac i gyſſuro calonnau y gwŷr ieuainge, hwya ſwriadaſant na wertyllent, ond y gofodent hwy arnynt yn rymmus, ac yn wrol y dibennent y matter law i law, yn gymmeint â bôd y ddinas, y Cyſegr, a'r Deml mewn perigl.

18 Canys yr oedd y gofal a gymmeraſant hwy am eu gwragedd, a'i plant, eu brodyr, a'i ceraint, yn y ſyſtyl lleiaf gyd â hwynt: ond yr oſn mwyaf a'r penn ſoedd am y Deml ſanctaidd.

19 Hefyd yr oedd yn fawr gofal y rhai oedd yn y ddinas, dros y llu ydoedd allan mewn ymdrech.

20 Ac ſel yr oedd pawb yn diſgwil beth a fyddei'r diben a'r gelynion weithian wedi neſſau, a'r llu wedi ymſyddino, a'r anifeiliaid wedi eu naillio i leoedd cymmwys, a'r gwŷr meirch wedi eu oſod yn yr eſcyll;

21 Maccabeus gan weled dyfodiad y lluaws, a'r anyw baratôad arfau, a chreulondeb y bwyſt-filod, a chynnodd allan ei ddwylo tu a'r nef, ac a alwodd ar yr Arglwydd yr hwn ſydd yn gwneuthur rhyfeddodau, gan ŵybod nad yw goruchafiaeth yn dyſod wrth arfau; ond ei ſod efe yn ei rhoddi i'r rhai teilwng, megis ac y gwelo efe yn dda.

22 Ac wrth weddio efe a ddywedodd ſel hyn: Tydi Arglwydd a ddanfonaiſt dy Angel yn amſer Ezekias brenin Iudea, a lladdaſt o hono yn y gwerſyll Sennacherib gant a phump a phedwar vgain mil.

23 Felly yr awron, ô Arglwydd y neſoedd, anfon Angel da o'n blaen ni, er ofn ac arſwyd iddynt.

24 A thrwy nerth dy fraich di trawer hwy â dychryn, y rhai ſydd yn dyfod yn erbyn dy ſanctaidd bobl i gablu. Ac ſel hyn y diweddodd efe.

25 Yna Nicanor, a'r rhai oedd gyd ag ef, a ddyneſaſant ag vtgyrn; ac â chaniadau.

26 Ond Iudas ar rhai oedd gyd ag efa a aethant yngbyd â'r gelynion drwy weddi ac ymbil.

27 Felly yn wir, gan ymladd â'i dwylo, a gweddio ar Dduw â'n calonnau, hwy a laddaſant nid llai nâ phymtheng mil ar hugain; canys trwy ymddangoſiad Duw, yr oeddynt hwy yn llawen iawn.

28 Yr awron pan ddarfu y rhyfel, hwy yn dychwelyd â llawenydd, a wybuant ſôd Nicanor yn gorwedd yn farw yn ei arfogaeth.

29 Yna hwy a leſaſant yn vchel, ac a fendithiaſant yr Arglwydd yn iaith ei gwlâd.

30 A Iudas, pen-ymddyſſynwr y dinaſwyr, yngborth a cenaid, yr hwn erioed a ddygaſei ewyllys da i'r rhai oedd o'i genedl, a orchymynnodd dorri pen Nicanor, a'i law, a'i yſcwydd, a'i dwyn i Ieruſalem.

31 A phan ddaeth efe yno, wedi galw ynghyd ei genedl ei hun, a goſod yr offeiriaid ger bron yr allor, efe a alwodd am y rhai oedd o'r tŵr:

32 Ac a ddangoſodd iddynt ben Nicanor ſceler, a llaw 'r cablwr, yr hon drwy fawr fchedd a eſtynnaſei efe allan yn erbyn tŷ ſanctaidd yr Hollalluog.

33 Ac wedi iddo dorri ymmaith dafod Nicanor annuwiol; efe a ddywedodd y rhoddei efe ef i'r adar yn ddryllian, ac y crogei ef wobr ei ynfydrwydd ef gyferbyn â'r Deml.

34 Felly pawb a foliannaſant tn a'r nef y gogoneddus Arglwydd, gan ddywedyd, bendigedig fyddo yr hwn a gadwodd ei fangre ei hun yn ddihalog.

35 Yna y crogodd ef ben Nicanor ar y tŵr, yn arwydd amlwg, ac eglur i bawb, o gymmorth yr Arglwydd.

36 A hwy a ordeiniaſant i gyd drwy ddeddf gyſtredin, na ollyngid heibio y dydd hwn mewn modd yn y byd yn anenwog; ond cadw yn ŵyl y trydydd dydd ar ddeg o'r denddegfed miſ, yr hwn a elwir yn iaith y Syriaid Adar, y dydd o flaen gŵyl Mardocheus.

37 Am hynny gan ddigwyddo fel hyn i Nicanor, a meddiannu o'r Hebreaid y ddinas er yr amſer hynny, minnau hefyd a ddiweddaf ymma.

38 Ac os da y gwneuthum, ac megis y gweddei i'r ſtori, hynny yw 'r peth a ewyllyſiais; ond os yn lleſe ac yn annoeth, hynny yw yr hyn a allwn ei ddwyn i ben.

39 Canys megis ac y mae yn ddrwg yſed gwin o'r naill du, ac felly drachefn ddwfr: ac megis y mae gwin wedi ei gymmyſcu â dwfr, yn hyfryd ac yn ſiaſus: felly goſodiad y matter allan ſydd yn ſiaſus i giuſtiau y rhai a ddarllennant yr yſtori. Ac ymma y bydd diwedd.

Diwedd yr Apocrypha.

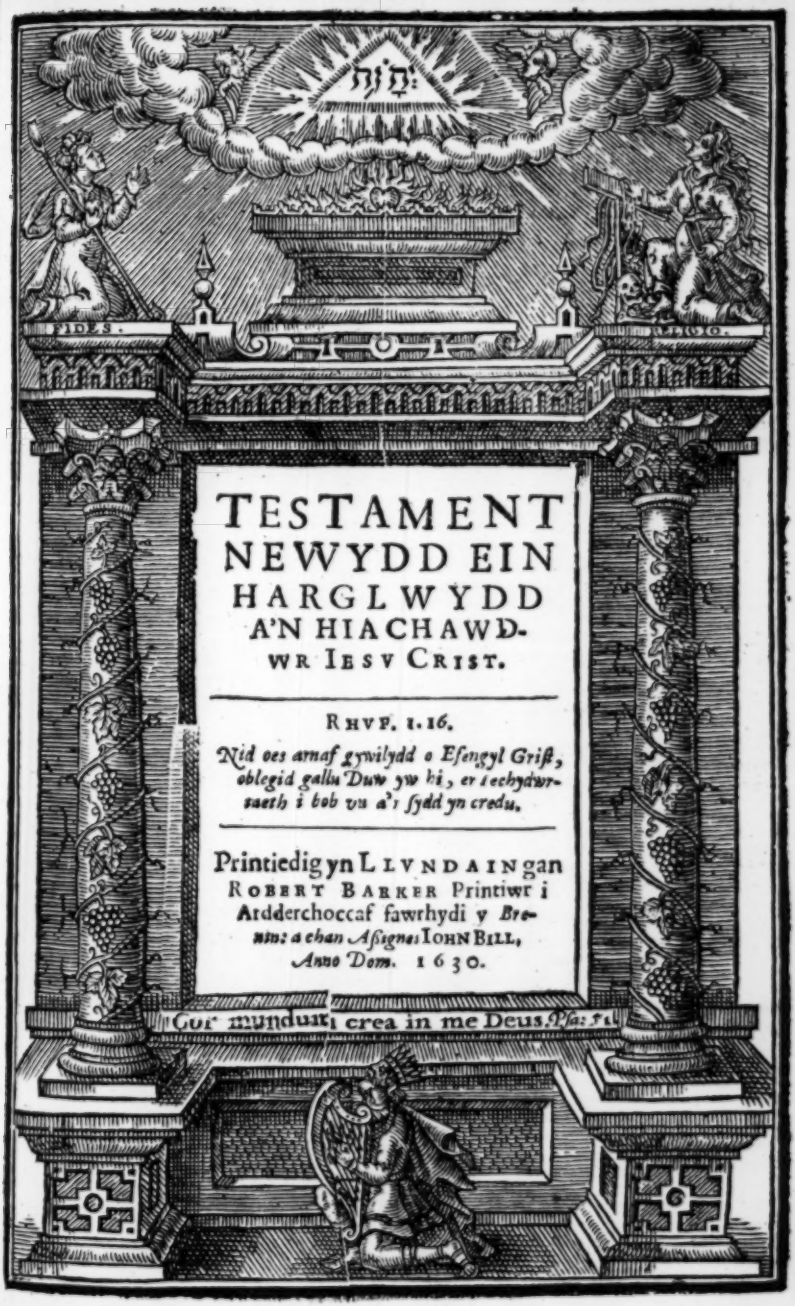

TESTAMENT NEWYDD EIN HARGLWYDD A'N HIACHAWDWR IESV CRIST.

RHVF. 1. 16.

Nid oes arnaf gywilydd o Efengyl Criſt, oblegid gallu Duw yw hi, er iechydwraeth i bob vn a'i ſydd yn credu.

Printiedig yn LLVNDAIN gan ROBERT BARKER Printiwr i Arddercheccaf fawrhydi y *Brenin: a chan Aſſignai* IOHN BILL, *Anno Dom.* 1630.

Cor mundum crea in me Deus. Pſa: 51.

YR EFENGYL YN OL SANCT MATTHEVV.

PEN. I.

1 *Achau Christ o Abraham i Ioseph.* 18 *Ei genhedlu ef o'r Yspryd glân, a'i eni o Fair forwyn, wedi ei dyweddio ôi â Ioseph.* 19 *Yr angel yn bodloni calondynn Ioseph, ac yn datmil enwon Christ.*

LLyfr * cenhedliad Iesu Grist, fâb Dafydd, fâb Abraham.

2 * Abraham a genhedlodd Isaac, ac * Isaac a genhedlodd Iacob, ac * Iacob a genhedlodd Iudas a'i frodyr.

3 A * Iudas a genhedlodd Phares a Zara o Thamar, a * Phares a genhedlodd Esrom, ac Esrom a genhedlodd Aram.

4 Ac Aram a genhedlodd Aminadab, ac Aminadab a genhedlodd Naasson, a Naasson a genhedlodd Salmon.

5 A Salmon a genhedlodd Boos o Rachab, a Boos a genhedlodd Obed o Ruth, ac Obed a genhedlodd Iesse.

6 A * Iesse a genhedlodd Ddafydd frenin, a * Dafydd frenin a genhedlodd Solomon, o'r hon a *fuasei wraig* Vrias.

7 A * Solomon a genhedlodd Roboam, a Roboam a genhedlodd Abia, ac Abia a genhedlodd Asa.

8 Ac Asa a genhedlodd Iosaphat, a Iosaphat a genhedlodd Ioram, a Ioram a genhedlodd Ozias.

9 Ac Ozias a genhedlodd Iotham, a Iotham a genhedlodd Achaz, ac Achaz a genhedlodd Ezekias.

10 Ac * Ezekias a genhedlodd Manasses, a Manasses a genhedlodd Amon, ac Amon a genhedlodd Iosias.

11 A Iosias a genhedlodd Iechonias a'i frodyr ynghylch amser y symmudiad i Babylon.

12 Ac wedi y symmudiad i Babilon * Iechonias a genhedlodd Salathiel, a Salathiel a genhedlodd Zorobabel.

13 A Zorobabel a genhedlodd Abiud, ac Abiud a genhedlodd Eliakim, ac Eliakim a genhedlodd Azor.

14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc, a Sadoc a genhedlodd Achim, ac Achim a genhedlodd Eliud.

15 Ac Eliud a genhedlodd Eleazar, ac Eleazar a genhedlodd Matthan, a Matthan a genhedlodd Iacob.

16 Ac Iacob a genhedlodd Ioseph, gŵr Mair, o'r hon y ganed Iesu, yr hwn a elwir Christ.

17 Felly yr holl genhedlaethau o Abraham hyd Ddafydd fydd bedair cenhedlaeth ar ddêg, ac o Ddafydd hyd y symmudiad i Babylon pedair cenhedlaeth ar ddêg, ac o'r symmudiad i Babylon hyd Grist, pedair cenhedlaeth ar ddêg.

18 A * genedigaeth yr Iesu Grist oedd felhynt wedi dyweddio Mair ei fam ef â Ioseph, cyn eu dyfod hwy ynghŷd, hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd glân. * Luc. 2. 27.

19 A Ioseph ei gŵr hi, gan ei fôd yn gyfiawn, ac heb chwennych ei gwneuthur hi yn rampl, a ewyllysiodd ei rhoi hi ymmaith yn ddirgel.

20 Ac efe yn meddwl y pethau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Ioseph mab Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair dy wraig, oblegid yr hyn a genhedlwyd ynddi, sydd o'r Yspryd glân.

21 A hi a escor ar fab, * a thi a elwi ei enw ef, Iesu, oblegid efe a wared ei bobl oddiwrth eu pechodau. * Luc. 1. 31. * Esay. 7. 14.

22 (A hyn oll a wnaethpwyd fel y cyflawnaid yr hyn y ddywetpwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd.

23 * Wele, Morwyn a fydd feichiog, ac a escor ar fab, a [hwy a alwant ei enw ef Emmanuel, yr hyn, o'i gyfieithu, yw, Duw gyd â ni.) * Neu, gelwir ei enw ef.

24 A Ioseph pan ddeffroes o gwsc, a wnaeth megis y gorchymynasei Angel yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd ei wraig.

25 Ac nid adnabu efe hi, hyd oni escorodd hi ar ei mâb cyntaf-anedig, a galwodd ei enw ef Iesu.]

PEN. II.

1 *Y doethion yn cael eu cyfarwyddo at Grist drwy meindogaeth seren: 11 yn ei addoli ef, ac yn cyflwyno eu hanrhegion.* 14 *Ioseph yn ffo yr Aipht, efe ac Iesu a'i fam.* 16 *Herod yn dialu y plant.* 20 *Ac yn marw.* 23 *Dwyn Christ yn ol i Galilee i Nazareth.*

[AC * wedi geni'r Iesu ym-Methlehem Iudea, yn nyddiau Herod frenin, wele, doethion a ddaethant o'r dwyrain i Ierusalem; * Luc. 2. 6.

2 Gan ddywedyd, pa le y mae'r hwn a anwyd yn frenin yr Iddewon? canys gwelsom ei seren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef.

3 Ond pan glybu Herod frenin, efe a gyffrowyd, a holl Ierusalem gyd ag ef.

4 A chwedi dwyn ynghŷd yr holl Archoffeiriaid, ac scrifenyddion y bobl, efe a ymofynnodd â hwynt pa le y genid Christ.

5 A hwy a ddywedasant wrtho, Ym-Methlehem Iudea, canys felly'r scrifennwyd trwy'r prophwyd;

6 A * thithau Bethlehem tir Iuda, nid lleiaf wyt ymhlith tywysogion Iuda, canys o honot ti y daw tywysog yr hwn a fugeilia fy mhobl Is- * Mic. 5. 2. Io. 7. 42.

7 Yna Herod wedi galw y doethion yn ddirgel, a'u holodd hwynt yn ſanwl am yn amſer yr ymddangoſaſei y ſeren.

8 Ac wedi eu danfon hwy i Bethlehem, eſe a ddywedodd, Ewch, ac ymoſynnwch yn ſanwl am y mâb bychan, a phan gaffoch ef, mynegwch i mi, fel y gallwyf finneu ddyfod, a'i addoli ef.

9 Hwythau wedi clywed y brenin, a aethant ac wele, y ſeren a welſent yn y dwyrain, a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a ſeſyll goruwch y lle yr oedd y mâb bychan.

10 A phan welſant y ſeren, llawenhaſant â llawenydd mawr dros ben.

[Gan-ſant. 11 A phan ddaethant i'r tŷ, hwy a welſant y mâb bychan gyd â Mair ei fam, a hwy a ſyrthiaſant i lawr, ac a'i haddoliſant eſt ac wedi agoryd eu tryſoau, a offrymmaſant iddo anrhegion; aur, a thus, a myrrh.

12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Dduw trwy freuddwyd, na ddychwelent at Herod, hwy a aethant dracheſn iw gwlad ar hyd ffordd arall.]

13 [Ac wedi iddynt ymado, wele Angel yr Arglwydd yn ymddangos i Ioſeph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyſod, cymmer y mâb bychan a'i fam, a ffo i'r Aipht; a bydd yno hyd oni ddywedwyſ i ti; canys ceiſio a wna Herod y mab bychan, i'w ddiſetha ef.

14 Ac ynteu pan gyſododd a gymmerth y mâb bychan a'i fam o hŷd nôs, ac a giliodd i'r Aipht.

15 Ac a ſu yno hyd farwolaeth Herod, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd gan yr Arglwydd trwy 'r prophwyd gan ddywedyd, * O'r Aipht y gelwais ſy mâb. * Oſe. 11.1.

16 Yna Herod pan weles ei ſiommi gan y doethion, a ffrommodd yn aruthr, ac a ddanſonodd ac a laddodd yr holl fechgyn oedd yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffiniau o ddwyflwydd oed, a than hynny, wrth yr amſer yr ymoſynnaſei eſe yn ſanwl â'r doethion.

17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedaſid gan * Ieremias y prophwyd, gan ddywedyd, * Ier. 31.15.

18 Llef a glybuwyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac ochain mawr, Rachel yn wylo am ei phlant, ac ni fynnei ei chyſuro, am nad oeddynt.]

19 Ond wedi marw Herod, wele Angel yr Arglwydd mewn breuddwyd yn ymddangos i Ioſeph yn yr Aipht,

20 Gan ddywedyd, Cyſod a chymmer y mâb bychan a'i fam, a dôs i dir Iſrael: canys y rhai oedd yn ceiſio enioes y mâb bychan a funnt feirw.

21 Ac wedi ei gyſodi, eſe a gymmerth y mâb bychan a'i fam, ac a ddaeth i dir Iſrael.

22 Eithr pan glybu eſe fod Archelaus yn teyrnaſu ar Iudæa, yn lle ei dâd Herod, eſe a ofnodd fyned yno, ac wedi ei rybuddio gan Ddaw mewn breuddwyd, eſe a giliodd i barthau Galilæa.

23 A phan ddaeth, eſe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedaſid trwy y prophwydi, y gelwid ef Nazarêad.

PEN. III.

1 Pregeth Ioan, a'i ſwydd, a'i fuchedd, a'i feddâ; 7 y mae yn ceryddu y Pheriſeaaid, 13 ac yn bedyddio Criſt yn yr Iorddonen.

* Mar.1. 4.luc.3.2. A C yn y dyddiau hynny y daeth * Ioan Feddyddwr, gan bregethu yn niffaethwch Iudæa.

2 A dywedyd, Edifarhewch, canys neſſaodd teyrnas neſoedd.

3 Oblegid hwn yw efe, yr hwn y dywedwyd am dano gan Eſaias y Prophwyd, gan ddywedyd, * Llef yn yn lleſain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn vniawn ei lwybrau ef. * Eſa. 40.3.

4 A'r Ioan hwnnw oedd a'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen ynghylchei lwynau a'i fwyd oedd locuſtiaid, a mêl gwyllt.

5 Yna yr aeth allan atto ef Ieruſalem, a holl Iudæa, a'r holl wlâd o amgylch yr Iorddonen,

6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, gan gyffeſu eu pechodau.

7 A phan welodd eſe lawer o'r Phariſeaid, ac o'r Saduceaid yn dyfod iw fedydd ef, eſe a ddywedodd wrthynt hwy, * O genhedlaeth gwirherod, pwy a'ch rhagrybuddiodd i ffoi rhag y llid a fydd? * Pſa. 1.4.

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.

9 Ac na feddyliwch ddywedyd ynoch eich hunain, * y mae genym ni Abraham yn dâd i ni; canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw, ie o'r meini hyn gyfodi plant i Abraham. * Ioh.8.39

10 Ac yr awrhon hefyd y mae y fwyall wedi ei goſod ar wreiddyn y prennau: * pôb pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân. * Pſa. 7.10.

11 * Myfi yn ddiau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn ſydd yn dyfod ar fy ôl i, ſydd gryfach na myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei eſcidiau, efe a'ch bedyddia chwi â'r Yſpryd glân, ac â thân. * Mar.1.8. luc.3.16. Ioh.1.26.

12 Yr hwn y mae ei wyntill yn ei law, ac efe a lwyr lanhâ ei lawr dwmm, ac a gaſcl ei wenith i'w yſcubor, eithr yr vs a lŷſc efe â thân anniſoddadwy.

13 Yna y daeth yr * Ieſu o Galilæa i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo; * Marc.1.9. luc.3.21.

14 Eithr Ioan a orafunodd iddo ef, gan ddywedyd, y mae arnaf fi eiſieu ſy medyddio gennit ti; ac a ddeui di attaf fi?

15 Ond yr Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awrhon, canys fel hyn y mae yn weddus i ni gyflawni pôb cyfiawnder; yna eſe a adawodd iddo.

16 A'r Ieſu wedi ei fedyddio a aeth yn y fan i fynu o'r dwfr: ac wele, y neſoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd Yſpryd Duw yn deſcyn fel colommen, ac yn dyfod arno ef.

17 Ac wele leſ o'r neſoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

PEN. IIII.

1 Ympryd Criſt, a'i demtiad. 11 Yr Angſ lion yn gweini iddo. 13 Eſe yn trigo yn Capernaum, 17 yn dechreu pregethu, 18 yn galw Peir ac Andreas, 21 Iaco ac Ioan: 23 ac yn iachâu yr holl gleiſion.

YNa yr * Ieſu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr Yſpryd, iw demptio gan ddiafol. * Mar.1. 12.luc. 4.1.

2 Ac wedi iddo ymprydio ddengain nhiwrnod a dengain nôs, yn ôl hynny eſe a newynodd.

3 A'r temptiwr pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mâb Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fôd yn fara.

4 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, Scriſennwyd, * Nid trwy fara yn vnig y bydd byw dŷn, ond trwy bôb gair a ddaw allan o enau Duw. * Deu.8.3

5 Yna y cymmerth diafol eſ i'r ddinas ſanctaidd, ac a'i goſododd eſ ar binacl y deml;

6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mâb Duw wyt ti, bwrw dy hun i lawr; canys ſcriſennwyd,

6 *yrhydd efe orchymmyn i'w angelion âm danat, a hwy a'th ddygant yn eu dwylo, rhag caro o honot vn amſer dy droed wrth garreg.

7 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Scrifennwyd drachefn, * Na themptia yr Arglwydd dy Dduw.

8 Trachefn y cymmerth diafol ef i fynydd tra vchel, ac a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y bŷd, a'u gogoniant.

9 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a roddaf i ti, os syrthi i lawr a'm haddoli i.

10 Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho, ymmaith Satan: canys scrifennwyd, *yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn vnig a wasanaethi.

11 Yna y gadawodd diafol ef: ac wele, angelion a ddaethant, ac a weinasant idêo.]

12 A *phan glybu'r Iesu draddodi Ioan, ese a aeth i Galilæa.

13 A chan ado Nazareth, ese a aeth ac a arhosodd yn Capernaum, yr hon ſydd wrth y môr, ynghyffiniau Zabulon a Nephthali:

14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd,

15 *Tîr Zabulon, a thir Nephthali, *wrth* ffordd y môr, o'r tu hwnt i'r Iorddonen, Galilæa y cenhedloedd.

16 Y bobl oedd yn eiſtedd mewn tywyllwch, a welodd oleuni mawr: ac i'r rhai a eiſteddent ym-mro a chyſcod angeu, y cyfododd goleuni iddynt.

17 *O'r prŷd hynny y dechreuodd yr Iesu bregethu, a dywedyd, Edifarhewch: canys neſſaodd teyrnas nefoedd.

18 [*A'r Iesu yn rhodio wrth fôr Galilæa, ese a ganfu ddau frodyr, Simon yr hwn a elwir Petr, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd i'r môr; (canys pyſcod-wŷr oeddynt.)

19 Ac ese a ddywedodd wrthynt, Dowch ar fy ôl i, ac mi a'ch gwnaf yn byſcod-wŷr dynion.

20 A hwy yn y fan, gan adel y rhwydau, a'i canlynasant ef.

21 Ac wedi myned rhagddo oddi yno, ese a welodd ddau frodyr eraill, Iaco *fâb* Zebedæus, ac Ioan ei frawd, mewn llong gydâ Zebedæus eu tâd, yn cyweirio eu rhwydau: ac a'i galwodd hwy.

22 Hwythau yn ebrwydd gan adel y llong a'u tâd, a'i canlynasant ef.]

23 A'r Iesu a aeth o amgylch holl Galilæa, gan ddyſcu yn eu Synagogau, a phregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pôb clefyd a phôb afiechyd ymmhlith y bobl.

24 Ac aeth ſôn am dano ef trwy holl Syria; a hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai yr oedd amryw gleſydau a chnoeydd yn eu dala, a'r rhai cythreulig, a'r rhai lloerig, a'r ſawl oedd a'r parlys arnynt, ac ese a'u hiachaodd hwynt.

25 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef o Galilæa, a Decapolis, a Ieruſalem, a Iudæa, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen.

PEN. V.

1 *Criſt yn dechreu ei bregeth ar y mynydd:* 3 *ac yn dangos pwy ſydd ddedwydd.* 13 *Pwy yw halen y ddaear,* 14 *goleuni y bŷd; dinâs ar fryn,* 25 *y ganwyll.* 17 *Ei ddyfod ef i gyflawni y gyfraith.* 21 *Beth yw lladd,* 27 *a godineb,* 33 *a thyngu.* 38 *Y mae yn annog i ddioddef cam,* 44 *i garu ie ein gelynion,* 48 *ac i ymegnio at berfeithrwydd.*

A Phan welodd *yr Iesu* y tyrfaodd, ese a eſcynodd i'r mynydd: ac wedi iddo eiſtedd, ei ddiſcyblion a ddaethant atto.

2 Ac ese a agorodd ei enau, ac a'u dyſcodd hwynt, gan ddywedyd,

3 *Gwyn eu bŷd y tlodion yn yr yſpryd: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd. *Luc 6.20

4 Gwyn eu bŷd y rhai ſydd yn galaru: canys hwy a ddiddenir.

5 *Gwyn eu bŷd y rhai addfwyn: canys hwy a etifeddant y ddaiar. *Pſal. 37. 11.

6 Gwyn eu bŷd y rhai ſydd arnynt newyn a ſyched am gyfiawnder: *canys hwy a ddiwellir. *Eſa. 65. 13.

7 Gwyn eu bŷd y rhai trugarogion: canys hwy a gânt drugaredd.

8 *Gwyn eu bŷd y rhai pûr o galon: canys hwy a welant Dduw. *Pſ. 24. 4.

9 Gwyn eu bŷd y tangneddyfwŷr: canys hwy a elwir yn blant i Dduw.

10 *Gwyn eu bŷd y rhai a erlidir o achos cyfiawnder: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd. *1. Pet. 3. 14.

11 Gwyn eich bŷd *pan i'ch gwradwyddant, ac i'ch erlidiant, ac y dywedant bob dryg-air yn eich erbyn, er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog. *1. Pet. 4. 14.

12 Byddwch lawen a hyfryd, canys mawr yw eich gwobr yn y nefoedd: oblegid felly yr erlidiaſant hwy y prophwydi a fu o'ch blaen chwi]

13 Chwi yw halen y ddaiar: *eithr o diſgyfodd yr halen, â pha beth yr helltir eſ? ni thâl eſe mwy ddim onid i'w fwrw allan, a'i fathru gan ddynion. *Mar. 9. 50. luc. 14. 34.

14 Chwi yw goleuni y bŷd: dinas a oſodir ar fryn ni ellir ei chuddio.

15 Ac ni oleuant ganwyll, a'i dodi dan leſtr, *ond mewn canhwyll-bren; a hi a oleua i bawb ſy yn tŷ. *Mar. 4. 21. luc. 8. 16.

16 Llewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, *fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tâd yr hwn ſydd yn nefoedd. *1. Pet. 2. 12. 16. & 11. 33.

17 Na thybiwch ſy nyſod i dorri *r gyfraith, neu'r prophwydi, ni ddaethym i dorri, ond i gyflawni.

18 Canys yn wir meddaf i chwi, *Hyd onid êl y nef a'r ddaiar heibio, nid â yn iot nac yn tippyn o'r gyfraith heibio, hyd oni chwplaer oll. *Luc. 16. 17.

19 Pwy *bynnag gan hynny a dorro yn o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddyſco i ddynion felly, lleiaf y gelwir ef yn nheyrnas nefoedd: ond pwy bynnag a'i gwnelo, ac a'i dyſco *i eraill*, hwn a elwir yn fawr yn nheyrnas nefoedd. *Luc. 8. 16.

20 [Canys meddaf i chwi, oni bydd eich cyfiawnder yn helaethach nâ *chyfiawnder* yr Scrifennyddion, a'r Phariſæaid, nid ewch i mewn i deyrnas nefoedd.

21 Clywſoch ddywedyd [gan y rhai gynt, *Na ladd: a phwy bynnag a laddo, euog fydd o farn. [Neu, *wrth.* *Exod. 20. 13. deu. 5. 17

22 Eithr yr ydwyfn yn dywedyd i chwi, pôb vn a ddigio wrth ei frawd heb yſtyr, a fydd euog o farn: a phwy bynnag a ddywedo wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gynghor: a phwy bynnag a ddywedo, ô ynfyd, a fydd euog o dân vffern.

23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dyfod i'th gof fôd gan dy frawd ddim yn dy erbyn,

24 Gâd yno dy rodd ger bron yr allor, a dôs ymmaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yno tyred, ac offrwm dy rodd.]

25 *Cytuna â'th wrthwyneb-wŷr ar frys, tra fyddech ar y ffordd gyd ag ef: rhag vn amſer i'th wrthwyneb-wŷr dy roddi di yn llaw *r barn-wŷr, ac i'r barn-wŷr dy roddi ac y ſwyddog, a'th daflu yngharchar. *Luc. 12. 58.

26 Yn wir meddaf i ti, ni ddeui di allan oddiyno hyd oni thalech y ffyrling eithaf.]

27 Clywſoch

Exod. 20.14. 27 Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na wnai odineb.

28 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd i chwi, fod pob vn ſydd yn edrych ar wraig, iw chwennychu hi, wedi gwneuthur eusys odineb â hi yn ei galon:

Deu.18.8 mar.9.47 29 * Ac os dy lygad dehau a'th rwyſtra, tynn ef allan, a thafl oddi wrthit, canys da i ti golli vn o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i vffern.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwyſtra, torr hi vmmaith, a thafl oddi wrthit, canys da i ti golli vn o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i vffern.

Deu.24.1 Luc.16.18. 1.cor.7.10 31 A dywetpwyd, * Pwy bynnag a ollyngo y maith ei wraig, rhoed iddi lythyr yſcar.

32 Ond yr ydwyfi yn dywedyd i chwi, ſôd pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig, onid o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb: a phwy bynnag a briodo yr hon a yſcarwyd, y mae efe yn gwneuthur godineb.

Ex.20.7. Leu.19.12. Num.5.21. 33 Trachefn, clywſoch ddywedyd gan y rhai gynt, * Na thwng annudon: eithr tâl dy lwon i'r Arglwydd.

34 Ond yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, Na thwng ddim: nag i'r nef, canys gorſeddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaiar, canys troed-faine ei draed ydyw: nac i Ieruſalem, canys dinas y brenin mawr ydyw.

36 Ac na thwng i'th ben, am na elli wneuthur vn blewyn vn wyn, neu yn ddu.

Isa.5.12. 37 * Eithr bydded eich ymadrodd chwi, Ie, Ie, nage nage: oblegid beth bynnag ſydd tros ben hyn, o'r drwg y mae.

Ex.21.24 Leu.24.20 deu.19.21 38 Clywſoch ddywedyd, * Llygad am lygad, a dant am ddant.

Luc.6.29 rhuf.12.17 1.cor.6.7. 39 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, * Na wrthwynebwch ddrwg, ond pwy bynnag a'th darawo ar dy rudd ddehau, tro'r llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a fynno ymgyfreithio â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo dy gochl hefyd.

41 A phwy bynnag a'th gymmhello vn filltir, dos gyd ag ef ddwy.

Deu.15.8 42 * Dyro i'r hwn a ofynno gennit: ac na thro oddiwrth yr hwn ſydd yn ewyllyſio echwyna gennit.

Leu.19. 18. 43 Clywſoch ddywedyd, * Câr dy gymydog, a chaſâ dy elyn.

44 Eithr yr ydwyfi yn dywedyd wrthych chwi, * Cerwch eich gelynion, bendithiwch y rhai a'th melldithiant: gwnewch ddâ i'r ſawl a'th caſant, a * gweddiwch tros y rhai a wnêl niwed i chwi, ac a'th erlidiant.

Luc.6.27 Luc.23. 34. act.7. 60. 45 Fel y byddoch blant i'ch tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd: canys y mae efe yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, ac yn glawio ar y cyfiawn a'r anghyfiawn.

Luc.6.32 46 * Oblegid os cerwch y ſawl a'ch caro, pa wobr ſydd i chwi? oni wna'r Publicanod hefyd yr vn peth?

47 Ac os cyferchwch well i'ch brodyr yn vnig, pa ragoriaeth yr vdych chwi yn ei wneuthur? onid ydyw y Publicanod hefyd yn gwneuthur felly?

48 Byddwch chwi gan hynny yn berffaith, fel y mae eich Tad yr hwn ſydd yn y nefoedd, yn berffaith.

PEN. VI.

Chriſt yn rhagdraethu yn erbyn rhagrith ar y myned. gan rybuddio am Elusen, 5 a Gweddi, 14 maddeu i'n brodyr: 16 ac ympryd, 19 pa'le y mae i ni roddi ein trysſor i gadw, 24 yngkylch gwasanaeth Duw a Mammon: 25 yn erbyn bod yn gofalus amdanom ein hunain: 33 ond am geiſio teyrnas Duw.

GOchelwch rhag gwneuthur eich elusen yng wydd dynion, er mwyn cael eich gweled ganddynt, os amgen, ni chewch dâl gan eich Tâd yr hwn ſydd yn y nefoedd.

2 Am hynny * pan wnelych elusen, na vdcana o'th flaen, fel y gwna'r rhagrithwyr yn y ſynagogau, ac ar yr heolydd, fel y molianner hwy gan ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr. Rom.12.8.

3 Eithr pan wnelych di elusen, na wyped dy law aſſwy pa beth a wna dy law ddehau:

4 Fel y byddo dy elusen yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, efe a dâl i ti yn yr amlwg.

5 A phan weddiech, na fydd fel y rhagrithwyr, canys hwy a garant weddio yn ſefyll yn y ſynagogau ac ynghonglau yr heolydd, fel yr ymddangoſont i ddynion: yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi pan weddiech, dôs i'th ſtafell, ac wedi cau dy ddrws, gweddia ar dy Dâd yr hwn ſydd yn y dirgel: a'th Dâd yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A phan weddioch na fyddwch * ſiaradus, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu haml eiriau. Eccl.5.16.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŵyr eich Tâd pa beth ſy arnoch eu heiſiau, cyn gofyn o honoch ganddo.

9 Am hynny gweddiwch chwi fel hyn, * Ein Tâd yr hwn *yſt* yn y nefoedd, ſancteiddier dy Enw. Luc.11.2

10 Deled dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, *felly* ar y ddaiar hefyd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n dyledwyr.

13 Ac nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg: canys eiddot ti yw'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oeſoedd. Amen.

Mar.11. 25. 14 * Oblegid os maddeuwch i ddynion eu camweddau, eich Tâd nefol a faddeu hefyd i chwithau.

15 Eithr oni faddeuwch i ddynion eu camweddau, ni faddeu eich Tâd eich camweddau chwithau.

16 Hefyd [pan ymprydioch, na fyddwch fel y rhagrithwyr, yn wyneb-driſt: canys anſiriô eu hwynebau y maent, fel yr ymddangoſont i ddynion eu bôd yn ymprydio, yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydiech di, enneinia dy ben, a golch dy wyneb,

18 Fel nad ymddangoſech i ddynion dy fôd yn ymprydio, ond i'th Dâd yr hwn ſydd yn y dirgel; a'th Dâd yr hwn ſydd yn gweled yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

19 Na thryſſorwch i'wch dryſſoran ar y ddaiar, lle y mae gwyfyn a rhwd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd, ac yn lladratta.

20 * Eithr tryſſorwch i'wch dryſſoran yn y nef, lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn llygru, a lle nis cloddia lladron trwodd, ac nis lladrattant. Luc.12. 33. 1.tim. 6.19.

21 Canys lle y mae eich tryſſor, yno y bydd eich calon hefyd.]

22 * Canwyll y corph yw'r llygad: am hynny o bydd dy lygad vnſiml, dy holl gorph ſydd yn olau. Luc.11. 34.

23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy holl gorph ſydd yn dywyll. Am hynny os bydd y go-

leuni

leuni ſydd ynot? yn dywyllwch, pa faint *ſydd* y tywyllwch?

24 [*Ni ddichon neb waſanaethu dau arglwydd, canys naill a'i cſe a gaſâ y naill, ac a gâr y llall, ai cſe a ymlyn wrth y naill, ac a cſcenluſa 'r llall. Ni allwch waſanaethu Duw a Mammon.

25 Am hynny meddaf i chwi, * na ofelwch am eich bywyd, pa beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoch: nac am eich corph, pa beth a wiſcoch: onid yw 'r bywyd yn ſwy nâ'r bwyd, a'r corph *yn ſwy* nâ'r dillad?

26 Edrychwch ar adar y nefoedd: oblegid nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn cywain i yſcuboriau, ac y mae eich Tâd nefol yn eu porthi hwy: onid ydych chwi yn rhagori llawer ainynt hwy?

27 A phwy o honoch gan ofalu a ddichon chwanegu vn cufydd at ei faintioli?

28 A pha ham yr ydych chwi yn gofalu am ddillad? yſtyriwch lili 'r maes, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafurio, nac yn nyddu;

29 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na wiſcwyd Solomon yn ei holl ogoniant, ſel vn o'r rhai hyn.

30 Am hynny os dillada Duw felly lyſieuin y maes, yr hwn ſydd heddyw, ac y foreu a fwrir i'r ffwrn: oni *ddillada eſe* chwi yn hytrach o lawer, o chwi o ychydig ffydd?

31 Am hynny na ofelwch, gan ddywedyd, Beth a fwytawn, neu beth a yfwn, neu â pha beth yr ynddilladwn?

32 (Canys yr holl bethau hyn y mae y cenhedloedd yn eu ceiſio) oblegid gwyr eich Tâd nefol fôd arnoch eiſieu yr holl bethau hyn.

33 Eithr yn gyntaf ceiſiwch deyrnas Ddnw, a'i gyfiawnder eſ, a'r holl bethau hyn a roddir i chwi yn ychwanegu.

34 Na ofelwch gan hynny tros drannoeth: canys trannoeth a ofala am ei bethau ei hun, digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.]

PEN. VII.

1 *Criſt yn gorphen ei bregeth ar y mynydd, ac yn gwahardd barn rhad, 6 a bwrw perlau ſanctaidd i'ſwn, 7 yn annog i weddio, 13 i fyned i mewn yr porth cyfing, 15 i ymgadw rhac gau brophwydi, 21 na byddom wrandawyr, and gwneuthurwyr y gair, 24 a chyffelyb i dai wedi eu hadeiladu ar graig, 26 ac nid ar y tywod.*

NA *fernwch, fel na'ch barner.

2 Canys â pha farn y barnoch, i'ch bernir: *ac â pha feſur y meſuroch, yr adfeſurir i chwithau.

3 A * pha ham yr wyt yn edrych ar y brycheuyn ſydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn yſtyried y trawſt *ſydd* yn dy lygad dy hun?

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd, Gâd i mi fwrw allan y brychenyn o'th lygad: ac wele drawſt yn dy lygad dy hun?

5 Oh ragrithiwr, bwrw allan yn gyntaf y trawſt o'th lygad dy hun, ac yna y gweli yn eglur fwrw y brychenyn allan o lygad dy frawd.

6 Na roddwch y peth *ſydd* ſanctaidd i'r cŵn, ac na thaflwch eich gemmau o flaen y môch: rhag iddynt eu ſathru dan eu traed, a throi a'ch rhwygo chwi.

7 * Gofynnwch, a rhoddir i chwi: ceiſiwch, a chwi a gewch: curwch, ac fe agorir i chwi.

8 Canys pob vn ſy'n gofyn ſy'n derbyn, a'r neb ſy'n ceiſio ſy'n cael, ac i'r hwn ſydd yn curo yr agorir.

9 Neu a oes vn dŷn o honoch, yr hwn os gofyn o fab iddo fara, a rydd iddo garreg?

10 Ac os gofyn êfe byſcodyn, a ddyry efe ſarph iddo?

11 Os chwy-chwi gan hynny, a chwi yn ddrwg, a fedrwch roddi rhoddion da i'ch plant, pa faint mwy y rhydd eich Tâd yr hwn *ſydd* yn y nefoedd, bethau da i'r rhai a ofynnant iddo?

12 Am hynny * pa bethau bynnag oll a ewyllyſioch eu gwneuthur o ddynion i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy: canys hyn yw 'r gyfraith a'r prophwydi. * Luc. 6.31.

13 * Ewch i mewn trwy 'r porth gyfyng: canys chang *yw* 'r porth, a llydan *yw* 'r ffordd ſydd yn arwain i ddeſtryw, a llawer yw y rhai ſydd yn myned i mewn trwyddi. * Luc. 13.24.

14 Oblegid cyfyng *yw* 'r porth, a chul *yw* 'r ffordd ſydd yn arwain i'r bywyd, ac ychydig yw y rhai ſydd yn ei chael hi.

15 [Ymogelwch rhag y gau brophwydi, y rhai a ddeuant attoch yngwiſcoedd defaid, ond oddimewn bleiddiaid rheibus ydynt hwy.

16 Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt. * A gaſel rhai rawn-win oddiar ddrain, neu ffigys oddiar yſcall? * Luc. 6.43.

17 Felly pôb pren da ſydd yn dwyn ffrwythau da, ond y pren drwg ſydd yn dwyn ffrwythau drwg.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn ffrwythau da.

19 * Pôb pren heb ddwyn ffrwyth da, a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân. * Pen. 3.10.

20 O herwydd pa ham, wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.

21 * Nid pob vn ſydd yn dywedyd wrthif, Arglwydd Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas neſoedd, ond yr hwn ſydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhâd, yr hwn *ſydd* yn y nefoedd.] * Rom. 2. 13. iac. 1. 22.

22 Llawer a ddywedant wrthif yn y dydd hwnnw, Arglwydd, Arglwydd, oni phrophwydaſom yn dy enw di? ac oni fwriaſom allan gythreuliaid yn dy enw di? ac oni wnaethom wyrthiau lawer yn dy enw di?

23 Ac yna yr addefaf iddynt * Ni's adnabûm chwi erioed: * ewch ymmaith oddi wrthif, chwi weithred-wŷr anwiredd. * Luc. 13.27. * Pſ. 6.8. * Luc. 6.46.

24 Gan hynny * pwy bynnag ſy'n gwrando fy ngeiriau hyn, ac yn eu gwneuthur, mi a'i cyffelybaf eſ i ŵr doeth, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y graig.

25 A'r glaw a ddeſcynnodd, a'r llifeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythaſant, ac a ruthraſant ar y tŷ hwnnw, ac ni ſyrthiodd, oblegid ſylfaenefid eſ ar y graig.

26 A phôb vn ar ſydd yn gwrando fy ngeiriau hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffelybir i ŵr fôl, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y tywod.

27 A'r glaw a ddeſcynnodd, a'r llifeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythaſant, ac a garaſant ar y tŷ hwnnw, ac eſe a ſyrthiodd, a'i gwymp a fu fawr.

28 A bu, wedi i'r Iefu orphen y geiriau hyn, * y torſeydd a ſynnaſant wrth ei ddyſceidiaeth ef. * Mar. 1. 22. luc. 4.

29 Canys yr oedd efe yn eu dyſcu hwynt, fel vn ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr Scrifennyddion. 32.

PEN. VIII.

1 *Criſt yn glanhau y gwahan glwyfus, 5 yn iachâu gwâs y Canwriad, 14 a mam gwraig Petr, 16 a llawer o rai clwyfus eraill: 18 yn dangos pa ſodd y mae ei ddilyn ef: 23 yn goſtegu y dymeſtl ar y môr, 28 yn gyrru cythreuliaid allan o ddau gythreulig, 31 ac yn caniatâu iddynt fyned i'r moch.*

As

[AC wedi ei ddyfod ef i wared o'r mynydd, torfeydd lawer a'i canlynasant ef.

*Mar.1. 40. luc.5. 12. 2 * Ac wele, vn gwahan glwyfus a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti a elli fy nglanhau i.

3 A'r Iesu a estynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, Mynnaf, glanhaer di. Ac yn y fan ei wahan-glwyf ef a lanhawyd.

4 A dywedodd yr Iesu wrtho. Gwêl na ddywedych wrth neb: eithr dôs, danges dy hun i'r offeiriad, ac offrymma y rhodd a orchymynnodd *Moses, er tystiolaeth iddynt.

*Lenit. 14.4. *Luc. 7.1. 5 * Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernaum, daeth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwâs yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddir-fawr.

7 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf, ac a'i hiachâf ef.

8 A'r canwriad a attebodd, ac a ddywedodd, Arglwydd nid ydwyfi deilwng i ddyfod o honot tan fynghrongl wyd: eithr yn vnig dywed y gair, a'm gwâs a iachêir.

9 Canys dŷn ydwyf finneu tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf: a dywedaf wrth hwn, cerdda, ac efe â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

10 A'r Iesu pan glybu a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eisteddant gyd ag Abraham, ac Isaac, a Iacob, yn nheyrnas nefoedd:

12 Ond plant y deyrnas a deflir i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

13 A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, dôs ymmaith, a megys y credaist bydded i ti. A'i wâs a iachawyd yn yr awr honno.]

*Mar.1. 29. luc.4. 38. 14 * A phan ddaeth yr Iesu i dŷ Petr, efe a welodd ‖ ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf o'r crŷd.

‖ Famei wraig ef. 15 Ac efe a gyffyrddodd â'i llaw hi: a'r crŷd a'i gadawodd hi; a hi a gododd, ac a wasanaethodd arnynt.

*Mar.1.32 luc. 4.40. 16 * Ac wedi ei hwyrhau hi, hwy a ddygasant atto lawer o rai cythreulig: ag efe a fwriodd allan yr ysprydion â'i air, ac a iachaodd yr holl gleifion:

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, * Efe a gymerodd ein gwendid ni, ag a ddug ein clefydau.

*Esa.53.4 1.pet.2. 24. 18 A'r Iesu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynnodd fyned trosodd i'r lan arall.

*Luc.9.57 19 A * rhyw Scrifennydd a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

20 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae ffeau gan y llynnod, a chan ehediaid y nefoedd nythod: ond gan fab y dŷn nid oes le i roddi ei ben i lawr.

21 Ac vn arall o'i ddisceyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd gâd i mi yn gyntaf fyned, a chladdu fy nhâd.

22 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, canlyn fi, a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.

*Mar.4.37 luc.8.23. 23 [Ac wedi iddo fyned i'r llong, ei ddisceyblion a'i canlynasant ef.

24 * Ac wele, bu cynnwrf mawr yn y môr, hŷd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cyscu.

25 A'i ddisceyblion a ddaethant atto, ac a'i deffroasant, gan ddywedyd, Arglwydd cadw ni, darfu am danom.

26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ofnus, ô chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwynteodd a'r môr; a bu dawelwch mawr.

27 A'r dynion a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa ryw vn yw hwn, gan fôd y gwynteodd hefyd a'r môr yn vfyddhau iddo?

*Mar.5. 28 * Ac wedi ei ddyfod ef i'r lan arall, i wlâd y Gergesiaid, dau ddieflig a gyfarfuant ag ef, y rhai oedd a ddeuent o'r beddau, yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.

29 Ac wele, hwy a lefasant, gan ddywedyd, Iesu fâb Duw, beth sydd inni a *wnelom* â thi? a ddaethoft ti ymma i'n poeni ni cyn yr amser?

30 Ac yr oedd ym-mhell oddi wrthynt genfaint o fôch lawer yn pori.

31 A'r cythreuliaid a ddeisyfasant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniadhâ i ni fyned ymmaith i'r genfaint fôch.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint fôch. Ac wele, yr holl genfaint fôch a ruthrodd tros y dibyn i'r mor, ac a fuant feirw yn y dyfroedd.

33 A'r meichiaid a ffoesant: ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy a fynegasant bôb peth, a pha beth a ddarfuasei i'r rhai dieflig.

34 Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iesu: a phan ei gwelsant: attolygasant iddo ymadel o'u cyffiniau hwynt.]

PEN. IX.

Crist yn iachau vn clâf o'r parlys, 9 yn galw Matthew o'r tollfa, 10 yn bwyta gyda phechaduriaid a phechaduriaid, 14 yn ymddiffyn ei ddisceblion am nad ymprydient, 20 yn iachau y diseuid gwaed, 23 yn cyfodi merch fairus o farw, 27 yn rhoddi eu golwg i ddau ddyn dall, 32 yn iachau mudan cythreulig, 36 ac yn tosturio wrth y dyrfa.

[AC efe a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trosodd, ac a ddaeth iw ddinas ei hun.

*Mar.2. luc.5.18. 2 * Ac wele, hwy a ddygasant atto ŵr claf o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely; a'r Iesu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fâb, cymmer gyssur, maddeuwyd i ti dy bechodau.

3 Ac wele, rhai o'r Scrifennyddion a ddywedasant ynddynt eu hunain, y mae hwn yn cablu.

4 A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Pa ham y meddyliwch ddrwg yn eich calonnau?

5 Canys pa vn hawsaf, ai dywedyd, maddeuwyd i ti dy bechodau, ai dywedyd, cyfod a rhodia?

6 Eithr fel y gwypoch fôd awdurdod gan fâb y dŷn ar y ddaiar i faddeu pechodau (yna y dywedodd efe wrth y claf o'r parlys) cyfod, cymmer dy wely i fynu, a dôs i'th dŷ.

7 Ac efe a gyfodes, ag a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun.

8 A'r torfeydd pan welsant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roesei gyfryw awdurdod i ddynion.]

Mar.2. 14. luc. 5. 27. 9 [Ac fel yr oedd yr Iesu yn myned oddi yno, efe a ganfu ŵr yn eistedd wrth y dollfa, a elwid Matthew: ac a ddywedodd wrtho, canlyn fi. Ac efe a gyfodes, ac a'i canlynodd ef.

10 A bu ac efe yn eistedd i fwytta yn y tŷ, wele

wele hefyd, publicanod lawer a phechaduriaid a ddaethant, ac a eisteddasant gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion.

11 A phan welodd y Pharisæaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Pa ham y bwytty eich Athro chwi gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

12 A phan glybu'r Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond y rhai cleifion.

13 Ond ewch, a dyscwch pa beth yw *hyn*, * Trugaredd yr ydwyf yn ei ewyllysio, ag nid aberth: canys ni ddaethym i alw rhai cyfiawn, *ond pechaduriaid i edifeirwch.]

14 Yna y daeth disciplion Ioan atto, gan ddywedyd, * Paham yr ydym ni a'r Pharisæaid yn ymprydio yn fynych, ond dy ddisciplion di nid ydynt yn ymprydio?

15 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A all plant yr ystafell briodas alaru tra fo y priod-fab gyd â hwynt? ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priod-fab oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant.

16 Hefyd, ni ddŷd neb lain o frethyn newydd at hên ddilledyn: canys y cyflawniad a dynn oddi wrth y dilledyn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.

17 Ac ni ddodant win newydd mewn costrelau hên: os amgen, y costrelau a dyr, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd a ddodant mewn costrelau newyddion, ac *felly* y cadwir y ddau.

18 [* Tra oedd efe yn dywedyd hyn wrthynt, wele, dauth rhyw bennaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Bu farw'r merch yr awr honn: eithr yrwan gosod dy law arni, a bŵ fydd hi.

19 A'r Iesu a godes, ac a'i canlynodd ef, â'i ddisciplion.

20 (Ac wele, gwraig y buasei gwaed-lif arni ddeuddeng mlynedd, a ddaeth o'r tu ôl iddo, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisc ef.

21 Canys hi a ddywedasei yndd ei hun, Os câf yrwan gyffwrdd â'i wisc ef, iach fyddaf.

22 Yna 'r Iesu a drodd, a phan ei gwelodd hi, efe a ddywedodd, Ha ferch bydd gyssurus; dy ffydd a'th iachaodd. A'r wraig a iachawyd o'r awr honno.)

23 A phan ddaeth yr Iesu i dŷ 'r pennaeth, a gweled y cerddorion, a'r dyrfa yn terfysciu,

24 Efe a ddywedodd wrthynt, Ciliwch; canys nid bu farw'r llangces, ond cysgu y mae hi. A hwy a gwatwarasant ef.

25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i mewn, ac a ymaflodd yn ei llaw hi: a'r llangces a gyfodes.

26 A'r gair o hyn a aeth tres yr holl wlâd honno.]

27 A phan oedd yr Iesu yn myned oddi yno, dau ddyllion a'i canlynasant ef, gan lefain a dywedyd, Mab Dafydd, trugarhâ wrthym.

28 Ac wedi iddo ddyfodd i'r tŷ, y deillion a ddaethant atto, a'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A ydych chwi yn credu y gallaf wneuthur hyn? Hwy a dywedasant wrtho, Ydym Arglwydd.

29 Yna cyffyrddodd efe â'u llygaid hwy, gan ddywedyd, Yn ôl eich ffydd bydded i chwi.

30 A'u llygaid a agorwyd: a'r Iesu a orchymynodd iddynt trwy fygwth, gan ddywedyd, Gwelwch na'a gwyppo neb.

31 Ond wedi iddynt ymado, hwy a'i clodforasant ef trwy 'r holl wlâd honno.

32 *Ac a hwy yn myned allan, wele rhai a ddygasant atto ddyn mud cythreulig.

33 Ac wedi bwrw y cythrael allan, llefarodd y mudan: a'r torfoedd a ryfeddasant, gan ddywedyd, Ni welwyd y cyffelyb erioed yn Israel.

34 Ond y Pharisæaid a ddywedasant, * Trwy bennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

35 * A'r Iesu a aeth o amgylch yr holl ddinasoedd a'r trefydd, gan ddyscu yn eu synagogau hwynt, a chan bregethu Efengyl y deyrnas, ac iachau pôb clefyd, a phôb afiechyd ym-mhlith y bobl.

36 A * phan welodd efe y torfeydd, efe a dosturiodd wrthynt, am en bôd wedi blino, a'u gwasgaru fel * defaid heb ganddynt fugail.

37 Yna y dywedodd efe wrth ei ddisciplion, Y * cynhaiaf yn ddiau *fydd* fawr, ond y gweith-wŷr yn anaml.

38 Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhaiaf anfon gweith-wŷr i'w gynhaiaf.

P E N. X.

1 Crist yn anfon ei ddeuddec Apostl, gan roddi gallu iddynt i wneuthur rhyfeddodau: 5 yn rhoddi gorchymyn iddynt, ac yn en dyscu, 16 ac yn en cyffurio yn erbyn erlidiau: 40 ac yn addo benrhi i'r rhai a'i derbynio hwynt.

AC * wedi galw ei ddeuddeg disciplion atto, efe a roddes iddynt awdurdod [yn erbyn ysprydion aflan, i'w bwrw hwynt allan, ac i iachau pôb clefyd a phôb afiechyd.

2 A henwau y deuddeg Apostolion yw y rhai hyn: y cyntaf, Simon yr hwn a elwir Pedr, ac Andreas ei frawd: Iaco *mâb* Zebedeus, ac Ioan ei frawd:

3 Philip, a Bartholomæus: Thomas, a Matthew y publican: Iaco *mâb* Alphæus, a Lebbæus yr hwn a gyfenwid Thadæus:

4 Simon y Cananead, a Iudas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef.

5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Iesu, ac a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Nag ewch i ffordd y cenhedloedd, ac i ddinas y Samariaid nac ewch i mewn.

6 Eithr * ewch yn hytrach at gyfeillesig ddefaid tŷ Israel.

7 Ac wrth syned pregethwch, gan ddywedyd, Sôd * teyrnas nefoedd yn nesau.

8 Iachewch y cleifion, glanhewch y rhai gwahaglwyfus, cyfodwch y meirw, bwriwch allan gythreuliaid: derbyniasoch yn rhâd, rhoddwch yn rhâd.

9 Na * feddewch aur, nac arian, nac efydd i'ch pyrsau:

10 Nac yscrepan i'r daith, na dwy bais, nac escidiau, na ffonn: * canys teilwng i'r gweithi-wr ei fwyd.

11 * Ac i ba ddinas bynag neu dref yr elech, ymofynnwch pwy ynddi deilwng yuddi: ac yno trigwch hyd onid elech ymmaith.

12 A phan ddeloch i dŷ, cyfarchwch well iddo.

13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng, deued eich tangneddyf arno: ac oni bydd yn deilwng, dychweled eich tangneddyf attoch.

14 * A phwy bynag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo eich geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ hwnnw, neu o'r ddinas honno, * escydwch y llwch oddiwrth eich traed.

15 Yn wir meddaf i chwi, esmwythach fydd i dir y Sodomiaid a'r Gomoriaid yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

16 Wele, yr * ydwyf yn eich danfon fel defaid ymhlith bleiddiaid: bydwch chwithau gall fel y seirph, a diniwed fel peioloneuod.

17 Eithr ymogelwch rhag dynion: canys hwy a'ch rhoddant chwi i synu i'r cynghorau, ac a'ch fflangellant chwi yn eu synagogau;

18 A chwi a ddygir at lywiawd-wŷr a brenhinoedd

oedd

bedd o'm hachos i, er tyſtiolaeth iddynt hwy, ac i'r
cenhedloedd.

Mar. 19 * Eithr pan eich rhoddant chwi i fynu, na
12.11.luc. ofelwch pa ſodd, neu pa beth a lefarocht: canys rho-
12.11. dair i chwi yn yr awr honno, pa beth a lefaroch.

20 Canys nid chwy-chwi yw 'r rhai ſy yn llefa-
ru, onid Yſpryd eich Tâd yr hwn ſydd yn llefa-
ru ynoch.

Luc. 21 * Abrawd a rydd frawd i fynu i farwolaeth,
21.16. a thâd ei blentyn: a phlant a godant i fynu yn
erbyn eu rhieni, ac a barant eu marwolaeth
hwynt.

22 A châs fyddwch gan bawb er mwyn fy enw i:
Mar. ond * yr hwn a barhao hyd y diwedd, eſe fydd
13.13. cadwedig.

23 A phan i'ch erlidiant yn y ddinas hon, ffowch
i vn arall: canys yn wir y dywedaf wrthych, na
orphennwch ddinaſoedd Iſrael, nes dyfod Mâb
y dŷn.

Luc. 24 * Nid yw 'r diſcybl yn vwch nâ'i athro, na'r
6.40. gwâs yn vwch nâ'i Arglwydd.

12.2,13,16. 25 Digon i'r diſcybl fod ſel ei athro, a'r gwâs
fel ei arglwydd: os galwaſant berchen y tŷ yn
Beelzebub, pa faint mwy ei dylwythet?

Mar. 26 Am hynny nac ofnwch hwynt: o blegid * nid
4.22.luc. oes dim cuddiedig a'r nas datcuddir, na dirgel,
8.17.& ar nas gwybyddir.
12.2.

27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthych
chwi yn 'r tywyllwch, dywedwch yn y golew-
ni: a'r hyn a glywch yn y gluſt, pregethwch ar
bennau y tai.

Luc. 28 * Ac nac ofnwch rhag y rhai a laddant y
12.4. corph, ac ni allant ladd yr enaid: eithr yn hy-
trarch ofnwch yr hwn a ddichon ddeſtrywio enaid
a chorph yn vffern.

29 Oni werthir dau aderyn y tô er ffyrling? ac
ni ſyrth vn o honynt ar y ddaear heb eich Tâd
chwi.

30 Acy mae, iê holl wallt eich pen wedi eu
cyfrif.

31 Nac ofnwch gan hynny: chwi a delwch fwy
nâ llawer o adar y tô.

2.Sam. 32 * Pwy bynnag gan hynny a'm cyffeſo i yng-
24.11.2&. wydd dynion, minneu a'i cyffeſaf vnteu yngwydd
37.24. fy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd:

Luc. 33 * A phwy bynnag a'm gwado i yngwydd dy-
12.8. nion, minneu a'i gwadaf vnteu yngwydd fy Nhâd
yr hwn ſydd yn y nefoedd.

Luc. 34 * Na thybygwch fy nyfod i ddanfon tangne-
12.51. ddyf ar y ddaear: ni ddaethym i ddanfon tang-
neddyf, onid cleddyf.

35 Canys mi a ddaethym i oſod dŷn i ymra-
ffaelio ynerbyn ei dâd, a'r merch yn erbyn ei mam,
a'r wandd * yn erbyn ei chwegr.

Mic. 7.6. 36 A gelynion dŷn, ſydd tŷ-lwyth ei dŷ ei hun.

Luc. 37 Yr * hwn ſydd yn caru tâd neu fam yn fwy nâ
14.26. myfi, nid yw deilwng o honofi: a'r neb ſydd yn
caru mâb neu ferch yn fwy nâ myfi, nid yw dei-
lwng o honofi.

Pen. 38 * A'r hwn nid yw yn cymmeryd ei groes, a'g
16.24. yn canlyn ar fy ôl i, nid yw deilwng o honofi.
luc.9 23. 39 * Y neb ſydd yn cael ei einioes, a'i cyll: a'r
mar.8. neb a gollo ei einioes o'm plegid i, a'i caiff hi.
34.

Io.12.25 40 * Y neb ſydd yn eich derbyn chwi, ſydd yn fy
Luc.10. derbyn i: a'r neb ſydd yn fy nerbyn i, ſydd yn der-
16.10. byn yr hwn a'm danfonod i.
13.20.

Mar. 42 * A phwy bynnag a roddo i'w yfed i vn o'r
9.41. rhai bychain hyn, phioleidiog ddwfr oer yn vnig, yn
enw diſcybl, yn wîr meddaf i chwi, ni chyll eſe ei
wobr.

PEN. XI.

1 Ioan yn anfon ei ddiſcyblion at Criſt. 7 Tyſtiolaeth Criſt am Ioan. 18 Tyb y bobl am Ioan, a Chriſt. 20 Criſt yn dannod anwiolchgarwch a diddeitrwch Chorazin, Bethſaida, a Chapernaum: 25 achanfoliannu doethineb ei Dad yn eglwys yr ſfengl i'r rhai gwirion, 28 yn galw atto y rhai ſydd yn clywed baich eu pechodau.

A Bu, pan orphennodd yr Iesu orchymyn i'w
ddeuddeg diſcybl, eſe a aeth oddi yno i
ddyſcu ac i bregethu yn eu dinaſoedd hwy.

2 [* Ac Ioan, pan glybu yn y carchar wei-
thredoedd Chriſt, wedi danfon dau o'i ddiſcy- * Luc.
blion, 7.18.

3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw 'r hwn ſy
'n dyfod, ai yn arall yr ydym yn ei ddiſgwil?

4 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrth-
ynt, Ewch, a mynegwch i Ioan y pethau a glywch
ac a welwch.

5 * Y mae'r deillion yn gweled eil-waith, a'r * Eſa.
cloffion yn rhodio, a'r cleithon gwahanel wedi eu 35.6.
glanhau, a'r byddariaid yn clywed: y mae y meirw
yn cyfodi, a'r * tlodion yn cael pregethu yr Efen- * Eſa.
gyl iddynt. 61.1.

6 A dedwydd yw 'r hwn ni rwyſtrir ynoſi.

7 Ac a hwy yn myned ymmaith, yr Iesu a dde-
chrenodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Pa
beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am
dano? a'i corſen vnyſcwyd gan wynt?

8 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai
dŷn wedi ei wiſco â dillad eſmwyth? wele, y
rhai ſy yn gwiſco dillad eſmwyth, mewn tai bren-
hinoedd y maent.

9 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? a'i
prophwyd? ie meddaf i chwi, a mwy nâ phroph-
wyd.

10 Canys hwn ydyw eſe am yr hwn yr ſcri- * Mala.
ffenwyd, * Wele, yr ydwyfi yn anfon ſy nghen- 3.1.
nad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd
o'th flaen.]

11 Yn wir meddaf i chwi, ym-mlith plant
gwragedd ni chododd neb, mwy nag Ioan Fe-
dyddiwr: er hynny yr hwn ſydd leiaf yn nheyrnas
nefoedd, ſydd fwy nag ef.

12 * Ac o ddyddiau Ioan Fedyddiwr hyd yn * Luc.
awr, yr ydys yn treiſio teyrnas nefoedd, a threiſ- 16.16.
wŷr ſy yn ei chippio hi.

13 Canys yr holl brophwydi a'r gyfraith a broph-
wydaſant hyd Ioan.

14 Ac os ewyllyſiwch ei dderbyn, eſe yw * Elias * Mala.
yr hwn oedd ar ddyfod. 4.5.

15 Y neb ſydd ganddo gluſtian i wrando gwran-
dawed.

16 * Eithr i ba beth y cyffelybaſi y genhedlaeth * Luc.
hon? cyffelyb yw i blant yn eiſtedd yn y march- 7.31.
nadoedd, ac yn llefain wrth eu cyfeillion,

17 Ac yn dywedyd, Canaſom bibell i chwi, ac
ni ddawnſiaſoch: canaſom alar-nâd i chwi, ac ni
chwynfanaſoch.

18 Canys daeth Ioan heb na bwytta, nac yfed
ac meddant, y mae cythrael ganddo.

19 Daeth mâb y dŷn yn bwytta ac yn yfed
ac meddant, Wele ddŷn glwth, ac yſwr gwin, cy-
faill publicanod a phechaduriaid. A doethineb a
gyfiawnhawyd gan ei phlant ei hun.

20 * Yna y dechreuodd eſe edliw i'r dina- * Luc.
ſoedd, yn y rhai y gwnaethid y rhan fwyaf 10.
o'i weithredoedd nerthol ef, am nad edifarhaſent.

21 Gwae di Chorazin, gwae di Bethſaida: ca-
nys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithred-
ion

oedd nerthol a wnaethpwyd ynoch chwi, hwy a edifarhasent er ys talm mewn sach-liain a lludw.

22 Eithr meddaf i chwi, esmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn nydd farn, nag i chwi.

23 A thydi Capernaum, yr hon a dderchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn vffern: canys pe gwnaethid yn Sodom y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynot ti, hi a fuasai yn aros hyd heddyw.

24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y bydd esmwythach i dir Sodom yn nydd farn, nag i ti.

25 [*Yr amser hynny yr attebodd yr Iesu, ac y ddywedodd, I ti yr ydwyf yn diolch, o Dâd, Arglwydd nef a daear, am i ti guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datcuddio o hnot i rai bychain.

26 Ie o Dâd, canys felly y rhyngodd bodd i ti.

27 *Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhâd: ac nid edwyn neb y Mâb, ond y Tâd: *ac nid edwyn neb y Tâd, ond y Mâb, a'r hwn yr ewyllysio y Mâb ddatcuddio iddo.

28 Dewch attafi hawb ac y fydd yn flinderog, ac yn llwythog; ac mi a esmwythaf arnoch.

29 Cymmerwch fy iau arnoch, a dysgwch genni, canys addfwyn ydwyf, a gostyngedig o galon: *a chwi a gewch orphywystra i'ch enaidiau.

30 *Canys fy iau *ydd* esmwyth, a'm baich ysgafn.

PEN. XII.

1 *Crist yn ceryddu dalltineb y Pharisaeid, o ran iwrii y Sabboth, 3 trwy Scrythyran, 9 trwy rsum, 13 a thrwy ryfeddod: 22 yn iachau y dyn cythreulig, mud, a dall. 31 Ni faddeuir byth gabidd yn erbyn yr Yspryd glan. 36 Y rhoddir cyfrif am bi ian ſegur. 38 Y mae yn ceryddu yr anfydlonaid a geisient arwydd 49 ac yn dangos pwy yw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.*

YR amser hnny *yr aeth yr Iesu ar y *dydd* Sabbath trwy'r ŷd: ac yr oedd chwant bwyd ar ei ddiſcyblion, a hwy a ddechreuasant dynnu tywys, a bwytta.

2 A phan welodd y Pharisæaid, hwy a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy ddiſcyblion yn gwneuthur yr hyn nid yw ‖ rydd ei wneuthur ar y Sabbath.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch *pa beth a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai *oedd* gyd ag ef,

4 Pa fodd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y bwyttaodd ‖ y bara gosod, yr hwn nid oedd rydd iddo ei fwytta, nac i'r rhai *oedd* gyd ag ef, *ond yn unic i'r offeiriaid?

5 Neu oni ddarllenasoch *yn y gyfraith, fôd yr offeiriaid ar y Sabbathau yn y Deml yn halogi y Sabboth, a'u bôd yn ddigerydd?

6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi fôd ymma yn mwy nâ'r Deml.

7 Ond pe gwybasech beth yw *hyn*, *Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid aberth, ni farnasech chwi yn erbyn y rhai diniwed.

8 Canys Arglwydd ar y Sabbath hefyd yw Mâb y dŷn.

9 *Ac wedi iddo ymadel oddi yno, efe a aeth i'w ſynagog hwynt.

10 Ac wele, yr oedd dŷn a chanddo law wedi gwywo: a hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, A ‖ rydd iachau ar y Sabbathau? fel y gallent achwyn arno.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa dŷn o honoch fydd a chanddo un ddafad, ac o fyrth honno mewn pwll ar y *dydd* Sabbath, nid ymtiff yndi, ac ei chodi allan?

12 Pa faint gwell gan hynny ydyw dŷn nâ dafad? felly ‖ rhydd yw gwneuthur yn dda ar y Sabbathau. ‖ *Cyfaith.*

13 Yna y dywedodd efe wrth y dŷn, Eſtyn dy law. Ac efe a'i heſtynnodd: a hi a wnaed yn iach fel y llall. *law.*

14 Yna'r aeth y Pharisæaid allan, ac a ‖ ymgynghorasant yn ei erbyn ef, pa fodd y diſtheint ef. ‖ *Newg. gymerasant.*

15 A'r Iesu gan wybod, a gilioedd oddi yno: a *lawer* thorfeydd lawer a'i canlynasant ef, ac efe a'u hiachâodd hwynt oll; *gyngor.*

16 Ac a orchymynodd iddynt na ‖ wnaent ef yn gyhoedd. ‖ *Chyhoeddent ef.*

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedaſid trwy Eſaias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 *Wele fy ngwaſanaethwr, yr hwn a ddewiſais, fy anwylyd, yn yr hwn y mae fy enaid yn fodlon: gosodaf fy Yspryd arno, ac efe a draetha farn i'r cenhedloedd. *Eſai. 42.1.

19 Nid ymryſon efe, ac ni lefain, ac ni chlyw neb ei lais ef yn yr heolydd.

20 Corſen yſtlig ni'n tyrr, a llîn yn mygu ni'n diffoddthyd oni ddygo efe allan farn i fuddugoliaeth.

21 Ac yn ei enw ef y gobeithia y cenhedloedd.

22 *Yna y ducpwyd atto un cythreulig, dall a mud: ac efe a'i hiachaodd ef fel y llefarodd, ac y gwelodd y dall a mud. *Luc. 11.14.

23 A'r holl dorfeydd a ſynnaſant, ac a ddywedaſant, Ai hwn yw mâb Dafydd?

24 *Eithr pan glybu y Pharisæaid, hwy a ddywedaſant, Nid yw hwn yn bwrw allan gythreuliaid, onid trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid. *Pen 9.34.

25 A'r Iesu yn gwybod eu meddyliau, a ddywedodd wrthynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfanneddir: a phôb dinas neu dŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ſaif.

26 Ac os Satan a fwrw allan Satan, efe a ymrannod yn ei erbyn ei hun: pa wedd gan hynny y ſaif ei deyrnas ef?

27 Ac os trwy Beelzebub yr ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farn-wyr arnoch chwi.

28 Eithr os ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid trwy Yſpryd Duw, yna y daeth teyrnas Dduw attoch.

29 Neu pa fodd y dichon nêb ſyned i mewn i dŷ yn cadarn, a llwyr yſpeilio ei ddodrefn ef, oddieithr ſdo yn gyntaf rwymo y cadarn, ac yna yr yſpeilia efe ei dŷ ef?

30 Y nêb nid yw gyd â mi, ſydd yn fy erbyn: a'r nêb nid yw yn caſclu gyd â mi, ſydd yn gwaſcaru.

31 Am hynny y dywedaf wrthych chwi, *pôb pechod a chableddau a faddeuir i ddynion: ond cabledd yn erbyn yr Yſpryd, ni faddeuir i ddynion. *Mar. 3.28. Ioc. 12.10. Ioh. 5.16.

32 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mâb y dŷn, fe a faddeuir iddo: ond pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr Yſpryd glân, ni'n maddeuir iddo, nac yn y bŷd hwn, nac yn y bŷd a ddaw.

33 Naill ai gwnewch y pren yn dda, a'i ffrwyth yn dda: ai gwnewch y pren yn ddrwg, a'i ffrwyth yn ddrwg: canys y pren a adwaenir wrth ei ffrwyth.

34 Oh eppil gwiberod, pa wedd y gellwch ſiarſu pethau da, a chwi yn ddrwg? *canys o helaethrwydd y galon y llefara y genau. *Luc. 6.45.

35 Y dŷn da, o dryſſor da y galon, a ddwg allan bethau da: a'r dŷn drwg, o'r tryſſor drwg, a ddwg allan bethau drwg.

36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd wrthych, mai

am bôb gair segur a ddywedo dynion, y rhoddant hwy gyfrif yn-nydd farn.

37 Canys wrth dy eiriau i'th gyfiawnheir, ac wrth dy eiriau i'th gondemnir.

Pen. 26.1. Luc 11.29. 1.cor.1. 22. 38 * Yna 'r attebodd rhai o'r Scrifennyddion a'r Pharisæaid, gan ddywedyd, Athro, ni a chwennychem weled arwydd gennit.

39 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a godinebus sydd yn ceisio arwydd: ac ni wrddir iddi, onid arwydd y Prophwyd Ionas.

* Iona. 1. 37. 40 * Canys fel y bu Ionas dridiau a thair nôs ym-mol y mor-fil, felly y bydd Mâb y dŷn dridiau a thair nôs ynghalon y ddaiar.

41 Gwyr Ninive a gyfodant yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant ni: am iddynt hwy * edifarhau wrth bregeth Ionas: ac wele fwy na Ionas yma.

* Iona. 3.5. * 1.Bren. 10.1. 42 * Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemna hi: am iddi hi ddufod o eithafoedd y ddaiar, i glywed doethineb Solomon: ac wele fwy na Solomon yma.

* Luc. 11. 24. 43 * A phan êl yr ysbryd aflan allan o ddŷn, efe a rodia ar hŷd lleoedd sychion gan geisio gorphwysfa, ac nid yw yn ei gael.

44 Yna medd efe, Mi a ddychwelaf i'm tŷ, o'r lle y daethym allan. Ac wedi y delo, y mae ynei gael yn wâg, wedi ei ysgubo, a'i drwsio.

45 Yna y mae efe yn myned, ac yn cymmeryd gyd ag ef ei hun saith ysbryd eraill, gwaeth nag ef ei hun: ac wedi iddynt fyned i mewn, hwy a gyfanneddant yno: * ac y mae diwedd y dŷn hwnnw yn waeth na'i ddechreuad. Felly y bydd hefyd i'r genhedlaeth ddrwg hon.

* Hebr. 6 4. & 10.26. 2. pet. 2. 20. * Mar. 3. 31. luc. 8. 20. 46 Tra ydoedd efe yn llefaru wrth y torfeydd, * wele, ei fam a'i frodyr oedd yn sefyll allan, yn ceisio ymddidan ag ef.

47 A dywedodd yn wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr yn sefyll allan, yn ceisio ymddidan â thi.

48 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedasei wrtho, Pwy yw fy mam i? a phwy yw fy mrodyr i?

49 Ac efe a estynodd ei law tu ag at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

50 Canys pwy bynnag a wna ewyllys fy Nhâd yr hwn sydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

PEN. XIII.

1 Dammeg yr hau wr, a'r hâd: 18 a'i ddeongliad. 24 Dammeg yr efrau. 31 Yr hâd mustard, 33 y surdoes, 44 y trysor cuddiedig, 45 Y perl, 47 a'r rhwyd: 51 Y modd y dirmygir Crist gan oi weladwyr ei hun.

YDydd hwnnw yr aeth yr Iesu allan o'r tŷ, * ac yr eisteddodd wrth lan y môr.

* Mar. 4. 1. 2 A thorfeydd lawer a ymgynnullasant atto ef, fel yr aeth efe i'r llong, ac yr eisteddodd: a'r holl dyrfa a safodd ar y lan.

3 Ac efe a lefarodd wrthynt lawer o bethau dwy ddamhegion, gan ddywedyd, * Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.

* Luc. 8. 5. 4 Ac fel yr oedd efe yn hau, peth a syrthiodd ar finy ffordd: a'r adar a ddaethant, ac a'i difasant.

5 Peth arall a syrthiodd ar greig-leoedd, lle ni chawsant fawr ddaiar: ac yn y man yr eginasant, can nad oedd iddynt ddyfnder daiar.

6 Ac wedi codi'r haul y poethasant, ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywasant.

7 A pheth arall a syrthyodd ym-mhlith y drain: a'r drain a godasant, ag a'u tagasant hwy.

8 Peth arall hefyd a syrthiodd mewn tîr da, ac a ddygasant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei dringeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.

9 Y neb sydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

10 A daeth y disgyblion, ac a ddywedasant wrtho, Pa ham yr wyti yn llefaru wrthynt trwy ddamhegion?

11 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Am roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.

12 * Oblegid pwy bynnag sydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno ef y dygir, ie yr hyn sydd ganddo.

* Pen. 25.29.

13 Am hynny yr ydwyf yn llefaru wrthynt hwy ar ddamhegion, canys a hwy yn gweled nid ydynt yn gweled, ac yn clywed nid ydynt yn clywed, nac yn deall.

14 Ac ynddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth Esaias, yr hon sydd yn dywedyd, * Gan glywed y clywch, ac ni ddeallwch: ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

* Esa. 6. 9. mar. 4. 12. luc. 8. 10. act. 28. 26. rhuf. 11. 8.

15 Canys brasfawyd calon y bobl hyn, a hwy a glywsant â'u clustiau yn drwm, ac a gaussant eu llygaid: rhag canfod â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a throi, ac i mi eu hiachau hwynt.

16 Eithr dedwydd yw eich llygaid chwi, am eu bôd yn gweled: a'ch clustiau, am eu bôd yn clywed.

17 O blegid yn wîr y dywedaf i chwi, * chwennychu o lawer o brophwydi, a rhai cyfiawn, weled y pethau a welwch chwi, ac ni's gwelsant: a chlywed yr hyn a glywch chwi, ac ni's clywsant.

* Luc. 10.24.

18 Gwrandewch chwithau gan hynny ddammeg yr hau-wr.

19 Pan glywo nêb air y deyrnas, ac heb ei ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cippio'r hyn a hauwyd yn ei galon ef: dymma yr hwn a hauwyd ar fin y ffordd.

20 A'r hwn a hauwyd ar y creig-leoedd, yw'r hwn sydd yn gwrando y gair, ac yn ebrwydd drwy lawenydd yn ei ddderbyn.

21 Ond nid oes ganddo wreiddyn yndo ei hun, eithr dros amser y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegid y gair, yn y fan efe a rwyftrir.

22 A'r hwn a hauwyd ym-mhlith y drain, yw'r hwn sydd yn gwrando y gair: ac y mae gofal y bŷd hwn, a thwyll cyfoeth, yn tagu y gair, ac y mae yn myned yn ddiffrwyth.

23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tîr da, yw'r hwn sydd yn gwrando y gair, ac yn ei ddeall: sef yr hwn sydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei ganfed, arall ei dringeinfed, arall ei ddegfed ar hugain.

24 Dammeg arall a osodes efe iddynt, gan ddywedyd, [Teyrnas nefoedd sydd gyffelyb i ddŷn a hauodd hâd da yn ei faes.

25 A thra yr oedd y dynion yn cysgu, daeth ei elyn ef, ac a hauodd efrau ym-mhlith y gwenith, ac a aeth ymmaith.

26 Ac wedi i'r eginyn dyfu, a dwyn ffrwyth, yna 'r ymddangosodd yr efrau hefyd.

27 A gweision gŵr y tŷ a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Arglwydd, oni hauaist ti hâd da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae 'r efrau yndo?

28 Yntef a ddywedodd wrthynt, Y gelyn dŷn a wnaeth hyn. A'r gweision a ddywedasant wrtho,

wrtho, A ſynni di gan hynny i ni fynêd, a'u caſclu hwynt?

29 Ac eſe a ddywedodd, na fynnaf: rhag i chwi wrth gaſclu'r efrau, ddiwreiddio'r gwenith gyd â hwynt.

30 Gadewch i'r ddau gŷd-tyfu hyd y cynhaiaf: ac yn amſer y cynhaiaf y dywedaf wrth y medelwŷr, Ceſclwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn yſcubau, i'w llwyr-loſci, ond ceſclwch y gwenith i'm yſcubor.]

31 Dammeg arall a oſodes eſe iddynt, gan ddywedyd, *Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ronyn o hâd mwſtard, yr hwn a gymmerodd dŷn, ac a'i hauodd yn ei faes.

32 Yr hwn yn wîr ſydd leiaf o'r holl hadau: ond wedi iddo dyfu, mwyaf yn o'r llyſiau ydyw, ac y mae eſe yn myned yn bren: fel y mae adar y nef yn dyfod, ac yn nythu yn ei gangau eſ.

33 *Dammeg arall a leſarodd eſe wrthynt, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ſur-does, yr hwn a gymmerodd gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri phecceid o flawd, hyd oni ſurodd y cwbl.

34 *Hyn oll a leſarodd yr Ieſu trwy ddammegion wrth y torfeydd: ac heb ddammeg ni leſarodd eſe wrthynt:

35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedpwyd trwy y proplwyd, gan ddywedyd, *Agoraf fy ngenau mewn damhegion: mynegaf bethau cuddiedig er pan ſeiliwyd y bŷd.

36 Yna yr anfonodd yr Ieſu y torfeydd ymmaith, ac yr aeth i'r tŷ: a'i ddiſcyblion a ddaethant atto, gan ddywedyd, Eglura i ni ddammeg eſrau y maes.

37 Ac eſe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn ſydd yn hau yr hâd da, yw Mâb y dŷn.

38 A'r maes yw'r bŷd: a'r hâd da, hwynt hwy yw plant y deyrnas: a'r efrau yw plant y drŵg.

39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd hwynt, yw diafol: * a'r cynhayaf yw diwedd y bŷd: a'r medel-wŷr yw'r angelion.

40 Megis gan hynny y cynhallir yr efrau, ac a'u llwyr loſcir yn tân, felly y bydd yn niwedd y bŷd hwn.

41 Mâb y dŷn a ddenſyn ei angelion, a hwy a gnhullant allan o'i deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau, a'r rhai a wnant anwiredd.

42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wyloſain a rhingcian dannedd.

43 *Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr haul, yn nheyrnas eu Tâd. Yr hwn ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

44 Dracheſn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i dryſor wedi ei guddio mewn maes, yr hwn wedi i ddŷn ei gaffael, a'i cuddiodd, ag o lawenydd am dano, ſydd yn myned ymmaith, ac yn gwerthu yr hyn oll a feddo, ac yn prynu y maes hwnnw.

45 Dracheſn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnatta-wŷr, yn ceiſio perlau têg:

46 Yr hwn wedi iddo gaffael un perl gwerthfawr, a aeth, ac a werthodd gymmaint oll ac a feddei, ac a'i prynodd eſ.

47 Dracheſn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwriwyd yn y môr, ac a gaſclodd o bôb rhyw beth:

48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddygaſant i'r lan, a a eiſteddaſant, ac a gaſclaſant y rhai da mewn llêſtri, ac a fwriaſant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y bŷd: yr angelion a ânt allan, ac a ddidolant y rhai drwg o blith y rhai cyfiawn:

50 Ac a'i bwriant hwy i'r ffwrn dân: yno y bydd wyloſain a rhingcian dannedd.

51 Ieſu a ddywedodd wrthynt, A ddarſu i chwi ddeall hyn oll? Hwythau a ddywedaſant wrtho, Do Arglwydd.

52 A dywedodd yntau wrthynt, Am hynny pob Scrifennydd wedi ei ddyſcu i deyrnas nefoedd, ſydd debyg i dŷn o berchen tŷ, yr hwn ſydd yn dwyn allan o'i dryſor *bethau* newydd a hên.

53 A bu, wedi i'r Ieſu orphen y dammhegion hyn: eſe a ymadawodd oddi yno,

54 *Ac eſe a ddaeth i'w wlâd ei hun, ac a'u dyſcodd hwynt yn eu Synagog: fel y ſynnodd arnynt, ac y dywedaſant, O ba le y daeth y doeth-ineb hyn, a'r gweithredoedd nerthol, i'r dŷn hwn? *Mat.8.1

55 *Ond hwn yw mab y ſaer? ond Mair y gelwir ei fam eſ, ac Iaco, a Ioſes, a Simon, a Iudas, ei frodyr eſ? *Io.6.42.

56 Ac onid yw ei chwiorydd eſ oll gyd â ni? o ba le gan hynny y mae gan hwn y pethau hyn oll?

57 A hwy a rwyſtrwyd yn dô eſ. A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, *Nid yw prophwyd heb anrhydedd, ond yn ei wlâd ei hun, ac yn ei dŷ ei hun. *Mar.6.4 luc.4.24. io.4.44.

58 Ac ni wnaeth eſe nemmor o weithredoedd nerthol yno, oblegid eu hanghred-iaeth hwynt.

PEN. XIIII.

1 Tyb Herod am Griſt. 3 Carchar Ioan, a'i ddibenydd. 13 Yr Ieſu yn ymado i le anial: 15 lle y mae ef yn porthi pum mil o lobl â phum torth, ac â dau byſcodyn: 22 yn rhodio ar y môr at ei diſcyblion: 34 ac wedi tirio yn Gneſaret o yn iachâu y claſſion a gyſbyddai ag ymyl ei wiſc ef.

YPryd hynny y clybu *Herod y Tetrarch ſôn am yr Ieſu. *Mar.6. 14. luc.9.7.

2 Ac eſe a ddywedodd wrth ei weiſion, Hwn yw Ioan Fedyddiwr: eſe a gyfodes o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio yndo eſ.

3 *Canys Herod a ddaliaſei Ioan, ac a'i rhwymaſei, ac a'i dodaſei yngharchar, oblegid Herodias gwraig Philip ei frawd eſ. *Luc. 3.19.

4 Canys Ioan a ddywedodd wrtho, *Nid ‖ cyfreithlawn i ti ei chael hi. *Leuit. 18.16.&

5 Ac eſe yn ewyllyſio ei roddi eſ i farwolaeth, a ofnodd y dyrfa, *canys hwy a'i cymmerent eſ megis prophwyd. 20.21. ‖ *Rhydd.* *Pen.

6 Eithr pan gadwyd dydd genedigaeth Herod, y dawnſiodd merch Herodais ger eu bron hwy, ac a ryngodd fodd Herod. 21.26.

7 O ba herwydd eſe a addawodd drwy lŵ, roddi iddi beth bynnag a ofynnei.

8 A hithau wedi ei rhag-ddyſcu gan ei mam, a ddywedodd, dyro i mi ymma ben Ioan Fedyddiwr mewn dyſcl.

9 A'r brenin a fu drift ganddo: eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eiſteddent gyd ag eſ wrth y ford, eſe a orchymmynodd i roi *ei idai.*

10 Ac eſe a anfonodd, ac a dorrodd ben Ioan yn y carchar.

11 A ducpwyd ei ben eſ mewn dyſcl, ac a'i rhoddwyd i'r llangces: a hi a'i dug eſ i'w mam.

12 A'i ddiſcyblion eſ a ddaethant, ac a gymeraſant ei gorph eſ, ag a'i claddaſant: ac a aethant, ac a ſynegaſant i'r Ieſu.

13 *A phan glybu'r Ieſu, eſe a ymadawodd oddi yno mewn llong, i anghyfannedd-le o'r naill tu: ac wedi clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlyna-ſant eſ ar draed allan o'r dinaſoedd. *Mar.6. 32. luc. 9.10.

14 A'r Ieſu a aeth allan, ac a welodd ‖ dyrfa fawr: ac a doſturiodd wrthynt, ac eſe a iachaodd *lawer* eu cleiſion hwynt, ‖ *Bobl*

*Io.6.5. Mar.6.35

15 *Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth ei ddiſcyblion atto, gan ddywedyd, Y lle ſydd anghyfannedd, a'r awr a aeth weithian heibio: gollwng y dyrfa ymmaith, fel yr elont i'r pentrefi, ac y prynont iddynt ſwyd.

16 A'r Iefu a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid iddynt ſyned ymmaith: rhoddwch chwi iddynt beth iw ſwytta.

17 A hwy a ddywedaſant wrtho, Nid oes genym ni ymma, onid pum torth, a dau byſcodyn.

18 Ac efe a ddywedodd, Dygwch hwynt ymma i mi.

19 Ac wedi gorchymmyn i'r torfeydd eiſtedd ar y gwellt-glas, a chymmeryd y pum torth a'r ddau byſcodyn, efe a edrychodd i fynu tu a'r nêf, ac a fendithiodd, ac a dorrodd, ac a roddes y torthau i'r diſcyblion, a'r diſcyblion i'r torfeydd.

20 A hwynt oll a ſwyttâſant, ac a gawſant en digon: ac a godaſant o'r briw-ſwyd oedd yngweddill, ddeuddeg baſcedaid yn llawn.

21 A'r rhai a ſwyttaſent oedd ynghylch pumtil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

22 Ac yn y fan y gyrrodd yr Iefu ei ddiſcyblion i fyned i'r llong, ac i fyned i'r lan arall o'i flaen ef, tra fyddai efe yn gollwng y torfeydd ymmaith.

*Marc. 6.46. *Io.6.16. 23 *Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, efe a eſgynnodd i'r mynydd wrtho ei hun, i weddio. *Ac wedi ei hwyrhau hi, yr oedd efe yno yn vnig.

24 A'r llong oedd weithian ynghanol y môr, yn drallodus gan donnau. Canys gwynt gwrthwynebus ydoedd.

25 Ac yn y bedwaredd wyſſa o'r nôs, yr aeth yr Iefu attynt, gan rodio ar y môr.

26 A phan welodd y diſcyblion ef yn rhodio ar y môr, dychrynaſant, gan ddywedyd, Drychiolaeth ydyw: a hwy a waeddaſant rhag ofn.

27 Ac yn y man y llefarodd yr Iefu wrthynt, gan ddywedyd, Cymmerwch gyſſur: myfi ydyw, nac ofnwch.

28 A Phetr a'i attebodd, ac a ddywedodd, ô Arglwydd, os tydi yw, arch i mi ddyfod attat ar y dyfroedd.

29 Ac efe a ddywedodd, Tyred. Ac wedi i Petr ddeſcyn o'r llong, efe a rediodd ar y dyfroedd, i ddyfod at yr Iefu.

30 Ond pan welodd efe y gwynt yn grŷſ, efe a ofnodd: a phan ddechreuodd ſuddo, efe a lefodd, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw fi.

31 Ac yn y man yr eſtynnodd yr Iefu ei law, ac a ymaflodd ynddo ef, ac a ddywedodd wrtho, Tydi o ychydig ffydd, pa ham y petruſaſt?

32 A phan aethant hwy i mewn i'r llong, peidiodd y gwynt.

33 A daeth y rhai oedd yn y llong, ac a'i haddolaſant ef, gan ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydwyt.

*Marc. 6.53. 34 *Ac wedi iddynt ſyned trofolid, hwy a ddaethant i dîr Genneſaret.

35 A phan adnabu gwŷr y fan honno ef, hwy a anfonaſant i'r holl wlad honno o amgylch, ac a ddygaſant atto y rhai oedd mewn cnawdwl.

36 Ac a atteb ygaſant iddo gael cyffwrdd yn vnig ag ymyl ei wiſc ef: a chynnifer ac a gyffyrddodd, a iachawyd.

PEN. XV.

1 Cwyſt yn argyoeddi yr Scrifennyddion a'r Pharifeaid, am dorri gorchymynion Duw trwy eu traddodiadau eu hunain: 11 yn dyſcu nad yw y pêth ſydd yn myned i mewn i'r genau, yn halogi dyn: 21 yn iachau merch y wraig o Canaan, 30 a thorfoedd craill lawer: 32 ac â ſaith dorth, ac ychydic byſcod bychain, yn porthi ſaith mîl o wyr, heb law gwragedd a phlant.

YNa 'r Scrifennyddion a'r Pharifeaid, y rhai oedd o Ieruſalem, *a ddaethant at yr Iefu, gan ddywedyd, *Marc. 7.1.

2 Paham y mae dy ddiſcyblion di yn troſeddu traddodiad yr henafiaid? canys nid ydynt yn golchi eu dwylo pan ſwyttâont fara.

3 Ac efe a atteb odd, ac a ddywedodd wrthynt, A pha ham yr ydych chwi yn troſeddu gorchymyn Duw, trwy eich traddodiad chwi?

4 Canys Duw a orchymynnodd, gan ddywedyd, *Anrhydedda dy dâd, a'th fam: *a'r hwn a fellithio dâd neu fam, lladder ef yn farw: *Exod. 20.12. deu.5.16.

5 Eithr yr ydych chwi yn dywedyd, Pwy bynnag a ddywedo wrth ei Dâd neu ei fam, *Rhodd yw pa beth bynnag y ceit lês oddi wrthif, ac ni anrhydeddo ei dad neu ei fam, di-ſûs fydd. *Exod. 21.17. lem.20.9.

6 Ac fêl hyn y gwnaethoch orchymmyn Duw yn ddi-rym, trwy eich traddodiad eich hun. deu.5.16. dihar.30. 20.

7 Oh ragrith-wŷr, da y prophwydodd Eſaias am danoch chwi, gan ddywedyd, *Matth. 15.14. Eſai. 29.13.

8 *Nefau y mae y bobl hyn attaf â'i genau, a'm anrhydeddu a'u gwefuſau: a'u calon ſydd bell oddi wrthif.

9 Eithr yn ofer i'm anrhydeddant i, gan ddyſcu gorchymynion dynion yn ddyſceidiaeth.

10 *Ac wedi iddo alw y dyrfa atto, efe a ddywedodd wrthynt, Clywch a deellwch. *Marc. 7.14.

11 Nid yr hyn ſydd yn myned i mewn i'r genau, ſydd yn halogi dyn, ond yr hyn ſydd yn dyfod allan o'r genau, hynny ſydd yn halogi dyn.

12 Yna y daeth ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedaſant wrtho, a wyddoſti ymrwyſtro o'r Pharifeaid wrth glywed yr ymadrodd hyn?

13 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, *Pôb planhigyn yr hwn ni's plannodd ſy Nhâd nefol, a ddiwreiddir. *Ioa.15.

14 Gadewch iddynt: *tywyſogion deillion ŷnt deillion ydynt. Ac os y dall a dywys y dall, y ddau a ſyrthiant yn y ffôs. *Ioa.6. 39.

15 *A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Eglura i ni y ddammeg hon. *Marc. 7.17.

16 A dywedodd yr Iefu, A ydych chwithau etto heb ddeall?

17 Onid ydych chwi yn deall etto fôd yr hyn oll ſydd yn myned i mewn i'r genau yn cilio i'r bol, ac y bwrir ef allan i'r gamôs?

18 Eithr y pethau a ddeuant allan o'r genau, ſy yn dyfod allan o'r galon, ar *pethau* hynny a halogant ddyn.

19 *Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dyfod allan, lladdiadau, torpriodaſau, godineburau, lladradau, camdyſtiolaethau, cablau. *Gen.6.5 & 8.21.

20 Dymma y pethau ſy yn halogi dyn: eithr bwytta â dwylo heb olchi, ni haloga ddyn.

21 [A'r Iefu a aeth oddi yno, ac a giliodd i duredau Tyrus a Sidon.

22 *Ac wele, gwraig o Ganaan a ddaeth o'r parthau hynny, ac a lefodd, gan ddywedyd wrtho, Tru gania arnaf, O Arglwydd, Fâb Dafydd, y mae fy merch yn ddiwg-ei hwyl gan gythraul. *Marc. 7.24.

23 Eithr nid attebodd efe iddi *dim* gair. A daeth ei ddiſcyblion atto, ac a attolygaſant iddo, gan ddywedyd, Gollwng hi ymmaith, canys y mae hi yn llefain ar ein hôl.

24 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, *Nid'm danfonwyd i ond at ddefaid collcdig tŷ Iſrael. *Pen. 10.6.

25 Ond

15 Ond hi a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd cymmorth fi.

16 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Nid da cymmeryd bara y plant, a'i fwrw i'r cŵn.

17 Hithau a ddywedodd, Gwîr yw Arglwydd: canys y mae'r cŵn yn bwyta o'r briwſion ſy'n ſyrthio oddi ar fwrdd eu harglwyddi.

18 Yna yr attebodd yr Iefu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr yw dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllyſio. A'i merch a iachawyd o'r awr honno allan.]

29 *A'r Iefu a aeth oddi yno, ac a ddaeth ger llaw môr Galilæa; ac a eſcynnodd i'r mynydd, ac a eiſteddodd yno.

30 *A daeth atto dorfeydd lawer, a chanddynt gyd â hwynt gloffion, deillion, mudion, anafuſion, ac eraill lawer: a hwy a'u bwriaſant i lawr wrth draed yr Iefu, ac efe a'u hiachaodd hwynt.

31 Fel y rhyfeddodd y torfeydd, wrth weled y mudion yn dywedyd, y rhai anafus yn iach, y cloſſion yn rhodio, a'r deillion yn gweled: a hwy a ogoneddaſant Dduw Iſrael.

32 *A galwodd yr Iefu ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedodd, yr ydwyf yn toſturio wrth y dyrfa, canys y maent yn aros gyd â mi dri. diau weithian, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwyta: ac nid ydwyf yn ewyllyſio eu gollwng hwynt ymmaith ac eu ymthlwng, rhag eu llewygu ar y ffordd.

33 A'i ddiſcyblion a ddywedent wrtho, O ba le y cæm ni gymmaint o fara yn y diffaethwch, ſel y digonid tyrfa gymmaint?

34 A'r Iefu a ddywedei wrthynt, Pa faint torth ſydd genych? A hwy a ddywedaſant, Saith, ac ychydig byſcod bychein.

35 Ac efe a orchymynnodd i'r torfeydd eiſtedd ar y ddaiar.

36 A chan gymmeryd y ſaith dorth a'r pyſcod, a diolch, efe a'u torrodd, ac a'u rhoes i'w ddiſcyblion, a'r diſcyblion i'r dyrfa.

37 A hwy oll a fwyttaſant, ac a gawſant ſeu digon: ac a godoſant o'r briw-fwyd oedd yngweddill ſaith faſcedaid yn llawn.

38 A'r rhai a fwyttaſent, oedd bedair mîl o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

39 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymmaith, efe a aeth i long, ac a ddaeth i barthau Magdala.

PEN. XVI.

1 *Y Phariſeaid yn gofyn arwydd.* 6 *Iefu yn rhybuddio ei ddiſcyblion am lefain y Phariſeaid, a'r Sadducæaid.* 13 *Tyſt y bobl am Grift,* 16 *a chyffes Petr am dano.* 21 *Iefu yn rhag-fynegi ei farwolaeth,* 23 *yn ceryddu Petr am ei gymhori i'w gwrthwyneb:* 24 *Ac yn rhybuddio y ſawl a fynnent ei galyn ef, i ddwyn y groes.*

AC* wedi i'r Phariſeaid a'r Sadducæaid ddyfod atto, a'i demtio, hwy a attolygaſant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nêf.

2 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pan fyddo yr hwyr y dywedwch, Tywydd têg, canys y mae'r wybr yn gôch.

3 A'r boreu, Heddyw dryg-hin: canys y mae'r wybr yn gôch, ac yn bruddaidd. O rhagrith wyr, chwi a fedrwch, ddeall wyneb yr wybren, ac oni fedrwch arwyddion yr amſeran?

4 Y mae cenhedlaeth ddrwg a godinebus yn ceiſio arwydd, ac arwydd ni's rhoddir iddi onid arwydd y prophwyd Ionas. Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymmaith.

5 Ac wedi dyfod ei ddiſcyblion ef i'r lan arall, hwy a ollyngaſent tros goſ gymmeryd bara

6 A'r Iefu a ddywedodd wrthynt, Edrychwch ac ymogelwch rhag ſur-does y Phariſeaid, a'r Sadducæaid.

7 A hwy a ymreſymmaſant yn eu plith eu hunain gan ddywedyd, *Hyn ſydd am na chymmeraſom fara gannym.*

8 A'r Iefu yn gwybod, a ddywedodd wrthynt, Chwy-chwi o ychydig ffydd, pa ham yr ydych yn ymreſymmu yn eich plith eich hunain, am na chymmeraſoch fara *gyd â chwi?*

9 Onid ydych chwi yn deall etto, nac yn cofio pum torth y pum-mîl a pha ſawl baſcedaid a gymmeraſoch *i ſynnu?* *Pen. 14.17.

10 *Na ſaith dorth y pedeir-mîl, a pha ſawl cawellaid a gymmeraſoch *i ſynnu?* *Pen. 15.34.

11 Pa ſodd nad ydych yn deall mad am fara y dywedais wrthych, ar ymogelyd rhag ſur-does y Phariſeaid, a'r Sadducæaid?

12 Yna y deallſant na ddywedaſei efe am ymogelyd rhag ſurdoes bara, ond rhag athrawiaeth y Phariſeaid, a'r Sadducæaid.

13 [Ac wedi dyfod yr Iefu i dueddau Cæſarea Philippi, efe a ofynnodd iw ddiſcyblion, gan ddywedyd, *Pwy y mae dynion yn dywedyd fy môd i, Mâb y dŷn? *Mar.8. 27. luc. 9.18.

14 A hwy a ddywedaſant, Rhai mai Ioan Fedyddiwr, a rhai mai Elias, ac eraill mai Ieremias, neu un o'r prophwydi.

15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddwch chwi ydwyf i?

16 A Simon Petr a attebodd, ac a ddywedodd, *Ti yw Chriſt, Mâb y Duw byw. *Ioh.9.69

17 A'r Iefu gan atteb a ddywedodd wrtho, Gwyn dy fŷd ti Simon mâb Iona: canys nid cig a gwaed a ddatcuddiodd *hyn* i ti, ond fy Nhâd, yr hwn ſydd yn y nefoedd.

18 Ac yr ydwyf finnau yn dywedyd i ti, *mai ti yw Petr, ac ar y graig hon yr adeiladaf fy Eglwys: a phyrth vffern nis gorchfygant hi. *Ioh.1.42

19 *A rhoddaf i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwymech ar y ddaiar, a fydd rhwymedig yn y nefoedd: a pha beth bynnac a rydd haech ar y ddaiar, a fydd wedi ei ryddhau yn y nefoedd.] *Ioh.20. 23.

20 Yna y gorchymynnodd efe i'w ddiſcyblion na ddywedent i neb mai efe oedd Iefu Grift.

21 O hynny allan y dechreuodd yr Iefu ddangos i'w ddiſcyblion ſod yn rhaid iddo fyned i Ieruſalem, a dioddef llawer gan yr Henuriaid, a'r Archoffeiriaid, a'r Scrifenyddion, a'i ladd, a chyfodi y trydydd dydd.

22 A Phetr, wedi ei gymmeryd ef atto, a ddechreuodd ei geryddu ef, gan ddywedyd, Arglwydd trugarha wrthit dy hun; ni'th bydd hyn i ti.

23 Ac efe a drôdd, ac a ddywedodd wrth Petr, Dôs yn fy ôl i, Satan, rhwyſtr ydwyt ti i mi: am nad ydwyt yn ſynnied y pethau ſy o Dduw, ond y pethau ſy o ddynion.

24 *Yna y dywedodd yr Iefu wrth ei ddiſcyblion, Os myn neb ddyfod ar fy ol i ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a chanlyned fi. *Pen.16. 38. mar. 8.34.

25 Canys pwy bynnag a ewyllyſio gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy bynnag a gollo ei fywyd o'm plegit i, a'i caiff.

26 Canys pa leſâd i ddŷn os ynill efe yr holl fŷd, a cholli ei enaid ei hun? neu pa beth a rydd dŷn yn gyfnewid am ei enaid?

27 Canys Mâb y dŷn a ddaw yngogoniant ei Dâd gyd â'i Angelion, *ac yna y rhydd efe i bawb yn ôl eiweithred. *Pſal.62. 12. rhuf. 2.6. *Mat.9.26

28 Yn wîr y dywedaſ wrthych, y *mae rhai luc.8.27.

o'r ſawl ſydd yn ſefyll ymma, a'r ni phrofant angau, hyd oni welont F.by dŷn yn dyfod yn ei frenhiniaeth.

PEN. XVII.

1 *Gwedd-newidiad Christ.* 14 *Y mae efe yn iachau y lloerig,* 22 *yn rhag-fynegi ei ddioddefaint,* 24 *ac yn talu ttyngedd.*

*Mar.9.2 luc.9.28. AC * yn ôl chwe diwrnod, y cymmerodd yr Iesu Petr, ac Iaco, ac Ioan ei frawd, ac a'u dug hwy i fynydd vchel, o'r naill-tu.

2 A gwedd-newidwyd ef ger eu bron hwy: a'i wyneb a ddiſclerioddfel yr haul, a'i ddillad oedd cyn wynned a'r goleuni.

3 Ac wele, Moſes ac Elias a ymddangoſodd iddynt, yn ymddiddan ag ef.

4 A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrth yr Iesu: O Arglwydd, da yw i ni fod ymma: ôs ewyllyſi, gwnawn ymma dair pabell: vn i ti, ac vn i Moſes ac vn i Elias.

*2.Pet. 1.17. 5 *Ac ese etto yn llefaru, wele, cwmwl golau a'u cyſcododd hwynt: ac wele lef o'r cwmwl, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl fab yn yr hwn i'm bodlonwyd: gwrandewch arno ef.

6 A phan glybu y diſcyblion *hyny*, bwy a ſyrthiaſant ar eu hwynebau, ac a ofnaſant yn ddirfawr.

7 A daeth yr Iesu, ac a gyffyrddodd â hwynt, ac a ddywedodd, Cyſodwch, ac nac ofnwch.

8 Ac wedi iddynt ddercha ſu eu llygaid, ni welſant neb ond yr Iesu yn vnic.

9 Ac ſel yr oeddynt yn deſcyn o'r mynydd, gorchymynnodd yr Iesu iddynt, gan ddywedyd, Na ddywedwch y weledigaeth i neb, hyd oni adgyſodo Mab y dyn o feirw.

10 A'i ddiſcyblion a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, *Pa ham gan hynny y mae 'r Scrifennyddion yn dywedyd, ſôd yn rhaid dyfod o Elias yn gyntaf?

*pen.11. 14.mar. 9.11.

11 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn wîr a ddaw yn gyntaf, ac a edfryd bob peth.

12 Eithr yr ydwyſi yn dywedyd i chwi ddyfod o Elias euſus, ac nad adnabunant hwy ef, ond gwnaethur o honynt iddo beth bynnag a fynnaſant: felly y bydd hefyd i Fab y dyn ddioddef ganddynt hwy.

13 Yna y deallodd y diſcyblion mai am Ioan Fedyddiwr y dywedaſei eſe wrthynt.

*Mar.9. 17.luc. 9.38. 14 *Ac wedi eu dyfod hwy at y dyrfa, daeth atto ryw ddyn, ac a oſtyngodd iddo ar ei liniau,

15 Ac a ddywedodd, Arglwydd trugarhâ wrth fy mab, oblegid y mae efe yn lloerig, ac yn ſtin arno: canys ymae efe yn ſyrthio yn y tân yn fynych, ac yn y dŵr yn fynych.

16 Ac mi a'i dugym ef at dy ddiſcyblion di, ac ni allent hwy ei iachau ef.

17 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throſtans, pa hyd y byddaf gyd â chwi? pa hyd y dioddefaf chwi? dygwch ef ymma attaf.

18 A'r Iesu a geryddodd y cythrael, ac efe a aeth allan o honaw: a'r bachgen a iachawyd o'r awr honno.

19 Yna y daeth y diſcyblion at yr Iesu o'r naill-tu, ac a ddywedaſant, Pa ham na allem ni ei ſwrw ef allan?

20 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oblegid eich anghredinia eth: canys yn wîr y dywedaf i chwi, *pe bai gennych ffydd megis gronyn o hâd mwſtard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, Symmuda o'r ymma draw, ac efe a ſymmudai: ac ni bydd dim amhoſsibl i chwi.

*Luc. 7.6.

21 Eithr nid â y rhyw ogaeth hyn allan onid trwy weddi ac ympryd.

22 * Ac ſel yr oeddynt hwy yn aros yn Galilea, *pen.9. dywedodd yr Iesu wrthynt, Mab y dyn a draddodir 17.mar. i ddwylo dynion: 9.31.luc.

23 A hwy a'i lladant, a'r trydydd dydd y cyfyd efe. A hwy a aethant yn driſt iawn. 9.44.

24 Ac wedi dyfod o honynt i Capernaum, y rhai oedd yn derbyn arian y deyrnged, a ddaethant at Petr, ac a dywedaſant, Onid yw eich athro chwi yn talu teyrn-ged?

25 Yntef a ddywedodd, Ydyw. Ac wedi ei ddyfod efe i'r tŷ, yr Iesu a achubodd ei flaen ef, gan ddywedyd, Beth yr wyt ti yn ei dybied, Simon? gan bwy y cymmer brenhinoedd y ddaiar deyrn-ged, neu dreth? gan eu plant eu hun; ynteu gan eſtroniaid?

26 Petr a ddywedodd wrtho, Gan eſtroniaid. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gan hynny y mae y plant yn rhyddion.

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwyſtro hwy, dôs i'r môr, a bwrw fach, a chymmer y pyſcodyn a ddêl i fynu yn gyntaf: ac wedi i ti agoryd ei fafn, ti a gei ddarn o arian: cymmer hwnnw, a dyro iddynt droſof a thitheu.

PEN. XVIII.

1 *Christ yn rhybuddio ei ddiſcyblion, i fôd yn oſtyngeiddc, ac yn ddimwedd;* 7 *i ochelyd rhwyſtrau, ac na ddirmygent yr rhaib chain:* 15 *yn dyſcu pa fodd y mae i ni ymddwyn tuac at tîn brodyr, pan wnelont i'n herbyn:* 21 *a pha fawl y maith y maddeuwn ideynt:* 23 *yr hyn beth y mae yn ei oſod allan drwy ddammeg y brenin a gymmerai gyfrif gan ei weiſion,* 32 *ac a goſpodd yr hwn ni wnaeth drugaredd â'i gydymmaith.*

[AR * yr awr honno y daeth y diſcyblion at yr *Mar.9. Iesu, gan ddywedyd, Pwy fydd fwyaf yn 33.luc. nheyrnas nefoedd? 9.46.

2 A'r Iesu a alwodd atto fachgennyn, ac a'i goſodes yn eu canol hwynt,

3 Ac a ddywedodd, Yn wîr y dywedaf i chwi, *oddieithr eich troi chwi, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd.

*pen.19. 14.1.cor. 14.20.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i goſtyngo ei hunan fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw 'r mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, a'm derbyn i.

6 * A phwy bynnag a rwyſtro vn o'r rhai by- *Mar.9. chain hyn a gredant ynofyda fyddai iddo pe cre- 42.luc. gid maen melinam ei wddf, a'i foddi yn eigion 17.1.2. y môr.

7 Gwae 'r byd oblegid rhwyſtrau: canys angenrhaid yw dyfod rhwyſtrau: er hynny gwae y dyn hwnnw drwy 'r hwn y daw y rhwyſtr.

8 *Am hynny, os dy law, neu dy droed a'th rwy- *pen.5.30 ſtra, torr hwynt ymmaith, a thaſl oddi wrthit: mar.9.45 gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloſlaen yn anafus, nag â chennit ddwy law neu ddau droed, dy daflu i'r tân tragywyddol.

9 Ac os dy lygad a'th rwyſtra, tynn ef allan, a thaſl oddi wrthit: gwell yw i ti yn un-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennit, dy daflu i dân vſtern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr vn o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod eu hangelion hwy yn y nefoedd, bôb amſer yn gweled wyneb fy Nhâd, yr hwn ſydd yn nefoedd.]

11 *Canys

11 *Canys daeth Mâb y dŷn i gadw yr hyn a gollasid.

12 *Beth a dybygwch chwi? o bydd gan dŷn gant o ddefaid, a myned o vn o honynt ar ddisperod, oni âdefe yr am yn vn cant, a mynet i'r mynyddoedd, a cheisio yr hon a aeth ar ddisperod?

13 Acos bydd *iddo* ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhau am honno, mwy nag am yr amŷn vn cant, y rhai nid aethant ar ddisperod.

14 Felly nid yw ewyllys eich Tâd, yr hwn sydd yn y nefoedd, gyfrgolli 'r vn o'r rhai bychain hyn.

15 *Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dôs, ac argyoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun: os efe a wrendy arnat, ti a ennillaist dy frawd.

16 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto vn neu ddau, *fel yngenau dau neu dri o dystion, y bydo pôb gair yn safadwy.

17 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy, dywed yr Eglwys: ac os efe ni wrendy ar yr Eglwys chwaith, *bydded ef i ti megis yr ethnic a'r publican.

18 Yn wir meddaf i chwi, *pa bethau bynnag a rwymoch ar y ddaiar, fyddant wedi en rhwymo yn y nefoedd a pha bethau bynnag a ryddhaoch ar y ddaiar, a fyddant wedi eu rhyddhau yn y nef.

19 Trachefn meddaf i chwi, os cydsyniant dau o honoch ar y ddaiar, am ddim oll, beth bynnag a'r a geisnant, efe a wneir iddynt gan fy Nhâd, yr hwn sydd yn y nefoedd.

20 Canys lle mae dau neu dri wedi ymgynnull yn fy enw i, yno yr ydwyf yn eu canol hwynt.

21 [Yna y daeth Petr atto ef, ac a ddywedodd, Arglwydd, pa fawl gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn, ac y maddeuaf iddo? *a'i hyd seithwaith?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthit, hyd seith waith, onid hyd ddengwaith a thrugain seithwaith.

23 Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw frenin, a fynnei gael cyfrif gan ei weision.

24 A phan ddechreuodd gyfrif, fe a ddugpwyd atto vn a oedd yn ei ddyled ef o ddeng-mîl o dalentau.

25 A chan nad oedd ganddo *ddim* i dalu, gorchymynodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl a'r a feddeiria thalu 'r *dyled*.

26 A'r gwas a syrthiodd i lawr, ac a'i haddolodd gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthif, mi a dalaf i ti y cwbl oll.

27 Ac Arglwydd y gwâs hwnnw a dosturiodd *wrtho*; ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddyled.

28 Ac wedi myned o'r gwas hwnnw allan, efe a gafodd vn o'i gyd-weision, yr hyn oedd yn ei ddyledo gan ceiniog: ac efe a ymaflodd ynddo, ac a'i llindagodd, gan ddywedyd, Tâl i mi yr hyn sydd ddyledus arnat.

29 Yna y syrthiodd ei gyd-wâs wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous wrthif, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

30 Ac ni'm gwnai efe: ond myned, a'i fwrw ef, yng hatchar, hyd oni thalei yr hyn oedd ddyledus.

31 A phan weles ei gyd-weision y petha a wnelsid, bu ddrwg dros ben ganddynt: a hwy a ddaethant, ac a fynegasant i'w harglwydd yr holl betha a wnasei.

32 Yna ei arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Fi â wâs drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno, am i ti ymbil â mi:

33 Ac oni ddylesit titheu drugarhau wrth dy gyd-wâs, megis y trugarheais innau wrthit ti?

34 A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddes ef i'r poen-wŷr, hyd oni thalei yr hyn oll oedd ddyledus iddo.

35 Ac felly y gwna fy Nhâd nefol i chwithau, oni faddeuwch och calonau bôb vn i'w frawd eu camweddau.]

PEN. XIX.

2 Crist yn iachau y cleifion: 3 yn atteb y Pharisaiad am Yscariaeth: 10 yn dangos pa bryd ymmae Priodas yn angenrheidiol: 13 yn derbyn plant bychain: 16 yn dysgu i'r gwr ieuange y modd i gael bywyd tragwyddol, 20 ac i fôd yn berffaith: 23 yn dywedyd i'w ddisciblion, mor anhawdd ydyw i'r galudos fyned i mewn i deyrnas Duw, 27 ac yn addo gwobr i'r sawl a ymadawant â dim er mwyn ei gaelyn ef.

A Bu, * pan orphennodd yr Iesu yr ymadroddion hyn, efe a ymadawodd o Galilea, ag a ddaeth i derfynau Indæa, tu hwnt i'r Iorddonen. * Mar. 10.1.

2 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef; ac efe a'u hiachaodd hwynt yno.

3 A daeth y Pharisaiad atto gan ei demtio, a dywedyd wrtho, Ai | cyfraithlawn i ŵr yscar â'i wraig am bôb achos? | *Rhydd.*

4 Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllennasoch * i'r hwn a'u gwnaeth o'r dechreu en gwneuthur hwy yn wryw a benyw? * Gen. 1.27.

5 Ac efe a ddywedodd, * Oblegid hyn y gâd dŷn dâd a mam, ac y glŷn wrth ei wraig: * a'r ddau fyddant yn vn cnawd. * Gen. 2. 24. ephes. 5.31.

6 O herwydd pa ham, nid ydynt mwy yn ddau, onid yn vn cnawd. Y peth gan hynny a gyssyllodd Duw, nac yscared dŷn. * 1 Cor. 6.16.

7 Hwythau a ddywedasant wrtho, * Pa ham gan hynny y gorchymynnedd Moseseroddi llythyr yscar, a'i gallwng hi ymmaith? * Deut. 24.1.

8 Yntef a ddywedodd wrthynt, Moses | o herwydd caledrwydd eich calonau a oddefodd i chwi yscar â'ch gwragedd: eithr o'r dechreu nid felly yr oedd. | *At galedrwydd*

9 *Ac meddaf i chwi, pwy bynnag a yscaro a'i wraig, onid am odineb, ac a briodo vnarall, y mae efe yn torri priodas: ac y mae yr hwn a briodo yr hon a yscarwyd, yn torri priodas. * Pen. 5.32. mar. 10.11. luc. 16.18.

10 Dywedodd ei ddisciblion wrtho, Os felly y mae 'r achos rhwng gŵr a gwraig; nid da gwreica. 1 cor. 7. 11.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn, ond y rhai y rhoddwyd iddynt.

12 Canys y mae Eunuchiaid a aned felly o grothau mam: a cy mae Eunuchiaid a wnaed gan ddynion yn Eunuchiaid: ac y mae Eunuchiaid a'u gwnaethant eu hun yn Eunuchiaid er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb a ddichon *ei* dderbyn, derbynied.

13 Yna * y dygpwyd atto blant bychain, fel y rhoddei ei ddwylo arnynt, ac y gweddiei: a'r disciblion a'u ceryddodd hwynt. * Mar. 10. 13. luc. 18. 15.

14 A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch i blant bychain, ac na waherddwch iddynt ddyfod attafi: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nefoedd.

15 Ac wedi iddo roddi ei ddwylo arnynt, efe a aeth *ymmaith* oddi yno.

16 * Ac wele, vn a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athro da, pa beth da a wnaf, fel y cawyf fywyd tragywyddol? * Mar. 10. 17. luc. 18. 18.

17 Yntef

19 Yntef a ddywedodd wrtho, Pa ham y gelwi ſi yn dda? nid da neb ond vn, *ſef* Duw: ond os ewyllyſi ſyned i mewn i'r bywyd, cadw 'r gorchymynion.

18 Efe a ddywedodd wrtho yntef, Pa rai? A'r Ieſu a ddywedodd, * Na ladd, na odineba, na leſtratta, na ddwg gam dyſtiolaeth.

Exod. 20.13.

19 Anthyded dy dâd a'th fam, a Châr dy gymmydog fel di dy hun.

20 Y gŵr ieuangc a ddywedodd wrtho, Mi a gedwais y thai hyn holl o'm hieuengtid: beth ſydd yn eiſiau i mi etto?

21 Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Os ewyllyſi fôd yn berffaith, dôs, gwerth yr hyn ſydd genit, a dyro i'r tlodion: a thi a gei dryſſor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

22 A phan glybu y gŵr ieuangc yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn drift: canys yr oedd yn berchen da lawer.

23 Yna y dywedodd yr Ieſu wrth ei ddiſcyblion, Yn wîr y dywedaf i chwi, mai yn anhawdd yr â goludog i mewn i deyrnas nefoedd.

24 A thracheſn meddaf i chwi, Haws yw i gamel fyned trwy gran y nodwydd dur, nagi oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

25 A phan glybu ei diſcyblion ef *hyn*, ſynnu a wnaethant yn ddirfawr, gan ddywedyd, Pwy gan hynny a all fôd yn gadwedig?

26 A'r Ieſu a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion am nhoſsibl yw hyn, nod gyd â Duw pôb peth ſydd boſsibl.

27 [* Yna Petr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Wele, nyni a adawſom bôb peth, ac a'th ganlynaſom di: beth gan hynny a fydd i ni?

* Mar. 10. 28. luc. 18. 28.

28 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi y rhai a'm canlynaſoch i, yn yr adenedigaeth pan eiſteddo Mab y dŷn ar orſedd ei ogoniant, * eiſtêdd chwithau ar ddeuddeg gorſedd, yn barnu deuddeg-llwyth Iſrael.

* Luc. 22. 30.

29 A phôb un a'r a adawodd dai, neu frodyr neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragywyddol a etiſedda efe.

* Pen. 20. 16. mar. 10. 31. luc 13. 30.

30 * Ond llawer o'r rhai blaenaf a fyddant yn olaf: a'r rhai olaf yn flaenaf.]

PEN. XX.

1 Chriſt, trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyledwr i neb: 17 yn rhag-fynegi ei ddioddefaint: 20 Trwy atteb i fam meibion Zebedeus, yn dyſcu iw ddiſcyblion fôd yn oſtyngedic: 30 ac yn rhoddi i ddau ddyn dall eu golwg.

CAnys teyrnas nefoedd ſydd debyg i ŵr o berchen tŷ, yr hwn a aeth allan a hi yn dyddhau, i gyflogi gweith-wŷr i'w winllan.

2 Ac wedi cytuno â'r gweith-wŷr er ceiniog y dydd, efe a'u hanfonodd hwy i'w winllan.

3 Ac efe a aeth allan ynghylch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn ſefyll yn ſegur yn y farchnadfa:

4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan, a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhoddaf i chwi.

5 A hwy a aethant ymmaith. *Ac* efe a aeth allan drachefn ynghylch y chweched a'r nawfed awr, ac a wnaeth yr vn modd.

6 Ac efe a aeth allan ynghylch yr vnfed awr ar ddêg, ac a gafas eraill yn ſefyll yn ſegur, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y ſeſwch chwi yma ar hŷd y dydd yn ſegur?

7 Dywedaſant wrtho, Am na chyflogodd neb ni. Dywedodd yntef wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan, a pha beth bynnag fyddo cyfiawn, chwi a'i cewch.

8 A phan aeth hi yn hwyr, ar glwydd y winllan a ddywedodd wrth ei oruchwiliŵr, Galw 'r gweith-wŷr, a dyro iddynt eu cyflog, gan ddechreu o'r rhai diweddaf, hyd y rhai cyntaf.

9 A phan ddaeth y rhai *a gyflogaſid* ynghylch yr vnfed awr ar ddeg, hwy a gawſant bob vn geiniog

10 A phan ddaeth y rhai cyntaf, buy a dybiaſant y caent fwy: a hwythau a gawſant bob vn geiniog.

11 Ac wedi iddynt gael, grwgnach a wnaethant yn erbyn gŵr y tŷ:

12 Gan ddywedyd, Vn awr [y gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi a'u gwnaethoſt hwynt yn gyfatal a ninneu, y rhai a ddygaſom bwys y dydd a'r gwrês.

Rhag. yn ol.

13 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrth vn o honynt, Y cyfaill, nid ydwyf yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cytunaiſt â mi?

14 Cymmer yr hyn ſydd eiddot, a dôs ymmaith: yr ydwyf yn ewyllyſio rhoddi i'r olaf hwn, megis i tithau.

15 Ai nid [cyfreithlawn i mi wneuthur a fynnwyf a'r eiddof ſy hun? neu a ydyw dy lygad di yn ddrwg, am fy môd i yn dda.

Rhag.

16 Felly * y rhai olaf ſyddant yn flaenaf, a'r rhai blaenaf yn olaf: canys llawer ſy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.]

* Pen. 19. 30.

17 * Ac a'r Ieſu yn myned i fyny i Ieruſalem, efe a gymmerth y deuddeg diſcybl o'r naillu ar y ffordd, ac a ddywedodd wrthynt,

* Mar. 10. 32. luc. 18. 31.

18 Wele, yr ydym ni yn myned i fyny i Ieruſalem, a mâb y dŷn a draddodir i'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth:

19 * Ac a'i traddodant ef i'r cenhedloedd, i'w watwar, ac i'w flangellu, ac i'w groeſhoeliot a'r trydydd dydd efe a adgyfyfyd.

* Pen. 26. 2. mat. 10. 34. luc 24. 7.

20 [* Yna y daeth mam meibion Zebedeus atto, gyd â'i meibion, gan addoli, a deiſyf rhyw beth ganddo.

* Mat. 10. 25.

21 Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa beth a fynni? Dywedodd hitheu wrtho, Dywed am gael o'm dau fâb hyn eiſtedd, y naill ar dy law ddeheu, a'r llall ar dy law aſſwy, yn dy frenhiniaeth.

22 A'r Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd, Ni wyddoch chwi beth yr ydych yn ei ofyn. A allwch chwi yfed o'r cwppan yr ydwyfi ar yfed o honaw, a'ch bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi? Dywedaſant wrtho, Gallwn.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dim yr yfwch o'm cwppan, ac i'ch bedyddir â'r bedydd i'm bedyddir ag ef: eithr eiſtedd ar fy llaw ddeheu, ac ar fy llaw aſſwy, nid eiddof *fi* roddi, ond i'r ſawly darparwyd gan fy Nhad.

24 A phan glybu y deg *hyn*, hwy a ſorraſant wrth y ddau frodyr.

25 A'r Ieſu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, * Chwi a wyddoch fôd penneſtiried y cenhedloedd yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r rhai mawrion yn tra-awdurdodi arnynt hwy.

* Luc. 22. 25.

26 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a fynno fôd yn fawr yn eich plith chwi, bydded yn wenidog i chwi.

27 A phwy bynnag a fynno fôd yn bennaf yn eich plith, bydded yn wâs i chwi.

28 Megis

18 Megis na ddaeth, * Mab y dŷn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roddi ei einioes yn brid-werth dros lawer.]

29 Ac a hwy * yn myned allan o Iericho, tyrfa fawr a'i canlynodd ef.

30 Ac wele, dau ddeillion yn eistedd ar fin y ffordd, pan glywsant fôd yr Iesu yn myned heibio, a lefasant gan ddywedyd, Arglwydd, fâb Dafydd, trugarhâ wrthym.

31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt, fel y tawent, hwythau a lefasant fwy-fwy, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

32 A'r Iesu a safodd, ac a'u galwodd hwynt, ac a ddywedodd, Pa beth a ewyllysiwch ei wneuthur o honof i chwi?

33 Dywedasant wrtho, Arglwydd, agoryd ein llygaid ni.

34 A'r Iesu a dosturiodd wrthynt, ac a gyffyrddodd â'u llygaid: ac yn ebrwydd y canfuant eu llygad elwg, a hwy a'i canlynasant ef.

PEN. XXI.

1 *Crist yn marchogaeth ar asyn i Ierusalem,* 12 *yn yrru y prynwyr a'r gwerthwyr o'r Deml,* 17 *yn melltithio y ffigysbren,* 23 *yn gosteg yr offeiriaid a'r henuriaid,* 28 *ac yn cenadwri yr ail fâb,* 33 *a'r llafurwyr a laddasant y rhai a anfonwyd attynt.*

A * Phan ddaethant yn gyfagos i Ierusalem, a'u dyfod hwy i Bethphage, i fynydd yr olewydd, yna yr anfonodd yr Iesu ddau ddisgybl:

2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch i'r pentref sydd ar eich cyfer, ac yn y man chwi a gewch asyn yn rhwym ac ebol gyd â hi: gollyngwch *hwynt*, a dygwch attafi.

3 Ac os dywed neb ddim wrthych, dywedwch, Y mae 'n rhaid i'r Arglwydd wrthynt: ac yn y man efe a'u denfyn hwynt.

4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasid trwy 'r prophwyd, yn dywedyd,

5 * Dywedwch i ferch Sion, Wele, dy frenin yn dyfod i ti yn addfwyn, ac yn eistedd ar asyn, ac ebol llwdn *asyn* arferol â'r ian.

6 Y * disgyblion a aethant, ac a wnaethant fel y gorchymynasei 'r Iesu iddynt.

7 A hwy a ddygasant yr asyn a'r ebol, ac a ddodasant eu dillad arnynt, ac a'i gosodasant *of* i eistedd ar hynny.

8 A thyrfa ddirfawr a danasant eu dilladau ar y ffordd: eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'u tanasant ar hŷd y ffordd.

9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ôl, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna i fâb Dafydd, Bendigedig yw 'r hwn sydd yn dyfod yn enw 'r Arglwydd, Hosanna yn y goruchafion.

10 * Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i Ierusalem, y dechreas oll a gynhyrfodd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn?

11 A'r torfeydd a ddywedasant, Hwn yw Iesu y prophwyd o Nazareth yn Galilæa.

12 A'r Iesu a aeth i mewn i Deml Ddduw, ac a ddanodd allan bawb a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu yn y Deml: ac a ddymchwelod i lawr fyrddau y newidwŷr arian, a chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu colommennod.

13 Ac a ddywedodd wrthynt, Scrifennwyd, * Tŷ gweddi y gelwir fy nhŷ i; eithr * chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.]

14 A daeth y deillion a'r cloffion atto, yn y Deml, ac efe a'u iachaodd i hwynt.

15 A phan welodd yr Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion y rhyfeddodau a wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn y Deml, ac yn dywedyd, Hosanna i fâb Dafydd, hwy a lidiasant:

16 Ac a ddywedasant wrtho, A wyt ti yn clywed beth y mae y rhai hyn yn ei ddywedyd? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni ddarllenasoch chwi erioed, * O enau plant bychain, a rhai yn sugno, y perfeithiaist foliant?

17 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth allan o'r ddinas, i Bethania ac a lettyodd yno.

18 A'r boreu, fel yr oedd efe yn dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno chwant bwyd:

19 * A phan welodd efe ffigysbren ar y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chafodd ddim arno, onid dail yn unig: ac efe a ddywedodd wrtho, Na thyfed ffrwyth arnat byth mwyach. Ac yn ebrwydd y crinodd y ffigysbren.

20 A phan welodd y disgyblion, hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd, Mor ddisymmwth y crinodd y ffigysbren?

21 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, os bydd genwych ffydd, ac heb ammau, ni wnewch yn unig hyn a *wnaethwm* i'r ffigysbren, eithr hefyd os dywedwch wrth y mynydd hwn, Ceder di i fynu, a bwrier di i'r môr, *hynny* a fydd.

22 A pha beth bynnag a ofynoch mewn gweddi, gan gredu, chwi a'i derbyniwch.

23 * Ac wedi ei ddyfod i'r Deml, yr Arch-offeiriaid a Henuriaid y bobl a ddaethant atto, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, gan ddywedyd, Trwy ba awdurdod yr wyti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon?

24 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Minneu a ofynnaf i chwithau yn gair, yr hwn os mynegwch i mi, minneu a fynegaf i chwithau drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd? ai o'r nef, ai o ddynion? A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef: efe a ddywed wrthym, Pa ham gan hynny, na'n credasoch ef?

26 Ond os dywedwn, O ddynion: y mae arnom ofn y bobl: * canys y mae pawb yn cymeryd Ioan megis prophwyd.

27 A hwy a attebasant i'r Iesu, ac a ddywedasant, Ni wyddom ni. Ac yntef a ddywedodd wrthynt, Nid wyf finneu yn dywedyd i chwi drwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

28 Ond beth dybygwch chwi? Yr oedd gan ŵr ddau fâb, ac efe a ddaeth at y cyntaf, ac a ddywedodd, *fy* mâb, dôs, gweithia heddyw yn fy ngwinllan.

29 Ac yntef a attebodd, ac a ddywedodd, Nid âf. Ond wedi hynny efe a edifarhaodd ac a aeth.

30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe a ddywedodd yr vn modd. Ac efe a attebodd, ac a ddywedodd, Myfi *a âf* Arglwydd, ac nid aeth efe.

31 Pa vn o'r ddau a wnaeth ewyllys y tâd? Dywedasant wrtho, Y cyntaf. Yr Iesu a ddywedodd wrth ai, Yn wîr meddaf i chwi, yr â'r Publicanod a'r putteinieid i mewn i deyrnas Ddduw o'ch blaen chwi.

32 Canys * daeth Ioan attoch yn ffordd cyfiawnder, ac ni chredasoch ef: ond y Publicanod a'r putteiniaid a'i credasant: ac chwithau yn gweled nid edifarhasoch wedi hynny, fel y credech ef.

33 Clywch ddammeg arall. Yr oedd rhyw dŷn o berchen tŷ, * yr hwn a blannodd winllan, ac a osododd

Pen. xxj. Cyffelybrwydd y ddau fâb.

* Psal. 8.2.

* Mar. 11.13.

* Mar. 11. 27. luc. 20.1.

* Pen. 14.5.

* Pen. 3.2. Esa.5.1. ier. 2.21. mar.12.1. luc.20.9.

a ofododd gae yn ei chylch hi, ac a gloddiodd ynddi win-wŷſ, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gofodod hi allan i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref.

34 A phan neſlaodd amſer ffrwythau, eſe a ddanfonodd ei weiſion at y llafur-wŷr, i dderbyn ei ffrwythau hi.

35 A'r llafur-wŷr a ddaliaſant ei weiſion eſ, ac yn a guraſant, ac arall a laddaſant, ac arall a labyddiaſant.

36 Trachefn eſe a anfonodd weiſion eraill ſwy na'r rhai cyntaf: a hwy a wnaethant iddynt yr vn modd.

37 Ac yn ddiweddaf oll eſe a anfonodd attynt ei fâb ei hun, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mab i.

38 A phan welodd y llafar-wŷr y mâb, hwy a ddywedaſſint yn eu plith eu hun, Hwn *yw 'r etifedd, deuwch lladdwn ef, a daliwn ei etifeddiaeth ef. * Pen. 26.3. Ioh. 11.53.

39 Ac wedi iddynt ei ddal, hwy a'i bwriaſant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdaſant.

40 Am hynny pan ddêl arglwydd y winllan, pa beth a wna eſe i'r llafur-wŷr hynny?

41 Hwy a ddywedaſant wrtho, Eſe a ddiſetha yn llwyr y dynion drwg hynny, ac a eſyd y winllan i lafur-wŷr eraill, y rhai a dalant iddo y ffrwythau yn eu hamſerau.

42 Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, *Oni ddarllennaſoch chwi erioed yn yr Scrythyrau? Y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben congl: gan yr Arglwydd y wnaethpwyd hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni * Pſal. 118.22. Act 4.11.

43 Am hynny meddaf i chwi y dygir teyrnas Dduw oddi arnoch chwi, ac a'i rhoddir i genedl a ddygo ei ffrwythau.

44 *A phwy bynnag a ſyrthio ar y maen hwn, eſe a ddryllir: ac ar bwy bynnag y ſyrthio, eſe a'i mâl eſ yn chwilfriw. * Rhuſ. 9. 33. 1 Pet. 2 7. eſa. 8. 14.

45 A phan glybu 'r Arch-offeiriaid a'r Phariſeaid ei ddamhegion eſ, hwy a wybuant mai am danynt hwy y dywedai eſe.

46 Ac a hwy yn ceiſio ei ddala, hwy a ofnaſant y torfeydd, am eu bôd yn ei gymmeryd eſ ſel prophwyd.

PEN. XXII.

1 *Damſeg priodas mâb y brenin.* 9 *Galwedigaeth y Cenhedloedd.* 12 *Coſpedigaeth yr hwn nid oedd ganddo y wiſc briodas* 15 *Y dyſid talu teyrnged i Cæſar.* 23 *Criſt yn cau ſafnau y Sadduceaid ynghylch yr adgyfodiad,* 34 *yn attcb y Cyfreithiwr, pa vn yw yr gorchymmyn cyntaf, a'r mawr:* 41 *ac yn holi y Phariſeaid ynghylch y Meſſias.*

A'R Ieſu a attebodd, * ac a leſarodd wrthynt dracheſn mewn damhegion, gan ddywedyd, * Luc. 14. 16. datc. 19.9.

2 Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenin a wnaeth briodas i'w fâb:

3 Ac a danfonodd ei weiſion i alw y rhai a wahoddaſid i'r briodas, ac ni fynnent hwy ddyfod.

4 Trachefn eſe anfonodd weiſion eraill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y rhai a wahoddwyd, Wele, paratoais fy nghinio, fy ychen a'm pâſcedigion a laddwyd, a phôb peth *ſydd* barod, deuwch i'r briodas.

5 A hwy yn ddiyſtyr ganddynt, a aethant ymmaith, yn i'w faes, ac arall iw faſnach.

6 A'r llaill, a ddaliaſant ei weiſion eſ, ac a'u hammharchaſant, ac a'n lladdaſant.

7 A phan glybu y brenin, eſe a lidiodd, ac a ddanfonodd ei luoedd, ac a ddiniſtriodd y lleiddiaid hynny, ac a loſcodd eu dinas hwynt.

8 Yna eſe a *ddywedodd* wrth ei weiſion, Yn wir y briodas ſydd barod, ond y rhai a wahoddaſid nid oeddynt deilwng

9 Ewch ganhynny i'r priſ-ffyrdd, a chymiſer ac a gaffoch, gwahoddwch i'r briodas.

10 A'r gweiſion hynny a aethant allan i'r priſffyrdd, ac a gaſclaſant ynghŷd gymiſer oll ac a gawſant, drwg a da: a llanwyd y briodas o wahoddedigion.

11 A phan ddaeth y brenin i mewn i weled y gwahoddedigion, eſe a ganfu yno ddyn heb wiſc priodas am dano.

12 Ac eſe a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, pa fodd y daethoſt i mewn ymma, heb fod genit wiſc priodas? Ac yntef a aeth yn fud.

13 Yna y dywedodd y brenin wrth y gweinidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwylo, a chymmerwch ef ymmaith, a theflwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhincian dannedd.

14 *Canys llawer ſy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.] * Pen. 20.16.

15 [Yna *'r aeth y Phariſeaid ac a gymmeraſant gyngor pa fodd y rhwydent ef yn ei ymadrodd. * Marc. 12.13.

16 A hwy a ddanfonaſant atto eu diſcyblion ynghŷd â'r Herodianiaid, gan ddywedyd, Athro, ni a wyddom dy fod yn eir-wir, ac yn dyſcu ffordd Duw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegid nid wyti ynedrych ar wyneb dynion.

17 Dywed i ni gan hynny, beth yr wyt ti yn e dybieid: ai cyfreithlawn rhoddi teyrnged i Cæſar, ai nid yw?

18 Ond yr Ieſu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Pa ham yr ydych yn ſy nhemptio i, *chwi* ragrith-wŷr?

19 Dangoſwch i mi arian y doyrn-ged. A hwy a ddygaſant atto geiniog.

20 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw y ddelw hon a'r argraph?

21 Dywedaſant wrtho, Eiddo Cæſar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch *chwithau yr eiddo Cæſar i Cæſar, a'r eiddo Duw i Dduw. * Rhuſ. 13.7.

22 A phan glywſant hwy *hyn*, hyfrydu a wnaethant, a'i adel ef a myned ymmaith.]

23 *Y dydd hwnnw y daeth atto y Sadduceaid, * Marc. 12.18. Act. 23.8.

* y rhai ſy'n dywedyd nad oes adgyfodiad, ac a ofynnaſant iddo.

24 Gan ddywedyd, *Athro, *dywedodd Moſes, Os bydd marw neb heb iddo blant, prioded ei frawd ei wraig ef, a chyfoded hâd i'w frawd. * Deut. 25.5.

25 Ac yr oedd gyd â ni faith o frodyr: a'r cyntaf, a briododd wraig, ac a fu farw: ac efe heb hiliogaeth iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd yſeithfed.

27 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy o'r ſaith ſydd hi? canys hwynt-hwy oll a'i cawſant hi.

29 A'r Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr Scrythyrau, na gallu Duw.

30 Oblegid yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreica, nac yn gwra: eithr y maent fel angelion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllennaſoch yr hyn a ddywedpwyd wrthych gan Dduw, yn dywedyd,

32 *Myfi yw Duw Abraham, a Duw Iſaac, a Duw Iacob? nid yw Duw, Dduw y rhai meirw, end y rhai byw. * Exod. 3.6.

33 A phan glybu y torfeydd *hynny*, hwy a ſyndaſant wrth ei athrawiaeth eſ.

34 [* Ac

34 [* Ac wedi clywed o'r Pharisæaid ddarfod
i'r Iesu ostegu y Sadusæaid, hwy a ymgynnullasant
yghyd i'r un lle.
35 Ac yn o honynt, yr hwn oedd gyfreithiwr, a
chynnodd iddo gan ei demtio, a dywedyd,
36 Athro, pa un yw'r gorchymyn mawr yn y
gyfraith?
37 A'r Iesu y ddywedodd wrtho, * Ceri yr Ar-
glwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl
enaid, ac â'th holl feddwl.
38 Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymyn mawr.
39 A'r ail *sydd* gyffelyb iddo, * Car dy gymydog
fel ti dy hun.
40 Ar y ddau orchymmyn hyn, y mae'r holl gy-
fraith a'r prophwydi yn sefyll.
41 Ac * wedi ymgasclu o'r Pharisæaid ynghŷd,
yr Iesu a ofynnodd iddynt,
42 Gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am
Grist? mâb i bwy ydyw? dywedent wrtho, *Mâb*
Dafydd.
43 Dywedai yntef wrthynt, Pa fodd gan hynny
y mae Dafydd yn yr Ysprydyn ei alw ef yn Arglw-
ydd? gan ddywedyd,
44 Dywedodd yr Arglwydd wrth fy Arglwydd,
* Eistedd ar fy neheu-law, hyd oni osodwyf dy elyn-
ion yn droed-faingc i'th draed ti.
45 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Ar-
glwydd, pa fodd y mae efe yn fâb iddo?
46 Ac ni allodd neb atteb gair iddo: ac ni
feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn ac ef
mwyach.]

PEN. XXIII.

1 *Christ yn rhybuddio y bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid esamplau drwg yr Scrifennyddion a'r Pharisæaid.* 5 *Rhai i ddiscybli en Christ ochelyd eu rhyfyg hwy.* 13 *Mae efe yn cyhoeddi wyth wae yn erbyn eu rhagrith a'i dallineb hwy,* 34 *ac yn prophwydo dinistr Ierusalem.*

YNa y llefarodd yr Iesu wrth y torfeydd a'i
discyblion,
2 Gan ddywedyd, Ynghadair Moses yr eistedd
yr Scrifennyddion a'r Pharisæaid.
3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthych
am eu cadw, cedwch a wnewch, eithr ar ôl eu
gweithredoedd na wnewch, canys dywedant ac ni'n
gwnant.
4 *Oblegid y maent yn rhwymo beichiau trymion, ac anhawdd eu dwyn, ac yn eu gosod ar
ysgwyddau dynion: ond ni ewyllysiant eu symud
hwy, ag *yn* o'i bysedd.
5 Ond y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn eu gweled gan ddynion: * canys y
maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacteran, ac
yn gwneuthur ymyl-waith eu gwisgoedd yn he-
laeth.
6 A * charu y maent y lle cyntaf mewn gwledd-
oedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau
7 A chyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan
ddynion Rabbi, Rabbi.
8 * Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys un
yw eich athro chwi *sef* Christ: chwithau oll bro-
dyr ydych.
9 Ac na elwch neb yn dâd i chwi ar y ddaear:
canys un Tâd sydd i chwi, yr hwn *sydd* yn y ne-
foedd.
10 Ac na'ch galwer yn athrawon: canys un yw
eich athro chwi, *sef* Christ.
11 A'r mwyaf o honoch, a fydd yn weinidog i
chwi.
12 A * pha bynnag a'i derchafo ei hun, a
ostyngir: a pha bynnag a'i gostyngo ei hun, a
dderchefir.
13 Eithr * gwae chwi Scrifennyddion a Phari- *Luc.11.
said ragrith-wŷr, canys yr ydych yn cau teyrnas 52.
nefoedd o flaen dynion: canys chwi nid ydych yn
myned i mewn, a'r rhai sy yn myned i mewn, ni'n
gadewch i syned i mewn.
14 * Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid *Mar.12.
ragrithwŷr, canys yr ydych yn llwyr-fwyta tai 40. Luc.
gwragedd gweddwon, a hynny yn rhith hir we- 20.47.
ddio: am hyny y derbyniwch farn fwy.
15 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ra-
grith-wŷr, canys ar gylchu yr ydych y môr a'r tir,
i wneuthur un proselyt: ac wedi y gwneler, yr
ydych yn ei wneuthur e'n fâb uffern, yn ddau mwy
nâ chwi eich hunain.
16 Gwae chwi dywysogion deillion, y rhai ydych
yn dywedyd, Pwy bynnag a dwng i'r Deml, nid
yw ddim: ond pwy bynnag a dwng i aur y Deml,
y mae efe mewn dylêd.
17 Ffyliaid a deillion: canys pa un sydd fwyaf?
yr aur, ai'r Deml sydd yn sancteiddio'r aur?
18 A Phwy bynnag a dwng i'r allor, nid yw
ddim: ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd sydd ar-
ni, y mae efe mewn dylêd.
19 Ffyliaid a deillion: canys pa un fwyaf? y
rhodd, ai'r allor sydd yn sancteiddio y rhodd?
20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, sydd
yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll sydd arni.
21 A phwy bynnag a dwng i'r Deml, *sydd* yn
tyngu iddi, ac i'r hwn sydd yn preswylio ynddi:
22 A'r hwn a dwng i'r nef, sydd yn tyngu i orsedd-
faingc Duw, ac i'r hwn sydd yn eistedd arni.
23 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ra-
grith-wŷr, * canys yr ydych yn degymmu y mintys, *Lu.11.42
a'r anys, a'r cwmin, ac a adawsoch heibio y pethau
trymmach o'r gyfraith, barn, a thrugaredd, a ffydd:
rhaid oedd wneuthur y pethau hyn, ac na adewid y
lleill heibio.
24 Tywysogion deillion, y rhai ydych yn hidlo
gwib dyn, ac yn llyngcu camel.
25 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ra-
grith-wŷr, * canys yr ydych yn glanhau y tu allan *Lu.11.39
i'r cwppan a'r ddysgl, ac o'r tu mewn y maent yn
llawn o drawsedd, ac anghymedroldeb.
26 Ti Pharisæaid dall, glanhâ yn gyntaf yr hyn
sydd oddi fewn i'r cwppan a'r ddysgl, fel y byddo
yn lân hefyd yr hyn sydd oddi allan iddynt.
27 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ra-
grith-wŷr, canys tebyg ydych chwi i seddau wedi
eu gwyngu, y rhai sydd yn ymddangos yn dêg oddi-
allan, ond oddi mewn sydd yn llawn o esgyrn y
meirw, a phôb aflendid.
28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ym-
ddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr yd-
ych yn llawn rhagrith, ac anwiredd.
29 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharisæaid ra-
grith-wŷr, canys yr ydych yn adeiladu beddau
'r prophwydi, ac yn addurno beddau y rhai cy-
fiawn:
30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buasem ni yn
nyddiau ein tadau, ni buasem ni gyfranogion â
hwynt yngwaed y prophwydi.
31 Felly yr ydych yn tystiolaethu am danoch eich
hunain, eich bôd yn blant i'r rhai a laddasant y
prophwydi.
32 Cyflawnwch chwithau hefyd fesur eich ta-
dau.
33 Oh seirph, hiliogaeth gwiberod, pa fodd y
gellwch ddianc rhag barn uffern?
34 Am hyny [wele yr ydwyf yn anfon attoch
brophwydi, a doethion, ac Scrifennyddion: a
rhai

rhai o honynt a leddwch, ac a groes-hoelirwch, a rhai o honynt a ffrewyllwch yn eich Synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:

35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn, *Gen.4.8 a'r a ollyngwyd ar y ddaiar, * o waed Abel gyfiawn, hyd waed Zacharias fab Barachias, yr hwn a laddasoch rhwng y Deml a'r allor.

‖ Yr oes hon. 36 Yn wir meddaf i chwi, daw hyn oll ar ‖ y genhedlaeth hon.

*Luc.13. 34. *2.Chro. 24.21. *2.Esd. 1.3. 37 *Ierusalem, Ierusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, *ac yn llabyddio y rhai a ddanfonir attat, pa fawl gwaith y mynnaswn *gasclu dy blant ynghyd, megis y casel iâr ei chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech?

38 Wele, yr ydys yn gadel eich tŷ i chwi yn anghyfannedd.

39 Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch yn ôl hyn hyd oni ddywedoch, Bendigedig yw yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XXIIII.

1 Christ yn rhag-ddywedyd dinistr y Deml, 3 pa seith, a phâ fains o gyfludiau a fydd o'r blaen. 29 Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn, 36 ac o ran bôd y dydd a'r awr yn anysprys, 42 y dylem ni wilied fôl gweision da, yn disgwyl lob amser am ddyfodiad ein meistr.

*Mar.13.1 luc.21.5. A'R * Iesu a aeth allan, ac a ymadawodd o'r deml: a'i ddisciblion a ddaethant atto, i ddangos iddo adeiladau y Deml.

2 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni welwch chwi hyn oll? yn wir meddaf i chwi, * ni adewir ymma garreg ar garreg, a'r ni ddattodir.

*Luc.19. 44. 3 Ac ese yn eistedd ar fynydd yr olewydd, y disciblion a ddaethant atto o'r naill-tu, gan ddywedyd, Mynega i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a pha arwydd *fydd* o'th ddyfodiad, ac o ddiwedd y bŷd.

4 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Edrychwch rhag i neb eich twyllo chwi.

5 Canys daw llawer yn fy enw i, gan ddywedyd, myfi yw Christ; ac a dwyllant lawer.

6 A chwi a gewch glywed am ryfeloedd, a ſôn am ryfeloedd: gwelwch na chyffroer chwi; canys rhaid yw bôd *hyn* oll: eithr nid yw y diwedd etto.

7 Canys cyfyd cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: ac fe fydd newyn, a nodau, a daiar-gryngfaau, mewn mannau.

8 A dechreuad gofidiau *yw* hyn oll.

*Pen.10. 17.luc.21. 12.10.16.2 9 Yna * i'ch traddodant chwi i'ch gorthrymmu, ac a'ch lladdant, a chwi a gaſeir gan yr holl genhedloedd, er mwyn fy enw i.

10 Ac yna y rhwyſtrir llawer, ac y bradychant ei gilydd, ac y casânt ei gilydd.

11 A gau-brophwydi lawer a godant, ac a dwyllant lawer.

12 Ac o herwydd yr amlhâ anwiredd, fe a oera cariad llawer.

13 Eithr y neb a barhâo hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 A'r Efengyl hon *am* y deyrnas a bregethir trwy'r holl fŷd, er tyſtiolaeth i'r holl genhedloedd: ac yna y daw y diwedd.

*Mar. 13. 14. *Dan.9. 27. 15 Am hynny * pan welsoch y ffieidd-dra anghyfanneddol, a ddywedpwyd trwy * Ddaniel brophwyd, yn ſefyll yn y lle ſanctaidd, (y neb a ddarllenno ſyſtyried.)

16 Yna y rhai a fyddant yn Iudæa, ffoant i'r mynyddoedd.

17 Y neb *a fyddo* a'r ben y tŷ, na ddiſcynned i gymmeryd dim allan o'i dŷ.

18 A'r hwn *a fyddo* yn y maes, na ddyſcweled yn ei ôl, i gymmeryd ei ddillad.

19 A gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

20 Eithr gweddiwch na byddo eich ffoediaeth y gaiaf, nac ar y *dydd* Sabbath.

21 Canys y pryd hynny y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu o ddechreu y bŷd hyd yr awr hon, ac ni bydd chwaith.

22 Ac oni bai fyrrhau y dyddiau hynny, ni basei gadwedig yn cnawd oll: eithr er mwyn yr etholedigion, fe fyrrhair y dyddiau hynny.

*Mar. 13. 21. 23 * Yna os dywed nêb wrthych, Wele, llymma Criſt, neu llymma: na chredwch.

24 Canys cyfyd gau-Griſtiau, a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion, a rhyfeddodau, hyd oni thwyllant, pe byddei bosibl, ie yr etholedigion.

25 Wele, rhag-ddywedais i chwi.

26 Am hynny os dywedant wrthych, Wele, y mae ese yn y diffaethwch; nac ewch allan. Wele, yn yr ſtafelloedd: na chredwch.

27 Oblegid fel y daw y fellten o'r dwyrain, acy tywynna hyd y gorllewin, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

28 *Canys pa le bynnag y byddo y gelain, yno'r ymgasclyr eryrod. *Luke 17.

29 Ac yn y ſan, wedi gorthrymder y dyddiau hynny, * y tywyllir yr haul, a'r llenad ni rydd ei goleuni, a'r ſêr a ſyrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a yſgydwir. *Mar.13. 24.luc.21. 25.

30 Ac yna yr ymddengys arwydd Mâb y dŷn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau'r ddaiar, a * hwy a welant Fâb y dŷn yn dyfod ar gymmylau'r nef, gyd â nerth a gogoniant mawr. *Dan.7. 13. *1.Cor. 15.52. 1.Theſ.4. 16. ‖ Neu.

31 Ac * efe a ddenfyn ei Angelion ‖ â mawr ſain vd-corn: a hwy a gaſclant ei etholedigion ef yng. hŷd, o'r pedwar gwynt, o eithafoedd y nefoedd, hyd eu heithafoedd hwynt. *1.Cor. 15.52. ‖ Neu. corn a fydd mawr.

32 Ond dyſcwch ddammeg oddiwrth y figyſbren: pan yw ei gangen euſys yn dyner, a'i ddail yn torri allan, chwi a wyddoch ſôd yr hâf yn agos:

33 Ac felly chwithau, pan welsoch hyn oll, gwybyddwch *ei* ſôd yn agos, wrth y dryſau.

34 Yn wir meddaf i chwi, nid â y genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.

*Mar.13. 31. 35 * Nef a daiar a ânt heibio, eithr fy ngeiriau i, nid ânt heibio ddim.

36 Ond am y dydd hwnnw a'r awr, ni's gŵyr neb, nac Angelion y nefoedd, onid fy Nhad yn vnig.

37 Ac fel yr oedd dyddiau Noe, felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

*Gen.6. 5. luc.17. 38 Oblegid * fel yr oeddynt yn y dyddiau ymlaen y dilŵw, yn bwyta, ac yn yſed, yn priodi, ac yn rhoi i briodas, hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch:

39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth y dilŵw, a'u cymmeryd hwy oll ymmaith: felly hefyd y bydd dyfodiad Mâb y dŷn.

40 Yna y bydd dau yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

41 Dwy *a fydd* yn malu mewn melin: yna gymmerir, a'r llall a adewir.

*Mar.13. 35. 42 * Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd.

*Luke 12. 39. 1.Theſ.5. 2. Dat.16.15. 43 A * gwybyddwch hyn, pe gwybaſei gŵr y tŷ pa wiliadwriaeth y deuai y lleidr, ese a wiliaſei, ac ni adawſei gloddio ei dŷ trwodd.

*Luke 12. 44 Am hynny byddwch chwithau barod: canys yn yr awr ni thybioch, y daw Mâb y dŷn.

45 Pwy * gan hynny ſydd wâs ffyddlon a doeth, yr

rhwng a ofsodod ei arglwydd ar ei denlu, i roddi
rod iddynt mewn pryd?

46 Gwyn ei fŷd y gwâs hwnnw, yr hwn y
ed ei arglwydd ef pan ddelo, yn gwneuthur
lly.

47 Yn wîr meddaf i chwi, ar ei holl dda y gesyd
a.

48 Onid os dywed y gwâs drwg hwnnw yn ei ga-
n, Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod:

49 A dechreu curo ei gŷd-weision, a bwyta ac
odgyd a'r meddwon:

50 Arglwydd y gwâs hwnnw a ddaw yn y dydd
na yw ese yn disgwil am dano, ac mewn awr ni's
gor ese:

51 Ac ese a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd
'r rhagrithwyr: yno y bydd wylofain, a rhincian
nddid.

PEN. XXV.

1 *Dammeg y dêc morwyn, 14 a'r Talentau,*
2 *a'r dull y farn ddiweddaf.*

YNa tebyg fydd teyrnas nefoedd i ddêg o for-
wynion, y rhai a gymmerasant eu lampau, ac a
nasant allan i gyfarfod â'r priod-fâb.

2 A phump o honynt oedd gall, a phum yn
fi.

3 Y rhai oedd ffôl a gymmerasant eu lampau, ac
a gymmerasant olew gyd â hwynt:

4 A'r rhai call a gymmerasant olew yn eu lle-
ŵŷdd â'u lampau.

5 A thra 'r oedd y priod-fâb yn aros yn hir, yr
ysant oll. ac yr hunasant.

6 Ac ar hanner nôs y bu gwaedd, Wele, y
ae y priod fâb yn dyfod, ewch allan i gyfarfod
ŵ.

7 Yna y cyfododd yr holl forwynion hynny, ac a
ewhasant eu lampau.

8 A'r rhai ffôl a ddywedasant wrth y rhai call,
Rhoddwch i ni o'ch olew chwi, canys y mae ein
lampau yn diffoddi.

9 A'r rhai call a attebasant, gan ddywedyd,
Rhag na byddo digon i ni ac i chwithau: ond ewch
y hytrach at y rhai sydd yn gwerthu, a phrynwch
dunt eich hunain.

10 A thra 'r oeddynt yn myned ymmaith i
rynu, daeth y priod-fâb: a'r rhai oedd barod a
thant i mewn gyd âg ef i'r briodas, a chaewyd
rws.

11 Wedi hynny y daeth y morwynion eraill
fyd, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd,
gor i ni.

12 Ac ese a attebodd ac a ddywedodd, Yn wîr
eddaf i chwi, nid adwaen chwi.

13 Gwiliwch gan hynny, am na wyddoch na'r
ydd na'r awr y daw Mâb y dyn.

14 Canys fel dyn yn myned i wlâd ddieithr,
yscawn a alwedd ei weision, ac a roddes ei dda
ntunt:

15 Ac i'r naill y rhoddes ese bum talent, ac i arall
ccant, ac i arall un: i bob un yn ôl ei allu ei hun:
ac yna fant ese a aeth oddi cartref.

16 A'r hwn a dderbyniasei y pum talent, a aeth,
ac a farchnattaodd â hwynt, ac a wnaeth bum ta-
lent eraill.

17 A'r un modd yr hwn a dderbyniasei y ddwy, a
enillodd yntef ddwy eraill.

18 Ond yr hwn a dderbyniasei un, a aeth, ac
a gloddiodd yn y ddaiar, ac a guddiodd arian ei
arglwydd.

19 Ac wedi llawer o amser, y mae arglwydd y gweision hynny yn dyfod, ac yn cyfrif â
hwynt.

20 A daeth yr hwn a dderbyniasei bum talent,
ac a ddug bum talent eraill, gan ddywedyd, Arglwydd, pum talent a roddaist attaf: wele, mi a enillais bum talent eraill attynt.

21 A dywedodd ei arglwydd wrtho, Da, wâs da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy arglwydd.

22 A'r hwn a dderbyniasei ddwy dalent, a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, dwy dalent a roddaist attaf: wele, dwy eraill a enillais attynt.

23 Ei arglwydd a ddywedodd wrtho, Da, wâs da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dôs i mewn i lawenydd dy arglwydd.

24 A'r hwn a dderbyniasei 'r un talent, a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai gŵr caled ydwyt, yn medi lle ni's hauaist, ac yn casclu lle ni wasceraist:

25 Ac mi a ofnais, ac a aethym, ac a guddiais dy dalent yn y ddaiar: wele, yr wyt yn cael yr eiddot dy hun.

26 A'i arglwydd a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, O wâs drwg, a diog, ti a wyddit fy môd yn medi lle ni's hauais, ac yn casclu lle ni's gwascerais:

27 Am hyny y dylesit ti roddi fy arian at y cyfnewid-wŷr, a mi pan ddaethwn, a gawswn ddarbon yr eiddof fy hun, gyd â llôg.

28 Cymmerwch gan hynny y talent oddi wrtho, a roddwch i'r hwn sydd ganddo ddeg talent.

29 *(Canys i bob un y mae ganddo y rhoddir, ac ef a gaiff helaethrwydd: ac oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ie yr hyn sydd ganddo.) *Pen. 13. 12. mar. 4. 25 luc. 8. 18.

30 A bwriwch allan y gwâs anfuddiol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain, a rhincian dannedd.

31 A Mâb y dŷn pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl Angelion sanctaidd gŷd ag ef, yna yr eistedd ar orsedd-faingc ei ogoniant.

32 A chyd-gesclir ger ei fron ef yr holl genhedloedd: ac ese a'u didola hwynt oddi wrth ei gilydd, megis y didola y bugail y defaid oddiwrth y geifr:

33 Ac a esyd y defaid ar ei ddeheu-law, ond y geifr ar yr aswy.

34 Yna y dywed y Brenin wrth y rhai ar ei ddeheu-law, Deuwch chwi fendigedigion fy-Nhâd, etifeddwch y deyrnas a baratowyd i chwi er seiliad y bŷd.

35 * Canys bum newynog, a chwi a roesoch i mi fwyd: bu arnaf syched, a rhoesoch i mi ddiod: bum ddieithr, a dygasoch fi gŷd â chwi. * Esa. 58. 7. ezec. 18. 7.

36 Noeth, a dilladasoch fi: bum glaf, ac ymwelsoch â mi: bum yngharchar, a daethoch attaf.

37 Yna yr ettyb y rhai cyfiawn iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa brŷd i'th welsom yn newynog, ac i'th borthasom? neu yn sychedig, ac y rhoesom i ti ddiod?

38 A pha brŷd i'th welsom yn ddieithr, ac i'th ddygasom gyd â ni? neu yn noeth, ac i'th ddilladasom?

39 A pha brŷd i'th welsom yn glaf, neu yngharchar, ac y daethom attat?

40 A'r Brenin a ettyb, ac a ddywed wrthynt, Yn wîr meddaf i chwi, yn gymmaint a'i wnaethur o honoch i un o'r rhai hyn fy mrodyr lleiaf, i mi y gwnaethoch.

41 Yna y dywed ese hefyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw aswy, * Ewch oddi wrthif rai melldigedig i'r tân tragwyddol, yr hwn a baratowyd i ddiafol, ac i'w angylion. * Psal. 6. 8. pen. 7. 23.

42 Canys

42 Canys bum newynog, ac ni roesoch i mi fwyd: bu arnaf syched, ac ni roesoch i mi ddiod:

43 Bum ddieithr, ac ni'm dygasoch gyd â chwi: noeth, ac ni'm dilladasoch: yn glâf, ac yngharchar, ac ni ymwelsoch â mi.

44 Yna yr attebant hwythau hefyd iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd i'th welsom yn newynog, neu yn sychedig, neu yn ddieithr, neu yn noeth, neu yn glâf, neu yngharchar, ac ni weinasom i ti?

45 Yna'r ettyb ese iddynt, gan ddywedyd, Yn wir meddaf i chwi, yn gymmaint ac na's gwnaethoch i'r vn o'r rhai lleiaf hyn, ni's gwnaethoch i minneu.

*Dan.12.2 Ioe.3.19. 46 A'r *rhai hyn a ânt i gospedigaeth dragwyddol: ond y rhai cyfiawn i fywyd tragwyddol.

PEN. XXVI.

1 Y llywodraeth-wyr yn cyd-fwriadu yn erbyn Christ. 6 Y wraig yn enneinio ei draed ef. 14 Iudas yn ei werthu ef 17 Christ yn bwytau y Pasc: 26 yn ordeinio ei swpper sanctaidd: 36 yn gweddio yn yr ardd: 47 ac wedi ei fradychu a chymsan 57 yn cael ei arwain at Caiaphas, 69 a'i wadu gan Petr.

ABu wedi i'r Iesu orphen y geirtau hyn oll, ese a ddywedodd wrth ei ddisciblion,

*Mar.14.1 Luc.22.1. Io.13.1. 2 *Chwi a wyddoch mai gwedi dau ddydd y mae'r Pâsc, a Mâb y dŷn a draddodir i'w groesholio.

*Io.11.47. 3 *Yna yr ymgasclodd yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a Henuriaid y bobl, i lŷs yr Arch-offeiriad, yr hwn a elwid Caiaphas:

4 A hwy a gyd-ymgynghorasant fel y dalient yr Iesu trwy ddichell, ac y lladdent ef.

5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid ar yr wŷl, rhag bôd cynnwrf ym mhlith y bobl.

*Mar.14.3 Io.11.1. 6 *Ac a'r Iesu yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-glwyfus,

7 Daeth atto wraig a chenddi flwch o ennaint gwerth-fawr, ac a'i tywalltodd ar ei ben, ac ese yn eistedd wrth y ford.

8 A phan welodd ei ddisciblion, hwy a sorrasant, gan ddywedyd, I ba beth y *bu* y golled hon?

9 Canys se a allasid gwerthu yr ennaint hwn er llawer, a'i roddi i'r tlodion.

10 A'r Iesu a wybu, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn gwneuthur blinder i'r wraig? canys hi a weithiodd weithred dda arnaf.

*Deut.15. 11 xi. *Oblegid y mae gennych y tlodion bôb amser gŷd â chwi: a mi nid ydych yn ei gael bôb amser.

12 Canys hi yn tywallt yr ennaint hwn ar fy nghorph, a wnaeth *hyn* i'm claddu i.

13 Yn wir meddaf i chwi, pa le bynnag y pregether yr Efengyl hon yn yr holl fŷd, mynegir yr hyn a wnaeth hi hefyd, er cofia am dani hi.

*Mar.14. 10. luc. 22.3. 14 *Yna'r aeth vn o'r deuddeg, yr hwn a elwid Iudas Iscariot, at yr Arch-offeiriaid,

15 Ac a ddywedodd *wrthynt*, Pa beth a roddwch i mi, ac mi a'i traddodaf ef i chwi? A hwy a gosodasant iddo ddeg ar hugain o arian.

16 Ac o hynny allan y ceisiodd ese amser cyfaddas i'w fradychu ef.

*Mar.14. 12. luc. 22.7. 17 *Ac ar y *dydd* cyntaf o wŷl y bara croyw, y disciblion a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd wrtho, Pa le y mynni i ni baratoi i ti swytta'r Pasc?

18 Ac yntef a ddywedodd, Ewch i'r ddinas at ‖ y cyfrjw vn, a dywedwch wrtho, Y mae'r Athro yn dywedyd, Fy amser sydd agos: gyd â thi y cynhaliaf y Pâsc, mi a'm disciblion.

‖ *Hwn a hwn.*

19 A'r disciblion a wnaethant y modd y gorchymynasei'r Iesu iddynt, ac a baratoesant y Pâsc.

20 *Ac wedi ei myned hi yn hwyr, ese a eisteddodd gyd â'r deuddeg.

21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, ese a ddywedodd, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, mai vn o honoch chwi a'm bradycha i.

22 A hwythau yn drist iawn, a ddechreusant y ddywedyd wrtho, bôb vn o honynt, Ai myfi yw, Arglwydd?

23 Ac ese a attebodd, ac a ddywedodd, *Yr hwn a wlŷch ei law gyd â mi yn y ddysgl, hwnnw a'm bradycha i.

24 Mâb y dŷn yn ddiau sydd yn myned, fel y mae vn scrifennedig am dano: eithr gwae'r dŷn hwnnw trwy'r hwn y bradychir Mâb y dŷn: da a fuasei'r dŷn hwnnw pe na's ganesid ef.

25 A Iudas yr hwn a'i bradychodd ef a attebodd, ac a ddywedodd, Ai myfi yw *ese*, Athro? Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist.

26 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, *yr Iesu a gymmerth y bara, ac wedi iddo ‖ fendithio, ese a'i torrodd, ac a'i rhoddodd i'r disciblion, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch, hwn yw fy nghorph.

27 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a diolch, ese a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Yfwch bawb o hwn.

28 Canys hwn yw fy ngwaed o'r Testament newydd, yr hwn a dywellcir tros lawer, er maddeuant pechodau.

29 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nid yfaf o hyn allan o'r ffrwyth hwn y winwydden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef gyd â chwi yn newydd, yn nheyrnas fy Nhâd.

30 Ac wedi iddynt ganu ‖ hymn, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

31 Yna y dywedodd yr Iesus wrthynt, *Chwi chwi oll a rwystrir heno o'm plegid i: canys scrifennedig yw, *Tarawaf y bugail, a defaid y praidd a wasgerir.

32 Eithr wedi fy adgyfodi, *mi a âf o'ch blaen i chwi i Galilæa.

33 A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Pe rhwystrid pawb o'th blegid ti, *eto* ni'm rhwystrir i byth.

34 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, *Yn wir yr wyf yn dywedyd i ti, mai'r nôs hon, cyn canu o'r ceiliog, i'm gwedi deir-gwaith.

35 Petr a ddywedodd wrtho, Pe gorfyddei i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. Yr vn modd hefyd y dywedodd yr holl ddisciblion.

36 *Yna y daeth yr Iesu gyd â hwynt i fan a elwid Gethsemane, ac a ddywedod wrth ei disciblion, Eisteddwch yma, tra'r elwyf, a gweddio acw.

37 Ac ese a gymmerth Petr, a dau fâb Zebedeus, ac a ddechreuodd drist âu, ac ymofidio

38 Yna ese a ddywedodd wrthynt, Trist iawn yw fy enaid hyd angau, arhoswch ymma, a gwiliwch gyd â mi.

39 Ac wedi iddo fyned ychydig ymlaen, ese a syrthiodd ar ei wyneb, gan weddio, a dywedyd, Fy Nhâd, os yw bosibl, aed y cwppan hwn heibio oddi wrthif: etto nid fel yr ydwyf fi ewyllysio, ond fel yr ydwyt ti.

40 Ac ese a ddaeth at y disciblion, ac a'u cafas hwy yn cysgu, ac a ddywedodd wrth Petr, Felly, oni ellych chwi wilied vn awr gyd â mi?

41 Gwiliwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth. Yr yspryd yn ddiau *ydd* yn barod, eithr y cnawd sydd wann.

42 Ese a aeth dracheſn yr ail waith, ac a weddiodd,

weddiodd, gan ddywedyd, Fy Nhâd, oni's gall y cwppan hwn fyned heibio oddi wrthif, ma bydde i mi yfed o hono, gwneler dy ewyllys di.

43 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafas hwy yn cyscu drachefn: canys yr oedd eu llygaid hwy wedi trymhau.

44 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac aeth ymmaith drachefn, ac a weddiodd y drydedd waith, gan ddywedyd yr vn geirian.

45 Yna y daeth efe at ei ddiſcyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Cyſcwch bellach, a gorphwyſwch: wele y mae 'r awr wedi neſſau, a Mâb y dŷn a draddodir i ddwylo pechaduriaid.

46 Codwch, awn: wele, neſſaodd yr hwn ſydd yn my bradychu.

47 Ac * efe etto yn llefaru, wele, Iudas vn o'r deuddeg, a ddaeth, a chŵd ag ef dyrfa fawr a chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr Arch-offeiriaid, a Henuriaid y bobl.

48 A'r rhwn a'i bradychodd ef, a roeſei arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pa vn bynnag a guſanwyf, hwnnyw efe: deliwch ef.

49 Ac yn ebrwydd y daeth at yr Iesu, ac a ddywedodd, Henffych well Athro, ac a'i cuſanodd ef.

50 A'r Iesu a ddwedodd wrtho, Y cyfaill, i ba beth y daethoſt? Yna y daethant, ac y rhoeſant dwylo ar yr Iesu, ac a'i daliaſant ef.

51 Ac wele, vn o'r rhai oedd gŷd â'r Iesu, a eſtynodd ei law, ac a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ei glust ef.

52 Yna y dywedodd yr Iesu wrtho, Dychwel dy gleddyf i'w le: * canys pawb a'r a gymmerant gleddyf, a ddifeithir â chleddyf.

53 A ydwyt ti yn tybied na's gallaf yr awr hon alw ar fy Nhâd, ac efe a rydd yn y fan i mi fwy na deuddeg lleng o Angelion?

54 Pa ſodd ynte y cyflawnid yr Scrythyrau, * mai felly y gorſydd bôd.

55 Yn yr awr honno y dywedodd yr Iesu wrth y meſeydd, Ai megis at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau a ffyn i'm dali? yr oeddwn i bewedd gŷd a chwi yn eiſtedd yn dyſcu yn y Deml, ac ni'm daliaſoch.

56 A hyn oll a wnaethpwyd * fel y cyflawnid Scrythyrau y Prophwydi. Yna 'r holl ddiſcyblion a gadawſant ef, ac a ffoeſant.

57 A'r * rhai a ddalſaſent yr Iesu a'i dygaſant ef ymmaith at Caiaphas yr Arch-offeiriad, lle 'r oedd yr Scrifenyddion a'r Henuriaid wedi ymgaſclu ynghŷd.

58 A Phetr a'i canlynodd ef o hir-bell, hyd yn llŷs yr Arch-offeiriad; ac a aeth i mewn, ac a eiſteddodd gŷd â'r gweiſion, i weled y diwedd.

59 A'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid, a'r holl gynghor, a geiſiaſant gau dyſtiolaeth yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth,

60 Ac ni's cawſant: ie er dyfod *yno* gau-dyſtion lawer, ni chawſant: eithr o'r diwedd fe a ddaeth dau gau-dyſt,

61 Ac a ddywedaſant, Hwn a ddywedodd, * Mi a allaf ddiniſtrio Teml Ddnw, a'i hadeiladu mewn tri diwrnod.

62 A chyſododd yr Arch-offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, a attebi di ddim? Beth y mae y rhai hyn yn ei dyſtiolaethu yn dy erbyn?

63 Ond yr Iesu a dawodd. A'r Arch-offeiriad gan atteb a ddywedodd wrtho, Yr ydwyf yn dy fynghedu di trwy 'r Duw byw, ddywedyd o honot ni ‖ ai tydi yw y Chriſt Mab Duw.

64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaiſt: eithr meddaf i chwi, * ar ôl hyn y gwelwch Fâb y dŷn yn eiſtedd ar ddehenlaw 'r gallu, ac yn dyfod ar gymmylau 'r nef.

65 Yna y rhwygodd yr Arch-offeiriad ei ddillad, gan ddywedyd, efe a gablodd. Pa raid i ni ‖ mwy wrth dyſtiolaeth, yr awron clywſoch ei gabledu ef.

66 Beth dybygwch chwi? Hwythau gan atteb a ddywedaſant, Y mae efe yn euog o farwolaeth.

67 * Yna y poeraſant yn ei wyneb, ac a'i cernodiaſant: eraill a'i tarawſant ef â gwiail,

68 Gan ddywedyd, Prophwyda i ni, ô Chriſt, pwy yw 'r hwn a'th darawodd.

69 A * Phetr oedd yn eiſtedd allan yn y llys: a daeth morwyn atto, ac a ddywedodd, A thithau oeddit gŷd ag Iesu y Galilæad.

70 Ac efe a wadodd ger bron hwy oll, ac a ddywedodd, Ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd.

71 A phan aeth efe allan i'r porth, gwelodd vn arall eſt a hſa ddywedodd wrth y rhai oedd yno, yr oedd hwn beſyd gŷd â'r Iesu o Nazareth.

72 A thrachefn efe a wadodd trwy lw, Nid adwaen i y dŷn.

73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai oedd yn ſefyll ger llaw, ac a ddywedaſant wrth Petr, Yn wîr yr wyt tithau yn vn o honynt, canys y mae dy leferydd yn dy gyhuddo.

74 Yna y dechreuodd efe regu, a thyngu, Nid adwaen i y dŷn. Ac yny mân y canodd y ceiliog.

75 A chofiodd Petr air yr Iesu, yr hwn a ddywedaſei wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, ti a'm gwedi dair-gwaith. Ac efe a aeth allan, ac a wylodd ‖ yn chwerw-doſt.

PEN. XXVII.

1 Rhoddi Chriſt yn rhwym at Pilat. 3 Iudas yn y grogi. 19 Pilat wedi ei rybuddio gan ei wraig, 24 yn golchi ei ddwy law: 26 Coron (chaſt â dram, 34 a'i groeſhoelio, 40 a'i ddifenwi, 50 ynteſ yn marw, ei gladdu ef. 66 Selio a gwilio ei feddef.

A Phan ddaeth y boreu, cyd-ymgynghorodd * yr holl Arch-offeiriaid, a Henuriaid y bobl, yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth.

2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy a'i dygaſant ef ymmaith, ac a'i traddodaſant ef i Pontius Pilat y rhaglaw.

3 Yna pan welas Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, ddarfod ei gondemnio ef, bu edifar ganddo, ac a ddug drachefn y deglar hugain arian i'r Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid,

4 Gan ddywedyd, Pechais gan fradychu gwaed gwirion. Hwythau a ddywedaſant, Pa beth yw hynny i ni? edrych di.

5 Ac wedi iddo daflu 'r arian yn y Deml, * efe a ymadawodd, ac a aeth, ac a yngrogodd.

6 A'r Arch-offeiriaid a gymmeraſant yr arian, ac a ddywedaſant, Nid cyfreithlawn *i ni* en bwrw hwynt yn y dryſorfa: canys ‖ gwerth gwaed ydyw.

7 Ac wedi iddynt gŷd-ymgynghori, buŷ a brynaſant â hwynt faes y crochenydd, yn gladdfa dieithriaid.

8 Am hynny y galwyd y maes hwnnw, * Maes y gwaed, hŷd heddyw.

9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedpwyd trwy Ieremias y prophwyd, gan ddywedyd, A * hwy a gymmeraſant y deg ar hugain arian, ‖ pris y priſiedig, yr hwn ‖ a brynaſant gan feibion Iſrael.

10 Ac a'u rhoeſant hwy am faes y crochenydd, megys y goſodes yr Arglwydd i mi.)

11 A'r Iesu a ſaſodd ger bron y rhaglawr a'r rhaglaw a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw

yw Brenin yr Iddewon? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

12 A phan gyhuddid ef gan yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, nid attebodd efe ddim.

13 Yna y dywedodd Pilat wrtho. Oni chlywi di faint o bethau y maent hwy yn eu tystiolaethu yn dy erbyn di?

14 Ac nid attebodd efe iddo i vn gair: fel y rhyfeddodd y rhaglaw yn fawr.

* Luc. 23.17. 15 * Ac ar yr wyl *honno* yr arferai y rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl vn carcharor, yr hwn a fynnent.

16 Ac yna yr oedd ganddynt garcharor hynod, a elwid Barabbas.

17 Wedi iddynt gan hynny ymgasclu ynghyd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa vn a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Barabbas, ai yr Iesu, yr hwn a elwir Christ?

18 Canys efe a wyddai mai o genfigen y traddodasent ef.

19 Ac fe yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ei wraig a ddanfonodd attaw, gan ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych â'r cyhawn hwnnw: canys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef.

Pa. 18. & 9. 2Cor. 5.14. 20 * A'r Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, a berswadiasant y bobl, fel y gofynnent Barabbas, ac y diſethent yr Iesu.

21 A'r rhaglaw a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Pa vn o'r ddau a fynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Hwythau a ddywedasant, Barabbas.

22 Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnaf i'r Iesu, yr hwn a elwir Christ? Hwythau oll a ddywedasant wrtho? Croes-hoelier ef.

23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwythau a lefasant yn fwy, gan ddywedyd, Croes-hoelier ef.

24 A Philat, pan welodd nad oedd dim yn cyccio, ond yn hytrach bôd cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac a olchodd ei ddwylo ger bron y bobl, gan ddywedyd, Di-euog ydwyf oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi.

25 A'r holl bobl a attebodd, ac a ddywedodd, *Bydded* ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant.

26 Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhydd iddynt: ond yr Iesu a flangellodd efe, ac a'i rhoddes i'w groes-hoelio.

Pſ. 79.1. & Nem. 2.d. 9 rhaglaw. 27 * Yna mil-wŷr y rhaglaw a gymmerasant yr Iesu i'r dadleu-dŷ, ac a gynnullasant atto yr holl fyddin.

28 A hwy a'i dioscasant ef, ac a roesant am dano fantell o scarlat:

29 A chwedi iddynt blethu coron o ddrain, hwy a'i gosodasant ar ei ben ef, a chorsen yn ei law ddehau: ac a blygasant eu gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatwarasant, gan ddywedyd, Henffych well, brenin yr Iddewon.

30 A hwy a boerasant arno, ac a gymmerasant y gorsen, ac a'i tarawsant ar ei ben.

31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy a'i dioscasant ef o'r fantell, ac a'i gwiscasant â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant ef ymmaith i'w croes-hoelio.

Mar. 15.21. Luc. 23. 26. * Io. 19. 17. 32 * Ac fel yr oeddynt y myned allan, hwy a gawsant ddŷn o Cyrêne, a'i enw Simon, hwn a gymmhellasant i ddwyn ei groes ef.

33 * A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir Lle 'r benglog,

34 Hwy a roesant iddo iw yfed finegr yn gymmyscedig â bustl: ac wedi iddo ei brofi, ni fynnodd efe yfed.

35 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio ef, hwy a rannasant ei ddillad, gan fwrw coelbrenn: er cyflawni y peth a ddywetpwyd trwy 'r propheyd, * Hwy a rannasant fy nillad yn eu plith, ac ar fy ngwisc y bwriasant goel-bren. * Pſ. 22.18.

36 A chan eistedd hwy a'i gwiliasant ef yno.

37 A gosodasant hefyd uwch ei ben ef, ei achos yn scrifennedig, HWN YW IESV, BRENIN YR IDDEWON.

38 Yna y croes-hoeliwyd gyd ag ef ddau leidr, vn ar y llaw ddehau, ac vn ar yr aſſwy.

39 A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau,

40 A dywedyd, Ti yr hwn a ddinistri 'r Deml, ac a'i hadeiledi mewn tridiau, gwared dy hun os ti yw Mâb Duw, descyn oddi ar y groes.

41 A'r vn modd yr Arch-offeiriaid hefyd, gan wat-war, gŷd â'r Scrifennyddion a'r Henuriaid, a ddywedasant,

42 Efe a waredodd eraill, ei hunan nis gall efe ei waredu: os brenin Israel yw, descynned yr awron oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo.

43 * Ymddiriedodd yn Nuw: gwareded efe of yr awron, os efe a'i mynn ef: canys efe a ddywedodd, Mâb Duw ydwyf. * Pſal. 22.8. Doeth. 2.13.

44 A'r vn peth hefyd a edliwiodd y lladron iddo, y rhai a croes-hoeliasid gyd ag ef.

45 Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl ddaiar, hyd y nawfed awr. Amos 8.9.

46 Ac ynghylch y nawfed awr y llefodd yr Iesu â llef vchel, gan ddywedyd, Eli, Eli, Lama Sabachthani? hynny yw, * Fy Naw, fy Nuw, pa ham i'm gadewaist? * Pſal. 22.1.

47 A rhai o'r rhai oedd yn sefyll yno, pan glywsant, a ddywedasant, Y mae hwn yn galw ar Elias.

48 Ac yn y fan vn o honynt a redodd, ac a gymmerth yspwng, * ac a'i llanwodd o finegr, ac a'i rhoddes ar gorsen, ac a'i diododd ef. * Pſal. 69.21.

49 Ar llaill a ddywedasant, Paid, edrychwn a ddaw Elias i'w waredu ef.

50 A'r Iesu, wedi llefain drachefn â llef vchel, a ymadawodd â'r yspryd.

51 Ac wele, llen y Deml a rwygwyd yn ddau oddi fynu hyd i waered: a'r ddaiar a grynodd, a'r main a holltwyd.

52 A'r beddau a agorwyd: a llawer o gyrph y seinct a hunasent, a gyfodasant.

53 Ac a ddaethant allan o'r beddau ar ôl ei gyfodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas sanctaidd ac a ymddangosasant i lawer.

54 Ond y canwriad, a'r rhai oedd gŷd ag ef yn gwilied yr Iesu, wedi gweled yr daiar-gryn, a'r pethau a wnaethid, a ofnasant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wîr Mâb Duw y doedd hwn.

55 Ac yr oedd yno lawer o wragedd yn edrych o hir-bell, y rhai a ganlynasent yr Iesu o Galilea, gan weini iddo ef:

56 Ym-mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iaco a Ioses, a mam meibion Zebedeus.

Mar. 15.42. Luc. 23. 50. 57 * Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth gŵr goludog o Arimathæa, a'i enw Ioseph, yr hwn a fuasei ynteu yn ddiſcybl i'r Iesu:

58 Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynnodd Pilat roddi yr corph.

59 A Ioseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdôdd â lliain glân:

60 Ac a'i gosododd ef yn ei fedd newydd ei hun, yr hwn a dorasei efe yn y graig, ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymmaith.

61 Ac

61 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair arall, yn eiſtedd gyferbyn a'r bedd.

62 A thrannoeth, yr hwn ſydd ar ôl y darparwyl, yr ymgynhullodd yr Arch-offeiriaid a'r Phariſeaid at Pilat,

63 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gôf genym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tri-diau y cyfodaf.

64 Gerchymmyn gan hynny gadw y bedd yn ddiogel hyd y trydydd dydd, rhag dyfod ei ddiſcyblion o hŷd nos, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfuſtid diweddaf yn waeth na'r cyntaf.

65 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wiliadwriaeth, ewch, gwnewch mor ddiogel ac y gedroch.

66 A hwy a aethant, ac a wnaethant y bedd yn ddiogel, ac a ſeliaſant y maen, gŷd â'r wiliadwriaeth.

PEN. XXVIII.

1 Dangos adgyfodiad Chriſt i'r gwraggedd gan Angel. 9 Chriſt ei hun yn ymddangos iddynt hwy. 11 Yr Arch-offeiriaid yn rhoddi arian i'r milwyr, i ddywedyd ddarfod ei ladratta ef allan o'r bedd. 16 Chriſt yn ymddangos i'w ddiſcyblion, 19 ac yn eu hanfon i feiddio, ac i ddyſcu y holl genhedloedd.

AC yn *niwedd y Sabbath, a hi yn dyddhau i'r dydd cyntaf o'r ‖wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.

2 Ac wele, ‖bu daiar-gryn mawr: canys diſcynnodd Angel yr Arglwydd o'r nêf, ac a ddaeth, ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a eiſteddodd arno.

3 A'i wyneb-pryd oedd fel mellten, a'i wiſc yn wen fel eira.

4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac aethant megis yn feirw.

5 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd wrth y gwraggedd, Nac ofnwch: canys mi a wn mai eiſu'r ydych yr Ieſu, yr hwn a groeſ-hoeliwyd.

6 Nid yw efe yma: canys cyfododd, megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.

7 Ac ewch ar ſfrwſt, a dywedwch i'w ddiſcyblion gyfodi o hono o feirw. Ac wele, y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilæa: yno y gwelwch ef: wele, dywedais i chwi.

8 Ac wedi eu myned ymmaith ar frys oddi wrth y bedd, gyd ag ofn a llawenydd mawr, rhedaſant i fynegi i'w ddiſcyblion ef.

9 Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w ddiſcyblion ef, wele yr Ieſu a gyfarfu â hwynt, gan ddywedyd, Henſwch well. A hwy a ddaethant, ac a ymafaelaſant yn ei draed ef, ac a'i haddolaſant.

10 Yna y dywedodd yr Ieſu wrthynt, Nac ofnwch: ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilæa, ac yno i'm gwelant i.

11 Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wiliadwriaeth a ddaethant i'r ddinas, ac a fynegaſant i'r Arch-offeiriaid yr hyn oll a wnaethid.

12 Ac wedi iddynt ymgaſclu ynghŷd gŷd â'r Henuriaid, a chŷd ymgynghori, hwy a roeſant ‖arian lawer i'r mil-wŷr,

13 Gan ddywedyd, Dywedwch, ei *ddiſcyblion a ddaethant o hŷd nôs, ac a'i lladrattaſant ef a nyni yn cyſcu.

14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni ‖a'i preſwadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddiofal.

15 A hwy a gymmeraſant yr arian, ac a wnaethant fel yr addyſcwyd hwynt: ‖a thanwyd y gair hwn ym mhlith yr Iddewon, hyd y dydd heddyw.

16 A'r un diſcybl ar ddeg a aethant i Galilæa, i'r mynydd lle *r ordeiniaſei'r Ieſu iddynt.

17 A phan welſant ef, hwy a'i haddolaſant eſt ond rhai a amheuaſant.

18 A'r Ieſu a ddaeth, a'u leſarodd wrthynt, gan ddywedyd, Rhoddwyd i mi bôb awdurdod, yn y nef, ac ar y ddaiar.

19 *Ewch gan hynny, a dyſcwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw'r Tâd, a'r Mâb, a'r Yſpryd glân:

20 Gan ddyſcu iddynt gadw pôb peth a'r a orchymynnais i chwi: ac wele, yr ydwyf gŷd â chwi bôb amſer, hyd ddiwedd y bŷd. Amen.

*Mat. 16. 18.

¶ YR EFENGYL YN OL SANCT MARC.

PEN. I.

1 Bwydd Ioan Fedyddiwr. 9 Bedyddio yr Ieſu, a'i demtio. 14 Efe yn pregethu, 16 yn galw Pedr, Andreas, Iaco, ac Ioan, 23 yn iachau dyn a'i yſpryd aflan ynddo, 29 a mam gwraig Pedr, a llawer o gleſion, 41 ac yn glanhau y gwahanlwſrus.

DEchreu Efengyl Ieſu Griſt, fâb Duw.

2 Fel yr ſcrifennwyd yn y proph-wyd, *Wele, yr ydwyf yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.

3 *Llef yn yr ilefain yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn vniawn ei lwybrau ef.

4 Yr *oedd Ioan yn bedyddio yn y diffaethwch, ac yn pregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau.

5 Ac *aeth allan atto ef holl wlâd Iudæa, a'r Hieroſolymitiaid, ac a'u bedyddiwyd oll ganddo yn yr Iorddonen, gan gyffeſſu eu pechodau.

6 A'r Ioan oedd wedi ei *wiſco â blew camel, a gwregys croen ynghylch ei lwynau, ac yn bwyta locuſtiaid a mêl gwyllt.

7 Ac efe a bregethodd, gan ddywedyd, Y mae yn dyfod ar fy ôl i yn cryfach na myfi, carrai eſcidiau yr hwn nid wyfi deilwng i ymoſtwng, ac iw datrod.

8 Myfi yn wir a'ch bedyddiais chwi â dwfr, eithr efe a'ch bedyddia chwi â'r Yſpryd glân.

9 *A bu yn y dyddiau hynny, ddyfod o'r Ieſu o Nazareth yn Galilæa, ac efe a fedyddiwyd gan Ioan yn yr Iorddonen. *Mat. 3. 13.

10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i fynu o'r dwfr, efe a welodd y neſoedd yn agored, a'r Yſpryd yn deſcyn arno, megys colommen.

11 A llef a ddaeth o'r neſoedd, Tydi yw fy anwyl fâb, yn yr hwn i'm bodlonwyd.

12 Ac *yn ebrwydd y gyrrodd yr Yſpryd ef i'r diffaethwch. *Mat. 4.

13 Ac efe a fu yno yn y diffaethwch ddengain nhiwrnod, yn ei demtio gan Satan: ac yr oedd efe gŷd a'r gwyllt-filod, a'r Angellion a weinaſant iddo.

*Matt. 4.12. 14 Ac yn ôl traddodi Ioan, yr *Iesu a ddaeth i Galilæa, gan bregethu Efengyl teyrnas Dduw:

15 A dywedyd, Yr amser a gyflawnwyd, a theyrnas Duw a nesfaodd: edifarhewch, a chredwch yr Efengyl.

*Matt. 4.18. 16 Ac *fel yr oedd efe yn rhodio wrth fôr Galilæa, efe a welfu Simon ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd yn y môr: (canys pyfcodwyr oeddynt.)

17 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch, ar fy ôl i, a gwnaf i chwi fôd yn byfcod-wŷr dynion.

18 Ac yn ebrwydd gan adel eu rhwydau, y canlynafant ef.

19 Ac wedi iddo fyned rhagddo ychydig oddi yno, efe a welfu Iaco fab Zebedæus, ac Ioan ei frawd ef, a hwy yn y llong yn cyweirio y rhwydau:

20 Ac yn y man efe a'u galwodd hwynt: a hwy a adawfant eu tâd Zebedæus yn y llong gyd â'r cyflog-ddynion, ac a aethant ar ei ôl ef.

*Matt. 4.13. 21 *A hwy a aethant i mewn i Capernaum: ac yn ebrwydd ar y dydd Sabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r Synagog, efe a athrawiaethodd.

*Matt. 7.28. 22 A *fyma fant wrth ei athrawiaeth ef: canys yr oedd efe yn en dyfcu hwy, megis yn ac awdurdod ganddo, ac nid fel yr Scrifennyddion.

*Luc. 4.33. 23 *Ac yr oedd yn en Synagog hwy ddŷn ac ynddo yfpryd aflan, ac efe a lefodd,

‖ Paid. 24 Gan ddywedyd, ‖ Och, beth fydd i ni a *wnelom â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethoft ti i'n difetha ni? mi a'th adwaen pwy ydwyt: Sanct Duw.

25 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dôs allan o honaw.

26 Yna wedi i'r yfpryd aflan ei rwygo ef a gwaeddi â llef vchel, efe a ddaeth allan o honaw.

27 Ac fe a aethai'r bawb fraw, fel yr ymofynnafant yn en mysc eu hun, gan ddywedyd, Beth yw hyn? pa athrawiaeth newydd yw hon, canys trwy awdurdod y mae efe yn gorchymmyn, ie yr yfprydion aflan, a hwy yn vfyddhân iddo?

28 Ac yn ebrwydd yr aeth fôn am dano tros yr holl wlâd o amgylch Galilæa.

*Matt. 8.14. 29 Ac *yn y man wedi iddynt fyned allan o'r Synagog, hwy a aethant i dŷ Simon ac Andreas, gŷd ag Iaco, ac Ioan

‖ Mam gwraig Simon. 30 Ac yr oedd ‖ chwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r crŷd: ac yn ebrwydd y dywedafant wrtho am dani hi.

31 Ac efe a ddaeth, ac a'i cododd hi i fynu, gan ymafyd yn ei llaw hi: a'r crŷd a'i gadawodd hi yn y man, a hi a wafanaethodd arnynt hwy.

32 Ac wedi iddi hwyrhau, pan fachludodd yr haul, hwy a ddygafant atto yr holl rai drwg en hwyl, a'r rhai cythreulig.

33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgafclu wrth y drws.

34 Ac efe a iachaodd lawer o rai drwg en hwyl o amryw heintiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreuliaid, ac ni adawodd i'r cythreuliaid ddywedyd yr adwaenent ef.

35 A'r boreu yn blygeiniol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfannedd, ac yno y gweddiodd.

36 A Simon, a'r rhai oedd gyd ag ef, a'i dilynafant ef.

37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedafant wrtho, Y mae pawb yn dy geifio di.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Awn i'r trefydd nefaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys i hynny y daethym allan.

39 Ac yr oedd efe yn pregethu yn en Synagogau hwynt, trwy holl Galilæa, ac yn bwrw allan gythreuliaid.

40 * A daeth atto ef yn gwahan-glwyfus, gan ymbil ag ef, a gofiwng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglânhau.

41 A'r Iesu gan dofturio, a eftynodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynaf, bydd lân.

42 Ac wedi iddo ddywedyd hynny, ymadawodd y gwahan-glwyf ag ef yn ebrwydd, a glanhawyd ef.

43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, efe a'i hanfonodd ef ymmaith yn y man;

44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwêl na ddywefych ddim wrth neb: eithr dôs ymmaith, dangos dy hun i'r offeiriaid, ac offrymma dros dy lanhâd, y pethau a orchymynnodd Moſes, er tyſtiolaeth iddynt hwy.

45 * Eithr efe a aeth ymmaith, ac a ddechreu- * Luc. odd gyhoeddi llawer, a thann'r gair ar lêd: fel na allei'r Iesu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas: eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfannedd, ac o bôb parth y daethant atto ef.

PEN. II.

1 *Chriſt yn iachau yn claf or parlys, 14 yn galw Matthew o'r dollfa, 15 yn bwyta gyd Phublicanod a phechaduriaid, 18 yn eſgufo d ddiſcyblion am nad ymprydient, 23 ac am dynu y tywys yd ar y dydd Sabboth.*

AC efe * a aeth dracheſn i Capernaum, wedi *Matt. rhai dyddiau, a chlybuwyd ei fôd efe yn tŷ. 9.1.

2 Ac yn y man, llawer a ymgafclafant ynghyd, hyd na annent, hyd yn oed yn y lleoedd ynghylch y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.

3 A daethant atto, gan ddwyn yn claf o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar:

4 A chan na allent nefau atto gan y dyrfa, dadei y to a wnaethant lle'r oedd efe: ac wedi iddynt dorri trwodd, hwy a ollyngafant i wared y gwely, yn yr hwn y gorweddei y claf o'r parlys.

5 A phan welodd yr Iesu en ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fâb, maddeuwyd i ti dy bechodau.

6 Ac yr oedd rhai o'r Scrifennyddion yn eiſtedd yno, ac yn ymreſymmu yn en calonnau,

7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cabledd? * pwy a all faddeu pechodau, Onid Duw yn vnig? * Ioan 5.21.

8 Ac yn ebrwydd, pan wybu'r Iesu yn ei yſpryd en bod hwy yn ymreſymmu felly ynddynt eu hunain, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn ymreſymmu am y pethau hyn yn eich calonnau?

9 Pa vn fydd hawſaf, ai dywedyd wrth y claf o'r parlys, Maddeuwyd i ti dy bechodau: ai dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a rhodia?

10 Eithr fel y gwypoch fôd gan fâb y dŷn awdurdod i faddeu pechodau ar y ddaiar, (eb efe wrth y claf o'r parlys,)

11 Wrthit ti yr wyf yn dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a dôs i'th dŷ.

12 Ac yn y man y cyfododd efe, ac y cymmerth i fynu ei wely, ac a aeth allan yn en gwydd hwynt oll: hyd oni fynnodd pawb, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Ni welfom ni erioed fel hyn.

13 Ac efe a aeth allan dracheſn wrth lan y môr: a'r holl dyrfa a ddaeth atto, ac efe a'u dyfcodd hwynt.

14 Ac * efe yn myned heibio, efe a welfu Ieſ- *Matt. fâb Alphæus yn eiſtedd wrth y dollfa, ac a dy- 9.9. wedodd wrtho, Canlyn fi, Ac efe a gododd, ac a'i canlynodd ef.

15 A bu, a'r Iesu yn eiſtedd i fwyta yn ei dŷ ac,

ſi lawer heſyd o Bublicanod a phechaduriaid
ddod gyd â'r Ieſu, a'i ddiſcyblion: canys llawer
ddynt, a hwy a'i canlynaſent eſ.

16 A phan welodd yr Scrifennyddion a'r Pha-
riſeaid eſ yn bwytta gŷd â'r Publicanod a'r pecha-
duriaid, hwy a ddywedaſant wrth ei ddiſcyblion
Pa ham y mae eſe yn bwytta ac yn yſed gŷd â'r
Publicanod a'r pechaduriaid?

17 A'r Ieſu pan glybu, a ddywedodd wrthynt,
Nhai ſy iach nid rhaid iddynt wrth y meddyg,
ond y rhai cleiſion: ni ddaethym i alw y rhai
gyn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

18 *A diſcyblion Ioan a'r Phariſeaid oeddynt
ymprydio: a hwy a ddaethant, ac a ddyweda-
ac wrtho, Pa ham y mae diſcyblion Ioan a'r
Phariſeaid yn ymprydio, ond dy ddiſcyblion di nid
ynt yn ymprydio?

19 A dywedodd yr Ieſu wrthynt, A all plant yr
ſtafell-briodas ymprydio, tra fyddo y priodaſ-fâb
gŷd â hwynt? tra fyddo ganddynt y priodaſ-fâb
gŷd â hwynt, ni allant ymprydio:

20 Eithr y dyddiau a ddaw pan ddyger y prio-
daſ-fab oddi arnynt, ac yna 'r ymprydiant, yn y
ddiau hynny.

21 Heſyd ni wna neb ddernyn o frethyn ne-
wydd ar ddilledyn hên: os amgen, ei gyflawniad
newydd eſ a dynn oddi wrth yr hên, a gwaeth
ſyd y rhwyg.

22 Ac ni rydd neb win newydd mewn hên go-
ddau: os amgen, y gwin newydd a ddiyllia 'r
oſtrelau, a'r gwin a tŷd allan, a'r coſtrelau a
pllir: eithr gwin newydd ſydd raid ei roi mewn
oſtrelau newyddion.

23 *A bu iddo ſyned trwy 'r ŷd ar y Sabbath:
ei ddiſcyblion a ddechreuaſant ymdaith tan dyanu
r tywys.

24 A'r Phariſeaid a ddywedaſant wrtho, Wele
ham y gwnânt ar y Sabbath yr hyn nid yw gy-
reithlawn?

25 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllen-
ſoch erioed beth a wnaeth Dafydd, pan oedd
gen a chwant bwyd arno, eſe a'r rhai oedd
ŷd ag eſ?

26 Pa ſodd yr aeth eſe i dŷ Dduw tan Abiathar
r Arch-offeiriad, ac y bwyttaodd y bara goſod,
rhai nid cyfreithlon eu bwytta, ond i'r offeirii-
aid yn vnig, ac a'u rhoddes heſyd i'r rhai oedd
ŷd ag eſ.

27 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Y Sabbath a
waethpwyd er mwyn dŷn, ac nid dŷn er mwyn y
Sabbath.

28 Am hynny y mae Mab y dŷn yn Arglwydd
heſyd ar y Sabbath.

PEN. III.

1 *Chriſt yn iachau y llaw wedi gwywo, 10 a llawer o gleſydau eraill: 11 Yn cerydду yr yſpry-
dion aflan: 13 Yn dewis ei ddeuddec Apoſtol:
22 Yn attteb cabledd y rhai a ddywedent ei fôd
ef yn bwrw allan gythreuliaid trwy Beelzebub:
31 ac yn dangos pwy ydym ei frawd, a'i chwaer,
ei fam.

AC *eſe aeth i mewn drachefn i'r Synagog:
ac yr oedd yno ddŷn a chanddo law wedi
gwywo.

2 A hwy a'i gwyliaſant eſ, a iachae eſe eſ ar y
ydd Sabbath, ſel y cyhuddent eſ.

3 Ac eſe a ddywedodd wrth y dŷn yr oedd gan-
ddo y llaw wedi gwywo, Cyſod i'r canol.

4 Ac eſe a ddywedodd wrthynt hwy, Ai rhydd
gweuthur da ar y dydd Sabbath, ynteu gweuthur
rwg? caſw cnioes, ai lladd? A hwy a dawſant
ſen.

5 Ac wedi edryeh arnynt o amgylch yn ddig-
llon, gan driſtau am galedrwydd eu calon hwynt,
eſe a ddywedodd wrth y dŷn, Eſtyn allan dy law.
Ac eſe a'i heſtynnodd: a'i law eſ a wnaed yn iach
ſel y llall.

6 A'r Phariſeaid a aethant allan, he a ym-
gynghoraſant yn ebrwydd gŷd â'r Herodianiaid,
yn ei erbyn eſ, pa ſodd y ditethent eſ.

7 A'r Ieſu gŷd â'i ddiſcyblion a giliodd tu a'r
môr, a lliaws mawr a'i canlynodd eſ, o Galilæa,
ac o Iudæa,

8 Ac o Ieruſalem, ac o Idumæa, ac o'r tu hwnt
i'r Iorddonen: a'r rhai o gylch Tyrus a Sidon,
lliaws mawr, pan glywſant gymmaint a wnaethei
eſe, a ddaethant atto.

9 Ac eſe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion am
fôd llong yn barod iddo, oblegid y dyrfa, rhag
iddynt ei waſcu eſ.

10 Canys eſe a iachaſei lawer, hyd oni phwyſent
arno, er mwyn cyffwrdd ag eſ, cynniſer ac oedd a
phlaau arnynt.

11 A'r yſprydion aflan pan welſant eſ, a ſyrthia-
ſant i lawr ger ei fron eſ, ac a waeddaſant, gan
ddywedyd, Ti yw Mâb Duw.

12 Yntef a orchymynnodd iddynt yn gaeth na
chyhoeddent eſ.

13 Ac *eſe a eſcynnodd i'r mynydd, ac a alwodd *Matth.
atto y rhai a fynnodd eſe: a hwy a ddaethant atto. 10.1.

14 Ac eſe a ordeiniodd ddeuddeg, ſel y byddent
gŷd ag eſ, ac ſel y danfonei eſe hwynt i bregethu:

15 Ac i fôd ganddynt awdurdod i iachau cleſ-
ydau, ac i ſwrw allan gythreuliaid.

16 Ac i Simon y rhoddes eſe enw Petr.

17 Ac Iaco *fâb* Zebedæus, ac Ioan brawd Iaco:
(ac eſe a roddes iddynt henwau Boanerges, yr hyn
yw, meibion y daran.)

18 Ac Andreas, a Philip, a Bartholomæus, a
Matthew, a Thomas, ac Iaco *fab* Alphæus, a Tha-
dæus, a Simon y Cananëad,

19 A Iudas Iſcariot, yr hwn heſyd a'i bradych-
odd eſ. A hwy a ddaethant i dŷ.

20 A'r dyrfa a ymgynnullodd drachefn, ſel na
allent gymmaint a bwytta bara.

21 A phan glybu yr eiddo eſ, hwy a aethant i'w
ddal eſ: canys dywedaſant, y mae eſe allan o'i
bwyll.

22 A'r Scrifennyddion, y rhai a ddaethent i
wared o Ieruſalem, a ddywedaſant fôd *Beelze- *Matth.
bub ganddo, ac mai trwy benaeth y cythreuliaid 9.34.
yr oedd eſe yn bwrw allan gythreuliaid.

23 Ac wedi iddo eu galw hwy atto, eſe a ddy-
wedodd wrthynt mewn dameghion, Pa ſodd y
gall Satan ſwrw allan Satan?

24 Ac o bydd teyrnas wedi ymrannu yn ei her-
byn ei hun, ni ddichon y deyrnas honno ſefyll:

25 Ac o bydd tŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei
hun, ni ddichon y tŷ hwnnw ſefyll:

26 Ac os Satan a gyſyd yn ei erbyn ei hun, ac a
ſydd wedi ymrannu, ni all eſe ſefyll, eithr y mae
iddo ddiwedd.

27 Ni ddichon neb ſyned i mewn i dŷ y cadarn,
ac yſpeilio ei ddodreſn eſ, oni bydd iddo yn gyn-
taf rwymo 'r cadarn, ac yna yr yſpeilia ei dŷ eſ.

28 Yn *wir y dywedaf i chwi, y maddeuir pob *Matth.
pechod i feibion dynion, a pha gabledd bynnag a 12.31.
gablant.

29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn yr Yſpryd
glân, ni chaiff faddeuant yn dragywydd, ond y
mae yn euog o farn dragywydd.

30 Am iddynt ddywedyd, Y mae yſpryd aflan
ganddo. *Matth.

31 *Dacth gan hynny ei frodyr eſ a'i fam: a 12.46.

chan ſefyll allan hwy a anfonaſant atto, gan ei alw ef.

32 A'r bobloedd yn eiſtedd o'i amgylch, ac a ddywedaſant wrtho, Wele y mae dy fam di a'th frodyr, allan yn dy geiſio.

33 Ac eſe a'u hatteb odd hwynt, gan ddywedyd, Pwy yw fy mam i, neu fy mrodyr i?

34 Ac wedi iddo edrych oddi amgylch ar y rhai oedd yn eiſtedd yn ei gylch, eſe a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

35 Canys pwy bynnag a wnelo ewyllys Duw, hwnnw yw fy mrawd i, a'm chwaer a'm mam i.

PEN. IIII.

1 *Dammeg yr hau-wr*, 14 *a'i ddeongliad.* 21 *Rhaid i ni gyſtaunu goleuni ein gwybodaeth i eraill.* 26 *Dammeg yr hâd yn tyfu yn ddiarwybod*, 30 *a'r grouyn mwſtard.* 35 *Chriſt yn goſtegu y dymeſtl ar y mor.*

*Matth. 13.1. AC eſe * a ddechreuodd drachefn athrawiaethu yn ymyl y môr: a thyrfa fawr a ymgaſelodd atto, hyd oni bu iddo ſyned i'r llong, ac eiſtedd ar y môr: a'r holl dyrfa oedd wrth y môr ar y tîr.

2 Ac eſe a ddyſcodd iddynt lawer ar ddamheglon, ac a ddywedodd wrthynt yn ei ddyſceidiaeth ef,

3 Gwrandewch, Wele, hau-wr a aeth allan i hau:

4 A darfu wrth hau, i beth ſyrthio ar fin y ffordd, ac ehediaid yr awyr a ddaethant, ag a'i difaſant.

5 A pheth a ſyrthiodd ar greig-le, lle ni chaſodd fawr ddaiar: ac yn y ſan yr eginodd, am nad oedd iddo ddyfnder daiar.

6 A phan gododd yr haul y poethwyd ef, ac am nad oedd gwreiddyn iddo, eſe a wywodd.

7 A pheth a ſyrthiodd ym-mhlith drain: a'r drain a dyfaſant, ac a'i tagaſant ef, ac ni ddug ffrwyth.

8 A pheth arall a ſyrthiodd mewn tir da, ac a roddes ffrwyth tyfadwy a chynhyrchol, ac a ddug yn ddeg ar hugain, ac yn dringain, ac yn gant.

9 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Y neb ſydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

10 A phan oedd eſe wrtho ei hun, y rhai oedd yn ei gylch ef, gyd â'r deuddeg, a ofynnaſant iddo am y ddammeg.

11 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, I chwi y rhodded gwybod dirgelwch teyrnas Duw: eithr i'r rhai ſy allan, ar ddammhegion y gwneir pôb peth:

*Matth. 13.14. 12 * Fel yn gweled y gwelant, ac na chanfyddant: ac yn clywed y clywant, ac ni ddeallant: rhag iddynt ddychwelyd, a maddeu iddynt eu pechodau.

13 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Oni wyddoch chwi y ddammeg hen? a pha ſodd y gwybyddwch yr holl ddammhegion?

14 Yr hau-wr, ſydd yn hau y gair:

15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y ffordd, lle 'r hauir y gair, ac wedi iddynt ei glywed, y mae Satan yn dyfod yn ebrwydd, ac yn dwyn ymmaith y gair a hauwyd yn eu calonnau hwynt.

16 A'r rhai hyn yr vn ffunyd yw y rhai a hauir ar y creigle: y rhai wedi clywed y gair, ſydd yn ebrwydd yn ei dderbyn ef yn llawen:

17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn yndynt eu hunain, eithr tros amſer y maent: yna pan ddêl blinder, neu erlid, o achos y gair, yn y man y rhwyſtrir hwynt.

18 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd ym-myſc y drain: y rhai a wrandawant y gair,

*1. Tim. 6.17. 19 A'r mae gofalon y bŷd hwn, a * hudoliaeth golud, a chwantau am bethau eraill, yn dyfod i mewn, ac yn tagu 'r gair, a myned y mae yn ddi-ffrwyth.

20 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd mewn tir da, y rhai ſydd yn gwrando y gair, ac yn ei dderbyn, ac yn dwyn ffrwyth, yn ddeg ar hugain, ac yn dringain, ac yn gant.

21 * Ac eſe a ddywedodd wrthynt, a ddaw cannwyll iw dodi tan leſtr, neu tan wely? ac nid iw goſod ar ganhwyll-bren. *Matth. 5.15.

22 * Canys nid oes dim cuddiedig a'r ni's amlygir, ac ni bu ddim dirgel, ond ſel y delei i eglurdeb. *Matth. 10.26.

23 Od oes gan neb gluſtiau i wrando, gwrandawed.

24 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch beth a wrandawoch: â * pha feſur y meſurwch, y meſurir i chwithau, a chwanegir i chwi y rhai a wrandewch. *Matth. 7.2.

25 * Canys yr hwn y mae ganddo, y rhoddir iddo: a'r hwn nid oes ganddo, ie yr hyn ſydd ganddo a ddygir oddi arno. *Matth. 13.12.

26 Ac eſe a ddywedodd, Felly y mae teyrnas Duw, ſel pe bwriai ddyn hâd i'r ddaiar:

27 A chyſcu, a chodi nôs a dydd, a'r hâd yn egino, ac yn tyfu, y modd ni's gŵyr eſe.

28 Canys y ddaiar a ddwg ffrwyth o honi ei hun, yn gyntaf yr eginyn, yn ôl hyny y dywyſen, yna 'r ŷd yn llawn yn y dywyſen.

29 A phan ymddangoſo 'r ffrwyth, yn ebrwydd y rhydd eſe y crymman yndo, am ddyfod y cynhayaf.

30 Ac eſe a ddywedodd, I * ba beth y cyffelybem deyrnas Duw? neu ar ba ddammeg y gwnaem gyffelybrwydd o honi? *Matth. 13.31.

31 Megis gronyn o hâd mwſtard ydyw: yr hwn pan haner yn y ddaiar, ſydd leiaf o'r holl hadau ſydd ar y ddaiar.

32 Eithr wedi 'r haner, y mae yn tyfu, ac yn myned yn fwy na'r holl lyſiau, ac eſe a ddwg ganghennau mawrion, ſel y gallo ehediaid yr awyr nythu tan ei gyſcod ef.

33 * Ac â chyfryw ddammhegion lawer y traethodd eſe iddynt y gair, hyd y gallent ei wrando. *Matth. 13.34.

34 Ond heb ddammeg ni leſarodd wrthynt: ac o'r naill tu i'w ddiſcyblion eſe a eglurodd bôb peth.

35 Ac eſe a ddywedodd wrthynt * y dythwn hwnnw, wedi ei hwyrhau hi, Awn troſodd i'r tu draw. *Matth. 8.23.

36 Ac wedi iddynt ollwng ymmaith y dyrfa, hwy a'i cymmeraſant eſ, ſel yr oedd yn y llong: ac yr oedd heſyd longau eraill gŷd ag eſ.

37 Ac ſe a gyſodes tymeſtl fawr o wynt, a'r tonnau a daflaſant i'r llong, hyd onid oedd hi yn llawn weithian.

38 Ac yr oedd eſe yn y pen ôl i'r llong, yn cyſcu ar obennydd: a hwy a'i deffroeſant eſ, ac a ddywedaſant wrtho, Athro, ai difatter gennit ein colli ni?

39 Ac eſe a gododd i fyny, ac a geryddodd y gwynt, ac a ddywedodd wrth y môr, Goſtega, diſtawa. A'r gwynt a oſtegodd, a bu tawelwch mawr.

40 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych mor ofnog? pa ſodd nad oes gennych ffydd?

41 Eithr hwy a ofnaſant yn ddirfawr, ac a ddywedaſant wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan fôd y gwynt a'r môr yn vfyddhau iddo?

PEN. V.

1 *Chriſt yn gwaredu y dyn yr oedd ynddo leng o gythreuliaid:* 13 *Hwythau yn myned i'r moch.* 25 *Y mae eſe yn iachau y wraig o'r diſeſtlyſ gwaed*, 35 *ac yn cyfodi merch Iairus o farw i fyw.*

A * hwy

A *Hwy a ddaethant i'r tuhwnt i'r môr, i wlâd y Gadareniaid.

2 Ac ar ei ddyfodiad ef allan o'r llong, yn y man cyfarfu ag ef o blith y beddau, ddŷn ac yſpryd aflan yndo,

3 Yr hwn oedd a'i drigfan ym-mhlith y beddau, ac nialleí nêb ie â chadwynau ei rwymo ef?

4 O herwydd ei rwymo ef yn ſynych â llyffetheiriau, ac â chadwynau, a darnio o hono 'r cadwynau, a dryllio y llyffetheiriau: ac ni allei nêb ei ddofi ef.

5 Ac yn oeſtad nôs a dydd yr oedd efe yn llefain yn y mynyddoedd, ac ym-mhlith y beddau, ac yn ei dorri ei hun â cherrig.

6 Ond pan ganfu efe yr Iesu o hir bell, efe a redodd, ac a'i haddolodd ef:

7 A chan waeddi â llef vchel, efe a ddywedodd, Beth ſydd i mi a *wnelwyf* â thi Iesu Fab y Duw goruchaf? yr ydwyf yn dy dyngheu trwy Dduw, na phoenech fi.

8 (Canys dywedaſei wrtho, yſpryd aflan, dôs allan o'r dŷn.)

9 Ac efe a ofynnodd iddo, Beth yw dy enw? Ynte a attebodd gan ddywedyd, Lleng yw fy enw: am fôd llawer o honom.

10 Ac efe a fawr-ymbiliodd ag ef, na yrrei efe hwynt allan o'r wlâd.

11 Ond yr oedd yno ar y mynyddoedd genſaint fawr o foch yn pori.

12 A'r holl gythreuliaid a attolygaſant iddo, gan ddywedyd, Danfon ni i'r moch, ſel y gallom fyned i mewn iddynt.

13 Ac yn y man y caniattaodd yr Iesu iddynt. A'r yſprydion aflan, wedi myned allan, aethant i mewn i'r moch: a rhuthrodd y genſaint tros y dibyn i'r môr (ac ynghylch dwy-fil oeddynt) ac a'u boddwyd yn y môr.

14 A'r rhai a borthent y moch a ffoeſant, ac a fynegaſant y peth yn y ddinas, ac yn y wlâd. A hwy a aethant allan i weled beth oedd hyn a wnaethid.

15 A hwy a ddaethant at yr Iesu, ac a welſant y cythreulig, yr hwn y buaſei y lleng yndo, yn eiſtedd, ac yn ei ddillad, ac yn ei iawn bwyll, ac a ofnaſant.

16 A'r rhai a welſant a fynegaſant iddynt, pa fodd y buaſei i'r cythreulig, ac am y moch.

17 A dechreuaſant ddymuno arno ef ſyned ymmaith o'u goror hwynt.

18 Ac efe yn myned i'r llong, yr hwn y buaſei y cythrael yndo, a ddymunodd arno gael bôd gŷd ag ef.

19 Ond yr Iesu ni adawodd iddo, eithr dywedodd wrtho, dôs i'th dŷ at yr eiddot, a mynega iddynt pa faint a wnaeth yr Arglwydd erot, ac iddo drugarhau wrthit.

20 Ac efe a aeth ymmaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi trwy Decapolis, pa bethau eu maint a wnaethei 'r Iesu iddo: a phawb a ryfeddaſant.

21 Ac wedi i'r Iesu dracheſin ſyned mewn llong i'r lan arall, ymgaſclodd tyrfa fawr atto: ac yr oedd efe wrth y môr.

22 * Ac wele, yn o bennaethiaid y Synagog a ddaeth, a'i enw Iairus: a phan ei gwelodd, efe a ſyrthiodd wrth ei draed ef.

23 Ac efe a fawr ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Y mae fy merch fechan ar drange: *atſolwg* i ſi ddyfod, a dodi di ddwylo arni, ſel yr iachaer hi, a byw fydd.

24 A 'r *Iesu* a aeth gŷd ag eſt a thyrfa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i gwaſcaſant ef.

25 A rhyw wraig, yr hon a fuaſei mewn diſterllſ gwaed deuddeng mlynedd,

26 Ac a oddefaſei lawer gan lawer o feddygon, ac a dreuliaſei gymmaint ac oedd ar ei hela, ac ni chawſei ddim lleſhâd, eithr yn hytrach myned waeth waeth.

27 Pan glybu hi am yr Iesu, hi a ddaeth yn y dyrfa o'r tu ôl, ac a gyffyrddodd â'i wiſc ef.

28 Canys hi a ddywedaſei, Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.

29 Ac yn ebrwydd y ſychodd ffynhonnell ei gwaed hi: a hi a wybu yn ei chorph ddarfod ei hiachau o'r pla.

30 Ac yn y fan, yr Iesu yn gwybod yndo ei hun fyned rhinwedd allan o honaw, efe a drodd yn y dyrfa, ac a ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm dillad?

31 A'i ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Ti a weli y dyrfa yn dy waſcu, ac a ddywedi di, Pwy a'm cyffyrddodd?

32 Ac ynte a edrychodd o amgylch, i weled yr hon a wnaethei hyn.

33 Ond y wraig, gan ofni a chrynu, yn gwybod beth a wnaethid yndi, a ddaeth ac a ſyrthiodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd iddo 'r holl wirionedd.

34 Ac efe a ddywedodd wrthi, Ha ferch, dy ffydd a'th iachaodd, dôs mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.

35 Ac efe etto yn llefaru, daeth rhai o dŷ Pennaeth y Synagog, gan ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba beth etto 'r aflonyddi 'r Athro?

36 A'r Iesu, yn ebrwydd wedi clywed y gair a ddywedaſid, a ddywedodd wrth bennaeth y Synagog, Na ofna, crêd yn unig.

37 Ac ni adawodd efe neb i'w ddilyn, ond Petr, ac Iaco, ac Ioan brawd Iaco.

38 Ac efe a ddaeth i dŷ pennaeth y Synagog, ac a ganfu y cynnwrf, a'r *rhai* oedd yn wylo, ac yn ochain llawer.

39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe a ddywedodd wrthynt, pa ham y gwnewch gynwrf, ac yr wylwch? ni bu farw yr eneth, eithr cyſcu y mae.

40 A hwy a'i gwatwaraſant ef, Ond efe, gwedi bwrw pawb allan, a gymmerth dâd yr eneth a'r mam, a'r rhai oedd gŷd ag ef, ac a aeth i mewn lle 'r oedd yr eneth yn gorwedd.

41 Ac wedi ymaflyd yn llaw 'r eneth, efe a ddywedodd wrthi, *Talitha cumi*: yr hyn o'i gyfieithu yw, Yr eneth, (yr wyf yn dywedyd wrthit) cyſod.

42 Ac yny fan y cyſodes yr eneth, ac a rodiodd: canys deuddeng-mlwydd oed ydoedd hi: a ſynnu a wnaeth arnynt a ſyndod mawr.

43 Ac efe a orchymynnodd iddynt yn gaeth, na chai nêb wybod hyn: ac a ddywedodd am roddi *peth* iddi i'w fwyta.

PEN. VI.

1 *Diyſtyru Chriſt gan ei wlad wyr ei hun.* 7 *Y mae efe yn rhoddi i'r deuddec awoſtoled ar yſpryd-ion aflan.* 14 *Amryw dyb am Griſt.* 18 *Torri pen Ioan Bedyddiwr,* 29 *a'i gladdu.* 30 *Yr Apoſtlion yn dychwelyd o bregeth.* 34 *Gwyrthiau y fum torth bara a'r ddau byſcodyn.* 45 *Chriſt yn rhodio ar y môr:* 53 *ac yn iachau pawb a gyffyrddai ag of.*

AC * efe a aeth ymmaith oddi yno, ac a ddaeth i'w wlâd ei hun: a'i diſcyblion a'i canlynaſant ef. * Matth. 13.54.

2 Ac wedi dyfod y Sabbath, efe a ddechreuodd athrawiaethu yn y Synagog: a llawer a'i clywſant, gan ddywedyd O ba le y daeth y pethau hyn i hwn? a pha ddoethineb yw hon a roed iddo, ſel y gwneid y cyfryw nerthoedd trwy ei ddwylo ef?

Ond hwn yw'r saer, mâb Mair, brawd Iaco, a Ioses, a Iudas, a Simon? ac onid yw ei chwiorydd ef ymma yn ein plith ni? A hwy a rwystrwyd o'i blegid ef.

4 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, nad * yw prophwyd yn ddibris ond yn ei wlad ei hun, ac ym-mhlith ei genedl ei hun, ac yn ei dy ei hun.

5 Ac ni allei efe yno wneuthyd dim gwyrthiau, ond rhoi ei ddwylo ar ychydig gleifion, a'i hiachau hwynt.

6 Ac efe a ryfeddodd o herwydd eu hangrhedinlaeth: * ac a aeth i'r pentrefi oddi amgylch, gan athrawiaethu.

7 Ac * efe a alwodd y deuddec, ac a ddechreuodd eu danfon hwynt bôb yn ddau a dau, ac a roddes iddynt awdurdod ar ysprydion aflan,

8 Ac a orchymynnodd iddynt na chymmerent ddim i'r daith, ond llaw-ffon yn unig: nac yscrepan, na bara, nac arian yn eu pyrsau.

9 Eithr eu hôd a sandalau am eu traed, ac na wiscent ddwy bais.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba le bynnac yr eloch i mewn i dŷ, arbolwch yno hyd onid eloch ymmaith oddi yno.

11 A * pha rai bynnag ni'ch derbyniant, ac ni'ch gwrandawant, pan eloch oddi yno, * escydwch y llwch a'ſydd tan eich traed, yn dystiolaeth iddynt. Yn wîr meddaf i chwi, y bydd esmwythach i Sodoma a Gomorrha, yn nydd y farn, nac i'r ddinas honno.

12 A hwy a aethant allan, ac a bregethasant ar iddynt edifarhau.

13 * Ac a fwriasant allan lawer o gythreuliaid, ac a eliasant ag olew lawer o gleifion, ac au hiachasant.

14 A'r * brenin Herod a glybu, (canys cyhoedd ydoedd ei enw ef) ac efe a ddywedodd, Ioan Fedyddiwr a gyfodes o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio yndde ef.

15 Eraill a ddywedasant, Mai Elias yw: ac eraill a ddywedasant, Mai prophwyd yw, neu megis yn o'r prophwydi.

16 Ond * Herod pan glybu, a ddywedodd, Mai 'r Ioan a dorrais i ei ben yw hwn, efe a gyfodes o feirw.

17 Canys yr Herod hwn a ddanfonasai, ac a ddaliasai Ioan, ac a'i rhwymasai ef yn y carchar, o achos Herodias gwraig Philip ei frawd, am iddo ei phriodi hi.

18 Canys Ioan a ddywedasei wrth Herod, * Nid cyfreith'lawn i ti gael gwraig dy frawd.

19 Ond Herodias a ddaliodd ŵg iddo, ac a chwennychodd ei ladd ef, ac ni's gallodd.

20 Canys Herod oedd yn ofni Ioan, gan wybod ei fôd ef yn ŵr cyfiawn, ac yn sanctaidd, ac a'i parchei ef: ac wedi iddo ei glywed ef, efe a wnai lawer o bethau, ac a'i gwrandawai ef yn ewyllysgar.

21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfaddas, pan wnaeth Herod, ar ei ddydd genedigaeth, swpper i'w benaethiaid, a'i flaenoriaid, a goreugwŷr Galilea:

22 Ac wedi i ferch Herodias honno ddyfod i mewn, a dawnſio, a boddhau Herod, a'r rhai oedd yn eiſtedd gydag ef, y brenin a ddywedodd wrth y llangces, Gofyn i mi y peth a fynnech, ac mi a'i rhoddaf i ti.

23 Ac efe a dyngodd iddi, Beth bynnag a ofynnech i mi, mi a'i rhoddaf i ti, hyd hanner fy nheyrnas.

24 A hithau a aeth allan, ac a ddywedodd wrth ei mam, Pa beth a ofynnaf? A hithau a ddywedodd, Pen Ioan Fedyddiwr.

25 Ac yn y ſan hi a aeth i mewn ar frys at y brenin, ac a ofynnodd, gan ddywedyd, Mi a fynnwn i ti roi i mi allan o law, ar ddiſcl, ben Ioan Fedyddiwr.

26 A'r brenin yn drift iawn, ni chwennychei ei bwrw hi heibio, o herwydd y llwon, a'r rhai oedd yn eiſtedd gyd ag ef.

27 Ac yn y man y brenin a ddanfonedd ddienyddwr, ac a orchymynnodd ddwyn ei ben ef.

28 Ac yntef a aeth ac a dorredd ei ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef ar ddiſcl, ac a'i rhoddes i'r llangces, a'r llangces a'i rhoddes ef i'w mam.

29 A phan glybu ei ddiſcyblion ef, hwy a ddaethant, ac a gymmeraſant ei gorph ef, ac a'i dodiſant mewn bedd.

30 * A'r Apoſtolion a ymgaſclaſant at yr Iesu, ac a fynegaſant iddo yr holl bethau, y rhai a wnaethent | hefyd, a'r rhai a athrawiaethaſent. | Ymgyf

31 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch eich hunain i le anghyfannedd o'r naill tu, a gorphwyſwch encyd. Canys llawer oedd yn dyfod, ac yn myned, fel nad oeddynt yn cael ennyd, cymmaint a i fwytta.

32 * A hwy a aethant i le anghyfannedd, mewn llong o'r naill tu.

33 A'r bobloedd a'u gwelſant hwy yn myned ymmaith, a llawer a'i hadnabuant ef, ac a redaſant yno ar draed o'r holl ddinaſoedd, ac a'u rhag-flaenaſant hwynt, ac a ymgaſclaſant atto ef.

34 * A'r Iesu wedi myned allan a welodd dyrfa fawr ac a dosturiodd wrthynt, am eu bôd fel defaid heb ganddynt fugail: ac a ddechreuodd ddyſcu iddynt lawer o bethau.

35 Ac yna * wedi ei myned hi yn lawer o'r dydd, y daeth ei ddiſcyblion atto ef gan ddywedyd, Y lle ſyid anial, ac weithian y mae hi yn llawer o'r dydd.

36 Gollwng hwynt ymmaith, fel yr elont i'r wlâd oddi amgylch, ac i'r pentrefi, ac y prynont iddynt eu hunain fara: canys nid oes ganddynt ddim i'w fwytta.

37 Ond efe a atteb odd, ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwytta. A hwy a ddywedaſant wrtho, A awn ni a phrynu gweith dau can ceiniog o fara, a'i roddi iddynt i fwytta?

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa faint torth ſydd gennych? ewch ac edrychwch. Ac wedi iddynt wybod, hwy a ddywedaſant, Pump, a dau byſcodyn.

39 Ac efe a orchymynnodd iddynt beri i bawb eiſtedd yn fyr ddeidiau, ar y glaſwellt.

40 A hwy a eiſteddaſant yn finteioedd a mînteioedd; o feſur cannoedd, ac o feſur dêg a deugeiniau.

41 Ac wedi cymmeryd y pum torth a'r ddau byſcodyn, gan edrych i fyny tu a'r nef, efe a fendithiodd, a'u dorrodd y bara, ac a'i rhoddes at ei ddiſcyblion, i'w goſod ger eu bronnau hwynt: ar ddau byſcodyn a rannodd efe rhyngddynt oll.

42 A hwy oll a fwyttaſant, ac a gawſant ddigon.

43 A chodaſant ddeuddeg baſcedaid yn llawn o'r briw-fwyd, ac o'r pyſcod.

44 A'r rhai a fwyttaſent o'r torthau, oedd ynghylch pum-mil o wŷr.

45 Ac yn y man, efe a gymmhellodd ei ddiſcyblion i fyned i'r llong, a myned o'r blaen i'r lan arall | i Bethſaida, tra ſyddei efe yn gollwng ymmaith y bobl. | At fer Bethſaida

46 Ac

46 Ac wedi iddo eu danfon hwynt ymmaith, ese
i aeth i'r myuydd i weddio.
47 A * phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar
ganol y môr, ac yntef ei hun ar y tîr.
48 Ac ese a'u gwelei hwynt yn flîn arnynt yn
rhwyfo, (canys y gwynt oedd yn eu herbyn:) ac
ynghylch y bedwaredd wŷlfa o'r nôs, ese a ddaeth
attynt, gan rodio ar y môr, ac a fynnasei fyned hei-
bio iddynt.
49 Ond pan welsant hwy ef yn rhodio ar y môr,
hwy a dybiasant mai drychiolaeth ydoedd: a hwy
a waeddasant.
50 (Canys hwynt oll a'i gwelsant ef, ac a ddy-
chrynasant) ac yn y man yr ynddiddanodd ese â
hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch gys-
ur, myfi yw, nac ofnwch.
51 Ac ese a aeth i fynu attynt i'r llong, a'r gwynt
a dawelodd: a hwy a fynnasant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddasant.
52 Oblegid ni ddeallasant am y torthau hynny:
canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.
53 Ac * wedi iddynt ddyfod trosodd, hwy a ddae-
thant i dir Genesareth, ac a laniasant.
54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy
a'i hadnabuant ef yn ebrwydd.
55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl o'r goror
hwnw, hwy a ddechreuasant ddwyn oddi amplch mewn gwelân rai cleifion, pa le bynnag y
clywent ei fôd ef.
56 Ac i ba le bynnag yr elai ese i mewn i ben-
trefi, neu ddinasoedd, neu i wlâd, hwy a osodent y
cleifion yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael
o honynt gyffwrdd cymmaint ac ag ymyl ei wisc
ef: a chynnifer ac a gyffyrddasant ag ef, a iachawyd.

PEN. VII.

1 Y *Pharisæaid yn beio ar y disciplion, am fwytta
heb ymolchi: 8 yn torri gorchymmyn Duw trwy
draddodiadau dynion. 14 Nad yw bwyd yn halogi
dyn. 24 Christ yn iachâu merch y wraig o Syrophe-
nia, oddiwrth yspryd aflan, 31 ac yn oddi fyddar,
a mudd ital dywedyd arno.

YNa yr * ymgasclodd atto 'r Pharisæaid, a
rhai or Scrifennyddion, a ddaethei o Ie-
rusalem.
2 A phan welsant rai o'i ddisciplion ef â dwylo
cyffredin (hynny ydyw heb olchi) yn bwytta bwyd,
hwy a argyoeddasant.
3 Canys y Pharisæaid, a'r holl Iddewon, oni bydd
idynt olchi eu dwylo yn fynych, ni fwyttânt, gan
dâl traddodiad yr hynafiaid.
4 A phan ddelont o'r farchnad, oni bydd iddynt
ymolchi, ni fwyttânt. A llawer o bethau eraill y
sydd, y rhai a gymmerasant iw cadw, megis
golchi cwppanau, ac yftenau, ac efyddennau, a
lyrddau.
5 Yna y gofynnodd y Pharisæaid a'r Scrifennyddion iddo, Pa ham nad yw dy ddisciplion di yn
rhodio yn ôl traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta
eu bwyd a dwylo heb olchi?
6 Ond ese a attebodd ac a ddywedodd wrthynt,
Da y prophwydodd Esaias am danoch chwi ragrithwyr: fel y mae yn scrifennedig, Y * mae y bobl
hyn yn fy anrhydeddu i â'u gwefusau, ond eu calon
sydd bell oddi wrthif.
7 Eithr ofer y maent yn fy addoli, gan ddyscu
yn lle dysceidiaeth, orchymynion dynion.
8 Canys gan adel heibio orchymmyn Duw, yr
ydych yn dal traddodiad dynion, fef golchiadau ftenau a chwppanau: a llawer eraill o'r cyffelyb bethau yr ydych yn eu gwneuthur.
9 Ac ese a ddywedodd wrthynt, Gwych yr ydych yn rhoi heibio orchymmyn Duw, fel y cadwech eich traddodiad eich hunain.
10 Canys Moses a ddywedodd, Anrhydedda dy dâd a'th fam: a'r hwn a felldigo dâd neu fam, bydded farw'r farwolaeth.
11 Ac meddwch chwithau, Os dywed dyn wrth ei dâd neu ei fam, * Corban, (hynny yw, rhodd) trwy ba beth bynnag y ceit lês oddi wrthi fi, dyscu ydd.
12 Ac nid ydych mwyach yn gadel iddo wneuthur dim i'w dâd neu i'w fam:
13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodasoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.
14 A * chwedi galw atto yr holl dyrfa, ese a ddywedodd wrthynt, Gwrandewch chwi oll arnaf, a deellwch.
15 Nid oes dim allan o ddyn yn myned i mewn iddo, a ddichon ei halogi ef: eithr y pethau fy yn dyfod allan o honaw, y rhai hynny yw 'r pethau fy yn halogi dyn.
16 Od oes gan neb glustiau i wrando, gwrandawed.
17 A phan ddaeth ese i mewn i'r tŷ, oddi wrth y bobl, ei ddisciplion a ofynnasant iddo am y ddammeg.
18 Yntef a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddi-ddeall? oni wyddoch am bôb peth iddo allan a êl i mewn i ddyn, na all hynny ei halogi ef?
19 Oblegid nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol: ac yn myned allan i'r gan-dŷ, gan garthu yr holl fwydydd.
20 Ac ese a ddywedodd, yr hyn fydd yn dyfod allan o ddyn, hynny fydd yn halogi dyn.
21 * Canys oddi mewn, allan o galon dynion y daw drwg feddylian, tori priodasau, puttein dra,
22 * Lleidradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, anlladrwydd, drwg lygad, cabledd, balchder, yn fydrwydd.
23 Yr holl ddrwg bethau hyn fydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dyn.
24 Ac * ese a gyfodes oddi yno, ac a aeth i gyffiniau Tyrus a Sidon: ac a aeth i mewn i dŷ, ac ni fynnasei i neb wybod: eithr ni allei ese fod yn guddiedig.
25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan ac yfpryd aflan ynddi, fôn am dano, hi a ddaeth, ac a fyrthiodd wrth ei draed ef.
26 (A Groeges oedd y wraig, Syrophœniciad o genedl) a hi a attolygodd iddo fwrw 'r cythrael allan o'i merch.
27 A'r Iesu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymmwys yw cymmeryd bara 'r plant, a'i daflu i'r cenawon cŵn.
28 Hithau a attebodd, ac a ddywedod wrtho, Gwir o Arglwydd: ac etto y mae y cenawon tan y bwrdd, yn bwytta o friwfion y plant.
29 Ac ese a ddywedodd wrthi, Am y gair hwnnw dôs ymmaith: aeth y cythrael allan o'th ferch.
30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythrael allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.
31 [Ac ese a aeth drachefn ymmaith o ddaeddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd fôr Galilæa, trwy ganol terfynau Decapolis,

32 A hwy a ddygaſant atto yn byddar ag attal dywedyd arno, ac a attolygaſant iddo ddodi ei law arno ef.

33 Ac wedi iddo ei gymmeryd ef o'r nailltu allan o'r dyrfa, ef a eſtynodd ei fyſedd yn ei gluſtiau ef, ac wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i dafod ef:

34 A chan edrych tua'r nef, efe a ocheneidiodd, ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw, ymagor.

35 Ac yn ebrwydd ei gluſtiau ef a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd, ac efe a leſarodd yn eglur.

36 Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb: ond pa mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddaſant.

37 A ſynnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da y gwnaeth efe bob peth: y mae efe yn gwneuthur i'r byddair glywed, ac i'r mudion ddywedyd]

PEN. VIII.

1 Chriſt yn porthi y tobl yn rhyfeddol: 10 yn naccau rhoddi arwydd i'r Phariſeaid: 14 yn rhybuddio ei ddiſcyblion, i ochelyd ſurdoes y Phariſeaid, a ſur-does Herod: 22 yn rhoddi ei olwg i ddyn dall: 27 yn cydnabod maieſe yw Chriſt yr hwn a ddioddefes, ac a gyfodei eilwaith: 34 ac yn annog i fod yn ddioddefgar mewn erlid o achos proffeſſu yr Efengl.

[a]Matth. 15.32. YN y dyddiau hynny, [*] pan oedd y dyrfa yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w fwyttâ, y galwodd yr Iefu ei ddiſcyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt,

2 Yr wyſi yn toſturio wrth y dyrfa, oblegid y maent hwy dridiau weithian yn aros gyd â mi, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwytta:

3 Ac os gollyngaf hwynt ymmaith ar eu cythlwng, i'w teiau eu hunain, hwy a lewygant ar y ffordd: canys rhai o honynt a ddaeth o bell.

4 A'i ddiſcyblion ef a'i hattebaſant, O ba le y gill neb ddigoni y rhai hyn â bara, ymma yn yr anialwch?

5 Ac efe a ofynnodd iddynt, Pa fawl torth ſydd gennych? A hwy a ddywedaſant, Saith.

6 Ac efe a orchymynnodd i'r dyrfa eiſtedd ar y llawr, ac a gymmerodd y ſaith dorth, ac a ddiolchodd, ac a'u torrodd *hwynt*, ac a'u rhoddes iw ddiſcyblion, fel y goſodent hwynt ger eu bronnau: a goſodaſant hwynt ger bron y bobl.

7 Ac yr oedd ganddynt ychydig byſcod bychain: ac wedi iddo fendithio, efe a barodd ddodi y rhai hynny hefyd ger eu bronnau *hwynt*.

8 A hwy a fwyttaſant, ac a ddigonwyd: a hwy a godaſant o'r briw-fwyd gweddill, ſaith faſcedaid.

9 A'r rhai a fwyttaſent oedd ynghylch pedair mil: ac efe a'u gollyngodd hwynt ymmaith.]

10 Ac yn y man wedi iddo fyned i long gyd â'i ddiſcyblion, efe a ddaeth i barthau Dalmanutha.

[a]Matth. 16.1. 11 [*] A'r Phariſeaid a ddaethant allan, ac a ddechreuaſant ymholi ag ef, gan geiſio ganddo arwydd o'r nef, gan ei demtio.

12 Yntef gan ddwys ocheneidio yn ei yſpryd, a ddywedodd, Beth a wna'r genhedlaeth ymma yn ceiſio arwydd? yn wir meddaf i chwi, ni roddir arwydd i'r genhedlaeth ymma.

13 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth i'r llong drachefn, ac a dynnodd ymmaith i'r lan arall.

14 A'r [*] *diſcyblion* a ddawſent yn angof gymmeryd bara, ac nid oedd ganddynt gyd â hwynt onid [a]Matth. 16.5. un dorth yn y llong.

15 Yna y gorchymynnodd efe iddynt, gan ddywedyd, Gwiliwch, ymogelwch rhag ſurdoes y Phariſeaid, a ſurdoes Herod.

16 Ac ymreſymmu a wnaethant y naill wrth y llall, gan ddywedyd, *Hyn ſydd* [*] oblegid nad oes [a]Matth. 16.7. gennym fara.

17 A phan wybu'r Iefu, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ymreſymmu'r ydych, am nad oes gennwch fara? ond ydych chwi etto yn yſpryd, nac yn deall? ydyw eich calon etto gennwch wedi ſale u?

18 A chennych lygaid, oni welwch? a chennych gluſtiau, oni chlywch? ac onid ydych yn cofio?

19 Pan dorrais y pum torth hynny, yn myſc y pum mil, pafawl baſcedaid yn llawn o friwfwyd a godaſoch i fynu? Dywedaſant wrtho, Deuldeg.

20 A phan *dorrais* y ſaith ymmhlith y pedair mil, lloneid pa fawl baſced o friw-fwyd a godaſoch i fynu? A hwy a ddywedaſant, Saith.

21 Ac efe ddywedodd wrthynt, Pa fodd nad ydych yn deall?

22 Ac efe a ddaeth i Bethſaida: a hwy a ddygaſant atto yn dall, ac a ddeiſyfiaſant arno, ar iddo gyffwrdd ag ef.

23 Ac wedi ymaflid yn llaw y dall, efe a'i twyſodd ef allan o'r dref: ac wedi iddo boeri ar ei lygaid ef, a dodi ei ddwylo arno, efe a ofynnodd iddo, a oedd efe yn gweled dim.

24 Ac wedi edrych i fynu efe a ddywedodd, yr ydwyf yn gweled dynion megis prenau yn rhodio.

25 Wedi hynny y goſodes efe ei ddwylo drachefn ar ei lygaid ef: ac a barodd iddo edrych i fynu: ac efe a gafodd ei olwg, ac efe a welai hawdd o bell, ac yn eglur.

26 Ac efe a'i hanfonodd ef adref i'w dŷ, gan ddywedyd, Na ddôs i'r dref, ac na ddywed i neb yn y dref.

[a]Matth. 16.13. 27 [*] A'r Iefu a aeth allan ef a'i ddiſcyblion, i drefi Cæſarea Philippi: ac ar y ffordd, efe a ofynnodd iw ddiſcyblion, gan ddywedyd wrthynt, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy môd i?

28 A hwy a attebaſant, Ioan Fedyddiwr: a rhai, Elias: ac eraill, yn o'r prophwydi.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy mod i? A Phetr a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Ti yw'r Chriſt.

30 Ac efe a orchymmynnodd iddynt na ddywedent i neb [Hyny] am dano.

31 Ac efe a ddechreuodd eu dyſcu hwynt, fôd yn rhaid i Fâb y dŷn oddef llawer, a'i wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'i ladd, ac wedi tridiau adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd efe yn eglur. A Phetr a ymaflodd yndo, ac a ddechreuodd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddiſcyblion, efe a geryddodd Petr, gan ddywedyd, Dôs ymmaith yn fy ôl i Satan: am nad wyt yn ſynied y pethau ſy o Dduw, ond y pethau ſy o ddynion.

34 Ac wedi iddo alw atto y dyrfa gyd â'i ddiſcyblion

ddiſcyblion, eſe a ddywedodd wrthynt, Y* neb a fynno ddyfod ar ſy ôl I, ymwaded ag ef ei hun, a dyfoded ei groes, a dilyned fi.

25 Canys pwy bynnag a fynno gadw ei enioes, a'i cyll hi: ond pwy bynnag a gollo ei enioes er fy mwyn i a'r Eſengyl, hwnnw a'i ceidw hi.

26 Canys pa leſâd i ddŷn os ennill yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun?

27 Neu pa beth a rydd dŷn yn gyſnewid am ei enaid?

28 Canys *pwy bynnag a fyddo cywilydd gando fi a'm geiriau, yn yr odineubus a'r bechadurus genhedlaeth hon, bydd cywilydd gan Fâb y dŷn yntef hefyd, pan ddêl yngogoniant ei Dâd, gŷd â'r Angelion ſanctaidd.

PEN. IX.

1 Gwedd-drwſiad yr Iesu. 13 Eſe yn dyſcu i'ddiſcyblion ynghylch dyfodiad Elias: 14 yn iarn allan yſpryd mûd, a byddar: 30 Yn rhagfynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad: 33 yn annog i'ddiſcyblion i oſtyngeidiarwyddo: 38 gan trebi iddynt, na luddient y rhai nid ydynt yn eu herbyn, ac na roddent rwyſtr i neb o'r ffyddloniaid.

AC eſe a ddywedodd wrthynt, Yn *wîr yr wyf yn dywedyd i chwi, fôd rhai o'r rhai ſy yn ſefyll yma — ni phrofant angeu, hyd ni welont deyrnas Dduw — dyfod mewn nerth.

2 Ac *wedi chwe diwrnod y cymmerth yr Iesu Pedr, ac Iaco, ac Ioan; ac a'u dug hwynt i fynydd uchel, eu hunain o'r naill tu; ac eſe a wedd-newidiwyd yn eu gŵydd hwynt.

3 A'i ddillad eſ a aethant yn ddiſclair, yn ganmid iawn ſel eira, y fath ni feidr vn pannwr ar yddiar eu canen.

4 Ac ymddangoſodd iddynt Elias gŷd â Moſes: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Iesu.

5 A Phetr a attebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, Rabbi, da yw i ni fôd ymma: a gwnawn dair pabell, i ti vn, ac i Foſes vn, ac i Elias vn.

6 Canys nis gwyddei beth yr oedd yn ei ddywedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmmwl yn cyſcodi treſtynt hwy: a llef a ddaeth allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy anwyl Fâb, gwrandewch eſ.

8 Ac yn ddiſymmwth, pan edrychaſant o amgylch, ni welſant neb mwy, ond yr Iesu yn vnig gŷd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i wared o'r mynydd, eſe a orchymynnodd iddynt na ddangoſent i neb y pethau a welſent, hyd pan adgyfodei Mâb dyn o feirw.

10 A hwy a gadwaſant y gair gŷd â hwynt eu hunain, gan gŷd-ymholi beth yw 'r adgyfodi o feirw.

11 A hwy a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Pa ham y dywed yr Scrifennyddion, fôd yn thaid i Elias ddyfod yn gyntaf?

12 Ac eſe a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn ddiau gan ddyfod yn gyntaf, a edſyrfydd bôb peth: *a'r modd yr ſcrifennwyd am Fâb y dŷn, y dioddefai lawer o bethau, ac y dirmygid eſ.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, ddyfod Elias yn ddiau, a gwneuthur o honynt iddo'r hyn a fynnaſant, fel yr ſcrifenwyd am dano.

14 A *phan ddaeth eſe at ei ddiſcyblion, eſe a welodd dyrfa fawr yn eu cylch hwynt, a'r Scrifennyddion yn cyd-ymholi â hwynt.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa, pan ganfuant eſ, a ddychrynaſant, a chan redeg atto, a gyfarchaſant iddo.

16 Ac eſe a ofynnodd, i'r Scrifennyddion, Pa gŷd-ymholi yr ydych [yn eich plith?

17 Ac vn o'r dyrfa a attebodd, ac a ddywedodd, Athro, mi a ddugym fy mâb attat, ac yſpryd mud ynddo:

18 A pha le bynnag y cymmero eſ, eſe a'i rhwyga; ac yntef a ſwrw ewyn, ac a yſcyrnyga ddannedd, ac y mae yn dihoeni: ac mi a ddywedais wrth dy ddiſcyblion, ar iddynt ei fwrw eſ allan, ac ni's gallaſant.

19 Ac eſe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon, pa hŷd y byddaf gŷd â chwi? pa hŷd y goddefaf chwi? dygwch eſ attaſi.

20 A hwy a'i dygaſant eſ atto: a phan welodd eſ, yn y man yr yſpryd a'i diylliodd eſ, a chan ſyrthio ar y ddaiar, eſe a ymdreigiodd tan falu ewyn.

21 A gofynnodd yr *Iesu i'w dâd eſ, Beth ſydd o amſer, er pan ddarfu fel hyn iddo? Yntef a ddywedodd, Er yn ſachgen.

22 A mynych y taflodd eſe eſ yn tân, ac i'r dyfroedd, ſel y difethai eſe eſ; ond os gelli dê ddim, cymmorth ni, gan dofturio wrthym.

23 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Os gelli dê gredu, pôb peth a all fôd i'r neb a gredo.

24 Ac yn y fan tâd y bachgen, tan lefain ag wylofain, a ddywedodd; Yr wyf yn credu o Arglwydd: cymmorth fy anghrediniaeth i.

25 A phan welodd yr Iesu fôd y dyrfa yn cyd-ertdeg atto, eſe a geryddodd yr yſpryd aflan, gan ddywedyd wrtho, *Tydi* yſpryd mud a byddar, yr wyf fi yn gorchymmyn i ti, Tyred allan o honaw, ac na ddôs mwy iddo eſ.

26 Ac wedi *yr yſpryd* lefain a dryllio llawer arno eſ, eſe a aeth allan: ac yr oedd eſe fel yn marw, ſel y dywedodd llawer ei farw eſ.

27 A'r Iesu a'i cymmerodd eſ erbyn ei law, ac a'i cyfododd: ac eſe a ſyfodd i fynu.

28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r tŷ, ei ddiſcyblion a ofynnaſant iddo o'r naill tu, Pa ham na allem ni ei fwrw eſ allan?

29 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Y rhyw hwn ni all er dim ddyfod allan, ond trwy weddi ac ymprŷd.

30 *Ac wedi ymadel oddi yno, hwy a ymdeithiaſant trwy Galilæa: ac ni fynnai eſe wybod o neb.

31 Canys yr oedd eſe yn dyſcu ei ddiſcyblion ac yn dywedyd wrthynt, Y traddodid Mâb y dŷn i ddwylo dynion, ac a'i lladdent eſ, ac wedi ei ladd, yr adgyfodai y trydydd dydd.

32 Ond nid oeddynt hwy yn deall yr ymadredd, ac ofni yr oeddynt ofyn iddo.

33 Ac *eſe a ddaeth i Capernaum: a phan oedd eſe yn y tŷ, eſe a ofynnodd iddynt, Beth yr oeddych yn ymddadleu yn eich plith eich hunain ar y ffordd?

34 Ond hwy a dawſant â ſôn: canys ymddadleuaſent â'u gilydd ar y ffordd, pwy *a fyddai* fwyaf.

35 Ac eſe a eiſteddodd, ac a alwodd y deuddeg, ac a ddywedodd wrthynt, Os myn neb fôd yn gyntaf, eſe a fydd olaf o'r cwbl, a gweinidog i bawb.

36 Ac eſe a gymmerth fachgennyn, ac a'i goſodôdd eſ yn eu canol hwynt, ac wedi iddo ei

cymmeryd

gymmerydd eſ yn ei freichiau, eſe a ddywedodd wrthynt,

37 Pwy bynnag a dderbynio vn o'r cyfryw ſechgyn, yn ſy enw i, ſydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbyn i, nid myfi y mae yn ei dderbyn, onid yr hwn a'm danfonodd i.

*Luc.9. 49. 38 Ac * Ioan a'i hattebodd eſ, gan ddywedyd, Athro, ni a welſom vn yn bwrw allan gythreuliaid yn dy enw di, yr hwn nid yw yn ein dilyn ni, ac ni a waharddaſom iddo, am nad yw yn ein dilyn ni.

39 A'r Ieſu a ddywedodd, Na waherddwch iddo: canys nid oes neb a wna wyrthiau yn fy enw i, ac a all yn y fan roi dryg-air i mi.

*1 Cor. 12.3. 40 Canys y neb nid yw i'n herbyn, o'n tu ni y mae.

*Matth. 10.42. 41 * Canys pwy bynnag a roddo i chwi i'w yfed gwpaneid o ddwfr yn fy enw i, am eich bod yn perthyn i Grift, yn wir meddaf i chwi, ni chyll eſe ei obrwy.

*Matth. 18.6. 42 A * phwy bynnag a rwyſtro vn o'r rhai bychain hyn ſy yn credu ynoſi, gwell oedd iddo oſod maen melin o amgylch ei wdd, a'i daflu i'r môr.

*Matth. 5.29.& 18.8. 43 Ac *os dy law a'th rwyſtra, torr hi ymmaith: gwell i'w i ti fyned i mewn i'r bywyd yn anaſus, nag a dwy law gennit, fyned i vffern, i'r tân anniffoddadwy:

*Eſa. 66. 24. 44 * Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tan yn diffodd.

45 Ac os dy droed a'th rwyſtra, torr eſ ymmaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, nag a dau droed gennit dy daflu i vffern, i'r tân anniffoddadwy:

46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

47 Ac os dy lygad a'th rwyſtra, bwrw eſ ymmaith, gwell yw i ti fyned i mewn i deyrnas Dduw yn vn-llygeidiog, nag â dau lygad gennit dy daflu i dân vffern:

48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

*Leuit. 2.13. 49 Canys pôb vn â helltir â thân, * a phôb aberth a helltir â halen.

*Matth. 5.13. 50 * Da yw'r halen: ond os bydd yr halen yn ddiflas, a pha beth yr helltwch eſ? Bid gennych halen ynoch eich hunain, a byddwch heddychlawn â'i gilydd.

PEN. X.

Crift yn ymreſymmu â'r Phariſeaid ynghylch yſcar: 13 yn bendithio y plant a ddycpwyd atto: 17 yn attteb i ŵr goludoc, pa fodd y cai etifeddu bywyd tragwyddol: 23 yn dangos i'w ddiſcyblion lwyr golud: 28 yn addo gwobrau i'r ſawl a ymadawo â dim er mwyn yr Efengyl: 32 yn rhag-fynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad: 38 yn gorchymmyn i feibion Zebedeus a geiſient barch gantho, feddwl yn hyirach am ddioddef ŷdôg eſ: 46 ac yn rhoddi eiolwg i Bartimeus.

*Matth. 19.1. AC * eſe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i dueddau Iudæa, trwy'r tu hwnt i'r Iorddonen: a'r bobloedd a gŷd-gyrchaſant atto eſ drachefn: ac fel yr oedd yn arferu, eſe a'u dyſcodd hwynt drachefn.

2 A'r Phariſeaid wedi dyfod atto, a ofynnaſant iddo, ai rhydd i ŵr roi ymmaith ei wraig? gan ei demtio eſ.

3 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Beth a orchymynnodd Moſes i chwi?

4 A hwy a ddywedaſant, Moſes a ganhiaddodd ſcrifenu llythyr yſcar, a'i gollwng hi ymmaith.

5 A'r Ieſu â attebodd ac a ddywedodd wrthynt, O achos eich calon-galedwch chwi, yr ſcrifennodd eſe i chwi y gorchymmyn hwnnw:

6 Ond o ddechrenad y creadigaeth, yn wryw a benyw y gwnaeth Duw hwynt.

7 Am hyn y gâd dyn ei dâd a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig.

8 A hwy ill dau a fyddant vn cnawd, fel nad ydynt mwy ddau, onid vn cnawd.

9 Y peth gan hynny a gyſſylltodd Duw, na wahaned dŷn.

10 Ac yn y tŷ drachefn, ei ddiſcyblion o ſynaſant iddo am yr vn peth.

11 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, * Pwy bynnag a roddo ymmaith ei wraig, ac a briodo vn arall, ſy'n godinebu yn erbyn hi. *Matth. 5.32. 19.9.

12 Ac os gwraig a ddyry ymmaith ei gŵr, a phriodi vn arall, y mae hi yn godinebu.

13 A * hwy a ddygaſant blant bychain atto, fel y cyffyrddai eſe â hwynt: a'r diſcyblion a gerddaſant y rhai oedd yn eu dwyn hwynt. *Luc. 18.15.

14 A'r Ieſu pan welodd hynny fu anfodlon, ac a ddywedodd wrthynt, Geadwch i blant bychain ddyfod attaſi, ac na waherddwch iddynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

15 Yn wir meddaf i chwi, pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dŷn bach, nid â eſo i mewn iddi.

16 Ac eſe a'n cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes ei ddwylo arnynt, ac a'u bendithiodd.

17 * Ac wedi iddo fyned allan i'r ffordd, rhedodd vn atto a goſtyngodd iddo, ac a ofynnodd iddo, O athro da, beth a wnaf fel yr etifeddwyf fywyd tragwyddol? *Matth. 19.16.

18 A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Pa ham y gelwi fi yn dda? nid *oes* neb da ond vn, *ſef* Duw.

19 Ti a wyddoſt y gorchymmynion, Na odinebu, Na ladd, Na ledratta, Na cham dyſtiolaetha, Na cham-gelleda, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

20 Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Athro, y rhai hyn i gŷd a gedwais o'm hieuengtid.

21 A'r Ieſu gan edrych arno, a'i hoffodd, ac a ddywedodd wrtho, Vn peth ſydd ddyffygiol i ti dôs, gwerth yr hyn ſydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gei dryſor yn y nefoedd: a thyred, a chymmer i fyny y groes, a dilyn fi.

22 Ac eſe a brudethaodd wrth yr ymadrodd, ac a aeth ymmaith yn athriſt: canys yr oedd ganddo feddiannau lawer.

23 A'r Ieſu a edrychodd o'i amgylch, ac a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt, i deyrnas Dduw.

24 A'r diſcyblion a ſrawychaſant wrth ei eiriau eſ. Ond yr Ieſu a attebodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, O blant, mor anhawdd yw i'r rhai ſy a'u hymddiried yn eu golud, fyned i deyrnas Dduw.

25 Y mae yn haws i gamel fyned trwy grau'r nodwydd, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A hwy a ſynnaſant yn ddirfawr, gan ddywedyd wrthynt en hunain, A phwy a all ſôd yn gadwedig?

27 A'r Ieſu wedi edrych arnynt, a ddywedodd, Gyd â dynion anmhoſsibl yw, ac nid gyd â Duw: canys pôb peth ſydd baſsibl gyd â Duw.

28 * Yna y dechrenodd Petr ddywedyd wrtho, Wele, nyni a adawſom bôb peth ac a'th ddilynaſom di. *Matth. 19.27.

29 A'r Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd, Yn wir

wir meddaf i chwi, nid ŷes neb a'r a adawodd dŷ, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dâd, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, o'm hachos i a'r Efengyl,

30 Ar ni dderbyn y can cymmaint, yr awron y pryd hyn, dai, a brodyr, a chwiorydd, a mammau, a phlant, a thiroedd, ynghŷd ag erlidiau, ac yn y byd a ddaw fywyd tragywyddol.

31 * Ond llawer rhai cyntaf, a fyddant ddiweddaf: a'r diweddaf *fyddant* gyntaf.

32 Ac * yr oeddynt ar y ffordd, yn myned i fynu i Ierusalem: ac yr oedd yr Iesu yn myned o'u blaen hwynt; a hwy a frawychasant, ac fel yr oeddynt yn canlyn yr oedd arnynt ofn. Ac wedi iddo dracheſn gymmeryd y deuddeg, ese a ddechreuodd ſynegi iddynt y pethau a ddigwyddent iddo ef:

33 Canys wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ierusalem, a Mâb y dŷn a draddodir i'r Archoffeiriaid, ac i'r Scrifennyddion, a hwy a'i condemnant ef i farwolaeth, ac a'i traddodant ef i'r cenhedloedd:

34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac a'i ſflangellant, ac a boerant arno, ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd yr adgyfyd.

35 A * daeth atto Iaco ac Ioan meibion Zebedeus, gan ddywedyd, Athro, ni a fynnem wneuthur a honot i ni yr hyn a ddymunem.

36 Yntef a ddywedodd wrthynt, Beth a fynnech i mi ei wneuthur i chwi?

37 Hwythau a ddywedaſant wrtho, canhiadhâ i ni eiſtedd, yn ar dy ddeheu-law, a'r llall ar dy aſſiwy yn dy ogoniant.

38 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Ni wyddoch pa beth yr ydych yn ei ofyn: a ellwch chwi yſed o'r cwppan yr wyfi yn ei yſed, a'ch bedyddio â'r bedydd i'm bedyddir i ag ef?

39 A hwy a ddywedaſant wrtho, Gallwn. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'r cwppan yr yfwyfi; ac i'ch bedyddir â'r bedydd y bedyddir finneu:

40 Ond eiſtedd ar fy neheu-law a'm haſſwy, nid eiddo fi ei roddi, ond i'r rhai y darparwyd.

41 A phan glybu y dêg, hwy a ddechreuaſant | ſôn yn anſodlon ynghylch Iaco ac Ioan:

42 A'r Iesu a'i galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd wrthynt, * Chwi a wyddoch fôd y rhai a dybir eu bod yn llywodraethu ar y cenhedloedd, yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'u gwŷr mawr hwynt, yn tra-awdurdodi arnynt.

43 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a ewyllyſio fôd yn fawr yn eich plith, † bydded wenidog i chwi;

44 A phwy bynnag o honoch a fynno fôd yn bennaf, † bydded wâs i bawb.

45 Canys ni ddaeth Mâb y dŷn i'w waſanaethu, ond i waſanaethu, ac i roi ei enioes yn bridwerth tros lawer.

46 A * hwy a ddaethant i Iericho: ac fel yr oedd efe yn myned allan o Iericho, efe, a'i ddiſcyblion, a bagad o bobl. Bartimæus ddall mâb Timæus, oedd yn eiſtedd ar ſîn y ffordd, yn cardotta.

47 A phan glybu mai'r Iesu o Nazareth ydoedd, efe a ddechreuodd lefain, a dywedyd, Iesu fâb Dafydd, trugarhâ wrthif.

48 A llawer a'i ceryddaſant ef i *peiſio ganddo* dewi: ond efe a lefodd yn fwy o lawer, Mâb Dafydd, trugarhâ wrthif.

49 A'r Iesu a ſaſodd, ac a archodd ei alw ef: a hwy a alwaſant y dall, gan ddywedyd wrtho, Cymmer galon, cyſod, y mae efe yn dy alw di.

50 Ond efe wedi taflu ei gochl ymmaith, a gyſodd ac a ddaeth at yr Iesu.

51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei wneuthur i ti? A'r dall a ddywedodd wrtho, | Athro, caffael o honof fy ngolwg. |*Rabboni.*

52 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Dôs ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd. Ac yn y man y cafodd efe ei olwg, ac efe a ddilynodd yr Iesu ar hŷd y ffordd. *Iwel. Io. 20. 16.*

PEN. XI.

1 Christ yn marchogaeth mewn gorvoeſtaſeth i Ierusalem: 12 yn melltithio y pren ffiigys diffrwyth: 15 yn glanhau y Deml: 20 yn annog ei ddiſcyblion i fôd yn ddiſgl mewn ffydd, ac i faddeu i'w gelynion: 27 ac yn amddiffyn fôd ei weithredoedd ef yn gyfreithlon, trwy dyſtiolaeth Ioan, yr hwn oedd wr wedi ei ddanfon oddwrth Ddaw.

AC * wedi eu dyſod yn agos i Ierusalem, i Bethphage a Bethania, hyd ſynydd yr Olewydd, efe a anfones ddau o'i ddiſcyblion, *Matt. 21.*

2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch ymmaith i'r pentref ſydd gyferbyn â chwi, ac yn y man wedi y deloch i mewn iddo, chwi a gewch ebol wedi ei rwymo, ar yr hwn nid eiſteddodd neb: gollyngwch ef yn rhydd, a dygwch ymma.

3 Ac os dywed nêb wrthych, Pa ham y gwnewch hynt? dywedwch, Am fôd yn rhaid i'r Arglwydd wrtho: ac yn ebrwydd efe a'i denſyn ymma.

4 A hwy a aethant ymmaith, ac a gawſant yr ebol yn rhwym, wrth y drws oddi allan, mewn croeſ-ffordd, ac a'i gollyngaſant ef yn rhydd.

5 A rhai o'r rhai oedd yn ſefyll yno a ddywedaſant wrthynt, Beth a wnewch chwi yn gollwng yr ebol yn rhydd?

6 A hwy a ddywedaſant wrthynt fel y gorchymynaſei'r Iesu: a hwy a adawſant iddynt fynedymmaith.

7 A hwy a ddygaſant yr ebol at yr Iesu, ac a fwriaſant eu dillad arno: ac efe a eiſteddodd arno.

8 A llawer a daenaſant eu dillad ar hŷd y ffordd: ac eraill a dorraſant gangau o'r gwydd, ac a'u taenaſant ar y ffordd.

9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyſod ar ôl, a leſaſant, gan ddywedyd, Hoſanna, bendigedig *fyddo* yr hwn ſydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd:

10 Bendigedig yw y deyrnas ſydd yn dyfod yn enw Arglwydd ein tâd Dafydd: Hoſanna yn y goruchaf.

11 A'r Iesu a aeth i mewn i Ierusalem, ac i'r Deml, ac wedi iddo edrych ar bôb peth o'i amgylch, a hi weithian yn hwyr, efe a aeth allan i Bethania gyd â'r deuddeg:

12 A thrannoeth wedi iddynt ddyfod allan o Bethania, yr oedd arno chwant bwyd.

13 * Ac wedi iddo ganfod o hirbell ffigyſbren, ac arno ddail, efe a aeth *i edrych* a gaffai ddim arno: a phan ddaeth atto, ni chafodd efe ddim onid y dail, canys nid oedd amſer ffigys. *Mat. 21. 19.*

14 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Na fwytaed neb ffrwyth o honot byth mwy. A'i ddiſcyblion ef a glywſant.

15 * A hwy a ddaethant i Ierusalem: a'r Iesu aeth i'r Deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai a werthent ac a brynent yn y Deml: ac a ymchwelodd dreſtelau'r arian-wŷr, a chadeiriau y gwerthwŷr colomennod. *Mat. 21. 12.*

16 Ac ni adawai efe i neb ddwyn lleſtr trwy'r Deml.

17 Ac efe | a'u dyſcodd gan ddywedyd wrthynt, Onid yw yn ſcrifennedig, Y gelwir fy nhŷ i, | *A oth. rayiau. rhodd.*

yn

yn dŷ gweddi i'r holl genhedloedd, ond chwi a'i gwnaethochyn ogof lladron.

18 A'r Scrifennyddion, a'r Arch-offeiriaid a glywsant hyn, a ca geisiasant pa fodd y difethent efe: canys yr oeddynt yn ei ofni ef, am fôd yr holl bobl yn synnu oblegid ei athrawiaeth ef.

19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth allan o'r dinas.

*Matth. 21.19. 20 *A'r boreu wrth fyned heibio, hwy a welsant y ffigysbren wedi crino o'r gwraidd.

21 A Phetr wedi atgofio, a ddywedodd wrtho, Athro, wele y ffigysbren a felldithiaist, wedi crino.

22 A' Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Bydded gennych ‖ ffydd yn Nuw.

‖ ffydd Duw.

23 Canys yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, pwy bynnag a ddywedo wrth y mynydd hwn, Tynner di ymmiith, a bwrier di i'r môr; ac nid amheuo yn ei galon, ond credu y daw i beny pethau a ddywedo efe; beth bynnag a ddywedo a fydd iddo.

*Mat.7.7 24 Am hynny meddaf i chwi, * beth bynnag oll a geisioch wrth weddio, credwch y derbyniwch, ac fe fydd i chwi.

*Mat.6. 14. 25 A phan safoch i weddio, * maddeuwch o bydd gennych ddim yn erbyn neb: fel y maddeuo eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddau.

26 Ond os chwi ni faddeuwch, eich Tâd yr hwn sydd yn y nefoedd, ni faddeu chwaith eich camweddau chwithau.

*Mat.21. 23. 27 A hwy a ddaethant drachefn i Ierusalem: *ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y Deml, yr Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'r Henuriaid, a ddaethant atto:

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba awdurdod yr wyti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon, i wneuthur y pethau hyn?

29 A' Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynnaf i chwithau vn gair, ac attebwch fi, ac mi a ddywedaf i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn?

30 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr oedd, ai o ddynion? attebwch fi.

31 Ac ymresymmu a wnaethant wrthynt eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, o'r nef, efe a ddywed, Pa ham gan hynny na chredech iddo?

32 Eithr os dywedwn, o ddynion, yr oedd arnynt ofn y bobl: canys pawb oll a gyfrifent Ioan, mai prophwyd yn ddiau ydoedd.

33 A hwy a attebasant ac a ddywedasant wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt hwythau, Ac ni ddywedaf finneu i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

PEN. XII.

1 Trwy ddamwain y winllan a logwyd i lafurwyr amaiothcar, y mae Crist yn rhag ddanegu gwrthodiad yr Iddewon a galwad y cenhedloedd: 13 Y mae yn gochelyd magl y Pharisaid, a'r Herodianiaid ynghylch talu teyrnged i Cæsar, 18 Yn argyoeddi amryfusedd y Sadduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad: 21 yn atteb yr Scrifennydd oedd yn ymofyn am y gorchymyn eyntaf: 35 yn beio ar dyb yr Scrifennyddion am Grist: 38 ac yn gorchymyn i'r bobl ochelyd ei buchedd a'i rhagrith hwy: 41 Ac yn canmol y weddw dlawd am ei dwy batling, yn fwy nâ neb.

*Matth. 21.33. * A Chefe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt ar ddameg hon, Gŵr a blannodd winllan, ac a ddodes gae o'i hamgylch, ac a gloddiodd le i'r gwin-gasn, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosodod hi allan i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref.

2 Ac efe a anfonodd wâs mewn amser at y llafur-wŷr, i dderbyn gan y llafur-wŷr o ffrwyth y winllan.

3 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i baeddasant, ac a'i gyrrasant ymmaith yn wag. *law.*

4 A thrachefn yr anfonodd efe attynt wâs arall: a hwnnw y taflasant gerrig atto, acyr archollasant ei ben, ac a'i gyrrasant ymmaith ‖ yn amharchus. ‖ Wedi ammharchus.

5 A thrachefn yr anfonodd efe vn arall; a hwnnw a laddasant: a llawer eraill, gan faeddu rhai, a lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo vn mâb, ei anwyl-lyd, efe a anfonodd hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf, gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mâb i.

7 Ond y llafur-wŷr hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, Hwn yw'r etifedd, deuwch, lladdwn ef, a'r etifeddiaeth fydd eiddom ni.

8 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i lladdasant, ac a'i bwriasant allan o'r winllan.

9 Beth gan hynny a wna arglwydd y winllan? efe a ddaw, ac a ddifetha y llafur-wŷr, ac a rydd y winllan i eraill.

10 * Oni ddarllennasoch yr Scrythur hon? Y * Psal. maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwn a wnaeth- 10. pwyd yn ben y gongl.

11 Hyn a wnaethpwyd gan yr Arglwydd, a rhyfedd yw yn ein golwg ni.

12 A hwy a geisiasant ei ddala ef: ac yr oedd arnynt ofn y dyrfa: canys hwy a wyddent mai yn eu herbyn hwy y dywedasai efe y ddammeg: a hwy a'i gadawsant ef, ac a aethant ymmaith.

13 * A hwy a anfonasant atto rai o'r Pharisa- *Matth. aid ac o'r Herodianiaid, i'w rwydo ef yn ei ymad- 22.15. rodd.

14 Hwythau pan ddaethant a ddywedasant wrtho, Athro, ni a wyddom dy fôd ti yn eiwir, ac nad oes arnat ofal rhag neb: canys nid wyti yn edrych ar wyneb dynion, ond yr wyt yn dysco ffordd Dduw mewn gwirionedd: ai cyfreithlawn rhoi teyrn-ged i Cæsar, ai nid ywe? a roddwn, ai ni roddwn *hi?*

15 Ond efe, gan wybod eu rhagrith hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi? dygwch i mi geniog, fel y gwelwyf *hi.*

16 A hwy a'i dygasant. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw'r ddelw hon a'r argraph? A hwy a ddywedasant, eiddo Cæsar.

17 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, ‖ Rhoddwch yr eiddo Cæsar, i Cæsar, a'r ‖ Talwch eiddo Duw i Dduw. A rhyfeddu a wnaethant o'i blegid.

18 * Daeth y Sadduceaid hefyd atto, y rhai a *Matth. ddywedant nad oes adgyfodiad: a gofynnasant 22.23. iddo, gan ddywedyd,

19 Athro, Moses a scrifennodd i ni, o bydd marw brawd neb, a gadu ei wraig, ac heb adu plant, am gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi hâd i'w frawd.

20 Yr oedd gan hynny saith o frodyr: ar cyntaf a gymmerth wraig, a phan fu farw, ni adawodd hâd.

21 A'r ail a'i cymmerth hi, ac a fu farw, ac ni adawodd yntef hâd: a'r trydydd yr vn modd.

22 A hwy a'i cymmerasant hi eill saith, ac ni adawsant hâd: yn ddiweddaf o'r cwbl, bu farw'y wraig hefyd.

23 Yn yr adgyfodiad gan hynny, pan adgyfo- diant,

dant, gwraig i ba vn o honyat fydd hi? canys y
saith a'i cawsant hi yn wraig.
24 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt,
Ond am hyn yr ydych yn cyfeiliorni, am nad ydych
yn gwybod yr Scrythyrau na gallu Duw?
25 Canys pan adgyfodant o feirw, ni wreiceant,
ac ni wrantir: eithr y maent fel yr angelion sydd yn
y nefoedd.
26 Ond am y meirw, yr adgyfodir hwynt, oni
ddarllemsoch chwi yn llyfr Moses, y modd y
llefarodd Duw wrtho yn y berth, gan ddywedyd,
Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw
Iacob?
27 Nid yw efe Dduw 'r meirw, ond Duw y rhai
byw: am hynny yr ydych chwi yn cyfeiliorni yn
fawr.
28 *Ac vn o'r Scrifennyddion a ddaeth, wedi eu
clywed hwynt yn ymresymmu, a gwybod atteb o
honaw iddynt yn gymmwys, ac a ofynnodd iddo,
Pa vn yw 'r gorchymmyn cyntaf o'r cwbl?
29 A'r Iesu a attebodd iddo, Y cyntaf o'r holl
orchymmynion yw, Clyw Israel, yr Arglwydd ein
Duw, vn Arglwydd yw:
30 A char yr Arglwydd dy Dduw â'th holl ga-
lon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl, ac â'th
holl nerth: hwn yw 'r gorchymmyn cyntaf.
31 A'r ail *fydd* gyffelyb iddo, Câr dy gymmydog
fel ti dy hun: nid oes orchymmyn arall mwy nâ'r
rhai hyn.
32 A dywedodd yr Scrifennydd wr. o, Da, athro,
mewn gwirionedd y dywedaist, mai vn Duw sydd,
ac nad oes arall ond efe:
33 A'i garu ef â'r holl galon, ac â'r holl ddea-
all, ac â'r holl enaid, ac â'r holl nerth, a charu ei
gymmydog megis ei hun, sydd fwy nâ'r holl boeth-
offrymmau a'r aberthau.
34 A'r Iesu pan welodd iddo atteb yn synhwyr-
ol, a ddywedodd wrtho, Nid wyt ti bell oddi
wrth deyrnas Dduw. Ac ni feiddiodd neb mwy
ymofyn ag ef.
35 * A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, wrth
ddysu yn y Deml, Pa fodd y dywed yr Scrifenny-
ddion fôd Crist yn fab Dafydd?
36 Canys Dafydd ei hun a ddywedodd trwy 'r
Ysprvd glân, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy
Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law, hyd oni osod-
wyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed.
37 Y mae Dafydd ei hun gan hynny yn ei alw ef
yn Arglwydd: ac oha le y mae efe yn fab iddo? A
llawer o bobl a'i gwrandawent ef yn ewyllysgar.
38 Ac efe a ddywedodd wrthynt yn ei athrawi-
aeth, *Ymogelwch rhag yr Scrifennyddion, y rhai
a chwennychant rodio mewn gwisgoedd llaesion, a
chael cyfarch yn y marchnadoedd,
39 A'r prif-gadeiriau yn y Synagogau, a'r prif-
eisteddleoedd mewn swpperau.
40 Y *rhai sydd yn llwyr-fwytta tai gwragedd
gweddwon, ac mewn rhith yn hir weddio, y rhai
hyn a dderbyniant farnedigaeth fwy.
41 *A'r Iesu a eisteddodd gyferbyn a'r dryson-fa,
ac a edrychodd pa fodd yr oedd y bobl yn bwrw
arian i'r dryson-fa: a chyfoethogion lawer a fwria-
sant lawer.
42 A rhyw wraig weddw dlawd a ddaeth, ac a
fwriodd i mewn ddwy hatling, yr hyn yw ffyrling.
43 Ac efe a alwodd ei ddisciblion atto, ac a ddy-
wedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i
chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn,
mwy nâ'r rhai oll a fwriasant i'r dryson-fa.
44 Canys hwynt hwy oll a fwriasant o'r hyn a oedd
yngweddill ganddynt ond hon o'i heisieu a fwriodd
i mewn yr hyn oll a feddai, sef ei holl fywyd.

PEN. XIII.

1 Christ yn rhag-fynegi dinistr y Deml: 9 yr erlidiau o achos yr Efengyl: 10 y bydd rhaid pregethu yr Efengl i'r Cenhedloedd oll: 14 y mawr gyfluddiau a ddigwyddai i'r Iddewon: 24 o ddull ei ddyfodiad ef i'r farn: 32 o ran na wyr neb yr awr, y dylai bôd dyn wilrd a gweddio, rhac ein cael yn annisbarod pan ddêl ef ai lôb yn sydyn farwolaeth.

AC *fel yr oedd efe yn myned allan o'r Deml, *Matth.
vn o'i ddisciblion a ddywedodd wrtho, 24.1.
Athro, edrych pa ryw feini, a pha fath adeiladau
fŷ ymma.
2 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho,
A weli di yr adeiladau mawrion hyn? ni edir
maen ar faen a'r ni's dattodir.
3 Ac fel yr oedd efe yn eistedd ar fynydd yr
Olewydd, gyferbyn a'r Deml, Petr, ac Iaco, ac
Ioan, ac Andreas, a ofynnasant iddo ‖ o'r nailltu: ‖*Yn ddir.*
4 *Dywed i ni pa bryd y bydd y pethau hyn, a *Gr.*
pha arwydd *fydd* pan fo y pethau hyn oll ar ddi- *Matth.
benu. 24.3.
5 A'r Iesu a attebodd iddynt, ac a ddechreuodd
ddywedyd, Edrychwch rhag i wyllo o neb chwi.
6 Canys llawer vn a ddaw yn fy enw i, gan
ddywedyd, Myfi yw: ac a dwyllant lawer.
7 Ond pan glywoch am ryfeloedd, a sôn am
ryfeloedd, na chyffroer chwi: canys rhaid *i bynny*
fod, ond nid *yw* y diwedd etto.
8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyr-
nas yn erbyn teyrnas: a daear-gryniau fyddant
mewn mannau, a newyn a thrallod fyddant.
9 Dechreuad gofidiau yw y pethau hyn: eithr
edrychwch chwi arnoch eich hunain: canys tra-
ddodant chwi i'r cynghorau, ac i'r Synagegau: chwi a faeddir, ac a ddygir ger bron rhaglawi-
aid a Brenhinoedd, o'm hachos i, er tystiolaeth
iddynt hwy.
10 Ac y mae yn rhaid yn gyntaf bregethu yr
Efengyl ym mysc yr holl genhedloedd.
11 *Ond pan ddygant chwi a'ch traddodi, na *Matth.
ragofelwch beth a ddywettoch, ac na fyfyriwch: 10.19.
eithr pa beth bynnag a rodder i chwi yn yr awr
honno, hynny dywedwch: canys nid chwy-chwi
fy yn dywedyd, ond yr Yspryd glân.
12 A'r brawd a ddyry frawd i farwolaeth, a
thâd ei blentyn: a phlant a gyfyd yn erbyn rhieni,
ac a'u rhoddant hwy i farwolaeth.
13 A chwi a fyddwch gâs gan bawb, er mwyn
fy enw i: eithr y neb a barhâo hyd y diwedd,
hwnnw a fydd cadwedig.
14 * Ond pan welech chwi y ffieidd-dra ang- *Matth.
hyfanneddol, yr hwn a ddywetpwyd gan Ddaniel 24.15.
y prophwyd, wedi ei osod lle ni's dylid, (y neb
a ddarllenno dealled) yna y rhai fyddant yn Iu-
dæa, ffoant i'r mynyddoed.
15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddescyned i'r
tŷ, ac na aed i mewn i gymmeryd dim o'i dŷ.
16 A'r neb a fyddo yn y maes, na throed yn ei
ôl, i gymmeryd i fyfc.
17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai yn rhoi
bronnau, yn y dyddiau hynny.
18 Ond gweddiwch na byddo eich ffoedigaeth
yn y gayaf.
19 Canys yn y dyddiau hynny y bydd gorthrym-
der, y cyfryw ni bu y fath o ddechreu y creadu-
riaeth a greodd Duw, hyd y pryd hwn, ac ni
bydd chwaith.
20 Ac oni bai fôd i'r Arglwydd fyrhau y dyddiau,
ni chadwesid vn cnawd: eithr er mwyn yr etholedigion a etholodd, efe a fyrhaodd y dyddiau.
21 *Ac

Mat.24. 23. 21 * Ac yna os dywed neb wrthych, Wele, llymma y Christ, neu wele accw, na chredwch.

22 Canys gau Gristiau, a gau brophwydi a gyfodant, ac a ddangosant arwyddion a rhyfedodau, ‖ i ddidoi ys possibl. i hindo ymmaith, pe byddai bosibl, ie yr etholedigion.

23 Eithr ymogelwch chwi: wele, rhagddywedais i chwi bôb peth.

Mat. 24. 29. 24 * Ond yn y dyddiau hynny, wedi 'r gorthrymder hwnnw, y tywylla 'r haul, a'r lloer ni rydd ei golenni.

25 A sêr y nef a syrthiant, a'r nerthoedd sydd yn y nefoedd a siglir.

26 Ac yna y gwelant Fab y dŷn yn dŷfod yn y cwmmylau, gyd â gallu mawr, a gogoniant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei Angelion, ac y cynnull ei etholedigion, oddi wrth y pedwar gwynt, o eithaf y ddaiar hyd eithaf y nef.

28 Ond dyſcwch ddammeg oddi wrth y figyſbren, pan ſo ei gangen eusys yn dyner, a'r dail yn torri allan, chwi a wyddoch sôd yr hâf yn agos:

29 Ac felly chwithau, pan welioch y pethau hyn wedi dyfod, gwybyddwch ei ſod yn agos, wrth y dryſau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, nad â yr oes hon heibio, hyd oni wneler y pethau hyn oll.

31 Nef a daiar a âint heibio, ond y geiriau mauſi nid âint heibio ddim.

32 Eithr am y dydd hwnnw a'r awr, ni wyr neb, na 'r angelion ſydd yn y nef, na'r Mâb, ond y Tâd.

Mat.24. 42. 33 * Ymogelwch, gwiliwch, a gweddiwch: canys ni wyddoch pa bryd y bydd yr amſer.

34 *Canys mâb y dŷn ſydd* fel gŵr yn ymdaith i bell, wedi gadel ei dŷ, a rhoi awdurdod i'w weiſion, ac i bôb vn ei waith ei hun, a gorchymmyn i'r dryſor wilio.

35 Gwiliwch gan hynny, (canys ni's gwyddoch pa brŷd y daw meiſtr y tŷ, yn yr hŵyr, a'i hanner nôs, ai ar ganiad y ceiliog, ai 'r boreuddydd.)

36 Rhag iddo ddyfod yn ddiſymmwth, a'ch cael chwi yn cyſcu.

37 A'r hyn yr wyf yn eu dywedyd wrthychwi, yr wyf yn eu dywedyd wrth bawb, Gwiliwch.

PEN. XIIII.

1 Cyd-ſwriad yn erbyn Christ. 3 Gwraig yn tywallt eunaint gwerth-fawr ar ei ben ef. 10 Iudas yn gwerthu ei ſeiſtr am arian. 12 Christ ei hun yn rhag-ddywedyd y bradychai vn o'i ddiſcyblion ef. 22 Wedi darparu a bwytta y Pasc, y mae yn ordeinio ei Swpper: 26 yn ymddyſcu ymdaen llaw, y ſfoai ei holl ddiſcyblion, ac y gwadai Petr ef. 43 Iudas yn ei fradychu ef a chuſan. 46 Ei ddala ef yn yr ardd. 53 Cynnulleidfa yr Iddewon yn achwyn arno ef ar gam, ac yn ei farnu yn annuwiol, 65 ac yn ei ammherchi yn gywilyddus. 66 Petr yn ei wadu ef deir-gwaith.

Mat.26.2 [AC wedi deu-ddydd yr oedd y Pasc, a *gwyl* y bara croyw: a'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a geiſiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef.

2 Eithr dywedasant, Nid ar yr wŷl, rhag bôd cynnwrf ym-mhlith y bobl.

Mat. 26.6. 3 * A phan oedd efe yn Bethania, yn-nhŷ Simon y gwahan-glwyfus, ac efe yn eiſtedd i ſwytta, daeth gwraig a chanddi flwch o ennaint, o nard glwyb gwerth-fawr, a hi a dorrodd y blwch, ac a'i tywallodd ar ei ben ef.

‖ *Bwytdig.* 4 Ac yr oedd rhai yn ‖ anſodlon yn ddyntu eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwnaethpwyd y golled hon o'r ennaint?

5 Oblegid fe a allasid gwerthu hwn vwchlaw trychan ceiniog, a'u rhoddi i'r tlodion. A hwy a ffrommaſant yn ei herbyn hi.

6 A'r Iesu a ddywedodd, Gedwch iddi; pa ham y gwnewch flinder iddi? hi a wnaeth weithred dda arnaſi.

7 Canys bôb amſer y cewch y tlodion gyd â chwi, a phan fynnoch y gellwch wneuthur da iddynt hwy: ond myfi ni chewch bob amſer.

8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth: hi a achubodd y blaen i eneinio fy nghorph erbyn y claddedigaeth.

9 Yn wir meddaf i chwi, pa le bynnag y pregether yr Efengyl hon, yn yr holl fyd, yr hyn a wnaeth hon hefyd, a adroddir er coffa am deni.

Mat. 26.14. 10 * A Iudas Iſcariot, vn o'r deuddeg, a aeth ymmaith at yr Arch-offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt.

11 A phan glywſant, ſe fu lawen ganddynt, ac a addawſant roi arian iddo. Yntef a geiſiodd pa fodd y gallai yn gymmwys ei fradychu ef.

Mat. 26.17. 12 * A'r dydd cyntaf o *ŵyl* y bara croyw, pan aberthent y Pasc, dywedodd ei ddiſcyblion wrtho, I ba le yr wyt ti yn ewyllyſio i ni fyned i baratoi i ti, i fwytta y Pasc?

13 Ac efe a anfonodd ddau o'i ddiſcyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas, a chyfarfydd a chwi ddŷn yn dwyn ſtenaid o ddwyſir: dilynwch ef.

14 A pha le bynnag yr êl i mewn, dywedwch wrth ŵr y tŷ, Fôd yr Athro yn dywedyd, Pa le y mae 'r llettŷ, lle y gallwyf mi a'm diſcyblion fwytta 'r Pasc?

15 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-ſtafell fawr wedi ei thanu, yn barod: yno paratowch i ni.

16 A'i ddiſcyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas, ac a gawſant megis y dywedaſei efe wrthynt: ac a baratoeſant y Pasc.

Matth. 26.20. 17 A phan aeth hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd â'r deuddeg.

18 * Ac fel yr oeddynt yn eiſtedd, ac yn bwytta, yr Ieſu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, vn o honoch, yr hwn ſydd yn bwytta gyd â myfi, a'm bradycha i.

19 Hwythau a ddechrenaſant driſtâu, a dywedyd wrtho bôb vn ac vn, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?

20 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Vn o'r deuddeg, yr hwn ſydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddyfcl yw efe.

21 Mab y dŷn yn wir ſydd yn myned ymmaith, fel y mae yn ſcrifennedig am dano: eod gwae 'r dŷn hwnnw trwy 'r hwn y bradychir Mab y dŷn: da fuaſei i'r dŷn hwnnw pe na's ganeſid.

Matth. 26.26. 22 * Ac fel yr oeddynt yn bwytta, yr Ieſu a gymerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, ac a ddywedodd, Cymerwch, bwyttewch, hwn yw fy nghorph.

23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoi diolch, efe a'i rhoddes i ddynt: a hwynt ôll a yfſant o honaw.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r Teſtament newydd, yr hwn a dywelltir tros lawer.

25 Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthych, nad yfaf mwy o ffrwyth y win-wŷdden, hyd y dydd hwnnw, pan yfwyf ef yn newydd yn nheyrnas Duw.

‖ *Hymn.* 26 Ac wedi iddynt ganu ‖ mawl, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

27 *A*

27 * A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwyſtrir oll e'm plegid i, y nos hon: canys ſcrifennedig yw, Tarawaf y bugail, a'r defaid a wascerir.

28 Eithr wedi i mi adgyfodi, mi a âf o'ch blaen chwi i Galilæa.

29 * Ond Petr a ddywedôdd wrtho, Pe byddai bawb wedi eu rhwyſtro, etto ni byddaf fi.

30 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, heddyw o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, y gwedi ſi deir-gwaith.

31 Ond efe a ddywedodd yn halaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r yn modd y dywedaſant oll.

32 *A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethſemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Eiſteddwch ymma tra fyddwyf yn gweddio.

33 Ac efe a gymmerth gyd ag ef Petr, ac Iaco, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymofidio, a thryſtau yn ddirfawr.

34 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrift hyd angeu: arhoſwch ymma, a gwiliwch.

35 Ac efe a aeth ychydig ym-mlâen, ac a ſyrthiodd ar y ddaiar, ac a weddiodd, o bai boſsibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho.

36 Ac efe a ddywedodd, Abba Dad, pob peth ſydd boſsibl i ti; tro heibio y ewppan hwn oddi wrthif: eithr nid y peth yr ydwyſi yn ei ewyllyſio, ond y pethyr ydwytti.

37 Ac efe a ddaeth, ac a'n cafodd hwy yn cyſcu, ac a ddywedodd wrth Petr, Simon, a'i cyſcu yr wyti? oni allyſt wilio vn awr.

38 Gwiliwch, a gweddiwch, rhag eich myned mewn temtaſiwn: yr yſpryd yn ddiau ſydd barod; and y cnawd ſydd wan.

39 Ac wedi iddo ſyned ymmaith dracheſn, efe a weddiodd, gan ddywedyd yr vn ymadrodd.

40 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwynt dracheſn yn cyſcu, (canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhau) ac ni wyddent beth a attebent iddo.

41 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cyſcwch weithian, a gorphwyſwch: digon yw, daeth yr awr: wele, yr ydys ynbradychu Mab y dyn i ddwylo pechaduriaid.

42 Cyſodwch, awn; wele, y mae yr hwn ſydd yn fy mradychu yn agos.

43 * Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, daeth Iudas, vn o'r deuddeg, a chyd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr Archoffeiriaid, a'r Scrifennyddion, a'r Henuriaid.

44 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddaſai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnac a gusanwyf, hwnnw yw: deliwch ef a dygwch ymmaith yn ſiccr.

45 A phan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth atto, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi, ac a'i cuſanodd ef.

46 A hwythau a roeſant eu dwylo arno, ac a'i daliaſant ef.

47 A rhyw vn o'r rhai oedd yn ſefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf ac a darawodd wâs yr Archoffeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei gluſt ef.

48 A'r Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, â chleddyfau, ac â ffyn i'm dala i?

49 Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y Deml, ac ni'm daliaſoch: ond rhaid yw cyflawni'r Scrythyrau.

50 A hwynt oll a'i gadawſant ef, ac a ffoeſant.

51 A rhyw ŵr ieuange oedd yn e'iddilyn ef, wedi ymwiſco â lliain main ar *ei gorph noeth*, a'r gwŷr ieuainge a'i daliaſant ef.

52 A hwn a adawodd y lliain, ac a ffôdd oddi wrthynt yn noeth.

53 A hwy a dygaſant yr Iesu at yr Archoffeiriad: a'r holl Archoffeiriaid, a'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a ymgaſclaſant gyd ag ef. *Matth. 26.57.

54 A Phetr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr Archoffeiriad: ac yr oedd efe yn eiſteddgyd â'r gwaſanaeth-wŷr, ac yn ymdwymno wrth y tân.

55 * A'r Archoffeiriaid, a'r holl gyngor, a geiſiaſant dyſtiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i'w tarwolaeth, ac ni chawſant. *Matth. 26.59.

56 Canys llawer a ddygaſant gau dyſtiolaeth yn e'erbyn ef, eithr nid oedd eu tyſtiolaethau hwy yn gyſſon.

57 A rhai a gyfodaſant, ac a ddygaſant gamdyſtiolaeth yn e'erbyn ef gan ddywedyd,

58 Ni a'i clywſom ef yn dywedyd, Mi a ddiniſtriaf y Deml hon o waith dwylo, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall, heb fôd o waith llaw.

59 Ac etto nid oedd eu tyſtiolaeth hwy felly yn gyſſon.

60 A chyfododd yr Archoffeiriad yn y canol, ac a ofynnodd i'r Iesu, gan ddywedyd, oni attebi dî ddim? beth y mae y rhai hyn yn ei dyſtiolaethu yn dy erbyn?

61 Ac efe a dawodd, ac nid attebodd ddim. Dracheſn yr Archoffeiriad a ofynnodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, Ai tydi yw Chriſt, Mâb y Bendigedig?

62 A'r Iesu a ddywedodd, Myfi yw: * a chwi a gewch weled Mab y dyn yn eiſteddar ddehau-law y gallu, ac yn dyfod ynghŵmmyl-lau y nef. *Matth. 24.30.

63 Yna'r Archoffeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i ni mwy wrth dyſtion?

64 Chwi a glywſoch y gabledd: beth dybygwch chwi? A hwynt oll a'i condemnaſant ef, ai fôd yn euog o farwolaeth.

65 A dechreuodd rhai boeri arno, a chuddio ei wyneb, a'i gernodio, a dywedyd wrtho, Prophwyda. A'r gweinidogion a'i tarawſant ef â gwiail.

66 * Ac ſel yr oedd Petr yn y llys i waered, daeth vn o forwynion yr Archoffeiriad: *Matth. 26.69.

67 A phan ganfu hi Petr yn ymdwymno, hi a edrychodd arno, ac a ddywedodd, Tithau hefyd oeddit gyd â'r Iesu o Nazareth.

68 Ac efe a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a aeth allan i'r potth: a'r ceiliog a ganodd.

69 A phan welodd y llangces ef dracheſo, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn ſefyll yno, Y mae hwn yn vno honynt.

70 Ac efe a wadodd dracheſn. Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn ſefyll ger llaw a ddywedaſant wrth Petr dracheſn, Yn wir yr wyti yn vn o honynt, canys Galilæad wyt, a'th lefeydd fydd debyg.

71 Ond efe a ddechreuodd regu, a thyngu, Nid adwaen i y dŷn ymma yr ydych chwi yn dywedyd *am dano.*

72 * A'r ceiliog a ganodd yr ail waith: a Phetr a gofiodd y gair a ddywedaſei'r Iesu wrtho, Cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, ti a'm gwedi deir-gwaith. A chan ſyſtyried hynny efe a wylodd. *Matth. 26.75.

PEN. XV.

1 *Dwin yr Iesu yn rhwym, ac achwyn arno, gerbron Pilat. 15 Wrth ffoddd y bobl gyfredin, gofyn̄ Barabbas y llofrudd yn rhydd, a thraddodi yr Iesu i'w groes-hoelio. 17 Ei goronesi a drain. 19 Poeri arno, a'i watwar: 21 Ef yn dessygio yn dwyn ei groes: 27 Ei grogi ef rhwng dau leidr. 29 Y mae yn diodef diswmmad yr Iddewon, 39 Esto y Canwriad yn cyffesu ei fod ef yn fâb Duw: 43 A Joseph yn ei gladdu ef yn barchedig.*

Matth. 27.1. I A *C yn y fan y boren, yr ymgynghorodd yr Arch-offeiriaid gyd â'r Henuriaid, a'r Scrifennyddion, a'r holl gyngor, ac wedi iddynt rwymo 'r Iesu, hwy a'r dygasant ef ymmaith, ac a'i traddodasant at Pilat.

2 A gofynnodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenin yr Iddewon? Yntef a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

3 A'r Arch-offeiriaid a'i cyhuddasant ef ‖ o lawer o bethau.

‖ Am lawer. 4 * A Philat drachefn a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Onid attebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tystiolaethu yn dy erbyn.

*Matth. 27.13. 5 Ond yr Iesu etto nid attebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.

6 Ac ar yr wyl *honno* y gollyngai efe yn rhydd iddynt yn carcharor, yr hwn a ofynnent iddo.

7 Ac yr oedd yn a elwid Barabbas yr hwn oedd yn rhwym gyd â'u gyd-derfysc-wŷr, y rhai yn y derfysc a wnaethent lofruddiaeth

8 A'r dyrfa gan groch-lefain, a ddechreuodd ddeisyf *arno wneuthur* fel y gwnaethai bôb amser iddynt.

9 A Philat a attebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch chwi i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenin yr Iddewon?

10 (Canys efe a wyddai mai o gynfigen y traddodasei yr Arch-offeiriaid ef)

11 A'r Arch-offeiriaid a gynhyrfasent y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhydd iddynt.

12 A Philat a attebodd, ac a ddywedodd drachefn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch i mi ei wneuthur i'r hwn yr ydych yn ei alw Brenin yr Iddewon?

13 A hwythau a lefasant drachefn, Croes-hoelia efe.

14 Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A hwythau a lefasant fwyfwy, Croes-hoelia efe.

15 A Philat yn chwennych bodloni 'r bobl, a ollyngodd yn rhydd iddynt Barabbas, a'r Iesu wedi iddo ei fflangellu, a draddododd efe i'w groes-hoelio.

16 A'r milwŷr a'i dygasant ef i fewn y llys, a elwir Prætorium: a hwy a alwasant ynghŷd yr holl fyddin.

17 Ac a'i gwiscasant ef â phorphor, ac a blethasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei *ben:*

18 Ac a ddechreuasant gyfarch iddo, Hanffych well, Brenin yr Iddewon.

19 A hwy a guraſant ei ben ef â chorsen, ac a boerasant arno, a chan ddodi eu gliniau i *lawr,* a'i haddolasant ef.

20 Ac wedi iddynt ei watwar ef, hwy a ddioscasant y prophor oddi am dano, ac a'i gwiscasant ef a'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan i'w groes-hoelio.

*Matth. 27.31. 21 A * hwy a gymmellasant vn Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn mynêd heibio, wrth ddyfod o'r wlâd, sef tâd Alexander a Rufus i ddwyn ei groes ef.

22 A hwy a'i harweiniasant ef i le *a elwid* Golgotha: yr hyn o'i gyfieithu yw, lle 'r benglog:

23 Ac a roesant iddo i'w yfed win myrhllyd; eithr efe ni's cymmerth.

24 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio, hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coel-bren arnynt, beth a gai bob vn.

25 A'r dydedd awr oedd hi, a hwy a'i croes-hoeliasant ef.

26 Ac yr oedd yscrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, BRENIN YR IDDEWON.

27 A hwy a groes-hoeliasant gyd ag ef ddau leidr; vn ar y llaw ddehen, ac vn ar yr asſwy iddo.

28 A'r Scrythur a gyflawnwyd, yr hon a ddywed, * Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir. * Esai. 53.12.

29 A'r rhai oedd yn mynêd heibio a'i cablasant ef, gan vſcwyd eu pennen, a dywedyd, Och, tydi yr hwn wyt yn dinistrio y Deml, ac yn ei hadeilad u mewn tridiau;

30 Gwared dy hun, a descyn oddi ar y groes.

31 Yr vn ffunyd yr Arch-offeiriaid hefyd yn gwatwar, a ddywedasant wrth ei gilydd, gyd â'r Scrifennyddion, Eraill a waredodd, ei hun ni's gall ei wared.

32 Descyned Christ Brenin yr Israel, yr awr hon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom. A'r rhai a groes-hoeliesid, gyd ag ef, a'i diswasant ef.

33 A phan ddaeth y chweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl ‖ ddaear, hyd y nawfed awr. ‖ Dir.

34 Ac ar y nawfed awr y dolefodd yr Iesu â llef vchel, gan ddywedyd, *Eloi, Eloi, lamma sabachthani? yr hyn o'i gyfieithu yw, Fy Nuw, fy Nuw, pa ham i'm gadewaiſt? *Matth. 27.46.

35 A rhai o'r rhai a safent ger llaw, pan glywsant, a ddywedasant, Wele, y mae efe yn galw ar Elias.

36 Ac vn a redodd, ac a lanwodd yſpwrn yn llawn o finegr, ac a'i dododd ar gorsen, ac a'i diododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch, edrychwn a ddaw Elias i'w dynnu ef i lawr.

37 A'r Iesu a lefodd â llef vchel, ac a ymadawodd â'r yſpryd.

38 A llen y Deml a rwygwyd yn ddwy, oddi fynu hyd i wared.

39 A phan welodd y Canwriad, yr hwn oedd yn ſefyll ger llaw gyferbyn ag ef, ddarfod iddo yn llefain felly ymado â'r yſpryd, efe a ddywedodd, Yn wîr, Mab Duw oedd y dyn hwn.

40 Ac yr oedd hefyd wragedd yn edrych o hir bell: ym-mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iaco fychan, a Ioſe, a Salôme;

41 Y rhai hefyd pan oedd efe yn Galilea, * a'i dilynſant ef, ac a weinaſant iddo: a *gwragedd* ereill lawer, y rhai a ddaethant gyd ag ef i fyny i Ierusalem. * Luc 8 3.

42 * Pan ydoedd hi weithian yn hwyr, am ei bôd hi yn ddarpar-wŷl, ſef y dydd cyn y Sabbath.) *Matth. 27.57.

43 Daeth Ioſeph o Arimathæa, cynghorwr pendefigaidd, yr hwn oedd ynteef yn diſgwil am deyrnas Dduwiac a aeth yn hŷ i mewn at Pilat, ac a ddeisyfodd gorph yr Iesu.

44 A rhyfedd oedd gan Pilat o buaſei efe farw ensys: ac wedi iddo alw y Canwriad atto, efe a ofynnodd iddo a oedd efe wedi marw yr yſmeiteyn.

45 A phan

43 A phan wybu gan y Canwriad, eſe a roddes y corph i Ioſeph.

46 Ac eſe a brynodd liain main, ac a'i tynnodd ef i lawer, ac a'i hamdôdd yn y lliain main, ac a'i dodes ef mewn bedd a haddaſid o'r graig; ac a dreiglodd faen ar ddrws y bedd.

47 A Mair Fagdalen a Mair *mam* Ioſe, a edrychſant pa le y dodid ef.]

PEN. XVI.

1 *Angel yn mynegi adgyfodiad Chriſt i dair o wragedd.* 9 *Chriſt yn hun yn ymddangos i Fair Fagdalen,* 12 *i ddau oedd yn myned i'r wlâd:* 14 *Yna i'r Apoſtolion,* 15 *y rhai y mae eſe yn tu hwſu allan i bregethu'r Efengyl:* 19 *ac yn eſyn i'r neſoedd.*

AC wedi darfod y dydd Sabbath, Mair Fagdalen, a Mair *mam* Iaco, a Salôme, a brynaſant ber-aroglau, i ddyfod i'w eneinio ei.

2 *Ac yn foreu iawn y dydd cyntaf o'r wythnos, y daethant at y bedd, a'r haul wedi codi.

3 A hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, Pwy a dreigla i ni y maen ymmaith oddi wrth drws y bedd?

4 (A phan edrychaſant, hwy a ganfuant fôd y maen wedi ei dreiglo ymmaith:) canys yr oedd eſe yn fawr iawn.

5 Ac *wedi iddynt fyned i mewn i'r bedd, hwy a welſant fab ieuange yn eiſtedd o'r tu dehau, wedi ei ddilladu â gwiſc wen-llaes, ac a ddrychynſant.

6 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Na ddychrynwch: ceiſio yr ydych yr Ieſu o Nazareth, yr hwn a groeſ-hoeliwyd? eſe a gyfodes, nid yw eſe ymma: wele'r man y dodaſant ef.

7 Eithr ewch ymmaith, dywedwch i'w ddiſcyblion ef, ac i Pedr, ei fôd eſe yn myned o'ch blaen chwi i Galilæa: yno y cewch ei weled ef, *fel y dywedodd i chwi.

8 Ac wedi myned allan ar frys, hwy a ffoeſant oddi wrth y bedd; canys dychryn a ſyndod oedd arnynt: ac ni ddywedaſant ddim wrth neb: canys yr oeddynt wedi otni.

9 A'r *Ieſu wedi adgyfodi y boreu, y dydd cyntaf o'r wythnos, *eſe a ymddangoſodd yn gyntaf i Mair Fagdalen, *o'r hon y bwriaſei eſe allan ſaith o gythreuliaid. *Io.20.14. *Luc.8.2.

10 Hitheu a aeth ac a fynegodd i'r rhai a fuaſent gyd ag ef, ac oeddynt mewn galar ac wylofain.

11 A hwythau pan glywſant ei fôd ef yn fyw, ac iddi hi ei weled ef, ni chredent.

12 Ac wedi hynny yr *ymddangoſodd eſe mewn gwedd arall, i ddau o honynt, *a hwynt* yn ymdeithio, ac yn myned i'r wlâd. *Luc. 24.13.

13 A hwy a aethant ac a fynegaſant i'r lleill: ac ni chredent iddynt hwythau.

14 *Ac yn ôl hynny, eſe a ymddangoſodd i'r vn ar ddêg, a hwynt yn eiſtedu i fwyta, ac a ddannododd iddynt eu hanghrediniaeth, a'u calongaledwch am na chredaſent y rhai a'i gwelſent ef wedi adgyfodi. *Luc. 24.36. Io. 20.19.

15 *Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r holl fôd, a phregethwch yr Efengyl i bob creadur. *Matth. 28.19.

16 Y neb a gredo, ac a fedyddier a fydd cadwedig: *eithr y neb ni chredo a gondemnir. *Io.3.

17 A'r arwyddion hyn a gaiglynant y rhai a gredant, *Yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid: ac *â thafodau newyddion y llefarant: *Act.16. 18.

18 *Seirph a godant ymmaith, ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed: *ar y cleiſion y rhoddant eu dwylo, a hwy a fyddant iach. *Act.2.4. *Act.28.5 *Act.28.8

19 Ac felly yr Arglwydd, wedi llefaru wrthynt, a gymmerwyd i fynu i'r nef, *ac a eiſtedodd ar ddeheu-law Dduw. *Luc. 24.51.

20 A hwythau a aethant allan, ac a bregethaſant ym-mhôb man, a'r Arglwydd yn cydweithio, *ac yn cadarnhau'r gair, trwy arwyddion y rhai oedd yn canlyn. Amen. *Heb. 2.4.

¶ YR EFENGYL YNOL SANCT Lvc.

PEN. I.

1 *Rhag-ymadrodd yr holl Efengyl.* 5 *Cenhedlaeth Ioan Fedyddiwr,* 26 *a Chriſt.* 39 *Prophwydoliaeth Elizabeth a Mair, am Griſt.* 57 *Genedigaeth ac enwaediad Ioan.* 67 *Prophwydoliaeth Zachariæ am Griſt,* 76 *ac Ioan.*

YN gymmaint a darfod i lawer ymeryd mewn llaw oſod allan newn trefn draethawd am y pethau a gredir yn ddiammeu yn eu plith,

2 Megis y traddodaſant hwy i ni y rhai oeddynt eu hunain yn dechreuad yn gwaſanaethu'r gair,

3 Minneu a welais yn dda, wedi i mi ddilyn pob peth yn ddyfal o'r dechreuad, ſcrifennu mewn trefn attat, o ardderchoccaf Theophilus,

4 Fel y ceit wybod ſicrwyddam y pethau i'th ddyſcwyd ynddynt.

5 ¶ YR oedd yn nyddiau Herod frenin Iudæa, ryw offeiriad a'i enw Zacharias, o *ddyddgylch Abia: a'i wraig *oedd* o ferched Aaron, a'i henw Elizabeth.

6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyfiawn ger bron Duw yn rhodio yn holl orchymmynion a deddfau'r Arglwydd, yn ddiargyoedd.

7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am fôd Elisabeth yn amſhlantadwy, ac yr oeddynt wedi myned ill dau mewn gwth o oedran.

8 A bu, ac eſe yn gwaſanaethu ſwydd offeiriad ger bron Duw, yn nhrefn ei *ddyddgylch eſ, *Gyſtôl dyddi.

9 Yn ôl arfer ſwydd yr offeiriad, ddyfod o ran iddo arogldarthu, yn ôl eiſyned i Demi yr Arglwydd?

10 A *holl liaws y bobl oedd allan yn gweddio, ar awr yr arogl-darthiad. *Exod. 30.7. Leuit.16.17.

11 Ac ymddangoſodd iddo Angel yr Arglwydd, yn ſefyll o'r tu dehau i allor yr arogl-darth.

12 A Zacharias pan ganfu, a gythryblwyd, ac ofn a ſyrthiodd arno.

13 Eithr yr Angel a ddywedodd wrtho, Nac ofna Zacharias, canys gwrandawyd dy weddi: a'th wraig Elisabeth a ddwg i ti fab, a thi a elwi ei enw ef Ioan.

14 A bydd i ti lawenydd a gorfoledd; a llawer a lawenychant am ei enedigaeth ef.

15 Canys mawr fydd eſe yngolwg yr Arglwydd, ac nid yf na gwin na diod gadarn, ac eſe a gyflawnir o'r Yſpryd glân, le o groth ei fam:

16 *A llawer o blânt Iſrael a dry eſe at yr Arglwydd eu Duw. *Malt. 4.6.

17 Ac eſa a â o'i flaen ef yn yſpryd a nerth Elias, i droi calonnau y tadau at y plant, a'r anufudd i

ddoethineb y cyfnawn: i ddarparu i'r Arglwydd, bobl barod.

18 A dywedodd Zacharias wrth yr Angel, Pa fodd y gwybyddaf hyn? canys henaf-gwr ŵyf, a'm gwraig hetyd mewn gwth o oedran.

19 A'r Angel gan atteb a ddywedodd wrtho, Myfi yw Gabriel, yr hwn wyf yn ſefyll ger bron ‖ Yſpry- Duw, ac a anfonwyd i leſaru wrthit, ac ‖ i fyngi gyluiſi i ti y newyddion da hyn. hyn.

20 Ac wele, ti a fyddi fud, ac heb allu lleſaru, hyd y dydd y gwneler y pethau hyn, am na chredaiſt i'm geiriau i, y rhai a gyflawnir yn eu hamſer.

21 Ac yr oedd y bobl yn diſgwil am Zachariaſ: a rhyfeddu a wnaethant ei fôd ef yn aros cyhyd yn y Deml.

22 A phan ddaeth efe allan, ni allai efe leſaru wrthynt: a hwy a wybuant weled o honaw weledigaeth yn y Deml, ac yr oedd efe yn gwneuthur amnaid iddynt: ac efe a arhoſodd yn fud.

23 A bu, cyn gynted ac y cyflawnwyd dyddiau ei weinidogaeth ef, fyned o hono i'w dŷ ei hun.

24 Ac yn ôl y dyddiau hynny y caſodd Eliſabeth ei wraig ef feichiogi, ac a ymguddiodd bum mis, gan ddywedyd,

25 Fel hyn y gwnaeth yr Arglwydd i mi, yn y dyddiau 'r edrychodd arnaf, i dynnu ymmaith fy ngwradwydd ym-mhlith dynion.

26 [Ac yn y chweched mis, yr anfonwyd yr Angel Gabriel oddiwrth Dduw, i ddinas yn Galilæa, a'i henw Nazareth,

27 At forwyn wedi ei dyweddio i ŵr a'i enw Ioſeph, o dŷ Ddâfydd: ac enw 'r forwyn oedd Mair.

28 A'r Angel a ddaeth i mewn atti, ac a ddywedodd, Hanffych well, yr hon a gafaiſt râs, yr Arglwydd ſydd gyd â thi: bendigaid wyt ymmhlith gwragedd.

29 A hitheu pan ei gwelodd, a gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef: a meddylio a wnaeth, pa fath gyfarch oedd hwn.

30 A dywedodd yr Angel wrthi, Nac ofna, Mair: canys ti a gefaiſt ffafor gyd â Duw.

31 * Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy groth, ac a eſcori ar fab, ac a elwi ei enw ef Ieſu. * Eſa. 7. 14. matt. 1. 21.

32 Hwn fydd mawr, ac a elwir yn Fab y Goruchaf, ac iddo y rhydd yr Arglwydd Dduw orſeddfa ei Dâd Dafydd.

33 * Ac efe a deyrnaſa ar dŷ Iacob yn dragywydd, ac ar ei frenhiniaeth ni bydd diwedd. * Dan. 7. 14. mic. 4. 7.

34 A Mair a ddywedodd wrth yr Angel, Pa fodd y bydd hyn, gan nad adwaen i ŵr?

35 A'r Angel a attebodd, ac a ddywedodd wrthi, Yr Yſpryd glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gyſcoda di: am hynny hefyd, y peth ſanctaidd a aner o honoti, a elwir yn Fab Duw.

36 Ac wele, Eliſabeth dy gares, y mae hithau wedi beichiogi ar fab yn ei henaint: a hwn yw'r chweched mis iddi hi, yr hon a elwid yn ammhlantadwy.

37 Canys gyd â Duw ni bydd dim yn amhoſsibl.

38 A dywedodd Mair, Wele waſanaethyddes yr Arglwydd, bydded i mi yn ôl dy air di. A'r Angel a aeth ymmaith oddi wrthi hi.]

39 A Mair a gyfododd yn y dyddiau hynny, ac a aeth i'r mynydd-dir ar frys, i ddinas o Iudaſ

40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zacharias, ac a gyfarchodd well i Eliſabeth.

41 A bû, pan glybu Eliſabeth gyfarchiad Mair, i'r plentyn yn ei chroth hi lammu: ac Eliſabeth a lanwyd o'r Yſpryd glân.

42 A llefaiſn a wnaeth â lleſ vchel, a dywedyd, Bendigedig wyt ti ym mhlith gwragedd, a bendigedig yw ffrwyth dy groth di.

43 Ac o ba le y mae hyn i mi, fel y delai mam fy Arglwydd attaf.

44 Canys wele, er cynted y daeth lleſeryddd dy gyfarchiad di i'm cluſtiau, y plentyn a lammodd o lawenydd yn fy nghroth.

45 A bendigedig yw 'r hon] a gredodd: canys ‖ Neu, bydd cyflawniad o'r pethau a ddywetpwyd wrthi gyflawniad gan yr Arglwydd. ſydd

46 A dywedodd Mair, Y mae fy enaid yn mawrhau yr Arglwydd,

47 A'm hyſpryd a lawenychodd yn Naw fy Iachawdr.

48 Canys efe a edrychodd ar waeledd ei waſanaethyddes: oblegid wele, o hyn allan yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wynfydedig:

49 Canys yr hwn ſydd alluog a wnaeth i mi fawredd, a ſanctaidd yw ei enw ef.

50 A'i drugaredd *ſydd* yn oes oeſoedd, ar y rhai a'i hofnant ef.

51 * Efe a wnaeth gadernid â'i fraich: * efe a waſcarodd y rhai beilchion yn mwriad en calon. * Pſal. 89. 10.

52 Efe * a dynnodd i lawr y cedyrn o'u heſteddfau, ac a dderchafodd y rhai iſelradd. * 1. Sam. 2. 6.

53 Y * rhai newynog a lanwodd efe â phethau da, ac efe a anfonodd ymmaith y rhai goludog yn weigion. * Pſal. 34. 10.

54 Efe a gynnorthwyodd ei wâs Iſrael, * gan gofio ei drugaredd. * Ier. 31. 3. * Pſal. 98. 3.

55 * Fel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i hâd, yn dragywydd. * Pſal. 132. 11. gen. 17. 19.

56 A Mair a arhoſodd gyd â hi yn aglylch tri mis, ac a ddychwelodd i'w thŷ ei hun.

57 [A chyflawnwyd tymp Eliſabeth i eſcor, a hi a eſcoredd ar fab.

58 A'i chymydogion a'i chenedl a glybu fawrhau o'r Arglwydd ei drugaredd arni: a hwy a gyd-lawenychaſant â hi.

59 A bu, ar yr wythfed dydd, hwy a ddaethant i enwaedu ar y dŷn bach, ac a'i galwaſant ef Zacharias, ar ôl enw ei dâd.

60 A'i fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid felly: eithr Ioan y gelwir ef.

61 Hwythau a ddywedaſant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dâd ef, pa fodd y mynnei efe ei henwi ef.

63 Yntef a alwodd am argraph-lech, ac a ſcrifennodd, gan ddywedyd, Ioan yw ei enw ei. A rhyfeddu a wnaethant oll.

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef, ac efe a leſarodd, gan fendithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cylch hwy: a thrwy holl fynydd-dir Iudæa y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'u clywſant a'u goſodaſant yn eu calonnau, gan ddywedyd, Beth ſydd y bachgennyn hwn? A llaw 'r Arglwydd oedd gyd ag ef.

67 A'i dâd ef Zacharias a gyflawnwyd o'r Yſpryd glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd,

68 Bendigedig *ſydd* Arglwydd Dduw Iſrael, canys efe a ymwelodd ac a wnaeth ymwared i'w bobl. * Pſal. 111. 9.

69 Ac * efe a dderchafodd gorn iechydwriaeth i ni, yn-nhŷ Ddafydd ei waſanaethŵr: * Pſal. 132. 17. * Ier. 33. 15.

70 * Megis y lleſarodd trwy enau ei ſanctaidd brophwydi, y rhai oedd o *ddechreuad* y byd, § Act. 3. 21.

71 *Fel y byddai i ni* ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb o'n caſcion,

72 I gwplan

71 I gwplau y drugaredd, ŵ'n tadau, ac i gofio
ei ſanctaidd gyfammod:
73 Y llw a dyngodd eſe wrth ein tad Abra-
ham, ar roddi i ni,
74 Gwedi ein rhyddhau o law ein gelynion, ei
waſanaethu ef yn ddiofn,
75 Mewn ſancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei
bron ef, holl ddyddiau ein bywyd.
76 A thitheu fachgennyn, a elwir yn brophwyd
i'r Goruchaf: canys ti a ei o flaen wyneb yr Ar-
glwydd, i baratoi ei ffyrdd ef;
77 I roddi gwybodaeth iechydwriaeth i'w
bobl, trwy faddeuant o'u pechodau,
78 O herwydd ‖ tiriondeb trugaredd ein Duw,
trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r
uchelder,
79 I lewyrchu i'r rhai ſy yn eiſtedd mewn tywyll-
wch a chyſgod angau, i gyfeirio ein traed i
ffordd tangneddyf.
80 A'r bachgen a gynyddodd, ac a gryfhawyd
yn yſpryd, ac a fu yn y diffaethwch hyd y dydd
y ymddangoſodd ef i'r Iſrael.]

PEN. II.

1 *Auguſtus yn trethu holl Tywyſogaeth Ruſſia.* 6 *Genedigaeth Chriſt.* 8 *Yr Angel yn ei ſyngu i'r bugeiliaid,* 13 *a llawer yn canu moliant i Dduw am dano.* 21 *Enwaedu Chriſt.* 22 *Puredigaeth Mair.* 28 *Simeon ac Anna yn prophwydo am Griſt:* 40 *ac ynten yn cynyddu mewn doethineb,* 46 *yn ymreſymu â'r Doctoriaid yn y Deml,* 51 *ac yn ufudd iw rieni.*

BV hefyd yn y dyddiau hynny, fyned gorchymmyn allan oddiwrth Auguſtus Cæſar, i drethu yr holl fyd.

2 (Y trethiad ymma a wnaethpwyd gyntaf, pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar Syria.)

3 A phawb a aethant i'w trethu, bôb yn i'w ddinas ei hun.

4 A Ioſeph hefyd a aeth i fyny o Galilæa o ddinas Nazareth, i Judæa, * i ddinas Dafydd, yr hon a elwir Bethlehem, (am ei fod o dŷ a thylwyth Dafydd.)

5 Iw drethu gŷd â Mair yr hon a ddyweddiaſid iddo yn wraig, yr hon oedd yn feichiog.

6 A bu, tra 'r oeddynt hwy yno, cyflawnwyd y dyddiau i eſcor o honi.

7 A hi a eſcorodd ar ei mab ‖ cyntafanedig, ac a'i rhwymodd ef mewn cadachau, ac a'i dodes ef yn preſeb: am nad oedd iddynt le yn y lletty.

8 Ac yr oedd yn y wlad honno ſugeiliaid yn aros yn y maes, ac yn gwilied eu praidd liw nos.

9 Ac wele, Angel yr Arglwydd a ſafodd ger llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddiſgleiriodd o'u hamgylch, ac ofni yn ddirfawr a wnaethant.

10 A'r Angel a ddywedodd wrthynt, Nac ofnwch; canys wele yr wyfi yn mynegi i chwi newyddion da o lawenydd mawr, yr hwn a fydd i'r holl bobl;

11 Canys ganwyd i chwi heddyw geidwad yn ninas Dafydd, (yr hwn yw Chriſt yr Arglwydd.

12 A hyn ſydd arwydd i chwi, Chwi a gewch y dŷn bach wedi ei rwymo mewn cadachau, a'i ddodi yn y preſeb.

13 Ac yn ddiſymmwth yr oedd gyd ŵr Angel llawn o lu nefol, yn moliannu Duw, ac yn dywedyd,

14 Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac ar y ddaiar tangneddyf, i ddynion ewyllys da.

15 [A bu, pan aeth yr Angelion ymmaith oddi wrthynt, i'r nef, y bugeiliaid hwythau a ddywedaſant wrth ei gilydd, Awn hyd Bethlehem, a gwelwn y peth hyn a wnaethpwyd, yr hwn a yſpyſodd yr Arglwydd i ni.

16 A hwy a ddaethant ar frys, ac a gawſant Mair a Ioſeph, a'r dŷn bach yn gorwedd yn y preſeb.

17 A phan welſant, hwy a gydnoeddaſant y gair a ddywedaſid wrthynt am y bachgen hwn.

18 A phawb a'r a'u clywſant, a ryfeddaſant am y pethau a ddywedaſid gan y bugeiliaid wrthynt.

19 Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn oll, gan eu hyſtyried yn ei chalon.

20 A'r bugeiliaid a ddychwelaſant, gan ogoneddu a moliannu Duw, am yr holl bethau a glywſent ac a welſent, fel y dywedaſid wrthynt.

21 A * phan gyflawnwyd wyth niwrnod i enwaedu ar y dŷn bach, * galwyd ei enw ef Ieſo, yr hwn a henwaſid gan yr Angel, cyn ei ymddwyn ef yn y groth.]

22 [Ac wedi cyflawni dyddiau ei phuredigaeth hi, yn ôl deddf Moſes, hwy a'i dygaſant ef i Ieruſalem, iw ‖ gyflwyno i'r Arglwydd,

23 (Fel yr ſcrifennwyd yn neddf yr Arglwydd, * Pob gwr-ryw ‖ cyntaf-anedig, a elwir yn ſanctaidd yr Arglwydd.)

24 Ac i roddi aberth, * yn ôl yr hyn a ddywedpwyd yn neddf yr Arglwydd, pâr o durturod, neu ddau gyw colommen.

25 Ac wele, yr oedd gŵr yn Ieruſalem, a'i enw Simeon; a'r gŵr hwn oedd cyfiawn a duwiol, yn diſgwyl am ddiddanwch yr Iſrael: a'r Yſpryd glân oedd arno.

26 Ac yr oedd wedi ei yſpyſo iddo gan yr Yſpryd glân, na welai efe angau, cyn iddo weled Chriſt yr Arglwydd.

27 Ac efe a ddaeth trwy'r Yſpryd i'r Deml:] a phan ddûg ei rieni y dŷn bach Ieſu, i wneuthur trofto yn ôl defod y gyfraith;

28 Yna efe a'i cymmerth hefyd yn ei freichiau, ac a fendithiodd Dduw, ac a ddywedodd,

29 Yr awr hon Arglwydd, y gollyngi dy wâs mewn tangneddyf, yn ôl dy air:

30 Canys ſy ll gaid a welſant dy iechydwriaeth,

31 Yr hon a baratoaiſt ger bron wyneb yr holl bobloedd:

32 Goleuni i oleuo y cenhedloedd, a gogoniant dy bobl Iſrael.

33 Ac yr oedd Ioſeph a'i fam ef yn rhyfeddu am y pethau a ddywedwyd am dano ef.

34 A Simeon a'u bendithiodd hwynt, ac a ddywedodd wrth Fair ei fam ef, Wele, hwn a oſodwyd * yn gwymp, ac yn gyfodiad i lawer yn Iſrael, ac yn arwydd yr hwn y dywedir yn ei erbyn:

35 (A thrwy dy enaid di dy hun hefyd yr â y cleddyf) fel y datcuddier meddyliau llawer o galonau.

36 Ac yr oedd Anna brophwydes, merch Phamuel, o lwyth Aſer: hon oedd gydramwnu iawn, ac a fuaſai fyw gyd â gŵr ſaith mlynedd, o'i morwyndod.

37 Ac a fuaſai yn weddw ynghylch pedair a phedwar vgain mlynedd, yr hon nid ai allan o'r Deml, ond gwaſanaethu *Duw* mewn ympryd a gweddi, ddydd a nôs.

38 A hon hefyd yn yr awr honno, gan ſefyll ger llaw, a foliannodd yr Arglwydd, ac a leſarodd am dano ef wrth y rhai oll oedd yn diſgwil ymwared yn Ieruſalem.

39 Ac wedi iddynt orphen pôb peth, yn ôl deddf yr Arglwydd, hwy a ddychwelaſant i Galilæa, i'w dinas eu hun Nazareth.

40 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhaodd yn yr Yspryd, yn gyflawn o ddoethineb: a gras Duw oedd arno ef.

41 A'i rieni ef a aent i Ierusalem *bôb blwyddyn, ar ŵyl y Pasc. *Deut. 16.1.

42 A phan oedd efe yn ddeuddeng-mlwydd oed, hwynt hwy a aethant i fynu i Ierusalem, yn ôl defod yr ŵyl.

43 Ac wedi gorphen y dyddiau, a hwy yn dychwelyd, arbosodd y bachgen Iesu yn Ierusalem, ac ni wyddai Ioseph a'i fam ef.

44 Eithr gan dybied ei fôd ef yn y fintai, hwy a aethant daith diwrnod, ac a'i ceisiasant ef ymmhlith eu cenhedl a'i cydnabod.

45 A phryd na chawsant ef, hwy a ddychwelasant i Ierusalem, gan ei geisio ef.

46 A bu, yn ôl tri-diau, gael o honynt hwy ef yn y Deml, yn eistedd ynghanol y Doctoriaid, yn gwrando arnynt, ac yn eu holi hwynt.

47 A synnu a wnaeth ar bawb a'e a'i clywsant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i attebion.

48 A phan welsant ef, bu aruthr ganddynt: a'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mâb, pa ham y gwnaethost felly â ni? wele, dy dâd a minnau yn ondus a'th geisiasom di.

49 Ac efe a dywedodd wrthynt, Pa ham y ceisiech fi? oni ŵyddech fôd yn rhaid i mi fod ynghylch y pethau a berthyn i'm Tâd?

50 A hwy ni ddeallasant y gair a ddywedasei efe wrthynt.

51 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu ufuddgyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon.

52 A'r Iesu a gynnyddodd mewn doethineb, a chorpholaeth, a ffafor gyd â Duw a dynion.

PEN. III.

1 Pregeth a bedydd Ioan: 15 a'i dyfiolaeth of am Grist. 20 Herod yn carcharu Ioan. 21 Christ wedi ei fedyddio yn derbyn tystiolaeth o'r nef. 23 Oedran ac achau Christ, o Ioseph i fyny.

YN y bymthegfed flwyddyn o ymmerodraeth Tiberius Cæsar, a Phontius Pilat yn rhaglaw Iudæa, a Herod yn detrarch Galilæa, a'i frawd Philip yn detrarch Ituræa, a gwlad Trachonitis, a Lysanias yn detrarch Abilene,

2 Tan yr A ch-offeiriaid Annas a Chaiphas, y daeth gair Duw at Ioan fab Zacharias, yn y diffaethwch.

3 *Ac efe a ddaeth i bob goror ynghylch yr Iorddonen, gan bregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau: *Mat. 3.1

4 Fel y mae yn scrifennedig yn llyfr ymadroddion Esaias y prophwyd, yr hwn sydd yn dywedyd, *Llef yn yr anialwch yn y diffaethwch, Paratowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei lwybrau ef yn vnawn. *Esa. 40.3

5 Pôb pant a lenwir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, a'r gwyr-gamion a wneir yn vniawn, a'r geirwon yn ffyrdd gwastad.

6 A phôb enaid a wêl iechydwriaeth Duw.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth y bobloedd yn dyfod i'w bedydio ganddo, *O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhagrybuddiodd chwi, i ffoi oddi wrth y digofaint fydd yr ddyfod? *Mat. 3.7

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch, ac na ddechreuwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae genym ni Abraham yn dâd: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw o'r cerrig hyn godi plant i Abraham.

9 Ac yr awrhon y mae'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prennau: pob pren gan hynny a'r nid yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmynir i lawr, ac a fwrir yn tân.

10 A'r bobloedd a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Pa beth gan hynny a wnawn ni?

11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, *Y neb sydd ganddo ddwy bais, rhodded yr neb *Luc. 3.11 sydd heb yr vn: a'r neb sydd ganddo fwyd, gwnaed yr vn modd.

12 A'r Publicanod hefyd a ddaethant i'w bedyddio, ac a ddywedasant wrtho, Athro, beth a wnawn ni?

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na cheisiwch ddim mwy nag sydd wedi ei osod i chwi.

14 A'r milwŷr hefyd a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, A pha beth a wnawn ninnau? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na syddwch drawsc wrth neb, ac na cham-achwynwch ar neb, a byddwch fodlon i'ch cyflogau.

15 Ac fel yr oedd y bobl yn disgwil, a phawb yn meddylied yn eu calonnau am Ioan, ai efe oedd y Christ,

16 Ioan a attebodd, gan ddywedyd wrthynt oll, *Myfi yn ddiau ŵyf yn eich bedyddio chwi â dŵr, ond y mae vn cryfach na myfi yn dyfod, *Matth. 3.11 Mar. 1.7 Ioan. 1.26 yr hwn nid ŵyfi deilwng i ddatod carrai ei escidiau, efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd glân, ac â thân.

17 Yr hwn y mae ei wyntyll yn ei law, ac efe a lŵyr-lanhâ ei lawr dyrnu, ac a gasgl y gwenith i'w ysgubor, ond yr vs a lŷs efe â thân anniffoddadwy.

18 A llawer o bethau eraill a gynghorodd efe, ac a bregethod i'r bobl.

19 *Ond Herod y tetrarch, pan geryddwyd ef *Matth. 14.3 ganddo am Herodias gwraig Philip ei frawd, ac am yr holl ddrygioni a wnaethai Herod,

20 A chwanegodd hyn hefyd, heb law y cwbl, ac a gaeodd ar Ioan yn y carchar.

21 * A bu, pan oeddid yn bedyddio yr holl bobl, *Matth. 3.13 a'r Iesu yn ei fodyddio hefyd, ac yn gweddio, *Ioh. 1.32 agoryd y nef:

22 A descyn o'r Yspryd glân mewn rhith corporawl, megis colommen, arno ef: a dyfod llef o'r nef, yn dywedyd, Ti yw ty anwyl Fab, yuot ti i'm bodlonwyd.

23 A'r Iesu ei hun oedd ynghylch dechrau ei ddeng-mlwydd ar hugein oed, mab (fel y tybid) i Ioseph *fab* Eli,

24 *Fab* Matthat, *fab* Lefi, *fab* Melchi, *fab* Janna, *fab* Ioseph,

25 *Fab* Mattathias, *fab* Amos, *fab* Naum, *fab* Esli, *fab* Naggai,

26 *Fab* Maath, *fab* Mattathias, *fab* Semei, *fab* Ioseph, *fab* Iuda,

27 *Fab* Ioanna, *fab* Rhesa, *fab* Zorobabel, *fab* Salathiel, *fab* Neri,

28 *Fab* Melchi, *fab* Adi, *fab* Cosam, *fab* Elmodam, *fab* Er,

29 *Fab* Iose, *fab* Eliezer, *fab* Iorim, *fab* Matthat, *fab* Lefi,

30 *Fab* Simeon, *fab* Iuda, *fab* Ioseph, *fab* Ionan, *fab* Eliacim,

31 *Fab* Melea, *fab* Mainan, *fab* Mattatha, *fab* Nathan, *fab* Dafyed,

32 *Fab* Iesse, *fab* Obed, *fab* Booz, *fab* Salmon *fab* Naasson,

33 *Fab* Aminadab, *fab* Aram, *fab* Esrom, *fab* Phares *fab* Iuda,

34 *Fab* Iacob, *fab* Isaac, *fab* Abraham, *fab* Thara, *fab* Nachor,

35 *Fab*

35 *Fab* Saruch, *fab* Ragau, *fab* Phalec, *fab* Heber, *fab* Sala,

36 *Fab* Cainan, *fab* Arphaxad, *fab* Sem, *fab* Noe, *fab* Lamech,

37 *Fab* Mathuſala, *fab* Enoch, *fab* Iared, *fab* Maleleel, *fab* Cainan,

38 *Fab* Enos, *fab* Seth, *fab* Adda, *fab* Duw.

PEN. IIII.

1 *Temtiad, ac ymprŷd* (*Chriſt*.) 13 *Y mae eſe yn gwchſyn y cyſtbrael*: 14 *Yn dechreu pregethu*: 16 *Pobl Nazareth yn rhyfeddu am ei dŷtau graſuſol ef*: 33 *y mae eſe yn iachau yn cyſtbreulig*, 38 *a mam gwraig Peir*, 40 *a llawer o gleiſion eraill*. 41 *Y cyſtbreuliaid yn cydnabod Chriſt*, *ac yn cael urŷdd am hynny*. 43 *Y mae ef yn pregethu trwy y dinaſoedd*.

A'R Ieſu yn llawn o'r Yſpryd glân, a ddychwelodd oddi wrth yr Iorddonen, ac a arweinwyd gan yr Yſpryd i'r anialwch:

2 Yn cael ei demtio gan ddiafol ddeugain niwrnod: ac ni fwytaodd efe ddim o fewn y dyddiau hynny: ac wedi eu diweddu hwynt, yn ôl hynny y daeth arno chwant bwyd.

3 A dywedodd diafol wrtho, Os mab Duw ydwyti, dywed wrth y garreg hon, ſel y gwneler hi yn fara.

4 A'r Ieſu a attebodd iddo, gan ddywedyd, Scrifennedig yw, nad ar fara yn vnic y bydd dŷn fyw, nad ar bôb gair Duw.

5 A diafol wedi ei gymmeryd ef i fynu i ſynydd vchel, a ddangoſodd iddo holl deyrnaſoedd y ddaiar mewn munyd awr.

6 A diafol a ddywedodd wrtho, I ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll, a'u gogoniant hwynt, canys i mi y rhoddwyd, ac i bwy bynnag y mynnwyf, y rhoddaf finneu hi.

7 Os tydi gan hynny a addoli o'm blaen, eiddo ti ſyddant oll.

8 A'r Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dos ymaith Satan yn ſy ôl i: canys ſcrifennedig yw, Addoli yr Arglwydd dy Dduw, ac ef yn vnic a waſanaethi.

9 Ac efe a'i dug ef i Ieruſalem, ac a'i goſodes ar binacl y Demi, ac a ddywedodd wrtho, Os Mib Duw ydwyt, bwrw dy hun i lawr oddi yma.

10 Canys ſcrifennedig yw, Y gorchymmyn efe i'w Angelion o'th achos di, ar dy gadw di:

11 Ac y cyſodant di yn eu dwylo, thag i ti vn amſer daro dy droed wrth garreg.

12 A'r Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dywedpwyd, Na themptia 'r Arglwydd dy Dduw.

13 Ac wedi i ddiafol orphen yr holl demtaſiwn efe a vmadawodd ag ef ‖ tros amſer.

14 A'r Ieſu a ddychwelodd trwy nerth yr Yſpryd i Galilæa: a ſôn a aeth am dano ef trwy 'r holl fro oddi amgylch.

15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu yn eu Synagogau hwynt, ac yn cael anrhydedd gan bawb.

16 Ac efe a ddaeth i *Nazareth, lle y magaſid ef: ac yn ôl ei arfer, efe a aeth i'r Synagog ar y Sabboth, ac a gyſododd i fynu i ddarllein.

17 A rhodded atto lyfr y prophwyd Eſaiaſt ac wedi iddo agoryd y llyfr, efe a gafodd y lle yr oedd yn ſcrifennedig,

18 *Yſpryd yr Arglwydd arnaſi, ‖ o herwydd iddo ſy eneinio i: i bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi, i iachau y drylliedig o galon, i bregethu gollyngdod i'r caethion, a chaſaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rhai ſydig mewn thydd-deb,

19 I bregethu blwyddyn gymmeradwy 'r Arglwydd.

20 Ac wedi iddo gau 'r llyfr, a'i roddi i'r gweinidog, efe a eiſteddodd: a llygaid pawb oll yn y Synagog oedd yn craffu arno.

21 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt, Heddyw y cyflawnwyd yr Scrythyr hon yn eich cluſtiau chwi.

22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tyſtiolaeth iddo, ac yr oeddynt yn rhyfeddu am y geiriau graſuſol a ddaeth allan o'i enau ef, a hwy a ddywedaſant, Onid hwn yw mab Ioſeph?

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn hollawl y dywedwch y ddihareb hon wrthif, Y meddyg, iachâ di dy hun: y pethau a glywſom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna ymma hefyd yn dy wlâd dy hun.

24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, *nad yw vn prophwyd yn gymmeradwy yn eu wlâd ei hun. *Matth. 13 57.

25 Eithr mewn gwirionedd meddaf i chwi, *llawer o wrageddd gweddwon oedd yn Iſrael yn nyddiau Elias, pan gaewyd y nef dair blynedd ‖ chwe mis, fel y bu newyn mawr trwy 'r holl dir: *1. Bren. 17. 9.

26 Ac nid at yr vn o honynt yr anfonwyd Elias, onid i Sarepta yn Sidon, at wraig weddw.

27 A *llawer o wahan-gleiſion oedd yn Iſrael yn amſer Eliſæus y prophwyd, ac ni lanhawyd yr vn o honynt, ond Naaman y Syriad. *2. Bren. 5. 14.

28 A'r rhai oll yn y Synagog, wrth glywed y pethau hyn, a lanwyd o ddigoſaint,

29 A ca godaſant i fynu, ac a'i bwriaſant ef allan o'r ddinas, ac a'i dygaſant ef hyd ar ael y bryn, yr hwn yr oedd eu dinas wedi ei hadeiladu arno, ar fedr ei fwrw ef bendramwnwgl i lawr.

30 Ond efe, gan fyned drwy eu canol hwynt, a aeth ymmaith:

31 Ac a ddaeth i ware i Capernaum, dinas yn Galilæa: ac yr oedd yn eu dyſcu hwynt ar y dyddiau Sabbath.

32 A bu aruthr ganddynt wrth ei athrawiaeth ef, *canys ei ymadrodd ef oedd gyd ag awdurdod. *Matth. 7. 29.

33 *Ac yn y Synagog yr oedd dŷn a chanddo yſpryd cythrael aflan, ac efe a waeddodd â llêf vchel, *Marc. 1. 23.

34 Gan ddywedyd, ‖ Och, beth *ſydd i ni a *wnelom* a thi, Ieſu o Nazareth? a ddaethoſt ti i'n difetha ni? myfi a'th adwaen pwy ydwyt, Sanct Duw. ‖ *Paid.*

35 A'r Ieſu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Diſtawa, â Dôs allan o honaw. A'r cythrael, wedi ei daflu ef i'r canol, a aeth allan o honaw, heb wneuthur dim niwed iddo.

36 A daeth braw arnynt oll: a chŷdymddiddanaſant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa ymadrodd yw hwn, gan ei fod ef, trwy awdurded a nerth, yn gorchymmyn yr yſprydion aflan, a hwythau yn myned allan?

37 A ſôn am dano aeth allan i bôb man ô'r wlâd oddi amgylch.

38 A *phan gyfododd *yr Ieſu* o'r Synagog, efe a aeth i mewn i ŷ Simon: ac yr oedd ‖ chwegr Simon yn glâf o grŷd blin: a hwy a attolygaſant arno troſti hi. *Matth. 8. 14. ‖ *Mam ei wraig ef.*

39 Ac efe a ſafodd vwch *ei phen* hi, ac a geryddodd y crŷd: a'r crŷd a'i gadawodd hi, ac yn y fan hi a gyfodes, ac a waſanaethodd arnynt hwy.

40 A phan fachludodd yr haul, pawb a'r oedd ganddynt rai cleiſion, o amryw gleſydau, a'u

dygasant hwy atto ef: ac efe a roddes ei ddwylo ar
bob vn o honynt, ac a'u hiachaodd hwynt.

*Mar.1.34 41 * A'r eythrullaid hefyd a aethant allan o
lawer, dan lefain a dywedyd, Ti yw Chriſt Mab
Duw. Ac efe a'u ceryddodd hwynt, ac ni adawai
iddynt ddywedyd ‖ y gwyddent mai efe oedd y
‖ Neu. canys gwyddent Chriſt.

42 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, efe a aeth
allan, ac a gychwynnodd i le diffaeth, a'r bobloedd a'i ceiſiasant ef, a hwy a ddaethant hyd atto,
ac a'i battaliasant ef rhag myned ymmaith oddi
wrthynt.

43 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir y mae
yn rhaid i mi bregethu teyrnas Dduw i ddinaſoedd
eraill hefyd: canys i hyn i'm danfonwyd.

44 Ac yr oedd efe yn pregethu yn Synagogau
Galilæa.

PEN. V.

1 *Chriſt yn dyſcu y bobl allan o long Petr:* 4 *Trwy helfa yſgodol o byſcod, yn dangos pa fodd y gwnai efe ei geſeillion yn byſcodwyr dynion:* 12 *yn glanhau y gwahan glwyfus:* 16 *yn gweddio yn y diffaeſhwch:* 18 *yn iachau un claf o'r parlys:* 27 *yn galw Matthew y Publican:* 29 *Megis Phyſygwr cueiddian yn bwyta gydâ phechaduriaid:* 34 *Ynrhag-fynegi ymprydiau a chyſtuddiau i'r Apoſtolion, ar ôl ei ddatchafiad ef:* 36 *ac yn cyffelybu diſcyblion Iuvſ gwamiaid, i goſtrelau hên, a dillad wedi treulio.*

*Matth. 9.18. BV hefyd a'r bobl yn pwyſo atto i wrando gair
Duw, yr oedd yntef yn ſefyll yn ymyl llyn
Geneſareth;

2 Ac efe a welai ddwy long yn ſefyll wrth y
llyn: a'r pyſcod-wyr a aethant allan o honynt, ac
oeddynt yn golchi eu rhwydau.

3 Ac efe a aeth i mewn i vn o'r llongau, yr hon
oedd eiddo Simon, ac a ddymunodd arno wthio
ychydig oddi wrth y tîr: ac efe a eiſteddodd, ac a
ddyſgodd y bobloedd allan o'r llong.

4 ‖ A phan beidiodd â llefaru, efe a ddywedodd
wrth Simon, Gwthia i'r dwfn, a bwriwch eich
rhwydau am helfa.

5 A Simon a attebodd, ac a ddywedodd wrtho,
O feiſtr, er i ni boeni ar hŷd y nôs, ni ddaliaſom ni ddim: etto ar dy air di, mi a fwriaf
y rhwyd.

6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliaſant liaws mawr o byſcod: a'u rhwyd hwynt a
rwygodd.

7 A hwy a amneidiaſant ar eu cyſeillion oedd
yn y llong arall, i ddyfod iw cynnorthwyo hwynt:
a hwy a ddaethant, a llanwaſant y ddwy long, nid
oeddynt hwy ar ſoddi.

8 A Simon Petr pan welodd hynny, a ſyrthiodd
wrth liniau 'r Ieſu, gan ddywedyd, Dôs ymmaith oddi wrthif, canys dŷn pechadurus wyf ſi,
o Arglwydd.

9 O blegid braw a ddaethei arno ef, a'r rhai oll
oedd gyd ag ef, o herwydd yr helfa byſcod a ddaliaſent hwy:

10 A'r vn ffunyd ar Iaco ac Ioan hefyd, meibion Zebedæus, y rhai oedd gyfrannogion â Simon. A dywedodd yr Ieſu wrth Simon, Nac ofna: o hynallan
y deli ddynion.

11 Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dîr, hwy
a adawſant bob peth, ac a'i dilynaſant ef.]

*Mat.8.2 12 A * bu fel yr oedd efe mewn rhyw ddinas,
wele ŵr yn llawn o'r gwahan-glwyf: a phan welodd efe yr Ieſu, efe a ſyrthiodd ar ei wyneb, ac a
ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, O Arglwydd, os
ewyllyſi, ti a elli fyngla'nhau.

13 Yntef a eſtynnodd ei law, ac a gyffyrddodd ag
ef, gan ddywedyd, Yr ŵyf yn ewyllyſio, bydd lân.
Ac yn ebrwydd y gwahan-glwyf a aeth ymmaith
oddi wrtho.

14 Ac efe a orchymynnodd iddo na ddywedei i
neb: eithr dôs ymmaith a dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrwm tros dy lanhâd, fel y gorchymynnodd Moſes, er tyſtiolaeth iddynt.

15 A'r gair am dano a aeth yn fwy ar lêd: a
llawer o bobloedd a ddaethant ynghŷd i'w wrando
ef, ac iw hiachau gan ddo o'u clefydau.

16 Ac yr oedd efe yn eilio o'r nailltu yn y diffaethwch, ac yn gweddio.

17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, ſôd Phariſæiaid, a Doctoriaid y gyfraith, yn eiſtedd yno, y rhai a ddaethant o bôb pentref yn Galilæa, a Iudæa, a Ieruſalem: ac yr oedd
gallu yr Arglwydd i'w hiachau hwynt.

18 ‖ Ac wele wŷr yn dŵyn mewn gwely dŷn *Mat.9.2
a oedd glâf o'r parlys: a hwy a geiſiaſant ei
ddwyn ef i mewn, a'i oddodi ger ei fron ef.

19 A phan na fedrent gael pa ffordd y dygent
ef i mewn, o achos y dyrfa, hwy a ddringaſant
ar nen y tŷ, ac a'i gollyngaſant ef i wared yn
y gweley, trwy y pridd-lechau, yn y canol, ger bron
yr Ieſu.

20 A phan welodd efe eu ffydd hwynt, efe a
ddywedodd wrtho, Y dŷn, maddeuwyd i ti dy bechodau.

21 A'r Scrifenyddion a'r Phariſæaid, a ddechreuaſant ymreſymmu, gan ddywedyd, Pwy yw hwn
ſydd yn dywedyd cableddau? pwy a ddichon faddeu
pechodau ond Duw yn vnig?

22 A'r Ieſu yn gwybod eu ‖ ymreſymmiadau *Meddyl
hwynt, a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa
reſymmu yn eich calonnau yr ydych?

23 Pa vn hawſaf, a'i dywedyd, Maddeuwyd iti
dy bechodau, ai dywedyd, Cyſod a rhodia?

24 Ond fel y gwypoch fôd gan Fab y dŷn awdurdod ar y ddaear i faddeu pechodau, (efe a ddywedodd
wrth y claf o'r parlys) Yr ŵyf yn dywedyd wrthit, Cyſod, a chymmer dy wely, a dôs i'th dŷ.

25 Ac yn y man y cyſodes efe i fyny yn eu gwydd
hwynt, ac efe a gymmerth yr hyn y gorweddai
arno, ac a aeth ymmaith i'w dŷ ei hun, gan ogoneddu Duw.

26 A ſyndod a ddaeth ar bawb, a hwy a ogoneddaſant Ddnw: a hwy a lanwyd o ofn, gan ddywedyd, Gwelſom bethau anhygoel heddyw.

27 * Ac yn ôl y pethau hyn yr aeth efe allan, ac a *Mat.9.9
welodd Bublican a'i enw Leſi, yn eiſtedd wrth y
dollfa, ac efe a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

28 Ac efe a adawodd bôb peth, ac a gyſodes i ſyny, ac a'i dilynodd ef

29 A gwnaeth Leſi iddo wledd fawr yn ei dŷ:
ac yr oedd tyrfa fawr o Bublicanod, ac eraill, yn
eiſtedd gyd â hwynt ar y bwrdd.

30 Eithr eu Scrifenyddion a'u Phariſæaid
hwynt, a furmuraſant yn erbyn ei ddiſcyblion ef,
gan ddywedyd, Pa ham yr yeych chwi yn bwyta
ac yn yfed gyd â Phublicanod a phechaduriaid?

31 A'r Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r
rhai cleiſion.

32 Ni ddaethym i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

33 * A hwy a ddywedaſant wrtho, Pa ham y *Matth.
mae diſcyblion Ioan yn ymprydio yn fynych, ac 9.14
yn gwneuthur gweddïau, a 'r vn modd yr
eiddo y Phariſæaid: ond yr eiddo ti yn bwyta
ac yn yfed?

34 Yntef a ddywedodd wrthynt, A ellwch
chwi

chwiberi i blant yr ysbaſell briodas ymprydio, tra ſyddo'r priod a'r ſab gyd â hwynt?

35 Ond y dyddiau a ddaw pan ddygerr y priod a'r ſab oddi arnynt, ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hyny.

36 Ac efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, Ni rydd neb lain o ddilledyn newydd mewn hên ddilledyn: os amgen, y mae y newydd yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain o'r newydd ni chyduna a'r hên.

37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin newydd i hên gostrelau: os amgen, y gwin newydd a ddrylla'r costrelau, ac efe a red allan, a'r costrelau a gollir.

38 Eithr gwin newydd ſydd raid ei ſwrw mewn costrelau newyddion: a'r ddau a gedwir.

39 Ac nid oes neb gwedi iddo yfed gwin hên, a chwennych y newydd yn y fan; canys efe a ddywed, Gwell yw'r hên.

PEN. VI.

1 *Chriſt yn argyoeddi dallineb y Phariſeid ynghylch cadw y Sabboth, trwy Scythyrau, a'r eſiampl a wnathâm 13 yn dewis deuddec Apoſtl, 17 yn llachau y eleiſion: 20 a cher bron y bobl, y prepeithio doctrin ydiſcyblion fendithion a mallithion. 27 Pa fodd y mae i ni garu ein gelynion: 46 a chyſſlltu oſſodiad gwaeithredoedd dâ ynghyd a gwrandaw y gair; rhag yn unig-ddyd profedigaeth, ini ſyrthio ni ty medi ei adeiladu ar nyneb ddaiar, heb ddim ſyſſaen.*

A'r Bu ar yr all prif Sabbath, ſyned o honaw trwy'r ŷd: a'r diſcyblion a dynnaſant y tywys, ac a'u bwyttaſant, gwedi eu rhwbio â'u dwylo.

2 A rhai o'r Phariſeaid a ddywedaſant wrthynt, Paham yr ydych yn gwneuthur yr hyn nid yw gyfreithlon ei wneuthur ar y Sabbathau?

3 A'r Iesu gan atteb iddynt a ddywedodd, Oni ddarllennaſoch hyn ychwaith, yr hyn a wnaeth Dafydd pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd ag ef?

4 Y modd yr aeth efe i mewn i dŷ Dduw, ac y cymmerth, ac y bwyttaodd y bara goſod, ac a'u rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef? yr hwn nid yw gyfreithlon ei fwytta, ond i'r offeiriaid yn unig?

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, y mae Mab y dŷn yn Arglwydd ar y Sabbath hefyd.

6 *A bu hefyd ar Sabbath arall, idde fyned i mewn i'r Synagog, ac athrawiaethu: ac yr oedd yno dŷn, a'i law ddehau wedi gwywo.

7 A'r Scrifennyddion a'r Phariſeaid a'i gwiliaſant ef, a iachâi efe ef ar y dydd Sabbath? fel y caffent achwyn yn ei erbyn ef.

8 Eithr efe a wybu eu meddyliau hwynt, ac a ddywedodd wrth y dŷn oedd â'r llaw wedi gwywo, Cyfod i fynu, a ſaf yn y canol. Ac efe a gyfododd i ſynu, ac a ſaſodd.

9 Yr Iesu am hynny a ddywedodd wrthynt, Mi a ofynaf i chwi, Beth ſydd gyfreithlon ar y Sabbathau: gwneuthur da, yntau gwneuthur drwg? cadw eniocs, ai colli?

10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi amgylch efe a ddywedodd wrth y dŷn, Eſtyn dy law. Ac efe a wnaeth felly: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

11 A hwy a lanwyd o ynfydrwydd, ac a ymddiddanaſant y naill wrth y llall, pa beth a wnaent i'r Iesu.

12 A bu yn y dyddiau hynny, fyned o honaw ef allan i'r mynydd i weddio; a pharhau ar hŷd y nôs yn gweddio Duw.

13 A phan aeth hi hyn ddydd, efe a alwodd atto ei ddiſcyblion: ac o honynt efe a etholes ddeuddeg, y rhai hefyd a enwodd efe yn Apoſtolion: *Matthi 10.1.

14 (Simon, yr hwn hefyd a henwodd efe Petr, ac Andreas ei frawd, Iaco ac Ioan, Philip a Bartholomeus,

15 Matthew a Thomas, Iaco *fab* Alphæus, a Simon a elwir Zelotes,

16 Iudas *brawd* Iaco, a Iudas Iſcariot, yr hwn hefyd a aeth yn fradwr.) *Iude 1.

17 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ſaſodd mewn gwaſtattir: a'r dyrfa o'i diſcyblion, a lliaws mawr o bobl, o holl Iudæa a Ieruſalem, ac o ddedd môr Tyrus a Sidon, y rhai a ddaeth i wrando arno, ac i'w hiachau o'u cl ſydau: *Isa 49. 22. 23.

18 A'r rhai a flinid gan yſprydion aflan: a hwy a iachawyd.

19 A'r holl dyrfa oedd yn ceiſio cyffwrdd ag ef: am fôd nerth yn myned o honaw allan, ac yn iachau pawb.

20 Ac efe a ddercha ſodd ei olygon ar ei ddiſcyblion, ac a ddywedodd, *Gwyn eich bŷd y tlodion: canys eiddoch chwi yw teyrnas Duw. *Mat. 5.3

21 Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn dwyn newyn yr awrhon, canys chwi a ddigonir. Gwyn eich bŷd y rhai ydych yn wylo yr awrhon, canys chwi a chwerddwch.

22 Gwyn eich bŷd pan i'ch casso dynion, a phan i'ch diſcolant oddiwrthynt, ac i'ch gwradwyddant, ac y bwritant eich enw allan megis drwg, er mwyn Mab y dŷn. *O achos

23 Byddwch lawen y dydd hwnnw, a llemmwch; canys wele, eich gwobr ſydd fawr yn y nef: oblegid yr un ſunyd y gwnaeth eu tadau hwynt i'r Prophwydi.

24 *Eithr gwae chwi'r cyſoetheigion, canys derbyniaſoch eich diddanwch. *Amos 6.1.

25 *Gwae chwi y rhai llawn: canys chwi a ddygwch newyn. Gwae chwi y rhai a chwerddwch yr awrhon: canys chwi a alerwch, ac a wylwch. *Eſai. 65.13.

26 Gwae chwi pan ddywedo pob dŷn yn dda am danoch: canys felly y gwnaeth en tadau hwynt i'r gau-brophwydi.

27 *Ond yr wyf yn dywedyd wrthych chwi, y rhai ydych yn gwrando, Cerwch eich gelynion, gwnewch dda i'r rhai a'ch casant. *Matth. 5.44.

28 Bendithiwch y rhai a'ch melldithiant: a gweddiwch tros y rhai a'ch dygant.

29 *Ac i'r hwn a'th darawo ar y naill gern, cynnyg y llall hefyd: ac *i'r hwn a ddygo ymmaith dy gochl, na wahardd dybais hefyd. *Matth. 5 39. * 1. Cor. 6.7.

30 A dyro i bob un a geiſio gennit; a chan y neb a ſyddo yn dwyn yr eiddot, na chais eilchwel.

31 *Ac fel y mynnech wneuthur o ddynion i chwi, gwnewch chwithau iddynt yr un ſunyd. *Matth. 7.12.

32 *Ac os cerwch y rhai a'ch carant chwithau, pa ddiolch ſydd i chwi? oblegid y mae pechaduriaid hefyd yn caru y rhai a'u car hwythau. *Matth. 5.46.

33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a wnant dda i chwithau, pa ddiolch ſydd i chwi? oblegid y mae'r pechaduriaid hefyd yn gwneuthur yr un peth.

34 *Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai yr ydych yn gobeithio y cewch chwithau ganddynt, pa ddiolch ſydd i chwi? oblegid y mae'r pechaduriaid hefyd yn rhoddi echwyn i bechaduriaid, fel y derbyniont y cyfflyb. *Matth. 5.42.

35 Eithr cerwch eich gelynion, a gwnewch dda, a rhoddwch echwyn, heb obeithio dim drachefn: a'ch gwobr a ſydd mawr, a phlant ſyddwch i'r Goruchaf: canys daionus yw efe i'r rhai anniolchgar a drwg.

37 [Byddwch

36 [Byddwch gan hynny drugaroglon, megis ac y mae eich Tâd yn drugarog.

Matth. 7.1. 37 Ac * na fernwch, ac ni'ch bernir: na chondemnwch, ac ni'ch condemnir: maddeuwch, a maddeuir i chwithau:

38 Rhoddwch, a rhoddir i chwi: mesur da, dwysedig, ac wedi ei ysgwyd, ac yn myned trosodd, a roddant yn eich mynwes: canys â'r un mesur ac y meswroch, y mesurir i chwi drachefn.

Matth. 15.14. Matth. 10.24. ‖ Neu, a fydd perfaith. fel, &c 39 Ac efe a ddywedodd ddammeg wrthynt, * A ddichon y dall dywys'r dall? oni syrthiant ill dau yn y clawdd?

40 * Nid yw'r disgybl uwch law ei athro: eithr pob yn ‖ berfaith a fydd fel ei athro.

41 * A pha ham yr wyti yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwyt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun?

42 Neu pa fodd y gelli di ddywedyd wrth dy frawd, Fy mrawd, gâd i mi dynnu allan y brycheuyn sydd yn dy lygad, a thithau heb weled y trawst sydd yn dy lygad dy hun? O ragrithiwr, bwrw allan y trawst o'th lygad dy hun yn gyntaf, ac yna y gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd.]

Matth. 7.16. 43 Canys * nid yw pren da, yn dwyn ffrwyth drwg: na phren drwg yn dwyn ffrwyth da.

44 Oblegid pob pren a adwaenir wrth ei ffrwyth ei hun: canys nid oddi ar ddrain y casglant figys, nac oddi ar berth yr heliant rawnwin.

45 Y dyn da o ddaioni dryssor ei galon, a ddwg allan ddaioni: a'r dyn drwg o ddrygioni dryssor ei galon, a ddwg allan ddrygioni: canys o helaethrwydd y galon y mae ei eneu yn llefaru.

Matth. 7.21. 46 * Pa ham hefyd yr ydych yn fy ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac nad ydych yn gwneuthur yr hyn yr wyf yn ei d ywedyd?

47 Pwy bynnag a dêl attaf, ac a wrendy fy ngeiriau, ac a'u gwnelo hwynt, mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn gyffelyb.

48 Cyffelyb yw i ddyn yn adeiladu tŷ, yr hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a osodd ei sail ar y graig: a phan ddaeth llifeiriant, y llif-ddyfroedd a garodd ar y tŷ hwnnw, ac ni allai ei figlo: canys yr oedd wedi ei seilio ar y graig.

49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wna, cyffelyb yw i ddyn a adeiladai dŷ ar y ddaear, heb sail; ar yr hwn y curodd y llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd, a chwymp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PEN. VII.

1 Christ yn caffael nwy o ffydd yn y Canwriad, yn o'r cenedlodd, nag yn yr un o'r Juddewon: 10 yn iachau ei wâs ef yn ei absen: 11 yn cyfodi o farw i fyw fab y wraig weddw o Naim. 19 Yn atteb cennadon Ioan, trwy ddangos ei wrthiau: 24 yn tystiolaethu i'r bobl ei teddwl am Ioan: 30 yn bwrw bai ar yr Iuddewon, y rhai ni ellid eu hynnill na thrwy ymarweddiad Ioan, na'r eiddo'r Iesu: 36 ac yn dangos trwy achlysur Mair Magdalen, pa fodd y mae efe yng'haill i bechaduriaid, nid iw maenumio mewn pechodau, ond i faddeu iddynt eu pechodau, ar en ffydd a'i hedifeirwch.

Matth. 8.5. AC wedi iddo orphen ei holl ymadroddion, lle y clywei y bobl, * efe a aeth i mewn i Capernaum.

2 A gwâs rhyw Ganwriad, yr hwn oedd anwel ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, yn myn'n marw.

3 A phan glybu efe sôn am yr Iesu, efe a danfonodd atto henuriaid yr Iddewon, gan attolwg iddo ddyfod ag iachau ei wâs ef.

4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a attolygasant arno yn daer, gan ddywedyd, oblegid y mae efe yn haeddu cael gwneuthur o honot hyn iddo.

5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac efe a adeiladodd i ni Synagog.

6 A'r Iesu a aeth gyd â hwynt. Ac efe weithian heb fod neppell oddi wrth y tŷ, y Canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoena, canys nid wyf deilwng i ddyfod o honot tan fy nghrongl wyd.

7 O herwydd pa ham ni'm tybiais fy hun yn deilwng i ddyfod attat: eithr dywed y gair, ac iach fydd fy ngwâs.

8 Canys dŷn wyf finnau wedi fy ngosod tan awdurdod, a chennif filwŷr tanaf, ac meddaf wrth hwn, dôs ac efe a â: ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw: ac wrth fy ngwâs, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

9 Pan glybu'r Iesu y pethau hyn, efe a ryfeddodd wrtho, ac a drôdd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, yr ydwyf yn dywedyd i chwi, ni chefais gymmaint ffydd, na dim yn yr Israel.

10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddychwelyd i'r tŷ, a gawsant y gwâs a fuasai glaf, yn holliach.

11 [A bu drannoeth, iddo ef fyned i ddinas a elwid Nain: a chyd ag ef yr aeth ‖ llawer o'i ddisgyblion, a thyrfa fawr. ‖ Lluaws

12 A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele yn marw a ddygid allan, *yr hwn oedd* unig fab ei fam, a honno yn weddw a bagad o bobl y ddinas oedd gyd â hi.

13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wyla.

14 A phan ddaeth *attynt*, efe a gyffyrddodd â'r elor: (a'r rhai oedd yn ei dwyn a safasant) ac efe a ddywedodd, Y mab ieuange, yr wyf yn dywedyd wrthyt, cyfod.

15 A'r marw a gyfododd yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lefaru: ac efe a'i rhoddes i'w fam.

16 Ac ofn a ddaeth ar bawb: a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith: ac Ymweledd Duw a'i bobl.

17 A'r gair hwn a aeth allan am dano drwy holl Iudæa, a thrwy gwbl o'r wlâd oddi amgylch.]

Matth. 11.2. 18 A'i * ddisgyblion a fynegasant i Ioan hyn oll.

19 Ac Ioan wedi galw rhyw ddau o'i ddisgyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, A'r ti yw'r hwn sy'n dyfod, ai yn arall yr ym yn ei ddisgwil?

20 A'r gwŷr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr a'n danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, A'r ti yw'r hwn sy'n dyfod, ai arall yr ym yn ei ddisgwil?

21 A'r awr honno efe a iachâodd lawer oddi wrth glefydau, a phlaau, ac ysprydion drwg: ac i lawer o ddeillion y rhoddes efe ei golwg.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a welsoch, ac a glywsoch: fod y deillion yn gweled eilwaith, y cloffion yn rhodio, y gwahan-glwyfus wedi eu glanhau, y byddariaid yn clywed, y meirw yn cyfodi, y tlodion yn derbyn yr Efengyl.

23 A gwyn

23 A gwyn ei fyd y neb ni rwyſtrir ynefi.

24 Ac wedi i gennadau Ioan fyned ymmaith, ese a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Beth yr aethoch allan i'r diffaethwch iw weled? Ai corſen yn ſiglo gan wynt?

25 Ond pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai dŷn wedi ei ddilladu â dillad eſmwyth? wele, y rhai ſy yn arfer dillad aurhyddeddus a moethau, mewn palaſau brenhinoedd y maent.

26 Eithr beth yr aethoch allan i'w weled? Ai prophwyd? yn ddiau meddaf i chwi, a llawer mwy na phrophwyd.

27 Hwn yw ese am yr yn yr ſcrifennwyd, Wele, yr wyfi yn anſon ſy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a baratoa dy ffordd o'th flaen.

28 Canys meddaf i chwi, ym mhlith y rhai a aned o wragedd nid oes brophwyd mwy nag Ioan Fedyddiwr: eithr yr hwn ſydd leiaf yn nheyrnas Dduw, ſydd fwy nag ef.

29 A'r holl bobl a'r oedd yn gwrando, a'r Publicanod, a gyfiawnhaſant Dduw, gwedi eu bedyddio â bedydd Ioan.

30 Eithr y Phariſeaid a'r cyfreith-wŷr, [yn eu herbyn eu hunain a ddiyſtyraſant gyngor Duw, heb eu bedyddio ganddo.

31 A dywedodd yr Arglwydd, I * bwy gan hyny y cyffelybaf ddynion y genhedlaeth hon? ac i ba beth y maent yn debyg?

32 Tebyg ydynt i blant yn eiſtedd yn y farchnad, ac yn llefain wrth ei gilydd, ac yn dywedyd, Canaſom bibau i chwi, ac ni ddawnſiaſoch: cwynaſaſom i chwi, ac nid wylaſoch.

33 Canys daeth Ioan Fedyddiwr, heb na bwyta bara, nac yfed gwin: a chwi a ddywedwch, Y mae cythrael ganddo.

34 Daeth Mâb y dŷn yn bwyttta ac yn yfed, ac yr ydych yn dywedyd, Wele dŷn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill Publicanod a phechaduriaid.

35 A doethineb a gyfiawnhawyd gan bawb o'i phlant.

36 * Ac vn o'r Phariſeaid a ddymunodd arno fwytta gyd ag ef: ac yntef a aeth i dŷ'r Phariſead, ac a eiſteddodd i fwytta.

37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr hon oedd bechadures, pan wybu hi ſŵd yr Iesu yn eiſtedd ar y bwrdd yn nhŷ'r Phariſead, a ddug flwch o enaint:

38 A chan ſefyll wrth ei draed ef o'r tu ôl, ac wylo, hi a ddechreuodd olchi ei draed ef â dagrau, ac a'u ſychodd â gwallt ei phen: a hi a guſanodd ei draed ef, ac a'u hirodd â'r enaint.

39 A phan welodd y Phariſead, yr hwn a'i gwahoddaſai, ese a ddywedodd yndo'i hun, gan ddywedyd, Pe bai hwn brophwyd, ese â wybaſai pwy, a pha fath wraig yw'r hon ſydd yn cyffwrdd ag ef: canys pechadures yw hi.

40 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrtho, Simon, y mae genniſ beth i'w ddywedyd wrthit. Yntef a ddywedodd, Athro, dywed.

41 Dau ddyledwr oedd i'r yn echwynwr: y naill oedd arno hum cau ceiniog o edylêd, a'r llall, ddêg a deugain.

42 A phryd nad oedd ganddynt ddim i dalu, ese a ſaddeuodd iddynt ill dau. Dywed gan hynny, pwy o'r rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?

43 A Simon a atteboedd ac a ddywedodd, Yr wyfi yn tybied mai'r hwn y maddeuedd eſe iddo fwyaf. Yntef a ddywedodd wrtho, Vniawn y bernaiſt.

44 A ſe ese a droddi at y wraig, ac a ddywedodd wrth Simon, A weli di y wraig hon? mi a ddaethym i'th dŷ di, ac ni roddaiſt i mi ddwfr i'm traed: ond hon a olchodd ſy nhraed â dagrau, ac a'u ſychodd â gwallt ei phen.

45 Mi roddaiſt i mi guſan: ond hon, er pan ddaethym i mewn, ni pheidiodd â chuſanu ſy nhraed.

46 Fy mhen ag elew nid iraiſt: ond hon a irodd ſy nhraed ag enaint.

47 O herwydd pa ham, y dywedaf wrthit, maddeuwyd ei haml bechodau hi oblegid hi a garoedd yn fawr. Ond y neb y maddeuer ychydig iddo a gâr ychydig.

48 Ac ese a ddywedodd wrthi, Maddeuwyd i ti dy bechodau.

49 A'r rhai oedd yn eyd-eiſtedd i fwytta, a ddechreuaſant ddywedyd ynddynt eu hunain, Pwy yw hwn ſydd yn maddau pechodau hefyd?

50 Ac ese a ddywedodd wrth y wraig, dy ffydd a'th gadwodd: dôs mewn tangneddyf.

PEN. VIII.

1 Y gwragedd yn gwenni i Grift â'i golud. 4 Chriſt wedi iddo dregethu o ſan i ſan, a'i apoſtolion yn ei ganlyn, yn goſod allan ddammeg yr hauwr: 16 a'r gannwyll: 21 yn nanges pwy ydyw ei fam a'i frodyr: 22 yn cerdded y gynyntedd: 26 yn bwrw y lleng gythreuliaid allan o'r dyn, ir genfaint foch. 36 Y Gadarenaid yn ei wrthod ef: 43 Ymian yn iachau y wraig o'i diferlif waed, 49 ac yn dyrchau merch Iairus.

A Bu wedi hynny, iddo fyned trwy bôb dinas a thref, gan bregethu, ac efengylu teyrnas Duw: a'r deuddeg oedd gyd ag ef:

2 A gwragedd rais a'r a iachuſid oddi wrth yſprydion drwg a gweendid, Mair yr hon a elwid Magdalen, * o'r hon yr aethai ſaith gythraul allan: *Mar. 16. 9.

3 Ioanna, gwraig Chuſa, gorthwiliwr Herod: a Suſanna, a llawer eraill, y rhai oedd yn gweini iddo o'r pethau oedd ganddynt.

4 [* Ac wedi i lawer o bobl ymgynnull ynghŷd, a chyrchu atto o bôb dinas, efe a ddywedodd ar ddammeg, *Matth. 13. 2.

5 Yr hauwr a aeth allan i hau ei hâd: ac wrth hau, peth a ſyrthiodd ar ymyl y ffordd, ac a ſathriwyd, ac ehediaid y nef a'i bwyttaaſ.

6 A pheth arall a ſyrthiodd ar graig, a phan eginoed y gwywodd, am nad oedd iddo wlybwr.

7 A pheth arall a ſyrthiodd yn myſc erain, a'r drain a gyd-tyfaſant, ac a'i tagaſant ef.

8 A pheth arall a ſyrthiodd ar dir da, ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y petha hyn efe a leſoddi. Y neb ſydd a chluſtiau ganddo i wrando, gwrandawed.

9 A'i ddiſcyblion a ofynaſant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon?

10 Yntef a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrnas Dduw, eithr i eraill ar ddammegion, fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant.

11 Ac * dymma 'r ddammeg. Yr hâd yw gair Duw. *Matth. 13. 18.

12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai ſy yn gwrando: wedi hynny y mae diafol yn dyfod, ac yn dwyn ymmaith y gair o'u calonkwynt, rhag iddynt gredu a bôd yn gadwedig.

13 A'r rhai ar y graig, yw y rhai pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen: a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai ſydd yn credu tros amſer, ac yn amſer profedigaeth yn cilio.

14 A'r hwn a ſyrthiodd yn myſc drain, yw y rhai a wrandawſant, ac wedi iddynt fyned ymmaith

ymmaith, hwy a dagwyd gan ofalon, a golud, a melyſwedd buchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.

15 A'r hwn ar y tîr da, yw y rhai hyn, y rhai â chalon ‖ hawddgar a da, ydynt yn gwrando y gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd. ‖ Onſt.

*Matth. 5.15. 16 Nid * yw neb wedi goleu canwyll, yn ei chuddio hi â lleſtr, neu yn ei dodi tan wely: eithr yn ei goſod ar ganhwyllbren, fel y caffo y rhai a dêl i mewn weled y goleuni.

*Matth. 10.26. 17 * Canys nid oes dim dirgel, a'r ni bydd amlwg: na dim cuddiedig, a'r ni's gwybyddir, ac na ddaw i'r golau.

18 Edrychwch am hynny pa fodd y clywoch: *Matth. 13.12. * canys pwy bynnag y mae ganddo y rhoddir iddo: a'r neb nid oes ganddo, ie yr hyn y mae yn tybied ei fod ganddo, a ddygir oddi arno.

*Matth. 12.46. 19 * Daeth atto hefyd ei fam a'i frodyr, ac ni allent ‖ ddyfod hyd atto gan y dorf. ‖ Ymddiddan ag ef.

20 A mynegwyd iddo gan rai yn dywedyd, Y mae dy fam a'th frodyr yn ſefyll allan yn ewyllyſio dy weled.

21 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Fy mam i, a'm brodyr i yw rhai hyn ſy'n gwrando gair Duw, ac yn ei wneuthur.

*Matth. 8.23. 22 A * bu ar ryw ddiwrnod, ac efe a aeth i long, efe a'i ddiſcyblion: a dywedodd wrthynt, Awn troſodd i'r tu hwnt i'r llynn. A hwy a gychwynnaſant.

23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio, efe a hunodd: a chaſod o wynt a ddeſcynnodd ar y llynn: ac yr oeddynt llawn o ddwfr, ac mewn enbydrwydd.

24 A hwy a aethant atto, ac a'i deffroeſant ef, gan ddywedyd, O feiſtr, feiſtr, darfu am danom. Ac efe a gyfododd, ac a geryddodd y gwynt a'r tonnau dwfr: a hwy a beidiaſant, a hi a aeth yn dawel.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy wedi ofni a ryfeddaſant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Pwy yw hwn, gan ei ſôd yn gorchymyn i'r gwyntoedd ac i'r dwfr hefyd, a hwyntau yn viyddhau iddo?

*Matth. 8.28. 26 A * hwy a hwyliaſant i wlâd y Gadareniaid, yr hon ſydd o'r tu arall, ar gyfer Galilæa.

27 Ac wedi iddo fyned allan i dir, cyfarfu ag ef ryw ŵr o'r ddinas, yr hwn oedd ganddo gythreuliaid, er ys talm o amſer; ac ni wiſcai ddilladd, ac nid arhoſai mewn tŷ, ond yn y beddau.

28 (Hwn gwedi gweled yr Iesu, a delefain, a ſyrthiodd i lawr ger ei fron ef, ac a ddywedodd â llef vchel, Beth ſydd i mi â thi, o Iesu, fâb Duw goruchaf? yr wyf yn attolwg i ti na'm poenech.)

29 Canys efe a orchymynnaſai i'r yſpryd aflan ddyfod allan o'r dŷn, canys llawer o amſerau y cippiaſai ef: ac efe a gedwid yn rhwym â chadwynau, ac â llyffetheiriau; ac wedi dryllio y rhwymau, efe a yrrwyd gan y cythrael i'r diffaethwch.

30 A'r Iesu a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Beth yw dy enw di? Yntef a ddywedodd, Lleng: canys llawer o gythreuliaid a aethant iddo ef.

31 A hwy a ddeiſyfiaſant arno, na orchymynai iddynt fyned i'r dyfnder.

32 Ac yr oedd yno genfaint o foch lawer, yn pori ar y mynydd: a hwynt hwy a attolygaſant iddo adel iddynt fyned i mewn i'r rhai hynny. Ac efe a adawodd iddynt.

33 A'r cythreuliaid a aethant allan o'r dŷn, ac a aethant i mewn i'r moch: a'r genfaint a ruthrodd oddi ar y dibyn i'r llyn; ac a foddwyd.

34 A phan welodd y meichiaid yr hyn a ddarfuſai, hwy a ffoeſant, ac a aethant, ac a fynegaſant yn y ddinas, ac yn y wlad.

35 A hwy a aethant allan, i weled y peth a waeſſid, ac a ddaethant at yr Iesu, ac a gawſant y dŷn, o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, yn eiſtedd wrth draed yr Iesu: a bŵy a ofnaſant.

36 A'r rhai a welſent a ſynegaſant hefyd iddynt, pa fodd yr iachaſfid y cythreulig.

37 A'r holl lliaws o gylch gwlad y Gadareniaid a ddymunaſant arno fyned ymmaith oddi wrthynt: am eu bôd mewn ofn mawr: ac efe wedi myned i'r llong, a ddychwelodd.

38 A'r gŵr o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, a ddeiſyfiodd arno gael bod gyd ag ef: eithr yr Iesu a'i danfonodd ef ymmaith, gan ddywedyd,

39 Dychwel i'th dŷ, a dangos faint o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac efe a aeth tan hergthu trwy gwbl o'r ddinas, faint a wnaethai'r Iesu iddo.

40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu, dderbyn o'r bobl ef: canys yr oeddynt oll yn diſgwil am dano ef.

41 * Ac wele, daeth gŵr a'i enw Iairus, ac efe *Marc. 5.22. oedd lyworaethwr y Synagog, ac efe a ſyrthiodd wrth draed yr Iesu, ac a attolygodd iddo ddyfod i'w dŷ ef:

42 O herwydd yr oedd iddo ferch uniganedig ynghylch deuddeng-mlwydd oed, a hon oedd yn marw. (Ond fel yr oedd efe yn myned, y bobloedd a'i gwaſcent ef.

43 A gwraig, yr hon oedd mewn diferlif gwaed er ys deuddeng mlynedd, yr hon a dreuliaſai at phyſygwyr ei holl fywyd, ac ni's gallai gael gan neb i hiachau.

44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wiſc ef: ac yn y fan y ſiſodd diferlif ei gwaed hi.

45 A dywedodd yr Iesu, Pwy yw i gyffyrddodd â mi? Ac a phawb yn gwadu, y dywedodd Petr, a'r rhai oedd gyd ag ef, O feiſtr, y mae y bobloedd yn dy waſcu, ac yn dy ſino, ac a ddywedi di, Pwy yw a gyffyrddodd â mi?

46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw vn a gyffyrddodd â mi: canys mi a wn fyned ‖ rhinwedd ‖ Nerth allân o honof.

47 A phan welodd y wraig nad oedd hi guddiedig, hi a ddaeth tan grynn, ac a ſyrthiodd ger ei fron ef, ac a ſynegodd iddo yngwydd yr holl bobl, am ba achos y cyffyrddaſai hi âg ef, ac fel yr iachaſid hi yn ebrwydd.

48 Yntef a ddywedodd wrthi, Cymmer gyſur ferch, dy ffydd a'th iachaodd: dôs mewn tangneddyf.)

49 Ac efe etto yn llefaru, daeth vn o dŷ llywodraethwr y Synagog, gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy ferch: na phoena mo'r Athro.

50 A'r Iesu pan glybu hyn, a'i attebodd ef, gan ddywedyd, Nac ofna: cred yn vnig, a hi a iacheir.

51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni adawodd ‖ neb ddyfod i mewn, ond Petr, ac Iaco, ac Ioan, a thâd yr eneth a'i mam. ‖ Galen.

52 Ac ŵylo a wnaethant oll, a ‖ chwynfan am dani: eithr efe a ddywedodd, Nac ŵylwch: nid marw hi, eithr cyſcu y mae.

53 A hwy a'i gwatwaraſant ef, am iddynt wybod ei marw hi.

54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd, Herlodes, cyfod.

55 A'i

35 A'i hysbryd hi a ddaeth drachefn, a hi a gyfodold yn ebrwydd: ac efe a orchymynnodd roi bwyd iddi.

36 A synnu a wnaeth ar ei rhieni hi: ac efe a orchymynnodd iddynt na ddywedent i neb y peth a wnaethid.

PEN. IX.

1 *Christ yn anfon ei Apostolion i wneuthur rhyfeddodau, ac i bregethu.* 7 *Herod yn chwennych gweled Christ:* 17 *Christ yn porthi pum mil:* 18 *yn ymofyn beth yr oedd y byd yn ei dybied amdano:* 22 *yn rhagsynegi ei ddioddefaint:* 23 *yn gosod allan i bawb siampl o'i ddioddefgarwch.* 28 *Yn nodi newidiad ef.* 37 *Mae efe yn iachau y penrig:* 43 *a thrachefn yn rhagddoddio ei ddioddefaint am ei ddioddefaint:* 46 *yn cannmol gostyngeiddrwydd:* 51 *yn gorchymmyn iddynt ddangos llariaidd dra tuac at bawb, heb chwennych dial.* 57 *Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond yn ammod.*

AC efe a alwodd ynghyd ei ddeuddeg discybl, ac a roddes iddynt feddiant ac awdurdod ar y holl gythreuliaid, ac i iachau clefydau.

2 Ac efe a'u hanfonodd hwynt i bregethu teyrnas Dduw, ac i iachau y rhai cleifion.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na chymmerwch ddim i'r daith, na ffyn, nac yscreppan, na bara, nac arian: ac na fydded gennych ddwy bais bob un.

4 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, arhoswch yno, ac oddi yno ymadewch.

5 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, pan eloch allano'r ddinas honno, escydwch hyd yn oed y llwch oddiwrth eich traed, yn dystiolaeth yn eu herbyn hwy.

6 Ac wedi iddynt fyned allan, hwy a aethant trwy'r trefi, gan bregethu'r Efengyl, ac iachau ym mhob lle.

7 * A Herod y Tetrarch a glybu y cwbl oll a wnethid ganddo: ac efe a betrusedd, am fod rhai yn dywedyd gyfodi Ioan o feirw:

8 A rhai eraill, ymddangos o Elias: a rhai eraill, mai prophwyd, yn o'r rhai gynt, a adgyfodasai.

9 A Herod a ddywedodd, Ioan a dorrais i ei ben: ond pwy ydyw hwn yr wyf yn clywed y cyfryw bethau am dano? Ac yr oedd efe yn ceisio ei weled ef.

10 A'r Apostolion wedi dychwelyd, a fynegasant iddo y cwbl a wnaethent. Ac * efe a'u cymmerth hwynt, ac a aeth o'r neilltu, i le anghyfannedd *yn perthynu* i'r ddinas a elwir Bethsaida.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i dilynasant ef: ac efe a'i derbyniodd hwynt, ac a lefarodd wrthynt am deyrnas Dduw, ac a iachaodd y rhai oedd arnynt eisieu eu hiachau.

12 * A'r dydd a ddechreuodd hwyrhau: a'r deuddeg a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Gollwng y dyrfa ymmaith, fel y gallont fyned i'r trefi, ac i'r wlâd oddi amgylch i letteu, ac i gael bwyd: canys yr ydym ni ymma mewn lle anghyfannedd.

13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwyta. A hwythau a ddywedasant, Nid oes gennym ni ond pum torth a dau bysgodyn, oni bydd i ni fyned a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.

14 Canys yr oeddynt ynghylch pum-mil o wŷr. Ac efe a ddywedoddwrth ei ddiscyblion, Gwnewch iddynt eistedd yn fyrddeidiau, bôb yn ddeg a deugain.

15 Ac felly y gwnaethant, a hwy a wnaethant iddynt oll eistedd.

16 Ac efe a gymmerodd y pum torth, a'r ddau byscodyn, ac a edrychodd i fynu i'r nef, ac a'u bendithiodd hwynt, ac a'u torrodd, ac a'u rhoddodd i'r discyblion, i'w gosod ger bron y bobl.

17 A hwynt hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant ddigon: a chyfodwyd a weddillasai iddynt o friwfwyd, ddeuddeg basgedaid.

18 * Bu hefyd, fel yr oedd efe yn gweddio ei hunan, fôd ei ddiscyblion gyd ag ef: ac efe a ofynnodd iddynt, gan ddywedyd, Pwy y mae'r bobl yn dywedyd fy môd i? *Matth. 16.13.*

19 Hwythau gan attteb a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr: ond eraill, mai Elias; ac eraill mai rhyw brophwyd o'r rhai gynt a adgyfododd.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy môd i? A Phetr gan attcb a ddywedodd, Christ Duw.

21 Ac efe a roes orchymmyn arnynt, ac a archodd iddynt na ddywedent hynny i neb,

22 Gan ddywedyd, * Mae yn rhaid i Fab y dŷn oddef llawer, a'i wrthod gan yr Henuriaid, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifenyddion, a'i ladd, a'r trydydd dydd adgyfodi. *Matth. 17.22.*

23 * Ac efe a dywedodd wrth bawb, Os ewyllysia neb ddyfod ar fy ôl i, ymwaded ag ef ei hun, a chaded ei groes beunydd, a dilyned fi. *Matth. 10.38.*

24 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei enioes, a'i cyll, ond pwy bynnag a gollo ei enioes o'm hachos i, hwnnw a'i ceidw hi.

25 * Canys pa lesâd i ddŷn er enill yr holl fŷd, a'i ddifetha ei hun neu fôd wedi ei golli? *Matth. 16.26.*

26 * Canys pwy bynnag fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, hwnnw fydd gywilydd gan Fab y dŷn, pan ddelo yn ei ogoniant ei hun, a'r Tâd, a'r Angelion sanctaidd. *mar. 8.36.* *Matth. 10.33.*

27 * Eithr dywedaf i chwi yn wîr, y mae rhai o'r rhai sawl sy ynsefyll ymma, a'r ni archwaethant angeu, hyd oni welont deyrnas Dduw. *Matth. 16.28.*

28 A * bu ynghylch wyth niwrnod wedi y geiriau hyn, gymmeryd o honaw ef Petr, ac Ioan, ac Iaco, a myned i fynu i'r mynydd i weddio. *Matth. 17.1.*

29 Ac fel yr oedd efe yn gweddio, gwedd ei wyneb pryd ef a newidiwyd, a'i wisc oedd yn wenn ddisclair.

30 Ac wele, dau wŕ a gŷd-ymddiddanodd ag ef, y rhai oedd Moses, ac Elias.

31 Y rhai a ymddangosasant mewn gogoniant, ac a ddywedasant am ei ymadawiad ef, yr hwn a gyflawnai efe yn Ierusalem.

32 A Phetr a'r rhai oedd gyd ag ef, oeddynt wedi trymhau gan gyscu: a phan ddihunasant, hwy a welsant ei ogoniant ef, a'r ddau wŕ, y rhai oedd yn sefyll gyd ag ef.

33 A bu, a hwy yn ymadaw oddi wrtho ef, ddywedyd o Petr wrth yr Iesu, O feistr, da yw i ni fôd ymma: a gwnawn dair pabell, un i ti, ac un i Moses, ac un i Elias: heb wybod beth yr oedd yn ei ddywedyd.

34 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, daeth cwmwl ac a'i cysgododd hwynt: a hwynt hwy a ofnasant wrth fyned o honynt i'r cwmwl.

35 A daeth lleff allan o'r cwmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy Mab anwyl, gwrandewch ef.

36 ‖ Ac wedi bôd y lleff, cafwyd yr Iesu yn unic: a hwy a gelasant, ac ni fynegasant i neb y dyddiau hynny, ddim o'r pethau a welsent. ‖ *A chyd a bu ddarfod.*

37 A * darfu dranoeth, pan ddaethent i waered o'r mynydd, i dyrfa fawr gyfarfod ag ef. *Matth. 17.14.*

38 Ac wele gwr o'r dyrfa a ddolefodd, gan ddywedyd, O Athro, yr wyf yn attolwg i ti, edrych

edrych ar fy mab, canys fy unig-anedig yw.

39 Ac wele, y mae yſpryd yn ei gymmeryd ef, ac yntef yn ddiſymmwth yn gwaeddi, ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd o'i falo ewyn: a braidd yr ymedy oddi wrthe, wedi iddo ei vſigo ef.

40 Ac mi a ddeiſyfiais ar dy ddiſcyblion di ei fwrw ef allan, ac ni's gallaſant.

41 A'r Iesu gan atteb a dywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throſaus, pa hŷd y byddaf gyd â chwi, ac i'ch goddefaf? dwg dy fâb ymma.

42 Ac fel yr oedd efe etto yn dyfod, y cythrael a'i rhwygodd ef, ac a'i dryllioddi: a'r Iesu a geryddodd yr yſpryd aflan, ac a iachaodd y bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dad.

43 A brawychu a wnaethant oll gan fawredd Duw: ac a phawb yn rhyfeddu am yr holl bethau a wnaethai yr Iesu, efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion,

Matth. 17.22. 44 * Goſodwch chwi yn eich clustiau yr ymadroddion hyn: canys Mab y dyn a draddodir i ddwylo dynion.

45 Eithr hwy ni wybuant y gair hwn, ac yr oedd yn guddiedig oddi wrthynt, fel na's deallent ef: ac yr oedd arnynt arſwyd ymofyn ag ef am y gair hwn.

Matth. 18.1. mar. 9.34. 46 * A dadl a gyfododd yn eu plith, pwy a fyddei fwyaf o honynt.

47 A'r Iesu wrth weled meddwl en calon hwynt, a gymmerth fachgennyn, ac a'i goſododd yn ei ymyl,

48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a dderbynio y bachgennyn hwn yn fy enw i ſydd yn fy nerbyn i: a phwy bynnag a'm derbynio i, ſydd yn derbyn yr hwn a'm anfonodd: canys yr hwn ſydd leiaf yn eich plith chwi oll, hwnnw a fydd mawr.

Matth. 9.38. 49 * Ac Ioan a attebodd ac a ddywedodd, O feiſtr, ni a welſom ryw vn yn dy enw di yn bwrw allan gythreuliaid, ac a wahardday ſom iddo, am nad oedd yn canlyn gyd â ni.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Na waherddwch iddo: canys y neb nid yw i'n herbyn, troſom ni y mae.

51 A bu, pan gyflawnwyd y dyddiau y cymmerid ef i fyny, yntef ‖ a reddes ei fryd ar fyned i Ieruſalem.

‖ A oſodod ei wyneb i fyned.

52 Ac efe a ddanfonodd gennadau o flaen ei wyneb: a hwy wedi myned, a aethant i mewn i dref y Samariaid, i baratoi iddo ef.

53 Ac ni's derbyniaſant hwy ef, oblegid fôd ei wyneb ef † yn tueddu tu a Ieruſalem.

† Gr. yn myned.

54 A'i ddiſcyblion ef, Iaco, ac Ioan, pan welſant, a ddywedaſant, Arglwydd, a fynni di ddywedyd o honom am ddyfod tân i lawr o'r nef, a'u diſa hwynt, * megis y gwnaeth Elias?

2. Bren. 1.10. 55 Ac efe a drodd, ac a'u ceryddodd hwynt, ac a ddywedodd, ni wyddoch o ba yſpryd yr ydych chwi.

56 Canys ni ddaeth Mâb y dyn i ddeſtrywio eneidiau dynion, ond i'w cadw. A hwy a aethant i dref arall.

Matth. 8.19. 57 * A bu, a hwy yn myned, ddywedyd o ryw vn ar y ffordd wrtho ef, Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae gan y llwynogod ffauau, a'r chan adar yr awyr nythod, ond gan Fab y dyn nid oes lle y rhoddo ei ben i lawr.

Matth. 8.21. 59 Ac * efe a ddywedodd wrth vn arall, Dilyn fi. Ac yntef a ddywedodd, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

60 Eithr yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gâd i'r meirw gladdu eu meirw, ond dôs di a phregetha deyrnas Ddnw.

61 Ac vn arall hefyd a ddywedodd, Mi a'th ddilynaf di, ô Arglwydd; ond gâd i mi yn gyntaf ganu yn iach i'r rhai ſy yn fy nhŷ.

62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Nid oes neb ac ſydd yn rhoi ei law ar yr aradr, ac yn edrych ar y pethau ſydd o'i ôl, yn gymmwys i deyrnas Ddnw.

PEN. X.

1 Chriſt yn anfon allan ar vn-waith ddêg diſgybl a thrugain, i wneuthur gwrthiau, ac i bregetha: 17 Yn eu rhyhuddio hwy i fôd yn ofalus etc. ac ymboeth y gorfoleddent: 21 Yn diolch iw-dâd am ei râs: 23 yn mawrygu dedwydd gyflwr ei ſylwyſ: 25 yn dyſcu y cyfraithiwr y modd i gael bywyd tragywyddol, ac i gymmeryd pawb yn gymmydog iddo, ar a fo ac eiſieu ei drugarhâd ef arno: 41 yn argyoeddi Martha, ac yn canmol Mair ei chwaer hi.

WEdi * y pethau hyn yr ordeiniodd yr Arglwydd ddêg a thrugain eraill hefyd, a'u danfones hwynt bob yn ddau, o flaen ei wyneb i bôb dinas a man, lle'r oedd efe ar fedr dyfod. Matth. 9.37. Ioa. 4.35.

2 Am hyny efe a ddywedodd wrthynt, Y * gwir havaf yn wir ſydd fawr, ond y gweith-wyr yn anamal: gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynhayaf am ddanfon allan weithwyr i'w gynhayaf. Matth. 9.37. Ioa. 4.35.

3 Ewch: * wele, yr ŵyfi yn eich danfon chwi fel ŵyn ym myſc bleiddiaid. Matth. 10.16.

4 Na ddygwch gôd, nac yſcreppan, nac eſcidiau: ac na chyfarchwch well i neb ar y ffordd.

5 * Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangneddyf i'r tŷ hwn. Matth. 10.11.

6 Ac o bydd yno fab tangneddyf, eich tangnedd yf a orphywys arno: os amgen, hi a ddychwel attoch chwi.

7 Ac yn y tŷ hwnnw arhoſwch, gan fwytta ac yfed, y cyfryw bethau ac a gaffoch ganddynt: canys teilwng yw i'r gweithwr ei gyflog.] Na threiglwch o dŷ i dŷ. Luc. 22.35.

8 A pha ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy yn eich derbyn, bwyttewch y cyfryw bethau ac a roddar ger eich bronnau:

9 Ac iachewch y cleiſion a fyddo ynddi, a dywedwch wrthynt, Daeth teyrnas Ddnw yn agos attoch.

10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch allan i'w heolydd, a dywedwch,

11 Hyd yn oed y llwch, yr hwn a lynodd wrthym o'ch dinas, yr ydym yn ei ſychu ymmaith ‖ i chwi: er hynny gwybyddwch hyn, fôd teyrnas Ddnw wedi nesau attoch. Yn ei ſychu ymmaith i chwi, fig. yn erbyn chwi.

12 Eithr dywedaf wrthych, mai eſmwythach fydd i Sodom yn y dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno. Gen. 19.24.

13 * Gwae di Chorazin, gwae di Bethſaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon, ‖ y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd yn eich plith chwi, hwy a edi arhaſent er ys talm, gan eiſtedd mewn ſachliain, a lludw. Matth. 11.21. ‖ Y nerthoedd.

14 Eithr eſmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn y farn, nag i chwi.

15 A thitheu Capernaum yr hon a dderchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn vffern. Matth. 16.23.

16 Y * neb ſydd yn eich gwrando chwi, ſydd yn fy ngwrando i, a'r neb ſydd yn eich dirmygu chwi, ſydd yn fy nirmygu i, a'r neb ſydd yn fy nirmygu i, ſydd yn dirmygu yr hwn a'm hanfonodd i. Matth. 10.40.

17 A'r

17 A'r dêg a thrugain a ddychwelaſant gyd â llawenydd, gan ddywedyd, Arglwydd, hyd yntêd y cythreuliaid a ddaroſtyngir i ni, yn dy enw di.

18 Ac efe a ddywedodd wrthynt, mi a welais ſatan megis mellten, yn ſyrthio o'r nef.

19 Wele, yr ydwyf yn rhoddi i chwi awdurdod i ſathru ar ſeirph, ac yſcorpionau, ac ar holl gryfder y gelyn: ac nid oes dim a wna ddim niwed i chwi.

20 Eithr yn hyn na lawenhewch, ſôd yr yſprydion wedi eu daroſtwng i chwi, ond llawenhewch yn hytrach, am ſôd eich henwau yn ſcrifennedig yn nefoedd.

21 Yr awr honno yr Ieſu a lawenychodd yn yr yſpryd, ac a ddywedodd, Yr wyf yn diolch i ti ô Dad, Arglwydd nef a daiar, am guddio o honot y pethau hyn oddi wrth y doethion a'r deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain: yn wîr ô Dad, oblegid felly y gwelid yn dda yn dy olwg di.

22 Pôb peth a roddwyd i mi gan fy Nhâd: ac ni ŵyr neb pwy yw'r Mâb, ond y Tâd; na phwy yw'r Tâd, ond y Mâb, a'r neb y mynno'r Mâb ei ddatguddio iddo.

23 [Ac efe a drôdd at ei ddiſcyblion, ac a ddywedodd o'r naill tu, * Gwyn ſyd y llygaid ſy yn gweld y pethau yr ydych chwi yn eu gweled.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi ewyllyſio o lawer o brophwydi a brenhinoedd, weled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled, ac ni's gwelſant; a chlywed y pethau yr ydych chwi yn eu clywed, ac ni chlywſant.

25 Ac wele, rhyw gyfreithwr a godedd, gan ei demtio ef, a dywedyd, Athro, * pa beth a wnaf i gael etifeddu bywyd tragyddol?

26 Yntef a ddywedodd wrtho Pa beth ſydd Scrifennedig yn y gyfraith? pa fodd y darlleni?

27 Ac efe gan atteb a ddywedodd, Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl: a'th gymmydog fel di dy hun.

28 Yntef a ddywedodd wrtho, Ti a attebaiſt yn uniawn: gwna hyn, a byw fyddi.

29 Eithr efe, yn ewyllyſio ei gyfiawnhau ei hun, a ddywedodd wrth yr Ieſu, A phwy yw fy nghymmydog?

30 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd, Rhyw ddŷn oedd yn myned i wared o Ierusalem i Iericho, ac a ſyrthiodd ym myſc lladron, y rhai wedi ei ddioſg ei archollí, a aethant ymmaith, gan ei adael yn hanner marw.

31 Ac ar ddamwain, rhyw offeiriad a ddaeth i wared y ffordd honno, a phan ei gwelodd, efe a aeth o'r tu arall heibio.

32 A'r yn ſunyd Leſiad hefyd, wedi dyfod i'r fan, a'i weled ef, a aeth o'r tu arall heibio.

33 Eithr rhyw Samariad wrth ymdaith, a ddaeth attoef, a phan ei gwelodd, a dosturiodd:

34 Ac a aeth atto, ac a rwymodd ei archollion ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin: ac a'i gosodedd ef ar ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r llettŷ, ac a'i ymgeleddodd.

35 A thrannoeth wrth ſyned ymmaith, efe a gymmodd allan ddwy geiniog, ac a'u rhoddes i'r llettŷ-wr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal trofto: a pha beth bynnag a dreuliech yn ychwaneg, pan ddelwyf drachefn mi a'i talaf i ti.

36 Pwy gan hynny o'r tri hyn yr ydwyt ti yn tybied ei ſôd yn gymmydog i'r hwn a ſyrthiaſai ymmhlith y lladron?

37 Ac efe a ddywedodd, Yr hwn a wnaeth drugaredd ag ef. A'r Ieſu am hynny a ddywedodd wrtho, Dôs a gwna ditheu yr vn modd.]

38 A bu, a hwy yn ymdeithio, ddyfod o honaw i ryw dref, a rhyw wraig a'i henw Martha, a'i derbyniodd ef i'w thŷ.

39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwid Mair, yr hon hefyd a eiſteddodd wrth draed yr Ieſu, ac a wrandawedd ar ei ymadrodd ef.

40 Ond Martha oedd drafferthus ynghylch llawer o waſanaeth: a chan ſefyll ger llaw, hi a ddywedodd, Arglwydd, onid oes ofal gennit am i'm chwaer fy ngadael i ſy hun i waſanaethu: dywed wrthi gan hynny am fy helpio.

41 A'r Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Martha, Martha, gofalus, a thrafferthus wyt, ynghylch llawer o bethau:

42 Eithr vn peth ſydd angenrheidiol, a Mair a ddewiſodd y rhan dda, yr hon ni ddygir oddi arni.

PEN. XI.

1 *Chriſt yn dyſcu gweddio, a hynny heb ddyfyg-ho: 11 gan ſicrhau y rhydd Duw ſelly i ni bethau da. 14 Wrth ſwrw allan gythraul mûd, y mae efe yn cwyddu y Phariſeaid cablaidd: 28 ac yn dangos pwy ſydd fendigedig: 29 ac yn pregethu i'r bobl, 37 ac yn argyoeddi ffûg ſancteiddrwydd y Phariſeaid, a'r Scrifenyddion, a'r cyſgeithwyr.*

A Bu, ac efe mewn rhyw ſan yn gweddio, pan beidiodd, ddywedyd o vn o'i ddiſcyblion wrtho, Arglwydd, dyſc i ni weddio, megis ac y dyſcodd Ioan i'w ddiſcyblion.

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan weddioch, dywedwch, * Ein Tâd yr hwn wyt yn y nefoedd, ſanctaiddier dy enw: deued dy deyrnas: gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaiar hefyd. *Mat.6.9

3 Dyro i ni ‖ o ddydd i ddydd ein bara beunyddiol. ‖ Neu, yrŵs y diwrnod.

4 A maddeu i ni ein pechodau, canys yr ydym ninnau yn maddeu i bawb ſy yn ein dyled. Ac nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy o honech ſydd iddo gyfaill, ac â atto hanner nos, ac a ddywed wrtho, O gyfaill, inoes i mi dair torth yn echwyn.

6 Canys cyfaill i mi a ddaeth attaf wrth ymdaith, ac nid oes gennif ddim i'w ddodi ger ei fron ef.

7 Ac yntef oddi mewn a ettyb ac a ddywed, Na flina fi: yn awr y mae'r drws yn gaead, a'm plant gyd â mi yn y gwely: ni allaf godi a'u rhoddi i ti.

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, er na chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei ſôd yn gyfaill iddo, etto o herwydd ei daerni, efe a gyfyd ac a rydd iddo gymmaint ac y ſydd arno eu heiſiau.

9 * Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Gofynnwch a rhoddir i chwi; ceiſiwch, a chwi a gewch: curwch, ac fe a agorir i chwi. *Mat.7.7

10 Canys pôb vn ſydd yn gofyn, ſydd yn derbyn, a'r neb ſydd yn ceiſio, ſydd yn cael: ac i'r hwn ſydd yn curo, yr agorir.

11 * Os bara a ofyn mab i vn o honoch chwi ſy dâd, a ddyry efe garreg iddo? ac os pyſcodyn, a ddyry efe iddo ſarph yn lle pyſcodyn? *Mat.7.9

12 Neu os gofyn efe ŵy, a ddyry efe ſcorpion iddo?

13 Os chwy-chwi gan hynny, y rhai ydych ddrwg, a ſgodwch roi rhoddion da i'ch plant chwi,

chwi, pa faint mwy y rhydd eich Tâd or nef yr Yſpryd glân, i'r rhai a ofynno ganddo?

14 [Ac yr oedd efe yn bwrw allan gythrael, a hwnnw oedd fud: a bu wedi i'r cythrael ſyned allan, i'r mudan lefarn: a'r bobloedd a ryfeddâſant.

15 Eithr rhai o honynt a ddywedâſant, * Trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

16 Ac eraill gan ei demtio, a geiſiâſant ganddo arwydd o'r nef.

17 Yntef yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pôb teyrnas wedi ymrannu yn erbyn ei hun, a anghyfanneddir: a thŷ yn erbyn tŷ, aſyrth.

18 Ac os Satan hefyd ſydd wedi ymrannu yn erbyn ei hun, pa ſodd y ſaif ei deyrnas eſt gan eich bôd yn dywedyd, mai trwy Beelzebub yr wyfi yn bwrw allan gythreuliaid.

19 Ac os trwy Beelzebub yr wyfi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farn-wŷr arnoch chwi.

20 Eithr os myfi trwy ſŷs Duw, ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, diamman ddyfod teyrnas Dduw attoch chwi.

21 Pan fyddo yn cryf yn cadw el nenadd, y mae yr hyn ſydd ganddo mewn heddwch.

22 Ond pan ddêl yn cryfach nag ef arno, a'i orchfygu, efe a ddwg ymmaith ei holl arfogaeth ef, yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a rana ei anrhaith ef.

23 Y neb nid yw gyd â mi, ſydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn casclu gyd â mi, ſydd yn gwaſcaru.

24 * Pan êl yr yſpryd aflan allan o ddŷn, efe a rodia mewn lleoedd ſychion, gan geiſio gorphywyſdra: a phryd na chaffo, efe a ddywed, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan.

25 A phan ddêl, y mae yn ei gael wedi ei yſcubo a'i dreſnu:

26 Yna yr â efe ac y cymmer atto ſaith yſpryd eraill, gwaeth nag ef ei hun, a hwy a ânt i mewn, ac a arhoſſant yno: a diwedd y dŷn hwnnw ſydd gwaeth nâ'i ddechreuad.

27 A bu fel yr oedd efe, yn dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a gododd ei llêf, ac a ddywedodd wrtho, Gwyn ſŷd y groth a'th ddug di, a'r bronnau a ſugnaiſt.

28 Ond efe a ddywedodd, Yn hytrach gwyn ſŷd y rhai ſydd yn gwrando gair Duw, ac yn ei gadw.]

29 * Ac wedi i'r bobloedd ymdyrru ynghyd, efe a dechreuodd ddywedyd, Y genhedlaeth hon ſydd ddrwg: y mae hi yn ceiſio arwydd, ac arwydd ni roddir iddi, ond ar wydd Ionas y prophwyd.

30 Canys fel y bu Ionas yn arwydd i'r Ninifeaid, felly y bydd Mab y dŷn hefyd i'r genhedlaeth hon.

31 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â gwŷr y genhedlaeth hon, ac a'u condemna hwynt: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaear i wrando doethineb Solomon: ac wele, yn mwy nâ Solomon ymma.

32 Gwŷr Niniſe a godant i fyny yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant hi: am iddynt edifarhau wrth bregeth Ionas: ac wele, yn mwy nâ Ionas ymma.

33 * Ac nid yw neb wedi goleu canwyll, yn ei gotod mewn lle dirgel, na than leſtr: eithr ar ganhwyll-bren, fel y gallo y rhai a ddelo i mewn weled y goleuni.

34 * Canwyll y corph yw'r llygad: am hynny pan fyddo dy lygad yn ſyml, dy holl gorph hefyd ſydd olau: ond pan fyddo *dy lygad* yn ddrwg, dy gorph hefyd ſydd tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni ſydd ynot, fôd yn dywyllwch.

36 Os dy holl gorph gan hynny *ſydd* olau, heb yn rhan dywyll ynddo, bydd y cwbl yn oleu, megis pan ſo canwyll â'i llewyrch yn dy oleuo di.

37 Ac fel yr oedd efe yn llefarn, rhyw Pharifæaid a ddymunodd arno giniawa gyd ag ef, ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a eiſteddodd i fwytta.

38 A'r Pharifæad pan welodd, a ryfeddodd nad ymolchaſai efe yn gyntaf o flaen ciniaw.

39 * A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Yn awr chwychwi'r Pharifæaid ydych yn glanhau y tu allan i'r cwppan a'r ddyſcl, ond eich tu mewn ſydd yn llawn o drais a drygioni.

40 O ynfydion, ond yr hwn a wnaeth yr hyn ſydd oddi allan, a wnaeth yr hyn ſydd o fewn hefyd?

41 Yn hytrach rhoddwch eluſen o'r pethau ſy gennych: ac wele, pôb peth ſydd lân i chwi.

42 Eithr gwae chwi'r Pharifæaid, canys yr ydych chwi yn degymmu y mintys, a'r rhyw, a phôb llyſieuyn, ac yn myned heibio i farn a chariad Dduw. Y pethau hyn oedd raid eu gwneuthur, ac na adawid y lleill heb wneuthur.

43 * Gwae chwi'r Pharifæaid, canys yr ydych yn caru y priſ-gadeiriau yn y Synagogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

44 Gwae chwi Scrifennyddion a Pharifæaid ragrith-wyr, am eich bôd fel beddau anamlwg, a'r dynion a rodiant arnynt heb wybod *ddim wrthynt*.

45 Ac yn o'r cyfreithwŷr a attebodd, a ddywedodd wrtho, Athro, wrth ddywedyd hyn yr wyti yn ein gwradwyddo ninnau hefyd.

46 * Yntef a ddywedodd, Gwae chwithau hefyd y cyfreith-wŷr, canys yr ydych yn llwythо dynion â beichiau anhawdd eu dwyn, a chwi nid ydych yn cyffwrdd â'r beichiau, ag un o'ch byſedd.

47 * Gwae chwy-chwi, canys yr ydych yn adeiladu beddau'r prophwydi, a'ch tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wîr yr ydych yn tyſtiolaethu, ac yn gyfodlon i weithredoedd eich tadau: canys hwynt hwy yn wîr, a'u lladdâſant hwy, a chwithau ydych yn adeiladu eu beddau hwynt.

49 Am hynny hefyd y dywedodd doethineb Dduw, Anfonaf attynt brophwydi, ac Apoſtolion, a rhai o honynt a laddant, ac a erlidiant.

50 Fel y gofynner i'r genhedlaeth hon, waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywalltwyd o ddechreuad y bŷd,

51 * O waed Abel hyd waed Zacharias, yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r Deml. Diau, meddaf i chwi, gofynnir ef i'r genhedlaeth hon.

52 * Gwae chwy-chwi y cyfreith-wŷr, canys chwi a ddygaſoch ymmaith agoriad y gwybodaeth: nid aethoch i mewn eich hunain, a'r rhai oedd yn myned a lwharddaſoch chwi.

53 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr Scrifennyddion a'r Pharifæaid, ſôd yn daer iawn arno, a'i annog i ymadrodd am lawer o bethau:

54 Gan ei gwallwyn ef, a cheiſio hela rhyw beth o'i ben ef, i gael achwyn arno.

PEN. XII.

1 *Chriſt yn pregethu yn ddiſcyblion am ochel rhagrith,*

hagrith, ac ofn wrth ddaetcu ei athrawiaeth
eſu yn rhybuddio y bobl i ochelyd cybydd-dra,
mwy ddammeg y gwr goludog a adeiladodd yſcubo-
rian mwy. 22 Nj wſanaetha i ni fôd yn rhy oſa-
lmau bethau bydol, 31 ond ceiſio teyrnas Ddnw,
33 a rhoddi elusen, 36 a bôd yn barod i agoryd
i'n Harglwydd pan guro, pa bryd bynnag i delo.
41 Y dylai gweinidogion Chriſt edrych ar ei ſiars,
49 a diſgwyl am erlid. 54 Rhaid ir bobl ddeall
yr amſer hwn o'r dâr, 58 oblegid perh ofnadw
yr yw marw heb gymmodi.

YN *y cyfamſer, wedi i fyr-ddiwn o bobl ymgaſclu ynghŷd, hyd oni ymſathrai y naill y llall, eſe a ddechreuodd ddywedyd wrth ei diſcyblion, Yn gyntaf gwiliwch arnoch rhag furdeers y Phariſæaid, yr hwn yw rhag-rith.

2 *Canys nid oes dim cuddiedig a'r na'n datcuddir: na dirgel, a'r ni'n gwybyddir.

3 Am hynny pa bethau bynnag a ddywedaſoch yn y tywyllwch, a glywir yn y golen: a'r peth a ddywedaſoch yn y gluſt mewn ſtafelloedd, a bregethir ar bennau tai.

4 * Ac yr wyf yn dywedyd wrthych, ſy nghyfeillion, Nac ofnwch y rhai ſy yn lladd y corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim mwy i wneuthur.

5 Ond rhag-ddangoſaf i chwi pwy a ofnwch: ofnwch yr hwn wedi y darfto iddo ladd, ſydd ac awdurdod ganddo i ſwrw i vffern, ie meddaf i chwi, hwnnw a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y tô er dwy ffyrling, ac nid oes yn o honynt mewn angof ger bron Duw.

7 Ond y mae hyd yn oed blew eich pennau chwi yn gyfrifedig oll, am hynny nac ofnwch: ry'ch chwi yn well na llawer o adar y tô.

8 * Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a'm haddefo i ger bron dynion, Mab y dŷn hefyd a'i haddef yntau ger bron Angelion Duw.

9 A'r hwn a'm gwado i ger bron dynion, a wedir ger bron Angelion Duw.

10 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y dŷn, fe a faddeuir iddo: eithr i'r neb a gablo yn erbyn yr Yſpryd glân, ni faddeuir.

11 * A phan i'ch dygant i'r Synagogau, ac at y llywiawdwŷr, a'r awdurdodau, na ofelwch yn ſodd, neu pa beth a atteboch, neu beth a ddywedoch.

12 Canys yr Yſpryd glân a ddyſc i chwi yn yr awr honno, beth ſydd raid ei ddywedyd.

13 A rhyw vn o'r dyrfa a ddywedodd wrtho, Athro, dywed wrth fy mrawd am rannu â myfi 'r etifeddiaeth.

14 Yntef a ddywedodd wrtho, Y dŷn, pwy a'm goſododd i yn farn-wr, neu yn rhann-wr arnoch chwi?

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch, ac ymgedwch rhag cybydd-dod: canys nid yw bywyd neb yn ſefyll ar amlder y pethau ſydd ganddo.

16 Ac efe a draethodd wrthynt ddammeg, gan ddywedyd, Tir rhyw ŵr goludog a gnydiodd yn dda.

17 Ac efe a ymreſymmodd yndda ei hun, gan ddywedyd, Beth a wnaf, am nad oes genniſ le i ſiccin fy ffrwythau iddo?

18 Ac efe a ddywedod, Hyn a wnaf: mi a dynnaf i lawr fy yſcuboriau, ac a adeiladaf rai mwy: ac yno y caſclaf fy holl ffrwythau, a'm da

19 A dywedaf wrth fy enaid, fy enaid, y mae gennit dda lawer wedi eu rhoi i gadw tros lawer o flynyddoedd: gorphwys, bwytta, ſf, bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, O vnfyd, y nos hon y gofynnant dy enaid oddi wrthit, ac eiddo pwy fydd y pethau a baratoaiſt?

21 Felly y mae 'r hwn ſydd yn tryſſori iddo ei hun, ac nid yw gyfoethog tuag at Dduw.

22 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion, Am hyn yr wyf yn dywedyd wrthych, * Na chymmerwch ofal am eich bywyd, beth a fwyttaoch, nac am eich corph, beth a wiſcoch. * Mat. 6.25.

23 Y mae 'r bywyd yn fwy na'r ymborth, a'r corph yn fwy na'r dillad.

24 Yſtyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau, nac yn medi: i'r rhai nid oes gell, nac yſcubor, ac y mae Duw yn eu porthi hwynt: o ba faint mwy yr edych chwi yn well na'r adar?

25 A phwy o honoch gan gymeryd gofal a ddichon chwanegu vn cufydd at ei faintioli?

26 Am hynny, oni ellweh wneuthur y peth lleiaf, pa ham yr ydych yn cymmeryd gofal am y lleill?

27 Yſtyriwch y lili, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt yn llafurio, nac yn nyddu: ac yr wyf yn dywedyd i chwi, na wiſcwyd Solomon yn ei holl ogoniant, fel vn o'r rhai hyn.

28 Ac os yw Duw felly yn dilladu y llyſieuyn, yr hwn ſydd heddyw yn y maes, ac y foru a deflir i'r ffwrn, pa faint mwy y *dilladu eſe* chwy-chwi, ô rai o ychydig ffydd?

29 Chwithau na cheiſiwch beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoch: ac na fyddwch amheus.

30 Canys y pethau hyn oll, y mae cenhedloedd y bŷd yn eu hargeiſio: ac y mae eich Tad chwi yn gwybod fod arnoch chwi eiſieu 'r pethau hyn.

31 Yn hytrach ceiſiwch deyrnas Ddnw, a'r pethau hyn oll a roddir i chwi yn ychwaneg.

32 Nac ofna, braidd bychan: canys rhyngodd bodd i'ch Tad reddi i chwi y deyrnas.

33 Gwerthwch yr hyn ſydd genych, a rhoddwch elusen. *Gwnewch i chwi byrſau, y rhai ni heneiddiant, tryſſor yn y nefoedd yr hwn ni ddarfydd: lle ni ddaw lleidr yn agos, ac ni lygra prŷf, * Mat. 6. 20.

34 Canys lle y mae eich tryſſor chwi yno y bydd eich calon hefyd.

35 * Bydded eich lwynau wedi eu hamwregyſu a'ch canhwyllau † wedi eu goleu: * 1. Pet. 1. 13. † Yn deſeu.

36 A chwithau yn debyg i ddynion yn diſgwil en harglwydd, pa bryd y dychwel o'r neithior; fel pan ddelo a churo, yr agoront iddo yn ebrwydd.

37 Gwyn eu bŷd y gweiſion hynny, y rhai a gaiff en harglwydd pan ddêl yn neſſro: yn wîr meddaf i chwi, efe a ym-wregyſa, ac a wna iddynt eiſtedd i lawr i fwytta, ac a ddaw, ac a waſanaetha arnynt hwy.

38 Ac os daw efe ar yr ail wiliadwriaeth, ac os ar y drydedd wiliadwriaeth y daw, a'u cael *bwyno* felly, gwyn eu bŷd y gweiſion hynny.

39 * A hyn gwybyddwch, pe gwybaſai gŵr y tŷ pa awr y deuai 'r lleidr, efe a wiliaſai, ac ni adawſai gloddio ei dŷ trwodd. * Mat. 24. 43.

40 A chwithau gan hynny, byddwch barod: canys yr awr nid tybioch, y daw Mab y dŷn.

41 A Phetr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ai wrthym ni yr wyti yn dywedyd y ddammeg honaf wrth bawb hefyd?

42 A'r Arglwydd a ddywedodd, Pwy yw y goruchwiliwr ffyddlawn, a phwyllog, yr hwn a

esyd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi cyssyniaeth *idaynt* mewn prŷd.

43 Gwyn ei ŷs y gwâs hwnnw, yr hwn y caiff ei arglwydd ef pan ddêl, yn gwneuthur felly.

44 Yn wîr meddaf i chwi, efe a'i gesyd ef *yn llywodraeth*bwr ar gwbl ac sydd eiddo.

45 Eithr os dywed y gwâs hwnnw yn ei galon, y mae fy arglwydd yn oedi dysod: a dechreu curo y gweision a'r morwynion, a bwytta, ac yfed, a meddwi:

46 Daw arglwydd y gwâs hwnnw mewn dydd nad yw efe yn disgwil, ac ar awr nad yw efe yn ‖ *Tyrr ef ymmaith* gwybod, ac a'i ‖ gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r anffyddloniaid.

47 A'r gwas hwnnw, yr hwn a wybu ewyllys ei arglwydd, ac nid ymbaratôdd, ac ni wnaeth yn ôl ei ewyllys ef, a gurir â llawer *flonnod*

48 Eithr yr hwn ni wybu, ac a wnaeth bethau yn haeddu ffonnodiau, a gurir ag ychydig *ffonnodiau*: ac i bwy bynnag y rhoddwyd llawer, llawer a ofynnir ganddo: a chyd â'r neb y gadawsant lawer, ychwaneg a ofynnant ganddo.

49 Mi a ddaethym i fwrw tân ar y ddaiar, a pheth a fynnaf os cynneuwyd ef eusus?

50 Eithr y mae gennif fedydd i'm bedyddio ag ef, ac mor gyfyng yw arnaf, hyd oni orphenner.

*Mar. 10. 34. ‖ *Ymbleidio.*

51 *Ydych chwi yn tybieid mai heddwch y daethym i i'w roddi ar y ddaiar? nag ê, meddaf i chwi, ond yn hytrach ‖ ymrafael.

52 Canys bydd o hyn allan, bump yn yr vn tŷ wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn erbyn tri.

53 Y tâd a ymranna yn erbyn y mîb, a'r mâb yn erbyn y tâd: y fam yn erbyn y ferch, a'r ferch yn erbyn y fam: y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

*Matth. 16, 2.

54 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd, * Pan welach gwmwl yn codi o'r gorllewin, yn y fan y dywedwch, Y mae cafod yn dyfod: ac felly y mae.

55 A phan *welach* y deheu-wynt yn chwythu, y dywedwch, Y bydd gwres: ac fe fydd.

56 O ragrith-wŷr chwi a fedrwch ddeall wyneb-prŷd y ddaiar a'r wybr: ond yr amser hwn, pa fodd nad ydych yn ei ddeall?

57 A pha ham nad ydych, ie o honoch eich hunain, yn barnu yr hyn sydd gyfiawn?

*Matth. 5. 25.

58 * Canys tra fyddech yn myned gyd â'th wrth-wynebwr at lywodraeth-wr, gwna dy orau ar y ffordd i gael myned yn rhydd oddi wrtho: rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr draddodi at y swyddog, ac i'r swyddog dy daflu yng-harchar.

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, nad ai di ddim oddi yno, hyd oni thelych, ie'r hatling eithaf.

PEN. XIII.

Crist yn pregethu edifeirwch. wrth gospedigaeth y Galileaid ac eraill. 6 Y ffigys-bren diffrwythus chaiff sefyll. 11 Crist yn iachau y wraig oedd wedi crymmu: 18 yn dangos gallnog weithrediad y gair ynghalonnau ei etholedigion, trwy ddammeg y gronyn mwstard, a'r lefain: 22 yn annoc i fyned i mewn i'r porth cyfyng, 31 ac yn argyoeddi Herod, a Jerusalem.

AC yr oedd yn bresennol y cyfamser hwnnw, rai yn mynegi iddo am y Galileaid, y rhai y cymmysesei Pilat en gwaed ynghyd â'i haberthau

2 A'r Iesu gan atteb a ddywedodd wrthynt' Ydych chwi yn tybied fod y Galileaid hyn, yn bechadurieid mwy nâ'r holl Galileaid, am iddynt ddioddef y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edifarhewch, chwi a ddifethir oll yn yr vn modd.

4 Neu 'r deu-naw hynny, ar y rhai y syrthiodd y tŵr yn Siloam, ac a'u lladdodd hwynt; a ydych chwi yn tybied eu bod hwy yn bechadurieid mwy nâ'r holl ddynion oedd yn cyfanneddu yn Ierusalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr onid edifarhewch, chwi a ddifethir oll yn yr vn modd.

6 Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon, Yr oedd gan vn ffigys-bren wedi ei blannu yn ei winllan, ac efe a ddaeth i geisio ffrwyth arno, ac ni's cafodd.

7 Yna efe a ddywedodd wrth y gwin-llanydd, Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dyfod, gan geisio ffrwyth ar y ffigys bren hwn, ac nid ydwyf yn cael *dim*: tor ef i lawr: pa ham y mae efe yn diffrwytho'r tîr?

8 Ond efe gan atteb a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd ef y flwyddyn hon hefyd, hyd oni ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail:

9 Ac os dwg efe ffrwyth, *da*: onid ê, gwedi hynny tor ef i lawr.

10 Ac yr oedd efe yn dyscu yn vn o'r Synagogau ar y Sabbath.

11 Ac wele, yr oedd gwraig ac yndi yspryd gwendid, ddeu-naw mlynedd: ac oedd wedi cydgrymmu, ac ni allai hi mewn modd yn y byd ‖ ymuniawni.

*Luc. 8. 43. ‖ *Ymddiuno.*

12 Pan welodd yr Iesu hon, efe a'i galwodd hi atto, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, rhyddhawyd ti oddi wrth dy wendid.

13 Ac efe a roddes ei ddwylo arni: ac yn chwydd hi a vniawnwyd, ac a ogoneddodd Dduw.

14 A'r Arch-synagogydd a atteboddd yn dîgllon, am i'r Iesu iachau ar y Sabbath, ac a ddywedodd wrth y bobl, Chwe diwrnod ŷsdd yn y rhai y dylid gweithio: ar y rhai'n gan hynny, deuwch, ac iachêer chwi, ac nid ar y dydd Sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i atteboddd ef, ac a ddywedodd, O ragrithiwr, oni ollwng pôb vn o honoch ar y Sabbath ei ŷch neu ei asyn o'r preseb, a'u harwain i'r dwfr?

16 Ac oni ddylei hon, a hi yn ferch i Abraham, yr hon a rwymodd Satan, wele ddeunaw mlynedd, gael ei rhyddhau o'r rhwym hwn, ar y dydd Sabbath.

17 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn, ei holl wrthwyneb-wŷr ef a gywilyddiasant: a'r holl bobl a lawenychasant am yr holl bethau gogoneddus a wnaid ganddo.

*Matth. 22. 34. 18 * Ac efe a ddywedodd, I ba beth y mae teyrnas Duw yn debyg? ac i ba beth y cyffelybaf hi?

19 Tebyg yw i ronyn o hâd mwstard, yr hwn a gymmerodd dŷn, ac a'i hauodd yn ei ardd, ac efe a gynnyddodd, ac a aeth yn bren mawr, ac adar yr awyr a nythasant yn ei ganghennau ef.

20 A thrachefn y dywedodd. I ba beth y cyffelybaf deyrnas Duw?

21 Cyffelyb yw i furdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig, ac a'i cuddiodd mewn tri mesur o flawd, hyd oni furodd y cwbl oll.

22 * Ac efe a dramwyodd drwy ddinasoedd a threfi, gan athrawiaethu, ac ymdeithio tua Ierusalem.

23 A dywedodd vn wrtho, Arglwydd, ai ychydig yw y rhai cadwedig? Ac efe a ddywedodd wrthynt,

24 * Ymdrechwch

24 *Ymdrechwch am ſyned i mewn trwy'r porth cyſyng: canys llawer, meddaf i chwi, a geiſiant fyned i mewn, ac ni's gallant.

25 Gwedi cyſodi gŵr y tŷ, a chau y drws, a dechreu o honoch ſefyll oddi allan, a churo'r drws, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni: ac iddo yntef atteb a dywedyd wrthych, Nid adwaen ddim o honoch o ba le yr ydych:

26 Yna y dechreuwch ddywedyd, Ni a fwyttaſom ac a yfaſom yn dy ŵydd di, a thi a ddyſcaiſt yn ein heolydd ni.

27 *Ac efe a ddywed, Yr wyf yn dywedyd i chwi, nid adwaen chwi o ba le yr ydych: ewch ymaith oddi wrthif, chwi holl weithredwyr anwiredd.

28 Yno y bydd wylofain, a rhincian dannedd, pa weloch Abraham, ac Iſaac, ac Iacob, a'r holl brophwydi, yn nheyrnas Dduw, a chwithau wedi eich bwrw allan.

29 A daw y rhai o'r dwyrain, ac o'r gorllewin, ac o'r gogledd, ac o'r deau, ac a eiſteddant yn nheyrnas Dduw.

30 *Ac wele, olaf ydyw y rhai a fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y rhai a fyddant olaf.

31 Y dwthwn hwnnw y daeth atto ryw Phariſeiaid, gan ddywedyd wrtho. Dos allan, a cherdda oddi ymma: canys y mae Herod yn ewyllyſio dy ladd di.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dywedwch i'r cadnaw hwnnw, Wele, yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, ac yn iachâu, heddyw ac yfory, a'r trydydd dydd i'm perfeithir.

33 Er hynny, rhaid i mi ymdaith heddyw, ac yfory, a threnydd: canys ni all ſôd y derfydd am brophwyd allan o Ieruſalem.

34 *O Ieruſalem, Ieruſalem, yr hon wyt yn lladd prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a anfonir attat, pa ſawl gwaith y mynaſwn gaſclu dy blant ynghŷd, y modd y caſcl yr iâr ei ‖ chywion tan ei hadenydd, ac ni's mynnech?

35 Wele, eich tŷ a adewir i chwi yn anghyfannedd. Ac yn wîr yr wyf yn dywedyd wrthych, na welwch fi, hyd oni ddêl yr amſer pan ddywedoch, Bendigedig *yw* yr hwn ſydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XIIII.

1 *Chriſt yn iachâu y dropſi ar y Sabbath: 7 yn dyſcu goſtyngeidrwydd: 12 a gwneuthur cinnaw i'r ſlodion: 15 wrth ddammeg y Swpper mawr, yn dangos pa ſodd i canir dynion a meddyliau bydol. 7 rhai a ddiyſtyrant air Duw, allan o'r eſ. 25 Rhaid i'r rhai a fynnai fôd yn ddiſcyblion iddo i ddwyn ei groes, wneuthur eu cyfriſion ymlaellaw, rhag iddynt ſyrthio ymaith wedi collí ei flâs.*

BY hefyd, pan ddaeth eſe i dŷ un o bennaethiaid y Phariſeaid ar y Sabbath, i fwytta bara, iddynt hwythau ei wilied ef.

2 Ac wele, 'roedd ger el fron ef ryw ddŷn yn glaf o'r dropſi.

3 A'r Iefu gan atteb a lefarodd wrth y cyfreithwyſ, a'r Phariſeaid, gan ddywedyd, Ai rhydd iachau ar y Sabbath?

4 A thewi a wnaethant. Ac efe a'i cymmerodd atto, ac a'i iachaodd ef, ac a'i gollyngodd ymaith:

5 Ac a attebodd iddynt hwythau, a dywedodd, Aſſyn neu ŷch pa un o honoch a fyrth i bwll, ac yn ebrwyd i ni's tynn ef allan ar y dydd Sabbath?

6 Ac ni allent roi atteb yn ei erbyn ef am y pethau hyn.

7 Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion, ddammeg, pan ſyſtriodd ſel yr oeddynt yn dewis yr eiſteddleoedd vchaf: gan ddywedyd wrthynt,

8 Pan i'r gwahoddir gan neb i neithior, nac eiſtedd yn y lle vchaf, rhag bôd vn anrhydedduſcach nâ thi, wedi ei wahodd ganddo:

9 Aci hwn a'th wahoddodd di ac yntef, ddyfod a dywedyd wrthit, Dyro le i hwn, ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle iſaf.

10 *Eithr pan i'th wahodder, dôs ac eiſtedd yn y lle iſaf, ſel pan ddelo'r hwn a'th wahoddodd di, y gallo eſe ddywedyd wrthyt, Y cyfaill, eiſtedd yn vwch i ſynu: yna y bydd i ti glôd ynghŷdd y rhai a eiſteddant gŷd â thi ar y bwrdd. *Dihar. 25.6.

11 *Canys pôb vn a'i derchafo ei hun, a oſtyngir: a'r hwn ſydd yn ei oſtwng ei hun, a ddyrchefir.] *Matth. 23.12.

12 Ac eſe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwahoddaſei ef, Pan wnelych ginio neu ſwpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'th gymmydogion goludog; rhag iddynt hwythau eilchwel dy wahodd dithau, a gwneuthur taledigaeth i ti.

13 Eithr pan wnelych wledd, *galw ytlodion, yr efrydion, y cloffion, y deillion: *Tob. 4.7

14 A dedwydd fyddi, am nad oes ganddynt ddim i dalu i ti: canys fe a delir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 A phan glywodd rhyw vn o'r rhai oedd yn eiſtedd ar y bwrdd, y pethau hyn, eſe a ddywedodd wrtho, *Gwyn ei fŷd y neb a fwyttao fara yn nheyrnas Dduw. *Dat. 19. 9.

16 Ac *yntef a ddywedodd wrtho, [Rhyw ŵr a wnaeth ſwpper mawr, ac a wahoddodd lawer: *Matth. 22.2.

17 Ac a ddanfonodd ei wâs brŷd ſwpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddaſid, Deuwch, canys weithian y mae pôb beth yn barod.

18 A hwy oll a ddechreuſant yn vn-fryd ymeſcuſodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn eſcuſodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bum iau o ychen: ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn eſcuſodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig, ac am hynny ni's gallaſi ddyfod.

21 A'r gwâs hwnnw, pan ddaeth adref, a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gŵr y tŷ wedi digio, a ddywedodd wrth ei wâs, dôs allan ar frys i heolydd ac yſtrydoedd y ddinas, a dwg i mewn ymma y tlodion, a'r anaſus, a'r cloffion, a'r deillion.

22 A'r gwâs a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynnaiſt, ac etto y mae lle.

23 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth y gwâs, Dôs allan i'r prif-ffyrdd a'r caeau, a chymmell *hwynt* i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na thaiff yr vn o'r gwŷr hynny a wahoddwyd, brofi o'm ſwppper i.]

25 A llawer o bobl a gyd-gerâdodd ag efe: ac efe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 *Os daw neb attaf, ac ni chaſâo ei dâd, a'i fam, â'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, îe a'i enioes ei hun hefyd, ni all eſe fôd yn ddiſcybl i mi. *Matth. 10.37.

27 A phwy bynnag ni ddycco ei groes, a dyfod ar fy ôl i, ni all eſe fôd yn ddiſcybl i mi.

28 Canys pwy o honoch chwi a'i frŷd ar adeiladu tŵr, nid eistedd yn gyntaf, a bwrw'r draul, a oes ganddo'i gorphenne?

29 Rhac wedi iddo osod y sail, ac heb allu ei orphen, ddechreu obawb a'i gwelant ei watwar ef,

30 Gan ddywedyd, Y dŷn hwn a ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd ei orphen.

31 Neu pa frenin yn mynd i ryfel yn erbyn brenin arall, nid eistedd yn gyntaf, ac ymgynghori a all efe â deng mil, gytarfod â'r hwn sydd yn dyfod yn ei erbyn ef, ag ugain mil?

32 Ac os amgen, tra sydd o ef ym mhell oddi wrtho, efe a enfyn genadwri, ac a ddeisyf amnodau heddwch.

33 Felly hefyd, pob vn o honoch chwithau, nid ymwrthodo â chymmaint oll ac a feddo, ni all fod yn ddiscybl i mi.

34 *Da yw'r halen: eithr o bydd yr halen yn ddiflas, â pha beth yr helltir ef? *Matt. 5.13.

35 Nid yw efe gymmwys nac i'r tir, nac i'r dommen, ond ei fwrw ef allan y maent. Y neb sydd ganddo gluſtiau i wrando, gwrandawed.

PEN. XV.

1 *Dammeg y ddafad a gollesid, 8 y darn arian 11 a'r mab afradlon.*

A C yr oedd yr holl Bublicanod a'r pechaduriaid yn nesau atto ef, i wrando arno.

2 A'r Pharisæaid a'r Scrifennyddion a rwgnachasant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, ac yn bwyta gyd â hwynt.

3 Ac efe a adroddodd wrthynt y ddammeg hon, gan ddywedyd,

4 *Pa ddŷn o honoch a chanddo gant o ddefaid, ac os cyll vn o honynt, nid yw yn gadel yr amyn vn pum vgain yn yr anialwch, ac yn myned ar ôl yr hon a gollwyd, hyd oni chaffo efe hi? *Matt. 18.12.

5 Ac wedi iddo ei chael, efe a'i dŷd hi ar ei yscwyddau ei hun yn llawen.

6 A phan ddêl adref, efe a eilw ynghŷd ei gyfeillion a'i gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt, Llawenhewch gyd â mi, canys cefais fy nafad a gollasid.

7 Yr wyf vn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nêf am vn pechadur a edifarhao, *mwy* nag am onid vn pum vgain o rai cyfiawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch.

8 Neu pa wraig, a chanddi ddêg ‖ dryll o arian, os cyll hi vn dryll, ni oleu ganwyll, ac yscubo'r tŷ, a chwilio yn ddyfal, hyd onis caffo *ef*? ‖ *Drachmonau.*

9 Ac wedi iddo ei gael, hi a eilw ynghŷd ei chyfeillesau a'i chymydogesau, gan ddywedyd, Cyd-lawenhewch â mi, canys cefais y dryll a gollaswn.

10 Felly, meddaf i chwi, y mae llawenydd yngwydd Angelion Duw am vn pechadur a edifarhao.]

11 Ac efe a ddywedodd, Yr oedd gan ryw ŵr ddau fab:

12 A'r ieuangaf o honynt a ddywedodd, wrth ei dâd, Fy nhâd, dyro i mi y rhan a ddigwydd o'r da. Ac efe a rannodd iddynt ei fywyd.

13 Ac yn ôl ychydig ddyddiau y mab ieuangaf a gasclodd y cwbl ynghŷd, ac a gymmerth ei daith i wlad bell: ac yno efe a wascarodd ei dda, gan fyw yn afradlon.

14 Ac wedi iddo dreulio'r cwbl, y cododd newyn ‡ mawr trwy'r wlâd honno: ac yntef a ddechreuodd fôd mewn eisiau. ‡ *Greeke, grys.*

15 Ac efe a aeth, ac a lynodd wrth vn o ddinaswŷr y wlâd honno, ac efe a'i ansonodd ef iw fasŷdd i berthi môch.

16 Ac efe a chwenychai lenwi ei fol â'r cibau a fwyttai'r moch, ac ni roddodd neb iddo.

17 A phan ddaeth atto ei hun, efe a ddywedodd, Pa fawl gwâs cyflog o'r eiddo fy nhâd sydd yn cael eu gwala a'i gweddill o fara, a minneu yn marw o newyn?

18 Mi a godaf, ac a âf at fy nhâd, ac a ddywedaf wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau;

19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng i'm galw yn fab i ti: gwna fi fel vn o'th weision cyflog.

20 Ac efe a gododd, ac a aeth at ei dâd. A phan oedd efe etto yn mhell oddi wrtho, ei dâd a'i canfu ef, ac a dosturiodd, ac a redodd, ac a syrthiodd ar ei wdaf ef, ac a'i cusanodd.

21 A'r mab a ddywedodd wrtho, Fy nhâd, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau, ac nid ydwyf mwy deilwng i'm galw yn fab i ti.

22 A'r tâd a ddywedodd wrth ei weision, Dygwch allan y wyse oreu, a gwiscwch am dano ef, a rhoddwch fodrwy ar ei law, a escidiau am ei draed.

23 A dygwch y llo pascedig, a lleddwch ef: a bwyttawn, a byddwn lawen.

24 Canys fy mab hwn oedd farw, ac aeth yn fyw drachefn, ac efe a gollesid, ac a gaed. A hwy a ddechreuasant fôd yn llawen.

25 Ac yr oedd ei fab hynaf ef yn y maes, a phan ddaeth efe a nesau at y tŷ, efe a glywai gyngherdd, a dawnsio:

26 Ac wedi iddo alw vn o'r gweision, efe a ofynodd beth oedd hyn.

27 Yntef a ddywedodd wrtho, Dy frawd a ddaeth, a'th dâd a laddodd y llo pascedig, am iddo ei dderbyn ef yn iach.

28 Ond efe a ddigiodd, ac nid ai i mewn. Am hynny y daeth ei dâd allan, ac a ymbiliodd ag ef.

29 Yntef a attebodd ac a ddywedodd wrth ei dâd, Wele, cynnifer o flynyddoedd yr ydwyf yn dy wasanaethu di, ac ni throseddais i vn amser dy orchymmyn, ac ni roddaist fynn erioed i mi, i fod yn llawen gyd â'm cyfeillion:

30 Eithr pan ddaeth dy fâb hwn, yr hwn a ddifaodd dy fywyd ti gyd â phutteiniaid, ti a leddaist iddo ef y llo pascedig.

31 Ac efe a ddywedodd wrtho, Fy mâb, yr wyt ti yn oestadol gyd â mi, a'r eiddof fi oll ydynt eiddot ti.

32 Rhaid oedd lawenychu a gorfoledd, oblegid dy frawd hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw drachefn, ac a fu golledig, ac a gafwyd.

PEN. XVI.

1 *Dammeg y goruchwiliwr anghyfawn.* 14 *Christ yn cerydduo rhag rith y Pharisæaid cybydd.* 19 *Y glwth goludog a Lazarus y Cardotwr.*

A C efe a ddywedodd hefyd wrth ei ddisciblion, Yr oedd rhyw ŵr goludog, yr hwn oedd ganddo oruchwiliwr, a hwn a gyhuddwyd wrtho, ei fôd efe megis yn afradloni ei dda ef.

2 Ac efe a'i galwodd ef, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danat? dyro gyfrif o'th oruchwiliaeth: canys ni elli fôd mwy yn oruchwiliwr.

3 A'r goruchwiliwr a ddywedodd yndo ei hun, Pa beth a wnaf, canys y mae fy arglwydd yn dwyn yr oruchwiliaeth oddi arnaf? cloddio ni's gallaf, a chardotta sydd gywilyddus genif.

4 Mi a wn beth a wnaf, fel pan i'm bwrier allan o'r oruchwiliaeth, y derbyniont fi i'w tai.

5 Ac wedi iddo alw atto hôb vn o ddyled-wŷr ei arglwydd, efe a ddywedodd wrth y cyntaf, Pa faint sydd arnati o ddyled i'm harglwydd?

6 Ac efe a ddywedodd, Can mefur o olew. Ac
efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy ſcrifen, ac
eiſtedd ar frys, ac ſcrifenna ddeg a deugain.
7 Yna y dywedodd wrth vn arall, A pha faint
ddyled ſydd arnat tithau? Ac efe a ddywedodd,
Can mefur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho,
Cymmer dy ſcrifen, ac ſcrifenna bedwar vgain.
8 A'r Arglwydd a ganmolodd y goruchwiliwr
anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall: eblegid y
mae plant y byd hwn yn gallach yn eu cenhedlaeth,
na phlant y goleuni.
9 Ac yr wyf yn dywedyd i chwi, Gwnewch i
chwi gyfeillion o'r ‖ Mammon anghyfiawn: fel pan
fethoch arnoch, i'ch derbyniont i'r tragwyddol
bebyll.]
10 Y neb ſydd ffyddlon yn y lleiaf, ſydd ffyddlon
hefyd mewn llawer: a'r neb ſydd anghyfiawn yn
lleiaf, ſydd anghyfiawn hefyd mewn llawer.
11 Am hynny, oni buoch ffyddlon yn y ‖ Mammon
anghyfiawn, pwy a ymddiried i chwi am y gwir
ſud?
12 Ac oni buoch ffyddlon yn yr eiddo arall, pwy
a rydd i chwi yr eiddoch eich hun?
13 *Ni ddichon vn gwâs waſanaethu dau arglwydd: canys naill ai efe a gaſâ y naill, ac a gâr y
llall; ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddirmyga'r
llall: ni ellwch waſanaethu Duw a ‖ Mammon.
14 A'r Phariſeaid hefyd, y rhai oedd arian-gar,
a glywſant y pethau hyn oll, ac a'i gwatwarasant ef.
15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwy-chwi
yw y rhai ſydd yn eich cyfiawnhau eich hunain
gerbron dynion; eithr Duw a wŷr eich calonnau
chwi: canys y peth ſydd uchel gyd â dynion, ſydd
ffiaidd ger bron Duw.
16 *Y gyfraith a'r prophwydi *oedd* hyd Ioan:
o'r pryd hyany y pregethir teyrnas Dduw, a
pobpeth yn ymwthio iddi.
17 *A haws yw i nef a daear fyned heibio, nag
i tattippyn o'r gyfraith ‖ ballu.
18 *Pwy bynnag a ollyngo ymmaith ei wraig,
ac a briodo vn arall, y mae efe yn godinebu; a
phwy bynnag a briodo yr hon a ollyngwyd ymmaith oddi wrth ei gŵr, y mae efe yn godinebu.
19 [Yr oedd rhyw wr goludog, ac a wiſcid â
phorphor a ‖ lliain main, ac yr oedd yn cymmeryd
bŷd da yn helaeth-wych bruniydd:
20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a ſwrid wrth ei borth ef yn gornwydyd:
21 Ac yn chwennychu cael ei borthi â'r briwſion a ſyrthiei oddi ar fwrdd y gwr cyfoethog,
ond y cŵn a ddaethant, ac a lyfaſant ei gornwydyd ef.
22 A bu, i'r cardottyn farw, a'i ddwyn gan yr
Angelion i fynwes Abraham: a'r goludog hefyd
a fu farw, ac a gladdwyd.
23 Ac yn vffern, efe a gododd ei olwg, ac efe
mewn poenau, ac a ganfu Abraham o hirbell, a
Lazarus yn ei fynwes.
24 Ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, O ddâd
Abraham, trugarhâ wrthif, a danfon Lazarus, i
drochi pen ei fŷs mewn dwfr, ac i oeri fy nhafod:
canys ſe'm poenir yn y fflam hon.
25 Ac Abraham a ddywedodd, Hâ fâb, coffa i
ti dderbyn dy wynfyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd, ac yn awr y diddenir ef, ac ŷ
ponir dithau.
26 Ac heb law hyn oll, rhyngom ni a chwithau
y ſefydlwyd gagendor mawr: fel na allo y rhai a
fynnent, drammwy oddi yma attoch chwi, na'r
rhai oddi yna, drammwy attom ni.
27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti,
gan hynny, o dâd, ddanfono honot ef i dŷ fy nhâd:
28 Canys y mae i mi bump o frodyr; fel y tyſtiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwn.
29 Abraham a ddywedodd wrtho, Y mae ganddynt Moſes a'r Prophwydi; gwrandawant arnynt hwy.
30 Yntef a ddywedodd, Nag ê, y tâd Abraham;
eithr os â vn oddi wrth y meirw attyut, hwy a
edifarhânt.
31 Yna *Abraham* a ddywedodd wrtho, Oni
wrandawant ar Moſes a'r prophwydi, ni chredant
chwaith, pe codei vn oddi wrth y meirw.]

PEN. XVII.

1 *Chriſt yn dyſcu gochelyd achoſion rhwyſtr.* 3 *Am ſiddan brawd i'w gilydd.* 6 *Gallu ffydd.* 7 *Pa ſŵdd y'n ydym ni yn rhwymedig i Dduw, ac nid efe i ni.* 11 *Y mae yn iachau dêc o wahangleiſion.* 22 *Am deyrnas Dduw, a dyfodiad mâb y dyn.*

ACefe a ddywedodd wrth y diſcyblion, *Ni
all na ddêl rhwyſtrau, ond gwae efe trwy'r
hwn y deuant.
2 Gwell fyddei iddo pe rhoddid maen melin
o amgylch ei wdde ef, a'i daflu i'r môr, nac iddo
rwyſtro vn o'r rhai bychain hyn.
3 Edrychwch arnoch eich hunain. *Os pecha
dy frawd yn dy erbyn, cerydda ef, ac os edifarhâ
efe, madden iddo.
4 Ac os pecha yn dy erbyn ſeith-waith yn y
dydd, a ſeith-waith yn y dydd droi attat, gan ddywedyd, Y mae yn edifar genniſ, madden iddo.
5 A'r Apoſtolion a ddywedaſant wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein ffyd ni.
6 * A'r Arglwydd a ddywedodd, Pe byddei
gymmaint ffydd gymmaint a gronyn o had mwſtard,
chwi a ellych ddywedyd wrth y ſycamor-wydden
hon, Ymddadwreiddia, a phlanner di yn y môr; a
hi a vfuddhae i chwi.
7 Eithr pwy o honoch chwi ac iddo wâs yn
aredig, neu yn bugeilio, a ddywed wrtho yn y man
pan ddêl o'r maes, dôs ac eiſtedd i lawr i ſwytta?
8 Ond yn hytrach a ddywed wrtho Arlwya i
mi i ſwppern, ac ymwregyſa, a gwaſanaetha arnaf, nes i mi ſwyta ac yfed, ac wedi hynny y
bwyttei, ac yr yfi ditheu.
9 Oes ganddo ddiolch i'r gwâs hwnnw, am
wneuthur o hono y pethau a orchymynnaſid iddo?
nid wyf yn tybied.
10 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ac a orchymynnwyd i chwi, dywedwch, Gweiſion anfuddiol ydym: oblegid yr
hyn a ddylaſem ei wneuthur, a wnaethom.
11 [Bu hefyd, ac efe yn myned i Ieruſalem, fyned
o hono ef trwy ganol Samaria a Galilæa.
12 A phan oedd efe yn myned i mewn i ryw
dref, cyfarfu ag ef ddeg o wŷr gwahangleiſion, y
rhai a ſaſaſant o hirbell?
13 A hwy a godaſant eu llêf, gan ddywedyd, Ieſu
feiſtr, trugarha wrthym.
14 A phan welodd efe *hwynt*, efe a ddywedodd
wrthynt, *Ewch a dangoſwch eich hunain i'r offeiriaid. A bu fel yr oeddynt yn myned, fe a'i glanhawyd hwynt.
15 Ac vn o honynt, pan welodd ddarfod i iachâu, a ddychwelodd, gan foliannu Duw a llêf
vchel.
16 Ac efe a ſyrthiodd ar ei wyneb wrth ei draed
ef, gan ddiolch iddo: a Samariad oedd efe.
17 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd, Oni lânhawyd y dêg? ond pa le *y mae* 'r naw?

18 Ni chaed a ddychwelaſant i roi gogoniant i Dduw, ond yr eſtron hwn.

19 Ac eſe a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos ymmaith, dy ffydd a'th iachaodd.]

20 A phan ofynnodd y Phariſæaid iddo pa bryd y deuei teyrnas Duw; eſe a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Ni ddaw teyrnas Duw wrth ddiſgwil

21 Ac ni ddywedant, Wele ymma, neu wele accw: canys wele, teyrnas Duw, ſy'ch mewn *Neu, yn eich plith chwi y mae.

22 Ac eſe a ddywedodd wrth y diſcyblion, Y dyddiau a ddaw, pan chweanychoch weled vn o ddyddiau Mab y dyn, ac ni's gwelwch.

*Matth. 24.23. 23 *A hwy a ddywedant wrthych, Wele ymma, neu wele accw: nac ewch, ac na chanlynwch *hwynt.*

24 Canys megis y mae y fellten a ſelltenna o'r naill ran tan y nêf, yn diſclairio hyd y rhan arall tan y nêf; ſelly y bydd Mab y dyn hefyd yn ei ddydd ef.

25 Eithr yn gyntaf rhaid iddo ddioddef llawer, a'i wrthod gan y genhedlaeth hon.

*Gen.7. 26 *Ac megis y bu yn nyddiau Noe, ſelly y bydd hefyd yn nyddiau Mab y dyn

27 Yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn gwreica, yn gwra; hyd y dydd yr aeth Noe i mewn i'r arch; a daeth y diluw, ac a'u diſtrodd hwynt oll.

*Gen.19. 28 *Yr vn modd hefyd ac y bu yn nyddiau Lot; yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn plannu, yn adeiladu:

29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan o Sodoma, y glawiodd tân a brwmſtan o'r nêf, ac a'u diſtrodd hwynt oll.

30 Fel hyn y bydd yn y dydd y datcuddir Mâb y dyn.

31 Yn y dydd hwnnw y neb a fyddo ar ben y tŷ, a'i ddodreſn o fewn y tŷ, na ddoſcynned iw eu mynd hwynt: a'r hwn *a fyddo* yn y maes, yr vn ſtiwyd na ddychweled yn ei ôl.

*Gene. 19 26 32 *Cofiwch wraig Lot.

*Matth. 16.25. 33 *Pwy bynnag a geiſio gadw ei einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i cyll, a'i bywhâ hi.

*Mitth. 24.40. 34 *Yr wyf yn dwedyd i chwi, y nos honno y bydd dau yn yr vn gwely: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

35 Dwy a fyddant yn malu yn yr vn lle: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

36 Dau a fyddant yn y maes: y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

37 A hwy a attebaſant ac a ddywedaſant wrtho, *Matth. 24.28. *Pa le Arglwydd? Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Pa le bynnag y *byddo'r* corph, yno yr ymgaſgl yr eryrod.

PEN. XVIII.

1 Am y wedaw datr. 9 Am y Phariſæad a'r Publicau. 15 Dwyn plant at Griſt. 18 Y llywydd a ſynnei gau yn Chriſt, ond a rwyſtrir gan ei gyfoeth. 28 Gwobr y rhai a ymadawant â'r cwbl ôll, er ei fwyn ef. 31 Y mae eſe yn rhag-ſynegi ei farwolaeth, 35 ac yn rhoddi i ddyn ddall ei olwg.

*v. Taeſſ. 9.17. AC eſe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, ſôd yn rhaid gweddio *yn waſtad, ac heb ddiffygio:

2 Gan ddywedyd, Yr oedd rhyw farn-wr mewn rhyw ddinas yr hwn nid ofnei Dduw, ac ni pharchei ddyn.

3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno wraig weddw; a hi a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, Dial fi ar fy ngwrthwynebwr.

4 Ac eſe ni's gwnai dros amſer: eithr wedi hynny, eſo a ddywedodd yndo ei hun, Er nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddyn:

5 Etto am fod y weddw hon yn peri i mi ſineder, mi a'i dialaf hi; rhag iddi yn y diwedd ddyfod a'm ſyrdanu i.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Gwrandewch beth a ddywed y barn-wr anghyfiawn:

7 Ac oni ddial Duw ei etholedigion, ſy yn llefain arno ddydd a nos, er ei fôd yn hir oedi troſtynt?

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi y dial eſe hwynt ar fryſ: eithr Mab y dyn pan ddêl, a gaiff eſe ffydd ar y ddaear?

9 [Ac eſe a ddywedodd y ddammeg hon hefyd, wrth y rhai oedd yn hyderu arnynt eu hunain eu bôd yn gyfiawn, ac yn diyſtyru eraill,

10 Dau ŵr a aeth i fyny i'r Demel i weddio; yn yn Phariſæad, a'r llall yn Publican.

11 Y Phariſæad o'i ſefyll a weddiodd rhyngdo ac of ei hun fel hyn, O Dduw, yr wyf yn diolch i ti nad wyfi fel y mae dynion eraill, yn drawſon, yn anghyfiawn, yn odinebwyr; neu fel y Publican hwn chwaith.

12 Yr wyf yn ymprydio ddwy-waith yn yr wythnos, yr wyf yn degymmu cymmaint oll ac a feddaf.

13 A'r Publican gan ſefyll o hirbell, ni fynei cymmaint a chodi ei olygon tu a'r nêf, eithr eſe a gurodd ei dwylron, gan ddywedyd, O Dduw bydd itrugarog wrthif bechadur.

14 Dywedaf i chwi, aeth hwn i wared iw dŷ, wedi ei gyfiawnhau *yn fwy* na'r llall: *canys pôb vn ac ſydd yn ei dderchafu ei hun, a oſtyngir: a phôb vn ac ſydd yn ei oſtwng ei hun, a dderchefir.] *Matth. 23.12.

15 A hwy a ddygaſant atto blant bychain hefyd, fel y cyffyrddei efe â hwynt: a'r diſcyblion pan welſant, a'u ceryddaſant hwy.

16 Eithr yr Ieſu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Gadewch i'r plant bychain doyfod attaſi, ac na waherddwch hwynt; canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

17 Yn wîr meddaf i chwi, pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Duw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.

18 A rhyw Lywadraeth-wr a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Athro da, wrth wneuthur pa beth yr etifeddaſi fywyd tragwyddol?

19 *A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Pa ham i'm gelwi yn dda? nid oes neb yn dda ond vn, ſef Duw. *Matth. 19.16.

20 Ti a wyddoſt y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ledratta, Na ddwg gam dyſtiolaeth, Anrhydedda dy dâd a'th fam.

21 Ac eſe a ddywedodd, Hyn oll a gedwais o'm ieuengtid.

22 A'r Ieſu pan glybu hyn, a ddywedodd wrtho, Y mae vn peth etto yn ôl i ti: gwerth yr hyn oll ſydd gennit, a dyro i'r tlodion, a thi a gai dryſor yn y nêf: a thyred, canlyn fi.

23 Ond pan glybu eſe y pethau hyn, eſe a aeth yn athriſt: canys yr oedd eſe yn gyfoethog iawn.

24 A'r Ieſu, pan welodd ef wedi myned yn athriſt, a ddywedodd, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i mewn i deyrnas Dduw.

25 Canys haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nac i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A'r rhai a glywſent a ddywedaſant, A phwy a all ſôd yn gadwedig?

17 Ac efe a ddywedodd, Y pethau ſy ammhoſsibl gan dynion, ſydd boſsibl gyd â Duw.

28 * A dywedodd Petr, Wele, nyni a adawſom bôb peth, ac a'th ganlynaſom di.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wîr meddaf i chwi, nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu rieni, neu frodyr, neu wraig, neu blant, er mwyn teyrnas Duw,

30 A'r ni's derbyn lawer cymmaint yn y pŕŷd hwn, ac yn y bŷd a ddaw fywyd tragwyddol.

31 [* Ac efe a gymmerodd y deuddeg atto, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ieruſalem, a chyflawnir pôb peth a'r ſydd yn ſcrifennedig trwy'r prophwydi am Fab y dŷn.

31 Canys efe a draddodir i'r cenhedloedd, ac a watwerir, ac a amherchir, ac a boerir arno:

33 Ac wedi iddynt ei fflangellu y lladdant ef, a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

34 A hwy ni ddeallaſant ddim o'r pethau hyn, a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wybuant y pethau a ddywetpwyd.

35 * A bu, ac efe yn neſau at Iericho, i ryw ddŷn dall ſod yn eiſtedd yn ymyl y ffordd yn cardotta.

36 A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynnodd pa beth oedd hyn.

37 A hwy a ddywedaſant iddo mai Ieſu o Nazareth oedd yn myned heibio.

38 Ac efe a leſodd, gan ddywedyd, Ieſu fâb Dafydd trugarhâ wrthif.

39 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen a'i ceryddaſant ef i dewi: eithr efe a leſodd yn fwy o lawer, Mâb Dafydd trugarhâ wrthif.

40 A'r Ieſu a ſaſodd, ac a orchymynnodd ei ddwyn ef atto: a phan ddaeth yn agos, efe a ofynnodd iddo,

41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni di i mi ei wneuthur i ti? Yntef a ddywedodd, Arglwydd, cael o honof fy ngolwg.

42 A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg: dy ffydd a'th iachaodd.

43 Ac allan o law y cafodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw: a'r holl bobl pan welſant, a roeſant foliant i Dduw.]

PEN. XIX.

1 *Am Zaccheus y Publican.* 11 *Y dêc darn o arian.* 28 *Chriſt yn marchogaeth i Ieruſalem mewn gorfoledd:* 41 *yn wylo troſti:* 45 *yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r Deml:* 47 *gan atbrawiaethu beunydd yndi. Y llywodraeth-wyr a fynnent i daiſtetha ef, oni bai rhag ofn y bobl.*

A'R Jeſu a aeth i mewn, ac a aeth trwy Ieriche.

2 Ac wele ŵr a elwid wrth ei enw Zaccheus, ac efe oedd Ben-publican, a hwn oedd gyfoethog.

3 Ac yr oedd efe yn ceiſio gweled yr Ieſu, pwy ydoedd: ac ni allai gan y dyrfa, am ei fod yn fychan o gorpholaeth.

4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a ddringodd i ſycomorwydden, fel y gallei ei weled ef: oblegid yr oedd efe i ddyfod y ffordd honno.

5 A phan ddaeth yr Ieſu i'r lle, efe a edrychodd i fynu, ac a'i canſu ef, ac a ddywedodd wrtho, Zaccheus, diſcyn ar frŷs: canys rhaid i mi heddyw aros yn dy dŷ di.

6 A efe a ddeſcynnodd ar frŷs, ac a'i derbyniodd ef yn llawen.

7 A phan welſant, grwgnach a wnaethant oll, gan ddywedyd, Fyned o hono i i mewn i lettya at ŵr pechadurus.

8 A Zaccheus a ſaſodd, ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Wele, hanner fy nâ. o Arglwydd, yr ydwyt yn ei roddi i'r tlodion, ac os dugym ddim o'r eiddo neb drwy gamachwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd.

9 A'r Ieſu a ddywedodd wrtho, Heddyw y daeth iechydwriaeth i'r tŷ hwn, o herwydd ei fôd yntef yn fâb i Abraham.

10 * Canys Mab y dŷn a ddaeth i geiſio, ac i gadw yr hyn a gollaſid. *Matth. 18.11.

11 Ac a hwy yn gwrando ar y pethau hyn, efe a chwanegodd ac a ddywedodd ddammeg, am ei fôd efe yn agos at Ieruſalem, ac am iddynt dybied yr ymddangoſei teyrnas Duw yn y fan.

12 * Am hynny y dywedodd efe, Rhyw ŵr bonheddig a aeth i wlâd bell, i dderbyn teyrnas iddo ei hun, ac i ddychwelyd. *Matth. 25.14.

13 Ac wedi galw ei ddêg gwâs, efe a roddes iddynt dauĝ punt, ac a ddywedodd wrthynt, Marchnattewch hyd oni ddelwyf.

14 Eithr ei ddinaſ-wŷr a'i caſaſant ef, ac a ddanfonaſant gennadwri ar ei ôl ef, gan ddywedyd, Ni fynnwn ni hwn i deyrnaſu arnom.

15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ôl wedi derbyn y deyrnas, erchi o hono ef alw y gweiſion hyn atto, i'r rhai y rhoddaſei efe yr arian, fel y gwybyddei beth a elwaſei bôb vn wrth farchnatta.

16 A daeth y cyntaf, gan ddywedyd, Arglwydd dy bunt a ynnilledd ddêg punt.

17 Yntef a ddywedodd wrtho, Da wâs da, am i ti fod yn ffyddlon yn y lleiaf, bydded i ti awdurdod ar ddêg dinas.

18 A'r ail a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth bum punt.

19 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth hwnnw, Bydd ditheu ar bum dinas.

20 Ac vn arall a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd wele dy bunt, yr hon oedd genniſ wedi ei dodi mewn napkyn.

21 Canys mi a'th ofnais, am dy fôd yn ŵr tôſt: yr wyt ti yn cymmeryd i fyny y peth ni reddaiſt â lawr, ac yn medi y peth ni heuaiſt.

22 Yntef a ddywedodd wrtho, O'th enau dy hun i'th farnaf, tydi wâs drwg: ti a wyddit fy môd i yn ŵr tôſt, yn cymmeryd i fyny y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuais:

23 A pha ham na roddaiſt fy arian i i'r bwrdd cyfnewid, fal pan ddaethwn, y gallaſwn ei gael gyd â llôg?

24 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn ſefyll ger llaw, Dygwch oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r hwn ſydd a dêg punt ganddo.

25 A hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg punt.

26 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, * Mai i bôb vn y mae ganddo y rhoddir: iddo: eithr oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, ſe yr hwn ſydd ganddo. *Matth. 13.12.

27 A hefyd, fy ngelynion hynny, y rhai ni fynaſent i mi deyrnaſu arnynt, dygwch hwynt ymma, a lleddwch ger fy mron i.

28 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a aeth o'r blaen, gan fyned i fynu i Ieruſalem.

29 * Ac ſe a ddigwyddodd pan ddaeth efe yn agos at Bethphage a Bethania, i'r mynydd a elwir Oliwydd, efe a anfonodd ddau o'i ddiſcyblion, *Matth. 21.2.

30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pentref ar eich cyfer: yn yr hwn gwedi eich dyfod i mewn, chwi a gewch ebol yn rhwym, ar yr hwn nid

eiſteddodd dẅn erioed: gollyngwch ẏef, a dygwch ymma.

31 Ac os gofyn nebi chwi, Pa ham yr ydych yn ei ollwng? ſel hyn y dywedwch wrtho, Am fôd yn rhaid i'r Arglwydd wrtho.

32 A'r rhai a ddanfonaſid a aethant ymmaith, ac a gawſant fel y dywedaſei eſe wrthynt.

33 Ac ſel yr oeddynt yn gollwng yr ebol, el berchennogion a ddywedaſant wrthynt, Pa ham yr ydych yn gollwng yr ebol?

34 A hwy a ddywedaſant, Mae yn rhaid i'r Arglwydd wrtho eſ,

35 A hwy a'i dygaſant eſ at yr Ieſu: ac wedi iddynt ſwrweu dillad ar yr ebol, hwy a ddodaſant yr Ieſu arno.

36 Ac ſel yr oedd eſe yn myned, hwy a danaſant eu dillad ar hẅd y ffordd.

37 Ac weithian, ac eſe yn neſau at ddeſcynfa mynydd yr Oliwydd, dechreuodd yr holl liaws diſcyblion lawenhau, a chlodfori Duw â lleſ vchel, am yr holl weithredoedd nerthol a welſent.

38 Gan ddywedyd, Bendigedig yw 'r brenin ſydd yn dyfod yn enw 'r Arglwydd: tangneddyf yn y nef, a gogoniant yn y goruchaf.

39 A rhai o'r Phariſæaid o'r dyrfa a ddywedaſant wrtho, Athro, cerydda dy ddiſcyblion.

40 Aceſe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, pe tawai y rhai hyn, y llafei y cerrig yn y fan.

41 [Ac wedi iddo ddyfod yn agos, pan welodd eſe y ddinas, eſe a wylodd troſti,

42 Gan ddywedyd, Pe gwybaſit dithau, ie yn dy ddydd hwn, y pethau *a berthynent* i'th heddwch: eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid.

43 Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a fwriant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bob parth:

44 Ac a'th wnânt yn gyd-waſtad â'r llawr, a'th blant o'th ſwn; ac ni adawant ynot faen ar faen: o herwydd nad adnabuoſt amſer dy ymweliad.

Matth. 21.12. 45 *Ac eſe a aeth i mewn i'r Deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu:

46 Gan ddywedyd wrthynt, Y mae yn ſcrifennedig, Fy nhŷ i, tŷ gweddi yw: eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

47 Ac yr oedd eſe beunydd yn athrawiaethu yn y Deml:] a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, a phennaethiaid y bobl, a geiſient ei ddifetha eſ:

48 Ac ni fedraſant gael beth a wnaent: canys yr holl bobl oedd yn gỳnu wrtho, i wrando arno.

PEN. XX.

1 Chriſt yn profi ei awdurdod, trwy ymofyn am fedydd Ioan. 9 Dammeg y winllan. 19 Ana roddi teyrnged i Cæſar. 27 Y mae eſe yn gorchfygu y Sadduceaidd, rhai a wadent yr Adgyfodiad. 41 Y moad y mae Chriſt yn fâb Dafydd. 45 Y mae eſe yn rhybuddio ei ddiſcyblion, ochelyd yr Scrifennyddion.

Matth. 21.23. A * Digwyddodd ar vn o'r dyddiau hynny, ac eſe yn dyſcu y bobl yn y Deml, ac yn pregethu yr Efengl, ddyfod arno yr Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, gyd â'r Henuriaid.

2 A lleſarn wrtho, gan ddywedyd, Dywed i ni drwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti yr awdurdod hon?

3 Ac eſe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minneu a ofynnaf i chwithau vn gair: a dywedwch i mi.

4 Bedydd Ioan, a'i o'r neſ yr ydoedd, ai o ddynion?

5 Eithr hwy a ymreſymmaſant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r neſ, eſe a ddywed, Pa ham gan hyny na chredech eſ?

6 Ac os dywedwn, O ddynion, yr holl bobl yn llabyddiant ni: canys y maent hwy yn cwbl gredu fôd Ioan yn brophwyd.

7 A hwy a attebaſant na's gwyddent o ba le.

8 A'r Ieſu a ddywedodd wrthynt, Ac nid wyf ſinneu yn dywedyd i chwi, trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

9 Ac eſe a ddechreuodd ddywedyd y ddammeg hon wrth y bobl; *Rhyw ŵr a blannodd winllan, Matth. ac a'i goſododd i lafur-wŷr, ac a aeth oddi cartref 21.33. tros dalm o amſer.

10 Ac mewn amſer eſe a anſonodd wâs at y llafur-wŷr, ſel y rhoddent iddo o ffrwyth y winllan: eithr y llafur-wŷr a'i curaſant eſ, ac a'i hanfonſant ymmaith yn wâg law.

11 Ac eſe a chwanegodd anfon gwâs arall; eithr hwy a guraſant, ac a amharchaſant hwnnw hefyd, ac a'i hanfonaſant ymmaith yn wag law.

12 Ac eſe a chwanegodd anfon y trydydd: a hwy a glwyfaſant hwn hefyd, ac a'i bwriaſant eſ allan.

13 Yna y dywedodd arglwydd y winllan, Pabeth a wnâf? mi a anfonaf fy anwyl fâb: ſe allai pan welant eſ y parchant eſ,

14 Eithr y llafur-wŷr, pan welſant eſ, a ymreſymmaſant â'u gilydd, gan ddywedyd, Hwn yw yr etifedd: dewch, lladdwn ef, ſel y bydd o'r etifeddiaeth yn eiddom ni.

15 A hwy a'i bwriaſant eſ allan o'r winllan, ac a'i lladdaſant. Pa beth gan hynny a wna arglwydd y winllan iddynt hwy?

16 Eſe a ddifetha y llafur-wŷr hyn, ac a rydd ei winllan i eraill. A phan glywſant hyn, hwy a ddywedaſant, Na atto Duw.

17 Ac eſe a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd, Beth gan hynny yw hyn a ſcrifennwyd, *Y maen a wrthododd yr adeilad-wŷr, hwnn a wnaethpwyd yn ben y gongl? *Pſal. 118.22.

18 Pwy bynnag a ſyrthio ar y maen hwnw, a ddryllir: ac ar bwy bynnag y ſyrthio, eſe a'i mâl eſ.

19 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion, a geiſiaſant roddi dwylo arno yr awr honno: ac yr oedd arnynt ofn y bobl: canys gwybuant mai yn eu herbyn hwynt y dywedaſei eſe y ddammeg hon.

20 A hwy a'i gwiliaſant eſ, ac a yrraſant gwilwyn-wŷr, y rhai a gymmerent arnynt eu bôd yn gyfiawn, i ſel y dalient eſ yn ei ymadrodd, iw draddodi ym-meddiant ac awdurdod y rhaglaw.

21 A hwy a ofynnaſant iddo eſ, gan ddywedyd, *Athro, ni a wyddom mai vniawn yr ydwyt ti yn dywedyd, ac nad wyt yn derbyn wyneb, eithr yn dyſcu ffordd Dduw mewn gwirionedd. *Matth. 22.16.

22 A'i cyſtraithlon i ni roi teyrnged i Cæſar, ai nid yw?

23 Ac eſe a ddeallodd eu cyſrwyſtra hwy, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham y temtiwch fi?

24 Dangoſwch i mi geiniog: llun ac ar-graff pwy ſydd arni? A hwy a attebaſant ac a ddywedaſant, Yr eiddo Cæſar.

25 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Rheddwch chwithau

chwithau yr eiddo Cæſar i Cæſar, a'r eiddo Duw i Dduw.

25 Ac ni allaſant feio ar ei eiriau ef ger bron y bobl: a chan ryfeddu wrth ei atteb ef, hwy a dawſant â ſôn,

27 * A rhai o'r Saduceaid, (y rhai ſy yn gwadu nad oes adgyfodiad) a ddaethant atto ef, ac a ofynnaſant iddo,

28 Gan ddywedyd. Athro, Moſes a ſcrifennodd i ni, Os byddei farw brawd neb, ac iddo wraig, a marw o hono yn ddiblant, ar gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi hâd iw frawd.

29 Yr oedd gan hynny ſaith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerodd wraig, ac a fu farw yn ddiblant.

30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac a fu farw yn ddiblant.

31 A'r trydydd a'i cymmerth hi: ac yr vn ffunyd y ſaith hefyd, ac ni adawſant blant, ac a fuant feirw.

32 Ac yn ddiweddaf oll, bu farw y wraig hefyd.

33 Yn yr adgyfodiad gan hynny, gwraig i bwy vn o honynt yw hi? canys y ſeith a'i cawſant hi yn wraig.

34 A'r Ieſu gan atteb a ddywedodd wrthynt, Plant y byd hwn ſydd yn gwreica, ac yn gwra.

35 Eithr y rhai a gyfrifer yn deilwng i gael y byd hwnnw, a'r adgyfodiad oddi wrth y meirw, nid ydynt nac yn gwreica nac yn gwra.

36 Can: ni'n gallant farw mwy: oblegid cydſtiad ydynt â'r Angelion: a phlant Duw ydynt, gan eu bod yn blant yr adgyfodiad.

37 Ac y cyſyd y meirw, * Moſes hefyd a yſpyſodd wrth y berth, pan yw ef yn galw yr Arglwydd yn Dduw Abraham, ac yn Dduw Iſaac, ac yn Dduw Iacob.

38 Ac nid yw efe Dduw y meirw, ond y byw: canys pawb ſydd fyw iddo ef.

39 Yna rhai o'r Scrifennyddion, gan atteb a ddywedaſant, Athro, da y dywedaiſt.

40 Ac ni feiddiaſant mwyach ofyn dim iddo ef.

41 Ac efe a ddywedodd wrthynt, * Pa ſodd y maent yn dywedyd ſôd Chriſt yn fab i Ddafydd?

42 Ac y mae Dafydd ei hun yn dywedyd yn llyfr y Pſalmau, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eiſtedd ar fy neheulaw,

43 Hyd oni oſodwyf dy elynion yn droed-fainc ith draed ti.

44 Y mae Dafydd gan hyny yn ei alw ef yn Arglwydd, a pha ſodd y mae efe yn fab iddo?

45 Ac a'r holl bobl yn clywed, efe a ddywedodd wrth ei ddiſcyblion,

46 * Ymogelwch rhag yr Scrifennyddion, y rhai a ewyllyſiant rodio mewn dillad lleiſion, ac a gaant gyfarchiadau yn y Marchnadoedd, a'r prif-gadeiriau yn y Synagogau, a'r prif-eiſteddleoedd yn y gwleddoedd.

47 Y rhai ſydd yn llwyr-fwyta tai gwragedd gweddwon: ac mewn rhith yn hir-weddio, y rhai hyn a dderbyniant farn ſwy.

PEN. XXI.

1 *Chriſt yn canmol y weddw dlawd: 5 Yn rhagfynegi dinyſtr y Demi, a dinas Ieruſalem. 25 a'r arwyddion a ſydd o flaen y dydd dïwaethaf: 34 yn eu hannog hwy i fôd yn wiliadwrus. 37 Arfer Chriſt yra ſû yn Ieruſalem.*

AC wedi iddo edrych i fynu, efe * a ganfu y rhai goludog yn bwrw eu rhoddion i'r dryſorfa.

2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig weddw dlawd yn bwrw yno ddwy hatling.

3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy nâ hwynt oll.

4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn oedd weddill ganddynt a fwriaſant at offrymmau Duw: eithr hon o'i phrinder a fwriodd i mewn yr holl fywyd a oedd ganddi.

5 * Ac fel yr oedd rhai yn dywedyd am y Deml, ei bôd hi wedi ei harddu â meini têg a rhoddion, efe a ddywedodd, *Matth. 24.1.*

6 Y pethau hyn yr ydych yn edrych arnynt, daw y dyddiau yn y rhai ni adewir maen ar faen a'r ni'n ddattodir.

7 A hwy a ofynnaſant iddo, gan ddywedyd, Athro, pa bryd gan hynny y bydd y pethau hyn, a pha arwydd ſydd pan fo'r pethau hyn ar ddyfod?

8 Ac efe a ddywedodd, Edrychwch na thywyller chwi: canys llawer a ddeuant yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw *Chriſt*, a'r amſer a neſaodd: nac ewch gan hynny ar eu hôl hwynt.

9 A phan glywoch ſôn am ryfeloedd a therfyſcoedd, na chynnerwch fraw: canys rhaid i'r pethau hyn fôd yn gyntaf: ond ni *ddaw* y diwedd yn y man.

10 * Yna y dywedodd efe wrthynt, Cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas: *Matth. 24.7.*

11 A daiar-grynfâu mawrion a fyddant yn amryw leoedd, a newyn, a heintiau, a phethau oſnadwy, ac arwyddion mawrion a fydd o'r nêf.

12 Eithr o flaen hyn oll, hwy a roddant eu dwylo arnoch, ac a'ch erlidiant, gan eich traddodi i'r ſynagogau, ac i garcharau, wedi eich dwyn gerbron brenhinoedd a llywodraeth-wŷr, o achos fy enw i.

13 Eithr fe a ddigwydd i chwi yn dyſtiolaeth.

14 * Am hynny ymrhoddwch eich bryd, ar na rag-ſyfyrioch beth a atteboch. *Matth. 10.19. Goſodwch yn eich calonnau na, &c.*

15 Canys myfi a roddaf i chwi enau, a doethineb, yr hon ni's gall eich holl wrth-wynebwŷr na dywedyd yn ei herbyn, na'i gwrth-ſefyll.

16 A chwi a fradychir, ie gan rieni, a brodyr, a cheraint, a chyfeillion: ac i rai o honoch y parant farwolaeth.

17 A chaſe fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i.

18 * Ond ni chyll blewyn o'ch pen chwi. *Matth. 10.30.*

19 Yn eich amynedd meddiennwch eich enaidiau.

20 * A phan welech Ieruſalem wedi ei hamgylchu gan luoedd, yna gwybyddwch fôd ei anghyfannedd-dra hi wedi neſau. *Matth. 24.15.*

21 Yna y rhai *ſyddant* yn Iudea, ffoant i'r mynyddoedd: a'r rhai *a fyddant* yn ei chanol hi, ymadawant: a'r rhai *a fyddant* yn y meuſydd, nac elont i mewn iddi:

22 Canys dyddiau dial yw y rhai hyn, i gyflawni yr holl bethau a ſcrifennwyd.

23 Eithr gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny: canys bydd angen mawr yn y tîr, a digofaint ar y bobl hyn.

24 A hwy a ſyrthiant drwy fin y cleddyf, a chaethi-gludir hwynt at bôb cenhedlaeth: a Ieruſalem a fydd wedi ei mathru gan y cenhedloedd, hyd oni chyflawner amſer y cenhedloedd.

25 [A * bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r ſer, ac ar y ddaiar ing cenhedloedd gan gyfyng-gyngor; a'r môr a'r tonnau yn rhuo. *Matth. 24.29.*

26 A dynion yn llewygu gan ofn, a diſgwil am y pethau ſy yn dyfod ar y ddaiar: oblegid nerthoedd y neſoedd a yſcŷdwir.

27 Ac yna y gwelant Fab y dŷn yn dyfod mewn cwmmwl, gyda gallu a gogoniant mawr.

28 A

28 A phan ddechreno'r pethau hyn ddyfod, edrychwch i fyny, a chodwch eich pennau: canys y mae eich ymwared yn nesau.

29 Ac efe a ddywedodd ddammeg iddynt, Edrychwch ar y ffigys-bren, a'r holl brenau;

30 Pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch, ac a wyddoch o honoch eich hun, fôd yr hâf yn agos.

31 Felly chwithau, pan welcoch y pethau hyn yn digwydd, gwybyddwch fôd teyrnas Duw yn agos.

32 Yn wîr meddaf i chwi, nid â yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y cwbl i ben.

33 Y nêf a'r ddaear a âunt heibio, ond fy ngeiriau i nid âunt heibio ddim]

34 Ac edrychwch arnoch eich hunain, rhag i'ch calonnau yn amser drymhau drwy lothineb, a meddwdod, a gofalon y bywyd *hwn*, a dyfod y dydd hwnnw arnoch yn ddisymmwth.

35 Canys efe a ddaw fel magl, ar wartha pawb oll a'r fy yn trigo ar wyneb yr holl ddaiar.

36 Gwiliwch gan hynny a gweddiwch bôb amser, ar gael eich cyfrif yn deilwng i ddiange rhag y pethau hyn oll fy ar ddyfod, ac i fefyll ger bron Mâb y dŷn.

37 A'r dydd yr ydoedd efe yn athrawiaethu yn y Deml, a'r nôs yr oedd efe yn myned ac yn aros yn y mynydd, a elwid yr Oliwydd.

38 A'r holl bobl a foreu-gyrchent atto ef yn y Deml, iw glywed ef.

PEN. XXII.

1 *Yr Iddewon yn cyd-fwriadu yn erbyn Christ.* 3 *Satan yn paratoi Iudas iw fradychu ef.* 7 *Yr Apoſtolion yn arlwyo y Paſc.* 19 *Christ yn ordeinio ei Swpper ſanctaidd.* 21 *yn gnoddiedic yn yr hegddywedyd am y bradychwr.* 24 *yn annoc y rhan arall o'i Apoſtolion i ostelyd rhyfyg.* 31 *yn ſiccrhau Petr na phallei ei ffydd ef:* 34 *ac er hynny y gwadei efe ef dair gwaith:* 39 *yn gweddio yn y mynydd, ac yn chwyſu'r gwaed,* 47 *yn cael ei fradychu â chuſon,* 50 *yn iachâu cluſt Malchus,* 54 *yn cael ei wadu dair gwaith gan Petr,* 63 *a'i amherchi yn gywilyddus,* 66 *ac yn cyfaddef ei fôd yn Fab Duw.*

A * Neſſiodd gwyl y bara croyw, yr hon a elwir y Paſc.

2 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifeanyddion a geiſiasant pa fodd y diſethent efe: oblegid yr oedd arnynt ofn y bobl.

3 * A Satan a aeth i mewn i Iudas, yr hwn a gyfenwid Iſcariot, yr hwn oedd o rifedi'r deuddeg.

4 Ac efe a aeth ymmaith, ac a ymddiddanodd a'r Arch-offeiriaid, a'r ‖ blaenoriaid, pa fodd y bradychei efe ef iddynt.

5 Ac yr oedd yn llawen ganddynt: a hwy a gyttunaſant ar roddi arian iddo.

6 Ac efe a addawodd: ac a geiſiodd amſer cyfaddas iw fradychu ef iddynt, yn abſen y bobl.

7 * A daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y Paſc.

8 Ac efe a anfonodd Petr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, paratowch i ni'r Paſc, fel y bwyttaom.

9 A hwy a ddywedaſant wrtho, Pa le y mynni baratoi o honom?

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyfarfydd â chwi ddŷn yn dwyn ſtenaid o ddwfr: canlynwch ef i'r tŷ lle yr êl efe i mewn.

11 A dywedwch wrth wr y tŷ, Y mae'r Athro yn dywedyd wrthit, Pa le y mae'r lletty, lle gallwyf fwytta'r Paſc gyd â'm diſcyblion?

12 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-yſtafell fawr, wedi ei thanu: yno paratowch.

13 A hwy a aethant, ac a gawſant fel y dywedaſei efe wrthynt, ac a baratoeſant y Paſc.

14 * A phan ddaeth yr awr, efe a eiſteddodd i lawr, a'r deuddeg Apoſtol gŷd ag ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi ‖ a chwenychais yn fawr fwytta'r Paſc hwn gyd â chwi, cyn dioddef o honof.

16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttâf fi mwyach o honaw, hyd oni chyflawner yn nheyrnas Duw.

17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhennwch yn eich plith.

18 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o ffrwyth y winwydden hyd oni ddêl teyrnas Duw.

19 * Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwnyw ŷ nghorph, yr hwn yr ydys yn ei roddi trofoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

20 Yr vn modd y cwppan hefyd wedi ſwppera, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r Teſtament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt trofoch.

21 * Eithr wele law'r hwn ſydd yn fy mradychu, gŷd â mi ar y bwrdd.

22 [Ac yn wîr, y mae Mâb y dŷn yn myned, megis y mae wedi ei luniaethu: eithr gwae'r dŷn hwnnw, trwy'r hwn y bradychir ef.

23 Hwythau a ddechreuaſant ymofyn yn eu plith eu hun, pwy o honynt oedd yr hwn a wnai hynny.

24 A bu ymryſon yn eu plith, pwy o honynt, a dybygid ei fôd yn fwyaf.

25 * Ac ef y ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt: a'r rhai ſy mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendefigion.

26 Ond na *fyddwch* chwi felly: eithr y mwyaf yn eich plith chwi, bydded megis yr ieuangaf, a'r pennaf, megis yr hwn ſydd yn gweini.

27 Canys pa vn fwyaf, ai'r hwn ſydd yn eiſtedd ar y bwrdd, ai'r hwn ſydd yn gwaſanaethu? ond yr hwn ſydd yn eiſtedd ar y bwrdd? eithr yr ydwyfi yn eich myſc, fel vn yn gwaſanaethu.

28 A chwy-chwi yw y rhai a arhoſaſoch gŷd â mi yn fy mhrofedigaethau.

29 Ac yr wyfi yn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhâd i minnau,

30 Fel y bwyttaoch ag yr yfoch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas. * ac yr eiſteddoch ar orſeddfeydd, yn barnu deuddeg-llwyth Iſrael.]

31 A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, * Satan a'ch ceiſiodd chwi, i'ch nithio fel gwenith:

32 Eithr mi a weddiais troſot, na ddiffygiei dy ffydd di: dithau pan i'th droer, cadarnhâ dy frodyr.

33 Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, yr ydwyfi yn barod i fyned gyd â thi i garchar, ac i angeu.

34 * Ynteſ a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti Petr, Na chân ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adweini fi.

35 * Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan i'ch anfonais heb na phwrs, na chod, nac eſcidiau: a fu arnoch eiſieu dim? a hwy a ddywedaſant, Na ddim.

36 Yna y dywedodd wrthynt, Ond yn awr, y neb ſydd ganddo bwrs, cymmered, a'r yn modd

gôd: â'r neb nid oes ganddo, gwerthed ei bais, a phryned gleddyf.

37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, fôd yn rhaid ette gyflawni ynofi y peth hyna scrifennwyd, sef, * A chyd â'r anwir y cyfrifwyd ef. Canys y mae diben i'r pethau am danaf.

38 A hwy a ddywedasant, Arglwydd, wele ddau gleddyf ymma. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw.

39 * Ac wedi iddo fyned allan, efe a aeth, yn ôl ei arfer, i fynydd yr Olewydd: a'i ddisgyblion hefyd a'i canlynasant ef.

40 * A phan ddaeth efe i'r man, efe a ddywedodd wrthynt, Gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.

41 Ac efe a dynnodd oddi wrthynt tu ag ergyd carreg, ac wedi iddo fyned ar ei liniau, efe a weddiodd,

42 Gan ddywedyd, O Dâd, os ewyllysi droi heibio y cwppan hwn oddi wrthif: er hynny nid fy ewyllys i, ond yr eiddot ti a wneler.

43 Ac Angel o'r nef a ymddangosodd iddo, yn ei nerthu ef.

44 Ac efe mewn ymdrech meddwl, a weddiodd yn ddyfalach, a'i chwys ef oedd fel defnynnau gwaed, yn descyn ar y ddaiar.

45 A phan gododd efe o'i weddi, a dyfod at ei ddisgyblion, efe a'u cafodd hwynt yn cysgu gan driftwch:

46 Ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn cysgu? codwch a gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.

47 Ac efe etto yn llefaru, * wele dyrfa, a hwn a elwir Iudas, yn o'r deuddeg, oedd yn myned o'i blaen hwynt, ac a nesâodd at yr Iesu, iw gusanu ef.

48 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Iudas, ai â chusan yr wyti yn bradychu Mâb y dyn?

49 A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef, y peth oedd ar ddyfod, hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, a darawn ni â chleddyf?

50 A rhyw vn o honynt a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei gluft ddehau ef.

51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrodd â'i gluft, ac a'i iachaodd ef.

52 A'r Iesu a ddywedodd wrth yr Arch-offeiriaid, a ‖ blaenoriaid y Deml, a'r henuriaid, y rhai a ddaethent atto, Ai fel at leidr y daethoch chwi allan â chleddyfau, ac â ffyn?

53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y Deml, nid estynasoch ddwylo i'm herbyn: eithr hon yw eich awr chwi, a gallu'r tywyllwch.

54 * A hwy a'i daliasant ef, ac a'i harweiniasant, ac a'i dygasant i mewn iâ'r Arch-offeiriad. A Phetr a ganlynodd o hirbell.

55 * Ac wedi iddynt gynneu tân ynghanol y neuadd, a chyd-eistedd o honynt, eistedodd Petr yntef yn eu plith hwynt.

56 A phan ganfu rhyw langces ef yn eistedd wrth y tân, a dal sulw arno, hi a ddywedodd, yr oedd hwn hefyd gyd ag ef.

57 Yntef a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, O wraig, nid adwaen i ef.

58 Ac ychydig wedi, vn arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt tithau hefyd yn vn o honynt. A Phetr a ddywedodd, O ddŷn, nid ydwyf.

59 Ac ar ôl megis yspaid vn awr, rhyw vn arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd, yr oedd hwn hefyd gyd ag ef: canys Galilæad yw.

60 A Phetr a ddywedodd, Y dyn, ni'm gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac efe etto yn llefaru, canodd y ceiliog.

61 A'r Arglwydd a droedd, ac a edrychodd ar Betr: a Phetr a gofiodd ymadrodd yr Arglwydd, fel y dywedasei efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, y gwedi fi deir-gwaith.

62 A Phetr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost.

63 A'r gwŷr oedd yn dal yr Iesu, a'i gwatwarasant ef, gan ei daro.

64 Ac wedi iddynt guddio ei lygaid ef, hwy a'i tarawsant ef ar ei wyneb, ac a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, Pwy yw'r hwn a'th darawodd di?

65 A llawer o bethau eraill gan gablu, a ddywedasant yn ei erbyn ef.

66 * A phan aeth hi yn ddydd, ymgynnullodd Henuriaid y bobl, a'r Arch-offeiriaid, a'r Scrifennyddion, ac a'i dygasant ef iw ‖ Cynghor hwynt, * Matth. 27.1. ‖ Synedd.

67 Gan ddywedyd, ‖ Ai tiyw Christ? dywed i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaf i chwi, ni chredwch ddim: ‖ Os tiyw Christ.

68 Ac os gofynnaf hefyd i chwi, ni'm hattebwch, ac ni'm gollyngwch ymmaith.

69 Yn ôl hyn y bydd Mâb y dŷn yn eistedd ar ddehew-law gallu Duw.

70 A hwy oll a ddywedasant, Ai Mab Duw gan hynny ydwyti? Ac efe a ddywedodd wrthynt, * Yr ydych chwi yn dywedyd fy nôd. * Marc. 14.62.

71 Hwythau a ddywedasant, Pa raid i ni mwyach wrth dystiolaeth? canys clywsom ein hunain o'i enau ef ei hun.]

PEN. XXIII.

1 Cyhuddo'r Iesu gw bron Pilat, a'i anfon at Herod; 8 A Herod yn ei watwar ef. 12 Herod a Philas yn cymmodi â'i gilydd. 18 Y bobl yn deisyf cael Barabbas, a Philas yn ei ollwng o'i law, ac yn rhoddi yr Iesu iw groes-hoelio. 27 Yntef yn mynegi i'r gwragedd a alarent o'i blegid ef, dan ysgir Ierusalem: 34 yn gweddio tros ei elynion. 39 Crogi dau ddrwg-weithredwr gyda ef. 46 Ei farwolaeth, 50 a'i gladdedigaeth ef.

A'R holl liaws o honynt, a gyfodasant, ac a'i dygasant ef at Pilat:

2 Ac a ddechreuasant ei gyhuddo ef, gan ddywedyd, Ni a gawsom hwn yn gŵyrdroi'r bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrnged i Cæsar, gan ddywedyd mai efe ei hun yw Christ frenin.

3 * A Philat a ofynnodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw brenin yr Iddewon? Ac efe a attebodd iddo ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd. * Matth. 27.11.

4 A dywedodd Pilat wrth yr Arch-offeiriaid a'r bobl, Nid wyfyn cael dim ‖ bai ar y dyn hwn. ‖ Actor

5 A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae efe yn cyffroi'r bobl, gan ddysgu trwy holl Iudæa, wedi dechreu o Galilæa hyd ymma.

6 A phan glybu Pilat sôn am Galilæa, efe a ofynnodd a'i Galilæad oedd y dŷn.

7 A phan wybu efe ei fôd ef o lywodraeth Herod, efe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd yntef yn Ierusalem y dyddiau hynny.

8 A Herod, pan welodd yr Iesu, a lawenychodd yn fawr: canys yr oedd efe yn chwennych er ystalm ei weled ef, oblegid iddo glywed llawer am dano ef: ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef.

9 Ac efe a'i holodd ef mewn llawer o eiriau: eithr efe nid attebodd ddim iddo.

10 A'r Arch-offeiriaid a'r Scrifennyddion a safasant gan ei gyhuddo ef yn haerllyg.

11 A Herod a'i filwŷr, wedi iddo ei ddiystyru ef,

ef, a'i watwar, a'i wisco â gwisc glaerwen, a'i
danfonodd ef drachefn at Pilat.

‖ *Aeth cynmod rhwng Pilat a Herod.*
12 A'r dythwn hwnnw yr ‖ aeth Pilat a Herod
yn gyfeillion: canys yr oeddynt o'r blaen mewn
gelyniaeth â'i gilydd.

*Matth. 27.23.
13 *A Philat, wedi galw ynghŷd yr Arch-offeiriaid, a'r llywiawd-wŷr, a'r bobl,
14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a ddygasoch
y dŷn hwn attaf, fel yn a tyddai yn gŵyr-droi 'r
bobl: ac wele, myfi a'i holais ef yn eich gŵydd
‖ *Achos.* chwi, ac ni chefais yn y dŷn hwn ddim ‖ bai, o
ran y pethau yr ydych chwi yn ei gyhuddo ef am
danynt:
15 Na Herod chwaith: canys anfonais chwi atto
ef, ac wele, dim yn haeddu marwolaeth ni's gwnaed iddo.
16 Am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf ymmaith.
17 Canys yr ydoedd yn rhaid iddo ollwng vn
yn rhydd iddynt ar yr ŵyl.
18 A'r holl liaws a lefasant ar vnwaith, gan
ddywedyd, Bwrw hwn ymmaith, a gollwng i ni
Barabbas yn rhydd.
19 (Yr hwn, am ryw derfysc a wnelsid yn y
ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei daflu i
garchar.)
20 Am hynny Pilat a ddywedodd wrthynt drachefn, gan ewyllysio gollwng yr Iesu yn rhydd.
21 Eithr hwy a lefasant arno, gan ddywedyd,
Croes-hoelia, croes-hoelia ef.
22 Ac efe a ddywedodd wrthynt y drydedd waith,
Canys pa ddrwg a wnaeth efe? ni chefais ‖ddim
achos marwolaeth yndo: am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf yn rhydd.
A hwy a bwysasant arno.
23 ‖ Hwythau a fuant daerion â llefau vchel
gan ddeisyfu ei groes-hoelio ef: a'u llefau hwynt
a'r Arch-offeiriaid a orfuant.
24 A Philat a farnodd wneuthur eu deisyfiad
hwynt.
25 Ac efe a ollyngodd yn rhydd iddynt yr hwn
am derfysc a llofruddiaeth a fwriasid yngharchar,
yr hwn a ofynnasant: eithr yr Iesu a draddododd
efe iw hewyllys hwynt.
*Matth. 27.31.
26 * Ac fel yr oeddynt yn ei arwain ef ymmaith,
hwy a ddaliasant vn Simon o Cyrene, yn dyfod
o'r wlâd, ac a ddodasant y groes arno ef, iw dwyn
ar ôl yr Iesu.
27 Ac yr oedd yn ei ganlyn ef liaws mawr o
bobl, ac o wragedd: y rhai hefyd oedd yn cwynfan, ac yn galaru o'i blegid ef.
28 A'r Iesu wedi troi attynt, a ddywedodd,
Merched Ierusalem, nac ŵylwch o'm plegid i,
eithr ŵylwch o'ch plegid eich hun, ac oblegid
eich plant:
29 Canys wele, y mae 'r dyddiau yn dyfod yn
y rhai y dywedant, Gwyn eu byd-y rhai amhlantadwy, a'r crothau ni heppiliasant, a'r bronnau ni
roesant sugn.
*Esa.2.19 hos.10.8. dat.6.16
30 * Yna y dechreuant ddywedyd wrth y mynyddoedd, Syrthiwch arnom: ac wrth y bryniau,
Cuddiwch ni.
*1 Pet. 4.17.
31 *Canys os gwnant hyn yn y pren îr, pa beth
a wneir yn y crin?
*Matth. 27.38.
32 *Ac arweinwyd gyd ag ef hefyd ddau ddrwgweithred-wŷr eraill, iw rhoi iw marwolaeth.
Llc 'r benglog.
33 A phan ddaethant i'r llo a elwir ‖ Caluaria,
yno y croes-hoeliasant ef, a'r drwg-weithred-wyr:
yn ar y llaw ddehau, a'r llall ar yr asswy.
34 A'r Iesu a ddywedodd, O Dâd, madden
iddynt: canys ni wyddant pa beth y maent yn ei
wneuthur. A hwy a rannasant ei ddillad ef, ac a
fwriasant goelbren.
35 A'r bobl a safodd yn edrych: a'r pennaethiaid hefyd gŷd â hwynt, a watwarasant, gan
ddywedyd, Eraill a waredodd efe, gwareded ef
ei hun, os hwn yw Christ, etheledig Duw.
36 A'r milwŷr hefyd a'i gwatwarasant ef, gan
ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr,
37 A dywedyd, Os tydi yw brenin yr Iddewon,
gwared dy hun.
38 Ac yr ydoedd hefyd arscrifen wedi ei scrifennu uwch ei ben ef, â llythyrennau Groeg, a
Lladin, ac Ebrew, HWNYW BRENIN
YR IDDEWON.
39 Ac vn o'r drwg-weithred-wŷr a grogasid,
a'i cablodd ef, gan ddywedyd, Os tydi yw Christ,
gwared dy hun a ninnau.
40 Eithr y llall a attebodd, ac a'i ceryddodd
ef, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan
dy fôd dan yr vn ddamnedigaeth?
41 A nyni yn wir yn gyhawn: (canys yr ydym
yn derbyn yr hyn a haeddei y pethau a wnaethom)
eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i lê.
42 Ac efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd cofia fi, pan ddelych i'th deyrnas.
43 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf
i ti, Heddyw y byddi gŷd â mi ym-mharadwys.
44 Ac yr ydoedd hi ynghylch y chweched awr,
a thywyllwch a fu ar yr holl ‖ ddaiar hyd y ‖ Dec. nawfed awr.
45 A'r haul a dywyllwyd, a llen y Deml a
rwygwyd yn ei chanol.
46 A'r Iesu gan lefain a llef vchel a ddywedodd,
*O Dâd, i'ch ddwylo di y gorchymynaf fy yspryd. *Psal. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd.
47 A'r Canwriad pan welodd y peth a wnaeth pwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd,
Yn wir yr oedd hwn yn wr cyfiawn.
48 A'r holl bobloedd, y rhai a ddaethent ynghŷd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd, a ddychwelasant, gan guro eu dwyfronnau.
49 A'i holl gydnabod ef a safasant o hirbell,
a'r gwragedd, y rhai a'i canlynasent ef o Galilæa, yn edrych ar y pethau hyn.
50 *Ac wele, gŵr a'i enw Ioseph yr hwn oedd *Matth. gynghôrwr, gŵr da a chyfiawn. 27.57.
51 (Hwn ni chyttunasei â'u cyngor, ac a'u gweithred hwynt,) o Arimathæa dinas yr Iddewon
(yr hwn oedd yntef yn disgwil hefyd am deyrnas Duw.)
52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a ofynnodd gorph
yr Iesu.
53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i hamdôdd
mewn lliain main, ac a'i rhoddes mewn bedd
wedi ei naddu mewn carreg, yn yr hwn ni re‖ddasid ‖ dŷn eriod. ‖ Ysg.
54 A'r dydd hwnnw oedd ddarparwyl, a'r Sabbath oedd yn nesau.
55 A'r gwragedd hefyd, y rhai a ddaethent gyd ag ef o Galilæa, a ganlynasant, ac a welsant
y bedd, a pha fodd y dodwyd ei gorph ef.
56 A hwy a ddychwelasant, ac a baratoesant bêr-aroglau ac ennaint, ac a orphwysasant ar y Sabbath, yn ôl y gorchymmyn.]

PEN. XXIIII.

1 Y *ddau Angel yn mynegi adgyfodiad Christ i'r gwragedd, oedd yn dyfod at y bedd; y 9 a'r rhai hynny yn ei adrodd i eraill. 13 Christ ei hun yn ymddangos i'r ddau ddisceibl oedd yn mynd i Emmaus: 36 ac wedi hynny i'r Apostolion. 44 yn ei cerydda eu hanghrediniaeth hwy: 47 yn rhoddi gorchymmyn iddynt: 49 ac yn addo yr Yspryd glân: 51 ac felly yn escyn i'r nefoedd.

A'r

A'R * dydd cyntaf o'r wythnos, ar y cynddydd, hwy a ddaethant at y bedd, gan ddwyn y pêr-oglau a baratoesent, a rhai gŷd â hwynt.

2 A hwy a gawſant y maen wedi ei dreiglo ym-maith oddi wrth y bedd.

3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni chawſant gorph yr Arglwydd Ieſu.

4 A bu, a hwy yn petruſo am y peth hyn, wele, dau ŵr a ſafodd yn eu hymyl mewn gwiſcoedd diſclair.

5 Ac wedi iddynt ofni, a goſtwng eu hwynebau tu a'r ddaiar, hwy a ddywedaſant wrthynt, Pa ham yr ydych yn ceiſio y byw ym myſc y meirw?

6 Nid yw efe ymma, ond efe a gyfododd. * Cofiwch pa fodd y dywedodd wrthych, ac efe etto yn Galilæa.

7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi Mâb y dŷn yn nwylo dynion pechadurus, a'i groeſ-hoelio, a'r trydydd dydd adgyfodi.

8 A hwy a gofiaſant ei eiriau ef,

9 Ac a ddychwelaſant oddi wrth y bedd, ac a fynegaſant hyn oll i'r vn ar ddeg, ac i'r lleill oll.

10 A Mair Fagdalen, a Ioanna, a Mair *mam* Iaco, a'r lleill gŷd â hwynt, oedd y rhai a ddywedaſant y pethau hyn wrth yr Apoſtolion.

11 A'u geiriau a welid yn eu golwg hwynt, fel ſwegi, ac ni chredaſant iddynt.

12 * Eithr Pedr a gododd i fynu, ac a redodd at y bedd: ac wedi ymgrymmu efe a ganfu y lliein-iau wedi eu goſod o'r naill tu, ac a aeth ymmaith, gan ryfeddu rhyngddo ac ef ei hun, am y peth a ddarfuaſei.

13 [Ac wele, * dau o honynt oedd yn myned y dydd hwnnw i dref a'i henw Emmaus, yr hon oedd ynghylch tri-gain ſtâd oddi wrth Ieruſalem:

14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'i gilydd, am yr holl bethau hyn a ddigwyddaſent.

15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn ymofyn â'i gilydd, yr Ieſu ei hun hefyd a neſaodd, ac a aeth gyd â hwynt.

16 Eithr eu llygaid hwynt a attaliwyd, fel na's adwaenent eſ.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ryw ymaddoddion yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at ei gilydd, dan rodio, ac yn wynebdriſt?

18 Ac vn o *honynt* a'i enw Cleopas, gan atteb a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn vnig yn ymdeithydd yn Ieruſalem, ac ni wybuoſt y pethau a wnaethpwyd ynddi hi, yn y dyddiau hyn?

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau? Hwythau a ddywedaſant wrtho, Y pethau ynghylch Ieſu o Nazareth, yr hwn oedd ŵr o brophwyd, gallang mewn gweithred a gair, ger bron Duw a'r holl bobl.

20 A'r modd y traddodes yr Arch-offeiriaid a'n llywodraeth-wŷr ni ef, i farn marwolaeth, ac a'i croeſ-hoeliaſant ef.

21 Ond yr oeddym ni yn gobeithio mai efe oedd yr hwn a waredei'r Iſrael: ac heb law hyn oll, heddyw yw'r trydydd dydd, er pan wnaethpwyd y pethau hyn.

22 A hefyd rhai gwragedd o honom ni, a'n dychrynaſant ni, gwedi iddynt fôd yn foreu wrth y bedd:

23 A phan na chawſant ei gorph ef, hwy a ddaethant, gan ddywedyd weled o honynt weledigaeth o Angelion, y rhai a ddywedent ei fôd efe yn fyw.

24 A rhai o'r rhai oedd gyd â nyni, a aethant at y bedd, ac a gawſant felly, fel y dywedaſei y gwragedd: ond ef ni'a gwelſant.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, O ynfydion, a hwyr-frydig o galon, i gredu'r holl bethau a ddywedodd y prophwydi.

26 Ond oedd raid i Grift ddioddef y pethau hyn, a myned i mewn i'w ogoniant?

27 A chan ddechreu ar Moſes, a'r holl brophwydi, efe a eſponiodd iddynt yn yr holl Scrythyrau, y pethau am dano ei hun.

28 Ac yr oeddynt yn neſau i'r dref lle yr oeddynt yn myned: ac yntef a gymmerth arno ei fôd yn myned ym-mhellach.

29 A hwy a'i cymmellaſant ef, gan ddywedyd, Aros gŷd â ni, canys y mae hi yn hwyrhau, a'r dydd yn darfod. Ac efe a aeth i mewn i aros gŷd â hwynt.

30 A darfu, ac efe yn eiſtedd gyd â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt.

31 A'u llygaid hwynt, a agorwyd, a hwy a'i hadnabuant eſ: ac efe ä a ddiflannodd allan o'i golwg hwynt.

32 A hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, Onid oedd ein calon ni yn lloſci ynom, tra ydoedd efe yn ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra'r ydoedd efe yn agoryd i ni'r Scrythyrau?

33 A hwy a godaſant yr awr honno, ac a ddychwelaſant i Ieruſalem, ac a gawſant yr vn ar ddêg wedi ymgaſclu ynghŷd, a'r ſawl *oedd* gŷd â hwynt,

34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn wir, ac a ymddangoſodd i Simon.

35 A hwythau a adroddaſant y pethau *a wnaethſid* ar y ffordd, a pha fodd yr adnabowyd ef ganddynt, wrth dorriad y bara.]

36 [* Ac a hwy yn dywedyd y pethau hyn, yr Ieſu ei hun a ſafodd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Tangneddyf i chwi.

37 Hwythau wedi brawychu, ac ofni, a dybiaſant weled o honynt yſpryd.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ham i'ch trallodir, a pha ham y mae meddyliau yn codi yn eich calonnau?

39 Edrychwch fy nwylo a'm traed, mai myfi fy hun ydyw: teimlwch fi, a gwelwch, canys nid oes gan yſpryd gnawd ac eſcyrn, fel y gwelwch fôd genniſi.

40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangoſodd iddynt ei ddwylo a'i draed.

41 Ac a hwy etto heb gredu gan lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, A oes genuych chwi ymma ddim bwyd?

42 A hwy a roeſant iddo ddarn o byſcodyn wedi ei roſtio, ac o ddil mêl.

43 Yntef a'i cymmerodd, ac a'i bwyttaodd yn eu gŵydd hwynt.

44 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dymma'r geiriau a ddywedais i wrthych, pan oeddwn etto gŷd â chwi, bôd yn rhaid cyflawni pôb peth a ſcrifenaswyd ynghyſraith Moſes, a'r Prophwydi, a'r Pſalmau, am danaſi.

45 Yna yr agorodd efe eu deall hwynt, fel y deallent yr Scrythyrau.

46 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Felly yr Scrifenowyd, ac felly yr oedd raid i Grift ddioddef, a chyſodi o feirw y trydydd dydd:

47 A phregethu edifeirwch, a maddeuant pechodau yn ei enw ef, ym-mhlith yr oll genhedloedd, gan ddechreu yn Ieruſalem.

48 Ac yr ydych chwi yn dyſtion o'r pethau hyn.]

49 * Ac wele, yr ydwyfi yn anfon addewid fy Nhâd arnoch: eithr arboſwch chwi yn ninâs

*Nau, *aeth yn* *idynt.*

*Mat. 28. 14.

*Matth. 27. 57.

*Ioa. 15. 26. ac. 1. 4.

nas Ieruſalem, byd oni wiſcer chwi â nerth o'r vchelder.

50 Ac eſe a'n dug hwynt allan hyd yn Bethania; ac a gododd ei ddwylo, ac a'i beudithiodd hwynt.

*Matth. 26.19. act.1.9.

51 *Ac ſe a ddarfu, tra'r oedd eſe yn en bendithio hwynt, ymadel o honaw eſ oddi wrthynt, ac eſe a ddugpwyd i fynu i'r nêf.

52 Ac wedi iddynt ei addoli eſ, hwy a ddychwelaſant i Ieruſalem, gyd â llawenydd mawr.

53 Ac yr oeddynt yn waſtadol yn y Deml, yn moli, ac yn bendithio Duw. Amen.

¶ YR EFENGYL YN OL SANCT IOAN.

PENNOD I.

1 *Duwdab, dyndab. â ſwydd Jeſu Griſt.* 15 *Teſtiolaeth Ioan.* 39 *Galwad Andreas, Petr, Philip, â Nathanael.*

*Gen.1.1.

YN y dechreuad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gŷd â Duw, a Duw oedd y Gair.

2 *Hwn oedd yn y dechreuad gŷd â Duw.

*Col.1.16

3 *Trwyddo ef y gwnaethpwyd pôb peth; ac hebddo ef, ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd.

4 Ynddo ef yr oedd bywyd, a'r bywyd oedd oleuni dynion:

5 A'r goleuni ſydd yn llewyrchu yn y tywyllwch, a'r tywyllwch nid oedd yn ei ‖ amgyffred.

‖ *gymmwys*

*Mat.3.1.

6 *Yr ydoedd gŵr wedi ei anfon oddi wrth Dduw, a'i enw Ioan:

7 Hwn a ddaeth yn dyſtiolaeth, ſel y tyſtiolaethei am y goleuni, ſel y credei pawb trwyddo ef.

8 Nid efe oedd y goleuni, eithr *efe a anfonaſid* ſel y tyſtiolaethei am y goleuni.

9 Hwn ydoedd y gwir oleuni, yr hwn ſydd yn goleuo pôb dŷn a'r y ſydd yn dyfod i'r bŷd.

*Heb.11.3

10 Yn y bŷd yr oedd efe, *a'r bŷd a wnaethpwyd trwyddo ef; a'r bŷd nid adnabu ef.

11 At ei eiddo ei hun y daeth, a'r eiddo ei hun ni dderbyniaſant ef.

12 Ond cynnifer ac a'i derbyniaſant ef, efe a roddes iddynt ‖ allu i fôd yn feibion i Dduw, *ſef* i'r rai'n credant yn ei enw ef.

‖ *Neu, fraint.*

13 Y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gŵr, eithr o Dduw.

14 *A'r Gair a wnaethpwyd yn cnawd, ac a drigodd yn ein plith ni, (ac ni a welſom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr vnig-anedig oddiwrth y Tâd) yn llawn gràs a gwirionedd.]

*Mat.1.16

15 Ioan a dyſtiolaethodd am dano ef, ac a lefodd, gan ddywedyd, *Hwn* oedd yr vn y dywedais am dano, *Yr hwn ſydd yn dyfod ar ſy ôl i, a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

*Col.1.19

16 Ac o'i *gyflawnder ef y derbyniaſom ni oll, a gràs amràs.

17 Canys y gyfraith a roddwyd trwy Moſes, ond y gràs a'r gwirionedd a ddaeth trwy Ieſu Griſt.

*1.Io.4.12 1.tim.6. 16.

18 *Ni welodd neb Dduw erioed: yr vnig-anedig Fâb, yr hwn ſydd yn-monwes y Tâd, hwnnw a'i hyſpyſodd *ef.*

19 [A hon yw tyſtiolaeth Ioan, pan anfonodd yr Iddewon o Ieruſalem offeiriaid a Lefiaid, i ofyn iddo, Pwy wyt ti?

20 Ac efe a gyffeſodd, ac ni wadodd; a chyffeſodd, Nid myfi yw'r Chriſt.

21 A hwy a ofynnaſant iddo, Beth ynteu? ai Elias wyt ti? Ynteſ a ddywedodd, Nagê. Ai'r Prophwyd wyt ti? ‖ Ac efe a attebodd, Nagê.

‖ *Deut.18.15.*

22 Yna y dywedaſant wrthe, Pwy wyt ti? ſel y rhoddom atteb i'r rhai a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am danat dy hun?

23 *Eb efe, Myfi yw llêf vn yn gwaeddi yn diffaethwch, Vniawnwch ffordd yr Arglwydd; ſel y dywedodd Eſay y Prophwyd.

*Mal.4.5.

24 A'r rhai a anfonaſid, oedd o'r Phariſeaid.

25 A hwy a ofynnaſant iddo, ac a ddywedaſant wrtho, Pa ham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyt ti na'r Chriſt, nac Elias, na'r Prophwyd?

26 Ioan a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi ſy yn bedyddio â dwfr, ond y mae yn yſefyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch *chwi:*

27 *Efe yw'r hwn ſydd yn dyfod ar ſy ôl i, yr hwn a aeth o'm blaen i: yr hwn nid ydwyf deilwng i ddattod carrei eſcid.

*Mat.3.11.

28 Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddonen, lle yr oedd Ioan yn bedyddio.]

29 Trannoeth, Ioan a ganfu yr Ieſu yn dyfod atto, ac efe a ddywedodd, Wele oen Duw, yr hwn ſydd yn tynnu ymmith bechodau'r bŷd.

30 Hwn yw efe am yr hwn y dywedais i, Ar ŷ ôl i y mae gŵr yn dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

31 Ac myfi nid adwaenwn eſ: eithr ſel yr amlygid eſ i Iſrael, i hynny y daethym i, gan fedyddio â dwfr.

*Mat.3.

32 *Ac Ioan a dyſtiolaethodd, gan ddywedyd, Mi a welais yr Yſpryd yn deſcyn megis colemmen o'r nêf, ac efe a arhoſodd arno ef.

16.

33 A myfi nid adwaenwn ef, eithr yr hwn a'm hanfonodd i fedyddio â dwfr, efe a ddywedodd wrthif, Ar yr hwn y gwelych yr Yſpryd yn deſcyn ac yn aros arno, hwnnw yw'r vn ſy'n bedyddio â'r Yſpryd glân.

34 Ac mi a welais, ac a dyſtiolaethais, mai hwn ŷw Mâb Duw.

35 Trannoeth drachefn y ſafodd Ioan, a dau o'i ddiſcyblion:

36 A chan edrych ar yr Ieſu yn rhodio, efe a ddywedodd, Wele oen Duw.

37 A'r ddau ddiſcybl a'i clywſant ef yn llefaru, ac a ganlynaſant yr Ieſu.

38 Yna'r Ieſu a droes, a phan welodd hwynt yn canlyn, efe a ddywedodd wrthynt, Beth yr ydych chwi yn ei geiſio? A hwy a ddywedaſant wrtho ef, Rabbi (yr hyn o'i gyfieithu yw, Athro) pa le yr wyt ti yn trigo?

39 Efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch a gwelwch. A hwy a ddaethant, ac a welſant lle yr oedd efe yn trigo, ac a arhoſaſant gŷd âg ef y diwrnod hwnnw, ac yr oedd hi ynghylch y ddegfed awr.

40 Andreas brawd Simon Petr, oedd vn o'r ddau a glywſent *hynny* gan Ioan, ac a'i dilynaſent ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei frawd ei hun Simon,

Simon, ac a ddywedodd wrtho; Nyni a gawsom y Meſsias, yr hyn o'i ddeongl yw, y Chriſt.

43 Ac efe a'i dug ef at yr Iesu. A'r Iesu wedi edrych arno ef, a ddywedodd, Ti yw Simon mab Iona, ti a elwir Cephas, yr hwn a gyfieithir Carreg.

44 Trannoeth yr ewyllyſiodd yr Iesu fyned allan i Galilæa, ac efe a gafod Philip, ac a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

45 A Philip oedd o Bethſaida, o ddinas Andreas a Phetr.

46 Philip a gafodd Nathanael, ac a ddywedodd wrtho, Cawsom yr hwn yr ſcrifennodd * Moſes yn y gyfraith, a'r * prophwydi am dano, Iesu o Nazareth mab Ioſeph.

47 A Nathanael a ddywedodd wrtho, A ddichon dim da ddyfod o Nazareth? Philip a ddywedodd wrtho, Tyred a gwêl.

48 Iesu a ganfu Nathanael yn dyfod atto, ac a ddywedodd am dano, Wele Iſraeliad yn wîr, yn yr hwn nid oes dwyll.

49 Nathanael a ddywedodd wrtho, Pa ſodd i'm hadwaenoſt? Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho, Cyn i Philip dy alw di, pan oeddit tan y ſygyſbren, mi a'th welais di.

50 Nathanael a attebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Rabbi, ti yw Mab Duw; ti yw brenin Iſrael.

51 Iesu a attebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, O herwydd i mi ddywedyd i ti, Myfi a'th welais di tan y ſigyſbren, a ydwyt ti yn credu? ti a gei weled pethau mwy nâ'r rhai hyn.

51 Ac efe a ddywedodd wrtho, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, Ar ôl hyn y gwelwch y nêf yagored, ac Angelion Duw yn eſcyn, ac yn deſcyn ar Fâb y dyn.

PEN. II.

1 *Chriſt yn troi y dwfr yn win,* 12 *yn myned iwared i Capernaum a Ierusalem,* 14 *ac yno yn hwrw y prynwyr ar gwerthwyr allan o'r Deml:* 19 *Yr rhag-fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad.* 23 *Llawer yn credu yndde, o herwydd ei wrthiau, ond er hynny nid ymddiriedei ef iddynt am dano o hwn.*

A'R trydydd dydd yr oedd priodas yn Cana Galilæa: a mam yr Iesu oedd yno.

2 A galwyd yr Iesu hefyd a'i ddiſcyblion i'r briodas.

3 A phan ballodd y gwin, mam yr Iesu a ddywedodd wrtho efe, Nid oes ganddynt mo'r gwin.

4 Iesu a ddywedodd wrthi, Beth ſydd i mi a thi wraig? ni ddaeth fy awr i etto.

5 Ei fam ef a ddywedodd wrth y gwaſanaethwŷr, Beth bynnag a ddywedo efe wrthych, gwnewch.

6 Ac yr oedd yno chwech o ddyfr-leſtri meini, wedi en goſod, yn ôl defod puredigaeth yr Iddewon, y rhai a ddalient bôb yn, ddau ſtorcyn neu dri.

7 Iesu a ddywedodd wrthynt, Llenwch y dyfr-leſtri o ddwfr. A hwy a'u llanwaſant hyd yr ymyl.

8 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch yn awr, a dygwch at lywodraeth-wr y wledd. A hwy a ddygaſant.

9 A phan brofodd llywodraeth-wr y wledd y dwfr a wnaethid yn win, (ac ni wyddei o ba le yr oedd, eithr y gwaſanaeth-wŷr, y rhai a ollyngaſent y dwfr, a wyddent) llywodraeth-wr y wledd a alwodd ar y priod-fab,

10 Ac a ddywedodd wrtho, Pôb dyn a eſyd y gwin da yn gyntaf, ac wedi iddynt yfed yn dda, yna yn a ſo gwaeth: tithau a gedwaiſt y gwin da hyd yr awr hon.

11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Iesu yn Cana Galilæa, ac a eglurodd ei ogoniant, a'i ddiſcyblion a gredaſant yndde.]

12 Wedi hyn, efe a aeth i wared i Capernaum, efe a'i fam, a'i frodyr, a'i ddiſcyblion; ac yno nid arhoſaſant nemmor o ddyddiau.

13 A Phaſc yr Iddewon oedd yn agos, a'r Iesu a aeth i fyny i Ierusalem:

14 Ac a gafodd yn y Deml rai yn gwerthu ychen, a defaid, a cholomennod, a'r newid-wŷr arian yn eiſtedd:

15 Ac wedi gwneuthur ſflangell o ſin reſſynnau, efe a'i gyrrodd hwynt oll allan o'r Deml; y defaid hefyd a'r ychen, ac a dywalltodd allan arian y newid-wŷr, ac a ddymchwelodd y byrddau.

16 Ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn gwerthu colomennod, Dygwch y rhai hyn oddi yma, na wnewch dŷ fy Nhâd i, yn dŷ marchnad.

17 A'i diſcyblion a gofiaſant ſod yn ſcrifennedig, * Zêl dy dŷ di a'm hyſodd i. * Pſal. 69.9.

18 Yna 'r Iddewon a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei ddangos i ni, gan dy ſod yn gwneuthur y pethau hyn?

19 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, *Diniſtriwch y Deml hon, ac mewn tri-diau y cyfodaf hi. *Matth. 26.61.

20 Yna 'r Iddewon a ddywedaſant, Chwe blynedd a deugain y buwyd yn adeiladu y Deml hon, ac a gyfodi di hi mewn tri-diau?

21 Ond efe a ddywedaſei am Deml ei gorph.

22 Am hynny, pan gyfododd efe o feirw, ei diſcyblion ef a gofiaſant iddo ddywedyd hyn wrthynt hwy: a hwy a gredaſant yr Scrythur, a'r gair a ddywedaſei yr Iesu.

23 Ac fel yr oedd efe yn Ierusalem, ar y Paſc, yn yr ŵyl, llawer a gredaſant yn ei enw ef, wrth weled ei arwyddion a wnaethei efe.

24 Ond nid ymddiriedodd yr Iesu iddynt am dano ei hun, am yr adwaenei efe hwynt oll;

25 Ac nad oedd raid iddo dyſtiolaethu o neb iddo am ddyn: o herwydd yr oedd efe yn gwybod beth oedd mewn dyn.

PEN. III.

1 *Chriſt yn dyſcu Nicodemus mor angenrheidiol yw adnedigaeth.* 14 *Am ffydd yn ei farwolaeth ef.* 16 *Mawr gariad Duw tuac at y byd.* 18 *Condemniad ein anghredusiaeth.* 23 *Bedyddio, tyſtiolaeth, ac athrawiaeth Ioan am Griſt.*

AC yr oedd dyn o'r Phariſæaid, a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iddewon.

2 Hwn a ddaeth at yr Iesu liw nôs, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyni a wyddom mai dyſcawdur ydwyt ti, wedi dyfod oddi wrth Dduw: canys ni allei neb wneuthur y gwrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, oni bai fôd Duw gyd ag ef.

3 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, oddi eithr geni dyn drachefn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw. ‖ Odd fynn.

4 Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa ſodd y dichon dyn ei eni, ac efe yn hên? a ddichon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni?

5 Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, oddi eithr geni dyn o ddwfr ac o'r Yſpryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw.

6 Yr hyn a aned o'r cnawd, ſydd gnawd: a'r hyn a aned o'r Yſpryd, ſydd yſpryd.

7 Na ryfedda ddywedyd o honoſi wrthit, Y mae yn rhaid eich geni chwi ‖ dracheſn. ‖ *Oddi ſyn.*

8 Y mae 'r gwynt yn chwythu lle y mynno: a thi a glywi ei ſwn ef, ond ni wyddoſt o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned? Felly y mae pôb vn a'r a aned o'r Yſpryd.

9 Nicodemus a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon y pethau hyn fôd?

10 Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn ddyſcawdur yn Iſrael, ac ni wyddoſt y pethau hyn?

11 Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti, mai yr hyn a wyddom yr ydym yn ei leſaru, a'r hyn a welſom yr ydym yn ei dyſtiolaethu; a'n tyſtiolaeth ni nid ydych yn ei derbyn.

12 Os dywedais i chwi bethau daiarol, a chwithau nid ydych yn credu; pa ſodd, os dywedaf i chwi bethau nefol, y credwch?

13 Ac ni eſcynnodd neb i'r nêf, oddi eithr yr hwn a ddeſcynnodd o'r nêf, *ſef* Mâb y dŷn, yr hwn ſydd yn y nêf.

*Nu.21.9 14 *Ac megis y derchafodd Moſes y ſarph yn y diffaethwch, felly y mae yn rhaid derchafu Mâb y dŷn:

15 Fel na choller, pwy bynnag a gredo ynddo eſ, onid caffael o honaw fywyd tragwyddol.]

16 [*Canys felly y carodd Duw y bŷd, fel y *1.Ioh.4.9. rhoddodd eſe ei vnig-anedig Fâb, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo eſ, onid caffael o honaw fywyd tragwyddol.

*Pen.12. 48. 17 *Oblegid ni ddanfonodd Duw ei Fâb i'r bŷd, i ddamnio'r bŷd, ond fel yr achubid y bŷd trwyddo eſ.

18 Yr hwn ſydd yn credu ynddo eſ, ni ddemnir: eithr yr hwn nid yw yn credu, a ddamnwyd eiſys: o herwydd na chredodd yn enw vnig-anedig Fâb Duw.

*Pen.1.4. 19 A hon yw 'r ddamnedigaeth, * ddyfod goleuni i'r bŷd, a charu o ddynion y tywyllwch yn fwy nâ 'r goleuni: canys yr oedd eu gweithredoedd hwy yn ddrŵg.

20 O herwydd pôb vn a'r ſydd yn gwneuthur drŵg, ſydd yn caſau y goleuni, ac nid yw vn dyfod i'r goleuni, fel ‖ nad argyoedder ei weithredoedd eſ: ‖ *Neu, na ddatcuddier.*

21 Ond yr hwn ſydd yn gwneuthur gwirionedd, ſydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithredoedd eſ, mai yn Nuw y gwnaed hwnte.]

22 Wedi y pethau hyn, daeth yr Ieſu a'i ddiſcyblion i wlâd Iudæa; ac a arhoſodd yno gŷd â hwynt, *ac a fedyddiodd.

*Pen.4.2. 23 Ac yr oedd Ioan hefyd yn bedyddio yn Ainon, yn agos i Salim, canys dyfroedd lawer oedd yno: a hwy a ddaethant, ac a'u bedyddiwyd.

24 Canys ni fwriaſid Ioan etto yngharchar.

25 Yna y bu ymofyn rhwng rhai o ddiſcyblion Ioan a'r Iddewon, ynghylch puredigaeth:

26 A hwy a ddaethant at Ioan, ac a ddywedaſant wrtho, Rabbi, yr hwn oedd gŷd thi y tu *Pen.1.7. hwnt i'r Iorddonen, * am yr hwn y tyſtiolaethaiſt di, wele y mae hwnnw yn bedyddio, a phawb yn dyfod atto ef.

*Heb.5.4. 27 Ioan a attebodd ac a ddywedodd, * Ni ddichon dŷn dderbyn dim, oni bydd wedi ei roddi iddo o'r nef.

28 Chwy chwi eich hunain ydych dyſtion i mi *Pen.1.20 ddywedyd o honoſi, *Nid myfi yw y Chriſt, eithr ſy môd wedi fy anfon o'r flaen ef.

29 Yr hwn ſydd ganddo y briod-ſerch, yw 't priod-fab: ônd eyfaill y priod-fab, yr hwn ſydd yn ſefyll ac yn ei glywed eſ, ſydd yn llawenychu yn ddirfawr oblegid llef y priod-fab: y llawenydd hwn'mauſi gan hynny a gyflawnwyd.

30 Rhaid ydyw iddo ef gynnyddu, ac i minnau leihau.

31 Yr hwn a ddaeth oddi vchod, ſydd goruwch pawb oll: yr hwn ſydd o'r ddaiar, ſydd o'r ddaiar, ac am y ddaiar y mae yn llefarn: yr hwn ſydd yn dyfod o'r nef, ſydd goruwch pawb.

32 A'r hyn a welo ac a glywodd, hynny y mae efe yn ei dyſtiolaethu: ond nid oes neb yn derbyn ei dyſtiolaeth ef.

33 Yr hwn a dderbyniodd ei dyſtiolaeth eſ, *a ſeliodd mai geirwir yw Duw.

34 Canys yr hwn a anfonodd Duw, ſydd yn llefaru geiriau Duw: oblegid nid wrth ſeſtr y mae Duw yn rhoddi *iddo ef* yr Yſpryd.

35 *Y mae y Tâd yn caru y Mâb, ac efe a roddodd bôb peth yn ei law ef.

36 *Yr hwn ſydd yn credu yn y Mâb, y mae ganddo fywyd tragwyddol: a'r hwn ſydd heb gredu i'r Mâb, ni wêl fywyd, eithr y mae digofaint Duw yn aros arno ef.

PEN. IIII.

1 *Chriſt yn ymddiddan â gwraig o Samaria, ac yn ei ddatcuddio ei hûn iddi* 27 *Ei diſcyblion yn rhyfeddu.* 31 *Ac yntau yn yſprydoli ei ŷſtl tunc at ogoniam Duw,* 39 *llawer o'r Samariaid yn credu ynddo. Ac yntau yn myned ymeith i Galilea, ac yn iachau mâb y llywyddes yn gorwedd yn glaf yn Capernaum.*

PAn wybu 'r Arglwydd gan hynny, glywed o'r Phariſæaid fôd yr Ieſu yn gwneuthur ac yn bedyddio mwy o ddiſcyblion nag Ioan:

2 (Er na fedyddiaſei yr Ieſu ei hun, eithr ei ddiſcyblion eſ.)

3 Efe a adawodd Iudæa, ac a aeth drachefn i Galilæa.

4 Ac yr oedd yn rhaid iddo fyned trwy Samaria.

5 Efe a ddaeth gan hynny i ddinas yn Samaria a elwid Sichar, ger llaw y rhandir * a roddaſei Iacob i'w fab Ioſeph. *Gen.33. 19.& 48.22. Ioſ.24.32.

6 Ac yno yr oedd ffynnon. Yr Ieſu gan hynny yn ddiffygiol gan y daith, a eiſteddodd felly ar y ffynnon: ac ynghylch y chweched awr y doeth hi.

7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu dwfr: a'r Ieſu a ddywedodd wrthi, Dyro i mi i yfed.

8 (Canys ei ddiſcyblion eſ a aethent i'r ddinas i brynu bwyd.)

9 Yna 'r wraig o Samaria a ddywedodd wrtho eſ, Pa fodd yr ydwyt ti, a thi yn Iddew, yn gofyn diod gennifi, a myfi yn wraig o Samaria? oblegid nid yw 'r Iddewon yn ymgyfeillachu â'r Samariaid.

10 Yr Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pe'd adwaenit ti ddawn Duw, a phwy yw 'r hwn ſydd yn dywedyd wrthit, Dyro i mi i yfed, tydi a ofynaſit iddo eſ, ac efe a rhoddaſei i ti ddwfr bywiol.

11 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid oes genniti ddim i godi *dwfr*, a'r pydew ſydd ddwfn: o ba le gan hynny y mae genniti y dwfr bywiol hwnnw?

12 A'i mwy wyt ti nâ'n Tâd Iacob, yr hwn a roddodd i ni y pydew, ac efe ei hun a yfodd o honaw, a'i feibion, a'i anifeiliaid?

13 Ieſu a attebodd ac a ddywedodd wrthi, Pwy bynnag ſydd yn yfed o'r dwfr hwn, efe a ſycheda drachefn:

14 Ond pwy bynnag a yfo o'r dwfr a roddo wyf

wyſi iddo ni ſycheda yn dragywydd: eithr y dwſn
a roddwyſ iddo, a fydd yndo yn ffynnon o ddwſr,
yn tarddu i fywyd tragywyddol.

15 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd,
dyro i mi y dwſr hwn, fel na ſychedwyf, ac na
ddelwyf, ymma i godi *dwſr*.

16 Iefu a ddywedodd wrthi, Dôs. galw dy ŵr, a
thyred ymma.

17 Y wraig a attebodd, ac a ddywedodd, Nid
oes gennif ŵr. Iefu a ddywedodd wrthi, Da y dy-
wedaiſt, nid oes gennif ŵr:

18 Canys pump o wŷr a fu i ti, a'r hwn ſydd
gennit yr awron, nid yw ŵr i ti: hyn a ddywe-
daiſt yn wir.

19 Y wraig a ddywedodd wrtho ef, Arglwydd,
mi a welaf mai Prophwyd wyt ti.

20 Ein tadau a addolaſant yn y mynydd hwn, ac
y ydych chwi yn dywedyd mai *yn Ieruſalem y
mae'r man lle y mae'n rhaid addoli.

21 Iefu a ddywedodd wrthi hi, O wraig, credd fi,
mae'r awr yn dyfod, pryd nad addoloch y Tâd,
nac yn y mynydd hwn, nac yn Ieruſalem.

22 Chwy-chwi ydych yn addoli y peth ni wy-
ddoch, ninnau ydym yn addoli y peth a wyddom:
canys iechydwriaeth ſydd o'r Iddewon:

23 Ond dyfod y mae'r awr, ac yn awr y mae hi,
pan addolo y gwir addol-wŷr y Tâd mewn yſpryd
a gwirioneedd: canys y cyfryw y mae'r Tâd yn-
ceiſio iw addoli ef.

24 *Yſpryd yw Duw: a rhaid i'r rhai a'i haddo-
lant ef, addoli mewn yſpryd a gwirioneedd.

25 Y wraig a ddywedodd wrtho, Mi a wn fôd
Meſſias yn dyfod, yr hwn a elwir Chriſt: pan
ddelo hwnnw, efe a fynega i ni bob peth.

26 Iefu a ddywedodd wrthi hi, Myfi, yr hwn
yſydd yn ymddiddan â thi, yw hwnnw.

27 Ac ar hyn y daeth ei ddiſcyblion, a bu ryfedd
ganddynt ei fôd ef yn ymddiddan â gwraig: er
hynny ni ddywedodd neb, Beth a geiſi? neu, pa
ham yr ydwyt yn ymddiddan â hi?

28 Yna'r wraig a adawodd ei dwſrlefte, ac a
aeth i'r ddinas, ac a ddywedodd wrth y dynion.

29 Deuwch, gwelwch ddŷn, yr hwn a ddywe-
odd i mi yr holl a wnaethum, onid hwn yw'r
Chriſt?

30 Yna hwy a aethant allan o'r ddinas, ac a
ddaethant atto ef.

31 Yn y cyfamſer, y diſcyblion a attolygaſant
iddo, gan ddywedyd, Rabbi, bwytta.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae gennifi
fyd iw fwytta, yr hwn ni wyddoch chwi oddi
wrtho.

33 Am hynny y diſcyblion a ddywedaſant wrth
a gilydd, A ddug neb iddo *ddim iw fwytta?

34 Iefu a ddywedodd wrthynt, Fy mwyd i yw
gwneuthur ewyllys yr hwn a'm hanfonodd, a gor-
feddai waith ef.

35 Onid ydych chwi yn dywedyd, Y mae etto
bedwar-mis, ac *yna y daw'r cynhayaf? Wele, yr
ydwyf yn dywedyd wrthych, Derchefwch eich
llygaid ac edrychwch ar y meyſydd: *canys gwyn
ydynt eiſus i'r cynhayaf.

36 A'r hwn ſydd yn medi, ſydd yn derbyn cyflog
a'n caſclu ffrwyth i fywyd tragywyddol: fel y
bydo i'r hwn ſydd yn hau, ac i'r hwn ſydd yn medi,
lawenhau ynghyd.

37 Canys yn hyn y mae'r gair yn wîr, mai arall
yw yr hwn ſydd yn hau, ac arall yr hwn ſydd yn
medi.

38 Myfi a'ch anfonais chwi i fedi yr hyn ni laſu-
ſoch: eraill a laſuriaſant, a chwithau a aeth-
ochi mewn iw llafur hwynt.

39 A llawer o'r Samariaid o'r ddinas honno a
gredaſant ynddo, o herwydd gair y wraig, yr hon
oedd yn tyſtiolaethu, Efe a ddywedodd i mi'r hyn
oll a wnaethum.

40 Am hynny pan ddaeth y Samariaid atto ef,
hwy a attolygaſant iddo aros gyd â hwynt: ac efe
a arhoſodd yno ddeu-ddydd.

41 A mwy o lawer a gredaſant ynddo ef, oblegid ei air ei hun.

42 A hwy a ddywedaſant wrth y wraig, Nid
ydym ni weithian yn credu oblegid dy ymadrodd
di: canys ni a'i clywſom *ef ein hunain, ac a wy-
ddom mai hwn yn ddiau yw'r Chriſt, Iachawdwr
y byd.

43 *Ac yn mhen y deu-ddydd, efe a aeth yn- * Matth.
maith oddi yno, ac a aeth i Galilæa. 13.57.

44 Canys yr Iefu ef hun a dyſtiolaethodd nad
ydyw Prophwyd yn cael anrhydedd yn ei wlâd ei
hun.

45 Yna pan ddaeth efe i Galilæa, y Galilæaid
a'i derbyniaſant ef, wedi iddynt weled yr holl be-
thau a wnaeth efe yn Ieruſalem ar yr ŵyl: canys
hwythau a ddaethant i'r ŵyl.

46 [Felly yr Iefu a ddaeth drachefn i Cana yn * Pen.
Galilæa, *lle y gwnaeth efe y dwfr yn win. Ac 2. 1.
yr oedd rhyw bendefig yr hwn yr oedd ei fab yn
glâf yn Capernaum.

47 Pan glybu hwn ddyfod o'r Iefu o Judæa i Ga-
lilæa, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo
ddyfod i wared ac iachau ei fab ef: canys yr oedd
efe yn-mron marw.

48 Yna Iefu a ddywedodd wrtho ef, Oni welſoch chwi arwyddion a rhyfeddodau ni chredwch.

49 Y pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i wared cyn marw fy machgen.

50 Iefu a ddywedodd wrtho ef, Dôs yn-mlaen: y mae dy fab yn fyw. A'r gŵr a gredodd y gair a ddywedaſei Iefu wrtho, ac efe a aeth yn-mlaen.

51 Ac fel yr oedd efe yn awron yn myned i wâred, ei weiſion a gyfarfuaſant ag ef, ac a fynegaſant-gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yn fyw.

52 Yna efe a ofynnodd iddynt 'yr awr y gwellhaſai arno. A hwy a ddywedaſant wrtho, Doe, y ſeithfed awr y gadawodd y clŷd ef.

53 Yna y gwybu'r Tâd mai yr awr honno oedd, yn yr hon y dywedaſei Iefu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dŷ.

54 Yr ail arwydd ymma drachefn a wnaeth yr Iefu, wedi dyfod o Judæa i Galilæa.]

P E N. V.

1 *Yr Iefu ar y dydd Sabboth yn iachau y dyn a ſaſtrigliad ſaunyn dwy flynedd deugain: 10 Am hyn y Judæiwon am hynny yn cwyno'u, ac yn ei erlid iſ: 17 Ac yntef yn attab troſto ei hun, ac yn ei hargyoeddi hwy, gan ddangos ynny ydyw ef, trwy dyſtiolaethei Dâd, 32 ac Ioan, 36 ei weithredoedd ei hun, 39 ac Scrythyrau.*

WEdi hynny yr oedd *gŵyl yr Iddewon, ac * Leuit.
Iefu a aeth i fyny i Ieruſalem. 23.2.

2 Ac y mae yn Ieruſalem, wrth y *ſhrafnod y de- * Neh. 12.
faid, llyn a elwir yn Hebreeg Bethſeda, ac iddo 39. Ioan 9.
bum Porth:

3 Yn y rhai y gorweddei lliaws mawr o rai cleiſion, ddeillion, cloffion, gwywedigion, yn diſgwiliaini gynhyrfiad y dwfr.

4 Canys *Angel oedd ar amſeran yn deſcyn i'r llyn, ac yn cynhyrfu'r dwfr: yna yr hwn a glaſai i mewn yn gyntaf ar ôl cynhyrfiu y dwfr, a aeth yn iach o ba glefyd bynnag a fyddei arno. * Mewn

5 Ac yr oedd rhyw ddŷn yno, yr hwn a fuaſai glâf iawn dwy flynedd deugain: gwywedig

6 Yr Iefu pan welodd hwn yn gorwedd, a gwybod ei fod ef felly yn hîr o amſer bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y clâf a attebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennif ddŷn i'm bwrw i'r llyn, pan gynhyrfer y dwfr: ond tra fyddwyf yn dyfod, arall a ddeſcyn o'm blaen i.

8 Yr Iefu a ddywedodd wrtho, Cyfod, cymmer dy wely i fyny, a rhodia.

9 Ac yn ebrwydd y gwnaed y dŷn yn iach: ac efe a gododd ei wely, ac a rodiodd: a'r Sabbath oedd y diwrnod hwnnw.

10 Am hynny yr Iddewon a ddywedaſant wrth yr hwn a wnaethid yniach, y Sabbath yw hi: * nid cyfiaithlon i ti godi dy wely. *Ierè. 17.22.

11 Efe a attebodd iddynt, Yr hwn a'm gwnaeth i yn iach, efe a ddywedodd wrthif, Cyfod dy wely, a rhodia.

12 Yna hwy a ofynnaſant iddo, Pwy yw 'r dŷn a ddywedodd wrthit ti, Cyfod dy wely, a rhodia?

13 A'r hwn a iachafid ni wyddei pwy oedd efe: canys yr Iefu a giliaſei [o'r dyrfa oedd yn y fan honno.

14 Wedi hynny 'r Iefu a'i cafodd ef yn y Deml, ac a ddywedodd wrtho, Wele ti a wnaethpwyd yn iach: na pecha mwyach, rhag digwydd i ti beth a-fyddo gwaeth. [Neu, yr hôd ſyrſa (neu, e ſbyrſa) yn y fan honno.

15 Y dŷn aeth ymmaith, ac a fynegodd i'r Iddewon mai 'r Iefu oedd yr hwn a'i gwnaethei ef yn iach.

16 Ac am hynny yr Iddewon a erlidiaſant yr Iefu, ac a geiſiaſant ei ladd ef, oblegid iddo wneuthur y pethau hyn ar y Sabbath.

17 Ond yr Iefu a'u hatteboddhwynt, Y mae fy Nhâd yn gweithio hyd yn hyn, ac yr ydwyf finnau yn gweithio.

18 Am hyn gan hynny yr Iddewon a geiſiaſant yn fwy ei ladd ef, oblegid nid yn vnig iddo dorri 'r Sabbath, ond hefyd iddo ddywedyd fôd Duw yn Dâd iddo, gan ei wneuthur ei hun yn gyſtal a Duw.

19 Yna 'r Iefu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, ni allo dichon y Mâb wneuthur dim o honaw ei hunan, eithr yr hyn a welo efe y Tâd yn ei wneuthur: canys beth bynnag y mae efe yn ei wneuthur, hynny hefyd y mae y Mâb yr vn ſiunyd yn ei wneuthur.

20 Canys y Tâd ſydd yn caru y Mâb, ac yn dangos iddo yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur, ac efe a ddengys iddo ef weithredoedd mwy nâ 'r rhai hyn, ſel y rhyfeddoch chwi.

21 Oblegid megis y mae y Tâd yn cyfodi y rhai meirw, ac yn eu bywhau, felly hefyd y mae 'r Mab yn bywhau y rhai a fynno.

22 Canys y Tâd nid yw yn barnu neb, eithr efe a roddes bob barn i'r Mab:

23 Fel yr anrhydeddei pawb y Mab, ſel y maent yn anrhydeddu y Tâd. Yr hwn nid yw yn anrhydeddu y Mab, nid yw yn anrhydeddu y Tâd, yr hwn a'i hanfonodd ef.

24 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, y neb ſydd yn gwrando fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a'm hanfonodd i, a gaiff fywyd tragwyddol: ac ni ddaw i farn, eithr efe a aeth trwoddo farwolaethi fywyd.

25 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, y mae 'r awr yn dyfod, ac yn awr y mae, pan glywo y meirw lef Mab Duw: a'r rhai a glwyant a fyddant byw.

26 Canys megis y mae gan y Tad fywyd ynddo ei hunain; felly y rhoddes efe i'r Mab hefyd fôd ganddo fywyd ynddo ei hun:

27 Ac a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn hefyd, o herwydd ei fôd yn fab dŷn.

28 Na ryfeddwch am hyn: canys y mae 'r awr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r ſydd yn y beddau glywed ei leſerydd ef.

29 A hwy a ddeuant allan, * y rhai a wnaethant da, i adgyfodiad bywyd, ond y rhai a wnaethant ddrwg, i adgyfodiad barn. *Matth. 25.46.

30 Ni allaf fi wneuthur dim o honof fy hunan fel yr ydwyf yn clywed, yr ydwyf yn barnu: a'm barn i ſydd gyfiawn: canys nid ydwyf yn ceiſio fy ewyllyſy hunan, ond ewyllys y Tad, yr hwn a'm hanfonodd i.

31 * Os ydwyf fi yn tyſtiolaethu am danaf fy hunan, nid yw fy nhyſtiolaeth i wîr. *Pen. 8.14.

32 * Arall ſydd yn tyſtiolaethu am danaf, ac mi a wn mai gwîr yw y dyſtiolaeth y mae ef yn ei dyſtiolaethu am danaf. *Matth. 3.17.

33 Chwy chwi a anfonaſoch at Ioan, * ac efe a ddug dyſtiolaeth i'r gwirionedd. *Pen. 1.7.

34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tyſtiolaeth gan ddyn: eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywedyd, ſel y gwareder chwi.

35 Efe oedd ganwyll yn lloſci, ac yn golewi: a chwithau oeddych ewyllyſ-gar i orfoleddu tros amſer yn ei oleuni ef.

36 Ond y mae gennyfi dyſtiolaeth 'fwy nag Ioan: canys y gweithredoedd a roddes y Tad i mi i wneuthur, ſy 'n tyſtiolaethu am danaf, mai 'r Tâd a'm hanfonodd i.

37 A'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, * efe a dyſtiolaethodd am danaf. Ond ni chlywſoch chwi ei lais ef yn amſer, * ac ni welſoch ei wedd ef. *Matth. 3.17. & 17.5.

38 Ac nid oes gennych chwi mo'i air ef yn aros ynoch: canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo. *Deut. 4.12.

39 Chwiliwch yr Scrythyrau, canys yddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragwyddol ? a hwynt hwy yw y rhai ſy 'n tyſtiolaethu am danaf.

40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attaf, ſel y caffoch fywyd.

41 Nid ydwyf fi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddynion:

42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, nad oes gennych gariad Duw ynoch.

43 Myfi a ddaethym yn enw fy Nhâd, ac nid ydych yn fy nerbyn i: os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbyniwch.

44 * Pa fodd y gellwch chwi credu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan ei gilydd, ac heb geiſio y gogoniant ſydd oddi wrth Dduw yn vnig? *Pen. 12.43.

45 Na thybiwch y cyhuddafi chwi wrth y Tâd: y mae a'ch cyhudda chwi, ſef Moſes, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.

46 Canys pe credaſech chwi i Moſes, chwi a gredaſech i minnau: oblegid * am danaf yr yſcrifennodd efe. *Genes. 3.15. deut. 18. 15.

47 Ond os chwi ni chredwch iw Scrifennadau efo, pa fodd y credwch i'm geiriau i?

PEN. VI.

1 *Chriſt yn porthi pum mil o bobl â phum torth a dau byſcodyn.* 15 *Ac yn ymgilio o'r bobl o herwydd hynny yn ceiſio ei wneuthur ef yn frenin.* 16 *Ac yntau yn cilio o'r nailltu, ac yn rhodio ar y môr at ei ddiſcyblion:* 20 *Ac yn cyſuro y bobl oedd yn brudio ar ei ôl, a bod gwaredol wrandawyr ei ar-* 22 ar-

32 *ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ffyddloniaid.* 66 *Llawer o ddiscyblion yn ymadel ag ef.* 68 *Petr yn ri gyffesu ef.* 70 *Bôd Judas yn gythrael.*

WEdi y pethau hyn yr aeth yr Iesu tros fôr Galilæa *hynnyw yw môr* Tiberias.

2 A thyrfa fawr a'i canlynodd ef, canys hwy a welsent ei arwyddion, y rhai a wnaethei efe ar y cleifion.

3 A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eisteddodd yno gyd a'i discyblion.

4 * A'r Pasc, gôyl yr Iddewon, oedd yn agos.

5 *Yna 'r Iesu a ddercha fodd ei lygaid, ac a welodd fôd tyrfa fawr yn dyfod atto, ac a ddywedodd wrth Philip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwytta?

6 (A hyn a ddywedodd efe iw brofi ef: canys efe a wyddei beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur.)

7 Philip a'i hattebodd ef, Gwerth dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pôb yn o honynt gymmeryd ychydig.

8 Yn o'i ddiscyblion a ddywedodd wrtho, Andreas brawd Simon Petr,

9 Y mae ymma rŷw fachgennyn, a chanddo bum torth haidd, a dau byscodyn: ond beth yw hynny tbwng cymmifer?

10 A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr oedd glas-wellt lawer yn y fan *honno.* Felly y gwŷr a eisteddasant i lawr, yngbylch pum mîl o nifer.

11 A'r Iesu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhannodd i'r discyblion, a'r discyblion i'r rhai oedd yn eistedd: felly hefyd o'r pysc, cymmaint ac a fynnasant.

12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddiscyblion, Gesclwch y briw-fwyd gweddill, fel na cheller dim.

13 Am hynny hwy a'i casclasant, ac a lanwasant dauddeg basgedaid o'r briw-fwyd, o'r pum torth haidd, a weddillasei gan y rhai a fwyttasent.

14 Yna y dynion, pan welsant yr arwydd a wnaethei 'r Iesu, a ddywedasant, Hwn yn ddiau yw y Prophwyd oedd ar ddyfod i'r bŷd.]

15 Yr Iesu gan hynny, pan wybu eu bôd hwy ar fedr dyfod, a'i gippio ef i'w wneuthur yn frenin, a giliodd drachefn i'r mynydd, ei hunan yn unig.

16 *A phan hwyrhapdd hi, ei ddiscyblion a aethant i wared at y môr.

17 Ac wedi iddynt ddringo i long, hwy a aethant tros y môr i Capernaum: ac yr oedd hi wedi thian yn dywyll: a'r Iesu ni ddaethei attynt hwy.

18 A'r môr, gan wynt mawr yn chwythu, a gododd.

19 Yna, wedi iddynt rwyfo ynghylch pump a'r hugain neu ddeg a'r hugain o stadiau, hwy a welant yr Iesu yn rhodio ar y môr, ac yn nesau at y llong: ac a ofnasant.

20 Ogd efe a ddywedodd wrthynt, Myfi yw, nac ofnwch.

21 Yna y derbyniasant ef yn chwannog i'r llong: ac yn ebrwydd yr oedd y llong wrth y tîr yr oeddynt yn myned iddo.

22 Trannoeth pan welodd y dyrfa oedd yn sefyll yn tu hwnt i'r môr, nad oedd yn llong arall yno, ond yr un honno, i'r hon yr aethei ei ddiscyblion ef, ac nad aethei 'r Iesu gyd a'i ddiscyblion i'r llong, ond myned o'i ddiscyblion ymmaith ei hunain:

23 Eithr llongau eraill a ddaethent o Tiberias yn gyfagos i'r fan, lle y bwyttasent hwy fara, wedi ri Arglwydd roddi diolch:

24 Pan welodd y dyrfa gan hynny nad oedd yr Iesu yno, na'i discyblion, hwythau a aethant i longau, ac a ddaethant i Capernaum, dan geisio 'r Iesu.

25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu hwnt i'r môr, hwy a ddywedasant wrtho, Rabbi, pa bryd y daethosti ymma.

26 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr ydych chwi yn sy ngheisio i, nid o herwydd i chwi weled y gwyrthiau, eithr o herwydd i chwi fwytta o'r torthau, a'ch digoni.

27 Llafuriwch nid am y bwyd a | ddderfydd, eithr am y bwyd a bery i fywyd tragwyddol, yr hwn a ddyry Mâb y dyn i chwi: * canys hwn a seliodd Duw Tâd.

28 Yna y dywedasant wrtho, Pa beth a wnawn ni, fel y gweithredom weithredoedd Duw?

29 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, *Hyn yw gwaith Duw, credu o honoch yn yr hwn a anfonodd efe.

30 Dywedasant gan hynny wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei wneuthur, fel y gwelom, ac y credom i ti? pa beth yr wyt ti yn ei weithredu?

31 *Ein tadau ni a fwyttasant y Manna yn yr anialwch, fel y mae yn scrifennedig, * Efe a roddodd iddynt fara o'r nef i'w fwytta.

32 Yna 'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, nid Moses, a roddodd i chwi y bara o'r nêf: eithr sy Nhâd sydd yn rhoddi i chwi y gwîr fara o'r nêf.

33 Canys bara Duw ydyw yr hwn sydd yn dyfod i wared o'r nêf, ac yn rhoddi *bywyd* i'r bŷd.

34 Yna hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn oestadol.

35 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara 'r bywyd: yr hwn sydd yn dyfod attafi, ni newyn: a'r hwn sydd yn credu ynofi fi ni sycheda yn amser.

36 Eithr dywedais wrthych, i chwi fy ngweled, ac nad ydych yn credu.

37 Yr hyn oll y mae 'r Tâd yn ei roddi i mi, a ddaw attafi: a'r hwn a ddêl attafi, ni'm bwriaf efallan ddim.

38 Canys myfi a ddescynnais o'r nêf, nid i wneuthur fy ewyllys fy hun, ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.

39 A hyn yw ewyllys y Tâd a'm hanfonodd i, o'r cwbl a roddas *efe* i mi, na chollwn ddim o honaw, eithr bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddaf.

40 A hyn yw ewyllys yr hwn a'm hanfonodd i, cael o bôb yn sydd yn gweled y Mâb, ac yn credu ynddo ef, fywyd tragwyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

41 Yna yr Iddewon a rwgnachasant | yn ei erbyn ef, o herwydd iddo ddywedyd, Myfi yw 'r bara a ddaeth i wared o'r nêf.

42 A hwy a ddywedasant, *Ond hwn yw Iesu mâb Ioseph, tâd a mam yr hwn a adwaenom ni? pa fodd gan hynny y mae efe yn dywedyd, O'r nêf y descynnais?

43 Yna 'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Na furmurwch wrth ei gilydd.

44 Ni ddichon neb ddyfod attafi, eddieithr i'r Tâd, yr hwn a'm hanfonodd, ei dynnu ef: a myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

45 *Y mae yn scrifennedig yn y prophwydi, A phawb a fyddant wedi eu dyscu gan Dduw. Pôb yn gan hynny a glywodd gan y Tâd, ac a ddyscodd, sydd yn dyfod attafi.

46 Nid o herwydd gweled o neb y Tâd, * ond yr hwn sydd o Ddaw, efe a welodd y Tâd.

47 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr hwn ſydd yn credu ynoſi, ſydd ganddo fywyd tragwyddol.
48 Myfi yw bara 'r bywyd.
49 Eich tadau chwi a fwytaſant y Manna yn yr anialwch, ac a fnant feirw.
50 Hwn yw 'r bara ſydd yn dyfod i wared o'r nêf, fel y bwyttao dŷn o honaw, ac na byddo marw.
51 Myfi yw 'r bara bywiol, yr hwn a ddaeth i wared o'r nêf: os bwytty nêb o'r bara hwn, efe a fydd byw yn dragywydd: a'r bara a roddaſ, yw fy nghnawd i, yr hwn a roddaſi tros fywyd y bŷd.
52 Yna 'r Iddewon a ymryſonaſant â'i gilydd, gan ddywedyd, Pa fodd y dichon hwn roddi i ni ei gnawd iw fwytta?
53 Yna 'r Iefu a ddywedodd wrthynt, Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, oni fwyttewch gnawd Mâb y dŷn, ac oni yfwch ei waed ef, nid oes genych fywyd ynoch.
54 Yr hwn ſydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, ſydd ganddo fywyd tragwyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.
55 Canys fy nghnawd i ſydd fwyd yn wîr, a'm gwaed i ſydd ddiod yn wîr.
56 Yr hwn ſydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, ſydd yn aros ynoſi, a minneu ynddo yntef.
57 Fel yr anfonodd y Tâd byw fi, ac yr ydwyfi, yn byw drwy 'r Tad: felly yr hwn ſydd yn fy mwytta i, yntef a fydd byw trwofi.
58 Dymma 'r bara a ddaeth i wared o'r nêf: nid megis y bwyttaodd eich tadau chwi y Manna, ac y bnant feirw: y neb ſydd yn bwytta 'r bara hwn, a fydd byw yn dragywydd.
59 Y pethau hyn a ddywedodd efe yn y Synagog, wrth athrawiaethu yn Capernaum.
60 Llawer gan hynny o'i ddiſcyblion, pan glywſant, a ddywedaſant, Caled yw 'r ymadrodd hwn: pwy a ddichon wrando arno?
61 Pan ŵybu 'r Iefu ynddo ei hun fôd ei ddiſcyblion yn grwgnach am hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A ydyw hyn yn eich rhwyſtro chwi?
62 *Beth gan hynny os gwelwch Fâb y dŷn yn derchafu, lle 'r oedd efe o'r blaen?
63 Yr Yſpryd yw 'r hyn ſydd yn bywhau, y cnawd nid yw yn lleſau dim: y geiriau yr ydwyfi yn eu lleſaru wrthych, Yſpryd ydynt, a bywyd ydynt.
64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys yr Iefu a ŵyddei o'r dechreuad, pwy oedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradychei ef.
65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny y dywedais wrthych, na ddichon neb ddyfod attaſi, oni bydd wedi ei roddi iddo oddi-wrth fy Nhâd.
66 O hynny allan, llawer o'i ddiſcyblion ef a aethant yn eu hôl, ac ni rodiaſant mwyach gyd ag ef.
67 Am hynny yr Iefu a ddywedodd wrth y deuddeg, A fynnwch chwithau hefyd fyned ymmaith?
68 Yna Simon Petr a'i hattebodd ef, O Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennit ti y mae geiriau bywyd tragwyddol.
Matth. 16. 16. 69 *Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod, mai tydi yw y Chriſt, Mâb y Duw byw.
70 Iefu a'u hatteboddd hwynt, Oni ddewiſais i chwy-chwi y deuddeg, ac o honoch y mae yn yn ddiafol?
71 Eithr efe a ddywedaſei am Iudas Iſcariot, *mab* Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef: ac efe yn yn o'r deuddeg.

PEN. VII.

1 Jeſu yn ymgyweddi rhyfyg a hyſder ei gredinwyr: 10 yn myned i fynu ô Galilæa i wyl y Pebyll, 14 yn dyſcu yn y Deml. 40 Amryw dyb am dano ef ymhlith y bobl. 45 Y Phariſeaid yn ddiglon am na ddaliaſai eu ſwyddogion hwy ef, ac yn rhoddi ſen i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.

AR Iefu a rodiodd, ar ôl y pethau hyn, yn Galilæa: canys nid oedd efe yn chwenycch rhodio yn Iudæa, oblegid bôd yr Iddewon yn ceiſio ei ladd ef.
2 *A gŵyl yr Iddewon, *ſef* gŵyl y Pebyll *Lef. 23. 34.* oedd yn agos.
3 Am hynny ei frodyr ef a ddywedaſant wrtho, Cerdda ymmaith oddi ymma, a dôs i Iudæa, fel y gwelo dy ddiſcyblion dy weithredoedd di, y rhai yr ydwyt yn en gwneuthur.
4 Canys nid oes neb yn gwneuthur dim yn ddirgel, ac yntef yn ceiſio bôd yn gyhoedd: od wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn, amlyga dy hun i'r byd.
5 Canys nid oedd ei frodyr yn credu yndo.
6 Yna 'r Iefu a ddywedodd wrthynt hwy, Nid ddaeth fy amſer i etto: ond eich amſer chwi ſydd yn waſtad yn barod.
7 Ni ddichon y byd eich caſau chwi, ond myfi y mae yn ei gaſau, o herwydd fy môd i yn tyſtiolaethu am dano, fôd ei weithredoedd ef yn ddrwg.
8 Ewch chwi i fynu i'r ŵyl hon: nid wyfi etto yn myned i fynu i'r ŵyl hon, *oblegid ni chyflawnwyd fy amſer i etto. *Pen. 8. 20.
9 Gwedi iddo ddywedyd y pethau hyn wrthynt, efe a arhoſodd yn Galilæa.
10 Ac wedi myned o'i frodyr ef i fynu, yna yntef hefyd a aeth i fynu i'r ŵyl, nid yn amlwg, ond megis yn ddirgel.
11 Yna 'r Iddewon a'i ceiſiaſant ef yn yr ŵyl, ac a ddywedaſant, Pa le y mae efe?
12 A murmur mawr oedd am dano ef ym-myſg y bobl: canys rhai a ddywedent, Gŵr da yw: ac eraill a ddywedent, Nage, eithr twyllo y bobl y mae;
13 Er hynny ni leſarodd neb yn eglur am dano ef, rhag ofn yr Iddewon.
14 Ac yr awron ynghylch canôl yr ŵyl, yr Iefu a aeth i fynu i'r Deml, ac a athrawiaethodd.
15 A'r Iddewon a ryfeddaſant, gan ddywedyd, Pa ſodd y *meidr hwn ddyſceidiaeth, *ac yntef heb ddyſcu.
16 Yr Iefu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Fy nyſceidiaeth, nid eiddo fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm hanfonodd *i*.
17 Os ewyllyſia neb wneuthur ei ewyllys ef, efe a gaiff ŵybod am y ddyſceidiaeth, pa yn ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun ſydd yn lleſaru.
18 Y mae 'r hwn ſydd yn lleſaru o honaw ei hun, yn ceiſio ei ogoniant ei hun: ond yr hwn ſydd yn ceiſio gogoniant yr hwn a'i hanfonodd, hwnnw ſydd eir-wîr, ac anghyfiawnder nid oes yndo ef.
19 *Oni roddes Moſes i chwi y gyfraith, ac nid oes neb o honoch yn gwneuthur y gyfraith? *pa ham yr ydych yn ceiſio fy lladd i?
20 Y bobl a attebodd, ac a ddywedodd, Y mae gennit ti gythrael: pwy ſydd yn ceiſio dy ladd di?
21 Yr Iefu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Vn weithred a wneuthum, ac yr ydych oll yn rhyfeddu.
22 *Am hynny y rhoddes Moſes i chwi yr enwaediad, (nid o herwydd ei fôd o Moſes, *eithr o'r

ẏr radau) ac yr ydych yn enwaedu ar ddẏn, ar y Sabboth.

23 Os yw dẏn yn derbyn enwaediad ar y Sabboth, heb dorri cyfraith Moſes, a ydych yn llidiog wrthifi, am i mi wneuthur dẏn yn holliach ar y Sabboth.

24 *Na fernwch wrth y golwg, eithr bernwch farn gyfiawn.

25 Yna y dywedodd rhai o'r Ieroſolymitaniaid, Ond hwn yw'r vn y maent hwy yn ceiſio ei ladd?

26 Ac wele, y mae yn llefaru ar gyhoedd, ac ni ddẏnt yn dywedyd dim wrtho eſt? a ẅybu y penaethiaid mewn gwirionedd, mai hwn yw Chriſt yn wir?

27 Eithr nyni a adwaenom hwn, o ba le y mae; ond pan ddêl Chriſt, ni'n gwẏr neb o ba le y mae.

28 Am hynny yr Ieſu, wrth athrawiaethu yn y Deml a leſodd, ac a ddywedodd, Chwi a'm hadwaenoch i, ac a ẅyddoch o ba le yr ydwyf; ac ni ddaethum i o honof fy hun, eithr y mae yn gwir yr hwn a'm hanfonodd i, yr hwn nid adwaenoch chwi.

29 Ond myfi a'i hadwen, oblegid o honaw eſ yr ẏdwyf, ac eſe a'm hanfonodd i.

30 Am hynny hwy a geiſiaſant ei ddal eſt: ond ni oſododd neb law arno, am na ddaethei ei awr ẏ etto.

31 A llawer o'r bobl a gredaſant ynddo, ac a ddywedaſant, Pan ddelo Chriſt, a wna eſe fwy o rẏfeddion, na'r rhai hyn a wnaeth hwn?

32 Y Phariſeaid a glywſant ſod y bobl yn murmur y pethau hyn am dano eſ; a'r Phariſeaid, a'r Arch-offeiriaid, a anfonaſant ſwyddogion iw dàl ef.

33 Am hynny y dywedodd yr Ieſu wrthynt hwy, Yr ydwyf ychydig amſer etto gyd â chwi, ac yr wẏf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd.

34 *Chwi a'm ceiſiwch, ac ni'm cewch: a lle yr ydwyf, ni ellwch chwi ddẏfod.

35 Yna y dywedodd yr Iddewon yn eu myſc eu hun, I ba le y mae hwn ar fedr myned, ſel na chaffom ni eſ? ai at y rhai ſy ar waſcar ymmhlith y Groegiaid y mae eſe ar fedr myned, a dyſcu'r Groegiaid?

36 Pa ymadrodd yw hwn a ddywedodd eſe, Chwi a'm ceiſiwch, ac ni'm cewch: a lle'r ydwyf, ni ellwch chwi ddẏfod.

37 *Ac ar y dydd diweddaf, y *dydd* mawr o'r ẅyl, y ſafodd yr Ieſu, ac a leſodd, gan ddywedyd, Od oes ar neb ſyched, deued attaf, ac yſed.

38 *Yr hwn ſydd yn credu ynofi, megis y dywedodd yr Scrythyr, afonẏdd o ddwfr bywiol a ddylifant o'i groth eſ.

39 *(A hyn a ddywedodd eſe am yr Yſpryd, yr hwn a gai y rhai a gredent ynddo eſ ei dderbyn: canys etto nid oedd yr Yſpryd glân *wedi ei roddi*, o herwydd na ogoneddaſid yr Ieſu etto.)

40 Am hynny llawer o'r bobl, wedi clywed yn ymadrodd *hwn*, a ddywedaſant, Yn wir, hwn yw'r prophwyd.

41 Eraill a ddywedaſant, Hwn yw Chriſt: eraill a ddywedaſant, Ai o Galilæa y daw Chriſt?

42 *Oni ddywedodd yr Scrythyr mai o hâd Dafydd, ac o Bethlehem, y dref lle y bu Ddafydd, y mae Chriſt yn dẏfod?

43 Felly yr aeth ymraſaſl ynrmyſc y bobl o'i blegid eſ.

44 A rhai o honynt a fynnaſent ei ddal eſ: ond ni oſododd neb ddwylo arno.

45 Yna y daeth y ſwyddogion at yr Arch-offeiriaid, a'r Phariſeaid: a hwy a ddywedaſant wrthynt hwy, Pa ham na ddẏgaſoch chwi eſ?

46 A'r ſwyddogion a attebaſant, Ni leſaredd dẏn erioed fel y dẏn hwn.

47 Yna y Phariſeaid a attebaſant iddynt, A hudwyd chwithau heſyd?

48 A gredodd neb o'r pennaethiaid ynddo eſ, neu o'r Phariſeaid?

49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni ẅyddant y gyfraith, melldigedig ydynt.

50 Nicodemus (*yr hwn a ddaethei at yr Ieſu o hŷd nôs, ac oedd vn o honynt) a ddywedodd wrthynt, *Pen. 3.2. *Actio ef. *Deut. 17.10.& 19.15.

51 *A ydyw ein cyfraith ni yn barnu dẏn, oddieithr clywed ganddo eſ yn gyntaf, a gẅybod beth a wnaeth eſe?

52 Hwythau a attebaſant, ac a ddywedaſant wrtho, A ydwyt tithau o Galilæa? chwilia a gwêl, na chododd prophwyd o Galilæa.

53 A phob vn a aeth iw dŷ ei hun.

PEN. VIII.

1 Chriſt yn gwaredu y wraig a ddaliaſid mewn godineb: 12 Yn pregethu ei ſôd of ei hûn yn oleuni y byd, ac yn gwirio oi athrawiaeth: 33 Yn aſtèb 'r Iddewon a ymffrost ei bôſt o Abraham, 59 ac yn gochelyd eu cerrlonddo hwy.

A'R Ieſu a aeth i fynẏdd yr Olẏwydd:

2 Ac a ddaeth drachefn y boreu i'r Deml, a'r holl bobl a ddaeth atto eſ: yntef a eiſteddoſa, ac a'u dyſcodd hwynt.

3 A'r Scrifennyddion a'r Phariſeaid, a ddygaſant atto eſ wraig, yr hon a ddaliaſid mewn godineb; ac wedi ei goſod hi yn y canol,

4 Hwy a ddywedaſant wrtho, Athro, y wraig hon a ddaliwyd ar y weithred yn godineba.

5 *A Moſes yn y gyfraith a orchymynodd i ni labyddio y cyfryw: beth gan hynny yr wyt ti yn ei ddywedyd? *Leuit. 20.10.

6 A hyn a ddywedaſant hwy gan ei demtio eſ, fel y gallent ei gyhuddo eſ. Eithr yr Ieſu wedi ymgrymmu tu a'r llawr, a ſcrifennodd a'i ſys ar y ddaiar, heb gymmeryd arno *eu clywed*.

7 Ond ſel yr oeddynt hwy yn parhau yn goſyn iddo, eſe a ymvniawnodd, ac a ddywedodd wrthynt, *Yr hwn ſydd dì-bechod o honoch, tafled yn gyntaf garreg atti hi. *Deut. 17.7.

8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrymmu tua'r llawr, eſe a ſcrifennodd ar y ddaiar.

9 Hwythau pan glywſant hyn, wedi heſyd eu hargyoeddi gan eu cydwybod, a aethant allan o vn i vn, gan ddechreu o'r hynaſ, hyd yr olaſt a gadawyd yr Ieſu yn vnig, a'r wraig yn ſefyll yn y canol.

10 A'r Ieſu wedi ymvniawni, ac heb weled neb, ond y wraig, a ddywedodd wrthi, Ha wraig, pa le y mae dy gyhudd-wyr di? oni chondemnaodd neb di?

11 Hithau a ddywedodd, Na ddo neb, Arglwydd. A dywedodd yr Ieſu wrthi, Nid wyf finau yn dy gondemno di: dôs, ac na phecha mwyach.

12 Yna y llefaredd yr Ieſu wrthynt drachefn, gan ddywedyd, *Goleuni y bẏd ydwyf fi: yr hwn a'm dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch, eithr eſe a gaiff oleuni y bywyd. *Pen. 9.5. & 9.5.

13 Am hynny y Phariſeaid a ddywedaſant wrtho, Tydi ſydd yn tyſtiolaethu am danat dy hun, nid yw dy dyſtiolaeth di wîr.

14 Yr Ieſu a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt hwy, *Er fy mod i yn tyſtiolaethu a'm danaf fy hun, y mae fy nhyſtiolaeth i yn wir: oblegid mi a wn o ba le y daethym, ac i ba le yr ydwyf yn myned, chwithau ni'a gwyddoch o ba le yr wyf fi yn dyfod, nac i ba le yr wyfi yn myned. *Pen. 5.

15 Chwy-chwi ſydd yn barnu yn ôl y cnawd, nid
ydwyf fi yn barnu neb.
16 Ac erto os wyf fi yn barnu, y mae fy marn
i yn gywir: oblegid nid wyfi yn vnig, ond myfi a'r
Tâd, yr hwn a'm hanfonodd i.
o Deut. 17 * Y mae hefyd yn ſcrifennedig yn eich cy-
17.6. fraith chwi, mai gwir yw tyſtiolaeth dau dŷn.
mat.18. 18 Myfi yw 'r hwn ſydd yn tyſtiolaethu am da-
16. naf fy hun, ac y mae 'r Tâd, yr hwn a'm hanfo-
nodd i, yn tyſtiolaethu am danaf.
19 Yna y dywedaſant wrtho, Ba le y mae dy dâd
ti? Yr Ieſu a attebodd, Nid adwaenoch na myfi
na'm Tad: pe adnabuaſech fi, chwi a adnabuaſech
fy Nhad i hefyd.
20 Y geiriau hyn a lefarodd yr Ieſu yn y tryſſor-
dŷ, wrth athrawiaethu yn y Deml: ac ni ddaliedd
neb ef, am na ddaethei ei awr ef etto.
21 Yna y dywedodd yr Ieſu wrthynt hwy drachefn, Yr wyf fi yn myned ymmaith, a chwi a'm
ceiſiwch i, ac a fyddwch feirw yn eich pechod: lle
yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.
22 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, A ladd
efe ef ei hun? gan ei fôd yn dywedyd, lle yr wyf
fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.
23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Chwy-
chwi ſydd oddiſod, minnau ſydd oddi vchod,
chwy-chwi ſydd o'r bŷd hwn, minnau nid wyf
o'r bŷd hwn.
24 Am hynny y dywedais wrthych, y byddwch
chwi feirw yn eich pechodau: oblegid oni chredwch chwi mai myfi yw *efe*, chwi a fyddwch feirw
yn eich pechodau.
25 Yna y dywedaſant wrtho, Pwy wyt ti? A'r
Ieſu a ddywodedd wrthynt, Yr hyn yr wyf yn ei
ddywedyd hefyd wrthych o'r dechreuad.
26 Y mae genniſi lawer o bethau iw dywedyd,
ac iw barnu am danoch chwi: eithr cywir yw 'r
hwn a'm hanfonodd i: a'r pethau a glywais i
ganddo, y rhai hyn yr ydwyfi yn cu dywedyd
i'r bŷd.
27 Ni wyddent hwy mai am y Tad yr oedd efe
yn dywedyd wrthynt hwy.
28 Am hynny y dywedodd yr Ieſu wrthynt, Pan
ddierchafoch chwi Fab y dŷn, yna y cewch wybod
mai myfi yw *efe*, ac nad wyh yn gwneuthur dim o
honof fy hun, ond megis y dyſcodd fy Nhad fi, yr
wyf yn lleſaru y pethau hyn.
29 Ar hwn a'm hanfonodd i ſydd gyd â myfi:
ni adawodd y Tâd fi yn vnic, oblegid yr wyfi yn
gwneuthur bôb amſer, y pethau ſy ſodlon ganddo ef.
30 Fel yr oedd efe yn lleſaru y pethau hyn,
llawer a gredaſant ynddo ef.
31 Yna y dywedodd yr Ieſu wrth yr Iddewon a
gredaſent ynddo, Os arhoſwch chwi yn fy ngair i,
diſcyblion i mi ydych yn wir:
32 A chwi a gewch wybod y gwirionedd, a'r
gwirionedd a'ch rhyddhâ chwi.
33 *Hwythau* a attebaſant iddo, Hâd Abraham
ydym ni, ac ni waſanaethaſom ni neb erioed: pa
fodd yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir yn
rhyddion?
34 Yr Ieſu a attebodd iddynt, Yn wîr, yn wîr,
* Rhuſ. 6.20. meddaf i chwi, * pwy bynnag ſydd yn gwneuthur
2.pet.2. pechod, y mae efe yn wâs i bechod.
19.
‖ *Nad oes le i'm gair i ynoch chwi.* 35 Ac nid yw y gwâs yn aros yn tŷ byth: y mab
ſydd yn aros byth.
‖ 36 Os y mab gan hynny a'ch rhyddhâ chwi, rhy-
ddion fyddwch yn wîr.
37 Mi a wn mai hâd Abraham ydych chwi: ond
yr ydych chwi yn ceiſio fy lladd i, am ‖ nad yw fy
ngair i yn genni ynoch chwi.
38 Yr wyfi yn lleſaru yr hyn a welais gyd â'm
Tad i: a chwitheu ſydd yn gwneuthur yr hyn a
welſoch gyd â'ch tâd chwithau.
39 Hwythau a attebaſant, ac a ddywedaſant
wrtho, Ein tâd ni yw Abraham. Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Pe plant Abraham fyddech,
gweithredoedd Abraham a wnaech.
40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn ceiſio fy
lladd i, dŷn a ddywedais i chwi y gwirionedd,
yr hwn a glywais i gan Dduw: hyn ni wnaeth
Abraham.
41 Yr ydych chwi yn gwneuthur gweithredoedd eich tad chwi. Am hynny y dywedaſant
wrtho, Nid trwy butteindra y cenhedlwyd ni:
vn Tâd ſydd gennym ni, *ſef* Duw.
42 Yna y dywedodd yr Ieſu wrthynt hwy, Pe
Duw fyddei eich Tad, chwi a'm carech i: canys
oddiwrth Dduw y deilliais, ac y daethym i:
oblegyd nid o honof fy hun y daethym i, ond efe
a'm hanfonodd i.
43 Pa ham nad ydych yn deall fy lleferydd i?
am na ellwch wrando fy ymadrodd i.
44 * O'ch tad diafol yr ydych chwi, a thrach- * 1.Ioan
wantau eich tâd a fynnwch chwi cu gwneuthur: 3.8.
lleiddiad dŷn oedd efe o'r dechreuad, ac ni ſafodd
yn y gwirionedd, oblegid nid oes gwirionedd yndo ef. Pan yw yn dywedyd celwydd, o'r eiddo ei
hun y mae yn dywedyd: canys y mae yn gelwyddog, ac yn dad iddo.
45 Ac am fy môd i yn dywedyd y gwirionedd,
nid ydych yn credu i mi.
46 [Pwy o honoch a'm argyoedda i o bechod? ac
od wyfi yn dywedyd y gwir, pa ham nad ydych yn
credu i mi?
47 * Y mae yr hwn ſydd o Dduw, yn gwrando * 1.Ioan
geiriau Duw; am hynny nid ydych chwi yn cu 4.6.
gwrando, am nad ydych o Dduw.
48 Yna 'r attebodd yr Iddewon, ac y dywedaſant wrtho ef, Ond da yr ydym ni yn dywedyd,
mai Samaritan wyt ti, a bôd gennit gythrael?
49 Yr Ieſu a attebodd, Nid oes gennif gythrael,
ond yr wyfi yn anrhydeddu fy Nhâd, ac yr ydych
chwithau yn fy ni-anrhydeddu innau.
50 Ac nid wyfi yn ceiſio fy ngogoniant fy hun: [Ioan.
y mae a'r cais, ac a farn.
51 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, os ceidw
neb fy ymadrodd i, ni wel efe farwolaeth ‖ yn [Ioan.
dragywydd.
52 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Yr
awron y gwyddom fod gennit gythrael: bu Abraham farw, a'r Prophwydi, ac meddi di, Os ceidw
neb fy ymadrodd i, nid archwactha efe farwolaeth [Ioan.
‖ yn dragywydd.
53 Ai mwy wyt ti nag Abraham ein tad ni, yr
hwn a fu farw? a'r prophwydi a fuant feirw: t
pwy yr wyt ti yn dywneuthur dy hun.
54 Yr Ieſu a attebodd, Os myfi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddim: fy Nhâd
yw 'r hwn ſydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr
ydych chwi yn dywedyd mai eich Duw chwi yw.
55 Ond nid adnabuoch chwi ef: eithr myfi a'i
hadwaen ef: ac os dywedaf nad adwaen ef, myfi a
fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog: ond myfi a'i
hadwaen ef, ac yr wyf yn cadw ei ymadrodd ef.
56 Gorfoledd oedd gan eich tad Abraham weled
fy nydd i: a chefe a'i gwelodd hefyd, ac a lawenychodd.
57 Yna y dywedodd yr Iddewon wrtho, Nid
wyt ti ddeng-mlwydd a deugain etto, ac a welaiſt
ti Abraham?
58 Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn
wir, meddaf i chwi, cyn bôd Abraham, yr wyf fi.
59 Yna

9 Yna hwy a godasant gerrig iw taflu atto ef. Eſu] a ymguddiodd, a chan aethallan o'r Deml,] ac aeth heibio.

PEN. IX.

1 *Y dyn a anesid yn ddall, yn cael ei olwg: 8 a'i gymydogion, 13 Hwythau yn ymofyn ag ef at y Pharisæaid; 13 Hwythau yn ymofyn ag ef at y Pharisæaid; 18 Yn amheu ei ddyfodiad gan yr Iesu, ac yn ei gyffesu ef. 39 Barnedigaeth yr Iesu y mae Christ yn ei goleuo.*

1 A Chan wrth syned heibio, ese a gansu dyn dall o'i enedigaeth.

2 A'i ddisgyblion a ofynnasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bechodd, ai hwn, ai ei rieni, fel y ganed ef yn ddall?

3 Yr Iesu a attebodd, Nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith: eithr fel yr amlygid gweithredoedd Duw yndo ef.

4 Rhaid i mi weithio gwaith yr hwn a'm hanfonodd, tra ydyw hi yn ddydd: y mae y nos yn dyfod pan na ddichon neb weithio.

5 Tra yr ydwyf yn y byd, goleuni y byd ydwyf.

6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, ese a boerodd ar lawr, ac a wnaeth glai o'r poeryn, ac a irodd y clai lygaid y dall:

7 Ac a ddywedodd wrtho, Dos, ac ymolch yn llyn Siloam, (yr hwn a gyfieithir, anfonedig.) Am hyny ese a aeth ymmaith, ac a ymolchodd, ac a ddaeth yn gweled.

8 Y cymmydogion gan hyny, a'r rhai a'i gwelsent ef o'r blaen, mai dall oedd ese, a ddywedasant, Onid hwn yw'r un oedd yn eistedd, ac yn cardotta?

9 Rhai a ddywedasant, Hwn yw *efe*: ac eraill, Nage ese yn debyg iddo. Yntef a ddywedodd, *Myfi yw efe.*

10 Am hyny y dywedasant wrtho, Pa fodd yr agorwyd dy lygaid di?

11 Yntef a attebodd ac a ddywedodd, Dyn a elwir Iesu a wnaeth glai, ac a irodd fy llygaid i, a ddywedodd wrthif, Dos i lyn Siloam, ac ymolch. Ac wedi i mi syned ac ymolchi, mi a gefais fy ngolwg.

12 Yna y dywedasant wrtho, Pa le y mae ese? Yntef a ddywedodd, Ni wn i.

13 *Hwythau* a'i dygasant ef at y Pharisæaid, yr hwn *a fuasei* yn ddall.

14 A'r Sabbath oedd hi, pan wnaeth yr Iesu y clai, a phan agorodd ese ei lygaid ef.

15 Am hyny y Pharisæaid hefyd a ofynnasant iddo drachefn, pa fodd y cawsei ese ei olwg. Yntef a ddywedodd wrthynt, Clai a osododd ese ar fy llygaid i, ac mi a ymolchais, ac yr ydwyf yn gweled.

16 Yna rhai o'r Pharisæaid a ddywedasant, Nid yw y dyn hwn o Dduw, gan nad yw ese yn cadw y Sabbath. Eraill a ddywedasant, Pa fodd y gall dyn pechadurus wneuthur y cyfryw arwyddion? Ac yr oedd ymrafel yn eu plith.

17 Hwy a ddywedasant drachefn wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am dano ef, am agoryd o honaw dy lygaid di? Yntef a ddywedodd, Mai Prophwyd yw *efe.*

18 Am hyny ni chredei yr iddewon am dano ef, mai dall fuasei, a chael o honaw ef ei olwg, nes galw o honynt ei rieni ef, yr hwn a gawsei ei olwg:

19 A hwy a ofynnasant iddynt, gan ddywedyd, Ai hwn yw eich mab chwi, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd ei eni yn ddall? pa fodd gan hyny y mae ese yn gweled yn awr?

20 Ei rieni ef a attebasant iddynt hwy, ac a ddywedasant, Nyni a wyddom mai hwn yw ein mab ni, ac mai yn ddall y ganwyd ef:

21 Ond pa fodd y mae ese yn gweled yr awron, ni's gwyddom ni, nen pwy a agorodd ei lygaid ef, ni's gwyddom ni: y mae ese mewn oedran, gofynnwch iddo ef, ese a ddywed am dano ei hun:

22 Hyn a ddywedodd ei rieni ef, am eu bod yn ofni yr Iddewon: oblegid yr Iddewon a gyd-ordeiniasent eusys, os cyfaddefei neb ef yn Grist, y bwrid ef allan o'r Synagog. ‖ *Yr ef. cymmeradwyniad ef.*

23 Am hyny y dywedodd ei rieni ef, Y mae ese mewn oedran, gofynnwch iddo ef.

24 Am hyny hwy a alwasant eilwaith y dyn a fuasei yn ddall, ac a ddywedasant wrtho, Dyro y gogoniant i Dduw: nyni a wyddom mai pechadur yw y dyn hwn.

25 Yna yntef a attebodd ac a ddywedodd, Ai pechadur yw, ni's gwn i: un peth a wn i, lle yr oeddwn i yn ddall, yr wyf yn awr yn gweled.

26 Hwythau a ddywedasant wrtho drachefn, Beth a wnaeth ese i ti? pa fodd yr agorodd ese dy lygaid di?

27 Yntef a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi eusys, ac ni wrandawsoch: pa ham yr ydych yn ewyllysio clywed trachefn? a ydych chwithau yn ewyllysio bod yn ddisgyblion iddo ef?

28 Hwythau a'i difenwasant ef, ac a ddywedasant, Tydi fydd ddisgybl iddo ef; eithr disgyblion Moses ydym ni.

29 Nyni a wyddom Iesu o Dduw wrth Moses: eithr hwn ni's gwyddom ni o ba le y mae ese.

30 Y dyn a attebodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yn hyn yn ddiau y mae yn rhyfedd, na wyddoch chwi o ba le y mae ese, ac ese a agorodd fy llygaid i.

31 Ac ni a wyddom nad yw Duw yn gwrando pechaduriaid: ond os yw neb yn addol-wr Duw, ac yn gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y mae yn ei wrando.

32 Ni chlybuwyd erioed agoryd o neb lygaid dyn a anesid yn ddall.

33 Oni bai fod hwn o Dduw, ni allei ese wneuthur dim.

34 Hwy a attebasant, ac a ddywedasant wrtho, Mewn pechodau y ganwyd ti oll, ac a wyt ti yn ein dysgu ni? A hwy a'i ‖ bwriasant ef allan. ‖ *Neu, esgymunasant ef.*

35 Clybu yr Iesu ddarfod iddynt ei ‖ fwrw ef allan: a phan ei cafodd, ese a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn credu ym-Mab Duw? ‖ *Esgymunasai.*

36 Yntef a attebodd ac a ddywedodd, Pwy yw *efe* o Arglwydd, fel y credwyf ynddo?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a'i gwelaist ef, a'r hwn sydd yn ymddiddan â thi, hwnnw yw efe.

38 Yntef a ddywedodd, Yr wyf yn credu, o Arglwydd, ac ese a'i haddolodd ef.

39 A'r Iesu a ddywedodd, I farn y daethym i'r byd hwn: fel y gwelei y rhai nid ythynt yn gweled, ac yr elei y rhai sy yn gweled, yn ddeillion.

40 A rhai o'r Pharisæaid a oedd gyd ag ef, a glywsant y pethau hyn, ac a ddywedasant wrtho, Ydym ninnau hefyd yn ddeillion?

41 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe deillion fyddech, ni byddei arnoch bechod: eithr yn awr meddwch chwi, Yr ydym ni yn gweled: am hynny y mae eich pechod yn aros.

PEN. X.

1 *Christ yw'r drws, a'r bugail da.* 19 *Amryw sydd am dano.* 24 *Y mae ese yn profi trwy ei weithredoedd, mai ese yw Christ Mab Duw,* 39 *ac*

yn diange rhag yr Iddewon, 40 ac yn myned drachefn tros yr Iordonen, lle y credodd llawer yuddo ef.

10.1. YN wir, yn wir, meddaf i chwi, yr hwn nid yw yn mynedi mewn drwy 'r drws i gorlan y defaid, eithr ſydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yſpeiliwr yw.

2 Ond yr hwn ſydd yn myned i mewn drwy 'r drws, bugail y defaid ydyw.

3 I hwn ymae y dryſſor yn agoryd, ac y mae y defaid yn gwrando ar ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac yn eu harwain hwy allan.

4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r defaid ſydd yn ei ganlyn ef, oblegid y maent yn adnabod ei lais ef.

5 Ond y dieithr ni's canlynant, eithr ffoant oddi wrtho, oblegid nad adwaenant lais dieithriaid.

6 Y ddammeg hon a ddywedodd yr Ieſu wrthynt: ond hwy ni wybuant pa bethau ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llefaru wrthynt.

7 Am hynny yr Ieſu a ddywedodd wrthynt drachefn, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, myfi yw drws y defaid.

8 Cynnifer oll ac a ddaethant o'm blaen i, lladron ac yſpeil-wyſr ynt: eithr ni wrandawodd y defaid arnynt.

9 Myfi yw y drws: os â neb i mewn drwofi, efe a fydd cadwedig: ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff borfa.

10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i ledratta, ac i ddeſtrywio, myfi a ddaethym fel y caent fywyd, ac y caent ef yn helaethach.]

11 [*Myfi yw 'r bugail da? y bugail da ſydd yn *Eſa.40. rhoddi ei eneidiau dros y defaid. 11.exxc. 34.23.

12 Eithr y gwâs cyflog, a'r hwn nid yw fugail, yr hwn ni ſiddo y defaid, ſydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac yn gadel y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd ſydd yn eu ſelyfio hwy, ac yn tarfu y defaid.

13 Y mae 'r gwâs cyflog yn ffoi, oblegid mai gwâs cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid.

14 Myfi yw y bugail da; ac a adwaen yr eiddof fi, ac a'm hadwenir gan yr eiddofi.

15 Fel yr edwyn y Tad fyfi, *felly* yr adwaen inneu y Tad: ac yr ydwyf yn rhoddi fy eneidiau dros y defaid.

16 A defaid eraill ſy gennif, y rhai nid ſynt o'r *b Eſay gorlan hont y rhai hyny hefyd ſy raid i mi eu cyr- 57.21. chu, a'm llais i a wrandawant, *a bydd yn gorlan, *ac* yn bugail.] * Eſay 53.7,8.

17 Am hyn y mae y Tâd yn fy ngharu i * am fy mod i yn dodi fy eneidiau, fel y cymmerwyf hi drachefn.

18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi arnafi: ond myfi ſydd yn ei dodi hi i lawr o honof fy hun: y mae gennif feddiant iw dodi hi i lawr, ac y mae gennif feddiant iw chymmeryd hi dra- *Act.2.24 chefn: *y gorchymyn hwn a dderbyniais i gan fy Nhâd.

19 Yna y bu dracheſn amrafel ym myſc yr Iddewon, am yr ymadroddion hyn.

20 A llawer o honynt a ddywedaſant, Y mae cythrael ganddo, ac y mae efe yn ynfydu: pa ham y gwrandewch chwi arno ef?

21 Eraill a ddywedaſant, Nid yw y rhai hyn eiriau yn a chythrael yuddo: a all cythrael agoryd llygaid y ddeillion?

*1.Mac. 4.59. 22 Ac yr oedd *y Gyſſegr-wyl yn Ieruſalem, a'r gayaf oedd hi:

23 Ac yr oedd yr Ieſu yn rhodio yn y Demlyn mhorth Solomon:

24 Am hyny y daeth yr Iddewon yn ei gylch ef, ac a ddywedaſant wrtho, Pa hyd yr wyt yn peri i ni ammau? os tydi yw y Chriſt, dywed i ni yn eglur.

25 Yr Ieſu a attebodd iddynt, mi a ddywedais i chwi, ac nid ydych yn credu, y gweithredoedd yr wyfi yn eu gwneuthur yn enw fy Nhâd, y mae y rhai hyn yn tyſtiolaethu am danafi.

26 Ond chwi nid ydych yn credu: canys nid ydych chwi o'm defaid i, fel y dywedais i chwi.

27 Y mae fy nefaid i yn gwrando fy llais i, ac mi a'u hadwen hwynt, a hwy a'm canlynant i.

28 A minneu ydwyf yn rhoddi iddynt fywyd tragwyddol: ac ni chyfrgollant byth, ac ni ddwg neb hwynt allan o'm llaw i.

29 Fy Nhâd i, yr hwn a'u rhoddes i mi, ſydd fwy na phawb: ac ni's gall neb eu dwyn hwynt allan o law fy Nhâd i.

30 Myfi a'r Tâd yn ydym.

31 Am hynny y cododd yr Iddewon gerrig dracheſn, iw labyddio ef.

32 Yr Ieſu a attebodd iddynt, Llawer o weithredoedd da a ddangoſais i chwi oddi wrth fy Nhad: am ba un o'r gweithredoedd hyny yr ydych yn fy llabyddio i?

33 Yr Iddewon a attebaſant iddo, gan ddywedyd, Nid am weithred dda yr ydym yn dy labyddio, ond am gabledd, ac am dy ſôd ti, a thitheu yn ddŷn, yn dy wneuthur dy hun yn Dduw.

34 Yr Ieſu a attebodd iddynt, *Onid yw yn ſcri- *Nid fennedig yn eich cyfraith chwi? Mi a ddywedais, ſef- duwiau ydych.

35 Os galwodd *efe* hwy yn ddiuwiau, at y rhai y daeth gair Duw, a'r Scrythur ni's gellir ei thorri:

36 A ddywedwch chwi am yr hwn a ſanctaiddiodd y Tâd, ac a'i hanfonodd i'r bŷd, Yr wyti yn cablu; am i mi ddywedyd, Mâb Duw ydwyf?

37 Onid wyfi yn gwneuthur gweithredoedd fy Nhâd, na chredwch i mi.

38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur, er nad ydych yn credu i mi, credwch y gweithredoedd, fel y gwybyddoch ac y credoch, ſôd y Tâd ynoſi, a minneu, yn ddo ynteſ.

39 Am hynny y ceiſiaſant dracheſn ei ddal ef: ac efe a ddiangodd allan o'u dwylo hwynt.

40 Ac efe a aeth ymaith dracheſn tros yr Iorddonen i'r man lle y buaſei Ioan ar y cyntaf yn bedyddio; ac a arhoſodd yno.

41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a ddywedaſant, Ioan yn wir ni wnaeth un arwydd: ond yr holl bethau a'r a ddywedodd Ioan am hwn, oedd wir.

42 A llawer yno a gredaſant yn ddo.

PEN. XI.

1 Chriſt yn cyfodi Lazarus, yr hwn â gleiddfol er ys pedwar diwrnod. 45 Llawer o Iddewon yn credu. 47 Yr Archoffeiriaid a'r Pharifeaid yn caſclu cynghor yn erbyn Chriſt. 49 Caiaphas yn prophwydo, 54 Ieſu yn ymguddio: 55 Hwyſhau ar y Paſc yn ymoſyn am dano, ac yn gôſod cyntiwyn iddo.

ACyr oedd un yn glâf, Lazarus o Bethania, o dref Mair a'i chwaer Martha.

2 *(A Mair ydoedd yr hon a enneiniodd yr Arglwydd ag ennaint, ac a ſychodd ei draed ef â'i gwallt; yr hon yr oedd ei brawd Lazarus yn glâf.) *Matth. 26.7

3 Am hynny y chwiorydd a ddanfonaſant atto

gh

ef, gan ddywedyd, Arglwydd, wele, y mae yr hwn
ſydd hoff genniti yn glâf.
4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd, Nid yw y
dcſyd hwn i farwolaeth, onid er gogoniant Duw, fel
y gogonedder Mâb Duw trwy hynny.
5 A hoff oedd gan yr Iesu Fartha, a'i chwaer, a
Lazarus.
6 Pan glybu ef gan hynny, ei fôd ef yn glâf, efe a
arhoſodd yn y lle yr oedd, dau ddiwrnod:
7 Yna wedi hynny efe a ddywedodd wrth y diſ-
gyblion, Awn i Iudæa drachefn.
†8 Y diſcyblion a ddywedaſant wrtho, Rabbi, yr
oedd yr Iddewon yn awr yn ceiſio dy labyddio di,
ac a wyt ti yn myned yno drachefn.
9 Yr Iesu a atteboddd, Onid oes deuddeg awr o'r
dydd? os rhodia neb y dydd, ni thramgwydda, am
ei fod yn gweled goleuni y byd hwnt
10 Ond os rhodia neb y nôs, efe a dramgwydda:
am nad oes goleuni ynddo.
11 Hyn a leſarodd efe: ac wedi hynny efe a ddy-
wedodd wrthynt, Y mae ein cyfaill Lazarus yn hu-
no; ond yr wyf yn myned i'w ddihuno ef.
12 Yna ei ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Ar-
glwydd, os huno y mae, efe a fydd iach.
13 Ond yr Iesu a ddywedaſei am ei farwolaeth
ef: eithr hwy a dybiaſant mai am hun cwſc yr
oedd efe yn dywedyd.
14 Yna y ddywedodd yr Iesu wrthynt yn eglur,
Bu farw Lazarus;
15 Ac y mae yn llawen gennif nad oeddwn i
no, er eich mwyn chwi (ſel y credoch:) ond
awn atto ef.
16 Yna y dywedodd Thomas, yr hwn a elwir
Didymus, wrth ei gyd-ddiſcyblion, Awn ninnau he-
fyd, ſel y byddom feirw gyd ag ef.
17 Yna yr Iesu wedi dyfod, a'i cafodd ef wedi bôd
yn thiau bedwar diwrnod yn y bedd.
18 A Bethania oedd yn agos i Ieruſalem, yn ghylch
ynteg ſtâd oddi wrthi:
19 A llawer o'r Iddewon a ddaethent at Martha
a Mair, iw cyſſarnhwy am eu brawd.
20 Yna Martha, cyn gynted ac y clybu hi fôd yr
Iesu yn dyfod, a aeth iw gyfarfod ef: ond Mair a
eiſteddodd yn y tŷ.
21 Yna y dywedodd Martha wrth yr Iesu,
Arglwydd, pe buaſit ti ymma, ni buaſei farw fy
mrawd.
22 Eithr mi a wn hefyd yr awron, pa beth-au bynag
a ddymunech di gan Ddaw, y dyry Duw
i ti.
23 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Adgyfodir dy
frawd dracheſn.
24 Dywedodd Martha wrtho, * Myfi a wn yr ad-
gyfodir ef yn yr adgyfodiad, y dydd diweddaf.
25 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Myfi yw yr adgy-
fodiad, * a'r bywyd: yr hwn ſydd yn credu yno-
fi, er iddo farw, a fydd byw.
26 A phwy bynnag ſydd yn fyw, ac yn credu yno-
fi, ni bydd marw yn dragywydd, A wyt ti yn credu
hyn?
27 Dywedodd hithau wrtho, Ydwyf Arglwydd:
yr wyfi yn credu mai ti yw y Chriſt, Mab Duw, yr
hwn ſydd yn dyfod i'r bŷd.
28 Ac wedi iddi ddywedyd y pethau hyn, hi a
aeth ymmaith, ac a alwodd yn ddirgel ei chwaer
Mair, gan ddywedyd, Fe ddaeth yr Athro, ac y mae
yn galw am danat,
29 Er cynted ac y clybu hi, hi a gododd yn ebrwyd,
ac a ddaeth atto ef.
30 (A'r Iesu ni ddaethei etto i'r dref; ond yr
oedd efe yn y man lle y cyfarfaſei Martha
ag ef,)
31 Yna yr Iddewon, y rhai oedd gŷd â hi yn
y tŷ, ac yn ei chyſſuro hi, pan welſant Mair yn
codi ar friſ, ac yn myned allan, a'i canlynaſant hi,
gan ddywedyd, Y mae hi yn myned at y bedd,
i ŵylo yno.
32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr oedd yr Iesu,
a'i weled ef, a ſyrthiodd wrth ei draed ef, gan
ddywedyd wrtho, Arglwydd, pe buaſit ti ymma,
ni buaſei fy mrawd farw.
33 Yr Iesu gan hynny, pan welodd hi yn wylo,
a'r Iddewon y rhai a ddaethei gyd â hi, yn wylo, a
riddfanodd yn yr yſpryd, ac a † gynhyrfwyd i
34 Ac a ddywedodd, Pa le y dodaſoch chwi
ef? Hwy a ddywedaſant wrtho, Arglwydd, ty-
red a gwêl.
35 Yr Iesu a wylodd.
36 Am hynny y dywedodd yr Iddewon, Wele
fel yr oedd efe yn ei garu ef.
37 Eithr rhai o honynt a ddywedaſant, Oni
allaſei hwn, * yr hwn a agorodd lygaid y dall,
beri na buaſei hwn farw chwaith?
38 Yna'r Iesu dracheſn a riddfanodd ynddo
ei hun, ac a ddaeth at y bedd. Ac ogof oedd;
a maen oedd wedi ei ddodi arno.
39 Yr Iesu a ddywedodd, Codwch ymmaith
y maen. Martha chwaer yr hwn a fuaſei farw,
a ddywededd wrtho, Arglwydd, y mae efe wei-
thian yn drewi: herwydd y mae yn farw er yn
pedwar diwrnod.
40 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Oni ddywe-
dais i ti, pes credit, y cait ti weled gogoniant
Duw?
41 Yna y codaſant y maen. He yr oedd y marw
wedi ei oſod. A'r Iesu a gododd ei olwg i fy-
ny, ac a ddywedodd, Y Tâd, yr wyf yn diolch
i ti am i ti wrando arnaf.
42 Ac myfi a wyddwn dy fôd ti yn fy ngwr-
rando bôb amſer: eithr er mwyn y bobl ſydd yn
ſefyll o amgylch, y dywedais, fel y credont mai
tydi a'm hanfonaiſt i.
43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a lefodd
â llef vchel, Lazarus, tyred allan.
44 A'r hwn a fuaſei farw a ddaeth allan, yn
rhwym ei draed a'i ddwylo mewn amdo: a'i wy-
neb oedd wedi ei rwymo â napcin. Yr Iesu a
ddywedodd wrthynt, Gollyngwch ef yn rhydd,
a gedwchiddo fyned ymmaith.
45 Yna llawer o'r Iddewon, y rhai a ddaethent at Mair, ac a welſent y pethau a wnaethei yr
Iesu, a gredaſant ynddo ef.
46 Eithr rhai o honynt a aethant ymmaith at y
Phariſeaid, ac a ddywedaſant iddynt y pethau
a wnaethei yr Iesu.
47 Yna yr Arch-offeiriaid a'r Phariſeaid, a gaſ-
claſant gyngor, ac a ddywedaſant, Pa beth yr y-
dym ni yn ei wneuthur? canys y mae y dŷn yma
yn gwneuthur llawer o arwyddion.
48 Os gadawn ni ef ſel hyn, pawb a gredant
yndde, ac fe a ddaw y Rhufeiniaid, ac a ddi-
ſethant ein lle ni, a'n cenedl heſyd.
49 A rhyw vn o honynt, Caiaphas, yr hwn
oedd Arch-offeiriad y flwyddyn honno, a ddy-
wedodd wrthynt, Nid ydych chwi yn gwybod
dim oll:
50 * Nac yn yſtyried mai buddiol yw i ni fa-
rw o vn dŷn dros y bobl, ac na ddiſether yr
holl genedl.
51 Hyn ni ddywedodd efe o hunan ei hun,
eithr ac efe yn Arch-offeiriad y flwyddyn honno,
efe a brophwydodd y byddei yr Iesu farw dros
y genedl:
52 Ac nid tros y genedl yn vnic, eithr ſel y
gaſclei

† Gr. ymgynhyrfodd.

* Pen. 9. 6

* Pen. 18. 14.

caſclei eſe ynghyd yn vn, blant Duw heſyd, y thai a wafcarafid.

53 Yna, o'r dydd hwnnw *allan*, y cyd-ymgynghoraſant, fel y lladdent ef.

54 Am hynny ni rodiodd yr Iesu mwy yn amlwg ym mysc yr Iddewon, ond eſe a aeth oddi yno i'r wlâd yn agos i'r anialwch, i ddinas a elwir Ephraim: ac a arhoſodd yno gyd â'i ddiſcyblion.

55 A Phaſc yr Iddewon oeddyn agos: a llawer a aethant o'r wlâd i fynu i Ierusalem, o flaen y Paſc, i'w glanhau eu hunain.

56 Yna y ceiſiaſant yr Iesu, a dywedaſant wrth ei gilydd, fel yr oeddynt yn ſefyll yn y Deml, Beth a dybygwch chwi, gan na ddaeth eſe i'r wŷl?

57 A'r Arch-offeiriaid, a'r Phariſæaid, a roesent orchymmyn, os gwyddei neb pa le yr oedd eſe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal eſ.

PEN. XII.

1 Yr Iesu yn escusodi llaw awenninio ei draed eſ. 9 Y bobl yn ymgaſclu i weled Lazarus. 10 Yr Arch offeiriaid yn ymgynghori iw lâdd eſ. 12 Christ yn marchogaeth i Ierusalem. 20 Groegwyr yn ewyllyſio gweled yr Iesu. 23 Y mae eſe yn rhagfynegi ei farwolaeth. 37 Yr Iddewon i gyd gan-mwyaf wedi en dallu: 42 Er hyny llawer o bennaethiaid yn credu, end heb ei gyffeſu eſ. 44 Yr Iesu gan hyny yn galw yn daer am gyffeſu ffydd.

YNa 'r Iesu, chwe diwrnod cyn y Paſc, a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, yr hwn a fuaſei farw, yr hwn a godaſei eſe o feirw.

2 Ac yno y gwnaethant iddo ſwpper. A Martha oedd yn gwaſanaethu: a Lazarus, oedd vn o'r rhai a eiſteddent gyd ag eſ.

3 Yna y cymmerth Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneiniodd draed yr Iesu, ac a ſychodd ei draed eſ â'i gwallt: a'r tŷ a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd vn o'i ddiſcyblion eſ, Iudas Iſcariot *mab* Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu eſ.

5 Pa ham na werthwyd yr ennaint hwn er trychan ceiniog, a'i roddi i'r tlodion?

*Pen. 13.29. 6 *Eithr hyn a ddywedodd eſe, nid o herwydd bôd arno ofal dros y tlodion, ond am ei fod yn lleidr, a bôd ganddo y pwrs, a'i fod yn ‖ dwyn yr hyn a fwrid ynddo.

‖ *Ar. wedd.* 7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd fy nghladdedigaeth y cadwodd hi hwn.

8 Canys y mae gennych y tlodion gyd â chwi bôb amſer, eithr myfi nid oes gennych bôb amſer.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iddewon ei fôd eſe yno: a hwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn vnic, ond fel y gwelent Lazarus hefyd, yr hwn a godaſei eſe o feirw.

*Pen. 21.8. 10 Eithr yr Arch-offeiriaid a ymgynghoraſant, fel y lladdent Lazarus hefyd.

11 Oblegid llawer o'r Iddewon a aethant ymmaith o'i herwydd ef, ac a gredaſant yn yr Iesu.

‖ *Neu, yn 'r hwn ſydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd, yn Frenin yr Iſrael.* 12 *Trannoeth, cyrfa fawr, yr hon a daethei i'r ŵyl, pan glywſant fôd yr Iesu yn dyfod i Ierusalem,

13 A gymmeraſant gangau o'r palmwyddd, ac a aethant allan i gyfarfod ag ef, ac a leſaſant, Hoſanna, bendigedig ‖ yw brenin Iſrael yr hwn ſydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

14 A'r Iesu wedi cael aſſynnan, a eiſteddodd arno; megis y mae yn ſcrifennedig,

15 *Nac ofna, ferch Sion; wele y mae dy frenin yn dyfod, yn eiſtedd ar ebol aſſyn.

16 Y pethau hyn ni wybu ei ddiſcyblion ef ar y cyntaf: eithr pan ogoneddwyd yr Iesu, yna y coſaſant fôd y pethau hyn yn ſcrifennedig am dano, ac iddynt wneuthur hyn iddo.

17 Tyſtiolaethodd gan hynny y dyrfa, yr hon oedd gyd ag ef, ‖ pan alwodd eſe Lazarus o'r bedd a'i godi ef o feirw.

18 Am hyn y daeth y dyrfa hefyd i gyfarfod ag ef am glywed o honynt iddo wneuthur yr arwydd hwn.

19 Y Phariſæaid gan hynny a ddywedaſant yn eu plith eu hunain, A welwchwi nad ydych yn tyccio ddim? wele, fe aeth y byd ar ei ôl ef.

20 Ac yr oedd rhai Groegiaid ym mhlith y rhai a ddaethei i fynu i addoli ar yr ŵyl:

21 Y rhai hyn gan hynny a ddaethant at Philip, yr hwn oedd o Bethſaida yn Galilæa, ac a ddymunaſant arno, gan ddywedyd, Syre, ni a ewyllyſiem weled yr Iesu.

22 Philip a ddaeth, ac a ddywedodd i Andreas: a thrachefn Andreas a Philip a ddywedaſant i'r Iesu.

23 A'r Iesu a attebodd iddynt, gan ddywedyd, Daeth yr awr y gogoneddir Mab y dŷn.

24 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, oni ſyrth y gronyn gwenith i'r ddaear, a marw, hwnnw a erys yn vnic: eithr os bydd eſe marw, eſe a ddwg ffrwyth lawer.

25 *Yr hwn ſydd yn caru ei einioes, a'i cyll hi; a'r hwn ſydd yn caſâu ei enioes yn y byd hwn, a'i ceidw hi i fywyd tragywyddol. *Mat. 10.39.

26 Os gwaſanaetha neb fi, dilyned fi: a lle yr wyf fi, yno y bydd fy ngweinidog hefyd: ac os gwaſanaetha neb fi, y Tâd a'i hanrydedda eſ.

27 Yr awron y cynhyrfwyd fy enaid: a pha beth a ddywedaſ? O Dâd, gwared fi allan o'r awr hon: eithr o herwydd hyn y daethym i'r awr hon.

28 O Dad, gogonedda dy enw. Yna y daeth llef o'r nef, Mi a'i gogoneddais, ac a'i gogoneddaf drachefn.

29 Y dyrfa gan hynny, yr hon oedd yn ſefyll ac yn clywed, a ddywedodd mai taran oedd: eraill a ddywedaſant, Angel a leſarodd wrtho.

30 Yr Iesu a attebodd, ac a ddywedodd, Nid o'm hachos i y bu y llef hon, ond o'ch achos chwi.

31 Yn awr y mae barn y byd hwn: yn awr y bwrir allan dywyſog y byd hwn.

32 A minneu, os derchefir fi oddi ar y ddaiar, a dynnaf bawb attaf fy hun.

33 (A hyn a ddywedodd ef, gan arwyddo o ba angeu y byddei farw.)

34 Y dyrfa a attebodd iddo, *Ni a glywſom o'r ddeddf, fôd Chriſt yn aros yn dragywyddol: a pha wedd yr wyt ti yn dywedyd fôd yn rhaid derchafu Mab y dyn? Pwy ydyw hwnnw Mab y dŷn? *Pſal. 110.4.

35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Etto ychydig eunyd y mae'r goleuni gyd â chwi: rhodiwch tra fyddo gennych y goleuni, fel na ddalio'r tywyllwch chwi: a'r hwn ſydd yn rhodio mewn tywyllwch ni ŵyr i ba le y mae yn myned.

36 Tra fyddo gennych olenni, credwch yn y goleuni, fel y byddoch blant y goleuni. Hyn a ddywedodd yr Iesu, ac eſe a ymadawodd, ac a ymguddiodd rhagddynt.

37 Ac er gwneuthur o honaw ef gymmaint o arwyddion yn eu gŵydd hwynt, ni chredaſant ynddo: *Eſa. 53.1. 1 Theſſ. 2.16.

38 Fel y cyflawnid ymadrodd Eſaias y Prophwyd, yr hwn a ddywedodd eſe, *Arglwydd, pwy a gredodd

oddi yn hymadrodd ni ? ac i bwy y datgu-
wyd braich yr Arglwydd ?
39 Am hynny ni allent gredu, oblegid dywe-
o Eſaias dracheſn,
40 * Eſe a ddalloddeu llygaid, ac a galeddodd
alon; fel na welent â'u llygaid, a deall â'u
ion, ac ymchwelyd o honynt, ac i mi eu hia-
hwynt.
41 Y pethau hyn a ddywedodd Eſaias, pan we-
ei ogoniant eſ, ac y llefarodd am dano eſ.
42 Er hynny llawer o'r pennaethiaid heſyd a
ſant ynddo : ond oblegid y Pharifeaid
ddiffeſant eſ, rhag eu bwrw allan o'r Sy-
ogog.
43 *Canys yr oeddynt yn caru gogoniant dynion,
wy na gogoniant Duw.
44 A'r Iefu a lefodd, ac a ddywedodd ; Yr
ſydd yn credu ynof fi, nid yw yn credu y-
fi, end yn yr hwn a'm danfonodd i.
45 A'r hwn ſydd yn fy ngweled i, ſydd yn
ed yr hwn a'm danfonodd i.
46 * Mi a ddaethym yn oleuni i'r byd, fel y
bôb yn ſydd yn credu ynof fi, nad arhoſo yn
wllwch.
47 * Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac ni chred,
i nid ŵyf yn ei farnu ef. Canys ni ddaethym
arn 'r byd, eithr i achub y byd.
48 Yr hwn ſydd yn fy nirmygu i, ac heb dder-
u fy ngeiriau, y mae iddo vn yn ei farnu :
gair a leferais i, hwnnw a'i barn ef yn y
ddiweddaf.
49 Canys myfi ni leferais o honof fy hûn, ond
Tad yr hwn a'm hanfonodd i, efe a rhoddes
chymmyn i mi beth a ddywedwn, a pheth a
arwn.
50 Ac mi a wn ſôd ei orchymmyn ef yn fy-
bod tragwyddol : am hynny y pethau yr wyfi
o'n llefaru, fel y dywedodd y Tâd wrthif,
felly yr wyf yn lleſaru.

PEN. XIII.

1 Yr Iefu yn golchi traed ei diſcyblion : yn en
hanno i oſtyngeiddrwydd, a chariad perffaith :
di yr hag ddywedyd, ac yn dangoſtddio i Iudas ŵy
eneidi, y bradycha'i Iudas ef : 31 yn gorchymy-
no i dayny garu ei gilydd : 36 ac yn rhybuddio
Pedr y gwadai efeef.

A * Chyn gŵyl y Paſc, yr Iefu yn gŵybod
ddyfod ei awr ef i ymadel a'r byd hwn at
Tad, efe yn caru yr eiddo, y rhai oedd yn y
d, a'u caredd hwynt hyd y diwedd.
2 Ac wedi darfod ſwpper, (wedi i ddiafol en-
roi ynghalon Iudas Iſcariot, *fab* Simon, ei
bradychu ef.)
3 Yr Iefu yn gŵybod roddi o'r Tâd bôb peth
dan yn ei ddwylo ef, a'i fôd wedi dyfod oddiwrth
Dduw, ac yn myned at Dduw :
4 Efe a gyfododd oddiar ſwpper, ac a roes
eilio ei gochl-wiſc, ac a gymmerodd dywel, ac
ymwregyſodd.
5 Wedi hynny efe a dywalltodd ddwfr i'r
nwg, ac a ddechreuodd olchi traed y diſcyblion,
'a lychu â'r tywel, â'r hwn yr oedd efe wedi
ymwregyſu.
6 Yna y daeth efe at Simon Petr ; ac efe a
ddywedodd wrtho, Arglwydd, wyt ti yn golchi
fy nhraed i ?
7 Yr Iefu a attebodd ac a ddywedodd wrtho,
Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddeſt di
yr awron : eithr ti a gei wybod yn ôl hyn.
8 Petr a ddywedodd wrtho, Mi chei di olchi
fy nhraed i byth. Yr Iefu a attebodd iddo, Oni
olchaf di, nid oes i ti gyfran gyd â myfi.
9 Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd,
nid fy nhraed yn vnic, eithr fy nwylo a'm pen
hefyd.
10 Yr Iefu a ddywedodd wrtho, Yr hwn a
olchwyd, nid rhaid iddo ond golchi ei draed,
eithr y mae yn lân oll : ac yr ydych chwi yn
lân, eithr nid pawb oll.
11 Canys efe a wyddei pwy a'i bradychei ef ;
am hynny y dywedodd, Nid ydych chwi yn lân
bawb oll.
12 Felly wedi iddo olchi eu traed hwy, a chym-
meryd ei gochl-wiſc, efe a eiſteddodd drachefn,
ac a ddywedodd wrthynt, A wyddoch chwi pa
beth a wnaethum i chwi ?
13 Yr ydych chwi yn fy ngalw i, Yr Athro, a'r
Arglwydd : a da y dywedwch : canys *felly* yr
ydwyf.
14 Am hynny os myfi yn Arglwydd ac yn A-
thro, a olchais eich traed chwi, chwithau a ddy-
lech olchi traed ei gilydd.
15 Canys rhoddais enſampl i chwi, fel y
gwnelech chwithau, megis y gwneuthum i
chwi.
16 * Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, nid yw 'r *Mat. 10.
gwâs yn ſwy na'i arglwydd, na'r hwn a ddanfon- 24. pen.
wyd, yn ſwy nâr hwn a'i danfonodd. 15. 20.
17 Os gwyddoch y pethau hyn, gwyn eich bŷd
os gwnewch hwynt.
18 Nid wyfi yn dywedyd am danoch oll : mi a
wn pwy a etholais, ond fel y cyflawnid yr Scry-
thur, * yr hwn ſydd yn bwytta bara gyd â mi, a *Pſal.
gododd ei ſodl yn fy erbyn. 41. 10.
19 ‖ Yn awr yr wyf yn dywedyd wrthych cyn ‖ *Neu, O'r
ei ddyfod, fel pan ddêl, y credoch mai myfi *awr hon.*
yw *efe.*
20 * Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr hwn *Matth.
ſydd yn derbyn y neb a ddanfonwyfi, ſydd yn fy 10. 40.
nerbyn i : a'r hwn ſydd yn fy nerbyn i, ſydd yn
derbyn yr hwn a'm danfonodd i.
21 * Wedi i'r Iefu ddywedyd y pethau hyn, ef *Matth.
a gynhyrfwyd yn yr yſpryd ; ac a dyſtiolaethodd, 26. 21.
ac a ddywedodd, Yn wîr, y dywedaf wrthych, y
bradycha hun o honoch fi.
22 Yna y diſcyblion a edrychaſant ar ei gilydd,
ganammeu am bwy yr oedd efe yn dywedyd.
23 Ac yr oedd vn o'i ddiſcyblion yn pwyſo
ar ſonwes yr Iefu, yr hwn yr oedd yr Iefu yn
ei garu.
24 Am hynny yr amneidiodd Simon Petr ar
hwnnw, i oſyn pwy oedd efe, am yr hwn yr
oedd efe yn dywedyd.
25 Ac yntef yn pwyſo ar ddwyfron yr Iefu a ddy-
wedodd wrtho, Arglwydd, pwy yw ofe ?
26 Yr Iefu a attebodd, Hwnnw yw efe, i'r hwn
y rhoddaf fi dammaid wedi i mi ei wlychu. Ac
wedi iddo wlychu y tammaid, efe a'i rhoddodd
i Iudas Iſcariot *fab* Simon.
27 Ac ar ôl y tammaid, yna yr aeth Satan i
mewn iddo. Am hynny y dywedodd yr Iefu
wrtho, Hyn yr wyt yn ei wneuthur, gwna ar
frys.
28 Ac ni wyddei neb o'r rhai oedd yn eiſtedd,
i ba beth y dywedaſei efe hyn wrtho.
29 Canys rhai oedd yn tybied, am ſôd Iudas
a'r gôd ganddo, ſôd yr Iefu yn dywedyd wrtho,
Pryn y pethau ſy arnom eu heiſiau erbyn yr ŵyl :
neu ar roi o honaw beth i'r tlodion.
30 Ynteu gan hynny wedi derbyn y tammeid, a'
aeth allan yn ebrwydd : ac yr oedd hi yn nos.
31 Yna gwedi iddo fyned allan, yr Iefu a ddywe-
dodd, Yn awr y gogoneddwyd Mâb y dŷn, a Duw
a ogoneddwyd ynddo eſ.

32 Os

32 Os gogoneddwyd Duw ynddo ef, Duw hefyd a'i gogonedda ef ynddo ei hun, ac a'i gogonedda ef yn ebrwydd.

33 O blant bychain, etto yr wyf ennyd fechan gyd â chwi. Chwi a'm ceisiwch; ac * megis y dywedais wrth yr Iddewon, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod: yr ydwyf yn dywedyd wrthych chwithau hefyd yr awron.

* Pen. 7.34.

34 * Gorchymmyn newydd yr wyf yn ei roddi i chwi, ar garu o honoch ei gilydd: fel y cerais i chwi, ar garu o honoch chwithau bawb ei gilydd.

* Pen. 15.17.Ieu. 19.18.1 Io. 4.21.

35 Wrth hyn y gwybydd pawb mai discyblion i mi ydych, os bydd gennych gariad iw gilydd.

36 A Simon Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, i ba le yr wyt ti yn myned? Yr Iesu a attebodd iddo, Lle yr ydwyf fi yn myned, ni elli dy yr awron fy nghanlyn: eithr yn ôl hyn i'm canlyni.

37 Petr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pa ham na allaf dy ganlyn yr awron? mi a * roddaf fy einioes drosot.

*Matth. 26.33.

38 Yr Iesu a attebodd iddo, A roddi di dy einioes drosof fi? Yn wir, yn wir, meddaf i ti, ni chân y ceiliog nes i ti fy ngwadu dair gwaith.

PEN. XIIII.

1 *Christ yn cyssuro ei ddisciblion â gobaith teyrnas nêf: 6 yn prosessu mai efe yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; a'i fôd yn yn â'r Tâd: 13 yn gwaranty y bydd ei gweddiau bwy yn ei enw ef yn ffrwythlawn: 15 yn dymuno cariad. ac ysbydd-dod: 16 yn addo yr Yspryd glân y Diddanudd, 27 ac yn gadel ei dangneddyf gyd â hwynt.*

NA thralloder eich calon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch ynof finneu hefyd.

2 Yn nhŷ fy Nhâd y mae llawer o drigfannau: a phe amgen, mi a ddywedaswn i chwi, yr wyfi yn myned i baratoi lle i chwi.

3 Ac os myfi a âf, ac a barateaf le i chwi, mi a ddeuaf dracheſn, ac a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun: fel lle yr wyfi, y byddoch chwithau hefyd.

4 Ac i ba le yr wyfi yn myned, chwi a wyddoch, a'r ffordd a wyddoch.

5 Dywedodd Thomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned; a pha fodd y gallwn wybod y ffordd?

6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at y Tâd, ond trwof fi.

7 Ped adnabasech fi, fy Nhad hefyd a adnabasech: ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelsoch ef.

8 Dywedodd Philip wrtho, Arglwydd, dangos i ni y Tâd, a digon yw i ni.

9 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A vdwyf gyhyd o amser gyd â chwi, ac nid adnabnoſt fi, Philip? y neb a'm gwelodd i, a welodd y Tâd: a pha fodd yr wyt ti yn dywedyd, Dangos i ni y Tâd?

10 Onid wyt ti yn credu fy môd i yn y Tâd, a'r Tâd ynof finneu? y geiriau yr wyfi yn eu llefaru wrthych, nid o honof fy hun yr wyf yn eu llefaru: ond y Tâd yr hwn ſydd yn aros ynof, efe ſydd yn gwneuthur y gweithredoedd.

11 Credwch fi, fy môd i yn y Tad, a'r Tâd ynof finneu: ac onid ê, credwch fi er mwyn y gweithredoedd eu hun.

12 Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, yr hwn ſydd yn credu ynofi, y gweithredoedd yr wyfi yn eu gwneuthur, ynteu hefyd a'u gwna, a mwy na'r rhai hyn a wna efe: oblegid yr wyf fi yn myned at fy Nhâd.

13 * A pha beth bynnag a ofynnych yn fy enw i, hynny a wnaf: fel y gogonedder y Tâd yn y Mâb.

14 Os gofynnwch ddim yn fy enw i, mi a'i gwnaf.

15 [O cherwch fi, cedwch fy ngorchymynion.

16 A mi a weddiaf ar y Tâd, ac efe a *rydd i chwi Ddiddanudd arall, fel yr arhoſo gyd â chwi yn dragywyddol:

17 Yſpryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei derbyn, am nad yw yn ei weled, nac yn ei adnabod ef: ond chwi a'i hadwaenoch ef, o herwydd y mae yn aros gyd â chwi, ac ynoch y bydd efe.

18 Nis gadawaf chwi yn ymddifaid: mi a ddeuaf attoch chwi.

19 Etto ennyd bach, a'r byd ni'm gwêl mwy: eithr chwi a'm gwelwch, canys byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd.

20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch fy môd i yn fy Nhâd, a chwithau ynofi, a minneu ynoch chwithau.

21 Yr hwn ſydd a'm gorchymynion i gantho, ac yn eu cadw hwynt, efe yw'r hwn ſydd yn fy ngharu i: a'r hwn ſydd yn fy ngharu i a gerir gan fy Nhad i: a minneu a'i caraf ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo.

22 Dywedodd Iudas wrtho, (nid yr Iſcariot) Arglwydd, pa beth yw'r achos yr wyt ar fedr dy eglurhau dy hun i ni, ac nid i'r byd?

23 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Os câr neb fi, efe a geidw fy ngair, a'm Tad a'i câr yntef, a nyni a ddeuwn atto, ac a wnawn ein trigfa gyd ag ef.

24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddoſi ydyw, ond eiddo y Tâd a'm hanfonodd i.

25 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, a ni yn aros gyd â chwi.

26 Eithr y Diddanudd, yr Yſpryd glân, yr hwn a enfyn y Tâd yn fy enw i, efe a ddyſc i chwi yr holl bethau, ac a ddwg ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

27 Yr wyf yn gadel i chwi dangneddyf, fy nhangnheddyf yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi: nid fel y mae y bŷd yn rhoddi yr wyfi yn rhoddi i chwi: na thralloder eich calon, ac nac ofned.

28 Clywſoch fel y dywedais wrthych, Yr wyf yn myned ymmaith, ac mi a ddeuaf attoch. Pe carech fi, chwi a lawenhaech am i mi ddywedyd, Yr wyf yn myned at y Tâd: canys y mae fy Nhad yn fwy nâ myfi.

29 Ac yr awron y dywedais i chwi cyn ei ddyfod, fel pan ddel, y credoch.

30 Nid ymddiddanaf a chwi neummwy hellach: canys tywyſog y byd hwn ſydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynofi.

31 Ond fel y gwypo'r bŷd fy môd i yn caru y Tâd, ac megis y gorchymynoedd y Tâd i mi felly yr wyf yn gwneuthur.] Codwch, awn oddi yma.

PEN. XV.

1 *Y diddanudd, a'r caredigrwydd ſydd rhwng Christ a'i atlodau, trwy ddammeg y winllan.* 18 *Cyſſur mewn cafineb, ac erlid bydol.* 26 *Bwyd yr Yſpryd glân, a'r Apoſtolion.*

MYfi yw y wîr win-wydden, a'm Tad yw'r Ilafurwr. *Matth.

2 * Pôb cangen ynofi heb ddwyn ffrwythy mae efe

ei thynnu ymmaith? a phàb vn a ddygo
ch y mae eſe yn ei glanhau, ſel y dygo ſwy o
th.
2 Yr awron yr ydych chwi yn lân, trwy'r gair
ais i wrthych.
3 Arhoſwch ynoſi, a mi ynoch chwi: megis na
gangen ddwyn ffrwyth o honi ei hun, onid
yn y win-wydden: felly ni ellwch chwithau,
rhoſwch ynoſi.
4 Myſi yw'r win-wydden, chwithau yw'r
genau: yr hwn ſydd yn aros ynoſi, a min-
nddo yntef, hwnnw ſydd yn dwyn ffrwyth
ir: oblegid hebofi ni ellwch chwi wneu-
dim.
5 Onid erys vn ynoſi, eſe a daflwyd allan megis
gen, ac a wywodd, ac y maent yn ei caſclu
ot, ac yn eu bwrw yn tân, a hwy a loſcir.
6 Os arhoſwch ynoſi, ac aros o'm geiriau ynoch,
bynnag a ewyllyſioch, gofynwch, ac ſe a fydd
wi.
7 Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhâd, ar ddwyn
noch ffrwyth lawer; a diſcyblion fyddweh
ti.
8 Fel y carodd y Tâd fi, felly y cerais innau
thau: arhoſwch yn fy nghariad i.
9 Os cedwch fy ngorchymynion, chwi a arhoſ-
im fy nghariad: fel y cedwais i orchymynion
Thâd, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef.
10 Hyn a ddywedais wrthych, fel yr arhoſei fy
ewydd ynoch, ac y byddei eich llawenydd
ddawn.
11 [*Dymma fy ngorchymyn i, ar i chwi garu
gilydd, fel y cerais i chwi.
12 Cariad mwy nâ hwn nid oes gan neb, ſef bôd
n roi ei einioes dros ei gyfeillion.
13 Chwy-chwi yw fy nghyfeillion, ôs gwnewch
a bethau bynnag yr wyf yn eu gorchymmyn i
chwi.
14 Nid ydwyf mwyach yn eich galw yn weiſion:
oblegid y gwâs ni ŵyr beth y mae ei arglwydd yn
wneuthur: onid mi a'ch gelwais chwi yn gy-
illion, oblegid pôb peth a'r a glywais gan fy
Nâd, a yſpyſais i chwi.
15 Nid chwi a'm dewiſaſoch i, onid myfi a'ch de-
wiais chwi, ac a'ch *ordeiniais chwi, ſel yr elech
a dygech ffrwyth, ac yr arhoſei eich ffrwyth,
ngiſpa beth bynnag a ofynnoch gan y Tâd yn fy
nw i, yr rhoddo eſe i chwi.
17 Hyn yr wyf yn ei orchymmyn i chwi, garu o
noch ei gilydd.
18 Os yw'r bŷd yn eich caſau chwi, chwi a wy-
doch gaſau o honaw fyfi o'ch blaen chwi.
19 Pe byddech o'r bŷd, y bŷd a garei'r eiddo:
ni oblegid nad ydych o'r bŷd, eithr i mi eich de-
wis allan o'r bŷd, am hynny y mae'r bŷd yn eich
caſau chwi.
20 *Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrth-
ch, Nid yw'r gwâs yn fwy nâ'i Arglwydd: os
rlidiaſant fi, hwy a'ch erlidiant chwithau: os cad-
waſant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a
gadwant.
21 Eithr hyn oll a wnânt i chwi er mwyn fy enw
, am nad adwaenant yr hwn a'm hanfonodd i.
22 Oni bai fy nyfod a llefaru wrthynt, ni buaſei
arnynt bechod: ond yr awron nid oes ganddynt
eſcus am eu pechod.
23 Yr hwn ſydd yn fy nghaſâu i, ſydd yn caſau fy
Nhâd hefyd.
24 Oni bai wneuthur o honof yn eu plith y
gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buaſei ar-
nynt bechod: ond yr awron hwy a welſant, ac a'm
caſaant i, a'm Tâd hefyd.
25 Eithr fel y cyflawnid y gair ſydd ſcrifennedig
yn eu cyfraith hwynt, *Hwy a'm caſâſant yn ddi-
achos. *Pſ. 35. 19
26 *Eithr pan ddêl y Diddanudd, yr hwn a an-
fonaf i chwi oddi wrth y Tâd, (ſef) Yſpryd y
gwirionedd, yr hwn ſydd yn deilliaw oddi wrth y
Tâd,) efe a dyſtiolaetha am danaſi. *Pen. 14. 26. luc. 24. 49.
27 A chwithau hefyd a dyſtiolaethwch, am eich
bôd o'r dechreuad gyd â mi.

PEN. XVI.

1 *Chriſt yn cyſſuro ei diſcyblion yn erbyn blinder, trwy addwnid o'r Yſpryd glân, a thrwy ei Ailgyfodiad, a'i eſcyniad: 23 yn ei ſiecrhau y bydd eu gweddiau hwy yn ei enw ef, yn gymmeradwy gan ei Dâd. 33 Tangnuddyf yngbriſt, ac yn y bŷd gorthrymder.

YPethau hyn a ddywedais i chwi, fel na rwyſtter chwi.
2 Hwy a'ch bwrſiant chwi allan o'r Synagogau: ac y mae'r awr yn dyfod, y tybia pwy bynnag a'ch lladdo, ei fôd yn gwneuthur gwaſanaeth i Dduw.
3 A'r pethau hyn a wnânt i chwi, oblegid nad adnabuant y Tâd, na myfi.
4 Eithr y pethau hyn a ddywedais i chwi, ſel pan ddêl yr awr, y cofioch hwynt, ddarfod i mi ddywedyd i chwi: a'r pethau hyn ni ddywedais i chwi o'r dechreuad, am fy môd gyd â chwi.
5 [Ac yn awr yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd, ac nid yw neb o honoch yn gofyn i mi, I ba le yr wyt ti yn myned?
6 Eithr am i mi ddywedyd y pethau hyn i chwi, triſtwch a lanwodd eich calon.
7 Ond yr wyfi yn dywedyd gwirionedd i chwi, buddiol yw i chwi fy myned i ymmaith: canys onid âfi, ni ddaw y Diddanudd attoch: eithr os mi a âf, mi a'i hanfonaf ef attoch.
8 A phanddêl, efe a argyoedda y bŷd o bechod, ac o gyfiawnder, ac o farn.
9 O bechod, am nad ydynt yn credu ynoſi:
10 O gyfiawnder, am fy môd yn myned at fy Nhâd, ac ni'm gwelwch i mwyach:
11 O farn, oblegid tywyſog y bŷd hwn a farnwyd.
12 Y mae gennif ettol awer o bethau iw dywedyd i chwi, ond ni ellwch eu dwyn yr awron.
13 Ond pan ddêl efe, *ſef* Yſpryd y gwirionedd, efe a'ch tywys chwi i bôb gwirionedd: canys ni leſara o honaw ei hun, ond pa bethau bynag a glywo, a leſara efe, a'r pethauſy i ddyfod a fynega efe i chwi.
14 Efe a'm gogonedda i, canys efe a gymmer o'r eiddof, ac a'i mynega i chwi.
15 Yr holl bethau ſy eiddo'r Tâd, ydynt eiddofi: o herwydd hyn y dywedais mai o'r eiddofi y cymmer, ac y mynega i chwi.]
16 [Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch, am fy môd yn myned at y Tâd?
17 Am hynny y dywedodd rhai o'i diſcyblion wrth ei gilydd, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd wrthym, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch: ac, Am fy môd yn myned at y Tâd?
18 Am hynny hwy a ddywedaſant, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd, Ychydig ennyd? ni wyddom ni beth y mae efe yn ei ddywedyd.
19 Yna y gwybu'r Iefu en bôd hwy yn ewyllyſio gofyn iddo, ac a ddywedodd wrthynt, Ai ymofyn yr ydych â'i gilydd am hyn, oblegid i mi ddywedyd, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch, a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch?
20 Yn

20 Yn wir, yn wîr, meddaf i chwi, chwi a wŷlwch ac a alerwch, a'r bŷd a lawenycha: eithr chwi a fyddwch driſtion, ond eich triſtwch a droir yn llawenydd.

21 Gwraig wrth eſcor, ſydd mewn triſtwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei gefid mwyach, gan lawenydd geni dŷn i'r bŷd.

22 A chwithau am hynny ydych yr awron mewn triſtwch: eithr mi a ymwelaf â chwi dracheſn, a'ch calon a lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb oddi arnoch.]

23 A'r dydd hwnnw ni ofynnwch ddim i mi, [* Yn wîr, yn wîr, meddaf i chwi, pa bethau bynnag a ofynnoch i'r Tâd yn fy enw, efe a'u rhydd i chwi. *Mat.7.7

24 Hyd yn hyn ni ofynnaſoch ddim yn fy enw i: gofynnwch, a chwi a gewch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

25 Y pethau hyn a leferais wrthych mewn damhegion: eithr y mae yr awr yn dyfod, pan na leferwyf wrthych mewn damhegion mwyach, eithr y mynegaf i chwi yn eglur am y Tâd.

26 Y dydd hwnnw y gofynnwch yn fy enw: ac nid wyf yn dywedyd i chwi, y gweddiaſi ar y Tâd troſoch:

27 Canys y Tâd ei hûn ſydd yn eich caru chwi, am i chwi fy ngharu i, a chredu fy nyfod i allan oddi wrth Dduw.

28 Mi a ddaethym allan oddi wrth y Tâd, ac a ddaethym i'r bŷd: trachefn yr wyf yn gadel y bŷd, ac yn myned at y Tad.

29 Ei ddiſcyblion a ddywedaſant wrtho, Wele, yr wyti yn awr yn dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn dywedyd vn ddammeg.

30 Yn awr y gwyddom y gwyddoſt bôb peth, ac nad rhaid it ymofyn o neb â thi: wrth hyn yr ydym yn credu ddyfod o honot allan oddi wrth Dduw.

31 Yr Ieſu a'u hattebodd hwynt, A ydych chwi yn awr yn credu?

*Matth. 26.31. 32 * Wele, y mae yr awr yn dyfod, ac yr awron hi a ddaeth, y gwaſcerir chwi bôb vn at yr eiddo, ac y gadewch fi yn vnic: ac nid wyf yn vnic, oblegid y mae y Tad gyd â myfi.

33 Y pethau hyn a ddywedais wrthych fel y caffech dangneddyf ynof. Yn y bŷd gorthrymder a gewch: eithr cymmerwch gyſur, myfi a orchfygais y bŷd.]

PEN. XVII.

1 Chriſt yn gweddio ar ei Dâd am ei ogoneddu ef, 6 am gadw ei Apoſtolion 11 mewn vndeb, 17 a gwirioned, 20 am eu gogoneddu hwy, a'r holl ffyddloniaid eraill gyda hwynt, yn y neſoedd.

Y Pethau hyn a leſarodd yr Ieſu: ac efe a gododd ei lygaid i'r nef, ac a ddywedodd, Y Tâd, daeth yr awr: gogonedda dy Fab, fel y gogoneddo dy Fab ditheu.

*Matth. 28.18. 2 * Megis y rhoddaiſt iddo awdurdod ar bôb cnawd, fel am y cwbl a roddaiſt iddo, y rhoddei efe iddynt fywyd tragywyddol.

3 A hyn yw'r bywyd tragywyddol, iddynt dy adnabod di yr vnic wîr Dduw, a'r hwn a anfonaiſti Ieſu Griſt.

4 Mi a'th ogoneddais di ar y ddaiar: mi a gwpleheis y gwaith a roddaiſt i mi iw wneuthur.

5 Ac yr awron, o Dâd, gogonedda di fyſi gyd â thi dy hun, â'r gogoniant oedd i mi gyd â thi, cyn bôd y bŷd.

6 Mi a eglurais dy enw i'r dynion a roddaiſt i mi allan o'r bŷd: eiddot ti oeddynt, a thi a'i rhoddaiſt hwynt i mi, a hwy a gadwaſant dy air di.

7 Yr awron y gwybuant, mai oddi wrthit ti y mae'r holl bethau a roddaiſt i mi:

8 Canys y geiriau a roddaiſt i mi, a roddais iddynt hwy: a hwy a'u derbyniaſant, * ac a wybuant yn wîr mai oddi wrthit ti y daethym i allan, ac a gredaſant mai tydi a'm hanfonaiſt i. *Pen. 9.

9 Troſtynt hwy yr ŵyfi yn gweddio: nid tros y bŷd yr wyf yn gweddio, ond tros y rhai a roddaiſt i mi: canys eiddoti ydynt.

10 A'r eiddoſi oll ſy eiddot ti, a'r eiddot ti ſy eiddo fi: ac mi a ogoneddwyd ynddynt.

11 Ac nid ŵyf mwyach yn y bŷd, ond y rhai hyn ſy yn y bŷd, a myfi ſydd yn dyfod attat ti. Y Tâd ſanctaidd iol, cadw hwynt ‖ trwy dy enw, y rhai a roddaiſt i mi: fel y byddont vn megis nimau. ‖ Yn

12 Tra fum gyd â hwynt yn y bŷd, mi a'u cedwais yn dy enw: y rhai a roddaiſt i mi a gedwais, ac ni chollwyd o honynt end mâb y golledigaeth: * fel y cyflawnid yr Scrythur. *Pſ.109.8

13 Ac yr awron yr wyf yn dyfod attat: a'r pethau hyn yr ŵyf yn eu lleſaru yn y bŷd, fel y caffont ſy llawenydd i yn gyflawn ynddynt eu hunain.

14 Myfi a roddais iddynt hwy dy air di: ar bŷd a'u caſaodd hwynt, oblegid nad ydynt o'r bŷd, megis nad ydwyf finneu o'r bŷd.

15 Nid ŵyf yn gweddio ar i ti eu cymmeryd hwynt allan o'r bŷd, eithr ar i ti eu cadw hwynt rhag y drwg.

16 O'r bŷd nid ydynt, megis nad ŵyf finneu o'r byd.

17 Sanctaiddia hwynt ‖ yn dy wirioned: dy air ſydd wirionedd. ‖ Arth wiriondd

18 Fel yr anfonaiſt ſi i'r bŷd, felly yr anfonais inneu hwythau i'r bŷd:

19 Ac er eu mwyn hwy yr wyf yn ſy ſanctaiddio fy hun, fel y bont hwythau wedi eu ſanctaiddio yn y gwirionedd. ‖ Neu, gan.

20 Ac nid wŷf yn gweddio dros y rhai hyn yn vnic, eithr dros y rhai hefyd a gredant ynoſi, trwy eu hymadrodd hwynt.

21 Fel y byddont oll yn vn: megis yr wyt ti y Tâd ynof ſi, a minneu ynot ti, fel y byddont hwythau yn ynom ni: fel y credo y bŷd mai tydi a'm hanfonaiſt i.

22 A'r gogoniant a roddaiſt i mi, a roddais iddynt hwy, fel y byddont vn, megis yr ydym ni yn vn.

23 Myfi ynddynt hwy, a thithau ynof ſi, fel y bônt wedi eu perffeithio yn vn, ac fel y gwypo'r bŷd mai tydi a'm hanfonaiſt i, a charu o honot hwynt megis y ceraiſt ſi.

24 * Y Tâd, y rhai a roddaiſt i mi, yr ŵyf yn ewyllyſio, lle yr ŵyf ſi, ſoi o honynt hwythau befyd gyd â myfi: fel y gwelont fy ngogoniant a roddaiſt i mi, oblegid ti a'm ceraiſt cyn ſeiliad y bŷd. *Pen. 19.

25 Y Tâd cyfiawn, nid adnabu y bŷd dydit eithr mi a'th adnabum, a'r rhai hyn a ŵybu mai tydi a'm hanfonaiſt i.

26 Ac mi a yſpyſais iddynt dy enw, ac a'i hyſpyſaf: fel y byddo ynddynt hwy y cariad, â'r hwn y ceraiſt ſi, a minneu ynddynt hwy.

PEN. XVIII.

1 Iudas yn bradychu'r Ieſu, 6 y ſyddgion yn ſyrthio i'r llawr. 10 Petr yn torri cluſt Malchus. 12 Dal yr Ieſu, a'i ddwyn at Annas, a Caiaphas. 15 Petr yn gwadu Chriſt. 19 Holi'r Ieſu ger bron Caiaphas. 28 A cher bron Pilat. 36 Ei deyrnas ef. 40 Yr Iddewon yn dymuno cael gollwng Barabbas yn rhydd.

Gweddi

GWedi i'r Iesu ddywedyd y geiriau hyn, * ese a aeth allan, ef a'i ddiscyblion, tros afon Cedron, lle 'r oedd gardd, i'r hon yr aeth efe a'i ddiscyblion.

2 A Iudas hefyd yr hwn a'i bradychodd ef, a adwaenei y lle: oblegid mynych y cyrchasei yr Iesu a'i ddiscyblion yno.

3 * Iudas gan hynny, wedi iddo gael byddin, a swyddogion, gan yr Arch-offeiriaid, a'r Pharisæad, a ddaeth yno â lanternau, a lampau, ac arfau.

4 Yr Iesu gan hynny yn gwybod pôb peth a oedd ar ddyfod arno, a aeth allan, ac a ddywedodd wrthynt, Pwy yr ydych yn ei geisio?

5 Hwy a attebasant iddo, Iesu o Nazareth. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw. A Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, oedd hefyd yn sefyll gyd â hwynt.

6 Er cynted gan hyny ac y dywedodd efe wrthynt, Myfi yw, hwy a aethant yn ôwysc eu cefnau, ac a syrthiasant i lawr.

7 Am hynny efe a ofynnodd iddynt drachefn, Pwy yr ydych yn ei geisio? A hwy a ddywedasant, Iesu o Nazareth.

8 Yr Iesu a attebodd, mi a ddywedais i chwi mai myfi yw: am hyny os myfi yr ydych yn ei geisio, gedwch i'r rhai 'n fyned ymmaith:

9 Fel y cyflawnid y gair a ddywedasei efe, * O'r rhai a roddaist i mi, ni chollais i'r un.

10 Simon Petr gan hyny a chanddo gleddyf, a'i tynnodd ef, ac a darawodd wâs yr Arch-offeiriad, ac a dorrodd ymmaith ei glust ddehau ef: ac enw y gwâs oedd Malchus.

11 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth Petr, Dôd dy gleddyf yn y wain: y cwppan a roddes y Tad imi, onid yfaf ef?

12 Yna 'r fyddin, a'r milwriad, a swyddogion yr Iddewon, a ddaliasant yr Iesu, ac a'i rhwymasant ef,

13 Ac a'i dygasant ef at Annas yn gyntaf: canys chwegrwn Caiaphas, yr hwn oedd Arch-offeiriad y flwyddyn honno, ydoedd efe.

14 * A Chaiaphas oedd yr hwn a gynghorasei i'r Iddewon, mai buddiol oedd farw vn dyn tros y bobl.

15 * Ac yr oedd yn canlyn yr Iesu Simon Petr, a discibl arall: a'r discibl hwnnw oedd adnabyddus gan yr Arch-offeiriad, ac efe a aeth i mewn gyd â'r Iesu, i lŷs yr Arch-offeiriad.

16 A Phetr a safodd wrth y drws allan. Yna y discibl arall, yr hwn oedd adnabyddus gan yr Arch-offeiriad, a aeth allan, ac a ddywedodd wrth y ddrysores, ac a ddug Petr i mewn.

17 Yna y dywedodd y llangces oedd ddrysores, wrth Petr, Onid wyt tithau o ddisciblion y dŷn hwn? Dywedodd yntef, Nac wyf.

18 A'r gweision a'r swyddogion gwedi gwneuthur tân gle, o herwydd ei bôd hi yn oer, oeddynt yn sefyll, ac yn ymdwymno: ac yr oedd Petr gyd â hwynt yn sefyll, ac yn ymdwymno.

19 A'r Arch-offeiriad a ofynnodd i'r Iesu am ei ddisciblion, ac am ei athrawiaeth.

20 Yr Iesu a attebodd iddo, Myfi a leferais yn eglur wrth y byd: yr oeddwn bôb amser yn athrawiaethu yn y Synagog, ac yn y Deml, lle mae 'r Iddewon yn ymgynnull bôb amser: ac yn ddirgel ni ddywedais i ddim.

21 Pa ham yr wyti yn gofyn i mi? gofyn i'r rhai a'm clywsant, beth a ddywedais wrthynt: wele, y rhai hynny a wyddant pa bethau a ddywedais i.

22 Wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, vn o'r swyddogion, a'r oedd yn sefyll gêr llaw, a roddes gernod i'r Iesu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt ti yn atteb yr Arch-offeiriad? ‖ *ffonod.*

23 Yr Iesu a attebodd iddo, Os drwg y dywedais, tystiolaetha o'r drwg: ac os da, pa ham yr wyt yn fy nharo i?

24 * Ac Annas a'i hanfonasei ef yn rhwym at Caiaphas yr Arch-offeiriad. *Matth. 26.57.

25 A Simon Petr oedd yn sefyll, ac yn ymdwymno: hwythau a ddywedasant wrtho, onid wyt tithau hefyd o'i ddisciblion ef? Yntef a wadodd, ac a ddywedodd, Nac wyf. *Matth. 26.69.

26 Dywedodd vn o weision yr Arch-offeiriad, câr i'r hwn y torrasei Petr ei glust, Oni welais i di gŷd ag ef yn yr ardd?

27 Yna Petr a wadodd drachefn: ac yn y man y canodd y ceiliog.

28 * Yna y dygasant yr Iesu oddi wrth Caiaphas, i'r dadleu-dŷ: a'r boreu ydoedd hi: * ac nid aethant hwy i mewn i'r dadleu-dŷ, rhag eu halogi, eithr fel y gallent fwytta y Pasc. *Matth. 27.2. *Act.10. 28.

29 Yna Pilat a aeth allan attynt, ac a ddywedodd, Pa achwyn yr ydych chwi yn ei ddwyn yn erbyn y dŷn hwn?

30 Hwy a attebasant, ac a ddywedasant wrtho, Oni bai fôd hwn yn ddrwg-weithredwr, ni thraddodasem ni ef attat ti.

31 Am hynny y dywedodd Pilat wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a barnwch ef yn ôl eich cyfraith chwi. Yna yr Iddewon a ddywedasant wrtho, Nid cyfraithlon i ni lâdd neb:

32 * Fel y cyflawnid gair yr Iesu, yr hwn a ddywedasei efe, gan arwyddocau o ba angeu y byddei farw. *Matth. 20.19.

33 Yna Pilat a aeth drachefn i'r dadleudŷ, ac a alwodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrtho, Ai ti yw Brenin yr Iddewon? *Matth. 27.11.

34 Yr Iesu a attebodd iddo, A'i o honot dy hun yr wyti yn dywedyd hyn, ai eraill a'i dywedasant i ti am danaf?

35 Pilat a attebodd, A'i Iddew ydwyf fi? dy genedl dy hun, a'r Arch-offeiriaid, a'th draddodasant i mi: beth a wnaethoft ti?

36 Yr Iesu a attebodd, Fy mrenhiniaeth i nid yw o'r bŷd hwn: pe o'r bŷd hwn y byddei fy mrenhiniaeth i, fy nghweifio i a ymdrechent, fel na'm rhoddid i'r Iddewon: ond yr awron nid yw fy mrenhiniaeth i oddi yma.

37 Yna y dywedodd Pilat wrtho, wrth hynny a'i brenin wyti? Yr Iesu a attebodd, Yr ydwyti yn dywedyd mai brenin wyf fi: er mwyn hyn i'm ganed, ac er mwyn hyn y daethym i'r bŷd, fel y tystiolaethwn i'r gwirionedd: pôb vn a'r sydd o'r gwirionedd, sydd yn gwrando fy llyferydd i.

38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth yw gwirionedd? Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a aeth allan drachefn at yr Iddewon, ac a ddywedodd wrthynt, Nid wyfi yn cael dim achos ynddo ef. ‖ *Bai arno.*

39 * Eithr y mae genniwch chwi ddefod, i mi ollwng i chwi vn yn rhydd ar y Pasc: a fynnwch chwi gan hynny i mi ollwng yn rhydd i chwi frenin yr Iddewon. *Matth. 27.15.

40 * Yna y lleisiasant oll drachefn, gan ddywedyd, Nid hwnnw, ond Barabbas: a'r Barabbas hwnnw oedd leidr. * Act.3. 14.

PEN. XIX.

1 *Flangellu Christ, a'i goroni â drain, a'i gurio.* 9 *Pilat yn chwennych ei ollwng ef yn rhydd, eithr wedi'r orchfygu gan lefain yr Iddewon, yn ei roddi ef i'w groesholiio.* 22 *Bwrw coelbrenau*

brennau ar ei ddillad ef. 26 *Yntef yn gorchymmyn ri fam i Ioan,* 28 *ac yn marw.* 31 *Gwaew ei yſtlys ef.* 38 *Joſeph a Nicodemus yn ei gladdu ef.*

*Matth. 27.26.

YNa * gan hynny y cymmerodd Pilat yr Ieſu, ac a'i fflangellodd ef.

2 A'r mil-wŷr a blethasant goron o ddrain, ac a'i gosodasant ar ei ben ef, ac a roesant wisc o borphor am dano:

3 Ac a ddywedasant, Henſſych well, Breninyr Iddewon, ac a roesant iddo ‖ gernodiau.

‖ *ffonnediau.*

4 Pilat gan hynny a aeth allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele yr ŵyfi yn ei ddwyn ef allan i chwi, ſel y gwypoch nad wyfi yn cael

‖ *Acbôs.* ynddo ef vn ‖ bai.

5 Yna y daeth yr Ieſu allan, yn arwein y goron ddrain, a'r wiſc borphor. A Pilat a ddywedodd wrthynt, Wele y dŷn.

6 Yna yr Arch-offeiriaid a'r ſwyddogion, pan welſant ef, a leſasant, gan ddywedyd, Croeſ-hoelia, croeſ-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch chwi ef a chroeſ-hoeliwch: canys nid wyfi yn cael dim bai ynddo.

7 Yr Iddewon a attebasant iddo, Y mae genym ni gyfraith, ac wrth ein cyfraith ni, eſe a ddylei farw, am iddo ei wneuthur ei hun yn Fâb Duw.

8 A phan glybu Pilat yr ymadrodd hwnnw, eſe a ofnodd yn fwy:

9 Ac a aeth drachefn i'r dadleu-dŷ, ac a ddywedodd wrth yr Ieſu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Ieſu atteb iddo.

10 Yna Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddywedi di wrthif fi? oni wyddoſt di fôd gennyf awdurdod i'th groeſ-hoelio di, a bod gennyf awdurdod i'th ollwng yn rhydd?

11 Yr Ieſu a attebodd, Ni buddei i ti ddim awdurdod arnafi, oni bai ei fôd wedi ei roddi i ti oddi vchod: am hynny yr hwn a'm traddodes i ti ſydd fwy ei bechod.

12 O hyny allan y ceiſiodd Pilat ei ollwng ef yn rhydd: ond yr Iddewon a leſasant, gan ddywedyd, Os gollyngi di hwn yn rhydd, nid wyt ti yn garedig i Cæſar: pwy bynnag a'i gwnelo ei hun yn frenin, y mae yn dywedyd yn erbyn Cæſar.

13 Yna Pilat pan glybu yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Ieſu, ac a eiſteddodd ar yr orſeddfainge, yn y lle a elwir y Palmant, ac yn Hebrew Gabbatha.

14 A darpar-wŷl y Paſc oedd hi, ac ynghylch y chweched awr: ac eſe a ddywedodd wrth yr Iddewon, Wele eich Brenin.

15 Eithr hwy a leſasant, Ymmaith ag ef, ymmaith ag ef, croeſ-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, A groeſ-hoeliaf fi eich Brenin chwi? A'r Arch-offeiriaid a attebasant, Nid oes i ni frenin ond Cæſar.

*Matth. 27.31.

16 * Yna gan hynny, eſe a'i traddodes ef iddynt i'w groeſ-hoelio: a hwy a gymmerasant yr Ieſu, ac a'i dygasant ymmaith.

17 Ac eſe gan ddwyn ei groes, a ddaeth i le

‖ *Yr Hebrogſa.* a elwid ‖ lle'r Benglog, ac a elwir yn Hebrew Golgotha:

18 Lle y croeſ-hoeliasant ef, a'dan eraill gyd ag ef, yn o bôb tu, a'r Ieſu yn y canol.

19 A Philat a ſcrifennodd ditl, ac a'i dododd ar y groes. A'r ſcrifen oedd, IESV O NAZARETH, BRENIN YR IDDEWON.

20 Y titl hwn gan hynny a ddarllennodd llawer o'r Iddewon: oblegid agos i'r ddinas oedd y fan lle y croeſ-hoeliwyd yr Ieſu, ac yr oedd wedi ei ſcrifennu yn Hebrew, Groeg, a Lladin.

21 Yna Arch-offeiriaid yr Iddewon a ddywedaſſant wrth Pilat, Na ſcrifenna, Brenin yr Iddewon, eithr dywedyd o hono ef, Brenin yr Iddewon ydwyfi.

22 Pilat a attebodd, Yr hyn a ſcrifennais, a ſcrifennais.

23 * Yna'r mil-wŷr wedi iddynt groeſ-hoelio yr Ieſu, a gymmerasant ei ddillad ef, (ac a wneth- *Matth. 27.35. ant bedair rhan, i bôb milwr ran) a'i bais ef: a'i bais ef oedd ddi-wnîad, wedi ei gwau o'r cwr vchaf trwyddi oll.

24 Hwythau a ddywedasant wrth ei gilydd, Na thorrwn hi, ond bwriwn goel-brennau am dani, eiddo pwy ſydd hi: * fel y cyflawnid yr Scrythur * *Pſal. 22.18.* ſydd yn dywedyd, Rhannasant fy nillad yn eu myſc, ac am fy mhais y bwriaſant goel-brennau. A'r mil-wŷr a wnaethant y pethau hyn.

25 Ac yr oedd yn ſefyll wrth groes yr Ieſu ei fam ef, a chwaer ei fam ef, Mair *gwraig* ‖ Cleophas, a Mair Fagdalen. ‖ *Clo-phas.*

26 Yr Ieſu gan hynny pan welodd ei fam, a'r diſcybl, yr hwn a garei efe, yn ſefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, O wraig, wele dy fab.

27 Gwedi hynny y dywedodd wrth y diſcybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan, y cymmerodd y diſcybl hi iw gartref.

28 Wedi hynny yr Ieſu yn gwybod fôd pôb peth wedi ei orphen weithian, * fel y cyflawnai yr * *Pſal. 69.21.* Scrythur, a ddywedodd, Y mae ſyched arnaf.

29 Yr oedd gan hynny leſtr wedi ei oſod yn llawn o finegr: a hwy a lanwaſant yſpwrn o finegr, ac a'i rhoddaſant ynghylch yſop, ac a'i dodaſant wrth ei enau ef.

30 Yna pan gymmerodd yr Ieſu y finegr, efe a ddywedodd, Gorphenwyd: a chan ogwyddo ei ben, eſe a roddes i fynu yr yſpryd.

31 Yr Iddewon gan hynny, fel nad arhoei y cyrph ar y groes ar y Sabbath, o herwydd ei bôd yn ddarpar-wŷl, (canys mawr oedd y dydd Sabbath hwnnw) addeiſyfiaſant ar Pilat gael torri en heſceiriau hwynt, a'u tynnu i lawr.

32 Yna y mil-wŷr a ddaethant, ac a dorraſant eſceiriau y cyntaf, a'r llall, yr hwn a groeſ-hoeliſid gyd ag ef.

33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Ieſu, pan welſant ef wedi marw euſys, ni thorraſant ei eſceiriau ef:

34 Ond vn o'r milwŷr a wanodd ei ystlys ef â gwaywffon, ac yn y fan daeth allan waed a dwfr.

35 A'r hwn a'i gwelodd a dyſtiolaethodd, a gwîr yw ei dyſtiolaeth: ac eſe a wŷr ei fod yn dywedyd gwîr, ſel y credoch chwi.

36 Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, * fel y *Num. 9.12. cyflawnid yr Scrythur, * Ni thorrair aſcwrn o honaw. *Exod. 12.46. *Pſal. 34.20.

37 * A thrachefn, Scrythur arall ſydd yn dywe- *Zach. dyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanaſant.

38 * Ac yn ôl hyn, Ioſeph o Arimathæa, (yr hwn *Matth. oedd ddiſcybl i'r Ieſu, eithr yn guddiedig rhag ofn yr Iddewon) a ddeiſyfiodd ar Pilat gael cymmeryd i lawr gorph yr Ieſu. A Philat a ganiadhâodd iddo. Yna y daeth eſe, ac a ddug ymmaith gorph yr Ieſu.

39 A daeth Nicodemus hefyd, (yr hwn ar y cyntaf a ddaethei at yr Ieſu o hŷd nos) ac a ddug myrr ac aloes ynghymmyſc, tua chanpwys.

40 Yna y cymmerafant gorph yr Ieſu, ac a'i rhwymafant mewn llieinian, gyd ag aroglau, fel y mae arfer yr Iddewon ar gladdu,

41 Ac

41 Ac yn y fangre lle y croeſ-hoeliaſid ef, yr oedd gardd, a bedd newydd yn yr ardd, yn yr hwn ni ddodaſid dyn erioed.

42 Ac yno, rhag neſed oedd darpar-wyl yr Iddewon, am fod y bedd hwnnw yn agos, y thoddaſant yr Ieſu.]

PEN. XX.

1 *Mair yn dyfod at y bedd, 3 A Phetr hefyd ac Ioan heb wybod atgyfodi o'r Iesu.* 11 *Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen,* 19 *Ac i'w diſcyblion.* 24 *Anghredinieth, a chyffes Thomas.* 30 *Bôd yr Scrythur lân yn ddigonol i iechydwriaeth.*

Y [a] Dydd cyntaf o'r] wythnos, Mair Magdalen a ddaeth y boreu, a hi etto yn dywyll, at y bedd, ac a welesy maen wedi ei dynnu ymmaith oddi ar y bedd.

2 Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth at Simon Petr, ac at [b] diſcybl arall, yr hwn yr oedd yr Ieſu yn ei gar, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygaſant yr Arglwydd ymmaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodaſant ef.

3 Yna Petr a aeth allan, a'r diſcybl arall, a hwy a ddaethant at y bedd:

4 Ac a redaſant ill dau ynghyd: a'r diſcybl arall a redodd o'r blaen, yn gynt nâ Phetr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd.

5 Ac wedi iddo grymmu, eſe a ganfu y llieiniau wedi eu goſod: er hynny nid aeth eſe i mewn.

6 Yna y daeth Simon Petr yn ei ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y llieiniau wedi eu goſod:

7 A'r napcin a fuaſai am ei ben ef, wedi ei oſod, nid gyd â'r llieiniau, onid o'r naill tu, wedi ei blygu mewn lle arall.

8 Yna yr aeth y diſcybl arall hefyd i mewn, yr hwn a ddaethei yn gyntaf at y bedd, ac a welodd, ac a gredodd.

9 Canys hyd yn hyn ni wyddent yr Scrythur, fôd yn rhaid iddo gyfodi o feirw.

10 Yna y diſcyblion a aethant ymmaith drachefn at yr eiddynt.]

11 Ond Mair a ſafodd wrth y bedd oddi allan, yn wylo: ac fel yr oedd hi yn wylo, hi a ymoſtyngodd i'r bedd;

12 Ac a ganfu ddau Angel mewn *gwiſtoedd* gwynion, yn eiſtedd, yn wrth ben ac yn wrth draed y lle y dodaſid corph yr Ieſu.

13 A hwy a ddywedaſant wrthi, O wraig, pa ham yr wyti yn wylo? Hithau a ddywedodd wrthynt, Am ddwyn o honynt hwy fy Arglwydd i ymmaith, ac nas gwn pa le y dodaſant ef.

14 Ac wedi dywedyd o honi hyn, hi a droes drach ei chefn, ac a welodd yr Ieſu yn ſefyll: ac ni'n gwyddei fôd mae yr Ieſu oedd eſe.

15 Yr Ieſu a ddywedodd wrthi; O wraig, pa ham yr wyti yn wylo? pwy yr wyti yn ei geiſio? Hithen yn tybied mai'r garddwr oedd eſe, a ddywedodd wrtho, Syr, os tydi a'i dygaiſt ef, dywed imi pa le y dodaiſt ef, a myfi a'i cymeraf ef ymmaith.

16 Yr Ieſu a ddywedodd wrthi, Mair. Hithen a droes, ac a ddywedodd wrtho, Rabboni, yr hyn yw dywedyd, Athro.

17 Yr Ieſu a ddywedodd wrthi, Na chyffwrdd â mi: (oblegid ni dderchefais i etto at fy Nhâd) eithr dôs at fy mrodyr: a dywed wrthynt, Yr wyf yn derchafu at fy Nhâd i, a'ch Tâd chwithau, a'm Duw i, a'ch Duw chwithau.

18 Mair Magdalen a ddaeth, ac a fynegodd i'r diſcyblion, weled o honi hi yr Arglwydd, a dyweddyd o honaw y pethau hyn iddi.

19 [a] Yna, a hi yn hwyr y dydd cyntaf hwnnw o'r] wythnos, a'r dryſau yn gaead, lle yr oedd y diſcyblion wedi ymgaſclu ynghyd, rhag ofn yr Iddewon, daethyr Ieſu, ac a ſaſodd yn y canol, ac a *ddywedodd* wrthynt, Tangneddyf i chwi.

20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, eſe a ddangoſodd iddynt ei ddwylo, a'i ystlys. Yna'r diſcyblion a lawenychaſant, pan welſant yr Arglwydd.

21 Yna y dywedodd yr Ieſu wrthynt drachefn, Tangneddyf i chwi: megis y danfonodd y Tâd fi, yr wyf finnau yn eich danfon chwi.

22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, eſe a anadlodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yſpryd glân.

23 [b] Pwy bynnac y maddeuoch eu pechodau, maddeuir iddynt: a'r eiddo pwy bynnac a attalioch, hwy a attaliwyd.]

24 [Eithr Thomas, yn o'r deuddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid oedd gyd â hwynt, pan ddaeth yr Ieſu.

25 Y diſcyblion eraill gan hynny a ddywedaſant wrtho, Ni a welſom yr Arglwydd. Yntef a ddywedodd wrthynt, Oni chaf weled yn ei ddwylo ef ôl yr hoelion, a dodi fy mŷs yn ôl yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi.

26 Ac wedi wyth niwrnod, dracheſit yr oedd ei ddiſcyblion ef i mewn, a Thomas gyd â hwynt. Yna yr Ieſu a ddaeth a'r dryſau yn gaead, ac a ſaſodd yn y canol, ac a ddywedodd, Tangneddyf i chwi.

27 Wedi hynny y dywedodd ef wrth Thomas, Moes ymma dy fŷs, a gwêl fy nwylo; ac eſtyn dy law, a dôd yn fy ystlys, ac na fydd anghredadyn, eithr credadyn.

28 A Thomas a atteboddac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd, a'm Duw.

29 Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Am i ti fy ngweled, Thomas, y credaiſt: bendigedig yw y rhai ni welſant, ac a gredaſant.

30 [a] A llawer hefyd o arwyddion eraill a wnaeth yr Ieſu yngwydd ei ddiſcyblion, y rhai nid ydynt ſcrifennedig yn y llyſr hwn.

31 Eithr y pethau hyn a ſcrifennwyd, fel y credoch chwi mai yr Ieſu yw Chriſt, Mab Duw, a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef.]

PEN. XXI.

1 *Ei diſcyblion yn adnabod Christ ar ei ail ymddangoſiad, wrth y ddalfa fawr o byſcod.* 12 *Yn ſef yn ciniawa gyd â hwynt:* 15 *Yn rhoddi gorchymmyn mawr ar Petr, i tarthi ei wyn of a'i ddefaid,* 18 *yn ei rybuddio of o'i farwolaeth:* 22 *yn ceryddu ei bryſurdeb of ynghylch Ioan.* 25 *Y diben.*

GWedi y pethau hyn yr Ieſu a ymddangoſodd dracheſo iw ddiſcyblion wrth ſôr Tiberias: ac fel hyn yr ymdangoſodd.

2 Yr oedd ynghyd Simon Petr a Thomas, yr hwn a elwir Didymus, a Nathanael o Cana yn Galilæa, a meibion Zebedeus, a dau eraill o'i ddiſcyblion ef.

3 Dywedodd Simon Petr wrthynt, Yr wyfi yn myned i byſcotta. Dywedaſant wrtho, Yr ydym ninnau heſyd yn dyfod gyd â thi. A hwy a aethant allan, ac a dderingaſant i long yn y man: ac nos honno ni ddaliaſant ddim.

4 A phan ddaeth y bore eu weithian, ſaſodd yr Ieſu ar y lan: eithr y diſcyblion ni wyddant mai Ieſu oedd.

5 Yna yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, [c] O blan-

a oes gennwch ddim bwyd? Hwythau a attebaſant iddo, Nac oes.

6 Yntef a ddywedodd wrthynt, Bwriwch y rhwyd i'r tu dehau i'r llong, a chwi a gewch. Hwy a fwriaſant gan hynny, ac ni allent bellach ei thynnu, gan y lliaws pyſcod.

7 Am hynny y diſcybl hwnnw yr oedd yr Ieſu yn ei garu, a ddywedodd wrth Petr, Yr Arglwydd yw. Yna Simon Petr, pan glybu mai yr Arglwydd oedd, a wregyſodd ei amwiſc, (canys noeth oedd efe) ac a'i bwriodd ei hun i'r môr.

8 Eithr y diſcyblion eraill a ddaethant mewn llong, (o blegid nid oeddynt bell oddi wrth dîr, ond megis dau can cufydd) dan luſco y rhwyd â'r pyſcod.

9 A chyn gynted ac y daethant i dîr, hwy a welent dân o farwor wedi ei oſod, a phyſcod wedi eu dodi arno, a bara.

10 Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Dygwch o'r pyſcod a ddaliaſoch yr awron.

11 Simon Petr a eſcynnodd, ac a dynnodd y rhwyd i dîr, yn llawn o byſcod mawrion cant a thri ar ddeg a deugain: ac er bôd cymmaint, ni thorrodd y rhwyd.

12 Yr Ieſu a ddywedodd wrthynt, Deuwch, cinieiwch. Eithr ni feiddiei neb o'r diſcyblion ofyn iddo, Pwy wyt ti? am eu bôd yn gwybod mai yr Arglwydd oedd.

13 Yna y daeth yr Ieſu, ac a gymmerth fara, ac a'i rhoddes iddynt, a'r pyſcod yr vn modd.

14 Y drydedd waith hyn yn awr, yr ymddangoſodd yr Ieſu iw ddiſcyblion, wedi iddo gyſodi o ſeirw.

15 Yna gwedi iddynt giniawa, yr Ieſu a ddywedodd wrth Simon Petr, Simon *mâb* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy nâ'r rhai hyn? Dywedodd yntef wrtho, Ydwyf Arglwyddes ti a ŵyddoſt fy môd yn dy garu di. Dywedodd ynteu wrtho, Portha fy ŵyn.

16 Efe a ddywedodd wrtho drachefn yr ail waith. Simon *mâb* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i? Dywedodd yntef wrtho, Ydwyf Arglwydd: ti a ŵyddoſt fy môd yn dy garu di. Dywedodd ynteu wrtho, Bugeilia fy nefaid.

17 Efe a ddywedodd wrtho y drydedd waith, Simon *mâb* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i? Petr a driſtaodd am iddo ddywedyd wrtho y drydedd waith, A wyt ti yn fy ngharu i? ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd ti a wyddoſt bôb peth; ti a ŵyddoſt fy môd i yn dy garu di. Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Portha fy nefaid.

18 Yn wîr, yn wîr, meddaf i ti: pan oeddit ieuangach, ti a'th wregyſaiſt dy hun, ac a rodiaiſt lle y mynnaiſt: eithr pan elechyn hên, ti a eſtynidy ddwylo, ac arall a'th wregyſa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo drwy ba fath angeu y gogoneddei efe Dduw. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, [efe a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

20 A Phetr a drôdd, ac a welodd y diſcybl *yr oedd yr Ieſu yn ei garu, yn canlyn; yr hwn hefyd a bwyſaſei ar ei ddwy fron ef ar ſwpper, acn ddywedaſei, Pwy, Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di?

21 Pan welodd Petr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Ieſu, Arglwydd, ond beth a wna hwn?

22 Yr Ieſu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i tî? canlyn di fy-fi.

23 Am hynny yr aeth y gair ymma allan yn mhlith y brodyr, na ſyddei y diſcybl hwnnw farw: ac ni ddywedaſei yr Ieſu wrtho, na ſyddei efe farw: ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i tî?

24 Hwn yw'r diſcybl ſydd yn tyſtiolaethu am y pethau hyn, ac a ſcrifennodd y pethau hyn: ac ni a wyddom fôd ei dyſtiolaeth ef yn wir.

25 *Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Ieſu, y rhai pe yſcrifennid hwy bôb un yn ac vn, nid wyf yn tybied y cynhwyſei y bŷd y llyfrau a ſcrifennid. Amen.]

* Pen. 13.23. 20.2.

* Pen. 20.30.

¶ ACTAV NEV WEITHREDOEDD YR APOSTOLION.

PEN. I.

1 *Chriſt er mwyn paratoi ei Apoſtolion i wedd eidderchafiad ef, yn cau eſclu hwy ynghyd i fynydd yr Olewydd, ac yn gorchymyn iddynt ddiſgwyl yn Ieruſalem am ddanfon yr Yſpryd glân, ac yn addo cyn nemmawr o ddyddiau ei anfon ef: trwy rinwedd yr hwn y byddynt yn dyſtion iddo ef hyd eithaf rhan y ddaiar. 9 Ar ôl ei ymddercafiad ef, y mae dau Angel yn eu rhybuddio hwy i ymadel, ac i roddi eu meddyliau ar ei ail ddyfodiad ef. 12 Hwythau felly yn dychwelyd, a chan ymroi i weddi, yn dewis Matthias yn Apoſtol yn lle Judas.*

Traethawd cyntaf a wnaethum, o Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Ieſu eu gwneuthur a'u dyſcu,

2 Hyd y dydd y derbyniwyd ef i fynu, wedi iddo trwy yr Yſpryd glân roddi gorchymmynnion i'r Apoſtolion a etholaſei.

3 I'r rhai hefyd yr ymddangoſodd efe yn fyw wedi iddo ddioddef, trwy lawer o arwyddion ſicr, gan ſôd yn weledig iddynt tros ddeugain niwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Dduw.

4 Ac] wedi ymgynnull gyd â hwynt, efe a orchymynnodd iddynt nad ymadawent o Ieruſalem, eithr diſgwyl am addewid y Tâd, *yr hwn (ebe efe) a glywſoch gennyfi.

5 *Oblegid Ioan yn ddiau a fedyddiodd â dwfr, ond chwi a fedyddir â'r Yſpryd glân, cyn nemmawr o ddyddiau.

6 Gan hynny wedi eu dyſod hwy ynghyd, hwy a olynnaſant iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, a'r pryd hyn y rhoddi drachefn y freinniaeth i Iſrael?

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ni pherthyna i chwi ŵybod yr amſeroedd, na'r prydiau, y rhai a oſodes y Tâd yn ei feddiant ei hun:

8 *Eithr chwi a dderbyniwch nerth] yr Yſpryd glân wedi y delo efe arnoch; ac a fyddwch dyſtion i mi yn Ieruſalem, ac yn holl Iudæa, a Samaria, ac hyd eithaf y ddaiar.

9 *Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn a hwynt hwy yn edrych, efe a dderchafwyd i fynu: a chwm-

* Num. 11.25, 26. Ioel 2.28. Ioan 14.16, 17. 15.26. 16.7. 20.22.

* Luc. 24.49. * Matt. 3.11.

* Pen. 2.2. Pan ddaeth yr Yſpryd glân arnynt.

* Luc. 24.51.

a chwmmwl a'i derbyniodd ef allan o'n golwg hwynt.

10 Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tu a'r nêf, ac efe yn myned i fynu, wele, dau ŵr a safodd ger llaw iddynt, mewn gwisc wen:

11 Y rhai hefyd a ddywedasant, Chwi ŵŷr o Galilea, pa ham y sefwch yn edrych tu a'r nêf? yr Iesu hwn, yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi wrthych i'r nêf, a ddaw felly yn yr vn modd ac y gwelsoch ef yn myned i'r nêf.]

12 Yna y troesant i Ierusalem, o'r mynydd a elwir Olewydd, yr hwn ysydd yn agos i Ierusalem, *sef taith dimrnod* Sabbath.

13 Ac wedi eu dyfod i mewn, hwy a aethant i fynu i orchestafell, lle yr oedd Pedr ac Iacob, ac Ioan, ac Andreas, Philip, a Thomas, Bartholomew, a Matthew, Iaco *mab* Alphæus, a Simon Zelates, a Iudas *brawd* Iaco, yn aros.

14 Y rhai hyn oll oedd yn parhau yn gytûn mewn gweddi ac ymbil, gyd â'r gwragedd, ac â Mair mam yr Iesu, a chyd a'i frodyr ef.

15 [Ac yn y dyddiau hyny Pedr a gyfododd i fynu yng hanol y disciplion, ac a ddywedodd, (a nifer yr henwau yn yr vn manoedd ynghylch vgain a chant.)

16 Ha-ŵŷr frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr Scrythur ymma *a rag-ddywedodd yr Yspryd glân trwy enau Dafydd, am Iudas, yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliasant yr Iesu:

17 Canys efe a gyfrifwyd gyd a ni, ac a gafodd ran o'r weinidogaeth hon.

18 *A hwn a bwrcasodd faes â gwobr anwiredd; ac wedi ymgrogi, a dorrodd yn ei ganol: a'i holl ymysgaroedd ef a dywalltwyd allan.

19 A bu hysbys hyn i holl breswyl-ŵŷr Ierusalem, hyd oni elwir y maes hwnnw yn eu tafod priodol hwy, Aceldama, hynny yw, maes y gwaed.

20 *Canys scrifennwyd yn llyfr y Psalmau, Bydded ei drigfan ef yn ddiffaethwch, ac na bydded a drigo ynddi: *A chymmered arall ei escobaeth ef.

21 Am hynny mae yn rhaid, o'r gŵŷr a fu yn cydymdaith â ni yr holl amser yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni,

22 Gan ddechreu o fedydd Ioan hyd y dydd y cymmerwyd ef i fynu oddi wrthym ni; bôd vn o'r rhai hyn gyd â ni, yn dyst o'i adgyfodiad ef.

23 A hwy a osodasant ddau ger bron, Ioseph yr hwn a henwid Barsabas, ac a gyfenwid Iustus, a Matthias;

24 A chan weddio, hwy a ddywedasant, Tydi Arglwydd, yr hwn a wyddost galonnau pawb, dangos pa vn o'r ddau hyn a etholaist,

25 I dderbyn rhan o'r weinidogaeth hon, a'r Apostolaeth, o'r hon y cyfeiliornodd Iudas, i fyned iw le ei hun.

26 A hwy a fwriasant eu coel-brennau hwynt; ac ar Matthias y syrthiodd y coelbren, ac efe a furiwyd gyd â'r vn Apostol ar ddeg.]

PEN. II.

1 *Yr Apostolion wedi eu llenwi â'r Yspryd glân, yn llefaru ag amryw dafodau, a rhai yn rhyfeddu o'i plegid, ac eraill yn eu gwatwar:* 14 *Pedr yn eu hargyoeddi hwy, ac yn dangos fôd yr Apostolion yn llefaru trwy nerth yr Yspryd glân, a bôd yr Iesu wedi cyfodi oddiwrth y meirw, a derchafu yr vchedd, a thywallt o hono yr Yspryd glân, ac mai efe oedd y Messias, gwr a wnaethai hwy ei fôd yn brofedig gan Dduw, trwy ti wrthiau, a'i ryfeddodau, a'i arwyddion, a chwedi ei groes-hoelio, a'i fod eb ei dervynedig gymmor, a'i ragwybodaeth of:* 37 *Pedr yn ladmeidio llawer o'r rhai a drosfio.* 41 *Y rhai wedi hynny fydd yn cyttal yn ddiwriol ac yn gristion: yr Apostolion yn mwynhau gwrthiau lawer, a Duw yn tyfu yn chwanegu ei Eglwys.*

AC wedi dyfod dydd y Pentecost, yr oeddynt hwy oll yn gytûn yn yr vn lle.

2 Ac yn ddisymmwth y daeth ſŵn o'r nef, megis gwynt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ, lle yr oeddynt yn eistedd.

3 Ac yn ddangosfoddiddynt dafodau gwahanedig megis o dân, ac efe a eisteddodd ar bôb vn o honynt.

4 A hwy oll a lanwyd â'r Yspryd glân, ac a ddechreuasant lefaru â thafodau eraill, megis y rhoddes yr Yspryd iddynt ymadrodd.

5 Ac yr oedd yn trigo yn Ierusalem, Iddewon, gŵŷr bucheddol o bôb cenedl dan y nêf.

6 Ac wedi myned y gair o'hyn, daeth y lliaws ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bôd pob vn yn eu clywed hwy yn llefaru yn ei iaith ei hun.

7 Synnodd hefyd at hawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth ei gilydd, Wele, onid Galilæaid yw y rhai hyn oll fy yn llefaru?

8 A pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt, bôb vn yn ein hiaith ein hun, yn yr hon i'n ganed ni?

9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Mesopotamia, a Iudæa, a Chappadocia, Pontus, ac Asia:

10 Phrygia, a Phamphilia, yr Aipht, a pharthau Libya, yr hon ſydd ger llaw Cyrene: a dieithriaid o Rufein-ŵŷr, Iddewon a phroselytiaid,

11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym ni yn eu clywed hwynt yn llefaru yn ein ieithoedd ni fawrion welthredoedd Duw.]

12 A ſynasant oll, ac a ammheuasant, gan ddywedyd y naill wrth y llall, Beth a all hyn fôd?

13 Ac eraill gan watwar a ddywedasant, llawn o win melus ydynt.

14 Eithr Pedr yn ſefyll gyd â'r vn ar ddeg, a gyfododd ei lefarydd, ac a ddywedodd wrthynt, O ŵŷr o Iddewon, a chwi oll ſydd yn trigo yn Ierusalem, bydded yſpysol hyn i chwi, a chlustymwandewch â'm geiriau.

15 Canys nid yw y rhai hyn yn feddwon, fel yr ydych chwi yn tybied, (oblegid y drydedd awr o'r dydd yw hi.)

16 *Eithr hyn yw y peth a ddywetpwyd trwy y Prophwyd Ioel,

17 A bydd yn y dyddiau diweddaf, medd Duw, y tywalltaf o'm Hyspryd ar bob cnawd: a'ch meibion chwi, a'ch merched a brophwydant, a'ch gwŷr ieuainge a welant weledigaethau, a'ch hynaſ-gŵŷr a freuddwydiant freuddwydiau:

18 Ac ar fy ngweiſion, ac ar fy llaw-forwynion, y tywalltaf o'm Hyspryd yn y dyddiau hynny, a hwy a brophwydant.

19 Ac mi a roddaf ryfeddodau yn y nef vchod, ac arwyddion yn y ddaiar iſod, gwaed, a thân, a tharth mŵg.

20 *Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd, ddyfod.

21 *A bydd, pwy bynnac a alwo ar Enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.

22 Ha-ŵŷr Iſrael, clywch y geiriau hyn: Iesu o Nazareth, gŵr profedig gan Dduw yn eich plith chwi, trwy nerthoedd, a rhyfeddodau, ac

arwyddion, y rhai a wnaeth Duw trwyddo ef yn eichcanol chwi, megis ac y gwyddoch chwithau,

23 Hwn wedi ei roddi trwy derfynedig gyngor a rhag-wybodaeth Duw, a gymmerasoch chwi, a thrwy ddwylo anwir a groes-hoeliasoch, ac a laddasoch.

24 Yr hwn a gyfodes Duw, gan ryddhau gofidiau angeu: canys nid oedd bosibl ei attal ef ganddo.

25 Canys Dafydd sydd yn dywedyd am dano, * Rhag-welais yr Arglwydd ger fy mron yn oestad, canys ar fy neheulaw y mae, fel na'm ysgogerr. * Psal. 16 9.

26 Am hynny y llawenhâodd fy nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhafod; ie, a'm cnawd hefyd a orphywys mewn gobaith,

27 Am na adewi fy enaid yn vffern, ac na oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

28 Gwnaethost yn hysbys i mi ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o lawenydd â'th wyneb-pryd.

29 Ha-wŷr frodyr, y mae yn rhydd i mi ddywedyd yn hŷ wrthych, am y * Patriarch Dafydd, ei farw ef a'i gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd â ni hyd y dydd hwn. * 1. Bren. 2.10.

30 Am hynny, ac efe yn Brophwyd, * yn gwybod dyngu o Dduw iddo trwy lw, mai o ffrwyth ei lwynau ef o ran y cnawd, y cyfodei efe Grist, i eistedd ar ei orseddfa ef. * Psal. 132. 11.

31 Ac efe yn rhag-weled a lefarodd am ad-gyfodiad Christ, * na adawyd ei enaid ef yn vffern, ac na'r gwelodd ei gnawd ef lygredigaeth. * Psal. 16. 11.

32 Yr Iesu hwn a gyfododd Duw i fynu, o'r hyn yr ydym ni oll yn dyst ion.

33 Am hynny wedi ei ddercha fu ef drwy ddeheulaw Duw, ac iddo dderbyn gan y Tâd, yr addewid o'r Yspryd glân, efe a dywalltodd y peth ymma yr ydych chwi yr awron yn ei weled, ac yn ei glywed.

34 Oblegid ni ddercha fodd Dafydd i'r nefoedd: ond y mae efe yn dywedyd ei hun, * Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law, * Psal. 110.1.

35 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed.

36 Am hynny, gwybydded holl dŷ Israel yn ddiogel, ddarfod i Dduw wneuthur yn Arglwydd ac yn Grist, yr Iesu hwn a groes-hoeliasoch chwi.

37 Hwythau wedi clywed hyn, a ddwys-bigwyd yn eu calon, ac a ddywedasant wrth Petr, a'r Apostolion eraill, Ha-wŷr frodyr, beth a wnawn ni?

38 A Phetr a ddywedodd wrthynt, Edifarhewch, a bedyddier pôb vn o honoch yn Enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau: a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yspryd glân.

39 Canys i chwi y mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i bawb ym-mhell, cynnifer ac a alwo yr Arglwydd ein Duw ni atto.

40 Ac â llawer o ymadroddion eraill y tystiolaethodd, ac y cynghorodd efe, gan ddywedyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drofaus hon.

41 Yna y rhai a dderbyniasant ei air ef yn ewyllysgar, a fedyddiwyd: a chwanegwyd attynt y dydd hwnnw, ynghylch tair mil o eneidiau.

42 Ac yr oeddynt yn parhau yn athrawiaeth ac ynghymdeithas yr Apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddiau.

43 Ac ofn a ddaeth ar bôb enaid: a llawer o ryfeddodau, ac arwyddion a wnaethpwyd gan yr Apostolion.

44 A'r rhai a gredent oll oeddynt yn yr vn man, a phôb peth gan ddynt yn gyffredin;

45 A hwy a werthasant eu meddiannau a'u da, ac a'u rhannasant i bawb, fel yr oedd yr eisiau ar neb.

46 A hwy beunydd yn parhau yn gytûn yn y Deml, ac yn torri bara o dŷ i dŷ, a gymmerasant [Gorf. eu lluniaeth mewn llawenydd a symledd calon;

47 Gan foli Duw, a chael ffafor gan yr holl bobl. A'r Arglwydd a chwanegodd beunydd at yr Eglwys, y rhai fyddent gadwedig.

PEN. III.

1 *Petr wrth bregethu i'r bobl a ddatbel i'w lod y clôff a roefid ar ei draed,* 12 *yn profiffu nad trwy ei rym a'u duwioldeb ef, neu Ioan, y gwnaethid ef yn iach, ond trwy Ddaw, a'i fab Iesu, a thrwy ffydd yn ei Enw ef:* 13 *yn ei ceryddu hwy hefyd am groes-hoelio yr Iesu.* 19 *Yr hyn beth gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hynny gyflawni terfynedic gyngor Duw, ar Seryfhyrau:* 19 *Y mae efe yn eu hannog hwy trwy edifeirwch a ffydd, i gefio maddeuant o'i pechodau, ac ieehydwriaeth yn yr vnig Iesu.*

PEtr hefyd ac Ioan a aethant i fynu i'r Deml ynghyd, ar yr awr weddi, *sef* y nawfed:

2 A rhyw ŵr clôff o groth ei fam, a ddygid, yr hwn a ddodent beunydd wrth borth y Deml, yr hwn a elwid Prydferth, i ofyn elusen gan y rhai a elai i mewn i'r Deml.

3 Yr hwn, pan welodd ef Petr ac Ioan ar fôd myned i mewn i'r Deml, a ddeisyfodd gael elusen.

4 A Phetr yn dal sulw arno gyd ag Ioan, a ddywedodd, Edrych arnom ni.

5 Ac efe a ddaliodd sulw arnynt, gan obeithio cael rhyw beth ganddynt.

6 Yna y dywedodd Petr, Arian ac aur nid oes gennif; eithr yr hyn sydd gennif, hynny yr wyf yn ei roddi i ti: Yn enw Iesu Grist o Nazareth, cyfod a rhodia.

7 A chan ei gymmeryd ef erbyn ei ddeheu-law efe a'i cyfododd of i fynu: ac yn ebrwydd ei draed ef a'i fferau a gadarnhawyd:

8 A chan neidio i fynu, efe a safodd, ac a rodiodd, ac a aeth gyd â hwynt i'r Deml, dan rodio, a neidio, a moli Duw.

9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn rhodio, ac yn moli Duw.

10 Ac yr oeddynt hwy yn ei adnabod, mai hwn oedd yr vn a eisteddai am elusen, wrth borth prydferth y Deml: a hwy a lanwyd o frawd synedigaeth am y peth a ddigwyddasei iddo.

11 Ac fel yr oedd y clôff a iachafid yn attal Petr ac Ioan, yr holl bobl, yn frawychus, a gyd-redodd attynt, i'r porth a elwir *porth* Solomon.

12 A phan welodd Petr, efe a atteb odd i'r bobl, Ha wŷr Israeliaid, beth a wnewch chwi yn rhyfeddu am hyn? neu beth a wnewch chwi yn dal sulw arnom ni, fel pe trwy ein nerth ein hun, neu ein duwioldeb, y gwnaethem i hwn rodio?

13 Duw Abraham, ac Isaac, ac Iacob, Duw ein tadau ni, a ogoneddodd ei Fâd Iesu, yr hwn a draddodasoch chwi, ac a'i gwadasoch ger bron Pilat, pan farnodd efe ef iw ollwng yn rhydd.

14 * Eithr chwi a wadasoch y Sanct a'r Cyfiawn, ac a ddeisyfiasech roddi i chwi ŵr llofruddiog: * Matth. 27.20.

15 A thywysog y bywyd a laddasoch, yr hwn a godes Duw o feirw, g'r hyn yr ydym ni yn dyst ion,

16 A'i

16 A'i Enw ef, trwy ffydd yn ei Enw ef, a nerthodd y dyn ymma a welwch, ac a adwaenoch chwi: a'r ffydd yr hon *ſydd* drwyddo ef, a roes iddo ef yr holl-iechyd hwn, yn eich gwydd chwi oll:

17 Ac yn awr frodyr, mi a wn mai trwy anwybod y gwnaethoch, megis y *gwnaeth* eich pendefigion chwi hefyd.

18 Eithr y pethau a rag-fynegodd Duw trwy enau ei holl Brophwydi, y dioddefei Chriſt, a gyflawnodd efe ſel hyn.

19 Edifarhewch gan hynny, a dychwelwch, ſel y delcer eich pechodau, pan ddelo yr amſeroedd i orphwys o olwg yr Arglwydd:

20 Ac yr anfono efe Ieſu Griſt, yr hwn a bregethwyd o'r blaen i chwi.

21 Yr hwn ſydd raid i'r nef ei dderbyn, hyd amſeroedd adferiad pob beth, y rhai a ddywedodd Duw drwy enau ei holl ſanctaidd Brophwydi, erioed.

22 *Canys Moſes a ddywedodd wrth y tadau, yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chwi Brophwyd o'ch brodyr, megis myfi: arno ef y gwrandewch ym mhob peth a ddywetto wrthych. *Deut. 18. 15. Act. 3. 22.

23 A bydd, pob enaid ni wrandawo ar y Prophwyd hwnnw, a lwyr ddifethir o blith y bobl.

24 A'r holl Brophwydi hefyd o Samuel, ac o'r rhai wedi, cynniſer ac a leſarafant, a rag-fynegaſant hefyd am y dyddiau hyn.

25 Chwy-chwi ydych blant y Prophwydi, a'r cyfammod, yr hwn a wnaeth Duw â'n tadau ni, * gan ddywedyd wrth Abraham, Ac yn dy hâd ti y bendithir holl dylwythau y ddaiar. *Gen. 22. 18.

26 Duw gwedi cyſodi ei fab Ieſu, a'i hanfonodd ef i chwi yn gyntaf, gan eich bendithio chwi, trwy droſi pob vn o honoch ymmaith oddiwrth eich drygioni.

PEN. IIII.

1 *Llywodraethwyr yr Iddewon yn ammſidlon i bregeth Petr,* 4 *(er troi miloedd o'r ffydd o'r hôl a glywſent y gair,) ac yn ei garcharu ef, ac Ioan.* 5 *Wedi i'wy Petr wrth ei holi, yn dywedyd yn hyderus, mai trwy Enw yr Ieſu yr iachaſâi y cloff,ac mai trwy Ieſu yn vnic y bydd rhaid i ninnau gael iechydwriaeth* 6 *dragwyddol:* 13 *hwyſhau yn gorchymmyn iddo ef ac i Ioan, na phregethent mwyach yn yr Enw hwnnw, ac yn eu hygwth hwy.* 23 *Yr Eglwys ar hynny yn ymroi i weddio:* 31 *A Duw trwy gynnhyrfu y lle'r oeddent wedi ymgynnull yndo,yn cyſtoliaethu glywed o hono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnhau yr Eglwys trwy roddi yr Yſpryd glân, a chariad perfaith iddi at ei gilydd.*

ACſel yr oeddynt yn lleſaru wrth y bobl, yr offeiriaid a blaenor y Deml, a'r Saduceaid, a ddaethant arnynt hwy:

2 Yn ſlin ganddynt am en bôd hwy yn dyſcu y bobl, ac yn pregethu trwy yr Ieſu, yr adgyfodiad o feirw.

3 A hwy a oſodaſant ddwylo arnynt hwy, ac a'u dodaſant mewn dalfa, hyd trannoeth, canys yr oedd hi yn awr yn hwyr.

4 Eithr llawer o'r rhai a glywſant y gair a gredaſant, a rhifedi y gwŷr a wnaed yngbylch pum mil.

5 A digwyddodd drannoeth ddarfod i'w Llywodraeth-wŷr hwy, a'r Henuriaid, a'r Scrifenyddion, yngynnull i Ieruſalem.

6 Ac Annas yr Arch-offeiriad, a Chaiaphas, ac Ioan, ac Alexander, ac chymmaint ac oedd o genedl yr Arch-offeiriad.

7 Ac wedi iddynt eu goſod hwy yn y canol, hwy a ofynnaſant; trwy ba awdurdod, neu yn mha enw y gwnaethoch chwi hyn?

8 Yna Petr, yn cyflawn o'r Yſpryd glân, a ddywedodd wrthynt, *ô wy chwi* Bennaethiaid y bobl, a Henuriaid Iſrael:

9 Od ydys yn ein holi ni heddyw am y weithred dda a'r dyn claſ, *ſef* pa wedd yr iachawyd ef,

10 Bydded yſpys i chwi oll, ac i bawb o bobl Iſrael, mai trwy enw Ieſu Griſt o Nazareth, yr hwn a groeſ-hoeliaſoch chwi, yr hwn a gyfododd Duw o feirw, trwy hwnnw y mae hwn yn ſefyll yn iach ger eich bron chwi.

11 *Hwn yw'r maen a lyſwyd genoch chwi yr adeiladwŷr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gangl. *Pſal. 118. 22. mat. 21. 42.

12 Ac nid oes iechydwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall tan y nef, wedi ei roddi ym mhlith dynion, drwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

13 A phan welſant hyfder Petr ac Ioan, a deall mai gwŷr anllythyrennog, ac amyſcedig oeddynt, hwy a ryfeddaſant. A hwy a'i hadwaenent, en bod hwy gyd â'r Ieſu.

14 Ac wrth weled y dŷn a iachafid, yn ſefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywedyd yn erbyn hynny.

15 Eithr wedi gorchymmyn iddynt fyned allan o'r cynghorfa, hwy a ymgynghoraſant â'i gilydd,

16 Gan ddywedyd, beth a wnawn ni i'r dynion hyn? canys yn ddiau arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, yſpys i bawb a'r ſydd yn preſſwylio yn Ieruſalem, ac nis gallwn ni ei wadu.

17 Eithr ſel na's taner ymmhellach ymmhlith y bobl, gan fygwth bygythiwn hwy, na leſaront mwyach wrth vn dyn yn yr enw hwn.

18 A hwy a'u galwaſant hwynt, ac a orchymmynaſant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddyſceent yn enw'r Ieſu.

19 Eithr Petr ac Ioan a attebaſant iddynt, ac a ddywedaſant, Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrando arnoch chwi yn hytrach nag ar Dduw? barnwch chwi.

20 Canys ni allwn ni na ddywedom y pethau a welſom, ac a glywſom.

21 Eithr wedi eu bygwth ymmhellach, hwy a'u gollyngaſant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w coſpi hwynt, oblegid y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am yr hyn a wnaethid.

22 Canys yr oedd y dŷn vwch-law deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechydwriaeth.

23 A hwythau wedi eu gollwng ymmaith, a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangoſaſant yr holl bethau a ddywedaſei yr Arch-offeiriaid, a'r Henuriaid wrthynt.

24 Hwythau pan glywſant, o vn-frŷd a gyfodaſant eu lleſ at Dduw, ac a ddywedaſant, ô Arglwydd, tydi yw y Duw yr hwn a wnaethoſt y nef, a'r ddaiar, a'r môr, ac oll ſydd yndddynt:

25 *Yr hwn trwy yr Yſpryd glân yngenau dy wâs Dafydd, a ddywedaiſt, Pa ham y terfyſcodd y Cenhedloedd, ac y bwriadodd y bobloedd bethau ofer? *Pſal. 2, 1

26 Brenhinoedd y ddaiar a ſaſaſant i fynu, a'r llywodraethwŷr a ymgaſclaſant ynghŷd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Griſt ef.

27 Canys mewn gwirionedd, yn y ddinas hon yr ymgynhullodd yn erbyn dy Sanct fâb Ieſu, yr hwn a enneiniaiſti, Herod a Phontius Pilat, gyd â'r Cenhedloedd, a phobl Iſrael:

28 I wneuthur pa bethau bynnag a ragluniodd dy law a'th gyngor di, en gwneuthur.

29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar en bygythion

hwy, a chaniadhâ i'th weision draethu dy air di
gyda phôb hyfder:
30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y
gwnelei arwyddion a rhyfeddodau, trwy enw dy
sanctaidd Fab Iesu.
31 Ac wedi iddynt weddio, sigliwyd y lle yr
oeddynt wedi ymgynnull ynddo, a hwy a lanwyd
oll o'r Yspryd glan; a llwy a lefarasant air Duw
yn hyderus.
32 A lliaws y rhai a gredasent oedd o vn galon,
ac vn enaid, ac ni ddywedodd neb o honynt, fod
dim ar a feddei, yn eiddo ei hunan, eithr yr oedd
ganddynt bob peth yn gyffredin.
33 A'r Apostolion, trwy nerth mawr, a roddasant dystiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Iesu;
a gras mawr oedd arnynt hwy oll.
34 Canys nid oedd vn anghenus yn en plith hwy,
oblegid cynnifer ac oedd berchen tiroedd neu dai,
an gwerthasant, ac a ddygasant werth y pethau a
werthasid,
35 Ac a'i gosodasant wrth draed yr Apostolion:
a thannwyd i bôb vn megis yr oedd yr angen arno.
36 A ‖ Ioseph, yr hwn a gyfenwid Barnabas gan
yr Apostolion, (yr hyn o'i gyfieithu yw, mâb diddanwch) yn Lefiad, ac yn Cypriad o genedl.
37 A thîr ganddo, a'i gwerthodd, ac a ddug yr
arian, ac a'i gosodes wrth draed yr Apostolion.

PEN. V.

1 *Wedi i Ananias a Sapphira ei wraig, am ei rhagrith gwympo i lawr yn farw, wrth gerydd Pedr,* 12 *ac i'r Apostolion eraill wneuthur llawer o wrthiau,* 14 *er cynnydd i'r ffydd:* 17 *y mae yr Apostolion yn cael eu carcharu eilwaith,* 19 *ac er hynny yn cael eu gwaredu gan Angel, yr hwn ŷdd yn erchi idynt bregethu i bawb ar gyhoedd:* 21 *hwythau wedi i dynt bregethu felly yn y Deml,* 29 *a cher bron y Cynghor,* 33 *mewn perygl o gael eu lladd, eithr trwy gyngor Gamaliel, cynghorwr mawr ymhlith yr Iddewon, yn cael eu cadw yn fyw,* 40 *ac yn wnic eu curo. a hwythau yn gogoneddu Duw am hynny, ac heb beidio â phregethu.*

EIthr rhyw ŵr, a'i enw Ananias, gyd â Sapphira
‖ Fedai. ei wraig, a werthodd ‖ dîr,
cut. 2 Ac a ddarn guddiodd beth o'r gwerth, a'i
‖ Yn gwy- wraig hefyd ‖ o'r gyfrinach, ac a ddug ryw gyfran,
bod. ac a'i gosododd wrth draed yr Apostolion
3 Eithr Petr a ddywedodd, Ananias, pa ham y
llanwodd Satan dy galon di, i ddywedyd celwydd
wrth yr Yspryd glân, ac i ddarn-guddio peth o
werth y tîr?
4 Tra ydoedd yn aros, onid i ti yr oedd yn aros?
ac wedi ei werthu, onid oedd yn dy feddiant di?
pa ham y gosodaist y peth hyn yn dy galon? ni
ddywedaist di gelwydd wrth ddynion, onid wrth
Dduw.
5 Ac Ananias pan glybu y geiriau hyn, a syrthiodd i lawr, ac a drengodd: a daeth ofn mawr ar
bawb a glybu y pethau hyn.
‖ Hen- 6 A'r gwŷr ieuainge a gyfodasant, ac a'i ‖ cymmeddesant. merasant ef, ac a'i dygasant allan, ac a'i chladdasant.
7 A bu megis yspaid tair awr, a'i wraig ef heb
wybod y peth a wnaethid, a ddaeth i mewn.
8 A Phetr a attebodd iddi, dywet ti i mi, ai er
cymmaint y gwerthasoch chwi y tîr? Hitheu a
dywedodd, ie, er cymmaint.
9 A Phetr a ddywedodd wrthi, pa ham y cytunasoch i demtio Yspryd yr Arglwydd? wele
draed y rhai a gladdasant dy ŵr di wrth y drws, a
hwy a'th ddygant ditheu allan.
10 Ac yn y man hi a syrthiodd wrth ei draed
ef, ac a drengodd: a'r gwŷr ieuainge wedi dyfod
i mewn, a'i cawsant hi yn farw, ac wedi iddynt
ei dwyn hi allan, hwy a'i claddasant hi yn ymyl
ei gŵr.
11 A bu ofn mawr ar yr holl Eglwys, ac ar bawb
oll a glybu y pethau hyn.
12 [A thrwy ddwylaw yr Apostolion y gwnaed
arwyddion a rhyfeddodau lawer, ym-mhlith y
bobl, (ac yr oeddynt oll yn gyttûn ym-mhorth
Solemon.
13 Eithr ni feiddiei neb o'r lleill ymgyssylltu â
hwynt, ond y bobl oedd yn eu mawrhau.
14 A chwanegwyd attynt rai yn credu yn yr
Arglwydd, lliaws o wŷr a gwragedd hefyd.)
15 Hyd oni ddygent y rhai cleifion allan ar hŷd
yr hoeldydd, a'u gosod ar welyau a glythau, fel o'r
hyn lleiai y cyscodei cyscod Petr, pan ddelei heibio, rai o honynt.
16 A lliaws a ddaeth hefyd ynghyd, o'r dinasoedd o amgylch Ierusalem, gan ddwyn rhai cleifion, a rhai a dralledid gan ysprydion aflan, y rhai
a iachawyd oll.]
17 A'r Arch-offeiriad a gyfododd, a'r holl rai
oedd gyd ag ef (yr hon yw hereſi y Sadduceaid) a
lanwyd o ‖ gynfigen, ‖ Lit.
18 Ac a ddodasant eu dwylo ar yr Apostolion, ac
a'u rhoesant yn y carchar cyffredin.
19 Eithr Angel yr Arglwydd o hyd nôs, a agorodd ddrysau y carchar, ac a'u dûg hwynt allan; ac
a ddywedodd,
20 Ewch, sefwch a lleferwch yn y Deml wrth y
bobl, holl eiriau y fuchedd hon.
21 A phan glywsant, hwy a aethant yn foreu i'r
Deml, ac a athrawiaethasant: eithr daeth yr
Arch-offeiriad, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a alwasant ynghyd y Cyngor, a holl Henuriaid plant yr
Israel, ac a ddanfonasant i'r carchar, iw dwyn
hwy *ger bron.*
22 A'r swyddogion pan ddaethant, ni chawsant
hwynt yn y carchar, eithr hwy a ddychwelasant, ac
a fynegasant,
23 Gan ddywedyd; yn wîr ni a gawsom y carchar wedi ei gau o'r fath ficrâf, a'r ceidwaid yn
sefyll allan o flaen y dryſau; eithr pan agorasom,
ni chawsom neb i mewn.
24 A phan glybu yr Arch-offeiriad, a ‖ blaenor ‖ Chapten.
y Deml, a'r Offeiriaid pennaf, yr ymadrodion
hyn, amman a wnaethant yn eu cylch hwy, beth a
ddoe o hyn.
25 Yna y daeth vn ac a fynegodd *iddynt*, gan
ddywedyd, wele y mae y gwŷr a ddodasoch chwi
yng*harchar*, yn sefyll yn y Deml, ac yn dyscu y
bobl.
26 Yna y ‖ blaenor gyd â'r swyddogion, a aeth ac ‖ Capten.
a'u dug hwy heb drais: (oblegid yr oedd arnynt
ofn y bobl, rhag eu llabyddio.)
27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'u gosodasant o flaen
y Cyngor, a'r Arch-offeiriad a ofynnodd iddynt,
28 Gan ddywedyd, * oni orchymynnasom ni, gan * Pet.
orchymmyn i chwi na athrawiaethech yn yr enw 4.18.
hwn? ac wele, chwi a lanwasoch Ierusalem â'ch
athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllysio dwyn arnom
ni waed y dŷn hwn.
29 A Phetr, a'r Apostolion, a attebasant, ac a
ddywedasant: rhaid yw vfyddhau i Dduw yn fwy
nag i ddynion.
30 Duw ein tadau ni a gyfododd i fyny Iesu, yr
hwn a laddasoch chwi, ac a groes-hoeliasoch ar
bren.
31 Hwn a dderchafodd Duw â'i ddeheulaw, yn
dywysog, ac yn Iachawdwr, i roddi edifeirwch i
Israel, a maddeuant pechodau.
32 A nyni ydym ei *dyſtion* ef o'r pethau hyn, a'r
Yspryd

yſpryd glân heſyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai ſydd yn vſyddhau iddo ef.

33 A phan glywſant hwy hynny, hwy a ffrommaſant, ac ymgynghoraſant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Phariſæad a'i enw Gamaliel, Doctor o'r gyfraith, parchedig gan yr holl bobl, a gyſododd i fynu yn y Cynghor, ac a archodd yrru yr Apoſtolion allan dros ennyd fechan;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr o Iſrael, edrychwch arnoch eich hunain, pa beth yr ydych ar fedr ei wneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn, cyſododd Theudas i fynu, gan ddywedyd ei fod ef yn rhyw un, wrth yr hwn y glynodd rhifedi o wŷr, ynghylch pedwar cant; yr hwn a laddwyd, a chynnifer oll a'i vfyddhaſant iddo a waſgarwyd, ac a wnaed yn ddiddim.

37 Yn ôl hwn y cyſododd Iudas y Galilæad, yn nyddiau y dreth, ac efe a drödd bobl lawer ar ei ôl, ac yntef hefyd a ddarfu am dano, a chynnifer oll a vfyddhaſant iddo a waſgarwyd.

38 Ac yr awron meddaf i chwi, ciliwch oddiwrth y dynion hyn, a gadewch iddynt, oblegid os o ddynion y mae y cyngor hwn, neu'r weithred honſe a ddiddymmir:

39 Eithr os o Dduw y mae, ni allwch chwi ei ddiddymmu, rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chytuno ŵ'r a wnaethant, ac wedi iddynt alw y Apoſtolion attynt, a'u curo, hwy a orchymmynnaſant iddynt na leſarent yn enw yr Iefu, ac a'u gollyngaſant ymmaith.

41 A hwy a aethant allan o olwg y Cyngor yn llawen, am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddioddef ammarch o achos ei enw ef.

42 A phennydd yn y Deml, ac o dŷ i dŷ, ni pheidiaſant a dyſcu, a phregethu Iefu Grift.

PEN. VI.

1 *Yr Apoſtolion yn chwennych nad eſtuluſid y ſloſion, o ran eu llunieth corpherol, ac yn ſalw heſyd eu hunain am gyfraxnu gair Duw; hwnaeth yr enaid: 3 yn ordeinio ſwydd Diaconieth i faith o wyr etholedig, 5 o'r rhai y mae Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yſpryd glân, yn vn: 12 a'i dilal ef gan y rhai a wrddwyddodi eſe wrth ymreſymmu: 13 ac achwyn arno ar gam, am gablu yn erbyn y Gyfraith, a'r Deml.*

AC yn y dyddiau hynny, a'r dyſcyblion yn amlhau, bu grwgnach gan y Groegiaid yn erbyn yr Hebræaid, am ddirmygu eu gwragedd gweddwon hwy, yn y weinidogaeth feunyddol.

2 Yna'r deuddeg a alwaſant ynghyd y lliaws diſcyblion, ac a ddywedaſant: nid yw gymheſur i ni adel gair Duw, a gwaſanaethu byrddau.

3 Am hynny frodyr, edrychwch yn eich plith, am ſeithwŷr da eu gair, yn llawn o'r Yſpryd glân, a doethineb, y rhai a oſodom ar hyn o orchwyl.

4 Eithr nyni a barhawn mewn gweddi, a gweinidogaeth y gair.

5 A bodlon fu'r ymadrodd gan yr holl liaws: a hwy a etholaſant Stephan, gŵr llawn o ffydd, ac o'r Yſpryd glân, a Philip, a Phrochorus, a Nicanor, a Thimon, a Pharmenas, a Nicholas, proſelyt o Antiochia:

6 Y rhai a oſodaſant hwy ger bron yr Apoſtolion, ac wedi iddynt weddio, hwy a ddodaſant eu dwylo arnynt hwy.

7 A gair Duw a gynyddodd, a rhifedi y diſcyblion yn Ieruſalem a amlhaodd yn ddirfawr, a thyrfa fawr o'r offeiriaid a vfyddhaſant i'r ffydd.

8 Eithr Stephan yn llawn ffydd, a nerth, a wnaeth ryfeddodau, ac arwyddion ym-mlith y bobl.

9 Yna y cyfodes rhai o'r Synagog a elwir eiddo y Libertiniaid, a'r Cyreniaid, a'r Alexandriaid, a'r rhai o Cilicia, ac o Aſia, gan ymddadlen ag Stephan.

10 Ac ni allent wrthwynebu y doethineb a'r Yſpryd, drwy yr hwn yr oedd efe yn lleſaru.

11 Yna y goſodaſant wŷr i ddywedyd, nyni a'i clywſom ef yn dywedyd geiriau cablaidd yn erbyn Moſes a Duw.

12 A hwy a gynhyrfaſant y bobl, a'r henuriaid, a'r Scrifennyddion, a chan ddyfod arno, a'i cippiaſant ef ac a'i dygaſant i'r Gynghorfa.

13 Ac a oſodaſant gau dyſtion, y rhai a ddywedent: nid yw y dŷn hwn yn peidio â dywedyd cabl-eiriau, yn erbyn y lle ſanctaidd hwn a'r gyfraith.

14 Canys nyni a'i clywſom ef yn dywedyd, y deſtrywiei yr Iefu hwn o Nazareth y lle ymma, ac y newidiei efe y defodau a draddododd Moſes i ni.

15 Ac fel yr oedd yr oll rai a eiſteddent yn y Cyngor yn dal ſalw arno, hwy a welent ei wyneb ef, fel wyneb Angel.

PEN. VII.

1 *Stephan, wrth gael cennad i attab troſto ei hun am y gabledd, 2 yn dangos ddarfod i Abraham addoli Duw yn iawn, a pha ffdd y dewiſodd Duw y Tadau, 20 cyn geni Moſes, a chyn adeiladu y Babell a'r Deml: 37 a thyſtiolaethu o Moſes ei hun am Grift: 44 ac na pharhaa y Ceremoniau oddiallan, y rhai a ordeiniaſid ar ddull y portreiad nefawl, ond tros amſer: 51 Gan tu cerydda hwy, am eu gwaith yn gwrthwynebu ac yn lladd Chriſt y Cyfiawn hwnnw, am yr hwn y rhagddywedaſei y prophwydi y dot efe i'w byd. 54 Hwythau ar hynny, yn ei labyddio ef i farwolaeth, ac yntef yn gorchymmyn ei enaid i'r Iefu, ac yn gweddio troſtynt hwy.*

YNa y dywedodd yr Arch-offeiriaid, A ydyw y pethau hyn felly?

2 Yntef a ddywedodd; Hawŷr, frodyr a thadau, gwrandewch, Duw y gogoniant a ymddangoſodd i'n tâd Abraham, pan oedd efe ym Meſopotamia, cyn iddo drigo yn Charran;

3 Ac a ddywedodd wrtho; * Dôs allan o'th wlâd, ac oddi wrth dy dylwyth, a thyred i'r tîr a ddangoſwyf i ti. *Gene. 12. 1.

4 Yna y daeth efe allan o dîr y Caldeaid, ac y preſſwyliodd yn Charran: ac oddi yno wedi marw ei dâd, efe a'i ſymmudodd ef i'r tîr ymma, yn yr hwn yr ydych chwi yn preſſwylio yr awr hon.

5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth ynddo, na ddo lêd troed, ac efe a addawodd ei roddi iddo i'w feddiannu, ac i'w hâd yn ei ôl, pryd nad oedd plentyn iddo.

6 A Duw a leſarodd fel hyn, [Dy hâd ti a fydd ymdeithydd mewn gwlad ddieithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'i drygant, bedwar can mlynedd. [Neu, ei hâd ef.

7 Eithr y genedl yr hon a waſanaethant hwy, a farnaf fi, medd Duw, ac wedi hynny y dônt allan, ac am gwaſanaethant i mi'r lle hwn. * Gene. 15. 14.

8 *Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad; *felly *Abraham* a genhedlodd Iſaac, ac a'i * Gene. 21.

enwedodd arno yr wythfed dydd ‖ *ac Iſaac a genhedlodd Iacob, *ac Iacob a genhedlodd y deuddec Patriarch.

9 *A'r Patrieirch gan gynfigennu a werthaſant Ioſeph i'r Aipht ‖ ond yr oedd Duw gyd ag eſ,

10 Ac a'i hachubodd eſ o'i holl orthrymderau, *ac a roes iddo hawddgarwch a doethineb, yngolwg Pharao brenin yr Aipht ‖ ac eſe a'i gosododd eſ yn llywodraethwr ar yr Aipht, ac ar ei holl dŷ.

11 Ac ſe ddaeth newyn dros holl dîr yr Aipht a Chanaan, a garthrymder mawr, a'n tadau ni chawſant lyniaeth.

12 *Ond pan glybu Iacob fôd ŷd yn yr Aipht, eſe a anfonodd ein tadau ni allan yn gyntaf.

13 *A'r ail waith yr adnabuwyd Ioſeph gan ei frodyr, a chenedl Ioſeph a aeth yn hyſpys i Pharao.

14 Yna yr anfonodd Ioſeph, ac a gyrchodd ei dad Iacob, a'i holl genedl, pymthec enaid a thrugain.

15 *Felly yr aeth Iacob i wared i'r Aipht, * ac a fu farw, eſe a'n tadau hefyd.

16 A hwy a ſymmudwyd i Sichem, ac a ddodwyd yn y bedd a brynaſei Abraham er arian, gan feibion Emor tâd Sichem.

17 A phan neſaodd amſer yr addewid, yr hwn a dyngaſei Duw i Abraham, y bobl a gynnyddodd, ac a amlhâodd yn yr Aipht,

18 Hyd oni chyfododd brenin arall, yr hwn nid adwaenei mo Ioſeph.

19 Hwn a fu ddichellgar wrth ein cenedl ni, ac a ddcygodd ein tadau, gan beri iddynt fwrw allan eu plant, ſel na heppilient.

20 *Ar yr hwn amſer y ganwyd Moſes, *ac eſe oedd ‖ dlôs i Dduw, ac a fagwyd dri mîs yn nhŷ ei dâd.

21 Ac wedi ei fwrw eſ allan, merch Pharao a'i cyfodes eſ i fynu, ac a'i magodd eſ yn fâb iddi ei hun.

22 A Moſes oedd ddyſcedig yn holl ddoethineb yr Aiphtiaid, ac oedd nerthol mewn geiriau, ac mewn gweithredoedd.

23 A phan oedd eſe yn llawn ddeugeinmlwydd oed, daeth iw galon ei ymweled â'i frodyr plant yr Iſrael.

24 *A phan welodd eſe vn yn cael cam, eſe a'i hamddiffyniodd eſ, ac a ddialodd gam yr hwn a orthrymmid, gan daro yr Aiphtŵr.

25 Ac eſe a dybiodd fôd ei frodyr yn deall, fôd Duw yn rhoddi iechydwriaeth iddynt trwy ei law eſ, eithr hwynt hwy ni ddeallaſant.

26 *A'r dydd neſaf yr ymddangoſodd eſe iddynt, a hwy yn ymraſaelio, ac a'i hannogodd hwynt i heddy hu, gan ddywedyd, ha-wŷr, brodyr ydych chwi, pa ham y gwnewch gam â'i gilydd.

27 Ond yr hwn oedd yn gwneuthur cam â'i gymmydog, a'i cilgwthiodd eſ, gan ddywedyd, pwy a'th oſodadd dî yn llywodraethŵr ac yn farnwr arnom ni.

28 A leddi di fi, y modd y lleddaiſt yr Aiphtiwr ddoe?

29 A Moſes a ffoawdd ar y gair hwn, ac a fu ddieithr yn nhîr Madian, lle y cenhedlodd eſe ddau o feibion.

30 *Ac wedi cyflawni deugain mlynedd, yr ymddangoſodd iddo, yn anialwch mynydd Sina, Angel yr Arglwydd, mewn fflam dân mewn perth.

31 A Moſes pan welodd, a fu ryfedd ganddo y golwg, a phan neſaodd i yſtyried, daeth lleſ yr Arglwydd atto, gan ddywedyd,

32 Myfi yw Duw dy dadau, Duw Abraham, a Duw Iſaac, a Duw Iacob. A Moſes wedi myned yn ddychrynnedig, ni feiddiai yſtyried.

33 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrtho, Datod dy eſcidiau oddi am dy draed; canys y lle yr wyt yn ſeſyll ynddo, ſydd dîr ſanctaidd.

34 Gan weled y gwelais ddrygfyd fy mhobl, y rhai ſy yn yr Aipht, ac mi a glywais eu griddfan, ac a ddeſcynnais iw gwared hwy. Ac yn awr tyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.

35 Y Moſes ymma, yr hwn a wrthodaſant hwy, gan ddywedyd, Pwy a'th oſododd di yn llywodraethŵr, ac yn farnwr, hwn a anfonodd Duw yn llywydd, ac yn waredwr, trwy law yr Angel, yr hwn a ymddangoſodd iddo yn y berth.

36 Hwn a'n harweiniodd hwynt allan, gan *wneuthur rhyfeddodau ac arwyddion, yn nhîr yr Aipht, ac yn y môr côch, ac *yn y diffaethwch, *ddeugain mlynedd.

37 Hwn yw'r Moſes a ddywedodd i feibion Iſrael, *Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd eich Duw i chwi, o'ch brodyr, fel myfi, arno ef y gwrandewch.

38 *Hwn yw efe a fuyn ‖ yr Eglwys yn y diffaethwch, gyd â'r Angel a ymddiddanodd ag ef yn 'mynydd Sina, ac â'n tadau ni, yr hwn a dderbyniodd ymadroddion bywiol iw rhoddi i ni.

39 Yr hwn ni fynnei ein tadau fod yn vfudd iddo, eithr cilgwthiaſant eſ, a throeſant yn eu calonnau i'r Aipht,

40 *Gan ddywedyd wrth Aaron, Gwna i ni dduwiau i'n blaenori, oblegid y Moſes ymma, yr hwn a'n dûg ni allan o dîr yr Aipht, ni wyddom beth a ddigwyddodd iddo.

41 A hwy a wnaethant lô yn y dyddiau hynny, ac a offrymmaſant aberth i'r eulyn, ac a ymlawenhaſant yngweithredoedd eu dwylo ei hun.

42 Yna y trôdd Duw, ac a'n rhoddes hwy i fynu i waſanaethu lle y nef, *ſel y mae yn ſcrifennedic yn llyfr y Prophwydi ‖ A offrymmaſech i mi laddedigion ac aberthau, ddeugain mlynedd yn yr anialwch, chwi tŷ Iſrael?

43 A chwi a gymmeraſoch babell Moloch, a ſeren eich Duw Remphan, lluniau y rhai a wnaethoch iw haddoli, minnau a'ch ſymmudaf chwi tu hwnt i Babilon.

44 Tabernacl y dyſtiolaeth oedd ymhlith ein tadau yn yr anialwch, fel y gorchymynaſei yr hwn a ddywedei wrth Moſes, *am ei wneuthur ei yn ôl y portreiad a welſei.

45 Yr hwn a ddaeſu i'n tadau ni ei gymmeryd, a'i ddwyn i mewn gyd ag Ieſu i berchennogaeth y cenhedloedd, y rhai a yrrodd Duw allan o flaen ein tadau hyd yn nyddiau Dafydd;

46 Yr hwn a gaſodd ffafor ger bron Duw, ac a ddymunodd gael Tabernacl i Dduw Iacob.

47 *Eithr Solomon a adeiladodd dŷ iddo eſ.

48 *Ond nid yw y Goruchaf yn trigo mewn temlau o waith dwylo, fel y mae y Prophwyd yn dywedyd,

49 Y nef yw ſy ngorſedd-fainge, a'r ddaiar yw troed-fainge ſy nhraed. Pa dŷ a adeiledwch i mi, medd yr Arglwydd, neu pa le ſydd im gorphwyſfa?

50 Ond ſy llaw i a wnaeth hyn oll?

51 Chwi rai gwar-galed, a dieuwaededig o galon, ac o gluſtiau, yr ydych chwi yn waſtad yn gwrthwynebu yr Yſpryd glân, megis eich tadau, felly chwithau.

32 Pa vn o'r Prophwydi nỽ ddarfu i'ch tadau
chwi ei erlid? a hwy a laddaſant y rhai oedd yn
rhagſynegi dyfodiad y Cyfiawn, i'r hwn yr awron
y buoch chwi fradwŷr a llofruddion.
53 Y rhai a dderbyniaſoch y gyfraith drwy dref-
nid angelion, ac nid a'ſ cadwaſoch.
54 A phan glywſant hwy y pethau hyn, hwy a
frommaſant yn eu calonnau, ac a yſcyrnygaſant
ddiarnedd arno.
55 [Ac eſe yn gyflawn o'r yſpryd glân, a
edrychodd yn ddyfal tua'r nef, ac a welodd ogo-
niant Duw, a'r Iefu yn ſefyll ar ddeheu-law
Duw.
56 Ac eſe a ddywedodd; wele, mi a welaf y ne-
foedd yn agored, a Mab y dŷn yn eiſtedd a'r dde-
heu-law Duw.
57 Yna y gwaeddaſant â llef vchel, ac a gae-
ſant eu cluſtiau, ac a ruthraſant yn va-fryd
arno,
58 Ac a'i bwriaſant allan o'r ddinas, ac a'i lla-
ddiaſant, a'r tyſtion a ddodaſant eu dillad wrth
draed dŷn ieuaingc a elwid Saul.
59 A hwy a labyddiaſant Stephan, ac eſe yn galw
ar Dduw, ac yn dywedyd, Arglwydd Iefu derbyn
fy yſpryd.
60 Ac eſe a oſtyngodd ar ei liniau, ac a lefodd
â llef vchel, Arglwydd na ddod y pechod hyn
yn ei herbyn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, eſe
a hunodd.]

PEN. VIII.

1 *Yr Eglwys, o achos yr erlid yn Ieruſalem,*
yedi i phrannu yn Samaria, y trwy waith Phi-
lip y Diacon, yr hwn a bregethodd, ac a wnaeth
ymbiau, ac a fedyddiodd lawer, ymhlith cranſt Si-
mon y Swynwr hudol mawr ymmyſc y bobl:
14 *Petr ac Ioan yn dyfod i gadarnhau, ac i chwa-*
nyn'r Eglwys, gan roddi yr Yſpryd glân trwy
weddi ac arddodiad dwylaw: 18 *A Simon yn*
cnſio prynu y cyffelyb awdurdod ganthynt, 20 *a*
Petr yn ei geryddu ef yn dôſt, am ei ragrith
ei ynbydd-dod, ac yn ei annog ef i edifarhau,
ac yn dychwelyd i Ieruſalem, tan bregethu gair
yr Arglwydd, eſe ac Ioan. 26 *Ac Angel yn*
anfon Philip, i ddyſgu ac i fedyddio yr Eſiuoch
o Ethiopia.

A Saul oedd yn cytuno i'w ladd ef. A bu
yn y dyddiau hnny erlid mawr a'r yr Eglwys oedd yn Ieruſalem: a phawb a waſcarwyd
ar hŷd gwledydd Iudæa a Samaria, ond yr Apoſtolion.
2 A gwŷr bucheddol a ddygaſant Stephan i'w gladdu, ac a wnaethant alar mawr am dano ef.
3 Eithr Saul oedd yn anrheithio yr eglwys, gan
fyned i mewn i bôb tŷ, a lluſco allan wŷr a gwragedd, eſe a'u rhoddes yngharchar.
4 A'r rhai a waſcarwſid, a dramwyaſant gan
bregethu y gair.
5 Yna Philip a aeth i wared i ddinas Samaria,
ac a bregethodd Grift iddynt.
6 A'r bobl yn gyttûn, a ddaliodd ar y pethau a ddywedyd gan Philip, wrth glywed o honynt, a gweled yr arwyddion yr oedd eſe yn eu gwneuthur.
7 Canys yſprydion allan, gan lefain â llêf vchel,
a aethant allan o lawer a berchennogid ganddynt,
a llawer yn gleiſion o'r parlys, ac yn gloſſion, a
iachawyd.
8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn y ddinas
honno.
9 Eithr rhyw ŵr a'i enw Simon, oedd o'r
blaen yn y ddinas, yn ſwyno, ac yn hudo pobl
Samaria, gan ddywedyd ei *fôd* ef ei hûn yn rhyw
vn mawr.
10 Ar yr hwn yr oedd pawb, o'r lleiaf hyd y
mwyaf, yn gwrando, gan ddywedyd, Mawr allu
Duw yn hwn.
11 Ac yr oeddynt a'u coel arno, o herwydd iddo
dalm o amſer eu hudo hwy a ſwynion.
12 Eithr pan gredaſant i Philip, yn pregethu y
pethau a berthynent i deyrnas Dduw, ac i enw
Iefu Grift, hwy a fedyddiwyd, yn wŷr ac yn
wragedd.
13 A Simon yntef hefyd a gredodd, ac wedi
ei fedyddio, a lynodd wrth Philip: a ſynodd
arno wrth weled yr arwyddion, a'r nerthoedd
mawrion a wneid.
14 [A phan glybu yr Apoſtolion yn Ieruſalem,
dderbyn o Samaria air Duw, hwy a anfonaſant atynt Petr ac Ioan.
15 Y rhai wedi eu dyfod i wared, a weddiaſant
droſtynt, ar iddynt dderbyn yr Yſpryd glân.
16 Canys etto nid oedd eſe wedi ſyrthio ar
neb o honynt, ond yr oeddynt yn vaic wedi eu
bedyddio yn enw yr Arglwydd Iefu.
17 Yna hwy a ddodaſant eu dwylaw arnynt, a
hwy a dderbyniaſant yr Yſpryd glân.]
18 A phan welodd Simon mai trwy ſoſodiad | *Arddo-*
dwylaw yr Apoſtolion y rhoddid yr Yſpryd glân, | *diad.*
eſe a gynnygiodd iddynt arian,
19 Gan ddywedyd, rhoddwch i minnau hefyd yr
awdurdod hon, fel ar bwy bynnac y goſodwyf ly
nwylo, y derbynio eſe yr Yſpryd glân.
20 Eithr Petr a ddywedodd wrtho, bydded dy
arian gyd â thi i ddeſtryw, am i tybied y | *Feddwl.*
meddiennir dawn Duw trwy arian.
21 Nid oes i ti na rhan, na chyfran yn y gorchwyl hyn, canys nid yw dy galon di yn vniawn
ger bron Duw.
22 Edifarhâ gan hynny am dy ddrygioni hyn,
a gweddia Dduw a faddeuir i ti feddyl fryd dy
galon.
23 Canys mi a'th welaf mewn buſl chwerwder,
ac mewn rhwymedigaeth anwiredd.
24 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, gweddiwch chwi droſoſi ar yr Arglwydd, fel na ddêl
dim arnaf o'r pethau a ddywedaſoch.
25 Ac wedi iddynt dyſtialaethu, a lleſaru gair
yr Arglwydd, hwy a dóychwelaſant i Ieruſalem,
ac a bregethaſant yr Eſengyl yn llawer o bentrefi y Samariaid.
26 Ac Angel yr Arglwydd a lefaredd wrth Philip, gan ddywedyd, Cyſod a dôs tu a'r deau, i'r
ffordd ſydd yn myned i wared o Ieruſalem i
Gaza: yr hon ſydd anghyfannedd.
27 Ac eſe a gyfododd ac a aeth, ac wele gŵr o
Ethiopia, Enuuch gallueg dan Candace brenhines
yr Ethiopiaid, yr hwn oedd a'r el holl dryſſor hi
yr hwn a ddaethei i Ieruſalem i addoli:
28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn eiſtedd yn ei
gerbyd, ac yn darllein y Prophwyd Eſaias.
29 A dywedodd yr Yſpryd wrth Philip, dôs yn
nês, a glŷn wrth y cerbyd ymma.
30 A Philip a redodd atto, ac a'i clybu eſ yn darllein y Prophwyd Eſaias; ac a ddywedodd i A
wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllein?
31 Ac eſe a ddywedodd, pa ſodd y gallaf, oddieithr *i* rywun vn fy nghyfarwyddo i. Ac eſe
a ddymunodd ar Philip ddyfod i fynu, ac eiſtedd gyd ag eſ.
32 A'r lle o'r Scrythur yr oedd eſe yn ei ddar- * Eſa.
llein, oedd hwn, * fel dafad i'r lladdfa yr ar- 53.7.
weinwyd eſ, ac fêl oen ger bron ei geiſi-wr yn
ſud, ſelly nid agoroddeſe ei enau.

33 Yn

33 Yn ei oſtyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymmaith, eithr pwy a draetha ei genhedlaeth ef? oblegid dygir ei fywyd ef oddi ar y ddaiar.

34 A'r Efnuch a attebodd Philip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mye'r Prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hûn, ai am ryw vn arall?

35 A Philip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr Scrythur honno, ac a bregethodd iddo yr Iefu.

36 Ac fel yr oeddynt yn myned ar hyd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr, a'r Efnuch a ddywedodd, wele ddwfr, beth ſydd yn lluddias fy medyddio?

37 A Philip a ddywedodd, os wyti yn credu â'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yr wyf yn credu fod Iefu Grift yn fab Duw.

38 Ac efe a orchymynnodd ſefyll o'r cerbyd, a nwy a aethant i wared ill dau i'r dwfr, Philip a'r Efnuch, ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fynu o'r dwfr, Yſpryd yr Arglwydd a gippiodd Philip ymmaith, ac ni welodd yr Efnuch ef mwyach. Ac efe a aeth ar hyd ei ffordd et hnu yn llawen.

40 Eithr Philip a gaed yn Azotus; a chan dramwy, efe a efengylodd ym mhôb dinas, hyd oni ddaeth efe i Cæſarea.

PEN. IX.

1 *Saul yn myned i Damaſcus; a'i daraw ef i lawr i'r ddaiar,* 10 *a'i alw i fod yn Apoſtol.* 18 *a'i fedyddio gan Ananias.* 20 *Ynteſ yn pregethu Chriſt yn hyderus.* 23 *Yr Iddewon yn cynllwyn iw lâdd ef:* 29 *a'r Groegwyr heſyd;* ynteſ *yn diango rhag y ddwy blaid.* 31 *Yr Eglwyſi yn cael llonyddwch. Petr yn iachau Aeneas or parlys,* 36 *ac yn codi Tabitha o farw i fyw.*

A Saul etto yn chwythu bygythiau a chelanedd, yn erbyn diſcyblion yr Arglwydd, a aeth at yr Arch-offeiriad.

2 Ac a ddeiſyfodd ganddo lythyrau i Ddamaſcus, at y Synagogau, fel os cai efe nêb o'r ffordd hon, na gwŷr, na gwragedd, y gallei efe eu dwyn hwy yn rhwym i Ieruſalem.

3 Ac fel yr oedd efe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Ddamaſcus, ac yn ddiſymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac efe a ſyrthiodd ar y ddaiar, ac a glybu lais yn dywêdyd wrtho, Saul, Saul pa ham yr wyt yn fy erlid i.

5 Yntef a ddywedodd, pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd; Myfi yw Iefu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid. Caled yw i ti wingo yn erbyn y ſwmbylau.

6 Ynteu gan grynu, ac a braw arno, a ddywedodd, Arglwydd beth a fynni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dôs i'r ddinas, a fe a ddywedir i ti pa beth ſy raid i ti ei wneuthur.

7 A'r gwŷr oedd yn cyd-teithio ag ef, a ſafaſant yn ſtûd, gan glywed y llais, ac heb weled nêb. [5yn.

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaiar: a phan agorwyd ei lygaid, ni welei efe nêb: eithr hwy a'i tywyſaſant ef erbyn ei law, ac a'i dygaſant ef i mewn i Ddamaſcus.

9 Ac efe a ſu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwyta, nac yfed.

10 Ac yr oedd rhyw ddiſcybl yn Damaſcus, a'i enw Ananias. A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth; Ananias. Yntef a ddywedodd, wele fi, Arglwydd.

11 A'r Arglwydd *a ddywedodd* wrtho, Cyfod, a dôs i'r heol a elwir Vniawn, a chais yn nhŷ Iudas, yn a'i enw Saul, o Tharſus: canys wele y mae yn gweddio,

12 Ac ef a welodd mewn gweledigaeth, ŵr a'i enw Ananias yn dyfod i mewn, ac yn dodi ei law arno, fel y gwelei eilwaith.

13 Yna yr attebodd Ananias, O Arglwydd, mi a glywais gan lawer am y gŵr hwn, faint o ddrygau a wnaeth efe i'th Sanct di yn Ieruſalem.

14 Ac ymma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr Arch-offeiriaid, i rwymo pawb ſy'n galw ar dy enw di.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho t dôs ymmaith, canys y mae hwn yn lleſtr etholedic i mi, i ddwyn ſy enw ger bron cenhedloedd, a brenhinoedd, a phlant Iſrael.

16 Canys myfi a ddangoſaf iddo pa bethau eu maint ſydd raid iddo ef eu dioddef, er mwyn ſy enw i.

17 Ac Ananias a aeth ymmaith, ac a aeth i mewn i'r tŷ, ac wedi dodi ei ddwylo arno efe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm hanfonodd i, (Iefu yr hwn a ymddangoſodd i ti ar y ffordd y daethoſt) fel y gwelych dracheſo, ac fel y lanwer â'r Yſpryd glân.

18 Ac yn ebrwydd y ſyrthiodd oddiwrth ei lygaid ef, megis cenn, ac efe a gaſodd ei olwg yn y man ac efe a gyfododd, ac a fedyddiwyd.

19 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, efe a gryfhaodd. A bu Saul gyd â'r diſcyblion oedd yn Damaſcus, dalm o ddyddiau.

20 Ac yn ebrwydd yn y Synagogau, efe a bregethodd Grift: mai efe yw Mâb Duw.

21 A phawb a'r a'i clybu ef, a ſynaſant ac a ddywedaſant, Onid hwn yw'r vn oedd yn diſtrŵo yn Ieruſalem, y rhai a alwent ar yr enw hwn, ac a ddaeth ymma er mwyn hyn, fel y dygei hwynt yn rhwym at yr Arch-offeiriaid?

22 Eithr Saul a gynnyddodd fwy-fwy o nerth, ac a orchfygodd yr Iddewon oedd yn preſwylio yn Damaſcus, gan gadarnhau mai hwn yw'r Chriſt.]

23 Ac wedi cyflawni llawer o ddyddiau, cydymgynghorodd yr Iddewon iw ladd ef.

24 Eithr eu cyd-fwriad hwy a wybuwyd gan Saul, a hwy a ddiſgwiliaſant y pyrth ddydd a nos, iw ladd ef.

25 Yna y diſcyblion a'i cymmeraſant ef o hŷd nôs, ac a'i gollyngaſant i wared dros y mûr mewn baſced.

26 A Saul, wedi ei ddyfod i Ieruſalem, a geiſiodd ymwaſcu â'r diſcyblion, ac yr oeddynt oll yn ei ofni ef, heb gredu ei fod efe yn ddiſcybl.

27 Eithr Barnabas a'i cymmerodd ef, ac a'i dug at yr Apoſtolion, ac a fyngodd iddynt, pa fodd y gwelſei efe yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddiddan o honaw ag ef, ac mor hŷ a fuaſei efe yn Damaſcus, yn enw yr Iefu.

28 Ac yr oedd efe gyd â hwynt, yn myned i mewn ac yn myned allan, yn Ieruſalem.

29 A chan fod yn hŷ yn enw'r Arglwydd Iefu, efe a leſarodd, ac a ymddadleuodd yn erbyn y Groegiaid, a hwy a geiſiaſant ei ladd ef.

30 A'r brodyr pan wybuant, a'i dygaſant ef i wared i Cæſarea, ac a'i hanfonaſant ef ymmaith i Tharſus.

31 Yna'r Eglwyſi drwy holl Iudæa, a Galilæa, a Samaria, a gawſant heddwch, ac a adeiladwyd, a chan rodio yn ofnyr Arglwydd, ac yn niddanwch yr Yſpryd glân, hwy a amlhawyd.

32 A bu

32 A bu, a Phetr yn trannwy | drwy'r holl *wledydd*, iddo ddyfod i wared at y Sainct hefyd, y rhai oedd yn trigo yn Lyda.

33 Ac eſo a gafodd yno ryw ddŷn a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd yn gorwedd ar welyr hwn oedd glaf o'r parlys.

34 A Phetr a ddywedodd wrtho, Aeneas, y mae Ieſu Criſt yn dy iachau di, Cyſod a chyweiria dy wely. Ac eſe a gyſododd yn ebrwydd.

35 A phawb a'r oedd yn preſſwylio yn Lyda, a Saron, a'i gwelſant ef, ac a ymchwelaſant at yr Arglwydd.

36 Ac yn Ioppa yr oedd rhyw ddiſcybles, a'i henw Tabitha, (yr hon, os cyfieithir, a elwir Dorcas,) hon oedd yn llawn o weithredoedd da, ac eluſenau, y rhai a wnaethei hi.

37 A digwyddodd yn y dyddiau hynny, iddi ſed yn glâf, a marw: ac wedi iddynt ei golchi, hwy a'i dodaſant hi mewn lloft.

38 Ac o herwydd bod Lyda yn agos i Ioppa, y diſcyblion a glywſant fod Petr yno, ac a anfonaſant ddau ŵr atto ef, gan ddeiſyf | nad oedei ddyfod hyd attynt hwy.

39 A Phetr a gyfodes, ac a aeth gyd â hwynt; ac wedi ei ddyfod, hwy a'i dygaſant ef i fynn i'r lloft. A'r holl wragedd gweddwon a ſafaſant yn ei ymyl ef yn wylo, ac yn dangos y peiſiau, a'r gwiſcoedd a wnaethei Dorcas, tra yd-oedd hi gyd â hwynt.

40 Eithr Petr wedi eu bwrw hwy i gyd allan, a dodi ei liniau *ar lawr*, a weddiodd, a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, Cyſod. A hi a agorodd ei llygaid, a phan welodd hi Petr, hi a gododd yn ei heiſtedd.

41 Ac eſe a roddedd ei law iddi, ac a'i cyſododd hi i fynu. Ac wedi galw y Sainct, a'r gwragedd gweddwon, eſe a'i goſodedd hi ger bron yn fyw.

42 Ac yſpys fu drwy holl Ioppa: a llawer a gredaſant yn yr Arglwydd.

43 A bu iddo aros yn Ioppa lawer o ddyddiau, gyd ag vn Simon Barcer.

PEN. X.

1 *Cornelius, gŵr defoſionol, 3 wrth orchymyn Angel, yn danfon i gyrchu Petr: 11 Tuſtu, trwy weledigaeth, 15 yn a ddyſcir na ddylyniei mor Conhelodol. 34 Ac eſe yn pregethu Criſt i Cornelius, a'r rhai oedd gydag ef, 44 yr Yſpryd glân yn diſcyn arnynt, 48 a'i bedyddio hwy.*

YR oedd rhyw ŵr yn Cæſarea, a'i enw Cornelius, Canwriad o'r fyddin a elwid yr Italaidd.

2 *Gŵr* defoſionol, ac yn ofni Duw ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweddio Duw yn waſtadol.

3 Eſe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, Angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrtho, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graffu arno, a myned yn ofnus, eſe a ddywedodd, Beth ſydd, Arglwydd? ac eſe a ddywedodd wrtho, Dy weddiau di, a'th elusenau a dderchafaſant yn goffadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wyr i Ioppa, a gyrr am yr hwn a gyfenwir Petr.

6 Y mae eſe yn lletyau gyd ag vn Simon Barcer, tŷ'r hwn ſydd wrth y môr: eſe a ddywed i ti pa beth ſydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan ymadawodd yr Angel oedd yn ymddiddan â Chornelius, eſe a alwodd ar ddau o dylwyth ei dŷ, a milwr defoſionol, o'r rhai oedd yn aros gyd ag ef,

8 Ac wedi iddo fynegi iddynt y cwbl, eſe a'u hanfonodd hwynt i Ioppa.

9 A thrannoeth, ſel yr oeddynt hwy yn ymdeithio, ac yn neſau at y ddinas, Petr a aeth i fynu ar y tŷ i weddio, ynghylch y chweched awr.

10 Ac ſe ddaeth arno newyn mawr, ac eſe a chwennychei gael bwyd. Ac a hwynt yn paratoi iddo, ſe ſyrthiodd arno lewyg.

11 Ac eſe a welei y nef yn agored, a rhyw leſtr yn deſcyn arno, ſel llen lliain fawr, wedi rhwymo ei phedair congl, a'i gollwng i wared hyd y ddaiar.

12 Yn yr hon yr oedd pôb rhyw bedwar-carnolion y ddaiar, agwyllt-filod, ac ymluſciaid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth lleſ atto; Cyſod Petr, lladd, a bwyta.

14 A Phetr a ddywedodd; nid felly, Arglwydd, canys ni fwyteais i erioed ddim cyffredin neu aflan.

15 A'r lleſ dracheſn *a ddywedodd* wrtho yr ail waith; Y pethau a lanhâodd Duw, na alw di yn gyffredin.

16 A hyn a wnaed dair gwaith, a'r lleſtr a ddderbyniwyd drachefn i fynu i'r nef.

17 Ac ſel yr oedd Petr yn ammau yn ddo ei hûn, beth oedd y weledigaeth a welſei: wele, y gwŷr a anfonaſid oddiwrth Cornelius, wedi ymolyn am dŷ Simon, oeddynt yn ſefyll wrth y porth.

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a ofynnaſant a oedd Simon, yr hwn a gyfenwid Petr, yn lletyau yno.

19 Ac ſel yr oedd Petr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yſpryd wrtho; wele dry-wyr yn dy geiſio di.

20 Am hynny, cyfod, deſcyn, a dôs gyd â hwynt, heb ammau dim, o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phetr wedi deſcyn at y gwŷr a anfonaſid oddi wrth Cornelius atto, a ddywedodd, wele, myfi yw yr hwn yr ydych chwi yn ei geiſio; beth yw yr achos y daethoch o'i herwydd?

22 Hwythau a ddywedaſant, Cornelius y Canwriad, gŵr cyfiawn, ac yn ofni Duw, ac a gair da iddo gan holl genedl yr Iddewon, a rybuddiwyd gan Angel ſanctaidd, i ddanfon am danati i'w dŷ, ac i wrando geiriau gennit.

23 Am hynny eſe a'u galwodd hwynt i mewn, ac a'u llettyodd hwy. A thrannoeth yr aeth Petr ymmaith gyd â hwy: a rhai o'r brodyr o Ioppa a aeth gyd ag ef.

24 A thrannoeth yr aethant i mewn i Cæſarea, ac yr oedd Cornelius yn diſgwil am danynt, ac eſe a alwaſei ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.

25 Ac ſel yr oedd Petr yn dyfod i mewn, Cornelius a gyfarfu ag ef, ac a ſyrthiodd wrth ei draed, ac a'i haddolodd ef.

26 Eithr Petr a'i cyſododd ef i fynu, gan ddywedyd; Cyſod, Dŷn wyf finneu hefyd.

27 A than ymddiddan ag ef, eſe a ddaeth i mewn, ac a gafodd lawer wedi ymgynnull ynghyd.

28 Ac eſe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch mai anghyfreithlawn yw i ŵr o Iddew ymwaſcu, neu ddyfod at alltud: eithr Duw a ddangoſodd i mi, na alwn neb yn gyffredin, neu yn aflan.

29 O ba herwydd, iê yn ddi-nâg y daethym, pan anfonwyd am danaf? yr wyf gan hynny yn gofyn am ba achos y danfonaſoch am danaf.

30 A Chornelius a ddywedodd, Er ys pedwar diwrnod i'r awr hon, *o'r dydd*, yr oeddwn yn ymprydio

2c

ac ar y nawsed awr yn gweddio yn sy nhŷ : ac wele, sasodd gŵr ger sy mron mewn gwisc ddisclair.

31 Ac a ddywedodd ; Cornelius, gwrandawyd dy weddi di, a'th elusenau a ddaethant mewn cofia ger bron Daw.

32 Am hynny anson i Ioppa, a galw am Simon, yr hwn a gyfenwir Petr, y mae ese yn lleteua yn nhŷ Simon Barcer, ynglann y môr, yr hwn pan ddelo attat a lefara wrthit.

33 Am hynny yn ddioed mysi a ansonais attat, a thi a wnaethost yn dda ddysod. Yr awron gan hynny, yr ŷm ni oll yn bresennol ger bron Duw, i wrando yr holl bethau a orchymynnwyd i ti gan Dduw.

34 [Yna yr agorodd Petr ei enau, ac a ddywe-
*Deu.10. 17.rhus.2 11.1 pet. 1.17. dodd, *Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb.

35 Ond ym-mhôb cenhedl, y neb sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, sydd gyn-meradwy ganddo ef.

36 Y gair yr hwn a anfonodd *Duw* i blant Israel, gan bregethu tangneddyf trwy Iesu Grist, ese yw Arglwydd pawb oll.

‖ *Neu, peth.* 37 Chwy-chwi a wyddoch y ‖ gair a fu yn holl Iudæa, gan ddechreu o Galilæa, wedi y bedydd a bregethodd Ioan :

38 Y modd yr eneiniodd Duw Iesu o Nazareth â'r Yspryd glân, ac â nerth : yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachau pawb a'r oedd wedi eu gorthrymmu gan ddiafol : oblegid yr oedd Duw gyd ag ef.

39 A ninnau ydym dystion o'r pethau oll a wnaeth ese yngwlad yr Iddewon, ac yn Ierusalem, yr hwn a laddasant, ac a groes-hoeliasant ar bren.

40 Hwn y gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ei i'w wneuthur yn amlwg.

41 Nid i'r bobl oll, eithr i'r tystion etholedig o'r blaen gan Dduw, *sef* i ni, y rhai a swytasom, ac a yfasom gyd ag ef, wedi ei ad-gyfodi o o feirw.

42 Ac ese a orchymynnodd i ni bregetha i'r bobl, a thystiolaetha mai ese yw 'r hwn a ordeiniwyd gan Dduw, yn farn-wr byw a meirw.

*Ier. 31. 34.mic.7. 18. 43 *I hwn y mae 'r holl Brophwydi yn dwyn tystiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef faddeuant pechodau, drwy ei enw ef.

44 A Phetr etto yn llefaru y geiriau hyn, syrthiedd yr Yspryd glân ar bawb a oedd yn clywed y gair.

45 Ar rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cynnifer ac a ddaethent gyd â Phetr, a synnasant, am dywallt dawn yr Yspryd glân ar y cenhedloedd hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llefaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr attebodd Petr.

47 A all neb luddias dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dderbyniasant yr Yspryd glân, fel ninnau.

48 Ac ese a orchymynnodd eu bedyddio hwynt yn enw yr Arglwydd : yna y deisyfiasant arno aros tros ennyd o ddyddiau.]

PEN. XI.

1 *Petr wedi achwyn arno am fyned i mewn at y Cenhedloedd, yn gwneuthur ei anddiffyn,* 18 *ac yn cael ei dderbyn.* 19 *Wedi cyhoeddyd o'r Sengyl dyd Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon Barnabas iw cadarnhau hwynt :* 26 *Y disceblion yno yn cael yn gyntaf rhai eu galw yn Gristnogion.* 27 *Ac yn anson ymwared i'r brodyr yn Iudea yn amser newyn.*

A'R Apostolion a'r brodyr oedd yn Iudea, a glywsant ddarfod i'r Cenhedloedd hefyd dderbyn gair Duw.

2 A phan ddaeth Petr i fynu i Ierusalem, y rhai o'r enwaediad y ymrysonasant yn ei erbyn ef,

3 Gan ddywedyd, Ti a aethost i mewn at wŷr dienwaededig, ac a swytteaist gyd â hwynt.

4 Eithr Petr a ddechreuodd, ac a eglurodd y *peth* iddynt mewn tresn, gan ddywedyd,

5 Yr oeddwn i yn ninas Ioppa yn gweddio, ac mewn llewyg y gwelais weledigaeth, Rhyw lestr megis llenlliain fawr yn descyn, wedi ei gollwng o'r nef, erbyn ei phedair congl, a hi a ddaeth hyd attaf fi.

6 Ar yr hon pan edrychais, yr ystyriais, ac mi a welais bedwar-carnolion y ddaear, a gwyllt-filod, ac ymlusciaid, ac ehediaid y nêf.

7 Ac mi a glywais lef yn dywedyd wrthif, Gyfod Petr, lladd, a bwyta.

8 Ac mi a ddywedais, nid felly Arglwydd, canys dim cyffredin neu aflan nid aeth yn amser i'm genau.

9 Eithr y llais a'm hatteb odd i eilwaith o'r nef, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

10 A hyn a wnaed dair gwaith : a'r holl bethau a dynawyd i fynu i'r nef drachefn.

11 Ac wele, yn y man yr oedd trywyr yn sefyll wrth y tŷ yr oeddwn yndde, wedi eu hanson o Cæsarea attafi.

12 A'r Yspryd a archodd i mi fyned gyd â hwynt heb ammau dim. A'r chwe brodyr hyn a ddaethant gyd â mi, ac nyni a ddaethom i mewn i dŷ gŵr.

13 Ac ese a synegodd i ni pa fodd y gwelsei ese Angel yn ei dŷ, yn sefyll, ac yn dywedyd wrtho ; Anson wŷr i Ioppa, a gyrr am Simon a gyfenwir Petr :

14 Yr hwn a lefara eiriau wrthit, trwy y rhai i'th iacheir di, a'th holl dŷ.

15 Ac a myfi yn dechreu llefaru, syrthiodd yr Yspryd glân arnynt, * megis arnom ninnau yn y dechreuad. *pen.2.4

16 Yna y cofiais air yr Arglwydd, y modd y dywedasei ese; *Ioan yn wir a fedyddiodd â dwfr, eithr chwi a fedyddir â'r Yspryd glân. *Act.1.16

17 Os rhoddes Duw gan hynny iddynt hwy gyffelyb rodd ac i ninnau, y rhai a gredasom yn yr Arglwydd Iesu Grist, pwy oeddwn i, i allu lluddias Duw ?

18 A phan glywsant y pethau hyn, distawu a wnaethant, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, fe roddes Duw gan hynny i'r Cenhedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

19 *A'r rhai a wascarasid o herwydd y blinder a godasei ynghylch Stephan, a dramwyasant hyd yn Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, heb lefaru y gair wrth neb, ond wrth yr Iddewon yn unig. *pen.8.1.

20 A rhai o honynt oedd wyr o Cyprus, ac o Cirene, y rhai wedi dyfod i Antiochia, a lefarasant wrth y Groegiaid, gan bregethu yr Arwydd Iesu.

21 A llaw yr Arglwydd oedd gyd â hwynt; a nifer mawr a greddodd, ac a drŏdd at yr Arglwydd.

22 [A'r gair a ddaeth i glustiau yr Eglwys oedd yn Ierusalem, am y pethau hyn ; A hwy a anfonasant Barnabas, i fyned hyd Antiochia.

23 Yr hwn pan ddaeth, a gweled grâs Duw, a fu lawen ganddo, ac a gynghorodd bawb oll, trwy lwyr-fryd calon i lyn wrth yr Arglwydd.

24 Oblegid

24 Oblegid yr oedd efe yn ofni da, ac yn llawn o'r Yſpryd glân, ac o ffydd: a llawer o bobl a chwanegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i Tharſas, i geiſio Saul, ac wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia.

26 A bu iddynt flwyddyn gyfan ymgynnull ‖ yn yr Eglwys, a dyſcu pobl lawer, a bod galw y diſcyblion yn Griſtianogion yn gyntaf yn Antiochia.

27 [Ac yn y dyddiau hynny, daeth prophwydi o Ieruſalem i wared i Antiochia.

28 Ac vn o honynt, a'i enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddocaodd drwy yr Yſpryd, y byddei newyn mawr dros yr holl ſŷd: yr hwn hefyd a ſu tan Claudius Cæſar.

29 Yna'r diſcyblion, bob vn yn ôl ei allu, a ‖ fwriadſant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preſſwylio yn Iudæa.

30 Yr hyn beth hefyd a wnaethant, gan ddanfon at yr Henuriaid, drwy law Barnabas a Saul.]

PEN. XII.

1 Brenin Herod yn erlid y Chriſtianogion, yn lladd Iaco, ac yn carcharu Petr: a'r Angel yn ei waredu ef wrth weddiau yr Eglwys. 20 Herod trwy ſalchder yn cymeryd iddo ei hun y gogoniant oddi ddyladau i Dduw, ac yn cael ei daro gan yr Angel, ac yn marw yn reſmol. 24 Yr Eglwys yn lwyddo, ar ôl ei ſarwoleth ef.

[AC ynghylch y pryd hynny yr eſtynnodd Herod frenin ei ddwylo, i ddrygu rhai o'r Eglwys.

2 Ac efe a laddodd Iacob brawd Ioan â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr Iddewon hynny, efe a chwanegodd ddala Petr hefyd: (A dyddiau y bara croyw y doedd hi.)

4 Yr hwn wedi ei ddal a roddes efe yngharchar, ac a'i traddododd at bedwar pedwariaid o ſil-wŷr, i'w gadw, gan ewyllyſio a'r ôl y Paſc ei ddwyn ef allan at y bobl.

5 Felly Petr a gadwyd yn y carchar, eithr gweddi ‖ ddyſai a wnaethpwyd gan yr Eglwys at Dduw droſto ef.

6 A phan oedd Herod a'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nôs honno yr oedd Petr yn cyſcu rhwng dau ſilwr, wedi ei rwymo â dwy gadwyn, a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele Angel yr Arglwydd a ſafodd ger llaw, a goleuni a ddiſgleiriodd yn ‖ y carchar, ac efe a darawodd yſtlys Petr, ac a'i cyfododd ef, gan ddywedyd, Cyfod yn fuan: a'i gadwyni ef a ſyrthiaſant oddi wrth ei ddwylo.

8 A dywedodd yr Angel wrtho, Ymwregyſa, a rhwym dy ſandalau, ac felly y gwnaeth efe: Yna y dywedodd, bwrw dy wiſg am danat, a chanlyn fi.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef, ac ni's gwybu mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr Angel, eithr yr oedd yn tybied mai gweled gwelediaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wiliadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth hayarn, yr hwn ſydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hyd vn heol, ac yn ebrwydd yr Angel a aeth ymmaith oddi wrtho.

11 A Petr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir anſon o'r Arglwydd ei Angel a'm gwared i allan o law Herod, ac oddi wrth holl ddisgwiliad pobl yr Iddewon.

12 Ac wedi iddo ‖ gymmeryd pwyll, efe a ddaeth i dŷ Mair, mam Ioan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marcus, lle yr oedd llawer wedi ymgaſclu, ac yn gweddio.

13 Ac ſel yr oedd Petr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth i ymwrando, a'i henw Rhodē.

14 A phan adnabu hi lais Petr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd, eithr hi a redodd i mewn, ac a fynegodd fod Petr yn ſefyll o flaen y porth.

15 Hwythau a ddywedaſant wrthi, yr wyt ti yn ynfydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedaſant, Ei Angel ef ydyw.

16 A Phetr a barhâodd yn curo; ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelſant ef, ac a ſynnaſant.

17 Ac efe a amneidiodd arnynt â llaw i dewi, ac a adroddodd iddynt pa wedd y dygaſei yr Arglwydd ef allan o'r carchar: ac efe a ddywedodd, mynegwch y pethau hyn i Iaco, ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd ac a aeth i le arall.

18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, yr oedd tralliod nid bychan yn mhlith y mil-wŷr, pa beth a ddaethei o Petr.

19 Eithr Herod pan ei ceiſiodd ef, a heb ei gael, a holodd y ceidwaid, ac a orchymynnodd eu cymmeryd: hwy ymaith. Yntef a aeth i wared o Iudæa i Cæſarea, ac a arhoſodd yno.

20 Eithr Herod oedd ‖ yn llidiog iawn yn erbyn gwŷr Tyrus a Sidon: a hwy a ddaethant yn gytûn arto, ac wedi ennill Blaſtus, yr hwn oedd ar fin fellydd y brenin, hwy a ddeiſyfaſant dangneddyf: am fôd eu gwlâd hwynt yn cael ei chynhaliaeth o wlâd y brenin.

21 Ac ar ddydd penodedig, Herod gwedi gwiſco dillad brenhinol, a eiſteddodd ar yr orſedd-faingc, ac a araithiawdd wrthynt.

22 A'r bobl a roes floedd, Lleferydd Duw, ac nid dŷn ydyw.

23 Ac allan o law y tarawodd Angel yr Arglwydd ef, am na roeſei y gogoneſ ‖ Ddaw: a chan bryfed yn ei ysu, efe a drengodd.

24 A gair Duw a gynnyddodd, ac a amlhâodd.

25 A Barnabas a Saul wedi cyflawni eu * gwenidogaeth, a ddychwelaſant o Ieruſalem gan gymeryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr hwn a gyfenwid Marc.

PEN. XIII.

1 Dewis Paul a Barnabas i fynd at y Cenhedloedd. 7 Sergius Paulus, ac Elymas y Swynwr. 14 Paul yn preſethu yn Antiochia, mai Iaſu yw Chriſt. 42 Y Cenhedloedd yn credu: 45 Yr Iddewon yn gwrthwyneba, ac yn cablu: 46 Paul a Barnabas ar hynny yn troi at y Cenhedloedd. 48 Y rhai a ordeinieſid i fywyd yn credu.

YR oedd hefyd yn yr Eglwys ydoedd yn Antiochia, rai prophwydi ac athrawon, Barnabas, a Simeon, yr hwn a elwid Niger, a Lucius o Cirene, a Manaen brawd-maeth Herod y Tetrarch, a Saul.

2 Ac ſel yr oeddynt hwy yn gwaſanaethu yr Arglwydd, ac yn ymprydio, dywedodd yr Yſpryd glân; Neillduwch i mi Barnabas a Saul, i'r gwaith y gelwais hwynt iddo.

3 Yna wedi iddynt ymprydio, a gweddio, a dodi eu dwylo arnynt, hwy a'u gollyngaſant ymmaith.

4 A hwythau wedi eu danfon ymmaith gan yr Yſpryd glân, a ddaethant i Seleucia, ac oddi yno a fordwyaſant i Cyprus.

5 A phan oeddynt yn Salamis, hwy a bregethaſant

Neu, a'i fryd ar roſla

Neu, i ymofyn pwy oedd yno.

*Pen. 12. 29. 30.

thafant air Duw yn Synagogau yr Iddewon, ac yr oedd hefyd ganddynt Ioan yn weinidog.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy'r ynys hyd Paphus, hwy a gawsant ryw swyn-wr, gau brophwyd o Iddew, a'i enw Bariesu.

7 Yr hwn oedd gyda'r Rhaglaw Sergius Paulus, gŵr call: hwn wedi galw atto Barnabas a Saul, a ddeisyfiodd gael clywed gair Duw.

8 Eithr Elymas y swyn-wr (canys felly y cyfeithir ei enw ef) a'i gwrthwynebodd hwynt, gan geisio gŵyr-droi y Rhaglaw oddiwrth y ffydd.

9 Yna Saul, yr hwn hefyd *a elwir* Paul, yn llawn o'r Yspryd glân, a edrychodd yn graff arno ef,

10 Ac a ddywedodd, O gyflawn o bôb twyll, a phôb scelerder, *tydi* mâb diafol, a gelyn pôb cyfiawnder, oni pheidi di â gŵyro vniawn ffyrdd yr Arglwydd?

11 Ac yn awr wele, *y mae* llaw yr Arglwydd arnati, a thi a fyddi ddall heb weled yr haul dros amser. Ac yn ddiattreg y syrthiodd arno niwlen, a thywyllwch, ac efe a aeth oddiamgylch gan geisio rhai i'w arwain erbyn ei law.

12 Yna y Rhaglaw, pan welodd yr hyn a wnaethid, a gredodd, gan ryfeddu wrth ddysceidiaeth yr Arglwydd.

13 A Phaul a'r rhai oedd gyd ag ef, a aethant ymaith o Paphus, ac a ddaethant i Perga yn Pamphilia; eithr Ioan a ymadawodd oddi-wrthynt, ac a ddychwelodd i Ierusalem.

14 Eithr hwynt hwy, wedi ymado o Perga, a ddaethant i Antiochia yn Pisidia, ac a aethant i mewn i'r Synagog ar y dydd Sabbath, ac a eisteddasant.

15 Ac yn ôl darllein y gyfraith a'r Prophwydi, llywodroethwyr y Synagog a anfonasant attynt, gan ddywedyd, Ha-wŷr frodyr, od oes gennych air o gyngor i'r bobl, traethwch.

16 Yna y cyfododd Paul i fyny, a chan amneidio â'i law am ofteg, a ddywedodd, O wŷr o Israel, a'r rhai ydych yn ofni Duw, gwrandewch.

17 Duw y bobl hyn Israel, a etholodd ein tadau ni, ac a ddercha fodd y bobl, * pan oedd yn ymdeithio yngwlâd yr Aipht, * ac â braich vchel y dug efe hwynt oddi yno allan.

18 * Ac ynghylch deugain mhlynedd o amser, y goddefodd efe eu harferion hwynt yn yr anialwch.

19 Ac wedi iddo ddinistrio saith genedl ynnhir Canaan, * â chorel-bren y parthodd efe dîr y rhai hynny iddynt hwy.

20 * Ac wedi y pethau hyn, dros yspaid ynghylch pedwar cant a dêng mhlynedd a deugain, efe a roddes farn-wŷr *iddynt*, hyd Samuel y prophwyd.

21 Ac yn ôl hynny y dymunasant gael brenin: * ac efe a roddes Duw iddynt Saul fâb Cis, gŵr o lwyth Beniamin, ddeugain mhlynedd.

22 Ac wedi ei ddiswyddo ef, * y cyfododd efe Ddafydd yn frenin iddynt, am yr hwn y tystiolaethodd, ac y dywedodd; * Cefais Ddafydd fab Iesse, gŵr vn ôl fy nghalon, yr hwn a gyflawna fy holl Ewyllys.

23 * O hâd hwn, Duw yn ôl ei addewid a gyfododd i Israel *yr* Iachawdr Iesu.

24 * Gwedi i Ioan rag bregethu o flaen ‖ ei ddyfodiad ef i mewn, fedydd edifeirwch i holl bobl Israel.

25 Ac fel yr oedd Ioan yn cyflawni ei redfa, efe a ddywedodd, * pwy yr ydych chwi yn tybied fy mod i? nid myfi yw efe, eithr wele, y mae yn dyfod ar fy ôl i, yr hwn nid wyfi deilwng i ddatrod tîdiau ei draed.

26 Ha-wŷr frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith sydd yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd gair yr iechydwriaeth hon.

27 Canys y rhai oedd yn preswylio yn Ierusalem, a'u tywysogion, heb adnabod hwn, a lleferydd y Prophwydi, y rhai a ddarllennir bob Sabbath, gan ei farnu ef, a'u cyflawnasant.

28 * Ac er na chawsant *ynddo* ddim achos angeu, hwy a ddymnasant ar Pilat ei ladd ef.

29 Ac wedi iddynt gwblhau pôb peth a'r a scrifennasid am dano ef, hwy a'i descynasant ef oddi ar y pren, ac a'i dodasant mewn bedd.

30 * Eithr Duw a'i cyfododd ef oddiwrth y meirw.

31 Yr hwn a welwyd, dros ddyddiau lawer, gan y rhai a ddaethei i fynu gyd ag ef o Galilea i Ierusalem, y rhai sydd dystion ‖ iddo wrth y bobl.

32 Ac yr ydym ni yn efangylu i chwi, yr addewid a wnaed i'r tadau, ddarfod i Dduw gyflawni hwn i ni eu plant hwy, gan iddo ad-gyfodi * Iesu.

33 Megis ac yr yscrifennwyd * yn yr ail Psalm, Fy mâb i ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais.

34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn, * Rhoddaf i chwi ficr drugareddau Dafydd.

35 Ac am hynny y mae yn dywedyd mewn *psalm* arall, * ‖ Ni adewi i'th Sanct weled llygredigaeth.

36 Canys Dafydd ‖ wedi iddo wasanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewyllys Duw, * a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd lygredigaeth.

37 Eithr yr hwn a gyfodes Duw, ni welodd llygredigaeth.

38 Am hynny, bydded hysbys i chwi, Ha-wŷr frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau.

39 A thrwy hwn y cyfiawnheir pob vn sydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau, y rhai ni allech trwy gyfraith Moses gael eich cyfiawnhau oddi-wrthynt.

40 Gwiliwch gan hynny, na ddel arnoch y peth a ddywedpwyd yn y * Prophwydi.

41 Edrychwch, ô ddirmygwŷr, a rhyfeddwch, a diflanuwch: canys yr wyf yn gwneuthur gwaith-red yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim, er i neb ei ddangos i chwi.

42 A phan aeth yr Iddewon allan o'i Synagog, y Cenhedloedd a attolygasant gael pregethu y geiriau hyn iddynt y Sabbath nesaf.

43 Ac wedi gollwng y gynnulleidfa, llawer o'r Iddewon, ac o'r proselytiaid crefyddol, a ganlynasant Paul a Barnabas, y rhai gan lefaru wrthynt, a gynghorasant iddynt aros yngras Duw.

44 A'r Sabbath nesaf, yr holl ddinas agos, a ddaeth ynghŷd i wrando gair Duw.

45 Eithr yr Iddewon pan welsant y torfeydd, a lanwyd o genfigen, ac a ddywedasant yn erbyn y pethau a ddywedid gan Paul, gan wrth-ddywedyd a chablu.

46 Yna Paul a Barnabas a aethant yn hŷ, ac a ddywedasant, Rhaid oedd lefaru gair Duw wrthych chwi yn gyntaf, eithr o herwydd eich bod yn ei wrthod, ac yn eich barnu eich hunain yn annheilwng o fywyd tragwyddol, wele yr ydym yn troi at y Cenhedloedd.

47 Canys felly y gorchymynnodd yr Arglwydd i ni, *gan ddywedyd*, * mi a'th osodais di yn oleuni

ir

*Ex.1.1.
*Ex.13.14
*Ex.13.16
*Ios.14.1
*Barn.3.9
*1.Sa.8.5
*1.Sam. 16.13.
*Psal. 89.21.
*Esa.11.1.
*Mat.3.1.
‖ *Wyneb yi ddyfodiad.*
*Act.1.20
*Mat. 27. 23.
*Psal.2. 7.
*Psal.16. heb.10.
*Esa.55.3
*Psalm. 16. Nid oddef i'th Sanct weled llygredigaeth.
‖ Wedi iddo yn ei oes ei hun wasanaethu ewyllys Duw.
*1.Bren. 2.10.
*Hab.1.5
*Esa.49.6

a'r Cenhedloedd, i fod o honof yn iechydwriaeth hyd eithaf y ddaiar.

48 A'r Cenhedloedd pan glywſant, a ſu lawen gan ddwyn, ac a ogoneddaſant air yr Arglwydd, a chredaſant ac oedd wedi eu hordeinio i fywyd tragwyddol, a gredaſant.

49 A gair yr Arglwydd a danwyd drwy'r holl wlad.

50 A'r Iddewon a annogaſant y gwragedd crefyddol ac anrhydeddus, a phennaethiaid y ddinas, ac a godaſant erlid yn erbyn Paul a Barnabas, ac a'u bwriaſant hwy allan o'u terfynau.

51 * Eithr hwy a eſcydwaſant y llwch oddi wrth eu traed yn eu herbyn hwy, ac a ddaethant i Iconium.

52 A'r diſcyblion a gyflawnwyd o lawenydd, ac o'r Yſpryd glân.

PEN. XIIII.

1 *Erlid Paul a Barnabas allan o Iconium.* 7 *Paul yn iachâu y cloff efrydd yn Lyſtra: ac ar hwy y lobl yn tybied mai Duwiau oeddynt hwy.* 19 *Llabyddio Paul.* 21 *Hwynt hwy yn mynet trwy gadarnhau y diſcyblion yn y ffydd, ac mewn dioddefgarwch: 25 ac wedi dychwelyd i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethei Duw trwyddynt hwy.*

A Digwyddodd yn Iconium iddynt fyned ynghyd i Synagog yr Iddewon, a llefaru felly, fel y credodd lliaws mawr o'r Iddewon ac o'r Groeg wŷr hefyd.

2 Ond yr Iddewon anghredadyn a gyffroeſant feiddiau y Cenhedloedd, ac a'u gwnaethant yn ddrwg yn erbyn y brodyr.

3 Am hynny hwy a arhoſaſant yno amſer mawr, gan ſôn yn hŷ yn yr Arglwydd, yr hwn oedd yn dwyn tyſtiolaeth i air ei râs, ac yn caniatâu gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau trwy eu dwylo hwnt.

4 Eithr lliaws y ddinas a rannwyd, a rhai oedd gyd â'r Iddewon, a rhai gyd â'r Apoſtolion.

5 A phan wnaeth yr rhuthr gan y Cenhedloedd, a'r Iddewon, ynghŷd â'u llywodraeth-wyr, i'w tramerchi hwy, ac i'w llabyddio,

6 Hwythau a ddeallaſant *hyn*, ac a ffoeſant i Lyſtra a Derbe, dinaſoedd o Lycaonia, ac i'r wlâd oddi amgylch.

7 Ac yno y buant yn Efangylu.

8 Ac yr oedd gŵr yn eiſtedd yn Lyſtra, yn ddiffwyth i draed, yr hwn oedd glôff o groth ei fam, ac ni rodiaſei erioed.

9 Hwn a glybu Paul yn llefaru, yr hwn wrth edrych yn graff arno, a gweled ſôd ganddo ffydd i gael iechyd,

10 A dywedodd â llef uchel, Saſ ar dy draed yn uniawn ac eſe a neidiodd i fyny, ac a rodiodd.

11 A phan welodd y bobloedd y peth a wnaethei Paul, hwy a godaſant eu llef gan ddywedyd yn iaith Lycaonia, y Duwiau yn rhith dynion a ddeſcynnaſant attom.

12 A hwy a alwaſant Barnabas yn Iupiter, a Phaul yn Mercurius: oblegid eſe oedd yr ymddiddwr pennaf.

13 Yna offeiriad Iupiter, yr hwn oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw a garlantau i'r pyrth, ac a fynnaſai gŵd â'r bobl, aberthu.

14 A'r Apoſtolion Barnabas, a Phaul, pan glywſant hynny, a rwygaſant eu dillad, ac a neidiaſant ymhlith y bobl, gan leſain,

15 A dywedyd, Ha wŷr pa ham y gwneweh chwi y pethau hyn? dynion befyd ydym ninnau, yn gorſod goddef ſel chwithau, ac yn pregethu i chwi, ar i chwi droi oddiwrth y pethau gweigion *yma*, at Dduw byw, * yr hwn a wnaeth nêf a daiar, a'r môr, a'r holl bethau ſydd ynddynt. *Genſ. x. pſ. 146. 5.

16 * Yr hwn yn yr oeſoedd fynt a oddefodd i'r holl Genhedloedd fyned yn eu ffyrdd eu hunain. *Pſ. 81. 12. act. 14. 7.

17 Er hynny ni adawod eſe ei hun yn ddi-dyſt, gan wneuthur daioni, a rhoddi glaw o'r nefoedd i ni, a thymhorau ffrwythlon, a llenwi ein calonnau ni â llyniaeth, ac â llawenydd.

18 Ac er dywedyd y pethau hyn, braidd yr attaliaſant y bobl rhag aberthu iddynt.

19 A daeth yno Iddewon o Antiochia ac Iconium, a hwy a berſwadiaſant y bobl, * ac wedi llabyddio Paul, a'i lluſcaſant ef allan o'r ddinas, gan dybiedd ei fôd ef wedi marw. * 2. Cor. 11. 25.

20 Ac ſel yr oedd y diſcyblion yn ſefyll o'i amgylch, eſe a gyfododd, ac a aeth i'r ddinas: a thrannoeth eſe a aeth allan, eſe a Barnabas, i Derbe.

21 Ac wedi iddynt bregethu yr Efengyl i'r ddinas honno, ac ennill llawer o ddiſcyblion, hwy a ddychwelaſant i Lyſtra, ac Iconium, ac Antiochia,

22 Gan gadarnhau eneidiau y diſcyblion, a'u cynghori i aros yn y ffydd, ac mai trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid i ni fyned i deyrnas Duw.

23 Ac wedi ordeinio iddynt Henuriaid ym mhôb Eglwys, a gweddio gyd ag ymprydio, hwy a'u gorchymynaſant hwynt i'r Arglwydd, yr hwn y credaſant ynddo.

24 Ac wedi iddynt drammwy drwy Piſidia, hwy a ddaethant i Pamphilia.

25 Ac wedi pregethu y gair yn Perga, hwy a ddaethant i wared i Attalia.

26 Ac oddi yno a fordwyaſant i Antiochia, o'r lle yr oeddynt wedi eu gorchymmyn i ras Duw, i'r gorchwyl a gyflawnaſant.

27 Ac wedi iddynt ddyfod a chymmell yr Eglwys ynghyd, adrodd a wnaethant faint o bethau a wnaethei Duw gyd â hwy, ac iddo ef agoryd i'r Cenhedloedd ddrws y ffydd.

28 Ac yno yr arhoſaſant hwy, dros hîr o amſer, gyd â'r diſcyblion.

PEN. XV.

1 *Ymryſon mawr yn cyfodi ynghylch yr Enwaediad.* 6 *Yr Apoſtolion yn ymgynghori ynghylch hynny,* 22 *ac yn anfon eu meddwl trwy lythyrau at yr Eglwyſi.* 30 *Paul a Barnabas wedi bwriadu mynet i ymweled â'r brodyr, yn ymraſatlio ac yn ymadel â'i gilydd.*

A Rhai wedi dyfod i wared o Iudea, a ddyſcaſant y brodyr *gan ddywedyd*, * onid enwaedir chwi yn ôl defod Moſes, ni allwch fod yn gadwedig. *Gal. 5. 2.

2 A phan ydoedd ymryſon a dadlau nid bychan gan Paul a Barnabas, yn eu herbyn, hwy a ordeiniaſant fyned o Paul a Barnabas, a rhai eraill o honynt, i fyny i Ieruſalem, at yr Apoſtolion, a'r Henuriaid, ynghylch y cweſtiwn ymma.

3 Ac wedi eu hebrwng gan yr Eglwys, hwy a dramwyaſant drwy Phœnice, a Samaria, gan fynegi troad y Cenhedloedd. A hwy a barafant lawenydd mawr i'r brodyr oll.

4 Ac wedi eu dyfod hwy i Ieruſalem, hwy a dderbyniwyd gan yr Eglwys, a chan yr Apoſtolion, a chan yr Henuriaid, a hwy a fynegaſant yr holl bethau a wnaethei Duw gyd â hwynt.

5 Eithr cyfododd rhai o ſect y Phariſæaid, y rhai oedd yn credu, gan ddywedyd, mai rhaid iddynt *eu* henwaedu, a gorchymmyn cadw Deddf Moſes.

6 A'r

6 A'r Apoſtolion a'r Henuriaid a ddaethant ynghŷd, i edrych am y matter ymma.

7 Ac wedi bod ymddadleu mawr, cyſododd
o Pen. 10. 20. & 11. 13. Petr ac a ddywedodd wrthynt, * Hawŷr frodyr, chwi a wyddoch d'arfod i Dduw er ys talm o amſer yn ein plith ni, ſy ethol i, i gael o'r Cenhedloedd drwy fy ngenau i, glywed gair yr Eſengyl, a chredu.

8 A Duw, adnabydd-wr calonnau, a ddûg dyſtiolaeth iddynt, gan roddi iddynt yr Yſpryd glân megis ac i ninnau.

b Pen. 10. 47. 1. cor. 12. 3. 9 * Ac ni wnaeth efe ddim gwahaniaeth rhyngom ni a hwynt, gan buro eu calonnau hwy trwy ffydd.

10 Yn awr, gan hynny, pa ham yr ydych chwi yn
c Matth. 23. 4. temtio Duw, * i ddodi iau ar warran y diſcyblion, yr hon ni allodd ein tadau ni, na ninnau ei dwyn?

11 Eithr trwy râs yr Arglwydd Ieſu Griſt, yr ydym ni yn credu ein bôd yn gadwedig, yr vn modd a hwythau.

12 A'r holl liaws a ddiſtawodd, ac a wrandawodd ar Barnabas a Phaul yn mynegi pa arwyddion a rhyfeddodau eu maint, a wnaethei Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwyddynt hŷy.

13 Ac wedi iddynt ddiſtewi, attebodd Iaco, gan ddywedyd, Ha wŷr frodyr, gwrandewch arnaf fi.

14 Simeon a ſynegodd pa wedd yr ymwelodd Duw ar y cyntaf, i gymmeryd o'r Cenhedloedd bobl iw Enw.

15 Ac â hyn y cyttûna geiriau y Prophwydi; megis y mae yn ſcrifennedig:

d Amos 9. 11. 16 * Yn ôl hyn y dychwelaf, ac yr adeiladaf drachefn Dabernacl Dafydd, yr hwn ſydd wedi ſyrthio, a'i ſylchau ef a adeiladaf drachefn, ac a'i cyſodaf eil-chwyl:

17 Fel y byddo i hyn a weddillerr o ddynion, geiſio yr Arglwydd, ac i'r holl genhedloedd, y rhai y gelwir ſy enw i arnynt, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd yn gwneuthur yr holl bethau hyn.

18 Yſpys i Dduw yw ei weithredoedd oll erioed.

19 O herwydd pa ham, ſy marn i yw, na flinom y rhai o'r cenhedloedd a droſant at Dduw.

20 Eithr ſcrifennu o honom ni attynt, ar ymgadw o honynt oddiwrth halogrwydd delwau, a godineb, ac oddiwrth y peth a dagwyd, ac oddiwrth waed.

21 Canys y mae i Moſes, ym mhôb dinas, er yr hên amſeroedd, rai a'i pregethant ef, gan ſôd yn ei ddarllen yn y Synagogau bôb Sabbath.

22 Yna y gwelwyd yn dda gan yr Apoſtolion a'r Henuriaid, ynghŷd â'r holl Eglwys, anfon gwŷr etholedic o honynt eu hunain, i Antiochia, gyd â Phaul a Barnabas, ſef Iudas a gyfenwir Barſabas, a Silas, gwŷr rhagorol ym-mhlith y brodyr.

23 A hwy a ſcrifennaſant gyd â hwynt fel hyn, Yr Apoſtolion, a'r Henuriaid, a'r brodyr, at y brodyr y rhai ſy o'r Cenhedloedd yn Antiochia, a Syria, a Cilicia, yn anfon annerch.

24 Yn gymmaint a chlywed o honom ni, i rai a aethant allan oddi wrthym ni, eich trallodi chwi â geiriau, gan ddychwelyd eich eneidiau chwi, a dywedyd ſod yn rhaid enwaedu arnoch, a chadw y Ddeddf, i'r rhai ni roſem ni *gyfryw* orchymmyn:

25 Ni a welſom yn dda, wedi i ni ymgynnull yn gyttun, anfon gwŷr etholedig attoch, gyd â'n hanwylyd Barnabas a Phaul:

26 Gwŷr a roſant eu heneidiau dros enw ein Harglwydd ni Ieſu Griſt.

27 Ni a anfonaſom, gan hynny, Iudas a Silas, a hwythau ar air a ſynegant i chwi yr vn pethau.

28 Canys gwelwyd yn dda gan yr Yſpryd glân, a chennym ninnau, na ddodid arnoch faich ychwaneg nâ'r pethau angenrheidiol hyn:

29 Bod i chwi ymgadw odci wrth yr hyn a aberthwyd i eulynnod, a gwaed, ac oddi wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth odineb, oddi wrth yr hyn a bethau, os ymgedwch, da y gwnaſwch. Bydwch iach.

30 Felly, wedi en gollwng hwynt ymmaith, hwy a ddaethant i Antiochia: ac wedi cynnull y lliaws ynghyd, hwy a roſant y llythyr.

31 Ac wedi iddynt ei ddarllen, llawenychu a wnaethant am y ‖ diddanwch.

32 Iudas hefyd a Silas, a hwythau yn Brophwydi, trwy lawer o ymadrodd, a ddiddanaſant y brodyr, ac a'u cadarnhaſant.

33 Ac wedi iddynt aros *yno* dros amſer, hwy a ollyngwyd ymaith mewn heddwch, gan y brodyr, at yr Apoſtolion.

34 Eithr gwelodd Silas yn dda aros *yno*.

35 A Phaul a Barnabas a arhoſaſant yn Antiochia, gan ddyſcu ac efengylu gair yr Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

36 Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd Paul wrth Barnabas, dychwelwn, ac ymwelwn â'n brodyr, ym mhôb dinas y pregethaſom air yr Arglwydd ynddynt, i *weled* pa ſodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyd â hwynt Ioan, yr hwn a gyfenwid Marcus.

38 Ond ni welei Paul yn addas gymmeryd hwnnw gyd â hwynt, yr hwn a dynaſei oddi wrthynt o Pamphilia, ac nid aethei gyd â hwynt i'r gwaith.

39 A bu gymmaint *ymhwrf rhyngddynt*, fel yr ymadawſant oddi wrth ei gilydd, ac y cymmerth Barnabas Marc gyd ag ef, ac y mordwyodd i Cyprus.

40 Eithr Paul a ddewiſodd Silas, ac a aeth ymmaith, wedi ei orchymmyn i râs Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a Cilicia gan gadarnhau yr Eglwyſi.

PEN. XVI.

1 Paul wedi enwaedu ar Timotheus, 7 ac wedi ei alw gan yr Yſpryd, 14 yn troi Lydia: 16 Yn bwrw allan yſpryd dewiniaeth: 19 Ac am hyny Silas ac yntef, yn cael eu flangellu, eu carcharu, 26 Eguryd dryſau y charchar. 31 Troi ceidwad y carchar, 37 a'i gwaredu hwythau.

YNa y daeth efe i Derbe ac i Lyſtra: ac wele, yr oedd yno ryw ddiſcybl, * a'i enw Timotheus, mab i ryw wraig, yr hon oedd Iddewes, ac yn credu, a'i dâd oedd Roeg-wr: Eluſ. 16. 21.

2 Yr hwn oedd yn cael gair da gan y brodyr oedd yn Lyſtra, ac yn Iconium.

3 Paul a fynnei i hwn fyned allan gyd ag ef, ac efe a'i cymmerth, ac a'i henwaedodd ef, o achos yr Iddewon oedd yn y lleoedd hynny: canys hwy a wyddent bawb, mai Groeg-wr oedd ei dad ef.

4 Ac ſel yr oeddynt yn ymdaith trwy y dinaſoedd, hwy ‖ a roeſant arnynt gadw y gorchymmynion * a ordeiniaſid gan yr Apoſtolion a'r Henuriaid, y rhai oedd yn Ieruſalem. ‖ Dri-ddadſant ifio

5 A ſelly yr Eglwyſi a gadarnhawyd yn y ffydd, ac a gynnyddaſant mewn rhifedi beunydd. * Pen.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia a gwlad Galatia, a gwaraſun iddynt gan yr Yſpryd glân bregethu y gair yn Aſia: 15. 28.

7 Pan

7 Pan ddaethant i Mysia, hwy a geisiasant fyned i Bithynia, ac ni oddefodd Ysbryd yr Iesu iddynt.

8 Ac wedi myned heibio i Mysia, hwy a aethant i wared i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul liw nos: Rhyw ŵr o Macedonia a safai, ac a ddeisyfiai arno, ac a ddywedai, Tyred trosodd i Macedonia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn ebrwydd ni a geisiasom fyned i Macedonia, gan gwbl gredu alw o'r Arglwydd nyni, i efangylu iddynt hwy.

11 Am hynny, wedi myned ymmaith o Troas, ni a gyrchasom yn vniawn i Samothracia, a thranneth i Neapolis:

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon ſydd briſ-ddinas barth o Macedonia, ‖ dinas ryddac ni a fuom yn aros yn y ddinas honno ddyddiau rai.

13 Ac ar y dydd Sabbath, ni a aethom allan o'r ddinas i lan afon, lle y byddid arferol o weddio; ac ni eiſteddasom, ac a leſarasom wrth y gwragedd a ddaethant ynghyd.

14 A rhyw wraig a'i henw Lydia, vn yn gwerthu porphor, o ddinas y Thiatyriaid, yr hon oedd yn addoli Duw, a wrandawodd: yr hon yr agorodd yr Arglwydd ei chalon, i ddal ar y pethau a leferid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i thenlu, hi a ddymunodd arnom, gan ddywedyd, os barnaſoch fy nodi yn ffyddlawn i'r Arglwydd, dewch i mewn i'm tŷ, ac arhoſwch yno. A hi a'n cymhellodd ni.

16 A digwyddodd, a ni yn myned i weddio, i yw langces, yr hon oedd ganddi yſpryd ‖ dewiniaeth, gyfarfod â ni; yr hon oedd yn peri llawer o elw i'w meiſtraid, wrth ddywedyd dewiniaeth.

17 Hona ddilynodd Paul a ninnau, ac a leſodd, gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weiſion y Duw goruchaf, y rhai ſydd yn mynegi i chwi ffordd iachydwriaeth,

18 A hyn a wnaeth hi dros ddyddiau lawer, eithr Paul yn ſlin ganddo; a droddd, ac a ddywedodd wrth yr yſpryd, Yr ydwyf yn gorchymyn i ti, yn enw Iesu Criſt, fyned allan o honi. Acefe a aeth allan yr awr honno.

19 A phan welodd ei meiſtreid hi, fyned gobaith eu helw hwynt ymmaith, hwy a ddaliasant Paul a Silas, ac a'u lluſcasant hwy i'r farchnadfa, at y llywodraethwŷr.

20 Ac a'i dygasant hwy at y ſwyddogion, ac a ddywedaſant, y mae y dynion hyn, y rhai ydynt Iddewon, yn llwyr gythryblio ein dinas ni;

21 Ac yn dyſcu defodau, y rhai nid ydyw rydd i ni eu derbyn, na'u gwneuthur, y rhai ydym Rufeinwŷr.

22 A'r dyrfa a ſafodd i fyny ynghŷd yn eu herbyn hwy; a'r ſwyddogion gan rwygo eu dillad, a orchymynnaſant eu curo hwy â gwialen.

23 Ac wedi rhoddi gwialennodiau lawer iddynt, hwy a'u taflaſant i garchar, gan orchymmyn i geidwad y carchar, eu cadw hwy yn ddiogel.

24 Yr hwn wedi derbyn y cyſtŷw orchymmyn, a'u bwriodd hwy i'r carchar neſaf i mewn, ac a wnaeth eu traed hwy yn ſicr yn y cyffion.

25 Ac ar hanner nôs, Paul a Silas oedd yn gweddio, ac yn canu ‖ mawl i Dduw, a'r carcharorion a'u clywſant hwy.

26 Ac yn ddiſymmwth y bu daiar-gryn mawr, hyd oni ſiglwyd ſeiliau y carchar: ac yn ebrwydd yr holl ddrŵſau a agorwyd, a rhwymau pawb a aethant ynthyddion.

27 A phan ddeffrôdd ceidwad y charchar, a chanfod drŵſau y carchar yn agored, efe a dynnodd ei gleddyf, ac a amcanodd ei ladd ei hun; gan dybied ffoi o'r carcharorion ymmaith.

28 Eithr Paul a leſodd â llef vchel gan ddywedyd, na wna i ti dy hun ddim niwed: canys yr ydym ni ymma oll.

29 Ac wedi galw am oleu, efe a ruthrodd i mewn, ac yn ddychrynnedic ef a ſyrthiodd i lawr ger bron Paul a Silas,

30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd, Ô feiſtred, beth ſydd raid i mi ei wneuthur, fel y byddwyf gadwedig.

31 A hwy a ddywedaſant, Crêd yn yr Arglwydd Iesu Criſt, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu.

32 A hwy a draethaſant iddo air yr Arglwydd, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef.

33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr awr honno o'r nôs, ac a olchodd eu briwiau, ac efe a fedyddiwyd a'r eiddo oll, yn y man.

34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt i'w dŷ, efe a oſododd ſwrd ger eu bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

35 A phan aeth hi yn ddydd, y ſwyddogion a anfonaſant y ceiſiaid, gan ddywedyd, gollwng ymmaith y dynion hyny.

36 A cheidwad y carchar a fyngodd y geiriau hyn wrth Paul, Y Swyddogion a anfonaſant eich gollwng chwi ymmaith, yn awr gan hyny cerddwch mewn heddwch.

37 Eithr Paul a ddywedodd wrthynt, wedi iddynt ein curo yn gyhoedd heb ein barnu, a ninnau yn Rhufeiniwŷr, hwy a'n bwriaſant ni i garchar, ac yn awr a ydynt hwy yn ein bwrw ni allan yn ddirgel? Nid felly: ond deuant hwy eu hunain, a dygant ni allan.

38 A'r ceiſiaid a fynegaſant y geiriau hyn i'r Swyddogion. A hwy a ofnaſant, pan glywſant mai Rhufeiniaid oeddynt.

39 A hwy a ddaethant ac a attolygaſant arnynt, ac a'i dygaſant allan, ac a ddeiſyfiaſant arnynt fyned allan o'r ddinas.

40 Ac wedi myned allan o'r carchar, hwy a aethant i mewn at Lydia, ac wedi gweled y brodyr, hwy a'n cyſſuraſant, ac a ymadawſant. * Pen. 16.14.

PEN. XVII.

1 Paul yn pregethu yn Theſſalonica: 4 ac y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid ef. 10 Ei anfon ef i Berea, ac yntef yn pregethu yno. 13 Am wedi ei erlid yn Theſſalonica, 15 yn dyfod i Athen, ac yno yn ymreſymmu, ac yn pregethu iddynt hwy y Duw byw, yr hwn nid adnewyddwr: 34 ac wedi hynny bagad yn troi at Grîſt.

GWedi iddynt dramwy Amphipolis, ac Apollioni, hwy a ddaethant i Theſſalonica, lle yr oedd Synagog i'r Iddewon.

2 A Phaul, yn ôl ei arfer, a aeth i mewn atttynt, a thros dri Sabbath a ymreſymmodd â hwynt allan o'r Scrythyrau,

3 Gan egluro, a dodi ger eu bronnau, mai rhaid oedd i Grîſt ddioddef, a chyſodi oddi wrth y meirw: ac mai hwn yw y Criſt Iesu, yr hwn yr wyf yn ei bregethu i chwi.

4 A rhai o honynt a gredaſant, ac a ymunaſant â Phaul a Silas; ac o'r Groeg-wŷr ofnedd lliaws mawr, ac o'r gwragedd penaf nid ychydig.

5 Eithr yr Iddewon, y rhai oedd heb gredu gan genfigennu, a gymmeraſant attynt rŷw ddynion drwg o gymdeithiaid; ac wedi casclu tyrfa, hwy a wnaethant gyfro yn y ddinas, ac a oſodaſant

dasant a'r dŷ Iason, ac a geisiant en dwyn hwynt allan at y bobl.

6 A phan na chawsant hwynt, hwy a lusgasant Iason, a rhai o'r brodyr, at bennaethiaid y ddinas, gan lefain, Y rhai sydd yn aflonyddu y byd, y rhai hynny a ddaethant ymma hefyd,

7 Y rhai a dderbyniodd Iason, ac y mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn erbyn ordeiniadau Cæsar, gan ddywedyd fod brenin arall, *sef* Iesu.

8 A hwy a gyffrogasant y dyrfa, a llywodraeth-wŷr y ddinas hefyd, wrth glywed pethau hyn.

‖ *Derbyn.* 9 Ac wedi iddynt ‖ gael ‖ ficerwydd gan Iason a'r llaill, hwy a'u gollyngasant hwynt ymmaith.

‖ *Bodlonwydd.* 10 A'r brodyr yn ebrwydd o hŝd nôs, a anfonasant Paul a Silas i Berœa: y rhai wedi eu dyfod yno, a aethant i Synagog yr Iddewon.

11 Y rhai hyn oedd foneddigeiddiach na'r rhai oedd yn Thessalonica, y rhai a dderbyniasant y gair gyd â phôb parodrwydd meddwl, gan chwilio beunydd yr Scrythyrau, a oedd y pethau hyn felly.

12 Felly llawer o honynt a gredasant, ac o'r Groegesau parchedig, ac o wŷr nid ychydig.

13 A phan wybu yr Iddewon o Thessalonica fod gair Duw yn ei bregethu gan Paul yn Berœa hefyd, hwy a ddaethant yno hefyd, gan gyffroi y dyrfa.

14 Ac yna yn ebrwydd, y brodyr a anfonasant Paul ymmaith, i fyned megis i'r môr, ond Silas a Thimotheus a arhosasant yno.

15 A chyfarwyddwyr Paul a'i dygasant ef hyd Athen: ac wedi derbyn gorchymyn at Silas a Thimotheus, ar iddynt ddyfod atto ar frŵst, hwy a aethant ymmaith.

16 A thra ydoedd Paul yn aros am danynt yn Athen, ei ysbryd a gynhyrfwyd ynddo, wrth weled y ddinas ‖ wedi ymroi i eulynnod.

‖ *Yn llawn gulynnod.* 17 O herwydd hynny yr ymresymmodd efe yn y Synagog â'r Iddewon, ac â'r rhai crefyddol, ac yn y farchnad beunydd, â'r rhai a gyfarfyddent ag ef.

18 A rhai o'r Philosophyddion, o'r Epicuriaid, ac o'r Stoiciaid, a ymddadleuasant ag efe; a rhai a ddywedasant beth a fynnei y ‖ siaradwr hwn ei ddywedyd? a rhai, tebyg yw ei fod ef yn mynegi duwiau dieithr, am ei fod yn pregethu yr Iesu, a'r ad-gyfodiad, iddynt.

‖ *Hauwr geirian.*

‖ *Heol Fawrth, neu, Mars. Bryn: Pebaf yn Athen ydoedd.* 19 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i dygasant i ‖ Areopagus, gan ddywedyd; A allwn ni gael gwybod beth yw y ddysc newydd hon, a draethir gennit ti?

20 Oblegid yr wyt ti yn dwyn rhyw bethau dieithr i'n clustiau ni: am hynny ni a fynnem wybod beth a allei y pethau hyn fod.

21 (Ar holl Atheniaid, a'r dieithriaid, y rhai oedd yn ymdeithio yno, nid oeddynt yn cymmeryd hamdden i ddim arall, ond i ddywedyd, neu i glywed rhyw newydd.

22 Yna y safodd Paul ynghanol Areopagus, a chan ddywedodd, ha-wŷr Atheniaid, mi a'ch gwelaf chwi ym-mhob peth yn drachoel-grefyddol.

‖ *Nen, neu, Richdarpian a naddwch,* 2. *Thes.* 2. 4. * *Pen. Deth* 23 Canys wrth ddysgu heibio, ac edrych ar ‖ eich defosionau, mi a gefais allor, yn yr hon yr scrifennasid; I'R DDUW NID ADWAENIR. Yr hwn, gan hynny, yr ydych chwi heb ei adnabod, yn ei addoli, hwnnw yr wyf yn ei fynegi i chwi.

24 * Y Duw a wnaeth y byd, a phôb peth sydd ynddo, gan ei fod yn Arglwydd nef a daiar, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylo.

25 Acnid a dwylo dynion y gwasanaethir ef, * fel pe bai arno eisieu dim, gan ei fôd efe yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll. * *Esa.* 40. 28.

26 Ac efe a wnaeth o vn gwaed bob cenedl o ddynion, i breswylio ar holl wyneb y ddaiar, ac a bennodd yr amseroedd rhag-osodedig, a therfynau eu preswyl fod hwynt.

27 Fel y ceisient yr Arglwydd, os gallent ymbalfalu am dano ef, a'i gael, er nad yw efe yn ddiau neppell oddi wrth bob vn o honom.

28 Oblegid ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud, ac yn bôd: megys y dywedodd rhai o'ch Poetau chwi eich hunain: canys ei heliogaeth ef hefyd ydym ni.

29 Gan ein bod ni gan hynny, yn heliogaeth Duw, * ni ddylem ni dybied fod y Duwdod yn debyg i aur, neu arian, neu faen, o gerfiad celfyddyd, a dychymmyg dŷn. * *Esa.* 40. 18.

30 A Duw gwedi escenluso amseroedd yr anwybodaeth hon, sydd yr awron yn gorchymmyn i bôb dŷn, ym-mhob man, edifarhau.

31 O herwydd iddo osod diwrnod, yn yr hwn y barna efe y byd mewn cyfiawnder, drwy y gŵr a ordeiniodd efe, gan roddi ffydd i bawb, o herwydd dar fod iddo ei gyfodi ef oddi wrth y meirw.

32 A phan glywsant sôn am adgyfodiad y meirw, rhai a watwarasant, a rhai a ddywedasant, ni a'th wrandawn drachefn am y peth hyn.

33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith hwynt.

34 Eithr rhai gŵr a lynasant wrtho, ac a gredasant, ym-mhlith y rhai yr oedd Dionysius Areopagita, a gwraig a'i henw Damaris, ac eraill gyd â hwynt.

PEN. XVIII.

1 Paul yn gweithio â'i ddwylaw, ac yn pregethu yn Corinth i'r Cenhedloedd. 9 Yr Arglwydd yn ei gyssuro ef trwy weledigaeth. 12 Achwyn arno ef gar bron Galio y raglaw: yntef yn cael ei ollwng ymaith: 18 ac wedi hynny yn trawsyo ddinas i ddinas, ac yn werthuy discyblion. 24 Apollos wedi ei ddyscu yn fanylach gan Aquila a Priscilla, 28 yn pregethu Christ, gydâ nerth mawr.

YN ôl y pethau hyn, Paul a ymadawodd â Athen, ac a ddaeth i Corinth.

‖ *Rhuf.* 16. 3. 1 Ac wedi iddo gael rhyw Iddew, a'i enw * Aquila, yn o Pontus o genedl, wedi dyfod yn lawr o'r Ital, a'i wraig Priscylla, (am orchymmyn o Cladius i'r Iddewon oll fyned allan o Rufain) efe a ddaeth attynt.

3 Ac o herwydd ei fod o'r vn gelfyddyd, efe a arhoes gyd â hwynt, ac a weithiodd (canys gwneuthur-wŷr pebyll oeddynt wrth eu celfyddyd.)

‖ *Ymresymmodd.* 4 A efe a ymresymmodd yn y Synagog bob Sabbath, ac a ‖ gynghorodd yr Iddewon, a'r Groegiaid.

5 A phan ddaeth Silas a Thimotheus o Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr Ysbryd, acefe a dystiolaethodd i'r Iddewon, mai Iesu oedd Christ.

* *Matth.* 10. 14. 6 A hwythau gwedi gwrthosod yn ei erbyn, a chablu, * efe a escydwodd ei ddillad, ac a ddywedodd wrthynt; Bydded eich gwaed chwi ar eich pennau eich hunain, glân *ydwyf fi*; o hyn allan mi âf at y cenhedloedd.

7 Ac wedi mynod oddi yno, efe a ddaeth i dŷ vn a'i enw Iustus, yn oedd yn addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd â'r Synagog.

* *1. Cor.* 1. 14. 8 * A Chrispus yr Arch-synagogydd a gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid wrth wrando, a gredasant, ac a fedyddiwyd.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Paul trwy wele-

weledigaeth liw nôs, Nac ofna, eithr llefara, ac na thaw.

10 Canys yr wyfi gyd â thi, ac ni esyd neb arnat, i wneuthur niwed i ti: o herwydd y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.

11 Ac efe a †arhoes *yno* flwyddyn a chwemis, yn dyscu gair Duw yn eu plith hwynt.

12 A phan oedd Gal-lio yn rhaglaw yn Achaia, cyfododd yr Iddewon yn vn-fryd yn erbyn Paul, ac a'i dygasant ef i'r frawdle:

13 Gan ddywedyd; Y mae hwn yn annog dynion i addoli Duw yn erbyn y Ddeddf.

14 Ac fel yr oedd Paul yn amcanu agoryd ei enau, dywedodd Gal-lio wrth yr Iddewon; Pe buasei gam, neu ddrwg weithred, ô Iddewon, wrth reswm myfi a gyd-ddygaswn â chwi.

15 Eithr os y cwestiwn fydd am ymadrodd, ac enwau, ar ddeddf fydd yn eich plith chwi, edrychwch eich humain, canys ni fyddaf fnuwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd hwynt oddiwrth y frawdle.

17 A'r holl Roeg-wŷr a gymmerasant Sosthenes yr Arch-synagogydd, ac a'i curasant o flaen y frawdle, ac nid oedd Gal-lio yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 Eithr Paul wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganedd yn iach i'r brodyr, ac a fordwyodd ymmaith i Syria, a chyd ag ef Priscilla ac Aquila, gwedi iddo gneifio ei ben yn Cenchrea, canys yr oedd arno addunedd.

19 Ac efe a ddaeth i Ephesus, ac a'u gadawodd hwynt yno, eithr efe a aeth i'r Synagog, ac a ymresymmodd â'r Iddewon.

20 A phan ddymunasant arno aros gyd â hwynt dros amser hwy, ni chaniattâodd efe.

21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, Y mae yn anghenraid i mi gadw yr wŷl fyn dyfod yn Ierusalem; ond *os myn Duw, mi a ddeuaf yn fu ôl attochwi dracheſn: ac efe a aeth ymmaith o Ephesus.

22 Ac wedi iddo ddyfod i wared i Cæsarea, efe a aeth i fynu, ac a gyfarchodd yr Eglwys, ac a ddaeth i wared i Antiochia.

23 Ac wedi iddo dreulio talm o amser, efe a aeth ymmaith gan dramwy trwy wlâd Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhau yr holl ddiſcyblion.

24 *Eithr rhyw Iddew, a'i enw Apollos, Alexandriad o genedl, gŵr ymadroddus, cadarn yn yr Scrythyrau, a ddaeth i Ephesus.

25 Hwn oedd wedi dechreu dyscu iddo ffordd yr Arglwydd; ac efe yn wresog yn yr Yspryd, a lefarodd, ac a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, heb ddeall ond bedydd Ioan yn vnig.

26 A hwn a ddechreuodd lefaru yn hŷ yn y Synagog: a phan glybu Aquila a Phriſcilla, hwy a'i cymmerasant ef attynt, ac a agorasant iddo ffordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllyſio myned i Achaia, y brodyr gan annog, a ſcrifennasant at y diſcyblion i'w ddderbyn ef. Yr hwn wedi ei ddyfod, a gymmorthwyodd lawer ar y rhai a gredasent trwy râs.

28 Canys efe a orchfygodd yr Iddewon yn egnïol, ar gyhoedd, gan ddangos trwy yr Scrythyrau mai Iesu yw Christ.

PEN. XIX.

6 Rhoddi'r Yſpryd glân trwy ddwylaw Paul. *9 Yr Iddewon yn cabla ei athrawiaeth ef, yr hon a gadarnheir trwy wrthiau.* *13 Y Conſurwyr Iddewaidd, 16 yn cael eu curo gan y cythraul.* *19 Llyſcu y llyfrau conſurio.* *24 Demetrius, o elwant elw yncoch terfyſe mawr yn erbyn Paul:* *35 ac yſcolheigiy ddinas yn llonyddu'r derfyſc.*

A Digwyddodd tra fu Apollos yn Corinth, wedi i Paul dramwy trwy y parthau uchaf, *ddyfod o honaw ef i Ephesus, ac wedi iddo gael rhyw* ddiſcyblion,

2 Efe a ddywedodd wrthynt, a dderbyniaſoch chwi yr Yſpryd glân, er pan gredaſoch. A hwy a ddywedaſant wrtho, Ni chawſom ni gymmaint a chlywed a oes Yſpryd glân.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba beth gan hyny y bedyddiwyd chwi? hwythau a ddywedaſant, I fedydd Ioan.

4 *A dywedodd Paul, Ioan yn ddiau a fedyddiodd â bedydd edifeirwch, gan ddywedyd wrth y bobl am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod ar ei ôl ef, ſef yn Ghriſt Ieſu.* *Matth. 3.11.

5 A phan glywſant hwy *hyn*, hwy a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd Ieſu.

6 Ac wedi i Paul ddodi ei ddwylaw arnynt, yr Yſpryd glân a ddaeth arnynt, a hwy a draethaſant â thafodau, ac a brophwydaſant.

7 A'r gwŷr oll oeddynt ynghylch deuddec.

8 Ac efe a aeth i mewn i'r Synagog, ac a Ieſarodd yn hŷ dros dri mis, gan ymreſymmu a chynghori y pethau a *berthynent* i deyrnas Duw.

9 Eithr pan oedd rhai wedi caledu, ac heb gredu, gan ddywedyd yn ddrwg am y ffordd *honno*, ger bron y lliaws, efe a dynnodd ymmaith oddi wrthynt, ac a mailtnodd y diſcyblion, gan ymreſymmu beunydd yn yſcol vn Tyrannus.

10 A hyn a fu dros yſpaid dwy flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a oedd yn trigo yn Aſia, yn Iddewon a Groegiaid, glywed gair yr Arglwydd Ieſu.

11 A gwyrthiau rhagorol a wnaeth Duw drwy *ddwylo* Paul;

12 Hyd oni ddygid at y cleifion oddi wrth ei gorph ef, napkynnau neu foledau, a'r clefydau a ymadawei â hwynt, a'r yſprydion drwg a aent allan o honynt. [Cwrſ.

13 Yna rhai o'r Iddewon cyrwydraidd, *y rhai oedd* gonſur-wŷr, a gymmerasant arnynt henwi vwch ben y rhai oedd ac yſprydion drwg ynddynt, enw'r Arglwydd Ieſu, gan ddywedyd, Yr ydym ni yn eich tyngheda chwi trwy yr Ieſu, yr hwn y mae Paul yn ei bregethu.

14 Ac yr oedd rhyw ſaith o feibion i Sceſa, Iddew ac arch-offeiriaid, y rhai oedd yn gwneuthur hyn.

15 A'r yſpryd drwg a attebodd ac a ddywedodd, Yr Ieſu yr wyf yn ei adnabod, a Phaul a adwaen, eithr pwy ydych chwi?

16 A'r dyn, yr hwn yr oedd yr yſpryd drwg ynddo, a rhuthrodd arnynt, ac a'u ſgorchfygodd, ac a fu drwm yn eu herbyn, hyd oni ffoeſant *ſtrolodd.* hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn noethion, ac yn archolledig.

17 A hyn a fu hyſpys gan yr holl Iddewon a'r Groegiaid heſyd, y rhai oedd yn preſſwylio yn Epheſus, ac ofn a ſyrthiodd arnynt oll, ac enw yr Arglwydd Ieſu a fawrygwyd.

18 A llawer o'r rhai a gredaſent a ddaethant, ac a gyffeſaſant, ac a fynegaſant eu gweithredoedd.

19 Llawer heſyd o'r rhai a fuaſei yn gwneuthur ſrhodreſwaith, a ddygaſant eu llyfrau ynghyd, ac a'u ſloſcaſant ynghydd pawb, a hwy a fwriaſant eu gwerth hwy, ac a'u cawſant yn ddeng- *Mawl: wraith* mil o dengau o *ariant* arian.

20 Mor gadarn y cynyddodd gair yr Arglwydd, ac y cryſhaodd.

21 A phan gyflawnwyd y pethau hyn, arfaethodd Paul yn yr Yſpryd, gwedi iddo drammwy trwy Macedonia ac Achaia, fyned i Ierufalem, gan ddywedyd, gwedi i mi fôd yno, rhaid i mi weled Rhufain hefyd.

22 Ac wedi anfon i Macedonia ddau o'r rhai oedd yn gweini iddo, *ſef* Timotheus ac Eraſtus, efe ei hun a arhoſodd dros amſer yn Aſia.

23 A bu ar yr amſer hwnnw drallod mid bychan ynghylch y ffordd honno.

24 Canys rhyw vn a'i enw Demetrius, gôf arian, yn gwneuthur temlau arian i Ddiana, oedd yn peri elw mid bychan i'r creftwŷr.

25 Y rhai a alwodd efe ynghyd â gweithwŷr y cyfryw bethau hefyd, ac a ddywedodd, Ha-wŷr, chwi a wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn y mae ein golud ni.

26 Chwi a welwch hefyd ac a glywch, nid yn vnig yn Epheſus, eithr agos tros Aſia oll ddarfod i'r Paul ymma berſwadio a throi llawer o bobl ymmaith, wrth ddywedyd nad ydyw ddnwiau y rhai a wnair â dwylo.

27 Ac nid yw yn vnig yn enbyd i ni ddyfod y rhan hon i ddirmig, eithr hefyd bod cyfrif Temi y dduwies fawr Diana yn ddiddim, a bôd hefyd ddeſtrywio ei mawrhydi hi, yr hon y mae Aſia oll, a'r byd yn ei haddoli.

28 A phan glywſant, hwy a lanwyd o ddigofaint, ac a lefaſant, gan ddywedyd, Mawr yw Diana yr Epheſiaid.

29 A llanwyd yr holl ddinas o gythryfwl, a hwy a ruthraſant yn vn-fryd i'r ‖ theatr. orſedd, gwedi cippio Gaius ac Ariſtarchus o Macedonia, cydymdeithion Paul. ‖ Theatr gohyglu.

30 A phan oedd Paul yn ewyllyſio myned i mewn i blith y bobl, ni adawodd y diſcyblion iddo.

31 Rhai hefyd o bennaethiaid Aſia, y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrraſant atto i ddeiſyf arno, nad ymroddei efe i fyned i'r orſedd.

32 A *rhai* a lefaſant *vn peth*, ac eraill beth arall. Canys y gynnulleidfa oedd yn gymmyſg: a'r rhan fwyaf ni wyddent o herwyd pa beth y daethent ynghŷd.

33 A hwy a dynnaſant Alexander allan o'r dyrfa, a'r Iddewon ynei yrru ef ym mlaen. Ac Alexander a amneidiodd â'i law am oſteg, ac a fynnaſei ei amddiffyn ei hun wrth y bobl.

34 Eithr pan wybuant mai Iddew oedd efe, pawb ag vn lleſ a lefaſant megis dros ddwy awr, Mawr yw Diana yr Epheſiaid.

35 Ac wedi i'r ſcolhaig y *ddinas*, lonyddu y bobl, efe a ddywedodd, Ha-wŷr Epheſiaid, pa ddŷn ſydd ni's gŵyr fod dinas yr Epheſiaid yn ‖ addoli y ddnwies fawr Diana, a'r *ddelw* a ddiſgynnodd oddi wrth Iupiter? ‖ Yr griddfaw Temi.

36 A chan fod y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonydd, ac na wneloch ddim mewn byr-bwyll.

37 Canys dygaſoch ymma y gwŷr hyn, y rhai nid ydynt, nac yn yſpeilwŷr temlau, nac yn cablu eich duwies chwi.

38 Od oes, gan hynny, gan Ddemetrius a'r creftwŷr ſy gyd ag ef, vn hawl yn erbyn nêb, y mae cyfraith i'w chael, ac y mae rhaglawiaid, rhodded pawb yn erbyn ei gilydd.

39 Ac os gofynnwch ddim am bethau eraill, mewn cynnulleidfa gyfraithlawn y terfynir *hynny*.

40 O herwydd enbyd yw rhag achwyn arnom am y derfyſc heddyw, gan nad oes vn achos, trwy yr hwn y gallom roddi rheſwm o'r ymgyrch hwn.

41 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ollyngodd y gynnulleidfa ymmaith.

PEN. XX.

1 *Paul yn myned i Macedonia, 7 yn gwaſanaethu ſwpper yr Arglwydd, ac yn pregethu. 9 Eutychus wedi cwympo i lawr yn farw, yn carl ei godi i fynu yn fyw. 17 Paul ym Miletum yn galw yr Henuriaid ynghyd, ac yn mynegi iddynt beth a ddigwyddai iddo, 28 yn gorchymmyn praidd Duw iddynt, 29 yn ei rhybuddio hwynt am y gau athrawon, 36 yn gweddio gydâ hwynt, ac yn myned ymaith.*

AC ar ôl goſtegu y cythryfwl, Paul wedi galw y diſcyblion atto, a'u coſleidio, a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned tros y parthau hynny, a'i cynghori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dîr Groeg:

3 Ac wedi aros dri-mis, a gwneuthur o'r Iddewon gynllwyn iddo, ſel yr oedd ar fedr merio i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A chydymdeithiodd ag ef hyd yn Aſia, Sopater o Berea, ac o'r Theſſaloniaid Ariſtarchus a Secundus, a Gaius o Derbe, a Timotheus, ac o'r Aſiaid Tychicus, a Throphimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, ac a arhoſſaſant am danom yn Troas.

6 A ninnau a fordwyaſom ymmaith oddi wrth Philippi, yn ôl dyddiau y bara croyw, ac a ddaethom attynt hwy i Troas mewn pum nhiwrnod, lle yr arhoſaſom ſaith niwrnod.

7 Ac ar y dydd cyntaf o'r ‖ wythnos, wedi i'r diſcyblion ddyfod ynghyd * i dorri bara, Paul a ‖ ymreſymmodd â hwynt, ar fedr myned ymmaith drannoeth, ac efe a barhaodd yn ymadrodd hyd hanner nôs. ‖ Sabbathau. * Pregethodd oddi wrth.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn y lloft lle yr oeddynt wedi ymgaſclu.

9 A rhyw ŵr ieuangc, a'i enw Eutychus, a eiſteddai mewn ffeneſtr, ac efe a ſyrthiodd mewn trym-gwſg, tra yr oedd Paul yn ymreſymmu yn hîr, wedi ei orchfygu gan gwſc, ac a gwympodd i lawr o'r drydedd lofft, ac a gyfodwyd i fyny yn farw.

10 A Phaul a aeth i wared, ac a ſyrthiodd arno eſ, a chan ei goſleidio, a ddywedodd, Na chyffrowch ; canys y mae ei enaid ynddo eſ.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwyta, ac ymddiddan llawer hyd torriad y dydd ; felly efe a aeth ymmaith.

12 A hwy a ddygaſant y llangc yn fyw, ac a gyffurwyd yn ddirfawr.

13 Ond nyni a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliaſom i Aſſos, ar fedr oddi yno dderbyn Paul: canys felly yr oedd efe wedi ordeinio, ar fedr myned ei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu efe â ni yn Aſſos, nyni a'i derbyniaſom ef i mewn, ac a ddaethom i Mitylene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod tranoeth gyferbyn â Chios, a thradwy y tiriaſom yn Samos, ac a arhoſaſom yn Trogilium, a'r ail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegyd Paul a roddaſei ei fryd ar hwyliо heibio i Epheſus, fel na byddei iddo dreulio amſer yn Aſia, canys bryſio yr oedd, os bai boſibl iddo, i fod yn Ierufalem erbyn dydd y ‖ Sulgwyn. ‖ Pan oſt.

17 Ac o Miletus efe a anfonodd i Epheſus, ac a alwodd atto Henuriaid yr Eglwys.

18 A phan

18 A phan ddaethant atto, ese a ddywedodd wtthyt, Chwi a ſyddoch er y dydd cyntaf y daethym i Aſia, pa ſodd y bum i gyd â chwi dros yr holl amſer,

19 Yn gwaſanaethu yr Arglwydd gŷd â phob gostyngeiddrwydd, a llawer o ddagrau, a phroſedigaethau; y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gynllwynion yr Iddewon:

20 Y modd nad attel'iais ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegi i chwi, a'ch dyſcu ar gyhoedd, ac o dŷ i dŷ,

21 Gan dyſtiolaethu i'r Iddewon, ac i'r Groegiaid hefyd, yr edifeirwch ſydd tu ag at Dduw, a'r ffydd ſydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Criſt.

22 Ac yn awr, wele fi yn rhwym yn yr yſpryd yn myned i Ieruſalem, heb wybod y pethau a ddigwydd i mi yno:

23 Eithr bod yr Yſpryd glân yn tyſtio i mi ymhob dinas, gan ddywedyd, ſod rhwyman a blinderau yn ſy aros.

24 Ond nid wyfi yn gwneuthur cyfrif o ddim, ac nid gwerthſawr gennif ſy einioes fy hun, os gallaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weinidogaeth a dderbyniais gan yr Arglwydd Ieſu, i dyſtiolaethu Efengyl gras Duw.

25 Ac yr awron, wele, mi a wn na chewch chwi oll (ymyſc y rhai y bum i yn trammwy yn pregethu teyrnas Dduw) weled fy wyneb i mwyach.

26 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn tyſtio i chwi y dydd heddyw, fy môd i yn lân oddi wrth waed pawb oll.

27 Canys nid ymmatteliais rhag mynegi i chwi holl gyngor Duw.

28 Edrychwch, gan hynny, arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd, ar yr hwn y goſododd yr Yſpryd glân chwi yn oligwyr, i fugeilio Eglwys Dduw, yr hon a bwrcſodd efe â'i briod waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw yn ôl fy ymadawiad i, fleiddiau blinion i'ch plith, heb arbed y praidd.

30 Ac o honoch chwi eich hunain y cyfyd gwŷr a lleferir pethau gwyr-draws, i dynnu diſcyblion ar ôl.

31 Am hynny gwiliwch a chofiwch, dros dair blyedd na pheidiais i nos a dydd â rhybuddio pob vn o honoch â dagrau.

32 Ac yr awr hon frodyr, yr ydwyf yn eich gorchymmyn i Dduw, ac i air ei ras ef, yr hwn a all adeiladu chwaneg, a rhoddi i chwi etifeddiaeth ym-mhlith yr holl rai a ſanctteiddiwyd.

33 Arian, neu anr, neu wiſg neb, ni chwennychais.

34 Ie chwi a ſyddoch eich hunain *ddarſod i'r dwylo hyn waſanaethu i'm cyfraidiau i, ac i'r rhai oedd gyd â mi.

35 Mi a ddangoſais i chwi bôb peth, mai wrth lafurio felly y mae yn rhaid cynnorthwyo y gweiniaid, a chofio geiriau yr Arglwydd Ieſu, ddywedyd o henaw ef, mai dedwydd yw rhoddi yn hytrach nâ derbyn.

36 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a roddodd ei liniau i lawr, ac a weddiodd gyd a hwynt oll.

37 Ac wylo yn doſt a wnaeth pawb: a hwy a ſyrthiaſant ar wdaſ Paul, ac a'i cuſanaſant ef,

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair a ddywedaſei efe, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i hebryngaſant ef i'r lleng.

PEN. XXI.

1 *Paul yn gwrthod ei gynghori i beidio a myned i Ieruſalem.* 9 *Merched Philip yn Brophwydoſan.* 15 *Paul yn dyfod i Ieruſalem:* 24 *ac*

y daliwyd ef, ac y lu mewn mawr beryglˆ 31 *a'r pen-capten yn ei achub ef, ac yn rhoi caniad iddo i leſaru wrth y bobl.*

A Digwyddodd wedi i ni oſod allan, ac ymadel â hwynt, ddyfod o honom ag vniawn-gyrth i Choos, a thrannoeth i Rhodos, ac oddi yno i Patara.

2 A phan gawſom long yn hwylio troſodd i Phenice; ni a ddringaſom iddi, ac a aethom ymmaith.

3 Ac wedi ymddangos o Cyprus i ni, ni a'i gadawſom hi ar y llaw aſſwy, ac a hwyliaſom i Syria, ac a diriaſom yn Tyrus; canys yno yr oedd y llong yn dadlwytho y llwyth.

4 Ac wedi i ni gael diſcyblion, nyni a arhoſaſom yno ſaith niwrnod; y rhai a ddywedaſant i Paul, trwy yr Yſpryd, nad elei i ſynu i Ieruſalem.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddiau, ni a ymadawſom, ac a gychwynaſom: a phawb ynghyd, a'r gwragedd, a'r plant, a'n hebryngaſant ni hyd allan o'r ddinas, ac wedi i ni oſtwng ar ein glinian ar y traeth, ni a weddiaſom.

6 Ac wedi i ni ymgyfarch â'i gilydd, ni a ddringaſom i'r llong, a hwythau a ddychwelaſant i'w cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylio o Tyrus, ni a ddaethom i Ptolemais: ac wedi i ni gyfarch y brodyr, ni a drigaſom vn diwrnod gyd â hwynt.

8 A thranoeth y rhai oedd ynghylch Paul a ymadawſant, ac a ddaethant i Cæſarea. Ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Philip yr Efengylwr, * (yr hwn oedd vn o'r ſaith) ni a arhoſaſom gyd ag ef.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merched, o forwynion, yn prophwydo.

10 Ac ſel yr oeddem yn aros yno ddyddiau lawer, daeth i wered o Iudæa brophwyd â'i enw Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys Paul, a rhwymo ei ddwylaw ef a'i draed, efe a ddywedodd, hyn a ddywed yr Yſpryd glân, Y gŵr biau y gwregys hwn, a rwym yr Iddewon fel hyn yn Ieruſalem, ac a'i traddodant i ddwylo y Cenhedloedd.

12 A phan glywſom y pethau hyn, nyni a'r rhai oedd o'r ſan honno hefyd, a ddeiſyfiaſom nad elei efe i ſynu i Ieruſalem.

13 Eithr Paul a attebodd, beth a wnewch chwi yn wylo, ac yn torri fy nghalon i? canys parod wyfi, nid i'm rhwymo yn vnig, ond i farw hefyd yn Ieruſalem, er mwyn Enw yr Arglwydd Ieſu.

14 A chan na ellid ei brefwadio, ni a beidiaſom, gan ddywedyd; Ewyllys yr Arglwydd a wneler.

15 Hefyd, yn ôl y dyddiau hynny, ni a'gymmeraſom ein beichiau, ac a aethêm i ſynu i Ieruſalem.

16 A *rhai* o'r diſcyblion o Cæſarea a ddaeth gyd â ni, gan ddwyn vn Maſon o Cyprus, hên ddiſcybl, gyd â'r hwn y llettyem.

17 Ac wedi ein dyfod i Ieruſalem, y brodyr a'n derbyniaſant yn llawen.

18 A'r dydd neſaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn at Iaco; a'r holl Henuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwell iddynt, efe a ſynegodd iddynt bob yn vn ac yn, bôb peth a wnaethei Duw ym-mlith y Cenhedloedd trwy ei weinidogaeth ef.

20 A phan glywſant, hwy a ogoneddaſant yr Arglwydd, a'c a ddywedaſant wrtho, Ti a weli, frawd, pa fawl myrddiwn ſydd o'r Iddewon y rhai a gredaſant, ac y maent oll yn dwyn zêl i'r Ddeddf:

21 A hwy a glywſant am danat ti, dy ſod ti yn dyſcu yr Iddewon oll, y rhai ſydd ym myſc y Cenhedloedd

Paul a'r rhai oedd gyd ag ef, pen. 13.13

Gwedi myned allan wyau addarthum i Cæſarea.

Pen. 6.5.

hedloedd i ymwrthod â Moſes, ac yn dywedyd, na ddylent hwy cnwaedu ar eu plant, na rhodio yn ôl y defodau.

‖ Ang. bonrhaid yw dyſöd. 22 Pa beth gan hynny? nid ‖ oes ſodd na dêl y lliaws ynghŷd: canys hwy a gânt glywed dy ddyfod ti.

23 Gwna gan hynny, yr hyn a ddywedwn wrthit, y mae gennym ni bedwar-gwŷr a chanddynt addunedarnynt.

24 Cymmer y rhai hyn, a glanhaer di gyd â hwynt, a gwna draul arnynt, ſel yr * eilliont en pennau, ac y gŵypo pawb am y pethau a glywſant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy ſod di dy hun heſyd yn rhodio, ac yn cadw y Ddeddf.

v Num. 6.18. pen.18.18

25 Eithr am y Cenhedloedd, y rhai a gredaſant, * ni a ſcrifennaſom, ac a farnaſom na bo iddynt gadw dim o'r cyfryw beth, eithr iddynt ymgadw oddi wrth y pethau a aberthwyd i eulynnod, a gwaed, a rhag peth tagedig, a rhag putteindra.

b Pen. 15.20.

26 Yna Paul a gymmerth y gwŷr, a thrannoeth gwedi iddo ymlanhau gyd â hwynt, eſe a aeth i mewn i'r Deml; * gan yſpyſu cyflawni dyddiau y glanhâd, hyd oni offrymmid offrwm dros bôb vn o honynt.

w Num. 6.13.

27 A phan oedd y ſaith niwrnod ar ddarfod, yr Iddewon oeddent o Aſia, pan welſant eſ yn y Deml, a derfyſcaſant yr holl bobl, ac a ddodaſant ddwylo arno,

28 Gan lefain, ha-wŷr Iſraeliaid, cynnorthwywch, dymma 'r dŷn ſydd yn dyſcu pawb ym mhôb man yn erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle ymma, ac ym mhellach, y Groegiaid hefyd a ddûg eſe i mewn i'r Deml, ac a halogodd y lle ſanctaidd hwn.

29 Canys hwy a welſent o'r blaen Trophimus yr Epheſiad yn y ddinas gyd ag eſ, yr hwn yr oeddynt hwy yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn i mewn i'r Deml.

‖ A bu'r wrthyr gan y bobl, ac wedi, &c

30 A chynnhyrfwyd y ddinas oll, ‖ a'r bobl a redodd ynghyd, ac wedi ymaelyd yn Paul, hwy a'i tynnaſant eſ allan o'r Deml; ac yn ebrwydd, caewyd y dryſau.

31 Ac ſel yr oeddynt hwy yn ceiſio ei ladd eſ, daeth y gair at ben-capten y ſyddin, ſôd Ieruſalem oll mewn terfyſc.

32 Yr hwn allan o law a gymmerodd filwŷr, a chanwriaid, ac a redodd i wared attynt: hwythau, pan welſant y pen-capten a'r milwŷr, a beidiaſant a churo Paul.

33 Yna y daeth y pen-capten yn nês, ac a'i daliodd eſ, ac a archodd ei rwymo eſ â dwy gadwyn, ac a ymofynnodd pwy oedd efe, a pha beth a wnaethei?

34 Ac amryw rai a leſent amryw beth yn y dyrfa: ac am nas gallei wybod yſpyſrwydd, o herwydd y cythryfwl, eſe a orchymynnodd ei ddwyn eſ i'r caſtell.

35 A phan oedd efe ar y grifiau, ſe a ddigwyddodd gorfod ei ddwyn eſ gan y milwŷr, o achos grais y dyrfa.

36 Canys yr oedd lliaws y bobl yn canlyn, gan lefain, Ymmaith ag eſ.

37 A phan oedd Paul ar ei ddwyn i mewn i'r caſtell, eſe a ddywedodd wrth y pen-capten, A rhydd i mi ddywedyd peth wrthit? Ac efe a ddywedodd, A fedri di Roeg?

p Pen. 5. 36. 38 * Ond tydi yw yr Aipht-wr, yr hwn o flaen y dyddiau hyn, a gyfodaiſt derfyſc, ac a arweiniaiſt i'r anialwch bedair mîl o wŷr lleſtrudding?

39 A Phaul a ddywedodd, gŵr ydwyſi yn wîr o Iddew, yn o Tharſus, dineſydd o ddinas nid anenwog, o Cilicia; ac yr wyf yn deiſyf arnat ti, dyro gennad i mi i leſaru wrth y bobl.

40 Ac wedi iddo roi cennad iddo, Paul a ſaſodd ar y griſiau, ac a amneidiodd â llaw ar y bobl; ac wedi gwaeuthur diſtawrwydd mawr, efe a leſarodd wrthynt yn Hebræ-aec, gan dywedyd,

PEN. XXII.

1 Paul yn mynegi yn hylaeth y môdd y trofiad ef i'r ffydd, 17 ac y galwefid ef i fod yn Apoſtol. 22 Y bobl wrth glywed cyhymyll am y Cenhedloedd, yn lefain yn ei erbyn of: 24 Ac ynteu yn debyg i gael ei ffangellu, 25 ac eithr yn diangc, trwy ymhonni o ddinaſ'aint Rufain.

HA-wŷr, frodyr a thadau, gwrandewch ſy am ddiffyn wrthych yr awr hon.

2 A phan glywſant mai yn Hebræ-aec yr oedd efe yn lleſaru wrthynt, hwy a roeſant iddo oſteg gwell, ac efe a ddywedodd:

3 * Gŵr wyſi yn wîr o Iddew, yr hwn a aned yn Tharſus yn Cilicia, ac wedi ſy meithrin yn y ddinas hon, wrth draed Gamaliel, ac wedi ſy athrawiaethu yn ôl manylaf gyfraith y tadau, yn dwyn zêl i Dduw, ſel yr ydych chwithau oll heddyw.

x Pa. 1.4.

4 * A mi a erlidiais y ffordd hon hyd angeu, gan rwymo a dodi yngharchar wŷr a gwragedd hefyd.

5 Megis ac y mae yr Arch-offeiriad yn dyſtiolaethu i mi, a'r holl henaduriaeth, gan y rhai hefyd y derbyniais lythyrau at y brodyr, ac yr aethym i Ddamaſcus, ar fedr dwyn y rhai oedd yno hefyd, yn rhwym i Ieruſalem, iw coſpi.

6 Eithr digwyddodd, a myfi yn myned, ac yn neſau at Ddamaſcus, ynghylch hanner dydd, yn ddiſymmwth, i fawr elcuni o'r nef ddiſgleirio o'm hamgylch.

7 A mi a ſyrthiais ar y ddaiar, ac a glywais lais yn dywedyd wrthif; Saul, Saul, pa ham yr wyt yn fy erlid?

8 A minnau a attebais, Pwy wyt ti, ô Arglwydd? Yntef a ddywedodd wrthif, myfi yw Iesu o Nazareth, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

9 Hefyd, y rhai oedd gyd â myfi a welſant y goleuni yn ddiau, ac a ofnaſant, ond ni chlywſant hwy lais yr hwn oedd yn lleſaru wrthif.

10 Ac myfi a ddywedais; Beth a wnaf, ô Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd wrthif, Cyfod, a dôs i Ddamaſcus, ac yno y dywedir i ti bob peth a'r a ordeiniwyd i ti en gwneuthur.

11 A phryd nad oeddwn yn gweled gan ogoniant y goleuni hwnnw, a'r rhai oedd gyd â mi yn fy nhywys erbyn fy llaw, myfi a ddaethym i Ddamaſcus.

12 Ac vn Ananias, gŵr defoſionol yn ôl y Ddeddf, ac iddo air da gan yr Iddewon oll, ar oeddynt yn preſſwylio *yno*,

13 A ddaeth attaf, ac a ſaſodd ger llaw, ac a ddywedodd wrthif, Y brawd Saul, cymmer dy olwg, ac mi a edrychais arno yn yr awr honno.

14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein tadau ni a'th rhag-ordeiniodd di i wybod ei Ewyllys ef, ac i weled y Cyfiawn *hwnnw*, ac i glywed lleferydd ei enau ef.

15 Canys ti a fyddi dyſt iddo wrth bôb dŷn, o'r *pethau* a welaiſt, ac a glywaiſt.

16 Ac yr awron, ‖ beth yr wyt ti yn ei aros? Cyfod, bedyddier di, a golch ymmaith dy bechodau, gan alw ar Enw yr Arglwydd.

‖ Bed yr

17 A darfu wedi i mi ddyfod yn fy ôl i Ieruſalem, ſel yr oeddwn yn gweddio yn y Deml, i mi ſyrthio mewn llewyg;

18 A'i

18 A'r weled ef yn dywedyd wrthif, Bryfia, a dôs ar frys allan o Ierusalem; o herwydd ni dderbyniant dy destiolaetham danaf fi.

19 A minnen a ddywedais, O Arglwydd, hwy a wyddant fy mod i yn carcharu, ac yn bateddu ymmhôb Synagog, y rhai a gredent ynot ti.

20 * A phan dywalltwyd gwaed Stephan dy ferthyr di, yr oeddwn i hefyd yn sefyll ger llaw, ac yn cydsynio i'w ladd ef, ac yn cadw dillad y rhai a'i lladdent ef.

21 Ac efe a ddywedodd wrthif, Dôs ymmaith, canys mi a'th ansonaf ymmhell at y Cenhedloedd.

22 A hwy a'i gwrandawsant ef hyd y gair hwn. A hwy a godasant eu lleis, ac a ddywedasant, Ymmaith â'r cyfryw yn oddi ar y ddaiar, canys nid cymmwys ei fod ef yn fyw.

23 Ac fel yr oeddynt yn llefain, ac yn bwrw eu dillad, ac yn taflu llwch i'r awyr,

24 Y pen-capten a orchymmynodd ei ddwyn ese i'r castell, gan beri ei holi ef trwy sflangellau, fel y gallei wybod am ba achos yr oeddynt yn llefain arno felly.

25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo ef â charreiau, dywedodd Paul wrth y Canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw, Ai rhydd i chwi sflangellu gŵr o Rufeiniad, ac heb ei gondemno hefyd.

26 A phan glybu y Canwriad, ese a aeth ac a fynegodd i'r pen-capten, gan ddywedyd, Edrych beth yr wyt yn ei wneuthur; canys Rhufeiniad yw y dyn hwn.

27 A'r pen-capten a ddaeth ac a ddywedodd wrtho, dywed i mi, ai Rhufeiniad wyt ti? ac ese a ddywedodd, Ie.

28 A'r pen-capten a attebodd, A swm mawr y cefais i y ddinas-fraint hon. Eithr Paul a ddywedodd, A minnau a anwyd *yn freimol*.

29 Yn ebrwydd gan hynny yr ymadawodd oddi wrtho y rhai oedd ar fedr ei holi ef. A'r pen-capten hefyd a ofnodd, pan wybu ei fod ef yn Rhufeiniad, ac oblegid darfod iddo ei rwymo ef.

30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllysio gwybod yspryd wydd am ba beth y cyhuddid ef gan yr Iddewon, ese a'i gollyngodd ef o'r rhwymau, ac a archodd i'r Arch-offeiriaid a'u cyngor oll ddyfod *yno*, ac efe a ddug Paul i wared, ac a'i gosodod ger eu bron hwy.

PEN. XXIII.

1 *Paul yn attteb trosto ei hun.* 2 *Ananias yn gorchymmyn ei daro ef.* 7 *Ymryson ymysc ei gyhuddwyr ef.* 11 *Duw yn ei gyssuro ef.* 14 *Yr Iddewon yn cynllwyn iddo:* 20 *a dangos hynny i'r pen-capten:* 27 *Ynsefyn ei anfon ef at Phelix y Rhaglaw.*

A Phaul yn edrych yn graff ar y Cynghor a ddywedodd, Hawŷr, frodyr, mi a wasnaethais Dduw mewn pob cydwybod dda, hyd y dydd heddyw.

2 A'r Arch-offeiriad Ananias, a archodd i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymmyl, ei daro ef ar ei enau.

3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th dery di bared wedi ei wyngalchu: canys a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ôl y Ddeddf, a chan drosedu y Ddeddf yn peri fy nharo i?

4 A'r sefyll-wŷr a dywedasant wrtho, A ddifenwi di Arch-offeiriad Duw?

5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, frodyr, mai yr Arch-offeiriad oedd ese: * canys scrifennedig yw, Na ddywaid yn ddrwg am benaeth dy bobl.

6 A phan wybu Paul fod y naill ran o'r Sadduceaid, a'r llall o'r Pharisaid, ese a lefodd yn y Cynghor, Hawŷr frodyr, * Pharisead wyf, mab i Pharisead: * am obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn fy marnu i.

7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ymryson rhwng y Pharisaid a'r Sadduceaid; a rhannwyd y lliawsa.

8 * Canys y Sadduceaid yn wîr a ddywedant nad oes nac adgyfodiad, nac Angel, nac yspryd: eithr y Pharisaid sydd yn addef pôb un o'r ddau.

9 A bu llefain mawr, A'r Scrifennyddion o ran y Pharisaid a godasant i fyny, ac a ymrysonasant, gan ddywedyd; Nid ydym ni yn cael dim drwg yn y dyn hwn; eithr os yspryd a lefarodd wrtho, neu Angel, nac ymrysonwn â Duw.

10 Ac wedi cyfodi terfysc mawr, y pen-capten yn ofni rhac tynnu Paul yn ddrylliau ganddynt, a archodd i'r mil-wŷr fyned i wared, a'i gipio ef o'u plith hwynt, a'i ddwyn i'r castell.

11 Yr ail nos, yr Arglwydd a safodd ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cymmer gyssur; canys megis y tystiolaethaist am danaf yn Ierusalem, felly y mae yn rhaid i ti dystiolaethu yn Rhufain hefyd.

12 A phan aeth hi yn ddydd, rhai o'r Iddewon wedi llunio cyfarfod, a'i rhwymasant eu hunain â diofryd, gan ddywedyd; na fwytheni, ac nad yfent, nes iddynt ladd Paul.

13 Ac yr oedd mwy nâ deugain, o'r rhai a wnaethant y cyngrair hwn.

14 A hwy a ddaethant at yr Arch-offeiriaid a'r Henuriaid, ac a ddywedasant, Ni a'n rhwymasom ein hunain â diofryd, na archwaethem ddim, hyd oni laddem Paul.

15 Yn awr gan hynny, yspysiwch gyd â'r Cynghor i'r pen-capten, fel y dygo ese ef i wared y forn attoch chwi, fel pe byddech ar fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef, a ninnau cyn y delo ese yn agos, ydym barod i'w ladd ef.

16 Eithr pan glybu mab chwaer Paul y cynllwyn ymma; ese a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd un o'r Canwriaid atto, ac a ddywedodd; Dwg y gŵr ieuange hwn at y pen-capten: canys y mae ganddo beth yn fynegi iddo.

18 Ac ese a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten, ac a ddywedodd; Paul y carcharor a'm galwodd i atto, ac a ddymunodd arnaf, ddwyn y gŵr ieuange ymma attati, yr hwn sydd ganddo beth i'w ddywedyd wrthit.

19 A'r pen-capten, a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a aeth ag ef o'r naill du, ac a ofynnodd, Beth yw yr hyn sydd genit i'w fynegi i mi,

20 Ac ese a ddywedodd, Yr Iddewon a gydfwriadasant ddeisyf arnat ddwyn Paul i wared yforn i'r Cyngor, fel pe baent ar fedr ymofyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna di â hwynt; canys y mae yn cynllwyn iddo mwy nâ deugeinŵr o honynt, y rhai a roesant ddiofryd na bwytta nac yfed, nes ei ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod yn disgwil am addewid genit ti.

22 Y pen-capten, gan hynny, a ollyngodd y gŵr ieuainge ymmaith, wedi gorchymyn iddo | Gwel na ddywedyd dim wrth i neb ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau Ganwriad, ese a ddywedodd, parattowch ddau cant o fil-wyr, i fyned hyd yn Cesarea, a dêc a thrugain o wŷr i fyned,

meirch, a deu-cant o ffynewyr, ar y drydedd awr o'r nôs.

24 A pharattewch yscrubliaid iddynt i osod Paul arnynt, i'w ddwyn ef yn ddiogel at Phælix y Rhaglaw.

25 Ac efe a scrifennodd lythyr yn cynnwys yr ystyriaeth ymma.

26 Claudius Lysias at yr ardderchoccaf Raglaw Phælix, yn anfon annerch.

27 Y gŵr hwn a ddaliwyd gan yr Iddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt, ac a achubais i, gan ddyfod a llû arnynt, gwedi deall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dugym ef i wared i'w Cynghor hwynt.

29 Yr hwn y cefais fod yn achwyn arno am archolion o'n cyfraith hwy, heb fod yn cwyn arno yn haeddu angeu neu rwyman.

30 A phan fynegwyd i mi fod yr Iddewon ar fedr cynllwyn i'r gŵr, mysi a'i hanfonais ef allan o law attai: ac a rybuddiais y cyhuddwyr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef, ger dy fron ti. Bydd iach.

31 Yna y milwŷr, megis y gorchymynasid iddynt, a gymmerasant Paul, ac a'i dygasant o hyd nôs i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adel i'r gwŷr meirch fyned gyd ag ef, hwy a ddychwelasant i'r castell.

33 Y rhai gwedi dyfod i Cæsarea a rhoddi y llythyr at y Rhaglaw, a osodasant Paul hefyd ger bron ef.

34 Ac wedi i'r Rhaglaw ddarllen y *Llythr*, ac ymofyn o ba dalaith yr oedd efe, a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd,

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwyr hefyd. Ac efe a orchymynodd ei gadw ef yn nadlen-dŷ Herod.

PEN. XXIIII.

1 Paul wedi ei gyhuddo gan Tertulus yr arallbiwr, 10 yn atteb tros ei fuchedd a'i athrawiaeth, 24 Yn pregethu Christ i'r Rhaglaw a'i wraig. 26 Y Rhaglaw yn gobeithio cael brib, ynghyd yn ofer: 27 ac o'r diwedd wrth fyned allan a'i fwydd yn gadel Paul yngharchar.

AC yn ôl pum nhiwrnod y daeth Ananias yr Arch-offeiriad i wared, a'r Hennriaid, ac yn Tertulus areithiwr, y rhai a ymddangosasant ger bron y Rhaglaw yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertulus a ddechreuodd ei gyhuddo ef, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti heddwch mawr, a bod pethau llwyddiannus i'r genedl hon trwy dy ragweledigiad dî, yr ydym ni yn gwbl, ac ym-mhôb man yn eu cydnabod, (o ardderchoccaf Phælix) gyd â phob diolch.

4 Eithr, fel na rwystrwyf di ym-mhellach, yr ydwyf yn deisyf arnat, o'th hynawsedd, wrando arnom ar fyrr eiriau.

5 Oblegid ni a gawsom y gŵr hwn yn blâ, ac yn cyfodi terfysg ym-mysc yr holl Iddewon drwy y byd, ac yn ben ar sect y Nazareniaid.

6 Yr hwn a amcanodd halogi y Demle: yr hwn hefyd a ddaliasom ni, ac a fynnasem ei farnu yn ôl ein cyfraith ni.

7 Eithr Lysias y pen-capten a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'i dug ef allan o'n dwylo ni:

8 Ac a archodd iw gyhudd-wŷr ddyfod ger dy fron di, gan yr hwn wrth ei holi, y gelli dy hûn gael gwybodaeth o'r holl bethau am y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.

9 A'r Iddewon a gydsyniasant hefyd, gan ddywedyd, fôd y pethau hyn felly.

10 A Phaul a attebodd, wedi i'r rhaglaw amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wybod dy fod ti yn farn-ŵr i'r genedl hon, er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fwy cyssurus yn atteb trosof fy hûn.

11 Canys ti a elli wybod nad oes tros ddeuddec diwrnod er pan ddaethym i fynu i addoli yn Ierusalem:

12 Ac ni chawsant fi yn y Deml yn ymddadleu â neb, nac yn gwneuthur terfysc i'r bobl, nac yn y Synagogau, nac yn y ddinas.

13 Ac ni allant brofi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'i plegid.

14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffessu i ti, mai yn ôl y ffordd y maent hwy yn ei galw yn heresi, felly yr wyf fi yn addoli Duw fy nhadau, gan gredu yr holl bethau sy scrifennedic yn y Ddeddf a'r Prophwydi,

15 A chennif obaith ar Dduw, yr hon y mae yr rhai hyn eu hunain yn ei disgwil, y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnion, ac i'r anghyfiawnion.

16 Ac yn hyn yr ydwyf fy hûn yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwystr tu ag at Dduw a dynion, yn wastadol.

17 Ac yn ôl llawer o flynyddoedd, y daethym i wneuthur elusenau i'm cenedl, ac offrymmau.

18 * Ar hynny rhai o'r Iddewon o Asia am ca- * Pen. wsant i wedi fy nglanhau yn y Deml, nid gyd â thorf 21,27. na therfysc.

19 Y rhai a ddylasent fôd ger dy fron di ac achwyn, os oedd ganddynt ddim i'm herbyn.

20 Neu ddywedyd y rhai hyn eu hunain, os cawsant ddim camwedd ynof, tra fûm i yn sefyll o flaen y Cyngor,

21 Oddieithr yr un llef hon a lefais pan oeddwn yn sefyll yn eu plith, * Am adgyfodiad y meirw * Pen. i'm bernir heddyw gennych. 23.6.

22 Pan glybu Phælix y pethau hyn, efe a'u hoeddodd hwynt: gan wybod yn yspysach y pethau a berthynent i'r ffordd hon, a ca ddywedodd, Pan ddêl Lysias y pen-capten i wared, mi a gâf wybod eich matterion chwi yn gwbl.

23 Ac efe a archodd i'r Canwriad gadw Paul, a chael o hono esmwythdra ac na leiheiriei neb o'r eiddo ef iw wasanaethu, nac i ddyfod atto.

24 Ac yn ôl talm o ddyddiau, y daeth Phælix gyd â'i wraig Drusilla, yr hon ydoedd Iddewes, ac a yrrodd am Paul, ac a'i gwrandawodd ef yng hylch y ffydd yng hrist.

25 Ac fel yr oedd efe yn ymresymmu am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd â Phælix a ddychrynodd, ac a atteb odd: dôs ymaith ar hyn o amser: a phan gaffwyf amser cyfaddas, mi a alwaf amdanat.

26 A chan obeithio hefyd y rhoddid arian iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhydd: o herwydd yn ham efe a anfonodd am dano yn fynychach, ac a chwedleuodd ag ef.

27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y daeth Portius Ffestus yn lle Phælix. A Phælix yn ewyllysio gwneuthur cymmwynas i'r Iddewon, a adawodd Paul yn rhwym.

PEN. XXV.

1 Yr Iddewon yn achwyn ar Paul gar bron Ffestus: 8 ac yntau yn atteb trosto ei hûn, 11 ac yn appelio at Cæsar: 14 Ac wedi hynny Ffestus yn ysprydu ei achos ef i frenin Agrippa, 23 a'i ddwyn of gar bron: 25 Ffestus yn ei ddiheuro ef, na wnaethai efe ddim a haeddai farwolaeth.

Ffestus

Feſtus, gan hynny, wedi dyfod i'r dalaith, yn ôl tri diwrnod a aeth i fyny i Ieruſalem o Cæſarea.

2 Yna yr ‖ ymddangoſodd yr Arch-offeiriaid a phennaethiaid yr Iddewon, ger ei fron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbiliaſant ag ef,

3 Gan geiſio ffafor yn ei erbyn ef, ſel y cyrchei eſe ef i Ieruſalem: gan wneuthur cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Feſtus a attebodd, y cedwid Paul yn Cæſarea, ac yr ai eſe ei hun yno ar fyrder.

5 Y rhai gan hynny, a allant yn eich myſc, eb eſe, deuant i wared gyd â ni, a cod oes dim *drwg* yn y gŵr hwn, cyhuddant ef.

6 A phryd na thrigaſei eſe gyd â hwy dros ‖ ddêng nhiwrnod, eſe a aeth i wared i Cæſarea, a thrannoeth eſe a eiſteddodd yn yr orſedd, ac a archodd ddwyn Paul atte.

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iddewon a ddaethent o Ieruſalem i wared, a ſafaſant o'i amgylch, ac a ddygaſant lawer o achwynion trymion yn erbyn Paul, y rhai ni's gallent eu profi.

8 Ac yntef yn ei amddiffyn ei hûn, Ni phechais i ddim, nac yn erbyn cyfraith yr Iddewon, nac yn erbyn y Deml, nac yn erbyn Cæſar.

9 Eithr Feſtus yn chwennych dangos ffafor i'r Iddewon, a attebodd Paul, ac a ddywedodd, A fynni di fyned i fyny i Ieruſalem i'th farnu yno ger ſy mron *i*, am y pethau hyn?

10 A Phaul a ddywedodd; O flaen gorſedd-fainge Cæſar yr wyfi yn ſefyll, lle y mae yn rhaid ſy marnu: ni wnaethum i ddim cam â'r Iddewon, megis y gwyddoſt ti yn dda.

11 Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, ac os gwneuthym ddim yn haeddu angeu, nid wyf yn gwrthod marw: eithr onid oes dim o'r pethau y mae y rhai hyn yn ſy nghyhuddo, ni ddichon neb ſy rhoddi iddynt. Appelio yr wyf at Cæſar.

12 Yna Feſtus, wedi ymddiddan â'r Cyngor, a attebodd, A appeliaiſt di at Cæſar? at Cæſar y cei di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y brenin, a Bernice, a ddaethant i Cæſarea i gyfarch Feſtus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o ddyddiau, Feſtus a fynegodd i'r brenin hanes Paul, gan ddywedyd; Y mae *ynma* ryw ŵr wedi ei adel gan Phelix yngharchar:

15 Ynghylch yr hwn, pan oeddwn yn Ieruſalem, yr ‖ ymddangoſodd Arch-offeiriaid a henuriaid yr Iddewon ger bron, gan ddeiſyf cael barn yn ei erbyn ef.

16 I'r rhai yr attebais, nad oedd arfer y Rhufein-wŷr, roddi neb rhyw ddŷn iw ddiſetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhudd-wŷr yn ei wyneb, â chael lle iw amddiffyn ei hûn rhag y cwyn.

17 Wedi eu dyfod hwy ynma gan hynny, heb wneuthur dim oed, trannoeth mi, a eiſteddais ar yr orſedd-fainge, ac a orchymmynnais ddwyn y gwr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddûg y cyhudd-wŷr *i fyny* ddim achwyn, o'r pethau yr oeddwn i yn tybicid.

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef, ryw ymoſynion ynghylch eu coel-greſydd eu hunain, ac ynghylch yn Iefu a fuaſei farw, yr hwn a daerei Paul ei fod yn fyw.

20 A myfi yn ‖ anhyſpys i ymofyn am hyn, a ddywedais, a fynnei eſe fyned i Ieruſalem, a'i farnu yno am y pethau hyn.

21 Eithr gwedi i Paul appelio i'w gadw i ‖ wybyddiaeth Auguſtus, mi a erchais ei gadw ef byd pai allwn ei anfon ef at Cæſar.

22 Yna Agrippa a ddywedodd wrth Feſtus, minneu a ewyllyſiwn glywed y dŷn. Yntef a ddywedodd, Ti a gei ei glywed ef y fortu.

23 Trannoeth, gan hynny, wedi dyfod Agrippa, a Bernice, a rhwyſc fawr, a myned i mewn i'r orſedd, a'r pen-captenaid, a phendefigion y ddinas, wrth orchymmyn Feſtus ſe a ddugpwyd Paul ger bron.

24 A Feſtus a ddywedodd; O frenin Agrippa, a chwi wŷr oll ſydd gyd â ni yn breſennol, chwi a welwch y dŷn hwn, o blegit pa vn y galwodd holl liaws yr Iddewon arnaſ, yn Ieruſalem ac ynma, gan leſain, na ddylei eſe fyw yn hwy.

25 Eithr pan ddeellais na wnaethei eſe ddim yn haeddu angeu, ac yntef ei hun wedi appelio at Auguſtus, mi a fernais ei ddanfon ef.

26 Am yr hwnnid oes gennif ddim ſicrwydd iw ſcrifennu at *fy* Arglwydd; o herwydd pa ham, mi a'i dugym ef ger eich bron chwi, ac yn enwedic ger dy fron di, ô frenin Agrippa, fel wedi el holi ef, y caffwyf ryw beth i'w ſcrifenna.

27 Canys allan o reſwm y gwelaſ fi anfon carcharor, heb yſpyſu hefyd yr achwynion a fyddo yn ei erbyn ef.

PEN. XXVI.

1 *Paul yngwydd Agrippa yn dangos ei fuchedd o'i fabyd,* 12 *ac mar rhyfeddol i troſſâd ac y galwedd of i ſôd yn Apoſtol.* 24 *Feſtus yn tyuru ei fôd ef wedi yſgyfu, yntef ar hynny yn attеb yn lleiadd.* 28 *Agrippa ymron wedi yn Griſtion:* 31 *Yr holl gynnulliaſa yn ei farnu ef yn ddiwog.*

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae cennad i ti i ddywedyd troſot dy hunan. Yna Paul a eſtynodd ei law, ac a'i hamddiffynnodd ei hun.

2 Yr ydwyf yn ſy nhybied ſy hun yn ddedwydd, ô frenhin Agrippa, gan fy mod yn cael ſy amddeffyn ſy hun ger dy fron heddyw, am yr holl bethau yr achwynir arnaf gan yr Iddewon.

3 Yn bendiſadeu gan ŵybod dy fod di yn gydnabyddus â'r holl ddefodau, a'r holion ſydd ym mhlith yr Iddewon: o herwydd pa ham, yr ydwyf yn deiſyf arnat ſy ngwrando i yn ddioddefgar.

4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr hon oedd or dechreuad, ym mhlith fy nghenedl yn Ieruſalem, a ŵyr yr Iddewon oll,

5 Y rhai am hadwaenent i o'r dechreu, (os mynnant dyſtiolaethu) mai yn ôl y ſect fanylaf o'n crefydd ni, y bûm i fyw, yn Phariſead.

6 Ac yn awr, am obaith yr addewid a wnaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf yn ſefyll i'm barnu.

7 I'r hwn *addewid* y mae ein deuddeglwyth ni, ‖ heb dorr yn gwaſanaethu *Duw* nôs a dydd, ‖ *Yn a-* yn gobeithio dyfod: am yr hon obaith yr *ſtud.* achwynir arnaf, ô frenin Agrippa, gan yr Iddewon.

8 Pa beth? ai anghredadwy y bernir gennych chwi, y cyfod Duw y meirw?

9 Minneu, yn wir a dybiais ynof fy hûn, fod yn rhaid *i mi* wneuthur llawer o bethau yn erbyn enw Ieſu o Nazareth.

10 * Yr hyn hefyd a wnethym yn Ieruſalem: * Pen. a llawer o Sainct a gaeais i mewn carcharau, 8.3. wedi derbyn awdurdod gan yr Arch-offeiriaid; ac wrth eu difetha, mi a roddais farn yn eu herbyn.

11 Ac ym mhôb Synagog yn fynych mi a'i coſpais hwy, as a'u cymhellais i gablu; a chan yn-

fyda

sydu yn swy yn eu herbyn, mi a'u hetlidiais hyd ddinasoedd dieithr hefyd.

Pen. 9. 2. 12 * Ac yn hyn, a myn'd i Ddamascus, ag awdurdod a chennad oddi wrth yr Arch-offeiriaid:

13 Ar hanner dydd, ô frenin, ar y ffordd, y gwelais oleuni o'r nef, mwy nâ disclairdeb yr haul, yn disclairio o'm hamgylch, a'r rhai oedd yn ymdaith gyd â mi.

14 Ac wedi i ni oll syrthio ar y ddaear, mi a glywais leferydd yn llefaru wrthif, ac yn dywedyd yn Hebræ-aec, Saul, Saul, pa ham yr ydwyt yn fy erlid i? caled yw i ti wingo yn erbyn y swmbylau.

15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyti, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

16 Eithr cyfot; a saf ar dy draed, canys i hyn yr ymddangosais i ti, i'th osod ti yn weinidog, ac yn dyst o'r pethau a welaist, ac o'r pethau yr ymddangosaf i ti yndduyt:

17 Gan dy ware'd di oddi wrth y bobl a'r Cenhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy anfon di yr awron;

18 I agoryd en llygaid, ac i'w troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant Satan at Dduw; fel y derbyniout saddeuant pechodau, a chyfran ym-mysc y rhai a sancteiddiwyd trwy y ffydd sydd ynof fi.

19 Am ba achos, ô frenin Agrippa, ni bûm anufydd i'r weledigaeth nefol.

20 Eithr mi a bregethais i'r rhai yn Damascus yn gyntaf, ac yn Ierusalem, a thros holl wlad Iudæa, ac i'r Cenhedloedd; ar iddynt edifarhau, a dychwelyd at Dduw, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch.

21 O achos y pethau hyn, yr Iddewon a'm daliasant i yn y Deml, ac a geisiasant fy lladd i a'u dwylo *eu hûn*.

22 Am hynny wedi i mi gael help gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y dydd hwn, gan dystiolaethu i fychan a mawr, ac heb ddywedyd dim amgen nag a ddywedasei y Prophwydi a Moses, y delent i ben:

23 Y dioddefei Christ, ac y byddei efe yn gyntaf o adgyfodiad y meirw, ac y dangosei oleuni i'r bobl, ac i'r Cenhedloedd.

24 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn trosto, Ffestus a ddywedodd â llef vchel, Paul, yr wyt ti yn ynfydu; llawer o ddysc sydd yn dy yrru di yn ynfyd.

25 Ac efe a ddywedodd, Nid wyf yn ynfydu, ô ardderchocaf Ffestus; eithr geiriau gwirionedd a sobrwydd, yr wyfi yn eu hadrodd.

26 Canys y brenin a wyr oddi wrth y pethau hyn, wrth yr hwn yr wyfi yn llefaru yn hŷf; o herwydd nid wyf yn tybied fôd dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo, oblegid nid mewn congl y gwnaed hyn.

27 Oh frenin Agrippa, A wyt ti yn credu i'r Prophwydi? mi a wn dy fôd yn credu.

28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth Paul, yr wyti o fewn ychydig i'm hynnill i fôd yn Gristion.

29 A Phaul a ddywedodd; Mi a ddymunwn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn vnic, ond pawb hefyd ar sydd yn fy ngwrando heddyw, yn gyfryw ac wyfi, ond yn rhwymau hyn.

30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, cyfododd y brenin, a'r Rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt.

31 Ac wedi iddynt syned o'r neilltu, hwy a leferasant wrth'ei gilydd, gan ddywedyd, Nid yw'r dŷn hwn yn gwneuthur dim ynhaeddu angeu neu rwymau.

32 Yna y dywedodd Agrippa wrth Ffestus, fe allasid gollwng y dŷn ymma ymmaith, oni buasei iddo appelio at Cæsar.

PEN. XXVII.

1 *Paul wrth forio tua Rhufain, 10 yn rhag-ddywedyd perygl y daith: 11 ac heb gael ei goelio. 14 Hwythau yn cael eu taslu draw ac yma gan y dymestl: 41 y llong yn torri arnynt: 42, 43, 44 ac er hynny yn dyfod i gyd i dir yn ddiangol.*

A Phan gyttunwyd forio o honom ymmaith i'r Ital, hwy a roesant Paul, a rhyw garcharorion eraill, at Ganwriad a'i enw Iulius, o fyddin Augustus.

2 Ac wedi dringo i long o Adramyttium, ar fedr hwylio i dueddau Asia, ni a aethom allan o'r porth-ladd, a chyd â ni yr oedd Aristarchus, Macedoniad o Thessalonica.

3 A thranoeth ni a ddygpwyd i wared i Sidon, a Iulius a ymddûg yn garedigol tu ac at Paul, ac a roddes iddo gennad i fyned at ei gyfeillion, i gael ymgeledd.

4 Ac wedi myned oddi yno, ni a hwyliasom tan Cyprus, am fod y gwyntoedd yn wrthwynebus.

4 Ac wedi hwylio o honom tros y môr sydd ger llaw Cilicia a Pamphilia, ni a ddaethom i Myra, *dinas* yn Lycia.

6 Ac yno y Canwriad wedi cael llong o Alexandria, yn hwylio i'r Ital, a'n gosodes ni yndді.

7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben lawer o ddyddiau, a dyfod yn brin ar gyfer Gnidus, am na adawei y gwynt i ni; ni a hwyliasom is law Creta, ar gyfer Salmône.

8 Ac wedi i ni yn brin fyned heibio iddo, ni a ddaethom i ryw le a elwir y porthladdoedd prydferth, yr hwn yr oedd dinas Lasæa yn ages iddo.

9 Ac wedi i dalm o amser fyned heibio, a bôd morio weithian yn enbyd, o herwydd hefyd ddarfod yr ympryd weithian, Paul a gynghorodd,

10 Gan ddywedyd wrthynt, Ha wŷr, yr wyf yn gweled y bydd yr hynt hon ynghyd â farhâd a chollfawr, nid yn vnic am y llwyth a'r llong, eithr am ein hanioes ni hefyd.

11 Eithr y Canwriad a gredodd i lywydd, ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau a ddywedid gan Paul.

12 A chan fôd y porthladd yn anghyfleus i aros, y rhan fwyaf a roesant gyngor i ymado oddi yno hefyd, os gallent ryw fodd gyrhaeddyd hyd Phœnice, i aros *yno*; yr hwn sydd borthladd yn Creta, ar gyfer y dean-orllewin, a'r gogledd-orllewin.

13 A phan chwythodd y dehau-wynt yn araf, hwynt hwy yn tybied cael eu meddwl, gan godi *hwylian* a feriasant heibio yn agos i Creta.

14 Ond cyn nemmawr, cyfododd yn ei herbyn hi wynt tempestlog, yr hwn a elwir Euroclydon.

15 A phan gippiwyd y llong, ac heb allu gwrthwynebu y gwynt, ni a ymroesom, ac a ddygpwyd *yd â'r gwynt*.

16 Ac wedi i ni redeg goris ynys fach, a elwir Clauda, braidd y gallasom gael y bâd:

17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a wnaethant gynnorthwyon, gan wregysu y llong oddi dani, a hwy yn ofni rhag syrthio a'r sogr-draeth, wedi gostwng yr hwyl, a ddygpwyd felly.

18 A ni yn fîn iawn arnom gan y demestl, trannoeth hwy a yscafnhasant y llong.

19 A'r trydydd dydd y bwriasom, â'n dwylo ein hunain daclau y llong allan.

20 A

20 A phan mad oedd na haul na ſêr yn ymddangos dros lawer o ddyddiau, a thymeſtl nid bychan yn pwyſo arnom, pôb gobaith y byddem caedwedic a ddycpwyd oddi arnom o hynny allan.

21 Ac wedi bod hir ddirwest, yna y ſaſodd Paul yn eu canol hwy, ac a ddywedodd, Hawyr, chwi a ddylaſech wrando arnaſi, a bod heb ymadaw o Creta, ac ennill y ſythaed ymma, a'r golled.

22 Ac yr awr hon yr wyf yn eich cynghori chwi i ſôd yn gyſurus; canys ni bydd colled am einioes yn o honoch, und am y llong yn vnic.

23 Canys ſaſodd yn ſy ymyl y nôs h. Angel Duw yr hwn a'm piau, a'r hwn yr wyf yn ei addoli;

24 Gan ddywedyd, Nac ofna Paul, rhaid i ti ſefyll ger bron Cæſar, ac wele, rhoddes Duw i ti y rhai oll ſydd yn morio gyd â thi.

25 Am hynny, Hawyr, cymmerwch gyſſur canys yr wyf fi yn credu i Dduw, mai felly y bydd, yn ôl y modd y dywedpwyd i mi.

26 Ond mae yn rhaid ein bwrw ni i ryw ynys.

27 Ac wedi dyfod y bedwaredd nôs a'r ddec, ſa a ddigwyddedd a ni yn morio yn Adria, ynghylch hanner nôs, dybied o'r mor-wŷr eu bod yn neſau i ryw wlâd.

28 Ac wedi iddynt blymmio, hwy a'i cawſant yn vgain gwrhyd, ac wedi myned ychydig pellach, a phlymio dracheſn, hwy a'i cawſant yn bymtheg gwrhyd.

29 Ac a hwy yn ofni rhag ſi ni ſyrthio ar leoedd geirwon, wedi iddynt ſwrw pedair angor allan o'r llyw, hwy a ddeiſyfaſant ei myned hi yn ddydd.

30 Ac fel yr oedd y llong-wŷr yn ceiſio ffoi allan o'r llong, ac wedi gollwng y bâd i wared i'r môr, yn rhith bod ar ſedr bwrw angoran o'r pen blaen i'r llong,

31 Dywedodd Paul wrth y Canwriad âr milwŷr, onid erys y rhai hyn yn y llong, ni ellwch chwi fôd yn gadwedig.

32 Yna y torrodd y milwŷr raffau y bâd, ac a adawſant iddo ſyrthio ymmaith.

33 A thra 'r ydoedd hi yn dyddhau, Paul a eiriolodd ar bawb gymmeryd llyniaeth, gan ddywedyd, heddyw yw y pedwerydd dydd a'r ddêc yr ydych chwi yn diſgwil, ac yn aros ar eich ythlwng, heb gymmeryd dim.

34 O herwydd pa ham, yr ydwyf yn dymuno arnoch gymmeryd llyniaeth, oblegid bynſydd er iechyd i chwi, canys blewyn i'r vn o honoch ni ſyrth oddiar ei ben.

35 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, eſe a gymerodd ſara, ac a ddiolchodd i Dduw yn en gwydd hwynt oll, ac a'i torrodd, ac a ddechreuodd ſwyta.

36 Ac yr oeddynt bawb wedi myned yn gyſſurol, a hwy a gymeraſant lyniaeth hefyd.

37 Ac yr oeddem yn y llong i gyd, yn ddau cant, ac vn ar bymthec a thrugain o eneidiau.

38 Ac wedi eu digoni o lyniaeth, hwy a yſcafnhaſant y llong, gan ſwrw y gwenith allan i'r môr.

39 A phan aeth hi yn ddydd, nid oeddynt yn adnabod y tîr; ond hwy a ganfuant ryw gilfach, a glan iddi, i'r hwn y cynghoraſant *os gallent* wthio y llong iddo.

40 Ac wedi I ddynt I godi yr angoran, I hwy a ymollyngaſant i'r môr, ac a ollyngaſant hefyd yn rhydd rwymau y llyw, ac a godaſant yr hwyl i'r gwynt, ac a geiſiaſant y lan.

41 Ac wedi i ni ſyrthio ar le deu-ſor-gyfarfod, hwy a wthiaſant y llong, a'r pen blaen iddi a hyndd, ac a ſaſodd yn ddi-ſyfog, eithr y pen ôl a ymddattododd gan nerth y tonnau.

42 A chyngor y milwyr oedd ladd y carcharorion, rhag i neb o honynt neſo allan, a diange ymmaith.

43 Ond y Canwriad yn ewyllyſio cadw Paul, a rwyſtrodd iddynt eu hamcan, ac a archodd i bawb ar a ſedrei noſio, ymſwrw yn gyntaf *i'r môr*, a myned allan i'r tîr:

44 Ac i'r lleill, rhai ar yſtyllod, ac eraill ar ryw *ddyrllian* o'r llong. Ac felly y digwyddodd dyfod o bawb i dir yn ddiangol.

PEN. XXVIII.

1 *Paul wedi tori y llong arno, yn cael ei ddarbyn yn rhyfeddol gan y Barbariaid.* 5 *Y wiber ar ei law ef, heb wneuthur iddo niwed: ac yntau yn iachau llawer o glefydau yn yr ynys.* 11 *Hynt hwy yn myned ymaith tua Rhufain.* 17 *Yntau yn mynegi i'r Iuddewon achos ei dayſodiad,* 24 *wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu: ac yntau er hynny yn pregethu yno dalm ſynedd.*

AC wedi iddynt ddiange, yna y gwybuant mai Melita y gelwid yr ynys.

2 A'r Barbariaid a ddangoſaſant i ni ſwyneidd-dra nid bychan; oblegid hwy a gynneuaſant dân, ac a'n derbyniaſant ni oll, o herwydd y gaſod gynnyrchiol, ac o herwydd yr oerfel.

3 Ac wedi i Paul gynnull ynghyd lawer o I frŷ I *Gricz.* wydd, a'i dodi ar y tân, gwiber a ddaeth allan *Heb.* o'r gwres, ac a lynodd wrth ei law ef.

4 A phan welodd y Barbariaid y bwyſ-fil ynghrog wrth ei law ef; hwy a ddywedaſant wrth ei gilydd, yn ſicr, llawruddieg yw y dŷn hwn, yr hwn er ei ddiange o'r môr ni adawodd dialedd iddo fyw.

5 Ac efe a yſcydwodd y bwyſ-fil i'r tân, ac ni oddefodd ddim niwed.

6 Ond yr oeddynt hwy yn diſgwil iddo ef chwytho, neu ſyrthio yn ddiſymmwth yn farw. Eithr wedi iddynt hîr ddiſgwil, a gweled nad oedd dim niwed yn digwydd iddo, *hwy* a newidiaſant eu meddwl, ac a ddywedaſant mai Duw oedd efe.

7 Ynghylch y man hwnnw yr oedd tiroedd i beanaeth yr ynys, a'i enw Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni, ac a'n llettewodd dridiau yn garedig.

8 A digwyddodd, fod tâd Publius yn gorwedd yn glâf o gryd a gwaedlif, ac yr hwn wedi i Paul ſyned i mewn, a weddio, efe a ddodedd ei ddwylo arno ef, ac a'i iachaodd.

9 Felly wedi gwneuthur hyn, y lleill hefyd y rhai oedd a heliaſtiau arnynt yn yr ynys, a ddaethant atto, ac a iachawyd.

10 Y rhai hefyd a'n parchaſant ni â llawer o vreddau, a phan oeddym yn ymadel, hwy a'n llwythaſant ni â phethau angenrheidiol.

11 Ac wedi trimis yr aethom ymmaith mewn llong o Alexandria, yr hon a aiaſaſei yn yr ynys a'i harwydd hi oedd Caſtor a Pholux.

12 Ac wedi ein dyfod i Syracuſa, ni a drigaſem yno dridiau.

13 Ac o ddiyno wedi myned oddi amgylch ni a ddaethom i Rhegium, ac yn ôl vn diwrnod y dechrewynt a chwythodd, ac ni a ddaethom yr ail dydd i Puteoli;

14 Lle y cawſom frodyr, ac y dymunwyd arnom aros gyd â hwynt ſaith niwrnod: ac felly ni a ddaethom i Rufain.

15 Ac oddi yno pan glybu 'r brodyr am danom, hwy a ddaethant i'n cyfarfod ni hyd Appi forum, a'r tair Tafarn; y rhai pan welodd Paul, eſe a ddiolchodd i Dduw, ac a gymmerodd gyſſur.

16 Eithr

16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y Canwriad a roddes y carcharorion at ben-capten y llu: eithr caniatâwyd i Paul aros wrtho ei hûn, gyd â milwr oedd yn ei gadw ef.

17 A digwyddodd yn ôl tridiau, alw o Paul ynghŷd y rhai oedd bennaf o'r Iddewon. Ac wedi iddynt ddyfod ynghŷd, ese a ddywedodd wrthynt, Ha-wŷr frodyr, er na wnaethym i ddim yn erbyn y bobl, na defodau y tadau, etto mi a roddwyd yn garcharor o Ierusalem i ddwylo y Rhufein-wŷr.

18 Y rhai wedi darfod fy holi, a fynnasent fy ngollwng ymmaith, am nad oedd dim achos angeu ynof.

19 Eithr, am fôd yr Iddewon yn dywedyd yn erbyn hyn, mi a yrrwyd i appelio at Cæsar, nid fel pettei genniſ beth i achwyn ar fy nghenedl.

20 Am yr achos hwn, gan hyny, y gelwais am danoch chwi, i'ch gweled, ac i ymddiddan â chwi: canys o achos gobaith Iſrael i'm rhwymwyd i â'r gadwyn hon.

21 A hwythau a ddywedasant wrtho, ni dderbyniasom ni lythyrau o Iudæa yn dy gylch di, ac ni ſynegodd, ac ni lefarodd neb o'r brodyr a ddaeth oddi yno, ddim drwg am danat ti.

22 Ond yr ydym ni yn deiſyf clywed gennit ti beth yr ydwyt yn ei ſynied, oblegid am y ſect hon, y mae yn hyſpys i ni fôd ym-mhob man yn dywedyd yn ei herbyn.

Penn. 23 Ac wedi iddynt ‖ nodi diwrnod iddo, llawer a ddaeth atto ef, i'w lettŷ, i'r rhai y tyſtiolaethodd ac yr eglurodd eſe deyrnas Dduw, gan gynghori iddynt y pethau am yr Ieſu, allan o gyfraith Moſes, a'r Prophwydi, o'r boreu hyd yr hwyr.

24 A rhai a gredaſant i'r pethau a ddywedaſid, a rhai ni chredaſant.

25 Ac a hwy yn anghyttûn â'u gilydd, hwy a ymadawſant, wedi i Paul ddywedyd vn gair, mai da y llefarodd yr Yſpryd glân trwy Eſaias y prophwyd wrth ein tadau ni,

26 Gan ddywedyd, * Dôs at y bobl ynma, a dywed, Yn clywed y clywch, ac ni ddeellwch, ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch. *Eſai. 6. 9. mat. 13. 14. mar. 4. 12. luc. 8. 10. ioa. 12. 40. rhuf. 11. 8.

27 Canys brâſ-hawyd calon y bobl hyn, a thrwm y clywſant â'u cluſtiau, a'u llygaid a gaeaſant, rhac iddynt weled â'u llygaid, a chlywed â'u cluſtiau, a deall â'r galon, a dychweled, ac i mi i hiachau hwynt.

28 Bydded hyſpys i chwi gan hynny, anſon iechydwriaeth Dduw at y Cenhedloedd, a hwy a wrandawant.

29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ymadawodd yr Iddewon, a chanddynt ddadl mawr yn eu plith.

30 A Phaul a arhoes ddwy flynedd gyfan yn ei dŷ ardrethol ei hûn, ac a dderbyniodd bawb ar oedd yn dyfod i mewn atto,

31 Gan bregethu teyrnas Dduw, ac athrawiaethu y pethau am yr Arglwydd Ieſu Griſt, gyd â phob hyfder, yn ddiwahardd.

Diwedd Gweithredoedd yr Apoſtolion.

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT Y RHVFEINIAID.

PEN. I.

1 Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid, 4 a'i chwant i ddyfod atynt hwy. 6 Beth yw ei Efengyl ef, ar cyfiawnder y mae hi yn ei ddangos. 18 Bôd Duw yn digllon wrth bôb math a'r bechod. 21 Pabeth oedd bechodau y cenhedloedd.

PAul gwaſanaethwr Ieſu Griſt, wedi ei alw *i fod* yn Apoſtol, ac wedi ei *Act. 13. 2. * naillteu o Efengyl Dduw:

2 (Yr hon a rag-adawſei eſe, trwy ei Brophwydi, yn yr Scrythurau ſanctaidd)

3 Am ei fab ef Ieſu Griſt ein Arglwydd ni, yr hwn a wnaed o hâd Dafydd o ran y cnawd,

‖ Derfynwyd. 4 Ac a ‖ eglurwyd yn fâb Duw mewn gallu, yn ôl Yſpryd ſancteiddiad, trwy 'r adgyfodiad oddi wrth y meirw:

5 Trwy 'r hwn y derbyniaſom râs ac apoſtoliaeth i vſydd-dod ffydd, ym mhlith yr holl Genhedloedd, er mwyn ei enw ef.

6 Ym-myſc y rhai yr ydych chwithau yn alwedigion Ieſu Griſt.

7 At bawb ſydd yn Rhufain, yn anwyl gan Dduw, wedi eu galw *i fôd* yn Sainct: Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Ieſu Griſt.

8 Yn gyntaf yr wyf yn diolch i'm Duw trwy Ieſu Griſt troſoch chwi oll, oblegid bod eich ffydd chwi yn gyhoeddus yn yr holl fyd.

‖ Neu, a'm hyſpryd. 9 Canys tŷſt i mi yw Duw, yr hwn yr ydwyf yn ei waſanaethu ‖ yn fy yſpryd, yn Efengl ei fâb ef, fy mod i yn ddibaid yn gwneuthur coffa o honoch,

10 Gan ddiſyf a gawn ryw fôdd, ryw amſer bellach, rwydd-hynt gyd a gewyllys Duw, i ddyfod attoch chwi.

11 Canys yr wyf yn hiraethu am eich gweled, fel y gallwyf gyfrannu i chwi ryw ddawn Yſprydol, fel i'ch cadarnhaer.

‖ Gydâ chwi. 12 A hynny ſydd, i'm cyd-ymgyſſuro ‖ ynoch chwi, trwy ffydd ei gilydd; yr eiddoch chwi, a'r eiddof finnau.

13 Eithr ni fynnwn i chwi fôd heb wybod, frodyr, i mi yn fynych arfaethu dyfod attoch, (ond fo'm llyddiwyd i hyd yn hyn) fel y cawn ryw ffrwyth ynoch chwi hefyd, megis ac yn y Cenhedloedd eraill.

14 Dyled-ŵr ydwyf i'r Groegiaid, ac i'r Barbariaid hefyd, i'r doethion, ac i'r annoethion hefyd.

15 Felly, hyd y mae ynof, parod ydwyf, i bregethu yr Efengl i chwithau hefyd, y rhai ydych yn Rhufain.

16 Canys nid oes arnaf gywilydd o Efengyl Griſt: oblegid gallu Duw yw hi er iechydwriaeth, i bôb vn ar ſydd yn credu: i'r Iddew yn gyntaf, a hefyd i'r Groeg-wr.

17 Canys ynddi hi y datcuddir cyfiawnder Duw, o ffydd i ffydd, megis y mae yn ſcrifennedig, *Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd. *Habac. 2. 4.

18 Canys digoſaint Duw a ddatcuddiwyd o'r nef, yn erbyn pob annuwioldeb, ac anghyfiawnder dynion, y rhai ſydd yn attal y gwirionedd mewn anghyfiawnder.

19 O

19 O herwyd yr hyn a ellir ei gybod am Ddiw ſydd eglur ynddynt hwy: canys Duw a'i heglurodd iddynt.

20 Canys ei anweledig bethau eſ, er creaduriaeth y byd, wrth eu hyſtyried yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg; ſef ei dragwyddol allu eſ, a'i Ddiwdod, fyd onid ydynt yn ddieſcus.

21 Oblegit a hwy yn adnabod Duw, ni's gogoneddaſant ef megis Duw, ac na buant ddiolchgar iddo; eithr ofer fuant yn eu heſymmau, a'n calon anneallus hwy a dywyllwyd.

22 Pan dybient eu bôd yn ddoethion, hwy a aethant yn ffyliaid.

23 Ac a newidiaſant ogoniant yr anllygredig Ddiw, i gyffelybiaeth llun dyn llygredig, ac ehediaid, ac aniſeiliaid pedwar carnol, ac ymluſciaid.

24 O ba herwydd, Duw heſyd a'u rhoddes hwy i fynu yn nrachwantau eu calonnau, i afleuêd, i ammherchi eu cyrph eu hun yn eu plith eu hunain:

25 Y rhai a newidiaſant wirioned Duw yn gelwydd, ac a addolaſant, ac a waſanaethaſant y creadur yn fwy nâ'r creawdr, yr hwn ſydd fendigedig yn dragwyddol. Amen.

26 Oblegid hyn y rhoddes Duw hwynt i fynu i wynian gwarthus: canys eu gwragedd hwy a newidiaſant yr arfer anianol, i'r hon ſydd yn erbyn unian.

27 Ac yn gyffelyb y gwyr hefyd, gan adel yr arfer naturiol o'r wraig, a vmloſcent yn eu hawydd i'w gilydd: y gwyr ynghŷd â gwyr yn gwneuthur brynti; ac yn derbyn ynddynt eu hunain y cyfryw dâl am eu cyfeiliorni, ac ydoedd raid.

28 Ac megis nad oedd gymmeradwy ganddynt gadw Duw yn eu gwybodaeth, Duw a'u rhoddes hwynt i fynu i feddwl anghymmeradwy, i wneuthur y pethau nid oedd weddaidd:

29 Wedi eu llenwi â phob anghyfiawnder, godineb, anwiredd, cybydd-dod, drygioni: yn llawn cenfigen, llofruddiaeth, cynnen, twyll drwg-arwydau:

30 Yn huſtyng-wŷr, yn athrodwŷr, yn gâs ganddynt Dduw, yn drahaus, yn feilchion, yn frofiwŷr, yn ddychymygwŷr drygioni, yn anufudd i rieni:

31 Yn anneallus, yn dorrwŷr ammod, yn anghareddg, yn anghymmodlon, yn annhrugarogion:

32 Y rhai yn gŵybod cyfiawnder Duw, (ſod y rhai ſy yn gwneuthur y cyfryw bethau, yn haeddu marwolaeth) nyd yn unig yn gwneuthur y pethau hyn, eithr hefyd yn cyd-ymfodloni â'r rhai ſy yn eu gwneuthur hwynt.

PEN. II.

1 *Ng all y rhai ſydd yn pechu, er eu bôd yn tyndemnio pethod mewn eraill, mo'i heſcuſodi eu hunain, 4 ac mai anhawſ o lawer iddynt ddianc rhag barn Duw, 9 pa yn bynnac ſônt ai Iddewon ai Cenhedloedd. 14 Nas gall y Cenhedloedd ddianc, 16 Na'r Iddewon chwaith. 25 Ac na wnâ eu Enwaediad leſhâd iddynt, oni chadwant y Ddeddf.*

O Herwydd pa ham dieſcus wyt ti, ô ddyn, pwy bynnag wyt yn barnu: canys yn yr hyn yr wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy gondemnio dy hun: canys ti yr hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneuthur yr yn pethau.

2 Eithr ni a wyddom ſod barn Duw yn ôl gwirioned, yn erbyn y rhai a wnânt gyfryw bethau.

3 Ac a wyt ti yn tybied hyn, ô ddyn yr hwn wyt yn barnu y rhai ſy yn gwneuthur y cyfryw bethau, a thithau yn gwneuthur yr yn pethau, y diengi di rhag barn Duw?

4 Neu a wyt ti yn diyſſyru golud ei ddaioni ef, a'i ddioddefgarwch, a'i ymaros, heb wybod fod daioni Duw yn dy dywys di i edifeirwch?

5 Eithr yn ôl dy galedrwydd, a'th galon ddieddifeiriol, wyt yn * tryſori i ti dy hun ddigofaint, erbyn dydd y digofaint, a dadcuddiad cyfiawn farn Duw.

6 * Yr hwn a dâl i bob vn yn ôl ei weithredoedd.

7 *Sef* i'r rhai trwy barhâu yn gwneuthur da, a geiſiant ogoniant, ac anrhydedd, ac anllygredigaeth, bywyd tragwyddol:

8 Eithr i'r rhai ſy gynhennus, ac anufydd i'r gwirioned, eithr yn vfydd i anghyfiawnder, *y bydd* llid, a digoſaint.

9 Trallod, ac ing, ar bôb enaid dŷn ſydd yn gwneuthur drwg; yr Iddew yn gyntaf, a'r Groegwr hefyd.

10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd, a thangneddyf, i bôb vn ſydd yn gwneuthur daioni: i'r Iddew yn gyntaf, ac i'r Groegwr hefyd.

11 Canys nid oes derbyn wyneb ger bron Duw.

12 Oblegid cynnifer ac a bechaſant yn ddideddf, a gyfrgollir hefyd yn ddi-ddeddf. A chynnifer ac a bechaſant yn y Ddeddf, a fernir wrth y Ddeddf.

13 Canys nid gwrandawŷr y Ddeddf *ſydd* gyfiawn ger bron Duw, ond gwneuthur-wŷr y Ddeddf a gyhawnheir.

14 Canys pan yw'r Cenhedloedd y rhai nid yw y Ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau ſydd yn y Ddeddf, y rhai hyn heb fod y Ddeddf ganddynt, ydynt ddeddf iddynt eu hunain.

15 Y rhai ſydd yn dangos gweithred y Ddeddf yn ſcrifennedig yn eu calonnau, a'u cydwybod yn cyd-tyſtiolaethu, a'u meddyllau yn cyhuddo ei gilydd, neu yn eſcuſodi.)

16 Yn y dydd y barno Duw ddirgeloedd dynion, yn ôl fy Eſengyl i, trwy Ieſu Grift.

17 Wele, Iddew i'th elwir di, ac yr wyt yn gorphwyſo yn y Ddeddf, ac yn gorfoleddu yn Nuw,

18 Ac yn gŵybod ei ewyllys ef, ac yn darbod pethau thagerol, gan fôd wedi dy addyſcu o'r Ddeddf.

19 Ac yr wyt yn coelio dy fod yn dywyſog i'r deillion, yn llewyrch i'r rhai ſydd mewn tywyllwch:

20 Yn athro i'r anghall, yn ddyſcawdr i'r rhai bach, a chennit ffurf y gwybodaeth, a'r gwirioned yn y Ddeddf.

21 Tydi, gan hynny, yr hwn wyt yn addyſcu arall oni'th ddyſci dy hun? yr hwn wyt yn pregethu, Na ladratter, a ladretti di?

22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na odinêber, a odinebi di? yr hwn wyt yn ffieiddio delwau, a gyſſegr-yſpeili di?

23 Yr hwn wyt yn gorfoleddu yn y Ddeddf, a'rwy dorri y Ddeddf a ddianrhydeddi di Dduw?

24 Canys Enw Duw o'th plegid chwi a geblir ymmilith y Cenhedloedd, * megis y mae yn ſcrifennedig.

25 Canys Enwaediad yn wir a wna lês, os cedwi y Ddeddf: eithr os troſſeddwr y Ddeddf ydwyt, aeth dy Enwaediad yn ddienwaediad.

26 Os y dienwaediad gan hynny a geidw gyfiawnderau y Ddeddf, oni chyſtrifir ei ddienwaediad ef yn enwaediad?

27 Ac oni bydd i'r dienwaediad, yr hwn ſydd o naturiaeth

Rhyng-ddynt a'i cydwybod, gallyd yn cyhuddo, neu yn eſcuſodi.

Proſ pethau a gwahaniaeth rhyng-ddynt.

Eſa. 52. 5 czec. 36. 20, 23.

naturiaeth (os ceidw y Ddeddf) dy farnu di, yr hwn wrth y llythyren, a'r enwaediad, wyt yn troſeddu y Ddeddf?

28 Canys nid yr hwn *ſydd* yn yr amlwg, ſydd Iddew: ac nid Enwaediad *yw* yr hyn ſydd yn yr amlwg, yn y cnawd:

29 Eithr yr hwn ſydd yn y dirgel ſydd Iddew, ac enwaediad y galon ſydd yn yr yſpryd, nid yn y llythyren: yr hwn *y mae* ei glod nid o ddynion, ond o Dduw.

PEN. III.

1 *Rhagor-fraint yr Iddewon: 3 yr rhwn ni chollaſant: 9 Er hynny y mae y Ddeddf yn eu barnu hwythau heſyd yn euog o bechod: 20 gan hyny nid chyfiawnheir yn cnawd trwy'r Ddeddf, 28 Eithr pawb heb wahaniaeth, trwy ffydd yn unic: 31 ac etto ni ddiddymwyd y Ddeddf.*

PA ragoriaeth, gan hynny, ſydd i'r Iddew? neu pa ſudd ſydd o'r Enwaediad?

2 Llawer ym mhôb rhyw ſodd. Yn gyntaf o herwydd darfod ymddiried iddynt hwy am ymadroddion Duw.

3 Oblegit beth os anghredodd rhai? a wna eu hanghrediniaeth hwy ffydd Duw yn ofer?

4 Na atto Duw. Eithr bydded Duw yn eir-wîr, a phob dyn yn gelwyddog: megis yr ſcrifennwyd, * Pſ.51.4. fel i'th gyfiawnhaer yn dy eiriau, ac y gorfyddech pan i'th farner. ‖ *Pan farnech.*

5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn yw Duw, yr hwn ſydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ôl dyn yr wyf yn dywedyd.)

6 Na atto Duw. Canys wrth hynny, pa fodd y barna Duw y byd?

7 Canys os bu gwirionedd Duw drwy fy nghelwydd i, yn helaethach i'w ogoniant ef, paham i'm bernir inneu etto megis pechadur?

8 Ac nid (megis i'n ceblir, ac megis y dywed rhai ein bôd yn dywedyd) gwnawn ddrwg fel y dêl daioni; y rhai y mae eu damnedigaeth yn gyfiawn.

9 Beth gan hynny? A ydym ni ſwy rhagorol? Nac *ydym* ddim. Canys ni a brofaſom o'r blaen fôd pawb, yr Iddewon, ar Groeg-wŷr, tan bechod,

10 Megis y mae yn ſcrifennedig, Nid oes neb cyfiawn, nac oes vn.

11 Nid oes *neb* yn deall; nid oes *neb* yn ceiſio Duw.

12 Gwyraſant oll, aethant i gyd yn anfuddiol; nid oes vn yn gwneuthur daioni, nac oes vn.

13 Bedd agored yw eu cêg; â'u tafodau y gwnaethant ddichell; gwenwyn aſpiaid ſydd tan eu gwefuſau.

14 Y rhai y mae eu genau yn llawn melldith a chwerwedd.

15 Buan yw eu traed i dywallt gwaed.

16 Deſtryw ac aflwydd ſydd yn eu ffyrdd:

17 A ffordd tangneddyf nid adnabuant.

18 Nid oes ofn Duw ger bron eu llygaid.

19 Ni a wyddom heſyd am ba bethau bynnag y mae y Ddeddf yn ei ddywedyd, mai wrth y rhai ſy tan y Ddeddf y mae hi yn ei ddywedyd: fel y cauer pob genau, ac y byddo yr holl fyd tan farn Duw.

20 Am hynny trwy weithredoedd y Ddeddf ni chyfiawnheir vn cnawd yn ei olwg ef; canys trwy y Ddeddf *y mae* adnabod pechod.

21 Ac yr awr hon yr eglurwyd cyfiawnder Duw heb y Ddeddf, wrth gael tyſtiolaeth gan y Ddeddf a'r Prophwydi.

22 Sef cyfiawnder Duw, yr hon ſydd trwy ffydd Ieſu Criſt i bawb, ac ar bawb a gredant: canys nid oes gwahaniaeth.

23 Oblegit pawb a bechaſant, ac ydynt yn ôl am ogoniant Duw.

24 A hwy wedi eu cyfiawnhau yn rhad trwy ei râs ef, trwy'r prynedigaeth ſydd yn Ghriſt Ieſu:

25 Yr hwn a oſododdDuw yn ‖ iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef, trwy maddeuant y pechodau a wnaethid o'r blaen, trwy ddioddefgarwch Duw: ‖ Gw

26 I ddangos ei gyfiawnder ef y pryd hyn, fel y byddei efe yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhau y neb ſydd o ffydd Ieſu.

27 Pa le gan hynny y *mae* yr gorfoledd? Ei a gaewyd allan. Trwy ba Ddeddf? Ai *Deddf* gweithredoedd? nag ê, eithr trwy Deddf ffydd.

28 Yr ydym ni gan hynny yn cyfrif mai trwy ffydd y cyfiawnheir dyn, heb weithredoedd y Ddeddf.

29 Ai i'r Iddewon y mae efe yn Dduw yn vnig? Onid yw i'r Cenhedloedd heſyd? yn wîr *y mae efe*.

30 Gan mai vn Duw *ſydd*, yr hwn a gyfiawnhâ yr Enwaediad wrth ffydd, a'r dienwaediad trwy ffydd.

31 Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y Ddeddf yn ddirym trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhau y Ddeddf.

PEN. IIII.

1 *Ffydd Abraham a gyfrifwyd iddo yn gyfiawnder. 10 cyn enwaedu arno. 13 Trwy ffydd yn vnic y derbyniodd ef a'i hâd yr addewid. 16 Abraham yw Tâd pawb ac ſydd yn credu. 24 Ein ffydd ninnau heſyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.*

PA beth, gan hynny, a ddywedwn ni ddarfod i Abraham ein tâd ni ei gael, yn ôl y cnawd?

2 Canys os Abraham a gyfiawnhawyd trwy weithredoedd y mae iddo orfoledd, eithr nid ger bron Duw.

3 Canys pa beth a ddywed yr Scrythur? Credodd Abraham i Dduw, a chyfriſwyd iddo yn gyfiawnder.

4 Eithr i'r neb ſydd yn gweithio, ni chyfrifir y gwobr o râs, onid o ddyled.

5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio, onid yn credu yn yr hwn ſydd yn cyfiawnhau yr annuwiol, ei ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder.

6 Megis y *mae* Dafydd heſyd yn datcan dedwyddwch y dyn y mae Duw yn cyfrif cyfiawnder iddo heb weithredoedd, *gan ddywedyd*,

7 [Dedwydd *yw* y rhai y maddeuwyd eu hanwireddau, a'r rhai y cuddiwyd eu pechodau.

8 Dedwydd *yw* y gŵr nid yw yr Arglwydd yn cyfrif pechod iddo.

9 A *ddaeth* y dedwyddwch hwn, gan hynny, ar yr Enwaediad *yn vnig*, ynteu ar y dienwaediad heſyd? Canys yr ydym yn dywedyd *ddarfod* cyfrif ffydd i Abraham yn gyfiawnder.

10 Pa fodd gan hynny y cyfriſwyd hi? Ai pan oedd yn yr Enwaediad, ynteu yn y dienwaediad? Nid yn yr Enwaediad, ond yn y dienwaediad.

11 Ac efe a gymmerth arwydd yr Enwaediad yn inſel cyfiawnder y ffydd, yr hon *oedd gaddo* yn y dienwaediad, fel y byddei efe yn dâd pawb a gredent yn y dienwaediad, fel y cyfrifid cyfiawnder iddynt hwythau heſyd:

12 Ac yn dâd yr Enwaediad, nid i'r rhai o'r Enwaediad yn vnig, onid i'r ſawl heſyd a gerddant

lwybrau ffydd Abraham ein tâd ni, yr hon oedd *gyddo* yn y dienwaediad.

13 Canys nid trwy y Ddeddf *y daeth* yr addewid i Abraham, neu i'w hâd, y byddei ef yn etifedd y byd, eithr trwy gyfiawnder ffydd.

14 Canys os y rhai ſydd o'r Ddeddf, yw 'r etifeddion, gwnaed ffydd yn ofer, a'r addewid yn ddirym.]

15 Oblegit y mae y Ddeddf yn peri digofaint, canys lle nid oes Deddf, nid oes gamwedd.

16 Am hynny o ffydd *y mae*, ſel *y byddei* yn ôl grâs, ſel y byddei yr addewid yn ſicr i'r holl hâd: nid yn vnig i'r hwn ſydd o'r Ddeddf, onid hefyd i'r hwn ſydd o ffydd Abraham, yr hwn yw ein tâd ni oll,

17 (Megis y mae yn ſcrifennedig, *Mi a'th waethym yn dâd llawer o Genhedloedd*) ger bron y neb y credodd efe iddo, *ſef* Duw, yr hwn ſydd yn bywhau y meirw, ac ſydd yn galw y pethau nid ydynt, ſel pe byddent.

18 Yr hwn yn erbyn gobaith, a gredodd tan obaith, ſel y byddei efe yn dâd Cenhedloedd lawer, yn ôl yr hyn a ddywedaſid, *Felly y bydd dy hâd di.*

19 Ac efe yn ddiegwan o ffydd, nid yſtyriodd ei gorph ei hun, *yr hwn oedd* yr awron wedi marweddio, ac ef yoghylch can-mlwydd oed, na marweidd-dra bru Sara.

20 Ac nid amhenodd efe addewid Duw drwy ang-rhediaſeth, eithr efe a nerthwyd yn y ffydd gan roddi gogoniant i Dduw.

21 Ac yn gwbl ſicer ganddo, am yr hyn a addawſai *efe*, ei ſod ef yn abl i'w wneuthur hefyd.

22 Ac am hyny y cyfriſwyd iddo yn gyfiawnder.

23 Eithr nid ſcrifennwyd hynny er ei ſwyn ef yn vnig, ddarfod ei gyfrif iddo,

24 Ond er ein mwyn ninnau hefyd, i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn credu yn yr hwn a gyfodes Ieſu ein Harglwydd ni o feirw:

25 Yr hwn a draddodwyd tros ein pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyfiawnhau ni.

PEN. V.

1 *Wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae i ni dangneddyf rhyngom a Duw,* 2 *a llawenydd yn ngobaith:* 8 *gan ein cymmodi trwy ei ward ef, a nyni yn elynion iddo,* 10 *y cawn yn hytrach fôd yn gadwedig wedi ein cymmodi.* 12 *Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda,* 17 *Felly yn hytrach y daw cyfiawnder a bywyd trwy Ieſu Grist.* 20 *Lle 'r amlhaodd pechod, y rhagoramlhaodd grâs.*

AM hynny, gan ein bod wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae gennym heddwch tu ag at Dduw, trwy ein Harglwydd Ieſu Grist.

2 Trwy yr hwn hefyd y cawſom ddyfodfa trwy ffydd, i'r grâs hyn, yn yr hwn yr ydym yn ſefyll, ac yn gorfoleddu tan obaith gogoniant Duw.

3 Ac nid *felly* yn vnig, eithr yr ydym yn gorfoleddu mewn gorthrymderau, gan wybod fod gorthrymder yn peri dioddefgarwch:

4 A dioddefgarwch brofiad, a phrofiad obaith:

5 A gobaith ni chywilyddia, am fod cariad Duw wedi ei dywallt yn ein calonnau ni, trwy yr Yſpryd glân, yr hwn a roddwyd i ni.

6 Canys Chriſt, pan oeddym ni etto yn weiniaid, mewn pryd a fu farw dros yr anuwiol.

7 Oblegid braidd y bydd neb farw dros vn cyfiawn, oblegid dros y da ys gatfydd ſe feiddiai vn farw hefyd.

8 [Eithr y mae Duw yn canmol ei gariad tu ag attom, oblegid, a nyni etto yn bechaduriaid, i Grist farw troſom ni.

9 Mwy yna eu o lawer, a nyni yn awr wedi ein cyfiawnhau trwy ei waed ef, i'n achubir rhag digofaint trwyddo ef.

10 Canys os pan oeddym yn elynion, i'n heddychwyd â Duw trwy farwolaeth ei fâb ef, mwy o lawer wedi ein heddychu, i'n achubir trwy ei fywyd ef.

11 Ac nid *hynny* yn vnig, eithr gorfoleddu *yr ydym* hefyd yn Nuw trwy ein Harglwydd Ieſu Grist, trwy yr hwn yr awr-hon y derbyniaſom y cymmod.

12 Am hynny, megis trwy vn dyn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod, ac felly yr aeth marwolaeth ar bôb dyn, yn gymmaint a phechu o bawb.

13 Canys hyd y Ddeddf yr oedd pechod yn y byd: eithr ni chyfrifir pechod, pryd nad oes Deddf.

14 Eithr teyrnaſodd marwolaeth, o Adda hyd Moſes, ie arnynt hwy, y rhai ni phechaſant yn ôl cyffelybiaeth camwedd Adda, yr hwn yw ffurf yr vn oedd ar ddyfod.]

15 Eithr nid megis y camwedd, felly y mae y dawn hefyd; canys os trwy gamwedd vn y bu feirw llawer, mwy o lawer yr amlhaodd grâs Duw, a'r dawn trwy râs yr vn dyn Ieſu Grist, i lawer oedd.

16 Ac nid megis *y bu* drwy vn a bechodd, *y mae* 'r dawn: canys y farn a ddaeth o vn *camwedd* i gondemniad, eithr y dawn *fydd* o gamweddau lawer i gyfiawnhâd.

17 Canys os [trwy gamwedd vn y teyrnaſodd marwolaeth trwy vn, mwy o lawer y caiſ y rhai ſydd yn derbyn llnoſogrwydd o râs, a'o ddawn cyfiawnder, deyrnaſu mewn bywyd trwy vn, Ieſu Grist. [*Trwy vn camwedd.*

18 Felly gan hynny, megis trwy [gamwedd vn *y daeth barn* ar bôb dyn i gondemniad, ſelly hefyd trwy [gyfiawnder vn *y daeth y dawn* ar bob dyn i gyfiawnhâd bywyd. [*Vn camwedd.* [*Vn cyfiawnder.*

19 Oblegit megis trwy anufydd-dod vn dyn, y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid: ſelly trwy vfydd-dod vn, y gwneir llawer yn gyfiawn.

20 Eithr y Ddeddf a ddaeth i mewn ſel yr amlhaai y camwedd: eithr lle 'r amlhaodd y pechod, y rhagor-amlhaodd grâs.

21 Fel megis y teyrnaſodd pechod i farwolaeth, ſelly hefyd y teyrnaſei grâs trwy gyfiawnder, i fywyd tragwyddol, trwy Ieſu Grist ein Harglwydd.

PEN. VI.

1 *Na ddylem ni fyw mewn pechod,* 2 *a ninnau wedi marw iddo,* 3 *megis y mae ein bedyddi ni yn dangos.* 12 *Na theyrnaſed pechod mwyach,* 18 *gan ddarfod i ni ymwrot i waſanaeth cyfiawnder,* 23 *ac o herwydd mai cyflog pechod yw marwolaeth.*

BEth wrth hynny a ddywedwn ni? a driggwn ni yn waſtad mewn pechod, ſel yr amlhao grâs?

2 Na atto Duw. A ninnau wedi meirw i bechod, pa wedd y byddwn fyw etto yndo ef?

3 [Oni wyddoch chwi am gymmeſer o honom ac a ſedyddiwyd i Grist Ieſu, ein bedyddio ni i'w farwolaeth ef?

4 Claddwyd ni gan *hynny* gyd ag ef trwy fedydd i farwolaeth, ſel megis ac y cyfodwyd Chriſt o feirw trwy ogoniant y Tâd, felly y rhodiom ninnau hefyd mewn newydd-deb buchedd.

5 Canys os gwnaed ni yn gyd-blanhigion i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, ſelly y byddwn *i gyffelybiaeth* ei adgyfodiad *ef.*

6 Gan

6 Gan ŵybod hyn, ddarfod croes-hoelio ein hên ddyn ni gyd ag ef, er mwyn dirymmu corph pechod, fel rhag llaw na wasanaethem bechod.

‡Gr gyfawnhau. 7 Canys y mae yr hwn a fu farw, wedi ei ‡rhyddhau oddi wrth bechod.

8 Ac os buom feirw gyd â Christ, yr ydym ni yn credu y byddwn fyw hefyd gyd ag ef.

9 Gan ŵybod nad yw Christ, yr hwn a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw mwyach, nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach.

10 Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw unwaith i bechod: ac fel y mae yn byw, byw y mae i Dduw.

11 Felly chwithau hefyd, cyfrifwch eich hunain yn feirw i bechod, eithr yn fyw i Dduw, yn Ghrist Iesu ein Harglwydd.]

12 Na thevrnased pechod gan hynny yn eich corph marwol, i vfyddhau o honoch iddo yn ei chwantau.

13 Ac na roddwch eich aelodau yn arfau anghyfiawnder i bechod, eithr rhoddwch eich hunain i Dduw, megis rhai o feirw yn fyw, a'ch aelodau yn arfau cyfiawnder i Dduw.

14 Canys nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi, oblegid nid ydych chwi tan y Ddeddf, eithr tan râs.

15 Beth wrth hynny? A bechwn ni o herwydd nad ydym tan y Ddeddf eithr tan râs? Na atto Duw.

16 Oni ŵyddoch chwi, mai i bwy bynnag yr ydych yn eich rhoddi eich hunain yn weision i vfyddhau iddo, eich bod yn weision i'r hwn yr ydoch yn vfyddhau iddo, pa vn bynnag ai i bechod i farwolaeth, ynte i vfyddod i gyfiawnder.

17 Ond i Dduw y bo'r diolch, eich bod chwi gynt yn weision i bechod, eithr vfyddhau o honoch o'r galon i'r ffurf o athrawiaeth ‖ a draddodwyd i chwi.

‖I'r hon a'ch traddodwyd.

18 Ac wedi eich rhyddhau oddi wrth bechod, fe a'ch gwnaethpwyd yn weision i gyfiawnder.

19 Yn ôl dull dynol yr ydwyf yn dywedyd, oblegid gwendid eich cnawd chwi. Canys megis ac y rhoddasoch eich aelodau yn weision i aflendid ac anwiredd, i anwiredd; felly yr awr hon, rhoddwch eich aelodau yn weision i gyfiawnder, i sancteiddrwydd.

20 Canys pan oeddych yn weision pechod, rhyddion oeddych ‖ oddiwrth gyfiawnder.

‖I gyfawnder.

21 Pa ffrwyth, gan hynny, oedd i chwi y pryd hynny o'r pethau y mae arnoch yr awr hon gywilydd o'u plegidu? canys diwedd y pethau hynny yw marwolaeth,

22 Ac yr awr hon, wedi eich rhyddhau oddiwrth bechod, a'ch gwneuthur yn weision i Dduw, y mae i chwi eich ffrwyth yn sancteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragwyddol.

23 Canys cyflog pechod yw marwolaeth: eithr dawn Duw yw bywyd tragwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

PEN. VII.

Nid oes vn Ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, ond tra fyddo byw: 4 ond ein bod ni wedi meirw i'r ddeddf. 7 Etto nad yw'r Ddeddf bechod: 12 eithr sanctaidd, a chyfiawn, a da, 16 fel yr ydwyf yn cydnabod, ac yn dirwg gennif nas gallaf ei chadw.

ONi wyddoch chwi frodyr, (canys wrth y rhai fy'n gwybod y Ddeddf yr wyf yn dywedyd) fod y Ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn tra fyddo efe byw.

2 Canys y wraig y mae iddi ŵr, fydd yn rhwym wrth y Ddeddf i'r gŵr, tra fyddo efe byw; ond o bydd marw y gŵr, hi a ryddhawyd oddi wrth ddeddf y gŵr.

3 Ac felly, os a'r gŵr yn fyw, y bydd hi yn eiddo gŵr arall, hi a elwir yn odinebus: eithr os marw fydd ei gŵr hi, y mae hi yn rhydd oddi wrth y ddeddf, fel nad yw hi odinebus, er bod yn eiddo gwr arall.

4 Ac felly chwithau, fy mrodyr, ydych wedi meirw i'r Ddeddf trwy gorph Christ, fel y byddech eiddo vn arall, *sef* eiddo yr hwn a gyfodwyd o feirw, fel y dygem ffrwyth i Dduw.

5 Canys pan oeddym yn y cnawd, gwyniau pechodau, y rhai oedd trwy'r Ddeddf, oedd yn gweithio yn ein haelodau ni, i ddwyn ffrwyth i farwolaeth.

6 Eithr yn awr y rhyddhawyd ni oddi wrth y Ddeddf, wedi ein meirw i'r peth i'n attelid, fel y gwasanaethem mewn newydd-deb yspryd, ac nid yn hender y llythyren.

7 Beth wrth hynny a ddywedwn ni? Ai pechod yw'r Ddeddf? Na atto Duw. Eithr nid adnabum i bechod, ond wrth y Ddeddf. Canys nid adnabuaswn i drachwant, oni bai ddywedyd o'r Ddeddf, Na thrachwanta.

8 Eithr pechod wedi cymmeryd achlysur drwy'r gorchymmyn, a weithiodd ynofi bôb trachwant. Canys heb y Ddeddf, marw *oedd* pechod.

9 Eithr yr oeddwn i gynt yn fyw heb y Ddeddf: ond pan ddaeth y gorchymmyn, yr adfywiodd pechod, a minnau a fûm farw.

10 A'r gorchymyn yr hwn *y doedd* i fywyd, hwnnw a gaed i mi i farwolaeth.

11 Canys pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy'r gorchymmyn, am twyllodd i a thrwy hynny am lladdodd.

12 Felly yn wir, *y mae* 'r Ddeddf yn sanctaidd, a'r gorchymmyn yn sanctaidd, ac yn gyfawn, ac yn dda.

13 Gan hynny a wnaethpwyd y peth oedd dda yn farwolaeth i mi? Na atto Duw. Eithr pechod, fel yr ymddangosei yn bechod, gan weithio marwolaeth ynofi, drwy'r hyn fydd dda, fel y byddei pechod drwy'r gorchymmyn yn dra phechadurus.

14 Canys ni a wyddom fod y Ddeddf yn ysprydol, eithr myfi fydd gnawdol, wedi fy ngwerthu tan bechod.

15 Canys yr hwn yr wyf yn eiwneuthur, nid wy fodlon gennif. Canys nid y peth yr wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, eithr y peth fydd gas gennif, hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

16 Ac os y peth nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, yr wyfi yn cydsynio â'r Ddeddf, mai da ydyw.

17 Felly yr awron, nid myfi fydd mwy yn gweneuthur hynny, eithr y pechod yr hwn fydd yn trigo ynofi.

18 Canys mi a wn nad oes ynofi, hynny yw yn fy nghnawd i, ddim da yn trigo: oblegit yr ewyllysio fydd barod gennif; eithr cwplau yr hyn fydd dda, nid wyf yn medru arno.

19 Canys nid wyf yn gweneuthur y peth da yr wyf yn ei ewyllysio, ond y drwg, yr hwn nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.

20 Ac os ydwyfi yn gweneuthur y peth nid wyf yn ei ewyllysio, nid myfi mwyach fydd yn ei wneuthur, ond y pechod fydd yn trigo ynofi.

21 Yr ydwyfi, gan hynny, yn cael deddf, a mi yn ewyllysio gweneuthur da, fod drwg yn bresennol gyda mi.

22 Canys

22 Canys ymhyſrydu yr wyf ynghyſraith Dduw yn ôl y dyn oddi mewn.

25 Eithr yr wyf yn gweled deddf arall yn fy aelodau, yn gwrthryfela yn erbyn deddf fy meddwl, ac yn fy nghaethiwo i ddeddf pechod, yr hon ſydd yn fy aelodau.

24 Ys truan o ddyn wyfi: pwy am gwared i ſoddiwrth gorph y farwolaeth hon?

25 Yr wyfi yn diolch i Dduw trwy Iesu Grift ein Harglwydd. Felly, gan hynny, yr wyfi fy hun ſ'r meddwl yn gwaſanaethu Cyfraith Dduw, ond a'r cnawd cyfraith pechod.

PEN. VIII.

1 *Bod y rhai ſydd yn Ghriſt, ac yn byw yn ôl yr Yſpryd, yn hyddion oddiwrth ddamnedigaeth.* 5. 13 *Pa niwed ſydd yn digwydd oddiwrth y cnawd.* 6. 14 *A pha lês oddiwrth yr Yſpryd:* 17 *ac o ſôl yn bleuſyn i Dduw:* 19 *yr hwn y mae pobpeth yn diraethu am ei ogoneddu ynwared:* 29 *yr hwn a ragordeinwyd gan Dduw.* 38 *Na all dim ein gwahanu ni oddiwrth ei gariad ef.*

NId ecs gan hynny, yn awr ddim damnediga-eth i'r rhai ſy yn Ghriſt Ieſu, y rhai ſydd yn rhodio, nid in ôl y cnawd, eithr yn ôl yr yſpryd.

2 Canys deddf yſpryd y bywyd yn Ghriſt Ieſu, a'm rhyddhaodd i oddi wrth ddeddf pechod a marwolaeth.

3 Canys yr hyn ni allai y Ddeddf o herwydd ei bôd yn wan drwy'r cnawd, Duw a ddanfonodd ei fâb ei hun yn nhyffelybiaeth cnawd pechadurus, ac am bechod a gondemnodd bechod yn y cnawd:

4 Fel y cyflawnid cyfiawoder y Ddeddf ynom ni, y rhai ydym yn rhodio, nid yn ôl y cnawd, eithr yn ôl yr yſpryd.

5 Canys y rhai ſydd yn ôl y cnawd, am bethau 'r cnawd y maent yn ſyniaw: eithr y rhai ſy yn ôl yr yſpryd, am bethau yr yſpryd.

6 Canys ſyniad y cnawd, marwolaeth yw, a ſyniad yr yſpryd, bywyd a thangnedd yw.

7 Oblegid ſyniad y cnawd *ſydd* elyniaeth yn erbyn Duw: canys nid yw ddaroſtyngedic i Ddeddf Duw: oblegid ni's gall chwaith.

8 A'r rhai ſydd yn y cnawd, ni allant ryngu bodd Duw.

9 Eithr chwy-chwi nid ydych yn y cnawd, ond yn yr yſpryd; od yw Yſpryd Duw yn trigo ynoch. Ac od oes neb heb Yſpryd Chriſt ganddo, nid yw hwnnw yn eiddo ef.

10 Ac os yw Chriſt ynoch, y mae 'r corph yn farw o herwydd pechod: eithr yr yſpryd yn fywyd o herwydd cyfiawnder.

11 Ac os Yſpryd yr hwn a gyfododd Ieſu o feirw, ſydd yn trigo ynochſ yr hwn a gyfododd Grift o feirw, a fywocca hefyd eich cyrph marwol chwi, trwy ei Yſpryd, yr hwn ſydd yn trigo ynoch.

12 Am hynny, [frodyr, dyled-wyr ydym, nid i'r cnawd, i fyw yn ôl y cnawd.

13 Canys os byw yr ydych yn ôl y cnawd, meirw fyddwch: eithr os ydych yn marweiddio gweithredoedd y corph trwy 'r Yſpryd, byw fyddwch.

14 Canys y ſawl a arweinir gan Yſpryd Duw, y rhai hyn ſydd blant i Dduw.

15 Canys ni dderbyniaſoch yſpryd caethiwed drachefn i *beri* ofn, eithr derbyniaſoch yſpryd mabwyſiaid, trwy 'r hwn yr ydym yn llefain Abba Dad.

16 Y mae yr Yſpryd ‖ hun yn cyd-tyſtiolaethu â'n hyſpryd ni, ein bod ni yn blant i Dduw.

17 Ac os plant, etifeddion hefyd, ſef etifeddion i Dduw, a chydetifeddion â Chriſt; os ydym yn cydddioddef *yn dogef*, ſel i'n cyd-ogoneddir hefyd.]

18 [Oblegid yr ydwyf yn cyfrif nad yw dioddefiadau yr amſer preſennol hwn, yn haeddu eu *cyffelybu* i'r gogoniant a ddatcuddir i ni.

19 Canys awydd-fyd y creadur ſydd yn diſgwil am ddadcuddiad meibion Duw.

20 Canys y creadur ſydd wedi ei ddaroſtwng i oferedd, nid o'i fodd, eithr oblegid yr hwn a'i daroſtyngodd,

21 Yn obaith y rhyddheir y creadur ynteu he-fyd, o gaethiwed llygredigaeth, i rydd-did gogoniant plant Duw.

22 Canys ni a wyddom fod pôb creadur yn cydocheneidio, ac yn cyd-ofidio hyd y pryd hyn.

23 Ac nid yn unic y *creadur*, ond ninnau hefyd y rhai ſydd genym flaen-ffrwyth yr Yſpryd; yr ydym ninnau ein hunain yn ocheneidio ynom ein hunain, gan ddiſgwil y mabwyſiad, *ſef* ‖ prynedigaeth ein corph.]

24 Canys trwy obaith i'n hiachawyd: eithr y gobaith a welir, nid yw obaith: oblegid y peth y mae yn ei weled, i ba beth y mae etto yn ei obeithio?

25 Ond os ydym ni yn gobeithio yr hyn nid ydym yn ei weled, yr ydym trwy amynedd yn diſgwil amdano.

26 A'r yn ſumyd y mae'r Yſpryd hefyd yn cynorthwyo ein gwendid ni. Canys ni wyddom ni beth a weddiom, megis y dylem, eithr y mae 'r Yſpryd ei hun yn erfyn troſom ni, ag ocheneidiau anrhaethadwy.

27 A'r hwn ſydd yn chwilio y calonnau, a wyr beth yw meddwl yr Yſpryd: canys y mae efe yn ôl *ewyllys* Duw yn erfyn tros y Sainct.

28 Ac ni a wyddom fod pôb peth yn cydweithio er daioni, i'r rhai ſy yn caru Duw, *ſef* i'r rhai ſydd wedi eu galw yn ôl ei arfaeth ef.

29 Oblegid y rhai a ragnabu, a ragluniodd efe hefyd, i fod yn un ffurf a delw ei fâb ef, fel y byddei efe yn gyntaf-anedig ym mhlith brodyr lawer.

30 A'r rhai a ragluniodd efe, y rhai hynny hefyd a alwodd efe; a'r rhai a alwodd efe, y rhai hynny hefyd a gyfiawnhaodd efe; a'r rhai a gyfiawnhaodd efe, y rhai hynny hefyd a ogoneddodd efe.

31 Beth gan hynny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? os *yw* Duw troſom, pwy a *all ſod* i'n herbyn?

32 Yr hwn nid arbedodd ei briod fab, eithr a'i traddododd ef troſom ni oll, pa wedd gyd ag ef hefyd na ddyry efe i ni bob peth?

33 Pwy a rydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw *yw* 'r hwn ſydd yn cyfiawnhau.

34 Pwy yw 'r hwn ſydd yn damnio? Chriſt *yw* 'r hwn a fu farw, ïe yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd hefyd; yr hwn hefyd ſydd ar ddeheu-law Duw yr hwn hefyd ſydd yn erfyn troſom ni.

35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth gariad Chriſt? ai gorthrymder, neu ing, neu ymlid, neu newyn, neu noethni, neu enbydrwydd, neu gleddyf?

36 Megis y mae yn ſcrifennedig, ‖ Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd ni ar hŷd y dydd, cyfrifwyd ni fel defaid i'r lladdfa.

37 Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy na chwacwer-wyr, trwy'r hwn a'n carodd ni.

38 Canys y mae yn ddiogel genif fi all nac angeu, nac einioes, nac Angelion, na thywyſogaethau, na meddiannau, na phethau preſennol, na phethau i ddyfod,

39 Nac vchder, na dyfnder, nac vn creadur arall, ein gwahanu ni oddi wrth gariad Duw, yr hwn ſydd yn Ghriſt Ieſu ein Harglwydd.

PEN. IX.

1 *Paul yn dirwy cantho tros yr Iddewon.* 7 *Nad oedd holl hâd Abraham yn blant yr addewid.* 18 *Bod Duw yn trugarhau wrth y neb y mynno.* 21 *Y gall y crochenydd wneuthur âi bridd y peth a fynno.* 25 *Carfod rhag-fynegi galwedigaeth y Cenedloedd, a gwrthodiad yr Iddewon.* 32 *Trachos pa ham y croesawodd cyn lleied o'r Iddewon, gyfiawnder ffydd.*

YGwir ionedd yr wyf yn ei ddywedyd ynGhrist, nid wyf yn dywedyd celwydd, am cydwybod hefyd yn cyd-tyſtiolaethu â mi, yn yr Yſpryd glân,

2 Fod i mi dryſtyd mawr, a gefid dibaid i'm calon.

‖*Wedi ſyngwahanu.*

3 Canys mi a ddymunwn ſy mod ſy hun ‖ yn anathema oddiwrth Griſt, dros ſy mrodyr, ſef ſy nghenedl yn ôl y cnawd:

4 Y rhai ſydd Iſraeliaid; eiddo y rhai yw y mabwyſiaid, a'r gogoniant, a'r cyſammodau, a a dodiad y Deddf, a'r gwaſanaeth, a'r addewidion:

5 Eiddo y rhai yw 'r tadau, ac o'r rhai *yr hanedd* Chriſt yn ôl y cnawd, yr hwn ſydd vwchlaw pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oeſoedd. Amen.

‖*Yn y rhai hyn oll Iſrael, ey a ydynt o Iſrael.*

6 Eithr nid poſſibl yw myned gair Duw yn ddirym: canys nid ‖ Iſrael yw pawb ac ſydd o Iſrael.

* Gene. 21.12.

* Gen. 18.10.

7 Ac nid ydynt, oblegid eu bod yn hâd Abraham, i gîd yn blant: *eithr yn Iſaac y gelwir i ti had.

8 Hynny ydyw, nid plant y cnawd, y rhai hynny ſy blant i Dduw; eithr plant yr addewid a gyfrifir yn had.

9 Canys gair yr addewid yw hwn, *Ar yr amſer hwn y deuaf, a bydd mâb i Sara.

10 Ac nid hyn yn vnig, eithr Rebecca hefyd, wedi iddi feichiogi o vn, *ſef* o'n Tâd Iſaac,

11 Canys cyn gemi *y plant* etto, na gwneuthur o honynt dda na drwg, fel ybyddei i'r arfaeth yn ôl etholedigaeth Duw ſefyll, nid o weithredoedd, eithr o'r hwn ſydd yn galw,

* Gen. 25 23.

12 Y dywedwyd wrthi, *Yr hynaf a waſanaetha yr ieuangaf.

* Mal. 1.2.

13 Megis yr ſcrifennwyd, *Iacob a gerais, eithr Eſau â caſeas.

14 Beth gan hynny a ddywedwn ni? a oes anghyfiawnder gyd â Duw? Na atto Duw.

* Exod. 33.19.

15 Canys y mae yn dywedyd wrth Moſes, *Mi a drugarhâf wrth yr hwn y trugarhawyſ, ac a doſturiaf wrth yr hwn y toſturiwyf.

16 Felly gan hynny, nid o'r hwn ſydd yn ewyllyſio y mae, nac o'r hwn ſydd yn rhedeg chwaith, ond o Dduw, yr hwn ſydd yn trugarhau.

* Exod. 9.16.

17 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd wrth Pharao, *I hyn ymma i'th gyfodais di, ſef y dangoſwn fy ngallu ynot ti, ac ſef y datcenid fy Enw trwy 'r holl ddaiar.

18 Felly gan hynny, y neb y mynno y mae efe yn trugarhau wrtho, a'r neb y mynno y mae efe yn ei galedu.

19 Ti a ddywedi gan hynny wrthif, Pa ham y mae efe etto yn beio? canys pwy a wrthwynebodd ei ewyllys ef?

* Eſai. 45.9. * Ierem. 18.6. *Gweeth. 25.7.

20 Yn hytrach, ô ddŷn, pwy wyt ti yr hwn a ddadleui ynerbyn Duw? A ddywed y peth ffurfiedig wrth yr hwn a'i ffurfiodd, *Pa ham i'm gwnaethoſt fel hyn?

21 Onid oes awdurdod *i'r crochenydd ar y priddgiſt, i wneuthur o'r vn teſtyn pridd, vn lleſtr i barch, ac arall i amharch?

22 *Beth* os Duw yn ewyllyſio dangos ei ddigoſaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd drwy hir-ymaros leſtri digoſaint, wedi eu ‖ cymhwyſo i golledigaeth?

23 Ac i beri gwybod golud ei ogoniant a'r leſtri trugaredd, y rhai a rag-baratoodd eſe i ogoniant?

24 *Sef* nyni y rhai a alwodd efe, nid o'r Iddewon yn vnig, eithr hefyd or Cenhedloedd.

25 Megis hefyd y mae efe yn dywedyd yn Hoſea, *Mi alwaf yr hwn nid yw bobl i mi, yn bobl i mi: a'r hon nid yw anwyl yn anwyl.

26 *A bydd yn y fangre lle y dywedwyd wrthynt, nid ſy mhobl i *ydych* chwi, yno y gelwir hwy yn feibion i'r Duw byw.

27 Hefyd, y mae Eſaias yn llefain am yr Iſrael, *cyd byddei nifer meibion Iſrael fel tywod y môr, gweddill a achubir.

28 Canys *efô* a orphen ac a gwttoga y ‖ gwaith mewn cyfiawnder: oblegid byir ‖ waith a wna yr Arglwydd ar y ddaiar.

29 A megis y dywedodd Eſaias yn y blaen, *Oni buaſei i Arglwydd y Sabbath adel i ni hâd, megis Sodoma y buaſem, a gwneuthid ni yn gyffelyb i Gomorra.

30 Beth gan hynny a ddywedwn ni? bod y Cenhedloedd, y rhai nid oeddynt yndilyn cyfiawnder, wedi derbyn cyfiawnder, *ſef* y cyfiawnder *ſydd* o ffydd?

31 Ac Iſrael yr hwn oedd yn dilyn Deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd Ddeddf cyfiawnder.

32 Pa ham? am nad *oeddynt yn ei cheiſio* trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd y Deddf: canys hwy a dramgwyddaſant wrth y maen tramgwydd,

33 Megis y mae yn ſcrifennedig *: wele ſi yn goſod yn Sion faen tramgwydd, a chraig rhwyſtr, a phôb vn a gredo ynddo ni chywilyddir.

PEN. X.

1 *Bod yr Scrythur lan yn dangos y rhagor ſy rhwng cyfiawnder y cyfraith, a'r hwn ſydd o ffydd,* 11 *ac na chywilyddir neb a gredo, pa vn bynnac ai Iddew a'i Cenedl ddyn fyddo,* 18 *ac y derbyn y Cenhedloedd y gair, ac y credant.* 19 *Nad oedd petheu hyn anſyſpys i'r Iddewon.*

OH frodyr, gwir-ewyllys ſynghalon, a'm gweddi ar Dduw dros yr Iſrael, ſydd ‖ er iechydwriaeth.

2 Canys yr wyſi yn dyſt iddynt, fod ganddynt zêl Duw, eithr nid ar ôl gwybodaeth.

3 Canys hwynt hwy heb ŵybod cyfiawnder Duw ac yn ceiſio goſod eu cyfiawnder eu hunain, nid ymoſtyngaſant i gyfiawnder Duw.

4 Canys Chriſt yw diwedd y Ddeddf, er cyfiawnder i bôb vn ſy'n credu.

5 Canys y mae Moſes yn ſcrifennu *am* y cyfiawnder ſydd o'r Ddeddf mai'r *dŷn a wnêl y pethau hynny a fydd byw trwyddynt.

6 Eithr y mae y cyfiawnder ſydd o ffydd yn dywedyd fel hyn, *Na ddywed yn dy galon, pwy a eſcyn i'r nef? hynny yw dwyn Chriſt i wared *oddi vchod.*

7 Neu pwy a ddeſcyn i'r dyfnder? hynny yw dwyn Chriſt drachefn i fyny oddi wrth y meirw.

8 Eithr pa beth y mae eſe yn ei ddywedyd? *Mae 'r gair yn agos attat, yn dy enau, ac yn dy galon; hwn yw gair y ffydd, yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu,

9 Mai os cyffeſſi â'th enau yr Arglwydd Ieſu a chredu yn dy galon, i Dduw ei gyfodi ef o feirw, cadwedig fyddi.

10 Canys â'r galon y credir i gyfiawnder, ac â'r genau y cyffeſſir i iechydwriaeth.

11 Oblegid y mae 'r Scrythur yn dywedyd, *Pwy bynnag ſydd yn credu ynddo ef, ni chywilyddir.
12 Canys nid oes gwahaniaeth rhwng Iddew a Groeg-wr, oblegid yr vn Arglwydd ar bawb, *ſydd* cludog i bawb ac ſydd yn galw arno.
13 *Canys pwy bynnac a alwo ar Enw yr Arglwydd, cadwedig fydd.
14 Pa fodd gan hynny y galwant ar yr hwn ni chredaſant ynddo? a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywſant am dano? a pha fodd y clywant heb bregeth-wr?
15 A pha fodd y pregethant, onis danfonir *hwy*? megis y mae yn ſcrifennedig, *Mor brydferth yw traed y rhai ſy yn efangylu tangneddyf, y rhai ſydd yn efangylu pethau daionus.
16 Eithr nid ufyddhaſant hwy oll i'r Efengyl; canys y mae Eſaias yn dywedyd, *O Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni?
17 Am hynny ſydd ſydd trwy glywed, a chlywed trwy air Duw.
18 Eithr meddaf; oni chlywſant hwy? *Yn ſicr i'r holl ddaiar yr aeth eu ſwn hwy, a'u geiriau hyd derfynau y byd.
19 Eithr meddaf, Oni wybu Iſrael? Yn gyntaf mae Moſes yn dywedyd, *Mi a baraf i chwi eiddigedu trwy rai nid yw genedl; trwy genedl annallus i'ch digiaf chwi.
20 Eithr y mae Eſaias yn ymhyſbyddu hefyd, ac yn dywedyd; *Caſwyd fi gan y rhai nid oeddynt yn fy ngheiſio; a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid oeddynt yn ymofyn am danaf.
21 Ac wrth yr Iſrael y mae yn dywedyd, *Ar hyd y dydd yr eſtynnais fy nwylo at bobl anufudd, ac yn gwrth-ddywedyd.

PEN. XI.

1 *Na ſwriodd Duw ymaith holl Iſrael: 7 ond rhan a ddewiſwyd, er aarſod caledu 'r lleill. 16 Y mae gobaith y troir bwynt. 18 Na dylai y rhai a fabeddodd, orfoleddu yn eu herbyn hwy: 26 ob. hyd y mae addewid o'i hiechydwriaeth hwythau. 33 Bod bendigeidbau Duw yn anchwiliadwy.

AM hynny meddaf, A wrthododd Duw ei bobl? Na atto Duw. Canys yr wyf finneu Iſryn Iſraeliad, o hâd Abraham, o lwyth Benjamin.
2 Ni wrthododd Duw ei bobl, yr hwn a adnabu efo'r blaen. Oni wyddoch chwi pa beth y mae yr Scrythur yn ei ddywedyd am Elias? pa fodd y mae efe yn erfyn ar Dduw yn erbyn Iſrael gan ddywedyd:
3 *Oh Arglwydd, hwy a laddaſant dy Brophwydi, ac a gloddiaſant dy allorau i lawr; ac myfi a adawyd yn vnic, ac y maent yn ceiſio fy einioes innau.
4 Eithr pa beth y mae atteb Duw yn ei ddywedyd wrtho? Mi a adewais i mi fy hun ſaith mil o wŷr, y rhai ni phlygaſant eu glinſau i Baal.
5 Felly gan hynny, y pryd hyn hefyd, y mae gweddill yn ôl etholedigaeth gras.
6 Ac os o râs, nid o weithredoedd mwyach: os amgen nid yw gras yn râs mwyach. Ac os o weithredoedd, nid yw yn râs mwyach: os amgen nid yw gweithred yn weithred mwyach.
7 Beth gan hynny? ni chaſas Iſrael yr hyn y mae yn ei geiſio: eithr yr etholedigaeth a'i chaſas, ac ileill a gaſedwyd.
8 Megis y mae yn ſcrifennedig; *Rhoddes Duw iddynt yſpryd trymgwſc; *llygaid fel na welent, a chluſtiau fel na chlywent, hyd y dydd heddyw.
9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd; *Bydded eu bord hwy yn rhwyd, ac yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddynt.
10 *Tywyller eu llygaid hwy, fel na welant, a chyd-grymma di eu cefnau hwy bob amſer.
11 Gan hynny meddaf, a dramgwyddaſant hwy fel y cwympont? Na atto Duw. Eithr trwy eu cwymp hwy *y daeth* iechydwriaeth i'r Cenhedloedd, i yrru eiddigedu arnynt.
12 O herwydd pa ham, os yw eu cwymp hwy yn olud i'r byd, a'u lleihâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd, pa faint mwy *y bydd* eu cyflawneder hwyl
13 Canys wrthych chwi y Cenhedloedd yr wyf yn dywedyd yn gymmaint a'm bod i yn Apoſtol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhau fy ngwaed:
14 Os gallaf ryw fodd yrru eiddigedd ar fy nghig a'm *gwaed fy hun*, ac achub rhai o honynt.
15 Canys os yw eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth *fydd* eu derbyniad hwy, onid bywyd o feirw?
16 Canys os ſanctaidd y blaen-lwyth, y mae 'r clamp foes hefyd *yn ſanctaidd*. Ac os ſanctaidd y gwreiddyn, y mae 'r canghennau hefyd *felly*.
17 Ac os rhai o'r canghennau a dorrwyd ymmaith, a thydi yn elewydden wyllt a impiwyd i mewn yn eu plith hwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o fraſder yr olew wydden;
18 Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi ſydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.
19 Ti a ddywedi gan hynny, y torrwyd y canghennau ymmaith, fel yr impid fi i mewn.
20 Da: trwy anghrediniaeth y torwyd hwynt ymmaith, a thithau ſydd yn ſefyll trwy ffydd; na fydd vchel-fryd, eithr ofna.
21 Canys onid arbedodd Duw y canghennau naturiol, *gwilia* thag nad arbedo dithau chwaith.
22 Gwel am hynny, ddaioni a thoſter Duw, ſef i'r rhai a gwympaſant, toſter; eithr daioni i ti, os arhoſi yn ei ddaioni ef: os amgen, torrir dithau hefyd ymmaith.
23 A hwythau, onid arhoſant yn anghrediniaeth, a impir i mewn, canys ſe all Duw eu himpio hwy i mewn drachefn.
24 Canys os tydi a dorrwyd ymmaith o'r olewydden, yr hon oedd wyllt wrth naturiaeth, a'th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olew-wydden: pa faint mwy y caiff y rhai *hyn ſydd* wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holew-wydden eu hun?
25 Canys ni ewyllyſiwn, frodyr, eich bôd hob wybod y dirgelwch hyn, (rhag bod yn ddoeth yn eich golwg eich hun) ddyfod dallineb o ran i Iſrael, hid oni ddêl cyflawnder y Cenhedloedd i mewn.
26 Ac felly holl Iſrael a ſydd cadwedig, fel y mae yn ſcrifennedig, *Y gwaredwr a ddaw allan o Sion, ac a dry ymmaith annuwioldeb oddiwrth Iacob.
27 A hyn yw 'r ammod ſydd iddynt genniſi, pan gymmerwyf ymmaith eu pechodau hwynt.
28 Felly o ran yr Efengl, gelynion *ydynt*, o'ch plegid chwi; eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion *ydynt*, oblegid y tadau.
29 Canys diedifarus yw doniau, a galwedigaeth Duw.
30 Canys megis y buoch chwithau gynt yn anufyddo i Dduw, eithr yr awron a gawſoch drugaredd, drwy anufyddod-dod y rhai hyn:
31 Felly hwythau hefyd yr awron a anufyddhaſant, fel y caent hwythau drugaredd, drwy eich trugaredd chwi.

31 Canys Duw a'i caeodd hwynt oll mewn
‖ anufydd-dod, fel y trugarhaai wrth bawb.
Angreiniaeth.
33 O ddyfnder golud doethineb a gwybodaeth
Duw; mor anchwiliadwy yw ei farnau ef! a'i
ffyrdd mor anolrheinadwy ydynt!
*Eſa.40.13.doeth.9.13.1.cor.2.16
34 *Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd?
neu pwy a fu gynghor-wr iddo ef?
35 Neu pwy a roddes iddo ef yn gyntaf, ac fe a
delir iddo drachefn.
36 Canys o honaw ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef
y mae pôb peth: iddo ef *y bydde* gogoniant yn
dragywydd. Amen.

PEN. XII.

1 *Y dylai trugareddau Duw ein cynhyrfu ni i
yngu ei ſôdd ef.* 3 *Na ddylai neb feddwl yn
rhydda o hono ei hun,* 6 *eithr bôd yn ddiwyd yn
yr alwedigaeth y gofodwyd ef ynddi.* 9 *Cariad a
llawer traill o rinweddau a ofynnir gennym ni:*
29 *A dial yn bendifadeu a warafunir i ni.*

AM hynny yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr,
er trugareddau Duw, roddi o honoch eich
cyrph yn aberth byw, ſanctaidd, cymmeradwy gan
Dduw; *yr hyn yw* eich rheſymmol waſanaeth
chwi.
2 Ac na chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn, eithr
ymnewidiwch trwy anewyddiad eich meddwl, fel
y profoch beth yw daionus a chymmeradwy, a
pherffaith ewyllys Duw.
3 Canys yr wyf yn dywedyd, trwy y grâs a
roddwyd i mi, wrth bob vn ſydd yn eich plith, na
byddo i nêb vchel-ſynied yn amgen nag y dylid
ſynied, eithr ſynied i ſobrwydd, fel y rhannodd
Duw i bob vn feſur ffydd.
4 Canys megis y mae gennym aelodau lawer
mewn vn corph, ac nad oes gan yr holl aelodau
yr vn ſwydd;
5 Felly *ninnau*, a ni yn llawer, ydym vn corph
ynGhrift, a phôb vn yn aelodau i'w gilydd.]
6 [A chan fôd i ni amryw ddoniau, yn ôl y grâs
a roddwydd i ni, pa vn bynnac ai prophwydoliaeth, *prophwydawn* yn ôl cyſſondeb y ffydd:
7 Ai gweinidogaeth, *byddwn ddyſal* yn y weinidogaeth; neu 'r hwn ſydd yn athrawiaethu, yn
yr athrawiaeth.
8 Neu 'r hwn ſydd yn cynghori, yn y cyngor;
yr hwn ſydd yn cyfrannu, *gwnaed* mewn ſymlrwydd: yr hwn ſydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn ſydd yn trugarhau, mewn
llawenydd.
9 *Bydded* cariad yn ddiragrith: caſſewch y
drwg, a glynwch wrth y da.
10 Mewn cariad brawdol byddwch garedig i'w
gilydd, yn rhoddi parch yn blaenori ei gilydd.
11 Nid yn ddiog mewn diwydrwydd, yn wreſog
yn yr Yſpryd yn gwaſanaethu yr Arglwydd,
12 Yn llawen mewn gobaith, yn ddioddefgar
mewn cyſtudd, yn dyfal-barhau mewn gweddi,
13 Yn cyfrannu i gyfreidiau 'r Sainct, ac yn dilyd
llettengarwch.
14 Bendithiwch y rhai ſy yn eich ymlid: bendithiwch, ac na felldithiwch.
15 Byddwch lawen gyd â'r rhai ſydd lawen, ac
‖ *Yn fôdlon i bethau iſel.* wylwch gyd â'r rhai ſy 'n wylo.
16 Byddwch yn vn-fryd â'i gilydd: heb roi eich
meddwl a'r vchel-bethau: eithr ‖ yn gydoſtyngedig â'r rhai iſel-radd. [Na fyddwch ddoethion
yn eich tŷb eich hunain.
17 Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg, Darperwch bethau oneſt yngolwg pôb dŷn.
‖ *Y n bywyn heddychlawn.*
18 Os *yw* boſsibl, hyd y mae ynoch chwi, ‖ byddwch heddychlawn â phôb dŷn.
19 Nac ymddielwch, rai anwyl, onid rhoddwch
le i ddigofaint: canys y mae yn ſcrifennedig, a'i
mi y mae dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd.
20 Am hynny, *os dy* elyn a mewyna, portha ef:
os ſycheda, dyro iddo ddiod; canys wrth wneuthur hyn, ti a bentyrri ‖ farwor tanllyd am ei
ben ef.
21 Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni.]

PEN. XIII.

1 *Ymddarofiwng, a llawer o bethau eraill ſydd
ddyledus i'r llywodraethwyr.* 8 *Mai cariad yn
cyflawnder y Ddeddf:* 11 *Bod gloſkineb, a meddawdod, a gweithredoedd y tywyllwch, yn ei
hymwrthod yn amſer yr Efengyl.*

YMddarofiynged pob enaid i'r awdurdodau
goruchel, canys nid oes awdurdod onid oddiwrth Dduw: a'r awdurdodau ſydd, gan Dduw y
maent wedi eu hordeinio.
2 Am hynny, pwy bynnac ſydd yn ymoſod yn
erbyn yr awdurdod, ſydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.
3 Canys tywyſogion nid ydynt ofn i weithredoedd da, eithr i'r rhai drwg. A fynai di nad ofech yr awdurdod? gwna 'r hyn ſydd dda; a thi a
gai glod ganddo.
4 Canys gweinidog Duw ydyw ef i ti er daioni: eithr os gwnei ddrwg, ofna, canys nid yn
ofer yn dwyn y cleddyf yn ofer. Oblegid gweinidog Duw yw efe, dialadd llid i'r hwn ſydd yn
gwneuthur drwg.
5 Herwydd pa ham, anghenrhaid yw ymddarofiwng, nid yn vnic o herwydd llid, eithr o herwydd cydwybod hefyd.
6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrnged hefyd, oblegid gwaſanaeth-wŷr Duw ydynt hwſy, yn
gwiliied ar hyn ymma.
7 Telwch gan hynny i bawb *eu* dyledion, teyrnged i'r hwn y mae teyrn-ged *yn ddyledus*, toll i'r
hwn y mae toll; ofn i'r hwn y mae ofn; parch i'r
hwn y mae parch *yn ddyledus*:
8 Na fyddwch yn nêd nêb o ddim, onid o gariad bawb ei gilydd: canys yr hwn ſydd yn caru arall,
a gyflawnodd y Gyfraith.
9 Canys hyn, Na odineba, Na ladd, Na ledrata, Na ddwg gam dyſtiolaeth, Na thrachwantâ: ac od oes *vn* gorchymyn arall, y mae wedi ei
gynnwys yn gryno yn yr ymadrodd hwn, Car dy gymydog fel ti hy hun.
10 Cariad ni wna ddrwg i'w gymmydog: am
hynny cyflawnder y gyfraith, yw cariad.
11 A hyn, gan wybod yr amſer, *ei bod* hi weithiau yn brŷd i ni i ddeffroi o gyſcu: canys yr awr
hon y mae ein iechydwriaeth ni yn nês nâ phan
gredaſom.
12 Y nos a gerddodd ym-mbell, a'r dydd a neſaodd, am hynny bwriwn oddi wrthym weithredoedd
y tywyllwch, a gwiſcwn arfau y goleuni.
13 Rhodiwn yn weddus, *megis wrth* liw dydd;
nid mewn cyfeddach, a meddwdod; nid mewn
cyd-orwedd, ac anlladrwydd; nid mewn cynnen,
a chenfigen:
14 Eithr gwiſcwch am danoch yr Arglwydd Iesu Grift, ac na wnewch rag-ddarbod tros y cnawd,
er mwyn *cyflawni* ei chwantau ef.]

PEN. XIIII.

1 *Na ddylai dynion na dirmygu, na chondemnio
ei gilydd, am bethau nid ydynt na da na drwg, o
honynt eu hunain:* 13 *Eithr gochelyd rhoddi achos
tramgwydd yndynt:* 15 *o blegid, hynny y mae 'r
Apoſtol yn ei brofi ei ſôd yn angheſſaithlawn,
trwy lawer oreſymmau.*

Yr

YY hwn ſydd wan yn y ffydd, derbyniwch attoch, nid i ymrafaelion rheſymmau.

2 Canys y mae vn yn credu y gall ſwyta pôb peth; ac y mae arall, yr hwn ſydd wan, yn bwyta llyſiau.

3 Yr hwn ſydd yn bwyta, na ddirmyged yr hwn nâd yw yn bwyta; a'r hwn nid yw yn bwyta, na farned ar yr hwn ſydd yn bwyta: canys Duw a'i derbyniodd ef.

4 Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu gwâs yn arall? I'w arglwydd ei hun y mae eſe yn ſefyll, neu yn ſyrthio; ac eſe a gynhelir, canys ſe a all Duw ei gynnal ef.

5 Y mae vn yn barnu diwrnod vwch-law diwrnod, ac arall yn barnu pôb diwrnod yn *ogyfuwb. Bydded pôb vn yn ſiccr yn ei feddwl ei hun.

6 Yr hwn ſydd yn yſtyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae yn ei yſtyried; a'r hwn ſydd heb yſtyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae heb ei yſtyried. Yr hwn ſydd yn bwyta, i'r Arglwydd y mae yn bwyta: canys y mae yn diolch i Dduw. A'r hwn ſydd heb ſwyta, i'r Arglwydd y mae heb ſwyta, ac y mae yn diolch i Dduw.

7 Canys nid oes yr vn o honom yn byw iddo ei hun, ac nid yw yr vn yn marw iddo ei hun.

8 Canys pa vn bynnac yr ydym ai byw, i'r Arglwydd yr ydym yn byw; ai marw, i'r Arglwydd yr ydym yn marw. Am hynny, pa vn bynnac yr ydym ai byw ai marw, eiddo yr Arglwydd ydym.

9 O blegit er mwyn hyn y bu farw Chriſt, ac yr aſgyfodes, ac y bu fyw dracheſn heſyd; ſel yr arglwyddiaethei ar y meirw, a'r byw heſyd.

10 Eithr pa ham yr wyt ti yn barnu dy frawd? neu pa ham yr wyt yn dirmygu dy frawd? Canys ſyddir ni oll ger bron gorſedd-feinge Chriſt.

11 Canys y mae yn ſcrifennedig, * Byw wyfi, medd yr Arglwydd, pôb glin a blyga i mi a phob tafod a gyffeſſa i Dduw.

12 Felly gan hynny, pôb vn o honom ‖ troſto ei hun a rydd gyfrif i Dduw.

13 Am hynny na farawn ei gilydd mwyach; ond kenwch hyn yn hytrach, na bo i neb roddi tramgwydd i'w frawd, neu rwyſtr.

14 Mi a wn, ac y mae yn ſiccr gennif trwy 'r Arglwydd Ieſu, nad oes dim yn ‖ aflan a honaw ei hun, onid yr hwn ſydd yn tybied ſod peth yn aflan, iddaww y mae yn aflan.

15 Eithr os o achos bwyd y trifteir dy frawd, ni wyt ti mwyach yn rhodio yn öl cariad. * Na ddeſtrywia ef â'th fwyd, tros yr hwn y bu Chriſt farw.

16 Na chabler gan hynny, eich daioni chwi.

17 Canys nid yw teyrnas Duw fwyd a diod; ond cyfiawnder, a thangneddyf, a llawenydd yn yr Yſpryd glân.

18 Canys yr hwn ſydd yn gwaſanaetha Chriſt yn y pethau hyn, ſydd hoff gan Dduw, a chymmeradwy gan ddynion.

19 Felly gan hynny ddylynwn y pethau a berthynant i heddwch, a'r pethau a berthynant i adeiladeth ei gilydd.

20 O achos bwyd, na ddinifria waith Duw. Pôb * peth yn wîr ſydd lân; eithr drwg yw i'r dyn ſydd yn bwyta drwy dramgwydd.

21 Da yw na fwytaer * cig, ac nad ſper gwîn, na dim drwy 'r hyn y tramgwydder, neu y rhwyſtrer, neu y gwanhaer dy frawd.

22 A oes ffydd gennit ti? bydded hi gyd â thi dy hun ger bron Duw. Gwyn ei fyd yr hwn nid yw yn ei farnu ei hun, yn yr hyn y mae yn ei dybied yn dda.

23 Eithr yr hwn ſydd yn petruſo, os bwyty, eſ a gondemnwyd, am nad yw yn *bwyta o ffydd. A pheth bynnag nid yw o ffydd, pechod yw.

PEN. XV.

1 *Rhaid i'r rhyff gyd-ddwyn â'r gwan, a Na ddylem ni ryngu ein bodd ein hunain. 3 gan ein mwaith Chriſt hynny, y mae dirfyn i'n gilydd, megis y derbyniodd Chriſt ninnau i gyd. 8 Iddewon, 9 a Chenhedloedd. 15 Paul yn eſcuſodi ei ſcrifen, 28 ac yn addaw ymweled â hwynt. 30 ac yn deiſyf eu gweddiau.

ANyni, y rhai ydym gryfion, a ddylem gynnal gwendid y rhai gwenfaid, ac nid rhyngu ein bodd ein hunain.

2 Boddhaed pôb vn o honom ei gymmydog, yn yr hyn ſy dda *iddo er adeiladaeth.

3 Canys Chriſt nis boddhaodd ef ei hun, eithr megis y mae yn ſcrifennedig, * Gwradwyddiadau y rhai a'th wradwyddent di, a ſyrthiaſant arnaſi. *Pſal. 69.9.

4 ‖ Canys, pa bethau bynnag a ſcrifennwyd o'r blaen, er addyſc i ni yr ſcrifennwyd hwynt, ſel trwy ammynedd a diddanwch yr Scrythyrau, y gallem gael gobaith.

5 *A Duw yr ammynedd a'r diddanwch, a roddo i chwi ſynied yr vn peth tu ag at ei gilydd ‖ yn ôl Chriſt Ieſu: *1.Cor. 2.10. ‖ Neu, yn ôl eſampl

6 Fel y galloch, yn vn-fryd, o vn genau, ogoneddu Duw, a Thâd ein Harglwydd Ieſu Grîſt. Chriſt Ieſu.

7 O herwydd pa ham, derbyniwch ei gilydd, megis ac y derbyniodd Chriſt ninnau i ogoniant Duw.

8 Ac yr wyf yn dywedyd, mweuthur Ieſu Grîſt yn wenidog i'r enwaedlad, er mwyn gwirioedd Duw, er mwyn cadarnhau yr addewidion a *wnaethpwyd i'r tadau.

9 Ac ſel y byddei i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw am ei drugaredd, ſel y mae yn ſcrifennedig; * Am hyn y cyffeſuf i ti ym-mhlith y Cenhedloedd, ac y canaf i'th Enw. *Pſal. 18.49.

10 A thracheſn y mae yn dywedyd; * Ymlawenhewch Genhedloedd gyd â'i bobl ef. *Deut. 32.43.

11 A thracheſn, * Molwch yr Arglwydd yr holl Genhedloedd, a chlodforwch ef yr holl bobloedd. * Pſal. 117.1.

12 A thracheſn y mae Eſaias yn dywedyd, * Fe fydd gwreiddyn Ieſſe, a'r hwn a gyfyd i lywodraethu y Cenhedloedd: ynddo ef y gobeithia y Cenhedloedd. * Eſaiâ 11.10.

13 A Duw 'r gobaith a'ch cyflawno o bôb llawenydd a thangneddyf gan greda, ſel y rymyddoch mewn gobaith, trwy nerth yr Yſpryd glân. ‖

14 Ac yr wyfi fy hun, fy mrodyr, yn credu am danoch chwi, eich bôd chwithau yn llawn daioni, wedi eich cyflawni o bôb gwybodaeth, ac yn abl i rybuddio ei gilydd heſyd.

15 Eithr mi a ſcrifennais yn hyfach o beth attoch, o frodyr, ſel vn yn dwyn ar gof i chwi, trwy y gras a roddwyd i mi gan Dduw.

16 Fel y byddwn wenidog i Ieſu Grîſt at y Cenhedloedd, gan weini i Efengyl Dduw, fel y byddei offrymiad y Cenhedloedd yn gymmeradwy, wedi ei ſancteiddio gan yr Yſpryd glân.

17 Y mae i mi, gan hynny, orfoledd yn Chriſt Ieſu, o tan y pethau *a berthyn i Dduw.

18 Canys ni feiddiaſi ddywedyd dim o'r pethau ni weithredodd Chriſt trwofi, i *wneuthur* y Cenhedloedd yn vfydd, ar air a gweithred:

19 Trwy nerth arwyddion a rhyfeddodau, gan nerth Yſpryd Duw: hyd pan, o Ieruſalem, ac o amgylch hyd Illyricum, y llenwais Efengyl Grîſt.

20 Ac felly gan ymorcheſtu i bregethu 'r Efengyl, nid lle yr henwyd Chriſt, fel nad adeiladwn ar ſail yn arall:

* Eſai. 52.15.

21 Eithr megis y mae yn ſcrifennedig; *I'r rhai ni ſynegwyd am dano, hwynt *hwy a'i* gwelant ef; a'r rhai ni chlywſant, a ddeallant.

22 Am hynny hefyd i'm lluddiwyd yn fynych i ddyfod attoch chwi.

23 Eithr yr awr hon, gan nad oes genniſ le mwyach yn y gwledydd hyn, a hefyd bod arnaf hiraeth erys llawer o flynyddoedd am ddyfod attoch chwi:

24 Pan elwyf i'r Hiſpaen, myfi a ddeuaf attoch chwi. Canys yr wyf yn gobeithio wrth fyned heibio, y caf eich gweled, a'm hebrwng gennych yno, os byddaf yn gyntaf o ran wedi fy llenwi | o honoch.

| *Neu, o'ch cymdeithas, Gr. â chwi.*

25 Ac yr awr hon yr wyfi yn myned i Ieruſalem, i weini i'r Sainct.

26 Canys rhyngodd bodd i'r rhai o Macedonia ac Achaia, wneuthur rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r Sainct *ſydd* yn Ieruſalem.

27 Canys rhyngodd bodd iddynt, a'n dyledwŷr hwy ydynt: oblegid os caſodd y Cenhedloedd gyfran o'u pethau yſprydol hwynt, hwythau hefyd a ddylent weini iddynt hwythau, mewn pethau cnawdol.

28 Wedi i'mi, gan hynny, orphen hyn, a ſelio iddynt y ffrwyth hwn, mi a ddeuaf heibioch i'r Hiſpaen.

29 Ac mi a wn pan ddelwyf attoch, y deuaf â chyflawnder bendith Efengyl Grift.

30 Eithr yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Harglwydd Ieſu Grift, ac er cariad yr Yſpryd, ar gyd-ymdrech o honoch gyd â mi, ſi mewn gweddiau troſoſi ar Dduw,

| *Heb* 31 Fel i'm gwareder oddi wrth y rhai | annfydd yn Iudæa, ac ar fod fy ngweinidogaeth, yr hon ſydd gennif i Ieruſalem, yn gymmeradwy gan y Sainct.

32 Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, trwy ewyllys Duw, ac i'm cyd-loaner gyd â chwi.

33 A Duw 'r heddwch *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

PEN. XVI.

1 *Paul yn ewyllyſio i'r brodyr annerch llawer,* 17 *ac yn eu cynghori hwy i ochelyd y rhai ſydd yn peri anghydfod, a rhwyſtrau,* 21 *ac ar ôl anrryw annherchion, yn diweddu gydâ moliant a diolch i Dduw.*

YR wyf yn gorchymmyn i chwi Phœbe ein chwaer, yr hon ſydd weinidoges i Eglwys Cenchrea:

2 Dderbyn o honoch hi yn yr Arglwydd, *megis y mae* yn addas i Sainct, a'i chynnorthwyo hi ymmha beth bynnac y byddo rhaid iddi wrthych: canys hithau hefyd a fu gymmorth i lawer, ac i minneu fy hun hefyd.

3 Annherchwch Priſcilla, ac Aquila, fy nghydweith-wyr yn Ghriſt Ieſu.

4 (Y rhai dros fy mywyd i a ddodaſant eu gyddfau eu hunain i lawr; i'r rhai nid wyfi yn vnic yn diolch, onid hefyd holl Eglwyſydd y Cenhedloedd.)

5 Annherchwch hefyd yr Eglwys ſydd yn eu tŷ hwy. Annherchwch fy anwyl Epenetus, yr hwn yw blaen-ffrwyth Achaia yn Ghriſt.

6 Annherchwch Mair, yr hon a gymmerodd lawer o boen erom ni.

7 Annherchwch Andronicus, a Iunia, fy nghenraint, a'm cydgarcharorion, y rhai ſy hynod ymmlith yr Apoſtolion, y rhai hefyd oeddent yn Ghriſt o'm blaen i.

8 Annherchwch Amplias fy anwylyd yn yr Arglwydd.

9 Annherchwch Vrbanus ein cydweithwr yn Ghriſt, ac Stachys fy anwylyd.

10 Annherchwch Apelles y profedic yn Ghriſt. Annherchwch y rhai ſy o *dŷlwyth* Ariſtobulus.

11 Annherchwch Herodion fy nghâr. Annherchwch y rhai ſy o *dŷlwyth* Narciſſus, y rhai ſydd yn yr Arglwydd.

12 Annherchwch Tryphæna a Thryphôſa, y rhai a gymmeraſant boen yn yr Arglwydd. Annherchwch yr anwyl Perſis, yr hon a gymmerodd lawer o boen yn yr Arglwydd.

13 Annherchwch Ruſus etholedig yn yr Arglwydd, a'i fam et a minneu.

14 Annherchwch Aſyncritus, Phlegon, Hermas Patrobas, Mercurius, a'r brodyr ſy gyd â hwynt.

15 Annherchwch Philologus, a Iulia, Nereus a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl Sainct, y rhai ſydd gyd â hwynt.

16 Annherchwch y naill y llall â chuſan ſanctaidd. Y mae Eglwyſi Chriſt yn eich annerch.

17 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graſia ar y rhai ſy yn peri anghydfod a rhwyſtrau, yn erbyn yr athrawiaeth a ddyſcaſoch chwi, a chiliwch oddi wrthynt.

18 Canys y rhai ſy gyfryw, nid ydynt yn gwaſanaethu ein Harglwydd Ieſu Grift, eithr eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd têg a gweniaith yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.

19 Canys eich vfydd-dod chwi a ddaeth ar lêd at bawb. Yr wyfi gan hynny yn llawen o'ch rhan chwi, eithr myfi a ewyllyſiwn i chwi fod yn ddoeth ion tu ag at y peth ſy dda, ac yn wirion tu ag y peth ſy ddrwg.

20 A Duw y tangneddyf a | ſathr Satan tan eich traed chwi ar frys. Gras ein Harglwydd Ieſu Ghriſt fyddo gyd â chwi. Amen.

| *Yſaiah.*

21 Y mae Timotheus fy nghydweith-wr, a Lucius, a Iaſon, a Soſipater, fy nghenraint, yn eich annerch.

22 Yr wyfi Tertius, yr hwn a ſcrifennais yr Epiſtol hwn, yn eich annerch yn yr Arglwydd.

23 Y mae Gaius fy lletteu-wr i, a'r holl Eglwys, yn eich annerch. Y mae Eraſtus, goruchwiliwr y ddinas, yn eich annerch, a'r brawd Quartus.

24 Gras ein Harglwydd Ieſu Chriſt a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

25 I'r hwn a ddichon eich cadarnhau, yn ôl fy Efengyl i, a phregethiad Ieſu Chriſt, yn ôl datcuddiad y dirgelwch, yr hwn ni ſoniwyd am dano er | dechreuad y byd;

| *Amſeroedd tragywyddol.*

26 Ac yr awron a eglurwyd, a thrwy Scrythyrau y Prophwydi yn ol gorchymmyn y tragwyddol Dduw, a gyhoeddwyd ymmlith yr holl Genhedloedd, er mwyn vfydd-dod ffydd.

27 I Dduw yr vnic ddoeth *y byddo* gogoniant trwy Ieſu Chriſt yn dragywydd. Amen.

¶ At y Rhufeiniaid yr ſcrifennwyd o Corinthus, gyd â Phœbe gweinidoges yr Eglwys yn Cenchrea.

¶ YR EPISTOL CYNTAF I PAVL YR APOSTOL at y CORINTHIAID.

PEN. I.

1 Ar ôl iddo gyfarch iddynt a diolch trostynt, 10 y mae ese yn eu hannog i vndeb ac 12 yn dangos ar eu anghytundeb hwy. 18 Bôd Duw yn distaiu'r doethion, 21 trwy ffolineb pregethu, ac 26 nad yw'r ese yn galw y doethion, na'r gallnoc, na'r bonheddigion, ond 27, 28. y ffol, a'r gwan, a'r distadl.

PAul wedi ei alw *ei fôd* yn Apostl Iesu Grist, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Sosthenes,

2 At Eglwys Dduw, yr hon sydd yn Corinth, at y rhai * a sancteiddiwyd ynGhrist Iesu, a alwyd yn Sainct, gŷd â *phawb ac sydd yn galw ar enw ein Harglwydd Iesu Ghrist, ym mhôb man, ‖o'r eiddynt hwy a ninnau:

3 Gras syddo i chwi a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 [Yr ydwyf yn diolch i'm Duw bob amser drosoch chwi, am y gras Duw a rodded i chwi yngGhrist Iesu:

5 Am eich bôd ym-mhôb peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, mewn pob ymadrodd a phob gwybodaeth.

6 Megis y cadarnhawyd tystiolaeth Christ ynoch.

7 Fel nad ydych yn ôl mewn vn dawn, yn disgwil am ‖ddatcuddiad ein Harglwydd Iesu Christ:

8 Yr hwn hefyd a'ch cadarnhâ chwi hyd y diwedd, yn ddiargyoedd, yn nŷdd ein Harglwydd Iesu Ghrist.]

9 * Ffyddlawn yw Duw, trwy yr hwn i'ch galwyd i gymdeithas ei fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni.

10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi frodyr, trwy enw ein Harglwydd Iesu Grist, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr vn peth, ac na byddo ‖ymbleidio yn eich plith, eithr bod o honoch wedi eich cyfan-gyflyltu, yn yr vn meddwl, ac yn yr vn fain.

11 Canys fe ddangoswyd i mi am danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai *sŷ o dy* Chloe, fôd cynhennau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, bod pob vn o honoch yn dywedyd, *Yr ydwyfi yn eiddo Paul, minnau yn eiddo Apolles, minnau yn eiddo Cephas, minnau yn eiddo Christ.

13 A rannwyd Christ? Ai Paul a groes-hoeliwyd trosoch? neu ai yn enw Paul i'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn diolch i Dduw, na fedyddiais i neb o honoch, ond * Crifpus a Gaius.

15 Fel na ddywedo nêb fedyddio o honofi yn fy enw fy hun.

16 Mi a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas: heb law hynny ni's gwn a fedyddiais i nêb arall.

17 Canys ni anfonodd Christ fi i fedyddio, onid i efangylu; * nid mewn doethineb ymadrodd, fel na wnelid croes Christ yn ofer.

18 Canys ‖ yr ymadredd am y groes, i'r rhai colledig vnfydrwydd yw; eithr i ni y rhai cadwedig, *nerth Duw ydyw.

19 Canys ſcrifennedic yw, Mi a ddifethaf ddoethineb y doethion, a *drall y rhai deallus a dileaf. * Eſaiʒ 29.14.

20 * Pa le y mae'r doeth? Pa le mae'r Scrifennydd? Pa le y mae ymholydd y byd hwn? Oni wnaeth Duw ddoethineb y byd hwn yn yfydrwydd? * Eſai. 33.18.

21 * Canys o herwydd yn noethineb Duw nad adnabu y byd trwy ddoethineb mo Duw; fe welodd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu, gadw y rhai fy yn credu. * Rhuf. 1.20.

22 Oblegit y mae *yr Iddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwŷr yn ceiſio doethineb. * Matth. 12.38.

23 Eithr nyni ydym yn pregethu Christ wedi ei groes-hoelio, i'r Iddewon yn dramgwydd, ac i'r Groeg-wŷr yn ffolineb.

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, Iddewon a Groeg-wŷr, yn Grist, gallu Duw, a doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach na dynion, a gwenid Duw yn gryfach nâ dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, nad llawer *o rai* doethion yn ôl y cnawd, nad llawer *o rai* gallueg, nad llawer *o rai* boneddigion, *namyn*.

27 Eithr Duw a etholodd ffol-bethau y byd, fel y gwradwyddei y doethion, a gwan bethau y byd a etholodd Duw, fel y gwradwyddei y pethau cedyrn:

28 A phethau diſtadl y bŷd, a phethau dirmygys, a ddewiſodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymmei y pethau ſydd.

29 Fel na orfoleddei ‖ yn cnawd ger ei fron ef. ‖ *Pôb, cnawd.*

30 Eithr yr ydych chwi o honaw ef ynGhrist Iesu yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn ſancteiddrwydd ac yn bryneidigaeth:

31 Fel, megis ac y mae yn ſcrifennedig, *Yr hwn ſydd yn ymffroſtio, ymffroſtied yn yr Arglwydd. *Ier.9.23.

PEN. II.

1 Mae ese yn dangos fod ei bregeth ef, er nad ydoedd yn dwyn gydâ hi oddiawgrymydd ymadrodd, 4 neu ddoethineb dynawl: eithr yn ſeſyll mewn 4. 5 nerth Duw, ac yn rhagori cymmaint 6 ar ddoethineb y byd yma, a 9 ſynwyr dynawl, ac nas 14 gall y dyn aniawl mo'i deall.

AMyfi pan ddaethum atroch, frodyr, a *ddaethum nid yn ôl godidawgrwydd ymadrodd neu ddoethineb, gan fynegi i chwi cyſtiolaeth Duw. * Doeth. 1.17.

2 Canys ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Ghrist, a hwnnw wedi ei groeſhoelio.

3 A mi a fûm yn eich myſc mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr.

4 A'm hymadrodd, a'm pregeth i, *nid* mewn geiriau ‖ denu, o ddoethineb ddynawl, ond yn egluthâd yr Yſpryd, a nerth: * 1. Pet. 1.10. ‖ *Hyſpeſi.*

5 Fel na byddei eich ffyd i mewn doethineb dynion, ond mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei lleſaru ymyſc rhai perffaith; eithr nid doethineb y byd hwn, na thywyſogion y byd hwn, y rhai ſy yn diſtanu:

7 Eithr yr ydym ni yn llefaru doethineb Duw mewn dirgelwch, *sef y ddoethineb* guddiedig, yr hon a rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesoedd, i'n gogoniant ni.

8 Yr hon ni adnabu neb o dywysogion y byd hwn, o herwydd pes adwaenasent, ni chroesholiasent Arglwydd y gogoniant.

Esa.64.4 9 Eithr fel y mae yn scrifennedig: *Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.*

10 Eithr Duw a'u heglurodd i ni trwy ei Yspryd, canys yr Yspryd sydd yn chwillio pob peth; ie dyfnion bethau Duw hefyd.

11 Canys pa dyn a edwyn bethau dyn, ond yspryd dyn yr hwn sydd ynddo ef? felly hefyd, pethau Duw nid edwyn neb ond Yspryd Duw.

12 A nyni a dderbyniasom, nid yspryd y byd, ond yr Yspryd sydd o Dduw; fel y gwypom y pethau a rad-roddwyd i ni gan Dduw.

Ps.Pet. 2.16. 13 *Y rhai yr ydym yn eu llefaru hefyd, nid â'r geiriau a ddysgir gan ddoethineb ddynol, ond a ddysgir gan yr Yspryd glân; gan gyd-farnu pethau ysprydol a pethau ysprydol.

14 Eithr dyn aniawn nid yw yn derbyn y pethau sy o Yspryd Duw; canys ffolineb ydynt ganddo ef, ac nis gall eu gwybod; oblegid yn ysprydol y bernir hwynt.

*Diha. 27.19. *Rhuf. 11.34. esa. 40.13. 15 *Ond yr hwn sydd ysprydol sydd yn barnu pôb peth, eithr efe nis bernir gan neb.

16 *Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd, yr hwn a'i cyfarwydda ef? Ond y mae gennym ni feddwl Christ.

PEN. III.

1 Bod llaeth yn gymmwys i blant; 3 Cynhen a ymlleidio yn arwyddion o feddwl bydol. 7 Nad yw'r hwn sydd yn plannu, na'r hwn sydd yn dyfrhau ddim. 9 Bod y gweinidogion yn gydweithwyr â Duw. 11 Christ yw yr vnic sylfaen. 16 Bod dynion yn Demlau Duw, y rhai 17 fydd raid eu cadw yn sanctaidd. 19 Nad yw doethineb y byd yma, ond ffolineb gydâ Duw.

A Myfi frodyr, ni allwn lefaru wrthych megis wrth rai ysprydol, ond megis rhai cnawdol, megis wrth rai bâch yn Ghrist.

2 Mi a roddais i chwi laeth i'w yfed, ac nid bwyd; canys hyd yn hyn ni's gallech, ac ni's gellwch chwaith etto yr awron *ei dderbyn.*

3 Canys cnâwdol ydych chwi etto. Canys tra fyddo yn eich plith chwi genfigen, a chynnhen, ac ymlleidio, onid ydych yn gnawdol, ac yn rhodio yn ‖ ddynol?

‖Yn ôl dyn.

4 Canys tra dywedo vn, myfi ydwyf eiddo Paul, ac arall, Myfi wyf eiddo Apolles; ond ydych chwi yn gnawdol?

5 Pwy gan hynny yw Paul? A phwy Apollos? ond gweinidogion, trwy y rhai y credasoch chwi, ac fel y rhoddes yr Arglwydd i bôb vn.

6 Myfi a blennais, Apollos a ddyfrhaodd, ond Duw a roddes y cynnydd.

7 Felly nid yw yr hwn sydd vn plannu ddim, na'r hwn sydd yn dyfrhau; ond Duw yr hwn sydd yn rhoi y cynnydd.

*Psal. 63.13. Gal.6.5. 8 Eithr yr hwn sydd yn plannu, a'r hwn sydd yn dyfrhau, vn vdynt; *a phob vn a dderbyn ei briod wobr ei hun, yn ôl ei lafur ei hun.

9 Canys cyd-weithwŷr Duw ydym ni: llafur-waith Duw, adeiladaeth Duw, ydych chwi.

10 Yn ôl y grâs Duw a roddwyd i mi, megis pen-saer coelsydd, myfi a osodais y sylfaen, ac y mae arall yn goruwch-adeiladu, ond edrycked pôb vn pa wedd y mae yn goruwch-adeiladu.

11 Canys sylfaen arall ni's gall neb ei osod, heb law yr vn a osodwyd, yr hwn yw Iesu Ghrist.

12 Eithr os goruwch-adeilada neb ar y sylfaen hwn, aur, arian, meini gwerthfawr, coed, gwair, soft;

13 Gwaith pôb dyn a wneir yn amlwg: canys y dydd a'i dengys, oblegid trwy dân y datcuddir ef; a'r tân a brawf waith pawb, pa fath ydyw.

14 Os gwaith neb a erys, yr hwn a oruwch-adeiladodd ef; efe a dderbyn wobr.

15 Os gwaith neb a loscir, efe a gaiff golled; eithr efe ei hun a fydd cadwedig, etto felly megis trwy dân.

16 *Oni wyddoch chwi, mai Teml Dduw ydych, a bod Yspryd Duw yn trigo ynoch? 2.Cor. 6.16.

17 Os llygra neb Deml Duw, Duw a lygra hwnnw. Canys sanctaidd yw Teml Dduw, yr hon ydych chwi.

18 Na thwylled neb ei hunan. Od oes neb yn eich mysc yn tybied ei fôd ei hun yn ddoeth yn y byd hwn; bydded ffol fel y byddo doeth.

19 Canys doethineb y byd hwn *sydd* ffolineb gyd â Duw: o herwydd scrifennedig yw, *Y mae efe yn dal y doethion yn eu cyfrwystra. *Iob.5.13. *Psal. 94.11.

20 A thracheſn, *Y mae'r Arglwydd yn gwybod meddyliau y doethion mai ofer ydynt.

21 Am hynny na orfoledded neb mewn dynion, canys pôb peth sydd eiddoch chwi.

22 Pa vn bynnag ai Paul, ai Apollos, ai Cephas, ai'r bŷd, ai bywyd, ai angeu, ai pethau presennol, ai pethau i ddyfod, y mae pôb beth yn eiddoch chwi:

23 A chwithau yn eiddo Christ, a Christ yn eiddo Duw.

PEN. IIII.

1 Pa gyfrif a ddyleid ei wneuthur o weinidogion. 7 Nad oes genym ni ddim ar nas derbyniasom. 9 Bod yr Apostolion yn ddrwgdybus by byd i'r Angylion, ac i ddynion, 13 yn ysmbion, ac yn sorod y byd: 15 ac er hynny eu bod yn dadau i ni yn Ghrist, 16 ac y dylem ni eu dilyn hwy.

FElly cyfriſed dyn nyni, megis gweinidogion i Ghrist a goruchwyl-wŷr ar ddirgeledigaethau Duw.

2 Am ben hyn, yr ydys yn diſgwil mewn goruchwyl-wŷr gael vn yn ffyddlon.

3 Eithr gennifi bychan iawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan ‖ farn dyn: ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hun. ‖ Ddydd.

4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun; ond yn hyn ni'm cyfiawnhawyd, eithr yr Arglwydd yw yr hwn ſydd yn fy marnu.

5 *Am hynny, na fernwch ddim cyn yr amſer, hyd oni ddelo yr Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura fwriadau y calonnau, ac yna y bydd y glôd i bôb vn gan Dduw.] *Mat.7.1 Rhuf.2.1

6 A'r pethau hyn, frodyr, mewn cyffelybiaeth a fwriais i attaf fy hun, ac at Apollos, o'ch achos chwi, fel y gallech ddyſcu ynom ni, na ſynier mwy nag ſydd ſcrifennedig, fel na bôch y naill tros y llall yn ymchwyddo yn erbyn arall.

7 Pwy ſydd yn gwneuthur rhagor ohonyoti ac *arall*? A pha beth ſydd gennit a'r na's derbyniaiſt? Ac os derbyniaiſt, pa ham yr wyt ti yn gorfoleddu, megis pe bait heb dderbyn.

8 Yr ydych chwi yr awron wedi eich diwallu yn

yr ydych chwi yr awron wedi eich cyfoethogi, chwi a deyrnasoch hebom ni; ac och Duw na baech yn teyrnasu, fel y caem ninnau deyrnasu gyd â chwi.

9 Canys tybied yr wyf, ddarfod i Dduw ein dangos ni, yr Apostolion diweddaf, fel rhai wedi eu bwrw i angau; oblegid nyni a wnethpwyd yn ‖ ddrych i'r byd, ac i'r Angelion, ac i ddynion.

10 Yr ydym ni yn ffyliaid er mwyn Christ, a chwithau yn ddoethion yn Ghrist; nyni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion; chwychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 Hyd yr awr hon yr ydym ni yn dwyn newyn a syched, ac yr ydym ni yn noethion, ac yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd.

12 * Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylo ein hunain. Pan i'n difenwir, yr ydym yn bendithio; pan i'n herlidir, yr ydym yn ei ddioddef.

13 Pan i'n ceblir, yr ydym yn gweddïo, fel ysgubion y byd y gwnaethpwyd ni, a sorod pob dim hyd yn hyn.

14 Nid i'ch gwradwyddo chwi yr ydwyf yn scrifennu y pethau hyn, ond eich rhybuddio yr wyf, fel fy mhlant anwyl.

15 Canys pe byddei i chwi ddeng-mil o athrawon yn Ghrist, er hynny nid oes i chwi nemmawr o dadau: canys myfi a'ch cenhedlais chwi yn Ghrist Iesu trwy yr Efengl.

16 Am hyny yr wyf yn attolwg i chwi; byddwch ddilyn-wyr i mi.

17 O blegid hyn yr anfonais attoch Timotheus, yr hwn yw i'm anwyl fâb, a ffyddlawn yn yr Arglwydd, yr hwna ddŵg ar gôf i chwi fy ffyrdd i yn Ghrist; megis yr wyf ym mhob man yn athrawiaethu ym-mhob Eglwys.

18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo, fel pe bawn i heb fod ar fedr dyfod attoch chwi.

19 * Eithr mi a ddeuaf attoch ar fyrder, os yr Arglwydd a'i myno, ac a fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai sy wedi chwyddo, ond eu gallu.

20 Canys nid mewn ymadrodd y mae teyrnas Dduw, eithr mewn gallu.

21 Beth a fynnwch chwi? ai dyfod o honofi attoch chwi â gwialen, ynteu mewn cariad, ac yspryd addfwynder.

PEN. V.

1 Bod y gŵr godinebus yn achos o gywilydd iddynt, yn bytrach nag o orfoledd. 7 Rhaid yw ymlanhau oddiwrth yr hên Lefain. 10 Y dylid cilio oddiwrth anfad dirwgweithredwyr.

MAe yr gair yn hollawl, fod yn eich plith chwi odineb, a chyfryw odineb ac na henwir yn-waith ym mysc y Cenhedloedd? *sef* cael o un wraig ei dâd.

2 Ac yr ydych chwi wedi ymchwyddo, ac ni alarasoch yn hytrach, fel y tynnid o'ch mysc chwi y neb a wnaeth y weithred hon.

3 * Canys myfi yn ddiau fel abſennol yn y corph, etto yn bresennol yn yr yspryd a fernais eusys, fel pe bawn bresennol, am yr hwn a wnaeth y peth hyn felly:

4 Yn enw ein Harglwydd Iesu Ghrist, pan ymgynulloch ynghyd, a'm hyspryd innau, gydâ gallu ein Harglwydd Iesu Ghrist,

5 * Draddodi y cyfryw un i Satan, i ddinystr y cnawd, fel y byddo yr yspryd yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd Iesu.

6 Nid da eich gorfoledd chwi; * Oni wyddoch chwi ſôd ychydig lefain yn lefeinio yr holl does?

7 Am hynny corthwch allan yr hên lefain, fel y byddoch does newydd, megis yr ydych ddilefeinllyd. Canys Christ ein Pasc ni a ‖ aberthwyd trosom ni. ‖ Neu, laddwyd.

8 Am hynny cadwn ŵyl, nid â hên lefain, nac â lefain malis a drygioni, ond â *bara* croyw purdeb a gwirioneedd.

9 Mi a scrifennais attoch mewn llythyr, na chyd-ymgymmyſcech â godineb-wŷr.

10 Ac nid yn hollawl â godineb-wŷr y byd hwn, neu â'r cybyddion, neu a'r cribddeil-wŷr, neu ag eulyn-addolwŷr; oblegid felly, rhaid fyddai i chwi fyned allan o'r byd.

11 Ond yn awr mi a scrifennais attoch na chyd-ymgymmyſcech; os bydd neb a henwir yn frawd, yn odineb-wŷr, neu yn gybydd, neu yn eulyn-addolwr, neu yn ddifenwr, neu yn feddw, neu yn grib-ddeiliwr; gyd â'r cyfryw ddyn, na chyd-fwytta chwaith.

12 Canys beth ſydd i mi a farnwyſ ar y rhai ſy oddi allan? Onid y rhai ſy oddi mewn yr ydych chwi yn eu barnu?

13 Eithr y rhai ſy oddi allan, Duw ſy yn eu barnu. Bwriwch chwithau ymmaith y dŷn drygionus hwnnw o'ch plith chwi.

PEN. VI.

1 Na ddylai y Corinthiaid ſiwio eu brodyr trwy fynd yr gyfraith â hwynt: 6 yn enwedig gan bron rhai digred. 9 Na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw. 15 Bod tin cyrph ni yn aelodau i Ghrist, 19 ac yn demlau yr Yſpryd glân: 20. 17. ac am hynny na ddylid mo'i halogi.

A Feiddia neb o honoch, a chanddo fatter yn erbyn arall, ymgyfreithio o flaen y rhai anghyfiawn, ac nid o flaen y Saint?

2 Oni ŵyddoch chwi y barna y Saint y byd? Ac os trwoch chwi y bernir y byd, a ydych chwi yn anaddas i farnu y pethau lleiaf?

3 Oni ŵyddoch chwi y barnwn ni Angelion? pa faint mwy y pethau a berthyn i'r bywyd *hwn*?

4 Gan hynny, od oes gennwch farnedigaethau am bethau a berthyn i'r bywyd *hwn*, dodwch ar y fainge y rhai gwaelaf yn yr Eglwys.

5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn dywedyd. Felly, onid oes yn eich plith cymmaint ac yn dueth, yr hwn a ſedro farnu rhwng ei frodyr?

6 Ond bôd brawd yn ymgyfreithio â brawd, a hynny ger bron y rhai digred.

7 Yr awron gan hynny y mae yn hollawl ddiffyg yn eich plith, am eich bôd yn ymgyfreithio â'i gilydd. Pa ham nad ydych yn hytrach yn dioddef cam? Pa ham nad ydych yn hytrach mewn colled?

8 Eithr chwy-chwi ſydd yn gwneuthur cam, a cholled, a hynny i'r brodyr.

9 Oni ŵyddoch chwi na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Dduw. Na thwyller chwi; ni chaiff na godineb-wŷr, nac eulyn-addolwŷr, na thorwŷr priodas, na maſwedd-wŷr, na gwryw-gydwŷr,

10 Na lladron, na chybyddion, na meddwon, na difenwyr, na chribddeil-wŷr, etifeddu teyrnas Dduw.

11 A hyn ſu rai o honoch chwi. Eithr chwi a olchwyd; eithr chwi a ſancteiddwyd; eithr chwi a gyfiawnhawyd, yn Enw yr Arglwydd Iesu, a thrwy Yſpryd ein Duw ni.

12 Pob peth ſydd gyfreithlon i mi, ond nid yw pob

pob peth yn lleſhau; pob peth ſydd gyfreithlon i mi, eithr ni'n dygir i dan awdurdod gan ddim.

13 Y bwyddyd i'r bol, a'r bol i'r bwyddyd; eithr Duw a ddiniſtria hwn, a hwythau. A'r corph nid yw i odineb, onid i'r Arglwydd; a'r Arglwydd i'r corph.

14 Eithr Duw a gyfododd yr Arglwydd, ac a'n cyfyd ninnau trwy ei nerthef.

15 Oni ŵyddoch chwi ſôd eich cyrph yn aelodau i Ghriſt? gan hynny a gymmerif fi aelodau Chriſt, a'u gwneuthur yn aelodau puttain? Na atto Duw.

16 Oni ŵyddoch chwi ſôd yr hwn ſydd yn cydio â phuttain yn un corph? canys y ddau (medd efe) ſyddant yn cnawd.

17 Ond yr hwn a gyſylltir â'r Arglwydd, un yſpryd yw.

18 Gochelwch odineb. Pob pechod a wnelo dŷn, oddiallan iw gorph y mae; ond yr hwn ſydd yn godineba, ſydd yn pechu yn erbyn ei gorph ei hun.

19 Oni ŵyddoch chwi fôd eich corph yn Demł i'r Yſpryd glân ſydd ynoch, yr hwn yr ydych yn ei gael gan Ddnw, ac nad ydych yn eiddoch eich hunain?

20 Canys er gwerth y prynwyd chwi; gan hynny gogoneddwch Ddnw yn eich corph, ac yn eich yſpryd, y rhai ſydd eiddo Duw.

PEN. VII.

1 Y mae yn cyfyngu am briodas, 4 ac yn dangos mai rhwymedi yw yn erbyn godineb: 10 ac na ddylid datſodd y cwlwm hwnnw mewn yſcafnder. 18. 20 Rhaid i bob dyn ſôd yn ſodlon iw alwedigaeth. 25 Pa ham y dylid marwhau gwyryfdod: 35 ac ar ba achoſion y gallwn ni briodi, neu beidio â phriodi.

AC am y pethau yr ſcrifennaſoch attaf; da i ddyn na chyffyrddei â gwraig.

2 Ond rhag godineb, bydded i bôb gŵr ei wraig ei hun, a bydded i bôb gwraig ei gŵr ei hun.

3 Rhodded y gŵr i'r wraig ddyledus ewyllys dı, a'r un wedd y wraig i'r gŵr.

4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorph ei hun, ond i'r gŵr; ac yr un ſiawnd, nid oes i'r gŵr feddiant ar ei gorph ei hun, ond i'r wraig.

5 Na thwyllwch ei gilydd, oddieithr o gydſyniad tros amſer, ſel y gallech ymroi i ympryd a gweddi: a dewch drachefn ynghyd, rhag temptio o Satan chwi o herwydd eich anlladrwydd.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o ganiadâd, nid o orchymmyn.

7 Canys mi a fynnwn fôd pôb dŷn fel fi fy hun, eithr y mae i bôb un ei ddawn ei hun gan Dduw; i un fel hyn, ac i arall fel hyn.

8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb briodi, a'r gweddwon; Da yw iddynt os arhoſant fel finnau.

9 Eithr oni allant ymgadw, priodant: canys gwell yw priodi nag ymloſgi.

10 Ac i'r rhai a briodwyd yr ydwyf yn gorchymmyn, nid myfi chwaith ond yr Arglwydd, Nad ymadawo gwraig oddiwrth ei gŵr.

11 Ac os ymedy hi, arhoed heb briodi, neu gymmoder hi â'i gŵr: ac na ollynged y gŵr ei wraig ymmaith.

12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr wyſi, nid yr Arglwydd; Os bydd i un brawd wraig ddigrêd, a hithau yn ſodlon i drigo gyd ag ef, na ollynged hi ymmaith.

13 A'r wraig, yr hon y mae iddi ŵr digrêd, ac yntef yn ſodlon i drigo gyd â hi, na [wrthoded hi ef.

14 Canys y gŵr di-grêd a ſanctteiddir trwy y wraig: a'r wraig ddigrêd a ſanctteiddir trwy y gŵr. Pe amgen aflan yn ddiau fyddei eich plant; eithr yn awr ſanctaidd ydynt.

15 Eithr os yr anghredadyn a ymedy, ymadawed; nid yw y brawd neu y chwaer gaeth yn y cyfryw *bethau*: eithr Duw a'n galwodd ni † i heddwch.

16 Canys beth a wyddoſt ti, wraig, a gedwi di dy ŵr? a pheth a wyddoſt tithau ŵr, a gedwi di dy wraig?

17 Ond megis y darfu i Dduw rannu i bôb un megis y darlu i'r Arglwydd alw pôb un, felly rhodied. Ac ſel hyn yr wyf yn ordeinio yn yr Eglwyſi oll.

18 A alwyd neb wedi ei enwaedu? nac ad-geiſied *ddienwaediad*. A alwyd neb mewn dienwaediad? nac enwaeder arno.

19 Enwaediad nid yw ddim, a dienwaediad nid yw ddim, ond cadw gorchymynion Duw.

20 Pob un yn y galwedigaeth y galwyd ef, yn honno arhoſed.

21 Ai yn wâs i'th alwyd? na ſydded gwaeth gennit; etto os gelli gael bod yn rhydd, mwynhâ *hynny* yn hytrach.

22 Canys yr hwn, ac ef yn wâs, a alwyd yn yr Arglwydd, gŵr rhydd i'r Arglwydd ydyw. A'r un ffun d yr hwn, ac efe yn wr rhydd a alwyd, gwas i Ghriſt yw.

23 Er gwerth i'ch prynwyd; na fyddwch weiſion dynion.

24 Yn yr hyn y galwyd pôb un, frodyr, yn hynny arhoſed gyd â Duw.

25 Eithr am wyryſon, nid oes gennif orchymyn yr Arglwydd. Ond barn yr ydwyf yn ei roi, fel un a gafas drugaredd gan yr Arglwydd, i fod yn ffyddlon.

26 Am hynny yr wyf yn tybied mai da yw hyn, o herwydd yr angenrhaid preſennol; mai da *meddef* i ddŷn fôd felly.

27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na chais dy ollwng yn rhydd. A wyt ti yn rhydd oddiwrth wraig? na chais wraig.

28 Ac os priodi hefyd ni phechaiſt, ac os prioda gwyryf, ni pechodd. Er hynny, y cyfryw rai a gânt flinder yn y cnawd: eithr yr wyf yn eich arbed chwi.

29 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, frodyr, am fod yr amſer yn fyrr. Y mae yn âl, fod o'r rhai ſy a gwragedd iddynt, megis pe byddent heb ddynt:

30 A'r rhai a ŵylant, megis heb ŵylo; a'r rhai a lawenhânt, megis heb lawenhau; a'r rhai a brynant, megis heb feddu.

31 A'r rhai a arferant y byd hwn, megis heb ei gam-arfer. Canys y mae dull y byd hwn yn myned heibio.

32 Eithr mi a fynnwn i chwi fôd yn ddiofal. Yr hwn ſydd heb priodi, ſydd yn gofalu am bethau yr Arglwydd, pa wedd y bodlona'r Arglwydd:

33 Ond y neb a wreiccâodd, ſydd yn gofalu am bethau y byd, pa wedd y bodlona ei wraig.

34 Y mae gwahaniaeth hefyd rhwng wraig [a gwyryf. Y mae yr hen ſydd heb briodi, yn gofalu am y pethau ſydd yn perthyn i'r Arglwydd, ſel y byddo hi ſanctaidd yngborph, ac yſpryd: ac y mae yr hon ſydd wedi priodi, yn gofalu am bethau bydol; pa fodd y rhynga hi fodd i'r gŵr.

35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd er lleſâd i chwi eich hunain; nid i oſod magl i chwi, eithr er mwyn gweddeidd-dra, a dyſal lynuwrth yr Arglwydd yn ddiwahan.

36 Ond os yw neb yn tybied ei ſod yn anweddaidd tu ag at ei wyryf, od â hi tros flodau ei hoedran, a bod yn rhaid gwneuthur ſelly: gwnaed a fynno; nid yw yn pechu; priodant.

37 Ond yr hwn ſydd yn ſefyll yn ſiccr yn ei galon, ac yn afraid iddo; ac a meddu ar ganddo ar ei ewyllys ei hun; ac a rodd ei fŷdd ar hynny yn ei galon, ar gadw o honaw ei wyryf; da y mae yn gwneuthur.

38 Ac am hynny, yr hwn ſydd yn ei rhoddi yn briod, ſydd yn gwneuthur yn dda; ond yr hwn nid yw yn ei rhoddi yn briod, ſydd yn gwaeſthur yn well.

39 Y mae gwraig yn rhwym wrth y gyfraith, tra ſyddo byw ei gŵr: ond o bydd marw ei gŵr, y mae hi yn rhydd i briodi y neb a fynno; yn vnic yn yr Arglwydd.

40 Eithr dedwyddach yw hi, os erys hi ſelly yn ſy marn: ac yr ydwyf finneu yn tybied ſôd Yſpryd Duw gennif.

PEN. VIII.

1 *Bod iddynt ymgadw oddiwrth y bwyd-dda offrymmir i eilynnod.* 8. 9. *Na ddylem ni gamarfer ein rhydd did Chriſtianogaidd.* 11 *Ymyſtro ein brodyr:* 11 *Eithr ffrwyno ein gwybodaeth â chariad perffaith.*

EIthr am yr hyn a aberthwyd i eulynnod, ni a ŵyddom ſôd gan bawb o honom ŵybodaeth. Gwybodaeth ſydd yn chwyddo, eithr cariad ſydd yn adeiladu.

2 Eithr os yw neb yn tybied ei ſôd yn gwybod dim, ni ŵyr ese etto ddim ſel y dylei ŵybod.

3 Ond od oes neb yn caru Duw, hwnnw a adwaenir ganddo ef.

4 Am ſwytta gan hynny, o'r pethau a aberthir i eulynnod, ni a ŵyddom nad yw eulyn ddim yn y byd, ac nad oes yn Duw arall, onid vn.

5 Canys er bod rhai a elwir vnduduau, pa vn bynnag ai yn y nef ai ar y ddaiar, (megis y mae duwiau lawer, ac arglwyddi lawer.)

6 Eithr i ni nid oes ond vn Duw, y Tâd, o'r hwn y mae pob peth, a ninnau ynddo ef; ac vn Arglwydd Ieſu Ghriſt, trwy yr hwn y *mae* pob peth, a ninnau trwyddo ef.

7 Ond nid yw yr ŵybodaeth *hon* gan bawb: canys rhai a chanddynt gyd-wybod o'r eulyn, hyd y pryd hyn, ſydd yn bwyta fel peth a aberthwyd i eulynnod; a'u cyd-ŵybod hwy, a hi yn wan, a halogir.

8 Eithr nid yw bwyd yn ein gwneuthur ni yn gymmeradwy gan Dduw, canys nid ydym, os bwytawn, yn helaethach; nac onis bwytawn, yn brinnach.

9 Ond edrychwch rhag metwn vn-modd i'ch rhyddid hwn, ſôd yn dramgwydd i'r rhai ſy weiniaid.

10 Canys os gwêl neb dydi ſydd a gwybodaeth gennit, yn eiſtedd i ſwyta yn nhemi yr eulynned, oni chadarnheir ei gyd-ŵybod ef, ac ynteu yn wan, i ſwyta y pethau a aberthwyd i eulynnod?

11 Ac a'ddiſethir y brawd gwan, trwy dy ŵybodaeth di, tros yr hwn y bu Chriſt farw?

12 A chan bechu felly yn erbyn y brodyr, a churo eu gwan gydwybod hwy, yr ydych chwi yn pechu yn erbyn Chriſt.

13 O herwydd pa ham, os yw bwyd yn rhwyſtro fy mrawd, ni fwyttaf ſi gîg fyth, rhac i mi rwyſtro fy-mrawd.

PEN. IX.

1 *Y mae yſt yn dangos ei rydd-did, 7 ac y dylai y gwnaidge ſyw wrth yr Efengyl:* 15 *Eithr diarfod iddo ſi o'i wir-fodd ymgadw,* 18 *rhag na'i gyrrn bwy mewn traul,* 21 *na bod yn achos o rwyſtr i neb, mewn pethau cyfreithlon.* 24 *Bôd rhaid i bawb ymdrech i'r iawn.*

ONid wyſi yn Apoſtol? Onid wyſi yn rhydd? Oni welais i Ieſu Ghriſt ein Harglwydd? Onid fy ngwaith i ydych chwi yn yr Arglwydd?

2 Onid ŵyt yn Apoſtl i eraill, etto yr ŵyſ i chwi: canys ſêl fy Apoſtoliaeth i ydych chwi yn yr Arglwydd.

3 Fy amddiffyn i i'r rhai *am* holant yw hyn:

4 Onid oes i ni awdurdod i fwyta ac yfed?

5 Onid oes i ni awdurdod i arwain o amgylch wraig *a ſyddei* chwaer, megis ac *y mae* i'r Apoſtolion eraill, ac i frodyr yr Arglwydd, ac i Cephas?

6 Ai myfi yn vnic a Barnabas nid oes genym awdurdod i ſôd heb weithio?

7 Pwy ſydd vn amſer yn rhyſela ar ei draul ei hun? Pwy ſydd yn planu gwinllan, ac nid yw yn bwyta o'i ffrwyth hi? Neu pwy ſydd yn porthi praidd, ac nid yw yn bwytta o laeth y praidd?

8 Ai yn ôl dŷn yr wyſi yn dywedyd y pethau hyn? Neu onid yw y Ddeddf hefyd yn dywedyd hyn?

9 Canys ſcrifennedic yw yn Neddf Moſes; *Na chae ſaſn yr ŷch ſydd yn dyrnu. Ai tros ychen y mae Duw yn gofalu?* *Deut. 25.4.

10 Yntcu er ein mwyn ni yn hollawl y mae yn dywedyd? Canys er ein mwyn ni yr ſcrifennwyd, mai mewn gobaith y dylei yr arddwr aredig, a'r dyrnwr mewn gobaith, i ſôd yn gyfrannog o'i obaith.

11 *Os nyni a hauſom i chwi bethau yſprydol, ai mawr yw *1 Rhuſt 15.27.* os nyni a fedwn eich pethau cnawdol?

12 Os yw eraill yn gyfrannogion o'r awdurdod hon arnoch, onid *ydym* ni yn hytrach? Eithr nid arferaſom ni yr awdurdod hont ond goddef yr ydym bôb peth, fel na roddom ddim rhwyſtr i Efengyl Ghriſt.

13 *Oni ŵyddoch chwi ſôd y rhai ſy yn gwneuthur pethau cyſſygredig, yn bwytta o'r cyſſygr, a'r rhai ſy yn gwaſanaethu yr allor, yn gyd-gyfrannogion o'r allor? *Deut. 18.1.

14 Felly hefyd, yr ordeiniodd yr Arglwydd, i'r rhai ſy'n pregethu yr Efengyl, ſyw wrth yr Efengyl.

15 Eithr myfi nid arferais yr vn o'r pethau hyn: ac nid ſcrifennais y pethau hyn, fel y gwnelid felly i mi. Canys gwell yw i mi farw nâ gwneuthur o neb fy ngorfoledd ofer.

16 Canys os pregethaf yr Efengyl, nid oes orfoledd i mi. Canys angenrhaid a oſodwyd arnaf; a gwae fydd i mi, oni phregethaf yr Efengyl.

17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd, y mae i mi wobr: ond os o'm hanfodd, ymddiriedwyd i mi am y gorchwyl.

18 Pa wobr ſydd i mi gan hynny? Bod i mi pan efengylwyf, oſod Efengyl Griſt yn rhad, fel na cham-arferwyf fy awdurdod yn yr Efengyl.

19 Canys er fymod yn rhydd oddi wrth bawb, mi a'm gwneuthym fy hun yn wâs i bawb, fel yr ennillwn ſwy.

20 Ac mi a ymwneuthym i'r Iddewon megis yn Iddew, fel yr ennillwn yr Iddewon. I'r rhai

tan

tan y Ddeddf, megis tan y Ddeddf; fel yr ennillwn y rhai ſy tan y Ddeddf.

21 I'r rhai di-ddeddf, megis di-ddeddf (a minnau heb fod yn ddi-ddeddf i Dduw, ond tan y Ddeddf i Ghriſt) fel yr ennillwn y rhai di-ddeddf.

22 Ymwneuthym i'r rhai gweiniaid, megis yn wan, fel yr ennillwn y gweiniaid. Mi a ymwneuthym yn bob peth i bawb, fel y gallwn yn hollawl gadw rhai.

23 A hyn yr wyſi yn ei wneuthur er mwyn yr Efengyl: fel i'm gwneler yn gyd-gyfrannog o honi.

24 [Onſ wyddoch chwi fod y rhai ſy yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd yn rhedeg, ond bod vn yn derbyn y gamp. Felly rhedwch fel y caffoch afael.

25 Ac y mae pob vn a'r ſydd yn ymdrechu, yn ymgadw ym-mhob peth; a hwynt hwy 'yn wir, fel y derbynion∘ goron lygredig, eithr nyni, vn aullygredig.

26 Yr wyſi gan hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr wyf yn ymdrechu, nid fel vn yn curo yr awyr.

27 Ond yr wyf yn coſpi fy nghorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth; rhag i mi mewn vn modd, wedi i mi bregethu i eraill, fod fy hun yn anghymeradwy.]

PEN. X.

1 *Bôd Sacramentau yr Iddewon, 6 yn gyſcodau i ni, 7 a'i coſpedigaethau hwy, 11 yn ſiamplau i ni. 14 Rhaid i ni ochelyd gauddwiaeth. 21 Ni ddylem ai wneuthur bwrdd yr Arglwydd yn fwrdd cythreuliaid: 24 ac y dylem, mewn pethau nyſſedin, yſtyried ein brodyr.*

AC ni fynnwn i chwi fod heb wybod, frodyr, fod ein tadau oll tan y cwmmwl, a'u myned oll trwy y môr;

2 A'u bedyddio *bwy* oll i Moſes, yn y cwmwl, ac yn y môr;

3 A bwyta o bawb o *honynt* yr vn bwyd yſprydol,

4 Ac yſed o bawb o *honynt* yr vn ddiod yſprydol: (canys hwy a yſaſant o'r graig yſprydol a oedd yn canlyn; a'r graig oedd Griſt)

‖ Llawer. 5 Eithr ni bu Dduw fodlon ‖ i'r rhan fwyaf o honynt: canys cwympwyd hwynt yn y diſſaethwch.

6 A'r pethau hyn a wnaed yn ſiamplau i ni, fel na chwennychem ddrygioni, megis ac y chwennychaſant hwy.

7 Ac na fyddwch eulyn-addolwyr, megis rhai o honynt hwy, fel y mae yn ſcrifennedig, * Eiſteddodd y bobl i fwyta, ac i yſed, ac a gyſodaſant i chwarau.

8 Ac na odinebwn, fel y godinebodd rhai o honynt hwy, ac y * ſyrthiodd mewn vn dydd dair mil ar hugain.

9 Ac na themtiwn Ghriſt, megis ac y temtiodd rhai o honynt hwy, ac a'i * deſtrywiwyd gan ſerph.

10 Ac na rwgnechwch, megis y grwgnachodd rhai o honynt hwy, ac a'i * deſtrywiwyd gan y diniſtrydd.

11 A'r pethau hyn oll a ddigwyddaſant yn ſiamplau: iddynt hwy, ac a ſcrifennwyd yn rhybydd i ninnau, ar y rhai y daeth terfynau yr oeſodd.

12 Am hynny, yr hwn ſydd yn tybied ei ſod yn ſefyll, edryched na ſyrthio.

13 Nid ymaflodd ynoch demtaſiwn, onid vn dynol: eithr ffyddlon yw Duw, yr hwn ni ad eich temtio vwch-law yr hyn a alloch, eithr a wna yngh'yd â'r temtaſiwn ddianga∘ hefyd, fel y gallo∘ch ei ddwyn.]

14 O herwydd pa ham, ſy anwylyd, ffowch oddiwrth eulyn-addoliaeth.

15 Dywedyd yr wyf ſel wrth rai ſynhwyrol: bernwch chwi beth yr wyf ſi yn ei ddywedyd.

16 Phiol y fendith yr hon a ſendigwn, onid cymmun gwaed Chriſt ydyw? y bara yr ydym yn ei dorri, onid cymmun corph Chriſt yw?

17 Oblegid nyni yn lluawer ydym vn bara, *ac* vn corph; canys yr ydym ni oll yn gyfrannogion o'r vn bara.

18 Edrychwch ar yr Iſrael yn ôl y cnawd: onid yw y rhai ſy yn bwyta yr ebyrth, yn gyfrannogion o'r allor.

19 Beth gan hynny yr ydwyf yn ei ddywedyd? bôd yr eulyn yn ddim? neu 'r hyn a aberthwyd i eulyn yn ddim?

20 Ond y pethau y mae y Cenhedloedd yn eu * haberthu, i gythreuliaid y maent yn eu haberthu, ac nid i Dduw. Ni fynnwn i chwi fôd yn gyfrannogion â'r cythreuliaid. *Deu. 32. 17. pſal. 106. 37.

21 Ni ellwch yſed o phiol yr Arglwydd, a phiol y cythreuliaid. Ni ellwch fôd yn gyfrannogion o fwrdd yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.

22 Ai gyrru 'r Arglwydd i eiddigedd yr ydym? A ydym ni yn gryfach nag ef?

23 Pob beth ſydd gyfreithlawn i mi, eithr nid yw pôb peth yn lleſau. Pob peth ſydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn adeiladu.

24 Na cheiſied neb yr eiddo ei hun, ond pob vn ‖ yr eiddo arall. ‖ Fuddi

25 Beth bynnag a werthir yn y gigſa, bwytewch, heb ofyn dim er mwyn cydwybod.

26 Canys * eiddo 'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder. *Dea. 10. 14. pſal. 24. 1.

27 Os bydd i neb o'r rhai di-grêd eich gwahodd, ac os mynnwch fyned; bwytewch beth bynnag a rodder ger eich bron, heb ymofyn dim er mwyn cydwybod.

28 Eithr os dywed neb wrthych; peth wedi ei aberthu i eulynned yw hwn: na fwytewch er mwyn hwnnw, yr hwn a'i mynegodd, ac er mwyn cydwybod: canys eiddo 'r Arglwydd y ddaiar, a'i chyflawnder.

29 Cydwybod meddaf, nid yr eiddot ti, ond yr eiddo arall. Canys pa ham y bernir fy rhydd-did i, gan gydwybod vn arall? ‖ Diſiolch

30 Ac os wyfi trwy ‖ ras yn cymmeryd cyfran, pa ham i'm ceblir am y peth yr wyf yn rhoddi diolch amdano?

31 Pa vn bynnag, gan hynny, ai bwytta, ai yſed, ai beth bynnag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw.

32 Byddwch ddiachos tramgwydd i'r Iddewon ac i'r Cenhedloedd hefyd, ac i Eglwys Dduw. ‖ Groe

33 Megis yr ydwyf finnau yn rhyngu bodd i bawb ym-mhôb peth, heb geiſio fy lleſâd fy hun, ond lleſâd llaweroedd, fel y byddont hwy gadwedig.

PEN. XI.

1 *Y mae eſe yn eu ceryddu hwy, 4 am fod eu gwyr yn y cynnulleidfaoedd ſanctaidd yn gweddio â pheth am eu pennau, a'u 6 gwragedd yn bennoethion: 17 Ac o ran eu bod hwy yn gyſredinawl yn cyfarfod nid i'r gwell ond i'r gwaeth, 21 gan halogi ſwpper yr Arglwydd â'u gwleddoedd eu hunain. 25 Y'n ddiweddaf y mae eſe yn eu galw hwy yn eu hôl, ac ordeinhâd cyntaf y Swpper hwnnw.*

BYddwch ddilyn-wŷr i mi, megis yr wyf finnau i Ghriſt.

2 Yr ydwyf yn eich canmol, frodyr, eich bôd yn fy nghofio

nghoſio i ym-mhob peth, ac yn dal y traddodiadau, ſel y traddodais i chwi.

3 Eithr mi a fynnwn i chwi wybod, mai pen pob gŵr yw Chriſt, a phen y wraig yw'r gŵr, a phen Chriſt yw Duw.

4 Pob gŵr yn gweddio, neu yn prophwydo â pheth am ei ben, ſydd yn cywilyddio ei ben.

5 Eithr pob gwraig yn gweddio, neu yn prophwydo, yn bennoeth, ſydd yn cywilyddio ei phen; canys yr vn yw a phe byddei wedi ei heillio.

6 Canys os y wraig ni wiſc *am ei phen*, cneifier hi hefyd: eithr os brwnt i wraig ei chneifio, neu ei heillio, gwiſced.

7 Canys gŵr yn wir ni ddylei wiſco am ei ben, am ei fôd yn ddelw a gogoniant Duw: a'r wraig yw gogoniant y gŵr.

8 Canys nid yw y gŵr o'r wraig, eithr y wraig o'r gŵr.

9 Ac ni chrewyd y gŵr er mwyn y wraig, eithr y wraig er mwyn y gŵr.

10 Am hynny y dylei y wraig ſôd ganddi awdurdod ar ei phen, o herwydd yr Angelion.

11 Er hynny nid yw na'r gŵr heb y wraig, na'r wraig heb y gŵr, yn yr Arglwydd.

12 Canys vn wedd ac *y mae* y wraig o'r gŵr, felly *y mae* y gŵr drwy y wraig: a phob peth *ſydd o* Dduw.

13 Bernwch ynoch eich hunain, ai hardd yw i wraig weddio Duw yn bennoeth?

14 Ond yw naturiaeth ei hun yn eich dyſcu chwi, os gwallt-laes a fydd gŵr, mai ammharch yw iddo?

15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-laes clôd yw iddi, oblegid ei llaeſ-wallt a ddodwyd yn orchudd iddi.

16 Od oes neb a fyn fod yn ymryſongar, nid oes gennyn ni gyfryw ddefod; na chan Eglwyſi Duw.

17 [Eithr wrth ‖ ddywedyd hyn, nid ydwyf yn eich canmol, eich bod yn dyfod ynghŷd, nid er gwell, ond er gwaeth.

18 Canys yn gyntaf, pan ddeloch ynghŷd yn yr Eglwys, yr vdwyf yn clywed fod ‖ amrafaelion yn eich miſc chwi: ac o ran yr wyfi yn credu.

19 Canys rhaid yw bôd hefyd hereſiau yn eich miſc; ſel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

20 Pan fyddoch chwi gan hynny yn dyfod ynghŷd i'r vn lle, nid bwyta ſwpper yr Arglwydd ydyw *hyn*.

21 Canys y mae pôb vn wrth ſwytta yn cymmeryd ei ſwpper ei hun o'r blaen, ac vn ſydd a newyn arno, ac arall ſydd vn feddw.

22 Onid oes gennych dai i ſwytta ac i yfed? Ai dirmygu yr ydych chwi Eglwys Dduw? A gwradwyddo y rhai nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthych? a gamolaf i chwi yn hyn? nid wyf vn eich canmol.

23 Canys mvſi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; bod i'r Arglwedd Ieſu y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara,

24 Ac wedi iddo ddiolch, eſe a'i torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch hwn yw ſy nghorph, yr hwn a dorrir troſoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

25 Yr vn modd *eſe a gymmerodd* y cwppan wedi ſwpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r Teſtament newydd yn fy ngwaed, gwnewch hyn cynnifer gwaith bynnac yr yfoch, er coffa am danaf.

26 Canys cynnifer gwaith bynnac y bwytaoch y bara hwn, ac yr yfoch y cwppan hwn, y dangoſwch farwolaeth yr Arglwydd oni ddelo.

27 Am hynny, pwy bynnac a fwytâo y bara hwn, neu a yfo gwppan yr Arglwydd yn annheilwng, euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd.

28 Eithr holed dŷn ef ei hun, ac felly bwytaed o'r bara, ac yfed o'r cwppan.

29 Canys yr hwn ſydd yn bwytta, ac yn yfed yn annheilwng; ſydd yn bwytta ac yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, am nad yw yn iawn farnu corph yr Arglwydd.

30 Oblegid hyn y mae llawer yn weiniaid ac yn lleſc yn eich myſc, a llawer yn hûno.

31 Canys pe iawn farnem ni ein hunain, ni'n bernid.

32 Eithr pan i'n bernir, i'n ceryddir gan yr Arglwydd, ſel na'n damner gyd â'r bŷd.

33 Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch ynghyd i fwytta, arheſwch ei gilydd.

34 Eithr os bydd newyn ar neb, bwytaed gartref, ſel na ddeloch ynghyd i farnedigaeth. Ond y pethau eraill mi a'n treſnaf pan ddelwyf.]

PEN. XII.

1 *Bod amryw ddoniau yſprydawl, 7 fithr y cwbl èr lleſhâd: 8 ac o rai hynny hwy a gyfrifir mewn amryw ſoddion: 12 Megis y mae aelodau'r corph naturiol yn gwaſanaethu hob-vn 16 er harddwch yn gilydd, 22 er gwaſanaeth, a 26 chymmorth i'r vn corph: 27 felly yr vn modd y dylem ni weithur y naill er y llall, er mwyn gorphen dirgel gorph Chriſt.*

EIthr am yſprydol *ddoniau* frodyr, ni fynnwn i chwi fôd heb wybod.

2 Chwi a wyddoch mai Cenhedloedd oeddych, yn eich arwain ymmaith at yr enlynnod mudion, fel i'ch tywyſid.

3 Am hynny yr wyf yn yſpyſu i chwi, nad oes neb yn lleſaru trwy Yſpryd Duw, yn galw yr Ieſu ‖ eſcymmun-beth: ac ni all neb ddywedyd ‖ yr Arglwydd Ieſu, eithr trwy yr Yſpryd glân. ‖ *Anathema.* ‖ *Mai Ieſu yw yr Arglwydd.*

4 Ac y mae amryw ddoniau, eithr yr vn Yſpryd.

5 Ac y mae amryw weinidogaethau, eithr yr vn Arglwydd.

6 Ac y mae amryw weithrediadau, ond yr vn ‖ y w Duw yr hwn ſydd yn gweithredu pob peth ym mhawb. ‖ *Nem yr vn Duw yn yr holl.*

7 Eithr eglurhâd yr Yſpryd a roddir i bob vn er lleſ-hâd.

8 Canys i vn trwy yr Yſpryd y rhoddir ymadrodd doethineb, ac i arall ymadrodd gwybodaeth, trwy yr vn Yſpryd:

9 Ac i arall ffydd, trwy yr vn Yſpryd; ac i arall ‖ ddawn i iachau, trwy yr vn Yſpryd: ‖ *Doniau.*

10 Ac i arall wneuthur gwyrthiau, ac i arall Brophwydoliaeth, ac i arall wahaniaeth yſprydoedd; ac i arall amryw dafodau, ac i arall gyfieithiad tafodau.

11 A'r holl bethau hyn, y mae'r vn a'r vnrhyw Yſpryd yn eu gweithredu, gan rannu i bôb vn o'r naill-tu, megis y mae yn ewyllyſio.]

12 Canys ſel y mae'r corph yn vn, ac iddo aelodau lawer, a holl aelodau'r vn corph, cyd bênt lawer, vdynt vn corph; felly *y mae* Chriſt hefyd.

13 O herwydd trwy vn Yſpryd y bedyddiwyd ni oll yn vn corph, pa vn bynnag ai Iddewon ai Groegwŷr, ai caethion ai rhyddion, ac ni a ddiodwyd oll i vn Yſpryd.

14 Canys y corph nid yw vn aelod, eithr llawer.

15 Os dywed y troed, am mad wyf law, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw eſe o'r corph?

16 Ac

16 Ac os dywed y gluſt, am nad wyf lygad, nid wyt o'r corph; ai am hynny nid yw hi o'r corph?

17 Pe yr oll gorph *ſyddai* lygad, pa le y byddai'r clywed? pe'r cwbl *ſyddai* glywed, pa le y byddai'r argoeliad?

18 Eithr yr awr hon, Duw a oſododd yr aelodau, bob vn o honynt yn y corph, fel yr ewyllyſiodd efe.

19 Canys pe baent oll vn aelod, pa le y byddai'r corph?

20 Ond yr awron, llawer *yw* 'r aelodau, eithr vn corph.

21 Ac ni all y llygad ddywedyd wrth y llaw, Nid rhaid i mi wrthit; na'r pen chwaith wrth y traed, Nid rhaid i mi wrthych.

22 Eithr yn hytrach o lawer, yr aelodau o'r corph y rhai a dybir eu bôd yn wannaf, ydynt angenrheidiol.

23 A'r rhai a dybiwn ni eu bôd yn ammharchedicaf o'r corph, ynghylch y rhai hynny y goſodwn ychwaneg o barch: a'r mae 'n *aelodau* anhardd yn cael ychwaneg o hardd wch.

24 Oblegid ein *aelodau* hardd ni, nid rhaid iddynt *wrtho*. Eithr Duw a gydymtherodd y corph, gan roddi parch y chwaneg i'r hyn oedd ddeffygiol:

‖ *Schiſm.* 25 Fel na byddei ‖ anghydſod yn y corph, eithr bod i'r aelodau ofalu 'r vn perth tros ei gilydd.

26 A pha vn bynnag ai dioddef a wna vn aelod, y mae 'r holl aelodau yn cyd-ddioddef; ai anrhydeddu a wneir vn aelod, y mae 'r holl aelodau yn cyd-lawenhau.

27 Eithr chwy-chwi ydych gorph Chriſt, ac aelodau o'r rann.

28 A rhai yn wir a oſododdDuw yn yr Eglwys, yn gyntaf Apoſtolion, yn ail Prophwydi, yn drydydd Athrawon, yna gwyrthiau, wedi hynny doniau i iachâu, cynhorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethau taſodau.

29 Ai Apoſtolion pawb? ai Prophwydi pawb? Ai Athrawon pawb? ai ‖ gwneuthur-wyr gwyrthiau pawb?

‖ *Neu, Nyth-wedd.* 30 A oes gan bawb ddoniau i iachâu? A yw pawb yn llefaru â thafodau? A yw pawb yn cyfieithu?

31 Eithr deiſyfiwch y doniau goreu. Ac etto yr wyf yn dangos i chwi ffordd dra rhagorol.

PEN. XIII.

1 Nad yw'r doniau goſodawcaf ddim heb gariad. 4 Canmoliaeth cariad perffaith, a'i 13 ardderchawgrwydd rhagor gobaith, a ffydd.

PE llefarwn â thafodau dynion, ac Angelion, ac heb fôd gennif gariad, yr wyf fel efydd yn ſeinio, neu ſymbal yn tincian.

2 A phe byddei genif brophwydoliaeth, a gwybod o holl ogoſ y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai genif yr holl ffydd i, fel y gallwn ſymmudo mynyddoedd, ac heb ſod genif gariad; nid wyfi ddim.

3 A phe porthwn y tlodion â'm holl ddâ; a phe rhoddwn fy nghorph i'm lloſci, ac heb gariad genif, nid yw ddim lleſâd i mi.

4 Y mae cariad yn hir-ymaros, yn gymwynaſcar, cariad nid yw yn cynfigennu, nid yw cariad yn ‖ ymffroſtio, nid yw yn ymchwyddo;

‖ *A ymadâu.* 5 Nid yw yn gwneuthur yn anweddaidd; nid yw yn ceiſio yr eiddi ei hun; ni chynhyrddir; ni feddwl ddrwg;

6 Nid yw lawen am anghyfiawnder, onid cyd-lawenhau y mae â'r gwirionedd.

7 Y mae yn dioddef pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim.

8 Cariad byth ni chwymp ymmaith: eithr pa vn bynnag ai prophwydoliaethau, hwy a ballant: ai tafodau, hwy a beidiant: ai gwybodaeth, hi a ddiflanna.

9 Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn Prophwydo.

10 Eithr pan ddelo yr hyn ſydd berffaith, yna yr hyn ſydd o ran a ddelenir.

11 Pan oeddwn fachgen, fel bachgen y lleſarwn, fel bachgen y dealltwn, fel bachgen ſy meddyliwn: ‖ *Neu, yn ſym-* ond pan aethym yn ŵr, mi a roiſ heibio bethau bachgennaidd. *plaidd.*

12 Canys gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych mewn dammeg, ond yna, wyneb yn wyneb. Yn awr yr adwaen o ran, ond yna yr adnabyddaf megis i'm hadwaenir.

13 Yr awr hon y mae yn aros, ffydd, gobaith, cariad; y tri hyn, a'r mwyaf o'r rhai hyn yw cariad.]

PEN. XIIII.

1 Canmol prophwydoliaeth, 2. 3. 4. a'i oſod o flaen lleſaru â thafodau, 6 trwy gyfflythrwydd oddiwrth offer cerdd: 12 Rhaid yw cyſtrio pôb un o'r ddau tuac at adeiladaeth, 22 megis tuac at en gwîr a'u priodoldebnod. 26 Iawn arfer pôb un or ddau, 27 a'u cam arfer. 34 Gorafun gwraged i lefaru yn yr Eglwys.

DIlynwch gariad, a deiſyfiwch *ddoniau* yſprydol, ond yn hytrach fel y prophwydoch.

2 Canys yr hwn ſydd yn lleſaru â thafod *dieithr*, nid wrth ddynion y mae yn lleſaru, onid wrth Dduw: canys nid oes neb yn gwrando: er hynny yn yr yſpryd y mae efe yn lleſaru dirgeledigaethau.

3 Eithr yr hwn ſydd yn prophwydo ſydd yn lleſaru wrth ddynion, *er* adeiladaeth, a chyngor, a chyſſur.

4 Yr hwn ſydd yn lleſaru â thafod *dieithr*, ſydd yn ei adeiladu ei hunan: eithr yr hwn ſydd yn prophwydo, ſydd yn adeiladu yr Eglwys.

5 Mi a fynnwn peetych chwi oll yn lleſaru â thafodau *dieithr*, ond yn hytrach brophwydo o honoch: canys mwy yw yr hwn ſydd yn prophwydo, na'r hwn ſydd yn lleſaru â thafodau, oddi eithr iddo ei gyfieithu, fel y derbynio yr Eglwys adeiladaeth.

6 Ac yr awr hon frodyr, os deuaf attoch gan lefaru â thafodau, pa leſâd a wnaf i chwi; oni lefaraf wrthych naill ai trwy weledigaeth, neu trwy ŵybodaeth, neu trwy brophwydoliaeth, neu trwy athrawiaeth?

7 Hefyd, pethau di-enaid wrth roddi ſain, pa vn bynnag ai pibell ai telyn, oni roddant wahaniaeth yn y ſain, pa wedd y gwyddir y peth a genir ar y bibell, neu ar y delyn?

8 Canys os yr vdcorn a rydd ſain anhynod, pwy a ymbarotoa i ryfel?

9 Felly chwithau, oni roddwch â'r tafod ymadrodd deallus, pa wedd y gwybyddir y peth a leferir? canys chwi a fyddwch yn llefaru wrth yr awyr.

10 Y mae cymmaint, yſgatfydd, o rywogaethau lleiſiau yn y bŷd, ac nid oes vn o honynt yn aflafar.

11 Am hynny, oni wn i rym y llais, myfi a fyddaf Farbariad i'r hwn ſydd yn lleſaru: a'r hwn ſydd yn lleſaru a *fydd* i mi yn Farbariad.

12 Felly chwithau, gan eich bod yn awyddus i ‖ ddoniau yſprydol, ceiſiwch ragori tu ag at adeiladaeth yr Eglwys. ‖ *Yſpry-ddau.*

13 O herwydd pa ham, yr hwn ſydd yn lleſaru â thafod *dieithr*, gweddied ar iddo allu cyfieithu.

14 Canys os gweddiaf â thafod *dieithr*, y mae fy yſpryd yn gweddio, ond y mae fy neall yn ddifrwyth.

15 Beth gan hynny? mi a weddiaf â'r yſpryd, ac a weddiaf â'r deall hefyd: canaf â'r yſpryd, a chanaf â'r deall hefyd.

16 Canys os bendithi â'r yſpryd, pa wedd y dywed yr hwn ſydd yn cyflawni lle'r ‖ anghyfarwydd, Amen, ar dy ddodiad diolch, gan nas gŵyr beth yr wyt yn ei ddywedyd.

17 Canys tydi yn ddiau ydwyt yn diolch yn dda, ond y llall nid yw yn cael ei adeiladu.

18 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw, fy mod i yn lleſaru â thafodau, yn fwy nâ chwi oll.

19 Ond yn yr Eglwys, gwell gennif leſaru pum gair trwy fy neall, ſel y dyſcwyf eraill hefyd, na myrddiwn o eiriau mewn tafod *dieithr*.

20 O frodyr, Na fyddwch fechgyn mewn deall, eithr mewn drygioni byddwch blant, ond mewn deall byddwch berffaith.

21 Yn y Ddeddf y mae yn ſcrifennedig, * Trwy rai eſtroniaithus, a thrwy weſuſau eſtronol y lleſaf wrth y bobl hyn; ac ni'm gwrandawant felly, medd yr Arglwydd.

22 Am hynny tafodau ydynt arwydd, nid i'r rhai ſy yn credu, ond i'r rhai di-grêd; eithr prophwydoliaeth nid i'r rhai di-grêd, ond i'r rhai ſy yn credu.

23 Gan hynny, os daw yr Eglwys oll ynghŷd i'r un lle, a lleſaru o bawb â thafodau *dieithr*, a dyfod o rai annyſcedig neu ddi-grêd i mewn; oni ddywedant eich bôd yn yfydu?

24 Eithr os prophwyda pawb, a dyfod o un di-grêd neu annyſcedig i mewn, *efe* a argyoeddir gan bawb, a fernir gan bawb.

25 Ac felly y gwneir dirgelion ei galon ef yn amlwg, ac felly gan ſyrthio ar ei wyneb, *efe* a addola Dduw, gan ddywedyd ſod Duw yn wir ynoch.

26 Beth gan hynny, frodyr? pan ddeloch ynghyd, y mae gan bôb un o honoch Pſalm, y mae ganddo athrawiaeth, y mae ganddo dafodiaith, y mae ganddo ddatcuddiad, y mae ganddo gyfieithiad: gwneler pob peth er adeiladaeth.

27 Os lleſara neb â thafod *dieithr*, *gwneler* bob yn ddau, neu o'r mwyaf *bob* yn dri, a *hynny* ar gylch, a chyfieither un.

28 Eithr oni bydd cyfieithydd, tawed yn yr Eglwys; eithr lleſared wrtho ei hun, ac wrth Dduw.

29 A lleſared y Prophwydi, ddau neu dri, a barned y llall.

30 Ac os datguddir *dim* i *un* arall a fo yn eiſtedd yno, tawed y cyntaf.

31 Canys chwi a ellwch oll brophwydo bob yn un, ſel y dyſco pawb, ac y cyſſurer pawb.

32 Ac y mae yſprydoedd y (Prophwydi yn ddaroſtyngedig i'r Prophwydi.

33 Canys nid yw Duw *dwdur* anghydfod, ond tangneddyf: fel yn holl Eglwyſi y Sainct.

34 Tawed eich gwragedd yn yr Eglwyſi, canys ni chaniadhawyd iddynt leſaru, ond bod yn ddaroſtyngedig, megis ac y mae y * gyfraith yn dywedyd.

35 Ac os mynnant ddyſcu dim, ymofynnant â'u gwŷr gartref, oblegid anweddaidd yw i wragedd leſaru yn yr Eglwys.

36 Ai oddi wrthych chwi yr aeth gair Duw allan? Neu ai attoch chwi yn unig y daeth ef?

37 Os ydyw neb yn tybied ei fod yn Brophwyd neu yn yſprydol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu ſcrifennu attoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.

38 Eithr od yw neb heb ŵybod, byddied heb ŵybod.

39 Am hynny frodyr, byddwch awyddus â brophwydo, ac na waherddwch leſaru â thafodau *dieithr*.

40 Gwneler pob peth yn weddaidd, ac mewn trefn.

PEN. XV.

1 *Wrth Adgyfodiad Christ yr ymae eſe yn proſt y bydd rhaid i ninnau adgyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cnawd.* 21 *Trwyth,* 35 *a dull yr adgyfodiad; ac ſel y newidir y rhai a gaffer yn fyw ar y dydd diweddaf.*

HEſyd yr ydwyf yn yſpyſu i chwi (frodyr) yr Efengyl a bregethais i chwi, yr hon hefyd a dderbyniaſoch, ac yn yr hon yr ydych yn ſefyll,

2 Trwy yr hon i'ch ceidwir hefyd, os ydych yn dal *yn eich côf* â pha ymadrodd yr eſangylais i chwi, oddieithr darfod i chwi gredu ynofer.

3 Canys mi a draddodais i chwi ar y cyntaf, yr hyn hefyd a dderbyniais; farw o Ghriſt tros ein pechodau ni, yn ôl yr Scrythyrau.

4 Ai gladdu, a'i gyfodi y trydydd dydd, yn ôl yr Scrythyrau;

5 A'i weled ef gan Cephas, yna gan y deuddec.

6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy nâ phum-cant brodyr ar un-waith, o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awron; eithr rhai a hunaſant.

7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan Iaco, yna gan yr holl Apoſtolion.

8 Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd ef gennif finau hefyd, megis gan un an-nhymmig.

9 Canys myfi yw'r lleiaf o'r Apoſtolion, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn Apoſtol, am i mi erlid Eglwys Dduw.

10 Eithr trwy râs Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf; a'i râs ef, yr hwn *a roddwyd* i mi, ni bu yn ofer; ond mi a lafuriais yn helaethach nâ hwynt oll; ac nid myfi chwaith, ond grâs Duw yr hwn *oedd* gyd â mi.

11 Am hynny pa un bynnag, ai myfi ai hwynt hwy; felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credaſoch chwi.]

12 Ac os pregethir Christ, ei gyfodi *ef* o feirw, pa fodd y dywed rhai yn eich plith chwi, nad oes adgyfodiad y meirw?

13 Eithr onid oes adgyfodiad y meirw, ni chyfodwyd Christ chwaith.

14 Ac os Christ ni chyfodwyd, ofer yn wîr yw ein pregeth ni, ac ofer hefyd yw eich ffydd chwithau.

15 Fe a'n ceir hefyd yn gau dyſtion i Dduw; canys ni a dyſtiaſom am Dduw, ddarfod iddo gyfodi Christ, yr hwn nis cyfododd efe, os y meirw ni chyfodir.

16 Canys os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Christ chwaith.

17 Ac os Christ ni chyfodwyd, ofer yw eich ffydd chwi: yr ydych etto yn eich pechodau.

18 Yna hefyd y cyfrgollwyd y rhai a hunaſant yn Ghriſt.

19 Os yn y byd ymma yn unig y gobeithiwn yn Griſt, truanaf o'r holl ddynion ydym ni.

20 Eithr yn awr Christ a gyfodwyd oddiwrth y meirw, *ac* a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunaſant.

21 Canys, gan *fod* marwolaeth trwy ddŷn, trwy ddŷn hefyd y *mae* adgyfodiad y meirw.

22 Oblegid,

22 Oblegit, megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd ynGhrift y bywheir pawb.

23 Eithr pob vn yn ei drefn ei hun. Yblaenffrwyth yw Chriſt, wedi hynny y rhai ydynt eiddo Chriſt, yn ei ddyfodiad ef.

24 Yna *y bydd* y diwedd, wedi y rhoddo *efe* y deyrnas i Dduw a'r Tâd, wedi idde ddelcu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth.

25 Canys rhaid iddo deyrnaſu, hyd oni oſodo ei holl elynion tan ei draed.

26 Y gelyn diweddaf a ddiſtrlr yw yr angeu.

27 Canys eſe a ddaroſtyngodd bôb peth tan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu daroſtwng, amlwg *yw* mai eddieithr yr hwn a ddaroſtyngodd bôb peth iddo.

28 A phan ddaroſtynger pob peth iddo, yna y Mab ei hun hefyd a ddaroſtyngir, i'r hwn a ddaroſtyngodd bôb peth iddo ef, fel y byddo Duw oll yn oll.

29 Os amgen, beth a wna y rhai a fedyddir tros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim? Pa ham ynteu y bedyddir hwy tros y meirw?

30 A pha ham yr ydym ninnau mewn perygl bôb awr?

[Yſt yw. 31 Yr ydwyf beunydd yn marw, ‖ myn eich gorfoledd yr hon ſydd gennif ynGhriſt Ieſu ein Harglwydd.

32 Os yn ôl dull dyn yr ymleddais ag anifeiliaid yn Epheſus, pa leſ-hâd ſydd i mi oni chyfodir y meirw? Bwytawn, ac yfwn, canys yforu marw yr ydym.

33 Na thwyller chwi, y mae ymddiddanion drwg yn llygru moeſau da.

34 Deffrowch yn gyfiawn, ac na phechwch, canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw: er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.

35 Eithr fe a ddywaid rhyw vn, Pa fodd y cyfodir y meirw? Ac a pha ryw gorph y deuant?

36 Oh ynfed; y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fyw-hâ-ir oni bydd efe marw.

37 A'r peth yr wyt yn ei hau: nid y corph a fydd yr ydwyt yn ei hau, ond gronyn noeth, yſcatfydd o wenith, neu o ryw *yawn* arall.

38 Eithr Duw ſydd yn rhoddi iddo gorph, fel y mynnodd efe, ac i bob hedyn ei gorph ei hun.

39 Nid *yw* pob cnawd vn rhyw gnawd; eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd aniſeiliaid, a *chnawd* arall ſydd i byſcod, ac arall i adar.

40 Y mae hefyd gyrph nefol, a chyrph daiarol; end arall yw gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daiarol.

41 Arall *yw* gogoniant yr haul; ac arall *yw* gogoniant y lloer; ac arall *yw* gogoniant y ſêr: canys y mae rhagor rhwng ſeren a ſeren mewn gogoniant.

42 Felly hefyd *y mae* adgyfodiad y meirw: eſe a heuir mewn llygredigaeth, ac a gyfodir mewn anllygredigaeth.

43 Eſe a heuir mewn anmarch, ac a gyfodir mewn gogoniant: eſe a heuir mewn gwendid, ac a gyfodir mewn nerth: eſe a heuir yn gorph aniannol, ac a gyfodir yn gorph yſprydol.

44 Y mae corph aniannol, ac y mae corph yſprydol.

45 Felly hefyd y mae ynſcrifennedig, Y dyn cyntaf Addaf *a wnaed* yn enaid byw, a'r Adda diweddaf yn yſpryd yn bywhau.

46 Eithr nid cyntaf yr yſprydol, ond yr aniannol; ac wedi hynny yr yſprydol.

47 Y dyn cyntaf o'r ddaiar yn ddaiarol; yr ail dyn yr Arglwydd o'r nefo

48 Fel y mae y daiarol, felly y mae y rhai daiarol; ac fel y mae y nefol, felly y mae y rhai nefol hefyd.

49 Ac megis y dygaſom ddelw y daiarol, ni a ddygwn hefyd ddelw y nefol.

50 Eithr hyn meddaf, o frodyr, na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Dduw; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.

51 Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddirgelwch; Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr vdcorn diweddaf.

52 Canys yr vdcorn a gân, a'r meirw a gyfodir yn anllygredic, a ninnau a newidir.

53 O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wiſco anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wiſco anfarwoldeb.

54 A phan ddarfo i'r llygradwy hwn wiſco anllygredigaeth; ac i'r marwol hwn wiſco anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a ſcrifennwyd, *Angeu a lyngcwyd mewn buddugoliaeth.

55 O angeu pa le y mae dy golyn? O ‖ vffern pa le mae dy fuddugoliaeth?

56 Colyn angeu yw pechod, a grym pechod *yw y* gyfraith.

57 Ond i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn ſydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Ieſu Griſt.

58 Am hynny fy nrodyr anwyl, byddwch ſicr, ‖ diymmod, ‖ a helaethion yngwaith yr Arglwydd yn oeſtadol, ‖ a *chwi* yn gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

PEN. XVI.

1 *Y mae yn eu hannog i borthi angen y brodyr yn Ieruſalem:* 10 *yn canmol Timotheus,* 13 *ac at bl rybuddion caredic,* 16 *yn diweddu ei Epiſtol ag anogaeth a chyfarchion.*

HEſyd am y caſcl i'r Sanct, megis yr ordeiniais i Eglwyſi Galatia, felly gwnewch chwithau.

2 Y *dydd* cyntaf o'r wythnos, pob vn o honoch rhodded heibio yn ei ymyl, gan dryſori, fel y llwyddodd *Duw* ef, fel na byddo caſcl pan ddelwyfi.

3 A phan ddelwyf, pa rai bynnag a ddangoſoch eu bod yn gymmeradwy trwy lythyrau, y rhai hynny a ddanfonaf i ddwyn eich rhôdd i Ieruſalem.

4 Ac ‖ os bydd y peth yn haeddu i minnau hefyd fyned, *hwy* a gânt fyned gyd â mi.

5 Eithr mi a ddeuaf attoch, gwedi yr elwyf trwy Macedonia: (canys trwy Macedonia yr wyf yn myned.)

6 Ac nid hwyrach yr arhoſaf gyda chwi, neu y gayafaf hefyd, fel i'm hebryngoch i ba le bynnag yr elwyf.

7 Canys nid oes i'm bryd eich gweled yn awr ar fy hynt, ond yr wyf yn gobeithio'r arhoſaf enyd gyd â chwi, os caniata yr Arglwydd.

8 Eithr mi a arhoſaf yn Epheſus hyd y Sulgwyn.

9 Canys agorwyd i ni ddrws mawr a grymmus, ac *y mae* gwrth-wyneb-wŷr lawer.

10 Ac os Timotheus a ddaw, edrychwch ar ei fod yn ddioſo gyda chwi; canys gwaith yr Arglwydd y mae yn ei weithio, fel finnau.

11 Am hynny na ddiyſtyred neb ef; ond hebryngwch ef mewn heddwch, fel y delo attaf: canys yr wyfi yn ei ddiſgwil ef gyd â'r brodyr.

12 Ac am y brawd Apollos, mi a ymbiliais lawer ag ef am ddyfod attoch chwi gyd â'r brodyr, eithr er dim nid oedd ei ewyllys ef i

ddyfod

ddyſod yr awron, ond efe a ddaw pan gaſo amſer cyſaddas.

13 Gwiliwch, ſefwch yn y ffydd, ymwrolwch, ymgryfhewch.

14 Gwneler eich holl bethau chwi mewn cariad.

15 Ond yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr (chwi a adwaenoch dŷ Stephanas mai blaenffrwyth Achaia ydyw, ac iddynt ymoſod i weinidogaeth y Sanct,)

16 Fod o honoch chwithau yn ddoroſtyngedig ir cyfryw, ac i bôb vn ſydd yn cydweithio, ac yn llafurio.

17 Ac yr vdwyf yn llawen am ddyfodiad Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus; canys eich diffyg chwi, hwy a'i cyflawnaſant.

18 Canys hwy a eſmwythaſant ar fy yſpryd i, a'r eiddoch chwithau: cydnabyddwch gan hynny y cyfryw rai.

19 Y mae Eglwyſi Aſia yn eich anneref chwi. Y mae Aquila a Phriſcilla, gyd â'r Eglwys ſydd yn eu tŷ hwynt, yn eich anneref chwi yn yr Arglwydd, yn fyrwyd. | Neu, Anſa.

20 Y mae y brodyr oll yn eich anneref. Anerchwch ei gilydd â chuſan ſanctaiddiol.

21 Yr annerch a'm llaw i Paul fy hun.

22 Ond oes neb nid yw yn caru yr Arglwydd Ieſu Criſt, bydded Anathema Maranatha.

23 Gras ein Harglwydd Ieſu Criſt a fyddo gyd â chwi.

24 Fy ſerch inneu a ſo gyd â chwi oll yn Chriſt Ieſu. Amen.

¶ Yr *Epiſtol* cyntaf at y Corinthiaid a ſcrifennwyd o Philippi, gydag Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus, a Timotheus.

¶ AIL EPISTOL PAVL YR APOSTOL at y CORINTHIAID.

PEN. I.

1 *Y mae'r Apoſtol yn eu cyſuro hwy yn erbyn trallodrwy'r diddanwch a'r ymwared a roeſei Duw iddo ef: megis yn ei holl gyſyngderau,* 8 *fellyy bu mwedic yn ei bewyll diwedda yn Aſia,* 12 *a chan ymwaryd cyſſolaeth o'i gydwybod ei hun, a'r eiddynt hwythau, am ei ddidwyll ddull yn progeſtbu ac hyſpyſnewaſol wirioneddau yr Eſcrythyll,* 15 *y mae efe yn ei eſcuſodi ei hun nas darfobei attynt, gan ddo wneuthur hynny nid o yſcafnder meddwl, nibr o'i dymerwch tuag attynt hwy.*

PAul Apoſtol Ieſu Criſt, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Timotheus, at Eglwys Duw yr hon ſydd yn Corinth, gyd â'r holl Seinctiaid, y rhai ſy yn holl Achaia,

2 Gras fyddo i chwi, a thangneddyf oddiwrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Criſt.

3 Bendigedaig *fydde* Duw, a Thâd ein Harglwydd ni Ieſu Criſt, Tâd y trugareddau, a Duw pob diddanwch.

4 Yr hwn ſydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, fel y gallom ninnau ddiddanu y rhai ſy mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch, a'r hwn i'n diddenir ni ein hunain gan Dduw.

5 Oblegid fel y mae dioddefiadau Chriſt yn amlhau ynom ni: felly trwy Griſt y mae ein diddanwch ni hefyd yn amlhau.

6 A pha vn bynnag ai ein goythrymmu yr ydys, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi *y mae*, yr hon a weithâr trwy ymaros tan yr vn dioddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dioddeſtai: ein diddanu yr ydys, er diddanwch ac iechydwriaeth i chwi *y mae hynny*.

7 Ac *y mae* ein gobaith yn ſicr am danoch, gan ini gyboot, mai megis yr ydych yn gyfrannogion o'r dioddefiadau, felly *y byddwch* hefyd o'r diddanwch.

8 Canys ni fynnem i chwi fod heb gybod, frodyr, am ein cyfludd a ddaeth i ni yn Aſia, bwyſo arnom yn ddiſtawr vwch ben ein gallu, hyd onid oeddem yn ammeu cael bow hefyd.

9 Eithr ni a gawſom ynom ein hunain farn angau, fel na ſyddei i ni ymddiried ynom ein hunain, onid yn Nuw, yr hwn ſydd yn cyfodi i meirw.

10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth gyfryw ddirfawr angau, ac ſy yn ein gwaredu: yn yr hwn yr ydym yn gobeithio, y gwared ni hefyd rhagllaw:

11 A chwithau hefyd, yn cydweithio trofom mewn gweddi, fel, am y rhoddiad a rodded i ni o herwydd llawer, y rhodder dialch gan lawer trofom.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn, *ſef* tyſtiolaeth ein cydwybod, mai mewn ſymlrwydd, a phurdeb duwiol, nid mewn doethineb cnawdol, onid trwy râs Duw, yr ymddygaſom yn y byd, ond yn hytrach tuac attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn ſcrifennu amgen bethau attoch, nag yr ydych yn eu darllein, neu yn eu cydnabod; ac yr wyf yn gobeithio a gydnabyddwch hyd y diwedd hefyd.

14 Megis y cydnabuoch ni o ran, mai nyni yw eich gorfoledd chwi, fel chwithau yr eiddom ninnau hefyd, yn nydd yr Arglwydd Ieſu.

15 Ac yn yr hyder hyn, yr oeddwn yn ewyllyſio dyfod attoch o'r blaen, fel y caffech ail grâs:

16 A myned beb eich llaw chwi i Macedonia; a dyfod trachefn o Macedonia attoch, a chael fy hebrwng gennwch i Indæa.

17 Gan hyny pan oeddwn yn bwriadu hyn, a arferais i yſcafnder? neu y pethau yr wyf yn eu bwriadu, ai ar ôl y cnawd yr wyf yn eu bwriadu? fel y byddai gyda mi, iê, iê, ac Nac ê, Nac ê.

18 Eithr ffyddlon *yw* Duw, a'n ymadrodd ni wrthych chwi ni bu iê, a nage.

19 Canys Mab Duw Ieſu Criſt, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, *ſef* gennifi a Silfanus, a Thimotheus, nid ydoedd iê, ac nage, eithr ynddo ef, iê ydoedd.

20 O blegid holl addewidion Duw *ynddo ef ydynt* iê, ac ynddo ef Amen, er gogoniant i Dduw trwom ni.

21 Yr hwn ſydd yn ein cadarnhau ni gyd â chwi yn Ghriſt, ac a'n eneiniodd ni, *yw* Duw.

22 Yr hwn hefyd a'n ſeliodd, ac a roes | erneu yr Yſpryd yn ein calonnau. *Wyſ.*

23 Ac yr wyf fi yn galw Duw yn dyſtiolaeth arfy enaid, mai er eich arbed chwi, na ddaethym etto i Corinth.

24 Nid am eja bôd yn arglwyddiaethu ar eich

ffydd chwi, ond yr ydym yn gydweithwŷr eich llawenyd: oblegid trwy ffydd yr ydych yn sefyll.

PEN. II.

1 *Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethei eſe attynt, 6 y mae eſe yn erchi iddynt fadden yr hyn a ſcymmunasid, a'i gyſſuro: 10 megis y maddeuasei yntef iddo, ar ei wŷs edifeirwch: 12 gan ddangos hefyd yr achos pa ham yr aethei eſe o Troas i Macedonia, 14 a'r llwydduant a'r ſymmiant â rotsai Duw im bregeth ef ym mhôb lle.*

EIthr mi a fernais hyn ynot ſy hunan, na ddelwn drachefn mewn triſtwch attoch.

2 Oblegid os myfi a'ch triſtâf chwi, pwy yw'r hwn a'm llawenhâi, ond yr hwn a driſtawyd gennifi?

3 Ac mi a ſcrifennais hyn ymma attoch, fel pan ddelwn na chawn driſtwch oddi wrth y rhai y dylwn lawenhau: ganhyderu am danoch oll, ſod ſy llawenydd i *yn llawenydd* i chwi oll.

4 Canys o orthrymder mawr, a chyfyngder calon yr ſcrifennais attoch â dagrau lawer, nid fel i'ch triſtâid chwi, eithr fel y gwybyddech y cariad ſydd gennif yn helaethach tu ag attoch chwi.

5 Ac os gwnaeth nêb driſtau, ni wnaeth efe i mi driſtau, ond o ran, rhag i mi bwyſo arnoch chwi oll.

6 Digoni'r cyſtryw *ddyn* y ceryddd yma *a ddaeth* oddi wrth lawer oedd.

7 Yn gymmaint ac y dylech yn y gwrthwyneb, yn hytrach faddeu *iddo*, a'i ddiddanu, rhag llyngcu y cyſtryw, gan ormod triſtwch.

8 Am hynny yr ydwyf yn attolwg i chwi gadarnhau eich cariad tu ag atto ef.

9 Canys er mewn hyn hefyd yr ſcrifennais, fel y gwybyddwn brawf o honoch, a ydych vſydd ym hôb peth.

10 I'r hwn yr ydych yn maddeu dim iddo *yr wyf* finneu: canys os maddeuais ddim, i'r hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi *y maddeuais*, yngolwg Chriſt.

11 Fel na'n ſiommer gan Satan: canys nid ydym heb wybod ei ddichellion ef.

12 Eithr gwedi i mi ddyfod i Troas, i *bregethu* Efengyl Criſt, ac wedi agoryd i mi ddrws gan yr Arglwydd,

13 Ni chefais Ionydd yn ſy yſpryd, am na chefais Titus fy mrawd; eithr gan ganu yn iach iddynt, mi a euthym ymmaith i Macedonia.

14 Ond i Dduw *ybyddo'r* diolch, yr hwn yn neſtad ſydd yn peri i ni oruchafiaeth yn Chriſt, ac ſydd yn eglurhau arogledd ei wybodaeth trwom ni, ym mhôb lle.

15 Canys per-arogl Chryſt ydym ni i Dduw, yn y rhai cadwedig, ac yn y rhai colledig.

16 I'r naill yr *ydym* yn arogl marwolaeth i farwolaeth, ac i'r llall yn arogl bywyd, i fywyd: A phwy ſydd ddigonol i'r pethau hyn?

17 Canys nid ydym ni, megis llawer, yn gwneuthur maſnach o air Duw, eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, yngwydd Duw, yr ydym yn llefaru yn Chriſt.

PEN. III.

1 *Rhag im gan athrawan bwy roi gwâg orfoledd yn ei erbyneſ, y mae eſe yn dangos ſôd ffydd a doniau y Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth ef yn ddigon helaeth. 6 Ac ar hyn trwy gyffelybrwydd rhwng gweinidogion y ddeddf a'r Efengyl, 12 y mae eſe yn profi ſôd ei weinidogaeth ef yn rhagori, o gymmaint ac y mae Efengyl y bywyd, a rhyddid yn fwy gogoneddus nâ chyfraith damnedigaeth.*

A I dechreu yr ydym dracheſn ein canmol ein hunain? Ai rhaid i ni, megis i rai, wrth lythyrau canmoliaeth attoch chwi, neu ral canmoliaeth oddi wrthych chwi?

2 Ein llythr ni ydych chwi, yn ſcrifennedig yn ein calonnau, yr hwn a ddeellir, ac a ddarllennir gan bôb dyn.

3 Gan ſod yn eglur mai llythr Chriſt ydych, wedi ei weini gennym ni, wedi ei ſcrifennu nid ag inge, ond ag Yſpryd y Duw byw, nid mewn llechau cerrig, eithr mewn llechau cnawd y galon.

4 [A chyfryw hyder ſydd gennym trwy Griſt ar Dduw:

5 Nid o herwydd ein bôd yn ddigonol o honom ein hunain, i feddwl dim megis o honom ein hunain, eithr ein digonedd ni ſydd o Dduw:

6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn weinidogion cymmwyſ y Teſtament newydd, nid i'r llythyren ond i'r Yſpryd. Canys y mae y llythyren yn lladd, ond yr Yſpryd ſydd yn bywhau.

7 Ac os bu gweinidogaeth angeu mewn llythrennau wedi ei hargraphu ar gerrig, mewn gogoniant, fel na allei plant yr Iſrael edrych yn graff yn ŵyneb Moſes, gan ogoniant ei wyneb-pryd: yr *hwn ogoniant* a ddilewyd,

8 Pa fodd yn hytrach na bydd gweinidogaeth yr Yſpryd mewn gogoniant?

9 Canys os bu gweinidogaeth damnedigaeth yn ogoniant, mwy o lawer y mae gweinidogaeth cyfawnder yn rhagori mewn gogoniant.]

10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr hyn a ogoneddwyd, yn y rhan hon, o herwydd y gogoniant tra rhagorol.

11 Oblegid os bu yr hyn a ddeleuid, yn ogoneddus; mwy o lawer *y bydd* yr hyn ſydd yn aros, yn gogoneddus.

12 Am hynny, gan fôd gennym gyfryw obaith, yr ydym yn arfer hyfder mawr.

13 Ac nid megis y gofododd Moſes orchudd ar ei ŵyneb, fel nad edrychei plant Iſrael yn graff ar ddiwedd yr hyn a ddeleuid.

14 Eithr [dallwyd eu meddylian hwyat. Canys hyd y dydd heddyw y mae yr un gorchudd, wrth ddarllen yr hên Deſtament, yn aros heb ei ddatcuddio, yr hwn yn Chriſt a ddileir.

15 Eithr hyd y dydd heddyw, pan ddarllennir Moſes, y mae'r gorchudd ar eu calon hwyat.

16 Ond pan ymchwelo at yr Arglwydd, tynnir ymaith y gorchudd.

17 Either yr Arglwydd yw'r Yſpryd: a lle *mae* Yſpryd yr Arglwydd, yno *y mae* rhyddid.

18 Eithr nyni oll, ac wyneb agored yn edrych ar ogoniant yr Arglwydd megis mewn drych, a newidir i'r un hyw ddelw, o ogoniant i ogoniant, megis [gan Yſpryd yr Arglwydd.

PEN. IIII.

1 *Y mae eſe yn dangos arferu o honaw ef âs màth ar burdeb a diwydrwydd ffyddlawn, wrth bregethu yr Efengyl. 7 a bôd y blinderau a'r erlid yr oeddeſe be-mydd yn eu dioddef o achos yr Efengyl, er moliant i allu Duw, 13 a ſeſhâd yr Eglwys, a 16 gogoniant tragwyddol iddo yntef.*

AM hynny gan fôd i ni y weinidogaeth hon, megis y cawſom drugaredd, nid ydym yn pallu.

2 Eithr ni a ymwrthodaſom â chuddiedig bethau cywilydd, heb rodio mewn cyfrwyſtra, na thrin gair Duw yn dwyllodrus; eithr trwy eglurhâd y gwirionedd, yr ydym yn cin canmol ein hun wrth bôb cydwybod dynion, yngolwg Duw.

3 Ac os cuddiedig yw ein Efengyl ni, yn y rhai colledig y mae yn cuddiedig.

4 Yn y rhai y dallodd Duw y bŷd hwn feddylian y rhai

yrhai digrêd, ſel na thywynnei iddynt lewyrch Eſengyl gogoniant Chriſt, yr hwn yw delw Dduw.

5 Canys nid ydym yn ein pregethu ein hunain, nâ Chriſt Ieſu yr Arglwydd, a ninneu yn weiſion i chwi er mwyn Ieſu.

6 Canys Duw yr hwn a orchymynnodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, *yw* yr hwn a lewyrchodd yn ein calonnau, i roddi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Ieſu Griſt.]

7 Eithr y mae gennym y tryſſor hwn mewn lleſtri pridd, ſel y byddei godidowgrwydd y gallu o Dduw, ac nid o honom ni.

8 Ym mhob peth *yr ym* yn gyſtuddiol, ond nid mewn ing; *yr ydym* mewn cyfynggyngor, ond nid yn ddiobaith;

9 Yn cael ein herlid, ond heb ein llwyradel; yn cael ein bwrw i lawr, eithr heb ein difetha.

10 Gan gylch-arwain yn y corph bôb amſer farweiddiad yr Arglwydd Ieſu, ſel yr eglurer hefyd fywyd Ieſu yn ein corph ni.

11 Canys yr ydys yn ein rhoddi ni, y rhai ydym yn fyw, yn oeſtad i farwolaeth, er mwyn Ieſu, ſel yr eglurer hefyd fywyd Ieſu yn ein marwol gnawd ni.

12 Felly y mae angen yn gweithio ynom ni, ac einioes ynoch chwithau.

13 A chan ſôd gennym yr vn yſpryd ffydd, yn ôl yr hyn a ſcrifennwyd, *Credais, am hynny y lleferais; yr ydym ninneu hefyd yn credu, ac am hynny yn lleſarn.

14 Gan ŵybod y bydd i'r hwn a gyfododd yr Arglwydd Ieſu, ein cyfodi ninneu hefyd trwy Ieſu, a'n goſod ger bron gyd â chwi.

15 Canys pôb peth *ſydd* er eich mwyn chwi, ſel y byddo i râs wedi amlhâu, trwy ddiolchgarwch llaweroedd, y mhelaethu i ogoniant Duw.

16 O herwydd pa ham, nid ydym yn pallu, eithr er llygru ein dŷn oddi allan, er hynny y dŷn oddi mewn a adnewyddir o ddydd i ddydd.

17 Canys ein byrr yſcafn gyſtudd ni, ſydd yn ddidog ragorol yn gweithredu tragwyddol bwys gogoniant i ni:

18 Tra na bôm yn edrych ar y pethau a welir, ond ar y pethau ni welir: canys y pethau a welir ſy tros amſer, ond y pethau ni welir ſy dragwyddol.

PEN. V.

1 *Li ſôd ef, mewn ſicr obaith o'r gogoniant tragwyddol, 6 a diſgwyl am dano, ac am y ſaru tyſtredinawl, yn ymegnio i gadw cydwybod dda, 11 nid er mwyn ymffroſtio yn hynny, 14 eithr mewn yn wedi derbyn bywyd oddi wrth Griſt, yn miſio byw ſel creadur newydd i Griſt yn vnic, 18 a chymmodi eraill a Duw yn Ghriſt, trwy weinidogaeth y cymmod.*

CAnys ni a wyddom, os ein daiarol dŷ o'r babell hon a ddatrodir, ſôd i ni adeilad gan Dduw, *ſef* tŷ nid o waith llaw, tragwyddol yn y nefoedd.

2 Canys am hynny yr ydym yn ochneidio, gan ddeiſyfu cael ein harwiſco â'n tŷ ſydd o'r nêf.

3 Os hefyd wedi ein gwiſco nid yn noethion i'n ceir.

4 Canys ninnau heſyd y rhai ŷm yn y babell hon, ydym yn ochneidio, yn llwythog, ‖ yn yr hyn nid ŷm yn chwennych ein dioſc, ond ein harwiſco, ſel y llyngcer yr hyn ſydd farwol gan fywyd.

5 A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn ymma, yw Duw, yr hwn hefyd a roddodd i ni ‖ ernes yr Yſpryd.

6 Am hynny *yr ydym* yn hyderus bôb amſer ac yn gwybod tra ŷdym yn gârtrefol yn y corph, ein bod oddi cartref oddi wrth yr Arglwydd.

7 Canys wrth ffydd yr ydym yn rhodio, ac nid wrth olwg.

8 Ond yr ydym yn hŷ, ac yn gweled yn ddâ yn hytrach ſôd oddi cartref o'r corph, a chartrefu gyd â'r Arglwydd.

9 Am hynny heſyd yr ydym yn ymorcheſtu, pa vn bynnag ai gartref y byddom, ai oddi cartref, ein bod yn‖ gymmeradwy ganddo ef. ‖ *Rhyngd bodd yn dda iddi of.*

10 Canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron brawdle Chriſt, ſel y derbynio pob vn y pethau a *wnaethŷnyd* yn y corph, yn ôl yr hyn a wnaeth, pa vn bynnag ai da, ai drwg.

11 A ni gan hynny yn gwybod ofn yr Arglwydd, yr ydym yn perſwadio dynion, eithr i Dduw i'n gwnaed yn hyſpys; ac yr ydwyf yn gobeithio ddarfod ein gwneuthur yn hyſpys yn eich cydwybodau chwithau heſyd.

12 Canys nid ydym yn ein canmol ein hunain drachefn wrthych, ond yn rhoddi i chwi achlyſur gorfoledd o'n plegit ni, ſel y caffoch *beth i atteb* yn erbyn y rhai ſy yn gorfoleddu yn ŷ golwg ac nid yn y galon. †*Gr. yn wyneb.*

13 Canys pa vn bynnag ai amhwyllo yr ydym, i Dduw *yr ydym*: ai yn ein pwyll yr ydym, i chwi *yr ydym.*

14 Canys y mae cariad Chriſt yn ein cymhell ni, gan farnu o honom hyn, os bu vn farw tros bawb, yna meirw oedd pawb.

15 Ac efe a ſu farw tros bawb, fel na byddei i'r rhai byw, fyw mwyach iddynt eu hunain, ond i'r hwn a ſu farw troſtynt, ac a gyfodwyd.

16 Am hynny nyni o hyn allan nid adwaenom nêb yn ôl y cnawd, ac os buom heſyd yn adnabod Chriſt yn ôl y cnawd, etto yn awr nid ydym yn ei adnabod ef mwyach.

17 Gan hynny od oes nêb yn Ghriſt, *y mae efe yn greadur newydd* *. Yr hên bethau a aethant heibio; wele, gwnaeth pwyd pob peth yn newydd. * Eſai. 43. 19. dat. 21. 5.

18 A phob beth *ſydd* o Dduw, yr hwn a'n cymmodod ni ag ef ei hun trwy Ieſu Griſt, ac a roddodd i ni weinidogaeth y cymmod.

19 Sef Bôd Duw yn Ghriſt, yn cymmodi y bŷd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau, ac wedi goſod ynom ni air y cymmod.

20 Am hynny, yr ydym ni yn gennadau tros Griſt, megis pe byddei Duw yn deiſyf arnoch trwy ddeisi ni; yr ydym yn erfyn tros Griſt, cymmoder chwi â Duw,

21 Canys yr hwn nid adnabu bechod, a wnaeth efe yn bechod troſom ni, fel i'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef.

PEN. VI.

1 *Derfŷd iddo ei ddangos ei hun yn weinidog ffyddlawn i Griſt, trwy ei gynghorion, 3 a diniweidrwydd ei ſuchedd, 4 a'i ddioddefgarwch mewn pôb math ar gyſtudd, ac ammarch, er mwyn yr Eſengyl: 10 am yr hon y mae ef yn hyſtach yn lleſarn ynteu plith, am fod ei galon ef yn agored iddynt: 13 ac y mae efe yn diſgwyl am y cyſtyw ewyllyſgarwch drachefn oddiwrthynt hwy, 14 gan eu hannog i ochelyd cymdeithas ac aſtendid eulyn addolwyr, a hwythau yn Demlau y Duw byw.*

ANinnau gan gydweithio, ydym yn attolwg i chwi, na dderbynioch râs Duw yn ofer:

2 (Canys y mae efe yn dywedyd, * Mewn amſer cymmeradwy i'th wrandewais, ac yn nydd iechydwriaeth i'th gynhorthwyais: wele yn awr yr amſer cymmeradwy, wele yn awr ddydd yr iechydwriaeth.) * Eſai. 49. 8.

3 Heb roddi dim achos tramgwydd mewn dim, fel na feier ar y weinidogaeth.

4 Eithr ganei dangos ein hunain ym-mhob peth, fel gweinidogion Duw, mewn ammynedd mawr, mewn cystuddiau, mewn anghenion, mewn cyfyngderau.

5 Mewn gwialennedau, mewn carcharau, mewn terfysgau, mewn poenau, mewn gwiliadwriaethau, mewn ymprydiau,

6 Mewn purdeb, mewn gwybodaeth, mewn hir-ymaros, mewn tirionder yn yr Yspryd glân, mewn cariad diragrith,

7 Yngair y gwirionedd, yn nerth Duw, trwy arfau cyfiawnder, ar ddehau, ac ar asswy.

8 Trwy barch ac amharch, trwy anglod a chlôd: megis twyllwyr, ac *er hynny* yn eir-wir:

9 Megys anadn-abyddus, ac *er hynny* yn adnabyddus, megis yn meirw, ac wele byw ydym; megis wedi ein ceryddu, a heb ein lladd,

10 Megis wedi ein trist au, ond yn oestad yn llawen; megis yn dlodion, ond yn cyfoethogi llawer: megis heb ddim cennym, ond *etto* yn meddiannu pôb peth.]

11 Ein genau ni a agorwyd wrthych chwi, o Gorinthiaid, ein calon ni a chengwyd.

12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom ni, eithr cyfyngwyd arnoch yn eich ymysgaroedd eich hunain.

13 Ond am yr vn tâl, yr ydwyf yn dywedyd megis wrth *fy* mhlant: ehengwch chwithau hefyd.

14 Na iauer chwi yn anghymharus gyd â'r rhai di-grêd. Canys pa gymdeithas sydd *rhwng* cyfiawnder, ac anghyfiawnder? a pha gymmundeb *rhwng* goleuni a thywyllwch?

15 A pha gyssondeb sydd rhwng Christ a Belial? neu pa ransydd i gredadyn gyd ag anghredadyn?

16 A pha gydfod *sydd* rhwng Teml Dduw ac enlynod; canys Teml y Duw byw ydych chwi; fel y dywedodd Duw, * Mi a breswyliaf ynddynt, ac a rodiaf yn *eu mysc*, ac a fyddaf yn Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant yn bobl i mi.

17 * O herwydd pa ham, dewch allan o'u canol hwy, ac ymddidolwch, medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch â dim aflan, ac mi a'ch derbyniaf chwi:

18 * Ac a fyddaf yn Dâd i chwi, a chwithau a fyddwch yn feibion, ac yn ferched i mi; medd yr Arglwydd Holl-alluog.

PEN. VII.

1 *Y mae efe ym mhellach yn eu hannog hwy i burdeb buchedd, a ac i ddwyn y cyfryw ewyllys da tuac atto ef, ac yr oedd yntau yn ei ddwyn suag attynt hwy.* 3 *A rhag iddynt hwy feddwl ei fôd ef yn anmau hynny, y mae efe yn dangos pa gyfur a gymmerodd efe yn ei flinderau, pan fynegodd Titus y trist wch duwiol a weithiasei ei Epistol cyntaf ef ynddynt hwy,* 13 *a'u caredigrwydd hwynt, a'u hufydd-dod tuag at Titus, megis y bostiasei efe o'r blaen am danynt hwy.*

AM hynny gan fôd gennym yr addewidion hyn (anwylyd) ymlanhawn oddiwrth bob halogrwydd cnawd ac yspryd, gan berfeithio sanctteiddrwydd yn ofn Duw.

2 Derbyniwch ni, ni wnaethom gam i nêb; ni lygrasom nêb; nid yspeiliasom nêb.

3 Nid i'ch condemnio yr wyf yn dywedyd: canys mi a ddywedais o'r blaen eich bod chwi yn ein calonnau ni, i farw ac i fyw gyd â *chwi*.

4 *Y mae* hyfder fy ymadroddd yn fawr wrthych. *Y mae gennif* orfoledd mawr o'ch plegid chwi; yr wyf yn llawn o ddiddanwch, yn dra-chyflawn o lawenydd, yn ein holl orthrymder.

5 Canys wedi *ein* dyfod ni i Macedonia, ni chafodd ein cnawd ni ddim llonydd, eithr ym mhôb peth, cystuddiedig *fuom*, oddi allan *yr oedd* ymladdau, oddi fewn ofnau.

6 Eithr Duw yr hwn sydd yn diddanu y rhai cystuddiedig, a'n diddanodd ni wrth ddyfodiad Titus.

7 Ac nid yn vnig wrth ei ddyfodiad ef, ond hefyd wrth y diddanwch â'r hwn y diddanwyd ef ynoch chwi, pan fynegodd efe i ni eich awydd-fryd chwi, eich galar chwi, eich zêl tuag attaf, fel y llawenheais i yn fwy.

8 Canys er i mi eich trist âu chwi mewn llythyr, nid yw edifar gennif, er bôd yn edifar gennif; canys yr wyf yn gwbled dristâu o'r llythyr hwnnw chwi, er *nad oedd ond* tros amser.

9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid am eich tristâu chwi, ond am eich trist âu i edifeirwch: canys trist âu a wnaethoch yn ddiwiol, fel na chaech golled mewn dim oddi wrthym ni.

10 Canys duwiol dristwch sydd yn gweithio edifeirwch, er iechydwriaeth: ni bydd edifeirwch o honi, eithr tristwch y byd sydd yn gweithio angeu.

11 Canys wele hyn ymma, eich trist âu chwi yn ddiwiol, Pa attudrwydd ei faint a weithiodd ynoch? ie pa amddiffyn, ie pa soriant, ie pa ofn, ie pa awydd-fryd, ie pa zêl, ie pa ddial? ym mhob peth y dangosasoch eich bôd yn bur yn y peth hyn.

12 O herwydd pa ham, er scrifennu o honof atoch, ni *scrifennais* o'i blegid ef a wnaethei y cam, nac o blegit yr hwn a gawsei gam, ond er m yn bôd yn eglur i chwi ein gofal trosoch ger bron Duw.

13 Am hynny, ni a ddiddanwyd yn eich diddanwch chwi: a mwy o lawer y bum lawen am lawenydd Titus? oblegid esmwythau ar ei yspryd ef gennych chwi oll.

14 Oblegid os bostiais ddim wrtho ef am danoch, ni'm cywilyddiwyd: eithr megis y dywedasom wrthych bôb dim mewn gwirionedd, felly hefyd gwirionedd oedd ein bost ni, yr hwn *a fu* wrth Titus.

15 Ac y mae ei ymysgaroedd ef yn helaethach tu ag attoch, wrth gofio o honaw eich vfydd-dod chwi oll, pa fôdd trwy ofn a dychryn, y derbyniasoch ef.

16 Am hynny llawen wyf, am fôd i mi hyder arnoch ym mhôb dim.

PEN. VIII.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwynt i gyfranu yn helaeth i'r Sainct tlodion yn Jerusalem, trwy siampl y Macedoniaid, 7 trwy gannmol eu parodrwydd hwy o'r blaen, 9 trwy siampl Christ,* 14 *a thrwy y llesâad yspryduol a ddaw iddynt hwy o hynny:* 16 *gan ddangos iddynt hardeb ac ewyllysgarwch Titus, ac era ill o'r brodyr, y rhai ar ei dieisyfiad, a'i anog, o'i orchymmyn ef, a ddaethent attynt hwy yn hwrpasol ynghylch y pêth hyn.*

YR ydym ni hefyd yn yspysu i chwi, frodyr, y gras Duw a roddwyd yn Eglwysi Macedonia.

2 Ddarfod mewn mawr brofiad cystudd, i helaethrwydd eu llawenydd hwy, a'u dwfn dlodi, ymhelaethu i gyfoeth eu haelioni hwy.

3 Oblegid yn ôl eu gallu, (yr wyfi yn dŷst) ac yn vwch-law eu gallu, *yr oeddynt* yn ewyllysgar o honynt eu hunain.

4 Gan ddeisyfu arnom trwy lawer o ymbil, ar dderbyn o honom ni y rhôdd, a chymdeithas gweinidogaeth y Sainct.

A *hyn*

5 A *hyn a wnaethaut* nid fel yr oeddym ni yn gobeithio, ond hwy a'i rhoddasant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd, ac i ninnau trwy ewyllys Duw:

6 Fel y dymunasom ni a'r Titus, megis y dechreuasai efe o'r blaen, felly hefyd orphen o honaw yn eich plith chwi y gras hwn hefyd.

7 Eithr, fel yr ydych ym-mhôb peth yn helaeth, mewn ffydd, a gair, a gwybodaeth, a phôb astudrwydd, ac yn eich cariad tu ag attom ni, *edrychwch* a'r ſôd o honoch yn y gras hwn hefyd yn helaeth.

8 Nid trwy orchymmyn yr ydwyf yn dywedyd, end oblygid diwydrwydd rhai eraill, a chan brofi gwirioneddeich cariad chwi.

9 Canys chwi a adwaenoch râs ein Harglwydd Iesu Ghrist, iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, fyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dlodi ef.

10 Ac yr ydwyf yn rhoddi cyngor yn hyn, canys hyn ſy dda i chwi, y rhai a rag-ddechreuasoch, nid yn vnig wneuthur, ond hefyd ewyllyſio er y llynedd.

11 Ac yn awr, gorphennwch wneuthur hefyd, fel, megis ac yr oedd y parodrwydd i ewyllyſio, felly *y byddo* i gwplau hefyd, o'r hyn ſydd genych.

12 Canys os bydd parodrwydd *meddwl* o'r blaen, yn ôl yr hyn ſydd gan vn, y mae yn gymmeradwy, nid yn ôl yr hyn nid oes ganddo.

13 Ac nid fel y byddai eſmwythdra i eraill, a chyſtudd i chwithau,

14 Eithr o gymhwyſdra: y pryd hyn *bydded* eich helaethrwydd chwi, yn *diwallu* eu diffyg hwy, fel y byddo eu helaethrwydd hwythau yn *diwallu* eich diffyg chwithau, fel y byddo cymhwyſdra.

15 Megis y mae yn ſcrifennedig, * Yr hwn a *gaſclodd* lawer, nid oedd ganddo ‖ weddill, ac a *gaſclodd* ychydig, nid oedd ‖ arno eiſieu.

16 Eithr i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn a roddodd yr vn diwydrwydd troſoch ynghalon Titus.

17 Oblegid yn wir, efe a dderbyniodd y dymuniad, a chan fod yn fwy diwyd, a aeth attoch o'i wir-fodd ei hun.

18 Ni a anfonſom hefyd gyd ag ef, y brawd yr hwn *y mae* ei glôd yn yr Eſengyl, trwy'r holl Eglwyſi:

19 Ac nid *hynny* yn vnig, eithr hefyd a ddewiſwyd gan yr Eglwyſi i gydymdaith â ni, âr grâs hyn, yr hwn a waſanaethir gennym, er gogoneſiant i'r Arglwydd ei hun, ac i *amlygu* parodrwydd eich *meddwl* chwi.

20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb feio arnom yn yr helaethrwydd ymma, yr hwn a waſanaethir gennym.

21 Y rhai ydym yn rhag-ddarpar pethau oneſt, nid yn vnig yngolwg yr Arglwydd, ond hefyd yngolwg dynion.

22 Ac ni a anfonaſom gyd â hwynt ein brawd, yr hwn a brofaſom mewn llawer o bethau, lawer gwaith, ei fôd ef yn ddyſal, ac yn awr yn ddyſalach o lawer, am y mawr ymddiried y ſydd ‖ genif ynoch.

23 Os *goſynnir* am Titus ſy nghydymaith *yw*, a chydweithydd tu ag attoch chwi; neu am ein brodyr, cennadau yr Eglwyſi *ydynt*, a gogoniant Ghriſt.

24 Am hynny dangoſwch iddynt hwy yſpyſrwydd o'ch cariad, ac o'n bôſt ninnau am danoch chwi, yngolwg yr Eglwyſi.

PEN. IX.

1 *Y mae efe yn dangos yr achos pa ham y danfonaſes efe Titus a'i brodyr o'r blaen, er ei fod yn gwybod eu parodrwydd hwy.* 6 *Ac y mae efe yn eu cynhyrfu hwy i roddi elusen yn helaeth, gan fod hyn megis math ar hauad hâd,* 10 *yr hwn a ddwg iddynt gynnyrch,* 13 *ac a bair aberth mawr o foliant i Dduw.*

CAnys, tu ag at am y weinidogaeth i'r Sainct, afraid yw i mi ſcrifennu attoch.

2 O herwydd mi a adwaen baredrwydd eich *meddwl* chwi, yr hwn yr ydwyf yn ei foſtio wrth y Macedoniaid am danoch chwi, fôd Achaia wedi ymbaratoi er y llynedd, a'r zêl *a ddaeth* oddiwrthych chwi a annogodd lawer iawn.

3 A mi a ddanfonais y brodyr, fel na byddo ein bôſt ni am danoch chwi yn ofer yn y rhan hon, fel, megis y dywedais, y byddoch wedi ymbaratoi.

4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeuant gyd â mi, a'ch cael chwi yn ammharod, bôd i ni (ni ddywedaf, i chwi) gael cywilydd yn y ſôſt hyderus ymma.

5 Mi a dybiais gan hyny, yn anghenrheidiol attolwg i'r brodyr, ar iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a rhag-ddarparu eich bendith chwi, yr hon a fynegwyd, fel y byddo parod, megis bendith, ac nid megis o gybydd-dod.

6 A *hyn yr wyf yn ei ddywedyd*, yr hwn ſydd yn hau yn ‖ brin, a fêd hefyd yn brin, a'r hwn ſydd yn hau ‖ yn helaeth, a fêd hefyd yn helaeth.

7 Pob vn megis y mae yn rhag-arfaethu yn ei galon, *felly rhodded*, nid ‖ yn athrin, neu ‖ trwy gymmell, canys *rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu.

8 Ac y mae Duw yn abl *i beri* i bôb grâs fôd yn helaeth tu ag attoch chwi, fel y byddoch chwi ym-mhôb peth, bôb amſer, a chennych bôb digonoldeb, yn helaeth i bob gweithred dda:

9 (Megis yr ſcrifennwyd, * Efe a waſgarodd, rhoddodd i'r tlodion, ei gyfiawnder ef ſydd yn aros yn dragywydd.

10 A'r hwn ſydd yn *rhoddi hâd i'r hau-wr, ‖ rhodded hefyd fara yn ymborth, ac amlhaed eich hâd, a chwaneged ffrwyth eich cyfiawnder.)

11 Wedi eich cyfoethogi ym mhob peth, i bôb ‖ haelioni, yr hwn ſydd yn gweithio trwom ni ddiolch i Duw.

12 Canys y mae gweinidogaeth y ſwydd hon, nid yn vnic yn cyflawni diffygion y Sainct, ond hefyd yn ymhelaethu trwy aml roddi diolch i Dduw.

13 Gan eu bôd trwy brofiad y weinidogaeth hon yn gogoneddu Duw o herwydd daroſtyngiad eich cyffes chwi i Eſeng-l Ghriſt, ac o *herwydd* ‖ haelioni eich cyfranniad iddynt hwy, ac i bawb:

14 A thrwy eu gweddi hwythau troſoch chwi, *y rhai ydyns* yn hiraethu am danoch chwi, am y rhagarol râs Duw, *yr hwn ſydd* ynoch.

15 Ac i Dduw y byddo'r diolch am ei ddawn annthaethol.

PEN. X.

1 *Yn erbyn y gau-Apoſtolion, y rhai a ddyſtyrient wendid ei bregetholdeb corphorawl ef, y mae efe yn goſod allan y nerth a'r awdurdod yſtryddawl, y gwiſtid ef a hwynt yn erbyn pob gwrthwyneb allu, y gan eu ſiccrhau hwy y cair ef ar ei ddyſodiad, mor nerthol mewn gair, ac yntef yr awrhon yn abſennol yn ei ſcrifen:* 12 *a chan feio ar y gauathrawon am ymgyrhaeddyd y tu hwnt iw meſur, ac ymſroſtio yn Rafar gwyr eraill.*

‖ Dan ; eiriach. ‖ Gyd â bendithun. ‖ O driftech. ‖ O angenrheidiol.

* Diharh. 11.25. 1 Cor. 12.8 eccle. 35.9

* Pſal. 112.9.

* Eſai. 55.10.

‖ A roddo hefyd fara yn ymborth, ac a amlhao &c.

‖ Llafur.

‖ Synnwyr wydd.

‖ Wrth olwg. A Myfi Paul wyf fy hun yn attolwg i chwi, ér addfwynder a hynawfedd Christ, yr hwn ‖ yn bresennol ŵyf wael yn eich plith, ond yn absennol ydwyf yn hy arnoch.

2 Ac yr ydwyf yn dymuno na byddwyf yn bresennol yn hyf, â'r hyder ‖ yr ŵyf yn meddwl bod tu ag at rai, y fy yn ein cyfrif ni megis rhai yn rhodio megis ar ôl y cnawd.

‖ Pan ydwr fy môd.

3 Canys er ein bod ni yn rhodio yn y cnawd, nid ydym yn milwrio y ôl y cnawd.

4 Canys arfau ein milwriaeth ni, nid *ydynt* gnawdol, end nerthol ‖ trwy Dduw i fwrw ceſtyll i'r llawr.

‖ Neu, i.

‖ Rhesymeiadau.

5 Gan fwrw ‖ dychymmygion i lawr, a phôb vchder ac fy yn ymgodi yn erbyn gŵybodaeth Dduw, a chan gaethiwo pob meddwl i vfydd-dod Christ:

6 Ac yn barod gennym ddial ar bob anufyddod, pan gyflawner eich vfydd-dod chwi.

7 Ai edrych yr ydych chwi ar bethau yn ôl y golwg? os ymddiried nêb ynddo ei hun, ei fôd efe yn eiddo Christ, meddylied hyn dracheſn o henaw ei hun, megis ac *y mae* efe yn eiddo Christ, felly *yn bûd* ninnau hefyd yn eiddo Christ.

8 Oblegid pe beſtiwn beth ychwaneg hefyd am ein hawdurdod, yr hon a roddodd yr Arglwydd i ni er adeilad, ac nid er eich diniſtr chwi, ni'm cywilyddid.

9 Fel na chybier fy mod megis yn eich dychrynu chwi trwy lythyrau.

10 Oblegid y llythyrau yn wir, meddant, *fy* dryfion, a chryfion, eithr preſennoldeb y corph fydd wan, a'r ymadrodd yn ddirmygus.

11 Y cyfryw vn, meddylied hyn, mai y fath ydym ni ar air, drwy lythyrau yn abſennol, yr vn fath hefyd *a fyddwn* a'r weithred yn breſennol.

12 Canys nid ŷm ni yn beiddio ein cydſtadlu, neu ein cyffelybu ein hunain, i rai fy yn en canmol eu hunain: eithr hwynt hwy gan eu meſur eu hunain wrthynt eu hunain, a'i cyffelybu eu hunain iddynt eu hunain, nid ydynt yn deall.

13 Eithr ni foſtiwn ni hyd at bethau allan o'n meſur, ond yn ôl meſur y rheol a rannodd Duw i ni, meſur i gyrhaeddyd hyd attoch chwi hefyd.

14 Canys nid ydym, megis *rhai* heb gyrrhaeddyd hyd attoch chwi, yn ymyſtyn allan tu hwnt i'n meſur: canys hyd attoch chwi hefyd y daethom ag Efengyl Criſt.

15 Nid gan foſtio hyd at bethau allan o'n meſur, yn llafur *rhai* craill, eithr gan obeithio pan gynyddo eich ffydd chwi, gael ynoch chwi ein mawrhau yn ôl ein rheol, ‖ yn ehelaeth:

‖ I helaethrwydd.

16 I bregethu yr Efengyl tu hwnt i chwi: ac nid i foſtio yn rheol yn arall, am bethau parod euſys.

* Ier. 9. 24. 1. cor. 1. 31.

17 *Eithr yr hwn fydd yn ymffroſtio, ymffroſtied yn yr Arglwydd.

18 Canys nid yr hwn fydd yn ei ganmol ei hun, fydd gymmeradwy, ond yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei ganmol.

PEN. XI.

1 *Allan o'i eiddigedd tros y Corinthiaid, y rhai oedd yn dangos eu bod yn gwneuthur mwy o gyffrif o'r gan Apoſtolion nag o hono ef, y mae yn gorfod arno yn erbyn ei emyllys, ei ganmol ei hun, 5 trwy ei gyſtadlu ei hun â'r Apoſtolion pennaf, 7 a'i fod yn pregethu yr Efengyl yn rhâd, ac yn ddiogoſt, idynt hwy. 13 gan ddangos nad oedd efe ddim gwaeth nâ'r gweithredwyr tw llodrus hyny, mewn yn rhagorfraint o'r ddeddf, 23 a'i fod yn rhagori arnynt yngwaſanaeth Chriſt, ac yna mhôb math a'r ddioddefiadau o achos ei weinidogaeth.*

ONa chyd-ddygech â myfi ychydig yn fy ffolineb, eithr hefyd cyd-ddygwch â myfi.

2 Canys eiddigus wyf trofoch, ag eiddigedd duwiol; canys mi a'ch † dyweddiais chwi i yn ŵr, i'ch ‖ rhoddi chwi megis morwyn bûr i Criſt.

‖ Neu, goddefwch.

3 Ond y mae arnaf ofn, rhag mewn modd yn y ‖ bŷd, megis y twyllodd y ſarph Efa, trwy ei ſu, chyfrwyſdra, felly bôd eich meddyliau chwi wedi eu llygru oddi wrth y ſymlrwydd ſydd yn Chriſt.

4 Canys yn wir os ydyw yr hwn ſydd yn dyfod, yn pregethu Ieſu arall, yr hwn ni phregethaſom ni, neu os ydych yn derbyn yſpryd arall, yr hwn ni's derbyniaſoch, neu Efengyl arall, yr hon ni dderbyniaſoch, têg y cyd-ddygech *ag ef*.

5 Canys yr ydwyf yn meddwl, na bum i ddim yn ôl i'r Apoſtolion pennaf.

6 Ac os *ydwyf* hefyd yn anghyfarwydd ar ymadrodd, eto nid *myf* felly mewn gwybodaeth, eithr yn eich plith chwi, nyni a eglurhawyd yn hollawl ym-mhôb dim.

7 A wneuthym i fai wrth fy ngoſtwng fy hun, fel y derchefid chwi; oblegid pregethu o honof i chwi Efengyl Dduw yn rhad?

8 Eglwyſi eraill a yſpeiliais, gan gymmeryd cyflog ganddynt hwy, i'ch gwaſanaethu chwi.

9 A phan oeddwn yn breſennol gyd â chwi, ac arnaf eiſieu, ni ormeſais ar neb, canys fy eiſieu i a gyflawnodd y brodyr a ddaethent o Macedonia: ac ym-mhôb dim i'm cedwais fy hun heb gwyſo arnoch. ac mi a ymgadwaf.

10 Fel y mae gwirionedd Chriſt ynof, ni argaetr yr ymffroſt hyn yn fy erbyn, yngwledydd Achaia.

11 Pa ham? *ai* am nad ŵyf yn eich caru chwi? Duw a'i gŵyr.

12 Eithr yr hyn yr ŵyf yn ei wneuthur, a wnaf hefyd: fel y tortwyf ymmaith achlyſur oddi wrth y rhai fy yn ewyllyſio cael achlyſur, fel yn yr hyn y maent yn ymffroſtio, y caer hwynt megis ninnau hefyd.

13 Canys y cyfryw gau Apoſtolion *fy* weithwyr twyllodrus, wedi ymtrithio yn Apoſtolion i Criſt.

14 Ac nid rhyfedd, canys y mae Satan ytef yn ymtrithio yn Angel goleuni.

15 Gan hynny nid mawr yw, er ymtrithio ei weinidogion ef fel gweinidogion cyhawnder, y rhai y bydd eu diwedd yn ôl eu gweithredoedd.

16 Trachefn meddaf, na chybied neb fy ngôd i yn ffôl: os amgen, etto ‖ derbyniwch fi fel ffôl, fel y gallwyf finneu hefyd ymffroſtio ychydig.

‖ Neu, goddefwch,

17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd, nid ydwyf yn ei ddywedyd yn ôl yr Arglwydd, eithr megis mewn ffolineb, yn hyn o foſt hyderus.

18 Gan fôd llawer yn ymffroſtio yn ôl y cnawd, minnau a ymffroſtiaf hefyd.

19 Canys yr ydych yn goddef fy llaid yn llawen, gan fod eich hun yn ſynhwyrol.

20 [Canys yr ydych yn goddef, os bydd vn i'ch caethiwo, os bydd vn i'ch llwyr-ſwytta, os bydd vn yn cymmeryd *gennych*, os bydd vn yn ymddercha fu, os bydd vn yn eich taro chwi ar *eich* wyneb.

21 Am amharch yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buaſem ni weiniaid: eithr ym mha beth bynag y mae nêb yn hyf, (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hŷ wyf finneu hefyd.

22 Ai Hebreaid ydynt hwy? felly finneu. Ai Iſraeliaid

Iſraeliaid ydynt hwy? felly ſinnau. Ai hâd Abraham ydynt hwy? felly ſinneu.

23 Ai gweinidogion Criſt ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffôl) mwy *wyf* fi. Mewn blinderau yn helaethach, mewn gwialennodau tros feſur, mewn carcharau yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych.

24 Gan yr Iddewon bumwaith y derbyniais * ddeugain *gwialennod* onid vn.

25 Tair gwaith i'm curwyd â gwiail; vnwaith i'm llabyddiwyd; teir gwaith y torrodd llong arnaſ; noſwaith a diwrnod y bum yn y dyfn-for.

26 Mewn teithiau yn fynych, yn mherygl llifddyfroedd, yn mheryglon lladron; yn mheryglon fy nghenedl *fy hun*; yn mheryglon gan y Cenhedloedd; yn mheryglon yn y ddinas; yn mheryglon yn yr anialwch; yn mheryglon ar y môr; yn mheryglon ym mhlith brodyr gau.

27 Mewn llafur a lludded: mewn anhunedd yn fynych; mewn newyn a ſyched; mewn ympryd iau yn fynych, mewn anwyd a noethni.

28 Heb law y pethau *ſy yn digwydd* oddi allan, yr ymoſod yr hwn *ſydd arnaf* beunydd, y gofal tros yr holl Eglwyſi.

29 Pwy ſy wan, nad wyf finneu wan? pwy a drama gwyddir, nad wyf finneu yn lloſci?

30 Os rhaid ymffroſtio, mi a ymfrwſtiaf am y pethau ſy yn perthyn i'm gwendid.

31 Duw, a Thâd ein Harglwydd ni Ieſu Criſt, yr hwn ſydd fendigedig yn oes oeſoedd, a wyr nad wyf yn dywedyd celwydd.]

32 Yn Damaſcus, y llywydd tan Aretas y brenin, a wiliodd ddinas y Damaſciaid, gan ewyllyſio ſy nal i.

33 A thrwy ffeneſtr mewn baſced i'm gollyngwyd ‖ a'r hyd y mur, ac y diengais o'i ddwylaw ef.

PEN. XII.

1 *Er gallu o honof orſoleddu yn ei ddatcuddiadau rhyfeddawl, er mwyn goſod allan ei Apoſtoliaeth, y ettto mae yn well ganthoorſoleddu yn ei wendid:* 11 *gan ſwrw bai arnynt hwy am ei yrru ef i wag-ſoſtio fel hyn.* 14 *Mae eſe yn addo dyfod attynt hwy drachefn, ac er hynny trwy dadawl garedigrwydd:* 20 *er ei fôd yn ofni y caiffeſe yno lawer o ddrwg-weithredwyr, ac anhrefn cyffredinawl.*

YMffroſtio yn ddiau nid ‖ w ſuddiol i mi; canys myfi a ddeuaf at weledigaethau, a datcuddiedigaethau yr Arglwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyn ynGhrift, er yn rhagor i bedair blynedd ar ddêc, (pa vn ai yn y corph, ni wn, ai allan o'r corph, ni wn i, Duw a wyr.) y cyſyfyw vn a gippiwyd i fynu hyd y drydedd nef.

3 Ac mi a adwaenwn y cyſryw ddyn (pa vn ai yn y corph, ai allan o'r corph ni wn i; Duw a wyr.)

4 Ei gippio ef i fynu i Baradwys, ac iddo glywed geiriau annhraethadwy, y rhai nid yw ‖ gyfreithlon i ddyn eu hadrodd.

5 Am y cyſryw vn yr ymffroſtiaf; eithr am danaf fy hun nid ymffroſtiaf, oddieithr yn fy ngwendid.

6 Canys os ewyllyſiaf ymffroſtio, ni byddaf ffôl; canys mi a ddywedaf y gwir: eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthur cyſrif o honofi, vwch law y mae yn gweled fy mod, neu yn ei glywed gennif.

7 Ac fel na'm tra derchafer gan odidowgrwydd y datguddiedigaethau, rhoddwyd i mi * ſwmbwl yn y cnawd, cennad Satan, i'm cernodio, fel na'm tra derchefid.

8 Am y peth hyn mi a attolygais i'r Arglwydd deir-gwaith, ar fod iddo ymadel â mi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Digon i ti fy ngràs i; canys fy nerth i a berffeithir mewn gwendid: yn llawen iawn gan hynny yr ymffroſtiaf fi, yn hytrach yn fy ngwendid, fel y preſwylio nerth Chriſt ynofi.

10 Am hynny yr wyf yn fodlawn mewn gwendid, mewn ammarch, mewn anghenion, mewn erlidiau, mewn cyfyngderau er mwyn Chriſt: canys pan wyf wan yna yr wyf gadarn.

11 Mi a euthym yn ffôl wrth ymffroſtio; chwychwi a'm ‖ gyrraſoch, canys myfi a ddylaſwn gael fy nghanmol gennych chwi: canys ni bûm i ddim yn ôl i'r Apoſtolion pennaf, er nad ydwyfi ddim. (C) *mmp. llaſoch.*

12 Arwyddion Apoſtol yn wir a weithredwyd yn eich plith chwi, mewn pôb amynedd, mewn arwyddion, a rhyfeddodau, a gweithredoedd nerthol.

13 Canys beth yw yr hyny buoch chwi yn ôl am dano, mwy na'r Eglwyſi eraill, oddieithr am na bûm i fy hun ormeſol arnoch? Maddeuwch i mi hyn o gam.

14 Wele, y drydedd waith yr wyfi yn barod i ddyfod attoch, ac ni byddaf ormeſol arnoch; canys nid ydwyf yn ceiſio yr eiddoch chwi, onid chwychwi; canys ni ddylai y plant gaſclu treſſor i'r rhieni, ond y rhieni i'r plant.

15 A myfi yn ewyllyſiaf iawn a dreuliaf, ac a ymdreuliaf tros eich eneidiau chwi, er fy môd yn eich caru yn helaethach, ac yn cael fy nghâru yn brinnach.

16 Eithr bid, Ni phwyſais i arnoch: ond gan fôd yn gyfrwys, mi a'ch deliais chwi trwy ddichell.

17 A wneuthum i elw o honoch chwi, drwy neb o'r rhai a ddanfonais attoch?

18 Mi a ddeiſyfiais ar Titus, a chyd *ag ef* mi a anfonais frawd: a elwodd Titus ddim arnoch? Onid yn yr vn yſpryd y rhodiaſom? Onid yn yr vn llwybrau?

19 Drachefn, A ydych chwi yn tybied mai ymeſcuſodi yr ydym wrthych? Ger bron Duw yn Ghriſt yr ydym yn llefaru: a phôb peth, anwylyd, er adeiladaeth i chwi.

20 Canys ofni yr wyf, rhag pan ddelwyf, na'ch caffwyf yn gyfryw rai ac a fynnwn; a'm cael innau i chwithau yn gyfryw ac nis mynnech, rhag *bôd* cynhennau, cenfigennau, llidiau, ymryſonau, ‖ gogonau, hyſtingau ymchwyddiau, anghydfyddiaethau: *Abſen nau.*

21 Rhac pan ddelwyf drachefn, fôd i'm Duw fy naroſtwng yn eich plith, ac i mi ddwyn galar dros lawer, y rhai a bechaſant enſys, ac nid edifarhaſant am yr aflendid, a'r godineb, a'r anllad rwydd a wnaethant.

PEN. XIII.

1 *Y mae eſe yn bygwth pechaduriaid diedifeirioldâ thoſtur a gallu ei Apoſtoliaeth:* 5 *a chan eu cynghori hwynt i brofi eu ffaidd,* 7 *ac i ddiwyllio eu lleiau cyn ei dyfod ef,* 11 *y mae eſe yn dwedddu ei Epiſol trwy eu hannog hwy yn gyffredinawl a gweddio.*

YDrydedd waith hon yr ydwyf yn dyfod attoch. Yngenau dau neu dri o dyſtion y bydd ſafadwy pob gair.

2 Rhag-ddywedais i chwi, ac yr ydwyf yn rhag-ddywedyd, fel *pe bawn* yn breſennol yr ail waith, ac yn abſennol yr awron, yr ydwyf yn ſcrifennu at y rhai a bechaſant enſys, ac at y lleill i gyd, os dyuaf drachefn, nad arbedaf:

3 Can eich bôd yn ceisio profiad o Grist, yr hwn ſydd yn llefaru ynof, yr hwn tu ag attoch chwi nid yw wan, eithr ſydd nerthol ynoch chwi.

4 Canys er ei groes-hoelio ef o ran gwendid, etto byw ydyw drwy nerth Duw: canys ninnau hefyd ydym weithiaid ‖ ynddo ef, eithr byw ſyddwn gyd ag ef, trwy nerth Duw tu ag attoch chwi. ‖ Gyd ag ef.

5 Profwch chwychwi eich hunain, a ydych yn y ffydd; holwch eich hunain. Ai nid ydych yn eich adnabod eich hunain, *ſef* bôd Iesu Grist ynoch, oddi eithr i chwi fôd yn anghymmeradwy?

6 Ond yr wyf yn gobeithio y gwybyddwch mai ydym ni yn anghymmeradwy.

7 Ac yr wyf yn gweddio ar Dduw na wneloch chwi ddim drwg, nid ſel yr ymddangoſom ni yn gymmeradwy, ond ſel y gwneloch chwi yr hyn ſydd dda, er bôd o honom ni megis rhai anghymmeradwy.

8 Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y gwirionedd, ond tros y gwirionedd.

9 Canys llawen ydym, pan ſyddom ni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion. A hyn hefyd yr ydym yn ei ddymuno, *ſef* eich perffeithrwydd chwi.

10 Am hynny, myfi yn abſennol ydwyf yn ſcrifennu y pethau hyn, ſel pan ſyddwyf preſennol nad arferwyf doſter, yn ôl yr awdurdod a roes yr Arglwydd i mi, er adeilad, ac nid er dinyſtr.

11 Bellach frodyr byddwch ‖ wych; byddwch berfaith; diddaner chwi, ſyniwch yr un peth, byddwch heddychol. A Duw y cariad a'r heddwch a ſydd gyd â chwi. ‖ Llu

12 Anherchwch ei gilydd â chuſan ſanctaidd. Y mae 'r holl Saint yn eich annerch chwi.

13 Gras ein Harglwydd Ieſu Grist, a chariad Duw, a chymdeithas yr Yſpryd glan, a ſyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a ſcrifennwyd o Philipi ym-Macedonia, gyd â Titus a Luc

¶ EPISTOL PAUL YR APOSTOL
At y GALATIAID.

PEN. I.

6 Y mae eſe yn rhyfeddu iddynt ei adel ef o'r Efengyl cyn gynted: 8 ac yn melltithio y rhai a bregethant Efengyl amgen nâ'r hon a bregethai eſe. 11 Nad gan ddynion y dyſcodd eſe yr Efengyl, eithr gan Dduw: 14 Ac y mae eſe yn dangos pa beth yſoedd eſe cyn ei alw, 17 a pha beth a wnaeth eſe yn y man wedi ei alw.

PAul Apoſtol, nid o ddynion, na thrwy ddŷn, eithr trwy Ieſu Grist, a Duw Tâd, yr hwn a'i cyfodedd ef o feirw,

2 A'r brodyr oll, y rhai ſy gyd â mi, at Eglwyſi Galatia:

3 Gras fyddo i chwi a heddwch oddiwrth Dduw Tâd, a'n Harglwydd Ieſu Grist:

4 Yr hwn a roddes ei hun tros ein pechodau, fel i'n gwaredet ni oddi wrth y bŷd drwg preſennol, yn ôl ewyllys Duw a'n Tad ni:

5 I'r hwn y byddo gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

6 Y mae yn rhyfedd gennif eich ſymmud mor ſuan oddi wrth yr hwn a'ch galwodd ‖ i râs Crist, at Efengyl arall: ‖ Ynghrâs.

7 Yr hon nid yw arall: ond bôd rhai yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych dattroi Efengyl Grist.

8 Eithr pe byddei i ni, neu i Angel o'r neſ, efangylu i chwi, amgen nâ'r hyn a efangylaſom i chwi, bydded ‖ anathema. ‖ Yrelldigedig.

9 Megis y rhag-ddywedaſom, felly yr ydwyf yr awron drachefn yn dywedyd, os efangyla neb i chwi amgen nâ'r hyn a dderbyniaſoch, bydded anathema.

10 Canys yr awron, ai ‖ peri credu dynion yr ŵyf, ynteu Duw? neu a wyfi yn ceiſio rhyngu bodd dynion? canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grist. ‖ Perſwadio.

11 Eithr yr ydwyf yn yſpuſu i chwi, frodyr, *am* yr Efengyl a bregethwyd gennifi, nad yw hi ‖ ddynol. ‖ Yn ol dyn.

12 Canys nid gan ddŷn y derbyniais i hi, nac i'm dyſcwyd: eithr trwy ddatcuddiad Ieſu Grist.

13 Canys chwi a glywſoch fy ymarweddiad i gynt yn y Grefydd Iddewig, i mi allan o feint erlid Eglwys Dduw, a'i hanrheithio hi.

14 Ac i mi gynyddu yn y Grefydd Iddewig, yn fwy nâ llawer o'm cyfoedion, yn fy nghenedl fy hun, gan ‖ fod yn fwy awyddus i draddodiadau fy nhadau. ‖ Ddwyn

15 Ond pan welodd Duw yn dda, yr hwn a'm ‖ gel yn neilltuodd i o groth fy mam, ac a'm galwodd i ‖ myn. trwy ei râs,

16 I ddatcuddio ei Fâb ef ynoſi, ſel y pregethwn ef ym mhlith y Cenhedloedd; yn y fan nid ymgynghorais â chig a gwaed:

17 Ac nid aethym ‖ yn fy ôl i Ierusalem, at y ‖ ſyn. rhai oedd o'm blaen i yn Apoſtolion: ond mi a aethym i Arabia, a thrachefn y dychwelais i Ddamaſcus.

18 Yna yn ôl tair blynedd y daethym ‖ yn fy ôl ‖ ſyn. i Ierusalem i ymweled â Phetr; ac a arhoſais gyd ag ef bymtheng nhiwrnod.

19 Eithr neb arall o'r Apoſtolion mi'n gwelais, ond Iaco, brawd yr Arglwydd.

20 A'r pethau yr ŵyf yn eu ſcrifennu attoch, wele, gerbron Duw nad wyf yn dywedyd celwydd.

21 Wedi hynny y daethym i wledydd Syria a Cilicia;

22 Ac yr oeddwn heb fy adnabod wrth *fy* wyneb yn Eglwyſi Iudæa, y rhai oedd yn Ghrist.

23 Ond yn unic hwy a glywſent, fôb yr hwn oedd gynt yn ein herlid ni, yr awron yn pregethu y ffydd yr hon gynt a anrheithiaſei.

24 A hwy a ogoneddaſant Dduw ynoſi.

PEN. II.

1 Y mae eſe yn dangos pa bryd yr aeth eſe i fyny i Ierusalem, ac i ba beth: 3 ac nad cymmaeddaſd ar Titus. 11 a gwrthwynebu o hono ef Petr. 14 Pa ham y mae eſe ac eraill, a hwythau yn Iddewon yn credu y cânt ei cyfiawnhau yn Ghrist trwy ffydd, ac nid trwy weithredoedd, 20 ac na bo iddynt hwy y rhai a gyfiawnhawyd felly, fyw mewn pechod.

YNa wedi pedair blynedd ar ddêc yr aethym drachefn i fyny i Ierusalem gyd â Barnabas, gan gymmeryd Titus hefyd gyd â mi.

2 Ac mi aethym i fynu yn ôl datcanddiad, ac a ſynegais iddynt yr Efengyl, yr hon yr ŵyf yn ei phregethu ym mhlith y Cenhedloedd: ond o'r nailltu, i'r rhai cyfrifol, rhag mewn vn modd fy nôd yn rhedeg yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.

3 Eithr Titus yr hwn oedd gyd â mi, er ei fôd yn Roegwr, ni chymmhellwyd chwaith i enwaedu arno.

4 A *hynny* o herwydd y gau-frodyr a ddygaſid i mewn, y rhai a ddaethent i mewn i yſpio ein rhyddid-did ni, yr hon ſydd gennym yn Ghriſt Ieſu, fel i'n caethiwent ni:

5 I ba rai nid ymroeſom trwy ddaroſtyngiad, na ddo tros awr: fel yr arboſai gwirioned yr Efengyl gyd â chwi.

6 A chan y rhai a dybid eu bôd yn rhyw beth, (pa ſath gynt oeddynt, nid yw ddim i mi; nid yw Duw yn derbyn wyneb dŷn:) canys y rhai ‖ cyſyn rifol ni chwanegaſant ddim i mi.

7 Eithr yn y gwrthwyneb, pan welſant ddarfod ymddiried i mi am Efengyl y dienwaediad, megis am *Efengyl* yr Enwaediad i Petr:

8 (Canys yr hwn oedd yn gweithredu yn nerthol yn Petr, i apoſtoliaeth yr Enwaediad, a nerthol weithredoedd ynoſinnau heſyd tu ac at y Cenhedloedd,)

9 A phan ŵybu Iaco, a Cephas, ac Ioan, y rhai a dybid eu bôd yn goloſnau, y grâs a roddwyd i mi, hwy a roddaſant i mi ac i Barnabas, ddehau-ddwylo cymdeithas: fel *yr elem* ni at y Cenhedloedd, a hwythau at yr Enwaediad.

10 Yn vnig ar ſod i ni gofio 'r tlodion: yr hyn heſyd y bûm i ddiwyd iw wneuthur.

11 A phan ddaeth Petr i Antiochia, mi a'i gwrthwynebais yn ei wyneb, am ei fôd iw feio.

12 Oblegid cyn dyfod rhai oddi wrth Iaco, eſe a fwyttâodd gyd â'r Cenhedloedd: ond wedi iddynt ddyfod, eſe a giliodd ac a'i naillduodd ei hun oddi wrthynt, gan ofni y rhai oedd o'r Enwaediad.

13 A'r Iddewon eraill heſyd a gyd-ragrithiaſant ag ef; yn gymmaint ac y dygwyd Barnabas heſyd iw rhagrith hwy.

14 Eithr pan welais i nad oeddynt yn iawndroedio at wirioned yr Efengyl, mi a ddywedais wrth Petr yn eu gŵydd hwy oll, Os wyt ti, a thi yn Iddew, yn byw fel y Cenhedloedd, ac nid fel yr Iddewon, pa ham yr wyti yn cymmell y Cenhedloedd i fyw yn Iddewaidd?

15 Nyni y rhai wrth naturiaeth ydym Iddewon, ac nid o'r Cenhedloedd yn bechaduriaid;

16 Yn gŵybod nad ydys yn cyfiawnhau dŷn trwy weithredoedd y Ddeddf, ond trwy ffydd Ieſu Ghriſt: ninneu heſyd a gredaſom yn Ghriſt Ieſu, fel i'n cyfiawnhâer trwy ffydd Griſt, ac nid trwy weithredoedd y Ddeddf: o blegid ni chyfiawnhâir vn enawd trwy weithredoedd y Ddeddf.

17 Ac os wrth geiſio ein cyfiawnhau yn Ghriſt, i'n caed ninneu heſyd yn bechaduriaid, a ydyw Chriſt am hynny yn wenidog pechod? Na atto Duw.

18 Canys os wyſi yn adeiladu dracheſn, y pethau a ddeſtrywiais, yr ŵyf yn ſy ngwneuthur ſy hun yn droſſeddwr.

19 Canys yr wyſi trwy y Ddeddf wedi marw i'r Ddeddf, fel y byddwn fyw i Dduw.

20 Mi a groeſ-hoeliwyd gyd â Chriſt: eithr byw ydwyf, etto nid myfi, ond Chriſt ſydd yn byw ynofi: a'r hyn yr ydwyf yr awron yn ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr ydwyf trwy ffydd Mab Duw, yr hwn a'm carodd, ac a'i dodes ei hun droſo.

21 Nid ŵyf yn dirymmu grâs Duw: canys os o'r Ddeddf *y mae* cyfiawnder, yna y bu Chriſt farw yn ofer.

PEN. III.

1 *Y mae oſt yn gofyn pa bâth a'i cynhyrfodd hwy i ymadel â'r ffyd, ac i lynu wrth y gyfraith.* 6 *Y rhan a gredans a gyfiawnheir, 9 ac a ſendithir gydag Abraham:* 10 *a hyny mae oſt yn ei ddangos trwy lawer o reſymmau.*

O Y Galatiaid ynfyd, pwy a'ch ‖ llygadyſnodd chwi, ſel nad vſuddhaech i'r gwirionedd: i ba rai o flaen eu llygaid y portreiadwyd Ieſu Griſt, wedi ei groeſ-hoelio yn eich plith? ‖ Rhêſibi odd,

2 Hyn yn vnig a ewyllyſiaf ei ddyſcu gennwch: ai wrth weithredoedd y Ddeddf y derbyniaſoch yr Yſpryd, ynteu wrth wrandawiad ffydd?

3 A ydych chwi mor ynfyd? gwedi i chwi ddechreu yn yr Yſpryd, a berfeithir chwi yr awron yn y cnawd?

4 A ddioddefaſoch gymmaint yn ofer? os yw ofer hefyd.

5 Yr hwn gan hynny ſydd yn trefnu i chwi yr Yſpryd, ac yn gwneuthur gwrthiau yn eich plith, a'i o weithredoedd y Ddeddf, ynteu o wrandawiad ffydd *y mae*?

6 Megis y credodd Abraham i Dduw, ac y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

7 Gŵybyddwch ſelly mai y rhai ſy o ffydd, y rhai hynny yw plant Abraham.

8 A'r Scrythur yn rhag-weled mai trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawnhau y Cenhedloedd, a ragefangylodd i Abraham, *gan ddywedyd*, * Ynot ti y bendithir yr holl Genhedloedd. * Gen. 12.3.

9 Felly gan hynny, y rhai ſy o ffydd a fendithir gyd ag Abraham ffyddlon.

10 Canys cynifer ac y ſy o weithredoedd y Ddeddf, tan felldith y maent: canys ſcrifennwyd, * Melldigedig yw pob vn nid yw yn aros yn yr holl bethau a ſcrifennir yn llyfr y Ddeddf, i'w gwneuthur hwynt. * Deut. 27.26.

11 Ac na chyfiawnheir neb trwy 'r Ddeddf gerbron Duw, eglur *yw*: o blegid * y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd. * Habac. 2.4. Rhuf. 1.17.

12 A'r Ddeddf nid yw o ffydd: eithr y * dŷn a wna y pethau hynny, a fydd byw ynddynt. * Leuit. 18.5.

13 Chriſt a'n llwyr-brynoedd oddi wrth felldith y Ddeddf, gan ei wneuthur yn felldith troſom: canys y mae yn ſcrifennedig, * Melldigedig yw pob vn *ſydd* ynghrog ar bren: * Deut. 21.23.

14 Fel y delai bendith Abraham ar y Cenhedloedd, trwy Griſt Ieſu: fel y derbyniem addewid yr Yſpryd trwy ffydd.

15 Y brodyr, dywedyd yr ŵyf ar wedd ddynol, Cyd na byddo ond ‖ ammod dŷn, wedi y cadarnhaer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi atto. ‖ Teſtamant.

16 [I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac iw hâd ef. Nid yw yn dywedyd, Ac iw hadau, megis am lawer; ond megis am vn, Ac i'th hâd ti: yr hwn yw Chriſt.

17 A hyn yr ŵyf yn ei ddywedyd: am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw yn Ghriſt, nad yw y Ddeddf oedd bedwar cant a dêc ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer.

18 Canys os o'r Ddeddf *y mae* yr etifeddiaeth, nid yw hi ach o'r addewid: ond Duw a'i rhâdroddodd i Abraham drwy addewid.

19 Beth gan hynny yw 'r Ddeddf? oblegid troſeddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddelei yr hâd, i'r hwn y gwnaethid yr addewid: a hi a drefnwyd trwy Angelion, yn llaw Cyfryngwr.

20 A

20 A chyfryngwr, nid yw i vn: ond Duw ſydd vn.
21 *A ydyw* y Deddf gan hynny yn erbyn addeuidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoeſid Deddf a allaſei ſywhau, yn wîr o'r Ddeddf y bunſai cyfiawnder.
22 Eithr cyd-gaeodd yr Scrythur bôb peth tan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Iesu Grift, i'r rhai ſy yn credu.]
23 Eithr cyn dyfod ffydd, i'n cadwyd tan y Ddeddf, wedi cin cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd iw dad-cuddio.
24 Y Ddeddf gan hynny oedd ein hathro ni at Grift, fel i'n cyfiawnhaid drwy ffydd.
25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym mywach tan athro.
26 Canys chwi oll ydych blant i Dduw, drwy ffydd yn Ghrift Iesu.
27 Canys cynnifer o honoch ac a fedyddiwyd yn Ghrift, a wiſcaſoch Grift.
28 Nid oes nac Iddew, na Groegwr: nid oes na chaeth, na rhydd: nid oes na gwr-ryw, na benyw: canys chwi oll vn ydych yn Grift Iesu.
29 Ac os eiddo Chriſt *ydych*, yna hâd Abraham ydych, ac etifeddion yn ôl yr addewid.

PEN. IIII.

1 *Ein bod ni tan y Ddeddf hyd ddyfodiad Chriſt, fel y mae 'r etifedd tan ei ymgeleddwr, nes ei ddyfod yn oed: 5 Eithr darfod i Grift ein rhyddau ni oddiwrth y Ddeddf: 7 Nad ydym ni gan hynny weiſion iddi mwyach 14 Y mae eſe yn coſio eu hewyllys da hwynt tuag atto ef, a'r eiddo ynteu tuag attynt hwythau, 22 ac yn dangos mai meibion i Abraham ydym ni, o'r wraig rydd.*

A Hyn yr ŵyf yn ei ddywedyd: dros gymaint o amſer ac y mae 'r etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwâs, er ei fôd yn Arglwydd y cwbl.
2 Eithr y mae eſe tan ymgeledd-wŷr a llywodraeth-wyr, hyd yr amſer a oſodwyd gan y tâd.
3 Felly ninnau heſyd, pan oeddym ſechgyn, oeddym gaethion tan wyddorion y byd:
4 Ond pan ddaeth cyflawnder yr amſer, y danfonodd Duw ei Fâb, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur tan y Ddeddf:
5 Fel y prynei y rhai *oedd* tan y Ddeddf, fel y derbyniem y mabwyſiad.
6 Ac o herwydd eich bôd yn feibion, yr anfonodd Duw Yſpryd ei Fâb i'ch calonnau chwi yn lleſain, Abba, Dâd.
7 Felly nid wyti mwy vn wâs, ond yn fabtac os mab, etifedd heſyd i Dduw trwy Grift.]
8 Eithr y pryd hynny, pan oeddych heb adnabod Duw, chwi a waſanaethaſoch y rhai wrth naturiaeth nid ydynt dduwiau.
9 Ac yn awr, a chwi yn adnadob Duw, ond yn hytrach yn adnabyddus gan Dduw, pa ſodd yr ydych yn treſ dracheſn ac y gwyddorion lleſc a thlodion, y rhai yr ydych yn chweunych dracheſn o newydd eu gwaſanaethu?
10 Cadw yr ydych ddiwrnodiau, a miſoedd, ac amſeroedd, a blynyddoedd.
11 Y mae arnaf oſn am danoch, rhag darfod i ni boeni wrthych yn oſer.
12 Byddwch ſel fyſi, canys yr wyſi ſel chwi, y brodyr, attolwg i chwi; ni wnaethoch i mi ddim cam.
13 A chwi a ŵyddoch mai trwy wendid y cnawd yr eſangylais i chwi y waith gyntaf:
14 A'm profedigaeth, yr hon *oedd* yn ſynghnawd, ni ddiyſtyraſoch, ac ni ddirmygaſoch: eithr chwi a'm derbyniaſoch megis Angel Duw, megis Chriſt Iesu.
15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch chwi? canys tyſtio yr ŵyf i chwi, pe buaſei boſsibl, y tynnaſech eich llygaid, ac a'u thoeſech i mi.
16 A ſethym i gan hynny yn elyn i chwi, wrth ddywedyd i chwi y gwîr?
17 Y maent yn rhoi mawr-ſerch arnoch, ond nid yn dda; eithr chwennych y maent ‖ eich cau chwi allan, fel y rhoddoch fawr-ſerch arnynt hwy. ‖ *Sineth ni,*
18 Eithr da yw dwyn mawr-ſerch mewn peth da yn waſtadol, ac nid yn vnic tra ſyddwyf breſennol gyd â chwi.
19 Fy mhlant bychain, y rhai yr ŵyf yn eu heſcor dracheſn, hyd oni ffurfier Chriſt ynoch.
20 Ac mi a fynnwn pe bawn yn awr gyd â chwi, a newidio fy llais, o herwydd yr ŵyf yn ammeu ‖ o honoch. ‖ *Am ddeuoch.*
21 [Dywedwch i mi y rhai ydych yn chweunych bôd tan y Ddeddf, onid ydych chwi yn clywed y Ddeddf?
22 Canys y mae yn ſcrifennedig ſod i Abraham ddau fâb: vn o'r waſanaeth-ſerch, ac vn o'r *wraig* rydd.
23 Eithr yr hwn *oedd* o'r waſanaeth-ſerch, a aned yn ol y cnawd: a'r hwn *oedd* o'r *wraig* rydd, trwy 'r addewid.
24 Yr hyn bethau ydynt mewn ‖ alegori: canys y rhai hyn yw y ddau Deſtament, vn yn ddiau o ſynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwed, yr hon yw Agar: ‖ *Cyffelybiaeth.*
25 Canys yr Agar ymma, yw mynydd Sina yn Arabia; ac y mae yn cyſ-atteb i'r Ieruſalem *ſydd* yn awr, ac y mae yn gaeth *ôi* a'i phlant.
26 Eithr y Ieruſalem honno vchod, ſyddrydd, yr hon yw ein mam ni oll.
27 Canys ſcrifennedig yw, * Llawenhâ di yr ammhlantadwy yr hon nid wyt yn heppilio: tor allan a lleſa, yr hon nid wyt yn eſcor: canys i'r ‖ vaic y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae iddi wr. ‖ *Ymddiſad.* *Eſa.54 1*
28 A minneu, frodyr, megis *yr oedd* Iſaac, ydym blant yr addewid.
29 Eithr megis y pryd hynny, yr hwn a anwyd yn ôl y cnawd a erlidiai yr hwn *a anwyd* yn ôl yr Yſpryd: felly yr awrhon hefyd.
30 Ond beth y mae 'r Scrythur yn ei ddywedyd? * Bwrw allan y waſanaeth-ſerch, a'i mab: canys ni chaiff mab y waſanaeth-ſerch etifeddu gyd â mab y *wraig* rydd. *Gen. 21.10.*
31 Felly, frodyr, nid plant i'r waſanaeth-ſerch ydym, ond i'r *wraig* rydd.]

PEN. V.

1 *Y mae eſeyn eu hannog hwy i ſefyll yn eu rhyddid, 3 ac nad arferent Enwaediad. 13 Eithr yn hytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y Gyfraith. 19 Y mae eſe yn rhifo gweithredoedd y Cnawd, 22 a ffrwythau yr Yſpryd, 25 ac yn eu hannog i vodio yn yr Yſpryd.*

SEfwch gan hynny yn y rhydd-did â'r hon y rhyddhaodd Chriſt ni, ac na ddalier chwi dracheſn dan iau caethiwed.
2 Wele, myfi Paul ŵyf yn dywedyd wrthych, os enwaedir chwi, ni leſ-hâ Chriſt ddim i chwi.
3 Ac yr ŵyf yn tyſtiolaethu dracheſn i bôb dyn a'r a enwaedir, ei fôd eſe yn ddyledwr i ‖ gadw yr holl Ddeddf. ‖ *Wneuthur.*
4 Chwi a aethoch yn ddiſudd oddi wrth Grift, y rhai ydych yn ymgyfiawnhau yn y Ddeddf: chwi a ſyrthiaſoch ymmaith oddi wrth râs.

5 Canys

5 Canys nyni yn yr Yſpryd drwy ffydd ydym yn diſgwil gobaith cyfiawnder.

6 Canys ynGhriſt Ieſu ni all enwaediad ddim, na di-enwaediad, ond ffydd yn gweithio trwy gariad.

7 Chwi a redaſoch yn dda, pwy a'ch rhwyſtrodd chwi, ſel nad vfyddhaech i'r gwirioned?

8 Y cyngor *hyn* nid yw oddi wrth yr hwn ſydd yn eich galw chwi.

9 Y mae ychydig leſcia yn leſeinio yr holl docs.

10 Y mae genniſi hyder am danoch yn yr Arglwydd, na ſyniwch chwi ddim arall: ond y neb ſydd yn eich trallodi a ddwg farnedigaeth, pwy bynnag ſydde.

11 A myfi, frodyr, os yr Enwaediad etto yr ŵyf yn ei bregethu, pa ham i'm erlidir etto? yn wir tynnwyd ymmaith dramgwydd y groes.

12 Mi a ſynnwn, iê pe torrid ymaith y rhai ſy yn aflonyddu arnoch.

13 Canys i rydd-did i'ch galwyd chwi, frodyr: yn vnic nac *arferwch* y rhydd-did yn achlyſur i'r cnawd, ond trwy gariad gwaſanaethwch ei gilydd.

14 Canys yr holl Ddeddf a gyflawnir mewn vn gair, *ſef* yn hwn, "Câr dy gymmydog ſel ti dy hun.

15 Ond os cnoi a thraflyngcu ei gilydd yr ydych, gwiliwch na ddiffether chwi gan ei gilydd.

16 Ac yr ŵyf yn dywedyd, Rhodiwch yn yr Yſpryd, ac na chyflawnwch drachwant y cnawd.

17 Canys y mae y cnawd yn chwennychu yn erbyn yr Yſpryd, a'r Yſpryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrth-wynebant ei gilydd, ſel na allech wneuthur beth bynnag a ewyllyſioch.

18 Ond os gan yr Yſpryd i'ch arweinir, nid ydych tan y Ddeddf.

19 Heſyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd, y rhai yw, tor-priodas, godineb, aflendid, anlladrwydd,

20 Delw-addoliaeth, ſwyn-gyfaredd, caſineb, cynhennan, gwŷnſydau, llid, ymryſonau, ymbleidio, hereſiau,

21 Cenfigennau, llofruddiaeth, meddwdod, cyfeddach; a chyffelyb i'r rhai hyn: *am* y rhai yr ŵyſi yn rhag-ddywedyd wrthych, megis ac y rhag-ddywedais, na chaiff y rhai ſy yn gwneuthur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Ddnw.

22 Eithr ffrwyth yr yſpryd, yw cariad, llawenydd, tangneddyf, hir-ymaros, cymmwynaſgarwch, daioni, ffydd, addfwynder, dirweſt.

23 Yn erbyn y cyfryw nid oes Ddeddf.

24 A'r rhai *ſydd* yn eiddo Chriſt, a groeſ-hoeliaſant y cnawd, a'i wyniau, a'i chwantau.

25 Os byw yr ydym yn yr Yſpryd, rhodiwn hefyd yn yr Yſpryd.

26 Na fyddwn wâg-ogonedd-gar, gan ymannog ei gilydd, gan ymgenfigenna wrth ei gilydd.

PEN. VI.

1 *Y mae eſe yn eu hannog hwy i ymddwyn yn llariaidd tuac at frawd a lithrodd, a'r i ddwyn bôb vn faich ei gilydd: 6 i ſêd yn hael tuag at eu dyſcawdwyr, 9 ac na ddeſfygiant yn gwneuthur da. 12 Y mae eſe yn dangos pa beth yw amcan y rhai ſy'n pregethu'r Enwaediad. 14 Nad yw eſe yn gorfoleddu mewn dim, ond yngroeſ Chriſt.*

Y Brodyr, os goddiweddir dŷn ar ryw fai, chwy-chwi y rhai yſprydol adgyweiriwch y cyfryw vn, mewn yſpryd addfwynder: gan *dy* yſtyried dy hun, rhag dy demtio dithau.

2 Dygwch feichiau ei gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Chriſt.

3 Oblegid os tybia neb ei ſôd yn rhyw beth, ac ynteſ heb ſôd yn ddim, y mae eſe yn ei dwyllo ei hun. ‖ *Ge. ſa. ddwl.*

4 Eithr profed pôb vn ei waith ei hun: ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn vnic, ac nid mewn arall. *dwyllo.*

5 Canys pôb vn a ddwg ei faich ei hun.

6 A chyfranned yr hwn a ddyſcwyd yn y gair, â'r hwn ſyda yn ei ddyſcu, ym-mhôb peth da.

7 Na thwyller chwi: ni watworir Duw: canys beth bynnac a hauo dŷn, hynny hefyd a ſêd efe.

8 Oblegid yr hwn ſydd yn hau iw gnawd ei hun, o'r cnawd a ſêd lygredigaeth: eithr yr hwn ſydd yn hau i'r Yſpryd, o'r Yſpryd a ſêd ſywyd tragwyddol.

9 Eithr yn gwneuthur daioni na ddiogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn, oni ddeffygiwn.

10 Am hynny tra ydym yn cael amſer cyfaddas, gwnawn dda i bawb, ond yn enwedig i'r rhai ſy o deulu'r ffydd.

11 Gwelwch cyhyd y llythyr a ſcrifennais attoch, â'm llaw ſy hun.

12 Cynniſer ac ſy yn ewyllyſio ymdeccîn yn y cnawd, y rhai hyn ſy yn eich cymmell i'ch enwaedu, yn vnic ſel nad erlidier hwy oblegid croes Chriſt.

13 Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu hunain yn cadw y Ddeddf: ond ewyllyſio y maent enwaedu arnoch chwi, ſel y gorfoleddont yn eich cnawd chwi. ‖ *Yr ymffroſtiont.*

14 Eithr na atto Duw i mi ymffroſtio, ond ynghroes ein Harglwydd Ieſu Griſt: drwy yr hwn y croeſ-hoeliwyd y bŷd i mi, a minnau i'r byd.

15 Canys ynGriſt Ieſu ni dichon Enwaediad ddim, na di-enwaediad, ond creadur newydd.

16 A chynniſer ac a rodiant yn ôl y rheol hon, tangneddyf arnynt a thrugaredd, ac ar Iſrael Duw.

17 O hyn allan, na flined neb fi: canys dwyn yr ŵyſi yn ſy nghorph nodau'r Arglwydd Ieſu.

18 Grâs ein Harglwydd Ieſu Griſt *a ſydde* gyd â'ch yſpryd chwi, frodyr. Amen.

At y Galatiaid yr ſcrifennwyd o Rufain.

¶EPISTOL

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL at yr EPHESIAID.

PEN. I.

1 *Ar ôl cyfarch yr Epheſiaid, 3 a diolch troſtynt, 4 y mae efe yn cryhwyll am ein etholediaeth ni, 6 a'n mabwyſhad trwy râs, 11 yr hyn yw gwir ſſynnon iechydwriaeth dyn: 15 ac am na ellir yn hawdd gyr haedyd rhwng y dirgelwch hwn, 16 y mae efe yn gweddio ar iddynt ddyfod, 18 i gyflawn wybodaeth, a 20 meddiant o hono yn Chriſt.*

PAul Apoſtol Ieſu Griſt trwy ewyllys Duw, at y Sainct ſydd yn Epheſus, a'r ffyddloniaid yn Ghriſt Ieſu:

2 Gràs *ſyddo* i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Griſt.

3 Bendigedig *fyddo* Duw, a Thâd ein Harglwydd Ieſu Griſt, yr hwn a'n bendithiodd ni â phôb bendith yſprydol, yn y neſolion ‖ *leoedd* yn Ghriſt: ‖Bethau.

4 Megis yr etholodd efe ni ynddo ef, cyn ſeiliad y byd, ſel y bydden yn ſanctaidd ac yn ddiſeilus ger ei fron ef mewn cariad:

5 Wedi iddo ein rhagluniaethu ni i fabwyſiad trwy Ieſu Griſt iddo ei hun, yn ôl bodlonrwydd ei ewyllys ef.

6 Er mawl gogoniant ei râs ef, trwy yr hwn ‖ y gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr anwylyd: ‖ Neu, y rhâdgarodd ni

7 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, *ſef* maddeuant pechodau, yn ôl cyfoeth ei râs ef:

8 Trwy yr hwn y bu efe helaeth i ni ymmhôb doethineb a deall:

9 Gwedi iddo yſpyſu i ni ddirgelwch ei ewyllys, yn ôl ei fodlonrwydd ei hun, yr hon a ar faethaſei efe ynddo ei hun:

10 ‖ Fel yngorchwiliaeth cyflawnder yr amſeroedd, y gallai grynhoi ynghyd ynGriſt yr holl bethau ſydd yn y neſoedd, ac ar y ddaear, ynddo ef; ‖ Hyd yr wodraeth cyflawnder yr amſerodd i grynhoi &c.

11 Yn yr hwn ‖ yn dewiſwyd hefyd, wedi ein rhagluniaethu yn ôl arfaeth yr hwn ſydd yn gweithio pôb peth wrth gyngor ei ewyllys ei hun:

12 Fel y byddem ni er mawl iw ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeithiaſom ynGhriſt.

13 Yn yr hwn *y gobeithiaſoch* chwithau hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwirionedd, Efengyl eich iechydwriaeth, yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, i'ch ſeliwyd trwy lân Yſpryd yr addewid: ‖ Neu, y cawſom etifeddiaeth.

14 Yr hwn yw ‖ ernes ein etifeddiaeth ni, hyd bryniad ‖ y pwrcas, i fawl ei ogoniant ef. ‖Gwyſtl. ‖ Y meddiant a bwrcaſwyd.

15 O herwydd hyn, minneu hefyd wedi clywed eich ffydd yn yr Arglwydd Ieſu, a'ch cariad tu ag at yr holl Sainct,

16 Nid wyf yn peidio â diolch troſoch, gan wneuthur coffa am danoch yn fy ngweddiau:

17 Ar i Dduw ein Harglwydd Ieſu Griſt, Tâd y gogoniant, roddi i chwi yſpryd doethineb, a datcuddiad, trwy ei adnabod ef:

18 Wedi goleuo llygaid eich meddyliau: fel y gwypoch beth yw gobaith ei alwediaeth ef, a pheth *yw* golud gogoniant ei etifeddiaeth ef yn y Sainct:

19 A pheth yw rhagorol fawredd ei nerth ef, tu ac attom ni y rhai ŷm yn credu, yn ôl gweithrediad nerth ei gadernid ef;

20 Yr hon a weithredodd efe ynGhriſt, pan y cyfododd ef o feirw; ac a'i goſodedd i eiſtedd ar ei ddeheu-law ei hûn, yn y neſolion *leoedd*,

21 Goruwch pôb tywyſogaeth, ac awdurdod, a gallu, ac arglwyddiaeth, a phôb enw a henwir, nid yn vnic yn y byd hwn, ond hefyd yn yr hwn a ddaw;

22 Ac a ddaroſtyngodd bôb peth tan ei draed ef; ac a'i rhoddes ef yn ben, vwch law pob peth i'r Eglwys,

23 Yr hon yw ei gorph ef, ei gyflawnder ef, yr hwn ſydd yn cyflawni oll yn oll.

PEN. II.

1 *Trwy gyffeilyu yr hyn oeddym ni wrth, 3 natuiaeth, a'r hyn ydym ni 5 trwy râs: Y mae efe yn dangos ddarfod ein creu ni i weithredoedd da, a 13 chan ein tod ni wedi ein dwyn yn agos trwy Chriſt, na ddylem ni fyw megis 11 Cenhedloedd, ac 12 eſtroniaid gynt, end megis 19 cyd-ddinaſyddion â'r Sainct, a thenulu Duw.*

A Chwithau *a fywhaodd efe*, pan oeddych feirw mewn camweddau, a phechodau,

2 Yn y rhai y rhodiuſoch gynt yn ôl helynt y byd hwn, yn ôl tywyſog llywodraeth yr awyr; yr yſpryd ſydd yr awron yn gweithio ym-mhlant anufydd-dod:

3 Ym myſc y rhai hefyd y bu ein ymarweddiad ni oll gynt yn chwantau ein cnawd, gan wneuthur ewyllyſiau y cnawd, a'r meddyliau: ac yr oeddym ni wrth naturiaeth yn blant digoſaint, megis eraill.

4 Eithr Duw, yr hwn ſydd gyfoethog o drugaredd, o herwydd ei fawr gariad trwy yr hwn y carodd efe ni,

5 Ie pan oeddym feirw mewn camweddau, a'n cyd-fywhaodd ni gyd â Chriſt: (trwy râs yr ydych yn gadwedig:)

6 Ac a'n cyd gyfododd, ac a'n goſododd i gydeiſtedd yn y neſolion *leoedd* ynGhriſt Ieſu.

7 Fel y gallei ddangos yn yr oeſoedd a ddeuei, ragorol olud ei râs ef, trwy ei gymmwynaſgarwch i ni ynGhriſt Ieſu.

8 Canys trwy râs yr ydych yn gadwedig trwy ffydd: a hynny nid o honoch eich hunain; rhodd Duw *ydym*:

9 Nid o weithredoedd, fel nad ymffrofſiai neb.

10 Canys ei waith ef ydym, wedi ein creu ynGhriſt Ieſu i weithredoedd da, y rhai a ragddarparoſod Duw, fel y rhodiem ni ynddynt.

11 Am hynny cofiwch, a chwi gynt yn Genhedloedd yn y cnawd, y rhai a elwyd yn ddi-enwaediad gan yr hyn a elwir Enwaediad o waith llaw yn y cnawd:

12 Eich bôd chwi y pryd hynny heb Griſt, wedi eich diethro oddi-wrth wladwriaeth Iſrael, ac yn eſtroniaid oddi wrth ammodau yr addewid, heb obaith gennych, ac heb Dduw yn y byd:

13 Eithr yr awron ynGhriſt Ieſu, chwi chwi y rhai oeddych gynt ym-mhell, a wnaethpwyd yn agos trwy waed Chriſt.

14 Canys efe yw ein tangneddyf ni, yr hwn a wnaeth y ddau yn vn, ac a ddattododd ganol-ſâr y gwahaniaeth rhyngom ni:

15 Ac a ddirymmodd, drwy ei gnawd ei hun, y gelyniaeth, *ſef* Deddf y Gorchymmynion mewn

mewn ordeiniadau: fel y creai y ddau ynddo ei hun yn vn dŷn newydd, gan wneuthur heddwch,

16 Ac fel y cymmodei y ddau â Duw, yn yn corph, trwy'r groes, wedi lladd y gelyniaeth | trwyddi hi.

17 Ac efe a ddaeth, ac a bregethodd dangneddyf i chwi y rhai pell, ac i'r rhai agos.

18 Oblegid trwyddo ef y mae i ni eindan ddysfol mewn vn Yſpryd at y Tâd.

19 [Weithian gan hynny nid ydych chwi mwyach yn ddieithriaid a dyfodiaid, ondyn gyd-ddinasyddion â'r Sainct, ac yn deulu Duw,

20 Wedi eich goruwch-adeiladu ar ſail yr Apoſtolion a'r Prophwydi, ac Iesu Grist ei hun yn bencongl-faen:

21 Yn yr hwn y mae yr holl adeilad wedi ei chymmwys gyd-gyſylltu yn cynnyddu yn Deml ſanctaidd yn yr Arglwydd:

22 Yn yr hwn i'ch cyd-adeiladwyd chwithau, yn breſwylfod i Dduw trwy yr Yſpryd.]

PEN. III.

1 Darfod yſpyſſu i Paul trwy ddatcuddiad, guddiedig ddirgelwch 6 cadwedigaeth y Cenhedloedd: 8 ac mai iddo efe y rhoeſid y grâs yn 9 bregethu ef. 13 Y mae efe yn dymuno arnynt nâ lwfrhaont oblegid ei ſinderau ef, 14 ac yn gweddio 19 ar iddynt wybod mawr gariad Duw tuag attynt.

ER mwyn hyn myfi Paul, carcharor Iesu Grist troſoch chwi y Cenhedloedd,

2 Os clywſoch am orchwiliaeth grâs Duw, yr hon a roddwyd i mi tuac attoch chwi:

3 Mâi trwy ddatcuddiad yr yſpyſodd efe i mi y dirgelwch, megis yr ſcrifennais o'r blaen ar ychydig *eiriau:*

4 Wrth yr hyn y gellwch, pan ddarllennoch, fy-bod ſy neall i yn nirgelwch Christ.)

5 Yr hwn yn oeſoedd eraill nid eglurwyd i feibion dynion, fel y mae yr awron wedi ei ddatcuddio iw ſanctaidd Apoſtolion a'i Brophwydi trwy'r Yſpryd:

6 Y byddai y Cenhedloedd yn gyd-etifeddion, ac yn gyd-gorph, ac yn gyd-gyfrannogion o'i addewid ef ynGhrist, trwy'r Efengyl:

7 I'r hon i'm gwnaed i yn weiſnidog, yn ôl rhodd grâs Duw, yr hwn a roddwyd i mi, yn ôl grymmus weithrediad ei allu ef.

8 I mi y llai nâ'r lleiaf o'r holl Sainct y rhoddwyd y grâs hyn, i efangylu yn myſc y Cenhedloedd, anchwiliadwy olud Christ,

9 Ac i egluro i bawb beth *yw* cymdeithas y dirgelwch, yr hwn oedd guddiedig o ddechreuad y byd yn Nuw, yr hwn a greawdd bôb peth trwy Iesu Ghrist:

10 Fel y byddei yr awron yn hyſpys i'r tywyſogaethau, ac i'r awdurdodau, yn y nefolion *leoedd*, trwy'r Eglwys, fawr amryw ddoethineb Duw:

11 Yn ôl yr arfaeth dragwyddol, yr hon a wnaeth efe ynGhrist Iesu ein Harglwydd ni:

12 Yn yr hwn y mae i ni hyfdra, a dyfodfa mewn hyder, trwy ei ffydd ef.]

13 [O herwydd pa ham yr ŵyf yn dymuno na lwfrhaoch oblegid fy nlinderau i troſoch, yr hyn yw eich gogoniant chwi.

14 O herwydd hyn yr ŵyf yn plygu fy nglinfau at Dâd ein Harglwydd Iesu Grist,

15 O'r hwn yr henwir yr holl | deulu yn y nefoedd, a'r y ddaiar;

16 A'r roddi o honaw ef i chwi yn ôl cyfoeth ei ogoniant, ſôd wêdi ymgadarnhau mewn nerth, trwy ei Yſpryd ef, yn y dŷn oddi mewn:

17 Ar fod Christ yn trigo trwy ffydd yn eich calonnau chwi;

18 Fel y galloch wedi eich gwreiddio, a'ch ſeilio mewn cariad, ymgyffred gyd â'r holl Sainct, beth yw'r lled, a'r hŷd, a'r dyfnder, a'r vchder:

19 A gwybod cariad Christ, yr hwn ſydd ŵvchlaw gwybodaeth: fel i'ch cyflawner â holl gyflawnder Duw.

20 Ond i'r hwn a ddichon wneuthur yn drahagorol, y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ôl y nerth ſydd yn gweithredu ynom ni,

21 Iddo efe *y bydo* y gogoniant yn yr Eglwys trwy Ghrist Iesu, tros yr holl genhedlaethau, byd yn ocs oeſoedd. Amen.]

PEN. IIII.

1 Y mae yn ei annog inhwy i vndeb: 7 ac yn dangos bôd Duw yn rhoddi amryw 11 ddonian i ddynion er mwyn 13 adeiladaeth ei Eglwys, a'i 16 chynnydd ynGhrist. 18 Y mae efe yn ei galw hwynt oddiwrth ambarèdeb y Cenhedloedd, 24 i myſco y dyn newydd, 25 ac i ſiarsu ymaith bob celwydd, ac 29 ymadrodd kygredic.

DEiſyf gan hynny arnoch yr wyfi y carcharor yn yr Arglwydd, ar rodio o honoch yn addas i'r alwedigaeth i'ch galwyd iddi:

2 Gyd â phob goſtyngeiddrwydd ac addfwynder, ynghŷd â hîr-ymaros, gan oddef ei gilydd mewn cariad:

3 Gan fod yn ddyfal i gadw vndeb yr Yſpryd, ynghwlwm tangneddyf.

4 Vn corph ſydd, ac vn yſpryd, megis ac i'ch galwyd yn vn gobaith eich galwedigaeth.

5 Vn Arglwydd, vn ffydd, vn bedydd:

6 Vn Duw a Thâd oll, yr hwn ſydd goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll.]

7 [Eithr i bob vn o honom y rhoed grâs, yn ol meſur dawn Christ.

8 O herwydd pa ham, y mae efe yn dywedyd, * Pan dderchafodd i'r vchelder, efe a gaethiwodd gaethiwed, ac a roddes roddion i ddynion.

9 (Eithr, Efe a dderchafodd, beth yw ond darfod iddo hefyd ddeſcyn yn gyntaf i barthau iſaf y ddaiar?

10 Yr hwn a ddeſcynnodd, yw yr hwn hefyd a eſcynnodd goruwch yr holl neſoedd, fel y | cyflawnei | bob peth.)

11 * Ac efe a roddes rai yn Apoſtolion, a rhai yn Brophwydi, a rhai yn Efangylwŷr, a rhai yn Fugeiliaid ac yn Athrawon:

12 I berffeithio y Sainct i waith y weinidogaeth, i adeilad corph Christ:

13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll | yn undeb ffydd, a gŵybodaeth Mab Duw, yn ŵr perffaith, at feſur | oedran cyflawnder Christ.

14 Fel na byddom mwyach yn blantos, yn hwhwmman ac yn cin cylch-arwain â phob awel dyſceidiaeth, trwy hocced dynion, trwy gyfrwyſdra, i gyullwyn | i dwyllo:

15 Eithr gan fod yn | gwir mewn cariad, cynyddu o honom iddo ef ym-mhob peth, yr hwn yw'r pen, *ſef* Christ:

16 * O'r hwn y mae yr holl gorph wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gyſylltu, trwy bob | cymmal cynhaliaeth, yn ôl y nerthol weithrediad yn meſur pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, iw adeilad ei hun mewn cariad.]

17 [Hyn gan hynny yr wyf yn ei ddywedyd, ac yn ei dyſtiolaethu yn yr Arglwydd, na rodioch chwi

Nu. xii. 3.

Dadguddio.

Pſ. 68. 18

Llawnder.

1. Cor. 12. 28.

Maintioli.

Tywyll.

Airwyr.

Col. 2. 19

Cyſſylltu.

chwi mwyach, fel y mae y Cenhedloedd eraill yn rhodio yn oferedd eu meddwl:

18 Wedi tywyllu eu deall, wedi ymddieithro oddi wrth fuchedd Duw, drwy'r anwybodaeth ſydd ynddynt trwy ‖ * ddall neb eu calon:

‖ Galedrwydd. *Rhuſ.1. 21.

19 Y rhai wedi diddarbodi, a ymroeſant i drythyllwch, i wneuthur pôb aflendid yn vn-chwant.

20 Eithr chwy-chwi nid felly y dyſcaſoch Criſt:

21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac os dyſcwyd chwi ynddo, megis y mae'r gwirionedd yn yr Iesu:

22 Dodi o honoch heibio, * ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hên ddyn, yr hwn ſydd lygredig yn ôl y chwantau twyllodrus:

23 Ac ymadnewyddu yn yſpryd eich meddwl,

24 A gwiſco y dyn newydd yr hwn yn ôl Duw a grewyd mewn cyfiawnder ‖ a gwir ſanctteiddrwydd.

‖ A ſanctteiddrwydd y gwirioned ‖ Gyd â'i.

25 O herwydd pa ham, gan ſwrw ymmaith gelwydd, dywedwch ygwîr bob vn ‖ wrth ei gymmydog: oblegid aelodau ydym iw gilydd.

26 Digiwch, ac na phechwch: na fachluded yr haul ar eich digoſaint chwi:

27 Ac na roddwch le i ddiafol.

28 Yr hwn a ledratâodd, na ledratted mwyach, eithr yn hytrach cymmered boen, gan weithio â'i ddwylo yr hyn ſydd dda, fel y byddo ganddo beth iw gyfrannu, i'r hwn y mae angen arno.

29 Na ddeued vn ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi: ond y cyfryw vn ac a fyddo da i adeiladu yn ſuddiol, fel y paro râs i'r gwrandawŷr.

30 Ac na thriſtêwch lân Yſpryd Duw, trwy 'r hwn i'ch ſeliwyd hyd ddydd prynedigaeth.

31 Tynner ymmaith oddi wrthych bôb chwerwedd, a llid, a dig, a llefain, a chabledd, gyd â phôb drygioni.

32 ‖ 2.Cor.2. 10. ‖ Yng Chriſt. * A byddwch gymmwynaſgar iw gilydd, yn dofturiol, yn maddeu iw gilydd, megys y maddeuodd Duw ‖ er mwyn Chriſt i chwithau.]

PEN. V.

2 Ar ôl cynghorion cyffredinawl i garu ei gilydd, 3 ac i ochelyd godineb, 4 4 phob aflendid, 7 ac i beidio a chytsal â'r anwiriol, 15 ac i rodio yn ddiſceulus, 18 ac i ſod yn llawn o'r Yſpryd: 22 y mae eſe yn dyſod at ddiledion gwahanredol, pa ſodd y dylai wragedd vſyddhau iw gwŷr, 25 a gwŷr garu en gwragedd, 32 megys y mae Chriſt yn caru ei Eglwys.

BYddwch gan hynny ddilynwŷr Duw, fel plant anwyl:

2 A rhodiwch mewn cariad, megis y carodd Chriſt ninnau, ac ‖ ymrhoddodd ei hun troſom yn offrwm ac yn aberth i Dduw, o arogl peraidd.

3 Eithr godineb, a phôb aflendid, neu gybyddra, na henwer chwaith yn eich plith, megis y gweddei i Saint:

‖ Brynti.

4 Na ‖ ſerthedd, nac ymadrodd ffôl, na choegddigriſwch, pethau nid ydynt weddus: eithr yn hytrach rhoddi diolch.

5 Canys yr ydych chwi yn gŵybod hyn, am bôb puttein-wr, neu aflan, neu gybydd, yr hwn ſydd ddelw-addolwr, nad oes iddynt etifeddiaeth yn nheyrnas Chriſt a Duw.

6 Na thwylled neb chwi â geiriau ofer: canys oblegid y pethau hyn y mae digoſaint Duw yn dyfod ar blant yr anuſydd-dod.

7 Na fyddwch gan hynny gyfrannogion â hwynt.

‖ Rywmſwr.

8 Canys yr oeddych chwi ‖ gynt yn dywyllwch, ond yr awron goleuni *ydych* yn yr Arglwydd: rhodiwch fel plant y goleuni,

9 (Canys ffrwyth yr Yſpryd *ſydd* ym mhôb daioni, a chyfiawnder, a gwirionedd.)

10 Gan broſi beth ſydd gymmeradwy ganyr Arglwydd:

11 Ac na ſydded i chwi gyd-gyfeillach â gweithredoedd anffrwythlawn y tywyllwch, eithr yn hytrach argyoeddwch *hwynt.*

12 Canys brwnt yw adrodd y pethau a wneir ganddynt hwy yn ddirgel.

13 Eithr pôb peth, wedi 'r argyoeddter, a eglurir gan y goleuni: canys beth bynnag ſydd yn eglurô, goleuni yw.

14 O herwydd pa ham y mae eſe yn dywedyd, * Deffro di yr hwn wyt yn cyſcu, a chyſod oddiwrth y meirw, a Chriſt a oleua i ti.] * Eſa.60.1

15 [* ‖ Gwelwch gan hynny, pa ſodd y rhodioch yn doeiſcelus: nid fel annoethion, ond fel doethion;

16 Gan brynu 'r amſer, oblegid y dyddiau ſy ddrwg.

‖ Col.4.5. Ephes. 5.16.

17 Am hynny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth yw ewyllys yr Arglwydd.

18 Ac na feddwer chwi gan win, yn yr hyn y mae gormodedd, eithr llanwer chwi â'r Yſpryd:

19 Gan leſaru wrth ei gilydd mewn Pſalmau, a Hymnau, ac odlau yſprydol: gan ganu a phyngcio yn eich calon i'r Arglwydd:

20 Gan ddiolch yn waſtad i Dduw a'r Tâd, am bôb peth, yn enw ein Harglwydd Ieſu Ghriſt:

21 Gan ymddaroſtwng iw gilydd yn ofn Duw.] ‖ Eph.

22 Y gwragedd, ymoſtyngwch i'ch gŵŷr priod, megis i'r Arglwydd:

23 Oblegid y gŵr yw pen y wraig, megis ac *y mae* Chriſt yn ben i'r Eglwys, ac efe yw iachawdur y corph.

24 Ond fel y mae yr Eglwys yn ddaroſtyngedig i Griſt, felly hefyd *bydded* y gwragedd iw gŵŷr priod, ym mhôb peth.

25 Y gŵŷr, cerwch eich gwragedd, megis ac y carodd Chriſt yr Eglwys, ac a'i rhoddes ei hun troſti:

26 Fel y ſanctteiddiei efe hi, a'i glânhâu â'r olchfa ddwfr, trwy 'r gair.

27 Fel y goſodei efe hi yn ‖ ogoneddus iddo ei hun, yn Eglwys heb arni na brycheuyn na chrychni, na dim o'r cyſtryw, ond fel y byddei yn ſanctaidd, ac yn ddifeius.

‖ Eglwys ogoneddus iddo ei hun heb ſmot, &c.

28 Felly y dylei y gwŷr garu eu gwragedd megis eu cyrph eu hunain: yr hwn a gâro ei wraig, ſydd yn ei garu ei hun:

29 Canys ni chaſiodd neb erioed ei gnawd ei hun, eithr ei fagu, a'i feithrin y mae, megis ac *y mae* 'r Arglwydd am yr Eglwys:

30 Oblegid aelodau ydym o'i gorph ef, o'i gnawd ef, ac o'i eſcyrn ef.

31 Am hynny y gâd dyn ei dâd a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig, a hwy a fyddant ill dau yn vn cnawd.

32 Y dirgelwch hwn ſydd fawr: eithr am Ghriſt, ac am yr Eglwys yr wyſi yn dywedyd.

33 Ond chwithau hefyd cymmain vn, felly cared pôb vn o honoch ei wraig, ſel ef ei hunan: a'r wraig *edrycheed* ar iddi berchi ei gŵr.

PEN. VI.

1 Dled-ſwydd plant tuag at eu rhieni: 5 a gweiſion tuac at eu harglwyddi. 10 Mai milwrieeth yw ein hymryſon ni, 12 nid yn vnic yn erbyn cig â gwaed, eithr hefyd yn erbyn gelynion yſprydawl. 13 Cyſlawn arfogaeth Criſtion, 18 a'r modd yr arferir. 21 Genwol Tychicus.

Yplant;

Yplant, vſyddhewch i'ch rhieni yn yr Arglwydd: canys hyn ſydd gyfiawn.
2 Anrhydedda dy dâd a'th fam (yr hwn yw y gorchymmyn cyntaf mewn addewid.)
3 Fel y byddo yn dda i ti, ac fel y byddech hirhoedlog ar y ddaiar.
4 A *chwithau* dadau, na yrrwch eich plant i ddigio, ond maethwch hwynt yn addyſc ‖ ac athrawiaeth yr Arglwydd.
5 Y gweiſion vſyddhewch i'r rhai *ſydd* arglwyddi i *chwi* yn ôl y cnawd, gŷdag ofn a dychryn, yn ſymlrwydd eich calon, megis i Ghriſt,
6 Nid a golwg-waſanaeth, fel bodlonwŷr dynion: ond fel gweiſion Chriſt, yn gwneuthur ewyllys Duw o'r galon:
7 Trwy ewyllys da yn gwneuthur gwaſanaeth, megys i'r Arglwydd, ac nid i ddynion.
8 Gan wybod mai pa ddaioni bynnag a wnelo pôb vn, hynny a dderbyn *eſe* gan yr Arglwydd, pa vn bynnag ai caeth ai rhydd *ſydd*.
9 A *chwithau* feiſtred gwnewch yr vn pethau tu ac attynt hwy, gan roddi bygwth heibio: gan wŷbod fôd eich Arglwydd ‖ chwi a hwythau yn y nefoedd, ac ‖ nid oes derbyn wyneb gyd ag ef.
10 [Heb law hyn, fy mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac yngnadernid ei allu ef:
11 Gwiſcwch oll arfogaeth Duw, fel y galloch ſefyll yn erbyn cynllwynion diafol.
12 Oblegid nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd, ond yn erbyn tywyſogaethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol-lywiawdŵyr tywyllwch y bŷd hwn, yn erbyn ‖ drygau yſprydol yn y nefoliou ‖ leoedd.
13 Am hynny cymmerwch attoch holl-arfogaeth Duw, fel y galloch wrth ſefyll yn y dydd drwg, ac wedi gorphen pôb peth, ſefyll.
14 Seſiwch gan hynny wedi amgylch wregyſu eich lwynau â gwirionedd, a gwiſco dwyfronneg cyfiawnder:
15 A gwiſco am eich traed eſtidiau paratôad Efengyl tangneddyf.
16 ‖ Vwch law pôb dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, â'r hwn y gellwch ddiffoddi holl biccellau tanllyd y ‖ fall.
17 Cymmerwch hefyd helm yr Iechydwriaeth, a chleddyf yr Yſpryd, yr hwn yw gair Duw:
18 Gan weddio bôb amſer, â phôb rhyw weddi a deiſyfiad yn yr yſpryd, a bôd yn wiliadurus at hyn ymma, trwy bôb dyfal-bara, a deiſyfiad tros yr holl Saint:
19 A throſof finneu, fel y rhoddder i mi ymadrodd drwy agoryd fy ngenau yn hŷf, i yſpyſu dirgelwch yr Efengyl:
20 Tros yr hon yr ŵyf yn genad mewn cadwyn: fel y traethwyf yn hŷ am deni, fel y perthyn i mi draethu.]
21 Ond fel y gwepoch chwithau hefyd fy helynt, beth yr ŵyf yn ei wneuthur, Tychicus y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlon yn yr Arglwydd, a yſpyſa i chwi bôb peth.
22 Yr hwn a anfonais attoch er mwyn hyn ymma, fel y caech wŷbod ein helynt ni, ac fel y diddanai efe eich calonnau chwi.
23 Tangneddyf i'r brodyr, a chariad gyd â ffydd oddi wrth Dduw Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Ghriſt.
24 Gras fyddo gyd â phawb ſy yn caru ein Harglwydd Ieſu Ghriſt mewn ‖ purdeb. Amen.

¶ At yr Epheſiaid yr ſcrifennwyd o Ruſein gyd â Tychicus.

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT Y PHILIPPIAID.

PEN. I.

1 *Y mae eſe yn tyſtiolaethu ei dduloebgarwedd i Dduw, a'i ſerch taeg attynt hwythau, am ſfrwythau ei ffydd hwynt, a'u cymdeithas yn ein ddiddefiadau ef, 9 gan weddio bennydd, ar iddynt gynnyddu mewn gras: 12 Y mae eſe yn dangos pa daioni a ddaeth i ſydd Ghriſt trwy ei ſindeiran ef yn Rhufain, 21 ac mar barod ydyw ef i ogoneddu Chriſt, pa vn bynnac ai trwy fywyd, a'i trwy farwolaeth: 27 gan eu hannog hwy i vndeb, 28 ac i ſefyll yn gryſion mewn crfid.*

PAVL a Thimotheus gweiſion Ieſu Ghriſt, at yr holl Saint yn Ghriſt Ieſu, y rhai ſy yn Philippi, gyd â'r Eſcobion a'r Diaconiaid:
2 Gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd ni, a'r Arglwydd Ieſu Criſt.
3 [I'm Duw yr ydwyf yn diolch, yn mhôb coffa am danoch,
4 Bôb amſer ym mhôb deiſyfiad o'r eiddof trofoch chwi oll, gan wneuthur fy neiſyfiad gyd â llawenydd:
5 Oblegid eich cymdeithas chwi yn yr Efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awr hon:
6 Gan fôd yn hyderus yn hyn ŷ bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd Ieſu Criſt:
7 Megis y mae yn iawn i mi ſyniêd hyn am danoch oll, ‖ am eich bôd gennif yn ſy nghalon, yn gymmaint a'ch bôd chwi oll, yn gyſtal yn fy rhwymau, ac yn ſy amddiffyn, a chadarnhâd yr Efengyl, yn gyfrannogion ‖ i mi o râs.
8 Canys Duw ſydd dyſt i mi, mor hiraethus ŵyf am danoch oll yn ymyſcaroedd Ieſu Criſt.
9 A hyn yr ŵyf yn ei weddio, ar amlhau o'ch cariad chwi etto fwy fwy, mewn gwybodaeth, a phôb ſynwyr.
10 Fel y profoch y pethau ſy ‖ a gwahaniaeth rhyngddynt: fel y byddoch bur a didramgwydd hyd ddydd Chriſt:
11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai *ſydd* trwy Ieſu Criſt, er gogoniant a moliant i Dduw.]
12 Ac mi a ewyllyſiwn i chwi ŵybod, frodyr, am y pethau a ddigwyddodd i mi, ddyfod o honynt yn hytrach er llwyddiant i'r Efengyl:
13 Yn gymmaint a bôd fy rhwymau i ‖ yn Ghriſt, yn eglur yn yr holl lys, ac ‖ ym mhôb *lle* arall:
14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Arglwydd ſyned yn hyderus wrth fy rhwymau i, a bôd yn hyfach o lawer i draethu y gair yn ddiofn.
15 Y mae rhai yn wir yn pregethu Chriſt trwy genfigen ac ymryſon: a rhai hefyd o ewyllys da.
16 Y naill ſy'n pregethu Chriſt o gynnen, nid yn bur, gan feddwl dwyn mwy o ſtinder ym rhwymau i:

17 A'r

17 A'r lleill o gariad, gan ſybod mai er amddeffyn yr Efengyl i'm goſodwyd.

18 Beth er hynny? etto ym mhôb modd, pa vn bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwirionedd, yr ydys yn pregethu Chriſt: ac yn hyn yr ydwyſi yn llawen, ïe a llawen fyddaf.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi er iechydwriaeth, trwy eich gweddi chwi, a chynorthwy Yſpryd Ieſu Griſt,

20 Yn ôl fy awydd fryd a'm gobaith, na'm gwradwyddir mewn dim, eithr mewn pôb hyder, fel bôb amſer, *felly* yr awron hefyd, y mawrygir Chriſt yn fy nghorph i, pa vn bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi *yw* Criſt, a marw *ſydd* elw.

22 Ac os byw ſyddaf yn y cnawd, hyn *yw* ffrwyth *fy* llafur: a pha beth a ddewiſof, ni'm gwn.

23 Canys y mae yn gyſyng arnaf o'r ddeu *tu*, gan ſôd gennif chwant i'm dattod, ac i fôd gyd â Chriſt: canys llawer ‖ iawn gwell *ydyw*:

24 Eithr aros yn y cnawd, *ſydd* fwy angenrheidiol o'ch plegid chwi.

25 A chennyf yr hyder hyn, yr ŵyf yn gŵybod yr arhoſaf, ac y cyd-trigaf gyd â chwi oll, er cynnydd i chwi, a llawenydd y ffydd,

26 Fel y byddo eich gorſoledd chwi yn helaethach yn Ghriſt Ieſu o'm plegid i, drwy ſy nyſodiad i drachefn attoch.

27 Yn vnic ymddygwch yn addas i Efengyl Griſt, fel pa vn bynnag *a ddelwyf* ai dyſod a'ch gweled chwi, ai bôd yn abſennol, y clywyf oddiwrth eich helynt chwi, eich bôd yn ſefyll yn vn yſpryd, ac vn enaid, gan gyd-ymdrech ‖ gyd â ffydd yr Efengyl:

28 Ac heb eich dychrynu mewn vn dim gan eich gwrthwynebwŷr: yr hyn iddynt hwy yn wîr ſydd arwydd ſicr o golledigaeth, ond i chwi o iechydwriaeth: a hynny gan Dduw.

29 Canys i chwi y rhoddwyd *bôd i chwi* er Chriſt, nid yn vnic gredu ynddo ef, ond hefyd dioddef erddo ef.

30 Gan ſôd i chwi yr vn ymdrin ac a welſoch ynoſi, ac yr awron a glywch ei *fôd* ynoſi.

PEN. II.

1 *Y mae eſe yn eu hannog hwynt i vndeb, ac i bôb goſtyngeiddrwydd meddwl, trwy ſiampl wyſdd-dod a derchafiad Criſt:* 12 *ac i fynedrhagddynt yn ofalus yn ffordd tec hydwriaeth, fel y bônt megis yn oleuadau i'r byd annuwiol,* 16 *ac yn diddanwch iddo yntef, eu Apoſtol hwynt, yr hwn ſydd bellach barod iw offrymmu i Dduw.* 19 *Y mae eſe yn gobeithio danfon Timotheus attynt, yr hwn y mae eſe yn ei ganmol yn fawr,* 25 *ac felly Epaphroditus, yr hwn y mae ef ar fedr ei ddanfon attynt yn ddiattreg.*

OD oes gan hynny ddim diddanwch ynGhriſt, od oes dim cyſſur cariad, od oes dim cymdeithas yr Yſpryd, od oes dim ymyſcaroedd a thoſturiaethau:

2 Cyflawnwch fy llawenydd, fel y byddoch yn meddwl yr vn peth, a'r vn cariad gennych, yn gytûn, yn ſynnied yr vn peth.

3 Na *wnelet* dim drwy gynnen, neu wâg-ogoniant, eithr mewn goſtyngeiddrwydd, gan dybied ei gilydd yn well nâ chwi eich hunain.

4 Nac edrychwch bôb vn ar yr eiddoch eich hunain, eithr pôb vn ar yr eiddo eraill hefyd.

5 [Canys bydded ynoch y meddwl ymma, yr hwn *oedd* hefyd ynGhriſt Ieſu:

6 Yr hwn ac eſe yn ffurf Duw, ni thybiodd yn drais fôd yn ogyſtwch â Duw;

7 Eithr eſe a'i ‖ dibriſiodd ei hun, gan gymmeryd arno agwedd gwâs, ac a wnaed mewn ‖ cyffelybiaeth dynion: ‖ Gwag-ſodd.

8 A'i gael mewn dull fel dŷn, eſe a'i darofftyngodd ei hun, gan fôd yn vfydd hyd angeu, ïe angeu'r groſs. ‖ Neu, goſtegôdd.

9 O herwydd pa ham Duw a'i tra-derchafodd yntef, ac a roddes iddo Enw, yr hwn *ſydd* goruwch pôb enw:

10 Fel yn Enw Ieſu y plygei pôb glin o'r nefolion, a'r daiarolion, a than-ddaiarolion bethau:

11 Ac y cyffeſſei pôb tafod *fôd* Ieſu Griſt yn Arglwydd, er gogoniant Duw Tad.]

12 Am hyny fy anwyl dyd, megis bôb amſer yr vfyddhaſoch, nid fel yn fy nghwydd yn vnic, eithr yr awron yn fwy o lawer yn fy abſen, gweithiwch allan eich iechydwriaeth eich hunain ‖ drwy ofn a dychryn. ‖ Gyd ag.

13 Canys Duw yw'r hwn ſydd yn gweithio ynoch ewyllyſio a gweithredu, o'i ewyllys da ef.

14 Gwnewch bôb dim heb rwgnach, ac ymddadleu:

15 Fel y byddoch ddiargyoedd, a ‖ diniwed, yn blant difeius i Dduw, ynghanol cenhedlaeth ddrygionus a throfus: ym-mhlith y rhai yr ydych yn diſclairio, megis goleuadau yn y bŷd; ‖ Neu, pûrion.

16 Yn cynnal gair y bywyd; er gorfoledd i mi ‖ yn-nydd Chriſt, na redais yn ofer, ac na chymmerais boen yn ofer. ‖ Neu, hyd ddydd

17 Ie, a phe'm ‖ hoffrymmid ar aberth a gwaſanaeth eich ffydd, llawenhaw'r ŵyf, a chyd-lawenhaw â chwi oll. ‖ Neu, erbyn dydd.

18 Oblegid yr vn *peth* hefyd, byddwch chwithau lawen, a chyd-lawenhewch â minneu. ‖ Aleiſind.

19 Ac yr ŵyf yn gobeithio yn yr Arglwydd Ieſu, anfon Timotheus ar fyrder attoch, fel i'm cyſſurer ininau hefyd, wedi i mi ŵybod eich helynt chwi.

20 Canys nid oes gennif neb o gyffelyb feddwl, yr hwn ‖ a wîr ofala am y pethau a berthyn i chwi. ‖ Neu, yn naturiol a ofala,

21 Canys pawb ſy yn ceiſio yr eiddynt eu hunain, nid yr eiddo Criſt Ieſu.

22 Eithr y prawf o honaw ef, chwi a'i gŵyddoch, mai fel plentyn gyd â thâd, y gwaſanaethodd efe gyd â myfi yn yr Efengyl.

23 Hwn gan hynny yr ydwyf yn gobeithio ei ddanfon, cyn gynted ac y gwelwyf yr hyn a fyddi mi.

24 Ac y mae gennif hyder yn yr Arglwydd, y deuaf finneu hefyd ar fyrder attoch.

25 Eithr mi a dybiais yn angenrheidiol ddanfon attoch Epaphroditus fy mrawd, a'm cyd-weithwr, a'm cyd-filwr, ond eich ‖ cennad chwi, a gweinidog i'm cyfreidiau ininau. ‖ Apoſtol

26 Canys yr oedd efe yn hiraethu am danoch oll, ac yn athrift iawn, oblegid i chwi glywed ei fôd ef yn glâf.

27 Canys yn wîr efe a fu glaf, yn agos i angeu: ond Duw a drugarhaodd wrtho ef; ac nid wrtho ef yn vnic, ond wrthif finnau hefyd, rhac cael o honof driſtwch ar driſtwch. ‖ Gofalaf

28 Yn fyw ‖ diwyd gan hynny yr anfonais i ef, fel gwedi i chwi ei weled ef drachefn, a byddech chwi lawen, ac y byddwn ininneu yn llai fy nhriſtwch.

29 Derbyniwch ef gan hynny yn yr Arglwydd, gyd â phôb llawenydd: a'r cyfryw rai ‖ gwnewch gyfrif o honynt. ‖ Anrhy-deddwch.

30 Canys oblegid gwaith Chriſt y bu efe yn agos i angeu, ac y bu di-ddarbod am ei enioes, fel y cyflawnei efe eich diffyg chwi, o'ch gwaſanaeth tu ac attaf.

PEN.

CHAP. III.

1 Y mae eſt yn eu rhybuddio hwy i ochelyd gau-Athrawon yr unwaeddiad, ac 4 yn dangos ſod iddo ef ſwy o achos nag iddynt hwy, i hyderu ynghyfiawnder y Ddeddf: 7 yr hyn, er hyny, y mae eſe yn ei gyfrif yn dom ac yn golled, yr unryw ynsall Chriſt, a'i gyfiawnder ef. 12 Gan gydnabod ei amherfeithrwydd ei hun yn hyn. 15 Y mae eſt yn eu hannog hwy i ſod o'r meddwl hwn, 17 ac i'w ddynwared ef, 18 ac i ochelyd ffyrdd Chriſtieneaion enawdol.

WEithian, ſy mrodyr, byddwch lawen yn yr Arglwydd: ſcrifennu yr vn pethau attoch gennifi yn wir nid yw flin; ac i chwithau y mae yn ddiogel.

2 Gochelwch gŵn. Gochelwch ddrwg-weithwŷr. Gochelwch y cyd-torriad.

3 Canys yr enwaediad ydym ni y rhai ydym yn gwaſanaethu Duw yn yr yſpryd, ac yn gorfoleddu yn Chriſt Ieſu, ac nid yn ymddiried yn y cnawd.

4 Ac er bôd gennif achos i ymddiried, Ie yn y cnawd: os yw neb arall yn tybied y gall ymddiried yn y cnawd, myfi yn fwy:

5 Wedi enwaedu arnaf yr wythfed dydd, o genedl Iſrael, o lwyth Beniamin, yn Hebrëwr o'r Hebreaid, yn ôl y Ddeddf yn Pharifëad:

6 Yn ôl hêl, yn erlid yr Eglwys: yn ôl y cyfiawnder ſydd yn y Ddeddf, yn ddiargyoedd.

7 Eithr y pethau oedd elw i mi, y rhai hyny a gyfrifais i yn golled er mwyn Chriſt.

8 Ie yn ddiammeu yr ŵyf hefyd yn cyfrif pôb peth yn golled, o herwydd ardderchowgrwydd gwybodaeth Chriſt Ieſu fy Arglwydd: er mwyn yr hwn i'm colledwyd ym mhôb peth, ac yr ŵyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ennillwyf Criſt,

9 Ac i'm caer ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn ſydd o'r gyfraith, ond yr hwn ſydd trwy ffydd Criſt, ſef y cyfiawnder ſydd o Dduw trwy ffydd.

10 Fel yr adnabyddwyf ef, a grym ei adgyfodiad ef, a chymdeithas ei ddioddefiadau ef, gan fôd wedi fy nghyd-ffurfio â'i farwolaeth ef:

11 Os mewn vn modd y gallwn gyrrhaeddyd adgyfodiad y meirw:

12 Nid fel pe bawn wedi ei gyrhaeddyd eiſys, neu fôd eiſys wedi fy mherfeithio: eithr dilyn yr ŵyf fel y gallwyf ymaflyd yn y peth hwn hefyd yr ymaflwyd ynof gan Criſt Ieſu.

13 Y brodyr, nid wyfi yn bwrw ddarfod i mi gael gafael; ond vn peth, gan anghofio y pethau ſy o'r tu cefn, ac ymeſtynnat y pethau o'r tu blaen,

14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nôd, am gamp vchel alwedigaeth Duw yn Chriſt Ieſu.

15 Cymiſer gan hynny ac ydym berfaith, ſyniwn hyn: ac os ydych yn ſynied dim yn amgenach, hyn hefyd a ddatcenddia Duw i chwi.

16 Er hynny y peth y daethom'atto, cerddwn wrth yr vn rheol, ſyniwn yr vn peth.

17 Byddwch ddilynwŷr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai ſy yn rhodio felly, megis yr ydym ni yn ſampl i chwi.

18 (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awron hefyd, tan wylo yn dywedyd, mai gelynion croes Chriſt ydynt:

19 Diwedd y rhai yw deſtryw, duw y rhai yw eu bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd: y rhai ſydd yn ſynied pethau daiarol.)

20 Canys ein hymarweddiad ni ſydd yn y nefoedd, o'r lle hefyd yr ydym yn diſgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Ieſu Criſt:

21 Yr hwn a gyſnewidia ein corph gwaeledig ni, fel y gwneler ef yr vn ffurf â'i gorph gogoneddus ef, yn ôl y nerthol weithrediad trwy'r hwn y dichon efe, ſie ddaroſtwng pôb peth iddo ei hun.

PEN. IIII.

1 Yn ol rhybuddion neilltuol, 4 y mae eſt yn nyned rhagddo at gyngborion cyffredinawl, 10 ac yn dangos pa fôdd y llawenychodd efe wrth eu haelioni hwy tuag atto ef, pan oedd yng harchar, nid yn gymmaint am iddynt borthi ei angheuion ef, ac am y gras Duw oedd ynddynt hwy. 19 A'e felly y mae ef yn diweddu, gan weddio, a'i hannerch hwy.

AM hynny, ſy mrodyr anwyl â hoff, ſy llawenydd a'm coron, felly ſeſwch yn yr Arglwydd, anwylyd.

2 Yr ydwyf yn attolwg i Euodies, ac yn attolwg i Syntyche ſynied yr vn peth yn yr Arglwydd.

3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat tithau ſyngwſc gymmar, cymmorth y gwragedd hynny y rhai yn yr Efengyl a gyd-lafuriaſant â mi, ynghyd a Chlement hefyd, a'm cydweithwŷr eraill, y rhai y mae eu henwau yn llyfr y bywyd.

4 Llawenhewch yn yr Arglwydd yn waſtadol: a thrachefn medda', llawenhewch.

5 Bydded eich arafwch yn hyſpys i bôb dŷn. Y mae'r Arglwydd yn agos.

6 Na ofelwch am ddim: eithr ym mhôb peth mewn gweddi ac ymbil, gyd â diolchgarwch gwneler eich deiſyfiadau chwi yn hyſpys ger bron Duw.

7 A thangnoeddyf Duw yr hwn ſydd vwch law pôb deall, a geidw eich calonnau a'ch meddyliau yn Criſt Ieſu.

8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau bynnag ſydd wîr, pa bethau bynnag ſydd onest, pa bethau bynnag ſydd gyfiawn, pa bethau bynnag ſydd bûr, pa bethau bynnag ſydd hawddgar, pa bethau bynnag ſydd ganmoladwy: od oes vn rhinwedd, ac od oes dim clôd, meddyliwch am y pethau hyny.

9 Y rhai a ddyſcaſoch, ac a dderbyniaſoch, ac a glywſoch, ac a welſoch ynof ŷ, y pethau hyn gwnewch: a Duw'r heddwch a fydd gyd â chwi.

10 Mi a lawenychais hefyd yn yr Arglwydd yn fawr, oblegid i'ch gofal chwi am danaf, yr awrhon o'r diwedd adnewyddu: yn yr hyn y buoch oſalus hefyd, ond eiſieu amſer cyfaddas oedd arnoch.

11 Nid am fy môd yn dywedyd o herwydd eiſieu: canys myfi a ddyſcais, ym mha gyflwr bynnag y byddwyf, fôd yn fodlon iddo.

12 Ac mi a fedraf ymoſtwng, ac a fedraf ymhelaethu: yn mhôb lle, ac yn mhôb peth, i'm haddyſcwyd, i fôd yn llawn, ac i fôd yn newynog, i fôd mewn helaethrwydd, ac i fôd mewn prinder.

13 Yr ŵyf yn gallu pôb peth trwy Criſt, yr hwn ſydd yn fy nerthu i.

14 Er hyny da y gwnaethoch gyd-gyſtennu â'm gorthrymder i.

15 A chwithau Philippiaid hefyd, a wyddoch, yn nechreuad yr Efengyl pan aethym i ymmaith o Macedonia, na chyſrannodd vn Eglwys â mi, o ran rhoddi a derbyn, ond chwy-chwi yn vnic.

16 O blegid yn Theſſalonica hefyd yr anfonaſoch i mi vnwaith, ac eilwaith wrth ſy angenrheidi.

17 Nid o herwydd ſy môd i yn ceiſio rhodd, eithr yr ydwyf yn ceiſio ffrwyth yn amlhau erbyn eich cyfrif chwi.

18 Ond y mae gennif bôb peth, ac y mae gennif helaethrwydd: mi a gyflawnwyd, wedi imi dderbyn gan Epaphroditus, y pethau a ddanfonaſoch oddi wrthych chwi, ſef arogl peraidd, aberth cymeradwy, bodlon gan Dduw.

19 A'm Duw i a gyflawna eich holl raid chwi, yn ôl ei olud ef mewn gogoniant yn Chriſt Ieſu.

20 Ond i Dduw, a'n Tâd ni, *y hyddo* gogoniant yn oes oesoedd. Amen.
21 Anherchwch yr holl Sainct yn Ghrist Iesu: y mae y brodyr sy gyd â mi, yn eich annerch.
22 Y mae y Sainct oll yn eich annerch chwi, ac yn bennaf y rhai sydd o deulu Cæsar.
23 Gras ein Harglwydd Iesu Grist fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At y Philippiaid yr scrifennwyd, o Rufeiniad gydag Epaphroditus.

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT Y COLOSSIAID.

PEN. I.

1 *Ar ôl cyfarch iddynt, y mae efe yn dioleh i Dduw am eu ffydd hwy, 7 ac yn cadarnhau dysceidiaeth Epaphras: 9 ac yn gweddio ymbellach ar iddynt gynnydu mewn gras: 14 yn portreiadu y gwir Grist, 21 ac yn eu hanog hwy i ddirfyn Iesu Grist, ac yn canmol ei weinidogaeth ei hun.*

PAul Apostol Iesu Grist, trwy ewyllys Duw a Thimotheus ein brawd,
2 At y Sainct a'r ffyddlon frodyr yn Ghrist, y rhai *ydd* yn Colossa: gras i chwi a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Iesu Grist.
3 ¶ Yr ydym yn diolch i Dduw a Thâd ein Arglwydd Iesu Grist, gan weddio trosoch chwi yn wastadol.
4 Er pan glywsom am eich ffydd yn Ghrist Iesu, ac am y cariad *sydd genych* tu ac at yr holl Sainct.
5 Er mwyn y gobaith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen yngair gwirioned yr Efengyl,
6 Yr hon sydd wedi dyfod attoch chwi, megis ac *y mae* yn yr holl fŷd: ac sydd yn dwyn ffrwyth, megis ac yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch, ac y gwybuoch râs Duw mewn gwirioned.
7 Megis ac y dysgasoch gan Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn sydd trosoch chwi yn ffyddlon weinidog i Grist:
8 Yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich cariad chwi yn yr Yspryd.
9 O herwydd hyn, ninnau hefyd, er y dydd y clywsom, nid ydym yn peidio â gweddio trosoch, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei ewyllys ef, ym mhob doethineb a deall ysprydol:
10 Fel y rhodioch yn addas i'r Arglwydd, i bob rhyngu bodd, gan ddwyn ffrwyth ym mhob gweithred dda, a cynnyddu yng wybodaeth am Dduw:
11 Wedi eich nerthu a phob nerth, yn ol ¶ ei gadernid gogoneddus ef, i bob dioddefgarwch a hirymarus, gyd â llawenydd:
12 Gan ddiolch i'r Tâd yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i gael rhan o etifeddiaeth y Sainct yn y goleuni: ¶
13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'n symmudodd i deyrnas ¶ ei anwyl Fab:
14 Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, *sef* maddeuant pechodau:
15 Yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntaf-anedig pob creadur:
16 Canys trwyddo ef y crewyd pob dim a'r *ydd* yn y nefoedd, ac *ydd* ar y ddaear, yn weledig, ac yn anweledig: *pa un bynnag* ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau: pob dim a grewyd trwyddo ef, ac erddo ef.
17 * Ac y mae efe cyn pob peth, ac ynddo ef y mae pob peth yn cyd-sefyll.
18 Ac efe yw pen ¶ corph yr Eglwys, efe yr hwn yw'r dechreuad, y cyntaf-anedig oddiwrth y meirw, fel y byddei efe yn blaenori ym mhob peth.
19 Oblegid rhyngodd bodd i'r Tâd drigo o bob cyflawnder ynddo ef:
20 ¶ Ac (wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef) trwyddo ef gymmodi pob peth ag ef ei hun, trwyddo ef *mediaf*, pa un bynnag ai pethau ar y ddaear, ai pethau yn y nefoedd.
21 A chwithau y rhai oeddych ddieithraid, a gelynion ¶ mewn meddwl, trwy weithredoedd drwg, yr awron ¶ hefyd a gymmodedd efe.
22 Yngorph ei gnawd ef, trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno chwi yn sanctaidd, acyn ddifeius, ac yn ddiargyoedd ger ei fron ¶ ef.
23 Os ydych yn parhau yn y ffydd, wedi eich seilio a'ch sicrhau, ac heb eich symmud oddi wrth obaith yr Efengyl, yr hon a bregethwyd ym mysc pob creadur a'r sydd tan y nef: i'r hon i'm gwnaethpwyd i Paul yn wenidog:
24 Yr hwn ydwyf yn awr yn llawenychu yn fy nioddefiadau trosoch, ac yn cyflawni yr hyn *sydd* yn ol o gystuddiau Christ yn fy nghnawd i, er mwyn ei gorph ef, yr hwn yw'r Eglwys:
25 I'r hon i'm gwnaethpwyd i yn wenidog, yn ol gorchwyliaeth Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ac attoch chwi, i gyflawni gair Duw:
26 *Sef* y dirgelwch oedd guddiedig er oesoedd ac er cenhedlaethau, ond yr awrhon, a eglurwyd iw Sainct ef:
27 I'r rhai yr ewyllysiedd Duw hyspysu beth yw golud gogoniant y dirgelwch hyn, ymmhlith y Cenhedloedd ¶ ynoch chwi, gobaith y gogoniant:
28 Yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu, gan rybuddio pôb dŷn, a dysgu pob dyn, ym mhôb doethineb, fel y cyflwynom bôb dŷn yn berffaith yn Ghrist Iesu.
29 ¶ Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn llafurio, gan ymdrechu yn ôl ei weithrediad ef, yr hon sydd yn gweithio ynofi yn nerthol.

PEN. II.

1 *Y mae efe etto yn eu hannog hwy i fôd yn ddiwrmadal yn Ghrist, 8 ac i ochelyd Philosophyddiaeth, a thraddodiadau ofer: 18 ac addoli Angylion, 20 a Ceremoniau y Gyfraith, y rhai fu wedi terfynu yn Ghrist.*

CAnys mi a ewyllysiwn i chwi wybod pa faint o ymdrech sydd arnaf er eich mwyn chwi, a'r rhai yn Laodicea, a chynnifer ac ni welsant fy wyneb i yn y cnawd:
2 Fel y cysurid eu calonnau hwy, wedi eu cydgyssylltu mewn cariad, ac i bôb golud sicrwydd deall, i gydnabyddiaeth dirgelwch Duw, a'r Tâd, a Christ:
3 Yn yr hwn y mae holl drysorau doethineb a gwybodaeth yn guddiedig.
4 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, fel na thwyllo neb chwi ag ymadrodd hygoel.
5 Canys er fy môd i yn absennol yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu,

¶ Cadernid ei ogoniant ef.

¶ Mab ei gariad.

6 y. Cor. 8. 6. Io. 1. 3.

¶ y corph, yr Eglwys.

¶ Mil. lith pawb.

¶ Neu, a chwa nwaith hwr.

¶ Neu, trwy ffaith.

¶ Ereb. ffisb. ebwi.

¶ Yn eich plith chwi.

¶ Yn

llawenychu, ac yn gweled eich treſn chwi, a chadernid eich ffydd ynChriſt.

6 Megis gan hynny y derbyniaſoch Criſt Ieſu yr Arglwydd, *felly* rhodiwch yndddo:

7 Wedi eich gwreiddio, a'ch adeiladu ynddo ef, a'ch cadarnhau yn y ffydd, megis i'ch dyſcwyd, gan gynnyddu ynddi mewn diolchgarwch.

8 Edrychwch na bo neb yn eich anrheithio trwy philoſophi, a gwâg dwyll, yn ôl traddodiad dynion, yn ôl gwyddorion y byd, ac nid yn ôl Chriſt.

9 Oblegid ynddo ef y mae holl gyflawnder y Duwdod yn perſwylio yn gorphorol.

10 Ac yr ydych chwi wedi eich cyflawni ynddo ef, yr hwn yw pen pôb twyſogaeth ac awdurdod:

11 Yn yr hwn hefyd yr enwaedwyd, ag Enwaediad nid o waith llaw, trwy ddioſc corph pechodau y cnawd, yn Enwaediad Chriſt:

12 Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y Bedydd, yn yr hwn hefyd i'ch cyd-gyfodwyd trwy ffydd gweithrediad Duw, yr hwn a'i cyfodes ef o feirw.

13 A chwithau, pan oeddych yn feirw mewn camweddau, a dienwaediad eich cnawd, a gyd-fywhâodd efe gyd ag ef, gan faddeu i chwi yr holl gamweddau,

14 Gan ddileu yſcrifen law yr ordeiniadau, yr hon oedd i'n herbyn ni, yr hon oedd ynerwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd hi ddi ar y ffordd gan ei hoelio wrth y groes:

15 Gan ſyſpeilio y cywyſogaethau, a'r awdurdodau, efe a'u herddangoſodd nwy ar gyhoedd, gan ymorfoleddu arnynt ynni hi.

16 Am hynny na farned neb arnoch chwi am fwyd, neu am ddiod, neu o ran dydd gwyl, neu newydd-loer, neu Sabbathau:

17 Y rhai ydynt gyſcod pethau i ddyfod: ond y corph *ydd* o Grift.

18 Na thwylled neb chwi am eich gwobr, wrth ei ewyllys, mewn goſtyngeiddrwydd, ac addoliad Angelion, gan rutho i beth na welodd, wedi ymchwyddo yn ofer gan ei feddwl cnawdol hon:

19 Ac heb gyfattal y pen, o'r hwn y mae yr holl gorph, trwy'r cymmalau a'r cſſ llenidau, yn derbyn llyniaeth, ac wedi ei gyd-gyſſylltu, yn cynnyddu gan gynnydd Duw.

20 Am hynny os ydych wedi meirw gyd â Chriſt oddi wrth weddfonion y bŷd, pa ham yr ydych megis pettych yn byw yn y bŷd, yn ymroi i ordeiniadau?

21 Na chyffwrdd, ac na archwaetha, ac na theimla.

22 Y rhai ydynt oll yn llygredigaeth wrth eu harfer, yn ôl gorchymmynion ac athrawiaethau dynion.

23 Yr hyn bethau ſydd gan ddynt rith doethineb mewn ewyllyſ-greſydd, a goſtyngeiddrwydd, a bod heb arbed y corph, nid mewn bri, i ddigoni y cnawd.

PEN. III.

1 *Y mae eſe yn dangos pa le y dylem ni geiſio Chriſt.* 5 *Ac yn ein hannog i'n marwolaethu ein hunain,* 10 *i adnewyddu yr hên ddyn,* 16 *i wiſco Chriſt amdanom,* 12 *yn ein cynhori ni i gariad perffaith, a goſtyngeiddrwydd, ac amryw rinweddau eraill.*

AM hynny os cyd-gyfodaſoch gyd â Chriſt, ceiſiwch y pethau *ſydd* uchod, lle mae Chriſt yn eiſtedd ar ddeheu-law Duw.

2 Rhoddwch eich ſerch ar bethau *ſydd* uchod, nid ar bethau *ſy* ar y ddaiar.

3 Canys meirw ydych, a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Chriſt yn Nuw.

4 Pan ymddangoſo Chriſt, eich bywyd ni, yna hefyd yr ymddangoſwch chwithau gyd ag ef mewn gogoniant.

5 Marwhewch gan hynny eich aelodau, y rhai ſy ar y ddaiar, gnoineb, aflendid, gwŷn, drwg-chwant, a chybydd-dod, yr hon ſydd eilyn-addoliaeth:

6 A achos yr hyn bethau y mae digoſaint Duw yn dyfod ar blant yr anufydd-dod.

7 Yn yrhai hefyd y rhodiaſoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt.]

8 Ond yr awrhon rhoddwch chwithau ymmaith yr holl bethau *hyn*, digter, llid, drygioni, cabledd, ſerthedd, allan o'ch genau.

9 Na ddywedwch gelwydd wrth ei gilydd, gan ddarfod i chwi ddioſc yr hên ddyn gyda'i weithredoedd:

10 A gwiſco'r newydd, yr hwn a adnewyddir mewn gwybodaeth, yn ôl delw yr hwn a'i creawdd ef.

11 Lle nid oes na Groegwr nac Iddew, enwaediad na di-enwaediad, Barbariad na Scythiad, caeth na rhydd: ond Chriſt ſydd bôb peth, ac ym mhob peth.

12 [Am hynny megis etholedigion Duw, ſanctaidd ac anwyl, gwiſcwch amdanoch ymyſcaroedd trugareddau, cymmwynaſgarwch, goſtyngeiddrwydd, addfwynder, ymaros:

13 Gan gyd-oddwyn a'i gilydd, a maddeu iw gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb: megis ac y maddeuodd Chriſt i chwi, felly *gwnewch* chwithau.

14 Ac am ben hyn oll, *gwiſcwch* gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd.

15 A llywodraetheed tangneddyf Dduw yn eich calonau, yr hwn hefyd yr ych galwyd yn un corph: a byddwch ddiolchgar.

16 Preſwylied gair Criſt ynoch yn helaeth, ym mhob doethineb: gan ddyſcu, a rhybuddio bawb ei gilydd, mewn pſalmau, a hymnau, ac odlau yſprydol, gan ganu trwy râs yn eich calonau i'r Arglwydd.

17 A pha beth bynnag a wneloch, ar air neu ar weithred, *gwnewch* bôb peth yn Enw'r Arglwydd Ieſu, gan ddiolch i Dduw a'r Tâd trwyddo ef.]

18 Y gwragedd, ymoſtyngwch i'ch gŵŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd.

19 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

20 Y plant, vfyddhewch i'ch rhieni, ym mhôb peth: canys hyn ſydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.

21 Y tadau, na chyffrowch eich plant, fel na ddigalonnont.

22 Y gweiſion, vfyddhewch ym mhôb peth i'ch meiſtred yn ôl y cnawd, nid â llygad-waſanaeth, fel bodlon-wŷr dynion, eithr mewn ſymlrwydd calon, yn ofni Duw.

23 A pha beth bynnag a wneloch, gwnewch o'r galon, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion:

24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbyniwch daledigaeth yr etifeddiaeth: canys yr Arglwydd Criſt yr ydychyn ei waſanaethu.

25 Ond yr hwn ſydd yn gwneuthur cam, a dderbyn am y cam a wnaeth: ac nid oes derbynwyneb.

PEN. IIII.

1 *Y mae eſe yn ein hannog hwy i fôd yn wyliau mewn gweddi,* 5 *i rodio yn ddoeth tu ac at y rhai ni ddaethant eto i wir wybodaeth am Chriſt:* 10 *Ac yn eu hannerch hwy, ac yn enwedig ddyn bobr hyw Iwyddiant.*

Y Meiſtred, gwnewch i'ch gweiſiou yr hyn ſydd gyfiawn, ac vniawn, gan wybod fôd i chwithau feiſtr yn y nefoedd.

2 Parhewch mewn gweddi, gan wilied ynddi ‖gyd â diolchgarwch.

‖ Mewn diolchgarwch.

3 Gan weddio hefyd troſom ninnau, ar i Ddnw agori i ni ddrws ymadrodd, i adrodd dirgelwch Chriſt, am yr hwn yr ydwyf hefyd mewn rhwymau:

4 Fel yr egluthawyf ef, megis y mae yn rhaid i mi *ei* draethu.

5 Rhodiwch mewn doethineb tu ac at y rhai *ſy* allan, gan brynu 'r amſer.

‖ Mewn grâs. ‖ Pêb maith ac ôdyn.

6 *Bydded* eich ymadrodd bôb amſer ‖ yn raſol, wedi ei dymheru â halen, fel y gwypoth pa fodd y mae yn rhaid i chwi atteb i ‖bôb dyn.

7 Fy holl helynt i a fynega Tychicus i chwi, y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlon, a'r cydwas yn yr Arglwydd:

8 Yr hwn a ddanfonais attoch er mwyn hyn, fel y gwybyddei eich helynt chwi, ac y diddanei eich calonnau chwi:

9 gyd ag Oneſimus y ffyddlon a'r anwyl frawd, yr hwn ſydd o honoch chwi: hwy a yſpyſant i chwi bob peth *a wneir* ymma.

10 Y mae Ariſtarchus ſy nghyd-garcharor yn eich annerch, a Mârcus nai Barnabas fâb ei chwaer, (am yr hwn y derbyniaſoch orchymynion: os daw eſe attoch, derbyniwch ef:)

11 A Ieſus, yr hwn a elwir Iuſtus, y rhai ydynt o'r Enwaediad: y rhai hyn yn vnic yw fy nghydweithwŷr i deyrnas Dduw, y rhai a fuant yn gyſſur i mi.

12 Y mae Epaphras, yr hwn ſydd o honoch, gwâs Chriſt, yn eich annerch, gan ymdrechu yn waſtadol troſoch mewn gweddiau, ar i chwi ſeſyll yn berffaith ac yn gryflawn, ynghwbl o ewyllys Duw.

13 Canys yr ydwyf yn dyſtiô iddo, fôd ganddo zêl mawr troſoch chwi, a'r rhai o Laodicea, a'r rhai o Heirapolis.

14 Y mae Luc y phyſygwr anwyl, a Demas yn eich annerch.

15 Anherchwch y brodyr *ſyrdd* yn Laodicea, a Nymphas, a'r eglwys *ſydd* yn ei dŷ ef.

16 Ac wedi darllein yr Epiſtol *hwn* gyd â chwi, perwch ei ddarllen hefyd yn Eglwys y Laodiceaid: a darllen o honoch chwithau yr vn o Laodicea.

17 A dywedwch wrth Archippus, Edrych ar y wenidogaeth a dderbyniaiſt yn yr Arglwydd, ar i ti ei chyflawni hi.

18 Yr annerch â'm llaw i Paul ſy hun. Cofiwch ſy rhwymau. Grâs ſyddo gyd â chwi. Amen.

¶ At y Coloſsiaid yr ſcrifennwyd o Rufein gyd â Tychicus ac Oneſimus.

¶ EPISTOL CYNTAF PAVL YR APOSTOL AT Y THESSALONIAID.

PEN. I.

1 *Paul yn dwyn ar ddeall i'r Theſſaloniaid nid yn vnic mor feddylgar oedd eſe am danynt hwy bôb amſer, mewn diolchgarwch a gweddi: 5 Eithr bafyd gyſtal yr oedd eſ yn tybied am wirioneddd a phurdeb yn ffydd hwynt, a'i dycbweliad at Dduw.*

PAul a Silvanus a Timotheus at Eglwys y Theſſaloniaid, yn Nuw Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Griſt: grâs i chwi a thangneddyf, oddi wrth Dduw ein Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Griſt.

2 Yr ydym yn diolch i Dduw yn waſtadol troſoch chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein gweddiau.

3 Gan gofio yn ddibaid waith eich ffydd chwi, a llafur *eich* cariad, ac ymaros *eich* gobaith yn ein Harglwydd Ieſu Griſt, ger bron Duw a'n Tâd:

‖ A gar-wyd gan Dduw: rieh eeboledigaeth chwi.

4 Gan wybod, frodyr ‖anwyl, eich etholediaeth chwi gan Dduw.

5 Oblegid ni bu ein Efengyl ni tu ac attoch mewn gair yn vnic, eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr Yſpryd glân, ac mewn ſicrwydd mawr, megis y gwyddoch chwi pa fath rai a fuom ni yn eich plith, er eich mwyn chwi.

6 A chwi a aethoch yn ddilynwŷr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn gorthrymder mawr, gyd â llawenydd yr Yſpryd glân:

7 Hyd onid aethoch yn ſiamplau i'r rhai oll ſydd yn credu yn Macedonia ac yn Achaia.

8 Canys oddi wrthych chwi y ſeiniodd gair yr Arglwydd, nid yn vnic yn Macedonia ac yn Achaia, ond yn mhôb man hefyd eich ffydd chwi ar Dduw, a aeth ar led, fel nad rhaid i ni ddywedyd dim.

9 Canys y maent hwy yn mynegi am danom ni, pa ryw ddyfodiad i mewn a gawſom ni attoch chwi, a pha fodd y troeſoch at Dduw oddi wrth eulynnod, i waſanaethu 'r bywiol a'r gwir Dduw:

10 Ac i ddiſgwyl am ei Fab ef o'r nefoedd yr hwn a gyfododd efe o feirw, *ſef* Ieſu, yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth y digofaint ſydd ar ddyfod.

PEN. II.

1 *Pa fodd yn daeth, ac y pregethwyd yr Efengyl i'r Theſſaloniaid, a pha fodd y derbyniaſant hwythau hi. 18 Yr achos pa ham y bu S. Paul cyhyd yn abſennol oddi wrthynt hwy, a pha ham yr ydoedd eſe mor chwannog i'w gweled hwynt.*

CAnys chwi eich hunain a wyddoch, frodyr, ein dyfodiad ni i mewn attoch, nad ofer fu:

2 Eithr wedi i ni ddioddef o'r blaen, a chael anmharch, fel y gwyddoch chwi, yn Philippi, ni a fuom hŷ yn ein Duw, i leſaru wrthych chwi Efengyl Duw trwy fawr ymdrech.

3 Canys ein cyngor ni nid *oedd* o lndoliaeth, nac o aflendid, nac mewn twyll.

‖ Dewiſwyd gan Dduw i ddyſcu yr Efengyl.

4 Eithr megis i'n ‖cyfrifwyd ni gan Dduw yn addas i ymddiried i ni am yr Efengyl, felly yr ydym yn lleſaru: nid megys yn rhyngu bodd i *Dduw i* ddynion, ond i Dduw, yr hwn ſydd yn proſi ein *ymdirion* calonnau ni.

5 Oblegid ni buom ni yn amſer mewn ymadrodd gweniaithus, fel y gwyddoch chwi, nac mewn rhith cybydd-dod: Duw yn dyſt:

6 Nac yn ceiſio moliant gan ddynion, na chan eraill: lle y gallaſem bwyſo *arnoch*, fel Apoſtolion Chriſt.

7 Eithr ni a fuom addfwyn yn eich myſc chwi, megys mammaeth yn maethu ei phlant.

8 Felly, gan eich hoffi chwi, ni a welſom yn dda

dda gyſrannu â chwi, nid yn vnic Eſengyl Dduw, eiſ yn heneidiau ein hunain hefyd, am eich bôd yn anwyl gennym.

9 Canys cof yw gennych, frodyr, ein llafur a'n lladded ni: canys gan weithio nôs a dydd, fel na phwyſem ar neb o honoch, ni a bregethaſom i chwi Eſengyl Dduw.

10 Tyſtion *ydych* chwi, a Duw *hefyd*, mor ſanctaidd, ac mor gyfiawn, a diargyoedd yr ymddygaſom yn eich myſc chwi, y rhai ydych yn credu.

11 Megis y gŵyddoch, y modd *y buom* yn eich cynghori, ac yn eich cyſſuro, bôb vn o honoch, fel tid ei blant ei hun:

12 Ac yn ymbil ar rodio o honoch yn deilwng i Dduw, yr hwn a'ch galwodd chwi iw deyrnas a'i ogoniant.

13 Oblegit hyn yr ydym ninnau hefyd yn diolch i Dduw yn ddibaid, o herwydd i chwi pan dderbyniaſoch oir Duw, yr hwn a glywſoch gennym ni, ei dderbyn eſ nid *fel* gair dŷn, eithr (fel y mae yn wir) yn air Duw, yr hwn hefyd ſydd yn nerthol weithio ynoch chwi y rhai ſydd yn credu.

14 Canys chwy-chwi, frodyr, a wnaethpwyd yn ddilynwyſ i Eglwyſi Duw, y rhai yn Iudæa ſydd yng Chriſt Ieſu; oblegid chwithau a ddioddefaſoch y pethau hyn gan eich cyd-geneſl, megis hwythau gan yr Iddewon:

15 Y rhai a laddaſant yr Arglwydd Ieſu, a'i prophwydi eu hunain, ac an herlidiaſant ninnau ymmaith; ac *ydynt* heb ryngu bodd Duw, ac yn ebyn pôb dŷn:

16 Gan waraſun i ni lefaru wrth y Cenhedloedd, fel yr iacheid hwy, i gyflawni eu pechodau hwynt yn waſtadol: canys digoſaint *Duw* a ddaeth arnynt hyd yr eithaf.

17 A ninnau, frodyr, wedi ein gwneuthur yn ymddifaid am danoch dros ennyd awr, yngolwg, nid ynghalon; a ſuom ſwy aſtud i weled eich wyneb chwi mewn awydd mawr.

18 Am hynny yr ewyllyſaſom ddyfod attoch, (myfi Paul) yn ddiau, vn-waith a dwywaith hefyd, eithr Satan a'n lluddiodd ni.

19 Canys beth *yw* ein gobaith ni, neu ein llawenydd, neu goron ein gorfoledd? onid chwy-chwi, ger bron ein Harglwydd Ieſu Criſt, yn ei diyfodiad ef?

20 Canys chwy-chwi yw ein gogoniant a'n llawenydd ni.

PEN. III.

1 *S. Paul yn tyſtiolaethu ei ſawr gariad tuac at y Theſſaloniaid, trwy anfon Timotheus atynt hwy, iw cadarnhau, ac iw diddanu: trwy lawenychu yn eu gweithredoedd da hwy: 10 a thrwy weddio troſtynt, a dymuno cael dyfod yn ddiogel atynt.*

AM hynny gan na allem ymattal yn hwy, ni a welſom yn dda ein gadel ni ein hunain yn Athen.

2 Ac a ddanfonaſom Timotheus ein brawd, a gweinidog Duw, a'n cyd-weithwr yn Eſengyl Criſt, i'ch cadarnhau chwi, ac i'ch diddanu ynghylch eich ffydd.

3 Fel na chynhyrfid neb yn y gorthrymderau hyn: canys chwy-chwi eich hunain a wyddoch, mai i hyn i'n goſodwyd ni.

4 Canys yn wîr pan oeddym gyd â chwi, ni a rag-ddywedaſom *i chwi* y gorthrymmid ni: megis y bu, ac y gwyddoch chwi.

5 O herwydd hyn, minnau heb allu ymattal yn hwy, a ddanfonais i *gael* gŵybod eich ffydd chwi: rhag darfod i'r temtiwr eich temtio chwi, a mynet ein llafur ni yn ofer.

6 Eithr yr awron wedi dyfod Timotheus attom oddi wrthych, a dywedyd i ni newyddion da am eich ffydd chwi a'ch cariad, a bôd gennych geſſa da am danom ni yn waſtadol, gan hiraethu am ein gweled ni, megis *yr ydym* ninnau am *eich gweled* chwithau:

7 Am hynny y cawſom gyſſur, frodyr, [Ynech.] am danoch chwi, yn ein holl orthrymder a'n hangenoctid, trwy eich ffydd chwi:

8 Oblegid yr awron *byw ydym ni, oi ydych * Rhaſ. 7.9.
chwi yn ſefyll yn yr Arglwydd.

9 Canys pa ddiolch a allwn ni ei adtalu i [Trwſtch chwi.]
Dduw am danoch chwi, am yr holl lawenydd, â'r hwn yr ydym ni yn llawen o'ch achos chwi, ger bron ein Duw ni,

10 Gan weddio mwy nâ mwy, nôs a dydd, ar *gael* gweled eich wyneb chwi, a chyflawni diffygion eich ffydd chwi?

11 A Duw ei hun, a'n Tâd ni, a'n Harglwydd Ieſu Criſt, a gyfarwyddo ein ffordd ni attoch chwi.

12 A'r Arglwydd a'ch lluoſogo, ac a'ch chwanego ym mhob cariad iw gilydd ac i bawb, megis ac *yr ydym* ninnau i chwi:

13 I gadarnhau eich calonnau chwi yn ddiargyoedd mewn ſancteiddrwydd, ger bron Duw a'n Tâd, yn nyfodiad ein Harglwydd Ieſu Chriſt gyd â'i holl Sainct.

PEN. IIII.

1 *Y mae eſe yn eu hannog hwynt i fyned rhagddynt mewn pob mâth a'r ddiwioldeb, 6 i fyw yn ſanctaidd, ac yn gyfiawn, 9 i garu ei gilydd, 11 a thrwy lonyddwch i wneuthur y petheu a berthyn iddynt eu hunain: 13 ac yn ddiweddaf i arſylláu yn gymhedrol tros y meirw. 17 A chyda'r cyngor dimarthaf hwn, y mae eſ yn cyſſylltu dosparth byrr o'r Adgyfodiad, ac o ail-dyfodiad Chriſt i'r farn.*

YM mhellach gan hynny, frodyr, yr ydym yn [Athoſ.] attolwg i chwi, ac yn deiſyf yn yr Arglwydd Ieſu, megis y derbyniaſoch gennym pa ſodd y dylech rodio a bodloni Duw, ar i chwi gynyddu ſwy-ſwy.

2 Canys chwi a wyddoch pa orchymmynion a roddaſom i chwi trwy'r Arglwydd Ieſu.

3 Canys hyn yw ewyllys Duw, *ſef* eich ſanctaiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb:

4 Ar fedru o bôb vn o honoch feddiannu ei lefir ei hyn mewn ſanctaiddrwydd, a pharch:

5 Nid mewn gwŷn trachwant, megis y Cenhedloedd y rhai nid adwaenant Dduw.

6 Na byddo *i neb* orthrymmu na thwyllo ei frawd mewn dim: canys dialudd *yw* yr Arglwydd [Am.] ar y rhai hyn oll, megis y dywedaſom i chwi o'r blaen, ac y tyſtiaſom.

7 Canys ni alwodd Duw nyni i aflendid, end i ſanctaiddrwydd.

8 Am hynny, y neb ſydd yn dirmygu, nid dŷn y mae yn ei ddirmygu, onid Duw, yr *hwn hefyd* a roddes ei Yſpryd glân ynom ni.]

9 Ond am frawdgarwch, nid rhaid i chwi ſcrifennu o *honof* attoch: canys yr ydych chwi eich hunain wedi cich dyſcu gan Dduw i garu ei gilydd.

10 Oblegid yr ydych yn gwneuthur hyn i bawb o'r brodyr, y rhai ſy trwy holl Macedonia: ond yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, gynyddu o honoch *ſwy-ſwy*:

11 A thoddi o honoch eich bŷd ar ſôd yn llonydd, a gwneuthur *eich gorchwylion* eich hunain, a gweithio â'ch dwylo eich hunain, (megis y gorchymynnaſom i chwi:)

12 Fel y rhodioch yn weddaidd tu ac at yrhai ſy oddi allan, ac na byddo arnoch eithiu ‖ dim. ‖Neb.

13 Ond ni ewyllyſiwn, frodyr, i chwi fod heb wybod am y rhai a hunaſant, na chriſtaoch, megis eraill, y rhai nid oes gnoddyn obaith.

14 Canys os ydym yn credu farw Ieſu a'i ad gyfodi, felly y rhai a hunaſant yn yr Ieſu, a dwg Duw hefyd gyd ag ef.

15 Canys hyn yr ydym yn ei ddywedyd wrthych yngair yr Arglwydd, na byddi ni y rhai byw, y rhai a adewir hyd ddyfodiad yr Arglwydd, rag-flaenu y rhai a hunaſant.

16 Oblegid yr Arglwydd ei hun a ddeſcyn o'r nef gyd a ‖ bloedd, a llef yr Archangel, ac ag vdcorn Duw: a'r meirw yn Ghriſt a gyfodant yn gyntaf: ‖Gawr.

17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gippir i fyny gyd a hwynt yn y cymmylau, i gyfarfod a'r Arglwydd yn yr awyr: ac felly y byddwn yn waſtadol gyd a'r Arglwydd.

18 Am hynny ‖ diddenwch eich gilydd a'r ymadroddion hyn. ‖Cynghorwch.

PEN. V.

1 Y mae eſe yn mynegi pha ddo, ac yn dangos (ſel o'r blaen) adfyd dyfodiad Chriſt yr farn, 16 ac yn rhoddi amryw orchymmynion, 23 ac felly yn aſwedduu ei Epiſtol.

EIthr am yr amſeroau a'r prydiau, frodyr, nid rhaid i chwi ſcrifennu o honof atoch.

2 Oal gid chwi a wyddoch eich hunain yn hyſpys, mai felly y daw dydd yr Arglwydd, fel lleidr yn y nos.

3 Canys pan ddywedant, Tangneddyf, a diogelwch; yna y mae dinſtr disymmwth yn dyfod ar eu gwartha, megis gwewyr eſcoreu yn y fo beichiog: ac ni dangant hwy ddim.

4 Ond chwy-chwi, frodyr, nid ydych mewn tywyllwch, fel y goddiweddo y dydd hwnnw chwi megis lleidr.

5 Chwy-chwi oll plant y goleuni ydych, a phlant y dydd: nid ydym ni o'r nôs, nac o'r tywyllwch.

6 Am hynny na chyſcwn, fel ‖ rhai eraill, e thr gyſgu, ond a byddwn ſobr. ‖Eraill.

7 Canys y rhai a gyſcant, y nôs y cyſcant: a'r rhai a feddwant, y nos y meddwant.

8 Eithr nyni, gan ein bod o'r dydd, byddwn ſobr, wedi ymwiſco a dwyfronneg ffydd a chariad, ac â gobaith iechydwriaeth yn lle helm.

9 Canys nid appwyntiodd Duw nyni i ddigoſtiwt, ond i gaffael iechydwriaeth, trwy ein Harglwydd Ieſu Grift,

10 Yr hwn a fu farw troſom: fel pa vn bynnag a wnelom ai gwilied, ai cyſcu, y byddom fyw gyd ag ef.

11 O herwydd pa ham cynghorwch ei gilydd, ac aeileadwch bob vn ei gilydd, megis ac yr ydych yn gwneuthur.

12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, adnabod y rhai ſy yn llafurio yn eich myſc, ac yn eich llywodraethu chwi yn yr Arglwydd, ac yn eich ‖ rhybuddio: ‖Cyng.

13 A gwneuthur cyfrif mawr o honynt mewn cariad, er mwyn eu gwaith: byddwch dangnheddfus yn eich plith eich hunain. bwy.

14 Ond yr ydym yn deſiyl arnoch, frodyr, rhybuddiwch y rhai ‖ afreolas, diddenwch y gwan eu meddwl, cynheliwch y gwanaidd, byddwch ymaruus wrth bawb. ‖Allan o drefn.

15 Gwelwch na thalo neb ddrwg dros ddrwg i neb: eithr yn waſtadol ar ol uwch yr hyn ſydd dda, tu ac attoch ei gilydd, a thu ac at bawb.

16 Byddwch lawen yn waſtadol.

17 Gweddiwch yn ddibaid.

18 Ym mhob dim diolchwch: canys hyn yw ewyllys Duw yngHrift Ieſu tu ac attoch chwi. ‖Am danoch.

19 Na ddiffoddwch yr yſpryd.

20 Na ddirmygwch brophwydoliaethau.

21 Proſwch bob peth, daliwch yr hyn ſy dda.

22 Ymgedwch rhag pob ‖ ffurfiau drygioni. ‖Mâth ar ddrwg

23 A Duw y tangneddyf a'ch ſanctelo chwi yn gwbl oll: a chadwer eich yſpryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn dihalog yn dyfodiad ein Harglwydd Ieſu Ghriſt.

24 Ffyddlon yw'r hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'i gwna.

25 O frodyr, gweddiwch drofom.

26 Anhogenwch yr holl frodyr a chuſan ſanctaidd.

27 Yr wyf yn eich tyngheddu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn i'r holl frodyr ſanctaidd.

28 Gras ein Harglwydd Ieſu Ghriſt fyddo gyd a chwi. Amen

Y cynt i at y Theſſaloniaid a ſcrifennwyd o Athen.

AIL EPISTOL PAUL YR APOSTOL At y THESSALONIAID.

PEN. I.

1 Y mae S. Paul yn ſpyſu iddynt ddiolch yr oeda eſe yn mdawl am eu ffydd a'i cariad, a'i dawnedd hwynt: 11 a chyfod hynny yn gofod Hawer o reſymmau ar lawr, iw cyſaro hwy mewn erlid; a'r penaſ o'r rhai hyn a gymmerir oaawrth gyſtawn farn Duw.

PAVL, a Siluanus, a Thimoth us, at Eglwys y Theſſaloniaid, yn Nuw ein Tad, a'r Arglwydd Ieſu Grift:

2 Gras i chwi a thangneddyf o'ddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Ieſu Grift.

3 Dioleh yddylem ni i Dduw yn waſtadol dros ſoch frodyr, fel y mae yn addas, oblegid bôd eich ffyda chwi yn mawrygynyddu, a chariad pôb vn o honoch oll tu ac at ei gilydd yn chwanegu:

4 Hyd onid yrym ni ein hunain yn ‖ gorfoleddu ynoch chwi yn Eglwſi Duw, o herwydd eich amynedd chwi a'ch ffydd, yn eich oll erlidiau, a'r gorthrymderau yr ydych yn eu goddef. ‖Ymffrodd fyn.

5 Yr hwn ſydd arwydd gol un o gyfiawn farn Duw, fel i'ch cyfrifer yn deilwng i deyrnas Duw, er mwyn yr hon yr ydych hefyd yn goddef:

6 Canys cyfiawn yw ger bron Duw, dalu cyſtudd i'r rhai ſy yn eich cyſtuddio chwi:

7 Ac i chwithau y rhai a gyſtuddir, eſmwythâd gyd a ni, yn ymddangoſiad yr Arglwydd Ieſu o'r nef, ſyda'i angelion nerthol, ‖Gyd ag angelion

8 I A thân fflamllyd, gan roddi dial i'r ſawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn vfyddhau i'r ‖ Mewn. Efengyl ein Harglwydd Iſu Grift: ei nerth

9 Y rhai a ddioddefant yn goſpedigaeth, ddi- ſan. nitif

nistr tragwyddol, oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddiwrth ogoniant ei gadernid ef:

10 Pan ddêl efe iw ogoneddu yn ei Sanct, ac i fôd yn rhyfeddol yn y rhai oll fy'n credu (o herwydd i'n tystiolaeth ni yn eich mysc chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnnw.

11 Am ba achos yr ydym hefyd yn gweddio yn wastadol trosoch, ar fod i'n Duw ni eich cyfrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth *hon*, a chyflawni holl fodlonrwydd ‖ ei ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol:

12 Fel y gogonedder Enw ein Harglwydd Iesu Crist ynoch chwi, a chwithau ynddo ynte∫, yn ôl gras ein Duw ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

PEN. II.

1 *Mae efe yn ymddi∫so iddynt barhau yn ddi∫igl yn y gwirioneedd a ditrb mi∫ant, 3 ac yn dangos y bydd ymadawiad oddiwrth y ffydd 9 ac y dat-cuddir Anghrist, cyn dy∫od dydd yr Arglwydd: 15 ac yn yn ail adroddes gyngor o'r blaen, ac yn gweddio tro∫tynt hwy*

AC yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, er dy-fodiad ein Harglwydd Iesu Grist, a'n cydgynhulliad ninneu atto ef,

2 Na'ch sigler yn fuan ‖ oddiwrth *eich* meddwl, ac na'ch cynhyrfer, na chan y∫pryd, na chan air, na chan lythyr megis oddi wrthym ni, fel pe bai ddydd Christ yn gy∫agos.

3 Na thwyllie neb chwi mewn vn modd: oblegid *ni* *ddaw y dydd hwnnw* hyd oni ddêl ymadawiad yn gyntaf, a datcuddio dyn pechod, mab y golledigaeth,

4 Yr hwn ſydd yn gwrthwynebu, ac yn ymddercha∫u ‖ goruwch pôb ‖ peth a elwir yn Dduw, neu a addolir; hyd onid yw efe megis Duw, yn eistedd yn-Nheml Dduw, ac yn ei ddangos ei hun mai Duw ydyw.

5 Onid côf genwch chwi, pan oeddwn i etto gyd â chwi, ddywedyd o honof y pethau hyn i chwi?

6 Ac yr awron chwi a wyddoch yr hyn ſydd yn attal, fel y datcuddier ef yn ei bryd ei hun.

7 Canys y mae dirgelwch yr anwiredd yn gweithio eu∫u∫; yn vnic yr hwn ſydd yr awron yn attal, *a etsyl* nes ei dynnu ymmaith.

8 Ac yna y datcuddir yr anwir *hwnnw*, yr hwn a ddi∫etha'r Arglwydd ag y∫pryd ei enau, ac a ddi-lea â di∫cleirdeb ei ddy∫odiad:

9 *Sef* yr hwn y mae ei ddy∫odiad yn ôl gweithrediad Satan gyd â phob nerth, ac arwyddion, a rhyfeddodau gau,

10 A phôb ditchell anghy∫iawnder, yn y rhai colledig: am na dderbyniasant gariad y gwirioneedd, fel y byddent gadwedig.

11 Ac am hynny y dens yu Duw iddynt hwy ‖ anry∫u∫edd cadarn, fel y credont gelwydd:

12 Fel y barner yr holl rai nid oeddynt yn credu i'r gwirioneedd, ond yn ymfodloni mewn anghy∫iawnder.

13 Eithr nyni a ddylem ddiolch yn wa∫tad i Dduw trosoch chwi, frodyr caredig gan yr Arglwydd, oblegid i Duw o'r dechreuad eich ethol chwi i i∫echydwriaeth, trwy sancteiddiad yr Y∫pryd, a ffydd ‖ i'r gwirioneedd:

14 I'r hyn y galwodd efe chwi trwy ein Efengyl ni, i feddiannu gogoniant ein Harglwydd Iesu Grist.

15 Am hynny, frodyr, sefwch, a deliwch y traddodiadau a ddy∫cas∫och, *pa vn bynnag* ai trwy ymadrodd, ai trwy ein Epistol ni.

16 A'n Harglwydd Iesu Grist ei hun, a Duw a'n Tad, yr hwn a'n caroodd ni, ac a roddes i ni ddiddanwch tragwyddol, a gobaith da trwy ras,

17 A ddiddano eich calonnau chwi, ac a'ch sicrhâo ym mhob gair, a gweithred dda.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn dei∫yu eu gweddiau hwy tro∫o∫ o hun, 3 yn y∫tiolaethu pa bryder oedd ganddo arnynt, 5 ac yn gweddio ar Dduw tro∫tynt hwy, 6 ac yn rhoddi awdurdod erchymmynion, yn enwedig i ochelyd ſegurydd, a chymdeithas rhai drwg, 16 ac yn dymuno iddynt trwy weddio, a'n hannerch hwy,*

BEllach, frodyr, gweddiwch tro∫om ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogoneddu, megis gyd â chwithau:

2 Ac ar ein gwared ni oddi wrth ddynion ‖ anhywaith a drygionus: canys nid *oes* ffydd gan bawb ‖ *Neu, allan o'r*

3 Eithr ffyddlon yw 'r Arglwydd, yr hwn a'ch *lle*, sicrhâ chwi, ac *a'ch* ceidw rhac drwg.

4 Ac y mae genym hyder yn yr Arglwydd am danoch, eich bôd yn gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau yr ydym yn eu gorchymmyn i chwi.

5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich calonnau chwi at gariad Duw, ac i ymaros am Grist.

6 Ac yr ydym yn gorchymmyn i chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd Iesu Grist, dynnu o honoch ymmaith oddi wrth beb brawd a'r ſydd yn rhodio ‖ yn afreolus, ac nid yn ôl y traddodiad a dderbyniodd *ese* genym ni. ‖ *Allan o'r dre∫n.*

7 Canys *chwi* a wyddoch eich hunain, pa fodd y dylech ein dilyn ni; oblegid ni buom ‖ afreolus yn eich plith chwi: ‖ *Allan o'r dre∫n.*

8 Ac ni fwyttaſom fara neb yn rhâd: ond trwy weithio mewn llafur a lludded, nôs a dydd, fel na phwy∫em ar neb o honoch chwi.

9 Nid o herwydd nad oes genym awdurdod, ond fel i'n rhoddem ein hunain yn fiampl i chwi i'n dilyn.

10 Canys pan oeddym he∫yd gyd â chwi, hyn a orchymymnaſom i chwi, os byddai neb ni fynai weithio, na chai fwytta chwaith.

11 Canys yr ydym yn clywed fôd rhai ynrhodio yn eich plith chwi ‖ yn afreolus, heb weithio ‖ *Allan o'r dre∫n.* dim ond bôd yn rhodre∫gar.

12 Ond i'r cy∫rwn gorchymyn yr ydym, a'n hannog trwy ein Harglwydd Iesu Grist, ar *iddynt* weithio trwy lonyddwch, a bwytta en bara en hunain.

13 A chwithau, frodyr, na ddeffygiwch yn gwneuthur daioni.

14 Ond od oes neb heb vfyddhau i'n gair, ‖ trwy ‖ trwy 'r llythyr *ymma*, y∫pyſwch hwnnw: ac *ymdhyr.* na fydded i chwi gymdeithas ag ef, megis y cy-wilyddio efe. *y∫pyſwch y dyn*

15 Er hynny na chymmerwch *ef* megis gelyn, eithr ‖ cynghorwch *ef* fel brawd. *hwnw.* ‖ *Rhybu∫*

16 Ac Arglwydd y tangneddyf ei hun a roddo i chwi dangneddyf yn wa∫tadol, ym mhob modd. Yr Arglwydd a *fyddo* gyd â chwi oll. *ddiwch*

17 Yr annerch a'm llaw i Paul fy hun: yr hyn ſydd arwydd ym mhob Epistol: fel hyn yr ydwy∫ yn ſcrifennu.

18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Thessaloniaid a ſcrifennwyd o Athen

¶ EPISTOL CYNTAF PAVL YR APOSTOL at TIMOTHEVS.

PEN. I.

1 Y mae Paul yn dwyn ar gof i Timotheus y fiars a roddasei ese iddio, wrth fynedi i Macedonia. 5 Iawn arfer a diwedd y Gyfraith. 11 Yr efengyl galw S. Paul i fod yn Apostol. 20 Am Hymeneus ac Alexander.

PAul Apostol Iesu Christ yn ôl gorchymmyn Duw ein Iachawdr, a'r Arglwyd Iesu Grist, ein *gobaith:

*Col.1.27

2 At Timotheus fy mab naturiol yn ffydd; gras, trugaredd, a thangneddyf oddi wrth Dduw ein Tâd, a Christ Iesu ein Harglwydd.

3 Megis y deisyfais arnat aros yn Ephesus, pan aethym i Macedonia, fel y gellit rybyddio rhai na ddysconi ddim amgen:

*Pen.4.7

4 Ac na ddalionti ar *chwedlau, ac achau anorphen, y rhai sy 'n peri cwestiwnau yn hytrach nag ‖ *Mewn.* adeiladaeth ddwyiol, yr hon sydd ‖ trwy ffydd; *gwna felly.*

*Rhuf. 13.10.

5 Eithr *diwedd y gorchymmyn yw cariad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd ddiragrith.

6 Oddi wrth yr hyn bethau y gŵyrodd rhai, ac y troesant heibio at ofer-siarad:

7 Gan ewyllysio bôd yn athrawon o'r Ddeddf, heb ddeall na pha bethau y maent yn eu dywedyd, nac am ba bethau y maent yn taeru.

*Rhuf. 7.12.

8 Eithr *nyni a wyddom mai *da yw 'r Gyfraith, os arfer dŷn hi yn gyfreithlon:

9 Gan wybod hyn, nad i'r *cyfiawn y rhoddwyd y Gyfraith, eithr i'r *rhai digyfraith ac anufydd, i'r rhai annuwiol, a phechaduriaid, i'r *rhai disanctaidd a halogedig, i dâd-leiddiaid, a mam-leiddiaid, i leiddiaid dynion,

10 I butein-wŷr, i wrryw-gydwŷr, i ladron dynion, i gelwydd-wŷr, i anudon-wŷr: ac os *oes* dim arall yn wrthwynteb i athrawiaeth iachus:

‖ *Ogoneddus.*

11 Yn ôl Efengyl ‖ gogoniant y bendigedig Duw am yr hon yr ynddirtiedwyd i mi.

12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn a'm nerthodd i, *sef* Christ Iesu ein Harglwydd, am iddo fy nghyfrif yn ffyddlon, gan fy ngosod yn y weinidogaeth:

13 Yr hwn oeddwn o'r blaen yn gablwr, ac yn erlidiwr, ac yn drahaus: eithr mi a gefais drugaredd, am i mi yn ddiarwybod ei wneuthur ‖ trwy anghrediniaeth:

‖ *Mewn.*

14 A gras ein Harglwydd ni a dra-amlhâodd gyd â ffydd a chariad, yr hwn sydd yn Grist Iesu.

15 Gwîr yw 'r gair, ac yn haeddu pôb ‖ derbyniad, ddyfod Christ Iesu i'r bŷd i gadw *pechaduriaid, o ba rai, ‖ pennaf ydwyfi.

‖ *Croeso.* *Matth. 9.13.

16 Eithr o achos hyn y cefais drugaredd, fel y dangosei Iesu Grist ynofi ‖ yn gyntaf, bôb hiroddef, er siampl i'r rhai a gredant rhag-law ynddo ef, i fywyd tragwyddol.

‖ *Blaenaf.* ‖ *Yn, y blaenaf.*

17 Ac i'r brenin tragwyddol, anfarwol, anweledig, i'r Duw vnic ddoeth, *y byddo* anrhydedd, a gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

18 Y gorchymmyn hwn yr ydwyf yn ei roddi i ti, *fy* mab Timotheus, yn ôl y prophwydoliaethau a gerddasant o'r blaen am danat, ar fawrio o honot ynddynt *filwriaeth dda:

*Pen.6.13

19 Gan fôd gennit ffydd, a chydwybod dda, yr hon a wrthododd rhai, ac a wnaethant long-ddrylliaid am y ffydd.

20 O ba rai y mae Hymæneus ac Alexander: y rhai a *roddais i Satan, fel y dyscent na chablent.

*1.Cor. 5.5.

PEN. II.

1 Bod yn iawn gweddio a diolch tros bob dyn; 9 pa fodd y dylai gwragedd ymwrwisio. 12 Rad ydys yn canhiadu iddynt na dyscu na bod yn benn: 15 y byddant hwy gadwedig, er bod ynddynt arwydd o ddigofaint Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os bwy a arbosant yn y ffydd.

‖ *Annle wyl.*

¶ YNghori yr ydwyf am hynny yn mlaen pôb peth fôd ymbiliau, gweddiau, deisyfiadau, a thalu diolch, dros bôb dŷn:

‖ *Neu, awdurdod.*

2 Dros frenhinoedd, a phawb sy mewn goruchafiaeth: fel y gallom ni fyw yn llonydd ac yn hedduchol, mewn pôb duwioldeb ac honestrwydd.

3 Canys hyn sydd dda a chymmeradwy ger bron Duw ein Ceidwad,

4 Yr hwn sydd yn ewyllysio bôd pôb dŷn yn gadwedig, a'i dyfod i wybodaeth y gwirionedd.

‖ *Yn deisyfiadau.* *2.Tim. 1.11.

5 Canys yn Duw *sydd*, ac yn cyfryngŵr hefyd rhwng Duw a dynion, y dŷn Christ Iesu:

6 Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn bridwerth dros bawb, ‖ iw dystiolaethu yn yr amseroedd priawd.

‖ *Rac ammau.* *1.Pet. 3.4.

7 *I'r hyn i'm gosodwyd i yn bregethwr ac yn Apostol, (y gwîr yr wyf yn ei ddywedyd yn Ghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd) yn Athro y Cenhedloedd, mewn ffydd a gwirionedd.

8 Am hynny yr wyf yn ewyllysio i'r gwŷr weddio ym mhôb man, gan ddercha'n dwylo sanctaidd, heb na digter ‖ na dadl.

9 *Yr vn modd hefyd, bod i'r gwragedd eu trefnu eu hunain mewn dillad gweddus, gyd â gwyldeb a sobrwydd, nid a gwallt plethedig, neu aur, neu emmau, neu ddillad gwerthfawr:

*1.Cor. 14.13.

10 Ond (yr hyn *sy* yn gweddu i wragedd a fo yn proffessu duwioldeb) â gweithredoedd da.

*1.Cor. 11.3.

11 *Dysced gwraig mewn distawrwydd gyd â phob gostyngeiddrwydd.

12 Ond nid wyf yn caniadu i wraig athrawiaethu, nac ymawdurdodi ar y gŵr, eithr bôd mewn distawrwydd.

*Gen. 1.27.

13 Canys *Addaf a luniwyd yn gyntaf, yna Efa.

*Gen. 3.6.

14 Ac nid Addaf a dwyllwyd: eithr y *wraig wedi ei thwyllo, oedd yn y camwedd.

15 Eithr cadwedig fydd wrth ddwyn plant, os arhosant hwy mewn ffydd, a chariad, a sanctteiddrwydd, ynghyd â sobrwydd.

‖ *Yn plant.*

PEN. III.

1 Cynneddfau Escobion. a Diaconiaid, a'i gwragedd; 14 A pha ham y mae'r Apostol yn scrifennu'r pethau hyn at Timotheus. 15 Yngŵyddor yr Eglwys, a'r gwirionedd a ddysgir ynddi.

GWîr yw 'r gair, Od yw neb yn chwennych swydd Escob, gwaith da y mae yn ei chwennych.

*Titus 1.6.

2 Rhaid gan hynny i Escob fôd * yn ddi-argyoedd, yn ŵr vn wraig, yn wiliadwrus, yn sobr, yn weddaidd, yn llettengar, yn athrawaidd:

3 Nid yn wîn-gar, nid yn darawndd, nid yn

budr-elwa: eithr yn dirion, yn anymladdgar, yn ddi-arian-gar:

4 Yn llywodraethu ei dŷ ei hun yn dda, yn dal ei blant mewn vfydd-dod, yngbyd â phob honeſtrwydd:

5 (Oblegid oni feidr vn llywodraethu ei dŷ ei hun, pa ſodd y cymmer eſe ofal dros Eglwys Dduw?)

6 Nid yn newyddian *yn y ffydd*, rhag iddo ymchwyddo, a ſyrthio i ddamnedigaeth diafol.

7 Ac y mae yn rhaid iddo ef beſyd gael tyſtiolaeth dda gan y rhai oddi allan: rhag iddo ſyrthio i wradwydd, ac i fagl diafol.

8 *Rhaid* i'r Diaconiaid yr vn ſiunyd, *ſôd* yn honeſt, nid yn ddau-eiriog, nid yn ymroi i win lawer, nid yn budrelwa:

9 Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwybod bur.

10 A phrofer y rhai hynny beſyd yn gyntaf, yna gwaſanaethant ſwydd Diaconiaid, os byddant ddiargyoedd.

11 *Y mae yn rhaid iw* gwragedd yr vn modd *ſôd* yn honeſt, nid yn enllibaidd, yn ſobr, yn ffyddlon ym-mhob peth.

12 Bydded y Diaconiaid yn wŷr vn wraig, yn llywodraethu eu plant, a'u tai eu hunain, yn dda.

13 Canys y rhai a waſanaethant ſwydd Diaconiaid yn dda, ydynt yn ennill iddynt eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd *ſydd* ynghriſt Ieſu.

14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu ſcrifennu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder.

15 Ond os tariaf yn hir, fel y gwypech pa ſodd y mae yn rhaid *i ti* ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw Eglwys y Duw byw, colofn a ſylfaen y gwirionedd.

16 Ac yn ddi-ddadl, mawr yw dirgelwch duwioldeb: Duw a ymddangoſodd yn y cnawd, a gyfiawnhawyd yn yr Yſpryd, a welwyd gan Angelion, a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i fyny mewn gogoniant.

PEN. IIII.

1 *Y mae eſe yn prophwydo ymadawiad oddiwrth y ffydd, yn yr amſeroedd diweddaf: 6 Ac er anwyu na byddei i Timotheus ballu yn ei ſwydd, y mae eſe yn rhoi iddo amryw gynghorion ynghylch bywyd.*

AC y mae'r Yſpryd yn eglur yn dywedyd yr ymedy rhai yn yr amſeroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i yſprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid,

2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, a'u cydwybod eu hunain wedi ei ſerio â haiarn poeth,

3 Yn gwahardd priodi, *ac yn trefdi* ymattal oddiwrth ſwydydd, y rhai a greawdd Duw i'w derbyn trwy roddi diolch gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenant y gwirionedd.

4 Oblegid *y mae* pob peth a greodd Duw yn dda, ac nid *oes* dim iw wrthod, os cymmerir trwy dala diolch.

5 Canys y mae wedi ei ſancteiddio gan air Duw a gweddi.

6 Os goſodi y pethau hyn o flaen y brodyr, ti a fyddi weniedig da i Ieſu Grift, wedi dy faeu yngeiriau'r ffydd, ac athrawiaeth dda, yr hon a ddilynaiſt.

7 Eithr gâd heibio halogedig, a gwrachiaidd chwedlau: ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.

8 Canys i ychydig y mae ymarfer corfforol yn ſuddiol: eithr duwioldeb ſydd ſuddiol i bôb peth, a chenddi addewid o'r bywyd *y ſydd yr* awron, ac o'r hwn a fydd.

9 Gwir *yw* 'r gair, ac yn haeddu pôb derbyniad.

10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwradwyddo, o herwydd i nobeithio yn y Duw byw, yr hwn yw achubydd pôb dŷn, yn enwedig y ffyddloniaid.

11 Y pethau hyn gorchymmyn a dyſc.

12 Na ddiyſtyred neb dy ieuengtid ti, eithr bydd yn eſampl i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yſpryd, mewn ffydd, mewn purdeb.

13 Hyd *oni* ddelwyf, glŷn wrth ddarllein, wrth gynghori, wrth athrawiaeth.

14 Nac eſceluſa y dawn ſydd ynot, yr hwn a rodded i ti trwy brophwydoliaeth, gyd ag arddodiad dwylo yr Henuriaeth.

15 Myſyria ar y pethau hyn, ac yn y pethau hyn aros: fel y byddo dy gynnydd yn eglur i bawb.

16 Gwilia arnat dy hun, ac ar yr athrawiaeth: aros ynddynt: canys os gwnei hyn, ti a'th gedwi dy hun, a'r rhai a wrandawant arnat.

PEN. V.

1 *Rhetolau yw dilyn w th geryddu.* 3 *Ynghylch gwragedd gweddwon*, 17 *a Henuriaid.* 23 *Cyngor ynghylch iechyd Timotheus.* 24 *Bod pechodau rhai yn myned or blaen i farn, ar eiddo eraill yn canlyn.*

NA cherydda Henaf-gŵr, eithr cynghora ef megis tâd, a'r rhai ieuainge, megis brodyr:

2 Yr hên wragedd, megis mammau: y rhai ieuainge, megis chwioryde, gyd â phôb purdeb.

3 Anrhydedda'r gwragedd gweddwon, y rhai ſy wîr weddwon.

4 Eithr o byddvn weddw a chiddi blant neu wyrion, dyſcant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref, a thalu'r pwyth iw rhieni: canys hynny ſydd dda, a chymmeradwy ger bron Duw.

5 Eithr yr hon *ſydd* wîr weddw ac vnic, ſydd yn gobeithio yn Nuw, ac yn parhau mewn ymbiliau, a gweddiau, nôs a dydd.

6 Ond yr hon *ſydd* drythyll, a fu farw, er ei bôd yn fyw.

7 A gorchymmyn y pethau hyn, fel y byddont ddiargyoedd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod tros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, eſe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw nâ'r di-ffydd.

9 Na ddewiſer yn weddw vn a fo tan dri-gein-mlwydd oed, yr hon fu wraig i vn gŵr:

10 Yn dda ei gair am weithredoedd da: os dygoddhi blant i fyny, os bu letteugar, o golchodd hi draed y Sainct, o chynhorthwyodd hi y rhai cyſtuddiol, o dilynodd hi bôb gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwon ieuainge: canys pan ddechreuont ymdrythyllu yn erbyn Chriſt, priodi a fynnant;

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd, y maent yn dyſcu bôd yn ſegur, gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ: ac nid yn ſegur yn vnic, eithr hefyd yn wâg-ſiaradus, ac yn rhodreſ-gar, gan adrodd pethau nid ſynt gymmwys.

14 Yr wyf yn ewyllyſio gan hynny i'r rhai ieuainge briodi, planta, gwarchod y tŷ, heb roi dim achlyſur i'r gwrth-wynebwr i ddifenwi.

15 Canys y mae rhai eiſus wedi gŵyro ar ôl Satan.

16 Od

New.
Creeſu.
Dyſcu.
Yn mhob peth.
Mewn pob diwirdeb.
Yn hyny yn foe-thus.
Nacheyf-riſer yn mbliith y wîas gwe-ddwon.

16 Od oes gan ŵr ûen wraig ffyddlon, *wragedd* gweddwon, cynorthwyant hwynt, ac na phwyſer ar yr Eglwys, fel y gallo hi ddiwallu y gwîr weddwon.

17 Cyfriſer yr Henuriaid ſy'n llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dau-ddyblyg : yn enwedig y rhai ſy yn poeni yn y gair a'r athrawiaeth.

*Deu. 25. 4. 1 cor. 9.9. *Matth. 10.10. 18 Canys y mae yr Scrythur yn dywedyd, *Na chae ſefin yr ŷch ſydd yn dyrnu yr ŷd : Ac, *Y mae'r gweithiwr yn haeddu ei gyflog.

19 Yn erbyn Henuriad na dderbyn achwyn, oddieithr ‖ tan ddau neu dri o dyſtion.

‖ *Neu, ger bron dau.*

20 Y rhai ſy'n pechu, ‖ ceryddа yngwydd pawb, fel y byddo ofn ar y lleill.

‖ *Neu, erbyn.*

21 ‖ Gorchymmyn yr ydwyf ger bron Duw, a'r Arglwydd Ieſu Grift, a'r etholedig Angelion, gadw o honot y pethau hyn heb rag-farn, heb wneuthur dim ‖ o gyd bartiaeth.

‖ *Dir. Apoſtolaeth.* ‖ *O dueddi hun yn bur.*

22 Na ddôd dilwylo yn ebrwydd ar neb, ac na ſydd gyfrannog o bechodau rhai eraill : cadw dy hun yn bur.

23 Nac ŷf ddwfr yn hwy : eithr arfer ychydig wîn, er mwyn dy gylla, a'th fynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion ſydd amlwg o'r blaen, yn rhag-flaenu i farn : eithr rhai ſydd yn eu canlyn hefyd.

25 Yr yw ffunyd hefyd y mae gweithredoedd da yn amlwg o'r blaen : a'r rhai ſy amgenach, ni's gellir eu cuddio.

PEN. VI.

1 *Dyled gweiſion yw meiſtred.* 3 *Am ochelud athrawon newydd.* 6 *Duwioldeb ſydd elw mawr :* 10 *a chwant arian ydyw gwreiddyn pob drwg.* 11 *Beth a ddylei Timotheus ochelyd a'i ddilyn :* 17 *Am ba beth yr oedd ddo rybuddio y cyfoethogion.* 20 *Am gadw yr athrawiaeth iawn : a gochelud ſiaradach ofer.*

*Ephes. 6.5. colos. 3.22. 1 pet. 2. 18. CYnuiſer ac ſy wasanaeth-wŷr tan yr iau, tebiant eu meiſtred eu hun yn deilwng o bôb anrhydedd ; fel na chabler Enw Duw, a'i athrawieth ef.

2 A'r rhai ſy a meiſtred ganddynt yn credu, na ddiyſtyrant *hwynt*, o herwydd eu bôd ya frodyr : eithr yn hytrach gwasanaethant *hwynt*, am eu bôd yn credu, ac yn gyfrannogion o'r lleſdd. Y pethau hyn dyſc, a chynghera.

3 Od oes neb yn dyſcu yn amgenach, ac heb gytuno ag iachus eiriau ein Harglwydd Ieſu Grift, ac â'r athrawiaeth ſydd arôl duwioldeb,

‖ *Gr. yn glâſs.* 4 Chwyddo y mae, heb ŵybod dim, eithr ‖ amhuyllo yng'lŷn cweſtiwnau, ac ymryſon ynghylch geiriau : o'r rhai y mae cenfigen, ymryſon, cableddau, drwg dybiau, yn dyfod,

5 Cyndyn ddiadlau dynion llygredigion meddwl, heb tôd y gwirionedd gan ddynt ; yn tybied mai ſiw yw duwioldeb : cilia oddi wrth y cyfryw.

6 Ond elw mawr yw duwioldeb gyd â bodlonrwydd.

7 Canys *ni ddygaſom ni ddim i'r bŷd, ac eglur *yw* na allwn ddwyn dim allan chwaith. *Preg. 5.15. 1 Tim. 6.7.

8 Ac o bydd genym ymborth a dillad, ymfodlonwn ar hyuny. 1.31.

9 Ond y rhai *ſydd* yn ewyllyſio ymgyfoethogi, ſyddyn ſyrthio i brofedigaeth a magl, a llawer o chwantau ynfyd, a niweidiol, y rhai ſy yn boddi dynion i ddiniſtr a cholledigaeth.

10 Canys gweiddyn pôb drwg yw arian-garwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornaſant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanaſant eu hunain â llawer o ofidiau.

11 Eithr tydi, ŵr Duw, gochel y pethau hyn : a dilyn gyfiawnder, duwioldeb, ffydd, cariad, ammynedd, addfwyndra.

12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech y ffydd, cymmer afael ar y bywyd t agwyddol, i'r hwn hefyd i'th alwyd, ac y profeſſaiſt brofes dda ger bron llawer o dyſtion.

13 *Yr ydwyf yn gorchymmyn i ti ger bron Duw, yr hwn ſydd yn bywhau pôb peth, a *cher bron* Chriſt Ieſu *yr hwn tan Pontius Pilat a dyſtiodd ‖ brofeſſ dda : *Pen. 5.21. * Ioan. 18.37. ‖ *Gyſſeiliaeth.*

14 Gadw o honot y gorchymyn *hwn*, yn ddifeius, yn ddiargyoedd, hyd ymddangoſiad ein Harglwydd Ieſu Grift.

15 Yr hwn yn ei amſerau priod a ddengys y bendigedig a'r unic Bensaeth, Brenin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr arglwyddi :

16 Yr hwn yn unic ſydd ganddo anfarwoldeb, *ſydd* yn trigo yn y goleuni ni eilir dyfed atto : *yr hwn ni's gwelodd yn dŷn, ac ni's dichon ei weled : i'r hwn *y bydo* anrhydedd, a gallu tragywyddol. Amen. *Ioa.1.18. 1 Ioa.4.12.

17 Gorchymmyn i'r rhai ſy olndog yn y bŷd ymma, na bydd ant vchel feddwl, ac na obeithiont mewn ‖ golud anwadal, ond yn y Duw byw, yr hwn ſydd yn helaeth yn rhoddi i ni bob peth i'w mwynhau : ‖ *Anwadalwch golud.*

18 Ar iddynt wneuthur daioni, ymgyfoethogi mewn gweithredoedd da, ſod yn hawdd ganddynt roddi, a chyfrannu :

19 *Yn troſſori iddynt eu hunain ſail dda erbyn *yr amſer* ſydd ar ddyfod, fel y caffont afael ar y bywyd tragwyddol. *Matth. 6.20. luc. 12.33.

20 O Timotheus, cadw yr hyn a roddwyd iw gadw attat, gan droi oddi wrth halogedig eſerſain, a gwrthwyneb gwybodaeth, a gam-henwir *felly* :

21 Yr hon tra yw rhai yn ei ‖ phroffeſſu, hwy a gyfeiliornaſant o ran y ffydd. Gras ſyddo gyd â thi. Amen. ‖ *Haddef.*

¶ Y cyntaf at Timotheus a ſcrifennwyd o Laodicea, yr hon yw priſ ddinas Phrygia Paciana.

¶ AIL

¶ AIL EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT TIMOTHEVS.

PEN. I.

1 *Strech Paul tuag at Timotheus: a'r ffydd ddiffuant oedd yn Timotheus, ac yn ei fam, a'i nain.* 6 *Ei annog ef i gyffroi rhoddiad Duw oedd yndo ef:* 8 *I fod yn ddiarswydad, ac yn ddioddefgar mewn eſtlid:* 13 *Ac i barhau yn y mir athrawiaeth a ddyſcaſei ganddo ef.* 15 *Yngholch Phygelus a Hermogenes: a cholod Onesiphorus.*

PAul Apoſtol Iesu Criſt trwy ewyllys Duw, yn ol addewid y bywyd, yr hwn ſydd ynGhriſt Ieſu,

2 At Timotheus, *ſy* nab anwyl i gras, trugaredd, a thangneddyf, oddi wrth Duw Tâd, a Chriſt Ieſu einHarglwydd.

3 Y mae gennif ddiolch i Dduw, yr hwn yr ydwyf yn ei waſanaethu o'm rhieni â chydwybod bur, mor * ddibaid y mae gennif geſſa am danat ti, yn ſy ngweddiau, nos a dydd:

4 Gan fawr ewyllyſio dy weled, gan gofio dy ddagrau, fel i'm llanwer o lawenydd:

5 Gan alw i'm cof y ffydd diffuant ſydd ynot ti, yr hon a drigodd yn gyntaf yn dy nain Lois, ac yn dy fam Eunice: a diammeu gennif *ei bod* ynot titheu hefyd.

6 O herwydd pa achos yr ydwyf yn dy goffau i ail-enmyn dawn Duw, yr hwn ſydd ynot, trwy arddodiad fy nwylo i.

7 Canys ni roddes Duw i ni yſpryd ofn, enid *yſpryd* nerthu a chariad, a phwyll.

8 Am hynny na fid arnat gywilydd o dyſtiolaeth einHarglwydd, nac o honof finnau ei garcharor ef: eithr cyd-oddef di gyſtudd â'r Efengyl, yn ol nerth Duw:

9 Yr hwn a'n hachubodd ni, ac a'n galwodd â galwedig eth ſanctaidd: *nid yn ol ein gweithredoedd ni, end yn ol ei arfaeth ei hun a'i ras, yr hwn a roddwyd i ni yn Ghriſt Ieſu, * cyn dechreu'r bŷd:

10 Eithr a ryſlunwyd yr awron trwy ymddangoſiad ein Iachawr Ieſu Criſt, yr hwn a ddidoymmodd angeu, ac a ddug ſywyd ac anllygredigaeth, i oleuni, trwy'r Efengyl.

11 * I'r hon i'm goſodwyd i yn bregethwr ac yn Apoſtol, ac yn athro y Cenhedloedd.

12 Am ba achos yr ydwyf hefyd yn dioddef y pethau hyn: ond nid oes arnaf gywilydd: canys mi a wn i bwy | y credais, ac y mae yn ddiammeu gennif ei ſod ef yn abl i gadw yr hyn a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.

13 Bydded gennit ſurf yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaiſt gennif fi, yn y ffydd, a'r cariad *ſydd* ynGhriſt Ieſu.

14 Y peth a rodded iw gadw attat, cadw trwy'r Yſpryd glân, yr hwn ſydd yn preſwylio ynom.

15 Ti a wyddoſt hyn, ddarfod i'r rhai oll ſy yn Aſia droi oddi wrthif i: o'r ſawl y mae Phygelus a Hermogenes.

16 Rhodded yr Arglwydd drugaredd i dŷ Oneſiphorus: canys eſe a'm llonnodd i yn ſynych, ac nid oedd gywilydd ganddo ſy nghadwyn i.

17 Eithr pan oedd yn Rhufain, *eſe* a'm ceiſiodd yn ddiwyd iawn, ac a'm cafodd.

18 Rhodded yr Arglwydd iddo gael trugaredd gan yr Arglwydd, yn y dydd hwnnw: a mainc a wnaeth eſe o waſanaeth yn Epheſus, | gorau y gwyddoſt ti.

PEN. II.

1 *Ei annog ef i ddiamwadaiwch, ac i barhau, ac i ymwrthyr rhan gwaeinog ſydalon yr Arglwydd, gan gyſtwyn gair Duw yniawn, ac attal ſiarsiach oſer.* 17 *Am Hymenæus a Philetus.* 19 *Bod ſyſiaen yr Arglwydd yn ſicr.* 22 *Y mae yn dyſcu iddo beth ſydd iw ochelud ac iw ddilyn, a pha ſodd y gwnaeth i wenieg yr Arglwydd ymddwyn.*

TYdi gan hynny, fy mâb, ymnertha yn y grâa ſydd ynGhriſt Ieſu:

2 A'r pethau a glywaiſt gennif trwy lawer o dyſtion, traddoda y rhai hynny i ddynion ffyddlon, y rhai a fyddant gymmwys i ddyſcu eraill hefyd.

3 Tydi gan hynny goddef gyſtudd, megis milŵr da i Ieſu Criſt.

4 Nid yw neb ar ſydd yn milwrio yn ymwyſtre â negeſeuon y bywyd *hwn*, fel y rhyngo ſedd i'r hwn a'i dewiſodd yn ſil-wŷr.

5 Ac od ymdrech neb hefyd, ni choronir *ef*, onid ymdrech yn gyreithlon.

6 Y llafur-wr | ſydd yn llafurio, ſydd raid iddo yn gyntaf | dderbyn y ffrwythau.

7 Yſtyria yr hyn yr ydwyf yn ei ddyweyd: a'r Arglwydd a roddo i ti ddeall ym mhôb peth.

8 Cofia gyfodi Ieſu Criſt o blith Daſydd, o feirw, yn ôl fy Efengyl i:

9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef cyſtudd hyd rwymau, fel drwg-weithredwr, eithr gair Duw nis rhwymir.

10 Am hynny yr ydwyf yn goddef pôb peth, er mwyn yr etholedigion, fel y gallent hwythau gael yr iechydwriaeth ſydd ynGhriſt Ieſu, gyd â gogoniant tragwyddol.

11 Gwîr yw 'r gair: canys * os buom feirw gyd *ag ef*, byw fyddwn hefyd *gyd ag ef*:

12 Os dioddefwn, ni a deyrnaſwn *gyd ag ef*: * os gwadwn *ef*, yntef a'n gwâd ninnau:

13 * Os ym ni heb gredu, *eſto* y mae efe yn aros yn ffyddlon: ni'n gall efe ei wadu ei hun.

14 Dwg y pethau hyn ar gôf, gan erchymyn ger bron yr Arglwydd na byddo iddynt ymryſon ynghylch geiriau, *yr hyn* nid yw ſuddiol i ddim, *ond* i ddaccymchwelyd y gwrandawyr.

15 Bydd ddyſal i'th oſod dy hun yn broſedig gan Dduw, yn weithiwr diſcyfl, yn iawn-gyfrannu gair y gwirionedd.

16 Ond halogedig oſer-ſain, gochel: canys cynyddu a wnânt i fwy o annuwioldeb.

17 A'u hymadrodd hwy a yſſa fel cancr: ac o'r cyfryw rai y mae Hymenæus a Philetus:

18 Y rhai o ran y gwirioned a gyfeiliornaſant, gan ddywedyd ddarfod yr adgyfodiad euſys: ac y maent yn dadymchwelyd ffydd rhai:

19 Eithr y mae | cadarn ſail Duw yn ſefyll, a chanddo y ſêl hon, Yr Arglwydd a edwyn y rhai ſydd eiddo ef: a phôb yn ſydd yn henwi Enw Chriſt, ymadawed oddi wrth anghyfiawnder.

20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes yn unig leſtri o aur ac o arian, ond hefyd o bren ac o bridd: a rhai i barch, a rhai i ammarch.

21 Pwy bynnag gan hynny a'i glanhao ei hun o ddi wrth y pethau hyn, eſe a ſydd yn lleſtr i barch, wedi ei ſancteiddio, ac yn gymmwys i'r Arglwydd, wedi ei ddarparu i bob gweithred dda.

22 Ond chwantau ieuengctid, ſo *oddi wrthynt*: a dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad, tangneddyf, gyd â'r rhai ſy yn galw ar yr Arglwydd o galon bûr.

23 Eithr gochel ynfyd ac annyſc edig * gweſtiwnau, gan wybod eu bôd yn magu ymryſonau.

| Gan lafurio.

| Fod yn ſyfrawg o'r ffrwythau.

| I wasu yr Arglwydd.

* Rhuf. 6.7.

* Mat. 10. 33. marc 8. 38. * Rhuf. 3. 3.

| D dirdyſtiolaeth.

| Sail Duw yn ſefyll yn ſicr.

* Tit. 3. 9

24 Ac ni ddylei gwâs yr Arglwydd ymryſon, ond bôd yn dirion wrth bawb, yn athrawus, yn ddioddefgar:

25 Mewn addfwnder yn dyſcu y rhai gwrthwynebus, ‖ *rhag ych a* roddo Duw iddynt hwy ryw amſer, edifeirwch i gydnabod y gwirionedd:

‖ *Ddeffroi*
‖ *Ddaliwyd yn garcharorion, neu, fagl diaſol, y rhai a ‖ ddelid ganddo wrth ei ewyllys eſ.*

26 A bôd iddynt ‖ ddyſod i'r iawn allan o

PEN. III.

Y mae yn ei rybuddio eſ am amſeroedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelynion y gwirionedd: 10 yn ei oſod ei hun yn ſiampl iddo: 16 Ac yn canmol yr Scrythur lân.

GWybydd hyn hefyd, y daw amſeroedd enbyd yn y dyddiau diweddaf.

2 Canys bydd dynion a'u ſerch arnynt eu hunain, yn arian-gar, yn ymffroſt-wŷr, yn ſeilchion, yn gabl-wŷr, yn annyddion i rieni, yn anniolchgar, yn annuwiol.

‖ *Ddiſanctaidd,*

3 Yn angharedig, yn torri cyſammod, yn ‖ enllibaidd, yn anglymheſur, yn anſwyn, yn ddiſerch i'r rhai da,

4 Yn frâd-wŷr, yn waeed-wyllt, yn chwyddedig, yn caru melyſ-chwant yn fwy nag yn caru Dduw:

5 A chanddynt rith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi: a'r rhai hyn gochel di.

6 Canys o'r rhai hyn y mae y rhai *ſy* yn ymloſco i deiau, ac yn dwyn yn gaeth wrageddos llwythog o bechodau, wedi eu harwain gan amryw chwantau:

7 Yn dyſcu bôb amſer, ac heb allu dyfod yn amſer i wybodaeth y gwirionedd.

a Exod. 7. 11. 8 * Eithr megis y ſafodd Iannes a Iambres yn erbyn Moſes, felly y mae y rhai hyn hefyd yn ſefyll yn erbyn y gwirionedd, dynion o feddwl llygredig, yn anghymmeradwy o ran y ffydd.

9 Eithr nid ânt rhagddynt ym mhellach: canys eu hynfydrwydd fydd amlwg i bawb, megis y bu yr eiddynt hwythau.

‖ *Ddiwyddoliwyſ* 10 Eithr ti a ‖ lwyr adwaenoſt ſy nyſceidiaeth, fy mucheddd, fy arfaeth, ffydd, hir-ymaros, cariad, ammynedd:

11 Yr erlidiau, y dioddefiadau, y rhai a ddigwyddaſant i mi yn * Antiochia, yn Iconium, yn Lyſtra; pa erlidiau a ddioddefais: eithr oddi wrthynt oll i'm gwaredoedd yr Arglwydd.

b Act. 13. 14.

12 Ie, a phawb a'r ſy yn ewyllyſio byw yn ddiwiol yn Grift Ieſu, a erlidir.

13 Eithr drwg-ddynion a thwyll-wŷr a âant rhagddynt waeth-waeth, gan dwyllo a chael eu twyllo.

14 Eithr aros di yn y pethau a ddyſcaiſt, ac a ymddarieddwyd i ti amdanynt, gan wybod gan bwy y dyſcaiſt ti;

15 Ac i ti er yn fachgen wybod yr Scrythur lân, yr hon ſydd abl i'th wneuthur di yn ddoeth i iechydwriaeth, trwy'r ffydd ſydd yn Ghrift Ieſu.

c 2 Pet. 1. 21. 16 *Yr holl Scrythur ſydd* wedi ei rhoddi gan yſprydoliaeth Dduw, ac *ydd* ſuddiol i athrawiaethu, i argyoeddi, i geryddu, i hyffordd i mewn cyfiawnder,

17 Fel y byddo dŷn Duw yn berffaith, wedi ei berffeithio i bôb gweithred dda.

PEN. IIII.

1 *Y mae yn ei annog eſ i fod yn ofalus ac yn ddiwyd i gwplau ei ſwydd.* 6 *Yn ei rybuddio nefod oedd ei farwolaeth eſ.* 9 *yn ewyllyſio iddo ddyfod atto eſ ar fyrder:* 14 *ac yn ei rybuddio eſ i ochelud Alexander y gof:* 16 *Yn dangos iddo beth a ddigwyddaſei iddo wrth ei atteb cyntaf.* 19 *Ac ar ôl hynny y mae eſe yn dibenu.*

YR ydwyſi gan hynny yn ‖ gorchymmyn ger bron Duw, a'r Arglwydd Ieſu Griſt, yr hwn a farna y byw a'r meirw, yn ei ymddangoſiad a'i deyrnas: ‖ *Dir-fi-ol*

2 Pregetha'r gair, bydd daer, mewn amſer, allan o amſer; argyoedda, cerydda, annog, gydâ phôb hir-ymaros ac athrawiaeth.

3 Canys daw yr amſer pryd na ddioddefont athrawiaeth iachus: eithr yn ôl eu chwantau eu hunain, y pentyrrant iddynt eu hunain athrawon, gan fôd eu cluſtiau yn merwino:

4 Ac oddi wrth y gwirionedd y troant ymmaith eu cluſtiau, ac at chwedlau y troant.

5 Eithr gwilia di ym mhôb peth, dioddef adfyd: gwna waith Efengyl-wr, ‖ cyflawna dy weinidogaeth. ‖ *Llawnbrifa,*

6 Canys myfi yr awron a aberthir, ac amſer fy ymddattodiad i a neſaodd.

7 Mi a ymdrechais ymdrech dêg, mi a orphennais fy ngyrfa, mi a gedwais y ffydd.

8 O hyn allan rheddwyd coron cyfiawnder iw chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd, y barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnnw: ac nid yn unic i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddangoſiad ef.

9 ‖ Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn ebrwydd: ‖ *Cais dyfod.*

10 Canys Demas a'm gadawodd, gan garu y bŷd preſennol, ac a aeth ymmaith i Theſſalonica, Creſcens i Galatia, Titus i Dalmatia.

11 Lucas yn unic fydd gyd â mi. Cymmer Marc, a dwg gyd â thi: canys buddiol yw *eſe* i mi i'r weinidogaeth.

12 Tychicus hefyd a ddanfonais i Epheſus.

13 Y cochl a adewais i yn Troas gyd â Charpus, pan ddelych dwg *gyd â thi*, a'r llyfrau, yn enwedig y memrwn.

14 Alexander y gôf copr a wnaeth i mi ddrygau lawer: taled yr Arglwydd iddo yn ôl ei weithredoedd.

15 Yr hwn hefyd gochel dithau: canys eſe a ſafodd yn ddir-fawr yn erbyn ein ‖ hymadroddion ni. ‖ *Nêm, pregeth.*

16 Yn fy atteb cyntaf mi ſafodd neb gyd â mi, eithr pawb a'm gadawſant: *mi a archaf i Dduw* na's cyfrifer iddynt.

17 Eithr yr Arglwydd a ſafodd gyd â mi, ac a'm nerthodd: fel trwoſi y byddei y pregethiad yn ‖ llawn hyſpys, ac y clywei yr holl Genhedloedd: ac ni a waredwyd o enau y llew. ‖ *Cyflawn ac.*

18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag pôb gweithred ddrwg, ac a'm ceidw iw deyrnas nefol: i'r hwn *y byddo* gogoniant yn oes oeſoedd. Amen.

19 Annerch Priſca, ac Aquila, a ‖ thenlu Oneſiphorus. ‖ *Thŷ,*

20 Eraſtus a arhoſodd yn Corinth: ond Trophimus a adewais ym Miletum yn glâf.

21 ‖ Bydd ddyfal i ddyfod cyn y gayaf. Ymae ‖ *Cais dyfod.* Eubulus yn dy annerch, a Phudens, a Linus, a Chlaudia, a'r brodyr oll.

22 Yr Arglwydd Ieſu Ghrift *fyddo* gyd â'th yſpryd di. Gràs *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ Yr ail *epiſtol* at Timotheus, yr Eſcob cyntaf a ddewiſwyd ar Eglwys yr Epheſiaid, a ſcrifennwyd o Ruſain, pan ddygpwd Paul yr ail waith ger bron Cæſar Nero.

EPISTOL

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT TITVS.

PENNOD. I.

1 I la beth y gadawodd Paul Titus yn Creta. 6 Pa gymmeddfau a ddylei ſod mewn eglwyſwyr. 11 Rhaid yw cau ſafnau y rhai a ddyſcant y pethau ni ddylent. 12 A pha faſh wyr ydynt.

PAul gwâs Duw, ac Apoſtol Ieſu Criſt, yn ôl ffydd etholedigion Duw, ac adnabyddiaeth y gwirionedd, yr hon ſydd yn ôl duwioldeb:

2 ‖ I obaith bywyd tragwyddol, yr hon a addawodd y di-gelwyddog Duw * cyn dechreu'r byd:

3 Eithr mewn amſeroedd priodawl eſe a eglurhaodd ei air trwy bregethu, * am yr hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ôl gorchymyn Duw ein Iachawdwr:

4 At Titus ſy * mab naturiol yn ôl y ffydd gyffredinol, Gras, trugaredd, tangneddyf oddi wrth Dduw Tâd, a'r Arglwydd Ieſu Criſt ein Iachawdwr ni.

5 Er mwyn hyn i'th adewais yn Creta, fel yr iawn-drefnit y pethau ſy yn ‖ ôl, ac y goſodit hesuriaid ym mhôb dinas, megis yr ordeiniais i ti.

6 Os yw neb yn * ddi-argyoedd, yn ŵr yn wraig, a chanddo blant ffyddlon, heb gael y gair o ſod yn afradlon, neu yn anufydd.

7 Canys rhaid i Eſcob ſod yn ddiargyoedd, fel gorchwyliwr Duw: nid yn gyndyn, nid yn ddigllon, nid yn * wîn-gar, nid yn darawnddd, nid yn budr-elwa.

8 Eithr yn lletteugar, yn carn ‖ daioni, yn ſobr, yn gyfiawn, yn ſanctaidd, yn dymmherus:

9 Yn dal yn lew y gair ffyddlon yn ol yr addyſc, fel y gallo gynghori yn yr athrawiaeth iachus, ac argyoeddi y rhai ſy yn gwrth-ddywedyd:

10 Canys y maeſſlawer yn anufudd, yn oſer-ſiaradus, ac yn dwyllwyſr meddyliau, yn enwedig y rhai o'r Enwaediad.

11 Y rhai y mae yn rhaid cau eu ſafnau: y rhai ſy yn dymchwelyd tai cyfan, gan athrawiaethu y pethau ni doylid, er mwyn budr-elw.

12 Vn o honynt hwy eu hunain, yn o'i prophwydi hwy eu hunain a ddywedodd, Y Cretiaid ſydd bob amſer yn gelwyddog, drwg ſwyſt-filod, bolian ‖ gorddiog.

13 Y dyſtiolaeth hon ſydd wîr: ân ba achos argyoedda hwy yn llym, fel y byddont iach yn y ffydd:

14 Heb ddal ar chwedlau Iddewaidd, a gorchymynion dynion yn troi oddi wrth y gwirionedd.

15 * Pur yn ddiau yw pob peth i'r rhai pur: eithr i'r rhai halogedig a'r diffydd, nid pur dim, eithr halogedig yw hyd yn oed eu meddwl a'u cydwybod hwy.

16 Y maent yn proffeſſu yr adwaenant Dduw, eithr ar weithredoedd ei wadu y maent, gan fod yn ffiaidd, ac yn anufydd, ac ar bob gweithred dda yn anghymmeradwy.

PEN. II.

Y maeſpe yn hyffordd Titus yn ei athrawiaeth, ac yn ei ſiacheddi, 9 Rhan gweiſion, a phob math ar Griſtiawgion.

EIthr llefara di y pethau a weddo i athrawiaeth iachus:

2 Bod o'r henaſ-gwŷr ‖ yn ſobr, yn honeſt, yn gymheſur, yn iach yn y ffydd, yng hariad, mewn ammynedd: ‖ yn wiliadwrus.

3 Bod o'r henaſ-gwragedd yr vn ſiwyd mewn ymddygiad, fel y gweddai i ‖ ſancteiddrwydd, nid yn ‖ enllibaidd, nid wedi ymroi i win lawer, yn rhoi athrawiaeth o'ddaioni: ‖ rai ſant ſaidd ‖ ddiafiddid.

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuaingc yn bwyllog, i garu eu gŵr, i garu eu plant:

5 Yn ‖ ſobr, yn ‖ bur, yn gwarchad gartref, yn dda, * yn ddaroſtyngedig iw gwŷr priod: fel na chabler gair Duw. ‖ bwyllog ‖ ddiwaith *Eph. 5.22.

6 Y gwŷr ieuaingc yr vn ſiwyd, cynghora i ſod yn ſobr:

7 Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn eſampl i weithredoedd da, *a dangos* mewn athrawiaeth, anllygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb,

8 Ymadrodd iachus, yr hwn ni aller beio arno: fel y byddo i'r hwn ſydd yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg iw ddywedyd am danoch chwi.

9 *Cynghora* * weiſion i ſod yn ddaroſtyngedig iw meiſtreid en hun, ac i ryngu bodd *iddynt* ym mhob peth, nid yn gwrth-ddywedyd: *Ephel. 6 5. Col. 3.22. *Pet. 2.18

10 Nid yn darn-guddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da: fel yr harddont athrawiaeth Dduw ein Iachawdur, ym mhob peth.

11 Canys ymddangoſodd gras Duw, yr hon ſydd yn dwyn iechydwriaeth i bob dŷn:

12 Gan ein dyſcu ni i wadu annuwioldeb a chwantau bydol, a byw yn ſobr, ac yn gyfiawn, ac yn ddiwiol, yn y byd ſydd yr awron;

13 Gan ddiſgwil am y gobaith gwynfydedig, ac ymddangoſiad gogoneiant y Duw mawr, a'n Iachawdur Ieſu Criſt:

14 Yr hwn a'i rhoddes ei hun troſom, i'n prynu ni oddiwrth bob anwiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun, yn bobl briodol, awydcus i weithredoedd da.

15 Y pethau hyn llefara, a chynghora, ac argyoedda gyd â phob awdurdod. Na ddiyſtyred neb di.

PEN. III.

Y mae Paul yn hyffordd Titus pa bethau a ddyſc, a pha bethau ni ddyſce eſe iddynt. 10 Am ochelud hæretic cyntyn. 12 Y mae yn dangos idda i ba fan, a pha bryd y deuai atto ef: ac ſi'th y mae yn dibcenu.

DWg ar gof iddynt ſod yn * ddaroſtyngedig i'r tywyſogaethau, a'r awdurdodau, ſod yn vfydd, ſod yn barod i bob gweithred dda: Rhuf. 13.1.

2 Bod heb gablu neb, yn anymladdgar, yn dirion, gan ddangos pob addfwynder tu ac at bob dŷn. 1.Pet. 2.13.

3 Canys yr oeddym ninnau hefyd gynt yn annoethion, yn anufydd, yn cyfeiliorny, yn gwaſanaethu chwantau ac amryw ſelyſwedd, gan fyw mewn drygioni a chenfigen, yn ddigaſog, yn caſau ei gilydd. ‖ dyſtrech.

4 Eithyr pan ymddangoſodd daioni a ‖ chariad Duw ein Achubwr tu ac dŷn, Duw'n Iachawdur.

5 * Nid o weithredoedd cyfiawnder y rhai a wnaethom ni, eithr yn ol ei dingaredd yr achubodd eſe ni, trwy olchiad yr adeoedigaeth, ac adnewyddiad yr Yſpryd glân, *2.Tim. 1.9.

6 Yr

6 Yr hwn a dywallodd ese arnom ni yn halaeth, trwy Iesu Grist ein Iachawdur:

7 Fel gwedi ein cysawnhau trwy ei râs ef, i'n gwnaid yn etifeddion yn ôl gobaith bywyd tragwyddol.

8 Gwîr yw'r gair: ac am y pethau hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn daer, fel y byddo i'r fawl a gredafant i Dduw ofalu ar flaenori mewn gweithredoedd da: y pethau hyn ſydd dda, a buddiol i ddynion.

Dy. Tim. 1. 9. 9 Eithr *gochel gweſtiwnau ſôl, ac achau, a chynnhennau, ac ymryſonau ynghylch y Ddeddf: canys anfadd ol ydynt, ac ofer.

10 Gochel y dyn a fyddo Heretic, wedi vn ac ‖ei ddrm- nil rhybvdd:

*Tit. 3. 10. 11 Gan wybod fod y cyfryw vn wedi ‖ ei wyr- droi, ac yn pechu, gan fod yn ei ddamnio ei hunan.

12 Pan ddanfonwyf Artemas attat, neu Tychicus bydd devſal i ddyfod attaf i Nicopolis: canys yno yr arfaethais aruſio.

13 Hebrwng Zenas y cyfreithiwr, ac Apollos yn ddiwyd, fel na byddo arnynt eiſieu dim.

14 A dyſced yr eiddom ninnau flaenori mewn gweithredoedd da i angenrheidiau, fel na bvddont yn ddi-ffrwyth.

15 Y mae yr holl rai ſy gyd â mi yn dy annerch. Annerch y rhai ſy yn ein caru ni yn y ffydd. Grâs fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr Eſcob cyntaf a ddewiſwyd ar Eglwys y Cretiaid, yr ſcrifennwyd o Nicopolis yn Macedonia.

¶ EPISTOL S. PAUL AT PHILEMON.

PEN. I.

Y mae yn wyth ganiho ef glywed am ffydd a rhiariad Philemon: 9 Ac yn dymuno arno faddau yn mas Onefimus; 12 Ai gymeryd ef adref yn garedic drachefn.

PAul carcharor Chriſt Ieſu, a'r brawd Timotheus, at Philemon ein hanwylyd, a'n cydweithiwr:

2 Ac at Apphia ein hanwylyd, ac at Archippus ein cyd-filwr, ac at yr Eglwys ſydd yn dy dŷ di:

3 Gras i chwi a thangnedd ſydd oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Ieſu Chriſt.

4 Yr wyf yn diolch i'm Duw, gan wneuthur coffa am danat yn waſtadol yn fy ngweddiau,

5 Wrth glywed dy gariad, a'r ffydd ſydd genit tu ac at yr Arglwydd Ieſu, a thu ac at yr holl Saint:

6 Fel y gwneler cyfranniad dy ffydd di yn nerthol, trwy adnabod pôb peth daionus ar ſydd ynoch chwi yn Chriſt Ieſu.

7 Canys y mae gennym lawer o lawenydd, a diddanwch yn dy gariad ti, herwydd bod ymyſcaroedd y Saint wedi eu llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd pa ham, er bôd genniſ hyſdra lawer yn Chriſt, i orchymmyn i ti y peth ſydd weddus,

9 Etto o ran cariad yr vdwyf yn hyerach yn attolwg, er fy môd yn gyfryw vn a Phaul yr henaſ-gŵr, ac yr awron hefyd yn garcharor Ieſu Chriſt.

*Col. 4. 9. 10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros fy mab *Oneſimus, yr hwn a genkedlais i yn fy rhwymau:

11 Yr hwn gynt *a fu* i ti yn anfuddiol, ond yr awron yn fuddiol i ti ac i minnen hefyd.

12 Yr hwn a ddanfonais drachefn: a derbyn di-ſhen ef, yr hwn yw fy ymyſcaroedd i.

13 Yr hwn yr oeddwn i yn ewyllyſio ei ddal gyd â mi, fel troſot ti y gwaſanaethei efe fi yn rhwymau yr Efengyl.

14 Eithr heb dy ‖ feddwl di, ni ewyllyſiais ‖Gynig wneuthur dim; fel na byddei dy ddaioni di megis o anghenrhaid onid o fodd.

15 Canys yſcatfydd er mwyn hyn yr ymadawodd tros amſer, fel y derbynnit ef yn dragywydd:

16 Nid fel gwâs bellach, eithr vwch-law gwâs, yn frawd anwyl, yn enwedig i mi, eithr pa faint mwy i ti, yn y cnawd, ac yn yr Arglwydd hefyd?

17 Os wyti gan hyny yn fy nghymeryd i yn ‖Gyfe- gyfaill, derbyn ef fel myfi. ‖ryd

18 Ac os gwnaeth efe ddim cam â thi, neu ee yw yn dy ddyled, cytrif hyny arnaſi.

19 Myfi Paul a'i ſcrifennais â'm llaw fy hun, myfi a'i talaf: fel na ddywedwyf wrthit dy fôd ya fy nyled i ym mhellach am danat dy hun hefyd.

20 Ie frawd, gâd i mi dy fwynhau di yn yr Arglwydd: llonna fy ymyſcaroedd i yn yr Arglwydd.

21 Gan hyderu ar dy vfydd-dod yr ſcrifennais attat, gan wybod y gwnei, ïe mwy nag yr wyf yn ei ddywedyd.

22 Heb law hyn hefyd, paratoa i mi lettŷ: canys yr vdwyf yn gobeithio trwy eich gweddiau chwi, y rhoddir fi i chwi.

23 Y mae yn dy annerch Epaphras fy nghŷd-garcharor yn Chriſt Ieſu,

24 Marcus, Ariſtarchus, Demas, Lucas, fy nghŷdweith-wŷr.

25 Grâs ein Harglwydd Ieſu Chriſt gyd â'ch yſpryd chwi. Amen.

¶ At Philemon yr ſcrifennwyd o Rufain gyd â'r gwâs Oneſimus.

¶ EPI

¶ EPISTOL PAVL YR APOSTOL AT YR HEBRAEAID.

PEN. I.

2 *Duw yn y dyddiau diweddaf a leſarodd wrthym ni trwy ei Fab ei hun: yr hwn o'r an ei berſon ei [wydd ſydd yn rhagori ar yr Angelion.* 14 *Swydd yr angelion.*

DVw wedi iddo leſaru lawer gwaith a llawer modd gynt wrth y tadau trwy y prophwydi, yn y dyddiau diweddaf hyn a leſarodd wrthym ni yn ei Fab,

2 Yr hwn a wnaeth eſe yn etifedd pôb peth, trwy'r hwn heſyd y gwnaeth eſe y bydoedd.

3 * Yr hwn ac eſe yn ddiſclairdeb ei ogoniant eſ, ac yn wir lun ei berſon eſ, ac yn cynnal pôb peth trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwyddo eſ ei hun, a eiſteddodd ar ddehcu-law y mawredd, yn y goruwch-leoedd:

4 Wedi ei wneuthur o hynny yn well nâ'r Angelion, o gymmaint ac yr etifeddodd eſe Enw mwy rhagorol nâ hwynt hwy.

5 Canys wrth bwy o'r Angelion y dywedodd eſe va amſer? * ſy Mâb ydwyt ti, myfi heddyw a'th genhedlais di. A thracheſn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dad, ac eſe a fydd i mi yn Fab.

6 A thracheſn, pan yw yn dwyn y cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd, Ac addoled holl Angelion Duw eſ.

7 Ac ‖ am yr Angelion y mae yn dywedyd, * Yr hwn ſydd yn gwneuthur ei Angelion yn yſprydion, a'i weiniogion yn fflam dân:

8 Ond wrth y Mab, * Dy orſeddfainge di, ô Dduw, *ſydd* yn oes oeſoedd: teyrn-wialen vniondeb, *yw* teyrn-wialen dy deyrnas di.

9 Ti a geraiſt gyfiawnder, ac a gaſeaiſt anwiredd, am hynny i'th eneiniodd Duw, *ſef* dy Dduw di, ag olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion.

10 Ac, * Tydi yn y dechrenad, Arglwydd, a ſylfaenaiſt y ddaiar, a gwaith dy ddwylo di yw y nefoedd.

11 Hwynt-hwy a ddarfyddant, ond tydi ſydd yn parhau: a *hwynt-hwy* oll fel dilledyn a heneiddiant.

12 Ac megis gwiſe y plygi di hwynt, a *hwy* a newidir: ond tydi yr vn dwyt, a'th flynyddoedd ni phallant.]

13 Ond wrth ba vn o'r Angelion y dywedodd eſe va amſer, * Eiſtedd ar fy nehau-law, * hyd oni oſodwyf dy elynion yn droed-fainge i'th draed?

14 Onid yſprydion gwaſanaethgar ydynt hwy oll, wedi eu danfon i waſanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu iechydwriaeth?

PEN. II.

1 *Ydylem ni ſod yn vſydd i Chriſt Ieſu, 5 gan ſod yn wiw ganiho of ei hun gymmyd dyn natturiaeth ni arno.* 14 *ſef yr oedd yn angheu haid.*

AM hynny y mae yn rhaid i ni ddal yn well ar y pethau a glywſom, rhag vn amſer i ni † eu gollwng hwy i gelli.

2 Canys os bu gadarn y gair a leſarwyd trwy Angelion, ac os derbyniodd pob troſedd ac anufyddod, gyfiawn daledigaeth,

3 Pa ſodd y diangwn ni, os eſcenluſwn iechydwriaeth gymmaint, yr hon wedi dechreu ei thraethu trwy'r Arglwydd, a ſicrhawyd i ni, gan y rhai a'i clywſant *eſ?*

4 * A Duw heſyd yn cyd-tyſtiolaethu trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a ‖ doniau yr Yſpryd glân, yn ôl ei ewyllys ei hun? *Marc 16. 20. ‖ Rhanneddau.*

5 Canys nid i'r Angelion y dareſtyngodd eſe y byd a ddaw, am yr hwn yr ydym yn llefaru.

6 Eithr vn mewn rhyw fan a dyſtiolaethodd, gan ddywedyd, * Pa beth yw dyn, i ti i feddwl am dano? neu fab dyn, i ti i ymweled ag ef? *PSAL. 8. 4.*

7 Ti a'i gwnaethoſt ef ychydig is nâ'r Angelion: â gogoniant ac anrhydedd y coronaiſti ef, ac a'i goſodaiſt ef a'r weithredoedd dy ddwylo.

8 * Ti a ddaroſtyngaiſt bob peth tan ei draed ef. Canys wrth ddaroſtwng pob peth iddo, ni adawodd efe ddim heb ddaroſtwng iddo: eithr yr awrhon nid ydym ni etto yn gweled pob peth wedi eu daroſtwng iddo. *1. Cor. 15. 27.*

9 Eithr ydym ni yn gweled Ieſu yr hwn a wnaed ychydig yn iſ nâ'r Angelion, ‖ o herwydd dioddef marwolaeth: wedi ei goroni a gogoniant ac anrhydedd: fel trwy râs Duw y profei efe farwolaeth tros bob dŷn. *‖ Trwy ddio.*

10 Canys gweddus oedd iddo ef, o herwydd yr hwn *y mae* pob beth, a thrwy'r hwn *y mae* pob peth, wedi *iddo* ddwyn meibion lawer i ogoniant, berffeithio tywyſog eu hiechydwriaeth hwy trwy ddioddefiadau.

11 Canys yr hwn ſydd yn ſancteiddio, a'r rhai a ſanctеiddir, o'r vn *y maent* oll: am ba achos nid yw gywilyddus ganddo en galw hwy yn frodyr,

12 Gan ddywedyd, * Myfi a fynegaf dy Enw di i'm brodyr, yng hanol yr Eglwys ‖ i'th folaf di. *PSAL. 22. 22. ‖ Y canaf hymnau i ti*

13 A thracheſn, * Myfi a fyddaf yn ymddiried yndde. A thracheſn, * Wele fi a'r plant a roddes Duw i mi. *ESA. 8. 18.*

14 Oblegid *hynny*, gan ſod y plant yn gyfrannogion o gig a gwaed, yntef heſyd yr vn modd a fu gyfrannog o'r vn pethau: fel * trwy farwolaeth y diniſtrieſ efe yr hwn oedd â nerth marwolaeth ganddo, hynny yw diafol: *PSA. 18. 2. * HOSE. 13. 14.*

15 Ac y gwaredei hwynt, y rhai trwy ofn marwolaeth oeddynt tros tu holl fywyd tan gaethiwed. *‖ Gr. idd yn ymmeryd gafael ar.*

16 Canys ‖ ni chymmerodd efe *natturiaeth* Angelion, eithr hâd Abrahama gymmerodd efe. *Angelion, eithr ar hâd Abraham y mae efe yn ymmeryd gafael.*

17 Am ba achos y dylei *efe* ym mhob peth ſôd yn gyffelyb iw frodyr, fel y byddei drugarog, ac Arch-offeiriad ffyddlon mewn pethau yn perthyn i Dduw, i wneuthur cymmod tros bechodau 'r bobl

18 Canys yn gymmaint a dioddef o honaw eſ, gan gael ei demtio, eſe a ddichon gynnorthwyo y rhai a demtir.

PEN III.

1 *Bod Chriſt vn vhagori ar Moſes: 7 am hynny oni chredwn ni iddo ef, yr ydym ni yn cadw iohwaneg goſpeiriaeth nâ'r Iſraeliaid gwirfoddog.*

OHerwydd pa ham, frodyr ſanctaid, cyfranogion o'r galwedigaeth neſol, yſtyriwch Apoſtol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni, Chriſt Ieſu:

2 Yr hwn ſydd ffyddlon i'r hwn a'i ‖ horddeiniodd eſ, megis ac y *bu* * Moſes yn ei holl dŷ eſ. *‖ Gwnaeth. * Num. 12. 7.*

3 Canys ſe a gyſtlwyd hwn yn haeddu mwy gogoniant

gogoniant nâ Moſes, o gymmaint ac y mae 'r hwn a adeiladodd y tŷ, yn cael mwy o barch nâ'r tŷ.

4 Canys pob tŷ a adeiledir gan ryw yn: ond yr hwn a adeiladodd bob peth yw Duw.

5 A Moſes yn wir a ſu ffyddlon yn ei holl dŷ ef, megis gwâs, er tyſtiolaeth i'r pethau oedd iw llefaru:

6 Eithr Chriſt, megis mab ar ei dŷ ei hun: tŷ yr hwn ydym ni, os nyni a geidw ein hyfder, a gorfoledd ein gobaith, yn ſicr hyd y diwedd.

7 Am hynny megis y mae yr Yſpryd glân yn
Pſ.95 8. dywedyd, * Heddyw os gwrandewch ar ei leſe-
pen.4.7. rydd ef,

8 Na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffroad, yn nydd y profedigaeth yn y diſaethwch:

9 Lle y temptiodd eich tadau fyfi, y profaſant fi, ac y gwelſant fy ngweithredoedd ddeugain mhlynedd.

10 Am hynny y digiais wrth y genhedlaeth honno, ac y dywedais, Y maent bob amſer yn cyfeiliorni yn eu calonnau: ac nid adnabuant fy ffyrdd i:

‖ Gr. os ânt, 11 Fel y tyngais yn fy llid, ‖ na chaent ddyfod i mewn i'm gorphwyſfa.

12 Edrychwch, frodyr, na bydd yn amſer yn neb o honoch galon ddrwg anghrediniaeth, gan ymado oddi wrth Ddiw byw.

13 Eithr cynghorwch eich gilydd bob dydd, tra y gelwir hi heddyw: fel na chaleder neb o honoch trwy ſwyll pechod.

14 Canys ſe a'n gwnaed ni yn gyfranogion o Chriſt, os daliwn ddechreuad ein hyder yn ſicr hyd y diwedd.

15 Tra y dywedir, Heddyw os gwrandewch ar ei leſerydd ef, na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffroad.

16 Canys rhai wedi gwrando a'i digiaſant ef, ond nid pawb a'r a ddaethant o'r Aipht trwy Moſes.

17 Ond wrth bwy y digiodd efe ddeugain mhlynedd? onid wrth y rhai a bechaſent, y rhai y ſyrthiodd eu cyrph yn y diſaethwch?

18 Ac wrth bwy y tyngodd efe, na chaent hwy fyned i mewn iw orphwyſfa ef, onid wrth y rhai
‖ Kid wyddaſant. ‖ ni chredaſant?

19 Ac yr ydym ni yn gweled na allent hwy fyned i mewn o herwydd anghrediniaeth.

PEN. IIII.

Trwy ffydd y mae cael gorphwyſſa y Chriſtianogion. 12 *Gallu gair Duw.* 14 *Trwy ein Archoffeiriad Ieſu Fab Duw, yr hwn oedd heb pechod, ond nid heb ei wendid,* 16 *y mae i ni gyrchu yn hyf at orſedſaingc gras.*

OFnwn gan hynny, gan fod addewid wedi ei adel i ni i fyned i mewn iw orphwyſfa ef, rhacbad neb o honoch yn debyg i fôd yn ôl.

2 Canys i ninnau y pregethwyd yr Efengyl, megis ac iddynt hwythau: eithr y gair ‖ a glybuwyd ni bu ſuddiol iddynt hwy, am nad oedd wedi ei gyd tymheru ‖ ffydd yn y rhai a'i clywſant. ‖ Pregeth-wyd.

3 Canys yr ydym ni, y rhai a gredaſom, yn myned i mewn i'r orphwyſfa, megis y dywedodd efe,
*Pſ.95.11 * Fel y tyngais yn fy llid, os ânt i mewn i'm gorphwyſfa i: er bod y gweithredoedd wedi eu gwneuthur er ſeiliad y bŷd.

4 Canys efe a ddywedodd mewn man am y ſeith-
*Gen.2.2. fed *dydd* fel hyn, * A gorphwyſodd Duw y ſeith-
Ex.20.11. fed dydd oddi wrth ei holl weithredoedd.

5 Ac ymma drachefn, Os ânt i mewn i'm gorphwyſfa i.

6 Gan hynny gan fod *hyn* wedi ei adel, fod rhai yn myned i mewn iddi, ac nad aeth y rhai y pregethwyd yn gyntaf iddynt i mewn, o herwydd ‖ anghrediniaeth: ‖ Am ſiarad

7 Trachefn y mae efe yn penn rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn Nafydd, Heddyw, ar ol cymmaint o amſer; megis y dywedir, *Heddyw *Pen.3. os gwrandewch ar ei leſerydd ef, na chaledwch *pen.4. eich calonnau.

8 Canys pe dygaſei ‖ Ieſus hwynt i orphwyſfa, ni ſoniaſei efe ar ol hynny am ddiwrnod ‖ Joſuah. arall.

9 Y mae gan hynny orphywyſfa etto yn ol i bobl Ddiw.

10 Canys yr hwn a aeth i mewn iw orphywyſfa ef, hwnnw hefyd a orphywyſodd oddi wrth ei weithredoedd ei hun, megis *y gwnaeth* Duw oddi wrth yr eiddo yntef.

11 Byddwn ddyfal gan hynny i fyned i mewn i'r orphywyſfa honno: fel na ſyrthio neb, yn ôl yr ‖ Amod. vn ſiampl o ‖ anghrediniaeth. ‖ Gwrthod.

12 Canys bywiol *yw* gair Duw a nerthol, a llymmach nag vn cleddyf dauſiniog, ac yn cyrhaeddyd trwodd hyd wahaniad yr enaid a'r yſpryd, a'r cymmalau a'r mêr; ac yn barnu meddyliau, a bwriadau y galon.

13 Ac nid oes greadur anamlwg yn ei olwg ef: eithr pob peth *ſydd* yn noeth, ac yn agored iw lygaid ef, am yr hwn yr ydym yn ſôn.

14 Gan fôd wrth hynny i ni Arch-offeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r nefoedd, Ieſu Mâb Duw, glynwn yn ein proffeſſ.

15 Canys nid oes i ni Arch-offeiriaid, heb fedru cyd-ddioddef gyd â'n gwendid ni, ond wedi ei demtio ym mhob peth yr vn ffunyd *a ninnau etto* heb pechod. ‖ Pa rym mod nyni pyda

16 Am hynny, awn yn hyderus at orſedd-faingc y gras, fel y derbynion drugaredd, ac y caffom râs ‖ yn gymmorth cyſamſerol.

PEN. V.

Awdurdod a braint Offeiriadaeth ein Hachubwr. 11 *Y mae eſe yn beio anwyat am eu bod mor eſcelius, ac mor ddiwybod yn y pethau hynny.*

CAnys pob Arch-offeiriad wedi ei gymmeryd o blith dynion, a oſodir tros ddynion yn y pethau ſy tu ac at Ddiw, fel yr offrymmo roddion ac aberthau tros bechodau;

2 Yr hwn a ddichon ‖ doſturio wrth y rhai ſy mewn anwybodaeth ac amryſuſedd: am ei fôd yntau hefyd wedi ei amgylchu â gwendid: ‖ Gyd ddwyn â rhai.

3 Ac o achos hyn y dylei, megis tros y bobl, felly hefyd troſto ei hun offrymmu tros bechodau.

4 Ac nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd *hwn* iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Ddiw, megis * Aaron: * 1 Cron. 23.13.

5 Felly Chriſt hefyd ni's gogoneddodd ei hun i fôd yn Arch-offeiriad; ond yr hwn a ddywedodd wrthe, Tydi yw fy Mab, myfi heddyw a'th genhedlais di.

6 Megis y mae yn dywedyd mewn *lle* arall, * Offeiriad *wyt* ti yn drogywydd, yn ôl vrdd Melchiſedec. * Pſal. 110.4.

7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd, gwedi iddo trwy lefain cryf a dagrau, offrwn gweddiau ac erfyniau at yr hwn oedd abl iw achub ef oddi wrth farwolaeth, a chael ei wrando ‖ yn yr hyn a ofnodd: ‖ O achos ei ddaioldeb.

8 Er ei fôd yn Fab, a ddyſcodd vfydd-dod, trwy y pethau a ddioddefodd:

9 Ac wedi ei berffeithio, efe a wnaethbwyd yn ‖ awdur iechydwriaeth dragwyddol, i'r rhai oll a ‖ Achos vfuddhânt iddo:

so Wedi

10 Wedi ei gyſenwi gan Dduw yn Archeffeiriad yn ôl vrdd Melchiſedec.

11 Am yr hwn y mae i ni lawer iw dywedyd, ac anhawdd eu traethu: o achos eich bod chwi yn hwyr-dwym eich cluſtiau.

12 Canys lle dylech fod yn athrawon o ran amſer, mae arnoch drachefn eiſiau dyſcu i chwi beth *ydyw* gwyddorion dechreuad ymadroddion Duw: ac yr ydych yn rhaid i chwi wrth laeth ac nid bwyd cryf.

13 Canys bob vn ac ſy yn ymarfer â llaeth, *ſydd* anghynefin â gair cyfiawnder: canys maban yw.

14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r rhai ſperffaith, y rhai o herwydd cynnefnder a y mae ganddynt ſynhwyr, wedi ymarfer i ddoſparthu drwg a da.

PEN. VI.

Y mae eſe yn eu cynghori bwy na chiliant oddwrth y ffydd: 11 ond bod yn ddiannodal, 13 yn ddiwyd, ac yn ddioddefgar, i ddiſgwyl wrth Dduw: 13 Am fod Duw yn ſicr yn ei addewid.

AM hynny gan roddi heibio yr ‖ ymadrodd ſydd yn dechreu rhai yn Chriſt, awn rhagom at berffeithrwydd: heb oſod i lawr drachefn ſail i edifeirwch oddi wrth weithredoedd meirwon, ac i ffydd tu ac at Dduw,

2 I athrawiaeth bedyddiau, ac arddodiad dwylo, ac adgyfodiad y meirw, a'r farn dragwyddol,

3 A hyn a wnawn, os caniadhâ Duw.

4 Canys * amhoſibl *yw* i'r rhai a oleuwyd vnwaith, ac a brofaſant y rhodd nefol, ac a wnaethbwyd yn gyfrannogion o'r Yſpryd glân,

5 Ac a brofaſant ddaionus air Duw, a nerthoedd y byd a ddaw,

6 Ac a ſyrthiant ymaith; ymadnewyddu drachefn i edifeirwch, gan eu bod yn ail croeſ-hoelio iddynt eu hunain Fab Duw, ac yn ei ‖ oſod yn watwor.

7 Canys y ddaiar, yr hon ſydd yn yſed y glaw ſy yn myned ddyſod arni, ac yn dwyn llyſiau cymmwys i'r rhai y llafurir hi ganddynt, ſydd yn derbyn bendith gan Dduw:

8 Eithr yr hon ſydd yn dwyn drain a mieri, *ſydd* anghymmeradwy, ac agos i felldith, diwedd yr hon *yw* ei lloſci.

9 Eithr yr ydym ni yn coelio am danoch chwi, anwylyd, bethau gwell, a *pherthyn* yngl‡n wrth iechydwriaeth, er ein bod yn dywedyd fel hyn.

10 Canys nid yw Duw yn anghyfiawn, fel yr anghofio eich gwaith, ‖ a'r llafurus gariad, yr hwn a ddangoſaſoch tu ac at ei Enw ef, y rhai a weiniaſoch i'r Sainct, ac ydych yn gweini.

11 Ac yr ydym yn chwennych ſob i bob vn o honoch ddangos yr vn diwydrwydd, er mewn llawnſicrwydd gobaith hyd y diwedd:

12 Fel na byddoch ſuſcrell, eithr yn ddilynwyr i'r rhai, trwy ffydd ac ammynedd, ſy yn etifeddu yr addewidion.

13 Canys Duw wrth wneuthur addewid i Abraham, oblegid na allei dyngu i neb *ydd* ſwy, a dyngodd iddo ei hun,

14 Gan ddywedyd, * Yn ddiau gan fendithio i'th fendithiaf, a chan amlhau i'th amlhâf.

15 Ac ſelly wedi iddo hir-ymaros eſe a gafodd yr addewid.

16 Canys dynion yn wîr ſydd yn tyngu i vn a fo mwy, a llŵ er ſicrwydd *ſydd* derfyn iddynt ar bob ymryſon.

17 Yn yr hyn, Duw yn ewyllyſio yn helaethach ddangos i etifeddion yr addewid, ddianwadalwch ei gyngor eſe a gyfryngodd trwy lw:

18 Fel trwy ddau beth dianwadal yn y rhai *yr oedd* yn ammhoſibl i Dduw ſod yn gelwyddog, y gallem ni gael cyſſur cr‡f, y rhai a ffoeſom i gymmeryd gafael yn y gobaith a oſodwyd o'n blaen:

19 Yr hwn ſydd genym ni megis angor yr enaid, yn ddiogel ac yn ſicr, ac yn myned i mewn hyd at yr hyn ſydd o'r tu fewn i'r llen:

20 Lle man yr aeth y rhag-flaenor troſom ni, ſef Ieſu, yr hwn a wnaethbwyd yn Arch-offeiriad yn dragwyddol, ar ôl Melchiſedec.

PEN. VII.

Chriſt Ieſu ſydd offeiriad yn ôl vrdd Melchiſedec: 11 Ac felly yn rhagori llawer ar yr Offeiriaid oedd ar ol vrdd Aaron.

CANYS y * Melchiſedec hwn brenin Salem, Offeiriad y Duw Goruchaf, yr hwn a gyfarfu ag Abraham wrth ddychwelyd o ladd y brenhinoedd, ac a'i bendigodd ef: * Geneſ. 14.18.

2 I'r hwn hefyd y cyſrannodd Abraham ddegwm o bob peth: yr hwn yn gyntaf, o'i gyfieithu, *yw* brenin cyfiawnder, ac wedi hynny hefyd brenin Salem: yr hyn yw brenin heddwch:

3 Heb dâd, heb fam, heb achau, heb fôd iddo na dechreu dyddiau, nac diwedd enioes: eithr wedi ei wneuthur yn gyffelyb i fab Duw, ſydd yn aros yn Offeiriad yn dragwyddol.

4 Edrychwch faint *oedd* hwn, i'r hwn hefyd y rhoddodd Abraham y patriarch ddegwm o'r anrhaith.

5 A'r rhai yn wîr *ſy* * o feibion Leſi yn derbyn ſwyddyr Offeiriadaeth, y mae ganddynt orchymmyn i gymmeryd degwm gan y bobl, ar ôl y Gyfraith, ſef gan eu brodyr, er eu bod wedi dyfod o lwynau Abraham: * Numer. 18.21.

6 Eithr yr hwn nid *oedd* ei achau o honynt hwy, a gymmerodd ddegwm gan Abraham, ac a ſendiodd thiodd yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.

7 Ac yn ddi-ddadl, yr hyn *ſydd* leiaf a fendith gan ei well.

8 Ac ymma y mae dynion, y rhai *ſy* yn meirw yn cymmeryd degymmau: eithr yno, yr hwn y tyſtiolaethwyd am dano ei fôd eſe yn fyw.

9 Ac (ſel y dywedwyf felly) yn Abraham y tâl lodd Leſi hefyd ddegwm, yr hwn oedd yn cymmeryd degymmau.

10 Oblegid yr ydoedd eſe etto yn lwynau ei dad: pan gyfarfu Melchiſedec ag ef.

11 Os ydoedd gan hynny berffeithrwydd trwy offeiriadaeth Leſi, (oblegid tan hono y rhoddwyd y gyfraith i'r bobl) pa raid oedd mwyach godi offeiriad arall ar ôl vrdd Melchiſedec, ac na'i gelwid ef ar ôl vrdd Aaron?

12 Canys wedi newidio yr Offeiriadaeth, anghenraid *yw* bôd cyfnewid ar y gyfraith hefyd.

13 Oblegid am yr hwn y dywedir y pethau hyn, eſe a berthyn i lwyth arall, o'r hwn nid oedd neb yn gwaſanaethu yr allor.

14 Canys hyſpys yw mai o Iuda y cododd ein Harglwydd ni: am yr hwn lwyth ni ddywedodd Moſes ddim tu ag at offeiriadaeth.

15 Ac y mae yn eglurach o lawer etto, ‖ od oes ar ol cyffelybwydd Melchiſedec, Offeiriad arall yn codi, ‖ o fôd

16 Yr hwn a wnaed, nid yn ol cyfraith gorchymmyn cnawdol, eithr yn ol nerth bywyd anherfynol.

17 Canys tyſtiolaethu y mae, * Offeiriad wyt ti yn dragwyddol ar ol vrdd Melchiſedec. * Pſal. 110.4

18 Canys yn ddiau y mae dirymmiad i'r gor-

chymmyn ſydd yn myned o'r blaen, o herwydd ei
Ieſcedd, a'i afles.

19 O blegid ni pherffeithiodd y Gyffraith ddim,
namyn dwyn gobaith gwell i mewn *a berfeithio-
odd*, trwy yr hwn yr ydym yn neſau at Ddaw.

20 Ac yn gymmaint nad heb lw,

21 (Canys y rhai hynny yn wîr, ydynt wedi eu
gwneuthur yn offeiriaid heb lw: ond hwn, trwy
lw, gan yr hwn a ddywedodd wrtho, * Tyngodd
yr Arglwydd, ac ni bydd edifar ganddo, Tì *ſydd*
Offeiriad yn dragywydd ar ol vred Melchiſedec.)

22 Ar Deſtament gwell o hynny y gwnaethpwyd
Ieſu yn ſachniudd.

23 A'r rhai hynny yn wîr llawer ſydd wedi eu
gwneuthur yn offeiriaid, o herwydd iluddioid dynt
gan farwolaeth barhau:

24 Ond hwn, am ei fôd ef yn aros yn dragy-
wydd, ſydd ag offeiriadaeth dragywyddol ganddo.

25 Am hynny efe a ddichon helyd yn gwbl iachau
y rhai trwyddo ef ſy yn dyfod at Ddaw, gan ei fôd
ef yn byw bob amſer, i eiriol trofwynt hwy.

26 Canys y cyfrwy Arch-offeiriad ſanctaidd, di-
ddrwg, dihalog, didoledig oddi wrth bechaduriaid,
ac wedi ei wneuthur yn uwch na'r neſoedd, oedd
weddus i ni:

27 Yr hwn nid yw raid iddo beunydd, megis i'r
offeiriaid *hynny* offrymmu aberthau yn gyntaf *tros
ei bechodau ei hun, ac yna tros yr eiddo 'r bobl:
canys hynny a wnaeth efe unwaith, pan offrym-
modd efe ei ei hun.

28 Canys y gyfraith ſydd yn gwneuthur dynion
â gwendid yn deyntyn Arch-offeiriaid: eithr gair
y llw, yr hwn *a ſu* wedi y gyfraith, *ſydd yn
gwneuthur* y Mab, yr hwn a berfeithiwyd yn dra-
gywydd.

PEN. VIII.

*Offeiriadaeth Aaron a ddiſtannodd, pan ddaeth
Chriſt yr Offeiriad tragwyddol. 7 A'r ammod a
wnaed â'r ſadau tros anaſter a roddes le i'r Cyfam-
mod tragwyddol yr Efengyl.*

A Phen ar *y pethau* a ddywedwyd, *yw hyn*:
y mae genym yn llath Arch-offeiriad, yr hwn
a eiſteddodd ar ddeheulaw gorſeddfaingc y maw-
redd yn y neſoedd,

2 Yn wenidog y Cyſſegrfa, a'r gwîr Dabernacl, yr hwn a oſodes yr Arglwydd, ac nid dŷn.

3 Canys pôb Arch-offeiriad a oſodir i offrymmu rhoddion ac aberthau: o herwydd pa ham, rhaid *odd* bôd gan hwn heſyd yr hyn a offrym-mei.

4 Canys yn wîr pe bai efe ar y ddaiar, ni byddei yn offeiriad chwaith, gan fôd offeiriaid, y rhai ſydd yn offrymmu rhoddion yn ôl y Ddeddf.

5 Y rhai ſy yn gwaſanaethu i ſiampl a chyſ-cod y pethau nefol, megis y rhybuduiwyd Moſes gan Ddaw, pan oedd efe ar fedr gorphen y babell. Canys * gwêl, medd *efe*, ar wneuthur o honot bob peth ar ôl y portreiad a ddangoſ-wyd i ti yn y mynydd.

6 Ond yn awr efe a gafodd weinidogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ac y mae yn gyfryngwr Cyfammod gwell, yr hwn ſydd wedi ei oſod ar addewidion gwell.

7 Oblegid pe buaſei yn cyntaf hwnnw yn ddiffeius, ni cheiſiaſid lle i'r ail.

8 Canys yn beio arnynt hwy y dywed *efe*, * Wele, y mae y dyddiau yn dyfod, medd yr Arglwydd, ac mi a wnaf â thŷ Iſrael, ac â thŷ Iuda, gyfammod newydd:

9 Nid fel y cyfammod a wneuthum â'u tadau hwynt, yn y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt, iw dwyn hwy o dîr yr Aipht: oblegid ni thrigaſant hwy yn fy nghyfammod i, minneu a'u heſceuluſais hwythau, medd yr Arglwydd.

10 O blegid hwn *yw* y cyfammod a ammodaſi a thŷ Iſrael ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, * Myfi a ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac i yn eu calonnau yr ſcrifennaf hwynt: a mi a fyddaf iddynt hwy yn Ddaw, a hwythau a fyddant i minneu yn bobl:

11 Ac ni ddyſcant bob un ei † gymmydog, a phob un ei frawd, gan ddywedyd, Adnebydd yr Arglwydd: oblegid hwynt hwy oll a'm hadnabyddant i, o'r lleiaf o honynt, hyd y mwyaf o honynt.

12 Canys trugarog fyddaf wrth eu banghyfiawnderau, a'u pechodau hwynt, a'u hanwireddau ni chofiaf ddim o honynt mwyach.

13 Wrth ddywedyd, *Cyfammod* newydd, efe a farnodd y cyntaf yn hên: a eithr yr hyn aeth yn hên ac yn oedrannus, *ſydd* agos i diflannu.

PEN. IX.

Y mae yn dangos dull ceremoniau, ac aberthau gwaedlyd y Gyffraith: 11 A'i bod yn llai eu teilyngdod a'i perffeithrwydd, nag Aberth Chriſt, a'i waed.

A Mhyny yn wîr yr ydoedd heſyd i'r * Tabernacl cyntaf ddeſodau gwaſanaeth *Daw*, a chyſſegr bydol.

2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei wneuthur, y cyntaf, lyn yr hwn yr oedd y canhwyllbren, a'r bwrdd, a'r bara goſod: yr hwn *daternacl* a elwid y ‖ Cyſſegr.

3 Ac yn ol yr ail llen, *yr oedd* y Babell, yr hon a elwid y Cyſſegr ſanctaiddiolaf:

4 Yr hwn yr oedd y thuſſer aur ynddo, ac Arch y Cyfammod wedi ei goreuro o amgylch: yn yr hon *yr oedd* y crochan aur a'r Manna ynddo, * a gwialen Aaron, yr hon a flaguraſei, a * llechau y Cyfammod.

5 Ac uwch ei phen * Cherubiaid y gogoniant, yn cyſcodi y Drugareddfa: am y rhai ni ellir yn awr ddywedyd bob yn rhan.

6 A'r pethau hyn wedi eu treſnu felly, i'r Tabernacl cyntaf yn ddiau yr ai bob amſer yr offeiriaid, y rhai oedd yn cyflawni gwaſanaeth Duw:

7 Ac i'r ail, * unwaith bob blwyddyn yr ai yr Arch-offeiriad yn unic: nid heb waed, yr hwn a offrymmei eſe troſto ei hun, a thros anwybodaeth y bobl.

8 A'r Yſpryd glân yn yſpyſu hyn, nad oedd y ffordd i'r Cyſſegr ſanctaiddiolaf yn agored etto, tra fyddei y Tabernacl cyntaf yn ſefyll.

9 Yr hwn *ydoedd* gyffelybiaeth tros yr amſer preſennol, yn yr hwn yr offrymmid rhoddion ac aberthau, y rhai ni allent o ran cydwybod berfeithio yr addoludd,

10 *Y rhai oedd yn ſefyll* yn unic ar ſwydydd, a diodyddiau, ac amryw olchiadau, a defodau cnawdol, wedi eu goſod arnynt hyd amſer y diwygiad:

11 [Eithr Chriſt wedi dyfod yn Arch-offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy Dabernacl mwy a pherffeithiach, nid o waith llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth ymma,

12 Nid chwaith trwy waed geifr a lloi, eithr trwy ei waed ei hun yr aeth eſe unwaith i mewn i'r Cyſſegr, gan gael i *ni* dragwyddol ryddhâd.

13 Oblegid os ydyw * gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai a halogwyd, yn ſaneiddio i bureiddiad y cnawd,

14 Pa faint mwy y bydd i * waed Chriſt, yr hwn trwy yr Yſpryd tragwyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn ddifai i Ddaw, buro eich cydwybod chwi oddi wrth weithredoedd meirwon, i * waſanaethu y Duw byw?

15 Ac

‖ *Sum y pethau a ddywedwyd yw hyn.*

‖ *Pethau ſanctaidd*

‖ *Tra ſy-ſidei.*

‖ *Bryreiad.*

‖ *Tabernacl.*

* Exod. 25.40. act. 7. 44.

‖ *Nem. Teſtament.*

* Ier. 31. 31. pen. Ioel 2.

* Exod. 26.1.

‖ *Nem. Sanctaiddiolaf.*

* Numb. 17.10. * 1. Bren. 8. 9. * Exod. 25.22.

* Exod. 30.10.

* Lefit. 16.14. numb. 19.4. * 1. Pet. 1. 18. 1 Ioan 1.7. dat. 1.5. * Luc. 1.74.

15 Ac am hynny y mae eſe yn Gyfryngwr y Cyfammod newydd, megis trwy fôd * marwolaeth yn ymwared eddi wrth y troiſeddau oedd tan y cyntaf, y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr etifeddiaeth dragwyddol.]

16 [Oblegid lle *byddo* Teſtament, rhaid *yw* dygweddo marwolaeth y Teſtament-wr.

17 Canys wedi marw *dynion y mae* Teſtament nerth grym, oblegid nid oes etto nerth yndo, tra fyddo y Teſtament-wr yn fyw.

18 O ba achos ni chyſſegrwyd y cyntaf heb waed.

19 Canys gwedi i Moſes adrodd yr holl orchymmyn, yn ôl y Gyfraith, wrth yr holl bobl, ef a gymmerodd waed lloi a geifr, gyd â dwfr, a gwlan porphor, ac yſop, ac a'i taenellodd ar y llyfr, a'r holl bobl oll:

20 * Gan ddywedyd, Hwn yw gwaed y Teſtament a orchymynnodd Duw i chwi.

21 Y Tabernacl hefyd, a holl leſtri y gwaſanaeth, a daenellodd eſe â gwaed, yr vn modd.

22 A chan mwyaf trwy waed y purir pob peth wrth y Gyfraith, ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant.

23 Rhaid *oedd* gan hynny i bortreiadau y pethau ſy yn y nefoedd, gael eu puro â'r pethau hyn: a'r pethau nefol eu hunain ag aberthau gwell nâ'r rhai hyn.

24 Canys nid i'r Cyſſegr o waith llaw, portreiad y gwir *Gyſſegr*, yr aeth Chriſt i mewn, ond i'r nêf ei hun, i ymddangos yn awr ger bron Duw troſom ni:

25 Nac ſel yr offrymmei ef ei hun yn fynych, megis y mae yr Arch-offeiriaid yn myned i mewn i'r Cyſſegr bob blwyddyn, a gwaed arall:

26 Oblegid yna rhaid ſuaſei iddo yn fynych ddioddef er dechreuad y bŷd: eithr yr awron vnwaith yn niwedd y bŷd yr ymddangoſes eſe, i ddileu pechod, trwy ei aberthu ei hun.

27 Ac megis y goſodwyd i ddynion ſarw vnwaith, ac wedi hynny *bôd* barn:

28 Felly Chriſt hefyd, wedi ei offrymma * vnwaith i ddwyn ymmaith bechodau llawer, a ymddengys yr ail waith heb pechod, i'r rhai ſy yn ei ddiſgwyl, er iechydwriaeth.]

PEN. X.

Gwnaid aberthau y Gyfraith. 10 Aberth corph Chriſt a offrymmyd vnwaith, 14 ſydd byth yn dwyn ymmaith bechodau. 19 Cynghor i lynu yn lew yn y ffydd, trwy anogaethe a diolch.

OBlegid y Gyfraith, yr hon ſydd ganddi gyſcod daionus bethau i ddyfod, ac nid gwîr ddelw y pethau, ni's gall trwy yr aberthau hynny, y rhai y maent bob blwyddyn yn eu hoffrymmu yn waſtadol, bŷth berfeithio y rhai a ddêl attı.

2 Oblegid yna hwy a beidiaſent â'u hoffrymmu, am na buaſei gydwybod pechod mwy gan y rhai a adlolaſent, wedi eu glanhau vnwaith:

3 Eithr yn *yr aberthau* hynny *y mae* adcoffa pechodau bob blwyddyn.

4 Canys amhoſsibl *yw* i waed teirw * a geifr, dynnu ymmaith bechodau.

5 O herwydd pa ham y mae eſe wrth ddyfod i'r bŷd, yn dywedyd, * Aberth ac offrwm ni's mynnaiſt, eithr corph a gymmhwyſaiſt i mi.

6 Offrymmau poeth, a thros beched, ni buoſt fodlon iddynt.

7 Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y mae yn ſcrifennedig yn nechreu y llyfr am danaf) i wneuthur dy ewyllys di, o Dduw.

8 Wedi iddo ddywedyd vchod, Aberth, ac offrwm, ac offrymmau poeth, a thros bechod ni's mynnaiſt, ac nid ymfodlonaiſt ynddynt, y rhai yn ôl y Gyfraith a offrymmir;

9 Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod i wneuthur dy ewyllys di, ô Dduw: y mae yn tynnu ymmaith y cyntaf, ſel y goſodei yr ail.

10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym ni wedi ein ſanctteiddio, trwy offrymmiad corph Iefu Griſt vnwaith.

11 Ac y mae pob offeiriad yn ſefyll beunydd yn gwaſanaethu, ac yn offrymmu yn fynych yr vn aberthau, y rhai nallant fyth ddileu pechodau:

12 Eithr hwn, wedi offrymmu vn aberth dros bechodau, yn dragywydd * a eiſteddodd ar ddeheu-law Duw:

13 O hyn allan yn diſgwyl * hyd oni oſoder ei elynion ef yn droed-faingc iw draed ef.

14 Canys ag vn offrwm y perffeithiodd efe yn dragwyddol y rhai ſy wedi eu ſanctteiddio.

15 Ac y maeyr Yſpryd glân hefyd yn tyſtiolaethu i ni: canys wedi iddo ddywedyd o'r blaen,

16 * Dymma 'r Cyfammod, yr hwn a ammodafi â hwynt ar ôl y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd, Myfi a oſodaf fy nghyfreithiau yn eu calonnau, ac a'u ſcrifennaf yn eu meddyliau:

17 A'u pechodau, a'u hauwireddau, ni chofiaf mwyach.

18 A lle *y mae* maddeuant am y rhai hyn, nid *oes* mwyach offrwm tros bechod.

19 Am hynny, frodyr gan fôd i ni rydddid i fyned i mewn i'r Cyſſegr trwy waed Iefu,

20 Ar hŷd ffordd newydd, a bywiol, yr hon a gyſſegrodd efe i ni, trwy 'r llen, ſef ei gnawd ef:

21 A *bod i ni* Offeiriad mawr ar dŷ Dduw

22 Nefawn â chalon gywir, mewn llawn hyder ffydd, wedi glânhau ein calonnau oddi wrth gydwybod ddrwg, a golchi ein corph â dwfr glân,

23 Daliwn gyffes ein gobaith yn ddiſigl, (canys ffyddlon yw 'r hwn a addawodd.)

24 A chyd-yſtyriwn bawb ei gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da:

25 Heb eſceuluſo ein cyd-gynhulliad ein hunain, megis y *mae* arfer rhai, ond annog bawb ei gilydd, a hynny yn fwy, o gymmaint a'ch bod yn gweled y dydd yn neſau.]

26 Canys * os o'n gwîr-fadd y pechwn, ar ôl derbyn gwybodeth y gwirionedd, nid oes aberth tros bechodau wedi ei adel mwyach:

27 Eithr rhyw ddiſgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac angerdd tân, yr hwn a ddiſa y gwrthwyneb-wŷr.

28 Yr vn a ddirmygai Gyfraith Moſes a fyddei farw heb drugaredd, * tan ddau neu dri o dyſtion:

29 Pa faint mwy coſpedigaeth (dybygwch chwi) y bernir haeddu o'r hwn a fathrodd Fab Duw, ac a farnod yn aflan waed y Cyfammod, trwy 'r hwn y ſanctteiddiwyd ef, ac a ddiſeuwodd Yſpryd y gras?

30 Canys nyni a adwaenom y neb a ddywedodd, * myfi pieu dial, myfi a dalaſ, medd yr Arglwydd. A thracheſn, * yr Arglwydd a farna ei bobl.

31 Peth ofnadwy *yw* ſyrthio yn nwylo y Duw byw.

32 Ond gelwch i'ch cof y dyddiau o'r blaen, yn y rhai wedi eich goleuo, y dioddefaſoch ymdrech mawr o helbulon;

33 Wedi eich gwneuthur weithiau yn wawd, trwy wradwyddiadau, a chyſtuddiau: ac weithiau yn bôd yn gyfrannogion â'r rhai a drinid felly.

34 Canys chwi a gyd-ddioddefaſoch â'm rhwymau i hefyd, ac a gymmeraſoch eich yſpeilio am y pethau oedd gennych, yn llawen: gan ſŷbod fôd gennych i chwi eich hunain o'lid gwell yn y nefoedd, ac vn pethau.

35 Am hynny na ſwriwch ymmaith eich hyder, yr hon ſydd iddi fawr wobr.

36 Canys rhaid i chwi wrth ammynedd: ſel wedi i chwi wneuthur ewyllys Duw, y derbynioch yr addewid.

37 O blegid ychydig bachigyn etto, a'r hwn ſydd yn dyfod a ddaw, ac nid oeda.

Habac. 2.4. rhuf. 1.17. gal. 3.11.

38 * A'r cyfiawn a lydd byw trwy ffydd: eithr o thynn *neb* yn ol, nid yw fy enaid yn ymfodloni yndo.

39 Eithr nid ydym ni o'r rhai ſy 'n tynnu yn ol i golledigaeth, namyn o ffydd i gadwedigaeth yr enaid.

PEN. XI.

1 *Beth ydyw ffydd. 6 Heb ffydd ni allwn nirymgu bodd Duw. 7 Ei ffrwythau rhagorol hi yn yr hên ddadau gynt.*

‖*Hanſſod.* FFydd yn wîr yw ‖ ſail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a ſicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled.

2 Oblegid trwyddi hi y cafodd yr Hemriaid air da.

* Gene. 2. 1. 3 * Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

* Gene. 4. 4. 4 * Trwy ffydd yr offrymmodd Abel i Dduw aberth rhagorach nâ Chain, trwy'r hony cafodd efe dyſtiolaeth ei fod yn gyfiawn, gan i Dduw ddwyn tyſtiolaeth iw roddion ef: a thrwyddi hi y mae efe wedi marw, yn lleſaru etto.

* Gene. 5. 24. eccle. 44. 16. 5 Trwy ffydd * y ſymmudwyd Enoch, fel na welei farwolaeth: ac ni chaed ef, am ddarfod i Dduw ei ſymmud ef: canys cyn ei ſymmud, efe a gawſei dyſtiolaeth, ddarfod iddo ryngu bodd Duw.

6 Eithr heb ffydd amboſibl *yw* rhyngu ei fodd ef: oblegid rhaid yw i'r neb ſydd yn dyfod at Dduw gredu ei fod ef, a'i fod yn obrwywr i'r rhai ſy yn ei geiſio ef.

7 Trwy ffydd Noe wedi ei rybuddio gan Dduw am y pethau ni's gwelſid etto, gyda pharchedig ofn * a ddarparodd arch i achub ei dŷ: trwy'r hon y condemnodd *efe* y byd, ac a wnaethpwyd yn etifedd y cyfiawnder ſydd o ffydd.

* Gene. 6. 22. * Gene. 12 4. ‖ *I ſynnu.* 8 Trwy ffydd, * Abraham pan ei galwyd a vſyddhaodd, ‖ gan fyned i'r man yr oedd efe iw dderbyn yn etifeddiaeth: ac a aeth allan heb wybod i ba le yr oedd yn myned.

9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe yn-hîr yr addewid, megis *mewn tîr* dieithr, gan drigo mewn llueſtai, gyd ag Iſaac, ac Iacob, cyd-etifeddion o'r un addewid.

10 Canys diſgwyl yr ydoedd am ddinas ac iddi ſylfeini, ſaer ac adeiladydd yr hon *yw* Duw.

* Gene. 17. 19, & 21. 2. 11 Trwy ffydd, * Sara hithau yn ammhlantadwy, a dderbyniodd nerth i ymddwyn hâd, ac wedi amſer oedran a eſgorodd, oblegid ffyddlon y barnodd hi yr hwn a addawſei.

12 O herwydd pa ham hefyd y cenhedlwyd o vn, a hwnnw yn gyſtal a marw, cynnifer * a ſêr y nef mewn lliaws, ac megis y tywod ar lan y môr, *y ſydd* vn aneirif.

* Gene. 15. 5. & 22. 17. ‖ *Neu, Yn ol ffydd.* 13 ‖ Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr o bell eu gweled hwynt, a chredu, a chyfarch, a chyfaddef mai dieithriaid a phererinion oeddynt ar y ddaiar.

14 Canys y mae y rhai ſy yn dywedyd y cyfryw bethau, yn dangos yn eglur eu bod yn ceiſio gwlâd.

15 Ac yn wîr pe buaſent yn meddwl am *y wlâd* honno, o'r hon y daethant allan, hwy a allaſent gael amſer i ddychwelyd:

16 Eithr yn awr *gwlâd* well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw *yn* nefol: o achos pa ham nid cywilydd gan Dduw ei alw yn Dduw iddynt hwy: oblegid efe a baratôdd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymmodd * Abraham Iſaac, pan ei proſwyd, a'i vnic-anedig fab a offrymmodd *efe*, yr hwn a dderbyniaſei yr addewidion. * Gene. 22. 10.

18 Wrth yr hwn y dywedaſid, * Yn Iſaac y gelwir i ti hâd: * Gene. 21. 12.

19 Gan gyfrif bôd Duw yn abl iw gyfodi *ef* o feirw: o ba le y cawſei efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth. rhuf. 4. 17.

20 * Trwy ffydd y bendithiodd Iſaac Iacob ac Eſau, am bethau a ſyddent. * Gen. 27. 28, 39.

21 Trwy ffydd, * Iacob wrth farw a fendithiodd bob vn o feibion Ioſeph: ac a addolodd *ei* *bwys* ar ben ei ffon. * Gene. 48. 15.

22 Trwy ffydd, * Ioſeph wrth farw a goffaodd am ymadawiad plant Iſrael, ac a roddodd orchymmyn am ei eſcyrn. * Gene. 50. 25.

23 Trwy ffydd, * Moſes pan anwyd a guddiwyd drimis gan ei rieni, o achos eu bôd yn ei weled yn fachgen tlws: ac nid ofnaſant * orchymmyn y brenin. * Exod. 2. 2. * Exod. 1. 22.

24 Trwy ffydd, Moſes * wedi myned yn fawr, a wrthodes ei alw yn fab merch Pharao: * Exod. 2. 11.

25 Gan ddewis yn hytrach oddef adſyd gyd â phobl Dduw, nâ chael mwyniant pechod tros amſer;

26 Gan farnu yn fwy golud ddirmyg Chriſt, nâ thryſorau yr Aipht: canys edrych yr oedd efe ar dal digaeth y gobrwy.

27 Trwy ffydd y gadawod efe yr Aipht, heb ofni llid y brenin: canys efe a ymwroloddd fel vn yn gweled yr anweledig.

28 Trwy ffydd y * gwnaeth efe y Paſc a gollyngiad y gwaed, rhag i'r hwn ydoedd yn diſtrio y rhai cyntaf-anedig, gyffwrdd â hwynt. * Exod. 12. 12.

29 Trwy ffydd, * yr aethant trwy'r môr coch, megis ar hyd tîr ſych: yr hyn pan broſodd yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant. * Exod. 14. 22.

30 Trwy ffydd * y ſyrthiodd caerau Iericho, wedi en hamgylchu tros ſaith niwrnod. * Ioſua. 6. 20.

31 Trwy ffydd ni ddifethwyd * Rahab y buttain, gyd â'r rhai ‖ ni chredent, pan dderbyniodd hi yr yſpiwŷr yn heddychol. * Ioſua. 2. 1. ‖ *Anufudd.*

32 A pheth mwy a ddywedaſ? canys yr amſer a ballei i mi i fynegi am * Gedeon, am * Barac, ac am * Samſon, ac am * Iephthae, am Ddafydd hefyd a * Samuel, a'r Prophwydi: * Barn. 6. 11. * Barn. 4. 6.

33 Y rhai trwy ffydd a oreſcynnaſant deyrnaſoedd, a wnaethant gyfiawnder, a gawſant addewidion, a gauſant ſafnau llewod: * Barn. 13. 24.

34 A ddiffoddaſant angerdd y tân, a ddiangaſant rhag min y cleddyf, a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel, a yrraſant fyddinoedd yr eſtroniaid i gilio: * Barn. 11. 1. * 1. Sam. 1. 20.

35 Gwragedd a dderbyniodd eu meirw trwy adgyfodiad: ac eraill a * ddirdynnwyd, heb dderbyn ymwared, ſel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell. * 2. Mac. 7. 7.

36 Ac eraill a gawſant brofedigaeth trwy watwar a ffiangellau, ïe trwy rhymau hefyd a charchar.

37 *Hwynt hwy* a labyddiwyd, a dorrwyd â llif, a demtiwyd, a laddwyd yn feirw â'r cleddyf, a grwydraſant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr, yn ddiddym, yn gyſtuddiol, yn ddrwg eu cyflwr:

38 (Y rhai nid oedd y bŷd yn deilwng o honynt)

yn

yn crwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau, ac ogofeydd y ddaiar.

39 A'r rhai hyn oll, wedi cael tyſtiolaeth trwy ffydd, ni dderbyniaſant yr addewid:

40 Gan ſod Duw yn rhag-weled rhyw beth gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwynt hebom ninnau.

PEN. XII.

1 *Cynghor i ffydd ddiſgwyliad, ammynedd, a duwioldeb.* 22 *Cannol y Teſtament newydd rhagor yr hên.*

OBlegid hynny, ninnau hefyd gan ſôd cymmaint cwmwl o dyſtion wedi ei oſod o'n hamgylch gan * roi heibio bob pwys, a'r pechod ſydd barod i'n hamgylchu, trwy ammynedd rhedwn yr yrfa a oſodwyd o'n blaen ni:

2 Gan edrych ar Ieſu pencywyſog a pherffeithydd *ein* ffydd *ni*, yr hwn yn lle y llawenydd a oſodwyd iddo, a ddioddefodd y groes, gan ddiyſtyru gwradwydd, ac a eiſteddodd ar ddeheulaw gorſedd-ſaingc Duw.

3 Yſtyriwch am hynny yr hwn a ddioddefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn gan bechaduriaid, fel na flinoch, ac nad ymollyngoch yn eich enteidiau.

4 Ni wrthwynebaſoch etto hyd at waed, gan ymdrech yn erbyn pechod.

5 A chwi a ollyngaſoch tros gof y cynghor, yr hwn ſydd yn dywedyd wrthych megis wrth blant, * Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollwng pan i'th argyoedder ganddo.

6 Canys y neb y mae yr Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu: ac yn ſflangellu pob mab a dderbynio.

7 Os goddefwch gerydd, y mae Duw yn ymddwyn tu ac attoch, megis tu ac at feibion: canys pa fab ſydd, yr hwn nid yw ei dad yn ei geryddu?

8 Eithr os heb gerydd yr ydych, o'r hon y mae pawb yn gyfrannog, yna baſtardiaid ydych, ac nid meibion.

9 Heb law hyny, ni a gawſom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac *a'n* parchaſom hwy: onid mwy o lawer y byddwn ddaroſtyngedig i Dâd yr yſprydoedd, a byw?

10 Canys hwynt hwy yn wîr tros ychydig ddyddiau a'n ceryddent, fel y gwelent hwy yn dda: eithr hwn er lleſiad *i ni*, fel y byddem gyfrannogion o'i ſancteiddrwydd ef.

11 Etto ni welir yn cerydd tros yr amſer preſennol yn hyfryd, eithr yn anhyfryd: ond gwedi *hynny* y mae yn rhoi heddychol ffrwyth cyfiawnder i'r rhai ſy wedi eu cynnefino ag ef.

12 O herwydd pa ham, cyſod ych i fyny y dwylo a laeſaſant, a'r gliniau a ymollyngaſant:

13 A gwnewch lwybrau ‖ uniawn i'ch traed: fel na throer y cloff allan o'r *ffordd*, ond yr iachaer efe yn hytrach.

14 * Dilynwch heddwch â phawb, a ſancteiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd:

15 Gan edrych yn ddyſal na *bo* neb yn pallu oddi wrth râs Duw: rhac bod yn gwreiddyn chwerwedd yn tyfu i fyny, ac yn peri blinder, a thrwy hwnnw llygru llawer:

16 Na *bo* yn putteiniwr, neu halogedig, megis Eſau, yr hwn am yn ſaig o fwyd, * a werthodd ei enedigaeth-fraint.

17 Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod ef, pan oedd efe yn ewyllyſio etifeddu y fendith: oblegid ni chafodd efe le i edifeirwch, er iddo trwy * ddagrau ei thaer-geiſio hi.

18 Canys ni ddaethoch chwi at * y mynydd teimladwy, ſydd yn lloſci gan dân, a chwmwl, a thywyllwch, a thymeſtl,

19 A ſain vdcorn, a lleſ geiriau: yr hon pwy bynnac a'i clywſant, a ddeiſyfiaſant na chwanegid yr ymadrodd wrthynt.

20 Oblegid ni allent hwy oddef yr hyn a orchymynaſid. * Ac os bwyſt-ôl a gyffyrddei â'r mynydd, *efe* a labyddir, neu a wenir â phiccell. * Exod. 19.13.

21 Ac mor ofnadwy oedd y golwg, ac y dywedodd Moſes, Yr ydwyf yn ofni ac yn cryn.

22 Eithr chwi a ddaethoch i ſynydd Sion, ac i ddinas y Duw byw, y Ieruſalem nefol, ac at ſyrddiwn o Angelion,

23 I gymmanſa a chynnulleidfa y rhai cyntaſanedig, y rhai a ſcrifennwyd yn y nefoedd, ac at Dduw barnwr pawb, ac at yſprydoedd y cyfiawn, y rhai a berffeithiwyd,

24 Ac at Ieſu cyfryngwr y Teſtament newydd, a gwaed y taenelliad, yr hwn ſydd yn dywedyd pethau gwell nâ'r eiddo * Abel. * Gene. 4.10.

25 Edrychwch na wrthodoch yr hwn ſydd yn lleſaru. Oblegid oni ddiangodd y rhai a wrthodaſant, yr hwn oedd yn lleſaru ar y ddaiar, mwy o lawer *a'n ddiangwn* ni, y rhai ydym yn troi ymmaith oddiwrth yr hwn *ſydd yn lleſaru* o'r nef.

26 Llef yr hwn y pryd hynny a eſcydwodd y ddaiar: ac yn awr a addawodd, gan ddywedyd, * Etto vnwaith yr wyf yn cynnhyrfu, nid yn vnic y ddaiar, ond y nef hefyd. * Hagg. 2.7.

27 A'r Etto vnwaith hynny, ſydd yn yſpyſu ſymmudiad y pethau a ‖ yſcydwir, megis pethau wedi eu gwneuthur, fel yr arhoſo y pethau nid yſcydwir. ‖ *Neu, ellir eu hyſcwyd.*

28 O herwydd pa ham, gan ein bôd ni yn derbyn teyrnas ddiſigl, bydded gennym râs, drwy'r hwn y gwaſanaethom Dduw wrth ei fodd, gyda gwylder, a pharchedig ofn.

29 Oblegid * ein Duw ni ſydd dân yſſol. * Deut. 4.24.

PEN. XIII.

1 *Amryw cynghorion, megis i garu i gilydd:* 4 *i fyw yn boneſt:* 5 *i ochelyd cybydd-dra:* 7 *i berchi pregethwyr Duw:* 9 *i ochel athrawon ddieithr:* 10 *i gyfaddef Criſt:* 16 *i roi eluſen* 17 *i vfyddhau i ſwyddogion:* 18 *i weddio tros yr Apoſtol.* 20 *Y diwedd.*

PArhaed * brawd-garwch. * Rhuf. 12.10.

2 Nac anghofiwch * letteugarwch: canys wrth hynny y llettewodd rhai Angelion yn ddiarwybod. * Rhuf. 12.13.

3 Cofiwch y rhai ſy yn rhwym, fel pettech yn rhwym gyd â hwynt: y rhai cyſtuddiol, megis yn bôd eich hunain hefyd yn y corph. 1 Pet. 4.9

4 Anrhydeddus *yw* priodas ym mhawb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteinwŷr a godineb-wŷr a farna Duw.

5 *Bydded* eich ymarweddiad yn ddiarian-gar: gan ſôd yn foddlon i'r hyn ſydd gennych. Canys efe a ddywedodd, * Ni'th roddaf di i fynu, ac ni'th lwyr adawaf chwaith, * Ioſu. 1.5

6 Fel y gallom ddywedyd yn hŷf, * Yr Arglwydd *ſydd* gymmorth i mi, ac nid ofnaf beth a wnel cŷn i mi. * Pſal. 118.6.

7 Meddyliwch am eich ‖ blaenoriaid, y rhai a draethaſant i chwi air Duw: ſyrdd y rhai, dyluwch, gan yſtyried diwedd eu hymarweddiad hwynt. ‖ *Llywodraethwr i mŷn.*

8 Ieſu Criſt ddoe, a heddyw yr vn, ac yn dragywydd.

9 Na'ch aſweinier oddi amgylch ag athrawiaethau amryw a dieithr: canys da yw bôd y galon wedi

wedi ei chryfhâu â grâs, nid â bwyddyd, yn y rhai ni chafodd y fawl a rodiasant ynddynt, fudd.

10 Y mae genym ni allor, o'r hon nid oes awdurdod i'r rhai fy yn gwasanaethu y Tabernacl i fwyta.

*Leuit. 4.12. 11 Canys *cyrph yr anifeiliaid hyny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr Arch-offeiriad i'r Cyssegr tros bechod, a loscir y tu allan i'r gwersyll.

12 O herwydd pa ham Iesu hefyd, fel y sancteiddiei y bobl trwy ei waed ei hun, a ddioddefodd y tu allan i'r porth.

13 Am hynny awn atto ef o'r tu allan i'r gwersyll, gan ddwyn ei wradwydd ef.

*Mic. 2.10. 14 Canys *nid oes i ni ymma ddinas barhaus, eithr yn i dûysod yr ŷm ni yn ei disgwil.

*Hose. 14.2. 15 Trwyddo ef gan hynny, offrymmwn aberth moliant yn wastadol i Dduw, yr hyn yw *ffrwyth gwefusau yn cyffesu iw Enw ef.

16 Ond gwneuthur daioni a chyfrannu nac anghofiwch: canys a chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.

‖Llyma draeth-wyr. 17 Vfyddhewch i'ch ‖blaenoriaid, ac ymddarostyngwch: oblegid y maent hwy yn gwilio tros eich eneidiau chwi, megis rhai o fydd rhaid iddynt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drist: canys diffaith i chwi yw hynny.

18 Gweddiwch trosom ni: canys yr ydym yn credu fôd gennym gydwybod dda, gan ewyllysio byw yn ‖oneſt ym mhob peth. ‖Dda.

19 Ond yr ydwyf yn helaethach yn dymuno gwneuthur o honoch hyn, i gael fy rhoddi i chwi drachefn yn gynt.

20 A Duw 'r heddwch, yr hwn a ddug drachefn oddi wrth y meirw ein Harglwydd Iesu, bugail mawr y defaid, trwy waed y ‖Cyfammod tragywyddol, ‖Neu, Testa-ment.

21 A'ch perffeithio ym mhob gweithred dda, i wneuthur ei ewyllys ef: gan weithio ynoch yr hyn fyddo gymmeradwyy yn ei olwg ef, trwy Iesu Grist: i'r hwn *y bydoo* y gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

22 Ac yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, goddefwch air y cyngor: oblegid ar fyrr *eiriau* yr ‖ scrifennais attoch. ‖Anfo-nais.

23 Gwybyddwch ollwag ein brawd Timotheus yn rhydd, gyd â'r hwn, os daw efe ar fyrder, yr ymwelaf â chwi.

24 Anherchwch eich holl ‖flaenoriaid, a'r holl Saint. Y mae y rhai o'r Ital yn eich annerch. ‖Llyma draeth-wyr.

25 Gras fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ Ac yr Hebraid yr scrifennwyd o'r Ital gyd â Thimotheus.

¶ EPISTOL CYFFREDINOL IACO
Yr Apostol.

PEN. I.

1 Cyngor i lawenychu mewn blinder, 5 i ofyn doethineb gan Dduw: 13 Na fwrier y bai arno ef o ran ein gwendid na'n pechodau ni: 22 I wrando ac i fyfyrio ar air Duw: ac i wneuthur ar ei ôl. 26 Os amgen fe all rhai ymddangos yn grefyddol oddallan, onid ni allant fod felly mewn gwirionedd.

IAco, gwasanaethwr Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, at y deuddeg-llwyth fydd ar wasgar, annerch.

2 Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan fyrthioch mewn amryw brofedigaethau:

3 *Gan wybod fôd profiad eich ffydd chwi yn gweithredu ammynedd. *Rhuf. 5.3.

4 Ond caffed ammynedd ei pherffaith waith, fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddiffygio mewn dim.

5 O bydd ar neb o honoch eiſieu doethineb, *gofynned gan Dduw yr hwn fydd yn rhoi yn ‖haelionus i bawb, ac heb ddannod: a hi a roddir iddo ef. *Mat.7.7 luc.11.6. Ioan.14. 13. ‖Rhwydd *Marc. 11.24.

6 Eithr gofynned *mewn ffydd, heb ammeu dim. Canys yr hwn fydd yn ammeu, fydd gyffelyb i donn y môr, a chwelir ac a deflir gan y gwynt.

7 Canys na feddylied y dŷn hwnnw, y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.

8 Gŵr dau-ddyblyg ei feddwl, *fydd* anwaſtad yn ei holl ffyrdd. *Pſal. 103.15. eccl.14. 18.eſa.1. 40.6. 1.pet.1. 24.

9 Y brawd o radd iſel, llawenyched yn ei ormchafiaeth:

10 A'r cyfoethog, yn ei ddarostyngiad: canys *megis blodeuyn y glâs-welityn y diflanna efe.

11 Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwywodd y glâs-welityn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei bryd ef a gollodd: felly hefyd y diflanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.

12 *Gwyn ei fyd y gŵr fydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.] *Heb.5.17

13 Na ddyweded neb pan demptier ef, Gan Dduw i'm temptir: canys Duw nis gellir ef demptio â drygau, ac nid yw efe yn temptioneb.

14 Canys yna y temptir pob vn, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwant ei hun:

15 Yna chwant wedi ymddwyn, a escor ar bechod: pechod hefyd pan orpheuner, a escor ar farwolaeth.

16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeiliornwch.

17 [Pôb rhoddiad daionus, a phôb rhodd berffaith, oddi vchod y mae, yn diſcyn oddiwrth Dâd y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyſnewidiad, na chyſcod troedigaeth.

18 O'i wir ewyllys yr ennillodd efe nyni, trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.

19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pôb dŷn eſcud i wrando, *dieg i lefaru, dieg i ddigoſaint. *Dihar. 17.27.

20 Canys digoſaint gŵr, nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw.

21 O herwydd pa ham, rhoddwch heibio bôb budreddi, a helaethrwydd malis, a thrwy addfwnder derbyniwch yr impredig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau.]

22 [A byddwch wneuthur-wŷr y gair, ac nid gwrandawŷr yn vnic, gan eich twyllo eich hunain.

23 Oblegid *os yw neb yn wrandawŵr y gair, a heb fôd yn wneuthur-wŵr, y mae hwn yn debyg i wr yn edrych ei wyneb-pryd naturiol mewn drych. *Matth. 7.26. 1huſ.3.23.

24 Canys

24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymmaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.

25 Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyffraith rhydd dad, ac a barhao *ind*ôi, hwn heb fôd yn wrandawr anghofus, ond gwneuthur-wr y weithred, efe a fydd i oedwydd yn ei weithred.

26 Os yw nebyn eich myſc yn cymmeryd arno fôd yn grefyddol, heb ‖ attal ei dafod, ond twyllo ei galôn ei hun, ofer *yw* crefydd hwn.

27 Crefydd bur a dihalogedig ger bron Duw a'r Tad, yw hyn, ymweled â'r ymddifaid a'r gwragedd gweddwon, yn eu hadfyd, a'i gadw ei hun yn ddifrycheulyd oddi wrth y byd.]

PEN. II.

1 *Nad gweddol i Gristianogion ddiyſtyru eu brodyr tlodion:* 13 *Ond bod yn gariadus, ac yn drugarocion.* 14 *Na ddylid ymſroſtio o ffydd lle ni bydo gweithredoedd da:* 17 *nad yw'r ffydd honno ond ffydd farw,* 19 *a ffydd y cythreuliaid:* 21 *Ac nid ffydd Abraham,* 25 *a Rahab.*

FY mrodyr, na fydded * gennych ffydd ein Harglwydd ni Iesu Grist, *ſef Arglwydd* y gogoniant, gyda derbyn wyneb.

2 Oblegid os daw i mewn i'ch ‖ cynnulleidfa chwi, ŵr a modrwy aur i mewn dillad gwychion, a dyfod hefyd *yn* dlawd mewn dillad gwael,

3 Ac edrych o honoch ar yr hwn ſydd yn gwiſco y dillad gwychion, a dywedyd wrtho, Eiſtedd di ymma mewn lle da: a dywedyd wrth y tlawd, Saf di yna, neu eiſtedd ymma iſlaw fy ſtôl-droed i:

4 Onid ydych chwi dueddol ynoch eich hunain, ac *ovid* acthoch yn farn-wŷr meddylian drwg?

5 Gwrandewch, fy mrodyr anwyl, oni ddewiſodd Duw dlodion y byd hwn, yn gyfoethogion mewn ffydd, ac yn etifeddion y deyrnas, yr hon a addawodd efe i'r rhai ſydd yn ei garu ef?

6 Eithr chwithau a ammharchaſoch y tlawd. Onid yw y cyfoethogion yn eich gorthrymmu chwi, ac yn eich tynnu ger bron brawdleoedd?

7 Onid ydynt hwy yn cablu yr Enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?

8 Os cyflawni yr ydych y Gyfraith frenhinol, yn ôl yr Scrythur, * Câr dy gymmydog fel ti dy hun, da yr ydych yn gwneuthur.

9 Eithr os derbyn wyneb yr ydych, yr ydych yn gwneuthur pechod, ac yn cael eich argyoeddi gan y Gyfraith, megis troſedd-wŷr.

10 * Canys pwy bynnag a gatwo'r Gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn vn gwnge, y mae eſe yn euog o'r cwbl.

11 Canys y ‖ neb a ddywedodd, Na adinebu, a ddywedodd hefyd, Na ladd. Ac os ti ni odinebi, etto a leddi, yr wyt ti yn troſeddu y G. fraith.

12 Felly dywedwch, ac felly gwnewch, megis rhai a fernir wrth Gyfraith rhyddid.

13 Canys barn ddi-drugaredd *fydd* i'r hwn ni wnaeth drugaredd, ac y mae trugaredd yn gorfoleddu yn erbyn barn.

14 Pa fudd yw, fy mrodyr, o dywed neb fôd ganddo ffydd, ac heb fôd ganddo weithredoedd? a ddichon ffydd ei gadw ef?

15 Eithr * os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac mewn eiſieu bwyddol ymborth,

16 A dywedyd o vn o honoch wrthynt, Ewch mewn heddwch, ymdwymmwch, ac ymddigonwch, etto heb roddi iddynt angenrheidiau 'r corph, pa lês *ydyw*?

17 Felly ffydd hefyd, oni bydd genddi weithredoedd, marw ydyw, *a bi* ‖ ynvnic. ‖ *Welsh ei hun.*

18 Eithr rhyw vn a ddywed, Tydi ffydd ſydd gennit, minnen gweithredoedd ſy genni: dangos i mi dy ffydd di ‖ heb dy weithredoedd, a minnau wrth fy ngweithredoedd i a ddangoſaf i ti fy ffydd inneu. ‖ *Neu, yrho.*

19 Credu yr wyt ti mai vn Duw ſydd: da yr wyti yn gwneuthur: y mae y cythreuliaid hefyd yn credu, ac yn crynu.

20 Eithr a fynni di ŵybod, o ddŷn oſer, am ffydd heb weithredoedd, mai marw yw?

21 Abraham ein Tâd ni, onid o weithredoedd y cyflawnhawyd ef, * pan offrymmodd eſe Iſaac ei fab ar yr allor? *Gen. 22. 9, 10.

22 ‖ Tra weli fôd ffydd yn cyd-weithio â'i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd fôd ffydd wedi ei pherffeithio. ‖ *Neu. A wele di o'r*

23 A chyflawnwyd yr Scrythur, yr hon ſydd yn dywedyd, * Credodd Abraham i Dduw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder, a chyfaill Duw y gelwyd *ef*. *Gene. 15. 6. Rhuf. 4. 3. Gala. 3. 6.

24 Chwi a welwch gan hynny mai o weithredoedd y cyflawnheir dŷn, ac nid o ffydd yn vnic.

25 Yr vn ſunyd hefyd, * Rahab y buttain, onid o weithredoedd y cyflawnhawyd hi, pan dderbyniodd hi y cenadau, a'u danfon ymmaith ffordd arall? *Ioſu. 2. 3.

26 Canys megis y mae y corph heb yr ‖ yſpryd yn farw, felly hefyd ffydd heb weithredoedd, marw yw. ‖ *Anadl.*

PEN. III.

1 *Na ddylem ni ſod yn bryſur i ſcio ar eraill?* 5 *ond yn hytrach ſrwyno y tafod, yr hwn er nad ydyw ond aelod bychain, etto y mae eſe yn achos llawer o ddrwgioni, ac a ddrygioni.* 13 *Y rhai ſydd wir ſynhwyrol, y maent yn ſwynion, yn ddaearolion, heb gyniſgeunu, a heb ymryſon.*

NA fyddwch feiſtreid lawer, fy mrodyr, gan ŵybod y derbyniwn ni farnedigaeth fwy.

2 Canys mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro: od oes neb heb lithro ar air, gŵr perffaith *yw* hwnnw, yn gallu ffrwyno 'r holl gorph hefyd.

3 Wele, yr ydym ni yn rhoddi ffrwynau ymmhennau 'r meirch, i'w gwneuthur yn vfydd i ni, ac yr ydym yn troi eu holl gorph hwy oddi amgylch.

4 Wele y llongau hefyd er eu maint, ac er eu gyrru gan wyntoedd creulon, a droſir oddi amgylch a llyw bychain, lle y mynno 'r llywydd.

5 Felly hefyd y tafod, aelod bychan yw, ac yn ffrofftio pethau mawrion: wele faint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei cynnyn.

6 A'r tafod, tân *ydyw*, byd o anghyfiawnder: felly y mae y tafod wedi ei oſod ym-mhlith ein haelodau ni, ſel y mae yn halogi 'r holl gorph; ac yn goſod troell naturiaeth yn fflamm, ac wedi ei wneuthur yn fflamm gan vffern.

7 Canys holl natur gwyllt-filod, ac adar, ac ymluſciaid, a'r pethau yn y môr, a ddofir, ac a ddofwyd gan natur ddynol:

8 Eithr y tafod ni ddichon vn dŷn ei ddofi. Drwg anllywodraethus *ydyw*: yn llawn gwenwyn marwol.

9 Ag ef yr ydym yn bendithio Duw, a'r Tâd: ag ef hefyd yr ydym yn melldithio dynion a wnaethpwyd ar lun Duw.

10 O'r vn genau y mae yn dyfod allan fendith a melldith; fy mrodyr, ni ddylai y pethau hyn fôd felly.

12 A ydyw ſynnon, o'r vn llygad, yn thoi *dwſy*
melus a chwerw?
13 A ddichon y pren ffigys, ſy mrodyr, ddwyn oliſaid? neu winwyddwen ffigys? felly ni *dichon* vn
ffynnon roddi dwfr hallt a chroyw.
‖ *Rhyfar-*
wyddi. 14 Pwy *ſyda* ŵr doeth a ‖ deallus yn eich plith? dangoſed drwy ymarweddiad da, ei weithredoedd
mewn mwyneidd-dra doethineb.
15 Eithr od oes genwch genfigen chwerw, ac ymryſon yn eich calon, na fyddwch ffroſt-ŵyr, a chelwyddog yn erbyn y gwirioneedd.
16 Nid yw y doethineb hyn yn deſcyn oddi ychod: ond daiarol, anianol, cythreulig yw.
17 Canys lle *mae* cenfigen ac ymryſon, yno y mae
kertwſe, a phob gweithred ddiwg.
18 Eithr y ddoethineb *ſydd* oddi vchod, yn gyntaf pur ydyw, wedi hynny heddychol, boneddigaidd,
hawdd ei thrin, llawn trugaredd a ffrwythau da,
di-duedd, a diragrith.
19 A ffrwyth cyfiawnder a heuir mewn heddwch,
i'r rhai ſy'n gwneuthur heddwch.

PEN. IIII.

Rhaid i ni ymryſſon yn erbyn trachwant: 4 ac angymmeradwyder: 5 a balchder: 11 ac ewllys
is barnu er trafil: 13 nc na voddom ormod hyder
our cynlluniant byaol: nac ar eiriocs dim: onid rhoi
y cwbl ar Ddiuw

O Ble y mae rhyfeloedd, ac ymladdau yn eich plith chwi? onid oddi wrth hyn, ſef eich melſ chwantau, y rhai ſydd yn rhyfela yn eich aelodau?
2 Chwennychu yr ydych, ac nid ydych yn cael:
‖ *Zilydd.* ‖ cenfigennu yr ydych, ac eiddigeddu, ac nid ydych yn gallu cyrhaeddyd: ymladd, a rhyfela yr ydych, ond nid ydych yn cael, am nad ydych yn gofyn.
3 Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bôd yn gofyn ar gam, *ſef* y galloch eu treulio ar eich meluſchwantau.
4 Chwi odineb-wŷr, a godineb-wragedd, oni ŵyddoch chwi fôd cyfeillach y bŷd, yn elyniaeth i Ddiuw? pwy bynnag gan hynny a ewyllyſio fôd yn gyfaill i'r bŷd, y mae yn elyn i Ddiuw.
5 A ydych chwi yn tybied fôd yr Scrythur yn dywedyd yn ofer? At genfigen y mae chwant yr yſpryd a gantrefa ynom ni:
6 Eithr rhoddi grâs mwy y mae: o herwydd paham y mae yn dywedyd, Y mae Duw yn gwrthwynebu 'r beilchion, ond yn rhoddi grâs i'r *rhai*
goſtyngedig.
7 Ymddaroſtyngwch gan hynny i Ddiuw, gwrthwynebwch ddiafol, ac *eſe* a ffŷ oddi wrthych.
8 Neſſewch at Ddiuw, ac eſe a neſſâ attoch chwi: glanhewch *eich* dwylo, chwi bechaduriaid,
a phurwch *eich* calonnau, *chwi* â'r meddwl dauddyblyg.
9 Ymofidiwch, a galerwch, ac ŵylwch: troer eich chwerthin chwi yn alar, a'ch llawenydd yn
driſtwch.
a. 1. Pet. 5.6. 10 * Ymddaroſtyngwch ger bron yr Arglwydd, ac
eſe a'ch derchafa chwi.
11 Na ddywedwch yn erbyn ei gilydd, frodyr: y neb ſydd yn dywedyd yn erbyn ei frawd, ac yn barnu ei frawd, y mae eſe'n dywedyd yn erbyn y Gyfraith ac yn barnu 'r Gyfraith: ac od wyt *ti* yn barnu 'r Gyfraith, nid wyt ti wneuthur-ŵr y Gyfraith, eithr barnwr.
12 Vn Goſodwr c. fraith ſydd, yr hwn a ddichon
* Rhuf. 14.4. gadw a cholli: * pwy wyt ti yr *hwn* wyt yn barnu arall?

13 ‖ Iddo yn awr, y rhai ydych yn dywedyd, Heddyw neu yſoru ni a awn i gyfryw ddinas, ac a
‖ *Felly.* arheſwn yno flwyddyn, ac a farchnattawn, ac a ennillwn:
14 Y rhai ni ŵyddoch beth *a fydd* y foreu: canys beth *ydyw* eich enioes chwi? canys tarth ydyw, yr hwn ſydd tros ychydig yn ymddangos, ac
wedi hynny yn diflannu.
15 Lle y aylech *a* dywedyd, * Os yr Arglwydd a'i mynn, ‖ ac *os* byddwn byw, ni a wnawn hyn
neu hynny.
*1. Cor. 4.19.
‖ *Byddwn fyw ac a wnawn.*
16 Eithr yn awr gorfoleddu yr ydych yn eich ymffrost: pob cyfryw orfoledd, drwg ydyw.
17 Am hynny i'r neb a feidr wneuthur, daioni, ac nid yw yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo.

PEN. V.

1 Rhaid i wyr cyfoethogion dryglonnu oſni dialedd Duw. 7 Ni a dylem fod yn ddioddefgar
mewn adfyd. 9 yn ol enſampl y Prophwydi a
Iob: 11 a gochelud tyngu: 13 a gweddio mewn
adfyd, a chanu mewn hawddfyd: 16 a chyfaddef ein beiau yn gilydd, a gweddio tros ei
gilydd, 19 a dwyn yr iawn y brawd a fytho yn
myned ar gyfeiliorn.

‖ *Felly.* ‖ IDdewn awr, *chwi* gyforthogion, ŵylwch ac ydwch am eich trueni ſydd yn dyfod arnoch.
2 Eich cyfoeth a bydrodd, a'ch gwiſcoedd a
fwytawyd gan bryfed.
‖ *Ychwi.* 3 Eich aur a'ch arian a rydodd, a'u rhŵd hwyat a ſydd yn dyſtiolaeth ‖ yn eich erbyn chwi, ac a fwytty eich cnawd chwi fel tant: chwi a gaſclaſoch
dryſſor yn y dyddiau diweddaf.
4 Wele, y mae cyflog y gweithwŷr a *fedaſant* eich meuſydd chwi, yr hwn a gam-attaliwyd gennych, yn llefain: a llefain y rhai a fedaſant a ddaeth
i mewn i gluſtiau Arglwydd y lluoedd.
5 Moethus fuoch ar y ddaiar, a thrythyll: meithrin eich calonnau a wnaethoch, megis mewn
dydd lladdedigaeth.
6 Condemnaſoch, a lladdaſoch y cyfiawn, ac yntau heb ſefyll i'ch erbyn.
7 Byddwch gan hynny yn ymarhous, frodyr, hyd ddyfodiad yr Arglwydd. Wele, y mae y llafur-ŵr
yn diſgwil am werth-fawr ffrwyth y ddaiar, yn dda ei ammynedd am dano, nes iddo dderbyn y
glaw cynnar a'r diweddar.
8 Byddwch chwithau hefyd dda eich ammynedd, cadarnhewch eich calonnau, oblegid dyfodiad yr
Arglwydd a neſſiodd.
‖ *Rodd wch eich nuid ar ei gilydd.* 9 Na ‖ rwgnechwch yn erbyn ei gilydd, frodyr, fel na'ch condemner: wele, y mae y barnwr yn
ſefyll wrth y drŵs.
10 Cymmerwch, ſy mrodyr, y Prophwydi, y rhai a leſaraſant yn Enw 'r Arglwydd, yn ſiampl o ddioddeſ blinder, ac o hîr ymaros.
‖ *Cyfrif.* 11 Wele, dedwydd yr ydym yn ‖ gadel y rhai ſy ddioddefſus. Chwi a glywſoch am ammynedd Iob, ac a welſoch ddiwedd yr Arglwydd, oblegid toſturiol iawn yw 'r Arglwydd,
a thrugarog.
*Matth. 5.34. 12 Eithr o flaen pob peth, ſy mrodyr, * na thyngwch, nac i'r nêf, nac i'r ddaiar, nac vn llw arall: eithr bydded eich ie, ie, a'ch nag-ê, yn
nag-ê, fel na ſyrthioch i farnedigaeth.
13 A oes nêb yn eich plith mewn adfyd? gweddied. A oes nêb yn eſmwyth arno? caned
Pſalmau.
‖ *Uweh ei hun.* 14 A oes nêb yn eich plith yn glâf? galwed at to Henuriaid yr Eglwys, a gweddiant hwy
‖ troſto, * gan ei eneinio ef ag olew yn Enw 'r Arglwydd:
* Marc. 6.13.

15 A gweddi'r ffydd a iachâ'r claſa,a'r Arglwydd a'i cyfyd eſ i fynu: ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, bwy a faddeuir iddo.

16 Cyffeſwch eich camweddau bawb iw gilydd, a gweddiwch tros ei gilydd, ſel i'ch iachaer: llawer a ddichon taer-weddi y cyfiawn.

17 *Elias oedd ddŷn yn rhaid iddo ddioddef fel nyneu, ac mewn gweddi eſe a weddiodd na byddei law; ac ni bu glaw ar y ddaear dair blynedd a chwe mis.

18 Ac eſe a weddiodd drachefn, a'r nêf a roddes law, a'r ddaear a ddug ei ffrwyth.

19 Fy mrodyr, od aeth nêb o honoch ar gyfeiliorn oddi wrth y gwirionedd, a throi o ryw yn eſ,

20 Gwybydded y bydd i'r hwn a drôdd bechadur oddiwrth gyfeiliorni ei ffordd, gadw enaid rhag angau, a chuddio lliaws o bechodau.

¶ EPISTOL CYNTAF CYFFREDINOL PETR yr Apoſtol,

PEN. I.

1 *Y mae eſe yn bendithio Duw am ei amryw râd yſprydol: 10 Gan ddangos nad yſyw yr iechydwriaeth yn Chriſt beth newydd, eithr eith a broffwydwyd am dano er yſtalm. 13 Cynghor i fyw yn ddiwiol, gan eu bod hwy wedi eu geni o newydd trwy air Duw.*

PETR, Apoſtol Ieſu Chriſt, at y dieithriaid ſy ar waſcar ar hyd Pontus, Galatia, Cappadocia, Aſia, a Bithynia:

2 Etholedigion yn ôl rhag-wybodaeth Duw Tâd, trwy ſancteiddiad yr Yſpryd, i vfudd-dod a thaenelliad gwaed Ieſu Chriſt: gràs i chwi a heddwch a amlhaer.

3 *Bendigedig *fyddo* Duw a Thâd ein Harglwydd Ieſu Criſt, yr hwn yn ôl ei fawr drugaredd a'n hadgenhedlodd ni i obaith bywiol trwy adgyfodiad Ieſu Criſt oddi wrth y meirw,

4 I etifeddiaeth anllygredig, a dihalogedig, a di-ddiflannedig, ac ynghadw yn y nefoedd i chwi,

5 Y rhai trwy allu Duw ydych gadwedig trwy ffydd, i iechydwriaeth parod iw dat-cuddio yn yr amſer diweddaf.

6 Yn yr hyn yr ydych yn mawr lawenhau, er eich bôd ychydig yr awron (os rhaid hyw) mewn tryſtwch, trwy amryw brofedigaethau:

7 Fel y caffer profiad eich ffydd chwi, yr hwn ſydd werth-fawr na'r aur colladwy, cyd proſer eſ trwy dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogoniant, yn ymddangoſiad Ieſu Criſt:

8 Yr hwn, er na's gwelſoch, yr ydych yn ei garu: yn yr hwn heb ſôd yr awron yn *ei* weled, ond yn credu, yr ydych yn mawr lawenhau â llawenydd annhraethadwy, a gogoneddus:

9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd, *ſef* iechydwriaeth eich eneidiau:

10 Am yr hon iechydwriaeth yr ymoſynnodd, ac y manwl chwiliodd y Prophwydi, y rhai a brophwydaſant am y gràs a *ddaeth* i chwi:

11 Gan chwilio pa *bry'd*, neu pa ryw amſer, yr oedd Yſpryd Chriſt yr hwn oedd ynddynt, yn ei yſpyſu, pan oedd eſe yn rhag-dyſtiolaethu dioddefaint Chriſt, a'r gogoniant ar ôl hynny.

12 I'r rhai y dadcuddiwyd nad iddynt hwy eu hunain, ond i ni yr oeddynt yn gweini *yn y* pethau a ſyneg wyd ynawr i chwi gan y rhai a eſangylaſant i chwi trwy'r Yſpryd glân, yr hwn a ddanfonwyd o'r nêf, ar yr hyn *bethau* y mae'r Angelion yn chwennych edrych.

13 O herwydd pa ham, gan wregyſu lwynau eich meddwl, *a* bod yn ſobr, gobeithiwch yn berffaith am y gràs a ddygir i chwi yn dat-cuddiad Ieſu Chriſt,

14 Fel plant vfydd-dod, heb gyd-ymagweddu â'r trachwantau o'r blaen yn eich anwybodaeth:

15 Eithr megis y mae y neb a'ch galwodd chwi yn ſanctaidd, *byddwch chwithau hefyd ſanctaidd ym mhôb ymarweddiad:

16 Oblegid y mae'n ſcrifennedig, * Byddwch ſanctaidd, canys ſanctaidd ydwyfi.

17 Ac os ydych yn galw ar y Tâd, yr hwn ſydd, * heb dderbyn wyneb, yn barnu yn ôl gweithred pôb vn, ymddygwch mewn ofn tros amſer eich ymdeithiad:

18 Gan wybod mai â phethau llygredig, megis arian neu aur, i'ch prynwyd oddi wrth eich ofer ymarweddiad, *yr bon a gawſoch* trwy draddodiad y tadau:

19 Eithr â * gwerthfawr waed Chriſt, megis oen diſeilus a diſrychenlyd.

20 Yr hwn yn wîr a ragordeiniwyd * cyn ſylfaenu y bŷd, eithr a eglurwyd yn yr amſeroedd diweddaf, er eich mwyn chwi,

21 Y rhai ydych trwyddo eſ yn credu yn Nuw, yr hwn a'i cyſododdeſ oddi wrth y meirw, ac a roddodd iddo eſ ogoniant, ſel y byddei eich ffydd a'ch gobaith yn Nuw.

22 Gwedi puro eich eneidiau, gan vfyddhau i'r gwirionedd trwy'r Yſpryd, i frawdgarwch diragrith, cerwch ei gilydd o galon bur yn heflaeth:

23 Wedi eich ail-eni nid o hâd llygredig, eithr anllygredig, trwy air Duw, *yr hwn ſydd* yn byw, ac yn parhau yn dragywydd.

24 *Canys pôb cnawd ſel glâſ-wellt yw, a holl ogoniant dŷn ſel blodeuyn y glâſ-wellt: glâſ-wellt y gwywodd, a'i flodeuyn a ſyrthiodd.

25 Eithr gair yr Arglwydd ſydd yn aros yn dragywydd: a hwn yw'r gair a bregethwyd i chwi.

PEN. II.

Y mae eſe yn eu cynghori na wnelont ddim yn erbyn cariad: 4 ac yn dangos mai Chriſt yw'r ſylfaen yr adeiladwyd hwynt arno: 11 ac yn aymuno arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol: 13 a lod yn vfudd i ſwyddogion. 18 Ac y mae yn dyſcu i weiſion vfyddhau iw meiſtred, 20 a bodyn ddioddefgar wrth ſampl Chriſt, er eu bod yn cael cam.

WEdi rhoi heibio gan hynny bôb drygioni, a phôb twyll, a rhagrith, a chenfigen, a phôb gogan-air,

2 Fel rhai bychain newydd eni, chwennychwch ddidwyll laeth y gair, ſel y cynnyddoch trwyddo eſ:

3 Os profaſoch fod yr Arglwydd yn dirion.

4 At yr hwn *yr yſyeb* yn dyfod megis at faen

*Luc 1.75

*Lev. 11. 44. & 19. 2 & 20. 7.

*Deut. 10. 17. rhuſ. 2 11. gal. 2. 6.

*1 Cor. 6 20. & pen. 7. 23. heb. 9. 14. 1 ioh 1. 7. dat.

Rag-rhoddwyd *Rhuſ. 16.

25. epheſ. 5. 9. col. 2. 26. 2 tim. 1. 9. tit. 2. 2.

*Eſa. 40. 6. eccleſ. 14. 18. 1a 1, 10.

faen bywiol, a wrthodwyd gan ddynion, eithr etholedig gan Dduw, a gwerthfawr.

5 A chwithau megis meini bywiol ydych wedi
[a]Dat.1.6 eich adeiladu yn dŷ ysprydol, * yn offeiriadaeth sanctaidd, i offrymmu aberthau ysprydol, cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu Grist.

6 O herwydd pa ham y cynnwysir yn yr Scry-
[b]Psa.118. 22.esa.28. 16.m.t. 21.42.act 8.32.rhuf 9.33. ‖ *Werthfawr.* thur, Wele * yr wyf yn gosod yn Sion ben-congl-faen, etholedig, a gwerthfawr: a'r hwn a gred yndδo, ni's gwradwyddir.

7 I chwi gan hynny y rhai ydych yn credu, *y mae*
yn ‖ vrddas: eithr i'r ‖ annyddion, * y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwnnw a wnaed yn ben y gongl,

8 * Ac yn faen tramgwydd, ac yn graig
‖ *Rhai rhwystr i'r rhai sy yn tramgwyddo wrth y gair, gan fod yn annyddus: i'r hwn beth yr ordeiniwyd hwynt hefyd.*

[c]Psa.118. 22. mat: 21.42.dat 4.11. [d]Esa.8.14 [e]Ex.19.6. [f]Hos.2.23 rhuf.9.25 9 Eithr chwe-chwi *ydych* rywogaeth etholedig, * brenhinol offeiriadaeth, cenedl sanctaidd, pobl briodol *i Dduw*: fel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd allan o dywyllwch i'w ryfeddol eleuni ei.

10 * Y rhai gynt nid *oeddych* bobl, ond yn awr *ydych* bobl i Dduw: y rhai ni chawsech drugaredd, ond yr awron a gawsoch drugaredd.

11 [Anwylyd, yr wyf yn attolwg i *chwi* megis dieithriaid a phererinion, ymgeddwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai sy yn rhyfela yn erbyn yr enaid:

12 Gan fôd a'ch ymarweddiad yn honest ym-mysc y Cenhedloedd: fel, lle maent yn eich gogannu megis drwg-weithredwŷr, y gallont o herwydd eich gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad.

[a] Rhuf. 13.1. 13 * Ymddarostyngwch oblegid hyn i bôb dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa vn bynnag ai i'r brenin, megis goruchaf:

14 Ai i'r llywiawdwŷr, megis trwyddo ef wedi eu danfon er dial ar y drwg-weithredwŷr, a mawl i'r gweithred-wŷr da.

15 Canys felly y mae ewyllys Duw, fod i chwi trwy wneuthur daioni, ostegu anwybodaeth dynion ffolion:

16 Megis yn rhyddion, ac nid â rhydd-did gennych megis cochl malis, eithr fel gwasanaethwŷr Duw.

[b] Rhuf. 12. 10. 1 pet. 2.22. 17 Perchwch bawb. * Cerwch y brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenin.]

[c] Ephes. 5.20. 1 tit. 2.9 18 * Y gweision, *ymddwyn* ddarostyngedig gydâ phôb ofn, i'ch meistred, nid yn vnic i'r *rhai* da a chyweithas, eithr i'r *rhai* anghyweithas hefyd.

‖ *Râs, neu daioldeb.* 19 [Canys hyn sydd ‖ rasol, os yw neb o herwydd cydwybod i Dduw yn dwyn tristwch, gan ddioddef ar gam.

20 Oblegid pa glôd yw, os pan bechoch a chael eich cernodio, y byddwch dda eich ammynedd? eithr os a chwi yn gwneuthur yn dda, ac yn dioddef, y byddwch ddâ eich ammynedd, hyn *sydd*
‖ *Râs neu daioldeb.* ‖ rasol ger bron Duw.

21 Canys i hyn i'ch galwyd hefyd, oblegid Christ yntef a ddioddefodd trosom ni, gan adel i
‖ *Neu, chwi.* ‖ ni esampl, fel y canlyn ch ei ôl ef.

[d] Esa. 53.3. 22 Yr hwn ni wnaeth bechod, ac * ni chaed twyll yn ei enau.

23 Yr hwn pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn, pan ddioddefedd ni fygythiodd: eithr rhoddodd ar y nôb sydd yn barnu yn gyfiawn.

[e] Esa. 53.5 mat. 8.17 24 * Yr hwn ei hun a ddûg ein pechodau ni yn ei gorph ar y pren: fel gwedi ein matw i bechodau, y byddem byw i gyfiawnder: * trwy glei-
[a] Esa. sian yr hwn yr iachawyd chwi.

25 Canys yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn: eithr yn awr chwi a ddychwelwyd at Fugail ac Escob eich eneidiau.]

PEN. III.

1 Y mae yn dyscu i wyr a gwragedd en dyled iw gilydd; 8 yn annog pawb i vudeb a chariad; 14 ac i ddioddef erlid; 19 ac yn adrodd daconi Duw i'r hên fyd gynt.

YR vn ffunyd * *bydded* y gwragedd ostyngedig iw gwŷr priod: fel od oes rhai heb gredu i'r gair, y galler trwy ymarweddiad y gwragedd, eu hennill hwy heb y gair.

[a] Col. 4 phes. 5.

2 Wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd ag ofn.

3 * Trwsiad y rhai bydded nid yr vn oddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylch-osodiad aur, neu wisgad dillad:

[a] 1. Tim 2.9.

4 Eithr *bydded* cuddiedig ddŷn y galon, mewn anllygredigaeth yspryd addfwyn a llonydd, yr hwn sydd ger bron Duw yn werthfawr.

5 Canys felly gynt yr oedd y gwragedd sanctaidd befyd, y rhai oedd yn gobeithio yn Nuw, yn ymdrwsio, gan fôd yn ddarostyngedig iw gwŷr priod:

6 Megis yr vfyddhâodd Sara i Abraham, gan
[a] Gen. 18 12. [b] Groeg, *plant.* [c] 1. Cor. 7.6. ei alw ef yn * Arglwydd: ‖ merched yr hon ydych chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn dda, ac heb ofni dim dychryn.

7 * Y gwŷr yr vn ffunyd, cyd-gyfanneddwch â hwynt yn ôl gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig, megis i'r llestr gwannaf, fel rhai sy gydetifeddion gras y bywyd, rhag rhwystro eich gweddiau.

[a] Neu, *y brodyr.* [b] Dihar. 20.22.mat 5.39.rhuf 12.17. 1.thess. 5.15. [c] Psal. 34.13.14. 8 [Am ben hyn, *byddwch* oll yn vnfryd, yn cydoddef *â'i gilydd*, yn caru ‖ fel brodyr, yn drugarogion, yn fwynaidd:

9 * Nid yn talu drwg am ddrwg, neu senn am
[a] Matth. 5.10. [b] Esai. 8.12. senn: eithr yngwrthwyneb, yn bendithio: gan wybod mai i hyn i'ch galwyd, fel yr etifeddoch fendith.

10 Canys * y neb a ewyllysio hoffi bywyd, a
[a] 1. Pet. 3.10. gweled dyddiauoedd, attalied ei dafod oddi wrth ddrwg, a'i wefusau rhag adrodd twyll.

11 Gocheled y drwg, a gwnaed y da: ceised heddwch, a dilyned ef.

12 Canys *y mae* llygaid yr Arglwydd ar y rhai cyfiawn, a'i gluſtiau ef tu ac at eu gweddi hwynt: eithr *y mae* wyneb yr Arglwydd yn erbyn y rhai sy yn gwneuthur drwg.

13 A phwy a'ch dryga chwi, os byddwch yn dilyn yr hyn sydd dda?

[a] Matth. 5.10. [b] Esai. 8.12. 14 Eithr * o bydd i chwi hefyd ddioddef o herwydd cyfiawnder, dedwydd *ydych*: ond nac * ofnwch rhac eu hofn hwynt, ac na'ch cynnhyrfer:

15 Eithr sancteiddiwch yr Arglwydd Dduw yn
‖ *A pharch.* eich calonnau:] a *byddwch* barod bôb amser i atteb i bôb vn a ofynno i chwi reſwm am y gobaith sydd ynoch, gyd ag addfwynder ‖ ac ofn:

16 A chennych gydwybod dda: fel yn yr hyn y maent yn eich gogannu megis drwg-weithredwŷr, y cywilyddio y rhai sydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi yn Ghrist.

17 [Canys gwell *ydyw*, os ewyllys Duw a'i mynn i chwi ddioddef yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni:

18 Oblegid Christ hefyd vnwaith a ddioddefodd tros bechodau, y Cyfiawn * tros yr anghyfiawn; fel y dygei ni at Dduw, wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithr ei fywhau yn yr Yspryd:

[a] Rhuf. 5.16.

19 Trwy

19 Trwy 'r hwn yr aeth eſe heſyd ac a bregethodd i'r yſprydion yngharchar,

20 Y rhai a fu gynt anufydd, pan vn-waith yr oedd hîr-ammynedd Duw yn aros yn nyddiau Noe, tra y darperid *yr arch, yn yr hon ychydig, ſef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr.

21 Cyffelybiaeth eſy-attebol i'r hwn, ſydd yr awron yn ein hachub ninnau, *ſef* bedydd (nid bwrw ymmaith ſudreddi y cnawd, eithr ymmatteb cydwybod dda tu ac at Dduw,) trwy adgyfodiad Iefu Griſt,

22 Yr hwn ſydd ar ddeheu-law Duw, wedi mynedi i'r nef, a'r Angelion a'r awdurdodau, a'r galluoedd, wedi eu daroſtwng iddo.]

PEN. IIII.

1 *Y mae yn ei hannog hwy i beidio â phechu, trwy eſampl Chriſt, a thrwy yſtyried ſôd diwedd pob peth yn pryſio yn agos.* 12 *Y mae yn eu cyſſuro yn erbyn erlid.*

AM hynny, gan ddioddef o Griſt troſom ni yn y cnawd, chwithau hefyd byddwch wedi eich arfogi a'r yn meddwl: oblegid yr hwn a ddioddefodd yn y cnawd, a beidiod â phechod,

2 Fel na byddo mwyach fyw i chwantau dynion, ond i ewyllys Duw, tros yr amſer ſydd yn ôl yn y cnawd.

3 Canys digon i ni yr amſer a aeth heibio o'r enioes i weithredu ewyllys y Cenhedloedd, gan rodio mewn trythyllwch, trachwantau, meddwdod, cyfeddach, ‖ diotta, a ffiaidd enlyn-addoliad,

4 Yn yr hyn y maent yn ddieithr yn eich cabla chwi, am nad ydych yn cyd-redeg gyd â hwynt i'r yn rhyw ormod rhyfedd:

5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn ſydd barod i farnu y byw a'r meirw.

6 Canys er mwyn hynny yr eſangylwyd i'r meirw hefyd, ſel y bernid hwy yn ôl dynion yn y cnawd, ac y byddent fyw yn ôl Duw yn yr yſpryd.

7 [Eithr diwedd pôb peth a neſſodd: am hyny byddwch ſobr, a gwiliadwrus i weddiaw.

8 Eithr o flaen pôb peth *bydded* gennych gariad ‖ helaeth tu ac at ei gilydd: canys cariad a guddia liaws o bechodau.

9 *Byddwch* * letteugar y naill i'r llall, heb rwgnach.

10 Pôb yn * megis y derbyniodd rodd, cyfrenwch â'i gilydd, fel daionus orchwylwyr amrywiâs Duw.

11 Os lleſaru a wna neb, *lleſared* megis ‖ geiriau Duw: os gweini y mae neb, *gwnaed* megis o'r gallu y mae Duw yn ei roddi: fel ym mhôb peth y gogonedder Duw trwy Iefu Griſt, i'r hwn y byddo yr gogoniant a'r gallu, yn oes oeſoedd. Amen.]

12 Anwylyd, na fydded ddieithr gennwch am y profiad tanllyd ſydd ynoch, yr hwn a wneir er profedigaeth i chwi, fel pe bai beth dieithr yn digwydd i chwi:

13 Eithr llawenhewch, yn gymmaint a'ch bôd yn gyfrannogion o ddioddefiadau Chriſt, fel pan ddatcuddier ei ogoniant eſ, y byddoch yn llawen, ac yn gorfoleddu.

14 * Os diſenwir chwi er mwyn Enw Chriſt, gwyn eich bŷd: oblegid y mae Yſpryd y gogoniant, ac *Yſpryd* Duw yn gorphwys arnoch: ar eu rhan hwynt yn wîr *eſe* a gablîr, ond ar eich rhan chwi *eſt* a ogoneddir.

15 Eithr na ddioddefed neb o honoch fel llofrudd, neu leidr, neu ddrwg-weithredŵr, neu fel vn yn ymmyreth â matterion rhai eraill:

16 Eithr os fel Chriſtion, na fydded gywilydd ganddo, ond gogonedded Dduw yn hyn o ran.

17 Canys *daeth* yr amſer i ddechreu o'r farn o dŷ Dduw: ac os *dechreu* hi yn gyntaf arnom ni, beth *fyd* diwedd y rhai nid ydynt yn ‖ credu i Eſengyl Duw? ‖ *Vſydd haw,*

18 Ac os braidd y mae'r cyfiawn yn gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol a'r pechadur?

19 Am hynny y rhai heſyd ſy yn dioddef yn ôl ewyllys Duw, gorchymmynnant eu heneidiau *iddo ef*, megis i greawdwr ffyddlon, gan wneuthur yn dda.

PEN. V.

1 *Y mae yn annog yr Henuriaid i borthi deſaid Chriſt:* 5 *a'r ieuangc i vſyddhau:* 8 *Aphawb i wiliad, a i fod yn ſobr, ac yn ddiarwadal yn y ffydd:* 9 *Ac i ymbwyntbu y cyſbroni, y gwrthwynebwr creulon.*

YR Henuriaid ſy yn eich plith, attolwg iddynt yr ydwyfi, yr hun *myſ* gyd-henuriad, a thŷſt o ddioddefiadau Chriſt, yr hwn heſyd *myſ* gyfrannog o'r gogoniant a ddadcuddir,

2 Porthwch braidd Duw, ‖ yr hwn ſydd yn eich plith, gan ſwrw golwg arnynt, nid trwy gymmell, eithr yn ewyllysgar, nid er mwyn budreliw, eithr o barodrwydd meddwl: ‖ *Hydy gallocb,*

3 Nid fel rhai yn tra-arglwyddiaethu ar etifeddiaeth *Duw*, ond gan fôd yn eſamplau i'r praidd.

4 A phan ymddangoſo y Pen-bugail, chwi a gewch dderbyn anniflannedig goron y gogoniant.

5 Yr vn ſlmyd yr ieuangc, byddwch oſtyngedig i'r Henuriaid: a [*bydawch* bawb yn oſtyngedig iw gilydd, ac ymarwiſwch oddi ſewn â goſtyngeiddrwydd: oblegid y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ac yn rhoddi grâs i'r rhai goſtyngedig.

6 * Ymddaroſtyngwch gan hynny tan allaw law Dduw, ſel i'ch derchaſe mewn amſer cyfaddas: *Iaco. 4.

7 * Gan ſwrw eich holl ofal arno eſ, canys y mae eſe yn gofalu troſoch chwi. *Pſal. 55. 23. mat. 6 25. luc. 12, 22.

8 Byddwch ſobr, gwiliwch: oblegid y mae eich gwrth-wynebwr diafol, megis llew rhuadwy, yn rhodio oddi amgylch, gan geiſio y neb a allo ei lyngcu.

9 Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn yn y ffydd, gan wybod fôd yn cyflawni yr yn blinderau yn eich ‖ brodyr, y rhai ſydd yn y bŷd. ‖ *Brawdeliaeth, yr hon ſydd.*

10 A Duw pôb grâs, yr hwn a'ch galwodd chwi iw dragwyddol ogoniant ‖ trwy Griſt Iefu, wedi i chwi ddioddef ychydig ſ a'ch perfeithio chwi, a'ch cadarnhâo, a'ch cryſhâo, a'ch ſefydlo. ‖ *Iynghriſt Jeſu.*

11 Iddo eſ *y byddo* y gogoniant, a'r gallu, yn oes oeſoedd. Amen.]

12 Gyd â Silvanus brawd ffyddlen i chwi (ſel yr wyf yn tybied) yr ſcrifennais ar ychydig *eiriau*, gan gynghori a theſtiolaethu mai gwîr râs Duw yw yr hwn yr ydych yn ſefyll ynddo.

13 Y mae 'r *Eglwys* ſydd yn Babylon yn gydetholedig â chwi, yn eich annerch, a Marcus ſy mab i. *Rhuf. 16. 16. 1 cor. 16.

14 * Anherchwch ei gilydd â chuſan cariad. Tangneddyf i chwi oll, y rhai, ydych yn Chriſt Ieſu. Amen. 2 cor. 13. 12.

¶ AIL EPISTOL CYFFREDINOL PETR YR APOSTOL.

PEN. I.

1 *Y mae efe yn en cadarnhau mewn gobaith o lynnydd gras Duw: 5 ac yn eu hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn ſicr trwy ffiaidd a gweithredoedd. 12 Y mae yn oſalus i ddwyn hynny ar gof iddynt, gan wybod ſod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio hwy i ſod yn ddiwrthdal yn ffydd Criſt, gwir fab Duw, trwy dyſtiolaeth yr Apoſtolion a welſant ei ogoniant ef, a thrwy dyſtiolaeth y Tâd, ar Prophwydi.*

SIMON Petr, gwaſanaethwr ac Apoſtol Iesu Criſt, at y rhai a gawſant gyffelyb werth-fawr ffydd â ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw ni, a'n Achubwr Iesu Criſt:

2 Gras i chwi, a thangneddyf a amlhaer, trwy adnabod Duw, ac Iesu ein Harglwydd ni.

3 Megis y rhoddes ei ddwiol allu ef i ni bôb peth *a berthyn* i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod ef, yr hwn a'n galwodd ni ‖ i ogoniant a rhinwedd:

‖ Trwy.

4 Trwy'r hyn y rhoddiwyd i ni addewidion mawr iawn, a gwerthfawr, fel trwy y rhai hyny byddech gyfrannogion o'r duwiol anian, wedi dianc oddi wrth y llygredigaeth *ſydd* yn y bŷd trwy trachwant.

‖ Yn. ‖ Mewn rhinwedd ‖ Mewn gwybodaeth. ‖ Mewn cymmedrolder. ‖ Mewn dioddefgarwch. ‖ Mewn defosiwn.

5 A hyn ymma hefyd, gan roddi ewbl ddiwydrwydd, chwanegwch ‖ at eich ffydd rinwedd, ac ‖ at rinwedd wybodaeth:

6 Ac ‖ at wybodaeth gymmedrolder, ac ‖ at gymmedrolder ammyneddd, ac ‖ at ammyneddd duwioldeb,

7 Ac at ddwioldeb garedigrwydd brawdol, ac at garedigrwydd brawdol, cariad.

8 Canys os yw y pethau hyn gennych, ac yn ‖ aml hwynt, y maent yn peri na bôch na ſegur na diffrwyth yngwybodaeth ein Harglwydd Iesu Criſt.

9 Oblegid, yr hwn nid yw y rhai hyn ganddo, dall ydyw, heb weled ym-mhell, wedi gollwng tros gôf ei lanhâu oddiwrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd pa ham yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn ſicr: canys tra fôch, yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwch chwi ddim byth.

11 Canys felly yn helaeth y trefnir i chwi fynediad i mewn i dragwyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Achubwr Iesu Criſt.

12 O herwydd pa ham, nid eſceuluſaf eich coffau bôb amſer am y pethau hyn, er eich bôd yn eu gwybod, ac wedi eich ſicrhau yn y gwirionedd preſennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied *fôd* yn iawn, tra fyddwyf yn y tabernacl hwn, eich cyffroi chwi, trwy ddwyn ar gôf: *eſwn.*

14 Gan wybod y bydd i mi ar frŷs roddi fy nhabernacl hwn heibio, *megis ac yr yſpyſodd Jcos 1.17* ein Harglwydd Iesu Criſt i mi.

15 Ac mi a wnaf fy ngoreu hefyd ar allu o honoch bôb amſer, ar ôl fy ymadawiad i wneuthur coffâm y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys yr yſpyſaſom i chwi nerth a dyfodiad eiu Harglwydd Iesu Criſt, eithr wedi gwneled ei fawredd eſ ân llygaid.

17 Canys eſe a dderbyniodd gan Dduw Tâd barch a gogoniant, pan ddaeth o'r nef, a oddi wrth y mawr ragorol ogoniant, * Hwn yw fy anwyl Fab i, yn yr hwn i'm bodlonwyd. *Mat. 17.5.

18 A'r llêf yma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywſom ni, pan oeddym gyd ag eſ yn y mynydd ſanctaidd.

19 Ac y mae gennym air ſicrach y prophwydi: yr hwn da y gwnewch fôd yn dal arno, megis ar ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio 'r dydd, ac oni chodo 'r ſeren ddydd yn eich calonnau chwi:

20 Gan wybod hyn yn gyntaf, * nad oes yn brophwydoliaeth o'r Scrythur, o ddeongliad priod. *2 Tim. 3.16.

21 Canys nid trwy ewyllys dŷn y daeth ‖ gynt brophwydoliaeth, eithr dynion ſanctaidd Duw a leſarſant megis y cynnhyrſwyd hwy gan yr Yſpryd glân. ‖ Yn ſer.

PEN. II.

1 *Y mae efe yn prophwydo am athrawon feilſion, ac yn dangos eu hanwiredd a'i dialedd hwy, a'i dilynwyr: 7 oddiwrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, ſel y gwaredwyd Lot o Sodom. 10 Y mae efe yn dangos yn helaethach gynneddfau y twyllwyr annuwiol hynny, ſel y galler eu hadnabod hwy yn haws, a'i gochelyd.*

EIthr bu gau-brophwydi hefyd ym-mhlith y bobl, megis ac y bydd gau-athrawon yn eich plith chwithau, y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn hereſiau diniſtriol, a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a'u prynodd hwynt, *ydynt* yn tynnu arnynt eu hunain ddiniſtr buan.

‖ Llawer a ganlynant eu ‖ deſtryw hwynt, o herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirionedd: ‖ Neu, trythyllwch.

3 Ac mewn cybydd-dod trwy chwedlau gwneuthur, y gwnânt farſiandiaeth o honoch: barnedigaeth y rhai er yſtalm nid yw ſegur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn heppian.

4 Canys onid arbedodd Duw 'r *Angelion a bechaſent, eithr eu taflu *hwynt* i vffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, iw cadw i farnedigaeth: *Iob 4. 18. 2 Pet. 2.

5 Ac *onid arbedodd efe yr hen fŷd, eithr Noe pregethwr cyfiawnder a gadwodd efe ar ei wythfed, pan ddug efe y Diluw ar fŷd y rhai anwir: *Gen. 7.

6 A chan droi dinaſoedd *Sodoma a Gomorrha yn lludw, a'u damnodd *hwy* â dymchweliad, gan eu goſod yn eſampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol: *Gen. 19.24.

7 Ac a waredodd Lot gyfiawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy anniwair ymarweddiad yr anwiriaid.

8 (Canys y cyfiawn *hwnnw* yn trigo yn eu myſc hwynt, yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd, trwy eu hanghyfreithlon weithredoedd *hwynt.*

9 Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn iw poeni:

10 Ac yn bennaf y rhai ſy'n rhodio ar ôl y cnawd ‖ mewn chwant aflendid, ac yn diyſtyru ‖ llywodraeth: * rhyfygus *ydynt*, cyndyn; nid ydynt yn arſwydo cablu vrddaſ: ‖ Arglwyddiaeth. *Iud. 8.

11 Lle

11 Lle nid yw 'r Angelion, y rhai ſy fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cabladd farn yn eu herbyn hwynt gerbron yr Arglwydd:

12 Eithr y rhai hyn, megis anifeiliaid anrheſymmol anianol, y rhai a wnaed iw dal ac iw diſtetha, a gablant y pethau ni wyddant oddi wrthynt, ac a ddiſethir yn eu llygredigaeth eu hunain:

13 *Ac* a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moethau † beunydd yn-hyfrydwch, brychau a meſtau *ydynt*, yn ymddigrifo yn eu twyll eu hunain, ganwledda gyd â chwi:

14 Allygaid ganddynt yn llawn † godineb, ac heb fedru peidio â phechod: yn llithio eneidiau anwadal, a chanddynt galon wedi ymgynnefino â chybydd-dra, plant y felldith:

15 Wedi gadel y ffordd vniawn, *hwy* a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd * Balaam, *mab* Boſor, yr hwn a garodd wobr anghyfiawnder:

16 Ond eſe a gafodd gerydd am ei gamwedd: * *aſſyn* ſud arferol â'r iau, gan ddywedyd â lleſ ddynol, a waharddodd ynfydrwydd y Prophwyd.

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau * di-ddwfr, cymmylau a yrrid gan dymeſtl, i'r rhai y mae niwl tywyllwch ynghadw yn dragywydd.

18 Canys gan ddywedyd chwyddedig *eiriau* gorwagedd, y maent hwy trwy chwantau 'r cnawd, *a* thrythyllwch, yn llithio y rhai a ddiangaſei yn gwbl oddi wrth y rhai ſy yn byw ar gyfeiliorn:

19 Gan addo rhydd-did iddynt, * a hwythau eu hunain yn waſanaeth-wŷr llygredigaeth: canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw heſyd yr aeth eſe yn gaeth.

20 Canys * os wedi iddynt ddiange eddiwrth halogedigaeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Ieſu Criſt, y rhwyſtrir hwy drachefn â'r pethau hyn, a'u gorchfygu, aeth diwedd y rhai hynny yn waeth nâ'i dechreuad.

21 Canys gwell fuaſei iddynt, fôd hob admbod ffordd cyfiawnder, na gwedi ei hadnabod, troi oddiwrth y gorchymmyn ſanctaidd, yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ôl y wîr ddihareb, Y cî a ymchwelodd at ei chwydiad ei hun: *a'r* hôch wedi ei golchi, iw hymdreiglfa yn y dom.

PEN. III.

1 *Y mae eſe yn eu ſicrhau bwy am ddyfodiad Chriſt i'r farn, yn erbyn y gwatwarwyr a ymreſymmai yn y gwrthwynebu:* 8 *gan rybuddio y rhai duwiol i bryſuro eu hediſtrwch, o rann hir ammynedd Duw:* 10 *Ac y mae yn dangos pa ſodd y diwiſtrir y byd:* 11 *Ac yn eu hanog hwy i ſanctteiddrwydd buchedd, trwy diſgwil hynny:* 15 *A hefyd i ſeddwl mai er mwyn eu iechydwriaeth hwynt y mae Duw yn diboddefgar, megis yr ſcrifennodd Paul attynt.*

YR ail Epiſtol hwn, anwylyd, yr ydwyf yn awr yn ei ſcrifennu attoch, ‖ yn yr hwn yr ydwyf yn cyffroi eich meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gôf i *chwi*:

2 Fel y bydio çofiaſ genych y geiriau a ragddywedwyd gan ŷ prophwydi ſanctaidd, a'n gorchymmyn ninnau, Apoſtolion yr Arglwydd, a'r Iachawdwr:

3 Gan wybod hyn yn gyntaf, y daw * yn y dyddiau diweddaf watwar-wŷr, yn rhodio yn ôl eu chwantau eu hunain:

4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae addewid ei ddyfodiad eſ? canys er pan hunodd y tadau, y mae pôb peth yn parhau, ‖ fel yr oeddynt o ddechreuad y creaduriaeth.

5 Canys y mae hyn yn ddiarwybod iddynt o'u gwîr-fodd, mai trwy air Duw yr oedd y neſoedd er yſtalm, a'r ddaiar yn cyd-ſefyll o'r dwfr, a thrwy 'r dwfr.

6 O herwydd pa ham, y bŷd *a oedd* y pryd hyny, wedi ei orchgoddio â dwfr a ddiſethwyd.

7 Eithr y neſoedd a'r ddaiar *ſy* yr awrhon, yd ynt trwy 'r vn gair wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn dydd y farn, a diſtryw yr anwir ddynion.

8 Eithr yr vn peth hyn na ſydded yn ddiarwybod i chwi, anwylyd, fôd vn dydd gyd â'r Arglwydd megis mil o flynyddoedd, * a mil o flynyddoedd megis yn dydd.

9 Nid ydyw 'r Arglwydd yn oedi ei addewid, (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond hir-ymarhous yw eſe tu ac attom ni, * heb ewyllyſio bôd neb yn golledig, ond dyfod o bawb i edifeirwch.

10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw * megis lleidr y nôs, yn yr hwn y neſoedd a ânt heibio gydâ thwrw ſ, a'r ‖ deſnyddiau gan wîr wres a doddant, a'r ddaiar a'r gwaith *a ſyddo* ynddi a loſcir.

11 A chan fôd yn rhaid i hyn i gŷd ymollwng, pa ryw fath *ddyniſon* a ddylech chwi fôd, mewn ſanctaidd ymarweddiad a duwioldeb,

12 Yn diſgwil ac yn bryſio at ddyfodiad dydd Duw, ‖ yn yr hwn y neſoedd gan loſci a ymollyngant, a'r ‖ deſnyddiau gan wîr wres a doddant?

13 Eithr * neſoedd newydd, a daiar newydd yr ydym *ni*, yn ôl ei addewid ef, yn eu diſgwil, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu.

14 O herwydd pa ham, anwylyd, gan eich bôd yn diſgwil y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo *ef* mewn tangneddyf, yn ddi-frycheulyd, ac yn ddi-argyoedd:

15 A * chyfriſwch hir-ammynedd ein Harglwydd, yn iechydwriaeth: megis ac yr ſcrifennodd ein hanwyl frawd Paul attoch chwi, yn ôl y doethineb a rodded iddo ef:

16 Megis yn ei holl epiſtolau heſyd, yn llefaru vnddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr aanyſcedig a'r anwaſtad yn eu gwyr-droi, megis yr Scrythurau eraill, iw diniſtr eu hunain.

17 Chwy-chwi gan hynny, anwylyd, a chwi yn gwybod *y pethau hyn* o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymmaith trwy amryſuſeded yr annuwiol, a chwympo o honoch oddiwrth eich ficrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn gras a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Iachawdwr Ieſu Criſt. Iddo ef *y bydo* gogoniant yr awr hon, ac ‖ yn dragwyddol. Amen.

¶ EPI-

¶ AIL EPISTOL CYFFREDINOL PETR YR APOSTOL.

PEN. I.

1 Y mae eſe yn en cadarnhau mewn gobaith o fynnydd gras Duw: 5 ac yn en hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn ſicr trwy ſſrâd a gweithredoedd. 12 Y mae yn oſalus i ddwyn hynny ar gof iddynt, gan wybod ſod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn en rhybuddio hwy i ſod yn ddiamwadal yn ſſrâd Criſt, gwir fab Duw, trwy dyſtiolaeth yr Apoſtolion a welſant ei ogoniant ef, a thrwy dyſtiolaeth y Tâd, ar Prophwydi.

SIMON Petr, gwaſanaeth-ŵr ac Apoſtol Ieſu Criſt, at y rhai a gawſant gyfielyb werth-fawr ſſydd â ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw ni, a'n Achubwr Ieſu Criſt:

2 Grasi chwi, a thangneddyf a amlhaer, trwy adnabod Duw, ac Ieſu ein Harglwydd ni.

3 Megis y rhoddes ei ddwiviol allu ef i ni bôb peth *a berthyn* i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod ef, yr hwn a'n galwodd ni ‖ i ogoniant a rhinwedd:

‖ Trwy.

4 Trwy'r hyn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn, a gwerthfawr, fel trwy y rhai hyny byddech gyfrannogion o'r duwiol anian, wedi diange oddi wrth y llygredigaeth *ſydd* yn y bŷd trwy trachwant.

5 A hyn ymma hefyd, gan roddi cwbl ddiwydrwydd, chwanegwch ‖ at eich ffydd rinwedd, ac ‖ at rinwedd ŵybodaeth:

‖ Yn. ‖ Mewn rhinwedd

6 Ac ‖ at ŵybodaeth gymmedrolder, ac ‖ at gymmedrolder ammynedd, ac ‖ at ammynedd duwioldeb,

‖ Mewn gwybodaeth.

7 Ac at ddwioldeb garedigrwydd brawdol, ac at garedigrwydd brawdol, cariad.

‖ Mewn cymmedrolder.

8 Canys os yw y pethau hyn gennych, ac yn ‖ aml hwynt, y maent yn peri na bôch na ſegur na diffrwyth yngwybodaeth ein Harglwydd Ieſu Criſt.

‖ Mewn. ‖ Helaeth.

9 Oblegid, yr hwn nid yw y rhai hyn ganddo, dall ydyw, ieh weled ym-mell, wedi gollwng tros gôf ei lanhâu oddiwrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd pa ham yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn ſicr: canys tra fôch, yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwch chwi ddim byth.

11 Canys felly yn helaeth y trefnir i chwi fynediad i mewn i drag-wyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Achubwr Ieſu Criſt.

12 O herwydd pa ham, nid eſceuluſaf eich coffau bôb amſer am y pethau hyn, er eich bôd yn en gwybod, ac wedi eich ſicrhau yn y gwirionedd preſennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied *fôd* yn iawn, tra fyddwyf yn y tabernacl hwn, eich cyffroi chwi, trwy ddwyn ar gôf i *chwi*,

14 Gan wybod y bydd i mi ar frŷs roddi ſymhabernacl hwn heibio, *megis ac yr yſpyſodd ein Harglwydd Ieſu Ghriſt i mi.* Ioc.21.19

15 Ac mi a wnaf fy ngoreu heſyd ar allu o honoch bôb amſer, ar ôl ſy ymadawiad i wneuthur coffa am y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys yr yſpyſaſom i chwi nerth a dyfodiad eiu Harglwydd Ieſu Criſt, eithr wedi gweled ei fawredd ef ẽn llygaid.

17 Canys eſe a dderbyniodd gan Dduw Tâd barch a gogoniant, pan ddaeth y cyfryw lêf atto oddi wrth y mawr ragorol ogoniant, * Hwn yw ſy anwyl Fâb i, yn yr hwn i'm bodlonwyd. *Mat.3.17. 2.Pet.1.

18 A'r llêf yma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywſom ni, pan oeddym gyd ag ef yn y mynydd ſanctaidd.

19 Ac y mae gennym air ſicrach y prophwydi: yr hwn da y gwnewch ſôd yn dal arno, megis ar ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio'r dydd, ac oni chodo'r ſeren ddydd yn eich calonnau chwi:

20 Gan ŵybod hyn yn gyntaf, * nad oes yn brophwydoliaeth o'r Scrythur, o ddeongliad priod. *2 Tim.3.16.

21 Canys nid trwy ewyllys dŷn y daeth ‖ gynt brophwydoliaeth, eithr dynion ſanctaidd Duw a leſarafant megis y cynnhyrfiwyd hwy gan yr Yſpryd glân. ‖ Yn ein ſir.

PEN. II.

1 Y mae eſe yn prophwydo am athrawon feilſion, ac yn dangos eu hanwiredd a'u dialedd hwy, a'i dilynwyr: 7 oddiwrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, fel y gwaredwyd Lot o Sodom. 10 Y mae eſe yn dangos yn helaethach gymmeddſau y twyllwyr annuwiol hynny, fel y galler en badnabod hwy yn haws, a'i gochelyd.

EIthr bu gau-brophwydi hefyd ym-mhlith y bobl, megis ac y bydd gau-athrawon yn eich plith chwithau, y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn hereſiau diniſtriol, a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a'u prynodd hwynt, *ydynt* yn tynnu arnynt eu hunain ddiniſtr buan.

2 Allawer a ganlynant eu ‖ deſtryw hwynt, o herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirionedd: ‖ Neu, tryſtyll.

3 Ac mewn cybydd-dod trwy chwedlau gwneuthur, y gwnânt farſiandiaeth o honoch: barnedigaeth y rhai er yſtalm nid yw ſegur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn heppian. wch.

4 Canys onid arbedodd Duw'r *Angelion a bechaſent, eithr eu taflu *hwynt* i vffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, iw cadw i farnedigaeth: *Ioh.8. 18.Iud.6.

5 Ac *onid arbedodd efe yr hen ſŷd, eithr Noe pregethwr cyfiawnder a gadwodd efe ar ei wythfed, pan ddug efe y Diluw ar ſŷd y rhai anwir: *Gen.7.2.

6 A chan droi dinaſoedd *Sodoma a Gomorrha yn lludw, a'u damnodd *hwy* â dymchweliad, gan eu goſod yn eſampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol: * Gen. 19.24.

7 Ac a waredodd Lot gyfiawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy aniwiair ymarweddiad yr anwiriaid.

8 (Canys y cyfiawn *hwnnw* yn trigo yn eu myſc hwynt, yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd, trwy eu hanghyfreithlon weithredoedd *hwynt*.

9 Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn iw poeni:

10 Ac yn bennaf y rhai ſy'n rhodio ar ôl y cnawd ‖ mewn chwant afiendid, ac yn diyſtyru ‖ llywodraeth: * rhyfygus *ydynt*, cyndyn, nid ydynt yn arſwydo cabla vrddaſ: ‖ Arglwyddiaeth. * Iud.8

11 Lle nid yw 'r Angelion, y rhai ſy fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn hwynt ger bron yr Arglwydd:

12 Eithr y rhai hyn, megis anifeiliaid anrheſymmol anianol, y rhai a wnaed iw dal ac iw diſetha, a gablant y pethau ni ŵyddant oddi wrthynt, ac a ddifethir yn eu llygredigaeth eu hunain:

13 *Ac* a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moethau † beunydd yn hyfrydwch, brychau a meflau *ydynt*, yn ymddigrifo yn eu twyll eu hunain, ganwledda gŷd â chwi:

14 A llygaid ganddynt yn llawn † godineb, ac heb fedru peidio â phechod: yn llithio eneidiau anwadal, a chanddynt galon wedi ymgynnefino â chybydd-dra, plant y felldith:

15 Wedi gadel y ffordd vniawn, *hwy* a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd * Balaam, *mab* Boſor, yr hwn a garodd wobr anghyfiawnder:

16 Ond eſe a gafodd gerydd am ei gamwedd: * *aſyn* fud arferol â'r iau, gan ddywedyd â llef ddynol, a waharddodd ynfydrwydd y Prophwyd.

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau * di-ddwfr, cymmylau a yrrid gan dymeſtl, i'r rhai y mae niwl tywyllwch ynghadw yn dragywydd.

18 Canys gan ddywedyd chwyddedig *eiriau* gorwagedd, y maent hwy trwy chwantau 'r cnawd, a threthyllwch, yn llithio y rhai a ddiangaſei yn gwbl oddi wrth y rhai ſy yn byw ar gyfeiliorn:

19 Gan addo rhydd-did iddynt, * a hwythau eu hunain yn waſanaeth-wŷr llygredigaeth: canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw hefyd yr aeth efe yn gaeth.

20 Canys * os wedi iddynt ddiange oddiwrth halogedigaeth y bŷd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Ieſu Criſt, y rhwyſtrir hwy drachefn a'r pethau hyn, a'u gorchfygu, aeth diwedd y rhai hynny yn waeth nâ'i dechreuad.

21 Canys gwell fuaſei iddynt, fôd heb adnabod ffordd cyfiawnder, nâg wedi ei hadnabod, troi oddiwrth y gorchymmyn ſanctaidd, yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ôl y gwîr ddihareb, Y ci a ymchwelodd at ei chwydiad ei hun: *a'r* hŵch wedi ei golchi, iw hymdreiglſa yn y dom.

PEN. III.

1 *Y mae eſe yn eu ſicrhau hwy am ddyfodiad Chriſt i'r farn, yn erbyn y gwatwarwyr a ymreſymmai yn y gwrthwynebu:* 8 *gan rybuddio y rhai duwiol i bryſuro eu hediſtirwch, o ran hir ammynedd Daw:* 10 *Ac y mae yn dangos pa ſodd y dinyſtrir y byd:* 11 *Ac yn eu hanog hwy i ſanctteiddrwydd buchedd, trwy diſgwil hynny:* 15 *A hefyd i ſeddwl mai er mwyn eu iechydwriaeth hwynt y mae Duw yn ddioddefgar, megis yr ſcrifennodd Paul attynt.*

YR ail Epiſtol hwn, anwylyd, yr ydwyf yn awr yn ei ſcrifenu attoch, ‖ yn yr hwn yr ydwyf yn cyffroi eich meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gôf i *chwi*:

2 Fel y bydjo cofus genych y geiriau a ragddywedwyd gan ŷ prophwydi ſanctaidd, a'n gorchymmyn ninnau, Apoſtolion yr Arglwydd, a'r Iachawdwr:

3 Gan ŵybod hyn yn gyntaf, y daw * yn y dyddiau diweddaf watwar-wŷr, yn rhodio yn ôl eu chwantau eu hunain: *1.Ti.4.1. ind. 18. 2.tim.3.1*

4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae addewid ei ddyfodiad eſ? canys er pan hunodd y tadau, y mae pôb peth yn parhau, ‖ fel yr oeddynt o ddechreuad y creaduriaeth. ‖ *Fel, hyn.*

5 Canys y mae hyn yn ddiarwybod iddynt o'u gwîr-fodd, mai trwy air Duw yr oedd y nefoedd er yſtalm, a'r ddaiar yn cyd-ſefyll o'r dwfr, a thrwy 'r dwfr.

6 O herwydd pa ham, y bŷd *a oedd* y pryd hyny, wedi ei orchgaddio â dwfr a ddifethwyd.

7 Eithr y nefoedd a'r ddaiar *ſy* yr awrhon, ydynt trwy 'r vn gair wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn dydd y farn, a diſtryw yr anwir ddynion.

8 Eithr yr vn peth hyn na ſydded yn ddiarwybod i chwi, anwylyd, fôd vn dydd gŷd â'r Arglwydd megis mil o flynyddoedd, * a mil o flynyddoedd megis yn dydd. **Pſ.90.4.*

9 Nid ydyw 'r Arglwydd yn oedi ei addewid, (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond hir-ymarhous yw efe tu ac attom ni, * heb ewyllyſio bôd neb yn golledig, ond dyfod o bawb i ediſeirwch. **Ez.18.32 & 33.11.*

10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw * megis lleidr y nôs, yn yr hwn y nefoedd a ânt heibio gydâ thwrw ſ, a'r ‖ deſnyddiau gan wîr wres a ddodant, a'r ddaiar a'r gwaith *a fyddo* ynddi a loſcir. **Dat.3.3. & 16.15.* ‖ *Elcmentau.*

11 A chan ſôd yn rhaid i hyn i gŷd ymollwng, pa ryw fath *ddynion* a ddylech chwi ſôd, mewn ſanctaidd ymarweddiad a duwioldeb,

12 Yn diſgwil ac yn bryſio at ddyfodiad dydd Duw, ‖ yn yr hwn y nefoedd gan loſci a ymollyngant, a'r ‖ deſnyddiau gan wîr wres a doddant? ‖ *Trwy.* ‖ *Elcmentau.*

13 Eithr * nefoedd newydd, a daiar newydd yr ydym *ni*, yn ôl ei addewid eſ, yn eu diſgwil, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu. **Eſa.65. 17.& 66. 22. dat. 21.1.*

14 O herwydd pa ham, anwylyd, gan eich bôd yn diſgwil y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo eſ mewn tangneddyf, yn ddi-frycheulyd, ac yn ddi-argyoedd:

15 A * chyfriſiwch hir-ammynedd ein Harglwydd, yn iechydwriaeth: megis ac yr ſcrifennodd ein hanwyl frawd Paul attoch chwi, yn ôl y doethineb a rodded iddo eſ: **Rhuf.2.4*

16 Megis yn ei holl epiſtolau hefyd, yn llefaru ynddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr annyſcedig a'r anwaſtad yn eu gwyr-droi, megis yr Scythurau eraill, iw diniſtr eu hunain.

17 Chwy-chwi gan hynny, anwylyd, a chwi yn gwybod *y pethau hyn* o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymmaith trwy amryfuſedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddiwrth eich ſicrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn gras a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Iachawdwr Ieſu Criſt. Iddo ef *y byddo* gogoniant yr awr hon, ac ‖ yn dragwyddol. Amen. ‖ *Hyd dydd! tragwyddoldeb.*

¶ EPI-

11 Amwŷlyd, os felly y carodd Duw ni, ninnau
hefyd a ddylem gam ei gilydd.
1 Ioa. 4. 18 12 * Ni welodd neb Dduw erioed: os carwn ni
1. tim. 6. ei gilydd, y mae Duw yn trigo ynom, ac y mae ei
16. gariad ef yn berffaith ynom.
[Yn. 13 ‖ Wrth hyn y gwyddom ein bôd yn trigo
ynddo ef, ac yntef ynom ninnau, am ddarfod iddo
roddi i ni o'i Yſpryd.
14 A ninnau a welſom, ac ydym yn tyſtiolaethu,
ddarfod a'r Tad ddanfon y Mab, i fod yn Iachawdwr i'r bŷd.
15 Pwy bynnag a gyffeſo fod Ieſu yn Fab Duw,
y mae Duw yn aros ynddo ef, ac yntef yn
Nuw.
16 A nyni a adnabuom, ac a gredaſom y cariad
ſydd gan Dduw ‖ tu ac attom ni. Duw cariad yw:
a'r hwn ſydd yn aros mewn cariad, ſydd yn aros yn
Nuw, a Duw ynddo yntef.
‖ Ynom ni. ‖ Gr. cariad gydâ nyni. 17 Yn hyn y perffeithiwyd ‖ ein cariad ni, ſel y
caffom hyder ddydd farn: oblegid megis ac y mae
efe, yr ydym ninnau hefyd yn y bŷd hwn.
18 Nid oes ofn mewn cariad, eithr y mae perffaith gariad yn bwrw allan ofn: oblegid y mae i
ofn boenedigaeth: a'r hwn ſydd yn ofni ni pherffeithiwyd mewn cariad.
19 Yr ydym ni yn ei garu ef, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni.
20 Os dywed nêb, Yr wyf yn caru Duw, ac efe
yn casau ei frawd, celwyddog yw: canys yr hwn nid
yw yn caru ei frawd yr hwn a welodd, pa fodd y
gall efe garu Duw yr hwn ni's gwelodd?
*Ioan. 13. 34. 21 A'r, * gorchymmyn hwn ſydd gennym oddi
wrtho ef, bôd i'r hwn ſydd yn caru Duw, garu ei
frawd hefyd.

PEN. V.

Y neb ſydd yn caru Duw ſydd yn caru ei blant ef hefyd, ac yn cadw ei orchymmynion ef. 3 Y rhai ſydd yſcafn, ac nid trymion i'r ffyddloniaid. 9 Y mae Ieſu yn fab Duw, ac yn abl i'w hachub ni: 14 ac i wrando ein gweddiau, y rhai yr ydym yn eu gwneuthur troſom ein hunain, a thros eraill.

POb yn ac ſydd yn credu mai Ieſu yw'r Chriſt, o
Dduw y ganed efe: a phôb yn ac ſy yn caru yr
hwn a genhedlodd, ſydd hefyd yn caru yr hwn a
genhedlwyd o honaw.
2 Yn hyn y gŵyddom ein bôd yn caru plant
Duw, pan fôm yn caru Duw, ac yn cadw ei orchymmynion ef:
3 Canys hyn yw cariad Duw, bôd i ni gadw
ei orchymmynion: * a'i orchymmynion ef nid ydynt
*Matth. 11. 30. drymion.
4 Oblegid pôb hyn a aned o Dduw, y mae
yn gorchfygu'r bŷd: a hon yw'r oruchafiaeth ſydd
yn gorchfygu y bŷd, ſef ein ffydd ni.
*1. Cor. 15. 57. 5 * Pwy yw'r hwn ſydd yn gorchfygu'r bŷd,
onid yr hwn ſydd yn credu mai Ieſu yw Mâb
Duw?
6 Dymma yr hwn a ddaeth trwy ddŵfr a gwaed,
ſef Ieſu Griſt: nid trwy ddŵfr yn unic, ond trwy
ddŵfr a gwaed: a'r Yſpryd yw'r hwn ſydd yn tyſtiolaethu, oblegid yr Yſpryd ſydd wirioned.
7 Oblegid y mae tri yn tyſtiolaethu yn y nêf, y
Tad, y Gair, a'r Yſpryd glân: a'r tri hyn yn ydynt.
8 Ac y mae tri yn tyſtiolaethu ar y ddaiar, yr
Yſpryd, a'r dŵfr, a'r gwaed: a'r tri hyn, yn yn y
maent yn eyttuno.
9 Os tyſtiolaeth dynion yr ydym yn ei dderbyn,
y mae tyſtiolaeth Duw yn ſwy: canys hyn yw
tyſtiolaeth Duw, yr hon a dyſtiolaethodd efe am
ei Fab.
10 * Yr hwn ſydd yn credu ym Mâb Duw, ſydd *Ioan. 3. 36. ganddo y dyſtiolaeth ynddo ei hun: hwn nid yw
yn credu i Dduw, a'i gwnaeth ef yn gelwyddog,
oblegid na chredodd y dyſtiolaeth a dyſtiolaethodd
Duw am ei Fab.
11 A hon yw'r dyſtiolaeth, roddi o Dduw i ni
fywyd tragwyddol: a'r bywyd hwn ſydd yn ei
Fab ef.
12 Yr hwn y mae y Mâb ganddo, y mae y bywyd
ganddo: a'r hwn nid yw ganddo Fâb Duw, nid oes
ganddo fywyd.]
13 Y pethau hyn a ſcrifennais attoch chwi, y rhai
ydych yn credu yn Enw Mab Duw: ſel y gwypoch
fôd i chwi fywyd tragywyddol, ac ſel y credoch yn
Enw Mab Duw.
14 A hyn yw'r hyfder ſydd gennym tu ac atto
ef, ei fôd ef yn ein gwrando ni, * os gofynnwn *Pen. 3. 22. ddim yn ôl ei ewyllys ef.
15 Ac os gwyddom ei fôd ef yn ein gwrando
ni, pa beth bynnag a ddeiſyfiam, ni a gyddom ein
bôd yn cael y deiſyfiadau a ddeiſyfiaſom ganddo.
16 Os gwêl neb ei frawd yn pechu pechod nid
yw i farwolaeth, efe a ddeiſyf, ac efe a rydd iddo
fywyd, i'r rhai ſy'n pechu nid i farwolaeth: y
mae pechod i farwolaeth, nid am hwnnw yr wyf
yn dywedyd ar ddeiſyf o honaw.
17 Pôb anghyfiawnder pechod yw: ac y mae pechod nid yw i farwolaeth.
18 Ni a wyddom nad yw'r neb a aned o Dduw,
yn pechu: eithr y mae yr hwn a aned o Dduw yn
ei gadw ei hun, a'r drwg hwnnw nid yw yn eyſ-
wrdd ag ef.
19 Ni a wyddom ein bôd o Dduw, ac y mae yr
holl fŷd yn gorwedd mewn drygioni.
20 Ac a wyddom ddyfod Mâb Duw, ac efe * a *Luc. 24. 45. roes i ni feddwl, ſel yr adnabyddom yr hwn
ſydd gwir: ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, ſef
yn ei Fâb ef Ieſu Griſt. Hwn yw y gwir Dduw,
a'r bywyd tragwyddol.
21 Y plant bychain, ymgedwch oddi wrth eu-
lynnod. Amen.

¶AIL EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn annogyhyw Arglwyddes urddaſol a'i phlant, i barhâu mewn cariad a ffydd Griſt: 8 rhac iddynt golli gwobr eu proſeſſorlaeth: 10 Ac na byddei iddynt a wnelent â'r rhyllwyr nid oedd yn dyſcu gwir athrawiaeth Chriſt Ieſu.

YR Henuriad at yr etholedig Arglwyddes, a'i phlant, y rhai yr
wyfi yn eu caru yn y gwirionedd,
ac nid myfi yn unic, ond pawb he-
fyd a adnabuant y gwirionedd.
2 Er mwyn y gwirionedd yr
hwn ſydd yn aros ynom ni, ac a fydd gyd â ni
yn dragywyddol.
3 Bydded gyd â chwi râs, trugaredd, a thang-
neddyf, oddiwrth Dduw Tâd, ac oddi wrth yr
Arglwydd Ieſu Griſt, Mâb y Tâd, mewn gwi-
rionedd a chariad.
4 Bu lawen iawn gennif i mi gael o'th blant
di rai yn rhodio mewn gwirionedd, ſel y derby-
niaſom orchymmyn gan y Tâd.
5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg i ti, Arglwy-
ddes, nid fel yn yn ſcrifennu gorchymmyn newydd
i ti,

i ti, eithr yr hwn oedd gennym o'r dechreuad, garu o honom ei gilydd.

6 A hyn yw 'r cariad, bod i ni rodio yn ôl ei orchymynion ef. Hwn yw 'r gorchymyn, megis y clywsoch o'r dechreuad, fôd i chwi rodio ynddo.

7 Oblegid y mae twyll-wŷr lawer wedi dyfod i mewn i'r bŷd, y rhai nid ydynt yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd. Hwn yw 'r twyll-wr a'r Anghrist.

8 Edrychwch arnoch eich hunain, fel na chollom y pethau a wnaethom, ond bod i ni dderbyn llawn wobr.

9 Pôb yn ac ŷ yn trosseddu, ac heb aros yn nysceidiaeth Christ, nid yw Duw ganddo ef; yr hwn

* Rhuf. 16,17.

sydd yn aros yn nysceidiaeth Christ, hwnnw y mae y Tâd a'r Mab ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod attoch, ac heb ddwyn y ddysceidiaeth hon, na dderbyniwch ef i dŷ, ac na ddywedwch Duw yn rhwydd, wrtho.

* Rhuf. 16.17.

11 Canys yr hwn sydd yn dywedyd wrtho, Duw yn rhwydd, sydd gyfrannog o'i weithredoedd drwg ef.

12 Er bôd gennif lawer o bethau iw scrifennu attoch, nid oeddwn yn ewyllysio *scrifennu* â phapir acinge: eithr gobeithio 'r ydwyf ddyfod attoch, a llefaru † wynebyn wyneb, fel y byddo ein llawenydd yn gyflawn.

† *Gr. mouth to mouth.*

13 Y mae plant dy chwaer etholedig yn dy annerch. Amen.

¶ TRYDYDD EPISTOL IOAN YR APOSTOL.

Y mae efe yn canmol Gaius am ei ddawioldeb: 5 ac am groessawu pregethwyr. 9 Y mae efe yn achwyn rhag angharedigrwydd ac ymbder Diotrephes: 11 yr hwn ni dylid dilyn ei ddrwg esampl. 12 Y mae efe yn rhoi canmoliaeth mawr i Demetrius.

YR Henuriad at yr anwyl Gaius, yr hwn yr wyf yn ei garu ‖ mewn gwirionedd.

‖ *Gyd-mith, wyr.*

2 Yr anwylyd, yr ydwyf yn bennaf dim ‖ yn dymuno dy fôd yn llwyddo, ac yn iach, fel y mae dy enaid yn llwyddo.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thystiolaethu am dy wirionedd di, megis ac yr ydwyt yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenydd nâ hyn nid oes gennif, sef cael clywed bôd ŷ mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 Yr anwylyd, yr ydwyt yn gwneuthur yn ffyddlon yr hyn yr ydwyt yn ei wneuthur, tu ac at y brodyr, a thu ac at ddieithriaid:

6 Y rhai a dystiolaethasant am dy gariad di, ger bron yr Eglwys: y rhai os hebrynggi, fel y gweddei i Dduw, da y gwnei.

7 Canys er mwyn ei Enw ef yr aethant allan, heb gymmeryd dim gan y Cenhedloedd.

8 Ni a'i ddylem gan hynny dderbyn y cyfryw rai, fel y byddom ‖ gyd-gynborthwy-wŷr i'r gwirionedd.

‖ *Gyd-mith, wyr.*

9 Mi a scrifennais at yr Eglwys: eithr Diotrephes, yr hwn sydd yn chwennŷch y blaen yn eu plith hwy, ni dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deuaf, mi a ddygaf ar gôf ei weithredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wâg-siarad i'n herbyn â geiriau drygionus: ac heb fôd yn fodlon ar hynny, nid yw efe ei hun yn derbyn y brodyr, a'r rhai fy yn ewyllysio, y mae yn eu gwahardd, ac yn eu bwrw allan o'r Eglwys.

11 Anwylyd, na ddilyn yr hyn sydd ddrwg, ond yr hyn sydd dda. Yr hwn sydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn sydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Duw.

12 Y mae i Demetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a nithau hefyd ein hunain ydym yn tystiolaethu, a chwi a wyddoch fôd ein tystiolaeth ni yn wir.

13 Yr oedd gennif lawer o bethau iw scrifennu, ond nid wyf yn chwennŷch scrifennu ag inge a phin attat ti:

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy weled ar fyrder, ac ni a ymddiddanwn † wyneb yn wyneb.

† *Gr. mouth to mouth.*

15 Tangneddyf i ti. Y mae y cyfeillion i'th annerch. Annerch y cyfeillion wrth eu henwau.

¶ EPISTOL CYFFREDINOL IUDAS YR APOSTOL.

Y mae yn eu hannog i brofessu ffydd Grist yn ddiawadal: 14 Bod gan athrawon wedi ymlusco i mewn sav hudo hwynt: a bod dialedd cremlon wedi ei ddarparu iw hathrawiaeth a'i cynneddfau meiligedig hwynt: 20 Ond bod y rhai duwiol trwy gynborthwy yr Yspryd glân, a thrwy weddio ar Dduw, yn abl i barhau, ac i gynnyddu mewn gras: ac iw cadw eu hunain, ac i achub eraill rhac meglau y twyllwyr hyny.

IVdas, gwasanaethwr Iesu Grist; a brawd Iaco, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Tâd, ac ‖ a gadwyd yn Iesu Grist, ac a alwyd:

‖ *Trugaredd i chwi, a thangneddyf, a chariad a luosoger.*

3 Anwylyd, pan roddais bôb diwydrwydd at

nau tragwyddol tan dywyllwch, i farn y dydd mawr.

Gen. 19.24. 7 Megis y mae * Sodoma a Gomorha, a'r dinaſoedd o'u hamgylch mewn cyffelyb fodd â hwynt wedi putteinio, a myned ar ôl cnawd arall, wedi eu goſod yn eſampl, gan ddioddef dialedd tân tragwyddol.

Yr rhai hyn yrwy ra hun. 8 Yr un ſtunyd hefyd y mae y ‖ breuddwyd-wŷr hyn, yn halogi'r cnawd, yn diyſtyru ‖ llywodraeth, ac yn cablu y rhai ſy mewn ‖ awdurdod.]

Archangel yr arch. ‖ Urddau. 9 Eithr Michael yr Arch-angel, pan oedd eſe wrth ymddadleu â diafol, yn ymreſymmu ynghylch corph Moſes; ni feiddiodd ddwyn barn ‖ gablaidd arno, eithr eſe a ddywedodd, * Cerydded yr Arglwydd dydi.

Cabledd. * Zech. 3.2. * Gen. 4.8. 10 Eithr y rhai hyn ſydd yn cablu y pethau ni's gwyddant; a pha bethau bynnag y maent yn anianawl, ſel anifeiliaid di-reſwm, yn eu gwybod, yn y rhai hynny ymlygrŷu y maent.

Ia rhwy dawyll gwobr Balaam yr eda-ſaxt allan. * Numb. 22.17. 2.pet.2. 15. 11 Gwae hwynt-hwy: oblegid hwy a gerddaſant yn fforaid * Cain, ‖ ac a'u collwyd * trwy dwyll gwobr Balaam, ac a'u difethwyd yngwrthddywediad * Core.

12 Y rhai ſydd frychau yn eich cariad-wleddoedd chwi, yn cyd-wledda â chwi, yn ddiofn yn eu peſci eu hunain: cwmylau * diddwfr ydynt, a gylch-arweinir gan wyntoedd: prenau diffrwythnedig, heb ffrwyth, dwy-waith yn feirw, wedi eu diwreiddio:

Numb. 26.10. 2.Pet. 2. 17. * Dat. 8.7. 13 Tonnau cynddeiriog y môr, yn ewynnu allan eu cywilydd eu hunain: ſêr gwibiog, a'r rhai y cadwyd niwl y tywyllwch yn dragwyddol.

14 Ac Enoch hefyd y ſeithfed o Addaf, a broph-wydodd am y rhai hyn, gan ddywedyd, * Wele, y mae'r Arglwydd yn dyfod gyd â myrddiwn o'i Sainct,

Dat. 8.7. 15 I wneuthur barn yn erbyn pawb, ac i lwyr-argyoeddi yr holl rai annuwiol o honynt, am holl weithredoedd eu hannuwioldeb, y rhai a wnaethant hwy yn annuwiol, ac am yr holl *eiriau* caledion, y rhai a leſaroddd pechaduriaid annuwiol yn ei erbyn eſ.

16 Y rhai hyn ſydd rwgnach-wŷr, tuchan-wŷr, yn cerdded yn ôl eu chwantau eu hunain: ac * y mae eu genau yn lleferu *geiriau* chwyddedig, yn mawrygu wynebau *dynion*, er mwyn budd.

* Phil. 17.10. 17 Eithr chwi, o rai anwyl, cofiwch y geiriau â rag-ddywedpwyd gan Apoſtolion ein Harglwydd Ieſu Grift:

1.Tim. 4.1. 2.tim.3. 1. 2.pet. 3.3. Annuwioldeb, 18 Ddywedyd o honynt i chwi y bydd yn * yr amſer diweddaf watwar-wŷr, yn cerdded yn ôl eu chwantau ‖ annuwiol eu hunain.

19 Y rhai hyn yw y rhai ſy yn eu didoli eu hunain, yn anianol, heb fod yr Yſpryd ganddynt.

20 Eithr chwy chwi, anwyliyd, gan eich adeiladu eich hunain ar eich ſancteiddiaf ffydd, a gweddio yn yr Yſpryd glân,

21 Ymgedwch yngharîad Duw, gan ddiſgwil trugaredd ein Harglwydd Ieſu Grift, i ſywyd tragwyddol.

Llewu, 22 A thrugarhewch wrth rai, gan wneuthur rhagor:

23 Eithr rhai cedwch ‖ trwy ofn, gan *tu cippio* hwy allan o'r tan, gan gaſâu hyd yn oed y wiſc a halogwyd gan y cnawd.

24 Eithr i'r hwn a ddichon eich cadw chwi yn ddi-gwymp, a'ch goſod gerbron ei ogoniant eſ yn ddifeius mewn gorfoledd,

25 I'r vnic ddoeth Duw, ein Iachawdur ni, *y byddo* gogoniant a mawredd, gallu ac awdurdod, yr awrhon ac yn dragwyddol. Amen.

¶ DADCVDDIAD SAINCT IOAN Y DIFINYDD.

PEN. I.

1 Ioan yn ſcrifennu ei Ddatcuddiad at y ſaith Eglwys o Aſia. yr rhai a arwyddoccer wrth y ſaith ganhwyll-bren aur. 7 Dyfodiad Chriſt: 14 a'i ſên gogoneddus, a'i arddechawrwydd eſ.

Ad-cuddiad Ieſu Grift, yr hon a roddes Duw iddo eſ, i ddangos iw weiſanaeth-wŷr y pethau ſy raid eu dyfod i ben ar fyrder: a chan ddanfon trwy ei Angel, *eſs. a'i* hyſpyſod iw weiſanaeth-wr Ioan.

2 Yr hwn a dyſtiolaethodd air Duw, a thyſtiolaeth Ieſu Grift, a'r holl bethau a welodd.

3 Dedwydd *yw* 'r hwn ſydd yn darllen, a'r rhai ſy 'n gwrando geiriau y brophwydoliaeth hon, ac yn cadw y pethau ſy yn ſcrifennedig ynddi: canys *y mae'r* amſer yn agos.

4 Ioan at y ſeith Eglwys *ſydd* yn Aſia; Gras ſyddo i chwi a thangneddyf, oddi wrth yr hwn

Exod. 3.4. * ſydd, a'r hwn a fu, a'r hwn ſydd ar ddyfod: ac oddi wrth y ſaith yſpryd ſydd ger bron ei orſedd-faingeof:

1.Cor. 15.21. col.1.18. 5 Ac oddi wrth Ieſu Grift, *yr hwn yw* y tyſt ffyddlon, * y cyntaf-anedig o'r meirw, a thywyſog brenhinoedd yddiaſar: *iddo ef* yr hwn a'n carodd ni, ac a'n * golchodd ni oddi wrth ein pechodau

Heb. 9.14. 1.Pet. 1.5. yn ei waed ei hun.

6 Ac a'n * gwnaeth ni yn frenhinoedd ac yn offeiriaid i Dduw, a'i Dâd eſ, iddo eſ *y byddo* y gogoniant, a'r ‖ gallu, yn oes oeſoedd. Amen. ‖ llywodraeth.

Mat. 24.30. 7 * Wele, y mae eſe yn dyfod gyd â'r cwmmylau, a phôb llygad a'i gwêl eſ, ſê y rhai a'i gwanaſant eſ: a holl lwythau y ddaear a alarant o'i blegid eſ: ſelly. Amen.

8 Mi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, medd yr Arglwydd, yr hwn ſydd, a'r hwn oedd, a'r hwn ſydd i ddyfod, yr Hollalluog.

9 Myfi Ioan, yr hwn *wyf* hefyd eich brawd, a'ch cydymaith mewn cyſtudd, ac yn nheyrnas ac ymmynedd Ieſu Grift, oeddwn yn yr ynys a elwir Patmos, am air Duw, ac am dyſtiolaeth Ieſu Grift.

10 Yr oeddwn i yn yr Yſpryd a'r ddydd yr Arglwydd, ac a glywais o'r tu ôl i mi, lêf fawr, fel *llais* vdcorn,

11 Yn dywedyd, Mi yw Alpha ac Omega, y cyntaf a'r diweddaf: a'r, Hyn yr wyt yn ei weled, ſcrifenna mewn llyfr, a dauſon i'r ſaith eglwys, y rhai ſy 'n Aſia: i Epheſus, ac i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thyatira, ac i Sardis, a Philadelphia, a Laodicea.

12 Ac mi a droais i weled y llêf o leſarai wrthif: ac wedi i mi droi, mi a welais ſaith ganhwyllbren aur,

13 Ac ynghanol y ſaith ganhwyllbren, *yn* cebyg i Fab y dŷn, wedi ymwiſco â gwiſc hîes hyd ei draed, ac wedi ymwregyſu ynghylch ei fronnau â gwregys aur.

14 Eithr

14 Ei ben ef a'i wallt, *oedd* wynion fel gwlân, cyn wynned a'r eira: a'i lygaid fel fflamm dân,

15 A'i draed yn debyg i brês coeth, megis yn Ileſci mewn ffwrn: a'i lais fel ſwn llawer o ddyfroedd.

16 Ac *yr oedd* ganddo yn ei law ddehau ſaith ſeren: ac o'i enau yr oedd cleddau llym dau-finiog yn dyfod allan: a'i wyneb-pryd fel yr haul yn diſcleirio yn ei nerth.

17 A phan welais ef, mi a ſyrthiais wrth ei draed ef fel marw: ac efe a oſododd ei law ddehau arnaſi, gan ddywedyd wrthif, Nac ofna: *myfi yw y cyntaf a'r diwedaf,

18 A'r hwn *wyf* fyw, ac a ſum farw: ac wele byw ydwyf yn oes oeſoedd, Amen: ac y mae genif agoriadau vffern a marwoleth.

19 Scrifenna y pethau a welaiſt, a'r pethau ſydd, a'r pethau a ſydd ar ôl hyn.

20 Dirgelwch y ſaith ſeren a welaiſt yn ſy llaw ddehau, a'r ſaith ganhwyllbren aur. Y ſaith seren, Angelion y ſaith Eglwys ydynt: a'r ſaith ganhwyllbren a welaiſt, y ſaith Eglwys ydynt.

PEN. II.

Pa beth a orchymmynnir ti ſcrifennu at Anglion, hynny yw, gweinidogion Eglwyſi Epheſus, & Smyrna y 12 Pergamus, 18 Thyatira: a pha beth ſydd ganmoladwy, neu ddiffygiol yndynt.

AT Angel yr Eglwys ſydd yn Epheſus, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn ſydd yn dal y ſaith ſeren yn ei law ddehau, yr hwn ſydd yn rhodio ynghanol y ſaith ganhwyll-bren aur, yn eu dywedyd:

2 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lafur, a'th ymmynedd, a chna elli oddef y rhai drwg: a phroſi o honot y rhai ſy 'n dywedyd eu bôd yn Apoſtolion, ac nid ydynt: a chael o honot hwynt *yn* gelwyddog.

3 A thi a oddefaiſt, ac y mae ymmynedd gennit, ac â gymmeraiſt boen er mwyn fy Enw i, ac ni ddiffygiaiſt.

4 Eithr y mae gennif *beth* yn dy erbyn, am i ti ymadel â'th Gariad cyntaf.

5 Coſia gan hynny o ba le y ſyrthiaiſt, ac edifarhâ, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac onid ê, yr wyfi yn dyfod attat ar friſs, ac mi a ſymmudaf dy ganhwyllbren di allan o'i le, oni edifarhei di.

6 Ond hyn ſydd gennit, dy fôd ti yn caſâu gweithredoedd y Nicolaiaid, y rhai yr *wyfi* hefyd yn eu caſâu.

7 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed pa beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi: I'r hwn fyddo yn gorchſygu y rhoddaf iddo fwytta o bren y bywyd, yr hwn ſydd ynghanol Paradwys Ddnw.

8 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Smyrna, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae y cyntaf, a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac ſydd fyw, yn eu dywedyd:

9 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gyſtudd, a'th dlodi, eithr cyſoethog *wyt*: ac *mi a adwaen* gabledd y rhai ſy yn dywedyd eu bôd yn Iuddewon, ac nid ydynt ond Synagog Satan.

10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwyt iw dioddef: wele, y cythraul a ſwrw rai o honoch chwi i garchar, fel i'ch profer: a chwi a gewch gyſtudd ddeng-nhiwrnod. Bydd ffyddlon hyd angeu, ac mi a roddaf i ti goron y bywyd.

11 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi, Yr hwn ſydd yn gorchſygu ni chaiſſ ddim niwed gan yr ail farwoleth.

12 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Pergamus, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn ſydd ganddo y cleddyf llym dauſiniog, yn eu dywedyd,

13 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a pha le yr *wyt* yn trigo, ſefylle *mae* gorſedd ſaingc Satan: ac yr *wyt* yn dal ſy Ênw i, ac ni wedaiſt ſy ffydd i, ie yn y dyddiau *y bu* Antipas yn ferthyr ffyddlon i mi, yr hwn a laddwyd yn eich plith chwi, lle y mae Satan yn trigo.

14 Eithr y mae gennif ychydig bethau yn dy erbyn di, oblegid bôd gennit yno *rai* yn dal athrawiaeth * Balaam, yr hwn a ddyſcodd i Balac ſwrw rhwyſtr ger bron meibion Iſrael, i ſwytta pethau wedi eu haberthu i eulynnod, ac i odineba. *Numbr 25.

15 Felly y mae gennit tithau hefyd *rai* yn dal athrawiaeth y Nicolaiaid: yr hyn beth yr wyfi yn ei gaſâu.

16 Edifarhâ: ac os amgen, yr wyfi yn dyfod attat ar friſs, ac a ryfelaf | yn eu herbyn hwynt â chleddyf fy ngenau. | *A fwynt*

17 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi, I'r hwn ſydd yn gorchſygu y rhoddaf iddo fwytta o'r Manna cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wen, ac ar y garreg henw newydd wedi ei ſcrifennu, yr hwn nid edwyn neb, ond yr hwn ſydd yn ei dderbyn.

18 Ac at Angel yr Eglwys ſydd yn Thyatira, ſcrifenna, Y pethau hyn y mae Mâb Duw yn eu dywedyd, yr hwn ſydd a'i lygaid fel fflam dân, a'i draed yn debyg i brês coeth:

19 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gariad a'th waſanaeth, a'th ffydd, a'th ymmynedd di, | a'th weithredoedd: a *bôd* y rhai diweddaf yn fwy na'r rhai cyntaf. | *A bod dy weithredoedd diweddaf yn fwy na'r, &c.*

20 Eithr y mae gennif ychydig bethau yn dy erbyn, oblegid dy fôd yn gadel i'r wraig honno, *Iezabel, yr honſydd yn ei galw ei hun yn prophwydes, ddyſcu, a thwyllo fy ngwaſanaeth-wŷr, i odineba, ac i fwyta pethau wedi eu haberthu i eulynnod. * 1. Brenh. 16. 31.

21 Ac mi a roddais iddi amſer i edifarhau | am ei godineb; ac nid edifarhaodd hi. | *Oddiwrth.* * Iete.

22 Wele, yr *wyfi* yn ei bwrw hi ar wely, a'r rhai ſydd yn godineba gyd â hi, i gyſtudd mawr, onid edifarhânt | am eu gweithredoedd. | *Oddiwrth.*

23 A'i phlant hi a laddaf â marwoleth: a'r holl Eglwyſi a gânt *wybod* mai myfi yw yr hwn ſydd yn * chwilio yr arennau a'r calonnau: ac mi a roddaf i bôb vn o honoch yn ôl eich gweithredoedd. * Iete. 11. 20. & 17. 10.

24 Eithr wrthych chwi yr *wyf* yn dywedyd, ac wrth y lleill yn Thyatira, y ſawl nid *oes* ganddynt y ddyſceidiaeth hon, a'r rhai ni adnabuant ddyfnderau Satan, fel y dywedant: ni fwriaf arnoch | faich arall: | *Bwſh.*

25 Eithr, yr hyn ſydd gennwch, deliwch hyd oni ddelwyf.

26 A'r hwn ſydd yn gorchſygu, ac yn cadw *fy* ngweithredoedd hyd y diwedd, mi a roddaf iddo awdurdod ar y Cenhedloedd:

27 * (Ac *efe* a'u bugeilia hwy â gwialen haiarn: fel llefrith pridd y dryllir hwynt;) fel y derbyniais innau gan fy Nhâd: * Pſal. 2. 9.

28 Ac mi a roddaf iddo y ſeren foreu.

29 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

PEN. III.

2 Argyoeddi Angel Eglwys Sardis, & a'i annoc ef i edifarhau, a'i fygwth oni edifarhâc. 8 Angel Eglwys Philadelphia 10 yn cael ei ganmol am ei ddiwydrwydd, a'i annogedd. 15 Angel Laodicea yn cael ei geryddu am na bai na brwd nac oer, 19 a'i rybuddio i fôd yn fwy eſmwyth. 20 Gôrſtc yn ſefyll wrth y drws, ac yn curo.

AC at Angel yr Eglwys sydd yn Sardis, scrifenna, Y pethau hyn y mae yr hwn sydd a saith Yspryd Duw, a'r saith seren ganddo, yn eu dywedyd; mi a adwen dy weithredoedd di; oblegid y mae gennit enw dy fôd yn fyw, a marw ydwyt.

2 Bydd wiliadwrus, a sicthâ y pethau sy ynôl, y rhai sydd bared i farw: canys ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn ger bron Duw.

3 Cofia gan hynny pa fodd y derbynnaist ac y clywaist: a chadw, ac edifarhâ. * Os tydi gan hynny ni wili, mi a ddeuaf arnati fel lleidr, ac ni chei di wybod pa awr y deuaf arnat. * 1. Thef. 5. 2. 2. pet. 3. 10.

4 Eithr y mae gennit ychydig enwau, ie yn Sardis, y rhai ni halogasent eu dillad, a *hwy* a rodiant gyd â mi mewn *dillad* gwynion: oblegid teilwng ydynt.

5 Yr hwn fydd yn gorchfygu, hwnnw a wiscir mewn dillad gwynion: ac ni ddeletaf ei enw ef allan o * lyfr y bywyd, ond mi a gyffesaf ei enw ef ger bron fy Nhâd, a chger bron ei Angelion ef. * Pen. 20. 12. Phil. 4. 3.

6 Yr hwn fydd ganddo glûst, gwrandawed beth y mae 'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi.

7 Ac at Angel yr Eglwys sydd yn Philadelphia, scrifenna, Y pethau hyn y mae y Sanctaidd, y Cywir, yn eu dywedyd, yr hwn sydd ganddo agoriad Dafydd, yr hwn sydd yn agoryd, ac nid yw neb yn cau; ac yn cau, ac nid yw neb yn agoryd;

8 Mi a adwaen dy weithredoedd: wele, rhoddais ger dy fron ddrûs agored, ac ni ddichon neb ei gau: canys y mae gennit ychydig nerth, a thi a gedwaist fy ngair: ac ni wedaist fy Enw.

9 Wele, mi a wnaf iddynt hwy o synagog Satan, y rhai sydd yn dywedyd eu bôd yn Iddewon, ac nid ydynt, ond dywedyd celwydd y maent: wele, meddaf, gwnaf iddynt ddyfod, ac addoli o flaen dy draed, a gwybod fy môd i yn dy garu di.

10 O achos cadw o honot air fy ymmynedd i, mi a'th gadwaf di oddi wrth awr y profedigaeth, yr hon a ddaw ar yr holl fŷd, i brofi y rhai sydd yn trigo ar y ddaiar.

11 Wele, yr wŷf yn dyfod ar frŷs: dal yr hyn sydd gennit, fel na ddygo nêb dy goron di.

12 Yr hwn fydd yn gorchfygu, mi a'i gwnaf yn golofn yn Nhemli fy Nuw i, ac allan nid â efe mwyach: ac mi a scrifennaf arno ef enw fy Nuw i, a henw dinas fy Nuw i, yr hon ydyw Ierusalem newydd, yr hon sydd yn descyn o'r nêf oddi wrth fy Nuw i, ac *mi a scrifennaf arno ef* fy Enw newydd i.

13 Yr hwn fydd ganddo glûst, gwrandawed beth y mae 'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwysi.

14 Ac at Angel Eglwys y Laodiceaid, scrifenna, Y pethau hyn y mae Amen yn eu dywedyd, y tŷst ffyddlon a chywir, dechreuad creadurieth Duw:

15 Mi a adwaen dy weithredoedd di, nad ydwyt nac oer, na drwd: mi a fynnwn pe bait oer, neu frŵd.

16 Felly, am dy fôd yn glayar, ac nid yn oer nac yn frŵd, mi a'th chwydaf di allan o'm genau:

17 Oblegid dy fôd yn dywedyd, Golud ydwyf, ac mi a gyfoethogais, ac nid oes arnaf eisieu dim: ac ni wyddoſt dy fôd yn druan, ac yn resynol, ac yn ellawd, ac yn ddall, ac yn noeth.

18 Yr wŷf yn dy gynghori i brynu gennifi aur wedi eu buro trwy dân, fel i'th gyfoethoger: a dillad gwynion, fel i'th wiscer, ac fel nad ymddangoſo gwarth dy noethder di; ac îra hefyd dy lygaid ag eli, fel y gwelech.

19 * Yr wŷf yn argyoeddi, ac yn ceryddu y ſawl yr wŷf yn eu caru: am hynny bydded zêl gennit, ac edifarhâ. * Dihar. 3. 11. Heb. 12. 5.

20 Wele, yr wŷf yn ſefyll wrth y drws ac yn cnoc: os clyw nêb fy llais i, ac agoryd y drŵs, mi a ddeuaf i mewn atto ef, ac a ſwpperaf gyd ag ef, ac yntef gyd â minneu.

21 Yr hwn fydd yn gorchfygu, rhoddaf iddo ef eiſteddfa gyd â mi ar fy norſedd-fainge, megis y gorchfygais innau, ac yr eiſteddais gyd â'm Tad ar ei orſedd-fainge ef.

22 Yr hwn ſydd ganddo glûſt, gwrandawed beth y mae 'r Yſpryd yn ei ddywedyd wrth yr Eglwyſi.

PEN. IIII.

2 Ioan yn gweled gorſedd-fainge Duw yn y Nêf: 4 Y pedwar Henuriad ar hugain: 6 Y pedwar anifail yn llawn llygaid ymlaen ac yn ôl: 10 Yr Henuriaid yn bwrw i lawr eu coronau, ac yn addoli 'r hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainge.

YN ôl y pethau hyn yr edrychais, ac wele ddrŵs wedi ei agoryd yn y nêf, a'r llais cyntaf a glywais, *oedd* ſel *llais* vdcorn yn ymddiddan â mi; gan ddywedyd, Dring i fyny yma, a mi a ddangoſaf i ti y pethau ſy raid eu bôd ar ôl hyn. [Gwrth. thar.

2 Ac yn y man yr oeddwn yn yr yſpryd: ac wele, yr oedd gorſedd-fainge wedi ei goſod yn y nêf, ac *yn* yn eiſtedd ar yr orſedd fainge:

3 A'r hwn oedd yn eiſtedd oedd yn debyg yr olwg arno i faen Iaſpis a Sardin: ac *yr oedd* enfys o amgylch yr orſedd-fainge, yn debyg yr olwg arno i Smaragdus.

4 Ac ynghylch yr orſedd-fainge *yr oedd* pedair gorſedd-fainge ar hugain: ac ar y gorſedd-feingeiau y gwelais bedwar Henuriad ar hugain yn eiſtedd, wedi eu gwiſco mewn dillad gwynion: ac yr oedd ganddynt ar eu pennau goronau aur.

5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r orſedd-fainge, fellt, a tharanau, a lleiſiau: ac *yr oedd* ſaith o lampau tân yn lloſci ger bron yr orſedd-fainge, y rhai yw ſaith Yſpryd Duw.

6 Ac o flaen yr orſedd-fainge *yr ydoedd* môr o wydr, yn debyg i gryſtal: ac ynghanol yr orſedd-fainge, ac ynghylch yr orſedd-fainge, *yr oedd* pedwar anifail yn llawn o lygaid o'r tu blaen, ac o'r tu ôl.

7 A'r anifail cyntaf *oedd* debyg i lew, a'r ail anifail yn debyg i lo, a'r trydydd anifail oedd ganddo wyneb fel dŷn, a'r pedwerydd anifail *oedd* debyg i eryr yn ehedeg.

8 A'r pedwar anifail oedd ganddynt, bôb yn o honynt, chwech o adenydd o'u hamgylch, ac *yr oeddynt* oddi fewn yn llawn llygaid: ac nid oeddynt yn gorphywys ddydd a nôs, gan ddywedyd, * Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn oedd, a'r hwn ſydd, a'r hwn ſydd i ddyfod. * Eſai. 6. 3.

9 A phan ſyddo yr anifeiliaid yn rhoddi gogoniant, ac anrhydedd, a diolch, i'r hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd fainge, yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd,

10 Y mae y pedwar Henuriad ar hugain yn ſyrthio ger bron yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-fainge, ac yn addoli yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd: ac yn bwrw ei coronau ger bron yr orſedd-fainge, gan ddywedyd,

11 *Teilwng wŷt o Arglwydd i dderbyn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu: canys ti a greaſt bôb peth, ac o herwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd hwynt.] * Pen. 5. 12.

PEN.

PEN. V.

1 Y llyfr wedi ei ſelio â ſaith ſêl: 9 yr hwn yr oedd yr Oen a laddeſid yn unic yn deilwng yw agoryd. 12 Yr Henuriaid, o rau hynny yn ei foliannu ef, ac yn cyſnddef mai efe a'i prynaſei hwy â'i waed.

AC mi a welais yn neheu-law yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-faingc, lyfr wedi ei ſcrifennu oddi fewn ac ‖ eddi allan wedi ei ſeilio â ſaith ſêl.

2 Ac mi a welais Angel cryf yn cyhoeddi â llêf ‖ vchel, Pwy ſydd deilwng i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei ſeliau ef?

3 Ac nid oedd nêb yn y nêf, nac yn y ddaiar, na than y ddaiar, yn gallu agoryd y llyfr, nac edrych arno.

4 Ac mi a wylais lawer, o achos na chaed nêb yn deilwng i agoryd, ac i ddarllen y llyfr, nac i edrych arno.

5 Ac vn o'r Henuriaid a ddywedodd wrthif, Nac wyla; wele, y * Llew yr hwn ſydd o lwyth Iuda, gwreiddyn Dafydd, a orchfygodd i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei ſaith ſel ei.

6 Ac mi a edrychais, ac wele, ynghanol yr orſedd-faingc a'r pedwar anifail, ac ynghanol yr Henuriaid, *yr oedd* Oen yn ſefyll, megis wedi ei ladd, a chanddo ſaith gorn, a ſaith lygad; y rhai ydyw ſaith Yſpryd Duw, wedi eu danfon allan i'r holl ddaiar.

7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth y llyfr o ddeheu-law yr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-faingc.

8 A phan gymmerth efe y llyfr, y pedwar anifail, a'r pedwar Henuriad ar hugain, a ſyrthiaſant ger bron yr Oen, a chan bôb vn o honynt yr oedd telynau, a phialau aur, yn llawn o arogl-darth: y rhai ydyw gweddiau'r Sainct.

9 A hwy a ganaſant ganiad newydd, gan ddywedyd, Teilwng wyt ti i gymmeryd y llyfr, ac i agoryd ei ſeliau ei: oblegid ti a laddwyd, ac a'n prynaiſt ni i Dduw trwy dy waed, allan o bôb llwyth, ‖ ac iaith, a phobl, a chenedl:

10 * Ac a'n gwnaethoſt ni i'n Duw ni, yn frenhinoedd, ac yn offeiriaid: ac ni a deyrnaſwn ar y ddaiar.

11 Ac mi a edrychais, ac a glywais lais Angelion lawer ynghylch yr orſedd-faingc, a'r aniteiliaid, a'r Henuriaid: a'u rhifedi hwynt oedd fyrddiwnau o fyrddiwnau, a miloedd o filoedd:

12 Yn dywedyd â llêf ‖ vchel, Teilwng yw'r Oen, yr hwn a laddwyd, i dderbyn gallu, a chyfoeth, a doethineb, a chadernaid, ac anrhydedd, a gogoniant, a bendith.

13 A phôb creadur ac ſydd yn y nêf, ac ar y ddaiar, a than y ddaiar, a'r pethau ſydd yn y môr, ac oll ac ſy ynddynt, a glywais i yn dywedyd, I'r hwn ſydd yn eiſtedd ar yr orſedd-faingc, ac i'r Oen *y byddo* y fendith, a'r anrhydedd, a'r gogoniant, a'r gallu, yn oes oeſoedd.

14 A'r pedwar anifail a ddywedaſant, Amen. A'r pedwar Henuriad ar hugain a ſyrthiaſant i *lawr*, ac a addolaſant yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd.

PEN. VI.

1 Agoryd y ſeliau, y naill ar ol y llall, a pha beth a ddigwyddodd ar hynny, yr hyn ſydd yn cynwys prophwydoliaeth hyd ddiwedd y byd.

AC mi a welais pan agorodd yr Oen vn o'r ſeliau, ac mi a glywais vn o'r pedwar anifail yn dywedyd, fel trôſt taran, Tyred a gwêl.

2 Ac mi a welais, ac wele farch gwyn, a'r hwn oedd yn eiſtedd arno, a bwa ganddo: a rhoddwyd iddo goron, ac efe a aeth allan yn gorchfygu, ac i orchfygu.

3 A phan agorodd efe yr ail ſêl, mi a glywais yr ail anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl.

4 Ac fe aeth allan farch arall, *yn* coch: a'r hwn oedd yn eiſtedd arno y rhoddwyd iddo gymmeryd heddiwch oddi ar y ddaiar, fel y lladdent ei gilydd: a rhoddwyd iddo ef gleddyf mawr.

5 A phan agorodd efe y drydedd ſêl, mi a glywais y trydydd anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl. Ac mi a welais, ac wele farch du, a'r hwn oedd yn eiſtedd arno, â chlorian ganddo yn ei law.

6 Ac mi a glywais lais ynghanol y pedwar anifail yn dywedyd, ‖ Meſur o wenith er ceiniog, a thri meſur o haidd er ceiniog: a'r olew a'r gwin na wna niwed iddynt. ‖ *choinix a trimodioca ſecundum*

7 A phan agorodd efe y bedwaredd ſêl, mi a glywais lais y pedwerydd anifail yn dywedyd, Tyred a gwêl. *ſur yn cynnyg yn*

8 Ac mi a edrychais, ac wele farch gwelw-las: a henw yr hwn oedd yn eiſtedd arno oedd Marwolaeth; ac yr oedd Vffern yn canlyn gyd ag ef: a rhoddwyd ‖ iddynt awdurdod ar y bedwaredd ran o'r ddaiar, i ladd â chleddyf, ac â newyn, ac â marwoleth, ac a bwyſt-filod y ddaiar. *chwart* ‖ *gwin, a deuddeg-chwarto.* ‖ *Iddo.*

9 A phan agorodd efe y bummed ſêl, mi a welais tan yr allor eneidiau y rhai a laddeſid am air Duw, ac am y dyſtiolaeth oedd ganddynt.

10 A hwy a leſaſant â llêf ‖ vchel, gan ddywedyd, Pa hyd Arglwydd, ſanctaidd a chywir, nad ydwyt yn barnu, ac yn dial ein gwaed ni, ar y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar? ‖ *Fawr.*

11 A gŷnan gwynion a roed i bôb vn o honynt, a dywedpwyd wrthynt ar iddynt orphywys etto ychydig amſer, hyd oni chyflawnaid *rhif* eu cyd-weiſion, a'n brodyr, y rhai oedd *i gael* eu lladd, megis ac *y cawſent* hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agorodd efe y chweched ſêl, ac wele, bu daiar-grŷn mawr: a'r haul a aeth yn ddû fel ſachlen flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed.

13 A ſêr y nef a ſyrthiaſant ar y ddaiar, fel y mae'r ſŷgyl-bren yn bwrw ei ſŷgys gleiſion, pan ei keſcydwer gan wynt mawr.

14 * A'r nef a aeth heibio fel llyfr wedi ei blygu ynghyd, a phôb mynydd, ac ynys a ſymmudwyd allan o'u lleoedd. * *Eſaiæ* 34.4.

15 A brenhinoedd y ddaiar, a'r gwŷr mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capteiniaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth, a phôb gwr rhydd, a ymguddiaſant yn yr ogofeydd, ac ynghreigiau y mynyddoedd;

16 Ac a ddywedaſant wrth y mynyddoedd a'r creigiau, * Syrthiwch arnom ni, a chuddiwch ni o wŷneb yr hwn ſydd yn eiſtedd ar yr orſedd-faingc, ac oddiwrth lîd yr Oen: * *Luc.* 23.30.

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigter ef: a phwy a ddichon ſefyll?

PEN. VII.

1 Angel yn ſelio gwaſanaethwyr Duw yn eu talcennau. 14 Niſer y rhai a ſelwyd: o lwythau Iſrael rhifedi yſpyſawl: 9 o bôb Cenhedlocaeth trwſh anterif, y rhai ſydd yn ſefyll ger bron yr orſedd-faingc, a gynnau gwynion am danynt, ac a phalmwydd yn eu dwylaw. 14 Bôd eu gynnau wedi eu golchi yngwaed yr Oen.

AC yn ol y pethau hyn, mi a welais bedwar Angel yn ſefyll ar bedair congl y ddaiar, yn dal pedwar gwynt y ddaiar, fel na chwythei'r gwynt ar y ddaiar, nac ar y môr, nac ar vn pren.

2 [Ac mi a welais Angel arall yn dyfod i fyny oddi wrth godiad haul, a ſêl y Duw byw ganddo: ac

ac ese a lefodd â llêf ‖ vchel ar y pedwar Angel, i'r rhai y rhoddasid gallu i ddrygu 'r ddaiar a'r môr, ‖ Fawr.

3 Gan ddywedyd, Na ddrygwch y ddaiar, na'r môr, na'r preniau, nes darfod i ni seliogwasanaeth-wŷr ein Duw ni yn eu talcennau.

4 Ac mi a glywais nifer y rhai a seliwyd: yr oedd wedi eu selio gant a phedair a deugain o filoedd o holl lwythau meibion Israel.

5 O lwyth Iuda, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Ruben, yr oedd deuddeg-mil wedi eu selio: o lwyth Gad, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio:

6 O lwyth Aser, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Nephthali, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Manasses, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio:

7 O lwyth Symeon, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Lefi, yr oedd deuddeng mil wedi eu selio: o lwyth Issachar, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio:

8 O lwyth Zabulon, yr oedd deuddeng mil wedi eu selio: o lwyth Ioseph, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio: o lwyth Beniamin, yr oedd deuddeng-mil wedi eu selio.

9 Wedi hyn mi a edrychais, ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allei neb ei rhifo, o bôb cenedl, a llwythau, a phobleedd, ‖ ac ieithoedd yn sefyll ger bron yr orsedd-fainge, a cher bron yr Oen, wedi eu gwisco mewn gynau gwynion, a phalm-wydd yn eu dwylo: ‖ A'r ieithoedd.

10 Ac yn llef-ain a llêf ‖ vchel, gan ddywedyd, Iechydwriaeth i'n Duw ni, yr hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-fainge, ac i'r Oen. ‖ Fawr.

11 A'r holl Angelion a safasant o amgylch yr orsedd-fainge, a'r Henuriaid, a'r pedwar anifail: ac a syrthiasant ger bron yr orsedd-fainge ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

12 Gan ddywedyd, Amen: y fendith, a'r gogoniant, a'r doethineb, a'r diolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, *a fyddo* i'n Duw ni yn oes oesoedd. Amen.

13 Ac vn o'r Henuriaid a attebodd, gan ddywedyd wrthif, Pwy ydyw y rhai hyn sy wedi eu gwisco mewn gynau gwynion? ac o ba le y daethant?

14 Ac mi a ddywedais wrtho ef, Arglwydd, ti a wyddost. Ac *efe* a ddywedodd wrthif, Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd mawr: ac a olchasant eu gynau, ac a'u camasant hwy yngwaed yr Oen.

15 O herwydd hynny y maent ger bron gorsedd-fainge Duw, ac yn ei wasanaethu ef ddydd a nos yn ei Demel: a'r hwn fydd yn eistedd ar yr orsedd-fainge, * a ‖ dderig yn cu plith hwynt. *Pen 21.3 ‖ Efyd ei bebell arnynt, neu ymdderig.

16 * Ni fydd arnynt na newyn mwyach, na syched mwyach: ac ni ddisgyn arnynt na'r haul, na dim gwres. * Esai. 49.10.

17 Oblegid yr Oen, yr hwn *fydd* ynghanol yr orsedd-fainge, a'i bugeilia hwynt, ac a'u harwain hwynt at ffynhonnau ‖ buwiol o ddyfroedd: a * Duw a sych ymmaith bôb deigr oddiwrth eu llygaid hwynt. ‖ Bywiol. * Esai. 25.8. pen. 21.4.

PEN. VIII.

1 Wrth agoryd y seithfed sêl, 2 y rhoddwyd saith o vtcyrn i saith o Angylion. 6 Pedwar o honynt yn vdcanu â'i buccyrn, a phlaau mawr yn celyn. 3 Angel arall yn rhoddi arogl-darth at weddiau y Saint ar yr Allor aur.

A Phan agorodd efe y seithfed sêl, yr ydoedd ‖ gostegyn y nêf, megis tros hanner awr. ‖ Distawrwydd.

2 Ac mi a welais y saith Angel, y rhai oedd yn sefyll ger bron Duw: a rhoddwyd iddynt saith o vdcyrn.

3 Ac Angel arall a ddaeth, ac a safodd ger bron yr allor, a thusser aur ganddo: a rhoddwyd iddo arogl-darth lawer, sel ‖ yr offrymmei ef gyd â gweddiau yr holl Saint ar yr allor aur, yr hon *oedd* ger bron yr orsedd-fainge. ‖ Yn rhoddi at weddiau.

4 Ac se aeth mŵg yr arogl-darth gyd â gweddiau 'r Saint, o law 'r Angel, i fynu ger bron Duw.

5 A'r Angel a gymmerth y thusser, ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac a'i bwriodd i'r ddaiar: a bu lleisiau, a tharanau, a mellt, a daiar-gryn.

6 A'r saith Angel, y rhai oedd â'r saith vdcorn ganddynt, a ymbaratoesant i vdcanu.

7 A'r Angel cyntaf a vdcanodd, a bu cenllysc, a thân, wedi eu cymmysco â gwaed, a hwy a fwriwyd i'r ddaiar: a thraian y ‖ preniau a loscwyd, a'r holl laswellt a loscwyd. ‖ Ddaiar.

8 A'r ail Angel a vdcanodd, a megis mynydd mawr yn llosci gan dân a fwriwyd i'r môr: a thraian y môr a aeth yn waed.

9 A bu farw traian y creaduriaid, y rhai oedd yn y môr, ac â byw yuddynt: a thraian y llongau a ddiniſtriwyd.

10 A'r trydydd Angel a vdcanodd, a syrthiodd o'r nêf seren fawr, yn llosci fel lamp, a hi a syrthiodd ar draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau y dyfroedd:

11 A henw 'r seren a elwir Wermod, ac aeth traian y dyfroedd yn Wermod, a llawer o ddynion a fuant feirw gan y dyfroedd, oblegid eu myned yn chwerwon.

12 A'r pedwerydd Angel a vdcanodd, a tharawyd traian yr haul, a thraian y lleuad, a thraian y sêr: fel y tywyllwyd cu traian hwynt, ac ni lewyrchodd y dydd ei draian, a'r nôs yr vn ffunyd.

13 Ac mi a edrychais, ac a glywais Angel yn chedeg ynghanol y nêf, gan ddywedyd â llêf ‖ vchel, Gwae, gwae, gwae, i'r rhai sy'n trigo ar y ddaiar, thag lleisiau eraill vdcorn y tri Angel y rhai sydd etto i vdcanu. ‖ Fawr.

PEN. IX.

1 Streu yn syrthio o'r Nef, wrth vdcanu o'r pummed Angel, i'r hwn y rhoddwyd agoriad y pwll heb waelod: 2 Yntef yn agoryd y pwll, a locustiaid fel Scorpionau yn dyfod allan. 12 Y mae gyntaf wedi myned heibio. 13 Y chweched vdcorn yn canu: 14 a gollwng pedwar Angel yn rhydd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.

A'R pummed Angel a vdcanodd, ac mi a welais seren yn syrthio o'r nêf i'r ddaiar, a rhoddwyd iddo ef agoriad y pydew heb waelod.

2 Ac *efe* a agoroedd y pydew heb waelod: a chododd mŵg o'r pydew, fel mŵg ffwrnes fawr: a tywyllwyd yr haul, a'r awyr, gan fŵg y pydew.

3 Ac o'r mŵg y daeth allan locustiaid ar y ddaiar: a rhoddwyd awdurdod iddynt, fel y mae gan scorpionau 'r ddaiar awdurdod.

4 A dywedpwyd wrthynt na wnaent niwed i laswellt y ddaiar, nac i ddim gwyrdd-las, nac i vn preu: ond yn vnic â'r dynion oedd heb sêl Duw yn eu talcennau.

5 A rhoddwyd iddynt na laddent hwynt, ond bod iddynt eu blino hwy bum mis: ac y byddei eu gosid hwy, fel gosid oddi wrth scorpion, pan ddarfyddai iddi frathu dŷn.

6 Ac yn y dyddiau hynny y cais dynion farwolaeth, ac ni's cânt: ac a chwennychant farw, a marwolaeth a gilia oddi wrthynt.

7 A dull

7 A dull y locuſtiaid *oedd* debyg i feirch wedi eu paratôi i ryſel: ac *yr oedd* ar eu pennau megis coronau yn debyg i aur, a'u hwynebau ſel wynebau dynion.

8 A gwallt oedd ganddynt fel gwallt gwragedd, a'u dannedd oedd fel *dannedd* llewod.

9 Ac yr oedd ganddynt lurigau, fel llurigau haiarn: a llais eu hadenydd *oedd* fel llais cerbydau llawer o feirch yn rhedeg i ryſel.

10 Ac yr oedd ganddynt gynffonnau tebyg i ſcorpionau, ac yr oedd colynnau yn eu cynffonnau hwy, a'n gallu *oedd* i ddrygu dynion dum mîs.

11 Ac yr oedd ganddynt frenin arnynt, *ſef* Angel y *pydew* di-waelod: a'i henw ef yn Ebrew *ydyw* Abad-don, ac yn Roeg y mae iddo enw Apol-lyon.

12 Yn wae a aeth heibio, wele y mae yn dyfod etto ddwy wae yn ôl hyn.

13 A'r chweched Angel a vdeanodd, ac mi a glywais lêf allan o bedwar corn yr allor aur, yr hon ſydd ger bron Duw,

14 Yn dywedyd wrth y chweched Angel, yr hwn oedd a'r vdcorn ganddo, Gollwng yn rhydd y pedwar Angel ſydd yn rhwym yn yr afon fawr Euphrates.

15 A gollyngwyd y pedwar Angel, y rhai oedd wedi eu paratôi erbyn awr, a diwrnod, a mîs, a blwyddyn, ſel y lladdent y trydan o'r dynion.

16 A rhifedi y llu o wŷr meirch *oedd*, ddwy fyrddiwn o fyrddiwnau: ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.

17 Ac ſel hyn y gwelais i y meirch yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn eiſtedd arnynt, a chanddynt lurigau tanllyd, ac o *liw* hyacint a brwmſtan: a phennau'r meirch *oedd* ſel pennau llewod, ac yr oedd yn myned allan o'u ſafnau dân, a mŵg, a brwmſtan.

18 Gan y tri hyn y llâs trydan y dynion, gan y tân, a chan y mŵg, a chan y brwmſtan oedd yn dyfod allan o'u ſafnau hwynt.

19 Canys eu gallu hwy ſydd yn eu ſafn, ac yn eu cynffonnau: canys eu cynffonnau *oedd* debyg i ſeirph, a phennau ganddynt: ac â'r rhai hyny y maent yn drygu.

20 A'r dynion eraill, y rhai ni laddwyd gan y plaau hyn, nid edifarhaſant oddi wrth weithredoedd eu dwylo en hun, * ſel nad addolent gythreuliaid, a delwau aur, ac arian, a phrês, a main, a phrennau, y rhai ni allant na gweled, na chlywed, na rhodio:

21 Ac nid edifarhaſant oddi wrth eu llofruddiaeth, nac oddi wrth eu cyfareddiaon, nac oddi wrth eu godineb, nac oddi wrth eu lladrad.

PEN. X.

1 Angel cryf cadarn yn ymdda gos, a llyfr agored yn ei law: 6 Ac yn tyngu i'r hwn ſydd yn byw yn dragywydd, na bydd amſer mwy. 9 Gorchymynyn i Ioan gymmeryd y llyfr a'i fwytta.

AC mi a welais Angel cryf arall yn deſcyn o'r nêf, wedi ei wiſco â chwmwl: ac enſys *oedd* ar ei ben: a'i wyneb *ydoedd* ſel yr haul, a'i draed ſel colofnau o dân.

2 Ac yr oedd ganddo yn ei law lyfr bychan wedi ei agoryd: ac *eſe* a oſododd ei droed dehau ar y môr, a'i aſſwy ar y tîr,

3 Ac a lefodd â llêf vchel, ſel y rhua llew: ac wedi iddo lefain, y ſaith daran a leferaſant eu lleſau hwythau.

4 Ac wedi darfod i'r ſaith daran leſaru eu lleſau, yr oeddwn ar fedr ſcrifennu: ac mi a glywais lêf o'r nêf yn dywedyd wrthif, Scliâ y pethau a leferedd y ſaith daran, ac na ſcrifenna hwynt.

5 A'r Angel, yr hwn a welais i yn ſefyll ar y môr, ac ar y tîr, a gododd ei law i'r nêf,

6 Ac a dyngodd i'r hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd, yr hwn a greodd y nêf, a'r pethau ſydd ynddi, a'r ddaiar a'r pethau ſydd ynddi, a'r môr a'r pethau ſy ynddo, na byddei amſer mwyach.

7 Ond yn nyddiau llêf y ſeithfed Angel, pan ddechreuo efe vdcanu, gorphennir dirgelwch Duw, ſel y mynegodd efe iw waſanaethwŷr y Prophwydi.

8 A'r llêf a glywais o'r nêf, a lefarodd drachefn wrthif, ac a ddywedodd, Dôs, cymmer y llyfr bychan ſydd wedi ei agoryd yn llaw'r Angel, yr hwn ſydd yn ſefyll ar y môr, ac ar y tîr.

9 Ac mi a aethym at yr Angel, gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y llyfr bychan. Ac efe a ddywedodd wrthif, * Cymmer a bwyta ef yn llwyr: ac *efe* a chwerwa dy ſol di: eithr yn *dy* enau y bydd yn felys ſel mêl. * Ezec. 2. 8 & 3. 3.

10 Ac mi a gymmerais y llyfr bychan o law'r Angel, ac a'i bwytêais ef, ac yr oedd efe yn fy ngenau megis mel yn felys: ac wedi i mi ei ſwyta ef, fy mol a aeth yn chwerw.

11 Ac efe a ddywedodd wrthif, Rhaid i ti drachefn brophwydo i bobloedd, a chenhedloedd, † ac ieithoedd, a brenhinoedd lawer. † *A thafodau.*

PEN. XI.

3 Y ddau dyſt yn prophwydo. 6 Bod ganthynt awdurdod i gau'r nef, rhag iddi lawio: 7 Yr ymladd y Bwyſtfil yn eu herbyn, ac y lladd hwynt: 8 Hwythau yn gorwedd heb eu claddu, 11 ac ar ôl tridiau a hanner yn adgyfodi. 14 Yr ail wae yn myned heibio. 15 Y ſeithfed vdcorn yn canu.

A Rhoddwyd i mi gorſen debyg i wialen: a'r Angel a ſaſodd, gan ddywedyd, Cyſod, a meſura Deml Dduw, a'r allor, a'r rhai ſy yn addoli ynddi.

2 Ond y cyntedd ſydd o'r tu allan i'r Deml, bwrw allan, ac na feſura ef, oblegid *eſe* a roddwyd i'r Cenhedloedd: a'r ddinas ſanctaidd a fe-thrant hwy dden-ſîs a deugain. † *Neu, gad allan*

3 Ac mi a roddaf *allu* i'm dau dyſt: a hwy a brophwydant, ſîl, a deu-cant *a* thriugain o ddyddiau, wedi ymwiſco â ſachlain.

4 Y rhai hyn yw y * ddwy olewydden, a'r ddau ginhwyll-bren ſydd yn ſelyll ger bron Duw'r ddaiar. * Zach. 4. 3 & 12. 14

5 Ac os ewyllyſia neb eu heuthur niwed iddynt, y mae tân yn myned allan o'u genau hwy: ac yn diſetha eu gelynion: ac os ewyllyſia neb eu drygu lawynt, ſel hyn y mae 'n rhaid ei lâdd ef.

6 Y mae gan y rhai hyn awdurdod i gau y nef, fel na lawio hi yn nyddiau eu prophwydoliaeth hwynt: ac awdurdod ſydd gan dynt ar y dyfroedd, iw troi hwynt yn waed, ac i daro'r ddaiar â phôb plâ, cyn fynyched ac y mynnont.

7 A phan ddarfyddo iddynt orphen eu tyſtiolaeth, y Bwyſtfil, yr hwn ſydd yn dyfod allan o'r *pwll* di-waelod a ryfela â hwynt, ac a'u gorchfyga hwynt, ac a'n lladd hwynt:

8 A'u cyrph hwynt *a orwedd* ar heolydd y ddinas fawr, yr hon yn yſprydol a elwir Sodoma, a'r Aipht: lle hefyd y croeſhoeliwyd ein Harglwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r ieithoedd, a'r Cenhedloedd, a welant eu cyrph hwynt dri-diau a hanner, ac ni oddefant roi eu cyrph hwy mewn beddau. † *Tafodau.*

10 A'r rhai ſydd yn trigo ar y ddaiar a lawenhânt o'u plegid, ac a ymhyfrydant, ac a anfonant roddion iw gilydd: oblegid y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaiar.

11 Ac yn ôl tridiau a hanner, yſpryd bywyd oddi wrth Dduw, a aeth i mewn iddynt hwy: a *hwy* a ſafaſant ar eu traed, ac ofn mawr a ſyrthiodd ar y rhai a'i gwelodd hwynt.

‖ *Fawr.* 12 A *hwy* a glywſant lef ‖ vchel o'r nef, yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fyny ymma. A *hwy* a aethant i fyny i'r nef mewn cwmmwl: a'u gelynion a edrychaſant arnynt.

13 Ac yn yr awr honno y bu daiargryn mawr, a degfed *ran* y ddinas a ſyrthiodd, a lladdwyd yn y ddaiargryn ſaith mîl o † wŷr: a'r lleill a ddychrynaſant, ac a roddaſant ogoniant i Dduw'r nef.

† *Gr. hen ran gwyr.*

14 Yr ail wae a aeth heibio, wele, y mae y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r ſeithfed Angel a vdeanodd, a bu lleſau ‖ vchel yn y nef, yn dywedyd, Aeth teyrnaſoedd y bŷd *yn eiddo* ein Hargluydd ni, a'i Grift ef: ac *efe* a deyrnaſa yn oes oeſoedd.

‖ *Mawrion.*

16 A'r pedwar Henurîad ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn eiſtedd ar eu gorſedd-feingcîau, a ſyrthiaſant ar eu hwynebau: ac a addolaſant Dduw,

17 Gan ddywedyd, Yr ydym yn diolch i ti ô Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn ŷwt, a'r hwn oeddit, a'r hwn ŷwt yn dyfod: oblegid tî a gymmeraſt dy allu mawr, ac a deyrneſaſt:

18 A'r Cenhedloedd a ddigiaſant, a daeth dy ddîg di: ‖ a'r amſer i farnu'r meirw, ac i roi gwobr i'th waſanaethŵŷr y Prophwydi, ac i'r Sanct, ac i'r rhai ſydd yn ofni dy Enw, ſychain a mawrion: ac i ‖ ddifetha y rhai ſydd yn ‖ difetha'r ddaiar.

‖ *Nen, ac amſer y meirw a gael eu barnu.*

‖ *Llygru* ‖ *Llygru.*

19 Ac agorwyd Teml Dduw yn y nef, a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei Deml ef: a bu meillt, a lleſau, a tharanau, a daiar-gryn, a chenllyſc mawr.

PEN. XII.

1 Gwraig wedi ei gwiſco â'r haul yn trafaelu ar ei thymp i eſcor. 4 Y ddraig fawr gôch yn ſeſyll o'i blaen hi i ddifa ei phlentyn hi. 6 We-ai iddi eſcor, y mae hi yn cilio i'r diffaethwch. 7 Michael a'i angylion yn ymladd â'r ddraig, ac yn mynd yn drêch nâ ni. 13 Y ddraig wedi ei thaflu i'r ddaiar yn erlid y wraig.

‖ *Ar wyneb.* A Rhyfeddod mawr a welwyd yn y nef: gwraig wedi ei gwiſco â'r haul: a'r lleuad tan ei thraed;

2 A hi yn feichiog, a lefodd gan ſôd mewn gwewyr, a gofid i eſcor.

‖ *Ar wyneb.* 3 A gwelwyd ‖ rhyfeddod arall yn y nef, ac wele ddraig goch fawr, a ſaith ben iddi, a deg corn; ac ar ei phennau ſaith goron.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draian ſêr y nef, ac a'u bwriodd hwynt i'r ddaiar: a'r ddraig a ſafodd ger bron y wraig yr hon ydoedd yn barod i eſcor, i ddifa ei phlentyn hi, pan eſcorei hi arno.

5 A hi a eſcoroddar fîb gwr-ryw, yr hwn oedd i fugeilio yr holl Genhedloedd â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gymmerwyd i fyny at Dduw, ac at ei orſeddfainge ef.

6 A'r wraig a ffôdd i'r diffaethwch, lle mae genddi le wedi ei baratoi gan Dduw, fel y porthent hi yno ſîl, a deuddant, a thriugain o ddyddiau.

7 [A bu rhyfel yn y nef: Michael a'i angeliôn a ryfelaſant yn erbyn y ddraig, a'r ddraig a ryfelodd, a'i hangeliôn hithau.

8 Ac ni orfuant, a'u lle hwynt ni's cafwyd mwyach yn y nef.

9 A bwriwyd allan y ddraig fawr, yr hên ſarph, yr hon a elwir diafol, a Satan, yr hwn ſydd yn twyllo'r holl fŷd, efe a fwriwyd allan i'r ddaiar, a'i angelion a fwriwyd allan gyd ag ef.

10 Ac mi a glywais lef ‖ vchel yn dywedyd yn y nef, Yr awron y daeth iechydwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Grift ef: canys cyhuddwr ein brodyr ni a fwriwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw ni, ddydd a nôs.

‖ *Fawr.*

11 A hwy a'i gorchſugaſant ef trwy waed yr Oen, a thrwy air eu tyſtiolaeth hwynt: ac ni charaſant eu henioes hyd angeu.

12 O herwydd hyn llawenhewch, y nefoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. Gwae y rhai ſydd yn trigo ar y ddaiar, a'r môr, canys diaſol a ddeſcynnodd attoch chwi, a chanddo lid mawr, o herwydd ei ſôd yn gŵybod nad oes iddo ond ychydig amſer.]

13 A phan welodd y ddraig ei bwrw i'r ddaiar, hi a erlidiodd y wraig a eſcoraſei ar y mâb.

14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffaethwch iw lle ei hûn: lle yr ydys yn ei maethu hi yno tros amſer, ac amſeroedd, a hanner amſer, oddi wrth wyneb y ſarph.

15 A'r ſarph a fwriodd allan o'i ſafn, ar ôl y wraig, ddwfr megis afon: fel y gwnai ei dwyn hi ymaith gyd a'r afon.

16 A'r ddaiar a gynhorthwyodd y wraig, a'r ddaiar a agorodd ei genau, ac a lyngcodd yr afon, yr hon a fwriodd y ddraig allan o'i ſafn.

17 A llidiodd y ddraig wrth y wraig, ac a aeth i waethur rhyfel ‖ â'r lleill o'i hâd hi, y rhai ſydd yn cadw gorchymynion Duw, ac ſy a thyſtiolaeth Iefu Grift ganddynt.

‖ *A'r lleill o'i hâd hi.*

PEN. XIII.

1 Bwyſtfil yn cyſodi allan o'r mor, a ſaith ben gantho, a dêc corn, i'r hwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu. 11 Bwyſtfil arall yn dyfod i fyny allan o'r ddaiar: 14 ac yn peri gwneuthur delw'y Bwyſtfil cyntaf: 15 ac yn peri i ddynion ei addoli ef. 16 a derbyn ei nôd ef.

AC mi a ſeſais ar dywod y môr, ac a welais fwyſtfil yn codi o'r môr, a chanddo ſaith ben, a deg corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac ar ei bennau ‖ henw cabledd.

‖ *Herwn*

2 A'r Bwyſtfil a welais i oedd debyg i lewpard, a'i draed fel *traed* arth, a'i ſafn fel ſafn llew: a'r ddraig a roddodd iddo ef ei gallu, a'i orſeddfainge, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi a welais yn o'i bennau ef megis wedi ei ladd yn farw, a'i friw marwol ef a iachawyd, a'r holl ddaiar a ryfeddodd ar ôl y Bwyſtfil.

4 A hwy a addolaſant y ddraig, yr hon a roes allu i'r Bwyſtfil, ac a addolaſant y Bwyſt-fil gan ddywedyd, Pwy ſydd debyg i'r Bwyſtfil? Pwy a ddichon ryfela ag ef?

5 A rhoddwyd iddo ef enau yn lleſau *pethau* mawrion, a chabledd; a rhoddwyd iddo awdurdod i ‖ weithio ddau ſîs a deugain.

‖ *Bwhau neu, ſîſ.*

6 Ac efe a agorodd ei enau mewn cabledd yn erbyn Duw, i gablu ei Enw ef a'i Dabernacl, a'r rhai ſy yn trigo yn y nêf.

7 A roddwyd iddo wneuthur rhyfel â'r ſainct, a'n gorchfygu hwynt. A rhoddwyd iddo awdurdod ar bôb llwyth, ‖ ac *iaith*, a chenedl.

‖ *A'r bobl.* ‖ *Fawr.*

8 A holl drigolion y ddaiar a'i haddolant ef, y rhai nid yw eu henwau yn ſcrifennedig yn llyfr bywyddyr Oen, yr hwn a laddwyd er dechreuad y bŷd.

9 Od oes gan nebgluſt, gwrandawed.

10 Os yw neb yn ‖ tywyſu gaethiwed. ‖ eſe a â i gaethiwed: *os yw neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw ei ladd ynteu â chleddyf: dymma ymmynedd a ſydd y Sanct.

11 Ac mi a welais fwyſt-fil arall yn codi o'r ddaiar, ac yr oedd ganddo ddau gorn, tebyg i oen: a lleſaru yr oedd fel draig.

12 A holl allu y bwyſt-fil cyntaf y mae eſe yn ei wneuthur ger ei fron ef, ac yn peri i'r ddaiar, ac i'r rhai ſy yn trigo ynddi, addoli y bwyſt-fil cyntaf, yr hwn yr iachawyd ei glwyf marwol.

13 Ac y mae eſe yn gwneuthur ‖ rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddeſcyn o'r nêf i'r ddaiar, yngolwg dynion.

14 Ac y mae eſe yn twyllo y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, trwy ‖ y rhyfeddodau y rhai a roddwyd iddo ef eu gwneuthur ger bron y Bwyſt-fil: gan ddywedyd wrth drigolion y ddaiar, am iddynt wneuthur delw i'r Bwyſt-fil, yrhwn a gafodd friw gan gleddyf, ac a fu fyw.

15 A chaniatawyd iddo ef roddi anadl i ddelw y bwyſt-fil, fel y lleſarei delw y bwyſt-fil hefyd, ac y parei gael o'r ſawl nid addolent ddelw y bwyſt-fil, eu lladd:

16 Ac y mae yn peri i bawb, ſychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, ‖ dderbyn nôd ar eu llaw ddehau, neu ar eu talcennau:

17 Ac na allei nêb na phrynu na gwerthu, ond yr hwn a fyddei ganddo nôd, neu henw y Bwyſt-fil, neu riſedi ei henw ef.

18 Ymma y mae doethineb. Yr hwn ſydd ganddo ddeall, bwried riſedi y bwyſt-fil: canys rhiſedi dŷn ydyw: a'i riſedi ef *yw* chwe chant, a thrugain, *a* chwech.

PEN. XIIII.

1 *Tra 'r oedd yr Oen yn ſefyll a'r ſynydd Sion gyda'i ſintai, 6 Angel yn pregethu 'r Eſengyl. 8 Cwymp Babylon. 15 Cynhaiaf y bŷd, a dodiad y crymman i mewn. 20 Gwin gynhaiaf, a gwinwryf digoſaint Duw.*

AC mi a edrychais, ac wele Oen yn ſefyll ar ſynydd Sion, a chyd ag ef bedair mîl, a ſaithugein-mil, a chanddynt Enw ei Dâd ef yn ſcrifennedig yn eu talcennau.

2 Ac mi a glywais lêf o'r nêf, fel llêf dyfroedd lawer, ac fel llêftaran fawr: ac mi a glywais lêf telynorion yn canu ar eu telynau.

3 A hwy a ganaſant megis caniad newydd ger bron yr orſedd-fainge, a cher bron y pedwar aniſail, a'r Henuriaid: ac ni allodd nêb ddyſcu y gân, ond y pedair mîl a'r ſaithugein-mil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaiar:

4 Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd ‖ â gwragedd: canys gwyryfon ydynt: y rhai hyn yw y rhai ſy'n dilyn yr Oen, pa le bynnag yr elo: y rhai hyn a brynwyd oddi wrth ddynion, yn flaen ffrwyth i Dduw ac i'r Oen:

5 Ac yn eu genau ni chaed twyll: canys diſai ydynt ger bron gorſedd-fainge Duw.]

6 Ac mi a welais Angel arall yn ehedeg ynghanol y neſ, a'r Eſengyl dragywyddol ganddo, i eſangylu i'r rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, ac i bôb cenedl, a llwyth, ‖ ac iaith, a phobl;

7 Gan ddywedyd â llef ‖ vchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant, oblegid daeth awr ei farn ef: * ac addolwch yr hwn a wnaeth y neſ, a'r ddaiar, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.

8 Ac Angel arall a ddilynodd, gan ddywedyd, * Syrthiodd, ſyrthiodd Babylon, y ddinas fawr honno, oblegid hi a ddiododd yr holl Genhedloedd, â gwin llid ei godineb.

9 A'r trydydd Angel a'u dilynodd hwynt, gan ddywedyd â llef ‖ vchel, Os addola neb y Bwyſt-fil, a'i ddelw ef, a derbyn ei nôd ef yn ei dalcen, neu yn ei law,

10 Hwnnw hefyd a ſyf o wîn digoſaint Duw, yr hwn yn ddi-gymmyſc a dywalltwyd yn phiol ei llid ef: ac eſe a boenir mewn tân a brwmſtan, yngolwg yr Angelion ſanctaidd, ac yngolwg yr Oen:

11 A mŵg eu poenedigaeth hwy ſydd yn myned i fynu yn oes oeſoedd: ac nid ydynt hwy yn cael gorphywyſdra ddydd a nôs, y rhai ſydd yn addoli y bwyſt-fil a'i ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nôd ei enw ef.

12 Ymma y mae ymmynedd y Sainct: ymma y mae y rhai ſy yn cadw gorchymmynion Duw, a ffydd Ieſu.

13 Ac mi a glywais lêf o'r nêf, yn dywedyd wrthif, Scrifenna, Gwyn eu byd y meirw y rhai ſy yn marw yn yr Arglwydd o hyn allan, medd yr Yſpryd, ſel y gorphywyſont oddi wrth eu llafur: a'u gweithredoedd ſy ‖ yn eu canlyn hwynt.

14 Ac mi a edrychais, ac wele gwmmwl gwyn, ac ar y cwmwl *yn* eiſtedd, tebyg i Fab y dŷn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law grymman llym.

15 Ac Angel arall a ddaeth allan o'r Deml, gan lefain â llêf ‖ vchel, wrth yr hwn oedd yn eiſtedd ar y cwmwl, * Bwrw dy grymman i mewn, ‖ a meda: canys daeth yr amſer i ti i ‖ ſedi: o blegid addfedodd cynhaiaf y ddaiar.

16 A'r hwn oedd yn eiſtedd ar y cwmwl a fwriodd ei grymman ar y ddaiar: a'r ddaiar a fedwyd.

17 Ac Angel arall a ddaeth allan o'r Deml ſydd yn y nêf, a chanddo yntau hefyd grymman llym.

18 Ac Angel arall a ddaeth allan oddi wrth yr allor, yr hwn oedd a gallu ganddo ar y tân, ac a lefodd â bloedd ‖ vchel ar yr hwn oedd â'r crymman llym ganddo, gan ddywedyd, Bwrw i mewn dy grymman llym, a chaſcl ganghennau gwinwydden y ddaiar, oblegid addfedodd ei grawn hi.

19 A'r Angel a fwriodd ei grymman ar y ddaiar, ac a gaſclodd win-wydden y ddaiar, ac a'i bwriodd i gerwin fawr digoſaint Duw.

20 A'r gerwyn a ſathrwyd o'r tu allan i'r ddinas, a gwaed a ddaeth allan o'r gerwyn hyd at ffrwynau y meirch, ar *bŷd* mîl a chwechant o ſtadau.

PEN. XV.

1 *Y ſaith Angel, a'r ſaith blâ diweddaf. 3 Canaid y rhai â orchſygant y Bwyſt-fil. 7 Y ſaith phiol yn llawn o ddigoſaint Duw.*

AC mi a welais arwydd arall yn y nêf, mawr a rhyfeddol, ſaith Angel, a chanddynt y ſaith bla diweddaf, oblegid yndduot hwy y cyflawnwyd llîd Duw.

2 Ac mi a welais megis môr o wydr wedi ei gymmyſcu â thân: a'r rhai oedd yn cael y maes ar y bwyſt-fil, ac ar ei ddelw ef, ac ar ei nôd ef, ac ar riſedi ei enw ef, yn ſefyll ar y môr gwydr, a thelynau Duw ganddynt:

3 *A chanu y maent gân Moſes gwaſanaethwr Duw, a chân yr Oen, gan ddywedyd, Mawr a thy-

Mawr a rhyfedd yw dy weithredoedd, ô Arglwydd Dduw Holl-allwog: * cyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di, Brenin y Saint.

*Pſal. 145.17. Ier.10.7

4 * Pwy nyth ofna di, o Arglwydd, ac ni ogoneddа dy Enw? Oblegid tydi yn vnic wyt ſanctaidd oblegid yr holl genhedloedd a ddeuant ac a addolant ger dy fron di: oblegid dy farnau di a eglurwyd.

5 Ac yn ôl hyn mi a edrychais, ac wele yr ydoedd Temi pabell y dyſtiolaeth yn y nêf, yn agored.

6 A daeth y ſaith Angel, y rhai yr oedd y ſaith blâ gan-ddynt, allan o'r Deml, wedi eu gwiſco mewn llain pûr a diſclair, a gwregyſu eu dwyfronnau â gwregyſau aur.

7 Ac vn o'r pedwar aniſail a roddodd i'r ſaith Angel ſaith phiol aur, yn llawn o ddigofaint Duw, yr hwn ſydd yn byw yn oes oeſoedd.

8 A llanwyd y Deml o fŵg oddi wrth ogoniant Duw, ac oddi wrth ei nerth ei: ac ni allei neb ſyned i mewn i'r Deml, nês darfod c, ſlawni ſaith blâ y ſaith Angel.

PEN. XVI.

2 Yr Angelion yn tywallt allan ei phioleidiau digofaint. 6 Y plaau yn canlyn ar hyn. 15 Chriſt yn dyfod fel lleidr. Gwyn yn byd y rhai a wiliant.

‖Fawr. ACmi a glywais lêf ‖ vchel allan o'r Deml, yn dywedyd wrth y ſaith Angel, Ewch ymaith a thywalltwch phiolau digofaint Duw ar y ddaiar.

2 A'r cyntaf a aeth, ac a dywalltodd ei phiol ar y ddaiar: a bu cornwyd drŵg, a blin, ar y dynion oedd â nôd y bwyſt-fil arnynt, a'r rhai a addolaſent ei ddelw ef.

3 A'r ail Angel a dywalltodd ei phiol ar y môr, ac efe a aeth fel gwaed dŷn marw: a phôb enaid byw a fu farw yn y môr.

4 A'r trydydd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afonydd, ac ar y ffynhonnau dyfroedd: a hwy a aethant yn waed.

5 Ac mi a glywais Angel y dyfroedd yn dywedyd, Cyfiawn, o Arglwydd, ydwytiyr hwn ŷyt, a'r hwn oeddit, ‖ a'r hwn a fyddi, oblegid barnu o honot y pethau hyn:

‖ Neu, a Sanctaidd.

6 Oblegid gwaed Sainct a Phrophwydi a dywalltaſant hwy, a gwaed a roddiaſt iduynt iw yfed: canys y maent yn ei haeddu.

7 Ac mi a glywais yn arall allan o'r allor yn dywedyd, Ie A'rglwydd Dduw Holl-alluog, cywir a chyfiawn yw dy farnau di.

8 A'r pedwerydd Angel a dywalltodd ei phiol ar yr haul: a gallu a roed iddo i boethi dynion â thân.

9 A phoethwyd y dynion â gwrês mawr, a hwy a gabliaſant Enw Duw, yr hwn ſydd ag awdurdod ganddo ar y plaau hyn: ac nid edifarhaſant i roi gogoniant iddo ef.

10 A'r pumed Angel a dywalltodd ei phiol ar orſedd y bwyſt-fil: a'r deyrnas ef a aeth yn dywyll: a hwy a gnoeſant eu tafodau gan ofid:

11 Ac a gabliaſant Dduw y nêf, o herwydd eu poenau, ac o herwydd eu cornwydydd: ac nid edifarhaſant oddi wrth eu gweithredoedd.

12 A'r chweched Angel a dywalltodd ei phiol ar yr afon fawr Euphrates: a ſychodd ei dwfr hi fel y par toid ffordd brenhinoedd ‖ y dwyrain.

† Gr. y rhai ſydd o godiad haul.

13 Ac mi a welais dri yſpryd aflan, tebyg i lyſſaint yn dyfod allan o'r ſarff y draig, ac allan o'r ſarff y bwyſt-fil, ac allan o enau y gau brophwyd.

14 Canys yſprydion cythreuliaid yn gwneuthur gwyrthiau ydynt, y rhai ſy'n myned allan at frenhinoedd y ddaiar, a'r holl ſŷd, iw caſclu hwy i ryfel y dydd hwnnw, *dydd* mawr Duw Holl-alluog.

15 * Wele, yr ŵyfi yn dyfod fel lleidr. Gwyn ei ſŷd yr hwn ſydd yn gwilio, ac yn cadw ei ddillad, fel na rodio yn noeth, ac iddynt weled ei anharddwch ef.

*Matth. 24.44.

16 Ac efe a'u caſclodd hwynt ynghŷd i le a elwir yn Ebrew, Armaged-don.

17 A'r ſeithfed Angel a dywalltodd ei phiol i'r awyr, a daeth lêf ‖ vchel allan o'r Deml y nêf, oddi wrth yr orſedd-fainge, yn dywedyd, Darfu.

‖ Fawr.

18 Ac yr oedd lleiſiau, a tharanau, a mellt: ac yr oedd daiar-gryn mawr, y fath ni bu er pan yw dynion ar y ddaiar, cymmaint daiar-gryn, *ac* mor fawr.

19 A gwnaethpwyd y ddinas fawr yn dair rhan, a dinaſoedd y Cenhedloedd a ſyrthiaſant: a Babilon fawr a ddaeth mewn côf ger bron Duw, * i roddi iddi gwppan gwîn digofaint ei lîd ef.

*Ieremi. 25.15.

20 A phôb ynys a ffôdd ymmaith, ac ni chafwyd y mynyddoedd.

21 A chenllyſc mawr ‖ ſel talentau, a ſyrthiaſant o'r nêf ar dynion: a dynion a gablaſant Dduw am bla'r cenllyſc: oblegid mawr iawn ydoedd cu plâ hwynt.

‖ O bwys talentau.

PEN. XVII.

3. 4 Gwraig wedi ei gwiſco a phorphor ac yſcarlad, a chwppan aur yn ei llaw, yn eiſtedd ar y Bwyſtfil. 5 yr hon yw Babylon fawr, mam pôb ffiaidd-dra o Deongliad y ſaith ben: 12 a'r dêc corn. 18 Coſbedigaeth y Buttain, 14 a gorurwchafiaeth yr Oen.

ADaeth vn o'r ſaith Angel, oedd â'r ſaith phiol ganddynt, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd wrthif, Tyred, mi a ddangoſaf i ti farnedigaeth y Buttain fawr ſydd yn eiſtedd ar ddyfroedd lawer:

2 Gyd â'r hon y putteiniodd brenhinoedd y ddaiar, ac y meddwyd y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar gan wîn ei phutteindra hi.

3 Ac efe a'm dygodd i i'r diffaethwch yn yſpryd, ac *mi* a welais wraig yn eiſtedd ar fwyſtfil o liw ſcarlad, yn llawn o henwau cabledd, â ſaith ben iddo, a dêc corn.

4 A'r wraig oedd wedi ei dilladu â phorphor ac yſcarlad, ac wedi ei ‖ gwychu ag aur, ac â main gwerth-fawr a pherlau, a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffieidd-dra, ac aflendîd ei phuttеindra.

‖ Gwcurh

5 Ac ar ei thalcen *yr oedd* henw wedi ei ſcrifennu, DIRGELWCH, BABILON FAWR, MAM ‖ PVTTEINIAID A FFIEIDD-DRA 'R DDAIAR.

‖ Puteindra.

6 Ac mi a welais y wraig yn feddw gan waed y Sainct, a chan waed merthyron Iesu: a phan ei gwelais, mi a ryfeddais â rhyfeddod mawr.

7 A'r Angel a ddywedodd wrthif, Pa ham y rhyfeddaiſt? myfi a ddywedaf i ti ddirgelwch y wraig, a'r bwyſt-fil ſydd yn ei dwyn hi, yr hwn ſy a'r ſaith ben ganddo, a'r dec corn.

8 Y bwyſt-fil a welaiſt, a fu ac nid yw: a bydd iddo ddyfod i fyny o'r *pydew* heb waelod, a myned i ddeſtryw: a rhyfeddu a wna y rhai ſy yn trigo ar y ddaiar, (y rhai ni ſcrifennwyd en henwau yn llyfr y bywyd er ſeilliad y bŷd) pan welont y bwyſt-fil, yr hwn a fu, ac nid yw ‖ er ei fôd.

‖ Ac a fydd

9 Dyma'r meddwl ſydd â doethineb ganddo.

Y

Y ſaith ben, ſaith ſynydd ydynt, lle mae'r wraig yn eiſtedd arnynt.

10 Ac y ‖ mae ſaith frenin: pump a gwympaſant, ac vn ſydd, a'r llall ni ddaeth etto; a phan ddêl, rhaid iddo aros ychydig.

11 A'r bwyſt-fil, yr hwn oedd, ac nid ydyw yntef yw'r wythfed, ac o'r ſaith y mae, ac i ddeſtryw y mae yn myned.

12 A'r dêc corn a welaiſt, dêc brenin ydynt, y rhai ni dderbyniaſant frenhiniaeth etto, eithr awdurdod fel brenhinoedd, vn awr y maent yn ei derbyn gyd â'r bwyſt-fil.

13 Yr vn meddwl ſydd i'r y rhai hyn, a *hwy* a roddant eu nerth, a'u hawdurdod, i'r bwyſt-fil.

14 Y rhai hyn a ryſclant â'r Oen, a'r Oen a'u gorchfyga: hwynt: oblegid * Arglwydd arglwyddi ydyw, a Brenin brenhinoedd: a'r rhai *ſy* gyd ag ef, *ſydd* alwedig, ac etholedig, a ffyddlon.

15 Ac efe a ddywedodd wrthif, Y dyfroedd a welaiſt, lle mae'r Buttain yn eiſtedd, pobloedd, a thorfeydd ydynt, a chenhedloedd, ‖ ac ieithoedd.

16 A'r dec corn a welaiſt ar y bwyſt-fil, y rhai hyn a gaſant y Buttain, ac a'i gwnant hi yn vnic, ac yn noeth, a'i chnawd hi a fwyttânt hwy, ac a'i lloſcant hi â thân.

17 Canys Duw a roddodd yn eu calonnau hwynt wneuthur ei ewyllys ef, a gwneuthur yr vn ewyllys, a rhoddi eu teyrnas i'r bwyſt-fil hyd oni chyflawner geiriau Duw.

18 A'r wraig a welaiſt, yw y ddinas fawr ſydd yn teyrnaſu ar frenhinoedd y ddaiar.

PEN. XVIII.

1 *Cwymp Babilon.* 4 *Gorchymmyn pobl Dduw i gilio allan o honi ei.* 9 *Brenhinoedd y ddaiar,* 11 *gyda'r marſiandwyr, a'r llongwyr, yn ddrwg ganthynt troſto hi.* 20 *Y Sainct yn llawenychu o achos barn Duw arni ei.*

AC yn ôl y pethau hyn, mi a welais Angel arall yn dyfod i wared o'r nêf, ac awdurdod mawr ganddo: a'r ddaiar a oleuwyd gan ei ogoniant ef.

2 Ac *efe* a lefodd yn groch, â llêf ‖ vchel gan ddywedyd, * Syrthiodd ſyrthiodd Babilon fawr honno, ac aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gadwriaeth pôb yſpryd aflan, ac yn gadwriaeth pôb aderyn aflan, ac atcas.

3 Oblegid yr holl Genhedloedd a yfaſant o win digoſaint ei godineb hi: a brenhinoedd y ddaiar a butteiniaſant gyd â hi, a marchnatawyr y ddaiar a gyfoethogwyd gan ‖ amlder ei moetheu hi.

4 Ac mi a glywais lef arall o'r nêf yn dywedyd, Deuwch allano honi hi fy mhobl i, fel na bydd och gyd-gyfrannogion o'i phechodau hi, ac na dderbynioch o'i phlaau hi:

5 Oblegid ei phechodau hi a gyrhaeddaſant hyd y nêf, a Duw a gofiodd ei hanwireddau hi.

6 Telwch iddi fel y talodd hithau i chwi, a chyblwch iddi y dau cymmaint yn ôl ei gweithredoedd: yn y cwppan a lanwodd hi, llenwch iddi yn ddau ddyblyg:

7 Cymmaint ac yr ymogoneddodd hi, ac y bu mewn moetheu, y cymmaint arall rhoddwch iddi o ſofid a galar: oblegid y mae hi yn dywedyd yn ei chalon, * Yr wyf yn eiſtedd yn frenhines, a gweddw nid ydwyf, a galar ni's gwelaf ddim.

8 Am hynny yn vn dydd y daw ei phlaau hi, ſef marwolaeth, a galar, a newyn: a hi a loſcir â than, oblegid cryf yw'r Arglwydd Dduw, yr hwn ſydd yn ei barnu hi.

9 Ac wylo am dani, a galaru trosti a wna brenhinoedd y ddaiar, y rhai a butteiniaſant, ac a fuant fyw yn ſoethus gyd â hi, pan welont fŵg ei loſciad hi:

10 Gan ſefyll o hirbell, gan ofn ei ‖ gofid hi; a dywedyd, Gwae, gwae, y *d*dinas fawr honno, Babylon, y ddinas gadarn, oblegid mewn vn awr y daeth dy farn di.

11 A marchnattawyr y ddaiar a wylant, ac a alarant trosti, oblegid nid oes nêb mwyach yn prynu eu marſiandiaeth hwynt:

12 Marſiandiaeth o aur, ac arian, a meini gwerth-fawr, a pherlau, a lliain main, a phorphor, a ſidan, ac yſcarlad: a phôb coed ‖ Thynon, a phôb lleſtr o Ifori, a phôb lleſtr o goed gwerth-fawr iawn, ac o brês, ac o haiarn, ac o faen marmor.

13 A cinamom, a phêr-aroglau, ac ennaint, a thus, a gwin, ac olew, a pheilheid, a gwenith; ac yſcrybliaid, a defaid, a meirch, a cherbydau, a ‖ chaeth-weiſion, ac eneidiau dynion.

14 A'r aeron a chwenychodd dy enaid a aethant ymaith oddi wrthit, a phôb peth dainteithiol a gwych a aethant ymaith oddi wrthit: ac ni chei hwynt ddim mwyach.

15 Marchnatawyr y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd ganddi, a ſaſant o hirbell oddi wrthi, gan ofn ei ‖ gofid hi, gan wylo a galaru:

16 A dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yr hon oedd wedi ei gwiſco â lliain main, a phorphor, ac yſcarlad, ac wedi ei ‖ gwychu ag aur, a meini gwerth-fawr, a pherlau:

17 Oblegid mewn vn awr yr anheithiwyd cymmaint cyfoeth. A phôb *llong*-lywydd, a phob cwmpeini mewn llongau, a llong-wŷr, a chynniſer ac y ty a'n gwaith ar y môr, a ſaſant o hirbell,

18 Ac a lefaſant, gan welſant fŵg ei loſciad hi, gan ddywedyd, Pa *ddinas* debyg i'r ddinas fawr honno?

19 A hwy a fwriaſant lwch ar eu pennau, ac a lefaſant gan wylo, a galaru, *a* dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yn yr hon y cyfoethogodd yr holl rai oedd ganddynt longau ar y môr, ‖ trwy ei chôſt hi, oblegid mewn vn awr yr anheithiwyd *hi*.

20 Llawenhâ o'i phlegid hi y nêf, a *chwi* Apoſtolion ſanctaidd a Phrophwydi, oblegid ‖ dialodd Duw arni troſoch chwi.

21 Ac Angel cadarn a gododd faen, megis maen melin mawr, ac a'i bwriodd i'r môr, gan ddywedyd, Fel hyn gydâ rhuthr y teflir Babylon y ddinas fawr, ac ni cheir hi mwyach.

22 A llais telynorion, a cherddorion, a phibyddion, ac vdcanwŷr, ni chlywir ynot mwyach; ac vn creſft-wr o ba greſft bynnag y bo, ni cheir ynot mwyach; a thrŵſt maen melin ni chlywir ynot mwyach:

23 A llewyrch canwyll ni welir ynot mwyach: a llais priodaſ-fâb a phriodaſ-ferch ni chlywir ynot mwyach: oblegid dy farchnattawŷr di oedd wyr mawr y ddaiar, oblegid trwy dy ſŵyn-gyfaredd di y twyllwyd yr holl Genhedloedd.

24 Ac ynddi y caed gwaed Prophwydi a Sainct, a phawb a'r a laddwyd ar y ddaiar.

PEN. XIX.

1 *Clodfori Duw yn y nefoedd am farn y Buttain fawr, a dial gwaed ei Sainct.* 7 *Priodas yr Oen.* 10 *Yr Angel heb ſynnu ei addoli.* 17 *Galw'r ehediaid i'r ſwpper fawr.*

Ac

AC yn ôl y pethau hyn mi a glywais megis llef vchel gan dyrfa fawr yn y nêf, yn dywedyd, Aleluia; iechydwriaeth a gogoniant, ac anrhydedd, a gallu, i'r Arglwydd ein Duw ni:

2 Oblegid cywir a chyfiawn *yw* ei farnau ef: oblegid efe a farnodd y Buttain fawr, yr hon a lygrodd y ddaear â'i phuteindra, ac a ddialodd waed ei weision ar ei llaw hi.

3 Ac eilwaith y dywedasant, Aleluia: A'i mŵg hi a gododd yn oes oesoedd.

4 A syrthiodd y pedwar Henuriad ar bugain, a'r pedwar anifail i lawr, ac a addolasant Duw, yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-fainge, gan ddywedyd, Amen, Aleluia.

5 A llêf a ddaeth allan o'r orsedd-fainge, yn dywedyd, Moliennwch ein Duw ni, ei holl weision ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrion hefyd.

6 Ac mi a glywais megis llêf tyrfa fawr, ac megis llêf dyfroedd lawer, ac megis llêf taranau cryfion, yn dywedyd, Aleluia: oblegid teyrnasodd yr Arglwydd Duw Holl-alluog.

7 Llawenychwn, a gorfoleddwn, a rhoddwn ogoniant iddo ef: oblegid daeth priodas yr Oen, a'i wraig ef a'i paratôdd ei hun.

8 A chaniatawyd iddi gael ei gwisco â lliain main glân a disclair: canys y lliain main ydyw cyfiawnder y Saint.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, Scrifenna, *Bendigedig *yw* y rhai a elwir i swpper neithior yr Oen. Ac efe a ddywedodd wrthif, Gwir eiriau Duw yw y rhai hyn. *Matth. 22.2.

10 Ac mi a syrthiais wrth ei draed ef, iw addoli ef: ac efe a ddywedodd wrthif, *Gwêl na *wnelych hyn*: cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr, y rhai sy ganddynt dystiolaeth Iesu: addola Duw: canys tystiolaeth Iesu ydyw yspryd y brophwydoliaeth. * Pen. 22.9.

11 Ac mi a welais y nêf yn agored, ac wele farch gwyn, a'r hwn oedd yn eistedd arno a elwid Ffyddlon a Chwir, ac mewn cyfiawnder y mae efe yn barnu, ac yn rhyfela.

12 A'i lygaid *oedd* fel fflam dân, ac ar ei ben *yr oedd* coronau lawer: *ac* yr oedd ganddo henw yn scrifennedig, yr hwn ni wyddei neb ond efe ei hun.

13 *Ac *yr oedd* wedi ei wisco â gwisc wedi ei throchi mewn gwaed: a gelwir ei enw ef, Gair Duw. *Esa. 63. 3.

14 A'r lluoedd *oedd* yn y nêf a'i canlynasant ef ar seirch gwynion, wedi eu gwisco â lliain main gwyn, a glân.

15 Ac allan o'i enau ef yr oedd yn dysfod gleddyf llym, i daro y Cenhedloedd ag ef: ac efe a'u bugeilia hwynt â gwialen haiarn: ac efe sydd yn sathru cerwyn win digofaint a llîd Duw Holl-alluog.

16 Ac y mae ganddo ar ei wisc, ac ar ei forddwyd henw wedi ei scrifennu, *BRENIN BRENHINOEDD, AC ARGLWYDD ARGLWYDDI. * Pen. 17.14.

17 Ac mi a welais Angel yn sefyll yn yr haul: ac efe a lefodd â llêf ‖ vchel, gan ddywedyd wrth yr holl adar oedd yn ehedeg ‖ trwy ganol y nêf, Deuwch ac ymgasclwch ynghŷd i swpper y Duw mawr, ‖ *Fawr.* ‖ *Ynghanol.*

18 Fel y bwytaoch gîg brenhinoedd, a chîg pen-captenaid, a chîg y cedyrn, a chîg meirch, a'r rhai sy yn eistedd arnynt, a chîg holl ryddion a chaethion, a bychain a mawrion.

19 Ac mi a welcis y bwyst-fil, a brenhinoedd y ddaiar, a'u lluoedd wedi ymgynnull ynghŷd i wneuthur rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eistedd ar y march, ac yn erbyn ei lu ef.

20 A dalïwyd y bwyst-fil, a chyd ag ef y gau-brophwyd, yr hwn a wnaeth wrthiau ger ei fron ef, trwy y rhai y twyllodd efe y rhai a dderbyniasent nôd y bwyst-fil, a'r rhai a addolasent ei ddelw ef: yn fyw y bwriwyd hwy ill dau i'r llen tân yn llosci a brwmstan:

21 A'r lleill a laddwyd â chleddyf yr hwn oedd yn eistedd ar y march, yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau ef: a'r holl adar a gawsant eu gwala o'u cîg hwynt.

PEN. XX

2 *Rhwymo Satan tros fil o flynyddoedd. 8 Yr Adgyfodiad cyntaf: mai gwyn eu byd y rhai fydd iddynt gyfran yndde. 7 Gollwng Satan yn rhydd drachefn. 8 Gog a Magog. 10 Bwrw Diafol i'r pwll o dân a brwmstan. 12 Yr adgyfodiad diwaethaf cyffredinawl.*

AC mi a welais Angel yn descyn o'r nêf, a chanddo agoriad *y pydew* di-waelod, a chadwyn fawr yn ei law.

2 Ac efe a ddaliodd y ddraig, yr hên sarph, yr hon yw diafol, a Satan: ac a'i thwymodd ef *tros* fil o flynyddoedd,

3 Ac a'i bwriodd ef i'r *pydew* di-waelod, ac a gaeodd arno, ac a seliodd arno ef, fel na thwyllei efe y Cenhedloedd mwyach, nes cyflawni'r mil o flynyddoedd: ac yn ôl hynny rhaid yw ei ollwng ef yn rhydd *tros* ychydig amser.

4 Ac mi a welais orsedd-feingcian, a hwy a eisteddasant arnynt, a barn a roed iddynt hwy: ac mi a *welais* eneidiau y rhai a dorriwyd en pennau am dystiolaeth Iesu, ac am air Duw, a'r rhai ni addolasent y bwyst-fil, na'i ddelw ef: ac ni dderbyniasent ei nôd ef ar eu talcennau, neu ar eu dwylo: a hwy a fuant fyw, ac a deyrnasasant gyd â Christ fil o flynyddoedd.

5 Eithr y lleill o'r meirw ni fuant fyw drachefn, nes cyflawni'r mil blynyddoedd. Dymma'r adgyfodiad cyntaf.

6 Gwynfydedig a sanctaidd *yw* 'r hwn sydd a rhan iddo yn yr adgyfodiad cyntaf: y rhai hyn nid oes i'r ail farwolaeth awdurdod arnynt, eithr hwy a fyddant offeiriaid i Dduw, ac i Grist, ac a deyrnasant gyd ag ef fil o flynyddoedd.

7 A phan gyflawner *y* mil blynyddoedd gollyngir Satan allan o'i garchar.

8 Ac efe a â allan i dwyllo y Cenhedloedd sydd ym-mhedair congl y ddaiar, * Gog a Magog, iw casclu hwy ynghŷd i ryfel, rhif y rhai *fydd* fel tywod y môr. * Ezec. 38.2. & 39.2.

9 A hwy a aethant i fynu ar lêd y ddaiar, ac a amgylchasant wersyll y Saint, a'r ddinas anwyl: a thân a ddaeth oddi wrth Dduw i wared o'r nêf, ac a'u hysodd hwynt.

10 A diafol, yr hwn oedd yn eu twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o dân a brwmstan, lle *y mae* y bwyst-fil a'r gau-brophwyd: ‖ a hwy a boenir ddydd a nôs, yn oes oesoedd. ‖ *Ac y a poenir hwynt.*

11 Ac mi a welais orsedd-fainge wen fawr, a'r hwn oedd yn eistedd arni, oddi wrth ŵyneb yr hwn y ffôdd y ddaiar a'r nêf: a lle ni chafwyd iddynt.

12 Ac mi a welais y meirw, fychain a mawrion, yn sefyll ger bron Duw, a'r llyfrau a agorwyd: a *llyfr arall a agorwyd, yr hwn *yw Llyfr* y bywyd: a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd wedi eu scrifennu yn y llyfrau, yn ôl eu gweithredoedd. * Pen. 3.5.

13 A rhoddodd y môr i fynu y meirw oedd ynddo, a marwolaeth ac vffern a roddasant i fynu y meirw

meirw oedd ynddynt hwythau: a *bwy* a farnwyd bôb vn yn ôl eu gweithredoedd.

14 A marwolaeth ac vffern a fwriwyd i'r llyn o dân: hon yw'r ail farwolaeth.

15 A phwy bynnag ni chafwyd wedi ei ſcrifennu yn llyfr y bywyd, bwriwyd ef i'r llyn o dân.

PEN. XXI.

1 *Nêf newydd, a daiar newydd.* 10 *Jeruſalem nefol, a'i chyflawn hoririead.* 23 *Nid rhaid iddi wrth haul: Gogoniant Duw yw ei goleuni hi.* 24 *Brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu cyfoeth iddi hi.*

1 AC * mi a welais nêf newydd, a daiar newydd: canys y nêf gyntaf, a'r ddaiar gyntaf a aeth heibio: a'r môr nid oedd mwyach.

2 A myfi Ioan a welais y ddinas ſanctaidd, Ieruſalem newydd, yn dyfod oddi wrth Dduw i wared o'r nêf, wedi ei pharatoi fel priodaſ-ferch wedi ei thrwſio iw gŵr.

3 Ac mi a glywais lêf ‖ vchel allan o'r nêf yn dywedyd, Wele *y mae* pabell Duw gyd â dynion, ac efe a drig gyd â hwynt, a hwy a fyddant bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd gyd â hwynt, *ac a fydd* yn Dduw iddynt.

4 * Ac ſe ſych Duw ymmaith bôb deigr oddi wrth eu llygaid hwynt, a marwolaeth ni bydd mwyach: na ‖ thriſtwch, na llefain, na phoen ni bydd mwyach, oblegid y pethau cyntaf a aeth heibio.

5 A dywedodd vr hwn oedd yn eiſtedd ar yr orſedd-ſaingc, * Wele, yr ŵyf yn gwneuthur pôb peth yn newydd. Ac efe a ddywedodd wrthif, Scrifenna: canys y mae y geiriau hyn yn gywir, ac yn ffyddlon.

6 Ac efe a ddywedodd wrthif, Darfuſt * myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu, a'r diwedd: * i'r hwn ſydd ſychedig y rhoddaf o ffynnon dwfr y bywyd yn rhâd.

7 Yr hwn ſydd yn gorchfygu a etifedda bôb peth, ac mi a fyddaf iddo ef yn Dduw, ac yntef a fydd i minnau yn fâb.

8 Ond i'r rhai ofnog, a'r di-gred, a'r ffiaidd, a'r llofruddion, a'r puttein-wŷr, a'r ſwyn-gyfareddwŷr, a'r eulyn-addolwŷr, a'r holl gelwydo-wŷr, *y bydd* eu rhan yn y llynſydd yn lloſci â thân a brwmſtan, yr hwn yw'r ail farwolaeth.

9 A daeth attaf vn o'r ſaith Angel yr oedd y ſaith phiol ganddynt yn llawn o'r ſaith blâ diweddaf: ac ynddiddanodd â mi, gan ddywedyd, Tyred, mi a ddangoſaf i ti y briodaſ-ferch, gwraig yr Oen.

10 Ac efe a'm dûg i ymmaith yn yr yſpryd i fynydd mawr ac vchel, ac a ddangoſodd i mi y ddinas fawr, Ieruſalem ſanctaidd, yn deſcyn allan o'r nêf oddi wrth Dduw:

11 A gogoniant Duw ganddi: a'i goleu hi *oedd* debyg *i* faen o'r gwerthfawroceſaf, megis maen Iaſpis, yn loyw fel Griſtal:

12 Ac iddi fûr mawr ac vchel, ac iddi ddeuddeg porth, ac wrth y pyrth ddeuddeg Angel, a henwau wedi eu ſcrifennu arnynt, y rhai yw henwau deuddeg-ll wyth plant Iſrael.

13 O du y dwyrain, tri phorth: o du y gogledd, tri phorth: o du y dehau, tri phorth: o du y gorllewin, tri phorth.

14 Ac *yr oedd* mur y ddinas â deuddeg ſylfaen iddo, ac ‖ ynddynt henwau deuddeg Apoſtol yr Oen.

15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â mi, oedd â chorſen aur ganddo, i feſuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mûr.

16 A'r ddinas ſydd wedi ei goſod yn bedrongl, a'i hŷd ſydd gymmaint a'i lêd: ac efe a feſurodd y ddinas â'r gorſen, yn ddeuddeng-mil * ſtadau: a'i hŷd, a'i lêd, a'i huchder, ſydd yn ogymmaint.

17 Ac efe a feſurodd ei mûr hi yn gant a phedwar cubyd a dengain, wrth feſur dŷn, hynny yw, eiddo'r Angel.

18 A cadeilad ei mûr hi, oedd o faen Iaſpis: a'r ddinas oedd aur pûr, yn debyg i wydr gloyw.

19 A ſeiliau mûr y ddinas *oedd* wedi eu harddu â phôb rhyw faen gwerthfawr: y ſail cyntaf, *oedd* faen Iaſpis: yr ail, Saphyr: y trydydd, Calcêdon: y pedwerydd, Smaragdus:

20 Y pummed, Sardonyx: y chweched, Sardius: y ſeithfed, Chryſolithus: yr wythfed, Beril: y nawfed, Topazion: y degfed, Chryſopraſus: yr vnfed ar ddeg Hyacinthus: y deuddegfed, Amethyſtus.

21 A'r deuddeg porth, deuddeg perl *oeddynt*, a phôb vn o'r pyrth oedd o vn perl: a heol y ddinas oedd aur pûr, fel gwydr gloyw:

22 A Themel ni welais ynddi: canys yr Arglwydd Dduw Holl-alluog, a'r Oen, yw ei Themel hi.

23 * A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, nâ'r lleuad i oleuo ynddi: canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi *yd yw* yr Oen.

24 * A Chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi: ac y mae brenhinoedd y ddaiar yn dwyn eu gogoniant a'u hanrhydedd iddi hi.

25 * A'i phyrth hi ni chaeir ddim y dydd: canys ni bydd nôs yno.

26 A hwy a ddygant ogoniant ac anrhydedd y Cenhedloedd iddi hi.

27 ‖ Ac ni â i mewn iddi ddim aflan, nac yn gwneuthur ffieidd-dra, na chelwydd: ond y rhai ſydd wedi eu ſcrifennu yn llyfr bywyd yr Oen.

PEN. XXII.

1 *Afon dwfr y bywyd.* 2 *Pren y bywyd.* 5 *Duw ſydd oleuni ein ddinas ei hûn.* 9 *Yr Angel heb ſyrnu ei addoli.* 18 *Ni allir yhoddi dim at air Duw, na thynnu dim oddiwrtho ef.*

AC efe a ddangoſodd i mi afon dŵr y bywyd, diſclair fel grifial, yn dyfod allan o orſedd-ſaingc Duw, a'r Oen.

2 Yng hanol ei heol hi, ac o ddau tu'r afon, *yr oedd* pren y bywyd, yn dwyn deuddeg *rhyw* ffrwyth, bôb mîs yn rhoddi ei ffrwyth: a dail y pren *oedd* i iachau y Cenhedloedd.

3 A phôb melldith ni bydd mwyach: ‖ ond gorſedd-ſaingc Duw a'r Oen a fydd ynddi hi: a'i weiſion ef a'i gwaſanaethant ef.

4 A hwy a gânt weled ei wyneb ef, a'i Henw ef *a fydd* yn eu talcennau hwynt.

5 * Ac ni bydd nôs yno: ac *nid rhaid* iddynt wrth ganwyll, na golcuni haul, oblegid y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt: a hwy a deyrnaſant yn oes oeſoedd.

6 Ac *efe* a ddywedodd wrthif, Y geiriau hyn *ſy* ffyddlon a chywir, ac Arglwydd Dduw y Prophwydi ſanctaidd, a ddanfonodd ei Angel, i ddangos i'w waſanaeth-wŷr y pethau ſy raid iddynt fod ar frŷs.

7 Wele, yr ŵyf yn dyfod ar frŷs. Gwyn ei fŷd yr hwn ſydd yn cadw geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn.

8 A myfi Ioan a welais y pethau hyn, ac a glywais a phan ddarfu i mi glywed, a gweled, mi a ſyrthiais i lawr i addoli ger bron traed yr Angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.

9 Ac efe a ddywedodd wrthif, * Gwêl na wnelych: canys cydwas ydwyf i ti, ac i'th frodyr y Prophwydi, ac i'r rhai ſy yn cadw geiriau y llyfr hwn: addola Dduw.

10 Ac efe a ddywedodd wrthif, Na ſelia eiriau proph-

Ezek. 38.2. & 39.2.

Ac y ‖ pont bwynt.

pen.

Pen. 3.

Ef. 60. 19

Eſa. 60. 3

Eſ. 60. 11

A phêb ac yn gwneuthur ffieidd-dra a chelwydd, nid â ddim i mewn iddi, ond, &c.

Pen. 21. 27. 1

Pen. 19. 10.

Llytr y Pſalmau,

WEDI EV CYFIEITHV, A'i CYFANSODDI

Ar Feſur Cerdd, yn *Gymraeg.*

DRWY WAITH

EDMWND PRYS
ARCHDIACON
MEIRIONNYDD.

(***)

A'I PRINTIO
YN LLVNDAIN.
1630.

¶ AT Y DARLLEYDD YSTYRIOL.

TRi pheth a wnaeth na chyfiaithwyd y Pſalmau bendigaid ar yr vn o'r pedwar meſur ar hugain.

Vn yw, am na allwn ryfygu clymu yr Scrythur ſanctaidd ar feſur cyn gaethed, rhac i mi wrth geiſio cadw y meſurau, golli deall yr Yſpryd, ac felly pechu yn erbyn Duw er mwyn bodloni dyn.

Yn ail, y mae gair Duw iw ganu mewn cynnulleidfa ſanctaidd o lawer ynghyd, i foliannu Duw yn vn llais, vn feddwl, vn galon; yr hyn a allant ei wneuthur ar y meſur gwael hwn, ac ni allai ond vn ganu cywydd neu awdl.

Yn drydydd, pob plant, gweinidogion, a phobl annyſcedic a ddyſcant bennill o garol, lle ni allai ond yſgoíhaig ddyícû Cywydd neu gerdd gyfarwydd arall. Ac o achos bôd yn berthynol i bob Chriſtion wybod ewyllys Duw,

a'i foliannu ef, mi a ymadewais â'r gelfyddyd, er mwyn bod pawb yn rhwymedic i wario ei dalent at y gorau. Hefyd nid wyf fi yn cadw mor meſûr eſmwyth hwn yn gywir ymhob man, am nad oes dim yn ein iaith ni mewn ſynwyr i ſeinio nac i odli â Duw. Am hynny i roi iddo ef ei ragor pioedd y gerdd, mi a rois amryw ddiphthongau eraill i gyfatteb â'r gair hwnnw, yn neſaf ac y medrwn.

Te Deum.

TYdi (o Dduw) a folwnni,
addefwn di yn Arglwydd,
Y ddaiar oll, (dragwyddol Dad)
gwna yt addoliad hylwydd.
Arnat ti oll Angylion nef
a ront eu llef heb dewi,
Y nefoedd hefyd oddiar hyn,
a'r nerthoedd fy'n y rhei'ni,

Cherub, a Seraphin, a fydd
yn llefain bennydd attat,
Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Saboth glan,
ſ. l hyn y galwan arnat.
Nefoedd, a daiar fydd yn llawn
o'th wirddawn, a'th ogoniant.
Yr Apoſtolion, hefryd gor,
a ron yt' ragor foliant.

Molianans rif y Prophwydi
fy i'th foli o'r dechreuad,
A'r Merthyron arddechog lu,
fydd i'th foliannu'n waſtad.
Dy Eglwys wir gatholig lan,
(hon fydd ar dân drwy'r holl fyd)
O Arglwydd, a'th addola di,
yn vn ac yn dri hefyd.

Y Tad o anfeidrol fowredd:
gwir Fab gogonedd vnig:
A hefyd y glan Yſpryd pur,
fydd i ni'n gyſſur diddig.
Ti wyt (O Chriſt yr vnig Sanct)
frenin gogoniant grafol,
Wyt hefyd i'r tragwyddol Dad
yn wirfab rhad tragwyddol.

Pan gym'raiſt arnat wared dyn
o feddiant gelyn anfwyn,
Diyſtyr gennit ti ni bu
dy eni o fru y forwyn.
Pan ſethraiſt angau: teyrnas nef
i bob ffydd greſ agoraiſt.
Yn gogoniant yr hael-dad byw,
ar ddeau Duw eiſteddaiſt.

Credu yr vm â difigl ffydd
mai ti fydd barnwr arnom:
Am hyn, er ein cynorthwyaw,
bid dy ddeheulaw drofom.
Dy bobl di ydym (o Dduw 'n nerth)
prid werth dy waed ſanctaiddiol;
Par gael ein cyfrif gyda'th ſainct
mewn gogoniaint tragwyddol.

Cadw dy bobl (o Arglwydd da)
bendithia d'etifeddiaeth.
Dyrcha hwynt byth: gwna iddynt ſod
dan gyſgod dy lywodraeth.
O ddydd i ddydd i'th glodforwn:
mawrhygwn dy enw bythoedd.
Teilynga ein cadw ni heddyw
rhag pechu (o Dduw 'r lluoedd)

O Arglwydd wrthym trugarha,
trugaredd gwna a'r eiddod.
Dy ſerch di arnom tywynned,
bydd ein ymddiried ynod.
Mewn dim nid ymddiriedais i
ond ynot ti (o Arglwydd)
N'ad byth ym' gwilydd achos hyn,
o Dduw, na derbyn gwradwydd

Benedicite omnia opera.

CHwi holl weithredoedd Arglwydd nef,
bendithiwch ef ein llywydd:
Gogoneddwch, a chlodforwch,
mawrhygwch yn dragwydd.
Chwi yr angylion glan o'r nef
molienwch ef yn hyfryd.
Chwithau nefoedd, a ffurfafen,
a'r dyfroedd vwchben hefyd.

Chwithau nerthoedd mawr: haul a lloer,
Cafodau oer a gwyntoedd,
Chwi dân a gwres; gauaf, a haf:
a gwlith araf o'r nefoedd.
Chwithau oerfel, noethni, ag iz,
a rhew ac eira tewdrwch:
Chwi noſweithiau a dyddiau, chwi
oleuni a thywyllwch.

Mellt, cymylau, a daiar gron,
ac fydd ar hon yn tyſu:
Mynyddoedd vchel, a'r bryniau,
a'r gloyw ffynonnau obry.
Y moroedd, a'r Iliſeiriaint mawr,
rhyd cigion llawer a'i helynt:
Morfilod braiſg, a phyſgod mân,
y rhai a nofian' yntlynt.

Holl adar is yr awyr len,
a phob perchen adenydd,
Anfeiliaid maes, bwyſtfilod coed
i'r Arglwydd goed a'i gwyddo.
Chwi holl ddynion, eu plant, a'i hil,
a'i heppil darbodedig,
Ty Iſrael yn anad vn,
ei bobl ei hun enwedig.

Chwi offeiriaid ſydd iw deml wen,
a'i hollawl lawen weiſion.

Chwi 'ſpydoedd ac eneidiau glân,
a phawb ſydd burlan galen.
Anamas, Azarias,
y ſy a'r awen ddiwiol,
Tithau yn dirdydd Miſael,
O Iſrael ddewiſol.

Chwi holl weithredoedd, &c.
fel yn ydechreu.

Cân Zacharias.

68 HWn ſydd dros Iſrael Arglwydd Dduw,
bendigaid yw vwch oeſoedd:
Am ymweled a ni mor gu,
ac am brynu ei bobloedd.
69 Yr hwn a roes gorn a nerth faeth
yn iechydwriaeth ddedwydd,
A'i gosi i ni o'i air a'i ras
o deulu ei was Dafydd.

70 Yr hwn addewid nid oedd an
o enau y prophwydi,
Y rhai oedd o ddechrau y byd:
wele ei gyd-gyflawni.
71 Sef, y rhoe'i ni'r ymwared hon
rhag ein gelynion hynny:
A'n gwared o ddwylo'n holl gas,
wel dyna'i ras yn ffynny.

72 Y rhoe nawdd i'n tadau ni,
a chofio i ſanct deugymod,
73 A'i lw i Abraham ein Tad,
yn rhwymiad o'r cyfamod.
74 Saf gwedi 'n rhoddi ni ar led
oddiwrth gaethiwed gelyn:
Cael hebofn ei waſanethu ef,
heb vn llaw gref i'n herbyn.

75 Holl ddyddiau 'n heinioes gar ei fron
yn vnion ac yn ſanctaidd,
Holl dduddiau 'n heinioes, &c.
Cenwch dawywaith.

76 Tithau fab bychan, fo'th elwir
yn brophwyd i'r Goruchaf;
Cans at o'i flaen i baratoi
ei ffyrdd, a'n troi iw noddfa.
77 I roi gwybodaeth i'w bobl o'f
ddyfod o'r nef ag iechyd.
Drwy ei faddeuant i'n rhyddhau
oddiwrth bechodau enbyd.

78 O ſerion trugaredd i Duw tad
a'i ymwelediad tyner
Tywynnodd arnom ymheb man
yr hen allan o'r vchelder.
79 I roddi llewyrch diſglair glod
i rhai ſy 'nghyſgod angau,
A chyfeirio ein traed i'w ol
ar hyd heddychol lwybrau.

Gogoniant ſyth a fô i'r Tad,
i'r Mâb rhâd, a'r glân Yſpryd,
Fal y bû, y mae, ac y bydd,
yn Dduw tragywydd hyfryd.

Cân Mair forwyn.

46 FY enaid a fawrha'r Arglwydd,
yr vnſwydd gwna fy yſpryd.
47 Yr hwn yneſi hefyd yw,
drwy geredu 'n Nuw iy iechyd.
48 Cans edrychodd i ar iſel wedd
a gwaeledd ei lawforwyn.
A dewydd ſyth y gelwir fi
gan bob rhieni addwyn.

49 Cans hwn ſydd alluog bennaeth
a'm gwnaeth i yn fawrhygar:
Bendigedig fytho ei enw ef,
yr Arglwydd nef a daear.
50 A'i drugaredd ef byth a fai
dros bob rhai ar a'i hofnant:
51 A'r beilch gwaſgarodd ef, a'i nerth,
mae 'n bryſferth ei ogoniant.

52 Fe dynnodd y rhai cedyrn mawr
i lawr o'i holl gadernyd:
Fe a gododd ac a fawrhadd
y rhai iſel-radd hefyd.
53 A phethau da y llanwodd rai
a ſyddai yn newynog:
Ac ef a anfonodd yn wag,
drwy nag, y rhai goludog.

54 Fe helpiodd Iſrael ei was,
gan gofio ei ras a'i ammod:
I'n tadau (Abraham a'i had)
hyd byth, a'i rad gyſammod.

Gogoniant, &c.

Cân Simeon a'r Iefu yn ei freichiau.

29 ARglwydd bellach gollwng dy was
mewn heddwch addas ymy,
Yn ol dy air, hwn oedd ynghyd
a'm hyſpryd i'm diddany.
30 Cans gwelais i â'r golwg hyn
y Chriſt a bryn ein iechyd,
31 Hwn a roiſt ynny yn Arglwydd,
a hyn yngwydd yr hollfyd.

32 Hwn a oſodaiſt di yn ddrych,
i lewych i'r cenhedloedd:
Hefyd i Iſrael, dy blant
yn ogoniant byth bythoedd.

Gogoniant, &c.

Neu fel hyn.

WRth d'air caſ bellach Arglwydd cu,
ymadu yn heddychlon,
30 Canys i'm golwg i y daeth
dy iechydwriaeth dirion:
31 Hon a ddarperaiſt yn ddidderwg,
yngolwg pawb o'r hollfyd,
32 Yn oleu i'r byd, i Iſrael blant
yn fawr ogoniant hyfryd.

Gogoniant ſyth o fô i'r Tâd,
i'r Mâb rhâd, a'r glân Yſpryd,
Fal y bû, y mae, ac y bydd
yn Dduw tragywydd hyfryd.

Beatus

Beatus vir. Pſal. 1.

Dyma wynebu y Pſalmau: yn dangos ffyrdiau y duwiol ac aſtwydd y rhai anuwiol.

Y Sawl ni rodia, dedwydd yw
yn ol drwg yſtryw gyngor,
ni ſaif ar ffordd troſeddwyr ffol,
nid eiſte 'n ſtol y gwatwor.

2 Ond ei holl ſerch ef ſydd yn rhwydd,
ar ddeddf yr Arglwydd vchod:
Ac ar ei ddeddf, rhydd ddydd a nos,
yn ddiddes ei ſyſtyrdod.

3 Ef ſydd fel prenplan ar lan dol,
dwg ffrwyth amſerol arno:
Ni chrina 'i ddalen, a'i holl waith,
a lwydda 'n berffaith iddo.
4 Nid felly bydd y drwg di-rus,
ond fel yr us ar gorwynt:
Yr hwn o'r tir á'i chwyth á'i chwal,
anwadal ſydd ei helynt.

5 Am hyn y drwg ni ſaif mewn barn,
o flaen y cadarn vniawn:
Na'r pechaduriaid mawr eu bâr,
ynghynulleidfa'r cyfiawn.
6 Canys yr Arglwydd Ddaw, fel hyn,
a edwyn ffyrdd gwirioniaid:
Ac ef ni âd byth i barhau,
'mo lwybrau pechaduriaid.

Quare fremuerunt. Pſal. 2.

Dſac'r propwyd Dafydd yn yr yſpryd glan yn rhagweled gwrthwynebmawr i eglwys Chriſt. Lle y mae eſt yn newid perſonau yn yr ymadrodd mae'r yſprvd yn gryfach na rheſwm dyn.

P Aham y terfyſc gwyr y byd,
a pham y cyfyd rhodres i
Pam y mae 'r bobloedd yn cyd-wau,
yn eu bwriadau diles?

2 Codi y mae brenhinoedd byd,
a'i bryd yn gyd gynghorol:
Yn erbyn Duw a'i Ghriſt (ein plaid)
y mae pennaethiaid bydol.
3 Drylliwn eu hwyman, meddan hwy,
ni wnawn ni mwy vfydd-dod:
Ac ymaith taflwn eu trom iau,
ni chant yn ſrau 'mo'n gorfod.

4 Ond Duw 'r hwn ſydd vwch wybrol lle
a chwardd am ben eu geiriau:
Yr Arglwydd nef a wel eu bâr,
efe a'i gwatwar hwythau.
5 Yna y dywaid yn ei lid,
a hyn fydd rhybrid iddyn
O'i eiriau ef y cyfyd braw,
a'i ddig a ddaw yn ddychryn.

6 Gofodais innau (meddai ef)
â llaw gref yn dragywydd:
Fy mrenin i, yn llywydd llon,
ar ſanctaidd Sion ſynydd.
7 Dyma'r ddeddf a ddwedai yn rhwydd,
hon gan yr Arglwydd clywais:
Ti yw fy mab (o'm perffaith ryw)
a heddyw i'th genhedlais.

8 Gofyn ym, a mi yr'a a'i rhydd,
holl wledydd iw 'tifeddu:
Y cenedlaethau dros y byd,
i gyd a gai 'meddiannu.
9 Ti a'i briwi hwynt yn dy farn,
â gwialen hayarn hayach:
Ti a'i maluri, hwythau ân
mor ſina lleſtri priddach.

10 Am hyn yn awr frenhinoedd coeth,
byddwch ddoeth a ſynhwyrol:
A chwithau farnwyr cymrwch ddyſg,
i oſtwng terfyſg ſydol.
11 Gwaſnaethwch chwi yr Arglwydd nef,
ac ofnwch ef drwy oglud:
A byddwch lawen yn Nuw cu,
etto drwy grynn hefyd.

12 Cuſenwch ymadrhag ei ddig,
a'ch bwrw yn fyrnig heibio?
A gwyo ei fyd pob calon lân,
a ymddiriedan yncho.

Domine quid? Pſal. 3.

Achwyn Dafydd wrth Dduw rhag Abſalon ei fab, a'i bleidiaid, a chyſur i'r eglwys.

Canu hon fel Pſalm. 1.

O Arglwydd, amled ydyw 'r gwyr,
y ſydd drallodwyr imi:
A llawer iawn i'm herbyn ſydd,
o ddydd i ddydd yn codi.
2 Dwedai lawer o'r gwrthgyrchiad hael
yn drwm am f'enaid eiſoes:
Nid oes iddo yn ei Dduw Ior,
chwaith mawr yſtor o'i einioes.

3 Tithau O Arglwydd ymhob man,
ydwyd yn darian ymy'?
Fy ngogoniant wyt: tu a'r nen,
y codi 'mhen i fyny.
4 Ar Dduw yr Arglwydd a'm holl lais,
y gelwais yn doſturiaidd.
Ac ef a'm clybu i ar ſrys,
o'i vchel freinllys ſanctaidd.

5 Mi orweddais, ac a gyſcais,
ac mi a godais gwedi?
Canys yr Arglwydd oedd i'm dal,
i'm cynnal, ac i'm codi.
6 Nid ofnaf fi, o'r achos hwn,
'mo fyrddiwn fydd yn barod?
O bobloedd, o'm amgylch yn dyn,
i'm herbyn wedi dyfod.

7 Cyfod ti Arglwydd, achub fi,
drwy gosbi fy ngelynion:
Trewaiſt yr eu, torraiſt eu daint,
er maint yr annuwiolion.
8 I'r Arglwydd byth (o achos hyn)
y perthyn iechydwriaeth:
Ac ar ei bobl y diſgyn gwlith
ei fendith yn dra helaeth.

Cum invocarem. Pſal. 4.

Dafydd yn achwyn wrth Dduw rhag ei elynion.

DVw fy nghyfiawnder clywaiſt fi,
i'm cyni pan i'th elwais:
Rhyddheaiſt fi, dod y'm yn wedd,
drugaredd, clyw fy oerlais.
2 O feibion dynion hyd ba hyd
y trowch trwy gyd ymgabledd,
Fy mharch yn warth? a hynny ſydd
drwy gelwydd a thrwy wagedd.

3 Gwybyddwch ethol o Dduw cun,
iddo'i hun y cuwiolaf:
A phan alwyf arno yn hy,
eſe a wrendy arnaf.
4 Ofnwch, a thewch, ac na phechwch,
meddyliwch ar eich gwely,
5 Aberthwch, gobeithiwch Dduw ner,
rhodd cyfiownder yw hynny.

6 Pwy (medd llaweroedd) y pryd hyn,
a ddengys yn' ddaioni?
O Arglwydd, dercha d'wyneb pryd,
daw digon iechyd i ni.
7 Rhoiſt i'm calon llawenydd mwy,
(a hynny trwy dy fendith:)
Nag a fyddai gen ſai yn tsin,
amlder o'i gwin a'i gwenith.
8 Mi orweddiaf ac a hunaf,
a hynny ſydd mewn heddwch?
Canys ti Arglwydd o'th vnic ain,
a bair y'm ddiogelwch.

Verba mea auribus. Pſal. 5.

Gweddi yn erbyn ei elynion, gan ddangos ei ymddygiad ei hun tu ag at Dduw, brb wrthbw eam d'i elynion.

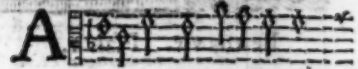

Eglwydd clyw ungweddi yn ddiball,

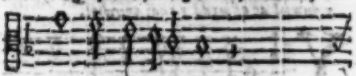

Duw deall fy myfyrdod:

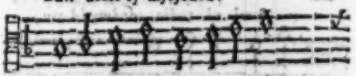

2 Erglyw fy llais a'm gweddi ſin,

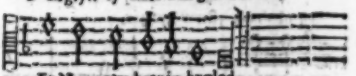

Fy Nuw, a'm brenin hygled.

3 Yn foreu gwrando ſi fy Naf,
yn foreu galwaf arnad:
4 Canys nid wyd Dduw i garu drwg,
ni thrig i'th olwg anfad.

5 Nid ſaif ynſydion yn dy ſiaen,
na'r rhai a wnaen anwiredd:
Y rhai hyn ſydd gennyt yn gâs,
ſef diſtas yt bob gwagedd.
6 Y rhai a ddwedant ſiug a hud,
a phob gwyr gwaedlud creulon,
Ti a'i cynai hwyntwy o'r gwraidd,
ſel ffialdd annuwiolion.

7 Dof ſinnau tu a'th dy mewn hedd,
am dy drugaredd galwaf:
Trwy ofn, a pharch, a geglud dwys,
i'th ſanctaidd eglwys treiglaf.
8 I'th gyfiownder arwain fi, Ner,
rhag blinder a chaſineb.
Duw gwna dy ffordd rhag ofn eu brâd,
yn waſtad rhag fy wyneb.

9 Cans iw genau nid oes dim iawn,
mae llygredd llawn iw ceudod:
Eu gyddfau ſel ceulannau bedd,
a gwagedd ar eu tafod.
10 Diſtrywia hwynt iw camwedd, Ion,
o'i holl gynghorion cwympant,
Hwnt a hwy, a'i holl drygioni,
i'th erbyn di rhyfelant.

11 A'r rhai a' mddiried ynot ti,
am yt' gyſgodi droſtynt:
(Llawen a fydd pob rhai a'th gâr)
cei fawl yn llaſar ganthynt.
12 Cans ti (Arglwydd) anfoni wlith
dy fendith ar y cyfion:
A'th gwir ſerch ſel tarian gref,
rhoi droſto eſ yn goron.

Domine

Domine ne in furore. Pſal. 6.

Gweddi o dryſder am ei bechodau ac yſpryd gofid ſtarth, y mae yn dderbyn ei hyſbyſu, gan ſoli Duw.

Arglwydd na cherydda fi,

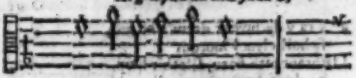

ymhoethni dy gyndaredd:

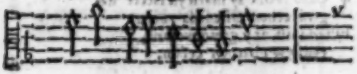

Ac na chosba fi yn dy lid,

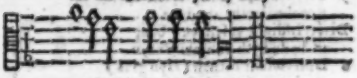

o blegid fy enwiredd.

2 O Arglwydd dy drugaredd dod,
wyf leſg mewn nychdod rhy brudd:
O Arglwydd dyrd, iacha fi'n chwyrn,
mae eſgyrn i mewn cyſtudd.

3 A'm henaid i o'r lleſgedd hyn,
y ſydd mewn dychryn ſceler:
Tithau O Arglwydd, paryw hyd?
rhoi arnaf ddybryd brudd-der.
4 Duw gwared f'enaid, dychwel di,
iacha fi a'th drugaredd:
5 Nidoes yn angau gof na hawl,
a phwy ath fawl o'r pridd-fedd.

6 Diffygiais gan ochain bob nos,
mewn gwal aniddos foddfa:
Rwy'n gwlychu drwy y cyſtudd mau,
a'm dagrau fy ngorweddfa.
7 O ddig i'm cas a goddef drwg,
fy ngolwg ſy'n tywyllu:
A char y dwfr a red yn rhaff,
ynt angraff ac yn pylu.

8 Pob vn a wnelo, aed ymhell,
na dichell nac enwiredd:
Cans clybu yr Arglwydd fy llais,
pan leſais am drugaredd.
9 Yr Arglwydd clybu eſ fy arch,
rhof fiannu barch a moliant:
Fe dderbyn fy ngweddi, a'm gwaedd,
am hyn yr haedd ogoniant.

10 Fe wradwyddir, ſe drallodir,
yn ddir fy ngelynion:
Ac fo'i dychwelir drwy feſl glwth,
hwynt yn ddiſymwth ddigon.

Domine Deus meus. Pſal. 7.

Erfyn ar Ddaw ei gadw rhag cam gyhuddiad, a'i gydnabod yn lâu.

Can y ſon ſel Pſal. 5.

O Achub fi fy Nuw, fy Ner,
cans mae fy hyder ynod:
Rhag fy erlidwyr gwared fi,
cans mae o'r rheini ormod.

2 Rhag llarpio f'enaid fel y llew,
heb vn dyn glew a'm gwerydd:
A'm rhwygo i yn ddryllion mân,
fal dyna amcan gwaedlyd.

3 O Arglwydd Ddaw, os gwneuthym hyn,
os drwg y ſy'n fy mwylaw:
4 Na thrwy ymddiried, dwyll i neb,
pe bawn wrthwyneb ſddaw:
5 I erlid foes y gelyn dored,
dalied, a rhoed fi'n iſaf,
A ſathred f'urddas yn y llwch,
drwy'r diyſtyrwch eithaf.

6 Cyſod o Ddaw, cyſod i'th ddig,
a goſtwng big pob gelyn:
A deffro drofod yn y farn,
ſef cadarn yw dyrchymyn.
7 Pan ddrongych, yr holl bobl yn llu,
a ddaw o'th ddinetu attad:
Duw dychwel i'th faro er en mwyn,
a gwrando 'n cwyn yn waſtad.

8 Duw dyro i'r bobl y farn dan,
a barn di finnau Arglwydd:
Ac fel yr haeddais dod farn iawn,
yn ol fy llawn berffeithrwydd.
9 Derfid anwiredd y rhai drwg,
gwna 'n amlwg ſotdd y cyſion:
Cans vnion wyd, a chraff, Duw cu,
yn chwilio deutu 'r galon.

10 Ac am ſod Duw yn canſod hyn,
Duw yw f'amddiffyn innau:
Duw ſydd iechawdur i bob rhai,
ſydd lân ddiſai 'i calonnau.
11 Felly mae Duw bryth ar yr iawn,
a Duw yw 'r cyſiawn farnydd:
Wrth yr anonwiol ar bob tro
mae Duw yn digio benydd.

12 Ac oni thry 'r anonwiol câs,
ſo liſa'i loywlas gleddau:
Ar ynnl y mae bwa'r lleg,
a'i barod lymion ſaethau.
13 Sef arfau angau ar y nod,
y maent yn barod ddigon:
Ac ni ſaetha ef ergyd byrr
at yr erlidwyr poethion.

14 Wele hanes y gelyn drwg,
eſe a ymdawg ar draha:
O chwydd ar gamwedd, beichiog ſydd,
ar gelwydd yr eſgora.
15 Cloddiodd ef bwll hyd eigion llawr,
o ſwriad mawr i'r tynnu:
Ac ef a ſyrthiodd ymton bawdd,
i'r dyln iw glawdd ei hunain.

16 Ei holl enwiredd ar ei ben,
o vchder nen a ddiſgyn:
A Duw a ddymchwyl yr vn wedd,
ei gamwedd ar ei goryn.
17 Im hargłwydd Ddaw rhof finnau glod,
câſ gan ſod ei gyfiownder,
A chanmolaf ei enw yn rhwydd,
yr Arglwydd o'r vchelder.

Domine Deus. Pſal. 8.

Clod i Ddaw, gan yſtyſdu a dyſcleb am ei gyfiawr dyn.

O Ar-

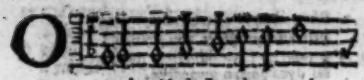

Arglwydd ein Ior ni a'n nerth,

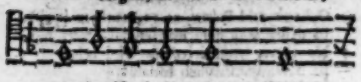

mor brydferth wyd drwy'r hollſyd!

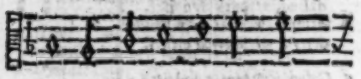

Dy enw, a'th barch, a roiſt vwchben

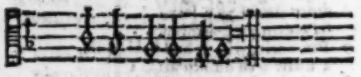

dayar ac wybren hefyd:

2 Peraiſt yt nerth o enou plant,
a rhai a ſugnant bronnydd,
Rhag d'elynion: tawed am byn,
y gelyn a'r dialydd.

3 Wrth edrych ar y nefoedd faith,
a gweled gwaith dy fyſedd:
Y lloer, y ſer, a threſn y rhod,
a'i goſod mor gyfannedd.
4 Pa beth yw dyn yt' iw gofau,
o ddoniau ac anwyldraint?
A pheth yw mâb dyn yt vn wedd,
lle rhoi ymgeledd cymaint?

5 Ti a wnaethoſt ddyn o fraint a phris,
ychydig is Angylion:
Mewn mawr ogoniant, parch, a nerth,
rhoiſt arno brydferth goron.
6 Ar waith dy ddwylo is y nef,
y gwnaethoſt ef yn bennaeth:
Gan oſod pob peth dan ei draed,
iddo y gwnaed llywodraeth.

7 Defaid, gwartheg, a holl dda mâes,
a'r adar llaes eu heſgyll:
Ehediaid nef, a'r pyſg o'r don,
ſy'n tramwy 'r eigion erchyll.
8 O Arglwydd ein Ior ni a'n nerth,
mor brydferth wyd drwy'r hollſyd,
Dy enw a'th barch a roiſt vwchben,
daiar ac wybren hefyd.

Confitebor tibi. Pſal. 9.

Diolch am orfoledd, a driſſ ar Dduw ei ymddiffyn rhag llaw.

Lodforaf ſi ſy Arglwydd Ion,

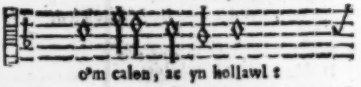

o'm calon, ac yn hollawl:

Ei ryfeddodau rhoſ ar lod,

ac mae'n ddyled eu canmawl.

2 Byddaf ſi lawen yn dy glod,
ac yned gorfoleddaf:
Pth enw (o Ddu[illegible]) y canaf glod,
wyd hynod, y Goruchaf.

3 Tra y dychwelir draw'n ei hol,
ſy holl elynol lnoedd,
Llithrant o'th flaen, difethir hwy,
ni ddon hwy mwy yw lleoedd.
4 Cans rhoiſt ſy marn yn fatter da,
gwnaethoſt eiſteddfa vnion:
Eiſteddaiſt ar y gwir, yn fiwr,
tydi yw'r barnwr cyſion.

5 Ceryddaiſt, a diſtrywiaiſt di
y cenhedlaethi cyndyn:
Diwreiddiaiſt ynfyd yn y bon,
ni bydd byth ſon am danyn.
6 Diſtrywiaiſt dithau (elyn glâs)
do lawer dinas hyſryd:
Darfu dy nerth byth, darfu hyn,
a'r coſ o honyn hefyd.

7 Ond yr Arglwydd iw nerth a ſydd,
ac yn dragywydd pery:
A pharod fydd ei fainge i farn,
a chadarn ydyw hynny.
8 Cans efe a farna y byd,
a'r bobl i gyd ſydd ynthe:
Trwy gyfiowonder, beb ofni neb,
a thrwy vniondeb rhaggddo.

9 Gwna'r Arglwydd hefyd hyn wrth raid,
truenſaiaid ſo'i hymddiffyn:
Noddfa a ſydd i'r rhai'n mewn pryd,
pan ſo caledfyd arnyn.
10 A phawb a'th edwyn rhoin eu cred,
a'i holl ymddiried arnad:
Cans ni adewaiſt (Arglwydd) neb,
a geiſio'i wyneb attad.

11 Molwch chwi'r Arglwydd, yr hwn ſydd
yn ſanctaidd ſynydd Seion:
A dwedwch i'r bobl fal yr oedd
ei holl weithredoedd mowrion.
12 Pan chwilio eſe am waed neu drais,
ſe goſia lais y cmain:
Pan eiſteddo a'r fainge y frawd,
ſe glyw y tlawd yn germain.

13 Dy nawdd Arglwydd, dydi ym'ſydd
dderchafydd o barth angau,
A gwel ſy mlinder gan ſy nghâs,
y ſydd o'm cwmpas innau.
14 Fel y mynegwyf dy holl wyrth,
a hyn ymhyrth merch Seion:
Ac ſel y bwyf lawen a ffraeth,
i'th iechydwriaeth dirion.

15 Y cenhedloedd cloddiaſſent ffos,
lle'i ſuddent, agos boddi:
I arall lle cuddiaſant rwyd,
en traed a ſaglwyd ynthi.
16 Yr Arglwydd nef fal hyn yn wir,
adwaenir wrth ei farnau:
A'r annuwiol a wnaethai'r rhwyd,
yn hon y daliwyd yntau.

17 Yr annuwiol i vſern ſêd,
ac yno gwnâed ei wely:
A'r rhai' ollyngant Dduw dros goſ,
bydd yno ſyth eu lletty.
18 Cans byth y gwirion a'r dyn tlawd
hyd dyddbrawd nis anghofir:
Y gweiniaid a'r truenieiaid hwy,
eu gobaith mwy ni chollir.

19 O cyſod Arglwydd yn dy wyn,
na ſâd i ddyn mo'th orſod:
Barna'r cenhedloedd gar dy fron,
a'th farn yn vnion goſod.
20 Gyrr arnynt Arglwydd oſn dy rym,
yn awchlym i'th elynion.
Fel y gwybyddont, pe baent mwy,
nad ydynt hwy ond dynion.

Vt quid Domine. Pſal. x.

Atêm, yn rhag trais etcyn bydd.

O Arglwydd pa'm y ſeſi di:

oddiwrthym ni cyn bellet?

Pa'm yr ymguddi di i'th rym,

pan ydym mewn caethiwed?

2 Y drygrai ſydd yn blinc'r tlawd,
gan drallawd, a chas falchder:
Yn y dichellion a wnai' rhai'n,
hwynt hwy eu hunain daliet.

3 Hoff gan ddyn drwg ei chwant ei hyn,
pawb yn gytun â'i bechod:
Bendithio mael ydyw eu ſwydd,
a'r Arglwydd maent iw wrthod.
4 Yr annuwiol ni chais Dduw ner,
C'mae ef iw falchder cyfuwch?
Ni chred ef, ac ni feddwl ſod,
vn filth awdurdod goruwch.

5 Am ſod ei ffyrdd mewn lwyddiant hir,
ni wyl mo'th wir gyfammod:
Bydd dordyn wrth elynion mân,
ſel chwythu tân mewn ſorod.
6 Fe ddwedodd hyn â'i feddwl ſyth,
ni ddigwydd byth i'm adfyd:
Ni'm ſymudir o oes i oes,
ni chaf na gloes, na drygſyd.

7 Yn ddichellgar, yn dwyllgar iawn,
a'i ſafn yn llawn melldithion:
Tan ei daſod y mae camwedd,
a thraws enwiredd creulon.
8 Mewn cilfechydd y diſgwyl ſan
i lâdd y truan gwirion:
Ac ar y tlawd â llygad llym
yn dangos grym ei galon.

9 Fe orwedd fel y llew iw ſan,
i fwrw ei faglau trowſion:
Y gwan a'r tlawd a ddyna iw rwyd,
ac yno y daliwyd gwirion.
10 Fe duchan, fe a'ngrymma ei hun,
ſel vn ar farw o wendid,
Ac ef yn gryf â ſel yn wael,
ar wan i gael ei ergyd.

11 Yn ei galon, dwedodd am Dduw,
nad ydyw yn goffiadur:
Cuddiodd ei wyneb, ac ni wel
pa beth a wnel creadur.
12 Cyſod Arglwydd, dercha dy law,
dy ſod i'n enaw danges:
Ac nag anghofia, pan ſo rhaid,
dy weiniaid a'th werines.

13 Paham y cablant hwy wir Dduw,
yr ewrir annuw lleſſrom?
Pam' y meddyliant aruat ti
nad ymofynni am danom?
14 Gwelaiſt hyn: cans canſyddi drais,
a chooſpi falais anſad:
Tydi yw gobaith tlawd, a'i borth,
a chymorth yr ymddiſad.

15 Tor ymalth yr annuwiol rym
yn gyflym, a'r maleiſus,
Cais allan eu hanwiredd hwy,
ni chai di mwy 'n ddrygionus.
16 Yr Arglwydd ſydd yn frenin byth,
ef yw'r gwchelyth lywydd:
Diſtrywiwyd pob cenhedlaeth gref
o'i dir ef, yn dragywydd.

17 Duw, gweddi'r gwan a glywaiſt di,
ac a gyſuri 'r galon:
Tro eilwaith attom' y glaſt dau,
a chlyw weddiau ſydallon.
18 Tros yr ymddifaid y rhoi farn,
a'r gwan ſydd cadarn bellach:
Megis nas gall daiarol ddyn
mo'r pwyſo arnyn mwyach.

Domine confido. Pſal. xj.

Am brofedigaethau. Duw yngwared allan o bo-nyni, ac yn llywodraethu y da a'r drwg.

C Redaf i'r Arglwydd yn ddi unn:

paham y dwedwch weithian

Wrth fenaid, hwnt, a hed i'th fryn,

fel wrth aderyn bychan?

2 Wele 'r annuwiol a'i bwân,
a'i gawell faethau'n barod,

Am

Am wiriondaid yn llechu'n fain,
i ſaethu 'r rhai'n o gyfgôd.

3 Y ſeilfain oll i lygredd aeth:
ond beth a wnaeth y gwirion?
4 Mae 'r Arglwydd yn ei ddinas gref,
ſe weryd ef y cyhon.
Yr Arglwydd o'i orſeddfa ſty
ac y clawd try ei olwg,
Gweithredoedd holl hiliogaeth dyn,
iw lygaid ydyn amlwg.

5 Mae 'r Arglwydd o'r naturiaeth hon,
prawf gyhon er ymgeledd,
Ond câs yw gan ei enaid ſo
ddyn drwg a hoffo wagedd.
6 Ar bechaduriaid marwor, tân,
a brwmſtan a ddaw'n gawod,
A gwynt cymeſtlog vchel iawn,
ſal dyna lawn wialenod.

7 Canys cyhon ydyw'r Arglwydd nerth
cyhawnder mae'n ei garu;
A'i wyneb at yr vnion try,
a hynny iw ymgleddu.

Salvum me fac. Pſal. 12.

Wrth weledallywodraeth, y mae eſeyn prophwydo, pan addfedo drygioni, y daw tro gwell.

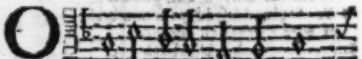

Achub bellach Arglwydd cu,

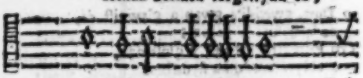

ſe ddarfu'r trugarogion ſi:

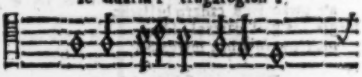

A'r holl wiriondeb a'r ball aeth

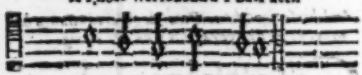

o blith hiliogaeth dynion.

8 A gweſus gwenialth dwedant ſiag,
er twyll a hug i'r eiddyn:
A chalon ddyblyg yr vn wedd
y cair oferedd ganthyn.

3 Yr Arglwydd torred o'i farn faith
wefuſau'r gwenialth diles:
A'r holl dafodau ſtroſtus iawn
a fytho llawn o rodres.
4 Gallwn orfod o nerth tafod,
dwy wefus y ſydd eiddom:
Fal hyn y dwedant hwy yn rhwydd,
a phwy ſydd Arglwydd arnom?

5 Yntau ein Duw a ddwedodd hyn,
rhag llethu'r gwaelddyn cndaf:
Y dyn gofidus, tlawd, a'r caeth,
mewn ſechydwriaeth dodaf.
6 Pur iawn yw geiriau: A glwydd nef
a'i daenid ef ſydd berffaith,

Bel arian o ffwrn, drwy ſami dra
wed'i goeth buro ſeithwaith.

7 Ti Arglwydd, yn ol dy air di,
a'i cedwi mewn hyfrydwch
Byth rhag y ddrwg genhedlaeth hon,
dy weiſion i gael heddwch.
8 Pan dderchafer y trowſion blin,
da ganthyn drin anwiredd:
Felly daw dynion o bob parth
i fwyſwy gwarth o'r diwedd.

Viſquequo Domine. Pſal. 13.

Ymreſymmu â Duw, drwy bottbui yr Yſpryd, a thrwy weddi cael gobaith.

Canu hon ſol Pſal. 2.

PA hyd ſy Arglwydd, Duw dilythi
a'i byth yr wyf mewn angaſ?
Pa guddio t'wyd, (o Ddnw) pa hyd
dy lân wynebpryd rhagof?
2 Pa hyd y rhed meddyliau tro
bob awr i flino 'nghalon?
Pa hyd y goddefaf y dir?
dra codir fy nghaſelon.

3 O Arglwydd edrych arnaf fi,
a chlyw fy ngweddi ffyddlon.
Egor fy llygaid, rhag eu cau
ynghyſſa angau ddigllon.
4 Pe llithrwn ddim, (rhag maint yw'r lliw
fo ddwedid fy ngorchfygu:
A llawen fyddai fy holl gist
dal fi o'th râs i fynu.

5 Minnau'n dy nawdd a rois fy ffydd,
a'm holl lawenydd eithaf:
Canaf i'm Duw am helpodd i,
gwnaf gerddi i'r Goruchaf.

Dixit inſipiens Pſal. 14.

Yn erbyn trahâu ar Ddaw, a dynion.

FE ddwedai 'r ynfyd nad oes Duw,
ac felly byw drwy goegni;
Ymlygtu'n ſhaidd, ni chais gel:
nid oes a wnel ddaioni.
2 O'r nef yr edrychodd yr Iou
ar holl drigolion daear,
A roddai neb ei goel a'r Duw,
a cheiſio bywyn ddeallgar.

3 Fe giliodd bawb at lygredd byd,
ymdroent i gyd mewn brynti:
Nid oes vn a wnel well nâ hyn,
nac vn a fyn ddaioni.
4 Eu gwddf fy fedd agored cau
maent â thafodau ſtrywgar.
A gwenwyn lindis fy'n parhau
dan eu gwefuſau twyllgar.

5 A'i genau llawn (ſel gwenwyn llith)
o felldith, ac o ſuſtledi:
Ac anian eſgud yw eu traed
i dywallt gwaed a dialedd.
6 Diſtryw ac anhap fy'n eu ffyrdd
ni' dwaenant briſſfyrdd heddwch:
Nid oes ofn Duw'n eu golwg hwy,
ni cheiſiant mwy 'difeirwch.

7 Pam? oni wyddant hwy eu bod
dwy bechod, y modd yma,

Yn yſu fy mhobl a'i cildroi,
vn wedd a chnoi y bara?
8 Gweddio 'r Arglwydd hwy ni wnânt,
yn hyn dychrynant lawerdd:
Am fod Duw 'n dala gydâ 'r iawn,
yn vn a'r cyfiawn bobloedd.

9 Gwradwyddech gynt gyngor y clawd
ſal y gwnewch drallawd ettot
Am i'r clawd gredu y doe llwydd
oddiwrth yr Arglwydd iddo.
10 Pwy a all roi i Iſrael,
o Sion vchel iechyd?
Pwy ond ein Duw? yr hyn pan wnel,
bydd Iago ac Iſrael hyfryd.

Domine quis habitabit. Pſal. 15.

Dull a chyſteg buchedd dda.

DYwaid i mi pa ddyn a drig,
i'th lys barchedig, Arglwydd?
A phwy a erys ac a ſydd
ym mynydd dy ſanctaiddrwydd?
2 Yr hwn a rodia 'n berffaith dda,
yr hwn a wna gyfiawnder;
A'r hwn a draetha o'i galon wir,
a drig ar dir vchelder.

3 Yr hwn ni ddywaid, ac ni wna,
ddim ond o'r da bigilydd:
Ac ni chynnwys y rhai a ron
iw cymydogion gwilydd.
4 Y'r hwn ſydd iſel yn ei fryd,
yn caru 'i gyd-griſtnogion.
Yr hwn ſy 'n ofni 'r Arglwydd Dduw,
ac ſydd yn byw yn ffyddlon.

5 Yr hwn ni thyng ddim ond y gwir,
er dir neu niwed iddo:
Ac ni ro ei arian yn llog,
er dwyn cymydog dano.
6 Na gobr, na rhodd, yr hwn ni fyn,
er dal yn erbyn gwirion.
7 A wnelo hyn ni lithra fyth,
ſe gaiff y ddilyth goron.

Conſerua me. Pſal. 16.

Mae Dafydd yn cnw 'r eglwys yn ymroi i Dduw, yn coſtau ei ddaioni, ac yn cydnabod fod ein holl ddedwyddwch ni ynho ef, drwy Ghriſt, a'i gyfodiad.

CAdw ſi Duw, cans rhois fy mhwys
a'm coel yn dradwys arnad:
2 Fy Arglwydd wyd: mae dan fy mron,
y gwîr es hon yn waſtad:
Nad lles yt yw na'm da, na'm rhin:
3 ond i drin ſanct dalarol,
I leſu 'r rhai 'n fy 'wyllys yw,
y rhai ſy 'n byw 'n rhinwedd ol.

4 I'r rhai a redant at Dduw gan,
y daw gofidlan amlder:
Eu diod offrwm o waed, ni
offrymaf ſi vn amſer.
5 Ni henwaf chwaith. Yr Arglwydd yw
ſy medd i fyw, a'm phiol:
A thydi Iot ſy 'n rhoi 'mi ran,
a chyfran yn ddigonol.

6 A thrwy Dduw ſyrthiodd i mi rân
o feyn y fan hyfrydâſ:
Digwyddodd ym, er fy maeth,
yr etifeddiaeth lanaf.
7 Bendithiaf ſinnau Dduw fy Ior,
hwn a roes gyngor ymmy,
Pareuan hefyd ddydd a nos,
ſydd ym yn dangos hynny:

8 Rhois fy Ner (bob awr) gar fy mron,
o'r achos hon ni lithraf,
Cans mae ef ar fy neheulaw,
yma na thraw ni ſyſiaf.
9 O hetwydd hyn, llawen a llon
yw fy nghalon: ac eilwaith
Hyfryd yw fy mharch a diddig,
a'm cnawd a drig mewn gobaith.

10 Cans yn vffern ni edi di
mo'm henaid i, i arost
Na'th anwyl ſanct (drwy naws y bedd)
i weled llygredd ceuſos.
11 Dangoſi ym lwybr i fyw 'n iawn,
dy fron yw 'r llawn llawenydd,
Cans yn dy nerth, nid yn y llwch,
mae digrifwch tragywydd.

Exaudi Domine iuſtitiam. Pſal. 17.

Achwyn rhag brenin Saul, adangos ei ddiſyngdod yn yr achos.

OClyw gyfiownder Arglwydd mâd,
yſtyr fy nâd i'th grybwyll,
Cluſt ymwrando a'r weddi ſan
ſydd o wefuſau didwyll.
2 Diſgwilia 'marn oddiwrthyt ti,
cans da y gweli 'r vnion:
Profaiſt a gwyddoſt ganol nos
mor ddiddos ydyw 'nghalon.

3 Ban chwiliaiſt fi (da yw dy gof)
ni chefaiſt ynof gamwedd,
Fy mŷſyr mâd na'm meddwl llaes,
na ddoed ymaes o'm dannedd.
4 I ochel cydwaith dynion drwg,
drwy d'air a'th amlwg cyngor,
Fordd y dyn trawſgryf haeſllyd llym,
ſe ddyſgwyd ym ei hepgor.

5 Ond yn dy vnion lwybrau di,
Duw, cynal fi yn waſtad,
Rhag llithro allan o'th iawn kwyl,
Duw diſgwyl fy nghenddeiliad.
6 Galw yr wyf arnad, am dy ſod
yn Dduw parod i wrando,
Goſtwng dy gluſt, a chlyw yn rhodd
fy holl ymadrodd etto.

7 Cyfranna dy ddaionus râd,
(ti rhwn wyt geidwad ffyddlon)
I'r rhai ſy 'n ymroi dan dy law,
rhag broch, a braw y trowſion.
8 Cadw fi'n anwyl rhag eu twyll,
os anwyl canwyll llygad:
Ynghyſgod dy adenydd di,
o cadw fi yn waſtad.

9 Rhag yr annuwiol a'i mawr bwys:
a rhag ſy nghyfiwys elyn,
Y rhai a gais fy enaid i,
gan godi yn fy erbyn.
10 Maent hwy mor dordyn ac mor friâs,
ac yn rhy gâs eu geiriau:
Ac yn rhoi allan ffroſt ar lled,
gan falchâu eu parablau.

11 Mewn

11 Maent hwy yn amgylchu yn ſlin
y lle yr ym ni'n cyniwer,
Ac a'i golygon taa'r llawr
mewn gwg a thramawr hyder.
12 Maent hwy fel llew, dan godi gwrych,
a fai'n chwennych yſglyfaeth:
Neu fel llew ifanc (er i les)
a geiſiai loches hyfaeth.

13 Cyſod Arglwydd, o'i flaen ef ſaf,
dy help a gaf i'm henaid,
A tharo'i lawr â'th gleddyf noeth
yr enwir ſtlamboeth tanbaid.
14 Rhag gwyr dy law, rhag gwyr y byd,
fy'ai rhan i gyd oddiymma,
Gan lenwi eu bolian, a rhoi iw plant
yn fawr eu chwant a'i traha.

15 Minnau mewn myfyr, fel mewn hun,
a welaf lun d'wynebpryd,
A phan ddihunwyf o'r hun hon
y byddaf ddigon hyfryd.

Diligam te. Pſal. 18.

Dafydd yn diolch i Ddaw, am ei orfoledd a'i ſtrubiniaeth, gan ddangos gwrthiau Duw, yn rhoeli hinon: y mae yn prophwydo am Griſt.

O Ior fy ngrym caraf di'n fawr
fy nghreiglawr, twr i'ymwared,
2 Fy Nâf, fy nerth, fy nawdd, fy Nuw,
hwn vw fy holl ymddiried.
3 Pan alwyf ar fy Ior hynod,
i'r hwn mae clod yn gyſion,
Yna i'm cedwir yn ddiau
rhag drygau fy nghaſeion.

4 Goſidion angau o bob tu
oeddynt yn cyrchu i'm herbyn,
A llifodd afonydd y fall
yn ddiball, er fy nychryn.
5 Pan ydoedd ſwyaf ofn y bedd,
a gwaedlyd ddiweidd arnaf,
Ag arfau angau o bob tu,
am cás yn neſu attaf;

6 Yna y gelwais ar fy Ner,
ef o'r vchelder clywodd,
A'm gwaedd a ddaeth hyd gar ei fron,
a thirion y croeſaſodd.
7 Pan ddigiodd Duw, daeth daear gryn,
a ſail pob bryn a ſigloſdd:
A chyffro drwy'r wlad ar ei hyd,
a'r holl ſyd a gynhyrfodd.

8 O'i enau tan, o'i ffroenau tarth,
yn nynas pob parth wybren:
9 A chan gymylau dan ei draed,
du y gwnaed y ſſurfafen.
10 Ac fal yr oedd ein Ior fel hyn,
vwch Cherubyn yn hedeg:
Ac vwch law adenydd y gwynt,
mewn nefol helynt hoywdeg.

11 Mewn dyfroedd a chymylau ſry,
mae'i wely heb ei weled.
12 Ac yn eu gyrru'n genllyſg mân,
a marwor tân i wared.
13 Gyrrodd daranau, dyna'i lef,
gyrrodd o'r nef genaden,

14 Ceallyſg, marwor tân, mellt yn gwau,
fal dyna'i faethau poethion.

15 Diſtrywiwyd dy gas: felly gynt
gan chwythiad gwynt o'th ennau:
Gwaſgeraiſt di y moroedd mawr,
gwelwyd y llawr yn olau.
16 Felly gwnaeth Duw a mi'r vn modd,
anfonodd o'r vchelder,
Ac a'm tynnodd, o'r lle yr oedd
i'm hamgylch ddyfroedd lawer.

17 Fe a'm gwaredodd Duw fal hyn,
oddiwrth fy ngelyn cadarn:
Yn rhydrwm imi am ei fod,
rhoſ finnau glod hyd dydd farn.
18 Safent o'm blaen ni chawn ſfordd rydd
tra ſum yn nydd fy ngoſid:
Ond yr Arglwydd ef oedd i'm dal,
a'm cynal yn fy ngwendid.

19 Fy naf ei hun a'm rhoes yn rhydd,
fe ſu waredydd ynty:
Ac o dea ſerch i mi y gwnaeth,
na bawn i gaeth ond hyny.
20 Yr Arglwydd am gobrwya'n ol,
fy ngwaſtadol gyfiawnder:
Ac yn ol glendid fy nwy law,
tal i'm a ddaw mewn amſer.

21 Cans ceiſiais ffyrdd fy Arglwydd ner,
ni wneuthym hyder ormod,
Na dim ſceler erbyn fy Nuw,
gochelais gyfrvw bechod.
22 Cans ei ddeddfau, maen ger fy mron
a'i hollawl gyfion farnau:
Ac ni rois heibio'r vn or rhai'n,
hwy ynt fyngoelſain innau.

23 Bum berffaith hefyd o'i flaen, ac
ymgedwais rhag byw'n rhyddrwg:
24 A'r Arglwydd gobrwyodd fi'n llawn
yr hyn ſu'n fawn iw olwg.
25 I'r trugarog trugaredd rhoi,
i'r perffaith t'roi berffeithrwydd.
26 A'r glan gwnei lendid, ac i'r tyn,
y byddi gyndyn Arglwydd.

27 Cans mawr yw dy drugaredd di,
gwaredi 'r truan tawel:
Ac a oſtyngi gar dy fron,
rai a golygon vchel.
28 Ti a oleui 'nghanwyll i,
am hynny ti a garaf,
Tydi a droi fy nos yn ddydd,
a'm tywyll ſydd golenaf,

29 Oblegid ynot ti, fy Naf,
y torraf trwy y fyddin:
Ie yn fy Nuw y neidia'n llwyr,
be tros v fagwyr feinin.
30 Yr perffaith ydyw ffordd Duw nef,
a'i air ef ſydd buredig:
Ac i bob dyn yntho a gred
mae'n ſwccled bendigedig.

31 Cans pwy ſydd Dduw? dwedwch yn rhwydd,
pwy ond yr Arglwydd nefol?
A phwy ſydd graig onid ein Duw?
ſef, diſigl yw'n dragwyddol.
32 Duw a'm gwregyſodd i a nerth,
a rhoes ym brydferth lwybrau.

35 Fo roes ty nrhaed at hy-lwyhr da,
gorſeddfa'r vchel famnan.

36 Efe ſy'n dyſgu rhyfel yn'
gan rof grym i'm pawennau:
Fel y torrir bwâ o ddur
yn bryſur rhwng fy mreichiau.
37 Daeth o'th ddaioni hyn i gyd,
i hoiſt darian iechyd ymy:
A'th law ddeau yr wyd im' dwyn,
o'th fwynder yr wyn tyfy.

38 Ehengaiſt ymy lwybrau teg,
i redeg hain gamrau:
Nid oes ynof vn cymal gwan,
ni weggian fy mynyglau.
39 Erlidiais i fy nghas yn llym,
a daethym iw goddiwedd:
Ac ni throis vn cam i'm hol mwy
nes en bod hwy'n gelanedd.

40 Gwnaethym arwynt archollion hyll
fel ſefyll nas gallalant:
Ond trwy amarch iw cig, a'i gwaed,
i lawr dan draed fyrthiaſant.
41 Gwregyſaiſt fi a gwregys nerth,
at wres ac angerth rhyfel:
A'r rhai a ddaeth i'm herbyn i,
a gwympaiſt di'n ddiogel.

42 Fal hyn y gwnaethoſt imi gau
ar warran fy ngelynion,
A'm holl gas a ddifethais i,
rhois hwynt i weiddi digon.
43 Ac er gweiddi ni bu rwy gydol dydd
ni ddoe achubydd attynt,
Er galw'r Arglwydd: ni ddoe neb
a roddai atteb iddynt.

44 Maluriais hwy fel llwch mewn gwynt,
fal dyna helynt efrydd;
Ac mi a'i ſethrais hwynt yn ffrom,
fel pridd neu dom heolydd.
45 Gwaredaiſt fi o law fy nghas,
rhoiſt bawb o'm cwmpas danaf:
Doe rai ni welſent fi er ioed
a llaw, a throed, hyd attaf.

46 Addaw vfydd-dod, ond fo gaid
gan blant eſtroniaid gelwydd:
47 A phlant eſtroniaid twyll a wnant,
ond crynant iw ſtafellydd.
48 Eithr byw yr Arglwydd ar fy mhlaid,
fy nghraig fendigaid hefyd,
Derchafer Duw: yntho ef trig
fy nerth a'm vnig Iechyd.

49 Fy Nuw tra fo a'i nerth i'm dal,
rhoi dial hawdd y gallaf.
A rholi pobloedd: cans ef o
ſydd yn eu trwſo attaf.
50 Fy ngwaredydd, a'm derchafydd,
o chyfyd rhai i'm herbyn,
Wyt ti o Dduw ſ'm dug ar gais
rhag drwg a thrais y gelyn.

51 Am hyn canmolaf di yn rhwydd
o Arglwydd, Dduw y lluoedd:
Canaf dy glod: a hyn ſydd dyſg,
ymyſg yr holl genhedloedd.
52 Duw ſydd yn gwneuthur (o'i ſawr ras)
fawrhad i frenin Dafydd,
Aciw eneiniog ei wellad,
ac iw had yn dragywydd.

Cœli enarrant. Pſal. 19.

Dangos yogoniant Duw yn ei greaduriaid, a'i gyf-ſraith, a'i râs.

DAtgan y nefoedd ſowredd Duw,
yr varhyw gwna'r ſurfaſen.
2 Y dydd i ddydd, a'r nos i nos,
ſy'n dangos cwrs yr wybren.
3 Er nad oes ganthynt air nac iaith,
da y dywaid gwaith Duw hywydd;
Diau nad oes na mor, na thir,
na chlywir eu lleſeydd.

4 Aeth eu ſain hwy drwy yr holl fyd,
a'i geiriau hyd eithafoedd.
Yr haul teg a'i gwmpas ſydd bell,
a'i babell yn y nefoedd.
5 O'r hon y oyfyd ef yn rhod,
fel priod o'i orweddfa.
Iw gwrs cyrch drwy lawenydd mawr
fal cawr yn rhedeg gyrfa.

6 O eithaf hyd eithafoedd nef
y mae ef a'i amgylchiad,
Ac ni all dim (lle rhydd ei dro)
ymguddio o'i oleuad.
7 Dyſg yr Arglwydd ſydd berffaith ddawn
a dry i'r iawn yr enaid,
Felly rhydd ei wir dyſtiolaeth
wybodaeth i'r ffyddloniaid.

8 Deddfau Duw Ion ydynt vnion,
llawenant galon ddiddrwg,
A'i orchymyn ſydd bur diau
a rydd olau i'r golwg.
9 Ofn yr Arglwydd ſydd lân: ac byth
y pery'n ddilyth hyſryd,
Barnau 'r Arglwydd ynt yn wir llawn
i gyd, a chyfiawn hefyd.

10 Mwy deiſyfedig ynt nac aur,
ie na thoethaur lawer,
Melyſach hefyd ynt na'r mel,
ſef dagrau terfel tyner.
11 Cans yothynt dyſgir fi, dy wâs
ar addas a'r vnionder:
A'r holl gamp ſy o'i cadw nhwy,
felly cair gobrwy lawer.

12 Er hynny i gŷd, pwy a all
iawn ddeall ei gamweddau?
O gwna fi'n lân, (a bydd ddiddig)
o'm holl guddiedig feiau.
13 Duw attal feiau rhyfig, chwant,
na thyfant ar fy ngwarthaf:
Yno byddaf wedi 'nglanhau
o'm holl bechodau mwyaf.

14 O Arglwydd, fy mhrynwr a'm nerth,
bydded yn brydferth gennyd.
Fy 'madrodd, pan ddel gar dy fron,
a'm myfyr calon hefyd.

Exaudiat te Dominus. Pſal. 20.

Y bobl yn bendithio eu brenin, ac yn gweddio yn erbyn eu gelynion wrth fynd allan i ryfel.

GWrandawed di yr Arglwydd Ner
pan ddel cyfyngder arnad,

Enw

Enw Duw Iacob, ein Duw ni,
a'th gadwo di yn waſtad.
2 O'i gyſegr rheedyt help a nerth,
a braich o bryſderth Scion:
3 Cofied dy offrwm poeth a'th rodd,
bo'thai'n wrth ſodd ei galon.

4 Rhoed ytty wrth dy fodd dy hun,
dy ddymun a'th addunedd:
Dy fwriad iach a'th arfaeth tau,
a'th weddiau gwrandawed.
5 Yn Enw ein Duw gorfoleddwn
yn hyf, a thodwn faner:
A'th ddeiſi fradau gwnaed yn rhwydd,
yr Arglwydd o'r vchelder.

6 Yr Arglwydd gweryd (felly gwn)
o'i gyſegr drwn ei nelniog:
Gwrendy ei arch, gyrr iddo rym,
yn gyflym ac yn gefnog.
7 Rhai ar gerbydau rhoſt eu pwys,
rhai ar feirch ddwys ymddiried:
Minnau ar enw 'r Arglwydd Duw,
mai hwnuw yw 'n ymwared.

8 Hwy a'mtoeſant a ſyrthiaſant,
yn eu nerth eiſoes ynn:
Codaſom a ſaſaſom ni,
O Ddnw, a thi i'n llwyddo.
9 Cadw ni Arglwydd a'th law gref,
boed brenin y nef dreſom:
Gwrandawed hwnuw arnom ni,
a'n gweddi pan y lleſom.

Domine in virtute. Pſal. xx.

Gorfoledd dros y brenin am orchfygu amryw dyrnaſoedd a elenbedlocdd.

O Arglwydd, yn dy nerth a'th rin,
mae 'r brenin mewn llawenydd:
Ac yn dy iechyd, yr vn wedd,
mae ei orfoledd bennydd.
2 Holl ddeiſyfiad ei galon lân,
iddo yn gyfan dodaiſt:
Cael pob dymuniad wrth ei fodd,
ac o vn rhodd ni phellaiſt.

3 Canys da'r achubaiſt ei fuen ef,
a doniau nef yn gnataf:
Ac ar ei ben, (ddaioms Ion,)
rhoiſt goron anr o'r puraf.
4 Ef a ofynnodd gennyd oes,
a rhoddaiſt hiroes iddo:
A hon dy rodd, dros byth y bydd,
nid a'n dragywydd heibio.

5 I'th iechydwriaeth y mae 'n byw,
a mawr yw ei ogoniant:
Goſodaiſt arno barch a nerth,
a phrydferth yw ei lwyddiant.
6 Rhoiſt dy fendithion vwch pob tawl,
yn rhodd dragwyddawl iddo:
Allewyrch d'wyneb byth a fydd,
yn fawr lawenydd arno.

7 Am fod y brenin yn rhoi 'i gred,
a'i 'mddiried yn yr Arglwydd:
Dan nawdd y Goruchaf tra ſo,
gwn na ddaw iddo dramgwydd.
8 A thydi Arglwydd a'th law lan,
cei allau dy elynion:
Rhag dy ddeheulaw (er a wnant)
ni ddiangant dy gaſcion.

9 Di a'i goſodi 'n mydd dy ddig,
fel ſfwrnais fyrnig danllyd:
Yr Arglwydd iw lid a'i difa,
a'r tân a'i hyſa 'n cabyd.
10 Diwreiddi di eu ffrwyth o'r tir,
a'i had yn wir ni thyccian:
11 Am fwriadu yt ddrwg ddillen,
heb ddwyn i ben mo'i hamcan.

12 Ti a'i goſodi hwy 'r naill du,
a thi a'th lu iw herbyn:
Ac a leſeli dy fwan,
at eu hwyneban cyndyn.
13 Ymddercha dithau f'Arglwydd, gan,
i'th nerth dy hun a'th etfid:
Ninnau a ganwn, o'n rhan ni.
a foli dy gadernid.

Deus, Deus meus. Pſal. xx.

Prophwydoliaeth o ddioddefaint Chriſt, a'i wedii dros yr eglwys, a'i fwyddau tragwyddol, yn brophwyd, yn offeiriad, yn frenin.

DAngos fy Nuw, fy Nuw, a'm grym,
ba achos ym gadewaiſt.
Pell wyd o'm iechyd, ac o nâd
fy 'mloeddiad, llwyr i'm pellaiſt.
2 Fy Nuw 'rwy 'n llefain, tichan heb
roi ym' mor atteb etto,
Bob dydd a nos mae 'nghri 'n ddiffael,
a heb gael mo'm dibuddo.

3 A thi wyd ſanct, ſanct i barhau,
lle daw gweddian 'n waſtad:
A holl dy Iſrael a'i clod,
a'i pwys a'i hyſtod attad.
4 Yno't gobeithiai 'n tadau ni,
a thydi oedd eu bwccled:
Ymddiried ynot, Arglwydd hael,
ac felly cael ymwared.

5 Lleſaſant drwy ymddiried gynt,
da fuoſt iddynt, Arglwydd:
En hachub hwynt a wnaethoſt di
rhag cyni a rhag gwradwydd.
6 Fo'm rhifir innan megis pryf,
nid fel gwr cryf ei arfod:
Fel dirmig dynion, a gwarth gwael,
a thybiant gael en hyſtod.

7 Pawb a'm gwelent, a'm gwatworent,
ac a'm min-gamment heſyd,
Yſgwyd en pennau yn dra hy,
a chwedi hynny dwedyd,
8 Ar yr Arglwydd rhoes bwys a chred,
doed ef iw wared allan,
Os myn ei ollwng ef ar led,
cymered iddo ei hunan.

9 Duw tynnaiſt fi o groth fy mam,
rhoiſt ynof ddinam obaith,
Pan oeddwn i yn ſugno hon,
ac o'i dwy fron am harch vaith.
10 Arnat ti bwriwyd fi o'r bru,
arnat ti bu fy 'mddiried:
Fy Nuw wyt ti o groth fy mam,
ffyddiais yt am fy ngwared.

11 Oddiwrthif fi yn bell na ddos,
tra ſo yn agos ffinder,
I'm cymorth i, gan nad oes neb
a drotho 'i wyneb tyner;

13 Buſtych lawer, a chryſion iawn,
daethant yn llawn i'm gogylch.
A their rw Baſan o bob parth,
yn codi tarth o'm hamgylch.

14 Egorant arnaf ensurhwth
i'm bygwth, fel y llewod,
A faent yn rhuo eiſiau maeth,
o raib yſclyſaeth bared.
15 Fel dwfr rwyf yn diferu'n chwyrn,
a'm heſgyrn, ſigla'r rhei'n nid
Fy nghalon o'm mewn darfa'n llwyr,
fel cwyr a fai yn toddi.

16 Fel priddleſtr mae fy nerth mor ſwrth
ynglyn wrth fy ngorchfanau
Mae fy nhafod, yr wyf mor drwch,
fy nghyfle yw llwch angau.
17 Cans cwn cylchaſant fi, fy Ner,
a chadſa ſceler ddiffaith:
Cloddiaſant fy nwy law a'm traed,
ac felly gwnaed fy artaith.

18 A rhifo fy holl eſgyrn i,
gan gulni hawdd y gallaf,
Maent hwythau'n gweled hynny 'n wych,
bob tro yn edrych arnaf.
19 Rhyngthynt iw myſg y dillad mau
yn rhannau doſbarthaſant.
A hefyd ar fy mrhiſ-wiſc i
coel brenni a fwriaſant.

20 Tithau fy nerth a'm hargiwydd da,
nac ymbella oddiwrthy,
O bryſia, tydi yw fy mhorth,
a thyr'd a chymorth ymy.
21 O dyr'd, rac achub yr oes fau
rhag ofn y cleddau ſfyrnig,
A gwared o feddiant y ci
fy enaid i ſy'n vnig.

22 Ymddiffyn firhag y llew glwth,
dwg o'i ſafn rhwth fy enaid,
Achub a gwrandoſi yn chwyrn
rhag cyrn yr vnicorniaid.
23 Mynega ſinnau d'enw yn bur
i'm brodur yn yr orſedd.
Lle mwya'r gynulleidfa lân,
dy glod a wna'n gyſanedd.

24 Hâd Iaco ac Iſrael, chwychwi
rhai ych yn ofni'r Arglwydd,
Drwy ofn y rhowch iddo foliant,
a rhowch ogoniant ebrwydd.
25 Cans ni'ch llyſodd, ni'ch dirmygodd,
ni chuddiodd ei wynebpryd,
Eithr gwrandawodd weddi y gwan,
a'i duchan yn ei adfyd.

26 Honot ti bydd, ac i ti gwedd
mewn aml orſedd fy moliant.
I Dduw rhof fy addunedau'n llon
gar bron y rhai a'i hofnant.
27 Diwelli'r tlodion: a'r rhai
a geiſiai ar yr Arglwydd
A'i molant ef, ſo gaiff (gwir yw)
eich enaid fyw'n dragywydd.

28 Trigolion byd a dront yn rhwydd
ar yr Arglwydd pan gofiant:
A holl dylwythau'r ddaear hon
dônt gar ei fron, ymgrymant.

29 Cans yr Arglwydd biau'r dyrnas,
a holl gwmpas y bydoedd:
Ac vwch eu llawr ef vnig fydd
ben llywydd y cenhedloedd.

30 Y cyfoethogion a fwytâant,
addolant yn eu gwnfyd:
Rhai a ânt i'r llwch gar ei fron,
a rhai, braint meirwon hefyd.
31 Y rhai'n oll a'i hâd, yn vn fryd
gwnânt iddo gyd waſanaeth:
A'r rhai'n i'r Arglwydd drwy'r holl dir
a rifir yn genhedlaeth.

32 Dont, dangoſant ei vniondeb
y rhai ſydd heb eu geni:
Hyn a addawodd, ef a'i gwnaeth,
hynny a ddaeth o ddifri.

Dominus regit me. Pſal. 23

Gobaith yn naioſ Duw.

1 YR Arglwydd yw fy mugail clau,
ni âd byth eiſiau arnaf:
2 Mi a gâf orwedd mewn perſa frâs,
ar lan dwfr gloywlas araf.
3 Fe goledd f'enaid, ac a'm dwg
rhyd llwybrau diddrwg cyſan,
Er mwyn ei enw mawr di lys
fo'm tywys ar yr vaion.

4 Pe rhodiwn (nid ofnwn am hyn)
Yn nyffryn cyſgod angau,
Wyd gyda mi, a'th nerth, a'th ffon,
ond tirion ydyw'r arfau?
5 Goſodaiſt fy mwrdd i yn frâs,
lle'r oedd fy nghâs yn gweled:
Olew i'm pen, a chwppan llawn,
datonus iawn fu'r weithred.

6 O'th nawdd y daw y doniau hyn
i'm canlyn byth yn hylwydd:
A minnau a breſwaliaf byth
a'm nyth yn nhy yr Arglwydd.

Domini eſt terra. Pſal. 24.

Clod i'r tabernacl, a dangos fod eglwys Ddaw yma yn gyffelyb i'r eglwys uchod, a propwyda am Ieruſalem, cyneddfau y rhai a fydd cyfran o'r nefoedd.

1 YR Arglwydd piau'r ddaiar lawr
a'i llawnder mawr ſy'n eiddo:
Yr Arglwydd biau yr holl fyd,
a'r bobl i gyd ſydd ynddo.
2 Cans fo roes ei ſail hi a'i gwedd,
yn rhyſedd vwch y moroedd:
Ac a'i goſododd hi yn lân
yn driglau vwch llif-ddyfroedd.

3 Er hynt pwy a ddringa yn hy
i gyſſegr fry yr Arglwydd?
A phwy a ſaif, a theilwng wedd,
yngorſedd ei ſanctaidd rwydd?
4 Dyn a llaw lân, a meddwl da,
ac yn ddidraha ei enaid,
Diorwag, ac ni rees vn tro
er twyllo 'i gyfneſaiaid.

5 Gan yr Arglwydd y caiffhwn wlith
ei raſlawn ſendith helaeth,

A chyfiawnder i hob cyfryw
gan Dduw yr iechydwriaeth.
6 Hon ſy gan ddaw'n genhedlaeth gteſ,
a'i ceiſiant ei yn eſmo,
A geiſiant d'wyneb, dyma eu maeth,
ſef gwir genhedlaeth Iago.

7 Derchefwch chwi byrth eich pennau,
a chwitham ddorau bythol,
Cans brenin mawr daw i'ch mewn chwi,
ſef pen bri gogoneddol.
8 Pwy yw'r brenin hwn gogoneddi?
Arglwydd rhyfedd ei allu:
Yr Arglwydd yw, cyfion ei farn,
a chadarn i ryfelu.

9 Derchefwch chwi byrth ych pennau,
ehengwch ddorau bythol:
Cans brenin mawr daw i'ch mewn chwi
teyrn o fri gogonol.
10 Pwy meddwch ydyw'r brenin hwn,
a gofiwn ei ogoniant?
Ior y lluoedd yw, brenin hedd,
a gogoneddi, a ffyniant.

Ad te Domine. Pſal. 25.

Dafydd yn ei drallod yn cydnabod ei fai, a'i fod yn haeddu coſpedigaeth: a thrwy amryw fyfyrdod yſprydol, yn tari edifeirwch, a gobaith, ac yn rhoi diolch.

F' Arglwydd derchefais ſ' enaid i
hyd attad ti yn vnion.
2 Fy Nuw, fy ngobaith, gwarth ni châ,
na lawenhâ 'ngelynion:
3 Sawl a obeithiant ynot ti,
y rhei'ni ni wradwyddir,
Gwarth i'r rhai a wnel am i ham
ryw dwyll neu gam yn ddihir.

4 Arglwydd dangos ym' dy ffordd di,
a phâr i mi ei deall:
Dyſg ac arwain fi yr vn wedd
yn dy wirioned diball.
5 Cans tydi ydwyd Dduw ſy maeth,
a'm iechydwriaeth vnig.
Dy ddiſgwyl yr wyf rhyd y dydd,
a hynny fydd i'm diddig.

6 O cofia dy nawdd a'th ſerch di,
a'th fawr doſturi Arglwydd,
Cofia fod ynot ti eriocd,
lawn ddioed drugarogrwydd.
7 Na chofia yr enwiredd mau,
na llwybrau fy ieuenctyd:
Ond Arglwydd, coffa fy nghur i
er dy ddaioni hyfryd.

8 Yr Arglwydd ſydd vnion a da,
a'i ffyrdd ym noddfa ydynt:
Fe arwain, (ſel y mae yn rhaid)
y pechaduriaid ynthynt.
9 Fe ddyſg ei lwybrau mewn barn lawn,
i'r rhai vfyddiawn yſtig.
Hyddyſg yw ei ffyrdd i bob rhai
a fyddai oſtyngedig.

10 I'r ſawl a gatwo ddeddfau'r Ion,
a'i vnion dyſtiolaethau,
Gwirioned, a thrugaredd fydd
ei lywydd yn ei lwybrau.
11 Er mwyn dy enw (o Arglwydd mau
Duw maddau fy enwiredd,
Cans ſy nhoſeddiad i mawr yw,
mwy ydyw dy drugaredd.

12 Mae, pa ryw wr yn ein myſg ni
ſydd yn pur ofni'r Arglwydd?
Fe ddengys y ffordd iddaw fo,
hon a ddewiſo'n ebrwydd.
13 O hyn y caiff fy enaid cu
le i letteu'n eſmwyth:
A'r holl ddaear hon a'i gwellâd,
a gânt ei hâd a'i dylwyth.

14 Ei holl ddirgelwch a ddyſg ſo,
i'r ſawl a ofno'r Arglwydd:
Ac oi' holl gyfanneddau glân,
eſea'i gwna'n gyfarwydd.
15 Tneddu'r wyf fy Arglwydd mâd,
yn waſtad â'm galygon:
Cans ef yn vnic, (yn ddi oed)
rhydd fy mau droed yn rhyddion.

16 Tro attaf, dod y'm nawdd diddig,
cans vnic wyf, a rhydlawd.
17 Gofidiau 'nghalon ynt ar led,
Duw gwared fi o'm nychdawd.
18 Duw, gwel fy mlinder, a'm poen fawr,
a maude'n nawr fy mhechod:
19 Gwel fy ngelynion a amlhânt,
ac a'm caſant yn ormod.

20 Cadw ſ' enaid, ac achub fi,
na wnel o'r rheini 'm wradwydd:
Rhois fy mhwys arnat ti fy Nâf,
a rhodiaf mewn perffeithrwydd.
21 Cadwed fi fy vniondeb maith,
cans rhois fy ngobaith ynod.
22 Duw, cadw di holl Iſrael,
gwared, a gwel ei dralliod.

Indica me Domine. Pſal. 26.

Y mae Dafydd yn dangos ei ddiniweidrwydd: ac y ddangos nâd ffug yw ei weddi, mae ſe yn crio yn erbyn y rhai ſydd yn arfer ffug ſancteiddrwydd, ſef eielynion.

BArn fi (o Dduw) a chlyw fy llais,
mi a rodiais mewn perffeithrwydd:
Ac ni lithraf, am ym roi 'mhwys,
yn llownddwys ar yr Arglwydd.
2 Prawf di fy muched Arglwydd ddâ,
a hola dull fy mywyd?
A mauwl chwilia 'r galon fan,
a phrawf f' arennau hefyd.

3 O flaen fy llygaid, wyf ar led
yn gweled dy drugaredd:
Gwnaeth dalar hynny ar bob tro,
y'm rodio i'th wirioned.
4 Nid cyd eiſtedd gydâ gwaged,
neu goegwyr yn llawn malais:
5 Câs gennif bob annuwiol rith,
ac yn eu plith ni eſteddais.

6 Mi olchaf fy nwy law yn lân,
cans felly byddan, ſ' Arglwydd,
Ac a dneddaf tua 'th gor,
ac allor dy ſanctaiddrwydd.
7 Y modd hyn teilwng yw i mi,
luoſogi dy feliant:
Sef, addas i mi ſod yn lân,
i ddatcan dy ogoniant,

8 Arglwydd cerais drigfan dy dy,
lle'r ery 'dy anrhydedd:
9 N'âd ſ' enaid i a'm hoes ynghyd
â'r gwaedlyd llawn enwiredd.
10 Eu dwylaw hwynt ſy ſceler iawn,
y maent yn llawn maleiſian.
A dehau law yr holl rai hyn,
ſy'n arfer derbyn gwobrau.

11 Minnau'n ddiniwed, (ſelly gwedd)
ac mewn gwiriondedd rhodiaf:
Gwared fi drwy dy ymgeledd,
cymer drugaredd arnaf.
12 Fe ſaif ſy nthoedi ar yr iawn,
ni ſyſi o'r vniawn droedfedd:
Mi a'th glodforaf, Arglwydd da,
lle bytho mwya'r orſedd.

Dominus illuminatio. Pſal. 27.

Ffydd Dafydd tuag at Ddaw, tra ofnſi arno fid allan o'r orſedd: a'i gyſur i bawb yn eu blinder.

YR Arglwydd yw ſy ngolau'gyd,
a'm iechyd: rhag pwy'r ofnaf?
Yr Arglwydd yw nerth fo'es: am hyn,
rhag pwy doe ddychryn arnai?
2 Pan ddaeth rhai anfad, ſef ſy nghas,
o'm ewmpas er ſy llyngcu,
Llithraſant a chwympaſant hwy,
ni ddaethant nwy i fynu.

3 Ni ddoe ofn ar fy nghalon gu,
pe cyrchai llu i'm herbyn:
Neu pe codai gâd y modd hwn,
mi ni wanfyddiwn ronyn.
4 Vn arch a erchais ar Dduw nâf,
a hynny a archaf etto:
Cael dyfod i dy 'r Arglwydd glân,
a bod a'm trigfan yntho:

I gael ymweled a'i Demi deg,
a hyſryd ofteg ynthi
Holl ddyddiau ſ' enioes: ſef wyf gaeth
o fawr hiraeth am dani.
5 Cans y dydd drwg ſo'n cudd eſe
iw Babell neu ddirgelfa:
Iw breſwylfod, ſel mewn craig gref,
caf gantho ef orphwyſfa.

6 Bellach fo'm codir vwch fy nghâs,
ſydd mewn galanas ymy:
Aberthaf, caraf, mola'r Ion
yn ffyddlon byth am hynny.
7 Gwrando arnaf fy Arglwydd byw,
bryſsia a chlyw fy oernad:
Trugarhâ wrthif, gwyl fy nghlwyf,
y pryd y galwyf arnad.

8 Fel hyn mae 'nghalon o'm mewn i
yn holi ac yn atteb,
Ceiſiwch fy wyneb ar bob tro:
fy Nuw rwy 'n ceiſio d'wyneb.
9 Na chudd d'wyneb, na lys dy wâs,
fy mhorth a'm vrddas fuoſt:
Duw fy iechyd na wrthod fi,
o paid a ſorri'n rhydoſt.

10 O gwrthyd fi fy nhâd a'm mam
a'm dinam gyfneſeiſiaid:
Gweddia'r Arglwydd, ef er hyn
e'i râs a dderbyn fenaid.
11 Duw dyſg i mi dy ffordd yn rhwydd,
o herwydd fy ngelynion,
Ac arwain fio'th nawddol râd
yn waſtad ar yr vnion.

12 Ac na ddyro fi, er dy râs,
wrth fodd yr atcas elyn,
Cans ceiſiodd fy'nghaſcion mau
dyſtion gan yn fyerbyn.
13 Oni bai gredu honof fi,
bum wrth fron torri 'nghalon,
Y cawn i weled da Duw 'n rhâd
o fewn gwlâd y rhai bywion.

14 Diſgwyl di ar yr Arglwydd da,
ymwrola dy galon:
Ef a rydd nerth i'th galon di,
os iddo credi'n ffyddlon.

Ad te Domine. Pſal. 28.

Gweddi troſto ei hun, yn erbyn rhai trahaus a Dduw a dync a bendithio'r eglwyſ.

ATtad (Ion fy nerth) y rhoſ lef,
Duw nef na fydd di fyddar:
Os tewy, rhag fy mynd mor driſt,
a bod mewn ciſt dan ddaiar.
2 O Arglwydd, erglyw fy llais i,
a derbyn weddi bryddaidd:
Pan gottwyf fy nwy law o bell,
Duw, tua'th gaſell ſanctaidd.

3 Ac na ddaroſtwng fi, fy ior,
dan ddiwylo'r annwolion
Y rhai ſy'n arwain minau mel,
a rhyſel yn eu calon.
4 Yn ol bwriad eu calon gau,
a'r twyll ddyfeiſiau eiddynt,
Yn ol eu drwg weithredoedd hwy,
Duw tâl eu gobrwy iddynt.

5 Am na 'ſtyriant weithredoedd Duw,
eſa wna ddiſtryw arnynt:
Am na welent ei wyrth a'i râd,
ni wna adeilad honynt.
6 Bendigaid fytho'r Arglwydd nef,
ſe glybu lef fy ngweddi.
7 Yr Arglwydd yw fy nerth, a'm rhan,
a'm tarian, a'm daloni.

Ymddiriedais iddo am borth,
a chefais gymorth gantho.
Minnau o'm calon, drwy ſawr clwantf
a ganaf foliant iddo.
8 Yr Arglwydd ſydd nerth i bob rhai
a ymddiriedai 'n hylyn:
A'i eneiniog ef a ſydd maeth,
ac iechydwriaeth iddyn.

9 Gwared dy bobl dy hun yn dda,
bendithia d'etifeddiaeth.
Bwyda, cyfod hwy, a'm ben hyn
dod iddyn dragwyddolfaeth.

Aſſerte Domino. Pſal. 29.

Erchi i gedyrn gydnabod er Arglwydd ei fod yn hollalluog: a dwyn y taranau a'i nerthoedd eraill, i arwyddo hynny.

RHowch i'r Arglwydd, a rhowch yn chwyrn,
chwi blant y cedyrn, foliant:
Cydnabyddwch ei barch, a'i nerth,
mor brydferth, a'i ogoniant.
2 Rhoddwch i enw yr Arglwydd glod,
heborfod mwy mo'ch cymmell,
Addolwch Arglwydd yr holl fyd:
mor hyfryd yw ei Babell!

3 Llais yr Arglwydd ſydd vwch dyfroedd,
Duw cryf pair floedd y daran,

Vwch dyfroedd lawer mae ei drwn,
nid yw ei ſwn ef ſychan.
4 Llais yr Arglwydd, pan ſytho llym,
a ddengys rym a chyffro:
A llais yr Arglwydd a ſydd dwys,
fel y bo cymwys gantho.

5 Llais yr Arglwydd a dyr yn ſûn
y Cedrwydd hirlân vrion,
Yr Arglwydd a dyr yn yſnwydd,
y Cedrwydd o Libânon.
6 Fel llwdn vnicorn mae llon
fe wna'i Libanon lammu,
7 A Sirion oll: llais tân lor glân
a wna'i fflam dân wafgaru.

8 Llais yr Arglwydd, drwy ddyrys lyn,
a godai ddychryn eres.
Yr Arglwydd a wna ddychryn ſtwch
drwy holl ani-lwch Cades.
9 Llais yr Arglwydd y pîn 'r glod,
pair i'r ewigod lyfnnu
Dinoetha goed: iw demlawn yw
i bob rhyw ei foliannu.

10 Yr Arglwydd gynt yn bennaeth oedd,
ar y lliſ-ddyfroedd cethrin:
Yr Arglwydd fu, ef ettó ſydd,
ac byth a fydd yn frenin.
11 Yr Arglwydd a rydd iw bobl nerth,
drwy brydferth gyfaneddwch.
Yr Arglwydd a rydd ei bobl ymhlith
ei ſendith, a hir heddwch.

Exaltabo te Domine. Pſal. 30.

Dafydd cyn cyſegru ei dŷ i Ddûw a aeth yn glaf, ac wedi mynd yn iach mae ſi yn diolch i Ddûw, gan ddangos i eraill ſonis grugaredd Duw: addunedi i ſod yn ddiolchgar.

FArglwydd mi a'th fawrygaf di,
cans myfi a ddyrchefaiſt,
A'm gelynion i yn llawen.
vwchlaw fy mhen ni pheraiſt.
2 Fy Nuw, pan lefais arnat ti
y rhoddaiſt i mi iechyd.
3 Cedwaiſt fy enaid rhag y bedd,
a rhag diwedd anhyſtryd

4 Cenwch i'r Ion chwi ei holl ſainct,
a maint yw gwrthiau'r Arglwydd;
A chlodforwch ef gar ei fron:
drwy gofion o'i ſancteiddrwydd.
5 Ennyd fechan y ſai'n ei ddig,
o gael i fodd trig bywyd:
Heno bryd nawn wy lo ſain fydd,
y borau ddydd daw iechyd.

6 Dywedais yn fy llwyddiant hir,
nim' ſyſlir yn dragywydd:
O'th ddaioni dechreiſt, Ddûw Ner,
ſail cryfder yn fy mynydd.
7 Cuddiaiſt dy wyneb enyd awr,
a blinder mawr a gefaiſt.
8 Arnad (o Arglwydd) drwy lef ddîr,
fy Arglwydd, i'r ymbiliais.

9 Pa ſudd (o Ddûw) ſydd yn fy ngwaed,
pan ſwyf dan drapd yngorwedd?
A phwy a gân yt' yn y llawr,
dy glod a'th fawr wirioned?
10 Clyw fi Arglwydd, a thrugarhâ,
dod gymorth da i'm bywyd,

11 Canys yn rhâd y troiſt fy mâr,
a'm galar, yn llawenyd:

Am ytty ddatted fy ſachgrŷs,
rhoiſt wregys o lawenydd:
12 Molafa chanaf, â'm tafod,
i'm Arglwydd glod dragywydd.

In te Domine ſperaui. Pſal. 31.

Dafydd gwedi diange o berygleu, yn dangos beth oedd ei fyfyrdod ef a'i ffydd pan oedd gaethaf arno: parod ddaioni Duw i'r ſawl a'i hofnant. Cyngor i'r ffyddloniaid i ymddiried yn Nuw en hymwaredydd.

MI a'm ddiriedais ynod Ner,
fel na'm gwradd wydder bythoedd:
Duw o'th gyfiownder gwared fi,
a chlyw fy nghri hyd neſoedd.
2 Gogwydd dy gluſt attaf ar frys.
o'th nefol lys i wared,
3 A bydd ym' yn graig gadarn ſiwr,
yn dy a thwr i'm gwared.

4 Sef fy'nghraig wyd, a'm caſtell cryf,
wyſ ſinnau hyſ o'th fowredd.
Er mwyn dy enw tywys fi,
ac atwain i drugaredd.
5 A thynn fy ſi o'r rhwydd i'r lann,
a roeſan er fy magin:
Cans fy holl nerth ſydd anot ti,
da gelly fy ngwaredu.

6 Dodaf fy yſpryd yn dy law,
ac âf gar llaw i orwedd,
Da y gwaredaiſt fi yn fywt
(o Arglwydd Ddûw 'r gwirioned)
7 Llwyr y caſeis y neb a fâg,
iw galon orwag a'hwydd,
Ac mi a oſodais yn llwyr faith
fy ngobaith yn yr Arglwydd.

8 Mi a'm hyfrydaf ynot ti,
canſnoſt fi mewn amſer,
Ac adnabuoſt, wrth fy rhaid,
fy enaid mewn cyfyngder.
9 Llawen fyddaf ſinnau am hyn,
i'm gelyn ni'm gwarcheiſt:
Eithr fy nrhaed i yn eang ryddâ
da beunydd y ſefydlaiſt.

10 O dangos dy drugaredd Ddûw,
cans cyſyng ydyw arnaf,
Fy lygaid, f'enaid, a'm bol ſydd
yn dioddef cyſtydd gwaelaf.
11 Fy mywyd ym' gwir ofid oedd,
fy holl ſynyddoedd, blinion,
12 Fy nerth a ballodd o'm drwg cynt,
a'm eſgyrn ydynt bydron.

13 A gwatwor i'm gelynion wyf,
ſy nghydblwyf a'm gwatworent:
Fy holl gym'dogion, a pheb dyn,
gan ddychryn a'm gochelent.
14 Fe a'm gollyngwyd i dros goſ,
fal marw a fo eſgeulus:
A hawdd yw hepgor y lleſtr twn,
o byddai hwn drwg flaſus.

15 Cans clywais ogan llawer dyn,
o'm dantu, dychryn oc loes:

Rwy

Gwy a'mgyngherent a'r bob twyn,
bwriadent ddwyn ſy einioes.
16 Ond yn ſy ngobaith (Arglwydd byw)
y dwedais ſy Nuw ydwyd,
Y mae ſ'amſeroedd a'r dy law,
nid oes na braw nac arſwyd.

17 Dyred a gwared ſi dy wâs,
oddiwrth ſy nghâs a'm herlid.
18 A dangos d'wyneb ym'roth râd,
rhag brâd y thai ſy'm hymlid.
19 O Arglwydd, na wradwydder ſi
a rois ſy ngweddi arnad:
Ond i'r annuwiol gwarth a wedd,
yn ſud i'r bedd o lygriad.

20 Cae gelwyddog wefuſau y rhai 'n
y ſydd yn darſtain craſder,
O ddiyſtyrwch, a thor tynn,
yn erbyn y cyſiawnder.
21 O mor fawr yw dy râd di-drai,
a roiſt i'r rhai a'th ofnant!
Cai o flaen meibion dynion glod,
ac ynod ymddiriedant.

22 Oddiwrth ſythſeilchion (o'th flaen di)
y cnddi hwynt yn ddirgel:
Cuddi yn dda i'r babell dau
rhag ſenn tafodau vchel.
23 Mi a fendigaf Ddnw yn hawdd:
dangoſawdd y'm ei gariad,
A gwnaeth ryſeddod dros ei was,
mewn cadarn ddinas gaead.

24 Ofnais i gynt o'm gobaith drwg
ſy nrhoi o'th olwg allan:
25 Eithyr pan lefais arnat ti
y clywaiſt ſi yn fuan.
26 O cerwch Dduw ei holl ſainct eſ,
da y clyw lef ffyddloniaid:
Ac eſ a dâl yn helaeth iawn,
i'r beilch anghyfiawn tanbaid.

27 Cymmerwch gyſur yn Nuw Ion,
eſ a rydd galon ynoch:
Ac os gobeithiwch ynddo eſ,
ei law yn gref bydd droſoch.

Beati quorum. Pſal. 32.

Dedwyddwch y ſawl y maddeuwyd eu pechodau: cyfaddef ei bechodau y mae, a chael maddeuant: cynghor i'r annuwiol i wellau, ac i'r duwiol i orfoleddu.

Y Sawl ſy deilwng, gwyn ei fyd,
drwy faddei gyd ei droſedd,
Ac y cyſgodwyd ei holl fai,
a'i bechod, a'i anwireddd.
2 A'r dyn (a gwnſyd Duw a'i llwydd)
ni chyfrif'r Arglwydd iddo
Me'i gamweddau: yr hwn ni châd
dim twyll dichellfrâd yntho.

3 Minnau, tra celwn i ſy mai,
yn hen yr ai 'mhibellion:
A thrwy ſy rhuad i bob dydd,
cyſtuddio y bydd ſy nghalon.
4 Dy law dithau, y dydd a'r nos,
ſydd drom drwy achos arnaf:
Troi ireidd-dra ſy eſgyrn mer
ſel ſychder y gorphennaf.

5 Yna y troiſ innau at gaiſ,
addefais ſy anwireddd:
6 Tyſt yn ſy erbyn ſy hun fum,
maddeuaiſt y'm ſy nghamweddd.
7 Amſerol weddiau am hyn,
a rydd pob glanddyn arnad:
Rhag ofn mewn ffrydau dyfroedd maith
na chaer mo'r daith hyd attad.

8 Rhyw loches gadarn wyd i mi,
rhag ing i'm cedwi 'n ffyddlon:
Amgylchyni ſy fi ar led,
â cherdd ymwared gyſon.
9 Dithau (o ddyn) dyſg geni fi
y ffordd y rhodi 'n waſtad,
Mi a'th gynghoraf di rhag drwg,
y mae ſy ngolwg arnad.

10 Fel y march neu y ſul na fydd,
y rhai y ſydd heb ddeall:
Mae yn rhaid genfa neu ffrwyn den,
i ddal eu pen yn waſtad:
11 Caiff annuwolion, a wnant gam,
fawr ofid am eu traha:
A ffyddloniaid Duw, da y gwedd,
trugaredd a'i cylchyna.

12 Chwithau 'r cyſion yn dirion ewch,
a llawenhewch yn hylwydd,
A phob calon ſydd vnion ſyth,
clodforwch ſyth yr Arglwydd.

Exultate iuſti. Pſal. 33.

Mae yn annog y duwiol i fod yn ddiolchgar i Dduw am ei amryw ddaioni; gan ddangos na ell vn creadur gadw dyn, ond daioni Duw.

PA rai bynnag, yn Nuw yr Ion,
ſy gyfion, llawenychwch:
I bawb y ſydd yn iawn yn byw
gweddus yw diolchgarwch.
2 A thannau telyn molwch eſ,
rhowch hyd y nef ogoniant:
Ar y nabyl gywair ei thon,
ac ar y gyſon ddectant.

3 Cenwch i'r Ion fawl a mawrhâd,
wiw gerdd o ganiad newydd:
Cenwch iddo yn llafar glod,
bid parod eich lleferydd.
4 Am mai vnion ydyw ei air,
ffyddlon y cair ei weithred.
5 Cyfiownder a barn eſ a'i câr,
a'r ddaiar llawn o'i noddeb.

6 Gair yr Arglwydd a wnaeth y nef,
a'i Yſpryd eſ eu lluoedd:
7 Caſclai eſe yn ghyd y mor,
a'i dryſor yw 'r dyfnderoedd.
8 Yr holl ddaiar ofned ein Duw,
a phob dyn byw a'i preſwyl:
9 Ei arch a faiſ, a'i air a fydd,
a hynny ſydd i'w ddiſgwyl.

10 Eſ a ddirymmodd, (ſy Nuw Ior)
holl gyngor y cenhedloedd:
A thrwy lyſiant gwnai yn ddi rym,
amcanion llym y bobloedd.
11 Ond ei gyngor eſ oddi fry,
a bery 'n dragwyddoliaeth:
A'i galonſtyd eſe ei hun,
ywch para yn genhedlaeth.

18 A phob ennhedloedd, dedwydd ynt,
os Duw iddynt ſydd Arglwydd:
A'i ethelion, efe a'i gwnaeth
yn etifeddiaeth hyfrydd.
13 O'r nefoedd fry yr edrych Duw,
ar lwybrau pob rhyw ddynion.
Ac o'i breſtwylfa edrych ar,
y ddaiar a'i thrigolion.

14 Yr hwn a luniodd galon dyn,
a edwyn ei weithredoedd:
15 Ac ni chedwir yn bydol gun,
o'i nerth ei han na'i luoedd.
16 A pheth palledig ydyw march,
i gael parch ac ymwared:
Ac ni all achub o law 'r Ner,
mo'i farchog er ei gryfed.

17 Wele lawn olwg Duw, a'i wawl,
maent ar y ſawl a'i hofno:
A'i drugaredd ef ſydd ar lled,
i'r ſawl a'mddiried yntho.
18 Er mwyn gwared, pan fo yn rhaid,
rhag angau enaid adyn:
Ac i borthi y tlawd yn glau,
rhag eiſau, a rhag newyn:

19 Ein henaid gan yr Arglwydd hael,
ſy'n diſgwyl cael ei bywyd:
Efe a byrth ein henaid gwan,
efe yw'n tarian hefyd.
20 Sef yn vnig yn Nuw yr Ion,
mae 'n calon yn llawenu:
Ac yn ei Enw ſanctaidd ef.
mae hon yn gref yn credu.

21 Duw dy drugared i dod i ni,
ſef ynot ti y credwn:
Dy drugaredd a'th nawdd i'n dod,
Cans ynod ymddiriedwn.

Benedicam Domino. Pſal. 34.

Dafydd wedi diange rhag Achis, yn moli Duw, drwy roi addyſg i ymddiried yn Nuw.

DIolchaf fi â chalon rwydd,
i'r Arglwydd bob amſeran:
Ei foliant ef, a'i wir fawrhâd,
ſy'n waſtad yn fy ngenau.
2 Fy enaid ſydd yn boſtio'n rhwydd,
o'm Harglwydd, ac o'm perchen:
A phob diſalch hynny a glyw,
ac a ſydd byw yn llawen.

3 Molwch fy Arglwydd gyd â mi,
cydfolwn ni ei enw ef:
4 Criais arno yn fy ofn caeth,
a gwrando wnaeth fy ngllef.
5 Y ſawl a edrych arno ef,
â llewych nef eglurir:
Ni wradwyddir o honynt neb,
a'i hwyneb ni chwilyddir.

6 Wele, y truan a roes lef,
a Duw o'r nef yn gwrando
A'i gwaredodd ef o'i holl ddrwg,
a'i waedd oedd amlwg iddo.
7 Angel ein Duw a dry yn gylch,
o amgylch pawb a'i hofnant:
Ceidw ef hwynt: a llawer gwell
na chaſtell yw cngwarant:

8 O proſwch, gwelwch, ddaeth yw,
yr Arglwydd byw i'r eiddo:
A gwyn ei fyd pob dyn a gred,
roi ei ymddiried yntho.
9 Ofnwch Ddaw ei holl ſainc (heb gel)
a'i gwnel ni bydd pall arnyn:
10 Nag eiſiau dim ſydd dda: er bod,
ar gnawon llewod newyn.

11 Chwychwi feibion dynwch yn nes,
gwrandewch hanes yſtyriol.
Dowch a dyſgaf i chwi yn rhwydd,
ofni yr Arglwydd nefol.
12 Y ſawl a chwennych fywyd hir,
a gweled gwir ddaioni:
Cae dy enau rhag drwg di bwyll,
a'th ſain rhag twyll a gwegi.

13 Gwrthod ddrwg, gwna dda: a chais hedd,
hon hyd y diwedd dylyn:
A chadw 'r heddwch wedi ei chael,
ſal dyna ddiwael deſtyn.
14 Y mae yr Arglwydd a'i olwg
ar y dyn dlddrwg cyſion:
A'i gluſtian ei o'i lawn wir ſodds
egorodd i'r rhai gwirion.

15 Wyneb yr Ion a'i guwch ſy dynn,
yn erbyn gweithwyr diffaith:
Y coffa o honynt ef a'i tyrr;
ar fyrr o'r ddaiar ymaith,
16 Hawdd y clybu ſy Naf o'r nef,
leferydd llef y cyſion:
A thra buan (o'i râd a'i rodd)
y tynnodd o'i trallodion.

17 Agos iawn yw ein Duw at gur
y galon bur ddrylliedig:
A da y ceidw ef bob pryd
yr yſpryd cyſtuddiedig.
18 Trwch, ie ac aſluyddiannus iawn,
a fydd gwr cyfiawn weithiau:
Ei ddrygau oll, Duw oddi fry
a'i tyn, a'i try i'r goran.

19 Ceidw ei eſgyrn ef ei hun,
o honynt yn ni ddryllir:
A drwg a laddo y drwg was,
â ſtrwyth ei gas y lleddir.
20 Eithr holl waſnaethwyr Duw ei hun,
yr Arglwydd gun a'i gwared:
I'r ſawl a'mddiried yntho ef,
ni all llaw gref mo'r niwed.

Iudica me Domine. Pſal. 35.

Dafydd yn gweddio am ddial ar weiſionhwyr Saul, y rhai a'i herlidient; a thros ei gyſeillion ef. Ac yn addaw moli Duw yn dragywydd.

PLeidia (o Arglwydd) yn fy hawl,
â'r ſawl a dery'n ferbyn:
Lle 'r ymryſonant â myſi,
ymwana di â'r gelyn.
2 Mae dy gymorth? o moes ei gael,
ymafael yn y tarian:
O cyſod cais dy aſtalch gron,
a dwg dy waywffon allan.

3 Argana ar y rhai ſy ar gam,
i'm herlid am fy mywyd:
Wrth fy enaid, dywaid fel hyn,
fy fi a fynn yt'iechyd.

4 Gwarth

4 Gwaeth, a gwradwydd a ſo i bob gradd,
a geiſio ladd ſy enaid:
A thrwy gywilydd troed iw hol
y ffals niweidiol gablaid.

5 Fel yr vs o flaen gwynt y bon',
Angel yr Ion i'w chwalu:
6 A rhyd ffordd dywyll lithrig lefn,
a hwu wrth geſn iw gyrru.
7 Cloddio pwll, a cuddio y rhwyd,
a wnaethbwyd ym heb achos:
Heb achlyſur, maglau a wnaid
i'm henaid yn y cyſnos.

8 O deued, cwymped yn ei rwyd,
yr hon a guddiwd allan:
Syrthied a glyned iw delm rwyll,
a'i drapp o'i dwyll ei hunan.
9 Eithr am fy enaid i (Amen)
bid llawen yn yr Arglwydd:
Fe a fydd hyfryd gantho hyn,
lle daw i'r gelyn afiwydd.

10 O Arglwydd dywaid fi eſgyrn i,
pwy ſydd a thi yn gyfiwr?
Rhag ei drech yn gwared y gwan,
a'r truan rhag ei'ſpeiliwr.
11 Tyſtion gau a godent yn llym,
a holent ym beth anſad:
12 Drwg ym dros dda talent heb raid,
a'm henaid braint ymddifad.

13 Ond fi, tra fyddent hwy yn glaf,
rhown i'm neſaf litin-ſach:
Drwy hir ymoſtwng ac ympryd
cymrais fy myd yn bruddach.
Yr vn dofturiol weddi fan,
a ddaeth o'm genau allan,
A droes ellwaith (er fy lles)
i'm mynwes i fy hunan.

14 Mi a ymddygais mor brudd dlawd,
fel am fy mrawd neu'nghymar:
Neu fel arwyl dyn dros ei fam,
ni cherddai gam heb alar.
15 Hwythau yn llawen doent ynghyd,
pan bwyſodd adfyd attaf:
Oſer ddynion, ac echrys lu
fyth yn mingammu arnaf.

16 Rhai'n rhagrithwyr, rhai'n watwotwyr,
torrent hwy eiriau mwyſaidd:
Hwy a'ſgyraygent arnaf fi,
bob daint, a'r rheini'n giaidd.
17 Arglwydd edrych, ow pa ryw hyd
yw'r pryd y dof o'i harſod?
Gwared fy enaid rhag y bedd,
ſoes o ewinedd llewod.

18 Minnen a ganaf i ti glod,
lle bo cyfarfod lluoedd:
Ac a folaf dy enw a'th ddawn,
wrth lawer iawn o bobloedd.
19 Na fydded lawen fy nghâs ddyn,
i'm herbyn beb achoſion:
Ac na throed (er bwriadu'mrâd)
mo gwr ei lygad digllon.

20 Nid ymddiriedant ddim mewn hedd,
dychmygant ryfedd gelwydd,
Dirwyn dichell, a goſod cryw
i'r rhai ſy'n byw yn llonydd.

21 Lledu ſafnau, taerru yn dyn,
a dwedyd hyn yn ynblaid,
Ffei ffei o honot, hwnt a thi,
ni a'th welſom ni â'n llygaid.

22 Tithau (o Arglwydd) gwelaiſt hyn,
mor daer yn ſ'erbyn ſuon:
Ac na ddos oddiwrth ſif ymhell,
rhag dichell ſy nghaſeion.
23 Cyfod, deffro, ſy Nuw i'm barn,
yn gadarn gyd â'm goſid:
24 Dydi a fynni'r vniondeb,
ni watwar neb o'm plegid.

25 Na âd i'r gelyn calon wael
ddiweddu cael i wynſyd:
Na rhodreſu ſy llyncu'n grwm,
llyncaſwn hwn yn ddybryd.
26 Gwarth a gwradwydd iddynt a dilel
ſy'n codi vchel chwerthin:
Gwiſger hwynt â meſt ac â châs,
ſydd ym alanas ryflin.

27 Llawen fo'r llaill a llawn o glod,
ſy'n coelio 'mod yn gyfion.
Dwedant, bid i'n Duw ni fawrhânt,
am roi llwyddiant iw weiſion,
28 Minnau ſy Arglwydd gyda'r rhai'n,
myfyriaf arwain beunydd
Dy gyfiownder di, a'th fawr glod,
â'm tafod yn dragywydd.

Dixit iniuſtus. Pſal. 36.

Cwyno rhag y drygionus, either (drwy gydnabod daioni Duw) y mae eſe yn ymlyſurio.

WRth gamwedd dyn annuwiol ſur
mae'n eglur yn ſy nghalon,
Nad oes ofn Duw, na'i farn, na'i ddrwg
o flaen ei olwg trowſion.
2 Mae yn cyd ddwyn â'i fai ei hun,
ni wyl mo'i wrthun droſedd:
Nes cael yn eglur i'r holl fyd
ei gâs wyd, a'i anwiredd.

3 Os ei ymadredd, mae heb wir,
ei enau dihir hydwyll,
Ni fyn wneuthur dim da ychwaith,
yr adyn diffaith dibwyll.
4 Eſ yn ei wely ni chais hun,
ond goſod llun ar gelwydd:
Os yn effro, neu yn ei waith,
ni ochel daith anneddwydd.

5 Dy drugaredd (ſy Arglwydd Ion)
ſydd hyd eithafoe neſoedd:
A'th wirioneddi ſydd yn gwau,
hyd y cymylau dyfroedd.
6 Dy vniondeb ſel mynydd mawr,
dy farn ſel llawr yr eigion,
Dy nerth fyth felly a barhâ,
i gadw dyn, a dynion.

7 O mor werth fawr (ſy Arglwydd Dduw)
i bawb yw dy drugaredd?
I blant dynion da lawn yw bod
ynghyſgod dy adanedd.
8 Cyflawn o braſder yw'r ty tau,
lle lenwir hwythau heſyd.
Lle y cânt ddied gennyt Ion,
o flaſus afon hyfryd.

9 Gyda thi mae y loyweſtwed hen,
a dardd o ſynnon einioes:
A'th deg oleuni, ac â'th râd,
y cawn oleuad eiſoes.
10 O yſtyn etto i barhau,
dy drugareddau tirion:
Ni a'th adwaenom di, a'th ddawn,
i'r rhai ſydd vniawn galon.

11 O Dduw im' herbyn i na ddoed,
na ffyrdd, na throed y balchffol,
A lleſtair attaf, fel na ddaw
na gwaith, na llaw'r annuwiol.
12 Felly y ſyrthiodd gynt, yn wir,
y rhai enwir a'i drygwaith,
Felly gwthiwyd i lawr hwyntwy,
heb godi mwy yr eilwaith.

Noli emulari. Pſal. 37.

Pob ptth a roddir yr nâth a gwo ac a oſno Ddnw, and tr yr annuwiol lwyddo dros amſer, etto bwy a ddarfyddant.

NA ddala ddrygdyb yn dy ben,
nac o gynſigen ronyn,
Er llwyddo'r enwir, a wnai gam:
cai weled llam yn canlyn.
2 Sef hwy a dorrir fel gwellt glâs,
neu luſiau diflas gwywon
A hwy a grimant yn ddilwydd,
a hynny 'n ebrwydd ddigon.

3 Cred yn yr Arglwydd, a gwna dda,
gobeithia yr hyn gorau:
Bydd ymarhous yn y tir,
di a borthir yn ddiau.
4 Bydd di gyſurus yn dy Dduw,
di a gei bob gwiw ddymuniad:
5 Dy ffyrdd cred iddo, yn ddilys
fe rydd d'ewyllys attad.

6 Cred ynthe ef, fo'th ddwg i'r llann,
myn allan dy gyfiownder:
Mor olau a'r haul hanner dydd,
fal hynny bydd d'eglurder.
7 Ymddiried i Dduw, diſgwyl, taw,
a heb ymddigiaw gronyn:
Er llwyddo'i ddrygddyn ef fawr fai,
yr hwn a wnai yn gyndyn.

8 Paid â'th ddig, na ofidia chwaith:
gad ymaith wyllt gynddaredd:
Rhag i hynny dyſu i ſod,
yn bechod yn y diwedd.
9 O herwydd hyn, diſgwyl yr Ion,
gwyl ddiwedd dynion diffaith:
A diſgwyl ef: meddianna'r tir,
a'r drwg i' oi torrir ymaith.

10 Goddef y drygddyn dros dro bâch,
ni welir mwyach honaw,
Ti a gai weled y lle y bu,
heb ddim yn ffynnu ganthaw.
11 Ond y rhai vfydd a hawddgâr,
y ddaiar a feddiannant:
Ar rhei'ni a thagnhefedd hir,
diddenir yn eu meddiant.

12 Bwriada'r drygddyn o'i chwerw ddaint,
ar ddaiygu braint cyfiowndyn:
13 Duw yn ei watwar yntau a fydd,
ſy'n gweled dydd ei derfyn:

14 Ynnyln bwa tynnu cledd,
yw trowſodd yr annuwiol,
Er llâdd y truan: fel dydd brawdd
i'r tlawd a'r defoſionol.

15 Ei ſwa torrir yn ddellt mân,
a'i gledd a â'n ei galon:
16 Mawr yw golud yr yſceler,
ond gwell prinder y cyfion.
17 Yr Arglwydd a farn bob rhyw fai,
tyr freichiau'r rhai annuwiol,
Ac ef a gynnail yn ddi ddig,
y cyfion, yſtig, gweddol.

18 Sef edwyn Duw ddyddiau, a gwaith
pob rhai o berfaith helynt:
Ac yn dragwyddd Duw a wnaeth,
deg etifeddiaeth iddynt.
19 Efe a'i ceidw hwynt i gyd,
na chânt ar ddrygfyd wradwydd,
Amſer newyn hwyntwy a gânt,
o borthiant ddigenolrwydd:

20 Y rhai traws enwir, heb ddim cwyn,
fel braſder wyn a doddant:
Caſeion Duw ſydd dynion drwg,
hwy gyda'r mwg diflannant.
21 Y gwr annuwiol a fyn ddwyn
yn echwyn, byth ni thalai:
A'r gwyr cyfion trugarog ſydd,
ac a rydd, nis gommegdai.

22 Sawl a fendigo Duw (yn wir)
y tir a etifeddan:
A'r rhai a felldithio, o'r tir
i gyd a fwrir allan.
23 Duw a ſorddia, ac a hoffa,
hyffordd y gwr calonnog:
24 Er ei gwympo efe ni friw,
fo'i deil llaw Dduw 'n ſefydlog.

25 Aethym i bellach yn wr hen,
bum fachgen' rwy'n cydnabod:
Ni welais adu hâd gwr da,
na cheiſio'i bara 'ngherdod.
26 Echwyn a benthyg cair bob dydd,
trugarog ſydd y cyfion:
A'i hâd ef drwy y nefol wlith,
a gaiff o'i feudith ddigon.

27 Arſwyda ddrwg, a gwna di dda,
a chyfannedda rhag llaw:
28 Cans Duw a gâr y farn ddidwng
ninnau a roddwn arnaw.
Nid ymedy efe â'i Sainct,
ceidw heb haint y rhei'ni:
Ond hâd yr annuwiol gaiff
a ddont i angan diſti.

29 Y ddaear caiff y cyfion gwyl,
lle y preſwyl byth mewn iawndeb:
30 A'i enau mynaig wybodaeth,
a'i daſod traeth 'ddoethineb.
31 Deddf ei Dduw y ſydd yn ei fron
a'i draed (gan hon) ni lithrant:
32 Dyn drwg a ddiſgwyl lâdd y da,
ond ni chaiff yna ffyniant.

33 Ni âd yr Arglwydd (er ei gais,
nac er ei falais lidiog:
Y gwirion yn ei waedlyd law,
i hwn ni ddaw barn enog.

34 Gobeithia

34 Gobeithia yn yr Arglwydd tau,
a chadw ei lwybrau 'n gywir:
Cei ſeddiannu, cei vwch o radd,
a gweled lladd yr enwir.

35 Gwelais enwir yn llym ei big,
a'i frig fel gwyrddbren lawri:
36 Chwilais, a cheiſiais yr ail tro,
'r oedd eſo wedi colli.
37 Yſtyria hefyd y gwr pur,
ac edrych du'r cyſiownedd:
Di a gei weled cyſtryw ddyn,
ma'i derfynſydd tangnhefedd.

38 A gwyl y rhai drwy drais ſy'n byw,
ynghyd i ddiſtryw cwympant:
Fe a ddiwreiddir plant y ſail,
i ddiwedd gwall, a methiant.
39 Iechyd y cyfion ſy o Dduw Ner,
a'i nerth mewn amſer cyffro:
40 Cymorth, ceidw, o ddrwg y tynn,
a hyn am gredu yntho.

Domine ne. Pſal. 38.

Dafydd yn glaf yn cyduabod mai oddiwrth yr Arglwydd y mae hynny yn dyſod iddo am ei bechodau, ac yn dymuno ar Ddaw droi ei law, ac yno drwy ffydd, ac ymrot i Ddaw, y mae yn gobeithio iechyd.

FY Arglwydd, na cherydda fi,
ym mhoethni dy gynddaredd:
Ac na chosba fi yn dy lid
oblegid fy enwiredd,
2 Cans glyn dy ſaethau ynof fi,
a phwnau'r rheini'n llymion:
A dodaiſt arnaf y llaw dau,
a rhoiſt ddyrnodiau trymion.

3 Nid oes mo'r iechyd gan dy lid,
i'm cnawd, ond gofid creulon:
Ac nid oes (gan fy mhechod chwyrn)
mor hedd i'm heſgyrn ſychion.
4 Cans fy nghamweddau aent i'r nen,
a thros fy mhen tyſaſant,
Yn wedd a baich rhy drwm o bwyſt
ſal byn mor ddwys i'm llethant.

5 Fy nglheiſiau ſydd ſal yn bwdr ddu
yn llygru gan f' ymfydrwydd:
6 Crymais, a phellais beth bob dydd,
ſef galar ſydd ac aflwydd.
7 Cans mae fy lwynau'n llawen o wres,
a'm cnawd heb les nac iechyd.
8 Lleſg wan ac yſig yw fy mron,
lle gwaedda calon nychlyd.

9 Clyw Arglwydd fi, herwydd o'th flaen
yn hollawl mae'nymmniad,
Ni chuddiwyd mo'm ochenaid i,
oddiwrthit di fy ngheidwad.
10 Llamma' nghalon, palla fy nerth,
a'm golwg prydferth hefyd,
11 Cyfneſaf, cyfaill, câr, nid gwell,
hwy aent ym mhell i'm hadfyd.

12 A'm caſeion i yn neſſau,
a'i maglau ffug a'i dichell,
Saſai fy ngheraint i yn ſenn,
i edrych hyn o hirbell.
13 Minnau fel dyn byddar a awn
megis pe bawn heb glywed;
Neu fel y mudan (dan driſtau)
heb enau yn egored.

14 Yn ſad fel hyn y gwn fy mod,
fel vn a thafod ſtrydd;
Heb ddwedyd ynwaith air o'm pen,
i dalu ſen a cherydd.
15 Gan ym' gredu i ti yn rhwydd,
o Arglwydd Dduw gorucha,
Rhwydd a hyspys iawn gennif fi
yw y gwrandewi arnaf.

16 Mi a ddymunais arnat hyn,
rhag bod i'm gely n wowdio,
O llithrai fy nhroed ronyn bach,
ſo fydd llawenach gantho.
17 Cloffi yn barod rwyf yn wir,
a dolur hir ſy'n poeni:
18 Addef yr wyf mai iawn ym' ſod,
fy mechod ſy'n ei beri.

19 A'm gelynion i ſydd yn fyw
yn aml ei rhyw, a cheyſion,
Sydd yn dwyn câs i mi ar gam,
ſef am fy mod yn gyfion.
20 Y rhai a dalant ddrwg dros dda
a'm gwrthwyneba'n eſrydd,
A hyn am ddylyn honof i
y pur ddaioni benydd.

21 Duw, nac ymâd, na fydd ym'mhell,
pen ddelo dichell ffyrnig,
22 Bryſia, cymorth ſi yn y byd,
fy Nuw, a'm iechyd vnig.

Dixit cuſtodiam. Pſal. 39.

Dafidd heb allu tewi gan oſid, yn gwtddio, ac yn dangos meddwl blin. ei ymdrech yn erbyn morwoldeb ac anobaith.

ADdewais gadw 'ngenau'n gu,
rhag pechu yn fy ngeiriau,
2 Y dyn annuwiol lle y bo
bwriedais ffrwyno 'ngenau.
3 Tewais, tewais fel y dyn mud,
rhag dwedud peth daionus,
Pan y cyffroais o hir ddal,
ymattal oedd ofidus;

4 Yn fy nghalon y cododd gwres:
a'm mynwes o'm myſyrdod,
Fel y tân ynynnu a wnaeth,
a rhydd yr aeth fy'nhafod.
5 O dangos ym' (fy Arglwydd ner)
pa amſer y diweddaf
Rifedi'nyddiau: a pha hyd
o ſewn y byd y byddaf.

6 Rhoddaiſt fy nyddiau fel lled llaw,
i'm heinioes daw byr ddiwedd.
Diau yn d' olwg di (o Ddaw)
ſod pob dyn byw yn wagedd.
7 Sef mewn cyſgod y rhodia gwr,
dan gaſclu pentwr ofer,
Odid a wyr wrth dyrru da
pwy a'i mwynha mewn amſer.

8 Beth bellach a obeithiaf fi,
Duw rhois i ti fy nghalon.
9 Tyn fi o'm camweddau yn rhwydd,
nad fi'n wradwydd i ffolion.

10 Yn

10 Yn ſudan gwael yr aethym ſi,
a hyn tydi a'i parodd:
11 O tyn dy goſp oddiwrthif ſwrn,
ſef pwys dy ddwrn a'm briwodd.

12 Pan gosbech di am bechod wr
ſo wyna'n ſiwr ei fowredd,
Fel y gwyſyn: gwelwch wrth hyn
nad yw pob dyn ond gwagedd.
13 Clyw ſy ngweddi o Dduw or nef,
a'm lleſ: a gwyl fy ngrau
Dy wās caeth wyf (o clyw fy mloedd)
ac felly'r oedd fy nheidiau.

14 O paid a mi gâd ym gryfhau,
cyn darfod dydd'au 'mywyd.
15 O gwna â mi ſy'mron fy medd
drugaredd a ſybetwyd.

Expectans expectani. Pſal. 40.

Diolchgarwch i Dduw am ei ddaioni i ddynion: addaw ymroi i weſanaethu Duw, ar modd i hynny: gwedi diolch y mae yn achwyn rhag ei elynion, ac yn mynd at Dduw am gymorth.

BYm yn dyſal ddiſgwyl ſy Ner,
ef o'r vchelder clybu,
Cluſtynnwrandawodd ef ſy llais
pan leſais ar i fynn.
2 Cedodd fyfi or pydew blin,
a'r pridd tra gerwin tomlyd,
A rhoes ar graig fy nhreed i wau,
a threſn fy nghamrau hefyd.

3 A newydd gerdd im genau rhoes,
clod iddo troes yn hylwydd.
4 Pawb ofnant pan y gwelant hyn,
a chredan yn yr Arglwydd.
5 Pob gwr yn ddiau dedwydd yw
a rotho ar Dduw ei helynt:
A'r beilch, a'r ffeils a'r chwedlau tro
nid edrych eſo arnynt.

6 Aml (o Dduw) yw y gwrthiau tau,
ſel dy feddyliau ynny,
A heb vn dyn yn dyſgu i ti,
nac yn blaenyri hynny.
7 Y rhai pe y ceiſiwn i drwy gred,
eu rhoi ar led, a'i canu,
Mwy amlach ydynt nag y gall
vn dyn heb pall eu traethu.

8 Ni fynnaiſt offrwm rhodd, na gwerth,
na chwaith vn aberth cennyf;
Er hyn fy nghluſtiau i mewn pryd,
hwy a egoryd ymy.
9 Hyn pan wrthodaiſt dwedais i,
Duw wele fi yn dyſod.
10 Megis o bonof mae gwir pur
yn dy yſgrythur hynod,

11 Y rhyngwn i dy fodd yn llawn,
(o Dduw) rwy' 'n fodlawn ddigon.
Dy ewyllys di a'th lân ddeddf
ſy'n greddf yn nanta'r galon.
12 Mi la bregethais dy air cu
ynghanol lu mawr anian.
Ac ni thawaf (fy' Arglwydd gwyn)
ti wyddoſt hyn dy hunan.

13 Dy iowander, iechyd, a'th air gwir
ni bum chwaith hir i'w çelu,
Na'th drugaredd, na'th roddion da
rhag vn gynlleidfa meithlu.
14 Dithau (O Dduw) rhagof na chel
dy dawel drugareddau,
Dy nawdd a'th wir goſod ar lled,
bont byth i'm gwared innau.

15 Dagrau o'm hamgylch fydd vwch rhif,
a threſo'n llif mae pechod,
Amlach ydynt nâ'm gwallt i'm brig,
a'm calon ddig ſy'n darfod.
16 Tyred (ſy Arglwydd) helpa'n rhodd,
a rhynged bodd yt' hynny.
Bryſsia i'm gwared, na thrig yn hwy,
a bydd gyuhorthwy ymy.

17 A chyd wradwydder hwynt ar gaia
a fyn drwy drais fy niſa:
A throer iw hol y rhai yſy
yn chwennych ymy ddirdra.
18 Bont hwy anuedd-wāg yn lle tâl
y rhai a dyfal darfod
Er gwradwydd ym' a ddwedant hyn,
ffei, ffei, ar deſtyn dannod.

19 Y rhai a'th geiſiant di bob pryd
bont lawen hyfryd hylwydd,
A dweded a'th gār di (Dduw ner)
mawryger enw'r Arglwydd.
20 Cofia (o Dduw) fy mod yn wan,
ac yn druan, a dyred,
(O Dduw ſynerth) na thrig yn hir,
dyrd rhag y dir i'm gwared.

Beatus qui intelligit. Pſal. 41.

Bendithio y rhai trugarog wrth eraill. Achwyn rhag anffyddlon gyfeillion. Diolchgarwch.

GWyn ei fyd yr yſtyriol frawd,
a wnel a'r tlawd ſyberwyd,
Yr Arglwydd yſtyriol o'r nef
a'i ceidw ef rhag drygfyd.
2 Duw a'i ceidw, a byw a fydd
yn ddedwydd yn ddaiarol:
O na ddyro eſo yn rhodd
wrth fodd y rhai gelynol.

3 Yn ei wely pan fo yn glâf
rhydd y Goruchaf iechyd:
A Duw a gweiria oddi fry
ei wely yn ei gleſyd.
4 Dywedais innau yna'n rhwydd,
dod ſ' Arglwydd dy drugaredd,
Iachâ di'r dolur ſy dan fais,
lle y pechais mewn anwiredd.

5 Traetha y gwaethaf a wnai nghâs
amdanaf, a'r cas accen:
Pa bryd y bydd marw y gwan,
a'i enw o dan yr wybren?
6 Os daw i'm hedrych, dywaid ſiug,
dangaſgla crug i w galon,
Ac a'i traetha pan el i ffwrdd
i gyfwrdd a'i gyfeillion.

7 Fy holl gaſeion doent ynghyd,
i fradu 'i gyd yn Perbyn,
Ac i ddychmygu i mi ddrwg,
a minneu'n ddiddrwg iddyn.
8 Yna dywedent hwy yn rhwydd,
tywalldwyd aſtwydd arno,

Mal

Mae ef yn gorwedd yn ei nyth,
ni chyſyd byth oddiyno.

9 Panwyl gyſaill rhwym y'm wrth gred,
ſy'nddireid a'm dewiſddyn,
A ſu yn bwyta' mara eriſoed,
a godai'i droed yn ſ'erbyn.
10 Eithyr dy hunan cyſod ſi,
o'th ddaioni Duw o'r nef:
Felly y gallaf ſi ar hynt
gael tala iddynt adref.

11 Da y gwn ſy mod i wrth dy ſodd,
wrth hyn, na chaſodd caſddyn,
A gwna na chaiff vn gelyn glas
ddim vrddas yn ſy erbyn.
12 Felly y gwn am danaf ſi,
di a'm cynheli'n berffaith:
Gan ſy rhai i byth gar dy ffron
o fyſg y dynion diffaith:

13 I Dduw Iſrael boed yn ſtith
y ſendith, (Ior gornchâf)
Yn oes oeſoedd: a thrwy air llen,
Amen, Amen a draethaf.

Quemadmodum. Pſal. 42.

Dafydd heb gael gan ei'erlidwyr ddyfod ir gymulleidfa ſanctaidd, yn dangos fod ei galon ef yn breſennol gydâ hwy, a bod ei holl ymddiried ef yn yr Arglwydd.

YR vn wedd ag y bref yr hydd
am yr afonydd dyfroedd:
Felly y mae ſy hiraeth i
am danat ti o'r neſoedd.
2 Fy enaid i ſychedig yw,
am fy Nuw byw, a'i gariad:
Pa bryd y doſ ſi gar dy fron?
fy Nuw a'm cyfion ynad.

3 Fy nagrau oeddynt ddydd a nos
yn fwyd ym', achos gofyn
Ym am fy Nuw bob pen awr bach:
ple mae fo bellach? meddyn.
4 O gofio hyn wrthif fy hun,
fel tywallt ffun fy enioes:
Yngkyd a theulu Duw yr awn,
be cawn fy meddwl eiſoes.

Hyd at dy Dduw yn yſtig iawn
yr awn dan gann clodydd,
Fel tyrfa a fai'n cadw gwyl,
hyn bum iw ddiſgwyl beunydd.
5 Trwm yw ſ'enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?
6 Diſgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

7 Fy enaid o'm mewn pan ſo prudd,
a â yn rhydd o'th gofion,
A chofio yr Iorddonen iâch,
ar mynydd bâch o Hermon.
8 Dyſnder is dyſnderau y ſydd,
ac ar eu gilydd galwant;
A dwfr pob ffrwd, pob llif, pob ton,
hwy dros ſy mron a aethant.

9 Fy Nâf a roes y dydd ym'hedd,
a'r nos gyfanedd gann,
I ganmawl fy Naw, hwn a roes
ym' einioes iw foliannu,

10 Paham im' gedyt dros gof cydl
Duw, wrthyd yr achwynaſ.
Er gorthrymder y gelyn cam,
mewn galar pa'm y rhodiaf?

12 Trwy ſ'eſgyrn taro cleddyf llym
mewn gwarthlid ym, ocdd edliw
Ym'om gelynion er ſy ngwae,
dy Ddu: p'le mae fo heddiw?
13 Trwm wyd ſ'enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?
14 Diſgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

Judica me Domine. Pſal. 43.

Gweddio am gael ei wared o ddwylo yr enwir, modd y gallai foli Duw yn ei gynnulleidfa ſanctaidd.

BArn ſi (o Dduw) a dadleu'n dyna
yn erbyn pobloedd enwir,
Rhag y gwr twyllgar gwared ſi,
a rhag drygioni'r dihir.
2 Cans ti yw Duw fy nerth i gyd,
paham ym' bwryd ymaith?
A pha'm yr âf mor drwm a hyn,
gan bwys y gelyn diffaith?

3 Gyr dy olau, a mtes dy wir,
ac felly twyſir finnau,
A'm harwain i i'th breſwylfydd,
i'th fynydd, ac i'th demlau.
4 Yna yr âf at allor Duw,
ſef goruchel Dduw hyfryd,
Ac ar y delyn canaf fawl,
Duw, Duw, fy hawl a'm gwnfyd.

5 Trwm wyd ſ'enaid o'm mewn: paham
y rhoi brudd lam ochenaid?
Diſgwyl wrth Dduw, a doi gar bron
ei wyneb tirion cannaid.

Deus, auribus. Pſal. 44.

Gweddi y ffyddlon pan erlidwyd, ar i Dduw faetuynio ei achos cyſion.

CLywſom â'n clufiau, (o Dduw cu)
a'n tadau ſu'n mynegy
I ni, dy wyrthiau gynt a oedd
yn yr amſeroedd hynny.
2 Sef y cenhedloedd tynnaiſt hwy,
a'th bobl yn ſwyſwy plennaiſt.
Llâdd eſtroniaid heb ado vn,
a'th bobl dy hun a gedwaiſt.

3 Cans nid â'i cledd eu hun yn wir,
y cowſant dir na thyddyn,
Nid â nerth eu breichiau yn ſllwch,
y cadwyd heddwch iddyn:
Ond dy law ddeau, a'th fawr nerth,
a'th olwg prydferth effro,
O herwydd yſ eu hoffi: hyn
a barodd iddyn lwyddo.

4 Ti Dduw, fy mrenin ydwyd: o
Duw, pâr i lago lwyddiant:
5 Lladdwn a fathrwn yn d'enw di
y rheini a'n caſſaant.
6 Nid yn ſy nwy mae fy ngrym,
na'm cleddyf llym i'm amddiffyn,
7 Ond tydi Dduw, achubaiſt ſi,
a rhoiſt warth ar i'r gelyn.

3 Am

8 Am hynny molwn di bob dydd,
cri yn dragywydd fowredd,
Canwn i'th enw gerdd gan dant,
o glod a moliant ryfedd.
9 Ond ti a giliaiſt ymaith beth,
daeth arnom ſeth a gwradwydd;
Nad ait ti allan gyd â'n llu,
cyſagos fu i dramgwydd.

10 Gwnaethoſt i nyni droi heb dreſs,
ein ceſn at y gelynion.
Felly yr aeth ein da o'n gwlad
yn ſclyfiad i'n caſeion.
11 Rhoiſt ni yn ſwyd (tel defaid gwâr)
ar waſgar i'r cenhedloedd.
12 A gwerthaiſt dy boſl ar bris bach,
nid lyttrach dy olnoedd.

13 Rhoiſt ni yn watwar (o Dduw Ion)
i'n cymydogion gwrthryn,
A diyſtyrwch oll a gwarth
i bawb o bobparth ydym.
14 Dodaiſt ni yn ddihareb chwith
ymlhith yr holl genhedloedd,
Ac yn arwydd i ysgwyd pen,
a choeg gyſatcen pobloedd.

15 Fy ngwarth byth o'm blaen daw yn hawdd,
ſy chwys a dawdd fy rhagdal,
16 Gan lais gwarthruddwr, cablwr câs,
a gwaith galanas dial.
17 Er dyfod arnom hynny i gyd
ni threes na'n bryd na'n coſion,
Ac ni buom i'th air (o Ner)
yn amſer yn anſyddlon.

18 Ein calon yn ei hol ni throed,
ni lithrai'n troed o'th lwybrau;
19 Er ein gyrru i ddreigiaidd gell
a'n toi a mantell angau.
20 Os aeth enw ein Duw o'n co,
ac eſtyn dwylo' i arall.
21 Oni wyl Duw y gangred hon?
ein calon mae'n ei deall.

22 O herwydd er dy ſwyn yn wir
o Dduw i'n lleddir beunydd,
Fal y defaid ymron eu llâdd,
fal dyna rhâdd y lleuydd.
23 O deffro cyſod, Dduw, mewn pryd.
pa'm yr wyd cyd yn gorwedd?
A dihuna, a chlyw ſy nghri,
a chooſa ſi o'r diwedd.

24 Paham y cuddi d'wyneb pryd
o darbod hyd ein blinder,
Ein henaid mathrwyd yn y llwch
gan driſtwch a gorthrymder.
25 Wrth y llwch mae ein bol ynglyn,
fal dyna derſyn gwagedd.
26 Duw, cyſod, cymorth, gwared ni
o egni dy drugaredd.

Eructauit cor meum. Pſal. 45.

*Anrhydedd, wrth, a phrydferthwch Salomon; bendithio ei briodas ef a'r Aipht*es*, os hi a ymwrthodei â'i thylwyth, gan ddilyn ei gwr: a hyn yn arwydd o Grift a'r eglwys o'r cenhedloedd.*

1 TRaethodd ſy nghalon bethau da,
i'r brenin gwna' fyſyrdod:
Fy nhaſod ſel y pin, y ſydd
yn llaw ſcrifennydd parod.
2 Vwch meibion dynion tegach wyd,
tywalldwyd rhâd i'th enau,
Herwydd i Dduw roi arnat wlith
ei ſendith byth a'i radau.

3 Gwiſg dy gleddau yngwaſg dy glun,
o gadarn gun gogonedd,
A hyn ſydd weddol a hardd iawn,
mewn llwydd a llawn orfoledd.
4 Marchog ar air y gwir yn rhwydd,
lledneiſrwydd, a chyfiownedd,
A'th law ddeau di a â drwy
bethau ofnadwy rhyfedd.

5 A thanat ti pobloedd a ſyrth,
gan wyrth dy ſaethau llymion;
Briwant hwy, a glynant yn glau
ym mronnau dy elynion.
6 Dy lân orſeddfainge (o Dduw fry)
a bery o dragywyddoldeb,
Awdurfainge dy dyrnas y ſydd
awdurol: rhydd vniondeb.

7 Ceraiſt vniondeb, caſe'iſt gam,
o achos pa'm; Duw lywydd,
Dy Dduw rhoes arnat ragor traint,
ſef ennaint y llawenydd.
8 Areglau myrrh, ac aloes da,
a chaſia ſy ar dy ddillad,
Pan ddelych di o'th Iſyrn dai,
lle i'th lawenai'r hollwlad.

9 Sef merched brenhinoedd yn gwau
gyda'th gareſau cywir,
O'th du deau'r frenhines doeth
mewn gwiſg aur coeth o Ophir.
10 Clyw hyn, o ferch, a heſyd gwel,
ac a chluſt iſel gwrando:
Mae'n rhaid yt ollwng pawb o'th wlâd,
a thy dy dâd yn ango'.

11 Yna'i bydd (gan y brenin) wych
gael edrych ar dy degwch:
Dy Arglwydd yw, gwna iddo foes,
i gael i'th oes hyfrydwch.
12 Merched Tirus oedd â rhodd dda:
a'r bobloedd appla o olud,
A ymryſonent gar dy fron,
am roi anrhegion heſyd.

13 Ond merch y brenin, glân o fewn,
anrhydedd llawn ſydd iddi,
A gwiſg o aur a gemmau glân
oddiallan ſydd am dani.
14 Mewn gwaith gwe nodwydd y daw hon
yn wych gar bron ei harglwydd,
Ac a'i gwyryſon gyda hi
daw attat ti yn ebrwydd.

15 Ac mewn llawenydd mawr a hedd
ac mewn gorfoledd dibrin,
Hwyntwy a ddeuant wrth en gwys
i gyd i lys y brenin.
16 Dy feibion yn atteglon tau
yn lle dy dadau fyddant,
Tywyſogaethau drwy fawrhâd,
yn yr holl wlâd a feddant.

17 Coffâf dy enw di ymhob oes,
tra caſſwyf cinioes ymy:

Am

Am hyn y bobloedd a rydd fawl,
byth yn dragwyddawl ytty.

Deus noſter. Pſal. 46.

Diolch i Ddaw am warcd yr eiddo, ac am nog y ſyddlonieid iw gorchymyn en hamain i Ddaw.

GObaith a nerth i'n yw Duw hael;
mae help iw gael mewn cyfwng.
2 Daiar, mynydd, aent hwy i'r mor ſi
nid ofnaf i'angor deilwng.
3 Pe ymgymyſgai'r tir a'r dwfr,
nid ofnwn gyuwfr rhuad,
Ped ai'r mynyddoedd i'r mor mawr
ar brynnieu i lawr y gwaſtad.

4 Dinas Duw lle llawen a ſydd,
cyfagos glennydd a ſon,
Cyſſegr preſwylfa y rhad,
ganddyfal rediad Ceadron.
5 Duw ſydd yn trigo o'i mewn hi
ni âd hi'ſcogi vawaith:
Duw a'i cymyrth ar y wawr ddydd,
a phreſwylfeydd perffaith.

6 Y cenhedloedd pan fyddent ddig,
a ffyrnig y tyrneſydd,
Toddai y ddaiar o'i flaen ef
pan glywid lleſ Duw ddoſydd.
7 Y mae yr Arglwydd gydâ ni,
Ior anifeiri'y lluoedd:
Y mae Duw Iago yn ein plaid,
gyr help wrth raid o'r neſoedd.

8 Y wlad, o dowch i gyd yn rhwydd,
a gwaith yr Arglwydd gwelwch,
Y modd y goſododd ef ar
y ddaiar anialddanwch.
9 Gwna i ryfeloedd beidio 'n wâr
hyd eitha'r ddaiar lychlyd:
Dryllia y bwa, tyr y ſton,
llyſg y cerbyddon hefyd.

10 Peidiwch, gwybyddwch mai fi yw
eich vnig Ddaw a'ch gwanar,
Ymyſg cenhedloedd mi'a gâf barch,
a'm cyfarch ar y ddaiar.
11 Y mae yr Arglwydd gydâ ni,
Ior anifeiri y lluoedd,
Y mae Duw Iago yn ein plaid,
gyr help wrth raid o'r neſoedd.

Omnes gentes. Pſal. 47.

Peri addoli Duw am ei dangoſedd i had Iago: propbwydaliaeth am deyrnas Chriſt.

CEnwch, a churwch ddwylo 'nghyd;
holl bobl y byd cyfanneddd,
A llafargenwch i Ddaw nef,
gan leiſio â lleſ gorfoledd.
2 Sef ofnair Duw vwch daiar greu,
ef ſydd dros hon yn frenin,
3 Dwg bobloedd danom, a phob gwaeth
a than ein traed fo'i diſgin.

4 Fe a rydd ini feddiant ſiwr,
gwlad Iago, gwr a garai.
5 Duw a ddercbafodd wrth yſain,
yr vtgorn gain pan leiſiai.
6 O cenwch, cenwch, glod ein Duw;
ein brenin yw, o cenwch,
7 Duw dros y byd ſy frenin cill,
drwy ddeall ymhyfrydwch.

8 Brenin yw ef, a da y gwnaeth
lywodraeth ar wyr bydol,
Ac y mae'n eiſtedd yn ei drwn
gorſeddfa ſwn ſanctaiddiol.
9 Ymgaſglant bendefigion byd i
ynghyd â llu Duw Abra'm,
Duw biau tariannau y tir,
drwy foliant hir yn ddiwm.

Magnus Dominus. Pſal. 48.

Diolch i Ddaw dros Ieruſalem.

MAwr ei fawr'n ninas ein Duw,
a hynod yw yr Arglwydd,
A'i drigfan ef yno y ſydd,
ym mynydd ei ſanctaiddrwydd.
2 Tegwch bro, a llawenydd gwlâd,
yw Seion lathriad ſynydd,
Yn yſtlyſau y gogledd lawr,
tre'r brenin mawr tragywydd.

3 Adweinir Duw 'mhalafau hen
yn gymorth digon hynod.
4 Ac wele nerth brenhinoedd byd
doent yno i gyd-gyfarfod.
5 A phan welſant, rhyfedd a ſi,
ar frys brawychu rhagor.
6 Dychryn a delur ar bob ſaig,
fel dolur gwraig wrth eſgor.

7 Ti â dwyreinwynt dryllio'n fraw
eu llongau ar y moroedd.
8 Fel y clywſom y gwelſom ni,
yn ninas rhi'y lluoedd:
Sef hyn, yn ninas ein Duw ni,
ſicrha Duw hi byth bythoedd.
9 Duw diſgwyliaſom am dy râs
i'th deml, acaddas ydoedd.

10 Duw, fel yr aeth dy enw o hyd,
ſelly drwy't byd i'th folir.
Dy law ddeau y ſydd gyflawn,
a chyfiawn i'th adweinir.
11 A bryn Sion a lawenhâ,
a merched Iuda hefyd;
A'i llawenydd hwy yn parhau
O ran dy farnau hyfryd.

12 Ewch, ewch, oddiamgylch Sion ſail,
a'i thyrau adail rhifwch,
Ei chadarn far a'i phlaſau draw
i'r oes a ddaw mynegwch.
13 Cans ein Duw ni byth yw't Duw hwn
hyd angau credwn yntho,
A hyd angau hwnaw a fydd
yn dragywydd i'n twyſo.

Audite hæc omnes. Pſal. 49.

Yr Yſpryd yn dangos nad y cyfoethoccaf y ſydd ddedwyddaf, ond mai Duw ſydd yn llywio pôb pêth.

GWrandewch chwi y bobloedd i gyd,
trigolion byd deellwch.
2 Gwerin, tlawd, bonheddig, a chryf
cyſoethog hyſ yſtyriwch.
3 O'm genau daw doethair di dwyll,
â'm calon pwyll ſyfyriaſ;

4 A'm

4 A'm cluſt gwrandawaſ ddamęg ddwys:
a'm llais cerdd fwys a ganaf.

5 Paham yr ofnaf ddrygau'r byd
yn amſer adfyd atcas?
Pan fo anwiredd wedi cáu,
wrth fy ſodlau o'm cwmpas.
6 Mae llawer rhai o wyr y byd,
mewn golui a'm ddiriedant,
A thrwy fiarad am werth, a rhi
y rhei'ai y rhodrefant.

7 Ond ni wared neb mo'i frawd,
ni thâl yn ddidlawd drofte,
Ac ni chymer Duw y ſâth dâl,
nac iawn mor ſâl am dano.
8 Sef prynia'd enaid dyn drud fydd,
a hyn byth gorſydd peidio,
9 Fel y gallo eſe fyw byth,
heb fynd i nyth yr amdo.

10 Gwelir mai'r bedd yw lletty'r doeth,
yffol ar anoeth vnwedd:
Marw yw'r naill, a marw yw'r llall,
i arall gâd ei amedd.
11 Meddwl am ei hadeilad byth,
yn ddilyth y parhâant,
Am hyn wrth eu henwau yn wir
henwau eu tira alwant.

12 Ni phery dyn o gnawdol dras,
mewn vrddas er ei adail,
Dian pob dyn, pan dêl ei ddydd,
a dderfydd fal anifail.
13 Dyma eu ffordd, ffordd ffoledd fydd,
na welant ddydd yn pafsio.
Er hyn eu hil a ddel iw'hol
fydd yn eu canmol etto.

14 Angeu yw terfyn pob dyn byw,
i hwn nid yw ond tamaid;
Myned ſydd raid o'r ty i'r bedd;
yn rhwym vnwedd a'r defaid.
15 Daw dydd i'r cyfion dranoeth teg,
daw ym'vchwaneg yſlyn;
Daw ym'o'r bedd godiad i fyw,
dehenlaw Duw a'm derbyn.

16 Er codi o wr mewn parch neu dda,
nac ofna di yn gronyn:
Ei olud ef, na'i barch, na'i dda,
i'r bedd nid â iw ddilyn.
17 Hwa tra fu fyw yn rhodio llawr,
gnwai'n fawr o hono'i hunan,
Gwna honot ti dy hun yn fwy,
a hwynt hwy a'th ganmolan.

18 At oes ei dadau hwn pan ddel,
â i'r bedd dirgel eſtydd.
19 Dim mewn anrhydedd heb ddeall
(fal llwdn o wall) a dderfydd.

Deus deorum. Pſal. 50.

Prophwydoliaeth am alwddigaeth y cenhedloedd, ac na fyn Duw aberth ond diolchgarwch, yn erbyn y rhai a arferant Ceremoniau o flaengar Duw.

DVw y duwlau, yr Arglwydd cu,
gan lefaru a alwodd,
O gadiad hyd hyd fachlud hwn,
yr hollfyd i'r cwn cyſtroodd.

2 O fryn Sion y darth Duw maſ,
hon ſydd berffeithiaf ddinas,
Mewn tegwch a goleuni mawr,
a llewych gwawr o'i gwmpas.

3 Doed rhagddo'n Duw, na fid fel mn l,
o'i flaen fflam danllud yſed,
A mawr dymeſtloedd iw gylch eſ,
pan ddel o nef i wared.
4 Geilw ef am y nefoedd fry,
a'r ddaiar obry iſom,
I gael barnu ei bobloedd ef,
fal hyn rhydd lef am danom.

5 O ceſglwch attaf fi fy ſaint,
y rhai drwy ryddfraint brydferth,
A wnaethan ammod a myfi,
a'i rhwymo hi drwy aberth.
6 A phan ddangoſo mintai nef
ei farnau ef yn vnion,
Sef Duw ſydd yn barnu ei hun,
yr vnic gun ſydd gyfion.

7 Clyw di fy mhobl, traethaf yn ffraeth
dyſtiolaeth yn dy erbyn,
Dithau Iſrael: ac iawn yw,
Duw, ſef dy Dduw a'th ofyn.
8 Ni chai di am yr ebyrth tan.
na'th boeth offrymau gerydd:
Nac am na baent hwy gar fy mron,
y cyfryw roddion beunydd.

9 Ni chymeraf o'th dy vn llo,
na hyfra fo'n dy gorlan,
10 Mi biau'r da'n y maes fy'n gwau
ar fil o frynniau allan.
11 Pob aderyn erbyn ei ben,
a adwen ar y mynydd,
Pob da maeſydd, y lle y maen,
y maent o'm blaen i beunydd.

12 Nid rhaid ym'ddangos i ti hyn,
pe delai newyn arnaf,
Ac yn eiddo fi yr holl fyd,
a'i dda i gyd yn llownaf.
13 A'i cig y teirw fydd fy mwyd?
na thyb: nid wyd ond angall,
Ai gwaed hyfrod fydd fy niod?
dyſg o newydd ddeall.

14 Dod dy oglud ar Dduw yn drwm,
a thal yr offrwm pennaf;
Cân ei fawl eſ: a dod ar led
d'addunedi'r Goruchaf;
15 Galw arnaf yn dy ddydd blin,
yno cai fi'n waredydd.
Yna y ceni i mi glod
am droi y rhod mor ddedwydd.

16 Duw wrth yr enwir dywaid hyn?
ai ti perthyn fy neddfau?
Paham y cym'ri di, na'm clod,
na'm hamod yn dy enau?
17 Sef, cas fu genyt ti iawn ddyſg
ac addyſg ni chymeraiſt,
A'm geiriau i (fel araith ffol)
i gyd o'th ol a deflaiſt.

18 A phan welaiſt leidr rhedaiſt
a rhwydaiſt rau oddiwrtho:
Ac os gordderchwr brwnt aflan,
mynnaiſt ti gyfran gantho.

19 Goll

19 Gollyngaiſt di dy ſafn yn rhydd
yn eſrydd ar ſddrygioni,
A'th daſod a lithrai ym mhell
ac ddichell a phob gwegi.

20 Eiſteddaiſt di, dwedaiſt ar gam
ar fab dy fam er enllib.
21 Pan wnaethoſt hyn, ni'th gosbais di,
a thybiaiſt fi'n gyffelib.
22 Ond hwy na hyn tewi ni wnaf,
mi a'th geryddaf bellach,
Mi a ddangoſaf dy holl ddrwg
o flaen dy olwg hayach.

23 Gwrandewch: a pheidiwch tra foch byw
a gollwng Duw yn angof ſ!
Pan ni bo neb i'ch gwared chwi,
rhag ofn imi eich rhwygo.
24 Yr hwn a abertho'i mi fawl
yw'r ſawl a'm gogoneddo,
Pr neb a drefno'i ffordd yn wiw
gwir iechyd Duw a ddyſgaf.

Miſerere mei Deus. Pſal. 51.

Dafydd yn cyfaddef ei anwireddau, ac wrth ymgyd nabod a bryntì ei anian, yn dymuno cael gan Dduw faddeuant, ac adnewyddu ei ddeuian: ac mae hefyd yn gweddio dros yr eglwys.

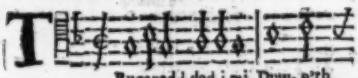

Rugaredd dod i mi, Duw, o'th

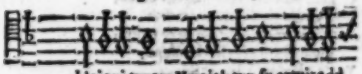

ddaioni tyner; Ymaith tyn fy enwiredd

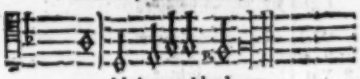

mau o'th drugareddau lawer.

2 A golch fi yn llwyr ddwys
oddiwrth fawr bwys fy meiau:
Fy Arglwydd, gwna'n bur lân fy fi,
rhag brynti fy nghamweddau.

3 Cans adwen fy nghamwedd,
a'm brwnt anwireddyſig,
Sef beunydd maent gar fy mron i.
4 Yn d'erbyn di yn vnig,
Y gweuthym hyn oedd ddrwg
yn dy lan olwg diſtrych,
Fel i'th gyfiowner yn ol d'air,
yn burair pan y bernych.

5 Mewn pechod lluniwyd fi,
ac mewn drygioni dygas,
Felly yr wyf o groth fy mam
yn byw bob cam yn atgas.
6 Ac wele ceri'r gwir
o fewn y gwir galon.
Am hyn dyſgaiſt ddoethineb iach
y'm o'th gyfrinach ffyddlon.

7 Ag Iſop golch fi'n lan,
ni byddaf aflan mwyach,
Byddafi o'm golchi mal hyn,
fel eira gwyn neu wynnach.

8 Par i mi weled hedd,
gorfoledd, a llawenydd,
I adnewyddu l'eſgyrn i
a ddrylliaiſt di a cherydd.

9 O cuddia d'wyneb-pryd
rhag fy mbechodau i gyd,
Fy anwireddau tyn enlliw,
o Arglwydd bid wiw genyd.
10 Duw, crea galon bur,
dod i mi gyſar beunydd.
I fyw yn well tra fwy'n y byd,
dod yaof yſpryd newydd.

11 O Dduw na ddyro chwaith,
fi ymaith o'th olygon,
Ac na chymer dy Yſpryd glân
oddiwrthif, druan gwirion.
12 Gorfoledd dwg i mi,
drwy roddi ym dy iechyd,
A chynnal a'th yſprydol ddawn
fi, i fyw'n vniawn hefyd.

13 A dyſgaf dy ffordd wir
i'r enwir, a'th addeliad:
A phob pechadur try i'r iawn,
a chyrch yn vniawn attad.
14 Rhag gwaed gwared fi Dduw,
ſef Duw fy iechydwriaeth,
A'm tafod o'th gyhawnder di
a gân gerdd wiſgi hyffraeth.

15 Duw, egor y min mau,
â'm genau mi a ganaf,
O Arglwydd, gerdd o'th fawl, a'th nerth,
fal dyna'r Aberth pennaf.
16 Cans Aberth ni's ceiſi,
ac ni ſynni offrwm poeth:
Pe y mynaſyt cowſyt hyn,
nid rhaid yt ddarbyn cyſoeth.

17 Aberthau Duw i gyd,
yw yſpryd pur drylliedig,
Ac ni ddiſtyri (o Dduw lon)
y galon gyſtuddiedig,
18 Bydd dda wrth Sion fryn,
o Arglwydd, hyn a fynni,
Ac wrth Gaerſelem dy dreſâd,
a gwna adeilad arni.

19 Cei aberth iownedd coeth,
cei offrwm poeth yn rhagor,
Cei aberth lloſg, a bodlon lych,
cef fuſlych ar dy allor.

Quid gloriaris? Pſal. 52.

Dangos dull gorthrymydd, ac am ei ddiweedd: cyſlyn i'r ffyddlon yn Nuw. Mae y Pſalm hon yn goſod allan yn eglur dyrnaſiad yr Antgbriſt.

PA'm y rhodreſi yn dy frâd.
a'th ddrwg fwriad (o gadarn?)
A maint trugaredd Duw bob dydd,
ac felly bydd hyd dyddiarn.
2 Dychymyg drwg yw'r fyfyrdawd,
a gwaith dy dafawd ſceler,
Hwn fydd fel ellyn llym o ddur,
a'i ſwydd yw gwneuthur ffalſder.

3 Ni hoffaiſt dd', gwnait ddrwg yn haws,
a'r traws, yn fwy nâ'r vnion,

4 Hoffaiſt

4 Hoffaiſt eirlau diſtryw a bâr,
ti golyn twyllgar, creulon.
5 Duw a'th ddiſtrywia di thrâ byth,
ſo dyn dy chwyth o'th gabán:
Ac a dyn dy wraidd di i gyd,
o dir y bywyd allan.

6 Rhai a'i gwelant a arſwydant,
cans hwy a ydynt gyfion,
A hwy a chwarddant am ei ben,
pan welont ddilep greulon.
7 Gwelwch y gwr ni rodd yn ddwys
ar Dduw na'i bwys na'i eglud,
Ond ar ddrygioni yn rhoi nerth,
a rhíf a gwerth ei olud.

8 Minnan fel oliwydden werdd
yn nhy Dduw, cerdd a gaiaf,
Ymddiriedaf iddo yn hawdd,
byth dan ei nawdd y byddaf.
9 Mi a'th folaf, a'th obeithiaf,
bythoedd drwy ymddiried.
Da yw dangos gar bron dy Saint
dy enw, a maint dy weithred.

Dixit inſipiens. Pſal. 53.

Dangos drwg naturiaeth dyn, a chyſtedigaeth y drygionus. Gweddi dros y duwiol.

DWedai'r ynfyd wrth o'i hun
nad oes yn Duw na dial:
Ei ddrwg ffieidd-dra a'i drais tynn,
a ddengys hyn yn ddyfal.
Llygrn yn ffiaidd maent drwy 'r byd,

Oedd neb a geiſiai Dduw yn gall,
nac oedd yn deall gronyn,

3 Ciliaſai bawb yn ol ei gefn,
a hwy dracheſn cydlygrynt:
Nid oedd neb a wnelai yr iawn,
nac vn yn gyfiawn honynt.
4 Pa'm na'ſtyria gweithwyr traha
eu bod yn bwyta 'mhobloedd s
Fel y bara? ac heb ddim bri i
ni alwent ſi o'r nefoedd.

5 Oſn heb achos arnynt a ddaeth
y rhai a'ch caeth warchaeodd?
Cans trwy eu gwaſgar hwy i bob parth,
mewn gwarth Duw a'i gwaſgarodd.
6 Och ſi na roid i Iſrael
o Sion vchel iechyd:
Pan roddo Duw ei bobl ar led
o drom gaethiwed adfyd.

7 Yna y bydd Iago yn iach,
ac Iſrael bâch yn hyfryd:
Yna, &c. dracheſn.

Deus in nomine. Pſal. 54.

Dafydd yn galw ar Dduw i ddiniſtrio ei elynion, drwy addo diolchgarwch.

DVw yn d'enw cadw fi'n dda,
a barna i'th gadernid,
2 Duw clyw fy ngweddi, gwrando 'nghwyn
a'm lleſ yn achwyn wrthyd.
3 Cans codi'm herbyn i yn chwyrn
mae cedyrn ac eſtroniaid.
Ac heb oſod Duw gar ei bron,
mor greulon ynt i'm henaid.

4 Wele Duw ſydd yn 'cynnorth rhag
pwy bynnag a gais dial;
Duw ſydd gyda'r rhai ſy'ar blaid
fy enaid, er ei gynnal.
5 Eſea dâl o'r achoſion
i'm gelynion eu drygedd,
O torr di ymaith hwynt (ſy Ion)
yn eigion dy wirioneedd.

6 Rhof aberth yr o wllys da,
a chlod-ſora 'dy enw
Fy Arglwydd cymmwyſa ydyw hyn,
ſef ti wyd yn fy nghadw.
7 Gwir yw, Duw a'm gwaredodd i
o'm cyni a'm trallodion,
A'm llygad a gafodd ei ſtyd,
a'i wynſyd o'm caſeion.

Exaudi Deus. Pſal. 55.

Dafydd yn ofni Saul yn arnâs, ac yn gwtidio, ac yn achwyn fawr ei greulonaeth ef.

ODduw gwrando fy ngweddi brudd,
nac ymguddd rhag fy nghwynfan.
2 Erglyw a gwyl fy ngwael yſtâd,
a llais fy nâd a'm tnchan.
3 Hyn rhag rhuadaidd lais fy nghâs,
a phwys dyn llym-iâs enwir,
Y rhai a daerant arnaf ddrwg,
a'i llid yn amlwg gwelir.

4 Gofid calon ſy'n dwyn fy oez,
daeth angau loes hyd atraf.
5 Mae ofn ac arſwyd arnaf caeth,
a dychryn daeth ar ſ'uchaf.
6 O dra ofn dwedwn yn fy nghri,
gwae fi am eſgyll clemmen,
Yna'r ehedwn i le rhydd,
i gael ym' lonydd amgen.

7 Wele, awn i gyrwydro ym mhell,
lle cawn yſtafell fachog.
8 Yna y bryſiwn ar ſy hynt
rhac rhuad gwynt tymeſtlog.
9 Diniſtria di hwynt, (Arglwydd da)
gwahana en tafodau.
Sef yn y ddinas amlwg drais
a welais, a chynennau.

10 Dydd a nos ei chylchu yn dro,
a rhodio rhyd ei chaerau,
O'i mewn y mae enwireddd mawr,
ac ar ei llawr bechodau.
11 Gan faint ei henwireddau hi,
a maint drygioni beunydd,
Nid ymâd twyll na dichell chwaith
fyth ymaith o'i heolydd.

12 Ac ni wnaeth fy nghâs y gwaith hyn
pe gelyn, goddefaſwn:
A phe dyn atgas yn ei roch,
yn hawdd y gochelaſwn.
13 Ond tydi wr, fy nghyfaill gwar,
fy nghymmar a'm cydnabod,
14 A fu mewn cyd-gyfrinach ddwys
yn eglwys Dduw'n cytarfod.

15 Terfyſg angau arnaw y del,
i'r pwll yr el yn lleſiyw:
Sef ymherfedd eu cartref cau
nid oes ond drygau diſtryw.

16 Minau

16 Minnau gweddiaf ar Dduw byw,
yr hwn a'm clyw mewn amſer,
17 Hwyr, a boran, a chanol dydd,
a hyn a fydd drwy daerder.

18 Gwaredodd Duw yr enioes ſau
mewn hedd yn nyddiau drygnaws,
Lle'r oedd or blaen yn ferbyn lu,
ſef ar fy nhu troes llaws.
19 Duw a'i geſtwng hwynt, ac a'm clyw,
ſef brenin yw er cynnoes.
Hwythau heb ymado â'i chwant,
fy Nuw nid ofnant eiſoes.

20 Eſwedi cymmod, a rhoi llaw,
drwy godi braw a frochedd,
A'r vn llaw (yn erbyn hedd)
yr vn glyſaredd torredd.
21 Ei eiriau ſal ymenyn gwyrſ,
a'i fwriad ffyrf am ryfel:
Pan ſo oel ar ei dafod doeth
tyn gleddyf noeth yn ddirgel.

22 O bwrw d'ofal ar dy Dduw,
o mynni fyw hebſyrthio,
Duw a geidw y cyfion byth,
a'r drwg ſ'oi chwyth i gwympo.
23 Sef pob dyn gwaedlyd bradog dro
nid oeſa ſo hyd hanner,
(Fy Arglwydd Dduw) ond ynot ti
mae'nagobaith i bob amſer.

Miſerere mei. Pſal. 56.

Dafydd yn achwyn rhag ei elynion: ac yn gofyn cymorth, ac yn ymddiried yn Nuw. Ac yn addaw ei ſulw ef yn ei Eglwyſ.

DVw dy nawdd ym rhag marwol ddyn
hwn yn ei wyn a'm llyngcai;
Sef ymryſelu a mi bydd-
a beunydd i'm gorthrymmai.
2 Llyngcent ſi beunydd o dra chās,
(dy rās o Dduw goruchaf)
Rhai beilchrhy dynion maent yn llu
yn poeth ryſelu arnaf.

3 Y dydd y bo i mwyaf fy oſn
rhown ynot ddoeſn ymddiried.
4 Molaf, credaf, nid ofnaf gnawd,
doi yn ddiolawd i'm gwared.
5 Yn fy ymadrodd i fy hun,
y ceiſiant lun i'm maglu;
Ac ar bob meddwl a phob tro
y maent yn ceiſio'nirygu.

6 Ymgaſglu, llechu, dergil hwyl,
a diſgwyl fy holl gerdded,
Drwy ymfwriadu imi loes,
a dwyn i'm heinioes niwed.
7 A ddiangant hwy? Duw tāl y pwyth,
ded iddynt ffrwyth i'enwiredd;
Diſgyn y bobloedd yn dy lid,
Duw felly bid en diwedd.

8 Duw rhifaiſt bob tro ar fy rhod,
fy nagrau dod i'th goſtrel:
Ond yw pob peth i'th lyfrau di
a wneuthym i yn ddirgel?
9 Y dydd y llefwyf, gwn yn wir
dychwelir fy ngelynion,
Am ſod droſof fy Nuw a'i law;
mi a wn y dawyn vnion.

10 Gorfoleddaf yngair fy Nuw,
gair ſ'Arglwydd byw a ſolaf;
11 Yn Nuw y rhoſ ymddiried ſiwr,
beth a wnel gwr nid ofnaf.
12 O Duw mae arnaf fi yn deled
lawer addunedi ffyddlon.
Ac mi a'i talaf hwynt yn rhwydd
i ti fy Arglwydd cyfion.

13 Am yt ludd dwyn fy oes a'm gwared,
a lleſtair i'm traed llithro,
Fel y rhodiwyf ſi gar dy fron
yngolau'r bywion ertro.

Miſerere mei. Pſal. 57.

Dafydd yn anialwch Ziph yn gelw ar Dduw drwy ymddiried yn ei addewid of. Ac y dangoſai ef ei ogoniant. Am hynny y mae ef yn rhoi diolch a mawl.

DY ras dy nawdd, (fy Nuw) ym' dod,
ſef ynod ymddiriedaf.
Nes myned heibio'r aflwydd hyn
dan d'eedyn ymgyſcodaf.
2 Ymddiried ſ'enaid ar Dduw ſydd,
ar Dduw drwy ffydd mi a alwaſ,
Ac a gwblhaf ei air yn iawn,
ſef cyfiawn yw'r Goruchaf.

3 O'r nef yr enfyn geidwad y'm,
rhag nerth dyn llym a'm llyngcai:
Enfyn fy Nuw ei nawd a'i hedd,
a'i lān wirioned didrai.
4 Ym myſg y llewod mae fy oes,
plant dynion poeth yn eiriau,
Eu dannedd ſydd fel gwayw neu faeth,
a'i tafod gwaeth na'r cleddau.

5 Ymddercha Dduw y nef vwchlaw,
oddiyno daw d'arwyddion,
A bydded dy ogoniant ar
y ddaiar, a'i thrigolion.
6 A flaen fy nrhaed, y rhoeſant rwyd,
ac felly'm rhwymwyd weithian,
Ar fy ffordd y cloddiaſant glawdd,
i'r hwn yn hawdd ſyrthiaſan.

7 Parod yw fy nghalon (o Dduw)
o parod yw fy nghalon.
Canaf yt' a dateanaf wawd
o fawl fy nhafawd cyſon.
8 Deffro dafod, a deffro dant,
a chān ogoniant beunydd,
Nabl a thelyn, eb ado vn,
deffroff fy hun ar laſ-ddydd.

9 Mawl yt (o Arglwydd) pan ddeffroſ
a rof ymyſg y bobloedd,
A chlodfori dy enw a wnāf
lle amlaf y cenhedloedd.
10 Cans cyrhaeddyd y mae dy rās
hyd yn'nhyrnas vneloedd,
A'th wirioned di hyd āt len
yr wybren, a'i thyrnaſoedd.

11 Ymddercha (Dduw) y nef vwchlaw
oddiyno daw d'arwyddion,
A bydded dy ogoniant ar
y ddaiar a'i thrigolion.

Si vere vtique. Pſal. 58.

Y mae eſu yn goſodi allan ddull ei elynion, y rhai yn ddirgel a genſient ei ddiſa ef: ac y mae eſu

yn ſtolaſ ſaeu Duw, ac yn dangos y caſ yr vnion lawenydd yau gwynpter y trawſ. A byth er gogoniant i Ddauw.

A I'r vniondeb (o bobloedd wych)
yr ydych yn ei ddwedyd?
A ydych chwi, o blant dynion,
yn barnu'r vnion hefyd?
5 Hyttrach malais ſy yn eich bron
ac yſtryw calon dwyllgar:
A gwaith eich dwylo trowſder blin,
tra ſoch yn trin y ddaiar.

3 Y rhai annuwiol aent ar gam,
o groth eu mam newidient,
Ac ar gyfeiliorn myad o'r bru,
a chelwydd fu a draethent.
4 Vn wedd a gwenwyn y ſarph yw
y gwenwyn byw ſydd ynddyn,
Neu'r neidr fyddar yn trofau,
dan gau ei chluſtiau cyndyn:

5 Yrhon ni wrendy ddim ar lais,
na'r wers a gais y rhinwyr,
Nac vn gyfaredd ar a wna
y cyfarwyddo'ſwyn-wyr.
6 Duw, torr eu dannedd yn eu ſafn,
diwreiddia'r llafn o dafod:
Duw dryllia'r bonau, a gwna'n dom
bob grudd i'r cawon llewod.

7 Todder hwynt fel dwr ar y tir,
felly diſtenuir hwythau:
Os mewn bwa rhoeſant ſaeth gron,
boed torri hon yn ddryllian.
8 Boent hwy mor ddiffrwyth, ac mor hawdd
a malwen dawdd y todder:
Neu fel rhai bach ni welai'r byd,
o eiſiau pryd ac amſer.

9 Tâl Duw iddynt ſirwythau eu llid,
cynt nac y lloſgyd ſigldân:
Tyno hwyntwy ymaith yn dy ddig,
cyn cwynhai cig mewn crochan.
10 A phan weler y dial hyn.
ſo chwardd y glandyn cyſion.
Pan ſo rhydd iddo olchi eu draed
yngwaedyr annuwolion.

11 Yna dywaid dynion ſod iawn,
a ffrwyth i gyfiawn bobloedd,
A bod ein Duw yn farnwr ar
y ddaiar a'i therfynoedd.

Eripe me. Pſal. 59.

Dafydd yn ofni Saul, yn dangos ei ddiniwtidrwydd ei hun, a chreulondeb ei elynion: yn gweddio yn erbyn pechaduriaid maleiſus, ac yn moli Duw.

FY Nuw gwareda fi rhac brâd
a rhac twyll ſwtiad gelyn,
Derbyn di droſof rhac y rhai
a godai yn fy erbyn.
2 Ac ymddiffyn fi yn bybyr
oddiwrth weithredwyr catnwedd,
Achub fyfi rhac êâ y byd,
a rhac gwyr gwaedlyd hygledd.

3 Ac wele, maent hwy i'm cyllwyo,
amcanent ddwyn fy mywyd,
Nid ar fy mai yr haeddais hyn,
ond tynder gelyn gwaedlyd
4 Duw rhedent hwy yn bared iawn,
a dim ni wnawn iw herbyn.
Edrych dithau, fy Arglwydd rhed,
a thyred i'm hymddiffyn.

5 Ti Ddauw y lln: Duw Iſrael,
o deffro gwel cawiredd,
I'r cenhedloedd na âd di'n rhâd,
lle y gwnant drwy frâd eu trawſedd.
6 Maent hwy yn arſer gydâ'r hwyr,
o'mdroi ar wyr o bobparth,
A thrwy y ddinas clywch eu ſwn,
yn wedd a'r cwn yn cyfarth.

7 Wele maent a thafodau rhyddawch cledd a fydd iw genau,
Pwy medd ant hwy all glywed hyn?
ac a wna i'n herbyn ninnau.
8 Ond tydi fy Arglwydd a'm Duw,
a'i gwel, ai clyw, a'i gwatwar,
Am ben cu gwaith y chwerddi di
y cenhedlaethi twyllgar.

9 Ti a attebi ei nerth ef,
a'th law gref a'm hamddiffyn
10 Duw a'm rhagflaena innau chwip.
caf weled trip i'm gelyn.
11 Na ladd hwynt rhag i'm pobloedd i anghofi dy weithredoedd:
Gwaſgar, goſtwng hwy yn dy nerth
Duw darian pryderth lluoedd.

12 Am bechod eu tafodau hwy,
a'i geirian, mwy fwy balchedd,
Telir iddynt ni ront air teg
ond celwydd, rheg, a choegedd.
13 Duw difa, difa hwynt i'th lid,
a byth na fid vn mwyach,
Gwybyddant mai Duw Iago ſydd
drwy'r byd yn llywydd hyttrach.

14 Maent hwy yn arſer gydâ'r hwyr
o'mdroi yn llwyr o bobparth,
A thrwy y ddinas clywch ei ſwn,
vn wedd a chwn yncyfarth.
15 I gael ymborth crwydro a wnant,
ac oni chânt eu digon,
Nes cael byddant ar hyd y nos
yn aros dan ymryſon.

16 Minnau a ganaf o'r nerth tau,
a'th nawdd yn ſorau molaf:
Nerth ym'a nawdd buoſt (o Ner,)
pan fu gorthrymder arnaf.
17 Iti canaf, o Ddauw fy nerth,
a'm hymadferth rymſol,
Seſtydi yw fy Nuw, fy Naf,
fy'nhwr, fy neddfa raſol.

Deus repuliſti. 60.

Dafydd pan oedd yn frenin ar Juda: yn dangos drwy ar wyddion mai Duw a'i drwiſaſai, ac yn dangos hynny yr bobl: dymuno ar Ddauw orphen yr hyn a ddechreuaſei

ODdauw, dydi a'n gwrthodaiſt,
ar waſgar gyrraiſt ymaith,
O ſorraiſt wrthym yn ddigel,
tro attom, dychwel eilwaith.
2 Dychrynaiſt di y ddaiar gron,
a holltaiſt hon yn ddrylliau,

Cau

Cans o'th lid ti ſiglo y mad,
iachã, a chae ei briwiau.

3 Dangoſaiſt i'th elynion di
o bwyz caledi ormod,
A'r ddiod a roiſt yn eu min,
oedd megis gwin madrondod.
4 Rhoddaiſt faner, er hyn i gyd,
i bawb o'r byd a'th ofnant,
I faneru drwy dy air gwir,
dros lu y tir lle y trigant t

5 Fel y gwareder drwy lin hwyl,
bob rhai o'th awwyl ddynion.
O achub hwyat i'th law ddeau,
a gwrando ſinnau'n ſyddlon.
6 Yn ei ſancteiddrwydd dwedodd Duw,
llawen yw ſy nghyſamod,
Mi a rannaf Sichem rhydd y glyn,
meſuraf ddyffryn Succod.

7 Myfi bian y ddwy dref tad,
ſef Gilead, a Manaſſe,
Ephraim hefyd yw nerth ſy mhen,
a Iuda wen i'anneddle.
8 Ym Moab ymolchi a wnaf,
dros Edom taflaf i'eſgid,
A chwardded Paleſtina gaeth,
a'i chwerthin aeth yn rhybrid.

9 Duw, pwy a'm dwg i'r ddinas greſt
pwy a'm dwg i dref Edom?
10 Er yt ein gwrthod, pwy ond ti,
o Dduw a'nleddi dreſom?
Yaot yn vnig mae'n coel ni,
perhon i ti a'n gwrthod,
Er nad aethoſt o flaen ein llu,
bydd ar ein tu mewn trallod.

11 O vnig Dduw, bydd di' ni'n barth,
oſer yw cymorth vndyn.
12 Yn Nuw y gwnawn wroliaeth fawr
ſo ſathra'i lawr y gelyn.

Exaudi Deus. Pſal. 61.

Y mae yn dymuno ar Dduw ei achub rhag ei erlidwyr, a'i gadarnhau yn ei dyrnas, drwy addo mawl tragwyddol.

ERglyw (o Dduw) ſy llefain i,
ac ar ſy ngweddi gwrando:
2 Rhoſ lef o eitha'r ddaiar gron,
a'm calon yn llyſmeirio.
Dwg fi i dollgraig vwch nã mi,
ac iddi bydd i'm derbyn.
3 Cans craig o obaith, twr diſoſt,
y'm fuoſt rhag y gelyn.

4 O ſewn dy Babell y bydd byth,
ſy nrhigfan dilyth dedwydd:
A'm holl ymddiried a fyn ſod
ynghyſgod dy adenydd.
5 Set tydi Dduw clywaiſt yn glau,
ſy addunedau puraidd:
Rhoiſt etifeddiaeth i bob rhai
a ofnai dy enw ſanctaidd.

6 Rhoi oes i'r brenin: nid oes ferez
ſo ſydd fyw lawer blwyddyn,
7 (Duw) gar dy fron y trig yn hir,
dod nawdd a gwir iw ganlyn,

8 A thrwy y rhai'n ymolaffi
dy enw di yn dragywydd.
Ac felly perfi migwpl.u
ſy addunedau beunydd

Nonne Deo. Pſal. 62.

Dafydd yn dangos ſôd yn rhaid i bob cymdl ymddirhed yn Nuw. Ac na thâl dim bob Dduw.

FY vnig Dduw ydyw ſy mhaid,
mae ſ'enaid yn ei ddiſgwyl,
O honaw ef, a thrwy ei rym
daw lechyd ym' o'm hanhwyl.
2 Duw yw ſy nghraig, a'm vnig oerth,
acymadferth ſy einioes,
Ac am hyn drwy ymddiffyn hir
mi ni'm yſgogir eiſoes.

3 Ba hyd y mae'n eich bryd barhau,
i fwrw eich maglau atfwydd,
I leddir chwi oll: gwthir yn llwyr
ſel magwyr' ar ei gogwydd,
4 Ymgaſglent, llunient gelwydd mawr,
iw roi i lawr o'i fowredd,
Ar eu tafodau rhoi bendith
a melldith dan ei dannedd.

5 Fy enaid dod (er hyn i gyd)
ar Dduw dy fryd yn ddyſal,
Yntho gobeithiaſ fi er hyn,
e ſo a'm tyn o'm goſal.
6 Sef craig ymddyffyn yw ef ym',
fy' nhwr, a grym ſy mywyd,
Am hynny y credaf yn wir
na'm mawr yſgogir ennid.

7 Yn Nuw yn vnig mae i gyd,
ſy iechyd, a'm gogoniant,
Fy nghraig yw, a'm cadernid maith,
a'm gobaith yn ddilyſiant.
8 Gobeithiwch yntho: gar ei fron
tywelltwch galon berffaith,
Ac ymddiriedwch tra foch byw:
a dwedwch, Duw yw'n gobaith.

9 Plant Adda, gwagedd ynt i gyd,
plant gwyr ſydd hod a gwegi,
Gwagach na gwagedd yn eu tawl,
mewn mantawl wrth eu codi.
10 Na rowch eich coel ar gam na thrais,
rhaid yw i falais drwccio:
Oſ cynyddo cyfoeth y byd
na rowch mo'ch goglyd arno.

11 Duw a lefarodd hyn vnwaith,
mi a glywais ddwywaith hynny,
Sef, mai Duw biau'r nerth i gyd,
goſtyngaid byd, neu ffynnu.
12 O Arglwydd, tiheſyd a fedd
drugaredd a daioni,
I bawb dan gwmpas wybren faith,
yn ol ei waith y teli.

Deus Deus meus. Pſal. 63.

Dafydd wedi dianc o Ziph yn diolch i Dduw am ei waredu, yn prophwydo dinſtr gelynion Duw, a dedwyddwch y rhai a ymddiriedan ynho.

TYdi o Dduw yw y Duw mau,
mi a geiſia'n foreu attad,

Y mae ſy enaid yn draſych,
a'mcanawd mewn nych amdanaid.
2 Mewn lle heb ddwfr, mewn erinder crîs
ceiſiais o'th ras dy weled,
Mal i'th welſwnyn y Deml gynt,
ar helynt nerth gogoned.

3 Canys dy drugaredd (o Dduw byw)
llawer gwell yw nâ'r bywyd,
A'm gwefuſau y rhoſ yt ſawl,
a cherdd ogoneawl hyfryd.
4 Felly tra fwyf fi fyw y gwnaf,
ac felly'th folaf etto,
Ac yn dy enw di ſydd gu
y caf dderchafu'nwylo.

5 Digonir i'm enaid fel â mer
a chyflawn ſraſder helyd,
A'm genau a gân y moliant tau.
â phur wefuſau hyfryd.
6 Tra fwy fi yn fy ngwely clyd,
caf yn fy mryd dy goſio.
Ac yn wiliadwriaethau'r nos
câf achos i fyſyrio.

7 Ac am dy ſod yn gymmorth ym',
drwy ſawr rym'dy drugaredd,
Fy holl orfoledd a gaiſ ſod
dan gyſgod dy adanedd.
8 Y mae f' enaid wrthyd ynglyn
dy ddeau ſy'n ynghynnal.
9 Elont i'r eigion drwy drom loes,
y rhai a'm rhoes mewn gofal.

10 Syrthiant hwyntwy ar fin eu harf,
ſy noeth er tarf i'r gwirion.
A chwedi eu meirw hwyntwy ded
yn ſwyd llwynogod gwyllion.
11 Ond y brenin yn enw ei Dduw
boed tra ſo byw yn llawen.
A phawb a dyngo iw fowredd
a gaiff orfoledd amgen.

12 Ond o'r diwedd y daw yn wir,
ſe a dywelldir tywod,
I gan ſaſnau y rhai y ſydd
yn tywallt celwydd parod.

Exaudi Deus. Pſal. 64.

Dafydd yn gweddio'n erbyn celwydd a thaw-gyhuddiad: er cyſur i'r cyſion y mae yn dangos coſpedigaeth yr enwir.

O Arglwydd Dduw, erglyw fy lleſ,
a chlyw o'r nef fi'n erſyn:
O Dduw cadw fy einioes i
y ſyddyn ofni'r gelyn.
A chuddia fi dros ennyd bach
rhag cyfrinach y rhai drwg,
A rhag terſyſgy rhai ſy'n gwau,
i wneuthur cammau amlwg.

3 Hogi a ſodau ſel y cledd,
a dwedyd bnſtledd ddigon,
Saethant ergydion i'm ſyrhau,
a'r rhai'n oedd eirlan chwerwon.
4 I ſaethu'n ddirgel bigau dur,
yn erbyn pur ei galon,
Yn ddiſymwth heb ofni neb,
a thrwy gaſineb creulon.

5 Ymgryſhânt hwy yngwaith y fall,
gan guddio'n gall eu rhwydau,
Yna y dwedant pwy a'n gwel
yn bwrw dirgel faglau?
6 Gan chwilio dyfnder dygau trwch,
o fewn dirgelwch eigion,
A phawb iw gilydd yn rhoi nod
o genedd gwaelod calon.

7 Ond y mae Duw a'i ſaeth ynghudd,
rhydd yn ddirybudd ergyd,
Eſ a dal adref yr hawl hon,
yn ddyſn archollion gwaedlyd.
8 Gwaith y tafodau drwg lle y bo,
a fynn lwyr ſyrthio arnynt,
Pob dyn a'i gwel a dybia'n well
gilio ymhell o ddiwrthynt.

9 Yna y dywaid pawb a'i gwel,
gwaith y Gornchel yw hyn,
Cans felly y deallant hwy
y cosbir fwyſwy'r gelyn.
10 Ond yn yr Arglwydd llawenhâ,
ac y gobeithia'r cyſion,
A gorfoledda yndde'n iawn
pob dyn ag vniawn galon.

Te decet hymnus. Pſal. 65.

Y ſyddleniaid yn diolch i Dduw, am eu dwyn a'i llywodraeth hwy, ac am ei ſendithion i'r ddaiar.

I Ti (o Dduw) y gweddai mawl
yn y ſanctaiddiawl Sion,
I ti y telir drwy holl gred,
bob gwir addaned calon.
2 Pawb ſydd yn pwyſo attad tî;
a wrendy weddi doſtur,
Ac attat ti y daw pob cnawd,
er mwyn gollyngdawd llaſur.

3 Pethau trowſion, a geiriau mawr,
myſi i'r llawr bwriaſant,
Ond tydi Dduw, rhoi am gamwedd
drugaredd a maddeuant.
4 Dy etholedig dedwydd yw,
caiff neſnes ſyw i'th Babell,
Trig i'th gynteddau, ac i'th lys,
a'th ſanctaidd weddus gangell,

5 Duw'n ceidwad attebi i ni
o'th ofni i'th gyfiownedd,
Holl obaith wyd drwy'r ddaiar hon,
a'r mor cynhyrfaon rhyfedd.
6 Hwn a ſiccrhâ bob vchel fryn
â'i wregys yn gadernid,
7 Hwn a oſtega'r mor, a'r don,
a rhuad eigion enbyd.

8 A holl breſwylwyr eithaf byd
ſy'n ofni 'gyd d'arwyddion,
I ti gan forau, a chan hwyr,
y canant laſwyr ſyddlon.
9 Dyfrhau y ddaiar ſech yr wyd,
a ſon Duw llanwyd droſti,
Darperaiſt lifddyfr rhyd ei llawr
iw thramawr gyfoethogi.

10 Pob rhych yr wyd yn ei ddyfrhau,
a'i chwyſau'r wyd iw goſtwng.
A'i rhoi ym mwyd mewn cafod wlith,
iw chnwd rhoi fendith deilwng.
11 Coroni 'r ydwyd ti fal hyn
y flwyddyn â'th ddaioni,

Y ſtorfdd

Y ffordd hŷn a'r modd (Duw ſy nêr)
diferaiſt fraſder arni.

12 Ef a ddifera ffrwyth dy ſerch
ar bob rhyw lannerch ddyrus,
Pob mynydd ſych yn vchder gwlad
o ffrwyth dy râd y dengys.
13 Drwy dy fendith y gwaſtad dir
a guddir oll â defaid,
Crechwennant, canant bawb ynghyd,
a'r wlâd ac yd ei llonaid.

Iubilate Deo. Pſal. 66.

Y mae'n annog pawb i fôli Duw yn ei weithredoedd, ac yn dangos ei allu ef a'i drugaredd i Iſrael, ac yn dyſgu i bawb ei ofni a'i fôli ef.

YN Nuw ymlawenhewch i gyd,
yr hallſyd, a datcenwch
2 Ogoniant ei enw hyd y neſ,
a'i foliant greſ a draethwch.
3 Wrth Dduw dwedwch ſo bair dy law
i'th elyn oerfraw anfad,
Rhag amled yw nerth y llaw hon
â dy gaſeion danad.

4 Felly 'r holl fyd i gyd a'i rhi'
i ti a ymoſtyngant,
Canant yt' fawl, ac ânt hyd lawr,
i'th enw mawr y canant.
5 O dowch, edrychwch ofnus yw
gweithredoedd ein Duw cyhon,
Ofn ei weithredoedd a rydd ddyſg
ymyſg holl feibion dynion.

6 Fo droes y mor eoch yn dir ſych,
ai wyr yn droed-ſych drwyddo,
A thrwy yr afon: llawen ſu,
ei bod heb wlychu yno.
7 Ef byth bydd, lywydd cadarn gwych,
a'i olwg edrych bennydd
Ar y cenhedloedd drwy 'r holl fyd,
ni chyfyd rhai annuſydd.

8 O bobloedd molwch Dduw ar gais,
a moeſwch lais ei foliant;
9 Hwn ſy'n dal bywyd yn y gwaed
a ddeil ein traed na lithrant.
10 O Dduw, profaiſt a choethaiſt ni
vn wedd a choethi arian.
11 Yn gaeth y dygaiſt ni i'th rwyd,
ein cyrph a waſgwyd weithian.

12 Aethom drwy ddwfr a thân yn gaeth,
bu raſn marchogaeth arnom:
O peraiſt hyn: ni bu chwaith hir,
i ddiwall dir y daethom.
13 Ac offrwm poeth i'th dŷ yr âf
talaf fy addunedau,
14 Y rhai mewn cyfwng, rhac mwy trais,
addewais â'm gweſuau,

15 Poeth ebyrth breiſion yt a roſ,
aroglaeth coſ cyfammod,
Ychen, hyrdd, offrymmu a wnaſ,
ac etto rhoddaf fychod,
16 O dowch yn nes, a gwrandewch chwi
ſy'n ofni Duw tragfythoes,
Mi a fynegaf i chwi'n ffraeth
pa les a wnaeth i'm heinioes.

17 Llefais i arno â'm genau,
a'r tafod man a'i molawdd.

18 Pe troeſwn ſy nghalon at fai,
Duw a'm gwrandawſai'n anawdd.
19 Diau Duw a'm clybu yn hawdd,
gwrandawawdd ar ſy ngweddi,
Bendigaid yw: ſo a'm clywawdd,
ni throes mo'i nawdd oddiwrthi.

Deus miſereatur. Pſal. 67.

Gweddi am lewych wynebpryd Duw, fôl yr adwaenir ei fendigaidrwydd. A dangos mai Duw ſy'n llywodraethu pob peth.

Caner hon ſel Pſal. 52.

TRugaredd Duw i'n plith,
a rhoed ei fendith dreſom,
A thywynned ei wynebpryd,
a'i nawdd, a'i iechyd arnom.
2 Fel y gwyper dy ffyrdd
drwy'r ddaiar gydwyrdd gnydoedd,
A'th iechydwriaeth di (o Dduw)
y'myſg pob rhyw genhedloedd.

3 Duw, moled pobloedd di,
rhoent fawl a bri drwy'r hollfyd,
4 A'r holl genhedloedd is wybren,
byddant lawen a hyfryd.
Cans ti a ferni'n iawn
y bobl drwy lawn wybodaeth,
Ac a roi'r holl genhedloedd ar
y ddaiar mewn llywodraeth.

5 Duw, moled pobloedd di,
rhoent fawl a bri trwy'r hollfyd.
6 Yna rhydd y tir ffrwyth i'n plith,
a Duw ei fendith hefyd.
7 A Duw, ſef Duw ein tâd,
a rotho ei râd a thycciant,
A therfynau y ddaiar gron,
a phawb ar hon a'i hofnant.

Exurgat Deus. Pſal. 68.

Dafydd yn dangos trugaredd Duw i'w bôbl, a bod Eglwyſ Duw yn rhagori ar bob peth by dol.

YMgyfoded vn Duw ein Ner,
gwaſgarer ei elynion,
Yn drygddyn honynt nac arhoed,
o'i flaen ffoed ei gaſeion.
2 Os chwalu mwg mewn gwynt ſy hawdd,
os tawdd cwyr wrth eirias dan,
Fel hynny o flaen Duw (yn wir)
yr enwir a ddiflannan.

3 Ond llawenycher ger bron Duw
y cyfion, iw orfoledd;
A'i hyfrydwch hwyntwy a ſydd
yn llawenydd cyfannedd.
4 Cenwch, a molwch enw Duw,
ſef hwn yw vwch y neſoedd
Yn marchogaeth, megis ar farch,
iw enw rhowch barch byth bythoedd.

5 A gorfeleddwch gar ei fron,
Duw tirion, tâd ymddifaid,
Ac i'r gweddwon mae 'n fantwr da
yn ei bryſwyliſa gannaid,
6 Duw a wna rai mewn ty'n gytun,
ei hun mae 'n gwllwng geſyn,
Ac yn rhai trigſan mewn tir crâs,
i ddynion atcas cyndyn.

7 Pan aethoſt (Ddûw) o ſlaen dy lu,
dy daith a ſu drwy ddryſni.
8 Y ddaiar crynodd a ſlaen Duw,
a'r nef rhoes amryw ddefni.
Ac felly Sinai o flaen Duw,
ſef (vnduw Iſrael howddgar.)
9 Ar dy etifeddiaeth hidlaiſt law,
i ddiſtiaw y ddaiar.

10 Gwrtzithiaſt hon dy bobloedd di
ſydd ynthi yn preſwylio:
Oth râd darperaiſt Ddûw i'r tlawd,
i gael digondawd yno.
11 Yr Arglwydd Dduw a roddair gair,
mawr mintai'r cantoteſſau:
12 Cilient gedyrn: gweiniaid arhont,
yr ysbail rhont yn rhannau.

13 Pẽs ymdroech mewn parddu a llwch,
chwi a fyddwch fel y glommen,
A'i phlu yn aur ac arian teg,
yn hedeg is yr wybren.
14 Hon, pan waſgarodd Duw yn chwyrn
bob cedyrn o'i gaſeion,
Oedd mor ddiſgleirwych, ac mor wenn,
ac eira'r ben bryn Salmon.

15 Mynydd Duw (ſef Sion) y ſydd
fel Baſan fynydd tirion:
Mynydd Baſan vchel ei grib
cyffelib yw i Sion.
16 Chwychwi fynyddoedd cribog pam
y bwriwch lam mewn cyffro?
Duw ar Seion ei ſerch a roes,
lle myn ef eiſtedd drigo.

17 Rhif vgain mil o filoedd yw
angylion Duw mewn cerbyd:
Ynghyſtegr Sinai y bu ei wlith,
bydd Duw iw plith hwy befyd.
18 I'r vchelder y derchefaiſt,
a chaethglnddaiſt gaethiwed,
Cymraiſt, dodaiſt ddonïau, Duw Ion,
i ddynion oedd ddiniwed.

19 Bendigaid fyth fo'r Arglwydd nau
am ddonïau ei ddaioni.
A'i iechydwriaeth i ni'n llwyth
o berffrwyth ei haelioni.
20 Efe ei hun yw'n Duw ni i gyd,
ſef Duw ein iechyd helaeth,
Drwy'r Arglwydd Dduw cawn yn ddi ſwrth
ddiange oddiwrth farwolaeth.

21 Duw yn ddiammau a dyrr hẽn,
a thalcen ei elynion,
A choppa walltog rhai a ſo
yn rhodio mewn drwg creulon.
22 Dygaf fy mhobloedd (meddai ef)
hyd adref fel o Baſan,
A dygaf hwynt iw hol drachefn,
fel o'r mor donleſn allan.

23 Fel y gwlychech dithau dy draed
yn llif gwaed dy ddigaſſau,
Ac y llyſo dy gwn heb gel
y gwaed a ddel o'i briwiau.
24 Gwelodd pawb (o Dduw) dy yſtâd,
yn dy ſynediad ſanctaidd,
Mynediad fy Nuw fremin fry,
fel hyn iw dy cyſegraldd.

25 Y cantorion, aẽnt hwy o'r blaen,
cerddorion aen ol ynol,
Yna'r gwerytſon, beraidd gân,
a'r tympan yn y canol.
26 Clodforwch Dduw hynny ſydd dda
ym mhob cyn'lleidfa ddiwaeſ,
A chlodforwch yr Arglwydd Ion,
chwi ſydd o ffynnon Iſrael.

27 Doed Beniamin y llywydd bach,
doed bellach dugiaid Iuda,
Doed Nephtali, a Zabulon,
a'i tywyſogion yna.
28 D' Duw a dreſnodd i ti nerth,
a'i law ſydd brydferth geidwad,
Duw cadarnhâ etto yn faith
arnom ni waith dy gariad.

29 Er mwyn Caerſalem adail deg,
rhydd cedyrn antheg yty.
30 Diſtetha dyrſa y gwaywffyn,
a'r rhai a ſyn ryfely.
Dewr fel teirw, nwyfus fel lloe,
y rhei'ni a roe yr arian:
Delont i'r iawn: tyn nerth a nwy'
a goſtwng hwy yn fuan.

31 Y pendefigion o'r Aipht draw
a ddaw, ac Ethiopia
At Dduw yn bryſur i roi rhodd,
ac aberth gwirfodd yna.
32 Holl dyrnaſoedd y ddaiar lawr,
i Dduw mawr cenwch ſoliant,
Cenwch, cenwch ei glod yn rhwydd,
ſef Arglwydd y gogoniant.

33 Hwn a farchogedd y nef fry,
a hynny o'r dechreuad:
Wele, daw nerthol ſain ei lef
o eitha'r nef i waſtad.
34 Rhoddwch gadernid i Dduw nar,
ſef vchder ei ragoriaeth,
Y ſydd ar Iſrael, a'i nerth
vwch wybrau prydferth gwyaeth.

35 Duw, o'th gyſegr i'th ofnir di,
Duw Iſrael dodi nerthoedd,
A chaderaid mawr wyd i'th blaid,
bendigaid fych oes oeſoedd.

Salmm me fac. Pſal. 69.

Serch Dafydd a'i flinderau: creulondeb ei elynion, ei gyſur, a'i glod i Ddûw: y mae eſt beſyd yn anoop pob creadur i fôli Duw, ac yn prophwydo am dyrnas Chriſt: ac yn y pſalm hon y mae Dafydd yn arwydd o Griſt.

A Chub ſi Dduw (y gwr a'm gwnaeth)
tros f' enaid daeth llif-ddyfr-loes,
2 Yr wyf mewn dyfnder tom ynglyn,
heb le i'm ddiſſyn f' einioes.
O'r dyfnder daethym fel ar fawdd,
a'r ffrwd a lifawdd vchod:
3 Sychodd fy ngheg, blinodd fy llais,
â'm llygaid pellais ganfod.

4 A hyn wrth ddiſgwyl Duw a'i râs,
wele fy nghâs yn amlach
Nâ'r gwallt ar ben fy nghoppa fry,
a'r trowſion fy'n gadarnach.
Y rhai celwyddog, caerion ynt,
rhois iddynt beth ni chefais.

5 Adwaenoſt (Ddiw) f'unfydrwydd mau,
a'm beiau ſi ni chuddiais.

6 O'm plegid i dim gwarth ni chant
y rhai a goeliant armad,
Na ſâd (Ddiw'r Ilueoedd) feſi na thrais
i'r rhai a ymgais attad.
7 (Duw Iſrael) ſef ei dy fwyn,
yr wyf yn dwyn gwarthrudd deb,
A thrwy gwilydd ymarhois,
mewn chwys y tois fy wyneb.

8 I bobl dieithr wyſi, (gwn pa'm)
i blant fy mam fel eſtron.
9 A'm ſod fy ſerch a'm zel i'th dy
i'm hyſu hyd fy nghalon.
Cans cabl y rhai a'th gablant di
ar ſmcha i mae 'n diſgyn.
10 Fy nagrau cyſtudd, a'm hun-pryd,
ynt warth i gyd i'mherbyn.

11 A phan wiſgwn i liain ſâch,
bum ddiyſtyrach lawer,
12 Bum chwedyl drwſi gryſ a thlawd,
i'r meddw yn wawd iw harfer
13 Ond f' Arglwydd Dduw, gwnâf attad ti,
fy ngweddi yn amſerol.
O gwrando ſi i'th wirfawr hedd,
ac i'th wirioned graſol.

14 Dwng wared ſi, a gwna ſi'n rhydd
o'r dom y ſydd i'm ſuddo,
Ief caſeion, dyfroedd dyfnion,
a mi nid oſnaf gyſtro.
15 Na lifed dwfr droſoi'yn ffrwd,
na'm llynced amrwd dwyfnder,
Na chaued pydew arnaf chwaith,
mo'i ſafn diffaith yſcaler.

16 Gwrando ſi bellach Arglwydd Dduw
cans da yw dy drugaredd,
Yo amlder dy doſturi mawr
edrych i lawr rhag trowſedd.
17 O'm cyfyngder oddiwrth dy wâs
na chudd mo râs dy wyneb,
Rwyf yn gweddio yn fy ngloes,
Duw bryſia moes y'm atteb.

18 Neſhâ at f'enaid Arglwydd mau,
er fy rhyddhau a'm gwared,
Moes ymddiffyn rhag caſlo hon
gan fy ngelynion niwed,
19 Duw di a weli o pob parth
fy ngwradwydd, gwarth, a'm cwilydd
O herwydd rhodio gar dy fron
mae fy ngelynion beunydd.

20 Mewn gorthrwm ofid yr wyf ſi
a gwarth yn torri'nghalon:
Diſgwyl cymhorthwyr, nî ddoe neb,
ni chawn gyſurdeb tirion.
21 Buſtl a roeſan ynſwyd i mi,
finegr i dorri ſyched.
22 Eu bwrdd boed iddynt fagl affwydd,
a'i llwydd yn dramgwydd bydded.

23 Ar eu llygaid dallineb doed,
iw lwynau boed crynfeydd,
24 Tywallt arnynt dy ddig a'th lid,
doed iddynt ofid beunydd.
25 Boed eu palaſau 'n wâg heb wedd,
ac anghyfanedd iddyn,
Na allo neb na dydd na nos
mo'r aros yn eu tyddyn.

26 Cans yr hwn a darawſyd ti
mae'rhei'ni yn ti erlyd,
A'r doluriau y ſydd o'th friw
y maent iw hedliw hefyd.
27 Dod gamwedd ar eu camwedd hwy,
na ddont mwy i'th gyfiownder
28 Ymaith o lyſr y bywyd llawn,
o fyſg y cyfiawn tynner.

29 Finnau pan ſwyf ufidus wan,
a phan fwyf druan hefyd,
Dy iechydwriaeth di (o Dduw)
eilchwyl i fyw a'm cyfyd.
30 Moliannaf d'enw Dduw ar gân,
fal dyna f'amcan innau.
31 A hyn fydd gwell gan Dduw deyrn
nag ych â chyrn a charnau.

32 A phob truan, pan weler hyn,
a ennyn o lawenydd,
A'ch calon chwi ſy'n ceiſio Duw
cyfyd i fyw o newydd.
33 Duw gwrendy dlawd, ni ddirmygſef
ei gaethwas ef fy ſethiant,
34 Nef, a daiar, a mor, a hyn
a ymlyſg yothyn, molant.

35 Cans Duw a geidw Sion deg,
a threſnu'n chwaneg Iuda,
Adeiladu ddineſydd hon,
i ddynion yn breſwyliſa.
36 Ie ei weiſion ef a'i hil,
a'i heppil, a'i meddiannant,
A'r rhai a hoffa ei enw ſo,
yn hoano a breſwyliant.

Deus in adiutorium. Pſal. 70.

Gweddi am gymmorth pryſſur; ac yn erbyn ei elynion.

DUw pryſura i'm gwared i,
Ion, bryſsia di i'm cymmorth.
2 Gwarth a gwradwydd a ddel i'r blaid
a gais i'm henaid ammorth.
Drwy wradwydd troer y rhai a ddwg
i mi ddîm drwg ewyllys.
3 Meſl ſo'i gwobr a draeth hâ hâ,
am danaf yn ddirmygus.

4 Y ſawl a'th gais calonnog ſydd,
o dra llawenydd ynod,
Dweded ſawl a'th gâr bob amſer,
mawrhyger ein Duw hynod.
5 Minnau'n dlawd, ac yn druan ſydd,
Duw bryſsia bydd yn agos:
Fy mhorth a'm ceidwad wyd yn wir,
(o Arglwydd) m hir aros.

In te Domine. Pſal. 71.

Gweddi (drwy ffydd) ar i Ddiw ei wartdu ef rhac ofâb Abſolon grenlon.

MI a'mddiriedais ynod (Ner)
na'm gwradwydder byth bythoedd,
2 Duw o'th gyfiownder gwared fi,
a chlyw fy nghri hyd nefoedd.
3 Duw bydd yn graig o nerth i mi
i gyrchu atti'n waſtad,
A phâr fy nghadwi yn well,
ti yw fy nghaſtell caead.

4 Duw gwared ſi o law'r traha[n],
a'r gwr trofaus, a'r trowſdd[yn].
5 Ynot ti Dduw bu'ngog'nd maith,
a'm gobaith er yn ronyn.
6 O groch ſy mân y tynnaiſt ſi,
rhoiſt ynof egni ette.
I tithau ſyth, am hyno hawl,
y canaf fawl heb peidio.

7 I lawer dyn bum anferth iawn,
ti yw fy nerthlawn lywydd.
8 Fy ſaſn bydd lawen o'th fawl gan dant,
ac o'th ogoniant beunydd.
9 Nac eſgeuluſa fi na'm braiot
yn amſer henaint truan.
Er pallu'r nerth, na wrthod fi,
Duw edrych di ar f'oedran.

10 Medd fy nghaſeion r'wyf yn wann,
hwy a ddiſgwilian f'anaf:
Ymgynghoraſant yn ddi ſynn,
gan ddwedyd hyn am danaf':
11 Duw a'i gwrthodedd, (meddant hwy)
erlidiwch fwyſwy bellach,
A deliwch ef, nid oes drwy'r byd,
yr yn a'i gweryd haiach.

12 Er hyno frad, (Duw) bydd di well,
na ddos ymhell oddiwrthy,
Fy Nuw pryſura er fy mhorth,
ac anſon gymmorth ymmy.
13 Angan gwarthus pob rhai a gânt,
a wrthwynebant f'einioes,
Gwradwydd a gwarth iddynt a drig,
a gynnig i mi drygloes.

14 Fy ngobaith innau a ſaif byth
yn ddilyth a ſafadwy,
Ymddiried ynot (Dduw) a wnaf,
ac a'th foliannaf fwyfwy.
15 Dy iechydwriaeth ſy i'm genau,
yr hwn ni thau ſunudyn,
A'th gyfiawnder, ac ni wn i
ddim o'r rhifedi arnyn.

16 Ynghadernid yr Arglwydd Dduw,
tra fwy fi byw y credaf,
A'th gyfiawnder di hyd y brig,
yn vaig hyn a gofiaf.
17 Duw, di a ddyſgaiſt i mi hyn,
do, er yn blentyn bychan,
A hyd yn hyn r'wyf yn parhau
i oſod d'wrthiau allan.

18 O Duw na wrthod fi yn hen,
a'm pen, a'm gen yn llwydo,
Nes i'm ddangos i'r rhai ſy'n ol
dy wrthiau nerthol ette.
19 Dy gyfiownder yn vchel aeth,
yr hwn a wnaeth bob mowredd,
Duw pwy y ſydd debyg i ti?
Nid ydym ni ond gwagedd.

20 Duw gwnaethoſt di ym' fyw yn brudd,
a gweled cyfnedd mynych,
Troiſt fi i fyw, dychwelaiſt fi,
drwy'nghodi o'r feddrod rych.
21 Mwy fydd fy mawredd nag a ſu,
troi i'm diddanu innau,
22 Yna y molaf dy air am hyn,
ar nabl offeryn dannau,
O Sanct Iſrael, canaf hyn
ar delyn, ac â'm genau.
23 Am ytty wared f enaid i,
gwnaſ i ti hyfryd leiſiau.
24 Canaf y't hefyd gyfion glod
â'm tafod: wyt iw haeddu,
Am yt wartharu a gwarthruddiaw,
nghas ſy'n ceiſiaw 'nrygu.

Deus Iudicium. Pſal. 73.

Salomon a'i deyrnas yn y pſalm hon yn arwydd a'r yn ffigur o Grift a'i egoniant.

DVw dod i'r brenin farn o'r nef,
dod iw fâb ef gyfiowndeb.
2 Ynâ y rhydd rhwng pobl iawn frawd,
ac i'r dyn tlawd vniondeb.
3 Hedd a chyfiownder, yn ol hyn,
cair ym hob bryn a mynydd.
4 Y gwan a'r lleſg achub a wna,
fe ddryllia y gorthrymmydd.

5 Hwy a'th ofnant byth ar bob tro,
tra treiglo haul a lleuad,
6 Fo ddiſgyn ſel glaw ar wellt glâs,
neu gafod frâs ar waſtad,
7 Iw ddyddiau ef cerir yr iawn,
a'r cyfiawn a fiodeus,
Ac aml fydd hedd ar daiar gron,
tra fo'r lloer hon yn para.

8 Llwydda efe o for hyd for,
o'r ffrwd hyd oror tiredd,
9 Ei gâs ymgrymmant, llyfant lwch,
hyd yr anialwch cyrredd.
10 Cedyrn o Thaſſus frenhinoedd,
ac o'r yn ſoedd canol,
O Seba ac Arabia deg,
doe bawb â'i antheg reiol.

11 Yr holl frenhinoedd doent yn llu,
a than ymgrymmu atto,
A'r holl genhedloedd, ſel yn gaeth,
a wnant waſanaeth iddo.
12 Cans y dyn rheidus, a'r gwr gwan,
fo'i gweryd pan weddio,
Bydd i bob dyn yn nerthol dwr,
ar ni bo pleidiwr gantho:

13 Ef a erbyd y tlawd mewn rhaid,
fo achub enaid glanddyn:
14 Fo a'i gweryd rhag twyll a drwg,
gwerthfawr iw olwg ydyn.
15 Felly bydd byw: rhoir iddo dda,
ſef aur o Seba ddedwydd,
Hwy a weddiant arno ſo,
gan ei fendithio beunydd.

16 Rhyd pen y mynydd yd a gân,
ſel brig coed Liban ſiglant,
A'r plant cyn amled ar gwellt glâs,
o'r ddinas a flagurant.
17 Os haul cylch wybren byth a dry,
byth pery enw iddaw,
Pawb a'i bendithia ef yn wir,
pawb a fendithir ynthaw.

18 Bendigaid ſo yr Arglwydd Dduw,
(ſef Duw yr Iſrael dirion)
Efe'n vaig byth ſy'n parhau,
i wncuthur gwrthiau mowrion,

19 Bendigaid

19 Bendigaid ſytho i ênw byth,
gogoneddilyth iddo,
A'i glod llenwir y ddaiaren:
Amen, Amen, hyn ſytho.

Quam bonus Deus. Pſal. 73.

Darſydd yn dyſgu i ddynion nad anghyſurrent er gweled llwyddiant yr enwir, neu aſluyddiant y cyſion, yn y byd hwn, drwy ddangos mor ddiſyn ymwrth y diſlaenu y drwg, a maint gwobr y daionus.

YS da yw Duw i Iſrael,
wrth bawb a wnel yn vnion:
2 Minnau ll thrais, braidd na ſyrthiais,
ſwrth wael ſu ſ'amcanion.
3 Cans cynfigennais wrth y ffol,
ar dynannuwiol dihir,
Braidd nachwympais pan y gwelais
eu hedd a'i golud enwir.

4 Can nad oedd arnynt rwymau caeth,
i gael marwolaeth ddynol,
Lle maent yn byw yn heini hyf,
yn iraidd gryf ddigonol.
5 Ac ni ddoe arnynt lafur blin
hyd y bawn i'n eu deall,
Na dim dialedd, na dim gwyn,
fel y doe ar ddyn arall.

6 Am hynny ſyth maent yn ymddwyn,
fel o fewn cadwyn balchder,
A gwiſgant am danynt yn dynn
(megis dilledyn) drowſder.
7 A'i llygaid hwynthwy wrth dewhau
doent yn folglymmau droſodd,
A'i golud hwy, er hyn o wyn,
vwch meddwl dyn a dyfodd.

8 Treuthu eu trowſder, bod yn dynn,
a boſtio hyn ar wafgar:
9 Egori ſafn at wybren ſty,
a thafod cry' drwy'r ddaear.
10 Am hyn rhai o'i bobl ef ã chwant
a ymddychwelant yma,
Yn gweled y dwfr yn loyw lân,
a thybio y cân eu gwala.

11 Cans ymreſymmant hyn yn ſyw,
pa'm? ydyw Duw yn canfod
Pwy ſydd yn ddrwg, a phwy ſy'n dda?
ydyw'r gorucha'n gwybod?
12 Wele y drygddyn mwya'i chwant
caiff ſwyaf llwyddiant gwaſtad;
Yn caſglu golud a mawr dda,
hwnnw ſydd ſwya'i godiad.

13 Ofer iawn ſu'i mi warhau,
a llwyr lanhau ſy nghalon:
Golchi ſy nwylo, caru gwir,
a bod yn hir yn gyſion:
14 Cael ſy maeddu ar hyd y dydd:
ond trwſtan ſydd vnioneb,
Os y boran, ac os pryd nawn,
myſi a gawn wrthwyneb.

15 Hyn os dwedwn, a feddyliwn,
o ryw feddalaidd amman,
Wele, a'th blant di y gwnawn gam,
i ddwyn vnllam a minnau.
16 Pan geiſiwn ddeall hyn yn llwyr,
o nerth ſy ſynwyr ddynol,
Hynny i'm golwg i oedd ſlin,
nes cael rhyw rin yſprydol.

17 Ond pan enthym i gyſegr Dduw,
lle cefais amryw olau,
Yna deellais i pa wedd
y bydd eu diwedd hwythau.
18 Gwybum i ti eu goſod hwy,
lle caent lam mwy'n y diwedd,
Sef mewn lle llithrig rhwydd-gwymp trwch,
anialwch anghyfannedd:

19 Ond gwedi dodaiſt iddynt wth,
diſymmwth y palliaſant,
Mynd o'r byd heb na lliw na llun,
o'i hofn eu hun darfyddant.
20 Fel brenddwyd pan ddihunai vn,
y gwnai di ddun f'Arglwydd,
O'r newid hon y caiff fy nghîs,
drwy yr holl ddinas wradwydd.

21 Bum i ddig wrthyf fi fy hun,
ac oerni fa'n fy nghalon.
22 Nas deallaſwn hyn yn gynt,
bum ffol vn hynt ac eſtion.
23 Er hyn etto bum gydâ thi,
lle i'm twyſi yn ddilyſiant
24 Wrth fy llaw ddeau: wedi hyn
fy nerbyn i gogoniant.

25 Pa'm? pwy (o Dduw) ſydd gennyf fi
ond tydi yn y nefoedd?
Dim ni ddymunwn gydâ thi,
wrth wetni daiar lcoedd.
26 Fy nghalon i, a'm nerth, a'm cnawd,
y ſydd mewn palldawd bennydd,
Ond tydi Dduw ſydd ar fy rhan,
a'm tarian yn dragywydd.

27 A elo ymhell oddiwrthyd ti,
y rheini gwnaent yn ddiffaith?
Ac a buteinſant rhagot ti,
y rhei'ai torrir ymaith,
28 Ond mi a ddof neſnes at fy Nuw,
fy ngobaith yw i'm calon
29 Y traethaf fi ei nerth, a'i wyrth,
o fawn dy byrth, merch Sion.

Vt quid Deus. Pſal. 74.

Athrwyn am fod yn diſtrywio'r Eglwyſ, a'r gre-ſydd, a'r allorau: gofyn cymorth gan Dduw drwy ffydd o'i gſamod.

PAham (o Dduw) oddiwrthym ni
y cili yn dragywydd?
Paham y digi mor danbaid
wrth ddefaid dy borfeydd?
2 Cofia y bobl a brynaiſt gynt,
rhoiſt iddynt etifeddiaeth,
Mynydd Scion, dy breſwylfa,
i'r rhai'n yn drigfa helaeth.

3 Ymddercha (Arglwydd) taro'n drwm,
pob gelyn gorthrwm difa
Yn dragywydd, a wnaeth na thrais,
na dyfais i'th gyſegrfa.
4 Dy elynion daethant i'n myſg,
rhuaſant derfyſg grenlon:
A goſodaſant dan gyfhau,
faneran yn arwyddion.

5 Iw cherſio'r faeri gorau gynt,
a roeſan wynt iw bwyll.

6 Drylliant

6 Drylliant i'r llawr gerſiadau hon
ag eirf, gyſeillion erchyll.
7 Lloſgaſant oll dy eglwys lân,
a'i phyrth ſi thân yn vlw,
A halogaſant mewn dull dig,
y noddfa'y trig dy enw.

8 Awn, gwnawn gyd-artaith meddant hwy,
a dinyſtr drwy yr hollwlad:
Lloſgaſant holl demlau y tir,
gwnaethant yn wir eu bwriad.
9 Nid oes yn arwydd in' iw gael,
na phrophwyd diwaeſ) deſtyn,
Na gwybedydd, a wyr pa hyd,
y pery'r byd i'n herbyn.

10 Dywaid di pa hyd (o Ddaw lon)
y gwna d'elynion warthrudd?
A rydd dy gâs ei gabledd fri
arnat ti yn dragywydd?
11 Paham y tynni'n ol dy law,
(ſef dy ddeheulaw berffaith,
Hon ſydd i'th ſonwes) allan tyna,
a diſa d'elyn diffaith.

12 Canys o'r dechreuad Duw ei hun
ydyw fy nghan a'm brenin,
Fe a wnâ iechydwriaeth hir,
i bawb trwy'r tir a'i dilin.
13 Parthu a wnaetheſt di ſ'th nerth
y mor, a'i anferth donnau,
Gwahenaiſt, torraiſt, vwch y don,
beunaw y blinion ddreigiau.

14 Drylliaiſt di ben, (nid gorchwyl gwan)
y Leſiathan anferth,
I'th bobl yn fwyd dodaiſt eſo,
wrth dreiglo yn y ddiſerth.
15 Holltaiſt y graig, tarddodd ffynnon,
ac aeth yn afon ffrwd-chwyrn,
A diysbyddaiſt yn dra ſych
afonydd dyſt-grych cedyrn.

16 Di biau'r dydd, di biau'r nos,
golau a haul-dlos geineedd:
17 Seiliaiſt v ddaiar, lluniaiſt hâf;
a ganaf, o'th ogonedd.
18 Fy Arglwydd bellach cofia hyn,
i'r gelyn gynt dy gabla,
Ac i'r ynfydion roi drwg ſri,
a'th enw di dirmygn.

19 Oes dy durtur na ddod ar gawdd
dan nawdd anifail creulon,
Na âd o'th gof (o Arglwydd da)
dy dyrfa, y rhai tlodion.
20 Duw, edrych ar dy gvfammod,
a gwyl waelod y gwledydd:
Mae ym-mhob man drigfa dyn trawſ,
mae honynt llawn efrydd.

21 Na ddychweled y truan tlawd
mewn difrawd ac mewn gwradwydd,
Y dyn anghenus, lleſg, a gwan,
a ddatcan dy enw, Arglwydd.
22 Cyſod, dadlan dy ddadl (o Ddaw)
dy enw yw yn dragywydd:
Cofia gabledd, yr hon drwy'r byd
a gayt gan ynfyd beunydd.

23 Duw: nac anghofia lais a ſon
d'elynion y cenhedloedd,
En ſwn, a'i rhodres, a'i dadwrdd
a ddring i gwrdd a'r nefoedd.

Confitebimur tibi. Pſal. 75.

Mawl i Ddaw, a dangos y daw of ſ'farnu, a'r cadi y cyfion a goſtwng y drwg.

CLodforwn di (dragwyddol Ddaw)
a'th enw yw yn agos.
Maint yw dy enw a'th nerth i'th hyat
dy wrthiau ynt iw ddangos,
2 Dwedaiſt, pan dderbyniwyf y llu
mi a roſ farn gu ac vnion.
3 Fel y nerthais ſylfeini'r byd
oedd rydd, a'i gyd-trigolion.

4 Minnau a ddwedais hyn o'm bryd
wrth y rhai ynfyd, peidiwch,
Wrth annuwiolion poethion chwyrn,
eich mebcyrn na dderchefwch,
5 Och: na dderchefwch chwi mo'ch cyrn,
na ſiglwch ryckwyrn ragdal,
Ac na ddwedwch chwi yn warr-ſyth
nid rhaid yn' ſyth mo'r gofal.

6 O herwydd nid, o'r dwyrain draw
i ddyn y daw derchafiad,
Nid o'r gorllewin, na'r deau,
y daw i chwithau godiad.
7 Canys ar law Duw y mae y farn,
na fid gwr cadarn rygnyſ,
Goſtwng heddyw y nalli heb pall,
a chodi'r llall y fory.

8 Canys yn llaw'r Arglwydd phiol ſydd,
cymyſgwin hyd wydd ynddi,
Tywalldodd hynt drwg ddynion byd
yſant i gyd o honi.
9 Mynegaf ſinnau, ac i'm cof,
ei gerdd (Duw Iagof) canaf:
Torraf gyrn er annuwioliawn,
a phen y cyfiawn codaf.

In Iudea. Pſal. 76.

Dangos gallu Duw, a'i ofal dros ei bobl. Cyngho i'r ſyddion i fod yn ddioleb gar.

YN Iuda ac Iſrael dir
adweinir ein Duw cyfion.
2 Ei babell ef yn Salem ſydd,
a'i breſwylfydd yn Sion.
3 Yno drylliodd y bwa a'r ſaeth,
a'r frwydr a wnaeth yn ddarnau:
A thorrodd ef yn chwilfriw mân
bob tarian, a phob cleddau.

4 Trawſion ſy cedyrn mynydd gynt,
mewn yſpail helynt vchel,
Vwch a chryfach wyt na hwyntwy,
nid rhaid byth mwy mo'i gochel.
5 Pob cadarn galon a ymroes,
ac ni ddeffroes o'i gyntyn.
Pawb a ddiffrwythodd pan ddaeth braw,
ni chae vn llaw ei dderbyn.

6 O'th waith (Duw Iagof) a'th hamharch,
cerbyd a'r march rhoi'i huno.
7 Ofnadwy wyd pwy i'th lid wg,
a ſaif i'th olwg effro?
8 Pan ddaeth o'r nefoedd dy farn di,
yr wyd yn peri' i chym'ryd,

Y ddaiar

Y ddaiar oſnodd, a'i holl llu,
rhoiſt i oſtegu ennyd.

9 I farnu pan gyfododd Duw
i gadw yn ſyw y gwirion,
A'r rhai oedd lonydd yn y tir,
yr oeddyn gowir galon.
10 Cans poethder dyn yw dy fawl di,
felly goſtegi dralled:
Eu gwreſ, i'r da a fag gref ffydd,
i'r drwg a fydd yn ddyrnod.

11 Eich rhodd i'r Arglwydd Dduw addewch,
a llawn gwblhewch eich gobrwy,
Pawb ſydd o amgylch Sion deg.
rhowch anrheg i'r oſnadwy.
12 Ef a oſtyngodd vchel fryd,
ac yſpryd gwyr rhyfelgar:
Fo a yrr ofn ynghanol hedd,
ar holl frenhinedd daiar.

Voce mea ad Dominum. Pſal. 77.

Dafydd yn coſio yr amryw broſtdigaethau, a'r blinderau oedd arno: yn dangos mowredd Duw, ac yn ymgryſhau mewn ffydd.

FY llais at Dduw, pan roddais lef,
ſy llais o'r nef ſo'i clybu;
A'm llais gweddiais ar Dduw Ner,
pan oedd blinder yn tarddu.
2 Y dydd y rhedai 'mriw, a'r nos
ni pheidiai achos llafur,
Mewn blin gyfyngder gwn fy mod,
a'm hoes yn gwrthod cyſur.

3 Yna y coſiwn Dduw a'i glod,
pan ſyrthiai dralled enbyd:
Yna gweddiwn dros fy mai,
pan derfyſgai fy yſpryd.
4 Tra fawn vneſiro, ac mewn ſann,
heb allel allan ddwedyd,
5 Yſtyriais yna'r dyddiau gynt,
a'r helynt hen o'r cynfyd.

6 Coſiwn fy ngherdd y nos fy hun,
heb gael amrantun, chwiliwn
A chalon eſiro, genau mud,
a'm hyſpryd ymddiddanwnt.
7 Ai'n dragywydd y cilia'r Ion?
a fydd ef bodlon mwyach?
8 A ddarfu byth ei nawdd a'i air?
a gair ei addaw bellach?

9 Anghofiodd Duw drugarhau?
a ddarfu can ei galon?
A baid efe byth (meddwn i)
fal hyn â ſorri'n ddiglloſ?
10 Marwolaeth ym' yw'r weddwl hwnt
a throis yn grwn i gofio
Ei fawr nerth gynt: coſio a wnaſ,
waith y Goruchaf etto.

11 Coſiaf dy weithredoedd (ſ'Arglwydd)
a'th wrthiau hylwydd coſiaf,
12 Am bob rhyfeddod a phob gwaith,
â myſyr maith y traethaf.
13 O Dduw: pa Dduw ſydd fal ti Dduw?
dy ffordd di yw'n ſanctaiddiol:
14 Dy waith dengys dy nerth i'r byd,
pair yn' i gyd dy gammol.

15 Dy nerth fawr hon a ro'iſt ar led,
wrth wared yr hen bobloedd,
Iago ſ, a Joſeph, a fu gaeth,
a'i holl hiliogaeth lnoedd.
16 Y deiſt gwelſant, ofnaſant hyn,
a dychryn cyn cu ſymmud.
17 Cymylau dwſt cylch wybr yn gwau,
a mellt fal ſaethau enbyd.

18 Dy daran rhuodd fry'n y nen,
dy fellt gwnaent wybren olau,
Y ddaiar iſod a gyffrodd,
ac a ddychrynodd hithau.
19 Yn eigion mor mae y ffordd dau,
a'th lwybrau mewn deifr ſngnedd,
Ac ni adweinir byth mo'th ol,
yn dy anfeidrol fowredd.

20 Dy bobloedd a dywyſaiſt di
drwy anial ddryſni eſtydd.
Gan law Moſes, a'i frawd Aaron,
fel defaid gwirion llonydd.

Attendite populi. Pſal. 78.

Dangos ddarfod i Dduw ddetbol ei gyfwyr a bâd Abraham: ennog y plant i gydnabod trugaredd Dduw, ac i gymhlydu dros amd ddrygau tadau; dangos gwaſtredoedd Duw.

FY mhobl i gyd gwrandewch fy neddf,
a boed fy ngteddf i'ch calon,
Cluſt ymoſtyngwch a'm genau,
i yſtyr geirian ffyddlon.
2 Mewn diharebion i barhan,
fy ngenau a egoraf:
A hen ddamhegion oedd ar hyd
y cyfyd a ddangoſaf.

3 Y rhai a glywſom gynt en bod,
ac ym yn gwybod hefyd,
Ac a fynegodd yn ddiau,
ein tadau er y cynfyd.
4 Heb gel mynegwn ninnau'n ffraeth,
hyn iw hiliogaeth hwythau:
Canmolwn Dduw i'r oes a ddel,
ei nerth a'i vchel wrthiau.

5 Felly gorchmynnodd ef fod coſ,
yn Iagoſt ac i'r hynaf
Yn Iſrael ddyſgu iw blant,
ogoniant y Goruchaf.
6 Fel y gwypid o oes i oes,
y rhoes ef ei dyſtiolaeth:
O Dâd i fâb, o ſâb i wyr,
i gadw llwyr wybodaeth.

7 Gobeithio 'n Nuw, coſio ei waith,
y ſydd mal rhaith eneidiol:
I gael cadw ei orchymmyn,
rhoes Duw'r wers hyn yn rheidiol,
8 Rhag ofn mynd o'r genhedlaeth hyn
yn gyndyn ac anvyddfl:
A, chalon wan, ac yſpryd gwael,
heb afael gyda i' llywydd.

9 Eu tadau, fel plant Ephraim,
yn arfog lym er ſaethu,
Troeſant en ceſnau yn y gâd,
ymroi a dadynyln.
10 Cyfammod Duw a wrthodent,
ni rodient yn ei Gyfraith,
11 Anghofio'i wyrth a welſent gynt,
a'i ddoldfau oeddynt berffaith.

12 Yn

12 Yn nhir yr Aipht: ym maês Zoan,
gwnaeth Duw gyſtafan ſwyſwy.
13 Rhoi dwſr y mor yn ddau dwrr crych,
a'r llawr yn ſych i dramwy.
14 Y dydd-mewn niwl, y nos a thân,
tywyſai'n lân ei bebloedd:
15 Holldi'r creigiau a'i troi'n llynnau,
a llenwi ei lu a dyfroedd.

16 Er tynnu dwſr o'r garreg lîs,
er llithro'n loyw frâs ffrydau:
17 Yn yr anialwch digient Dduw,
chwanegent amryw feiau.
18 Yn y diffaethwch profent Dduw,
oes fwyd i fyw? meddylient:
19 A all Duw gael i'n ymma ſwyd,
mewn cyfryw lochwyd? dwedent.

20 Er taro'r graig a rhedeg dwr,
yn ffrydau, cyflwr diball:
A eill efe roi i'n fara'a chig,
i'n cadw yn ddiddig ddiwall?
21 Pan glybu Duw yr araith hon,
fel tân yn wreichion nynnodd,
Yn Iago ac yn Iſrael,
gan lid yn vchel digiodd.

22 A'i ddig oedd am na chredent hwy
i Dduw a'i ſwyfwy fowredd,
Ac na welent pa iechyd oedd
yn ei weithredoedd rhyfedd.
23 Gorchymmyn wybren, a'i gwarhau,
egoryd dryſau'r nefoedd:
24 A Manna'n fwyd, fel gwenith nef,
a lawiodd ef iw luoedd.

25 Rhoi i ddyn gael rhyw luniaeth da,
ſef bara yr Angylion:
26 Gyrru rhyd wybren ddwyrain-wynt,
gydâ'r deheuwynt nerthlon.
27 Fel y llwch y rhoes gig iw hel,
ac adar fel y tywod?
28 Ynghylch eu gwerſyll a'i trigfydd,
y glawiai beunydd gawod.

29 Bwyta digon o wledd ddiwael,
a chael eu bwyd dymunol:
30 Ac heb ommedd dim ar eu blys,
nac mo'i hewyllys cnawdol.
31 A'i tameidiau hwy iw ſafnau,
(vs ofnwn y Goruchaf:)
Yn Iſrael lladdodd iw ddig
wyr etholedig brafaf.

32 Er hyn pechent, ac ni chredent,
iw iach radau rhyfedd:
33 Treuliodd Duw eu hoes hwy am hyn,
mewn dychryn ac oferedd.
34 Tra fyddai Duw yn eu lladd hwy,
os ceiſient dramwy atto:
Os doent drwy hiraeth at ei râs,
yn foran glâs iw geiſio.

35 Os cofient fod Duw iw holl hynt,
graig iddynt a gwaredydd:
36 (Er ceiſio ſiommi Duw'n y daith,
â'i gweiniaith, ac â'i celwydd:
37 Er nad oedd eu calon yn iawn,
na ffyddlawn iw gyfammod:)
38 Er hyn trugarhei Duw o'r nef,
a'i noedded ef oedd barod.

Rhag eu difa, o'i lid y troes,
ac ni chyffroes iw hartaith:
39 Cofiodd ddyn, os marw a wnai,
nas gallai ddychwyl eilwaith.
40 Pa fawl gwaith y cyffroeſant hwy,
wrth fyned trwy'r anialwch?
Gan ddigio Duw a'i lwyr driſthau,
ynghreigiau y diffeithwch.

41 Troeſant, profaſant Dduw â'i chwant,
gan demptio Sanct yr Iſraels:
42 Anghofio eu cadw hwynt fal hyn,
rhag cael o'i caſddyn afael.
43 Rhoeſai'n yr Aipht arwydd o'i râs,
a'i wyrth yn ninas Zoan:
44 Y modd y troes eu ſi dwſr yn waed,
ni chaed dim glan-ddwfr allan.

45 Rhoes Duw yngwlâd yr Aipht iw plan,
waed, gwybed, llau, a llyffaint:
46 Lindys, locuſt, i ddifa'i ffrwyth,
a chenllyſg lwyth, a mallhaint.
47 Diſtrywiodd Duw eu hyd, gwellt, gwydd
48 Eu coedydd, a'i han'feiliaid:
A chenllyſg eeſſair, melfe roes,
bu wrth eu heiniocs danbaid.

49 Rhoes arnynt bwys ei lid, a'i fâr,
ac ing anghreugar digllon:
Ffrwyth ei lidiowgrwydd ef, a'i wg,
anfonodd ddrwg angylion.
50 Rhyw ffordd a hon iw lid a droes,
heb ludd iw heiniocs angau,
Ond dwyn eu bywyd hwy drwy haint,
yn ei ddigofaint yntau.

51 Yna y tarawodd yn Duw Naf
y plant cyntaf-anedig:
Yn nhir yr Aipht, a phebyll Cam,
ſef am ei fod yn llawnddig.
52 Ond (gan droi at ei bobl yn hawdd,)
foi twyſawdd drwy'r anialfan,
Fel arwain defaid, lwybrau pell,
yn wael ddiadell fechan.

53 Arweiniodd hwyntwy yn ddiofn,
drwy'r mor (ffordd ddofn) heb wlychu,
A'i holl elynion heb fwy ſtor,
ſe wnaeth i'r mor eu llyngcu.
54 Rhoes hwy i etiſeddu'n rhydd,
ym mynydd ei ſanctaiddrwydd:
Yr hwn a ddarfu ei warhau,
â llaw ddeau yr Arglwydd.

55 Rhoes ef y wlad i ddwyn pob ffrwyth
rhoes i bob llwyth ei gyfran
O Iſrael, ac yn eu plaid,
rhoi'r hen drigoliaid allan.
56 Er hyn temptient, a digient Dduw,
hwn vnic yw ſanctaiddiol:
Ac ni ſynnent mo'r vfyddhau,
iw dyſtiolaethau nefol.

57 Ond mynd ar gil, ac ymlacciu,
fel eu holl dadcu twyll-naws:
Megis bwa a fai mewn câd,
ac yntho dafliad gwyrdraws.
58 Hwyntwy yn ſynych a'i cyffroent,
mewn camwedd r oent oddiwrtho
At wylfa nos, a delw o bren,
fal hyn y digien efo.

59 Ond

59 Ond y Gorticha'n gweled hyn
a ddigiodd wrthyn hwythau:
Felly dirmygodd Iſrael,
a gadel ei ammodau.
60 Yna'r ymadawodd eſe,
â chyſegr Shilo dirion:
Ei bebyll a'i brif yſgol ddyſg,
lle'buſai'myſg ei ddynion.

61 Ei nerth a roes i garchar caeth,
dan elyn daeth eu mowredd:
62 Ei bobl ei hun i'r cleddau llyn',
(fal dyna rym'ei'ddigedd:)
63 Ei wyr leuainc ſa'i rhoes i'r tân,
gweryſon glân rhoes heibio:
64 Ei offeiriaid i'r cleddyf glâs,
a'i weddw ni chafas wylo.

65 Yr Arglwydd gwedi hyn deffroe,
fal yn a ddoe o gyſgu:
Neu fal gwr cadarn wedi gwin,
yn erwin iw dychrynu.
66 Taflodd y gelyn yn ei ol,
rhoes mewn tragwyddol wradwydd,
67 Rhoes wyrion Ioſeph dan yn pwyth,
ac Ephraim lwyth i dramgwydd.

68 Gwedi cwlio yrhai'n i gyd,
fo roes ei fryd ar Iuda:
Ar fynydd Seion (ei dretâd)
o gariad iw breſwylfa.
69 Yna yr adeiladodd eſ
adeilad gref a howddgar,
Yn gyſegr-lys byth i barhau,
fel hên ſeiliadau'r ddaiar.

70 Etholodd eſ Ddafydd el was,
yr hwn oedd ddiſas ſugail:
Ac a'i dug eſ i maes yn lân,
o'i gorlan a'i ddefeid-gail.
71 O borthi defaid mammau wyn,
iw ddwyn i borthi dynion:
Iagof, ac Iſrael, a'i plant,
dyna ei feddiant ffyddlon.

72 Yntau a'i porthodd hwynt yn ol
ei berffaith reiol galon:
Ac a'i trinodd hwy yn brydferth,
o nerth ei ddwylaw cyfion.

Deus, venerunt. Pſal. 79.

Aebwyn rhag y diuſtr a wnaethai Antiochus ar Deml Ddaw a Ieruſalem: a gofyn cymorth gan Ddaw rhag ei orthrwm elynion.

LLawer cenedl (o Dduw) a ddaeth,
i'th etifeddiaeth vnig:
Rhoed Caerſelem a'i chyſſegr hi,
yn garneddi o gerrig.
2 Rhoi cyrph dy weiſion, wrth eu thaid,
i hediaid y ffurfafen:
I'nfeiliaid maes rhoi cig dy ſaint,
fel dyma fraint aſlawen.

3 Fel ffrydau dwfr tywallt a wnaed,
eu gwaed o amgylch dinas
Caerſelem, heb roi corph mewn bedd,
fel dyna ddiwedd at gas.
4 Yn ddirmyg, gwradwydd, ac yn warth,
i bawb o'n pob parth ydym.
5 O Dduw pa hyd? wyd byth yn ddig?
ai fel tân fyrnig poethlym?

6 Tywallt dy lid ar bobl eſtron,
rhai nid adwaenom m'enot:
Ac ar dyrnaſoedd ni eilw,
(Duw) ar dy enw hyuod.
7 Cans wyrion Iagof (bobl oedd gu)
y maent iw hyſn'u rhyſedd:
Ac a wnaethant i'r rhei'ni ſod
preſwylfod anghyfannedd.

8 Na chofia'n camwedd gynt i'n hoed,
Duw bryſia moes drugaredd:
Dy nodded a'n rhagflaeno ni
ſy'mewn trueni'n gorwedd.
9 O Dduw ein iechyd cymorth ni,
er mwyn dy fri gogonol:
A gwared er mwyn dy enw tau,
ni rhag pechodau marwol.

10 Pan y gofynnant ple mae'n Duw,
dod arnynt amryw ffonnod:
I ddial gwaed dy ddwyfol blant,
ac yno cânt hwy wybod.
11 Duw, doed ochenaid ger dy fron
dy garcharorion rhygaeth:
Ac yn dy ddirfawr ogoniant,
ymddiffyn blant marwolaeth.

12 Ein cymdogion a'th gablodd di,
tâl i'r rhei'ni yn gwbl ol
Eu cabledd iw mynweſau'i hun,
o Arglwydd gun gorebeſtol.
13 Ninnau dy bobl a'th ddefaid mân,
awnawn yt gân ogonawl,
O oes i oes byth i barhau,
ac i'th fawrhau'n dragwyddol.

Qui regis Iſrael. Pſal. 80.

Gweddi at Ddaw dros yr Eglwys, ar idio barhau ei ddaioni a dilechu cuaſi ef yuthi.

CLyw di ſugail i Iſrael,
ſy'n arwain fel y defaid
Hil Iagof, a llewycha di,
a'ſteddi ar Gerubiaid.
2 Fel y gwelo Ephraim hyn,
Beniamin a Mamſſes:
Cyſod, cymorth a gwared ni,
o'th fawr ddaioni cynnes.

3 Llewycha d'wyneb, dychwel ni,
Daw, di a'n cedwi'n gyflym:
Duw y lluoedd, clyw ein gweddi,
pa hyd y ſorri wrthym?
4 Llewa'i bara, drwy wylo yn doſt,
a wnaethoſt di i'r eiddod:
A rhoi iddynt ddagrau bob awr,
drwy feſur mawr yn ddiod.

5 Duw i'n gelynion o bob parth
rhoiſt ni yn warth i'n gwatwar:
6 Llewycha d'wyneb, dychwel ni,
felly i'n cedw i'n gynnar.
7 Dugoſt o'r Aipht winwydden ir,
rhoiſt iddi dir i dyfu:
A'r holl genhedloedd o bob man,
troiſt allan cyn ei phlannu.

9 Arloeſaiſt y tir o'i blaen hi,
a pheraiſt iddi wreiddio:
10 Llanwodd, cuddiodd bob bryn a llawr
fel cedrwydd mawr yn brigo,

11 A'i hiraidd frig yſtyn yr oedd
hyd foroedd ac aſonydd?
12 Pam y rhwygaiſt gae'r ſith ber i wyn,
i bawb i ddwyn ei ffrwythydd?

Pawb ai heibio yn cynnu ei grawn,
pan oedd hi'n llawn ffrwyth arni?
13 A'r baedd o'r coed yn tirio'r llawr,
a'r bwyſtfil mawr iw phori.
14 O Dduw y lluoedd, edrych, gwyl,
a dychwyl i'mgleddu
Y winllan hon a blennaiſt di,
ſ'th law, a'i rhoddi'dyſu.

15 Lle cadarnhëiſt i ti dy hun,
dy brif blanhigyn dedwydd?
16 Llygrwyd â'r cledd, a'r tân yn faith,
a hyn o waith dy geryddd.
17 I gryfhau gwr dy ddehau law,
boed drofthw dy fraich nerthol,
Hwn a ficrheiſt i ti dy hun,
ſef dros fab dyn dewiſol.

18 Troshwn tra rhoddych di dy law,
oddiwrthaw ni ddychwelwn:
O Dduw, dadebra, bywha ni,
ar d'enw di y galwn.
19 A dadymchwel nyni i fyw,
o Arglwydd Dduw y lluoedd:
Tywynna arnom d'wyneb-pryd,
ni a gawn iechyd bythoedd.

Exultate Deo. Pſal. 81.

Cyngor i ſoli Duw am ei ddaioni, ac i gydnabod â'n anniolchgarwch.

OCenwch fawl i Dduw ein nerth,
cerdd bryderth cenwch iddo:
A llafar lais, a genau ffraeth,
gerddwriaeth i Dduw Iago.
2 Cymerwch gathl y pſallwyr lân,
a moeſwch dympan hefyd:
A cheiſiwch ganu gydâ hyn
y nabl a'r delyn hyfryd.

3 Cenwch vdcyrn ar loer newydd,
y pryd fydd nodol iddo:
4 Sef deddf yw hon ar wyl vchel,
Duw Iſrael ac Iago.
5 Yn Ioſeph clymmodd hyn yn ddyſg,
pan ddaeth ofyſg yr Aiphtwyr:
Lle clywais iaith oedd ddieithr im',
heb ddeall dim o'i hyſtyr.

6 Dwedodd fy Nuw: drwy nerth fy mraich
cynnais faich eich yſgwyddau:
Ac felly cynnais eich dwy law,
i'madaw a'r ffwrneiſiau.
7 I'th ſiinder gelwaiſt arnaf fi,
gwaredais di ſut yma:
Wrth lais taran fy mrhofiad oedd,
ynglan dyfroedd Meribba.

8 Fy mhobl Iſrael gwrando fi,
os yſtyri yn ffyddlon:
9 Na fid ynot arall yn Dduw:
na chrymma'i gaudduw eſtron.
10 Myfi yr Arglwydd Dduw a'th ddug
o'r Aiphtir caddug allan:
Llanwaf dy fol heb ddiffyg dafn,
lleda dy ſafn yn llydan.

11 Ni choeliai Iſrael fy rhybudd,
ni fyddent vſudd ymy:
12 Gollyngais hwynt iw ffyrdd eu hun,
iw cyngor cyndyn hunny.
13 Och na wrandawſai Iſrael,
gan rodio'n ffel fy llwybrau:
14 A phwys fy llaw llethaſwn fron
en holl elynion hwythau.

15 Caſeion ein Duw, yn ei lid,
a oſtyngeſid iddaw.
Ac ef a roeſai yn y tir
ammodau hir i'r eiddaw.
16 Ein Duw a roeſai iddynt borth,
drwy fraſder cymorth rhadol:
Rhoi mel o'r graig, rhoi llaeth yn ſlith,
a gwenith yn ddigonol.

Deus ſtetit. Pſal. 82.

Y'n erlyn tuedd ac anghyfiawnder barnwyr: a dymuno cyfiawnder ar law Duw ei hun.

HOll farnwyr byd mae Duw'n eu myſg,
pe cymrent addyſg gantho:
Duw yw ymyſg y duwiau mân,
a'i farn ſy lân heb wyro.
2 Pa hyd y rhoddwch farn ar dro,
gan bleidio gydâ'r trowſion?
3 I'r tlawd, ymddifad, rheidus trwch,
paham na feruwch vnion.

4 Gwrandewch chwi ar y gwan a'r gwael,
a'r tlawd heb gael mo'i gyfraid:
(Pan ddel y rhai'ni gar eich bron)
o ddwylo'r trowſion diriaid.
5 Gwyr heb wybod, heb ddeall chwaith,
ſy'n rhodio taith tywyllni:
Ni ſyſient hwy, pe figlai'nghyd,
yr hollſyd a'i ſylfeini.

6 Dwedais mai duwiau ych yn ſwr,
a phlant i'r Gwr goruchaf:
Er hyn mal dyn marw a wnewch,
vn gwymp a gewch a'ch hynaf.
7 Duw cyſod, a dyro farn ar
y ddaiar a'i thyrnaſoedd:
Cans mawr yw d'etifeddiaeth. di
a feddi'r holl genhedloedd.

Deus quis ſimilis. Pſal. 83.

Plant Iſrael yn gweddio, ar i Dduw eu gwared rhag eu gelynion: ac ar iddo gofbi y rhai drwg ſel yr oſucus ef.

NA oſtega, na thaw, na ſydd
di lonydd Duw y lluoedd:
2 Wele, d'elynion yn cryſhau,
gan godi 'pendan i'r nefoedd.
3 Ymgyfrinachu dichell ynn',
y lle mae ganthyn ſwrlad,
A dychymygu dilen brudd,
i ni ſy'n ymgudd danad.

4 Dwedaſant, dewch diſethwn hwynt
na byddo honwynt genhedl:
Ac na bytho byth (meddant hwy)
am Iſrael mwy mor chwedl.
5 Ymgynghoraſant bawb ynghyd,
ac yn vn fryd i'th erbyn,
6 Edom, Iſmael, Moab blaid,
a'r holl Hagariaid cynddyn,

7 Gebal,

7 Gebal, Ammon, Amalechiaid,
Philiſtiaid a gwyr Tirus:
8 Aſſur, yn gydfraich ſi phlant Lot,
ſal dyna gnot maleiſus.
9 Tâl dithau adref yn y man,
megis i Madian greulon,
I Siſera, ne'i labin ſwrth,
a laddwyd wrth lan Cizon.

10 Yn Endor gynt bu laddfa fawr,
ar hyd y llawr ar waſgar:
Gwna honyot hwythau liddfa ail,
a'i cyrph yn daiſ i'r ddaiar.
11 Goſod eu bonedd hwy fel Zeb,
ac Oreb yr vn diwedd:
A'i tywyſogion fel Zeba,
a Salmunna i orwedd.

12 Dwedent y mynent yn eu byw
gyſegrfa Duw i'w meddiant:
13 Fel troad rhod, neu wellt mewn gwynt,
dyna yr hynt a gaffant.
14 Fal y llyſg y tân bob pren crin,
a'r fflam yr eithin mynydd:
15 Felly â'thſtorm, ymlid hwy'n gynt
nâ dycharyn corwynt efrydd.

16 Llanw eu tâl'o warth a chwyn,
ceiſiant ar fryn yr Arglwydd.
17 Ac yn dragwyddol ſdynt bydd,
gywilydd, meſi, a gwradwydd.
18 Diſether hwynt: gwyped dyn byw,
mai d'enw di yw Iehouah:
Ac mai ti vnic Duw ſydd ar
y ddaiar yn oruchaf.

Quam dilecta. Pſal. 84.

Dafydd yn hiraethu am Demol Duw, ac am gymalleidfa y Sainct: a chlod y bobl a ymmodlant â Sion.

DY Babell di mor hyfryd yw I
(o Arglwydd byw y lluoedd)
2 Mynyth chwenychais weled hon,
rhag mor dra-thirion ydoedd.
Mae f'enaid i (ſy Ion) mewn blys,
i'th gyſtegr lys dueddu:
Fy nghalon i, a'm holl gnawd yw,
yn Nuw byw'n gorfoleddu.

3 Aderyn y to caſodd dy,
a'r wennol fry iw chywion
Le wrth dy allor yli iw trin,
ſy Nuw a'm brenin tirion.
4 Gwyn ei fyd a drig yn dy dy,
caiſſ dy folianny ddigon:
5 Ac ynot ti ſy'n cadarnhau,
a'th lwybrau yn eu calon.

6 Pe rhon a gorfod ar y rhai'n
rhyd glyn wylofain dramwy:
Goſodant ffynnon iddyn nhw,
a'r glaw a leinw ſwyſwy.
7 Ant rhagddynt bawb o nerth i nerth,
nes cael yn brydſerth ddyfod:
I'mddangos i Dduw gar ei fron,
yn Sion ei breſwylfod.

8 Arglwydd Dduw y lluoedd, clyw fi,
a'm gweddi o Dduw Iagof:
9 Gwel wyneb d'eneiniog, a'i ſtâd,
Duw'n tarian nâd ſ'u angof.

10 Gwell yw nâ mil, yn dydd i'th dy,
am hynny mwy dewiſol.
Yn fod ar riniog y drws tan,
nâ phlaſau yr annuwiol.

11 Sef, haul a tharian yw Duw nâd,
a rydd rad a gogoniant:
Ni leſtair ef ddaioni maith,
i'r rhai a berffaith rodiant.
12 O Arglwydd Dduw y lluoedd mawr,
anfon i lawr dy gymmod:
Dedwydd yw'r dyn a rotho'i gred,
a'i holl ymddiried ynod.

Benedixiſti Domine. Pſal. 85.

Er Mwyn nad oedd Duw yn ſynnu mor'i bfalm oddiar ei Eglwys gwedi ei dyfod adref o Babel, maen bwy yn gynjaf iw goffau of i orpben arnynt waith ei ras. Ac yn achwyn rhag eu hir gyſtudd, ac yn olaf, yn ymlawenychu yn eu gobaith o adferwidfon Duw.

DA wyd i'th dir (Iehouah Ner)
dychwelaiſt gaethder Iago:
2 Maddeuaiſt drwſedd dy bobl di,
mae'i cuuwedd wedi'i guddio.
3 Tynnaiſt dy lid oddiarnom ni,
troiſt dy ddigllonni awchlym:
4 (O Dduw ein nerth) tro niuan'n well,
a'th lid bid bell oddiwrthym.

5 Ai byth y digi wrthym ni?
a ſorri di hyd ddiweddi?
A faiſ dy lid o oes i oes?
Duw gwrando, mues drugaredd.
6 Pam? oni throi di a'n bywhau,
a llawenhau yr eiddod?
7 O dangos in'dy nawdd mewn pryd,
felly cawn iechyd ynod.

8 Beth a ddywaid Duw am danaf,
mi a wrandawaf hynny:
Fe draetha hedd iw bobl, a'i Saincſ,
rhag troi ym meiaint ynfydu.
9 I'r rhai a ofnant Arglwydd nef,
mae'i iechyd ef yn agos:
Felly y caiſſ gogoniant hir,
o fewn ein tir ni aros.

10 Ei drugaredd, a'i wiriondd,
ar vnwaith cyfarfeiant:
Ei vniondeb, a'i hedd ynghyd,
drwy'r tir a'mgyd gufaxant.
11 Gwirioned o'r ddaiar a dardd,
vniondeb chwardd o'r nefoedd:
12 Duw a ddenfyn yn' ddaioni,
a'n tir i roddi cnydoedd.

13 Vniondeb oedd o flaen Duw nef,
a'r cyfion ef aed rhagddo;
A Duw a rodia yn ei waith,
ſel i'r vn daith ac efo.

Inclina Domine. Pſal. 86.

Dafydd yn gweddio ar Dduw am gymmorth, ac yn dymuno ar Dduw ei dafyguef. Ac y mae oft yn achwyn rhag ei elynion.

GOſtwng o Arglwydd y gluſt dau,
clyw ſy ngweddian trymion:
Gwrando ſi ſy'druan a thlawd,
o'th barawd drugareddion.

B Cadw

2 Cadw fy oct, gwr cyntwyn wy'n,
ac ytti 'r ydwy'n credu:
Duw bydd achubwr da i'th wâs,
o'th râs dyrd i'm gwaredu.

3 Trugarha wrthif Arglwydd mâd,
cans arnad llefa'n ddibaid:
4 Einioes dy wâs Duw llawenhâ,
cans attad coda' f' enaid:
5 Canſti o Arglwydd ydwyd dda,
i'th bobloedd a thrugarog.
I'r rhai a alwant arnat ti,
mae dy ddaioni 'n bleidiog.

6 O Arglwydd clyw fy llais mor llym,
a'm gweddi y'm myſyrdod:
7 Clywi fy llais, gwell fy nghlwyſ,
y dydd y bwyſ i'm trallod.
8 Ymyſg y duwiau nid oes vn,
fel dydi gan gogoned:
Ymyſg gweithredoedd cymmain hun,
nid oes yr vn vn weithred.

9 Y bobloedd oll a wnaethoſt (Iôn)
o'th ſiaen dôn ac addolant:
A pha le bynnag ar y bont
i'th enw rhont ogoniant.
10 Cans tydi ydwyd fawr a phur
yn gwneuthur rhyfeddodau:
A thydi'n vnig wyd yn Dduw,
ni cheiſiwn amryw ddiwiau.

11 Dyſg imi dy ffordd (o Arglwydd)
câf yn rhwydd dy wirioned:
Gwna fy nghalon yn vn â thi,
ac ofnaf ſi dy fawredd.
12 Fy Arglwydd Dduw moliannaf di
â holl egni fy nghalon:
Ac i'th fawr enw byth gan dant,
y rhoſ ogoniant cyſon.

13 Cans mawr yw dy drugaredd di,
tu ac attaf ſi yn barod,
Gwaredaiſt f' enaid i o'r bedd,
ac o'r gorddyfnedd iſod.
14 Duw, daethant atnaf ſi wyr beilch,
ſel lluo weilch ewin-ddrud:
Ceiſient ddwyn f' einioes o'r byd hwn,
i'w golwg gwn nad oeddud.

15 Ond tydi'n vnig wyd hawddgâr,
a chlaear dy drugaredd,
Hwyr i'th lid ac i gymmod hawdd,
llawn o nawdd a gwirionedd.
16 O edrych arnaf, moes dy râs
i'th wâs y ſydd i'th orllwyn:
Dod ym'dy nerth, cadw fal hyn
ſi, plentyn dy lawforwyn.

17 O Dduw dod o'th ſerch ym'arwydd,
er gwradwydd i'm caſeion:
Pan welant dy ſod yn rhoi nerth
ym', ac ymadferth ddigon.

Fundamenta eius. Pſal. 87.

Yr Yſgryd gllŷn yn prophwydo am ryddhâd yr eglwys a'r cyfnar ſydd o fod yn vno honi.

1 SAilſeint hon (ſef Sion) ſydd,
ar gyflegr-fynydd vcho':
2 Ac ar dy byrth rhoes Duw ei ſerch,
vwch pob trig-lannerch Iaco.

3 O ddinas Duw, preſwylfa'r Iôn,
mawr ydyw'r ſon am danad:
A gogoneddus air yt' ſydd,
vwch trigfennydd yr holl-wlad.

4 Rahab, Babel, a Phaleſtin,
a Thirus ſin, a'r Mwriaid,
A ſu i'th blant clynion gynt,
mae rhai o honynt voblaid.
5 Ond dwedir hyn am Sion ber,
ſo anwyd llawer ynthi,
Nid ymbell vn: cans ſwccwr da
yw Duw gorucha'iddi.

6 Fe rydd yr Arglwydd yn ei rif,
y neb ſo cyfrif hono:
Efe a eſyd hyn ar led
ſef, Hwn a aned yno.
7 Cantor taſod, a cherddor tant,
pob rhai yt' canant fawt-glod
A thrwy lawenydd mae'n parhau
fy holl ffynhonnau ynod.

Domine Deus. Pſal. 88.

Y ſſyddloniaid yn ein cyſtudd yn galw ar Dduw drwy ſſydd,

1 O Dduw fy Iechyd, nos a dydd,
mae 'ngweddi 'n vfydd arnad,
2 Goſtwng dy gluſt, o Arglwydd nef,
a doed fy llef hyd attad.
3 Cans mae fy enaid mewn dull caeth,
a'm heinioes aeth i'r beddrod:
4 Fel gwr marw y rhifwyd ſi,
a'm nerth oedd wedi darfod.

5 Mor fawr a rhai wedi eu lladd,
a'i taflu 'nglhâdd mewn angof,
A laddyt di mor ſiwr a hyn,
na bai byth honyn atgof.
6 Goſodaiſt ſi mewn dyndet trwch,
ac mewn tywyllwch eithaf.
7 Rhoiſt bwys dy ddig ar y corph man,
a'th hollfor-donnau arnaf.

8 Pellheiſt fy holl gydnabod da,
r'wy fyn ffieidd-dra iddyn:
Ni chaf ſi fyned at vn câr,
yr wyf mewn carchar rhydyn.
9 Y mae fy ngolwg (gan dy lid)
mewn gofid o fawr gyſtydd.
Duw llefais arnad yn fy mraw,
gan godi'nwylaw bennydd.

10 Ai i'r meirw y dangoſi wyrth?
a ddeut i'th byrth i'th foli?
11 A draethir dy fawl yn y bedd,
a'th lân wirionedd heini?
12 Ai mewn tywyll y mae dy râd?
a'th iowndeb yngwlâd angof?
13 Fal hyn (Duw) llefais arnat ti,
o clyw fy ngweddi etto.

14 Pam (o f'Arglwydd a'm Duw) i'm rhaid
y rhoi ſenaid ar wrthod?
Ac y cuddi dy wyneb pryd?
fy nghoel i gyd ſydd ynod.
15 Trtaan ymron marwolaeth wyf,
mewn trymglwyf o'm ieuenctyd:
A'th ofni bum yn nychbeth gwael,
gan ammau cael me'r iechyd.

16 Dy

16 Dy ddig a'i ffedd drosof fi,
dyfn fydd i'm corri 'n ei rydd;
Fel deifr y daethant yn fy nghylch,
do, do, o'm hangylch beunydd.
17 Ymhell oddiwrthyf rhoist bob câr,
pob cyfaill hygar heibio,
A'm holl gydnabod a fu gynt,
yr ydynt yn ymguddio.

Misericordiæ. Psal. 89.

Dafydd yn molì Duw am ei gyfamod, ac yn addaw yn wastad oedd ei dymas: ac yn olaf y mae efo yn gweddio am ei warèd, ei ffyddlon, a'i ddangos byrred oes ayn.

MYfyriaf gerdd byth i barhau
o drugaredd iawn Arglwyddi
A'i wirionedd i'm genau fydd,
hyd dragywydd yn ebrwydd.
2 Sef dwedais bynt tair byth yn wir,
adeiledir trugaredd e'
I barhau byth cair yn y nef
dy gadarn gref wirionedd.

3 Fal hyn (o Dduw) ettebaist ym',
mi a wneuthym rwym gan dyngu i
I Ddafydd f' etholedig was,
a'r gair o'm gras yn tarddu.
4 Fal hyn ficrhaf dy hâd di byth,
a gwnaf wahelyth drefniaid.
I'th gadarn faingc d oedi oedi,
mi a rof bob troed yn wastad.

5 Am hyn y ficerwyd trugwyddawl
y nef o fawl dy wyrthiau:
Yngorfedd Sainct, ynghyfcha hedd,
am bur wifloneedd d'eiriau.
6 Pwy fydd cyffal i'n Harglwydd cu,
pe chwilid hu'r wybrennau?
Ymyfg Angylion pwy mal Ion,
fef ymhlith meibion duwiau?

7 Drwy gynnulleidfa el Sainct ef,
Duw o'r nef fydd ofnadwy:
A thrwy'r holl fyd o'n hangylch ni,
i ofni fydd ddyladwy.
8 Pwy fydd debig i ti Dduw byw,
o Arglwydd Dduw y lluoedd?
Yn gadarn lor, a'th wir i'th gylch,
o amgylch yr holl defoedd.

9 Ti a oftyngi y mor mawr,
a'r don hyd lawr yn yftig:
10 A nerth dy fraich curi dy gâs,
yr Aipht, fal gwas lluddedig,
11 Eiddod nef a daiar i gyd,
feiliaift y byd a'i lawn:
12 Gogledd, deau, Tabor, Hermon,
fy dirion yn dy enw.

13 Pth fraich mae grym', mae nerth i'th law,
a'th gref ddeheulaw codi:
14 Nawdd a barn yw dy orfedd hir,
a nawdd a gwir a geri.
15 En gwnlyd i'r holl bobl a fydd,
a fo'i llawenydi ynod:
Ac yn llewychdy wyneb glân
y rhodian i gyfarfod.

16 Yn dy vnig enw di y cânt,
fawl a gogoneiant beunydd:
Yn dy gyfiownder cadarn wnei',
ac felly byddant ddedwydd.
17 Cans ti wyd gryfder en nerth hwy,
lle y caffent fwy o dycciant,
Dydi a ddarcheft eu cyrn,
ac felly cedyrn fyddant.

18 Cans o'r Arglwydd a'i ddiolch,
y daw i ni anddiffig:
O Sanct Iſrael drwy ei law,
oddiyno daw ein brenin.
19 I'th fanct y rhoiſt gynt wybodaeth,
drwy weledigaeth nefol:
Gafodais gymorth'ar gref gun,
derchefais vn dewiſcol.

20 Cefais (meimiliaef yn oll)
fy ngwas dewiſol Dafydd
Ag olew fanct: a'r Braich a llaw gref,
rhoiſt gyda g ef yn llywydd.
21 Ni chaiſ gelyn rei orthcymmu,
na'i ddrygu vn mab enwir:
22 O'i flaen y coethai'i elynion,
a'i holl gaſcion dihir.

24 Fy ngwirionedd, a'm trugaredd,
rhof fi trwy gariad iddo,
Ac yn fy enw fi'n ddi orn,
dyrchefir ei gorn cfo.
25 Gofodaf ei law ar y mor,
ac o'r gorror bwygilyddi
A gofodaf ei law ddeau,
hyd terfynau'r afonydd.

26 Ef a weddia arnaf fi
Iw galedi, gan ddwedyd,
Ti yw fy nhad fy Nuw, fy ngharn,
yn gadarn o'm ieuengtyd.
27 Minnau gwnaf yntau im yn fab,
yn gyfar ac etifeddd,
Ar frenhinoedd y ddaiar las,
yn vwch ei ras a'i fowredd.

28 A chadwaf iddo (yr vn wedd)
drugaredd yn dragwyddolt
A'm cyfammod iddo yn llawn,
yn ffyddlawn, ac yn nerthol,
29 Gofodaf hefyd byth i'w had,
nerth a mawrhâd vwch bydoedd
A'i orfeddfaingc ef i barhau,
vn wedd a dyddiau'r nefoedd.

30 Ond os eiblant ef (drwy afrol)
nid ânt yn ol fy nghyfraith,
Os hwy ni rodiant, gan barhau,
i'm beirnia'm llwybrau perffaith;
31 Os fy neddfau a halogant,
ni chadwant fy holl eirchion;
32 Yna ymwelaf a'i cam gwrs,
â gwiail ſcwrs, neu goeffion.

33 Ond ni thorraf ag ef vn nod,
o'm hammod a'm trugaredd:
Ac ni byddaf fi ddim yn ol,
o'm yfftyriol wirioned.
34 Ni thorraf fy nghyfammod glân,
a ddaeth allan o'm genau,
Ac ni newidiaf air o'm llaw,
mi a rois hwnnw'n ddiau.

35 Yn fy ſancteiddrwydd cyngais im',
ng phallwn ddim i Ddafydd,

36 Bydd ei had a'i drwm yn ddi dranc
o'm blaenſel hanſ tragywydd.
37 Yn dragywydd y ſicrhaeir eſ,
ſel cwrſ' is nef planedau.
Hanſ neu lenad, ſelly y bydd
ei gwra tragywydd yntau.

38 Ond ti a'n ſiciddiaiſt ar ſyrr,
ac yn ddiyſtyr lidiog.
Di a gyfroaiſt yn dra blin,
wrth dy fremin eneiniog.
39 Diddymaiſt di dy air i'th was,
a'th rās, a'th addewidion:
Ac a'i halogaiſt eſ yn fawr,
gan daflu'i lawr ei goron.

40 A drylliaiſt ei fagwyrydd eſ,
a'i gaer gref rhoi'ſt yn adwy.
41 Yn egored ſelly y mae
yn braeſ hawb ſy'n tramwy.
42 Iw gwr'dogion gwarthrudd yw eſ,
a than law gref ei ſlyn,
A llawen lawn y codent ſoedd,
bob rhai a oedd i'w erbyn.

43 Troiſt hefyd fin ei gleddau eſ,
a'i law oedd gref a blygaiſt:
44 Darſu ei lendid eſ a'i wawr,
a'i drwn i'r llawr a fwriaiſt.
45 Pryd ei ieuengtyd heibio'r aeth,
a thi a'i gwnaeth oyn fyrred,
A bwriaiſt drofto wradwydd mawr,
o nen hyd lawr y torred.

46 Pa hyd fy Naw y byddi' nghudd?
ai byth, fy llywydd nefol?
A lyſg dy lid ti fel y tān
yn gyfan yn dragwyddol?
47 O cofia p' oes ei bod yn ferr,
a i'n ofer gynt y gwnaeth hoſt
Holl blant dynion o dal dy law,
ac yn' ni ddaw yn rhydoſt.

48 Pa wr y ſydd a'i oes dan ſel,
na ddel marwolaeth atto?
Pwy a all ddiange, ac ni ddaw
y caib a'r rhaw i'w guddio?
49 O mae dy nodded Arglwydd gynt?
mae helynt dy drugaredd?
Mae dy lw, o ſyſtyriol ſydd,
i Ddafydd i'th wirioneedd?

50 Cofia Arglwydd yn wradwydd llym'
lle'r ydym ni, dy weiſion.
Yr hwn a dawdd i'm monwes i,
gan ſtroſt y Cowri mowrion.
51 Yr hwn warth'r oedd elynion di
yt' yn ei roddi 'n eldiog;
(Py Arglwydd Dduw) a'r vn ſyr-hād
i droediad dy eneiniog.

52 Moler yr Arglwydd byth, Amen,
a byth Amen, byn ſytho.
Moler yr Arglwydd byth, Amen,
a byth Amen, hyn ſytho.

Domine refugium. Pſal. 90.

Moſen wrth weled y bobl heb yſtyried dim o ddioſc Duw, mal gosb, yn gweddio ar Dduw a'm dyn ſen calonau hwy a'i drugaredd.

DVw! boaſt ir' yn Arglwydd da,
ac yn breſwylfa i drigo,
O bryd i bryd, ſelly yr aeth
bob rhyw genhedlaeth heibio.
2 Er cyn rhoſſailyn mynydd mawr,
cyn llunio llawr cwmpaſ-fyd,
Duw! o dragwyddol wyd cyn nēb,
hyd dragwyddoldeb hefyd.

3 Weithian i ddiniſtr y troi ni,
troi dithau wedi'n rhyddā.
A dwedi cyn ein mynd i'r llwch,
dychwelwch meib on Adda.
5 Cans dec mlyne dd ſel doe yn,
pan'ſelo 'i helynt heibio,
O'th ſaen di, megis gwyliſa nos,
ni chaiff yn ddangoſ ettio.

5 Nid yw dyn ond fel hun, neu ail
i addail, neu lifeiriant.
Neu megys glās lyfieu gwan,
mor ſuan y newidiant.
6 Yr hwn y boran gwyrddlas ſydd,
a gwawr o newydd arno:
Ond pan y torrer eſ brydnawn,
yn ſuan iawn mae'n gwywo.

7 Cans yn dy lid difethwyddi
gan ofni dy ddigoſaint,
8 Rhoiſt di ein beiau gar dy fron,
a'n holl ddirgelion dryghaint:
9 Cans drwy dy ddigg mae 'n dyddiau ni,
a'n tegwch gwedi darfod,
A'n holl flynyddoedd ynt ar ben,
ſel gorphen henchwedl gorfod.

10 Ein holl flynyddoedd yw ſaith ddeg,
dau bump chwaneg os bydd gryma
Yna ein nerth ai'n boen blin lawn,
i ffordd yr awn yn gyflym.
11 Ond pwy a edwyn nerth dy lid?
mawr o ſid ſydd o'th ſorri:
Sef fel y mae dy ofn di'n fawr,
dy ddig ſydd ddirfawr inni.

12 Dyſg felly 'n rifo'n dyddiau gwael,
i'n calon gael doethineb,
13 Dow ba hyd? dyro a dod yn hawdd
i'th weiſion mawdd ac vndeb.
14 Yn foran iawn diwalla ni
ā'th fawr ddaioni eiſoes,
Fel y caſſom ni lawen fyd
yn hyfryd dros yn heiniocs.

15 Gwna ni yn llawen, beun brudd
ban oedd yn' gyſnadd dybryd:
A chwedi llawer blwyddyn drom,
y rhai y cowſom adfyd.
16 O Dduw, gwna weled dy fawr waith,
a'th wrthi-n maith i'th weiſion,
A'th odidowgrwydd, a'th ſfyniant,
ymyſg en plant a'i hwyrion.

17 Arnom ni doed rhād Duw a'i nerth,
i āllu prydferth weithiaw,
Duw dod ein gwaith mewn trefnid dāt
Duw trefna waith ein dwylaw.

Qui habitat. Pſal. 91.

Dyma ſcrhād o diddymdduch y dyn a ſo yn rhoi ei hyder ar Dduw rhag pob profedigaeth.

Addewid

Addrwid Duw yr rhai a'i bofiant ac ni chânt ei ſyniad ef, o ddiogelrwydd, a gogoniant trag wyddol.

YSawl a drigo, doed yn nes,
yn lloches y Goruchaf,
Ef a ymeryd i gael bod
ynghyſgod hwn ſydd bennaf.
2 Fy holl ymddiffyn wyd a'm llywydd,
wrth fy Arglwydd y dwedaf,
A'm holl ymddiried tra ſwy fyw
ſydd yn fy Nuw Goruchaf.

3 Cans ef a weryd yr oes dau,
oddiwrth faglau yr heliwr,
A hefyd oddiwrth bla, a haint,
echryſaint, ac anghyſtwr.
4 Ei eſgyll droſod ef a rydd,
dan ei adenydd byddi
Yn ddiogel: a'i wiredd gred
ſydd gylch a bwcled itti.

5 Ni ddychryni er twrf y nos,
na'r dydd o achos hedfaeth,
6 Er haint, neu bla, mewn tywyll ſydd,
neu hamer dydd marwolaeth.
7 Wrth dy yſlys y cwympa mil,
a dengmil o'th law ddeau:
Ac ni ddaw drwg yn dy gyfyl,
a thi a'i gwyl yn ddiau.

8 A'th lygaid y gwyli di dâl
i'r enwir gwammal aniau.
9 Sef fy holl obaith wyd (o Ddaw)
ac vchel yw dy drigfan.
10 Ni ddigwydd niwed yt', ond da,
na phla, na dim echryſlon,
I'th Eglwys a'th gynnelfâ nawdd,
11 cans archawdd lw Angylion,

I'th fyrdd dy gadw, a'th gynllwyn,
a'th ddwyn â'i dwylaw bardd-deg,
12 Rhag digwydd yt ddrwg (byd yn oed)
taro dy droed wrth garreg.
13 Dy ſangfa fydd ar y llew dig,
a'r aſp wenwynig lethri:
Ar greulon genaw'r llew a'r graig
ac ar y ddraig y ſengi.

14 Mi a'i gwaredaf ef rhag brâd,
am roi ei gariad arnaf,
Am adnabod fy enw mau,
yn ddiau y derchafaf.
15 Geilw arnaf, mi a'i gwrandawaf,
mewn ing y byddaf barod,
Gwaredaf hefyd rhag ei gâs,
a chaiff drwy vrddas fowrglod.

16 Fo gaiff fyw yn ddigon o hyd,
caiff yn y byd hir ddyddiau.
Dangoſaf iddo radlawn faeth,
a'm iechydwriaeth innau.

Bonum eſt. Pſal. 92.

Pſalm i gyhoeddi y bobl i gyfarfod ac i ſoliannu Duw yn ei weithredoedd. Diwedd diſgwyliad yr enwir: a dedwyddwch y cyfion yn cael moli Duw yn ei Deml.

MOliannu'r Arglwydd da iawn yw,
a chyfarch Duw yn bennaf:
A chanu i'th enw di fawl,
a'th ganmawl (y Goruchaf.)
2 Y boran am dy drugaredd
a'th wirioneddſon y nos,
3 Ar ddectant, nabyl, a thelyn,
myſyrio hyn a'i ddangos.

4 Sef drwy dy weithred llawen wyf,
yn yn awyf yn fy Naf,
Yngwaith dy ddwylaw fy Nuw Lor,
beunydd y gorfoleddaf.
5 Dy weithredoedd mor mawrion yw!
6 Dy helynt nis gwyr anghall:
Dyfeddyliau ddyfn iawn fryd,
hyn nis gwyr ynfyd ddeall,

7 Pan ſhoddo yr enwir ddyn,
megis llyſewyn iraidd,
Pan ſo drygweilch yn gref en plaid,
Duw yno rhaid eu diwraidd.
Y drwg flagur vchel yr âr,
a hwy a ſyrthiant beunydd?
8 Tithau yr Arglwydd yn ddigel,
wyt vchel yn dragywydd.

9 O Arglwydd wele d'elynion,
dy gaſeion diſethir,
A holl weithredwyr trais a cham,
yn ddinama waſgetir.
10 Tydi a ddercheifi fy nghorn,
fel yr vnicorn perffaith,
Hefyd â gwerthſawr olew ir,
i'm taenellir ieilwaith.

11 Fy llygaid a welaint helyd,
fy ngwynfyd o'm gelynion.
A'm cluſtiau a glywant ar frys
ſ' ewyllys am ddrwg ddynion.
12 Y cyfion blodeua i'r nen,
fal y balmwydden vnion,
Cynnyddu yn iraidd y bydd,
fel cedrwydd yn Libanon.

13 Y rhai a blannwyd yn nhy Ddaw,
yn goedwydd byw y tyfant,
Ac ynghyted dau ein Duw ni
y rhei'ni a flodenant.
14 A dwyn en ffrwyth a wnant o faint,
yn amſer henaint eſtto,
Tirfion, iraidd, a phroſadwy
a fyddant hwy yn hilio.

15 I ddangos nad traws, ac nad cam
ſ' Arglwydd a'm caderwyd,
Ac nad oes ynthe na chamwedd,
na dim anwiredd hefyd.

Dominus regnauit. Pſal. 93.

Miliant i allu Duw: yn eiryn y bobl a wrthwynebant awdurdod.

TEyrnaſu y mae yr Arglwydd,
mewn ardderchowgrwydd gwiſgodd:
Ymwiſgodd ſ' Arglwydd, yn brydferth,
a nerth yr ymwregyſodd.
2 Fe a ſicrhâodd fail y byd
heb ſyſyd, yn ddiharebs,
Dy faingc eſtoed a ddarparwyd,
ti wyd er tragwyddoldeb.

3 Y lifeiriaint, (ſy Arglwydd) faint
y lifeiriaint yn codi,
Tyrfan a llif yn rhwygo'r llawr,
â thonnau mawr yn coethi.

4 Cadarn yw tonnau y moroedd,
gan dyrfau dyfroedd lawer.
Cadarnach yw yr Arglwydd mai,
yn nhyrau yr vchelder.
5 Dy dyſtiolaethau ynt ſiwr iawns
ſef cyſiawn yw ſancteiddrwydd,
A gweddus yn dy dŷ difydd,
byth yn dragywydd i'r Arglwydd.

Deus vltionum. Pſal. 94.

Gweddi at Ddiw ynerbyn y gorthrymwyr, a chyſſur i'r gorthrymedig.

O Arglwydd Dduw, Duw mawr ei rym,
dialwr llym pob traha,
O Dduw y nerth, ti biau'r tâl,
a'r dial, ymddiſgleiria,
2 Ymddercha di farnwr y byd,
a thâl i gyd eu gobrwy,
I'r beilchion a'r trahans ded
y tâl a ſo dyladwy.

3 Ba hyd? (o Arglwydd) o ba hyd,
y chwardd gwyc byd drygionus?
4 Yr ymfalchiant yn eu drwg,
gan fygwth amlwg ffroſtus?
5 A'th bobl di (Arglwydd) a feddant,
a chyſtuddiant dy dreſâd,
6 Y weddw, a'r dieithr a laddant,
lliaſant yr amddifad.

7 Dwedaſant hyn heb geiſio cel,
ein gwaith ni wel yr Arglwydd,
Ac ni ddeall Duw lago hyn,
ynny ni ddiſgyn allwydd.
8 Ymyſg y bobloedd diſtraw don,
yſtyriwch ddynion angall,
Chwithau ynfydion, o ba bryd
y rhowch eich bryd ar ddeall?

9 Hwn a wnaeth y gluſt i bob byw,
oni chlyw ef yn amlwg?
Ac oni wyl hwnnw yn hawdd
a luniawdd i ni olwg?
10 Oni cherydda hwnnw chwi
ſy'n cosbi pob cenhedlaeth?
Ac oni wyr hwnnw y ſy'n
dyſgu i ddyn wybodaeth?

11 Gwyr yr Arglwydd feddyliau dyn
mai gwagedd ydyn diffaith,
12 Duw, dedwydd yw a gosbech di,
a'i ffordd i yn dy gyfraith:
13 Yr hon a ddyſg i ddyn warhau,
i ſwrw dyddiau dihir,
Tra foer yn darparu y clawdd,
y ſan y bawdd yr enwir.

14 Canſein Ior ni ei bobl ni âd,
a'i wir dreſâd ni wrthyd,
15 Ef at tawn farn a gadarnhâ,
a phob dyn da a'i dilyd.
16 Pwy a gyfyd gyda myſi,
yn erbyn egni trowſedd?
Pa rai a ſafant ar ſy'nbu,
yn erbyn llu anwireddi?

17 Oni bai ſod Duw imi yn borth,
ac vſtyn cymorth i mi,
Braidd ſuna ddaethai ym' y loes
a roeſai ſo oes i dewi.

18 Pan ſawn yn cwympo'n dymhau,
chag bod i'm camrau lithro.
Fy Arglwydd, o'th drugaredd dnd,
di a'm cynhelnd yno.

19 Pan ſo ynoſ amlaſ yn gwau,
bob rhyw feddyliau trymion,
Doe dy ddiddanwch di ar dro,
i gyſuro fy nghalon.
20 A oes gyfeillach i ti Dduw,
a maint yr annuwioldon?
Hwn a lunia enwiredd maith
yn lle y gyfraith ynion.

21 Y rhai ſy'n ymdyrru ynghyd,
ar fryd dwyn oes y cyſion:
Ac yn eu cyngor yr ymwnaed
i geiſio gwaed y gwirion.
22 Ond yr vnic Ior ſydd er hyn,
yn llwyr amddiffyn i'w enaid:
Eſe yw fy nerth o'm hol a'm blaen,
a ſeilſaen ſy ymddiriaid.

23 Efe a dâl i bob dyn drwg,
yn amlwg am ei gamwedd:
Y maleiſus tyn Duw o'r byd,
am ei chwyd o enwiredd.

Venite exultemus. Pſal. 95

Mae'n annog i foli Duw am lywodraeth y byd, a dewis yr eglwys: ac i ochel cyffelybu ein tadau, y rhai am demtio Duw, ni chawſant ddyfod i dir y bywyd.

O Dowch a chanwn i'r Arglwydd,
efe yw llwydd ein bywyd:
Ac ymlawenhawn yn ei nerth,
ef yw ein prydferth lechyd.
2 O down yn vn-fryd gar ei fron,
â chalon bur ddiolchgar:
Bryſiwn at Dduw dan lawenhau,
a chanwn pſalman i'n llafar.

3 Herwydd yr Arglwydd nef a llawr,
y ſy Dduw mawr yn ddiau:
Tywyſog mawr yw ef mewn trin,
a brenin yr holl dduwiau.
4 Eſe biau holl ddaiar gron,
a'r dyfnder eigion danaw:
Vchelder heſyd, eithafoedd,
mynyddoedd ſydd yn eiddaw.

5 Ef biau'r moroedd vwch pob traeth,
ac ef a'i gwnaeth i rno:
Ei ddwylaw ſurhaſant yn wir
y ſych-dir ac ſydd yntho.
6 O dowch, addolwn, cyd-yngrymmwn,
ac ymoſtyngwn iddaw:
Ef yw ein Arglwydd vn-ben rhi',
ef a'n gwnaeth ni â'i ddwylaw

7 Cans ef i ni y ſydd Ddnw da,
a phobl ei borfa ydym:
A'i ddefaid ym, os chwi a glyw
ei air ef heddyw'n gyſlym.
8 Meddyliwch ſod eich bai ar lled,
na fyddwch galed galon:
Fel yn nydd prawſ, mewn anial dir,
lle y coſir bod ymryſon.

9 Y lle temtiodd eich tadau ſi,
a'm profi i'm adnabod:

Eaint

Faint ydoedd y gweithredoedd mau,
yn ddiau cawſant wybod.
10 Dros ddeugain mlynedd a'r llin hon
drwy fawr ymryſon, dwedais,
Pobloedd ynt cyfeiliornus iawn,
a'i calon yn llawn malais.

Cans nid adwaenent y ffyrdd mau,
onid amlhau en tuchan:
11 Wrthyt i'm llid y tyngais hyn,
na ddelyn i'm gorphwyſfan.

Cantate Domino. Pſal. 96.

Cynger i bob cenhedlaeth i foli Duw am ei drugaredd.

OCenwch glod i'r Arglwydd mâd,
a moeſwch ganiad newydd:
Yr holl ddaiar dadcenwch fawl,
yr Arglwydd nefawl beunydd.
2 Cenwch chwi glod i'r Arglwydd nef,
a'i enw ef bendigwch,
A'i iechydwriaeth drwy gref ydd,
o ddydd i ddydd cyhoeddwch.

3 Datcenwch byth ei glod a'i râd,
yngwlad y cenhedlaethoedd,
A'i ryfeddodau ef ym mhlith,
pob amryw, amrith bobloedd.
4 Cans ein Arglwydd ni ſydd Dduw mawr,
a rhagawr canmoladwy,
Vwch yr holl ddiuwiau y mae ef,
yn frenin nef ofnadwy.

5 Duwiau y bobl culynnod ynt,
ni ellynt mwy na chyſgod:
A'n Duw ni a wnaeth nef a llawr,
fal dyna ragawr gormod.
6 Cans mawr ydyw gogoniant nef,
ac o'i flaen ef mae harddwch,
Yn ei gyſſegr ef y mae nerth,
a phrydferth yw'r hyfrydwch.

7 Chwi dylwythau y bobloedd, trowch,
yn llawen rhowch i'r Arglwydd,
I'r Arglwydd rhowch ogonedd ſy,
a nerth, a hynny'n ebrwydd.
8 Rhowch ogoniant iw enw ef,
yr Arglwydd nef byth bythoedd,
A dwyd offrwm iddo a rowch,
a chwi dowch iw gynteddoedd.

9 Addolwch i'r Arglwydd gar ei fron
iw gyſſegr, digon gweddol:
A'r ddaiar rhagddo, hyd, a lled,
dychryned yn aruthrol.
10 I'r holl genhedloedd dwedwch hyn
yr Arglwydd ſy'n tyrnaſu:
Nid yſgog y byd ſyn ſicr iawn,
ef a wyr vniawn farnu.

11 O llawenhaed nefolaidd dô,
i'r ddaiar bo gorfoledd:
Rhued y mor a'i donnau llawn,
a'r pyſg ſy'n mewn ei annedd.
12 A gorfoledded y maes glâs,
ei dwſ, a'i addas ffyniant:
A phob pren gwyrdd ſydd yn y coed,
i'r Arglwydd rhoed ogoniant.

13 Am ei ddyfod, am ei ddyfod,
a'i farn ſydd bynod ſownwedd:
Barna yn gyfion yr holl fyd,
a'r bobl, â'i gyd-wirioned.

Dominus regit. Pſal. 97.

Dafydd yn tynhori pawb i lawenychu am ddyfod teyrnas Chriſt, yn ofnadwy i'r annuw, ac yn llawenydd i'r cyfion.

YR Arglwydd ydyw ein pen rhaith,
bo perſſaith y ddaiaren:
Ynyſoedd cedyrn yr holl fyd,
bont hwy i gyd yn llawen.
2 Niwl a thywyllwch ſy iw gylch ef,
hyfrydwch nef gyfannedd:
Iawnder a barn ydynt yn ſail,
ac adail mainge ei orſedd.

3 Tân â o'i flaen ef, ac a lyſg
ym myſg ei holl elynion:
4 A'i fellt yn ſtamio trwy'r holl fyd,
oedd olwg enbyd ddigon.
5 O flaen Duw, ſel y tawdd y cwyr,
y bryniau'n llwyr a doddent:
O flaen hwn (ſef yr Arglwydd) ar
y ddaiar y diſtannent.

6 Yr holl nefoedd yn dra hyſbys
a ddengys ei gyfiownedd,
A'r holl genhedloedd a welſant
ei fawr ogoniant thyfedd.
7 Gwradwydd i'r rhai a wnaethan
y delwau mân cerfiedig:
Addolwch ef (nid anlun can)
holl dduwiau darfodedig.

8 Dyfarnedigaeth (o Dduw Ion)
a glybu Sion ddedwydd:
Merched Iuda (o herwydd hyn)
ſy'n ynnyn o lawenydd.
9 Cans ti (o Arglwydd) yw ſy Naf,
oruchaf dros y ddaiar:
Rhagorol yw'r derchafiad tau
vwchlaw'r holl dduwiau twyllgar.

10 Pob drygioni chwi a gaſcwch,
caru a wnewch yr Arglwydd,
Hwn ſydd yn cadw oes ei Sainct,
i'w dwyn o ddrygfraint afriwydd.
11 Mewn daiar yr egina'i hâd,
goleuad daw i'r cyfion,
Yn ol'triſtwch fo dry y rhod,
i lân gydwybod vnion.

12 Yn yr Arglwydd, o'r achos hon,
chwi gyfion llawenychwch,
Drwy gofia ei ſancteiddrwydd ef,
â llais hyd nef moliennwch.

Cantate Domino. Pſal. 98.

Annog pob creadur i foli Duw, am ei allu, a'i drugaredd, a ffyddlondeb ei gyſammod yng Chriſt, drwy'r hwn y mae ein cadwedigaeth ni.

CEnwch i'r Arglwydd newydd gân,
ei waith ſu lân ryfeddod:
Ei law ddeau a'i fraich a wnaeth,
i'n iechydwriaeth parod.
2 Yr Arglwydd hyſbys it' y gwnaeth
ei iechydwriaeth gyhoedd,
A'i gyfiownder ef yn dra hiwêd
datgeddiawdd i'r cenhedloedd,

3 Fe gofiodd ei drugaredd hîr,
a'i wir i dy Iſrael.
Fel y gwelodd terfynau'r byd
ei iechyd yn ddiymgel.
4 I'r Arglwydd â chanîad llafar,
chwi yr holl ddaiar cenwch,
A llafar lais, ac eglur lef,
fry hyd y nef y lleiſiwch.

5 Cenwch i'r Arglwydd Dduw fal hyn
â'r delyn, a chywirdant:
A chyda'r delyn lais a thon,
rhowch iddo gyſon foliant.
6 Canu yn llafar ac yn rhwydd,
o flaen yr Arglwydd frenin:
Ac yr vdcyrn, a'r chwythgyrn pres,
fal dyna gyffes ddibrin.

7 A rhued y mor mawr i gyd,
a'r byd, ac oll ſydd ynthynt,
8 Y llifeddyſroedd, a'r mynyddoedd,
y mae yn addas iddynt.
9 Curant, canant, o flaen Duw cu,
yr hwn ſy'n barnu'r bydoedd.
I'r byd y rhydd ei farn yn iawn,
ac yn vniawn i'r bobloedd.

Dominus regnavit. Pſal. 99.

Mawl teyrnas Chriſt, dros yr Iddewon a'r cenhedloedd: gan eu hannog i foli ac i waſanaethu Duw, ac i weddio arno.

YR Arglwydd Dduw yw ein brenin,
er maint yw trin y bobloedd:
Mae'n eiſtedd rhwng dau gerubyn,
ſe gryn' pob daiar leoedd.
2 Canys brenin mawr ydyw'r Ion
yn Seion o'i dderchafel:
Ac vwchlaw pobloedd yr holl fyd,
y ſydd o rydyd vchel.

3 Cydfoliannant o'r nef i'r llawr,
dy enw mawr rhagorol:
Ofnadwy, ſanctaidd, yw i'w drin.
4 Tithau (o frenin nerthol)
A geri farn, darperi iawn:
yn gyfiawn heb drawſ-oſgo,
A barnedigaeth bur ddidoſt,
a wnaethoſt di yn Iago'.

5 Derchefwch yr Arglwydd ein Duw,
ſef ſanctaidd yw i'w fawredd:
Ymgrymmwch o flaen ei ſtol draed,
felly parhaed ei ſowledd.
6 Moſes, ac Aaron ſanctaidd blaid,
ymhlith offeiriaid gyrrodd:
Samuel galwai ei enw ef,
yntau o'r nef attebodd.

7 Mewn colofn o niwl y bu wiw,
gan Dduw lefaru wrthynt,
Tra fuant hwy yn cadw ei fodd,
a'r ddeddf a roddodd iddynt.
8 Gwrandewaiſt arnynt, dodaiſt ged,
a'i harbed, gan ymattal:
Duw ein Nâf, dy nawdd parod fu,
a hwythau 'n haeddu dial.

9 Derchefwch ein Duw Ior am hyn,
yn Sion fryn cyſſegraidd,
Ymgrymmwch iddo yn eich byw,
ſef vnig Dduw ſydd ſanctaidd.

Iubilate Deo. Pſal. 100.

Mae yn cynghori pob dyn i waſanaethu yr Arglwydd, ac i fyned in gynnulleidfa i'w foli.

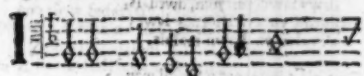

'R Arglwydd cenwch lafar glod,

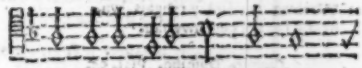

a gwnewch vfydd-dod llawen fryd,

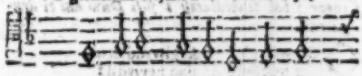

2 Dowch o flaen Duw a pheraidd don,

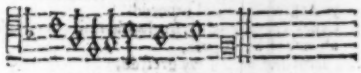

trigolion y ddaear i gyd.

3 Gwybyddwch mai'r Arglwydd ſydd Dduw,
a'n gwnaeth ni'n fyw fel hyn a ſod,
Nid ni'n hunain, ei bobl ym ni,
a defaid rhi' ei borfa a'i nod.

4 O ewch i'w byrth a diolch brau,
yn ei gyateddau molwch ef,
Bendithiwch enw Duw hynod,
rhowch iddo glod drwy lafar lef.
5 Cans da yw'r Arglwydd, awdur hedd,
da ei drugaredd a dilyth,
A'i wirioned ini a roes,
o oes, i oes, a bery byth.

Miſericordiam. Pſal. 101.

Dafydd yn deuoſ trefn a rheol ei dy: ſef yn gyrru ymaith y rhai drwg, ac yn annerch gan y da.

DAteanaf drugaredd a barn,
i'r Arglwydd cadarn canaf.
2 Byddaf ddeallus mewn ffordd wych,
hyd oni ddelych attaf.
A rhodiaf yn fy nhy yn rhwydd,
a thrwy berffeithrwydd calon.
3 Pob peth drwg ſydd gennif yn gâs,
a childyn ddyrras deynion.

4 Calon gyndyn ynof ni bydd,
drwg weithydd ni'n adnabyddaf.
5 Sclandrwr dirgel, a'r balch vchel
o'r achos ni oddefaf.
6 Ar ffyddloniaid mae 'ngolwg i,
ſe lyn y rhei'ni wrthy':
7 A'r hwn a rodio mewn ffordd ddâ,
hwn a waſnaetha ymmy.

8 Ni chaiff aros o fewn ſy nhy,
vn dyn ac ſy dwyllodrus,
Yn fy ngolwg vn dyn ni bydd,
a lunio gelwydd treſuns.
9 Holl annuwiolion ſy ngwlâd faith,
yn foran ymaith torraf:
Fel na ddelont i ddinas Dduw,
y cyſryw a ddiwreiddiaf.

Domi-

Domine exaudi. Pſal. 102.

Gweddi y ſyddloniaid yn amſer caethiwed Babel.

O Arglwydd, erglyw ſy ngweddi,
a doed ſy nghri hyd attad:
2 Na chudd d'wyneb mewn ing tra ſwyf,
clyw, clyw, pan alwyf arnad.
3 Fy nyddiau aethant fel y mwg,
ſef cynddrwg im cyſtuddiwyd:
Fy eſgyrn poethant achos hyn,
fel tewyn ar yr aelwyd.

4 Fy nghalon trawyd â chryn iâs,
ac fel y gwellt glas gwywodd:
Fel yr anghofiais fwyta'r mwyd
dirmygwyd fi yn ormodd.
5 Glynodd fy eſgyrn wrth fy nghroen,
gan ſaint fy mhoen a'm tuchan.
6 Fel yn o'r anialwch, lle y trig
y pelig, neu'r dylluan.

7 Neu fel yn o adar y to,
a fai yn gwilio 'i fywyd,
Yn rhodio 'n unic ben y ty:
wyf anhy ac anhyſtyd.
8 Fy ngelynion â thaſod rhydd,
hwy beunydd a'm difenwant:
A than ynfydu yn ei gwyn,
i'm herbyn y tyngaſant.

9 Fel llwch a lludw yn fy mhla,
fu'r bara a fwyteais:
Er yn wedd yn y ddiod fau
fy nagran a gymyſgais.
10 A hyn fu o'th ddigoſaint di,
am yt' fy nghodi vnwaith:
Ac herwydd bod dy ddig yn fawr,
i'r llawr i'm teflaiſt eilwaith.

11 Fy nyddiau troeſant ar y rhod,
ac fel y cyſgod ciliant;
A minnau a wywais achos hyn,
fel y glaſwelltyn methiant.
12 Ond tydi Ddiuw, ſy Arglwydd dâ,
a barhei yn dragwyddol,
O oes i oes dy Enw a aeth
mewn coffadwriaeth graſol.

13 O cyfod bellach trugarhâ,
o Ddiuw bydd dda wrth Sion:
Mae 'n fadws wrthi drugarhau,
fel dyma 'r nodau 'n vnion:
14 Cans hoff iawn gan dy weiſion di,
ei meini a'i magwyrau,
Maent yn toſturio wrth ei llwch,
a'i thriſtwch, a'i thrallodau,

15 Yno yr holl genhedloedd byw
yr Arglwydd Dduw a ofnant,
A'r holl frenhinoedd trwy y byd,
a ront yt gyd ogoniant.
16 Pan adeiledei Sion wych,
a hon yn ddrych i'r gwledydd;
Pan weler gwaith yr Arglwydd nè,
y moſir e'n dragwyddd.

17 Edrychodd hwn ar weddi'r gwael,
rhoes îdynt gael ei harchant:
18 Scrifennir hyn: a'r oes yn ol
a gaiff ei gammol yntau.
19 Cans Duw edrychodd o'r nef ſyn,
ar ei gyſſegr dy, Sion;

20 Clybu ei griddfan, er thyddhau
plant angau 'i garcharorion.

21 Fel y cydleiſient hwy ar gîn,
yn Seion lân, ei ſoliant;
Ac ynghaer Salem yr vn wedd,
ei fowredd a'i ogoniant.
22 Hyn fydd pan gaſglo pawb ynghyd,
yn vnfryd iw ſaluanna:
A'r holl dyrnaſoedd dont yngwydd
yr Arglwydd, iw waſanaethu.

23 Duw ar y ffordd lleihâdd fy nerth,
byrrhâdd fy mrhyderth ddyddiau,
A mi'n diſgwyl rhyddhâd ar gais,
24 yno y dywedais innau;
O Ddiuw na thoet ſy oes yn fraw,
ynghanol dyddiau hoedrant:
Dy flynyddoedd di ſydd er ioed,
o oed i oed y byddan.

25 Di yn y dechrau ſodaiſt ſail,
odd' iſod adail dalar:
A chwmpas wybren vwch ein llaw,
yw gwaith dy ddwylaw hawddgar.
26 Darfyddant hwy pa rhei di byth,
treuliant fel llyth trwſiadau.
27 Troi hwynt fel gwiſg, llygrau a wnant
felly newidiant hwythau:

Tithau Arglwydd, yr vn wyt ti,
a'th flwyddau ni ddarfyddant.
28 Holl blant dy weiſion gar dy fron,
a'i hwyrion a breſſwyliant.

Benedic anima. Pſal. 103.

Y mae'n cynghori pob creadur i foli yr Arglwydd am ei anrhaith drugareddau, a'i ynnwared i'r ſyddloniaid.

FY enaid mawl ſanct Duw yr Ion,
a chwbl o'm eigion yno ſ.
2 Fy enaid n'id fawl P'Arglwydd nef,
na'i ddoniau ef yn angof.
3 Yr hwn ſy'n maddau dy holl ddrwg,
yr hwn a'th ddwg o'th leſgedd;
4 Yr hwn a weryd d'oes yn llon,
drwy goron o'i drugaredd.

5 Hwn a ddiwalla d'enau di
â'i lawn ddaioni pybyr:
Drwy adnewyddu yt' dy nerth,
mor brydferth a'r hen eryr.
6 Yr Ion cyflawnder, barn a wnai
i'r rhai ſydd orthrymedig.
7 Dangos a wnaeth ei briffyrdd hen
i Foeſen yn nodedig:

Ac i Iſrael ei holl ddawn.
8 Duw llawn yw o drugaredd:
Hwyr yw ei lid, parod ei râd,
fal dyna gariad thyfedd.
9 Nid ymyſon ef â ni byth,
nid beunydd chwyth digoſaint,
10 Nid yn ol ein drygau y gwnai
â ni: ni'n cosbai cymmaint.

11 Cyhyd ac yw'r ſtarſaſen fawr
oddi ar y llawr o vchder,
Cymaint i'r rhai a'i hofnant ef,
fydd nawdd Duw nef bob amſer.
12 Os pell yw'r dwyrain olau hin
oddiwrth orllewin fachludy

Cyn belled ein holl bechod-llyn,
oddiwrthym ef a'i ſymmud.

33 Ac ſel y bydd nawdd, ſerch, a chwant
tâd da iw blaut nathriol,
Felly cawn ſerch ein tâd o'r nef,
os ofnwn ef yn ddiwiol.
34 Efe a'n hedwyn ni yn llwyr,
ſe wyr mai llwch yw 'n defnydd:
35 Oes dyn ſel gwellt-glas ſy'n teghau,
neu ddail, neu flodau maeſydd.

36 Yr hwn, cyn gynted ac y del
y gwynt â'i awel dreſodd,
A chwythir ymaith felly o'i le,
na wyddis ple y tyſodd.
37 Ond graſlawn drugaredd a ſydd,
yn llân dragywydd feddiant,
O oes i oes heb drange, heb drais
gan Dduw i'r rhai ai' bofnanc.

38 A'i gyfiownder i blant y plant
a gadwant ei gyfammod:
O chofiant ei orchymynion ef,
mae teyrnas nef yn barod.
39 Yno y mae ei orſeddfaeſ,
ſef yn y nef tragwyddol:
A llywio y mae ef bob peth,
drwy ei frenhinieth anfol.

40 Bendithiwch chwi yr Arglwydd Iôn,
angylion, a'i holl gedyrn.
Ei lân orchymmyn ei a wnewch,
a'i lais gwrandewch yn drachwyrn.
41 Bendithiwch chwi yr Arglwydd ner,
ei luoedd tyner cirion.
Ei wyllys gwnewch, canlynwch wir,
chwychwi ei gwyr weiſion.

42 Bendithiwch chwi yr Arglwydd nef,
ei hollwaith ei ſy hylwydd:
Ymmhob man ollo'i dreſn a'i hawl,
O f'enaid mawl di'r Arglwydd.

Benedic anima. Pſal. 104.

Dioleh am wnuthuriad, a llywodraeth y byd, drwy ryfedd ragluniaeth Duw.

FY enaid mola'r Arglwydd byw,
o f'Arglwydd Dduw y mawredd,
Mawr wyt, gogoniant a gai di,
ymwiſgi ag anrhydedd.
2 Megis ei ddillad y gwiſg ſo
am dano y golenad:
Rhydd yn ei gylch yr wybr ar dân,
yn llydan, ſel llen waſtad.

3 Ar ddeifr rhoes ſail ei ſtefyll cau,
gwnaeth y cymylau iddo
Yn drwn olwyneg: mae ei hynt
vwch eſgyll gwynt yn rhodio.
4 Gwnaeth bob chwythad iddo'n gennad,
gogonedd y ſtnrſaſen:
A'i weinidogion o fflam dân,
a wibian rhyd yr wybren.

5 Cref y rhoes ſail y ddaiar gron
ſel na ſyſi hon oddiyno:
Yr hon a bery ſel y rhoes,
o oes i oes, heb ſiglo.
6 Tydi (Dduw) a ddilledaiſt hon
â'r eiglon yn ſant ellau,
Ac oni bai dy ddehau law,
ai'r deifr vwchlaw y brynian.

7 Gan dy gerydd maent hwy yn ffo,
ſel pan y ſynio taran:
Drwy fraw a brys ar hyd y ddol,
y deifr iw hol a lithran.
8 Weithiau y codai'r deifr yn fryn:
weithiau ſel glyn panhylenc,
Lle y trefnaiſt iddynt bannwl can,
ac weithiau y gorphwyſent.

9 Goſodaiſt derfyn lle yr arhont,
ac ſel nad elont drofto:
Ac na ddelont hwy fyth dros lawr
y ddaiar fawr, iw chuddio.
10 Rhoes Duw ffynnon i bob afon,
a phawb a yfant bennydd:
A rhed y ffrydau rhyd y glyn,
a rhwng pob bryn a'i gilydd.

11 Yfant yno anfeiliaid maes,
aſſynod myng-laes gwyllion,
Heb ymadel a llawr y nant
hyd onid yfant ddigon.
12 Ac adar awyr dont gar llaw,
i leiſiaw rhwng y coedydd:
Yn canu ei fawl o bren i bren,
cethlyddiaeth lawen vfydd.

13 Dwfr ar ſynyddoedd lle ni ddaw,
fo wlych â glaw oddiarno:
A'r gwaſtad tir eſe a'i gwlych,
bob grwn a rhych i ffrwycho.
14 Parodd i'r gwelt dyfu wrth raid
aniſeiliaid: a'r llyſiau,
Er da i ddyn: Lle rhoes o'r llawr
ymborthiant mawr rhag angau.

15 A gwinllawena calon dyn,
ag oleu tywyn wyneb.
A bara nerthir calon gwr,
mewn cyfiwr digonoldeb.
16 Preniau'r Arglwydd o ſugn llawn,
o'i vnic ddawn y tyfan.
Sef y coed cedrwydd brigog mawr,
a roeſe'n llawr y Liban.

17 Lle y mae nythod yr adar mân,
mewn preiniau glân cadeir-ir:
Lle mewn ffynnidwydd glwyſwydd glyn,
mae ty'r aderyn trwynhir.
18 Y mynydd vchel a'r bryn glâs,
yw llwybr y danas ſychod:
Ogof y doll-graig a wna les,
yn lloches i'r cwninged.

19 Fe roes i'r llenad i chwrs clan,
a'i chyſnewidiau hefyd:
A'r haul o amgylch y byd crwn,
ſo edwyn hwn ei fachlyd.
20 Tywyllwch nos a roed wrth raid,
i fwyſtfiliaid y coedydd.
21 Y llewod rhuant am gael maeth
gan Dduw, yſclyfaeth beunydd.

22 A chwedi cael yr ymborth hyn,
pan ddel haul artyn vnwaith,
Ymgaſglant hwy i fynd iw ffau,
ac iw llocheſau eilwaith,
23 Y pryd hwn cyfyd dyn iw waith,
ac iw orchwiliaith eſgyd:

Ac

Aè felly yr ẏrȝ tân yr hwyr.
lle y caiſſ yn llwyr ei ſywyd.

24 O Dduw, mor rhyfedd yw dy waith
o'th ſynwyr berffaith dradoeth!
Gwnaethoſt bob peth â doethder dawn,
a'r tir ſy lawn o'th gyfoeth.
25 A'r llydan lor y deiſt ymmyſg,
lle aml yw pyſg yn llemmain:
Lle yr ymluſgant, rif yr od,
bwyſtfilod mawr a bychain.

26 Yna yr â y llongau glân
dros y Leuiathan heibio.
Yr hwn a oſodaiſt di lle y mae
yn cael ei chwarae ynthe,
27 Hwynt oll diſgwiliant yn ei bryd
am gael oddiwrthyd borthiant:
I gael dy rodd ymgaſglu ynghyd,
ie am ei bywyd byddant.

28 Duw, pan agorech di dy law,
oddi yno daw daioni:
Pob anifail a phob rhyw beth,
a ddaw yn ddiſteth ini.
29 Pan gaddiech di dy wyneb pryd,
a chaſglu d'yſpryd allan,
Crynant, trengant, ac ant iw llwch,
mewn diwedd trwch a thwrſtan,

30 Duw'pan ollyngech di dy râd,
fel rhoddi eread newydd,
Y medd hyn wyneb yr holl dir
a adnewyddir beunydd.
31 Yr Arglwydd gogoneddus fydd
drwy fawr lawenydd bythoedd.
Yr Arglwydd yn ddiau a fydd,
orfoledd yn y neſoedd.

32 Ein Duw o'r nef a edrych ar
y ddaiar, a hi a ddychryn.
Os cyffwrdd a'r mynyddoedd draw,
y mwg a ddaw o honyn.
33 Canaf i'r Arglwydd yn fy myw,
canaf i'm Duw tra fythwyf:
34 Mi a lawenhaf yn fy Ion,
bydd ffyddlon hyn a wnelwyf.

35 Y trawſion oll o'r tir ânt hwy,
ni bydd mwy annuwiolion.
Fy enaid, mola Dduw yn rhodd:
mae hyn wrth ſodd fy nghalon.

Confitemini Domino. Pſal. 105.

Mae ſe yn canmol daioni Duw, ac ei dewiſ hwy yn bobl iddo, gan mwnuthur iddynt ddaioni er mwyn ei addewid.

CLodfored pawb yr Arglwydd nef,
ar ei enw ef y gelwch,
A'i weithredoedd ymmyſc pobloedd,
yn gyhoedd a fynegwch.
2 Canwch ei gerdd, clodforwch hwn,
a'i ddidwn ryfeddodau.
3 Y rhai a gaiſei enw, (y Sanſt)
llawenant yn eu c'lonnau.

4 Ceiſiwch yr Arglwydd a'i nerth mawr,
a'i fodd bob awr yn rhadlon,
5 Cofiwch ei holl ryfeddodau,
a barn ei enau cyfion,

6 O hâd Abraham ei wâs fo,
o feibion Iaco 'r ethol:
7 Ef yw'n Duw, a'i farn ef arth
dros holl diriogaeth fydol.

8 Bob amſer cofiodd ei gyn grair,
ei air, a'i twym ammodau
9 Ag Abraham, Iſaac, a'i hil,
a mil o genedlaethau.
10 Fe roes i Iaco hyn yn ddedef,
ac yn rwym greddf deagwyddol,
11 Ac i Iſrael y rhoes lân
wlâd Canan yn garttrefol.

12 Pan oedd yn anaml iawn en plaid,
a hwy 'n ddieithriaid ynddi:
13 Ac yn rhodio o'r wlâd i'r llall,
yn dioddef gwall a chyni:
14 Lleſteiriodd iddynt gam yn dynn:
o'r achos hyn brenhinoedd
A geryddodd ef yn eu plaid:
a'i air a gaid yn gyhoedd,

15 A'm eneiniog na chyffyrddwch:
na ddrygwch fy mhophwydi.
16 Galwodd am newyn ar y tir,
yn wir dug fara' honi.
17 O flaen ei blant y gyrrodd râs,
Ioſeph yn wâs a werthwyd.
18 Ar ei draed y rhoed hayarn tynn,
mewn gefyn y cyſtaddiwyd.

19 Gwiſgodd y gefyn hyd y byw,
nes i air Duw amſeru:
Drwy Dduw y cafas ef ryddhâd,
a phriſiad er ei garu.
20 Yna y g rwy'l iw gyrchu fo
gar bron hen Pharo frenin:
Ac y golyngwyd ef ar lled,
o'i gam gaethiwed ryflin.

21 O hyn ei oſod ef a wnaeth
yn bennaeth ar ei deuly,
Ac o'i holl gyfoeth ef a'i wlâd,
ys da fawr-hâd oedd hynny,
22 I ddyſcu'i reolwyr ei lys,
ei willys a'i ſoddlondeb:
I ſorddio henuriaid y wlâd,
yn waſtad mewn doethineb.

23 Daeth Iſrael i'r Aipht tir Cham,
lle'r oedd yn ddinam eſtron:
24 Lle llwyddodd Duw hil Iaco bach
yn amlach nâ'i caſeion.
25 Yna y troes ei calon gau,
i lwyr caſau ei bobloedd:
Iw weiſion ef i wneuthur twyll,
a llid (uid anuwyll) ydoedd.

26 Duw gyrrodd Foeſen ei was hen,
ac Aron llen dewiſol.
27 Yn nhir Ham i arwyddeccau
ei nerth a'i wrthiau nodol.
28 Rhoes Duw dywyllwch dros y wlâd,
er hyn ni chân vfydd-dod.
29 Eu dyfroedd oll a droes yn waed,
a lladd a wnaed eu pyſgod.

30 Iw tir rhoes lyffaint, heidiau byll,
yn ſtefyll ei brenhinoedd:
31 Daeth ar ei air wybed a llau,
yn holl ſaunau yn tirocéd.

32 Fe lawiodd arnynt gẽallyſc mãn,
a'i tir â thân a yſodd:
33 Eu gwinwydd a'i ffigyſwydd mâd,
a choed y wlâd a dorylliodd.

34 Ceiliog rhedyn, a lindys brwd,
yn diſa cawd eu meniſydd,
35 Vwchlaw rhiſ, drwy yd, gwellt, a gwair,
a hyn drwy air Duw ddoſydd.
36 Cyntaf-anedig pob pen llwyth,
a'i blaenffrwyth ef a drawodd:
Ym hob mân drwy holl dir ei gâs,
a'i bobl o'i râs a gadwodd:

37 Ac a'i dug hwynt yn rhydd mewn hedd,
o'winedd eu caſeion,
Heb ſod o honynt vn yn wan,
ac arc ac arian ddigon.
38 A llawen ſu'gan wyr y wlad,
o'r Aipht pan gâd eu gwared.
Daeth arnynt arſwyd y llaw gref
a ddaeth o'r nef i wared.

39 Rhoes Duw y dydd gwmwl vwchben,
fel mantell wen y toodd.
A'r nos golenedd hwynt â thân,
fal hyn yn lân y twyſodd.
40 Fo a roes iddynt ar y gair
gig ſoſli-air iw bodloni:
A bara, o'i orchymmyn ef,
a ddaeth o'r nef iw porthi.

41 Holltodd y graig, daeth deifr yn lliſ,
fel be baent brif afonydd:
Cerddodd yr hedlif, a hoes wlych
rhyd pob lle ſych o'r gwledydd.
42 Coſio a wnaeth ei air a'i râs,
i Abram ei wâs ffyddlon.
43 A thrwy fawr nerth yn rhydd o gaeth
y gwnaeth ei ddewiſolion.

44 Tir y cenhedloedd iddynt rhoes,
a'i llafur troes iw meddiant:
45 Er cadw ei air a'i gyfraith ef,
rhowch hyd y nef ei foliant.

Confitemini Domino. Pſal. 106.

Y bobl (wedi ei tanu dau Antiochus) yn datcan daioni Duw i'r edifeiriol, ac yn dymuno ar Dduw en caſglu ynghyd, er mwyn ei enw.

MOlwch yr Arglwydd, cans da yw,
molienawch Dduw y llywydd:
O blegid ei dirngaredd fry
a bery yn dragywydd.
2 Yr Arglwydd pwy all draethu ei nerth
a'i holl dirion ferth foliant?
3 A wnel gyfiawnder gwyn eu byd,
ei farn i gyd a gadwant.

4 O Arglwydd, coſia fi dy wâs,
yn ol dy râs i'r eiddod:
Ymwel â mi i'm cyſtudd caeth,
a'th iechydwriaeth bared.
5 Fel y gwelwyf, ac y chwarddwyf,
wych vrddas d'etifeddaeth.
Ac y cydganwyf fawl vn don,
a'th ddewiſolion odiaeth.

6 Pechod, camwedd, ac annoetheddd,
gwnaethom gyda'n tadau:
Ef a gaed arnom ormod gwall,
heb ddeall dy fawr wrthiau.
7 Yngwlâd yr Aipht wrth y mor coch,
yn gyndyn groch anufydd:
Heb goſio amled ſu dy râs
haeddaſom atgas gerydd.

8 Etto er mwyn ei enw ei hun,
Duw cun a ddaeth i'n gwared:
I beri i'r byd gydnabod hyn,
ei fod ef cyn gadarned.
9 Y dyſnfor coch a'i ddyſrllyd wlych,
a wnaeth e'n ſych â'i gerydd:
Trwy ddyfnder eigion aeth ar frys,
fel mynd rhyd yſtlys mynydd.

10 Fel hyn y dug hwynt trwodd draw,
o ddwylau eu caſeion:
Ac y tywyſodd ef ei blant
o feddiant eu gelynion.
11 Y deifr a guddiodd yr Aipht ryw,
nid oedd vn byw heb foddi:
12 Yna y credant iw air ef,
a'i gerdd byd nef a'i 'n wiſgi.

13 Er hyn, tros gof mewn amſer byrr,
y rhoent ei bybyr wrthiau:
Heb ſefyll wrth air vn Duw Ior,
na'i gyngor, na'i ammodau.
14 Ond cododd arnynt chwant a blys,
yn nyrys yr anialwch:
Gan demptio Duw â rheibus fol,
ynghanol y diffeithwch.

15 Rhoes iddynt lenwi ei holl flys,
rhoes an-nhycciamys aſlwydd.
16 Lle digient Foſes wrth eu chwant,
ac Aron Sant yr Arglwydd:
17 Egorai 'r ddaiar yn y man,
a llyngcai Ddathan ddybryd;
Ac a gynhullodd i'r vn llam,
holl lu Abiram hefyd.

18 Ac yn ei ddig ennynodd tân,
yn ſuan yn eu canol:
Lloſgi y rhai'n, en terfyn ſu,
vn vlw, y llu anuwiol.
19 Yn Horeb gwnaethant dawdd-lun lle,
ac iddo ymgrymmaſant:
20 I lun llo a borai wellt mân,
y troeſan eu gogoniant.

21 Angho ſient wrthiau Duw ar hynt,
(a ſuaſei gynt achubwr.
Yngwlâd yr Aipht. 22 Mor coch, tir Ham,)
heb feddwl am en cyſlwr.
23 Dwedodd mai en diſetha wnai
oni bai iw was Moeſen
Drwy ſefyll o'i blaen iw lid maith
droi ymaith en drwg ddilen.

24 Dirmygent hwy y prydferth dir,
ac iw air gwir ni chredent:
25 Ond yn en pebyll grwgnach tro,
ac arno ni wrandawent.
26 Yno y derchafodd Duw ei law,
iw cwympiaw drwy'r anialwch:
27 Rhyd tiroedd a phobloedd anghu,
iw tanu mewn diſyrwch.

28 A Baal Peor aent ynghyd,
ymgredu i gydag eio:

Ebyrth

Ebyrth y meirwon a ſwytẽt,
a Duw a roddent heibio.
29 Fal hyn digiaſant i'r Arglwydd Ddiuw
â chyfryw goeg ddychanygion:
Yntau anſonodd bla 'n eu myſg,
fal dyna derſyſg greulon.

30 Yna cyſododd Phinehes,
mewn cyſnawn wres i ddial:
A phan roes hwn ei farn yn dda,
Duw ar y pla rhoes attal.
31 A chyfriſwyd y weithred hon,
yn weithred gyſion yntho,
O oes, i oes (drwy air Duw Ion)
pan ddelai ſon am dano.

32 Ac wrth lan dwfr Meribbah gynt,
yno 'y cyffroyſant gynnẽ,
Lle 'y digient Duw â'i crafder ffraeth,
am hyn ba'n waeth i Foeſen.
33 Wrth gythruddo yſpryd y Sanct,
hwy a baraſant helyd
Iw enau draethu gair ar fai,
ar na pherthynai 'i ddwedyd.

34 Ni laddent chwaith bobloedd y wlâd
wrth archiad Duw y Ilwoedd,
35 Ond ymgymyſcu â hwynt yn gu,
a dyſgu eu gweithredoedd.
36 Gwaſanaethu eu duwiau gau,
y rhai ſu faglau iddyn.
37 Aberthu eu plant, yn ſîb, yn ferch,
o ferch i'r cythraul eulyn.

38 A thywalltaſant wirion waed,
dan draed gau-dduwiau Canaan,
Y tir (wrth aberthu eu plant)
â gwaed llygraſant weithian.
39 Felly o'i gweithredoedd eu hun,
yn vn ymbalogaſant.
Putteinio wrth ei cwrs a'i bryd,
ac felly cyd-lygraſant.

40 Wrthynt enynnodd Duw mewn dig
am hyn â ffyrnig gyffro.
Câs a ſhaidd felly yr aeth
ei etiſeddiaeth gantho.
41 O'r achos hyn eu rhoddi a wnaeth
dan bob cedhedlaeth gyndyn,
Mewn cyflwr câs dan eſtron blaid,
a'i câs yn feiſtraid arnyn.

42 En gelynion aethant yn ffreme
a'i llaw ſu drom a ffyrnig,
Felly y daroſtyngwyd hwy,
a mwyſwy ſu eu dirmyg.
43 Mynych-waredodd Duw ei blant,
hwy a'i digiaſant yntau
A'i cwrs eu hun: daeth cyſtudd bir
am waith eu henwir feiau.

44 Pan welai arnynt ing na thrais,
ſo glywai lais eu gweddi,
45 Gan gofio 'i air troi nawdd a wnaeth
o'i helaeth fawr ddaioni.
46 A throi yn drugarog a wnaeth,
y gwyr yn gaeth a'i cludynt,
Y rhai y buaſai 'n fawr ou câs:
cael mwy cymwynas ganthynt.

47 Achub ninnau o blith y rhai'n,
i arwain d'enw hyglod,
O Arglwydd Ddiuw, cynnill ni'n gu
i orfoleddu ynod.
48 Duw Iſrael bendigaid fydd,
yn dragywydd Iehouah:
A dweded yr holl bobl Amen,
molwch Dduw llen gorucha'.

Confitemini Domino. Pſal. 107.

Dafydd yn cynghori y rhai a gaſgladd, ac a waredodd Duw i ddiolch iddo. Yr hwn (gan roi daioni i'r eyſion) ſaid yn cau ſafn yr anwir.

MOlwch yr Arglwydd, caus da yw,
moliennwch Dduw ein Hywydd,
O blegid ei drugaredd fy
a bery yn dragywydd.
2 Y gwaredigion caneſt fawl,
i Dduw gordd nodawl gyſon:
Y ſawl a'r achubwyd, caned hyn,
o law y gelyn creulon.

3 A gaſgladd o bedwar-ban byd,
dowch chwi i gyd-ganeuan.
O dir y dwyrain dowch mewn hedd,
gorllewin, gogledd, dean.
4 Drwy yr anialwch, wyrdraws hynt,
y buaſent gynt yn crwydro
Allan o'r ffordd: heb dref na llan,
lle caent hwy ſan i drigo.

5 Drwy newyn, ſyched bu 'r daith hon,
a'i calon ar lewygu:
6 Ar Dduw y galwent y pryd hyn,
pan orddyn ymron trengu.
Yna eu gwared hwynt a wnaeth,
o'i hell oe thrym-gaeth foddion.
7 Rhyd yr lawn ffordd ſe'i dug mewn hedd,
i dref gyſaneedd dirion.

8 Addefant hwythau gar ei fron,
ei ſwynion drugareddau:
Ac er plant dynion ſel y gwnaeth
yn helaeth ryſeddodau:
9 Ddiwallu honaw einioes dyn,
rhag newyn a rhag ſyched:
Ac o'i fawr râs eu cadw i gyd,
pan'orddy byd yn galed.

10 Y rhai mewn tywyllwch a drig,
ynghyſgod llewig angau,
Yn rhwym mewn nychdod, ac mewn bâr,
a heyrn ar eu ſodlau.
11 A hyn o herwydd iddynt fod,
mewn anufydd-dod eithaf,
A llwyr ddîr mygn gair Duw Ior,
a chyngor y Goruchaf.

12 A thrymder calon cwympiwyd hwy,
nid oedd neb mwy a'i cododd.
13 Ar Dduw mewn ing y rhoeſant lef,
ac yntef a'i gwaredodd.
14 Ef a'i gwaredodd hwynt o'i drwg,
ſef o dywyllwch caeth-glud,
O gyſgod angau eu rhyddhau,
a thorri eu rhwymau heſud.

15 Addefant hwythau gar ei ſron,
ei ſwynion drugareddau,
Ac i blant dynion ſel y gwnaeth
yn helaeth ryſeddodau.
16 Cans y pyrth pres torredd yn chwyrn
a'r barrau heyrn heſyd;

17 Am ẽu bai a'i camwedd yn wiſ,
y poenir y rhai ynſyd.

18 A hwynt yn larn ar bod bwyd,
ſe'i dygwyd at byrth angau.
19 Ar Dduw mewn ing y'rhoeſant leſ,
achubodd eſ hwynt hwythau,
20 Gan yrrn ei air iw iachau,
ac iw rhyddhau yn ſuan,
A hwynt â'i air tynnu a wnaeth
o'i methedigaeth allan.

21 Addefant hwythau gar ei fron,
ei fwynion drugareddau:
Ac i blant dynion ſel y gwnaeth
yn helaeth ryfeddodau.
22 Aberthant heſyd aberth mawl,
iw ogoneddawl fowredd,
A mynegant ei waith a'i wyrth,
yn ei byrth mewn gorfoledd.

23 Y rhai ânt mewn llongau i'r don,
a'i taith vwch mawrion ddyfroedd,
24 A welſant ryfeddedau'r Ion,
a hyn mewn eigion moroedd.
25 A'i air cyffroe dymeſtlocdd gwynt,
y rhai'n a godynt donnau
26 Hyd awyr fry, hyd eigion llawr,
ac ofn bob awr rhag angau.

27 Gan yſgwyd a phendroi, fal hyn,
dull meddwyn, ſymai arnynt.
28 Ar Dduw mewn ing y rhoeſant leſ,
dacth eſ a chymorth iddynt.
29 Gwnaeth e'r yſtorm yn dawel deg,
a'r tonnau 'n oſteg waſtad.
30 Yn llawen ddiſtaw doen i'r lan,
i'r man y bai 'i dymuniad.

31 Cyffeſent hwythau gar ei fron,
ei fwynion drugareddau,
Ac i blant dynion ſel y gwnaeth
yn helaeth ryfeddodau.
32 Holl gymlleidfa ei bobl eſ,
clod Duw hyd nef dytchafant:
Holl eiſteddfeydd pennaethiaid hen,
yn llawen a'i moliannant.

33 Y ffrydau'n ddyrys dir a wnai,
ſe ſychai ddwfr lle tarddo.
34 A thir ffrwythlawn a wnai 'n ddiffrwyth,
lle trig drwg dylwyth yntho.
35 Troes yr anialwch yn llyn glâs,
a'r tir cras yn ffynhonnydd.
36 Lle y gwnai eſ drigfan i'r gwael ddyn,
i dorri ei newyn beunydd.

37 Lle yr hauſant faeſydd glân,
a llawer gwinllan dyner,
Y rhai a roddant lawnder ffrwyth,
a chnydiwyth yn ei amſer.
38 Cans cynyddaſant hwy gan wlith
graſol fendith vn Duw cun,
A'i hanifeiliaid hyſb a blith,
rhoes yr vn fendith arnun.

39 Daeth caethder gwedi hyn i gyd,
a drygſyd er eu goſtwng.
Gadawodd eu gorthrymmu a'i plau,
cawſant flinderau teilwng.
40 En dirmyg ar y beilchion troes,
ac eſ a'i rhoes i grwydro
Mewn dryſni heb lun ffordd i'w chael,
lle buant wael eu gorthe.

41 Yna rhoes y tlawd i well fri,
dug o'r truenı allan,
Gan lwyddo ei deulu, a'i holl blaid,
fel defaid wrth y gorlan.
42 Y rhai cyſnawn a welân hyn,
a chanthynt bydd yn hyſryd,
A'r enwir ceuir ei ddwy en
ar ei gynfigen fowlyd.

43 Pa rai ſy ddoeth i ddeall hyn,
ſe roddir iddyn wybod
Faint yw daioni f'Arglwydd yn',
wrth hyn y cân gydnabod.

paratum cor meum. Pſal. 108.

Daſydd yn clodfori yr Arglwydd: gan ymſiectrhau yn ei addewidion eſ, yr hwn yn y dimodd a deiſt y gelynion i'r llawr, pe rhoen i ni ac ofni ddarfod iddo yn eſceuluſo dros amſer.

PArod yw fy nghalon (o Dduw)
o parod yw fy nghalon,
Canaf yr a datcanaf wawd,
o fawl fy nhafawd ffyddlon.
2 Deffro daſod, a deffro dant,
a chân ogoniant beunydd,
Y nabl ar delyn yn gytun,
deffrof fy hun ar laſ-ddydd.

3 Mawl ytty f'Arglwydd, pan ddeffroſ,
a rof ymmyſc y bobloedd:
A chlodfori dy enw a wnaſ,
lle amlaf y cenhedloedd.
4 Cans cyrhaeddyd y mae dy râs,
hyd yn nheyrnas neſoedd.
A'th wirioned dí hyd at leu
yr wybren a'i therfynoedd.

5 Ymddercha Dduw y neſ vwchlaw,
oddiyno daw d'arwyddion.
A bydded dy ogoniant ar
y ddaear a'i thrigolion.
6 Fal y gwareder drwy hon hwyl,
bob rhai o'th anwyl ddynion.
O achub hwynt â'th law ddehau,
a gwrando finnau'n ffyddlon.

7 Yn ei ſancteiddrwydd dwedodd Duw
llawen yw fy nghyfamod,
Mi a rannaf Sichem rhyd y glyn,
meſuraf ddyffryn Succod.
8 Myfi piau y ddwy dretâd,
ſef Gilead a Manaſſe.
Ac Ephraim yw nerth fy mhen,
a Inda wen fy neddf-le.

9 Ym Moab ymolchi a wnaf,
dros Edom taflaf fſeſgid
A chwardded Paleſtina gaeth,
ei chwerthin aeth yn rhybrid.
10 Duw pwy a'm dwg i'r ddinas greſt
pwy a'm dwg i dref Edom?
11 Er yt ein gwrthod, pwy ond ti,
o Dduw, a'mleddi dreſom?

12 O vnic Dduw, bydd i'n yn borth,
mae'n ofer cymorth vndyn.
13 Yn Nuw y gwnawn wrolaeth fawr,
ſe ſathr i lawr ein gelyn.

Deus

Deus laudem. Pſal. 109.

Dafydd, wedi ei gyhuddo ſy'n gam gan wthwirthwyr Saul, yn gweddio ar Dduw am help i ddiuſtrio ei elynion.

O Dduw ſy moliant i nr thau,
2 cans genau'r annuwiolion,
A'i taſod twyllgar, a'i ſafn rhwth,
arnaſ ſy'n bygwth digon.
3 Daethant i'm cylch â geiriau câs,
rhoent ddiſtas ſen ynnaf.
4 Fal hyn i'm talent ddrwg dros dda,
5 a chas a gaf am gariad,

Ac fel yr oeddynt hwy fal hyn,
i'm herbyn wedi codi,
Fy wneb attad ti a drois,
ac arnat rhois fy ngweddi.
6 Bid Sathan ar ei ddehau law,
i'r ſwydd y daw yn batod,
7 A phan roer barn, yn euog boed,
a'i weddi troed yn bechod.

8 Bo ei oes yn ſer, ac yn ddilwydd,
a'i ſwydd arall iw chymryd.
9 Poed yn ymddifaid y bo ei blant,
a'i weddw yn fethiant hefyd.
10 A boed eiblant yn crwydro byd,
i gymryd mân gerdodau:
A cheiſiant hyn rhyd dyrys dir,
lle y bytho hir en prydiau.

11 Yn rhwyd y ceiſiad ei dda ſyrth,
ei lafur pyrth ddieithriaid:
12 Na ddel iddo nawdd am ei fai,
na chwaith i'w rai ymddifaid.
13 Doed diſtryw dial ar ei hil,
a'i eppil a ddileer.
14 Am bechodau ei dâd a'i fam
y caiff ef lam ryw amſer.

15 A bydded hyn i gyd gar bron
yr Arglwydd gyhon tarawr,
Yr hwn a'i torro, fel na bo
mwy goſo en anghyfiwr.
16 Erined ni cheiſiodd wneuthur hedd,
na thrugaredd i ddyn gwan,
Ond erlid clawd ar iſel radd,
a cheiſio lladd y truan.

17 Hoffodd felldith a hi a ddaeth,
ac fel y gwnaeth bid iddo,
Caſáodd fendith, ac ni chai,
ond pell yr ai oddiwrtho.
18 Gwiſgodd felldith fel dillad gwr,
a daw fel dwr iw galon,
Fel olew doed iw eſgyrn ſo,
hyd oni chaffo ddigon.

19 A'r felldith bid iw gylch yn dyn,
fel yn ddilledyn iddo:
A'i gwiſgo hi bid iddo'n dafg,
fel gwregys gwaſg am dano.
20 A hyn gan Dduw a gaf yn dâl,
i'r gelyn gwamal enbyd,
A ddwetto neu a wnelo gam,
neu niwed am fy mywyd.

21 Dithau Dduw er mwyn d'enw gwna,
herwydd mai da d'ymgared;
Gwna dy dungaredd a myfi,
a bryſia di i'm gwared,

22 O herwydd tlaſed a rheidus wyf,
a dirfawr glwyf i'm calon,
23 Symudiad cyſcod a faf'n ſo,
hyn er ma welo dynion:

Mor anſefydlog yw fy'nâd:
a'r mudiad geiliog rhedyn.
24 Fy nghnawd yn gul, fy nglinia'n wan
a figlaw o dra newyn,
25 Gwarth wyf i'm câs yn fy ngwael ddrychiad,
a hwynt wrth edrych arnaf.
A'm diyſtyrent dan droi tro,
a than benſiglo attaf.

26 Cymorth di fi Arglwydd fy Nuw,
cadw fi'n fyw â'th nodded:
27 Fel y gwyper mai gwaith dy law,
yw'r lles a ddaw i'm gwared.
28 Melldithiant nac eiriechant hwy,
dod ſendith ſwy i minnau,
Bid gwarth i'm gwrthwynebwyr câs,
gorfoledd i'th wâs dithau.

29 A gwarth a gwradwydd gwiſger hwy,
ac fwyſwy y del attynt:
A mantell laes o gwilydd mawr,
gwiſg di hyd lawr am danynt.
30 Ond fi, gan ddiolch i'm Ior mau,
â'm genau mawl a gamſt:
Ac a rof glod iw enw cu,
lle bytho'r llu yn amlaf.

31 O herwydd ar ddeheulaw'r tlawd
y ſaif ddydd brawd yn geſnog;
I gadw ei enaid ef yn gu,
rhag ei farnu yn euog.

Dixit Dominus. Pſal. 110.

Dafydd yn prophwydo am allu a theyrnas Chriſt, ac am yr offeiriadaeth a dynnai ymmaith offeiriadaeth Leſi.

DWedai'r Arglwydd wrth f'Arglwydd mau,
ar fy llaw ddeau eiſtedd:
Nes rhoddi'thai a gâi dy waed
yn fainge draed yt, i orwedd.
2 'R Arglwydd denfyn ffrewyll dy nerth
o ddinas fowrwerth Seion,
Pan lywodraethech yn eu myſg,
gwna derfyſg ar d'elynion.

3 Yn nydd dy nerth dy bobl a ddaw,
ag aberth llaw'n wyllyſgar,
Yn ſanctaidd hardd daw'r cynnyrch tau
o wlith y borau hawddgar.
4 Yr Arglwydd tyngodd, ac ni wâd,
ti fy'n offeiriad bythol,
Wrth vrdd Melchiſedech odd'fry,
a bery yn dragwyddol.

5 Yr Arglwydd ar dy ddehau law,
brenhinoedd draw a friwa,
Yn nydd ei ddig gwna'n archollion
frenhinoedd cryfion, meddaf.
6 Ar y cenedloedd rhydd farn iawn,
a'i gwlad gwna'n llawn celanedd,
A llawer pen dros wledydd mawr,
a dyrr i lawr yn vnwedd.

7 O wir frys i'r gyflaſan hon,
ſe yf o'r aſon nefol,
A gaffo ar ei ſordd yn rhwydd,
a'r Arglwydd a'i derchafa.

Confitebor

Confitebor tibi. Pſal. cxi.

Y mae oſe yn y pſalm hon yn dioleſhi Ddiw am ei awl weithredoedd da i'r eglwys, gan ddangos beth y w rhain ddoethineb a gwybodaeth.

CLodforaf ſi fy Arglwydd Ion,
o wyllys calon holawl,
Mewn cynnulleidfa gar ei bron,
mewn tyrfa gyfion rafawl.
2 Mawr iawn yw gwerthian Arglwydd ni
hyſbys i bawb a'i hoffant.
3 Ei waith a'i iownder pery byth,
a'i wheleyth ogoniant.

4 Yr Arglwydd a wnaeth ei goffa,
am ryfeddodau nerthol.
Cans Arglwydd nawdd-fawr yw i ni,
llawn o deſturi grafol.
5 Ef i bob rhai a'i hofnant ef,
rhydd gyfran greſ ar fywyd:
Ac yn dragywydd y mŷn fod
cof o'i gyfammod hefyd.

6 Mynegodd ef iw bobl i gyd,
gadernyd ei weithredoedd:
A rhoddi iddynt hwy a wnaeth
'tiſeddiaeth y cenhedloedd.
7 Gwirionedd a barn ydyw gwaith
ei ddwy law berffaith eſo;
A'i orchymynion ſy ffyddlon iawn,
a da y gwnawn eu gwrando.

8 Y rhai'n ſy gwedi eu ſicrhau,
drosbyth yn ddeddfau cyſion:
Gwedi eu gwneuthur hwy mewn hedd,
a thrwy wirionedd vnion.
9 Anfonodd gymmorth iw bobl eſ,
cyfammod greſ ſafadwy,
Archodd hyn: bo iw enw fawl,
ſanctaidd iawl ac ofnadwy.

10 Dechreuad pob doethineb ddoſa
i bawb yw ofn yr Arglwydd,
Da yw deall o ſawl a'i gwnai,
a'i ofn a ſai'n dragywydd.

Beatus vir. Pſal. cxii.

Mawl dedwyddwch y rhai a ofnant Ddiuw. A dangos melldith iw ddirmygwyr eſ.

DEdwyddol yw mewn buchedd dda,
y ſawl a ofna'r Arglwydd,
A'i orchymynion anwyl ynt,
bydd iddo helynt hoilwydd.
2 Ei hâl fydd nerthol yn y tir,
bendithir hil rhai vnion:
3 Golud a chyfoeth yn ei dŷ,
tros byth y pery 'n gyſion.

4 Yr vnion yn y tywyll can
caiff fedd i olau weled:
Yſtyriol, a theſturiol iawn,
a chyfiawn fydd ei weithred.
5 Gwr da a fydd trugarog fwyn,
rhydd echwyn a chymwynas,
A'i air mewn pwyll a barn a rydd,
a'i weithred fydd yn addas.

6 Nid'sgogir byth y cyfiawn, gwna
ei goffa yn dragywydd:
7 A chalon ddiſigl, ddwys, ddioſn,
a ſail ddefn yn yr Arglwydd.

8 Hwn yn nerth Duw dioſnog fydd,
acatteg'ſydd iw galon:
Hyd oni chaffo drwy lawn wŷs,
ei wyllys o'i elynion.

9 Rhannodd a rhoes i'r tlawd yn hŷ,
byth pery ei gyfiownedd,
A chryfder ei gorn yn wir,
dyrcheſi mewn gogonedd.
10 Yr anwir edrych, fromma o ddig,
drwy ffyrnig yſgyrnygiad:
Yr anawiol a dawdd: fal hyn
fydd terfyn eu dymuniad.

Laudate pueri. Pſal. cxiij.

Cynghor i foli Duw am ei ddaioni iw bobl.

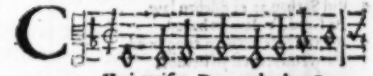

Hwi weiſion Duw molwch yr Ion,

Molwch ei enw ſi llafar don, 2 Bendi-

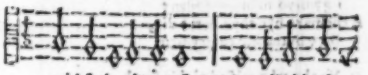

gaid fytho ei enw eſ. 3 O godiad haul

hyd fachlud dydd, Mawr enw yr Ion

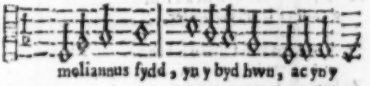

moliannus fydd, yn y byd hwn, ac yn y

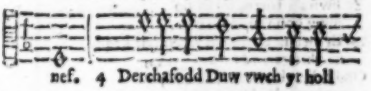

neſ. 4 Derchafodd Duw vwch yr holl

fyd, A'i foliant aeth vwch neſ i gyd,

5 pwy ſy gyffelyb i'n Duw ni? Yr hwn a

breſwyl yn y neſ, 6 I'r ddaiar hon

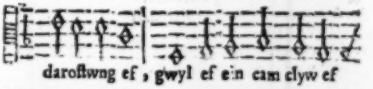

daroſtwng eſ, gwyl eſ ein cam clyw eſ

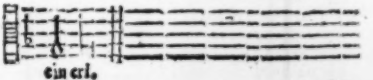

ein cri.

7 Yr hwn ſy'n tòdi'r tlawd o'r llwch,
A'r rheidus o'i ddiyſtyrwch,
8 iw goſod ymhlith pennaethiaid byd.
9 I'r ammhlantadwy mae'n rhoi plant,
Hil teg, a thylwyth, a llwyddiant:
am hyn molienwch Ddnw i gyd.
Gogoniant ſyth a ſyth i'r Tâd,
A bid gogoniant i'r Mab rhad,
I'r Yſpryd glân gogoniant fo?
Megis gynt yn y dechreu yr oedd,
Ac y bydd byth yn oes oeſoedd:
dwedwn Amen, pwy ſelly y bo.

In exitu Iſrael. Pſal. cxiv.

Y mae myned dal Iſrael o garchiwed yn dwyn ar gof i ni ſaint yn trugarhàd Duw iw blant, a mwyn tin annioleh gar wch ninnau iddo ef.

Cawr hon fel Pſalm 113.

PAn ddaeth Iſrael o'r Aipht ſaith,
A thy Iaco o eſtron iaith,
2 Inda oedd ei ſancteiddrwydd eſ,
Iſrael oedd bemethiaeth Ior.
3 Gwelodd hyn a chiliodd y mor,
a throes iw hol Iorddonen gref.
4 Neidiai'r mynyddoedd megis hyrdd,
A'r bryniau mal wyn llament ffrdd,
cawſant waſtad megis llawr dol.
5 Ciliaiſt (o ſar) dywaid pa ham?
Tithau Iorddonen Iathraddlam,
p'am y dadreiaiſt dithau'n d'ol?

6 Chwychwi ſynyddoedd p'am y ſſoech,
Fel hyrddod? a ph'am nad arhoech?
a chwithau fryniau fal wyn mân?
7 Am mai rhaid ofni Duw Iaco,
8 Yr hwn ſy'n troi'r graig yn llyntro,
a'r callestr yn ffynnon ddwſr glân.
Gogoniant ſyth, &c. fel yn y Pſalm 113.

Non nobis Domine. Pſal. cxv.

Y bobl a orthrymid gan dywyſogion annuwiol, yn addo lod yn ddiolchgar, os Duw a wrandawai ei gweddiau, ac a'i gwaredai hwynt.

NId ini Arglwydd, nid i ni,
y dodi y gogonedd,
Ond i'th enw dy hun yn hawdd,
er mwyn dy nawdd a'th wiredd.
2 Pa'm y dwedant am danat ti
y cenedlaethi eſtron?
A thrwy edliw hynny yn ſwy,
ple'y mae'n Duw hwy yr awron?

3 Sef ein Duw ni mae yn y neſ,
lle y gwnaeth ef a fynnodd.
4 Eu delwau hwy, aur, arian yn',
a dwylo dyn a'i lluniodd.
5 Safn heb draethu: llun lygaid glân,
y rhai'n ni welan ronyn:
6 Trwyn heb arogl, cluſtiau ar lled
heb glywed, y lydd ganthyn.

7 Ac i bob delw y mae dwy law
heb deimlaw, traed heb ſymyd:
Mae mwnwgl iddynt heb roi llais,
fal dyna ddyſais ynſyd.
8 Fel hwyntwy ydyw'r rhai a'i gwnant;
a'r rhai a gredant iddynt:
Am hyn ni ddylai neb drwy gred;
ſoi mo'i ymddiried arnynt.

9 O Iſrael, dod ti yn rhwydd
ar yr Arglwydd dy hollfryd,
Eſ yw en nerth a'i dwg i'r lan,
en porth a'i tarian heſyd.
10 O ty Aron, dod tithau'n rhwydd,
ar yr Arglwydd dy hollfryd i
Eſ yw en nerth a'i dwg i'r lan,
en porth a'i tarian heſyd.

11 Rhai a ofnwch yr Arglwydd lon,
rhowch arno'ch vnion hollfryd.
Eſe yw'r neb a'ch dwg i'r lan,
eich porth a'ch tarian heſyd.
12 Duw naf a'n coſiodd, ac i'n plith
ſo roes ei fendith rhadlon:
I dy Iſrael rhydd ei hedd,
ac vnwedd i dy Aaron.

13 Sawl a'i hofnant bendithiant eſ,
Yr Arglwydd neſ canmolan,
A'i Enw ſanct o'r neſ i'r llawr,
bendithied mawr a bychan:
14 Yr Arglwydd arnoch, arnoch chwi,
a wna ddaioni amlach:
Ac a chwanega ar eich plant
ei fwyniant yn rymuſach.

15 Y mae ywch fendith a mawr lwydd,
gan y gwir Arglwydd cyfiawn,
yr hwn a wnaeth y neſoedd fry,
a'r ddaiar oby yn gyflawn.
16 Y neſ, ie'r neſoedd vwchlaw,
ſy yn eiddaw Duw yr Ion,
A'r ddaiar, lle y preſwyliant,
a roes eſ i blant dynion.

17 Pwy a folant yr Arglwydd? pwy?
gwn nad hwyntwy y meirwon,
Na'r rhai a âut i'r bedd yn rhwydd,
lle y mae diſtawrwydd ddigon.
18 Ond nyni daliwn yn ein coſ
ſyth ſyth fendithio'r Arglwydd.
Molweh yr Arglwydd yn vn wedd,
a mawl gyfanedd dbrwydd.

Dilexi quoniam. Pſal. cxvi.

Diolch Dafydd i Dduw am ei fawr gariad tu ag atto eſ, pan oedd Saul yn ei erlid eſ yn niſſrithwch Maon.

DA geuniſ wrando'r Arglwydd neſ,
ar lais ſy llef a'm gweddi:
2 Am iddo'ſy nghlywed i'n hawdd,
byth archaf ei nawdd imi.
3 Mae maglau angau i'm cynllwyn,
ym mron ſy nwyn i'm beddrod:
Ceſais ing. 4 Ond galwaf ſy Ner
i'm hoes, moes dyner gymmod.

5 Cyfion yw'r Ion trugarog iawn,
ein Duw ſy lawn o nodded.
6 Duw a geidw'r gwirion: bum i,
mewn cyni, daeth i'm gwared.
7 O fenaid dadymchwel o'r llwch;
dyrd i'th lonyddwch bellach:
Am i'r Arglwydd fod i ti'n dda,
ſaf i'th orphwyſfa hunach.

8 O herwydd i Dduw wared fo'ſ,
a'm cadw rhag gloes angau,
Fy nhaed rhag llithro i lam drwg,
a'm golwg i rhag dagrau.

9 Yn y ffydd hon o flaen fy Nuw,
ym mysg gwyr byw y rhodiaf.
10 Fel y credais felly y tystiais,
ar y testyn yruma.

11 Yn sy ffrwst dwedais i fal byw,
mae pob dyn yn gelwyddog.
12 Ond o Ddu'w, beth a rown i ti,
am dy ddaioni cefnog?
13 Mi a gymeraf, gan roi mawl,
y phiawl iechydwriaeth,
Ac a alwaf, er mwyn fy Llwydd,
ar enw yr Arglwydd bendigaeth.

14 I'r Arglwydd talaf yn forau,
fy addunedau ffyddlon,
Y pryd hyn o flaen ei holl lu,
y modd y bu'n fy nghalon.
15 Marwolaeth ei feinc gwerthfawr yw
yngolwg Duw: rhi O cenfydd,
Dy was, dy was wyf, mewn dirmyg,
mab dy forwyn y fydd.

16 Dattodaist fy rhwymau yn rhydd,
fy offrwm fydd dy foliant.
17 Enw'r Arglwydd nid a o'm co,
i hwnnw bo gogoniant.
18 I'r Arglwydd bellach talaf'n frau
fy addunedau cyfion.
19 Ynghaer Selem dy fanctaidd dy,
o flaen dy deulu fyddlon.

Laudate Dominum. Psal. 117.

Cynghori y Cenhedloedd i foli Duw o rán hód yr addewid mor helaeth ddyfod hwy, ac i'r Iddewon.

O Cenwch fawl i'r Arglwydd nef,
molienwch ef genhedloedd,
Molwch ei Enw ef drwy'r byd,
chwithau i gyd y bobloedd.
2 Am ei fod inni yn dda iawn,
yr Arglwydd llawn trugaredd,
A'i air ef fydd yn parhau byth,
fef ei ddilych wirionedd.

Confitemini Domino. Psal. 118.

Dafydd (wedi i Saul ei erlid ef a chael o honaw y frenhiniaeth gan Ddaw) yn erchi i bawb o'r ffyddloniaid fod yn diolchgar.

MOlwch yr Arglwydd, cans da yw
moliannu Duw y Llywydd,
O herwydd ei drugareddau,
fydd yn parhau'n dragywydd.
2 Dweded Israel da yw ef,
a'i nawdd o nef ni dderfydd,
3 Dyweded ty Aaron mai da yw,
trugaredd Duw'n dragywydd.

4 Y rhai a'i hofnant ef yn lân,
a ganan yr vn cywydd,
Rhon iw drugaredd yr vn glod,
fef ei bod yn dragywydd.
5 Im hing gelwais ar f' Arglwydd cu,
hawdd gantho fu fy nghlywed i
Ef a'm gollyngodd i yn rhydd
o'i lân dragywydd nodded.

6 Yr Arglwydd fydd i'm gyda'mi,
nid rhaid yn'ofni dynion.
7 Yr Arglwydd fydd yn ghyd i mi,
er cosbi fy ngelynion.
8 Gwell yw gobeithio yn Nuw cun,
nag mewn dyn o'r aplafu
9 Gwell yw gobeithio yn yr Ion,
ni'r tywysogion gennaf.

10 Doed y cenhedloedd arnai gyd,
a'i bryd ar wneuthur artaith:
Ond yn enw y gwir Arglwydd Naf,
myfi a'i torraf ymaith.
11 Daethant i'm cylch ogylch i'm cau,
ac ar berwylau diffaith,
Ond yn enw'r gwir Arglwydd Naf,
myfi a'i torraf ymaith.

12 Daethant i'm cylch fel gwenyn mân
fal diffodd tân mewn goddaith,
Yn enw yr Arglwydd yr wyf fi
yn eu diffoddi ymaith.
13 Fy nghaf-ddyn gwthiaift atta'n gryf,
i geifio gennyf fyrthio.
Duw am cadwodd, a'i sef Ion fy nghyw,
fy iechyd i'm, ac ettoi

15 Am orfoledd Duw y bydd ſon
yn nhai rhai cyfion dwyfol,
Mai'r Arglwydd Ddiw a'i law ddehau,
a wnaeth y gwrthiau nerthol.
16 Dehenlaw'r Arglwydd drwy ei nawdd
ef a'i derchafawdd arnom,
A dehau law yr Arglwydd ner,
a wnaeth rymulder drofom.

17 Nid marw ónid byw a wnaf,
mynegaf waith yr Arglwydd,
18 Hwn a'm cofpodd, ond ni'm lladdodd
yn hyttrach lluddiodd aflwydd.
19 Agorwch ym byrth cyfiownder,
o'i mewn Duw per a folaf.
20 Porth yr Arglwydd fal dyma fe,
fant iddo'r rhai cyfiownaf.

21 Minnau a'th folaf yn dy dy,
o herwydd yetty 'nghlywed,
Yno y canaf nefol glod
yt, am dy fod i'm gwared.
22 Y maen fy ben congl-faen i ni,
a ddarfu i'r feiri ei wrthod.
23 O'r Arglwydd Ddiw y tyfodd hyn,
fy gan ddyn yn rhyfeddod.

24 Yr Arglwydd a'i gwnaeth, dyma'r dydd,
er mawr lawenydd ynwy,
Yntho cymrwn orfolledd llawn
ymlawenhawn am hynny.
25 Attolwg Arglwydd y pryd hyn
yr ym yn erfyn feibiant.
Adolwyn Arglwydd Ddiw par' yn'
y pryd hyn gaffael llwyddiant.

26 Bendigaid yw y fawl a ddel
yn Enw yr vchel Arglwydd.
O dy Dduw bendithiafom chwi,
drwy weddi a fanctaiddrwydd.
27 Yr Arglwydd fydd yn Dduw i ni,
rhoes i'n olenni ragor;
Deliwch yr oen a rhowch yn chwyrn
yn rhwym wrth gyrn yr allor.

28 Tydi o Dduw wyt Dduw i mi,
am hyn tydi a folaf;

(Da gwèdd it fawl, ſy Naw man ſi)
a thydi a ddyrchafaf.
29 Molwch yr Arglwydd, cans da yw
molliannu Duw yllywydd,
O herwydd ei drugaredd fry,
a bery yn dragywydd.

PSAL. 119.

ALEPH. Beati immaculati. Rhan. 1.

Yn y pſal. 119. y mae y prophwyd yn cannmol ac yn mawrhygu cyfraith Ddnw, gan adyſgu i'r ffyddloniaid ymfodloni yndi, ar air, a myſyrdod: ac yn yr Hebraeeg y mae pob 8 wers o'r Pſalm hon yn dechrau ar un Ythyren, gan ddechreu yn y llythyren. A. ac felly drwy bob un or 22 mewn trefn.

POb cyfryw ddyn ſydd a'i daith
yn berffaith, mae ſe'n ddedwydd.
Yrhai'n ſuchedd ol a rodian
ynghyfraith lân yr Arglwydd.
2 Y rhai i gyd gwynfyd a gânt,
a gadwant ei orchmynion:
Ac ai celſiant hwy yn ddi lys,
â holl ewyllys calon.

3 Diau yw nad â y rhai hyn,
i galyn llwybrau gwammal,
4 Ond cadw dy air (a erchaiſt ynn)
a dilyn hyn yn ddyfal.
5 Och ſi na chawn vnioni'n glau,
fy llwybrau at dy ddeddfod;
6 Byth ai'm gwradwyddid ymodd hwn,
tra cadwn dy gyſammod.

7 Mi a'th gladforaf di er neb,
ac mewn vniondeb calon:
Pan ddyſgwyf adnabod dyfarn,
ſy gadarn, ac ſy gyfion.
8 Am dy farnmae fy hollamcan,
dy ddeddfau glân a gadwaf.
Na âd fyth fyth ſi yn fy nych,
o, tro i edryeh arnaſ.

BETH. In quo corriget. Rhan. 2.

9 Pa fodd (o Ddnw) y ceidw llangc,
ſydd ieuange, eu holl lwybrau?
Wrth ymgadw yn ol dy air,
pob llwybr a gair yn olau.
10 Dy orchmynion â'm holl galon,
a'i dirgelwch ceiſiais oll,
O lluddias ſi ar ofer hynt,
oddiwrthynt ar gyfrgoll.

11 I'm calon cuddiais dy air eu,
rhag imi bechu'n d'erbyn:
12 O Arglwydd bendigaid wyt ti,
o dyſg i mi d'orchymmyn.
13 Dy gyſtawn feirn' a'r gwir air tau,
a mawl gwefuſau traethais,
14 A'th dyſtiolaethau di i gyd,
vwch holl dda'r byd a hoffais..

15 Dy ddeddf ſy myfyr yw a'm drych,
dy ffyrdd'r wy'n edrych arnyn.
16 Mor ddirgrif ymy yw dy air,
o'm coſ nis cair yn gronyn./

GIMEL. Rétribuè ſervo tuo. Rhan. 3.

17 Bydd dda i'th wâs, a byw a wnaf
a'th air a gadwa'n berffaith:
18 A'm llygaid egor di ar lled,
i weled rhin dy gyfraith.
19 Dieithr ydwyf'n y tir.
dy ddeddf wir na chudd rhagof,
20 Owir awydd i'r gyfraith hon,
mae'n don ſy enaid ynof.

21 Curaiſt feilch't daw dy felltith di
i'r rhai ſy'n torri d'eirchion.
22 Tro oddiwrthif fel ar gais,
cans cedwais dy orchmynion.
23 Er iſwyddogion rol barn gas,
rhoes dy was ei ſyfrdod
24 Yn dy ddeddf, hon ſydd yn i gyd
yn gyngor hyfryd ynod.

DALETH. Adhæſit pauimento. Rhan. 4.

25 F' enaid ymron llwch y bedd yw:
o'th air gwna fi'n fyw eilwaith:
26 Mynegais fy ffyrdd clywaiſt fi,
O dyſg i mi dy gyfraith.
27 Pâr i mi ddeall ffordd dy air,
ar hwanw cair fy myfyr.
28 Gan ofid f' enaid ſu ar dawdd,
a'th air gwnai 'n hawdd fi'n byfyr.

29 O'th nawdd oddiwrthif tyn ffyrdd gau
a dyſg y'm ddeddfau crefydd.
30 Dewiſais ffordd gwirioned, hon,
ſydd ger fy mron i bennydd.
31 Glynais wrth dy air o Arglwydd,
o lladd i'm radwydd diglion.
32 Yn dy ddeddfau fy rhedtad fydd
pan wneych ynrhydd fynghalon.

HE. Legem pone. Rhan. 5.

33 Duw, ffordd dy ddeddfau dyſg i mi.
dros f' einioes hi a gadwaf.
34 O par i'm ddeall y ddeddf hon,
o'm calon mi a'i cyflawnaf.)
35 Par i'm fynd lwybr dy ddeddf ar fryd,
hyn yw fy 'wyllys deilwng:
36 A'm calon at dyſtiolaeth dda,
nid at gybydd-dra goſtwng.

37 Tro fi rhag gweled gwagedd gwael,
bywha fi'i gael dy ffordd di.
38 Cyflawna d'air â mi dy was,
yna caf râs i'th ofni.
39 Ofnais warth, o tro heibio hon,
da yw d'orchmynion tyner.
40 Wele, f'awydd i'th gyfraith yw,
gwna ym fyw o'th gyfiownder.

VAV. Et veniat ſuper me. Rhan. 6.

41 Arglwydd dod dy drugaredd ym
a hyn o rym d'addewid.
42 Dewy gredu'n d'air rhof atteb erwa
i'm cablwr hwn a'm dilid.
43 O'm genau na ddwg dy air gwirs
i'th farnau hir yw'ngobaith.
44 Minnau'n waſtadol cadwaf byth
dy lân wchelyth gyfraith,

45 Mewn rhyddid mawr rhodio a wnaf,
a cheiſiaf dy orchmynion.

46 A'th dyſtiolaethau rhof ar goedd,
o flaen brenhinoedd cryſion.
47 Heb wradwydd llawen iawn i'm caig
yn d'air, yr hwn a hoffais.
48 Codaf fy nwyloa't dy ddeddf
drwy fyſyr, greddf a gredais.

ZAIN. Memor eſto. Rhan. 7.

49 Coſia i'th was dy air a'th raith,
lle y rhoiſfy ngobaith arno.
50 Yn d'air mae nghyſur i igyd,
yr hwn mae'r mywyd yntho.
51 Er gwatwar beilch ni throis ychwaith
oddiwrth dy gyfraith hoyw-bur.
52 Coſias (o Duw) dy ddeddf erioed,
yn honno rhoedi'm gyſur.

53 Y trowſion a ofnais yn faith,
ſy'n torri'r gyfraith eiddod.
54 O'th ddeddf y cenais gerdd yn hy,
yn nhy fy mhererindod.
55 Coſiais d'enw (fy Ion) bob nos,
o ſerch i'th ddiddos gyfraith.
56 Cefais hynny am gadw o'm bron
dy ddeddf: ſef hon ſydd berffaith.

CHETH. Portio mea Dom. Rhan. 8.

57 Ti Arglwydd wyt i mi yn rhan,
ar d'air mae f' amean innau,
58 Gweddiais am nawdd gar dy fron
o'm calon yn ol d'eiriau.
59 Meddyliais am ffyrdd dy ddeddfau,
a throis fy nghamrau attynt.
60 Dy eirchion ar frys a gedwais,
nid oedais ddim o honynt.

61 Er i draws dorf fy' ſpeiliol,
dy gyfraith ni anghofiais.
62 Gan godi ganol nos yn frau,
dy farnau a gyffeſais.
63 Cyfaill wyf i'r rhai a'th ofnant,
ac a gadwant dy eiriau.
64 Dy nawdd drwy'r tir ſy lawn i'n myſg,
Duw dyſgu i mi dy ddeddfau.

TETH Bonitatem feciſti. Rhan. 9.

65 Arglwydd gwnaethoſt yn dda a'th was,
yn ol dy râs yn addo.
66 Dyſg i'm ddeall dy air yn iawn,
'r wy'n credu'n gyflawn yntho.
67 Cyn ſy ngoſtwng euthym ar gam,
yn awr wyf ddinam eilwaith.
68 Da iawn a graſſawn ydwyt ti,
o dyſg i mi dy gyfraith.

69 Dy air er beilch yn clytio ſiug,
â'm calon orug cadwaf.
70 Breiſion ynt hwy, er hyn myfi,
dy gyfraith di a hoffaf.
71 Fy mlinder maith da iawn i'm fu,
i ddyſgu dy ſtatuſoedd.
72 Gwell ſu i'm gyfraith d'enau glân
nag aur ac arian filoedd.

IOD. Manus tuæ fecerunt me. Rhan. 10.

73 A'th ddwylaw gwnaethoſt fi dy hun,
a rhoiſt i'm lun yn berffaith.
O par i'm ddeall dy air di,
a dyſcaf fi dy gyfraith.

74 Y ſawl a'th ofnant gwelant hyn,
bydd llawen genthyn weled,
Am fod fy ngobaith yn dy air,
yr hwn a gair ei glywed.

75 Duw gwn fod dy farnau 'n deilwng;
a'm goſtwng i yn ffyddlon:
76 Dod nawdd er cyſur i'm dy was,
o'th ras a'th addewidion.
77 Dod i'm dy nawdd, a byddaf byw,
dy gyfraith yw yn felys.
78 Gwradwydder beilcha'm plyg ar gam,
myfyriaf am d'ewyllys.

79 Y rhai o Dduw a'th ofnant di,
troer y rhei'ni attat:
A'r rhai adwaenant er eu maeth,
dyſtiolaeth y Goruchaf.
80 Bydded fy nghalon yn berffaith,
yn dy lin gyfraith Arglwydd,
Fel nas gorchuddier yn y byd,
fy wyneb-pryd â gwradwydd.

CAPH. Defecit anima mea. Rhan. 11.

81 Gan ddiſgwyl am dy iechyd di,
mae f' enaid i mewn diflig
Yn gwilied beunydd wrth dy air,
o Arglwydd cair fi'n ddiddig.
82 Y mae fy llygaid mewn pall ddrych
yn edrych am d'addewyd,
Pa bryd (o Arglwydd, dwedais i)
i'm ddidleni â'th iechyd?

83 Cans wyf fel coſtrel mewn mwg eang
coſiais dy eiriau cyfion.
84 Pa hyd yw amſer dy wâs di?
Pa bryd y berni'r trowſion?
85 Cloddiai'r beilchion i'm byllau: hyn
ſy'n erbyn dy gyfreithiau.
86 Gwirionedd yw d'orchmynion di,
cymmorth fi rhag cam ſaglau.

87 Braidd na'm difent o'r tir ar gais,
ond glynais wrth d'orchmynion.
88 Bywha fi Dduw, i gadw'yn glau.
dyſtiolaeth d'enau ffyddlon.

LAMED. In æternum Domine. Rhan. 12.

89 Byth yn y nef y pery d'air.
o Duw cair dy wirioned.
O oes i oes: ſiccrheiſt y tir
na ſiglir mo'i amgylchedd.
90 Safant byth wrth dy farnau dîs
maent i ti 'n weiſion vſudd.
91 Oni bai fod dy ddeddf yn dda
i'n difa bnaſai gyſtudd.

92 A'th orchmynion y bywheiſt fi.
am hyn y rhei'ni goſiais,
93 Eiddot i wyf, Duw achub fi,
dy ddeddfau di a geiſiais
94 Diſgwyl fy lladd mae'r anwir ſur:
'r wy'n yſtyr dy dyſtiolaeth,
96 Ar bob perffeithrwydd mae terfyn,
ond ar d'orchymmyn helaeth.

MEM. Quomodo dilexi. Rhan. 13.

97 Mor gu (o Arglwydd) genyf fi,
dy ddeddf di a'th gyfammod

Aeth

Ac ar y rhai'n o'ddydd i ddydd,
y bydd fy holl fyſyrdod.
98 Gwnaethoſt fi â'th orchmynion iach,
yn ddoethach nâ'm gelynion:
Cans gyd â mi yn dragywydd,
y bydd dy holl orchmynion.

99 Gwnaethoſt fi'n ddoethach (o Ddduw Ion)
nâ'r athrawon a'm dyſcynt:
Oblegid fy mufyrddod mau,
dy dyſtiolaethau oeddynt.
100 Am gadw o honof dy ddeddf di,
mwy nâ'm rhieni delldais:
101 Rhag dryg-lwybr, fel y cadwn d'air,
fy nrhaed yn ddiwair cedwais.

102 Rhag dy farnau ni chiliais i,
cans ti a'm dyſgâſt ynthynt.
103 Mor beraidd gennif d'eiriau iach,
nâ'r mel meluſach ydynt.
104 O Arglwydd â'th orchmynion di,
y gwnaethoſt fi yn bwyllawg:
Am hynny'r ydwyf yn caſau
pob cyfryw lwybrau geuawg.

NVN. Lucerna pedibus meis. Rhan. 14.

105 Dy air i'm traed i lluſern vw,
a llewych gwiw i'm llwybrau.
106 Tyngais, a chvſlawni a wnaf,
y cadwaf dy lân ddeddfau.
107 Cyſtuddiwyd fi'n fawr, Arglwydd da:
bywha fi'm ol d'rad lewyd:
108 Bodlonder di, o Arglwydd man,
ag offrwm genau diwyd,

A dyſg i'm dy holl farnau draw.
109 Fy enaid ſy'im llaw'n waſtadol:
Am hynny nid anghofiais chwaith,
dy lân gyfraith ſanctaiddiol.
110 Yr annuwiolion i'r ffordd fau,
rhoddaſant faglau geirwon:
Ni chyfeiliornais i er hyn,
ond dylyn dy orchmynion.

111 Cymrais yn etifedd iaeth lân,
byth weithian dy orchmynion,
O herwydd mai hwyntwy y ſydd,
lawenydd mawr i'm calon.
112 Goſtyngais i fy nghalon bur,
i wneuthur drwy orfoledd,
Dy ddeddfau di era ſwy'n y byd,
a hyny hyd y diwedd.

SAMEC. Iniquos odio habui. Rhan. 15.

113 Dychmygion ofer caſeis i,
a'th gyfraith di a hoffais.
114 Lloches a tharian i'm i'th gair:
wrth dy air y diſgwyliais.
115 Ciliwch roi drwg oddiwrthifi,
fy Nuw cadwaf ei gyfraith.
116 Cynnal fi â'th air, a byw a wnaf,
ni wridaf am fy ngobaith.

117 O cynnal fi, fy Arglwydd Naf,
a byddaf iach dragwyddol:
Ac yn dy ddeddfau iach y bydd
fy llawenydd gwaſtadol.
118 Sethraiſt o Arglwydd, yr holl rai
a ai oddiwrth dy ddeddfau:
Am mai oferedd gar dy fron
oedd en dychmygion hwythau.

119 Difethaiſt holl rai drwg y tir,
fel y dyfethir ſothach.
Am hyn dy dyſtiolaethau di,
a gerais i'n anwylach.
120 O Arglwydd Dduw rhag ofn dy ddig,
fy ngnawd amcig a ſynnodd.
Rhag dy farnedigaethau di,
fy yſpryd i a ofnodd.

AIN. Iudicium feci. Rhan. 16.

121 Barna thrugaredda wneuthym,
na ddod fi ym caſeion:
122 O Arglwydd, dyſg ddaioni i'th was,
achub Rhag câs y beilchion.
123 Pallai 'n golwg yn diſgwyl llawn
iechyd o'th gyfiawn eirian.
124 Yn ol trugaredd â'th was gwna,
dyſg imi'n dda dy ddeddfau.

125 Dy was wyf fi, deall i'm dod
i wybod dy amodau.
126 Madws it (Arglwydd) raddi barn,
torrwyd dy gadarn ddeddfau.
127 Mwy nag aur hoffais dy ddeddf di,
pe rhon a'i goethi yn berffaith.
128 Yn vniawn oll y cyfrifais,
caſeais lwybrau diffaith.

PE. Mirabilia. Rhan. 17.

129 Rhyfedd yw dy dyſtiolaethau,
fy enaid innau a'i cadwodd.
130 Egoriad d'air yn olau veaid,
i weinniaid pwyll a ddyſgodd.
131 Dyheais gan chwant (o Ddduw Ion)
i'th lân orchmynion erotw.
132 Edrych di arnaf, megis ar
y rhai a gâr dy enw.

133 Yn ol d'air cyfarwydda 'nhoed,
an wireddu na ddoed arnaf.
134 O gwared fi rhag trowſedd dyn,
a'th orchymmyn a gadwaf:
135 Llewycha d'wyneb ar dy was
dyſg imi fias dy ddeddfau,
136 Dagfau om' golwg lliſoe a wnlat,
nas cadwant dy gyfreithiau.

TSADE. Iuſtus es Iehova. Rhan. 18.

137 Cyfiawn ydwyt (o Arglwydd Ddduw)
ac vniawn yw dy farnau.
138 Dy dyſtiolaethau yr vn wedd,
vnt mewn owirionedd hwythau.
139 Fy ſerch i'th air a'm diſaodd,
Pananghofiodd y gelyn.
140 D'wmadrodd gurwyd drwy fawr raſ,
hoffodd dy wâs d'orchymyn,

141 Nid anghofiais dy gyfraith lân,
er bod yn fychan ſ'agwedd.
142 Dy gyfiawnder di cyfiawn fydd:
a'th ddeddf di ſydd wirionedd.
143 Adfyd cefais, a chvſudd maith:
dy gyfraith vw 'nigrifwch.
144 Gwna i'm ddeall cyfiawnder gwiw:
a byddaf fyw mewn heddwch.

KOPH. Toto corde. Rhan. 19.

145 Llefais â'm holl galon, o clyw,
â'th ddeddfau Duw a gadwaf,

146 Arnati lleſair, achub fi,
a'th lwybrau oi a roſiaſ.
147 Gwaeddais, achubais flaen y dydd,
wrth d'air yn vfydd gwilliais.
148 Deffroe fy llygaid ganol nos,
oachos d'air a hoffais.

149 Clyw fi'n ol dy drugaredd dda,
bywha fi'yn ol dy farnau.
150 Arnaf rhai ſceber a neſſint:
troſeddant dy gyfreithiau.
151 Tithau byddagos, Arglwydd Dduw:
gwirioned yw d'orchymynion.
152 Gwyddwn fod dy dyſtiolaethau,
gwedi eu ſicrhau yn gtyſion.

RESH. Vide humilitatem. Rhan. 20.

153 Gwel fy nghyſtudd, gwared ar gais,
cans coſiais dy gyfreithiau.
154 Dadleu fy nadl, rhyddha fi'n rhodd,
yn ol ymadrodd d'enau.
155 Pfordd iechydwriaeth ſydd bell iawn,
oddiwrth anghyfiawn ddynion,
Am nad ydynt yn ceiſio'n glau,
mo lwybr dy ddeddfau vnion.

156 Dy drugaredd Arglwydd amlyw,
gwna i'm fyw'n ol dy farnau.
157 Llawer ſy'n herlid, r'wyf er hyn,
yn dylyn dy lân ddeddfau.
158 Gwelais y traws, a greſyn ſu,
iddynt ddim ygu d'eiriau.
159 Hoffais dy ddeddf, bywha fi' Arglwydd,
herwydd dy drugareddau.

160 Dechrau dy air gwirioned yw,
o Arglwydd Dduw y llywydd:
Ath gyfiawn farnedigaethau,
ſydd yn parhau 'n dragywydd.

SCHIN. Principes perſecuti ſunt. Rhan. 21.

161 Y cryf a'r gam f' erlid a wnai;
rhag d'ofn y crynai' nghalon.
162 O blegid d'air wyf lawen iawn,
fel pe cawn dlyſau mowrion.
163 Celwydd ffieidd-dra a gaſais,
a hoffais dy gyfreithiau:
164 Saith waith bob dydd y rhof yt glod,
amfod yn dda dy farnau.

165 Y ſawl a gâr dy air, cânt hedd,
drwg nis goddiwedd mhonyn.
166 Gwiliais Arglwydd wrth dy iechyd,
gan wneuthyd dy orchymmyn.
167 Dy ddedf cadwodd fy enaid i,
a hiyn ſawr a hoffais.
168 Am fod fy llwybrau gar dy fron,
d'orchymynion nid anghofiais.

TAV. Appropinquat deprecatio. Rhan. 22.

169 O'th flaen Arglwydd neſſaed fy nghri,
dyſg imi ddeall d'eiriau.
170 Gwared fi'n ol d'ymadrodd rhâd,
del attad fy ngweddiau.
171 Dy ſawl a draetha' ngenau'n llawych
pan ddyſgych ym' dy ddeddfau.
172 Datgan fy nhafod d'air yn rhwydd,
herwydd dy gyfiawn'eiriau.

173 Cymhorthed dy law fi ar gais,
Dewiſais dy orchymynion.
174 Cerais dy iechyd, a'th ddeddf ſydd
lawenydd mawr i'm calon.
175 Bo fi' enaid byw, a mawl it rhoed:
dy farn boed i'm amddiffyn.
176 Crwydrais fel oen, dy was o câs,
cans coſiais dy orchymmyn.

Ad Dominum. Pſal. 120.

Daſydd weſi dyfod o fyſg yr Arabiaid yn cwyno hyd y bu eſe ymyſg y gtubeddiaeth enwir anghredadwy honno.

I'M ing y gelwais ar f' Arglwydd,
ac ef yn rhwydd a'm clybu.
2 Duw gwared fi rhag tafod gau,
a genau yn bradychu.
3 Dywaid i mi oes les neu faeh,
iw gael, oh dafod diſtryw?
4 Geiriau fel llymion faethau cawr,
ynghyd a marwawr meryw.

5 Gwae fi aros honof yn llech,
ynghyd â Meſech dwyllgar!
A chytanneddu a'm gwerſyll,
yn nhowſion bebyll Cedar.
6 Hir y bu f' emaid i ſut hon
ymyſg caſeion heddwch.
7 Os ſon am lonydd a wnawn i,
rhyfelai rhei'mi 'n 'rhyſtwch.

Leuani oculos. Pſal. 121.

Dangos y dylai y ffyddloniaid ddiſgwyl am gymmorth gan Dduw yn vnic, y modd y mae y Prophwyd yn y pſalm hon.

DIſgwyliaf o'r mynyddoedd draw,
lle y daw i'm help wyllyſgar.
2 Yr Arglwydd rhydd i'm gymmorth gref,
hwn a wnaeth nef a daiar.
3 Dy droed i lithro af nis gâd,
a'th geidwad ſydd heb hunó:
4 Wele, ceidwad Iſrael lân,
heb hun na heppian arno.

5 Ar dy law ddeau mae dy Dduw,
yr Arglwydd yw dy geidwad,
6 Dy lygru ni chaiff haul y dydd,
ar nos nid rhydd i'r lleuad.
7 Yr Ion a'th geidw rhag pob drwg,
a rhag pob cilwg anfad:
8 Cai ſynd a dyfod byth yn rhwydd,
yr Arglwydd ſydd dy geidwad.

Lætatus ſum. Pſal. 122.

Daſydd yn ymlawenhau ddarfod i Dduw gyflowni yr addewid, a gofod yr Arch yn Sion, gan weddio am gymmyrch yr eglwys.

I Dy'r Arglwydd (pan ddwedent) awn,
i'm llawen iawn oedd wrando.
2 Sai'n traed o fewn Caer-Salem byrth,
yr vn ni ſyrth oddiyno.
3 Caerſalem lân ein dinas ni,
ei ſail ſydd ynddi'n hunan;
A'i phobl ſydd ynddi yn gytun,
a Duw ei hun a'i drigfan.

4 Cans yno y daw y llwythau'nghyd,
yn vnfryd, llwythau'r Arglwydd:
Tyſtiolaeth Iſrael a'i drig-fod,
a chlod iw ſawr ſanctaidd wydd.

5 Cans

5 Cans yno cadair y farn ſydd:
eiſteddfod Dafydd yno.
6 Erchwch i'r ddinas hedd a mawl:
a llwydd i'r ſawl a'th garo.

7 O fewn dy gaeran heddwch boed,
i'th lyſoedd doed yr bawddfyd.
8 Er mwyn fy mredyr mae'r arch hon,
a'm cymydogion hefyd.
9 Acer mwyn ty'r Arglwydd ein Duw,
hwn ynot yw'n rhagorol:
O achos hyn yr archaf fi,
i ti ddaioni rhadol.

Ad te leuaui. Pſal. 123.

Gwedd y ffyddloniaid, y rhai y mae yr annwiol, a diſprzwyr Duw, yn tu blino.

TVedda'r ngolwg at y ne'
(ſy Nuw) dy le trigiannol.
2 Fel y try gweiſion eu llygaid
at ddwylo i meiſtraid bydol.
Llygaid llaw-forwyn ar bob tro,
a ddylyn ddwylo'i meiſtres,
Diſgwyliwn arnat (Duw) 'r vn wedd,
am dy drugaredd gynnes.

3 Dy nawdd Arglwydd, dy nawdd yn rhodd,
dygaſom ormodd dirmig.
4 Gan watwar y cynn a'r balch iawn,
yr ym yn llawn boenedig.

Niſi quia Dominus. Pſal. 124.

Y ffyddloniaid wedi eu gwaredu o'i peryglon, yn cyſtuddef nad o'i nerth eu hun, eithr drwy drugaredd Duw y diangaſant.

DYma'r amſer yn ddi ymgel,
gall Iſrael, ſynegi,
Yr Arglwydd nef oni bai ei fod,
a'i arfod gydâ nyni.
2 Gydâ ni oni bai ei fod,
pan ddaeth gwrth-drafod dynion:
3 Pan gododd llid i'n, a phoeni,
llyngcaſent ni yn fywion.

4 Y dyfroedd a'n boddaſent ni,
a'n hoes dan geſu lli buan:
5 Chwyddaſent droſom, fel chwydd dwr;
ſal dyna gyflwr trnan.
6 Bendigaid Ior ei law a droes:
ac ef ni roes mo honom
Yn yſglyfaeth i'n rhwygo'n frau,
iw gwâg efeiliau llymion.

7 Ein henaid aeth yn rhydd o lyn,
fal yr aderyn gwirion,
Rhwyd yr adarwr torri a wnaeth,
a ninnau aeth yn rhyddion.
8 Ein holl gynnorthwy ni, a'n ſlwydd,
ſy'n nerth yt Arglwydd howddgar,
Yr hwn drwy waith ei ddwylaw ef,
a greawdd nef a daiar.

Qui confidunt. Pſal. 125.

Mae ſe yn dangos ſicrr obaith y ffyddloniaid yn eu blinderau, gan ddywedyd iddynt lwyddiant: ac i'r rhai anwir ddiſtryw.

SAwl a'mddiriedant yn Nuw Ion,
byddant fel Seion ſynydd,
Yr hwn ni ſyfl: a'i ſylwedd fry
a bery yn dragywydd.
2 Fel y ſaif ſail Caerſalem fry,
a'i chylchu mae mynyddoedd:
Felly yr Arglwydd yn gaer ſydd,
dragywydd cyleh ei bobloedd.

3 Er na orphywys rhwyſg cledd hir
yr enwir ar gyfiownfaid,
Rhag i'r rhai cyfiawn yſtyn llaw
i deimlaw campau diriaid.
4 O Arglwydd Duw yn bryſur gwna
i bob dyn da ddaioni;
Sef vnion attad ti yn glan
y bydd calonnau rhei'ni.

5 Onid y dryg-ddyn Duw a'i gyrr
gydâ gweithwyr anwiredd;
Mewn drwg ymdroes, felly ymdroed,
ar Iſrael boed tangnhefedd.

In connertendo. Pſal. 126.

Y Pſalm hon ſydd yn dangos ryfeddod fu gwaredyad y bobl allan o gaethiwed Babylon, ac mai yr Arglwydd a'i gwnaethei.

PAn ddychwelodd ein gwir Dduw Ion
gaethiwed Seion ſanctaidd;
Mor hyfryd gennyn hyn bob vn,
a rhai mewn hun nefolaidd.
2 Nyni ſi'n genau yn dda'n gwedd,
gorfoledd ar ein tafod:
3 Ymhlith cenhedloedd dwedynt hyn,
fe wnaeth Duw droſtyn yſted.

4 Yſtod fawr a wnaeth Duw yn wir,
ein dwyn i'n tir cynnefin
O gaethiwed y gelyn llym,
ani hyn yr ym yn chwerthin.
5 O cynnull ein gweddillion ni,
tro adre' rhei'ni eilwaith,
Gan dy lif-ddyfroedd fel y gwlych
y dehau ſych a diffaith.

6 Y rhai ſy'n hau mewn dagrau blin,
hwyntwy dan chwerthin medant:
Felly i'r Arglwydd dan droi y byd,
dwg ni i gyd i'r meddiant.
7 Y rhai dan wylo aeth o'r wlâd,
fel taflu hâd rhyd gryniau;
Drwy lawenydd y dont ynghyd,
fel caſglu yd yn dyrnau.

Niſi Dominus. Pſal. 127.

Nad ſynwyr dyn na'i boen, onid trugaredd Duw, ſy yn cadw, ac yn dwyn i ben bob peth.

YTy ni adeiladu'r Ner,
a'r in oſer gwaith y ſaeri;
A'r ddinas hon nis ceidw eſo,
ni thyccia gwilio ynthi.
2 Os boran godi, cs hun hwyr,
a byw drwy lwyr ofidio,
Ofer i gyd: Duw a rydd hun
i bob rhyw vn a'i caro.

3 Wele, y plant a roir i ddyn,
hiliogaeth yn i'r Arglwydd:
Ac o'i rodd ef daw ffrwyth y bru,
iw magu mewn ſanctteiddrwydd.

4 Fel gwr cryf, ple bynag y daw,
ac yn ei law ei ſaethau:
Plant yr ieuenctyd felly y maen
yn barch o flaen y tadau.

5 Sawl honynt ſydd a'i gwifr yn llawn,
mae'n ddedwydd iawn ei ſoddion;
Hwy nis gwradwyddir pan ddel man
i'mddiddan a'r gelynion.

Beati omnes. Pſal. 128.

Dangos dêoni y rhai priodol a ofno 'r Arglwydd, ac adnewid o ſendithion Duw i'r rhai a ſô byw yn ol ei orchymynion eſ yn y lân ſiad honno.

A Ofno'r Arglwydd gwyn ei fyd,
a rhodiaw rhyd ei lwybrau,
2 Bwyttei o ynnill gwaith dy law,
a blith y daw i trhau.
3 Dy wraig ar dn dy dy is nen,
ſel per winwydden ffrwythlon,
Dy blant ynghylch dy fwrdd a fydd
fel olewydd blanhigion:

4 Wele, fal dyma'r modd yn wir
bendithir y gwr cyſion,
A ofno'r Arglwydd Ddnwyn ddwys,
rhydd arno bwys ei galon.
5 Cei gyflawn fendith gan Dduw lon,
bydd dithau Seion ddedwydd,
Fel y gwelych â golau drem,
Gaerſalem mewn llawenydd

Holl dyddiau d'einioes. 6 Plant dy blant,
cei weled llwyddiant iddynt,
Ac ar holl deulu Iſrael,
daw hedd diogel arnynt.

Sæpe expugnaverunt. Pſal. 129.

Cynhori y mae i'r eglwys ymlawenhau, er bod erlidwyr yn mhob oes. Duw a'i gwaryd hi, ac a ſathr ei chaſeion.

LLawer gwaith ceſais gyſtudd mawr,
Iſrael yn awr dyweded,
O'm hieuenctyd hyd yr awr hon,
ſe wyr fy mron en trymed.
2 A llawer gwaith y ceſais lid,
o'm gwan ieuengctid allan,
Ablin gyſtudd ar lawer tro,
ac etto ni'm gorfuan'.

3 Yr arddwyr arddent y ceſn mau,
drwy rwygo cwyſau hirion:
4 Y cyfion Ner torrodd yn frau,
bleth rhidiau'r annuwiolion.
5 Pa rai bynag a roeſant gâs
ar degwch dinas Seion,
Gwradwydder hwynt, cilient iw hol,
y rhai annuwiol crenlon.

6 Byddant fel y glâs wellt a faj
ar beunau tai yn tyfu,
Yr hwn ſydd cyn y tynner ſe,
yn gwywo, ac yn methu.
7 Ni leinw'r medelwr ei law,
ni chair o honaw renyn:
I'r caſelwr nis tal ddim mo'i droi,
na'i drin, na'i roi mewn rhwymyn:

8 Fel na bai byth gwiw gan y rhai
ar a dramwyai heibio,
Ddwedyd vnwaith, Duw a ro llwydd,
neu'r, Arglwydd a'ch bendithio.

De profundis. Pſal. 130.

Gweddi am drugaredd a maddeuant o'n pechodeu, ac o'r diwedd am gael ein gwaredu o bob dwng.

O'R dyfnder gelwais arnat Ion,
2 O Arglwydd tirion goſtwng
Dy gluſt, yſtyria y llais mau,
clyw fy ngweddiau teilwng.
3 Duw, pwy a ſaif yn d'wyneb di,
os creſn ar anwireddau?
4 Ond fel i'th ofner di yn iawn,
yr wyd yn llawn trugaredd.

5 Diſgwyliais i' Arglwydd, wrth fy rhaid,
diſgwyliodd f' enaid arno.
Rhois fy holl obaith yn ei air,
5 f' enaid a gair yn effro.
Ac am yr Arglwydd gwillo'y bydd,
fwy nâ gwiliedydd difri,
A edrych blygain bob pen awr,
a welo'r wawr yn codi.

7 Vn wedd diſgwylied Iſrael,
yn ddirgel am yr Arglwydd,
Cans mae nawdd gydâ'r Arglwydd nef,
mae yntho ef rywiowgrwydd.
Ei drugareddau ânt ar lled,
ſe rydd ymwared ini.
8 Fe weryd Iſrael: fal hyn,
fo'i tyn o'i holl ddrygioni.

Domine non eſt. Pſal. 131.

Dafydd yn ymwrthod â balchder gar bron Duw.

YN fy nghalon ni bu falch chwydd,
o Arglwydd, na dim tynder,
Ni chodais chwaith drahaus wg
i'm golwg o dra vchder.
2 Ac ni rodiais yma a thraw,
i dreiglaw pethau mowrion:
Ni fauwl chwiliais am wybod
thyfeddod a dirgelion.

3 Goſtyngais f' enaid i mewn pryd,
fel pan ddiddyſnyd herlod:
Fy enaid ſydd fel yn a ſu
gwedi ei ddiddyſnu'n barod.
4 Ond diſgwilied ty Iſrael
wrth wir Imanuel beunydd,
Sêf wrth yr Arglwydd o'r pryd hyn,
heb derfyn yn dragywydd.

Memento Domine. Pſal. 132.

Y ſyddlon yn ymddîried i addewidion Duw. Dafydd yn dymuno ar Ddnw ſicrhau yr vnrhyw.

OCofia Ddafydd, fy Nuw Ner,
a'i holl wrth ſinder hefyd:
2 Pa lw addnned a roes ſo
i Dduw Iaco, gan ddwedyd,
3 Nid âf o fewn pabell fy nhŷ,
a'm gwely mwy nis dringaf;
4 Ni roddaf i'm dau lygad hun,
amranton chwaith ni chyſgaf:

5 Nes caffwyf gyfle yn ddi rus,
i Arglwydd grymus Iaco.

6 Wele'n Ephrata clywsom sod
lle o breiwylsod iddo.
Cawsom hi ym meusydd y coed.
7 pawb doed iw bebyll tirion,
Awn, ymgrymwn, pawb vfyddhaed,
wrth ei faingc draed yn vnion.

8 Parglwydd, cyfod i'th esmwyth lys,
a'th arch o rymmus sowredd.
9 Gwisged d'offeiriaid gyfion fraint,
gwisged dy Sainct wirioedd.
10 Er mwyn Dafydd dy ffyddlon wâs,
na thyn dy ras yn llidiog:
Ac na wrthnebu ni er neb,
mo wyneb dy enneiniog.

11 I Ddafydd rhoes yr Ion lw gwir,
a chedwir hwn heb wyredd;
O ffrwyth dy gorph rhof ar dy faingc,
yt iraidd gaingc i eisteedd.
12 Fy neddfu a'm cyfammod i,
dy feibion di oscadwant;
O blanni i blanno gaingc i gaingc
hwy ar dy faingc a farnant.

13 Cans fy Arglwydd, o serch a bodd,
a rag-ddewisodd Seion:
I drigo ynthi rhoes ei fryd,
gan ddwedyd geirian tirion:
14 Hon fyth fydd fy ngorphwysfa i,
o hoffder ynthi trigaf.
15 Bendithiaf hi â bwyd di ball,
a'i thlawd diwall o fara.

16 Ag iechydwriaeth, medd Duw naf,
y gwisgaf ei heglwyswyr,
A rhoddaf yngenau pob Sanct
o'i mewn, ogoniant psalmwyr.
17 Paraf hyn oll, ac felly y bydd,
corn Dafydd yn goronog:
Felly darperais, gan fy mnwyll,
brisf ganwyll i'm eneiniog.

18 Am ei elynion, o bob parth,
y gwisgaf warth a gwradwydd,
Paraf hefyd iw goron lo
flodeuo: medd yr Arglwydd.

Ecce quam. Psal. 133.

Clod cariad brawdol, a'i gyffelybu yr olew yn y 30. pen. o Exodus.

WEle, fod brodyr yn byw 'nghyd,
mor dda, mor hyfryd ydoedd
2 Tebyg i olew o fawr werth,
mor brydferth ar y gwisgoedd:
Fel pe discynai draw o'r nen,
rhyd barf a phen offeiriad,
Sef barf Aron a'i wisg i gyd,
yn hyfryd ei arogliad.

3 Fel pe discynnai gwlith Hermon
yn do dros Seion fynydd,
Lle rhwymodd Duw fywyd, a gwlith
ei fendith, yn dragywydd.

Ecce nunc. Psal. 134.

Cyngor i offeiriaid y Demi i gloddfuri yr Arglwydd.

WEle, holl weision Arglwydd nef,
bendithiwch ef, lle yr ydych
Yn sefyll yn nhy Dduw y nos,
a'i gyntedd diddos tresn-wych.
2 Derchefwch chwi eich dwylo glân
yn ei gyssegr-lân annedd:
A bendithiwch â chalon rwydd,
yr Arglwydd yn gyfannedd.

3 Yr Arglwydd, a'i ddeheulaw gref,
hwn a wnaeth nef a daiar,
A rotho ei fendith a'i ras
i Seion ddinas howddgar.

Laudate nomen. Psal. 135.

Cyngor yr ffyddloniaid i foli yr Arglwydd am ei ddaioni yn gwaredyddo addolwyr eulynnod.

OMolwch enw'r Arglwydd nef,
ei weision ef molienwch,
2 Yr rhai a saif iw dy a'i byrth,
i'n Duw a'i fawrwyrth cenwch.
3 Molwch yr Arglwydd, cans da yw a
clod i'r Ior byw a berthyn:
Cenwch ei glod dros yr holl fyd,
a hyfryd yw y deffyn.

4 Oblegid yr Arglwydd, a'i nawdd,
ef a etholawdd Iaco,
Ac Israel, iw mysg y trig,
yn deulu vnic iddo.
5 Cans mawr yw'r Arglwydd yn ei lys,
mi a wn yn hysbys hynny:
Ym mhell vwchlaw'r holl dduwian mân,
mae'r Arglwydd glân a'i allu.

6 Hyn oll a fynnodd a wnaeth ef,
yn vchder nef eithafoedd:
Ar ddaiar, ac yn y mor cau,
a holl ddyfnderau'r digon.
7 O eithaf daiar cyfyd tarth,
daw'r mellt o bob parth hwythau,
Ac oer dymestloedd, glaw, a gwynt,
a godynt o'i dryssorau.

8 Yn nhir yr Aipht dynion, a da,
â llawer pla y trawodd,
Cyntaf-anedig o bobvn,
â'i law ei hun a laddodd.
9 Pth ganol di, o Aipht greulon,
rhoes Duw arwyddion rhyfedd,
Ar Pharo a'i holl weision i gyd
dug drwy'r holl fyd orfoledd.

10 O nerth ei fraich efe a wnaeth,
lawer cenhedlaeth feirwon:
A lladdodd lawer yr vn wedd
o ben brenhinedd cryfion.
11 Sef o'r Amoriaid Sehon fawr,
ac Og, y cawr o Basan:
A'r vn o dinyssriad arnynt aeth,
a holl frenhinaeth Canan.

12 A'i holl diroedd hwynthwy i gyd,
gyd â'i holl fywyd bydol,
I Israel i roi a wnaeth
yn etifeddiaeth nerthol.
13 Dy Enw (o Arglwydd) a'th nerth cry',
a bery yn dragywydd,
Ac o genedl i genedl aeth
dy gofiadwriaeth. Iywydd,

14 Cans ar ei bobl y rhydd ef farn,
yr Arglwydd cadarn cyfion,

Ac yn ei hell lyworaeth bur,
bydd doſtur wrth ei weiſion.
25 Y delwau oll, gwaith dwylaw yn,
a dyfais dyn anſyddlon:
O aur acarian dyna'i gwnaeth,
o hil conhedlaeth weigion,

26 O waith dyn, genau rhwth y ſydd,
heb ddim llyſerydd iddyn:
Ac mae llun llygaid mawr ar lled,
a'r rhai'n heb weled gronyn.
27 Dwy gluſt dynion ſydd i bob un,
heb glywed mymryn etto,
Eu ſaſn yn ehang, ac ni chaid
na chwyth, nag enaid yntho.

28 Yn ſodd a'r delwau fydd y rhai
a'i gwnelai hwynt â'i dwylo,
Ac nid yw well nâ'r rhai'n yr un,
ynthyn a ymddiriettо.
29 Ty Iſrael na choeliwch chwi:
ty Aron: Leſi vfydd,
30 I'r rhai'n ddim, ond i'r Arglwydd nef,
bendithiwch e'n dragywydd.

31 Bendithier fyth mawr Enw 'r Ion,
o Seion hen a barchem,
Bendithier moler ei enw ſo,
ſy'n trigo ynghaer Selem.

Confitemini. Pſal. 136.

Mawr ddiolch i Ddnw am wneuthur a Lywodraethu pob peth.

MOlwch yr Arglwydd, cans da yw,
molienwch Dduw y llywydd,
Cans ei drugaredd oddi fry,
a bery yn dragywyd.
2 Molwch chwi Dduw y duwiau'n rhwydd,
3 ac Arglwydd yr arglwyddi,
4 Hwn vnic a wnaeth wrthiau mawr,
drwy ei ddirfawr ddaioni:

5 Gwnaeth â'i ddoethineb nef wchben,
6 a'r ddaiaren a'r dyfredd,
Y rhai yw prif ſylwedd y byd,
ac i gyd o'i drugaredd.

Molwch yr Arglwydd (cans da yw)
molienwch Dduw y llywydd,
Cans ei drugaredd oddi fry,
a bery yn dragywyd.

7 R' hwn a wnaeth oleuadau mawr,
o'r nef hyd lawr a'i fowredd.
8 Haul y dydd, a'r lleuad y nos,
i ddangos ei drugaredd.
9 'Rhwn a drawodd yr Aipht iw ddig,
a'r blaen-anedig ynthi,
11 Ac a ddug Iſrael i'r daith,
ac ymmaith o'i holl gyni.

12 A hyn drwy law gref a braich hir,
o rym ei wir ogonedd:
13 A hollti'r mor coch yn ddwy ran,
o anian ei drugaredd.
14 Dug Iſrael i'r lan yn wych,
fel dyna ddrych gorfoledd:
15 Yſcyttian Pharo, a'i holl lu,
a hyn a ſu'i drugaredd.

Molwch yr Arglwydd (cans da yw)
molienwch &c.

16 A dwyn ei bobloedd yn ddichwyn,
drwy wledydd dyrys anian:
17 Taro brenhinoedd er eu mwyn,
ac felly eu dwyn hwy allan.
18 Lladd llawer brenin cadarn llon,
19 ſef Sehon yr Amoriaid:
20 Ac Og o Baſan yn vn wedd,
o'i fawr drugaredd dibaid,

21 A'i holl diroedd hwyntwy i gyd,
eu rhoi yn fywyd bydol.
22 I Iſrael ei wâs a wnaeth,
yn etifeddiaeth nerthol.

Molwch yr Arglwydd (cans da yw)
molienwch, &c.

23 Hwn i'n cyfnodd a'n cofiodd ni,
o'i fawr ddaioni cyfion.
24 Ac a'n hachubodd yn ddi ſwrth
oddiwrth ein holl elynion.
25 Yr hwn a ymbyrth bob rhyw gnawd,
yn ddiddawd o'i drugaredd.
26 Clodforwch Dduw brenin y nef,
rhowch iddo efogonedd.

27 Molwch Arglwydd yr arglwyddi,
vwchben pob rhi o fowredd,
Duw'r duwiau, Ior vwchben pob Ion,
a ſynnon y drugaredd.

28 *Molwch yr Arglwydd (cans da yw)*
molienwch Dduw y llywydd, &c.

Super flumina. Pſal 137.

Yr Iſraeliaid yn eu caethiwed (wrth glywed y Chaldeaid yn cablu Duw) ſydd yn dymuno ar Dduw goſbi yr Edomiaid, y rhai a barafent i wyr Babel greuloni wrthynt a phrophwydoliaeth am ddiwiſtr Babel.

PAn oeddym gaeth yn Babilon,
ar lan prif afon groyw,
Mewn coffadwriaeth am Seion,
hidlaſon ddagrau'n loyw.
2 Rhoddaſem ein telynau unghrog,
ar goed canghennog irion,
Lle yr oedd preniau helyg plan,
o ddeutu glaan yr aſon.

3 Y rhai a'n dug i garchar caeth,
ini yn ffraeth gofynnen,
A ni'n bruddion, gerdd i Seion,
ſywaith peth nis gallen.
4 O Dduw pa fodd y canai neb,
(rhoem atteb yn yſtyriol)
I chwi o gerdd ein Harglwydd Dâd,
a ni mewn gwlad eſtronol?

5 Os â Caerſalem or cof mau,
anghofied dehau gany:
6 Na throed fy nhafod, oni bydd,
hi'n ben llawenydd ymy.
7 Cofia di Dduw, blant Edom lemm,
yn nydd Caerſalem howddgar:
Noethwch dynoethwch (meddei rhai'n)
ei mur a'i main i'r ddaiar.

8 Bydd gwyn eu byd i'r ſawl a wnel
iti, merch Babel rydoſt,
Yr vnrhyw feſur, gan dy blan,
i ninnau fel y gwnaethoſt.

9 Y ſawl

9 Y ſawl a gymro dy blant di,
bo'r rhei'ni feindigedig,
Ac a darawo'r eppil tan,
a'i pennau wrth y cerrig.

Confitemur tibi. Pſal. 138.

Dafydd yn canmol daioni Duw tuag atto ef, ac yn gweled drw, ei ffydd y cai ef gymaint daioni gan Ddaw rhag llaw, ac o'r blaen.

RHof fawrglod i ti, fy Nuw Ion,
o ddyſnder calon canaf i:
Yngwydd holl Angylion y nef,
â'm hoſſef i'th foliannaf.
2 Ymgrymmaf tua'th ſanctaidd dy,
dan ganu o'th drugaredd,
A'th enw mawr vwchlaw pob peth,
a'th air diſeth wirioned.

3 Y dydd y gelwais arnat ti,
gwrandewaiſt fi yn fuan:
Yno y nerthaiſt â chref blaid,
fy enaid i oedd egwan.
4 Doed brenhinoedd y ddaiar hon,
a rhoen yt vnion foliant:
Addolent oll ein gwir-ddaw ni,
cans d'eiriau di a glywſant.

5 Yn ffyrdd yr Arglwydd yr vn wedd,
ac am ei fowredd canant:
Gan ddangos drwy'r holl fyd ei fraint,
a maint yw ei ogoniant.
6 Vchel yw'r Ion, etto fe wel
yr vfydd iſel ddynion:
A gwel o birbell, er en plan,
y beilch a'r gwarrau ſythion.

7 Pe bai yn gyſyng arna'r byd,
ti a'm bywheyd eilwaith:
Gan yſtyn llaw i ddwyn dy wâs
oddiwrth rai atcas ymaith.
8 Yr Arglwydd a gyflawna â mi,
Duw dy ddaioni rhag llaw,
Ac yn dragywydd imi dod:
na wrthod waith dy ddwylaw.

Domine probaſti. Pſal. 139.

Dafydd er mwyn ei lawhau ei hun, yn dangos nad oes dim yn guddiedig rhag Duw: a thrwy ddangos ei ſerch tuag at Ddaw, y mae efe yn ymwoi i fod yn elyn'r rhai a wrthwynebant Daw.

ARglwydd, manwl y chwiliaiſt fi,
da i'm adwaeni hefyd:
2 Eiſteddiad, codiad, gwyddoſt hyn,
a'm meddwl cyn ei ddwedyd.
3 Yr wyd ynghylch fy llocheſ i,
a'm ffyrdd ſydd itti'n hysbys:
4 Nid oes air nas gwyddoſt ei fod
ar flaen fy nhafod oſnys.

5 O'm hol ac o'm blaen i'm lluniaiſt,
dy law a ddodaiſt arnaf:
6 Gwybodaeth ddieithr yw i mi,
a'i deall bi nis medraf.
7 I ba le r'af fi i roi tro,
i'mguddio rhag dy Yſpryd?
I ba le ffoaf rhag dy wydd,
drwy gael ffordd rwydd i lathlyd?

8 Os drinjaf tua'r nefoedd fry,
wyd yno i'th dy perſſaith;
Os tua'r dyfnder, goſtwng tro
yr wyd ti yno eilwaith.
9 Pe cawn adenydd boreu wawr,
a mynd i for mawr anial,
10 Yno byddai dy ddehau di,
i'm tywys i a'm cynnal.

11 A phe meddyliwn, yr ail tro,
ymguddio mewn tywyllwg,
Canol y nos ſel hanner dydd,
mor olau fydd yn d'olwg.
12 Nid dim tywyllach nos i ti
nag yw goleuni haſ-ddydd:
A'r ddau i ti maent yr vn ddull,
y tywyll a'r goleu-ddydd.

13 Da y gwyddoſt y dirgelwchmau,
p'arennau a feddieuaiſt,
Ynghroth fy mam pan oeddwn i,
yno dydi a'm cuddiaiſt.
14 Cans rhyfedd iawn y gwnaethbwyd fi,
a'th waith di fy ryfedded,
A'm henaid a wyr hynny'n ddau:
a hon a wna yt fowrglod:

15 Ni chuddiwyd fy ngrym rhagot ti,
pan wnaethoſt fi yn ddirgel,
Fel llunio dyn o'r ddaiar hon,
o fewn pridd eigion iſel.
16 Dy lygaid gwelſant fy nhrefn wael,
cyn imi gael perffeith-lun:
A'R oedd pob peth yn dy lyſr yn llawn,
cyn bod yn iawn vn gronun.

17 Mor anwyl dy feddyliau ym,
mor fawr yw ſum y rhei'ni:
18 Wrth ſwrw, amlach gwn eu bod
ni'r tywod o riſedi.
Myſyrio pan ddeffrowyf fi,
'r wyf gyd'â thi yn gwbl ol.
19 O Ddaw, ba achos yn dy lid,
na leddid yr annuwiol?

O Ddaw pe coſpid rhai o'r rhai'n
y ſydd yn arwain traha,
Wrth y gwaedlyd fo gaid dwedyd:
dydi dos oddiymma.
20 Y rhai am danad ſ'Arglwydd cu,
fy'n treuthu pethau ſeeler,
A'th elynion dibris eu llw,
cymraſant d'euw'n ofer.

21 Ond câs yw gennif, o Ddaw Ion,
dy holl gaſcion gwaedlyd?
Ond flaidd gennô fi bob dyn,
a ai yn d'erbyn hefyd?
22 A llawn gâs y caſeais hwynt,
ynt ſel ar bwynt galynion.
23 O chwilia fi o Ddaw yn hy,
cei hynny yn fy nghalon.

Daw prawf fy meddwl i'n fy mol,
24 Oes ffordd annuwiol genny;
Gwel fi, tywys, dwg fi yn t'ol,
dod ffordd dragwyddol ymy.

Eripe Domine. Pſal. 140.

Dafydd yn achwyn wrth Ddaw rhag dichellion ei elynion: a chan ei ſicrhau ei hun o gymorth Daw, mae efe yn annog y cyſion i ſoli Daw ei helpwr.

RHag y gwr drwg gwared ſi (Mer,)
rhag gwr y trowſder efrydd,
2 Rhai ſy'n bradychu yn ddirgel,
a chaſglu rhyfel bennydd.
3 Fel colyn ſarph yn llithrig wan,
yw eu tafodau llymion:
Gwenwyn yr Aſp ſydd yn parhau
dan eu gwefuſau creulon.

4 Rhag y dyn drwg, rhag y gwr trawſ,
ſy'n myſyr lliaws faglau,
Duw gwared ſi, rhag goſod brâd,
ynghylch fy ngwaſtad lwybrau.
5 Y beilch cuddiaſant fagl a rhwyd,
wrth hon goſodwyd tanau;
Ar draws fy ffyrdd i ddal fy'nhoed,
ynghudd, y rhoed llimynnau.

6 Dwedais wrth ſ'Arglwydd fy Nuw wyd,
tyn fi o'i rhwyd a'i maglau:
O gwrando'n ſuan ſ'Arglwydd nef,
ar brudd lef fy ngweddiau.
7 Fy Arglwydd yw fy nerth i gyd,
a'm coel a'm iechyd calon;
Ti a roiſt gudd tros fy mhen mau,
yn nydd yr arfau gloywon.

8 I'r dyn annuwiol, Duw, na âd
ddymuniad drwg ei wiliys;
Rhag ei wneuthur eſo yn gry,
a'i fynd yn rhy drahâus.
9 A'i holl ddymuniad drwg i mi,
a'i rhegen weddi grenlon,
Y rhai'n yn llwyr a ddont ymmhen
y capten o'm caſeion.

10 Syrthied arnynt y marwor tân,
ac ſelly lloſgan ymaith,
Bwrier hwynt mewn cau ffoſydd nant,
fel na chyfodant eilwaith.
11 Dyn llawn ſiarad ſydd anwaſtad,
ni eiſtedd ef yn gryno:
A drwg a ymlid y gwr traws,
o hyn mae'n haws ei gwympo.

12 Da y gwn y rhydd yr Arglwydd dâl
i ddial cam y truan;
Ac yr iawn farna y dyn tlawd
ſy'n byw ar gerdawd fechan.
13 Y rhai cyfiawn drwy yr holl ſyd,
dy enw a gyd-foliannant,
A'r holl rai vnion, heb oſn neb,
o fiaen dy wyneb trigant.

Domine clamani. Pſal. 141.

Dafydd pan oedd Saul yn ei erlid, yn dymuno help gan Ddnw: a dioddefgarwch, mes paſſio'r erlid hwnw.

OBryſia Arglwydd, clyw fy llais,
o bryſur gelwais arnad;
O'r man lle'y bwyf gwrando fy lleſ,
a doed i'r nef hyd attad.
2 Fy ngweddi gar dy fron a ddaw,
gan godi dwylaw'n vchel,
Yn arogl darth ac aberth hwyr,
ſel vnion ddiwyr leſel.

3 O Arglwydd goſod, rhag gair ffraeth,
gadwriaeth ar fy ngenau,
Rhag i'm gam-ddwedyd, goſod ddor
ar gyſor fy ngwefuſau,

4 Na phwyſa'nghalon at ddrwg beth,
ynghyd-bleth â'r annuwiol:
Nag mewn cydfwriad gwaith neu wedd,
rhag twyll eu gwledd ddainteithol.

5 Boed coſp a cherydd y cyfiawn,
fel olew gwerthlawn arnaf;
Ni friw fy mhen, bo mwyaf ſo,
mwy trofio a weddiaf.
6 Eu barnwyr pe bwrid i'r llawr,
ar greigiau dirfawr dyrys:
Gwrandawent ar Pymadroddd i,
a chlywent hi yn felys.

Fel darnau cynnyd o goed mân,
a fwrian rhyd y ddaiar;
Mae'n heſgyrn ninnau yr vn wedd,
yn mron y bedd ar waſgar.
8 Mae'ngolwg a'm holl obaith i,
Duw, arnat ti dy hunan:
Duw bydd di'n vnic yn fy mhlaid,
na ſwrw f'enaid allan,

9 Cadw fi Arglwydd rhag y rhwyd,
hon a oſodwyd ymy,
Temi yr annuwiol, hoecyn main,
rhag ofn i'r rhai'n fy magly.
10 Yr anwireddwyr b'ado vn
cwympant eu hun iw rhwydau,
Ymddiried ynot ti a wnaf,
ac felly diangaf innau,

Voce mea. Pſal. 142.

Dafydd, er nag ofn na dig, yn arbed Saul, ac yn gweddio ar Ddnw ei geidwad.

RHois weddi ar yr Arglwydd nef,
yn llym fy lleſ ymbliiais;
2 A'm holl fyfyrdod gair ei fron,
o'm calon y tywellcais.
3 Ond pan ſynegais it fy nghur,
a'm dolur o'm meddulian,
Da gwyddit ti bob ffordd a'r man,
y rhoeſan i mi ſaglau.

4 O'r tu deau nid oedd ym' neb,
trown ſ'wyneb, a'm hadwaenai,
Na nawdd, na neb, o dun y byd,
fy mywyd a'mgeleddai.
5 Arnad lleſais, wrthyt dwedais,
Duw, di a ydwyd vnion:
Fynghwbl obaith wyt ti yn wir,
a'm rhan yn nhir y bywion,

6 O yſtyr Arglwydd, faint fy nghri,
wyf mewn trueni digllon:
Rhag fy erlidwyr gwared fi,
mae rhei'ni yn rhy gryfion.
7 O garchar caeth fy enaid tynn,
dy enw am hyn a folaf:
Pan weler dy ſod ar fy rhan,
y cyfion twyſgan attaf.

Domine exaudi. Pſal. 143.

Gweddi am faddeuant pechodau. Dymuno cael ei dderbyn i drugaredd, a chael Yſpryd Duw iw gadw hyd ddiwedd ei fywyd.

ERglyw fy arch, o Arglwydd mâd,
wyf arnad yn gweddio:
O'th wirioned, a'th gyſiawnedd,
goſynnaf yt fy ngwrando.

1 Ac ni ddos i'r farn â'th wâs gwael,
(pa les i'm gael cyfiownder?)
Am nad oes dyn byw gar dy fron
yn gyfion pan ei teimler.

3 Y gelyn a erlidiodd Poes,
mewn llwch i'm rhoes i orwedd:
Fal y rhai meirwon a faſn hir,
is tywyll dir a'i hannedd.
4 Yna fy ysbryd, mewn blin ing,
a ſu mewn cyſing-gyngor:
5 Ac ar fy nghalon drem daeth braw:
ond wrth fyſyriaw rhagor,

Mi a gofiais y dyddiau gynt,
a helynt gwaith dy ddwylo,
Am hyn myſyrrais, fy Nuw Nâf,
am hyn myſyriaf etto.
6 Fy nwylaw attad rhois ar led,
lle y mae ſymddiried vnig,
Am dunad Penaid ſydd yn wir,
vn wedd â'r tir ſychedig.

7 Yn ebrwydd gwrando fi yn rhodd,
o Arglwydd, pallodd fyſpryd:
Rhag imi fyned i'r pwll du,
ſel rhai a ddarfu eu bywyd.
8 Par i'm ar frys glywed dy nawdd,
cans ynot hawdd y credais:
A dyſg i'm rodio dy ffyrdd rhâd,
cans Penaid attad codais.

9 A gwared fi fy Nuw, a'm Ion,
rhag fy ngelynion aftrys,
Am fod fy lloches gydâ thi:
10 O dyſg i mi d'ewyllys:
Cans tydi ydwyt y Duw mau,
boed d'Yſpryd tau i'm tywys
Ar yr vniondeb yn y tir,
dyna dy wir ewyllys.

11 Duw, er mwyn d'enw fi bywhâ,
a helpa Penaid tyner,
Allan o ing Duw cais ei ddwyn,
ac er mwyn dy gyfiownder.
12 A gwna ar yr elynol blaid,
caſeion Penâid, gerydd:
Diſetha hwynt er mwyn dy râs,
cans mi wyf dy was vſydd.

Benedictus Dominus. Pſal. 144.

Daſydd yn moli Duw am iddo ynnill ei dyrnu, ac y mae ſe yn dymuno entâl â'r annhwiol: ac i yn dangos beth yw happuſ rwydd cenedl.

BEendigaid fo'r Arglwydd fy nerth,
mor brydferth yr athrawa
Fy nwylo' i ymladd, a'r vn wedd,
fy myſedd i ryſela.
2 Fy nawdd, fy nerth, fy nug, fy nghred,
fy nhwr, fymwarid vnig:
Cans trwyddo ef fy mhobl a gaf
tanaf yn oſtyngedig.

3 Pa beth yw dyn, dywaid o Ddduw,
pan fyddyt iw gydnabod?
A mab dyn pa beth ydyw fo,
pan fych o hono'n darbod?
4 Pa beth yw dyn? peth yr vn wedd
a gwagedd heb ddim hono:
A'i ddyddiau'n cerdded ar y rhod,
fal cyſgod yn mynd heibio.

5 Goſtwng y neſoedd, Arglwydd da,
ac edrych draha dynion:
Duw cyffwrdd a'r mynyddoedd fry,
gwna iddynt fygu digon.
6 Iw gwaſgar hwynt gyrr fellt i wîn,
iw lladd gyrr ſaethau tanbaid.
7 Diſcyn, tyn fi o'r dyfroedd mawr:
hyn yw, o law'r eſtroniaid,

Duw gwared fi. 8 Geneuau 'rhain
a fydd yn arwain gwegil:
A'i dehau law ſy yr vn bwyll,
ddeheulaw twyll, a chaegni.
9 I ti Ddduw, canaf o fawrhad,
yn llafar ganiad newydd,
Ar nabl, ac ar y deg-tant,
cei gerdd o foliant beunydd.

10 Duw i frenhinoedd rhoi a wnaeth,
ei ſwccraeth at iawn reol:
Dan ymwared Daſydd ei was,
rhag cleddyf cas niweidiol.
11 Duw gwared, achub fi wrth raid,
rhag plant eſtroniaid digus,
A'i faſn yn llawn o ffalſder gau,
a'i dehau yn dwyllodrus.

12 Bydd ein meibion mal planwydd cu,
o'r bon yn tyfu'n iraidd:
A'n merched ni fel cerrig nadd,
mewn conglau penadd ſanctaidd.
13 A'n conglau'n llawnion o bob peth,
a'n defaid, difeth gynnydd,
Yn filoedd (mawr yw'r llwyddiant hwn)
a myrddiwn i'n heolydd.

14 A'n hychen eryfion dan y wedd,
yn hywedd, ac yn llonydd:
Heb dorr na ſortiant i'n myſg ni,
na gweiddi i'n heolydd.
15 Dedwydd ydyw y bobl y ſy,
a phob peth felly ganthynt:
Bendigaid yw'r bobl y rhai'n yw,
a'r Arglwydd yn Dduw iddynt.

Exaltabo te. Pſal. 145.

Daſydd yn dangos daioni Duw yn llywodraeth pob creadur. Mawl i Dduw am ei gyfiownder, ai ras, ai ſerch i bob dyn a'i hoſno, ac a'i cero.

MI a'th fawrygaf di, fy Nuw,
cans tydi yw fy llywydd:
Bendithio dy enw byth a wnaſ,
mi a'i molaf yn dragywydd.
2 Dy enw a ſolaf fi bob dydd,
a'th glod a fydd heb orphen.
3 Yr Arglwydd ſydd glodiawr heb wedd,
a'i fowredd ſydd heb ddiben.

4 Cenedl with genedl a rodd fawl
i'th egoneddawl wrthiau;
Gan dani dy nerth rhoi y byd,
a dwedyd dy gynneddfau.
5 Am dy ogonedd mawr, fy Naf,
myngaf, a'th gadernid.
6 Son am dy bethau ofnadwy,
gwnant hwy a minnau hefyd.

7 Llwyr goffadwriaeth henet ti,
a'th fawr ddaioni traethant;

Ac

Ac o'th gyhowsder, ſy Nuw Ion,
a llafar don y canant:
8 Sef graſlawn yw ein Arglwydd ni,
ac o dofturi rhyfedd:
Hwyr ac anniben yw i ddig:
llawn frydig i drugaredd.

9 Da yw yr Arglwydd i bob dyn,
a'i nodded ſy'n dyccïannol:
Ac ar ei holl weithredoedd eſ
daw mawdd o'r nef yn raſol.
10 Dy holl weithredoedd di i'th lwyſfa,
o Arglwydd a'th glodforant:
Dy wyrth pan welo dy Sainct di,
y rhei'ni a'th fendithiant:

11 Gan ſon am drugaredd a grâs
dy dyrnas, a'i chaderayd:
Fal dyna'r gerdd, ſydd yn parhau,
yn eu genenau hyfryd.
12 Fel y parent drwy hyfryd glod,
gydnabod â'th dyrnaſiad,
A'th nerth ym myſg holl ddynol blant,
a'th lawn ogoniant gwaſtad.

13 Brenhiniaeth dy dyrnas di fry,
a bery yn waſtadol,
A'th lywodraeth o oed i oed,
hon a roed yn dragwyddol.
14 Yr Arglwydd cynnal eſ yn llotin,
y rhai ſy 'mron eu cwympod.
Ac eſ a gyfyd bawb yn wir,
ar a oſtyngir iſod.

15 Wele, mae llygaid yr holl fyd
yn diſgwyl wrthyd Arglwydd,
Dithau a'i porthi hwynt i gyd,
bawb yn ei bryd yn ebrwydd.
16 A phan agorech di dy law,
o honi daw diwall-faeth:
D'ewyllys da yw ymborth byw,
a hynny yw eu llyniaeth.

17 Holl ffyrdd yr Arglwydd cyfion ynt,
a'i wrthian ydynt ſanctaidd:
18 Agos iawn i bawb ydyw ſo,
a eilw arno'n buraidd.
19 Sef ar y gwyr a'i hofnant eſ,
ſo glyw eu lief iw gwared.
Fo rydd eu 'wyllys hwynt a'i harth,
o'i wir-barch, Ion gogoned.

20 Pob dyn a garo'r Arglwydd neſ,
caiff gantho eſ ei 'mddiffyn:
A chan ddifetha rhydd oes ferr,
i bob yſceler cyndyn.
21 Fy enaid traethed fendith rhwydd,
a mawl yr Arglwydd neſol:
A phob cnawd rhoed iw enw, y Sanct,
ogoniant yn dragwyddol.

Lauda anima mea. Pſal. 146.

Na all neb ymddiried i ddyn, ond yn Nuw hollalluog, yr hwn a wnerpd y cyſnddiedig, a byrth y tylodion, a ryddha y carcharorion, a gyſſura yr ymddifad, y weddw, a'r dieithr: ac ſydd fenin yn dragwyddol.

FY enaid mola'r Arglwydd neſ,
a Mi'ai molaſ eſ i'm bywyd:
Dangoſaf glod i'm Harglwydd Dduw,
tra gallwyſ fyw na ſymmyd.

3 Na wnewch hyder ar dwyſogion,
nac ar blant dynion bydol:
Am nad oes ynthynt hwy i gyd,
na help nac iechyd nerthol.

4 Pan el y ſiun o'r genau gwael,
a'r corph i gael daiar-lan;
Felly dychwyl, fel dyna'r dydd
y derfydd ei holl amcan.
5 Y pryd hwn gwyn ei fyd eſo
a rothe ei holl obaith
Ar Dduw Iaco yn gymorth da,
pan el oddi yma ymaith.

6 Hwn Dduw a wnaeth neſ, daiar, mor,
a'r holl yſtor ſydd ynthynt:
Hwn a ſaif yn ei wir ei hun,
pryd na bo vn o honynt.
7 Yr Hwn i'r gwael a rydd farn ddaf
a bara i'r newynllyd,
Fe ollwng Duw y rheidus gwâr,
o'i garchar ac o'i gaethfyd.

8 Yr Arglwydd egyr lygaid dall,
eſ a dyr wall gwael ddynion:
Ymgleddu'r gwan mae'n Harglwydd ni,
a hoffi y rhai cyfion.
9 Dieithraid, a'r ymddifad gwan,
a'r weddw drnan vnig,
Duw a'i pyrth: ond dyryſu wnai
holl ffyrdd pob rhai cythrulig:

10 Yr Arglwydd yn teyrnaſu a ſydd,
dy Dduw tragywydd Seion:
O oes i oes pery dy lwydd:
molwch yr Arglwydd tirion.

Laudate Dominum. Pſal. 147.

Mae'r prophwyd yn moli amryw ddioſion Duw tuag at ei greaduriaid, ac yn enwedig eu eglwys, yr hon a gaſclwyd, ac a gafas rhagor ddioſion rhagor yn holl crall.

MOlwch yr Arglwydd, canys da yw
canu i Dduw yn llafar:
O herwydd hyfryd yw ei glod,
a da yw bod yn ddiolchgar.
2 Caerſalem dinas gyflawn ſydd,
yr Arglwydd ſydd iw darpar:
Gan gaſglu Iſrael ynghyd,
a fu drwy'r byd ar waſgar.

3 Yr vnic Arglwydd ſy'n iachûs,
yn rhydd o ſtriwiau'r galon;
Yr Arglwydd rhwym 'eu briwau'n iawn
y rhai dolur-lawn cleiſion.
4 Yr Arglwydd ſydd yn rhifo'r ſer,
a phob rhyw niſer honynt:
Eſ a'i geilw hwynt oll yn glan,
wrth briod enwau eiddynt.

5 Mawr yw ein Arglwydd ni o nerth,
a phryderth o raſoldeb;
Ac mae'n bell i awn vwch ben pob rhiſ,
ſon am ei briſ ddoethineb.
6 Yr Arglwydd vnic ſydd yn dal
i gynnal y'rhai gweiniaid,
Ac eſ a oſtwng hyd y llawr
y dorf fawr anuwioliaid.

7 Cenwch i'r Arglwydd mal y gwedd,
clodforedd iddo a berthyn:

O cenwch,

O cenwch, cenwch gerdd i'n Duw,
da ydyw gydâ'r delyn.
8 Hwn â chymylau toes y nen,
â glaw'r ddaearen gwlychodd.
I wellt gwnaeth dyfu ar y fron,
a llyſiau'i ddynion parodd.

9 Hwn i'r anifail ar y bryn
a rydd yr hyn a'i porthoſ:
Fe bortha gywion y cigfrain,
pan ſon yn llefain arno.
10 Nid oes gantho mewn grym yn march,
na ſerch, na pharch, na phleſer:
Nac mewn eſgair, neu ſorddwyd gwr,
fal dyna gyflwr ofer.

11 Yr Arglwydd rhoes ei ſerch ar ddyn,
yr hwn y ſy'n ei hoffi:
Ac ſydd yn diſgwyl cael ei nawdd,
caiff hwn yn hawdd ddaioni.
12 O Caerſalem gyflawn o lwydd,
moliannu'r Arglwydd eidded;
O Seion ſanctaidd, dod yn wedd
i'th Dduw glodforedd barod;

13 Herwydd yr Arglwydd â'i fawr wyrth
a wnaeth dy byrth yn gryfion:
A rhoes ei ſendith, a thycciant,
ymlhith dy blant a'th wyrion.
14 Hwn a roes heddwch yn dy fro,
fel y cynnyddoo llwyddiant,
Ac a ddiwallodd yn eich plith,
o fraſder gwenith, borthiant.

15 Bi orchymmyn ef a ddenfyn,
o'i ddown-fawr air cymheſur,
Hwn ar y ddaiar â ar led,
ac yno rhed yn bryſur.
16 Eirch i'r eira ddiſgyn ſel gwlân:
alrch rew, fe'i tân fel llndw,
17 Eirch ia, fe ddaw yn deſyll cri;
pwy'erys oerni hwnnw?

18 Wrth ei air eilwaith ar ei hynt,
fe bair i'r gwynt ochneidio
I doddi'r rhai'o, ac felly bydd
i'r holl afonydd liſo.
19 Grym ei air, a'i ddeddfau gref,
a ddengys ef i Iaco,
A'i ffyrdd a'i farn i Iſrael,
a'r rhai a ddelo hono.

20 Ni wnaeth efe yn y dull hwn;
â neb rhyw naſiwn arall;
Ni wyddent farnau'r Arglwydd nef.
O molwch ef yn ddiball.

Laudate Dominum. Pſal. 148.

Mae'r ſe yn annog pob creadur, o bob lle i foli Duw, yn enwedig am ei ddaioni i Iſrael.

O Molwch yr Arglwydd o'r nef,
rhowch lef i'r vchel-leoedd.
2 Molwch hwn holl angylion nef,
molwch ef ei holl luoedd.
3 Yr haul, a'r lleuad, a'r holl ſer,
y gloywder, a'r goleuni.
4 Nef y nefoedd, a'r ffurfafen,
a'r deiſr vwch ben y rhei'ni.

5 Moliannant enw'r Arglwydd nef,
hwyntâ'i air oſ a wnaethbwyd.
Dwedodd y gair, a hwy fal hyſ
ar ei orchymmyn crewyd.
6 Rhoes reol iddynt i barhau,
fel deddfau byth iw dilyn:
Rhoes bob peth yn ei le'n ddi os,
nad elo dros ei derfyn.

7 Molwch yr Arglwydd o'r ddaiar,
chwychwi yſtrywgar ddreigiau,
8 Y tân, a'r cenllyſg, eira, a tharth,
a'r gwynt o bob parth yntau,
9 Mynyddoedd, bryniau, ffrwythlon wydd,
a'r tirion gedrwydd brigog,
10 Anifeiliaid, ac ymluſgiaid maes,
ac adar llaes aſgellog,

11 Brenhinoedd daiar, barnwyr byd,
ſwyddwyr ynghyd â'r bobloedd,
12 Gwyr ieuainc, gwyryſon, gwyr hen,
pob bachgen ym mhob eeſoedd.
13 Molant ei enw ef ynghyd,
vchel a hyfryd ydoedd,
Ei enw ef ſydd vchel ar
y ddaiar oll, a'r nefoedd.

14 Cans corn ei bobl a ddercha ſawdd,
yn fawl a nawdd i'r eiddo,
I Iſrael ei etholedig,
a drig ynagos atto.

Cantate Domino. Pſal. 149.

Cynghor i'r eglwys i foli Duw am orchaſiaith y Sainct.

CEnwch i'r Arglwydd, ac iawn ſydd,
ryw ganiad newydd rhyfedd:
A chlywer ynghynlleidfa'r Sainct,
ei fawr fraint a'i orfoledd.
2 Boed Iſrael lawen a ffraeth,
yn Nuw a'i gwnaeth yn ddibrin:
A byddant hyfryd blant Seion,
yn Nuw eu tir.on frenin.

3 Molant ei Enw ar y bibell,
a thympanell, a thelyn;
4 Cans bodlon iw bobl yw i gyd;
rhydd iechyd i'r lledneiſ-ddyn.
5 Iw Sainct ef doed gorfoledd fawr,
a hon yn llawn gogoniant,
Yn eu gwelau, (yn llawen ddnll)
ac yn en ſtefyll canant.

6 Yn eu genau bydd cerdd bob awr,
ein Duw a'i fawr ryfeddod,
Ac yn eu dwylaw bydd iw drin,
y cleddyf deuſin parod;
7 Ar eſtroniaid i'n dial ni,
ac i gosb boeni'r bobloedd:
8 I roi mewn caethder gadwyn dro,
a rwymo ei brenhinoedd.

I roi en pendefigion chwyrn,
mewn gefyn heyrn ffyrnig.
9 I wneuthur arnynt vnion farn
yn gadarn ſcrifennedig.
Dymma'r glân ardderchowgrwydd ſydd
iw Sainct y ſydd yn credu;
Clodforwch ell yr Arglwydd nef,
o molwch ef am byny.

Laudate

Laudate Dominum. Pſal. 150.

Mae yn anrhaith i ſeiſi Duw yn ddibaid a phob cerdd, am ei weithredoedd mawrion.

MOlwch Dduw yn ei gyſſegr lan,
ſef ei ſtyrfaſen nerthol.
2 Molwch ef yw gaderyd llyn,
ac amlder grym rhagorol.
3 Ar lais vdcorn rhowch y mewl hyn,
ar nabl, telyn, Tympán.
4 Molwch chwi ef a llawn glod glan,
a thannau, pibell, organ.
5 Ar y ſymbalau molwch ef,
ar rhai'n â'i lleſ yn ſein gan:
O molwch ef â moliant clan,
ar y Symbalau llafar.
6 Holl bethau (molent vndaw byth)
ſydd ynthynt cwyth y bywyd.
Rhoent gyd-gerdd ſoliant i barhau;
clod-torwn ninnau hefyd.

Gogoneddi a ſyddo i'r Tâd,
i'r Mab rhad a'r glân Yſpryd:
Mal y bu, y mae, ac y bydd
yn Duw trugarhâdus byſyd.

Terfyn Pſalmau Dafydd.

TABL I DDANGOS PA LE y ceir pob vn or Pſalmau, wrth eu dechreuad a'i rhifedi.

A

Achub ſi Dduw y gwr a'm gwnaeth. Pſal. 69
Addewais gadw'ngenau'n gu. 39
Ai'r vntoneb, o bobloedd wych. 58
Aotno 'r Arglwydd gwyn ei fyd. 128
Arglwydd clyw'ngweddi yn ddiball. 5
Arglwydd manwl y chwiliaiſt fi. 139
Attad lon fy nerth, y rhoſ lef. 28

B

Barn fi o Dduw, a chlyw fy llais. 26
Barn fi o Dduw, a dadleu'n dyn. 43
Bendigaid fo'r Arglwydd fy nerth. 144
Bum yn dyſal ddiſgwyl fy Ner. 40

C

Cadw fi Dduw, canys rhois fy mhwy. 16
Cenwch, a churwch ddwylo'nglwyd. 47
Cenwch i'r Arglwydd ac iawn fydd. 149
Cenwch i'r Arglwydd newydd gân. 98
Clodforaf fi fy Arglwydd Ion. 9. & 111
Clodfored pawb yr Arglwydd nef. 105
Clodforwn di dragwyddol Dduw. 75
Clyw di ſugail i Iſrael. 80
Clywſam â'n cluſtiau o Dduw eu. 44
Credaf i'r Arglwydd yn ddinam. 11
Chwi weiſion Duw molwch yr. 113

D

Da gennyf wraudo'r Arglwydd nef. 116
Dangoſ fy Nuw, fy Nuw a'm gryn. 22
Datcanaf drugaredd a barn. 101
Datcan y neſoedd fowredd Duw. 19
Da wyd i'r th dir Iehouah Ner. 85
Dedwyddol yw mewn bucheddd dda. 112
Diolchaf fi â'm calon rwydd. 34
Diſgwyliaf o'r mynyddoedd. 121
Duw, bnoſt i'n yn Arglwydd da. 90
Duw, dod i'r brenin farn o'r nef. 72
Duw, dy nawdd ym'rhag marwol ddyn. 56
Duw fy nghyfiawnder clywaiſt fi. 4
Duw pryſura i'm gwared i. 70
Duw y Duwiau yr Arglwydd cu. 50
Duw yn d'enw cadw fi'n dda. 54
Dwedai'r Arglwydd wrth fi Arglwydd mau. 110
Dwedai yr ynfyd w tho'i hun. 53
Dy Babell di mor hyfryd yw. 84
Dyma'r amſer yn ddiwrmgel. 124
Dy râs, dy nawdd, fy Nuw i'm dod. 57
Dywed i mi pa ddyn a drig. Pſal. 15

E

Erglyw fy arch o Arglwydd mâd. 142
Erglyw o Dduw, fy llefain i. 61

F

Fy Arglwydd derchefais fi enaid i. 25
Fy Arglwydd, mi a'th fawrygaf di. 30
Fy Arglwydd, na cherydda fi. 38
Fe ddwedai'r vnfyd nad oes Duw. Pſal. 14
Fe enaid mawl Sanc Duw yr Ion. 103
Fy enaid mola 'r Arglwydd byw. 104
Fy enaid mola 'r Arglwydd nef. 146
Fy llais at Dduw pan reddais lef. 77
Fy mhobl i gyd gwrandewch fy neddf. 78
Fy Nuw gwareda fi rhag brad. 59
Fy vnig Dduw ydyw fy mhlaid. 62

G

Gobaitha nerth i'n yw Duw hael. 46
Goſtwng o Arglwydd y gluſt dau. 86
Gwrandawed fi yr Arglwydd ner. 20
Gwrandewch chwi y bobloedd i gyd. 49
Gwyn ei fyd yr yſtyriol frawd. 41

H

Holl farnwyr byd ufae Duw'n eu myſg. Pſal. 82

I

I Dy'r Arglwydd pan ddwedent awn. 122
I'm ing y gelwais a'r Arglwydd. 120
I'r Arglwydd cenwch lafar glod. 100
I ti o Dduw, y gweddai mawl. 65

L

Lawer cenedl o Dduw, a ddaethâ Llawer gwaith cefais gyſtudd. 129

M

Mawr ei enw'n ninas ein Duw 48
Mi a'mddiriedais ynod Ner. 31. 71
Mi a'th fawrygaf di fy Nuw. 145
Meliannu'r Arglwydd da iawn yw. 92
Molwch Dduw yn ei gyſſegr. 150
Molwch yr Arglwydd cans da yw. 106
107. 118. 136. 147
Myfyriaf gerdd byth i barhau. 89

N

Na ddala ddrygddyb yn dy ben. 37
Na oſtega, na thaw, na fydd. 83
Nid inni Arglwydd, nid i ni. 115

O

O Achub bellach Argl. cu. 32
O achub fi g fy Nuw Ner. 7
O Argl. amled ydyw'r gwyr. 2
O Argl. Dduw, Duw mawr ei rym. 49
O Argl. Dduw, erglyw fy llef. 64
O Argl. ein Ior ni a'n nerth. 8
O Argl. erglyw fy ngweddi. 102
O Argl. na cherydda fi. 6
O Argl. pa'm y ſefi di. 10
O Argl. yn dy nerth a'th rym. 21
O bryſsia Argl. clyw fy llais. 14
O cenwch fawl i Dduw ein nerth. 81
O cenwch fawl i'r Argl. nef. 117
O cenwch glod i'r Argl. mâd. 96
O clyw gyfiawnder Argl. mâd. 17
O cofia Ddafydd, fy Nuw Ner. 132
O dowch a chanwn i'r Argl. 95
O Dduw, dydi a'n gwrthodaiſt. 60
O Dduw fy iechyd nos a dydd. 88
O Dduw fy moliant i na thaw. 109
O Dduw, gwrando fy ngweddi brudd. 55
O Ior fy ngrym, cyraf di'n ſawr. 28
O molwch'enw'r Argl. nef. 135
O molwch yr Argl. o'r nef. 148
O'r dyſnder gelwais arnat Ion. 130

P

PA ham o Dduw oddiwrthym ni. 174
Pa ham y terfyſg gwyr y byd. 2
Pa hyd fy Argl. Dduw dilyth. 13
Pa'm y rhodreſi yn dy frâd. 52
Pan ddaeth Iſrael o'r Aipht faith. 114
Pan ddychwelodd ein gwir Dduw Ion. 126
Pan oeddym gaeth yn Babilon. 137
Pa rai bynnag yn Nuw yr Ion. 53
Parod yw fy nghalon o Dduw. 108
Pleidia o Argl. yn fy hawl. 35
Pob cyfryw ddyn y fydd a'i daith. 119

R

RHag y gwr drwg gwared fi Ner. 140
Rhoſ fowrglod i ti fy Nuw Ion. 138
Rhois weddi ar yr Argl. nef. 142
Rhowch i'r Argl wydd a rhowch yn chwyrn. 29

S

SAwl a'n ddiriedant yn Nuw Ion. 125
Seilſeini hon, ſef Sion, fydd. 87

T

TEyrnaſu y mae yr Argl wydd. 93
Traethodd fy nghalon bethau da. 45
Trugaredd dod i mi. 51
Trugaredd Duw a'n plith. 67
Tuedda'ngolwg at y ne. 123
Tydi o Dduw yw y Duw mau. 63

W

WEle, fod brodyr yn byw'nghyd. 133
Wele holl weiſion Argl. nef. 134
Wrth gamwedd dyn anawſol ſur. 36

Y

YMgyfoded vn Duw ein Ner. 68
Yn fy nghalon ni bu falch chwydd. 131
Yn Iuda ac Iſrael dir. 76
Yn Nuw ymlawenhewch i gyd. 66
Y ty ni adeilado'r Ner. 127
Yr Argl. Dduw yw ein brenhin. 99
Yr Argl. pian'r ddaiar lawr. 24
Yr Argl. ydyw ein penrhaith. 97
Yr Argl. yw fy mugail clan. 23
Yr Argl. yw fyngolau'gyd. 27
Yr vn wedd ac y bref a'r hydd. 42
Y fawl a drigo, doed yn nes. 91
Y fawl ni rodia dedwydd yw. 1
Y fawl fy deilwng, gwyn ei fyd. 32
Ys da yw Duw i Iſrael. 73

FEl v gallen gwybod ar ba dôn y mae canu pob vn o'r Pſalmau yn y gynulleidfa, y mae nodau canu wedi eu goſod wrth rai o honynt; ac wrth y rhai hynny y gellir canu cynnifer o'r llaill ac a fo o'r vn meſur a hwythau: Ond o herwydd bod rhai yn Pſalmau o gwynfan a galar, ac eraill o ddiddanwch a llawenydd; rhai yn gweddio Duw am ymwared o gyſtudd, neu ryw ddaioui arall, ac eraill yn moliannu Duw ac yn diolch iddo am ei ddaioni a'i ymwared; rhai yn datcan ac yn mynegi mawrion weithredoedd Duw yn yr oeſoedd o'r blaen, ac eraill yn prophwydo am bethau a ddeuai ar ôl: &c. O herwydd hyn medd af, iawn yw dewis i bob Pſalm y dôn a fo cymmhwyſaf a chymmeſuraf i'r deſnydd a fyddo ynddi.

DIWEDD.